

*image
not
available*

37
14 D
12

II.

2. M 20.

37.14. D-12

SANCTI
EPIPHANII
OPERA GRÆC. LAT. 40

20

ITCNI

PHILIPPA

OL. R. GREG. LAT. 4

7

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝ-
ΤΕΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΠΑΝΤΑ
ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

ΕΠΙΡΗΑΝΙΙ CONSTANTIÆ,
SIVE SALAMINIS IN CYPRO, EPISCOPI,
OPERA OMNIA.

in duos Tomos distributa.

DIONYSIUS PETAVIUS AURELIANENSIS,
Societatis Jesu Theologus, ex veteribus libris recensuit, Latine
vertit, & Animadversionibus illustravit.

CUM INDICIBUS NECESSARIIS.

Editio Nova

juxta Parisinam ANNI M DC XXII adornata;

Cui accessit Vita Dionysii Petavii ab **HENR. VALESIO** Oratione descripta,

ET APPENDICES GEMINÆ

pro vindicandis Animadversionibus, altera adversus **MATURINUM SIMONIUM**; altera adversus
CLAUDIUM SALMASIUM, ab ipso DIONYSIO PETAVIO antehac emissæ in publicum.

COLONIÆ,

Sumptibus JEREMIE SCHREY, & HEINR. JOH. MEIERI.

M. DC. LXXXII.

James M. Smith & Co. v. J. M. Smith & Co. 1840

37-14-D-12

IN SENATE
JANUARY 1840

REPORT
OF THE
COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

IN RESPONSE TO A RESOLUTION
PASSED BY THE SENATE

ON THE 11TH MARCH 1839

BY THE SENATE

OF THE TERRITORY OF ILLINOIS

IN SENATE

JANUARY 1840

CHICAGO
PUBLISHED BY J. M. SMITH & CO.
1840

ILLUSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO

D. FRANCISCO S. R. E. CAR-
DINALI RUPIFUCALDIO, EPISCOPO
SILVANECTENSI, MAGNO FRANCIE
ELEMOSYNARIO, AC SANCTE GENOVEFE APUD
PARISIOS ABBATI

MELIUSNE fit, & consultius (Car-
dinalis Illustrissime) pestiferarum
Hæreseon nefaria dogmata confi-
gnare literis, an ea tacere penitus, jure
inter sapientes quæritur. Ac nonnul-
los minus Sectarum ipsa descriptio, diligens præ-
fertim, & enucleata, delectat. Alii cautione quædam
ac delectu opus esse judicant; ut eæ solum præter-
mittantur, quæ aut vetustate jam obsoluerint, aut
insigni foeditate, ac spurcitia contaminatæ fuerint.
Utrosque movet ea causa potissimum: quod cum
universæ decretorum ejusmodi recordatio perni-
ciosa sit; tum eorum mortifera contagio, quæ ob-
scenæ voluptatis lenociniis partim incautos allici-
unt, partim invitos, ac repugnantes afflatu nihilo-
minus quodam turpitudinis, & odore perfundunt.
Quamobrem quod Epiphanius Gnosticorum, Ba-
silidianorum, Carpocratianorum, Origenianorum

arcanas, ac detestandas libidines tam diligenter expresserit, non illud quidem viri sanctissimi factum, consiliumque reprehendunt: sed eorum omnium memoriam oblivione conteri fuisse satius putant; & Græcè, uti scripta sunt, relinqui modo, atque à peritioribus duntaxat legi oportere statuunt. Itaque Latine ut ea nos interpretemur, ac promiscuam flagitiorum conscientiam, communemque faciamus omnibus, probandum minimè esse contendunt.

Contra quos omnes tam Epiphani nostri, quam nostrâ etiam causâ disputandum breviter existimo. Ac priores quidem illi, quibus totum istud negotium displicet, Hæresen abstrusâ, ac recondita mysteria mandare scriptis, summum ac singulare veritati præsidium opinione sua detrahunt. Hoc enim extorquent; quo nascentes identidem, ac redivivæ mendaciorum sectæ validissimè propulsari à nobis, evertique possint. Est quidem ejus, qui in Hæresin vel moliendam, vel tuendam incubuerit, animus in omnem audaciam sine ullo pudore projectus. Sed nemo est tamen ex illis absurdarum opinionum patronis, quem non utcumque convicti olim erroris, ac damnati pudeat. Sint sanè, uti sunt, ferrei omnes Hæretici: sint pervicaces: iidem se in ipso ardore, agitationeque disputandi ad resistendum acrius fingant: tamen qui id didicerit; qui que certis veterum testimoniis compererit, antè ab antiquis Patribus, & Conciliis, publicoque Christianorum consensu agnita ac repudiata dogmata illa,

quàm illi ipsi, quos sequitur, eorum interpolatores existerent; vix erit, opinor, ullus, cuius nisi frangi, edomarique contumacia potuerit, non languidiores saltem habeat eruptiones, & impetus; ac paulatim per seipsam refrigerata, atque enervata concidat. Habent igitur hunc fructum commentarii illi, qui de Hæresibus scribuntur, ut in unaquaque ætate fautores perfidiæ ac satellites suos in illis, quos quidem erubescant, principes authoresque recognoscant.

Jam qui certas ex Hæresibus, easdemque vel obliteratas, vel turpitudine infames omitti jubent, difficilem quandam moderationem postulant: cujus ne ipsi quidem usum, rogati à nobis, expediant. Etenim si hoc certò polliceri possent; opinionum illa portenta, postquam oppressa, ac sepulta semel essent, nunquam; nisi in libris extarent, emerfura denuo, neque suis ex illis bustis, ac cineribus excitanda; nihil consilio huic istorum prævertendum putarem. Sed cum nihilominus statis temporum intervallis eadem illa monstra amputata toties, ac jugulata reviviscant: cum idem Hæresum illarum architectus, inventorque Diabolus, etiam omnilibrorum extinctâ memoriâ, perseveret: cum iisdem artibus, & machinis, eademque ad illas instaurandas calliditate ac nequitia sit præditus: neque nos istorum ille delectus adjuvat; & adversus redindegrati morbi periculum pristina illa certissimaque subsidia comparanda sunt. Potuerit sanè ante annos

aliquot, imo sæcula, designatio illa certarum Hæreseon ad scribendum, & opportunitas jaçtari; cum pauciores adhuc essent, nec tam diversis ac dissimilibus ex formis, prodigiisque conflata. Hoc quidem tempore, quo emortuas pridem superiorum ætatum hærefes revocatas in lucem, ac renovatas cernimus, ne dubitationi quidem illi, ac quæstioni locus amplius est relictus. Quod enim fuit in omni antiquitate genus opinionis ac sectæ tam horrendum, tam inusitatum, & obsoletum? quæ tam obscœnus, & abominandus error? quod perfidiæ genus tam palam omnium voce condemnatum, quod non parentum nostrorum memoria fautores aliquos, ac sectatores habuerit? Parum est de Arianis illis conqveri, aut Macedonianis, Eunomianis, Nestorianis, & iis etiam antiquioribus Manichæis, Sabellianis, Samosatensis: cæterasque veteris Ecclesiæ faces ac tempestates persequi: in quibus præter dogmatis falsitatem nulla, aut obscura foeditatis disciplina fuit: quæ omnes in Germania, Polonia, Pannonia, Russia, alibi denique renatae ad hanc diem grassari, & increbrescere dicuntur. Illæ ipsæ fordidissimarum libidinum inventrices Hærefes, ac magistræ, quæ promiscuos concubitus, ac reliquam corporis turpitudinem ostentabant, quæque uno Gnosticorum vocabulo contineri nonnunquam solent, iisdem in locis in Adamianos, Pikardos, Valdenses, Lugdunenses pauperes, cæteraque portentosa veriùs quàm nomina redundarunt. Veniam

ad Galliam nostram, ac novissimam Calviniani labem dogmatis, atque pestem, quæ in illius gremio confedit. De quâ verissimè hoc mihi videor esse dicturus: velut sentinam illam orbis esse terrarum, inquam veterum & recentium sectarum errorumque colluvies confluit: ac quicquid Hæreseon hactenus extitit, de quo legere aliquid vel audire potuimus, ex eo libatum esse ac derivatum aliquid; atque ex abhorrentibus monstrorum omnium partibus ac figuris, ultimum illud, ac reliquis horribilius esse concretum.

Quamobrem cum & ubique terrarum, & hic apud nos priscarum sese Hæreseon, ac sectarum venena diffundant, ad illa, quæ supra dixi, præsidia confugiamus, & medicorum imitemur industriam. Quorum majores cum eisdem humanis ingruere corporibus ac recurrere morbos intelligerent, eorum origines, progressiones, proprietates, casuum atque eventorum exempla, tum remedia diligenter in libris notarunt: quæ dum posterius legunt, contra illos ipsos alieno seu usu experientiaque confirmant. Ita nobis, quibus assiduum est iisdem cum erroribus, velut morbis ex intervallo recrudescentibus, ac jam antè cognitis, certamen ineundum, utiles sunt commentarii antiquarum Hæresum: ex quibus non earum modò notitiam adipiscimur; sed ad illas etiam, ubi renatæ fuerint, profligandas, eadem paramus auxilia, quibus, cum primum nascerentur, extinctæ sunt.

Quo in genere cum multorum Patrum egregiè

fit labor ac cum laude versatus; quem tu tamen, siue
diligentia siue ubertate eruditionis ac copia, cum
EPIPHANIO conferas, reperiēs ex omni antiqui-
tate neminem. Non enim ille brevem duntaxat Hæ-
reseon Indicē cæterorum more conscripsit: quem-
admodum Augustinus, Philastrius, Hieronymus,
Damascenus, copiosius etiam Theodoretus, atque
alii complures instituerunt: nec illorum tantummodo
opinionēs ac dogmata; res etiam ab earum auctori-
bus ac principibus gestas accuratissime proposuit.
Sed quibus armis insuper aut illarum petitiones de-
pelli, aut vicissim illæ peti expugnarique possent, u-
berrimē doctissimeque monstravit. Quibus etiam de
causis ΠΑΝΑΡΙΩΝ, siue, ut Anastasius Sinaita in Quæsti-
onibus, ac Photius cum Græcis aliis habet, ΠΑΝΑΡΙΑ, id
est, *medicam arcam, siue capsulam ac thecam*, opus
illud inscripsit: ut in eo sciremus contra mortiferos
ac venenatos serpentium morsus, adeoque morbos
omnes Hæresum, saluberrima remedia contineri.

Quocirca persæpe sum equeidem Augustinum
vehementerque miratus: qui in libro de Hæresibus
ad Quod vult Deum, cum Epiphaniū meminit, hæc
de illo in Præfatione posuit: *Noster vero Epiphanius,
Cyprius Episcopus, abhinc non longè humanis rebus
exemptus, de octoginta Hæresibus loquens, sex libros
etiam conscripsit, historica narratione commemo-
rans omnia, nulla disputatione adversus falsitatem
pro veritate decertans. Breves sanè sunt hi libelli: &
si in unum libellum redigantur, nec ipse erit nostris,*

vel aliorum quibusdam libris longitudine comparandus. Hujus brevitatem si fuero in commemorandis Hæresibus imitatus, quid à me brevius postulare ve expectare debeas, non habebis. Hæccine, quæso, de Epiphanii Panario Augustinum scribere? affirmare, opus esse perbreve; & si in unum libellum redigatur, tam mediocri mole & amplitudine futurum? negare denique aliud iis in libris, præter simplicem Hæreseon historiam, sine ulla mendacii oppugnatione tractari? Atqui & uberrimi sunt de Hæresibus Epiphanii libri: & adversus singulas fusè accurateque disputat: nec illud ipsum postremo, quod omissum ab Epiphanio, à se verò factum iri dixerat; ut adversus singulas Hæreses differeret; aut in illo de Hæresibus libello, aut in alio Augustinus ipse præstitit. Nihil enim præter sectarum omnium summam errorumque capita complexus est. Quod postremum ut admirationem auget; ita prius illud non levem suspicionem facit, Epiphanii Panarium ipsum, opusque adversus Hæreses integrum, Augustinum nondum, illa cum scriptis proderet, vidisse: sed illius duntaxat Epitomen, atque ejusdem fortassis Anacephalæosin, sive Breviarium ex singulorum Tomorū & Hæreseon argumentis & capitibus collectum. Quamquam illud etiam movet, quod *in sex libros* asserit Epiphanii opus esse partitum. At id secus se habet. Nam in tres duntaxat libros tribuitur. Libri omnes in tomos septem. Quare illud Augustini singulare est, quod LVII Hæresi, quam Psallianorum

vocat, Massalianorum Epiphanius, subtexuit: *Proinde ille de octuaginta Hæresibus separatis viginti, quas ante Domini adventum extitisse, sicut ei visum est, computavit, reliquas post Domini ascensum natas sexaginta, brevissimis libris quinque comprehendit, atque omnes in sex libros totius ejusdem sui operis fecit concludi.* Tres in Libros Panarium omne dividitur. Primus Tomos continet tres: quorum in priore viginti illæ sunt Christo antiquiores Hæreses. Alter earum, quæ post Christum exortæ sunt, tredecim colligit. Totidem postremus. Ac si librorum nomine Tomos Augustinus intelligit, dempto superiore illo, qui viginti ex Hæresibus constat, reliqui sex erunt, non septem. Quare fuerit illius Operis, sive Epitomes, alia ratio partitioque necesse est, quod se Augustinus legisse & imitari voluisse demonstrat.

Sed à minuta illa & angusta disquisitione ad id redeo, quod de Panarii commendatione ac fructu disputare coeperam. Nam ad illud, de quo agebatur, Catholicæ religionis patrocinium, & hodiernarum everfionem Hæresum, opportunitates innumeras & adjumenta suppeditat. Primum quod de ejus authoritate, propter & scriptoris vetustatem, & illustrem inter Patres dignitatis locum, ne ipsi quidem obtrectatores antiquitatis, ac bonorum hostes omnium dubitant. Deinde quod præcipua quæque decreta fidei, quæ opinosissimi homines his temporibus inficiari audent, tam expressis ab illo testimoniis approbantur; quæ autem iis illi contraria defen-

dunt, suos ad authores, hoc est, Hæreticos revocata veteres, tam graviter ac crebrò refutantur; ut quæ adhuc falsitatis istius non pudeat, communem antè sensum, quàm modestiam, verecundiamque perdiderit.

Hæc de Epiphanio nostro adeò magnificè splendideque jactata quàm vera sint, planum in singulis Lutheranorum & Calvinistarum erroribus facerem, si id aut Epistolæ brevitatis fineret, aut alium, quàm te, (Cardinalis Illustrissime) oratio hæc à nobis instituta respiceret. Sed id aut alio fortasse loco præstabimus; aut ad certos hodiernis è Scriptoribus remitemus, qui in eam partem studiosè, ac sanè utiliter incubuerunt. Tibi verò nota magis illa, quàm mihi sunt; qui quantus vir Epiphanius fuerit, quantumque Panarii istius momentum sit non aliena commendatione, sed studio ipse tuo experientiaque didicisti. Ac quicquid hætenus vel de Authoris hujus præstantia, vel de Hæreseon labefactandarum ratione paulò verbosius explicavi, non id tuâ causâ, neque ut quod abs te discere debeo, hoc te ipse docerem, pertractare volui: sed ut consilium de hac editione meum expositum tibi, à teque probatum, maneret ad cæteros, tuoque se iudicio & auctoritate defenderet. Quam ego prærogativam voluntatis humanitatisque tuæ, dignitate ipsa muneris ac pretio impetrare malui, quàm, quæ trita & pervagata Præfationum seges est, ornandis tuis laudibus, ac virtutum tuarum præconio colligere. Nam

apud te de te ut verba faciam, singularis quæ in te
est gravitas ac modestia non patitur. Neque te am-
bitiuncula ista, & quod esse jucundissimum omnium
acroama dicitur, ornamentorum tuorum atque in-
signium prædicatio delectat. Itaque non alio seque-
stre ac conciliatore gratiæ tuæ usus, quàm Epipha-
nio ipso, ad tutelam nominis tui patrociniumque
confugi. Quod ut mihi de futuro non esse confi-
dam, facit amor imprimis erga literas tuas: tum pie-
tatis religionisque cognitus omnibus ac perspectus
ardor; quibus ex ambobus studiis nostræ illæ in Epi-
phanium collatæ operæ vigiliæque proficiscuntur.
Faciunt excellentes ingenii artes, virtutesque cæte-
ræ: quibus Ecclesiæ principatum jamdudum publi-
ca omnium vota ac suffragia despondent. Facit po-
stremo prolixus tuus in Societatem nostram, ac mul-
tis indiciis perspectus atque exploratus animus: tum
nonnullus quoque tenuitati nostræ patefactus jam-
diu ad benignitatem tuam aditus ac receptus. Quo-
rum omnium summam brevissima hac certissima-
que voce complectar: Neque te dignius, quàm
quod à me modo defertur, offerri tibi munus posse;
neque digniorem, cui illud offerrem, te uno reperiri
potuisse. Vale. Lutetiæ Parisiorum, Anno ineunte
M. DC. XXII. die XVIII. Kal. Febr.

ILLUSTRISSIMÆ AMPLITUDINIS TUÆ

Deditissimus

DIONYSIUS PETAVIUS
SOCIETATIS JESU PRESBYTER.

VITA
DIONYSII PETAVII

Societatis JESU Theologi,

adjecto

Operum ab ipso editorum

INDICE.

ILLUSTRISSIMI PRINCIPIS
FERDINANDI FURSTENBERGII,
Episcopi Monasteriensis & Paderbornensis

ELEGIA

ad Galliam, de morte

DIONYSII PETAVII,

Societatis Jesu Theologi;

*Cum Franciscus Barberinus S.R.E. Cardinalis illi à Romanis
Poetis parentari jussisset, scripta.*

ANNO M DC LIII.

Qvæeat, & nostras civilia bella Ca-
mœnas

Audiri lituos inter & arma si-
nunt;

Accipe qvæ vates cineri sacramus amico
Carmina, non uno GALLIA pressa malo.
Scilicet in longum veniunt tibi tristia mo-
rem,

Teqve alia ex aliis fata vicesqve gravant.
Non satis in luctus fuerat, tua pignora, cives
In te discordes exacuisse manus.

Et Parca fecere nefas, commune, sed atrox,
Cui natura nihil quod medeatur habet.

SIRMONDUS, quo non alius Regum acta
tuorum

Certior, & regni jura referre, jacet.
Sumserunt etiam, dum Regum scrinia servas,
In te lanificæ jus PUTEANE Deæ.
Communis, Puteane, dolor nunc vatibus, o-
lim

Grande decus Clarii præsidiumqve choſi.
Nec satis: extincti mors importuna PETAVI
Accedit tantis nunc nova causa malis.
Ille silet, parvaq; cinis compositus in urna est,
Svada jacet riguis quam super uda genis.
Qvalis scissa comas, lacerataqve pectus aper-
tum

Incubuit Pyllo commoritura Seni.
Ereptum Ligeris plorat natalis alumnum,
Turbatasqve suis fletibus auget aquas.
Ipsa dolet miserum regina Lutetia casum
Funerea sparsas fronde revincta comas.
Jure etiam libat lacrymas FRANCISCUS
adempto,

Romuleos inter gloria prima Patres.
At bene quod cineri (quid enim non ille me-
retur?)

Doctorum vacuum carminæ justa parat.

Nam quid felices frustra dolor urgeat um-
bras?

Justius in laudes ora resolvat amor.
Desine, quisquis amas, magni pia busta PE-
TAVI

Nil profecturis sollicitare modis.
Quamvis indocilis leges mutare severas
Vitalem Lachesis ruperit atra colum;
Non omnis tamen ille perit: meliore su-
perstes.

Parte sui, volitat docta per ora virum.
Quid metuat Lethen obliviam nigra trahentem
Fluctibus? ignavos torqueat ille metus.

Hic rerum memores fastos, memorandus &
illis,

Edidit, & Batavam contudit invidiam.
Bis senis docuit celeres cum mensibus annos
Munitam certis legibus ire viam.

Ætheriasque domos animo percurrit, & astra
Divisit numeris temporibusque suis.

Hunc adeo egressum nostræ contagia terræ
Uranie famulâ duxit ad astra manu.

Errantesque globos, mundi; volubilis orbes
Pandit, & in toto sidera fixa polo.

Qvæ super evectus, meriti nunc civis Olympi,
Ferrur in auctorem, non velut antè, suum.

Nunc illo fruitur propior, totumque quod
ipse est,

Inque ipso quidquid condidit ipse, videt.
Sive Palæstini regalia carmina Vatis

Concinit Argolicis reddita carminibus;
Seu Divum medius Patrum monumenta re-
volvitur,

Ingenio Divos desinet ille suo.
Non igitur tibi vana serunt solatia Musæ:

Tu modo te Superum, GALLIA, junge
choris.

HENRICI VALESII ORATIO

In obitum

DIONYSII PETAVII

Societatis JESU

Theologi.

ANNO M. DC. LII.

Um primùm doctissimorum hominum ex-
eqvias oratione funebri decorare institui,
AUDITORES ORNATISSIMI, incre-
dibile dictu est qvo qvantoqve animi ardore
ad hoc munus obeundum accesserim.
Sic enim apud me reputabam, cùm hoc
munus plenum esse officiosissimæ pietatis, qvam nemo in
me jure merito posset reprehendere: tùm id ipsum mihi
qvandoqve laudi fore, qvi viros doctrinâ ac virtute præstan-
tes ejusmodi honore affecissem, meoqve exemplo cunctos
nostri temporis eruditos ad hoc genus dicendi excitaſsem,
ut summorum virorum laudes justis potiùs orationibus &
ad veterum formam elaboratis, qvàm nudis & aridis elogiis
deinceps prædicarent. Verùm nunc pristinus ille impetus
paulatim in me progressu temporis intepeſcit, sive hoc tot
illustrium funerum crebritas facit, sive operis ipsius diffi-
cultas. Neqve enim ignoro qvàm hoc dicendi genus arduum
sit atqve impeditum, præcipuè cum idem argumentum in
qvo jam antea versatus sis, iterum ac sæpiùs tractandum of-
fertur, de privati hominis moribus atqve doctrinâ: qvi pro-
fecto locus parùm illustris ad exaggerandum, parùm copio-
sus ad ornandum, nec satis amplus ad exſpatiandum videtur.
Simul etiam intelligo, qvantis molestiis ac discriminibus to-
tum hoc laudandi munus sit obnoxium. Nam qvi de Oratio-
nibus nostris judicant, siqv idem amici sunt ejus qvi laudatur,
eorum desiderio ac cupiditati qvantacunqve laudum ma-
gnitudine nunqvàm satisfactorius sis. Sin ignoti, nullaqve
cum eo necessitudine ac familiaritate conjuncti, iis vel me-
diocriſ laudatio fines veritatis excessisse videbitur. Sic enim
ferè fit, ut aliorum laudes suo qvisqve captu ac modulo me-
tiatur, nec plus de altero facile homines sibi perſvadeant

qvàm qvantum se ipsi præstare posse arbitrantur. Nam de malevolis atqve invidis nihil dico, qvorum nunqvam rationem adeo habendam esse duxi, ut eorum causâ aut intermitendum officium nostrum aut omnino deferendum putarem. Ad hæc cum omnis ferè laudatio ex aliorum comparatione ducatur, aliter fieri, meo qvidem iudicio, vix potest, qvin is qvi aliquem laudando ceteris omnibus præfert, in cuiuspiam odium atqve offensionem incurrat. Hæc sunt qvæ dum animo meo obversarentur, non modò impetum nostrum retardare & ardorem imminuere, sed me penitus à dicendo deterrere meritò videbantur. Veruntamen his omnibus posthabitis, pristini officii mei rationem duas potissimum ob causas etiamnum mihi retinendam esse existimaui. Primùm qvòd hoc meum institutum vestro suffragio ac iudicio comprobari intelligo: cuius apud me tantum valet auctoritas, ut qvidqvid vestro calculo probatum fuerit, id bonorum omnium consensu facilè confirmatum iri confidam. Deinde ejusmodi sunt DIONYSII PETAVII erga me privatim beneficia, ut, si neminem antea laudatione funebri commendare instituissem, hunc certè eo genere officii prosequi omninò debuerim. Nam cum sub ejus disciplinâ prima qvondam eloquentiæ rudimenta perceperim, rationi consentaneum est, ut eâ facultate qvæ illius præceptis institutisqve primùm in me derivata est, funus ejus decorare, & memoriam nominis, quantum in me situm est, illustrare ac propagare contendam. Qvamobrem peto à vobis, AUDITORES ORNATISSIMI, ut eadem humanitate ac benevolentia, qvâ me de aliorum laudibus antea dicentem prosecuti estis, nunc de DIONYSIO PETAVIO perorantem audire ac prosequi velitis.

Et Homerus qvidem cum omnium animos ad audiendum allicere vellet, in ipso carminis vestibulo pollicetur dicturum se de hominem multiformi morum varietate prædito, qui multas urbes regionesqve peragrasset, qui plurimorum hominum mores atque instituta penitus cognovisset. Quippe ille vatum prudentissimus optimè norat, cunctos mortales plurimarum rerum notitiâ imprimis delectari: eamque ob causam aut ipsos peregrinari maximè velle, aut certè eorum qui peregrinati sunt casus varios atque eventus libenter

audire. Ego verò non minori cum favore ac studio, ut opinor, omnium vestrum, hodie dicturus sum de viro, non quidem multiformi morum varietate, id enim Ulyssi relinquimus, sed multiplici doctrinâ prædito, qui non terras & maria, sed disciplinas omnes felicissimo cursu pervagatus, non mores tantum & ingenia plurimorum hominum introspexit, sed omnium humanarum divinarumque rerum cumulatissimam sibi notitiam comparavit. Quæ enim inter homines est ars ac disciplina liberalis, quam PETAVIUS noster, non dico non attigerit ac delibaverit, sed non penitus animo imbiberit atque hauserit? Aut quis tantum in uno genere doctrinæ, quantum ille in omnibus simul excelluit? Neque enim Grammaticam & Criticam probè calluit, artem verò dicendi ignoravit. Nec rursus in hac quidem arte exercitatissimus, in poeticâ verò haud parem gloriam adeptus est. Non ille Latinè quidem doctissimus, Græcè autem & Hebraicè nescivit. Nec rerum quidem Græcarum & Romanarum historiam omnem eolverat, Ecclesiasticam verò antiquitatem & Christianæ religionis historiam neglexerat. Non denique hæc quidem universa, quæ dixi, diuturno studio ac meditatione acceperat, Mathematicas autem disciplinas cum plerisque doctis hominibus ignorabat: sed omnes omnino liberales artes capacissimo mentis sinu complexus, ita singulas excoluit, ut dubium nobis reliquerit, in quâ potissimum excelleret. Ac difficile quidem est dicere, quid ille nesciverit. Quid verò & quantum sciverit, multò difficilior est exponere. Ceteri ferè mortales, quorum ingenia certis iisque angustis finibus circumscripta sunt, ad unum genus doctrinæ sese applicare solent: in quo postquam diutissimè elaboraverint, omnesque ingenii nervos intenderint, pauci tamen ex omnibus ad summum ejus fastigium valent pervenire. Nemoque adhuc repertus est, qui cum plures disciplinas animo percepisset, simul in omnibus principatum citra controversiam obtineret. Idem etiam in sellulariis artibus usu venire videmus, ut si quis multas simul artes exercere voluerit, in nullâ unquam summus artifex evadat. Adeo in multis excellere natura nobis negavit: sed suam cuique nascēti veluti sortem ac provinciam attribuit, quam

excolere deinceps operâ nostrâ atque ornare possemus. Hic inter Grammaticos palmam tulit: sed in eloquentiâ haudquaquam parem gloriam est consecutus. Illum facundia Latini sermonis ornavit: sed Græcæ lingvæ peritiâ destituit. Quotusquisque ab omni hominum memoriâ idem summus orator ac poeta unquam extitit? Itaque Marci Tullii versus multorum iudicio exploduntur. Quin etiam in unâ eademque disciplinâ alius hanc alius illam partem sibi vendicat: alius in Geometricis eminet, alium Astronomiæ notitia commendat. Multiplici doctrinâ olim præditus fuisse dicitur Eratosthenes, quem in temporum ratione secutum se esse testatur Diodorus, & quem Strabo in Geographicis auctorem sæpius laudat, & virum haudquaquam spernendum appellat. Idem tamen cum in omni genere literarum infra primos semper substitisset, *Πύρα* cognominatus est. Democritum Abderitem illum philosophum *quinquersionem* dictum esse perhibent, quod quinque partes philosophiæ, naturalium scilicet rerum, & morum scientiam, & Mathematicas ac liberales disciplinas, omnium denique artium rationes apprimè calleret. Verùm PETAVIUS & hunc, & si qui alii promiscuæ eruditionis causa celebres extiterunt, non æquavit modò, verumetiam longissimo intervallo superavit. Quod quidem ex iis, quæ proximè dicturus sum, manifestissimum fiet. Quæret hic à me fortasse quispiam, quâ tandem viâ ac ratione potuerit PETAVIUS ad tantæ eruditionis culmen pervenire? Enimvero homines incredibili quodam acumine ingenii & excellenti naturâ præditos, cuiusmodi PETAVIUM fuisse constat, supra alios eminere, & ad summa quæque eniti, nemini mirum videri debet. Accesit ad tantam vim ingenii vehemens studium & assidua contentio laboris. His enim duabus, ut ita dicam, alis subvectæ magnorum hominum mentes cæteros mortales longè prætervolant, & aureum Jovis currum, ut ait divinus Plato, indefesso volatu comitantur. His igitur præsidiis succinctus PETAVIUS, ea præstitit in omni genere literarum, quæ omnis nobiscum posteritas admiratura est. Sed est aliud præterea quidpiam, quo maximè adjutus & difficultates omnes oppositas facilè superavit, & palmam veræ solidæque doctrinæ celeriter est consecutus. Quidnam verò illud est?

Ordo scilicet, & certa ratio instituendorum studiorum, quam Græci *μεθόδον* appellant. Quod cum leve quiddam & exiguum primâ fronte appareat, est tamen ejusmodi, ut omnis fructus eventusque studiorum ex eo propemodum uno pendere videatur. Ut enim absque acûs nauticæ præsidio longinquam navigationem suscipere, nihil aliud est quàm ad certissimum naufragium properare: sic qui ordine ac methodo destituti vastissimum illum disciplinarum oceanum ingrediuntur, ii nunquam sperare debent se ad desideratum sapientiæ portum navem esse appulsiuros. Unde enim, quælo, fieri existimatis, ut cum multi reperiantur & ingenio præstantes, & laboris patientissimi, pauci tamen magnos progressûs in literis faciant, nisi ex eo, quòd studia nostra temerè ac fortuitò, non certâ ratione disponimus, & desultoriâ quadam levitate per omnes disciplinas volitamus potius quàm decurrimus. Itaque inordinatè properantes id tantum assequimur, ut à proposito itinere longius aberremus. Non ita PETAVIUS: qui studia sua certo semper ordine dimensus est; quippe qui intelligeret, ea quæ ordine instituuntur, minore laboris ac temporis impendio perfici, nec solum citius & commodius absolvi solere, verumetiam rectius. Primum itaque à Grammaticâ, tanquam à Vestâ, quod ajunt, exorsus, lingvæ Græcæ ac Latinæ singularem sibi peritiam comparavit. Idque ex plurimis veterum Scriptorum libris, quos partim ex Græco in Latinum, partim ex Latino in Græcum sermonem transtulit, perspicuè apparet. Græcè quidem adeo expedite loquebatur, ut Athenis natum esse diceres. Latinè verò loquentem, & in scholâ publicè docentem quisquis audivit, fateatur nec esse est, nihil audiri potuisse uc jundius. Nam præter illum Romani eloqvii nitorem aderat distincta pronuntiatio, & gratissimus quidam vocis sonus. A Grammaticâ prono cursu ad Rhetoricam se contulit. Quam quidem artem ad omnia maximè utilem, nec iis solum, qui in foro & in Republicâ versantur, sed omnibus literatis prorsus necessariam, à cunctis tamen, ac præcipuè à Philologis nostris, maximo ipsorum damno ac dedecore, negligi videbat. Itaque illi in epistolis quibus libros suos alicui nuncupant, in præfationibus, in quovis denique

argumento quod tractandum susceperint, rudes ferè atque infantes deprehenduntur. Porro quantus dicendi artifex fuerit PETAVIUS, tum ex plurimis orationibus, quas nobis scriptas reliquit, tum ex aliis ejus libris liquidò perspicui potest. Neque enim in oratoriis duntaxat declamationibus, sed in omni ferè genere scriptionis eloquentiæ vis ac splendor elucet. Hinc ad Poeticen transgressus, pari quoque successu in hac se exercuit: eamque deinceps ad extremum usque spatium vitæ, velut oblectamentum graviorum studiorum, & piorum animi sensuum fidam interpretem, Gregorii Nazianzeni exemplum secutus, retinuit. Extat denique pulcherrimum ejus carmen, quod diuturno penè consumtus morbo, integris tamen adhuc ingenii viribus, paulò ante obitum effudit: in quo publicas temporis nostri calamitates, quibus Rempublicam simul & Ecclesiam conflictari cernimus, cygneo quodam cantu deplorat. Nec ullum ferè est carminis genus in quo non feliciter luserit: quippe qui tragœdias etiam scriptitarit, nec Latinos modò, verum etiam Græcos atque Hebraicos versus scitissime procuderit. Certè Hugo Grotius, hujusmodi operum iudex simul atque artifex peritissimus, Dionysii Petavii carmina magnopere probare & laudare consueverat. Quod quidem non tam Petavii causa, cujus opera extra omnem iudicii aleam posita sunt, quàm in gratiam ipsius Grotii velim à me dictum putetis. Jam verò cum verborum delectum, & sermone ornatum, quem earum, quas dixi, artium beneficio paraverat, absque rerum & sententiarum copiâ rem cassam atque inanem esse intelligeret, ad philosophiam animum applicuit. Non eam dico barbaram atque horridam, quæ vulgò in scholis traditur; sed illam ingenuam atque liberalem, quæ ex Aristotelis ac Platonis limpidissimis fontibus hauritur. Huic deinde comitem adjunxit historiam rerum gestarum. Cumque duo ejus quasi lumina esse sciret, Geographiam scilicet, quæ urbium ac regionum situm; & Chronologiam, quæ temporum seriem exponit; sine quarum præsidio quisquis ad universalis historiæ lectionem accesserit, in densissimis tenebris versetur necesse est; utriusque non vulgarem notitiam studuit adipisci. Ac Geographiam

quidem ex Strabonis, & Ptolemæi veterumque Geographorum libris percepisse minimè contentus, recentium quoque Scriptorum tabulas adjecit, à quibus hæc ars non illustrata modò verum etiam consummata est: Chronologiam verò aggressus, arduum opus & multis maximisque difficultatibus implicatum, ante omnia Astronomiæ subsidium sibi comparavit, sine quâ parum firmas esse demonstrationes Chronologicas perspiciebat. Maximam laudem & gloriam in omni ferè genere literarum patrum memoriâ retulit JOSEPHUS SCALIGER: sed in Chronologiâ solus quodammodo regnare omnibus videbatur; adeo ut Scaligero in hac parte refragari, idem ferè esse crederetur quod cum Hercule luctâ certare. Veruntamen tanta ejus viri auctoritas omnium prope præjudicio roborata PETAVIUM nostrum à scribendo minimè deterruit: imò verò ipsum eò magis impulit, ut quæ ab illo emendatore temporum peccata fuerant, ipse in suis de *Doctrinâ temporum* libris emendaret. Non quòd illius viri gloriæ obtrectaret, sed ne plerique fortè auctoritate Scaligeri inducti, minimè discussâ rei veritate, in errorem præcipites laberentur. Quocirca si Scaligero laudi fuit, quòd sacræ ac profanæ historiæ Chronologiam multis in locis (quod profecto fatendum est) illustravit: PETAVIUS quoque, qui & errores Scaligeri correxit plurimos, & præterea multa ad historiæ illustrationem suo labore atque industriâ contulit, non minorem, meo quidem judicio, gloriam meretur. Hac igitur viâ progressus PETAVIUS vastissimum illum disciplinarum orbem feliciter emensus est: & in singulis quidem disciplinis sic excelluit, quasi cæteras omnes neglexisset; in omnibus verò perinde eminuit, ac si unam quandam ex pluribus conflata partibus disciplinam, non plures, argumento ac toto docendi genere inter se distantes, animo percepisset. Quæ laus quasi eximia & propria PETAVII, aut certè cum paucis admodum ei communis, sola ad summam gloriam sufficere potuisset. Nunc verò ea laus in illo non sola, sed prima est. Nam cum vir sanctissimus tantam humanioris doctrinæ suppellectilem collegisset, eâ non ad oblectationem animi, aut ad pompam & inanem ostentationem voluit abuti, sed totam ad Divini Numinis gloriam & Ecclesiæ utilitatem

consecravit. Idque tum ex instituto religiosissimæ Sodali-
tatis, in quam se nondum virilem ætatem ingressus dica-
verat: tum exemplo Origenis, Clementis, Basilii atque
Gregorii, aliorumque sanctissimorum Ecclesiæ Scriptorum
videtur præstitisse: qui cum omnibus Gentilium discipli-
nis ingenium suum instruxissent, postmodum suis ipsos te-
lis Gentiles aggredi, eorumque spoliis Ecclesiam DEI or-
nare studuerunt. Itaque omni nisu, omni que animi conten-
tione ad Theologiam conversus, peragris jam ceteris, eo
quem diximus ordine, disciplinis, in ea deinceps, tanquam
in portu tranquillissimo ac beatissimo, sibi conqviescen-
dum putavit. In hoc verò excellentissimo genere doctrinæ
quãdopere excelluerit, quidve & quantum præstiterit, pau-
cis, si lubet, expendamus. Duæ sunt Theologiæ partes, qua-
rum prior in sacrorum librorum expositione versatur, quæ
Græco vocabulo exegetice dici potest; altera est dogmati-
ca, tota ferè in disputatione posita, ad adstruendam maximè
adversus hæreticos Ecclesiasticorum dogmatum veritatem.
Et ad priorem quidem partem maxima sibi adjumenta at-
que adminicula PETAVIUS comparaverat, lingvæ scili-
cet Græcæ Latinæque, & Hebraici sermonis peritiam non
vulgarem: quibus præfidiis munitus in intimos & abditis-
simos quosque sacrorum voluminum sensus facilè penetra-
vit. Nihil quidem in eo genere doctrinæ ab illo in lucem
editum est. Quo magis laudanda est hominis modestia, qui
cùm hac etiam in parte multa commodè posset afferre, ta-
men veterum Patrum expositione contentus, quos solos
veros ac sinceros sacrarum literarum interpretes esse norat,
sua premere maluit, quàm aut illorum scrinia compilare,
aut cum illis anbitiosius contendere. Ceterum quantà
cum laude, & quàm frequenti hominum concursu sacros
utriusque Instrumenti libros in Claromontano auditorio vi-
va voce diutissimè exposuerit, omnes mecum meminisse
potestis. Quod verò ad posteriorem attinet Theologiæ par-
tem, quid opus est rem per se notam pluribus verbis ac testi-
moniis confirmare? Cum versentur in omnium manibus
Theologicorum dogmatum libri ab illo conscripti. Quibus
in libris quid prius mireris nescias: an copiam diffusæ le-
ctionis, an sermonis nitorem & elegantiam, an ordinem

rerum ac distinctionem, an in exscribendis Patrum testimoniis fidem ac diligentiam, an denique adversus hæreticos Christiani spiritus ardorem. Nam quis non miretur ab uno homine, eoque piis professionis suæ exercitationibus dedito, tot volumina perlegi, tot versuum millia perscribi potuisse? Neque enim, sicut Origenes ac Hieronymus, usus est operâ notariorum, qui verba dictantis exciperent; sed omnia suâ ipsius manu exarata ad typographorum præla mittebat. Quis non obstupescat, cum inter legendum viderit res tam arduas & obscuras & à communi hominum intelligentiâ remotas, tantâ verborum luce ornari, tamque distincto ordine explicari. Hæc enim vel maxima PETAVII laus est, quòd Theologiam, quæ antehac rude quiddam & barbarum tinniebat, totamque Dialecticæ faciem & colluviem ex philosophorum scholis traxerat, ipse suâ curâ atque industriâ perpolivit. Itaque hi libri, ut equidem auguror, magis magisque splendescunt indies; & quantum iis nunc detrudere conatur obtrectatorum quorundam invidia, tanto plus laudis iudicio incorruptæ posteritatis iisdem accedet. Porro ardor adversus hæreticos, quem vulgò zelum vocamus, in eo fuit incredibilis, ut ex iisdem libris perspici potest. Etenim tanquam in sublimi speculâ constitutus, si quem nostræ ætatis hæreticum commovisse se, atque in religionem nostram impetum fecisse prospexerat, illico velut silvestrem feram persequabatur, telisque responsionis suæ confossum redire ocius ad latibula sua cogebat. Et quemadmodum apud Homerum Achilles imperat Græcis, ne quis præter se Hectorem feriat, hanc sibi uni lauream deberi existimans: sic ferè PETAVIUS noster, non ambitione quadam & cupiditate laudis, sed divino quodam mentis æstu & pietatis ardore incitatus, hanc sibi pugnam cum hæreticis, quicumque insurgerent, deposcebat. Nec his contentus, humaniorum quoque literarum gloriam, quam illi præ nostræ communionis hominibus sibi vindicare conatur, eripere ipsis omni curâ ac studio satagebat. Quocirca si quem è nostris ingenio & doctrinâ præditum animadvertenterat, eum quasi ad motis stimulis urgere & ad scribendum incitare non desinebat, ut haberet, quos adversariis nostris etiam in hoc genere studiorum opponeret. Quod

quidem ejus studium atque institutum erunt fortasse qui improbabant: adeo extraneis potius quam nostris præposito quodam judicio, favere assuevimus. Verum quoties penitus intropicio quâ mente quove consilio id PETAVIUS ageret, equidem mihi videor satis eum laudare ac mirari non posse. Ceterum hunc animi ardorem adversus hæreticos ita temperabat, ut non homines ipsos infesto prosequeretur odio, sed errorem dogmatum averfaretur: quo liberari illos, & Ecclesiæ corpori tandem adjungi votis omnibus expetebat; quid non præstitit, ut clarissimum virum HUGONEM GROTIUM ad Catholicorum communionem adduceret? Erat ille quidem minimè à nobis alienus, ac penè noster: quippe qui doctrinam Tridentini Concilii in omnibus sese amplecti palam profiteretur. Id unum supererat, ut Ecclesiæ sacrarium ingressus communioni nostræ sociaretur; Quod ille nescio quas ob causas, dum ad Catholicæ fidei unitatem plurimos secum sperat adducere, consultò differebat. Possem hoc loco sermones illos vobis commemorare, quibus PETAVIUS eum adortus est, tunc cum ille Lutetiâ excedens post Legationis Svedicæ munus expletum, PETAVIUM valedicturus invisit. Verum in aliud tempus hæc seponere satius fuerit, ne tædium vobis longior fortasse faceßat oratio. Hujusmodi ergo adversus hæreticos affectus animo fuit PETAVIUS. Quonam autem modo se gesserit erga quosdam nostræ communionis homines, qui novam quandam doctrinam invehere conabantur, nequaquam silentio prætereundum esse arbitror. Tulit ætas nostra viros graves & severos atque eruditos, qui non contenti disciplinâ sæculi sui, dum pœnitentiæ regulas aut antiquas revocare, aut novas condere conantur, gravissimos ubique motus & tempestates excitarunt. Qui profectò longè consultius fecissent, si proposito veteris Ecclesiæ ritu ac vigore, in dandâ & accipiendâ pœnitentiâ, ad id tantum nos cohortari voluissent, ut severioribus deinceps legibus pœnitentes adstringerentur, ne fortè ex nimia indulgentiâ ac veniæ facilitate nasci peccandi licentia videretur. Nunc verò studio arctioris disciplinæ, cui se deditos esse profitentur, in transversum abrepti, vulgatum in omnibus Ecclesiis abso-

lutionis

lutionis ritum improbare, damnare, & contumeliosè traducere pessimo exemplo instituerunt. Porro librum suum, quo huiusmodi doctrina continebatur, multorum Antistitum subscriptionibus callidè munierunt; eo scilicet consilio, ut auctoritate Sacerdotalis nominis oculos omnium præstingverent atque ora obturarent. Exstitit tamen PETAVIUS noster, qui ne hac occasione id malum latius serperet veritus, salvâ Pontificalis gradûs reverentiâ, eorum errorem atque audaciam doctissimâ responsione redarguit, ad eò ut ipsos distinctius posthac & modestius loqui cogeret. Hic liber est ab illo Gallicè conscriptus; eo tamen nitore atque ornatu sermonis, ut mirum meritò videatur, hominem Græcæ, Latinæ, Hebraicæque lingvæ tanta peritiâ instructum, vernaculâ etiam lingvâ tam disertè ac commodè scribere potuisse. Post hæc excepit eum gravior & difficilior pugna, *de gratiâ* scilicet, adversus eosdem homines, qui Augustino, aut potius Jansenio nimium addicti, non minorem ejus scriptis quàm authenticis Evangeliorum libris fidem atque auctoritatem adstruere nituntur. Primus enim hujus novæ opinionis auctor & signifer nostra ætate fuit JANSENIUS, qui variis Augustini sententiis hinc inde excerptis, & quo voluit ordine digestis, ingratißimam quandam de gratiâ opinionem in Theologiæ scholas invenxit. Quo quidem factò longè plus Galliæ nocuit, quàm famoso illo libello, qui *Mars Gallicus* inscribitur; quo belli hujus diuturni tot annorum spatio in Europa sævientis auctores fuisse Gallos criminatus est: ipse auctor pestiferi belli, quo nunc Gallicana ardet Ecclesia. Atque utinam intra hos fines vis tanti mali subsistat, nec reliquas Ecclesias quadam contagione corripiat. Hunc Belgam Gallici nominis hostem acerrimum Theologi isti ducem habent, & pro Hipponensi Episcopo Iprensèm sequuntur. Nec intelligunt, se de Augustino malè mereri, qui prætermisiss tot egregiis ejus verbis atque sententiis, quibus mores hominum ad virtutem informari possunt, ea sola rimantur in illius libris, quæ Augustino ipsi invidiam faciant, & quæ Calvinò potius quàm Catholicis favere videantur. Cùm si Augustino, si sibi met ipsis, si Ecclesiæ denique consulerent, hæc aut benigna interpretatione mollire, aut in suis, ut ja-

cent, locis relinquere & silentio præterire debuissent. Itaque Augustinus, si viveret, his eos verbis allocuturus videtur: *Quid agitis, viri boni, quò tenditis, quodnam consilium, quis est scopus altercationum vestrarum? quid meum nomen discidis vestris prætenditis, meque Calvino ad stipulatorem & patrum paratis? Calviniani certè idem vos secum de gratiâ sentire gloriantur. Ipsi illi qui à Calvinianis ad Ecclesiam transeunt, hanc ipsam esse Calvinii sententiam, quam vos defenditis, asseverant. At qui ego non eâ mente scripsi, ut hæreticos patrocinio meo adjuvarem, sed potius ut eos retunderem. Frustra sub umbrâ nominis mei latere cupitis, & doctrinæ vestræ novitatem auctoritate meâ firmare contenditis. Ego me in Jansenio non agnosco; nec ex Afro Belgam factum iri credideram. Si me amatis, eam potius sententiam sequimini, quam totius Ecclesiæ probat assensus, quam ante Jansenium in scholis vestris omnes Theologi docuerunt. Nolite pacem Ecclesiæ violare, tunicam Christi discindere, ignem denique mutux caritatis extinguere. Certè plus odiis quàm rationum copiâ certatis. Hæc discidia ex odio partium nata sunt, quæ coitionibus fovetis, dum multos partim pollicitationibus, partim blanditiis in vestram sententiam traducere tentatis.* Hæc exprobranti Augustino quid habent quod respondeant? Quod si fortè hæc oratorio more à me fingi dicent, eorum conscientiam appello: Ipsos in suâ causâ testes, ipsos iudices fero, annon ea quæ dixi certissima sint atque verissima. Igitur adversus illos PETAVIUS pro receptâ opinione, quam ante Jansenium omnes vulgò Theologi docuerant, & quam ipse PETAVIUS olim in Sorbonensibus scholis, cum Duvallii auditor esset, acceperat, fortissimè propugnavit. Hoc illi post tot Herculeos labores certamen ultimum fuit. Cui licet immortuus, nihilominus ut ille olim quondam apud Olympiam pugil, victor post obitum, Dei ipsius, ut opinamur, dextrâ coronatus est. Vir certè Hieronymo, Basilio atque Gregorio, & summis quibusque Ecclesiæ Scriptoribus meritò conferendus: quippe qui eximiam eruditionem cum pari vitæ sanctitate junxerit. Vixit enim summâ innocentiam in illo Claromontani Collegii vertice, studiis duntaxat literarum & coele-

stium rerum meditationi deditus. Adeò ab omni ambitione & inanis gloriæ cupiditate alienus, ut cum hinc ab Urbano Summo Pontifice, inde à Philippo Hispaniarum Rege expetitus atque evocatus fuisset, tamen in nidulo illo Claromontani Collegii consenescere maluerit, quàm Regalis & Pontificalis alloquii honore decorari.

Hunc ergo talem ac tantum Virum, vindicem ac columnen literarum, quamvis maturâ morte nobis ereptum, meritò lugemus : & post tot doctissimorum virorum continua propè funera, hanc æcerbissimam literarum cladem non injuriâ existimamus. Etenim hoc sublato, qui studia nostra inclinata jam ac penè labentia solus fulcire adhuc videbatur, quis deinceps in ejus locum sufficiens est? Sed fortasse ego imprudens, qui de ingeniis hominum nostrorum malè sentiam ac desperem. Superfunt enim satis multi, atque utinam diu supersint, qui pro virili parte literarum gloriam sustinere, eamque Gallis asserere possint. Maximum tamen ac splendidissimum inter omnes semper habebitur DIONYSII PETAVII nomen; ejusque excellens ingenium, & singularem doctrinam, tot illustribus cognitam lucubrationibus, omnes posteri amoto livore invidiæ mirabuntur. Simulque nos rectè atque ordine fecisse judicabunt, qui maximum virum, de literis, de patriâ, deque Ecclesiâ optimè meritum, hac qualicunque laudatione & gratianimi testificatione mortuum prosecuti sumus.

Vita & Scripta
DIONYSII PETAVII

Philippo Alegambe & Nathan. Sotvello

recensita in
BIBLIOTHECA SCRIPTORUM SOCIETATIS JESU,
edita Rome Anno MDCCLXXVI. f. 178. 179.

DIONYSIUS PETAVIUS natione Gallus, patriâ Aurelianensis, ingressus in Societatem anno MDCV. ætatis vigesimo secundo, Vir, ut ejus ostendunt Opera, ingenio maximo, judicio acerrimo, excellenti memoriâ, omnium ferè rerum scientiâ excultus; omnibus adhæc suâ modestiâ, affabilitate, morum innocentia carus. Rhetoricam Parisiis maximo omnium concursu professus est annis undecim, sacras litteras ibidem interpretatus est annis viginti quatuor, solemni quatuor votorum nuncupatione obstrictus ab Anno MDCXIX. Vir planè eximius sive doctrinam, sive virtutem spectes, & inter prima Societatis Jesu lumina meritò recensendus. A puero litteras sic adamavit, ut dies integros in evolvendis libris transegerit: & vix decimum ætatis annum attigerat, quum carmina mirâ facilitate pangeret. Adultior non otium, non ludos cæterorum more quæsivit, sed secessum, ut se totum in studia abderet; nec quicquam in severioribus disciplinis reconditum, quod ille non penetraverit. Hinc in omni scientiarum genere libros adeo eruditos publici juris fecit, ut ex omnibus prope regnis ab eruditis consultus fuerit. Hinc Philippus IV. Rex Hispaniæ eum ad Academiam novam à se Madriti erectam; Urbanus VIII. Romam non semel invitarunt; sed impedivit utrumque Rex Christianissimus Ludovicus XIII. non ferens regnū suum tanto viro privari. Actum etiam certò est sub Urbano VIII. de eo inter Purpuratos Patres cooptando; sed eâ fuit humilitate Vir plenus Deo, ut propterea profectionem Romam, quantum potuit, semper defugerit. Cum hac tantâ præcellentiâ doctrinæ ita conjunxit splendorem virtutum, ut meritò dubites, sanctiorne an doctior fuerit. Pietatem illius nemo non mirabatur, cum viderent ipsum tot inter

negotia atque studia, nihil de solitis pietatis officiis remittere, ad statuta orandi tempora confestim alia omnia seponere; & solitum dicere: *malle se omnis doctrinae jacturam facere, quam vel semel examen conscientiae quotidianum, vel quid simile, omittere.* Tenerrimo amore ferebatur in Beatissimam Virginem, tanquam matrem suam; & singulari veneratione erga Sanctissimam Eucharistiam, quam horam solitam singulis diebus, non ad brevem moram, sed ad longum tempus invisebat. Societatis institutum amabat unicè, & enituit in eo semper eximium religiosae disciplinae, paupertatis, obedientiae, modestiae, silentii, cæterarumque virtutum studium. In omnes alios mirificè amabilis, in se unum severus atque immitis, flagris adeò in corpus suum saeviebat, ut ad vulnerum medelam Chirurgorum opem implorare non rarò habuerit necesse. Hanc tam exaggeratam virtutem Viri volens Deus tanquam aurum in igne adhuc probare magis, & perficere in camino infirmitatis, permisit illum variis morborum generibus cruciari, & doloribus accerrimis torqueri; ut coactus fuerit subinde prorumpere in eas voces: *Circumdederunt me dolores mortis.* Et cum aliquando de acerbitate dolorum amanter quasi expostularet apud Dominum, inaudivisse fertur cœlitus hanc vocem: *Tu de me cogitas, ut homo; Ego de te cogito, ut Deus.* Unde mox discussæ tenebræ, & de saevitia dolorum remiserunt morbi. Adstantes lecto non cessavit verbis & exemplis accendere ad amorem DEI, & ad amorem instituti Societatis Jesu, quod gaudebat se relinquere illibatum, sicut tiro repererat. Denique omnibus ritè communicatus Sacramentis, in corona Fratrum, septuagenarius piam efflavit animam Parisiis die XI. Decembris, anno MDCLII. Scripsit plurima; quæ sequuntur, servato ordine, quo lucem aspexere: habita item ætatis ratione, quæ ab ipso litteris prodita sunt; recensita à SEBASTIANO CRAMOISY, cujus sumtibus pleraque excusa extant, peculiari Indice.

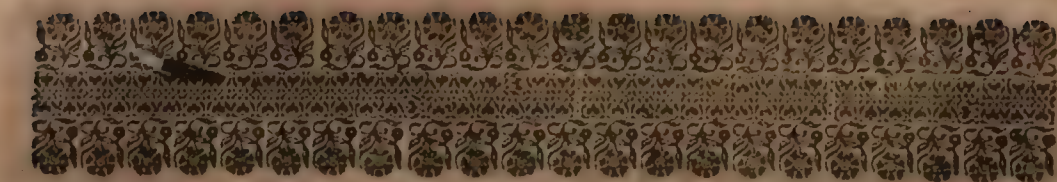
CATALOGUS LIBRORUM
qui à
DIONYSIO PETAVIO
Aurelianensi, Soc. JESU Theologo scripti fuerunt,
& in lucem editi :

- ab anno ætatis vigesimo primo usque ad septuagesimum,*
ANNO *quo decessit.*
1604. Ætatis XXI. *Synesi Dio, sive Narratio de Dionis vitæ instituto, quam Græcè à Synesio factam ipse Latinitate donavit.*
1610. Ætatis XXVII. *Heroicum Carmen, Ludovico XIII. in solenni ejus inauguratione dictum. Ejus initium: Quem lacrymis affusa DEUM &c.*
1611. Ætatis XXVIII. *Oratio de laudibus Henrici Magni, in anniversario illius obitus die pronunciata.*
Heroicum Carmen, ejusdem argumenti; cujus initium: Ergo iterum in lacrymas &c.
1612. Ætatis XXIX. *Synesi Episcopi Cyrenensis Opera, cum Latinâ interpretatione, & Notis. Recusus est hic liber Parisiis Anno 1622. & curis secundis recognitus, cum velitatione adversus Jo. Crojum prodiit iterum Anno 1633.*
1613. Ætatis XXX. *Themistii Euphradae Orationes XVI. quas Latine interpretatus est, Notisque & Conjectaneis illustravit. Accessit Oratio XVII. quæ Latine solum extabat, Græcè ab ipso reddita. Editus est hic liber primum Flexiæ 1613. in 8. Prodiit autem accessione trium Orationum auctus iterum Parisiis Tragedia, Carthaginienses. (1618. in 4.*
1614. Ætatis XXXI. *Pompa Regia Ludovici XIII. Latinis & Græcis versibus adornata. Juliani Imperatoris Orationes tres panegyricæ, quarum priores duæ nunquam antehac fuerant editæ: postrema ferè tertiâ parte auctior ipsius studio redita, adjectis Notis & Emendationibus.*
1616. Ætatis XXXIII. *Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani Breviarium Historicum Sanctum, Latine ab eo redditum, & cum Græco textu & Notis Chronologicis editum. Corpori Historiæ Byzantinæ postea insertum.*
1619. Ætatis XXXVI. *Soteria ad S. Genovesam Carmine Heroico, cujus initium: Diva potens &c.*
Panegyricus Græcus, de S. Genovesæ laudibus; cujus initium: Οὐν δ' ἐστὶς μέγα χεῖμα &c.
1620. Ætatis XXXVII. *Orationes & Opera Poetica, Latina, Græca & Hebraica; partim edita prius, partim necdum edita, tunc unum in volumen collecta. Recusa postea in Germaniâ, Colonia 1621. in 8. In Galliis autem, Opera poetica quartâ editione magnis accessionibus locupletata Anno 1642. Orationes verò cum accessione Epistolarum, Anno 1652. prodire.*
1622. Ætatis XXXIX. *S. Epiphani, Salaminis Episcopi, Opera omnia, Græcè & Latine cum Animadversionibus, duobus Voluminibus.*
1624. Ætatis XLI. *Appendix ad Epiphanianas Animadversiones, adversus Disputatunculas Maturini Simonii, de ritu poenitentiae in Ecclesia veteri.*
1627. Ætatis XLIV. *Opus de Doctrinâ temporum; duobis Tomis.*
1629. Ætatis XLVI. *Triumphus Ludovici XIII. de Rupellâ captâ, versibus Latinis Græcisque celebratus.*
1630. Ætatis XLVII. *Uranologium, seu Systema Variorum Auctorum de Spharâ ac Sideribus eorumque motibus: quod est veluti Auctarium Operis de Doctrinâ temporum. Accesserunt Variarum Dissertationum ad Uranologium libri IIX.*

- Juliani Imp. Opera omnia, partim antehac edita, partim tunc primum è Mscis eruta, Græcè Latineque, cum Notis.* Adjunctæ sunt
Miscellanae Exercitationes, in Solinianos Claudii Salmasii Commentarios.
1633. *Ætatis L. Synesi Episcopi Cyrenensis Opera, Græcè & Latine; secundis curis recensita. Accessit postremæ editioni huic Appendix, sive adversus JO. CROII Specimen Conjecturarum & Observationum Velitatio.*
Tabula Chronologica, à mundo condito ad annum 1628. folijs patentibus.
Rationarium temporum.
1634. *Ætatis LI. Idem Rationarium novo ordine digestum. Istud deinde in Germaniâ & Galliâ aliquoties diversis formis reculum est.*
1636. *Ætatis LIII. La Pierre de touche Chronologique; contenant la methode d'examiner la Chronologie, & d'en reconnoître les defauts; où sont traitez les principaux points de cette Science.*
1637. *Ætatis LIV. Psalmorum omnium, & Canticorum, quæ sparsim in Bibliis leguntur: itemque Hymnorum Ecclesiasticorum Paraphrasis, Græcis versibus expressa.*
1638. *Ætatis LV. Genethliacon Delphini, Latino Carmine Heroico. (libus atas.)*
De S. Genovesæ Carmen sacrum, hoc initio: Jam mea bis denis aucta est nata-Panegyricus Græcus de ejusdem Virginis cultu, versibus Heroicis, ad Urbanum Hymnus Græcus in Urbanum IIX. versibus Heroicis: (IIX. Pont. Max. Ode nuncupatoria ad Eundem, versibus Alcaicis Latinis.
1639. *Ætatis LVI. Diatriba de potestate consecrandi & sacrificandi, Sacerdotibus à Deo concessa: deque communione usurpandâ. Adversus Dissertationem Anonymi cujusdam, (Hugonis Grotii) qui Christiani sacrificii consecrandi offerendique potestatem etiam Laicis attribuit.*
1641. *Ætatis LVIII. Dissertationum Ecclesiasticarum Libri duo; in quibus de Episcoporum dignitate ac potestate, deque aliis Ecclesiasticis dogmatibus disputatur, potissimum adversus Claudium Salmasium.*
1642. *Ætatis LIX. Theologicorum Dogmatum tomus tres: in quorum primo post Prolegomena, in quibus de Theologiâ ipsâ, ejusque principiis ac naturâ disputatur: decem Libris de Deo Deique proprietatibus agitur: secundo Sanctissimæ Trinitatis mysteria octo libris expenduntur: tertio de Angelis libris tribus; mundi opificio, quinque, & Ecclesiasticâ Hierarchiâ, tribus differitur.*
Operum Poeticorum editio quarta, magnis accessionibus locupletata.
1643. *Ætatis LX. De la Penitence publique, & de la preparation à la Communion.*
1644. *Ætatis LXI. Ejusdem libri gallico idiomate scripti altera editio.*
1645. *Ætatis LXII. Ejusdem libri tertia editio, auctior & emendatior prioribus.*
1648. *Ætatis LXV. De Lege & Gratia libri duo. Elencbus Theriacæ Vincentii Lenis: Ciceronis Paradoxa, & ejusdem alia, Græcè reddita.*
1649. *Ætatis LXVI. De Tridentini Concilii interpretatione, & S. Augustini doctrina Dissertatio prior.*
1650. *Ætatis LXVII. Dissertatio posterior super eodem argumento. (Dissertatio prior. Theologicorum Dogmatum Tomi posteriores duo; quartus & quintus, de Incarnatione.)*
1651. *Ætatis LXVIII. Dissertatio de adjutorio sine quo non, & adjutorio quo. (ne.)*
1652. *Ætatis sexagesimo nono exeunte, & ineunte septuagesimo, Orationum editio ultima: cui accefferunt Epistolarum libri tres; quorum primus Nuncupatorias, secundus Philologicas, tertius Officiosas continet.*
Ciceronis Lælius sive de Amicitia, Græcè redditus. (jam clauditur atas.
Carmen Saturnum ad Sanctam Genovesam, quod incipit: Dicebam suprema mihi

DIONYSII PETAVII
AD
CATHOLICUM
ET CANDIDUM
LECTOREM
P R Æ F A T I O.

UM assiduis eruditorum ac piorum hominum querelis flagitari jamdudum Epiphanium nostrum intelligam; à quibusdam etiam tarditatem accusari meam, quòd cujus editionis spem ante complures annos ostenderim, ea nondum in lucem tam longo intervallo prodierit; nonnullâ nostrâ excusatione muniendus ad æquitatem tuam aditus videtur. Erit illa verò perfacilis, si hoc cum animo tuo æstimare volueris, quantum ad id, quod initio prævideram, & ad quod paratus veneram, pensi ac laboris accesserit. Nam cum primum illud opus amicorum rogatu, & eorum, qui autoritate poterant apud me plurimum, hortatu recepi: unum illud designabam animo, ut & Græcis diligenter emendatis, & Latinâ Cornarii interpretatione castigatâ, annotarem ea breviter, quibus ad Authoris mentem assequendam adjuvari non imperiti hominis industria posset. Ut autem Latinè interpretarer ipse, neque constitueram equidem, neque fore necessarium arbitrabar. Hac ego spe conditioneque cum ultro oneri illi successissem, cumque istud & amicorum prædicatione, & meâ quoque denunciatione manasset longius, quàm ut vadimonium honestè possem deserere; mox ubi tractari cœpta res est, plus in eâ negotiî, quàm mihi pollicebar, esse situm animadverti. Postquam enim Cornarii Latîna emendare sum ingressus, periculumque recensendis aliquot paginis feci, ecquid mediocri aliquâ tractatione nitescere ac perpoliri posset, plena non solum fastidii visa res est; sed etiam molestiæ, & illiberalis cujusdam operæ ac laboris. Ita multa tùm demenda, commutandâ, interpolanda fuerunt; ut ego tolerabilius esse statuerem, aliam de integro ac novam struere, quàm alienæ, præsertim barbaræ insulsæque tectorium inducere. Cessi igitur invitatus atque hæsitans licet, & in hoc me pistrinum detrudi compingique sum passus: ut eum Scriptorem, quem castigandum, ut dixi, atque ornandum tantummodo susceperam, Latino insuper sermone converterem.

Est illud profectò genus interpretandorum librorum utile bonis artibus; & quòd major pars Græcè aut omninò nescit, aut non ita scit, ut iis adju mentis

AD LECTOREM.

jumentis carere possit, hac ætate necessarium. Sed idem tamen non solum insuave per sese; verum etiam, propter summam hoc tempore obtinendi impunitatem, ac licentiam, sollicitum, ac lubricum. Quoniam quidem rectè factò, mediocris approbatio; errato, sine ulla venia, vehemens & atrox reprehensio proponitur. Id adeo certorum hominum importunitate, & inhumanitate fit: qui ipsi sine errore nihil scribant, neque se à quoquam redargui patiuntur, & hoc ipsum tamen tyrannico sibi jure in ceteros usurpant. Est autem in Græcis Latinam in linguam transferendis lapsus, ac reprehensionem evitare difficile: propterea quod nemo est ita necessariis ad id munus præsiidiis instructus; qui aut Græcos omnes authores legerit, aut immensam vim artium omnium, & materiam; quarum ex scientia efflorescere, ac redundare debet interpretatio, usu, & memoria comprehendat. Quis est enim, qui divinas, humanasque disciplinas; qui Theologiæ, Philologiæ, ac Mathematicarum partes omnes; qui Juris, ac Medicinæ; qui minutas denique artes vel unus exhaustire potuerit, vel infinitam vocabulorum, quæ cuique propria sunt, silvam, varietatemque scrutari? Atqui cum illa passim Græcorum monumentis aspera sunt: tum eorundem inscitia nonnunquam hallucinari interpretem par est, & ab illius artis peritis, contra quam commissum aliquid fuerit, vitia ipsa deprehendi. Sed mutua ista castigatio erroris, & animadversio maximam affert communibus literis utilitatem: ac ne ei quidem, qui erraverit, si se hominem natum esse recorderetur, odiosa videri, vel iniqua debet. Moveret verò plerosque, atque ab hac publicè commodandi ratione deterret, non reprehensio erroris ipsa, sed insultandi in aliena culpa libido quædam petulans, ac procax: quæ utcumque vel levissima in re titubatum erit; si minus vix ac potestas Interpretem fugerit, sic quasi Reip. salus agatur, rem ab honesta contentione ad illiberales rixas, & sordidas, ad sceleratissimas similitudines, atque ad personarum injurias, contumeliasque transferunt. Hæc igitur ipsa famæ, honorisque proposita dimicatio quietos, & moderatos homines, qui nonnullum tamen in publica sibi commendatione laborum fructum constituunt, defugere operam illam admonet potius quam cum acerbis, & pugnacibus adversariis, & ad quævis dicenda, audiendaque paratissimis in puerile certamen descendere. Mihi verò, quemadmodum sublimius quiddam, & divinius cogitata omnia, consiliaque referre, susceptæ vitæ rationes hortantur, atque hæc vanissimorum, & ineptissimorum hominum judicia contemnere, cur Epiphani interpretationem vererem attingere, causa imprimis ista fuit: quod cum lentum ac diuturnum fore negotium illud animadverterem, tantumdem præstantioribus studiis detractum iri temporis cernerem, quantum in eam occupationem esset insumptum. Accedebat ad communem interpretandi molestiam præcipua quædam in illo Scriptore difficultas: quod incompta, & salebrosa est illius oratio, & in qua frequentissimè occurrunt illa, quæ Græci ἀναπόδοτα, & ἀνανόλεθρα nominant: pedestre ac popolare dicendi genus. Quod si per sermonis simplicitate consequi volueris, subagreste quiddam existet, ac putidum: cujusmodi sunt Latina ferè Cornarii, cujus nos utique similes esse nolimus. Sin ornatum, atque cultum adhibeas; id sine magna senten-

AD LECTOREM.

riarum commutatione obtinere vix possis. Altera causa est, quod iidem illi Epiphanii libri mendis, ac maculis scatent innumeris: quæ non modo infringunt interpretis conatum, sed ad divinationes, ac temerarias interdum conjecturas adigunt: dum ne suspensa, ac mutila sententia relinquantur, supplere multa de suo, aut aliter, atque edita sunt, confirmare cogitur. In quo ut acutè non pauca, & solerter inveniat, aberret tamen interdum, sequæ criminationibus istorum, quos dixi, & calumniis objiciat. Vicit nihilominus privatas rationes bene de te (Catholice lector) deque Ecclesiæ causâ merendi studium. Vicit novæ, jam pridem à me data fides editionis, ac promissi religio. Nam & tua, atque Ecclesiæ communis intererat, opus illud, quod ad diluendas Hæreses à gravissimo, & sanctissimo Patre Græcis est editum, quemlibet potius interpretem habere, quam Hæreticum: & ad recentis editionis splendorum attingebat, commodiùs aliquanto, minùs certè barbarè, & iniquinatè loquentem Epiphanium, Latinis uribus non suspecto ab Authore committi.

Habes quæ mihi causæ tarditatis fuerint: cognosce nunc cætera. Epiphanium tibi damus integra primum fide ex vetustis codicibus, quoad liquit, castigatum, ac recensitum. Horum princeps Vaticanus fuit: cujus diversas lectiones Romæ olim se à collectas R. P. Andreas Scottus pari vir humanitate, atque eruditione præditus ad me sponte misit. Ex quo permulta sunt à nobis opportune restituta. Accessit ex Bibliotheca Regis Christianissimi depromptus alter: quo cum Basileensem ipsi contulimus. Ex amborum authoritate, si quid incontextu ipse mutatum reperies, scito esse profectum. Reliqua, quæ ex judicio emendare faciliè potuimus, utut erant in Basileensi, reliquimus: atque ad oram fere paginarum conjecturam nostram adscripsimus: quædam in animadversiones coniecimus. Nam & Animadversionibus nostris; hoc est plenioribus notis, ac prope commentariis, Epiphanium illustriorem reddidimus. In quibus quantum à me sit elaboratum; quantum ex melioribus derivatum studiis, ex re ipsa facilius, quam mea oratione perspicies. Illud quidem providendum duximus, ut ne aridæ, ac jejunæ nimis, essent, & variarum lectionum exiles quædam notæ: Sed si quod uberius apud Epiphanium esset argumentum; si quæ paululum insignis quæstio, cujus difficultas cum utilitate certaret, ea nos pro usu, caputque nostro liberius ac diffusius tractavimus. Quo in genere multa illuc habes de Natalis Christi, & passionis anno, ac die: de Paschali mensè: de Judæorum Cyclo: de antiquo Pœnitentiæ ritui: de Sirmicensi, & Ancyrano Conciliis: de nonnullis veteris Ecclesiæ moribus: de Romanorum Imperat. Chronologia; & id genus aliis explicata. Quæ si longiora videbuntur, licet, disputationibus illic præteritis, quarum iccirco titulum paginarum initiis adscripsimus, ea deligere, quæ ad Epiphanium sine offensione percurrendum necessario præcipienda sunt. Quamquam ejusmodi ferè illa esse cognosces, ut supervacanea, aut alieno posita loco videri nequeant. Ita plerumque perplexum, atque anceps est, quod ab Epiphanio proponitur, argumentum, ut ad intelligentiam sui aliquanto etiam plura, quam à nobis sunt allata desideret.

AD LECTOREM

Illud verò postremo ad Epiphanii tractationem commodum accessit, ut, quoniam longiores singularum Hæresium disputationes sunt, ac perpetuo cursu orationis, sine ulla interspiratione, ac distinctione contextæ, certas in partes, ac veluti capita Hæresim unamquamque tribueremus: quibus numerales ad oram notas apposuimus. Quæ res non legentium solum fastidium sublevabit, sed ad citanda testimonia cumprimis erit expedita. Nam quoties ex aliqua Epiphanii Hæresi autoritas producitur, si illam, uti fit, recognoscere volueris, tota tibi, quæ nonnunquam est immensa, pervolvenda disputatio est. Nunc notarum illarum capitumque compendiolicet, non tantum quæ ex Hæresi locum illum adduxeris, sed etiam quoto ex Hæresis numero, vel adscribere ipsum, vel adscriptum ab aliis nullo negotio reperire. Quod si mihi occurrisset initio, de quo affecto jam opere venit in mentem, etiam Basileensis editionis paginas ad marginem nostræ hujus addidissem: propter eos videlicet authores qui cum Epiphanii locum aliquem proferunt, paginarum eadem ex editione numerum utiliter adnotant. Quare istud in alia, si res tulerit, editione faciendum svaserim.

Tu velim (Catholice, ac candide Lector, neque enim pluribus detineo) ad hanc Lucubrationem nostram sic accedas, ut intelligas, neque nihil à nobis esse peccatum: & si quæ in illa commissæ deprehenderis, ea pluribus cum bonis: si modò plura mihi bona sunt: aut æqualibus, paucioribusve compenses: atque hisfruare, illis veniam tribuas: pro æquitate tua denique majora, & utiliora deinceps à nobis expectes.

DE EPIPHANIO VETERUM ELOGIA QVÆDAM

HIERONYMUS LIBRO DE SCRIPTORIBUS
ECCLESIASTICIS.

EPIPHANIUS Cypri Salaminæ Episcopus scripsit adversum omnes Hæreses libros, & multa alia, quæ ab eruditis propter res, à simplicioribus propter verba lætitantur. Superest usque hodie, & in extrema senectute varia eudit opera.

IDEM APOLOGIA SECUNDA CONTRA
RUFFINUM.

NON tibi sufficit passim contra omnes detractio, nisi specialiter contra beatum & insignem Ecclesiæ Sacerdotem styli tui lanceam dirigas? Quis ille, qui velut necessitatem evangelizandi per omnes gentes, & per omnes lingvas habet se putat de Origene malè loqvendi: qui sex millia librorum ejus se legisse, quamplurima fratrum multitudine audiente, se confessus est?

Mox. Crimini ei dandum est, quare Græcam, Syram, & Hebræam, & Ægyptiacam lingvam, ex parte & Latinam noverit, &c.

Meminit & passim; ut in Epistolâ LXI contra Joannem Hierosol. in Epithaphio Paula; in vita Hilarionis: & aliis in locis

AUGUSTINUS LIBRO DE HÆRESIBUS
AD QVOD VULT DEUM.

USQVE ad istos ergo de Hæresibus opus suum perduxit supradictus Epiphanius Episcopus Cyprius apud Græcos inter magnos habitus, & à multis in Catholicæ fidei sanitate laudatus.

Cetera quæ de Epiphanii opere eodem in libro commemorat Augustinus, in Epistola supra à nobis allata, & excussa sunt.

SOZOMENUS LIB. VII, C. XXVI.

ΠΕΡΙ τῶν ἐν τῷ χρόνῳ καὶ Εἰσιφάνιου τοῦ Κυπρίων ἐπεσκόπου μητροπόλεως ὧν καὶ μόνον τὰ περὶ τὴν πολιτείαν ἐπίσημον ἵπτι δρεταῖς ἀπέδειξεν, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀπὸ δόξης ὧν ἵπτι αὐτοῦ, καὶ μὴ τελευτήν τιμῇ τῷ ἀνδρὶ αὐτοῦ Θεὸς ἐπέλεσεν.

ἀποθανόντι ᾧ, ὃ μὴ πειρόντι ὑπῆρξε, λόγῳ ᾧ τῷ τὰ φῶς αὐτὸ εἰσέτι
νῦν δαίμονας ἀπελαύνουσιν, καὶ ἰατρὰς τινὰς γίνουσιν. ἐνῶ καὶ ζῶν ἐτύγχανε
πολλὰ θαυμάσια αὐτῷ ἀνατιθέασιν. Vide ibidem reliqua.

Per idem tempus Epiphanius Metropolitanae Cypriorum Ecclesiae prae-
rat. Quem non inodo vitae institutum, ac praeclaræ virtutes insignem reddi-
derunt: Sed & miracula ipsa, quæ partim vivo adhuc ipso, partim post ejus
obitum Deus in ipsius honorem edidit. Mortuo enim illo, quod adhuc su-
perstite non contigerat, fama est hodieq; Dæmones ad ejus sepulcrum fuga-
ri, ac nonnullas curationes fieri. Sed & viventi etiamnum multa prodigia tri-
buuntur.

Mentionem ejusdem facit ὁ Socrates Lib. VI, C. X, XI, in historia Chry-
sostomi. Sozomenus quoque Lib. VIII, C. XIV, ὁ ex illis Nicephorus L. XIII,
C. XII. Sed cavendi iidem illi scriptores, dum Epiphanium referunt Anthropo-
morphitarum initio dogmati inhaerentem, ὁ à Theophilo errorem dedoctrinum,
eidem propterea favisse, atque Origenem damnasse. Fallunt enim, aut fallun-
tur Historici illi Origeni plus æquo dediti, ὁ eam virò sanctissimo ac doctissi-
mo calumniam aspergunt, quam Catholicis imponere vulgo Origenistæ consue-
verant, uti nimirum DEUM ab illis corporeum, ac membris suis humano more
constantem fingi, impudenter assererent. Nam ab omni hac invidia Epipha-
nium sublevat Hieronymus Epistola LXI ad Panmachium contra Joannem
Hierosol. Vide annales Baron. anno præsertim CCCXCII, ὁ CCCXCIII. Sed
ὁ alios deinceps, in quibus Epiphanii gesta profequitur.

Meminerunt ejus præterea & Nicænæ Synodi secundæ Acta.

EX BIBLIOTHECA PHOTII N. CXXIV.

Ἀνεγνώθη Ἐπιφάνιος τῇ ἀγιοτάτῃ Ἐπισκόπῃ τὰ Πανάγια ἐν τεύχε-
σι μὲν τρισί, τόμοις δὲ ἐπὶ τρεῖς, καὶ ἀγρέσεων δὲ ὀγδοήκοντα. ἀρχεται μὲν
ἀπὸ τῆς Βαρβαρίσμου, κατεῖσι δὲ μέχρι τῆς Μεσσαλιανῶν. πάντων δὲ τῶν
τῷ αὐτῷ καὶ ἀγρέσεων κατὰ βιβλικὸν πόνον πλατύτερός τε καὶ χρησι-
μώτερος. ὅτι ἀπὸ τῆς ἐκείνοις ἐρρήθη τὸ χρησίμον ἔχοντα, ὅτι ὁ ὁρᾶ λέ-
λοιπε, καὶ εἴτι περὶ σεξευρεῖν ἠδυνήθη, περὶ σέθηκε. τὴν δὲ φράσιν ταπεινός
τε, καὶ οἷα εἰκὸς Ἀττικῆς παιδείας ἀμελέτητον. ἀσθενὴς δὲ ἐκ τῆς ὁρᾶ πλείστον
ἐν ταῖς καὶ τῶν δυοσεβῶν ἀγρέσεως συμπλοκαῖς. ἐνιαχὲς μέντοι διεξεύει ταῖς
ἐπιβολαῖς, εἰ καὶ τῶν ῥημάτων αὐτῶν, καὶ τῶν σωτάξεως ἔδεν τὸ ἰδίωμα συμ-
βελτιᾶται.

Ἀνεγνώθη τῇ αὐτῇ ὁ Ἀγκυρωτὸς, σύνοψις ὡς περὶ τῶν Παναρίων ὑπάρχουσα.
Lecta sunt sanctissimi Epiphanii Panaria tribus comprehensa volumini-
bus, tomis septem, adversus Hæreses LXXX. Initium duxit à Barbarismo,
& ad Messalianos usque pervenit. Hic omnibus, qui ante ipsum adversus
Hæreses lucubrationes ediderunt, uberior atque utilior est. Nam nec ea
prætermisit, quæcumque ab aliis prodita utilitatis aliquid continent: &
ipse quæ potuit à se excogitata illis addidit. Genus dicendi humile, & cu-
jusmodi ejus esse potest, qui Atticæ doctrinæ rudis extiterit. Sed & in confu-
tandis Hæresibus plerumque nervos non habet. Quanquam interdum præ-
stantissimis illas rationibus, ac sententiis aggreditur: etsi nihilo dictio sit
atque orationis structura, aut stilus ipse commodior.

Legimus & ejusdem Ancoratum, quæ est summa quædam Panariorum,

ΕΧ ΤΟΥ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΥ, ΜΗΝΟΣ ΜΑΙΟΥ.

ΤΩ ΑΥΤΩ ΙΒ' ΤΟΥ ΕΝ
ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΕΠΙ-
ΦΑΝΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝ-
ΤΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ.

ΣΤΙΧΟΣ.

Φανείς Επιφάνιου ἐν Κύπρῳ μέγας,
Κλέου παρ' αὐτῇ καὶ θανὼν ἔχθ' μέγα.
Τῇ δ' οὐ καὶ δεκάτῃ Επιφάνιον μέρ' εἶλεν.

Οὗτος ὁ μέγας καὶ θαυμαστὸς Επιφάνιος χώρας
γένετο Φοινίκης, ἐκ περιοικίδ' Ἐλευθερωπόλεως,
γονέων αὐτεργόν. τραφεὶς δ' ἐν οἰκίᾳ μικρᾷ, καὶ οἶον
ἔχοιεν πένητες ἄνθρωποι, καὶ γηρόνοιοι, αὐτὸς τῇ καὶ Θεοῦ
διέλαμψεν δρετῇ, καὶ εἰς τὸ ἀκρότατον ὑψ' αὐτὸ καὶ δι-
σέβειαν προήχθη πολυτελείας. τὴν γὰρ γονέων αὐτοῦ τῇ νό-
μιμα ἐναπομνηστικῇ λατρείᾳ καὶ σκιᾷ, καὶ μὴ διωκθέντων
ἰδεῖν το φῶς τῆ χάριτος, αὐτὸς πρὸς τὸ ἐν Χριστῷ ἀλήθειαν
ἐδραμεν, μικρὰς δραξάμενος ἀφορμῆς. Κλεοδὶς γάρ τιν' ἰασαμένης
αὐτὴ τὴν πληγὴν, ἣν ὑπέστη καὶ τῶν μερῶν, ἀτάκτως πεσόντ' ὑπὸ ὑποζυγίᾳ,
καὶ ἐπὶ πᾶσι, κατασκιρτήσαντ', καὶ αὐτὴ δὴ τῶν ὑποζυγίων θανατωθέν-
τ', τότε μὲν ἀμφίδοξον ἐν διαλογισμοῖς ἔχε τὴν γνώμην, καὶ τὸ λοιπὸν
καὶ πάντῃ τῇ νόμῳ προσέειχε θαλερίαν. ὕστερον δὲ Λαγκιανῶν τιμι μονάζοντι
ἐπιτυχῶν, οἶδεν αὐτὸν πένητι ἐντυγχάνοντα, ζητῶντι ἀπ' αὐτοῦ βρωσιν φαγεῖν. ὁ
δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπέδωκε. καὶ αὐτὴν ἀνωθεν ἐκείνῳ εὐλογητῶ Λαγκιανῶν ἐνεδύει.
καὶ ταῦτα θεασάμενος Ἐπιφάνιος τῇ τῶν Χριστιανῶν πίστι καὶ προσέειπε, καὶ τὸ
ἅγιον βάπτισμα ᾧ καὶ ἐπισκόπῳ δέχεσθαι. ταῦτα ἐντεῦθεν δυσέφικτον ἐν ἑπι-
τόμῳ πάντα περιλαβεῖν, ἀεὶ ἐργάσατο. τοσάτον ὅτε εἰπεῖν μόνον ἐστὶν ἀναγ-
καῖον, ὅτι κομηδὴν ἐστὶν ὡν τῇ ἡλικίᾳ τὴν καὶ Χριστὸν πίσει ὑποδεξάμενος, αὐτὸς
μονάσας ὁσίως, πάντας δὲ καὶ αὐτὸν ὑπεβίβλασεν ἐκκλησίᾳ, καὶ πόνοις ἀσκη-
τικοῖς, καὶ εἰς τὸ τέλειον τῆς δεξιερῶν γυμναστικῆς κατάλληλον ἔχεν τὴν
πρᾶξιν τοῖς προδεδωμένοις. ἐν μὲν γὰρ τῇ παρελθούσῃ ἀσκητικῇ διαγωγῇ,
πλήθρη θαυμαμάτων, καὶ θεραπείαν πολλῶν ἀσθενούντων ἐργάσατο. ἐν δὲ τοῖς μετὰ
τὴν ἱερωσύνην, αὐτὰ τε ταῦτα, καὶ διδασκαλίαν ὀρθῶς, καὶ συγγραμμάτων πλη-
θὺς πάντας ἐπαίδευσεν. ὑπὲρ πολλὰς ἐξεύρε δὲ πειρασμὸς καὶ τὸ κακο-
δόξων. ζήσας δὲ ἔτη πέντε πρὸς τοὺς ἐκατὸν, ἑπτὰ μηνὶ τρισὶν, ὡς αὐτὸς Ἀρκα-
δίῳ τῷ βασιλεῖ ἐρωτήσαντι ἀπεκρίνατο, τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα παρέθετο, καὶ
ἐν τῷ οἰκίῳ θρόνῳ τὴν τῶν Χρυσόμοις αἵτησιν, ἐπεὶ τῇ καὶ ἐκείνῳ ἐξορία συν-
ήνευσεν. τὸ δὲ Φασὶν ἀνιγράψαι, μηδὲ αὐτὸν τὸν τόπον, πρὸς ὃν ἀπέσταλτο ὑ-
περόριον, Φασαμ κατιδεῖν. τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ ἀγιωτάτῳ αὐ-
τῶ οἰκῷ τῷ ὄντι ἐν τῷ τῷ ἁγίῳ Φιλήμονι. ταῖς αὐτῶν πρεσβείαις ὁ Θεὸς
ἐλέησον ἡμᾶς.

EX MENOLOGIO GRÆCORUM.

EODEM MENSE MAJO DIE XII,
SANCTI PATRIS NOSTRI EPIPHANII ARCHI-
EPISCOPI CONSTANTIÆ IN
CYPRO.

MAGNUS iste, atqve admirabilis Epiphanius è Phœnicia oriundus, in agro Eleutheropolitano, parentibus pauperibus, & manibus victum sibi quarentibus, humili in domo, & cujusmodi pauperum atqve agricolarum esse potest, educatus; splendore ipse virtutis claruit, & ad summum piæ religiosæ vitæ fastigium provectus est. Nam cum ejus parentes in Judaicæ cultu legis, atqve umbra perseverassent, neqve gratiæ lucem aspicere potuissent, ipse levissimam occasionem nactus Christianam ad veritatem confugit. Postquam enim Cleobius quidam illum equi indomiti, ac contumacis insultu prostratum, & in femore sauciatum curavit, atqve equus ipse interfectus est: statim quidem vario cogitationum æstu mens illius agitari coepit: ita ut deinceps erga Legis servitutem non adeo esset affectus. Postea verò in Lucianum quendam Monachum incidens, cum eum vidisset à mendico stipem rogatum, ubi pallium suum largitus esset, veste de cœlo missa prorinus indutum, Christianæ religioni nomen dedit, atqve ab Episcopo baptizatus est. Quæ verò postea gesserit, paucis complecti omnia difficile est. Unum illud, & quidem necessarium, affirmare possumus; cum is ætate admodum esset adolescens, simulatqve Christi fidem amplexus est, Monasticæ professionis instituto suscepto, æquales illum suos omnes continentia, & asceticæ vitæ laboribus antecessisse. Posteaquam autem summum ad Sacerdotium pervenit, consentanea vitæ antea virtutum officiis præ se tulit. Etenim cum antea Monasticam vivendi rationem crebris miraculis, atqve ægrotorum plurimorum curationibus exornasset; suscepto Pontificatu, præter hæc omnia, sanam ac sinceram doctrinam adjungens, etiam scriptorum suorum copia universos erudit. Quibus dum intentus est, multos ab infidelibus & Hæreticis labores pertulit. Postremò cum centum quinque annos, ac menses præterea tres expleisset, quemadmodum Arcadio Imperatori interroganti responderat, spiritum Domino reddidit, peregrè, & extra sedem suam: pro eo ac Chrysostomus petierat; quoniam relegationi hujus Epiphanius subscripserat. Vicissim autem Epiphanium rescripisse memorant; neqve illum locum eum, in quem deportari jussus erat, esse visurum. Jam Synaxis, quæ in illius honorem fit, in sanctissima illius æde celebratur, quæ est ad sancti Philemonis. Per hujus preces, Deus milerere nobis.

SVIDAS.

Επιφάνιος Κωνσταντίας τῆς Κύπρου Επισκοπος, τῆς πρώτης Σαλαμῖνος, ἔγραψε καὶ πασῶν τῶν αἵρέσεων λόγους, ἃ Πανάρια λέγονται, καὶ ἕτερα πολλὰ· ἃ τινὰ πᾶσι μὲν τῶν πεπαιδευμένων διὰ τὰ πράγματα· πᾶσι δὲ τῶν ἰδιωτῶν διὰ τὰ βήματα ἀναγινώσκειται. τελευτᾷ ἐχάτογγος.

Quæ totidem ferè verbis ex Hieronymo Sophronius expresit.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΓΡΑΦΕΙΣΑ ΕΝ ΤΩ

ΕΝΕΝΗΚΟΣΤΩ ΔΕΥΤΕΡΩ ΕΤΕΙ ΤΗΣ ΔΙΟΚΛΗ-
τιανῆ βασιλείας, ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝῆ, καὶ ΟΥΑΛΕΝΤῶ ἔτους δωδεκάτῃ,
καὶ ΓΡΑΙΑΝῆ ἔτους ὀγδόῃ, πρὸς ΕπὶΦάνιον Παλαιστίνων Ελευθεροπο-
λίτην, γρόμενον πατέρα μοναστηρίῃ ἐν τῇ τῆς αὐτῆς Ελευθεροπόλεως
περιοικίᾳ, Επισκοποῦν ὄντα νυνὶ πόλεως Κωνσταντείας ἐπαρχίας Κύ-
πρου, πατὴρ Ἀκακίῃ, καὶ Παύλῳ Πρεσβυτέρῳ, καὶ Αρχιμανδριτῶν, ταῖσι
πατέρων μοναστηρίων μερῶν Καρχηδόνῳ καὶ Βερρόιας τῇ κοίτης Συ-
ρίας, περὶ τῆς καὶ ἀγρέσεων πασῶν γράψαι, ὃ μὲν αἰτῶ καὶ πολ-
λῶν προτρεψαμένων, καὶ ὡς εἰπῶν, ἀναγκασάντων αὐτὸν εἰς τὸ
τοῦτο ἡμεῖς.

EPISTOLA ANNO DIOCLETIANI XCII, VA-

lentiniani, ἔς Valentis XII, Gratiani VIII, ad Epiphanium,
Palestinum Eleutheropolitanum scripta, quī cūm olim Monasterii,
quod in Eleutheropolitano agro situm est, pater fuisset, hoc tempore
Constantia, quae urbs est Provinciae Cypri, Episcopus est: ab Aca-
cio, ἔς Paulo Presbyteris, ἔς Archimandritis, hoc est Monasteriorum
prepositis, in regione Carchedonis, ἔς Beroea, Caes. Syriae: quā po-
stulant, ut adversus Hareses scriberet: cūm jam à multis insuper ro-
gatus, ut hoc susciperet, atque, ut ita dicam, coactus fuisset.

DOMINO meo honoratiss-
imo, atque in omnibus
religiosissimo patri Epi-
phanio Episcopo, Acacius,
& Paulus Presbyteri, Ar-
chimandritae, in Domino, Salutem.

Pietatis quidem tuae, Pater, aspectus
ipse satis esse poterat; quī nos spiritali-
bus sermonibus implevit; ac tam vehe-
mens nobis tui desiderium indidit, post-
quam tuo semel frui conspectu licuit.
Verūm quoniam praevia discipuli Christi.

Εν Κυρίῳ μετὰ τιμιωτά-
τῳ καὶ πάντῃ εὐλαβεσάτῳ
πατρί ΕπὶΦανίῳ Επι-
σκόπῳ, Ακακίῳ πρε-
σβυτέρῳ, καὶ Παύ-
λῳ πρεσβυτέρῳ Αρχιμανδριτῇ, ἐν
Κυρίῳ χαίρειν.

Ἡρεκεῖ μὲν ἡ θεία τῆς σῆς Θεοσε-
βείας, πάτερ, ἐμπλήσασα πνευ-
ματικῶν δυνάμεων, καὶ ἐμφυτεύσασα
τὸ τοσοῦτον πρὸς ἡμᾶς πόθον, γεγονότα τῇ
σῇ αὐτοψίας μετὰ λαβῆσιν. ἀλλ' ἐπεὶ δὴ
πρόδοξομεν Φήμῃ μαθητῶν ἔς Σωτῆρος
κηρύττειν

EPISTOLA AD EPIPHANIUM.

κηρύττει τὴν τῆς εὐαγγελίας τῶν ρημάτων, καὶ
 πρᾶξεων ὁρμήν, ἀρχὴ καὶ λέξεων, καὶ
 νῦν κοροδοῦναι, ἔδωκε μὲν αὐτοψία ἐλθόντας
 μεταλαβεῖν τῆς ἐκ θεῶν δοθείσης σοι χάρι-
 τος, ὡς τοῖς Αποστόλοις. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ ὁδὸς
 ἐπεχέθη ὑπὸ τῆς ἀρρώστιας τῆς σωματικῆς
 καὶ ταλαιπωρίας, σὺ ἰχύσαμην αὐτοὶ γε-
 νόμενοι πρὸς σὺν πόδας σε προκαλινόμε-
 νοι, ἀκῆσαι τε, καὶ μαθεῖν τὰ ἐκπο-
 ρεύόμενα πνευματικὰ ἅγια ρήματα ἐν
 τῇ σὲ σόματι. πεινέμεν γὰρ, ὅτι εἰ ἡ-
 μεν ἄξιοι, ἀνελθόντες τε καὶ ἀκῆσαντες,
 ἐτηρίζομεθα τὴν πολιτείαν, ἣν προεβλή-
 μεθα, εἰ ἐσμέν ἄξιοι τὸ τέγμα ταύτης κα-
 ταλαβεῖν, τῆς ἐν ἀρρώστιας καταλαβῆσης,
 δεόμεθα τῆς τοσαύτης σε θεοτεθείας, μὴ
 φθονήσης μεταδῆναι διὰ τῶν δωρημέ-
 νων σοι ἀληθῶς ὑπὸ τῷ Σωτῆρι. ὁμο-
 λογοῦμεν γὰρ ὃ μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ πάν-
 τες οἱ ἀκούοντες, οἱ ἐν ταύτῃ τῇ χρεῇ νέον
 σε Ἀπόστολον ἡγούμενον ἡμῖν καὶ κήρυκα ὁφειλό-
 μενα φυλάσσειν ὑπὸ τῶν τὸν δρόμον τῶ-
 τον προβαλλομένων. τῷ ἐν κοινῷ ἀδελ-
 φῷ Μαρκέλλῳ ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ φήμῃ ἀγ-
 χομένῳ, καὶ ἐλκομένῳ τῇ ποσότητι τῆς σῆς
 θεοσεθείας, ὄντος τε καὶ τῆς ἡμετέρας μαν-
 δρας, αὐτὸν τε ὑπηρετήν ἐχρηκότες τῆς το-
 σαύτης ὁδοῦ, καὶ νεοκατηχῆται ὄντες, ἐ-
 πετρέψαμεν τὴν τοσαύτην ἡμῖν τόλμαν
 τῶν ἀμαρτωλῶν πρὸς τὸν μαθητὴν σε τῷ
 σωτῆρι. ὃ δὲ ἀξιζομεν τῶν ρηθέντων σοι
 πρὸς τινὰς ἀδελφούς, εἰς παιδείαν δωρή-
 σασθαι, ὅπερ σοὶ μὲν πᾶσι δικαίῳ ἀδარές,
 ἡμῶν δὲ τοῖς ἀμαρτωλοῖς μεταλαβῆσιν εὐ-
 φρανθῆναι ἐν κυρίῳ. ἐμπλησθέντες γὰρ
 σε τῶν πνευματικῶν ρημάτων, ἑπικα-
 φιζόμεθα τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν. ἠκῆσαμεν
 δὲ ἑπικληθέντα ὀνόματα ὑπὸ τῆς σῆς τι-
 μιότητος ταῖς αἰρέσεσιν, ὧν ἐκάστης θρη-
 σκειᾶς ἀξιζομεν τὴν σὴν θεοσεθείαν διαρ-
 ρήδην ἡμῖν δηλῶσαι τὴν αἵρεσιν. ἴση γὰρ
 ἀπάντων ἡ δωρεά. καὶ σὲ ἀξιζομεν εὐ-
 χὴν ποιήσασθαι, σὲ τὸν δίκαιον πᾶσι κυρίῳ,
 ὑπὲρ πάντων τῶν σε ποθέντων, καὶ ἐκ-
 δεχομένων τὴν πρὸς σὲ δωρεάν. ἐν νη-
 ψείᾳ καὶ εὐχῇ ἐσμέν τὸν κοινὸν ἡμῶν ἀδελ-

A fama verborum ejus; factorumque fra-
 grantiam ubique prædicat, angit nos, &
 sollicitat, ut illius nos sermonibus, ac sen-
 sis explere studeamus. Coram igitur ad-
 euntibus par erat ejus, quæ in te, perinde
 atque in Apostolis est, gratiæ communio-
 ne perfundi. Sed cum iter illud nobis
 corporis ægrotudo, & langvor intercluse-
 rit; minimè ipsi potuimus ad pedes tuos
 provoluti spirituales sanctisqve sermones
 ex ore tuo manantes audire, ac discere.
 Hoc enim persuasum habemus; si quidem
 essemus digni, venientes ad te, & audien-
 tes nos, in eo sanctioris vitæ genere, quod
 arripuimus, confirmatum iri; dummodo
 extremum illius ac summum mereamur
 assequi. Quandoquidem igitur adversa
 valetudine preminur, pietatem tuam ve-
 hementer oramus, ut eorum nobis com-
 munionem ne invidas, quæ in te revera
 sunt à Salvatore collata. Etenim non nos
 ipsi solum; sed & universi, qui audierunt,
 novum te Apostolum præconemqve con-
 fitentur à Christo nobis hac ætate produ-
 ctum, velut alterum quendam Joannem,
 ut ea præciperes, quæ ab iis servanda sunt,
 qui sese in illud curriculum commiserint.
 Quamobrem cum Marcellus communis
 nostrum omnium frater tantæ famæ ma-
 gnitudine stimulatus, ad te pietatis tuæ de-
 siderio traheretur, idemqve Monasterio
 nostro esset adscriptus; hominem nacti,
 qui longinquitate tanta itineris nostra vice
 fungeretur, rudem adhuc & tyronem;
 huic ipsi peccatorum; omnium videlicet
 nostrum, postulationem ad te Christi disci-
 pulum perferendam; paulo eam quidem
 audaciorem, mandavimus. Petitionis por-
 ro nostræ summa hæc est, ut quæ nonnul-
 lis fratribus dixisti, ea ad nostram institu-
 tionem impertiri non graveris. Quod ut
 tibi homini justo molestum non erit; ita
 nobis peccatoribus, si impetrare potueri-
 mus, ingentem in Domino læticiam; ac
 voluptatem adferet. Cum enim spirituali-
 bus tuis sermonibus satiamur, iniquitatum
 nostrarum onere sublevamur. Ac nomi-
 na quidem ipsa, quæ à te sunt hæresibus
 imposita jam audivimus. Nunc uniuscu-
 jusqve sectæ dogma perspicuè declarari à
 tua pietate cupimus. Hoc enim commu-
 ne ex æquo donum est omnibus futu-
 rum. Tum illud enixè rogamus, ut pro
 universis, qui tui desiderio tenentur, qui-
 que illud à te munus expectant, tu, qui ju-
 stus es, Dominum preceris. Interim
 nos in jejunio, & oratione ad illud obti-

S. EPIPHANII RESPONSIO.

nendum persistimus; ut frater ille noster benignè à te susceptus, acceptum illud munus ad nos reportet: atque ita Deo, Patri, Filio ac Spiritui sancto solitas preces offeramus. Omnes nostri fratres valde confidunt, fuis à te pro ipsis precibus sese magnopere confirmatum iri. Oramus te, ut qui divinam Apostolorum gratiam consecutus es, quod petimus ne tribuere cuncteris. Pusilli omnes, qui in Monasteriis degunt, Deum precantur, ut à te spiritale donum illud obtineant. Valere te in Domino, ac lætum assidue degere optamus plurimum: & commissum tibi thronum, in Spiritu sancto, divinumque tueri munus, donec eam, quæ te manet, coronam in cœlo consequaris.

Φὸν δεχθέντα ὑπὸ τῆς σῆς τιμιότητος ἁσμένως καὶ κομίσαι τὴν ὑπὸ σὲ δεδωρημένην δωρεάν, καὶ ἔτως ἀναπέμψαι τὰς ἐξ ἔθους εὐχὰς πατρὶ, καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι. πάντες ἐλπίζουσιν οἱ ἀδελφοὶ τῇ ὑπὸ σὲ εὐχῇ ὑπὲρ αὐτῶν γνωσμένη σπουδῇ. ὡς καὶ λαβόμεν μὴ ὀκνήσαι μεταδῶναι χάριν θεϊκὴν ἐχρηστότα Αποστόλων. πάντες οἱ μικροὶ ἐν ταῖς μάνδραις ὄντες εὐχὴν τῇ κρείττονι ἀναπέμψαι, μεταλαβεῖν δὲ τῆς σῆς θεοσεβείας πνευματικὴν δωρεάν. ἐρρωμένον ἐν κυρίῳ, καὶ εὐθυμος ἐν Χριστῷ διατελοῖς, καὶ ἐν ἁγίῳ πνεύματι τὸν * δοθέντα σοι θρόνον, Deest καὶ τὴν θεϊκὴν δωρεάν, μέχρι τῷ σὲ ἐκδεχόμενον. μένεις σεφάνης.

Η ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΙΣΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΑΚΑΚΙΟΝ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΝ ΠΣΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΥΠΟ

αὐτοῦ Επισφάνης, πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῶν αὐτῷ γραφέντα, περὶ τῶν αἱρέσεων γράψαι αὐτόν.

ΕΡΙΡΗΑΝΙΙ ΕΡΙΣCΟΡΙ ΕΡΙSΤΟΛΑ, QVAM AD ACACIUM, ET PAULUM

Presbyteros ad ea rescriptit, quæ illi de lucubratione illa contra Hæreses significaverant

DOMINIS venerabilibus ac fratribus, & collegis, Acacio & Paulo Epiphanius in Christo salutem. Quemadmodum antiqui Scriptores consueverant in præfationibus ac proloquiis, & inscriptionibus totius operis propositi speciem adumbratione quadam informatam ostendere: ita & nos eodem orationis usi genere protæmium hoc institvimus, ut, quæ postulatio vestra fuit, eorum, quæ adversus Hæreses disputanda sunt, summa paucis complectamur. Quoniam enim hæreseon omnium nomina declaranda vobis hoc in libro suscepimus: nec non execranda, ac nefaria illarum flagitia, sicutanquam præsentissima quædam venena, patefacere volumus, atque his velut antidota quædam opposcentes, quæ vel iis, qui

ΕΥΡΥΟΙS τιμιωτάτοις ἀδελφοῖς, καὶ συμπεσέβυτέροις Ακακίῳ, καὶ Παύλῳ Επισφάνῳ ἐν κυρίῳ χαίρειν. Προοίμιον, εἴ τ' ἐν λαλιᾷ ἱπγραφήν, ὥστε διαγράφοντες παλαιοὶ συγγραφεῖς, διὰ τῶν αἰνίγματ' ὑπόφασιν ἐδείκνυνον πάσης ὑποκειμένης Πραγματείας. ὅθεν καὶ αὐτοὶ τῷ αὐτῷ κεχηρημένοι χαρακτῆρι, παρομοιαζόμεθα ὑμῖν, ἀγαπητοὶ, τὰ τῆς καὶ αἱρέσεων αἰτήσεως ὑμῶν, ἐν ὀλίγῳ τὴν δύναμιν ἀνακεφαλαίουμενοι. ἐπειδὴ γὰρ μέλλομεν ὑμῖν τὰ τε ὀνόματα τῶν αἱρέσεων δηλᾶν, τὰς τε παρ' αὐτοῖς ἀθεμίτους πρᾶξεις ἀνακαλύπτειν, ὥστε ἰὺς καὶ δηλητήρια ὄντα, σὺν αὐτοῖς δὲ ἅμα καὶ ἀντιδότας ἐφαρμοσάμενοι, αἰε-

AD EPISTOLAM ACACII ET PAULI.

For. δη-
ματα.

Πιδείαν.

* i ij

S. EPIPHANII RESPONSIO.

noſtro aliena eſt, atqve interdicta conſta-
ret: atqve ut ex oratione ipſa, & acumine
diſputationis libertaris ingenuæ ſpecimen
ederemus: tum ut deniqve majori illa ver-
borum aſperitate aliquos ſaltem ab illo-
rum contagione revocare poſſemus.

II. Quæ quidem omnia hoc in opere comprehensa tribus libris explicantur, primo, secundo, ac tertio. Idem porro libri septem in Tomos distributi sunt: quorum singuli certum hæreseon ac schismatum numerum continent. Quæ simu collecta LXXX. conficiunt. Quorum appellationes hæ sunt ac dogmata. I. Barbarismus: II. Scythismus. III. Helenismus. IV. Iudaismus. V. Samaritismus. Ab iis deinceps reliquæ sectæ proflexerunt. Nam ante Christi Salvatoris adventum post Barbaram & Scythiam superstitionem è Græca istæ prodierunt. VI. Pythagoreorum, qui & Peripatetici, authore divisionis Aristotele. VII. Platoniorum. VIII. Stoicorum. IX. Epicureorum. Tum Samaritana secta, quæ ex Iudaica pullulavit. Ea porro quatuor in factiones abiit. X. Gorthenorum, XI. Sebuæorum, XII. Essenorum, XIII. Dositheorum, Sequitur Iudaismus, de quo dictum est, qui propriam ab Abraamo figuram, ac notam accepit. Deinde per Moysis legem collatus ab Iuda Iacobi filio, qui Israel appellatus est, per Davidem populi istius ex eadem illa tribu regem, Iudaismi appellationem obtinuit. Ab hoc septem hæ prodierunt hæreses. XIV. Scribarum. XV. Phariseorum, XVI. Sadducæorum, XVII. Hæmerobaptistarum. XVIII. Ossæorum, XIX. Nasaræorum. XX. Herodianorum.

Secundum has sectas successione tem-
porum Domini nostri Iesu Christi Incar-
natio toti orbi salutaris illuxit, & cum hac
Evangelii doctrina, cœlestisque regni
prædicatio. Qui quidem unicus est fons
salutis & Catholicæ Apostolicæque Ec-
clesiæ vera fides. Aqua insequentes omnes
sectæ, quæ solum Christi nomen, non fi-
dem præferunt, amputatæ sunt, & avul-
sæ, I. Simoniani, II. Menandriani, III. Sa-

Α τέρη φρονήματ[Ⓢ] τὰς ἐκείνων ἐργασίας, καὶ
μυστήρια, καὶ διδασκαλίας· ἢ ἀπὸ τῶν λό-
γων, καὶ τῆς ὀξύτητ[Ⓢ] τῆς ἀντιστοχίας, καὶ τὸ
ἡμέτερον ἐλευθέριον διποδείξωμεν, καὶ τινὰς
ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐκκλίνωμεν, καὶ διὰ τῶν δο-
κούντων βαρυτέρων λόγων.

Καὶ ἔσιν ἐν τῇ πάσῃ πειραγματεῖα διὰ τῶν
 περιηρημένων τριῶν βιβλίων, πρῶτον, καὶ
 δευτέρον, καὶ τρίτον· ἃ τινὰ τρία βιβλία εἰς
 ἐπὶ τὸν τόμον διείλομεν. ἐν δὲ ἐκάστῳ τόμῳ
 ἀριθμὸς τις αἰρέσεων, καὶ χισμάτων ἔκει-
 ται. ὁμῶς δὲ αἱ πάντα εἰσιν ὀγδοήκοντα·
 ὧν αἱ ὀνομασίαι καὶ αἱ περιφάσεις αὐταί.
 πρῶτη, Βαρβαρισμός. δευτέρα, Σκυθισμός.
 τρίτη, Ἑλληνισμός. τετάρτη, Ἰσθαῖσμός. πέ-
 μπῃ, Σαμαρειτισμός. ἐκ τῶν αἱ καθεξῆς.
 περὶ Χριστοῦ μὲν μὲν Βαρβαρισμόν, καὶ τὴν Σκυ-
 θικὴν δεισιδαιμονίαν, αἱ ἀπὸ τῶ Ἑλληνισμοῦ
 φύσασα αὐταί* ἔξ. Πυθαγόρειοι. εἴτ' ἐν Πε- C. i. κη.
 ριπατητικοί, διὰ τῶν περὶ Ἀριστοτέλην δια-
 ρεθεῖσα. ἐξδόμη, Πλατωνικοί. ὀγδὴ, Στωϊ-
 κοί. ἐνάτη, Ἐπικυρεῖοι. εἴτα Σαμαρειτικὴ
 αἵρεσις, ἥσα ἐκ τῶ Ἰσθαῖσμο. καὶ ταύτης
 τέσσαρα ἔθνη. δεκάτη, Γορθινοί. ἐνδεκά-
 τη, Σεβασῖοι. δωδεκάτη, Γορθινοί. τρισκαι-
 δεκάτη, Δοσίθεοι. εἴτα ὁ αὐτὸς περιηρημέ-
 νος Ἰσθαῖσμός, ἀπὸ τῶ Ἀβραάμ τὸν χαρακτῆ-
 ρα εἰληφώς, καὶ διὰ τῶ δοθέντος νόμου τῷ
 Μωϋσῇ πλατυθεὶς, καὶ ἀπὸ τῶ Ἰσθαῖ ἢ Ἰα-
 κώβ τῶ καὶ Ἰσραὴλ, διὰ Δαβὶδ, τῶ καὶ βασι-
 λείσαντος, ἐκ τῆς τέτης φυλῆς τὸ ἐπάνυ-
 μον τῶ Ἰσθαῖσμο κληρωθεὶς. καὶ ἀπ' αὐτοῦ τῶ
 Ἰσθαῖσμο, ἐπὶ αἵρέσεις αὐταί. τεσσαρεσκαί-
 δεκάτη, Γραμματέων. πένδεκαδεκάτη, Φα-
 ρισαίων. ἑξακαιδεκάτη, Σαδδουκαίων. ἑπτακοι-
 δεκάτη, Ἡμεροβαπιστῶν. ὀκτωκαιδεκάτη,
 Οοσαίων. ἐννεακαιδεκάτη, Νασαραίων. εἰ-
 δεκάτη, Ἡρωδιανῶν.

Εκ τῶτων τῶν αἰρέσεων, καὶ μετέπειτα
κατὰ διαδοχὴν τῶν χρόνων, ἐπεφάνη ἡ σω-
τηρι^ς Χριστὸς τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ πα-
ρυσία, καὶ Ἐυαγγελικὴ διδασκαλία τε, καὶ
κήρυγμα βασιλείας, ἣ τις μόνη ἐστὶ σωτη-
ριᾶς, καὶ οὕτως ἀληθείας τῆς Καθο-
λικῆς καὶ Αποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου Ἐκκλη-
σίας. ἐκ δὲ ταύτης ὡς ἐκ κλάδου τῆς, καὶ
ἐχίσθησαν ὄνομα μόνον Χριστὸς ἔχοντες, ἀλλὰ
ἢ, Σιμωνιανοί. δευτέρως, Μενανδριανοί. τρίτῃ,

AD EPISTOLAM ACACII ET PAULI.

Σατορνιλιανοί. τετάρτη, Βασιλειδιανοί. πέμ-
 πη, Νικολαῖται· ἕκτη, Γνωστικοί, οἱ καὶ Στρα-
 τιωτικοί, οἱ αὐτοὶ Φιδιονῖται, ὧς δὲ τισὶ Σε-
 κενδιανοί, ὧς δὲ ἄλλοις δὲ Σωκρατῖται, παρέ-
 τέροις δὲ Ζακχαῖοι, ὧς δὲ τισὶ Κοδδιανοί
 καλέμενοι, καὶ Βορβορίται, καὶ Βαρβηλίται. ἐ-
 βδόμη, Καρποκρατῖται. ὀγδόη, Κηρινθιανοί, οἱ
 καὶ Μηρινθιανοί. ἐννάτη, Ναζωραῖοι. δεκά-
 τη, Εβιωναῖοι. ἐνδεκάτη, ΟΥαλεντῖνοι. δε-
 δεκάτη, Σεκενδιανοί, οἱς συνάπτεται ΕπιΦα-
 νῆς, καὶ Ἰσίδωρος. τρισηκαδεκάτη, Πόλεμαῖοι.
 τεσσαρεσηκαδεκάτη, Μαρκώσιοι. πεντεκαδε-
 κάτη, Κολοσεάσιοι. ἑξαδεκάτη, Ηρακλεω-
 νῖται. ἐπτακαδεκάτη, Οφῖται. ὀκτωκαδε-
 κάτη, Καϊανοί. ὀνακαδεκάτη, Σηθιανοί. εἰ-
 κοστή, Αρχοντικοί. εἰκοστή πρώτη, Κερδωνιανοί.
 εἰκοστή δευτέρα, Μαρκίωνες. εἰκοστή τρίτη, Λα-
 κτανισαί. εἰκοστή τετάρτη, Απελληανοί. εἰκο-
 σὴ πέμπτη, Σευηριανοί. εἰκοστή ἕκτη, Ταλια-
 νοί. εἰκοστή ἐβδόμη, Εβκρατῖται. εἰκοστή ὀγδόη,
 καὶ Φρυγασῶν, καὶ Μοντανισῶν, καὶ Τασκο-
 δρυγῖτων. ἔτσι δὲ πάλιν οἱ Τασκοδρυγῖται
 διηρέθησαν εἰς ἑαυτὰς. εἰκοστή ἐννάτη, Πε-
 πεζιανοί, οἱ καὶ Πρίσκιλλιανοί, καὶ Κυντιλλια-
 νοί, οἱς συνάπτονται Αρτοτυρίται. τριακοστή,
 τεσσαρεσηκαδεκατῖται, οἱ τὸ Πάχα μίαν ἡ-
 μέραν τῷ ἔτι ποιῶντες. τριακοστή πρῶτη, Α-
 λογοί, οἱ τὸ ΕΥαγγέλιον, καὶ τὴν Αποκάλυ-
 ψιν Ἰωάννη μὴ δεχόμενοι. τριακοστή δευτέρα,
 Αδαμιανοί. τριακοστή τρίτη, Σαμψαῖοι, οἱ καὶ
 Ελκεσαῖοι. τριακοστή τετάρτη, Θεοδοτιανοί.
 τριακοστή πέμπτη, Μελχισεδεκίανοί. τριακοστή
 ἕκτη, Βαρδησιανισαί. τριακοστή ἐβδόμη, Νοη-
 τιανοί. τριακοστή ὀγδόη, ΟΥαλήσιοι. τριακο-
 σὴ ἐννάτη, Καθαρτοί, οἱ καὶ Ναυατοί. τεσσαρα-
 κοστή, Αἰγγελικοί. τεσσαρακοστή πρώτη, Αποσο-
 λικοί, οἱ καὶ Αποστακτικοί. τεσσαρακοστή δευτέρα,
 Σαβελλιανοί. τεσσαρακοστή τρίτη, Ωριγηνῖται, οἱ
 αἰχρεποιοί. τεσσαρακοστή τετάρτη, Ωριγηνῖται,
 τῶ καὶ Αδαμανῖται. τεσσαρακοστή πέμπτη, Παύ-
 λου τῶ Σαμοσατέως. τεσσαρακοστή ἕκτη, Μα-
 νιχαῖοι, οἱ καὶ Ακχανῖται. τεσσαρακοστή ἐβδόμη,
 Ιερακῖται. τεσσαρακοστή ὀγδόη, Μελητιανοί, οἱ
 καὶ Αἰγυπτίων χρίσμα ὄντες. τεσσαρακοστή ἐννάτη, Αρειανοί, οἱ καὶ Αρειομάνῖται. πενήκο-
 σὴ, ΑΥδιανῶν τὸ χρίσμα. πενήκοστή πρῶτη, Φωλενιανοί. πενήκοστή δευτέρα, Μαρκελλια-
 νοί. πενήκοστή τρίτη, Ημιάρφοι. πενήκοστή τετάρτη, Πνευμαγμαῖοι, οἱ καὶ Μακεδονιανοί,
 καὶ Ελευσίε μαθηταί, οἱ τὸ ἅγιον τῶ Θεῷ πνεῦμα βλασφημῶντες. πενήκοστή πέμπτη,
 Αρειανοί, καὶ Ελευσίε μαθηταί. πενήκοστή ἕκτη, Αελιανοί, οἱ καὶ Ανομοί, οἱς συνάπτεται

Aturniliani, IV. Basilidiani; V. Nicolaitæ;
 VI. Gnostici, qvi & Srratorici, & Phibio-
 nitæ à quibusdam Secundiani; ab aliis So-
 craticæ, vel Zacchæi; ab aliis verò Cod-
 diani appellantur, ac Borboriani, vel Bar-
 belitæ; VII. Carpocratitæ. VIII. Cerin-
 thiani, qvi & Merinthiani; IX. Nazoræi,
 X. Ebionæi, XI. Valentini. XII. Secun-
 diani. Quibus accedit Epiphanes, & Isi-
 dorus. XIII. Ptolemæi, XIV. Marcossii;
 XV. Colorbasii, XVI. Hieracleonitæ.
 XVII. Ophitæ, XVIII. Caiani; XIX. Se-
 thiani. XX. Archontici. XXI. Cerdonia-
 ni, XXII. Marciones, XXIII. Luciniani-
 stæ, XXIV. Appelleiani, XXV. Severia-
 ni, XXVI. Tatiani, XXVII. Encratitæ,
 XXVIII. Cataphryges qvi & Montanistæ
 & Tascodrugitæ, qvi & ipsi divisi sunt,
 XXIX. Pepuziani, qvi & Priscillian i, ac
 Qvintiliani. Quibus adjiciuntur, Arto-
 tyritæ, XXX. Teflarescædecatitæ, qvi
 Paschatis celebrati unam quorannis diem
 præfiniunt: XXXI. Alogi qvi Evange-
 lium, & Apocalypsin Joannis rejiciunt,
 XXXII. Adamiani, XXXIII. Sampsaï,
 qvi & Helcesai, XXXIV. Theodoriani,
 XXXV. Melchisedeciani, XXXVI. Bar-
 desianistæ, XXXVII. Noëtiani, XXXVIII.
 Valesii, XXXIX. Cathari, qvi & Nova-
 tiani, XL. Angelici, XLI. Apostolici, qvi
 & Apotactici, XLII. Sabelliani XLIII.
 Origenistæ scditatis auctores, XLIV.
 Origenistæ, ab Origene, qvi etiam Ada-
 mantius appellatur. XLV. Pauli Samo-
 satensis, XLVI. Manichæi, qvi & Acua-
 nitæ, XLVII. Hieracitæ, XLVIII. Me-
 lectiani, qvi in Ægypto schisma conflu-
 runt: XLIX. Ariani qvi & Ariomani-
 tæ, L. Audianorum secta, LI. Photiniani,
 LII. Marcelliani, LIII. Semiariani, LIV.
 Pneumatomachi sive Macedoniani, &
 Eleusii discipuli qvi in sanctum Dei Spi-
 ritum contumeliosi sunt, LV. Aëriani,
 LVI. Aëtiani, qvi & Anomœi, quibus

S. EPIPHANII RESPONSIO.

adjungitur Eunomius, LVII. Dimocritus, A
qvi perfectam Christi Incarnationem ini-
nimè confitentur, qvi & Apollinaristæ
nominantur. LVIII eorum, qvi Ma-
riam semper virginem, postquam Salva-
torem genuit, cum Josepho consuevisse
dicunt, qvos Antidicomarianitas appel-
lamus. LIX. eorum, qvi in nomen ejus-
dem Mariæ collyridem offerunt, & Col-
lyridiani vocantur. LX. Massaliani,
ad qvos adjunguntur Martyriani, è
Gentilium secta, & Euphemitæ, ac
Satanici.

Nunc repetita narratione, & in sin- B
gulos libros distributis hæresibus, hoc in
breui compendio declarabo, quotnam
ex illis hæresibus in priore libro, quot in
secundo, ac tertio contineantur. Tum
in reliquis omnibus cæterorum libro-
rum tomis quot unicuique hæreses attri-
butæ sunt. Harum itaque omnium se-
ries est ejusmodi. In primo libro tomi
tres sunt, hæreses XLVI. suis nominibus
conceptæ. Barbarismus videlicet, ac
Scythismus: Hellenismus, Iudaismus,
ac Samaritismus. In secundo libro tomi
duo sunt, hæreses XXIII. In tertio libro
tomi duo, hæreses XI. In prioris itaque
libri tomo primo hæreses XX sunt, Bar- C
barismus, Scythismus, Græcismus, Iu-
daismus. Græcorum porro discrimina
ista sunt: Pythagorei, sive Peripatetici,
Stoici, Epicurei, Samaritica hæresis, quæ
à Iudaismo manavit. Samaritani qua-
tuor in partes tribuuntur, Gorthenos, Se-
buzos, Essenios, Dositheos. Iudæorum
hæreses septem: Scribæ, Pharisei, Sad-
ducai, Hemerobaptistæ, Ossæi, Nassæ-
ræi, Herodiani. In secundo tomo libri
primi hæreses XIII. sunt; Simoniani,
Menandriani, Saturniliani, Basilidiani,
Nicolaitæ, Gnostici, qvi & Stratoti-
ci, ac Phibionitæ; ab aliis verò Secun-
diani, ab aliis Zacchæi, nec non Cod-
diani, & Borboritæ, ac Barbelytæ di-
cuntur, Carpocraticæ, Cerinthiani, qvi
& Merinthiani, Nazoræi, Ebionæi,
Valentini, Secundiniani: quibus acce-
dunt Epiphaneus & Isidorus, Ptolemæi.
In tertio autem tomo prioris libri hæ-

ΕΥνόμιος, μάλλον δὲ ὁ Ἀνρμ. πεντηκοστὴ
ἐξέδομη, διμοιρεῖται, οἱ μὴ τελείαν Χρῆστὴν τὴν
ἐνανθρώπησιν ὁμολογῶντες, οἱ καὶ Ἀπολλιναρῆ-
ται. πεντηκοστὴ ὁ γδοη. καὶ οἱ τὴν ἁγίαν Μαρίαν
τὴν αἰεὶ παρθένον λέγοντες μὲν τὸ τὸν Σωτῆρα
γεγεννηκέναι, τὴν αὐτὴν Φωσὴν Φθαί. ἕως τινὰς
ἐκαλέσαντο Ἀντιδικομαριανῆας. πεντηκοστὴ
ἐνάτη, καὶ οἱ εἰς ὄνομα τῆς αὐτῆς Μαρίας κολλυ-
λιδὰ προσφέροντες, οἱ καλεῖνται Κολλυ-
ειδιανοί. ἐξήκοστή, Μασσαλιανοί, οἱς συνά-
πτονται Μαρτυριανοί, οἱ δὲ ἑκτὴν καὶ Εὐ-
φημίται, καὶ Σατανιανοί.

Επανιών δὲ αὐθις, καὶ διελὼν ταύτας καὶ
βιβλόν, ὑποδείξω ἐν ταύτῃ μετὰ τῇ ἀνακεφα-
λαιώσῃ, πόσαι τέτων τῶν ὁγδοηκοντα αἰρέ-
σεων ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ, καὶ καθεξῆς ἐν
τῷ δευτέρῳ, ἕως τῆς τρίτης· ἀλλὰ καὶ καθ' ἑ-
κάστον τῶν ἐπὶ τὰ τέμνη, τῶν ἐν τοῖς τρισὶ βι-
βλίοις σωτεταγμένων, πόσαι εἰσὶν αἱ ἐν
αὐτῷ χωρηθεῖσαι αἰρέσεις. καὶ ἔστιν ἕτως, ἐν
μὲν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τόμοι τρεῖς, αἰρέσεις
δὲ τεσσαρακονταεξ, σὺν ταῖς ὀνομασίαις τέ-
των. Φημὶ δὲ Βαρβαρισμὸς, καὶ Σκυθισμὸς,
καὶ Ἑλληνισμὸς, καὶ Ἰουδαϊσμὸς καὶ Σαμαρειτι-
σμὸς. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τέμνη δύο, αἰρέ-
σεις εἰκοσιτρεῖς. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τόμοι
δύο, αἰρέσεις ἐνδεκα. ἐν τῷ ἑνὶ πρώτῳ βιβλίῳ
πρώτη τέμνη, αἰρέσεις εἰκοσι, αἱ εἰσὶν αἱδε.
Βαρβαρισμός, Σκυθισμός, Ἑλληνισμός, Ἰ-
ουδαϊσμός· Ἑλλήνων διαφασαί, Πυθαγόρειοι, ἑ-
ταῶν Περιπατητικοί, Πλατωνικοί, Στωικοί,
Επικυρεῖοι. Σαμαρειτικὴ, ἣσα ἐν τῷ Ἰουδαϊ-
σμῷ. Σαμαρειτῶν ἔθνη τέσσαρα, ἕτως· Γορ-
θηνοί, Σεβασαῖοι, Εὐσηνοί, Δοσίθεοι. Ἰουδαίων
αἰρέσεις ἐπὶ τὰς ἕτας· Γραμματεῖς, Φαρισαῖοι,
Σαδδουκαῖοι, Ἡμεροδραπισαί, Οὐσαῖοι, Να-
σσαράοι, Ἡρωδιανοί. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῇ
D πρώτῃ βιβλίῳ, ὡσαύτως αἰρέσεις δεκατρεῖς.
ἕτως· Σιμωνιανοί, Μενανδριανοί, Σατορνι-
λιανοί, Βασιλειδιανοί, Νικολαῖται, Γνωστικοί,
οἱ καὶ Σπυριωνικοί, καὶ Φιλιωνῆται οἱ αὐτοί,
ὧν δὲ τισὶ Σεκενδιανοί, ὧν δὲ ἄλλοις Ζακ-
χαῖοι, οἱ καλούμενοι, καὶ Κοδδανοί, καὶ Βορβο-
ρίται, καὶ Βαρβηλίται, Καρποκραῖται, Κηρίν-
θιανοί, καὶ Μηρινθιανοί. Ναζωραῖοι, Εὐβωναιοί,
Οὐαλεντινῶν, Σεκενδιανοί, οἱς συνάπτονται
Επιφανὴς καὶ Ἰσίδωρος, Πτολεμαῖος ἐν τῷ
τρίτῳ τόμῳ τῇ αὐτῇ πρώτῃ βιβλίῳ αἰρέσεις

AD EPISTOLAM ACACII ET PAULI.

δεκατρεῖς, ἕως· Μαρκίωσι, Κολορβάσι, Ηρακλεωνῖται, Οφῖται, Καϊανοί, Σηθιανοί, Αρχοντικοί, Κερδωνιανοί, Μαρκίωνες, Λακτιανισαί, Απελλήτιανοί, Σευηριανοί, Τατιανοί. αὐτῇ ἡ ἀνακεφαλαίωσις τῶν πρώτων βιβλίων τῶν τριῶν τόμων. τῶν δὲ δευτέρων βιβλίων τόμοι δύο. ἐν πρώτῳ μὲν τόμῳ τῶν δευτέρων βιβλίων, τετάρτῳ δὲ ὄντι καὶ τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἀκολουθίαν τῶν ἀριθμῶν, αἰρέσεις δεκαοκτώ, ἕως. Εἰρηότιται, καὶ Φρυγαίων, Μοντανιστῶν, καὶ Τασκοδρυγῖται· οἱ δὲ Τασκοδρυγῖται διηρέθησαν διὰ τῶν περὶ ἐρημῶν, Πεπερζιανῶν καὶ Κυντιλλιανῶν, οἷς συνάπλονται Ἀρτοτυρεῖται, Τεσσαρεσκαδεκατίται, οἱ τὸ Πάσχα μίαν ἡμέραν τῶν ἑξῆς ποιεῖντες· Ἀλογοί, οἱ τὸ Ἐγγέλιον Ἰωάννη, καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν μὴ δεχόμενοι· Ἀδαμῖται, Σαμψαῖοι, οἱ καὶ Ἐλεσαῖοι, Θεοδοτιανοί, Μελχισεδεκῖται, Βαρθολομαῖοι, Νητιανοί, Οὐαλήσιοι, Καθαρῖ, Ἀγγελικοί, Ἀποστολικοί, οἱ καὶ Ἀποτακτικοί, οἷς συνάπλονται οἱ καλῶντο Σακκοφόροι. Σαβελλιανοί, Εὐρηγῖται οἱ αἰχροποιοὶ, Εὐρηγῖται οἱ τῶν Ἀδαμῖται. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῶν αὐτῶν δευτέρων βιβλίων, πέμπτῳ τε ὄντι τὸν ἀριθμὸν τῶν περὶ ἐρημῶν, αἰρέσεις πέντε. ἕως. Παυλιανισαί, Μανιχαῖοι, οἱ καὶ Ἀκαυῖται, Ἰερικῖται, Μελετιανοί, χρίσμα ἐν Αἰγύπτῳ, Ἀρειανοί. αὕτη καὶ ἡ τῶν δευτέρων βιβλίων τῶν τόμων ἀνακεφαλαίωσις. ὁμοίως καὶ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ εἰσὶ τόμοι δύο. ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν τρίτων βιβλίων, ἕκτῳ δὲ τόμῳ καὶ ὁ ἀριθμὸν περὶ ἐπομῶν, αἰρέσεις ἐπτά, ἕως. Αὐδιανοί, χρίσμα ὄντες, Φωτεινῖται, Μαρκελῖται, Ἡμιάρειοι, Πνευματομάχοι, οἱ τὸ Πνεῦμα τῶ Θεοῦ τὸ ἅγιον βλασφημῶντες, Ἀρειανοί, Αἰτιανοί, διὰ Αἰτίαν τῶ Ἀνομῶν, ὡς συνήφθη Ἐγνόμι, ὁ καὶ Ἀνόμοι. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῶν αὐτῶν τρίτων βιβλίων, ἑβδόμῳ δὲ τόμῳ ὄντι καὶ ἡν εἶπομεν τῶν τόμων τῶν ἀριθμῶν διαίρεσιν, ὅς ἐστι τόμος ἑβδόμος, καὶ τέλος τῆς πραγματείας, αἰρέσεις τέσσαρες, ἕως. Διμοιρεῖται, οἱ μὴ τελείαν τὴν Χριστὸν ἐνανθρώπησιν ὁμολογῶντες, οἱ καὶ Ἀπολιναρεῖται, οἱ καὶ τὴν ἁγίαν τὴν ἀφ' ἧς γεννηθεὶς μετὰ τὸν Σωτῆρα γεγεννηκέναι, τῷ Ἰωσήφ σωτῆρτα λέγοντες, ὅς ἐκαλέσαμεν Ἀντιδομαριανῖται. καὶ οἱ εἰς ὄνομα τῆς αὐτῆς Μαρίας κολλυρίδα προσφέροντες, οἱ τῶς καλεῖντο Κολλυριδιανοί, Μασσα-

Arefes itidem XIII. sunt. Marcotii, Colorbasii, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianistæ, Appelleiani, Severiani, Tatiani. Hæc est summa tomorum trium primi libri. Secundi verò libri tomi duo sunt, cujus in priore tomo, qui quartus est, si tomos deinceps ab initio numeres, Hæreses XVIII. continentur hoc modo. Encratitæ, Cataphryges, qui & Montanistæ, ac Tascodrugitæ, Pepuziani, qui & Quintilianii, quibus adjunguntur Artotyritæ, Tescarscedecatitæ, qui Pascha in eandem anni diem conjiciunt : Alogi, qui & Evangelium & Apocalypsin Joannis repudiant, Adamiani, Sampsa, qui & Helcesæi, Theodoriani, Melchisedeciani, Bardesianistæ, Noëtiani, Valesii, Cathari, Angelici, Apostolici, qui etiam Apotactici, quibus annexi sunt Saccophori, Sabeliani, Origenistæ foeditatis auctores, Origenistæ ab Origene Adamantio. In secundo autem tomo ejusdem libri, qui priore illa numerandi ratione quintus est, hæreses quinque sunt : Pauli Samosatensis, Manichæi, qui & Acuanitæ, Hieracitæ, Meletiani, qui in Ægypto schisma fecerunt : Ariani. Atque hæc est tomorum libri secundi summa. Similiter & in tertio libro tomi duo sunt. In primo tomo tertii libri, sexto autem eo, quem diximus ordine, hæreses VII. sunt : Audiani, Photiniani, Marcelliani, Semiariani, Pneumatomachi, qui Spiritui sancto contumeliosè detrahunt, Aëriani, Aëtiani, ab Aëtio Anomæo, quibus accedit & Eunomius Anomæus. In secundo verò tomo ejusdem tertii libri, septimo autem ex divisione illa, quam diximus, quique Operis totius postremus est, hæreses quatuor sunt : Dimacritæ, qui non perfectam Christi incarnationem confitentur, qui etiam Apollinaritæ nominantur : Tum qui sanctam Mariam semper Virginem, postquam Salvatorem genuit, cum Josepho consuevisse dicunt, quos Antidicomarianitas nominamus : & qui in nomen ejusdem Mariæ collyridas offerunt, qui vocantur Collyridiani, Massaliani,

S. EPIPHANII RESPONSIO.

Quibus adjuncta postremo est Catholica & fidei, ac veritatis compendiaria defensio. In qua Sancta, Catholica, & Apostolica Ecclesia consistit.

Ejusmodi est summa comprehensio, ac totius operis adversus octoginta hæreses inscriptio, cum unica ac singulari defensione veritatis, hoc est unius Ecclesiæ, atque Catholicæ. Quod opus distributum in partes tres, tomos septem completitur. Nunc aliam deinceps tomi prioris libri summam, ac compendium instituemus, quo quidem in libro viginti hæreses continentur. Imprimis enim hæreseon omnium matres, ac primariae appellaciones, à quibus ceteræ dimanarunt, sunt ejusmodi: Primus est Barbarislinus, qui per seipsum ab Adamo ad decem generationes & Noëmi tempora perseveravit. Qui barbarissimus propterea dicitur, quod vetustissimi illi mortalium neque certum aliquem auctorem habebant, nec inter se consentiebant; sed unusquisque pro sua voluntate vitam instituebat, ac pro lege suam quisque nutum atque arbitrium sibi proponebat.

II. Scythismus à Noëmi temporibus ad usque turris & Babylonis exædificationem, ac post turrim paucis adhuc annis obtinuit, hoc est usque ad Phalac, & Rhagau, qui ad Europam transeuntes in Scythiam, ac nationes ejusmodi penetrarunt ab Thare temporibus & vita, à quo Thracæ oriundi sunt.

III Hellenismus coepit à Seruchi temporibus. Unde Idolorum cultus initium habuit. Cumque tunc temporis falsa quisque superstitione duceretur, deinceps civiliorum ad usum, & ad certas leges, simulacrorumque ritus homines sese transtulerunt. Quorum ex præscripto sibi Deos sinxerunt. Ac primum eos, quos in honore quondam habuissent, sive Tyrannos, aut præstigiatores, qui memorabile quiddam in vita fecerant, ac fortitudinis, & roboris illustre specimen ediderant, depingere coloribus & assimilare solebant. Postea verò ab Thare patris Abraami tempore simulachris, ac statuis eundem errorem idololatricæ propagarunt. Quippe majores suos simulachris honestantes, ac

Λιανοί. καὶ περὶ τῆς ὁρθῆς πίστεως καὶ ἀληθείας διπολογία μετ' ἑπιτομῆς τῶ λόγου, ἢ τις ἐστὶν ἡ ἀγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία.

Αὕτη ἡ ἀνακεφαλαιώσις καὶ ἑπιγραφή τῆς πάσης καὶ ἀρέσεων ὀγδοήκοντα πρᾶγμα-
τείας, καὶ μία τ' ὑπὲρ ἀληθείας διπολογίας τῆς
μόνης, τῆς τε καὶ Καθολικῆς καὶ ὁρθοδόξου Ἐκ-
κλησίας, ἐν τρισὶ μὲν βιβλίοις ὑποκειμένοις
σωτεταγμένη, ἐν ἐπὶ τῶ τῶν τομῶν διαμεριθεύσα,
τὰ δὲ ἑνεσὶν ἀνακεφαλαιώσις πρώτης τομῆς τῆς
πρώτης βιβλίου, τῆς καὶ τῶν ἑκοσὶ ἀρέσεων ἐλέγ-
χου ἔστω. πρῶτον μὲν αἱ τῶν ἀρέσεων πασῶν
μητέρες τε καὶ πρωτότυποι καὶ ὀνομασίαι, ἐξ
ᾧων μητέρες πέντε αἱ ἄλλαι ἐφύησαν, καὶ εἰσὶν
αὐταὶ πρῶται τέσσαρες. πρώτη, Βαρβαρι-
σμός, ἢ τις καθ' ἑαυτὴν ἐστὶ, διαρκέσασα ἀφ'
ἡμερῶν τῶ Ἀδάμ ἕως τῶ Νῶε. Βαρβαρισμός δὲ κέκληται, διότι τῶ μὴ
εἶδ' τότε ἀνθρώπους ἀρχηγόν τινα ἔχον, ἢ μίαν
συμφωνίαν, ἀλλ' ὅτι πᾶς τις ἐσὺπ' ἐσθλῆ, καὶ
νόμῳ ἑαυτοῦ καὶ τὴν προτίμησιν τῶ ἰδίου βα-
λῆματ' ἐγένετο.

Δευτέρα, Σκυτισμός, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῶ
Νῶε, καὶ μετέπειτα, ἄχρι τῆς τῶ πύργου οἰ-
κοδομῆς, καὶ Βαβυλῶν. καὶ μετ' τὸν τῶ
πύργου χρόνον, ἑπὶ ὀλίγοις ἔτεσι, τῆς τε Φα-
λέκ, καὶ Ραγαῶ, οἱ τινες ἑπὶ τὸ τῆς Ἑβραΐ-
κης κλίμα νεοθυκότες τῶ τῆς Σκυθίας μέ-
ρει, καὶ τοῖς αὐτῶν ἔτεσι προσεκρίθησαν, ἀπὸ
τῆς τῶ Θήρας ἡλικίας, καὶ ἐπέκεινα, ἐξ ὧν
οἱ Θραῖκες γεγόνασι.

Τρίτη, Ἑλληνισμός, ἀπὸ τῶν χρόνων τῶ
Σερεχ ἐναρξάμενος, διὰ τοι τῆς εἰδωλο-
λατρίας, καὶ ὡς ἐσθλῆς τὸ τὴν καὶ ταῦτα ἑκαστος
κατὰ τινα δεισιδαιμονίαν, ἑπὶ τὸ μᾶλλον πο-
λιτικώτερον, καὶ ἑπὶ ἔθνη καὶ θεομῆς. εἰδώ-
λων μὲν τοὶ γε ἐναρξάμενα τάδε αἱ τῶν
ἀνθρώπων γῆ, οἷς τότε σοιχίσαντες ἐθεο-
ποίησαν, διὰ μὲν χρωμάτων διαφράσσοντες τὴν δε-
χρὴν, καὶ ἀπεικονίζοντες εἰς πάλαι παρ' αὐτοῖς
τετιμημένους, ἢ τυράντους, ἢ γόντας, ἢ τινας τί
δράσαντας ἐν τῶ βίῳ, μνήμης τι δοκῶν ἄξιον,
οἱ ἄλλης τε, ἢ σωμάτων ευρωσίας. ἑπειτα δὲ
ἀπὸ τῶ χρόνων τῶ Θάρρα τῶ πατρὸς Ἀβραάμ,
καὶ οἱ ἀγαλλιάτων τὴν πλάνην τῆς εἰδω-
λολατρίας εἰσηγησάμενοι, εἰς αὐτῶν παρ-
πάτορας οἱ ἀπεικονισμῶν τετιμηκότες, καὶ τῶς

AD EPISTOLAM ACACH ET PAULI.

πρὸ αὐτῶν τετελευτηκότας τεχνησάμενοι, ἐν κεραμεικῇς ὑπὸ τῆς πρώτης, ἔπειτα ἐκαστῆς τέχνης μιμησαμένους, οἰκοδόμοι μὲν λίθον ξέσαντες· δεγυρεκόποι δὲ, καὶ χρυσόχοι διὰ τῆς ἰδίας ὕλης τεκτονάμενοι, ἔτι καὶ τέκτονες, καὶ οἱ καθεξῆς. Αἰγύπτιοι δὲ οἱ μὲν, καὶ Βαβυλώνιοι, καὶ Φρύγες, καὶ Φοίνικες ταυτησὶ τῆς θρησκείας πρῶτον εἰσηγηταὶ γεγόνασιν, ἀγαλματοποιίας τε καὶ μνησίων· ἀφ' ὧν τὰ πλεῖστα εἰς Ἑλλήνας μετηνέχθη διὰ τῆς Κένεθπ^ς ἡλικίας, καὶ καθεξῆς. μετέπειτα δὲ καὶ ὑτέρῳ πολὺ, ὅθεν πρῶτον Κρόνον καὶ Ρέα, Δία τε καὶ Απόλλωνα, καὶ καθεξῆς θεοὺς ἀναγορεύσαντες.

Ἑλλήνες δὲ κέκληνται διὰ τὸ Ἑλλήνους τιν^ς ἀνδρὸς τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι κατωκηκότων. ὡς δὲ ἕτεροι Φασιν, διὰ τῆς ἐλαίας τῆς ἐν Ἀθῆναις βλασησάσης. Ἴονες δὲ τῶν ἀρχηγῶν γεγόνασιν, ὡς ἔχει ἡ ἀκριβεία, διὰ τὸ Ἰωνᾶν, ἐνὸς ἀνδρὸς τῶν τὸν πύργον οἰκοδομησάντων, ὅτε αἱ γλῶσσαι διμερίσθησαν τῶν πάντων. δι' ἣν αἰτίαν καὶ μέρορες πάντες κέκληνται, διὰ τὴν μεμερισμένην Φωνήν. ὕστερον δὲ ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς αἰρέσεις κατέστη κατωτέρῳ πρὸ χρόνων· Φημὶ δὲ Πυθαγορείων, καὶ Στωϊκῶν, καὶ Πλατωνικῶν, καὶ Ἐπικουρείων, καὶ λοιπῶν. Θεοσεβείας δὲ χαρακτηριστὴρ ὑπῆρχεν ἅμα καὶ ὁ κατὰ φύσιν νόμος, πολιτευόμενοι διὰ τῶν τῶν ἐθνῶν, ἐαυτὸν ἀφορίζον διὰ τῆς τῆς κόσμου καταβολῆς καὶ δεῦρο, μέσθ' τυχεράων Βαρβαρισμῶ, καὶ Σκυθισμῶ, καὶ Ἑλληνισμῶ, ἕως ὅτε συνήθη τῇ τῆς Ἀβραάμ Θεοσεβείᾳ. καὶ μετέπειτα Ἰσδαϊσμὸς, διὰ τῶν χρόνων Ἀβραάμ τὸν χαρακτῆρα εἰληφώς καὶ ἐν Μωϋσῇ ἐδόξω ἀπὸ Ἀβραάμ, διὰ τῆς αὐτῆς δοθέντος νόμου καὶ τῆς Θεῶν πάλιν· ἀπὸ δὲ τῆς Ἰσδα τετάρτου ἔξ τῆς Ἰακώβ, τῆς Ἰσραήλ, διὰ Δαβὶδ τῆς πρώτης βασιλείας ἀπὸ τῆς αὐτῆς Ἰσδα φυλῆς, τὸ τέλειον τῆς Ἰσδαϊσμῶ ὄνομα κέκληται. σαφὲς γὰρ περὶ τῶν τῶν τοσάτων αἰρέσεων ὁ Απόστολος ἐπιτεμὼν ἔφη· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ ὁ Βάρβαρος, ὁ Σκυθῆς, ὁ Ἕλλην, ὁ Ἰσδαῖος, ἀλλὰ καινῇ κτίσις. Ἑλλήνων διαφοράι.

Πυθαγόρειοι, εἰτ' ἐν Περιπατητικοί· τὴν μονάδα καὶ πρῶτον, καὶ τὸ πᾶν ἐκ τούτου τοῖς ὀφείναι, Πυθαγόρας ἐδόξασεν, ἐμ-

A mortuos, primum arte figlina statuas effinxerunt; tum ad omnes artes imitandi pervenit industria. Nam & architecti sectis lapidibus, argentarii, & aurifices: nec non fabri sua quique materia, ac reliqui deinceps effigies moliti sunt. Primi omnium Aegyptii, ac Babylonii, nec non Phryges, ac Phoenices superstitionis cultus, & simulachrorum, ac mysteriorum auctores extiterunt. A quibus pleraque sunt ad Græcos translata: jam tum ab ætate Cecropis, & deinceps. Postea verò longo demum intervallo Saturnum, Rheam, Jovem, Apollinem, ac reliquos Deos celebrare cœperunt.

B Græci nomen ab Hellene quodam sortiti sunt, qui in Græcia degensei regionis appellationem indidit. Sunt qui ab elæa, hoc est oliva, quæ Athenis exorta est, nuncupatos esse velint. Hujus generis auctores ac conditores Iones fuerunt: ut ex accuratiore historia constat, qui ab Iavan quodam appellati sunt, uno ex iis, qui turrim extruxerunt. Quam ob causam Meropes omnes vocati sunt ab divisione linguarum. Postea verò recentioribus temporibus Græca supersticio certas in hæreses, ac sectas abiit: utputa Pythagoreorum, Stoicorum, Platoniorum, Epicureorum, &c. Eodem porro tempore propria forma, ac nota vera pietatis & religionis extitit, una cum lege naturæ; quæ ab origine mundi sese ab illis nationibus perpetuo segregavit, ad hanc usque diem, inter Barbaram, Scythicam, Græcamque superstitionem interjecta, donec cum Abraami pietate coaluit. Tum verò Judaismus ab Abraami temporibus propriam formam adeptus, ac per Moysen ab Abraamo septimum, ac legem à Deo traditam amplificatus, & ab Juda quarto Jacobi filio, qui & Israël nominatus est, per Davidem, qui primus è tribu Iuda regnum assecutus est, perfectum. Judaismi nomen obtinuit. Perspicue enim Apostolus de IV. illis Hæresibus summatim loquens ista dixit: *In Christo enim Iesu neque Barbarus, neque Scythæ, neque Græcus, neque Iudæus: sed nova creatura.* Græcorum porro ista sunt discrimina.

Pythagorei, sive Peripatetici monadem & providentiam asseruerunt: Diis qui vulgo habentur sacrificare, anima-

S. EPIPHANII RESPONSIO.

tis vesci, ac vino uti prohibuit Pythagoras. Idem quæ ab luna sursum patent, immortalia; quæ inferiora sunt, mortalia dicebat. Animas è corporibus in alia corpora, etiam animalium ac bestiarum transfundi. Ad hæc quinquennale interim silentium observari præcepit: ac postremo Deum haberi se voluit.

Platonici Deum, & materiam, ac formam constituerunt. Mundum genitum, ac corruptioni obnoxium: Animam ingenitam, & immortalem, ac Divinam arbitrati sunt. Hujus tres esse partes: unam ratione præditam: alteram quæ irascitur: tertiam quæ concupiscimus. Communes omnibus uxores esse voluit; nemo ut privatam obtineret, ac præcipuam: sed ut quilibet quarum vellet copiam haberet. Iidem animarum in varia corpora, etiam bestiarum, transitus affirmabat. Deos denique complures ab uno esse productos.

Stoici corpus universum esse definiunt, & aspectabilem hunc mundum Deum esse statuunt. Nonnulli etiam exigue naturam illius constare defendunt. Deum quippe mentem esse putant, ac vastissimæ totius molis, cœlitteraque videlicet, animam. Cujus corpus, ut dixi, totum hoc sit universum, oculi verò sidera: omnium interire carnem, & animam in diversa transire corpora sibi persvadent.

Epicurei atomos & individua corpora similibus constantia partibus, & infinita, rerum omnium principium, ac finem esse docuerunt. Summum bonum in voluptate posuerunt: Deum ac providentiam ab rerum administratione sustulerunt.

Samaritismus, & Samaritæ. Hujus ab Judaismo origo deducitur, quæ sectarum apud Græcos divortiis, & earum decretis ac dogmatibus antiquior est. Græcorum porro superstitionem complexa, & cum Judaicis dogmatibus aliqua ex parte miscens illa secta circa Nabuchodonozori, & Judaicæ captivitatis tempora prodit. Primi sectæ conditores ex Assyriis in Judæam transportati quinque duntaxat Moysis libros acceperunt, quos per Elsdram sacerdotem Rex ad illos Babylone submiserat. Itaque cætera habent cum Judæis communia: si hoc unum excipias; quod & Gentiles abominantur; neque zvevnam

ψυχῶν τε μὴ μεταλαμβάνειν, ἀπὸ οὗ καὶ ἐγκρατεύεσθαι. διώριζε δὲ ἅμα τὰ ἀπὸ σελήνης, καὶ τὰ ἀνω ἀθάνατα λέγων, τὰ δὲ ὑποκάτω θνητὰ, μεταγλισμὸς τε ψυχῶν ἀπὸ σωμάτων εἰς σώματα, ἄχρι ζώων καὶ κνωδάλων. σιωπὴν δὲ ἅμα ἀσκεῖν ἐπιχρόνον πέντε ἐτῶν ἐδίδασκε. τὸ τελευταῖον δὲ ἑαυτὸν Θεὸν ὠνόμασε.

Πλατωνικοὶ Θεὸν, καὶ εἰδῶ, καὶ τὸν κόσμον γνηστὸν καὶ φθαρτὸν ὑπάρχον, τὴν ψυχὴν δὲ ἀγνηστὸν, καὶ ἀθάνατον, καὶ θείαν. εἶναι δὲ αὐτῆς τρία μέρη, λογικόν, θυμικόν, ἐπιθυμητικόν. τὰς δὲ γυναῖκας κοινὰς τοῖς πασὶ γίνεσθαι, καὶ μηδὲνα μίαν ἔχειν γαμετὴν ἰδίαν, ἀλλὰ ὅντιν θελόντας ταῖς βελομύλαις συνεῖναι, μεταγλισμὸν δὲ ὡσαύτως ψυχῶν εἰς σώματα διάφορα, ἄχρι κνωδάλων. ὁμῶς δὲ καὶ θεὸς ἐκ τῶ ἐνὶ πολλῶν ἐδογματίσσε.

Στοικοὶ σῶμα τὸ πᾶν δογματίζοντες, καὶ τὸν αἰσθητὸν τῶτον κόσμον Θεὸν νομίζοντες. τινὲς δὲ ἐκ τῆς τῶ πυρὸς ὁσίας τὴν φύσιν ἔχειν αὐτὸν ἀπεφώνησαντο. καὶ τὸν μὲν Θεὸν νῦν ὀρίζεσσι, καὶ ὡς ψυχὴν παντὸς τῶ ὄντος κύττας ἔραν καὶ γῆς. σῶμα δὲ αὐτὸ τὸ πᾶν, ὡς ἔφην, καὶ ὀφθαλμοὺς τὰς φωστῆρας. τὴν δὲ σὰρκα πάντων ἀπόλλυσθαι, καὶ τὴν ψυχὴν πάντων μεταγγίζεσθαι ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα.

Επικύρειοι ἄτομα καὶ ἀμερῆ σώματα, ὁμοιομερῆ τε, καὶ ἀπειρα τὴν ἀρχὴν εἶναι τῶν πάντων ὑπέστησαντο, καὶ τέλει εἶναι εὐδαιμονίας τὴν ἡδονὴν ἐδογματίσσαν, καὶ μήτε Θεὸν μήτε πρῶτον τὰ πράγματα διοικεῖν.

Σαμαρειτισμὸς, καὶ οἱ ἀπ' αὐτῶν Σαμαρεῖται, ὅτι ἐκ τῶν Ἰσραηλῶν, καὶ μὲν τῶν καταστῆναι αἰρέσεως εἰς Ἕλληνας, καὶ πρὸς τῶν συστῆναι αὐτῶν τὰ δόγματα. μὲν δὲ τῶ εἶναι Ἑλλήνων τὴν θρησκείαν, καὶ μέσον τῶ Ἰσραηλῶν τὴν περὶ Φασιν εἰληφῶς, ἀπὸ τῶν χρόνων Ναβουχοδονόσορος, καὶ τῆς τῶν Ἰσραηλῶν αἰχμαλωσίας. μέτοικοι δὲ ὄντες ἀπὸ Ἀσσυρίων εἰς τὴν Ἰσραηλῶν, καὶ λαβόντες τὴν πεντάτευχον μάνην Μωϋσέως, τῶ βασιλέως αὐτοῖς δόποσειλαντ' ἀπὸ Βαβυλῶν δια ἱερέως Εσδρα καλεσμένε, τὰ πάντα ἔχοντες εἰσιν Ἰσραηλῶν, πλὴν τῶ βδελύττειν τὰ ἔθνη, καὶ μήτε προσφύειν τι

AD EPISTOLAM ACACII ET PAULI.

νῶν, καὶ πλὴν τῆ δυνεῖος νεκρῶν ἀνάστασιν, τὰς ἄλλας προφητείας τὰς μετὰ Μωϋσέα. Σαμαρειτῶν δὲ ἔθνη τέσσαρα, Γορδανοί, οἱ ἐν ἄλλοις καιροῖς τὰς ἑορτάς ἄγοντες ὡς οἱ Ἑβραῖοι. Σεβασταῖοι, οἱ διὰ αὐτὴν αἰτίαν τῶν ἑορτῶν πρὸς τὸν Γορδανὸν διαφέρουσιν. Εσσηνοί, μὴ δ' ὁποτέρους ἐναντιώμενοι, τοῖς δὲ ὡς τυγχάνουσι συνεορτάζοντες ἀδιαφόρως. Δοσίθεοι, τοῖς αὐτοῖς ἔθεσιν, οἳ δὲ Σαμαρεῖται, ἐμπολιτευόμενοι, ὡς τομῇ τε, καὶ σαββάτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις. Χρώμενοι τε τῇ πεντατεύχῳ· ὡς ἡμέτεροι δὲ τῶν ἄλλων φυλάττοντες τὸ ἀπέχεσθαι ἐμψύχων, καὶ ἐν νηστείαις δὲ συνεχέστατα βίον· ἔχουσι δὲ καὶ παρθενίαν τινὲς αὐτῶν, ἐγκρατεῖν δὲ ἄλλοι, πιστεύουσι τε νεκρῶν ἀνάστασιν, ὅπως ξένον ἐστὶ Σαμαρείταις.

A contingere velint: quodque mortuorum resurrectionem, ac ceteras post Moysen Prophetias rejiciunt. Samaritanorum est factio divisa in partes quatuor. Primi sunt Gordheni, qui festos dies aliis, quam Hebraei temporibus indicunt. Alii Sebuai, qui ob eandem festorum dierum occasionem à Gordhenis dissentiunt. Tercii sunt Esseni, qui neutri parti repugnant, sed cum iis, in quos inciderint, sine ullo discrimine festa peragunt. Postremi sunt Dosithei: qui iisdem, quibus Samaritani, institutis utuntur: circumcisionem, Sabbatum, ac cetera, idemque Pentateuchum adhibent. Præcipue verò, ac præ reliquis omnibus sibi ab animatis temperant, ac perpetuò ferè jejunant. Sunt inter illos, qui virginitatem colunt, alii continentiam. Resurrecturos esse mortuos credunt; quòd à Samaritanorum dogmate abhorret.

Ἰσδαίων αἰρέσεως ἐπὶ ἅ· Γραμματεῖς, οἵτινες νομικοὶ μὴ ἦσαν, καὶ δευτερώτα ὡς ἀδόσεων τῶν παρ' αὐτοῖς πρεσβυτέρων, τῇ περιπότερα ἐτελοδρησικία ἔθνη φυλάττοντες, ἀλλ' ἐπὶ τῷ νόμῳ μεμαθήνασιν, ἀλλ' ἑαυτοῖς ἐτύπωσαν σεβασμάτα δικαιώματι τῆς νομοθεσίας.

Judæorum sectarum numero VII. ac primò Scribæ, legis periti & traditionum, quas à majoribus acceperant, (δευτερώσεις vocabant) observatores fuisse, ac ritus omnes supersticiosius ceteris, diligentiusque tenuerunt: quos non è lege didicerant, sed sibi metipsis, tanquam justitiæ legis singulares cultus, ac caerimonias indixerant.

Φαρισαῖοι, ἐξημενυόμενοι ἀφωρισμένοι, οἱ τὸ ἀκρεγὰν βίοντες, καὶ δὴθεν τῶν ἄλλων δοκιμώτεροι· παρ' οἷς καὶ νεκρῶν ἀνάστασις, ὡς καὶ ὡς τοῖς Γραμματεῦσι, καὶ ἡ περὶ Ἀγγέλων, καὶ Πνεύματος ἁγίου, ὅτι ἐστὶ, συγκατάθεσις, πολιτεία τε διάφορος, ἐγκράτεια ἕως χρέως, καὶ παρθενία, νηστεία δὲ δις τῷ σαββάτῳ, ξενῶν καὶ παρθενοῖς, καὶ πινάκων καὶ ποτηρίων, ὡς καὶ οἱ Γραμματεῖς, ἀποδεκατώσεις, καὶ ἀπαρχαὶ καὶ ἐνδελεχεῖς εὐχαί, καὶ χήματα ἐτελοδρησικία τῆς ἐνδυμενίας, διάτοι τῆς ἀμπεχόνης, καὶ τῶν δαλματικῶν, ἢ τῶν κολοβίων, καὶ πλατυσμῶν τῶν φυλακτικῶν, τῶν τε σιμῶν τῆς πορφύρας, καὶ κρασπέδων, καὶ ποικίλων ἱππικῶν πλερύγων τῆς ἀμπεχόνης, ἃ τινὰ ταῦτα ἐτύχονε σημεῖα τῆς παρ' αὐτοῖς ἕως καιρῶν ἐγκρατείας, οἱ δὲ παρ' ἑστέφον γενέσιν καὶ εἰμαρμένην.

Pharisei, quos segregatos interpretari possis, qui sanctissimam vitæ rationem professi, probitate ceteris antecellere videbantur. Mortuorum apud illos resurrectio, ut & apud Scribas, defenditur: Iidem Angelos, ac Spiritum sanctum esse non negant. Vitæ eximium institutum præ se ferunt. Continentiam certum ad tempus, ac virginitatem quoque suscipiunt. Bis hebdomada quaque jejunare, urceos, ac discos, & pocula sæpius eluere, ut & Scribæ, soliti. Adhæc decimas, & primitias offerre: assidue precari: certos cultus ac supersticiosa vestimentorum genera curiosius affectare: cujusmodi sunt dalmaticæ, ac colobia, & latiora quædam phylacteria, hoc est segmenta, simbriæque purpureæ, ac malogrânata ad vestium oras appensa, quæ temporariæ illius continentie signa præferebant. Iidem postremò geneses ac fatum introducebant.

Σαδδουκαῖοι, οἱ ἐξημενυόμενοι δικαιοῦται, οἱ ἐν γένει μὲν ἦσαν Σαμαρειτῶν ὅμως ἡ ἱερέως Σαδδὴκ ὀνόματι· νεκρῶν μὲν ἀνά-

Sadducæis ab exactissima justitia nomen est. Qui è Samaritanorum genere à sacerdote quodam Sadoc ortum habuerunt. Mortuorum resurrectionem

S. EPIPH. RESP. AD EPIST. ACACII ET PAULI

damnant. Angelum ac spiritum fundi-
cus negant: cetera Judæorum similes.

Hemerobaptistæ nihil ab Judæis præ-
terquam hoc uno discrepant, quod ne-
minem æternæ vitæ compotenti esse posse
dicerent, nisi quotidie lavaret.

Osseni, quorum nomen procacissi-
mos significat. Qui ex præscripto legis
omnia faciebant; sed præterea scripturas
adhibebant: & ex posterioribus Prophetis
plerosque rejiciebant.

Nassaræos extinctores interpretari
possis, qui carnis usu prorsus interdicut.
Ab animatis abstinere: Patriarchas
omnes, qui in Pentateucho ad Moysen,
& Jesu filii Nave tempora continentur,
adsciscunt, & iis fidem adhibent:
cujusmodi sunt, Abraam, Isaac &
Jacob, iisque superiores omnes, nec non
Moyses ipse cum Aarone, atque Jesu. Cæ-
terum quinque illa volumina Moysis esse
non putant, & alia ab iis diversa penes se
esse jactitant.

Herodiani cum Judæos in omnibus
se se præstarent, Herodem Christum esse
profitebantur, eique Christi dignitatem,
ac nomen affingebant.

Primus iste Tomus est: qui hæreses
XX. continet, in eodem de Incarnatione
Christi, ac veritatis professione postremo
loco differitur.

Λασιν δ' ἐνέμυθοι, καὶ μὴ ὡς ἀδεχόμενοι Ἀγ-
γελον, μήτε πνῦμα. τὰ δὲ πάντα ὄντες Ισ-
δαῖοι.

Ἡμεροβαπτισαί, ἔτοι μὲν καὶ πάντα Ισδαῖοι
ἦσαν. ἔφασκον δὲ μηδένα ζωῆς τυγχάνειν
αἰώνιος, εἰ μή τι αὖ καθ' ἐκάστην βαπτίζοιτο.

Οοσηνοί, οἱ δὴ ἱταμώτατοι ἐρμηνεύονταί,
ἦσαν δὲ ἔτοι τὰ πάντα καὶ νόμον τελῶντες.
ἐχρῶντο δὲ καὶ γραφαῖς ἐτέραις μὲν τὸν νό-
μον. ὅν δὲ πλείους τῶν μετέπειτα Περ-
φητῶν ἀπεβάλλοντο.

Β Νασαραῖοι, ἐρμηνεύονται * ἀφανισαί, καὶ αὐτοὶ
πᾶσαν σαρκοφαγίαν ἀπαγορεύουσιν, ἐμφύ-
λων ἐδ' ὅλως μεταλαμβάνουσιν. ἄχει δὲ
Μωϋσέως, καὶ Ἰησοῦ τῆ Ναυῆ τοῖς ἐν τῇ
Πεντατεύχῳ ἀγίοις ὀνόμασι Πατριαρχῶν
κεχρημένοι τε καὶ πειθεύοντες. Φημὶ δὲ Ἀ-
βραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ τῶν ἀνω-
τάτων, καὶ αὐτῶν Μωϋσέως, καὶ Ααρών, καὶ
Ἰησοῦ. τὰς δὲ τῆς πεντατεύχου γραφὰς οὐκ
εἶναι Μωϋσέως δογματίζουσιν, ἀλλὰς δὲ παρ'
αὐτὰς ἔχον διαβεβαιῶνται.

Ηρωδιανοί, οἱ Ισδαῖοι μὲν ἦσαν καὶ πάν-
τα, Ηρώδην δὲ Χριστὸν ὡς ἐσεδόκων, καὶ τῆ-
τω τὸ τῆ Χριστοῦ ἀπεδίδοσαν γέρας, καὶ ὀ-
νομα.

Οὗτος ὁ πρῶτος τόμος, περιέχων καὶ
πασῶν τῶν εἰκοσι τέττων ἀρέσεων. ἐν αὐτῷ δὲ
καὶ ἡ περὶ τῆς Χριστοῦ ἐκδημίας ὑπόθεσις, καὶ
ἡ τῆς ἀληθείας ὁμολογία.

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΙΑΣ ΤΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΤΑ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΟΓΔΟΗ-
ΚΟΝΤΑ ΤΟ ΕΠΙΚΛΗΘΕΝ
Πανάρι[Ⓞ], εἴτ' ἐν Κιβώτι[Ⓞ].

S. EPIPHANII CONSTANTIAE
QVÆ IN CYPRO EST EPISCOPI
ADVERSUS LXXX. HÆRESES
OPUS, QVOD PANARIUM, SIVE
Arcula inscribitur.

Dionysio Petavio Societatis JESU Interprete.

LIBRI I. TOMUS I.

A

ΡΧΟΜΕΝΟΣ
πίσιν τε καὶ ἀπισ-
τιν, διδοξίαν τε καὶ
ἐτεροδοξίαν ἀναγ-
γέλλαν τε καὶ λέγαν,
μνησθήσομαι τῆς δε-
χῆς τῆς τῷ κόσμῳ
καταβολῆς καὶ ἀνο-

NSTITUENTI
mihī de fide
pariter, & in-
fidelitate, de-
que rectis ac
perversis do-
gmatibus ser-
monem ingre-
di, omnium
primò de Mun-

* Vet. ἡ ληθίας, ἐπὶ δὲ τῇ * ἐαυτῷ δυναμείῳ, ἐδὲ
μαυτῷ. * ὑπὸ ἰδίων λογισμῶν ὁρμώμεν[Ⓞ], ἀλλ'
* F. δὲ πρὸς.
ὡς ὁ Θεὸς ὁ πάντων δεσπότης καὶ ἐλεήμων
ἀπεκάλυψε τοῖς ἐαυτῷ προσφῆταις, καὶ δι'
αὐτῶν ἡμᾶς τῆς τῷ παντός γνώσεως κα-
τὰ τὸ ἐγγχωρὲν ἀνθρωπείᾳ φύσει κατη-
ξίωσε. Καὶ ἀρχόμεν[Ⓞ] πρὸς τῶν αἰδῶν
διασκοπεῖν, πρῶτον μὲν εὖ ἐν μικρῷ ἀγῶ-
νι καθίσταμαι, ἀλλὰ καὶ σφόδρα δέδια, ὅτι
βαλλόμεν[Ⓞ] ἐργῷ ἐπὶ τῷ τυχεύοντι. καὶ ὅτι
καλεῖται αὐτὸν τὸν ἅγιον * καὶ τὸ μονοθεῖον

* Deest
forte πυ-
ρίων

di procreatione, deq̄ue iis qvæ deinceps
sunt consecuta, faciendā mentio est. Id-
que ego non meis viribus, aut privatis
ratiocinationibus fretus aggrediar; sed
qvatenus quidem Dominus omnium ac
misericors DEUS Prophetis suis ape-
ruit, eorumque nobis beneficio univer-
sarum rerum noticiā, quantum homi-
num natura fert, impertire dignatus
est. Me verò jam tum ipso disputatio-
nis initio angit haud mediocriter at-
que terret suscepti Operis magnitudo.
Qvare sanctissimum illum DEUM,

A

Poëta Musarum invocare solent.

Jaco. 3.

Opera instituti ratio.

Epiphanius ad.

ejusque Filium unicum Jesum Christum; nec non & sanctum ejus Spiritum appello, ut ad hujusce rei illustrandam cognitionem mentem nostram divina luce perfundat. Ut enim Gentiles Scriptores tam Poëtae, quam alterius generis solent, cum fabulosum aliquod Opus instituunt, Musarum implorare quampiam. Neque enim DEUM invocant ii, quorum omnis ex Daemonum afflatu progressa sapientia est, eademque terrena, nec est superioribus, ut scriptum est, descendens. Ita nos rerum omnium moderatorem ac Dominum rogamus, ut adesse tenuitati nostrae velit, ac sanctum nobis Spiritum inmittere; ne quid in opere proposito contexendo falsum & adulterinum misceamus. Quem nos Spiritum imbecillitatis nostrae conscii, pro fidei modo ac ratione donari nobis magnoprecamur.

II. Ceterum qui haec nostra cujuscumque quaestionis gratia legent, id ante oculos habeant velim, pro temporum occasionumque copia inventa haec esse à nobis omnia, quaecumque pro hujus ingenii facultate investigare potuimus: neque omnium quae in mundo sunt tractationem hoc in opere profiteri. Nam neque percenseri dicendo, neque numero comprehendi possunt: atque ut humanarum virium captum exuperant; ita soli omnium Domino perspecta sunt, & cognita. Sed ea demum instituti nostri ratio est, ut opiniones, cognitionesque varias, ac tam fidei, quam infidelitatis professiones, Haereses item ac prava dogmata complectar, quae errore circumventi homines toto orbe disseminarunt; ex quo primum humanum genus in terra conditum est ad hodiernum usque tempus, qui est Valentiniani & Valentis annus xi. Gratiani vii. Atque illa quidem, quae de Haeresibus, aut Haeresi omni superioribus institutis differere, ac lectoribus proponere aggredimur, sunt à nobis partim doctrina ac lectione cognita, partim auditione percepta, partim etiam auribus ipsis, oculisque subiecta. Ad haec nonnullarum sectarum origines, cum dogmatibus ipsis accuratè ita uti professi sumus, tradituros nos esse confidimus: in aliis partem eorum duntaxat attingemus, quae ab illis ipsis exorta sunt; quantum quidem vel ex monumentis veterum, vel ex hominum narratione qui plenissimam nobis fidem fecerant,

αὐτὰ πάντα Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα, ὅπως καταυγάσῃ τῆς ἡμετέρας ἀτελείας τὸν νῦν, πρὸς Φωτισμὸν τῆς τέτης γνώσεως. Οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῖς, ποιηταὶ τε καὶ λογογράφοι, Ἑπὶ βαλλόμενοι τινὶ μυθῶδι συγγραμμάτι, Μῦσαν τινὰ ἐπεκαλεῖντο· ἡ γὰρ Θεὸν. δαμονιώδης γὰρ παρ' αὐτῆς * ἡ σοφία, καὶ Ἑπὶ γὰρ, καὶ οὐκ ἀνωθεν κατερχομένη, καὶ τὸ γεγραμμένον· ἡμεῖς δὲ Ἑπικαλεσμεθα τὸν ὅλων ἅγιον δεσπότην, ἀντιλαβέσθαι τὴν ἡμῶν πτωχείαν, καὶ ἐμπνεῦσαι τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα, εἰς τὸ μηδὲν ὠδραπεποιημένον εἰς τὴν ἐπαγγελίας γραφῇ συντάξαι. καὶ αὐτὸ τῆτο αἰτησάμενοι, ἵνα ἐαυτῶν ἀνικανότητα γνωσκόντες, καὶ μέτρον τῆ πίστεως, καὶ κατὰ ἀναλογίαν δαμῶμεθα τὸ αὐτὸν ἡμῶν ὠδραλαβόμεν.

Cor. αὐτοῖς.

Εἶπω δὲ ὁ σκοπὸς παντὶ τῷ ἐντυχάζοντι πρὸς πάντος τῆ ζητήματι, ὡς τῶν καιρῶν ἐστὶ καὶ χρόνων τὰ ὑφενεχόμενα, ὅσα ἡδυνήθη ὁ μικρὸς ἡμῶν νῦν ἐξασκηθεὶς καταλαβέσθαι. καὶ ἐπὶ πάντως πρὸς ἐπαγγελίαν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἄφρατα γὰρ ἐστὶ καὶ φατά, ἀμύθητά τε καὶ ἐν δεισμῷ μὴ καθιστάμενα, καὶ ὅσον μὲν εἰς ἀνθρώπους ἦκεν ἀνεφικτα, μόνῳ δὲ τῷ τῶν ὅλων δεσπότη γινωσκόμενα. τὸ δὲ ἐπάγγελμα ἔχει πρὸς διαφορὰς δοξῶν τε καὶ γνώσεων, ἐπαγγελμάτων τε πίστεως ἐκ Θεοῦ καὶ ἀπιστίας, ἀρεσέων τε καὶ κακοδόξης γνώμης ἀνθρωπείας ὑπὸ πλεονημενῶν ἀνδρῶν ἐν κόσμῳ ἐπαρμένης, ἐξ ὅτε ἀνθρώπων Ἑπὶ γῆς πέπλασται ἄχρι τῆς ἡμετέρας χρόνος, τέττοις βασιλείας Οὐαλεντινῶ καὶ Οὐαλεντιῶ ἐνδεκάτης ἑτάρας, καὶ Γοθικῶν. τῶν δὲ ὑφ' ἡμῶν μελλόντων εἰς γνώσιν τῶν ἐντυχάζοντων ἦκεν ἀρεσέων τε καὶ τῶν ἀνωτάτων, τὰ μὲν ἐκ Φιλομαθείας ἴσμεν, τὰ δὲ ἐξ ἀκοῆς κατὰ λήφαι, τοῖς δὲ τισιν ἰδίῳ ὡς καὶ ὀφθαλμοῖς παρατεύχομεν. καὶ τὸ μὲν τὰς ρίζας καὶ τὰ διδάγματα ἐξ ἀκείβης ἐπαγγελίας ἀποδοῦναι πεπιτεύκαμεν, τῶν δὲ μέρῳ τι τῶν ἀπ' αὐτῆς γινομένων. ἐξ ὧν τῆτο μὲν διὰ συνταγμάτων παλαιῶν συγγραφέων, τῆτο δὲ δι' ἀκοῆς ἀνθρώπων ἀκείβης πισωσαμένων τὴν ἡμῶν ἐν-

νοισιν ἐγνωμὴν τὸτο δὲ τὸ πᾶν συνηγάγομεν^A Φρόντισμα, ἔδιδ' ἐαυτῶν Ἑπβαλλόμενοι, οὐκ ἐπεντεριβέντες ἐπαγγελίας ὑπερβανύσας τὴν ἡμῶν βραχυλογίαν. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸν τῶτον τὸν λόγον, ὃν συνεῖναι ἡυδοκήσαμεν, Θεὸς βεβλήσθ', ἐξ ἀνδρῶν Φιλοσόφων, ἄλλοτε * ἄλλως, καὶ ἄλλοτε ἄλλως νυξάντων τὴν ἡμῶν ἀσθένειαν, καὶ βιασαμένων ἡμᾶς, ὡς εἰπεῖν, παρελθεῖν εἰς τὸτο, ὡς ἡ ὑμῶν τιμιότης γράφουσα διὰ * προφητικῶν γραμμάτων ἤτησεν, ὡς τιμιώτατοί με ἀδελφοί καὶ φιλοκαλότατοι Ἀνάκιε καὶ Παῦλε συμπεσούτεροι. ἐπεὶ γὰρ πανταχόθεν οὐκ ἀθεοὶ διασκοπήσαντας ψήφους τῆς αἰτήσεων διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς Θεοῦ δόξαν ἀγάπην, εἰς ὃ παρελθεῖν κατηξίωμα, ἔδιδ' ἀεπείας λόγων, ἔστωμιλοῖς τισὶ Φθογλαῖς, ἀλλ' ἀπλῆ τῇ διαλέκτῳ, ἀπλῶ τῷ λόγῳ, ἀκρίβεια δὲ τῶν ἐν τῷ λόγῳ δηλαδὴ μὲν ἀρξομαι τῶ λέγειν.

Καὶ Νικάνδρ[Ⓞ] μὲν ὁ συγγραφεὺς θηρῶν τε καὶ ἐρπετῶν ἐποίησατο τῶν φύσεων τὴν γνῶσιν. ἄλλοι δ' συγγραφεῖς ῥιζῶν τε καὶ βοτανῶν τὰς ὕλας ὡς Διοσκουρίδης μὲν ὁ ὕλοτόμ[Ⓞ], Πάμφιλος τε καὶ Μιθριδάτης ὁ βασιλεὺς, Καλχιδένης τε καὶ Φίλων, Ἰόλαος τε ὁ Βιθυνὸς, καὶ Ἡρακλείδης ὁ * Ταραντινὸς, Κρατεῦς ὁ ῥιζοτόμ[Ⓞ], Ἀνδρέας τε, καὶ Βᾶσ[Ⓞ] ὁ Τύλι[Ⓞ], Νικήρατ[Ⓞ], καὶ Πεπερώνι[Ⓞ] Νήγερ, καὶ Διόδοτ[Ⓞ], καὶ ἄλλοι τινές. τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ καὶ ἡμεῖς τὰς τῶν αἰρέσεων ῥίζας τε καὶ γνώμας περὶ μὲν βοτανῶν καὶ πτεν, ἔβλαβης ἐνεκεν τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῖς περὶ τῶν συγγραφεῦσι διὰ πωδὸς ἐγγύετο ἔδιδ' τὸ κακὸν σημαίνα, ἀλλὰ πρὸς φόβον καὶ ἀσφάλειαν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, εἰς τὸ γινώσκων τὰ δεινὰ καὶ ὀλετήρια, καὶ πρὸς φασαλίζεσθαι, καὶ διαδορᾶσθαι σὺν τῇ τῷ Θεῷ δυνάμει, διὰ τῶ πρὸς ἐχέειν καὶ μὴ συναμιλλᾶσθαι. τοῖς δὲ καὶ τοιαύτοις περὶ τῶν, καὶ ὑπὸ τῶν τοιαύτων Ἑπβαλενθεῖσιν, ἡ δὲ ἐμφυσήματ[Ⓞ], ἡ δὴ γματ[Ⓞ], ἡ θεωρίας, οἱ αὐτοὶ ταῦτα μεμνήσαντες, καὶ ἀλεξήτῃα ῥιζῶν τε καὶ βοτανῶν πρὸς ἐτύπωσαν πρὸς ἀθέτησιν τῆς τῶν περὶ τῶν ἐρπετῶν μοχθηρίας, ἔτω καὶ ἡμῖν τὸ πόνημα διὰ τῆς τῶν περὶ τῶν πρὸς ἐτύπωσαν καὶ ἡμῶν ποθεινότητι, εἰς τὸ

laurire potuimus. Sed in eam totam lucubrationem sic incubuimus, non ut per nos ipsos sponte capesseremus, aut in ea nos argumenta perperam inmitteremus, quæ virium nostrarum exiguitatem superant: Neque enim aliunde opus illud, quod præ manibus est, aggressi sumus, quàm quòd volente DEO variis locis ac temporibus nostra ad id agendum sollicitata à sapientibus viris imbecillitas est, imò etiam propemodum coacta. Quorum è numero vos ipsi quovis Aca-ci ac Paule venerandi fratres, & honestissimi sacerdotii collegæ, idem à me Prophetis literis postulastis. Igitur quoniam non sine divino numine, ex immensa DEI fervorum charitate tot in unum video collata petitionum suffragia, quod à me tam enixè flagitatum est, nullo neque orationis cultu, neque vocum lenociniis, sed simplicibus verbis, rudique sermone, certissima tamen omnium quæ proponenda sunt fide, initium dicendi faciam.

III. Ac Nicander quidem Poëta de serpentium ac reptilium natura disseruit. Alii verò scriptores de radicum herbarumque viribus commentarios ediderunt, ut Dioscorides Herbarius, & Pamphilus, ac Mithridates Rex, & Callisthenes, ac Philo, nec non & Iolaus Bithynus & Heraclides Tarantinus, & Cratevas Herbarius, & Andreas ac Bassus Tylius, & Niceratus, ac Petronius Niger, & Diodorus, aliique nonnulli. Quorum exemplo nos Hæreseon radices, & opiniones patefacere conabimur, non ut fraudi lectoribus ista sint: sed quemadmodum quos proximè commemoravi Scriptores, non ut malum indicarent ista tradiderunt, sed ut humanum sibi genus caveret, ac securitati suæ consulere, dum iis quæ perniciofa, ac lethalia forent cognitis, opitulante DEO adversus hæc munire se, ac declinare possent, sibi quæ providere ipsi, nec cum noxiis illis rebus experiri velent. Atque ut omnium in gratiam qui in serpentes incurrissent, aut quovis modo perniciem ab iis contraxissent, si-ve pestifero quodam afflatu, si-ve morsu, si-ve aspectu denique ipso vitati, iidem illi qui in ejusmodi lucubrationes incubuerant contra illarum virus quædam ex radicibus atque herbis remedia compararunt: sic nos ejusdem instituti opus istud cum eorum quos ante dixi, tum vestro,

fratres carissimi, hortatu suscepimus, ut exitialium serpentum, ac bestiarum molestas species, ac lethiferos morsus explicaremus. In quo quidem hoc unum præstabimus, ut adversus illa quicquid in nobis situm erit, paucis, uno scilicet atque altero verbo, velut Antidotum proponamus, quod & illorum venena propulsemus: & secundum Deum, quemlibet, qui vel sponte vel invitatus in Hæretica illa dogmata, velut serpentum virus inciderit, si quidem velit ipse, liberare possimus.

Mundi exordium. IIII. Etenim Adamus initio rerum omnium VI die de terra formatus, afflatu DEI vitali spiritu perfusus est.

Neque enim, ut nonnullis placet, quinta die inchoatus, sexta demum absolutus est: quod qui asserunt magnopere falluntur. Tunc verò simplex atque integer erat, neque altero quopiam nomine, aut opinione, ac sententia, aut disparis vitæ appellatione censēbatur; nec aliud quam Adami vocabulum ei impositum erat, quod hominem interpretamur. Ex ipso met porro similis ei mulier, eodem inquam è corpore, atque ex eodem afflatu procreata; liberi utriusque sexus geniti sunt. Cumque annos vixisset DCCCCXXX. ex hac vita discessit. Adamus filius Sethus extitit, huius Enos; ac deinceps Cainanus, Malaleelus & Jaredus. Hinc, ut à maioribus accepimus, fraus ac scelus in orbem terrarum grassari coepit, quod primum ab Adamo contumacia natum, inde Caini parricidio corroboratum fuerat. Jaredi verò tempore ac deinceps postea

Genes. 5.

veneficia, malæ artes, petulantia, adulteria, atque improbitas omnis erupit. Nec dum tamen diversa ulla erat opinio, neque dogma contrarium, sed una duntaxat lingua, perinde ac genus unum sub idem tempus in terra dissipatum. Post hæc Jaredus Enochum filium habuit, qui

Enoch translatus.

DEO gratus fuit; neque inventus est. Hunc enim transtulit Deus, nec mortem obiit. Enochii filius Mathufalas fuit: qui Lamechum genuit: Lamechus Noëmum. Sub quo divina tandem iusticia eluvione aquarum in mundum immisâ genus animantium omne tunditus extinxit. Unus in Arca Noëmus DEI iussu servatus est, utpote eidem acceptus, & cumprimis apud illum gratiosus: hic inquam, cum tribus liberis, Semo, Chamo,

Αλποκαλύψαι τῶν δεινῶν ἐρπετῶν καὶ θηρίων μορφάς τε ἀνιαράς καὶ δῆγματ' ὀλετήρια. πρὸς ἀντίθεσιν δὲ τῶν, ὅσα περ διωόμεθα ἐν σωτῳμαί, εἶπε ἐν ἡ δύο ρήματα εἰς τὸ ἀνακρῆσθαι μὲν αὐτῶν τὸν ἰόν, σῶσαι δὲ τὸν βεβλόμηνον μὲν τὸν κύριον. καὶ κτ' ἐκείων γνώμην καὶ ἀκρίβειαν εἰς τὰ αὐτὰ ἐρπετώδη τῶν ἀγρέσεων διδάγματα πρῶτα πεπτωκότα, ἀντιδότων δίκην πρῶτα δησόμεθα.

Καὶ ὅ ἀπαρχῆς Ἀδὰμ τῇ ἑκτῇ ἡμέρᾳ πλασθεὶς ἀπὸ γῆς, καὶ λαβὼν τὸ ἐμφύσημα ἐξωογονήθη. ὃ γὰρ, ὡς τινες οἰόνται, ἀπὸ πέμπτης ἤρξατο, καὶ ἐν τῇ ἑκτῇ ἐπλάσθη. ἔσφαλται γὰρ ἡ τῶν λεγόντων τῶτο διάνοια. ἀπλῶς * τε ἦν καὶ ἄκανθ, σὺν ὀνομα * γε. ἡ κεκτημένη ἑτερον, ὃ δόξης, ὃ γνώμης, ὃ ρίθ διακρίσεως Ἰπικλησιν κεκτημένη, ἡ Ἀδὰμ μόνον κληθεὶς, τὸ ἐρμηνεύον ἀνδρωπ. τῶτ' ὡς πλάσεται ἐξ αὐτῆς ὁμοία αὐτῷ γυνή, ἐκ δ' αὐτῆς σώματ, καὶ δ' αὐτῆς ἐμφύσημα. πᾶν δὲ ὃ ζῶντων τῶτ' ἄρρενές τε καὶ θήλειαι. καὶ βιώσας ἔτη ὀνακόσια τριάκοντα, τὸ χρέων ἀπέδωκε. τῶτ' πᾶς Σήθ. ὅς δὲ τῶτ' Ἐνός. καὶ κτ' διὰ δοχλῷ Καϊνῶν, Μαλαλεήλ, Ιάρεδ. ὡς ὃ ἡ πρῶτος ἡ εἰς ἡμᾶς ἐλθῶσα, ἐν τῷ θέν ἤρξατο ἡ κακομηχανία ἐν κόσμῳ γίνεσθαι, καὶ ἀπ' ἀρχῆς μὲν διὰ τῆς τῆς Ἀδὰμ πρῶτης. ἔπειτα δὲ διὰ τῆς τῆς Καϊν ἀδελφοκτονίας. νῦν δὲ ἐν χρόνοις τῆς Ιάρεδ, καὶ ἐπέκεινα Φαρμακεία καὶ μαγεία, ἀσέλγεια, μορχεία τε καὶ ἀδικία. ὃ γνώμη τις ἐτέρω, ὃ δόξα μετηλλαγμένη, ἀλλὰ μία γλώσσα καὶ ὅ ἐν τῇ γῆς κατ' ἐκεῖνο καιρὸς ἐπαρμένον. τῶτ' δὲ τῷ Ιάρεδ γίνεται πᾶς, τῶνομα Ἐνώχ, ὃς ἀκρίβησε πρὸ Θεῷ, καὶ δὲ ἡνρίσκειτο. μετέθηκε γὰρ αὐτὸν ὁ Θεός, καὶ σὺν εἶδε θάνατον. Ἐνώχ δὲ ζῶντ' τὸν Μαθυσάλα, Μαθυσάλα τὸν Λάμεχ, Λάμεχ τὸν Νῶε. καὶ ἡ τῆς Θεῷ δικαιοκρασία καὶ ἀκλυσμὸν ὕδατ' ἐπενέγκασα τῇ οἰκῇ, πᾶσαν σάρκα ἀνθρώπων τε καὶ τῶν ἄλλων ἐξήλειψεν. ἐφύλαξε τε ἐν λάρνακι διὰ πρῶτα γαματ' τὸν Νῶε. Διαρῆσαντα ἐνώπιον αὐτῆς, καὶ ἐνζόντα χάειν. αὐτὸν δὲ τὸν πρῶτον ἐλεημένον Νῶε, καὶ δὲ τρεῖς ὅς αὐτῆς, Σήμ, Χαμ,

Ἰάφεθ, τῷ τε ἰδίῳ σύζυγον, καὶ τῶν τε-
 ῶν ἰὼν τὰς πρεῖς γυναικας, ὥστε ἀνθρώπων
 ψυχὰς ὀκτῶ, ἐν τῇ τότε λάρνακι διασώ-
 σασθαι ἀπὸ τῆ ὕδατος τῆ κατακλυσμῆ,
 καὶ ἀπὸ παντός ἄλλου θηρῶν τε καὶ ζώων,
 κτηνῶν τε καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ γῆς,
 ὥστε σύσασιν πάλιν τῆς ἐν κόσμῳ πάντων
 ὑποστάσεως, ἀπὸ τινων μὲν δύο δύο, ἀπὸ δὲ
 ἄλλων ἑπτὰ ἑπτὰ. καὶ ἔτω παρῆλθε δε-
 κατὴ γυνεὰ δι' ἐτῶν διαχιλίων διακοσίων ἐξ-
 ηκονταδύο. καὶ ὁ κατακλυσμὸς πέπνυται,
 καὶ Νῶε, καὶ ὁ αὐτὸς οἶκος^Γ λείψανον τῷ
 κόσμῳ γεγνηται. ἔγω δὲ ἑτεροδοξία, ὅτι
 ἔθνη^Γ τι διαφερόμενον, ὅτι ὄνομα αἰρέσε-
 ως, ἀλλ' ἔδὲ εἰδωλολατρεία. ἐπειδὴ δὲ ἔ-
 κας^Γ ἀνθρώπων ἰδία γνώμη ἐσοῖται (νόμος
 ᾧ εἰς ἑκάστην ἐτύγχανεν, ἑκάς^Γ ᾧ ἑαυτῷ
 νόμος^Γ ἐγένετο, καὶ τῇ ἰδίᾳ γνώμῃ ἐσοῖται, κα-
 θὼς ὡς τῷ Ἀποστόλῃ ἡ χρεῖσις, ὃ μόνον Βαρ-
 βαρισμῶς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων. Φησὶ γὰρ, ἐν
 ᾧ Χριστῷ Ἰησοῦ ὁ Βαρβαρῶς, ὁ Σκύθης, ὁ
 Ἕλληνας, ὁ Ἰουδαῖος^Γ) Βαρβαρισμὸς τότε ἐ-
 καλεῖτο ἐν ταῖς δέκα γυνεαῖς τῆς χρεῖσις τὸ
 ἐπώνυμον. μὲν δὲ τὸν κατακλυσμὸν Ἰησοῦ
 τῆς λάρνακος^Γ τῆ Νῶε ἐν τοῖς ὄρεσι
 τοῖς Αρφαράτ, ἀνὰ μέσον Ἀρμενίων καὶ Καρ-
 θυῶν ἐν τῷ Λαβάρ ὄρει καλεσμένῳ, ἐκεῖσε
 πρῶτον κατοίκησις γίνεται μὲν τὸν κατακλυ-
 σμὸν τῶν ἀνθρώπων. καὶ οὗτος Φυτεύς ἀμπε-
 λῶνα Νῶε ὁ ποσειδῶν, οἰκιστὴς τε γίνεται
 τῆς πόλεως. γίνονται δὲ τοῖς αὐτοῖς παισιν. ὃ γὰρ
 ἐτι αὐτὸν ἐμφαίνει γεγεννημέναι, παῖδες καὶ
 παίδων παῖδες, ἕως πέμπτης γυνεᾶς ἐτῶν
 ἐξακοσίων πεντηκονταεπτά, παρέξ τῆ Σήμ.
 κατ' ἀκολουθίαν δὲ τῆς λόγος, ἔξεμι^{*} τῷ γε-
 νεαλογίᾳ τῆς ἐνός ἡβ. Σήμ τοίνυν γυνῆ
 τὸν Ἀρφαξάδ, Ἀρφαξάδ τὸν Κηνᾶ, Κηνᾶ τὸν
 Σαλᾶ. Σαλᾶ τὸν Εβερ εὐλαβῆ καὶ Θεοσε-
 βῆ. Εβερ τὸν Φαλέκ.

* For. δι-
 ξειμι

Καὶ ἔδεν ἦν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃς αἵρεσις, ὃ
 γνώμη ἑτέρα καὶ ἑτέρα, ἀλλ' ἢ μόνον ἀνθρώ-
 ποι ἐκαλεῖντο, ἐνός χειλέος καὶ μιᾶς γλώτ-
 τῆς. ἦν δὲ μόνον ἀσέβεια καὶ ἀσεβεία ὅτι Φύ-
 σιν νόμος^Γ, καὶ ἡ φύσις ἐνός ἐκάστης πο-
 αἵρεσις τῆς θελήματός, καὶ ὅτι ἀπὸ διδασκα-
 λίας, ὅτε ἀπὸ συγγραμμάτων συγγραφέντων
 πλάττει. ὅτι Ἰουδαϊσμός, ὃς αἵρεσις ἡς ἑτέ-
 ρα, ἀλλ' ὡς εἶπεν, ἡ νῦν πίσις ἐμπολιτευο-

Tomus primus.

ac Japheto, nec non & uxore tam sua
 quam filiorum ereptus est; adeo ut octo
 non amplius capita ab hoc diluvio in
 Arca servata fuerint; itemque ex omni
 bestiarum, & animantium genere, velut
 pecudum, & aliorum ejusmodi, ad resti-
 tuenda postmodum in integrum omnia,
 ex nonnullis duo ex aliis septena libe-
 rata sunt. Hoc modo decima transacta
 generatio est anno ab orbe condito
 CIO CIO CCLXII. Inde cessante diluvio
 penes Noëmum cum familia sua rese-
 derunt generis humani reliquiae: cum
 nulla adhuc esset dogmatum varietas,
 nec ulla gens ab alia discreparet, nullum
 Hærelis nomen, idololatria nulla uspi-
 am esset. Et quoniam suo quisque ar-
 bitrio vitam instituebat: (Neque enim
 una lex omnibus adhuc præscripta fue-
 rat, sed unusquisque legis sibi vicem
 præstabat, atque ex voluntate sua dege-
 bat; pro eo ac Barbarismi, aliorumque
 ejusmodi appellationibus usus est Apo-
 stolus cum ita loquitur: *In CHRISTO*
JESU neque Barbarus, neque Scribe, ne-
que Græcus, neque Judæus est:) illorum
 temporum status, qui sub decem genera-
 tionibus fuit, Barbarismi voce cognomi-
 natus est. Post diluvium cum in Ararat
 montibus, Armeniam inter & Cardyco-
 in Lubare colle Noëmi Arca constitit.
 Illic prima hominum secundum di-
 luvium habitatio fuit. Ibidemque Noë-
 mus Propheta vitem consevit, ac do-
 micilium constituit. Cujus liberis (hunc
 enim ipsum generare defuisse sacræ lite-
 ræ significant) filii ac nepotes ad quin-
 tam usque generationem nati sunt, ad an-
 nos scilicet IO CLIX. præter Semum. Cu-
 jus unius prolem deinceps commemo-
 rabimus. Igitur Semus Arphaxadum ge-
 nuit. Iste Cainam. Cainas Salam; Sa-
 las Eberum. Hic Phalerum.

D V. Nulla per id tempus in terris Hæ-
 relis; opinionum nulla dissensio; cum u-
 niversi sola hominis appellatione censo-
 rentur; labio uno, unaque lingua præditi.
 Pietas porro atque impietas sola erat natu-
 ra lege, aut uniuscujusque ad naturam ac-
 commodata voluntate definita, nec dum
 error emerferat sive disciplina compa-
 ratus, sive monimentis scriptorum tradi-
 tus. Neque igitur Judaismus, neque al-
 lia ulla Secta prodierat: sed, ut ita di-
 cam, illa eadem obtinebat, quæ hodie

*Ecclēsia Ca-
tholica o-
mnium an-
tiq̄uissima.*

in sancta DEI Ecclesia ac Catholica per-
severat fides, quæ cum ab ipsis rerum
primordiis viguisset, rursus est postea pa-
tescens. Etenim si quis ista solo verita-
tis studio impulsus velit expendere, non
dubitabit sanctam atque Catholicam Ec-
clesiam primam omnium extitisse, duni-
modo scopum ipsum consideret. Adam
enim hominum princeps à DEO con-
ditus non circumciscus, sed præputio præ-
dictus fuit. Neque tamen idola propter
ea coluit, & DEUM Patrem cum Filio,
ac Spiritu sancto utpote Propheta co-
gnovit. Quamobrem quod circumciscio-
ne caruit, Judæus esse non potuit: idolo-
tra vero minime fuit, cum neque simila-
ra, neque alia id genus adoraret. Fuit
enim ille Propheta, & hoc Filio à Patre
dictum esse sciebat, *Faciāmus hominem.*

Genf. 1.

*Patres Pa-
triarchæ
Christianos
adumbra-
bant.*

Quidnam igitur erat? Omnino neque cir-
cunciscus, neque idolis addictus Christia-
næ religionis imaginem referebat. Par
idemque de Abelo, Setho, Enos, Enoch,
Mathusala, Noëmo, Hebere ad Abraham
usque judicium esse debet. Tum enim re-
ligio perinde atque impietas, fides item &
infidelitas hominum genus occupabat.
Quarum fides Christianæ sectæ speciem
adumbrabat; infidelitas impietatis ac sce-
leris erat notis insignita, eademque natu-
ræ lege dissidebat. Atque hic rerum sta-
tus ad illud usque tempus, quod modo si-
gnificavimus, deinceps perductus est. Cæ-
terum quinta post diluvium ætate, cum à
tribus Noëmi filiis propagari genus ho-
minum cœpisset, continuata sobolis suc-
cessionem, duo ac septuaginta numero
velut Principes ac stirpis capita prodie-
runt. Ii cum longius processissent, & à
monte Lubar, Armeniæque finibus, hoc
est regione Ararat, ulteriora peragrassent,
Senaar in campum delati sunt, quem lo-
cum sibi ipsi delegerunt. Caterum Se-
naar hodie in Persarum regione sita est,
quam olim Assyrii tenuerant. Igitur
cum in eo loco consilium habuissent, de
Turri urbeque illic extruenda inter se sta-
tuunt. Qui omnes quod ab Europæ
propinquo tractu in Asia interiora pene-
trassent, insequenti tempore Scytharum
cognomen adepti sunt. Ergo illi Tur-
rim & Babylonem ædificant. Sed Di-
vino numini de insana illa molitione
displicuit. Ideoque dissipatis illorum
lingvis septuaginta duas ex una fecit,
pro hominum numero, qui illo tem-
pore repertus est. Unde & Meropes

Genf. 11.

*Turrē Ba-
bel.*

μὴν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀγία ὁ Θεὸς καθολικῇ Εκ-
κλησίᾳ, ἀπ' ἀρχῆς ὄσα, καὶ ὑπερὺν πάλιν
δοποκαλυφθεῖσα. τῷ γὰρ βεβλουμένῳ Φιλα-
λήθως ἰδεῖν, ἀρχὴ πάντων ἐστὶν ἡ καθο-
λικὴ καὶ ἀγία ἐκκλησία, ἐξ αὐτῆς ὁ σκο-
πῆς. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτόπλαστον πέπλασαι,
ὅς ἐμπερίτοιμος, ἀλλ' ἀκροβύτης μὴ τῇ
σαρκί. ὅς ἐιδωλολάτρης δὲ ὡς, καὶ ἡδε-
πατέρας Θεὸν καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα,
ὡς φησὶ γὰρ ὡς. ὅς ἐχὼν ὄντως ὡς το-
μὴν, ὅς ἦν ἰσθμὸς, ὅσα δὲ μὴ ὡς το-
μὴν ἢ ἄλλο τι, ὅς ἦν ἐιδωλολάτρης. ὡς φη-
σὶ γὰρ ὁ Ἀδὰμ, καὶ ἡδε, ὅτι ὁ πατὴρ εἶπε πρὸς
ἐμὲ, ποιήσωμεν ἄνθρωπον. τί ἐν ἡν μήτε πε-
ριτομὴν ἔχων, μήτε εἰδῶλα σέβων, ἀλλὰ τῷ
Χριστιανισμῷ τὴν χαρακτῆρα ὑποφαίνων; ὅ-
τω καὶ Ἰπὶ τῷ Ἀβελ, καὶ Ἰπὶ τῷ Σήθ, καὶ
Ἰπὶ τῷ Ἐνω, καὶ Ἰπὶ τῷ Ἐνωχ, καὶ Ἰπὶ τῷ
Μαθουσαλά, καὶ Ἰπὶ τῷ Νῶε, καὶ Ἰπὶ τῷ
Ἐβερ, ἄρχαι τῷ Ἀβραὰμ διαληπτέον. ἐν ἡρ-
γει δὲ τότε δισέβεια τε καὶ ἀσεβεία, πίσις
ἢ ἀπίσις. πίσις μὴ ἐπέχουσα τῷ Χριστιανι-
σμῷ τὴν εἰκόνα, ἀπίσις δὲ ἐπέχουσα ἀσε-
βείας τὸν χαρακτῆρα καὶ ὡς ἀνομίας, ἐν-
αντία τῷ κατὰ Φύσιν νόμῳ, ὡς τὰ τῷ
ὡς δεδωλμμένῳ χρόνῳ. ὡς πῆν τοῖς γε-
νεῶσι μετὰ τὸν καθ' αὐτοὺς χρόνον, ὡς πῆν
ἀρτί τοῖς ἀνθρώποις ὡς τῶν πρῶτων υἱῶν τῷ
Νῶε, κατὰ διαδοχὴν * τῶν παίδων, ὡς πῆν
ὡς ἐγεγονάσιν ἐξ ὡς δεδωλμμένου τὸν δευτε-
ρὸν, ἐν κόσμῳ ἀρχηγέται καὶ κεφαλαιῶται. ἐπ-
εκτενόμενοι δὲ καὶ ὡς πῆν βαίνοντες ὡς
τῷ Ἀβραὰμ ὡς καὶ ὡς τῷ Ἀρμυρίας, τῷ
τῷ Ἀραράτ τῷ χώρας, γίνονται ἐν ὡς
ὡς Σενναάρ, ἐν ὡς πῆν ἐπέλεξαντο. καὶ τῷ
ὡς αὐτῇ ἡ Σενναάρ νυνὶ ἐν χώρᾳ τῇ Περσι-
κῇ. ἦν δὲ τῷ πάλαι Ἀσσυρίων. ἐκείσε τοῖς
ὡς συνδοιάσαντες, συμβεβλημένοι λαμβά-
νουσι μετ' ἀλλήλων πύργον καὶ πόλιν οἰ-
κοδομήσαι. ὡς δὲ τῷ κλίματι τῷ ὡς
Ἐβραίων εἰς Ἀσίαν κεκλιότες, ἐπ' ἀνο-
μάτησιν πάντες κατὰ τὴν χρόνον Ἰπὶ κλη-
σιν Σκύθαι. κτίζουσι δὲ τὴν πύργον ποίωσαν,
καὶ οἰκοδομοῦσι τὴν Βαβυλῶνα, καὶ ὡς ὡς
ὡς ὡς ὁ Θεὸς Ἰπὶ τῷ ἔργῳ τῷ αὐτῶν ἀνοί-
ας. διεσκέδασε γὰρ αὐτῶν τὰς γλώσσας, καὶ
ἀπὸ μιᾶς εἰς ὡς δεδωλμμένου διένεμε πῆν τῶν
τότε ἀνθρώπων δευτερὸν ἀρεθῆναι. ὅθεν καὶ Μέρ-
*

** Reg. Ma-
dochn παί-
δων παί-
δης.*

πες ἔτοι κέκληνται, διὰ τὴν μεμερισμένην Ἀλ
 Φωνήν. καὶ τὸν πυργὸν ἀνέμων βολὴ κα-
 τέσπειρεν. ἐμερίσθησαν γὰρ ἐπὶ πᾶσαν τὴν
 γῆν δεξιά τε καὶ ἀριστερά, οἱ μὲν παλίνορ-
 σοι ὅθεν ἐκβεβήκασι, ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὰ
 πρὸς τὴν ἀνατολὴν κενωρηκότες. ἕτεροι δὲ
 τὴν Λιβύην κατειλήφασιν, ὡς καὶ πρὸς
 τῶν τὴν ἀκρίβειαν εἰς ἡς ἐθέλοι κατα-
 λαβεῖσθαι, ὅροι δ' ἂν ἕκαστον τῶν περικε-
 χωρηκῶν καθ' ἑκάστην τινα πατρίδα πᾶς
 εἴληχε τὸν κλῆρον. ὡς ὁ Μισρὴμ μὲν δια-
 δέχεται τὸν τῆς Αἰγύπτου κλῆρον, Χῆς δὲ
 τὴν * Αἰθίοψαν. Ψῆς τὰ Αἰθιοπικὰ
 μέρη. Ρεγμᾶ καὶ Σαβᾶ, καθ' ἃ καὶ Θωυ-
 δὴν καὶ Εὐβὸν, τὰ πρὸς τὴν Γαλατῶν
 χώραν.

Καὶ ἵνα μὴ εἰς πολὺ πλάτῃ ποιήσω-
 μαί τὴν ἐνταῦθα συντάξιν τῶν περιουσιῶν, ἐ-
 λεύσομαι πάλιν ἐπὶ τὸ περικείμενον, καὶ κατὰ
 τὴν διαδοχὴν αὐτῆς ἐπιλήψομαι τῆς ἀκο-
 λουθίας. μετὰ γὰρ τῶν Εβερ καὶ τῶν Φα-
 λῆκ καὶ τῆς πυργοποιίας, καὶ τῆς πρώ-
 τῆς πόλεως μετὰ τὸν κατακλυσμὸν κη-
 ρεύσας, ἐπ' αὐτῇ τῇ οἰκοδομῇ ἀρχὴ λοιπὸν
 συμβαλίας ἀθροισμῶ καὶ τυραννίδος γίνεσθαι
 Νεβρωθ. Νεβρωθ γὰρ βασιλεύει ὑπὸ τῶν Χῆς
 τῶν Αἰθίοπων, ἐξ ἧς Αὐστὴρ γεγέννηται. τῆς
 βασιλείας ἐν Ορεχ γεγέννηται, καὶ ἐν Αρ-
 Φάλ καὶ Χαλάννῃ. κτίσει δὲ καὶ τὴν Θειράς,
 καὶ τὴν Θόβελ, καὶ Λόβον ἐν τῇ Αὐστρινίᾳ
 χώρα. τῶν Φασί παῖδες Ἑλλήνων εἶναι τὸν
 Ζωροάστῃν, ὃς πρὸς τὴν χωρὴν ἐπὶ τὰ ἀ-
 νατολικά μέρη, οἰκιστὴς γίνεται Βάκτρων. ἐν-
 τεῦθεν τὰ καὶ τὴν γῆν πρῶτον διανεμένη-
 ται. ἐφευρέτης γὰρ ἔστι γεγέννηται κακῆς
 διδασκῆς Αστρολογίας καὶ μαγείας, ὡς τινὲς
 Φασί πρὸς τῶν Ζωροάστῃν. πλὴν ὡς ἡ
 ἀκρίβεια περὶ τῶν Νεβρωθ τῶν Γίγαν-
 τῶν ἔστος ἢ ὁ χρόνος. ἔστι πολὺ δὲ ἀλλήλων
 τῶν χρόνων διεστηκῶς ἀμφω, ὃ τε Νεβρωθ
 καὶ ὁ Ζωροάστῃς. Φαλῆκ δὲ γέννηται τὸν Ρα-
 γάμ. Ραγάμ τὸν Σερεχ τὸν ἐρμηνευόμενον
 ἐρεθισμὸν. καὶ ἤρξατο εἰς ἀνθρώπους ἡ εἰδω-
 λολατρεία τε καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς, ὡς ἡ ἐλ-
 θῆσα εἰς ἡμᾶς γνώσις περὶ τῶν. ἔπειτα δὲ ἐν
 ξοάνοις καὶ ἐν Θερμαῖς λίθων ἢ ξύλων ἢ δε-
 γυροτεύκτων, ἢ χρυσοῦ ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς
 ὕλης πεποιημένων, μόνον δὲ διὰ χρωμάτων

Ala vocis divisione nuncupati. Turris
 ipsa denique ventorum impetu disje-
 cta. Secundum hæc illi per univer-
 sum orbem dextra ac sinistra dispersi, alii
 eò rediere unde discesserant; alii lon-
 gius ad Orientem progressi sunt. In A-
 fricam nonnulli pervenerunt. Quòd si
 quis ista diligentius indagare voluerit,
 quò illorum quisque sit profectus, quam-
 vè sortitò ex omnibus regionem occu-
 parit, facillè deprehendet. Ita Mi-
 stre in Ægypti possessionem invadit,
 Chus Æthiopiam obrinet. Psus Axumi-
 ticum tractum. Rhegma, Sabacathia,
 Thoudim & Elud Garamorum in regio-
 ne constiterunt.

VI. Verùm ne diutius quam necesse
 sit in hujus operis præfatione commore-
 mur, nostrum nos ad institutum refere-
 mus, atque inchoatam originum suc-
 cessionem denuò perteximus. Igitur
 inter Heberis, ac Phaleci tempora, cum
 & ædificata Turris, & prima omnium
 urbs post diluvium esset excitata, in i-
 psa operis extructione prima hominum
 coitio ac Tyrannicus dominatus autho-
 re Nembroth constitutus est. Primus
 iste regnum obrinuit, Chusi Æthiopis
 filius, ex quo natus Assur: Qui Ore-
 chi, Arphale, & Chalanne regnum ex-
 ercuit. Quin & Thiras urbem condi-
 dit, & Thobelem, & Lobum in Assy-
 ria. Græci Zoroastrem hunc fuisse me-
 morant. Qui Orientis interiora pene-
 trans Bactrorum oppidum erexit. In-
 deque omnia, quæ in orbem invec-
 ta sunt scelera, propagata dicuntur. Si-
 quidem malæ artes, Astrologia videli-
 cet ac Magia authore illo repertæ sunt.
 Id quod Zoroastri à nonnullis tribuitur:
 Revera ad Nembroth Gigantis tempo-
 ra pertinere putandum est. Quamquam
 inter utrumque non multum tempo-
 ris interjectum est. Sed iis omnis
 Phalec Rhagam genuit, hujus filius
 Seruch fuit, quod nomen provo-
 cationem significat. Hoc vero tem-
 pore idololatriæ inter homines, ac
 gentilium superstitionis initium est fa-
 ctum, quemadmodum à majoribus ac-
 cepimus. Tamen nondum ad simula-
 cra calatosque lapides, aut ligna, aut
 argenteas aureasque statuas alterius-
 ve materiæ supersticiosus ille cultus
 adhaeserat; nec aliud præter colores,

atque effigies erat, in quo hominum mentes novum per sese nequitiae genus exco-
gitarent, ac sponte sua, proprioque animi
ac rationis impetu pro honestate sibi sce-
leris turpitudinem adfiscerent. Sed ut
ad institutum redeam, Serucho natus est
Nachor; ab eo Tharra genitus est. Ex

*Simulacra
quædam pri-
mum fabri-
cata.*

quo tempore simulacra primum ex argil-
la, figlinoque opere reperta sunt; artifice
Tharra: ad quem ter mille circiter & tre-
centorum ac triginta duorum annorum
spatio ad usque vicesimam ætatem huma-
ni generis tempora propagata sunt. Nec
in tanto hominum numero ullus adhuc
filius ante parentem obierat: sed super-
stitibus relictis liberis Patres ex hac vita
migrabant. Nam quod Abelem obicere
quispiam posset, nequaquam procedit, cum
is violenta morte præceptus fuerit. Post-
eaquam vero Tharra figlina arte DEUM
velut amulo quodam opposito provoca-
re coepit, dignam factis suis mercedem
reportavit, cum & ipse filii sui iactura
vicissim quodammodo provocatus est.
Quod quidem DEI consilium admirans
Scriptura nominatim his verbis expressit:
*Et mortuus est Arran coram Tharra patre
in terra natalitatis sue.*

*Scythica
fides.*

VII. Hucusque Scythica quædam suc-
cessio, appellatioque mansit. Nulla vero
adhuc hæresis erat, nec ullum aliud com-
mentum præter idololatriam irreperat.
Postea vero infelices tyrannos, aut præ-
stigiarios, qui incantationibus suis ac
fallaciis totum orbem deceperant, divinis
honoribus consecrarunt, eorumque mo-
numenta venerati sunt. Inde longo post
tempore Saturnum & Jovem, Opem, ac
Junonem, cæterosque horum affec-
tas. Tum Acinacem Sarmata Scythici generis
pro DEO colere coeperunt, ut & Odry-
sum, à quo Thraces oriundi; indidemque
& Phrygum genus originem accepit: ex
quo etiam accidit, ut à Thera, qui in illa
Turris ædificatione natus est, Thracum
appellatio deducta sit. Deinceps errore

*Dierum
cultus pro-
pagatus.*

in humanum genus introducto, ad illum
usque quem attingimus terminum, depra-
viora indies sunt revoluta tempora. Hinc
omnis illa Scriptorum atque Historicorum
nata copia, qui ab Aegyptiorum fabulosis
superstitionibus universa mutuati sunt.
Unde & maleficia Magicæque artes ex-
ortæ. Ea portro omnia tum à Cætopis
ætate translata sunt in Græciam. Per illud
tempus Ninus ac Semiramis Assyriis impe-
rabant. Quorum æqualis Abrahæ fuit. Apud
Aegyptios verò decima octava Dynastia

*Assyriorum
primordia.*

*Aegyptio-
rum.*

καὶ εἰκόνων ἢ τῶ ἀνθρώπῳ διάνοια ἐφ' ἑαυ-
τῇ ἠύμισκε τὴν κακίαν. καὶ διὰ τῶ αὐτεξ-
ουσίας καὶ λογιότητος ἢ, ὡς ἀντὶ τῆς ἀγα-
θότητος τὸ πρῶτον ἐφ' ἑαυτῶν. γίνεται δ'
τῷ Σερεχ πατρὸς τοῦ Ναχωρ, Ναχωρ δ' ἔσθ' ἡ
τὸν Θάρρα. ἐντεῦθεν γέγονεν ἀνδρῶν ἑπτα-
στήνης, διὰ τῆς τῶ Θάρρα τέττα τέχνης.
ᾧ ἐπὶ τῇ δ' ὁ ἀγὼν εἰς εἰκοσὴν ἡμερῶν ἕως τέ-
ττα, ἐτῶν τετρακλίων τετρακοσίων τετρακοντα-
δύο. καὶ οὐδεὶς πώποτε τῶν προτέρων ἀν-
θρώπων πρὸ πατρὸς υἱὸς ἐτελεύτα, ἀλλὰ
πατέρες πρὸ πατέρων τελευτῶντες τὰς υἱὰς
διαδόχως κατελείμπανον. ἢ μή τις λεγέτω
ὡς τῶ Αἰὲλ' ὅς γ' ὁ θάνατος ἰδὼν τέθνηκεν.
ἔσθ' ὁ Θάρρα ἀντίστολον τῷ Θεῷ προεβήσατο,
διὰ τῆς ἰδίας πηλεργίας τεχνιστάμηνος, τὰ
ὅμοια οἷς ἐπὶ αὐτῷ διὰ τῆς δικῆς ἀπέλυσε,
ἢ αὐτὸς πρῶτον ἡλῶθαι διὰ τῶ ἰδίας τέκνης. ὅ-
θεν θαυμάσασα ἡ θεὰ γροφὴν ἐπέσημή-
νατο, λέγουσα καὶ ἀπέθανεν Ἀβρὰν ἐνώπιον
Θάρραν δ' πατρὸς ἐν τῇ γῇ τῆς ἡμετέρας
αὐτῶ.

Ἔως τέττα ἔμμε Σκυθικῆς διαδοχῆς καὶ
ἐπὶ ἡμετέρας. ἔπω δ' ὡς ἡμετέρας, ἔπω μετὰ
τῆς ἐτέρας, ἢ μόνον πορεύει, ἐπὶ οἷα εἰδω-
λῶν. καὶ μετέπειτα ἐθεοποίησαν, ἢ κακοδαί-
μονας τυράνους, ἢ γόητας φαντάσαντας τὸ οἰ-
κιστῶν, ἡμῶντες τὰ τέττων μνήματα. καὶ
μετέπειτα πολλῶν τῶ χρόνῳ τὰς ᾧ Κρόνον
καὶ Δία, Πέαν τε καὶ Ἡραν, καὶ τὰς ἀμφ' αὐ-
τῶν. ἔπειτα δ' ἀκινάκην σέβοντες οἱ τε τῶν
Σκυθῶν Σαυρημάται, Ὀδρυσὸν τε τῶν Θρα-
κῶν προπάροιθε, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον κατὰ γένος
Φρυγῶν, ὅθεν καὶ Θράκες διὰ τῶ Θήρας ἐπι-
κλήσεως ἐν τῇ πυργοποιῇ γεγεννημένους κα-
λεῖνται. ᾧ ἐπὶ τῇ δ' ὁ πᾶς ὁ χρόνος ἐντεῦθεν
λαβῶν τῆς πλάνης ἀρχὴν εἰς τὸν προη-
λεμμένον καιρὸν, Φύρων λοιπὸν τὰς ὁδούς. συγ-
γραφῆς τε ἐντεῦθεν καὶ ἰσοειγράφοι, διὰ
τῆς τῶν Αἰγυπτίων ἐραυσιτάμηνος ἐθνομύθη-
πλάνης, ὅθεν δὴ τὰ τῆς Φαρμακείας καὶ
μαγείας ἠυρέθη. μετηνέχθη δὲ ταῦτα εἰς
Ἑλλήνας διὰ τῆς ἡλικίας τῶ Κέρκροτος.
καὶ ὡς μὲν καὶ τῶτον τὸν καιρὸν Νίνος ἐν Ἀσ-
συρίοις, καὶ Σεμίραμις, συγχρονοὶ ὄντες τῷ
Ἀβραάμ, Αἰγυπτίων τε ὀκτωκαίδεκάτῃ

Δυναστεία. οἱ ἐν Συκυῶνι ὃ τότε μόνοι ἔβασιλεύοντο, ἧς βασιλείας δεχὴ γέγονεν Εὐρώπῃ. Apræterat. Solique tum ex omnibus populis Sicyonii Regio dominatu continebantur; Sicyoniorum. cujus initium ab Europe profectum est.

Καὶ ὁ Θεὸς ἑπιλέγεται τὸν Ἀβραάμ τῷ αὐτῷ χαριστικῇ τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ Αποστολικῆς Εκκλησίας ἐν ἀκροβυστία πύσσον, καὶ ἐν ἀσεβείᾳ τελειότατον, ἐν γνώσει *προφητῶν, ἐν βίῳ διαγγελικῷ κερτημύδον ἀναστρεφόν. οἰκοὶ γὰρ γέγονε πατέρες τιμῶν, καλὸν καὶ ἰσχυρὸν λόγον, καὶ τῶν οἰκείων διπολομένων, παιδομένων δὲ τῷ καλῶντι, ὥσπερ οἱ παῖδες Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην. καὶ ἵνα μὴ πάλιν μηκύνῃ τὸν λόγον, σιωπῶν ἐρῶ. εἰς ἔτη γὰρ ἐλάσας ἔτι ὁ πατριάρχης ἐννενηκονταεννέα, καὶ ὁ Θεὸς χρηματίζεται εἰς πεντηκονταετηρίαν. καὶ ἄρχεται ἐν τῷ γενεῇ ὁ χαριστικὸς τῆς Ἰσραήλ μετὰ τὸν Ἑβραϊσμόν. καὶ ὡς τῆς τῆς κόσμου καταβολῆς εἰκοστῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, ἔτη δὲ τριακίσια τετρακόσια τριακονταέν. καὶ ὁ Ἰσραήλ ἀρχὴν ἐλάμβανεν. Σκυθισμός γὰρ διὰ τῆς κατακλυσιῶς ἔχει τὴν πύργον καὶ τὴν Σεραχ. διὰ δὲ τῆς Σεραχ ἕως τῆς Ἀβραάμ, καὶ δεῦρος, Ἑβραϊσμός. διὰ δὲ Ἀβραάμ ἔπαυ ἐπὶ τὸν ἡν ἀγέσσεως, ἀλλ' ἡ μόνον οἱ τῆς αὐτῆς Θεοσεβείας τὸν ὄνομα ἔχοντες Ἀβραάμιοι διὰ τῆς Ἀβραάμ ἐκαλῶντο. πάντες γὰρ τῷ τῷ ὑπῆρξαν ὀκτώ. Ἰσαὰκ δὲ κληρονόμος μόνος ἦν, διότι καὶ κατὰ γνώμην τῆς πατρὸς ἐβίβ, Θεοσεβείᾳ προσανέχων, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν Θεὸς τῷ πατρὶ ἐδεδώρητο. ἔχει δὲ τῷ τῷ τὸν Ἰσμαὴλ ὑπὸ παιδίσκης τῆς Ἀγαρ. Χεττῶρες δὲ τῷ τῷ τίκτει παῖδας ἑξ. διμερίσθησαν δὲ ἑτοίμοι ἑπὶ τὴν εὐδαίμονα Ἀραβίαν καλεσμένην. Σεμβραν καὶ Ἰεζαν καὶ Ἰεσοβὴ καὶ Σωῦε καὶ Εμμάδεμ καὶ Μαδμ, καὶ ὁ τῆς παιδίσκης, Ἰσμαὴλ δὲ, ὡς ἔφην, τῷ τῷ ὄνομα. καταλαμβάνει δὲ ἑπὶ τῷ, καὶ κτίζει τὴν Φαρές καλεσμένην ἐν τῇ ἐρήμῳ. τῷ τῷ παῖδες γίνονται δεκάδύο τὸν δεισμὸν. ἑξ ὧν αἱ φυλαὶ τῶν Ἀγαρηνῶν, τῶν καὶ Ἰσμαηλιτῶν, Σαρακηνῶν δὲ τὰ νῦν καλεσμένων. ἡνὶκα δὲ Ἰσαὰκ δύο παῖδας, Ἠσαῦ τε καὶ Ἰακώβ. καὶ ἐκαλεῖτο τότε τὸ ἅγιον τῶν Θεοσεβῶν Ἀβραάμιοι τε καὶ Ἰσαάκιοι. διελθόντες δὲ τῶν Ἠσαῦ ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν πρὸς τὴν μεσημβρίαν τῆς Χαναὰν κειμένης χώρας καὶ ἀνατολικῆς, οἱ

VIII. Post hæc eadem quâ Catholicam & Apostolicam Ecclesiam figurâ, notâque Abraamum eligit DEUS, virum in præputio fidelem, ac religione pietatēque perfectissimum, atque ut scientia Prophetis parem, sic ad Evangelicam disciplinam vitæ instituto provectum. Erat tum domi Patrem observans, cum DEI oraculo vocatus domesticis renunciavit, & cum a quo vocatus erat, secutus est; quemadmodum Petrus, Andreas, Jacobus & Joannes postea fecerunt.

Ac ne denuò sim longior, paucis omnia complectar. Cum igitur ad nonagesimum nonum ætatis annum Patriarcha ille pervenisset, de Circumcisione à DEO responsum accepit. Inde Judaismi nota post Gentilem superstitionem originem habuit. Agebatur tum annus mundi unus & tricesimus supra ter millesimum ac quadringentesimum, Ætate ab orbe condito altera & vicesima, cum Judaismus effloruit. Nam à diluvio ad turris ædificationem, ac Seruchum Scythicum vivendi institutum tenuit. A Serucho ad Abraamum, & in hanc usque diem Gentilis superstitio. Porro nulla adhuc ab Abrahamo secta cognomen adepta fuerat. Sed ii duntaxat, qui ejusdem religionis appellatione continebantur, Abraamitarum ab eodem Patriarcha dicebantur. Hic enim octo liberos habuit; ex quibus unus Isaac heres institutus est; quod & pietati deditus vitam suam ex Patris sententia moderaretur, & singulari DEI promissione ei-

dem fuisset parenti concessus. Ante quem Ismaëlem ex Agar ancilla susceperat. Sed & Chetura sex illi postea peperit. Qui omnes per felicem Arabiam dispersi sunt. Zembran scilicet, Jezan, Jesboe, Sove, Enmaden, & Madian, unâ cum Ancillæ filio, quem Ismaëlem vocatum esse paulò antè diximus. Sed hic postremus delecto in solitudine ad habitandum loco Phares condidit; liberosque numero duodecim suscepit: à quibus Agarenorum, sive Ismaëliitarum, qui hodie Saraceni dicuntur, Tribus propagatæ sunt. At Isaac duo nati sunt filii, Esau & Jacob. Quo tempore veræ pietatis, religionisque cultoribus Abraamitarum, & Isacidarum nomen attributum est. Post hæc Esau in Idumæam discedens, (est hæc regio Chanæorum tractui ad Meridiem & Orien-

Abraamii vocatio.

Gen. 17.

Judaismus exortus.

Abraamii poster.

Gen. 25.

Gen. 4.

rem obversa) in Seire monte domicilium collocat, ibique oppidum Edom constituit. Cujus liberi perpetua successione in Idumæa dominati sunt, indeque Principes Edom appellabantur. Ex qua stirpe si Abraamum è serie sustuleris, & ab Isaac coeperis, quintus ordine Job numerandus venit. Etenim Isaac Esau filium habuit, ab hoc Raguel, à Raguele Zara genitus est. Hic verò Jobi pater extitit, qui cum antea Jocab diceretur paulò ante calamitatem illam Jobus alio nomine vocatus est. Per illud vero tempus Circumcisionis ritus obtinebat. Cæterum Jacob Esau fratris iram metuens de parentum consilio in Mesopotamiam Phadan profugus concessit, ultra Mesopotamiz partem alteram, quæ Susoba nominatur. Unde quatuor è cognata familia conjuges duxit, è quibus duodecim liberos Patriarchas suscepit. Cumque in Chananæam ad parentes suos Isaac & Rebeccam postliminio rediret, visum ei quoddam haud procul Jordanis vadis divinitus oblatum est, ad torrentem Jaboc, ubi Angelorum castra conspexit. *Et ecce (inquit) vir quidam cum eo luctabatur à vespere ad auroram usque, quem Angelum fuisse scriptura significat, qui Jacobo benedicens eidem dignitatis nomine Israël appellacionem indidit. Postea digrediens Jacobus ei loco visionis DEI nomen imposuit, propterea quod qui sibi inter benedicendum dixerat: Nequaquam amplius vocaberis Jacob; sed Israel tibi nomen erit, idem hoc disertè subjecerat. Quoniam cum DEO contendens prepotens fuisti, etiam contra homines viribus valebis. Ab illo deinceps tempore Israëlitarum nuncupati sunt.*

Idumæi.

Jobi genealogia.

Jacobi profectus.

Gen. 22.

Α κισής γίνεται ὁ Σηεὶρ ὄρεα, καὶ πόλιν κτίζει τὴν Εδωμ καλεσμένην. γίνονται δὲ τῷ πατρὶ, καὶ ἡγεμονεύουσιν ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ ἕκαστος καὶ διαδοχὴν, οἱ δὲ ἐκαλεῖντο ἡγεμόνες Εδωμ. ἐξ δὲ πρὸ πέμπτης καὶ διαδοχὴν ὁ Ἰωβ, ὑπεξαίρημενος τῷ Αβραάμ ἐκ τῶ ἀριθμοῦ τῶν, ἀπὸ τοῦ Ἰσαὰκ δευτέρου. Ἰσαὰκ γὰρ γυνὰ τὴν Ἡσαῦ. Ἡσαῦ τὴν Ραγυήλ. Ραγυήλ τὸν Ζαρά. Ζαρά τὴν Ἰωβ, πρὶν μὲν καλεσμένον Ἰωκάβ, ἕτερον δὲ κληθέντα Ἰωβ, ὁλίγω ὡροῦσιν πρὸς τὸν γηρομένον αὐτῷ περατῆς. ἦν δὲ ὡρομένη πολυτεταμένη. Ἰωκάβ δὲ διποδισθίσκει ἀπὸ Ἡσαῦ τῶ ἀδελφῷ αὐτῷ διὰ μὴν καὶ συμβολίαν πατρὸς καὶ μητρὸς ἐπὶ τὴν Μεσοποταμίαν Φαδὰν, ἐπέκεινα τῆς Μεσοποταμίας Σωσβά, ὅς ἀγεται ἐκεῖθεν τῆς ἰδίας συγγενείας γαμετὰς τέσσαρας τὸν δευτμόν. καὶ κυίσκισιν αὐτῷ παῖδας δεκαδύο τὸν δευτμόν, τέρας καὶ πατριάρχας Ἰσραηλῆντας. παλινδρόμῳ δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν Χαναανίτιν γῆν, πρὸς τὸν ἰδίον αὐτῷ πατέρα Ἰσαὰκ καὶ μητέρα Ρεβέκκαν, γίνεται τις αὐτῷ ὀπασία ἐν Θεῷ ὡς τὰς τῶ Ἰορδάνου διεκδολὰς. Ἰακώβ δὲ τὸν χειμάρρην καλεῖσιν, ἔνθα περ ἐδεῖσας παρεμβόλας Ἀγγέλων. καὶ ἰδὲ, Φησὶν, ἀνθρώπων ἄφ' ἐσπερας, καὶ συνεπάλαμιν αὐτῷ ἄχρι τοῦ ἑω, ὃν Ἀγγέλον ἐπεσημίνατο ἡ γραφή. ὅς κατ' ἀλογίαν δίδωσι τῷ Ἰακώβ ἀξιώματός ὄνομα τῷ Ἰσραήλ. διαναστὰς δὲ ἐκεῖθεν ὁ Ἰακώβ, ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τῷ τόπῳ ἐοῦς Θεοῦ. ἐπειδὴ ὁ πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ἀλογίας Φησας, ὅτι ἐκέτι κληθήσεται τὸ ὄνομα σου Ἰακώβ, ἀλλ' ἡ Ἰσραήλ κληθήσεται, διέσειλε λέγων, ὅτι ἐνίσχυσας με Θεῷ, καὶ μετ' ἀνθρώπων δυνατὸς ἔσθ. ἀπὸ τῶν τῶ χρόνου Ἰσραηλῆται καλεῖνται.

Καὶ ὁ Ἰσραήλ μετὰ τὴν Ἰωσήφ εἰς Αἴγυπτον κατέβη, κατέεισε καὶ αὐτὸς σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ἡμῶν τε καὶ ἐκγόνων, γυναικῶν τε τῶν προειρημένων, καὶ ἄλλων, ἐν ἐκδομήκοντα ψυχῶν τὸν δευτμόν. διατεῖβει δὲ τὸ γῆν τῶ Ἰσραήλ ἐν τῇ τῶν Αἰγυπτίων χώρᾳ γηρεῖς πέντε. Ἰακώβ γὰρ γυνὰ τὴν Λευὴ καὶ τὴν Ἰσδαν, καὶ ἔδωκεν ἄλλας δέκα Πατριάρχας. Λευὴ δὲ γυνὰ τὴν Καὰθ. Ἰσδαν δὲ γυνὰ τὴν Φαρέε. Καὰθ γυνὰ τὴν Ἀμβραμ. Ἀμβραμ γυνὰ τὴν Μωϋσέα. Φαρέε γυνὰ τὴν Εσρώμ. Εσρώμ γυνὰ τὴν Αράμ. Αράμ γυνὰ τὴν Ἀμι-

IX. Postquam verò in Ægyptum Joseph profectus est, ad eum Israel cum universa familia perrexit, cum filiis inquam, ac nepotibus, atque horum omnium uxoribus, reliquaque domo, ut in totum LXX. capita numerata sint. Mansit porro Israelitarum in Ægypto genus ætatum quinque spatio. Siquidem Jacobus Levi atque Judam genuit, cæterosque Patriarchas decem. Levi Caath filium; Juda Phares suscepit. Caath Amram genuit, Amram Moysen. At Phares Esrom, Esrom Aram, Aram Aminadab,

ναδάβ. Αμινάδαδ τ' Ναασών, ἐν χρόνοις
Μωϋσέως. καὶ Ναασών πέμπτῃ ἡμερᾷ καὶ
τ' Λευί. ἔξισιν Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου διὰ
τ' ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐν θεοσημείοις, καὶ
στρατοπεδεύειν τῇ ἐρήμῳ Σινᾷ. καὶ χρησμῶν
δοθέντων ἐκ Θεοῦ τῷ θεράποντι αὐτοῦ Μωϋ-
σῇ, δευτήρια δὲ ἀπὸ ἑκοσὶ ἐτῶν, καὶ ἕως
πεντήκοντα ἀνδρας δυναμένους πᾶσαδ' ῥαμ-
φαίαν, καὶ λαμβάνειν ὅπλα πολεμικά, εἰς
ἐξηκονταδύο μυριάδας καὶ ὀκτακισχίλους
πεντακοσίους ἄνδρες. Ἰωὴ δὲ κατ' ἐκεῖνο καιρὸν
Ἰναχὸν παρ' Ἑλλησι γνωρίζομενον, ὃ θυγά-
τηρ Ἰω, ἡ καὶ Αττίς καλεμένη, δι' ἣν καὶ ἡ
Αττική. ἐξ ἣς καὶ ὁ Βόσπορος, ὃ ἐπάνυμ
πόλις Βόσπορος ἐν τῇ Εὐξείνῳ πόντῳ κα-
λεμένη. καλεῖται δὲ αὐτὴν Αἰγύπτιοι Ἰσιν, ἣν
καὶ ὡς θεὸν προσκυνοῦσιν. ὁμώνυμὸν δὲ
τάτῳ καὶ ποταμὸς ἐστὶν Ἰναχὸν ὅτῳ καλε-
μενον. ἐκεῖθεν ὁ ἀρχὴν ἔχει τὰ παρ' Ἑλ-
λησι Μυστήρια τε καὶ τελεταί, πρότερον
παρ' Αἰγυπτίοις καὶ παρὰ Φρυγί καὶ Φοίνιξι
καὶ Βαβυλωνίοις κακῶς ἐπινενοημένα, μέλε-
νεχθέντα τε εἰς Ἑλλήνας ἀπὸ τ' τ' Αἰγυ-
πτίων χώρας ὑπὸ Κρόνῳ, καὶ αὐτῷ Ἰναχῳ,
Απιδὸν πρότερον κληθέντ', καὶ οἰκοδο-
μήσαντ' τ' Μέμφιν. ἀλλὰ καὶ παρ' Ορ-
φέως, καὶ ἄλλων τινῶν τ' ἀρχὴν λαβόντα,
καὶ εἰς αἰρέσεις συσταθέντα ὑστερον ἐν Ἐπικύρῳ
καὶ Ζήνωνι τῷ Στωϊκῷ, καὶ Πυθαγόρῳ καὶ Πλά-
τωνι, ἐξ ὧν ἤρξαντο χρόνους κρατυθῆναι ἕως
τ' Μακεδονικῶν χρόνων, καὶ Ξέρξης ὁ βασι-
λέως τ' Περσῶν, μετὰ τ' ἄλῳσιν τ' Ἱεροσολύ-
μων τὸ πρῶτον, καὶ Ναβαχοδονόσωρ ἀρχμα-
λασίης, καὶ Δαρεῖς, καὶ τ' κατ' Ἀλέξανδρον
τ' Μακεδόνα χρόνων. Πλάτων γὰρ κατ' ἐκε-
νον τὸν καιρὸν ἐγνωρίζετο, καὶ οἱ παρ' αὐτῷ,
Πυθαγόρας τε καὶ Ἐπικύρῳ ὁ μετέπειτα. Δ
ὅθεν ὁ καὶ ὡς προείπον, τ' πρόφασιν εἰληφε,
καὶ εἰς κατάστασιν ἦλθε τὰ παρ' Ἑλλησι
συγγράμματα, καὶ αἱ μετὰ τῶν χρόνων
βωμμεναὶ αἰρέσεις τῶν φιλοσόφων πρὸς ἀλ-
λήλας τῇ μὲν πλάνῃ συναρᾶσαι, καὶ ὁμό-
σχον γνώσιν συναφάμναι εἰδωλολατρείας
τε καὶ ἀσεβείας καὶ ἀθεΐας τῇ δὲ αὐτῇ πλά-
νῃ εἰς ἑαυτὰς συγκλῶμεναι διαφέρειν) ἐτέ-
ρα πρὸς τὴν ἑτέραν.

Aminadab Naasson Moſis tempore. Sic
ætatē perinde quinta Naasson ortus est.
At Israhēlitæ per mare Rubrum ex Ægy-
pto inter stupenda prodigia digressi in de-
serto Sinaitico castra metati sunt. Tum
Moysi Dei seruo divinum oraculum re-
censere populum jubet, eorumque nu-
merum inire, qui militarem ætatem
adepti tractare arma possent, à viceſimo
ætatis anno ad quinquagesimum. Quam
in descriptionem sexcenta viginth & octo
milia ac quingenta capita relata sunt.
Atque idem illud tempus fuit, quo apud
Græcos Inachus florebat; cuius Io filia
Atthis alias dicta Atticæ regioni de suo
nomen imposuit. Ex eadem natus &
Bosphorus, cui cognominis urbs in Euxi-
no mari posita. Sed Ægyptii Isin Ilam
nuncupant, ac pro Dea venerantur. Ina-
chi porro nomen etiam fluvius quidam
sortitus est. Cæterum illinc Græco-
rum Myſteria religionesque derivatæ
sunt, quæ apud Ægyptios, Phryges, Phœ-
nices & Babylonios malè antehac exco-
gitata per Cadmum, & Inachum, qui pri-
us Apis dictus Memphim urbem condidit,
ex Ægypto translata sunt in Græciam.
Quinetiam ab Orphico aliisque nonnul-
lis invec̃ta varias in Sectas coaluere post-
modum: quarum Epicurus, Zeno Stoi-
cus. Pythagoras ac Plato duces atque in-
ventores fuerunt. Igitur ab illo tempo-
re corroborata deinceps illa superstitio
ad imperium usque Macedonicum, &
Xerxem Persarum Principem, post pri-
mum Hierosolymorum excidium. Item-
que ad Nabuchodonosoris usque captivi-
tatem, adeoque Darii & Alexandri Ma-
cedonis tempora. Tum enim Plato flo-
rebat, ac qui Platonem ætate præcessit
Pythagoras, & qui post eum vixit Epicu-
rus. Ex illa, uti dixi, occasione Græco-
rum monimenta propagata sunt. Tum
quæ secundum illud tempus celebratæ
fuerunt Philosophorum sectæ, ea tamen-
si secum invicem in eo consentiant, quod
errorem propugnant, paremque & ean-
dem Idololatriæ, atque impietatis doctri-
nam contexant, in illa tamen erroris li-
bidine semetipsas collidunt, ac pugnare
pugnant.

A

Stoici.
Hæres. V.

DE STOICIS, QVÆ
tertia est Gentilium Hæresis
Ordine verò V.

ΣΤΩΙΚΟΙ, ΤΡΙΤΗ ΑΠΟ ΕΛΛΗ-
νισμῶ, πέμπτῃ δὲ τῇ ἀκο-
λασίᾳ.

Zeno Sto-
icw.

QUOD ad Stoicos pertinet, hæc est de divinitate illorum opinio. Deum esse mentem asserunt, quæ totius aspectabilis molis, cœli nimirum ac terræ cæterarumque rerum velut corporis anima sit. Rursus divinitatem unam in plures ac particulares naturas distribuunt; Solem videlicet, Lunam, ac stellas, animam, aërem, resque cæteras. Ad hæc animarum ex aliis in alia corpora transfusiones ac transitus admittunt. Eas quippe de corpore decedere, ac rursus ingredi, iterumque gigni statuunt: & consceleratum illud dogma quodam erroris abundantia contexunt. Cæterum particulam quandam Dei, eandemque immortalem animam esse prædicant. Porticus Princeps, sive Stoicæ sectæ Zeno fuit, de quo varius est sermo. Nam alii Cleanthidis cujusdam Tyrii filium fuisse putant: alii Cittiensem faciunt ex insula Cypro; quem & Romæ aliquandiu vixisse narrant; indeque Athenas profectum in Stoa, hoc est porticu dogmata illa publicè proposuisse. Non desunt qui duos Zenones distinguant, Eleatem, & eum de quo proximè dictum est. Utcunque sit, eadem ab utriusque decreta profluxerunt. Proindeque materiam æqualem Deo facit alter ille, quemadmodum & Hæreses reliquæ. Tum verò Fati atque originis necessitatem adstruit, cujus legibus temperentur, & afficiantur universa. Igitur quæcumque operis instituti brevitatis contra illius nequiritiam disputari patitur, ac velut auxiliare medicamentum parari; sed ita nequaquam ut inimensam molem illud ipsum opus excrescat, hæc, inquam, summam, ne prætermisisse videar adversus illum objiciam: itaque conveniam.

Refutatio
Stoicorum.

II. Heus tu! inquam. Potin' eloqui à quo doctrinam hanc acceperis? aut quis deum Spiritus sanctus tecum de hoc tuo errore sit locutus? Duo quippe simul æqualia tempore, Materiam scilicet ac Deum violenter obtrudis. Excidit igitur tua illa ratio, minimeque coheret ipsa secum, cum tu & opificem quendam omnium rerum esse fateare, quem etiam omnipotentem asseris, & in eo tamen ipso divinitatum divorcia con-

ΚΑΙ ΣΤΩΙΚΟΙ Μὲν Φρονέουσι περὶ θεότη-
τος τῆς τοῦ Φάσκοντες εἶναι νῦν τὸν Θεόν,
ἢ παντὸς τῶ ὁρωμένῃς κύτῃς, ἔραν τὴν Φη-
μι καὶ γῆς καὶ τῶν ἄλλων ὡς ἐν σώματι
ψυχῇ. μερίζουσι δὲ οἱ αὐτοὶ τὴν μίαν θεό-
τητα εἰς πολλὰς μερικὰς ὑσίας, εἰς ἥλιον
καὶ σελήνην καὶ ἄστρα, εἰς ψυχὴν καὶ αἰ-
ῆρα καὶ τὰ ἄλλα, μεγαλίστους τε ψυχῶν, καὶ
μετενσωματώσεις ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα
καταμερμύρας σωμάτων, ἢ δ' αὖ πάλιν εἰς-
δυάσας, καὶ ἀνάπαλιν γινωσκόμενας. διὰ
πολλῆς αὐτῶν πλάνης ταύτην τὴν ἀσέβειαν
παρουφαίνουσι. μέρῳ δὲ Θεῷ καὶ ἀθάνα-
τον τὴν ψυχὴν ἡγῶνται. ἔχον δὲ Ζήνωννα
ἀρχηγὸν τῆς Σκῶς, περὶ ᾧ πολὺς θρυλλεῖ-
ται λόγος. οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν ἔφασαν Κλε-
άνθῃ τινὸς τῶ ἀπὸ Τύρου ὁρωμένῃς. ἄλλοι
δὲ Φάσκουσιν αὐτὸν Κιτιέα τῷ Κύπρῳ νησιώ-
τῳ. ἐν Ρώμῃ δὲ βεβιωκέναι χρόνον, ὕπε-
ρρον δὲ ἐν Ἀθήναις περὶ σαμῶν τὰ τὸ δό-
γμα ἐν τῇ Σκῶ ἔτω καλεσμένη. τινὲς δὲ
Φασὶ δύο Ζήνωνας εἶναι, τὸν τε Ελεάτῳ καὶ
τὸν περὶ τὸν ὁρωμένον. ὅμως οἱ ἀμφοτέρω ἐτῶς
ἐδογματίσαν, εἰ καὶ δύο εἴεν. Φάσκει ἔν
καὶ ἔτῳ τὴν ὕλην σύγχρονον καλεῖν τῷ
Θεῷ, ἵσα τῆς ἄλλης ἀρέσεσιν, εἰμαρμέ-
νην τε εἶναι καὶ γινώσκουσαν, ἐξ ἧς τὰ πάντα διοι-
κεῖται καὶ πάσχει. πρὸς ἃ τοίνυν ἰσχυεῖ ἡ
σύντομος ἡμῶν αὐτῇ σύνταξις, πρὸς τὴν
τῶν Φαυλότητα ἀλεξήτῃον Φάρμακον
διεξιέναι, καὶ ἐχὶ μᾶλλον εἰς ὄγκον πολὺν
ἐλάσσω τῇ πρᾶγματι τῆς τοῦ ἐχέγγυον. ἀντρο-
τογῶς δὲ, ἵνα μὴ ἐν τῷ ἀσέβειῳ γινώσκῃ,
πρὸς τῶν ἐρῶ.

Πόθεν εἰληφας, ὡς ἔτῳ, τὴν τῆς δι-
δασκαλίας ὑφήγησιν; ἢ ποῖον πνεῦμα ἄ-
γιον ἐρανόθεν λελαλήκῃ σοι περὶ τῆς
σαυτῶ πλάνης; δύο μὲν γὰρ εἴπῃ τὸ
αὐτὸ σύγχρονα, ὕλῃ καὶ Θεῷ βεβι-
ασμένως λέγεις. πεσεῖται γὰρ σὺ ὁ λό-
γος, καὶ ἀσύστατος ἔσται. ὁμολογεῖς μὲν
γὰρ τινα εἶναι δημιουργόν, ὃν καὶ παντοκρά-
τορα Φῆς. τῶν δὲ μερίζῃς εἰς πολυθεΐαν.
τίνῳ

* For. εἰ τίνος δ' αὖ ἐστὶν δημιουργός, * ἢ σύγχρονος. *Ἡ σύγχρονος* εἴη ἡ ὕλη; ἔσται γὰρ καθ' ἑαυτὴν ἑαυτῆς δεσπό-
 ζουσα, ἢ μὴ ἀπὸ αἰτίας τινός λαβέουσα τὴν δὲ
 χλὴν, καὶ ἔχ' ὑποτακτομένην. εἰ δὲ ὁ δημι-
 οργός ὡς ταύτης λαμβάνει πρὸς ὅλην
 ταύτην ἐξ αὐτῆς, ἀδράνεια τις αὖ ἐστὶ καὶ
 ἔργον δὲ ἀπορίαν τῆς πρὸς ποιεῖσθαι αὐτῆς
 ἀπὸ τῶν ἰδίων, ἀλλ' ἐξ ὑποκειμένων ἁλο-
 γικῶν, ὅπως τὸ ἴδιον ὑποσέσεται δημιούργη-
 μα. καὶ ὡς τῶν ψυχῶν μεταγίσιμις
 πολλή τις ἢ φανότης τῆς πρὸς πεποιθμέ-
 νης σε διανοίας ἐδελοσόφει, καὶ γινώσιν ἀν-
 θρώποις ἐπαγγελόμενοι. εἰ γὰρ μέγας Θεὸς
 ὑπάρχει καὶ ἀθάνατος, σώματα δὲ οἰ-
 κτράει μόνον ἐποιοῖ θνητῶν τε καὶ ἐρπε-
 τῶν καὶ κνωδάων δυσθνήτων τῇ πλάσει
 αὐτῆς σωματικῶν, τῇ δὲ Θεὸς κατὰ σε τὴν
 ἐξίαν κερτημένη, καὶ τί αὖ γινώσκει τέτα μο-
 χθηνότερον;

Εἰμαρμένην δ' παρσάγεις, ὡς ἐξ αὐτῆς
 γίνεσθαι τὰ τῶν ἀνθρώπων συμβαίνοντα, καὶ ἄλ-
 λους. ἐξ ἐνός δ' ἦν τῶν δι' ἱππομένης τῆς λόγου,
 ἀναπαρήσει ἢ σήμεροποιία. εἰ γὰρ εἰμαρ-
 μένης τὸ σοφίζεσθαι, τὸ συνετίζεσθαι, τὸ λογι-
 κὸν χρῆσθαι καὶ ἄλογον, καὶ τὰ ἄλλα πάν-
 τα, παυσάδωσαν νόμοι. ἱπποκράτης γὰρ ἡ εἰ-
 μαρμένη μοσχῶν τε καὶ ἄλλων. δίκην δ' ἡ μά-
 λον τίσεισιν οἱ ἀνάγκη ἱπποκράτες ἀσε-
 βες, ἢ πρὸς ἀναγκαζόμενον δρᾶσαι τὸ ἱπ-
 ποκράτημα. ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐστὶ ὡς τῶν ἐ-
 ρῶν δευτέωσαν αἱ διατεταῖαι, παυσάδωσαν
 σοφισαί τε καὶ ῥήτορες καὶ γραμματικοί, λα-
 ποδοί τε καὶ ἄλλαι ἱπποκράται, βαναύσων τε
 τεχνῶν ἀμυντήτων πλῆθος. καὶ μηκέτι μη-
 δὲ παιδευέτω, εἴπερ ἐξ εἰμαρμένης τυγ-
 χάνει τῶν ἱπποκράτων, καὶ μὴ ἐκ γραμμα-
 τῶν μαθήσεως ὁ ποιεῖσθαι τῇ ἀνθρωπείᾳ
 φύσει. εἰ γὰρ εἰμαρμένη τὸν πεπαιδευμένον
 καὶ λογιώτατον παρεσέυασε, μὴ μανθανέ-
 τω τις ὡς τῶν διδασκόντων, ἀλλὰ τῇ φύσει
 λαμβανέτωσαν τὴν εἰδῆσιν αἱ αὐτὴν μίτρας
 κλώσασαι Μοῖραι, καὶ τὸ φθέγμα τῆς κόμ-
 πῶδας σε διὰ λόγων πλάτης.

Astutias. Cujusnam verò artifex erit ille, Stoici.
 si æqualis tempore materia ponitur? Erit
 enim per se se suimet ipsa juris, utpote quæ
 à nullo sit originis principio deducta,
 adeoque subiecta nemini. Quòd si ab
 ea, producere ut possit, opifex qui cam
 nactus est acceperit, nonnulla hæc esse
 debet illius imbecillitas, ac velut egenti
 facta contributio: nimirum qui non pri-
 vatis ex copiis, sed ex aliena materia su-
 um opus præstiterit. Jam illud de Ani-
 marum in aliena corpora transitu, quan-
 tam in te levitatem depravatæ mentis ar-
 guit, qui & sapientiæ gloriam affectas, &
 rerum apud homines scientiam profite-
 ris? Nam si pars est illa DEI, & quidem
 immortalis; tu verò ad infelicitissima ne-
 scio quæ corpora non ferarum modò, sed
 & serpentum, ac vilissimorum animan-
 tium, conditionem illius dimittis, quæ
 naturam, te quidem authore, haustam à
 DEO & expressam obtinuit, potest quic-
 quam ea re esse perversius?

III. At etiam Fatum nobis objicis, à De facto.
 quo omnia proficiscantur, quæ tam ho-
 mini, quàm cæteris rebus accidunt. Ve-
 nimus uno, eoque brevissimo dicto tuum
 illud commentum evanescet. Si enim istud
 ipsum; Sapientem, ac prudentem fieri;
 rationis participem expertemque nasci,
 reliquæque hujus generis fati necessitas af-
 fert; sileant decreta legum omnia: quip-
 pe cum in adulteros, sceleratosque cæte-
 ros fati vis illa dominetur. Sanè quidem
 justius ab stellis, quæ necessitatem pari-
 unt, poenæ repetantur, quàm ab eo qui
 quod agit omnino coactus aggreditur. At-
 que ut id alia ratione dispuem: si ita uti
 volunt se res habet; agendum Scholæ con-
 ticecant: desinant Sophistæ, Rhetores,
 Grammatici, Medici, cæteræque doctri-
 næ omnes, illiberalium artium innu-
 mera multitudo. Nec doceat deinceps
 quispiam; si quidem Fati beneficio, non
 literarum disciplina, generi humano
 scientia suppeditat. Nam si doctos atque
 eruditos efficere Fati necessitas potest,
 nemo Præceptorum navet operam: sed
 illæ stammina trahentes Parcæ ingenia
 hominum disciplinis imbuant, quemad-
 modum inani falsoque illo dogmate pro-
 fiteris.

Platoni-
ci. Hære-
sis VI.

DE PLATONICIS, QVÆ
est Hæresis Gentilium IV.
Ordine VI.

Plato De
um esse
torem a-
gnoscit.

HÆC contra Zenonem & Stoicos dicta sunt. Quod ad Platonem attinet, in eodem is luto versatur. Nam de animarum ex aliis in alia corpora transi-
tione, ac vicissitudine; deque multi-
tudo Deorum, ac reliquis Idololatriæ
superstitionisque generibus eadem est illi-
us sententia. Sed de materia fortasse
non omnino cum Zenone Stoicisque sen-
tit. Etenim DEUM ille cognovit, ab
eoque cuncta producta, tum mentes
quasdam agendi facultate præditas à ve-
ro DEO propagatas asseruit. Præterea
primum esse principium, ac secundum,
& tertium. Quorum primum DEUM
esse pronunciat. Alterum procreatas à
DEO mentes: ab utrisque demum ma-
teriam productam. Sic enim definit.
Coelum cum tempore factum esse, una-
que cum eo dissolutum iri. Quibus ver-
bis priorem suam de materia sententiam
everit. Alias enim materiam DEO æqua-
lem esse tempore statuerat.

CONTRA PYTHAGOREOS,
quæ est Gentilium Hæresis V.
Ordine VII.

Pythago-
ras ubi
mouit.

SED ante hunc Pythagoras, ac Peripa-
teticum cum se DEUM unum definire
profiterentur in aliud Philosophiæ genus,
aliaque dogmata sunt prolapsi. Et tum
ille, tum ejus sectatores eadem cum Pla-
tonicis sentiunt, quod ad nefandam, im-
pianque sententiam spectat de mutatione
corporum, animarumque transi-
tione, ac de eorumdem corruptione corporum. Ac
Pythagoras quidem postremo vitam in
Media finiit. Qui insuper DEUM esse
corporeum asserit, videlicet cælum. Cu-
jus oculos, cæterasque tanquam in homi-
ne partes Solem, & Lunam constituit,
ac reliquas stellas, elementaque cæle-
stia.

DE EPICUREIS, QVÆ
est VI. Gentilium Hæresis,
Ordine VIII.

IUta prioribus discedam; Epicu-
rus Providentiam è mundo sustulit.
Idem ex Atomis universa constare, atque
in Atomos resolvi credidit. Ad hæc fortui-

**ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΙ, ΤΕΤΑΡΤΗ ΑΙΡΕ-
σις ἀπὸ Ἑλληνισμῶ, ἐκλήθη δὲ τῇ
ἀκολοῦθῳ.**

ΑΛΛΑ ταῦτα πρὸς Ζήνωνα, καὶ τοῦ
Στωϊκῆς μοι λελέχθω. Πλάτων δὲ
ἅμα καὶ αὐτὸς καὶ τῶν αὐτῶν Φερόμενος,
τῇ μετενσωματώσει καὶ μεταγίγναι τῶν ψυ-
χῶν, καὶ πολυθείᾳς καὶ ταῖς ἄλλαις εἰδω-
λολατρείαις καὶ δεισιδαιμονίαις, ὃ τῇ ὕλῃ
πάντῃ ἴσως καὶ Ζήνωνι καὶ τοῦ Στωϊκῆς
ἐφρόνησεν. οἶδε γὰρ αὐτὸς Θεὸν, τὰ δὲ γινώ-
μενα πάντα ἐκ τῆς οὐσίας Θεῶ γεγενῆσθαι
(τινάς δυνάμεις) εἶναι δὲ πρῶτον αἷτιον, καὶ
δεύτερον, καὶ τρίτον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον αἷτιον
Θεὸν, τὸ δὲ δεύτερον αἷτιον ἐκ Θεῶ γεγενῆ-
σθαι τινὰς δυνάμεις, δι' αὐτὰς δὲ καὶ τῶν δυνά-
μεων γεγενῆσθαι τὴν ὕλην. Φάσκει γὰρ ἔτι,
ἔρανός ἅμα χρόνῳ γεγενῆσθαι, ὅμῃ γὰρ καὶ λυ-
θῆσεται, τὰ πρότερα ἑαυτὰ τὰ περὶ ὕλης
ἀνασχεύσας. εἶπε γὰρ ποτε, καὶ σύχρονον
εἶναι τῷ Θεῷ τὴν ὕλην.

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΙ, ΠΕΜΠΤΗ
*αἵρεσις ἀπὸ Ἑλληνισμῶ, ἐβδόμη δὲ
τῇ ἀκολοῦθῳ.*

ΠΡΟ δὲ τούτων Πυθαγόρας καὶ οἱ Περὶ πα-
τητικοί, ἐπαγγελλόμενοι χαρακτηρίζου-
ν ἓνα Θεὸν, Φιλοσοφίας δὲ ἄλλαις καὶ τοῖς
Φιλοσοφούμενοις προσανέχουσι τὰ ἴσα μὲν
τούτοις πάλιν τὰ τῆς ἀθεμιτῆς γνώμης καὶ ἀ-
σεβείας, τῇ ψυχῶν ἀπαθανατισμῶς τε καὶ
μετενσωματώσεως, καὶ σωμάτων φθορᾶς, αὐτὸς
τε καὶ οἱ συν' αὐτῷ ἀγορεύουσιν. εἰ δὲ *τέ-
λει ἐν τῇ Μηδίᾳ τὸ βίον κατέσπεφεν. σῶμα
δὲ λέγει εἶναι τὸν Θεὸν, τούτῳ ἔρανόν. ὁ-
φθαλμοὶ δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ ἄλλα ὡς περὶ ἐν ἄν-
θρώπῳ, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄ-
στρα, καὶ τὰ κατ' ἔρανόν σοιχεῖα.

*For. τε-
λῶς.

**ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΟΙ, ΕΚΤΗ ΑΙ-
ρεσις ἀπὸ Ἑλληνισμῶ, ὀγδόη δὲ
τῇ ἀκολοῦθῳ.**

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ δὲ καθεξῆς ἀπο-
νοήσας τῷ κόσμῳ εἰσηγήσατο. ἐξ Ἀτό-
μων δὲ συνεστάναι τὰ πάντα, ἡδ' αὖ πάλ-
ιν εἰς Ἀτομα χωρεῖν. καὶ ἐξ αὐτοματισμῶ

εἶναι τὰ ὅλα, καὶ τὸν κόσμον ὑφεσάναί αἰεὶ γεν-
νάσης τῆς φύσεως, ἢ δ' αὖ πάλιν δαπανωμέ-
νης, καὶ ἐξ αὐτῆς πάλιν δαπανωμένης, καὶ
ἐξ αὐτῆς πάλιν ἐπιγινωμένης, μηδέποτε δὲ
ληγέσης ἀφ' ἐαυτῆς Φυομένης, καὶ εἰς ἐαυ-
τὴν συντρίβομένης. εἶναι δὲ ἐξ ὑπαρχῆς ὡς
δίκην τὸ σύμπαν, τὸ δ' πνεῦμα δρακοντοει-
δὲς περὶ τὸ ὦν, ὡς τέφανον, ἢ ὡς ζώνην πε-
ρισφίγειν τότε τὴν φύσιν. θελήσαν δ' ῥησισμῶ
τινι καὶ ῥῶ τοιοσούτῳ σφίγγει τὴν πᾶσαν
ύλην, εἴ τ' ἐν φύσιν τῶν πάντων, ἔτω δὲ χάσαι
μὲν τὰ ὄντα εἰς τὰ δύο ἡμισφαίρια, καὶ λοι-
πὸν ἐκ τῶν τὰ άτομα διακεκρίσθαι. τὰ μὲν
γὰρ κῆφα καὶ λεπτότερα τῇ φύσει πάσης
ἐπιπολάσαι ἄνω, τῶν τε Φῶς καὶ αἰθέρα καὶ
τὸ λεπτότατον δ' πνεύματι. τὰ δὲ βαρυ-
τάτα καὶ σκυβαλώδη κατὰ νενευκέναι, τῶν
ἐστὶ γῆν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ξηρόν, καὶ ἡ ὑγρὰ τῶν
ὕδατων ὅσια. τὰ δὲ ὅλα ἀφ' ἐαυτῶν κινεῖ-
σθαι, καὶ δι' ἐαυτῶν ἐν τῇ περικυβερνήσει τῶν πόλεων
καὶ τῶν ἄστρον, ὡς διὰ τῶν δρακοντοειδῶν ἔτι
τὰ πάντα ἐλαύνει δὲ πνεύματι, καὶ ἀπὸ μέ-
ρους μὲν περὶ τῶν ἐφημερίων.

Τῷ δὲ αὐτῷ τρόπῳ τὰς τέσσαρας ταύτας
αἰρέσεις ἀνὰ τρεπτόν διατρεπτομένην τῆς
ἀναγνώσεως. ἐντεῦθεν καὶ ἀνωτέρω λοιπὸν ὡς
ἔφην ποιηταί, ἱστοριογράφοι, λογογράφοι, ἀ-
στρονόμοι τε, καὶ οἱ τὰ ἄλλα τῇ πλάνῃ εἰσηγη-
σάμενοι, οἱ ὅσοι σκευάσαντες τὴν νῦν ἐπὶ μυ-
ρίας κακὰς αἰτίας καὶ ἀναγωγὰς, ἐσκοτίωσαν
καὶ ἐβόλωσαν τὴν ἀνθρωπότητα ὑπολήψιν.
καὶ γέγονεν αὕτη πρώτη πλάνη, ἐπὶ τοιαῖς εἰδω-
λῶν καὶ κακοδαμονίᾳ διδασκαλίᾳ. ἦν δὲ τὰ
πάντα μεμερισμένα, Ἑλληνισμός τε καὶ Ἰσ-
δαϊσμός. Ἰσδαϊσμός ἔγωγε ὡς ἄλλοτε καλεῖ-
ται, ἀλλὰ διὰ τῶν Ἰσραήλ τὸ ἐπώνυμον τῆς
θεοσεβείας θερησκείας ἐπικεκλημένον, ἕως
ὅτε διαδοχαὶ γεγέννηνται. ὁ γὰρ Νααθὼν ὁ
ἐν τῇ ἐρήμῳ γεγυνώς φύλαρχος τῆς φυ-
λῆς Ἰσδα γυνὴν τὸν Σαλμών. Σαλμών γυν-
αῖ τὸν Βοός. Βοός γυνὴ τὸν Ὠβήδ. Ὠβήδ γυν-
αῖ τὸν Ἰεσσαί, ἐπὶ τῶν θεοσεβῶν Ἰσραηλιτῶν
καλεσμένων. Ἰεσσαί γυνὴ τὸν Δαβίδ τὸν βασι-
λέα, ὃς πρῶτος ἐβασίλευσεν ἐκ φυλῆς Ἰσδα.
ἐξ ἧς λοιπὸν οἱ καὶ διαδοχὴν βασιλεῖς, ἐκ τῶν
σπέρματι αὐτοῦ, ὑπὸς διαδοχόμενον πατέρα,
κατεξῆς συνεσκήκασιν. ἦν δ' αὖτε ὁ Δαβίδ
ὁ φύσει πρῶτος βασιλεύσας ἐν Ἰσραὴλ Σαούλ υἱὸς Κεῖς, ἐκ φυλῆς Βενιαμίν.

Atto fieri omnia : Mundumque consistere, Epicurei
generante natura, pereunteque perpetuo ; Hæresis.
dum rursus ex semetipsa renascitur, ac
nullum propagandi sui, occidendique
finem facit. Fuisse præterea ovi instar
universitatem omnem, circa quod ovum
sinuosis flexibus implicatum serpentis
more spiritum, velut coronam ac cingu-
lum, ipsam adstrinxisse naturam. Sed
dum confertam in unum materiam uni-
versique naturam vehementius arctare
nititur, subinde molem omnem in He-
misphæria duo separasse, indidemque in-
divisibilium corpusculorum excretionem
esse factam ; adeo ut leviora subtiliora-
que sursum evolarent, nimirum lux, æ-
ther, & quod erat spiritus tenuissimum :
quæ vero graviora, ac veluti purgamen-
ta forent, pessum subsiderent ; cujusmo-
di terram, sive siccum ipsum, & aqua-
rum humidam naturam fuisse. Addit
per sese universa moveri, ac polorum si-
derumque vertigine raptim velut flexuo-
si illius spiritus agitatione corripi. Hæc
nos de istorum dogmatibus obiter dun-
taxat attigimus.

II. Nunc ut lectoribus brevitate con-
sulamus, quatuor simul hæc sectæ oratio-
ne nostra refellendæ sunt. Ab his enim
primordiis, vel ante hæc etiam, ut initio
diximus, Poætæ, Historici, relique Scri-
ptores, Astronomi, cæteri denique erroris
artifices ac magistri, qui ad sexcenta re-
rum statuenda principia, pessimasque caus-
as impulere mortalium animos, commu-
nibus generis humani sensibus densissi-
mas tenebras offuderunt. Atque hic de-
mum primus error exiit, Idolorum ex-
cogitata superstitio, infelixque illa discipli-
na. Erant tum duas in factiones uni-
versa distributa, Gentilium ac Judæorum.
Verum Judaica secta nequaquam initio vo-
cabatur, sed Israël divinæ huic religioni
cognomentum erat ; donec generum
est propagata successio. Etenim Naaf-
son, qui Tribus Judæ princeps in deserto
constitutus est, Salmon genuit, Salmon
Boos : Boos Obed, Obed Jesse : cum qui
religiosè DEUM colerent adhuc Israël-
ita dicerentur. Deinde Jesse Davidem
genuit, qui primus è Tribu Judæ regnum
obtinuit. Cujus ab stirpe deinceps per-
petuâ successione Reges imperio potiti
sunt. Sed ante Davidem primus Israël-
iticum Regnum Saulus tenuerat è Ben-
jamini Tribu, Ceiso Patre genitus ;

Consuetu-
tur superi-
ores sectæ.

Sectæ olim
duæ Gen-
tilium ac Ju-
daicæ.

Judæi.

Judæi un-
de dicitur.Quatuor
prima bo-
minum fi-
lia.Coloss. 3.
Galat. 6.

Rom. 1.

nec ei tamen filius successit; sed ad Tri-
bum Judæ per Davidem Imperium trans-
latum est. Igitur Jacobus liberorum pri-
mum omnium Rubenum suscipit; dein-
de Simeonem: tertium Levi, iv. Judam,
à quo Judæi cognominati sunt, ob Judæ
Tribum, qui ex religiosorum hominum
genere prodierat, ad eam appellationem
traducti. Siquidem Israëlita principio
vocari sunt, qui Judæi modò dicuntur.

III. Ad hoc usque tempus quatuor in
terris hominum genera perducta sunt,
quorum unumquodque suo tempore se-
paratim coaluit, ad eam ætatem & ultra,
quam proximè significavimus. Nam ab
Adamo ad Noemum Barbarissinus obti-
nuit. A Noemio ad Turris adificatio-
nem, & Seruchi tempora, qui tertia post
illam ætate vixit, Scythica superstitio. A
Turris extructione, & Serucho, nec non
& Aramo, ad Abraamum, Gentilis secta
viguit. Ab Abraamo denique & ejus
posteris sincera religio prodit, quæ ab
ipsomet Abraamo cœpta, per ejus stir-
pem est transmissa; Judæque cum pri-
mis Tribum, unde Judæissimus nomen ac-
cepit. Quod quidem à me verè esse di-
ctum divini sanctissimique Apostoli Pau-
li testimonio constat, cum ita disputat.

*In CHRISTO JESU neque barbarus, neque
Scytha, neque Græcus, neque Judeus est,
sed nova creatura.* Quandoquidem etiam
initio, cum primum creatura condita est,
nova adhuc existens, nullum peculiare ac
distinctum nomen habuit. His consen-
tanea sunt quæ in alio loco eodem ab A-
postolo dicuntur. *Debitor sum Græcis &
Barbaris, sapientibus & insipientibus.* Ut
& Judæos sapientes & insipientes esse Scy-
thas ostenderet. Quibus omnibus, ait,
ego sum debitor. Igitur ab illo deinceps
tempore in Israëlitarum genus Judæorum
nomen jam tum à Davide transfusum est:
& utroque cognomento tam Israëlitarum
quàm Judæorum omnis illa gens eo infi-
gnita perpetuò est; à Davidis, inquam,
ejusque filii Salomonis temporibus, & hu-
jus insuper filii Roboami, qui post Salomo-
nem Hierosolymnis regnavit. Verum ne
omninò quæ ad Judæorum religionem
attineat prætermittam, nullaque ex parte
illorum opiniones attingam, pauca de
multis complectar. Neque enim cuiquam
ferè Judæorum religiones ignotæ sunt. I-
deoque in eo argumento tractando non
admodum exquisitè versabimur, sed è mul-
tis pauca libabimus, quæ necessario per-
stringenda videntur.

καὶ ἐκέτι αὐτὸν διεδέξατο ὕψος, ἀλλὰ μετέστη
τὸ βασιλείου διὰ Δαβὶδ πρῶτον εἰς τὴν Φυ-
λὴν Ἰσὼα. πρῶτον γὰρ ἀπὸ τῆς Ἰακώβ πατρὸς
γίνεται Ραβὶμ, δεύτερος Συμεὼν, τρίτον Λευ-
ίς, τέταρτον Ἰσὼας, ἐξ ὧν καλεῖται Ἰσδαῖοι,
διὰ τὴν Φυλὴν Ἰσὼα ὅτι ἐκ τῶν γένεων τῶν Θεοσεβῶν,
οἱ εἰς τὸ ὄνομα τῆτο μετὰ πεσόντες. ἐκαλεῖται
γὰρ πρῶτον Ἰσραηλίται, οἱ καὶ Ἰσδαῖοι.

Εως τὰτα τὰ χρόνια συνήφθησαν αἱ τέσ-
σαρες γένεαι τῆς γῆς τῶν Θεοσάων τμημά-
των. τῶν διαμεθέντων καὶ τῶν χρόνων, ἕως
ὅτι καὶ τὰτα τὰ ἐνταῦθα μοι δεδηλωμένον,
καὶ ἐπέκεινα. τὰ τέταρτον ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῆς
Νῶε Βαρβαρισμός, ἀπὸ τῆς Νῶε ἕως τῆς Πύ-
ργος καὶ Σεραχ μὲν δύο γένεαι τῆς Πύργος ἡ
Σκυδικῆ δεισιδαιμονία, καὶ μετέπειτα ἀπὸ τῆς
Πύργος καὶ Σεραχ καὶ Ἀράμ ἕως τῆς Ἀβρα-
ὰμ ὁ Ἑλληνισμός. ἀπὸ τῶν καὶ τῶν μετέ-
πειτα Θεοσεβείων συναπλομήν τῶ ἀπὸ Ἀβρα-
ὰμ, ἀπὸ τῆς διαδοχῆς ἀπὸ αὐτοῦ αὐτῶν, τῶν
ἐκ τῆς Ἰσὼα, ἀπὸ τῆς Ἰσδαῖσμός. ὡς ἐτι μαρ-
τυρεῖ μοι ὁ πνευματοφόρος καὶ ἅγιος τῶ
Θεοῦ Ἀπόστολος Παῦλος, ὡς πῶς λέγων.
ὅτι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὁ Βάρβαρος, ὁ Σκύθης,
ὁ Ἕλλην, ὁ Ἰσδαῖος, ἀλλὰ καινὴ κτίσις.
ἐπειδὴ ἐξ ὑπαρχῆς ὅτε ἐκτίσθη ἡ κτίσις και-
νὴ ὅσα ἔδεν τι διαφορώτερον ἔχεν ὄνομα.
συνωδὰ ὅ τῶτοις πάλιν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέ-
γει ὅτως, ὁ Φειλέτης εἰμὶ Ἑλλήσι τε καὶ Βαρ-
βάρσι, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, ἵνα δείξῃ σοφῶς
μὲν τῶν Ἰσδαίων, ἀνοήτους ὅ τῶν Σκύθας. καὶ
Φησὶν, ὁ Φειλέτης εἰμὶ. ἐντεῦθεν τὸ πᾶν γε-
νὸς Ἰσραὴλ Ἰσδαῖοι ἐκαλεῖται, ἀπὸ χρόνων
τῶ Δαβὶδ. καὶ διήρκεσεν ἐπαινύμεως καλεῖται
Ἰσραηλίων τε καὶ Ἰσδαίων ἔχον τὴν Ἰπικλη-
σιν τὸ πᾶν γένος Ἰσραὴλ, ἀπὸ τῶν χρόνων τῶ
Δαβὶδ, καὶ ὅς αὐτῶν Σολομώντος, καὶ ὅς Σο-
λομώντος, Φησὶ ὅ τῶ Ροβοὰμ τῶ μὲν τῶ Σολο-
μώντος βασιλεύσαντος ἐν Ἱερουσαλὴμ. ἵνα ὅ
μὴ ἐν παρεξόδῳ γράμμαι, παρερχόμενος τὰ
καὶ τὴν τῶ Ἰσδαίων θερησκείαν, καὶ μὴ ὑποσημα-
νόμενος κατ' αὐτὰς δοξῆς τὴν ὑπόθεσιν,
ὀλίγα ἀπὸ τῶν πολλῶν ὡς εἰρηνοποιῶμαι. πᾶσι
γὰρ ὡς εἰπεῖν Φανερώτατα ὑπάρχει τὰ καὶ τῶ
Ἰσδαίων. διὸ ὁ πάνυ κάματον ἀναδέξομαι
ὡς ταύτης τῆς ὑποθέσεως καὶ τὸ λεπτοτα-
τον διηγήσασθαι, ἀλλ' ὡς ἦν ἀναγκαῖον ὀλίγα
ἀπὸ πολλῶν ἐνταῦθα ὡς εἰρηνοποιῶμαι.

Ἰσδαῖοι τοίνυν οἱ ἀπὸ τῆς Ἀβραάμ κατὰ
 διαδοχὴν ὑπάρχοντες, καὶ τῷ αὐτῷ θεο-
 σέβειαν διαδεξάμενοι, περιτομὴν μὲν τῆς
 Ἀβραάμ ἔχουσιν, ὡς κατὰ προσαξίν Θεῷ
 εἰληφέν ἐννενηηκοσὸν ἑννατον ἔτος κατὰ γων,
 δι' αἰτίαν ἣν ἄνω προεῖπον, εἰς τὸ τῆς
 σπέρματος πατρικίου γρόμφου ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ
 μὴ ἀποτραφῆναι τὸ ὄνομα τῆς Θεῷ, ἥτις
 σώματι δὲ σφραγίδα φέρειν, ὑπομνή-
 σεως χάριν καὶ ἐλέγχου, εἰς τὸ ἐμμένειν
 τῇ τῷ πατρὸς αὐτῶν θεοσεβείᾳ. ὁ δὲ πᾶς
 τῆς Ἰσαὰκ οὐκ αἰήμερος περιτέμνεται, ὡς
 τὸ τῆς Θεῷ ἔχει θέσπισμα. καὶ ἀπολογί-
 ται μὲν, ὅτι ἐκ προσαγγαμάτων Θεῷ ἡ πε-
 ριτομή τότε ὑπῆρχε. τυπῶ δὲ ὡς αὕτη
 διατεταγμένη τότε, ὡς κατὰ ἀκολουθίαν
 περιβαλόντες ὑπερὶν περὶ τῆς δεξιόμεν.
 διήρκεσαν τοίνυν περιτεμνόμενοι, καὶ θεο-
 σεβεῖα προσηνέχοντες οἱ αὐτοὶ τῆς Ἀβρα-
 αμ κατὰ διαδοχὴν παῖδες, ἀπ' αὐτῆς Φημι,
 καὶ καθεξῆς, Ἰσαὰκ, Ἰακώβ, καὶ οἱ τῆς
 παῖδες, ἐν τε τῇ Χανανίτιδι γῇ, Ἰσδαῖα καὶ
 Φιλιστία ἔτι κληθεῖσιν τότε, τὰ νῦν δὲ
 Παλαιστίνη καλεσμένη· ἀλλὰ καὶ ἐν Αἰγύ-
 πῳ. Ἰακώβ γὰρ ὁ καὶ Ἰσραὴλ κατεῖσιν ἅμα
 τοῖς ἑνδεκά αὐτῶν παυσὶν εἰς Αἰγύπτον, ἔ-
 τος κατὰ γων ἑκατὸν τριακοσὸν τῆς
 αὐτῆς ζωῆς. Ἰωσήφ ὁ ἕτερος αὐτῶν ἵος ἦδη
 ἐν Αἰγύπτῳ προῦπῆρχε βασιλεύων, πρᾶξις
 ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν διὰ φθόνον. ἡ δὲ
 τῆς Θεῷ οἰκονομία τὰ ἀγαθὰ συνεργῶσα
 τῷ δικαίῳ, εἰς θαυμασμὸν μετήγαγε τὴν
 κατ' αὐτῆς Ἰωσήφ ἡγεσίαν. κτεῖσι τοί-
 νυν, ὡς προεῖπον, ὁ Ἰακώβ καὶ οἱ ἀπ' αὐ-
 τῶν υἱοὶ, καὶ γυναῖκες καὶ ἐκγονοί, ἐν ἐξο-
 μήκοντι πέντε ψυχῶν δειβμηθέντες, εἰς
 Αἰγύπτον, ὡς περιέχει ἡ πρώτη βίβλος
 τῆς κατὰ Μαυσέα πεντατεύχου, σαφῶς
 δηλῶσα περὶ τῶν πάντων. διετέλεσαν
 δὲ ἐκεῖσε ἡ πέντε ἡμερῶν, ὡς καὶ πολ-
 λάκις εἶπον. νῦν δὲ ἀνάγκη ἔχον ταῦτα
 δευτερώσαι. ἔμειναν γὰρ ἀπὸ τῆς Ἰακώβ
 αἱ ἡμερᾶς δειβμηθῆναι διὰ τῆς Λευὶ, ἐξ ὧν
 οἱ ἱερεῖς κατεστάθησαν, καὶ διὰ τῆς Ἰσ-
 δα, ἐξ ὧν μετὰ χρόνου ὁ βασιλεὺς ἦρξε
 Δαβὶδ. καὶ ὁ μὲν Λευὶς γέννησεν τὸν Καὰθ,
 καὶ οὗτος ἄλλους. Καὰθ γέννησεν τὸν Ἀμράμ.

III. Itaque Judæi qui ab Abraamo
 tam generis, quam religionis successio-
 nem acceperunt, ab eodem circumcisi-
 nis ritum nacti sunt, quam ille undecen-
 tesimo ætatis anno divinitus adhibere jus-
 sus est: ob eam causam, quam antea
 proposuimus; ne scilicet ejus posteri
 in aliena regione commorantes DEI no-
 men ab scilicet rejicerent, imò velut inu-
 stum quoddam signum corpori suo cir-
 cunferrent, quo vel commonefieri vel
 redargui possent, si quid admitterent, at-
 que ut omnino paterna in religione, in-
 stitutoque persisterent. Abraami dein-
 de filius Isaac octavo quàm natus erat
 die ex DEI mandato circumcissus est. Nec
 dubium est, quantum divino præcepto sit
 instituta circumcisio: nec aliter tamen
 quàm ad futurarum rerum veritatem ve-
 lut imagine quadam adumbrandam: id
 quod postea suo loco demonstrabitur.
 Quamobrem circumcisi deinceps Abraa-
 mi successores omnes ac posteri fuerunt,
 penes quos sincera religio, ac DEI cul-
 tus resedit. Idque cum ab Abraamo
 cœptum, tum singillatim ab Isaaco, Ja-
 cobo, hujusque liberis, in Chananæa,
 Judæa, ac Philistæa quondam, nunc Pa-
 læstina dicta regione propagatum est.
 Sed & in Ægypto non minus persevera-
 tum est. Eò siquidem Jacobus, qui &
 Israelis cognomen habuit, una cum xi.
 filiis profectus est anno ætatis cxxx. Nam
 Josephus unus è liberorum illius nume-
 ro jamdudum in Ægypto imperium ad-
 ministrabat, eò à fratribus per invidiam
 distractus. Sed divina providentia, quæ
 sanctissimo viro præsto aderat, ejusque
 commodis fauebat, comparatas adver-
 sus Josephum insidias admirabilem in
 felicitatem convertit. Atque, ut dice-
 re cœperam, Jacobus ejusque liberi
 cum uxoribus ac nepotibus ad lxxv.
 capita in Ægyptum migrarunt; ut in
 primo Pentateuchi Mosaici volumine
 legitur, ubi hæc omnia accuratè descri-
 pta sunt. Illic porro, quod à nobis sæ-
 pe dictum est, & hoc loco necessariò
 repetendum fuit, quinque ætatum spa-
 tio permanserunt. Quæ quidem à Jaco-
 bo per Levi deductæ numerantur omnes;
 de cujus stirpe sacerdotes instituti sunt:
 sed & eadem ætates per Judam digestæ
 sunt, à quo David ille, qui postea regna-
 vit, oriundus fuit. Etenim Levi Kaathum,
 aliosque genuit. Kaathus Amramum.

Epicurei
 Hæresis
 VIII.

Quæ causa
 Circumcisi-
 onis fuerit.

Gen. 46.

Leviticæ
 profapia.

Stoici
Hareliis
V.

Amramus Moysen, & Aaronem Pontificem. Jam verò Moyses Israëlitas divina vi fretus ex Ægypto traduxit, ut in secundo legis volumine scriptum est.

Exod. 1.

Lex Moysi.

Trinitas
semper
prædicata.

V. Ceterum quodnam ad hoc tempus fuerit Israëlitarum vitæ genus atque institutum, declarare facile nemo potest, nisi illud duntaxat; legitimum apud eos divini numinis cultum cum circumcissione viguisse. Tamen scriptum est, *Multiplicatos in Ægypto Israëlitis filios, & præcopia viles esse factos.* Siquidem peregrinationis illa diuturnitas, consuetudinisque cum externis per eorum negligentiam ad illam eos vilitatem abiecit. Verum quibus cibis fas esset uti, aut à quibus abstinendum foret; ceteraque omnia quæ ex legis postea præscripto servanda proposita sunt, nondum DEUS aperte significarat. Posteaquam verò ex Ægypto digressi sunt, anno profectionis secundo, Lex illis à DEO interprete Moysè traditur; quæ prædagogi vices gerens. Revera enim munus illud exercebat, cum quæ ad corpus pertinentia præscriberet, spirituale quiddam (spe atque expectatione continerent) circumcidi jubebat, ac celebrare Sabbatum, decumasque frugum & fœtuum omnium, tam hominum quam pecorum, nec non & primitias, ac quinquagesimas tricesimasque DEO soli consecrare; hunc adotare solum; cujus etiam nomine unicus duntaxat prædicabatur omnium moderator ac Princeps, unâ tamen & Trinitas semper in illa singulari divinitate nunciata, creditaque ab illis est, qui cæteris antecellerent; cujusmodi Prophetæ atque eximia sanctitate præditi homines fuerunt. Præterea certis sacrificiis, variisque ritibus ac ceremoniis in deserto præpotentis ad DEI cultum operati sunt, cum in tabernaculi religione essent assidui, quod à Moysè ad illud exemplar quod à DEO monstratum est, fuerat extractum.

Sed iidem Judæi de adventu CHRISTI Prophetarum acceperunt responsa; quibus cum ille Prophetæ diceretur, revera tamen DEUS erat, Dei que filius, cum Angelus appellaretur, quem & hominem futurum, sequæ ad fratres suos aggregaturum illa eadem oracula prodiderunt. Cujus rei fidem divinæ omnes scripturæ faciunt; sed Deuteronomii liber imprimis, quod est quintum legis volumen, ac reliqua deinceps omnia.

VI. Ac quod ad Judæos istos attinet,

Ἀμράμ Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν τὸν ἀρχιερέα. ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἐκβαλλεὶς τὸν υἱὸς Ἰσραὴλ ἐν δυνάμει Θεοῦ ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὡς ἔχει ἡ δευτέρα καὶ τὴν νομοθεσίαν βίβλου.

Τί μὲν τί γε ἦν ἡ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ πολιτεία, ἄχει τέττα τὰ χρόνια ἔ πάνυ σαφῶς κατὰ τὸ Φανερώτατον ἐστὶν εἰπεῖν, ἢ μόνον ὅτι ἐν θεοσεβείᾳ καὶ πεποιητῇ ὑπῆρχον. εἰ καὶ γεγραπται, ὅτι ἐπληθύνθησαν ἐν γῇ Αἰγύπτῳ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ χυδαῖοι ἐγένοντο. πάντως γάρ περ ὁ χρόνος τῆς αὐτῶν παροικίας καὶ Ἰπμιξίας διὰ βιβλίαν τὸ βχυδαῖον εἰσγάσατο. τίνων μὲν τι γάνεσθαι, ἢ ἵνα ἀπαγορεύειν, ἢ τὰλλα ὅσα καὶ διαβολὴν τῷ νόμῳ φυλάττειν προσετάχθησαν, ἔπω καὶ τὸ Φανερώτατον ἐπεσημῆνατο. ἐξόντων δὲ ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐν τῇ δευτέρῳ ἔτει τῆς αὐτῶν ἐξόδου, νομοθεσία Θεοῦ καταξίνονται διὰ χειρὸς αὐτῶν τῶν Μωϋσέως. ἡ δὲ νομοθεσία ἡ ἐκ Θεοῦ αὐτοῖς δοθεῖσα παιδαγωγὸς δικήν, ὡς καὶ παιδαγωγὸς ἦν ὁ νόμος, σωματικῶς μὲν διασελλόμενος, πνευματικὴν δὲ ἔχων τὴν προσδοκίαν ἐδίδασκε πεποιημένους, σαββατίζειν, δωδεκατῆν πάντα τὰ αὐτῶν γυνήματα, καὶ ὅσα περ παρ' αὐτοῖς ἐτίκτεν, διπλὸν ἀνδρώπῃ ἕως κλήνης, ἀπαρχὰς τε διδόναι καὶ πεντηκοστὴν καὶ τριακοστὴν, εἶδεναι Θεῷ μόνῳ καὶ αὐτῷ λατρεύειν, ἐν μοναρχίᾳ ἢ τριάδι αἰεὶ κατηγέλλετο, καὶ Ἰπσεύειν παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐξοχωτάτοις αὐτῶν, τέττεσι Προφήταις καὶ ἡγιασμένοις. θυσίας τε καὶ λατρείας διαφόρους τῇ παμβασιλεῖ Θεῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ προσέφερον, ἐν τῇ λατείᾳ τὴν σκηνοπηγίαν, ὑπὸ Μωϋσέως διὰ τύπων δηλωθέντων αὐτῶν ὑπὸ Θεοῦ καὶ ἀσκειναθείσης.

Ἐδέξαντο γὰρ οἱ αὐτοὶ Ἰσδαῖοι καὶ περὶ Φηλίας Φωνὰς περὶ τῶν Χειρῶν ἐρχομένων, λεγομένων μὲν περὶ Φητῶν, ὅντι Θεοῦ, καὶ Ἀγγέλων μὲν κληθέντων, ὑπὸ δὲ ὄντων Θεῶν, μέλλοντων δὲ ἐνανθρωπήσειν, καὶ ἐν ἀδελφοῖς αὐτὸν ἐγκαταλέγεσθαι, ὡς ἔχουσι πάντα αἱ θεαὶ γραφαί, μάλιστα ἡ δὲ Δευτερονόμιος καὶ τὴν νομοθεσίαν πέμπτη βίβλος, καὶ καθεξῆς.

Ἐχον δὲ ἄντοι οἱ Ἰσδαῖοι ἄχει τῆς διπλῆς

Βαβυλῶνος ἀρχμαλωσίας ἐπανόδῃ, βίβλος τε καὶ προφήτας τέτταρες, καὶ προφητῶν βίβλος ταύτας. πρῶτην μὲν Γένεσιν, δευτέραν δὲ Ἐξοδόν, τρίτην Λευϊκόν, τετάρτην Α-ειθμῆς, πέμπτην Δευτερονόμιον, ἕκτην βίβλον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἑβδόμην τῶν Κρι-τῶν, ὄγδοήν τῆς Ραβ, ἐνάτην τῆς Ἰωβ, δε-κάτην τὸ Ψαλτήριον, ἐνδεκάτην Παροι-μίας Σολομῶντος, δωδεκαεκάτην Ἐκκλη-σιαστῶν, τρισκαδεκάτην τὸ Ἀσματῶν ἀσμα-τῶν, τεσσαρεσκαδεκάτην πρῶτην Βασιλει-ῶν, πεντεκαδεκάτην δευτέραν Βασιλειῶν, ἑκαταεκάτην τρίτην Βασιλειῶν, ἑπτακα-δεκάτην τετάρτην Βασιλειῶν, ὀκτωκαδε-κάτην πέμπτην Παροιμιομένων, ὀννεακα-δεκάτην δευτέραν Παροιμιομένων, εἰκο-σὴν τὸ Δωδεκαπρόφητον, εἰκοσὴν πρῶτην Ἠσαΐαν τὸν Προφήτην, εἰκοσὴν δευτέραν τὸν Προφήτην Ἰερემίαν, μετὰ τῶν Θρήνων καὶ Ἐπιστολῶν αὐτῶν τε καὶ τῆς Βαρέχ. εἰκο-σὴν τρίτην Ἰεζεκιήλ τὸν Προφήτην, εἰκοσὴν τετάρτην Δανιήλ τὸν προφήτην, εἰκοσὴν πέμπτην τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς Ἑσθῆρ, εἰ-κοσὴν ἕκτην τὸ δεύτερον βιβλίον, εἰκοσὴν ἑβδόμην τὸ βιβλίον Ἑσθῆρ. καὶ αὗται εἰσὶν αἱ εἰκοσιεπτὰ βίβλοι, αἱ ἐκ Θεοῦ δοθεῖσαι C τῇς Ἰουδαίοις. εἰκοσιδυὸ ὅς τὰ παρ' αὐτοῖς σοι-χεῖα τῆ Ἑβραϊκῶν γραμμάτων δεξιμῆς, διὰ τὸ διπλῶς δεκά βίβλος εἰς πέντε λεγο-μένας. ὡς τετταρὶς ἄλλη περὶ σαφῶς εἰρήκα-μεν. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι δύο βίβλοι παρ' αὐτοῖς ἐν ἀμφιλέκτῳ, ἡ Σοφία ὁ Σιραχ, καὶ ἡ Σολο-μῶντος, χωρὶς ἄλλων τινῶν βιβλίων ἐναπο-κρυφῶν. πᾶσαι ὅς αὗται ἰεραὶ βίβλοι τῆς Ἰουδα-ισμὸν ἐδίδασκον, καὶ τὰ ἔννομον φυλάγματα, ἕως τῆς κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρυσίας, καὶ καλῶς ἐφέροντο παιδαγωγέμενοι ἐν τῷ νόμῳ, εἰ ἐδέξαντο τὸν Χριστὸν τὸν ὑπὸ τῆς D παιδαγωγῆς, φημὶ δὲ τῶ νόμῳ, αὐτοῖς προ-κηρυχθέντα τε καὶ προφητευθέντα, ἵνα δεξάμενοι αὐτῶν τὴν θεότητα, καὶ τὴν ἐν-σάρκον αὐτῶν παρυσίαν μάθωσιν, καὶ κατὰ-λυσιν νόμον, ἀλλὰ τὴν τῶ νόμον πληρῶσιν. ἐπειδὴ οἱ τύποι ἐν τῷ νόμῳ ἦσαν, ἡ δὲ ἀλή-θεια ἐν τῷ Ἐγγελίῳ. ἐκείνῳ ἡ περὶ σαρκὶν ὑπηρετήσασα χρόνῳ ἕως τῆς με-γάλης μετάνοιης, τετέστι τῆς Βαπτίσματος καὶ μετετέμενοντῶ ἡμᾶς ἀπὸ ἀμαρτη-μάτων, καὶ σφραγίσαντῶ ἡμᾶς εἰς ὄνομα Θεοῦ. καὶ ἦν ἐκεῖ Σάββατον, κατ-έχον ἡμᾶς εἰς τὸ μέγα Σάββατον, τετέστιν εἰς ἀνάπαυσιν Χριστοῦ, ἵνα ἐν Χριστῷ σα- B

Aad illud usque tempus, quo ex Babylo- nica servitute reversi sunt, hos & Pro- phetas, & Prophetarum libros habuerunt. V. Primus est Genesios liber. 11. Exordi, 111. Leviticus, iv. Numeri, v. Deutero- nomium, vi. liber Jesu filii Nave, vii. Judicum, viii. Ruth, ix. Job, x. Psal- terium, xi. Parabola Salomonis, xii. Ecclesiastes, xiii. Canticum Cantico- rum, xiv. Liber 1. Regnorum, xv. Li- ber 11. Regnorum, xvi. Liber 111. Re- gnorum, xvii. Liber 1v. Regnorum, xviii. Liber 1. Paralipomenon, xix. Liber 11. Paralipomenon, xx. Duodecim Prophetarum, xxi. Isaias Propheta, xxi. Hieremias Propheta, cum Lamen- tationibus, & Epistolis tam ejus, quam Baruchi. xxi. Ezechiel. xxi. Daniel. xxv. Liber 1. Esdræ. xxvi. Liber Esdræ 11. xxvii. Esther. Atque hæc sunt xxvii. volumina, quæ Judæis sunt concessa di- vinitus: quæ ad xxi. pro literarum quæ apud Hebræos sunt numero rediguntur: propterea quod x. ex illis in quinque juga distribuuntur. De quo alio loco perspi- cue disputavimus. Sunt & alii duo libri, quos illi pro dubiis habent, nimirum Sirachi & Salomonis Sapientia, præter alios quosdam qui Apocryphi, hoc est obsecuri dicuntur. Porro omnia illa sa- crofanta volumina Judaica instituta, Legisque ceremonias docebant, usque ad Jesu Christi Salvatoris adventum: omni- noque præclare sub hac lege, velut quo- dam institutore cum illis actum foret, si quem eadem illa lex prædixerat, ventu- rumque monstraverat, Christum agno- scere voluissent; ut ejus divinitatem con- fessi, hoc ipsum quod corpore præditus advenisset, non ad legis eversionem per- tinere, sed ad ejus consummationem in- telligerent: quoniam umbræ duntaxat atque imagines in lege, in Evangelio ve- ritas ipsa continetur. Nam illic corporis præscripta circumcisio est, quæ in usu- tandi fuit, quoad ingens est illa circum- cisio subsecuta; Baptismus videlicet, quo nos à peccatis præcidimur, & in Dei no- mine signamur. Habebant illi præterea Sabbatum, quod nos ad magnum illud Sabbatum, hoc est Christi Domini quie- tem, præparando detinet, ut à peccato

Stoici
Hæresis
Libri
Canonici
apud He-
bræos.

Cerimo-
niae Judæi-
ca ad Chri-
stianos vi-
tus refere-
bantur.

Epicurei
Hæresis
VIII.

cessantes velut Sabbatum quoddam in Christo celebremus. Erat penes illos & ovis victima rationis experts, quæ nos ad illam magnam cœlestemque perduceret ovem, pro nostra mundi que totius salute mactatam. Præterea instituta apud illos decimatio fuit, quæ nos eo præmuniret, ne Jota literam, quæ nota decussis est, idemque JESU nominis primum Elementum ignorare possemus.

VII. Quoniam igitur per umbras ac figuras traducti sunt, nec eam perfectionem assecuti, quam lex pariter, ac Prophetæ, ceterique omnes, atque universa Scripturarum oracula prædicabant, ab agricoltatione depulsi sunt; eorumque loco Gentes introductæ: adeo ut nulla sit illis consequenda salutis alia relicta ratio, quam ut ad Evangelii gratiam postliminio confugiant. Etenim apud ipsos omnia justitiæ præsidia cassa inaniaque reddita sunt; uti passim divinæ literæ, & ubique ferè testantur. Ex quibus unum duntaxat testimonium adferemus, quo quàm immutabilis firmaque adversus illos lata sententia sit paucis ostenditur. Quid enim in ipsos à DEO decretum sit, verba illa declarant. *Anima* inquit, *quæ Prophetam illum non audierit, exterminabitur à Tribu sua, & ab Israël, & ab omni regione quæ cælo subjicitur.* Quod nimirum quæ Lex mysticè tradiderat, hæc à Christo domino consummari, muniri que perfectè ac salubriter oportebat: ac quisquis illum audire renueret, aut detrectaret imperium, eum tamen legem usquequaque servaret omni spe potiundæ salutis excludi. Neque enim Lex præstare perfectum hominem potest; pro eo quod crassa omnia corporea que consequendæ justitiæ præsidia complectitur, quæ in Christo domino re ipsa coniunguntur.

Hactenus de Judæorum secta. De qua pauca quædam commemorare visum est, ne oratione prætermitteremus, atque ut ex parte saltem quæ illorum propria sunt oratione prosequeremur. Præsertim cum omnibus ferè tam illorum sit institutum, quam ejus redarguendi convincendique ratio perspecta. Nos vero primordia illius ostendimus, & undenam excitatum fuerit docuimus, ac quemadmodum ab Abraami Patriarchæ religione à quo procreati fuerant religiosi principio nominati sint; Israelitæ verò ab illius filio Jacobo, qui Israël vocatus est. Sed à Davidis tempore, qui è Judæ stirpe regnum obtinuit, XII. omnes

Βασιλωμυ δὲ ἀμαρτημάτων. καὶ ἦν ἐκεῖ πρῶτον ἄλογον θυομήμον, καθοδηγῶν ἡμᾶς εἰς τὸ μέγα πρῶτον, καὶ ἐπαράνιον ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὑπὲρ ὅλης τῆς κόσμου τυθέν. καὶ ἦν ἐκεῖ δώδεκάτωσις ἀσφαλίζομένη, ἵνα μὴ λάθῃ ἡμᾶς τὸ ἰῶτα ἢ δεκάς, τὸ πρῶτον στοιχείον τῆς ἰησοῦ ὀνόματι.

Ἐπεὶ ἔν τῃ τύπῳ ἤχθησαν, καὶ οὐκ ἔφθασαν εἰς τελείωσιν τινὶ διὰ νόμον καὶ Προφητῶν καὶ ἄλλων, καὶ πάσης βίβλου κεκηρυγμένην, ἐξεβλήθησαν δὲ τῆς γεωργίας, καὶ εἰσῆλθε τὰ ἔθνη, ἐκείνων μηκέτι δυναμένων σωθῆναι, εἰ μὴ ἀνακάμψωσιν εἰς τὴν χάριν τῆς Ἐυαγγελίας. πάντα γὰρ αὐτοῖς τὰ δικαιώματα κατήργηται, ἐκάστης μαρτυρίας τῆτο λεγούσης, ὡς ἔχει ἐν πάσῃ γραφῇ. σωτότως δὲ δὲ μιᾶς μαρτυρίας τὸ ἀνυπέρβητον, καὶ ἀπαράβατον τῆς κατ' αὐτῶν ἀποφάσεως ἐρῶμεν, ὡς ἐστὶν ἰδεῖν ἀκριβῶς τὴν κατ' αὐτῶν ψήφον. καθὼς φησὶν, ἢ τις ψυχὴ οὐκ ἀκροσεται τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται δὲ τῆς φυλῆς αὐτῆς, καὶ ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ ὑποκάτωθεν τῆς θρανῆς. ὡς τῆς Κυρίας μέλλοντος τὰ διὰ τῆς νόμου μυσικῶς ἀποδοθέντα τελείως καὶ σωτηριωδῶς ἐπασφάλλεσθαι. τὸν δὲ μὴ ἀκούοντα αὐτῶν, μηδὲ ἀνεχόμενον μὴ ἔχον σωτηρίαν, κἂν τε τὸν νόμον ποιῇ, τῆς νόμου μὴ δυναμένης τελῆναι τὸν ἄνθρωπον, διὰ τὸ σωματικῶς τὰ ἐν αὐτῷ δικαιώματα γεγράφθαι, καὶ ἐν Κυρίῳ Χριστῷ ἀληθινῶς πληρῶσθαι.

Ἐως γὰρ μοι λελέχθω περὶ τῆς Ἰουδαϊσμοῦ. καὶ γὰρ ὀλίγων ἐμνημόνευσα εἰς τὸ μὴ πάντων ἀποστρεφῶμαι, ἀλλ' ἐν μέρει ὑποδείξαι. πᾶσι γὰρ, ὡς εἶπεν, προδήλως ἐστὶν ἡ κατ' αὐτῶν ὑπόθεσις, καὶ ὁ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγχος. ἐδείξαμεν δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν, πόθεν ἔχον τὴν εἰσαγωγὴν, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῆς Ἀβραὰμ τῆς Πατριάρχης θεοσεβείας καλῶνται θεοσεβεῖς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ἐκ σπέρματος αὐτοῦ. δὲ ἐκ γόνου αὐτοῦ, φησὶ δὲ Ἰακώβ, τῆ καὶ Ἰσραὴλ, Ἰσραηλῆται. ἐξ ἡμερῶν δὲ Δαβὶδ τῆς βασιλεύσαντος ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἐκαλῶντο Ἰουδαῖοι.

καὶ Ἰσραηλῖται. πᾶσαι αἱ δώδεκα φυλαὶ, καὶ ἕως Σολομῶν^Θ τῷ υἱὲ Δαβὶδ, καὶ ἕως τῷ Ροβοάμ υἱὲ Σολομῶν^Θ, ἐκγόνος δὲ τῷ Δαβὶδ, καὶ κατ' ἑπτάμισιν Θεῷ, καὶ ἀναξιώτηα⁸ ὁ Ροβοάμ, ἐσχίσθησαν αἱ δεκαδύο φυλαὶ, καὶ γεγόνασι δύο ἡμῖς μὲν ὁ Ἰσραὴλ, καὶ ἑστὶ μὲν Ροβοάμ, καὶ ἐννέα ἡμῖς μὲν Ἰερουσαλήμ. ἐκαλῶντο δ' αἱ ἐννέα Ἰσραηλῖται τε καὶ Ἰσραὴλ, βασιλευόμενα ὑπὸ ὁ Ἰερουσαλήμ υἱὲ Ναβατ ἐν Σαμαρείᾳ. αἱ δὲ δύο εἰς Ἰερουσαλήμ Ἰσραῖοι καλεῖσθαι, βασιλευόμενα ὑπὸ Ροβοάμ υἱὲ Σολομῶν^Θ, καὶ γεγόνασι πάλιν διαδοχαὶ βασιλείων.

Ροβοάμ γέννησεν τὸν Αβιά. Αβιά τὸν Ασα. Ασα τὸν Ἰωσαφάτ. Ἰωσαφάτ τὸν Ἰωράμ. Ἰωράμ τὸν Οχοζίαν. Οχοζίας τὸν Ἰωάς. Ἰωάς τὸν Αμεσίαν. Αμεσίας τὸν Αζαρίαν, τὸν καλεῖσθαι Οζίαν. Αζαρίας καὶ Οσίας τὸν Ἰωάθαμ. Ἰωάθαμ τὸν Αχαάζ. Αχαάζ τὸν Εζεκίαν. ἐν χρόνοις δὲ Εζεκίας καὶ Αχαάζ ἡ χυμαλωτεύθησαν φυλαὶ ἐκ τῷ Ἰσραὴλ εἰς τὰ ὅρια Μήδων. μὲν τὸ Εζεκίας γέννησεν τὸν Μανασσῆ. Μανασσῆς τὸν Αμώς. Αμώς τὸν Ἰωσίαν. Ἰωσίας τὸν Ἰεχονίαν, τὸν καὶ Σελὺμ καλεῖσθαι, ὃς καὶ Αμασίας ἐλέγετο. ὁ Ἰεχονίας ἔσθ' ὁ γέννησεν τὸν Ἰεχονίαν τὸν καλεῖσθαι Σεδεκίαν, καὶ Ἰωακείμ.

Καὶ μηδεὶς τοῦτο ἀμφισβηλέτω, θαυμάζετω δὲ μᾶλλον τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀφελίμων ἐν ταῦθα κεκείμενῃ τοῖς σπουδαίοις, χρησμοθείας ἕνεκα τὰ ἀκριβῆ⁸ τ' ἀντιγράφων καὶ λαμβάνειν ἐθέλσιν, οἱ τινες δι' αὐτὸς μὲν τῆς ἀφελείας ἀγνωμονεῖν ἀναγκασθήσονται, κερδήσαντες τὸ ὑπὸ Ἰωννῶν ἀμαθῶν τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εἰς ἀμφισβολίαν ὥς κτ' διόρθωσιν ἀφανισθέν ῥητόν. περὶ ὧν γ' εἰρημύσαντο⁸ ὁ ἀγίος Ματθαῖος τὰς γυνεάς, διὰ τῷ Αβραάμ ἄχρι τῷ Δαβὶδ φήσαντο⁸ γυνεάς δεκατέσσαρας, οἱ δύο ἀνώτεροι δεῖν μοι σαφὲς διρίσκονται, μηδεμίαν ἑλλείψιν δεῖν μοι περιέχοντες. ἕως γ' τῷ Ἰεχονίᾳ περιέχουσι ὅσον χρόνος. ὁ δὲ τρίτος⁸ δεῖν μοι ἐκείνῃ δεκατέσσαρων γυνεῶν διρίσκεται κτ' διαδοχὴν ὀνομάτων τὸ πλήρωμα ἔχων, ἀλλὰ δεκατρίων ἐπὶ τὸν Ἰεχονίαν ἅμα Ἰεχονία ἐτέρω ἐπιβωτῷ διόροντες, ἐνόμισαν τὸν δεῖν μοι δεδω-

Tribus Judæi atque Israëlitarum promiscuè dicebantur, usque ad Salomonem Davidis, & Roboamum Salomonis filium, Davidis nepotem. Ex quo quidem per justissimam Dei animadversionem, quodque malè meritis erat Roboamus, XII. illarum Tribus divisæ sunt; adeò ut duabus cum dimidia Judæ sive Roboamo relictis, novem cum dimidia Jeroboamo fuerint concessæ. Hæ verò novem Israëlitarum, aut Israëlitis nomine censentur, quibus Jeroboamus Nabati filius præerat, ejusque regni sedes in Samaria constituta. Reliquæ duæ Hierosolymis contributæ penes quas Judæorum nomen resedit. Harum princeps Roboamus erat Salomonis filius, atque ab eo deinceps Regum est deducta successio.

Etenim Roboamus Abiam genuit, Abias Asam, Asa Josaphatum, Josaphatus Joramum: Joram Ochoziam: Ochozias Joam: Joas Amasiam: Amasias Azariam, qui & Ozias vocatus est: Azarias sive Ozias Joathamum: Joatham Achasum: Achasus Ezechiam. Ezechia porro & Achaso regnantibus, Tribus ex Israël in Medorum limites deportatæ sunt. Post hæc Ezechias Manassen genuit: Manasses Amosum: Amosus Josiam: Josias Jechoniam, qui & Selmus & Amasias dictus est. Ab hoc Jechonia: ejusdem nominis alter, cognomento Sedecias, unà cum Joacimo genitus est.

VIII. Nec est quod ea de re quisquam dubitet; miretur verò magis accuratam à nobis inicam rationem, & hoc loco in studiosorum gratiam utiliter explicatam, qui castigatiora exempla consilere eruditionis causa voluerint. Non enim diffido, quin cum animi sui fructu candidè in iis, quæ à nobis proposita sunt acquiescere cogantur; simulque vocem illam lucrifaciant, quæ ab imperitis quibusdam demendatoribus est propter ambiguitatem ex Evangelio sublata. Nam cum generationes omnes Matthæus tripartitò distribuerit, & ab Abraamo ad Davidem usque XI. enumeret, superior utraqve series integra reperitur, neque quicquam ad numerum deest, qui ad Jechoniam ordine pertexitur. At tertia demum series XIII. duntaxat non XIV. generationum nomina complectitur, quod à nonnullis commissum est; qui cum Jechonias duos conjunctim esse scriptos cernerent, arbitrati sunt eandem vocem præposterè in ea

Judæi.

Judæorum
in duo re-
gna divisæ.

B

C

Evangelii
corruptus
locus resti-
tutus.

Judæi.

serie repetitam. Verum ejusdem ista repetitio minimè fuit; sed numerandi ordo perspicuus. Siquidem Jechoniæ filio de parente nomen impositum est. At isti elegantiae vindices, dum unum nomen expungunt, per summam ignorantiam contra propositum peccarunt; atque & nomen xiv. collegium, quod ibidem ostenditur, uno detracto numerarunt, & multiplicem unius ad alterum rationem habitudinemque sustulerunt.

Transpor-
tationem Sa-
maritanam
Gentiles.

Ceterum ab Jechoniæ tempore deinceps Judæorum in Babylonem deportatio contigit. In qua Nabuchodonosorem convenientes apud Babylonem seniores rogarunt, ut è suis certos in Judæam homines ad habitandum mitteret, ne silvescens incultaque regio deserta penitus maneret. Nec Regi postulatio illa displicuit. Itaque quatuor ex Imperio suo subditis gentibus sine mora dimisit, nimirum Chuthæos, & Cudæos, ac Sapharuræos, & Anagoganæos. Qui cum simulacris suis eo profecti sedem in Samaria constituunt. Hanc enim, quod præpingvi gleba fertilique foret, ad habitandum deligunt. Verum aliquanto postea tempore à feris laniati, Leonibus videlicet, Pardis & Urfis, aliisque crudelibus bestiis incurfantibus, legatos in Babylonem cum precibus mittunt; vehementer eos admirati, qui illic ante se domicilium collocaverant, qui tandem à ferarum vi & immanitate servare sese potuissent. Quibus auditis Rex accersitis senioribus interrogat, quanam illis in Judæa vitæ ratio; tum quomodo in tanta bestiarum incursione, tantisque regionis incommodis illarum laniatum ac feritatem effugissent. Illi constitutas à DEO sibi leges demonstrant, prudenterque quod erat rationi consentaneum significant: nullam iis in locis nationem posse consistere, nisi divinitus traditis per Moysen legibus obtemperaret; DEUM quippe terræ præsidem, ac protectorem esse; minimeque pati ab externis populis per simulacrorum cultum, aliasque superstitiones quicquam illic contra instituta committi. Quæ omnia Nabuchodonosor negligenda minimè ratus, sinceræ illorum orationi fidem accommodans, legis exemplum poposcit.

Α λογησµένον εἶναι. ὁ αὐτὸν δὲ διὰ τὴν λογίαν, ἀλλὰ δεινὸς σαφὴς. εἰς ὄνομα γὰρ πατρὸς ὁ πᾶς * ἐπέκλητο Ἰεχονίας τῆ Ἰεχονίᾳ. ἀφελόμενοι ἔν τινες ὡς καὶ Φιλοκαλίαν τὸ ἐν ὀνόματι, ἀγνοῖα φερόμενοι, ἐλλειπὲς ἐποίησαν τῆς ὑποθέσεως, κατὰ τὴν ὁμάδα δὲ δεινῶν τῶν δεκατεσσάρων ὀνομάτων τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τὸ πολὺ πλεον τῆς χέσεως ἠφάνισαν.

χ. ὁπ-
κικλῆται.
Cot. ἐπὶ
κίκλητο.

Γίνεται γὰρ ἐντεῦθεν ἀπὸ τῆς χρόνης Ἰεχονίᾳ ἡ αἰχμαλωσία ἢ εἰς Βαβυλῶνα. ἐν τῇ τῷ χρόνῳ τῆς αἰχμαλωσίας προσήλθον οἱ πρεσβύτεροι τῷ Ναβουχοδονόσορ ἐν Βαβυλῶνι, πρὸς καλῶντες διποταλῆναι τινὰς τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐγκαθεστὲς εἰς τὴν Ἰσραηλίων γῆν, ὅπως μὴ ἡ χώρα ὑλσιμανήσασα ἐξημωθῇ. καὶ ἐδέξατο τὴν παρ' αὐτῶν πρόκλησιν. ἔ γὰρ ἀνεβάλλετο, καὶ διποτέλλει μὲν τῶν ἰδίων τέσσαρα γῆν, ὅθεν τε Χεδάις καλεσμένης, καὶ Κεδωίς, Σεφφαρβαίς καὶ Αναγωγαναίς. οἱ τινες ἅμα τοῖς αὐτῶν εἰδώλοις ἀναβάντες κατὰ κιν τὸ τηνικαῦτα τὴν Σαμάρειαν, ταύτην Ἰππελέξαι μὲνοι ἑαυτοῖς τὴν γῆν, διὰ τὸ εἶναι πλὴν τὰ τε καὶ γονιμωτάτην. χρόνῳ δ' ἔσται ὑπὸ τῶν θηρίων διασπαρᾶττόμενοι, λεόντων δὲ καὶ παρδαλέων, καὶ ἄρκτων, καὶ τῶν ἄλλων πονηρῶν θηρίων, διποτέλλουσιν εἰς Βαβυλῶνα, πρὸς καλῶντες, καὶ ὑπερβολῇ θαυμάζοντες τὴν τῶν κατοικησάντων τὸ πρὶν ἐγκαθετον διαγωγῇ, πῶς ἡδυμάνει διποτήναι τῷ τῶν θηρίων ἀρπαγῇ τε καὶ βίῳ. ὁ δὲ βασιλεὺς μετασειλάμενος τὰς πρεσβυτέρους, ἤρετο τὴν αὐτοῖς γενομένην ἀγωγὴν τὴν ἐν τῇ Ἰσραὴλ καθεστῶς, πῶς τε διελάνθανον τὴν τῶν θηρίων ἀρπαγῇ, τοσαύτης θηριοβολίας καὶ λύμης καὶ τὴν γῆν ἐκείνῃ ὑπαρχούσης. οἱ δὲ τὴν Θεὸν νομοθεσίαν αὐτῶν ἐδείκνυν, καὶ μὴ συνέσεως αὐτῶν ἀπεκάλυπτον τὴν ἀλόγῃ γνώμῃ τὰ καθεστῶς. * Φήσας. μὴ διώσας γὰρ ἐκείσε ἔθνη καθ' ἑξῆς, εἰ μὴ ἡ ἀντὶ τὸν νόμον τῆς Θεοῦ τῆς ἐρανῆς τὴν διὰ Μωϋσέως δοθέντα Ἰππετέλαμεν εἶναι γὰρ τὸ θεὸν τὸ ὑπερασπίζοντα τὴν γῆν, μὴ ἐξέλεσθαι τὴν πρὸς βάσιν ἐν αὐτῇ παρ' ἐθνῶν ἀλλοφύλων γίνεσθαι εἰδωλολατρίας καὶ τῶν ἄλλων. ὁ δὲ Ἰππελέμενος, καὶ πεσόμενος τῇ τὴν ἀναδιδασκάντων νόμῳ ἤτησεν. οἱ δὲ ἀφθόνως δεδοκότες μὴ καὶ δ

* For. Φή-
σαντες.

ἀλλὰ θεσάτη ἐρμηνεία, ἀντίγραφον τῆς νόμου ἤτησεν.

νόμῳ, Εσθραν τινὰ ἱερέα ἀποσέλλασιν πα- A
 δευτὴν τῷ νόμῳ ἀπὸ Βαβυλῶν, πρὸς τὸ
 παιδεῦσαι ὅδ' ἐν τῇ Σαμαρείᾳ καθιδέν-
 τας Ασσυρίους, ὅν' ἀποδεδηλωμένους Χυθαίους
 καὶ ἄλλους, τὸν νόμον τὸν Μωϋσέως. γίνεται
 δὲ τῷτο ἐν τῇ περιακοσῷ ἔτει πλείω ἢ ἐλάσ-
 σω τῆς τῷ Ισραὴλ καὶ Ἰερουσαλὴμ αἰχμα-
 λωσίας. ἐπαίδευε τοίνυν Εσθρας καὶ οἱ με-
 αὐτὸ τὸ γένος τὸ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, καὶ ἐ-
 κλήθησιν Σαμαρεῖται, οἱ τὸν νόμον διὰ τῷ
 Εσθρα τῷ ἀπὸ Βαβυλῶν ἤκοντες διαδε-
 ξάμενοι. διήλθε δὲ χρόνος ἐτῶν τεσσαρά-
 κοντα ἄλλων, καὶ ἡ αἰχμαλωσία ἀνείθη. καὶ B
 ἀνῆλθεν Ισραὴλ ἀπὸ τῆς Βαβυλῶν.

Επέστη δὲ θαυμάζειν, πῶς συμβέβηκε τὰ
 τέσσαρα ἔθνη καὶ τέσσαρας αἰρέσεις ἐν αὐ-
 τῷ τῷ ἔθνει γινέσθαι. Φημὶ δὲ πρῶτον Εσ-
 θνην, δευτέρην Γορθηνῶν, τρίτον Σεβασίων,
 τέταρτον Δοσιθέων. ἐντεῦθεν ἀρχή μοι γίνε-
 ται τῆς τῷ ἐπαγγέλματός κ' αἰρέσεων πε-
 ραματείας, καὶ τοῦ αἵτιος, ὅπως * διασαφίσω
 σαφίσω ἐν βροχῇ ἐρῶ. τί δὲ ἐστὶν ἄλλο, ἢ ὅτι ἀπὸ τῶν
 γλωσσῶν πολυφόρος ἄλλοιοφωνίας φυ-
 λαὶ γεγόνασιν. καὶ δὲ ἐκάστῳ φυλῇ τε καὶ
 πατριαρχίᾳ ἔθνη διάφορα ἀνέστη. πάν- C
 δὲ ἔθνη ἐαυτῷ ἀνέστησαν βασιλεία εἰς
 κεφαλὴν. συμβέβηκε δὲ ἀπὸ τῶν πόλε-
 μων εἶναι καὶ ἑνῶσιν, καὶ συμπληγάδας
 ἔθνων ἐν ἑθνεσὶ συρρήγνυμένων, ἐκάστη βια-
 ζομένη τὸ ἴδιον θέλημα ἀντιμαχεῖσθαι, εἰς ἐ-
 αυτὸν δὲ τὰ τῶν πέλας ἀποφύγεσθαι, διὰ τὴν
 ἐν τῷ βίῳ ἐν ἡμῖν πᾶσιν ἀκόρετον πλεονεξί-
 αν. ἔτω καὶ ἐν τῷ τῷ καιρῷ τῷ ἀποδεδηλω-
 μένῳ, μετὰ πεσέσης τῷ Ισραὴλ τῇ μιᾷ θρη-
 σκειᾷ, καὶ τῆς κ' τὸν νόμον γραφῆς εἰς ἑτε-
 ρὰ γῆν, φημὶ δὲ εἰς Ασσυρίους, ἐξ ὧν Σαμαρεῖ- D
 ται οἱ ἐγκάθετοι, συμβέβηκε καὶ τὴν γνώ-
 μην διχονοηθῆναι. καὶ λοιπὸν ὤρευσεν ἡ πλά-
 νη, καὶ ἡ διχόνοια ὑποπαύειν ἀπὸ τῆς μιᾷς
 θεοσεβείας εἰς πολλὰς ἀναπειρομηθείας
 γνώμας, καθὼς ἐκάστῳ ἑδοξε, καὶ ὥς τῇ τῇ
 γραμματὶ ἐνασκειῖσθαι, καὶ φράζειν ἑκάστῳ
 καὶ τὸ ἴδιον θέλημα.

I X. Illud verò admiratione mihi di-
 gnum videtur, quemadmodum pro i v
 illarum gentium numero, totidem in
 eo populo sectæ coluerint. Quarum pri-
 ma est Essenorum. ii Gorthenorum.
 iii Sebuxorum. iv Dositheorum. Hoc
 erit propositi nobis argumenti, suscepti-
 que adversus Hæreses operis initium: ac
 primum multiplicium illorum errorum
 originem paucis, sed perspicue declara-
 bo. Quanam verò tandem aliæ esse por-
 est, nisi quòd linguarum ex illa varietate
 nationum sunt facta dissidia? singula
 portò nationes ac familiæ varias in gen-
 tes propagatæ sunt? quarum unaquæ-
 que deinceps suum sibi Regem constituit.
 Ex quo bella discordiæque, ac gentium
 inter se conflictus exorti: cum id quis-
 que quod libuisset obtinere cuperet, &
 quæ aliorum erant ad sese pertraheret, id
 quod ab insatiabili quadam insita generi
 nostro cupiditate profectum est. Sic igitur
 cum una atque simplex Israëlitarum
 religio, sacræque literæ exteris ad natio-
 nes illo tempore pervenissent, Assyrios
 videlicet, ex quibus inquilini illi Samaritæ
 fuerunt, unâ etiam animorum dissensio
 contigit; opinionumque concitata falsi-
 tas, & ab uno religionis cultu innume-
 rabiliū errorum per illam discordiam
 semina pullularunt; prout nimirum uni-
 uscujusque sensus tulit, aut in Scripturis
 intelligendis peritiæ sibi aliquid arrogavit,
 easdemque privatam ad sententiam ac-
 commodare studuit.

Samaritanæ.
Hæresis
I v.

SAMARITÆ, QUÆ EST ΣΑΜΑΡΕΙΤΑΙ, ΕΒΔΟΜΗ ΑΙΡΕ-
Hæresis ab Gentili superstitione σις ἀπὸ τῆς Ἑλληνισμῶ, ἐννάτη δὲ
VII. Ordine vero IX. τῇ ἀκολουθίᾳ.

Samaritanæ
quid sint.

I. **Ι**ΤΑΚΕ Samaritanæ earum Hæresin Principes, quæ divinis literis nituntur, post commemoratas à nobis Græcorum sectas, & stolidè illas quidem ab hominum ingeniis excogitatas proximè sequuntur. Horum genus Samaritanorum vocatum. Quæ vox Custodes significat, quod ii quondam in illa terra tanquam custodes collocati sunt. Sive quod quæ à Mose constituta erant in lege custodirent. Ac mons ille quem intederant Somoron appellatus est, vel Somer ab antiquo Somorone Someris filio, (id enim ei viro nomen fuit) Caterum Somer iste Patrem habuit è Phereæorum ac Gergæorum genere, qui tunc eam regionem habitabant, & à Chanaan originem duxerant, qui tractum illum, quæ nunc Judæa, & Samaria dicitur, usurpavit, alienum utique, utpote filiorum Sem, cum Chanaan ipse Chami filius esset eodem quo Sem patre geniti. Ita contigit ut diversis de causis idem Samaritanorum nomen penes eos residerit; Nimirum à Somero, & Somorone: ab eo quod velut terræ custodes appositum essent: ac denique quod Mosis instituta servarent.

Samaritanorum dogmata.

II. Porro à Judæis ea re primùm differunt, quod iis Prophetarum scripta secundum Mosen minimè sunt tradita; sed quinque duntaxat Volumina, quæ per Mosen Israelitarum generi data sunt, cum ex Ægypto decessissent. Sunt hæc Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, & Deuteronomium. Quæ libri apud Hebræos ita vocantur: Beresith Ellemoth, Vairra, Vaidabber, Ellehaddebarim. Quibus in V. Libris quædam mortuorum Resurrectionis vestigia sunt aspersa; ita tamen ut nequaquam perspicuè prædicetur. Ad hæc de unico Dei filio injecta mentio est, itemque Spiritus sancti, ac de Idolorum damnatione. Tametsi clariùs in his DEI singularitas adstruitur, in qua tamen spiritualiter quoque Trinitas comprehensa sit. At illi accepta lege hoc unum studuerunt, ut Idolorum repudiata superstitione unum Deum agnoscerent: neque accuratius quicquam

ΣΑΜΑΡΕΙΤΑΙ ΜΥΘΟΝ * ἄχει τῶν αἱρέσεων * For. δε-
ἀπὸ γραφῆς θεϊκῆς ὁμώμυθοι, μὴ τὰς
προειρημένας Ἑλληνικὰς αἱρέσεις ἀπ' ἰδίων
λογισμῶν ἀνθρώποις ἐμβρόντηθεις ἀπὸ
διανοίας. πᾶν τοίνυν τὸ γινώσκον Σαμαρειτῶν
ἐκαλεῖται. ἐρμηνεύονται δὲ Σαμαρεῖται Φύ-
λακες, διὰ τὸ ἐν τάξει Φυλάκων τετάχθαι
ἐν τῇ γῇ. ἡ δὲ ἀπὸ τῆς Φύλακος αὐτῶν εἶναι
Βτῆς κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως διατάξεως.
ἐκαλεῖται δὲ καὶ τὸ ὄρεον ἔνθα ἐκατέστησαν,
Σωμόρων. ἅμα δὲ καὶ Σωμήρ, ἀπὸ ἀρχαίας
Ἰνὸς Σωμόρων, ἢ Σωμήρ, ἔτι τῶ ἀνδρὸς
καλεσμένῳ. ὡς δὲ ἔστι ὁ Σωμήρ υἱὸς ἐνὸς
ἀνδρὸς τῶν ἀπὸ γῆρας τῶν Φερεζαίων, καὶ
Γεργεσαίων, οἱ κατώκην τὸ τλιμικαῦτα τλιμ
γλιμ, ἐκ διαδοχῆς ὄντες παῖδες τῆς Χαναάν
τῆς τ' γλιμ ταύτῃ ἀρπάξαντες, τ' νυνὶ Ἰσ-
δαίαν, ἢ Σαμάρειαν καλεσμένην, ἔσαν τ' υἱῶν
Σημ, μὴ ἔσαν αὐτῶν ἰδίαν, διὰ τὸ αὐτὸν τὸν
Χαναάν εἶναι υἱὸν τῆς Χαμ πατρὸς ἀδελφῆς τῆς
Σημ. καὶ συμβέβηκε τὸ ὄνομα ἐκ διαφορῶν
προφάσεων καλεῖσθαι Σαμαρείτας, ἕκ τε τῆς
Σωμήρ, ἕκ τε τῆς Σωμόρων, ἕκ τε τῆς Φυλάτ-
της τὴν γῆν, ἕκ τε τῆς Φυλάττειν τὰ παιδεύματα
τῆς νομῆς.

Διαφέρει δὲ ἔτι Ἰσδαίοις καὶ τῷ πρῶ-
τον, ὅτι σὺν ἐδόθη αὐτοῖς προφητῶν τ' μὴ Μω-
υσέως γραφῆς, ἡ μόνον ἡ δοθεῖσα πεντάτευχος
διὰ Μωϋσέως τῇ σπέρματι Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐξ-
όδῳ τ' ἀπ' Αἰγύπτου πορείας. Φημὶ δὲ Γένεσις,
καὶ Ἐξοδος, καὶ Λευιτικόν, καὶ Αριθμοί, καὶ Δευ-
τερονόμιον. ἐν δὲ τῇ Εβραϊκῇ διαλέκτῳ ἔτι
καλεῖνται, Βηρσιθ, Ελλεσιμόθ, Δωϊμῶθ,
ΟΥΐδαβερ, Ελλεδδαεβάρ. καὶ ἑσπερὶ μὲν
ἐν ταύταις ταῖς πέντε βίβλοις, ἀναστάσεως
νεκρῶν τὸ σημεῖον. ὁ μὲν οὖν γε Ἰηλαυτῶς κεκή-
ρυκε, καὶ ἑσπερὶ ἐν αὐταῖς περὶ τῆς μονοθεῖας ἢ
τῆς Θεᾶς, καὶ περὶ τῆς ἀγίας πνεύματος, καὶ τῆς εἰδώ-
λων. τὸ δὲ τῆς λαυγέσερ ἐν αὐταῖς μοναρχίας
ἔχει τὴν εἰσαγωγὴν, ἐν δὲ τῇ μοναρχίᾳ πνευ-
ματικῶς ἡ τελεία ἐστὶ καταγελλομένη. οἱ δὲ δε-
ξάμενοι τὸν νόμον εἰς τὸ μετατεθῆναι τ' εἰδωλο-
λατρίας, καὶ τ' ἓνα Θεὸν ἐπηγνώνα ἑσπερὶ δά-
δυσαν, οἷς ἔγεγονεν ἐπιμέλεια τὸ ἀκριβέ-
σερ

For. τδ-
τοικ.

For. : πη-
γλυ.

*Samaritan
ni Idolola-
lrs.*

*Dent. 11.
Josue 8.*

Gen. 4.

Resur-
rectio pra-
batur.

Gen. 5.

Gen. 18. 12

Gen. 21.

Gen. 49.

Gen. 50.

Num. 17.

•

C

Samari-
ta.
Deut. 33.

cabat. Idem porro Moyses Rubenitis benedicens ita loquitur : *Vivat Ruben , & non moriatur.* Quod ei precatur, qui jamdudum è vivis excefferat ; quo vitam aliam esse post obitum doceret, nec non & judicium, in quo homines secunda morte damnantur. Atque ideo duplicem illi benedictionem impertit. *Vivat*, inquit, in resurrectione scilicet ; *neque moriatur*, in judicio. Quibus verbis non illam mortem significavit, quæ in animorum à corpore separatione cernitur, sed eam potius, quæ in damnatione consistit. Pauca hæc ad evertendum illorum errorem sufficient. Habent & alios veteres ritus cum extrema dementia conjunctos. Nam & lotio perfundi solent, quoties peregrè domum redeunt, tanquam aliqua contagione polluti ; & aqua sese vestesque suas abluunt, cum alterius gentis quempiam tetigerint. Hac enim re contaminari se putant, si quenvquam mortalium, aut alterius sectæ hominem attingant. Tanta est illorum vecordia.

Mortuum cada-
verum mini-
mè detestanda
sunt.

IV. Jam quomodo facillè redargui ipsorum insania possit, animadvertet quis ; nec ullo negotio percipies. Et enim mortui cadaver abominantur, cum sint suis ipsimet factis mortui. Atque non uno alterove, sed infinitis testimoniis convincitur, non esse mortuorum corpora detestanda. Nam quod Lex contrarium videtur asserere, aliud quiddam ænigmatè adumbrare voluit. Non enim duorum, ut dixi, triumve id testimonia comprobant sed sexcenta viginti duo millia hominum in deserto, totidemque alia, atque iis etiam plura. Quin & longè uberiora sunt Scripturæ loca, quæ de loculo, in quo Josephi ossa condita sunt, mentionem faciunt. Qui locus quadraginta totos annos in castris circumlatus neque abominationi fuit, neque contagione sua labem ullam asperxit. Cæterum verè hoc à Scriptura dictum est. *Si quis mortuum tetigerit, pollutus ad vesperam usque permanebit. Tum se aqua lavabit, ac reprobabitur.* Quibus verbis Domini nostri Jesu Christi mortem, ac susceptam in corpore passionem innuit. Ex eo enim, quod articulum apposuit, distinctione nominis opus esse demonstrat. Nam ubicumque articulus adjungitur, certa ac perspicuè definita res intelligitur. Sine articulo de quo libet accipi infinitè solet. Ut exempli causa, si, Rex, dixero, nomen quidem ipsum declaro : quis ille sit, de quo loquor, aperte non significo. Regem enim tam Persarum,

ἀλλὰ καὶ Μωϋσῆς διλογῶν εἰς τὸν Ραβὶμ, λέγει ζήτω Ραβὶμ, καὶ μὴ ἀποθανέτω, τὸν ἀπὸ παλαιὰ τελευτήσαντα, ἵνα ζῶν δέξῃ εἶναι μὲν θάνατον, κρίσιν δὲ δευτέρου θανάτου εἰς καταδίκην. διὸ δύο διλογίας αὐτοῦ ἐπιτίθει, τὸ ζήτω λέγων ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ μὴ ἀποθανέτω ἐν κρίσει, ὃ θάνατον τὸν διὰ σώματός ἀπαλλαγῆς λέγων, ἀλλὰ τὸν διὰ καταδίκης. δεικνύει γὰρ τὰ ὀλίγα πρὸς ἀντίθεσιν τῶν ἄλλων. ἔχουσι δὲ καὶ ἄλλα ἵνα ἀνοίας ἔσθι παλαιά. ἔρω κλυζόμνητοι ἐπὶ ἀπὸ ξένης ἑλθῶσι, μεμιασμένοι δὴθεν ὕδατι σὺν ἱματίοις βαπτίζομενοι, ἐπὶ ἀψώνται ἐτέρων τῶν ἀλλοεθνῶν. μiasmὸν γὰρ ἡγνῶνται τὸ ἵνός ἀψαῶς, ἥτοι θίγειν ἄλλου ἵνός ἀνθρώπου ἀπὸ ἄλλου δόγματός. πολλή γὰρ ἡ τῶν Φρενοβλάβεια.

Πῶς δὲ διθυλέγεται ἡ αὐτῶν ἀνοία γίνεται, ἐπίστησον τὸν νῦν, ὃ θαυμασιώτατε καὶ εἴση. νεκρὸν μὲν γὰρ διθέως βδελύσσοντα αὐτὶ νεκροὶ ὄντες τίς ἔργοις μαρτυροῦσι γὰρ ὃ μία μαρτυρία, ἀλλὰ πολλὰ, τὰ μὴ εἶναι τὸν νεκρὸν ἐβδελυγμένον, ἀλλ' ὅτι ἀνιγματοδῶς ὁ νόμος ἐλέγχει. ἔκτετι γὰρ δύο ἢ τρεῖς μαρτυρίαι εἰς τὰς ἡμῶν ἐπιμαρτυροῦσιν, ἀλλὰ μυριάδες ἐξηκοντῶν τὸν αἰθμόν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἄλλα ἱσαῦτα, καὶ ἐπέκεινα, καὶ ἐτι πολὺ πλείους αἱ τῇ σοφῇ τῷ Ἰωσήφ ἐπιμαρτυροῦσαι τῇ διὰ τεσσαράκοντα ἐτῶν βασανισμένη ἐν ὅλῃ τῇ παρεμβολῇ, καὶ μὴ βδελυγμένη, μήτε μόλυνση. ἔλεγε δὲ τὰ ληθῆ ὁ νόμος, ὅτι εἰάν τις ἀψῆται νεκρῷ, μὴ βέβηλ ἕως ἐσπέρας, καὶ λῶσεται ὕδατι, καὶ καθαρὸς θήσεται. ὡς δὲ τὰς ἀντιπόμους εἰς τὴν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ νέκρωσιν, καὶ τὸ ἔνσαρκον αὐτοῦ πάθος. ἄπο γὰρ * τὰς ἀρ- Lego τὸ
θρας τὴν διάκεισιν τῷ ὀνόματός ἐστι σημάς. τὸ
ναί. ὅπως γὰρ ἀρθρον πρὸς κείναι ἐπὶ ἐνί τινι αἰετισμένῳ καὶ διαφανεσάτω. πάντων ἔστιν ἡ βεβαιώσις διὰ τὸ ἀρθρον ἀνεῖν ὃ δὲ ἀρθρον ἐπὶ ἐνός δὲ τυχόντος ἀορίστως ἐστὶ ληπτόν. ὡς οἶον εἰπεῖν, εἰάν τις βασιλεὺς, ὄνομα μὲν ἔσθι μάναμνυ, ἀλλ' ὃ τηλαυγῶς τὸν οὐκ ἐξομῶν ἐδείξαμνυ. βασιλεῖα γὰρ λέγομεν, καὶ Περσῶν,

Leit. 11.

καὶ Μήδων, καὶ Ελαμιτῶν. εἰ δὲ μὴ πο-
 ὅτις ἔσθ' ἀρετὴ εἰπωμεν ὁ βασιλεὺς, ἀ-
 ναμφίβολόν ἐστι τὸ σημαίνον. ὁ γὰρ
 βασιλεὺς ὁ ζητήμενος, ἢ ὁ λεγόμενος,
 ἢ ὁ γνωσκόμενος, ἢ ὁ τῷ ἴνῳ βασιλεύ-
 ῶν διὰ τῶν ἀρετῶν ὑποδείκνυται. καὶ εἰ
 εἰπωμεν, Θεός, ἄνδρ' τῶν ἀρετῶν, τὸν τυ-
 χόντα εἰπωμεν Θεὸν τῶν ἐθνῶν, ἢ Θεὸν τῶν
 ὄντων. εἰ δὲ εἰπωμεν, ὁ Θεός, δῆλον ὡς
 ὁποῦν ὁ ἀρετῶν τὸν ὄντα σημαίνον, ἀ-
 ληθῆ τε καὶ γνωσκόμενον ὡς καὶ ἄν-
 θρωπος, καὶ ὁ ἄνθρωπος. καὶ εἰ μὲν ἔλε-
 γον ὁ νόμος, εἰ ἄφησθε νεκροὺς, καὶ πάντων
 ἐφέρετ' ὁ ψῆφος, καὶ ἀπλῶς παντὸς νεκροῦ
 ἢ ἡ Ἰπικεμένη ἔζητήματ' λέξις. ὁπότε
 ὁ λέγει, εἰ ἄφηται τις ὁ νεκρὸς, Ἰπὶ ἑνα
 ἴνα φέρει τὴν αἰγὴν, φημί δὲ Ἰπὶ τὸν
 Κύριον, ὡς ἂν μοι δεδίλωται. ἔλεγε δὲ
 τῷ αἰνιγματῶδῳ ὁ νόμος, διὰ τοῦ μέλ-
 λοντος χεῖρας Ἰπιδάλλειν Ἰπὶ τὸν Χριστόν,
 καὶ σωρῶν ὡς δίδοναι, ὅτι χεῖρας ἔχον ἔτι κα-
 θαρσμοῦ, ἕως διώκῃ αὐτοῖς ἡ ἡμέρα, καὶ ἀνα-
 τεῖλῃ αὐτοῖς ἄλλο φῶς, διὰ τῆς βαπτίσματος
 ὁ ὕδατος ὁ λυτῶν τὴν παλιγγρεσίαν. ὡς
 καὶ Ἰπικαταρτυρεῖ μοι ἐν ταῦτα Πέτρος λέ-
 γων τίς Ἰσραηλίταις ἐν Ἱερουσολύμοις, τίς
 λέγῃσιν ἡμῶν, τί ποιήσωμεν; διὰ τὸ εἰρη-
 κέναι αὐτὸν αὐτοῖς, ὅτι τῶν τῶν Ἰησοῦ, ὃν ὑμεῖς
 ἐσαυρώσατε. καὶ κατανυγέσι τὴν καρδίαν εἶπε.
 μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ἐν
 τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κυρίου ἡμῶν, καὶ ἀφε-
 θήσονται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι, καὶ λήψετε τὸ δωρε-
 ᾶν τῆς ἁγίας πνεύματος. καὶ ὡς νεκροὺς ὄντων λέ-
 γει ὁ νόμος. εἰ ὁ καὶ νεκροὺς ἄλλως ὀριζόμενος
 λέγει ὁ νόμος, ἄλλως ἐκδίδωται. λέγει γὰρ, ὅτι
 εἰ ἂν παρέλθῃ νεκρός, κλείσατε τὰς θύρας,
 καὶ τὰς θυρίδας ὑμῶν, ἵνα μὴ μολυνθῇ ὁ οἶ-
 κος. ὡς εἰ ἔλεγε καὶ ἀκοῆς ἁμαρτίας, ὅτι εἰ ἂν
 ἀκοῆς φωνῇ τῆς ἁμαρτίας, ἢ εἶδ' ὡς πλά-
 ματ', κλείσονται τὸ φθαρτὸν καὶ τὸ Ἰπιδυ-
 μίας, καὶ τὸ σῶμα διὰ κακολογίας, καὶ τὸ ὅτι διὰ
 ἐννοήσεως πονηρᾶς, ἵνα μὴ νεκροθῇ ὁ οἶ-
 κος, τὰ τέσσαρ' ἢ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. διὸ καὶ ὁ Προ-
 φῆτης ἔλεγεν, εἰ ἂν ἀναεῖθ' θάνατος διὰ τῶν θυ-
 ρίδων καὶ πάντως καὶ τῶν θυρίδων τῶν λέγει.
 καὶ κλείσαντες τὰς θυρίδας, καὶ ποτε διπλοῦ-
 ναί ἔχοντες. θυρίδες ὅτι ἡμῶν ὑπάρχοντες τὰ σώ-
 ματα αἰσθητήρια, βλεμμα, ἀκοή, καὶ τὰ ἄλλα, δι' ὧν θάνατος εἰς ἡμᾶς εἰσπορεύεται,

quam Medorum, atque Elamitarum ap-
 pellamus. Quod si articulo etiam adhi-
 bito, hic Rex, dicimus, nemo quem ve-
 limus ignorat. Hic enim Rex eo articu-
 lo notatur, de quo quaestio, vel sermo
 aliquis inciderit; denique qui sit cogni-
 tus ac certo Imperio dominetur. Simi-
 liter cum, DEUS, simpliciter usurpamus,
 quemlibet DEUM dicimus, nec minus
 eum, qui à Gentibus colitur, quam qui
 verè DEUS est. At cum o Θεός dicimus,
 eum scilicet exprimimus, qui verus &
 est, & esse cognoscitur DEUS. Similiter,
 cum Homo, vel hic homo dicitur. Jam
 verò si Lex hoc modo concepta foret: Si
 mortuum tetigeris, universi ea sententia
 comprehenderentur, & ad omnes mor-
 tuos dictio illa spectaret. Sed cum ita
 scriptum sit, Si quis hunc mortuum tetige-
 rit, ad unum quempiam referri debet,
 nimirum Dominum, ut initio declaratum
 est. Hoc verò Lex specie quadam æni-
 gmatibus propter eos dixit, qui Christo ma-
 nus injecturi erant, & in Crucem subla-
 turi: videlicet expiatione opus illis esse,
 donec ipsis dies occidat, ac nova lux per
 Baptismum, ac lavacri regenerationem
 oriatur. Cujus mei dicti fidem eodem
 in loco Petrus adstruit, dum Hierosoly-
 mis Israelitas alloquitur, qui se interroga-
 verunt; Quid faciemus? propterea quod
 ille dixerat; Quem vos in Cruce suffixi-
 stis JESUM, &c. Moxque ubi ex animo
 dolentes animadvertit. Penitentiam AB. 22.
 (inquit) agite, & baptizetur unusquis-
 que in nomine Jesu Christi Domini nostri,
 & remittentur vobis peccata, & cum
 Spiritus sancti donum accipietis. De quo
 quidem mortuo verba Legis accipienda
 sunt. At quoties de alio quodam mor-
 tuo loquitur, aliter concipitur. Sic enim
 ait: Si transferis mortuum, occludite januas,
 ac fenestras, ne domus inquinetur.
 Quasi de peccati auditione diceret: Si
 peccati vocem audieris, aut alicujus de-
 lecti speciem, oculum tuum ab ea cupi-
 ditate claude, nec non & os tuum à
 maledicto, & aures ab auditu nefan-
 da rei, ne domus integra, hoc est ani-
 ma cum corpore moriatur. Quam ob
 causam Propheta dixit. Si mors per fe-
 nestras ascenderit. Non enim usitatas il-
 las fenestras intelligit. Alioqui fenestris
 occlusis nunquam nos lethum opprimeret.
 Verum nihil aliud fenestrae sunt, quam
 corporis sensus, visus, auditus, per quos

Samaritan. Si peccemus, mors intra nos ingreditur. **Enimvero** Ioseph Israël sepeliit, nec detestatus est: imò post ejus mortem in faciem procumbens exosculatus est. Neque tamen scriptum est expiandi se gratia ipsum abluisse. Præterea Moïsis corpus, quemadmodum à majoribus accepimus ab Angelis sepultum est; neque illi tamen loti sunt, ac ne polluti quidem sancti illius corporis attactu.

V. Vereor ne in hoc dissolvenda quaestione nullum exitum inveniat oratio. Sed ex una alterave ratione sapiens in Domino, contra adversarios instruetur. Ad hæc de Spiritu sancto, quoad summam perstringere licet pauca dicere minimè grauabimur. Manifestè itaque Dominus subinde Moyli dicit. *Adhuc mihi in montem LXX. seniores; & accipiam de spiritu tuo, & in illos effundam, atque iidem auxilio tibi erunt.* De filio verò uti cognosceremus, Pater ita loquitur: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Atqui vox ista, *faciamus*, non unum duntaxat significat. Item, *Pluit Dominus in Sodomam & Gomorrbam ignem & sulphur à Domino de caelo.* Quòd autem ad Prophetas attinet, postquam Samaritanis quinque Moïsis volumina tradita sunt, Scripturis reliquis nequaquam assensu sunt; sed præter illa quinque cetera contempserunt. Quod si quis alios objiciat, veluti Davidem, aut Isaiam, & reliquos, negant se eos admittere, atque iis quæ à majoribus suis acceperunt pertinaciter insistant. Hactenus contra Samaritanos à nobis disputatum est, adeoque paucis, ne longius quàm instituti ratio fert sermonem producamus.

Α εἰ δὲ αὐτῶν ἀμαρτήσωμεν. ἐνεαφίασε γὰρ ὁ Ἰωρὴφ τὸν Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἐβδελύξατο. καὶ μὴ θάνατον ἐπιπρασὼν ἐπὶ πρῶτον κατεφίλησε. καὶ ἐγγράψαι, ὅτι ἐλάσατο, ἵνα καθαρῶς. ἐνεαφίασαν οἱ Ἀγγελοὶ, ὡς ἡ εἰς ἡμᾶς ἐλθούσα παρὰδοσις ἔχει, τὸ σῶμα Μωϋσέως ὁ ἅγιος, καὶ οὐκ * ἐλύσαν. **For. ἐλάτο. ἀλλ' ὅτε ἐκοινώθησαν οἱ Ἀγγελοὶ διὰ τῶν αἰσμάτων.**

Καὶ δεῖα πάλιν μὴ εἰς τέλος ἐλάσω τὴν ἐκζητήματι ἐπίλυσιν. ἀφ' ἐνὸς δὲ ἡ δευτέρῃ λόγῃ δοθήσεται τῷ σοφῷ σοφιστῇ **For. τῷ.** ναὶ ἐν Κυρίῳ, καὶ * τὸν δι' ἐναντίας. εἰ δὲ καὶ πρὸς τῷ πνεύματι ὁ ἅγιος ἑαυμοὶ ἐν ἐπιτομῇ λέγειν, οὐκ ὀκνήσωμεν ἂν. διαρρήδην τοίνυν εὐθύς ὁ Κύριος λέγει τῷ Μωϋσεῖ. ἀνάγαγέ μοι εἰς τὸ ὄρος ἐβδελύκοντα πρῶτον, καὶ λήψομαι διὰ τῷ πνεύματι, καὶ ἐκχεῶ ἐπ' αὐτόν, καὶ ἀντιλήψονταί σε. πρὸς τῷ ἡμῶν, ὅπως γινώσκω, ὁ πατήρ λέγει, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν. τὸ δὲ, ποιήσωμεν, ἐκ ἐνὸς ἐστὶ σημαντικόν. καὶ ἔβρεξε Κύριος ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα πῦρ καὶ θεῖον παρὰ Κυρίου ἀπ' οὐρανῶν. πρὸς δὲ Προφητῶν, ἐπειδὴ ἐφθῆ αὐτοῖς δοθῆναι ἡ πεντάτευχος, ἐκ ἐτι ταῖς ἄλλαις γραφαῖς ἐσοίχησαν, ἀλλ' ἡ μόνη τῇ Πεντατευχῇ, καὶ ἐκ τῇ λοιπῇ ἀκολουθία. καὶ τε δὲ αὐτοῖς εἶπη τίς νυνὶ πρὸς τῶν ἄλλων, Φημὶ δὲ πρὸς Δαβὶδ καὶ Ησαΐας, καὶ τῶν κατεξῆς, ἐκ παρὰδοχῆς, κατεχόμενοι παρὰδοσὶ τῇ παρὰδοχῇ τοῖς διὰ τῶν ἰδίων πατέρων. καὶ ἕως ὧδε ἔσω μοι ἡ πρὸς Σαμαρειτῶν ὑφήγησις, ἐν βροχῇ μὲν τῷ λόγῳ εἰρημνῇ, δι' ὃν παρορῶμαι φόβον, μὴ ἐκτεῖναι εἰς πλάτῃ τὴν ὑποχέσιν ἐκ συνδράξεως.

CONTRA ESSENOS, QUÆ est prima Samaritanorum Secta, Ordine X.

QUATUOR omnino in Sectas Samaritani distributi sunt. Qui cum eadem secum invicem sentiant de Circuncisione, Sabbato, aliisque lege præscriptis, paucis tamen in rebus trium singulæ à reliquis differunt. Nam Dositheos solos excipio. Quod enim ad Essenos spectat, ii nulla re prætermissa primum institutum retinuerunt.

ΚΑΤΑ ΕΣΣΗΝΩΝ, ΠΡΩΤΗ αἵρεσις διὰ Σαμαρειτῶν, δεκάτη δὲ τῇ ἀκολουθία.

ΕΙΣ τέσσαρες μὲν αἵρεσις Σαμαρεῖται ἐτέμνησαν, τὰ ἴσα τῷ Φρονούντες ἀλλήλοις παρὰδοχῇ τε καὶ Σαββάτῳ, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν νόμῳ, ἐν βροχῇ καὶ ἐν τινὶ ποσῶς ἑκάς τῶν πρῶτων πρὸς οὗτον πέλας διαφέρεται, πλὴν τῷ Δοσιθέων μόνον. ἐνέμειναν γὰρ οἱ ἔσσηνοὶ τῇ πρώτῃ ἀγωγῇ μηδὲν ὑπερβαλλόμενοι.

μὲν τῆς Γορθηνοὶ διεφώνησαν πρὸς ἀλλήλους διὰ σμικρὸν ἔτος, ἐπειδὴ περ ἀντιλογία τίς ἀνά μέσον αὐτῶν γεγρήται, Φημὶ δὲ μέσον Σεβθαίων καὶ Εσθρῶν καὶ Γορθηνῶν. ἡ δὲ ἀντιλογία τῆς τούτου ἔχει τὸν τρόπον. ὁ νόμος ἐκέλευεν ἐκ πανταχόθεν εἰς Ἰερουσαλὴμ συναθροίζεσθαι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. πολ- λάκις μὲν ἐν κατὰ τρεῖς καιροὺς ἑξ ἑτέρου, κα- τὰ τε τῶν Ἀζύμων, καὶ κατὰ Πεντη- κοστῶν, καὶ κατὰ Σκηνοπηγίαν. ὥκην δὲ οἱ Ἰε- ρουσαλίμοι διασπαρμύνοι, καὶ ἐν τοῖς τέρμασι τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας. συνέβαινε δὲ αὐ- τοῖς διὰ τῶν Σαμαρειτῶν τὴν ὁδοποισίαν ποιεῖσθαι, διερχομένοις εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ. ἐπεὶ δὲ συνετυγχάνον ἐν ἐνὶ καιρῷ τὸ ἀ- θροῖσμα ἔχοντες τῇ εὐοχάζειν, ἐντεῦθεν συμπληγάδες ἐγίνοντο. ἀλλὰ καὶ ὅτε ὠ- κοδοῦναι Εσθρας τὴν Ἰερουσαλὴμ μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶν ἐπάνοδον, ἀξιώσαντων τῶν Σαμαρειτῶν συνεπιθεῖναι βοήθειαν Ἰουδαίοις, καὶ συνοικοδομῆσαι, * ἐπετρά- πησαν ὑπὸ αὐτῶν τε τῇ Εσθρα καὶ τῇ Νε- μίᾳ.

Deest. 5.

ΚΑΤΑ ΣΕΒΟΥΑΙΩΝ, ΔΕΥΤΕΡΑ *CONTRA SEBULÆOS: QUÆ*
 αἵρεσις διὰ Σαμαρειτῶν, ἐνδεκάτη *C est secunda Samaritanorum hæ-*
 δὲ τῇ ἀκολοθία. *resis, ordine XI.*

ΚΑΙ τότε οἱ Σεβθαῖοι διὰ μῆνιν καὶ ὀ- ργὴν μετέθηκαν εἰς καιροὺς τῶν εὐοχῶν τῶν περὶ τῶν Ἱεροσολύμων. τὸ πρῶτον μὲν κατ' ὀ- ργὴν τῇ Εσθρα, τὸ δεύτερον δὲ διὰ τὴν περὶ τῶν Ἱεροσολύμων πρὸς αὐτοὺς τὴν εἰς μάχην περ- σικὰ καλεσμένην αὐτοὺς διὰ τῶν παριόντων. τὰ- τας δὲ ἔτοιμον τὸν νέον μῆνα τῶν Ἀζύμων μετὰ τὸ νέον ἔτος, ὅπερ γίνεται ἐν τῷ μετ' αὐ- τῶν, τῆς μὲν τῶν Θεσβίων μῆνα, ὃς Ἀγ- γιστὸς καλεῖται, Μεσορὶ δὲ παρ' Αἰγυπτίους, Γορπιᾶ δὲ παρ' Ἀρμενίους, καὶ παρ' Ἑλλήσι δὲ Ἀπελλαῖ. ἀπεντεῦ- θεν ἔτοιμον ἀρχὴν τῆς ἑξῆς ἡγῶνται, καὶ διδύς τὰ Ἀζυμα ἱππελεῖσιν. ἐν τῷ μετ' αὐτῶν Πεντηκοστῇ ποιῶσι. τὴν Σκηνοπηγίαν δὲ αὐτῶν ἱππελεῖσιν, ὅτε ὡς τοῖς Ἰουδαίοις τὰ Ἀζυμα καὶ τὸ Πάσχα, ἡ μὲν δὲ ἐπέσκησαν τοῖς Σεβθαίοις.

A Secundum hos Gortheni à se mutuo levi- bus de causis separati sunt, cum exigua Sebuai. qvædam controversia inter ipsos inter- cessisset, hoc est inter Sebuas, Ethe- nos, & Gorthenos. Quæ controversia fuit ejusmodi. Cum Lex undique Ju- daeos Hierosolyma confluere juberet, id- que tribus anni temporibus; nimirum in Azymorum festo, Pentecoste, ac Sce- nopegia: cumque per Judæam ac Sama- riam Judæi sparsim habitarent, accidebat, ut qui Hierosolymam contendebant, ii per Samaritanas urbes iter facerent. Quare cum eodem tempore celebritatis causa conventus suos haberent, inde na- ta jurgiorum occasio est. Qvin etiam Esdra post reditum à Babylonia Hieroso- lymam instaurante, Samaritani sponte se ad præsidium, & operis comunionem offerentes ab Esdra & Neemia repudiati sunt. Exod. 23.

QVO tempore Sebuai iracundia perciti trium illarum quas diximus celebritatum tempora commuta- runt: primum irati Esdræ; deinde quod prætereuntium occasione ad jurgia pro- vocarentur. Caterum illi mensem novum Azymorum post anni novi principi- um collocant; isque in Autumnum inci- dit post mensem Tisri, qui à Romanis Augustus appellatur, ab Ægyptiis Mesori, Gorpiazus à Macedonibus, à Græcis Apel- latus. Hinc illi Anni sui primordia de- ducunt, statimque Azymorum festum in- dicunt; Pentecosten porro in Autu- mnum exeuntem conjiciunt. Scenope- giam denique tum celebrant, cum à Ju- daeis Azyma, sive Pascha. Neque verò Sebuas alii secuti sunt. Sebuao- rum per- versa ratio in cele- brandis festis.

Samaritanorum.

CONTRA GORTHENOS,

quæ est hæresis Samaritanorum

III. Ordine XII.

KATA GORΘHNON, TPITHTH

αἵρεσις ἀπὸ Σαμαρειτῶν, δωδεκάτη δὲ τῇ ἀκολουθία.

GORTHENI, ceterique Esseni aliorum vicini eadem cum illis faciunt. Sed soli cum Dositheis Gorthenicum Sebutis similitudines exercent: atque eodem, quo Judæi, tempore festa sua celebrant, Azymorum scilicet, Paschatis, Pentecostes, Scenopegiæ, & sollemnis illius Jejunii, quod in unam diem observant: Contra quam alii instituunt, qui in iisdem indicendis ad Essenos se, uti dictum est, accommodant.

ΓΟΡΘΗΝΟΙ δὲ, καὶ οἱ ἄλλοι Εὐσηνοὶ, ἐγγύς τῶν ἄλλων γινόμενοι, τὰ ἴσα ἐκείνοις πράττεισι. μόνοι δὲ Γορθηνοὶ καὶ Δοσίθεοι τὴν Φιλονεικίαν εἰσὶ πρὸς Σεβασίας κεντημένοι καὶ ποῖσιν αὐτοὶ τὰς ἑορτάς, Φημὶ δὲ Γορθηνοὶ καὶ Δοσίθεοι, ὅταν οἱ Ἰσδαῖοι Ἰπτελῶσι, τῶν τε Ἀζύμων καὶ Παχῶν, Πεντηκοστῆς τε καὶ Σκηνοπηγιῶν, καὶ νηστείας τῆς παρ' αὐτοῖς νομιζουμένης ἡμέρας μιᾶς. οἱ δὲ ἄλλοι ἔχ' ἕτω ποῖσιν, ἀλλ' ἰδιαζόντως Εὐσηνοῖς, ὡς περὶ πορφυρῶν.

CONTRA DOSITHEOS,

Hæresis IV. Samaritanorum,

Ordine XIII.

KATA ΔΟΣΙΘΕΩΝ, ΤΕΤΑΡΤΗ

αἵρεσις ἀπὸ Σαμαρειτῶν, τρισκαίδεκάτη δὲ τῇ ἀκολουθία.

AB his Dositheï multipliciter discrepant. Nam & Resurrectionem admittunt, & severiora apud illos sunt instituta vivendi. Item ab animatis abstinent. Nonnulli etiam post nuptias uxoris mortuis continentiam servant. Alii virginitatem retinent. In eo verò cum aliis consentiunt, quòd & Circuncisionem, & Sabbatum colunt, & cujuslibet hominis contactum devitant, quòd universos abominentur. Eadem porro cum aliis jejunia, atque exercitationes adhibent. Hæc omnia à Dositheo hæc ex occasione sancita sunt. Cum enim Judæus esset, sese ad Samaritanos adjunxit. Quippe & in legis institutis apprimè versatus, & traditionum, quas illi observant, scientissimus principem inter suos locum appetiit. A quo depulsus, nec magnam inter Judæos auctoritatem adeptus, ad Samaritanos defecit, & illam Sectam condidit. Deinde in speluncam secedens præ affectatâ quâdam sapientiâ perpetuis se uti ferunt jejuniis inaniter ac simulatâ pierate confecit; donec cibi ac potus inedia, voluntaria scilicet morte, consumptus est. Aliquot inde post diebus qui ad eum venerant putrefactum ac verminans cadaver inveniunt, ac muscarum examine scatens.

Dositheï
hæresis.

ΔΟΣΙΘΕΟΙ δὲ τέτοις διαφέρονται καὶ πολλὰς τῶν προτέρων ἀνάσασιν ἡ ὁμολογῶσι, καὶ πολιτεῖαι παρ' αὐτοῖς εἰσὶν. ἐμψύχων ἀπέχον, ἀλλὰ καὶ τινες αὐτῶν ἐκκρατεύονται ἀπὸ γάμων μὲν τὸ βιώσαι, ἄλλοι δὲ καὶ παρθενεύουσιν. ὡσαύτως μὲν περὶ τῆς τε καὶ Σάββατον, καὶ τὸ μὴ διγγάνειν τινός διὰ τὸ βδελύπειν πάντα ἀνδρωποῦν, ὁμοίως ἔχουσι. νηστείας δὲ τῶν αὐτῶν Φυλάττειν καὶ ἐξασκεῖν εἰσάγει ὁ λόγος. ἡ δὲ περὶ Φασίς τῆ τὸν Δοσίθεον φρονήσαι ταῦτα, αὐτῇ. ὅτι σωματικῇ ἀπὸ Ἰσδαίων ὁρμώμενος εἰς τὰ τῶν Σαμαρειτῶν ἔβη, καὶ ἐν παιδείᾳ καὶ τὸ νόμον περὶ ἡμῶν, δευτερώσει τε ταῖς παρ' αὐτοῖς, διηρώμενος τὰ πρῶτα καὶ ἀποτυχῶν, καὶ μὴ ἀξιοφείας τε περὶ Ἰσδαίοις νομιζέσθαι, ἐξεκλίβεν εἰς τὸ Σαμαρειτικὸν γένος, καὶ ταύτῃ τὴν αἵρεσιν περὶ ἡμῶν. ἐν ἀσκητικῇ δὲ πρὸς ἀναχωρῶν, δι' ὑπερβολὴν ἐπελοσοφίας ματαίως καὶ ὑποκριτικῶς ἐν νηστεία καρτερῶν, ὡς λόγος ἔχει, ὅτως ἀπέθανεν, ἐν ἐνδοξῇ ἀρτῇ καὶ ὕδατι, ἐκασία δὲ τὴν γνώμην. μὲν δὲ τινες ἡμέρας ἐλθόντας ἐπὶ τὴν τέταρτην ἐπίσκεψιν ἀρῆκεναι τὸ σῶμα ὁδωδὸς, ἐξέρψαν τε σκώληκας, καὶ νεφελῶν ἐπ' αὐτὸ ἐσμήνευκεναι.

Καὶ αὐταὶ μὲν ἀνέλθουσαι εἰς ἡμᾶς τῆς Ἀ
γνώσεως πρὸς τῶν πειρηματιῶν τεσσάρων
αἵρέσεων διαφορὰς, αἱ τινες ἀνατραπήσονται
διὰ τῶν κατ' αὐτῶν εἰρημίων. ἐπανεμὶ δὲ
αὐθις τὰς καὶ διαδοχῶς τῶν χρόνων παρεισ-
δύσεις, καὶ τῆς πλάνης τὰ βοσκήματα σω-
είρων, καὶ ποιῶν τὴν πρὸς αὐτῶν ἀντι-
λογίαν, ἐν τῇ τὰ χέτλια αὐτῶν ἀποκαλύ-
πτειν ἑπιτηδεύματα, καὶ διὰ σωτόμεν λόγῳ
ποιῶν τὸν ἔλεγχον τῆς τῶν κακῶν καὶ ὁ-
λητηρίων ἐρπετῶν ἰοβολίας. Πεπλή-
ρωνται αἱ τῶν Σαμαρειτῶν αἵρέσεις Δ.

Hæc sunt, quæ ad nos pervenere qua- Saddu-
tuor Sectarum discrimina : quæ faciliè ex
iis, quæ contrà illas disputata sunt, ever-
tentur. Nunc Hæreses reliquas, quæ
temporum successionem perperam irrepre-
runt, & aberrantia omnia pecora perpe-
xam, eademque convincam partim illo-
rum infelicissimis retegendis institutis ;
partim lethalium, ac perniciosorum ser-
pentium venenis brevi oratione retun-
dendis.

Hactenus de Samaritanorum sectis IV.

ΙΟΥΔΑΙΣΜΟΣ ΛΟΙΠΟΝ ΜΕΡΙ- στεις καὶ αὐτὸς εἰς αἵρέσεις ἐπλά.

JUDAISMUS VII IN Sectas distributus.

Κατὰ Σαδδουκαίων, πρώτη αἵρεσις ἀπὸ Ιου-
δαϊσμοῦ, τεσσαρεσκαίδεκάτη δὲ τῇ
ἀκολουθία.

Contra Sadduceos, quæ est prima
Judaismi Secta, ordine XIV.

Αἵρέσεις πάλιν μὲν ταύτας τὰς πειρη-
ματίας τῶν Σαμαρειτῶν, καὶ ἀνω πρὸς
τῶν Ἑλλήνων προδηλωθείσας, γεγόνασιν
ἑπτὰ τὸν δεκάλογον πρὸς Ἰουδαίους, πρὸς τὸν Χρι-
στὸν ἐνσάρκῳ παρυσίας, ἐν Ἰερουσαλὴμ τε καὶ Ἱεροσο-
λύμοις.

POST illas Samaritanorum à nobis
enumeratas, Græcorumque Sectas
septem apud Judæos ante Christi Domi-
ni adventum in Judæa, atque Hierosoly-
Cimis extiterunt.

Πρῶτοι Σαδδουκαῖοι, ἀπόστασμα ὄντες ἀπὸ
Δουσιθέου καὶ προλεγεμένους. ἐπονομάζοντο ὅτι
ἔτοι ἐκαστὸν Σαδδουκαῖος, ὃς ἦν ἀπὸ δικαιο-
σύνης τῆς ἐπικλήσεως ὀρμωιδύης. Σεδέκ γὰρ
ἐρμηνεύει δικαιοσύνη, ἣν ὁ καὶ Σαδδουκὴς τὸ νο-
μα καὶ τὸ παλαιὸν τῶν ἱερέων. ἀλλ' οὐκ ἐνέμει-
ναν ἔτι ἐν τῇ ἐπιστάτῃ αὐτῶν διδασκαλία.
ἠθέλησαν μὲν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, ὁμοίαν
Σαμαρείταις φρονῶντες. καὶ πρὸς ἀδελφούς, ὅτι
Ἀγγέλους, ὅτι Σαμαρείταις καὶ ἀδελφοὶ πνεύ-
μα ὁ ἅγιον οὐκ ἴσασιν, καὶ γὰρ εἰσὶ τῶν ἡξιο-
μένοι τὰ πάντα ὅσα Σαμαρείταις φυλάτ-
τουν. οὐκ ἦσαν ὅτι Σαμαρείταις, ἀλλ' Ἰου-
δαῖοι. ἐν Ἱεροσολύμοις γὰρ ἐθυσίαζον, καὶ ὅτι ἄλ-
λα πάντα Ἰουδαίους συνέπρασπον. καὶ αὐτοὶ δὲ
ἀνατραπήσονται ἀπὸ τῆς ἀξιοπίστευ τῆς Κυρίου
Φωνῆς, ἣν αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν ἐπεσπασάντο,
διὰ τῆς τῆς ζητήσεως ἐπιλύσεως, ὅτε πρὸς
ἡλθον αὐτῶν λέγοντες, εἰ δυνατόν ἐστιν νεκρῶν
ἀνάστασις, καὶ ὅτι ἐπὶ ἀδελφοὶ ἐγγισθῶμεν, καὶ ὁ πρῶ-
τος γυναικὰ ἐγημε, καὶ ἅπας ἐτελεύτησε. καὶ
ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, Μωϋσέως, πρὸς ἀνελευμένους ἐπιγαμβρεύεσθαι τὴν γυ-

Horum primi fuere Sadducei à Dosi-
theo illo propagati. Qui nimirum Sad-
duceos se à iustitia nominant. Sedek
enim iustitiam significat. Sed & Sadoc
quidam ex antiquis Sacerdotibus appel-
latus est. Verum isti à Magistris doctrina
desciverunt. Etenim mortuorum Resur-
rectionem sustulerunt ; in quo cum
Samaritanis conveniunt. Sed Angelos
contrà quàm Samaritani repudiant : ac
Spiritus sanctum ignorant, quem nec
accipere meruerunt. Eadem porro cum
Samaritanis instituta custodiunt. Quan-
quam Judæi, non Samaritani fuerunt.
Siquidem Hierosolymis sacrificabant,
cæteraque omnia cum Judæis commu-
niter gerebant. Atque hos quidem una
Christi Domini sententia omni fide di-
gna prosterneret, quam ipsi ex propositæ
quæstionis dissolutione in seipfos pro-
vocarunt, cum ad eum accedentes ro-
garunt, fierine posset mortuorum Resur-
rectio. Item fuisse septenos fratres :
quorum primus uxore ducta cum sine li-
beris decessisset, secundus eam excepit,
ex Mosis præscripto, qui Viro sine libe-

Scribae. ris defuncto succedere fratrem in illius A
conjugium iussit, viduamque ducere, qvò in mortui nomen posteritatem excitaret. Accidit igitur, aiebant, ut illam primus ac secundus uxorem habuerint ac mortui sint, septemque itidem omnes. In resurrectione itaque mortuorum cuius hæc uxor erit, quandoquidem septem illam conjugem habuerunt? Ad hæc Dominus ita respondit: *Erratis nescientes Scripturas, ac virtutem DEI: In resurrectione enim mortuorum neque uxores ducunt, neque nubunt, sed pares sunt Angelis. Qvòd autem mortui resurgent, Moses vos docet, quoniam ita Deus illi respondit. Ego sum Deus Abrahæ, & Deus Isaac, & Deus Jacob, Deus vivorum non mortuorum.* Ita os illis occlusit. Faciles enim ad refellendum sunt, nec vel brevi spatio veritati possunt resistere.

Exod. 3.

**CONTRA SCRIBAS, QVÆ
est II Judæismi Secta,
ordine XV.**

POST Sadducæos interjecto tempore, vel eodem etiam qvò illi, Scribae prodierunt, Legis Interpretes, ac velut qvandam Grammaticam professi, cum cæteris in rebus Judæorum institutis inhæreant; qvæ superstitiosis & cavillatoriis invenis interpolant. Neque enim ex Legis duntaxat præscripto vivunt, verum insuper urceos & calices, ac discos, & reliqua utensilia lavant, utpote sinceræ, ac sanctioris disciplinae cultores. Nam & Manus frequenter abluunt & aquis se ac lavacris abstergunt. Habent & certas finibrias, qvæ instituti sunt eorum signa, ad pompam & ostentationem, captandaque spectantium præconia compositas. Ad hæc vestes Phylacteriis distinctas gerebant, qvæ sunt latiora qvædam purpuræ segmenta. De quibus cum Evangelium meminerit, suspicari quispiam possit, de amuletis hic sermonem institui: qvòd à nonnullis amuleta Phylacteria vocentur. Verum longè alia ratio est. Qvippe cum stolis, sive vestimenti genere qvodam uterentur isti, qvòd Dalmaticas, aut Colobia appellare possumus, qvæ amplioribus ex purpura seg-

Mar. 7. 3.

Scribarum
amblyot

Mat. 23.

Phylacteria.

νάκη τῶ ἀδελφῶ ἀπαυδῶ τελευτήσαντος, καὶ ἀγεσθαι τὴ αὐτὴν πρὸ ἀδελφῶ πρὸς τὸ ἐξαναστῆσαι σπέρμα εἰς ὄνομα τῶ κατοικομένου, ἔλαβε γυν, φησι, ταύτην ὁ πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ἐτελεύτησαν ὁμοίως καὶ οἱ ἐπὶ. ἐν τῇ ἀναστάσει τῶ νεκρῶν τίνος ἔσαι αὐτὴ γυνή, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἐπὶ ἔχον αὐτῶν; ὁ δὲ Κύριος ἔφη· πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴ δυνάμιν τοῦ Θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν ἔτε γαμήσιν, ἔτε γαμήσκονταί, ἀλλ' ἰσχύοντες εἶναι. ὅτι δὲ ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ, Μωϋσῆς ὑμᾶς διδάσκει, ὡς ὁ Θεὸς αὐτῷ ἐχημάτισε, λέγων. ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, Θεὸς ζώντων, καὶ ἔτι νεκρῶν καὶ ἐφώτισεν αὐτῶν τὸ σῶμα. διὰ λωπρὶ γὰρ ἔτι, καὶ μὴ δυνάμει ἀντιστῆναι μήτε μίαν ὥραν πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

**ΚΑΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΝ,
δωτέρου ἄρεσις δὲ τοῦ Ἰουδαίου, πεντεκαδέκατη ὅ τῇ ἀπολογία.**

MΕΤΑ τέτταρτος τῶν Sadducæarum, Γραμματεῖς γεγόνασιν ἀνα μέσον τῶ χρόνου, καὶ σὺν αὐτοῖς τὴ ἡλικίαν κατὰγοντες, οἱ ἴνες ἦσαν δωτέρωται τῶ νόμου, ὡς γραμματικὴν τινα ἐπιστήμην ὑφηγέμενοι, τὰ ἄλλα πράττοντες τῶν Ἰουδαίων. περὶ τὴν δὲ ἵνα δῇθεν σοφιστικὴν ὑφηγήσιν εἰσηγέμενοι, & τῶ νόμον μόνον βιῶντες, ἀλλὰ περὶ σότερον, ἔξωθεν βαπτισμὸς φυλάσσοντες, καὶ ποτηρίων, καὶ πινάκων, καὶ τῶ ἄλλων σκεδῶν τὴ ὑπηρεσίας, ὡς δῇθεν ἐπὶ τὸ ἀκριβές καὶ ὅσιον διοκίμενοι. πυγμὴ μὲν τὰς χεῖρας νιπτόμενοι, πυγμὴ δὲ καὶ καθαρισμὸς ἵνας δι' ὕδατων καὶ λειψῶν ἀποσμηχόμενοι. ἔχοντες δὲ ἵνα κράσπεδα σημαντικὰ τῶ αὐτῶν πολιτείας, εἰς ἐπίδειξιν κομπῆ καὶ ἔπαινον τῶν θεωμένων. καὶ φυλακτήρια παρ' ἑαυτοῖς ἐπὶ τὰ ἱμάτια ἐπετίθετε, τέττασι πλατέα σημαῖα πορφύρας νομίσκετε ὅτι αἱ τρεῖς, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ * τέττω ἐμφέρεται, μὴ ἄρα
* περὶ αὐτῶν λέγει. ἐπειδὴ γὰρ καὶ εἰώτασι τινες
τὰ περὶ αὐτῶν φυλακτήρια ὀνομάζειν. ὅτι ἔχει
ὅ ὁ λόγος τὸ πᾶν περὶ τέττα. ἀλλ' ἐπειδὴ
σοφίαις, εἴτ' ἐν ἀμπεχόνας οἱ βίβρι ἀνεβάλλοντο, καὶ δαλματικάς, εἴτ' ἐν Κολοβίνας ἐκπλατυσῆμων διὰ πορφύρας ἀλεργουφείας

For. π. π.

Deest. π.

κατεσκευασμένας, τὰ δ' ὅσθηματα τῆς πορ-
Φύρας Φυλακτήρια εἰσάγατιν οἱ ἡκεισόμε-
νοι μεθονομάξιν, τέττα ἕνεκεν Φυλακτήρια
αὐτὰ καὶ ὁ Κύριος κατ' ἐκείνης εἰρηκε. δη-
λοῖ δὲ ἡ ἀκολουθία τὴν Φράσιν τ' ὀνομα-
σίας, καὶ τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων. τὰ κρά-
σπεδα, ἵνα εἴπῃ κροσσός· καὶ τὰ Φυλακ-
τήρια, ἵνα εἴπῃ τ' πορφύρας τὰ ὅσθηματα. Φη-
σὶ γὰρ, ὅτι πλατύνετε τὰ Φυλακτήρια, καὶ
τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων ὑμῶν μεγαλύνε-
τε. ρόσους γάρ τινας Ἰππὶ τὰ τέσσαρα πε-
ρυγία τῶ πεῖσαν· ἕκαστος ἔχεν, ἐξ αὐτῶ
τῶ στήμονος καταδεδεμμένος ἐν ᾧ χρόνῳ ἐν-
εκοσμεύετο, ἢ παρθενίαν ἤσκειεν. ἐπειδὴ γὰρ
ἕκαστος ταξάμενος ὥριζε καὶ χρόνῳ ἀγνίας, ἢ
ἐγκρατείας, καὶ ταῦτα αὐτῶν τὰ πρῶτότυ-
πα ἦν, εἰς τὸ ἐμφαίνειν τοῖς ἀνθρώποις τὰ
παρ' αὐτοῖς ἐπαγγελήματα, ἵνα μηδεὶς ἁ-
ψηται δὴθεν τῶν ἡγιασμένων.

Δευτερώσεις δ' παρ' αὐτοῖς τέσσαρες ἦ-
σαν. μία μὲν εἰς ὄνομα Μωϋσέως τῶ πορ-
φύρας, δευτέρα δὲ εἰς τὸν διδάσκαλον αὐ-
τῶν Ακίβαν ὅτω καλέμενον, ἢ Βαρακίβαν.
ἄλλη δὲ εἰς τὸν Ἀνδάν, ἢ Ἀννάν, τὸν καὶ Ἰσ-
δαν. ἑτέρα δὲ εἰς ὅδῳ ὑπὸς Ἀσσυριανῶν. ἐν
τέττων τῶν τεσσάρων δευτερώσεων, ὅσα παρ'
αὐτοῖς νενομίσαι οἴσῃ σοφίας, ἀσοφίας δὲ
τὰ πλείστα, αἰχρεῖται καὶ ἀδεῖται, καὶ ἐν τὰ-
ξῃ περικριταίας διδασκαλίας βραταί τε
καὶ φημίζεταί.

mentis erant intexta. Ejusmodi porro Pharisei,
segmata qui accuratius loquuntur no-
minare Phylacteria solent. Horum con-
suetudinem secutus Dominus eadem il-
la Phylacteria nuncupavit. Sed & sequen-
tia de acceptione vocis istius haud dubi-
am fidem faciunt. Subjicit enim : & vesti-
mentorum *κροσσίδα*, hoc est fimbrias.
Ita & Phylacteria purpureos illos quos
dixi clavos appellavi. *Quoniam*, inquit,
dilatatis Phylacteria, & fimbrias vesti-
mentorum ampliores facitis. Etenim co-
rymbos Punicorum malorum specie qua-
tiorē pallii lacinis pendentes, atque ex
ipso stamine alligatos eo tempore gere-
bant, quo continentiam, aut virginitatem
servabant. Nam quilibet certum sibi
tempus castitatis, aut continentie præ-
scribebat : atque illa velut exempla qua-
dam, & imagines erant, quibus institu-
tum suum exprimebant ; ne quis utpote
sanctos auderet attingere.

Quatuor apud eodem Traditionum, *Traditi-*
quas *διδασκαλίας* vocabant, fuere genera.
Primum Mosis Prophetæ nomine est in-
scriptum. Secundum Akibæ cuidam
Magistro, vel Barakibæ tribuunt. Ter-
tium Andani, vel Annani, qui & Judas
dicitur. Quarta Assamonæ filios autho-
res jactant. Quatuor ex hisce fontibus
manant ea, quæ apud illos inani qua-
dam opinione sapientie constituta, cum
sint inepta pleraque, prædicantur nihil-
ominus ; ac tanquam ab excellenti di-
sciplina profecta summa ostentatione ce-
lebrantur.

ΚΑΤΑ ΦΑΡΙΣΑΙΩΝ, ΤΡΙΤΗ
ἀγρεσις ἀπὸ τῶ Ἰσραήλ, ἐξαυδεκά-
τη δὲ τῇ ἀκολουθία.

ADVERSUS PHARISÆOS:
quæ est Hæresis Judaismi III.
ordine XVI.

ΤΑῦτα τῆς δυσὶν ἀγρέσεσι κατ' ἀκολυ-
θίαν συνηπλάη τῶν Φαρισαίων ἀγρεσις,
ἄλλη τις, οἱ τινες τὰ αὐτὰ τέτοις ἐφρόνῃ
Γραμματεῦσι δὲ Φημι, τοῖς ἐρμηνευομένοις
νομοδιδασκάλοις. συνηπλάη γὰρ αὐτοῖς καὶ οἱ νο-
μικοί. ἄλλα δὲ καὶ πρὸς τέττα πάλιν οἱ Φαρι-
σαῖοι ἐφρόνῃ, πολυτελείας μείζους ἔχοντες.
τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν ὅτε ἡσκανώριζον δεκαε-
τίαν, ἢ ὀκταετίαν, ἢ τετραετίαν ὁμοίως παρθε-
νίας, ἢ ἐγκρατείας, συνεχῶς διχόμενοι, πυκνό-
τερον ἀγῶνα τῶν ἐνίσταντο, διὰ τὸ δὴθεν μὴ
σωματικόν τι παθεῖν, ἢ κλαπῆναι δι' ὀνειρά-

SECUNDUM ambas illas proximæ
Phariseorum Hæresis sequitur, al-
terius generis ; tamen cum Scribis,
quos legis Doctores interpretantur, ea-
dem sentirent. Cum iis enim Legis
quoque periti conjuncti erant. At Pha-
risei ad horum ritus alia rursus adjicie-
bant ; & severioribus se institutis ad-
strinxerant. Quidam enim cum suas il-
las exercitationes adhiberent, decem,
vel octo, vel quatuor annorum sibi spa-
tia præfigebant, quibus virginitatem,
aut castimoniam colerent ; hoc tempus
continuis precibus traducebant, & id
certaminis frequentius instaurabant, ne

Pharisei. ullam corporis labem contraherent, ne-
Phariseo- ve furtim turpe aliquod in somnis pro-
sumo iussi- fluvium obreperet. Ergo alii tabulas ad
sumum se- eum usum parabant, latitudine non an-
varijsimam plius dodrantali : in quibus post vespere-
 ram jacebant ; ut si fortasse dormirent, in pavementum prolapsi rursus se ad orandum excitarent ; quo somni quoad liceret expertes ætatem transigerent. Alii collectos calculos substernebant, quorum vellicatio profundiorē somnum arceret, ut vel inviti pervigiles esse consue-
 scerent. Nec defuere qui iisdem de causis spinas subicerent. Ceterum bis hebdomada quaque jejuna-
 re nos illis fuit, secunda videlicet ac quinta die. Ad hæc decimarum decimas dabant ; primitias offerebant, tricesimas & quinquagesimas : Sacrificia vota-
 que sua accuratissime persolvebant. Cultus idem illis, qui & Scribis, de quo proxime dictum est ; vestis scilicet ac reliquus corporis habitus. Sed & muliebria palliola gesta-
Unde Pha- bant, & cum latioribus crepidis, ac so-
visai dicti. learum ligulis procedere solebant. Qui ideo Pharisei dicti sunt, quod essent propter adsevitiam illam supersticiosamque disciplinam à reliquis sejuncti. Pharisei enim Hebraicè separationem signi-
 ficat.

Astrono-
mice addi-
di.

II. Mortuorum potèd Resurrectionem persuasam habebant. Angelos, ac spiritum esse credebant. Sed ut ceteri Dei filium ignorarunt. Quinetiam fato & Astronomiæ plurimum tribuebant. Argumento est quod Græca omnia vocabula vanissimæ illius artis propria totidem ab iis Hebraicis sunt reddita vocibus. Exempli causa Sol Hamma & Semes ab iis appellatur. Luna Jeree, & Hallebana : unde & Mene vocatur. Nam Jeree mensis, & Luna Mene dicitur ; ac perinde ut apud Græcos à mense nominis appellationem derivat. Sequitur Mars, quem Cochab Ochmol nominant. Mercurium verò Cochab Ochmod, Jovem Cochab Baal. Venerem Serua, vel Lued. Saturnus denique Cochab Sabeth vocatur. Sunt & illorum alia nomenclaturæ, quas accurate concipere minimè possumus. Neque iis contenti etiam cœlestia illa signa, quæ quadrifariam errore vanissimo pro elementorum numero distribuuntur,

Λ των, ἀγῶν τε ῥύσιν σώματ' ἀπεργαζομέ-
 νων. καὶ οἱ μὲν συνίδας ἑαυτοῖς ἐφιλοκάλεον
 σσιθαμῆς μόνης τὸ πλάτ', καὶ Ἰπὶ ταύ-
 τῳ ἑαυτὰς ἐτίθεσαν κ' τὴν ἑσπέραν, ὡς εἰ
 ὑπνώσειεν ἴς, καὶ καθαπέσοι εἰς τ' ἔδαφ',
 αὐτοῖς ἐγείρηται εἰς ἀρχὴν, διὰ τὸ ἀγρυπνον
 ἔχειν τὸν βίον κ' τὸ δυνατὸν. ἄλλοι δ' ἡ κά-
 χληκας συλλέγοντες ἑαυτοῖς ὑπερρώννουον,
 εἰς τὸ νυπιδύας μὴ ὑπνώ βαθεῖ φέρεσθαι,
 ἀλλὰ βιάζεσθαι γρηγοροῖν ἑαυτοῖς περισσο-
 ζεσθαι. ἄλλοι δ' καὶ ἀκάνδας τραμινὺν
 βέχον, διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. ἐνήττειον
 δὲ δις ἢ Σαββάτῃ, δαυτέραν καὶ πέμ-
 πῳ. ἀπεδεκάτῃ δὲ τ' δεκάτῳσιν. τὰς
 ἀπαρχὰς ἐδίδον, τριακοντάδας τε καὶ πεν-
 τηκοντάδας, τὰς τε θυσίας ἀσφαλέςατα
 καὶ τὰς ἀρχὰς ἀπετίννουον. τῷ δὲ ποσειδη-
 μῶν χημάτ. τῶν Γραμματέων ποσειδον-
 τῷ, διὰ τοι τ' ἀμπεχόνῃς, καὶ διὰ τῶν ἄλ-
 λων χημάτων, καὶ γυναικικῶν ἱματίων ἐν
 πλατείαις ταῖς κρηπῖσι, καὶ γλώτῃσι τῶν
 ὑποδημάτων περιόντες. ἐλέγοντο δ' Φα-
 ρισαῖοι, διὰ τὸ ἀφωεισμηδύας εἶναι αὐτοὺς
 ἀπὸ τῶν ἄλλων, διὰ τὴν ἐφελοπερισσο-
 C θρησκείαν πᾶρ αὐτοῖς νεομισμηδύω. Φάρες
 γὰρ κ' τὴν Εβραϊδα ἐμυλωδέεται ἀφο-
 ρισμός.

Ἐμολόγουν δὲ ἔτοι ἀνάσασιν νεκρῶν ;
 Ἰησέυον τε Ἀγγελος εἶναι, καὶ πνεῦμα. ἡ-
 γνήσαν δ' υἱὸν Θεοῦ, ὡς οἱ ἄλλοι. ἀλλὰ καὶ
 εἰμαρμένη, καὶ ἀστρονομία παρ' αὐτοῖς σφό-
 δρα ἐχηματίζεν. αὐτὰ γὰρ τὰ Ἑλλήνι-
 κα ὀνόματα τὰ ἐκ τ' τῶν πεπλανημῶν
 ἀστρονομίας, κατὰ τὴν Εβραϊδα διάλε-
 κτον ἐτέροις ὀνόμασι παρ' αὐτοῖς μετωνό-
 μαται, οἷον Ἡλι' Ἡμακαίσεμες, Σελή-
 νη Ἰερεεκαμαλθανά, ὅθεν καὶ Μῆνη καλεῖται.
 Ἰερεε γὰρ ὁ μὴν λέγεται, Μῆνη δ' Σελήνη,
 ὡς καὶ παρ' Ἑλλήσι διὰ τὸν μῆνα. Ἀρης,
 Χωχέρ Οκμώλ. Ἑρμῆς, Χωχέρ Οκμώδ.
 Ζῆς, Χωχέρ Βάαλ. Ἀφροδίτη, Σερεα, ἡ
 ῤι Λαήδ. Κρόν', Χωχέρ Σαβήθ. λέγε-
 ται δὲ πάλιν παρ' αὐτοῖς καὶ ἄλλοις ὀνόμα-
 σιν. ὅσα ἡδυμήδῳ δὲ ἀκείῳς τὴν τέ-
 των ἐπωνυμίαν ἐκτεῖναι, ἀλλὰ καὶ τὰ μα-
 ταίως νομιζόμενα εἰς δεξιμὸν σοχείων πᾶσι
 τοῖς πεπλανημένοις ὀνόματα, ὡς Ζῶς

δια καλῶσι, καὶ ἀθεμίτως τὸν κόσμον εἰς
ἀσέβειαν ἐπλάησαν. ἔγω πάλιν Εβραϊ-
κῶς αὐτὰ καλῶσι Τέλαα, Σῶρ, Θωμίμ,
Σαρατάμ, Αρει, Βεθλα, Μωζανή, Α-
κράβ, Κεσέτ, Γαδί, Δαλμί, Δεγγίμ. οἱ τινες
τοῖς Ἑλλήσι μάτλω, λέγω δὴ οἱ Φαρισαῖοι,
ἀκολοῦθῆσυντες μετωνόμασαν εἰς τὴν Ε-
βραϊδα τὰ αὐτὰ ὀνόμαζαι ἔγω. Κεῖν δὴ
τοῖς παρ' ἐκείνοις λεγόμενον Τέλαα, Ταυ-
ρην Σῶρ, Διδύμης Θωμίμ, Καρκίνον Σαρα-
ταν, Λέοντα Αρει, Παρθένον Βεθλα, Ζυγὸν
Μωζανή, Σκορπίον Ακράβ, Τοξότην Κεσέτ,
Αἰγόκερην Γαδί, Υδροχόον Δαλί, Ιχθύας Β
Δεγγίμ.

Ταῦτα δὲ μοι εἰς ἐρώτησιν τῶν ἐν-
τυγχανόντων κατετάκται, ἵνα τὴν
χυδαῖολογίαν τῶν τὴν ἀσύστατον καὶ φρενο-
βλαβὴ μωρολογίαν τῆς Αστρονομίας τῶ βίῳ
παρεισαζάντων συστήσῃ. ἤλεκται γὰρ αὕτη
ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἀσύστατος ἔσα, καὶ
ἐσφαλμένη. εἴρη) ὅ καὶ ἡμῖν ἐν ἄλλοις λό-
γοις πολλὰ πρὸς ἀνατροπὴν τῶν γῆρεσιν καὶ
εἰμαρμύλῳ νομιζόντων, καὶ μάλιστα ἐν τῷ
προομικῷ τέττε τῷ συντάγματι ἐν ὀλί-
γῳ ἡμῖν καὶ τῶν αὐτῶν πεπραγμάτευται.
ἀλλὰ διὰ τὸ μή τινα νομίσαι καὶ συκοφαν-
τίαν ἡμᾶς κατὰ τινων φέρεσθαι, καὶ μήτ' ἀλη-
θῆ ἐκ πρῶτων ἀκείδωσαντας ἐκθέσθαι,
ταῦτα ἡμῖν καὶ ὀνομασίᾳ εἴρηται. ἐχάτη ὅ
αὐτοῖς δοπορία καὶ ἡλιθιότης, ἐχ' ἡ τυχῶσα
τοῖς καὶ ἀνάστασιν ὁμολογῶσι, καὶ κρίσιν δικαίαν
ὀριζομένης, εἰμαρμύλῳ λέγειν. πῶς γὰρ δύ-
ναται κρίσις εἶναι καὶ εἰμαρμύλη, δυοῖν γὰρ ἀ-
νάγκη ἴσχυος. ἢ γενέσεως ὑπαρχούσης, μή
εἶναι κρίσιν, διὰ τὸ τὴν πρᾶξιν εἶναι ἀφ' ἑαυ-
τῆς πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκῃ ὑπικρατεί-
ας τῆς πεπρωμένης. ἢ ὅτι κρίσεως ὑπαρχούσης,
καὶ ἐν ἀληθείᾳ ἐπαπειλόμενης, καὶ νόμων
δικαζόντων, καὶ τῶν τὸ πονηρὸν δρῶντων δι-
κην ὑπεχόντων, νόμος τε ὁμολογούμενος δι-
καίος, καὶ κρίσεως Θεῶς ἀληθεστάτης, ἀργὴν
εἶναι τὴν πεπρωμένην, καὶ μὴ ἔχειν ὅλως σύ-
στασιν τὸ πρῶτον.

Οπότε διὰ τὸ διῶσθαι ἀμαρτάνειν, καὶ μὴ
ἀμαρτεῖν, τὸν μὲν διὰ τὰ ἀμαρτήματα δίκῃ
ἀπαιτεῖσθαι, τὸ δὲ ἔπαινον ἀπεκδεχεσθαι, διὰ
τὸ εὖ πεπραχέναι, ὥρισται καθ' ἑκατέρων τὸ
διάφορον. οἷς καὶ μία Φωνὴ δικαία λέγειν ἐν

A (Zodia vulgo nominant) à quibus im-
pictatis in mundum propagata sunt se-
mina, ista, inquam, illi Hebraicè ita red-
diderunt. Telaa, Sor, Tomin, Saratam,
Ari, Bethula, Mozenae, Acrab. Keser,
Gadi, Dalmii, Deggim. Hunc in modum
Pharisei Græcorum vestigia persecuti,
eadem ab his usurpata vocabula Hebrai-
cis vocibus interpretati sunt. Nam Aries
is est, quem Telaa nuncupant. Taurus
Sor, Gemini Tomin, Cancer Sarata,
Leo Ari, Virgo Bethula, Libra Mozane,
Scorpius Acrab, Sagittarius Keser, Capri-
cornus Gaddi, Aquarius Dali, Pisces Deg-
gim appellantur.

III. Sed hæc omnia nequaquam ad
Lectorum perniciem commemorare stu-
dimus; neque ad eorum vanitatem com-
mendandam, qui stolidam & ineptam As-
tronomiæ scientiam in hominum vitam
invexerunt. Satis illam vis ipsa veritatis
expugnat, & ejus errorem, inconstantiam-
que coarguit. Ac cum nos alias pluribus
adversus eos disputavimus, qui Nativita-
tem ac Fatum adtruebant; cum in ope-
ris hujus exordio eundem errorem brevi
reprehensione perstrinximus. Sed ne quis
per calumniam incescere nos quempiam
putaret: nec quæ certò à nobis accepta
explorataque essent, in medium asserere,
nominatim illa percensenda duximus. Est
illud verò extremæ cujusdam imperitiæ,
ne dicam amentitiæ, cum Resurrectionem
mortuorum esse fateare, ac justissimum de
cujusque factis Judicium constitutum, Fa-
tum nihilominus esse ullum asserere. Qui
enim duo ista convenire possunt, judici-
um, inquam, atque Fatum? Horum enim
alterum necesse est: vel si ulla sit geni-
talis necessitas, nullum esse Judicium:
quòd qui committit aliquid, non id sua
sponte facit, sed factorum vi ac tyrannide
compulsus, vel si Judicium est ullum, nec
frustrà in comminationibus obijci solet,
atque & leges aliquæ sunt, & flagitiosis
hominibus scelerum poenæ constitutæ; si
denique justa à Deo Lex tradita, & illius
Judicium omni ex parte veritati consenta-
neum est, necesse est, inquam, superva-
cuum esse fatum illud, nec ullo in loco
consistere.

IV. Etenim non aliam ob causam,
nisi quòd peccare, necne sit in arbitrio
cujusque positum, hoc discrimen intro-
ductum est, ut alter admissorum scelerum
poenas luat, alter pro rectè factis præ-
mium laudemque consequatur. Quod qui-
dem brevi justissimaque sententia comple-

Pharisei.

Contra Fa-
tum diffini-
tur.

Pharisæi. Cui possumus, quæ ab Isaia Propheta ex persona DEI verissimè pronuntiata legitur. *Si volueritis, & obedieritis mihi, bona terra comeditis. Si autem nolueritis, neque obedieritis mihi, devorabit vos gladius. Os enim Domini locutum est ista.* Ex quo peripicuè illud, ac citra ullam dubitationem efficitur, Libertatem homini à DEO esse concessam; cum ita per sese dixerit: *Si volueritis & nolueritis, Aded ut benè agere, vel malorum cupiditatem concipere, illius arbitrio sit relictum.* Quamobrem sæpè illud, ac variè, nec una voce personandum, ac frequentissimè contra impostores istos repetendum est dictum in eos Salvatoris illud, *Va vobis Scribae, & Pharisei hypocrite: quoniam reliquistis quæ graviora sunt legis, iudicium & misericordiam: & decimatis anethum, & mentham, & rutam, & mundatis quod de foris est calicis, & paropsidis: quod intus est, plenum est immunditia, & fœditate. Et approbatis iustum esse jurare in eo, quod est super altare: jurare autem in altari ipso, iuramentum apud vos religione solvitur. Et in cælo jurare nihil esse dicitis. Qui autem iuraverit in eo, qui supra illud est, id verò iustum censetur. Nonne altare portat id, quod impositum est, & cælum thronus ejus est, qui in illo insidet? Et quod dicitis: Si quis dixerit Patri, & matri: Corban, hoc est munus quod ex me tibi proderit, & non honorabit Patrem, & irritum fecistis mandatum Dei per traditionem seniorum deservorum. Et circuitis mare, & aridam, ut faciatis unum Proselytum; & cum factus fuerit, facitis illum duplo quam vos filium geennæ.*

Quid igitur ad eos homines refellendos divinis illis sententiis adjici gravius potest? Itaque satis esse arbitror Salvatoris vocem, ac verissimum illud oraculum, cui ne minimum quidem reluctari potuerunt.

ADVERSUS HEMEROBAPTISTAS, quæ est Heresis IV. Judaismi, ordine XVII.

PROXIMA est Hemerobaptistarum secta; quæ ut ab aliis nulla in re

σωτόμῳ ἀληθείᾳ, διὰ Ἡσαΐᾳ τῷ Προφῆτι ἐκ πρώτης Κυρίᾳ εἰρημένον, τὸ εἶναι θέλητε καὶ εἰσακῶστέ μᾶ, τὰ ἀγαθὰ τῆ γῆς φάγηθε· εἰάν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακῶστέ μᾶ, μάχαιοι ὑμᾶς κατέδετα. τὸ γὰρ σῶμα Κυρίᾳ ἐλάλησε ταῦτα. ὥς τε παντί τῳ δῆλόν ἐστι, καὶ ἀναμφίβολον, ὥς τὸ αὐτεξέσιν παρῆχε Θεός, δι' αὐτῶ φήσας, τὸ εἶναι θέλητε, καὶ μὴ θέλητε, ὥς τε τὸν ἀνθρώπον εἶναι τὸ ἀγαθοεργεῖν, ἢ τὸ φαύλων ἐφίεσθαι πραγμάτων. οἷς Ἰππωνητέον ἐστὶ πυκνότερον καὶ πολλαχῶς, καὶ διὰ μιᾶς φωνῆς, ἀλλὰ πολλὰς τὰ πρὸς τῷ Σωτῆρι. πρὸς αὐτὸν εἰρημένα· καὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καλελοῖσθε τὰ βαρέα τῶ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον, καὶ ἀποδεκατῆτε τὸ ἀνθηθον, καὶ τὸ ἡδύσμιον, καὶ τὸ πηγανον, καὶ καθρίζετε τὸ ἐκτός τῶ ποτηρίου καὶ τῶ πίνακος, τὸ δὲ ἐντός ἐστὶ μεσὸν ἀκαταρσίας καὶ ἀκραιφσίας. καὶ δοκιμάζετε δικαίον εἶναι, ὁμνῶναι ἐν τῷ ἐπάνω τῷ θυσιαστηρίῳ, τὸ δὲ ἐν ὑπὸ τῷ θυσιαστηρίῳ παρ' ὑμῶν * τῷ ὀρκῳ λέγεται, καὶ τὸ ἐν τῷ ἔργῳ ὁμνῶναι ἔδεν ἐπὶ τῷ φαι. εἰάν δὲ τις ὁμοίῃ ἐν τῷ ὑπεράνω λυται. αὐτῶ, τὸ το δεδικαῖον. ἐχὶ τὸ θυσιαστηρίον βαρύνει τὸ Ἰππικέμνον, καὶ ὁ ἔρανός θρόνος ἐστὶ ἐπ' αὐτῷ Ἰππικαδεζομένῳ; καὶ ὅτι λέγετε, εἰάν τις εἴπῃ πατρί καὶ μητρί κορβάν, ὃ ἐστὶ δῶρον ὃ ἀν' ἐμῶ ἀφελήθῃς, καὶ ἐκ ἐτι μὴ τμήσῃ τὸν πατέρα, καὶ ἡθετήσατε τὴν ἐνδολὴν τῷ Θεῷ, διὰ τῆς τῶν πρεσβυτέρων ὑμῶν πᾶσδοσεως. καὶ κυκλεύετε θάλασσαν καὶ ξηρὰν ποιῆσαι ἓνα πρὸς ἡλύον, καὶ ὅταν γῆται, ποιεῖτε αὐτὸν διπλότερον ὑμῶν ἢ τὸν γεέννης.

Τί τοίνυν περὶ τὸν ἄγῳν βήσεων ὑπερβάλοιτο τις πρὸς ἀντίθεσιν τῷ πρὸς εἰρημένων. ἀλλὰ καὶ δεκῶς μάλα ἡγῶματάς τας Σωτῆρος φωνῆς καὶ ἀληθινῆς λέξεσι, πρὸς ἃς οὐκ ἡδυνήθησαν ἀντωπῆσαι, ἔτε πρὸς τὸ βραχύτατον.

ΚΑΤΑ ΗΜΕΡΟΒΑΠΤΙΣΤΩΝ, * τετάρτη αἵρεσις ἀπὸ Ἰουδαϊσμοῦ, ἐπικαιδεκάτη δὲ τῇ ἀποκατάστα.

Ταύτας δὲ συνέπεται τις αἵρεσις Ἡμεροβαπτιστῶν, ἔτω καλεσμένη, μηδὲν μὲν πᾶσα.

ὡς ἀλλάττει τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἴσα τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων Φερνῆσα. ὃ μὴν ἐξισχυρῇ τοῖς Σαδδουκαίοις ἐν τῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει μόνον, ἀλλὰ τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις. τῆτο δὲ ὡς τὸν αὐτὴ κεκτημένη ἢ αἵρεσις, ὡς ἐν ἑαρί τε καὶ μετοπῶρῳ, χειμῶνι τε καὶ θερεὶ πάντοτε καθ' ἡμέραν βαπτίζεσθαι, ὅθεν καὶ * Ημεροβαπτιστὴν ἔλεγε τὴν ἐπωνυμίαν. ἔφασκε γὰρ αὐτὴ ἄλλως πῶς μὴ εἶναι ζῆν ἀνθρώπῳ, εἰ μὴ ἢ ἄρα καθ' ἐκάστην ἡμέραν βαπτίζοιτο ἴς ἐν ὕδατι, διπλοῦς τε καὶ ἀγνίζοιτο διὰ πάσης αἰτίας.

Πρὸς ταύτῃ δὲ καὶ αὐτὴν ἐξ ἑνὸς λόγου ἡμῶν ἀνατροπὴ γνήσεται, ὅτι ἀπιστίας παρ' αὐτοῖς μᾶλλον ἢ πίστεως οἱ λόγοι. ἐλέγχει γὰρ αὐτοὺς ἡ συνείδησις αὐτῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν βαπτίζομενων, ὡς ὅτι ἡ ἐλπίς τῆς χθρῆς ἡμέρας παρ' αὐτοῖς τέθνηκε, καὶ ἡ πίσις τε καὶ ὁ ἀγνισμός. εἰ μὲν γὰρ ἐν ἐνὶ βαπτισματι ἐτοίχην, ἄρα ἐθάψεν τῆτω, ὡς ζῶν ἢ καὶ ἀθανάτῳ ὄντι εἰς τὸν αἰῶνα. ὁπότε ὁ σήμερον μὲν ἐλάσαντο, ἔχ' ἐνεκεν πλύσεως σώματός, ἀλλὰ ἐνεκεν ἀμαρτημάτων, ἄρα κατ' αὐτοὺς ἐκαθαρίσθη. αὐτοὶς δὲ τῇ ἐξῆς πάλιν λούμενοι, ἀπεθήσαντο τὸ παρελθὸν ἐν τῇ χθρῆς τεθνήσκει βαπτισμα. εἰ μὴ γὰρ τὸ ὡς μιᾶς ἐτεθνήκει, οὐκ ἂν εἰς τὴν ἐξῆς ἐτέρῃς ἐπεδέοντο ὡς καθαρισμὸν ἀμαρτημάτων. καὶ εἰ ὅλως οὐκ ἀπέχονται τὰ ἀμαρτάνειν, ἰομίζοντες ὅτι τὸ ὕδωρ καθαρὶσθ' οὐδ' ἐνδελεχῶς καθ' ἐκάστην ἀμαρτάνοντας, μάταιός αὐτῶν ἡ ὑπόνοια, καὶ τὸ ὑπὸ τῆς φρενὸς καὶ ἑωλον. ἔτε γὰρ ὠκεανός, ἔτε πάντ' αὐτὰ ρεῖθρα καὶ πελάγη, ποταμοὶ τε αἰέννοιοι καὶ πηγαί, πᾶσα τε ἡ ὁμοιοτόκος φύσις συνελάττει δυνάται ἀμαρτήματα ἀφανίσαι. ἐπειδήπερ ὃ καὶ λόγον, ὃ δὲ ἐκ ὡς ἀγαθῶν Θεὸς γίνεται. μετάνοια γὰρ καθαρίζει, καὶ τὸ ἐν βαπτισμα διὰ τῶν μυστηρίων ὀνομασίας. παρελθόντα δὲ καὶ ταύτῃ, αὐτάρκως ἡγήσασθαι * τὸν ἐν ὀλίγῳ τὸ ἀλέξημα τῶν αὐτῶν φρενοβλαβείας ὑποδείξαι, ἕως ἐνταῦθα τοῖς ἐντυγχάνουσι σωτέτακται.

Ad dissidet; eademque dogmata cum Scribis, ac Phariseis amplectitur: ita cum Sadducæis non modò in neganda mortuorum resurrectione convenit; verum etiam communem cum iis infidelitatem, cæterarumque rerum pravitatem retinet. Hoc verò præcipuum habent; quòd tam vere, autumnoque, quàm æstate, atque hyeme quotidie lavant: unde & Hemerobaptistarum appellationem adepti sunt. Ita enim statuebant: vivere aliter hominem non posse, quàm si quotidie se aquis elueret, atque ab omni crimine purgaret.

Hemerobaptistæ.
Hæresis
xvii.

Sed à nobis uno verbo funditus everti secta illa potest; cujus dogmata ut à fide prorsus aliena, sic cum infidelitate conjuncta sunt. Cum enim diebus singulis abluantur, vel sua ipsi conscientia redarguuntur, omnem illam, quam pridè conceperant, spem cum fide atque expiatione perdidisse. Nam si unum duntaxat Baptismum tenerent, in eo fiducia aliquid, utpote perpetuo atque immortalis, collocare possent. Jam verò qui hodie non curandi corporis gratia, sed ad expianda scelera loti sunt, quibusque ideo repurgata, ut ipsi statuunt, omnia esse debent: iidem cum postridie rursus abluuntur, declarant profectò hesternum illum baptismum evanuisse. Nisi enim iste periisset, nihil erat cur ad criminum expiationem denuò illum postera luce repeterent. Quòd si peccare omnino non desinunt; existimantque se cum perpetuò ac diebus singulis peccent, expiari aqua posse, vehementer aberrant, nec est eorum instituto vanius aut absurdus quicquam. Etenim neque Oceanus ipse, neque maria omnia; neque perennes fluviorum aquæ, vel fontium; neque quicquid usquam pluviarum est, si unum in locum conveniant, eluere peccata hominum possunt: quando id citra omnem rationem, citraque DEI præceptum adhibetur. Purgare proinde scelera pœnitentiæ est, uniusque Baptismi, per mysticarum rerum appellationem. Sed nos ab hac etiam secta ad aliam transibimus: cum abundè esse putemus paucis adversus illorum stoliditatem remedia comparasse. Hactenus igitur in lectorum gratiam ista disputata sint.

Nazarzi.
Hæresis
xviii.

ADVERSUS NAZARÆOS,
quæ est Judaismi Hæresis V.
ordine XVIII.

ΚΑΤΑ ΝΑΖΑΡΑΙΩΝ, ΑΠΟ ΙΟΥ-
δαϊσμοῦ πέμπτη, τῇ δὲ ἀκολουθίᾳ
ὀκτωκαιδέκτῃ.

I. **N**UNC alia mihi post Hemero-
baptistas Hæresis exponenda,
quæ Nazaræorum dicitur. Qvi quidem
ut accepimus genere Judæi sunt, è Ga-
laatide, & Basanitide, ac reliquis ultra
Jordanem regionibus oriundi. Quam-
obrem cum hæc secta Israelitica ex gen-
te profecta sit, Judæorum in omnibus
dogmata complectitur, nec ab iis, quos
antea commemoravi, ferè ulla in re dif-
fidet. Nam & Circumcisionem perinde
atque alii retinet; & idem Sabbatum
observat; eademque festa celebrat: sed
neque farum neque Astronomiam admir-
tit. Ac cum veteres illos Patriarchas, de
quibus in Pentateucho mentio est, appro-
bet, qvi ab Adamo ad Moysen usque in-
signi pietate floruerunt: nimirum Adam,
Seth, Enoch, Marhufalam, Noë, Abraam,
Isaac, Jacob, Levi, Aaron, ac Jesum Na-
ve filium, Pentateuchum nihilominus
ipsam repudiat. Nec Moysen quidem
abjicit, neque oblatam huic à DEO le-
gem esse diffiteretur, sed aliam fuisse dicit
quàm quæ vulgò circumfertur. Ex quo
factum est, ut Judæorum ceremonias re-
liqvas observent, utpote Judæi: à sacrifi-
ciis abhorreant; neque animatâ re ullâ
vescantur. Itaque carnes in cibum ad-
hibere, vel sacrificare nefas esse ducebant.
Conficta enim hæc esse volunina, neque
eorum quicquam à majoribus profe-
ctum. Ejusmodi Nazaræorum discrimen
à reliquis fuit. Unde & facilè non uno
duntaxat in loco, sed in pluribus refu-
tari possunt.

II. Ac primum quodd veteres Patriarchas,
& Moysen probant, quæro ab illis, cum nul-
la de iis alia Scriptura meminit, unde &
horum appellatio, & egregia virtus nisi
ex illis voluminibus cognita esse potue-
rit? Qvi porro convenit veritatem in
unum cum falsitate concurrere? eandem-
que Scripturam partim vera, partim falsa
jactare? cum Salvator dixerit: Aut facite ar-
borem bonam, & fructus bonos: aut arbo-
rem malam, & fructus malos. Neque enim
potest arbor bona malos fructus facere,
neque arbor mala bonos fructus facere.
τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ ὅν καρπὸς σαπρὸς. ἢ διώκεται ὅν δένδρον ἀγαθὸν
καρπὸν σαπρὸν ποιῆσαι, ἢ δὲ δένδρον σαπρὸν καρπὸς ἀγαθὸς ποιῆσαι.

ΕΞΗΣ δὲ ὑπεβαλέμαί διηγέωσθαι τὰ καὶ
ἄλλῃσιν τὴν μὲν ὅν Ημερεδωπτισίας
καλεσμένην τῶν Νασαράων, οἱ τινες Ἰουδαῖοι εἰ-
σι τὸ ἄλλο, ἀπὸ τῆς Γαλααδίτιδος καὶ Βασανί-
τιδος, καὶ τῶν ἐπέκεινα τῆς Ἰορδάνος ὁρίων ὄντων,
ὡς ὁ εἰς ἡμᾶς ἐλθὼν παρέχει λόγον. Ἐξ αὐτῶν
δὲ ὁ Ἰσραὴλ ἔστα. ἢ τις τὰ πάντα Ἰουδαίᾳ,
μηδὲν περαιτέρω φερύσσεια χερδὸν τῶν παρει-
ρημένων. ὡς τομὴν ὅν ὡσαυτως ἐκέντητο,
Σάββατον τὸ αὐτὸ ἐφύλαττεν, ἐορταῖς τῶν
αὐτῶν προστανέχεν, ἢ μὴν εἰμαρμένῳ παρ-
εισῆλθαι, ὅτε Αστρονομίαν. καὶ πατέρας μὲν
ἐδέχετο ὅν ἐν τῇ Πεντατείχῳ ἀπὸ τῆς Α-
δάμ μέχρι Μωϋσέως, ὅν ἐν ἀριεῖα θεο-
σεβείας διαφανέως ὑπέδειξαντας. Φησὶ δὲ
Ἀδάμ καὶ Σήθ, καὶ Εὐαὶχ, καὶ Μαθθασά-
λα, καὶ Νῶε, καὶ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ
Ἰακώβ. Ἀδὴν τε καὶ Ἀαρὼν, καὶ Ἰησοῦν τῆς
Ναυῆ. αὐτὴν ὅν παρεδέχετο τῇ Πεντατείχῳ,
ἀλλὰ ὡμολογεῖ μὲν τὸν Μωϋσέα. ἢ ὅτε ἐδέ-
ξατο νομοθεσίαν, ὅπως δὲν ὅν ταύτῃ δὲ
Φησὶν, ἀλλ' ἐτέραν ὅθεν τὰ μὲν πάντα φυ-
λάττεται τῇ Ἰουδαίᾳ Ἰουδαῖοι ὄντες, θυσίαν δὲ οὐκ
ἔθουον, ὅτε ἐμφύχων μετέχον, ἀλλὰ ἀθέ-
μιτον ἦν παρ' αὐτοῖς τὸ κρεῶν μεταλαμβάνειν,
ἢ θυσιάζειν αὐτοῖς. ἔφασκεν ὅν πε-
πλάσθαι ταῦτα τὰ βιβλία, καὶ μηδὲν τῶν
ὑπὸ τῶν πατέρων γεγεννηθῶν. αὐτὴ ἦν ἡ τῶν
Νασαράων διαφορὰ πρὸς τὰς ἄλλας. ὡς ἡ
πρὸς αὐτοῖς ὁ ἔλεγχος οὐκ ἐν ἐνότητι, ἀλλὰ
ἐν πολλοῖς ἐστὶ φανερόν.

Πρῶτον μὲν τὸ ὁμολογεῖν αὐτοῖς ὅν Πα-
τέρας, καὶ Πατριάρχας, καὶ Μωϋσέα. ἄλλης
γραφῆς ὅν ὡς τῶν μὴ λεγόντων, πόθεν
αὐτοῖς ἡ γνώσις τῶν πατέρων ὀνοματίας
καὶ δειξείας, εἰ μὴ ἐξ αὐτῶν τῶν γραφῶν
τῆς Πεντατευχῆς; καὶ πῶς οἷόν τε ἐν ταύτῃ
εἶναι ἀληθὲς καὶ ψεῦδος; καὶ ἐν μέρει τὴν
γραφὴν ἀληθεύειν, ἐν μέρει δὲ ψεύδεσθαι;
ὅν Σωτὴρ λέγοντος, ἢ ποιήσατε τὸ δέν-
δρον ἀγαθόν, καὶ ὅν καρπὸς ἀγαθός, ἢ
δένδρον σαπρὸν, καὶ ὅν καρπὸς σαπρὸς. ἢ διώκεται ὅν δένδρον ἀγαθὸν
καρπὸν σαπρὸν ποιῆσαι, ἢ δὲ δένδρον σαπρὸν καρπὸς ἀγαθὸς ποιῆσαι.

μάταια τοίνυν αὐτῶν ἡ διάνοια, καὶ ἡ εἰς-
 ἡγήσις ἐκ πολλῶν ἔχουσα τὴν ἀνατροπὴν, ὡς
 ἄχει τὸ δεῦρο ὃ μόνον τὰ ἐν ταῖς γραφαῖς
 ἀέται, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ τόποι τῶν πῶ-
 δοξοποιῶν σωματοποιεῖνται. πρῶτον ὅπως τὸ
 πῶδατον ὃ Ἀβραάμ προσέφερε τῷ Θεῷ,
 ὅρθε Σιών ἄχρι τῆς δεῦρο ἔτω καλῶς μῦθον.
 ἀλλὰ καὶ ὅπως ἡ θρῦς * τὸ Μамбрѣ, ἔνθα τῆς
 Ἀγγέλοις παρετέθη ὁ μόχθος ὅπως δὲ Ἀ-
 βραάμ Ἀγγέλοις παρέδωκε κρεῶν τινὶ ἐπι-
 μασίαν, διδοῦσαν ὅσα ἦν αὐτὸς τῆς τέτων
 μετ' αὐτοῦ.

For. η, vel
 πδ.

Ἀλλὰ καὶ τὰ πῶδατα τυθέντ' ἐν τῇ Β
 τῶν Αἰγυπτίων χώρα ἔτι παρ' Αἰγυπτίοις
 τυγχάνει ἀδορμῆς ἢ πῶδατος, καὶ πῶδα τῆς
 Εἰδωλολάτρειας. ἐν γὰρ τῷ παρῶ, ὅτε τὸ
 Πάχα ἐγέρτο ἐκείσε, ἀρχὴ δὲ αὕτη γίνεται
 τῆς ἑαυτοῦ, ὅτε ἡ πρώτη ἰσημερία, ἐκ μίλτε-
 ως λαμβάνουσι πάντες Αἰγύπτιοι καὶ ἀγνώ-
 σιαν, καὶ χρεῖσι μὲν τὰ πῶδατα, χρεῖσι δὲ
 καὶ τὰ δένδρα, τὰς συκάς, καὶ τὰ ἄλλα,
 Φημίζοντες καὶ λέγοντες, ὅτι Φησι τὸ πῶρ
 ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ κατέφλεξε ποτε τινὶ οἰ-
 κημένῃ. τὸ δὲ χῆμα τὸ αἶματ' ἐν τῷ πυρ-
 πόν ἀλεξήτηριον ἐστὶ τῆς τοσαύτης πληγῆς
 καὶ τοιαύτης. πόθεν δὲ ὅσα ἔχομεν δεῖξαι
 πῶς τὸ ἀκολυθίας, ὡς ἔτι καὶ δεῦρο τὰ λεί-
 ψανα τῆς τῆς Νῶε λάρνακος δεικνύται ἐν
 τῇ τῶν Καρδουέων χώρᾳ. καὶ πάντως δὲ εἰ
 ἐπιζητήσῃ τις, καὶ ἀνερευνήσῃ καὶ τὰ λεί-
 ψανα τῆς θυσιαστικῆς, ἐπείπερ ἀκολυθόν ἐστιν,
 εὐροὶ ἂν ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς ὄρεως, ὅπως ἔμεινε
 Νῶε ἐξελθὼν ἀπὸ τῆς κιβωτοῦ, καὶ πρὸς
 ἐνέγκας ἀπὸ τῶν ζώων τῶν κατὰ τῶν, καὶ
 τῶν τεσσάρων Κυρίῳ τῷ Θεῷ, ὅτε ἤκουσεν ἰδὲ
 δέδωκά σοι πάντα ὡς λάχανα χόρτα, θυ-
 σον καὶ φάγε. παρελεύσομαι δὲ καὶ ταύ-
 τῆς πάλιν τὸ ἐπίσταντον, καὶ ἡλίθιον τῆς αἰ-
 ρέσεως, δεκεοθεῖς ταῖς πρὸς τῆς οὐλῆς
 γαῖας λέξεσιν, ἐναπαρεῖσας ὑπὸ τῆς ἡμῶν βρα-
 χυτητ', ἐνταῦθα πρὸς ἀντίθεσιν τῆς πλά-
 νης τῆς πρὸς τῆς οὐλῆς αἰρέσεως.

ΚΑΤΑ ΟΣΣΗΝΩΝ, ΕΚΤΗ
 αἵρεσις ἀπὸ Ἰουδαϊσμοῦ, ἐννεακαίδεκάτη
 δὲ τῇ ἀκολυθία.

ΜΕΤΑ ταύτῃ πάλιν ἄλλη τις αἵρεσις
 ταύταις πῶδα πεπλεγμένη, ἡ τῶν Οὐση-

Α Quocirca vanissimum horum hominum ingenium est : doctrinaque ipsa multis ex capitibus everti ac refutari potest. Præsertim cum in hodiernum usque tempus non modò celebrentur ea, quæ iis in libris gesta memorantur ; sed & ipsa met loca represententur, ubi admiranda illa prodigia contigerunt. Imprimis mons Sion, ubi ovem DEO Abrahamus immolavit, idem ad hoc tempus nomen obtinuit. Tum ubi quercus illa Mambre fuit, quo in loco vitulum Angelis apposuit. Quem cum illis epularum apparatus instrueret, verisimile est eorum & ipsum participem extitisse.

Nazaræi.
 Hæresis
 XIX.

III. Quinetiam quod ad illum agnum attinet, in Ægypto à Judæis immolatum ejus rei memoria apud Ægyptios, ipsosque Deorum cultores hodieque remanet. Etenim sub idem tempus, quo illic olim Pascha celebratum est, quod in veris initium atque Æquinoctium incidit, Ægyptii omnes minio oves suas inficiunt, nec non & arbores, uti ficus, & cætera ejusmodi. Cujus quidem ritus tamen causam nesciant, istud tamen præ se ferunt, ac vulgò jactitant : Illo die universum terrarum orbem incendio conflagrasse. Hujus porro calamitatis aver-

Ægyptio-
 rum con-
 suetudo.

tendæ vim quandam in cruore illo, atque igneo colore esse positam. Quibus verò de causis, negant sibi esse comper- tum. Sed & hucusque in Cardyæorum regione Arcæ Noëmiticæ reliquias ostendunt. Ac si quis diligentius perquirat, non dubito, quin altaris quoque vestigia, quod ipsum consequens est, ad montis radices invenire possit : ubi tum Noë ex arca progrediens mansit, & de puris animalibus, atque adipibus Domino Deo sacrificium instituit. Quo etiam tempore illud à Deo oraculum accepit. Ecce dedi tibi omnia, tanquam barbarum olera, mandata & comede. Verum hæresis hujus adulterina, stultaque dogmata missa faciam. Siquidem pauca hæc sufficiunt à nobis hucusque disputata, atque ad eum errorem propulsandum in medium allata.

Gen. 9. 3.

CONTRA OSSENOS, QUÆ
 est VI. Hæresis Judaismi, or-
 dine XIX.

I. SEQUITUR Ossenorum hæ-
 resis cum superioribus implicita.
 D ij

Offeni,
Hæresis
xix.

Mari
mortuum.

ElxaiPseu-
dopropheta

Nam & hi perinde ut illi Judæi sunt, & simulandi artifices, atque imprimis cal-
lidi. Ferunt istos ex Nabatæa, Ituræa, Moabitide, & Areilitide originem tra-
xisse, quæ regiones ultra vallem salu-
ginosam positæ sunt. Hoc enim nomine
sacris in literis tractus ille superior ap-
pellatur, qui idem est cum Mari mortuo.
Offenorum porro genus istud si nomen
interpretet, idem est ac firmum & soli-
dum. Ad hos postea Elxai se quidam
aggrevavit, imperante Traiano, post ad-
ventum Christi Domini. Qui cum fal-
sò Prophetam se diceret, Librum quen-
dam velut Prophetico spiritu afflatus e-
didit, divina scilicet sapientia plenum.
Hujus præterea fratrem Jexeum nomi-
ne commemorant. Cæterum homo ille
moribus perditus atque impostor fuit.
Nam cum genere ac secta Judæus esset,
ad legis præscriptum minimè vitam suam
accommodavit: sed alia omnia loco ejus
obtrusit, ac sectatores suos in transversum
abduxit. Inter alia per salem ac terram,
panem, cælum, æthera, ventumque
velut numina dejerare jussit. Interdum
et alios testes definit. Nimirum Cæl-
um, Aquam, & Spiritus, sanctos ora-
tionis Angelos, oleum, salem, & ter-
ram. Præterea virginitatem odit, con-
tinentiam damnat, & ad ineundas nu-
ptias compellit. Tum verò commenta
quædam ac somnia tanquam Apocaly-
psis suis reliquit. Quos etiam simulato-
res esse docuit; cum ullum negaret esse
crimen, si quis persecutionis tempore
Idola veneretur, dummodò minimè id
ex animo faciat; aut si quid ore tenus
non item animo profiteatur.

II. Adducit & hujus rei testem vete-
rator Phineem quendam Sacerdotem è
Levitico genere, de Aaronis, ac veteris
illius Phinees stirpe: qui regnante Da-
rio in captivitate Babylonica Suis ado-
rata Diana periculum capitis effugit.
Ita ejus omnia falsa sunt, ac ridicula
commenta. Hic igitur olim se ad Offe-
norum hæresim adjunxit. Cujus hodie
in Nabathæa & Peræa Moabitibus vicina re-
gione reliquæ supersunt, & Sempse-
orum vulgò natio hæc hominum dicitur.

Οοσηνών καλεμένη, ἥ ἐτι λεῖψανα καὶ δευροῦ πάρχει ἐν τῇ αὐτῇ Ναβατίτιδι γῇ, τῇ καὶ Περαία πρὸς τῇ Μωαβίτιδι ὅπῃ γένῃ * Σεμφέων καλεῖται. F. Σαμ. φάσι.

ανῶν καλεμένη. Ισδαῖοί τε ἔτοι, ὡς καὶ αἱ προ-
ειρημέναι, ὑποκρίται τὸν τρόπον, δεινοὶ τ' ἱπ-
νοισιν. ὠρμηνται ὅ ἔτοι, ὡς ἡεῖς ἡμᾶς ἐλθῆσα
πείχει πρὸς ὁδοῖς, διὰ τ' Ναβατίτιδος χώ-
ρας, καὶ Ιταραίας, Μωαβίτιδος τε καὶ Αρηίλι-
τιδος τ' ἐπέκεινα τῆς κοιλάδος τῆς ἀλυκῆς
ἔως ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ καλεμένης ὑπέκει-
μένης χώρας. ἐστὶ αὐτῇ νεκρὰ καλεμένη θά-
λασσα. τὸτο δὲ τὸ γῆρ' τ' Οοσηνῶν ἐρμη-
νάζεται διὰ τ' ἐκδόσεως τῶν ὀνόματ' εἰσα-
ρὸν γῆρ'. σωήθη δὲ τέττις μετέπειτα ὁ
καλεμνὸς Ηλξά, ἐν χρόνοις Τραϊανῶ βα-
σιλέως, μὲν τ' τῷ Σωτήρ' παρυσίαν, ὅς ἐ-
βγένετο ψευδοπροφήτης. συνεγράψατο ὅ ἔ-
τι ριβελίον δὴθεν καὶ προφησίαν, ἥ ὡς καὶ ἐν
θεῷ σοφίαν. φασὶ ὅ καὶ ἄλλον τινὰ Ιεζεῖον ἀ-
δελφὸν τέττι. γέγονε ὅ ἔτι ὁ ἀνδρῶπ' οὐ
πεπλανημέν' τ' τρόπον, ἀπαληλὸς τὴν γνώ-
μην, διὰ Ισδαίων ὀρμώμεν', καὶ τὰ Ισδαίων
φροσῶν, καὶ νόμον δὲ μὴ πολιτευόμεν', ἑτε-
ρα δὲ ἀνθ' ἑτέρων παρεισφύρων, καὶ τ' ἰδίαν αὐ-
τῷ αἵρεσιν πλανήσας. ἅλας, καὶ ὕδωρ, καὶ γῆν,
καὶ ἄρτον καὶ κριθὸν, καὶ αἰθέρα, καὶ ἀνεμὸν ὅσων
αὐτοῖς εἰς λατρίαν ὀρίσάμεν' ὡσαύτως δὲ
κε. ποτὲ δὲ πάλιν ἄλλας μάρτυρας ἐπὶ ὀρί-
σάμεν', τὸν κριθὸν Φημί, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ
πνευμάτω φησὶν, καὶ ἀγίους ὅντων Ἀγγέλους τῆς
προσευχῆς, καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ τὸ ἅλας, καὶ τ' γῆν.
ἀπεχθάνε' ὅ τῇ παρθενίᾳ, μισεῖ δὲ τὴν ἐγ-
κράτειαν, ἀναγκάζει δὲ γάμον Φαντασιώδη
δὲ Ἰνα, ὡς δὴθεν διποκαλύψεως παρεισφύ-
ρει ὑποκρίτας δὲ * διδάσκει, φήσας μὴ εἶ-
ναι ἁμαρτίαν, εἰ καὶ ὡσαύτως εἰδῶλα καὶ
προσκυνῆσαι καὶ ἐνσάντ' διαγωγῆ, εἰαν,
μόνον ἐν τῇ συνειδήσει μὴ προσκυνῆσαι, καὶ
εἰ τι δ' αὖ ὁμολογήσῃ ἐν σώματι, ἐν δὲ τῇ
καρδίᾳ μὴ.

Μάρτυρα δὲ τινὰ παρεισφύρων ὅτι αἱ-
χύνεται ὁ ἀπατεῶν, λέγων, Φινεὲς τινὰ
ἱερεῖα τῶν διὰ γῆρας Λευὶ τε καὶ Ααρὼν, καὶ
τῶν ἀρχαίων Φινεὲς ἐν τῇ Βαβυλῶνι ἱπὶ τῆς
ἀρχμαλωσίας προσκυνῆσαντα τὴν Ἀρτεμιν,
ἐν Σέσις διαπεφηνῆσαι ὁλεθρον θανάτου
ἱπὶ Δαρεῖς τῷ βασιλέως, ὥστε εἶναι αὐτῷ
τὰ πάντα ψευδῆ καὶ μάταια. ἔτι μὲν ἐν
ἀνω σωήπται τῇ προειρημένη αἵρεσει τῇ τ'
F. Σαμ. φάσι.

Φαντάζονται δὲ δῆθεν καλεῖν τῶτον διῶα-
 μιν ἄποκεκαλυμμένῳ διὰ τὸ ἰὴλ καλεῖ-
 σθαι δύναμιν, Ξαὶ δὲ κεκαλυμμένον. ἡ λέγ-
 χθη δὲ τὸ πᾶν τῶ Ἰππηδεύματι Φρύ-
 αγμα, καὶ εἰς μεγάλῳ ἀγχυνῶν ὑπέπε-
 σε ὡς τοῖς δυναμῶσι τὰ ἀληθῆ καὶ νο-
 εῖν τε καὶ ἀκρίβειαν. ἔτι γὰρ καὶ δεῦρο ἄπο
 τῶν ἡμερῶν Κωνσταντῆς τε καὶ τῶν νυν
 βασιλέων σαφῶς ἐλέγχονται. ἕως μὲν
 γὰρ Κωνσταντῆς, ἐκ τῶ Ἰσχυρὸς αὐτῷ Μαρθῆς
 τις καὶ Μαρθὰνα δύο ἀδελφαὶ ἐν τῇ αὐ-
 τῶν χώρα ἀντὶ Θεῶν πορσεκυνῶν, ὅτι δῆ-
 θεν ἐκ τῶ ἀπέρματι τῶ πορσεκυνῶν Ηλ-
 ξαὶ ὑπῆρχον. τέθνηκε δὲ ἡ Μαρθῆς πρὸ ὀ-
 λίγου τῶ χρόνου, Μαρθὰνα δὲ εἰς ἔτι δεῦρο
 ὑπῆρχεν, ὣν καὶ τὰ πύσμαθα, καὶ τὰ ἄλ-
 λα τῶ σώματι ρύπη ἀπεφέρωντο οἱ πε-
 πλανημένοι Αἰρετικοὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ, δῆ-
 θεν πρὸς ἀλέξουσιν νοσημάτων. ἔμην ἐν-
 ἡργον. ἀλλὰ τὸ πεπλανημένον σοβαρὸν
 αἰε, καὶ πρὸς ἀπάτῃ ἔριμον. τυφλὸν γὰρ
 ἡ κακία, καὶ ἀσωτέον ἡ πλάνη. καὶ ἕως
 πᾶ κατατρέβομαι τὰ πρὸ τῶ γόητι τῶ
 Φθελγῶντι, ὅσα τε κατὰ τῆς ἀληθείας
 κατεψεύσατο;

Πρῶτον μὲν διδάσκων ἀπαρησιδείαν,
 κατ' ὑπόκεισιν βδελυρῶν θυσιῶν τῆς εἰ-
 δωλολατρίας μετέχων λέγων. ἔπειτα δὲ
 ἀπατῶν ὅν ἀκρόντας δυνέσθαι τῷ ἰδίῳ
 σώματι, καὶ μὴ ἔχειν ἀμαρτίαν φά-
 σκων, ὡς εἶναι ἀθεράπευτον τὸ αὐτῶν πά-
 ρος, καὶ μὴ διωάμην διορθωθῆναι. εἰ γὰρ
 τὸ σῶμα τὸ ὁμολογῶν τῷ ἀλήθειαν πορ-
 ετοιμάζεται εἰς ψεῦδος, ἄρα γε τίς αὐ-
 τοῖς ἐμπιστεύσει τῷ καρδίᾳ μὴ ἔχειν ἡ-
 πατημένην; ὅποτε διαρρήδην ἐκφάσκων ὁ
 Θεὸς λόγος ἐν πνεύματι ἀγίῳ διδάσκων,
 ὅτι καρδία πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, σό-
 ματι δὲ ὁμολογῆται εἰς σωτηρίαν. ἀλλὰ
 καὶ πᾶν δῆθεν μὲν Χριστὸν ὀνόματι ὁμο-
 λογεῖ, λέγων ὅτι Χριστὸς ὁ μέγας βασι-
 λεύς, ἔμην πάντῳ γε κατείληφα ἐκ τῶ αὐ-
 τῶ δολεῖας καὶ ὡς πεποιημένης σωτῆρας
 ὡς τῆς Βίβλος τῆς αὐτῶ ληρωδίας, εἰ πρὸ τῶ
 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑφηγήσατο. ἔτε
 γὰρ τῶτο ὁρίζει. Χριστὸν δὲ ἀπλῶς λέγει.
 ὡς ἐξ ὧν κατείληφα μὲν τινὰ ἕτερον σημαί-

AA quibus etiam perabsurdè illud excogi-
 gitatum est, ut ab occulta vi cognomi-
 natum istiusmodi nebulonem fingerent :
 propterea quòd Iel Hebraicè vim ; Xai
 abstrusum significat. Sed huius instituti
 vanitas, arrogantiaqve convicta penitus
 est, & ab iis irrita magnopere, qui ad
 considerandam discernendamqve verita-
 tem aliquo iudicio præditi sunt. Atqve
 ex ipsis imprimis Constantii, atqve in-
 sequentium Imperatorum temporibus
 ad hanc diem, efficacissimum ad illos
 refellendos argumentum confici potest.
 Nam ad usque Constantium Imperato-
 rem Marthus nescio quæ ac Marthana
 sorores de Elxai stirpe, in illorum re-
 gione numinum instar ob eam originis
 dignitatem habitæ sunt. Harum Mar-
 thus non ita pridem excessit à vita, Mar-
 thana in hanc diem superstes est. Ultri-
 usque verò vel sputa ipsa, cæteraqve
 corporis sordes illius tractus Hæretici
 circumferre solebant, ad morborum re-
 media. Quæ tamen irrita erant omnia.
 Sed est Hæreticorum genus fastuosum,
 & obnoxium fraudi. Cæca enim ne-
 quitia omnis, & prudentia destituta er-
 ror est. Verum quid attinet in huius im-
 postoris rebus persequendis immorari di-
 utius, aut ea narrare dogmata quæ con-
 tra veritatem asseruit?

Offensi,
 Hæresis
 XIX.

Martham,
 & Mar-
 thana se-
 Ba Prin-
 cipes.

III. Primum quòd negare DEUM
 seqvaces suos edocuit, cum execran-
 dorum Idololatriæ sacrorum per simu-
 lationem participes esse suasit. Tum
 luculentius iisdem imposuit; cum ore
 tenus ejurari posse fidem, nec in co-
 crimen ullum esse dixit. Adeo ut in-
 sanabilis sit illorum morbus, nec ullum
 remedii genus admittat. Cum enim os
 ipsum, quo confessio veritatis expri-
 mitur, ad mendacium subornetur; quis
 istis credat non vehementer ipsos decipi,
 cum perspicue divinis in literis ex sancti
 Spiritus afflatu præscriptum sit: Cor-
 Rom. 20. 19.
 de ad justitiam credi, ore verò ad sa-
 lutem confessionem fieri? Præterea
 CHRISTUM licet nomine ipso fate-
 atur, cum ita loquitur; Magnus Rex
 est CHRISTUS: utrum id tamen
 de Christo JESU Domino nostro pro-
 nunciaverit, ex fraudulento illo adulte-
 rinoqve libro, quem de nugis suis edi-
 dit, nondum animadvertere potui. Ne-
 que enim istud disertè significat: sed
 CHRISTI nomen simpliciter appellat,
 quasi alterum, quantum intelligimus, in-

Offensi,
Hæresis
xix.

dicet, vel expectet. Nam & ad Orientem converso vultu precari prohibet, negatque intentos in eam partem nos esse oportere: sed Hierosolymam versus undequaque prospicere. Ut qui ad Orientem Hierosolymam respiciunt, in eam ad occasum faciem obvertant. Qui vero ad Occidentem siti sunt, eodem ad Orientem vergant, sic etiam Septentriones contineantur qui ad Austrum objacent, Austrum vero qui supra illam Septentrionibus sunt propinquiores: quò undique Hierosolymitanam in urbem universorum ora conjecta sint. Sed circulatoris amentiam attende. Etenim sacrificia penitus condemnat, & à DEO aliena esse pronunciat, simul negat illa unquam DEO in lege vel Patribus oblata. Et tamen Hierosolymam orantes intueri præcipit: ubi & altare quondam & sacrificia fuerunt: cum alioqui & Judæos improbet, qui carnibus vescerentur, nec non & altare ipsum, & ignem quasi à Deo alienum. Nam aquam idem scitam ac bonam esse definit; ignem vero alienum quiddam, his verbis. Filii, nolite ad ignis speciem accedere, erratis enim, & istud ipsum error est. Nam cum illum in propinquo videas, abest tamen longius. Cavete igitur ad ejus speciem accesseritis: quin potius ad aquæ vocem accedite. Ejusmodi pleraque sunt illius ineptiæ.

Sacrificia
rejecit.

Ignem da-
monant.

De Christo
eorundem
somnia.

IV. Deinde Christum veluti vim quandam describit, cujus & mensuras exponit; longitudinis Schænos x x iv, hoc est miliaria x c vi, latitudinis Schænos v i, miliaria x x iv, nec minus portentose de crassitudine nugatur, deque pedibus, ac cæteris omnibus fabulam pertexit. Ad hæc Spiritum sanctum esse demonstrat, sexu foeminam, ac Christi similem, instar simulacri supra nubem atque inter montes duos stantem. Mitto reliqua, ne eorum qui hæc intelligent aures anilibus figmentis oppleam. Quibusdam porro verbis, inanissimisque vocibus subinde eodem in libro fucum facit, cum ita loquitur. Nemo interpretationem quærat, sed inter orandum hæc duntaxat proferat. Quæ quidem ex Hebraica lingua transtulit: & vel hac ex parteprehendimus, nihili esse istius hominis commenta. Ita enim orare jubet. Abar, Anid, Moib, Nochile, Daasim, Ane, Daasim, Nochile, Moib, Anid, Abar, Selam.

Oratio El-
nai.

Ανων ἢ προσδοκῶν καλύει ᾧ εἰς ἀνατολὰς εὐχασθαι, φάσκων μὴ δεῖν προσέχειν ἕτως. ὅτι τὰ Ἱερουσόλυμα δὲ ἔχειν τὸ προσώπον ἐκ πάντων τῶν μερῶν, οὗ μὲν ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δύσιν προσέχειν τῇ Ἱερουσαλήμ, οὗ δὲ ἀπὸ δύσεως εἰς ἀνατολήν τῇ αὐτῇ, οὗ δὲ ἀπὸ νότου καὶ μεσημβρίας εἰς ἄρκτον, οὗ δὲ ἀπὸ ἄρκτος εἰς μεσημβρίαν, ὡς πάντα χόσθεν τὸ προσώπον ἀντικρὺς εἶναι τῇ Ἱερουσαλήμ. καὶ ὅρα τιμὴ τῆ ἀπατεῶν φρενοβλάσειον. ἀναθεματίζει μὲν ᾧ θυσίας καὶ ἱερουργίας, ὡς ἀλλοτριᾶς ἔσας Θεῷ, καὶ μήτε ὅλως Θεῷ ἐκ τῶν πατέρων καὶ τῶ νόμου ποτὲ προσενηχθείσας· καὶ λέγει ἐκεῖ δεῖν δοχεῖσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, ὅπως ἦν τὸ θυσιαστήριον, καὶ αἱ θυσίαι, δυνάμεν τιμὴ πρὸς τοῖς Ἰουδαίοις σαρκοφάγιον, καὶ τὰ ἄλλα, καὶ τὸ θυσιαστήριον, τό, τε πῦρ ὡσεὶ Θεῷ ἀλλοτρίον. τὸ δὲ ὕδωρ εἶναι δεξιόν, πῦρ δὲ ἀλλοτρίον εἶναι φάσκων διὰ τῶν τῶν λέξεων· τέκνα πορεύεσθε μὴ πρὸς τὸ εἶδεν τῆ πυρὸς, ὅτι πλανᾶσθε, πλάνη γάρ ἐστι τὸ τοῦ εἶδεν. ὅρας γάρ, φησιν, αὐτὸ ἐγγυτάτω, καὶ ἔστιν ἀπὸ πόρρωθεν· μὴ πορεύεσθε πρὸς τὸ εἶδεν αὐτῆς, πορεύεσθε δὲ μαῖλλον ἐπὶ τὴν φωνὴν τῆ ὕδατος. καὶ πολλὰ ἐστὶ τὰ αὐτῆς μυθολογήματα.

Εἶτα δὲ διαγράφει Χεῖσὸν ἵνα εἶναι δύναμιν, & καὶ τὰ μέτρα σημάνει. εἰκοσιτεσσάρων μὲν χοινῶν τὸ μήκος, ὡς μιλίων ἐννενηκονταεξ, τὸ δὲ πλάτος χοινῶν ἑξ, μιλίων εἰκοσιτεσσάρων· καὶ οὗ πόδας, καὶ τὰ ἄλλα μυθολογήματα. εἶναι δὲ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ αὐτὸ θήλειον, ὁμοίον τῇ Χεῖσῳ ἀνδριάντῃ· δίκην ὑπὲρ νεφέλην, καὶ ἀναμέσσω δύο ὁρέων ἕως. καὶ τὰ ἄλλα σιωπήσω, ἵνα μὴ εἰς μυθολογίαν φαντασιάζω τὴν ἀκοὴν τῶν ἐντυγχανόντων. * τίσι δὲ λόγοις καὶ κε- * For. πρὸ νοφωνίας ὑπερὸν ἐν τῇ βίβλῳ ἀπατάς λέγων, μηδεὶς ζητήσῃ τιμὴ ἐρμηνείαν, ἀλλ' ἡ μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ τὰδε λεγέτω. καὶ αὐτὰ δὴ φησὶ ἀπὸ Ἑβραϊκῆς διαλέκτου μετενέγκας, ὡς ἀπὸ μέρης κατελήφαμεν ἑδὲν ὄντα τὰ παρ' αὐτῆς φανταζόμενα. φάσκει γὰρ λέγειν. Αβάρ, Ανιδ, Μωϊβ, Νωχιλέ, Δαασίμ, Ανή, Δαασίμ, Νωχιλέ, Μωϊβ, Ανιδ, Αβάρ, Σελάμ.

ἂ τινὰ ἐρμηνεύματα ἔχει τὴν σαφῆνειαν ταύτην· παρελθέτω ταπείνωσις ἐκ πατέρων μὲς, τῆς κατακρίσεως αὐτῶν, καὶ καταπατήματ' αὐτῶν, καὶ πόνος αὐτῶν, καταπατήματι ἐν κατακρίσει διὰ τῶν πατέρων μὲς, διὰ ταπεινώσεως παρελθούσης ἐν ἀποστολῇ τελειώσεως. ἐπ' αὐτῷ δὲ πάντα πληρῆται ταῦτα. κενένωται γὰρ αὐτῷ ἡ δυνάμις ἢ ἡ πλάνη. εἰ δὲ ἐν ῥῆμα πρὸς ἐν θελήσει τις καὶ λεπτολογίαν ἀκῶσαι ἐρμηνεύοντο, καὶ τὸτο οὐκ ἂν ὀκνήσαιμεν ποιῆσαι, ἀλλ' εἰς κατῆκον καὶ πάντα * τῶν βελομένων λεπτολόγως ἀκῶσαι, αὐτὰ δὲ τὰ ῥήματα αὐτῶν καὶ τὰς αὐτῶν ἐρμηνείας ἀντικρὺς πρὸς θεοσόμεθα, καὶ ἐσιν ἕτως. Ἀβάρ, παρελθέτω Ἀνιδ', ταπείνωσις Μωϊβ, ἢ ἐκ πατέρων μὲς Ναχιλὲ, τῆς κατακρίσεως αὐτῶν Δασίμ, καὶ καταπατήματ' αὐτῶν Ἀνή, καὶ πόνος αὐτῶν Δασίμ, καταπατήματι Ναχιλὲ, ἐν κατακρίσει Μωϊβ, διὰ τῶν πατέρων μὲς Ἀνιδ', διὰ ταπεινώσεως Ἀβάρ, παρελθούσης Σελάμ, ἐν ἀποστολῇ τελειώσεως.

Αὕτη γὰρ ἡ ἄρεσις ἢ τῶν Οὐσσηνῶν ἄνω πνευματικῇ, ἢ πολιτευομένη μὲν τὴν τῶν Ἰουδαίων πολιτείαν, καὶ τὸ Σαββατίζειν τε καὶ περὶ ἐκείνην, καὶ τὸ νόμος ποιῆν τὰ πάντα, μόνον δὲ ἀπαγορεύειν τὰς βίβλους ὁμοίως τοῖς Ναζωραίοις. χρίσμα δὲ ἐργάζεται αὕτη διαφερομένη πρὸς τὰς ἄλλας ἐξ τῶν αἰρέσεων τῶντων. δεκέσει γὰρ εἰς ἀνατροπὴν ταύτης τὸ εἶναι αὐτὴν ἀλλοτριαν Θεοῦ, ὅτι οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ βεβηλώσιν τὸ Σάββατον. ἢ δὲ βεβηλώσις τῶ Σαββάτου τίς αὕτη; ἀλλ' ὅτι ἐργον εὐδὲς εἰργάζετο ἐν τῷ Σαββάτῳ, ἐν δὲ τῷ ἱερῷ θυσίαν οἱ ἱερεῖς ὑπετελόντες ἔλυνον τὸ Σάββατον, βεβηλόντες διὰ τὴν ἐνδελεχὴ τῶν ζώων θυσίαν, παρελεύσομαι καὶ ταύτῃ τῇ αἰρέσει. σιωπήσῃ γὰρ ἔτι πάλιν ὁ Ἠλξαι τῷ μὲν τὸν Χριστὸν Ἐβιωναίοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς Ναζωραίοις, τοῖς μετέπειτα γεγονόσι. καὶ κέχρηται αὐτῷ τέσσαρες αἰρέσεις, ἐπειδὴ φέρονται τῇ αὐτῇ πλάνῃ Ἐβιωναίων τε, τῶν μετέπειτα Ναζωραίων, Οὐσσηνῶν τε τῶν αὐτῶν καὶ σιωπῶν, καὶ Ναζωραίων τῶν ἀνω μοι πρὸς δεδωλωμένων. αὕτη δὲ ἡ αἰρέσις τῇ ἐπὶ τῇ ἐν ἱεροσολύμοις, αἱ τινες ἐνέμεναν ἀρχὴ τῆς τῶ

Quæ hunc sensum continent. Transeat Offensi, abjectio à patribus meis propagata, condemnationis ipsorum, & conculcationis ipsorum, & laboris ipsorum, conculcatione in condemnatione per Patres meos ex abjectione quæ præterit in Apostolatu perfectionis. Quæ omnia in illo ipso perfecta sunt; cujus vis omnis atque traus in nihilum est redacta. Quod si quis singulorum verborum interpretationem audire velit, ne hoc quidem facere pigror, sed iis etiam qui minutatim scire ista desiderant omnino satisfaciam. Igitur singulis vocibus propriam interpretationem adscribam, quæ est ejusmodi, Abar transeat; Anid, abjectio, Moib, à Patribus meis propagata; Nochile, condemnationis ipsorum; Daasim: & conculcationis ipsorum; Anc, & laboris ipsorum; Daasim, proculcatione; Nochile in condemnatione; Moib per patres meos; Anid, ex abjectione; Abar quæ præterit; Selam, Apostolatu perfectionis.

V. Ejusmodi est Offensorum commemorata à nobis Hæresis, quæ cum Judæorum ad ritum vitam exigit, & Sabbatum, ac Circumcisionem usurpet, aliaque quæ lege præscribuntur omnia, certos tamen libros Nazaræorum exemplo repudiât: atque à sex reliquis Sectis velut schismate sejungitur. Sed ad illam funditus profligandam unum illud sufficiet, quod à DEO penitus abhorreat. Etenim cum disertè Dominus allèrat, Sacerdotes in Templo violare Sabbatum; quid est aliud quo violare diem illum dicuntur, nisi quod Sabbato nemo opus ullum faceret; ac Sacerdotes in Templo sacrificiis operati Sabbatum solverent, & hostiarum mactatione assidua violarent? Sed ego hæresin illam prætermittam. Nam & Elxai rursus iste cum Ebionæis, qui CHRISTI tempora secuti sunt, conjunctus est, nec non cum posterioribus Nazaræis; eumque Sectæ quatuor authorem sibi vendicant, quæ illius præstigiis afficiuntur: nimirum Ebionæi, ac posteriores Nazaræi. Offensi qui tam ante illum, quam cum illo prodierunt, & Nazaræi, de quibus antea disputavi. Cæterum una est hæc Hæresis ex illis septem, quæ Hierosolymis extiterunt, & ad Christi adven-

Osseni,
Hæresis,
xix.

tum usque propagata sunt, ac deinceps ab hujus temporibus ad Hierosolymitanum excidium, quod Tito Duce contigit, Domitiani fratre, & Vespasiani Imperatoris filio. Post eversa demum Hierosolyma stetit illa brevi tempore cum cæteris quæ tum celebrabantur Sectis; eaque fuerunt Sadducæorum, Scribarum, Phariseorum, Hemerobaptistarum, Nazæorum, Ossenorum & Herodianorum: donec sua quæque opportunitate ac tempore dissipata perierit.

Α Χειρὲ παρρησίας. καὶ μὲν τὴν Χειρὲ ἑνσαρκον παρρησίαν, ἅχει τῆς τῶν ἱεροσολύμων ἀλώσεως, ἣτις γέγονεν ὑπὸ Τίτου βασιλέως ἀδελφῆ Δομετιανῆ, ἣς δὲ Οὐεσπασιανῆ βασιλέως. μετὰ δὲ τὴν τῶν ἱεροσολύμων ἄλωσιν ἐπέμεινεν ἡ τε αὕτη, καὶ αἱ ἄλλαι ὀλίγω τῷ χρόνῳ αἱ Φημιζόμεναι αἰρέσεις, Σαδδουκαίων Φημι, καὶ Γραμματέων, Φαρισαίων τε, καὶ Ημεροβαπτισίων, καὶ Νασσαράων, καὶ Οοσηνῶν, καὶ Ηρωδιανῶν. ἅχρεις ἔκ τῃ καιρὸν καὶ τῷ χρόνον ἐκάστη αὐτῶν διασκορπισθεῖσα διελύθη.

VI. Postremo satis esse debet, quod ex ipsamet illorum vafania, ipsisque adeo vocibus, quibus dogmata sua prædicant, contra lethale eorum virus comparari remedium potest, ab eo qui prudentia aliqua sit præditus, ut facile fordidam istorum doctrinam, & loqvacitatem condemnet. Præcipue ex eo quod tam in lege, quam in Evangelio sit à Domino dictum. *Non habebis Deos alios præter me. Non usurpabis in iurejurando nomen alterius.* At in Evangelio præcipit. *Non jurare, neque cælum, neque terram, neque aliud iusiurandum: Sed esto vobis iurisjurandi instar, etiam, etiam, & non, non.* Quod enim abundantius iis est à Malo est. Evidem idcirco Dominum de ea re sanxisse crediderim, quod existere certi homines deberent, qui alia usurpare in dejerando nomina suaderent. Ac primum statuisse, non esse iurandum penitus, ne Dominum quidem ipsum, neque aliud ullum iusiurandi genus concipiendum. Mali enim est omnino jurare. Proinde malus est qui per Elxai locutus est: qui non modò dejerare per Deum cogit, verum etiam per salem, aquam, æthera, ventum, terram, atque cælum. Atque hæc duæ rationes, à me obiter explicatae sufficiunt, ut contra illius errores quilibet, qui quidem curari velit, paratum Antidotum habeat. Quamobrem nugis istius hæresis ac subdola cavillatione prætermissa ad VII eorum, quæ tum apud Judæos vigeant, redarguendam me conferam. Ea est ejusmodi.

Αρκετῶς δὲ ἔχεν ἀπ' αὐτῆς τῆς αὐτῶν Φρενοβλαδείας, καὶ τῶν ῥημάτων τῶ κηρύγματι τῶ δηλητηρίῳ ἰσ' ἀλεξητήριον ἐαυτῷ πάντα νενεχῇ κατασκευασαί, καταγνόντα τῆς συρφετώδους αὐτῶν διδασκαλίας τε καὶ λαλιᾶς, καὶ μάλιστα τῶ Κυρίου διδύς λεγοντὶ ἐν τε τῷ νόμῳ καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. ὅσα ἔσονται σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ ἔ' λήψῃ ὄνομά τιν' ἕτερον ἐφ' ὄρκῳ. καὶ πάλιν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λεγοντὶ μὴ ὀμνύειν μήτε τὸν θρανόν, μήτε τὴν γλῶσσαν, μήτε ἕτερον τινα ὄρκον, ἀλλ' ἡτῶ ὑμῶν τὸ ναὶ ναὶ, καὶ τὸ ἔ' ἔ' τὸ περὶ ὁμοιωτέρον ᾧ τῶν ἐκ τῶ πονηρῆς ὑπάρχει. ἐγὼ δὲ περὶ τῶν νομίζω θεασάσθαι τὸν Κύριον, διὰ τὸ μέλλεν τιναὶ λέγειν, ἐν ἄλλοις ὀνόμασιν ὄρκον περιβάλλεσθαι. πρῶτον μὲν ἐν, ὅτι ἔ' δὲ ὀμνύειν, ὅτε αὐτὸν τὸν Κύριον, ὅτε ἄλλον τινα ὄρκον τῶ πονηρῆς ἐστὶ τὸ ὀμνύειν, πονηρὸς δὲ ἄρα καὶ ὁ ἐν τῷ Ηλξαι λαλήσας, ὁ καταναγκάσας ἔ' μόνον ἐν Θεῷ ὀμνύειν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀλί καὶ ἐν ὕδατι, καὶ ἐν αἰθέρι, καὶ ἐν ἀνέμῳ, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐν θρανῷ. δευτερόν δὲ ὡς ἐν παρόδῳ διὰ τῶν δύο λόγων πρὸς ἀντίθεσιν τῆς αὐτῆς πλάνης ἀνιδότῳ χρῆσθαι τὸν βεβλόμενον ἰατρικῶς. παρελθὼν δὲ τῶν ἐρεσχελίαν, καὶ τὸ ὑπερὸν ταύτης τῆς αἰρέσεως, ἐφεξῆς ποιήσεται τῆς ἐβδόμης αἰρέσεως τὸν ἔλεγχον, τῆς περὶ τοῖς αὐτοῖς τότε νομιζουμένης. καὶ ἐστὶν αὕτη.

ΚΑΤΑ ΗΡΩΔΙΑΝΩΝ, ΕΒΛΑΔVERSUS HERODIANOS, Herodiani, Hære-
relis, xx.
 δόμη αἵρεσις διὰ τῆς Ἰουδαϊσμοῦ, εἰκοστὴ
 δὲ τῇ ἀκολουθίᾳ quæ est Hæresis Judaismi VII,
Ordine XX.

ΜΕΤΑ ταύτῃ καὶ μετὰ ταύτας
 πάλιν ἐβδόμη αἵρεσις ἦν ἡ τῶν Ηρω-
 διανῶν καλῶν. ἔθεν ὃ ἔχον τι παρηλ-
 λαγμένον ἔτοι, ἀλλ' ὅλοι εἰσὶν Ἰουδαῖοι, δε-
 γοὶ τε καὶ ὑποκείτῃ. Ηρώδῃς ὃ ἔτοι ἠγέ-
 το Χριστὸν Κύριον, τὸν ἐν πάσαις γραφαῖς
 νόμος τε καὶ Προφητῶν προσδοκώμενον, νο-
 μίσαντες αὐτὸν εἶναι τὸν Ηρώδῃ Χριστὸν, B
 καὶ ἐπ' αὐτῷ ἀπατάμενοι, ἐσεμνύνοντο τῷ
 Ηρώδῃ, ἐκ τῆς ῥητῆς σωμαρπαζέντες, μὲν τῆ
 καὶ εἰσχεῖν τῆ τότε βασιλείᾳ κενοδοξή-
 σαι, τῆ εἰρημνύει· ὅσα ἐκλείπει ἀρχῶν ἐξ Ἰε-
 ρουσαλὴμ, ἔκ τῶν μερῶν αὐτῆς, ἕως
 ἂν ἔλθῃ ὃ ἀποκείτῃ. ὡς ὃ ἔχει τὰ ἄλλα ἀν-
 τίγραφα, ἕως ἔλθῃ ὃ τὰ ἀποκείμενα. ἐπει-
 δὴ δὲ ὁ Ηρώδης υἱὸς Ἀντιπάτρου ἐτύγχανεν
 Ασκαλωνίτης Ἰνὸς ἱεροδότης Ἀπόλλωνος τῆ
 εἰδώλου. ὃ ὁ πατὴρ τῆ αὐτῆς Ἀντιπάτρου, Ηρώ-
 δης μὲν ἦν τὸ νομα, υἱὸς ὃ ἦν ἔτι τῆς Ἀντι-
 πα. ἀρχιμάχου ὃ ἐλήφθη ὑπὸ Ἰουδαίων C
 ὁ αὐτὸς Ἀντιπάτρου, κατέεισε ἐν τῇ Ἰου-
 δαίᾳ διατρέψαν ἐγγύνησε τὸν Ηρώδην. τῆ ὃ
 πατρὸς πένητ' ὄντ', καὶ μὴ δυναμένῃ
 λύττοισι ρύσασθαι τὸν υἱόν, λέγων δὲ τὸν Ἀν-
 τίπατρου, ἔμεινεν ἐν πολλῷ τῷ χρόνῳ δε-
 λεύων ὑπερῶν δὲ ἐλυτρώθη ἐξ ἐράνης τῶν
 πολιτῶν σὺν τῇ παυδίᾳ Ηρώδῃ, καὶ μετῆλ-
 θεν εἰς τὰ οἰκεία. διόπερ τινὲς αὐτὸν λέγου-
 σιν Ἰουδαῖον, ἄλλοι δὲ Ασκαλωνίτην ἴσασιν
 ὑπερῶν ὃ ἐφιλώθη Δημητρίῳ, καὶ Ἰππίτροπος
 κατέστη ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας. ἐν γνώσει τε γέ-
 γονεν Ἀγγέλω βασιλεῖ, καὶ διὰ τῆς Ἰπ-
 πίτροπείας προσηλυτεύει, πεποιμένον τε καὶ D
 αὐτὸς, καὶ πεποιμένον Ηρώδῃ τὸν υἱόν, εἰς ὃν
 ἦλθεν ὁ κληρὸς τῶν Ἰουδαίων βασιλείας.
 ἦν δὲ βασιλεὺς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὑπὸ βασιλεῖα
 Ἀγγέλου, αὐτὸς ὑπάκουον ὑπάρχων.
 ἐπεὶ δὲ ἐξ ἀλλοφύλων ἔτι βασιλεύει, καὶ
 διαδοχὴν ὃ διήρκεσεν διὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ διὰ
 τῆς Δαυὶδ τοῦ βασιλείου, καὶ οἱ ἐκ τῆς Ἰου-
 δαίας ἀρχόντες καὶ Πατριάρχαι, μετέστη δὲ
 τὸ βασιλεῖον εἰς ἀλλοφύλον, πιθανὸν ἐδόξεν ἐν τῇ ὑπολήψει τῆ πεπλανημένων,
 τὸ ἀπατηθῆναι καὶ νομίσαι αὐτὸν Χριστὸν εἶναι, διὰ τῆς ἀκολουθίας τῆς προφητείας

I. SEPTIMA post superiores illas
 Herodianorum Hæresis est. Qui
 nihil diversum à reliquis habuerunt ; &
 Judæi meri sunt , inertes iidem ac simu-
 latores. Qui Herodem Christum Do-
 minum esse dicebant. Eum inquam
 CHRISTUM, qui in Scripturis omni-
 bus ac Prophetis expectabatur, esse He-
 rodem existimabant , deqve eo falsa
 quadam animi inductione gloriaban-
 tur. Ac præterquam quod in illius Regis
 gratiam vanè ista jactabant , etiam ipsis
 Scripturæ ille locus imposuit. Gen. 49.
*Non desinet Princeps à Juda, neque dux ex ejus
 femore , donec veniat cui reservatum
 est.* Vel ut in aliis exemplis legimus ,
donec veniat cui sunt reservata. Si qui-
 dem Herodes Antipatri cujusdam Asca-
 lonitæ , atqve Apollinis Aedui filius
 fuit. Cujus insuper Antipatri parens
 Herodes nomine filius Antipæ fuit.
 Antipater ab Idumæis captus & in
 Idumæa degens Herodem suscipit. Qua
 in regione diu admodum in servitute
 vixit : quod eum Herodes pater ob in-
 opiam redimere non posset. Tandem
 à popularibus collatitia pecunia una cum
 Herode filio liberatus postliminiò in
 patriam revertitur. Quam ob causam
 ab aliis Idumæus , ab aliis Ascalonita
 fuisse proditus est. Postea cum ad De-
 metrii familiaritatem pervenisset , in
 Judæa procurationem obtinuit. Tum
 etiam notus Augusto Imperatori fuit.
 Atqve ex illa procuracione Profelytum
 se faciens unà cum Herode filio cir-
 cuncisus est , ad quem Judæorum Re-
 gnum pervenit. Nam Augusto Impera-
 tori subjectus Judæorum ille Rex pupu-
 lioqve Romani fœderatus erat. Quam-
 obrem quod ex aliena ille gente regnare
 coeperat , cum hætenus à Juda, & Davi-
 de Regnum , atqve ex Judæ stirpe Prin-
 cipes ac Patriarchæ perstitissent , quod in-
 quam imperium in externum hominem
 translatum fuerat, idoneum illis visum
 est erroris argumentum, ut Herodem esse
 Christum arbitarentur , quod ex illo

Herodiani, Hæresis xx. Geo. 49. Scripturæ loco consequens videbatur. A

Non desinet Princeps à Juda, donec veneris cui reservatum est. Ut eo sensus sit accipiens, quasi Herodi reservatum esset. Desierunt enim (ajebant) illi. Porro iste de judæ genere non est, ac ne omnino quidem Israëliticæ gentis. Huic autem Christo esse reservatum fuerat.

II. Verum quæ sequuntur illos manifestè redarguunt. *Quoniam ipse expectatio gentium erit, & in eum gentes sperabunt.* Quænam verò natio in Herodem speravit? aut quæ Gentium spes in expectando Herode defixa est? Ad hæc qui tandem illud apud istos impletum est? *Dormivit ut Leo ac velut leonis cubitus; quis ipsum excitabit?* Ubinam denique lavit in cruore stolam suam, & amictum suum in uvæ sanguine? quemadmodum Jesus Christus Dominus noster, qui suo sanguine corpus aspersit, & uvæ sanguine vestimenta sua tinxit? Tu verò quæ à me dicuntur animo percipe. Dabit enim tibi Dominus intelligentiam in omnibus. Quippe populi DEI piaculum ut exhiberet, venit ille, quò per doctrinæ suæ velut sanguinem dentes hominum purgaret pecorum sanguine ac nidore, ac detestandis sacrificiis inquinatos. Quænam quid attinet pluribus ista persequi? Infinita sunt enim; neque me in superioribus refellendis hæresibus longiorem instituere sermonem temporis ratio patitur.

III. Ergo septem omnino hæreses illæ Hierosolymis atque in Judæa fuerunt, quatuor verò à nobis antea commemoratæ apud Samaritas & in Samaria viguerunt: sed jam magna ex parte collapsæ sunt. Neque enim Scribæ amplius ulli sunt, neque Pharisei; neque Sadducæi, neque Hemerobaptistæ, nec Herodiani supersunt. Pauci quidem duntaxat Nazareni, unus scilicet vel alter supra Thebaidem superiorem, aut Arabiam restant. Sed & Ossenorum nonnullæ sunt reliquæ, quæ cum à Judaicis ritibus defecerint, se ad Sampsitæ aggregarunt: quæ factio ultra Mare mortuum, quod Palæstinæ imminet, constitutæ à majoribus sedes obtinet; sed hodie Ebionitis adjuncti sunt. Ita factum videmus, ut & isti à Judaica religione desciverint, & velut radix quædam in duas partes scissa sit, serpentisve corpus, ex quo biceps anguis, posteriorique parte mutilus dimidiato corpore adnatus, pendensque prodierit.

ρητῶ, τῶ, σὺ ἐκλείψει ἀρχὼν ἐξ Ἰσραὴλ, ἕως αὖ ἐλθῇ ὃ ἀποκείται. ὡς εἶναι τῶτο παρ' αὐτοῖς νοητέον, ὅτι τῶτῳ ἀπέκειτό, φησιν. ἐξέλιπον γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ ἔτ' σὺ ἀπὸ γένους τῶ Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἔτε ὅλως τῶ Ἰσραὴλ ὑπάρχει. τῶτῳ δὲ ἀπέκειτό εἶναι Χριστόν.

Αλλ' ἐλέγχει αὐτοὺς ἡ ἀκολουθία Φα-σκισσα, ὅτι αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπίζουσι. ποῖον δὲ τῶν ἐθνῶν ἐπὶ Ηρώδῃ ἤλπισε; ποῖα δὲ προσδοκία ἐθνῶν Ηρώδῳ καταδοκεῖ; πῶς δὲ τὸ, ἐκοιμήθη παρ' αὐτοῖς, ἐπληρῆστο, ὡς λέων, καὶ ὡς σκυμνὸς λέοντος, τίς ἐξεγερεῖ αὐτόν; πῶς δὲ ἐπλυνεν ἐν αἵματι τὴν στολὴν αὐτῶ ὁ Ηρώδης, ἢ ἐν αἵματι σαφυλῆς τὸ περικελευμένον αὐτῶ, ὡς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ σῶμα αὐτῶ ραντίσας αἵματι τῆς ἰδίας, καὶ ἐν αἵματι σαφυλῆς τὸ περικελευμένον αὐτῶ ἀλλὰ νοεῖ ἃ λέγω. δῶν γὰρ σοι ὁ Κύριος σύμμεσιν ἐν πᾶσιν. ἵνα γὰρ δείξῃ τὸ κατὰρσιον τῆς τῶ λαῷ τῶ Κυρίου κατεστάσεως, ἦλθε διὰ τῶ ἰδίου αἵματος τῆς διδασκαλίας κατὰρσιον τοῦ ὁδόνους τῶν ἀνθρώπων, εἰς αἷμα κνίσσης τε καὶ ἀθεμίτης θυσίας μεμολυσμένους. καὶ τί μοι τὰ πλήθη λέγεις; πολλὰ γὰρ ἐστὶ, καὶ σὺ ἐνδέχεται ὁ χρόνος, πρὸς ἀντίθεσιν τῶν περὶ τῶν ἀρεσκῶν διπλοῦναι τὸν λόγον.

Αλλ' αὐταὶ μὲν αἱ ἑπτὰ ἦσαν ἐν Ἰσραὴλ, ἐν τε τῇ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν τῇ Ἰσραὴλ. αἱ δὲ τέσσαρες αἱ περὶ τῶν Σαμαρειτῶν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ. αἱ πλείους δὲ κατὰ ἡρέθησαν. ἐκτί Γεραματεῖς, σὺκτί Φαρισαῖοι, σὺκτί Σαδδουκαῖοι, σὺκτί Ημεροβασπιταῖ, σὺκτί Ηρωδιανοί· μόνοι δὲ τινες ἐν σπᾶναι εὐρίσκονται, ἢ πῶς εἰς, ἢ δύο Νασσαρηνοὶ ὑπὲρ τὴν ἀνω Θηβαΐδα, καὶ ἐπέκεινα τῆς Ἀραβίας, καὶ Οοσηνῶν τὸ * λῆμ-For. λαμα, σὺκτί Ἰσραὴλ, ἀλλὰ συναφθὲν Σαμαρειτῶν τοῖς κατὰ διαδοχὴν ἐν τῇ πέραν τῆς νεκρᾶς θαλάσσης ὑπερκειμένης. νυνὶ δὲ τῇ τῶν Εβιωνάων ἀρέσει συναφθῆσαν. καὶ γέγονε λῆξαι μὲν αὐτοὺς ἀπὸ Ἰσραὴλ, ὡς περὶ δὲ ρίζαν τμηθῆναι, ἢ σῶμα ἐρπετῶ, καὶ ἐξ αὐτῶ Φύσας δικέφαλον, καὶ ἀεὶ ζῶν ὅφιν ἐν ἐνὶ σώματι ἡμιτόμῳ ἐκπεφυκὸς καὶ ἐξηρητημένον.

1. Hactenus de iv Samaritanorum sectis, Herodia-
judæorum vii: ex quibus Samaritanæ ni, hære-
duntaxat tres hoc tempore supersunt; sis xx.
Gorthenorum, Dositheorum, ac Sebuæ-
orum. Nam Essenorum velut in tene-
bris sepulcorum obscura quædam vestigia
cernuntur. Ex Judaicis soli Judæi ac Na-
zaræi restant. Offensi à Judaico ritu ad
Sampsæorum hæresim transfugerunt, ut
neque Judæi, neque Christiani sint. Hæc
habui, quæ de omnibus illis sectis hucus-
que differerem.

Reg. α· ἑνσαρκ[⊙] παρθεσία, καὶ * ἀλήθεια (λη[⊙]ηα· ἡ σωπον) ἡ μία καὶ μόνη ὕσα τῷ μίᾳ &c.
⊙εὺ πίσις.

*Christi Domini, ac veritate [per-
sonarum] quæ est unica ac sin-
gularis DEI fides.*

I. SED è vestigio CHRISTI JESU Domini nostri adventus cum eo quod suscepit corpore consecutus est; qui & VII illas Hæreses Hierosolymis offendit, & easdem sua vi dissipavit & extinxit. Quamobrem reliquæ omnes Hæreses adventu illo posteriores fuerunt; nimirum postquam Maria virgo Nazarethi à Gabriele cœlestem nuncium accepit, ac Dominus humano corpore circumfusus prodit, & in cœlum receptus est. Etenim ad humani generis salutem ita DEO visum est, ut ipsius filius è cœlo delapsus in Virginis utero gigneretur, Verbum inquam illud æternum, quod è paterno sinu ante tempus atque initium omne genitum est; idemque extremis temporibus allapsum DEUS Verbum à DEO Patre revera genitus, ejusdemque cum illo essentia, nec ullare à Patre mutatus; sed vicissitudinis ac mutationis & affectionis omnis expers. Qui cum citra ullam animi commotionem generis nostri misertus foret, descendit è cœlo, ac de Spiritu sancto, non è virili semine productus verum corpus è Maria suscepit, cum è sancto ejus utero carnem sibi sinxisset, humanamque tum animam, tum mentem induisset; ac quicquid omnino cum homine conjunctum est, præter peccatum secum ac cum divinitate sua copulasset. Inde Bethleemi in lucem editus, atque in specu circumcissus Hierosolymis oblatus est; ibique à Symeone inter brachia susce-

Herodiani, Hare-
tis x.

prus, & ab Anna Phanuelis filia Prophe-
tissa prædicatus, Nazarethum deportatus
est. Tum anno sequenti Hierosolymis se-
coram DEO representavit : atque inde
Bethleemum propter generis propinqui-
tatem à matre delatus est. Sed rursus
Nazarethum rediens anno altero vertente
Hierosolyma Bethleemumque gestante
Matre perductus est. Bethleemi porro
cum ad ædes quasdam cum Matre ac
Iosepho divertisset, qui jam grandi natu-
cum Maria degebat, secundo ab Nativi-
tate anno à Magis adorandi causa con-
ventus; ac donis ornatus est. Eadem ve-
rò nocte, cum Iosephus per somnium ab
Angelo esset admonitus, in Ægyptum
transfertur. Unde rursus post biennium
mortuo jam Herode, ac succedente Ar-
chelao reveritur.

II. Siqvidem anno Herodis xxxiii,
Augusti xxxxi Bethleemi in Judæa
Salvator nascitur. Tum Herodis xxxv
in Ægyptum profectus est. Eodem He-
rode mortuo ab Ægypto rediit. Qua-
re necesse est, xxxvii Herodis anno
quartum ætatis suæ puerulum egisse,
cum Herodes, inquam, septem ac tri-
ginta confectis annis vivendi finem habu-
it. Post hunc Archelaus novem annis
imperavit; quo regnum ineunte Iose-
phus ex Ægypto cum Maria, ac puero
digressus, ubi Archelaum imperare didi-
cit, in Galilæam secessit, ac tum Naza-
rethi confedit. Caterum Archelaus He-
rodem juniorem genuit; qui nono Pa-
tris anno in Imperium successit. Idem-
que annus à Nativitate Christi xiii
numerandus est. Octavodecimo anno
Herodis Agrippæ, JESUS CHRISTUS
promulgare divinum verbum aggressus
est, ac cum Joannis Baptismo iniuitur;
tum annum illum acceptum in ea præco-
nii functione consumit, nullo neque
Judæorum, neque Gentilium, neque Sa-
maritanorum, neque alterius generis re-
pugnante. Secundo præconii celestis
anno quamplurimos obrectatores ha-
buit; qui quidem Herodis ejusdem xix,
Christi xxxii exitit. Demum xx
Tetrarchæ Herodis anno Christus Do-
minus ob humani generis salutem pas-
sus, atque eodem tempore nihil passus
est, tum à παῖς Ἡρώδης, τῷ δὲ Σωτῆρι τριακοσὸν δαύτερον. ἐν δὲ τῷ εἰκοστῷ ἔτει Ἡρώ-
δης ὁ Τετάρτος καλεσµένος, γίνεται τὸ σωτήριον πάθος ἡ ἀπάθεια, ἡ θάνατος

Christi
prædica-
tio.

λογηθέντα ὑπὸ Ἀννης τῆς Φανηλ Προφή-
τιδος, ἀπενεχθέντα εἰς Ναζαρέτ, ἐν θούλῃ
τῷ ἔξῃς ἐνιαυτῷ ὁ Φθῖναι ἐνώπιον Κυρίου εἰς
Ιερουσαλήμ, γρόμυόν τε ἐν Βηθλεὲμ διὰ τῷ
συγγένῳ ὑπὸ τῆς μητρὸς βασιζοµένον. αὐ-
θις πάλιν εἰς Ναζαρέτ ἀπενεχθέντα, καὶ
καὶ ἑξῆς ὅσον ἐνιαυτὸν εἰς τὰ Ἱεροσό-
λυμα καὶ Βηθλεὲμ ἐληλυθότα, βασιζοµέ-
νον ὡσαύτως ὑπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς, ἐν Βηθλεὲμ
ὅτε ἐν οἰκίᾳ κατελθόντα σὺν τῇ ἰδίᾳ μητρὶ καὶ
Ἰωσήφ γέροντι ὄντι, σὺν τῇ Μαρίᾳ ὅτε ὄντι.
καὶ οὕτως τῷ ἑξῆς ἔτει αὐτῶν γυνήσεως, κα-
τοπιδθέντα ὑπὸ τῶν Μάγων ὡσεὶ κω-
θῦναι δῶρα λαβόντα, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νυ-
κτὶ ὑπὸ Ἀγγέλων τῷ Ἰωσήφ χρηματίσαντ
εἰς Αἴγυπτον ὡσεὶ ληθέντα, ἀπὸ ἐκεῖθεν τε
πάλιν διὰ δύο ἐτῶν ἐπανελήλυθότα τελευ-
τήσαντ ὁ Ἡρώδης, Ἀρχελαὺς τε διαδεξα-
µένος.

Τῷ γὰρ τριακοστῷ τρίτῳ ἔτει Ἡρώδης,
τεσσαρακοστῷ δὲ δαυτέρῳ Ἀγγέλου βασιλείως
γυνῆται ὁ Σωτὴρ ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. κα-
τεῖσι δὲ εἰς Αἴγυπτον τῷ τριακοστῷ ἔτει καὶ
πέμπτῳ Ἡρώδης, ἀνέσι δὲ δὸς τῆς Αἰγύπτου
καὶ τῆς Ἡρώδης τελευτῆς. διὸ Ἰπὶ τριακοντα
καὶ ἐπὶ ἔτεσι τῆς αὐτῆς ὁ Ἡρώδης ἀρχῆς, ὡς
ὁ παῖς τεσσάρων ἐτῶν. ὅτε Ἡρώδης τριακον-
ταεπὶ ἔτη πληρώσας, κατέβρεψε τὸν βίον.
Ἀρχελαὺς δὲ ἐννέα ἔτη βασιλεύσας, ἐν ἀρχῇ
τῆς βασιλείας ἐξῶν Ἰωσήφ ἀπὸ Αἰγύπτου ἀμα-
τῇ Μαρίᾳ καὶ τῷ παιδί, ἀκῶσας τὸν Ἀρχελαὺν
βασιλεύειν, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλι-
λαίας, καὶ κατάνικσε τότε εἰς Ναζαρέτ.
Ἀρχελαὺς δὲ γυνῆ τῆς Ἡρώδης τῆς νεώτερας,
καὶ βασιλεύει Ἡρώδης τῷ ἐννάτῳ ἔτει τῆς
πατρὸς Ἀρχελαὺς βασιλείας καὶ διαδοχῆς.
καὶ γέγονε τῷ αὐτῷ δεκατρίᾳ ἔτη λογίζμε-
να τῇ ἐνσάρκῳ Χριστῷ παρθεσία, ὅκτω καὶ
κάτω δὲ ἔτει Ἡρώδης ὁ Ἰπικληθέντος Ἀγρίπ-
πας, τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ὁ κηρύγματός, καὶ
τὸ βάπτισμα τὸ δὸς Ἰωάννης τότε λαμβά-
νει, καὶ κηρύσσει ἐνιαυτὸν δεκτὸν, ὑπὸ ἁδενὸς
ἀντιλεγόμενος, ὅτε ὑπὸ Ἰουδαίων, ὅτε ὑπὸ
Ἑλλήνων, ὅτε ὑπὸ Σαμαρειτῶν, ὅτε δὸς Ἰ-
νῶ ἑτέρων. ἔπειτα ἀντιλεγόμενος ἐκήρυξεν
ἐνιαυτὸν δαύτερον, καὶ γέγονεν ἐννεακαίδεκα
γούσις,

γδοσίς, γδοσίς τε θανάτου, ἄχει σω-
 ρῆ πάχοντ' ἐν ἀληθείᾳ, ἀπαθῆς δὲ
 μύροντ' ἐν θεότητι. Χειρὶ γὰρ παθόν-
 τ' ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, Φησὶν ἡ γραφή καὶ
 πάλιν, θανατωθεὶς σαρκί, ζωογονηθεὶς
 δὲ πνύματι, καὶ τὰ ἐξῆς· σωρῆται, θά-
 πλεται, κατέρχεται εἰς τὰ καταχθόνια
 ἐν θεότητι καὶ ἐν ψυχῇ. αἰχμαλωτίζει
 τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἀνίσταται τῇ τρί-
 τῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτῇ πρὸς ἀγίῳ σώματι, σω-
 ενώσας τὸ σῶμα τῇ θεότητι, μηκέ-
 τι λυόμενον, μηκέτι πάχον, μηκέτι
 ὑπὸ θανάτου κυριεύμενον, ὡς Φησὶν ὁ
 Ἀπόστολος, θάνατος αὐτῷ οὐκέτι κυ-
 ρεύει.

Αὐτὸ σῶμα ἀληθινῶς, αὐτὴν τὴν σάρ-
 κα, αὐτὴν τὴν ψυχὴν, αὐτὰ τὰ πάντα,
 οὐκ ἄλλο τι πρὸς τὸ ὄν σῶμα, ἀλλ' αὐ-
 τὸ τὸ ὄν ἐνδυναμώσας, εἰς μίαν ἐνότητά,
 εἰς μίαν θεότητα, τὸ σαρκικὸν ἄφθαρτον,
 τὸ σωματικὸν πνευματικόν, τὸ παχυ-
 μερές λεπτομερές, τὸ θνητὸν ἀθάνατον,
 μὴ ἐωρακὸς ὅλως διαφθοράν, μὴ κατα-
 λειφθείσης τῆς ψυχῆς ἐν αἵδι, μὴ μερι-
 σθέντ' τῶ ὁργάνῳ πρὸς ἁμαρτίαν, μὴ
 χρανθέντ' τῶ νῦν τροπῇ, ἀλλὰ τὰ ὅλα
 μὲν ἀνθρώπων λαβὼν, φυλάξας δὲ
 ὅλα τέλεια ὑποδεδικάσας τῆς θεότητος
 τῇ ἀληθινῇ ἐνανθρωπήσει πρὸς τὰς δι-
 λόγους χρείας, λέγω δὴ τὰς ἐκ σώματος
 τε καὶ ψυχῆς, καὶ ἐκ νῦν ἀνθρωπίνης ὑπ-
 ῆχτημένας τὴν πληροφάναν, τῷ πνεύ-
 μι καὶ διψῇ, κλαυθμῷ τε καὶ ἀθυμίᾳ,
 δακρύσει τε καὶ ὑπὸ καὶ ἀναπαύσει.
 ταῦτα γὰρ ἔχ ἁμαρτίας εἶδ' ὅτι, ἀλλ' ἐν-
 ανθρωπήσεως ἀληθεστάτης γνώρισμα, ἀ-
 ληθεία τῆς θεότητος συνύσης τῇ ἀνθρω-
 πότητι, ἢ τὰ ἀνθρώπινα παχέος, ἀλ-
 λὰ τῆς θεότητος συνδυοδικίας εἰς τὰ δι-
 λόγα, καὶ τὰ ἐκτὸς ἁμαρτίας καὶ τροπῆς
 ἀπηγορευμένης· ἀνέστη, καὶ θυρῶν κεκλει-
 σμένων εἰσῆλθεν, ἵνα τὸ παχυμερές λεπτο-
 μερές ὑποδείξῃ, αὐτὸ τὸ ὄν σὺν σαρκὶ καὶ
 ὁσέοις. μὴ γὰρ τὸ εἰσελθεῖν, ἔδειξε χεῖρας καὶ
 πόδας καὶ πλῆρ᾽ ἐν νευγμένῳ, ὁσέα τε καὶ
 νύκτα, καὶ τὰλλα, ὡς μὴ εἶναι φαντασίαν τὰ
 ὁρώμενα. πίσεως τε καὶ ἐλπίδος τὸ ἡμετέρας
 solida erant, nec specie tenus extabant. Quibus rebus eorum omnium, quæ fidei, spei quæ nostræ

A est: tum cum mortem degustans ipsum Herodia-
 etiam Crucis supplicium subiit, cum ni. Hære-
 interim nihil ipsa divinitate pateretur. sis xx.
 Christo enim (ait Scriptura) pro nobis in 1. Petr. 4.
 carne passus. Rursumque, Mortificatus car- 1. Petr. 3.
 ne, vivificatus autem spiritu. Et quæ se-
 quuntur. In cruce suspenditur, sepeli-
 tur; ad inferos cum divinitate sua, ani-
 maque descendit: captivam ducit capti-
 vinitatem; ac tertio die cum sanctissimo
 suo corpore ad vitam excitatur. Quod
 quidem corpus neque dissolvendum am-
 plius, nec passurum, nec sub mortis do-
 minatum postea cessurum cum sua divini-
 tate conjunxit. Id quod Apostoli testi-
 monio comprobatur: Mors, inquit, non Rom. 6.
 amplius ei dominabitur.

B

III. Hoc igitur ipsum corpus, carnem
 ipsam & animam, ipsa quibus constabat
 omnia, non aliud quicquam præter verum
 corpus, sed ipsummet illud vi cælesti per-
 fudit, & in unum idemque, in unam, in-
 quam divinitatem consociavit; ut & carne
 constans & incorruptum, corporeum si-
 mul, ac spirituale, concretum ac tenue,
 mortale pariter atque immortale illud ef-
 fet: quod nulla omnino tæbe dissolutum
 fuerat: neque ejus anima apud inferos
 relicta, nec ipsum velut instrumen-
 tum quoddam aliqua ex parte peccati in
 obsequium impensum, neque mens ulla
 erat in deterius mutatione polluta. Sed
 ita sibi omnia quæ hominum propria sunt
 adscivit, eadem ut integra servaret, quæ
 veræ illi, quam sibi conciliaverat, natu-
 ræ necessarios ad usus Divinitas conces-
 serat, usus nimirum illos, qui ut esse pe-
 nitus possint partim corporis egent, par-
 tim animi, atque humanæ mentis admi-
 niculo: cujusmodi sunt fames, sitis, fle-
 tus, ac dolor, lacrymæ, somnus ac re-
 quies. Hæc enim omnia nulla infusata pec-
 cati specie, susceptæ re ipsa naturæ hominis
 argumenta continent, quæ cum verè con-
 sociata divinitas humanum tamen pati-
 tur nihil, tametsi quæ rationi consen-
 tanea forent, & ab omni scelere, atque
 in pejus mutatione procul essent, admi-
 serit. Ad hæc excitatus à morte Christus
 occlusis januis ingressus est, uti quod ha-
 ctenus crassum concretumque fuerat
 corpori, eadem cum carne ossibusque te-
 nue ac subtile esse monstraret. Statim
 enim atque introgressus est manus ac pe-
 des, & confossum latus cum ossibus ac
 nervis ostendit: adeo quæ tum videban-
 tur

E

Herodia-
ni. Hære-
sis xx.

proposita sunt, promissorum per sese ve-
ritatem penitus approbavit. Postea non
ficta duntaxat imagine, sed reipsa cum
suis epulatus eosdem instituit, ac cœleste
regnum cum veritate nunciare docuit :
tum cum maximum illud longeque præ-
cipuum arcanum Discipulis aperuit. Do-
Mat. 28. cete, inquit, omnes Gentes. Hoc est :
Ab improbitate illas ad veritatem; abse-
ctis variis ad ejusdem dogmatis commu-
nionem traducite. *Baptizate eas in no-
mine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*; *nimirum in Dominica Trinitatis appella-
tione, quod ipsum sacrosanctum est, ac
Regium signum; quò vel ipso nomine
significaret, nihil esse ab unitate diver-
sum. Cum enim baptizari homines ju-
bet in nomine Patris, firma ac stabilis
est gloriæ prædicatio. Quòd verò addi-
tur in nomine Filii, nulla re hunc à pa-
terna dignitate deficere appellatio ipsa de-
clarat. Postremo iis in verbis, in nomi-
ne Spiritus sancti, nulla est conjunctionis
divisio, varietas nulla: sed unius divini-
tatis velut signum repræsentat.*

Apostolo-
rum ele-
ctio.

I V. Denique eodem cum corpo-
re & anima menteque ad superos eve-
ctus est, omnibus illis in unum constatis,
atque in eandem spiritualem personam
concurrentibus, divinisque redditis. In-
de mox ut ad Patris dextram confedit,
præcones in universum orbem dimisit,
Simonem Petrum, & Andream ejus fra-
trem, Jacobum & Joannem Zebedæi
filios, quos olim delegerat, Philippum
& Bartholomæum, Matthæum, Thomam,
& Judam, ac Thaddæum, ac Simonem
Zeloten. Nam Iscariotes Judas etli ha-
ctenus ad xii adscriptus fuerat, postea-
quam proditorem se fecit, ab sacro Apo-
stolum numero est expunctus. Præter
hos, Lxxii alios ad eandem functionem
allegat, è quibus vii illi fuere, qui ad vi-
duarum obsequium delecti sunt; Ste-
phanus, Philippus, Prochorus, Nica-
nor, Timon, Parmenas, & Nicolaus, &
ante hos Matthias, qui loco Judæ inter
Apostolos cooptatus est. Ad septenos
illos ac Matthiam, Marcum insuper, &
Lucam, Justum, Barnabam, Appellem,
Ruffum, Nigrum, ac reliquos, uti dixi-
mus, Lxxii adjecit. Quibuscum etiam
Sanctum Paulum suapte de cœlo voce
missa Apostolum Gentium ac præconem,
& Apostolicæ doctrinæ consummatorem
instituit. Qui quidem sanctum Lucam,
ut memorant unum, è Lxxii discipulis,

Α τῶν ὑποχέσιν ἐποιεῖτο δι' ἑαυτῶν τὰ ὅλα τε-
λείως. καὶ συναλίσσεται ὃ δοκῇσιν, ἀλλὰ
ἀληθεῖα. παιδεύων τε ἐδίδαξε βασιλείαν
ἐρανῶν κηρύσσειν ἐν ἀληθείᾳ, τὸ μέγα
καὶ κορυφαῖότατον σημαίνων τοῖς μαθη-
ταῖς, καὶ λέγων· μαθητεύσατε τὰ ἔθνη,
τὰς ἐθνεῖς μεταβάλλετε τὰ ἔθνη ἀπὸ κακίας
εἰς ἀληθείαν, ἀπὸ ἀρεσέων εἰς μίαν ἐνότη-
τα. βαπτίσατε αὐτοὺς εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ
ὑἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, εἰς τὴν κυρια-
κὴν ὀνομασίαν τῆς τοιαύτης, τὴν ἁγίαν καὶ
βασιλικὴν σφραγίδα· ἵνα δείξῃ ἐκ τῶν ὀνό-
ματ' μηδεμίαν ἀλλοίωσιν εἶναι τῆς μιᾶς ἐνό-
τητος. ὅπως γὰρ οἱ βαπτιζόμενοι κελεύον-
ται ὑπὸ αὐτῶν εἰς ὄνομα πατρὸς, ἀσφαλῆς
ἡ δοξαλογία εἰς ὄνομα ὑἱοῦ, ὅτι ἀποδέον-
ται ἡ ὑπεκλήσις εἰς ὄνομα ἁγίου πνεύμα-
τος, ὃ διηρημένον ὁ συνδεσμός, ὅτε ἀ-
πηλοποιωμένον τῆς μιᾶς θεότητος ἔχων
τὴν σφραγίδα.

Καὶ ἀνελήφθη εἰς ἔρανόν ἐν αὐτῷ τῷ σώ-
ματι, καὶ τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ νῷ, συνενώσας
εἰς μίαν ἐνότητα, καὶ μίαν πνευματικὴν ὑπό-
στασιν. καὶ ἐνδεον ἀποτελέσας, ἐκάθισεν ἐν
δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, πέμψας κήρυκας εἰς ὅλους
τοὺς οἰκουμένους, Σίμωνα Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν
ἀδελφόν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τοὺς υἱοὺς
Ζεβεδαίου, ὃς πάλαι ἐξελέξατο· Φίλιππον
καὶ Βαρθολομαῖον, Ματθαῖον, Θωμᾶν τε καὶ
Ἰσίδωρον, καὶ Θαδδαῖον, Σίμωνα τὸν Ζηλωτὴν.
Ἰσίδωρος γὰρ ὁ Ἰσκαριώτης, εἰ καὶ πρῶτον ἐν τοῖς
δώδεκα ἐψηφίζετο, προδοτὴς γινόμενος,
ἀπετμήθη τῷ ἁγίῳ τῶν Ἀποστόλων κατα-
λόγῳ. ἀπέστειλε δὲ καὶ ἄλλους ἐδομηκοντα-
δύο κηρύττειν, ἐξ ὧν ἦσαν οἱ ἐπὶ τῶν
χρηῶν τεταγμένοι· Στέφανον, Φίλιππον,
Πρόχωρον, Νικάνωρ, Τίμων, Παρμενᾶς, καὶ Νι-
κόλας. περὶ τῶν δὲ Ματθίας, ὁ ἀντὶ Ἰσ-
ίδωρου συμπληρωθεὶς μετὰ τῶν Ἀποστόλων. μετὰ
τῶν δὲ ἐπὶ τῶν ἐπὶ τῶν Ματθίαν τὸν περὶ αὐ-
τῶν, Μάρκον, Λεκάν, Ἰσзон, Βαρνάβαν, καὶ
Ἀπελλῆν, Ρῦφον, Νίγερα, καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἐ-
δομηκονταδύο μετὰ αὐτοὺς ὅτι πάντας καὶ σὺν αὐ-
τοῖς Παῦλον τὸν ἅγιον Ἀπόστολον διὰ Φωνῆς
ἰδίᾳς ἀπ' ἐρανῶν Ἀπόστολον ὅμως καὶ κήρυκα
ἐθνῶν, καὶ πληρωτὴν Ἀποστολικῆς διδασκαλί-
ας ἐξελέξατο. ὃς εὐρίσκειται τὸν ἅγιον Λεκάν
ὄντα τῶν ἐδομηκονταδύο τῶν ἐσκορπισμένων,

Ἐπιστρέψας, καὶ ἀκόλuthon ἑαυτῷ ποιήσας, συν-
εργὸν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁμῶς καὶ Ἀπόστολον. καὶ
ὅτως ἐτελέσθη. ἡ πᾶσα Εὐαγγελικὴ πρᾶ-
γματεία, ἕως τῆς τῆς χρόνου.

Εἰσαὶ δὲ μοι ὁ λόγος ἕως ὧδε πρὸ τῶν
ἐνδεκα ἀγρέσεων, καὶ τῆς καὶ διώσεως ἀκο-
λασίας ἐν συντόμῳ μοι εἰρημένης, Εὐαγ-
γελικῆς Φωτιστικῆς τῆς ἐν κόσμῳ δι' αὐτῆς
καὶ τῶν μαθητῶν αὐτῆς γενημένης, ἕς τὰ
ὅμοια συλλέξαι, καὶ πρὸς θεοῦ τὰ πρὸς θεοῦ
σηματὰ τε καὶ τὰς προφητείας ἀπὸ Νόμου
τε καὶ Ψαλμῶν καὶ τῶν ἄλλων τὰς ἀκο-
λασίας, καὶ τὰς ἀγωγὰς ἐνεσιν ἰδεῖν, καὶ τὴν
ἀκριβείαν καταλαβεῖν, ὡς ἐνόησεν, ἀλλ' ἀ-
ληθῆς, καὶ * προκαταγγελθεὶς ἀπὸ τῆς πα-
λαιᾶς διαθήκης ἀναμφισβητοῦς ἐστὶν ἡ ἑνσαρ-
κῶς Χρῆς παρθεσία, καὶ Εὐαγγελικὴ διδα-
σκαλία. ἵνα δὲ μὴ εἰς ὄγκον παρεκτείνωμι
τῆς συντάξεως πραγματείαν, τῶν τοις δε-
δοξομαι.

τοῦ
κατα-
γγελ-
θεῖ-
σι.

Προϊὼν δὲ ἐφεξῆς τὰς μετέπειτα πρὸ βίῃ
Ἐπιφύσεως Ἐπὶ κακῇ πρὸς φάσιν ὁδοῦ ὁ-
μοίως διαγορεύσω, ἥδη τὰς ἐνδεκα τὰς ἀπὸ
Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν, καὶ τὰς πρὸ αὐτῶν
ἐννέα ἐξ Ἑλλήνων, καὶ Βαρβάρων, καὶ τῶν ἄλ-
λων γενημένων πρὸ τῆς τῆς Κυρίου παρθεσίας,
καὶ ἕως αὐτῆς τῆς χρόνου μετρίως ἀπαριθμη-
σάμεν.

ΠΕΡΙ ΝΑΖΩΡΑΙΩΝ, ἩΤΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ.

DE NAZARENIS, SIVE Christianis.

ΝΑΖΩΡΑΙΩΝ, ὁ ἐστὶ Χριστιανῶν ὁ
κληθεὶς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ὑπὸ Ἰουδαίων
Χριστιανισμός, καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστό-
λων, λέγοντες Πέτρος· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖ-
ον, ἄνδρα ἀποδοδεγμένον ἐκ τῆς Θεᾶς, καὶ τὰ
ἐξῆς ὑπερῶν δὲ ἀπὸ Ἀντιστοχίας δεξάμεν
καλεῖσθαι Χριστιανισμός. ἐστὶ δὲ καὶ φύσει ἀ-
ρεσὶς Ναζωραίων, πρὸ ὧν καθεξῆς λέξομεν
καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἀκολασίας,

NAZARÆORUM sive Christianorum
est qui à Judæis brevi interjecto
tempore vocatus est Christianismus, & ab
ipsis adeò Apostolis id nomen obtinuit,
cùm ita Petrus locutus sit, *IESUM Nazare-*
nium virum probatum à DEO, &c. Post-
ea verò Antiochia Christianismus appel-
lari cœpit. Est & alia propriè Nazaræo-
rum secta de quibus suo loco disputabi-
mus.

ΑΒ. 2. 22.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ τόμος τῆς πρώτης βιβλίου.

FINIS TOMI PRIORIS, Libri I.

INDICULUS EORUM

quæ in Tomo II. Lib. I. continentur, qui Hæreses complectitur XIII. hoc ordine.

I. **SIMONIANI** à Simone Mago cognominati, qui Apostoli Petri temporibus vixit, è Gitthis vico quodam oriundus. Ille cum esset Samaritanus, Christum nomine tenus professus est: author nefandæ obscœnitatis, & iniquissimæ concubitus. Præterea promiscuas uxores esse voluit. Corpora negat resurgere, nec à DEO mundum fabricatum esse statuit. Imaginem porro suam scortique sui, nomine Helenæ, sub Minervæ specie discipulis adorandam obtulit. Apud Samaritas pro DEO patre se vendicans, Judæis CHRISTUM se esse dicebat.

II. **Menandriani** ab eodem illo Simone per Menandrum quendam orginem traxerunt, nonnullisque in rebus à Simonianis discrepant. Menander porro mundum ab Angelis fuisse productum asseruit.

III. **Saturniliani** in Syria Simonianorum turpitudinem auxerunt. Nonnulla quoque ad majorem conciliandum stuporem ad illorum adjecere dogmata. Horum Princeps Saturnilus fuit, qui perinde ac Menander mundi conditores Angelos, hoc est septenos ex iis, facit, idque ipsos de supremi parentis sententiâ suscepisse statuit.

IV. **Basilidiani** foeditatis ejusdem socii ad Basiliden originem referunt, qui cum Saturnilo Simonianis, ac Menandrianis operam dedit: ac tametsi eadem ferè sentiat, in quibusdam tamen discrepat. Nam cœlestes Orbes cccclxv constituit, quos Angelicis nominibus afficit: ideoque totidem diebus annum constare censet. Addit & Abrafaxam cujusdam virtutis nomen, quæ cccclxv numerum literis exprimit, idque Spiritum esse sanctum asserit.

V. **Nicolaitæ** à Nicolao illo derivati sunt, cui ab Apostolis viduarum cura commissa fuerat. Hic zelotypia ob uxorem æstuans, cum aliis præposteram libidinem exercere suos docuit. Sed & Caulacach, & Prunicum, & alia nominum portenta turpiter in mundum invexit.

ΤΑ ΔΕ ΕΝΕΣΤΙΚΑΙ ΕΝ ΤΟΥΤΩ

ΤΩ ΔΕΥΤΕΡΩ ΤΟΜΩ Τῶ ΠΡΩΤῶ ΒΙΒΛΙΩ, ὃν ὡς εἰσιν αἱρέσεις δεκατρεῖς, ὅτως.

ΣΙΜΩΝΙΑΝΟΙ, οἱ ὑπὸ Σίμωνος τῷ Μαγῷ τῷ Ἰππὶ Πέτρῳ τῷ Αποστόλῳ, καὶ μὴ Γιτθῶν τῆς Σαμαρείας. ἔστι δὲ ὑπέδου ὄνομα μόνον. ἐδίδαξε δὲ ἀγχροποιᾶν, μίξιν μολυσμῶν, γυναικῶν ἀδιαφορίαν. σωμάτων δὲ ἀποβάλλεται τὴν ἀνάσασιν, καὶ τὸν κόσμον μὴ εἶναι Θεὸν φάσκει. εἰκόνα δὲ αὐτοῦ ὡς Διὸς, καὶ τῆς σὺν αὐτῷ πόρνῆς ὀνόματι Ελένης, Ἀθηναῖς τύπον τοῖς ἑαυτῷ μαθηταῖς παρεδίδωκε ὑποσηκωήσιν. ἔλεγε δὲ ἑαυτὸν Σαμαρείταις μὲν τὸν Πατέρα, Ἰουδαίοις δὲ τὸν Χριστόν.

Μενανδριανοὶ, οἱ ὑπὸ τούτου τῷ Σίμωνος, διὰ Μενάνδρου ἱνὸς ἐναρξάμενοι, διαφερόμενοί τε πρὸς τοὺς Σιμωνιανὰς κατὰ τι. ὅς ὑπὸ Ἀγγέλων ἔλεγε τὸν κόσμον γεγενῆσθαι.

Σατορνιλιανοὶ, οἱ καὶ τῷ Συρίῳ τῷ τῶν Σιμωνιανῶν κρατυόντες ἀγχρολογίαν, ἑτέρως δὲ πρὸς τοὺς Σιμωνιανὰς εἰς ἐκπλήξιν πρῆστοτέρως κηρύσσοντες, ὑπὸ δὲ Σαθουρίλου τὴν ἀρχὴν ἐχρηκότες, ὅς καὶ αὐτὸς καὶ Μενάνδρον ὑπὸ Ἀγγέλων τὸν κόσμον γεγενῆσθαι ἔφασκε. μόνων δὲ ἐπὶ τῷ, διὰ τῆς ἑξ ἄνω πατρὸς γνώμῃ.

Βασιλειδιανοὶ οἱ τῇ αὐτῆς ἀγχροργίας τελεσάμενοι, ὑπὸ Βασιλείδου τῷ ἅμα Σαθουρίλῳ τοῖς Σιμωνιανοῖς καὶ Μενανδριανοῖς μεμαθητευμένοι, τὰ ὅμοια μὲν φρονῶντες, κατὰ τι δὲ διαφερόμενοι. λέγει δὲ τριακοσίς ἐξηκονταπέντε ἔσονται εἶναι, καὶ τρεῖς ὀνόματι Ἀγγελικὰ ἐκτίθησι. διὸ καὶ τὸν ἐνικωτὸν τοσούτων ἡμερῶν εἶναι, καὶ τὸ Ἀβραξάξ ὄνομα διδάμεως, ὃ φέρει ψήφον τρεῖς. καὶ εἶναι Φησι τῷ ἁγίῳ πνεύματι ὄνομα.

Νικολαῖται, ἀπὸ Νικολάου τοῦ Ἰππὶ ταῖς χήραις ὑπὸ τῷ Αποστόλῳ ταχθέντος, ὅς διὰ ζήλον τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ τὴν ἀγχροργίαν ἅμα τοῖς ἄλλοις Ἰππελεῖν αὐτῷ μαθητὰς ἐδίδαξε. καὶ πρὸς τὸν Καύλακαχ, καὶ Περνίκην, καὶ ἄλλων βαρβαρικῶν ὀνομάτων, ἃ τῷ κόσμῳ μυσαρῶς εἰσηγήσατο.

Γνωστικοί, οἱ τὰς αὐτὰς ἀρέσεις διαδεξά-
μενοι. πλεον δὲ αὐτῶν πάντων τὴν ἀναχρό-
τητά ἐμμανῶς ἐργαζόμενοι ἐν Αἰγύπτῳ
δὲ Στρατιωτικοὶ καλάρμοι, καὶ Φιδωνῖται.
ἐν δὲ τοῖς ἀνωτεροῖς μέρεσι Σεκηνδιανοί, ἐν
ἄλλοις δὲ μέρεσι Σωκρατῖται, ὧσα δὲ ἐτέ-
ροις Ζακχαῖοι. ἄλλοι δὲ Κοδδανὲς αὐτῶν
λέγουσιν, ἄλλοι δὲ Βαρβορίτας αὐτῶν καλῶ-
σιν. ἔτσι τὴν Βαρβελαὶ καὶ Βαρβερώ αὐ-
χοῦσι.

Καρποκρατιανοί, ἀπὸ Καρποκράτης τι-
νὸς τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὃς ἐδίδασκε πᾶσαν ἀ-
ναχρότητα ἐκτελεῖν, καὶ πᾶν ἑπιτήδευμα
ἀμαρτίας. καὶ εἰ μὴ ἴς Φησὶ διὰ πάντων
παρελθεῖν, καὶ τὸ τέλος πάντων τῶν δα-
μόνων καὶ Ἀγγέλων ἐκτελέσει, ὃ δυνατόν ὄ-
ψεσθαι εἰς τὸν ἀνώτατον ἔρανόν, ὃδὲ τὰς
ἀρχαῖς καὶ τὰς ἐξουσίας παρελθεῖν. ἔλεγε
δὲ τὸν Ἰησοῦν ψυχρῶ νοεῖν εἰληφέναι, εἰδόν-
τα δὲ τὰ ἀνω ἐνταῦθα καταγέλλειν. καὶ
ὡς εἰ τι πᾶξειεν ὅμοια τῷ Ἰησοῦ, κατ' αὐτὸν
εἶναι. τὸν τε νόμον σὺν τῇ τῶν νεκρῶν ἀναστά-
σει ἀπηγόρευεν, ὡς αἱ ἀπὸ Σίμωνος καὶ δευ-
εῖ ἀρέσεις. τάττα γέγονεν ἡ ἐν Ρώμῃ Μαρ-
κελλίνα. εἰκόνας δὲ ποιήσας ἐν κρυφῇ Ἰησοῦ,
καὶ Παύλου, καὶ Ομήρου, καὶ Πυθαγόρου, ταύ-
ταις ἐδυμῖα καὶ προσεκύνει.

Κηρινθιανοί, οἱ καὶ Μηρινθιανοί, ἔτσι ἀπὸ
Κηρίνθου καὶ Μηρίνθου Ἰουδαῖοι τινες τὴν πε-
τομὴν αὐχάντες, τὸν δὲ κόσμον ὑπὸ Ἀγγέλων
γεγενημένον λέγοντες, Ἰησοῦν δὲ κατὰ περικοπὴν
Χριστὸν κεκλημένον.

Ναζωραῖοι, οἱ Χριστὸν ὁμολογῶσιν Ἰησοῦν υἱὸν
Θεοῦ, πάντα δὲ κατὰ νόμον πολιτευόμενοι.

Εβιωναῖοι, οἱ παραπλήσιοι τῷ περὶ τῶν
Κηρινθιανῶν, καὶ Ναζωραίων. οἱ συνήθη
κατὰ τὴν τῶν Σαμψαίων τε καὶ Ἐλκεσαίων
ἀρέσεις. οἱ Χριστὸν Φασιν κεκτίσθαι ἐν τῷ ἔ-
ρανῷ, καὶ τὸ ἅγιον αὐτῷ πνεῦμα. ἐνδμήσαν-
τα δὲ τὸν Χριστὸν ἐν τῷ Ἀδάμ πρῶτον, καὶ κατὰ
καιρὸν ἐκδυόμενον αὐτὸν τὸν Ἀδὰμ, καὶ πάλιν
ἐνδυόμενον, τὸ αὐτὸ τῷ Φασιν ἐκτετε-
λεσέναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐνσάρκῳ αὐτῷ παρθενία.
Ἰουδαῖοι δὲ ὄντες Ἐταγγελίοις κέχρηται. σαρκο-
φαγίαν βδελύσσοντες. τὸ ὕδωρ ἀντὶ Θεοῦ ἔχουσι,
τὸν δὲ Χριστὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ ἐνσάρκῳ παρ-
θενία ἐνδεδυμένον, ὡς ἔφη. συνεχῶς δὲ βαπτί-
ζονται ἐν τοῖς ὕδασι, θέρους τε καὶ χειμῶνος,

VI. Harum Gnostici successores Hæ-
resum longè omnes turpitudinis atque
execrandaæ foeditatis variana superarunt.
Militares porro in Ægypto dicuntur, &
Phibionitæ: in superiore tractu Secun-
diani: alibi Socratitæ; ab aliis Zachæi.
Sunt qui eos Coddianos nominant; qui-
dam Barboρίτας, sive lutulentos. Ab istis
Barbelo, sive Barbero nescio quæ præ-
dicari solet.

VII. Carpocratiani à Carpostrate quo-
dam Asiatico dicti, qui ad omne turpitu-
dinum ac flagitiorum genus discipulos in-
formabat. Quod si quis, agebat, non
omnia percurreret, neque Dæmonum, &
Angelorum omnium voluntati satisfecerit,
supremum in cælum evelli minimè
potest, neque Principatus, Potestatesque
transcendere. Asserebat idem JESUM
mente præditam animam sumpsisse, &
cognitione cælestium introitum homini-
bus ea nunciassse: ac si quis eadem, quæ
JESUS olim, perpetret, haud eo infe-
riorem futurum. Demum legem unā
cum mortuorum resurrectione damnabat,
quemadmodum & Simoniani, cæteri que
omnes, quos hucusque percensui. Exhu-
jus grege Marcellina illa Romæ fuit. At-
que idem JESU, Paulique, nec non &
Homeri ac Pythagoræ clanculum imagi-
nes fingens, suffutibus eas & adoratione
prosecutus est.

VIII. Cerinthiani, sive Merinthiani
à Cerintho: vel Merintho Judaici generis
extiterunt, qui circumcisionem præ se fe-
rebant. Mundum ab Angelis fabrica-
tum, Jesum ad Christi dignitatem per
virtutum incrementa pervenisse dixerunt.

IX. Nazareni ita JESUM esse Chri-
stum, Deique filium asseruerunt, ut Mo-
sis legem omnino vitæ ad institutum ad-
sciverint.

X. Cerinthianis, ac Nazarenis si-
millimi sunt Ebionitæ, quibus cum Sam-
pŕais, & Elcesæis aliqua ex parte conve-
nit: Hi CHRISTUM in cælo crea-
tum, ejusque sanctum Spiritum affir-
mant. Illum ipsum in Adamum sese in-
fudisse primò; ac deinde exuisse narrant;
tum subuisse denuò; idque commodum
fecisse, cum in terras corpore circun-
fusus advenit. Ac licet Judæi sint, Ev-
angelium nihilominus adhibent. Car-
nium esum detestantur. Aquam pro
DEO venerantur. CHRISTUM in suo
illo, uti diximus, adventu hominem in-
duisse dicunt. Denique aquis se iden-
tidem tam hyeme quam æstate lavant,

Herodia- nimirum puritatis conciliandæ sibi gra-
ni. Hære- tia, qvæmadmodum Samaritæ.
sis xx.

XL. Valentini corporum resurrectionem negant. Vetus testamentum, ac Prophetas respuunt. Qvæ nihilominus legunt ipsi, & si quid est qvod ad illorum Hæresin perfiguram ac tropum accommodari possit, id admittunt. Sed certas quasdam fabulas addiderunt, & triginta Æonum utriusque sexus vocabula commententi sunt; qvos quidem Æonas ab universorum parente ac conditore productos asserunt, qvos & Deos, & Æonas faciunt. Demum Christum è cœlo corpus extulisse, ac per Mariam traductum esse velut per tubulum existimant.

XII. Secundiani, eorumque socii Epiphanius, atque Isidorus eadem inter se paria componentes cum Valentinis consentiunt: nonnulla tamen ab iis diversa ponunt; & ad fœdam insuper libidinem suos instituunt. Idem & Incarnationem negant.

XIII. Ptolemæi Valentini discipuli fuerunt, qvibus cum Flora conjungitur. Par idemque dogma de conjugationibus illis cum Valentino, ac Secundianis adstruunt: sed in qvibusdam tamen discrepant.

Hæc est secundi Tomi primi voluminis summa qvæ xiiii Hæreses completitur.

Αἰς ἀγνισμόν δῆθεν, ὥσπερ οἱ Σαμαρεῖται.

Οὐαλεντῖνοι, οἱ σαρκὸς μὲν ἀπαγορεύουσιν ἀνάστασιν, παλαιὰν διαθήκην ἀδεύουσι καὶ προφῆτας, ἀναγινώσκοντες μὲν, καὶ ὅσα εἰς ὁμοίωσιν δύναται τροπολογεῖσθαι τῆς αὐτῶν αἰρέσεως, καὶ δεχόμενοι. ἑτέρας δὲ τινὰς μυθολογίας παρεκφέροντες, τριάκοντα αἰώνων ὀνομασίας λέγοντες ἀρρένοθηλειῶν, ὁμῶς τε ἐκ τῆ πατρὸς τῶ ὅλων γενημηλὺς, ὃς καὶ Θεὸς ἡγνύται καὶ αἰῶνας. τὸν δὲ Χριστὸν ἀπ' ἐργον σῶμα ἐνλωχέναι, καὶ ὡς διασωλῶν τὴν Μαρίαν διαπερακέναι.

Σεκχυνδιανοί, οἷς σινάπτεται Ἐπιφάνης, καὶ Ἰσίδωρος, ταῖς αὐταῖς κεχηρημένοι καὶ ἔτοι συζυγίαις, τὰ ὅμοια Οὐαλεντίνῳ πεφεροῦντες, ἑτέροι δὲ παρ' αὐτῶν ποσῶς δηγόμενοι. προσιδέουσι δὲ τὴν ἀχρηργίαν διδάσκοντες. ἀπαγορεύουσι δὲ καὶ ἔτοι τὴν σάρκωσιν.

Πτολεμαῖοι, μαθηταὶ καὶ αὐτοῖ ὄντες Οὐαλεντίνου, οἷς σινάπτεται ἡ Φλόρα. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τῶν συζυγιῶν καὶ αὐτοὶ λέγουσι, κατὰ τὴν Οὐαλεντίνου καὶ Σεκχυνδιανού. κατὰ τι δὲ καὶ ἔτοι διαφέρονται.

Αὕτη καὶ ἡ τῆ δευτέρου τόμου τῆ πρώτης βιβλίου τῶν δεκατριῶν αἰρέσεων ἀνακεφαλαίωσις.

Τὰ ἐν ἁγίοις πατέρος ἡμῶν

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ
ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

SANCTI EPIPHANII AD-
VERSUS HÆRESSES

LIBRI I. TOMUS II.

ΚΑΤΑ ΣΙΜΩΝΙΑΝΩΝ ΠΡΩΤΗ *ADVERSUS SIMONIANOS,*
αἵρεσις ἀπὸ τ' εἰς Χριστὸν τὸν Κύριον ἡμῶν πί- *quæ est Hæresis, ab exortu Christiana*
στεως, ἀπὸ δὲ τ' ἀκολοθίας εἰκοστῇ *Religionis prima, Ordine*
πρώτῃ *XXI.*

ΣΙΜΩΝΟΣ γίνεται ἡ Μα-
γιστὴ πρώτη αἵρεσις, ἀπὸ Χρι-
στῶ καὶ δευτέρου ληξασμένη. ἣσα
δὲ αὕτη τ' εἰς ὄνομα Χριστοῦ,
ὅσα ὁρθῶς εἰδὲ διαγνώσκει,
ἀλλὰ καὶ τὴν παραπλοή-
μην παρ' αὐτοῖς φθορὰν τὰ θεία ἐργαζο-
μένη. ἔτι ὁ Σίμων γόνος Ἰσραὴλ, ἀπὸ Γιτθῶν ὃ
ᾠκεῖτο τὴ πόλεως τ' ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, νυνὶ
κώμης ὑπαρχούσης. ἐφαντασίαζε δὲ τὸ γένος
τῇ Σαμαρείτῳ ταῖς μαγείαις. ἐξαπατῶν τε
καὶ δολοφύων, ἔλεγον αὐτὸν εἶναι τὴν μεγά-
λῃ δυνάμει τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνῴθεν καταβε-
βηκέναι. τὸν πατέρα ὃ ἔλεγον αὐτὸν τοῖς
Σαμαρείταις, Ἰσραηλῶν δὲ ἔλεγον αὐτὸν εἶναι τὸν
υἱόν. παθόντα δὲ μὴ πεπονθέναι, ἀλλὰ δοκῆσαι
μόνον. ὑπεκορίσθη δὲ ἔτι ὁ αὐτοῦ Ἀποστόλος, καὶ
αὐτὸς δὲ ὁμοίως ἴσα τοῖς ἄλλοις ὑπὸ Φιλίππου
ἐβαπτίσθη μετὰ πολλῶν. οἱ δὲ πάντες χωρὶς
αὐτοῦ ἐξεδέξαντο τὴν τῶν μεγάλων Ἀποστό-
λων παρουσίαν, καὶ διὰ τ' αὐτῶν χριστοθεσίας
ἔλαβον πνεῦμα ἅγιον. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Φίλιππος
Διάκονος ὢν ὅσα εἶχεν ἐξουσίαν τῆς
χριστοθεσίας τῷ δι' αὐτῆς δίδοναι πνεῦμα ἅ-
γιον. ὅσα ὁρθῶς δὲ ὁ Σίμων ἔχων τὴν καρδίαν,
ἔτε τὸν λογισμόν, αἰχροκερδεῖα δὲ τινι καὶ
Φιλοχρημοσύνη περισσεύων, καὶ τῆς μο-
χθηρᾶς αὐτοῦ ἡμιτελοῦσεως ἐκτὸς βαίνων ἐ-

PRIMÆ omnium, *Simonia-
ni. Hære-
sis xxi.*
quæ à Christi tem-
pore ad hanc ata-
tem prodierunt,
Hæresis princeps
Simon ille Magus
extitit. Quæ qui-
dem secta non re-
tē, neque ex ordine Christianum nomen
usurpat; sed pro adulterina sua depravatione atrocissima quæque commit-
tit. Igitur Simon iste veneficus fuit, Gitthis oriundus olim oppido, nunc vi-
co Samariæ: Qui popularibus suis malis artibus illudens, ac fraudibus pelle-
ctos decipiens, magnam se Dei vim esse prædicabat cœlitus in terras delapsam.
Porro apud Samaritanos suos pro Deo se Patre venditabat, apud Judæos filium se faciebat. Negabat revera se, aut aliter quam specie tenuis esse passum. Idem Apostolis blanditus cum aliis benè mul-
tis à Philippo baptizatus est. Mox præter unum illum universi summos Aposto-
los advenientes, perque manus sibi ab illis impositas Spiritum sanctum excipiunt.
Nam Philippus, quod Diaconus dun-
taxat esset, imponendarum manuum, communicandique Spiritus sancti po-
testate carebat. Verum Simon iste ani-
mo ac mente depravatus, cum se turpissimo quæstui & avaritiæ deditisset, neque quicquam de perversis studiis re-

*Simonis
historia.*

Ab. 8.

Simoniamississet, Apostolo Petro pecunias ob-
ni. Hæretulit, ut is sibi largiendi per manuum im-
sis xxi. positionem Spiritus sancti potestatem
conferret. Eundem quippe Spiritum in
alios transfundere cogitabat, atque ita
maximam sese pecuniarum vim colle-
cturum, atque ingens omnino lucrum
cum exiguo pretio commutaturum spe-
rabat.

II. Igitur ex illa malorum Dæmo-
num infania ac Magicis artibus consec-
leratum animum gerens, atque illorum
præstigiis delusus, cum nihil haberet
promptius, quam ut nequitia suæ vene-
ficiorumque Barbarum quoddam, ac su-
is illis authoribus Dæmonibus dignum
specimen exhiberet, in apertum prorup-
pit: ac sub Christiani nominis specie,
canquam veratro mel admiscens, sic il-
lius appellationis splendori lethale vene-
num infudit, idque iis obtulit quos frau-
dulenter captatos & impium hunc in erro-
rem pertractos in exitium adduxit. Cum-
que in Venerem natura proclivior esset,
eorum quæ profitebatur dogmatum ve-
recundia commotus nequissimas opinio-
num nugas discipulis suis impostor per-
suasit. Etenim vagam quandam mulier-
culam nomine Helenam nactus, patria
Tyriam, sibi eam copulat, quacum pa-
lām nullam habere se consuetudinem
simulans, homo vaser clam omni se in
libidinum genere volutabat: atque et-
iam ridicula de ea re fabula discipulos
aspergit. Se enim summam esse Dei-
vim; scortum verò suum Spiritum esse
sanctum affirmare ausus est, cuius gra-
tia de cælo descenderat. Sed in uno-
quoque cælo propriam, agebat, ejus cæli
formam indui, quo meos Angelos latere
possem, & ad meam illam intelligentiam
descenderem, hoc est Helenam istam,
quæ & Prunicus, & Spiritus sanctus ap-
pellatur; per quam Angelos creavi; An-
geli porro mundum, atque homines con-
diderunt. Eandem esse confirmabat He-
lenam, cuius causa bellum Græcos inter
ac Trojanos exarsit. Ad hæc fabulam
adjiciebat: Lapsam de cælo Vim illam
semetipsam dissimulasse: deque eo Poë-
tas figuratè locutos esse. Hæc enim ob su-
premam illam Vim accidisse bella, quæ
ab Hæreticis aliis Barbero, sive Barbelo di-
citur: quæ cum suam illi pulcritudinem
ostendisset, sui ipsos amoris stimulis in-
citasse: adeoque ad eos deprædandos

Helena Si-
monis con-
cubina.

Barbelo.

Α δαμῶς, προσέφερε χεῖματα Πέτρῳ τῷ Α-
ποστόλῳ, ὅπως δῶῃ αὐτῷ ἐξουσίαν ἐν τῇ ἑπι-
θέσει τῶν χειρῶν πνεῦμα ἅγιον παρέχειν,
λογισάμενος δῶσθαι πολλοῖς δὲ * ἀντί ὀλίγου, Deest
nihil.
διὰ τῶν ἄλλοις παρέχειν πνεῦμα ἑπισωρεῦ-
σαι χρημάτων πληθύνειν καὶ ἑπικερδῆναι.

Οὗτος μὲν ἔν ἔχων τὴν διάνοιαν πεπο-
νηρευμένην ἀπὸ τῆς ἐν τῇ μαγείᾳ δαμονικῶδους
πλάνης, καὶ πεφантаστωμένην, πρόσχει-
ων αἰετὴς ἐαυτῷ κακίας τὰ βαρβαρικά
καὶ δαμόνων πράγματα, διὰ τῆς ἐαυτῷ μα-
γανείας ἑπιδείκνυται, παρελθὼν εἰς μέσον,
καὶ προσήματι ὀνόματι Χριστοῦ, ὡς ἐλλέ-
βορον μέλιτι ὡραπλέκων, δηλητήριοι τοῖς
ὑπὸ αὐτῷ ἀγρευθεῖσιν εἰς τὴν κακομήχανον
αὐτῷ πλάνην παρενθεῖς πρὸς τὸ ὄνομα
ἀξιώματι Χριστοῦ, θάνατον ἐνεποίησε τοῖς πρὸς
αὐτοῖς. Λάγνός δὲ ὢν κατὰ τὴν φύσιν, αἰ-
δοῦναι τῇ τῇ ἐαυτῷ ὑποσχέσει ὑπονοσῶμενος,
παρεφθαρμένην ὑπόνοιαν τοῖς ὑπὸ αὐτῷ ἀ-
πατωμένοις ὁ ἀγύρτης παρενεποίησατο. γυ-
ναῖκα γάρ τινα ἐαυτῷ διδάμενος ῥεμβάδα,
Ελένην τένομα, ἀπὸ τῆς Τυρίων ὀρεωμένην
ἄγεται, μὴ ὑποφάνων συνάφειαν ἔχειν
πρὸς ταύτην. ἐν παραδύσει δὲ αἰχρότητι
συμπεπλεκόμενος τῷ γυναικί ὁ γόης, τι-
νὰ μυθώδη ψυχαγωγίαν τοῖς ἐαυτῷ μαθη-
ταῖς ὑφηγεῖτο, ὅθεν ἐαυτὸν εἶναι δύναμιν
Θεοῦ λέγων τὴν μεγάλην, τὴν δὲ σύζυγον
πορνάδα πνεῦμα ἅγιον εἶναι τετόλμηκε λέ-
γειν, καὶ διὰ ταύτην κατεληλυθέναι Φησὶν.
ἐν ἐκάστῳ δὲ ἑρανῷ μετεμορφῆμιν Φησὶ,
κατὰ τὴν μορφήν τῶν ἐν ἐκάστῳ ἑρανῷ, ἵνα
λάθῃ τὰς ἀγγελικὰς μετὰ δυνάμεις, καὶ κα-
τέλθῃ ἐπὶ τὴν ἐννοίαν, ἥ τις ἐστὶν αὐτῇ, ἥ
καὶ Περνίκος, καὶ πνεῦμα ἅγιον καλεμέ-
νη, διὴ ἥς ὁ Αἰγέλης ἐκτίσας, οἱ δὲ ἄγγελοι
τὸν κόσμον ἐκτίσαν, καὶ ὁ ἀνθρώπος. εἶναι
δὲ ταύτῃ τῇ Ελένῃ τὴν πόλιν, διὴ ἥν οἱ
Τρῶες καὶ Ἕλληες εἰς μάχην ἦλθον. ἔλεγε
δὲ μῦθόν τινα εἰς ταῦτα, ὅτι ἀνωθεν ἡ δύνα-
μις κατίσθα ἐαυτὴν μετεμορφῆς. ἀλλήγο-
ρικῶς δὲ οἱ ποιηταὶ ὡς ταῦτα ἔφασαν.
διὰ γὰρ ἀνωθεν δύναμιν, ἣν Περνικὸν φασιν
ἥ τις παρὰ ἄλλαις ἀφ᾽ ἑσέσι βαρβάρῳ ἥτοι
βαρβάρῳ καλεῖται, τὸ καλεῖται αὐτῆς
ἐμφάνισαν εἰς οἶκον ἄξασαν αὐτῶν,
καὶ διὰ τῶτο πεμφθεῖσαν εἰς συλαγω-

γίαν τῶν ἀρχόντων τῶν τὸν κόσμον τῶτον
κτισάντων. καὶ οὗτοι αὐτοὶ Ἀγγέλους εἰς πό-
λεμον δι' αὐτὴν ἤκειν, αὐτὴν δὲ μηδὲν πεπον-
θέναι, ἀλληλοκτενίας δὲ αὐτοῦ εἰς ἑαυτοῦ ἐρ-
γάσασθαι ὡς σκοπεύασθαι, δι' ἣν ἐνέβαλεν εἰς αὐ-
τοὺς ὡς ἐαυτῶν ἑπιθυμίαν. καὶ συνέχοντες
αὐτῶν τὰ μὴ ἀνω διώσασθαι ἀνιέναι, συνεγί-
νετ' αὐτῇ ἕκαστος ἐν ἑκάστῳ σώματι γυναι-
κείας καὶ θηλυκῆς χέσεως, μεταγγιζομέ-
νης αὐτῆς ἀπὸ σωμάτων θηλυκῶν εἰς σώ-
ματα διάφορα ἀνδρωπίνης φύσεως τε καὶ
κτηνῶν καὶ ἄλλων, ὥς δὲ ὧν αὐτοὶ ἐργάζον-
ται κτείνοντες τε καὶ κτεινόμενοι, μείωσιν ἐ-
αυτῶν διὰ τῆς τῶν αἱμάτων ὡς ὡς ὡς ἐρ-
γάζονται. εἰτα ἐκείνη τὴν δύναμιν συλλεγο-
μένη πάλιν, αὐτοῖς εἰς ὅρανον ἀναβῆναι δυ-
νησθῇ.

Ἦν δὲ αὕτη τότε ἡ ἐπὶ τοῖς Ἑλλήσι τε καὶ
Τρωσὶ καὶ ἀνωτάτω περὶ τὸν κόσμον γνέσθαι, καὶ
μὴ τὸν κόσμον διὰ τῶν ἀοράτων δυνάμεων τὰ
ἴσα ἰσότητι πεποιηκῆαι. αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ νῦν
συνὸς ἐμοί, καὶ διὰ ταύτην κατελήλυθα. καὶ
αὕτη δὲ ὡς ἐσθλὸν καὶ ἐμὸν παρσίαν. αὕτη
γάρ ἐστιν ἡ ἐννοία, ἡ παρ' Ὀμήρῳ Ἑλένη κα-
λεσμένη. καὶ τότε ἐνεκεν ἀναγκάζεται αὐτὴν
διαγραφῆναι Ὀμήρῳ ἐπὶ πύργῳ ἐστηκέναι, καὶ
διὰ λαμπάδος ὑποφαίνειν τοῖς Ἑλλήσι τὴν
κατὰ τὸ Φρυγῶν ἐπιβλήν. ἐξαορκήειζε
δὲ διὰ τὴν λαμπρότητα, ὥς ἔφην, τὴν τῶν
ἀνωθεν φωτὸς, ἐνδείξιν. διὸ καὶ τὸν παρ' Ὀ-
μήρῳ σάειον ἵππον μεμνηχνημένον, ὃν νομί-
ζουσιν Ἕλληνες ἐπιτήδες γεγνησθαι, ἔλεγε
πάλιν ὁ γόης ὅτι ἀγνοία ἐστὶ τῶν ἐθνῶν καὶ ὡς
οἱ Φρύγες ἔλκοντες αὐτὸν ἀγνοία, τὸν ἴδιον
ὅλεθρον ἐπεσπᾶσαντο· ἔτω καὶ τὰ ἔθνη,
τῆς ἐστὶν οἱ ἀνδρωποὶ, ἐκτὸς τῆς ἐμῆς γνώσε-
ως διὰ τὴν ἀγνοίας ἔλκοντες ἑαυτοῖς τὴν ἀπώ-
λην. ἀλλὰ καὶ Ἀθηναῖν πάλιν τὴν αὐτὴν ἔλεγε
τὴν παρ' αὐτῶν ἐννοίαν καλεσμένην, χρώμενος
ὅθεν ὁ πλάτων ταῖς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Παύ-
λου φωναῖς, μεταποιῶν τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸ αὐ-
τῷ ψεῦδος, τὸ ἐνδύσασθαι τὸ θώρακα τὴν πίστεως,
καὶ τὴν ὡς ἐκεφαλαιάν τῶν σωτηρίων, καὶ κνημί-
δας, καὶ μάχαιραν, καὶ θυρεόν. ταῦτα πάντα ἐπὶ
τῇ τῶν Φιλισίων μιμολογίᾳ ὁ ἀπατεῶν,
τὰ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων εἰρημένα διὰ τερπὸν
λογισμὸν καὶ πῖσιν ἀγνῆς ἀνατροφῆς, καὶ
δυνάμιν θεῶν λόγῳ καὶ ἐπαρρησίᾳ, εἰς χλευσὴν

Principes, qui mundum condiderant mis-
sam hos ipsos Angelos mutuam ad pu-
gnam excitasse: cum interim nihil illa ma-
li passa injecta vehementi sui cupiditate
perfecerit, ut se invicem interficerent.
Eam quippe detinebant, ne sursum evo-
lare posset; ideoque cum ea singuli in
varia transformante se mulierum ac fœmi-
narum corpora congressi sunt. Ex illis
porro in diversa tam hominum, quam
pecudum, aliorumque corpora transibat;
ut per mutuas illas, promiscuasque cades
effuso sanguine semetipsos minuerent;
ipsaque collecta vi rursus in cœlum pos-
set conscendere.

Simonia-
ni. Hære-
sis xx.

III. Igitur eadem est, ajebat, illa
quæ tum Græcorum, ac Trojanorum
temporibus fuit; imò & ante & post
conditum mundum inter Angelos si-
milis quædam perpetraverat. Ea verò
jam mecum est, ejusque causa descen-
di; cum cum hæcenus adventum ex-
pectaret. Est enim illa notio, quam
Homerus Helenam vocavit. Atque
ideo pro turri stantem illam, sublati-
que facibus Græcorum contra Troja-
nos insidias moderantem describere
coactus est. Hic enim facium fulgor,
cœleste lumen ab ea patefactum signifi-
cat. Nam ligneum illum apud Home-
rum equum quem de industria fabri-
catum Græci putant, impostor iste
Gentium ad ignorationem pertinere con-
tendit. Ut enim Trojani, cum illum
ad sua moenia per ignorantiam attraxis-
sent, perniciem sibi consciverunt: ita
Gentes hoc est homines universi, qui qui-
dem cognitione mea carent, ex igno-
ratione sibi exitium arcessunt. Præter-
ea Minervam eandem esse dicebat, quam
notionem, ut diximus, appellabat.
Quam ad rem Apostoli Pauli dictum il-
lud accommodare, & ad mendacia sua
veritatem trahere solebat; cum ita Pau-
lus loquitur. *Induite loriceam fidei, & gla-*
leam salutis, & ocreas ac gladium, & scutum.
Quæ omnia in eum finem ab Apostolo
dicta, ut solidam mentem & castissimi vitæ
instituti fidem, & divini ac cœlestis vim
sermonis exprimeret, circulator iste, sic
tanquam Philistionis Mimos ageret, ni-
hil aliud quam ad ludibrium convertit.
λοιπὸν καὶ ὁδὸν ἕτερον μετατρέφων.

Εἰς τὴν Τρο-
ίαν.

Εἰς β. 6.

Simoniam. Quid enim inquit? Omnia hæc Minervæ specie mysticè declarabat. Quare
 sis xxi. quam abductam Tyro secum habebat
 foeminam veteris illius Helenæ cognominem, eam, ut dictum est, significari volebat, & ad eam nomina omnia transferrebat. Notionis, Mineruæ, Helenæ aliæque quamplurima. Et hujus, inquit, gratia descendi. Estque adeo illa, de qua in Evangelio scriptum est, ovis errabunda. Nec iis contentus imaginem quendam, quam sui effigiem esse dicebat, discipulis tradidit, qui eum sub specie Jovis adorant. Aliam Helenæ, figuram cujusmodi pingi Minerva solet iisdem discipulis obtrusit, quam peræquè fanatici illi venerantur.

IV. Ad hæc mysteria quædam foeditatis profluviique corporum, ut honestius dicam instituit; quæ in maribus quidem seminis exundantia, in foeminis menstrua purgatione perficerentur. Et ad hæc obeunda Mysteria spurcissimos conventus induxit. Hæc enim vitæ esse Mysteria, perfectissimæque cognitionis ajebat: quæ qui prudentiam divinitus acceperit abominandum quiddam ac detestabile, mortemque adeo potius quam vitam esse judicabit. Idem præterea nomina quædam Principatum ac Potestatum commentus est, coelestesque globos varios; atque in firmamento cæloque quolibet Intelligentias certas collocat, quibus barbaras appellationes affingit. Negat insuper salutem consequi ullum hominum aliter posse, quam si ejusmodi mysteria didicerit, & Universalitatis parenti ea sacrificia per illos quos diximus Principatus ac Potestates obtulerit. Notum hoc porro seculum ab nequitia Principatibus & Potestatibus cum defectu conditum. Sed & carnis duntaxat unius corruptionem atque interitum, animarum verò expiationem astruit, ita tamen si mendacissimæ cognitionis suæ mysteriis initiatæ fuerint. Atque hinc
 Gnostico-
 rum origo. eorum quos Gnosticos appellamus origo profluxit. Præterea legem non à DEO, sed à sinistra quâdam intelligentia profectam asserit: uti neque Prophetas à bono DEO, sed ab alia atque alia censet Intelligentia comparatos fuisse. Adeoque pro arbitrio definit omnia, ut legem unius esse dicat, Davidem alterius, Isaiam ad hanc, Ezechielem ad illam pertinere velit, singulosque Prophetas Principatibus suis attribuat. Quos omnes sinistra

τί γάρ, * Φησι, ταῦτα πάντα εἰς Ἀθηνᾶς. Φησι; τύπας μυστηριωδῶς ἐξημέτιζε. διὸ πάλιν ἔλεγε, ὡς προείπον, ὑποφαίνων ἐκείνην τὴν μετ' αὐτῆς γυναῖκα τὴν διὰ Τύρας ληφθεῖσαν αὐτῆς, τὴν ὁμώνυμον τὴν παλαιᾶς Ἑλένης· τὰ πάντα ταύτην καλῶν, καὶ ἔννοιαν, καὶ Ἀθηνᾶν, καὶ Ἑλένην, καὶ τὰ ἄλλα. καὶ διὰ ταύτην, Φησί, καθ' ἑξῆς, τὸτο γὰρ ἐστὶ τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ Ἐγγελίῳ τὸ πρὸς βαρτὸν τὸ πεπλανημένον. ἀλλὰ καὶ εἰκόνα τινὰ πρὸς δέδωκε τῆς αὐτῆς, ὡς δὴθεν αὐτῆς ἔσαν. καὶ προσκυνῶσιν αὐτὴν ἐν εἰδὲι Διός. ἄλλην δ' ὡσαύτως Ἑλένης εἰκόνα παρέδωκεν αὐτοῖς ἐν χήματι Ἀθηνᾶς, καὶ προσκυνῶσι ταύτας οἱ πρὸς αὐτῆς ἡπατημένοι.

Μυστήρια δ' ὑπέθετο ἀχρότητα, ῥύσεως τε σωμάτων, ὅπως σεμνότερον ὑφηγήσονται ἀνδρῶν μὲν διὰ τὴν ἀπορροίαν, γυναικῶν δὲ διὰ τῶν κατ' ἐπίσημόν τῶν ἐμμηνίων, συλλογῇ ἡνὶ ἀχρότατῇ εἰς Μυστήρια συνάγεσθαι. καὶ ταῦτα εἶναι Μυστήρια ζωῆς, γνώσεως τε τὴν τελειοτάτης ὅπερ μάλιστα ὑπάρχει τῇ συνέσει ἐκ Θεοῦ κεντημένῳ βδελυρίῳ μᾶλλον ἡγεῖσθαι καὶ θάνατον, ἢ περὶ ζωῆς. ὀνόματι δὲ τινα ὁ αὐτὸς ὑποτίθεται ἀρχῶν τε καὶ ἐξουσιῶν. ἔργων τε διαφορὰς Φησί, καθ' ἑκάστην δὲ σερέωμα καὶ ἔργον δινώμεως τινὰς ὑφηγείται, καὶ ὀνόματι βαρβαρικὰ τέρας ἐκτίθεται. μὴ ἄλλως δὲ δινώσθαι σάζεσθαι τινα, εἰ μὴ τι αὐτοὶ μάθοι ταύτην τὴν μυσαγωγίαν, καὶ τὰς τοιαύτας θυσίας τῷ πατρὶ τῶν ὅλων διὰ τῶν ἀρχῶν τέτων καὶ ἐξουσιῶν προσφέρειν. εἶναι τε τὴν αἰῶνα τέτον διὰ ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν Φησι τὴν κακίας ἐν ἐλαττώματι κατεσκευασμένον. Φθορὰν δ' ὑφηγείται σαρκὸς καὶ ἀπώλειαν μόνον, ψυχῶν δὲ κάθαρσιν, καὶ ταύτῃ εἰ διὰ τὴν ἑαυτῶν πεπλανημένης γνώσεως ἐν μυσαγωγίᾳ καταστῆναι. καὶ ὅπως ἀρχεται τῶν Γνωστικῶν καλαμμένων ἢ ἀρχῇ. μὴ εἶναι δ' τὸν νόμον Θεοῦ, ἀλλ' ἄλλου διδασκαλίας ἐφασκε. μήτε Προφήτας ἐξ ἀγαθῶ Θεῶ ὑπάρχειν, ἀλλ' ἑτέρας καὶ ἑτέρας δινώμεως. καὶ ὡς βέλεται ἐκαστῷ ὀρίζεται τὸν μὲν νόμον Ἰνός, Δαβὶδ δὲ ἄλλου, Ησαΐαν ἑτέρας, Ιεζεκιήλ πάλιν ἑτέρας, καὶ ἑκάστην τινα τῶν Προφητῶν μιᾷ ἀρχῇ ἀνατίθεται. εἶναι δὲ τέρας ἅπαντας ἐκ

τῆς δρισερᾶς δυνάμεως, καὶ ἔξω τῶ πληρώ-
ματ⁹. πάντα δὲ τὸν πιεῦοντα τῇ παλαιᾷ
διαθήκῃ θάνατον ὑπέχεν.

Ανατρέπεται δὲ τὸτο τὸ δόγμα ὑπ' αὐ-
τῆς τῆς ἀληθείας. εἰ γὰρ αὐτὸς εἶη ἡ δυνά-
μις τῶ Θεῷ ἡ μεγάλη, καὶ τὸ σὺν αὐτῷ πορ-
νίδιον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς αὐτὸς Φησι,
Φησάτω τί τὸ ὄνομα τῆς δυνάμεως, ἢ τίνι
τῷ λόγῳ τὸ Ἰπιδετον τῇ μὲν γυναικὶ ἐφ-
ηύρατο, ἑαυτῷ δὲ ἔ τὸ πῶραπαν. πῶς δὲ ἐν
χρόνῳ τινὶ εὐρίσκειται καὶ διαδοχὴν τὸ χρε-
ὼν Ἰπὶ τῆς Ρωμαίων ἀποδοῖς, ὅτε ἐν μέσῃ
τῇ τῶν Ρωμαίων πόλει ὁ τάλας καταπε-
σὼν τέθνηκε. τίνι δὲ τῷ λόγῳ ὁ Πέτρ⁹ αἰ-
B πεφῆνατο αὐτὸν μὴ κληρὸν μηδὲ μερίδα ἔ-
χειν ἐν τῷ μέρει τῆς Θεοσεβείας. πῶς δὲ
διώταται ὁ κόσμ⁹ Θεῷ ἀγαθῷ μὴ ὑπάρ-
χειν, ὅποτε ἐξ αὐτῶ πάντες οἱ ἀγαθοὶ ἐπε-
λέγησαν. πῶς ὁ δρισερᾶς εἶη δύναμις ἢ ἐν
νόμῳ καὶ ἐν προφήταις λαλήσασα, ἢ τις
πρὸς τῆς ἐλεύσεως τῶ Χριστῷ ἀγαθῷ Θεῷ
προκεκήρυχε, καὶ τὰ Φαῦλα πάντα ἀπα-
γορεύει; πῶς ὁ σὺν αὐτῷ μία Θεότης, καὶ τὸ
αὐτὸ πνεῦμα καὶ καὶ παλαιᾶς διαθήκης,
ὅποτε ὁ Κύρι⁹ εἶπεν· σὺν ἡλθον καταλύ-
σαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι; καὶ ἵνα δείξῃ, C
ὅτι ὁ νόμος ὑπ' αὐτῷ κατήγγελη, καὶ διὰ Μου-
σεως ἐδώρηθη, ἢ δὲ Εὐαγγελικῇ χάρις δι' ἐ-
αυτῷ καὶ τῆς ἐνσάρκῃ παρσχίας κεκήρυκται,
ἔλεγε τῷ Ἰσδαίοις· εἰ Ἰπιδεῦετε Μωϋσεῖ,
Ἰπιδεῦετε ἂν ἐμοί· ἐκείν⁹ γὰρ πρὸς ἐμὲ ἔγρα-
ψε. καὶ ἄλλα πολλὰ ἐστὶ πρὸς ἀντίθεσιν τῷ τῶ
γόητ⁹ ἀντιλογίας. πῶς ὁ ἔσα τὰ αἰχρὰ
ζωικά, εἰ μὴ ἡ ἀν δαμόνων εἶη τὸ Φρόνημα,
ὅποτε αὐτὸς ὁ Κύριος λέγει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ
πρὸς τοὺς λέγοντας αὐτῷ· εἰ ἔτως ἡ αἰτία τῶ
ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς, ἔσμε Φέρει γαμήσαι. ὁ
πρὸς αὐτῷ ἐφῆ· ἔ πάντες τῶν χωρῶν. εἰσὶ D
γὰρ ἀνδρῶν, οἱ τινες ἀνέχισαν ἑαυτῶν διὰ τὴν
Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ἔδειξεν ὡς τὸ Φύ-
σει ἀπέχεσθαι συζυγίας, βασιλείας οὐρανῶν
ἐστὶ δῶρον; πάλιν δὲ ἐν ἄλλῳ τόπῳ λέγει κα-
τὰ τὸν σεμνὸν γάμον, ὃν αὐτὸς ὁ Σίμων πρῶ-
Φθέρων, αἰχρῶς μεθοδεύει τὴν ἑαυτῷ Ἰπθυ-
μίαν, ὅτι ἔς ὁ Θεὸς σπινέρευξεν, ἀνθρωπ⁹
μὴ χωρίζετω.

Πῶς δὲ πάλιν ὁ πλάν⁹ Ἰπιδεθόμ⁹
τῆς ἰδίας ληρωδίας ἑαυτὸν ἐλέγχει, ὡς περ

A Intelligentiæ adscribit, atque à comple-Simonia-
mento rejicit. Denique quisquis veterini. Hære-
Testamento fidem adhibet, incurrere eis xxi.
mortem asseverat.

V. Verum ejusmodi dogma ab ipsa-
met veritate refellitur. Nam si vis ille
DEI est & quidem magna; scortillum
verò contubernale illud Spiritus, ut ait,
sanctus est, dicat quæso quo tandem no-
mine appellanda Vis illa sit: aut quid
causæ sit, cur cum mulierculæ appella-
tionem aliquam tribuerit, sibiipsi nul-
lam prorsus invenerit. Quoniam verò
pacto, id quod conpertum est; accidere
potuit, ut certo definitoque tempore
Romæ mortem obierit: cum media in
B urbe decidens ex alto miser interiit?
Qua item ratione Petrus hanc in illum
sententiam tulit: nullam eum in divino
cultu sortem, ac partem obtinere? Pot-
est verò Mundus à bono DEO non esse
conditus, cum ab eo boni omnes electi
sint? At hæc cur sinistra esse vis illa di-
citur, quæ in lege, ac per Prophetas
locuta sit? quæ Christi boni Dei adven-
tum prædixerit? quæ nefaria omnia ve-
nuerit? An non una utrobique divi-
nitas idemque novi simul ac veteris Te-
stamenti spiritus esse debet, cum Domi-
nus dixerit: *Non veni solvere legem, sed* *Matt. 5. 17.*
implere? Atque ut illud ostenderet, de-
nuntiata à se legem, ac per Moysen
concessam: Evangelii verò gratiam per
semetipsum, adventumque cum carne
suum hominibus promulgatam, ita Ju-
dæos allocutus est. *Si crederetis Moysi, Joas. 5.*
mibi quoque crederetis. Ille enim de me
scripsit. Sed & alia quamplurima sunt,
quæ adversus contrarias præstigatoris il-
lius rationes opponere possumus. Ac
nisi ille Dæmonum sensus esset, quomo-
do fœda illa turpiaque conciliare vitam
possent, cum in Evangelio Dominus ipse
iis qui dixerant. *Si ita est causa viri cum* *Matt. 19.*
uxore, non expedit nubere, his verbis re-
spondeat: *Non omnes capiunt istud. Sunt*
enim Eunuchi, qui seipsos castraverunt
propter Regnum caelorum? Quibus ver-
bis ostendit à consuetudine mulieris ab-
stinere, munus esse à cœlesti regno de-
rivatum. Rursus idem alio in loco ita
de honestis nuptiis loquitur, quas impius
Simon violans turpiter libidini suæ viam
ac rationem præparat. *Quos Deus con-* *Matt. 19. 6.*
junxit homo non separet.

VI. Quemadmodum verò nugarum
suarum oblitus impostor, velut eorum

Menan-
driani.
Hæresis
xxii.

Gen. i.

Luc. io.

quæ antea dixerat ignarus, seipsum refel-
lit ! Nam cum dixisset Angelos à se
per intelligentiam suam procreatos esse,
subjecit postea, ut eosdem illos latere
descendendo posset, figuram in unoquo-
que caelo mutasse. Igitur latebat ideo,
quod illos metueret. Atqui quid eos
quos ipse condiderat Angelos impostor il-
le metuebat ? Nonne etiam convictu
facilis prudenti cuilibet occultè prosemi-
natus error ille fuerit, cum scriptura te-
ste, *In principio creaverit Deus cælum &
terram ?* Quibus consentaneum est quod
Dominus in Evangelio Deum Patrem al-
loquens dicit : *Pater domine cæli, ac ter-
ræ.* Quod si cæli terræque conditor est
Deus pater Domini nostri Jesu Christi,
frustrà omnia à Sycophanta Simone ja-
ctantur : Mundum scilicet ab Angelis
cum defectu fabricatum ; cæteraque o-
mnia, quæ fanaticus veterator fraudu-
lenti sermonibus in orbem invexit non-
nullosque à se deceptos iisdem mendaciis
circumvenit.

Isa. 59.

VII. Atque hæc compendiosè à nobis
adversus illius Hæresin disputata Lectori
sufficiens, quibus veritas ipsa, ac mali re-
media monstrantur ; redarguunturque
ii, qui immani illa corruptela ignaris ho-
minibus fraudem facere conantur. Nunc
aliò transferenda, & ad alteram Hæresin
convincendam reflectenda est oratio. Est
verò in Hæretico illo varium quiddam at-
que duplex, qui tametsi impostor fuerit,
Christi sibi nomen specie tenus imposuit:
quemadmodum urinis ex aspidum ac vi-
perarum ovis abortivi serpentium fœtus,
corruptique formantur ; id quod iis ver-
bis à Propheta dictum est : *Ovis aspidum
fregerunt, & qui ovis illa comedere vellet,
inania reperit, ibidemque regulum.* Ve-
rùm posteaquam Christi, uti diximus, po-
tentia veritatis illum sermonibus impetii-
mus, ejusque perniciem omnem restinxim-
us, gradum ad reliquas Hæreses fa-
ciamus.

ADVERSUS MENANDRIA-
nos, quæ est Hæresis post adven-
tum Christi secunda ordi-
dine XXII.

I. PROXIME quidam huic Menander
adjungendus est, qui genere Sama-
ritanus aliquanto tempore Simoni operam

A. ἀγνοῶν αὐτὸν λέγει ; Φήσας γὰρ ὅτι ὑπὸ
αὐτοῦ γεγονότασιν οἱ Ἀγγελοὶ διὰ τὸ αὐτῷ ἐννοίας,
πάλιν ἔλεγε μεταμορφῶσθαι καθ' ἑκάστον ἔ-
ρανον, ὅπως λάθοι ὅτι αὐτὰς ἐν τῷ κατιέ-
ναι. ἄρα δεδιώς ἐλάνθανε. καὶ πῶς δέδιεν ὁ
ληρολόγος, ὃς αὐτὸς ἐποίησεν Ἀγγέλους ;
πῶς ὃ ἔκ παντὶ ἀβυῦ ἐλεγχθῆναι αὐτὸς τοῖς συν-
ετοῖς ἢ ὑποπορὰ τὴν πλάνης ἀρεθίσεται,
ὁπότε ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἔρανον
καὶ τὴν γῆν, Φησὶν ἡ γραφή ; καὶ συναδόντως
τῷ λόγῳ ὁ Κύριος ἐν τῇ Ἐγγελλίᾳ
B. Φησὶν, ὡς πρὸς τὸ Θεὸν πατέρα τὸ ἴδιον πα-
τερ Κύριε ὁ ἔρανος καὶ τὴν γῆν. εἰ τοίνυν ποιη-
τὴς ἔρανος καὶ γῆς ὑπάρχει ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ ὁ
Κυρίος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸς, μάτῳ τὰ πάντα
τῷ συκοφάντῃ Σίμωνι εἴρηται, τὸ ὑπὸ Ἀγγέ-
λων τὸν κόσμον ἐν ἐλαττώματι γεγενῆσθαι, καὶ
τὰ ἄλλα πάντα ὅσα δαμονῶν ὁ πλάνος τῷ
κόσμῳ ὡραλαλῶν ἐξηγήσατο, καὶ ἀπά-
τῳ τισὶν ἐνεποίησε τῶν ὑπὸ αὐτοῦ ἡπατη-
μένων.

Καὶ ταῦτά μοι ἐν Ἰππομῇ πρὸς τὴν τέ-
C. ταν ἀρεσιν εἰρημένα δεχέσθαι τοῖς ἐντυχά-
νουσιν, εἰς πρὸς αὐτῶν ἀληθείας τε καὶ ἰάσε-
ως, καὶ εἰς ἐλεγχον τῶν διὰ τῆς τοιαύτης
θηριώδους φθορᾶς περρωμένων ἀδικεῖν ὅτι
ἀγνοῦντας. ὑπερβήσομαι δὲ, καὶ ἐφ' ἐτέρας
πάλιν βαδίσματι ἀρεσεως ἐλεγχον. ἐστὶ
γὰρ ἐν αὐτῷ μεταβολὴ καὶ ἐνδυναμὸς, πλά-
νως μὲν ὄντος αὐτοῦ, μορφῇ δὲ ὀνόματι Χρι-
στοῦ ἐνδυσταμένως, ὡς ἡ τὴν ἐκ τρωμάτων ἐρπε-
τώδης ἐξ ἔριων ὡν ἀσπίδων κυλισκομένη
φθορὰ, καὶ ἄλλων ἐχιδνῶν, ὡς Φησὶν ὁ
Προφήτης ὡς ἀσπίδων ἐρήξαν, καὶ ὁ μέλ-
λων τῶν ὡν αὐτῶν φαγεῖν, εὖρεν ἔριον,
D. καὶ ἐν αὐτῷ βασιλίσκον. ἀλλὰ τῇ δυνάμει,
ὡς ἔφω, τῷ Χριστῷ τῶτον πάσαντες διὰ
τῶν τῆς ἀληθείας λόγων, καὶ τὴν αὐτῷ λύ-
μην ἀφανίσαντες, ἵπτι τὰς ἐξῆς ἰωμὴν ἀγα-
πητοί.

KATA MENANDRIANΩΝ,
δευτέρα ἀρεσις ἀπὸ τῆς Κυρίως παρ-
σίας, τῇ ὅ ἀκολοθία εἰκοσὴ
δευτέρα.

ΤΑΥΤΗ καθεξῆς συνάπτεται Μέναν-
δρος τις, ὃς ἀπὸ Σαμαρειτῶν ὁρμώμενος,
ἐχρῆτο μαθητεύων τῷ Σίμωνι ἐν χρόνῳ
τινί.

τινί. ὁμοίως δὲ ἔλεγε καὶ αὐτὸς τὸν κόσμον γεγονέναι ὑπ' Ἀγγέλων, ἑαυτὸν δὲ ἔλεγε δύναμιν ἀνωθεν Θεῷ καὶ ἀπεπέμφθαι. μείζονα δὲ κυεῖν ἔτι ὑπὲρ τὸν πρῶτον ἐργασάμενον πρὸς ἀπάτην τῶν ἀνθρώπων, ἔλεγε ἑαυτὸν πεπέμφθαι εἰς σωτηρίαν διδόναι, καὶ εἰς τὸ σῶσαι τινὰς εἰς τὸ ἑαυτῷ μυστήριον, διὰ τὸ μὴ ὑπὸ τῶν τὸν κόσμον πεποιηκότων Ἀγγέλων καὶ Ἀρχῶν καὶ Ἐξουσιῶν καὶ κυριευθῆναι. ὁμοία δὲ τῷ ἑαυτῷ διδασκάλῳ τὰ πάντα συνυφαίνων καὶ γοητείας καὶ τῆς ἄλλης μαγανείας ὅτι δέλειπεν, ὁδὸν δὲ διήλλαπε τῇ διδασκαλίᾳ, ἀλλ' ἢ μόνον ὅτι ἑαυτὸν ἔλεγε μείζονα μᾶλλον ἢ τὸν πρὸ αὐτοῦ ὄντα αὐτῷ διδάσκαλον.

Τῷ δὲ αὐτῷ ἐλαττώματι, ὃ καὶ ὁ αὐτῷ διδάσκαλος παρέπεσε, καὶ αὐτὸς ἀλλὰ διὰ τῶν αὐτῶν τῶν ἐλέγχων τῆς ἀληθείας λόγων ἀνατραπήσεται. ἀνετραπή γὰρ ἔστι, καὶ ἔληξεν ἡ αὐτῷ ἄρεσις, ὡς ἔπ' τὸ πλεῖστον. ὑπεξήσομαι δὲ αὐτῷ, ἐφ' ἑτέρῳ πάλιν περὶ τῶν τῇ ὑφηγήσει ἐλάττωματι. τῷ γὰρ ὄντι οἱ παλαιοὶ ἰσοῦσι μῦθον, ὡς ἐκ πολλῶν ἀσπίδων συνηγμένων ἐν ἁγίᾳ ἐν ὅσῳ κίνῳ, καὶ κατατεθεισῶν ἐν τῇ θεμελίῳ τῶν τεσσάρων γωνιῶν ἐκάστη τερμῆς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ οἰκοδομηθέντων εἰδώλων, καὶ εἰς τῶν τετραγώνων ἰχυρωτέρῳ ἤντηται πρὸς τὰς ἄλλας ἐπελθούσα, τὰς ἑτέρας κατέφαγε. μένισα δὲ καθ' ἑαυτῇ, καὶ προφῆς μὴ δύνασθαι, τραφεῖσα αὐτὴ καὶ ἀπὸ τῆς κέρως αὐτῇ ἐοικέν δέξαμην, ἕως μέρης τινὸς σώματι κατέφαγε. καὶ ὅπως ἐμμένειν ὁκέτι τελεία, ἀλλ' ἤμισυ ὑπάρχουσα ἐρπετῶ. διὸ καὶ ἀσπίδογorgονα ταύτῃ ἐκάλεσαν, ὡς τε νοεῖν ἡμᾶς τὸ παλαιὸν μὴ εἶναι τῆτο, νῦν δὲ μηκέτι τῆτο ἀεισκόμηνον, ἀλλ' ἡφανίσθαι, ὡς καὶ αὕτη παντελῶς ἀπελαυνομένη. εἶχε μὲν γὰρ παρ' ἡμῶν τὴν ἀντιλογίαν, αὕτη δὲ διὰ τῆς δυναμὸς Χριστοῦ ἡφάνισται. καὶ ταύτῃ δὲ ὑπεβάντες, ἔπ' τὰς ἐξῆς ὡμῶν ἀγαπητοί.

A dedit. Atque hic perinde ut alteri mundum ab Angelis fabricatum : seipsum Menandriani, verò DEI vim esse de cœlo missam asserit. In quo quidem majorem quàm Magister ille suus circumveniendis hominibus fraudem ac fallaciam commentus est. Se enim agebat ad humani generis salutem emissum ; atque ut nonnullos suum ad mysterium contraheret , ne Angelorum ac Principatum , Potestatumque, quæ mundum condiderant, dominationi subessent. Cetera doctori suo consentanea iisdem præstigiis ac maleficiis adtexebat, nec ab ejus dogmate diffidebat ; nisi quòd majorem se antecessore ac præceptore suo jactabat.

I I. Verum in eadem cum isto incommoda delapsus est ; iisdemque veritatis convictus sermonibus everteretur. Est enim ipse subversus, ejusque magna ex parte Hæresis extincta. Quamobrem missam illam faciemus, & ad aliam porro disputationem nostram promovebimus. Siquidem hæc à veteribus Historia prodita est : cum plures aliquando aspides in unum fictile vas conjectæ , & in fundamentis angulorum quatuor cujusque Idolorum templi in Ægypto depositæ essent , ex iis aspidibus quæ fortior erat, in alias invalisse, easque devorasse. Quæ cum sola remansisset , & quo se aleret haberet nihil , in seipsam retorta , & à cauda paulatim arrodens parte se aliquatenus corporis depasta est : adeò ut non amplius integra, sed dimidia sui parte mutilata permanserit. Idcirco Aspidogorgonem illam appellarunt : ut cum eam videmus , fuisse quondam istud ipsum intelligamus, nunc verò minimè superesse, ac penitus esse sublatum. Quod ad eam contra quam agimus Hæresin convenit. Cui cum disputationem nostram opposuerimus, Christi tamen est virtute profligata. Quare ab illa nos, charissimi, ad refellendam aliam convertamur.

Saturnili-
ani.
Hæresis
XXIII.

CONTRA SATURNILIANOS, ἃ Κ Α Τ Α Σ Α Τ Ο Ρ Ν Ι Λ Ι Α Ν Ω Ν,
quæ est Hæresis ab Adventu
Christi III, ordine
XXIII.

τρίτη ἄρεσις ἀπὸ τῆς Χειρὸς παρ-
σίας, τῇ δὲ ἀκολοῦθία εἰκοστὴ
τρίτη.

Saturnili
dogmata.

I POST hunc Saturnilus nescio quis excitatus est, qui erroris illinc argumenta, hoc est à Menandro, ac prioribus illis accepit. Hic in Syria degens, Antiochiæ scilicet ad Daphnen, ingentem calliditatem ac fallendi peritiam in orbem invexit. Etenim duo illi condiscipuli fuere, Basilides ac Saturnilus. Quorum ille in Ægyptum profectus illic altissimas erroris sui tenebras vulgare instituit: Saturnilus eo quem dixi in loco habitans perinde ac Menander mundum ab Angelis factum esse prædicabat. Præterea unum esse Patrem ignotum, qui Virtutes, Principatus, & Potestates creaverit. Porro Angelos à superiori Virtute descivisse: ex quibus septem mundum, & quæ mundo sunt comprehensa condiderint, ejusque mundi suam quemque Angelum partem divisione sortitum. Eosdem tamen in unum convenientes aiebat cum in eorum animos incidisset, communiter hominem ad illius imaginem effinxisse vocis quæ furtim è cælo prodierat. Quam obiter conspectam, & subinde recurrentem cum detinere minime potuissent, imitari voluisse: Nec aliam fabricandi hominis occasionem illos habuisse. Cum enim supernè lumen illud emicuiisset, ea res Angelos ipsos excitavit; qui cœlestis similitudinis exprimendæ desiderio, hominis figmentum elaborare conati sunt. Posteaquam enim cœlestis luminis amore capti sunt, quod quidem ubi apparuit ex illorum repente oculis evanuerat, ii summa illius cupiditate ac voluptate perfusi, cum illius jucunditate satiari minime possent, eo quod repente sursum evolasset, tum demum impostor ille velut in Scena ita invicem locutos Angelos introducit. *Fa-*
ciamus hominem ad imaginem & similitu-
dinem. Ubi particulam (*nostram*) quam in Genesi Deus usurpat, ideo decurtavit, ut errori suo fidem adstrueret; quasi alii sint operis artifices, imaginem verò

Gen. i.

META τῶτον Σατορνίλος ἡς ἀνέστη, καὶ αὐτὸς ἐκεῖθεν τὰς ἀφορμὰς, ἀπὸ Μενάνδρου Φημι καὶ τῶ πρώτῳ λαβὼν. ἔτι πρὸς τῇ Συρίᾳ κατῆλθας, τὰ τέσιν Ἀντιοχείᾳ τῇ πρὸς Δάφυλιν, πολλῶν ἵνα τέχνῳ καὶ ἐμπειρίᾳ πλάνης τῷ κόσμῳ παρεισηγεῖτο. δύο γὰρ ἔτοι ἐγγύοντο συχολασαί, Βασιλείδης τε καὶ Σατορνίλος. καὶ ὁ μὲν Βασιλείδης πρὸς τῇ Αἰγύπτῳ χωρήσας, ἐκεῖσε τὰ σκοτεινὰ αὐτῶν ἔραδεν τῆς πλάνης ἐκήρυξεν. ὁ δὲ Σατορνίλος ἐν τῇ περὶ τὴν ἐρημίαν τόπῳ διατρίβων, ὁμοίως τῷ Μενάνδρῳ τὸν κόσμον ὑπὸ Ἀγγέλων γεγενῆσθαι κατήγγελλεν. ἓνα δὲ εἶναι πατέρα ἀγνώστον, τὸν αὐτὸν τε πεποιηκέναι διωάμεις καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ὅθεν δὲ Ἀγγέλους διεσῆναι τῶ ἀνω διωάμει, ἐπὶ δὲ ἵνας τὸν κόσμον πεποιηκέναι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ τὸν κόσμον ὅτι μεμετεῖαν ἐκάστω Ἀγγέλῳ κεκληρωθῶς. ὁ μὲν δὲ συνεληθὼντας ὅθεν αὐτῶν Ἀγγέλους ἐντεθυμῆσθαι, καὶ κοινῇ τῷ ἀνθρώπῳ πεποιηκέναι, ὅτι τῷ μορφῶν τῶ ἀνωθεν ὡρακνύσας * Φωνῆς. ἢν μὴ διωθθέντες ὡρακνύσαν καταχεῖν, καὶ διὰ τὸ ὡρακνύμα ἀναδραμεῖν μιμήσασθαι ἠθέλησαν. καὶ πεπλάσθαι μὲν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὸ αὐτῶν, ὅθεν ἔνεκα, ἀλλ' ἢ διὰ τοιαύτῳ ὡρακνύσαν. ἐπειδὴ γὰρ Φησὶν ἀνωθεν τὸ αὐτὸ Φῶς ὡρακνύσαν, ἐρεθισμὸν ἵνα ἐνεποίησε τῶ αὐτῶν Ἀγγέλοις, τὰς τῶν πόθον τῶ ἀνω ὁμοιωμάτων. ὅτι περὶ τῶ ἀνθρώπου τὸ πλάσμα ποιῆσαι. ἐπειδὴ γὰρ ἠγάσθησαν ὅθεν ἀνω Φωτὸς πᾶσι τῶ πρὸς αὐτὸ, καὶ ἠδονῇ καταχεθέντες, φανέντες καὶ ἀφαντῶντες ἀπὸ αὐτῶν, ἐραδέντας τε αὐτῶν καὶ μὴ διωθθέντας ἐμπληροῦναι τῶ αὐτῶν ἐρασμιοτήτῃ, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν ἀνω ἀναπλῆναι τὸ αὐτῶν Φῶς, τὰς χάριν εἰρηκέναι Φησὶ ὅθεν Ἀγγέλους δραματουργῶν ὁ αὐτὸς γόνος ποιήσωμι ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα καὶ κατ' ὁμοίωσιν. παρὰ τὸ εἰρηκέναι ἐν τῇ γένεσι ὑπὸ τῶ Θεοῦ, τὸ κατ' ἡμετέραν. ἐάσας τὸ ἡμετέραν, ἵνα

For. καλ.
λοιπῶν.

δὲ ἔχη ἡ πλάνη αὐτῶν τὴν πιθανότητα, ὡς δὴθεν ἄλλων μὲν ποιούτων, εἰκόνα δὲ

ἐτέρῃ λέγειν ἐν τῇ ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατὰ
εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν. ἡγομένους δὲ, Φησι, ὅτι
ἀνθρώπου, διὰ τὸ αὐτῶν ἀδρανὲς μὴ διυά-
σθαι αὐτὸν τελεσφορήσει, καὶ οὕτως ὅτι καὶ σκα-
ρίζειν χαμαὶ κείνῳ δίκην σκώληκι. ἔρπον-
τ'· μὴ διυάσθαι δὲ μήτε ἀνορθῶσαι, μήτε ἡ
ἑτέραν πράττειν, ἕως ἢ ἄνω διυάμεις ὡς ἀκύν-
ψασα καὶ σπλαγχνισθεῖσα διὰ τὴν ἰδίαν αὐ-
τῆς εἰκόνα τε καὶ ἰδέαν, κατ' οἶκτον ἀπέσει-
λε σπινθήρα τῆς αὐτῆς διυάμεως, καὶ δι' αὐτῆς
ἀνώρθωσε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὅπως ἐξωργο-
νήσῃ· δῆθεν τὸν σπινθήρα ψυχὴν τὴν ἀνθρω-
πίαν φάσκων. καὶ τὰς ἐνεκα πάντως δὲ
τὸν σπινθήρα σωθῆναι, τὸ δὲ πᾶν ὅτι ἀνθρώ-
πος ἀπολεσθαι. ἐν τῇ ἄνω μὲν τὸ ἀνωθεν κατε-
λθόν ἀνακομιδῶναι χρόνοις τισί, τὸ δὲ
κάτωθεν * καὶ αὐτὸ φάσκει ὁ γόνος ἐν γῇ
ματι ἀνθρώπου ἐληλυθέναι, καὶ ἰδέα μόνη.
τὰ πάντα ὅτι ἐν τῇ δοκεῖν πεποιημένα, τὰ τε-
σι τὸ γεγενῆσθαι, τὸ πατεῖν, τὸ ὀπίανει-
σθαι, τὸ πεπονθέναι.

Deest ali-
quid.

Ἀπὸ τῆς δὲ ψευδοσύμης ἡ καλεσμένη
γνώσις ἀρχεται πάλιν προσιδεῖσθαι τῇ βυθῶ
τῆς αὐτῆς πονηρίας, διὰ Σίμωνος μὲν λαβῆ-
σα τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν προφασιν, προσιδε-
μένη ὅτι τοῖς ἀλλοῖς Φλυαρία, ὡς τὸν
ταύτης ἐλεῖχον ὑπερὸν ἐξῆμν. φάσκει γὰρ
ὅτι οὗτοι ἄγγελοι λέγων, καὶ τὸν Θεὸν
τῶν Ἰσδαίων ἕνα ἐξ αὐτῶν εἶναι. διεσάνα
δὲ τὸν αὐτὸν καὶ οὗτοι αὐτὰς διὰ τῆς αὐτῆς δι-
υάμεως, τὸν δὲ σωτῆρα ἀπεσάλθαι διὰ
πατρὸς καὶ γνώμῃ τῶν διυάμεων ἵπτι κα-
ταλύσει τῶν Θεῶν τῶν Ἰσδαίων, καὶ ἵπτι σω-
τηρία τῶν πειδομένων. εἶναι δὲ αὐτὰς οὗτοι
ταύτης τῆς αἰρέσεως, οὗτοι ἔχοντας τὸν σπιν-
θήρα τῆς ἀνωθεν πατρὸς. δύο γὰρ πεπλάσθαι
ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρώπου φάσκει, ἕνα ἀγαθόν,
καὶ ἕνα φᾶυλον. ἐξ ὧν δύο εἶναι τὰ γῆναι τῶν
ἀνθρώπων ἐν κόσμῳ, ἀγαθόν τε καὶ πονη-
ρόν. ἐπειδὴ ὅτι οἱ δαίμονες τοῖς πονηροῖς ἐβοή-
θουν, τὰς ἐνεκα ἐπ' ἐχάστω τῶν ἡμερῶν, ὡς
προεῖπον, ἦλθεν ὁ Σωτὴρ ἵπτι βοηθεία τῶν
ἀγαθῶν ἀνθρώπων, καὶ ἵπτι καταλύσει
τῶν πονηρῶν καὶ τῶν δαμόνων. τὸ γαμῆν
ὅτι καὶ τὸ γῆναι ὁ αὐτὸς ἀγύρτης ἐκ τῶν Σα-
τανᾶ ὑπάρχειν λέγει, ὅθεν καὶ οἱ πλείους
αὐτῶν ἐμψύχων ἀπέχονται ὅπως διὰ τῆς
προσωπολήτης δῆθεν πολιτείας αὐτῶν ἵνας ἐπαγάγωνται εἰς τὴν αὐτῶν ἀπάτην.

ipsam ad alium referri significant, cum
italoquuntur: *Faciamus hominem adima-*
ginem, & similitudinem. Caterum edi-
to in lucem homine, Angelos ait præ
imbecillitate sua perficere opus suum
minimè quivisse; proinde in solo jacen-
tem, ac subsultantem reptantis instar
vermiculi, neque erigere se, neque aliud
quicquam agere potuisse, donec virtus
illa cœlestis hoc prospiciens, atque ob
imaginem suam atque effigiem hominis
miserta, vis suæ scintillam immisit; quæ
& illum crexit, & vitam impertit. Nimi-
rum per scintillam istam humanam ani-
mam intelligunt. Atque ideo servari,
ait, omnino scintillam hanc oportet, peri-
re verò quicquid hominis proprium est;
quod cum accidit, cum id quod è cœlo
delapsum est definito temporis interval-
lo sursum evolat; similiterque quod in-
fimum est eò unde prodierat regreditur.
Quod ad Christum attinet, ejusdem im-
postoris est dogma: cum sola illum homi-
nis figura atque effigie venisse, omniaque
ab eo specie tenus perfecta; cujusmodi
fuit, nasci, ambulare, videri, pati.

Saturni-
liani,
Hæresis
xxiii.

II. Hinc illa falsò appellata Gnosti-
corum secta ad profundam hujus Sectæ
nequitiam plurimum adjecit, quæ à Si-
mone initium occasionemque nacta lon-
gè majores nugas accumulavit, quemad-
modum postea in ejus refutatione doce-
bimus. At Saturnilus unum ex iis quos
constituit Angelis fuisse Judæorum Deum
existimat: ac tam hunc quam illum à sua
virtute descivisse. Salvatorem verò de
communi Virtutum sententia à Patre mis-
sum, ut & Judæorum Deum in ordinem
redigeret, & iis qui sibi crederent salutem
afferret. Ejusmodi esse sectæ illius ho-
mines, qui cœlestis illius parentis scintil-
lam habeant. Duos quippe homines prin-
cipio esse factos, bonum unum, alterum
malum: à quibus duplex item genus homi-
num, bonum scilicet ac malum in mundo
proseminatum est. Et quoniam Dæmones
malis opitulabantur, ideo postremis, ut
ante dixi, temporibus ad bonos homines
ope sua sublevandos, malosque cum Dæ-
monibus profligandos Salvator advenit.
Jam uxores ducere, liberosque gignere
ab Satana esse circulator idem pronunciat.
Quamobrem plerique ex horum di-
sciplina animatis omnibus abstinent,
ut affectato illo sanctioris vitæ genere
nonnullos suum in errorem pelliciant.

Gnostico-
rum origo.

Nuptiæ
condem-
nat.

Saturni-
liani,
Hæresis
xxiii.

De Prophetarum oraculis ita veneficus ille disputat, ea partim à mundi opificibus Angelis, partim à Satana profecta: & hunc ipsum Satanam putat Angelum esse, qui mundi conditoribus Angelis, præcipueque Judæorum Deo resistat.

Esai.

III. Quæ cum ab illa pecude hunc in modum differuntur, vel invitus convincitur unum confiteri Deum, atque ad unicum, singularemque dominatum universa referre. Etenim si mundus ab Angelis factus est, cum ipsimet ante à cœlesti virtute principium atque originem habuerint, non illi fingendi hominis authores sunt, sed suprema virtus illa potius, quæ Angelos condidit, à quibus homo postea formatus est. Nam nec artis instrumentum eorum causa est, quæ ab ipso sumit: sed ille potius, qui cum instrumento eam actionem exprimit, per quam opus ipsum efficitur: quemadmodum scriptum est: *Num gloria bitur serra sine trahente ipsam?* *Ec.* Atque hoc cæteris in rebus ita sese habere cernimus. Neque enim gladius causa cadis est, sed is, qui gladio ad perpetranda cadem utitur. Neque cerearum imaginum typus quæ finguntur per se moliri potest, sed is omnino qui & typum ipsum, & expressam imaginem fecit. Quare non Angeli ipsi, sed qui Angelos produxit hominis causa censetur, tametsi ne hominem conderent illis interdixit. Nam vel cœlesti virtuti inscitiam, ac futurarum rerum quæ præter voluntatem suam perficiendæ sunt, ignorantiam adscribit, aut eam propria animi inductione putat Angelos procreasse, quod hoc ipsum ad producendum hominem utile foret, quum formare cuperet: cum & Angelos condidisset, nec eos prohibuisset opus ejusmodi, nimirum hominis molitionem aggredi, id quod fabulosum illorum artificium continet.

IV. Quamobrem rursus de fabularum inventore querendum est; ecquid cœlestis illa virtus noverat, quid essent Angeli facturi? Noverat, inquit. Igitur non Angeli ipsi, sed illa utique fecit. Quod si noverat quidem, sed fieri tamen volebat, ac præter illius sententiam attingere opus istud aggeri sunt, cur non prohibuit? Sin ob stare minime potuit: primum hoc vitium est, quod contra semetipsam conditoris à se Angelos, sibi ut resisterent ac se irritarent moliri voluerit. Alterum, quod

Ατὰς δὲ Προφητείας Φάσκει ὁ αὐτὸς πάλιν γόης, τὰς μὲν ὑπὸ τῶν κοσμοποιῶν Ἀγγέλων πεπονηθεῖν, τὰς δὲ ὑπὸ τῆς Σατανᾶ. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Σατανᾶν Ἀγγελον Φάσκει ἀντιπράττοντα τοῖς κοσμοποιοῖς Ἀγγέλοις, μάλιστα, δὲ τῷ Θεῷ τῶν Ἰσδαίων.

Όταν δὲ ταῦτα Φάσκη ὁ κτηνώδης, πάντως πε καὶ αὐτὸς δεχθήσεται, ἓνα Θεὸν ὁμολογῶν, καὶ ἵπτι μίαν ἐνότητα μοναρχίας ἀνάγων τὸ πᾶν. εἰ γὰρ οἱ Ἀγγελοὶ πεπονησιν, Ἀγγελοὶ δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς ἀνωθεν δυνάμεως τὸ αἴτιον ἐχρήμασι τῆς εἶναι, ἄρα σὺ αὐτοὶ αἴτιοι τῆς πλάσματος τῆς ἀνθρώπου, ἀλλ' ἢ ἀνωθεν δυνάμεις ἢ δὲ Ἀγγέλους ποιήσασα, ἐξ ὧν καὶ ἡ πλάσις τῆς ἀνθρώπου σωέσκη. καὶ γὰρ σὺ αἴτιον τὸ ἐργαλεῖον τῶν ὑπ' αὐτῆς χρομῶν, ἀλλ' ὁ ἐνεργῶν τὸ ἐνέργημα διὰ τῶν ἐργαλείων, δι' ὧν τὸ ἔργον γίνεται, ὡς καὶ γεγραπται· μὴ δοξαζήσεται πρὶόν ἀνευ τῶν ἐλκοντῶν αὐτὸν, καὶ τὰ ἐξῆς. ἔγωγε δὲ ὁρῶμεν, ὅτι ἔτε μάχαιρα αἰτία. Φόνος, ἀλλ' ὁ τῇ μαχαίρᾳ τὸν Φόνον ἵπχειρησας, καὶ ὁ τὸ κηροπλασθεῖον δυνάται δι' ἑαυτῆς ποιεῖν τὰ πλάσματα, ἀλλ' ὁ τὸ κηροπλασθεῖον καὶ τὸ πλάσμα ἐργασάμενος. σὺ γὰρ ἔτε οἱ Ἀγγελοὶ αἴτιοι, ἀλλ' ὁ δὲ Ἀγγέλους ποιήσας, εἰ καὶ ἦν ὡς Ἀγγέλους αὐτοῖς τῆς μὴ ποιῆσαι ἀνθρώπον. * εἰ γὰρ καταψηφίζεται τῆς ἀνω δυνάμεως ἀγνοίαν καὶ ἀγνωσίαν τῶν μελλόντων ἔσεσθαι ὡς τὸ αὐτῆς θέλημα ἵπτελεσμένον, * ἢ διδοῖα τῇ αὐτῆς δὲ Ἀγγέλους πεπονηκέναι ὡς τὸ χρήσιμον τῆς κατασκευῆς τῆς ἀνθρώπου, ὃ ἤθελε κατασκευάζειν, ποιήσασα δὲ Ἀγγέλους, καὶ μὴ ἐντελαμένη τῆς μὴ ἵπτελεσαι τὸ ἵπχειρημα, τετέσι τῆς ἀνθρώπου τὸ πλάσσειον, ὡς ἡ αὐτῶν μυθώδης τεχνουργία πεεῖχει.

* Ἡ γὰρ πάλιν τὸν μυθολόγον ἐρωτητέον. ἦδει ἢ ἀνω δυνάμεις, ὃ, τι μέλλουσι πράττειν, καὶ φησιν. ἄρα γὰρ εἰ ἦδει, αὐτῇ πεποίηκε, καὶ σὺ αὐτοῖς εἰ δὲ ἦδει μὲν, σὺ ἤθελε δὲ, ὡς δὲ τῷ αὐτῆς γνώμῳ ἐπεχείρησαν τὸ ἵπχειρημα αὐτοῖς, τί τῷ λόγῳ ὁ κενώλυνεν; εἰ δὲ ἀδυνάτως ἔχε τῆς κωλύσαι, πρῶτη Φαυλότης, ὅτι καθ' αὐτῆς δὲ ὑπ' αὐτῆς γε-

For. 2.

For. 2. doxia.

For. ex-pung.

δυναμὴν ἢ κενώλυκεν, ἀλλὰ συνήνεγκεν εἰς τὸ πονηρὸν ἔργον τὸ ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων γε-
 γρημύον. εἰ δὲ ἢ συνήνεγκε, καὶ βεβληθεῖ-
 σα σὺν ἡδυνήθη καὶ λῦσαι, πολλή τις ἀσθένεια ἐν τῇ θελησάσῃ καὶ μὴ δυναθεῖσιν. καὶ
 μᾶλλον ἰχυρώτερον εἶη τὸ ὑπὲρ αὐτῆς γρη-
 μύον τῶν Ἀγγέλων σίφου, ἢ ἡ αὐτὴ αἰτία
 ἔσα τῶν ὑπὲρ αὐτῆς γεγονότων Ἀγγέλων.
 ἔξάπαντ τοίνυν ἀλίσκεται ἡ τῆς αἰρέσε-
 ως ὑπόθεσις, ἀσυστά μᾶλλον πεπικνισσα,
 καὶ σὺν ἀληθείᾳ. εἰ δὲ ἐγίνωσκε μὲν, ἀνάγκη
 δὲ ἐποίει τῆς, ὅμη θεμὶς ἐστὶ πρᾶξαι ὡς
 τὸ αὐτῆς βέλημα, ἐλαττώσει ἑτέρα πεπι-
 σέται πάλιν, καὶ εἰς ἐν πλήρωμα διεδήσε-
 ται ἐν τῇ ἀνὼ δυνάμει καὶ τὸν αὐτὸν λόγον.
 ἔτι δὲ θεωρεῖμεν αὐτὸν ἐρωτῶντες, λέγε
 ἡμῖν ὡς ἐστὶν ὁ δια θυρίδων ὡρακῦφας, ἵν' ἔ-
 τω χλευάσω τὴν σὴν ληρωδίαν, καὶ ἐν τῇ
 ὡρακῦφῃ σκοπήσας ὡς ἐκτίσθησαν οἱ Ἀγ-
 γελοι, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν περὶ τὸ ἀνθρώπι-
 νον πλάσμα τεχνουργίαν, τότε * κατώπι-
 σας καὶ τῆς ἀνωθεν δυνάμεως ἐξουσίας
 τὴν μηχανοποιίαν, ἥδεσαν ἑτοίμῃ πλάσ-
 σιν, ἢ ἡγνόουν; ἀγνοῦντες δὲ, ὑπὸ τίνος ἡναγ-
 κάζοντο τὸ ἐν ἀγνοσίᾳ ἵπτελεῖν; ἐχί, φη-
 σιν, σὺν ἡγνόουν, ἥδεσαν γὰρ ὁ ἐμελλον πρᾶτ-
 τειν. ἢ τοίνυν ἀνωθεν δυνάμεις ἥδει τῆς
 τῆς μελλούσας ἵπτελεῖν, ἢ ἡγνόει; σὺν ἡ-
 γνόει. ἐποίησεν ἐν αὐτοῖς, ἵνα τῆς πρᾶξωσιν,
 ἢ μή; ἐχί, φησιν. ἐποίησε γὰρ αὐτοῖς μόνον. ἔ-
 τοι δὲ ὡς τὸ ἀνὼ δυνάμειν ἐπεχείρησαν πρὸς
 τὸ ποιῆσαι πλάσμα. ἐκ ἐν ἑστὶ μὲν ἥδεσαν,
 ἐκείνη δὲ ἡ ἀνωθεν δυνάμεις ἡγνόει καὶ τὸν σὸν
 λόγον, ὡς πάντων ἀνθρώπων ἀβέλτερε. καὶ
 ἔσα μὲν ἡ τῶν ἀνθρώπων κατὰ σκευὴ * σύ-
 σασις, καὶ οἱ αἰτίοι ταύτης Ἀγγελοι ἐν γνώσει,
 ἢ δὲ αὐτὸς Ἀγγέλως ποιήσας δυνάμεις ἐν ἀ-
 γνοσίᾳ. ληρώδες δ' ἂν εἴη τῆς καὶ ἡλίθιον,
 ὅτι μᾶλλον ἐντελέσειεν τὸ ἔργον τῆς τεχνίτις,
 καὶ ὁ τεχνίτης ἀδρανέσει τῶν ὑπὲρ αὐτῆς γε-
 νομένων Ἀγγέλων, αἰτίων ὄντων τῆς ἀνθρω-
 πείας συστάσεως. ὥστε ἐν ἔξάπαντ * ἀ-
 νάγκη ὁμολογήσειας ἂν ἵπτι τὸν αὐτὸν ποι-
 ητὴν τὸν ἑνα, καὶ ἵπτι τὴν μίαν μοναρχίαν τὸ
 πᾶν αἶεν.

For. καὶ
 πλ. σπας
 & ἐξου-
 σίας.

Vox illa
 superva-
 cua.

F. ἀν-
 κη.

A cum posset minimè prohibuerit, imò Saturni-
 etiam ad pessimum illud Angelorum o-
 pificium exequendum adjutricem sese
 prabuerit. Quod si nec illos adjuvit, &
 prohibere cum vellet non potuit, ma-
 gnopere imbecillam eam oportet esse,
 quæ quod voluerit, efficere non potuit:
 eritque adeò condita illa ab ea Angelo-
 rum, caterua fortior, quàm ipsamet quæ
 Angelorum causâ est ac principium. Igi-
 tur hæresis ista minimè coherere ipsa se-
 cum atque à veritate recedere omni ex
 parte convincitur. Jam verò si cœlestem
 virtutem minimè illa quidem latebant,
 sed eos ipsos tamen, qui quod nefas esset
 præter voluntatem suam erant facturi,
 necessariò condidit, alia rursus in re de-
 ficiet: nec ullum in cœlesti virtute com-
 plementum ex illius sententia residet.
 Atque ut illum denuò interrogemus:
 Heus tu! inquam, qui per fenestras intro
 prospexeris (ut eo ludibrio deliria tua
 prosequar) ibique quemadmodum An-
 geli creati sint pervideris, eorumque in
 homine fingendo artificium cognoris,
 ac cœlestis virtutis solertiam perscrutatus
 fueris, unum oro te dic nobis: Num
 illi quid molirentur noverant; an igno-
 rabant potius? Si enim ignorabant, quæ
 vis illos cogebat, ut quod ignotum sibi es-
 set efficerent? Minimè, inquit, igno-
 rabant, imò quid acturi essent intellexe-
 rant. Aut igitur ad illud facinus aggres-
 suos istos cœlestis virtus sciebat, aut non-
 dum sciebat. Scivisse responderet. Quæro
 itaque num illos eo consilio nec ne ut hoc
 facerent produxerit. Negat eo consilio pro-
 ductos. Nihil enim nisi ipsos condidit.
 At hi inconsulta Cœlesti virtute se ad o-
 pificium istud accinxerunt. Ergò quod
 Angeli cognoscebant, Cœlestis virtus illa
 nesciebat? O mortalium longè omnium
 stolidissime! Et hominis structura consi-
 stet, authoresque illius Angeli ejus rei no-
 titiam habebunt, atque interim virtus il-
 la, quæ Angelos produxit in ignorance
 versabitur? Sanè perquam hoc stultum
 est ac ridiculum; cum & opus artifice suo
 perfectius, & Angelorum authorem An-
 gelis ipsis qui hominem constarunt, im-
 becilliolem constituat. Quamobrem hoc
 unum necessariò superest, ut te ad unum
 omnia eundemque conditorem, atque ad
 singularem principatum referre fateare.

Hæresis
 xxiii.

V. Etenim DEUS Pater homi-
 nem, cum ceteris omnibus suo pro-
 nutu ac voluntate procreavit, non
 F. iij

Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ ἐποίησε τὸν ἄνθρω-
 πον καὶ πάντα κατὰ τὴν ἰδίαν εὐδοκίαν, καὶ ἐκ

Saturnili-
ani. Hæresis
xxiii.

Angeli, neque ex Angelorum consilio. Nam cum DEUS ita locutus est; *Faciamus hominem, ad imaginem nostram*, dixit, non *ad imaginem* duntaxat. Quippe ad hujus opificii communionem Verbum suum, eundemque Filium unicum adhibebat, estque communis iste fidelium omnium sensus à veritate profectus, quæ cum accuratissimè convenit; id quod aliis compluribus locis manifestè, ac prolixè sumus professi: Nimirum Filium à Patre ad communiter procreandum hominem vocari, per quem filium reliqua omnia produxerit. Sed neque filium duntaxat advocari dixerim, imò

Esai. 33.

verò sanctum etiam Spiritum. *Verbo enim Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Cæterum sive sponte, sive nolens hoc Saturnilus Hæresis autor admittere cogatur; unum omnino DEUM ac Dominum esse conditorem universorum & artificem, adeoque vel hominis ipsius. Pudebit insuper illum velut calumniatorem eorum quæ adversus Prophetas, nec non ad honestas nuptias nequissimè damnandas effutiit. Quippe Dominus noster JESUS CHRISTUS in Evangelio perspicuè

Nuptias esse sanctas.

Esai. 53.

Joan. 5.

Prophetæ consentanea dicit ac pronunciat. *Quoniam qui per Prophetas loquebar ecce adsum.* Ac rursum: *Pater meus usque modo operatur, et ego operor.* Ut autem quid ageret tam Pater ejus, quam ipse, declararet, hoc ipsum explicavit iis à quibus interrogatus fuerat, oportere tunc uxorem quacumque ex causa dimittere. *Quomodo scriptum est? Quoniam DEUS hominem fecit, masculum et feminam fecit eos.* Tum quibusdam interjectis: *Propterea relinquet homo Patrem et matrem suam, et adhaerebit uxori suæ, et erunt duo in carnem unam.* Quibus

Matth. 19.

continuo subjecit: *Quos DEUS conjunxit, homo non separet.* Quibus verbis omnino Salvator docuit, Creatorem hominum universorum esse DEUM,

Matth. 13.

eundemque Patrem suum. Nuptias porro non ab Satana, sed à DEO derivatas esse primum Dominus ipse testatur: *Quos DEUS (inquit) conjunxit, homo non separet.* Tum sanctus Apostolus. *Honorabiles (ait) nuptiæ, et torus immaculatus.* Deinde viduis eodem mo-

Heb. 13. 14.

do

οἱ Ἀγγέλοι, ὁδὲ καὶ τῶν τῶν Ἀγγέλων συμβουλίων τί γέγονε. ἐν τῷ γὰρ εἰπεῖν τὸν Θεόν, ποιῶσιν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα ἡμετέραν εἶπε, καὶ ἔκ κατ' εἰκόνα μόνον συνεκάλει γὰρ εἰς τὴν ἑαυτοῦ δημιουργίαν τὸν αὐτὸν λόγον καὶ μονογενῆ, ὡς ἔχει καὶ ἡ ἐξ ἀληθείας ὁρμωμένη πίστις ἐννοία, καὶ αὐτὸ τὸ τῆς ἀληθείας ἀκρίβεια, ὡς καὶ ἐν ἐτέροις πλείοσι σαφῶς περὶ τῆς, καὶ διὰ μήκους ἐποισάμεθα τὴν ὁμολογίαν, ὡς ὁ Πατὴρ συγκαλεῖται τὸν υἱὸν συνδημιουργεῖν τὸν ἄνθρωπον, δι' ἧς καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐποίησεν. ἔκ μόνον ὃ συγκαλεῖν εἶποιμι τὸν υἱόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. τῷ γὰρ λόγῳ Κυρίου οἱ ἔρανοὶ ἐσερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τῆς ἐσώματος αὐτῆς πᾶσα ἡ δυνάμις αὐτῶν. εἴτε δὲ βεβλήθει, εἴτε καὶ μὴ βεβλήθει, Φημι δὲ ὁ Σατάνης ὁ τῆς ἀρεσκείας ταύτης ἀρχηγός, ἀναγκασθήσεται ἐξάπαντ τὸν ἑνα Θεὸν ὁμολογεῖν, Θεὸν καὶ Κύριον τῶν συμπαντῶν ὄντα κτίσιν τε καὶ δημιουργόν, ἅμα τε καὶ ἑαυτῶν. ἀρχιμήδης ὃ καὶ πάντα τρόπον ὡς συκοφαντῆς, καὶ εἰς τὴν περὶ Προφητῶν λόγον, καὶ εἰς τὴν καὶ ἑαυτοῦ γὰρ φανύλλῳ κατηγορίαν. αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διαρρήδην ἐκφωνεῖ ἐν τῷ Ἐγγελίῳ, καὶ λέγει συνεκάλει τῷ Προφῆτῃ, ὅτι ὁ λαλῶν ἐν τοῖς Προφῆταις, ἰδὲ παρειμι. καὶ πάλιν ὅτι ὁ πατὴρ μετὰ εἰς ἑαυτὸν ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι. ἵνα δὲ δείξῃ τί ἐργάζεται αὐτὸς ὁ πατὴρ καὶ αὐτός, ἀπεφώνησε λέγων τοῖς ἐρωτήσασιν αὐτὸν, εἰ χρὴ διπολύειν τὴν γυναῖκα ἀπὸ καὶ πᾶσαν αὐτῶν πῶς γέγραπται; ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἑαυτὸν ἄνθρωπον, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτὸς. καὶ πάλιν μετὰ ἑτέρα, ὅτι ἐνεκεν τῆς καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτῶν, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν. καὶ διδύς προσέθηκε λέγων ὅτι ὁ Θεὸς συνέδωκεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζεται. ὡς ἐξάπαντ τὸ Σωτῆρα διδάσκειν τὴν ποιητὴν τὴν ἀνθρώπων Θεὸν εἶναι τὴν πάντων, ἀπὸ ὃς πατέρα. καὶ ὅτι ὁ γὰρ ἐκ τῷ Σατανᾷ, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ τυγχάνει, πρῶτον μὲν ὁ Κύριος λέγει. ὅτι ὁ Θεός, φησὶ, συνέδωκεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζεται. καὶ πάλιν ὁ ἁγίος Ἀπόστολος τὴν ὁ γὰρ καὶ ἡ κοίτη αἰμάντων. ταῖς ὃ φύσει χηρυσσάσας

ὡσαύτως ᾠδαγγέλλει, λέγων διὰ Τιμοθέου· νεωτέρας χήρας ᾠδαίτω. μὴ γὰρ τὸ κατα-
στρεφίαναι τὰς Χεῖρας, γαμεῖν θέλῃσι. καὶ μεθ'
ἑτέρων γαμείτωσαν, τεκνογονείτωσαν, οἰκο-
δεασοτέτωσαν. ἀνυπέρβατον ὑπὲρ τῆς γάμου
νόμον τιθέμεν· ἐκ Θεοῦ ὄντα, καὶ κατὰ σεμνό-
τητα ἀνθρώποις κεχαρισμένον.

Περὶ δὲ τῶν κατὰ Θεοῦ προφητείας ὑπ'
αὐτῷ σεσηκοφανημένων ὑπονοῶν, ὡς μὴ
εἶναι αὐτῶν ἐκ Θεοῦ, μυρία εἰσὶν εἰπεῖν, ὡς
αὐτὸς λέγει ὁ μονογενὴς, ἐξ ὧν τὸν κόσμον
ἑαυτῷ διαγγέλλει· λέγει. πρῶτον μὲν,
ὅτι Ἀβραάμ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐπεθύμησεν ἰδεῖν
τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ ἰδὲ, καὶ ἐχάρη. καὶ
πάλιν Φησὶν· εἰ ἤπιστεύετε Μωϋσεί, ἤπιστεύ-
ετε ἂν ἐμοί. ὡς γὰρ ἐμὲ ἐκεῖν· ἔγραψε.
τίς δὲ τῶν ἀφορνῶντων, καὶ σώσειν ἐκ
Θεοῦ κεκτημένων, οὐκ ἐλέγξει τὸν ἀπατε-
ῶνα Σαττανίλον, γινώσκον ἐν δόξῃ Διτοκα-
λυφθέντα τὸν σωτῆρα εἰς ᾠδαῖαν ἀλη-
θείας, ἀλλῶς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν μὴ ὑποδείξαν-
τα, ἀλλ' ἢ ἀναμέσον Ἡλίας καὶ Μωϋσέως
τῶν καὶ αὐτῶν ἐν δόξῃ ἰδίᾳ μετ' αὐτῶν ὁ-
φθέντων. ἀλλὰ ὅσα τῶν αὐτῶν εἰσὶν ἅ ὑπ' αὐ-
τῷ· Κύρις, καὶ ἐν πάσῃ τῇ κατὰ θεὸν διαθήκῃ
λεγομένη τὴν σύστασιν ποιεῖται νομὸν τε καὶ
προφητῶν καὶ πάσης παλαιᾶς διαθήκης πρὸς
τὴν κατὰ θεὸν διαθήκην, ὅτι ἐνός Θεοῦ εἰσὶν ἀμ-
φότεροι, ὡς λέγει· ἐλθόντων ἐν κόλποις Ἀ-
βραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν ἁγίων, καὶ ἀναπαύσονται ἀπὸ ἀνατο-
λῶν, καὶ τὰ ἐξῆς. πάλιν ὁ τὸ ἐκ προσώπου
Δαβὶδ· ὡς αὐτῷ προφητεύοντι, τὸ εἶπεν
ὁ Κύρις· τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν
μου. καὶ πάλιν παρ' αὐτῷ λεγόμενον· τίς Φα-
ρισαῖος· εἰδότες ἀνεγνώτε, λίθον ὃν ἀπεδο-
κίμασαν οἱ οἰκοδομῶντες; καὶ ὡς ὁ Ληθεὺς
διαβεβῶνται αὐτὸν τὸν σωτῆρα μὴ τὸ ἀνα-
στῆναι ἐκ τῶν νεκρῶν ὡφθαλμῶν καὶ τὴν ὁδὸν· τίς
ὡς τὸν Ναθαναὴλ καὶ τὸν Κλεόπαν, καὶ τὰς
τῶν νεκρῶν τεκνέων· ἀπὸ τῶν προφητῶν, ὅτι
ἔτις· ἔδει τὸν Χεῖρον παθεῖν, καὶ ἐκ νεκρῶν
ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. καὶ εἰδὲν εἰς ὅλους
διαφωρῆναι τῆς τῷ Κυρίῳ ἐνσάρκῃ παρ-
σίας πρὸς τὰς τῶν προφητῶν προφη-
τείας.

Ἀλλ' ἕως τῆς τῆς Σαττανίλης αἰρέ-
σεως εἰρησώ, ἵνα μὴ ἀναλίσκω χρόνον· ὡς

Ado præcipit, per Timotheum ita lo-
quens: Adolescentulas viduas dovita-
liani. Cum enim luxuriata fuerint in Christo, nu-
bere volunt. Tum quibusdam interjectis: xxiii.
nubant; filios procreant; matres fami-
lias sint, &c. In quo legem ejusmodi
fancit, quam prætergredi nemini liceat;
quæ & à Deo profecta sit, & hominibus
honestatis causa constituta.

V I. Quod verò ad opiniones illas at-
tinet, quas de divinis Prophetarum ora-
culis calumniosè commentus est, cum ad
DEUM pertinere illos negavit, infinita
quædam in medium asserre licet: cujus-
modi sunt quæ unus ipse DEI filius lo-
quitur, cum decora sua ornamentaque
proponens his verbis utitur. Primum:
Abraam Pater vester desideravit videre
diem meum: Et vidit, & gavisus est. Joan. 8.
rursum: Si crederetis Moysi; crederetis
forsitan & mihi: De me enim ille scripsit. Joan. 5.
Ecquis verò prudens, & accepta divinitus
sapientia præditus impostorem Saturnilum
non facile convincat, cum Salvatore
videat veritatis comprobanda gratia, se-
metipsum cum ingenti gloria reagentem,
non eam aliter quàm in medio Eliæ ac
Mosis exhibere voluisse, qui & ipsi sua
quisque instructi gloria cum illo conspe-
cti sunt? Possunt & alia id genus affer-
ri, quæcumque ipso Domini ore, totoque
Testamento novo pronunciata id aper-
tè confirmant: Legem ac Prophetas,
vetulqve instrumentum omne cum novo
convenire, utrumque ab uno eodemque
DEO manasse. Quemadmodum cum
dicit: Venient in sinum Abrahe, Isaac &
Jacob in regno caelorum, & requiescent ab
Occidente, &c. Item illud, quod in per-
sona Davidis de se prædictum fuerat. Di-
xit Dominus Domino meo, sede à dextris
meis. Tum quod Phariseis dixit. Num-
quàmne legistis; Lapidem quem reproba-
runt edificantes? Eodem etiam perti-
net, quod Lucas asserit Salvatore à mor-
tuis excitatum Nathanaëli, ac Cleophæ
in via apparuisse, atque ex Prophetarum
testimoniis admonuisse, quoniam sic oport-
tebat Christum pati, & à mortuis tertia
die resurgere. Postremo nihil in tota
CHRISTI vita administrationeque cerni-
tur, quod à Prophetarum vaticiniis ab-
horreat.

V I I. Ac de Saturniliana Hære-
si hætenus, ne in stolidis ejus quæ-

Basilidia- tionibus, earumque refutatione tempus
ni. Hære- conteram. Hac igitur omiſſa, deinceps
ſs xxiv. ad Baſilidæ condiſcipuli illius, & erroris
ſocii Hæreſin explicandam me confe-
ram. Ambo quippe eorundem dogma-
tum participes, velut à ſe invicem vene-
na mutuati ſunt; uti notiſſimum omni-
bus Proverbium habet: Tanquam A-
ſpis à vipera mutuò virus accipiens. Ejus-
dem enim ſcholæ inter ſe ſunt ac confeſ-
ſus; tamen ſua quique fundata Hæreſi
ſeparatim conſtitit. Quare nequitiam
ipſam à ſe mutuo corrogarunt, diſſenſio-
nem verò apud ſe privatim inſtituerunt.
Sed ſive prior iſte vipera inſtar quod ab
anteceſſoribus hauſerat id in Baſiliden
transfudit, ſive hic in illum potius, cum
& lethale ſit venenum, & ab iſtiusmodi
ſerpentibus proſectum, Chriſti Domini
doctrina velut Antidoto enervatum à
nobis & extinctum relinquemus. Tum
implorato DEI auxilio ad reliquas, ò
chariſſimi, Hæreſes orationem promove-
bimus.

CONTRA BASILIDIANOS.
quæ eſt Hæreſis IV. ſive XXIV.

Nomi-
ſcripti.

BASILIDES igitur, ut antea dixi-
mus, in Ægyptum proceſſus ibidem
commoratus eſt. Inde in Proſopiticam,
& Athribiticam Præfecturam ſeceſſit; at-
que etiam in Saitica, & Alexandria ver-
ſatus eſt, in Alexandrinoque agro, ſive
Nomo. Sic enim Ægypti cujuſque ci-
vitatibus agrum, ac circumjacentem regi-
onem nominant. Atque hoc quicquid
doctrinæ cupidus ad uſum tuum habebis,
quod & ad eruditionem, & ad quorum-
dam locorum perſpicuitatem faciat;
quò nonnulla quæ in ſacris literis ſcripta
ſunt, & quibusdam propter inſciam du-
bitationem injiciunt, religioſè confirma-
ri, explicarique poſſint. Ubicumque
enim apud Iſaiam Prophetam de Civita-
tis alicujus Nomis, puta Taneos, Mem-
phis, vel Bubæſtico ſcriptum aliquid re-
peries, idipſum ex Ægyptiorum more
circumjacentem cujuſcumque civitatis
agrum ſignificat; quod eruditionis cauſa
declarare voluimus. Ejusmodi igitur
in locis iſis, quem diximus, circulator de-
gebat, è quibus quantum apparet, hæc ipſa
quæ in hanc diem viget illius Hæreſis pro-
fluxit, quæ ab ejus diſciplina occaſionem at-
que originem accepit. Qui quidem præſti-
giatore illo ſuo condiſcipulo, quem in Syria

Ατὰς μοιρὰς αὐτῆς ζητήσεις, καὶ τὰς τῶν ἀνα-
προπὰς ἐνελκόμενους. ἐκ ταύτης δὲ παρελ-
θὼν, ἐξῆς τῆ βασιλείδης ὁ συχολαστὴς τῶν
καὶ συνηπατημῶν δηλώσω. μετέχουσι γὰρ ὁ
ρι, ὡς ἀπὸ ἀλλήλων τὸν δανεισάμενοι, καὶ τῆ
ἐναργῆ παροιμίαν, ὡς ἀσπίς παρ' ἐχίδνης ἰὼν
δανειζομένη. ὁμῶς γὰρ εἰσι τὸ χολῆς καὶ σπι-
δρὸς ἀλλήλων. καὶ ἑαυτὸν ὃ ἐσηκεν * ἐκάτε-
ρον τὴν ἀρεσὶν ὡρεσησάμενους, καὶ τὸ μὲν κα-
ρίαν παρ' ἀλλήλων ἡγορίσαντες, τὸ δὲ διαφω-
νίαν ἐν αὐτοῖς ἐνεσήσαντο. εἴτε ἐν ὅτῳ δικήν
ἐχίδνης ὡς τὸ ἀνωτάτω μετὰ τῶν, τῷ βασι-
λείδῃ μετὰδεδωκεν, ἢ ἐκεῖνους τῶν, ὁμοῖς
ὁλέθει. ὡν ὁ τῶν ἰός, καὶ διὰ τῶν τῶν ἐρ-
πετῶν ὁρμώμενους, διὰ τῆς τῆ Κυρίας διδα-
σκαλίας ἀντιδότῃ δικήν ἀμαυρωθεὶς τε καὶ
ἀφανισθεὶς ὑφ' ἡμῶν καταλελείφθω. ἡμεῖς
δὲ Θεὸν Ἰπικαλούμενοι, Ἰπὶ τὰς ἐξῆς ὡμεν,
ὡ ἀγαπητοί.

ΚΑΤΑ ΒΑΣΙΛΕΙΔΙΑΝΩΝ,
Δ'. Η ΚΑΙ ΚΔ'.

ΒΑΣΙΛΕΪΔΗΣ μὲν ἐν καθὰ ἄνω ὡρεδὲ δή-
λωται, ἐν τῇ τῶν Αἰγυπτίων χώρα σει-
λάμενους τὴν ὡρεῖαν, ἐκεῖσε τὰς διατριβὰς
ἐποιεῖτ, εἴτα ἔρχεται εἰς τὰ μέρη τῆ Προσω-
πίτης καὶ Αἰθιοπίτης. ὁ μὲν ἀλλὰ καὶ ὡς τῆ
Σαΐτην καὶ Αλεξάνδρειαν, καὶ Αλεξάνδριοπο-
λίτην χώραν, ἥτοι νομόν. νομόν γὰρ οἱ Αἰγύπτι-
οὶ φασί, τὴν ἐκάστης πόλεως ὡρειοκίδα, ἥτι
ὡρεχωρον. εὐροῖς δ' αὖν ὡ φιλολόγε, καὶ τῶ-
το εἰς ἑαυτὴν ὡφέλειαν, ὡς φιλομαθεῖαν
καὶ σαφηνεῖαν, εἰς ἀρετὴν σύσασιν, καὶ φρε-
σιν τῶν ἐν τῇ θεῇ γραφῇ κεμένων, τὸ εἰς
δοξίας τινὰς ἐμβαλλόντων δι' ἀπειρίαν. ὅπως
γὰρ ἐν τῇ ἀγίῳ Προφῆτῃ Ησαΐα εὐροῖς γεγραμ-
μένον ὡς νομῶν πόλεως Αἰγυπτιακῶν,
οἷον Τάνεως, ἢ Μέμφεως, ἢ νομῶς τῆ Βεβ-
εως, Αἰγυπτιακῶς τὸ ὡρεχωρον τῆς τυχεύσης. ὡς
πόλεως σημαίνει. καὶ τῶτο φιλομαθείας ἐνε-
μετροῦ. καὶ ἐρμηνεύεται. ἦν γὰρ ἐν τῇς ὡρεῖς τόποις
ὁ ὡρεσημένους ἀγύρτης, τὴν διαδίωσιν ὡ-
χων, ἐξ ὧν φαίνεται ἢ καὶ εἰς δεῦρο ἀκμάζε-
σα αὐτῆς ἀρεσὶς, ἐκ τῆ αὐτῆς διδασκαλίας λα-
βῆσα τὴν ὡρεφασιν. καὶ ἀρχεται μὲν κηρύτ-
τειν ὑπερβολὴν ὑπὲρ τῆ χολαστὴν αὐτῆς γὰρ
τα, τὸν καταλελειφέντα Ἰπὶ τῆς Συρίας, ἵνα εἴω,
* For. συ-
χολα-

ἤθ' ἔν τ' ὑπὲρ ἐκεῖνον διηγέμεθα δόξη
Φαντασιάζειν πλέον ὅτ' ἀκούσας, δρέσκε-
σθαι τε καὶ σωμαγεῖν πλήτη ὑπὲρ τὸν
ἐταῖρον αὐτῷ Σατορνίλον. καὶ τινες λοιπὸν
Φαντασιώδεις μυθοποιίας ὑπερβαλλόμεθα,
ἀρχεται μὲν ὅτως. τὰ ἀληθῆ δὲ εἶπεν, ὅτι
διὰ τῆς ἐαυτῷ ἐννοίας ἐναρξάμεθα ἡμῖν τὰ
δεινὰ τε καὶ ὀλετήρια, ἀλλὰ προφάσεις λα-
βὼν ἐκ τῶ Σατορνίλου καὶ Σίμωνος τῶ προ-
εληλεγμένῳ. βέλεται δὲ ἐτέρως αὐτὰ με-
ταχειρίσειν, καὶ εἰς ὅγον μείζονα διηγείσθαι
τὰ μυθολογήματα.

Οτι Φησὶν, ἦν ἐν τῷ ἀρχήνῳ, ὃ μόνον
ἐστὶ πάντων πατήρ. ἐκ τῆς προέβλεπται,
Φησι, Νῆς ἐκ δὲ τῆς Νῆς λόγος, ἐκ δὲ τῆς
λόγου φρονήσις. ἐκ δὲ τῆς φρονήσεως διω-
μῆς καὶ σοφία, ἐκ δὲ τῆς διωμῆως τε καὶ
σοφίας Ἀρχαί, Ἐξουσία, Ἀγγελοι. ἐκ δὲ
τῶν τῶν διωμῆων τε καὶ Ἀγγέλων γε-
γονέναι ἀνώτερον πρῶτον ἔρανον, καὶ Ἀγγέ-
λους ἐτέρας ἐξ αὐτῶν γεγονέναι. ὅτ' δὲ
ὑπὸ αὐτῶν γεγονότας Ἀγγέλους πεποιημέ-
ναι αὐτοῖς δευτέρου ἔρανον, καὶ αὐτοῖς δὲ
πάλιν πεποιημέναι Ἀγγέλους, καὶ οἱ ἐξ αὐ-
τῶν γινόμενοι, τρίτον αὐτοῖς πεποιηκασιν ἔ-
ρανον, καὶ ὅτως οἱ καθ' ἓνα ἔρανον * εἰς αὐ-
τοῖς ἑτέρου καὶ ἐτέρας κατασκευάζοντας, ἄ-
χει τριακοσίων ἑξηκονταπέντε ἔρανων * ἐ-
ληλύκασιν τὸν αἰθῆρον διὰ τῶ ἀνωτάτου,
ἕως τῆς τῆς καθ' ἡμᾶς ἔρανος.

Ἀφρανότων δ' ἂν εἴη τῶτο ἐπαγωγὸν
τὸ πειθεῖν τῇ μανιώδει αὐτῷ Φλυαρίᾳ,
συνετοῖς δὲ ἀδύνατον καὶ ληρώδης ὁ
τῶν λόγος καὶ ἡ γνώμη, πῶς εἰς ὑπερ-
βλήσαν καὶ ἀπειρον κακοτροπίαν ἐξετό-
πισε τὴν ἐαυτῷ γνώμην. ὁρίζει γὰρ, ὡς κατὰ
ποιητικὸν τινα ἐνθουσιασμόν ἐμβροντηθὲν
τὸ ἑλεεινὸν ἀνθρώπων, ὀνόματα ἐκάστω
ἀρχόντι τῶν ἔρανων ἐκτιθέμενον πρὸς τὸ
διὰ τῶν ὀνομάτων, ὧν ποιητεύεται πρὸς τῶν
μὴ τὸν νῦν ἐρρωμένων ἔχοντων πειθεῖσθαι,
εἰς ὀλεθρον τῆς τῶν ἡπατημένων ψυχῆς.
ὃ μὲν δὲ ἀλλὰ καὶ μαγικαῖς μηχαναῖς
προσανέχων συνέπαυσάτο, καὶ πειρηγίας
ὁ ἀπατεῶν. ὕπερον δὲ Φησὶν, διὰ τῶν ἐν τῷ
τῷ καθ' ἡμᾶς ἔρανω καὶ τῆς ἐν αὐτῷ διω-
μῆως ἡ κτίσιν ταύτην γεγενῆσθαι, ἐξ ὧν Ἀγ-
γέλων ἓνα λέγει τὸν Θεόν, ὃν διελὼν τῶν

reliquerat majora multò prædicare cœ-
pit, ut sublimioribus quam ille tractandis
dogmatibus majorem auditoribus suis fu-
cum faceret, iisdemque impensius arri-
deret, ac plures sodali suo Saturnilo sc-
ctatores colligeret. Itaque fabulosis qui-
busdam adjectis somniis hunc in modum
exorsus est. Sed ut quod res est dicam,
non ille per sese, ac suopre ingenio dira
illa ac pestifera dogmata primus excogi-
tavit, sed à Saturnilo ac Simone Mago,
quem supra refutavimus, erroris argumen-
ta mutuatus est, quæ alia ratione tra-
ctare & majore cum pompa enarrare in-
stituit.

Erat, inquit, Ingenium unum prin-
cipium, qui solus est omnium Prens,
Ab hoc procreata Mens; à Mente Ver-
bum; ab hoc prudentia à qua Virtus &
Sapientia prodiit. Ab utraque porro Prin-
cipatus, Potestates & Angeli. Deinde
Virtutes Angelique isti primum ac supre-
mum cælum moliri, Angelos rursus ali-
os propagarunt. Qui & ipsi secundum
cælum fabricati sunt, & alios insuper An-
gelos produxerunt. Hi tertium adjecere
cælum: Atque ita singillatim uno post
aliud cælo indentidem constituto ad
cclxv perficiunt, quos à primo su-
premoque ad id quod nobis citimum est
enumerant.

II. Sed hæc figmenta nonnisi insi-
pientes allicere possunt, ut insanis illo-
rum nugis fidem accommodent. Sapien-
tes verò facilem ad revincendum ineptam
huius cum orationem, tum sententiam
judicabunt, illudque nullo negotio dete-
gent, quantam quamque immensam in-
pravitatem mentem suam atque animum
ablegarit. Etenim velut Poëtico quo-
dam furore percussus infelix humuncio,
unicuique cælorum Principi certa no-
mina præscribit; quibus à se confectis
nominibus à levibus & imbecillis inge-
niis assensum exprimat, ac fraude sua
circumventos in exitium animæ interi-
tumque pertrahat. Præterea Magicis
artibus idem impostor ac præstigiis per-
petuo fuit addictus. Qui ab Angelis ci-
tino huic cælo proximoque nobis attri-
butis, ac Virtute quæ istuc residet, creata
postmodum inferiora censet hæc omnia.
Horum ex Angelorum numero unum
constituit Deum, quem ut ab aliis distin-

Basilidia-
ni. Hære-
sis xxiv.

Basilidei à
quibus rda-
du.

Basilidei
verbo,

* For. εἰς-
αὐτοῖς.

For. ἐλ-
λίκασιν.

Basilidia-
ni, Hære-
sis xxiv.

guat Judæis duntaxat præponit : atque A
eundem ipsum in eorum Angelorum
ordinem refert, quibus histrionico more
certas appellationes indidit. Ab illo verò
formatum hominem docet ; quo cum
cæteri universam in Angelorum multi-
tudinem sortitò mundum distribuerunt :
ex quo factum est, ut illi Judæorum ge-
nus obveniret. Sic omnipotentem ille
Dominum verum ac solum DEUM nec
aliud contumeliose appetens (nos enim
eundem Domini nostri Jesu Christi Pa-
trem confitemur) hunc inquam abne-
gans, unum ex iis quos appellat Ange-
lis constituit, ut est à nobis ostensum.
Ergo Judæos sortitò illi contigisse tradit :
quem & longè reliquis Angelis præfra-
ctiorem esse, ac virium suarum audacia
fretum Israëlitas ex Ægypto liberasse, quòd
cæteris ad audendum paratior, pervica-
ciorque foret. Atque ex eadem arrogan-
tia factum est, uti per summam in DE-
UM maledicentiam præstigiator ille nar-
rat, idem ut Judæorum DEUS reliquas
nationes suis ipsis Israëlitis vellet subji-
cere, eamque ob causam bella concitaret.
Sunt & alia plura quæ laxatà contra Deum
lingvâ, elatoque ore miserrimus homini-
cio jactare non est veritus. Veluti cum
addit ; propterea nationes reliquas cum
Judæorum gente bella gessisse, eamque
plurimis affecisse malis : ob aliorum An-
gelorum videlicet invidiam, qui quòd ab
illo contemni se viderent commoti,
suam quisque gentem contra Israëlitas im-
pulerunt. Indeque factum est, ut per-
petua in hos bella, tumultusque concita-
ti fuerint.

III. Ejusmodi est apta illa ad persua-
dendum impostoris oratio. Qui etiam
de Christo perinde sentit, specie tenus
duntaxat mortalibus apparuisse. Qvip-
pe quod in eo cernebatur, nihil præter
imaginem fuisse ; neque verò aut homi-
nem extitisse, aut carnem induisse. Sub-
jicit & aliam velut in Scena fabulam se-
cundus Histrion, cum de Christi Cruce
disputat. Negat enim Jesum esse passum,
sed vicarium ei Simonem Cyrenæum sub-
stituit. Quo enim tempore Hierosoly-
mis Dominus ejectus est, ut in Evangelio
scriptum est, angariaverunt Simonem
quendam Cyrenæum ut ferret Crucem.
Ex quo cavillandi, concinnandique fabu-
lam suam occasionem arripuit : Nimirum
CHRISTUM Simonem, cum is crucem
portaret, in suam commutasse, ejusque

Mat. 15.

Ισδαίων μόνον εἶναι ἔφη ἕνα· καὶ τῶτον συν-
αριθμοῖεν Ἀγγέλοις τοῖς ὑπὸ αὐτῶν κτ' μιμο-
λογίαν ὀνοματοποιεῖν τοῖς τάπῃν. καὶ ἐξ
αὐτῶν πεπλάσθαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τῶ-
ν ἁμῶν αὐτῶν μεμερικέναι τὸν κόσμον κτ'
διαίρεσιν κλήρω τῷ πλήθει τῶν Ἀγγέλων,
τῶν δὲ λελογχέναι τὸ γένος τῶν Ισδαίων.
βλασφημῶν δὲ αὐτὸν τὸ παντρεάτορα Κύ-
ριον, τὸ ὄντως ὄντα Θεὸν μόνον, καὶ ἔχ-
τερον. πατέρα γὰρ τὸν αὐτὸν εἶναι ὁμολο-
γῶν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. τῶτον
ἐκεῖνός τινος μὲν, ἕνα βέλεται αὐτὸν πα-
τεράν τῶν ὑπὸ αὐτῶν λεγομένων Ἀγγέλων,
καθὰ μοι περὶ δεδῆλωται. ἐληλυθέναι δὲ οὗ-
τος Ισδαίος εἰς κλήρον αὐτῶν. καὶ τὸ αὐτὸν ὑπὲρ
Ἀγγέλων αὐθαδέεσθαι, ἐξαγαγεῖν δὲ οὗ-
τος Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου αὐθαδέα βραχί-
ον τῶν ἰδίων, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἰταμώτερον
τῶν ἄλλων καὶ αὐθαδέεσθαι. ὅθεν διὰ τὴν αὐ-
θαδέαν, φησὶν, αὐτῶν, ὡς βλασφημεῖ ὁ γόνος,
βεβηλῶσθαι τὸν αὐτῶν Θεὸν καθυποτάξαι
τῷ γένει τῷ Ἰσραὴλ πάντα τὰ ἄλλα ἔθνη. καὶ
διὰ τῶτον παρεσκηδαιέναι πολέμους. πολλὰ
καὶ ἄλλα κτ' ἀγίας Θεὸς χαλάσας τὴν γλῶτ-
ταν, καὶ ἐπ' αὐτῶν τὸ σῶμα, ὅς ἐστιν ἐπεὶ λαλῶν
ὁ ἐλεεινότητος. διὰ τῶτον γὰρ φησὶ καὶ τὰ ἄλ-
λα ἔθνη ἐπολέμησε τῶν τῶν ἔθνη, καὶ πολλὰ
κακὰ αὐτῶν ἐνεδείξαντο, διὰ τὴν τῶν ἄλλων
Ἀγγέλων ὡς ἐξήλωσιν, ἐπειδὴ πρὶν παροτρυν-
θέντες, ὡς καταφρονέμενοι ὑπὸ αὐτῶν, καὶ
αὐτοὶ τὰ ἴδια ἔθνη ἵπτι τὸ ἔθνος τῷ Ἰσραὴλ
τὸ ὑπὸ αὐτῶν ἐπέσεισαν. τῶν ἑνεκα πό-
λεμοι πάντοτε, καὶ ἀνατασασία καὶ αὐτῶν
ἐπανέστησαν.

Αὐτῇ ἐστὶν ἡ ἀπατεῶν πιθανολογία, καὶ
αὐτὸς τὸν Χριστὸν, ὡς δοκῇ πεφνηότος, ὁ-
μοίως δοξάζει. εἶναι δὲ φησὶν αὐτὸν Φαντασίαν ἐν
τῷ φαίνεσθαι, μὴ εἶναι τὸν ἄνθρωπον, μηδὲ σάρκα
εἶληφέναι. δραματουργεῖ τῷ ἡμῶν ἄλλῳ δραμα-
τουργίαν ὁ δόξας μιμολόγους, ἐν τῷ περὶ
σωτῆρος λόγῳ Χριστῷ ἔχει Ἰησοῦν Φάσκων πε-
πονθέναι, ἀλλὰ Σίμωνα τὸν Κυβηνάιον. ἐπεὶ δὲ
γὰρ ἐν τῷ ὑπὸ Ἱερουσαλὴμ τὸν Κύριον ἐκ-
βάλλεσθαι, ὡς ἔχει ἡ ἀκολουθία τῶν Ἐγγε-
λίων, ἡ γὰρ οὖσα τινὰ Σίμωνα Κυβηνάιον βε-
βάσαι τὸ σωτῆρα. ἐνθεν οὐρίσκει τὸ αὐτῶν κρυφίας
ποιήσας τὸ πρᾶγμα διὰ τὴν φησὶν, ἐκεῖνον ἐν τῷ
βασάζειν τὸ σωτῆρα μεταμεμορφωμέναι εἰς τὸ

ἑαυτὸν εἶδεν, καὶ ἑαυτὸν εἰς τὸν Σίμωνα, ἅντι ἑαυτὸν ὡς ἀδελφὸν Σίμωνα εἰς τὸ σαυρωθῆναι. ἐκεῖνος δὲ σαυρωμένος, ἐσήκει κατάντικρυς ἀοράτως ὁ Ἰησοῦς, καὶ αἰγελῶν τῶν τὸν Σίμωνα σαυρῶντων. αὐτὸς ὁ ἀνέστη εἰς τὰ ἐπεράνια, ὡς ἀδελφὸς τὸν Σίμωνα ἀνασκολοπιθῆναι, καὶ ἀπαθῶς ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ἔργον· ὁ δὲ Σίμων αὐτὸς ἐσαυρώθη, καὶ ἔχ' ὁ Χριστός. Ἰησοῦς γάρ, Φησιν, ἀναπέλασθαι εἰς τὸν ἔργον, διήλθε πασας τὰς θυνάμεις, ἕως ἡ δόξα κατέστη πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ πατέρα. ἔτι γάρ ἐς Φησιν, ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ ὡς ἀδελφὸς, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ βοήθεια τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, δι' ἣν εἶδεν ὁ πατὴρ ἀκαταστάσιον ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς Ἀγγέλοις. καὶ ἔτι ἐς Φησιν, ἡ σωτηρία ἡμῶν, ὁ ἐλθὼν, καὶ ἡμῖν μόνοις δόξα καλύψας ταύτην τῷ ἀλήθειαν. ταῦτα μὲν αἱ ῥαψωδίαί τῆς τῆς ἀγύρτης μυθοποιίας. ἀλλὰ καὶ ἀπεντεῦθεν ὡς ἀποκρίσεως τῆς ἀκαθαρσίας τῆς ἀπὸ τῶν Σίμωνος ἐναρξαμένης, πᾶσαν ἐπιτήδευσιν κακομηχανίας καὶ ἀσελγείας ἐπιτρέπει· ὅθεν αὐτῷ μαθητευομένους ἐπιτελεῖν, ἀνδρας μὴ γυναικῶν πολυμιξίαν ἡνὰ κακῆς ὑποθέσεως· ὅθεν αὐτῷ πεισθέντας ἐκδιδάσκει. ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, ἐπὶ ταῖς καὶ τοῖς ὁμοίοις αὐτῶν ἀποκαλύπτει τὸ ὄργον τοῦ Θεοῦ, καὶ δικαιοκρασίαν ἐπὶ τῶν ἀληθεύσαντων ἐν ἀδικίᾳ κατέχοντας. διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν τῇ ἡδονατικῇ πολλοὶ εἰς τὴν ἀρεσιν ἐμπέπτουσιν, ἀδελῶς διερίσκοντες ἐπιτελεῖν τὴν ἡδονὴν ἑαυτῶν ἐν ταῖς ἀχρευσίαις.

Διδάσκει δὲ πάλιν καὶ ἀνατρέπει Φάσκων, μὴ δεῖν μαρτυρεῖν. ὁ γὰρ μαρτυρῶν, ἁμινοῦται· ἀρεθίσεται, μαρτυρῶν ὑπὲρ τῆς πεποιθηκότητος ἀνθρώπου, μαρτυρεῖ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἐσαυρωμένων Σίμωνος. πόθεν ὁ τῷ μισθῷ ἐπὶ, ὅποτε δόξῃσιν καὶ ὑπὲρ Σίμωνος τῶν ἐσαυρωμένων, ὑπὲρ Χριστοῦ δὲ τῷ ποιεῖν ὁμολογεῖ, ὁ ἀγνοεῖ, δόξῃσιν ὑπὲρ τῶν γινώσκει; δεῖ δὲ τὸν δέξασθαι, καὶ μὴ παραλόντα δόξῃσιν.

Φωροθήσεται ὁ ἔτι διαβολικὴν δυνάμιν εἰσηγαγῆναι καὶ τῶν ψυχῶν, ἀπαρνησθῆναι αὐτὰς ἐκδιδάσκων. ὅποτε αὐτὸς ὁ Κύριος Φησὶ τὸν δὲ ἀνθρώπον με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, δεινόςμα καὶ γὰρ αὐτὸν ἐνώπιον τῶν πατέρων

vicissim induisse formam; itaque Simonem ad Crucis supplicium suo loco transiisse. Qui dum in Cruce suffigitur, IESUM à nemine conspectum, eosque qui Simonem suffigerent deridentem ex adverso constituisse. Tum ad superos esse subvectum, cum pro se figendum Simonem substituisset, nihilque adeo perpersum in cœlum evolasse. Interea Simon, non Christus in Crucem sublatus est. Iesus enim (ait) in cœlum evectus Virtutes omnes penetravit, donec ad Patrem suum reversus est. Hic enim est Patris ille commemoratus antè filius, qui ad opem humano generi ferendam submissus est, propter eam quam inter homines perinde atque Angelos perturbationem cœlestis Pater animadverterat. Atque idem (inquit) salus est nostra, qui in mundum venit, solisque nobis hanc rei veritatem aperuit. Tales sunt à nebulone isto confarsinatae fabulae. Deinceps verò progressum illa impuritate capiente, cuius auctor Simon fuit, nullum non pravitatis, libidinisque genus obcundum discipulis permittit: virorumque ac mulierum promiscuos concubitus, & sceleratorum dogmatum congeriem sectatoribus suis proponit. Quod & ab Apostolo notatum est, cum ait: *In his & horum similibus iram Dei revelari, ac iustum iudicium in eos, qui veritatem in iustitia detinent.* Nam ob eas voluptates plerique ad Hæresin desciscunt, ubi foedissimis flagitiis impunè libidinem suam explere possint.

Martyrium dicitur blasphemare.

IV. Quinetiam alio documento suo sectatorum animos corrumpit. Ait enim Martyrium obire nequaquam oportere. Qui enim id faciat mercede cariturum, cum in ejus qui hominem condidit gratiam istud suscipiat: & tamen ad Simonem qui suspensus in Cruce sit Martyrium referatur. Etenim undenam ei primum expectandum, qui pro Simone crucifixo mortem oppetens idipsum se Christi causa facere proficitur, & quidem imprudens? Nam pro eo quem ignorat, morti sese committit. Sufficere ergo nobis istud debet: neque si detenti fuerimus mortis poena subeunda.

V. Enimvero diabolicam quandam vim ad animarum illum invexisse perniciem facile deprehendemus, ut qui Deum ejurare illos edoceat, quandoquidem Dominus ipse dicit: *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre*

Basilidia-meo qui in caelis est. Atenim veterator ni, Hare-loquitur. Nos, inquit, homines sumus: *lis xxiv.* ceteri omnes nihil aliud quam sues, & *Matth. 7.* canes. Ideoque scriptum est: *Nolite jacere margaritas ante porcos, neque dare sanctum canibus.* Siquidem de sua improbitate celat eos qui sapientiae nonnihil habent, ac suae duntaxat Scholae, & circumventis à se hominibus exponit. Quoniam revera quae ab illis dicuntur & fiunt, turpe est etiam eloqui. Igitur coram

Eph. 5. 12.

hominibus profitendam esse veritatem docet. Nos enim homines sumus; ceteri suum canumque numero, uti diximus. Et illud admonet, ut de Patre duntaxat, arcanoque suo nemini significant, sed tacitum apud se retineant, aut uni saltem de millibus, ac duobus ex decem millibus aperiant. Quin & suis discipulis, ita praecipit. Date, inquit, operam ut omnia cognoscatis, nemo verò vos cognoscat. Ceterum tam ipse, quam qui ejus sectam amplexi sunt quoties interrogantur Judaeos quidem se esse negant, Christianos verò nondum fuisse. Sic abnegare perpetuò fidem, eamque tacite apud se custodire, nec ulli patefacere suos instituit; quòd nimirum suspectam habeat ipse turpitudinem suam, cum tam immanis foeditas, atque impura disciplina audacter evulgari non audeat.

Unde nota istiusmodi Heresi.

V I. Hujus verò pessimae Sectae occasionem, initiumque dedit illa quaestio ac disputatio: Undenam malum originem habuerit. Verum unusquisque cujusmodi sit, administratione ac negotiatione sua declarabit. Proindeque malorum negotiator non bonorum est ille mali artifex, quemadmodum Scriptura testatur:

Ecclesi. 7. 1. Qui quarunt mala, mala eos apprehendent. Nam neque malum aliquando exitit, neque radix ulla nequitiae fuit, neque omnino malum solidum quiddam est ac consistens. Quippe malum quandoque nullum fuit: Sed ex occasione in-

Unde malum exortum.

troductum & adicitum in unoquoque inest, qui illud committit. Quod si minimè committatur non inest, id quod supra demonstravimus. Etenim Dominus cum universa creasset, ecce, inquit, valde bona sunt omnia; quòd istud ipsum ostenderet: non esse vetus admodum malum, neque initio priusquam ab homine inciperet, existisse. Per nos enim fit aut non fit. Ex eo ergo scilicet, quod quivis hominum malum facere possit, aut minimè facere: si faciat, malum existet, nisi faciat, nullum erit omnino.

Αμὲν τὰ ἐν ἔργοις. ἀλλὰ Φησὶν ὁ ἀγύετης ἡμεῖς, Φησιν, ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ὕες καὶ κύνες. καὶ διὰ τὸτο εἶπε μὴ βάλητε τὸν μαργαρίτας ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, μηδὲ δότε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ. κρύπτει γὰρ ἑαυτὸ τῇ ἀδικίᾳ διὰ τῶν νῦν ἔχοντων, ἀποκαλύπτει δὲ τῇ αὐτῇ χολῇ καὶ τοῖς ὑπὸ αὐτῇ ἡπατημένοις. ἐπειδὴ γὰρ ἀληθῶς τὰ παρ' αὐτοῖς λεγόμενα, καὶ γινόμενα, ἀχρόν ἐστι καὶ λέγειν. λέγει ὅτι ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων δεῖ, ὁμολογεῖν τῇ ἀλήθειᾳ. ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι, οἱ δὲ ἄλλοι ὕες καὶ κύνες ὡς θεωρεῖτον. φάσκει δὲ μόνον πατρὸς καὶ τῷ ἑαυτῷ μυστήριον μηδενὶ ἀποκαλύπτειν, ἀλλὰ σιγῇ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. ἐνὶ δὲ ἀπὸ χιλίων ἀποκαλύπτειν, καὶ δυσὶν ἀπὸ μυρίων. καὶ ὑποτίθεται τοῖς αὐτῷ μαθηταῖς λέγων. ὅτι ὑμεῖς πάντα γινώσκετε, ὑμᾶς δὲ μηδεὶς γινωσκέτω. αὐτὸς δὲ καὶ οἱ ἀπὸ αὐτῷ ἐρωτῶμενοι, ἰσχυροὶ μὲν ἑαυτῶν μηκέτι εἶναι φάσκουσι, Χριστιανὸς δὲ μηκέτι γενησάμενος, ἀλλ' ἀνεῖσθαι πάντοτε, ἔχειν δὲ ἑαυτῷ σιγῇ τῇ πίσει, καὶ μηδενὶ ὑποδεικνύειν, τὴν ἀχρόνῳ ἑαυτῷ ὑφορώμενος, διὰ τὸ ἀπαρρησίασον τῆς ἀχρεουργίας, καὶ κακῆς αὐτῷ διδασκαλίας.

Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀρχὴ αὐτῆς τῆς κακῆς θεωροφάσεως τὴν αἰτίαν ἀπὸ τῆς ζητεῖν, καὶ λέγειν πόθεν τὸ κακόν. πᾶς δὲ ἀπὸ τῆς ἑαυτῷ πραγματείας δευχθήσεται ὁποῖός ἐστιν. * γὰρ ἐμπροσθεν γὰρ γένετο κακῶν ὁ κακὸς ἐργάτης, καὶ ἐχὶ ἀγαθῶν, ὡς καὶ ἡ γραφὴ εἶπεν καὶ ἐστὶν ὅτι ζητῶντας κακὰ, καταλήψεται κακὰ. ἔτε γὰρ ποτε κακὸν ἦν, ἔτε ῥίζα γέγονε κακίας, ἔτε ἐνυπόστατον τὸ κακόν ἐστιν. σὺ γὰρ ποτε τὸ κακόν. ἐπέισακτεν δὲ διὰ θεωροφάσεως ἐκάστω τῶν ποιόντων τὸ κακόν ἐνεσιν. ἐν τῷ μὴ ποιεῖν σὺ ἐνεσι, καθάπερ ἐν τῷ ἄνω λόγοις θεωροδὴλωται. λέγει γὰρ ὁ Κύριος μὴ τὸ πάντα πεποιηκέναι, ἰδὲ πάντα καλὰ λίαν. δεικνύς, ὅτι τὸ κακόν σὺ ἀρχαίσεις, ἐδὲ ἐξ ὑπαρχῆς ὑπῆρχε παρὰ τῷ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐνάρξασθαι. δι' ἡμῶν γὰρ γίνεται, καὶ δι' ἡμῶν ἐ γίνεται. ἀρ' ἐν ἐν τῷ πάντα ἀνθρώπων διώσθαι μὴ ποιεῖν τὸ κακόν, καὶ διώσθαι ποιεῖν τὸ κακόν, ὅταν μὲν τοι ποιῇ, ἐστὶ τὸ κακόν, ὅταν δὲ μὴ ποιῇ σὺ ἐστὶ τὸ κακόν. πᾶς

κόν. πᾶτόινωυ ἔκακῃ ἡ ρίζα, ἡ ὑπόστασις τῆς κακότητος καὶ πονηρίας ;

Εἰς ᾧ πολλὴν ἔτι ἐλήλακε μωρίαν, φάσκων ὅτι ἡ δυνάμις τὸν νῦν παρεβάλετο, ὃ ᾧ νῦν τὸ λόγον, ὃ ᾧ λόγῳ τὴν φρόνησιν, ἡ ᾧ φρόνησις δυνάμιν καὶ σοφίαν, ἐκ δὲ δυνάμεως καὶ σοφίας ἐξῆσαι καὶ δυνάμεις καὶ Ἀγγελοι. λέγει δὲ τὴν ὑπερῶν τετρατῶν δυνάμιν εἶναι, καὶ ἀρχὴν Ἀβρασαῆ, διὰ τὸ τὸν ψήφον τῆς Ἀβρασαῆς εἶναι τετακοσιοστὸν ἐξηκοστὸν πέμπτον ἀριθμὸν, ὡς ἐκ τετῶν τῶν μαρτυρίαν τῆς ἀπὸ μυθοποιίας τῶν τριακοσίων ἐξηκονταπέντε ἑξακοντῶν πειράσθαι. οἱς ἑξακοντῶν καὶ τοποθεσίας ἴσα τῆς μαθηματικῆς διαμετρῶν, καὶ συνιστῶν ἱπποκρίτων καὶ παρέρως μηχανᾶται. τὰ γὰρ ἐκείνων μαθηματικὰ θεωρήματα λαβὼν εἰς ἴδιον χαρακτήρα, αὐτὸς τε καὶ οἱ ὑπὸ αὐτὸν, εἰς αἰτίαν τῆς ἰδίας εἰδωλοποιᾶς καὶ πεπλανημένης ἱπποκρίτης διδασκαλίας μετήνεγκαν, καὶ βάλοντα τὴν σύστασιν τετῶν ἀπὸ τῶν ὁμοίων ψήφων ποιῶν, ὡς παρεῖπον, ἡ Ἀβρασαῆς τῆς τριακοσίων ἐξηκονταπέντε ἀριθμὸν ἔχοντα δὲ φησὶν, δεικνύοντες δὲ αὐτῶν τὸ εἶναι τὸν τριακοσίων ἐξηκονταπέντε ἡμερῶν ἀριθμὸν καὶ περίωδον. πέπλωκε δὲ αὐτῶν ὁ ληρώδης λόγῳ. ἀνίσχεται γὰρ ὁ ἐν αὐτῷ τριακοσίων ἐξηκονταπέντε ἡμερῶν καὶ ὡρῶν τριῶν. εἰς ἑνὶ αὐτῶν φησὶν, καὶ ὁ ἀνθρώπος ἔχει τριακόσια ἐξηκονταπέντε μέλη, ὡς ἐκάστη τῶν δυνάμεων ἀπονέμεται ἐν μέλῳ, ὅθεν καὶ ἐν τετῶν πέπλωκεν αὐτῶν ἡ ἱπποκρίτης καὶ νότος διδασκαλία. εἰ γὰρ πᾶν ἀνθρώπῳ ἐστὶ τῶν μελῶν.

Θαυμαστῶς δὲ ὁ μακάριος Εἰρηναῖος ὁ τῆς Ἀποστόλων διάδοχος πᾶσι τετῶν λεπτολογῶν, διήλεγξε τετῶν τῆς ἀβελτηρίας καὶ ἀδράνειας. ἀνατραπήσεται ἡ καὶ νῦν ἡ Φλυαρία ἡ ἀνωθεν καταβεβηκὸς Βασιλείδα, καὶ τὰ ἀνω σαφῶς κατοπίδωσαντα, μάλλον ἢ ἀνωθεν πεπωκὸς ἀπὸ τῆς ἀληθείας σκοπεῖ ὅτι εἰ ἔτι ὁ ἑξακοντῶν ὑπὸ τῶν κατ' αὐτὸν Ἀγγέλων γεγνήσθαι, αὐτῶν ἢ ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων, καὶ οἱ ἀνωτέρων ὑπὸ τῶν ἐπὶ ἀνωτέρων, ἀπὸ ἢ ἀπὸ δυνάμεως, ἡ καὶ Ἀβρασαῆς καλῶν, ἀρεθίσεται ἡ τὰ πάντα πεποιηῖα, καὶ ἡ αἰτία τῶν ὄντων πάντων, καὶ ἔθεν δίχα αὐτῆς τί γεγνήσθαι ἀρεθίσεται,

Ubi igitur radix illa mali, pravitatisque Basilidiani. Hæresis xxiv.

VII. Admodum verò stolidus est, cum à virtute productam Mentem asserit, à Mente Verbum; ac hoc Prudentiam: hanc virtutem sapientiamque peperisse: à quibus Potestates, & Virtutes, Angelique prodierint. Sed his omnibus superiorem quandam Vim statuit, ac Principium, quod Abrasax appellat, idè quòd ejus vocis literæ cccclxv numerum efficiunt: atque ex eo confictam illam suam de cccclxv cælis fabulam comprobare nititur. Quibus cælis totidem ex Mathematicis rationibus situs ac locorum descriptiones accommodare omni opere ac studio contendit. Nam illorum vanissima theoremata cum ipse, cum qui ex ejus disciplina sunt, sic arripuerunt, ut in usum conformata suam ad Idolorum propugnatricis, falsæque & adulterinæ doctrinæ causam atque originem transferrent. Quæ quidem similium supputationum comparatis exemplis corroborare conantur. Nam Abrasax, ut antè dixi, cccclxv numerum continet. Hinc igitur isti totidem diebus confici anni circuitum asserunt. Sed inanis hæc oratio per seipsam concidat necesse est. Si quidem annus præter cccclxv dies tribus insuper horis constare cernitur. Eadem verò inquit, hæc causa est cur in homine cccclxv membra sint, ut quælibet illarum Virtutum suum sibi vindicare possit. In quo quidem confictum illud adulterinumque dogma non minus corrui. Quippe non plura cccclxiv membris in homine numerantur.

VIII. Ac beatus ille Apostolorum Irenæi successor Irenæus subtilius eade re disputans hominis stultitiam cum pari imbecillitate conjunctam sanè admirabiliter convicit. Nec minus in præsentia futures ejusdem Basilidæ nugæ refellentur qui è cælo delapsus, & cœlestia manifestè contemplatus est, vel è cælo potius, hoc est scopo veritatis excidit. Nam si cœlum istud ab Angelis quos ille constituit, est productum, & ii rursus à superioribus, superiores à supremis procreati sunt, eò res nimirum recidet, ut summa illa Virtus, quæ Abrasax dicitur, universa condiderit, sitque omnium quæcumque sunt causa, nec absque illa quicquam extiterit:

Basilidia- cum hæc ipsa Principium, ac primum
ni. Hære- rerum omnium exemplar ab illis esse di-
sis xxiv. catur: adeoque sequitur mundi huius
quem vocant defectum non ad aliud esse
quam ad primum illud principium caus-
samque eorum, quæ sunt postea facta, refe-
rendum. Illud verò de eodem percon-
tari oportet. Quid tu tandem, mi homo!
nos in tantam multitudinem compellis?
ac non potius ad Principium ipsum, hoc
est unum Deum & omnipotentem de-
ducis? quandoquidem sive hoc sive alio
modo statuas, unum omnino rerum o-
mnium Principium ac Dominum fateri
necesse sit. Quin hoc velim mihi fabu-
losi huius commentii architecte de Chri-
sto respondeas. Si in Crucem Simonille
Cyrenæus est sublatuſ, non igitur per
CHRISTUM parta nobis est salus, sed
per Simonem: nec jam per CHRISTUM
mundus salvum fore se sperare debeat,
utpotè qui minimè sit passus. Neque
enim salutis esse causa Simon potest, pu-
rus utique ac putus homo, neque quic-
quam amplius. Ad hæc ungenitum Dei
filium calumnie condemnas, si alterum
bonus Dominus violenter ad necem suo
loco tradiderit. Nec aliud tota res præ-
ter somnium erit, imò malignitatis præ-
stigiis huius specimen, cum semetipsum
Dominus fraudulentis artibus subducens
sui vicarium alterum substituat. Sicque
tua illa stultissima cavillatio veritati qui-
dem calumniam struet, nec quod voluit
tamen assequi poterit, sed de figmento il-
lo temerè ac sine ulla stabilitate proposito
vel ab ipsa veritate redarguetur.

Christus
sponte
passus.

IX. Hæc enim Hæresiarcham istum
tam in veteri quam novo Testamento
omni ex parte vincit. Siquidem ne-
mini est obscurum, Christum sua sponte
ad supplicium venisse, atque etiam vo-
luntate cum sua tum Patris ac sancti Spi-
ritus adductum, uti carnem indueret, &
inter nos hominem se faceret, cum ni-
hilominus perfectus esset Deus, à Patre
principio sine ullo initio vel tempore ge-
nitus. Qui postremis temporibus in
Virginis utero formari voluit, sibi que
corpus effinxit, ac revera genitus, & ho-
mo sine ullo fūco factus est, uti poenas
in ea quam susceperat carne pro nobis
experiretur, ac pro ovibus suis animam
traderet. In quo Hæreticos illos perspi-

Matth. 20. cuè refellit dum ita loquitur: Ecce
ascendimus Hierosolymam, & filius
hominis tradetur, & occidetur, &

Α όπότε αυτή τὸ αἴτιον καὶ τὸ πρῶτον δεχέτυ-
πον παρ' αὐτῶν καταγγέλλεται, τὸ λεγό-
μενον παρ' αὐτοῖς τῷ κόσμῳ τὸ τὴν ὑσέσημα,
ὑπὸ Ἰησοῦ ἐτέρε μὴ γενηθῆσθαι, ἀλλὰ διὰ
τῆς πρώτης ἀρχῆς καὶ αἰτίας τῶν μετέπει-
τα γεγονότων. ἐρωτητέον δὲ τὸν αὐτόν, τί-
νι λόγῳ Ἰησοῦς αὐτὴν πληθύνῃ ἡμᾶς φέρεις ὡ-
ς ἐστὶν, καὶ μὴ μᾶλλον Ἰησοῦ τὴν ἀρχὴν, τὴν
ἐν Ἰησοῦ τὸν ἑνα Θεὸν τὸν παντοκράτορα;
όπότε ἐξάπαντος ἦτοι ἔτω λέγων, ἢ ἔτω,
θεὸν τὸν ἑνα αἴτιον πάντων ὁμολογεῖν δεσπό-
B τῃν. ἀλλὰ καὶ πάλιν τῆς τῷ Χριστῷ ὑποθέσε-
ως ἀποκρίναι, ὡς πλασθεγὲς τῆς μυθοποιᾶς
ταύτης πραγματείας. εἰ Σίμων ἐσαυρώθη
ὁ Κυρηναῖος, ἀρα ἔτι διὰ Ἰησοῦ ἡ σωτηρία ἡ-
μῶν γενηθήσεται, ἀλλὰ διὰ Σίμωνος, καὶ
ὅσα ἐστὶν ὁ κόσμος ἐλπίσει διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ
σώζεσθαι τὸ μὴ παθόντος. ἔτε γὰρ Σίμων
δυνάται σώζειν, ἀνδρωπῶς ὡς φίλος, καὶ
ἐδὲν ἕτερον. ἅμα δὲ καὶ συκοφαντίας κα-
ταψηφίζει τὸ μονοθεῖς ὡς τῷ Θεῷ, εἰ ἕτε-
ρον ἀντ' αὐτοῦ πᾶσι δέδωκεν ὁ ἀγαθὸς Κύριος,
βιασάμενος εἰς Φόνον. καὶ ἔσαι λοιπὸν
C ὄναρ, μᾶλλον δὲ κακοηθείας καὶ κηδεύσεως
ἔργον τὸ τοιοῦτον, ὅτι ὁ Κύριος κηδεύει ἰνὶ
ἑαυτὸν κρύψας, ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ πᾶσι δέδω-
κε καὶ ἔσαι ἡ πᾶσι δέδωκεν ὁ ἀγαθὸς Κύριος
συκοφαν-
τῶσα μὴ τὴν ἀλήθειαν, μὴ δυναμὴν δὲ,
ἀλλ' ἐλεγχουμένη ὑπὸ αὐτῆς τῆς ἀλη-
θείας, ἀσυστάως τὸ ποῖμα τῶτο εἰσηγ-
μένη.

Πάντη γὰρ ἐλέγχει τὸν τῷ Αἰρεσιάρχῃ
ἡ ἀλήθεια ἐν παλαιᾷ καὶ καινῇ διαθήκῃ.
παντὶ γὰρ τοι δῆλον, ὅτι Χριστὸς ἐκείνῳ Ἰη-
σοῦ τὸ πάθος ἦλθε, καὶ θελήματι ἰδῶν καὶ ἰδῶν
D πατρὸς, καὶ ἀδοκίαν ἀγίῳ πνεύματι ἐλα-
βε τὴν σάρκα, ἐνανθρωπήσας ἐν ἡμῖν, ἐν τε-
λειότητι Θεὸς ὢν, ἀπὸ ἀρχῆς ἐκ πατρὸς γε-
νηθῆναι, ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως. ἔτι ἔχον-
των δὲ τῶν ἡμερῶν ἐν μήτρα παρθένης γινέ-
σθαι κατεξιώσας, εἰς ἑαυτὸν τε σῶμα ἀνα-
πλασάμενος, καὶ γεννηθεὶς ἐν ἀληθείᾳ,
καὶ ἐνανθρωπήσας ἐν βεβαιώσει, ἵνα ἐν αὐ-
τῇ πᾶσι ὑπὲρ ἡμῶν τῇ σαρκὶ, καὶ τῇ ψυ-
χῇ δῶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων προσβάτων. ὡς ἐ-
λέγχει τὰς λέγων· ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς
Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τῶ ἀνθρώπου πα-
ραδοθήσεται, καὶ ἀποκτανθήσεται, καὶ τῇ

τρίτη ἡμέρα ἀναστήσεται. τοῖς τε υἱοῖς Ζε-
βεδαῖς Φήσας· διψάσατε πιεῖν τὸ ποτήριον
ὃ μέλλω πίνειν. ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει
Πέτρος· θανατωθεὶς σαρκί, ζωοποιηθεὶς
δὲ πνύματι. καὶ πάλιν ὅς ἔπαθεν ὑπὲρ
ἡμῶν σαρκί. πάλιν δὲ Ἰωάννης λέγων· εἰ
τις ἔ λέγει τὸν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι,
ἔστω Ἀντίχριστός ἐστιν. ὁ δὲ ἅγιος
Παῦλος Φησὶ γολοσάμῳ θανάτῳ, θανα-
τάτῳ δὲ σωρῶ. ὡς καὶ Μαυῦσῃς τῶν ανα-
φωτῶν ἔλεγμα ὅψεσθε τὴν ζωὴν ἡμῶν κρε-
μαμμένην ἀπέναντι ὑμῶν ἐπὶ ξύλῳ. Ζωὴ
δὲ ἡμῶν ἔστω ὁ Σίμων ὁ Κυρηναῖος, ἀλλ' ὁ
ὑπὲρ ἡμῶν πεπονηθεὶς, ἵνα τὰ ἡμέτερα
πάθη διαλύσῃ. καὶ θανὼν σαρκὶ θάνατον
θάνατῳ γρήται, ἵνα τὸ κέντρον τῆς θανά-
τῳ κλάσῃ, καταβάς εἰς τὰ καταχθόνια,
ἵνα οὕτως ἀδαμαντίνους μοχλοὺς συντρίψῃ. ὅ-
πως ποιήσας, ἀνήγαγε τῶν ψυχῶν τὴν αἰχμα-
λωσίαν, ἐκένωσέ τε τὸ ἄδύ.

Οὐκ ἄρα ἐν αἰτίῳ θανάτῳ γέγονεν ὁ
Χριστὸς τῷ Σίμωνι αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς ἔδει. τί
γὰρ λέγεις, ὦ * ἀθλίε πάντων ἀνθρώπων;
ὅτι ἠδυνάσθαι ἐλθεῖν καὶ ἀναχωρῆσαι
ἀπὸ αὐτῶν, εἰ μὴ ἐθέλησε σωρῶθῃναι; ἀλ-
λὰ πάγιον ἐποίησε κυδείας ὁ Θεὸς λόγῳ,
καὶ ἄλλον ἀντὶ αὐτῶν παρεδίδοι ἀποθανεῖν καὶ
σωρῶθῃναι, ὁ λέγων· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια,
Φησὶ, καὶ ἡ ζωὴ. ἡ δὲ ζωὴ οὐκ ἂν ἑτέρῳ θά-
νατον ὡς ἔδει δώσει. καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἂν
κρύψῃ τὸ ἐν ἀλήθειᾳ παρ' αὐτῆς γρόμῳ,
καὶ ἑτέροις ἀντὶ ἑτέρων ὑποδείξῃ. οὐκέτι γὰρ
ἡ ἀλήθεια εὐρεθήσεται ἀλήθεια πλάνῳ ἐρ-
γαζομένη, καὶ κρύπτει τὸ ἑαυτῆς ἔργον,
δι' ἐναντίας δὲ πρᾶγματευσμένη σοφίσματι.
καὶ ἀπὸ πάντων, ὡς εἰπὼν, ἵνα μὴ
μηκύνῃ τὸν λόγον, καὶ τῷ κόσμῳ διὰ τῶν
σκανδάλων, καὶ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνο-
μίαν, πόσοι ἑαυτοῖς σκοτῶν ἤρηνται,
καὶ ἄλλοις τοῖς μετέπειτα τῷ σκοτεινῷ
αὐτῶν πεποιμένοις. τοῖς δὲ σωετοῖς φανή-
σεται ἡ ἀλήθεια. ἡ δὲ Βασιλεὺς καὶ τῶν
τοιούτων πρᾶγματεία πλάνης ἔργον ἐλέγχθη-
σεται.

καὶ ταῦτά μοι περὶ ταύτης τῆς * αἰρέ-
σεως, καὶ ὅτι μύθῳ τέτῳ εἰρησώ. ἐντεῦ-
θεν δὲ ἐφ' ἑτέραν αἵρεσιν βαδίζω. τίνι
γὰρ ἔστω φωρετὴ ἔσται ἡ τοιαύτη αἵρεσις,

*A*tertia die resurget. Tum insuper cum
Zebedæi filiis ait : *Potestis bibere calicem*
quem ego bibiturus sum ? Quo illa Apo-
stoli Petri verba pertinent : *Mortifica-*
tus carne, vivificatus autem spiritu. Ac
rursum. *Qui pro nobis in carne passus*
est. Sed & Joannes ita scribens : *Si*
quis negat Christum in carne venisse, hic
est Antichristus. Ad hæc sanctus Paulus :
Qui mortem (inquit) gustavit, mortem
inquam Crucis. Id quod Moyses diu ante
pronuncians dicebat. *Videbitis vitam ve-*
stram coram vobis è ligno suspensam. Vita
portò nostra non Cyrenæus Simon, sed
ille est ipse, qui pro nobis ideo passus est.
ut nos passionibus nostris exsolveret, qui-
que ideo mortuus carne mors ipsa mortis
esse voluit, ejus ut stimulum frangeret :
Idem terræ ad interiora descendit, ut a-
damantinos vectes effringeret. *Quia*
confecta captivas sursum animas evexit,
atque inferos exhaustit.

X. Tantum igitur abest ut Simo-
ni CHRISTUS causam mortis attule-
rit, ut ei semetipsum exposuerit. Nam
quid tandem ais mortalium omnium in-
felicissime ? Non liberè profiteri quæ
vellet potuit, & ab illis nisi in cruce su-
spendi vellet recedere ? At scilicet DEI
Verbo adhibendæ jocularæ præstigiæ
furunt, ut alium ad mortem, Crucif-
que supplicium obeundum vice sua
traderet ; is præsertim qui dixerit : *Ego*
sum veritas & vita. Atqui neque vitæ
est alteri mortem consciscere : neque
quod revera inest in sese dissimulare, a-
liæque pro aliis ostendere, Veritatis. De-
sinet enim Veritas esse, si sit fraudis &
erroris artifex, suumque ipsamet opus
abscondat, ac contrariam calliditatem
ad negotium suum accommodet. Po-
stremo ut dicendi finem faciam ; *Pe-*
mundo à scandalis, & operantibus iniqui-
tatem. Quàm multi non modò sibi te-
nebras offuderunt, sed & aliis quos er-
rori suo postea faciles atque obsequentes
nacti sunt ! Sed prudentibus veritas
apparebit ; Basilidæ verò, & ejusmodi
tarinæ hominum studium constabit ab
errore profectum. Hæc habui quæ de
hac Hæresi, ejusque fabulis differerem.
A qua deinceps ad aliam me conferam.
Quis enim non illam Hæresin facilè de-
prehendat nihil præter figmentum esse,

τὰ πρῶτα μὴ ἐμπαρρησιάζων εἰς τὴν ἰδίαν γα-
μετὴν διετέλει, καὶ διαβολὰς τινὰς αὐτῇ ἐ-
πιφέρει διὰ λόγων. τὸ δὲ πέρας αὐτὸν
κατέσπασεν ἐ μόνον εἰς τὴν χρῆσιν τῆς
σαρκὸς τῇ καὶ φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλ-
λὰ καὶ εἰς βλάβος φημον ὑπόνοιαν, καὶ βλά-
βην κακοπροποίας, καὶ πλάνην παρεισδύσεως
πονηρᾶς.

Καὶ ἐντεῦθεν ἄρχονται οἱ τῆς ψευδωνύ-
μου γνώσεως κακῶς τῷ κόσμῳ ἐπιφύεσθαι.
Φημὶ δὲ Γνωστικοί, καὶ Φιβιονῖται, καὶ οἱ τῶν
Επιφανῶν καλέμενοι, Στρατιωτικοί τε καὶ
Λαϊτικοί, καὶ ἄλλοι πλείους. ἕκαστος γὰρ τῶν
τῶν τὴν ἐαυτοῦ ἀρεσιν τοῖς πάθεσιν αὐτοῦ
ἐπιπαύμενος, μυρίας ὁδὸς ἐπενόησε κακίας.
Τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν Βαβελῶν τινὰ δοξάζου-
σιν, ἣν ἀνω φάσκουσιν εἶναι ἐν ὁγδόῳ οὐρανῷ.
ταύτην δὲ ἀπὸ τῶν πατρὸς προεβέλθησθαι
φασί. μητέρα δὲ αὐτὴν εἶναι οἱ μὲν τῶν Ιαλ-
δαθαίων λέγουσιν, οἱ δὲ τῶν Σαβαοθῶν. ἡ δὲ
ἡὸν ταύτης κεκρατηκέναι τῶν ἐσθόμων οὐρανῶν
ἐν θρόνῳ τινὶ καὶ ἐν τυραννίδι. λέγει δὲ
τοῖς ὑποκάτω, ὅτι ἐγὼ εἰμι, Φησὶν, ὁ πρῶ-
τος, καὶ ὁ ἔσχατος, καὶ πᾶν ἐμὲ ὅσα ἐ-
στὶν ἕτερος Θεός. τὴν δὲ Βαβελῶν ἀκηκοέναι
τὸν λόγον τῆτον, καὶ κλαῦσαι. ταύτῃ δὲ αἰ-
φάνεσθαι τοῖς ἀρχαῖς ἐν ἐμορφίᾳ τινὶ, καὶ
ἀποσυλᾶν τὸ ἐξ αὐτῶν σπέρμα δι' ἡδονῆς καὶ
ἐκχύσεως, ἵνα δῇται τὴν αὐτῆς δύναμιν τὴν
εἰς διαφόρους παρῆσαν αὐτοῖς πάλιν ἀνακο-
μίσθαι. καὶ ὥτως ἐκ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τὸ τὸ
αὐτῶν ἀιχρολογίας μυσηρίον τῷ κόσμῳ ὑπο-
ήνεγκε. καὶ τινες, ὡς ἐφύω, τὸ προειρημέ-
νων διὰ πολλῆς κακομηχανίας, ἀ μὴ θέμις
λέγειν, πῶς ἐν πολυμιξίᾳ γυναικῶν, καὶ ἐν ἀ-
χροποιῖαις ἀνηκέστοις ἀνασρέφεσθαι ἐδίδαξαν,
ὡς καὶ πρὸς ὁ ἀγιώτατος Ἀπόστολος φησὶ. τὰ
γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπὸ αὐτῶν, αἰχρὸν ἐστὶ καὶ
λέγειν.

Τῷ δὲ βλαπομένῳ τὸ ἀντίθετον ἰδεῖν ἐκ πνεύ-
ματος ἁγίου ὡς τὸ τῶν ἀρεσῶν ἀνατρο-
πὴν, ἰστέον ἐστὶν ἀπὸ τῶν ἁγίων Ιωάννης ἀποκα-
λύψεως, ὃς γράφων μιᾷ τῶν ἐκκλησιῶν ἐκ
προσώπου Κυρίου, τέτταρις τῶν Ἐπισκόπων τῶν
ἐκείσε κατὰ τὴν ἐντολήν, σὺν τῇ δυνάμει ἁγίου
Ἀγγέλου τῶν ἁγίων φησὶν. ἔχῃς δέ τι
καλὸν, ὅτι μισοῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν, ἃ καὶ
ἐγὼ μισῶ. * Περὶ τὸν τε ἄλλοι τιμῶντες τινὰ,

Primum uxorem suam contumeliosè est
aggressus, eiqve certa crimina per calumni-
am objecit. Demum verò non solum ad
usitatum inter homines ac naturalem u-
sum corporum prolapsus est; verum et-
iam in plenum illud in Deum contume-
liæ dogma, improbitatisqve damnum, at-
qve errorem pravitatis omnis conciliato-
rem erupit.

Nicolai-
ta. Hæ-
resis xxv.

II. Ab hoc fonte derivati, ac pessimè
in mundum introducti sunt Hæretici illi,
qvi eam sibi, quam falso nominant, Co-
gnitionem vendicant: cujusmodi sunt
Gnostici, Phibionitæ, & quibus ab Epi-
phane nomen est inditum. Tum etiam
Militares, Levitici, aliique complures.
Quorum quilibet Hæresin propriam ad
animi sui affectiones accommodans, sex-
centas nequitiae vias excogitavit. Nam
eorum aliqui Barbelonem nescio quam
celebrant, cui in octavo cælo domicili-
um attribuunt. Hanc à Patre productam
affirmant; Matremqve alii Jaldabaoth,
alii Sabaoth faciunt. Et quidem illius, ut
ajunt, filius septimi cæli per summam au-
daciam ac tyrannidem compos est factus.
Iisqve inferiores alloquens; Ego, inquit,
primus sum, ac postremus, nec alius præ-
ter me Deus est. Quod audiens Barbe-
lo lacrymata est. Eandem porro venu-
sta specie Principibus apparere dicunt, ab
iisqve semen per voluptatem ac profluvi-
um auferre; nimirum ut vim suam in di-
versos distractam iterum recuperet. Cu-
jus dogmatis occasione sceditatis suæ my-
sterium in orbem invexit. Atqve eorum
pleriqve, quos commemoravimus, quo
tandem pacto quod ne proferre quidem li-
cet miro improbitatis artificio in promi-
scuo mulierum concubitu, immaniqve tur-
pitudine volutari docuerunt? quemad-
modum sanctissimus Paulus alibi decla-
rat his verbis. Quæ enim occultò fiunt ab
ipsis turpe est vel dicere.

D

III. Verùm si qvi contrariam
huic errori refutationem à Spiritu
sancto profectam videre cupiat, ea ex
sancti Joannis Apocalypsi cognosci pote-
rit, qui ad unam Ecclesiarum ex CHRI-
STI Domini persona scribens, siue ad
Episcopum, qui ei prapositus fuerat,
cum Angeli sancti virtute qui in altari
erat, ita loquitur: Sed hoc habes boni,
quia odisti facta Nicolaitarum, quæ ego
odi. Alii verò Prunicam quandam

Apoc. 2.

G iij

24. πρὸς
νικητόν.

Nicolai- instarqve cerastæ in arena defossam, solo
 az. Hæ- cornu duntaxat exerto iis qui in ipsam
 rosis xxv. incurrerat exitium asferre. Verum &
 ps. 74. u. peccatorum cornu Dominus contrivit, &
 iusti cornu solum exaltabitur, hoc est verita-
 tis fides. Posteaquam igitur veritatis illud
 doctrinâ contrivimus, age ceteras per-
 sequamur, conciliato primum nobis ad-
 jutore Deo, cui gloria & honor, & ado-
 ratio in secula seculorum, Amen.

Α μῦθος τις ἔστα, καὶ ὡς κεράς τε πρόπον ἐν ἁμ-
 μῳ κελωσμένη, διὰ δὲ τῶν κέρατ' ἐν αἰεὶ
 περισκύνεσσα, καὶ τὸν ὅλεθρον τοῖς περὶ τυγ-
 χάνσιν αὐτὴν ἐργαζομένη. ἀλλὰ καὶ τὸ κέ-
 ρας τῶν ἀμαρτωλῶν ὁ Κύριος σωτέριψε, τὸ
 δὲ κέρας τῶν δικαίων μόνον ὑψωθήσεται, ὅπερ
 ἐστὶ πίστις ἀληθείας. διὸ καὶ τῶν σωτηρίαν
 τῇ τῇ ἀληθείας διδασκαλία, Ἰπὶ τὰς με-
 τέπειτα διέλθωμεν, Θεὸν βοηθὸν Ἰπικαλούμε-
 νοι, ὃ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ περισκύνησις
 εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

B

ADVERSUS NICOLAITAS,
 quæ est Hæresis V. sive XXV.

Κ Α Τ Α Ν Ι Κ Ο Λ Α Ι Τ Ω Ν,
 Ε. Η ΚΑΙ ΚΕ΄.

Ad. 6.

I. NICOLAUS è numero vii Dia-
 conorum fuit, qui ab Apostolis
 delecti sunt, unâ cum S. Stephano Pro-
 tomartyre, ac Prochoro, Parmena sociis-
 que cæteris. Hic oriundus Antiochia se-
 se ad Judæorum sectam aggregavit. Postea
 Christianum dogma complexus ad Disci-
 pulos adjunctus, atqve inter primarios ad-
 numeratus est. Inde in eorum ordinem
 relatus est, qui ad viduarum præfecturam
 electi sunt. Verum postea in eum se Di-
 abolus insinuavit, ejusque in mentem Vete-
 rum illorum, quos commemoravimus,
 erroribus imbuere, ut etiam majus ipsi
 quam iisdem illis vulnus infligeret. Nam
 cum uxorem haberet eleganti specie mu-
 lierem, ab ea sibi aliquandiu temperavit,
 ut eos imitaretur, quos Deo penitus addi-
 ctos cerneret. Sed non intemperantiam
 suam perpetuo coercere potuit. Quip-
 pe canis instar ad vomitum redire cupi-
 ens, & malos quosdam colores, excusa-
 tionelqve prætexens, ac ad libidinis suæ
 paritum excogitavit, quæ magis ex
 usu sibi esse viderentur. Quæ spe cum
 excidisset, tum demum sine ulla tergi-
 versatione cum uxore consuetudinem ha-
 bere instituit. Verum suæ sibi ignaviæ
 conscius, ac ne deprehenderetur veritus,
 jactare illud ausus est: Nisi qui singu-
 lis diebus luxuriæ vacet, sempiternam
 salutem neminem posse consequi. Ita
 ab excusatione una in alteram delapsus
 est. Cum enim conjugem suam præ-
 stanti esse forma videret, humilemque sese
 præstare, zelotypia commotus, ac de li-
 bidine suæ cæterorum mores interpretatus,

Νικόλαος γέγονεν εἰς λατὸν τῶν ἐπὶ τὰ Δια-
 κόνων, τῶν ἐκλελεγμένων ὑπὸ τῶν Α-
 ποστόλων ἅμα Στεφάνῳ τῷ ἀγίῳ καὶ πρῶ-
 τομάρτυρι, καὶ Προχόρῳ, καὶ Παρμενᾷ,
 καὶ τοῖς ἄλλοις. ἔτ' ὁ λατὸν τῶν Ἀντιοχείων
 ὁρμώμενος, περισκύνεσθαι γίνεται. μετέ-
 πετα δὲ καταδεξάμενος τὸ περὶ τῶν κηρύ-
 γματ' λόγον τῶν Χριστῶν, καὶ αὐτὸς συν-
 κήθη τοῖς Μαθηταῖς, ἐν τε τοῖς περὶ
 τέτοις τὰ πρῶτα ἐξεταζόμενος. * ἐνταῦθα
 καὶ ἐν τοῖς ἐκλεγέσιν εἰς τὸ τῶν Χριστῶν τότε ἐ-
 πίμελειαν ἐγκατηρίβηθη. ὑπερβῆναι τῶν ὑ-
 περὶ ὁ Διάβολος, καὶ ἐξηπάτησεν αὐτὸν
 καρδίαν τῇ αὐτῇ πλάνῃ τῶν περὶ τῶν πα-
 λαίων, καταπρωθῆναι μεζόνως ὑπὲρ αὐτῶν
 πρῶτον. γυναικὸν γὰρ ἔτ' ἔχων Ὀμορφον, καὶ
 λατὸν τῶν γυναικῶν ἐκκραυγάζαμενος, ὡς καὶ μι-
 μῆσιν ὧν ἑώρα Θεῷ περὶ τῶν περὶ τῶν με-
 τινὸς ἐκατέρωθεν. ὁ μὲν εἰς τέλος ἤνεγκε
 κρατεῖν τῆς αὐτῆς ἀκρασίας, ἀλλὰ βεβλη-
 θεὶς ὡς κύων Ἰπὶ τὸν ἰδίον ἑμεῖον Ἰπικρέ-
 φειν, περὶ τῶν περὶ τινὰς οὐκ ἀγαθὰς εἰ-
 τὰ Ἰπικρῶμενος ἐπεπόει περὶ λατὸν λογίαν τῶν
 ἰδίων τῶν ἀκολασίας πάσης, ἀ μᾶλλον * σω-
 φερὲν αὐτῶν. εἴτα ἐν τῷ σκοπῷ ἐκπεσὼν, τῇ ἰδίᾳ
 γυναικὶ συνήθη ἀποδείργας. ἔτ' ὁ αἰσχυ-
 νόμενος τὸ εἶπε τῶν ἡπίων, καὶ ὑποφωμένους φω-
 ραθῆναι, ἐτόλμα λέγειν, ὅτι εἰ μή τις καθ' ἐκά-
 στὴν ἡμέραν λαγνείᾳ ζῶῃς ἐδυνάη μετέχειν τῶν
 αἰώνων. ἐκ περὶ τῶν περὶ τινὰς γὰρ εἰς περὶ τῶν περὶ
 νέχθη ἑτέραν. ὁρῶν γὰρ τὸ εἶπε σύμβιον κάλλος
 μὲν διαπεπρασάν, ταπεινότητι τῇ περὶ τῶν περὶ
 ἐξηλοτύπησε ταύτῃ, καὶ καὶ τῇ ἰδίᾳ ἀσέλγειαν αὐτῶν ἄλλως εἶναι νομίσας

τὰ πρῶτα μὴ ἐμπαρρησιάζων εἰς τὴν ἰδίαν γα-
μετὴν διετελεῖ, καὶ διαβολὰς τινὰς αὐτῇ ἐ-
πιφέρει διὰ λόγων. τὸ δὲ πέρας αὐτὸν
κατέσπασεν ἐ μόνον εἰς τὴν χρῆσιν τῆς
σαρκὸς τῇ καὶ φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλ-
λά καὶ εἰς βλάβος φημον ὑπόνοιαν, καὶ βλάβ-
ον κακοτροπίας, καὶ πλάνῳ παρεισδύσεως
πονηρᾶς.

Καὶ ἐντεῦθεν ἄρχονται οἱ τῆς ψευδωνύ-
μου γνώσεως κακῶς τῷ κόσμῳ ἐπιφύεσθαι.
Φημὶ δὲ Γνωστικοί, καὶ Φιδωνῖται, καὶ οἱ τῶ
Επιφανῆς καλούμενοι, Στρατιωτικοί τε καὶ
Λαϊτικοί, καὶ ἄλλοι πλείους. ἕκαστος ὅτι τῶ
τῶν τὴν αὐτῆς ἀρεσὴν τοῖς πάθεσιν αὐτῶ
ἐπιπαύμενος, μυρίας ὁδὸς ἐπενόησε κακίας.
Τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν Βαρδελῶ τινὰ δοξάζου-
σιν, ἣν ἀνω Φάσκειν εἶναι ἐν ὁγδόῳ οὐρανῷ.
ταύτην δὲ διὰ τῶ πατρὸς προεβέβλησθαι
Φασι. μητέρας δὲ αὐτὴν εἶναι οἱ μὲν τῶ Ιαλ-
δαβαῶθ λέγουσιν, οἱ δὲ τῶ Σαβαῶθ. ἡ δὲ
υἱὸν ταύτης κεκρατηκέναι τῶ ἐβδόμῳ οὐρανῷ
ἐν θρόνῳ τινὶ καὶ ἐν τυραννίδι. λέγει δὲ
τοῖς ὑποκάτω, ὅτι ἐγὼ εἰμι, Φησὶν, ὁ πρῶ-
τος, καὶ ὁ μὲν ταῦτα, καὶ πλεονέκτημα ἐ-
στὶν ἕτερος Θεός. τὴν δὲ Βαρδελῶ ἀκηκοέναι
τὸν λόγον τῶτον, καὶ κλαῦσαι. ταύτῃ δὲ αἰ-
φαίνεσθαι τοῖς ἀρχαῖς ἐν εὐμορφίᾳ τινὶ, καὶ
διὰ τοῦτο αὐτῶν σπέρμα δι' ἡδονῆς καὶ
ἐκχύσεως, ἵνα δῶκεν τὴν αὐτῆς δύναμιν τὴν
εἰς διαφόρους παρῆσαν αὐτῆς πάλιν ἀνακο-
μίσθαι. καὶ ὥτως ἐκ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τὸ τῶ
αὐτῆς ἀιχρολογίας μυστήριον τῷ κόσμῳ ὑψο-
ήνεγκε. καὶ τινες, ὡς ἐφ' ἡμῶν, τῶ προειρημέ-
νων διὰ πολλῆς κακομηχανίας, ἀ μὴ δέμις
λέγουσιν, ὡς ἐν πολυμιξίᾳ γυναικῶν, καὶ ἐν αἰ-
χροποιίαις ἀνηκέστοις ἀνατρέφεσθαι ἐδιδάξαν,
ὡς καὶ πρὸς ὁ ἀγιώτατος Ἀποστόλος Φησὶ. τὰ
γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπὸ αὐτῶν, ἀιχρὸν ἐστὶ καὶ
λέγουσιν.

Τῷ δὲ βλαπομένῳ τὸ ἀντίθετον ἰδεῖν ἐκ πνεύ-
ματος ἁγίου καὶ τῶ τῶν ἀρέσεως ἀνατρο-
πῇ, ἰσέον ἐστὶν διὰ τῶ ἁγίου Ιωάννου ἀποκα-
λύψεως, ὃς γράφων μιᾷ τῶν ἐκκλησιῶν ἐκ
προσώπου Κυρίου, τῶ ἐπὶ τῶ ἐπισκόπῳ τῶ
ἐκείνῃ κατὰ τὸν νότον, σὺ τῇ δυνάμει ἁγίου
Ἀγγέλου τῶ ἐπὶ τῶ θυσιαστηρίου, Φησὶν ἔχθρὸς δέ τι
καλὸν, ὅτι μισοῖς τὰ ἔργα τῶ Νικολαϊτῶν, ἀ καὶ
ἐγὼ μισῶ. * Περὶ τὸν τε ἄλλοι τιμῶντες τινὰ,

primum uxorem suam contumeliosè est
aggressus, eiqve certa crimina per calumni-
am objecit. Demum verò non solum ad
usitatum inter homines ac naturalem u-
sum corporum prolapsus est; verum et-
iam in plenum illud in Deum contume-
liæ dogma, improbitatisqve damnum, at-
qve errorem pravitatis omnis conciliato-
rem erupit.

Nicolai-
tæ. Hæ-
relis xxv.

II. Ab hoc fonte derivati, ac pessimè
in mundum introducti sunt Hæretici illi,
qvi eam sibi, qvam falso nominant, Co-
gnitionem vendicant: cujusmodi sunt
Gnostici, Phibionitæ, & qvibus ab Epi-
phane nomen est inditum. Tum etiam
Militares, Levitici, aliqve complures.
Qvorum qvilibet Hæresin propriam ad
animi sui affectiones accommodans, sex-
centas neqvitiæ vias excogitavit. Nam
eorum aliqui Barbelonem nescio qvam
celebrant, cui in octavo cœlo domicili-
um attribuunt. Hanc à Patre productam
affirmant; Matremqve alii Jaldabaoth,
alii Sabaoth faciunt. Et qvidem illius, ut
ajunt, filius septimi cœli per summam au-
daciam ac tyrannidem compos est factus.
Isqve inferiores alloqvens; Ego, inquit,
primus sum, ac postremus, nec alius præ-
ter me Deus est. Qvod audiens Barbe-
lo lacrymata est. Eandem porro venu-
sta specie Principibus apparere dicunt, ab
Cuiusqve semen per voluptatem ac profluvi-
um auferre; nimirum ut vim suam in di-
versos distractam iterum recuperet. Cu-
jus dogmatis occasione fœditatis suæ my-
sterium in orbem invexit. Atqve eorum
pleriqve, qvos commemoravimus, qvo-
tandem pacto quod ne proferre qvidem li-
cet miro improbitatis artificio in promi-
scuo mulierum concubitu, immaniqve tur-
pitudine volutari docuerunt? qvemad-
modum sanctissimus Paulus alibi decla-
rat his verbis. Quæ enim occultò fiunt ab
ipsis turpe est vel dicere.

Eph. 5.33.

III. Verùm si qvi contrariam
huic errori refutationem à Spiritu
sancto profectam videre cupiat, ea ex
sancti Joannis Apocalypsi cognosci pote-
rit, qui ad unam Ecclesiarum ex CHRI-
STI Domini persona scribens, siue ad
Episcopum, qui ei præpositus fuerat,
cum Angeli sancti virtute qui in altari
erat, ita loquitur: Sed hoc habes boni,
qvia odisti facta Nicolaitarum, qvæ ego
odi. Alii verò Prunicam quandam
G iij

Apoc. 2.

χ. πρ-
νικον.

Nicolai- eodem quo isti commento venerantes, & ex illo turpitudinis dogmate cupidita-
 tæ. Hæ- tibus suis obsequentes, Prunicæ, inqvi-
 rentis xxv. unt, vires ex corporibus profluviusque col-
 ligimus: ex semine nimirum, ac men-
 struis, de quibus paulò post, cum de his
 particulatim agemus, subtilius differemus,
 non ut audientium, legentiumve sensus
 inquinemus, sed ut prudentioribus vehe-
 mentius adversus illos odium pessimo-
 rumque facinorum detestationem injice-
 re possimus. Neque verò scelestos illos
 calumniosè traducimus, sed quæ ab ipsis
 geruntur, ea uti se res habet palam
 omnibus exponimus. Sunt & ex illis ali-
 qui, qui Jaldabaoth præcipuè colunt, eum-
 que Barbelonis priorem natu filium esse
 prædicant: ideoque habendus ei honor
 est, inquit, quod recondita multa pa-
 tefecit. Hinc est quod certos libros Jalda-
 baoth nomine inscriptos ac commentiti-
 os habent; nec non barbaras Principum,
 ut asserunt, ac Potestatum per unum quod-
 que cælum appellationes innumeras, qui
 omnes hominum animis sunt contrarii.
 Sanè ingens humano generi fraus est ex
 istiusmodi hominum errore comparata.
 Alii Caulaucauch cuidam eandem vene-
 rationem deferunt, quo nomine unum ex
 Principibus appellant. Quibus vocum
 terriculis commentitiisque ac Barbaris ap-
 pellationibus imperitis hominibus impo-
 nere conantur. Sed peritioribus, & iis
 qui cujuscumque nominis, ac propositæ
 rei notitiam per divinam quandam scien-
 tiam ejusdem sunt DEI beneficio conse-
 cuti, quid facilius quam ista fabulorum
 ab illis errorum conficta dogmata refel-
 lere?

Quid sit
 Pruniceus.

IV. Cum enim Prunicum nominant, nihil ea vox aliud quam voluptatum ex-
 cogitatas illecebras indicat. Nam quic-
 quid περυνικόμῳον dicitur, id venerea libi-
 dinis significationem, & tentatam ab ali-
 quo corruptelam demonstrat. Nam ad
 eorum facinus, qui puellis stuprum offe-
 runt, Græcorum usitata vox est, επερυνικό-
 σι πάντων, hoc est stuprum huic obtulit.
 Unde etiam impostores illi qui de rebus
 Græciæ scripserunt, cum de pulcritudine
 mentionem faciunt, κάλλος περυνικόν ap-
 pellant. Quod verò ad vocem Caulau-
 cauch attinet, quis eorum qui nominis
 hujus potestatem noverit risum tene-
 re possit, cum istos videat vocabula
 quædam Hebraicè bene concepta, nec
 minus commodè Græcè reddita, ab

Αὐτῶς καὶ ἔτοι μυσθωδῶς πάλιν εἰς ταύτῃ
 τῷ ὑπόνοισαν τῆς ἀχρεουργίας τὰ ἐαυτῶν
 πάθη ὑπετελόντες φασί, τῆς Περυνικῆς τῷ
 δυνάμει συλλέγομεν ὁπότε τῶν σωμάτων,
 διὰ τε τῶν ρευμάτων. Φημὶ δὲ γονῆς καὶ καβα-
 μηνίων, περὶ ὧν ὀλίγω ὑπερῶν, ὅταν περὶ αὐ-
 τῶν μονομερῶς λέγειν ὑπεβαλλώμεθα, κα-
 τὰ λεπτότητα ὑφηγήσομαι, ὅτι εἰς τὸ χρεῶ-
 ναί ἀκοῆς τῶν ἀκρόντων ἢ ἐντυγχανόντων,
 ἀλλ' εἰς τὸ τοῖς συνετοῖς ἀπέχθειαν μάλ-
 λον ἐργάσατο περὶ αὐτῆς, καὶ ἀποτροπὴν
 τῆς τῶν κακῶν ἐργασίας, ὃ συνοφαντῶν
 Βούδ' ἀλιτηρεῖς, ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν τὰ
 παρ' αὐτῶν γινόμενα εἰς τέμφανές θειαμ-
 βεύων. ἕτεροι δ' τῶν θεωρημάτων Ἰαλδα-
 βαὺθ δοξάζουσι, φάσκοντες αὐτὸν εἶναι πρῶ-
 τὸν υἱόν, ὡς ἐφύω, τῆς Βαρδελῶ καὶ διὰ τῆς
 τό φησι δεῖν ἄγειν αὐτῷ τὴν τιμὴν, ὅτι πολ-
 λὰ ἀπενάλυψεν. ὅθεν καὶ βιβλία τινὰ ἐξ
 ὀνόματός τ' Ἰαλδαβαὺθ ποιητεύονται ἐκ-
 τυπέντες, καὶ ὀνομασίας μυρίας βαρβαρι-
 κὰς ἀρχόντων, φησὶ, καὶ ἐξουσιῶν καθ' ἑκα-
 στον ἑκατόν ἐναντιομένων τῇ τῶν ἀνθρώπων
 ψυχῇ. καὶ πολλὴ ἀπλῶς ἢ διὰ τῆς πλάνης
 αὐτῶν γινόμενη πᾶσι γῆραι τῶν ἀνθρώπων
 ὑπεβλή. ἄλλοι δ' τὸν Καυλαυκαὺχ ὡσαύ-
 τως δοξάζουσιν, ἀρχοντά τινα τῆτον ἔτῳ
 καλόντες, φαντασιάζουσι φιλομήτεροι
 ὅτι ἀπείρους διὰ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐκπλή-
 ξεως, καὶ ὑπεπλάσθη τῆς τῆς ὀνόματος βαρ-
 βαρωνυμίας. τοῖς δὲ ἐμπείροις καὶ ἐκ Θεῶ
 λαβῶσι περὶ ἐκείνης ὀνομασίας καὶ ὑποθέ-
 σεως τῆς ἀληθινῆς τῆς Θεῶ γνώσεως χά-
 ει, πῶς ὅτι δι' ἐνέλεγκτα τὰ τῆς μυσθω-
 δῆς αὐτῶν πλάνης διδάγματα καὶ ἐχέγ-
 γυα;

Περυνικόν εἰάν εἴπωσι, τὸ ὅλον ἐστὶν ἡδυπα-
 θείας καὶ ἐκκαρδίας ἐξεύρεσις. πᾶν γὰρ τὸ περ-
 νικόμῳον λαγνείας ὑποφαίνει τὸ ἐπ' αὐτῷ,
 φθορᾶς δ' τὸ ὑπεχρήμα. ὑπὲρ τοῖς γὰρ τὰ
 σώματα διακορεύουσιν, Ἑλληνικὴ τίς ἐστὶν ἢ λέ-
 ξις τὸ * ἐπερυνέουσε ταύτην, ὅθεν καὶ ἐν μύ-
 θοις ἀναγράφουσιν οἱ τὰ Ἑλληνικά συγγρα-
 ψάμενοι Ἑλλήνων ἀπατεῶνες, περὶ καλλῶς
 λέγοντες ἔτῳ, ὅτι κάλλος περυνικόν. ἀλ-
 λά καὶ περὶ τῆς Καυλαυκαὺχ, τίς τῶν γινώ-
 σκόντων καὶ κατὰ γελάσειεν, ὅτι τὰς Ἑβραϊ-
 σὶ καλῶς εἰρημίας λέξεις, καὶ Ἑλληνι-

καὶ περὶ
 πάντων.

εἰ καλῶς ἐρμηνευθείσας, καὶ νυν̄ πρὸς τοῖς Ἀ
 Ἑλληνιστὶ ἀναγινώσκουσι Φανεράς ἔσας, καὶ
 ἔδὲν σκολιὸν ἔχοντας, αὐτοὶ εἰς εἰδωλο-
 ποιῆς τε, καὶ εἰς μορφάς, καὶ εἰς ἐνυπο-
 σταλικάς ἀρχάς, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀνδριαντο-
 πλασίας τοῖς ἀφελέσι διὰ Φαντασίας τῶν
 πλάνων ὑποσπεύοντες, ἀνατυπῶσιν εἰς τὴν
 τῆς ἀχρεῆς αὐτῶν καὶ μυθώδους τέχνης ὑ-
 ποσποραν. Καυλαυκαὺς γὰρ ἐν τῇ Ἡσαΐα
 γέγραπται, λέξεις τίς ἔστα ἐν τῇ δωδεκάτῃ
 ὁρασεῖ, ἔνθα λέγει· θλίψιν Ἰπὶ θλίψει,
 ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι. ἔτι μικρὸν, ἔτι μικρὸν
 προσδέχ. ὡς καὶ αὐτὰ τὰ Ἑβραϊκὰ ῥή-
 ματα τελειότατα ἐνταῦθα πρὸς θεῶν μα-
 αταῖς λέξεσιν, ὡς ἐς γεγραμμένον. τὸ γὰρ
 σαυλαταῦ σαυλασαῦ, ἐρμηνεύεται θλίψιν
 Ἰπὶ θλίψιν. Καυλακαὺς Καυλακαὺς, ἐλ-
 πὶς ἐπ' ἐλπίδι. Ζηρσαῦ Ζηρσαῦ, ἔτι μι-
 κρὸν ἔτι μικρὸν προσδέχ. πρὸς ἢ τῶν
 μυθολογία; πρὸς ἢ κίσησις τῆς Φαντασιο-
 λογίας; πρὸς ἢ τῶν κόσμων τὰ ζιζάνια; τίς ὁ
 ἀναγκάσας εἰς ἐαυτὸν Ἰπασάσασθαι ὁλε-
 θρον ὅν ἀνθρώπων; εἰ μὴ γὰρ γινώσκον-
 τες μετεποίησαν τὰς ὀνομασίας εἰς Φαντα-
 σίαν ἀπωλείας, ἐαυτοῖς προφανῶς αἵτιοι
 γεγονόσιν. εἰ δὲ ἀγνοῶντες ἢ μὴ ᾔδεισαν
 ἔφασαν, ἔδὲν αὐτῶν ἀθλιώτερον. μωρὰ
 γὰρ ταῦτα ὡς ἀληθῶς. καὶ παντὶ τῷ σω-
 εσιν κεκτημένῳ ἐν Θεῷ, ἐνεσιν ἰδεῖν. ἡδυ-
 παθείας γὰρ χάριν ἐαυτὰς τε καὶ ὅν πει-
 δομένης ἀπώλεσαν καὶ ἀπολλύουσι. πνεύ-
 μα γὰρ ἐστὶ πλάνης, ὡς περ Φύσημα ἐν αὐ-
 λῷ διαφόροις κινήμασιν ἕκαστον τῶν ἀφρό-
 νων κινῶν καὶ τῆς ἀληθείας. καὶ γὰρ καὶ αὐ-
 τὸς ὁ αὐλὸς μίμημά ἐστι τῷ δράκοντι, δι-
 ὅ ἐλάλησεν ὁ πονηρὸς, καὶ ἠπάτησε τὴν
 Ἐγαν. ὁπρὸς τῷ τύπῳ γὰρ ἐκείνῳ καὶ μίμη-
 σιν ὁ αὐλὸς τοῖς ἀνθρώποις εἰς ἀπάτην καλ-
 εσκευάσθη. καὶ ὅρα τὸν τύπον, ὃν αὐτὸς ὁ
 αὐλῶν ἐν τῷ αὐλῷ ποιεῖται. αὐλῶν γὰρ ἄνω
 ἀναεὺς, καὶ κάτω καταεὺς δεξιά τε κλίνει καὶ
 ἀριστερά ὁμοίως ἐκείνῳ. τέτοις γὰρ καὶ ὁ διάβο-
 λος τῆς χηματικῆς χερεται, ἵνα καὶ τῶν ἐπερα-
 νίων ἐνδείξηται τὴν βλασφημίαν, καὶ τὰ
 Ἰπὶ τῆς γῆς ἀφανισμῷ ἀφανίσῃ, καὶ ὁμοῦ
 συμπεριλάβῃ τὴν οἰκισμένην, δεξιά τε καὶ
 ἀριστερά λυμαινόμενῳ ὅν τῇ πλάνῃ πει-
 δομένης τε καὶ φελογομένης, ὡς περ διὰ μα-

hisque qui Græcè legunt planè intellecta, Nicolai-
 cum difficile nihil habeant, hæc illos ta-
 men exprimendis suis Idolis accommo-
 dare, hoc est inanibus formis, ac sub-
 stantibus Principiis, & ut ita dicam, si-
 mulacrorum figmentis, dum vana illa no-
 minum ambitione rudiorum mentibus
 errorem suum aspergunt, quò turpem il-
 lam ac fabulosam artem latius dissipent.
 Etenim vox illa Caulaucauch apud Isai-
 am scripta legitur in duodecima visione,
 cum ita loquitur: *Tribulationem super* *tribulationem*, *spem super spe*: *ad hoc paulu-
 lum, paululum adhuc expecta*. Quare
 ipsamet Hebraica verba, totidem ut illic
 leguntur descripta syllabis hoc loco sub-
 jiciam. Quippe Tsau tsau, tsau tsau,
tribulationem super tribulationem, signifi-
 cat. *Caulacau spem super spem*. Zeer
 scham, Zeer scham, *ad hoc paululum, pau-
 lum adhuc expecta*. Ubinam igitur est
 illorum commentum? Ubi vanissimum
 illud somnium fœtus instar ab istis con-
 ceptum? Unde hæc in mundo zizania?
 Quidnam genus hoc hominum necessi-
 tas coëgit, sibi ut voluntarium exitium
 consciscerent? Si enim ejusmodi vo-
 cabula cum eorum vim intelligerent per-
 niciosa ludificatione detorserunt, mani-
 festè sibimetipsis mali auctores fuerunt:
 sin per ignorantiam quæ nescirent usur-
 paverint, nihil his fingi potest infelicius.
 Stolidi quippe sunt hæc, atque ridicula:
 quæ quisquis divinitus prudentiam nactus
 sit nullo negotio pervideat. Siquidem
 voluptatis gratia cum seipsos, tum quos
 habent sectatores perdiderunt, perdunt-
 que quotidiè. Et quidem erroris ille spi-
 ritus quidam velut in tibia flatus est, qui
 unumquemque insipientium hominum
 diversis contra veritatem agitationibus
 commovet. Atque adeò tibia serpentis
 figuram imitari videtur, per quem ma-
 gus Dæmon locutus est, atque Evam de-
 cepit. Ad cujus exemplar expressa, &
 ad humanum genus illudendum confecta
 tibia est. Tu verò & illam mihi effigiem
 intruere, quam qui tibia canit in sese re-
 præsentat. Hic enim sursum faciem at-
 tollit, ac deorsum demittit: tum ad dex-
 tra sinistraque perinde ut ille vergit. Quip-
 pe Diabolus iis gestibus utitur, ut con-
 tumeliam in superos ostendet, & quæ in
 terra sunt funditus evertat, totumque
 adeo terrarum orbem eodem exitio com-
 prehendant, dum dextrâ pariter ac sinistra
 perniciem iis affert, qui in ejus se fraudem
 committunt, ac sic tanquam Musico in-

*Tibia ser-
 pentis effi-
 gies: ha-*

Nicolai-
ta.
Hæresis
xxv.

strumento fraudulentis illius sermonibus afficiuntur.

V. Sunt & alii quidam ex Hæreticorum illorum grege; qui inania quædam nomina confingunt, itaque dicunt. Initio tenebras, ac voraginem, & aquam fuisse: quæ à se invicem spiritus secreverit. Verum tenebræ contra spiritum iracundia ac furore percitæ sursum excurrentes cum eo congressæ sunt. Inde matrix nescio quæ genita prodiit, quæ ejusdem Spiritus consuetudinem appetiit. Ex eaque quatuor Æones producti sunt. Ab his xlv alii procreati. Item dextra, sinistraque, nec non lumen ac tenebræ. Secundum hos omnes turpem quendam Æonem editum narrant, eumque cum ea, quam paulò antè diximus, Matrice coisse: & ab utroque Deos atque Angelos, & Dæmones, ac septem Spiritus ortum habuisse. Sed histrionica illa figmenta nullo negotio deteguntur. Nam cum unum initio Patrem definiant, subinde plures Deos ostendunt, ut ipsummet errorem sua contra se quodammodo armare mendacia commonstrent, ac seipsum evertere; cum interim omni ex parte perspicua veritas appareat.

VI. Quid est igitur, Nicolae! tibi quod opponam? quidnam disputabo? Unde nobis turpem illum nescio quem Æonem, ac nequitiae radicem, & fecundam illam Matricem ac denique plures Deos ac Dæmones invelis? Nam quod ad Apostolum attinet cum iis verbis utitur: *Si sunt qui appellantur Dii*, eos nusquam esse significat. Cum enim, *qui appellantur*, dicit, sola illos appellatione constare, cum re ipsa minimè subsistant, nec aliter quam quorundam opinione docuit. *Nobis verò Deus*, inquit, *unus est*, nobis, inquam, qui veritatis sumus cognitione præditi. Nec qui appellaretur, sed qui revera esset Deus, adjunxit. Quod si unus nobis est Deus, plures omnino esse non possunt. Accedit & Christi in Evangelio dictum illud: *Ut cognoscant te solum verum Deum*. Quod istiusmodi hominum, qui fictas fabulas, ac multiplicem divinitatem commenti sunt, sensus ac cogitationes everteret. Unus enim nobis est Deus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, Personæ tres, una dominatio, divinitas una; una laudis omnibus, gloriæque prædicatio: Proinde nequaquam plures Dii sunt. Iam illud, quod usurpatum à Domino est, quo-

σικῶ ὄργάνῳ τῆς Φωνᾶς τῆς πεπλανη-
μένης.

Αλλοι δὲ τινες ἐξ αὐτῶν κενά τινα ὀνόματα ἀναπλάττεισι, λέγοντες ὅτι σκοτὸς ὡς καὶ βυθὸς καὶ ὕδωρ, τὸ δὲ πνῆμα ἀνὰ μέσον τῶν διουρισμῶν ἐποίησατο αὐτῶν. τὸ δὲ σκοτὸς ὡς χαλεπαῖνόν τε καὶ ἐγκοτὲν τῷ πνύματι, ὅπῃ σκοτὸς ἀναδραμόν παρὰ πλάκῃ τῷ πνύματι. καὶ ἐγγήνησέ, φησι, ἡνὰ Μητρίαν καλαμυρῖν, ἥ τις γήνηθῃσα ἐνεκίωσεν ἐν αὐτῇ τῷ πνεύματι. ἐκ δὲ τῆς μητρὸς παρεβλήθησαν τινες τέσσαρες Αἰῶνες, ἐκ δὲ τῶν τεσσάρων Αἰώνων ἄλλοι δεκατέσσαρες, καὶ γέγονε Δεξιά τε καὶ Αριστερά, Φῶς καὶ Σκοτὸς. ὕστερον δὲ μὲν πάντας τῶν παρεβλήθησθαι τινα αἰχρὸν αἰῶνα, μεμύχεται δὲ τῶν τῇ μητρὶ τῇ ἄνω παρεβλήθησθαι. καὶ ἐκ τούτων δὲ Αἰῶνῶν τῶν αἰχρῶν καὶ τῆς μητρὸς γεγονέναι Θεὸς τε καὶ ὁὗτος Ἀγγέλους καὶ Δαίμονας, καὶ ἐπὶ τὰ πνεύματα. Φωροτὴ δὲ τῶν ἢ τῆς πλάνης μιμολογία. ἀπὸ ἀρχῆς γὰρ ἓνα πατέρα λέγοντες καὶ οὐκ ὀνόματι, ὕστερον πολλὰς Θεὸς ὑπέφηναν, εἰς τὸ δεῖξαι αὐτῷ τὴν πλάνην καθ' ἑαυτῆς τὰ ὑπὸ αὐτῆς ψευδῆ λεγόμενα ἀπλίστην, ἐαυτὴν δὲ λύειν, τὴν ἀληθείας αἰεὶ ἐκ παντὸς μέρους ἀεισκομῆς.

Τί τοίνυν εἶπω πρὸς σε, ὦ Νικόλαε; τί διαλεχθήσμαι; πόθεν ὦ ἔτι ἤκεις φέρων ἡμῖν αἰχρὸν αἰῶνα, καὶ ρίζαν πονηρίας, καὶ Μητρίαν γήνητιν, καὶ Θεὸς πολλὰς, καὶ δαίμονας; ὁ γὰρ Ἀπόστολος φησας· εἰ πῆρ εἰσι λεγόμενοι Θεοί, ὅτι εἶναι τῶν ὑποφαίνει. ἐν τῇ γὰρ εἰπεῖν, λεγόμενοι, ἔδειξεν αὐτῷ ἐν τῷ λέγεσθαι μόνον εἶναι, μὴ ὄντας τῇ ὑποστάσει, ἀλλὰ διὰ τῆς τινῶν ὑπολήψεως. ἡμῖν δὲ, φησιν, εἰς Θεὸς, δηλονότι τοῖς τῷ γνῶσιν τῆς ἀληθείας ἔπισταμένοις. καὶ ὅτι εἶπε λεγόμενον Θεόν, ἀλλὰ ὄντα Θεόν. εἰ δὲ ἡμῖν εἰς Θεὸς, ὅτι ἐκ πολλοῖ Θεοί. καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ Ἐπαγγελίᾳ φησίν· ἵνα γινώσκωσί σε τὸ μόνον ἀληθινὸν Θεόν, ἵνα ἀνατρέψῃ τὴν διάνοιαν τῶν ταυμάζοντων, καὶ νομιζόντων εἶναι πολυθεῖαν. εἰς γὰρ ἡμῶν ἐστὶν ὁ Θεός, πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα. τρεῖς ὑποστάσεις, μία κυριότης, μία θεότης, μία δοξολογία, καὶ ὁ πολλοὶ Θεοί. ὡς δὲ πληρεῖται κατὰ σε, ὦ Νικό-

1. Cor. 8.

Joan. 17.

λαε, τὸ ὑπὸ τῷ Σωτῆρι εἰρημένον, ὅτι εἰσὶν Ἐυνῆχοι, οἱ ἱνες ἀνεχίοθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶν Ἐυνῆχοι, οἱ ἐκ * ἡγνήτοῖς ἐγνήθησαν· καὶ εἰσὶν Ἐυνῆχοι, οἱ τινες ἀνεχίσαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν ἔργων. εἰ τοίνυν Ἐυνῆχοι εἰσι διὰ τὴν βασιλείαν τῶν ἔργων, πῶς οὐ σεαυτὸν πεπλάγηκας, καὶ τὰς σοὶ πειθομένας διὰ λαγνείας καὶ ἀφροσύνας καὶ ἀλήθειαν καὶ Θεὸς ἐν ἀδικίᾳ κατεχων καὶ διδάσκων; πᾶς δὲ ὡς σοὶ πεπλήρωται τὸ, ὅτι τὴν παρθένων δὲ Ἰπὶ τῷ Κυρίῳ οὐκ ἔχω, γνώμην ὁ δίδωμι ὡς ἡλεημένῳ, τὸ καλὸν ἔτι εἶναι. καὶ πάλιν, ἡ παρθέ-
 νος μεμνηνὰ τὰ τῷ Κυρίῳ, πῶς δέξεται τῷ Κυρίῳ, ἵνα ἡ ἀγία ἐν σώματι καὶ ἐν πνεύματι καὶ πόσα ἐστὶν ὡς ἀγνείας καὶ ἐγκρατείας καὶ παρθενείας λέγειν; ὡς οὐκ ὡς βόρβορος καὶ ἀκαθαρσίας ἀναχωρῶντος ὁρίζεται, ἀλλὰ διὰ τῶν δύο ἡ τριῶν τέτων ρητῶν τῆς καταγελάσας ἀρέσεως, ὡς ἀνατροπὴν τῆς ἐντυγχάνουσιν ὁ σκοπὸς ἐνταῦθα μοι ὡς κείδω.

Προσὶν δὲ καθεξῆς τὴν τέτῳ συνεζυγμένην ἀρεσιν, ὡς περὶ χορδομανήσασαν ὕλην ἡ δάσος ἀκανθῶν παντοχόθεν * συμνημμένην, κατεξηραμμένην ἐν ἀγρῷ πληθύνει ξύλων τε καὶ Φρυγανῶν εἰς κατακαυστὴν ἐτοίμαζομένην ὑποδείξω, διὰ τὸ τῇ αὐτῇ ἀρέσει τῷ ἑλεεινῷ Νικολάῳ, ὡς περὶ δι' ἐγκεντερισμὸν ἡ ψώρας ἀγρίας, ἡ λέπρας ἐξ ἑτέρων σαμάτων ἑτέρα σώματα ὡς φθίρεως, ἔτι δὲ ἀπὸ μέρης εἰσι σωλυμένοι οἱ λεγόμενοι ἐξ αὐτῶν καὶ τὸ ὡς αὐτῶν, Σμίωνος δὲ Φημι, καὶ τὸ ἄλλων λαβόντες τὰς προφάσεις Γνωστικοὶ καλῶμενοι, κατὰ γνώσει δὲ τὸ πᾶν διὰ τὸ ἐν τοῖς πλάσμασι τὸ ἀκαθάρτε ἐργασίας αὐτῶν μοχθηρίαν καὶ ἀφροσύνην. ὡς ἀληθῶς καὶ τῶν ὡς ὀλίγον ἐγκρατῶσάμενον, εἰς ἀποσάντα τῆς ἐγκρατείας, δίκην ὑδρωπὸς ἐρπετῶν καλεμένων ἐξ ὕδατων εἰς γῆν ἀνελθόντων, καὶ εἰς ὕδωρ αὐτοὺς ἀνατρέψαντων, καλῶμεν τῷ ἐν χειρὶ δοθέντι Χρυσῷ παίσαντες καὶ ὀλέσαντες, ἵππῃ τὰς ἐξῆς ἀρέσεις βαδίσωμεν.

Amodo te, Nicolae, tandem authore per-Nicolai-
 ficitur? Esse quosdam Eunuchos, qui ab iis. Hæ-
 bominibus castrati sunt: Et alios esse qui relictis xxv.
 tales à nativitate prodierint. Alios deni-
 que qui se Regni cælestis causa castraverunt. Quod si nonnulli cælestis regni
 gratiâ facti sunt Eunuchi, cur temetipsum, Rom. 1. 18.
 tuosque discipulos libidine ac foedissima
 voluptate decipis, divinamque veritatem per summam injustitiam retines, ac
 perperam docendo depravas? Istud por-
 tō quo tandem pacto apud te geritur? Cor. 7.
 De virginibus præceptum Domini non ha-
 beo; consilium autem do, tanquam mis-
 ricordiam consecutus ita bonum esse. Ac
 rursum: Virgo sollicita est de iis quæ sunt
 Domini, quomodo placeat Domino, ut san-
 cta sit corpore ac spiritu? Quam multa
 de castitate, continentia ac virginitate di-
 ci possunt! Nam apud te impuritatis
 omne cœnum sine ullo pudore præfinitur. Verum duabus illis tribusve sententiis,
 quem mihi scopum evertendæ ridiculæ
 hujus sectæ præfixeram, hætenus lecto-
 ribus exposuisse sufficiat.

VII. Deinceps itaque affinem huic Hæresin, velut luxuriantem herbam, aut spinarum densissimam copiam undique collectam, aut lignorum in agro, virgultorumque desiccata congeriem, & ad incendium præparatam in medium proferam, eo quod eadem illa perditæ Nicolai secta, tanquam insitione quadam, vel potius uti feræ scabiei ac lepræ contagione alia ex aliis corpora, sic hominum tentantur ac corrumpuntur animi. Hoc itaque modo cum superiore hæresi cohærens ex aliqua parte, qui à Nicolao ipso, ejusque antecessoribus, Simone ac cæteris occasionem nacti Gnostici nominantur, κατέγνωσι hoc est damnandi penitus, propter impurissimi flagitii quod perpetrare solent turpitudinem ac nequitiam. Quamobrem cum nos illum hætenus continentia ad breve tempus cultorem, ac subinde desertorem, & Hydrosis similem (quod serpentis genus ex aquis in terram emergit, & eodem postea se recipit) calamo, qui Christo in manum traditus est, percussum confecerimus, reliquas ad Hæreses orationem nostram promovebimus.

Gnostici. *ADVERSUS GNOSTICOS, KATA TΩN ΛΕΓΟΜΕΝΩΝ*
 Hæresis *quæ est Hæresis VI, sive* Γνωστικῶν ἑκτη, ἡ καὶ εἰκοσὴ
 XXVI. *XXVI* ἑκτη.

I. **R**URSUM Gnostici isti variè ab illo propagati in mundo pullularunt, homines erroribus implicati, ac velut ex amaritudine procreati fructus, quemadmodum cuivis perspicuum est, & ad veritatis probationem non solum à fidelibus, sed etiam ab infidelibus deprehendi nullo negotio potest. Etenim vulvam, ac turpitudinem, cæteraque id genus in sermone jactare, nōne ridiculum mortalibus omnibus Græcis perinde ac Barbaris, sapientibus insipientibusque videbitur? Sed hæc magna prorsus calamitas, ac vehemens, ut ita dicam, infelicitas est: damnatos illos, & errore deceptos sectarum artifices incitari contra nos atque insurgere, velut fœdas quasdam bestias, quæ molestiam nobis ac fœtorem & pruritum confictis illis suis mendaciis afferant. Ergo isti cum Nicolao conjuncti, & ab eo velut subventaneo serpentis ovo scorpii, sive aspidibus prognati quædam nobis inaniter sonantia nomina, librosque commenti sunt: velut inter cæteros quem Noriam appellant, atque ex superstitionis Gentilium opinionibus conformatis ad institutum suum nugis illis ac fabulis veritati mendacium admiscunt. Quippe Noriam istam Noëmi conjugem faciunt. Quam iccirco Noriam vocant, ut quæ à Gentilibus concinnata sunt Barbaris vocibus dissimulantes circumventis à se hominibus facilius illudant: quo quidem pacto, ut Pyrrhæ vocabulum interpretando redderent, Noriæ appellationem indiderunt. Nam cum Nura apud Hebræos ignem, non illa quidem secretiore lingua, sed Syriaca significet; Hebræi siquidem ignem Esauth nominant: illi præ inscitia atque imperitia eo vocabulo sunt abusi. Atqui neque Pyrrha illa Græcorum celebrata scriptis, neque ab illis conficta Noria, sed Barthenus Noëmi conjux fuit. Græci verò Pyrrham Deucalionis uxorem fuisse memorant. Tum causam adferunt iidem illi, qui Philistionis mimos iterum nobis obtrudunt. Cum enim, inquirunt, in Arca

Gnostici
 Nicolao
 coni.

Noria Gno-
 sticorum.

ΠΑΛΙΝ ἔρι οἱ Γνωστικοὶ διαφόρως δι-
 τὰς Φυοὺς τοὺς ἡπατημένους ἀνθρώπους,
 ὥς περ διὰ πικρίας καρποὶ, ὡς παντὶ τῷ δή-
 λον ἐστὶ, καὶ Φωροτὸν πρὸς δοκιμὴν ἀλη-
 θείας, ὃ μόνον εἶπομι πιστοῖς, ἀλλὰ τάχα καὶ
 ἀπίστοις, ἐν τῷ κόσμῳ ἐδλάσθησαν. τὸ γὰρ μή-
 τρην καὶ ἀχρότητα λέγειν, καὶ τὰ ἄλλα, πῶς
 ἐχὶ καὶ ἀγγελῶσα Φανερὴ πᾶσιν ἀνθρώποις,
 Β. Ἑλληνιστὶ τε καὶ Βαρβάρως, σοφοῖς τε καὶ ἀνοή-
 ταις; πολλὴ δὲ συμφορὰ, καὶ μεγίστη, ὡς εἰπεῖν,
 ἑλαιοπωρία, ὅτε ἐν καὶ ἀγνώστῳ καὶ ἐν πλάνῃ
 ἰπιστεύουσιν ἡμῖν τῶν ἀρέσεων ἀρχηγούς, καὶ
 ἐπανίστασθαι, ὥς περ κνωδάλων πλήθος, ὅλη-
 σθαι τε καὶ δυσοδομίας, κνισμὸς τε καὶ ἐπεντε-
 ραὶς ἡμῖν ἐμποιοῦντας, διὰ τὸ ὅτι μυθοποιῶ
 πλάνης ἔρι δὲ οἱ τῶν τῷ Νικολάῳ συνε-
 ζυγισμένοι, πάλιν ἀπὸ αὐτῶν ὡς διὰ ἑρῆς ὡς
 ὁ Φεως σκορπίοι ἢ ἐξ ἀσπίδων γεγεννημένοι, ἵ-
 να ἡμῖν παρὰ σφύρασι κενόφωνίας ὀνόματα, καὶ
 ρίβλους πλάτῃσι, Νωρίαν ἵνα ρίβλον καλεῖν-
 τες, καὶ ἐξ ὑπονοίας Ἑλληνικῆς δεισιδαιμονίας
 μεταποιῶντες τὴν παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἑλλήσι
 μυθώδη ραψωδίαν καὶ Φαντασίαν, ἔτω τὸ
 ψεῦδος τῇ ἀληθείᾳ πρὸς ἀπλάνους. ταύτῃ
 γὰρ φασὶ τὴν Νωρίαν εἶναι τὴν Νῶε γυναῖκα.
 καλεῖσθαι δὲ Νωρίαν, ὅπως τὰ Ἑλληνικῶς πρὸς
 τοῖς Ἑλλήσι ραψωδῇ τέντα, αὐτοὶ Βαρβαρικοῖς
 ὀνόμασι μεταποίησαντες, τοῖς ἡπατημένοις
 παρ' αὐτῶν Φαντασίαν ἐργάσων, ἵνα δὴ καθ'
 ἐρμηνείαν ποιήσωσι τὸ τὸ Πύρρας ὄνομα, Νω-
 ρίαν τῶν ὀνομάζοντες. ἐπεὶ γὰρ νεκρὰ ἐν τῇ
 Ἑβραϊστὶ πῦρ ὃ καὶ τὴν βαθείαν γλῶσσαν
 ἐρμηνεύεται, ἀλλὰ καὶ Συριακῇ διαλέκτῳ.
 Ησαὺς γὰρ τὸ πῦρ πρὸς Ἑβραίοις καλεῖται,
 καὶ καὶ τὴν βαθείαν γλῶσσαν. τὰς χάριν
 αὐτοῖς συμβέβηκε καὶ ἀγνοίαν καὶ ἀπειρίαν
 τῷ ὀνόματι τῶν κεχρησθαι. ἔτε γὰρ Πύρρας
 ἢ παρ' Ἑλλήσιν, ἔτε Νωρία ἢ πρὸς τῶν
 μυθολογῶν, ἀλλὰ * Βαρθενῶς τῇ Νῶε γε-
 γονε γυναῖκα. καὶ οἱ Ἕλληνες γὰρ φασὶ τὴν
 Δουκαλίαν γυναῖκα Πύρραν καλεῖσθαι.
 εἴτα τὴν αἰτίαν ὑποτίθενται ἔτσι οἱ τὰ
 τῶν Φιλιστίων ἡμῖν αὐτοῖς πρὸς Φερόμενοι, ὅτι πολλὰ κινεῖς βελομένη μετὰ

ἡ. παρ-
 τὴν.

ὁ Νῶε ἐν τῇ κιβωτῷ γινέσθαι, ὃ συνεχῶς ἔ-
 ρετο, τὰ ἄρχοντες Φασὶ τὰ τὸν κόσμον κτί-
 σαντες βελομένην αὐτὴν ἀπολέσαι σὺν τοῖς
 ἄλλοις ἅπασιν ἐν τῷ κατακλυσμῷ. αὐτὴν
 δὲ Φασιν ἐπικαθίζανειν ἐν τῇ λάρνακι, καὶ
 ἐμπιπῆν αὐτὴν, ἔχ' ἄπαξ, ἔδὲ δις, ἀλ-
 λά πολλάκις, καὶ πρῶτον, καὶ δεύτερον,
 καὶ τρίτον. ὅθεν δὴ εἰς ἔτη πολλὰ ἐλήλακεν
 ἡ τ' αὐτὴ ὁ Νῶε λάρνακα κατασκευῇ,
 διὰ τὸ πολλάκις αὐτὴν ὑπὸ αὐτῆς ἐμπε-
 πῆσθαι. ἦν γάρ, Φασιν, ὁ Νῶε πειθόμενος
 τοῖς ἄρχοντι, ἡ δὲ Νωεῖα ἀπεκάλυψε τὰς
 ἀνω δυνάμεις καὶ τὴν διὰ τῶν δυνάμεων
 Βαβελῶν τὴν ὑπεναντίαν τοῖς ἄρχοντι, ὡς καὶ
 αἱ ἄλλαι δυνάμεις. καὶ ὑπέφαινε, ὅτι* δὴ τὰ
 συληθέντα διὰ τὸ ἄνωθεν μητρὸς διὰ τῶν ἄρ-
 χοντες τὸν κόσμον πεποιηκότες, καὶ τὸ
 ἄλλων τὸ σὺν αὐτοῖς Θεῶν τε καὶ Ἀγγέλων καὶ
 Δαιμόνων συλλέγειν διὰ τὸ ἐν τοῖς σώμασι
 δυνάμεως, διὰ τὸ διπλοῦν ἀρρένων τε καὶ
 θηλειῶν.

Καὶ ἀπλῶς περικαλῶ τὴν πᾶσαν τῶ-
 ν τῶν σκότους πῆρσιν ὑποδεικνύων. πολὺν
 γὰρ χρόνον ἀναλώσαμεν αὐτῇ, εἰς ἐνταῦθεν τὸ
 τετὼν γρομφύλῳ σὺνταξιν ἐφελήσω λεπτο-
 λογῆσαι τὰ ἀτοπα αὐτῶν τὸ ψευδὸν καὶ γνώ-
 σεως διδάγματ' καθ' ἐκάστην ὑφηγούμενος.
 ἄλλοι δ' ἐξ αὐτῶν διαφόρως πάλιν ἐπεντε-
 λούμενοι, τὰς τε ὁφείδας αὐτῶν κερύοντες, καὶ πε-
 ρικερύοντες, Βαβελῶν τινὰ προφήτην πα-
 ρεφάγασιν, ἄξιον τῶν αὐτῶν ὀνόματι. καὶ
 γὰρ ἐρμηνεύεται πορνεία καὶ τὴν Συριακὴν δι-
 ἀλεκτον, Φονοκτονία δὲ καὶ τὴν Εβραϊκὴν. καὶ
 πάλιν ἐρμηνεύεται τετάρτη μοῖρα τῶν μέ-
 τ' ἡμετέρας καὶ γέλατος τὸ τριφυλῶδες ὅτι
 χετλιασμός ἄξιον ὡς τοῖς τὸ ὄνομα τῶτο
 Ἰπταμύροις καὶ τὰς ἰδίας γλώσσας. Φέρουσι
 δὲ ἡμῖν ἐκ τῶν τῶν θαυμασιωτάτων Προ-
 φητῶν διήγησιν αἰχρᾶν, ὅπως Φθορμαίοις σώ-
 μασι πλησιάσαι πεισθώμεν, καὶ τὸ ἄνωθεν ἐλπί-
 δος ἐκπῆσωμεν, ὅτι αἰχμωόμενοι αὐτοῖς τοῖς
 ῥήμασι τὰ τῆς πορνείας διηγέοις πάλιν ἐρω-
 νικά τῆς Κύπριδος ποιήματα. ἄλλοι δ' ἐξ
 αὐτῶν πάλιν Ἰππύπασον εἰσάγασιν ἀγῶνιμον
 ἢ ποίημα, ὃ ποιητεύματι ἐπέθεντο ὄνομα,
 Εὐαγγέλιον τελείωσας τῶτο Φάσκοντες. Καὶ
 ἀληθῶς ὅτι Εὐαγγέλιον τῶτο, ἀλλὰ πένθος
 τελείωσις, πᾶσα γὰρ ἡ τῶν θανάτων τελείωσις ἐν

esse cum Noëmo cuperet, nunquam id ei
 ei permissum est; quod eam Princeps mundi
 conditor unā cum ceteris omnibus diluvio
 vellet extinguere. Ergo hæc insidens arcæ
 non semel ac secundo, sed sæpius, adeoque
 tertio illam incendit. Quo factum est, ut ad
 complures annos à Noëmo hæc Arcæ structura
 prorogata fuerit, cum ab illa sæpius esset exulta.
 Siquidem Noëmus Principi se obsequentem
 præstabat: Noria verò superas virtutes, &
 ab iis profectam Barbelonem Principi contrariam
 indicavit, quemadmodum & aliæ fecere
 Virtutes: atque illud præterea docuit: oportere
 quæ supremæ Parenti à conditore mundi
 Principe, ac reliquis quicum eo sunt Diis atque
 Angelis, & Dæmonibus crepta sunt, ex
 insita corporum vi per marium ac fœmi-
 narum profluvia colligere.

I I. Atque ut uno verbo dicam, piget
 me omnem illorum cæcitatæ caliginem oratione
 persequi. Multum enim infumendum erit
 temporis, si universam horum figmentorum
 ab illis concinnatam seriem hoc loco
 diligentius explicare voluero, & commentum
 illorum cognitionis absurda dogmata
 singillatim proponere. Alii porro variè ab
 illis ad communem perniciem exorti, &
 intuentium oculis præstigiis illudentes,
 & ipsimet illi Barcabban nescio quem
 Prophetam objiciunt, sua illa appellatione
 dignum. Cabba enim Syriaca lingua
 stuprum significat; Hebraicè parricidium.
 Sed & mensuræ quadrantem eo nomine
 vocant. Risu igitur ac ludibrio digna,
 vel miserranda potius est ejusmodi nomi-
 num accommodatio apud eos, qui in
 suapte lingua vocis illius potestatem
 intelligunt. Cæterum ex tam admirabili
 Propheta turpem nobis narrationem af-
 ferunt: quæ ut corruptis confvescamus
 corporibus persuadeant, atque ab omni
 spe cœlestium excidamus. Nec illos pudet
 de stupris, amatoriisque ac Venereis
 rebus nudis ac simplicibus verbis dis-
 sere. Sunt & ex iis nonnulli, qui adul-
 terinum quoddam & adscititum Poëma
 venditant, quod Opus perfectionis
 Evangelium inscribunt, cum revera
 non Evangelium, sed doloris sit ac
 luctus perfectio. Univerfa quippe com-
 summataque mortis acerbitas in eo

For. dē.

For. an-
θραπών.Barcabba
Gnostici.
Propheta.Libri Gno-
sticorum.

Gnostici.
Hæresis
xxvi.

Diaboli fœtu continetur. Alii Evangelium Evæ sine ullo pudore jactitant. Sub hujus enim nomine, utpote quæ cognitionis nomen à serpente quo cum collocuta est, didicerit, perfidia suæ semina sparserunt. Ac quemadmodum ebrii, quorum inconstans animus, & inconsideratus est sermo, nequaquam sibi consentanea loquuntur: sed alias ridicula verba, alias mœroris ac doloris plena proferunt: eodem prorsus modo sese habet ab illis impostoribus orta ac propagata nequicia.

III. Qui quidem stolidis testimoniis, ac visis in illo suo quod præ se ferunt Evangelio nituntur. Ita enim inquirunt: *In arduo monte constiteram, cum ecce video procerum hominem, & mutilum alium. Inde vocem tonitrui instar exaudio. Proprius igitur ad audiendum accedo, tum me hunc in modum est allocutus. Ego idem sum ac tu, & tu idem atque ego: Et ubicumque tu es, illic ego sum, ac per omnia sum dispersus. Et undecumque volueris me colligis, me verò colligendo, te me ipsum colligis.* O doctrinam à nequissimo Dæmone profectam! Undenam humani generis ingenia pervertit, & ad stolidas, minimeque consentanea à verbo veritatis abripuit? Nihil enim propemodum ei, qui mente atque prudentia præditus est, Scriptura vel exemplis, aut ulla re alia, adeos refellendos uti necesse est. Si quidem recta ratio stolidas illorum fabulas & adteriorum ac flagitiorum libidines facile per se ipsa dignoscit. Hæc igitur atque his similia commentis Gnostici, qui cum Nicolai secta conjuncti sunt à veritate exciderunt: nec eorum duntaxat, quibus errorem persvaserunt, depravarunt ingenia; sed & animos corporaque pariter aduteriis ac promiscuæ libidini servilem in modum subjecerunt. Etenim suos ipsos conventus multiplicis ac promiscui concubitus fœditate contaminant; ubi & humanis carnibus, & turpissimis sordibus vescuntur. Quæ omnino commemorare non audeo, nisi me aliqua fortasse necessitas impulerit: ita me animi mei vehemens quidam dolor ob ea quæ isti perperam gerunt stupore defixum detinet, illud magnopere mirantem, quantum in malorum gravitatem, ac profundam voraginem Diabolus illos immittat, qui sibi fuerint obsecuti; adeo ut eorum mentes & corda, manus, ora, corporaque pariter atque animos

Ατῇ ριάντῃ ὑποπορεῖ τῷ Διαβόλῳ ἐμφέρεται. ἄλλοι δὲ σὺν αἰγχιώνονται λέγοντες ἘΥαγγελίον ΕΥας. εἰς ὄνομα γὰρ αὐτῆς δίδεν, ὡς διέδοξεν τὸ ὄνομα τῇ γνώσεως ἐξ ἀποκαλύψεως τῷ λαλήσαντι αὐτῇ ὅφρως πορεῖν ὑποτίθενται. καὶ ὥσπερ ἐν ἀσάτω γνώμῃ μεθύοντες καὶ ὠδραλαλῶντες σὺν ἰσα εἶη τὰ ῥήματα, ἀλλὰ τὰ μὴ γέλῳτι πεποιμηρία, ἕτεροι δὲ κλαυθμῷ ἐμπλεα, ἕτως ἢ τῶν ἀπατεώνων γέγονε κτ' πάντα τὸ πονεῖν τῇ κακίας ἢ ὑποπορεῖ.

Ορμῶνται δὲ ἀπὸ μωρῶν μαρτυριῶν καὶ ὀπτασιῶν, ἐν ᾗ ΕΥαγγελίῳ ἐπαγγελῶνται. Φάσκουσι γὰρ ἕτως ὅτι ἔσθην ἐπὶ ὄρεος ὑψηλοῦ, καὶ εἶδον ἄνθρωπον μακρόν, καὶ ἄλλον κολοδόν, καὶ ἦκιστα ὡσεὶ Φωνὴν βροντῆς, καὶ ἦγλιστα τῷ ἀκῶσαι, καὶ ἐλάλησε πρὸς με, καὶ εἶπεν· ἐγὼ σὺ, καὶ σὺ ἐγώ. καὶ ἐγὼ σὺ, καὶ σὺ ἐγώ. καὶ ὅπως εἴαν ἦς, ἐγὼ ἐκεῖ εἰμι, καὶ ἐν ᾧ πᾶσιν εἰμι ἐσπαρμένον. καὶ ὅθεν εἴαν θέλῃς συλλέγεις με, ἐμὲ δὲ συλλέγων, ἐαυτὸν συλλέγεις. καὶ ὡς τῆς τῷ Διαβόλῳ ὑποπορεῖς. πῶθεν τὸ νῦν ἐξέτρεψε τὸ ἀνθρωπότητι, καὶ εἰς μωρὰ καὶ ἀσύστατα πειρώσασεν ἀπὸ τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας; σὺν ἔστι γὰρ χεδὸν τὰ νῦν ἔχοντι χρεῖα ἀπὸ γραφῆς, ἢ ἀπὸ πειραδευμάτων, ἢ ἑτέρου ἰνὸς πράγματι ποιῆσθαι τῶν τὴν ἀνατροπὴν. τὰ γὰρ ὁρθῶς λογισμῷ ὁδηλῶ αὐτῶν καὶ φωρατὴ ἢ τῆς μωρολογίας δραματουργία, καὶ μοχλῶν ἐργασία. τὰυτὰ τοι καὶ τὰ τοιαῦτα εἰσηγεμῆνοι περὶ ἀμφὶ τὴν γνώσιν σινεζδουγμένοι τῇ τῷ Νικολᾶς αἰρέσει, τῆς ἀληθείας ἐκπεπλώκασιν, ὃ μόνον τὸν νῦν τῶν πεισθέντων αὐτοῖς ἐκτρέψαντες, ἀλλὰ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς δολώσαντες πορνείᾳ καὶ πολυμιξίᾳ. αὐτὴν γὰρ τὴν σινάξιν αὐτῶν ἐν αἰχρότητι πολυμιξίας φύρῃσιν, ἐσθοντές τε καὶ ὠδραπτόμενοι, καὶ ἀνθρωπίνων σαρκῶν καὶ ἀκαθαρσιῶν. ὡς ἔτε ὁλμήσω τὸ πᾶν ἐξεῖπεν, εἰ μὴ ἡ ἀναγκασθεῖν διὰ τὴν ὑπεβολὴν τὴν ἐν ἐμοὶ ἀλγύσης διανοίας πρὸς τῶν ματαίως ὑπὸ αὐτῶν γινομένων ἐκπληρόμενοι, εἰς οἷον ὄγκον καὶ κακῶν βυθὸν ὁ ἐχθρὸς τῷ ἀνθρώπῳ Διαβόλῳ ἄγει. οὗτο αὐτῷ πειδομένης, ὥστε μιᾶναι καὶ νῦν, καὶ καρδίαν, καὶ χεῖρας, καὶ σώματα, καὶ σώματα, καὶ ψυχὰς τῶν

τῶν τῶν ὑπ' αὐτῶ ἐν τῇ τοσαύτῃ σκοτώσει παγιδευθέντων. δέδια δὲ μή πη ἄρα τὸν μέγαν τῆτον ὅλον ἰὸν ἀποκαλύψαι, ὥσπερ βασιλίσκος τινὸς ὀφείας τὸ πρὸς ὥπον, εἰς λύμην μᾶλλον τῶν ἐντυγχανόντων, ἢ περ εἰς διόρθωσιν χραίνει μὲν γὰρ τὰ ὠρεῖ αὐτῶς ἢ τῆς μεγάλης τόλμης βλάσφημοι σωμαγωγῇ, καὶ τῆς ἀνθρώπου αὐτῇ συλλογῇ τε καὶ διηγήσει, καὶ ἢ τῆς ἀγυρτώδους ἀνθρώπου βροβρωδῆς κακονοία. ὡς τισὶ ὁ Φύσει Βορβοριανοὶ καλεῖνται, ἕτεροι ὁ Κοδδιανὸς αὐτῶν Ἰππηνίσι. Κοδδιὰ ἢ λέγεται καὶ τὴν Συριακὴν διάλεκτον παροφίς, ἢ τρυβλίον, ἀπὸ τῆς μὴ διώμας τινος μετ' αὐτῶν ἐσθίειν. κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μεμιαμμένοις δίδοσθαι τὰ βρώματα, καὶ μὴ τινα διώμας σὺν αὐτοῖς διὰ τὸν μολυσμὸν καὶ ἄρτον συνεσθίειν. διὰ τοι τῆτο ἀφωρισμένους τῆς ἡγέμενοι οἱ συμμέτοικοι Κοδδιανὸς ἐπωνόμασαν. οἱ αὐτοὶ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ Στραβωνικοὶ καλεῖνται καὶ Φιδωνῖται, ὡς ἂν μοι ἐν μέρεσι λέλεκται. Ἰνὲς δὲ αὐτῶς Ζακχαῖος καλεῖσιν, ἄλλοι δὲ Βαρβηλίτας. ὅμως ἐπεὶ εὐδὲ παρελθεῖν διωήσομαι ὅλα, ἀναγκάζομαι ἐξεπεῖν. ἐπειδὴ καὶ ὁ ἅγιος Μωϋσῆς ἀπὸ πνεύματος ἁγίου ἐμφορῶν γράφει, ὅτι ἐάν τις ἰδῇ Φόνον, καὶ μὴ ἀναγγεῖλη, Ἰππικατάρατος ὁ τοιοῦτος εἴη. διότι εὐδὲ διώμας τῶν τὸν μέγαν Φόνον, καὶ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ Φονώδῃ ἐργασίαν παρελθεῖν, καὶ ἐχὶ δηλῶν δηλῶσαι. δηλώσας γὰρ τάχα τοῖς συνετοῖς τὸ πλῆμα τῆτο, ὥσπερ τὸ Φρέαρ τῆς ἀπωλείας, Φόβον καὶ Φρίξιν ἐμποιήσω, εἰς τὸ μὴ μόνον ἀποδράναι εὐδὲ συνετῶς, ἀλλὰ καὶ καταλιθάσαι τὸν ἐν τῷ βαράθρῳ τῶν σκολιῶν ὄφιν καὶ βασιλίσκον, εἰς τὸ μηδὲ πλησιάσαι ἡδὲ τολμᾶν. καὶ ταῦτα μὲν ἤδη περὶ αὐτῶν εἰρημνῶν, ὀλίγα τινὰ ὄντα ἐν μέρεσι τετάχθω.

Παρελίσταμαι ὁ εἰς τὸ οἶκον ἔρυνθῃς τῆς θανατώδους αὐτῶν διηγήσεως. διάφορος γὰρ παρ' αὐτοῖς ἢ τῆς ἡδονῆς αὐτῶν κακοδιδασκαλία. ὅτι πρῶτον μὲν κοινὰς τὰς ἐαυτῶν γυναῖκας ἔχουσι, καὶ εἰ τις ξένος ὡς ἀλλοτρίος τῶν δόγματ' ἐσημεῖον ἐστὶ παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν πρὸς γυναῖκας, καὶ γυναικῶν πρὸς ἀνδρας.

Ainquinet, quos in tantis tenebris irretitost tenere potuerit. Sed illud vereor, ne sic totam illam pestilentissimi veneni vim quasi reguli cujusdam faciem aperiens, ita detegam, ut ad eorum qui hac nostra legent perniciem potius quam ad emendationem redundet. Siquidem vel aures ipsas polluit tam infinitæ audaciæ in divinum numen contumeliosa series; ac vel sola narratio turpitudinis ipsius, & sordidissimæ sceleris ac lutulentæ flagitiosa ratio. Hinc est quod à nonnullis scitè admodum Borboriani hoc est cœnoli nominantur: Alii Coddianos vocant. Est enim Codda idem Syriacè quod Pappus, aut catinus: pro eo quod nemo communi cum illis uti cibo possit: sed separatim contaminatis illis apponi soleat: neque quisquam ob eorum spurciciem vel pane cum illis vesci communiter queat. Quam ob causam qui cum illis habitant, velut à communi consortio segregatos putantes, Coddianos appellant. Idem porro Militares in Ægypto, ac Phibionitæ sunt dicti, de qua re nonnihil antea significavimus. Sunt qui Zachæos vocent, alii Barbelitas. Enimvero cum universa prætermittere nequeam, nunnulla necessario de illis attingenda sunt. Nam & sanctus Moyses divini Spiritus afflatu scripsit. Si quis parricidium viderit, nec denunciaverit, execrabilis esto. Quare non possum ingentem illam cædem ac parricidiale facinus prætermittere: non possum, inquam, illud non omnino deregere. Fortassis enim si præcipitem hanc ruinam, velut exitii puteum, prudentibus ostendero, metum iis ac terrorem incutiam, ut non modò fugiant ipsi, sed & tortuosum illum in eavoragine serpentem ac Basiliscum lapidibus obruant, ut nullus deinceps audeat accedere. Atque hæc de illis hæctenus dicta sunt, pauca de multis, atque ex parte solummodo delibata.

Gnostici.
Hæresis
xxv.

Gnostici
cur Coddiani dicti.

Idem & alii nominibus vocati.

IV. Nunc ad pestifera illorum doctrinæ velut sedem ac voraginem me conferam. Varia enim apud illos nefariæ disciplina voluptatis est. Primum quod communes inter se fœminas habent. Ac si quis ejusdem sectæ peregrinus advenerit, signum quoddam viri à fœminis, fœmina à viris accipiunt.

Gnostici.
Hæresis
xxvi.

Hæc autem ejusmodi est : Cum salu-
tandi ac complectendi causa manum
porrigunt, eam infra palmam contre-
ctando ac defricando leniter titillant,
eoque signo ejusdem religionis hospi-
tem esse demonstrant. Inde postea-
quam mutuo se agnoverint ad convi-
vium acciguntur. Quod ipsum tametsi
pauperes sint ingenti epularum apparatu,
vinoque & carnibus instructissimum præ-
bent. Finito convivio cum satietate ve-
nas distenderint, ad libidinem proritan-
tur. Tum vir ab uxore discedens sic eam
alloquitur. Surge, & fratri caritatem
exhibe. Ita ad concubitum venit. Pu-
det me bona fide quæ apud illos tur-
pissime perpetrantur, exponere, quem-
admodum ait Apostolus. Quæ apud ipsos
fiunt, turpe est & dicere. Verum quæ
illos facere nihil pudet, neque me pude-
bit eloqui, ut qui foedissima illorum fla-
gitia audierint, horrore quodam affician-
tur. Etenim peracto stupro subinde con-
tumeliosis cælum vocibus appetentes,
utriusque maris profluvium cavis manibus
excipiunt, ac sublati rursus oculis foe-
dum illud & abominabile manibus præ-
ferentes consistunt : ac preces concipi-
unt : Militares quidem & Gnostici, ad
universorum, ut ajunt, parentem, cui &
quod manibus gestant offerunt, cum hoc
solemni carmine. Hoc tibi munus, ni-
mirum Christi corpus, offerimus : atque
ita tum eo vescuntur, & impurissimas su-
as sordes degustant, itaque dicunt. Hoc
est corpus Christi : & hoc est Pascha. Ic-
circo corpora nostra patiuntur, & Christi
supplicia confiteri coguntur. Eodem mo-
do quoties mulier menstruos fluxus pati-
tur, foedissimum illum sanguinem colle-
ctum una omnes absorbent. Atque hic
est, inquiunt, sanguis Christi.

Eph. 5. 12.

V. Propterea in Apocryphis legunt :

*Vidi arborem duodecim fructus quotannis
ferentem, & dixit mihi : hoc est lignum
vitæ. Idipsum de mensurâ mulierum
profluvii interpretantur. Caterum
cum inter sese Venerem exerceant,*

γορεύουσιν εἰς τὴν κατὰ μῆνα γινομένην γυναικείαν ῥύσιν. μισογόμενοι

ἐν τῷ ἐκτείνειν τὴν χεῖρα δίδεν εἰς ἀσπα-
σμόν ὑποκάτωθεν τῆς παλάμης, ψηλάφη-
σὼν τινα γαργαλισμὸν ἐμποιεῖν, διὰ τὸ τὰ
ὑποφαίνοντες, ὡς τῆς αὐτῶν θρησκείας εἶναι
ὁ πατριάρχης. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐπιγνόν-
τες ἀλλήλους, πρέπονται εὐθύς εἰς ἐσίασιν.
δαψιλῆ ὅτι τὰ ἐδέσματα κρεωφαγίας ἢ οἰνο-
ποσίας ὑπολαμβάνουσι, καὶ πένητες εἶναι. ἐκ τῶν
δὲ συμποσιάσαντες, καὶ ὡς ἐπὶ εἶπεν,
τὰς φλέβας ἔκχεον ἐμπλήσαντες αὐτῶν,
εἰς οἶστρον πρέπονται. καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ τῆς γυ-
ναικὸς ὑποχωρήσας φάσκει λέγων τῇ αὐτῇ
γυναικί, ὅτι ἀνάστα λέγων, ποιήσων τὴν ἀ-
γάπην μὲν τῷ ἀδελφῷ. οἱ δὲ τάλανες μι-
γρήτες ἀλλήλους. καὶ ὡς ἐπὶ ἀληθείας αἰχύ-
νομαι εἶπεν, τὰ ὅσα εἰς αὐτοὺς αἰχρὰ πηα-
τόμην καὶ τὸν ἅγιον Ἀπόστολον, ὅτι τὰ παρ'
αὐτοῖς γινόμενα αἰχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν. ὅμως
ὅσα αἰχρῶν λέγειν, ἃ αὐτοὶ ποιεῖν ὅσα αἰ-
χρῶνται, ἵνα καὶ πάντα τρόπον φρίξιν ἐργά-
σασθαι εἰς ἀκέραια τὰ παρ' αὐτῶν γινόμενα
αἰχρεργήματα. μὲν γὰρ τὸ μιγῆναι πάθει
πορνείας, πορνεύοντες ἀνατείνοντες τὴν
ἐαυτῶν βλασφημίαν εἰς ἔσχατον, δέχεται
καὶ τὸ γυναικίον καὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ῥύσιν ἢ δὸς
ἢ ἄρρεν εἰς ἰδίας αὐτῶν χεῖρας, καὶ ἴσαν-
ται εἰς ἔσχατον ἀνανεύσαντες, ἐπὶ χεῖρας ὅ
ἔχοντες τὴν ἀκαθαρσίαν. καὶ εὐχονται δι-
δέναι, οἱ μὲν Στραβωνικοὶ καλεσμένοι καὶ
Γνωστικοὶ τῷ πατρὶ φασὶ τῶν ὅλων, πορνεύ-
οντες αὐτὸ τὸ ἐπὶ ταῖς χερσὶ, καὶ λέγου-
σιν ἀναφύοντι σοι τὸ τοῦ σώματος ἔ-
χεις. καὶ ὅτως αὐτὸ ἐδίδουσι, μεταλαμ-
βάνοντες τὴν ἐαυτῶν ἀκαθαρσίαν. καὶ φα-
σὶ, τὸ τοῦ σώματος τῷ ἔχεις. καὶ τὸ τοῦ
δίδουσι τὸ Πάχος. διὸ πάχει τὰ ἡμέτερα σώ-
ματα, καὶ ἀναγκάζεται ὁμολογεῖν τὸ πά-
χος τῷ ἔχεις. ὡσαύτως ὅ καὶ τὸ δὸς τῆς
γυναικὸς, ὅταν γῆται αὐτὴν γυνεὺς ἐν ῥύ-
σει τῷ αἵματι τὸ καταμνηνιον σωμαχθῇ
αὐτῇ αἷμα τῆς ἀκαθαρσίας, ὡσαύτως λα-
βόντες κοινὴ ἐδίδουσι. καὶ τὸ τοῦ, φασὶν, ἐστὶ
τὸ αἷμα ἔχεις.

Διὸ καὶ ἐν Δοκρυφοῖς ἀναγινώσκον-
τες, ὅτι εἶδον δένδρον φέρον δώδεκα καρ-
πῶν τῷ ἔνιαυτῷ. καὶ εἶπέ μοι τὸ τοῦ
ἐστὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, ὃ αὐτοὶ ἀλλή-
λοις ἐδίδουσι.

δὲ μετ' ἀλλήλων τεκνοποιῖαν ἀπαγορεύουσιν. ὃ γὰρ εἰς τὸ τεκνοποιῆσαι παρ' αὐτοῖς ἡ Φθορά ἐσπένδαται, ἀλλ' ἡδονῆς χάριν, τῷ Διαβόλῳ ἐμπαίζοντες ὥς φίλοις, καὶ καταχλευάζοντες τὸ ἐκ Θεοῦ πλάσμα πεπλανημένον. ἀλλὰ τὸ μὲν ἡδονὴν ἐπιτελοῦσιν, εἰς ἑαυτοὺς δὲ ἀπολαμβάνουσι τὰ τῆς ἀκαθαρσίας αὐτῶν σπέρματα, μὴ εἰς τεκνογονίαν καταβαλλόμενοι, ἀλλὰ αὐτοὶ τὸ τῆς ἀχρεότητος ἐσθίωντες. εἰάν τις καὶ περὶ Φθῆ τις αὐτῶν ἐκείνη ἀσπείρωσιν τὴν καταβολὴν τῆς φύσεως αὐτῶν ἀπορροίας, καὶ ἐγκυμονήσῃ ἡ γυνή, τί δεινότερον φλυῶσιν οἱ φίλοι, ἀνέε. κατασπασάντες γὰρ τὸ ἐμῆρυον καὶ ῥῶ οἶόν δ' ἂν ἐπιχειρήσωσι, λαμβάνουσιν ἐκ τῶθεν τὸ βρέφος, ἐν ὧ μὲν τινὶ κόπῃσιν ὑπέρω, καὶ ἐγκαταμίξαντες μέλι καὶ πέπερι, καὶ ἄλλα τινα δρώματα, καὶ μύρα, πρὸς τὸ μὴ νοσήσῃ αὐτὸς, ὥτως σιναχθέντες πάντες οἱ [τ'] τῶν χοίρων τέτων καὶ κυνῶν διασῶνται, μεταλαμβάνουσιν ἕκαστος τῷ δακτύλῳ ἀπὸ τῆς κατακοπέντος παιδὸς. καὶ ὥτως τινὶ ἀνθρώπου ποδορίαν ἀπεργασάμενοι, εὐχονται λοιπὸν τῷ Θεῷ, ὅτι οὐκ ἐνεπαύθη μὲν, φασιν, ἀπὸ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπιθυμίας, ἀλλὰ συνελέξαμεν τὸ παράπωμα τῶν ἀδελφῶν. καὶ ὁ δὲ τὸ τῆς τέλει Πάχα ἡγνύται. ἀλλὰ ὅσα δεινὰ αὐτοῖς τετόλμηται, ὅταν γὰρ πάλιν ἐμμανεῖς ἐν ἑαυτοῖς γήρῳται, φύραντες ἑαυτῶν τὰς χεῖρας τῆς ἑαυτῶν ἀχρεότητος τῇ ἀπορροίᾳ, ἐγείρονται, καὶ τὰς ἑαυτῶν μεμολυσμένας χεῖρας ἔχοντες, εὐχονται γυμνοὶ ὅλῳ τῷ σώματι, ὡς διὰ τὴν τοιαύτης ἐργασίας εὐρίσκουσιν πρὸς Θεὸν τὴν παρρησίαν. τὰ σώματα δὲ αὐτῶν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τημελεῖσι γυμνακάρια καὶ ἀνθρώπων πάρια, μυερίζομενοι, λυόμενοι, θοιναζόμενοι, κοίτας τε καὶ μέθας χολεύοντες. καὶ καταρῶνται τὸν νηστεύοντα, λέγοντες ὃ δὲ νηστεύειν. τῷ γὰρ ἀρχόντῳ τῶν τῶν ποιήσαντ' ὅτι αἰῶνα ἐστὶν ἡ νηστεία. δεῖ δὲ πρέφειν εἰς τὸ τὰ σώματα εἶναι ἰσχυρὰ, εἰς τὸ διώκειν τὸν καρπὸν ἀποδιδόναι καὶ καὶ ῥὸν αὐτῶν.

Χρῶνται δὲ καὶ παλαιὰ καὶ καινὴ διαθήκη. ἀπαγορεύουσι δὲ τὸν λαλήσαντα ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ. καὶ ὅταν μὲν ῥῆμα εὐρωσὶ τι καὶ αὐτῶν διωκόμενον ἔχῃ τὸν νῦν, φασιν, ὅτι τῶν ἀπὸ τῆς πνεύματος τῆς κοσμικῆς λελάληται.

Aliberos tamen suscipere prohibent. Non Gnostici enim prolis studio, sed ut libidini suæ ferviant, ei corruptelæ vacant. Ita miseris hominibus Diabolus illudit, & opus Dei fraudibus suis implicatum per ludibrium traducit. Proinde sic libidini satisfaciunt suæ, ut impurissimum semen in seipso recipiant, neque illud ad propagandam sobolem emittant, sed sua ipsi turpitudine pascantur. Quod si forte quispiam excreti seminis immisionem anteverterit, & ex eo gravida facta sit mulier, audi quid demum flagitiosius aggrediantur. Nam informem adhuc fœtum ex utero detractum, quocumque iis tempore visum est, infantem, inquam, abortione projectum in mortario pistillo tundunt. Cui ad vitandam nauseam mel ac piper cum aliis aromatibus & unguentis admiscunt. Tum in unum collecto porcorum ac canum sodalizio, unusquisque est comminuto infantuli corpusculo digito delibet. Sic humanis carnibus pasti ad orandum DEUM sese convertunt. Et, Cupiditatis, inquiunt, princeps nequaquam nobis illuc sit; sed quod exciderat Fratri nostro collegimus. Atque id perfectum esse Pascha demum existimant. Præter hæc alia insuper dira atque execranda committunt. Cum enim rursus in se mutuo bacchari ac furere cœperint, respersis spurcissimi humoris profusione manibus consurgunt, atque ita fœdatis gerentes toto corpore nudi comprecantur, ut ea re maiorem sibi apud Deum fiduciam acquirant. Cæterum in curando corpore dies noctesque pariter mulierculæ & homunciones occupantur: ac se & unguento perfundunt, & lavant, & convivia celebrant, & ebrietati ac veneri indulgent, eosque qui jejunant execrantur. Negant enim esse jejunandum, quod ad hujus sæculi conditorem principem jejunium pertineat: Imò alimento potius opus esse dicunt, quo robustiora sint corpora; ut idoneo tempore possint fructui reddendo sufficere.

V I. Porro tam veteri quam novo utuntur testamento: licet eum qui in vetere locutus est abdicent. Et quidem quoties vocem aliquam reperiunt, quæ dogmati suo contrariam habere sententiam videtur, ab hujus Mundi principe profectam illam esse prædicant.

Gnostici.
Hæresis
xxvi.

Mat. II.

Sin aliquis ad illorum libidinem accom-
modari locus, & utcumque configurari
possit non ipsa quidem potestate verbo-
rum, sed pro depravati illorum ingenii
capru, eo verò ad id quod cupiunt tra-
ducto ab veritatis spiritu pronunciatum
esse dictitant. Atque istud ipsum est, in-
quiunt, quod de Joanne Dominus usur-
pavit: *Quid existis in desertum videre?*
Arundinem vento agitatam? Quòd, ut
asserunt, nondum esset perfectus Joan-
nes. Nam à pluribus ventis perflabatur;
arundinis more, quæ ad unumquemque
ventum agitur. Itaque cum in eum
Principis spiritus incumberet, Judaicum
cultum prædicabat: cum verò Spiritus
sanctus adveniret, de Christo sermonem
instituebat. Quò quidem hæc verba per-
tinere putant. *Qui minor est in regno
caelorum major est illo.* Quippe ad nos
ista referuntur, ajunt, ut qui inter nos mi-
nor est, is Joanne sit præstantior.

VII. Verum os illis subinde à veritate
ipsa præcluditur. Nam ex iis quæ cum
unaquaque dictione connexa sunt, per-
spicue veritas apparebit, ac quid loquen-
di rationi consentaneum sit certissima fi-
de monstrabitur. Etenim si Joannes mol-
lioribus vestibus uteretur, atque in Prin-
cipum palatiis degeret, rectè ipsum vox
illa peteret, & in ejus reprehensionem ef-
fet sine ulla ambage collata. Cum verò
ita locutus fuerit. *Quid existis videre?*
hominem mollibus vestimentis indutum?
istud porro ab Joanne procul abfuerit,
nihil est cur hujus loci criminationem
referri ad Joannem arbitremur, qui deli-
catum illum cultum minimè omnium ad-
hibuit; sed ad eos potius, qui ejusmodi
se Joannem reperturos putabant, quibus-
que sæpius adulari solentii, qui Prin-
cipum aulas ac Palatia frequentant. Exeu-
ntes enim illi collaudandos se ab Joanne,
& ob ea quæ in dies patrabant scelera
felices prædicandos existimabant. Qua
spe cum essent frustrati, ad eos refellen-
dos ita Salvator locutus est. *Quid vos
pascuros esse credebatis?* Hominemne
qui se pravis animi vestri affectionibus
accommodaret, quod ii faciunt qui mol-
lioribus vestibus induuntur? Minimè ve-
rò. Non enim Joannes arundo quædam est
hominum opinionibus agitata, vel qua-
libet eorum fraude ac simulatione con-
cussa. Sed quoniam illud adjecerat. *Inter
pascos mulierum non surrexit major Joanne
Baptistâ,* ne quis Joannem sibi persvade-
ret, etiam ipso Salvatore esse majorem,

Α εὖν δὲ τις εἰς ὁμοίωσιν τῆς αὐτῶν Ἰπιδυμί-
ας διωηθεῖη χηματίζεσθαι λόγῳ, ἔχ ὡς
ἐστὶ τὸ ῥῆμα, ἀλλ' ὡς ἔχει ὁ αὐτῶν νῆς ὁ ἡ-
πατημῆρ, τῆτον μετασκειυάζοντες εἰς
τὴν ἐαυτῶν Ἰπιδυμίαν, Φάσκωσιν ἐκ τῆ
πνεύματ τῆς ἀληθείας λελαληῆσθαι. καὶ
τῆτό ἐστὶ, Φασὶν, ὃ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς
Ἰωάννην· τί ἐξῆλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεά-
σασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμῳ σαλευόμε-
νον; ὅτι σὺ ἦν, Φασὶ, τέλει ὁ Ἰωάννης.
ἐνεπνέετο γὰρ ὑπὸ πολλῶν πνευμάτων κα-
τὰ κάλαμον τὸν Ἰπὶ ἐκάσῳ ἀνέμῳ κινῆμε-
νον. καὶ ὅτε μὲν ἦρχετο τὸ πνεῦμα τῆς Ἀρ-
χοντ, Ἰσδαῖσμον ἐκήρυττεν. ὅτε δὲ τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον, πρὸς χεῖρ ἐλάλει. καὶ
τῆτό ἐστὶ, Φασὶν, ὅτι ὁ μικρότερος ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ τῶν ὁρατῶν, πρὸς ἡμῶν, Φασιν, εἶπεν,
ὅτι ὁ ἐν ἡμῶν μικρότερος, μείζων αὐτῷ ὑ-
πάρχει.

Καὶ διὸς Ἰπσομίζονται οἱ τοιοῦτοι ἀπὸ
αὐτῆς τῆς ἀληθείας. ἐκ γὰρ τῶν συνεζευ-
γμένων ἐκάσῃ λέξει ἀναφανδὸν ἡ ἀλήθεια
δεχθήσεται, καὶ τὸ ἐχέγγιον τῆς φράσεως
δοποδοθήσεται. εἰ μὴ γὰρ ὁ Ἰωάννης μαλα-
κὰ ἡμφίετο, καὶ ἐν οἰκοῖς βασιλέων ὑπῆρ-
χεν, ὁρθῇ ἂν πρὸς αὐτὸν ἡ λέξις, καὶ δι-
θεῖα πρὸς ἔλεγχον τῆς αὐτῷ ὑπῆρχεν. εἰ δὲ,
τί ἐξῆλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς
ἱματίοις ἡμφιεσμένον; καὶ ἔχ ἔτως ἔχεν,
σὺκέτι τὸ ἐγκλημα Ἰπὶ τὸν ὁ μαλακὰ φο-
ρεῖν. Ἰωάννῳ τῆς λόγῳ ἐπενεκτέον, ἀλλὰ
Ἰπὶ τῷ ἔτως εὐρήσκειν τὸν Ἰωάννῳ νομίσαν-
τας, καὶ ὑπὸ τῷ ἐνδόν ἐν οἰκοῖς βασιλέων πολ-
λάκις κτ' ὑποκρίσιν κολακευομῆρας. ἐνόμι-
ζον γὰρ ἔτοι ἐξερχόμενοι, καὶ πρὸς Ἰωάννην
ἐπαμῆρας εὐρίσκειν, ἡ μακαρισμὸς Ἰπὶ τῷ ὑπὸ
αὐτῶν καθ' ἐκάσῳ ἡμέραν γινομένοις πρὸς
πλάμασιν. ὡς δὲ ἔχ ἦρξεν, ἀνατρεπτικῶς πα-
ρὰ τῷ Σωτῆρι πρὸς αὐτὸν εἰρηται, ὅτι τί ἐ-
νομίζετε εὐρίσκειν; συμπεριφερόμενον τῷ ὑ-
μῶν πάθεσιν ἄνθρωπον, ὡς κτ' ὁ μαλα-
κὰ φορεῖν; ἔχ ἔτως. ὁ γὰρ ἐστὶν Ἰωάννης
κάλαμος σαλευόμενος γνώμας ἀνθρώ-
πων, ὡς δυνάμενος κάλαμος ὑπὸ ἐκά-
στης ἀνθρώπων ὑποκρίσεως καὶ ἀπάτης. ἐ-
πειδὴ δὲ εἶπεν, ἐν γυνητῷ γυναικῶν σὺ ἐστὶ
μείζων Ἰωάννης, ἵνα μὴ τινες νομίσωσι καὶ
αὐτῷ τῷ σωτῆρι μείζονα εἶναι τὸν Ἰωάννῳ,

ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ὑπὸ γυναικὸς ἐγεννήθη, τῆς αἰσιπαρθένου Μαρίας, διὰ Πνευματῶν ἁγίων, ἀσφαλιζομένων ἡμᾶς ἔφη· ὅτι ὁ μικρότερος αὐτῆς, τῆς ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐνσάρκου αὐτῆς παρθένου, μείζων αὐτῆς ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν ὁρατῶν. ἔπειθ' ἡ γὰρ μετὰ ἐξάμηνον ἐγεννήθη ὁ Σωτὴρ τῆς Ἰωάννης γεννήσεως, δηλονότι μείζων αὐτῆς ὢν. ὡς γὰρ αἰεὶ, καὶ ἐστὶν. τίς δὲ τῶτο ἔδῃλόν ἐστιν; ἄρα γὰρ ματαίως τὰ πάντα παρ' αὐτῆς πεποιήτευται, διὰ τὰ ἀγαθῶν εἰς Φαῦλα μεταβεβλημένα.

Καὶ τὰ μὲν βιβλία αὐτῶν πολλὰ. ἔρω-
B
τήσεις γὰρ τινος Μαρίας ἐκτίθενται, ἄλλοι δ' εἰς τὸν περιεξημένον Ἰαλδαβαὼθ, εἰς ὄνομα δ' τῆς Σηθ πολλὰ βιβλία ὑποτίθενται. ἀποκαλύψεις δὲ τῆς Ἀδὰμ ἄλλας λέγουσιν, Ἐθαγγέλια δὲ ἕτερα εἰς ὄνομα τῶν Μαθητῶν συγγράψας τεβλμήκασιν, αὐτὸν τε τὸν Σωτῆρα ἡμῶν καὶ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν σὺν ἀρχαῖς λέγουσιν, ὅτι αὐτὸς ἀπεικάλυψε τὴν ἀρχαῖαν ταύτην. ἐν γὰρ ταῖς ἐρωτήσεσι Μαρίας καλεσμένης μεγάλης (εἰς γὰρ καὶ μικρὰ αὐτοῖς πεπλασμένα) ὑποτίθενται αὐτὸν αὐτῇ διποκαλύ-
C
πτεν, ὡς λαβὼντα αὐτὴν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἀξάμενον, καὶ ἐκβαλόντα ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς γυναικα, καὶ δεξάμενον αὐτῇ ἐγκαταμίγνυσθαι, καὶ ὥτως δῆθεν τὴν διπορροίαν αὐτῆς μεταλαβὼντα δεῖξαι, ὅτι δὲ ὥτως ποιεῖν, ἵνα ζήσωμεν. καὶ ὡς τῇ Μαρίας ταραχθεῖσης, καὶ πεσούσης χαμαὶ, αὐτὸν πάλιν αὐτὴν ἐγείραντα εἰπεῖν αὐτῇ· ἵνα τί ἐδίσσας ὀλιγόπισε; καὶ φασιν, ὅτι καὶ τῶτό ἐστι τὸ εἰρημένον ἐν τῇ Ἐθαγγελίᾳ, ὅτι εἰ τὰ Ἰησοῦ εἶπον ὑμῶν, καὶ σὺ Ἰησοῦσατε, τὰ ἐπ' ἀνθρώπων πῶς πισεύσετε; D
καὶ τὸ, ὅταν ἴδῃτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀνερχόμενον ὅπως ἦν τὸ πρῶτον, τῆς ἐν τῇ διπορροίᾳ μεταλαμβανομένην, ὅθεν καὶ ἐξῆλθε. καὶ τὸ εἰπεῖν, εἰ μὴ φάγητέ μετ' ἐσθλα, καὶ πίητέ μετ' αἷμα. καὶ τὰ μαθητῶν ταρασσομένων, καὶ λεγόντων, τίς δύναται τὰς ἀκῆσαι; φασιν, ὡς ὅτι τῇ ἀρχότητι ἦν ὁ λόγος. διὰ καὶ ἐταράχθησαν, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω. ἔπω γὰρ ἦσαν, φασί, ἐν πληρώματι ἐσερεωμένοι. καὶ τὸ εἰπεῖν τῷ Δαβὶδ, ἔσθλα ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον ὡς τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτῆς δώσει ἐν καιρῷ αὐτῇ.

Quod is à muliere, nimirum Beata semperque Virgine Maria per Spiritum sanctum esset genitus, ut nos contra hunc errorem instrueret, subiecit. *Qui minor est in regno Cælorum, major est illo.* Quod videlicet ratione temporis est ab eo dictum quo in hunc mundum humana carne præditus advenit, quoniam sexto à Joannis nativitate mense Christus est in lucem editus. *Qui haud dubie major erat illo, cum & sit semper & fuerit.* Quis hoc verò potest ignorare? Frustrà igitur ab illis excogitata sunt omnia, & ex bonis in mala conversa.

Gnostici.
Hæresis
xxvi.

VIII. Cæterum Libri penes illos
qvamplurimi sunt. Nam interrogatio-
nes quasdam Mariæ venditant. Alii de
eo quem diximus Jaldabaoth sub Sethi
nomine complures libros supposititios ob-
trudunt. Sed & Adami revelationes ali-
as, & alia item Evangelia falsa Discipu-
lorum nomine conscribere sunt ausi. Nec
eos dicere pudet Salvatorem nostrum ac
Dominum JESUM CHRISTUM
ejusmodi per sese turpitudinem mon-
strasse. Etenim in Mariæ interrogatio-
nibus quas majores vocant, (sunt enim
aliæ Minores perinde commentitiæ) huic
Cille patefecisse fingunt, cum eam in
montem eduxisset, essetque precatus,
ac producta de latere suo muliere cum
ea rem habere capisset: tum seminis
sui profusione degustata monstrasset, ita,
ut vivere possimus, esse faciendum.
Addunt & perturbatam fuisse Mariam,
atque humi cecidisse: eamque à Christo
cum his verbis erectam. *Quare dubi-
tasti modice fidei?* Atque hoc ipsum esse
volunt, quod in Evangelio dicitur: *Si Joan. 3.*
terrena dixi vobis, & non credidistis, ca-
lestia quomodo credetis? Item illud: *Cum*
videritis filium hominis eo ascendentem ubi
erat prius; hoc est, inquit, profluens
semen exsorptum, ut eo unde exierat re-
vertatur. Tum quod alibi scriptum est:
Nisi manducaveritis carnem meam, & bi-
beritis meum sanguinem. Ad quæ pertur-
batis discipulis, ac dicentibus: *Quis hoc*
potest audire? de turpitudine sermonem
eum institutum ferunt, ideoque tur-
batos retro pedem retulisse. Nondum
enim perfecte corroboreti erant ac stabi-
liti. Quo etiam Davidis illud dictum
referunt. *Eris tanquam lignum quod*
plantatum est secus decursus aquarum,
quod fructum suum dabit in tempore suo.

Gnostico-
rum Libri.

psal. 1.

Gnostici
Hæresis
xxvi.

Atque in eo quod scriptum est: *secus decursus agrarum*, indicari viri fœditatem asseruit: Istud verò; *quod fructum suum dabit in tempore suo*, voluptatis demonstrare proluviem. Nam quod additum est; *Et folium ejus non defluet*, tum à nobis, inquirunt, perficitur, cum in terram decidere non patimur, sed ipsimet illud absumimus.

Joſue. 2.

Prov. 4.

Phibionitæ
Gnostici.

IX. Ac ne prolatis illorum testimoniis plus detrimenti quam utilitatis adferam, idcirco pleraque silentio prætermittam. Alioquin omnia, quæ ab illis dicuntur, hoc loco explicando commemorarem. Nam quod in Scriptura legimus Rhaab coccinum in fenestra posuisse, non coccinum erat, inquirunt, sed muliebri pudendum: in quo coccineus color menstruum sanguinem significat. Quin etiam eodem illud spectat: *Bibe aquam de tuis vasibus*. Si quidem interire carnem, nec excitari denuo prædicant, eamque ad Principem pertinere. Vim autem illam, quæ in menstruis est ac semine, animam esse, quam collectam comedimus. Unde cum carnibus aut oleis, aut pane, aut alio quopiam vescimur, bene de creatis rebus meremur, dum ex his omnibus animam corrogamus, ac nobiscum in cælum evehimus. Idcircoque genere omni carniū utuntur, ut generis, ajunt, nostri misereamur. Ceterum eandem inesse putant animalibus, & bestiis, & piscibus ac serpentibus animam, quæ hominibus insit, nec non & oleribus, & arboribus, ac germinibus infusam. Jam verò qui ex iis Phibionitæ vocantur execranda illa libidinis sacra, quæ à nobis explicata sunt, CCCLXV nominibus adscribunt, quæ Principum esse propria commentum sunt. Ita mulierculis illudentes, Congredere mecum, inquirunt, ut te ad principem perducam. Tum ad singulos coitus barbarum aliquod unius ex illis nomen temere ab iis excogitatum pronunciant, ac nimirum hac formula precantur. Tibi N. offerimus, ut N. vicissim offeras: inde alio rursus in congressu alteri se offerre prædicant, ut & is alteri repræsentet. Ita donec per CCCLXV libidinis ac lasciviæ gradus ascenderint, vel descenderint potius, quoties Venerem reperunt, ejusmodi aliquod nomen appellant. Inde per eadem illa turpitudinis vestigia relabuntur, ac circumventis à se mulierculis illudunt.

Ἐπεὶ δὲ αἰσχρότης ἔσ' ἀνδρός, φασὶ, λέγει Ἰπὶ τ' ἐξοδὸν τ' ὑδάτων. καὶ ὁ τὸν καρπὸν αὐτῆς δώσει τὴν τῆς ἡδονῆς ἐπιρροίαν, φασὶ, λέγει. καὶ τὸ φύλλον αὐτῆς ἐκ ἀπορρύησεται, ὅτι ἐκ ἐώμεν αὐτὸ χαμαὶ πεσεῖν, ἀλλὰ αὐτὶ αὐτὸ ἐοδίμεν.

Καὶ ἵνα μὴ τὰς μαρτυρίας αὐτῶν ἐν μέσῳ ἁγῶν βλάψω μᾶλλον ἢ πῶς ὠφελήσω, τέττα χάριν τὰ πολλὰ ὑπεξήσομαι. ἐπεὶ * ἂν τὰ For. τὰς πάντα παρ' αὐτοῖς κακῶς λεγόμενα ἐνταῦθα ἂν. ὡς αἰδεμένῳ διηγόρευον. τὸ γ' εἰπεῖν, φασὶ, τεθεικέναι τὴν Ραὰβ κόκκινον ἐν τῇ θυρίδι; ἐκ ἧν, φασὶ, κόκκινον, ἀλλὰ τὰ μόρια τ' γυναικείας φύσεως. καὶ τὸ κόκκινον ἅμα τ' καταμηνίων λέγει. καὶ τὸ εἰπεῖν, πίνε ὑδάτα διὰ τῶν ἀγείων, ὡς τέττα λέγει. φασὶ δ' εἶναι τὴν σάρκα διπολυμένην, καὶ μὴ ἐγειρομένην. εἶναι δ' ταύτην ἔσ' Ἀρχοντῶ. τὴν δ' διυάμιν τ' ἐν τοῖς καταμηνίοις, καὶ ἐν ταῖς γοναῖς, ψυχὴν εἶναι φασιν, ἣν συλλέγοντες ἐοδίμεν. καὶ ἅπτεσθαι ἐοδίμεν κρέα, ἢ λάχανα, ἢ ἄρτον, ἢ ἕτερον, χάριν ποιῶμεν ταῖς κτίσεσι, συλλέγοντες διὰ πάντων τ' ψυχὴν, καὶ μεταφέροντες μετ' ἐαυτῶν εἰς τὰ ἐπεράνια. διόπερ καὶ πάντων μεταλαμβάνουσι κρεῶν λέγοντες, ἵνα ἐλεήσωμεν τὸ γῆρ' ἡμῶν. φασί τε καὶ τὴν ψυχὴν εἶναι ἐν τε τοῖς ζώοις καὶ ἐν κνωδάλοις, καὶ ἰχθύσι, καὶ ὄφεσι, καὶ ἀνθρώποις ἐγκατεσπάρθαι, καὶ ἐν λαχάνοις, καὶ ἐν δένδροις, καὶ ἐν γῆνι καὶ οἱ μὲν αὐτῶν φιδωνίται καλούμενοι ἀναφέρουσι τὰς αἰσχράς αὐτῶν δυσίας τ' πορνείας, τὰς ὑφ' ἡμῶν ἐνταῦθα περιεργημένας ὀνόμασι τριακοσίοις ἐξηκονταπέντε, οἷς αὐτοὶ ἐπλασαν ἀρχόντων δῆθεν, ἐμπαίζοντες τοῖς γυναικαίοις, καὶ λέγοντες· μίγηθι μετ' ἐμῶν, ἵνα σε ἀνενέγκω πρὸς τ' ἀρχόντῳ. καθ' ἐκάστῳ δ' μίξιν ὀνομάζουσιν ἐνὸς ὀνομάτωνος βάρβαρον τ' παρ' αὐτοῖς πεπλανημένων, καὶ δῆθεν ἀρχόντῳ λέγοντες· προσφέρω μὲν σοὶ τῷ δέυνι, ἵνα προσενέγκῃς τῷ δέυνι. τῇ δ' ἄλλῃ πάλιν μίξιν ἄλλῳ ὑποτίθεντ' ὡσαύτως προσφέρω, ἵνα καὶ αὐτὸς τῷ ἄλλῳ. καὶ ἕως ἂν ἔλθῃ, μᾶλλον δὲ κατέλθῃ τριακοσίας ἐξηκονταπέντε πώσης τ' λαγνείας, καθ' ἐκάστῳ ὀνομάτι Ἰπικαλεῖ τὸ τοιοῦτον ἐραζόμενῳ. καὶ ἄρχετ' ἄλλῃ πάλιν καλεῖται διὰ τ' αὐτῶν, τὰ αὐτὰ αἰσχρὰ Ἰπικαλῶν καὶ ἐμπαίζων ταῖς ἡπατημέναις.

ὅταν ἦν εἰς τοσῶτον ἀειμὺς ὄγκον ἐλάσῃ ἐ-
πλακοσίαν τριάκοντα πλάσεων, λέγω δὴ μί-
ξεων ἀγχεῶν, καὶ ὀνομάτων τῶν παρ' αὐτῆς
πεπλασμένων, τότε λοιπὸν τολμᾷ ὁ τοιοῦ-
τος, καὶ λέγει· ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστός. ἐπεὶ δὴ
ἀνωθεν καταβέβηκα διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν
ἀρχόντων.

Τὰ δὲ τῶν μειζόνων κατ' αὐτὰς Ἀρχόντων
ὀνόματα ταῦτα εἶναι λέγουσι, πολλὰς λέγον-
τες. ὃν μὴ τῷ πρώτῳ θρανῷ εἶναι τὸν Ἰαὺ
ἀρχοντα, καὶ ὃν τῷ δευτέρῳ Φασὶν εἶναι τὸν
Σακλαῖν ἀρχοντα τῆς πορνείας, ὃν τῷ τρίτῳ
τῷ Σηθ ἀρχοντα, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ εἶναι Φα-
σι τὸν Δαδύλιν. τέταρτον γὰρ ὑποτίθενται θ-
ρανὸν, καὶ τρίτον. πέμπτον δὲ ἄλλον θρανὸν, ὃν αὖ
Φασιν εἶναι τὸν Ελωαῖον, τὸν καὶ Ἀδωναῖον. ἐν δὲ
τῷ ἑκτῷ Φασὶν εἶναι οἱ μὴ τὸν Ἰαλδαβαῶθ,
οἱ δὲ τὸν Ηλιλαῖον. ἄλλον δὲ ἑβδομον θρα-
νὸν ὑποτίθενται, ὃν αὖ λέγουσιν εἶναι τὸν Σα-
βαῶθ. ἄλλοι δὲ λέγουσιν ἑχί, ἀλλ' ὁ Ἰαλδα-
βαῶθ εἶναι ἐν τῷ ἑβδομῷ. ἐν δὲ τῷ ὄγδῳ θ-
ρανῷ τὴν Βαρεθλὰ καλεσμένην, καὶ τὸν πα-
τέρα τῶν ὅλων, καὶ Κύριον τὸν αὐτὸν αὐτο-
πάτορα, καὶ Χριστὸν ἄλλον αὐτολόχευτον καὶ
Χριστὸν τῶτον τὸν κατελθόντα, καὶ δεῖξαντα
τοῖς ἀνθρώποις ταύτην τὴν γνώσιν, ὃν καὶ
Ἰησοῦν Φασὶ μὴ εἶναι δὲ αὐτὸν ἀπὸ Μαρίας
γεχμνημῆνον, ἀλλὰ διὰ Μαρίας δεδεϊσμένον.
σάρκα δὲ αὐτὸν μὴ εἰληφέναι, ἀλλ' ἢ μόνον
δοκῆσαι εἶναι. Φασὶ δὲ τὸν Σαβαῶθ οἱ μὴ ὄντα
μορφὴν ἔχειν, οἱ δὲ χοίρεα. διόπερ ἐνετείλατο,
Φασὶ, τοῖς Ἰουδαίοις, χοίρεον μὴ ἐσθίειν. εἶναι δὲ αὐ-
τὸν ποιητὴν θρανῶν καὶ γῆς, καὶ τὸ μετ' αὐτὸν
θρανῶν καὶ Ἀγγέλων τῶν ἑαυτῶν. τὴν δὲ ψυχὴν
ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι ἐντεῦθεν, διαβαίνειν διὰ τῶν
Ἀρχόντων τῶτων, μὴ διώσασθαι ὅτι διαπε-
ράσαι, εἰ μὴ τι ἂν τὸ * γνώσεως ἐν πληρώματι
γῆς, μᾶλλον δὲ ταύτης τὴν καταγνώσεως, καὶ
ἐμφορηθεῖσα διασφάττει τῶν Ἀρχόντων καὶ τῶν ἑξ-
σιῶν τὰς χεῖρας. εἶναι ὅτι δρακοντοφῶς τῶν Ἀρχον-
τῶν κατέχοντα τὸν κόσμον τῶτον, καὶ καταπίνον-
τα μὲν τὰς ψυχὰς τὰς μὴ ἐν γνώσει ὑπαρχού-
σας, καὶ διὰ τὸ κέρκεα πάλιν ἐπιστρέφοντα εἰς τὸν
κόσμον, * κἀντεῦθεν εἰς χοίρεα καὶ εἰς ἄλλα
ζῶα, καὶ πάλιν διὰ τῶν αὐτῶν ἀναφερρομένων. εἰ
δὲ τις, Φασὶν, ἐν τῇ γνώσει γίνηται ταύτη, καὶ
συλλέξει ἑαυτὸν ἐκ τῶν κήρυκων διὰ τῶν ἐμμη-
νίων, καὶ διὰ τῶν ρύσεων τῶτων τῆς ἐπιθυμίας,

X. Majorum porro Principum nomi-
na hæc esse memorat. In supremo, in-
quiunt, orbe residet Jao. In secundo
Saclan, is qui stupris ac libidinibus præ-
est. In tertio Sethus. In quarto Daden
statuunt. Quippe quartum esse cælum
asseverant, & tertium : ac rursus quin-
tum, in quo Eloaum collocant, qui idem
& Adonæus dicitur. At sextum occupa-
re volunt alii Jaldabaoth, Elilæum alii.
Sed & septimum esse nonnulli definiunt,
cui Sabaoth insideat. Quod ab aliis ne-
gatur, qui Jaldabaoth septimam illam sta-
tionem attribuunt. In octavo Barbeloni
domicilium esse fingunt, nec non & u-
niversorum Parenti illi, qui idem Domi-
nus sit, & suimetipsius pater, quemadmo-
dum & alteri cuidam Christo, qui per se-
se sit in lucem editus. Tum verò Chri-
stum, ibidem ipsum collocant, qui de
cælo descendit, & ejusmodi Cognitionem
humano generi contulit, quem etiam
appellatum fuisse Jesum prædicant. Ve-
rum eundem negant de Maria natum, sed
per Mariam ostensum asserunt : neque
carnem aliter quam specie ipsa suscepisse.
Quod ad Sabaoth pertinet, hunc a fini-
quidam, alii porci figura constare censent.
Ob idque Judæis, ajunt, suillis carnibus
interdixerat. Hunc esse cælo terræque
conditorem, tum eorum qui consequun-
tur cælestium orbium, Angelorumque
suorum. Porro digredientem hinc ani-
mam per illos transire Principes : neque
tamen penetrare posse, nisi Cognitione
illa plenissime perfusa fuerit, vel con-
demnatione potius ; quæ quidem cumu-
lata Principum istorum ac Potestatum
manus effugiat. Addunt & hujus Mun-
di Præsidentem Draconis effigiem habere,
ab eoque animas absorberi Cognitione
illa destitutas, rursusque per caudam in
hunc mundum refundi. Ex quo dein-
ceps in porcorum aliorumque animan-
tium corpora transfusæ per eadem denuo
vestigia sursum efferantur. Quod si quis,
ajunt, ea fuerit Cognitione præditus,
seque per menstrua illa ac libidinis pro-
fusionem ex hoc mundo collegerit, eum

Gnostici
Hæresis
xxvi.

nihil hic detineri amplius, sed eos quos A diximus prætergredi Principes: & ad Sabaoth usque pervenire, atque illius proculcare caput (ita enim sacrilegè atque impudenter effutunt) indeque ad supremum illud domicilium evadere, ubi viventium mater est Barbero, quæ & ab illis Barbelo dicitur: Hanc esse animæ rationem adipiscendæ salutis. Illud verò præterea infelices illi ad fabulam adjunxerunt, eidem Sabaoth capillos esse muliebres: quod scilicet vocem illam Sabaoth Principis alicujus esse nomen arbitrentur; neque illud intelligant, ubicumque ita dicitur. *Hæc dicit Dominus Sabaoth*, non cujuscumque id esse proprium nomen, sed prædicando potius numini velut quoddam laudationis vocabulum adhiberi. Quippe Dominus Sabaoth idem Hebraicè quod exercituum significat. Et quidem ubicumque vox illa Sabaoth in veteri Testamento legitur, exercitum sonat. Itaque pro eo quod Hebraicè scriptum est, *Adonai Sabaoth*, Aquila perpetuo *Dominus exercituum* reddit. Sed isti furore atque amentia perciti ad Domini sui injuriam eum qui nunquam est inquirunt, & cum qui est re ipsa, vel semetipsos potius perdidierunt.

Sabaoth
quid sit.

Ab. 10.

Eph. 4.

Jude ca-
thol.

XI. Sunt & aliæ eorundem innumera-
biles nugæ, nec sine tædio potest omnis
istorum insania commemorari. Sed illud
prætermitti non potest: quosdam ex ho-
rum esse numero, qui ita mulierum con-
suetudine abstinent, ut seipsos manibus
suis conspurcent, iisque sædissimum libi-
dinis virus excipiant, atque eo vescantur.
Ad quod testimonium illud per summam
calumniam detorquent. *Manus istæ sup-
peditarunt non mihi solum, sed & iis qui
mecum sunt.* Item istud: *Operantes ma-
nibus propriis, ut possitis iis qui non habent
communicare.* De quibus adeo mihi com-
motus videtur in Apostolo Juda Spiritus
sanctus, hoc est in Catholica illius Epi-
stola (Judas ille porro est, qui Jacobi,
atque etiam Domini frater appellatus est)
In qua per Apostoli vocem Spiritus, in-
quam, sanctus, corruptos illos corrupto-
res esse demonstrat, ut ibidem loquitur.
*Quæ enim nesciunt ignorantes in illis capi-
untur. Quæ verò norunt, in iis tanquam mu-
ta animalia corrumpuntur.* Si quidem can-
num instar ac porcorum sua se corruptela
turpitudinis inquinant. Hoc enim modo
tam canes ac porci, quam cætera se animan-
tia corrumpunt, & profluentem e corpori-
bus suis libidinis humorem delingunt. Atque

μηκέτι ἐνταῦθα κατέχεοθαι αὐτὸν, ἀλλὰ ὑ-
περβαίνειν τὸν προσημνύμενον Ἀρχόντα. ἔρχε-
σθαι δέ, φασί, πρὸς τὸν Σαβαώθ, καὶ πατεῖν
ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἀθροεγγλῶτως βλα-
σφημῶντες, καὶ ἔτις ὑπερβαίνειν εἰς τὸ ἄνω
μέρος, ὅπερ ἡ μήτηρ τῶν ζώντων ἡ Βαρβε-
ρῶ, ἥτοι Βαρβηλαί. καὶ ἔτις τὴν ψυχὴν σώ-
ζεσθαι. ἔχειν δὲ καὶ τέρας αἰς γυναικὸς τὸν
αὐτὸν λεγῶσιν οἱ τάλανες, νομίζοντες τὸ
ὄνομα τὸ Σαβαώθ ἄρχοντά τινα εἶναι. ὅτε
εἰδότες ὅτι ὅπερ λέγει, τάδε λέγει Κύριος
Σαβαώθ, ὅτε ὄνομά τινος εἶπεν, ἀλλ' ὄνο-
μα δοξολογίας τὴν θεότητην. Σαβαώθ γὰρ
ἐρμηνεύεται διὰ τῆς Εβραϊκῆς διαλέκτου,
Κύριος τῶν δυνάμεων. ὅπερ γὰρ ἐν τῇ πα-
λαιᾷ διαθήκῃ τὸ Σαβαώθ ὄνομά ἐστι γε-
γραμμένον, διδάμιν ὑποφαίνει, ὅθεν ὁ Ἀ-
κύλας πανταχῶς τὸ Ἀδωναὶ Σαβαώθ ἐρμη-
νεύει λέγων, Κύριος στρατιῶν. ἔτοι δὲ καὶ
πάντα τρόπον ἐμμανέντες, καὶ τὰ αὐτῶν
δεσπότης τὸν μὴ ὄντα ζητῶσι, καὶ τὸν ὄντα
ὑποωλέκασιν, μᾶλλον δὲ ἐαυτοῦ ἀπώ-
λεσαν.

C

Ἀλλὰ δὲ ὅσα Φλυαρεῶσιν, ἐν οἷς περικα-
κεῖν ἐστὶ τὰ τῆς αὐτῶν μανίας λέγειν. τινὲς
δὲ ἐξ αὐτῶν γυναιξὶ μὴ πλησιάζοντες, ταῖς
ἰδίαις χερσὶ αὐτῶν ἑαυτὰς φθείρουσι, τὴν δὲ
αὐτῶν φθορὰν λαμβάνουσιν εἰς τὰς χεῖρας,
καὶ ἔτις ἐοδίσσι, χρώμενοι σεσυκοφαντη-
μένη μαρτυρία, * τὸ, αἱ χεῖρες αὐταμέπηρ-
For. τῆς
κεσαν ἔμνον ἐμοί, ἀλλὰ καὶ τοῖς συν ἐμοί.
καὶ τὸ πάλιν, * ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερ-
ze. ἐργα-
σιν, ἵνα διώκητε καὶ τοῖς μὴ ἔχουσι μετὰ δὲ
ζήμιος.
ναί. αἰς καὶ περὶ τῶν οἰμῶν ἐκινήθη τὸ ἁ-
δεωμῆ.
γιον Πνεῦμα ἐν τῇ Ἀποστόλῃ Ἰδοὺ, λέγω
D δὴ ἐν τῇ ὑπὲρ αὐτῆς γραφείῃ Καθολικῇ Ἐπι-
στολῇ. Ἰδοὺ δὲ ἐστὶν ἔτι, ὁ ἀδελφὸς Ἰακώ-
βος καὶ Κυρίως λεγόμενος. ὑπέδειξε γὰρ
αὐτὰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῆς φωνῆς Ἰδο-
δα, καὶ τὰ κτήνη φθειρομένης καὶ φθίρου-
ταις αἰς λέγει, ὅτι ὅσα μὴ οὐκ οἶδασιν ἀγνο-
ῶντες ἀλίσκονται ὅσα δὲ οἶδασιν, αἰς τὰ
ἄλογα ζῶα φθίρονται. κυνῶν γὰρ δίκην καὶ
χοίρων τῶν ἀπὸ αὐτῶν φθορὰν διπτελεῶσιν.
οἱ κύνες γὰρ καὶ οἱ χοῖροι, ἔμην ἀλλὰ καὶ ἄλ-
λα ζῶα ἔτις φθίρονται, καὶ τὸ διπτερεῖν
τὸ διὰ τῶν σωμάτων αὐτῶν ἐοδίσσι. καὶ γὰρ αἰλη-

ὥς ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα μιάνουσι, κυριό-
 τησιν ὁ ἀθετοῦσι, ἰδοῦσας δὲ βλασφημίαι.
 Μιχαὴλ δὲ ὁ Ἀρχάγγελος διαλεγόμενος
 πρὸς τὸν Διάβολον περὶ τῆς Μωϋσέως σώματος,
 οὐκ ἤνεγκε λόγον βλασφημίας, ἀλλὰ εἶ-
 πεν, Ἰπλημῆσαι σοι ὁ Κύριος. ἔτοι δὲ ὅσα
 οὐκ οἶδασιν φυσικῶς βλασφημεῖν, ὅτι τὰ
 ἅγια τῶν ἁγίων τὰ μὴ ἁγιασμένα ἡμῶν πα-
 ραδοθέντα βλασφημεῖν, εἰς ἀιχρότητα
 αὐτοὶ μετὰ πολλοῦ φόβου. καὶ ταῦτά ἐστιν ἃ ἴ-
 να καὶ τῶν Ἀποστόλων ἐτόλμησαν λέγειν,
 ὡς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος φησὶν ὥστε
 ἵνα τολμᾷ ἡμᾶς λέγειν, ποιήσωμεν τὰ
 κακά, ἵνα ἔλθῃ ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἀγαθὰ, ὧν τὸ
 κρῖμα ἐνδικόν ἐστι. πόσας δὲ ἄλλας ἀγάγοι-
 μι μαρτυρίας καὶ τῶν βλασφημῶν. ἔτι γὰρ
 οἱ ταῖς ἰδίαις χερσὶ φθειρόμενοι, ἔμνονον δὲ,
 ἀλλὰ καὶ οἱ ταῖς γυναιξὶ πλησιάζοντες, λοι-
 πὸν κόρον μὴ λαβόντες τῆς καὶ τῶν γυναι-
 κῶν πολυμιξίας εἰς ἀλλήλους ἐκκαίονται,
 ἄνδρες ἐν ἀνδράσι (καὶ τὸ γεγραμμένον)
 ἢ ἀντιμιώδιον τῆς πλάνης ἐν ἑαυτοῖς διπο-
 λαμβάνοντες. ἐξώλφει γὰρ οἱ αὐτοὶ γυρόμε-
 νοι μακαρίζουσιν ἀλλήλους, ὡς τὸ περικει-
 μένον πᾶν ἀναδεξάμενοι. ἀλλὰ καὶ ἀπα-
 τῶντες τὸ αὐτοῖς περὶ τὸν γυναικεῖον γέ-
 νος, τὸ σεσαυρευμένον ἀμαρτήμασι, καὶ ἡγμέ-
 νον ποικίλαις ἱπθυμίας, φάσκουσι ταῖς ἡπα-
 τημαῖς ὑπὸ αὐτῶν, ὅτι ἡ δεινὰ παρθένη
 ἢ τοσαῦτα ἔτη ἐφθαρμένη, καὶ φθειρημέ-
 νη καθεκάστην ἡμέραν. κόρον γὰρ οὐκ ἔχει
 παρ' αὐτοῖς ἡ λαγνεία, ἀλλ' ὅσον τις παρ'
 αὐτῆς ἀίχρετος ἀνδρῶν, τοσῶτον παρ'
 αὐτοῖς ἐπαινετός. ἐκείνας δὲ φασὶν εἶναι
 παρθένας, τὰς μηδέποτε ἐν κοσμητῇ μίξει
 γάμου καὶ φύσιν τῆς σωτηρίας γυμνῶν,
 ἕως καταβολῆς σπέρματος, ἀλλὰ μιγνυμέ-
 νας μὲν αἰεὶ, καὶ πορνεύσας, περὶ δὲ τῆς ἀπαρ-
 τήτου τὴν ἡδονὴν ἀφισώσας τὸν πορνῶ-
 ποιὸν αὐτῶν τὴν κοινωνίαν φθορέα, καὶ λαμ-
 βανύσας τὴν φθειρημένην ἀιχρότητα εἰς
 ἐδωδὴν, ὡς καὶ τὸ ὅμοιον τῆς Σηλῶμ περὶ τὴν
 Θάμαρ κακοτροπίας, ἀλλὰ διὰ παρθενίας τὴν
 τέχνην ταύτην ἐπανεξημῶν, τῆς φθίρεσθαι
 μὴ, μὴ ὑποδέχεσθαι δὲ τῆς φθορᾶς τὴν
 μίξιν καὶ τὴν διπόρροϊαν. βλασφημεῖσι δὲ
 ἔμνονον τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Μωϋσέα, καὶ
 τὸν Ἠλίαν, καὶ πάντα τὸν χορὸν τῶν Προφη-

illi revera carnem suam erumpente velut Gnostici.
 per somnium fluxione commaculant: do- Hæresis
 minationem autem spernunt, majestatem xxvi.
 autem blasphemant. At Michael Archange-
 lus cum Diabolo disputans, de Moyfi corpore,
 blasphemiam sermonem non tulit; sed dixit:
 Increpet te Dominus. Hi autem quæcum-
 que ignorant naturaliter blasphemant;
 dum Sacrosanctis illis mysteriis, quæ cum
 sanctissimis religionibus nobiscum com-
 municantur contumeliosè illudunt, &
 ad spurcissimam flagitiosissimamque libi-
 dinem convertunt. Hæc sunt quæ ad-
 versus Apostolos effutire sunt ausi: quem-
 admodum Beatus Apostolus scribit. Adeo Rom. 3.
 ut quidam hæc à nobis dici jactare aude-
 ant; Faciamus mala, ut eveniant bona;
 quorum justum est judicium. Quam verò
 multa testimonia suppetunt, quæ contra
 blasphemos illos in medium afferre possi-
 mus! Sed illi qui suis ipsi manibus ab-
 ominandam libidinem exercent, qui cum
 mulieribus se conuniscunt, assiduo ulla-
 rum usu nequaquam exsatiati, in semet-
 ipsos exardescunt, viri, inquam in viros, Rom. 1.
 sicut scriptum est, mercedem erroris sui in
 semetipsis recipientes. Etenim perdit
 profligatiqve homines beatos se invicem
 prædicant, tanquam præcipuum quiddam
 facinus ac singulare susceperint. Quin-
 etiam mulierculis quas sibi morigeras ha-
 bent, illudentes, Mulierculis, inquam, 2. Tim. 3. 6.
 onustis peccatis, ac multiplicibus cupidi-
 tatibus abductis, identidem narrant:
 Hanc, quam videlicet nominant, esse
 virginem; cum ante multos jam annos
 vitiata fuerit, ac quotidie constupretur.
 Apud illos quippe satietas libidinis nulla.
 & quo fœdiora quisque perpetraverit, eo
 majori omnium laude ac prædicatione ce-
 lebratur. Virgines porro illas appellant,
 quæ nunquam legitimo nuptiarum usu,
 ac naturali illâ consuetudine ita perfun-
 ctæ sunt, ut infusum semen exciperent,
 sed quæ licet assiduè se stupris flagitiisque
 contaminent, tamen antequam libido
 omnis impleatur perditissimum suum il-
 lum admissarium excutiant, illasque quas
 diximus turpissimas sordes ad vefcen-
 dum excipiunt. In quo immane illud
 horrendumque Sellomi cum Thamare Gen. 38.
 facinus imitantur, utpote quæ servan-
 dæ virginitatis artificium illud suscepe-
 rint, ut cum assiduè corrumpantur,
 nullam tamen ex ea corruptela infusio-
 nem seminis admittant. Neque verò aut
 Abraam, duntaxat, aut Moysen at-
 que Eliam, adeoque Prophetas omnes

Gnostici.
Hæresis
xxvi.

Gnostico-
rum fabu-
la de Za-
charia.

sed & Deum ipsum à quo sunt electi con-
tumeliosè traducunt.

XII. Infinita porrò penes illos sunt
supposititia atque impudenter conficta
monimenta. Cujusmodi est qui De proge-
nie Mariæ liber inscribitur, in quo hor-
ribilia quædam ac detestanda illorum di-
cta continentur. Velut inter alia: eam
Zachariæ necis in Templo causam ex-
titisse, quòd cum visum quoddam illi es-
set oblatum, idque præ metu significare
vellet, os ei primo præclusum sit. Vide-
rat autem, inquit, cum incensi hora
suffiret, asini figura stantem hominem, ac
cum egredi vellet, itaque proloqui; Væ
vobis, quem enim tandem adoratis? ab
eo qui in templo intus apparuit oris illi
ne efferre posset, usus interclusus est:
Post autem ubi vox eidem est restituta,
atque hoc in Judæos arcanum evulgavit
ab illis interfectus est. Hæc, inquit,
Zachariæ mortis occasio fuit. Addunt
eandem illam ob causam jussum à Le-
gislatore Pontificem tintinnabula gestas-
se, ut quoties ad functionem suam ob-
eundam ingrederetur, crepitaculorum
streptu is, qui adorabatur admonitus se-
se è medio subtraheret, ne cum larva il-
la ac turpi effigie deprehenderetur. E-
nimverò stolidum illud stultissimorum
hominum commentum cum ad convin-
cendum perfacile est, tum risu ac ludibrio
dignum. Etenim si is erat omnino,
cui hæc sacra faciebant, aspectabilis; oc-
cultari minimè poterat: si occultari pe-
nitius poterat, non jam erat aspectabilis.
Quod item alio modo contra eosdem ur-
geri potest. Si enim videri poterat, cor-
pus utique erat, non spiritus: sin fuisse
spiritum dixerint, non inter ea censend-
us erit, quæ discerni oculis possunt. Quid
igitur attinebat eum qui oculorum sensu
percipi nequivit illo tintinnabulorum so-
nitu fugæ suæ, latebræque censulere?
Cum enim id natura insitum haberet, ut
videri non posset, profectò nisi vellet à
nemine videretur. Quod verò esset ab
aliquo conspectus, non illud necessitate
contingeret, quali eum in lucem & aper-
tum natura produxisset, sed indulgen-
tia quædam potius; neque ita ut subito
metu, atque ex improvviso præterque expe-
ctationem, suppresso illo sonitu, palam se
videndum præberet. Ita omni ex parte falsa
illorum atque ementita ratio concidit. Sed
alia quædam plurima sunt, quæ nugatoriè
atque inaniter jactare solent. Atqui neque illicò est interfectus Zacharias; & post ortum Joannis

τῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν τὸν ἐκλεξάμενον
αὐτὸς.

Ἀλλὰ δὲ μυρία παρ' αὐτοῖς πεπλασμέ-
να γραφεῖα τετόλμηται. γράφει μὲν ὅτι Μα-
ρίας βιβλίον τί φασιν εἶναι, ἐν ᾧ δεινὰ τε
καὶ ὀλέθρεια ὑποβάλλοντες τινὰ ἐκείσε λέ-
γουσιν. ἐκ τούτων γάρ, φασιν, τὸν Ζαχαρίαν
ἀπεκτανθῆναι ἐν τῷ ναῷ, ἐπειδὴ, φασιν, ὁπλα-
σίαν ἐώρκακε, καὶ διὰ τῆς φόβου δέλων εἶ-
πεν τῷ ὁπλασίαν, ἀπεφράγη τὸ στόμα. εἶ-
δε γάρ, φασιν, ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς θυμιάμα-
τός τινὰ, ὡς ἐθυμία, ἄνθρωπον ἐσῶτα ὄντα
μορφῇ ἔχοντα. καὶ ἐξελθόντος, φασί, καὶ
φελόντος εἶπεν, καὶ ὑμῖν, τίνι προσωπι-
τε; ἀπέφραξεν αὐτὸ τὸ στόμα ὁ ὀφθαλμὸς αὐ-
τῷ ἔνδον ἐν τῷ ναῷ, ἵνα μὴ διώχεται λαλή-
σαι. ὅτε ὁ ἡγοίγη τὸ στόμα αὐτοῦ ἵνα λαλήσῃ,
τότε ἀπεκάλυψεν αὐτοῖς, καὶ ἀπέκτειναν
αὐτόν. καὶ ὅτως, φασιν, ἀπέθανε Ζαχα-
ρίας. διὰ τούτου ὁ ἱερεὺς ὑπ' αὐτῶν τῶν νομο-
θετήσαντων προσωπία φασιν ἔχειν κώ-
δωνας, ὡς ὅταν εἰσέρχεται ἱερατεῦσαι τὸν
κτύπον ἀκῶν τῶν κωδῶνων, κρύπτεται ὁ
προσωπικὸς, ἵνα μὴ φωραθῇ τὸ * ἐν χειρὶ δαλ-
μαλίκων τῆς μορφῆς αὐτοῦ προσωπον. πικρὸν.
ἐστὶ δὲ τὸ πᾶν τὸ διηθείας αὐτῶν ἐπιτήδευ-
μα δι' ἐλέγκον καὶ χμεύης ἐμπλεον. εἰ γὰρ
ἦν ὅλως ὁρατός ὁ ἱερεὺς γὰρ, καὶ δὲ κρυ-
βῆναι ἠδυνάτο. εἰ δὲ ὅλως κρυβῆναι ἠδυνάτο,
ἐκείνῃ ἦν ὁρατός. καὶ ἐτέρως πάλιν πρὸς
αὐτοὺς ῥητέον, ὅτι εἰ ὁρατός ἦν, σῶμα ἄρα
ἦν, καὶ σῶμα ἦν πνεῦμα; εἰ δὲ πνεῦμα ἦν, ἐκέ-
ν ἐν ὁρατοῖς ἐξετάζεται. πῶς ἐν τῷ σῶμα ἐν
ὁρατοῖς ἐξελεξάμενον, διὰ τῆς κτύπου τῶν
κωδῶνων τῆς αὐτοῦ συζολῆς προσωποῖτο. ἔ-
χον γὰρ τὸ ἀόρατον καὶ φύσιν, σῶμα ἂν ὡπλάνετο;
εἰ μὴ ἤθελεν. εἰ δὲ καὶ ὡφθη δὲ, ἐκείνῃ κα-
τὰ ἀνάγκην ἐφαίνετο, τῆς φύσεως αὐτοῦ ἀ-
γῶσης εἰς τὸ φαίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ χάριν, &
φόβον καὶ πρὸς τὴν ψυχὴν πρὸς προσωποῖαν ἀνευ
κτύπου, εἰς τὸ δῆλον καθισθῆναι τὸ αὐτοῦ ὁπλα-
σίαν. καὶ ὅτως κατὰ πάντα τρόπον διέπεσεν ὁ
αὐτῶν ψευδὴς καὶ προσωποποιημένος λόγος. καὶ
πολλὰ ἐστὶν ἄλλα, ἃ λέγουσι ληρώδῃ. καὶ τοίγχε
τῶν Ζαχαρίαν μὴ διπλοῦν θέντων ἐν θυμῷ, ἀλλὰ
καὶ διπλοῦν θέντων ἡμέρας μὲν τῶν ἱωάννη

Atqui neque illicò est interfectus Zacharias; & post ortum Joannis

γῆνησιν, καὶ θεωρητὶςαντ' ὡς τῷ Ιω-
αννᾷ, καὶ ὡς τῆς παρθένιας Κυρίας, καὶ ἐν-
σάρκῃ γῆνήσεως διὰ τῆς ἁγίας παρθένιας Μα-
ρίας διὰ Πνεύματος ἁγίου, ὡς λέγει καὶ σὺ
παιδίον Προφῆτης ὑψίστη κληθήσῃ. θεω-
πορίῃ γὰρ ὡς ὡς ὡς ὡς Κυρίας ἐτοιμάσαι
ὁδὸς αὐτῇ, ἵππευσαι καρδίας πατέρων ἱπ-
τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει, καὶ τὰ ἐ-
ξῆς. πόσα δὲ ἀλλὰ ἐς εἰπεῖν ὡς τῶν αὐτῶν
ψευδογγορίας, καὶ τῶν αὐτῶν μισμῶν.

Οἱ δὲ Λευῖται παρ' αὐτοῖς καλῶμενοι, ὅ
μισογονταί γυναιξίν, ἀλλὰ ἀλλήλοις μισογον-
ταί. καὶ ἑτοί εἰσιν οἱ θεωρητῆες παρ' αὐ-
τοῖς δὴθεν, καὶ ἐπαινετοί. καταγελάσωσι δὲ λοι-
πὸν τῶν τὴν πολιτείαν ἀσκούντων, καὶ ἀγνέ-
αν, καὶ παρθενίαν, ὡς εἰς μάτῳ τὸν κά-
ματον ἀναδεδεγμένων. θεωροῦμεν δὲ εἰς
ὄνομα Φιλίππου τῷ ἁγίῳ μαθητῷ Εὐαγγέ-
λιον πεπλασμένον, ὅτι φησὶν, ἀπεκάλυ-
ψέ μοι ὁ Κύριος, τί τῷ ψυχῇ δὲ λέγει
ἐν τῷ ἀνιέναι εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ πῶς ἐκά-
στη τῶν ἄνω διωάμεων ἀποκρίνεσθαι. ὅτι ἐπέ-
γνων ἐμαυτὴν, φησὶ, καὶ σιωέλεξα ἐμαυ-
τὴν πανταχοθεν, καὶ οὐκ ἔσπευξα τέκνα τῷ
Αρχόντι, ἀλλὰ ἐξερρίζωσα τὰς ρίζας αὐτῇ,
καὶ σιωέλεξα τὰ μέλη τὰ διεσκορπισμένα,
καὶ οἶδά σε τίς εἰ. ἐγὼ γάρ, φησὶ, τῶν ἄ-
νωθ' ἐν εἰμι. καὶ ὅτως, φησὶν, ἀπολύεται.
ἐὰν δὲ, φησὶν, ἀρεθῇ γῆνησας υἱόν, κατ-
έχεται κάτω, ἕως ἂν τὰ ἴδια τέκνα διωθῇ
ἀναλαβεῖν, καὶ ἀνελκύσαι εἰς ἑαυτήν. καὶ
ταῦτά ἐστι τὰ ληρώδη αὐτῶν, καὶ μυθώδη.
ὡς καὶ ὡς τῷ ἁγίῳ Ηλία ὁμιῶσι βλασ-
φημεῖν καὶ λέγειν, ὅτι φησὶν, ὅτε ἀνελήφθη,
κατεβλήθη πάλιν εἰς τὸν κόσμον. ἤλθε γάρ,
φησὶ, μία δαίμων, καὶ ἐκράτησε, καὶ εἶπεν
αὐτῷ, ὅτι πᾶς πορδὴ; ἔχω γὰρ τέκνα διὰ σε,
καὶ ὅς διώσας ἀνελθεῖν, καὶ ὡς ἀφῆναι
τὰ τέκνα σε. καὶ, φησὶ, λέγει πόθεν ἔχεις
τέκνα ἀπ' ἐμῶν, καὶ ἐγὼ ἡμῶν ἐν ἀγνείᾳ; λέ-
γει, φησὶ ναί, ὅτε ἐνυπνίῳ ἐνυπνιαζόμενος
πολλὰκις ἐν τῇ ἀπὸρροίᾳ τῶν σωμάτων ἐκένω-
θης, ἐγὼ ἡμῶν ἢ μεταλαβῶσα διὰ σε τὰ
σπέρματα, καὶ γῆνωσά σοι ὅς. πολλὴ ὁ μω-
ρία τῶν ταῦτα λεγόντων. πῶς γὰρ διώσας
δαίμων πνεῦμα ὃν ἀκάθαρτον καὶ ἀσώματον,
σωμάτων μεταλαμβάνει; εἰ γὰρ διὰ σωμά-
των μεταλαμβάνει καὶ νύσκει, οὐκέτι ἐστὶ πνεῦ-

Adhuc vixit, deqve eo, ac de Christi ad-Gnostici.
ventu, & ejusdem secundum carnem per Hæresis
Spiritus sanctum ē beata Virgine Maria xxvi.
generatione vaticinatus est his verbis :
Et tu puer Prophetā altissimi vocaberis : Luc. i.
præbīs enim ante faciem Domini parare vi-
as ejus ; ad convertenda corda patrum in
filios & inobsequentes ad prudentiam, &c.
Quanta verò ad eorum mendacia convin-
cenda, contraqve abominandam illam li-
bidinem à nobis afferri possunt !

XIII. Atqve ut de illorum Levitis, sic enim Gnostico-
appellant, nonnihil dicamus : isti non cum rum Levi-
mulieribus, sed secum invicem miscentur ;
aē scilicet præcipua inter illos dignitate ac
laude commendantur. Tum verò eos
omnes derident, qvi Monasticum vitæ ge-
nus amplexi sunt, aut castitatem virgini-
tatemqve profitentur, qvòd frustra id sibi
molestiæ ac laboris imponant. Præterea
Evangelium qvoddam sub Philippi san-
ctissimi Christi discipuli nomine circum-
ferunt, in qvo ista narrantur. Mihi, in-
quit, Dominus aperuit, qvibus anima ver-
bis uti cum in cælum ascendit, ac qvemad-
modum unicuiqve cælestium Virtutum re-
spondere debeat. Nimirum : Ego me ipsam
agnovi, atqve undiqvæqve collegi : neqve
Principi filios genui, sed ejus radices extirpa-
vi, ac dissipata membra in unum coëgi ; teqve
C adeo qvi sis novi : sum enim ē cælestium
numero. Atqve hoc modo, inqviunt,
illa dimittitur. Sin autem sobolem pro-
pagasse reperitur, tandiu infra detinetur,
donec filios suos recipere potuerit, & ad
semetipsam attrahere. Hæ sunt nugæ
illorum ac somnia. Velut etiam illa
sunt, qvæ in sanctum Eliam execrandæ
cujusdam plena contumeliæ prædicare
non verentur : Eum cū in cælum eve-
ctus esset rursus in hunc mundum fuisse
dejectum. Venit enim (inqviunt) ē nu-
mero fœminarum Dæmonum una, qvæ
illum superavit. Et qvò tu tandem dixit?
Ego enim à te liberos habeo : Neqve
sursum evolare potes, atqve hic tuos re-
linquere. Ad hæc respondente Elia :
Et undenam de me filios illos habuisti,
cū ego castimoniam perpetuo servave-
rim ? Sanè, inquit illa. Cū enim in
somnia effusione seminis sæpe corpus ex-
haurires, ego abs te illud excepi, tibiqve
filios peperī. Qvàm verò ab illis ineptè
istā dicuntur ! Qvòmodo enim Dæmon
impurus expertqve corporis spiritus de
corporibus participare qvidpiam potest ?
Nam si à corporibus ei communicatur
aliquid ut pariat, corpus erit non spi-

Gnostici. ritus. Si corpus est, quomodo fugere
 Heretis oculorum conspectum aut spiritus esse
 xxvi. poterit? Sed & illorum absurda cumprimis
 stoliditas est, cum illud ex Epistola
 Judæ testimonium, quo eorum error
 convincitur, ad hujus ipsius patrocinium
 accommodant, *In somnis*, inquit, *carnem*
maculant, dominationem autem spernunt,
majestatem autem blasphemant. Verum
 beatus Judas Domini frater non de iis lo-
 quitur, qui per insomnium fluxione ve-
 nerecia contaminantur. Statim quippe
 subjungit, ostenditque de ejusmodi se
 somniantibus loqui, qui sermones suos
 velut in somnis, non expectati ac vigi-
 lantes instituunt. Siquidem & de Hiero-
 solymitanis doctoribus Isaias ita loqui-
 tur: *Omnes canos muti non valentes la-*
trare, somniantes in cubili, & cetera.
 Quod idem in hac Judæ Epistola decla-
 ratur his verbis, *somniantes cubile, quæ*
nesciunt dicentes. Ubi de dormientum
 insomniis minimè se loqui velle demon-
 strat, sed de falsis illorum Tragœdiis ac
 nugis, quas sic tanquam in somnis, nec fir-
 mo & constanti animo pronunciant,

1. Tim. 5.

XIV. Enimverò pudet me omnia il-
 lorum arcana detegere? Solius enim est
 Dei profundissimam hanc tanti foetoris
 voraginem obstruere. Quamobrem ab
 eo loco digrediar, hoc unum ab omni-
 um moderatore Deo postulans, ne quis
 in illud coenum demergatur; neve ani-
 mum meum foedissima hæc impuritatis
 labes inficiat. Primum enim Apostolus
 Paulus omnes istiusmodi nequitiae radices
 excidit, cum de junioribus viduis ista præ-
 scribit. *Viduas*, inquit, *adulescentes*
de vita: cum enim luxuriatæ fuerint in Chri-
sto, nubere volunt, habentes damnatio-
nem, quia primam fidem irritam fecerunt.
Nubant igitur, & filios procreent, matres
familias sunt. Cum ergo procreare li-
 beros, ac familiæ præesse jubeat Apostolus,
 isti verò à susceptione liberorum abhorre-
 ant, planè hoc à venenato serpente, pessi-
 maque disciplina facinus profectum est.
 Dum enim libidinum suarum voluptati
 succumbunt, certas sibi perpetratorum
 flagitiorum occasiones arcessunt, quo ef-
 frænatae suæ cupiditati ac luxuriæ satisfaciant.
 Sanè illa omnia ne commemorari quid-
 em oportebat, neque ullam eorum in scri-
 ptis extare memoriam, sed tanquam mor-
 tui cadaver foetidi, ac pestiferi cujusdam
 afflatus in sepulcrum abjici, ne vel auditu
 ipso mortalium generi perniciem afferret.

μα, ἀλλὰ σῶμα. σῶμα ὃ ὄν, πῶς ἐστὶν ἀόρα-
 τόν καὶ πνεῦμα; καὶ πολλὴ ἀτοπία τῆς αὐ-
 τῶν μαρτυρίας. βέβλονται γὰρ τὴν κατ' αὐ-
 τῶν μαρτυρίαν τὴν ἀπὸ τῆς Ἐπιστολῆς τῆς Ἰσ-
 δα μᾶλλον εἰς ἐαυτῶν δὴθεν ἐπάγεσθαι, ἐν
 τῇ λέγειν, καὶ οἱ μὲν ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα
 μὲν μαινέσσι, κυριότητῃ δὲ ἀθετεῖσι. δόξας δὲ
 βλασφημῶσι. σὺ κεῖπε δὲ ὁ μακάριος Ἰσίδας
 ἀδελφὸς τῆς Κυρίας, ὡς ἐνυπνιαζομένων ἐν
 σώμασιν. διὸ γὰρ ὁ Ἐπιφάνης καὶ δεικνύει, ὅτι
 περὶ τῶν ἐνυπνιαζομένων λέγει, τῶν λαλόν-
 των ὡς δὲ ὄντων τὰ αὐτῶν ῥήματα, καὶ σὺ
 ἀνανήψῃ γρηγορήσεως λογισμῶν. καὶ γὰρ καὶ
 περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ διδασκαλῶν λέγει
 Ἡσαΐας πάντες κύνες ἐνεοὶ καὶ δυνάμεις ὑ-
 λακτεῖν, ἐνυπνιαζόμενοι κοίτῃ, καὶ τὰ ἐξῆς.
 καὶ ὡς δὲ ἐν τῇ τῆς Ἰσδα Ἐπιστολῇ δεικνύσει
 λέγων. ἐνυπνιαζόμενοι κοίτην, ἀλλὰ οἶδας
 λέγοντες. καὶ ἔδειξεν ὅτι καὶ περὶ τῶν ἐνυπνια-
 σεως λέγει τῆς ὑπνῶν, ἀλλὰ περὶ τῆς μυθώ-
 δος αὐτῶν τραγωδίας καὶ ληρολογίας, ὡς
 διὰ ὑπνῶν λεγομένης, καὶ σὺ ἀπὸ ἐρρωμένης
 διανοίας.

Περικακῶ δὲ ὡς ἀληθῶς τὰ πάντα ἐξε-
 C πτεῖν. Θεὸς γὰρ ἐστὶ μόνος ἀποκλείσαι τὸν βυ-
 θόν τῆς δυσοδοίας ταύτης. καὶ παρελθού-
 σαι ἐκ τῆς τόπης, ἀξιάμενος τῇ παμβασι-
 λεῖ Θεῷ, μηδὲν εἰς τὸν βόρεον ἐγκατα-
 παλῶναι, μηδὲ ἐμπαῖς τὴν ἐννοίαν μετα-
 λαβεῖν τῆς δυσώδους ἀκαθαρσίας. πρῶτον
 μὲν γὰρ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐκκόπτει αὐ-
 τῶν πᾶσαν ῥίζαν τῆς κακίας, περὶ χρηστῶν νεω-
 τέρων ὡς ἀγγέλλων χήρας, Φησὶν, νεωτέρας
 παραιτῶ. μὴ γὰρ τὸ καταστρωπῶσαι τὴν Χει-
 ρῶν, γαμεῖν θέλῃσιν, ἔχουσαι κρέμα, ὅτι τὴν
 πρῶτην πίσιν ἡθέτησαν, ἀλλὰ γαμείτωσαν,
 D τεκνοποιεῖτωσαν, οἰκοδεσποτεῖτωσαν. εἰ δὲ
 ὁ Ἀπόστολος λέγει, τεκνογονεῖν, οἰκοδε-
 σποτεῖν, ἐπεὶ δὲ παρατῆνται τὴν τεκνογονίαν,
 ὅφρα εἰς κακῆς διδασκαλίας τὸ ἔπιχει-
 ρημα. ἡτῶμενοι γὰρ τῇ ἡδονῇ τῆς πορνείας,
 ἔπινοῦσιν ἐαυτοῖς ἀκαθαρσίας πορναίαις,
 ὅπως δόξωσι πληροφροῦν τὴν ἐαυτῶν ἀσέλ-
 γειαν καὶ εἶναι μὲν ἀληθῶς ταῦτα μῆτε λέ-
 γεσθαι, μῆτε ἐν συντάγμασι καταξίεσθαι
 γράφεσθαι. θάπτεσθαι δὲ ὡς νεκρὸν τινα
 ὀδωδῶτα, καὶ λοιμώδη ἀποφροῦν πνέοντα, ἵνα
 μὴ καὶ δι' αἰκῆς λυμηνῆται ὡς ἀνθρώπους.
 καὶ εἰ

Gnostici. Beata sterilis, incoïnqvinata, quæ nescivit
Hære. 15 torum in delicto, & spado, qui non opera-
xxvi. tus est manibus suis iniquitatem; ut vel
Sap. 3. ea voce illam quam fabulis suis com-
mendare, ac manibus exercere solent
fœditatem, præcideret.

XVI. Quam multa proponi alia pos-
sunt! ut cum Apostolus ita loquitur:
1. Cor. 7. 34. Mulier innupta, & virgo sollicita est de iis, quæ
sunt Domini, quomodo placeat Domino.

Hoc autem idcirco dicit, quod non per-
functoriè commendandæ castitatis po-
testas esset à Spiritu sancto commissa.

Tum verò de iis qui honestis nuptiis illi-
gati sunt ita disputat: Honorabile connu-
bium, & torus immaculatus: fornicatores
autem, & adulteros judicabit Dominus.

Præterea contra eosdem exclamat ad Ro-
manos, scribens, & eorum qui in ejusmodi
flagitiis volutantur turpitudinem dete-
githis verbis. Nam & famina eorum im-
mutaverunt naturalem usum in eum usum,

Rom. 1. qui est contra naturam. Tum de maribus
subjicit: Masculi in masculos turpitudi-
nem operantes. Præterea in Epistola ad
Timotheum de iisdem ita loquitur: Quod

2. Tim. 3. 3. in novissimis diebus instabunt tempora pe-
riculosa. Et erunt homines voluptatum ma-
gis amatores quam Dei. Et rursus: Prohi-
bentium nubere, abstinere à cibis: cauteria-
tam habentium suam conscientiam. Ex eo

videlicet quod castè matrimonio conjun-
gi, ac prolem suscipere prohibent, arden-
te interim illorum conscientia; dum assi-
duis in scortationibus, corruptelisque ver-
santur; ac procreatione sobolis interdi-
cunt. Nam quod ad illud attinet, quod isti

sacrificium vocant, lutulentum quiddam
& impurum, jam tum olim à Propheta de-
monstratum est, serpentis esse carnem, non
Domini. Absit. Sic, enim loquitur: Contri-

psal. 73. visti capita Draconis, & dedisti eum e-
scam populis Aethiopum. Sanè enim serpenti-
næ cujusdam escæ genus est illorum abo-
minanda superstitio: iidemque Aethiopes

illi sunt scelerum suorum nigrore defor-
mati, qui ejusmodi ritus nunc Dæmonis
Jovis, olim præstigiatoris, qui & frustra à
nonnullis habetur Deus, religioso cultu

celebrant. Siquidem hæreses universæ
Gentilium de Græcorum fabulis ea collegerunt, ex
fabulis or- 16. quibus novam sibi erroris sectam condi-
derunt, cum ea deteriore alium ad sen-
sum transtulissent. Nam & à Poëtis Me-
tin (quam prudentiam appellare possis)

filiam suam absorbens introductus est
Clementis Jupiter. Nemo porro infantem absor-
locus. beat; quemadmodum sanctus Clemens ait,

Μακαρία γείρα ἡ ἀμίαντος, ἥ ἵς ἐκ ἐγνώ-
κοίτην ἐν πῶσι πῶματι· καὶ ἀνέχου, ὅς ἐκ
εἰργάσατο χερσὶν ἀνόμημα· ἵνα πῶσι κόψῃ καὶ
τὰ διὰ τῆς μύθου αὐτῶν ἐν χερσὶν ἀίχρα βλα-
ψήματα.

Πόσα δὲ ἄλλα ἐστὶν εἰπεῖν, ὡς τῆς Απο-
στόλου λέγοντος· ἡ μὲν ἀγαμέμνων καὶ ἡ παρ-
θεν· μεμινῶ τὰ τῆς Κυρίου, πῶς δέξεται

τῷ Κυρίῳ. τὸ τοῦτο δὲ φησὶ δείξαι τὴν ἀγνείαν
ἐν ἀληθείᾳ ἐν τῇ ἀγίᾳ πνεύματι· Ἰπ-
πυπόμηνος· & παρέργως. ἔπειτα δὲ περὶ τῶν

τὸν γάμον ἔχοντων τὸν σεμνὸν λέγει· τί-
μιος ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, πόρ-
νης δὲ καὶ μοχλὸς κενεῖ ὁ Θεός. ἀλλὰ καὶ

κατ' αὐτῶν ἐκδοῖ, γράφων Ῥωμαίοις τὰ
αἰχρὰ διποκαλύπτων, τῶν τὰς κακοπραγί-
ας ἐργαζομένων, λέγων· αἱ τε γὰρ θή-
λειαι αὐτῶν μετέλλαξαν τὴν φυσικὴν

χρησιν εἰς τὴν πῶσι φύσιν. καὶ περὶ τῶν
ἀρρένων, ὅτι ἀρρένες ἐν ἀρρεσὶ τὴν αἰχρημο-
σιῶν κατεργαζόμενοι. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ

πρὸς Τιμόθεον Ἰππολύτου περὶ τῶν λέγει
ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνεθήσονται καὶ ῥοι χα-
λεποί. ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι Φιλήδονοι,

μᾶλλον ἢ Φιλόθεοι. καὶ πάλιν, κωλύοντων γα-
μέων, ἀπέχεσθαι βρωμάτων κεκαυτηριασμέ-
νων τὴν σωείδωσιν, ὅτι τὸ μὲν γαμῆν μὴ

σωφροσύνης, καὶ τεκνογονεῖν κωλύουσι, κα-
τόμνοι δὲ εἰσι τῇ σωείδωσει, λαγνεύοντες
μὲν καὶ φθειρόμενοι, κωλύοντες δὲ τεκνο-
γονεῖν. καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ παρ' αὐτοῖς λε-
γομένη θυσία βορβορώδης τις ἔσα ἦδη. καὶ

ἀπὸ τῶν ἀνέκαθεν διὰ τῆς Προφῆτου ὑποδεί-
κνυται ὅφως ἔσα σὰρξ, καὶ ἐχὶ τῆς Κυρίου,
μὴ γνοῖτο, λέγοντος· ἔτι· ὅτι σὺ σωείδει-
ψας τὰς κεφαλὰς τῶν δράκοντος, καὶ ἔδω-
κας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοσι.

βρῶ-
μα γὰρ ὡς ἀληθῶς ὅφως ἡ τῶν μυστῶν
θησκεία. καὶ Αἰθίοπες μεμελανομένοι τῇ

ἀμαρτίᾳ, οἱ ταύτῃ τὴν τελετὴν τῆς νύκτος
δαίμονος Διός, πάλιν δὲ γόητος, τῆς πα-
ρα τοῖς Θεοῖς μάτην νενομισμένης τελευτῆς.

ἐκ γὰρ Ἑλληνικῶν μύθων πᾶσαι αἱ αἰρέσεις
συνάξασα ἑαυταῖς τὴν πλάνην κατέβαλον,

μεταποιήσασα εἰς ἄλλαν διάνοιαν χείρονα.
παρεσφύρασι γὰρ οἱ ποιηταὶ τὸν Δία τῇ Μη-
τιν θυγατέρα ἑαυτῶν καταπύοντα. βρέφους δὲ

ἐκ αὐτῶν καταπίοι, ὡς καὶ ὁ ἅγιος Κλήμης

καταγελῶν τὸ τὸ Θεῶν τὴν Ελλήνων ἀρχαρχ-
γίας εἶπεν· ὅτι τὴν Μῆτιν καταπιῶν, ἐχὶ
βρέφους ἡδυνάτο καταπιεῖν, ἀλλὰ τὴν γονὴν
τὴν ἰδίαν.

Τὶ δὲ ἕτερον εἶποιμι; ἢ πῶς ἀποσείσομαι
τὸν πηλώδη τέτον πόνον; βελόμην μὲν
εἶπεν, καὶ μὴ βελόμην, ἀναγκαζόμε-
νός δέ, ἵνα μὴ δοξῶ τι τῶν ὄντων ὡς κρύ-
πτειν. καὶ φοβέμην, ἵνα μὴ ἀποκαλύπτων
τὰ θειὰ αὐτῶν ἢ χράνῃ, ἢ πλήξῃ, εἰς
τὸ ὡς ἐργάσατο ὡς τὰ τέτα ὅσα ἀπαγομέ-
νης ἡδονῆς καὶ ἡπιδυμίας ἐποτρύνω.
ὁμοίως ἐγὼ μὲν ἀδῶ εἶμι, καὶ πᾶσα ἡ
τῆς ἀγίας Καθολικῆς Εκκλησίας ἐλπίς,
καὶ πάντες οἱ τέτω τῷ γράμματι ἐντυγχά-
νοντες ἀπὸ τῆς τοιαύτης τῆς Διαβόλου ὑ-
ποπορεῖας καὶ κακομηχανίας· εἰ γὰρ θε-
λήσει λέγειν τὰ ἄλλα τὰ παρ' αὐτοῖς λε-
γόμενα καὶ γινόμενα ὅσα ἐστὶ τοιαῦτα καὶ
τοσαῦτα, καὶ τέτων ἐτι μείζονα καὶ ἐλάτ-
τω, θελήσω δὲ καὶ ὡς Φάρμακον ἰάσεως
ἀλεξήτειον ἀντιδότων δίκην πρὸς ἐκά-
στῳ λέξιν ἀντιθεῖναι, εἰς πολὺ ὄγκον
ἐλάσω τῆς σωτάξεως τὴν πραγματείαν.
ταῦτα γὰρ τῇ Αἰρέσει, ἡπιδόθητοι, καὶ
αὐτοῖς ὡς ἐτύχον. ἐκ σώματος δὲ τῶν ταύ-
τη ἡπιδουμένων φύσει αὐτὰ αὐτοῦ ὡς ὡ-
πῶς ἐννήθημι. γυναικες δὲ ἔτω ἡπατη-
μέναι ὁ μόνον τὴν λαλίαν ταύτην ἡμῖν ὡς
ἔτειναν, καὶ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἀπεκάλυψαν,
ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Αἰγυπτίαν ἐκείνην τὴν
τῆς Αρχιμαγείρας τὴν ὀλετήριον καὶ μοχθη-
ραν, καὶ αὐταὶ ἀδουρογλώτῳ τόλμῃ κατε-
σπᾶσαι ἡμᾶς ἐν τῇ νεᾷ ἡμῶν ἡλικία ὅρε-
χθεῖσαι ἐπεχείρουν. ἀλλὰ ὁ τότε συμῶσα-
σας τῷ ἀγίῳ Ἰωσήφ, καὶ ἡμῖν παρέστη. καὶ
τὸ ἐκείνον ἐκεῖ ρυσάμενον ἡπικεκλημένοι οἱ
ἀνάξιοι καὶ ἀνίκανοι, ἐλεηθέντες ἢ ἀποδράν-
τες τὰς ὀλετήριους αὐτῶν χεῖρας, Θεῷ τῷ
παναγίῳ ὕμνον ᾄσαντες, ἡδυνήθημεν καὶ
αὐτοὶ λέγειν, τὸ, ᾄσαμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδο-
ξως ὃν δεδόξασαι, ἵππου καὶ ἀναβάτην
ἐρρίψεν εἰς θάλασσαν. ὃν ὁμοία δυνάμει
τῆς ἐκείνης δικαιοσύνης, ἀλλὰ σενάγμῳ
τῷ πρὸς * τῷ Θεῷ ἐλεηθέντες ἐσώθημεν.
ὁνειδίζομεν ὃν ὑπ' αὐτῶν τῶν ὀλετηρίων
γυναικῶν, καταγελαῖμι ἐγὼ, ὡς ὑπέφαινον
αἱ τοιαῦται ἀλλήλαις ἡπικώπῃσαι δὴθεν.

For. τ
Θεόν.

A cum Deorum qui à Græcis coluntur tur-
pitudinem deridet. Quod enim devoraf-
se Metin dicitur, non de infante ullo, sed
de proprio semine par est intelligi.

Gnostici.
Hæresis
xxvi.

XVII. Quid jam aliud deinceps elo-
quar? aut quomodo cœnosam hanc dispu-
tationem abjiciam? cum & velim, & no-
lim unâ dicere, ac quædam dicendi neces-
sitate constringar, ne quid eorum quæ in-
sunt revera dissimulasse videar; & illud ve-
rear tamen, ne illorum detestandis flagitiis
patetactis, quænam aut inficiam, aut ex-
timulem, & ad illa curiosius indaganda fa-
ces iis subjiciam, qui voluptatum ac cu-
piditatum illecebris abducuntur. Sed
nihilominus ab ejusmodi Dæmonis satu
& improbitate tam ego, quàm sanctæ at-
que Catholicæ Ecclesiæ spes omnis, ac
quisquis in hoc nostrum opus inciderit,
integer, inviolatusque servetur. Quod
sicætera, quæ ab illis dicuntur aut fiunt
quanta sunt, atque ejusmodi, qualia jam
commemoravimus, aut iis etiam majora,
vel minora, complecti voluero, & ad sin-
gulas voces salubre quoddam medica-
mentum, velut depellendi mali causâ
comparatum remedium adhibuero, in
inmensam molem susceptum opus ex-
curret. Nam & nos, carissimi, in illam
Hæresin incurrimus, & ex ipsomet eo-
rum, qui hanc propriè & ex instituto tra-
ctant, ore ac magisterio didicimus. Ad
id verò comparatæ, deceptæque mulie-
res non solum istiusmodi nobis sermones
injecerunt: sed insuper Ægyptiæ illius
perditæ ac nequissimæ mulieris instar,
quæ coquorum Principis uxor erat, pe-
tulanæ nos conatu detrahere tum, cum
florenti adhuc ætate essemus, aggressæ
sunt. Verum is qui sanctissimo Iosepho
tum adstetit, nobis quoque adfuit, &
hunc ipsum, qui illum eo periculo libe-
ravit implorantes, licet indigni ac tanto
beneficio impares essemus, ejusdem be-
nignitate ac misericordia perniciosas il-
larum manus effugimus, ac sanctissimo
Deo gratulatorium carmen cecinimus,
ut id usurpare merito possentus: *Cantemus*
Domino, gloriose enim magnificatus est, e-
quum est ascensorem dejecit in mare. Neque
enim similiter ut ille Patriarcha, vi qua-
dam virtutis ac justitiæ nostræ, sed fuso
ad Deum gemitu ejus sumus misera-
tione servati. Cum etiam mihi pestes
illæ per ludibrium exprobrarent, ac se-
cum invicem illudentes ita loquerentur.

Epiphani-
us à Gno-
sticis ten-
tatum.

Gen. 39.

Exod. 15.

Gnostici. Hunc juvenem servare non potuimus, A
Hæresis sed in manibus Principis perire livimus.
xxvi. Nam quæ forma inter illas liberaliore
est, semetipsam velut escam atque ille-
cebram obiicit, ut, quos in fraudem ipsa
pellexerit, non eos profligare ac perdere,
sed eripere dicatur. Unde & deformi-
bus elegantiores identidem exprobrare
solent: Ego sum, inquit, vas electum,
quæ errore circumventos extrahere pos-
sum: quod tu facere nequivisti. Et
erant sanè quæ tum his verborum blan-
dimentis ac lenociniis utebantur corporis
quo ad peccandum abutebantur venustâ
cumprimis specie; sed animo quem con-
sceleratum gerebant omni Dæmonis tur-
pitudine deformata. Sed misericors
Deus ab illarum improbitate nos eri-
puit: adeo ut postquam istorum libros
perlegimus, & ad veritatis cognitionem
animum adjecimus, nec abducti, vel
eorum illecebris capti sumus, sed effu-
gimus tandem, mox ad Episcopos, qui
in illo loco erant, deferre studuerimus,
& eorum hæcenus ignota nomina in
Ecclesia detegere. Ex quo factum est,
ut lxxx ferè capita exulare iussa ab Io-
lio spinisque suis repurgatam urbem re-
liquerint.

XVIII. Quamobrem si quis quod
initio polliciti sumus memoria repetat,
fortasse institutum nostrum approbabit,
quod ita præfati sumus, quæ ad illas
sectas attinent nos partim usu ac con-
suetudine didicisse, partim ex moni-
mentis accepisse, partim fide dignorum
hominum, qui rei veritatem indicare
possent, narratione ac testimonio fuisse
perdoctos. Itaque pro eo quod præ nobis
ferimus veritatis studio prætermittere
hunc locum nolimus: sed ostendimus
unam illam ex iis Hæresibus esse, quarum
usum habuimus; de qua certi exploratique
aliquid asserre possemus: non ex eo quod
gesserimus ipsi: avertat hoc à nobis Deus:
sed ex eo quod ab iis accuratè didicimus,
qui illam nobis persuadere frustra volue-
runt, & conceptam de nostro exitio spem
penitus abjecerunt; cum insidiæ omnes
ac fraudes, quas ad infelicis animæ nostræ
perniciem tam ipsi, quam qui in illis inest
Diabolus machinati fuerant, irritæ atque
inanes extitissent, ut hoc à Davide di-
ctum accommodatissimè usurpare pos-
simus. *Sagitta parvulorum factæ sunt*
psal. 63. plaga eorum, &c. Tum illud: Con-
psal. 7. 17. verterunt labor eorum in caput ipsorum.

ὅτι σὺκ ἠδυνήθημεν σῶσαι τὸν νεανίσκον, ἀλ-
λὰ ἀφήκαμεν αὐτὸν ἐν χερσὶ τῶ Ἀρχόντου
Διπολλύου. ἐπειδὴ πῦρ ἢ τις αὐτῶν ἀμορφο-
τέρω εἴη δέλεαρ ὥστε αὐτὴν προτίθηναι,
ὥστε δι' αὐτῆς εὖ ἡπατημύνης ἀντὶ τῶ
Διπολλύου, σώζειν ἑπιφηνίζειν. καὶ ὁνει-
δῶ λοιπὸν τῶν ἀμορφῶν γίνεται πῶς τῶν
ἀμορφοτέρων. ὅτι ἐγὼ, φησι, σκευὸς εἰμι
ἐκλογῆς διωαμύνης σώζειν εὖ ἀπατωμέ-
νης, σὺ δὲ σὺκ ἰχυσας. ἦσαν μὲν γὰρ αἱ τὸν
ἀγῶγιμον μῦθον τῶτον ὑφηγούμεναι τῇ μορ-
φῇ τῆς αὐτῶν πώσεως διωρασιπότηται,
πῶ δὲ νῶ τῆς αὐτῶν μοχθηρίας τὴν πᾶσαν
τῶ Διαβόλου ἀμορφίαν κερτημύνας. ἀλλὰ
ὁ ἐλεήμων Θεὸς τῆς μοχθηρίας αὐτῶν ἡμᾶς
ἐρρύσατο, ὥστε μετὰ τὸ ἀναγνῶναι ἡμᾶς
αὐτῶν τὰς βίβλους, καὶ ἑπισῆσαι τὸν νῦν
τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μὴ σωμαπαχθῆναι, δο-
δράσαι τε καὶ μὴ δελεασθῆναι, τὸ τιμω-
καῦτα ἐπαυδάσαμεν καὶ τοῖς Ἐπισκόποις
τοῖς ἐν τῇ τόπῳ ἐκείνῳ αὐτοῦ ὑποδείξαι,
καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κεκρυμ-
μύνα φωρᾶσαι, καὶ εὖ αὐτοῦ ἀπελα-
θῆναι τῆς πόλεως, ὀνόματα πᾶσι πε-
ρὶ ὀγδοήκοντα, καὶ τὴν πόλιν τῆς αὐτῶν
ζιζανιώδους ὕλης καὶ ἀκατωδούς καθα-
ρίσαι.

Μνημονεύσας δὲ ἵς τῆς ἀνω ἡμῶν ὑπο-
χέσεως, τάχα καὶ ἐπαυέσειεν, ὡς ἡμῶν
παραγγειλάντων, ὅτι τισὶν αὐτῶν παρετύ-
χομεν, τινὰ δὲ διὰ συγγραμμάτων ἐγνώκα-
μεν, τινὰ δὲ δι' ἐνηχησέων τε καὶ μαρτυ-
ρίων ἀξιολύτων ἀνδρῶν, διωαμύνης ἡμῶν τῇ
ἀληθείᾳ ὑποδεικνύου. ὡς καὶ ἐνταῦθα Φι-
λαλήθως εἶχ' ὑπεβέβηκαμεν τὸ τόπον, ἀλλὰ
ἐδείξαμεν ὡς μία ἐστὶν αὕτη τῇ ἡμῶν περὶ
τῶν Αἰρέσεων. καὶ σαφῶς πᾶσι ταύτης
ἠδυνήθημεν λέγειν, ἐξ ὧν, μὴ γνῶσθε, ἢ
πράξαντες, ἀλλὰ μεμαθηκότες ἀκρίτως
πῶς τῇ ἡμᾶς εἰς τῶτο πειθόντων, καὶ μὴ κατι-
χυσάντων, ἀλλὰ τῇ αὐτῶν ἐλπίδι τῇ εἰς ἡμᾶς
ἀπωλείας δοτολεσάντων, καὶ μὴ ἑπιτυχόντων
σκοπῆς τῇ τῇ τάλαναν ἡμῶν ψυχῇ ἑπι-
χειρημένης ὑπ' αὐτῶν τε καὶ ἐν αὐτοῖς Δια-
βόλου συσκευῆς, ὡς καὶ σωμαδὰ ἡμᾶς λέγειν
τῶ ἀγιωτάτω Δαβίδ' ὅτι βέλη τηπίων ἐγε-
νήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ ὅτι
ἑπιστρέψῃ ὁ πόντος αὐτῶν εἰς κεφαλὴν αὐτῶν,

καὶ ἡ ἀδικία αὐτῶν ἐπὶ κορυφὴν αὐτῶν καταβήσεται. ὡς ἔν τετυχόντες, καὶ δποδράντες, καὶ ἀναγνόντες, καὶ γνόντες, καὶ καταγνόντες, σωθέντες δὲ ὑπερβεβήκαμεν, ἔγω καὶ σε τὸν ἀναγινώσκοντα παρκαλεῖμεν, ἀναγνόντα καὶ καταγνόντα

F. τέτων. * τῷ ὑπερβῆναι, εἰς τὸ μὴ ἐμπεσεῖν ἐν τῷ ἰῷ τῆς τῶν ἐρπετῶν τέτων μοχθηρίας. ἀλλ' εἰ καὶ ποτε τυτύχοις τισὶ τῶν ἀπὸ τῆς ὀφιδώδους ταύτης χολῆς, διθύς τὸ ξύλον ἀναλαβὼν τὸ διὰ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ἐτοιμασθῆναι, ἐν ᾧ ὁ Κύριος ἡμῶν προσεπάγη Χριστός, καὶ τῆς κεφαλῆς τῷ ὀφεί, διθύς λαβὼν ἑποῖς, ὅτι Χριστός ἐσαύρωται ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπογραμμὸν ἡμῶν ὑπολιμ

B πάντων σωτηρίας, ὅτι σὺ ἂν ἐσαυρῆτο, εἰ μὴ σάρκα ἔχει. σάρκα δὲ ἔχων, καὶ σαυρωθεὶς, ἐσαύρωσεν ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας. πίστις ἔχομαι τῆς ἀληθείας, καὶ ἔχ ὑπάγομαι πλάνη τῇ * νωθεῖα τῷ ὀφεί, καὶ παρκαλεῖσθαι τῆς αὐτῆς διδασκαλίας.

Vide an
rethorice
lius sit.

Λοιπὸν ταύτην παρελθὼν, ἀγαπητὴ, ἐφεξῆς βαδίσαι ἐπὶ τὰς ἄλλας τραχείας τρίβας, ἔχ ἵνα βαδίσω, ἀλλ' ἵνα ἀπὸ μήκοθεν ὑποδείξω τοῖς βελομένοις τὰ τραχύτερα μὲν ἐπιγινώσκουσιν, φεύγειν δὲ διὰ τὴν σενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ τῆς φερέσης εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ καταλιμπάνειν τὴν πλατείαν, καὶ διερχώμεν, καὶ ἀκινδυνώδη, καὶ προσκομιμάτων ἐμπλεῶν ὁδὸν βορβορώδη, καὶ ἀσελγείας καὶ πορνείας ἐμπεπλησμένην, ἧς πορνείας καὶ ἀσελγείας τὸ ὅμοιον ἐστὶν ἰδεῖν ἐν τῷ ἐρπετῷ τῷ δεινοτάτῳ, ᾧ ἐπέθεντο τὸ ὄνομα ἀπειρώδινον ἔχιδναν οἱ παλαιοί. ἔστι γὰρ τῆς τοιαύτης ἐχίδνης ἡ φύσις, ὁμοία τῆς τέτων μοχθηρίας. διὰ γὰρ τῆς ἀνδρείας φύσεως ἡ γυναικείας τὴν ἀχρότητα ἐπιτελόντες, ταύτῃ ἀπαγορεύουσι τὴν τῶν σπερμάτων καταβολήν, ἀφανίζοντες τὴν ἐκ Θεοῦ τοῖς κτίσμασι γυναικείῳ τεκνογονίαν, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος Φησὶ τὴν γὰρ ἀνὴμιότητα ἣν ἔδει τὴν πλάνης ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες, καὶ τὰ ἐξῆς. ἔγω γάρ, φησι, τὴν ἀπειρώδινον ἔχιδναν θελχθεῖσαν τῷ πάθει τῆς ἐπιθυμίας, τὴν τε θήλειαν πρὸς τὸν ἄρρενα, καὶ τὸν ἄρρενα πρὸς τὴν θήλειαν, παρκαλεῖσθαι μὴ ὁμῶς, διὰ τῷ σώματι χαμῶσης τῆς θηλείας τὸν ἄρρενα τὴν κεφαλὴν εἰσβάλλειν.

A *Es iniquitas eorum in verticem ipsorum de-* Gnostici.
scendet. Igitur quemadmodum sic nos Hæresis
in illorum errorem incurrimus, ut illius xxvi.
noxam effugeremus, eumque simulatque
legimus ac cognovimus damnantes; sal-
vi atque incolumes prætergressi sumus:
ita te quisquis es qui ista legis hortamur,
ut lecta pariter ac damnata transilias, ne
in serpentum ejusmodi velut improbita-
tis quoddam virus incidas. Ac si quando
forsitan ex hac serpentum schola quem-
piam offenderis, subito lignum illud
quod nobis à Domino comparatum est,
& in quo Christus affixus est, contra ser-
pentis caput arripiens, ita loquere. Chri-
stus nostra est in Cruce caussa suspensus,
& formam nostræ salutis expressam ac
delineatam reliquit. Quod nisi carnem
habuisset, nunquam esset suffixus. Eo
verò quòd carne præditus & affixus est
cruci, nostra simul peccata defixit. Equi-
dem veritari per fidem inhæreo, nec
tardissimi serpentis errore vel ejus doctri-
næ libilis abduci me patior.

XIX. Sed nunc Hæresi illa præ-
termissa deinceps, carissimi; ad præru-
ptas alias vias ac salebrosas me confe-
ram, non ut iter per illas faciam: sed
ut eminus iis commonstrem, qui aspe-
ritates illas cognoscere, & ad arctam
illam angustamque viam, quæ ad æter-
nam vitam perducit, confugere volue-
rint, latam verò ac spatiosam aliam re-
linquere, quæ spinis intercepta, & of-
fendiculis impedita, cœno obsita, &
libidinibus ac flagitiis omnibus est re-
ferta. Cujus quidem impuditiæ, ac
libidinis similitudinem refert genus il-
lud serpentis atrocissimum, cui *partus*
expertis viperæ nomen vetustas indidit.
Hujus enim natura illorum nequitia
quàm simillima est: qui cum masculis
aut feminis turpitudinem patrant, se-
men infundere prohibent, insitamque
creatis rebus à Deo propagandorum
vim foetuum extinguunt. Unde & Apo-
stolus ita scripsit: *Mercedem quam oportet* Rom. i. 27.
erroris sui in seipsis recipientes, &c.
Sic enim ferunt: partus expertem illam
viperam titillante libidinis voluptate
marem simul ac fœminam inter se com-
misceri, ac per os congregi. Hiantes si-
quidem fœmina, marem caput inferere.

Carpocrati.
Hæresis
xxvii.]

Illam præ libidinis suavitate caput hujus abscindere; exhaustoque quod ex ore destillat veneno factum, maris ac foemina par in utero gerere. Id ubi creverit, cum nullum quo in lucem erumpat exitum reperit, maternum latus pertundere, itaque cum utriusque parentis interitu nasci. Inde partus expertem cognominari. Est verò præ cæteris dira serpentibus ac formidabilis, quæ intra sese marem enecat, atque ore ipso fecunditatem excipit. Huic porro gemina infana illa Hæresis est, cujus nos capite, ac corpore, ejusque fœtu omni vitæ baculo contritis, ad alias transeamus, implorata numinis ope, cui honor & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

Α ἐκείνης ὅ παῖς συγχεθείσης ἀποτέμνῃ τὰ κεφαλῶν, καὶ ὅπως τὸ ἀπὸ τοῦ σώματος σαλάξαντα ἰὸν καὶ ἀπιῶσαν ἐν ἑαυτῇ, ἐκφυγεῖν μὴ τοῖς ζεύγους ἀρρενὸς θηλυ. ὅπως ζεύγους ἀνδρῶν ἐν τῇ κοιλίᾳ, καὶ μὴ ἔχον πόθεν γνησθῆναι, τὴ πλευρὰν τῆ μητρὸς τιτρώσκειν, καὶ ὅπως γυνᾶς, ὥστε ἀπολέσθαι τὸν τε τῶν πατέρων καὶ τῆ μητρός. διὸς ἀπειρώδινον αὐτῇ ἐπέθεντο ὄνομα, ὅτι ὠδίνων ἐπειράται. ὁμῶς καὶ Φοβερά πᾶς πάντα τὰ ἐρεπτα τυγχάνει, ἐν ἑαυτῇ τὸν * ἀφανισμόν ἐξεργασμένη, καὶ διὰ σώματος τὰ ἀχρεώτητα ἀπολαμβάνουσα. ἥ ἔοικεν αὐτῇ ἡ Φρονοβλαβὴς αἵρεσις, ἥς τὸ κεφαλῶν καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς γεγεννημένα ἐν αὐτῇ σιωπῇ πάντες τῶν ζώων τῆ ζωῆς, τὰς ἐτέρας διασκοπεῖν φροδῶντες, Θεὸν δρωγόν Ἰπικαλῶμενοι, ὡς τιμὴ καὶ κράτος εἰς αἰῶνας αἰώνων, ἀμήν.

CONTRA CARPOCRASIUS,
quæ est Hæresis VII, vel XXVII.

ΚΑΤΑ ΚΑΡΠΟΚΡΑΣΙΩΝ,
ἐβδόμη, ἢ καὶ εἰκοτὴ ἐβδόμη.

I. SECUNDUM hos alius quidam Carpocras exiit, qui ex mendaci ingenio suo propriam quandam ac nefariam sectam excogitavit, & omnibus morum fuit pravitate deterior. Hæc enim Hæresis ex omnium erroribus effloruit: Simonis, inquam, & Menandri, Saturnili, ac Basilidæ, & Nicolai, adeoque Carpocratis ipsius, tum Valentini, à quo propagata illa perperam dicta cognitio, quæ Gnosticorum nomen suis omnibus affinxit: indidemque Gnostici illi, de quibus proximè disputavimus, Catagnostici potius, hoc est Damnares appellandi.

Carpocratis error.

II. Sed ut ad Carpocratem redeam, is supremum quidem Principum unum asserit, eundemque Parentem omnium, & incognitum, nec ullo nomine significatum perinde ut cæteri, studet asserere. Mundum verò & quæ mundo continentur ab Angelis esse facta, qui incognito illo parente longè inferiore dignitatis ordinem tenent. Eos verò statuit ab suprema Virtute deficientes Mundum istum fabricasse. Jesum porro Dominum nostrum à Josepho genitum, uti cæteri mortales ex viri mulierisque semine procreantur. Hunc qui nihil omnino reliquis ab hominibus differret, vitæ solum genere, ac temperantia, & virtute, ac justitia præstitisse. Sed cum firmiori vegetiorique quàm alii homi-

ΚΑΡΠΟΚΡΑΣ τις ἕτερος γίνεται, συστήσας ἑαυτῷ ἀδελφεὸν διδασκαλίαν τὸν Φευδωνύμην ἀπὸ γνώμης, χειρῶνας πάντων ὅτων πρόπας κεκτημένη. ἐκ πάντων γὰρ τῶν Σίμωνος τε καὶ Μενάνδρου, Σαδουρίου τε καὶ Βασιλείου, καὶ Νικολάου, καὶ ἀπὸ τῶν Καρποκράτων, ἐτι ὅ ἐκ τοῦ Φάσεως ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΟΥ, ἢ τῆς Φευδωνύμου γνώσεως ἐφύη αἵρεσις, ἥ τις Γνωστικὴς ὅς αὐτῆς ὀνόμασεν, ἀφ' ἧς οἱ Γνωστικοὶ ἤδη μοι δεδήλωνται, καὶ ἀγνωστικοὶ ὄντες τὸν πρόπον.

Οὗτος ὅ παλιν ἄνω μὴ μίαν ἀρχὴν λέγει, καὶ πατέρας τῶν ὅλων, καὶ ἀγνοῶν, καὶ ἀκατονόματον, ἴσα τοῖς ἄλλοις εἰσαγὰν βελόμην. τὸν ὅ κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ Ἀγγελῶν γεγενῆσθαι, τῶν πολλῶν ὑπὸ τῶν πατέρων τῶν ἀγνώστων ὑποβεβηκότων. τῶν γὰρ λέγει ἀποστάντας ἀπὸ τῶν ἀνω δυνάμεως, ὅτων τὸν κόσμον πεποιημένα. Ἰησοῦν ὅ τὸ Κύριον ἡμῶν ἀπὸ Ἰωσήφ λέγει γεγενῆσθαι, κατὰ πάντας καὶ πάντες ἀνθρώποις ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἐγγενῆσθαι. εἶναι ὅ αὐτὸν ὁμοῖον τοῖς πᾶσι, βίῳ ὅ διενέμωχέναι, σωφροσύνῃ τε καὶ δικαιοσύνῃ καὶ βίῳ δικαιοσύνης. ἐπεὶ δὲ Φησιν, αὐτὸν ἔχει ψυχῇ πᾶσι ὅς ἄλλους ἀνθρώπους.

Carpocrasii.
Hæresis
xxvii.
Magica
artibus
additi
sunt.

si reperiri aliqua possit, quæ majorem quam Iesus contemptum suscipiat, ea ipsi demum antecellet.

III. Caterum detestandæ disciplinæ hujus alumni horribilium ac teterrimorum facinorum varia genera moliuntur. Nam & maleficas artes exercent, & ad machinanda quælibet, veneficia & cantiones excogitarunt, velut ad philtrea & amoris illecebras: imò etiam familiares sibi quosdam Dæmones alliciunt, ut multiplicibus iis præstigiis summam sibi, ut ajunt, in omnia potestatem vindicent, ac quod cuique libuerit, & quodcumque agere in animum induxerit, id ipsum audeat suscipere. Hoc autem eo consilio faciunt, quod, uti miserandum in modum decepti sunt, certò sibi persuadeant, per tot tamque diversa facinora mundi fabricatoribus Angelis, omnibusque quæ in mundo sunt prostratis ac contemptis, illorum se non mundi, sed fabularum potius artificum potestatem transgredi; quo cœlestem libertatem obtineant, & sursum aspirare atque evolare possint. Quod hominum genus ad Ecclesiæ Dei probum & offendiculum adornasse ac submisisse Satanas videtur: quippe qui Christianorum sibi nomen indiderint, ut propter illos offensæ nationes ab sanctæ Dei Ecclesiæ utilitate abhorreant, nuntiataque veritatem ob immania illorum facinora, & incredibilem nequitiam repudient, ut, inquam, frequentibus illorum sceleribus animadversis, eos quoque qui è sancta Dei Ecclesia sunt tales esse sibi persuadeant, atque ita ab verissima Dei, uti diximus, doctrina aures avertant; aut certè paucorum improbitate conspecta in universos eadem maledicta coniiciant. Atque ea demum causa est, cur plerique Gentilium, ubicumque istius sectæ homines deprehenderint, nullam nobiscum velint neque dati acceptique, neque consilii, neque audiendi divini verbi societatem conjungere, ac ne aures quidem præbere sustineant; usque adeo nefariis illorum flagitiis consternati, ac deterri sunt.

IV. Porro isti in luxu atque delictis assidue versantur, nihilque non ad corporum voluptatem ac jucunditatem suscipiunt: neque ad nos penitus accedunt, nisi fortè ut imbecilles animos ad impia sua dogmata pelliciant. Neque enim alia re nobis similes sunt, quam quòd solo Christiani nomine gloriantur, ut ementiti hujus vocabuli specie improbitatem suam exercent. Sed Horum

ὅτις πάλιν διωθήσῃ ὑπὲρ τὸ Ἰησοῦν κατὰ φρο-
νῆσιν, διαφωρώτερον ἔσται αὐτοῖς.

Ἐπιχρήσιν δὲ οἱ τῆς ἀθεμιτῆς ταύτης χο-
λῆς παντοίας ὑπὸ χειρὸς δεινῶν ἔργων καὶ οὐλε-
τηρίων. μαγεία γὰρ παρ' αὐτοῖς ὑπενόηται,
ἐπιβάς τε διαφώρας πρὸς πᾶσαν μηχανὴν
ἐφύρατο, πρὸς φίλτρα καὶ ἀγωγία. καὶ
μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ παρέδρας δαίμονας εἰς αὐτοὺς
ὑποσώπωνται, εἰς τὸ διὰ πολλῆς μαγικῆς
ἐν ἐξουσίᾳ μεγάλη πάντων, φασὶ, κυριεύειν,
ὧν τε αὖ ἐθέλοι ἕκαστος, καὶ ἡ πρᾶξις ὑπὸ
χειρὸς τολμήσει, δὴ δὲν εἰς αὐτοὺς ἐξαπατῶν-
τες, πρὸς πληροφориάν τῆς τετυφλωμένης
αὐτῶν διανοίας, ὅτι αἱ τοιαῦται ἐφχειρήσας
κατιχύσασθαι διὰ τῶν τοσούτων πρᾶξεων, καὶ
καταφρονήσασθαι τῶν κοσμοποιῶν Ἀγγέλων,
καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὑπερβαίνοντι τῶν
αὐτῶν μυθοποιῶν, καὶ ὅτι αὖ εἰποὶ κοσμο-
ποιῶν, ἐξουσίαν, ὅπως αὖ τὸ ἄνω ἐλευθερίαν
ἀσπάζονται, καὶ τὴν ἄνω πῆσιν κτήσαντο.
εἰσὶ δὲ ἐκ τῆς Σατανᾶ παρεσκευασμένοι, καὶ
προδεδωμένοι εἰς ὄνειδος καὶ σκάνδαλον
τῆς τῆς Θεοῦ ἐκκλησίας. ἐπέθεντο γὰρ εἰς αὐτοὺς
ὑπὸ κληρονομίαν, πρὸς τὸ σκανδαλίζεσθαι
τὰ ἔθνη δι' αὐτῶν, καὶ ἀποστρέφειν τὸ
ἀγίας τῆς Θεοῦ ἐκκλησίας ὠφέλειαν, καὶ τὸ
ἀληθινὸν κήρυγμα διὰ τῆς ἐκείνων ἀθεμι-
τηγίας, καὶ ἀνεκᾶς κακοπραγίας, εἰς
τὸ τὰ ἔθνη κατανοῶντα αὐτῶν τὰ ἐπάλλη-
λα ἔργα τῶν ἀθεμιτηγῶν, νομίσαντα καὶ
τοὺς τῆς ἀγίας τῆς Θεοῦ ἐκκλησίας τοιούτους
εἶναι, ἀποστρέφειν, ὡς καὶ προεῖπον τὸ ἀκοῇ
ἀπὸ τῆς Θεοῦ καὶ ἀληθείαν διδασκαλίας, ἢ
καὶ ὁρῶντάς τινας πάντως ὁμοίως βλασφη-
μεῖν. καὶ τούτοις ἕνεκα οἱ πλείους τῶν ἔθνων,
ὥς δ' αὖ ἰδοῦσι τοιούτους, ὅτε ὑπὸ κοινωνίᾳ
ἡμῶν προσφύονται ληψοδοσίας, ἢ γνώμης,
ἢ ἀκοῆς λόγους φεῖν, ὅτε τὴν ἀκοῇ ἐν-
θέασιν, ἐπὶ πυρμύσιν ἀπὸ τῆς ἀθεμιτῆς ἀνοσιε-
ργίας.

Εἰσὶ δὲ ἐν ἀσωτίᾳ διατελόντες ἔθνη, καὶ
πάντες ἐν ἐραζόμενοι πρὸς ἀπάθειαν σωμά-
των, ἡμῶν δὲ ὅλως σὺν ἐγγίζοντες, εἰ μὴ ἡ ἀρετὴ
πρὸς τὸ δελεᾶσαι ψυχὰς ἀσηκίους ἐν τῇ
αὐτῶν κακοδιδασκαλίᾳ. εἰς ὃ δὲν γὰρ ἡμῶν ὁ-
μοίον, ἢ μόνον ὀνόματι καλεῖσθαι σεμνύνον,
ὅπως διὰ τῆς ὀνόματος τῆς ὑπὸ πλάσας τὰ
ἐαυτῶν κακίας ἐργάσαντο. τὸ δὲ κῆμα τούτων

καὶ τὸ γεγραμμένον ἐνδικόν ἐστιν, ὡς ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ Ἀπόστολος ἔφη· διὰ γὰρ τὰς κακὰς αὐτῶν πράξεις τὸ ἀνταπόδομα δοθῆσεται αὐτοῖς. ἀδεῶς γὰρ τὴν αὐτῶν εἰς οἷσιν ἐκδεδωκότες, πάθειν ἡδονῶν μυρίων ἐως οὗ ὥστε δεδώκασιν. Φασὶ γὰρ, ὅτι ὅσα νομίζεται ὥστε ἀνθρώποις κακὰ εἶναι, καὶ κακὰ ὑπάρχει, ἀλλὰ φύσει καλὰ. ἔδεν γὰρ εἶσι φύσει κακόν. τοῖς δ' ἀνθρώποις νομίζεται εἶναι Φαῦλα. καὶ ταῦτα πάντα εἰάν τις πράξῃ ἐν τῇ μιᾷ ταύτῃ παρουσίᾳ; σκέτι μετενσωματῆται αὐτῇ ἡ ψυχὴ, εἰς τὸ πάλιν ἀντικαταβληθῆναι, ἀλλὰ ὑπὸ ἐν ποιήσασα πάντα πράξιν, ἀπαλλαγῆσεται ἐλευθερωθεῖσα, καὶ μηκέτι χρεωστῶσα τι τῶν ὡς πᾶξιν ἐν τῷ κόσμῳ. ποῖαν δὲ πᾶξιν εἰπεῖν, δεῖα πάλιν, μὴ βορβόρος διήκην κεκαλυμμένον ὅχετον δοποκαλύψω, καὶ τισὶ δόξω λοιμώδης δυσοδομίας ἐργάζεσθαι τὴν ἐμφορήσιν. ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ πρὸς ἐξ ἀληθείας συνεχόμεθα, τὰ ὥστε τοῖς ἡπατημένοις δοποκαλύψαι, σεμνότερον εἰπεῖν τε, καὶ τὴν ἀληθείας μὴ ἔξω βαινεν ἐμαυτὸν καταναγκάσω. τί δὲ ἄλλο τι πᾶσαν ἀρρήτην γίαν καὶ ἀθέμιτον πράξιν, ἣν καὶ θεμιτὸν ἐπὶ σώματι φέρειν, ἔτοι πράττῃσι; καὶ πάντων ἐν ἀνδροδασίῳ, καὶ λαγνιεσέων ὁμιλιῶν ὡς γυναικας, ἐνέκασω μέλει σώματι, μαγείας τε καὶ φαρμακείας καὶ εἰδωλολατρίας ἐκτελῶντες. καὶ τὰς εἶναι φασὶν ἐργασίαν δοποδύσεως τὴν ἐν τῷ σώματι ὁφθαλμμάτων εἰς τὸ μηκέτι ἐγκαλεῖσθαι, ἢ μέλλειν τι πράξεως ἐργὸν ἀπατεῖσθαι, καὶ τὰς ἐνεκα μὴ δοπορέφεισθαι τὴν ψυχὴν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν, καὶ πάλιν εἰς μετενσωμάτωσιν καὶ μεταγλισμὸν χωρεῖν.

Οὕτως γὰρ ἔχει τὰ αὐτῶν σιντάγματα, ὡς ἀναγνόντα τὸ σινετὸν θαυμάζειν καὶ ἐκπλήττεισθαι, καὶ ἀπιστεῖν εἰ ταῦτα ἔτις ὑπὸ ἀνθρώπων γινώσκεται, καὶ μόνον τὸ καθ' ἡμᾶς πόλιν κατοικούντων, ἀλλὰ καὶ τὴν θηρῶν καὶ ὁμοίων θηρῶν καὶ κτιώεσι, καὶ χεδὸν εἰπεῖν τὰ κυνῶν καὶ ὠνῶν πράττειν ὁλμώντων. Φασὶ γὰρ, δεῖ πάντως πᾶσαν χεῖρ τῶν ποιῶν, ἵνα μὴ ἐξελεῖσθαι καὶ ὑσερήσασθαι τινὲς ἐργα, τὰς ἐνεκα καταστροφῶσιν εἰς σώματα πά-

Autiscriptum est, *judicium legitimum est*, id quod Paulus Apostolus tradidit. Si quidem propter abominanda ipsorum facta, Hæresis merces illis consentanea reddetur. Nam cum animum suum rapi libidinis impetu ac furore permiserint, in infinita sese voluptatum genera præcipientes committunt. Ita enim disputant: Quæ ab hominibus mala judicantur, ea minime mala esse, sed honesta naturâ, Nihil enim natura malum est: sed ab hominibus duntaxat prava censentur. Quæ si quis omnia in hac una præsentī vita perfecit, ejus anima non amplius in alia corpora transfunditur, ut in hanc lucem denuo procreetur: sed omni actionum genere perfuncta, libera atque immunis abscedet, cum nullius adhuc in hoc mundo debito actionis obligetur. Cujusmodi verò actionem intelligant rursus explicare vereor, ne velut opertum cœcum, ita graveolentem hanc cloacam aperiam, ac pestiferæ cujusdam exhalationis ac foetoris occasionem quibusdam videar præbuisse. Sed nihilominus, cum me veritas ipsa quodammodo cogat, ut hoc errore laborantium hominum arcana patefaciam, eam mihi necessitatem imponam, ut & honestioribus ea verbis enarrem, & à rei veritate nequaquam abhorream. Quid igitur isti aliud præter execrandum illud ac detestabile flagitium committunt, quod ne sermone quidem exprimere licet, hoc est præposteram marium consuetudinem, aut libidinofissimos cum fœminis qualibet corporis parte concubitus; tum Magicas insuper artes, ac veneficia, Idolorumque cultus. Atque hanc dissolvendorum corporis debitorum rationem esse confirmant, ne appellari amplius possint, aut ab iis ipsis opus aliquod repetatur: Eoque modo illud obtineri, ut ne posteaquam hinc excesserit anima denuo revertatur, & ad illos aliena in corpora transitus ac migrationes sese referat.

V. Ejusmodi enim illorum monumenta sunt, ut si quis ea sapiens legerit, vehementer obstupescat, vixque ab hominibus fieri ista posse sibi persvadeat, non modo iis nostri generis hominibus, qui in republica versantur, sed etiam iis, qui in medio ferarum earundem ac pecudum similes degunt, quique cum canibus ac suis paria propemodum perpetrant. Si quidem experiri omnia oportere dicunt, ne egressæ istinc animæ, opere aliquo prætermisso, ob id rursus in corpora compingant-

Carpocratiani.
Hæresis
xxvii.
Matth. 5.

perficiant. Hoc verò ipsum esse, quod in Evangelio Jesus hac Parabola significat. *Esso*, inquit, *consentiens adversario tuo, dum adhuc es in via cum ipso, & da operam ut ab eo libereris: ne forte tradat te adversarius judici, & iudex tradat te ministro, & minister in carcerem te mittat. Amen, amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.* Cui quidem interpretandæ Parabolæ fabulam quandam commentum sunt: & adversarium illum unum esse ex Mundi fabricatoribus Angelis putant, qui hujus rei causa sit constitutus, ut exsolutas corporis vinculis, atque hinc migrantes animas ad Judicem deducat; ubi nondum omnia præstitisse convictæ à Principe Ministro traduntur, qui ex Angelorum grege unus opifici Mundi hujus Iudici ad transferendas, & in varia corpora deportandas animas operam suam collocat. Esse porro adversarium illum, quem à Domino commemoratum in Evangelio diximus, unum ex Mundi artificibus Angelis nomine Abolum. Nam & custodiam esse corpus interpretantur, & novissimum quadrantem migrationem animarum, quas accessionibus ad corpora singulis ultimas actiones obire nescisse sit, nullum ut amplius scelus ac flagitium superfit. Oportet enim, ut antea dictum est, pervagatam omnia, singulisque perfunctam animam, ac solutam, Mundi effectores ac præcipuo hujus authore superatis, ad supremum illum ignotumque penetrare. Addunt insuper vel in prima migratione confectis omnibus sursum evolare liberas opus esse, vel nisi unico illo adventu universa perfecerint, tum verò unaquaque transitione paulatim omnibus facinoribus, flagitiisque defunctas sese in libertatem asserere. Præterea nos iis qui digni sunt, inquirunt, arcana ista committimus, ut quæ esse videntur mala, natura autem minimè sunt, exequantur, eaque re cognita liberentur. Solent verò Carpocratiani quos ad suam sectam, fraudulenter pellexerint, iis candente ferro, vel novacula, vel acu notam quandam ad imam auriculam imprimere.

Carpocratiani suos
inveniant.

λιν αἱ ψυχὰς, εἰς τὸ πᾶσαι αὐταὶ ἀ μὴ ἔπραξαν. καὶ τὸ τό ἐστί, φασιν, ὅπερ ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ εἶπε διὰ πᾶσιν ὅτι ἰδοὺ εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου, ἐν ᾧ ἡς ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, καὶ δὲς ἐργασίαν ἀπὸ ἀπὸ, μὴ πως ὁ ἀντίδικός σου πᾶσαι σε τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτὴς τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ ὁ ὑπηρέτης βάλῃ σε εἰς φυλακὴν. ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοί, ὅ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ὁποδῶς τὸν ἔχοντα κοδραντήν. μῦθον δέ τινα πλάττουσιν οἱ αὐτοὶ * πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς πᾶσιν ἑκείνου τῶν τὸν κόσμον πεποικηκότων ἀγγέλων ἑνα, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ κατεσκευασθῆναι, εἰς τὸ ἀπάγειν τὰς ψυχὰς πρὸς τὸν κριτὴν, τὰς ἐντεῦθεν ἐξερχομένας ἐκ σωμάτων, ἐκείσε δὲ ἐλεγχόμενάς μὴ ποιήσας πᾶσαν ἐργασίαν. πᾶσιν ὁδῶς ὅτι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῷ ὑπηρέτῃ. Ἀγγέλων ὅτι εἶναι τὸ ὑπηρέτην, ἐξυπηρετῶν τῷ κριτῇ τῷ κοσμοποιῶν εἰς τὸ φέρειν τὰς ψυχὰς πάλιν, καὶ εἰς σώματα καταγίγιναι διάφορα. εἶναι δὲ τὸν ἀντίδικον τὸν, ὃν ἔφημεν τὸν κύριον εἰρημέ-
C ναί ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ, ὃν αὐτοὶ Ἀγγέλων ἑνα τῶν κοσμοποιῶν φασιν, ὄνομα ἔχοντα Ἀβόλον. φασὶ γὰρ εἶναι τὴν φυλακὴν τὸ σῶμα, τὸ δὲ ἔχοντα κοδραντὴν θέλουν εἶναι, τὸ μετενσωματώσιν. * καθ' ἑκάστην παρεσίαν ἰπ-
τελεῖν σωμάτων ἐκάστην πᾶσιν, καὶ μηκέτι ὑπολείπεσθαι πρὸς τὸ ἀθέμιτόν τι πᾶσαι. δὲ γὰρ, φασιν, ὡς πρὸς ποικίλιν, * πάντα
ἐλθόντων, καὶ πᾶσιν καθ' ἑκάστον, καὶ πάντα ἐλευθερωθῆναι, ἀνελθῆναι πρὸς ἄνω ἀγνώ-
σον, ὑπεβᾶσαν τῶν κοσμοποιῶν καὶ τὸν κο-
σμοποιῶν. φασὶ δὲ πάλιν, ὅτι δὲ καὶ τὸν ἐν
μιά παρεσίᾳ τῆς μετενσωματώσεως πᾶ-
D ξάσας λοιπὸν ἄνω ἐλευθερωθῆσας ἀπεί-
ναι. εἰ δὲ μὴ ἐν μιᾷ παρεσίᾳ πᾶσαι, καθ' ἑκάστην παρεσίαν μετενσωματώσεως κατα-
βροχὺ ποιησάσας ἐκάστη ἐργὰ ἀθέμιτα τὴν
ἐργασίαν, λοιπὸν ἐλευθερωθῆναι. λέγουσι
δὲ πάλιν, ὅτι τοῖς ἀξίοις ταῦτα καταξιῶ-
μεν διηγείσθαι, ἵνα πᾶσαι ταῦτα δοκῶντα εἶναι
κακὰ, ὅτι ὄντα ὅτι φύσις κακὰ, ἵνα μαθόν-
τες ἐλευθερωθῶσι. σφραγίδα δὲ ἐν κοιτῇ-
ει, ἡ δὲ ἰπτηθεύσεως ζυρεῖς, ἡ ῥαφίδα
ἰπτιθέσιν ἔτοι οἱ ὑπὸ Καρποκράτη τὸ δεξιὸν λοβὸν ὅτι αὐτὸς τοῖς ὑπὸ αὐτῶν
ἀπατωμένοις.

2. πρὸς
ὁππολὺ
* F. ἰπτι-
λυσιν.

* Deest
nonnull.

* For. ἐκ
πάντα.

Ηλθε μὲν εἰς ἡμᾶς ἡδὴ πῶς Μαρκελλίνα ^A VI. Ex horum factione Marcellina Carpo-
 τις ὑπ' αὐτῶν ἀπατηθεῖσα, καὶ πολλὰς ἐ-
 λυμένας ἐν χρόνοις Ανικήτης Ἐπισκόπου Ρώ-
 μης, τῆς καὶ τῆς διαδοχῆς Πίος, καὶ τῆς ἀνωτέρω.
 ἐν Ρώμῃ γὰρ γεγονόσι πρῶτοι Πέτρος καὶ
 Παῦλος οἱ Ἀποστόλοι αὐτοὶ καὶ Ἐπίσκοποι,
 εἶτα Λίνος, εἶτα Κλήτης, εἶτα Κλήμης, σὺν
 χρόνῳ ὧν Πέτρος καὶ Παῦλος, ὁ Ἰππινυμο-
 μονεύει Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστο-
 λῇ. καὶ μηδὲς θαυμάζειτω, ὅτι πρὸ αὐτῶν ἄλ-
 λοι τὴν Ἐπισκοπὴν διεδέξαντο ἀπὸ τῆς Ἀποσό-
 λων, ὅντι τῶν συγχρόνων Πέτρος καὶ Πάυ-
 λος. καὶ ἔτι γὰρ σὺν χρόνῳ γίνεται τῆς Ἀπο-
 σόλων. εἴτε ἔτι πρὸ αὐτῶν αὐτῶν ὑπὸ Πέ-
 τρου λαμβάνει τὴν χειροθεσίαν τῆς Ἐπισκο-
 πῆς, καὶ παραιτησάμενος ἤρξατο λέγειν γὰρ ἐν
 μιᾷ τῶν Ἐπιστολῶν αὐτῶν ἀναχωρῶν, ἀπ' ἐμοῦ, ἐν-
 σταθῆτω ὁ λαὸς ἐν Θεῷ. τίς τῶν συμβεβημένων
 (Ἐρμῆς γὰρ ἐν τισιν ὑπομνηματισμοῖς τὸτο
 ἐγκείμενον) ἦτοι μὲν τῶν τῶν Ἀποσολῶν
 διαδοχὴν ὑπὸ Κλήτης τῆς Ἐπισκόπου ἔτι
 καθίσταται, ὁ παντὶ σαφὲς ἴσμεν. πλὴν
 ἀλλὰ καὶ ἔτις ἡδυνάτο ἐτι πρὸ αὐτῶν τῆς Ἀ-
 ποσολῶν, Φημι δὲ τῶν Πέτρον καὶ Παῦ-
 λον, Ἐπισκόπους ἄλλας καθίστασθαι, διὰ τὸ
 ὅτι Ἀποσολὰς πολλάκις ἔτι τὰς ἄλλας
 πατρίδας τῆς πορείας ἐπέλασθαι, διὰ τὸ κήρυγμα
 τοῦ Χριστοῦ, μὴ δυνάσθαι δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων πό-
 λιν ἀνευ Ἐπισκόπου εἶναι. ὁ μὲν γὰρ Παῦλος
 καὶ ἔτι τῆς Ἰσπανίας ἀφικνεῖται, Πέτρος δὲ πολ-
 λάκις Πόντον τε καὶ Βιθυνίαν ἐπεσκέψατο.
 ἐνεχώρει δὲ μὲν τὸ κατασταθῆναι Κλήμην, καὶ
 παραιτήσας (εἶγε ἔτις ἐπὶ αὐτῇ, διανοῶ-
 μαι γὰρ, ὅς ἐστιν ὁρίζομαι) ὑπερῶν μὲν τὸ τετε-
 λευτηκέναι Λίνον καὶ Κλήτον Ἐπισκοπεύ-
 σαντας πρὸς δεκαδύο ἔτη, ἕκασον μὲν τὴν
 ἀγίαν Πέτρον καὶ Πάυλον τελευτήσαν, τὴν δὲ
 τῶν δωδεκάτῳ ἔτει Νέρωνος γυμνασίῳ, τῶν
 αὐτῶν ἀναγκασθῆναι τὴν Ἐπισκοπὴν κα-
 ταχεῖν. ὅμως ἡ τῶν ἐν Ρώμῃ Ἐπισκόπων
 διαδοχὴ ταύτην ἔχει τὴν ἀκολουθίαν. Πέτρος
 καὶ Παῦλος, Λίνος καὶ Κλήτης, Κλή-
 μης, Ἐγάρης, Ἀλέξανδρος, Ἐύς, Τελέ-
 σφορος, Ἐγάρης, Ὑγῖνος, Πίος, Ανικήτης,
 ὁ ἄνω ἐν τῇ κατὰ λόγον προδεδηλωμένῳ. καὶ μή-
 τις θαυμάσῃ, ὅτι ἕκαστος ἔτις ἀκριβῶς δι-
 ῆλθομεν. διὰ γὰρ τῶν αἰετῶν τὸ σαφὲς δει-
 κνύται. ἐν χρόνοις τοίνυν, ὡς ἔφημεν, Ανικήτης, ἡ προδεδηλωμένη Μαρκελλίνα

quædam ad nos venit, quæ Aniceti Ro-
 mani Episcopi tempore plerosque labe-
 factavit; Aniceti inquam illius, qui Pio,
 aliisque Pontificibus successit. Etenim
 Romæ primi omnium Petrus & Paulus
 Apostoli pariter atque Episcopi fuerunt.
 Inde Linus; tum Cletus. Post hunc Cle-
 mens, Petri & Pauli temporum æqualis,
 de quo Paulus meminit ad Romanos
 scribens. Neque verò miretur aliquis,
 quod ante ipsum in Pontificiam dignita-
 tem alii Apostolis successerint, cum Petri
 ac Pauli esset æqualis, iisdem enim ille
 temporibus vixit. Utrum illis adhuc
 superstitionibus impositis manibus Episco-
 pus à Petro consecratus, eaque detrectata
 provincia ab omni administratione va-
 caverit, (Ita enim in quædam epistola
 scripsit: *Recedo, exeo, instet Populus Dei.*
 nonnullis videlicet hoc modo consu-
 lens: nam in quibusdam commentariis
 ita scriptum reperimus) an potius secun-
 dum Apostolos ab Episcopo Cleto sit
 constitutus, liquido non constat. Quan-
 quam vel hac quidem ratione poterant vi-
 ventibus adhuc Apostolis, Petro scilicet
 ac Paulo Episcopi alii surrogari; quod ii-
 dem illi prædicandi Evangelii gratia in
 alias urbes regionesque profectionem sus-
 cipere, carere autem Episcopo Roma
 non posset. Siquidem Paulus in Hispani-
 am pervenit. Petrus verò Pontum ac
 Bithyniam sæpenumero peragravit. Ac
 fieri sanè potuit, ut primum Clemente
 constituto, cum is defugeret (si ita tamen
 contigit, quod ego opinando potius
 quam asseverando dixerim) postea Lino,
 Cletoque mortuis, qui xii annorum spa-
 tio singulatum Episcopatum obtinuerunt,
 post apostolorum Petri, Paulique necem,
 quæ in annum Neronis xii incurrit, tum
 demum Pontificatum capessere sit co-
 actus. Sed utcumque sese res habuerit,
 Romanorum Pontificum ista successio
 est. Petrus & Paulus, Linus ac Cletus,
 Clemens Euaristus, Alexander, Xystus,
 Telesphorus, Euaristus, Hyginus, Pius,
 Anicetus, qui est à me paulò antè in
 Episcoporum ordine numeratus. Ac
 nemini sanè mirum videatur, cur sin-
 gula tanta cum diligentia percurrerim.
 Per hæc enim perpetuo certa accurata-
 que veritas ostenditur. Quamobrem Ani-
 ceti, ut dictum est tempore, Marcellina

Imò ad
Philip. 4.3.

Utrum Cle-
mens Petri
successor
fuerit.

Romano-
rum Ponti-
ficum se-
ries.

Carpocratiani.
Hæresis
xxvii.

Idola co-
lunt Car-
pocratia-
ni.

illa Romam veniens, & Carpocratianæ doctrinæ virus evomens, multos illic errore suo depravatos in exitium impulit: indidemque Gnosticorum sunt excitata primordia. Habent porro Carpocratiani depictas coloribus imagines, quidam etiam aureas aut argenteas, vel ex alia materia factas, quas esse Jesu effigies affirmant: easdemque à Pontio Pilato ad Christi similitudinem effictas, quo tempore inter homines degebat. Sed ejusmodi imagines occultas habent, nec non & Philosophorum quorundam, ut Pythagoræ, Platonis, Aristotelis, aliorumque, quibus eas quas dixi Christi effigies miscent, & erectas simul omnes adorant, ad easque Gentilium ritus instituunt. Collocatis enim simulacris istis, quæ à Gentilibus fieri solent deinceps perficiunt. Quinam verò sunt Gentiles ij ritus alii quàm sacrificia, ceteraque generis ejusdem? Ceterum ita soli animæ salutem attribuant, ut ab ejus communione corpora segreganda putent.

VII. Quamobrem omni illos ope profligare oportet atque evertere. Neque enim est quod ejusmodi dogmata præsertim à tali impostore profecta quispam contemnat. At enim dicat aliquis; Nonne ea sunt cognitu facilia, stultitiæque plenissima? Sunt ea verò. Sed insipientibus stulta plerumque persuadentur, imò etiam prudentes à recta via deflectunt, nisi animi vis adsit veritatis exercitatione firmata. Quamobrem cum in iisdem quibus Simon magicis artibus ceteraque errorum fæce Carpocras hæreat, nos easdem quoque ad illum evertendum rationes adhibebimus. Si enim ignota illa nec ullo nomine explicabilis Virtus aliorum Angelorum causa fuit, vel ei tribuenda erit ignorantia, qui sit universorum parens: quod ignarus eorum fuerit, quæ iidem illi quos designabat effecturi erant Angeli, neque istud sciverit, subtracturos se ab ejus potestate, eaque quæ minimè vellet aliquando esse facturos: Vel sic illos procreasse dicendus est, ut quod fieri nollet facturos esse cognosceret, quod iis authoribus postea sit secutum: atque hoc modo quicquid ausi isti fuerint, hoc ille & scientia ipsa, & consensione ac voluntate perfecit. Igitur si, ut antè dictum est, ea nollet, quæ facturi erant Angeli, neque tamen fieri vellet, cureos qui id egerint produxit unquam, ut quæ nollet apderent aliquando facere? Sin Angelos ipse condidit, sua ut

ἐν Ρώμῃ γυρομένη, τὴν λύμην τῆς Καρποκρά διδασκαλίας ἐξεμέσασα, πολλὰς ἔ-
ἐκείσε λυμηναιδὴν ἡ Φάνισε. καὶ ἔνθεν γέ-
γονεν ἡ ἀρχὴ Γνωστικῶν τῶν καλῶν. ἔ-
χουσι δὲ εἰκόνας ἐν ζωγράφῳ διὰ χρωμάτων,
τινὲς δὲ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λοιπῆς
ὕλης, ἃ τινὰ ἐκτυπώματα Φασιν εἶναι τῆς
Ἰησοῦ. καὶ ταῦτα ὑπὸ Ποντίῃ Πιλάτῃ γεγε-
νησθαι τὰ ἐκτυπώματα τῆ αὐτοῦ Ἰησοῦ, ὅτε
ἐνεδήμει τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει. κρύβδην
δὲ τὰς τοιαύτας ἔχουσιν εἰκόνας. ἀλλὰ καὶ
Φιλοσόφων τινῶν, Πυθαγόρα, καὶ Πλάτω-
ν^{ος}, καὶ Αἰριστοτέλους, καὶ λοιπῶν. μεθ' ὧν
Φιλοσόφων καὶ ἕτερα ἐκτυπώματα τῆς Ἰη-
σοῦ τιθέασιν, ἰδρύσαντες τε περὶ σωτηρίας, καὶ
τὰ τῶν ἐθνῶν ὑπετέλῃσι Μυστήρια. εἰσάν-
τες γὰρ ταύτας τὰς εἰκόνας, τὰ τῶν ἐθνῶν
ἔθνη λοιπὸν ποιεῖσι. τίνα δὲ ἐσὶν ἐθνῶν ἔθνη;
ἀλλ' ἡ θυσία καὶ τὰ ἄλλα; ψυχῆς δὲ
εἶναι μόνῃς σωτηρίαν Φασί, καὶ οὐχὶ σω-
μάτων.

Δεῖ τοίνυν τῆς ἀνατρέψεως παντὶ δέ-
νει. μηδεὶς γὰρ καταφρονεῖτω λόγῳ, καὶ μά-
λιστα πᾶσι ἀπατεῶν^{ος}. ἀλλ' εἴποι τις ἄν,
ὅς γάρ ἐστι Φωροῖτα καὶ μωρίας ἐμπλῆα;
ἀλλ' ἔσθ' ὅπῃ καὶ τὰ μωρὰ πείθῃ ὅς αὖ Φω-
νας, καὶ ὅς συνεστὸς παρεκτρέπει, εἰ μὴ
παρ' ὁ νῆς ὁ ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἡσκημέν^{ος}. ἐμ-
πεσόντ^{ος} τοίνυν καὶ τῆς τῆς Σίμων^{ος}
μαγείας, καὶ τῶν λοιπῶν, τοῖς αὐτοῖς καὶ
τῆτον ἀνατρέψομεν, εἰ γὰρ ὁ ἄγνος^{ος} καὶ
ἀκαθόν^{ος} δυνάμεις αἰτία γέγονεν ἄλ-
λων Ἀγγέλων, ἢ ἐσὶν ἄγνοια πᾶσι τῇ αὐτῇ,
τῆς ἐν τῷ Πατρὶ τῶν ὅλων, εἰ μὴ ἦδεν ἃ
μέλλουσιν πράττειν οἱ ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασ-
^ομενοι Ἀγγελοι, ἀγνοήσας ὅτι ἀποσῆσονται,
καὶ ποιήσασιν ἃ μὴ αὐτὸς ἐβόλετο. ἢ τῆς
μὲν ἐποίησε, γινώσκων ὅτι ποιήσασιν ὁ αὐ-
τὸς ἐβόλεται, παρ' αὐτῶν δὲ γέγονε, καὶ
ἔσαι διὰ τῆς γνώσεως καὶ διδοκίας αὐτὸς
ποίησας ἃ ἐκεῖνοι τετολμήσασιν. εἰ τοίνυν,
ὡς περὶ εἶπον, ἐγίνωσκε μὲν ἃ ποιήσασιν,
ὅς ἢ ἐβόλετο δὲ ἵνα ποιήσωσι, τίνοι τῷ λόγῳ
ὅς πεποιηκότες ἐποίησι, εἰς τὸ πράττειν ἃ
μὴ αὐτὸς ἐβόλετο; εἰ δὲ αὐτὸς μὲν πεποί-
ηκε ὅς Ἀγγέλους, ἵνα ποιήσωσι τὰ ὑπ' αὐ-
τῶν γινώμενα, ἄρα ἡδελε γινώσκει, διὸ καὶ
ἢ

ὁ δὲ πεποιηκότας ὡρκατεσκεύασεν Ἀγγέλους. καὶ εἰ ὡρκατεσκεύασεν εἰς τὸ ποιῆσαι, ἀπαγορεύει δὲ τὰ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα, συνοφαντία ἂν εἴη ἐν μέσῳ. εἰ δὲ συνεχώρει μὲν ὁ ποιεῖν αὐτὰς, βέλεται δὲ τὰ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα, τὰ τέστιν ἀνθρώπων καὶ ψυχῶν, πάλιν ὡρὸς ἑαυτὸν ἀναλαμβάνειν ὡρὰ τῶν τῶν βέλησιν, ἄρα ἔσαι πλεονεξία ἐν μέσῳ, καὶ ἔδεν ἕτερον, ἀρπαζομένων τ' ὑπὸ τ' Ἀγγέλων ἀνθρώπων ὑπὸ ὧν ἄνω ὡρὰ τ' τῶν βέλησιν. ἀλλὰ καὶ ἀδράνεια εἴη, ἐπιδὴ μὴ αὐτὸς δινώμενος ἑαυτὸν ποιεῖν, ἀρπάζει τὰ ὑπὸ τ' ὑπ' αὐτῶν γινόμενα γινόμενα. καὶ ἔσαι λοιπὸν μῦθος καὶ μωρολογία, τ' μὲν κάτω δι-
 νάμεων ὑπερῆναι ὁ δὲ ἐν μέσῳ, ὁ δὲ ἐν μέσῳ ἡμωρεῖσθαι αἰτίαι ὄντας τ' κάτω. καὶ ὁ δὲ κάτω ὑπὲρ ὁ δὲ μέσος ὡρὸς τ' ἄνω σώζεσθαι, καὶ ἐλευθερεῖσθαι, λέγω δὴ τὰς ψυχὰς τ' ἐν τῇδε τῇ κτίσει. εἴη δ' ἂν ὁ μὲν ἄνω μὴ διωθεῖς ποιῆσαι, ἀδενὴς κεινόμενος, οἱ δὲ ὑπ' αὐτῶν γινόμενοι, δινώμενοι ποιῆσαι ἃ αὐτὸς μὲν οὐκ ἐβέλετο καὶ οὐκ ἠδυνάτο. ἔγ' ὁ δυνάται ἃ ἐκείνῳ ἵπποδεῖ, εἶναι αὐτῷ κακόν, ἔδεν ὑπὸ κακῶν γεγονέναι. εἰ γὰρ ἦν κακόν, ἐχρῆν λυθῆναι. εἰ δὲ ὁλως μέρῳ τι ὧν ἔργον σώζεται, τὸ ἐργὸν Φαῦλον, καὶ τε μέρῳ αὐτὸ σωζόμενον διείσκειτο, ἔτε οἱ ποιήσαντες Φαῦλοι τ' σωζόμενον τεχνησάμενοι. εἰ δ' ὁλως ἐξ Ἀγγέλων ἡ ψυχὴ, καὶ ἄνωθεν λαμβάνει διώαμιν ὡρκαθεῖσα, ἀρὰ γε οἱ Ἀγγελοὶ πλεονωτηρίας τεύχονται, οἱ δὲ ἀπ' αὐτῶν ψυχὴ σώζεται, καὶ Φαῦλων ἔσαι. σωζομένης δὲ αὐτῆς, οὐκέτι Φαῦλος ἔτε αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἡ γινόμενη ὑπὸ τ' Ἀγγέλων, ἔτε οἱ Ἀγγελοὶ, ἐξ ὧν αὐτὴ ἡ ψυχὴ ὑπάρχει.

Παντὶ δὲ τῷ τ' νῦν ἐρῶμένον ἔχοντι ἰσέον ἂν εἴη, ὅτι ἀνοίας ἐστὶ τὸ πᾶν τῶν ἀδελφῶν ἐργα-
 σῆριον. καὶ αἰσχυρῶς ὁ δὲ αὐτῶν ἐστὶ καὶ ὁ δὲ αὐτῶν λόγων. εἰ γὰρ ἰησὺς ἐκ τῶν παρθένων Μα-
 ρίας, ἀλλὰ ἐκ σπέρματος Ἰωσήφ καὶ τ' αὐτῆς Μαρίας, σώζει δὲ ἔτος, ἄρα καὶ αὐτὴ σωθήσονται οἱ τῶν γεγεννηκότες. καὶ εἰ ἡ Μαρία καὶ Ἰωσήφ ὁ δὲ δὴμιουργὸς ὑπάρχουσιν, ἄρα τ' δὴμι-
 οργὸν κτιστὴν ἔφασαν, καὶ οὐκέτι ἐν ὑπερήματι ἔσαι ὁ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν Μαρίαν ποιήσας, phi semine, eademque Maria propagatus est, & is salutem adipiscitur, etiam illos qui ipsum genuerint esse saluos oportet. Qui si à summo illo opifice facti sunt, sanè hunc esse Creatorem inter illos convenit, neque qui Iosephum, Mariamque condidit defectui amplius ascribetur,

A ideo authores illorum Angelos antè pro-
 duxerit. Quod si ad eadem illa facienda Carpo-
 produxit, & ea tamen quæ facta sunt in-
 terdixit, enimvero calumnia ac malitia Hæresis
 quædam intercessit. Si verò illis ut effi-
 cerent permisit, quæ verò sunt ab iis effe-
 cta, homines videlicet & animas, præter
 istorum voluntatem ad sese aggregare stu-
 det, hoc demum nihil erit aliud, nisi cu-
 piditas quædam alienorum appetens, cum
 homines ab Angelis effecti iisdem ipsis
 invitis à supremo illo dominatore rapi-
 untur. Imò etiam imbecillitatis istud erit,
 cum ipse sibi moliri nequeat, quæ sunt ab
 iis facta quorum est author per vim ac vi-
 olentiam auferre. Quò fit ut ad inanè
 commentum ac fabulam tota illorum do-
 ctrina recidat, quæ hoc asserat: tamen si in-
 firmæ Virtutes mediocribus subiaceant, à
 mediocribus tamen, quæ illarum causæ
 sunt, poenas expeti, infimasque mediocri-
 bus superatis ad supremum omnium au-
 thorem evolare, ac libertatem consequi;
 hoc est animas, quæ in hac rerum condi-
 tarum universitate continentur. Quam-
 obrem supremus ille, qui eas creare ne-
 quiverit, imbecillitatis arguetur. Quos
 ipse verò produxerit, ejusmodi esse vide-
 buntur, qui ea facere possint, quæ vel ille
 noluerit, vel ut maximè vellent, facere
 nullo modo potuerit. Neque enim quo-
 rum ille desiderio tenetur, ea ipsi mala
 esse possunt, vel à malis producta. Nam
 si mala sunt, perire funditus oportuit.
 Sin pars est operis aliqua servanda, ma-
 lum ipsum esse non potest, si vel ejus
 ulla pars salva reperitur: neque ipsimet
 artifices mali sunt, qui cum qui servan-
 dus est fabricati fuerint. Jam si ab An-
 gelis omnino propagata sit anima, at-
 que in lucem producta vim quandam
 cœlitus acceperit, multò igitur magis
 salutem obtinebunt Angeli, cum ab
 ipsis anima etiam malis procreata serve-
 tur. Denique si salva esse possit anima,
 neque ipsa mala erit ab Angelis producta;
 neque Angeli, à quibus hæc ortum ha-
 buerit.

VIII. Ac quicumque firmo & constan-
 ti ingenio præditus est, intelligere istud
 debet, nihil esse tota hac circulatorum of-
 ficina stultius. Quos quidem suis ipso-
 rum verbis ignominiosè convincere hoc
 modo possumus. Etenim si Jesus Christus
 non de Virgine Maria natus, sed de Iose-
 pho semine, eademque Maria propagatus est, & is salutem adipiscitur, etiam illos qui ipsum genuerint esse saluos oportet. Qui si à summo illo opifice facti sunt, sanè hunc esse Creatorem inter illos convenit, neque qui Iosephum, Mariamque condidit defectui amplius ascribetur,

Cerinthiani.
Hæresis
xxviii.

à quibus Iesus ortus est, qui ab Ignoto A illo Parente profectus est. Sin Iesus etiam ab angelis creatus est, & est Angelorum unus opifex ipse, in unum & idem absurdum relabi universos necesse est; in quod & Angeli ipsimet incurrerunt: Neque illorum fabula constabit, lethalis cuiusdam veneni, ac pestifera doctrina referta. Sed nos, profligata hac Hæresi, & in fugam conversâ, perinde ac serpentis capite fidei ac veritatis baculo humi illiso, ad alias monstrorum horrendas effigies promoti gradu, funditus eas delere atque evertere conabimur.

ADVERSUS CERINTHIANOS, sive Merinthianos: quæ
est hæresis VIII, vel
XXIIX.

I. SEQUITUR Cerintus: à quo Cerinthiani Hæretici nominantur, qui eodem ex ferino satu procreatus virtus suum in orbem terrarum profudit. Atque is nihil propemodum aliud, quam à nobis supra commemoratus ille Carpocras asseruit, eademque cum eo lethalia in mundum venena propagavit. Siquidem pari in Christum calumnia censet, hunc è Maria Josephique semine esse prognatum: Mundumque similiter ab Angelis fabricatum. Neque ulla alia re discrepantem ab illo doctrinam invexit, nisi quod Judaicos etiam ritus adscivit. At idem legem ac Prophetas ab angelis profectos asserit, cumque qui legem tulerit ex eorum Angelorum esse numero, à quibus orbis est conditus. Porro Cerintus iste in Asia versatus doctrinam suam proferre istuc coepit. Qui, ut ante diximus, minime à prima illa supremaque Virtute fabricatum esse Mundum censuit. Tum ita docuit: postquam ille Iesus adolevit, qui ex Josephi Mariæque semine natus est, in hunc delapsus à summo illo Deo esse Christum, hoc est Spiritum sanctum columbæ specie ad Jordanem, ac tum ei incognitum Parentem, & per illum posteris patefecisse. Ob idque mox ut in ipsum celestis illa sese virtus infudit, portenta ac miracula patrasse,

Cerintiani
error,

ἐξ ὧν ὁ Ἰησοῦς ὡρᾷ τῶ ἀνω ἀγνώστῃ πατρὸς ὑπάρχει. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῶν Ἀγγέλων ἐστὶ, καὶ ὁ δημιουργὸς εἰς ἐστὶ τῶν Ἀγγέλων, ἄρα γε ἀτοπήματι τῷ ἐνὶ πάντες ὤρευσανται, ὅπως καὶ οἱ Ἀγγελοὶ ὤρευσανται, καὶ ἀσύνετην εἶναι τὸ παρ' αὐτῶν δραματέρημα, δηλητήριον ἔμπλεον, καὶ πάσης ἰώδους διδασκαλίας μεμεσώμενον. ταύτῃ δὲ αὐτοῖς ὀπίσω τρέψαντες, ὥσπερ δράκοντες κεφαλὴν ξύλω τ' πίστεως καὶ τ' ἀληθείας ἐπὶ γῆς λακήσαντες, τῆς ἀλλοτρίας θρησκευτικῆς παρασελάσαντες, ἐπ' ὀλέθρου τούτων καὶ τ' πιστῶν βαδίζουσα.

ΚΑΤΑ ΚΗΡΙΝΘΙΑΝΩΝ,
ἥτοι Μηρινθιανῶν, ὀγδόη, ἢ καὶ
εἰκοστὴ ὀγδόη.

ΚΗΡΙΝΘΙΟΙ δὲ αὐτοῖς, ἀφ' ὧν οἱ Κηρινθιανοὶ λεγόμενοι, ἀπὸ ταύτης τ' θρησκείας ἀπορᾷς τὸν ἰὸν τῷ κόσμῳ φέρων ἦκει. χεδὸν δὲ ἔδεν ἕτερον ὡς τὸν ὡρευσμένον Καρποκράτην, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ τῷ κόσμῳ κακοποιὰ φάρμακα ἐμβλυσάνει. τὰ ἴσα γὰρ τῷ ὡρευσμένῳ εἰς τὸν Χριστὸν συκοφαντήσας ἐξηγεῖται καὶ ἐστὶ, ἐκ Μαρίας καὶ ἐκ σπέρματος Ἰωσήφ τὸν Χριστὸν γεγενῆσθαι, καὶ τὸν κόσμον ὁμοίως ὑπὸ Ἀγγέλων γεγενῆσθαι. ἔδεν γὰρ ἐστὶ ὡς τὸ πρῶτον διήλλαξε τῇ εἰσαγωγῇ τῆς αὐτῆς διδασκαλίας, ἀλλ' ἢ ἐν τούτῳ μόνον, ἐν τῷ ὡρευσμένῳ τῷ Ἰσραὴλ ἀπὸ μέρους. φάσκει δὲ ἐστὶ τὸν νόμον καὶ τοὺς Προφῆτας ὑπὸ Ἀγγέλων δεδοῖν, καὶ τὸ δεδοκὸς νόμον εἶναι τῶν Ἀγγέλων τῶν τὸν κόσμον πεποιηκότων. ἐγγράφει δὲ ἐστὶ ὁ Κηρινθιανὸς ἐν τῇ Ἀσίᾳ διατρέξων, κακεῖσε τὸ κηρύγματ' ἢ ἀρχὴν πεποιημένον. ἤδη δὲ ὡς τὸ πρῶτον εἶπομεν, ὡς καὶ ἐστὶ ἐκέρυπεν σὺν ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ ἀνωθεν δυνάμεως τὸν κόσμον γεγενῆσθαι, ἀνωθεν δὲ ἐκ τῶ ἀνω Θεοῦ μετὰ τὸ ἀδελυθῆναι τὸν Ἰησοῦν τὸν ἐκ σπέρματος Ἰωσήφ καὶ Μαρίας γεγεννημένον, κατεληλυθέναι τὸν Χριστὸν εἰς αὐτόν, τούτῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν εἶδει ὡρευσῆαι ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ἀποκαλύψαι αὐτῷ, καὶ δι' αὐτῶν τῶν μετ' αὐτῶν τὸν ἀγνώστον πατέρα. καὶ διὰ τούτων ἐπὶ δὴ ἤλθεν ἡ δυνάμις εἰς αὐτὸν ἀνωθεν, δυνάμεις ἐπιτετελεμέναι,

καὶ διὰ τούτων ἐπὶ δὴ ἤλθεν ἡ δυνάμις εἰς αὐτὸν ἀνωθεν, δυνάμεις ἐπιτετελεμέναι,

καὶ αὐτὸς πεπονθὸς τὸ ἐλθὼν ἀνώθεν ἀν-
απῆναι ἀπὸ τῆς ἰησοῦ ἀνω. πεπονθὸς ὁ τὸν
ἰησοῦν, καὶ πάλιν ἐγγεγενημένον, Χριστὸν δὲ τὸν
ἀνώθεν ἐλθόντα εἰς αὐτὸν ἀπαθῆ ἀναπλάν-
τα, ὅπερ ἐστὶ τὸ κατελθὼν ἐν εἰδει τοῦ εἰσερχομένου, καὶ
ἐκ τὸν ἰησοῦν εἶναι Χριστόν.

Εκπέπλωκε δὲ καὶ ἐστὶ, ὡς ὁρᾶτε πάν-
τες οἱ τῆς ἀληθείας ἐργασαί. Φάσκει γὰρ τὸν
νόμον δεδωκότα εὖ καὶ ἀγαθόν, ὅτι νόμῳ πεί-
θεσθαι δοκεῖ, δῆλον δὲ ὅτι ὡς ἀγαθὸν. πῶς ἔν ὁ
πονηρὸς τὸν ἀγαθὸν νόμον δεδωκεν; εἰ γὰρ
καλὸν τὸ μὴ μοιχεύειν, καὶ καλὸν τὸ μὴ
φονεύειν, πόσω γε μᾶλλον ὁ ἐντεταλμένος
βελτίων ἔη; εἰ γὰρ ὁ μὴ πᾶσαι ἀγαθὰς
ὁμολογεῖται, πῶς δὲ κατηγορηθῆσεται κα-
κὰ πᾶσιν ὁ τὸ ἀγαθὸν συμβουλεύων, καὶ
ἀγαθὸν διδόν ὁ νόμος; ἀλλὰ μυριάσθης ὁ ἀ-
νὴρ τοιαύτοις ἐχειρῶν. ἐστὶ δὲ ἐσιν, ἀγα-
πητοί, εἰς τῶν ἐπὶ τῶν Αποστόλων ὁ τὸν Ἰω-
αννῆν ἐργασάμενος, ὅτε οἱ τοῦ Ἰακώβου γε-
γραφασιν εἰς τὸν Ἀντίοχειον Ἰησοῦν, λέ-
γοντες ὅτι ἐγνωμὴν τινὰς ἐξ ἡμῶν πρὸς ὑ-
μᾶς ἐλθόντας, καὶ ταράξαντας ὑμᾶς λόγοις,
οἷς ὁ διετεταλμένος. καὶ ἐστὶ εἰς ἐσὶ τῶν ἀν-
τιπάλων τῶν ἀγίων Πέτρῳ, ἐπειδὴ εἰσῆλθε
πρὸς Κορνήλιον τὸν ἅγιον, ὅτε μετεσέλατ
αὐτὸν καταξιώσεις ὁπλασίας Ἀγγέλων, καὶ ὁ
Πέτρος ἐδίδασκε, καὶ εἶδε τὸ ὄραμα τὸ ὁδο-
νῆς, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ἤκουσε τοῦ Κυρίου,
μηδὲν κοινὸν λέγειν ἢ ἀκάθαρτον. ἐστὶ
ἐν παρεκίνει τοῦ Πέτρου ἀνελθόντος εἰς
Ιερουσαλήμ τὰ πλήθη τὰ ἐκ τοῦ εἰδομένου λέ-
γων, ὅτι εἰσῆλθε πρὸς ἀνδρας ἀκροβυστίων
ἔχοντας. ἐποίησε δὲ τὸν Κηρύττην πρὶν ἢ ἐν
τῇ Ἀσίᾳ κηρύττειν τὸ αὐτὸ κήρυγμα, καὶ ἐμπεσεῖν
εἰς τὸ τοῦ εἰδομένου τὸν αὐτὸν ἀπώλειαν βάρβα-
ρον. διὰ γὰρ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐμπεδομένον, δῆθεν
ἀντιδικίας ἕνεκα τῶν ἐν ἀκροβυστίᾳ πιστῶν,
διὰ τῆς τοῦ εἰδομένου τὴν τοῦ εἰδομένου ἐδήρα-
σατο.

Τῶν δὲ Κυρίων πάντοτε τὸν Ἰησοῦν τῆς
ἀνθρωπότητος ποιημένην, καὶ τὸ σαφὲς τὴν ἀ-
ληθείαν ἐν τοῖς τῶν ἀληθείας ὑποῖς ἀσφαλιζο-
μένην, καὶ δόντος Πέτρῳ τῶν ἀγίων Αποστόλων ποιῆ-
σατος τὸ πρὸς αὐτὸν καὶ ἐν αὐτῇ ἐλέγχας,
Φανερά γίνεται ἡ τῆς Κηρύττης ἀνοία. Φησὶ γὰρ
ὁ ἅγιος Πέτρος. ἐγὼ ἡμῶν ἐν πόλει Ἰόππῃ, καὶ
εἶδον ἐν μέσῃ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ὡραίου ἐκτὺς

Ac demum posteaquam passus est, quod Cerin-
thi. Jesum porro & obiisse mortem, & Iherusalem
ad vitam excitatum esse: Christum verò
qui descenderat pœnæ omnis expertem
eò unde venerat reversum, qui idem ille
est, qui columbæ specie delapsus fuerat:
ita Jesum minimè esse Christum.

II. Verum & hic non minus quàm re-
liqui omnes excidit, ut intueri faciliè po-
testis quicumque veritatis amore tenemi-
ni. Nam cum à quo lex tradita sit bonum
negat esse, cuius tamen legi utique tan-
quam bonæ obtemperare videtur. Qui
verò convenit, ut qui malus sit bonam le-
gem præscripserit? Si enim non adultera-
ri, vel non occidere est honestum, quanto
melior is est, qui ista præcepit, si is qui ea
non commisit confessione omnium bonus
habetur. Quoniam pacto mali cujusdam
facinoris accusari potest, qui bona consuli-
t, ac tam bonam legem hominibus descri-
psit? Enimverò furiosus & amens est,
qui ea jactare non est veritus. Atque idem
ille, charissimi! fuit, qui Apostolorum tem-
pore tumultum illum excitavit, cum Ja-
cobus ceterique Apostoli literas Antiō-
chiam scripserunt his verbis: Quoniam
cognovimus, quosdam à nobis ad vos esse
profectos, suisque vos perturbasse sermoni-
bus, quibus non mandavimus, &c. Idem
quoque eorum unus est, qui se Petro op-
posuerant, cum ad Sanctum Cornelium
ivisset, à quo post oblatum per visum An-
gelum erat arcessitus. Quo tempore du-
bitante Petro linteum illud cum his, quæ
continebat, objectum est, & à Domino
istud ipsum audiit; ne quid commune vel
impurum appellaret. Igitur Cerinthus
Circumcisorum gregem adversus Petrum
revertentem commovit Hierosolymis, di-
cens: Ingressus est ad viros præputium ha-
bentes. Quod quidem ab eo factum est,
antequam suum in Asia dogma prædica-
ret, seque in exitii sui gurgitem profundi-
us immitteret. Nam cum circumciscus
hic esset, ut eos, qui retento præputio fide-
les erant, ulcisceretur, occasionem è cir-
cuncisione nactus est.

III. Sed cum Dominus humani generis
curam perpetuò gerat, & in veritatis aman-
tibus filiis certam ac constantem illius fidem
stabilire ac confirmare soleat, cum sanctis-
simo Apostolo Petro confutandi illius sa-
cultatem ac rationem dedisset, manifestè o-
mnibus est Cerinthis comperta stoliditas. Ita
enim Apostolus locutus est. Ego erā in civi-
tate Joppe: & vidi media luce circa horā sextā

Cerin-
thiani.
Hæcclis
xxviii.

lintheum quatuor initiis summitti de celo, in quo erant omnia quadrupedia, & reptilia. Et dixit mibi: occide & manduca. Dixi autem: nequaquam Domine; quia nihil unquam commune vel immundum introivit in os meum. Respondit autem mibi vox de celo. Quia Deus mundavit, tunc communia dixeris. Et confestim ecce duo viri astiterunt in domo. Et dixit mibi Spiritus: Vade cum ipsis nihil basitans. Atque ita deinceps, quæ sibi nuntiata sunt velut per Parabolam edisserit: nec se, prius ad docendum accessisse, quam aperte Dominus ea monstraret, quæ verbis antea, figurisque significaverat. Etenim simulatque os aperire cœpit tum cum Cæsaream attigit, Spiritus sanctus in Cornelium delapsus est. Quod ubi Petrus conspexit, Nunquid, ait, aquam quis prohibere potest ab his, quibus Spiritus sancto, uti & nos initio, dignati sunt? Hoc verò totum mysterium quoddam, ac divinx benignitatis opus erat, ut tam Petrus quam ceteri omnes intelligerent, non hominibus, sed Deo gentilium salutem esse tribuendam. Etenim munus illud divini Spiritus, & Angeli aspectum largiri antea voluit, nec non & illius approbare preces ac jejunia, reliquaque ab eo præclare gesta; ut quod Apostolis præcipueque Petro, commissum fuerat, eo ne privatum hominem illum vellent, quem Deus reipsa vocaverat.

Act. 1.

Galat. 2.

IV. Atque hæc quidem eo modo tunc administrata sunt, quæ falsus ille Apostolus Cerinthus seditione commoverat. Quemadmodum alias Hierosolymis cum suis idem ille tumultus concivit: quando scilicet cum Tito Paulus advenit, atque ita idem ille locutus est. Viros præputium habentes secum induxit, quibus de Tito significabat: Locum, inquit, sanctum profanum fecit. Quare ita Paulus dixit: Sed neque Titus qui mecum erat, cum esset Gentilis compulsus est circumcidi. Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo. Quibus neque ad horam cessamus subiectione. Deinde præputio præditos his verbis hortabatur: Nolite circumcidi. Nam si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit. Circuncisio porro tandiu suum tempus habuit, donec major circuncisio ejus est loco sublituta,

ὁ θόνῳ καθιεμῆν ἐν τέτρασιν ἀρχαῖς; ἐν ἧ ὑπὸ πάντα τὰ τετράποδα καὶ ἐρπετά. καὶ εἶπέ μοι, θύσον καὶ φάγε. ἐγὼ δὲ εἶπον, Κύριε μηδαμῶς, ὅτι οὐδέποτε κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον εἰσήλθεν εἰς τὸ σῶμα μου. ἀπεκρίθη δὲ μοι ἐκ δευτέρου Φωνὴ ἐκ τῶ ἔργου. ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνῃς. καὶ ἐξ αὐτῆς ἰδὼ δύο ἄνδρες εἰσήκεισαν εἰς τὸ οἶκόν μου, καὶ εἶπέ μοι τὸ πνεῦμα, πορεύεσθαι αὐτοῖς μηδὲν διακεκινῆσθαι. καὶ λοιπὸν διηγέται ὡς ἐν πᾶσι βολῇ ταύτῃ, ἃ πρὸς αὐτὸν εἰρηται, καὶ ὡς ἔ τότε ἐδίδαξεν, ἕως ὅτε ὁ Κύριος ἐναργῶς ἐδείξεν ἡμῶς ἃ διὰ τὸ λόγων καὶ τύπων αὐτὸν ἐδίδασκειν. Αὐτοὺς γὰρ αὐτὰ ἀνοίξαντες τὸ σῶμα, ὅτε ἦλθεν εἰς Καισάρειαν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ Κορνήλιον. καὶ ἰδὼν Πέτρος εἶπε, μή τις διώεται κωλύσαι τὸ ὕδωρ διπλὸν τῶν ταξιδιῶν τῶν πνεῦμα τὸ ἅγιον λαβεῖν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς; τὸ πᾶν δὲ ὑπὸ τῷ Μυστήριον, καὶ τῷ Θεῷ Φιλανθρωπίας ἔργον, ὅπως ὁ τε ἅγιος Πέτρος καὶ πᾶς τις γινώσεται, ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπων ἢ τῶ ἐθνῶν σωτηρία, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ. πᾶς λαὸς γὰρ ὁ Θεὸς δοῦναι τὴν δωρεάν τῶ πνεύματι, καὶ τὴν τῷ Ἀγγέλῳ ὁπασίαν, καὶ τὴν διδοῦσαν τῆς ἀρχῆς, καὶ νησιῶν, καὶ ἀγαθοποιῶν, ἵνα ὁ Ἰππεύθησαν οἱ Ἀπόστολοι, μάλιστα ὁ ἅγιος Πέτρος, καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, μὴ διποσερήσωσι τὸν ἐκ Θεοῦ καὶ ἀληθινὴν κεκλημμένον.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τότε ἐπὶ παρασταύθη, κινῆσαι ὑπὸ τῶ πρῶτον ψευδαποστόλου Κηρίνου. ὡς καὶ ἄλλοτε γασίν αὐτὸς τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ εἰργάσαντο ἐν αὐτῇ τῇ ἱερουσαλήμ, ὁπνίκα Παῦλος ἀνῆλθε μετ' Τίτου, ὡς καὶ ἐπὶ ἐφ' ὅτι ἄνδρας ἀκρεβύτους εἰσήνεγκε μετ' ἐαυτοῦ, ἡδὲ τὰ τὰ λέγων, κεκοίνωκέ, φησι, τὸ ἅγιον τόπον. διὸ καὶ Παῦλος λέγει ἄλλ' οὐδὲ Τίτῳ ὁ σωῆμοι, Ἐλλῶ ὦν, ὑπὸ ἀνάσθη πει-
τμνηθῆναι διὰ δὲ τῶν παρεισάντες ψευδα-
δελφῶν, οἱ τινες παρεισήλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ, οἷς ἔ-
δὲ πρὸς ὥραν εἰσαυτῇ ὑποταγῇ. καὶ τοῖς ἐν ἀκρεβύσια πᾶσι γέλλων ἐλεγχῶ μὴ περὶ τέ-
μνεσθε, ὅτι εἰάν περὶ ἐμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. διήρκεσε ἡ περὶ ἐμνησθε χρόνον ὑπε-
ρετήσασα, ἕως ἡ μείζων πειρὴν παρεγγύετ.

τῶν ἐκ τῆς παλιγενεσίας, ὡς παν-
τί τῷ ὄντι ἐν τῇ σαφείᾳ δεικνύται ἀ-
πὸ τῶν ὡς τοῖς Αποστόλοις εἰρημένων, μά-
λιστ' ὡς τῇ ἀγίᾳ Αποστόλῳ. Φάσκει γὰρ
ἄλλως· οἷς ἐδὲ πρὸς ὡραν ἐξαμύνῃ τῇ ὑπο-
ταγῇ. Παντὶ δὲ τῷ βυλομένῳ κατανοεῖν
τὰ ὡς τοῖς Αποστόλοις τότε πεπραγμα-
τευμένα, θαυμάσαι ἐπεσι, πῶς τὰ ὡς τῇ
αἵρεσει ταύτῃ ἐξ Ἰππινόας πνεύματος πλά-
νης ἐνεργηθέντα τὸν χαρακτῆρα ὑποδείκνυσι.
τῶν διὰ τῶν Αἱρέσεων τῶν ἐν τοῖς Απο-
στόλοις κινήσιν ἐργασαμένων. Διδοσάν-
των γὰρ τῶν, καὶ εἰς ψευδαποστόλους πρᾶ-
πέντων, καὶ ἄλλας ψευδαποστόλους διδοσεί-
λάντων, ὡς καὶ ἤδη περιήρηται, εἰς τὴν Αν-
τιόχειαν ἐν ἀρχῇ, καὶ εἰς ἄλλας τόπους, λέ-
γοντας, ὅτι ἐὰν μὴ περιτμηθῇτε, καὶ φυ-
λάξετε τὸν νόμον Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σω-
θῆναι· ἔχ' ἡ τυχεύσα τότε ἱεραρχία ἐχθρὸς, ὡς
περιήρηται, καὶ ἐπὶ εἰσιν οἱ ὡς τῷ Παύλῳ εἰρη-
μένοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται ὄφιοι, μετα-
χηματιζόμενοι εἰς Αποστόλους Χριστοῦ.

Χρῶνται γὰρ τῷ καὶ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ
διπλὸν μέγεθος, καὶ ἐχ' ὅλῳ. ἀλλὰ διὰ τὴν γενεαλο-
γίαν τὴν ἐνσαρκίαν, καὶ ταύτῃ μαρτυρίαν
φέρουσι διπλὸν τὸ Εὐαγγέλιον, πάλιν λέγοντες·
ὅτι δεκετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γνήσιος ὡς ὁ διδά-
σκαλος. τί ἐν, Φασί; περιτμηθῇ ὁ Ἰησοῦς,
περιτμηθῇ καὶ αὐτός. Χριστὸς καὶ νόμον,
Φασίν, ἐπολιτεύσατο, καὶ αὐτὸς τὰ ἴσα
ποίησεν. ὅθεν καί τινες ἐκ τῶν, ὡς ὑπὸ δη-
λητηρίων ὑφάρπαχθέντες, πείθονται ταῖς
πιθανολογίαις διὰ τὸ τὸν Χριστὸν περιτετμηθῆναι.
τὸν δὲ Παῦλον ἀθετοῦσι, διὰ τὸ μὴ πείθεσθαι
τῇ περιτομῇ. ἀλλὰ καὶ ἐκβάλλουσιν αὐτὸν, διὰ
τὸ εἰρηκέναι· ὅσοι ἐν νόμῳ δικαιοῦνται, τὸ χά-
ρις ἐξέπεσάτε. καὶ, ὅτι ἐὰν περιτεμνησθε,
Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει.

Οὗτοι δὲ ὁ Κήρυκτος ἀνὴρ καὶ ἀνοήτων δι-
δάσκαλος Φασκεῖ πάλιν ὑλησας, Χριστὸν
πεπονθέναι καὶ ἐσαυρώσθαι, μὴ πῶς ἐγγιγέρθαι.
μέλλειν δὲ ἀνίστασθαι, ὅταν ἡ καθόλου γνήσιος νεκρῶν
ἀνάστασις. ἀσύστατα φησὶν ταῦτα παρ' ἐκείνοις
τά τε ῥήματα καὶ νοήματα. ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος ἐκ-
κλητόμενος τῶν μὲν ἀπιστῶν τῇ ἀναστάσει τῶν
νεκρῶν τῇ μελλούσῃ ἐσέσθαι, λέγει· εἰ νεκροὶ οὐκ
ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται, καὶ τὸ, φά-
γωμεν καὶ πίωμεν· αὐριον γὰρ διδοθῆσκομεν.

A nempe illa lotionis iterata generatio; id Cerin-
thiani. quod nemini obscurum est, evidentius-
que per ea quæ cum ab aliis Apostolis, Hæresis
tūm præcipuè à Paulo dicta sunt, osten-
ditur. Ita enim ille. *Quibus neque ad bō-*
tam cessamus subjectione. Quod si quis ea
quæ tum ab Apostolis gesta sunt animad-
vertere voluerit, huic admirari cum primis
occurret, quemadmodum quæ tum ab
hac Hæresi mendacis instinctu Spiritus ad-
ministrata sunt, proprias illorum notas
expriment, qui per istiusmodi Hæreses
motus illos in Apostolis concitarent. Nam
cum isti à fidei integritate defecissent, &
in falsos Apostolos essent converti, alios-
que perinde falsos Apostolos misissent,
qui dicerent; *Nisi circumcidamini, & cu-*
stodiasis legem Moysi, non potestis salvari; in-
gens inde facta commotio est, ut antè di-
ximus. Atque illi ipsi sunt quos Paulus
falsos Apostolos vocat, operarios subdolos, *2. Cor. 11.*
transformantes se in Apostolos Christi.

V. Matthæi enim Evangelio non in-
regro, sed ex parte duntaxat utuntur, nimi-
rum propter Genealogiam, quæ ejus est car-
nis propria, quod quidem Evangelii testi-
monium afferunt, atque ita prædicant. *Suff-*
Matth. 10.
ficit discipulo, si sit sicut magister ejus.
Quid igitur, inquiunt? Circuncisus est
Jesús: tu quoque ipse circumcidere. Chri-
stus ex legis præscripto vitam instituit:
tu igitur eadem facito. Hinc nonnulli
sic ab illis tanquam venenatis serpentibus
abrepti verisimilibus illorum rationibus
assentiuntur, ex eo maximè quòd & Chri-
stus circumcisionem suscepit. Quod
ad Paulum pertinet, hunc penitus ex-
plodunt, propterea quòd circumcisionem
abdica-rit, & eundem iccirco rejiciunt,
quòd istud usurpaverit. *Quicumque in Galat. 5.*
lege justificamini à gratia excidistis. Et,
Si circumcidamini, Christus nihil vobis pro-
derit.

VI. Ad hæc Cerinthus homo stolidus,
ac stolidorum magister dicere nihil est ve-
riticus, Passum quidem ac crucifixum esse
CHRISTUM, nondum tamen à mortuis
excitatum, ac tum demum cum mor-
tuis resurgent omnes excitandum. Ita-
que ejusmodi illorum & dicta, & do-
gmata coherere nullo modo possunt.
Indidemque Paulus sic eos qui resurre-
cturos mortuos diffiderent redarguit.
Si mortui non resurgunt, neque Christus re-
surrexit. Eodemque pertinet illud: *E-*
damus & bibamus, cras enim moriemur.

Cerin-
thiani.
Hæresis
XXVIII.

Tum istud: *Nolite errare; Corruptum bo-
nos mores colloquia prava.* Ac rursus eos,
qui Christum adhuc resurrexisse negarent,
hoc modo convincit: *Si Christus non re-
surrexit, vana est predicatio nostra; inanis
est fides vestra: invenimur autem et falsi
testes Dei, quoniam suscitavimus Christum,
quem non suscitavit.* Quibus indicat,
Christum à mortuis excitatum prædicasse
quidem Apostolos, quosdam verò Hæreses
tamen surrexisse Christum assererent:
Mortuorum tamen resurrectionem ne-
gasse. Etenim in hac ipsa regione Asia,
nec non & in Galatia illorum ejusmodi
Schola cum primis ac disciplina floruit.

Quidem
pro mor-
tuis Bapti-
zati.

1. Cor. 15.

De quo istud à majoribus traditum ac-
cepimus, nonnullos ex eo genere citra
Baptismum excessisse, ac pro iis alios
Baptismum eorumdem suscepisse nomi-
ne, ne cum extrema demum resurrectio-
ne revocati ad vitam essent, prætermissi
Baptismi pœnas dependerent, atque ejus
qui mundum condidit dominationi sub-
essent. Cujus rei gratia usurpatum illud
ab Apostolo eadem ad nos auditione per-
latum est: *Si omnino mortui non resurgunt,
quid est quod baptizantur pro ipsis?* Ve-
rùm alii commodè hoc Apostoli dictum
interpretantur de iis qui instante morte,
si quidem Catechumeni sint, ea spe freti
sacra lavatione purgantur: ac mortuos
surrecturos esse demonstrant, ob idque
condonatione illa scelerum, quæ per Ba-
ptismum obtinetur indigere. Sed illo-
rum alii nondum Christum surrexisse
prædicant, ac cum cæteris omnibus esse
surrecturum: alii mortuosurrecturos
unquam funditus negant. Itaque medi-
um quoddam iter ingressus Apostolus
cum utrosque illos, tum reliquas omnes
Hæreses eadem opera disturbat, cum de
mortuorum excitatione disputat, atque e-
jusmodi testimoniis utitur, quibus singilla-
tim expositis mortuorum resurrectionem,
ac salutem & spem nostram solidissimis
rationibus confirmat, his verbis: *Opor-
tet hoc corruptibile induere incorruptio-
nem, et hoc mortale induere immortalita-
tem.* Ac rursus: *Christus resurrexit pri-
mis dormientium:* ut ambarum Hærese-
um respondentibus sibi ex adverso opini-
onibus convulsis veram ac sinceram Chri-
stianæ fidei disciplinam iis traderet, qui
divinam veritatem salutaremque doctri-
nam vellent percipere.

Bide

καὶ τὸ, μὴ πλανᾶσθε· φθείρουν ἡ δὴ χρῆσα
οὐκ οὐκ. πάλιν δὲ τοῖς λέγουσι τὸν
Χριστὸν μὴδέπω ἐγηγεμένον, ὡσαύτως τὸν
ἐλεγχον· ἵππιδε, λέγων· εἰ Χριστὸς σὺν ἐ-
γήγεταί, μάταιον τὸ κήρυγμα ἡμῶν, μα-
ταία καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. διεισκόμεθα ὅτι καὶ
ψευδομάρτυρες εἰς Θεὸν, ὅτι ἡγεῖται ὁ Χριστὸς,
ὃν σὺ ἡγεῖται. ὡς τῶν μὲν Αποστόλων κηρύ-
ττων Χριστὸν ἐγηγεμένον, τινῶν δὲ αἰρέσεων
λεγουσῶν Χριστὸν μὴ ἐγηγεμένον, νεκρὸς δὲ
μὴ ἐγείρεται. ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ πατρίδι, Φη-
μι δὲ Ἀσία, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Γαλατία πά-
νυ ἡμάς τὸ τέτων διδασκαλῶν, ἐν οἷς καὶ
τι πᾶσι δόσεως πᾶν ἡλθεν εἰς ἡμᾶς· ὡς
τινῶν μὲν παρ' αὐτοῖς πᾶσι φανόντων τε-
λευτῆσαι ἀνευ βαπτίσματος, ἄλλους δ' ἀντ'
αὐτῶν εἰς ὄνομα ἐκείνων βαπτίζοντας, ὑπὲρ
μὴ ἐν τῇ ἀναστάσει ἀναστάντας αὐτοὺς διὰ
δύναμιος, βαπτισμα μὴ εἰληφότες,
γίνονται ὅτι ὑποχρεῖται τῆς τῆ κοσμοποιοῦ ἐξ-
σίας. καὶ τὰς ἐνεκα ἡ πᾶσι δόσεως ἡ ἐλπίδα
εἰς ἡμᾶς, Φησι, ὅτι αὐτὸν ἅγιον Ἀπόστολον
εἰρηκέναι· εἰ ὅλως νεκρὸς σὺν ἐγείρεται, τί
καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ αὐτῶν; καλῶς δὲ
καὶ τὸν ῥῆτὸν ἐρμηνεύοντες, Φασίν, ὅτι οἱ
μέλλοντες τελευτᾶν, εἰ ὡς κατηχόμε-
νοι, ἵππιδε τῇ ἐλπίδι πᾶσι τῇ τελευτῆς
λατρεῖ καλῶς ἔχοντες. δεικνύντες ὅτι ὁ τελευ-
τήσας καὶ ἀναστήσεται, καὶ διὰ τῆς ἵππιδε-
ται τῆς διὰ τῆς λατρεῖς ἀφέσεως ἁμαρτημάτων.
τῶν δὲ οἱ μὲν τὸν Χριστὸν μὴδέπω ἐγηγε-
ται κηρύχουσιν, ἀνίσταται δὲ μὴ πάντων
οἱ δὲ, ὅτι ὅλως νεκρὸς σὺν ἀναστήσονται. διὸ
μέσθι χωρήσας ὁ Ἀπόστολος πρὸς ἀμ-
φοτέρους τὰς, καὶ τὰς λοιπὰς αἰρέσεις, ἐν
τῇ μιᾷ ἐργασίᾳ τὴν ἀνατολίαν πεποίηται ἐν
τῇ πᾶσι νεκρῶν ἀναστάσει, καὶ ἐν ταῖς μαρτυ-
ρίαις, αἷς καὶ λεπτότητι διεξιῶν, τὴν βαπτισ-
μῶν ἐποίησατο τὴν νεκρῶν ἀναστάσεως,
καὶ σωτηρίας, καὶ ἐλπίδος, Φασίν δὲ τὸ
φθαρτὸν τῆτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ
θνητὸν τῆτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. καὶ πάλιν,
ὅτι Χριστὸς ἐγήγετο ἀπαρχὴ τῶν κοιμημένων,
ἵνα τὰς ἀμφοτέρους χάσεις τῶν αἰρέσεων ἐλέγ-
ξας, τὸ ἀμόλυτον τὴ διδασκαλίαν κήρυγμα
ἐξ ἀληθείας διδάξῃ ὅτι βαλομένους εἰδέναι
τὸ Θεὸν ἀληθεῖαν καὶ σωτηρίῳ διδασκα-
λίαν.

Παλιχόθεν τοίνυν Φωρετός ἂν εἴη Κή-
 ρινθ^ς, καὶ οἱ ἀπ' αὐτῶν ἀπατηθέντες, οἱ τὰ-
 λανες, καὶ ἄλλοις αἰτίοι γεγονότες ἀπωλεί-
 ας, τ' θείων γραφῶν σαφῶς ἡμῖν κτ' λεπτό-
 τητά περὶ πάντων διηγεμένων. ἔτε γὰρ ἐκ
 σπέρματ^{ος} Ἰωσήφ ὁ Χριστός, ἐπεὶ πῶς ἔτι
 σημεῖον εἴη τὸ γέννημα; καὶ τὸ πῶς τῷ Η-
 σαΐα εἰρημνύον, πῶς ἔτι συσαθῆσεται, ὡς
 εἶπεν αὐτός ὁ Κύριος, δώσθ' ὑμῖν σημεῖον·
 ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται
 υἱόν, καὶ τὰ ἔξῃς. πῶς δὲ ἔτι πληρωθῆσε-
 ται τὸ εἰρημένον πῶς τ' ἀγίας παρθένος
 πρὸς τ' Γαβριήλ· πῶς ἔσαυ τῶ, ὅτι ἀνδρα ἔ-
 γινώσκω; καὶ αὐτῶν λέγοντ^{ες} πνεῦμα ἅγιον
 ἐπελεύσεται ἐπὶ σε, καὶ διώαμις ὑψίστη ἐπι-
 σκιασθήσῃ σοι, καὶ τὰ ἔξῃς. πῶς ὅτι πάλιν σὺ ἐλε-
 χθήσεται αὐτῶν ἡ ἀνοία τῶ Εὐαγγελίᾳ σα-
 φῶς λέγοντ^{ες}, ὅτι ἀρέστη ἐν γαστρὶ ἔχου-
 σα, πρὶν ἢ στυλεθῆναι αὐτῶν, ἔστι δὲ γνώμαι
 σαφῶς, ὅτι ἐδὲ ὅλως στυλῆθον. μὴ γνῶναι
 γὰρ τῶ εἰπεῖν, ἐπεὶ σὺ ἂν μὴ στυλῆθαι πρὸς
 πῶς θείας αὐτῶν Ἰωάννη τῷ ἀγίῳ παρθένῳ,
 ὡς λέγει· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ τῇ αὐτῇ, ἰδοὺ
 ὁ υἱός σου. ἔστι γὰρ αὐτῶν πῶς θείας αὐτῇ τοῖς
 αὐτῆς συγγενέσιν, ἢ τοῖς τέκνοις τῶ Ἰωσήφ,
 εἴπερ ἦσαν ἐξ αὐτῆς, Ἰακώβω Φημί καὶ Ἰωσή
 καὶ Ἰσάα καὶ Συμεῶνι, υἱοῖς ἔστι ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ
 τ' ἄλλης γυναικός. ἐδὲ γὰρ ὅτι κέχρηται τῇ
 παρθένῳ, ὅλως ἀρέσκειται, μὴ τὸ γεγεννη-
 κέναι ἢ παρθένος ἀχραντ^{ος}. ἀλλὰ περὶ
 τῶν ἡδὴ ἐν ἄλλῳ μοι λόγῳ σαφῶς πεπε-
 γμάτευται, καὶ πρᾶγμα τευθήσεται. ὡς δὲ
 ἐν μέρει, ὡς ἐν παρεκδρομῇ περὶ τῆς τῶν
 ὑποθέσεως εἰρηται, ἵνα μὴ ἐτέρων δημάτων
 βελόμην ποιῆσαι ἴασιν, καὶ ἐτέρων δηλη-
 ρίων ἀκ^{τος} καὶ ἀλεξητήριον, εἰς ἄλλα δὲ ἐν-
 τυγχάνοντας παρεκτρέψω. πάλιν ἐκ παν-
 τὸς τῶ τ' σῶεσιν κερτημένῳ μάταιος ἢ τῶ
 των καταχλεύας διδασκαλία συσαθῆ-
 σεται, πῶς μὲν Ἀποστόλοις ἐλεγχόμενῃ,
 πῶς ὅτι τοῖς σῶετοῖς καταγινωσκομένῃ, ἐκ
 Θεοῦ ὅτι καὶ ὁ αὐτὸς τ' ἀληθείας κηρύγμα-
 τ^{ος} ἐκβαλλομένη.

Καλῶνται δὲ πάλιν ἔτσι Μερινθιανοί, ὡς
 ἡ ἐλθῆσα εἰς ἡμᾶς Φήμη πεισθεῖ. εἴτε γὰρ
 ὁ αὐτὸς Κήρινθ^{ος}, Μερινθ^{ος} πάλιν ἐκαλεῖται,
 καὶ πάντως σαφῶς περὶ τῶν ἰσμεν εἴτε ἄλλ^{ος}
 ἢς μὴ Μερινθ^{ος} ὀνόματι, σῶεργός τῶν,

VII. Quocirca deprehensus undique Cerin-
 thianus, ac convictus tenetur, unā cum
 iis, qui eodem in errore versantur, infeli-
 ces homines atque ejusdem secum exitii
 aliis insuper authores: quippe cum hæc
 omnia sacrae literæ perspicuè accuratèque
 nobis edisserant. Nam neque de Josephi
 semine natus est Christus: qui enim pro-
 digium posset illius esse generatio, ac quod
 ab Isaia dictum est probari omnino pos-
 set? Dominus ipse dabit vobis signum: Ec-
 ce virgo concipiet, & pariet filium, &c.
 Qvanam verò ratione perfici poterit illud,
 quod Gabrieli Virgo sanctissima dixit:
 Quomodo fiet istud, quoniam virum non
 cognosco? Cui ille respondit: Spiritus
 sanctus superveniet in te, & virtus Altis-
 simi obumbrabit tibi, &c. Nonne illorum
 ex eo stultitia facile convincitur, quod
 disertè in Evangelio scriptum est? Inven-
 ta est in utero habens antequam conve-
 nirent. Illud autem certissimum est, nun-
 quam illos omnino convenisse. Absit
 enim ut id unquam dicamus. Alioqui
 cum in Cruce penderet, non sancto Jo-
 anni, qui & ipse virginitatem servavit, ma-
 trem commendaret suam, cum ita locutus
 est: Ecce mater tua. Et illam alloquens:
 Ecce filius tuus. Hanc enim vel cognatis
 suis committere oportuit, vel Josephi
 liberis, si quos ex ipsa sustulerat, puta Ja-
 cobo, Jose, Juda, Simeoni, quos Jose-
 phus alia ex uxore genuerat. Neque enim
 illum cum Maria consuevisse ullo modo
 reperimus, posteaquam incorrupta illa &
 castissima Virgo peperit. Verum de his
 alio in libro accuratè tractavimus, tracta-
 bimusque postea. Interim hoc in loco
 pauca quædam de hoc argumento velut
 obiter attigimus, ne dum aliis mederi
 moribus aliisque venenatis serpentibus
 remedium afferre volumus, in alia quæ-
 dam mala transversos lectores abripiamus.
 Enimverò si quis judicii non nihil habeat,
 inanis omnino & ridicula illorum do-
 ctrina comprobabitur, quæ & ab Aposto-
 lis falsitatis convicta, & à sapientibus da-
 mnata, & à Deo ipsaque adeo veritatis
 prædicatione est ejecta.

VIII. Cæterum iidem illi Merin-
 thiani, sic enim accepimus, appellantur:
 Utrum verò Cerinthus ipse Merinthus
 alio nomine sit dictus liquidò nescire
 me fateor: an præter hunc alter eo
 nomine appellatus extiterit, adiutor
 illius & socius, id quidem soli DEO
 K iij

Cerinthiani.
Hæresis
xxviii.

compertum est. Hoc enim sæpejam diximus, non ipsum solum Hierosolymis frequenter Apostolis restitisse, sed & qui eum in Asia sunt secuti. Atque ut unus idemque sit, aut alius ejusdem cum illo opinionis, & partium fautor, nihil admodum refert. Forma quidem nequissimæ illorum doctrinæ ac velut nota quædam ejusmodi est qualem descripsimus: Et Cerinthianos simul ac Merinthianos appellari constat.

His igitur de horrenda illorum ac serpentum simili improbitate disputatis, ad eas quæ deinceps consequuntur promovenda est oratio. Sed habendæ imprimis gratiæ sunt, quod pessimorum dogmatum pelagus istud sine ulla noxa transmissimus; & illud suppliciter postulandum, ut cum in reliquis Hæreses incurrerimus, quasi in maritima quædam, ac monstris referta breviter delati, nihil ab his incommodi patiamur, sed ab ea, quæ inter disputandum illuxerit, veritate salutem consequamur, cum & hujus soliditatem adstruamus, & contrariarum Hæreseon inanitatem erroremque demonstrabimus. Quod si quispiam confiderare, & aliqua illas adumbrare similitudine voluerit, quam hactenus refutavimus, ob duplicem illam appellationem cum bicipiti quodam serpente reipsa comparandam putabit, eoquæ viperæ genere quam Sepedonem vocant, quæ pilis toto corpore est ipsa rubentibus; neque capræ, aut ovis ei natura vel pellis est, sed serpentis: eademque morsu obviis quibusque lethum affert, ut & hæresis illa sectatores suos enecat: cum aut veteri Testamento rituque ad evertendum novum utitur; aut fraudulentis rationibus ex novo testamento depromptis, Apostolos, qui è circumcissione ad Christi se fidem applicarunt, falso impugnare nititur. Cujus quidem tabificum virus, atque dentes quoniam veritatis quasi fuisse contudimus & contrivimus, ad eas quæ consequuntur refellendas, uti diximus progreditur, ac testinat oratio.

Sepedon
viperæ.

ADVERSUS NAZARÆOS,
quæ est ordine IX. vel
XXIX.

I. EXINDE Nazaræi proximi sunt, qui sive priores illis, sive æquales, sive posteriores exiterint, in idem ferè tempus incurrunt. Neque enim affirmare certè possumus utri utris successerint.

Θεῷ ἔγνωσαν. ἤδη γὰρ ἔπομεν, ὅτι ἔμνον αὐτὸς ἐν Ἱερουσόλοις πολλακίς ἀντέστης Ἀποστόλοις, ἀλλὰ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐν τῇ Ἀσίᾳ. πλὴν ἦτοι αὐτὸς εἶη, ἢ καὶ ἄλλος σὺν αὐτῷ συνεργός, τὰ ὅμοια αὐτῷ Φροῶν καὶ συμπράτων, καὶ τὰ ἴσα, ἐδὲν διαφέρει. ἢ γὰρ πάντα αὐτῶν κακοτεροπία τῆς διδασκαλίας, τῆτον ἔχει τὸν χαρακτῆρα, Κλεινδιανοὶ τε ὅμοι καὶ Μηρινδιανοὶ ἔτοι καλῶνται.

Καὶ ταῦτα περὶ τῶν δυνῆς καὶ ἐρπετώδους μοχθηρίας αὐτῶν διεξιόντες, πάλιν ἰπὶ τὰς ἐξῆς θεωράνομεν. Ἀρχαίοντες μὲν, ὅτι τὸ πέλας τῶν κακῶν δογμάτων ἀβλαβῶς διενηξάμεθα. Ἀρχομεν δὲ, ἵνα ἐν ταῖς ἐξῆς παρεντυχόντες, ὡς εἰς διαδαλάτλια καὶ θρησκείᾳ βράχῃ παρεμπεσόντες, μὴ ἀδικησῶμεν, ἀλλὰ σωτηρίας τύχωμεν τὸ δὲ τῆς μελλέουσας ἡμῶν καθ' ὑπόληψιν ἀναφάνεας ἀληθείας, ἐν τῇ ἡμᾶς συνιστᾶν αὐτῷ τε καὶ τῇ αὐτῇ κενοφωνίᾳ. τῷ γὰρ βελομενῶ σκοπεῖν, καὶ τὰς τῶν ιδέας ἀναγράφειν, καὶ αὐτὴ παρρησιάζεται, ὡς ἀληθῶς δικεφάλωτι νὶ ὄφει, διὰ τὸ διώνυμον, καὶ τῇ καλῶν σπηδῶνι ἐχίδνῃ, τῇ κομώσῃ μὲν πᾶν τὸ σῶμα αὐτῆς ἐν θείῳ ἐνδεδυμένης, ὅτι ἐχέσῃ ὁδὸν ἀγνὸς ἐδὲ θεωράτω φύσιν ἢ δορᾶν, ἀλλὰ ἐρπετῶ, καὶ τὸ λυμῶν ἐργαστομένη διὰ τὸ δῆματ' τοῖς παρεντυχάνουσιν, ἀνατρεπῶν ὅτι αὐτῇ πειθομένης πῇ μὲν δὲ παλαιᾷ θρησκείᾳ τὰ τῆς νέας διαθήκης ἀφανίσῃ, πῇ δὲ διὰ λόγων ψευδῶν, ὡς δὲ νέας διαθήκης, καὶ τὸ δὲ θεωρήσῃ εἰς Χριστὸν πεπιστευκότων Ἀποστόλων τὰς ψευδογορίας θεωρήσῃ, ἥς τὸ σῆψιν, καὶ τὸ ἰόν, καὶ ὁδόντας τῇ ξύλῳ τῆς ἀληθείας παύσαντες καὶ σωτηρίαν, ἰπὶ τὰς μετέπειτα, ὡς θεωροῦν, χωρῆσαι ἐν τῇ Θεῷ διωόμεναι ἀπεύσωμεν.

ΚΑΤΑ ΝΑΖΩΡΑΙΩΝ,
ἐνάτη, ἢ καὶ εἰκοστὴ
ἐνάτη.

ΝΑΖΩΡΑΙΟΙ καθεξῆς τέτοις ἔπονται, ἅμα τε αὐτοῖς ὄντες, ἢ καὶ παρ' αὐτῶν, ἢ σὺν αὐτοῖς, ἢ μετ' αὐτὰς ὁμοῦς σύχρονος ἢ ἀκείβετον δυνάμει ἐξείπιν, τίνες τίνες

διεδέξαντο. καθὰ γὰρ ἔφην, σύγχρονοι ἦσαν ἀλλήλοις, καὶ ὅμοια κέκλυται τὰ Φρονήματα. ἔτοι γὰρ ἑαυτοῖς ὄνομα ἐπέθεντο ἔχι Χριστῶ, ἕτε αὐτὸ τὸ ὄνομα τῷ Ἰησοῦ, ἀλλὰ Ναζωραίων. καὶ πάντες ὁ Χριστιανοὶ Ναζωραῖοι τότε ὡσαύτως ἐκαλεῖντο. γέγονε δ' ἐπ' ὀλίγω χρόνῳ καλεῖσθαι αὐτοὺς Ἰουδαίους, πρὶν ἢ ἵπτι τῆς Ἀντιοχείας ἀρχὴν λάβωσιν οἱ μαθηταὶ καλεῖσθαι Χριστιανοί. ἐκαλεῖν δὲ Ἰουδαῖοι, διὰ τ' Ἰουδαίαν οἰαί. ἐπειδὴ πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐξ Ἰουδαί, ἐκ δὲ τῷ Δαβὶδ κατὰ διαδοχὴν σπέρματ' ἡ Μαρία, πληρωμένης τῆς θείας γραφῆς κατὰ τὴν παλαιὰν διαθήκην ὁ Κύριος λέγοντ' ὡς τὸν Δαβὶδ ἐκ καρπῶ τῆς κοιλίας σε θήσομαι ἵπτι τῷ θρόνῳ σε.

Δέδια δὲ κατ' ἐκάστῳ ὑπόθεσιν λέξεως, ὡς ταύτῃ τὴν ὑπόμνησιν ποιῶμαι, ὡς ἀκινύσης με τῆς ἀληθείας τὰς ἐν αὐτῇ τῇ λέξει θεωρίας ὑποφαίνειν, διὰ τὸ μὴ πολὺ πλάττειν ὡς παλαιῶς τῇ συντάξει τῆς διηγήσεως. τῷ γὰρ Κυρίῳ φήσαντ' ὡς τὸν Δαβὶδ, ἐκ καρπῶ τῆς κοιλίας σε θήσομαι ἵπτι τῷ θρόνῳ σε καὶ τὸ, ὡμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ, καὶ ἔμεταμεληθήσεται. δῆλον ὡς ἡ τῷ Θεῷ ἀμετάθετος ἐστὶν ἐπαγγελία. καὶ πρῶτον μὲν ὅτι ὅρκος ὡς Θεῷ τί ἐστιν, ἀλλ' ἢ ὅτι κατ' ἐμαυτῶν ὡμοσα, λέγει Κύριος. ἔγὰρ καὶ μείζον ἔχει ὅρκον Θεός, ἀλλὰ ἐδὲ ὁμνυσι τὸ θεῖον. εἰς ὡς ἔτασαν δὲ βεβαιώσεως ὁ λόγος ἔχει τὸ διώαμιν. μεθ' ὅρκου γὰρ ὡμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ, ἐκ καρπῶ τῆς κοιλίας θήσειν ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. μαρτυρεῖσι δὲ οἱ Ἀπόστολοι, ὅτι ἐκ σπέρματος Δαβὶδ ἔδει τὸν Χριστὸν γεννηθῆναι. ὡς πρὸς ἐν καὶ ἐγενήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. παρήσω δὲ τὸ πλεονάζον τῶν μαρτυριῶν, ἵνα μὴ εἰς πολὺν ὄγκον ἀνάγω τὸν λόγον, ὡς γε πολλοὶ ποιεῖ. εἰποὶ δ' ἂν τις ἴσως, τῷ Χριστῷ γεννηθῆναι ἐκ σπέρματος Δαβὶδ καὶ σάρκα, τὰς τέσιν ἀπὸ τῆς ἀγίας παρθένου Μαρίας, τὴν τῷ λόγῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ Δαβὶδ ἔκαθέζετο. ἦλθον γὰρ, φησι τὸ Εὐαγγέλιον, χρῆσαι αὐτὸν εἰς βασιλέα, καὶ γνῆς ἀνεχώρησε, καὶ ἐκρύβη ἐν Εφραὶμ πόλει τῇ ἐρήμῳ. φθασαντες δὲ ἡμεῖς ἐπὶ τὸν τόπον τῶν ῥητῶν τούτων, καὶ ἐρωτώμενοι ὡς τῇ μαρτυρίᾳ ταύτῃ, καὶ τῇ ὑπόθεσιν, ὅτι τίνι τῷ λόγῳ κατὰ

Eadem enim ut diximus ætate vixerunt, Nazarei. & in iisdem dogmatibus sunt opinionibusque versati. Atque illi quidem non à Christo, neque ab Iesu nomen acceperunt, sed se Nazaræos appellarunt. Si quidem Christiani tum omnes Nazarei vocabantur. Quamquam pro exiguo tempore, Iesæorum penes illos nomen resedit, antequam Christiani Antiochiæ nominari cœperint. Ac Iesæi, ut opinor, ab Iesse vocati sunt. David enim Iesse filius erat, à quo generis continuata serie Maria prodiit; in eoque Scripturæ sacræ vaticinium ad exitum perductum est, cum in veteri Testamento Davidi Dominus ista respondisset: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.*

II. Sed illud in singulis Scripturæ verbis afferendis vereri mihi succurrit, de quo sæpius commonere soleo, nedum eas, quæ verbis ipsis insunt, sententias expendere veritatis studium cogit, longius quàm par sit instituti moles operis excrescat. Cum igitur Dominus Davidi dixerit: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Et illud: *Iuravit Dominus David, et non penitebit eum:* Manifestum est Dei promissionem revocari non posse. Atque imprimis iusjurandum illud, quod Deo tribuitur, quidnam est aliud, nisi illud ipsum, quod alibi dicitur: *Per memetipsum iuravi, dicit Dominus?* Neque enim per maiorem aliquem iusjurandum Deus concipit, sed nec iurat quidem omnino. Sed ea loquendi ratio ad asstruendam rei firmitatem pertinet. Nam Davidi iurejurando promisit Dominus: *De fructu ventris ipsius super sedem ejus se esse positurum.* Ita porro testantur Apostoli, de Davidis stirpe nasci Christum oportuisse: uti revera Iesus Christus Dominus noster indidem oriundus est. Verùm ego ne prolixiorem, ut antè dixi, sermonem institutam, testimoniorum amplissimam copiam prætermitto. Atenim, dicat aliquis, cum ex Davidis stirpe, quatenus carne constat, procreatus sit Christus, hoc est, à Beata Virgine Maria, quid ita tandem in Davidis folio minimè confedit? *Venerunt enim, ait Evangelium, ut ipsum ungerent in Regem:* & cum id cognovisset, recessit, atque Ephraimi, quod oppidum in deserto situm est, delituit. Itaque quoniam opportunè ad huius Evangelici dicti mentionem sumus delapsi, deque ejusmodi testimonio, argumentoque nata quaestio est, cur scilicet quod à Propheta prædictum fuerat,

Nicetati.
Harelis
XXIX.

In Ecclesia
Sacerdotia
et Regia
dignitas.

Gm. 49.

Idem apud
Judeos Re-
ges et Sa-
cerdotes
quando
fuerint.

in Davidis folio confessorum esse Christi, non sit in Salvatore, quod ad carnem pertinet, aliquando perfectum. Hoc enim sunt qui negent impletum fuisse; nos tamen plane ita contigisse monstrabimus. Nulla enim vel minima divina Scriptura dictio potest excidere.

III. Quocirca thronus ille Davidis ac regale solum nihil aliud est, quam Ecclesiae sanctae Sacerdotium, quod Regia simul ac Pontificia dignitate in unum contracta ei Dominus attribuit, ac Davidis aeternum illud, neque perituum unquam solum in eandem contulit. Illic enim Davidica sedes perpetua successione ad Christum usque permansit, cum nullo unquam tempore de Judae Tribu Principes desissent: donec ille venit cui reposita erant. Et ipse (inquit) expectatio Gentium. Etenim sub adventum Christi Domini desit de Tribu Judae Principum illa successio, qui ad id usque tempus populi Duces fuerant. Nam tum illa series intercidit ac suppressa penitus est, a quo Christus Bethleemi, quod est Judae oppidum, in hanc lucem editus est: idque adeo sub Alexandro contigit, qui est Sacerdotum pariter ac Regum stirpe erat oriundus. Ab hujus igitur Alexandri nec non & Saalinea, quae & Alexandra vocata est, tempore, fors est illa regni conditioque sublata, cum Herodes Judae, Augustus vero Romanorum Imperium obtineret. Et quidem Alexander ille unus est Christorum, hoc est unctorum, ducumque numero Diadema sibi imponit. Cum enim duae invicem Tribus conjunctae fuissent, quarum altera Regni, Sacerdotii altera jus habebat, eratque Judae prior, posterior Aaronis ac Leviticae gentis universa, inde factum est, iidem ut Reges ac sacerdotes essent. Neque enim ullum ex obscuris sacrarum literarum oraculis veritate sua caruit. Tum igitur Herodes Rex alienigena summo Davidis posteris Diadema sumpsit. Atque imperii denuo folio peregrinum in hominem translato, a carnalis Judae familia ac Hierosolymis per Christum regia est in Ecclesiam transfusa dignitas. Cujus sedes ad omnium perpetuitatem temporum in eadem ipsa constituta, ex ambarum dignitatum; Regni videlicet ac Sacerdotii amplitudine coalescit. Nam quod ad Regiam majestatem attinet, eam a CHRISTO JESU Domino nostro duplici jure communicatam accepit: quod & ille quatenus carne constat, de Davidis stirpe propagatus fuerit, & Rex Divinitatis quam idem habet, ra-

τὸ σαρκικὸν ἔπεπληρώται Ἰπὶ τὸν σωτή-
ρα τὸ καθίσαι Ἰπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ. ἐνο-
μίση γὰρ τὸτό τισι μὴ πεπληρωθῇ.
ὁμῶς ὡς ἐστὶν ἐρῶμεν. εὐδερμία γὰρ λέξις
τῆς ἀγίας τῆ Θεῷ γραφῆς διαπίπτει.

Θρόνον γὰρ Δαβὶδ καὶ βασιλικὴν εἶδρα
ἐστὶν ἡ ἐν τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἱερουσιμῇ, ὅπῃ
ἀξίωμα βασιλικὸν τε καὶ ἀρχιερατικὸν
ὁμῶς Ἰπὶ ταῦτο σιναΐφας ὁ Κύριος δεδώ-
ρηται τῇ ἀγίᾳ αὐτῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸν θρό-
νον μεταγαγὼν ἐν αὐτῇ τὸν τῷ Δαβὶδ μὴ
διαλείποντα εἰς τὸν αἰῶνα. ἐκείσε γὰρ καὶ
διαδοχὴν δίδεκεσε θρόνον Δαβὶδ, ἕως
αὐτῆς τῆ Χρυσῆς, μὴ διαλείποντων τῶν ἐξ
Ἰσδα ἀρχόντων, ἕως ἤλθεν ὡς τὰ δυνάμει-
μα ἦν, καὶ αὐτὸς παροδοκία ἐθνῶν, φη-
σιν. ἔλθουν γὰρ ἐν τῇ τῇ Χρυσῇ παρ-
σία οἱ καὶ διαδοχὴν ἐξ Ἰσδα ἀρχόντες, ἕως
αὐτῆς τῆ Χρυσῆς ἡγεμόνοι. διέπεσε γὰρ ἡ
τάξις, καὶ ἔση, ἐξ ὅτε αὐτὸς θρονῶται ἐν Βηθ-
λεὲμ τῇ Ἰσδαίας, Ἰπὶ Ἀλεξάνδρου τῷ δυνά-
μει ἱεροδικῇ καὶ βασιλικῇ. ἀφ' ἧς Ἀλε-
ξάνδρου διέπεσεν ἔτι ὁ κληρὸς δυνά-
μων αὐτῆς τε καὶ Σααλίνης, τῆς καὶ Ἀλε-
ξάνδρου καλεσμένης, Ἰπὶ τοῦ χρόνου Ἡρώ-
δος τῷ βασιλείῳ, καὶ Αὐγῆς τῇ Ῥωμαίων
αὐτοκράτορι. ὅς καὶ διάδημα ἐπέθετο
ἐαυτῷ ὁ Ἀλέξανδρος ἔτι, εἰς τῶν Χρυσῶν
καὶ ἡγεμόνων ὑπάρχων. σιναφθεσῶν γὰρ τῶν
δύο φυλῶν ἡ τε βασιλικὴ καὶ ἱεροδική,
Ἰσδα δὲ Φημι καὶ Ααρὼν, καὶ πάσης τῆς
Λευὶ, ἔτω βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς ἐγίνοντο. ἔ-
τι δὲ διήμαρτέ τι τῶν δυνάμεων τῆς ἀγίας γρα-
φῆς ἀνιγμάτων. τότε δὲ λοιπὸν ἀλλοφυ-
λῶς βασιλεὺς Ἡρώδης, καὶ σὺν ἐκείνῳ οἱ δυνά-
μει Δαβὶδ διάδημα ἐπέθεντο μελαπείσεως δὲ τῇ
βασιλικῇ καθέδρᾳ ἐν Χρυσῇ Ἰπὶ τὴν ἐκ-
κλησίαν, ἀπὸ μὲν οἴκῃ τῆς σαρκικῆς Ἰσδα καὶ
ἱεροσαλήμ τὸ βασιλικὸν μετέστη ἀξίωμα.
Ἰδρυται δὲ ὁ θρόνος ἐν τῇ ἀγίᾳ τῇ Θεῷ Ἐκ-
κλησίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα, ἐκ δύο παροφάσεων ἔ-
χων τὸ ἀξίωμα, τῇ τε βασιλικῇ καὶ τῇ δε-
χερατικῇ. καὶ τὸ μὲν βασιλικὸν ἀπὸ τῆς Κυ-
ρίως ἡμῶν Ἰησοῦ Χρυσῆς καὶ δύο τέσσερες, διὰ
τε τοῦ εἶναι αὐτὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ τῷ
βασιλείῳ καὶ σάρκα, καὶ τοῦ εἶναι αὐτὸν, ὅπερ ἐστὶ,

ra-

Βασιλέα μείζονα ἀπ' αἰῶν ὅτι τὴν Θεο-
τητα. τὸ δὲ ἱερδικόν, ὅτι αὐτὸς ἀρχιερεὺς
καὶ ἀρχιερέων πύτανις. καὶ αὐτὸς ἐν τῷ
Δαυὶδ ὡς ἀδελφὸς Κυρίου καλεῖται καὶ
Ἀποστόλος, Ἐπισκόπος πρῶτος ὡς τῷ Ἰωσήφ
φύσει ὄντι, ἐν τάξει ὡς ἀδελφὸς τῷ Κυρίῳ
κληθῆντι διὰ τὴν συναναστροφὴν.

Ὡς ὁ Ἰάκωβος ἔτι ὡς τῷ Ἰωσήφ ἐκ
γυναικὸς τῷ Ἰωσήφ, ὅτι ἀπὸ Μαρίας, ὡς
καὶ εἰς πολλὰς τόπας τῷτο ἡμῶν εἴρηται, καὶ
σαφέστερον ἡμῶν πεπαιγμάτευται. ἀλλὰ
καὶ ἀρίστωρ αὐτὸν ἐκ τῷ Δαυίδ ὄντα, B
διὰ τὸ ὅτι ἐν τῷ Ἰωσήφ Ναζωραῖον ὡνο-
μενον. ὡς ὁ πρῶτος τῷ Ἰωσήφ, καὶ
ἡγιασμένον. ἔτι δὲ καὶ ἱερατεύσαντα αὐ-
τὸν ὅτι τῷ παλαιῷ ἱερῶν ὡν ἀρρεθῶν.
διὸ καὶ ἡφίετο αὐτῷ ἀπ᾽ ἀπ᾽ ἀπ᾽ εἰς τὰ
ἁγία τῶν ἁγίων εἰσέλαι, ὡς τοῖς Ἀρχιερεῦ-
σιν ἐκέλευσεν ὁ νόμος, ὅτι τὸ γεγραμμένον.
ἔτω γὰρ ἰσόρησαν πολλοὶ τῶν ἡμῶν πᾶσι
αὐτῶν, Ἐγείδιοις τε καὶ Κλήμης, καὶ ἄλλοι
ἀλλὰ καὶ τὸ πέταλον Ἰπὶ τῆς κεφαλῆς ἐξ-
ῶν αὐτῷ φέρειν, καὶ οἱ πρεσβυτέρους ἀ-
ξιόπιστοι ἄνδρες ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν ὑπομη- C
ματισμοῖς ἐμαρτύρησαν. ἱερεὺς τοίνυν, ὡς
ἔφω, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὸ
αἰῶνα ὅτι τῷ τάξιν Μελχισεδεκ, βασι-
λεύς τε ὡς καὶ τὸ τάξιν τὸ ἄνωθεν, ἵνα με-
ταγάγῃ τὸ ἱερῶν ὡν ἅμα τῇ νομοθεσίᾳ. ὅ-
τι ἀπ᾽ αὐτῶν Δαυίδ διὰ τῷ Μαρίας κα-
θεζομένη ἐν θρόνῳ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τὴν βα-
σιλείαν αὐτῷ ὅτι ἐσὶν τέλει. ἔδει γὰρ αὐ-
τῷ νῦν μεταγαγεῖν τῷ τάξιν, τῷ τε βασι-
λείᾳ. καὶ γὰρ ἡ βασιλεία αὐτῷ ὅτι ἐσὶν ἀπὸ
τῆς γῆς, ὡς ἔλεγε ἐν τῷ Ἐγγελίῳ Ποντίῳ D
Πιλάτῳ ἡ βασιλεία μου ὅτι ἐσὶν ἐκ τοῦ κόσ-
μου τῆς γῆς. ὅτι γὰρ Χριστὸς τὰ πάντα πληρῶν
δι' ἀνγκμάτων, ἕως τινὸς μέγας αἰ' ὑποθέ-
σης ἐφθάνον. ὅτι γὰρ ἦλθεν, ἵνα περικοπῇ λαὸν
Βασιλείας ὁ βασιλεύων ἀεί. ἐχαρίσατο ὅτι τοῖς
ὑπ' αὐτῶν κατισαμένοις τὸ βασίλειον, ἵνα μὴ
ὀνομασθῇ ἀπὸ τῶν μικρῶν Ἰπὶ τὰ μείζονα περ-
κόπη. μένει γὰρ αὐτῷ ὁ θρόνος, καὶ τὴν βασιλείαν
αὐτῷ ὅτι ἐσὶν τέλει, καὶ καὶ τῇ Ἰπὶ τὸν θρόνον
Δαυίδ. τὸ βασίλειον δὲ Δαυίδ μετὰ τῆς χά-
ρις αὐτῶν τοῖς ἐαυτῶν δούλοις ἅμα τῇ δε-
χίερῳ, τῶν ἐσὶν τοῖς ἀρχιερεῦσι τῷ Καθολι-

Atione longè sit amplior, & æternus. Sa-
cerdotii verò dignitatem idè sortitus est,
quòd & pontifex sit, & Pontificum o-
mnium moderator ac Princeps. Quare Ja-
cobus ille, qvi Domini frater appellatus
est, & ejusdem Apostolus, primus omni-
um est Episcopus constitutus; qvi cum
Josephi naturalis esset filius, Domini fra-
ter ob id vocatus est, quòd in ejus con-
vitiu ac consuetudine versaretur.

Nazaræi.
Hæresis
XXIX.
Christus
Rex & Sa-
cerdos.

Jacobus
Domini
frater Jo-
sephi filius.

IV. Hic enim Josephi ex aliâ fuit
quàm Maria conjuge filius: id quod plu-
ribus locis à me commemoratum est, ma-
nifestiusque disputatum. Quinetiam è
Davidis genere propagatum illud reperi-
mus, utpotè Josephi filium, eundemque
Nazaræum. Nam Josephi liberorum hic
primus, ac consecratus fuit. Imò & Sa-
cerdos ex veteris illius ritu Sacerdotii
fuisse perhibetur. Quamobrem semel ei
quotannis in Sancta Sanctorum concess-
um est ingredi, quemadmodum summis
Sacerdotibus lege esse præscriptum è
Sacris literis didicimus. Quod quidem
de Jacobo plerique ante nos memoriæ
prodiderunt, ut Eusebius, Clemens, &
alii. Sed & Bracteam eidem in capite
gestare licuisse, quos proximè nominavi
idonei scriptores commentariis suis tes-
tatum reliquerunt. Quocirca Sacerdos, Heb. 6. 20.
uti diximus, Iesus Christus Dominus noster
in æternum fuit, secundum ordinem Melchi-
sedec, idemque Rex secundum superiorem
ac cœlestem ordinem, ut unâ cum lege
Sacerdotium transferret. Fuit verò pro-
pter B. Mariam è Davidis oriundus stirps,
atque in Regali folio sedet in æternum, &
regni illius non erit finis. Nimirum trans-
ferre illum non minùs Regni quàm Sa-
cerdotii ordinem oportuit: quippe cum
ejus Regnum minimè ex hoc mundo sit
ut Pontio Pilato in Evangelio respon-
disse fertur: Regnum meum non est de hoc
Mundo. Cum enim Christus sub quibus-
dam Ænigmatum involucris universa
compleret, quod hætenus gerebatur par
fuit aliquo tenus pervenire. Neque verò
idè venit, ut qvi regnasset hætenus, im-
perare porro pergeret: sed iis Regnum,
quos constituerat ipse dilargitus est, ne à
minoribus progredi ad majora dici pos-
sit. Manet quippe sedes illius, & regni ejus
non erit finis, atque in Davidis folio confi-
det, propterea quòd Davidis Regnum trans-
tulit, idque ipsum unâ cum Pontificatu
servis suis indulgit, hoc est Catholicæ Ec-
clesiæ concessa.

Regia di-
gnitas à
CHRISTO
Pontificibus
concessa.

ποιῶσιν, ἢ τὰ τ' ζωῆς ἐαυτῶν ὀφάνια πρὸς
ἐδωδὺν διὰ τ' πυρὸς κατασκευάζοντες, ἢ
ἐπὶ ἀφονισμῶν ἰνῶν καυσικῶν ξύλων ἢ Φρυ-
γάνων τ' ὑποπυρὸς εἰωθότων ἀναλίσκεσθαι.
ἔτω καὶ αὐτοὶ μιμησαμένοι, πῦρ ἀνάφαντες
ἐαυτῶν ἐνέπευσαν. ἀκῆσαντες γὰρ μόνον ὄνο-
μα Ἰησοῦ, καὶ Θεασάμενοι τὰ Θεοσήμια τὰ διὰ
χρῆσιν τ' Ἀποστόλων γινόμενα, καὶ αὐτοὶ εἰς Ἰη-
σοῦν πιστεύουσι. γνόντες δὲ αὐτὸν ἐν Ναζαρέτ
ἐν γαστρὶ ἐγκυμονηθέντα, καὶ ἐν οἴκῳ Ἰω-
σήφ ἀνατραφέντα, καὶ διὰ τῆτο ἐν τῇ Ἐταλ-
γελίᾳ Ἰησοῦν τ' Ναζωραῖον καλεῖσθαι, ὡς καὶ
οἱ Ἀπόστολοι Φασιν, Ἰησοῦν τ' Ναζωραῖον ἀν-
δρα διποδεδηγμένον ἐν τε σημείοις καὶ τέρα-
σι, καὶ τὰ ἐξῆς. τῷ τὸ ὄνομα Ἰησοῦ Θεά-
σιν αὐτοῖς, τὸ καλεῖσθαι Ναζωραῖος, ἔχι δὲ
Ναζιραῖος, τὸ ἐρμηνευόμενον ἡγιασμένος.
τῷ γὰρ τοῖς τὸ παλαιὸν πρῶτότοις καὶ Θεῷ
ἀφιρωθεῖσιν ὑπῆρχε τὸ ἀξίωμα, ὡς εἰς ὑ-
πῆρχεν ὁ Σαμψών, καὶ ἄλλοι μετ' αὐτὸν, καὶ
πρὸ αὐτῶν πολλοί. ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης ὁ Βαπτί-

* Ἐάντες τῆς τῶν * αὐτῶν ἀφηγησαμένων πρὸ Θεῷ καὶ
ἀφιερω- αὐτοῖς εἰς ὑπῆρχε, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐκ ἐπι-
σαμψών. νεν. ὡρεῖτο γὰρ τοῖς τοῖς αὐτῇ ἀρμόδιον
τῷ ἀξιώματι ἢ πολιτεία.

Ἄλλοι δὲ * Ναζαραῖος ἐαυτῶν ἐκάλε-
σαν. ἦν γὰρ ἡ ἀρεσις τῶν Ναζαραίων πρὸ
Χριστοῦ, καὶ Χριστὸν οὐκ ᾔδει. ἀλλὰ καὶ πάν-
τες ἄνθρωποι οὗτοι Χριστιανὸς Ναζωραῖος ἐ-
κάλαν, ὡς πρὸς τὸν. ὡς λέγουσι κατηγορεύον-
τες Παῦλος ὁ Ἀπόστολος τῆτον τ' ἄνθρωπον
ὄρρωτον λοιμὸν, καὶ διασέροντα τὸν λαόν,
πρῶτος αὐτῷ τε ὄντα τ' τ' Ναζωραίων ἀρέ-
σεως. ὁ δὲ ἅγιος Ἀπόστολος οὐκ ᾔδει μὴ
τὸ ὄνομα, ἔχι τ' τῶν ἀρεσιν ὁμολογῶν,
ἀλλὰ τὸ ὄνομα τὸ διὰ τ' τ' ἀνιλεγόντων
κακονοίας διὰ τὸν Χριστὸν ἐπενεχθέν ἀπὸ ἀ-
σμελῶς καὶ ὑποχόμενος. Φησὶ γὰρ ἐπὶ τ' βή-
ματι· ἔτε ἐν τῷ ἱερῷ ὄρον με πρὸς Ἰνα
διαλεγόμενον, ἢ ἐπισύσασθαι Ἰνα ὄχλος ποι-
ῆται, ἐδὲ ὡς με κατηγορεύσιν ἐδὲν πεποίηκα.
ὁμολογῶ δέ σοι τῆτο, ὅτι καὶ τῷ ὁδόν, ὡς
ἀρεσὶν ἔτι Φάσκουσιν, ἔτω λατρεύω πιστεύων
πᾶσι τοῖς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἐν τοῖς Προφῆταις.
καὶ ἔφασμα, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ὁμολογεῖ
ἐαυτὸν Ναζωραῖον, πάντων καλόντων οὗτον
Χριστιανὸς τότε τῆτω τῷ ὀνόματι, διὰ Να-
ζαρέτ τὴν πόλιν, ἀλλῆς μὴ ἔσης χρήσεως τῷ ὀνόματι. πρὸς τὸν κατὸν,

A coqvenda, cibosque victui pręparandos, Nazarei.
an ut cremia, aridaqve virgulta, ut affolet, Hæresis
concremarent: sic illi istud ipsum imitati xxix.
semetipsos incendio consumpserunt. Si-
quidem solo Jesu nomine audito, conspe-
ctisqve quę ab Apostolis fierent portentis
ac miraculis, in illum & ipsi quoque cre-
diderunt. Quem cum Nazareti scirent
in Virginis utero genitum, atque in Jo-
sephi domo nutritum, & iccirco Jesum
Nazarenum in Evangelio nominari, quem-
admodum Apostoli loquuntur: *Jesum ad. 2.*
Nazarenum virum approbatum signis ac
prodigiis, ex eo nomen sibi istud impo-
nunt, ut Nazarei vocentur, non Nazirai,
quę vox sanctificatum significat. Hic enim
quondam primogenitis, Deoque conse-
cratis dignitatis honor est habitus: quo-
rum ē numero Sampson, aliiqve post
ipsum, vel ante ipsum complures exte-
runt. Imò & Joannes Baptista ex illo
dedicatorum Deo hominum genere fuit;
qui vinum aut siceram non bibit. Fuit
enim hominibus ejusmodi eorum digni-
tati consentanea vivendi ratio consti-
tuta.

VI. Sed alii Nazaraeos seipsos appel-
lant. Quippe Nazaraeorum secta Christum
anteceffit, nec eum cognovit. Verum
Christiani, ut initio monui, ab omnibus
Nazarei nuncupati sunt, quemadmodum
illi dixerunt, qui Paulum Apostolum ac-
cusarunt: *Hunc, inquit, hominem in- ad. 24.*
venimus pestiferum, & corruptentem po-
pulum, & auctorem sectę Nazarenorum.
At sanctus Apostolus neque nomen istud
ejurat, tametsi ab illorum Hæresi abhor-
reret, & quod sibi adversariorum impro-
bitate propter CHRISTUM impositum e-
rat vocabulum, libenter admisit. Ita
enim ante Tribunal dixit: *Neque in ibid.*
Templo invenerunt me cum aliquo dispu-
tantem, aut concursum facientem turba,
neque quicquam eorum quibus me accu-
sant admisi. Confiteor autem hoc tibi,
quod secundum sectam, quam dicunt Hæ-
resin, sic deservio: credens omnibus quę
in lege, & Prophetis scripta sunt. Ne-
que verò mirum est, Apostolum semet-
ipsum Nazarenum confiteri, cum uni-
versi tunc eo nomine Christianos voca-
rent, ab oppido Nazaret: nec ullus al-
terius esset vocis usus illis temporibus,

Nazaræi. qva eos qvi Christo nomen dederant
 Hæresis possent exprimere. De qvo sanè scri-
 ptum est, *quoniam Nazarenus vocabitur.*
 xxix. Nam & hodie Hæreses omnes, Mani-
 chæi scilicet, Marcionistæ, Gnostici, cæ-
 terique qvi Christiani non sunt, Chri-
 stianorum tamen ab omnibus nomine
 Matt. 2. comprehendi solent: & unaquæque se-
 cta, licet alio nomine censeatur, id sibi
 nominis libenter asciscit, qvòd hoc esse
 sibi decori atqve ornamento judicat.
 Quippe solo Christi vocabulo non fide
 atqve operibus gloriari videntur. Eo-
 dem modo sancti Christi Discipuli sese
 tum id qvòd erant Jesu discipulos voca-
 bant: neque tamen cum ab aliis Naza-
 reni dicerentur nomen istud recusabant,
 cum ad eorum, à quibus sic appellaban-
 tur, finem scopumque respicerent, qvi hoc
 sese nomine Christi causa donabant:
 qvandoquidem & Jesus ipse Nazarenus
 appellatus est, ut in Evangeliiis, & Apo-
 stolorum Actibus legitur: pro eo qvòd
 in oppido Nazareti, qvi hodie pagus est,
 in ædibus Josephi fuerit educatus, po-
 steaquam Bethleemi de Virgine Maria
 secundum carnem natus est, qvæ quidem
 Josepho desponsa fuerat, qvi Nazareti
 tunc habitabat, cum relicto Bethleemo
 in Galilæa domicilium collocasset.

VII. Qvòd verò ad Hæreticos illos
 attinet, de quibus modò sermonem insti-
 tuimus, omisso Jesu nomine, neque Jesu
 scipso vocant, neque Judæorum
 vocabulum retinent, neque se Christia-
 nos, sed Nazarenos de illa loci appella-
 tione nuncupant, cum interim meri ipsi
 Judæi, neque aliud præterea sint. Porro
 non solum novo, sed & veteri Testa-
 mento Judæorum instar utuntur. Neque
 enim apud illos legis libri, Prophetæ, aut
 Hagiographa prohibentur, qvæ Judæi
 Biblia nuncupant, ut & à Judæis appro-
 bantur: à quibus Nazaræi nulla in re dis-
 sentiunt, qvi ad legis præscriptum ac Ju-
 dæorum more omnia sua dogmata pro-
 fidentur: nisi qvòd in Christum credunt.
 Nam & mortuos excitari putant, & à
 Deo universa producta. Unum esse Deum,
 ejusque filium Jesum Christum prædicant.
 Hebraicæ verò lingvæ scientissimi sunt:
 ac cum universa lex apud illos, tum Pro-
 phetæ, & Hagiographa, hoc est libri illi
 qvi versibus distincti sunt, & Prophetæ,

Nazaræi
 Hebraicæ
 lingvæ per-
 itissimi.

οἱ Προφῆται, καὶ τὰ Γραφεῖα λεγόμενα, Φημί δὲ τὰ Σιχίησιν, καὶ αἱ Βασιλείαι,

ὥστε οὗτος ἀνθρώπος καλεῖν οὗτον τῷ Χριστῷ
 πεπιστευκότας. ὡς δὲ γέγραπται, ὅτι Να-
 ζωραῖος κληθήσεται. καὶ ὃ καὶ νῦν ὁμωνύ-
 μως οἱ ἄνθρωποι πάσας τὰς αἵρέσεις, Μα-
 νιχαῖας τέ Φημι, καὶ Μαρκιωνισὰς, Γνωσι-
 κὰς τε καὶ ἄλλας Χριστιανὰς οὐδὲ μὴ ὄντας Χρι-
 στιανὰς καλεῖσιν. καὶ ὁμῶς ἐκάστη αἵρεσις, καί-
 πῃ ἄλλως λεγομένη, καθάδεχεται τὸ τοιοῦτον
 ὄνομα, ὅτι διὰ τὸ ὄνομα κοσμεῖται. δο-
 κῶσι γὰρ ὅτι τῷ τῷ Χριστῷ σεμνύνουσιν ὄνομα-
 τι, καὶ μὴ τῇ πίστι καὶ τοῖς ἔργοις. ἔτω καὶ
 οἱ ἅγιοι τῷ Χριστῷ μαθηταὶ τότε μαθητὰς
 B Ἰησοῦ ἐκάλουν, ὡς περὶ ἐν καὶ ἦσαν. ἀ-
 κούοντες δὲ οὐδὲ ἄλλων Ναζωραῖοι, οὐκ ἠ-
 ναίνοντο, ὅτι σκοποῦν θεωρῶντες τὸ τὸ αὐτὸ
 καλέντων, ὅτι διὰ Χριστὸν αὐτὰς ἐκάλουν.
 ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Ναζω-
 ραῖος ἐκαλεῖτο, ὡς περὶ ἔχει τὰ Εὐαγγέλια, καὶ
 αἱ Πράξεις τῶν Αποστόλων, διὰ τὸ ἐν τῇ πό-
 λει Ναζαρέτ αὐτὸν, καὶ μὴ ὅτι τὰ νῦν ἔσθι, ἀνα-
 τετράφθαι ἐν οἴκῳ Ἰωσήφ, γνηθέντα καὶ
 σάρκα ἐν Βηθλεὲμ ἀπὸ Μαρίας τῆς ἀειπαρ-
 θένος τῆς μεμνησευμένης Ἰωσήφ τῷ ἐν τῇ αὐτῇ
 Ναζαρέτ μετῴκησεν, μὴ τὸ ἀπὸ Βηθλεὲμ
 C αὐτὸν μεταναστάντα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ καθι-
 σθῆναι.

Οὗτοι δὲ οἱ προσηγμένοι αἵρεσιῶν, ὡς ἂν
 ἐνταῦθα τὸ ἀφῆγησιν ποιούμεθα, παρέντες τὸ
 ὄνομα δὲ Ἰησοῦ, ὅτε Ἰουδαῖος ἐκάλουν κλη-
 κασιν, ὅτε τῶν Ἰουδαίων ἐμειναν ἔχοντες τὸ ὄ-
 νομα, ὅτε Χριστιανὰς ἐκάλουν ἐπωνόμασαν,
 ἀλλὰ Ναζωραῖας, δῆθεν ἀπὸ τῆς τοῦ
 Ναζαρέτ ἐπωνυμίας. τὰ πάντα δὲ εἰσιν Ἰου-
 δαῖοι, καὶ οὐδὲν ἕτερον. χρώνται δὲ ἔτι οἱ ἐμό-
 νον νέα διαθήκη, ἀλλὰ καὶ παλαιὰ, καθάπερ
 καὶ οἱ Ἰουδαῖοι. καὶ ὃ ἀπηγορεύεται παρ' αὐτοῖς
 D νομοθεσία καὶ Προφῆται καὶ γραφεῖα, τὰ ὡς
 Ἰουδαίοις καλεῖσθαι βιβλία. ὡς περὶ οὗτοι
 προσηγμένοι οὐδὲ ἕτερον ἔτι φρονέουσιν,
 ἀλλὰ καὶ τὸ κήρυγμα δὲ νόμος, καὶ ὡς οἱ Ἰου-
 δαῖοι πάντα καλῶς ὁμολογοῦσι, χωρὶς δὲ εἰς
 Χριστὸν δῆθεν πεπιστευκέναι. παρ' αὐτοῖς γὰρ
 καὶ νεκρῶν ἀνάστασις ὁμολογεῖται, καὶ ἐκ
 Θεοῦ τὰ πάντα γενησθῆναι. ἐν δὲ Θεῷ καὶ
 γέλλουσι, καὶ τὸ τὸ πᾶν Ἰησοῦν Χριστόν.
 Ἐβραϊκῶς δὲ διάλεκτον ἀκριβῶς εἰσιν ἠσκη-
 μένοι. παρ' αὐτοῖς γὰρ πᾶς ὁ νόμος, καὶ

καὶ Παραλειπόμην, καὶ Αἰθέρ, καὶ τὰ ἄλ-
λα πάντα Εβραϊκῶς ἀναγινώσκεται, ὥσπερ
ἀμέλει καὶ ὡς Ἰουδαίοις, ἐν τῷ δὲ
μόνον πρὸς Ἰουδαίους διαφέρνται καὶ Χρι-
στianές· Ἰουδαίοις μὲν μὴ συμφωνῶντες,
διὰ τὸ εἰς Χριστὸν πεπιστευκέναι· Χριστia-
νοῖς δὲ μὴ ὁμολογῶντες, διὰ τὸ ἔτι νόμῳ
πεπεδηόται, ὡς ἱστορῶν τε καὶ Σαββάτῳ καὶ
τοῖς ἄλλοις. ὡς Χριστὸς δὲ εὖ οἶδα εἶ-
πέν, εἰ καὶ αὐτοὶ τῇ τῶν προφητῶν πε-
ρὶ Κήρινον καὶ Μήρινον μοχθηρίᾳ ἀχθέν-
τες φίλον ἄνθρωπον νομίζουσιν· ἢ, καθὼς
ἡ ἀλήθεια ἔχει, διὰ πνεύματος ἁγίου γε-
γνηόται ἐκ Μαρίας διαβεβαιῶνται. ἔστι
δὲ αὕτη ἡ ἀρεσις ἡ Ναζωραίων ἐν τῇ Βε-
ροιαίων περὶ τὴν Κοίλῳ Συρίαν, καὶ ἐν τῇ
Δεκαπόλει περὶ τὰ τῆς Πέλλης μέρη, καὶ
ἐν τῇ Βατανίτιδι τῇ λεγομένῃ Κωνιάδι, Χω-
χάδι δὲ Εβραϊστὶ λεγομένη. ἐκεῖθεν γὰρ ἡ
ἀρχὴ γέγονε μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν Ἱεροσολυ-
μῶν μετάσασιν, πάντων τῶν μαθητῶν τῶν
ἐν Πέλλῃ ὠκηκότων, Χριστὸς φήσαντ· κα-
ταλείψαι τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀναχωρῆσαι,
ἐπεὶ ἡμελλε πάχειν πολιορκίαν. καὶ ἐκ
τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως τὴν Περσίαν οἰκί-
σαντες, ἐκείσε, ὡς ἔφω, διέτριβον. ἐντεῦ-
θεν ἡ κτλ. οὗτος Ναζωραῖος ἀρεσις ἔχε τὴν
ἀρχήν.

Πεπλάνηται δὲ καὶ ἔτοι, ὡς ἱστορῶν αὐ-
χέντες. καὶ ἔτι οἱ τοῖστοι ὑπὸ κατάραν εἴ-
σι, μὴ διωκόμενοι τὸν νόμον πληρῶσαι. ὡς
γὰρ διωκόμενοι πληρῶν τὰ ἐν τῷ νόμῳ εἰ-
ρημένα, ὅτι πρὶς τῷ ἔτις ὁφθῆσθαι ἐνώπιον
Κυρίου Θεοῦ, κατὰ τὰ Αἰζύμα καὶ Σκηνο-
πηγίαν καὶ τὴν Πεντηκοστήν, ἐν τῷ τόπῳ
Ἱεροσολύμων. ἀποκλεισθέντ· γὰρ τῷ νό-
μῳ, καὶ τῷ ἐν τῷ νόμῳ μὴ διωκόμενων πληρῶ-
σαι, παντὶ τῷ νῦν ἔχοντι σαφὲς ἂν εἴη,
ὅτι Χριστὸς ἦλθε πληρωτὴς τῷ νόμῳ, ὃ τὸν
νόμον καταλύσων, ἀλλὰ τὸν νόμον πλη-
ρῶσων, καὶ ἀφελεῖν τὴν κατάραν τὴν
κατὰ τῆς ὡς ἀπάσεως τῷ νόμῳ ὀριθεύσαν.
μετὰ γὰρ τὸ ἐντεῖλασθαι τὸν Μωυσέα πα-
σαν ἐντολήν, ἦλθεν Ἰησοῦς τὸ τέρμα τῷ βίβλῳ,
καὶ συνέκλεισε τὸ πᾶν εἰς κατάραν, λέγων.
Ἰησοῦς ἀράτ· πᾶς ὃς εὖ ἐμμένει πᾶσι τῷ
λόγοις τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ
τῷ ποιῆσαι αὐτὸς. ἦλθεν ἐν λύων μὲν τὰ πεπεδημένα δεσμοῖς τοῖς τῆς κατάρας.

Paralipomena, Esther, ceteraque id ge-
nus Hebraicè ut & à Judæis leguntur. Hæresis
Hoc igitur uno tam à Judæis, quàm à Christi-
anians differunt: ab illis quidem,
quod in Christum credant; à Christianis
verò, quod Judaicis adhuc ritibus impli-
centur, velut Circumcisione, Sabbato, ali-
isque ceremoniis. De Christo verò cer-
tò illud affirmare nequeo, utrum Cerin-
thi vel Merinthe impietate illa decepti,
simplicem illum hominem asseverent, an
uti sese res habet, per Spiritum sanctum
de Maria Virgine genitum esse fateantur.
Caterum hæc Nazaræorum secta in Be-
roenfi civitate potissimum viget, ac Coe-
len Syriam, atque etiam in Decapoli, jux-
ta Pellam, & in Bafanotide, in ea quæ vul-
go Cocabe Hebraicè Chochabe dicitur.
Hinc enim post illam ab Hierosolymis se-
cessionem, illorum initia profecta sunt,
cum Pellæ Discipuli omnes habitarent,
à Christo de relinquenda Hierosolymo-
rum urbe migrandoque præmoniti, quod
ejus immineret obsidio. Quia quidem
occasione factum est, ut in Perzæ iis qui-
bus diximus locis degerent. Indeque
Nazaræorum Hæresis sunt deducta pri-
mordia.

VIII. Verum & isti nihilominus ab-
errant, cum de Circumcisione gloriantur:
& execratione etiam nunc obstricti sunt,
quod legem penitus observare nequeant.
Quomodo enim legis observare man-
datum istud poterunt: Ter quousque ap-
parebis coram Domino Deo tuo per Azymo-
rum dies, & Scenopegiam, & Pentecosten,
in Hierosolymitano loco? Cum enim lex
interclusa sit, & quæ ab ea præscribuntur,
perfici amplius non possint, cuilibet pru-
denti perspicuum est, advenisse Christum,
non ut legem everteret, sed ut eam ipsam
impleret, & eam execrationem solveret;
quæ contra violatæ legis crimen fuerat
constituta. Posteaquam enim Moyses
universam legem promulgavit, ad fi-
nem voluminis pervenit, ac sub maledi-
cto cuncta conclusit: Maledictus omnis qui
non permanserit in omnibus quæ scripta sunt
in libro hoc, ut faciat ea. Ed itaque Christus
advenit, ut quæ diræ cujusdam vinculis
imprecationis erant obstricta solveret.

Nazaræi. Qvi quidem pro exiguis illis, quæ perfici non poterant, nobis magna concessit, in quibus exequendis nihil, ut in prioribus illis, est quod cum altero repugnet. Atque hoc ferè modo in omni confutanda Hæresi, quæ Sabbati, vel Circumcisionis, vel alterius hujusmodi ritus observationem præscriberet, istud ipsum demonstrare studuimus; Dominum nobis quæ essent perfectiora tribuisse. Ecquidnam igitur ad sui excusationem afferre illi poterunt, qvi Spiritui sancto parere detrectant, ei inquam Spiritui, qvi per Apostolos edixerit, ne Gentilibus ad Christianam religionem traductis onus imponeretur aliud, quàm hæc necessaria; ut à sanguine, & suffocato, & fornicatione & Idolis immolato sese continerent? An non divina eos excidere gratia necesse est, cum ita sanctus Paulus Apostolus scripserit: Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit; quicumque in lege gloriamini à gratia excidistis?

IX. Quamobrem contra hanc etiam Hæresin brevis illa nostra disputatio sufficiet. Facile enim isti refelli convincique possunt: ac Judæi potius, quàm cuiusvis alterius generis sunt, tametsi Judæis sint inimicissimi. Neque enim Judæorum posterì solum capitali illos odio prosequuntur; sed & manè, ac meridie, & ad Vesperam, ter de die, cum in Synagogis suis ad orandum conveniunt diris illos devovent, ac solenni imprecatione proscribunt. Ac Nazaræos, inquiunt, Deus excretur. In hos enim offensiore, & acerbiorè animo sunt, quòd cum è Judæorum numero sint, nihilominus, JESUM esse CHRISTUM prædicent, quod iis qvi Judæorum adhuc ceremonias colunt, imprimis est contrarium, qvi Christum videlicet repudiant. Est verò penes illos Evangelium secundum Matthæum, Hebraicè scriptum, & quidem absolutissimum. Hoc enim certissimè prout Hebraicis literis initio scriptum est, in hodiernum tempus usque conservant. Verum illud nescio; num Genealogias illas amputarint, quæ ab Abraamo ad Christum usque perductæ sunt. Postremo cum illam Hæresin sic tanquam imbecillum quendam & venenatum crabronem deprehenderimus, ac veritatis oratione obtiverimus, nos ad alias deinceps, o carissimi, divino freti præsidio conteramus.

Χαριζοµένῳ δὲ ἡµῖν ἀντὶ τῶν μικρῶν τῶν μὴ δυναμένων πληρῶσαι τὰ µείζονα, καὶ ἡ µαχόµενα θάτερον θάτερον πρὸς τὴν τῆς ἔργα πληρῶσιν, ὡς τὰ πρῶτα. ὅπως γὰρ καὶ πᾶσαν ἄρεσιν φθάνοντες, ἐν τῇ τοῦ Σαββατισµοῦ, καὶ τοῦ εὐαγγελίου, καὶ τῶν ἄλλων πολλάκις ἐπειρασάµεθα, πῶς ὁ Κύριος ἡµῖν τὰ ἐντελέσειεν κεχαίρισται. πῶς ἐν οἱ τοῖστοι διωθήσονται ἀπολογίαν ἔχον, µὴ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ὑπακούσαντες, τῷ δὲ τῷ Ἀποστόλων εἰρηκότε τοῖς ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκόσι, µὴ βιάσθῃ ἑπιτίθεσθαι, πλὴν τῷ ἐπάναγκες, ἀπέχεσθαι ἁµαρτιῶν καὶ πνικτῶ καὶ πορνείας καὶ εἰδωλοθύτου; πῶς δὲ σὺ ἐκπεσῶνται τῆς τῆς Θεοῦ χάριτος, λέγοντες Πάυλος τῷ ἁγίῳ Ἀποστόλῳ ὅτι ἐὰν τοῦτο µνησθῇ, Χριστὸς ὑµᾶς ἐδὲν ὠφελήσει, οἱ τινες ἐν νόµῳ καυχῶντο, τῇ χάριτι ἐξεπέσατε.

Ἀρκέσει ἐν καὶ ἐν ταύτῃ τῇ αἰρέσει ἡ διὰ τῆς σωτηρίας παρ' ἡµῶν διάλεξις. διδύμελικοι γὰρ οἱ τοῖστοι, καὶ διάλωτοι, καὶ Ἰουδαῖοι µᾶλλον, καὶ ἐδὲν ἕτερον. πάντες δὲ ἔσονται ἐχθροὶ τοῖς Ἰουδαίοις ὑπάρχουσιν. ἡ µόνον γὰρ οἱ τῷ Ἰουδαίων παῖδες πρὸς τέρας κέκλιται µῦθος, ἀλλὰ ἀνιστάµενοι* ἔσονται, καὶ ἐν τῇ ἡμέρῃ, καὶ τοῦ τῷ ἐσπερῶν, τοῖς τῆς ἡμέρας ὅτε διχᾶς ἐπιτελέσιν ἐν ταῖς αὐτῶν συναγωγαῖς, ἐπαρῶνται αὐτοῖς, καὶ ἀναθεματίζουσι φάσκοντες, ὅτι ἐπικαταράσαι ὁ Θεὸς τὸν Ναζωραῖον, καὶ γὰρ τέτοις τοῖς ἁγιωτέροις ἐνέχουσι, διὰ τὸ ἀπὸ Ἰουδαίων αὐτὸν ὄντας, Ἰησοῦν κηρύσσειν εἶναι Χριστόν, ὅπερ ἐστὶν ἐναντίον πρὸς τὸν ἔτι Ἰουδαῖον, τὸν Χριστόν µὴ δεξαµένον. ἔχουσι δὲ τὸ καὶ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον πληρέστατον Εβραϊστί. παρ' αὐτοῖς γὰρ σαφῶς τὸτο, καθὼς ἐξ ἀρχῆς ἐγράφη Εβραϊκοῖς γράμμασι ἐστὶ σωζεται. σὺ οἶδα δὲ, εἰ καὶ τὰς γυναικολογίας τὰς ἀπὸ τῆς Ἀβραάμ ἀφ' ἧς Χριστὸς γενέσθαι. ἀλλὰ καὶ ταῦτα φωρᾶσαντες, ὡς βληχρὸν, καὶ οὐδὲν ἐμποιητικὸν διὰ τῆς ὁσφηνίου, καταδλάσαντες τε τοῖς τῆς ἀληθείας λόγοις, ἐπὶ τὰς ἐξῆς ἡµέραις, ὡς ἐπιπόθητοι, τοῦ Θεοῦ αἰτῶντες τὴν βοήθειαν.

ΚΑΤΑ ΕΒΙΩΝΑΙΩΝ,

δεκάτη, ἢ καὶ τριακοστή.

A

ADVERSUS EBIONÆOS,

quæ est Hæresis X vel

XXX.

Ebionzi.

Hæresis

xxx.

Εβίων, ἀφ' ἑπὶ Εβιωναῖοι, κατεξῆς ἀκο-
 λυθῶν, καὶ τὰ ὅμοια τῆτοις Φρονήσας,
 πολύμορφον τεράσιον, καὶ ὡς εἰπὲν τῆς μυ-
 θεομυθίας πολυκεφάλου ὕδρας ὁφιδωδὴ μορ-
 φὴν ἐν ἑαυτῷ ἀνατυπωσάμενος, πάλιν ἐ-
 πανέστη τῷ βίῳ, ἐκ τῆς τέτων μὲν χολῆς
 ὑπάρχων, ἕτερα δὲ πρὸς τέττα κηρύττων καὶ
 ὑψηλῶν. ὡς γὰρ εἴ τις σιωάξειεν ἐ-
 B αὐτῷ ἐκ διαφόρων λίθων τιμίων κόσμον, καὶ
 ποικίλης ἐσθῆτος ἔνδυμα, καὶ διαφανῶς
 ἑαυτὸν κοσμήσει, ἔτω καὶ ἔτω τὸ ἀνάπα-
 λιν πᾶν ὅτι ἐν δεινὸν καὶ ὀλετήριον καὶ βδε-
 λυκτὸν κήρυγμα, ἄμορφόν τε καὶ ἀπίθα-
 νον, ἀζηλίας ἐμπλεὲν παρ' ἐκάστης αἰρέσεως
 λαβὼν, ἑαυτὸν ἀνετύπωσεν εἰς ἀπάσας. Σα-
 μαρειτῶν μὲν γὰρ ἔχει τὸ βδελυρὸν, Ισ-
 δαίων δὲ τὸ ὄνομα, Ορσαίων δὲ καὶ Ναζω-
 ραίων καὶ Νασαραίων τὴν γνώμην, Κηριδι-
 C ανῶν τὸ εἶδος, Καρποκρατιανῶν τὴν κα-
 νοτροπίαν, καὶ Χριστιανῶν βέλεται ἔχειν τὴν
 θεωρηγορίαν. καὶ γὰρ δὴ περὶ τὴν τε πρῶ-
 ξιν καὶ τὴν γνώμην καὶ τὴν γνώσιν, καὶ τὴν
 τῶν Ἐγγελίων καὶ Ἀποστόλων περὶ πίστεως
 συγκατάθεσιν. μέσθ' δὲ, ὡς εἰπὲν, ἀπάν-
 των τυγχάνων, ἐδὲν πέφυκεν, ἀλλὰ ἐπ'
 αὐτῷ πληρεῖται τὸ γεγραμμένον· παρ' ὀλί-
 γον ἐχρόμην ἐν παντὶ κακῷ, μέσον Ἐκκλη-
 σίας καὶ σωμαγωγῆς. Σαμαρείτης μὲν ἐν
 ὧν δια τῆς βδελυρίας, τὸνομα δέρεται. Ισ-
 δαῖον δὲ ἑαυτὸν ὁμολογῶν, Ισδαίοις ἀντίκει-
 D ται, καί τοι συμφωνῶν αὐτοῖς ἐν μέρεσι, ὡς
 ὑπερὶ ἐν ταῖς περὶ τέττα διποδείξεσι, καὶ ἔ-
 κατ' αὐτῶν ἐλέγχῃ πρὸς αὐτὸν, Θεὸς Ἰπ-
 σοθεύει.

Οὗτ' γὰρ ὁ Εβίων σύγχρονος μὲν τέ-
 των ὑπῆρχεν, ἀπ' αὐτῶν δὲ σὺν αὐτοῖς ὁρμα-
 ται. τὰ πρῶτα δ' ἐκ πρῶτης καὶ ἀπέριστα
 ἀνδρὸς, τέττασι δ' Ἰωσήφ, τὸ Χριστὸν γεγεννηθῆναι
 ἔλεγχον, ὡς καὶ ἡμεῖς ἡμῖν προείρηται, ὅτι τα

I. NAZARÆOS Ebion, à quo Ebio-
 nitæ dicti, proximè consequitur,
 eademque cum illis dogmata proficitur :
 Quod horrendum monstrum ac multi-
 plex, & ut ita dicam, fabulosæ illius, ac
 multorum capitum Hydræ serpentinam
 in sese figuram exprimens, rursus ad exi-
 tium humani generis erupit. Ac licet ex
 illorum disciplina prodierit, nonnulla
 tamen præter quàm ab illis doceantur,
 asseruit, atque proposuit. Ut enim si
 quis variis ex lapillis ornatum sibi ali-
 quem conficiat, aut variegatam coloribus
 vestem induat, atque exquisitam quan-
 dam elegantiam adhibeat ; sic ille con-
 trà omnibus undique perniciosus ac pesti-
 feris dogmatibus arcessitis, quicquid una-
 quæque Hæresis horrendum imprimis, &
 exitiabile ac detestandum asserit, turpe
 inquam & absonum absurditatisque ple-
 num & odiosum è singulis dogmata con-
 cinnans, omnium in se formas speciesque
 transtulit. Nam Samaritanorum impu-
 ram superstitionem affectavit. A Judæis
 porro nomen accepit. Ab Ossæis, Na-
 zaræis, & Nasaræis dogmata. Cerinthi-
 anorum deinde formam, Carpocratiano-
 rum nequitiam, Christianorum denique
 appellationem usurpare contendit. Ne-
 que enim ab his postremis cum nomine,
 facta ipsa pariter, ac mentem, cognitio-
 nemque, & Evangeliorum, atque Apo-
 stolorum de fide consensionem expressit.
 Qui cum medius sit, ut ita dicam, inter om-
 nes, propriè nullus est, in eoque quod
 scriptum est impletur. *Paulo minus ver-*
Pro 5.
satus sum in omni malo, in medio Ecclesiæ,
et Synagoga. Igitur cum revera Sama-
 ritanus ob execrandam nequitiam sit, istius-
 modi tamen appellationem rejicit : &
 cum se idem Judæum faciat Judæis re-
 fragatur : quanquam cum his aliqua ex
 parte consentit, uti postea, cum ad ejus
 rei probationem, & Hæreticorum ejus-
 modi confutationem perventum fuerit,
 Deo adjuvante monstrabimus.

II. Siquidem Ebion iste priorum *Ebionii*
 illorum æqualis fuit, & eandem cum *dogmata.*
 ipsis originem accepit. Ac primum de vi-
 rili concubitu ac semine, puta Josèphi,
 natum esse Christum asseruit, ut antè si-
 gnificavimus, cum ita diximus ; Hunc

Ebionzi.
Hæresis
xxx.

ceteris in rebus eadem cum aliis sentien-
tem, hac una re discrepare, quod Judæo-
rum ritus ac ceremonias amplexus sit,
veluti Sabbatum, ac Circumcisionem,
aliaque id genus, perinde atque à Ju-
dæis ac Samaritanis observantur. Quin-
etiam plura iste quam Judæi Samaritano-
rum imitatione complectitur. Nam &
hoc adjecit, ut ab externorum hominum
tactu sese contineret, utque diebus singu-
lis quoties mulierem attigisset, ab ejusque
complexu surgeret, aqua sese prolueret,
sicubi ejus esset copia, marinæ videlicet
aut alterius generis. Quod si ab illa lo-
tione ac inersione rediens in quempiam
incurrat, denuò ad ablucendum sese, sæpe
etiam cum ipsis vestimentis regreditur.
Hodie verò virginitas apud illos & casti-
tas omnino prohibetur, id quod & cate-
ræ omnes ejusmodi Hæreses usurpant.
Nam olim de virginitate gloriari sole-
bant, nimirum ob Jacobum fratrem Do-
mini: adeoque libros suos ad seniores &
Virgines inscribunt. Sed hujus factionis
exordium post Hierosolymitanæ urbis ex-
cidium coepit. Quo tempore Christiani
omnes cum in Peræa degerent, atque
in urbe Pella potissimum, quæ in Deca-
politana provincia est, cujus extat in
Evangelio mentio, prope Batanæam
ac Basanitidem: cum illic inquam
domicilium collocassent, hinc Ebio-
ni data est propagandi erroris occasio.
Qui in Pago quodam Cocabe in regione
Carnaimorum, Armeni & Astarotharum,
& Basanitidistractu habitare coepit, quem-
admodum vetus ad nos usque fama per-
tulit. Inde igitur pessimi prædicandi do-
gmatis initium sumpsit, unde & impios
Nazarenos coepisse docuimus. Ambo
enim collatis inter se capitibus suam alter
cum altero improbitatem ac nequitiam
communicavir. Atque etsi quodamtenus
à se mutuo dissideant, in excogitando ta-
men pravissimo dogmate sese invicem ex-
presserunt. Cæterum memini me aliis
in locis, cum adversus alias Hæreses con-
tenderem, de Cocaborum situ atque Ara-
bia disputasse.

III. Principio igitur Ebion, ut dixi,
Christum è viri semine, nimirum Jose-
phi, genitum affirmabat. Verum ali-
quanto ab hinc tempore in hodiernum
usque diem, qui ejus errorem secuti sunt,
animis eorum in absurda ac perplexa

Αἴσα τοῖς ἄλλοις ἐν ἅπασι φρονῶν, ἐν τῷ
μόνῳ διεφέρετο, ἐν τῷ, τῷ νόμῳ τῶ Ἰουδαί-
σμις προσανέχην καὶ Σαββατισμὸν, καὶ καὶ τὴν
ᾠδομένην, καὶ καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα πρὸς
τῶν Ἰουδαίων καὶ Σαμαρείταις ἰππελεῖ. ἔτι
δὲ πλείω ἔτι τῶν Ἰουδαίων ὁμοίως τῆς
Σαμαρείταις διαπελάττεται. προσέθετο γὰρ
τὸ ᾠδοῦν καὶ ἀπλοῦν Ἰνῶν τῶν ἀλλοε-
θνῶν καὶ ἐκάστην δὲ ἡμέραν, εἰ ποτε γυναικὶ
συναφθεῖν, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἀναστῆναι, βαπτίζεσθαι
ἐν τοῖς ὕδασι. εἶπε δὲ ἂν δύποροῖν, ἢ θα-
λάσσης, ἢ ἄλλων ὑδάτων. ἀλλὰ καὶ εἰ συ-
ναντήσῃ τινι ἀνιῶν ἀπὸ τῶν ὑδάτων κα-
ταδύσεως καὶ βαπτισμοῦ, ὡσαύτως πάλιν
ἀναστρέχεται βαπτίζεσθαι, πολλάκις καὶ σὺν
τοῖς ἱματίοις. τὰ νῦν δὲ ἀπηγόρευται παν-
τάπασι παρ' αὐτοῖς παρθενία τε καὶ ἐκεί-
ναι, ὡς καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ταύ-
τη ἀρέσσει. ποτὲ γὰρ παρθενίαν ἐσεμνύνον-
το, ὅθεν διὰ τὸ Ἰάκωβον τὸ ἀδελφὸν τῶ Κυ-
ρίου, καὶ τὰ αὐτῶν συγγράμματα πρὸς ἐλπί-
σιν καὶ παρθένοις γράφουσι. γέγονε δὲ ἡ δε-
χθῆναι τὰς μὲν τῶν Ἱεροσολύμων ἁλώσιν. ἐπὶ
δὲ γὰρ πάντες οἱ εἰς χεῖρὸν πεπιστευκότες τῷ
Περσῶν κατ' ἐκεῖνον καὶ κατὰ τὴν πόλιν τὸ
πλέον, ἐν Πέλλῃ τινὶ πόλει καλεσμένη τὴν Δε-
καπόλεως τὴν ἐν τῇ Ἐταγγελίῳ γεγραμμένης,
πλησίον τῇ Βατανάϊας καὶ Βασανιτίδων χῶ-
ρος, τὸ τῶν καὶ ἐκεῖ μεταναστάντων, καὶ
ἐκεῖσε διατρεφόντων αὐτῶν, γέγονεν ἐκ τῆς
ᾠδοῦσας τῇ Ἐβίωνι. καὶ ἄρχεται μὲν τὴν κατὰ
κῆσιν ἔχον ἐν Κωνσταντίνῃ τινὶ κώμῃ ἐπὶ τὰ μέ-
ρη τῆς Καρναίου, Ἀρνέμ, καὶ Ἀσφαρῶν, ἐν τῇ Βασα-
νιτίδων χῶρῃ, ὡς ἡ ἐλθούσα εἰς ἡμᾶς γνώσις
ᾠδοῦσας. ἐνθεν ἄρχεται τῆς κακῆς αὐτῆς διδα-
σκαλίας, ὅθεν ὅθεν καὶ οἱ Ναζαρεῖται οἱ
ἀνομοὶ προσεδέχοντο, συναφθεῖς γὰρ ἔτι
ἐκεῖνοι, καὶ ἐκεῖνοι τῷ, ἐκάτερος ἀπὸ τῆς
ἐκείνου μοχθηρίας τῇ ἑτέρῳ μετέδωκε. καὶ
διαφέρον μὲν ἑτέρῳ πρὸς τὸ ἕτερον κατὰ
τὴν, ἐν δὲ τῇ κακονοίᾳ ἀλλήλους ἀπεμάσαν-
το. ἤδη δὲ μοι καὶ ἐν ἄλλοις λόγοις, καὶ καὶ
τὰς ἄλλας ἀρέσεις πρὸς τὴν ὁποθεσίας Κωνσταν-
τίνων, καὶ τῆς Ἀρεσίας διὰ πλάτους εἴρηται.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὁ Ἐβίων, ὡς ἔφω, χε-
ρὸν ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς, τρεῖς δὲ Ἰωσήφ, ᾠρι-
ζεῖτο. ἐκ χερὸν δὲ τινὸς καὶ δεῦρο οἱ αὐτῶν εἰς
ἀσύστατον καὶ ἀμύχανον πρέψαντες τὸ ἴδιον νῦν

Matth. 4.
Marc. 5.
87.

αἱλοὶ ἄλλως παρ' αὐτοῖς Χριστὸν διηγέονται. τάχα δὲ οἶμαι διὰ τὴ συνωφθῆναι αὐτοῖς
 * F. Sam- Ηλξᾶον τ' ψευδοπροφήτῳ, τ' ὡς τοῖς *
 ψηφίοις. Αμψηνοῖς καὶ Οοσηνοῖς καὶ Ελκεσαίοις κα-
 λαμύροις, ὡς ἐκεῖν Φαντασίαν τινὰ τοῦ
 Χριστοῦ διηγείν, καὶ τοῦ πνεύματος ἁγίου.
 τινὲς γὰρ ἐξ αὐτῶν καὶ Ἀδὰμ τ' Χριστὸν εἶ-
 ναι λέγουσι, τὸν πρῶτον πλασθέντα τε καὶ
 ἐμψυσηθέντα διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἰηουνοίας.
 ἄλλοι δὲ ἐν αὐτοῖς λέγουσιν ἄνωθεν μὴ ὄν-
 τα, τοῦ πάντων ὁ κτισθέντα πνεῦμα ὄντα,
 καὶ ὑπὲρ Ἀγγέλων ὄντα, πάντων τε κυριεύον-
 τα, καὶ Χριστὸν λέγεσθαι, τὸν ἐκείσε ὁ αἰ- B
 ὤνα κεκληρωθῆς. ἔρχεσθαι δὲ ἐνταῦθα ὅτε
 βέλεται, ὡς καὶ ἐν τῷ Ἀδὰμ ἦλθε, καὶ τοῖς Πα-
 τριάρχαις ἐφάνηεν ἐνδύμενον τὸ σῶμα.
 τοῦς Ἀβραάμ τε ἐλθὼν καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ,
 ὁ αὐτὸς ἐπ' ἐχάτων τῶν ἡμερῶν ἦλθε, καὶ αὐ-
 τὸ τὸ σῶμα τῷ Ἀδὰμ ἐνεδύσατο, καὶ ὡς ἄνθρω-
 πος, καὶ ἐσαυρώθη, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνῆλθεν. πάλιν
 δὲ ὅτε βέλονται λέγουσιν, ἔχι, ἀλλὰ εἰς
 αὐτὸν ἦλθε τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἐστὶν ὁ Χριστός,
 καὶ ἐνεδύσατο αὐτὸν τὸ Ἰησοῦν καλαμύρον. καὶ
 πολλὰ παρ' αὐτοῖς σκότως, ἄλλοι δὲ ἄλ-
 λως καὶ ἄλλως αὐτὸν ὑποτιθεμένους. καὶ δεχόν- C
 τινες καὶ αὐτοὶ τὸ καὶ Ματθαῖον Ἐταγμένον. τὰ
 τῶν καὶ αὐτῶν, ὡς καὶ οἱ καὶ Κήρινθον χερῶνται
 μόνω. καλεῖσιν δὲ αὐτὸ καὶ Εβραϊκῶς, ὡς τὰ
 ἀληθῆ ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι Ματθαῖος μόνος
 Εβραῖσι καὶ Εβραϊκοῖς γράμμασιν ἐν τῇ και-
 νῇ διαθήκῃ ἐποίησατο τὴν Ἐταγμένην ἐκ-
 θεσίαν τε καὶ κήρυγμα. ἤδη δὲ πᾶς καὶ τινες πάλιν
 ἔφασαν, καὶ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν διαλέκτον,
 καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην μετὰ ληφθῆναι εἰς Εβραϊ-
 δα ἐμφέρεισθαι ἐν τοῖς τῶν Ἰουδαίων Γαζοφυλα-
 κίοις, φησὶ ὁ τοῖς ἐν Τιβεριάδι, καὶ ἐναπο-
 κείσθαι ἐν ἀποκερύφοις, ὡς τινες τῶν διὰ D
 Ἰουδαίων πεπιστευκότων ὑφηγήσαντο ἡμῖν
 κατὰ λεπτότητα. καὶ μὴ ἀλλὰ καὶ τῶν
 Πράξεων τῶν Ἀποστόλων τὴν ρίβλον αἰ-
 σάντως διὰ τὴν Ἑλλάδα γλώσσης εἰς Ε-
 βραῖδα μεταβληθεῖσαν λόγον ἔχει, καὶ
 ἐκείσε κείσθαι ἐν τοῖς Γαζοφυλακίοις, ὡς
 καὶ διὰ τὰς αὐτὰς ἀναγνόντας Ἰουδαίους αὐ-
 τῶν ὑφηγησαμένων εἰς Χριστὸν πεπιστευέ-
 ναι.

Ἦν δὲ τις αὐτῶν Ἰωσήφ, ἔχ' ὁ συγ-
 γραφεὺς, καὶ ἰστοριογράφος, καὶ παλαιὸς ἐκεῖ-

Abreptis, alii aliter de Christo Ebionæi.
 pronunciant. Ac suspicari sanè licet ab
 eo tempore quo se illis Elxæus adjunxit
 falsus quidam Propheta, qui apud Sampse-
 nos & Offenos atque Elcesæos extitit, xxx.
 ab eodem edoctos confictum de Christo
 ac Spiritu sancto nescio quid effutire cœ-
 pisse. Nonnulli enim ex iis Adamum fu-
 isse Christum prædicant, illum inquam
 Adamum, qui primus à DEO formatus
 ejusdem est animatus afflatu. Alii è cœ-
 lo Christum esse confitentur, sed ante o-
 mnia creatum, ac spiritum esse quendam,
 Angelisque præstare, atque omnium re-
 rum dominatum tenere, appellari porro
 Christum. Qui cum perpetuam illic
 habitationem sortitus sit, quoties libue-
 rit in hæc infima delabatur, quemadmo-
 dum in Adamo descendit, & Patriarchis
 corpore circumfusus apparuit; velut cum
 ad Abrahamum, Isaacum, & Jacobum
 adiit. Idem denique postremis tempo-
 ribus venit, Adami corpore contactus, &
 homo visus est, in Crucem sublatus re-
 surrexit, & ascendit in cœlum. Rursus
 ubi libuerit ita sese rem habere negant;
 in eumque duntaxat sese sanctum infudisse
 Spiritum, qui est ipse Christus, eum-
 que qui Jesus vocatus est induisse. Quam-
 obrem densissima quædam illis est offu-
 sa caligo, dum alias aliter de Christo opi-
 nione sua statuunt. Atque Evangelium
 illi quidem secundum Matthæum admit-
 tunt, quo solo Cerinthianorum vel Me-
 rinthianorum instar utuntur, idque ipsum
 secundum Hebræos appellant. Etenim
 verè illud affirmare possumus, unum ex
 omnibus novi Testamenti scriptoribus
 Matthæum Hebraicè, ac literis Hebraicis
 Evangelicam historiam texuisse. Nec de-
 fuere qui de Joannis Evangelio confirma-
 rent, illud Hebraicè translatum Tiberia-
 de in Judæorum Gazophylaciis asservari,
 & in secretioribus quibusdam penetrali-
 bus recondi: id quod nonnulli mihi,
 qui se ad Christi fidem è Judæismo trans-
 tulerant, accuratissimè declararunt. Imò
 & Apostolorum Actus in Hebraicum ser-
 monem perinde conversos è Græco iis-
 dem in Theauris haberi multorum ser-
 mone percrebuit: qui nobis ista narra-
 bant indidem Christianæ amplectendæ
 fidei occasionem acceperunt.

IV. Fuit ex illorum numero Jose-
 phus quidam, non historiarum ille Scriptor.

Ebionzi. antiquus, sed Tiberiadensis alter, qui
 Hærelis Beata memoria Constantini senioris Im-
 xxx. peratoris ætate vixit: à quo etiam Co-
 mitivam accepit, cum ea potestate, ut
 cum in urbe ipsa Tiberiadis, tum Dio-
 casareæ, Capharnaumi, ac vicinis aliis
 in oppidis Ecclesias in Christi honorem
 extrueret. Qui quidem priusquam ad
 Imperatoris notitiam pervenisset, quam-
 plurima ab ipsis Judæis est passus. Etenim
 hic ipse Josephus ex illorum erat ordine,
 qui apud Judæos Principem locum di-
 gnitatis obtinent: quos quidem secun-
 dum Patriarcham Apostolos nominant.
 Apostoli Affident hi Patriarchæ; & cum eo sæpius
 Judæorum & Patri- diu nocturne versantur: quod eidem à
 archa. consiliis sint, ac de iis referant, quæ ad
 B legem pertinere videntur. Erat tum Pa-
 triarchæ nomen Ellet. (Ita enim & à Jo-
 sepho nominari solitum arbitror, nisi me
 ob temporis longinquitatem fallit memo-
 ria) Is è stirpe Gamalielis originem tra-
 xerat, qui Patriarchatum apud illos tenuit.
 Quem etiam suspicari merito possumus,
 ut à plerisque proditum est, è primi illius
 Gamalielis genere esse prognatum, qui
 sub Christi Domini passionem author
 ejus consilii Judæis fuit, ut à persequendis
 Apostolis abstinerent. Moriens Ellet vi-
 cinum Episcopum Tiberientem arcessit,
 ab eoque lotione sacra sub vitæ exitum
 per medicinæ speciem expiatur. Cum
 Patriar- enim Episcopum per Josephum velut me-
 cha Juda- dicum evocasset, facessere jussis omnibus,
 orum sub supplex illum interpellat his verbis. Quæ-
 mori ba- sit te, inquit, mihi ut Christi signum im-
 pizatur. pertias. Tum accitis ministris aquam in-
 ferri jubet, tanquam ægrotanti Patriar-
 chæ morbi quoddam ex aqua remedi-
 um parare vellet. Illi quid strueretignari
 imperata faciunt. Inde verecundiam si-
 mulans, & universos abire jubens Patriar-
 cha sacro Baptismate ac divinis Mysteriis
 initiatus est.

V. Mihi verò hæc uti dixi omnia
 Josephus ipse narrabat. Hæc inquam non
 aliunde quam ex ipsomet illius ore didi-
 ci, cum affecta jam ætate foret, ac lxx
 plus minus annum ageret. Ad hunc Scy-
 thopoli diverteram, quò se Tiberiade il-
 le contulerat, ibique splendida quædam
 ædificia sibi comparaverat. Tum enim

Λ, ἀλλ' ὁ ἀπὸ Τιβεριάδ, ὁ ἐν χρόνοις
 μακαρίτης Κωνσταντίνου τῆ βασιλεύσαντος,
 γέγοντος, ὃς καὶ παρ' αὐτῆς βασιλεύσας
 ἀξιώματι Κομίτων ἔτυχεν, καὶ ἐξ ὧν
 εἰληφεν ἐν τῇ αὐτῇ Τιβεριάδι Ἐκκλησίᾳ
 Χριστὸν ἰδρύσασθαι, καὶ ἐν Διοκασαρείᾳ, καὶ ἐν
 Καππαδοκίᾳ, καὶ ταῖς ἄλλαις, ὃς καὶ πολλὰ
 πέπονθεν ὑπὸ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων, πρὶν ἢ τῷ Βα-
 σιλῇ ἐμφανισθῆναι. ἔτι γὰρ ὁ Ἰωσήπ
 παρ' αὐτοῖς ἀξιωματικῶν ἀνδρῶν ἐναριθμή-
 ῃν. εἰσὶ δ' ἔτοι μὲν τῷ Πατριάρχῳ Ἀποστόλοι
 καλῶμενοι. προσεδρεύοντες δὲ τῷ Πατριάρχῳ,
 καὶ σὺν αὐτῷ πολλὰ καιρὸς, καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν
 ἡμέρᾳ συνεχῶς διαγίνοντο, διὰ τὸ συμβαλεῖν
 καὶ ἀναφέρειν αὐτῷ τὰ κατὰ τὸ νόμον. ὁ δ' Πα-
 τριάρχης κατ' ἐκείνο καιρὸν Ἐκκλησίαν ἔκτισεν.
 νομίζω γὰρ ὅτι ἕως τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἰωσήπ
 ἔλεγετο, εἰ μὴ ἀπὸ τῶν χρόνων σφάλλομαι. ἐκ
 γὰρ δὲ Γαμαλιὴλ ἐτυγχάνει, ὃ παρ' αὐ-
 τοῖς γρομύς Πατριάρχης. ἔστι δὲ διανοηθῆ-
 ναί, ὡς καὶ ἄλλοι ἕως ὑπέθεντο, τῶν τῶν γέν-
 νων ἐκείνων τῶν πρώτων Γαμαλιήλ, ὃ τῷ Σω-
 τῆρι καὶ τῷ Θεῷ συμβαλεῖσαντος, ἀποχέ-
 ρει τὸ κατὰ τὸν Ἀποστόλων ἔπιβλητον. τελευτῶν
 δ' ὁ Ἐκκλησίαν ἔκτισεν κατὰ ἐκείνο καιρὸν Ἐπί-
 σκοπον πλεονόχων τῶν Τιβερίων ὄντων, καὶ
 ἐκομίσατο παρ' αὐτῆς τὸ ἅγιον λατρεῖν τῷ
 τῇ ἐξόδῳ, διὰ τῆς φάσεως τῆς ἱατρικῆς ὑπο-
 θέσεως. μετασειλάμενος γὰρ αὐτὸν διὰ τῆς
 πρὸς αὐτὸν ἰωσήπου, ὡς ἱατρὸν ὄντα, καὶ
 ποιήσας πάντας ἔξω γυνέας, παρεκάλεσε
 τὸν Ἐπίσκοπον, λέγων· δώρησαί μοι τὸ ἐν Χρι-
 στῷ σφραγίσθαι. ὁ δὲ μετακαλεσάμενος αὐτὸν
 ἐξυπηρέτησας, προσέταξεν ὕδωρ ἐτοι-
 μαστῆναι, ὡς τὸ νόσος ἐνεκα βοήθημα ἢ προσ-
 φέρειν μέλλων δι' ὑδάτων νοσῶντι βαρέως τῷ
 Πατριάρχῳ. οἱ δὲ ἐποίησαν τὰ ἑπιτεταγμέ-
 να. καὶ γὰρ ἐγνώκεισαν. αἰδῶς δ' χάριν προσφα-
 σιστάμενος, αὐτὸς πάντας ἔξω ποιήσας ὁ Πα-
 τριάρχης τῶν λατρεῖν καὶ ἀξίως, καὶ Μυστη-
 ρίων ἁγίων.

Ὁ δ' Ἰωσήπ μοι αὐτῷ διηλέχθη. ἐκ σό-
 ματος γὰρ αὐτῆς ἀκήνοα πάντα ταῦτα, καὶ οὐκ
 ἀπὸ ἄλλου ἑνὸς, ἐν τῇ γηραλέᾳ αὐτῆς ἡλικίᾳ, ὡς
 πρὶν πρὸ ἐτῶν ἐβδόμηκοντα γεγονότος αὐτῆς, ἢ
 καὶ πλεονόν. παρ' αὐτῆς γὰρ κατήχθην ἐν Σκυθο-
 πόλει. μέσας γὰρ τῆς Τιβεριάδος, κλισίης ἐκεί-
 νης ἐν Σκυθοπόλει διαφανείς ἐκτίσας. ἐν γὰρ τῇ

οἰκία ἀπὸ μακαρίτης Εὐσέβιου ὁ ὁ καλὶ-
 For. Βε-ας Εὐπίσκοπος * Βριγέλλας πόλεως, ἐξο-
 κείλας.
 ρισθεὶς ὑπὸ Κωνσταντίου, διὰ τὸ πρὶν τὸ ὀρθο-
 δοξίας ἐξενίζετο. καὶ Ἰπὶ τὸ Ἰπίσκεψιν τὰ τε
 ἐγὼ τε καὶ οἱ ἄλλοι ἀδελφοὶ ἐκείσε γρόμε-
 νοι, καὶ αὐτοὶ παρ' αὐτῶν κατήχθημεν. συμ-
 τυχόντες δὲ τῷ Ἰωσήφῳ Ἰπὶ τῆς αὐτῆς οἰκίας,
 καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐρωτῶντες, καὶ γνόντες
 ὅτι τὸ ἐμφανὲς ὑπῆρχε πρὸς Ἰουδαίους, ἀνε-
 τάζοντες καὶ τὸ κατ' αὐτὸν ὑπόθεσιν, καὶ
 πῶς τὸ εἰς Χριστιανισμόν μετῆλθεν, ἀκηκόα-
 μεν ταῦτα πάντα σαφῶς, καὶ σὺν λόγῳ ἐνη-
 χήσεως ἐτέρῃ τινός. ὅθεν καὶ ἀξιωματικῶς
 αἰς οἰκοδομίᾳ πιστῶν νομίσαντες τὰ καὶ τὸ
 ἀνδρὰ πρᾶγματευθέντα, διὰ τὸ αἰτίαν τὴν ἐν
 τοῖς Γαζοφυλακίοις εἰς Εβραϊδα μετατεθέν-
 των, ὃ παρεργὼς τὴν πᾶσαν αἰτίαν τῆς πρὸς
 ἡμῶν Ἰωσήφου παρεδέμεθα. ἦν γὰρ ὁ ἀ-
 νὴρ ὁ μόνον Χριστιανός, πιστὸς καὶ ἁγίως
 γυνάξ, ἀλλὰ καὶ Ἀρειανὸς σφόδρα σκλητεύ-
 ων. ἐν γὰρ τῇ πόλει ἐκείνῃ, Σκυθοπόλει φημι,
 μόνον ἔτι ὀρθόδοξος ὑπῆρχε, πάντες δὲ
 Ἀρειανοί. καὶ εἰ μὴ ὅτι Κόμης ἦν, καὶ τὸ τῷ
 Κόμητι ἀξίωμα ἐκώλυεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ Ἀ-
 ριανῶν διωγμὸν, σὺν αὐτῷ ὑπέστη καὶ ἐν τῇ πό-
 λει διατελεῖν ὁ ἀνὴρ, μάλιστα Ἰπὶ Πατρῶ-
 Φίλῳ τῷ Ἀρειανῷ Ἐπισκόπῳ, τῷ πολλὰ ἰσχύ-
 σαντι πλῆττω τε καὶ αὐστηρίᾳ, καὶ τῇ πρὸς τὴν
 βασιλέα Κωνσταντίον γνώσει καὶ παρρησίᾳ.
 ἦν δὲ καὶ ἄλλος τις νεώτερος ἐν τῇ πόλει λόγῳ
 Εβραίων ὀρθῶς πιστεύων, ὃς σὺν ἐτόλμα καὶ
 τὸ Φανερόν, ἀλλὰ καὶ κρυφαίως ἡμᾶς ἐπεσκέ-
 πτετο. πιθανὸν δὲ ἡ Ἰωσήφῳ καὶ γελοιῶδες ὑ-
 Φηγεῖτο, οἷμαι δὲ ταῦτα ὅτι καὶ ἡλήθευεν. ἔφα-
 σκε γὰρ, ὅτι τελευτησάσης τῆς αὐτῆς συμβίως, δε-
 διῶς μὴ πῃ ἄρα ἀρπάξωσιν αὐτὸν οἱ Ἀρειανοί,
 καὶ κατεσφύσωσι Κληρικόν. πολλάκις γὰρ κολα-
 κεύσαντες αὐτὸν πειοδῆναι τῇ ἀρεσῇ, ὑπι-
 χνῶντο μείζονας περικοπὰς, εἰ δέον καὶ Ἐπι-
 σκοπῆς αὐτὸν καταξίειν. ὃ δὲ ἔφασκε τὰ τε
 χάριν συνῆφθαι καὶ ἐτέρα γυναικί, ὅπως
 διαδράσοι τὰς αὐτῶν χρεῖσιν.

Ἀλλὰ ἐπ' ἀνεμὶ τὸ ὑΦηγησιν τὸ καὶ τὸ Πατρι-
 ἀρχην ὑποδέσεως, καὶ ἀπὸ τῷ Ἰωσήφῳ εἰς
 τὸ ἐμφανὲς κατὰ λεπτότητα τοῖς βυλόμε-
 νοις ἐντυγχάνειν διὰ τῶν ὑπὸ ἐκείνου λόγων
 ἐμοὶ εἰρημένων ποιησόμενον. καὶ ἡδὴ μὲν ὡς
 ἐκεῖν ὑΦηγεῖτο, δὲ Πατριάρχῃ λαβὲν κατα-

Josephus Vercellensis in Italia Episcopus, Ebionici.
 à Constantio ob fidei integritatem exu-
 lare iussus, ab illo hospicio erat exce-
 ptus. Cujus invitendi gratiā cum ego &
 fratres quidam alii venissemus, iisdem
 nos adibus recepti fuimus. Ubi cum
 Josepho familiariter versati, deque eo
 sciscitati quid ipsi demum accidisset, quod
 cum apud Judæos illustrem fuisse scire-
 mus, quive gesta rei esset ordo, ac quem-
 admodum ad Christianos transisset, hæc
 ab illo omnia audicione certa, non alie-
 na fide explorata didicimus. Quæ cum
 ad fidelium utilitatem memoria digna
 cum primis arbitremur, propter eos li-
 bros quia in Judæorum Thesauris servantur
 Hebraico sermone translati, quæ ad Josè-
 phum illum pertinerent accuratius ex-
 qui volumus. Nam is non modò Chri-
 stianus erat, eamque fidem susceperat;
 sed & Arianos summā infamia traducebat.
 Quippe unus ipse rectam ac sinceram fi-
 dem Scythopoli retinebat, cum reliqui ef-
 sent Ariani. Quod nisi Comitibus dignitate
 fuisset præditus, ut hic cum honor ab Aria-
 norum violentia tueretur, ne in ipsa qui-
 dem urbe vir ille constitisset, præsertim
 sub Patrophilo Ariano Episcopo, qui &
 opibus & crudelitate, & apud Imperato-
 rem Constantium familiaritate atque au-
 dacia plurimum poterat. In eadem eti-
 am urbe quidam erat ætate junior, qui
 è Judæo traductus ad Christum since-
 ram fidem retinebat; isque quod minimè
 palam auderet, clanculum ad nos venie-
 bat. Sed Josephus lepidum quiddam nobis
 ac ridiculum narrabat, nec dubito quin sit
 verissimum. Agebat enim mortua conjuge
 veritum se ne ab Arianis violenter abre-
 ptus Clericus fieret; sæpe enim blandè il-
 lum adeuntes; ut ad suam factionem
 transfret hortabantur, ac majoris spe pro-
 cessus alliciebant: ut vel si necesse foret
 Episcopatum ostenderent. Horum igitur
 metu alterum se matrimonium iniisse
 dicebat, quo se ab illa manuum imposi-
 tione liberaret.

Josephus
 ne ab Ari-
 anis initi-
 aretur se-
 curum in-
 itis.

VI. Sed ad Patriarchæ historiam, &
 ipsius adeò Josephi redeamus: quam in
 lectorum gratiam iisdem, quibus ille re-
 ferebat verbis accurata fide representa-
 bimus. Cum itaque Patriarcha Bapti-
 smo hunc in modum initiaretur, ego, in-

Ebionxi. qviebat, per januz commissuram furti-
 Hærelis introspectans omnia qvæ ab Episcopo
 xxx Patriarchæ fierent observabam, ac dili-
 genter animo retinebam. Ubi inter cæ-
 tera Patriarcha vim qvandam auri non
 mediocrem tenens hanc Episcopo por-
 rexit: & Pro me, inquit, offert. Scri-
 ptum est enim: à Sacerdotibus DEI alli-
 gari solviqve in terris omnia, & eadem
 in coelo soluta fore vel alligata. Post hæc
 apertis foribus sciscitantibusqve de Patri-
 archa qvi aderant, qvemadmodum ex
 eo remedio valeret, percommode se ha-
 bere respondit: qvid enim diceret præ-
 clare noverat. Biduo dehinc vel tri-
 duo, adeunte sæpius per Medici speciem
 Episcopo, felici ex hac vita exitu Patri-
 archa decessit, cum prius Josepho, & al-
 teri cuidam honestissimo viro tenerri-
 mæ adhuc ætatis filium commisisset.
 Qvocirca omnia ab illis ambobus admi-
 nistrabantur, qvòd esset Patriarcha ad-
 huc ætate puer ac propeimodum infans,
 & inter illorum manus educaretur. Per
 idem tempus Josephi animum sollicitum
 habebat eorum recordatio, qvæ in Ba-
 ptismo fieri Mystica arcanaqve viderat:
 & qvidnam ageret anxie cogitabat.
 Commodum illic Gazophylacii cella
 qvædam erat obsignata (Gaza porro He-
 braicè Thesaurum significat) Cujus si-
 gilli gratia plerisque varia de eo Gazo-
 phylacio suspicantibus, Josephus clam
 ausus aperire nihil pecuniarum reperit,
 sed libros duntaxat pecuniis omnibus
 præstantiores. Qvos dum evolvit, fortè
 in illud incidit, de qvo dictum est, Joan-
 nis Evangelium è Græco in Hebraicum
 translatum, unà cum Apostolorum Acti-
 bus. Ad hæc Matthæi quoque Hebrai-
 cam Genealogiam invenit. Qvibus
 perlectis, rursus ejus animus cruciari cœ-
 pit: & Christianam qvidem fidem capesse-
 re molestum ei videbatur: Sed hæc duo
 nihilominus, & librorum lectio, & Patri-
 archæ initiatio vehementer hominem an-
 gebant. Qvi obdurato tamen, ut asiolet,
 animo permansit.

VII. Inter hæc adolescente jam El-
 lelis filio pupillo, qvi ad spem Patriar-
 chatus educabatur (Neque enim Magi-
 stratus apud Judæos ullus præripit, sed
 Parenibus filii succedunt) mox ut ætatis

Α ξιμύς, διὰ τῶν ἐν ταῖς θύραις ἀρμογῶν
 εἰσὼ παύσιντων, Φησὶ, κατενόον τὰ ὑπὸ τῆς
 Επισκόπου τῆς Πατριαρχῆς γινόμενα, εἰς νῦν
 τε ἔλαβον, καὶ παρ' ἐμαυτῶν ἐταμιευόμενῳ καὶ
 χρυσὸν ὀλίγῳ τινα ἱκανωτάτῳ ἔχων παρὰ
 χεῖρας ὁ αὐτὸς Πατριάρχης, ἐκτείνας τὴν χεῖ-
 ρα ἐπέδωκε τῷ Επισκόπῳ, φάσιν ὅτι παρὰ
 Φερε ὑπὲρ ἐμῶν. γέγραπται γάρ, διὰ τῶν ἱε-
 ρέων τῶ Θεοῦ δεσμευεῖσθαι καὶ λύεσθαι Ἰησοῦ
 χριστοῦ, καὶ ἔσται ταῦτα λελυμένα καὶ δεδεμένα ἐν
 τῷ ἔργῳ. ὡς ἐν ταῦτα ἐπὶ ἵσθη, Φησὶ, καὶ
 Β ἠνοίγησαν αἱ θύραι, ἡρώτα δὲ ὑπὸ τῶν Ἰπ-
 σκεπτομένων ὁ Πατριάρχης, πῶς ἔχει διὰ τῆς
 βροχῆς καὶ καλῆς ἀποθέσεως, καὶ ὡς ἔχει
 γὰρ ἡδὴ ὁ ἔλεγχος. ἔπειτα δὲ ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς
 τὸν αἰθμόν, πολλάκις τῷ Επισκόπῳ Ἰπσκε-
 πτομένῳ αὐτὸν ἐν ἱατρῇ παρὰ φάσει, ἐκοιμήθη
 ὁ Πατριάρχης μὴ καλῆς ἀποθέσεως, παρὰ
 δὲ τὸ ἴδιον ὑὸν κομιδῇ νέον ὄντα ἰωσήφῳ τε
 καὶ ἄλλῳ τινὶ Ἰπσκέσάτῳ. τὰ πάντα τίνυν
 ἐπὶ ἵσθητο διὰ τὴν δύο τέτων, διὰ τὸ ἔτι τὸν
 Πατριάρχην παῖδα ὄντα ἠπιάζειν, καὶ ἐν
 C χερσὶν αὐτῶν ἀνατρέφεσθαι. ἐν τῇ τῷ καιρῷ
 τῇ διανοίᾳ τῷ ἰωσήφῳ ἐνοχλεμύνης πολλάκις
 διὰ τῆς γινόμενων Μυστικῶν, ἐν τῇ καὶ τὸ λα-
 τρον ὑποθέσει, ἐσπένετο τί ἂν πράξει. καὶ
 ὡς ἐκείσε Γαζοφυλακίαν τις οἶκος ἐσφρα-
 γισμένῳ. Γάζα δὲ ἐρμυλεύεται καὶ τὴν Εβραϊ-
 δα θησαυρὸς. πολλῶν δὲ πολλὰ διανοημένων
 παρὰ τῷ Γαζοφυλακίᾳ τέττα διὰ τὴν σφραγι-
 δα, ὁ ἰωσήφῳ λεληθότως τολμήσας ἠνοι-
 ξε, καὶ ὄρεν ἔδεν χρημάτων, πλὴν βίβλους
 τὰς ὑπὲρ χρήματα. ἀναγινώσκων δὲ ἐν ταύ-
 ταις, ὡς ἡδὴ ἔφην, τὸ καὶ ἰωάννῳ Εὐαγγελ-
 D λιον ἀπὸ Ἑλλάδος εἰς Εβραϊδα φωνῶν με-
 ληφθὲν ἠύρετο, καὶ τὰς τῆς Ἀποστόλων Πράξεις.
 ἔμην ἄλλα καὶ τὸ καὶ Ματθαῖον Εβραϊκὸν
 Φυτὸν ἐκ τέτων ἀναγνῶν, πάλιν τὴν διάνοιαν
 ἐπέχευ, ἀγαλλίων μὴ πως παρὰ τὴν πίστεως
 τῆς Χριστοῦ. ἡδὴ δὲ ἐκ δύο ὑποθέσεων ὑπονοη-
 μῶν, τὴν τῆς βίβλων ἀναγνώσεως, καὶ τῆς
 Πατριαρχῆς μυσαγωγίας, ὅμως τῇ καρδίᾳ
 ἐσκληρύνετο οἷα γίνεταί.

ὡς δὲ ἐν τέττα κατετρέβετο, ἀδρύνεται ὁ
 παῖς ὁ καταλειφθεὶς ὑπὸ Ἑλλήλ εἰς Πα-
 τριαρχίαν τρεφόμενῳ. ἔδεις γὰρ ἄλλῳ ἀρ-
 πάξαι τὰς ἀρχὰς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ὅς
 πατέρεα διαδέχεται. ὡς ἐν Ἰησοῦ τὸ ἀκμαῖον

τῇ ἡλικίας ὁ νέος ἤρχετο, προσεφθέρωντο
 αὐτῷ τινες ἡλικίες δευροὶ καὶ ἐθάδες κακῶν,
 τάχα δὲ οἶμαι ἰσθὰς ἔτι ἐκαλεῖτο, ὃ πάν-
 νυ δὲ σαφῶς ἴπισαμαι διὰ τὸ χρόνον. μετέ-
 Φερων ἐν αὐτὸν οἱ σιμηλικιώται νεώτεροι εἰς
 πολλὰς κακῶν ἴπτηδεύσεις, φθοράς τε
 γυναικῶν, καὶ λαγνείας ἀνοσίδους, μαγυνεί-
 ας τισὶ μαγικαῖς ἴπχρῶντες αὐτῷ συνε-
 γένει εἰς τὰ τῇ ἀκολασίας, ἀγῶγιά τινα
 ἴπτελῶντες, καὶ διὰ ἐπαοιδῶν ριαζόμενοι
 γυναικας ἐλευθέρας πρὸς τὴν τέτη φθορὰν
 ἐξ ἀνάγκης ἀγεῖσθαι. ὁ δὲ ἰώσηπος καὶ ὁ σιμὼν
 αὐτῷ πρῆσβυτης, ἀνάγκην ἔχοντες τῷ πατρὶ
 σι συνέπεισθαι, βαρέως μὲν ἔφερον, πολλάκις δὲ
 καὶ ἐγκλήματα προσέφερον διὰ λόγων, καὶ
 παρήνυν. ὁ δὲ μάλλον τοῖς νέοις ἐπέειπε, κρύ-
 πτων τὰ αἰχρὰ, καὶ δυνάμει ἔπεισεν ἑρλμῶν
 οἱ πρὸς ἰώσηπον ἐξεπείν τὰ κατ' ἐκείνους φα-
 νερώ τῷ λόγῳ, ἀλλ' οἱ ἴπσημῶν παρήνυν.
 πρῶτον γὰρ γένει Γάδαρ, εἰς τὰ θερμὰ
 ὕδατα. πανήγυρις δὲ ἐκεῖ κατ' ἐτὶ ἄγε.
 ἀπέρχοντα γὰρ πανταχόθεν οἱ βελόμενοι
 λῆσασι ἡμέρας τινὰς, νοσημάτων δὴθεν ἀπο-
 βολῆς ἐνεκεν, ὅπερ ἐστὶ διαβολικὸν σφαγήγι-
 μα. ἐνθα γὰρ τὰ πρῶτα ἔθεθ' αὐτάματα γε-
 γνή, πρὸς λαβὴν ὁ δὲ ἐναντίας θῆναι αὐτῷ
 τὰ ὀλετήρια δίκτυα. ἀνδρόγυνα γὰρ ἐκείσε
 λῶνται. καὶ συλκυρίων δὲ γυνή τις ἐλευθέρα
 ἔτυχεν ἐν τῷ λαιῷ, κάλλει διαπρέπασα ὁ-
 μορφίας. καὶ ὁ νεώτερος θελχθεὶς τῷ ἔθῃ
 αὐτῇ ἀκολασίας, διῶν ἐν τῷ αἵρει, παρενέ-
 τειπεν αὐτῇ τὴν πλευρὰν τῇ πλευρᾷ τῆς γυ-
 ναῖς. ἡ δὲ ἑαυτῇ ἐσφραγίσασθαι εἰς ὄνομα Χρι-
 στοῦ, οἷα δὴ Χριστιανὴ ἔστα, ἡ ἔπειτα ἀνάγκη ἦν
 παρανομεῖν, καὶ ἀνδρογύνως λῆσθαι. συμ-
 βαίνῃ δὲ ταῦτα πρὸς ἀφελείαν καὶ ἰδιώταις ἀν-
 δρώποισι, πρὸς τὴν διδασκαλῶν ραθυμίαν
 μὴ ἀσφαλιζομένων διὰ τὴν διδασκαλίαν. ὁ-
 μως ἵνα δείξῃ ὁ Θεὸς τὰ αὐτῇ θαυμάσια,
 ἔπειτα ἴπχρηματὶ τὸ μεράκιον ἀπέτυχεν,
 φημὶ δὲ ὁ Πατριάρχης. διεπέμψατο γὰρ πρὸς
 αὐτήν, καὶ δῶκεν ἐτάξασθαι. ἡ δὲ πρὸς διαπε-
 φθέντας ἐξυβρίσασα, οὐκ ἐκάμφθη τῇ
 ἀκολασίᾳ ματαιοεργίᾳ.

Εντεῦθεν οἱ συνεργῶντες αὐτῷ, γινόντες τὴν
 παιδὸς ὀδύνην, ἦν εἰς τὸ γύναιον ἀπημπούλη-
 σεν, ἴπχρησιν αὐτῷ τινα μείζονα μαγλα-
 νείαν κατασκευάσαι, ὡς αὐτὸς ἰώσηπός μοι

A florem, ac vigorem attigit, ad ejus fami- Ebionzi.
 liaritatem æquales quidam perniciosè hæresis
 obrepunt otiosi adolescentes, ac moribus x x.
 corrupti (Judas opinor, Patriarchæ no-
 men erat, neque tamen tanto intervallo
 probè commemorari) Hi varia illum ad
 corruptelæ flagitiorumque genera per-
 trahebant, mulierum stupra, nefandas
 libidines, Magicas præstigias, quibus ad
 cupiditates explendas illum adjuvabant:
 & amatoris illecebris, atque carminibus
 ad ejus complexum matronas ingenuas
 vi quædam adigebant. At Josephus, &
 alter pupilli curator senex puerum sequi
 coacti sanè id permolestè ferre, & ob-
 jurgare nonnunquam verbis, & hortari.
 Ille æqualibus suis multò magis obsequi:
 flagitia partim dissimulando, partim infi-
 ciando tegere. Neque enim tutores cri-
 minari ac vulgare scelera palam aude-
 bant, sed quasi erudiendi gratia opportu-
 na monita suggerebant. Fortè Gadara
 ad Thermas proficiscuntur. Frequens Gadaren-
 illic mercatus quorannis celebratur: ad
 quem undique lavandi causa dies aliquot
 confluunt, variorum ad morborum re-
 medium, idque callidissimo Dæmonis
 consilio geritur. Nam quæcumque loca
 divinis sunt celebrata prodigiis, in iis ex
 adverso exitiosas suas plagas tendere co-
 natus est. Atque illic viri cum mulieri-
 bus promiscuè lavare solent. Ac tum
 fortè erat in balneis ingenua mulier exi-
 mia corporis venustate ac specie: Quam
 adolescens inveteratæ libidinis aculeo
 percitus adamavit, ac per balnearum so-
 lium ambulans latus suum ad mulieris la-
 tus affricuit. Illa in nomine Christi se-
 met obsignat: Nam Christiana erat: quo
 minus peccare eam, aut lavare cum viris
 attinebat. Sed hæc planè imperitis at-
 que idiotis ob ignaviam doctorum acci-
 dere solent, qui ejusmodi homines nullis
 documentis præmuniunt. Verum ut sua
 Deus miracula demonstraret, omnibus
 suis conatibus Patriarcha ille adolescens
 excidit, cum & ad eam misisset, & mu-
 neribus sollicitasset, illa verò & internun-
 cios contumeliosè à se dimisisset, nec im-
 pudici amatoris artibus cessisset.

VIII. Igitur focii comperto Ju-
 venis mœrore, quem ex vehementi mu-
 lieris amore coeperat, potentiores quasdam
 præstigias adornant, ut mihi ipse Josephus

Ebionzi. accuratissimè narrabat. Nam post Solis occasum vicinos ad tumulos infelicem puerum adducunt. Ibi enim sepulcra sunt, quæ Polyandria vocantur, cavernæ nimirum rupibus incisæ. Quò cum illum adduxissent, Magica quædam carmina & execrationes, atque impietatis plenissimas artes adolescentis causa concepto etiam nomine mulieris expediunt. Interim divino nutu factum est, ut hæc seni alteri, qui cum Josepho erat in animum venerint. Qui re cognita omnia cum Josepho communicat. Ac primum calamitatem suam deplorans. O nos, frater, miseros, inquit, ac vasa perdita! cuinam apppositi custodes sumus? Quid rei esset sciscitatus Josephus, nihil antè verbis ab eo didicit, quam manu prehensum senex in eum locum eduxit, ubi cum adolescente nefaria illa manus inter mortuorum busta, maleficii causa convenerat. Ergo illi foris ad ingressum stantes omnia, quæ ab iis fierent, exaudiunt, iisdemque abeuntibus se subducunt. Neque enim admodum advesperascebat: sed utpotè sub occasum Solis dubia luce discerni adhuc oculis aliquid poterat. Mox sceleratis illis à sepulcro digressis, cum collega Josephus ingreditur. Ibi maleficiorum instrumenta reperiunt in humum abjecta, quæ ut aiebat, humano potu ac sanguine aspersa, immisto pulvere discedentes reliquerant. Tum verò compertæ illorum insidiæ, cognitumque cuius hæc mulieris causa moliarentur; itaque quantum artes illæ possent expectabant. Cum nihil venefici isti promovissent, ac se mulier & Christi signo, & fidei præsidio defenderet, cognitum est, adolescentem tres integras noctes illius alliciendæ gratia substitisse, ac demum spe sua frustratum cum impostoribus jurgio contendisse. Tertium hoc Josephus documentum Christianæ religionis habuit, quo nihil adversus Christi nomen, Crucisque signum valere maleficia competit: neque propterea Christianus ut esset in animum induxit.

Crucis signum quodam vim habeat.

Christus Josepho apparet primo.

IX. Secundum hæc Christus ei se in somnis objicit: Et, Ego, inquit, sum Jesus, quem majores tui in Crucem egerunt: proinde in me credito. At Josephus ne ita

καὶ λεπτότητα ὑφηγήσατο. ἀπάγχοι γὰρ τὸν ἄθλιον παῖδα μετὰ δύσιν ἡλίας ἐν τῇ πλησιαιτέρῳ τύμβοις. Πολυάνδρια δὲ εἰν ἔτις ἐν τῇ πατρίδι καλέμενα σπήλαια ἐν πέτραις ὀρυκτὰ κατεσκευασμένα. ἐκεῖ ὄρχαλαβόντες τὸν περὶεργμένον οἱ ἅμα αὐτῷ γόντες, ἐπωδάς Ἰνας, καὶ ἐφορμισμὰς, καὶ ἱππηδεύματα ἀσεβείας ἐμπλεα εἰς αὐτὸν ἐποιῶντο, καὶ εἰς ὄνομα τῷ περὶεργμένης γυναικός. ἐκ Θεῶ δὲ βεβλήσεως, εἰς νῦν ταῦτα ἦλθε τῶ ἄλλῃ πρεσβυτέρῳ, τῷ σὺν Ἰωσήφῳ τυγχάνοντι. ὁ δὲ ἀγρόμενος τῶν γινόμενων, τῷ Ἰωσήφῳ ἀνακοινῶται. καὶ πρῶτον μὲν ταλανίσας ἑαυτὸν, ἔφη τάλανες, Φησὶν, ἡμεῖς, ἀδελφε, καὶ ἀπωλείας σκευή, τίνι περὶεργόμενοι; ὁ δὲ Ἰωσήφ τὴν αἰτίαν ἐρωτήσας, ὁ περὶεργόμενος παρ' αὐτῶν διὰ λόγων, πρὶν αὐτῶν λαβόμενος τῆς χειρὸς ὁ πρεσβύτερος, ἀπήγαγε τὸν Ἰωσήφον, ἐνθα τὸ ἄθροισμα οἱ φθοριμαῖοι μὲν τῶ νεωτέρῳ ἐν τοῖς μνήμασι μαγανείας ἐνεκα ἐποιῶντο. καὶ ἔξω μὲν τῆς θυρῆς ἑσάντες, τὰ παρ' ἐκείνων γινόμενα κατηγεοῦσαντο. ἐκείνων δὲ ἐξιόντων ὑπεχώρησαν. ἔπειτα γὰρ πολλὴ ἐσπέρα ἦν, ἀλλὰ ὡς περὶ αὐτὴν τὴν ἡλίαν δύσιν, ἐτι δουαμένον ὀφθαλμοῖς αἰμαρῶς ἰδεῖν. μὲν ἔν τ' ἄσεβεσάτων ἐξοδὸν ἀπὸ τῶ μνημεῖοι, οἱ περὶ Ἰωσήφον εἰσῆλθον, καὶ καταλαμβάνουσι καὶ ἄλλα Ἰνὰ ἱππηδεύματα περὶεργίας χαμαὶ ἐρριμμένα, οἷς περὶεργέναντες ἔδοξα καὶ ἅμα, μίξαντες κόριν, ὡς ἐκεῖν ἔφη, ἐξῆλθον. ἔγνωσαν δὲ τὴν ἱππευτήν, διὰ ποίαν γυναῖκα αὐτοῖς ἐκακουργήθη ταῦτα, καὶ παρετηρῶντο εἰς ἀληχεύσασιν. ὡς ἔν τ' ἐκατέχυσαν οἱ γόντες. διὰ γὰρ τῆς σφραγίδος τῆς Χριστοῦ καὶ πίσεως ἐδοκίμηθη ἡ γυνὴ ἔγνωσαν τὸν νεώτερον ἐν περὶ νυξὶ διὰ τὴν τῶ γυναικὸς ἀφίξιν περὶεργασμένην, εἰς ὑπερὸν ὃ μαχεσάμενον τοῖς τὴν περὶεργίαν ποιησαμένοις, ὅτι σὺν ἐπέτυχεν. τῷ τῷ Ἰωσήφῳ κατηχήσεως ἔργον ἐγίνετο, ὅτι σὺν ἰχυσεν, ἐνθα ὄνομα Χριστοῦ καὶ σφραγὶς αὐτοῦ, φαρμακείας δύνανται. ὁ μὲν ὁ ἐπεῖσθη Χριστιανὸς γινέσθαι.

Ἐπειτα φαίνεται αὐτῷ ἐν ὕπνῳ ὁ Κύριος, φάσκων ὅτι ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν οἱ σοὶ γονεῖς ἐσαύρωσαν, ἀλλὰ πίστευε εἰς ἐμέ. ὁ δὲ ἔδ' ἔτω πεισθεὶς,

πεισθεὶς, ὑπέπεσε νόσῳ μεγάλῃ, καὶ ἀπηγορεύθη. ὁ δὲ Κύριος πάλιν ὀπιάνεται αὐτῷ, φήσας αὐτῷ πιστεύειν, καὶ ἰαθήσεαι. ὁ δὲ ἐπαγγελιάμην ανέσφηλε, καὶ πάλιν ἐνέμνη τῇ σκληραυχίᾳ. εἰς δευτέρῳ δὲ πάλιν ὑποπίπτει νόσον, καὶ ὡσαύτως ἀπηγορεύθη. ὑποληφθεὶς δὲ τελευτᾶν ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ Ἰσθαίων, τὸ παρ' αὐτῶν αἰεὶ μυστικῶς γινόμενον πρὸς τῶν ἡκιστῶν. τῶν γὰρ νομομαθῶν ἀνὴρ ἡς πρῶτος ἐλθὼν εἰς τὸ ὅς αὐτῷ ἀπήγγειλε λέγων· ὅτι πίστευε Ἰησοῦν τὸν ἐσαυρωμένον ὑπὸ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμόνος υἱὸν Θεοῦ ὄντα, καὶ ἐκ Μαρίας ὑπερβόλῃς γενημένον, Χριστὸν δὲ ὄντα Θεοῦ, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα, καὶ ὅτι αὐτὸς ἔρχεται κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. ταῦτα ὁ αὐτὸς ἰώσηππος ἐν τῇ ὑφηγήσει σαφῶς μοι ἀνήγγειλεν, ὡς φιλαληθῶς ἐσιν εἰπεῖν. ἀλλὰ καὶ παρ' ἄλλων τινῶν τὸ τοιοῦτον ἡκιστα ἐστὶ ὄντος Ἰσθαίου. διὰ τὸ Ἰσθαίων φόβον, ἀναμέσον δὲ Χριστιανῶν πολλάκις διατρέχοντες, καὶ Χριστιανὸς τιμῶντός τε καὶ ἀγαπῶντός, συνιοδεύσαντός μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Βαβυλῆος καὶ Εφραΐμ ὑπὸ τῷ ὄρεινῳ ἀνερχομένῳ ἀπὸ τῆς Ἰερουσάλης, καὶ ἀντιβάλλοντι πρὸς αὐτὸν πρὸς τῆς τῆς Χερσὺς παρσίας, καὶ αὐτῷ μὴ ἀντιλέγοντες. θαυμάζοντι δὲ μοι, καὶ ἐρωτῶντι αὐτὸν τὴν αἰτίαν (ἦν γὰρ καὶ νομομαθὴς καὶ δυναμῆς ἀντιλέγειν) τίνας χάριν σοὶ ἀντιλέγει, ἀλλὰ πείθεται πρὸς Χερσὺν Ἰησοῦ τῆς Κυρίου ἡμῶν; ἀκούων τὰ τοσαῦτα, ἀπεκάλυψέ μοι καὶ ὅτι, ὡς μέλλων τελευτᾶν ἡκιστῶ παρ' αὐτῶν εἰς ἀκοὴν ὡς ἐν ψιθυρισμῷ, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ σαυρωθεὶς υἱὸς τῆς Θεοῦ, μέλλει σε κρίνειν. ἀλλὰ ταῦτά μοι πρὸς τῶν, καὶ τὸν τὸν λόγον ἐνταῦθα μοι ἐξ ἀληθινῆς ἀκοῆς πρὸς κείνου.

Ἐτι δὲ ὁ ἰώσηππος ἐν νόσῳ ἦν, καὶ ἀκῆσας πρὸς τὸν πρῶτον, ὡς πρῶτον, μὲν τῶν ἄλλων, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς σε κρίνει, ἐτι ἐσκληρύνετο. ὁ δὲ Κύριος πάλιν πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ αὐτῷ φιλανθρωπίαν δι' ὁράματός ἐνυπνίσας, φησιν, ἰώμαι σε, ἀλλὰ ἀναστὰς πίστευε. ἀναστὰς δὲ πάλιν ἀπὸ τῆς νόσου, σοὶ ἡπίευσεν. ὑγιαίνοντι δὲ αὐτῷ, φαίνεται ὁ Κύριος πάλιν κατ' ὄναρ, ἐγκαλῶν αὐτῷ δι' ἡν αἰτίαν σοὶ ἡπίευσεν.

Quidem perpulsum vehementem in morbum ac desperatum incidit. Tum Dominus minus ei rursus apparens ut in se crederet hortatur, ita valetudinis compotem futurum. Hoc ubi facturum recepit ac repente convaluit, in eadem animi obstinatione perstitit. Quare secundo in morbum delapsus, ac perinde desperatus, cum iam instare tempus extremum Judæi illius cognati crederent, quod ab iis secreto fieri solet Mysterium æger audiit. Et enim ex legisperitis quidam natu grandis accedens illius hæc auribus insusurrabat. Crede, inquit, Jesum sub Pontio Pilato cruci affixum Dei filium, & ex Maria postea genitum, Christum esse Dei, & a mortuis excitatum: & ad mortuos vivosque judicandos esse venturum. Omni ego asseveratione confirmo, hæc mihi Josephum ipsum in rei gestæ exponenda serie narrasse. Quod insuper ab alio quopiam accepi, qui Judæus adhuc ob illorum metum erat, atque inter Christianos persæpe degebat, eosque & observabat plurimum & amabat: qui per Bethelis, Ephraimique solitudinem ab urbe Hierichuntis ad montium juga tendenti mihi comitem se itineris adjunxit. Huic ego cum de Christi Domini adventu nonnulla proponerem, nulla in re contradicebat. Qua re plurimum admiratus, quid causæ tandem esset hominem interrogavi (& erat alioqui legis sue peritus, ac disputandi sanè non expers) cur inquam mihi nihil responderet, ac de Christo Jesu Domino nostro mihi consentiret. Ad quæ ille subjecit: Moribundum se quandoque à Judæis insusurrari sibi in aurem leviter audisse, Jesus Christus crucifixus Dei filius de te judicabit. Sed hæc hæctenus, quod ad rem præsentem attinet, revera ut accepimus dicta sunt.

X. Redeo jam ad Josephum. Is cum in morbo adhuc esset, & à seniore inter alia hæc quæ diximus inaudisset, JESUS Christus de te judicabit, animum nihilominus obfirmabat. Igitur Dominus pro ingenti sua erga homines misericordia iterum ei se in somnis objicit. Teque, ait, sanitati restituo: surge modò & nunc deum credito. Verum ubi convaluit, ne tum quidem credidit. Iterum ergo recuperata jam sanitate per visum ei Dominus offertur, & quod nondum credidisset accusat.

Ebionzi. Inde amplissima quædam promittens
 Hærelis sic alloquitur. Ut tibi, inquit, de reli-
 gionis meæ fide constet, si quod in no-
 mine meo prodigium efficere volueris,
 meipsum invoca, ego tibi præstabo. Er-
 rat in urbe Tiberiade furiosus quidam,
 nudo corpore circuncursans, qui cum
 sapientius indueretur, ut ejusmodi homi-
 num mos est, vestes suas lacerabat. In
 eo Josephus quæ per visum acceperat
 experiri gestiens dubitare tamen non-
 nihil, ac pudore retardari. Confirmato
 tandem animo intra ædes adducit; &
 occlusis foribus aquam manibus hauri-
 ens, & amentem illum cruce consignatum
 Galat. 5. aspergens: In nomine, inquit, JE-
 SU Nazareni crucifixi exi Daemon ab
 hoc homine, isque sanus esto. Ad hæc
 ille vociferans & humi procumbens, at-
 que ex ore spumas agens, seseque dila-
 tians diu permanfit immobilis: ut mor-
 tuum jam esse Josephus crederet. Do-
 nec interjecto horæ spatio vultum per-
 fricans surrexit. Tum se nudum animad-
 vertens occultare, ac manibus puden-
 da protegere, eo se habitu corporis ef-
 se permolestè ferre. Denique veste ab
 Josepho ex iis quarum copia erat inje-
 cta, sibi restitutus animoque composi-
 tus magnas illi secundum DEUM gra-
 tias egit, cujus se beneficio liberatum
 agnosceret: eundemque tota urbe per-
 vulgavit. Ita Judæorum omnium qui
 istic erant aures miraculi illius fama per-
 valit. Ex quo rumor ingens percre-
 bruit, ita illis jactantibus: Josephus a-
 perto Gazophylacio scriptum DEI no-
 men invenit, eoque lecto mirifica por-
 tenta ac prodigia facit. Neque falso ista
 differebantur, et si non eo quo illi suspi-
 cabantur modo contigerant. Interim
 Josephus inveterata pertinacia obduru-
 erat. Sed clementissimus Dominus, qui
 sese diligentibus præclara quædam of-
 fert consequendæ salutis præidia, eadem
 illis impertit, quos æternæ vitæ felicitate
 dignari constituit.

XL Per idem tempus cum jam
 Patriarcha Judas (ita enim fortè vocaba-
 tur) ad robustam ætatem pervenisset,
 Josephum præmiū loco Apostolatus (di-
 gnitatis id nomen est) honore ac com-
 modis exornat. Inde cum literis in Ci-
 liciam proficiscitur. Quo cum accesi-
 sisset, unoquoque ex oppido decumas

ἔπαγγελλε) δὲ αὐτῷ λέγων ὁ Κύριος, ὅτι εἰς
 πληροφориαν πίσεως, εἰ τι βάλει ἐν ὀνόμα-
 τί μου θεοσήμειον ἐργάσαο. Ἰππικά λεσαι, καὶ
 γὰρ ποιήσω. μακρόν μιν δὲ τις ὡς ἐν τῇ πό-
 λει, ὅς γυμνὸς τὴν πόλιν περιέρχεται, Φημί δὲ ἐν
 Τιβεριαδί, καὶ πολλάκις ἐν διδυσκόμῳ τὴν
 ἐοδῆτα διερχόμενος, ὡς ἔθιμοι τοῖς τοιαῖτοις.
 ὁ δὲ Ἰωσήφ βελόνην ἐν πείρα γυμνάσας
 τὴν ὀφθαλμῶν, διασάων δὲ ἔτι, αἰδοῖ κατεί-
 χετο. ὡς λαμβάνει γὰρ τὸν ἐνδόν, καὶ διπο-
 κλείσας τὴν θύραν, ὕδαρ τε λαβὼν εἰς τὴν
 χεῖρα, καὶ σφραγίσας αὐτὸ, ἐβράντισεν

Β Ἰππὶ τὸν ἐμμανῆ ἄνθρωπον, φήσας ἐν ὀνό-
 ματι τῷ Ἰησοῦ Ναζωραίου τὴν σωρωθέντ
 ἐξελεθε τὸ δαμόνιον ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ὑγιὲς γίνη-
 ται. ὁ δὲ ἄνθρωπος ἀνακράζας μέγα, καὶ
 χαμαὶ πεσὼν, ἀφείσας πολλὰ καὶ παροχα-
 ρθεὶς, ἔμεινε πολλὴν ὥραν ἀκίνητος. Ἰωσή-
 φος δὲ ὑπενόησε τὸν ἄνθρωπον τεθνάναι. ὁ
 δὲ μὲν ὥραν διατριψάμενος τὸ πρῶτον, ἀ-
 νέστη, καὶ * θεώμενος τὴν ἰδίαν γυμνωσιν, καὶ
 ἑαυτὸν * ἐκρυψε, καὶ τὰς χεῖρας Ἰππὶ τῇ
 αἰχμῇ ἐπέτιθετο, μηκέτι φέρων ἰδεῖν τὴν ἰ-
 στήν.

Γ διὰ γυμνωσιν. ἱμάτιον δὲ παρ' αὐτοῦ τῷ
 Ἰωσήφ, ἐξ ὧν ἔχεν, ἐνδύσας, εἰς κατάστα-
 σιν σωτέως καὶ σωφρονισμοῦ ἐλθὼν, τῷ
 τε ἀνδρὶ πολλὰ διχαρήσας καὶ Θεῷ, γινώ-
 σκει δὲ αὐτὸς ἔτι τῆς σωτηρίας, ἐν τῇ πόλει
 διεφύμιζε τὸν ἄνδρα, καὶ γνωστὸν ἐγένετο
 τοῖς ἐκείσε Ἰουδαίοις τὸ τοῦ σημείου. Θυλ-
 λος δὲ πολὺς ἠκολούθησεν ἐν τῇ πόλει, λε-
 γόντων ὅτι Ἰωσήφ τὰ Γαζοφυλάκια ἀ-
 νοίξας, καὶ ἀγρῶν γεγραμμένον τὸ ὄνομα
 Θεοῦ, καὶ ἀναγνῶν, σημεία μεγάλα ἐρ-
 γάζεται. ὡς δὲ ἀληθὲς τὸ ὑπὲρ αὐτῶν λε-
 γόμενον, ἔχ' ὡς δὲ αὐτοὶ ὑπενόουν. ἔτι δὲ ἐπέ-
 μενεν Ἰωσήφ σκληρυνόμενος τῇ καρδίᾳ.

Δ ἀλλὰ ὁ Φιλάνθρωπος Θεὸς περιστάσις αἰεὶ
 διδὼς σωτηρίας τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἀγα-
 θὰς, ταύτας παρέχεται τοῖς εἰς ζωὴν καὶ ἀξιο-
 μύνοις ἀνθρώποις.

Συμβέβηκε γὰρ αὐτὸν τὸν Ἰωσήφον μὲν τὸ ἀ-
 δριωτῆνα ἰδεῖν τὸν Πατριάρχην, ὃν περι-
 πομεν (τάχα γὰρ ἔτι εἰς ἐλθέμενος) ἀμοιβῆς ἕνεκα
 γέρας τῷ Ἰωσήφ τὴν Αποστολὴν δοῦναι τὴν Ἰπ-
 καρίαν. καὶ μετ' Ἰπιστολῶν ἔτι δόπος ἐλθε-
 ται εἰς τὴν Κιλικίαν γῆν. ὅς ἀνελθὼν ἐκείσε
 διὰ τὴν ἐκείσε πόλεως τὴν Κιλικίαν τὰ Ἰππικά

καὶ τὰς ἀπαρχὰς ὧν τ' ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰουδαίων εἰσέπειπεν. ἐν τῷ δὲ τῷ καιρῷ κα-
τάγεται πλησιαιτέρον τ' Ἐκκλησίας, ὅς οἱδ' εἰπεῖν ἐν ποίᾳ πόλει. Φιλιῖται δὲ τῷ
ἐκείνῳ Ἰησοῦ, ὃς λεληθότως ἤγησε παρ'
αὐτῶν τὰ Εὐαγγέλια, καὶ ἀνέγνω. ἐπεὶ ἔν
οἷα Ἀπόστολος ἔτις γ' παρ' αὐτοῖς, ὡς ἔ-
φην, τὸ ἀξίωμα καλεῖται, ἐμβριθέστατον
καθαρευων δὴθεν τὰ εἰς κατὰσασιν δόνο-
μίας, ἔτις Ἰππελεῖν προβαλλόμενος, πολ-
λὰς τ' κακῶν κατὰσασίνων Ἀρχισυναγώ-
γων, καὶ ἱερέων, καὶ Πρεσβυτέρων, καὶ Ἀ-
ζανιτῶν τ' παρ' αὐτοῖς διακόνων ἐμβριθευ-
μένων ἢ ὑπηρετῶν, καθαυρῶν τε καὶ μετακινῶν
τ' ἀξιώματι ὑπὸ πολλῶν ἐνεκοτεῖτο, οἱ ἴ-
νες ὡς περ ἀμύνασθ' αὐτὸν πειρώμενοι πολυ-
πραγμονεῖν τῶτον καὶ ἰσχυλατεῖν τὰ παρ'
αὐτῶν γινόμενα ἔμικρως ἐσπέδαζον. διὰ τοι-
αύτῳ δὲ αἰτίαν πολυπραγμονήσαντες, ἀ-
φρόως εἰσέφρησαν οἷαδε εἰς τὸ αὐτῷ ἐφέσι-
ον, καὶ καταλαμβάνουσιν αὐτὸν τὰ Εὐαγγέ-
λια διερχόμενον, τήντε βίβλον κατέχουσι,
τ' δὲ ἄνδρα ἀρπάζουσι, σύροντες χαμαί, καὶ
βοῶντες, καὶ αἰκίας ἐπιφέροντες ἔτις τυ-
χῆσας, ἀπάγουσι μὲν εἰς τ' Συναγωγὴν,
καὶ μαρίζουσι τῶτον, καὶ κτ' τ' νόμον ἔτις
αὐτῷ πρῶτον ἀγὼν γίνεται. ἐπέση δὲ ὁ Ἐπί-
σκοπος τ' πόλεως, καὶ ἀφείλετο αὐτόν.
ἄλλοτε δὲ καταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἐν ὁδο-
πορίᾳ τινί, ὡς ἡμῖν ὑφηγήσατο, καὶ ρίπτου-
σιν αὐτὸν εἰς Κύδνον τ' ποταμόν. τῷ δὲ βρύ-
ματι αὐτὸν * ἀρπαγῆτα ἐτόπασαν, μὴ πη-
λοῦ ὅλῳλεν ὑποδρυχίον γινόμενον τοῖς ὑ-
δασι, καὶ ἔχαυρον ἐπὶ τῷ. ὁ δὲ μικρῶν ἔσε-
ρον λατρεῖς ἀγίᾳ καταξίεται, ἐσώθη γάρ.
ἀνέεισι δὲ ἐπὶ τὸ Κομητᾶτον, καὶ βασιλεὺς Κων-
σταντῖνῳ Φιλιῖται, καὶ ἀνέθετο αὐτῷ τὰ καθ'
ἐαυτὸν ἅπαντα, ὡς ἦν τ' κατ' Ἰουδαίᾳς ἐξο-
χωτάτης ἀξίας, καὶ ὡς αἱ θεοπλῆλαι αὐτῷ πάν-
τῃ ἐφαινοντο, Κυρίᾳ αὐτὸν προσκαλεμένῳ
εἰς τὴν ἀγίαν κλησιν καὶ σωτηρίαν τῆς
κατ' αὐτὸν πίστεως τε καὶ γνώσεως. ὁ δὲ
ἀγαθὸς Βασιλεὺς δὲλ' ὢν Χριστῷ ἐν ἀ-
ληθείᾳ, καὶ τὸν κατὰ Θεὸν ζῆλον ἐν
Βασιλεῦσι μετὰ Δαβὶδ καὶ Εὐζεκίαν καὶ Ἰω-
σίαν κεκτημένῳ γέρας αὐτῷ δίδωσιν, ὡς
ἤδη προείπον, ἀξιώματι ἐν τῇ αὐτῇ
Βασιλείᾳ. Κομητὰ γ' αὐτὸν κατέστησε, Φήσας αὐτῷ αἰτεῖν πάλιν ὃ βέλεται,

Ac primitias à provincialibus Judais exi-
gebat. Ac cum casu contigit, ut nescio
qua in urbe in vicina ecclesiae domo di-
versaretur. Exinde contracta cum Epi-
scopo familiaritate clam ab eo Evangelio-
rum librum postulat, ac legit. Et quo-
niam pro ea quam gerebat Apostoli
functione (ita enim ut diximus ea di-
gnitas vocatur) summam prae se gravi-
tatem, atque in constituenda disciplina
severitatem ferebat, cui rei praestanda
fuerat electus, ac plerosque Synagogis
praefectos, & Sacerdotes, ac Presbyteros,
& Azanitas, quo nomine Diaconos aut
Ministros appellant, homines improbos
in ordinem redegerat ac dignitate pri-
varat, multorum in se convertit odia:
qui ut eum ulciscerentur, curiosius ex-
plorare, & quae ab illo gererentur in-
quirere summo opere cupiebant. Ob eas
igitur causas acutissime tandem odora-
ti ex improvviso impetum in aedes fa-
ciunt, atque in ipsa Evangeliorum le-
ctione Josephum opprimunt. Hic li-
bro de manibus erepto hominem corri-
piunt, & ad terram allisum vocife-
rantes, maximisque contumeliis vexan-
tes in Synagogam abducunt, virgisque
cadunt. Primum hoc ab illo legiti-
mum certamen pro fide susceptum.
Ad haec accurrit Urbis Episcopus, eum-
que ex illorum manibus eripit. Alias
deinde cum iter agentem offendissent,
sic enim ipse narrabat, in Cydnum abji-
ciunt: atque illum impetu fluminis ab-
reptum ac sub aquas demersum periisse
rati magnopere gavisi sunt. Sed is ser-
vatus postea caelesti lavatione dignatus
est. Hinc ad Comitatum profectus ad
Constantini Imperatoris amicitiam per-
venit, ei que quicquid sibi acciderat
exposuit; Principem se Judaeos inter
dignitatis locum habuisse; Sed visa sibi
frequentia divinitus oblata, invitante
Domino, ut ad fidei cognitionis que
suae sanctissimam sortem, ac salutem
se transferret. At optimus Imperator,
Christique revera servus, & divino quo-
dam inter principes ardore post Davi-
dem, Ezechiam, & Josiam aestuans, hoc il-
li dignitatis praemium, quod paulo ante
retulimus, contulit, Comitatumque fecit,
jubens insuper ut quicquid veller optaret.

Ebionzi. Ille nihil aliud nisi hoc unum maximi A
Hæresis beneficii loco postulavit, sibi ut in Ju-
xxx. dæorum pagis omnibus & oppidis extru-
endarum in Christi honorem Ecclesia-
rum potestas Imperatoris edicto fieret.
Quibus in locis nemo unquam Ecclesias
ædificare potuerat; quod nullus inter eos
neque Gentilis, neque Samaritanus, ne-
que Christianus habitaret. Præsertim-
que Tiberiade, Diocæsareæ, quæ & Se-
phurim dicitur, Nazareti, Capharna-
ïmi, ubi diligenter hoc observant, ne-
mo ut gentis alterius domicilium illic
habeat.

XII. At Josephus acceptis cum ea B
potestate ac dignitate literis Tiberiadem
perrexit, unaque & Diplomata secum
attulit, quibus impensas è fisco caperet,
cum privatim ipse stipendia ex eodem
acciperet. Igitur Tiberiade Ecclesiam
ædificare cœpit. Erat in eadem urbe
templum ingens olim extructum, quod
Adrianum, nisi fallor, appellabant.
Quod cum imperfectum hætenus man-
sisset, oppidani publicas in balneas com-
mutare studebant. Hoc Josephus na-
ctus, ad id quod animo conceperat ac-
commodare instituit. Et ut quadrato
lapide quaternum cubitorum certam ad
altitudinem erectum invenerat, veteri
structuræ novam Ecclesiæ molem in-
ponere statuit. Ad id calce vivâ opus
erat, reliquaque omni materia. Igitur ca-
minos extra urbem fieri non paucos im-
perat, septenos circiter, quos vulgò for-
naces nominant. Sub hæc Judæi ad
audenda qualibet projecti ad usitata ei
genti maleficia confugiunt. Etenim Ma-
gicis carminibus ac præstigiis vim ignis
impedire egregii homines aggressi sunt:
sed non perpetuò potuerunt. At initio
tamen cessabat ignis, nihilque coquebat,
naturæ suæ velut officio destitutus. Tum
qui suppeditando igni pabulo, virgultis
scilicet ac fruticibus erant appositi, cum
nihil se proficere animadvertarent, rem
ad Josephum deferunt. Pupugit ea res
hominem, statimque cœlesti in Domi-
nium ardore succensus extra urbem advo-
lat; aquam postulat: offertur in æneo vase,
quod Campsacem vulgò, illic Cacubium
vocant. Eo coram omnibus accepto
(nam ad hoc spectaculum Judæorum
turba convenerat, ut rei eventum, ac
quid tandem Josephus ageret viderent)

ὁ δὲ ἔδεν ἡτήσατο, πλὴν τῆτο μέγιστον χά-
εισμα τιχεῖν παρὰ τῆ βασιλείας, τὸ ἱπι-
τραπήναι, καὶ διὰ πρῶταγματ' βασιλι-
κῆς οἰκοδομήσαι Χριστῷ Εκκλησίας ἐν ταῖς
πόλεσι καὶ κώμας τῶν Ἰουδαίων. ἐνθά τις
ἐδὲ ποτε ἔχυσεν οἰκοδομήσαι Εκκλησίας,
διὰ τὸ μήτε Ἑλληνα μήτε Σαμαρείτην μή-
τε Χριστιανὸν μέσον αὐτῶν εἶναι. τῆτο δὲ μά-
λιστα ἐν Τιβεριάδι, καὶ ἐν Διοκαιοσαρείᾳ, τῇ
καὶ Σεπφουρίν, καὶ ἐν Ναζαρέτ, καὶ ἐν Κα-
φαρναῳμ, φυλάσσεται παρ' αὐτοῖς ὅμη εἶ-
ναι ἵνα ἄλλῃ ἔθνης.

Λαβὼν δὲ ὁ ἰατὴρ τὰ γράμματα καὶ τὴν
ἐξουσίαν μὲν ὁ ἀξιώματ' ἱππὶ τὴν Τιβεριάδα
ἦκεν, ἔχων καὶ ἱπιστολὰς ἀπὸ τῆ βασιλικῆς
ἀναλίσκειν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ψωνίοις παρὰ τῆ
Βασιλείας τετιμημένον. ἀρχεται γὰρ ἐν Τι-
βερίᾳ διττίαν. ναὸς δὲ μέγιστος ἐν τῇ πόλει
πρὸς πύργον, τάχα οἶμαι Ἀδριανέιον τῆτο ἐ-
κάλεον, ἀτελὲς δὲ τῆτο τὸ Ἀδριανέιον δια-
μῦθον τάχα οἱ πολῖται εἰς δημοσίον λατρεῖον
ἐπειρώοντο ἱπισκευάσαι. ὅπως δὲ τῶν ὁ ἰωσή-
π' ἐκτέτατ' τὴν πρὸ Φασιν ἔχε, καὶ ὡς ἡ-
δη εὖρε διὰ τετραπύχων λίθων τετραπέδων,
εἰς ὅσον ὕψους ἵν' οὐκ ἀνεγνηγεσμένον, ἐντεῦθεν ἀρ-
χεται ποιεῖν τὴν Εκκλησίαν τὴν ἱππεύσαν.
ἀσέβης δὲ ἦν χρεία, καὶ τῆ ἄλλης ὕλης. καμίνους
τοίνυν ἔξωθεν τῆς πόλεως πολλὰς πρῶσε-
ταξε ἡρώας, τάχα τὸν ἀειθρόν ἐπὶ τῷ, Φέρ-
νακας δὲ ἐπὶ χωρίως ταύτας καλεῖσιν. οἱ δὲ
δεινοὶ, καὶ πρὸς πᾶν ἱππικόν τι μὲν οὐδὲν
Ἰουδαῖοι, τὴν παρ' αὐτοῖς ἀεὶ γινομένης μαγλα-
νείας σὺν ἀπέχοντο. μαγείας γάρ ἱσσι καὶ πρῶ-
εργίας τὸ πῦρ καταδῆσαι οἱ ἡνῶνται Ἰουδαῖοι
ἐπετρέψαντο, ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος ἔχυσαν. ἡρ-
γῆ γὰρ τὸ πῦρ, καὶ σὺν ἐπὶ ἀπὸν, ἀλλὰ τὴν ἰδί-
ας, ὡς εἶπεν, φύσεως ἐκτὸς ἐχέμετο. ὡς οἱ τὴν
καυσικὴν ὕλην πρῶτα βάλλειν τῷ πυρὶ ἱππικῶν
γόμενοι, Φημὶ δὲ ῥώτακας, εἴτ' ἐν Φρύγα-
να, πρῶτα δέντες σὺν ἐνήργον, πρὸ ἰωσήπ' τὸ
πρῶτον ἐσήμαναν. διχθεῖς ἔν τῇ Φρένα ὁ
ἀνὴρ, καὶ ζήλω δέχεις τῷ πρὸς τὸν Κύριον,
ἔδραμν' ἔξω τὴν πόλεως, καὶ ὕδωρ κελεύσας
ἐνεχθῆναι ἐν ἁγίᾳ, ἐν Καμφάνῃ Φημὶ Κα-
κῆσιον δὲ τῆτο οἱ ἱππῶτες καλεῖσιν, λαβὼν
τὸ αὐτὸ ἅλ' ὅσον τῆ ὕδατος ἐνώπιον πάντων
(συνηθροίσθη δὲ πλὴν Ἰουδαίων ἱππὶ τῷ
θεῷ, τὸ ἀποδοξάμενον ἰδεῖν πρῶτα δέοντες, καὶ ὁ, ἡ ἱππικὴν φέρειν ἰωσήπ' πρῶτα πρὸς τὸν

μεγάλη τῇ Φωνῇ ὁ ἀνὴρ ταυρῶ σφραγιδα
 ἔπιθεῖς τῷ ἁγίῳ διὰ τῶ ἰδίου δακτύλου, καὶ
 ἔπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα Ἰησοῦ, εἶπεν ὅ-
 τως ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ τῶ Ναζωραίου, ὃ ἐσαύ-
 ρωσαν οἱ πατέρες με καὶ τῶν πάντων τῶ
 παλαιῶν, γήνηται δύναμις ἐν τῷ τῷ
 ὕδατι, εἰς ἀδότησιν πάσης Φαρμακείας καὶ
 μαγείας, ἧς ὅτοι ἐπείαξαν, καὶ εἰς ἐνέργειαν
 δυναμείως τῷ πυρὶ εἰς τὸ ἔπιτελεσθῆναι
 τὸ οἶκον Κυρίου. καὶ ὅτως λαμβάνει τὸ ὕδωρ
 ἐν τῇ χειρὶ, καὶ ραίνει ἐκαστὸν Φόρακι ἐκ τῶ
 ὕδατος. καὶ ἀνελύετο μὲν τὰ Φάρμακα,
 τὸ πῦρ δὲ ἐνώπιον πάντων ἀνεβλύσανεν. οἱ
 δὲ παρόντες ὄχλοι κραιγιάσαντες, εἰς Θεὸς
 ὁ βοηθῶν τοῖς Χριστιανοῖς, ἀνεχώρησαν. πολ-
 λάκις ὁ κακόντων τὸ ἀνδρᾶ ἐκείνων, εἰς ὅτε-
 ρον μέρους τι τῶ ναῶ ἐν Τιβεριάδι οἰκοδομή-
 σας, καὶ μικρὰν Ἐκκλησίαν ὀδοτελέσας,
 ὅτως ἐκείθεν ἀνεχώρησεν. ἐν Σκυθοπόλει
 δὲ ἐλθὼν, κατέμεινεν. ἐν Διοκαισαρείᾳ δὲ,
 καὶ ἄλλαις τισὶ τελείως οἰκοδόμησε. ταῦτα
 δὲ πρᾶχθέντα, καὶ ἐνταῦθα μοι ἔπιμνη-
 σθέντα ἔνεκεν τῆς τῶν βίβλων ἐριμυθείας,
 πῶς ὁππότε Εὐαγγέλιον τὸ κτὶ Ἰωάννου Εὐαγ-
 γέλιον εἰς Εβραϊστὰ μετέπεσε, καὶ αἱ Πράξεις
 τῶ Ἀποστόλων, ὥς ὡδε τὰ τῆ ἱστορίας καὶ ὑφη-
 γήσεως ἐχέτω.

Ἐπᾶνεμι δὲ τὸ κτὶ Εβίωνος ποιήμενος ἀ-
 κολῶθίαν. Διὰ γὰρ τὸ κτὶ Ματθαῖον Εὐαγ-
 γέλιον περιῶν ὁ λόγος τὸ ἀκολῶθίαν εἰς
 ἡμᾶς ἐλθόντος γνώσεως πρᾶχθέντος ἡνάστα-
 σεν. ἐν τῷ γὰρ παρ' αὐτοῖς Εὐαγγελίῳ κτὶ
 Ματθαῖον ὀνομαζομένου, ἔχ' ὅλα δὲ πληρε-
 σάτω, ἀλλὰ νεοφροσύνη, καὶ ἡρωτησιασμέ-
 νῳ, Εβραϊκὸν δὲ τῶτο καλεῖσιν, ἐμφέρεται,
 ὅτι γινέτο τις ἀνὴρ ὀνόματι Ἰησοῦς, καὶ αὐτὸς
 ὡς ἐτῶν τριάκοντα, ὃς ἐξελέξατο ἡμᾶς. καὶ
 ἐλθὼν εἰς Καφαρναῦμ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ οἶκόν
 τινος Σίμωνος καὶ ἔπικληθέντος Πέτρος, καὶ
 ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εἶπε, παρερχόμενος
 πρὸς τὴν λίμνην Τιβεριάδ' ἐξελεξάμενος
 Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον υἱὸς Ζεβεδαίου, καὶ Σίμων-
 να, καὶ Ἀνδρέαν, καὶ Θωμά, καὶ Σίμωνα τὸν
 Ζηλωτὴν, καὶ Ἰσθὺν τὸν Ἰσκαριώτην, καὶ σε τὸν
 Ματθαῖον καθεζόμενον ἐπὶ τῶν τελωνίων ἐκά-
 λεσσα, καὶ ἡκολῶθησάς μοι. ὑμᾶς ἔν βέ-
 λομαί εἶναι δεκάδ' Ἀποστόλους, εἰς μαρτύ-
 ριον τῶ Ἰσραὴλ. καὶ ἐγινέτο Ἰωάννης βαπτίζων, καὶ ἐξῆλθον πρὸς αὐτὸν Φαρισαῖοι,

A Crucis signum super illud digito ducit, Ebionzi.
 ac JESU nomen invocans magna voce Hæresis
 sic loquitur. In nomine JESU Nazare- xxx.
 ni, quem meci pariter atque horum omni- Aqva be-
 um, qui hic adstant, majores in Crucem nedidit
 egerunt hæc aqua vim habeto ad Magi-
 cas artes, maleficiaque omnia reslin-
 genda, quæ isti compararunt, ab ea-
 demque vis igni sua restituatur, quò Do-
 mini domus absolvi possit. His dictis
 fornacibus singulis aquam aspergit. Ita
 dissolutis præstigiis coram omnibus ignis
 effervuit. Quo miraculo commota tur-
 ba magnis vocibus exclamavit: Unus
 est DEUS, qui Christianos adjuvat; ita-
 que discessit. Ac sæpè aliàs vexantibus
 Judæis tandem veteris Templi partem
 extruxit, in eaque parvam Ecclesiam
 condidit. Post inde discedens Scythopo-
 li confedit. Diocæsareæ portò aliisque
 in oppidis postremò Ecclesias ædificavit.
 Ad hæc obiter narranda digressi fuimus,
 eorum occasione librorum, qui apud Ju-
 dæos translati reperiuntur, cujusmodi
 est Joannis Evangelium, & Apostolorum
 Actus Hebraicè conversi. Sed de hac
 historica relatione hætenus.

XIII. Nunc ad inchoatam de
 Ebionitis narrationem regredior. Si-
 quidem ob Matthæi Evangelium eò de-
 lapsa est oratio, ut ad eam quæ ad aures
 nostras pervenerat historiam enarran-
 dam necessariò sese converteret. Igi-
 tur in eo, quod penes illos est, Matthæi
 Evangelio, quanquam ne integrum qui-
 dem illud habent, sed adulteratum ac
 mutilum, idque ipsum Hebraicum vo-
 cant, ita scriptum est; Fuisse certum ho-
 minem nomine JESUM, annorum cir-
 citer triginta, qui nos elegerit: qui Ca-
 pharnaum veniens in Simonis cogno-
 mine Petri ædes ingressus est, apertoque
 ore suo dixit. Cum secundum Tiberi-
 adis locum transirem, Joannem & Jaco-
 bum Zebedæi filios elegi, & Simonem,
 & Andream, & Thaddæum, & Simo-
 nem Zeloten, & Judam Iscarioten, &
 te Matthæum ad Telonium sedentem
 vocavi, ac me ipse secutus es. Volo ita-
 que duodecim vos Apostolos esse ad te-
 stimonium Israël. Et erat Joannes
 baptizans, & exierant ad eum Pharisei,

Ebionæi. & baptizati sunt, & omnis Hierosolyma. A
Hæresis
xxx.

Ipsæ autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum & zonam pelliceam circa lumbos suos: & cibus ejus erat mel silvestre, cujus sapor erat mannae similis, velut lagani frixi cum oleo. Quod eò faciunt, ut veritatis sermonem in mendacium commutent, & pro eo quod est ἀκριδᾶς, hoc est locustas, γκριδᾶς, hoc est epichyta mellita substituant. Porro Evangelium illorum sic incipit. Factum est in diebus Herodis Regis Judææ, ut veniret Joannes baptizans baptismo poenitentiae in Jordane fluvio, quem ferebant ex genere esse Aaronis Sacerdotis, filius Zachariæ & Elizabethæ, & egrediebantur ad illum omnes. Tum longè postea subjungit. Baptizato populo venit & JESUS, & à Joanne baptizatus est. Cumque ascendisset ex aqua, aperti sunt cœli, & vidit Spiritum Dei sanctum columbar specie descendentis & intrantis in sese. Et vox reddita de cœlo dicens: Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacui. Et iterum: Ego hodie genui te. Statimque eo in loco lux ingens affulsit. Qua conspecta Joannes sic eum alloquitur. Tu quis es Domine? Rursumque lapsa vox de cœlo. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Ad hæc Joannes ad ejus pedes accidens: Quæso, inquit, Domine, tu me ipse baptiza. At ille prohibebat eum dicens: Sine: ita enim decet nos implere omnia.

XIV. Vide quàm sit eorum unde quaque depravata doctrina; quàm claudicantia, distortaque sint omnia, nec recti quicquam contineant. Cerinthus enim & Carpocrates eodem Matthæi, ut quidem volunt, Evangelio freti, ex ejus initio Christi quæ Genealogia probare nituntur, Christum esse Josephi & Mariæ femine esse procreatum. Illi contra aliud omnino statuunt. Nam omni illa Genealogia amputata inde unde diximus initium deducunt. Factum est in diebus Herodis Regis Judææ, sub Principe Sacerdotum Caipha, ut veniret quidam Joannes nomine baptizans baptismo Poenitentiae in Jordane fluvio, &c. Quandoquidem Jesum ut diximus metum hominem extitisse putant: in eoque

καὶ ἐβαπτίσθησαν, καὶ πᾶσα Ἱερουσόλυμα. καὶ ἔχεν ὁ Ἰωάννης ἔνδυμα διπλὸν περὶ καμήλας, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὸ ὀσφύν αὐτοῦ. καὶ τὸ βρώμα αὐτοῦ, φησι, μέλι ἀγρίον, ὃ ἡ γεῦσις ἦν ὁ Μάιννα, ὡς ἐγκρίσις ἐν ἐλαίῳ ἵνα δῇθεν μετασφύρωσι τὴν ἀληθείας λόγον εἰς ψευδῆ, καὶ ἀντὶ ἀκριδῶν ποιήσωσιν ἐγκρίδας ἐν μέλιτι. ἡ δ' ἀρχὴ τῆ παρ' αὐτοῖς Εὐαγγελίᾳ ἔχει. ὅτι ἐγγράφον ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδης τοῦ Βασιλέως τοῦ Ἰσδαίας, ἦλθεν Ἰωάννης βαπτίζων βάπτισμα μετανοίας ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, ὃς ἐλέγετο εἶναι ἐκ γένους Ααρὼν τῆ ἱερέως, παῖς Ζαχαρίου καὶ Ἐλισάβετ, καὶ ἐξήρχοντο πρὸς αὐτὸν πάντες. καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν πολλὰ, ἠπέρρει, ὅτι τῷ λαῷ βαπτισθέντι ἦλθε καὶ Ἰησοῦς, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τῷ Ἰωάννῃ. καὶ ὡς ἀνῆλθεν διπλὸν ὕδατος, ἠνοίγησαν οἱ ὄρανοι, καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὸ ἅγιον ἐν εἰδει περιστερᾶς κατελθούσης καὶ εἰσελθούσης εἰς αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγγράφον ἐκ τοῦ ὄρανου, λέγουσα· σὺ με εἶ ὁ υἱὸς ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ἠδούκησα. καὶ πάλιν· ἐγὼ σήμερον γεννήκα σε. καὶ εὐθύς περιέλαμψε τὸν τόπον φῶς μέγα. ὃν ἰδὼν, φησιν, ὁ Ἰωάννης λέγει αὐτῷ· σὺ τίς εἶ Κύριε; καὶ πάλιν φωνὴ ἐξ ὄρανου πρὸς αὐτόν. ἔτις ἐσὶν ὁ υἱὸς με ἀγαπητός, ἐφ' ὃν ἠδούκησα. καὶ τότε, φησὶν, ὁ Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ αὐτῷ ἔλεγε· δεομαί σε Κύριε, σὺ με βάπτισον. ὁ δὲ ἐκώλυεν αὐτῷ, λέγων. ἄφες, ὅτι ἔτις ἐσὶ πρὸς τὸν πληρωθῆναι πάντα.

Ορα δὲ τὴν παρ' αὐτοῖς πεποιημένην πανταχόθεν διδασκαλίαν, πῶς πάντα χωλὰ, λοξὰ, καὶ ἐδεμίαν ὀρθότητα ἔχοντα. ὁ μὲν γὰρ Κλεωνίδης καὶ Καρποκράτης πρὸ αὐτῶν χρώμενοι δῇθεν παρ' αὐτοῖς Εὐαγγελίῳ διπλὸν τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίᾳ διὰ τῆς γένεαλογίας βέλονται παρῆσαν ἐκ σπέρματος Ἰωσήφ καὶ Μαρίας εἶναι τὸν Χριστόν. ἔτι δὲ ἄλλα ἵνα διακρίνεται. περὶ τὸν φανταστικὸν τῶν κατὰ Ματθαῖον γένεαλογίας, ἀρχοντα τὴν ἀρχὴν ποιῆσθαι, ὡς περὶ τὸν, λέγοντες· ὅτι ἐγγράφον, φησιν, ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδης τοῦ Βασιλέως τοῦ Ἰσδαίας ἐπὶ Ἀρχιερέως Καϊάφα, ἦλθέ τις Ἰωάννης ὀνόματι βαπτίζων βάπτισμα μετανοίας ἐν τῷ ποταμῷ Ἰορδάνῃ, καὶ τὰ ἐξῆς ἐπεφάνη γὰρ βέλον τὸ μὲν Ἰησοῦν ὅλως ἀνθρώπον εἶναι, ὡς περὶ τὸν,

Χριστὸν δὲ ἐν αὐτῷ γεγενῆσθαι τὸν ἐν τῷ αἵματι καὶ σαρκὶ ἡδὴ καὶ παρ' ἄλλοις ἀρέσεσιν διρίσκομεν συναφθέντα αὐτῷ, καὶ εἶναι αὐτὸν τὸ Χριστὸν ἐκ σπέρματος ἀνδρός καὶ γυναικὸς γεγενῆσθαι. πάλιν ὁ δὲ νῦντα εἶναι αὐτὸν ἄνθρωπον δῆθεν διὰ τὸ λόγον, ὃς ἐρρηκεν ὁ Σωτὴρ ἐν τῷ ἀναγγελῆναι αὐτὸν, ὅτι ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐξω ἐστήκασιν, ὅτι τίς με ἐστὶ μήτηρ καὶ ἀδελφοί; καὶ ἐκτείνας ἑπὶ τοὺς μαθητὰς τὸ χεῖρα, ἔφη. ἑτοί εἰσιν οἱ ἀδελφοί μου, καὶ ἡ μήτηρ οἱ ποιοῦντες τὰ θελήματα τοῦ πατρὸς μου. ἐντεῦθεν, ὡς ἐφίλω τὴν πάσης κυβέας μεμεσωμένον ὁ Εὐβίων διὰ πολλῶν μορφῶν ὑποφαίνεταί εαυτὸν, ὡς εἶναι τεράστιον καὶ τὰ ἄνω μοι προσδεδηλωμένα.

Χρῶνται δὲ καὶ ἄλλοις τισὶ βίβλοις, δῆθεν ταῖς Περιόδοις καλεστέαις Πέτραις, ταῖς διὰ Κλήμεντος γραφείσαις, νοθεύσαντες μὲν τὰ ἐν αὐταῖς, ὀλίγα δὲ ἀληθινὰ ἐάσαντες, ὡς αὐτὸς Κλήμης αὐτῶν καὶ πάντα ἐλέγχει, ἀφ' ὧν ἔγραψεν ἑπιστολῶν ἐγκυκλίων τὴν ἐν ταῖς ἀγίαις Ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένην, ὅτι ἄλλον ἔχει χαρακτῆρα ἢ εαυτὸς πίσις καὶ ὁ λόγος τῶν τετῶν εἰς ὄνομα αὐτῶν ἐν ταῖς Περιόδοις νενοθευμένα. αὐτὸς γὰρ παρθενίαν διδάσκει, καὶ αὐτοὶ δὲ δέχονται. αὐτὸς γὰρ ἐγκωμιάζει Ἡλίαν καὶ Δαβὶδ καὶ Σαμψὼν καὶ πάντας τοὺς Προφῆτας, ὅς ἐστι βεβλῦτον. ἐν ταῖς δὲ Περιόδοις τὸ πᾶν εἰς εαυτὸν μετήνεγκαν καταφυσάμενοι Πέτραι καὶ πολλὰς τρεῖς, ὡς αὐτὸ κατ' ἡμέραν βαπτίζομενος ἀγνισμὸς ἐνεκεν, καθάπερ καὶ ἔρι, ἐμφύχων τε τὸ αὐτὸν ἀπέχεσθαι καὶ κρεῶν, ὡς καὶ ἔτοι, καὶ πάσης ἄλλης ἐδωδῆς τὴν διὰ σαρκῶν πεποιημένης λέγουσιν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς Εὐβίων καὶ Εὐβιωνῖται παντελῶς ἀπέχονται τῶν. ὅταν δὲ ἐρωτήσης ἕνα τῶν αὐτῶν, τίνας ἐνεκεν ἐμφύχων δὲ μεταλαμβάνουσι, μὴ ἔχοντες τι διηγήσασθαι, ἀποκρίνοντες ἀσωτέως, καὶ λέγουσι διὰ τὸ ἐκ σωστικῆς καὶ μετῴσις σωμάτων εἶναι αὐτὰ, δὲ μεταλαμβάνοντες, ὡς εἶναι αὐτοὺς ὅλους τοὺς ἀπὸ Ἑπταήμερου ἀνδρὸς τε καὶ γυναικὸς βεβλῦτον, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ σώματος αὐτῶν ληρωδῶς ἐξεμεθέντα.

Βάπτισμα δὲ καὶ αὐτοὶ λαμβάνουσι χωρὶς ὧν κατ' ἡμέραν βαπτίζονται. μυστήρια δὲ δῆθεν τελεῖται καὶ μίμησιν τῶν ἁγίων ἐν τῇ Εκ-

resedisse CHRISTUM, qui columbae specie sit illapsus, cum eoque conjunctus; id quod aliis insuper Hæresibus placuisse reperio. Ita JESUM ipsum esse CHRISTUM ex utriusque parentis semine prognatum. Rursum verò non hominem esse Christum ex hoc ejus responso colligunt, quod, cum renunciatum esset: *Ecce mater tua & fratres tui foris stant*, hunc in modum reddidit: *Quæ est mater mea, & fratres mei? & extendens manum in Discipulos dixit: Hi sunt fratres mei, & mater mea, qui faciunt voluntatem Patris mei.* Hinc ille præstigiis instructus Ebion varias se in larvas atque effigies deformat: ut ex iis quæ initio dicta sunt tetrum & horribile quoddam esse monstrum appareat.

XV. Sunt & alii libri quibus utuntur, velut Petri Circuitus à Clemente conscripti, quo in libro paucis veris relictis cætera supposuerunt: quemadmodum Clemens ipse omnibus illos modis redarguit iis Epistolis Circularibus, quæ ab eo scriptæ in sacrosanctis Ecclesiis leguntur. Ex quibus constat, longè ab iis, quæ in Circuitibus illis sub ejus nomine adulterina extant, illius fidem ac sermonem abhorruisse. Etenim virginitatem Clemens edocuit; isti repudiant: Ille Eliam Davidem & Sampsonem omnesque Prophetas commendat; Ebionitæ detestantur. Quare in Circuitibus istis suum ad institutum accommodarunt omnia, ac de Petro plurima mendacia confinxerunt. Cujusmodi est inter cætera, quod illud castimoniam causa lavisse, quod isti facere consueverunt. Tum ab animatis omnibus & carnibus, reliquoque omni, quod carne constet, abstinuisse; quoniam ab iis tam Ebion olim, quam hodie Ebionitæ omnes abhorrent. Cumque aliquem ex illis interrogaveris, cur tandem ab animatis se se continet, aliud nihil præter hoc imperitum & insulsum excipiet, quod illa est corporum coitu concubituque gignantur, se iccirco non vesci. Ex quo illud consequens est, hos ipsos qui ex eodem viri foeminaque complexu nati sunt, abominandos esse, si vera sunt quæ ex ore suo stultè ac ridiculè vomuerunt.

XVI. Cæterum Baptismo quoque præter quotidianum illum initiantur, & ex Christianorum Ecclesiæque imitatione Mysteria quædam quotannis ce-

Ebionzi. lebrant, in quibus panes Azymos, & ad
Hærelis
xxx. alteram Mysterii partem meram aquam
adhibent. Duos, ut jam dixi, à DEO
constitutos asserunt, Christum & Diabo-

bolum. Quorum illi futuri, huic præ-
sentis sæculi potestas est commissa: id-
que adeò omnipotentis illius mandato
ad cuiusque postulationem esse factum.
Ob id Jesum ex virili semine productum
affirmat, & electum; iraque DEI filium
appellatum ab eo Christum, qui in ipsum
columbæ figura de cœlo delapsus est.
Negant verò à Deo illum esse Patre ge-
nitum, sed tanquam unum ex Archan-
gelis creatum, & iis tamen majorem;
qui & Angelis, & universis quæ sunt ab
Omnipotente condita dominetur, & in
hunc Orbem venit, atque hoc, quod est
in illorum Evangelio, docuerit. Ego in-
quit, ad abroganda sacrificia veni, & nisi
sacrificare desieritis, DEI in vos ira non
cessabit. Ejusmodi ergò illorum insti-
tuta sunt. Præterea Apostolorum alios

*Apostolo-
rum Alium
conficli.*

Actus circumferunt, in quibus plurima
sunt impietatis illorum vestigia; ejusque
potissimum autoritate libri, ad oppu-
gnandam veritatem armantur. Quip-
pe certos illic gradus, in iisque Jacobi
narrationes quasdam explicant, quibus
adversus Templum & sacrificia, ignem-
que qui est in altari declamans induci-
tur. Accedunt & alia quamplurima lon-
gè stolidissima. Ut vel Paulum ipsum
illic accusare non erubuerint mendaci-
simis quibusdam sermonibus, quos falso-
rum ex illo grege Apostolorum error at-
que improbitas excogitavit. Siquidem
Tarsensem illum nominant; id quod ipse
non negat, imò palam profitetur. Addunt
& à Gentilibus oriundum esse, cujusdam
occasione loci, in quo ipse quod res erat
ingenuè proponit. *Tarsensis*, inquit, *ego*

40.11.

sum, nec Urbis obscura erui. Ex quo Gen-
tilem fuisse colligunt, & utroque Parente
gentili procreatum. Cumque Hieroso-
lymam accessisset, & ibidem aliquandiu
mansisset, Pontificis filiam ducere statu-
isse. Quare Profelytum se fecisse, ac
circumcisionem usurpasse. Postea quòd
ab eo conjugio excidisset, iratum adver-
sus Circumcisionem & Sabbathum, le-
gemque scripsisse.

XVII. Sed apertam calumniam
struere callidus ille serpens, animoque

κλησία διὰ ἐνιαυτοῦς ἐνιαυτὸν διὰ Ἀζύμων,
καὶ τὸ ἄλλο μέρος τῆς Μυστηρίου δι' ὕδατος μό-
νη. δύο δὲ τινες, ὡς ἔφω, σιωπῶσιν ἐκ Θεῶ
τε ἀφ' ὧν, ἓνα μὴ τὸ Χριστὸν, ἓνα δὲ τὸ Διά-
βολον καὶ τὸ μὴ Χριστὸν λέγουσι τὸ μέλλον τῶ
αἰῶνος εἰληφέναι τὴν κληρὸν, τὸ δὲ Διάβολον τῶ
τον πεποιθεῖναι τὸν αἰῶνα, ἐκ περὶ σαγῆς ὁρῶν
τὸ παντοκράτωρ καὶ αἰτήσιν ἐκατέρων αὐτῶν.
καὶ τὰς ἐνεκα Ἰησοῦ γεγεννημένον ἐκ σπέρμα-
τος ἀνδρὸς λέγουσι, καὶ ὑπερβέντα, καὶ ἔτω
καὶ ἐκλογὴν ὑπὸ Θεῶ κληθέντα, διὰ τὸ ἀνωθεν

εἰς αὐτὸν ἦκοντες Χριστὸν ἐν εἰσὶν περὶ σαγῆς. ὁ
Φάσκουσιν δὲ ἐκ Θεῶ πατρὸς αὐτὸν γεγεννηῖν,
ἀλλὰ ἐκτίως, ὡς ἓνα τῶ Αρχαγγέλων, μείζονα
τῶ αὐτῶν ὄντα, αὐτὸν δὲ κυριεύειν καὶ Ἀγγέλων
καὶ πάντων ὑπὸ τῶ παντοκράτωρ πεποιημέ-
νων, καὶ ἐλθόντα καὶ ὑφηγησάμενον, ὡς τὸ
παρ' αὐτοῖς Ἐγγέλιον καλεῖται περὶ σαγῆς,
ὅτι ἦλθον καταλύσαι τὰς θυσίας, καὶ εἰάν μὴ
παύσῃτε τὸ θυεῖν, ὁ παύσεται ἀφ' ἡμῶν ἡ ὁρ-
γὴ. καὶ ταῦτα καὶ τοιαῦτα τινὰ ἐστὶ τὰ παρ' αὐ-
τοῖς ὑπερβέντα. Πράξις δὲ ἄλλας καλεῖ-
σιν Ἀποστόλων εἶναι, ἐν αἷς πολλὰ τὰ ἀσεβείας

αὐτῶν ἐμπλεα, ἐνθεν τὰ ὁ παρέργως καὶ τὸ Del. forte
ἀληθείας ἐαυτῶν ὥπλισαν. ἀναβαθμὸς γάρ τα-
ῖνας καὶ ὑφηγήσας δὴθεν ἐν τοῖς ἀναβαθμοῖς
Ἰακώβος ὑποτίθενται, ὡς ἐξηγεῖται κατὰ τε
τὸ ναὶ καὶ τὸ θυσιαῶν, κατὰ τε τὸ πυρὸς τὸ ἐν
τῶ θυσιαστηρίῳ, καὶ ἄλλα πολλὰ κενοφωνίας
ἐμπλεα, ὡς καὶ τὸ Παῦλος ἐν αὐτῶν κατηγο-
ρεῖντες ὅτι αἰχλύνονται ὑπερβέντοι τισὶ τῶ
ψευδαποστόλων αὐτῶν κακουργίας καὶ πλάνης
λόγοις πεποιημένοις. Ταρσεῖα μὲν αὐτὸν, ὡς
αὐτὸς ὁμολογεῖ, καὶ ὅτι δὲνεί, λέγοντες.
D Εὐκλῶν δὲ αὐτὸν ὑποτίθενται, λαβόντες τὸ
περὶ φασιν ἐκ τῶ τόπος διὰ τὸ Φιλάληθες ὑπ'
αὐτῶ ρηθῆναι, ὅτι Ταρσεύς εἰμι, ὅτι ἀσήμε πό-
λεως πολίτης. εἴτα φάσκουσιν αὐτὸν εἶναι Ἐλ-
ληνα, καὶ Ἐλλῶν τὸ μητρὸς καὶ Ἐλλῶν τὸ
πατρὸς παῖδα. ἀναδεξιμένην δὲ εἰς Ἱερροσό-
λυμα, καὶ χρόνον ἐκεῖ μεμνημένην, ὑπερ-
βυμνημένην δὲ θυγατέρα σὲ ἱερέως περὶ γά-
μον ἀγαγέας, καὶ τὰς ἐνεκα περὶ σήλυτον
γῆρας, καὶ περὶ μετῆναι. εἴτα μὴ λαβόντα
τὸ κόρην ὡργίως, καὶ καὶ ὑπερβέντοις γεγραφέ-
ναι, καὶ καὶ Σαββάτα καὶ νομοθεσίας.

Ἀλλὰ καὶ πάντα πρόσωπον συκοφαντεῖ ὁ
δαιμόνιος ὄφις ἔστι, καὶ πῶχός τῇ διανοίᾳ.

Εβίων γὰρ ἔχει Διὸς Ἑβραϊκῆς εἰς Ελλάδα Φω-
νὴν τὴν ἐβριμύειαν πτωχός. πτωχός γὰρ ὡς
ἀληθῶς καὶ τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ἐλπίδι καὶ τῷ
ἔργῳ, Χειρὸν ἀνδρωπον ψιλὸν νομίσας, καὶ
ἔτως ἐν πτωχείᾳ πίστεως τὴν ἐλπίδα πρὸς
αὐτὴν κεκτημένον. αὐτοὶ δὲ δῆθεν σεμνύνον-
ται, ἑαυτὰς Φάσκοντες πτωχεύειν, διὰ τὸ, Φα-
σὶν, ἐν χρόνοις τῆς Αποστόλων πωλεῖν τὰ αὐ-
τῶν ὑπάρχοντα, καὶ τιθεῖναι πρὸς τοὺς πόδας
τῶν Αποστόλων, καὶ εἰς πτωχείαν καὶ Διπο-
ταξίαν μετεληλυθέναι. καὶ διὰ τῆς καλεῖσθαι
ὑπὸ πάντων Φασὶ πτωχοί. ἔδὲ τὸτο δὲ ἀλη-
θὲς παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ φύσιν τῶν ὄντων Εβίων
ἐκαλεῖται, καὶ προφητεῖαν οἶμαί οἱ πτωχός καὶ
τάλας, τὸ ὄνομα ἐκ πατρὸς αὐτῶν καὶ μη-
τρὸς αὐτῶν κεκληρωμένον. πόσα δὲ ἄλλα
δεινὰ καὶ πρᾶπεποιημένα, καὶ μοχθηρίας γέ-
μοντα παρ' αὐτοῖς ἑπιτηδεύεται; ὅταν γάρ
τις ἐξ αὐτῶν ἢ νόσῳ περὶέσῃ, ἢ ὑπὸ ἐρπε-
τῆς διχθείῃ, κάτεισιν εἰς τὰ ὕδατα, καὶ ἑπι-
καλεῖται τὰς ἐπωνυμίας τὰς ἐν τῇ Ἠλξᾷ
τῆς τε ἑρπύνης καὶ τῆς γῆς, καὶ τῆς ἀλός καὶ τῆς
δατῆς, τῶν τε ἀνέμων καὶ Ἀγγέλων τῶν δικαιο-
σύνης, Φασὶ, καὶ τῶν ἄρτων καὶ ἐλαίου. καὶ ἄρ-
χεται λέγειν, βοηθήτέ μοι, καὶ ἀπαλλά-
ξατε ἀπ' ἐμοῦ τὸ ἄλγος. ἤδη δὲ μοι καὶ
ἀνωτέρω προεδέχλωται, ὡς ταῦτα μὲν Ε-
βίων οὐκ ἔδει. καὶ κατὰ δὲ οἱ σὺν αὐτῷ συνα-
φθέντες τῇ Ἠλξᾷ, ἐχρήασιν μὲν τῇ Εβίων
τὴν περὶ τομὴν καὶ τὸ Σάββατον καὶ τὰ ἔθνη. καὶ
δὲ Ἠλξᾷ τὴν φαντασίαν ὥστε νομίζεν μὲν
τὴν Χειρὸν εἶναι τι ἀνδροεικέλον ἐκτύπωμα
ἀόρατον ἀνθρώποις, μιλίων ἐνενηκοντῶν τὸ
μήκος, δῆθεν χοίρων εἰκοσιτεσσαράων, τὸ δὲ
πλάτος χοίρων ἑξ, μιλίων εἰκοσιτεσσαράων.
τὸ πάχος δὲ καὶ μέγεθος ἄλλῳ τινί. ἀνέ-
κρου δὲ αὐτὸ ἐς αἶνα καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐν
εἰδὴ θηλείας ἀοράτως, καὶ τὸ αὐτὸ καὶ αὐτὸς
μέγεθος, καὶ πόθεν, Φησὶν, ἔγνω τὰ μέτρα;
ἐπειδὴ, Φησὶν, εἶδον Διὸς τὸ ὄρεον, ὅτι αἱ κε-
φαλαὶ ἐφθάνον αὐτῶν, καὶ τὸ μέτρον τῶν
ὀρέων καταμαθὼν, ἔγνω Χειρὸς τε καὶ τῶν
αἰνῶν πνεύματος τὰ μέτρα. ἤδη δὲ μοι περὶ
τῶν εἰρητῶν ἐν τῇ καὶ Οὐσαίων αἰρέσει. ἐν
παρεξόδῳ δὲ ταῦτα πεποίημαι νῦν, ἵνα μὴ
τὰ παρ' ἐκείνῳ ἔθνη τε καὶ αἰρέσεις ὄντα, δι-
εισκόμῃ καὶ παρ' ἐτέρῃς, νομιθεῖν καὶ
λήθην ὑφ' ἡμῶν εἰρηάζ.

A mendicus. Ebion quippe Hebraica vox Ebionzi.
Græca lingua mendicum sonat. Est au- Hærelis
tem Hæreticus iste revera mente, spe, fa- xxx.
ctisque mendicus, utpote qui Christum
merum esse hominem existimet, in co-
que spem cum quadam fidei mendicitate
collocet. Atenim isti de ea re gloriantur,
seque mendicos prædicant, quod Aposto- AB. 4. 34.
lorum, inquirunt, tempore mos esset bona
sua distrahere, & ad illorum pedes abji-
cere. Itaque se illorum exemplo ad men-
dicatam redigi, ac bonis omnibus abdi-
care, proindeque passim mendicos ap-
pellari. Sed hoc ab illis ex ingenio con-
fictum est. Nam Ebioni proprium hoc
erat nomen, non sine vaticinio tamen
aliquo, quo mendicus infelixque fore si-
gnificaretur, cum à parentibus id nomi-
nis accepisset. Quam verò alia multa &
perperam affectata, & scelerata ac nefaria
eorum instituto geruntur! Quoties enim
aliquis illorum in morbum incidit, aut à
serpente morsus est, ad aquas descendit.
Ibi appellationes omnes, quæ Elxai com-
plexus est, invocatur, cæli videlicet ac ter-
ræ, salis, & aquæ, ventorum & Angelo-
rum, ut vocant, justitiæ: panis item & o-
lei. Deinde solenne hoc carmen concipit.
Adeste mihi, & hunc à me dolorem
depellite. Jam hoc antea declaravimus,
omnia hæc Ebionem nescisse: ejusque
discipulos aliquanto post cum Elxai coale-
scientes ab Ebione Circumcisionem ac Sab-
bathum, aliosque ritus accepisse. Ab El-
xai verò somnium illud, ut Christum for-
mam esse quandam humanæ similem, ne-
que hominibus aspectabilem esse finge-
rent; longitudine milium xcvi, qui sunt
Schæni quatuor & viginti; latitudine
Schænorum vi, hoc est milium xxiv,
crassitudini denique aliam mensuram at-
tribuunt. Prope ipsum verò stare Spiritum
sanctum muliebri figura, ita tamen
ut videri nequeat: ejusdemque esse men-
suræ. Roges unde eas mensuras acce-
perint. E montibus, inquirunt, observatas
habemus, quorum ad verticem illorum
capita pertingebant; quare montium al-
titudinem dimensum Christi ac sancti Spiritus
magnitudinem comperimus. Verum
de his in Oisæorum Hæresi jam antè di-
sputavimus. Et nunc obiter ea perstrin-
ximus, ne quod penes unamquamque na-
tionem ac sectam reperitur, id si in aliis
quoque cerneretur, alieno loco per obli-
vionem commemoratum putares.

Elxai fo-
mida.

Ebionzi. XVIII. Ergo Ebion tamen in Asia, A
 Hæresis ac Romæ errorem suum disseminaverit, nihilominus spinosorum suorum germi-
 xxx. num stolonumque radices ex Nabathæa atque Paneade potissimum trahit, nec non & Moabitide, Cochabisque, quod Basanitidis oppidum est trans Adraos: & in insula Cypro. Est hoc illis insuper in more positum, ut adolescentulos citra maturam ætatem ad nuptias compellant, idque adeo à Magistris potestate facta. Habent enim Presbyteros suos, ac Synagogæ Principes. Nam Synagogam conventus suos non Ecclesiam nominant, ac Christi solum nomen præ se ferunt. Neque verò unis duntaxat nuptiis affinitates inter se conjungunt: sed si cui divortium facere libuerit, ac novum inire matrimonium, ad tertias & septimas usque nuptias permittunt. Quidvis enim apud illos agere conceditur. Porro Abraamum, & Isaacum ac Jacobum; & Moysen, atque Aaronem admittunt, unà cum Jesu, qui Moysis duntaxat successor, neque quicquam amplius fuerit. Secundum hos nullum alium ex Prophetis adsciscunt, sed cum execratione proscribunt ac derident: puta Davidem & Salomonem, atque Isaiam, Hieremiam, Danielem, Ezechielem; quibus cum Eliam atque Eliseum repudiant. Neque enim illorum vaticiniis assentiuntur, sed iis maledicentissime detrahunt: sed neque aliud præter Evangelium recipiunt. Quod ad Christum spectat, veritatis hunc esse Prophetam sentiunt, & Christum Dei filium progressionem quadam virtutis, & conjunctione cum Deo factum, quatenus ad sublimia cœlestiaque provectus est. Prophetas verò non veritatis, sed intelligentiæ esse Prophetas arbitrantur. Proinde Jesum solum Prophetam & hominem, Deique filium esse, licet merus homo sit, ut jam diximus. Qui ob egregiam virtutem Dei filius appellari meruerit. Neque verò Moysis Pentateuchum integram admittunt, sed quædam verba circumscribunt. Quod si de usu animatorum illud objicias: Cur Abraamus vitulum cum lacte Angelis adposuerit: aut cur Noëmus illa comederit, & divinitus responsum acceperit: *Μαζα ὅς manduca:* quidve insuper Isaacus & Jacobus, ac Moyses similiter in solitudine sacrificaverint: Negat Ebionita se illis credere. & quid meâ refert, inquirunt, ubi semel

Gen. 18.

Gen. 9.

Οὗτ' ἔστι μὲν ὁ Ἐβίων καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Ἀσίᾳ τὸ ἔχει κήρυγμα καὶ Ρώμη, τὰς δὲ ρίζας τῶν ἀκανθῶν παρὰ Φυάδων ἔχουσιν ἀπὸ τε τῆς Ναβατέας καὶ Πανεάδος τὸ πλεῖστον, Μωαβιτιδὸς τε καὶ Κωχάδων ἡ ἐν τῇ Βασανίτιδι γῇ, ἐπέκεινα Ἀδραῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Κύπρῳ. ἀναγκάζουσι δὲ, καὶ παρ' ἡλικίαν ἐγκαμίζουσι τοὺς νέους, ἐξ ὑπερβολῆς θήθεν τῶν παρ' αὐτοῖς διδασκαλίων. Πρεσβυτέρους γὰρ ἔτι ἔχουσι καὶ Ἀρχισυναγώγους. Συναγωγὴν δὲ ἔτι καλοῦσι τὴν ἐαυτῶν ἐκκλησίαν, καὶ ἔτι Ἐκκλησίαν. τῷ Χριστῷ δὲ ὀνόματι μόνον σεμνύνονται· καὶ ὁ μόνον ἐν τινὶ γάμῳ τὰς συναφείας ποιεῖ, ἀλλ' εἰ καὶ τελέσειέ τις τῶ πρώτῳ γάμῳ διαζεύγνυται, ἐτέρῳ δὲ συνάπτει, ὑπερέπεσιν ἄλλοι καὶ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ καὶ ἐσδόμῳ γάμῳ. πάντες γὰρ παρ' αὐτοῖς ἀδελφεοὶ καὶ ἀδελφαί (ἔστι δὲ ὁμοφύλοι). Ἀβραὰμ δὲ ὁμολογοῦσι καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ Μωϋσῆν τε καὶ Ἀαρὼν, Ἰησοῦν τε τὸν Ναυῆ, ἀπλῶς διαδεξάμενον Μωϋσέα, ὃν δὲ ὄντα μὲν τὰς δὲ σκέτι ὁμολογοῦσι τινὰ τῶ Προφητῶν, ἀλλὰ καὶ ἀναθεματίζουσι καὶ χλευάζουσι, Δαβὶδ τε καὶ τὸν Σολομῶνα, ὁμοίως δὲ τοὺς παρὰ Ἠσαΐαν καὶ Ἰερემίαν καὶ Δανιὴλ καὶ Ἰεζεκιήλ. Ἠλίαν τε καὶ Ἐλισαῖον ἀτελεῖται. ὁ γὰρ σωτὴρ ἐστί, βλασφημῶντας τὰς αὐτῶν προφητείας, ἀλλὰ μόνον τὸ Ἐγγεῖλιον δέχονται, τὸν δὲ Χριστὸν Προφήτην λέγουσι τῆς ἀληθείας, καὶ Χριστὸν υἱὸν Θεοῦ καὶ προκοπὴν, καὶ καὶ συνάφειαν ἀναγωγῆς τῆς ἀνωθεν πρὸς αὐτὸν γενημένης. τοὺς δὲ Προφῆτας λέγουσι σωτέως εἶναι Προφῆτας, καὶ σὺν ἀληθείας. αὐτὸν δὲ μόνον θέλουσιν εἶναι Προφήτην καὶ ἀνθρώπων, καὶ υἱὸν Θεοῦ, καὶ Χριστὸν, καὶ ψιλὸν ἀνθρώπων, ὡς πορεύομεν, διὰ δὲ ἀρετῶν βίβησιν· ἀλλὰ εἰς τὸ καλεῖται υἱὸν Θεοῦ. ἔτι γὰρ δέχονται τὴν Πεντάτευχον Μωϋσέως ὅλην, ἀλλὰ τινὰ ῥήματα ἀποβάλλουσιν. ὅταν δὲ αὐτοῖς εἴπῃς παρὰ ἐμψύχων βρώσεως, πῶς ἐν Ἀβραὰμ παρέδωκε τοῖς Ἀγγέλοις τὸν μόχον καὶ τὸ γάλα; ἢ πῶς ἔφαγε Νῶε, καὶ ἤκασεν ἀπὸ Θεοῦ λέγοντες, θύσον καὶ φάγε; πῶς δὲ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἔθυσαν τῷ Θεῷ, ὁμοίως δὲ καὶ Μωϋσῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ; ἐκείνοις μὲν ἀπιστεῖ, καὶ φησὶ τίς χρεια με ἀναγινώσκειν τὰ ἐν τῷ νόμῳ,

ἐλθόντ^ς τ^ς ΕΥαγγελί^ς; πόθεν σοι τοί-
νυν τὰ περὶ Μωϋσέως καὶ Ἀβραάμ εἰδέναι; οἶ-
δα γ^ρ, ὡς ὁμολογεῖτε αὐτοὺς εἶναι δικαίους,
καὶ πατέρας ἐαυτῶν ἡπιγράφεσθε. εἴτα διπο-
κρίνεται, καὶ λέγῃ, ὅτι Χριστὸς μοι ἀπεκάλυψε,
καὶ βλασφημεῖ τὰ πλείω τ^ς νομοθεσίας, καὶ
τοὺς περὶ Σαμψὼν καὶ Δαβὶδ καὶ Ηλίου καὶ
Σαμψὴλ καὶ Ελισαίου καὶ τοῦ ἄλλου.

Ελέγχεται δὲ πανταχοῦθεν ὁ ἀγύρτης
ὑπὸ τῷ Σωτῆρι^ς διαρρήδην, καὶ ὡς ἐν συν-
τόμῳ ἀπὸ μιᾶς λέξεως τὸ πᾶν αὐτῷ ἐλέγ-
χοντ^ς τ^ς ἀπατηλῆς διδασκαλίας, καὶ λέ-
γοντ^ς· ἦλθεν Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης
μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγῃσι, δαμό-
νιον ἔχει· ἦλθεν ὁ υἱὸς τῷ ἀνθρώπῳ ἐσθίων
καὶ πίνων. καὶ ἐ πάντως, ὅτι καὶ τὸ τυχερὸν
τοῦ Ἰωάννου, ἢ πᾶν ὅτιον ἦσθιεν ὁ
Σωτὴρ, ἵνα ἡς ὑπολάβοι καὶ τὰ ἀπηγορευ-
μύνα. ἡ γραφὴ δὲ τὴν ἔμφασιν δηλοῖ τ^ς ἀλη-
θείας, ὡς τὸ Φάγον αὐτὸν εἶναι καὶ οἶνοπό-
τε^ς κρείας. τῷ, ὃ δὲν ἕτερον ἐστὶν ἢ τὸ * κρέα ἐσθίειν καὶ οἶνον
πίνειν. καὶ τὸ μὴ ἐσθίων μήτε πίνων, ὅτι κρε-
αὶν ἐ μετείληθε καὶ οἶνον, ἀλλ' ἢ ἀκρίδων μό-
νων ὁ Ἰωάννης καὶ μέλιτ^ς μετελάμβανε,
ὁ δὲ ὡς καὶ ὕδατ^ς. τίς ὁ τοῦ οἶδε τὸν
Σωτῆρα ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, καὶ φαγόντα;
καθάρπ^ς ἔχ^ς τὰ ἅγια ΕΥαγγέλια τ^ς ἀλη-
θείας, ὅτι ἐπεδόθη αὐτῷ ἄρτ^ς καὶ μέρ^ς
ὁ πῶς ἔχ^ς. καὶ λαβὼν ἔφαγε, καὶ ἔδωκε
τοῖς μαθηταῖς· ὡς καὶ ἡ περὶ τῆς θαλάσσης
τῆς Τιβεριάδ^ς πεποίηκε, καὶ φαγὼν, καὶ
διαδόν. καὶ πολλὰ ἐστὶ περὶ τῶν λέγων. δεῖ
δὲ με καὶ λεπτότητα εἰς τὸν τέτων τῶν ρη-
μάτων τῶν ἐώλων τε καὶ σαθρῶν παρ' αὐ-
τοῖς κηρυττομένων ἡκεῖν ἐλεῖχον, καὶ τ^ς αὐτῶν
ποιήσας ἀναπροσην.

Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τ^ς Χρ^ς· ὅτι ἐ φιλό^ς
ἄνθρωπ^ς ρητέον. ἐ δύναται γ^ρ ὁ χυνηθεὶς^ς
καὶ πάντα ἄνθρωπ^ς σημεία ἐνεκα τῷ κόσ-
μῳ δοθήσεα· ὡς περὶ αὐτῷ περὶ θεάσεως τὸ
ἅγιον πνεῦμα, ὅτε τῷ Ἀχαζ^ς ἔλεγε. αἰτήσαι
σεαυτῷ σημεῖον. καὶ κείν^ς μὴ αἰτήσαντ^ς,
τότε φησὶν ὁ Προφήτης· αὐτὸς Κύρι^ς δώσ^ς
ὑμῖν σημεῖον. ἰδὲ ἡ Παρθέν^ς ἐν γαστρὶ ἔξ^ς.
παρθέν^ς δὲ ἐ καλεῖται ἡ σωμαφθεῖσα ἀνδρὶ,
καὶ γαμηθεῖσα γυνή, παρθέν^ς δὲ ἐκεῖνη
κυρίως λέγοιτ^ς ἂν, ἢ ἀνευ ἀνδρὸς τ^ς σύλλη-
ψιν τ^ς Θεοῦ λόγ^ς κατὰ ἀλήθειαν ἐχρηκῖα.

Evangelium allatum est, quæ in lege Ebionæ.
continentur evolvere? Undenam igitur tenes quæ ad Moysen, Abraamum-
tur tenes quæ ad Moysen, Abraamum-
qve pertinent? Novi enim à vobis justos.
illos prædicari, iisque vos parentibus
gloriarì. Ad hæc ita respondent: Sibi id
à Christo patefactum. Ergo bonam legis
partem contumeliosè traducunt, & Sam-
psonem ac Davidem, Eliam, Elizæum
ceterosqve respuunt.

XIX. Sed à Christo Domino peni-
nitus impostor ille manifesteqve refel-
litur, qui depravatam omnem ejus do-
ctrinam paucis verbis redarguit, cum ita
loquitur: *Venit Joannes in via justitiæ non* Matth. ii.
manducans, neque bibens, & dicunt, Da-
monium habet. Venit filius hominis man-
ducans & bibens. Qvòd perinde non est
accipiendum; ac si Joannes nulla omni-
no re, CHRISTUS omnibus promiscuè,
adeoque prohibitis vesceretur. Sed Scri-
ptura vim veritatis expressit, ut non
manducans & bibens idem sit, ac Joan-
nem carnibus vinoqve non usum, nihil
præter locustas ac mel edisse, ut aquam
interim adhibuisse credatur. Ecquis
nescit Christum Dominum excitatum
à mortuis comedisse; qvemadmodum
Veritatis Evangelia continent? *Oblatum Luc. 24. 42.*
ei panem ac pisces assi particulam, de quib-
us cum manducasset Apostolis suis reliqui-
as impertit. Id qvòd ad Tiberiadis ma-
re fecit, edit, inquam, ac distribuit. Qva
de re plurima dicenda nobis occurrunt.
Sed ad putidos illos absurdosqve sermo-
nes, qui ab ipsis instituuntur, singillatim
refellendos, atqve evertendos transferen-
da nobis est oratio.

XX. Ac primum de CHRISTO,
non merum hominem esse demonstra-
bius. Neque enim qui nihil omnino
sit præter hominem, signi instar exhi-
beri mundo potest: qvòd Spiritus san-
ctus de Christo prædixit, cum ita Acha-
zo locutus est: *Pete tibi signum,* Illo
verò petere detrectante, Propheta sub-
jecit: *Ipse Dominus dabit vobis signum.* *Chrillum*
Esa. 7. *Ecce Virgo concipiet.* Virginis porro no-
mine non ea mulier significatur, quæ
nupserit, & cum viro conjuncta sit, sed
ea demum propriè Virgo dicitur, quæ
divinum Verbum in se absque ullo
viri complexu genuerit. Qvemad-

Ebionzi. modum Esaias alio in loco testatur. Vox A
Hæresis clamoris ex urbe : vox è templo : vox Do-
mini retributionis , retribuentis inimicis.
xxx. Esai. 66. 6.

Anteqvam parturiens pareret : anteqvam
veniret dolor partus , effugit , & peperit
masculum. Quis audivit unquam tale ?
& quis vidit huic simile ? Nunquid partu-
rit terra die una : & peperit gentem si-
mul ? quia parturit & peperit Sion filios
suos. Ego verò dedi hanc expectationem ,
& non recordari sunt , dicit Dominus.
Quanam igitur ea est expectatio ? qui-
nam hi filii , nisi quòd citra parturiendi
laborem Virgo pepererit , quod nusquam
antea contigerat ? quodque is qui illius
est caussa productus Joannes ex Divina
promissione Elizabetha prognatus sit , li-

cet illum anteqvam pareret mater partu-
rierit ? Qvanam ergo fronte nudum ho-
minem fuisse Salvatorem audent asserere ?
Quod si verum esset , nonne cogniti-
one comprehendi posset , contra quam
de eo Hieremias testetur ? Homo , inquit ,
est , & quis cognoscet ipsum ? Etenim de
eo loquens Propheta istud usurpat : Quis
cognoscet ipsum ? Atqui simplicem si ho-
minem intelligat , omnino vel eum pa-
ter ipse , vel mater , cognatique omnes ,
ac vicini , tum contubernales ac cives
cognoscerent. Jam verò quoniam ita
Mariæ ille foetus extitit , idem ut Dei Ver-
bum è cælo prodierit : neque virili de
femine , sed cœlesti patre genitus , sine
tempore initioque ullo , postremis tem-
poribus in uterum insinuare se Virginis ,
formatamque ex ea carnem induere vo-
luit : propterea , Homo quidem est , ait , sed
quis cognoscet ipsum ? quandoquidem De-
us è cælo descendit , unigena filius , ac
DEUS Verbum. Sed incredibilis qua-
dam est aberrantium à veritate istorum
infelicitas , qui Prophetarum , Angelo-
rumque testimoniis relictis ad Hæreticum
Ebionem adhaerescere maluerunt , qui
ex animi sui libidine Judaica instituta
complexus sese tamen à Judæis abaliena-
vit. Quippe Gabriel cum nuncium su-
um ad Virginem perferret , occurrente
illa : Quomodo fiet istud , quoniam virum
non cognosco , quò securitati consuleret ad-
jecit : Spiritus Domini superveniet in te ,
& virtus Altissimi obumbrabit te : Ideo-
que & quod nascetur ex te sanctum , voca-
bitur filius DEI. Ubi per hæc verba ,

Luc. 1.

ως καὶ αὐτὸς Ησαΐας ἐν ἄλλῳ τόπῳ
Φησί· Φωνὴ κραυγῆς ἐκ πόλεως , Φωνὴ
ἐκ ναῶ , Φωνὴ κυρὴς ἀνταποδόσεως , ἀν-
ταποδοῦντο τοῖς ἀντικειμένοις , πρὶν ἢ
τὴν ὠδίνεσαν τεκεῖν , πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὸν
πόνον τῶν ὠδίνων ; ἐξέφυγε καὶ ἔτεκεν
ἄρσεν. τίς ἤκουσε τοιοῦτον ; ἢ τίς ἐώρακε
τοιαῦτα ; εἰ ὠδινε γῆ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ , καὶ
ἔτεκεν ἔθνη εἰς ἅπαξ ; ὅτι ὠδινε καὶ
ἔτεκε Σιών τὰ παῖδιά αὐτῆς. ἐγὼ δὲ ἐδώ-
κα τὴν παρθενίαν ταύτῃ , καὶ σὺ ἐμνή-
στησαν , λέγει Κύριος. ποία ἡ παρθε-
νία , καὶ ποία παῖδιά , ἀλλ' ἢ τὸ παρ-
θένον γυνῆσαι ἀνευ ὠδίνων , ὅπως ἔδαμῃ
γεγνήται ; καὶ τὸ τὸν δι' αὐτὸν διὰ Ε-
λισάβετ κατὰ ἐπαγγελίαν γυνηθέντα
Ἰωάννην παῖδα , εἰ καὶ Ἰωάννης δι' ὠδίνων
γεγνήται ; πῶς ἂν ἔτοι ἐκ σπέρματός
ψιλὸν ἀνθρώπον ὀρίζονται τὸν Σωτῆρα ;
πῶς δὲ ἔγνωθήσεται , ὡς καὶ Ἰερεμίας
παρ' αὐτῆς Φησιν· ὅτι ἀνθρώπος ἐστὶ , καὶ
τίς γινώσεται αὐτόν ; διηγέμεν γὰρ ὁ
Προφήτης παρ' αὐτῆς ἔλεγε , τίς γινώσεται
αὐτόν ; εἰ δὲ παρ' αὐτῆς ἔλεγον ἀνθρώ-
πος , πάντως ἂν καὶ ὁ πατὴρ αὐτὸν ἐγί-
νωσκε , καὶ ἡ μήτηρ , συγγενεῖς τε καὶ
γείτονες , σύσκηνοί τε καὶ συμπολιταί. ἀλλ'
ἐπειδὴ ἐκ Μαρίας μὲν ἐστὶ τὸ γυνῆμα ,
ἀνωθεν δὲ ἦλθεν ὁ Θεὸς λόγος , σὺ διὰ
σπέρματός ἀνδρὸς , ἀλλ' ἐκ πατρὸς μὲν ,
ἀνωθεν γυνηθεὶς ἐν ἀληθείᾳ ἀχρόνως καὶ
ἀνάγκῃ , ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν δι-
δοκῆσας ἐν μήτρᾳ γινέσθαι παρθένης , καὶ
αὐτῆς ἀναπλάσαι εἰς ἑαυτὸν τὴν σάρκα.
Διὰ τὸτό , Φησι , καὶ ἀνθρώπος μὲν ἐστὶ .
τίς δὲ γινώσεται αὐτόν ; ὅτι Θεὸς ἀνω-
θεν ἦλθεν , ὁ μονογενὴς Θεὸς λόγος· πολ-
λὴ δὲ ταλαιπωρία τῶν πεπλανημένων , τῶν
καταλειψάντων μὲν Προφητῶν μαρτυρίας
καὶ Ἀγγέλων , καὶ ἀναχομένων Ἐβίων
τῶν πεπλανημένων , καὶ ἑαυτῶν ἡδονῇ βυλο-
μένων πληθεῖν , καὶ τὰ Ἰσραὴλ μεταχρεῖσθαι
μένων , καὶ διὰ τῶν Ἰσραὴλ ἡλλοστειωμένων . ὡς
ὁ μὲν Γαβριὴλ ὅτε τῇ Παρθένῳ ἀγγεγέλιζε-
το , αὐτῆς λεγόντος , πῶς ἔσαι ταῦτα , ὅτι
ἄνδρα ἔγινώσκω ; τὸ ἀσφαλὲς ὑπομεί-
ναι· πνεῦμα Κυρίου ἐπέλευσεται ἐπὶ σε , καὶ δύναμις ὑψίστη ἑπισκιάσει
σοί . διὸ καὶ τὸ γυνώμενον ἐκ σὲ ἅγιον , κληθήσεται ὑὸς Θεοῦ . ἐν τῇ γὰρ εἰπεῖν ,
τὸ γυνώ-

μεν· πνεῦμα Κυρίου ἐπέλευσεται ἐπὶ σε , καὶ δύναμις ὑψίστη ἑπισκιάσει
σοί . διὸ καὶ τὸ γυνώμενον ἐκ σὲ ἅγιον , κληθήσεται ὑὸς Θεοῦ . ἐν τῇ γὰρ εἰπεῖν ,
τὸ γυνώ-

τὸ ἡνωμένον, ἔδειξε μὲν τὴν σάρκα ἀπ' αὐ-
τῆς, καὶ τὴν ἄλλω ἐνανθρώπησιν, ἀνώθεν
δὲ ἀπ' ἑρμῶν τὴν δύναμιν τῆς ὑψίστης, καὶ
τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμοκρίσας τῇ ἀγίᾳ παρ-
θένει, καὶ ἀνώθεν καταβεβηκέναι τὸν μονο-
γενῆ Θεὸν Θεὸν λόγον, καὶ ὡς ἐνὶ ὑθρώπῃ, καὶ
ὡς ἀπ' αὐτῆς ἐν ἀληθείᾳ ἐγενήθη. πό-
σα δὲ ἄλλα ἐστὶ τοιαῦτα; εἰώθα δὲ ὡς ὑπε-
ρόχον μὴ διὰ πλάτης φέρεσθαι, ἵνα μὴ
εἰς ὄγκον πολὺν ἀγάγω τὴν πραγμα-
τείαν.

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐξῆς διηγέσομαι, ὧν τε
κατὰ Πέτρου, καὶ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων καὶ
ψεύδον. ὅτι, φησὶν, ὁ Πέτρος καθ' ἑκάστην
ἡμέραν βαπτισμοῖς ἐκέχρητο, πλὴν ἢ καὶ ἄρτι
αὐτὸν μεταλαμβάνειν. καὶ ὅρα τὸ αὐτῶν συκο-
φαντήμα, καὶ τὸ ὑπερβόλον τῆς ἀγνότητος αὐ-
τῶν διδασκαλίας. ἀπὸ δὲ ὧν αὐτῶν μεμιάν-
θαι, καὶ λαγνέστερος πολλαῖς πολλὰ πλάτ-
την ἴπῃ τῆς γῆς, εἰς πεισμονὴν τῆς ἐαυτῶν πλη-
ροφίας, τῷ ὕδατι δαψιλῶς χρῶνται, ἵνα
δῇθεν ἐαυτοὺς ἀπατήσωσι, διὰ βαπτισμῶν
ἔχοντες τὴν καθαρὰν νομίζοντες. καὶ ταῦτα εἰς τοὺς
Ἀποστόλους ἐμπαραινέειν οὐκ ἀγχύνονται. καί
τοὶ τῆς Κυρίας ἐλέγχοντες αὐτῶν τὴν κακο-
τροπίαν, ἐν τῷ τῷ Πέτρῳ εἰρηκέναι, ὅτε ἤλ-
θε τοὺς πόδας αὐτῶν νύμφαι, ὅτι καὶ νύμφης
τοὺς πόδας μὴ εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ τὸ ἀνθυπο-
φορὰν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἐξίεναι, ὅτι εἰ μὴ
νύμφω σε τοὺς πόδας, οὐκ ἔχεις μετ' ἐ-
μὲ καί κεν πάλιν ἀνταποκενομένης, ὅτι καὶ μό-
νον τοὺς πόδας, ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλὴν. φησὶν
ὁ Κύριος, ὅτι ὁ λαὸς αὐτῶν ἀπαξ, καὶ χρεί-
αν ἔχει τὴν κεφαλὴν, εἰ μὴ τοὺς πόδας μό-
νον. ἐστὶ γὰρ καθαρὸς ὅλος. ἔδειξεν ἔτι, ὅτι καὶ
χρὴ βαπτισμοῖς χρῆσθαι, καὶ εἴθεσιν ἀνωφε-
λέσι, καὶ ἐντάλμασιν ἀνθρώπων, καὶ διδα-
σκαλίαις, ὡς καὶ ἐν ἐτέρῳ Ἐταγγελίῳ συν-
ωδᾷ τῷ Προφῆτῃ λέγει ὁ λαὸς ἔτι τοῖς
χείλεσί με τιμᾶ, ἢ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν πόρρω
ἀπέχει ἀπ' ἐμῶν. μάτην δὲ σέβονταί με, δι-
δάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώ-
πων. ἐπεὶ κατὰ ποίαν αἰτίαν ἐμέμφετο τοὺς
Φαρισαίους καὶ Γραμματεῖς τοὺς βαπτισμοῖς
χρωμένους ξυῶν καὶ ποτηρίων καὶ τῶν ἄλ-
λων, καὶ πυγμῇ τὰς χεῖρας νιπτομένους. καὶ
τελείως ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ ἀνίπτοις χερσὶν
ἐοθεῖν καὶ κοινοῖ τὸν ἀνθρώπον; ὥστε καὶ μόνον τὸ βαπτίζεσθαι τῶν ἀνθρώπων

quod nascetur, ab ipsa carne, & quicquid
ad humanam naturam attinet duxisse
significat: cum virtutem Altissimi, ac
Spiritus sanctum ex cœlo sanctam Vir-
ginem obumbrasse: Unigenamque Dei
filium ac Deum Verbum in terras dela-
psum, hominem esse factum, ac de be-
ata Virgine revera procreatum. Quam
multa sunt istiusmodi testimonia! Ego
verò quemadmodum pollicitus sum, ne
longior hoc in opere esse cogar, latius
evagari non soleo.

XXI. Venio nunc ad ea, quæ de
Petro ac cæteris Apostolis mentiuntur.
Petrus, inquit, lavabat quotidie, pri-
usquam cibum sumeret. In quo circu-
latorum ejusmodi incredibilem calu-
miam, ac vaferrimum in ea tradenda
disciplina consilium intueri. Etenim
quod inquinantur sæpius, ac per lasciviam
pleraque in vita peccant, quod sibi
certam spem ac fiduciam concilient, a-
qua largiuntur utuntur, ut seipsos decipiant,
dum repetitis hisce lavationibus puros
se esse posse confidunt. Atque hæc per
summam contumeliam in Apostolos
transferre non erubescunt. Quamquam
Dominus illorum nequitiam manifestè
redarguit, cum ad Petri lavandos pe-
des accedens eo dicente: *Non lavabis*
mibi pedes in æternum, subjecit illico: *Ni-*
si laveris pedes tuos, non habebis partem me-
cum. Ad quæ Petro respondente: *Non*
solum pedes, sed & caput; Dominus adje-
cit: *Qui lotus est semel, non opus est, ut caput*
lavet, sed pedes dumtaxat: Est enim mundus
totus. Quibus verbis declaravit lavi-
tionibus ejusmodi, ac supervacaneis ri-
tibus, hominumque mandatis ac do-
ctrinis uti nihil attinere. Cui quidem
consentanea sunt, quæ à quodam Pro-
pheta dicuntur: *Populus iste labiis me*
honorat, cor autem ipsorum longe est
à me; frustra verò colunt me, docentes
doctrinas, mandata hominum. Quid est
enim quod Phariseos, ac Scribas ar-
guebat, quod Baptismos adhiberent ur-
ceorum & calicum, ac cæterorum id
genus, & crebrò manus abluerent? cum
ita denuò pronunciat: *Illotis manibus*
manducare non inquinare hominem. Qua-
re non eorum modò lotiones damnavit,

Ebionæi. sed & manus ablucere supervacaneum esse docuit, neque fraudi cuiquam esse, quod manus nolit eluere.

XXII. Jam quod ad usum carniū spectat, nonne eorum statim amentia convincitur? Primum quod Dominus Judæorum Pascha comederit. Constabat autem Pascha Judæorum agno, ac sine fermento subactis panibus: Agni porro carnibus vesci mos erat assatis igni, quod & Apostoli ipsi testantur. *Ubi vis,* inquit, *paremus tibi comedere Pascha?* Quibus Dominus respondit: *Ite in civitatem; & invenietis hominem amphoram aquæ portantem: sequimini eum quocumque ierit, & dicite patrifamilias; Ubi est divorforium, ubi Pascha cum Discipulis meis faciam? Et ostendet vobis cœnaculum stratum: & ibi parate.* Iterumque Dominus: *Desiderio, ait, desideravi hoc Pascha manducare vobiscum:* Neque Pascha simpliciter dixit, sed hoc Pascha; ne quis dictum illud subdolè ad opinionem suam accommodaret. Ac Pascha illud carnes erant, uti diximus, igni tostæ, cum aliis quibusdam. At illi veritatis serie ex ingenio sublata, verba illa mutarunt, quod est ex conjunctis dictionibus unicuique perspicuum. Quare Discipulos ita loquentes faciunt: *Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* CHRISTUM verò ad ea respondentem: Nunquid desiderio desideravi comedere carnem hoc Pascha vobiscum? Atqui facile est sceleratam hanc illorum fraudem detegere, cum ea quæ sequuntur aperte clamitent, ambo esse elementa perperam addita, videlicet *μ & ν*. Nam pro eo quod est, *Desiderio desideravi;* isti, *μη,* id est, num, Adverbium adjunxerunt. CHRISTUS porro verissimè dixit; *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum.* Quibus insuper vocabulum hoc, *carnem,* addiderunt, seque ipsos miserrimè deceperunt, cum per summum scelus adulterata scriptura hunc in modum extulerunt. *Num desiderio desideravi hoc Pascha, carnem manducare vobiscum?* Atqui palam illud ostenditur, Christum Dominum & Pascha celebrasse, & carnes edisse, quemadmodum dixi. Præterea ex eo visum possunt redargui, quod beato Petro monstratum est; cum linteum illud aspexit, in quo ferarum ac pecudum & reptilium ac volucrum genera omnia continebantur. Secundum quæ DEI illa vox est audita. *Surge, occide, & manduca.*

ἀλλὰ καὶ τὸ νίψαι χεῖρας ὡς τὸν εἶναι ἐδόξε. καὶ τῷ βαλομένῳ τὰς χεῖρας νίπτειν, μὴ εἶναι βλάβη.

Πῶς δὲ ὡς κρεωφαγίας ὅτι αὐτῶς ἡ αὐτῶν ἀνομία ἐλεγχθήσεται; πρῶτον μὲν τὸ Κυρίως ἐδίοντο τὸ Πάχα τῶν Ἰσδαίων. Πάχα δὲ τῶν Ἰσδαίων ὡρεῖται ἦν καὶ ἄζυμα, κρέα ὡρεῖται ὅπλα πυρὶ ἐδιόμην, ὡς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν λέγουσι, ὡς θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ Πάχα; καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος λέγει ἀπέλθετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀρῆσατε ἄνθρωπον βασιλεύοντα κεράμιον ὕδατος, καὶ ἀκολουθήσατε αὐτῷ ὅπως ὑπάγει, καὶ εἰπάτε τῷ οἰκοδεσπότῃ, πᾶς ἐστὶ τὸ κατάλυμα, ὅπως ποιήσω τὸ Πάχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου; καὶ δεῖξέ μοι ὑπᾶν ἑσπευμένον, ἐκεῖ ἐτοιμάσατε. πάλιν δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος λέγει. Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τῆτο τὸ Πάχα φαγεῖν μετὰ ὑμῶν. καὶ ὅτι εἶπεν ἀπλῶς Πάχα, ἀλλὰ τῆτο τὸ Πάχα, ἵνα μή τις μεθοδεύσῃ εἰς τὴν ἐαυτοῦ ὑπόνοιαν. Πάχα δὲ ἦν, ὡς εἶπον, κρέα ὅπλα πυρὶ, καὶ τὰ ἄλλα. αὐτοὶ δὲ ἀφανίσαντες ἀφ' ἐαυτῶν τὴν τῆς ἀληθείας ἀκολουθίαν, ἤλλαξαν τὸ ρητὸν, ὅπως ἐστὶ πᾶσι φανερόν ἐκ τῶν συνεξευγμένων λέξεων. καὶ ἐποίησαν ὅτι μαθητὰς μὲν λέγοντας, πᾶς θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι τὸ Πάχα φαγεῖν; καὶ αὐτὸν δῆθεν λέγοντα, μὴ ἐπιθυμία ἐπεθύμησα κρέας τῆτο τὸ Πάχα φαγεῖν μετὰ ὑμῶν; πόθεν δὲ ὁ φωροθήσεται ἡ αὐτῶν ραδιουργία, τῆς ἀκολοθίας κρεῖσσης, ὅτι τὸ μὴ καὶ τὸ ἡτὰ ἐστὶ ὡρεῖται. ἀντὶ τούτου γὰρ εἶπεν, ἐπιθυμία ἐπεθύμησα, αὐτοὶ ὡρεῖσθην τὸ μὴ ἐπὶ ῥήμα. αὐτὸς δὲ ἀληθῶς ἐλεγε, ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τῆτο τὸ Πάχα φαγεῖν μετὰ ὑμῶν. αὐτοὶ δὲ ἐπιγράφαντες τὸ κρέας, ἐαυτοὺς ἐπλάνησαν, ραδιουργήσαντες καὶ εἰπόντες, μὴ ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τῆτο τὸ Πάχα κρέας φαγεῖν μετὰ ὑμῶν; σαφῶς δὲ δεικνύται, ὅτι καὶ Πάχα ἐπετέλεσε, καὶ κρέα βέβρωκεν, ὡς ὡρεῖται. ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὁράματός ἐλεγχθήσονται ὅτι ἀποκαλυφθέντος τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ διὰ τὸ ὁθόνος τὴν ἐχέσσης πάντα ἐν αὐτῇ θηρία τε καὶ κτήνη, ἐρεπετὰ καὶ πετεινά, καὶ φωνῆς Κυρίου λεγούσης, ἀναστὰς θύσον καὶ φάγε.

καὶ τὸ Πέτρος λέγοντος· μηδαμῶς Κύριε· ἐδὲν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον εἰσῆλθεν εἰς τὸ σῶμα μου. φησὶν ὁ Κύριος· ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοινῶς. ἀρεθίσεται γὰρ ἐκ δύο τρόπων τῆς ἀληθείας ἡ σύστασις. εἰ μὴ γὰρ ἐρῶσι καὶ πάντων βρωμάτων διεξεληλυθέναι λόγον τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ, καὶ λέγειν, ὅτι ἐδέχοντο κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον, ὡς καὶ βόας, καὶ αἴγας, καὶ περὶβάτα, καὶ ὄρνεις, κοινὰ λέγεσθαι παρ' αὐτῶν, αὐτοὺς ἐλεγχθήσονται ἐκ τῆς περὶ τούτων ἀναστροφῆς. μετὰ γὰρ τὸ γῆμαι καὶ τέκνα κεκτῆσθαι, καὶ πενθερὰν ἔχειν, συνέτυχεν τῷ Σωτῆρι ἐξ Ἰσδαίων ὁρμώμενος. Ἰσδαῖοι γὰρ καὶ σάρκας ἐσθίσιν, καὶ κρεωφαγία παρ' αὐτοῖς ὥς ἐβδελυκταί, ἐδὲ ἀπηγόρευται. ἄρα γὰρ ἐν αὐτῷ βεβρωκότος ἀπ' ἀρχῆς, εἰ καὶ ἕως τῆς σιταντῆσαι τῷ Σωτῆρι εἰπομένην, δεχθήσεται ὅτι ἐδὲν κοινὸν ἠγάγατο τῶν κοινῶν λεγομένων. καὶ γὰρ ἐκ τῶν πάντων διεξήγαγε τὸ κοινὸν καὶ ἀκάθαρτον, ἀλλὰ περὶ ὧν ἐλέγχετο ὁ νόμος κοινῶν καὶ ἀκαθάρτων. πάλιν δὲ ταῦτα δεχθέντες, ὅτι ἐπεὶ πάντων τῶν κρέων αὐτῶν ἐλέγχετο, ὡς κοινῶν πάντων ὄντων, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐν τῷ νόμῳ κοινῶν τε καὶ ἀκαθάρτων ὁ Θεὸς τῇ ἁγίᾳ Χριστῇ Εκκλησίᾳ τῇ χαρικτηῖσι παροδοῖς, ἐλέγχετο αὐτῶν μηδὲν κοινὸν ἠγεῖσθαι. πάντα γὰρ ἐσὶ καθαρά, μετὰ εὐχαριστίας καὶ εὐλογίας Θεῷ λαμβανόμενα. ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κλήσεως τῶν ἐθνῶν τοῦ αἰνιγματώδους, ἵνα μὴ ἠγῆσται ὅτι ἐν ἀκρεβυστία κοινῶς, ἢ ἀκαθάρτως, ὅμως ἡ ἐμφασίς τῷ Πέτρῳ ἐπεὶ ἀνθρώπων εἶχε τὴν ὑπόνοιαν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐν τῷ νόμῳ ἀπηγορευμένων, ὡς καὶ παντὶ τῷ σαφὲς ἀνείη καὶ ἐξέπεσεν αὐτῶν πανταχόθεν ὁ ληρώδης λόγος.

Τῶν δὲ Αποστόλων τὰ ὀνόματα εἰς τὴν τῶν ἡπατημένων ὑπὸ αὐτῶν περὶ τῶν ἀποσιωπῶν δέχονται, ρίβλας τε ἐξ ὀνόματος αὐτῶν πλασάμενοι ἀνεγράψαντο, δεχθέντες ἀπὸ προσώπου Ἰακώβου, καὶ Ματθαίου, καὶ ἄλλων Μαθητῶν. ἐν οἷς ὀνόμασι καὶ τὸ ὄνομα Ἰωάννης τῷ Αποστόλῳ ἐγκαταλέγασιν, ἵνα πανταχόθεν φωροτῆσθῃται ἡ αὐτῶν ἀνοία. ἐ μόνον γὰρ ἐλέγχει αὐτοὺς καὶ πάντα τρόποις, λέγων· ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. ἀλλὰ καὶ ὅτι τὰς τῶν

Respondente Petro: *Abfit Domine: nihil enim commune vel immundum intravit in os meum*; Dominus subjecit: *Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris*. Si quidem utroque modo confirmari veritas potest. Sive enim dixerint, ad omnia esculentorum genera Petri dictum illud pertinere, cum dicit, *Nihil unquam commune vel immundum*; ut & boves, capras, oves ac volucres communes esse voluerit, statim illos prior ejus vivendi ratio refellit. Ducta quippe jam uxore cum & liberos haberet & socrum, à Judæorum ceremoniis sese ad Christum aggregavit. At Judæi carnibus vescuntur, nec earum usus apud illos execrabilis est aut prohibitus. Cum igitur initio carnibus uteretur, saltem ad id usque tempus, quo in Christum Dominum incidit, manifestum est nihil illum, quod commune non esset, pro communi habuisse. Non enim omnes cibos communis immundi que voce complexus est, sed quos ejusmodi esse Lex ipsa definierat. Cum igitur constet, non de omni carniū genere locutum esse Petrum, ut omnes esse communes diceret, sed de iis quas esse communes immundasque Lex edixerat, Deus sanctæ Christi Ecclesiæ notam formamque præscribens, commune quicquam appellare prohibuit. Omnia quippe pura sunt, si cum actione gratiarum, Dei que benedictione sumantur. Quin etiam vocationem Gentium visum illud adumbrabat, ne præputio præditos communes impurosque censeret. Quamquam objecta illa Petro species non ad significandos homines, sed ad ea quæ Lege erant interdicta spectabat; id quod constare cuilibet potest. Ita undique nugatoria ac levis illorum opinio concidat necesse est.

XXIII. Eadem Apostolorum nomina, quod facilius sectatores suos pelliciant, per simulationem admittunt, quibus etiam confictos quosdam à se libros inscribunt: velut à Jacobo, Matthæo, ac reliquis Discipulis editos. Inter quæ Joannis etiam Apostoli nomen admiscet, quo eorum vecordia possit ex omni parte deprehendi. Nam non eo solum illos arguit, quod dixit: *In principio erat Verbum*, Joan. i, & *Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: verum etiam quod quic-

ἀγίων Προφητῶν μαρτυρίας, ἐν ᾧ

Ebionxi. bus in locis sancti Spiritus instinctu quæ
Hæresis à CHRISTO Domino de quolibet argu-
mentis prolata sunt, accuratè prosequi-
tur; Divinorum Prophetarum testimo-
niis utitur; quos illi à seipso abjudica-
runt. Hoc enim statim initio demon-
strat, Joannem Baptistam iis quos ad se
Pharisæi miserant respondisse. Ego vox
clamantis in deserto; dirigite viam Domini;
sicut dicit Isaias Propheta. Deinde iis-
dem ex Prophetis aliud testimonium Jo-
annes adducit, nimirum ex Davide, cum
Dominus numulariorum mentas ever-
tit, ac dixit: Nolite facere domum Patris
mei domum negotiationis. Meminisse e-
nim ait Apostolos quod erat scriptum;
Zelus domus tue comedit me. Ac rursum
idem Joannes sic loquitur. Vidit Isaias
in Spiritu sancto.

Joan. 1. 23. *Ego vox clamantis in deserto; dirigite viam Domini; sicut dicit Isaias Propheta.* Deinde iis-
dem ex Prophetis aliud testimonium Jo-
annes adducit, nimirum ex Davide, cum
Dominus numulariorum mentas ever-
tit, ac dixit: Nolite facere domum Patris
mei domum negotiationis. Meminisse e-
nim ait Apostolos quod erat scriptum;
Zelus domus tue comedit me. Ac rursum
idem Joannes sic loquitur. Vidit Isaias
in Spiritu sancto.

XXIV. Præterea cum in Asia præ-
dicando DEI verbo idem Joannes inlisteret;
ut quanti veritas fieri deberet exem-
plo suo posteris præscriberet, mirum quid-
dam & inusitatum egisse proditur. Cum
enim vitæ institutum teneret planè ad-
mirabile, eique quam gerebat Apostoli-
cæ dignitati consentaneum: adeo ut
nunquam omnino lavaret, aliquando ta-
men sancti Spiritus impulsu ad balneas
prodiens: Capite, inquit ad suos, quæ ad
balneum necessaria sunt. Mirantibus illis
ad lavationem perrexit. Tum ad eum
qui lavantium vestimenta servabat acce-
dens, quis intra balneum esset, interroga-
vit. At Olearius idemque vestium custos
(hanc enim operam plerique victus quo-
tidiani gratia in Gymnasiis præstant) Jo-
anni respondit Ebionem intus esse. Quo
audito statim intellexit quorsum illuc
ipsum Spiritus sanctus adduxisset, & ut
balneas adiret esset hortatus: nimirum
ad commendandam, ut dixi, ejus rei me-
moriam; ac verissimum illud dogma re-
linquendum; ut quoniam essent Christi
servi, & Apostoli, ac veritatis filii discer-
nere possemus; quoniam è contrario ma-
li Dæmonis iustumenta, inferorumque
portæ, quæ neque petram, neque in ea funda-
tam ac stabilitam Ecclesiam superare pos-
sent. Igitur Joannes repente conturbatus,
atque ingenuus leniter, ut ab omnibus
tamen exaudiri posset, idque integræ ac
sinceræ doctrinæ testimonium extaret;

Joannis
historia.

Mat. 23. 18.

ἐκ πνεύματος ἁγίου ὁρμώμενος, καὶ τὰ
ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημύνα καλῶς ἀκραιολο-
γήσας περὶ ἐκείνης ὑποθέσεως τὸ εἰς Χει-
ρὸν πληρωθεῖσης, ὡς εἶπον, τὰς μαρτυρίας
ἐξέθετο, ἀφ' ὧν Προφητῶν ἔτοι ἐαυτὸς ἀ-
πηλλοτριώσαν. καὶ δι' οὗτος ἔδειξεν ὡς τοῖς
πρὸς Ἰωάννῳ τὸ Βαπτιστὴν ὑπὸ τῶν Φαρισαίων
πεμφθεῖσιν, αὐτὸς Ἰωάννης ἀποκρίνεται,
λέγων· ἐγὼ Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ,
εὐθύνατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἠσαΐ-
ας ὁ Προφήτης. καὶ πάλιν αὐτὸς ὁ Ἰωάννης
λέγει, ἀπὸ τῶν Προφητῶν λαβὼν τὴν μαρτυ-
ρίαν, Φημὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ, ὅτε ὁ Κύριος
τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε,
καὶ εἶπε· μὴ ποιῆτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς
μὲς οἶκον ἐμπορίας. ἐμνήσθησαν ὅτι ἦν γε-
γραμμένον, ὁ ζήλης τοῦ οἴκου σου κατέ-
φαγέ με. καὶ πάλιν αὐτὸς Ἰωάννης εἶ-
πεν· ὁ, ὃς Ἠσαΐας εἶδεν ὡς ἐν πνεύματι
ἁγίῳ.

Πάλιν ὁ αὐτὸς ἁγίος Ἰωάννης κηρύτ-
των ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἰσορρεῖται πρὸς ἀδόξον ἔργον τι
πεποικῶς εἰς ὑπογραμμὸν τῆς ἀληθείας.
πολιτείαν γὰρ ἔχων θαυμασιωτάτῳ, καὶ
συμπρέπσαν αὐτῷ τῷ ἀξιώματι * τῆς Α-
ποστολῆς, καὶ μὴδ' ὅλως λοβώμενος, ἠναγ-
κάσθη ὑπὸ τῶν ἁγίων πνεύματος πρὸς ἐλ-
θεῖν ἕως τῶν βαλανείων, εἰπὼν, ὅτι λαβε-
τέ μοι τὰ πρὸς βαλανεῖον. καὶ τῶν συνεπο-
μμένων θαυμαζόντων, ἦλθεν εἰς αὐτὸ τὸ
λατρεῖν. καὶ γενόμενος πρὸς τὸν εἰσόδον
ὑποδέχεσθαι τῶν λοβόμενων τὰ ἱμάτια, ἤρετο
τίς ἐνδον ἐστὶν ἐν τῷ βαλανείῳ, ὃς δὲ ὀλεάρι-
ος Ἰππὶ τῷ φυλάττειν ἱμάτια προσκαρτερῶν
(ἐν τῇ γὰρ γυμνασίῳ ἔργον τὸ τοιοῦτον
ὑπάρχει πορισμὸς ἕνεκα τῶν ἡμερῶν τρο-
φῆς) ἔφη τῷ ἁγίῳ Ἰωάννῃ· ὅτι ἐβίων ἐνδον
ἐστίν. Ἰωάννης ὁ εὐθύς συνείλην τὴν τῶν ἁγίων
πνεύματος ὁδηγίαν, δι' ἣν αἰτίαν πρὸς τρε-
ψατο αὐτὸν ἕως τῶν βαλανείων ἦκεν, ὡς ἔ-
φην, μνήμης ἕνεκα τῶν καὶ ἀλιπεῖν ἡμῖν τὴν
ἀληθείαν ὑποθέσιν, ὅτι τίνες εἰσὶν οἱ δὲ
λοι Χριστοὶ καὶ Ἀπόστολοι καὶ υἱοὶ τῆς αὐτῆς ἀλη-
θείας· τίνα δὲ εἰσι τὰ σκένη τῶν πονηρῶν, καὶ
πύλαι αὐτῶν μὴ κατιχύσασθαι τῆς πέτρας, καὶ
τῆς ἐπ' αὐτῆς οἰκοδομηθείσης ἀγίας Θεῆς
Εκκλησίας· εὐθύς ταράξας ἑαυτὸν, καὶ οἰμώ-
ξας ἡρέμα εἰς τὸ πάντα ἀκῆσαι, εἰς μαρτύριον πρὸς ἀνάσσειν ἀχράντων διδασκαλίας

οπεύσατε ἀδελφοί, ἔφη, ἐξέλθωμεν ἐντεῦθεν, μὴ πέσῃ τὸ βαλανεῖον, καὶ δαπαλώμεθα μὲν Εἰσὶν ὁ ἔνθον ἐν τῷ βαλανεῖῳ, διὰ τὸ αὐτῶς ἀσέβειαν. καὶ μηδεὶς θαυμάζετω ἰπὶ τῷ ἀκῶσαι Εἰσὶν ἰωάννη σωτετυχηκέναί. πολυχρόνι ὅν καταμείνας τῷ βίῳ ὁ μακάριος ἰωάννης, διήρκεσεν ἄχρι τῷ Τραϊανῷ βασιλείας πάντες ὅι Αποστολοι ὅτι ἀπαλλοτριῶσι τὸ Εἰσὶν πίσει, καὶ ἀλλοτριῶν ἡγήσαντο τὸ αὐτῶν κηρύγματ, καὶ τὸ Αποστολικὸν χαρακτήρ, παντὶ τῷ δῆλόν ἐστι.

Περὶ δὲ τῶ ἀγίῳ Παύλῳ ὡς βλασφημῶντες αὐτὸν λέγῃσι, πόσα ἔχω λέγειν; πρῶτον μὲν ὅν λέγῃσιν αὐτὸν Ἑλλῶν τε καὶ ἐξ ἔθνων ὑπάρχειν, προσήλυτον ὃ γεγονέναι ὕστερον. πῶς ἂν αὐτὸς λέγει περὶ ἑαυτῶ Εβραῖ ἔξ Εβραίων, ἐκ σπέρματ Αβραάμ, Φυλῆς Βενιαμὴν, καὶ νόμον Φαρισαῖ, ὡς ἰσοτερόως ζηλωτῆς ὑπάρχων τῷ πατριῶν μετὰ ὡς ὁδοῦσιν. καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ λέγει· Ἰσραηλῆταί εἰσι, καὶ γὰρ σπέρμα Αβραάμ εἰσι, καὶ γὰρ καὶ Φησι, περιτομῇ ὁ κληόμεν, καὶ ἀνατετραμμένῳ ὡς ὁ πῶδας Γαμαλιήλ, καὶ Εβραῖ ἔξ Εβραίων. καὶ ὡς τῶ δεινῶν ἐρπετῶν τὰ δεινὰ κωκῦμαλα, καὶ τὰ δρακονθεῖδη συρίγματα, καὶ τὸ κενοφωνίας τὰ δηλητήρια. τίν ὃ λήψομαι τὴ μαρτυρίαν; Εἰσὶν, καὶ τὸ κατ' αὐτὸν, ἢ τῶ ἀγίῳ Πέτρῳ ὃ λέγοντ ὡς ἔγραψεν ὑμῖν ὁ ἀδελφός μετὰ Παῦλ, ὃ τινὰ ἐστὶ βαθεῖα καὶ δυσερμηνεύτα, ὃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀσηκῶντες διασπέρῃσι τῇ ἐσῶτων ἀγνωσίᾳ; πάλιν ὃ καὶ ὁ ἀγίος Παῦλ μαρτυρεῖ καὶ αὐτὸς τοῖς περὶ Πέτρον, λέγων καὶ Ἰάκωβ, καὶ ἰωάννης, καὶ Κηφᾶς, οἱ δοκῶντες σῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας. καὶν τε ὃ Ταρσέα αὐτὸν εἶπωι, ὅτι δὴ τὸ τέτα πάντως δέδοται περὶ Φασίς. λέξις τῆς λέξιθης ταῖς εἰς αὐτῶν καλῶσθην, καὶ τῶν πειθομένων ὅπως ἔχειν. καὶ ὃ καὶ Βαρνάβαν λέγει ἰωσήφ ποτε καλούμενον, Βαρνάβαν ὃ μετακληθέντα ὑὸν ὡς ἀκλήσεως ἐρμηνευόμενον, Λευίτῳ, Κύπριον τῷ χρίστ. καὶ ὃ πάντως ἐπειδὴ Κύπριος ἦν, ὅτι ἦν δὴ Δευί. ὡς καὶ ὁ ἀγίος Παῦλ, εἰ καὶ δὴ Ταρσὺ ὠρμάτο, ὅτι ἦν ἀλλότριος τῷ Ἰσραήλ. διασπαρέντων γὰρ

A Properate fratres, inquit, abeamus hinc, ne balnea concidant, & cum Ebione, qui intus est, ob ejus impietatem obtriamur. Neque verò mirari quisquam debet, dum Ebion occurrisse Joanni dicitur. Hic enim diu admodum vixit, & ad Traiani pervenit Imperium. Porro non Joannes modò, sed & omnes prorsus Apostoli Ebionis fidem repudiant, & à suis dogmatibus, atque Apostolico illo Characterē alienam judicant: id quod unicuique perspicuum est.

XXV. Quod verò ad beatum Paulum attinet, in quem illi maledicta conjiciunt, multa à me commemorari possunt. Imprimis Græcum illum fuisse, atque ex Gentilibus oriundum prædicant; postea verò Profelytum esse factum. Verum quoniam ista conveniunt, cum de se ita scripserit. *Hebraus ex Hebrais, è semine Abrabæ, de Tribu Benjamin, secundum legem Phariseus, abundantius emulatur existens Paternarum mearum traditionum.* Tum alio loco: *Israhelita sum, & ego: Semen Abrabæ sum, & ego.* Addit postea: *Circunciso octavo die: & educatus ad pedes Gamalielis, & Hebraus ex Hebrais.* Proh lethiferorum serpentium mortiferos gemitus, ac sibilos! ò sermonis inanissimī virus acerbū! Cujus ego testimonio stare potissimum debeo? Ebionis, ejusque factionis hominum, an Petri hunc in modum loquentis? Quemadmodum scripsit vobis frater noster Paulus, quæ ejus verba profunda sunt, explicatæque difficulta, quæ indocti & instabiles per suam ignorantiam depravant. Sed & Paulus vicissim de Petro testatur his verbis: *Et Jacobus, & Joannes, & Cephas, qui videbantur esse columnæ, dextras dederunt mibi & Barnabæ societatis.* Quod verò Tarsensem se fuisse narrat, nulla iccirco vocum captatoribus ad suam, fautorumque suorum perniciem ea re abutendi datur occasio. Nam & Barnabam, qui Joseph antea dictus, Barnabas postea nominatus est, quod nomen consolationis filium significat, Levitam fuisse refert (Lucas) genere Cyprium. Neque tamen quòd Cyprius esset, eo minus è Tribu Levitica fuit. Velut Apostolus Paulus, licet Tarso oriundus esset, ab Israëlita gente minimè erat alienus. Cum enim

Ebionzi. sub Antiocho Epiphane, aliisque tempo-
 Hæresis ribus, quibus bellum exarserat, plerique
 xxx. per captivitatem oblivionemque dispersi
 forent, captivi quidem certis locis consti-
 terunt. At qui virandæ obsidionis caus-
 sa fugerant, quod quisque delatus fuerat,
 ibi conmorati sunt, uti de Israëlitis
 populo dicebat Hieremias; cui ut ante
 hostem fugeret persæpe contigit: Si, in-
 quit, *ad Cirsios abieris, nec illic quidem*
quietem habebis. Nemo autem ignorat
 Citium Cypriorum insulam appellari.
 Nam Citiorum nomine Cyprii continen-
 tur & Rhodii. Imo & in Macedonia Cy-
 priorum, & Rhodiorum genus habita-
 vit, unde & Alexander Macedo prodi-
 disse dicitur. Quæ causa est, cur in Mac-
 cabæorum libris scriptum sit; è Cittien-
 sium terra genus quoddam esse propaga-
 tum. Nam è Græcorum genere Ale-
 xander ortum acceperat. Verum quo-
 niam iterum narrandæ hujus historiæ
 oblata nobis occasio est, in eam sum for-
 tuito delatus. Eo verò pertinebat istud,
 ut complures ostenderemus in eamigra-
 tione varias occupasse sedes, qui ex Israë-
 litica gente originis erant successione
 derivati. Qui quidem ab ea ubi habi-
 tabant regione cognominari solebant.
 Quemadmodum cum filia Jethro alla-
 tam sibi à Moyse opem parenti renun-
 ciarent, narrarentque depulsis à se pasto-
 ribus, suos illum greges adaqvasse, hoc,
 inquam, cum domum reversæ Parenti
 dixissent, sciscitante nimirum eo: *Cur*
hodie venistis velocius solito? Responde-
 runt: *Vir Ægyptius liberavit nos de ma-*
nu pastorum, insuper & hausit aquam, po-
tumque dedit ovibus nostris. Statimque
 dixit illis: *Cur non huc illum adduxistis,*
ut comederet panem? Quis autem nescit
 Amrami & Jochabeta filium extitisse
 Moysem; Amramum Caathi, Caathum
 Levi, hunc Jacobi, cujus pater Isaacus,
 Isaac Abrahamus fuerit? Neque tamen,
 pro eo quod Ægyptius appellatur Moy-
 ses, ideo nobilitatis illius ac stirpis est
 series extincta. Hoc igitur modo Ebio-
 nis discipuli, velut aberrantes ac devii,
 varias se in ambages ac flexus abruptaque
 itinera commiserunt.

XXVI. Atenim Circumcisionem
 præ se ferunt; eaque re plurimum glo-
 riantur, utpote quam Patriarcharum, a-
 liorumque qui legis tempore vivere ju-
 vunt, & χαρακτήρα τῆ τε Πατριαρχῶν καὶ δικαίων τῆ καὶ τὸ νόμον πεπολιτευμένων,

πολλῶν ἐν ταῖς χρόνοις Αντιόχῃς & Επιφα-
 νῃς, καὶ ἐν χρόνοις ἄλλοις, εἶποτε σωζέσαι-
 νε πόλεμῳ, ἀρχμαλωτισθέντων καὶ δοθέν-
 των εἰς πολιορκίαν, οἱ μὲν ἀρχμαλωτὶ δε-
 θέντες ἐπέμειναν ἐν ἡσὶ τόποις, οἱ δὲ ἀπὸ τῆ
 αὐτῆς αἰτίας ἀναχωρήσαντες, καὶ ὡκνῶν ἕκα-
 σθ* ἐνθα κατέβηκεν. ὡς καὶ ἁγιοῦ Ἱερε-
 μίας ἔλεγε πρὸς τὸν Ἰσραήλ. καθάπερ πολλά-
 κισ τὸ αὐτὸ συμβέβηκε, τὸ ἀποδιδράσκον
 ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς πολεμίων, ὅτι καὶ εἰς Κίτι-
 ὸν ἀπέβηκε, ὅτε ἐκεῖ σοι ἀνάπαυσις ἔσται.
 Β παντὶ δὲ τῷ δήλῳ ἐστίν, ὅτι Κίτιον ἢ Κυπρί-
 ὸν νῆσος καλεῖται Κίτιοι γὰρ Κύπριοι καὶ Ρό-
 διοι. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τὸ γένος κα-
 τὰ κῆσεν Κυπρίων τε καὶ Ροδιῶν. ὁ δὲ ἄνθρωπος
 καὶ Ἀλέξανδρος ὁ ὠρεῖτο ὁ Μακεδών.
 καὶ τὰς ἑνεκα ἐμφέρεται ἐν τοῖς Μακ-
 καδαίοις, ὅτι ἐξῆλθε σπέρμα ἐκ γῆς Κιτι-
 ὸν. καὶ γὰρ ἐκ σπέρματος τῆς Ἑλλήνων Ἀλέ-
 ξανδρος ὁ Μακεδών. ἀλλὰ γένος πάλιν
 ἐν τῷ τόπῳ, διὰ τὸν ἐμπεσόντα λόγον
 διεξῆλθον τὴν περὶ τῶν ἰσορίαν. πλὴν ὅτι
 ἀπὸ τῆς μερικῆς πολλοὶ ἄλλας χώρας οἰ-
 κήσαντες & Ἰσραὴλ ἦσαν σπέρμα καὶ δια-
 δοχὴν. ἐλέγοντο γὰρ καὶ ἐκαστῆς χώρας πα-
 τριῶται, ὡς καὶ αἱ θυγατέρες & Ἰοθὺρ τῷ
 ἀντίληψιν & Μαυσέως τῷ πατρὶ ἀπήγγελλαν,
 ὡς δοσῆσας τὸν ποιμένας ἐπότισεν αὐτῶν
 τὰ ποτάμια, καὶ πορευθεῖσαι περὶ τὰς
 ὑψηλὰς τῷ ἰδίῳ πατρὶ. & ὁ λέγοντος, τί
 ἐτοχύνετε σήμερον τὸ εἶναι ἐπ' αὐτόν;
 ἔφασαν, ὅτι ἄνθρωπος Αἰγύπτου ἐρύσατο ἡμᾶς
 ἀπὸ τῶν ποιμένων, καὶ ὡκνῶν, καὶ ἐπότισεν
 ἡμῶν τὰ θρέμματα. καὶ διθύς ὁ αὐτὸς ἔφη
 πρὸς αὐτάς· διὰ τί σὺν ἡγάγετε αὐτὸν ὧδε,
 ὅνα φάγη ἄρτον; τίς δὲ σὺν οἶδεν, ὅτι Μαυσέως
 υἱὸς μὲν γίνεται τῷ Ἀμράμ, καὶ τῷ Ἰωχαβὲτ;
 Ἀμράμ δὲ τῷ Καάθ, Καάθ δὲ τῷ Λευὶ, Λευὶ
 δὲ τῷ Ιακώβ, Ιακώβ δὲ τῷ Ισαάκ, Ισαάκ
 δὲ τῷ Ἀβραάμ; καὶ σὺν ἀπὸ τῶν καλεῖσθαι τῷ
 Μαυσέᾳ Αἰγύπτου, πάντως ἢ τῷ Ἀλφειῶ καὶ
 τῷ σπέρματι διέπεσεν ἀκολοθία. ἐκ δὲ
 ἐρικαταλείψαντες τὸ ὄσον οἱ ἀπὸ τῶν Ἑβραίων
 πεπλανημένοι, ἵπτι πολλάς διεσραμμένας ὁ-
 δὰς, καὶ ἀνάντη τρεῖς τὸν νῦν ἐκδεδώκασιν.
 Αὐχῶσι δὲ πάλιν περὶ τὴν ἔχοντες, καὶ σεμνύ-
 νονται δὲ εἶναι ταύτῃ σφραγίδα ἡγάμε-
 νοι, καὶ χαρακτῆρα τῆς τε Πατριαρχῶν καὶ δικαίων τῆς καὶ τὸ νόμον πεπολιτευμένων,

οὐδ' ἔστιν ἔξισθ' ἐκείνοις νομίζουσι, καὶ δὴ τὰ ἀπ' αὐτῶν Χριστῷ τῷ σύσασιν ταύτης βέβλονται φέρειν, ὡς καὶ οἱ παῖδες Κήρυκτον. Φασὶ γὰρ καὶ ἔτοι καὶ τ' ἐκείνων ληρώδη λόγον, δεκετόν τῷ μαθητῇ εἶναι ὡς ὁ διδάσκαλος. πεπεισμένη γάρ, φησιν, ὁ Χριστός, καὶ σὺ πεπεισμένη. καὶ ἵνα καὶ πάντα τρόπον κατακλύνηται τῆς πλάνης τὰ σπέρματα, καθάπερ χαλινὸς τῇ θαλάσῃ ἐκ Θεοῦ ὁριθεὶς κλειθεὶς καὶ πύλαι * ψάμμον ὄριον, καὶ πρὸς αἶμα τό, ἕως τῆς ἐλευσῆς, καὶ ἔχ' ὑπερβολήν, ἀλλὰ ἐν σωτῇ σωτηρίῳ σονται σε τὰ κύματα, φησὶν· ἔτω καὶ ἔτοι ἐν ἑαυτῇ καταδαπανηθῇσονται. ἀλλὰ ἐκεῖ μὲν ἐκ θεῶν πρὸς αἶμα. τὸ εἰς εὐταξίαν θαλάσσης, ἐκ Θεοῦ ἐρηλαί ὁ τῶ ὄρε λόγος. ἐνταῦθα ὁ ἀφ' ἐαυτῆς ἡ κακία καὶ ἡ πλάνη τυφλώθησα τ' νῦν, καὶ τ' ἀσεβῆ λογισμόν ἀποσπρεφομένη, πρὸς λαβε καθ' ἑαυτῆς, ὡς περ κύματα ἐγείρουσα τὰ χέτλια τ' παραπληρομένων αὐτῆς ὑπολήψεων ἐτέρῃς κύμασιν ἐαυτῇ συγκρούουσα, καὶ ἐν ἐαυτῇ αἰεὶ σιωπεύουσα ἐαυτῇ διαλύειν, ἢ καθάπερ ἐρπετόν δεινὸν ἐαυτῇ λυμάνωρον καὶ ἀνίσχυρον δόπο τῆς κέρκας, καὶ ἐαυτὸν κατεσθίων αὐτὸ ἐαυτῇ ἀναλωτικὸν γίνεται. τὸτο γὰρ φασὶ γεγνηθῆναι καὶ ὑπὸ ἀσπίδων συγκλεισθῆσαν ἐν πίθοις, καὶ ἐκείνης τὴν ἐτέραν καταναλωσάσης, τὴν δὲ ἰταμωτέραν καὶ χαλεπωτέραν εἰς ὑπερῶν μεμενηκέναι μόνῳ καταλειφθεῖσαν, καὶ εἰς πῆναν ἐλθούσαν ἀπὸ τῆς ἰδίας κέρκας δεξαμένη ἐαυτὴν καταβρωσκέναι, ἰσορροσί τινες φυσιολόγοι κατὰ τὴν Αἰγυπτίαν χώραν. ὅθεν καὶ ἀρμόδιως τὸ ὄνομα αὐτῇ ἐπέθεντο, διὰ τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργόνος, καὶ ταύτῃ Ασπίδογοργὸν καλεῖντες. ἔτω καὶ ὁ ματαίω-
 Φρων Εβίων, καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν πρὸς λαβὸν ἐαυτοῦ κατατέμνοντες, καὶ ἀναρῶντες ἀπ' ἀρχῆς ἐκείνα, ἐφ' οἷς καὶ σπιννύον. Χριστός γὰρ ἐαυτὸν ἐφ' ἐμῇ, παιδίον γὰρ ἦν. δόξα δὲ τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, ὅτι ἐαυτὸν πρὸς λαβὸν ὁ Εβίων, ἵνα τὰ ἀληθινὰ μὴ ὁμολογήσῃ, εἰς τὸ καὶ ἐλεῖν αὐτὸν γνῶναι. εἰ μὲν γὰρ ἐλεγε αὐτὸν Θεὸν ἀνωθεν ἡκούσα φερετμήσθ' ὅκατ' ἡμέρον ὑπὸ τῇ Μαρίας, τὸ τῷ καὶ αὐτὰ Θεὸς αὖν, καὶ συλχῶν καὶ ἰδίαν διδοκίαν, παρεῖχεν αὐτῷ ἀγύστη τ' φερετμῆς πιθα-

* F. ψάμ-
 μον ὄρι-
 ον.

Astorum, notam ac signum extitisse pu-
 tent; quo etiam nomine adequari se Hæresis
 cum illis arbitrantur: adeoque Christi xxx.
 ipsius exemplum ad illam comprobandam
 accommodant, ut & Cerinthiani faciunt.
 Quorum ineptissimè accommodatam illam
 sententiam usurpant. Sufficit discipulo, si sit
 sicut magister ejus. Christus enim, ajunt,
 circumciscus est: tu igitur circumciditor.
 Atque ut erroris semina magno cum
 illorum pudore profligantur, non secus ac
 franando mari velut repagula quædam ac
 portæ, arenarum à DEO moles objecta est,
 ejusdemque mandatum istiusmodi: Hucusque
 procedes, & non procedes amplius. Sed in te
 confringentur fluctus tui, (ait Scriptura)
 Sic etiam illi in semetipsos relapsi penitus
 contumescunt. Quamquam hoc interest,
 quod illic ad coercenda maria divino
 imperio terminus ille constitutus est; hic
 autem ipsa per sese nequitia, atque excæ-
 cata mentis error à sensu pietatis adhorrens
 infelicissima illa, quæ antè protulimus,
 dogmata velut quosdam in se fluctus
 excitavit prius, ac contrariis fluctibus
 illisit, & semetipsum in se conversus
 contractusque dissipavit. Aut ut exitialis
 serpens sese conficiens ipsum, & à cauda
 replicans ac revolvens suum corpus adedit,
 & absument. Id enim olim aspidēs
 fecisse narrant, quarum cum inclusa
 doliis essent, alteram altera devoravit.
 Tum quæ ferocior ac crudelior erat sola
 remanens, enecta que fame, seipsam à
 cauda incipiens paulatim consumpsit:
 idque ipsum in Ægypto contigisse à
 nonnullis, qui de rerum natura scripserunt,
 proditum est. Unde & ob Gorgoneum
 veluti caput, Aspidogorgonis merito ei
 est nomen impositum. Similiter ineptus
 ac stolidus Ebion, Ebionisque fautores
 concidere seipsos anteverterunt, eaque
 quibus potissimum gloriantur initio
 sustulerunt. Non enim Christus, utpote
 cum infans adhuc esset, semet ipse
 circumcidit. Sed laudandus propterea
 misericors Dominus est, quod ita se
 Ebion imprudens objecerit, ut minime
 vera confessus, convincendi suam
 ansam nobis obtruderet. Si enim Deum
 illum esse, cœlitusque delapsum afferret,
 octavoque die à Maria circumciscum,
 tum quidem quatenus & Deus foret, &
 id ultro ac voluntate permisisset,
 speciosum quiddam ac probabile ad
 circumciscionis commendationem
 circumforaneo

Ebionæi. isti præbuisset. Jam verò cum merum
Hæresis illum hominem esse, atque ab homini-
xxx. bus circumcissum fuisse sentiat, nequaquam
puero illi velut auctori tribuendum est,
quod octava sit luce circumcissus. Neque
enim semetipsum præcidit, sed id ab aliis
passus est: quod sibi ipsis pueri non fa-
ciunt, neque circumcisionis auctores ipsi,
sed eorum potius parentes habendi sunt.
Etenim pusiones illi præ infantia quid si-
bi à Parentibus fiat ignorant.

XXVII. At nos & DEUM illum
è cælo descendisse dicimus, & in Mariæ
Virginis utero legitimo tempore perman-
sisse, quanto scilicet gestari cæteri in-
fantium solent, donec ex illo Virginis
utero profusus, perfectò jam hominis
quod induerat corpore, susceptam à se
salutis nostræ procuracionem aggredi in-
stituit. In qua & ad diem octavum non
specie tenus, sed re ipsa circumcissus est.

Matth. 17. Venit enim ut legem ac Prophetarum im-
pleret oracula, non everteret; atque ut
alienam non fuisse legem ostenderet, sed
à seipso concessam ad suum usque tem-
pus sub quibusdam figurarum velut um-
braculis perstitisse: quo in sese ac per se-
se quodcumque legi deerat postremo sup-
pleret; eademque illa figurarum invo-
lucra ad spiritalem perfectionem, ac ve-
ritatem perducta figuras esse desisse, at-
que ad veritatem transisse tam ipse quam
ejus Apostoli prædicarent. In illo quip-
pe quod scriptum erat in Lege perfectum
est, id, inquam, quod ad ejus usque
tempora perduravit, & in ipso jam abso-
lutum impletumque desit, nimirum quod

Exod. 4. Sephora dicebat: Stetit sanguis circun-
cisionis filii mei. Non dixit: Circumcidi fili-
um meum. Neque enim id agebat An-
gelus, ut Circumcisio fieret, neque san-
guinis metu recessit: sed ut eum infan-
tem, à quo Circumcisionis cruor inhi-
bendus erat, in memoriam revocaret.
Quare mox ut illud audivit ac præstitit,
è medio se subduxit. At quisnam ille fu-
turus esset infans accipe. Is enim erat de
quo Propheta locutus est: Et volens esse
Isa. 9. igne combustus. Quoniam parvulus natus
est nobis, & filius datus est nobis. Quibus
verbis primum natum revera parvulum
demonstravit, ut verè susceptam ab eo
naturam hominis significaret. Deinde
subjecit: filius datus est nobis; ut eun-
dem DEI esse Verbum è cælo delapsum,
Deique filium declaratum ostenderet, & in
utero genitum, hominemque factum, ita

λογίαν. ὁπότε δὲ ψιλὸν ἄνθρωπον αὐτὸν
γεγενῆσθαι * ὑπὲρ ἀνθρώπων παρεισφέρει πε-
ριτετμήσθαι, ὥς ἔτι αἰτίος ἐστὶν ὁ παῖς, εἰ καὶ
τὴν ὀκταήμερον ὡσεὶ τομὴν ὡσεὶ τετμήσθαι. καὶ
γὰρ ἑαυτὸν ὡσεὶ τέμενον, ἀλλ' ὑπὸ ἀνθρώ-
πων ὡσεὶ τετμήσθαι. καὶ γὰρ οἱ παῖδες ἔχουσιν
ὡσεὶ τετμήσθαι, καὶ ὁδὲ αἰτίοι εἰσι τὸ ἑαυ-
τῶν ὡσεὶ τομῆς, ἀλλ' οἱ αὐτῶν γονεῖς. ἐκεῖνοι γὰρ
βραχεῖς ὄντες, νηπιάζουσιν ἀγνοῶντες, καὶ
ὁδὲ οἶδασιν τί αὐτοῖς ὑπὸ τῶν γονεῶν γί-
νεται.

Ἡμεῖς δὲ καὶ Θεὸν αὐτὸν λέγομεν ἁπλῶς
ἐρχομένον ἐλθόντα, καὶ ἐν μήτρᾳ παρθένου
Μαρίας τὸν χρόνον τῶν ἐκφυμονεμῶν παι-
δῶν ὡσαυτεμνηκότα, ἕως τελείως ἀπὸ τῆς
παρθενικῆς μήτρας τῷ ἑνσαρκον ἐνανθρώ-
πησιν ἑαυτῷ καὶ οἰκονομίαν οἰκονομήσῃ, ἐν
ᾗ καὶ ὡσεὶ τετμήσθαι ἀληθινῶς, καὶ ὁδοκῆσαι
ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ. ἦλθε γὰρ πληρῶσαι τὸν νό-
μον, καὶ ὡσεὶ Προφήτας, καὶ ὁ καταλῦσαι.
καὶ ὁ τὸν νόμον ἀλλοτρίον ἀποφῆναι, ἀλλὰ
ἐξ αὐτοῦ μὲν δεδορημῶν, ἕως δὲ αὐτοῦ ἐν
τύποις μεμνηκότα, ὅπως ἐν αὐτῷ, καὶ δι'
αὐτοῦ παλιν ὅπερ ἐνέλιπεν ἐν τῷ νόμῳ πλη-
ρωθῆναι, ἵνα οἱ τύποι εἰς πνευματικῶς τελεί-
ωσιν ἐλθόντες ἐν ἀληθείᾳ, ὑπὲρ αὐτοῦ τε,
καὶ τῶν αὐτοῦ Αποστόλων κηρυχθῶσιν, ὥς ἔ-
στι ὄντες τύποι, ἀλλ' ἀλήθεια. Ὡς γὰρ τῷ
γὰρ ἐπληρώτο τὸ ἐν τῷ νόμῳ εἰρημῶν, ἕως
αὐτοῦ τὰ χρόνια διαρκέσαν, καὶ ἐν αὐτῷ ἀ-
φιστάμενον, εἰς πλήρωμα δὲ μετισταμένον,
ὅπερ ἔφη ἡ Σεπφώρα ὅτι ἔση τὸ αἷμα τῆς
ὡσεὶ τομῆς τῶ παιδὸς μου. καὶ ὥς ἔπειτα
ὅτι ὡσεὶ τέμενον μου τὸ παιδίον. καὶ γὰρ ὡ-
κονόμεν οὗ ἀποσταλῆς Ἀγγελος, ἵνα ὡσεὶ
τομὴ γῆνηται. ἀλλὰ ὁδὲ τὸ αἷμα τῆς ὡσεὶ
τομῆς φερέταις ἀπέστη· ἀλλὰ ὑπομνή-
σεως χάριν τὰ μέλλοντα παιδὸς τὸ αἷμα
τῆς ὡσεὶ τομῆς ἰσάν, ὅπερ ἀκρίτως καὶ οἰκο-
νομήσας ἀπέστη. καὶ ποῖς παιδὸς ἄκβε. ἀλλ'
ἡ ὡσεὶ ὁ ἔπειτα ὁ Προφήτης, ὅτι θελήσουσιν
εἰ ἐκφύοντο πυρίκαυτοι. ὅτι παιδίον ἐκφύνη-
θη ἡμῖν, καὶ ὥς ἐδόθη ἡμῖν. τὸ μὲν γῆνη-
θέν παιδίον δεικνύς ἐν ἀληθείᾳ, ὅπως ση-
μαίνῃ τῷ ἀληθινῷ ἐνανθρώπησιν· τὸ δὲ,
ὥς ἐδόθη ἡμῖν, ὅπως δείξῃ τὸ ἄνωθεν Θεοῦ λό-
γον, καὶ ὥς Θεὸς αὐτὸν δεχθέντα, καὶ ἐν μήτρᾳ
γενόμενον ἐνανθρώπησαντα, ἔχοντα ἀμφοτε-

ρα Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, αὐτὸν Θεὸν, αὐτὸν ἄνθρωπον, αὐτὸν ὃν ἄνωθεν δοθέντα, αὐτὸν παῖδιον γυνήθεντα. Ἐφ' ὃ ἔση λοιπὸν τὸ αἶμα τ' ἐξέσθαι, ὡς καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέγει· ὅτε ἦλθον Ἕλληνας βεβλόμενοι αὐτὸν θεάσασθαι· καὶ ἦλθον πρὸς Φίλιππον, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, δεῖξον ἡμῖν τὸν Ἰησοῦν· καὶ ὁ Φίλιππος τῷ Ἀνδρέᾳ, καὶ ὁ Ἀνδρέας τῷ Ἰησοῦ ἔφη, ὅτι Ἰνὸς Ἕλληνας βέβλοντάς σε θεάσασθαι. καὶ εὐθὺς ὁ Κύριος ἀποκρίνεται, λέγων· νῦν ἐφθασεν ἡ δοξα τῷ Θεῷ. ἵνα δείξῃ περιτμὴν μὲν παρερχομένην τ' ἐνσαρκον, καὶ τύπῳ ὑπηρετήσασαν ἄχρι χρόνων, τὴν δὲ ἐν σαρκὶ ἀκροβυστίαν ἐν πνεύματι ἔχουσαν μείζονα περιστῆν, θεωρῶσαν Χριστὸν, καὶ αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ κατεληφῆσαν.

Εἰ δὲ βεβλονταὶ ἔτι λέγουσιν, πῶς ἐν Χριστῷ περιετμήθη; ἀνέκονται, ὅτι ἡδὴ μὲν ἐν, ὃ πεπλανημένοι, ἐδείξαμεν ὑμῖν δι' ἣν αἰτίαν περιετμήθη. περιετμήθη γὰρ διὰ πολλὰς τρόπους. καὶ πρῶτον, ἵνα δείξῃ ἐν ἀληθείᾳ σάρκα ἐαυτὸν ἀνελήφεναι, διὰ Μανιχαίων καὶ ὧν λέγουσιν ἐν δοκῇ πεφνηνέαι· ἔπειτα, ἵνα δείξῃ, ὡς ὅσα ἦν ὁμοῖον τὸ σῶμα τῇ θεότητι, ὡς φησὶν Ἀπολινάριος· ἀλλ' ἔτε ἄνωθεν αὐτὸ κατενήνοχεν, ὡς λέγει Οὐαλειτίνος· καὶ ἵνα βεβαιώσῃ ἣν πάλαι ἔδωκε περιτμὴν δικαίως ὑπηρετήσασαν ἕως τῆς αὐτῆς παρσσίας, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὧν Ἰσδαίους ἀπολογίαν. εἰ γὰρ μὴ περιετμήθη, εἶχον λέγειν, ὅτι ἡδυνάμεθα Χριστὸν δεῖξασθαι ἐν ἀκροβυστίᾳ. ἄλλως τε καὶ ἔδει αὐτὸν ἐντειλόμενον τῷ Ἀβραάμ περικυτῆναι, σφραγισθῆναι ἕνεκα φαινομένης, εἰς τύπον δὲ ἀληθινῆς καὶ ἀοράτης δοθείσης, νῦν περικυτῆναι * ταύτῃ βεβαιώσαι. ἐγγύετο γὰρ ἡ φαινομένη περιτμὴ ἕνεκεν διαγμῶς τῷ Ἀβραάμ, ὅτε εἴπεν ὁ ἅγιος καὶ δικαίος, ὡς ἐν διαγμῶ· εἰ τῷ * ἐκαθ' ἑαυτὸν ἔσται υἱός, καὶ εἰ Σάρρα ἡ πρεσβύτερος γυνήσκει υἱόν; καὶ εὐθὺς ὁ Κύριος· λάβε μοι κειρὸν τριετίκοντα, καὶ ἄγα καὶ δάμαλιν, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ περὶ τ' τῶν ἡλίσθυσιν, ὡς εἶδε λαμπάδας πυρὸς καὶ κλίβανον, καὶ τὰλλα. φησας αὐτῷ ὁ Θεὸς κατ' ἰδιότητα, πάροικον ἔσαι τὸ σπέρμα σε ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ καταδουλώσῃς αὐτῷ ἔτη τετρακίσια, ἀσφαλείας ἕνεκα διὰ τ' διασπῶν,

ut duplicem in se naturam, Dei videlicet, hominisque contineret, proindeque DEUM pariter atque hominem, & eundem divinitus oblatum filium, ac puerulum natum. In quo Circumcisionis deinceps cruor stetit, ut in Evangelio ipse testatur. Cum enim Gentiles videndi ejus deliderio accessissent; & ad Philippum adeuntes dixissent; ostende nobis Jesum: ac Philippus id Andreæ, Andreas Christo retulisset his verbis. *Gentiles quidam videre se cupiunt*, Dominus illico respondit. *Nunc pervenit gloria Dei*; ut Circumcisionem carnis prateriisse jam doceret, & ad certum tempus figuræ servasse, carnis verò præputium spiritali, ac præstantiori circumcisione præditum contemplari Christum, ejusque ipsa compotè fieri.

XXVIII. Quod si istud nobis objiciant: Cur igitur circumcisus est Christus? ita à nobis audient: Jamdudum quidem, o homines opinione falsa ducti! causam vobis cur esset circumcisus ostendimus. Multis enim id de causis sustinuit. Primum, ut se carnem re vera induisse monstraret, propter Manichæum, ceterosque, qui similitudine quodam ac specie duntaxat apparuisse docuerunt. Deinde ut corpus Divinitati consubstantiali non esse demonstraret, ut Apollinarius existimat: nec è cælo delatum in terras, qui Valentini error fuit. Tum ut cujus olim Circumcisionis author fuerat, eam ad adventum usque suum observatam fuisse meritò comprobaret, atque ut omnem Judæis exultationem eriperet. Nisi enim circumcisus foret, hoc ad sui purificationem afferre potuissent. Nos Christum præputio præditum probare nequivimus. Præterea verò eum oportebat, qui Abrahamo circumcidendi sui mandatum ediderat, ut ad veri & aspectum fugientis adumbrandam imaginem apparens illud signum & aspectabile præ se ferret, ratum illud sua circumcisione facere. Nam eterna illa Circumcisio Abrahamo ob ejus hæitationem imposita fuit; cum vir sanctus ac justus velut dubitando dixisset: *An centenario nascetur filius? & Sarra jam anus filium pariet?* Statimque Dominus: *Sume, inquit, mibi arctem annorum trium, & capram, & vaccam, &c. Cumque Sol occumberet, cum lampades ignis & cilibanum vidisset, &c.* ejus castigandi causa Deus edixit: *Peregrinum erit semen tuum in terra aliena, & subjugietur eis servitutem quadringentis annis.* Quamobrem stabilitatis cujusdam ac firmitatis gratia, pro

Cur Christus circumcisus sit.

Circumcisio in infanti.

Gen. 17.

Gen. 25.

28. καὶ ταύτῃ.

* ἐκαθ' ἑαυτὸν.

Ebionæi eo quod nonnihil addubitans dixisset *Num centenarius nascetur filius?* ne ejus posterii infidelibus Idolorumque cultoribus Ægyptiis inservitutem dati, ad eosdem quos & illius majores venerati fuerant, DEOS sese transferrent, tam Abrahamo ipsi, quam ejus stirpi circumcisionem illam carnis inuolit, ut ejus aspectu commonitos reverentia quædam numinis subiret, quo minus ejurare illud auderent. Ea porro ad Christum usque permansit: ideoque & ultro circumcidi ipse voluit, & homo reipsa factus est, idem qui & Deus Verbum à Patre de cælo lapsum, non eam quam habebat divinitatem deposuit, sed verè carnem induens, atque ex perfecta hominis natura coalescens circumcisionem usurpavit. Quod totum ex rei veritate gestum est, ut & Judæi, quemadmodum dictum est, & Manichæi omni tergiversatione sublata, convinci facillimè possent, ac circumcisi ipsi abrogata merito circumcisione majorem quandam induceret. Non quasi priore illa careret, minimeque suscepisset in sese: sed ut ea perfunctus nihil jam esse necessariam ostenderet, sed aliam longè illa præstantiorem.

XXIX. Quod autem subinde in lucem editus Deus fuerit, non homo duntaxat, à Magis apertè comprobatur. Siquidem elapso jam biennio, quod ipsi stellæ tempus Herodi significarunt, à biennio videlicet atque infra, Hierosolymam venientes, interrogantesque Magi cum Bethleemi nasci Christum oportere didicissent, ab urbe digressi sunt: eademque duce stella Bethleemum aspirarunt. Ibi, posteaquam introgressi sunt, Christum cum Maria matre repperunt; & procidentes adoraverunt eum, obtuleruntque munera. Quamobrem cum statim adoraretur qui natus est, non nudus est homo sed Deus: neque post annos triginta, vel Baptismum Christus efficitur: sed subinde Christus è Maria Virgine Deus pariter atque homo natus est. Propterea statim Angeli cœlestis carmen concinunt: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, hominibus propensa voluntas.* Sed & felici illo nuncio Pastores impertiuntur: *Natus est vobis, inquit, hodie Christus Dominus in civitate David.* Neque hoc solum, infelix Ebion! de Christo comprobatur, verum etiam anno ætatis duodecimo sedens inter Sacerdotes ac seniores repertus est, cum eos interrogaret,

Α δὲ ὃν εἶπεν, εἰ τῷ ἑκατονταέτῃ ὕψος γηθήσεται ἵνα μὴ καθ' ὁδὸν λαθὲν τὸ σπέρμα ὑπὸ εἰδωλολατρῶν καὶ ἀπίστων Αἰγυπτίων Ἰππιδάθῃται Θεὸς τῶν πατέρων αὐτοῦ, ἐπέθηκεν αὐτῷ καὶ αὐτοῖς τῷ ἑνσαρκον περὶ τοῦ, ἵνα ὁρῶντες ἐπομιμνήσκωνται, καὶ δυσωπῶνται, καὶ μὴ ληνῶνται αὐτόν. καὶ διήρκεσεν ἄχρι Χριστοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ λέγουσας, καὶ τῆς ἐνεκα καὶ αὐτοῦ διδοκεῖ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ λέγουσας, καὶ τῆς ἐνεκα καὶ αὐτοῦ γέγονεν ἐν ἀληθείᾳ, ἀνωθεν ἐλθὼν ἐκ πατρὸς Θεοῦ λόγου, καὶ σὺν ἀποθέμεν τὴν θεότητα· ἀλλὰ σάρκα φορέσας ἐν ἀληθείᾳ, τελείαν τε ἐνανθρωπήσιν ἔχων περιτέμνεται, τὰ πάντα οἰκονομῶν ἐν ἀληθείᾳ, ἵνα καὶ Ἰσδαῖοι, ὡς περ εἶπον, ἀναπολόγητοι ὄντες, καὶ Μανιχαῖοι, καὶ ἄλλοι ἐλεγχθῇσιν, καὶ ἵνα περὶ τῆς ἀλόγως καθ' αὐτὴν τῇ περὶ τοῦ Θεοῦ λέγουσας, καὶ ἄλλῳ μείζονα δείξῃ. ὅτι ὡς μὴ ἔχων, καὶ ἐαυτῷ συνισάμεν, ἀλλὰ ἔχων μὲν, δεικνύς δὲ ὅτι ταύτης σκέτι ἐστὶ χρεία, ἀλλὰ τῆς μείζονος.

Καὶ ὅτι μὲν δι' αὐτοῦ γηθήσας Θεὸς ἦν, καὶ ὁ φίλος ἀνθρώπων, οἱ Μάγοι σαφῶς δείξαντες. μετὰ γὰρ δύο ἐτῶν χρόνον, ὡς εἶδεισαν τῷ Ηρώδῃ τὸν χρόνον τῆς ἀσέρεως, ἀπὸ διεικνύσας καὶ κατωτέρω ἐλθόντες εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ ἐρωτήσαντες οἱ αὐτοὶ Μάγοι, καὶ γινόντες ὅτι ἐν Βηθλεὲμ Χριστὸς γηθήσας, ἐξῆλθον πάλιν τῆς ἀσέρεως ὁδηγῶντες αὐτοὺς, καὶ ἦλθον ἀπὸ Ἰερουσαλὺμ εἰς Βηθλεὲμ. καὶ εἰσελθόντες ὄραν αὐτόν μὲν τὴν Μητέρα αὐτοῦ Μαρίας, καὶ πεσόντες προσκυύνησαν αὐτῷ, καὶ προσήνεγκαν τὰ δῶρα. εἰ τοίνυν δι' αὐτοῦ περὶ τῆς ἀσέρεως, ὁ φίλος ἀνθρώπων ὁ γηθήσας, ἀλλὰ Θεὸς καὶ ὁ μὲν τριάνοντα ἔτη, καὶ ὁ μετὰ τὸ βάπτισμα Χριστὸς γίνεταί, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ Χριστὸς ἐγενήθη ἀπὸ Μαρίας παρθένης Θεὸς καὶ ἀνθρώπων. διὸ καὶ οἱ Ἀγγελοὶ δι' αὐτοῦ ὑμῶσι, λέγοντες· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἰπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις ἀδοκία. καὶ διαγγελλίζονται καὶ ποιμένας, λέγοντες· ἐγενήθη ἡμῖν Χριστὸς Κύριος σήμερον ἐν πόλει Δαβὶδ. καὶ ὁ μόνον τῆς τοῦ ὡ ἡπατημένε Εβίων, δεικνύται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ δωδεκαετῆς εὐρίσκειται καθ' ἡμέραν ἀναμέσον τῶν ἱερέων καὶ πρεσβυτέρων, ἐρωτῶν αὐτοῦ,

καὶ ζητῶν μετ' αὐτῶν, καὶ ἐξεπλήθηοντο ἐ-
 πί τῷ λόγῳ τῆς χάριτος, τῷ ἐκπορευο-
 μῶν ἐκ τῶ σώματος αὐτοῦ. καὶ ἔχι μετὰ
 τὸ τριακοσὸν ἔτ' ἐποίει τῆτο, ἵνα εἰπῆς,
 ὅτι ἀφ' ἧ ἦλθε τὸ πνεῦμα εἰς αὐτόν, Χει-
 ρὸς ἐγέρετο. ἀλλὰ διθύς ἀπὸ δωδεκαετῆς,
 ὡς περὶ τῶν, ὡς γέγραπται ἐν τῷ κατὰ
 Λευκῶν Εὐαγγελίῳ. ἀλλὰ καὶ ἐτι ἀνωτέρω,
 ὅτε νηπιῶζοντ' ἀνῆλθον, Φησὶν, οἱ πα-
 τὴρ καὶ Μαρία εἰς Ἱερουσαλὴμ περὶ σκυ-
 νῆσαι ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἀνέκαμπτον, ἐμεινεν
 Ἰησοῦς, καὶ ἐζήτην αὐτόν ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ,
 καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν αὐτῶν, καὶ ἔχ' ἡνεί-
 σκον. ἔχε γὰρ ἡ Μαρία συγγενεῖαν. ἀνα-
 κάμψασα δὲ καὶ διῶσα αὐτόν, ἔφη αὐτῷ
 τί ἡμῖν ἐποίησας τέκνον; ἰδὲ ἐγὼ καὶ ὁ πα-
 τὴρ σε ὁδυνώμενοι ἐζητῶμεν σε. ἐν τῇ
 γὰρ πατρὸς ὁ Ἰωσήφ αὐτῷ ὑπῆρχεν, ἔ-
 γαρ ἦν αὐτῷ πατὴρ κατὰ φύσιν. εἶτα ὁ Κύριος
 πρὸς αὐτὴν τί ὅτι ἐζητῶτε με; σὺ ἡδύ-
 ὄτι ἐν τοῖς ἑ πατρὸς με δεῖ εἶναι με; σημαί-
 νων ὅτι ὁ ναὸς εἰς ὄνομα Θεοῦ, τῆς αὐτῆς
 πατρὸς, ὡκοδομήθη. εἰ τοίνυν ἀπὸ νηπί-
 οῦδε τὸν ναὸν καὶ τὸν πατέρα, σὺ ἄρα ψι-
 λὸς ἀνθρώπων ὁ ληνηθεὶς Ἰησοῦς, εἰ μετὰ
 τὸ τριακοσὸν ἔτ', μετὰ τὸ ἐλθεῖν εἰς
 αὐτόν τὸ εἶδ' τῆς πατρὸς, ὡς καὶ
 Χειρὸς ἐκαλεῖτο, ἀλλὰ διθύς ἐν τοῖς ἑ
 πατρὸς αὐτῆς δεῖν αὐτόν εἶναι ἐδίδασκεν.
 ὅτι δὲ ὁ Ἰωσήφ ἔχι πατὴρ αὐτῆς ἦν, ἀλ-
 λά ἐν τῇ πατρὸς, ἄκε τῆ αὐτῆς Εὐ-
 αγγελιστῶ λέγοντ', τῆ γράψαντ'
 ἀπὸ περὶ τῆς Μαρίας, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ πα-
 τὴρ σε ὁδυνώμενοι ἐζητῶμεν σε. πάλιν
 πῶς γράφει λέγων ἦν δὲ Ἰησοῦς ἀρχόμε-
 ν' εἶναι ὡς ἐτῶν τριάκοντα, ὡν ὡς, ὡς
 ἐνομίζετο, Ἰωσήφ. ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν, ὡς ἐνο-
 μίζετο, ἐδίδεν αὐτόν μὴ εἶναι αὐτῆς υἱόν, ἀλ-
 λά νομίζεσθαι.

Επιλείπει δὲ μοι ὁ χρόνος διηγούμενῳ εἰς
 τὰς αἰτίας τῆς ἀληθείας, καὶ εἰς ἐλεῖχον
 τῆς ματαγοφροσύνης Εβίων, καὶ τῆ αὐτῆς
 ματαγοφροσύνης * ματαγόφρον διδασκα-
 λεία. πόθεν γὰρ σαφές ἂν εἴη, ὅτι ἑ πα-
 τὴρ ἦν Ἰωσήφ, ἀλλ' ἐν τῇ πατρὸς ἐνομίζε-
 το; ἰδὲ γὰρ, Φησὶν, ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ
 ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν. καὶ σὺ εἶπεν, ἰδὲ ἡ
 γυνή. καὶ πάλιν ἐν ἐτέρῳ τόπῳ λέγει καὶ

γε. μα-
 ταγοφρο-
 σύνης δι.

Ac cum illis inquireret: aded ut *mirren-* Ebionæi.
tur in verbo gratia, quod procedebat de ore Hæresis
ejus. Non hoc anno demum trigesimo^{xxx.}
 faciebat, ut dicere possis; ex quo Spiritus^{Luc. 4.}
 in eum sanctus illapsus est, Christum
 esse coepisse; sed à xii statim, uti dixi-
 mus, estque à Luca in Evangelio proditum.
 Quinctiam paulò antè cùm, ut
 refert, penè adhuc illo puero, Iosephus
 ac Maria adorandi gratia Hierosolymam
 festo die perrexissent, redeuntibus illis,
 remansit Iesus; quem in itinere, & apud
 cognatos illi quæritabant, nec reperire
 poterant. Maria quippe cognationem
 habebat. Igitur cùm ad urbem rever-
 tisset, ac tandem illum offendisset, sic^{Luc. 2.}
 eum alloquitur: *Fili quid fecisti nobis? Ec-*
ce ego & pater tuus dolentes quærebamus
te. Iosephus enim loco ei Patris erat, non
 naturalis pater. Ad hæc Dominus: *Quid*
est, inquit, *quod quærebatis me? nescieba-*
tis quod in iis quæ Patris mei sunt oportet
me esse? Quo responso significabat, Tem-
 plum in Dei, hoc est Patris sui, nomen
 fuisse constructum. Quamobrem si ab
 ipsa propemodum infantia Templum,
 Patremque cognorat, utique non merus
 homo natus ille Iesus extitit, neque
 post annum demum xxx, cùm se in
 eum columbæ specie Spiritus sanctus
 insinuasset, Filius ac CHRISTUS ap-
 pellari coepit; sed subinde in his quæ
 ad Patrem suum attinerent, versari se
 oportere docuit. Quod verò Iosephus
 non illius pater esset, sed vicem Patris
 gereret, audi ex illo eodem Evangelista,
 qui Mariam ita loquentem facit: *Ego*
& pater tuus dolentes quærebamus te. Luc. 3.
 Audi inquam quid alio loco scripserit:
Erat autem, inquit, *Iesus incipiens esse*
quasi annorum xxx, qui erat, ut putaba-
tur, Iosephi filius. Ubi cùm eas voces
 addidit, *ut putabatur,* non ipsius revera
 fuisse filium, sed ita duntaxat habitum
 fuisse demonstrat.

XXX. Deficiet me tempus, si
 ad comprobendam veritatem, ac tam
 Ebionis, quàm absurdissimæ illius Scho-
 læ refellendam amentiam pluribus di-
 sputare voluero. Quis enim facile non
 intelligit Iosephum minimè illius paren-
 tem, sed parentis loco habitum fuisse?
 Ecce enim, inquit, *Virgo concipiet,* Es. 7.
& pariet filium. Non dixit: *Ecce*
mulier. Ac rursus alio loco: *Et*

Ebionæi. *pariet vitula, & dicent: non peperit.* A
 Hæresis xxx. Nam cum Manichæorum, ac Marcioni-
 starum quidam negent illum partu in
 lucem editum, ob id, *pariet*, inquit,
& dicent non peperit: quoniam de viri
 semine Maria non peperit. At furiosi
 isti de viri semine falso illam peperisse
 dictitant. Igitur vitula hominem eun-
 dem ac Deum verè illa quidem peperit:
 Vitulæ portò nomine Virgine[m] nomi-
 nari, ejusque reliquias ad eos qui impu-
 ri essent, expiandos adhiberi consue-
 visse, quemadmodum lex ipsa testetur,
 accipe: *Sume*, inquit, *vitulam ruffam*. Ut
 Num. 19. electum vas Mariæ significaret, propter
 igneam in Salvatore vim Divinitatis, quam
 virgo capiebat. *Deus enim*, inquit, *ignis*
consumens est. Ait igitur Lex: *vitulam*
ruffam, cujus collo nondum impositum est
jugum; ut B. Virginem illam esse vitulam
 significet, quæ nuptiarum jugo cervicem
 nondum submisserit. Verum quid hic
 pluribus disputare necesse est? aut illud
 ipsum commemorare, quod sub Domini
 persona dixit Isaias: *Accipe segmentum*
Chartæ recentis ac majoris? Ubi segmen-
 ti usus est vocabulo, quod etli è virili se-
 mine propagata sit Virgo: eadem tamen
 sit ab humano concubitu naturalique
 hominum consuetudine velut secta. Uni-
 versi quippe homines è virili semine gi-
 gnuntur. At Christi generatio uti na-
 turaliter ex muliere, Maria scilicet Vir-
 gine, naturam duxit humanam, ita præ-
 ter naturam ab originis humanæ con-
 suetudine resecta est: id quod Jacobus
 de eo pronunciat his verbis: *Ex germi-
 ne fili mi ascendisti*. Non dixit è *semine*
ascendisti. Atque iccirco Esaias Prophe-
 ta, live potius Isaiæ Dominus hunc in mo-
 dum locutus est. *Sume tibi charta se-
 gmentum*. Quo quidem usitatum homi-
 nibus scribendi morem ac rationem ex-
 pressit: Quò pertinet illud è Psalmo
 cxxxviii. *In libro tuo omnes scribentur.*
 Psal. 138. *Dies formabantur, & nemo in eis.* Nam
 cum libro uterum comparavit. Pro-
 pterea: *Imperfectum*, ait, *meum viderunt*
oculi tui: hoc est, profeminatum me
 antequam fingerer cognosti: imò etiam
 antequam profeminatus forem.

XXXI. Sed Hebraica vox ex-
 pressius quiddam sonat. Pro eo enim
 quod legimus: *Imperfectum*, habent illi,
Golme, quod idem est atque alica, si-
 ve granum similæ, quod videlicet non-
 dum in panem coaluit, ac subactum est,

τέζεται ή δάμαλις, και έρῶσιν & τέτοκεν. έ-
 πὶδὴ γάρ τινες τῶ Μανιχαίων και Μαρκιωνι-
 σῶν λέγῃσιν, αὐτὸν μὴ τετέχθαι. διὰ τῆτο
 τέζεται, και έρῶσιν & τέτεκεν. ἐπὶδὴ & τέ-
 κεν ή Μαρία ἐκ σπέρματ^{ος} ἀνδρός. και ἔτι
 μανέντες λέγῃσι ψευδῶς, ἐκ σπέρματ^{ος}
 ἀνδρός αὐτῷ γεγεννημένα. γεγέννηκεν ἐν ή
 δάμαλις Θεόν, ἀνθρώπων ἐν ἀληθείᾳ. και
 ὅτι μὴ δάμαλις ή Παρθέν^{ος} καλεῖται, και
 τὸ ταύτης λείφανον καθαρισμὸς ἦν τῶ κεκοινω-
 μένων, ἄκκε τῶ νόμ^{ου} λέγοντ^{ες}, λάβε μοι
 B δάμαλιν πυρρὰν. ἵνα δείξῃ τὸ ἐκλεκτὸν
 σκεῦ^{ος} τῆς Μαρίας, διὰ τὸ πυρρειδὲς τῶ Σω-
 τῆρ^{ος} Θεότητ^{ος} χωρηθῆν ἐν τῇ παρθένῳ.
 πῦρ γὰρ ὁ Θεός, φησὶ καταναλίσκον. και φη-
 σιν ὁ νόμ^{ος} δάμαλιν πυρρὰν, ἐφ' ἣ ζυγὸς
 εἰς ἀναβέβηκεν ἐπὶ τῷ τραχηλῳ. ἵνα δείξῃ
 τῇ Παρθένῳ δάμαλιν, μὴ γνῶσαν ζυγὸν γα-
 μ^{ου} ἀνδρός. ἀλλὰ τί μοι τὰ πλεῖστα διαλέ-
 γεσθ^{αι}; ὡς πάλιν Ησαΐας ἔφη ἐκ τῶ σωτῆ-
 ρ^{ος} Κυρί^{ου} ὅτι λάβε σοι τόμον χάρτε^{ος} καμν^{ου}
 μεγάλ^{ου}, τόμον διὰ τὸ εἶναι μὴ τῇ Παρθένῳ
 ἐκ σπέρματ^{ος} ἀνδρός, τετμηθῆν διὰ τὸ μίξε-
 C ῶς ἀνδρῶν, και τὸ τμηθῆναι διὰ τῶ ἀνθρώ-
 πων κ^{αὶ} φύσιν σωτηρίας. πάντες γὰρ ἀν-
 θρωποι ἐκ σπέρματ^{ος} ἀνδρός γυνῶν. ή δ' ἔ-
 χειρ^{ος} γυνήσεως κ^{αὶ} φύσιν μὴ ἐκ γυναικὸς
 Παρθένης Μαρίας τῇ ἐνανθρωπήσειν ἔχηκε,
 ὥστ^α φύσιν δὲ ἐτμήθη διὰ τῶ κατὰ τῶ ἀνθρώ-
 πότητα ἀκολυθίας ὡς και Ιακώβ^{ος} πρὸς αὐτῶ
 λέγῃ. ἐκ βλαστ^{ος} ἡμε^ρ ἀνέβη^ς και εἰς αὐτῶ
 ἐκ σπέρματ^{ος} ἀνέβη^ς. και τότε χάριν φη-
 σιν ὁ ἅγι^{ος} Ησαΐας ὁ Πρεσβύτερος, μᾶλλον δ'
 ὁ Κύρι^{ος} αὐτῶ λέγῃ λάβε σεαυτῶ τόμον
 χάρτε^{ος}, τὸ εἶδ^{ος} τῆ σωτηρίας σημαίνων, ἐν
 D ᾧ τὰ πάντα γράφουσιν υἱοὶ τῶ ἀνθρώπων, ὡς
 και ἐν τῶ ἐκαστῶ τριακῶν ὀγδὼν ψαλμῶ
 λέγει. ἐπὶ τὸ βιβλίον σε πάντες γραφῇσιν-
 ται, ἡμέρας πλασθήσιν, και ἔθεις ἐν αὐ-
 τοῖς. βιβλίῳ γὰρ ἀπέκασε τῶ μήτραν. διὰ τῶ
 το ὁ Δαβὶδ λέγῃ τὸ ἀκατέργασόν με εἶδον
 οἱ ὀφθαλμοὶ σε, τετέσι σπαρέντα πρὶν ἀ-
 πεικονισθῆναι με ἔγνω^ς με. και ἔτι πρὸτερον,
 πρὶν τῶ σπαρῆναί με.

Ο ἵερωδικὸς θαυμαστῶς τὸ ῥῆμα σαφηνίζει.
 τὸ ἀκατέργασον γὰρ ὁλμὴ ἐκάλεσαν, ὅπ^{ου} ἐρ-
 μινεύει ἡ χόρδος, ἡ σπειροδάλειος κόκκ^{ος}, δη-
 θεν τὸ μηδὲ πω εἰς ἄρην συνηλθὼν κ^{αὶ} φερθῆν,
 ἀλλὰ

ἀλλ' ὡς διὰ κόκκῃς σίτε τμηθὲν χόνδρον ἢ χονδρίτης, ἢ λεπτῇ ψηφίς, ἢ τις ἐκ σερμιδάλεως γίνεται. ἔτως τὸ ἰσότηπον & εἶδος τὸ τεμνόμενον ἐξ ἀνθρώπου εἰς τὴν πορὰν ἀκαιολογαῶν ἀπέδῃξε, καὶ Φησιν, εἰς Ἑλλάδα διάλεκτον ἐρμηνευομένην τῷ λόγῳ, τὸ ἀκατέργασον, τῷ τῆσι τὸ ἀπλαστον ἔτι ἐν κοιλίᾳ, ἢ παρὰ κοιλίας εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου. οἶδε γὰρ πάντα Θεὸς πρὶν γυνεῶν, ὡς γέγραπται. πλὴν βιβλίον καὶ τόμῳ μήτρα ἐστὶν ἡ σημανομένη. καὶ σὺ εἶπε, λάβε σεαυτῷ βιβλίον, ἢ λάβε σεαυτῷ χάρτιν, ἀλλὰ τόμον, διὰ τὸ ἰδιάζον παρὰ τὸ ἀνθρώπων σωθήσαν. χάρτις, διὰ τὸ γραφικὸν τὸ μήτρας. καινὸν, διὰ τὸ καινὸν τὸ παρθένης, καὶ ἀχορηγον. μεγάλη γὰρ ὡς ἀληθῶς Μαριαμ ἡ ἀγία παρθένη ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. πῶς γὰρ σὺ ἀνείπομεν ταύτῃ μεγαλύνει, χωρήσασαν τὸ ἀχώρητον, ὃν ἐργαζόμενος καὶ γῆ χωρεῖν οὐ δύναται; αὐτὸς δὲ ἀχώρητος ὢν, κατὰ ἰδίαν προαίρεσιν καὶ εὐδοκίαν ἐχωρήθη βελόμενος, καὶ οὐ καὶ ἀνάγκη. διὸ μέγας ὁ τόμος καὶ καινὸς μέγας, διὰ τὸ θαῦμα. καινός, ὅτι παρθένης. καὶ γράψον, Φησὶν ἐν αὐτῷ γραφίδι ἀνθρώπου. καὶ σὺ εἶπε, γράψον ἐν αὐτῷ τις γραφίδι ἀνθρώπου. εἰ δὲ εἶπε, γράψον ἐν αὐτῷ ἀνθρώπου, ἵνα μὴ εὐρη παρὰ φασιν ὁ Ἑβραῖος. εἰ γὰρ εἶπε, γράψον ἐν αὐτῷ ἀνθρώπου, εἶχεν εἰπεῖν, ὅτι ἀνθρώπου Ἰωσήφ εἰσῆγε, καὶ ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς ἐγεννήθη Χριστός. τῷ δὲ Ησαΐα παρὰ ἐπτακοσίων πεντηκονταετησίων ἐτῶν πλείω ἢ ἐλάσσῃ ἔλεγε, γράψον, ἵνα διὰ τῆς καινῆς τῆς διασηματικῆς ὀφθῇ πᾶσα ἡ ἀλήθεια, ὅτι εἰς ἡδύνατο παρὰ ἐπτακοσίων πεντηκονταετησίων ἐτῶν ἀπεῖραι τὸν μέλλοντα γενναῖον. ὁ δὲ ἐν μάτῳ λέγει τῷ Προφήτῃ, γράψον; ἔχι, ἀλλὰ ἵνα δείξῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐν τῷ Προφῆτῃ αὐτὸ ἐνεργητικὸν γρόμῳ τὸ συλλήψεως τὸ ἐνσάρκῃ Χριστῷ παρθεσίας ἐν ἀληθείᾳ. πνεῦμα γὰρ ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σε, Φησὶν ὁ Ἀγγέλῳ Γαβριὴλ τῇ Μαρίᾳ, καὶ τὰ ἐξῆς. τὸ δὲ, γραφίδι ἀνθρώπου, τῶν εἰκόνι ἀνθρώπου. ἀνθρώπου δὲ Χριστός Ἰησὺς, μεσίτης Θεὸς καὶ ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἀνῶθεν ἦλθε Θεὸς λόγος, ἐκ Μαρίας δὲ ἀνθρώπου, σὺ διὰ σπέρματος ἀνδρὸς γεγεννημένῳ. καὶ διὰ τῆτο

sed ē confuso frumenti grano vel me- Ebionzi. dulla quadam crassior, ac minuti calcu- Hæresis li instar est. Sic igitur ea voce idipsum xxx. quod in semine hominis inest simillimum accuratius exprimere voluit, cum dixit: Imperfectum, id est informe jam tum ex utero, imò ante uterum, viderunt oculi Dan. 13. 42. tui. Novit enim omnia DEUS antequam fiant, ut est scriptum. Ac libri, segmentive nomine maternus uterus indicatur. Neque verò ita locutus est; Sume tibi librum, vel sume tibi chartam: verum totum, hoc est segmentum, propter illam, quæ in consuetudine hominum apparet, similitudinem. Sed addidit, charta, ut illam in utero velut scribendi vim declararet. Postremo, nova, subiecit, ob recentem, inviolatumque castitatis in Virgine florem, Magna quippe coram DEO pariter & hominibus Maria Virgo extitit. Quis enim non eam magnam prædicet, quæ illum qui capi nullo modo potest ceperit, cum inquam qui cælo terraque contineri nequit? Qui ejusmodi cum esset, sponte sua ac voluntate, non necessitate comprehendere se passus est. Ergo magnum illud volumen est ac recens. Magnum ob miraculum: recens; quia Virgo fuit. Deinde: Scribe, inquit, in eo stylo hominis. Non dicit: scribes, in eo quispiam hominis stylo: neque scribes in eo homo: ne quam inde Ebion occasionem arriperet. Nam si ita dixisset; scribes in eo homo, colligere ex eo posset, factorem fuisse Josephum, Christumque virili ex semine procreatum. Verum Isaiæ ante DCCCLIII plus minus annos dixit; Scribe, ut ex toto illo temporis intervallo de rei veritate constaret; quod nemo ante hos annos DCCCLIII eum qui nasciturus erat satū propagare posset. Num igitur frustra Prophetæ dixit: Scribe? Minimè verò? Sed ut ille idem, qui Prophetæ inerat, Spiritus sanctus ostenderet, generationis se CHRISTI, quatenus carne constabat, verè authorem & efficientem esse. Spiritus enim sanctus superveniet in te, ait Mariæ Gabriel Angelus, & cæt. Jam quod subiecit Isaias stylo hominis, ad hominis similitudinem adumbrandam pertinet. Si quidem homo CHRISTUS, JESUS est, mediator DEI & hominum, quandoquidem DEUS Verbum ex cælo descendit; atque ex Maria natus est homo, non ex humano satū productus.

Ebionzi. Proindeque statim Propheta subjecit. Et A
Hærcis ingressus est ad Prophetissam, ut Prophetif-
xxx. sam Mariam esse monstraret, non Achaz

uxorem, de qua nonnulli dictum illud propter Ezechiam falsò suspicantur. Quo enim illa tempore pronunciata sunt, xi jam annos natus erat Ezechias. Nam ix imperii Patris ejus anno vaticinium illud editum fuit: *Ecce Virgo concipiet*. Ac mortuo demum Achazo, postquam annos xiv regnavit, mox Scriptura prodit.

4. Reg. 18. Et regnavit Ezechias, eratque xx annorum cum regnare cepisset. Qui igitur consentaneum est, ut, cum regnante adhuc illius Patre, qui annis xiv imperavit, de Emanuele ex Virgine nascituro Propheta responsum illud cecinerit, Ezechiam oriundum esse prædixerit, qui xx annos natus Parentis Imperio succesit? Nonne prudens quisque potius facile perspicieret, tum illum natum fuisse, cum ita Propheta vaticinaretur. Achazo regnante, qui Ezechia regis pater fuit? Præsertim cum ne Prophetissa quidem Achazi conjux fuerit, de quo dubitare nemo potest. Ejusmodi verò Maria Virgo fuit, qua cæleste illud oraculum protulit: *Ex hoc nunc beatam me dicent omnes generationes terra*. Ad quam ingressus Gabriel felicem hunc ei nuncium attulit; fore ut in eam se Spiritus insinueret, qui per Isaiam locutus est, ac Filium pareret, Dominum nostrum Jesum Christum, qui de Spiritu sancto, non ex virili semine progenitus est, ut amentes illi ac fanatici per summam blasphemiam prædicant.

Luc. 1.

Joan. 5.

Joan. 9.

Luc. 6.

XXXII. Non minùs ineptissimi hominis Sabbati ille cultus, ac Circuncisio, ususque Baptisimi quotidianus refellitur. Et enim id potissimum studuisse Christus videtur, ut ipsis Sabbati diebus plerosque curaret ægrotos; neque curavit solum, sed duplici id ratione perfecit. Nam quos Sabbati die sanaverat, grabatum iis tollere, atque ambulare jussit. Quinetiam eodem die lutum macerans cæci oculis illinit. Atqui opus quoddam est illa luti temperatio. Unde etiam Apostoli cum ex ejus convictu disciplinaque abrogatam esse Sabbati legem haud ignorarent, vullas per Sabbatum spicas atterunt, ac vescuntur. Erat autem tum secundo primum Sabbatum, ut Evangelium docet. Nam Sabbatorum varia genera lege præfinita sunt. Ac quod septenûm dierum orbe revolutato celebratur propriè Sabbatum dicitur. *ὤκειζεν ὁ νόμος*. τὸ μὲν κατὰ

ἀδύς Φησιν ὁ Προφήτης καὶ εἰσῆλθε πρὸς τὸν Προφῆτην, ἵνα δείξῃ Προφῆτην τὴν Μαρίαν, καὶ ἔχῃ τὴν γυναῖκα Ἀχαζ, ὡς τινες πλανῶνται διὰ τὸν Εζεκιάν εἰρηάζ. ἤδη γὰρ ὁ Εζεκιᾶς ἑνδεκά ἔτη ἔχει γεγεννημένον. πῶ γὰρ ἐνάτω ἔτει τὸ πατρὸς αὐτοῦ βασιλείας τὸ ῥῆμα προφητεύετο· ὅτι ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει. καὶ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν Ἀχαζ βασιλεύσαντα δεκατέσσαρα ἔτη, καὶ τελευτήσαντα, εὐθύς Φησιν ἡ γραφή· καὶ ἐβασίλευσεν Εζεκιᾶς, καὶ ἦν ἑικοσι ἑτῶν ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν. πῶς ἔν ἐν τῇ βασιλείᾳ τὸ πατρὸς αὐτοῦ τεσσαρεσκαίδεκα ἔτη αὐτὸς βασιλεύσας, προφητευομένης δὲ ἐκ παρθένου γενομένης Εμμανυὴλ, Εζεκιᾶς γενηθῆσεν, ὁ ἑικοσι ἑτῶν βασιλεύσας μετὰ τὸ αὐτοῦ πατέρα; καὶ ἔχῃ μᾶλλον φανήσεται τις σωετοῖς, ὅτι ἡδη ὑπῆρχε γενηθῆναι, ὅτε ὁ Προφήτης προφητεύετο τὸ ῥῆμα. Ἰπὶ τῷ Ἀχαζ πατρὸς τῷ Εζεκιᾶ βασιλείας; μάστις δὲ προφητιδὸς ἔσσης τῷ Ἀχαζ γυναικὸς, ὡς παντὶ τῷ δήλῳ ἐστὶ. Μαρία δὲ ἐστὶν ἡ εἰσῆλθουσα καὶ προφητεύσασα, ὅτι ἀπὸ τῆς νῦν μακαριστοὶ με πάσαι αἱ γυνεαὶ τῆς γῆς. πρὸς ἡν εἰσῆλθε Γαβριὴλ, καὶ ἐμνηστεύσατο, ὡς τὸ πνεῦμα ἐλεύσεται * ἐν αὐτῇ, τὸ ἐν Ἡσαΐα γε· καὶ λαλήσαν καὶ γενησὶ υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν. Ἰησοῦν Χριστόν, διὰ πνεύματος ἁγίου, καὶ σὺν ἀπὸ σπέρματος ἀνδρὸς, ὡς ἔτοι ἀφραΐνοντες καὶ σφαλλόμενοι βλασφημοῦσιν.

Ελήλεγεται δὲ τὸ ματαιόφρον καὶ ὁ σαδδατισμὸς καὶ ἡ περικομῆ, καὶ οἱ καθ' ἡμέραν ραπτισμοὶ ὑπὸ αὐτῷ γινόμενοι. ἐν γὰρ σαδδατῷ φιλοτιμεῖται τὰ πλεῖστα θεραπεύειν Ἰησοῦς. καὶ ὁ μόνον ὅτι θεραπεύει, ἀλλὰ καὶ καὶ δύο πρόπας ἰάται. πρῶτον γὰρ τοῖς ἰατρευθεῖσιν ἐν τῷ σαδδατῷ, αἵρειν τὸ κράδδατον, καὶ βαδίζειν. ἀλλὰ καὶ ἐν σαδδατῷ πηλὸν φυράσας ἐπέθηκε τοῖς τῷ τυφλῷ ὀφθαλμοῖς. ἔργον δὲ ἐστὶ πηλὸν φυράσαι. ὅθεν γινόντες οἱ Ἀπόστολοι, ὅτι λέλυται τὸ σάδδατον ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀμὰ αὐτοῖς συνδιατεινῆς καὶ διδασκαλίας, τίλλουσι σάχχας σαδδατῷ, καὶ ψώχουσι, καὶ ἐοδίσουσιν. ἦν δὲ σάδδατον δευτερόπρωτον, ὡς ἔχει τὸ Εὐαγγέλιον. σάδδατῷ γὰρ διάφορα

ἐκ αὐτοῦ

τὸ δὲ διὰ τὰς ὑποπιπλάσας τῆς κατὰ σε-
λὴν νιομηνίας, καὶ τὰς καθ' ἑξῆς ἐορτὰς,
οἷον ἡμέρας Σκηνοπηγίας, καὶ ἡμέρας Παχαῶν,
ὅτε τὸ πρῶτον δύσσι, καὶ ἄζυμα λοι-
πὸν ἐοδίσιν. ἔτι δὲ τὴν μίαν νηστειαν νηστεύσαι
τῶ ἔτῳ, τὴν λεγομένην μεγάλην, καὶ τὴν
ἄλλω, ἣν λέγουσι μικράν. ὅτε γὰρ ἐμπί-
πλουν αὐταὶ αἱ ἡμέραι, ἥτοι ἐν δευτέρᾳ
σαββάτων, ἢ ἐν τρίτῃ, ἢ ἐν τετάρτῃ,
σαββάτων καὶ αὐτὸ αὐτοῖς ὀρίζεται. διὸ
μετὰ τὴν τῶν ἁζύμων γενομένην ἡμέραν,
καὶ ὀριοθεῖται ἡμέραν σαββάτου, τῷ σαβ-
βάτῳ φύσει τῷ μὲν τὴν ἡμέραν τῶν ἁζύ-
μων εἰς σάββατον λελογισμένην, εὐρέθη-
σαν διαδιδόντες διὰ τῶν πορριμῶν, καὶ
ἐτίλλων σάχνας, καὶ ἔψωχον, καὶ ἡσθιον,
δεικνύντες ὅτι λελυται ὁ δεσμός ὁ ἐν τῷ
σαββάτῳ ὀριζόμενος, ἐλθόντος τῆ μεγά-
λης σαββάτου, ταῖς Χριστοῦ, τῆ ἀναπαύ-
σαντος ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἀμαρτημάτων ἡ-
μῶν, ἡ τύπος ἦν ὁ Νῶε, ὃν ὁ πατήρ αὐτοῦ
γρηθέντα ἐωρακώς κατὰ προφητείαν, ἐ-
πέθετο αὐτῷ ὄνομα Νῶε, λέγων· ὅτι ἔτι
ἀναπαύσει ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν,
ἥτοι σκληρῶν ἔργων ἡμῶν. ὁ Νῶε δ' ἀπὸ
ἀμαρτιῶν σὺν ἀνέπαυσεν, ἀλλὰ εἰς Χρι-
στον προεφίτευσεν ὁ Λάμχος τὴν προφη-
τείαν * τῷ Νῶε ἐρμηνευόμενον ἐν ἀλη-
θείᾳ. Νῶε γὰρ ἀνάπαυσις ἐρμηνεύεται,
καὶ Σεβέθ, ὅπερ ἀνάπαυσις καὶ σάββα-
τον ἐρμηνεύεται, ὁ ἐστὶ Χριστός, ἐν ᾧ ἀναπέ-
παυται ὁ πατήρ, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα
αὐτοῦ, καὶ πάντες ἅγιοι ἄνθρωποι ἐν αὐτῷ
ἀνεπαύσαντο, παυσάμενοι ἀπὸ ἀμαρτη-
μάτων. ἔτος ἐστὶ τὸ μέγα σάββατον καὶ αἰδίων,
ἡ τύπος ἦν τὸ μικρὸν σάββατον ἐξυπηρέτη-
μενον ἄχρι τῆ αὐτῆς παρυσίας, προσαχθέν
ὑπὸ αὐτῆς καὶ τὸ νόμον, καὶ ἐν αὐτῷ λυθέν,
καὶ πληρωθέν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. ἔτι γὰρ
εἶπεν· ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ
τοῦ σαββάτου. ὅθεν θαρσαλέως οἱ Μαθηταὶ
λύουσι τὸ σάββατον, ἐπεὶ καὶ οἱ προφῶντες
ιερεῖς ἔλυνον τὸ σάββατον θύοντες, καὶ Θεῷ
θυσίας προσφέροντες, ἵνα μὴ δεγῇ θυ-
σία ἡ ἐνδελεχής, καὶ καθ' ἡμέραν προσφε-
ρομένη. ἡ μόνον δ' αὐτοῖς προεφίτευον οἱ ιε-
ρεῖς λυθήσεως τὸ σάββατον, διὰ τὴν μὴ δεγῆναι
ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἡ περὶ αὐτὴν ἔλυνε τὸ σάββατον.

For. 7.

Sed aliud est quod vel incurrentibus Ebionzi.
Noviluniis, vel ob alios Festos dies in- Hæresis
dicitur, puta Tabernaculorum, vel Pa- xxx.
schatis ferias, quibus mactare agnum,
azymisque veici legitimum est. Ad hæc *Judeorum*
solenne quoddam Jejunium quorannis *Jejunia*.
observant, quod magnum vocant, nec
non & alterum quod parvum appellant.
Quoties igitur dies ejusmodi in secun-
dam post Sabbathum diem, vel tertiam,
aut quartam incidunt, illud ipsum illo-
rum instituto Sabbathum censetur. Qua-
re secundum Azymorum festum, defi-
nitumque Sabbathi diem, eo Sabbatho,
quod & proprie ita dictum est, & Azy-
morum diem sequitur, quæ & ipsa pro
Sabbatho censetur, fortè iter per lata fe-
cerunt, ac vullas spicas affricuerunt, atque
comederunt, ut vincula illa Sabbathi
sanctione adstricta soluta esse monstra-
rent magni illius accessione Sabbathi,
hoc est CHRISTI Domini, qui ut à
peccatis nostris quiesceremus indulit.
Cujus insuper figuram Noëmus olim
prætulit, is quem natum Pater ut vi-
dit, Prophetico quodam afflatu No-
emum appellari voluit; *Quoniam*, in- *Gen. 3.*
quit, *iste requiem dabit nobis à peccatis*
nostris, hoc est laboriosis nostris operi-
bus. Atqui Noëmus nullam à pecca-
tis requiem attulit, ut intelligas de
CHRISTO vaticinatum esse Lame-
chum, in quem etiam ipsa nominis ra-
tio convenit. Noëmus enim requiem
significat, ut & Seberth, quæ vox tam
istud ipsum quam Sabbathum exprimit.
Quod apprimè CHRISTO congruit,
in quo Pater cum Spiritu sancto requi-
escit; requieveruntque sancti ad unum
omnes, posteaquam à peccato desite-
runt. Hic est magnum sempiternum-
que Sabbathum, cujus parvum illud
exemplar fuit; ad illius adventum us-
que in usum adhibitum, & ab ipso le-
ge constitutum: ab eodemque solu-
tum, & in Evangelio demum imple-
tum. Ita enim ille dixit: *Dominus est* *Mat. 12.*
filius hominis etiam Sabbathi. Ex quo
factum est, ut audacter Discipuli Sab-
bathum solverent; præsertim cum &
Sacerdotes ante illos idem sacrifican-
do, offerendoque facerent, ne jure il-
lud quotidianumque sacrificium inter-
mitterent. Ac non Sacerdotes solum
hoc ipso, quod ne Sabbatho quidem essent
feriati, solum illud iri diu antè prænun-
ciabant; sed & Circumcisio ipsa solvebat.

Διὸς γὰρ Φράζει ὁ Κύριος, λέγων· ὅτι ἔ-
 δια τὸτο εἶπεν, ἀλλὰ διὰ τοῦ διωγμοῦ, καὶ
 τὴν τῶν Ἰουδαίων εἰς αὐτὸν παρρησίαν. καὶ
 φησιν· εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν·
 εἰ ἐμὲ ἐμίσησαν, καὶ ὑμᾶς μισήσουσιν.
 ὅτι ἐμὲ λέγετε Κύριον καὶ διδάσκαλον;
 καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. εἰ ἔν τὸν οἰ-
 κοδεσπότην Βεελζεβὺλ ἐκάλεσαν, πῶσω
 γε μᾶλλον τοῦ οἰκειακῆς αὐτοῦ; καὶ ἔ-
 νναται δὲ εἶναι ὑπὲρ τὸν Κύριον αὐτοῦ, ἔ-
 δε μαθητῆς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ. ἡ-
 τῶ δὲ κατηρησμένῳ καὶ πάντα ὁ μαθητῆς,
 ὡς ὁ διδάσκαλος, ταῖς ἐπιτομῇ εἰς διω-
 γμὸν, καὶ κακολογίαν, καὶ πᾶν ὅτι ἐν τοῦ
 Φερόμενον. ὅθεν καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος μι-
 μιμηταὶ μὲς γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστὸς. καὶ
 ἔχ ὅτι ἐκεῖνος ἐμμεῖτο τῷ αὐτοῦ δεσποτῷ ὡς
 ὅτι ἐδῆ. ἔδε γὰρ ἔλεγε ὅτι Θεὸς εἰμι,
 καὶ ὁὗτος Θεὸς εἰμι, ἢ λόγος Θεός εἰμι. λέγει
 γάρ· ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν Ἀ-
 ποστόλων· καὶ ὡς περὶ τῷ ἐκτενώματι ὡ-
 φθη καί μοι.

Εἰ δὲ σὺ Εβίων λαμβάνεις τὸ ῥητὸν τοῦ
 τοῦ μιμητοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς πεποιθῆς
 ἢς ματαίως φρονεῖς, θέλεις εἶναι ὡς ὁ διδά-
 σκαλος, μᾶλλον δὲ ὡς ὁ Κύριος, μὴ ἐν
 τῇ πεποιθῇ αὐτοῦ ὁμοίῳ· ἔ γάρ σε ὠφελή-
 σει. παρήνευγε γὰρ ὁ Κύριος τὸν ταύτης
 χρόνον, ὡς διὰ πολλῶν μαρτύρων σαφῶς ἐ-
 πεδείξαμεν. ἦλθε καὶ ἐπλήρωσε δὲς τῷ
 τελείαν πεποιθῇ τῶν αὐτοῦ Μυστηρίων, ὅτι
 ἐν ἐνὶ μέλῳ μόνῳ, ἀλλ' ὅλον σῶμα σφραγι-
 σας, καὶ πεποιθῶν διὰ ἀμαρτίας, καὶ ἔχ ἐν
 μέλῳ λαὸν σῶζων, ταῖς ἐν ἀνδράς μόνους,
 ἀλλὰ καὶ ὅλον λαὸν τὸν τῶν Χριστιανῶν
 κατὰ ἀλήθειαν, ἀνδράς τε καὶ γυναῖκας
 ὁμοῦ σφραγίζων, καὶ εἰς ἐρανῶν βασιλεί-
 ας κληρονομίαν ἀφθόνως, καὶ ὅτι ἐλλειπῶς
 ἐνὶ τάγματι τῶν ἀνδρῶν μόνον κατὰ ἀδελ-
 φειαν τὴν σφραγίδα παρέχων, ἀλλὰ λαὸν
 ὁλοτελεῖ διὰ τῆς σφραγίδος καὶ ἐντολῶν καὶ
 ἀγαθῆς διδασκαλίας τὴν βασιλείαν τῶν ἐ-
 ρανῶν ἀποκαλύπτων. εἰ δὲ ὡς ὁ Κύριος βέ-
 λει εἶναι ὁ Εβίων, ταῖς ἐν ὡς ὁ διδάσκα-
 λος, πολὺ ἡπάτησαι. μὴ ἐν τῇ πεποι-
 θῇ ἀπεικάσθῃ· ἀλλὰ κάλεσον τὸν Λάζα-
 ρον διὰ μνημεῖον, ἢ ἄλλον νεκρὸν ἐγέρων,

Statim enim Dominus adjecit; non se Ebionai-
 ideo ista dixisse, sed ob ingruentes exagi-
 rationes, Judæorumque in se contume-
 lias. Ac si me, inquit, persecuti sunt, & vos o-
 dios persequentur; si me oderunt, & vos o-
 dio habebunt. Nonne me Dominum dici-
 tis ac magistrum? Et rectè dicitis, sum et-
 enim. Si igitur Patremfamilias Beelze-
 bub vocaverunt, quanto magis domesticos
 ejus? Et, Non potest servus major esse Do-
 mino suo: neque discipulus magistro: sed
 esto perfectus in omnibus discipulus sicut
 magister, hoc est ad omnem vexationem,
 ac maledicentiam, & adversa quælibet
 sustinenda comparatus. Unde & Paulus:
 Imitatores, inquit, mei estote, sicut & ego
 Christi. Neque verò quia non decebat
 ratione Dominum ille suum imitatus est:
 Non enim DEUM esse se dixit, aut DEI
 filium, aut DEUM Verbum. Sed, Ego
 sum, inquit, minimus Apostolorum; Et, Tan-
 quam abortivo visus est & mihi.

XXXIV. Quod si tu, Ebion!
 CHRISTI ad imitationem dictum illud
 usurpas, & ob Circumcisionem, qua tu
 frustra te jactitas, Magistri esse similis
 vel Domini potius affectas, noli cir-
 cuncisione ei similis esse; neque enim
 tibi proderit, cum illius tempus Do-
 minus ipse circumscripserit, quemad-
 modum idoneis multis testibus eviden-
 ter ostendimus. Venit enim, veteremque
 complevit, perfecta demum per sua My-
 steria Circumcisione concessa. Quam
 non una corporis parte definiri voluit,
 sed eadem totum corpus obsignavit, at-
 que à peccato circumcidit: neque unam
 duntaxat populi partem, puta virilem
 sexum, sed universam Christianorum
 gentem re ipsa servavit; viris, inquam,
 & mulieribus signum illud impertit.
 Quippe ad Regni cœlestis adeundam
 hereditatem cumulatè omnibus, non an-
 gustè virorum uni generi, illam ipsam no-
 tam imponi, velut imbecillam, statuit.
 Adeoque tam per eam, quam per man-
 data sua, egregiamque doctrinam cœleste
 Regnum Christiano toti populo patefe-
 cit. Ac si tu Domini similis esse, hoc est
 Magistri vis, Ebion! vehementer aber-
 ras. Noli enim Circumcisione ista simi-
 litudinem illius exprimere. Verum a-
 gedum à monumento Lazarum arcesse,
 aut alium quempiam mortuum excitato:

Baptismus
 quanto Cir-
 cuncisioni
 præferretur.

Ebionæi.
Hæresis
xxx.

aut infectos lepra repurga; cæcis visum, nervorum resolutione laborantibus sanitatem si potes, restitue. Sed ideò non potes, quod infidelitate, carnisque vinculis, ac legis imperfectis ceremoniis illigatus contraria illi omnia facis. Atque ut præstare maximè posses, id quod propter depravatam fidem tuam minimè potes assequi, non instar CHRISTI dico; neque enim corruptioni obnoxius atque errore implicatus homuncio conferri cum DEO potes: sed neque CHRISTI nomen ad edenda prodigia potes invocare; aut si tamen invocaveris, efficies quicquam. Sed et si Paralytico suscitando aliquid efficeres, idem utique, qui per Jesu nomen exurgeret, ab eo ipso quadam posset sapientiæ luce perfundi, ne se tuam ad Sabbati observationem accommodaret; ac per ejus à quo esset sanatus, nomen hoc disceret:

Tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam Sabbato. Caterum hoc à nobis antea commemoratum est, qui ex illa selecta sunt, eos variè de Christo sentire. Nam quod ad Ebionem ipsum pertinet, merum illum hominem ex humano concubitu putat esse prognatum. At qui Ebionæi de illo vocati sunt, nescio quam in cælo virtutem divinitus obtinuisse filium, eundemque suo se tempore in Adamum insinuassee, exuisseque postea. Quorum omnium discrepantes sententias divina ope freti hactenus evertimus.

Quamobrem quid ego diutius importunus illis in locis ac velut æstuariis commoror, quæ inundari aliàs, aliàs exsiccari solent: ac piscium copiam sæpius in litus ejicere? inter quos venenati quidam, cujusmodi sunt pastinacæ, draconæ caniculæ, murænæ, eorum qui ad oram illam ambulant pedes exitiali veneno, uti diximus, infestant. Hunc igitur locum ingentes DEO gratias agens præteribo, quod hæc insuper à nobis propulsata sit Hæresis, quam non obiter solum, sed summa cum diligentia refellimus. Nunc ad alias transeamus, ac DEI præsidium imploremus, ut quod hoc opere suscepimus cumulatè per nos ad exitum finemque perducatur.

λεπρὰς καθαίρεισον, ἢ τυφλοῖς χάρισαι τὸ βλέπειν, ἢ παρὰλυτικὸν ἰάσαι, εἰ δύνη. ἔδύνη δὲ, ὅτι ἐναντίως πρᾶτεις ἀπιστία κατεχόμενῳ, καὶ δεσμοῖς σαρκὸς, καὶ δικαιομασί νόμου ἀπληρώτις. εἰ δὲ ταῦτα ἡδυνήθης ποιῆσαι, ὅπῃ ἔδύνη διὰ τὴν κακοπισίαν σε, ἔλέγω ὡς ὁ Χριστός. ἔ γὰρ δύνη ἀπεικαοθῆναι Θεῷ, φθαρτὸς ὢν ἀνθρωπῶ καὶ ἡπατημένῳ, ἀλλ' ἔτε τὸ ὄνομα Χριστὸ Ἰπὶ θεοσημείοις δύνασαι Ἰπικαλέσασθαι. καὶν τε Ἰπικαλέσῃ, ὅσα ἐνεργήσεις. εἰ δὲ καὶ ὅλως ἐνεργεῖς παρὰλυτικὸν ἀναστήσαι, ἔχεν ἂν διὰ τῶ ὀνόματι τῷ Ἰησοῦ ἀναστὰς, καὶ σύνεσιν παρ' αὐτῷ λαβεῖν, ἵνα σε μὴ ἀνάγκηται σαββατίζειν, ἀλλὰ διὰ τῶ ὀνόματι τῷ ἰασαμένῳ μαθεῖν, ὅτι ἄρην τὸν κρείσσαντόν σε, καὶ πορεύσῃς εἰς τὸν οἶκόν σε ἐν σαββάτῳ. ἤδη δέ μοι εἴρηται, ὡς διαφόρως ἕκαστος αὐτῶν πρὸς Χριστὸν ὑποβάλλει. ποτὲ μὲν ὁ αὐτὸς Εὐδίων λέγων ἐκ πατριῆς ψιλὸν ἀνθρώπων αὐτὸν γεγενῆσθαι. ἄλλοτε δὲ οἱ ἀπ' αὐτῶ Εὐωνοῖοι, ἂνω δύναμιν ἐκ Θεοῦ κεντήσας υἱόν, καὶ τῆτον κατὰ καιρὸν τὸν Ἀδὰμ ἐνδύεσθαι τε καὶ ἐκδύεσθαι, ὢν τὰς διαφορὰς γνώμας ἐν δυνάμει Θεοῦ ἀνεπέψαμην.

Καὶ τί μοι ἔτι διατρέξω ἐν ἀλιμένοις καὶ ἀμπώτεσι τόποις, πῇ μὲν Ἰπικλυζομένοις, πῇ ὃ κατὰ ξηρανομήτοις· ἐξ ὧν πρὸς ἰχθύων ἐκβράσματα πολλάκις γίνεται, καὶ τοῖς ποσὶ τοῖς τὰς ὀχθὰς τῶν μελῶσι τῶν τόπων, ἐκ τῶ ἀναμέσον τῶν ἰχθύων τινὰ ἰσοδολαβεῖναι, τευγόνας δὲ φημι καὶ δρακαίνας, καὶ καρχαρίας, καὶ σφυραῖνας ὡς ἤδη περιήρηται, βλάβῃ ἐμποιεῖ. παρελεύσομαι τοίνυν τὸν τόπον αὐτῶν, Θεῷ ἀχαριστῶν, ὅτι καὶ ταύτῃ τὴν αἵρεσιν εἰς τὰ πίσω ἐπέψαμην, ἔ παρέργως, ἀλλὰ καὶ Ἰπικαλέως ἐλέξοντες. ἐπ' ἄλλας ὃ κατὰ ξηρὰς ἐκδύσας Ἰπικλῶν ἀγαπητοὶ, Θεὸν αἰτέμενοι βοηθόν, ὅπως τ' ἐπαγγελίας τὸ πλήρωμα αὐτὸς δι' ἡμῶν τελειώσῃ.

ΚΑΤΑ ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΩΝ, CONTRA VALENTINOS,

τῶν καὶ Γνωστικῶν, τριακοστῇ

Gnosticos, quæ est Hæresis

Valenti-
ni. Hære-
sis xxxi.

πρώτῃ.

XXXI.

ΜΕΤΑ τῆς τοῦ Εβιονιανῆς καλῆς
μῆρας, ὧν τὴν μοχθηρίαν διδοῦσαν-
τες, ἐπαγγελάμενοι τε Θεὸς διδάμει τὰς
ἐξῆς ἐτέρων θηρῶν μορφάς, καὶ ἐς ἐρπετῶν,
θήματα τε καὶ δηλητήρια ἐχέσας, ὡς ἐν
ταῖς αὐτῶν διδασκαλίαις, ὡς ἀπὸ χάσμα-
τος ἰδεῖν ἔνεσι, πυρόλας ἢ ἐρπετὸς δεινὸς
καὶ βασιλίσκος κεκυμημένος. Ἐπὶ τῷ τῶν
ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΩΝ αἵρεσιν διέξειμι, τὸν ἔλεγ-
χον αὐτῶν κατὰ δύναμιν ποιήσας, ὃ δὴ
καὶ Γνωστικῶν ἐσωτὶς Ἐπιθέτων ὄνομα, ὧν
διαφορὰ μὲν εἰσι δέκα ἐν μιᾷ πληγῇ τῆς
αὐτῶν ὀνειρηπολίας συζητῶν τε καὶ ὀγδοά-
δων, καὶ ἀρρενοθηλειῶν * αἰνίων ἀλλοτρί-
ως ἰσορρόπως πεπληγμένων. Σχετὶ μὲν
καὶ χρόνος τάπων διαδοχῆς τὴν σύνταξιν,
ἀλλὰ καὶ πρόσθασιν ἀπὸ ἐτέρων εἰς ἐτέ-
ραν διερχόμενος. ἐν ἐνὶ γὰρ χρόνῳ ἔτοι-
πάντες ὡς μύκητες ἐκ γῆς ἀνεβλάστησαν,
καὶ ὥσπερ κακορεκτα καὶ δυσώδη βοτα-
νῶν βλαστήματα, καὶ χορτὸς ἀκουθώδης,
καὶ ὡς Φωλεὸς πολλῶν σκορπίων, ἐξ ἐνὸς
πάντες καὶ ἐν τῷ βίῳ ἐβλάστησαν, καὶ, ὡς
προεῖπον, δικῶν μυκήτων τῇ ἀμορφίᾳ ὑπὸ
μίαν θίξιν πεφύηασιν, ὡς καὶ τῶ ἀγιωτάτῳ
Εὐαγγελίῳ ἤδη περὶ αὐτῶν προείρηται. σύγ-
χρονοι γὰρ γεγονόασιν ἔτοι πάντες ἕκαστος
δὲ ἀπὸ ἑτέρου ἢ κακῶς πρόσθασιν ἐργα-
σάμενοι, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλου ἔτι περὶ ὁσότερον
Ἐπιδείξιαι βελόμηνος χάριν, ἐσωτὶς προ-
τύπωσε διαφορὰν κακῆς ἐξευρέσεως. καὶ
πάντες Γνωστικὸς ἐαυτοῦ ὠνόμασαν, ΟΥΑ-
ΛΕΝΤΙΝΟΣ τε, Φημί, καὶ οἱ περὶ αὐτῆς Γνω-
στικοὶ ἀλλὰ καὶ Βασιλείδης, καὶ Σαββή-
λος, καὶ Κολορβασός, Πτολεμαῖός τε καὶ
Σεκένδος, Καρποκράτης, καὶ ἄλλοι πλείους.
ἀλλὰ τὰς πάσας ἐνταῦθα ὀνομάσαντες διὰ
τὸ ἐν ἐνὶ κακῶι σύχεσιν πάντων τὸ ἀναδύσε-
ως, καὶ κακοβλάστη ὅμῃ τὴν ἐκάστη ἀπορῆς
κακόνοιον ἰδία ἀφηγησόμεθα. τέως δὲ Ἐπὶ
τὸν προκείμενον αἵρεσιάρχῳ καὶ τραγωδο-
ποιῶν ἐλευσόμεθα. Φημί δὲ ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΩΝ,
καὶ τῷ αὐτῷ διδασκαλίᾳ, τὴν ἀπὸ
τῆς μεγάλης ταύτης Γνωστικῆς ἐπαγγε-

Ι. POSTEAQVAM Ebionitarum
nequitiam improbitatemque per-
curramus, cum ceteras aliorum serpen-
tium formas, ac venena tradituros nos
esse simus polliciti, quorum & exitiales
sunt morsus, ut ex illorum dogmatibus
velut ictu quodam apparere potest, &
igniti cujusdam, terribimique angvis,
aut basilisci instar editi sunt, ad Valen-
tinorum qui se Gnosticos appellant, re-
futandam Hæresim me conferam, quod
quidem pro virili parte conabor efficere.
Horum itaque decem omnino divortia
sunt. Sed omnes tamen uno velut ictu
profligatis nescio quibus Parium, & O-
gdoadum, atque marium, & feminarum
Æonum temerè confictis somniis æqua-
liter feriuntur. Neque verò in illorum
confutandis erroribus temporum est re-
tinenda successio; sed ab una progredi
ad alteram Hæresim necesse est: quoniam
eodem è terra tempore omnes fungo-
rum instar eruperunt. Atque ut noxia
fœtidaque quædam herbarum germina,
vel dumis ac sentibus oblitum gramen,
vel denique uti plures ex eodem cavo
scorpii, ita illi omnes eodem tempore in
hanc vitam effloruerunt: ac, quod paulò
ante dictum est, tanquam fungi inusitata
quædam fœditate eodem momento uni-
versi proruperunt: quemadmodum de
illis olim Irenæus præclara vir sanctitate
pronunciavit. Equales enim illi o-
mnes extiterunt, sic, ut quilibet pessimam
ab altero disciplinam ac dogma mutua-
tus fuerit: alius, inquam, velut exortus
ab altero, quò se amplius ostentaret, sce-
lestissimi commenti discrepantem quan-
dam formam ac rationem excogitarit.

Qui se omnes Gnosticos communi ap-
pellatione dici voluerunt. Cujusmodi
Valentinus fuit, & qui illum Gnostici
præcesserunt. Itemque Basilides, ac
Saturnilus, & Colorbasus, ac Ptolemæus,
& Secundus, Carpocrates, alique com-
plures. Quibus omnibus factis, quod eo-
dem prodire tempore, simul recensitis,
nunc cujusque velut satius labem ac per-
niciem singillatim exponam. Sed ipsum
imprimis Hæreseos caput ac Tragœdiæ
authorem aggrediar: Valentinum in-
telligo, Valentinianaque dogmata, quæ
ab speciosa illa Gnosticorum professio-

Valentini. Hæreticius nugæ, hoc est damnatas appellare
lis xxxi. licet, uti pridem sapientes eas conde-
mnarunt, ac ludibrio dignas habuerunt.

II. Igitur Valentinus iste prioribus
illis à me antea commemoratis tempore
est posterior, Basilide nimirum, ac Sa-
turnilo, Ebione, Cerintho ac Merintho,
eorumque sociis. Siquidem omnes uno
tempore ad humani generis exitium pro-
fusi sunt: quanquam Cerinthus ac Me-
rinthus & Ebion paululum antegressi
sunt; ac cum iis, quos ante illos percen-
sui prodire cœperunt. Valentini porro
patriam ac stirpem plerique nesciunt.
Non enim locum ipsum; unde oriun-
dus esset, scriptorum ullus expressit. Ve-
rùm ad nos auditione sola quædam ejus
rei fama pervenit; quam quidem præter-
eundam, patriamque omnino dissimu-
landam non arbitror: tametsi veritas
in ambiguo posita videtur. Nos quic-
quid accepimus ea de re profereimus.
Sunt qui Phrebonitum illum faciant ex
Ægypti quædam ora; unde Alexandriam
profectus sit, ibique Græcorum artibus
institutus. A quibus & Heliodori Theo-
goniæ, ac xxx illorum Deorum, quos
ibidem ille recensuit, ac Gentilium fa-
bularum in animo suo exemplum infor-
mavit. Tum ab iis, qui vel suo tempo-
re, vel ante se à veritate recesserant,
mutuatus errorem, eadem cum Heliodo
mutatis duntaxat nominibus, excogitata
ad circumveniendum humanum genus
invenit. Etenim Deos ille xxx & Æo-
nas, cœlestesque totidem Orbes consti-
tuit. Quorum primus est Bythus, ut hu-
ic infans videtur: quemadmodum etiam
author ejus opinionis ac conditor He-
liodus prius omnibus Diis Chaos esse
dixit. Atque Chaos & Bython idem o-
mnino significare nemo est qui nesciat.
Sed circumforanei nebulonis Tragicæ
decanatam fabulam, ac nefariam do-
ctrinam considera. Triginta enim, ut
est dictum, Æones statuit, quos etiam
Deos appellat, quindecim mares, toti-
demque feminas. Sed Æonem quem-
libet Par maris ac feminæ, tam ipse
quam ejus discipuli vocant; ut binarii
sint xv, quas Syzygias hoc est duorum
collegia nominant. Hinc Æones xxx
numero confurgunt, quorum femina
qualibet è mare suo consequentes Æo-
nes progenerat. Quorum omnium no-
mina subjecimus; eaque sunt ejusmodi

Αλίας ὑπάρχουσαν, καταγνωστικῆς δὲ ληρω-
δίας, ὡς τοῖς συνερεῖς καταγνωσκομένη δι-
ρίσκεται καὶ καταγέλασθαι.

ΟΥαλεντίνῳ μὲν ἐν ἑτῷ τῷ χρόνῳ δια-
δέχεται ὅτι πρὸ αὐτοῦ πρῶτα γινώσκουσιν, Βα-
σιλείδην τε καὶ Σαδονίλον, Εἰωνά τε καὶ
Κήρινθον καὶ Μήρινθον, καὶ ὅτι αὐτῶν
τῶν. ἑτοίμῳ πάντες ἐν ἐνὶ καμῶ τῷ βίῳ κα-
κῶς ἐφύησαν, ὀλίγω δὲ πρῶτον μᾶλλον οἱ
πρὸ Κήρινθον καὶ Μήρινθον καὶ Εἰωνά.
ἀμα γὰρ τοῖς ἡδὴ μοι πρὸ αὐτῶν δεδηλωμέ-
νοις ἀνεφύησαν. ἢ μὲν ἐν αὐτῇ πατρίδα, ἢ
B πρῶτον ἑτῷ γεγνηται, οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦσιν.
ὁ γὰρ τινὶ τῷ συγγραφῶν μεμέληται τέττα
δείξαι τὸ τόπον. εἰς ἡμᾶς ὅς ὡς ἐκινήσει τις
ἐλήλυθε Φήμη, διό ὁ παρελευσόμεθα καὶ
τὸ τόπον τέττα μὴ ὑποδιδάσκοντες, ἐν ἀμφι-
λέκτῳ μὲν ἡδὴ* τὰ ἀληθῆ λέγειν, ὅμως γὰρ
τῶν ἡμᾶς ἐλθόντων φάσιν ὁ σωτήριον. ἐ-
φασαν γὰρ αὐτὸν τινες γεγενῆσθαι Φρεβωνίτῳ
τῷ Αἰγύπτῳ πρῶτον. ἐν Αλεξανδρείᾳ
δὲ πεπαυμένον τὸ τῷ Ἑλλήνων παιδείᾳ.
ὅθεν καὶ τὸ μῦθος τῷ καὶ τῷ Ησιόδῳ Θεο-
γονίας τῷ παρ' αὐτῶν τῷ Ησιόδῳ τριάνοντα Θεῶν
C λεγομένων, καὶ αὐτὸς τὴν ἐξ ὀνόματι ποιή-
σιν εἰς τὸν ἑαυτοῦ νῦν λαβῶν, καὶ διὰ τῶν
συν' αὐτῷ, καὶ πρὸ αὐτοῦ τῇ ἀληθείᾳ ἐκπε-
πλωκότων τὴν ὑπόνοιαν κτησάμενος, καὶ
αὐτὸς τὰ ἴσα τῷ Ησιόδῳ διὰ ἑτέρων ὀνομά-
των εἰς ἑτέροις μεταποιήσας, ἡτέλεσε φαν-
τάσαι τὸν κόσμον. τριάνοντα γὰρ καὶ ἑτῷ
Θεῶν καὶ Αἰώνων, καὶ ἑρανὲς βέλεται παρ-
φασάν, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐστὶ Βυθός, ὡς καὶ
αὐτὸς ἐφ' ἀφραίνων τὴν διανοίαν. ὅποια ἀμέλῃ
καὶ ὁ αὐτὸς πρῶτος τῇ ἐννοίᾳ Ησιόδῳ Χά-
ος πρῶτα Θεῶν ἐφ' ἡ. Χάος ὅτι καὶ Βυθός τί-
D νι σὺν ἂν σαφές εἴη ὡς τὸ ὀμώνυμον κέκτη-
ται; ὅρα ὅτι τῷ ἀγύρετι τετραγωνομένην
μυθοποιῶν, καὶ μοχθηρὰν διδασκαλίαν. τριάν-
οντα γὰρ ἑτῷ, ὡς ἐφ' ἡν, Αἰώνων βέλεται
παρεῖναι, ὅς καὶ Θεῶν ὀνομάζῃ, δεκαπέντε ἄρ-
ρένας, καὶ θηλείας τοσαύτας εἶναι λέγων. ἑκά-
στον ὅτι Αἰὼνα ἀρρένοθήλυ, καὶ ζεύγος φησὶν αὐ-
τὸς καὶ οἱ αὐτοῦ. δεκαπέντε ὅτι δυάδας φασὶν εἶναι,
ἃς συζυγίας καλεῖται. τὸ δὲ τριάνοντα ὅτι τριάνον-
τα Αἰώνων, ἑκάστην ὅτι θηλείαν γυναικα διὰ τῷ ἀρ-
ρένῳ ὅτι καθεξῆς Αἰώνων. εἶναι ὅτι τέττα, ὡς
ὑποτέτακται καὶ ἀντιπαρατίθεται ἑκάστη δὲ-

Valentini
patria
ignota.

ῥενικῶν ὀνόματ' τεταγμένον ἀντικρυς ἔστι. Ἀ-
 λυκῶν ὀνόματ' καὶ ἔστι Ἀμφισ, Αὔρααν.
 Βυκία, Θαρδαῖ. ΟΥΒυκία, Θαρδεαδείη.
 Μερεξᾶ, Αταρβαδᾶ. ΟΥδᾶ, Κέσιλ. ΟΥ-
 δᾶ, ΟΥάν. Εσλήν, Αμφαίν. Εσσημέν, ΟΥα-
 ναυίν. Λάμερ, Τάρδε. Αθαμῆς, Σασίν. Α-
 λωρᾶ, Βυκιαθᾶ. Δαναδδάρια, Αλλωρᾶ.
 Δαμμῶ, Ωρην. ΛαναΦέχ, ΑΥδαμΦέχ.
 Εμφιδοχεδαυδ. Αοσιταχέ, Βελίμ. Δεξαρι-
 χέ, Μασεμῶ. καὶ ἔτι μὲν σύγκεινται ὡς καὶ
 συζυγίαν ἀρρένοδὴλεως. ἐν δὲ τῇ ἀκολοθίᾳ
 καὶ διαδοχῇ ἔτι καὶ Ἀμφισ, Αὔρααν, Βυ-
 κία, Θαρδαῖ, ΟΥΒυκία, Θαρδεαδείη,
 Μερεξᾶ, ΑΥταρβαδᾶ, ΟΥδᾶ, Κέσιλ, Β-
 ΟΥδᾶ, Εσλήν, Αμφαίμ, Εσσημέν, ΟΥα-
 ναυίν, Λαμερτάδε, Αθαμεσσημίν, Αλλωρᾶ,
 Κεδιαθᾶ, Λαμωδάν, Σαδδάριας, Ωρὴν,
 ΛαναΦεικδαΦέχ, Εμφιδοχέ, Βαρά, Ασί,
 ΟΥχαδᾶ, Βελίμ, Δεξαριχέ, Μασεμῶν. αἱ
 τ' ὀνομάτων ἐρμηνεῖαι εἰσὶν αἱδε. Βυθὸς Σι-
 γή, Νῆς καὶ Αλήθεια, Λόγ' καὶ Ζωή,
 Ανθρωπ' καὶ Εκκλησία, Παράκλητ' καὶ
 Πίσις, Πατρικός καὶ Ελπίς, Μητρικός καὶ Αγά-
 πη, Αείνας καὶ Σύνεσις, Θελητός ὁ καὶ Φῶς καὶ
 Μακαριότης, Εκκλησιαστικός καὶ Σοφία, Βυ-
 θι' καὶ Μίξις, Αγήρατ' καὶ Ενωσις, ΑΥ-
 τοφυῆς καὶ Σύγκρασις, Μονοφυῆς καὶ Ενότης,
 Ακίνητ' καὶ Ἡδονή. Κατὰ τὸν δεισμὸν διαδο-
 χῆς καὶ ἀκολοθίας διὰ τὴν ἀνωτάτω ἀκαλονο-
 μάσιν Πατρὸς καὶ Βυθὸς παρ' αὐτοῖς ὀνομαζομέ-
 νων, ἕως τέτταρ' ἡμᾶς ἔσαν ὅ τ' τριάκον-
 τα δεισμὸς ἔτι ἔχει. Βυθὸς, Σιγή, Νῆς,
 Αλήθεια, Λόγ', Ζωή, Ανθρωπ', Εκ-
 κλησία, Παράκλητ', Πίσις, Πατρικός,
 Ελπίς, Μητρικός, Αγάπη, Αείνας, Σύνεσις,
 Θελητός, ὁ καὶ Φῶς, Μακαριότης, Εκκλη-
 σιαστικός, Σοφία, Βυθι', Μίξις, Αγήρα-
 τ', Ενωσις, ΑΥτοφυῆς, Σύγκρασις, Μο-
 νοφυῆς, Ενότης, Ακίνητ', Ἡδονή.

Καὶ αὕτη μὲν ἡ τ' τριάκοντα Αἰώνων παρ'
 αὐτοῖς μυθοποιεμένη τραγωδία, καὶ ἡ καὶ συζυ-
 γίαν πνευματικῶν δὴθεν πληρώματ' κενο-
 Φωνία, ἣν εἰς συγκρίνω τῇ πρὸς Ἡσιόδω,
 καὶ Στρησιχόρῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς τ' Ελλή-
 νων πρὸς θηται, ὅροι αὖ ἐκ πρὸς ἀλλήλους τὰ
 αὐτὰ ὄντα, καὶ ἔδεν ἕτερον, καὶ ἐκ τέτταρ' γνώ-
 σεως ἔδεν ἕτερον θαυμαστὸν οἱ τ' θαυμάτων
 ἀρεσιάρχαι μυστηριωδῶς ἐπαγγέλλοντες λέγουσιν.

Aut unicuique maris appellationi suum Valenti-
 feminae nomen ex adverso respondeat. ni. Hære-
 Ampsiu, Auraan, Bucua, Thartuu. U-
 bucua, Thardeadie, Merexa, Artababa,
 Udua, Cesten, Udu, Vac, Eslen, Am-
 phain, Essumen, Vanauin, Lamer, Tar-
 de, Athames, Sufin, Allora, Buciatia,
 Danaddaria, Allora, Dammo, Oren.
 Lanaphech, Audamphech, Emphibo-
 chebaud, Assiovache, Belin, Dexari-
 che, Mafemo. Hic illorum ordo est,
 dum per marium feminarumque con-
 jugia recensentur. Alioquin hæc illo-
 rum secundum successionem series est.
 Ampsiu, Auraan, Bucua, Tharduu, Ubu-
 cua, Thardeadie, Merexa, Autarbarba,
 Udua, Cesten, Uduua, Eslen, Amphai-
 in, Essumen, Vanauin, Lamertade, A-
 thameffumin, Allora, Cubiatia, Tha-
 modan, Saddarias, Oren, Lanaphecuda-
 phech, Emphiboche, Bara, Asi, Ucha-
 be, Belin, Dexariche, Mafemon. Quo-
 rum hæc est interpretatio, Bythos, Si-
 ge: Nus & Veritas, Logos, Vita: Homo,
 Ecclesia: Paracletus, Fides: Paternus,
 Spes: Maternus, Charitas: Ainus, Syne-
 lis: Theletus, quod & lumen dicitur,
 Beatitudo: Ecclesiasticus, Sapientia: By-
 thius, Myxis: Ageratus, Unio: Autophy-
 es, Temperatio: Unigena, Unitas, Immo-
 bilis, Voluptas.

Quod si successionis ordine nume-
 rare velis, à supremo illo nec effabili
 Patre, quem Bython nominant, ad
 citimum usque cælum, tricenarius nu-
 merus hoc modo colligitur. Bythus,
 Sige, Nus, Veritas, Logos, Vita, Ho-
 mo, Ecclesia, Paracletus, Fides, Pa-
 ternus, Spes, Maternus, Charitas, Ai-
 nus, Synesis, Theletus, sive Lumen, Be-
 atitudo, Ecclesiasticus, Sapientia, Bythi-
 us, Mistio, Ageratus, Unio, Autophyes,
 Temperatio; Unigena, Unitas, Immo-
 bilis, Voluptas.

III. Ejusmodi est celebris illa trigin-
 ta Aeonum fabula, inanissimaque spiri-
 talis, ut vocant, complementi conjugia.
 Quæ si quis cum Hesiodi, Stesichori,
 aliorumque Græcorum Poëtarum fabu-
 lis, conferat eadem cum illis penitus esse,
 neque ulla in re discrepare comperiet:
 indidemque cognoscet, nihil aliud esse ad-
 miratione dignum, quod isti mirificum
 Hæreleon conditores, velut arcana qua-
 dam ac Mystèria, penes se esse profiten-

*Aenes illa
 e Poeticis
 fabulis pe-
 tant.*

Valenti-
ni. Hære-
sis xxxi.

tur. Nihil enim aliud, nisi Græcorum Poëticas nugas, ac Gentilium deliria, & inanem scientiam expresse-
runt, neque quicquam præter voces innovarunt, quas illi Barbaris appellationibus perperam detorserunt. Ita enim vel ipse philosophatur Hesiodus. Primum omnium Chaos extitisse, pro quo illi Profundum substituit. Secuta est Nox, Erebus, Terra, Æther, Dies, Amor, Consilium, Fatum, Ærumna, Casus, Nemesis, Momus, Amicitia, Mors, Licentia, Senectus, Ate, Desiderium, Oblivio, Somnus, Pugna, Lysimeles, contumelia, Euphronios, Ægle, Curarum solatium, Fraus, Hedymeles, Lis. Hic ille numerus est, qui marium feminarumque continuata serie tricenarium efficit. Quod si quis animadvertere velit, quemadmodum isti uniuscuiusque cum altero copulationem instituant, ita composita comparataque inter se illa cognoscet, quemadmodum à Poëtis constitutum legimus. Velut cum ex Bythi cum Nocte ac Silentio conjunctione procreatam esse Terram affirmant, vel, ut alii, Cælum, quem & Hyperionem vocant. Eundemque cum terra copulatum Mares feminasque genuisse, atque ita per totam fabulam omnibus accidisse reliquis; cuiusmodi planè est nugatoria illa Bythi atque inextricabilis historia. Possunt verò hunc in modum ferè illa inter sese per conjugia copulari. Chaos, Nox, Erebus, Terra, Æther, Dies, Nox, Consilium, Fatum, Ærumna, Casus, Nemesis, Momus, Concubitus, Mors, Licentia, Senectus, Ate, Desiderium, Oblivio, Somnus, Pugna, Lysimeles, Contumelia, Euphronios, Splendor, Curarum solatium, Fraus, Hedymeles, Lis. Ac quicunque ad illas fabulas animum adjecerit, ac cognoscere istud voluerit; quemadmodum ab exteris, ac Græcanicis commentis, unde illi frustra fanatico velut furore ad indigna quædam incitati sunt, in irritos conatus, vanissimamque animi contentionem inciderint, longè eos Græcis ipsis turpius aberrasse reperiet.

Defectus
in Æoni-
bus.

IV. Ab iis primordiis altius indagando sublato, aliud quoddam genus quod Hysterema, hoc est Defectum vel Penuriam vocant, furiosis suis ingeniis invenisse se putaverunt. Hunc Defectum alias Omnipotentem, atque Opificem vocant, naturarumque conditorem: à quo & posteriorem Ogdoadem post septenos Orbes cæli ad prioris Ogdoadis exemplum effectam asserunt;

ἄρδεν γὰρ ἄλλο, ἢ Ἑλλήνων ἀπεμάξαντο τὴν
Ἰπίπλαστον ποιητικὴν ἔξιν τῆς ἐθνομύθε-
πλάνης καὶ διδασκαλίας, ἔρδεν ἀλλοιώσαν-
τες, πλὴν τῆς παρ' αὐτοῖς παρὰ πεποιημένης
βαρβαρικῆς ὀνομασποίας. ἔτω γὰρ Φασί
καὶ οἱ παρὰ Ἡσίοδον πρῶτον πάντων γίνεται
Χάος, ἵνα εἴπωσι Βυθόν. εἶτα νύξ, Ἐρε-
βος, Γῆ, Αἰθήρ, Ἡμέρα, Ἔρας, Μῆτις, Μό-
ρος, Οἰζύς, Πότμος, Νέμεσις, Μῶμος,
Φιλότης, Θάνατος, Δυσνομία, Γήρας, Ἀ-
τη, Ἰμερ, Λήθη, Ὑπνος, Ὑσμίνη, Λυ-
σιμελής, Ὑβρις, Ἐγφρόνιος, Αἰγλή, Παν-
σιμέειμος, Ἀπάτη, Ἡδυμελής, Ἐρις. καὶ
ἔτως ὁ μὲν δειθμός καὶ ἀκολοθίαν ἀρρενοθή-
λεος, ἔτως ἔχει τὴν τριακοντάδα. εἰ δέ τις
θελήσειεν ἰδεῖν, πῶς πλατόμενοι ἔτοι στω-
άπλοισιν ἐν πρὸς τὸ ἐν, ἔνθα ἂν ἔτως
στωάπλοισι καὶ στωεζευγμοῖς ἀλλήλοισι,
ἀ τοῖς Ποιηταῖς ἔδοξεν, ὡς τὸν μὲν Βυθόν
Νυκτὶ τε καὶ Σιγῇ συνάψαντες ἐποίησαν
τὴν γυνᾶν. ἄλλοι δὲ Οὐρανόν, ὃν δὴ καὶ
Ὑπερίονα κεκλήκασι. τὸν δ' αὐτὸν τῇ Γῇ
στωάφθεντα Φασὶ γεγεννημένον ἀρσενᾶς τε
καὶ θηλείας, καὶ ὅν καθεξῆς ὁμοίως, ἕως
τῆς πάσης αὐτῶν ποιήσεως, ὡς ἔχει ἡ ἀπέ-
ρατος ἡ Βυθὸς ληρώδης Φλυαρία. ὅρρι δ'
ἂν ἔτως στωάπλοισι τε καὶ συζευγμοῖς
καὶ δυνάμει ἔτω στωτίθεσθαι. Χάος,
Νύξ, Ἐρεβος, Γῆ, Αἰθήρ, Ἡμέρα, Ἔρας,
Μῆτις, Μόρος, Οἰζύς, Πότμος, Νέμε-
σις, Μῶμος, Φιλότης, Θάνατος, Δυσνο-
μία, Γήρας, Ἀτη, Ἰμερ, Λήθη, Ὑπνος,
Ὑσμίνη, Λυσιμελής, Ὑβρις, Ἐγφρόνιος,
Αἰγλή, Πανσιμέειμος, Ἀπάτη, Ἡδυμελής,
Ἐρις. εἰ δ' ὁ πρὸς ἑχοῖ τις τῶ αὐτῶν πλασματι,
καὶ βεληθεῖν γινώσκει ὡς ἀπὸ τῶν κοσμοικῶν καὶ
Ἑλλήνων * ποιήσεων, ἐξ ὧν ἔτοι ἐνε-
βροντήθησαν, μάτῳ ἐνθροισίντες ἀμὴ δὲ
εἰς ματαιοπονίαν τε καὶ κάματον ἀνωφελῇ
ὅρρι ἂν αὐτοῦ τοσούτω μᾶλλον πεπλανη-
μένους.

Ὅθεν καὶ ἐτι ὑψηλοτέρως ἐξερευνῶντες δὴ-
θενώθησαν, καὶ Ὑσέρημα τῶ ἰδίῳ αὐτῶν δαι-
μονισθέντι διανοήματι ἐξερεῖν, ὅπως Ὑσέρημα,
καὶ Παντοκράτωρ καὶ Δημιουργὸν καλεῖσιν, καὶ
κτίσιν ἐσίων, ἀφ' ὧν πάλιν καὶ Ὑσέραν Ο-
γδοάδα μὲν ἐπὶ τῇ Οὐρανῶς καλεῖσιν καὶ τὴν
πρῶτῳ Ογδοάδα ἀφομοιωθεῖσαν * ἐκλήσιν, λέγουσι.

V. Codex
ἐκτίσιν

αὐτὸς ὄντ' ἐν τῇ Ογδοάδι, καὶ ἐπὶ τὰ ἑορ-
νὰς μετ' αὐτὸν πεποιηκότ'. ὥσπερ Ὑπε-
ρήματι βέλονται συνάπτεν μὴ ἀμυγῇ ἵνα

* F. Δὲ Αἰῶνα καὶ ἀδήλων. * εἰς πλήρωμα ὅ ἐν-
πληρώμα
τ' ὅ &
καὶ ἀνα-
στήσιν.

ταῦθα ἐλθόντα, καὶ ἀναστήσιν τ' ψυχῆς τ'
ἀνωθεν Δὲ τ' Μητρικῆς Σοφίας ἐλθόντες.
ἤδη καὶ Ἀχαμῶθ βέλονται τὸ ὄνομα ἀναλ-
πύοντες καὶ πλάττειν, ὃν δὴ καὶ Σωτῆρα κα-
λεῖ, καὶ Ορεν, καὶ Σαυρον, καὶ Ορσέτην,
καὶ Μεσσωγέα, καὶ Ἰησὺν τὸν διὰ Μαρίας,
ὡς διὰ σωλῶν, παρελθόντα. εἶναι δὲ αὐ-
τὸν Φῶς Δὲ τ' ἄνω Χεῖρ, καὶ διὰ τὸ τοῦ
πατρωνυμικῶς καλεῖσθαι Φῶς διὰ τὸ ἄνω
Φῶς, καὶ Χεῖρὸν διὰ τ' ἄνω Χεῖρὸν, καὶ Λόγον
διὰ τ' ἄνω Λόγον, καὶ Νῦν ὡσαύτως Σωτῆ-
ρα λέγεσθαι. αἰεὶ δὲ ὑπερβαίνειν τ' αὐτὸ πα-
τέρα, τὸν Δημιουργόν, συναναφέρειν δὲ αὐτὸν
αὐτῷ πειθομένους ἅμα αὐτῷ πρὸς τὰς ἄνω
συζυγίας τὰ πληρώματ'. καὶ ὡς τ' τῶν
ληρωδίας καὶ τοσαύτης μοταρολογίας.
ὡς ἀθήσομαι δὲ, ὡς πρὸς εἶπον, καὶ ὡς αὐτῇ
συνέξουσιν τοῖς ποιητικοῖς καὶ ἐθνομύθοις πλά-
σμασι τ' αὐτῶν ληρωλογίαν. μὲν τ' τρια-
κοντάδα δὲ τὸ ἐν ὄνομα μέσον καὶ ἀδήλων
τον, καὶ μετ' αὐτὸν τ' καὶ συζυγίαν πάλιν
ὀγδοάδα ἀντιθέσιν Δὲ τ' δημιουργὸν πάλιν
διναμῶν καὶ ἔτω συντίθεσθαι. καὶ ἐστὶ τὰ
ὀνόματα τάδε πρῶτ', Εξέπαφ', Πορ-
φυρίων, Κλωθῶ, Ρύακ', Λάχεσις, Επι-
Φάων, Αντροπ', Υπερίων, Ασερπτή, καὶ
αὕτη μὴ ἢ τῶν ποιητῶν τῶν σκηνῇ, ἔχ-
σα καὶ ἄλλας πολλὰς ὀνομασίας, Θεῶν
παρ' αὐτοῖς ὀνομαζομένων ἀρρένων τε καὶ
θηλειῶν, ἄλλως ὡς τισι λεγομένων, δυ-
ναμῶν ποιῆσαι καὶ τριακοσίων ἐξηκοντα-
πέντε δειθμόν, καὶ ἐτι εἰς πρὸς φασιν τῶν ἄλ-
λων ἀρέσεων τῶν ταύτῃ πάλιν τῷ τρα-
γικῇ ὑπόθεσιν ἐνσησαμῶν ὀνειρωπών-
των.

Μετὰ γὰρ τὰ προσημῶν ὀνόματα, φασὶν
οἱ περὶ Ἡσίοδον καὶ Ορφέα καὶ Στησίχορον,
γεγνηῆσθαι ΟΥρανόν τε καὶ Τάρταρον, Κρόνον
τε καὶ Ρέα, Δία τε καὶ Ἥραν, καὶ Ἀπόλλωνα,
Ποσειδῶνά τε, καὶ Πλάτωνα, καὶ μυρία λοι-
πὸν αὐτῶν παρ' αὐτοῖς ὀνομαζομένους. πολλὰ γὰρ
τῶν ἢ ἀπατηλῇ ἐξ ὑπονοίας πλάττειν, ἢ ἵνα
κενοφανίαν ἐβουλόγησας, καὶ ἐξευραμένη πολ-
λὰς μύθους ἐποίητεύσατο. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ δο-

Acum in Ogdoade censetur ipse, ac se-Valenti-
ptem post se alios orbes produxerit. E- ni. Hære-
dem Hysteremati sincerum nescio quem sis xxxi.

Æonem, ac deterioris sexus expertem
conantur adjungere; qui eo ad Comple-
mentum venerit, ut Animam require-
ret, quæ à Materna Sapientia ex alto de-
scenderat. Jam verò etiam Achamoth
ficto nomine commentum sunt, quem &
Salvatorem, & Terminum, & Crucem,
& Finitorem, & Transductorem, & Je-
sum appellant, qui per Mariam velut
tubum fistulamque permearit. Hunc esse
lunien à superiore Christo diffusum, ob
idque patrio nomine Lumen ob illud
cœleste nominari, ac de superiore Chri-
sto, Verboque Christum itidem & Ver-
bum, sed & Mentem præterea, ac Salva-
torem vocari. Eundem porro Paren-
tem suum, hoc est Conditorem transcen-
dere: ac qui sibi fidem habeant, ad su-
prema illa Pleromatis collegia secum e-
vehere. O nugas, anilesque fabulas!
Ego verò nihilominus ea, uti sum polli-
citus, exponam; utque ipsi ad Poëta-
rum ac Gentilium commenta deliria sua
propius accommodarint. Præter hæc, se-
cundum Tricenarium illum, medium uni-
cum nomen ac sine fœminæ consortio so-
litarium excogitarunt; tum aliam rursum
à Conditore productam, ac perinde in
paria digestam Ogdoadem. Cujus hæc
sunt vocabula: Exepaphus, Porphyrio,
Clotho, Rhuacos, Lachelis, Epiphaon,
Atropos, Hyperion, Asterope. Ejusmodi
Poëtarum istorum est Scena, quæ & alias
quamplurimas Deorum, ut vocant, ap-
pellationes continet, marium ac femi-
narum, quæ aliter ab aliis conceptæ ad
ccc lxxv perveniunt. Quinetiam ad alia-
rum Hæreseon quæ sibi Tragicam istius-
modi pompam asciscunt, propagandas
origines, nova quædam addidere so-
mnia.

Etenim post superiora illa nomina He-
fiodus, Orpheus, & Stesichorus natos esse
dicunt Cælum & Tartarum, Saturnum ac
Rheam, Jovem, Apollinem, Neptunum,
atque Plutonem, aliosque, quos singillatim
recensent, innumeros. Fœcundus enim il-
lorum error est, ac multiplex, qui absurda
nescio quæ vocabulorum monstra par-
turiens, atque excogitans, infinitam fa-
bularum segetem profudit. Quæ una res

Valentini. miserorum illorum animos falsa specie A
ni. Hære-deludit.

sis xxxi. Sed iis quorum divina luce collustrata mens est, inepta hæc statim ac ridicula videntur. Quibus modo prætermis-
sis, quæ illorum libris continentur, prout ad verbum scripta leguntur, hoc loco proponam. Sunt hæc ejusmodi.

EX VALENTINIANO
LIBRO.

V. Hæc apud sapientes: sed apud animales, apud carnales, apud mundanos, apud exaggeratam animi vim, Nus nunquam desinens perpetuis ac nunquam desinentibus, Salutem. Equidem eorum quæ neque nominari, nec explicari oratione possunt, quæque cælestibus ipsis superiora sunt, mentionem apud vos instituam: quæ neque Principatus, neque Potestates, nec quæ illis subjecta sunt, neque aliud quicquam intelligentia potest consequi, soli que ejus, qui est Immutabilis, sunt cognitioni patefacta. Principio siquidem rerum omnium is qui per se ipsum Pater est, universa in semetipso obscura ignotaque continebat, quem nonnulli Æonem senectutis expertem, semperque florentem, & marem feminamque vocant, qui omnia complexus nullare ipse comprehenditur. Tunc quæ in illo inerat Mens. (Ita enim quidam appellant, alii proprio nomine Gratiā, quod Magnitudinis thesauros, in eos qui ex Magnitudine erant insumpserit, sed melius ab aliis Silentium vocatur, quoniam citra sermonis usum omnia Magnitudo cogitatione sola perfecit.) Sed, ut dixi, cum incorrupta hæc ex Æonum numero femina, vinculis expedire sese vellet, Magnitudinem libidinis illecebris ad sui consuetudinem inflexit. Ex qua Veritatis Pater procreatus est, quem qui perfecti sunt proprie Hominem appellant, quod ejus qui prior est, nec ab ullo est genitus, similitudinem referat. Deinde Sige naturalem luminis unitatem cum Homine produciens (horum verò conjunctio voluntate sola perfecta est) Veritatem edidit. Quæ eo nomine merito à perfectis donata est, quod Matri suæ Sige reipsum limilis esset, quæ ex divisionibus luminum, tam maris quam feminæ, id ipsum æquale esse voluerat, ut in sensibus exposita lumina dispersa, per illa ipsa, & in ipsis, iis qui ex ipso & in ipso sunt sese patefaceret. Postea Veritatis Maternam Pruniciam proferens parentem suum ad

κῆσα Φαντάζην τὸ τὸ ἀπατωρμένων τέτων
διάνοιαν.

Γελοῖον δὲ αὐτὸς πᾶσιν εὐρίσκεται αὐτὰ
τοῖς κτλ Θεὸν τὸ νῦν πεφωτισμένοις. παρελ-
θὼν δὲ ταῦτα αὐτοῖς, ταῖς ἀπὸ τὸ βιβλίον
αὐτῶν ἀκολούθως πρὸς ἐπὶ καὶ κτλ λέξιν
τὴν πρῶτην τὸ παρ' αὐτοῖς ἀναγνώσεως,
λέγω δὲ τὸ αὐτῶν βιβλίον ἐν αὐτῷ ποιήσο-
μαι, καὶ ἐστὶ.

Τὰδε πρὸς Φρονήμοις· πρὸς δὲ ψυχικοῖς,
B πρὸς δὲ σαρκικοῖς, πρὸς δὲ κοσμικοῖς,
πρὸς δὲ τῷ μεγέθει, νῦν ἀκατάργητος τις
ἀκατάργητος χαίρειν. ἀνονομάτων ἐγὼ καὶ
ὑπερσοφῶν * μνείαν ποιῶμαι πρὸς ὑμᾶς, V. Cod.
ἔτε Ἀρχαῖς, ἔτε Ἐξοσίαις, ἔτε ὑποταγῶν, ^{μυστηρίων}
ἔτε πᾶσι πεινοηθῆναι δυναμῶν, μάνη δὲ ^{πρὸς ὑ-}
τῇ τῷ Ἀτρέπῃ ἐννοία πεφανερωμένων. ἔτε
γὰρ ἀρχῆς ὁ Αὐτοπάτωρ αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ
ᾤκειχε τὰ πάντα ὅντα ἐν ἑαυτῷ ἐν ἀγνω-
σία, ὃν καλεῖσιν τινες Αἰῶνα Ἀγέροτον,
ἀεὶ νεάζοντα, ἀρρενόδηλον, ὃς πάντοτε
C ᾤκειχε τὰ πάντα, καὶ οὐκ ἐμῶς ἐκείνῳ.
τότε ἡ ἐν αὐτῷ Ἐννοία ἠθέλησεν ἐκείνῳ,
ὡς τινες ἔννοιαν ἔφασαν, ἑτέρῳ Χάειν, οἰ-
κείως διὰ τὸ ὁπικεχορηγημένα αὐτὴν θη-
σαυρίσματα ἔμεγέθους τοῖς ἐκ τῷ μεγέθους.
οἱ δὲ ἀληθεύσαντες Σιγῶν πρὸς ἡγόρευ-
σαν, ὅτι δι' ἐνθυμήσεως χωρὶς λόγου τὰ
πάντα τὸ μέγεθος ἔτελειώσεν. ὡς ἐν πρῶ-
τῳ εἶπον, ἡ ἀφθαρτὸς αἰωνία βεληθείσα δε-
σμάρχηται, ἐδήλωσε τὸ Μέγεθος ἐπ' ὀρέ-
ξει ἀναπαύσεως αὐτῇ καὶ αὕτη αὐτῷ μι-
γεῖσα, ἀνέδειξε τὸ πατέρα τὸ ἀληθείας, ὃν
οἰκείως οἱ τέλειοι Ἀνθρώπων ὠνόμασαν, ὅτι
ἦν ἀντίτυπος ἔτε πρὸς τὸ Ἀληθές. μὲν
D τὸτο ἡ Σιγὴ φυσικὴν ἐνότητά φωτὸς πρὸς
ἐνεγκαμμένη σὺ τῷ Ἀνθρώπῳ, ἣν δὲ αὐ-
τῶν ἡ συνέλευσις τὸ θέλειν, καὶ ἀναδεί-
κνυσι τὸ Ἀλήθειαν. Ἀλήθεια δὲ ὑπὸ τῷ τελείῳ
οἰκείως ὠνομάσθη, ὅτι ἀληθῶς ὁμοία ἦν τῇ
ἑαυτῆς μητρὶ Σιγῇ, τῆς Σιγῆς τὸτο * βε- V. βελη-
λουμένης, ἀπὸ μερισμῶν φῶτων τῷ τε ἄρρε- ^{θείας.}
νῷ καὶ τῷ θηλείῳ ἴσον εἶναι, ὅπως δι' ἑαυ-
τῶν καὶ ἡ ἐν αὐτοῖς φανερωθῇ τοῖς ἐξ αὐτῶν ἐν
αὐτῇ εἰς ἀόδητικὰ φῶτα μερισθείσα. μὲν
τὸτο ἡ Ἀλήθεια μητρικὴν πρὸς ἐνεγκαμμένη
Πρεσβυκίαν, ἐδήλωσε τὸν πατέρα, ἑαυτῆς εἰς
ἑαυτῇ,

ἐαυτήν, καὶ συνήεσαν ἑαυτοῖς ἀφθάρτωμί-
ξει, καὶ ἀγνῆτάω συγκράσει. καὶ ἀναδεί-
κνυσι τετραδά πνευματικὴν ἀρρένόδηλιν

F. ^{πρὸς} ἀντίτυπον τ' * ^{πρὸς} ὁσῆς τετραδ^{ος}, ἥ τις
ἦν Βυθός, Σιγή, Πατήρ, Αλήθεια. αὕτη
δὲ ἡ ἐκ τῶ Πατρὸς καὶ τῆ Σιγῆς τετρας,
Ἀνδρωπ^{ος}, Εκκλησία, Λόγ^{ος}, Ζωή.
τότε τῶ πάντα ^{πρὸς} ἐιέχοντ^{ος} Βυθὸς θελή-
ματι ὁ Ἀνδρωπ^{ος} καὶ ἡ Εκκλησία πατρι-
κῶν μνησθέντες λόγων συνήεσαν ἑαυτοῖς, καὶ
ἀναδείκνυσι δωδεκάδα Πρεσβυτέρων ἀρρένόδη-
λιν. οἱ ἂν ἀρρένές εἰσι, Παράκλητ^{ος}, Πα-
τρικὸς, Μητρικὸς, Αἰνῆς, Θελητός, ὅ ἐστι
Φῶς, Εκκλησιαστικός. αἱ δὲ θήλειαι, Πίσις, Β^υ
Ελπίς, Αγάπη, Σύνεσις, Μακαρία, Σο-
φία, μετέπειτα ὁ Λόγ^{ος} καὶ Ζωή. καὶ αὐ-
τοὶ τὸ τ' ἀνέσεως ἀναπλάσαντες δώρημα,
ἑαυτοῖς ἐκοινώνησαν. ἦν δὲ ἡ κοινωνία αὐτῶν
τὸ θέλημα. καὶ σινελθόντες ἀνεδείξαν-
το δεκάδα Πρεσβυτέρων, καὶ αὐτῶν ἀρρένόδη-
λειῶν. ὧν οἱ μὴ ἀρρένές εἰσι, Βύθι^{ος}, Α-
γῆρατ^{ος}, ΑΥτοφυῆς, Μονοφυῆς, Ακίνη-
F. ^{πρὸς} τ^{ος}. ἔτοι τ' ^{πρὸς} τωνυμίαν * τὴν δόξαν τῶ
πάντα ^{πρὸς} ἐιέχοντ^{ος} ἐποίησαντο. αἱ δὲ θή-
λειαι, Μίξις, Ἐνωσις, Σύγκρασις, Ἐνότης,
Ἡδονή καὶ αὐταὶ τ' ^{πρὸς} τωνυμίαν εἰς δόξαν C
τῆ Σιγῆς ^{πρὸς} ἐιέποιήσαντο.

Τετελειωμένης ἂν τῆς κ^τ Πατέρος Αλη-
θείας τριακάδ^{ος}, ἦν οἱ Ἰππύγιοι μὴ Ἰππιά-
μφοι δεῖθμῶσι, καὶ ὁπότεν ἔλθωσιν ἐπ'
αὐτήν, μηκέτι δεῖθμὸν ἀρίσκοντες, ἀνακυ-
κλῶσι πάλιν δεῖθμῶντες αὐτήν. ἔστι δὲ,
Βυθός, Σιγή, Πατήρ, Αλήθεια, Ἀνδρω-
π^{ος}, Εκκλησία, Λόγ^{ος}, Ζωή, Πατρικὸς,
Μητρικὸς, Παράκλητ^{ος}, Αἰνῆς, Θελητός,
Εκκλησιαστικός, Πίσις, Ελπίς, Αγάπη, Σύν-
νεσις, Μακαρία, Σοφία, Βύθι^{ος}, Αγήρα-
Cor. Mo-
νοφυῆς. τ^{ος}, ΑΥτοφυῆς, * Ολοφυῆς, Ακίνητ^{ος},
Μίξις, Γνώσις, Σύγκρασις, Ἐνότης, Ἡδονή. τότε
ὁ πάντα ^{πρὸς} ἐιέχων συνέσθη τῇ ἀνυπερβλήτῳ,
δογματίσας τε κληθῆναι ἑτέραν Ογδοάδα
ἀντὶ τῆ ^{πρὸς} ὁσῆς αὐθεντικῆς Ογδοάδ^{ος}, ἥ τις
ἦν τῶ δεῖθμῶ τ' Τριακάδ^{ος} μίσει. ὁ γὰρ ἦν
μεγέθους φρόνημα εἰς ἀειθμὸν πίπτειν. ἀν-
ἔσησεν ἀντὶ τῶν ἀρσένων ὅτ' ἀρσενας, Μό-
νον, Τρίτον, Πέμπτον, Ἑξάμον. καὶ τὰς θηλεί-
ας, Δυάδα, Τετράδα, Εξάδα, Ογδοάδα.

A sui amorem pertraxit. Quare ambo in-
Valenti-
corrupta copulatione, ac nunquam sene-
ni. Hære-
scence conjunctione commisti sunt. Un-
lis xxxi.
de spiritalis marium ac feminarum qua-
driga prodiit, prioris alterius similis,
quæ iis quatuor, Bytho, Sige, Patre, ac
Veritate constabat. Posterior verò illa
ex Patre ac Sige producta hæc est: Homo,
Ecclesia, Sermo, Vita. Tunc compre-
hendentis omnia Bythi voluntate Ho-
mo, atque Ecclesia paternorum sermo-
num memores invicemque congressi
Prunicorum Marium ac feminarum Do-
decadem procreant. Mares videlicet
istos, Paracletum, Paternum, Maternum,
Ainum, Theletum, quod idem est ac
lumen, Ecclesiasticum. Feminas verò,
Fidem, Spem, Charitatem, Intelligen-
tiam, Fortunatam, Sapientiam. Deinde
Sermo ac Vita etiam ipsi laudis mu-
nus effingentes, secum invicem con-
sociati sunt. Quæ quidem consociatio
voluntate sola peracta est. Ergo inter
sele commisti Prunicorum Decadem
ex maribus pereque ac feminis constan-
tem genuerunt. Cujus hi sunt mares:
Bythius, Ageratus, Autophyes, Unige-
na, Immobilis. Hi ad continentis omnia
contestandam gloriam sibi et ejus ap-
pellationem indiderunt. Feminae verò
sunt Mistio, Unio, Temperatio, Unitas,
Voluptas. Quæ omnes ad honorem Si-
ges pertinentia vocabula similiter usur-
pant.

VI. Cum igitur absolutus hoc modo
Veritatis parentis Tricenarius foret, quem
terreni homines ignorantes numerant,
& cum ad ipsum pervenerint, nullo am-
plius reperto numero, iteratò in sele
retexunt. Ejusmodi autem ille est. By-
thus, Sige, Pater, Veritas, Homo, Eccle-
sia, Sermo, Vita, Paternus, Maternus,
Paracletus, Ainus, Theletus, Ecclesiasti-
cus, Fides, Spes, Charitas, Intelligentia,
Fortunata, Sapientia, Bythius, Agera-
tus, Autophyes, Unigena, Immobilis,
Mistio, Cognitio, Temperatio, Unitas,
Voluptas. Tum qui universa summa
sua sapientia continet Ogdoadem al-
teram loco prioris illius ac primariæ
appellandam esse statuens, quæ in Trice-
nario permanet, (neque enim ingentes
Magnitudinis spiritus coerceri ullo se nu-
mero sinebant) pro maribus mares alios
substituit, Unum, Tertium, Quintum,
Septimum: toridemque feminas, Binari-
um, Ternarium, Senarium, Octonarium,

Valenti- Hæc est Ogdoas illa, quæ superioris A
 ni. Hæc- Ogdoadis nomen ad sese transtulit: By-
 the xxi. thi, Patris, Hominis, Sermonis, Sigis,
 Veritatis, Ecclesiæ, Vitæ. Quæ quid-
 em conjuncta Luminibus est, & abso-
 lutus Tricenarius evalit, ac prior Octo-
 narius quiescens, cum & Bythus per Ma-
 gnitudinis fulcimentum exiit, ut cum
 Tricenario sese copularet. Verè enim
 & Veritatis Pater cum Ecclesia congres-
 sus est, & Maternus Vitam sortitus est,
 & Paracletus Unitatem, & Unitas cum
 Veritatis Parente copulata est, & cum
 Sige Veritatis ille Parens fuit. At spiri-
 talis Sermo cum Spiritu incorrupta qua-
 dam commistione conjunctus est, & Au-
 tometoris finem, hoc est perennem,
 nec interruptam quietem suam effecit.
 Quamobrem ubi Tricenarius profunda
 illa Mysteria peregit, sine ullis omni-
 no nuptiis, ut incorrupto sempiterno-
 que generi convenit, incorrupta itidem
 lumina, quæ Unitas appellantur, tan-
 quam filios produxit, & quidem infor-
 mes. Jacebant igitur propemodum in-
 telligentiæ omni destituta, ac sine ulla
 animi notione quiescebant. Quicquid
 enim à quopiam agitur, ab eo, nisi uni-
 versè intelligat, agitur nihil. Hunc in
 modum procreatis luminibus, quorum
 multitudinem numerando percensere
 nihil necesse est, animo verò compre-
 hendere oportet: (nam unumquodque
 suam appellationem sortitum est, quæ
 ex arcanorum Mysteriorum cogniti-
 one depromitur) ad scientiæ delectum
 percellere universos Sige cupiens, ad
 secundam substitutamque illam loco
 alterius Ogdoadem adjunxit, corrupte-
 la omnis experte conjunctione, sed
 voluntate ejusmodi quæ sub intelligen-
 tiam caderet. Cujusmodi voluntatis
 impetus Spiritus sanctus est, qui in me-
 dio sanctarum Ecclesiarum residet.
 Quem cum secundam ad Ogdoadem
 allegasset, ei persuasit secum ut ipsa co-
 pularetur. Quocirca in singulis Ogdo-
 adis partibus celebratæ nuptiæ sunt.
 Siquidem cum Uno Spiritus sanctus
 conjunctus est: cum Tertio Dyas,
 Tertius cum Hexade, & cum Septimo
 Ogdoas, Septimus cum Dyade, cum
 Quinto Hexas. Ita Ogdoas universa
 nunquam marcescente voluptate, at-
 que integra incortuptaque mistione
 conjungitur. Nulla quippe ab invi-
 cem separatio fuit: sed mutua omnium cum honestissima voluptate temperatio,
 αὐτὴ ἐν ἡ Ογδοὰς ἔστιν ἡ ἀντικληθεῖσα
 ἀντὶ τῆς προθέσης Ογδοάδ[Ⓢ]. Βυθ[Ⓢ], Πα-
 πρὸς, Ἀνθρώπ[Ⓢ], Λόγ[Ⓢ], καὶ Σιγῆς, Ἀλη-
 θείας, Εκκλησίας, Ζωῆς· ἡ τις ἡνώθη
 τοῖς Φωσὶ, καὶ ἐγλύετο Τετακὰς ἀπηρετι-
 σμένη, καὶ ἡ προθεσα Ογδοὰς ἀναπαυο-
 μύνη, ὃ τε Βυθὸς ἐξῆλθε μεγέθ[Ⓢ] ση-
 εῖγματι ἐνώθηται * τῇ τριακάδι αὐτῇ ἦν. F. ἡ Τε-
 τ[Ⓢ] ἀπ[Ⓢ] αὐ-
 τη[Ⓢ] λ[Ⓢ]. sed
 hæc cor-
 rupta.
 τῇ γὰρ ἀληθεῖα καὶ ὁ Πατὴρ τῆς Ἀλη-
 θείας σωήρχετο τῇ Εκκλησίᾳ, καὶ ὁ Μη-
 τρικός εἶχε τὴν Ζωὴν, καὶ ὁ Παράκλη-
 B τ[Ⓢ] τὴν Ἐνάδα, καὶ ἡ Ἐνάς ἦντο τῷ Πα-
 τρὶ τῆς Ἀληθείας, καὶ ὁ Πατὴρ τῆς
 Ἀληθείας ἦν μετὰ τῆς Σιγῆς. ὁ λόγ[Ⓢ]
 δὲ ὁ πνευματικός ἐκοινῶν Πνεύματι, καὶ
 ἀφθάρτῳ συγκράσει ποιῶν τὸ τέλ[Ⓢ] &
 * αὐτομήτ[Ⓢ], ἀδχοτόμητον τὴν ἐαυτ[Ⓢ] F. ἀν-
 ἀνάπαυσιν. ἡ ἐν τριακὰς ἀπαετίσασα βύ-
 μ[Ⓢ] μ[Ⓢ] &
 δια μυστήρια * τελείως ἀγαμον ἐν ἀ- F. τελει-
 φθάρτοις ἀπέδειξε Φῶτα ἀφθάρτα, ἅτινα σασα γά-
 * ἐνότης ὠνομάθησαν τέκνα, καὶ ἀχαρά- μον.
 κτήρια. ἦσαν ἐν μικρῷ μὴ π[Ⓢ] ἀνεκμύνη F. ἐνότη-
 ἐκτὸς Φρονήσεως ἀναπαυομύνη χωρὶς Ἐν-
 νοίας. π[Ⓢ] γὰρ & τις π[Ⓢ] αἰσ[Ⓢ], εἰάν μὴ
 νοῇ καθολικῶς, & π[Ⓢ] αἰσ[Ⓢ]. τότε γηρομύων
 τῶν Φῶτων, ὧν τὴν πολυπλήθειαν π[Ⓢ] αἰσ[Ⓢ]
 δεῖν ἐξείπειν ὅσα ἀναγκαῖον, π[Ⓢ] αἰσ[Ⓢ] εἶν
 δέ. ἕκασον γὰρ τὸ ἴδιον ὄνομα κεκληρώται,
 δι' ἴπ[Ⓢ] γνωσιν ἀρρήτων μυστηρίων. ἡ ἐν Σι-
 γῇ βεληθεῖσα εἰς ἐκλογὴν γνώσεως ἀ-
 πανίας ὡσαι, σωήγε τῇ δευτέρᾳ ἀντιτε-
 θεῖση Ογδοάδι ἀφθάρτῳ μίξει, νοικῇ δὲ
 βελήσει. ὡς δὲ αὐτῆς ἡ νοικῇ βελήσις
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐν μέσῳ τῶν ἁγίων
 Εκκλησιῶν. τ[Ⓢ]το ἐν εἰς τὴν δευτέραν Ο-
 γδοάδα * πέμψας, ἔπεισε καὶ αὐτὴν ἐνώ- For. π[Ⓢ] αἰσ[Ⓢ]
 D θῆναι αὐτῇ. γάμ[Ⓢ] ἐν ἐτελειῶτο ἐν φ[Ⓢ] ψασα.
 τῆς Ογδοάδ[Ⓢ] μέρεσιν, ἐνεκμύνη τ[Ⓢ] ἀγί[Ⓢ]
 Πνεύματ[Ⓢ] τῷ Μόνῳ, καὶ τ[Ⓢ] Δυάδ[Ⓢ] τῷ
 Τρίτῳ, καὶ τ[Ⓢ] Τρίτῳ τῇ Εξάδι, καὶ τ[Ⓢ] Ο-
 γδοάδ[Ⓢ] τῷ Εξόμῳ, καὶ τ[Ⓢ] Εξόμῳ τῇ Δυά-
 δι, καὶ τῆς Εξάδ[Ⓢ] τῷ Πέμπτῳ. ὅλη δὲ ἡ Ο-
 γδοὰς σωήλθε μ[Ⓢ] ἡδονῆς ἀγερὰς καὶ ἀ-
 γθάρτα μίξεως. & γὰρ ἦν χωρισμός ἀλλή-
 λων. ἦν δὲ σύγκρασις μετ' ἡδονῆς ἀμώμης

καὶ ἀνέδειξε Πεντάδα Προμεικτων ἀθελώντων, ὧν τὰ ὀνόματα ἐσὶ ταῦτα. Καρπισῆς, Ορροθέτης, Χαριστήριος, Αφετός, Μεταγωγεύς. ἔτοι τῆς Μεσότητος ὀνομάσθησαν ἰοί. βέλομαι δὲ ὑμᾶς γινώσκων, Αμφίς, ΑΥραν, Κηκὰ, Θαρδῆ, ΟΥΒηκὰ, Θαρδεδδῆν, Μερεξὰ, * Ατάρ, Βαρεβὰ, ΟΥδκὰ, Κέσιν, ΟΥΝαχ, Εσλιν, Αμφε, Ναυσμῆν, ΟΥανανῶν, Λαμεῖαρδῆ, Αθαμεοσθμῆν Αλλωρὰ, Κεδιαθα, Ναδδαρία, Δαμμα, Ερλιν, Λαναφέν, ΟΥδανφέν, Ενφοιδιόχῆ, Βαρρά, Αοπισαχῆ, Βελίμ, Δεξαρχῆμ, Μασέμ.

V. Ατάρ-
εαβὰ.

A Ex qua Prunicorum muliebri sexu caren- Valen-
tium Qvinarius exoritur, cujus hæc hære-
sunt vocabula. Carpistes, Horotheres, sis xxxi.
Charisterius, Aphetus, Methagogeus.
Hi mediocritatis filii vocati sunt. Velim
autem à vobis cognosci, Ampsiu, Au-
ran, Cucua, Thardus, Ubucua, Thar-
deddin, Merexa, Atar, Barba, Uduca,
Cesten, Uduach, Eslen, Amphe, Nafu-
men, Vananin, Lametarde, Achameffu-
men, Allora, Cubiatha, Naddaria, Dam-
ma, Oren, Lanaphec, Udanpheck, Em-
phoëthiboche, Barra, Assiavache, Belim,
Dexarichem, Masem.

B

ΠΕΠΛΗΡΩΤΑΙ ΤΑ ΑΠΟ
ΤΩΝ ΟΥΑΛΕΝΤΙ-
ΝΩΝ.

HACTENUS EX ILLORUM LI-
BRIS EA DE PROMPSI-
MUS.

Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὸ μέρους τῶν βιβλίων αὐτῶν ὡρατεθέντα, ἕως ἡνίκα μοι εἰρησθῶ. ἐποίησα δὲ ἕτερον τὸ κήρυγμα καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ὅθεν δὴ καὶ ὡς λείψανα ἐχίδνης ὁσέων ἐπὶ ἐν Αἰγύπτῳ περὶλείπεται τέσσα ἢ ποσὰ, ἐν τε τῇ Αἰγυπτίῃ καὶ Προσωπίτῃ καὶ Αρσενοίτῃ καὶ Θηβαίῃ, καὶ τοῖς κάτω μέρεσι τῆς παλαιᾶς, καὶ Αλεξανδρειοπολίτῃ. ἀλλὰ καὶ ἐν Ρώμῃ ἀνελθὼν κηρύττειν. εἰς Κύπρον δὲ ἐληλυθὼς, ὡς ναυάγιον ὑποσᾶς φύσει σωματικῶς, τὸ πίσεως ἐξέστη, καὶ τὸν νῆον ἐξετέρεται. ἐνομίζετο γὰρ περὶ τέσσα μέρεσιν ἔχειν δισεβείας καὶ ὁρθῆς πίσεως ἐν τοῖς περὶεσσημένοις τόποις. ἐν ᾗ τῇ Κύπρῳ λοιπὸν εἰς ἑκατὸν ἀσεβείας ἐλήλακε, καὶ ἐξάθνηεν εαυτὸν ἐν ταύτῃ τῇ καταγελλομένῃ ὑπ' αὐτῆς μοχθηρίᾳ.

Λέγει δὲ αὐτὸς τε καὶ οἱ αὐτοὶ, τὸ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς ἐφών, καὶ Σωτῆρα καὶ Χριστόν, καὶ Λόγον, καὶ Σταυρόν, καὶ Μεταγωγέα, καὶ Ορροθέτην, καὶ Ορον. Φασὶ δὲ ἄνωθεν κατενύχθεναι τὸ σῶμα, καὶ ὡς διὰ σωλῆν ὕδωρ, διὰ Μαρίας τὴν παρθένα διεληλυθέναι. μηδὲν δὲ διὰ τὸ παρθενικῆς μητέρας εἰληφέναι, ἀλλὰ ἄνωθεν τὸ σῶμα ἔχον, ὡς περὶπον. μὴ εἶναι δὲ αὐτὸν τὸ πρῶτον Λόγον, μηδὲ τὸ μῦθον Λόγον Χριστόν, τὸν ἄνω ὄντα ἐν τοῖς ἄνω Αἰώσι. τῶτον δὲ φάσκασιν περὶεσσηθῆναι δι' ἑνὸς ἑτέρου, ἢ μόνου εἰς τὸ ἐλθεῖν καὶ * ἀνασῶσαθαι τὸ γένος τὸ ἄνωθεν πνευματικόν. τὸ δὲ τὸ νεκρῶν ἀνάστασιν ἀπαρνεύονται, φάσκοντες ἡ μὲν θῶδες καὶ ληρώδες,

2. ἀνα-
σῶσαι.

VII. Praterea in Ægypto quoque dogmata illa sua propagavit. Ex quo tempore, sic tamquam viperinorum ossium reliquiae, quædam illic semina illius relicta sunt: præsertim in Achribitide, Prosopitide, Arsenoitide, ac Thebaide Præfectura; nec non in inferiori ac maritima, adeoque Alexandrina regione. Qvinetiam Romam profectus errorem suum in ea urbe dissipavit. Sed ad Cyprum delatus, fidei naufragium, velut corporis fecisset, ibidem passus, animum omnino depravavit. Siquidem hæcenus partem pietatis aliquam, sinceraque fidei retinere illis in locis videbatur. In Cypro verò ad extremum impietatis prolapsus est, seque in eam quam tueretur flagitiorum disciplinam altius immergit.

Est autem hæc illorum opinio; Jesum ^{De} JESU Christum Dominum nostrum Salvato- ^{quid senti-}
rem esse uti diximus, ac Christum, & ^{ant.}
Verbum; ac Traductorem; & finitorem ac Terminum. Eundem corpus è cælo detulisse, ac tanquam aqua per fistulam, sic illum per Mariam transisse Virginem, neque quicquam ex ejus utero sumpsisse, sed è cælo traxisse corpus. Neque verò primum illum Verbum esse censent, neque proximum ab eo Christum, qui in cælo supremus inter Æones resideret; sed ejus unius causa productum, ut in terras delapsus spiritale genus, quod è cælo duxit originem, liberaret. Mortuorum resurrectionem inficiantur: de qua ridiculam quandam fabulam texunt:

P ij

Valenti- non hoc ipsum resurgere corpus, sed alte-
ri. Hære- rum ex eodem ortum, quod spiritale nuncu-
tis xxxi. pant: neque tamen omnium, sed eo-
rum duntaxat, quos illi spiritales nuncu-
pant, atque eorum etiam, quos animales
vocant, dummodo iuste honesteque se
gerant. Ceteros, qui Materiales ab iis, &
cum carne concreti, ac terreni appellan-
tur, interire funditus, neque ulla sui parte
servari. Porro naturam quamque eò un-
de prodierit reverti. Velut quæ cum ma-
teria concreta est, in eam ipsam refundi:
ex carne verò terraque compactam in

Tres ho-
minum or-
dines.

terram recidere. Etenim tres illi homi-
num ordines constituunt, Spiritualium,
Animalium, atque Carnalium. Ex quibus
primum se Ordinem facere dicunt, uti
& Gnosticos, qui neque laboris ullius indige-
ant, præterquam cognitionis, appella-
tionisque Mysteriorum, quæ penes illos
sunt, & quidvis impunè facere pro arbi-
trio possint. Fieri enim non posse, quin
omnino eorum Ordo, utpote Spiritualis,
salutem obtineat. Secundum hominum
qui in mundo sunt ordinem, quem Ani-
malem vocant, per sese salutem assequi
posse negant, nisi laboribus, recteque fa-
ctis sibi eam vindicet. At qui Materialis
hominum ordo dicitur, cum neque capa-
cem cognitionis esse putant: neque ta-
met si velit, recipere eam posse qui ex illo
genere sit: proindeque tam anima quam
corpore penitus interire. Quod verò cœ-
tum ad suum pertinet, cum spiritualis sit,
unà cum altero quodam interiori corpore
servari sentiunt, quod ipsi spiritale corpus
inani persuasionem nuncupant. Animales
porro post diuturnam exercitationem,
ubi Conditorem transcenderint, sursum
evectos Angelis Christi comitibus attri-
bui, neque quicquam suorum efferre cor-
porum, sed animas solas absolutum sta-
tum cognitionis adeptas, Conditore su-
perato, Christi stipatoribus Angelis in ma-
trimonio collocari.

VIII. Ejusmodi ferè est illorum fabu-
la; et si pluribus insuper nugis contexta
sit. Ego verò ea duntaxat proposui, quæ
in medium proferri oportere duxi, quo-
rum ad nos noticia pervenit: nimirum
undenam oriundus iste fuerit, quo tem-
pore vixerit; unde erroris argumenta
sumpsit, quæ sit illius doctrina, quæ in re-
tantum malum terrarum orbi pullularit,

μη τὸ σῶμα τῆτο ἀνίστασθαι, ἀλλ' ἕτερον
μὲν ἐξ αὐτῆς, ὃ δὴ πνευματικὸν καλεῖσι.
μόνον δὲ ἐκείνων τῶν παρ' αὐτοῖς πνευμα-
τικῶν, καὶ τῶν ἄλλων ψυχικῶν καλεσμένων,
εἴαν γε οἱ ψυχικοὶ δικαιοπραγήσειαν, ὅτι
δὲ ὑλικὰς καὶ σαρκικὰς καὶ γήινους καλε-
μένους παντάπασιν ἀπολλύσθαι, καὶ μηδ'
ὅλως σώζεσθαι. χωρεῖν δὲ ἐκαστῷ ἑστῶν
πρὸς ὅτι ἰδίᾳ αὐτῆς θεωροῦσας, τῷ μὲν
ὕλικῳ τῇ ὕλῃ ἐκδομοῦναι, καὶ τὸ σαρκικόν
γῆινον τῇ γῇ. τὰ γὰρ τὰ γάματα καλεῖσιν εἶ-
ναι ἀνθρώπων· πνευματικῶν, ψυχικῶν,
σαρκικῶν. τὸ δὲ γάμα τὸ πνευματικόν
ἑαυτῶν λέγουσιν, ὡς καὶ γνωστικὰς, καὶ
μήτε καμάτα ἡπιδουμνῆς, ἢ μόνον τῆς γνώ-
σεως, καὶ τ' ὑπὸ ῥήμάτων τ' αὐτῶν μυστηρί-
ων. πᾶν δὲ ὅτι ἐν ποιεῖν ἀδεῶς ἑκάστον αὐ-
τῶν, καὶ μηδὲν πεφρονηκέναι. ἐξάπαν-
τος γὰρ φασὶ σωθῆσθαι πνευματικὸν ὄν,
τὸ αὐτῶν γάμα. τὸ δ' ἕτερον γάμα τῶν
ἀνθρώπων ἐν κόσμῳ, ὅπως ψυχικὸν καλεῖ-
σιν, ἀφ' ἑαυτῶν σώζεσθαι μὴ δύναμιν, εἰ
μή τι ἀν καμάτω καὶ δικαιοπραγίᾳ ἑαυτὸ
ἀνασώσκει. τὸ δὲ ὑλικὸν γάμα τ' ἐν τῷ κό-
σμῳ ἀνθρώπων, μήτε δύνασθαι χωρεῖν τῷ
γνώσιν φασὶ, μήτε δεχεσθαι ταύτην, καὶ
θέλοι ὁ ἐκ τῆς τῶ γάματος ὀρεομένης
ἀφ' ἑαυτῶν γάμα πνευματικὸν ὄν,
σώζεσθαι σὺν σώματι ἄλλῳ ἐνδοτέρῳ
τινὶ ὄντι, ὅπως αὐτοῖς σῶμα πνευματικὸν κα-
λεῖσι φησὶν ὁμοῖοι. ὅτι δὲ ψυχικὰς κε-
κηκότας πολὺ καὶ ὑπερβαβεθηκότας τὸν
Δημιουργόν, ἄνω διδοῦς τοῖς Ἀγγέλοις τοῖς
ἅμα Χριστῷ εἶναι, ὅθεν τι τῶν σωμάτων κο-
μιζομένους, ἀλλὰ μόνον τὰς ψυχὰς ἐν
πληρώματι διρεθείσας τῆς αὐτῶν γνώ-
σεως, καὶ τὸν Δημιουργόν ὑπερβεβηκίας δι-
δοῦσαι τῆς μὲν Χριστῷ Ἀγγέλοις εἰς νύμ-
φας.

Τοιαύτη ἐστὶν ἡ κατ' αὐτὸς τραγωδία, ἔ-
χουσα μὴ καὶ πλείω τέτων. ἐγὼ δὲ μόνον
ἅ τινά φύσει ἀναγκαῖον εἶναι ἡγησάμην εἰς
τὸ φανερὸν ἐλθεῖν, ταῦθ' ὑπηγόρευσα, ὡς
ἢ εἰς ἡμᾶς γνώσις ἦλθε, τὰ πόθεν ἄρματ',
ἐν ποίοις δὲ κακοῖς ὑπῆρχε, καὶ διὰ ποίων
τὰς θεωροῦσας εἰληφε καὶ τίς αὐτῆς ἡ διδασκα-
λία, ἅμα τε τίσιν ἐβλάστησε τῇ βίᾳ κακόν,

Διὰ μέρες τε, ὡς ἔφω, τῆς τῆς διδασκα-
λίας ἐμνημόνευσα. τὰ ὅλοιπα τῆς αὐτῆς λε-
πολογίας οὐκ ἔβληθ' ἅπ' ἐμαυτῶν συν-
τάξαι, διὸν ὡς τῷ ἁγιοτάτῳ Εἰρηναίῳ
τῷ ἀρχαίῳ ἢ κατ' αὐτῆς πραγματείαν γεγε-
νημένῳ. ἕως δὲ τῆς τῶν ὀλίγων ταῦτα διε-
ξελθῶν, τὰ ἐξῆς διὰ τῶν ὁμοφρονησάντων
δὲς ὁ Θεὸς, Εἰρηναίῳ δὲ Φημι τὴν πα-
ράθεσιν ὁλοχερῶς ποιήσομαι. ἔχει δὲ
ὅτως·

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΙ- ΡΗΝΑΙΟΥ.

Επὶ τὴν ἀλήθειαν ὡς πεμπόμην οἱ ἱνές,
ἐπεισάγουσι λόγους ψευδείς καὶ γυμναλογίας
μαλαίας, αἵ τινες ζητήσεις μάλλον παρέχου-
σι, καθὼς ὁ Ἀπόστολος Φησιν, ἡ οἰκοδομὴν
Θεοῦ ἢ ἐν πίστει καὶ διὰ τὸ πανέργως συσκευρο-
τημένης πιθανότητος ὡς ἀγνοοῦσι τὸν ἄφ-
ρογέρων, καὶ ἀρχμαλωτίζουσιν αὐτοὺς, ῥα-
διεργῶντες τὰ λόγια Κυρίου, ἐξηγηταὶ κα-
κοὶ ἢ καλῶς εἰρημένων γινόμενοι, καὶ πολ-
λὰς ἀνατρέψουσιν ἀπάγοντες αὐτοὺς πρὸς
σὴν γνώσεως διὰ τῶν τούτων τὸ πᾶν συστη-
μένα καὶ κεκοσμηκότα, ὡς ὑψηλότερόν τι,
καὶ μέζον ἔχοντες ἱπποδείξαι ὅτι τὸ θρανόν, καὶ
τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς πεποιηκό-
τα Θεοῦ. πιθανῶς μὲν ἐπαγομένοι διὰ λό-
γων τέχνης οὗτοι ἀκέραιος εἰς τὸ τῶν ζητεῖν
τρόπον, ἀπιθάνως δὲ ἀπολλύντες αὐτοὺς ἐν
τῷ βλάσφημον καὶ ἀσεβῇ τὴν γνώμην αὐτῶν

Iren. *μη κατασκευάζειν εἰς τὸν Δημιουργόν, * μηδὲ ἐν
τῷ διακρίνῃ δυναμένῳ τὸ ψεῦδος διὰ τῶν ἀ-
ληθῶν. ἡ γὰρ πλάνη καθ' αὐτὴν μὲν ἐκ ἱπποδεί-
κνυ, ἵνα μὴ γυμνωθεῖσα γῆν κατὰ φῶς.
πιθανῶ δὲ ὡς ἐβλήματι πανέργως κοσμημέ-
νη, καὶ αὐτῆς τὴν ἀληθείας ἀληθεσέραν ἐαυτήν*

F. παρὶ * *παρέχειν φαίνεσθαι διὰ τὸ ἔξωθεν φαίνε-
σθαι τοῖς ἀπειροτέροις καθὼς ὑπὸ τῶν κρείτ-
των ἡμῶν εἴρη) ἱππὶ τῶν τριτων, ὅτι λίθον τὸν
λίμον σμάραγδον ὄντα, καὶ πολυλίμητόν τισιν ὕα-
λος ἐνυβρίξαι διὰ τέχνης παρμοικιμένη, ὁπόταν
μὴ παρὶ ὁσθένων δοκιμάσαι, καὶ λέχνη διελέξαι
τὴν πανέρως γυμνομένην. ὅταν ὁ ἱππιμυγὴ ὁ χαλ-
κὸς εἰς τὸ ἀργύρεον, ἵς δυνάμει δύνησεν) τῶν ἀ-
κεραίων δοκιμάσαι, ἵνα ἐν μὴ τὴν ἡμετέραν αἰτίαν
συναρπάξωμεν ἱνές, ὡς ὡς βαλὰ ὑπὸ λυκῶν,*

A sed quod ad doctrinam spectat, eam ut Valenti-
dictum est, duntaxat ex parte declaravi. ni. Hære-
mus; cætera per me subtilius explicare *us xxxi.*
nolui, cum adversus Hæreticum eun-
dem elucubratam à sanctissimo Irenæo
disputationem inveniam. Quocirca
paucis hucusque à me commemoratis,
reliqua ex illius ipsius DEI servi opere
per texam; atque ipsamet Irenæi verba,
ne mutata quidem syllaba, subjiciam.
Sunt hæc ejusmodi.

EX S. IRENÆO.

B IX. Cum plerique veritate contem-
pta falsas quasdam narrationes, & inanes
Genealogias obtrudant, quæ quæstiones
præstant magis, ut Apostolus loquitur, *1. Tim. 1.4.*
quàm ædificationem DEI, quæ est in fi-
de: atque iidem illi callida artificiosaque
oratione imperitorum animos decipi-
ant, ac velut captivos abripiant: dum &
oracula divina depravant, & rectè dicta
perperam interpretantur: tum verò quàm
plurimos ab hujus Universi conditore, &
ordinate DEO, falsâ quâdam abductos
specie cognitionis in perniciem trahant;
quasi sublimius aliquid ac majus eo de-
monstrare possint, qui cælum, terramque,
ac quæ iis continentur omnia procreavit:
adeo ut simplices minimèque malos ho-
mines fucatis sermonibus ad veritatis in-
dagationem blandè admodum illiciant,
neque tamen blandè illos in exitium im-
pellant, dum adversus rerum opificem
pronam ad maledicendum, impiamque
mentem injiciunt, quòd verum à falso
discernere quibus cum agunt nequeant.
Non enim falsitas nuda ac simplex pro-
ponitur, ne suis integumentis evoluta de-
prehendi facilè possit: sed speciosis in-
volucris miro artificio perpolita, ut ex-
terna pompa, atque cultu veritate ipsa
quodammodo veriore se se rudiorum
oculis subjiciat: quemadmodum ab ali-
quo longè quàm nos præstantiore de ejus-
modi pronunciatum est: Exquisita
geminæ ac pretiosissimæ, Smaragdo si-
mitem ab artificibus fieri vitreum lapil-
lum, non sine quâdam illius injuria; nisi
præstò sit, qui discernendi peritia vale-
at, quique arte sua fretus adulterinam
illam gemmam simulatamque dignoscatur.
Sed cum æs argento miscetur, quis hoc
facilè sincereque discernat? Quam-
obrem ne qui culpa nostra tanquam
oves à lupis, sic ab illis abripiantur,

Valenti- qvos ovium pellibus tectos ignorarint; A
ni. Hæro- cujusmodi cavendos esse Dominus præ-
cipit, qvorum similis sermo, dissimilis est
animus: necessarium putavi, cum in Va-
lentinis, ut asserunt, discipulorum com-
mentarios inciderim, cum aliquot etiam
ex illorum numero congressus fuerim, ti-
bi o charissime! portentosa illa ac profun-
da significare mysteria: qvæ qvidem non
ad captum omnium faciunt, qvòd non om-
nes cerebrum expuerint: ut & tu cogni-
tis iis, universis qvi tecum sunt eadem de-
clares, ac moneas, uti altissimum illum
stultitiæ, atqve in Christum blasphemiz
gurgitem devitent. Itaque, qvoad in
me situm erit, eorum qvi erroris hodie
magistri sunt, nimirum Ptolemæi, ejus-
qve sectatorum, qvi ex Valentini schola
effloruerunt, sententiam accuratè ac bre-
viter exponam; & ad eam refutandam
idonea pro mei captus exiguitate argu-
menta suggeram: qvibus qvæ ab illis di-
cuntur perabsurda minimeqve veritati
consentanea esse demonstrabitur. Ta-
metli neque scriptis qvicqvam elucubra-
re consueverim, neque dicendi sit à me
facultas exercitationis qvæsita. Sed me
charitas hortatur, ut eatibi tuisqve dogma-
ta patefaciam, qvæ ad hunc occultata
diem divina modò gratia prompta omni-
bus aperta qve sunt. *Nihil enim est oc-
cultum, qvòd non reveletur, & abscondi-
tum, qvòd non sciatur.*

X. Enimvero nihil erit cur à nobis, qvi
inter Gallos degimus, atqve in barba-
ris degens. *Itaque* linguæ meditatione plurimum oc-
cupati sumus, oratoriam exigas facul-
tatem, qvam nunquam didicimus; ne-
que scribendi peritiam, cui nunquam
studuimus; neque dictionis ornatum ac
fucum, qvem penitus ignoramus.
Qvin potius qvæ à nobis simpliciter,
ac verè vulgariqve sermone ad te ex
charitate scribuntur, ea ex charitate su-
scipies, atqve utpote magis ad id præ-
standum idoneus, sic tanquam semina
qvædam & initia à nobis acceperis, nova
apud te accessione locupletiora facies, &
in mentis tuæ spatiosum sinum recondi-
ta, qvæ paucis à me perstricta sunt, ube-
riore fructu compensabis: ac deniqve
qvicquid à me parum viriliter explica-
tum fuerit, apud tuos nervosè fortiter-
qve disputabis. Atqve ut ego tibi il-
lorum sententiam perdiscere cupien-
ti, non eam modo declarare studui,

ἀγνοῶντες αὐτοὺς διὰ τὸ ἔξωθεν τῆς προβα-
τείας δοῦναι * Ἰπιδελὴν, ὅς φυλάσσειν πα-
ρηγγέλκεν ἡμῖν ὁ Κύριος, ὅμοια μὲν λα-
λῶντας, ἀνόμοια δὲ φρονοῦντας ἀναγκαῖον ἡ-
γησάμην ἐντυχῶν τοῖς ὑπομνήμασι τῶν, ὡς
αὐτοὶ λέγουσιν, Οὐαλεντίνου μαθητῶν, ἐνί-
οις δ' αὐτῶν καὶ συμβαλὼν, καὶ καταλα-
βόμενος τὴν γνώμην αὐτῶν, μηνύσαι σοι
ἀγαπητὲ τὰ τεροχτώδη καὶ βαθέα μυστήρια,
ἃ ὅ πάντες χωρῶσιν, ἐπεὶ μὴ πάντες τὸν
ἐγκέφαλον ἐξεπύκασιν, ὅπως καὶ σὺ μα-
θῶν αὐτὰ, πᾶσι τοῖς μετὰ σε φανερά ποι-
ήσης, καὶ παραιέσης αὐτοῖς φυλάξασθαι τὴν
βουθὸν τῆς ανοίας, καὶ εἰς Χειρὸν βλα-
σφημίας, καὶ, καθὼς δύναιμι ἡμῖν, τὴν τε
γνώμην αὐτῶν τῶν νῦν ὡραζομένων, λέ-
γων δὴ τὸ πρὸς Πτολεμαῖον, ἀπάνθισμα ἔσαν
τὸ Οὐαλεντίνου χολῆς, σωτόμως καὶ σα-
φῶς ἀπαγγελέμενον, καὶ ἀφορμὰς δάσκαλον
καὶ τὸ ἡμετέραν μετρίότητα, πρὸς τὸ ἀνα-
πρέπειν αὐτὴν, ἀλλόκοτα καὶ ἀνάεμοσα τῇ
ἀληθείᾳ Ἰπιδελῶντες τὰ ὑπὸ αὐτῶν λεγο-
μένα, μήτε συγγράφῃ εἰδισμένοι, μήτε λό-
γων τέχνην ἡσκηκότες ἀγάπης δὲ ἡμᾶς
προσπεποιδῆς σοὶ τε καὶ πᾶσι τοῖς μετὰ
σε μιλῶσαι τὰ μέχει μὴ νῦν κεκρυμμένα,
ἣδη δὲ καὶ τὸ χάριν εἶ Θεὸς εἰς φανερόν ἐλη-
λυθότα διδάγματα. ἔδεν γάρ ἐστι κεκα-
λυμμένον, ὃ σὺ δοποκαλυφθήσεται, καὶ
κεκρυπτόν, ὃ ὅτι γνωσθήσεται.

Οὐκ ἱπιδετήσεις δὲ παρ' ἡμῶν τῶν ἐν
Κελτίῃ διατρίδόντων, καὶ πρὸς βάρβαρον
διάλεκτον τὸ πλεῖστον ἀχολαζμένων λόγων
τέχνῳ, ὡς σὺ ἐμάθομεν, ἔτε δύναιμι
συγγραφῆς, ὡς σὺ ἡσκήσαμεν, ἔτε
καλλωπισμὸν λέξεων, ἔτε πιθανότητά,
ὡς σὺ οἶδαμεν. ἀλλὰ ἀπλῶς καὶ ἀλη-
θῶς καὶ ἰδιωτικῶς τὰ μὲν ἀγάπης σοὶ γρα-
φέντα, μὲν ἀγάπης σὺ προσδέξῃ, καὶ αὐ-
τὸς αὐξήσεις αὐτὰ ὡς σεαυτῷ, ὅτε ἰκανώ-
τερος ἡμῶν τυγχάνων, οἶον εἰς ἀπέρματα καὶ
ἀρχὰς λαβὼν παρ' ἡμῶν, καὶ ἐν τῇ πλατῇ
σε εἰς Ἰπὶ πολὺ καρποφορήσῃς τὰ δι' ὀλί-
γων ὑφ' ἡμῶν εἰρημένα, καὶ δυνατῶς ὡρα-
γήσεις τοῖς μὲν σε τὰ ἀδελφῶς ὑφ' ἡμῶν ἀ-
πηγγελέμενα. καὶ ὡς ἡμεῖς ἐφιλοτιμήθη-
μεν, πάλας ζητῶντός σε μαθεῖν τὴν γνώ-
μην αὐτῶν, μὴ μόνον σοὶ ποιῆσαι φανεράν,

ἀλλὰ καὶ ἐφόδια δέσσει πρὸς τὸ Ἰπιδεικνύειν αὐτὴν ψευδῆ· ἔγω δὲ καὶ σὺ φιλοτίμως τοῖς λοιποῖς διακονήσεις, καὶ τὴν χάριν τὴν πρὸς τῷ Κυρίῳ σοὶ δεδομένην, εἰς τὸ μηκέτι πρὸς αὐτὸν ἔσθαι ἀνθρώπων ὑπὸ τῷ ἐκείνων πιθανολογίας ἔσσης τριαύτης.

Λέγεται γὰρ τίνα εἶναι ἐν ἀοράτοις καὶ ἀκατονομάστοις ὑψώμασι τέλειον Αἰῶνα καὶ πρῶτον, τῶτον δὲ καὶ * πρῶτον καὶ Βυθὸν καλεῖσιν. ὑπάρχοντα δ' αὐτὸν ἀχωρήσει καὶ ἀόρατον, αἰδιόν τε καὶ ἀγνώριστον, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἡρεμίᾳ πολλῇ γεγονέναι ἐν ἀπείροις Αἰῶσι χρόνων. συνυπάρχειν δ' αὐτῷ καὶ Ἐννοίαν, ἣν δὴ καὶ Χάριν, καὶ Σιγὴν ὀνομάζουσι, καὶ ἐννοηθῆναι ποτε ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς ἀλλήλους τὸν Βυθὸν τῶτον λαχόντων πάντων, καὶ καθάπερ σπέρμα τὸ πρὸς ἀλλήλους ταύτην, ἣν πρὸς ἀλλήλους ἐννοήθη, καὶ καθάπερ, ὡς ἐν μήτρᾳ, τῇ συνυπαρξίᾳ ἑαυτοῦ Σιγῇ. ταύτην δὲ ὑποδεξαμένην τὸ σπέρμα τῶτον, καὶ ἐγκύμονα γηρομένην ὑποκυῖσαι Νῦν ὁμοίον τε καὶ ἴσον τῷ πρὸς ἀλλήλους, καὶ μόνον χωρῶντα τὸ μέγεθος τῷ πατρὶ. τὸ δὲ Νῦν τῶτον καὶ Μονογενῆ καλεῖσιν, καὶ Πατέρα, καὶ Ἀρχὴν τῶν πάντων. συμπεριβεβλημένη δὲ αὐτῷ Ἀληθείαν καὶ εἶναι ταύτην πρῶτον καὶ ἀρχέγονον Πυθαγορικὴν Τετρακτὴν, ἣν καὶ ρίζαν τῶν πάντων καλεῖσιν. ἔστι γὰρ Βυθὸς καὶ Σιγὴ, ἐπὶ τα Νῦν καὶ Ἀληθεία. αἰσθητὸν τε τὸν Μονογενῆ τῶτον ἐφ' οἷς προεβλήθη, πρὸς ἀλλήλους καὶ αὐτὸν Λόγον καὶ Ζωὴν, πατέρα πάντων τῶν μετ' αὐτὸν ἐσομένων, καὶ λαχόντων, καὶ μόρφωσιν παντὸς τῷ πληρώματι. ἐκ δὲ τῆς λόγου καὶ τῆς Ζωῆς προεβλήθη καὶ συζυγίαν Ἀνθρώπου καὶ Ἐκκλησίαν. καὶ εἶναι ταύτην ἀρχέγονον Οὐρανὸν, ρίζαν καὶ ὑπόστασιν τῶν πάντων, τέσσασι ὀνόμασι παρ' αὐτοῖς * καλεσμένων, Βυθῷ, καὶ Νῦν καὶ Λόγῳ, καὶ Ἀνθρώπῳ. εἶναι γὰρ αὐτῶν ἕκαστον ἀρρένοθηλιν ἕτως· πρῶτον τὸν Πρῶτον καὶ ἡνῶσαι καὶ συζυγίαν τῇ ἑαυτοῦ Ἐννοίᾳ. τὸν δὲ Μονογενῆ, τέττατον τὸν Νῦν τῇ Ἀληθείᾳ· τὸν δὲ Λόγον τῇ Ζωῇ. καὶ τὸν Ἀνθρώπον τῇ Ἐκκλησίᾳ. τέττατοι δὲ αἰῶνες εἰς δόξαν τῷ Πατρὶ προεβλημένοι, βεβληθέντες καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς ἰδίας δόξας τῷ Πατρὶ, πρὸς ἀλλήλους ἐν συζυγίᾳ. τὸ μὲν Λόγον καὶ

sed idonea quoque praesidia ad illam convincendam attuli: ita & tu pro ea quae tecum a Deo communicata gratia est, ceterorum impensè rationibus & utilitati servies, ne in posterum quisquam blanda illorum oratione capiat. Quae in hunc modum sese habet.

X. Principio in sublimitatibus illis, quae neque visu percipi, neque appellatione ulla comprehendi possunt, perfectum inesse quendam Aeonem asserunt, quem & primum Parentem, & Bythum nominant. Hunc cum nullo loco contineri nec videri posset, sempiternum nec genitum in quiete atque otio infinitis perseverasse saeculis. Quo cum Ennoeam extitisse pariter, quam isti Gratiā ac Sigen vocant. Ac fuisse tempus aliquando, cum Bythus ille omnium ex sese primordia producere voluerit; ac tanquam semina, quae in Sigen aequalem ac comparem suam quasi matricem infudit. Eam porro semine illo excepto gravidam, demum similem genitori suo, Nun aequalemque peperisse, qui solus Parentis magnitudinem caperet. Eundem Nun etiam Unigenam nominant, & Patrem, & Principium rerum omnium; quo cum una procreata sit Veritas. Hanc esse primam ac principem illam Pythagoraeorum quadrigam, quam & universorum Radicem appellant. Sunt autem Bythus ac Sige: tum Nus ac Veritas. Postea, cum quibus de causis productus esset Unigena sensisset, mox ipsum vicissim Sermonem, Vitamque propagasse, eorum quae post ipsum futura essent omnium parentem, ac Principium, & Pleromatis totius expolitio-nem. Jam ex sermone Vitaque par unum exortum, Hominem atque Ecclesiam. Ita primigeniam esse constaram Ogdoadem, omnium rerum fundamentum ac radicem, quae quidem quaternis nominibus constat, Bytho, No, Sermone, Homine. Quodlibet enim par marem ac feminam continet. Ac primum sane summumque Parentem cum Ennoea suavinis conjugium; Unigenam vero sive Nun cum Veritate; Sermonem cum Vita; Hominem cum Ecclesia. Post Aeonem istos Parentis ad decus gloriamque genitos, cum ad ejus gloriam refundere aliquid cuperent, ascito sibi conjugio novam suscepisse sobolem. Velut Sermonem Vitam-

Valentini. Hæretici. qvæ post Hominem Ecclesiamqve genitos, decem alios Æones edidisse; quorum hæc nomina commentum sunt: Bythium, Mistionem, Ageratum, Henosin, Authophye, Voluptatem, Immobilem, Syncralin, Unigenam, & Macariam. Hi sunt Æones decem, quos ex Sermone Vitaq; productos narrant. Hominem deinde & Ecclesiam Æones XII genuisse, quibus hæc imposita sunt nomina; Paracletus, Fides, Paternus, Spes, Maternus, Charitas, Ainus, Intelligentia, Ecclesiasticus, Felicitas, Theletus, Sapientia. Hi sunt illorum opinione conficti Æones

Matth. 30.

Quinetiam in Operariorum, qui ad vitem colendam mittuntur, Parabola xxx eisdem Æones perspicue significatos asserunt. Etenim alii circiter horam primam missi sunt; alii tertiam, sextam alii, ac nonam, ac postremo undecimam. Quæ omnes in sese conflata Tricenarium efficiunt. Nam una & tres, & sex, ac novem cum undecim triginta complent. Quibus horis totidem Æones indicari censent: Eaque demum esse magna illa, & admiranda arcanaqve Mysteria, quem suum veluti fructum proferunt; ac si quid aliud est, quod in sacris literis certo numero comprehensum ad futilem commentitiamque fabulam accommodari possit.

XI. His ita constitutis primum illum Parentem ab Unigena solo, quem is produxit, qui idem & Nus dicitur, cognosci definiunt: ab reliquis omnibus neque videri posse, neque animo intelligentiaque comprehendendi. Quamobrem cum Parentis contemplatione sese ille unus oblectaret, atque immensa illius magnitudine cognoscenda vehementer exultaret, statuisse reliquis Æonibus Parentis aperire magnitudinem; quantus hic, quamque admirabilis foret: utque & principio careret, & nullo spatio, ac cognitione capi posset. Sed id quo minus præstaret, Sigen de Parentis repressisse consilio: quod ille

Ατὴν Ζωὴν μὲν τὸ Θεοβαλέον τὸν Ἀνθρώπον, καὶ τὴν Εκκλησίαν, ἄλλας δέκα Αἰῶνας, ὧν τὰ ὀνόματα λέγῃσι ταῦτα· Βύθις, Μίξις, Αἰθήρη, καὶ Ἑνωσις, Ἀγρυπνίας καὶ Ἡδονῆς, Αἰνότης καὶ Σύγκρησις, Μονογενὴς καὶ Μακαρία. Ἔτι δέκα Αἰῶνες, ἔς τὴν Φάσιν, ἐκ Λόγου καὶ Ζωῆς Θεοβεβλήθη. τὸν δὲ Ἀνθρώπον καὶ αὐτὸν Θεοβαλεῖν μὲν τὴν Εκκλησίαν Αἰῶνας δώδεκα, οἷς ταῦτα τὰ ὀνόματα χαρίζονται· Παράκλητος καὶ Πίσις, Πατρικός καὶ Ἐλπίς, Μητρικός καὶ Ἀγάπη, Αἰνός καὶ Σύνεσις, καὶ Εκκλησιαστικός καὶ Μακαριότης, Θελητός καὶ Σοφία. Ἔτι εἰσιν οἱ τριάκοντα Αἰῶνες τῆς πλάνης αὐτῶν. οἱ σεσιγημένοι καὶ μὴ γνωστικοί. τὸτο τὸ ἀόρατον καὶ πνευματικὸν κατ' αὐτὸν πλῆρωμα, τετρή διεσαμμένον εἰς ὀγδοάδα, καὶ δεκάδα, καὶ δωδεκάδα. καὶ διὰ τὸτο τὸ Σωτῆρα λέγῃσι (ἐδὲ γὰρ Κύριον ὀνομάζειν αὐτὸν θέλῃσι) τριάκοντα ἔτεσι καὶ τὸ Φανερόν μηδὲν πεποιημένα, Ἰπιδεικύντα τὸ μυστήριον τῶν τῶν Αἰῶνων. ἀλλὰ καὶ Ἰπὶ τῷ Θεοβαλῇ τὸ εἰς τὸ ἀμπελῶνα πεμπούμενον Ἐργαζῶν Φασὶ Φανερώτατα ἔτι τριάκοντα τέττας Αἰῶνας μεμνήσθαι. πέμπον γὰρ οἱ μὲν πρῶτην ὥραν, οἱ δὲ πρῶτην, οἱ δὲ πρῶτην ἑκλήν, οἱ δὲ πρῶτην ἐνάτην, ἄλλοι δὲ πρῶτην ἐνδεκάτην. συνιδέμεναι ἔναι τῷ Θεοβαλῇ ὥρα εἰς ἑαυτὰς, τὸ τὸ τριάκοντα δεικνύον ἀναπληροῦσι. μία γὰρ καὶ τρεῖς καὶ ἑξ καὶ ἐννέα καὶ ἐνδεκά, τριάκοντα γίνονται. διὰ δὲ τῶν ὥρων ἔστιν Αἰῶνας μεμνήσθαι θέλῃσι. καὶ ταῦτα εἶναι τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά καὶ ἀπορήτα Μυστήρια, ἃ καρποφοροῦσιν αὐτοῖς, καὶ εἰς πᾶσι τῶν ἐν πλήθει εἰρημένων ἐν ταῖς γραφαῖς διωκθεῖν Θεοσαρμύσαι, καὶ εἰκάσαι τῷ πλάσματι αὐτῶν.

Τὸν μὲν ἔναι Προπάτορα αὐτῶν, γινώσκοντες μόνον λέγῃσι τῷ ἑξ αὐτῶν γεγονότι Μονογενεῖ, τέττασι τῷ Νῶ, τοῖς δὲ λοιποῖς πᾶσιν ἀόρατον καὶ ἀκατάληπτον ὑπάρχειν. μόνον γὰρ ὁ Νῶς κατ' αὐτὸν ἐτέρπετο Θεωρῶν τὸν Πατέρα, καὶ τὸ μέγεθος τὸ ἀμέτρητον αὐτῶν κατανοῶν, ἡγαλλετο, καὶ διανοεῖτο καὶ πρὸς λοιποῖς αἰῶσιν ἀνακοινώσασθαι τὸ μέγεθος τοῦ Πατρὸς, ἡλίκον τε καὶ ὅσον ὑπῆρχε. καὶ ὡς ἦν ἀναρχός τε καὶ ἀχώρητος, καὶ ἐκατάληπτος ἰδεῖν κατέχευε τὸ αὐτὸν ἢ Σιγὴν βεβλήσει τὸ Πατὴρ, διὰ τὸ θε-

λεν πάντας αὐτοὺς εἰς ἔννοιαν καὶ πόθον ζη-
τήσεως τῆς θεωρημένης Προπάρεσθαι αὐτῶν
ἀγαγεῖν. καὶ οἱ μὲν λοιποὶ ὁμοίως Αἰῶνες,
ἡσυχῇ ὡς ἐπεπόθεν τὴν θεωροῦσα τῆς ἀπερ-
ματῆς αὐτῶν ἰδεῖν, καὶ τὴν ἀναρχον ρίζαν
ἰσορῆσαι. θεωροῦσα δὲ πολὺ ὁ τελευταῖος
καὶ νεώτατος τῆς δωδεκάδος τὴν ὑπὸ τῆς
Ανθρώπου καὶ τῆς Εκκλησίας θεωρεῖσθαι μέ-
νους Αἰῶν, τὰ τέσιν ἡ Σοφία. καὶ ἐπαθε πα-
F. συζύ-
γῃ. θῆναι ἀνευ τῆς ἑπιπλοκῆς τῆς * ζυγῆς τῆς Θε-
λητῆς. ὁ ἐν ἡμέτερον μὲν ἐν τῇς παλαιῇ τὸν Νῆον καὶ
τῷ Αλήθειαν, ἀπέσκηψε δὲ εἰς τὸν τὸν
ὡς αὐτῶν πάντα, θεωροῦσιν μὲν ἀγάπης, B
τόλμης δὲ διὰ τὸ μὴ κεκοινωνῆσαι τῇ Πα-
τρί τῷ τελείῳ, καθὼς καὶ ὁ Νῆος. τὸ δὲ πα-
θῆναι εἶναι ζήτησιν τῆς πατρὸς. ἡ θελεῖ γὰρ,
ὡς λέγουσι, τὸ μέγεθος αὐτῆς καταλαβεῖν. ἔ-
πειτα μὴ διωκθῆναι, διὰ τὸ ἀδυνατῶν ἑπι-
βαλεῖν πράγματι, καὶ ἐν πολλῷ πάνυ ἀ-
γῶνι γινώσκον, διὰ τε τὸ μέγεθος τῆς βα-
θῆς, καὶ τὸ ἀνεξήγητον τῆς Πατρὸς, καὶ τὴν
πρὸς αὐτὸν σφοδρῶς ἐκτεινόμενον αἰεὶ ἑπὶ τὸ
θεωρεῖν ὑπὸ τῆς γλυκύτητος αὐτῆς, τελευ-
ταῖον αὐτῶν καταπεπόδης, καὶ ἀναλελύσθαι εἰς
τὴν ὅλῃ ἔσσαν, εἰ μὴ τῇ σφειδρῇ καὶ ἐ-
κτός τῆς ἀρρήτου μεγέθους φυλασσέσθαι τὰ ὅλα C
σωθέντες διωκόμεναι. ταύτῃ δὲ τὴν δύναμιν
καὶ Ὄργην καλεῖσιν, ὅφ' ἧς ἐπεχρῆσθαι καὶ ἐ-
σφειδρῆσαι, καὶ μόγις ἑπιστρέψαντα εἰς ἑαυτὸν,
καὶ πεισθέντα ὅτι ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ Πατήρ,
δοκῶν τὴν θεωρεῖν ἐνθύμησιν σὺν τῷ
ἑπιγινώσκοντι πάνθ' ἐκ τῆς ἐκπλήκτου ἐκείνου
θαύματός.

A. Aetones omnes summi ad Parentis noti-
tiam desideriumque perducere niteretur. ni. Hære-
Ac ceteri quidem ex Aeonum grege au-
thorem fatoremque suum hoc est stirpem
illam radicemque principii expertem o-
mnis, nosse comiter ac moderatè cupie-
bant. Sed Sapiencia ultimus natuque mi-
nimus Aeon ex illa Dodecade, quæ ab
Homine Ecclesiaque propagata est, longè
ceteris intemperantius sese extulit. Ita-
que sine Theleti conjugis copulatione af-
fectionem in se quandam suscepit, quæ in
Mente ac Veritate cœpta prius, in infeli-
cem illum & aberrantem Aeonem incubu-
it: quæ specie quidem charitatis excitata,
revera temeritatis atque audaciæ fuit, quod
cum perfecto Parente communicata mi-
nimè fuerat. Erat autem hæc animi com-
motio, Parentis inquirendi studium, cu-
jus, ut ajunt, magnitudinem cognitione
assequi contendebat. Verùm frustra la-
borabat, quod eam rem concupiverat,
quæ obtineri nullo modo posset. Itaque
cum in summa contentione, & anxietate
versaretur: ac propter & infinitam altitu-
dinem, & Parentis naturam ejusmodi, ut
ad eam nullis vestigiis perveniret, & ob
suam in illum denique charitatem, præ
ejus sinceritate semper ultra procurreret,
postremò nihil esse propius factum, quàm
ut in universam absorpta naturam ac re-
soluta vanesceret; nisi in eam Virtutem
incidisset, cui corroborationum, & inex-
plicabilem extra magnitudinem conser-
vationum omnium munus erat attribu-
tum. Eam porro Virtutem alio nomine
Horum appellant. Ab hac cohibitam
confirmatamque Sapienciam ægrè ad se-
metipsum rediisse, demumque persuasum
habentem non posse Parentem suum co-
gnitione comprehendi, priorem cogita-
tionem cum posteriori commotione, quæ
ex stupore illo & admiratione nata fuerat,
exuisset.

XII. Sed istorum quidam illam Sapi-
entia perturbationem, ac restitutionem
quibus nugis involvunt? Nimirum cum
ejusmodi aliquid appetisset, quod ejus po-
testatem cognitionemque superaret, in-
formem quandam atque inconditam edi-
disse substantiam, ejusdemque, quam ha-
bebat, naturæ feminam peperisset. Quam
ut animadvertit, primum ob mancā in-
choatamque generationem animo doli-
isse: tum vereri cœpisse, ne vel ipsa esse o-
mnino desineret. Proindeque attonitam
& hæsitantem causam indagare instituisse, ac quemadmodum særum suum occultare posset. Ergo
in pristina illa commotione perseverantem convertisse sese, & ad Parentem studuisse recurrere,

Alia de
nugis ipsis
sententia

For. πῶς
aut inter
rog. ad-
hibenda.
Ir. ἡλθον. Enoioi δὲ αὐτῶν * πῶς τὸ πάθος τῆς Σοφίας καὶ
τῆς ἑπιστροφῆς μυθολογῶσιν, ἀδυνατῶν καὶ ἀ-
κατάληπτον πρᾶγματι αὐτῷ ἑπιχρῆσασαν
τεκεῖν ἔσσαν ἀμορφον, οἷαν φύσιν ἔχει * θήλυν D
τεκεῖν, ἣν καὶ κατανοήσασαν πρῶτον μὲν λυ-
πηθῆναι, διὰ τὸ ἀτελὲς τῆς γνέσεως. ἔπειτα
F. μὴ καὶ
αὐτὸ τὸ
εἶναι τί-
λοιοι. καὶ
φοβηθῆναι * μηδὲ αὐτὸ εἶναι τελείως ἔχειν
εἶτα ἐκστῆναι καὶ ἀπορῆσαι ζητῶσαν τὴν αἰτίαν,
καὶ ἐν τινι τρόπῳ ἀποκρύψαι τὸ γυναικῆ. ἐγκατα-
γινώσκοντι δὲ τοῖς πάθεσι λαβεῖν ἑπιστροφὴν, καὶ
ἑπὶ τῇ Πατρίδι ἀναδραμεῖν πρὸς αὐτήν, καὶ
& hæsitantem causam indagare instituisse, ac quemadmodum særum suum occultare posset. Ergo
in pristina illa commotione perseverantem convertisse sese, & ad Parentem studuisse recurrere,

Valenti- Qvod cum aliquanto tempore conten-
ni. Hære- disset, succubuisse demum, atque ad Pa-
sis xxxi. rentem sese supplicem abjecisse: Affuisse
& advocatos Æonas reliquos, ac Mentem
imprimis. Atque hanc primam substan-
tiæ originem extitisse, quæ ex ignorantia,
& dolore, ac metu & stupore prodierit.

Horus sive At Pater Horum, sive Terminum, quem
Terminum. diximus, post illos omnes suam ad effigi-
em produxit comparis ac feminei sexus
expertem. Hunc enim ipsum Parentem
alias cum Sige copulant, alias supra maris
ac femina conditionem extollunt. Ho-
rum verò etiam Redemptorem, ac Car-
pisten, & Horotheten, ac Circunducto-
rem vocant. A quo perpurgatam ac con-
firmatam Sapientiam narrant, & conju-
gio restitutam. Posteaquam enim Enthym-
esis, hoc est cogitatio, ab illa est cum su-
perveniente Commotione secreta; tum
ipsa quidem intra Pleroma recepta, En-
thymesis verò cum Commotione ab Ho-
ro relegata, & in Cruce suffixa, atque
extra Complementum procul amandata
constitit: ut Substantia illa quidem spiri-
talis esset, utpote naturalis quædam vis
Æonis & impetus, sed rudis eadem & in-
formis, quod nihil esset omnino consecu-
ta. Ob idque præcoccem illum fructum
atque imbecillum, & muliebris conditio-
nis esse memorant.

XIII. Caterum ubi hæc à Pleroma-
te depulsa est, Mater verò ad conjugium
suum postliminio reversa, tum de Paren-
tis consilio, ne quid simile posthac Æoni
alicui contingeret, fulciendo, firmando-
que Pleromati novum par ferunt ab Uni-
gena productum, Christum ac Spiritum
sanctum; quorum opera Æones ordina-
tos ac compositos esse. Quippe Christum
conjugii natura atque Ingeniti compre-
hensione cognita docuisse contentos esse
illos oportere: Patrisque inter illos præ-
dicasse notitiam; nimirum hunc neque
circumscribi locorum spatio, neque co-
gnitione posse percipi, ac ne visu qui-
dem vel auditu contrectari, sed per Uni-
genam duntaxat intelligi. Ac quod pri-
mum inest in Patre, quod comprehend-
i non potest, id causam esse cæteris, cur in
sempiternum tempus permaneant; quod
verò in illo ipso comprehend-
i potest, ortus eorum ac formationis esse causam,
hoc est Filium. Hæc sunt quæ Christus
recens in illis editus molitus est. At Spi-
ritus sanctus omnes ad æqualitatem re-
dactos gratias habere perdocuit, ac ve-

Α μέχει τινὸς τολμήσασαν ἐξαοθενῆσαι, καὶ
ἰκέτιν τῷ πατρὸς γνέσθαι. συνδεσθῆναι δὲ
αὐτῇ καὶ τοὺς λοιποὺς Αἰῶνας, μάλιστα δὲ τὸν
Νῆν. ἐντεῦθεν λέγουσι πρῶτην ἀρχὴν ἐχρη-
κεῖναι τὴν ἑσῖαν * ἐκ τῆς ἀγνοίας, καὶ τῆς ἰρεν. τ. γ.
λύπης, καὶ τῆς φόβου καὶ τῆς ἐκπλήξεως. ὁ ἄλλος.
δὲ Πατὴρ τὸν προερετημῶνον Οὐρανὸν ἐπὶ τέτρως
διὰ τῶν μονογενῶν προβάλλεται ἐν εἰκόνι ἰδίᾳ
ἀσύζυγον, ἀθήλωντον. τὸν γὰρ Πατέρα πο-
τὲ μὴ μετὰ συζυγίας τῆς Σιγῆς, ποτὲ δὲ καὶ
ὑπὲρ ἁρρῆν, καὶ ὑπὲρ θῆλυ εἶναι θέλῃσι. τ.

Β δὲ Οὐρανὸν τέττον * καὶ Συλλυτρωτὴν καὶ Καρ- F. αὐτοῦ
πιστὴν καὶ Οὐροθέτην καὶ Μεταγωγέα κα- ἡ λυτρω-
λῶσι. διὰ δὲ τῶν Οὐρῶν τέττε Φασίκεκαθάρθαι τὴν.
καὶ ἐσθρέχθαι τὴν Σοφίαν, καὶ διδοκατασα-
θῆναι τῇ συζυγίᾳ. χωριδείσης γὰρ τὸν Ενθυ-
μήσεως ἀπ' αὐτῆς σὺν τῷ ἐπιγνωμῶνι πά-
θει, αὐτὴν μὴ ἐντὸς πληρώματος εἶναι,
τὴν δὲ ἐνθυμῶσιν αὐτῆς σὺν τῷ πάθει ὑπὸ
τῶν Οὐρῶν ἀφορεσθῆναι καὶ * διδοσερεθῆναι, καὶ
ἐκτὸς αὐτῆς γνωμῶνι εἶναι μὴ πνευματι- For. δὲ
κὴν ἑσῖαν, Φυσικὴν τινὰ Αἰῶν ὁρμητὴν ταυραθῆ-
ναι.
τυγχάνεσθαι, ἁμορφὸν δὲ καὶ ἀνείδεον διὰ
C τὸ μηδὲν καταλαβεῖν. καὶ διὰ τέτο καρπὸν
ἀοθενῆ καὶ θῆλυ αὐτὸν λέγουσι.

Μετὰ δὲ τὸ ἀφορεσθῆναι ταύτην ἐκτὸς
τῶν πληρώματος τῶν Αἰώνων, τὴν τε Μη-
τέρα αὐτῆς διδοκατασαθῆναι τῇ ἰδίᾳ συζυ-
γίᾳ, τὸν Μονογενῆ πάλιν ἐτέρῳ προβα-
λέσθαι συζυγίαν, καὶ προμήθειαν τῷ Πα-
τρὸς, ἵνα μὴ ὁμοίως ταύτῃ πάθῃ τις τῶν Αἰώ-
νων, Χριστὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον εἰς πῆξιν καὶ
σηειγμὸν τῷ Πληρώματι, ὑφ' ὧν καταρ-
τιοθῆναι τοὺς Αἰῶνας. τὸν μὲν γὰρ Χριστὸν δι-
D δάξαι αὐτὸν συζυγίας Φύσιν, ἀγνήτην
καταληψὶν γινώσκοντας, * ἱκανὸς εἶναι, ἰρεν. τ. γ.
ἀναγορεῦσαι τε ἐν αὐτοῖς τὴν τῷ πατρὸς
ἐπίγνωσιν, ὅτι τε ἀχώρητός ἐστι καὶ ἀκατά-
ληπτός, καὶ οὐκ ἔστιν ἔτε ἰδεῖν ἔτε ἀκῆσαι
αὐτὸν, ἢ διὰ μόνον τῶν Μονογενῶν γινώσκε-
ται. καὶ τὸ μὲν αἷτιον τῆς αἰώνις διαμονῆς
τοῖς λοιποῖς τὸ πρῶτον καταληπτὸν ὑπάρ-
χειν τῷ Πατρὸς, τῆς δὲ γνέσεως αὐτῆς καὶ
μορφώσεως τὸ καταληπτὸν αὐτῆς, ὡς δὴ
* ἴσθαι ἐστί. καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἄρτι προβλη- ἰρεν. δ. α.
θεὶς Χριστὸς ἐν αὐτοῖς ἐδημιούργησε. τὸ δὲ ἑσῖ.
ἐν πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξισωθέντας αὐτοὺς
πάντας διχαρισεῖν ἐδίδαξε, καὶ τὴν ἀληθι-

θινὴν ἀνάπαυσιν ἡγήσατο. ὅτως τε μορφῇ Ἀρὰν
καὶ γνώμῃ ἴσας κατασαθῆναι οὗτοι Αἰῶνας
λέγουσι, πάντας χροονόμους Νόας, καὶ πάν-
τας Λόγους, καὶ πάντας Ἀνθρώπους, καὶ πάν-
τας Χεῖρες, καὶ τὰς θηλείας ὁμοίως πά-
σας Ἀληθείας, καὶ πάσας Ζωάς, καὶ Πνεύ-
ματα, καὶ Ἐκκλησίας. σπερχθέντα δὲ Ἰη-
σοῦ ταῦτα ὅλα, καὶ ἀναπαυσάμενα τελείως
μὲν μεγάλης χαρᾶς Φησιν ὑμνήσαι τὸ Περ-
πάθος, πολλῆς δὲ Φροσύνης μεταχόντα. καὶ
ὑπὲρ τῆς ὑποστάσεως ταύτης βελή μιᾶ καὶ
γνώμῃ τὸ πᾶν Πλήρωμα τῶν Αἰώνων, συνε-
δοκῶντ' αὖτε Χεῖρας καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ
δὲ Πατὴρ αὐτῶν συνεπισφραγισομένης, ἐ-
να ἕκαστον τῶν Αἰώνων, ὅπως ἔχεν ἐν ἑαυτῷ
κάλλιστον καὶ ἀνθηρότατον συνενεγκαρμόν
καὶ ἐργασιαμένους, καὶ ταῦτα ἀρμοδίως πλέ-
ξαντας, καὶ ἐμμελῶς ἐνώσαντας, προβαλέ-
σθαι * προβλήματα εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῷ
Βυθῷ, τελειότατον κάλλος τε καὶ ἄστρον τῷ
Πληρώματι τέλειον καρπὸν τῷ Ἰησοῦ, ὃν
καὶ Σωτῆρα προσαγορευθῆναι, καὶ Χριστόν,
καὶ Λόγον πατρωνυμικῶς, καὶ (καὶ) πάντα,
διὰ τὸ διὰ πάντων εἶναι, δορυφόρος τε αὐ-
τῶν εἰς τιμὴν τὴν αὐτῶν ὁμογενεῖς Ἀγγέλους
συμπροβέβλητο.

For. πρὸς
ἐλπίμα.

F. καὶ μὲν
πρὸς.

Isen. καὶ
αἰώνων.

Αὕτη μὲν ἐν ἐσίν ἡ ἐντὸς πληρώματι
ὑπὸ αὐτῶν λεγομένη πραγματεία, καὶ ἡ
τῶν πεπονθότων Αἰώνων, * καὶ μετὰ μικρόν
διπολωλότ', ὡς ἐν πολλῇ ὕλῃ διὰ ζήτη-
σιν τῷ Πατρὶ συμφορὰ, καὶ ἡ τῷ Οὐρ, καὶ
Στύλῃ, καὶ Λυτρωτῇ, καὶ Καρπισί, καὶ
Οροδέτῃ, καὶ Μεταγωγέως * ἐξάγων
συμπηξίς, καὶ ἡ τῷ πρῶτῃ Χεῖρ σὺν τῷ
Πνεύματι τῷ ἀγίῳ ἐκ μετανοίας ὑπὸ τῷ
Πατρὶ αὐτῶν μεταχρησέσθαι τῶν Αἰώνων
χρόσις, καὶ ἡ τῷ δευτέρῃ Χεῖρ, ὃν καὶ Σω-
τῆρα λέγουσιν ἐξ ἐράνης σύνθετον κατα-
σκευή. ταῦτα ὅτι φανερώς μὲν μὴ εἰρηδοῦναι,
διὰ τὸ μὴ πάντας χωρεῖν τῷ γνώσει,
μυστηριωδῶς δὲ ὑπὸ τῷ Σωτῆρι διὰ
προβολῶν μεμινύσθαι τοῖς σιωπῇ δυ-
ναμένοις ὅτως. οὗτοι μὲν γὰρ τριάκοντα
Αἰῶνας μεμινύσθαι διὰ τῶν τριάκοντα ἐ-
τῶν, ὡς προέφαμεν, ἐν οἷς ὁδὸν ἐν φανε-
ρῷ φάσκουσι πεποιημένα τὸν Σωτῆρα, καὶ
διὰ τῆς προβολῆς τῶν ἐργατῶν τῷ ἀμπε-
λῶν καὶ τὸν Παῦλον φανερώτατα λέγουσι

Aram quietem commonstravit. Ita de Valenti-
mum ejusdem & formæ & animi Æones ni. Hære-
esse factos, ut universi pariter & Men- sis xxxi.
tes essent, & Sermones, & Homines, ac
Christi; similiterque femina omnes ex
æquo, & Veritates & Vita forent, ac Spi-
ritus, & Ecclesiæ. Secundum hoc soli-
datis corroboratisque omnibus, ac quie-
te otioque constituto, vehementi illos
cum gaudio summum Parentem laudi-
bus extulisse, qui ex ea re ingentem ani-
mi fructum ac voluptatem ceperit. Igi-
tur ut ei gratiæ aliquid referrent, de
communi omnium decreto ac sententia,
suffragante Christo ac Spiritu, Patre ve-
rò comprobante, factum, ut singuli Ple-
romatis Æones, quod in se præstantissi-
mum ac florentissimum haberent, id in
medium afferrent ac contribuerent.
Quibus omnibus scitè compositis atque
eleganter contextis, novum quendam
fortum ad Bythi decus & gloriam protu-
lisse, hoc est absolutissimam pulchritudi-
nem, ac sidus, perfectum Pleromatis
fructum, Jesum scilicet, qui & Salvator
sit dictus, & Christus, & Verbum, ac de-
nique paternis Æonum omnium nomi-
nibus insignitus, quod ab omnibus pari-
ter sit in lucem editus. Sed & honora-
rios ejus satellites, ejusdem cum illo ge-
neris Angelos eodem tempore produ-
ctos.

XIV. Hoc igitur ferè totum est
interius Pleromatis instrumentum; hæc
malè affecti, ac propemodum extincti
Æonis calamitas, dum in inquisitionem
sefe Patris intendens multiplicem in
materiam dispergitur. Hæc sexangula
Termini, Styli, Redemptoris, Carpistæ,
Finitoris, ac Traductoris compactio.
Hæc prioris CHRISTI, Sanctique Spi-
ritus ex pœnitentia Patris cæteris Æoni-
bus ætate posterior generatio: ac se-
cundi CHRISTI, quem & Salvato-
rem nominant, ex collecta stipe moli-
tio. Quæ omnia, pro eo quod non omnes
ad eam cognitionem idonei forent, non
apertè significata, sed obscurè dunta-
xat ac per ænigmata iis qui intelligere
possent à Salvatore adumbrata prædi-
cant; ad eum videlicet modum. Pri-
mum triginta illos Æones totidem, ut
diximus, annorum indicari numero, quibus
nihil palam gestum à Salvatore
dicunt, in vinitorum Parabola demon-
stratum. Deinde Paulum apertissimè eof-

Quibus
scriptura
locis sua
somnia
fulciunt.

Matth. 24

Valenti- dem illos *Æones*, ac persæpe nomi-
 ni. Hære- nasse, atque his etiam verbis eorum
 sis xxxi. ordinem servasse: *In omnes generatio-*
Ephef. 3. 20. *nes seculorum seculi.* Præterea cum in
 gratiarum actione nos ita dicimus; *In*
secula seculorum, nullos alios *Æones* si-
 gnificare: omninoque quoties *Æon* *Æ-*
*ones*ve commemorantur, suos ad illos
 referri censent oportere. Illam verò
 Dodecadis *Æonum* propagationem duo-
 denario Annorum indicari numero,
 quot annos cum natus esset Dominus
 cum legis Doctoribus disputabat. *Qui-*
bus & Apostolorum delectum adjici-
unt: Siquidem illi duodecim extiterunt.
 Reliquos porro *Æones* duodeviginti in
 eo repræsentari, quod ab Resurrectio-
 ne sua totidem, ut asserunt, menses cum
 discipulis commoratus est. Imò & pri-
 oribus duabus illius nominis literis, &
 7 manifestè octodecim *Æones* exprimi.
 Nam illam *Æonum* Decadem primo
 nominis elemento adumbrari putant:
ideoque à Salvatore dictum: Jota u-
num, aut unus apex non preteribit, do-
Matth. 16. *nec omnia fiant.* Jam verò duodecimi
Æonis calamitatem prodictione Judæ, qui
 Apostolorum duodecimus fuit, com-
 modè declarari: Velut etiam in eo
 quod duodecimo mense passus est. U-
 no enim duntaxat, postquam baptizatus
 est, anno divini verbi prædicatione fun-
 ctum esse statuunt. Sed perspicuè cum-
 primis illud in ea muliere demonstra-
 tum, quæ sanguinis profluvio labora-
 bat. *Quæ* cum duodecim jam annos
 eo morbo conflictaretur, Salvatoris ad-
 ventu, ubi fimbriam ejus attigit, sa-
 lutem recuperavit. *Quam* ob causam
 Salvator dixerit: *Quis me tetigit?* ut
 Discipulos *Mysterium* illud quod in *Æo-*
nibus contigerat, atque illam affecti
Æonis curationem doceret. Etenim
 mulier quæ annis duodecim ægrotavit,
 Virtus illa propterea est, quod extenta
 atque in infinitum dissipata substantia
 foret, nisi gestamem illius attigisset:
 hoc est Veritatem, quæ in prima Tetra-
 de numeratur, & per fimbriam osten-
 ditur. Sed substitit nimirum, atque ab
 eo morbo convaluit. Quippe virtus à
 filio progressa, quem Horon interpre-
 tantur, medicinam attulit, & ab omni
 incommodo liberavit. Quod autem
 Salvator ipse, qui ab omnibus ortum acce-
 pit, natura omnium constet, colligi ex his
 κτλ πάθ' ἐχώρει ἀπ' αὐτῆς. τὸ ὅ

Luc. 2.

Matth. 10.

Matth. 9.

Matth. 16.

Matth. 9.

τὰς δὲ Αἰῶνας ὀνομάζειν πολλάκις, ἔτι ὅ καὶ
 τῷ τάξιν αὐτῶν τετηρηκέναι ἕτως εἰπόντα,
 εἰς πάσας τὰς ἡμέρας τῶν αἰώνων τὰ αἰῶ-
 νι. ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς Ἰπὶ τῷ Εὐχαριστίας
 λέγοντας, εἰς αὐτὸν αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἐκείνους
 αὐτὸν αἰῶνας σημαίνει. καὶ ὅτι αἰὼν ἢ αἰῶνες
 ὀνομάζονται, τὴν ἀναφορὰν εἰς ἐκείνους εἶ-
 ναι θέλουσιν, τὴν ὅτι δωδεκάδ' τῶν Αἰώνων
 προβολῇ μνησέας, διὰ τὰ δωδεκαετῆ
 ὄντα τὸν Κύριον διαλεχθῆναι τοῖς Νομο-
 διδασκάλοις, καὶ διὰ τῷ Ἀποστόλῳ ἐκ-
 λογῆς. δώδεκα γὰρ Ἀπόστολοι. καὶ αὐτοὶ λοι-
 πος δεκαοκτὼ Αἰῶνας φανερεῖται, διὰ τὰ
 μὲν τὰ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν δεκαοκτὼ μηνὶ
 λέγειν διατετριφέναι αὐτὸν σὺν τοῖς Μα-
 θηταῖς. ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν προηγουμένων
 τὰ ὀνόματα αὐτῶν δύο γραμμάτων, τὰ τε
 ἰῶτα καὶ ἑῖς ἦτα, αὐτὸν δεκαοκτὼ Αἰῶνας δι-
 σήμῳς μνησέας. καὶ αὐτὸν δέκα Αἰῶνας ὡ-
 σαύτως διὰ τὰ ἰῶτα γράμματα, ὃ προη-
 γεῖται τὰ ὀνόματα αὐτῶν, * σημαίνει λέ-
 γεσθαι. καὶ διὰ τὸ εἰρηκέναι τὸ Σωτήρα,
 ἰῶτα ἐν ἡ μία κεφαλαία ἐμὴ παρέλθῃ, ἕως
 ἂν πάντα γῆται. τὸ ὅτι δωδεκατὸν
 Αἰῶνα γεγονὸς πάθ' ὑποσημαίνει λέ-
 γεσθαι * τὸ Διποσασίας διὰ ἰσδαν, ὅς δωδεκα-
 τὸ ἦν τῷ Ἀποστόλῳ, ἡμετέρας προδοσίας
 δεικνύσας λέγεσθαι. καὶ ὅτι τὰ δωδεκάτῳ
 μηνὶ ἔπαθεν. ἐν αὐτῷ γὰρ ἐνὶ βέλοντα αὐ-
 τὸν μὲν τὸ βάπτισμα αὐτῶν κεκηρυχέναι. ἔτι
 τε Ἰπὶ τῷ Αἰμορροῦσης σαφές αὐτῶν τὸ δη-
 λῶσαι. δώδεκα γὰρ ἔτη παθεῖσαν αὐτὴν
 ὑπὸ τῷ Σωτῆρι παρσίας τεθεραπεύ-
 θαι, ἀψαμένῳ ἑκαστὸν αὐτῶν. καὶ διὰ
 τὸ εἰρηκέναι τὸ Σωτήρα, τίς μὲν ἦπατο;
 διδάσκοντα αὐτὸν Μαθητὰς τὸ γεγονὸς ἐν
 τοῖς Αἰῶσι μυστήριον, τὸ ἴσιν τὰ πεπονθό-
 τα αἰώνι. ἢ γὰρ παθεῖσα δώδεκα ἔτη,
 ἐκείνη ἡ δύναμις ἐκτενομένη αὐτῆς, καὶ εἰς
 ἀπειρὴν ῥέσεως τῆς ἰσίας, ὡς λέγουσιν, εἰ μὴ
 ἔψαυσε τὰ Φορήματα αὐτῶν, τὰ ἐπὶ τῷ ἀλη-
 θείας τῆς πρώτης τετραδ', ἢ τίς διὰ τὰ
 κρασπέδα μεμήνυται, ἀνελύθη ἂν εἰς τὴν ἰσί-
 αν αὐτῆς, ἀλλὰ ἔση καὶ ἐπαύσατο ἑπάθους.
 ἢ γὰρ ἐξελεῖσα δύναμις * τὰς, εἶναι ὅτι ταύ-
 της τὸ ὄρον θέλουσιν, ἐθεράπευσεν αὐτὴν, ἢ
 Σωτήρα τὸ ἐκ πάντων ὄντα τὸ πᾶν εἶναι, διὰ τὸ
 λόγος

F. σημα-
νει λέ-
γει.F. 21. τ
Διποσασί-
ας τὸ ἰσδανIren. π
ἢ Μοχ
ταύτην.

λόγῳ τῷ, πᾶν ἄρρεν διανοῶγον μήτραν, δηλοῦναι λέγουσιν. ὅς τὸ πᾶν ὦν, διήνοιξε τὴν μήτραν τῇ Ενθυμήσεως, τῷ πεπονθότῳ Αἰῶνι, καὶ ἐξαιρέσεις ἐκτὸς τῷ πληρώματι, ἣν δὴ καὶ δευτέραν ὀγδοάδα καλεῖται, ὡς ἡ μικρὸν ὑπερον ἐρεῖται. καὶ ὑπὸ τῷ Παύλῳ ὁ Φανερώς διὰ τῆς εἰρηδοῦς λέγουσι ὅτι αὐτὸς ἐστὶ τὰ πάντα καὶ πάλιν, πάντα εἰς αὐτὸν, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ πάντα καὶ πάλιν, ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος καὶ τὸ ἀνακεφαλαιώσασθαι δὲ τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τῷ Θεῷ, ἐρμηνεύουσιν εἰρηδοῦς, καὶ εἰ τινα ἄλλα τρεῖς αὐτά.

A verbis existimant. *Omne masculinum ad-Valentia- aperiens vulvam.* Hic enim omnia parit. Hære- ter existens, Enthymeseos, hoc est Cogi- sis xxxi. rationis Matricem aperuit, affecti scilicet Luc. 2. Æonis, & à Pleromate profcripti, quam Exod. 13. secundam Ogdoadem vocant, de qua paulo post agemus. Quò & Paulum ipsum manifestè respexisse, cum dixit: *Et ipse est omnia: Rursumque. Omnia Col. 2. in ipsum, & ex ipso omnia:* Atque iterum: *in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis.* Eph. 1. Imò illud, *Instaurare omnia in Christo per Deum*, ab ea mente dictum accipiunt, ac si quæ sunt hujus generis alia.

B

Ἐπειτα ὡς τῷ Οὐρῷ αὐτῶν, ὃν δὴ καὶ πλείουσιν ὀνόμασι καλεῖται, δύο ἐνεργείας ἔχειν αὐτὸν διποφαινόμενοι, τὴν ἐδρασικὴν καὶ τὴν μεριστικὴν καὶ καθὰ μὲν ἐδράζει καὶ ση- ρίζει, Σταυρὸν εἶναι, κατὰ δὲ μερίζει καὶ δι- ρίζει, Οὐρὸν. τὴν μὲν Σταυρὸν ὅπως λέγουσι μεμνησκέναι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν. καὶ πρῶ- τον μὲν τὴν ἐδρασικὴν ἐν τῷ εἰπεῖν, ὅς ἐ βασιλεύει τὸν σταυρὸν αὐτῶν, καὶ ἀκολουθεῖ μοι, μαθητὴς ἐμὸς ἐ δύναται γινέσθαι καὶ, ὡς τὸν σταυρὸν αὐτῶν ἀκολουθεῖ μοι. τὴν δὲ διορι- στικὴν αὐτῶν ἐν τῷ εἰπεῖν, ὅτι ἡλθον βα- λεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. καὶ τὴν Ἰωάννην ὁ λέγουσιν αὐτὸ τῆς μεμνησκέναι, εἰπόντα, τὸ πῦρον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαίρει τὴν ἁλωνα, καὶ συνάξει τὸ σῖτον εἰς τὴν διπο- θήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυ- ρὶ ἀσέβει. καὶ διὰ τῶν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Οὐρῶν μεμνησκέναι. πῦρον γὰρ ἐκεῖνον τὸν Σταυρὸν ἐρμηνεύουσιν εἶναι, ὃν δὴ καὶ ἀναλί- σκειν τὰ ὑλικά πάντα, ὡς ἄχυρα πῦρ καθαίρει ὃ ὅτι σωζόμενος, ὡς τὸ πῦρον τὸν σῖτον. Παῦλον δὲ τὸν Ἀποστόλον καὶ αὐτὸν Ἰησοῦν μαρτυροῦναι τὰς τῶν Σταυρῶν λέγουσιν ὅτι ὁ λόγος γὰρ ὁ τῶν Σταυρῶν τοῖς μὲν διποφαινόμενοις μερίδα ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῶν δύναμις Θεῶν. καὶ πάλιν, ἐμοὶ ὁ μὴ γινώσκω ἐν μηδενὶ καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τῷ Ἰησοῦ, διὸ ἐμοὶ κόσμος ἐσαύρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ. τοιαῦτα μὲν ἐν τῷ πλη- ρώματι αὐτῶν, καὶ τῷ πλάσματι πάν- τες λέγουσιν, ἐφορμίζον βιαζόμενοι τὰ καλῶς εἰρημένα τοῖς κακῶς Ἰπνενο- μένοις ὑπὸ αὐτῶν. καὶ ἐ μόνον ἐκ τῶν Ἐγγελετικῶν καὶ τῶν Ἀποστολικῶν

XV. Quod verò ad Horum perti-De Horo. net, quem pluribus nominibus appel- lant, cuique duo officiorum genera tri- buunt, sustentandi videlicet, atque parti- endi, ita ut quatenus fulcit ac sustinet, Crux, quatenus partitur ac dividit, Ho- rus, hoc est Terminus nominetur; hujus ergo functiones hoc modo à Salvatore significari prædicant. Nam illam stabi- liendi fulciendique vim Crucis imagine demonstrari, cum dicitur: *Qui non bajn- Luc. 14. lat Crucem suam & sequitur me, discipulus esse meus non potest:* Et, *Tollens Crucem su-* Matth. 16. *am sequitur me.* Alteram, qua discernit ac dividit, his verbis: *Non veni mittere pa-* Matth. 10. *cem, sed gladium.* Quod ipsum à Joanne declaratum cum diceret. *Ventilabrum in Matth. 3. manu ejus & purgabit aream, & congre-* Luc. 3. *gabit triticum in borrea, paleas autem com- buret igni inextinguibili.* Quibus propri- um Hori munus exprimitur. Nam venti- labrum illud esse Crucem interpretan- tur: quæ crassa omnia, & cum materia concreta, velut stipulas flamma, consu- mit: eos verò qui salutem adipiscun- tur, uti vannus frumenta, perpurgat. Ad hæc Paulum quoque de ea Cruce mentionem fecisse illo loco narrant: *Nam Crucis prædicatio pereuntibus qui-1. Cor. 1. dem stultitia est, iis autem qui salvantur, ut nobis, virtus Dei.* Ac rursum: *Mibi verò absit gloriari nisi in Cruce Jesu, per Gal. 6. quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Ejusmodi sunt quæ de Pleroma- te suo, ac commentitia fabula commu- niter ab omnibus traduntur; quibus pessimè à se excogitatis præclare ab aliis dicta violenter accommodant. Ne- que ex Evangelicis solum, Apostolicisque

* καὶ.
For. σω-
πῆρα.

It. ἐπεὶ.

F. & Πα-
μόνη.

Valenti-
ni. Hære-
sis xxxi.

scriptis, quorum interpretationes detor-
quent, ac sensus adulterant, rationes, &
argumenta conquirunt: verum etiam ex
Lege ac Prophetis arcessunt: utpotè quo-
rum libri Parabolis, & Allegoriis refer-
ti sunt, quarum anceps ambiguaque sen-
tentia ad diversa potest explicando deri-
vari. Cum interim alii iisdem illis cal-
lidè ac veteratoriè ad nugarum suarum
patrocinium abutantur, eosque qui in
DEUM Patrem omnipotentem, & unum
Dominum JESUM CHRISTUM fi-
lium DEI stabilem firmamque fidem non
custodiunt, à veritate velut captivos
avertant.

De in q̄da
extra Ple-
roma sunt.

XVI. Jam quæ extra Pleroma sunt
ab illis hoc modo constituuntur. Enthymelin, hoc est Cogitationem, cœlestis
illius Sapientiae ferunt, quam & Achamoth nuncupant, à Pleromate cum Per-
turbatione segregatam in umbrosa &
inania loca violenter ejectam fuisse. Si-
quidem extra lumen ac Pleroma, velut
abortus quidam, informis atque impolita
constiterat, quod nihil omnino percipe-
re potuisset. Hujus misericordia per-
motum Christum, ac per Crucem sua-
met virtute porrectum, eam natura te-
nus non itidem cognitione figurasse: ea-
que re perfecta, ac virtute sua contracta,
statim evolasse, cum ita eam reliquisset, ut
calamitatis suæ sensum capiens, quod à
Pleromate esset extorris, præstantiorum
cupiditate teneretur, cum jam odore
quodam esset immortalitatis afflata,
quem in ea CHRISTUS ac Spiritus
sanctus reliquerant. Ob id utrisque ap-
pellari nominibus. Nam & Sapientiam
paterna appellatione dici, quod ejus Pa-
rens Sapientia vocetur: & Spiritum san-
ctum, ab eo qui cum Christo conjunctus
est Spiritu. A quibus efficta, intelligen-
tiaque decorata, sed eo subinde, quod in
illa nec aspectabile inerat, Verbo, hoc est
Christo, spoliata, ad luminis illius quod
evanuerat inquisitionem omnem impe-
tum contulisse: sed ab Horo prohibitam
nihil consequi potuisse. Quo tempore
contigisse, ut cum illam, ne ultra conten-
deret, Horus coercere veller, Jao voca-
bulum proferret; ex quo vocis origi-
nem profectam. Cum igitur petrum-
pere Horum nequisset, ideo quod
Perturbatione implicata detineretur,

Απειρώνται τὰς ἀποδείξεις ποιείσθαι, ὡς
πρέποντες τὰς ἐρμηνείας, καὶ ῥαδιουργή-
τες τὰς ἐξηγήσεις· ἀλλὰ καὶ ἐκ νόμου καὶ
Προφητῶν, ἅτε πολλῶν ὡς ἐβολῶν καὶ
ἀλληγοριῶν εἰρημῶν, καὶ εἰς πολλὰ ἑλ-
κειν δυναμῶν τὸ ἀμφίβολον διὰ τῆς ἐξη-
γήσεως. ἕτεροι δὲ δεινῶς τῇ πλάσματι αὐ-
τῶν καὶ δολίως ἐφαρμόζοντες, αἰχμαλω-
τίζουσιν ἀπὸ τῆς ἀληθείας οὐ μὴ ἐδραΐαν
πίσιν εἰς ἓνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα,
καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ
διαφυλάσσοντας.

B

Τὰ δὲ ἐκτὸς τῶν πληρώματων λεγόμενα ὑπὸ αὐτῶν ἐστὶν ριαῦτ'· τὴν ἐνθύμη-
σιν τῆς ἁνῶς Σοφίας, ἣν καὶ Ἀχαμὼθ κα-
λεῶσιν, ἀφοριθεῖσαν τῷ πληρώματι
συνὴ τῇ πάθει λέγουσιν ἐν σκιαῇ καὶ * σκη-
νῶματι τοποῖς ἐκδεεράσθαι κατὰ ἀνάγκην.
ἔξω γὰρ φωτὸς ἐχέτο καὶ πληρώ-
ματι ἀμορφῇ καὶ ἀνείδε, ὡς περ ἐκ-
τρώμα, διὰ τὸ μηδὲν κατειληφέναι. οἰ-
κτιρομένη τε αὐτὴν τὸν * Χριστὸν, καὶ διὰ
τῶν στοιχείων ἐπεκταθέντα τῇ ἰδίᾳ δυνάμει,
μορφῶσαι μόρφωσιν τὴν κατ' ἐστίαν μόνον,
καὶ τὴν κατὰ γνώσιν. καὶ πᾶσαν τὴν
τῷ ἀναδραμεῖν συείλαντα αὐτὴ τὴν
δύναμιν καὶ καταλιπεῖν, * ὅπως αἰδο-
μένη τῷ πᾶσι αὐτὴν πάθους διὰ τὴν ἀ-
παλλαγὴν τῷ πληρώματι ὀρεχθῇ τῶν
διαφερόντων, ἔχουσα τινὰ ὁδὸν ἀφ' ὧν
αὐτὴ ἐγκαταλειφθεῖσαν * αὐτὴν τῷ Χριστῷ
καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. διὸ καὶ αὐτὴν
τοῖς ἀμφοτέρωσι ὀνόμασι καλεῖσθαι, Σο-
φίαν τε πατρωνυμικῶς· ὁ γὰρ πατὴρ αὐ-
τῆς Σοφία κληίζεται καὶ πνεῦμα ἅγιον
ἀπὸ τῶν πᾶσι τὸν Χριστὸν πνεύματι. μορ-
φῶθεισάν τε αὐτὴν, καὶ ἐμφορῶντα γρη-
θεῖσαν, ὡς αὐτὴν δὲ κενώθεισάν τῶν * ἀο-
ράτων αὐτῇ συνόντων λόγων, τέτρεται τῶν
Χριστῷ, ἐπὶ ζήτησιν ὁρμήσαι τῶν καταλι-
πόντων αὐτὴν φωτὸς, καὶ μὴ διωθῆναι
καταλαβεῖν αὐτὸ, διὰ τὸ κωλυθῆναι ὑπὸ
τῶν ὀρεῶν καὶ ἐνταῦθα τὸν ὄρον κωλύον-
τα αὐτὴν τῆς εἰς τὸ μωροῦσθαι ὁρμῆς εἰπεῖν
Ἰαώ. ὅθεν τὸ Ἰαώ ὄνομα γεγραμμένον φά-
σκουσι. μὴ διωθῆσαι δὲ διωδεῦσαι τὸν ὄ-
ρον, διὰ τὸ συμπεπλέχθαι τῇ πάθει

καὶ μόνῳ ἀπολειφθεῖσαν ἔξω παντὶ μέρει
τῆ πάθης ὑποπεσεῖν πολυμερὲς καὶ πο-
λυποικίλῃς ὑπάρχοντ^ς, καὶ παθεῖν, λύ-
πην μὲν, ὅτι ἔκατέλαβε· φόβον δὲ, μὴ κα-
θάπερ αὐτὴν τὸ Φῶς, ἔτω καὶ τὸ ζῶν Ἰπ-
λίπῃ, ἀπορίαν τε Ἰπὶ τῆς. * ἐν ἀγνοίᾳ
δὲ τὰ πάντα, καὶ ἔκαθάπερ ἡ μήτηρ αὐτῆς
ἡ πρώτη Σοφία καὶ Αἰὼν, ἑτερεύουσιν ἐν τῇ
πάθεισιν εἶχεν, ἀλλὰ ἐναντιότητά. Ἰπ-
συμβεβηκέναι δ' αὐτῇ καὶ ἑτέραν διάθεσιν
τὴν τ' Ἰππεροφῆς Ἰπὶ τὸν ζῶσσοιήσαντα
* ταύτην σύστασιν καὶ εἰσὶν τῆς ὕλης γεγε-
νησάμιν λέγουσιν, ἐξ ἧς ὁδε ὁ κόσμ^ς συνέ-
στηκεν. ἐκ ὧν γ' ἡ Ἰππεροφῆς τὴν τῆ κό-
σμου καὶ τ' ἡμιουργ^ς * πᾶσαν ψυχὴν τὴν
χρῆσιν εἰληφέναι, ἐκ δὲ τῆ φόβου καὶ τῆς λύ-
πης τὰ λοιπὰ τὴν ἀρχὴν ἐχηκέναι. ἀπὸ γ'
τ' ἀκρῶν αὐτῆς γεγονέναι πᾶσαν ἑνουργὴν
εἰσὶν ἀπὸ δὲ τῆ γέλωτ^ς τὴν φωτεινὴν,
ἀπὸ δὲ τῆς λύπης καὶ τῆς ἐκπλήξεως τὰ
σωματικά τῆ κόσμου στοιχεῖα. ποτὲ μὲν γ'
ἐκλαίει καὶ ἐλυπεῖτο, ὡς λέγουσι, διὰ τὸ
καταλειφθεῖσθαι μόνῳ ἐν τῷ σκοτεινῷ καὶ τῷ
κενώματι. ποτὲ δ' εἰς ἐννοίαν ἦλκυσεν τῆ κα-
ταλιπνόντ^ς αὐτὴν φῶτος, διερχέτο καὶ
ἐγέλα. ποτὲ δ' αὖ πάλιν ἐφοβεῖτο. ἄλλο-
τε δὲ διηπόρει, καὶ ἐξίστατο.

Καὶ τί γάρ; τραγωδία πολλὴ λοιπὸν ἦν
ἐνθάδε, καὶ φαντασία ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν,
ἄλλως καὶ ἄλλως σοβαρῶς ἐκδιηγόμενος ἐκ
ποταπῆς πάθης, ἐκ ποιεῖς στοιχεῖα ἡ εἰσὶα τ'
χρῆσιν εἰληφέναι, ἃ καὶ εἰκότως δοκῶσιν μοι
μὴ ἅπαντας θέλειν ἐν φανερῷ διδάσκειν,
ἀλλ' ἡ μόνος ἐκείνος οὗτος καὶ μεγάλως
μιαθὲς ὑπὲρ τηλικούτων μυστηρίων τε-
λεῖν δυναμένους. σκέτι γὰρ ταῦτα ὅμοια
ἐκείνοις, ὡς ἂν ὁ Κύριος ἡμῶν εἶρηκε, δω-
ρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. ἀλλὰ ἀνακε-
χωρηκότα, καὶ τερατώδη καὶ βαθέα μυ-
στήρια μὲν πολλὰ καμᾶτε ὡς ἐργασίον ἑῶς
φιλοψευδέσι. τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐκδοπανή-
σειε πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν, ἵνα μάθῃ,
ὅτι ἀπὸ τῶν ἀκρῶν τ' ἐνθυμήσεως τῆ πε-
πονθότ^ς Αἰὼν^ς, θαλάσσης, καὶ πηγῶν,
καὶ ποταμῶν, καὶ πᾶσα ἐνδο^ς εἰσὶα τὴν
χρῆσιν εἰληφέναι, ἐκ δὲ τῆ γέλωτ^ς αὐτῆς
τὸ Φῶς, καὶ ἐκ τῆς ἐκπλήξεως καὶ τ' ἀ-
μηχανίας τὰ σωματικά τ' κόσμου στοιχεῖα;

Ac sola extra remansisset, perturbatio-
nis hujus quæ multiplex erat ac varia, ni. Hære-
partibus omnibus succubuisse: affectam-
lis xxxi.
que dolore primum, quod nihil asse-
cura sit; tum metu, ne ut ipsam lumen,
ita vita deficeret: deinde consilii inopia:
ac demum ignorantia penitus immer-
sam. Neque enim, ut ejus Mater prima
illa ex Aeonum collegio Sapientia, alter-
norum duntaxat diversitate motuum, sed
contrariorum dissidio laborasse. Quin
& novam insuper eidem affectionem con-
tigisse, conversionis ad eum scilicet qui si-
bi vitam impertierat. Hanc verò ma-
teriae molem, ac substantiam esse, ex
qua mundus iste coaluit. Etenim ex i-
psa conversione, Mundi & Conditoris,
adeoque aliam omnem animam esse ge-
nitam; cetera ex metu ac dolore initi-
um accepisse. Nam è lacrymis humi-
dum omne: è risu lucidum: è dolore
ac stupore corporea Mundi elementa
manasse. Accidisse nimirum, ut colla-
crymaret interdum, ac doleret, quod se
solam in tenebris & inanitate relictam a-
nimadverteret. Nonnunquam verò mox
ut illius luminis, quod sese reliquerat,
veniret in memoriam, risu se ac volupta-
te perfudisse: interdumque rursus ad me-
tum rediisse: alias anxiam, consilii que
inopem & attonitam fuisse.

XVII. Quid tum inde? Maximas de-
inceps illi Tragædias faciunt: ac pro suo
quisque capite aliter atque aliter summa
cum arrogantia disputat: quanam ex per-
turbatione, aut ex quonam elemento
natura profluxerit. Quorum mihi
merito videntur non palam omnibus
disciplinam velle committere: sed iis
solum, qui luculentam mercedem pro
tantis mysteriis representare possint.
Neque enim ista eorum similia sunt,
de quibus à Domino dictum est: *Gratis*
accepistis, gratis date: sed ab omni re-
mota sensu, ac prodigiosa, profunda que
arcana illa sunt, quæ à falsitatis amatoribus
magno labore comparantur. Qvis enim
non omnia bona sua libenter in illud im-
pendat, ut discat, quemadmodum ex En-
thymeseos lacrymis, affectu, inquam, illius
Aeonis, maria, fontes, ac flumina, humor-
que omnis effluerit: similiterque & ex
risu lumen; & ex stupore ac mentis inopia
corporea mundi elementa profecta sint?

Valenti. Volo equidem nonnihil illorum inven-
ni. Hære- tis pro virili conferre. Quoniam enim
us xxxi. aquarum dulces alias video, utpote fon-
tes, & flumina, pluvias, & id genus reli-
quas; alias, velut marinas, falsas, suspicor
non ex ejus lacrymis omnes erupisse,
quod naturâ falsæ sint lacrymæ, proinde-
que falsas duntaxat aquas ex ejus lacrymis
enatas esse. Cum interim consentane-
um sit, eandem vehementi animi angore
ac consilii inopia præditam sudore ma-
nasse. Ex quo consequens est, fontium
ac fluminum liquores, ac si quid aliud est
dulcioris aquæ, minimè ex ejus lacrymis
fluxisse. Est enim perabsurdum, cum
una simplexque sit lacrymarum quali-
tas, falsum non minus humorem, quàm
dulcem, ad eandem originem referre;
cum multo sit probabilius, quasdam è
lacrymis aquas, è sudore alias excitatas.
Et quoniam calidæ quoque alicubi sunt,
& acidæ, videndum porro, quid agens
illa, quæve ex parte istiusmodi aquas pro-
fuderit. Tales enim quaestionum nugæ,
velut dignissimi fructus, illorum inventis
argumentisque congruunt.

Sed ut ad Matrem ipsam redeam; C
ferunt, illam, cum jam omnia perturba-
tionum genera percurrisset, agrè tan-
dem emerfam ad illud lumen, à quo de-
stituta fuerat, exorandum sese conver-
tisse, videlicet Christum. Is in Pleroma
conscendens, ac descendere ipse denuò
gravatus, vicarium sibi Paracletum
submisit, quem & Salvatorem vocant;
cum omnis in ipsum vis esset congesta,
universaque ejusdem potestati tam à
Patre, quàm ab æonibus commissa, ut
per ipsum tam quæ videri oculis pos-
sent, quàm quæ aciem effugerent, uni-
versa conderentur: nimirum Throni,
Divinitates, Dominationes. Accesser-
unt & Paracletio comites æquales illius
Angeli. Ad cujus adventum Acha-
moth pudore perfusa capiti velum ob-
duxit. Tum ubi illum cum omni suo
proventu conspexit, ex hujus præsentia
confirmata ad eum accurrit. A quo cla-
borata & efficta cum formam cognitio-
nis, tum animi morborum omnium re-
media percepit. Quos quidem morbos
ita ille secrevit, ut non penitus negligeret.
Neque enim velut prioris illius de-
leri funditus poterant, quod usu confir-
mati corroboratique jam occalluissent.

Β βάλομαι δὲ καὶ αὐτὸς συνεισενεγκεῖν τι
τῇ καρποφορίᾳ αὐτῶν. εἰπὼν γὰρ ὁρῶ τὰ
μὴ γλυκέα ὕδατα ὄντα, οἷον πηγὰς, καὶ
ποταμὸς, καὶ ὄμβρος, καὶ τὰ τοιαῦτα τὰ
δὲ ἐπὶ ταῖς θαλάσσαις ἀλμυρὰ, ἵπνω,
μὴ πάντα διὰ τῶν δακρύων αὐτῆς προε-
βληθῆαι, διότι τὸ δάκρυον ἀλμυρὸν τῇ ποι-
ότητι ὑπάρχει. Φανερόν ἐν, ὅτι τὰ ἀλμυρὰ
ὕδατα ταῦτά ἐστι τὰ διὰ τῶν δακρύων. εἰ-
κὸς δὲ αὐτὴν ἐν ἀγωνίᾳ πολλῇ καὶ ἀμνη-
στία γεγονῆαι καὶ ἰδρωκέναι. Ἐντεῦθεν δὲ
κατὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτῶν ὑπολαμβάνειν
B δεῖ πηγὰς καὶ ποταμὸς, καὶ εἰ τινα ἄλλα
γλυκέα ὕδατα ὑπάρχει, τὴν χρεῖσιν μὴ ἐξη-
κέναι διὰ τῶν δακρύων αὐτῆς. ἀπίθανον γάρ,
μίας ποιότητος ὅσσης τῶν δακρύων, τὰ μὲν
ἀλμυρὰ, τὰ δὲ γλυκέα ὕδατα ἐξ αὐτῶν
προελθεῖν. τὸτο δὲ πιθανώτερον, τὰ μὴ
εἶναι διὰ τῶν δακρύων, τὰ δὲ διὰ τῶν ἰδρώτων.
* ἐπεὶ καὶ θερμὰ καὶ θριμὰ τινα ὕδατα ἰσχυρὰ
ἐσιν ἐν τῷ κόσμῳ, νοεῖν ὀφείλεις, τί ποιήσα-
σα, καὶ ἐκ ποῖα μορὶς προήκατο ταῦτα.
ἀερόμενοι γὰρ τοῖσδε καρποὶ τῇ ὑπόθεσιν αὐ-
τῶν.

Διοδεύσασαν ἐν πᾶν πάσῃ ἡ Μητέρα
αὐτῶν, καὶ μόγις ὑπερῆψαν ἐπὶ ἱκεσί-
αν τραπῆναι τὴν καταλιπόντῃ αὐτὴν Φω-
τὸς, τῆς ἐξ ἑαυτῆς, λέγῃσιν. ὅς ἀνελθὼν
μὲν εἰς τὸ πλῆρωμα, αὐτὸς μὲν εἰκὸς ὅτι
ᾤκησεν ἐκ δευτέρου κατελθεῖν, τὸν Παρά-
κλητον δὲ ἐξέπεμψεν * αὐτῷ, τῆς ἐξ αὐτοῦ
σωτῆρος, ἐνδόντῃ αὐτῷ πᾶσαν τὴν δύναμιν
ἐκ πατρὸς, καὶ πᾶν ὑπὲρ ἐξουσίαν ὡς ἀποδόν-
τῃ, καὶ τῶν αἰώνων * δεόμενῃ, ὥπως ἐν αὐτῷ
τὰ πάντα κτιοῦν τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρα-
τα, Θρόνοι, Θεότητες, Κυριότητες. ἐκπέμ-
D πεται δὲ πρὸς αὐτὴν μετὰ τῶν ἡλικιωτῶν
ὑπὲρ τῶν Ἀγγέλων. τῷ δὲ Ἀχαμαθῷ ἐν-
τραπείσαν αὐτὸν λέγῃσιν, πρῶτον μὲν κά-
λυμμα ἵπνυται διὰ αἰδῶς, μετέπειτα δὲ
ἰδῶσαν αὐτὸν σὺν ὅλῃ τῇ καρποφορίᾳ αὐτῆς,
προσδραμεῖν αὐτῷ, δύναμιν λαβῆσαν ἐκ τῆς
ἱπνοφανείας αὐτῆς. καὶ κείνον μορφῶσαι αὐ-
τὴν μορφῶσιν τῷ καὶ γνώσιν, καὶ ἴασιν τῶν
παθῶν ποιήσασθαι αὐτῆς. χωρίσαντα δὲ
αὐτὰ αὐτῆς, μὴ ἀμελήσαντα δὲ αὐτῶν. ὅ
καὶ διὰ διναλὰ ἀφανισθῆναι, ὡς τὰ τῆς προ-
τέρου, διὰ τὸ ἐκλινὰ ἤδη καὶ διναλὰ εἶναι.

F. χωρὶς ἀλλ' ὑποκρίναντα * χωρήσει τὰ συλχέα καὶ
 συλχέα. πῆξαι, καὶ ἐξ ἀσωμάτων πάθους εἰς * ἀ-
 Iren. ἐν- σώματος τὴν ὕλιν μεταβαλεῖν αὐτά. εἴθ'
 σώματος. ἔτως ὑπὸ τῆς οὐσίας καὶ φύσιν ἐμπεποιημέ-
 ναι αὐτοῖς. ὥστε εἰς συγκρίματα καὶ σώ-
 ματα ἐλθεῖν πρὸς τὸ χρέος δύο οὐσίας,
 τὴν Φαύλιν τῶν παθῶν, τὴν τε τῆς
 ὑπερφύσης ἐμπαθῆ. καὶ διὰ τὸτο διναί-
 μεν τὸν Σωτῆρα δεδημιουργηκέναι Φάσκει-
 σι, τὴν τε Αχαμῶθ ἐκτός πάθους γρο-
 μῆναι, καὶ συλλαβεῖσθαι τῇ χαρᾷ τῶν
 Iren. σω- * ἐν αὐτῇ Φάτων τὴν θεωρίαν, τῆς
 αὐτῆς. τῆς Αγγέλων τῇ μετ' αὐτῆς, καὶ ἐγκλισθή-
 σαν αὐτὰς, κεκυηκέναι κατὰ τὴν
 Iren. γε- ομοίωσιν * γεγονότως τῶν δορυφόρων τῷ Σω-
 γονός. τῇ.

Τελῶν ἔν ἡδὴ τῶν ὑποκειμένων κατ'
 αὐτὰς, τὰ μὲν ἐκ τῆς πάθους, ὃ ἦν ὕλη· τὰ
 δὲ ἐκ τῆς ὑπερφύσης, ὃ ἦν τὸ ψυχικόν· τὰ
 δὲ ὃ ἀπεκύησε, τῆς τῆς πνευματικῆς, ἔ-
 τως ἐτέρα πῆξαι τὴν μόρφωσιν αὐτῶν. ἀλ-
 F. αὐτῶν. λα τὸ μὲν πνευματικόν μὴ δεδιωχθῆ * αὐ-
 τῇ μορφῶσαι, ἐπειδὴ ὁμοούσιον ὑπῆρχεν αὐ-
 τῇ. τετράφθαι δὲ ὑπὸ τὴν μόρφωσιν τῆς
 γρομένης ἐκ τῆς ὑπερφύσης αὐτῆς ψυχι-
 κῆς οὐσίας, μεταβαλεῖν τε τὰ πρὸς τὰ Σω-
 τῆρα μαθήματα. καὶ πρῶτον μεμορφω-
 κέναι αὐτὴν ἐκ τῆς ψυχικῆς οὐσίας λέγουσι τῷ
 Πατέρει καὶ βασιλεῖ πάντων, τῶν τε ὁ-
 μοούσιων αὐτῇ, τῆς τῶν ψυχικῶν, ἃ δὴ
 δεξιὰ καλεῖται. καὶ τῶν ἐκ τῆς πάθους καὶ
 τῆς ὕλης, ἃ δὴ δεξιερὰ καλεῖται. πάντα
 Iren. μετ' αὐτῶν. γὰρ τὰ * κατ' αὐτὸν Φάσκει μεμορφω-
 κέναι, λεληθότως κινῆσθαι ὑπὸ τῆς Μη-
 τρός, ὅθεν καὶ Μητροπάτωρα, καὶ ἀπά-
 τορα, καὶ δημιουργὸν αὐτὸν, καὶ πατέρα
 καλεῖται. τῶν μὲν δεξιῶν πατέρα λέγον-
 τες αὐτὸν, τῆς τῶν ψυχικῶν τῇ δεξιερῶν,
 τῆς τῶν ὕλικῶν, δημιουργόν, συμπάν-
 των δὲ βασιλέα. τὴν γὰρ ἐνδύμνησιν ταύ-
 τῃ βεληθεῖσαν εἰς τιμὴν τῷ Αἰώνων τὰ
 πάντα ποιῆσαι, εἰκόνας λέγουσι πεποιημέ-
 ναι αὐτῶν, μᾶλλον ὅτι Σωτῆρα δι' αὐτῆς.
 καὶ αὐτὴν μὲν ἐν εἰκόνι τῆς ἀοράτης Πατρὸς
 τετηρηκέναι μὴ γνωστομένῃ ὑπὸ τῆς δη-
 μιουργῆς. τὸτον δὲ τῷ μονογενῆς υἱῷ, τῶν
 F. τῶν. δὲ λοιπῶν Αἰώνων οὗτον ὑπὸ * τῶν

Ergo illos secretos confudit, ac densavit, Valenti-
 & ab experte corporis affectione in cor- ni Hære-
 porcam materiam convertit. Deinde na- sis xxxi.
 turam indidit, idoneamque fecit, ut con-
 flari atque corporari posset, naturasque
 duas efficeret, alteram affectionum ma-
 lam, conversionis alteram, eamque per-
 turbatione præditam. Quam ob caus-
 sam Salvatori, si vim functionis illius con-
 sideres, conditoris partes attribuunt. Jam
 Achamoth ab omni perturbatione libera,
 cum luminum, quæ cum ipso erant, hoc
 est comitum Angelorum, contemplatio-
 nem cum ingenti gaudio concepisset, at-
 que ad illorum consuetudinem exarsis-
 set, ad eorum exemplar factum nescio
 quem spiritalem parturit, qui ad stipato-
 rum Salvatoris esset similitudinem ex-
 pressus.

XVIII. Quamobrem triplici jam sub-
 stantia constituta, primâ quæ ex perturba-
 tione prodiit, quæ est materia; secun-
 dâ ex conversione, quod est animalium;
 tertiâ spiritali, quam postremam
 peperit, tum se denique ad eadem effin-
 genda contulit. Quamquam quod spiri-
 tale erat, utpote ejusdem cum ipsa natu-
 ræ, figurare minimè potuit; Unde se ani-
 matam ad substantiam, quæ ex ipsis
 conversione profecta fuerat, perpolien-
 dam convertit, ad idque quæ à Salva-
 tore tradita fuerant documenta transtulit.
 Ac primum narrant ex animata substantia
 formatum ab illa Patrem ac Regem om-
 nium, tam eorum scilicet, quæ eadem
 cum ipso naturâ constant, hoc est anima-
 torum, quæ illi dextra nuncupant, quàm
 eorum, quæ ex affectione ac materia com-
 ponuntur, quæ sinistra vocant. Nam uni-
 versa, quæ post ipsum extiterunt, ab eo
 dicunt efficta, cum à Matre tacitè ad id
 esset impulsus: ac propterea Metropator,
 & Apator, & Conditor, ac Parens appel-
 latur. Dextrorum videlicet, id est ani-
 ma præditorum, Parens; Sinistrorum ve-
 rò, hoc est concretorum cum Materia,
 Conditor: ac Rex demum universorum.
 Siquidem Enthymelin illam produnt,
 cum ad Æonum honorem & gloriam
 moliri omnia cuperet, certas eorum ima-
 gines edidisse, vel per ipsam potius id egis-
 se Salvatorem, adeoque illam in effigie Pa-
 tris qui oculorum visum effugit, retinuis-
 se, ut eam minimè Conditor cognosceret;
 hunc verò ad Unigenæ filii: ad cætero-
 rum Æonum similitudinem, factos ab iis

Valenti- Archangelos, Angelosque produisse. A
ni. Hære- Qvambrem Patrem illum ac DEUM
LXXXI. omnium constituunt, qvæ extra Plero-
ma collocantur, omniumque itidem a-
nima vel materia præditorum. Ubi enim
duas illas naturas inter sese confusas ac
promiscuas segregavit, corporibusque
carentes redegit in corpora; tum de-
mum cœlestia pariter ac terrena con-
didisse, ac materialium & animatorum,
dextrorum ac sinistrorum, levium ac gra-
vium, eorum denique qvæ sursum, aut
deorsum feruntur opificem extitisse.
Septenos quippe cœlestes orbes fabricasse:
supra quos Conditorem collocant; atque
ob hanc causam Hebdomadem eum no-
minant: uti Matrem Achamoth, Ogdoa-
dem, qvò primigeniæ ac primæ de Ple-
romate Ogdoadis numerum observent.
Orbes illos verò septem spiritales esse
memorant, adeoque Angelos, ut & Con-
ditorem ipsum Angelum DEI similem
faciunt; ac Paradisum quoque qui supra
tertium cœlum eminent, quartum vi qva-
dam esse cœlum definiunt, ab eoque non-
nihil Adamum, cum apud ipsum dege-
ret, accepisse. Caterum omnia ista
Conditorem putasse vi se propria ac sua
perfecisse: cum interim Achamoth uni-
versa produceret, ille verò ita cœlum mo-
liretur, ut cœlum omnino nesciret: ita ho-
minem formaret, ut hominem ignoraret:
ignarusque terræ demum, terram nihilo-
minus efficeret: atque hoc pacto in o-
mni rerum genere eorum qvæ faceret
Ideas, ipsamque adeo Matrem minimè
cognovisse; se verò unum complecti
omnia persvasum habuisse. Cujus illi
arrogantiæ causam à Matre præbitam
fuisse, qvæ hoc illum modo procreare
voluerit, ut propriæ naturæ caput ac
princeps, totiusque dominus operis ex-
isteret. Eandem insuper Matrem & Ogdo-
adem vocant, & Sapientiam, & Terram,
& Hierusalem, & Spiritum sanctum, &
masculino genere Dominum. Cui in
media regione stationem attribuunt, ut
Conditore superiorem, sic infra, vel ex-
tra Pleroma ad Mundi finem usque con-
stitutam.

XIX. Igitur quandoquidem natu-
ram illam qvæ Materia constat, tripli-
ci perturbatione contineri asserunt,
metu, dolore, ac mentis inopia; ex
metu ac conversione animalia qvæque
componunt. Nam ex conversione
Conditorem genitum ex metu reliquam

Αγεγονότας Αρχαγγέλους τε καὶ Ἀγγέλους.
πατέρας ἔν καὶ Θεὸν λέγουσιν αὐτὸν γεγο-
νέναι τ' ἐκτὸς ἑ πληρώματός, ποιητὴν ὄντα
πάντων ψυχικῶν τε καὶ ὑλικῶν. διακρίναν-
τα γὰρ τὰς δύο ἑσίας συγκεχυμένης, καὶ ἐξ
ἀσωμάτων σωματοποιήσαντα, δεδημιουργη-
κέναι τὰ τε ἑρᾶνια καὶ τὰ γήινα, καὶ γεγο-
νέναι ὑλικῶν καὶ ψυχικῶν, δεξιῶν καὶ δε-
ξιερῶν δημιουργόν, κέφων καὶ βαρέων, ἀνω-
φερῶν καὶ κατωφερῶν. ἐπὶ γὰρ ἑρᾶνός κα-
τεσκευακέναι, ὧν ἐπάνω τ' δημιουργὸν εἶναι
λέγουσι. καὶ διὰ τῆς ἐβδομάδα καλεῖσθαι
αὐτὸν, τ' δὲ μητέρα τὴν Ἀχαμῶθ Ογδοά-
δα, διποσώζουσαν τὸν δεισμὸν * ἑ ἀρχεγόνος, καὶ
ὡς τὸ τ' τῆ πληρώματος Ογδοάδος. ὅθεν
δὲ ἐπὶ * ἑρᾶνός ἐσθ' εἶναι νοητός φασι. ΑΓ-
γέλους δὲ αὐτὸς ὑποτίθενται, καὶ τ' δημιερ-
γόν δὲ καὶ αὐτὸν Ἀγγέλων Θεῶ ἐοικότα· ὡς
καὶ τ' Παράδοξον ὑπὲρ τρίτον ἑρᾶνὸν ὄντα,
τέταρτον Ἀγγέλων λέγουσι διωάμει ὑπάρ-
χειν, καὶ διὰ τῆς τι εἰληφέναι τὸν Ἀδὰμ
διατερεῖσθαι ἐν αὐτῷ. ταῦτα δὲ τ' δημιερ-
γόν φάσκουσιν ἀφ' ἐωπὶς μὴ ὡς κατα-
σκευάζειν, πεποιηκέναι δ' αὐτὰ τ' Ἀχα-
μῶθ προβαλλέσης. ἑρᾶνὸν πεποιηκέναι μὴ
εἰδὸτα τὸν ἑρᾶνόν. καὶ ἄνθρωπον πεπλα-
κέναι, μὴ εἰδὸτα τὸν ἄνθρωπον. γὰρ τε
δεδεικέναι, μὴ ἑπιστάμενον τὴν γλῶσσαν. καὶ
ἑπὶ πάντων ἑτῶς λέγουσιν ἡγνωκέναι * αὐ-
τῶν τὰς ιδέας ὧν ἐποίησεν, καὶ αὐτὴν τὴν Μη-
τέρα. αὐτὸν δὲ μόνον ὡς πάντα εἶναι. αἰ-
τίαν δ' αὐτῷ γεγονέναι τὴν Μητέρα τ' οἰή-
σεως ταύτης φάσκουσιν, τ' ἑτῶ βεληθεῖ-
σαν προαγαγεῖν αὐτὸν, κεφαλῇ μὴ καὶ
ἀρχὴν τῆς ἰδίας ἑσίας, κύριον δὲ τῆς ὅλης
D πρᾶγματείας. ταύτην ὅ τὴν Μητέρα καὶ
Ογδοάδα καλεῖσθαι, καὶ Σοφίαν, καὶ Γῆν, καὶ
Ιερουσαλήμ, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ Κύριον
δουλενικῶς. ἔχειν δὲ τὸν τ' μεσότητος τό-
πον αὐτὴν, καὶ εἶναι ὑπερᾶνω μὲν ἑ δημιουργ-
γῶ, ὑποκάτω ὅ, ἢ ἑξω ἑ πληρώματος μέ-
χει σωτελείας.

Ἐπεὶ ἔν τὴν ὑλικὴν ἑσίαν ἐκ τριῶν πα-
θῶν συστῆναι λέγουσι, φόβος τε καὶ λύπης καὶ
ἀπορίας, ἐκ μὲν τῶ φόβος καὶ τῆς ἑπισρε-
φῆς τὰ ψυχικὰ τὴν σύσασιν εἰληφέναι, ἐκ
μὲν τῆς ἑπισρεφῆς τὸν δημιουργόν βάλον-
ται τὴν γῆσιν ἐχηκέναι, ἐκ δὲ τῶ φόβος τ'

λοιπὴν πᾶσαν ψυχικὴν ὑπόστασιν, ὡς ψυ-
 χὰς ἀλόγων ζώων, καὶ θηρίων, καὶ ἀνθρώ-
 πων. διὰ τῆτο ἀτονώτερον αὐτὸν ὑπάρχον-
 τα πρὸς τὸ γινώσκειν τινὰ πνευματικά, αὐ-
 τὸν νεομικεῖναι μόνον εἶναι Θεόν. καὶ διὰ τῶν
 Προφητῶν εἰρηκέναι ἐγὼ Θεός, πλὴν ἐμῶ
 ὁδοῖς. ἐκ δὲ τῆς λοιπῆς τὰ πνευματικά τῆς
 πονηρίας διδάσκουσι γεγονέναι ὅθεν τὸ Διά-
 βολον τὸ γένεσιν ἐχθρὸν, ὃν καὶ κοσμοκρά-
 τορα καλεῖσι, καὶ τὰ δαιμόνια καὶ τοὺς Ἀγ-
 γέλους, καὶ πᾶσαν τὴν πνευματικὴν τὴν πονηρί-
 ας ὑπόστασιν. ἀλλὰ τὸν μὲν Δημιουργόν * υἱὸν
 τῆς Μητρὸς αὐτῶν λέγουσι. τὸν δὲ κοσμο-
 κράτορα κτίσμα τῆς Δημιουργῆς. καὶ τὸ μὲν
 κοσμοκράτορα γινώσκουσιν τὰ ὑπὲρ αὐτὸν, ὅ-
 τι πνεῦμά ἐστι τῆς πονηρίας τὸν δὲ Δημιερ-
 γὸν ἀγνοεῖν ἅτε ψυχικά ὑπάρχοντα. οἰκεῖν
 δὲ τὴν Μητέρα αὐτῶν εἰς τὸν ὑπερβάνιον τό-
 πον, τρεῖς ἐν τῇ μεσότητι. τὸν Δημιερ-
 γὸν δὲ εἰς τὸν * ὑπερβάνιον, τρεῖς ἐν τῇ
 ἐβδομάδι. τὸν δὲ * παντοκράτορα ἐν τῇ καθ'
 ἡμᾶς κόσμῳ. ἐκ δὲ τῆς ἐκπλήξεως καὶ τῆς
 ἀμνηχανίας, ὡς ἐκ τῆς ἀσημοτέρης τὰ σω-
 ματικά, καθὼς περὶ παραμυθίᾳ, τῆς κόσμου
 σοφείας γεγονέναι, * τὴν μὲν κατὰ τῆς ἐκ-
 πλήξεως εἶναι, ὕδωρ δὲ καὶ τὴν τῆς Φό-
 βας (τῶν δαιμόνων) κίνησιν, αἶρα τε κατὰ
 τὴν λύπης πῆξιν. τὸ δὲ πῦρ ἅπασιν αὐτοῖς
 ἐκπεφυκέναι θάνατον καὶ φθοράν, ὡς καὶ
 τὴν ἀγνοίαν τοῖς τρισὶ πάθεσιν ἐγκεκρυφθαι
 διδάσκουσι. δημιουργήσαντα δὲ τὸν κόσμον
 πεποιηκέναι, καὶ τὸ Ἀνθρώπων τὸ χοῖκόν. ὅτι
 διὰ ταύτης δὲ τῆς ξηρᾶς γῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς
 ἀοράτης ἐσίας, διὰ τῆς κεχυμένης καὶ ρευστῆς
 τῆς ὕλης λαβόντα, καὶ εἰς τῆτον ἐμφυση-
 σαι τὸ ψυχικὸν διορίζονται. καὶ τῆτον εἶναι
 τὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν γεγονότα. κατ'
 εἰκόνα μὲν, τὸν ὑλικὸν ὑπάρχειν, ὡς ἀπλή-
 σιον μὲν, ἀλλ' ἔχ' ὁμοῖον τῷ Θεῷ. καθ' ὁ-
 μοίωσιν δὲ, τὸ ψυχικόν, ὅθεν καὶ πνεῦμα ζω-
 ῆς τὴν ἐσίαν αὐτῆς εἰρηάζει, ἐκ πνευματικῆς
 διαπορεύσεως ἔσται. ὕστερον δὲ περὶ τῆς λέ-
 γουσι αὐτῶν τὸν δερμάτινον χιτῶνα. τῆς δὲ
 τὸ ἀόρατον σαρκίον εἶναι λέγουσι, τὸ δὲ κύη-
 μα τῆς Μητρὸς αὐτῆς τὸ Ἀχάμωθ, ὃ κατὰ
 τὴν θεωρίαν τῶν πρὸ τὸν Σωτῆρα Ἀγγέ-
 λων ἀπεκύνθη, ὁμοῖον ὑπάρχον τῇ
 Μητρὶ πνευματικόν, καὶ αὐτὸν ἡγνοη-

Omniem animalem substantiam existit-Valenti-
 mant: cuiusmodi sunt ratione carentium ni Hære-
 bestiarum, & ferarum atque hominum sis xxxi.
 animæ. Propterea cum ad spiritalia
 quædam pernoſcenda imbecillior foret,
 solum se esse Deum arbitratum, ac per
 Prophetas edixisse: *Ego Deus, prater me Esa. 46.*
nullus alius est. Ex reliquo porro pertur-
 bationum genere, spiritalia nequitia
 procreata: indeque & Diabolum exor-
 tum, quem moderatorem mundi faciunt,
 una cum Dæmoniis & Angelis, cætera-
 que omni spiritali nequitia Substantia.
 Verum Conditorem ipsum animalem
 Matris filium esse dicunt, Moderatorem
 vero Mundi quoddam opus Conditoris.
 Ac Mundi sanè Rectorem quæ supra se
 sint, utpotè nequitia spiritum, intellige-
 re; Conditorem, quod animalis sit, igno-
 rare defendunt. Quorum etiam Ma-
 trem supra cælum habitare medio quo-
 dam loco: Conditorem verò in ipso
 Cælo, nimirum in Hebdomade. Mundi
 rectorem denique in hoc inferiore Mun-
 do nostroque versari. Jam verò è stupo-
 re, ac consilii inopia, tanquam ex igno-
 biliore, corporea, ut ante diximus, Mun-
 di elementa prodixisse. Ita ex attonita
 mentis statu terram: aquam è lacrymis
 quas metus excusserat: aërem ex doloris
 concreione: ignem denique omnibus in-
 generatum, velut mortem atque exitium,
 perinde atque tribus perturbationibus
 infertam ignorantiam docent. Ad hæc,
 absoluta Mundi fabrica, luteum Homi-
 nem à Conditore fictum, non ex sicca illa
 tamen humo, sed ex visum fugiente sub-
 stantia, cum ex diffusa liquidæque mate-
 riæ parte sumpſisset, & in eum Hominem
 animalem alterum inspirasset. Hunc-
 que adeò ipsum illum esse, qui ad ima-
 ginem ac similitudinem sit expressus.
 Nam ad imaginem eum esse factum, qui
 materia constat, quique ita DEI similis
 sit, ut eandem cum ipso naturam mini-
 me sortiatur: Animalem verò ad simili-
 tudinem effectum; unde etiam vitæ spi-
 ritum ejus appellari substantiam, quæ
 ex spiritali quædam fluxione profecta
 sit. Postremo pelliceam illi tunicam,
 hoc est carnem illam quam cernimus,
 esse circumdatam. Quod verò ad Ma-
 tris Achamoth foetum alium pertinet,
 quem ex Angelorum Salvatoris comi-
 tum contemplatione peperit, estque spi-
 ritualis, atque ejusdem cum Matre na-

Valenti- turæ, etiam hunc ignotum fuisse Con-
ni. Hære- ditori putant, ac clam ipso nesciente in
sis xxxi. eundem demissum, ut per hunc in profe-
ctam ab eo animam corpusque, quod cum
materia concretum est, satum, ab iisdem-
que velut utero gestatum atque auctum,
ad id quod perfectum est recipiendum
idoneum redderetur. Igitur admirabili
quadam (ajunt) providentia factum est,
Spiritalis ut homo Conditorem lateret,
cum una per ejus afflatum à Sapientia
confereretur. Ut enim ignota illi Mater
fuit, sic etiam fœtus illius, quam Ecclesi-
am vocant, Ecclesiæ alterius ac cœlestis
imaginem expressam. Atque hunc ipsum
hominem illum esse censent qui in ipsis
existat: adeo ut animam Conditore, Cor-
pus humo, Carnem materia, Spiritalem
Hominem Matri Achamoth acceptum
referant.

XX. Ex iis tribus, quod materia con-
stat, sinistrumque vocatur perire neces-
sario prædicant, utpote quod ne mini-
mum quidem immortalitatis afflatum
possit recipere: Animale verò, sive dex-
trum, quod medium inter spiritale ac
materia præditum interiaceret, illuc quo
suopte nunt propenderit proficisci. Quod
autem spiritale sit idcirco mitti, ut hic
cum Animalicopulatum, cum eoque in
vivendi ratione pariter eruditum fingi
formarique possit. Atque hunc demum
salem illum, ac Mundi lucem esse dicti-
tant: de quibus Evangelia loquuntur, Et-
enim animale externa sensuum discipli-
na opus habuit. Quam ob causam &
Mundum fabricatum esse contendunt:
atque ad Animale istud, quandoquidem
libertate præditum est, quod ei salutem af-
ferret, Salvatorem esse delapsum. Nam
eorum, quæ servare decreverat, omnium
in sese serunt illum habuisse primitias:
puta ab Achamoth spiritum: Anima-
lem à Conditore CHRISTUM: ac
functionis suæ administrandæ gratia cor-
pus animali natura constans induisse,
& quidem incredibili quadam arte sic
elaboratum, ut videri, contrectari,
patique posset. Quare nihil eidem
cum materia fuisse commune: quippe
cum materia consequendæ salutis ne-
quaquam idonea sit. Præterea tum re-
rum omnium finem atque exitum fore,
cum quicquid spiritale est, id est spiritales
homines, qui perfectam de DEO scienti-
am habent, & ab Achamoth mysteriis ini-
tiati sunt. Cujusmodi se esse ipsos asserunt.

Α κέναι τὸν Δημιουργὸν λέγῃσι. καὶ λεληθό-
τως κατεθεῖσθαι εἰς αὐτὸν, μὴ εἰδὼτ
αὐτῶ, ἵνα δὲ αὐτῶ εἰς τὸ ἀπ' αὐτῶ ψυχὴν πα-
ρεῖν, καὶ εἰς τὸ ὑλικὸν τὸτο σῶμα κυοφορη-
θῇ ἐν τέτοις καὶ αὐξηθῇ, ἑτομον γήϊται
εἰς ὑποδοχὴν τῆ τελείας. * ἔλαθεν ἔν, ὡς Ιρ. πλά-
Φασί, τὸν Δημιουργὸν ὁ συγκατασπαρεῖς τῶ λόγῳ.
ἐμφυσήματι αὐτῶ ὑπὸ τῆ Σοφίας πνευματι-
κὸς * Ἀνθρώπων ἀρρήτω * προνοία. ὡς γὰρ For. Α-
τὴν Μητέρα ἡγορηκέναι, ἔτω καὶ τὸ σπέρ- θρωπῶ.
μα αὐτῆς, ὃ δὴ καὶ αὐτὸ Ἐκκλησίαν εἰναί, ἡ δὲ
λέγῃσιν, ἀντίτυπον τῆ ἁγῶς Ἐκκλησίας. καὶ ἡ δὲ
B * τότε εἶναι τὸν ἐν αὐτοῖς ἀξίῳσιν, ὡς τε Ιρεν. π.
ἔχειν αὐτῶ τὴν μὲν ψυχὴν ἀπὸ τῆς Δημι- τὴν εἰσά-
ουργῶ, τὸ δὲ σῶμα ἀπὸ τῆς χοῆς, καὶ τὸ ἐν αὐτῶ
σαρκικὸν ἀπὸ τῆς ὕλης, τὸν δὲ πνευμα- ἐν αὐτῶ
τικὸν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς μητρὸς τῆς Αχα- αὐθροπῶ.
μῶς.

Τειῶν ἔν ὄντων, τὸ μὲν ὑλικὸν, ὃ καὶ ἀ-
εισερὸν καλεῖσιν, καὶ ἀνάγκῃ ἀπόλλυται
λέγῃσιν, ἃ τε μηδεμίαν * Ἰπιδείσθαι Ιρεν. π.
πνοὴν ἀφθαρσίας διυάμῃον. τὸ δὲ ψυχι- δεξά-
κὸν, ὃ καὶ δεξιὸν προσαγορεύουσιν, ἅτε
μέσον ὃν τῶ τε πνευματικῶ καὶ ὑλικῶ, ἐκεί-
C σε χωρεῖν, ὅπως ἂν καὶ τὴν πρὸς κλίσιν ποι-
ήσῃται. τὸ δὲ πνευματικὸν ἐκπεπέμψθαι,
ὅπως ἐνθάδε τῶ ψυχικῶ συζυγῇ μορφωθῇ,
συμπαυδευθῇ αὐτῶ ἐν τῇ ἀναστροφῇ. καὶ
τῶτ' εἶναι λέγῃσι τὸ ἅλας, καὶ τὸ Φῶς τῶ
κόσμου. ἔδει γὰρ * τῶν ψυχικῶν, καὶ ἀρῶθ- Ιρ. π. ψ-
τῶν παιδευμάτων. δι' ὧν καὶ κόσμον κατε- χιῶ, &
σκευάσθαι λέγῃσι, καὶ τὸ Σωτῆρα ὃ Ἰπὶ τῶτ' μοx. δι.
πῶς γεγενηναι τὸ ψυχικὸν, ἐπεὶ καὶ αὐτεξέ-
σιόν ἐστιν, ὅπως αὐτὸ σώσῃ. ὧν γὰρ ἡμεῖς
σώζῃ, ἵας ἀπαρχὰς αὐτῶν εἰληφέναι Φάσκῃ-
σιν, ἀπὸ μὲν τῆς Αχαμῶς τὸ πνευματικὸν, ἀπὸ
D τῆς Δημιουργῶ ἐνδεδύσθαι τὸ ψυχικὸν Χειρὸν, ἀ-
πὸ τῆς οἰκονομίας κατεθεῖσθαι σῶμα ψυχι-
κὴν ἔχον ἰστίαν, κατεσκευασμένον ὃ ἀρρήτω
τέχνῃ, πρὸς τὸ καὶ * ἀόρατον, καὶ ἀψηλά- Ιρεν. π.
Φητόν, καὶ παθητόν γεγενῆσθαι. καὶ ὑλικὸν ὃ ἐδ' τῶ, ὡ
ὅτι ἐν εἰληφέναι λέγῃσιν αὐτόν. μὴ γὰρ εἶναι τὸ
ὑλικὸν δεκτικὴν σωτηρίας. τὸ δὲ σωτέλειαν λαφρῶ.
ἔσεσθαι, ὅταν μορφωθῇ καὶ τελειωθῇ γνώσι
πάν τὸ πνευματικὸν, ταῖς ἐν οἷς πνευματι- Ιρεν. π.
κοὶ ἀνθρώποι, οἱ τὴν τελείαν γνώσιν ἔχον- τῶν, ὡ
τες καὶ Θεῶ καὶ * τῆς Αχαμῶς. μεμνη- μεμνη-
μένους δὲ μυστήρια εἶναι τῶτας ὑποτίθεν- τῶν ὡ
τας ὡ

ται. ἐπαυδύθησαν γὰρ τὰ ψυχικά οἱ ψυχι-
κοὶ ἄνθρωποι, οἱ δὲ ἔργων καὶ πίστεως ψιλῆς
βεβαιῆμοι, καὶ μὴ τὴν τελείαν γινώσκοντες.
εἶναι δὲ τῆς δόξης τῆς Ἐκκλησί-
ας ἡμᾶς λέγουσι· διὸ καὶ ἡμῶν μὴ ἀναγκαῖ-
ον εἶναι τὴν ἀγαθὴν πρᾶξιν, ἀποφάνονται.
ἄλλως γὰρ ἀδύνατον σωθῆναι. αὐτοὶ δὲ μὴ
διὰ πρᾶξεως, ἀλλὰ διὰ τὸ φύσει πνευματι-
κὸς εἶναι, πάντῃ τε καὶ πάντως σωθήσε-
σθαι δογματίζουσιν. ὡς γὰρ τὸ χοῖκον ἀ-
δύνατον σωτηρίας μεταχεῖν. ἔστι δὲ εἶναι λέ-
γουσιν αὐτοὶ δεκτικὸν αὐτῆς. ἔτι δὲ πάλιν
τὸ πνευματικὸν * θέλουσιν οἱ αὐτοὶ εἶναι ἀ-
δύνατον φθορὰν καταδέξασθαι, καὶ ὅποι-
αις συγκαταγρῶνται πρᾶξεσιν. ὃν γὰρ τὸ
πικρὸν χρυσὸς ἐν βορβόρῳ κατατεθείς οὐκ ἀ-
ποβάλλει τὴν καλλονὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν ἰ-
δίαν φύσιν διαφυλάττει, τὸ βορβόρον μὴδὲν
ἀδικῆσαι δυναμὴν τῷ χρυσῷ. ἔτι δὲ αὐ-
τοὶ λέγουσι, καὶ ἐν ποταμῶν ὑλικάς πρᾶξεις
καταγρῶνται, μὴδὲν αὐτῶν ἀποβάλλειν, μὴδὲ
ἀποβάλλειν τὴν πνευματικὴν ὑπό-
στασιν.

Διὸ δὴ καὶ τὰ ἀπειρημένα πάντα ἀδελφεῖς
οἱ τελειότατοι πρᾶττεσιν αὐτῶν, ὡς ἂν αἱ
γραφαὶ διαβεβαιῶνται, ἔστι ποιεῖν αὐτὰ
βασιλείαν Θεοῦ μὴ κληρονομήσειν. καὶ γὰρ
εἰδωλόθυτα * διαφόρως ἐστίσι, μὴδὲ μο-
λύνεσθαι ὑπὸ αὐτῶν ἡγέρημοι· καὶ ἐπὶ πᾶ-
σαν ἐορτάσιμον τῶν ἔθνων τέρψιν εἰς τιμὴν
τῶν εἰδώλων γινομένην πρῶτοι συνίασιν, ὡς
μὴδὲ τῆς ὡς Θεοῦ καὶ ἀνθρώποις με-
μισσημένης τῆς τῶν θηριομάχων καὶ μονο-
μαχίας ἀνδροφόνου θεῶς ἀπέχεσθαι ἐνίας
αὐτῶν. οἱ δὲ καὶ ταῖς τῆς σαρκὸς ἡδοναῖς
κατακόρως δελεούμενοι τὰ σαρκικά τοῖς
σαρκικοῖς, καὶ τὰ πνευματικά τοῖς πνευ-
ματικοῖς ἀποδίδουσι λέγουσι. καὶ οἱ μὲν αὐ-
τῶν λάτρουσι τὰς διδασκομένας ὑπὸ αὐτῶν
τὴν διδασχὴν ταύτην γυναικας διαφθείρου-
σιν, ὡς πολλάκις ὑπὸ ἐνίων αὐτῶν ἐξα-
πατηθεῖσαι, ἔπειτα ἡπιστρέψασαι γυναικας
εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῷ Θεῷ συνὶ τῇ λοιπῇ
πλάνῃ, καὶ τῶν ἐξωμολογήσαντων. οἱ δὲ καὶ
τὸ φανερόν ἀπευθερίαςαντες ὧν ἂν ἐρα-
σώσιν γυναικῶν, ταύτας ἀπ' ἀνδρῶν ἀπο-
σάσαντες, ἰδίᾳς γαμετάς ἡγήσαντο. ἄλ-
λοι δὲ αὐτοὶ πάλιν σεμνῶς κατ' ἀρχαίς, ὡς μὲν

A Etenim animales homines animali qua-
dam disciplina institutos esse, qui qui-
dem operibus ac simplici fide stabiliun-
tur, neque perfectam scientiam adepti
sunt. Ejusmodi nos esse, qui in Eccle-
sia grege numeramur; ideoque recte
factis opus esse nobis predicant, neque
aliter posse nos salutem obtinere: se
verò non ullius actionis beneficio, sed
quòd natura spiritales sint, omnino sa-
lutis compotes fore confidunt. Nam
uti, quod terrenum est, servari nullo
modo potest, neque natura ad id ido-
neum est: sic contra quod est spiritale,
cujusmodi se esse volunt, utcumque se-
gesserit, corrumpi nequaquam posse.
Ac quemadmodum aurum in cœnum
abjectum pulchritudinem non amittit,
sed citra ullam decoris injuriam natu-
ram retinet: ita semetipsos asserunt,
tametsi quibusvis in actionibus, adeo-
que concretis cum materia, versentur,
nullum ex eo detrimentum capere,
neque spiritalem substantiam posse per-
dere.

XXI. Quocirca qui inter illos perfe-
ctissimi censentur, illicita omnia, legi-
busque vetita licenter perpetrant, de-
quibus literæ sacræ testantur; qui ejus-
modi committant, ab hereditate Regni ca-
lestis excludere. Igitur & quæ Idolis im-
molata sunt nullo discrimine comedunt,
nihilque ex ea re contagionis ad sese
derivari putant; & ad omnia Gentili-
um festa, quæ ad Idolorum cultum in-
stituta sunt, primi omnium accurrunt:
ut neque ab eorum, qui cum bestiis de-
pugnant, aut gladiatorum sædis illis, ac
Deo pariter atque hominibus execran-
dis parricidiisque plenis spectaculis qui-
dam illorum abstineant. Alii dum in
voluptatibus corporis ac libidinibus assiduè
volutantur, carnalia se carnalibus, ac
spiritualibus spiritualia reddere, profitentur.
Quamobrem nonnulli claim supra cum
mulierculis disciplinæ hujus suæ alu-
mnis exercent, id quod pleræque olim
ab illis deceptæ, ac postremo ad Eccle-
siam DEI reversæ inter alios errores
persæpe confessæ sunt. Sunt & qui
pudore omni posito, quascunque
mulieres adamarint, palam à viris ab-
ductas pro legitimis uxoribus habent.
Sed alii, qui se principio fororum illas

It. δὲ
λοιπῶν
τοῖ.

It. ἀλλὰ
φάρως.

Valenti-
nianorum
flagitia.
Rom. 1.

Valenti- loco honestius habere simulaverant pau-
ni. Hære- latum detecti sunt, ac prægnans denique
fis xxxi. soror ex contubernio fratris inventa. Di-

ci non potest quam impia ac detestanda alia flagitia committant: quæ dum faciunt, nos scilicet, qui præ Dei timore ne cogitatione vel sermone quidem scelus ullum admittere studemus, tanquam idiotas atque imperitos derident, se vero mirifice prædicant, ac perfectos homines, electamque stirpem nominant. Nos enim velut mutuo gratiam ad usum accipere, eaque propterea spoliandos affirmant; sibi velut peculiarem accidisse possessionem, quæ de cœlesti conjugio, quod neque verbis exprimi, neque nominari potest, unâ in se descenderit; ideo novam etiam ad eam quam habent accessionem futuram. Interesse igitur sua plurimum, ut quacunque ratione possunt conjugii Mysterium illud exerceant, idque ipsum stolidis hominibus his fere verbis perfvadent. Quicumque cum in mundo esset mulierem non amaverit, ut eam ad amorem suum pelliceret, à veritate alienus est, nec ad eam perveniet. Sed quisquis ortus è mundo muliebri non est amore correptus, ne ipse quidem ad veritatem perveniet, quod non mulieris cupiditate flagraverit. Nos itaque quos animales nominant, esseque de mundo statuunt, temperantia, & honestis actionibus indigere, quibus mediocrem ad regionem efferamur, cum iplimet, utpote spirituales ac perfecti, nihil horum requirant. Non enim actionem ad Pleroma provehere, sed semen ipsum, quod illinc tenerum ac velut infans demissum, hic apud nos absolutum redditur. Atque ubi semen omne perfectum fuerit, tum ipsorum Matrem Achamoth ex media illa sede transferri, & intra Pleroma recipi oportere: nec non & sponsum suum recuperare, Salvatorem illum, quia ab universis in lucem editus: ut Salvatoris, & Sapientiae Achamoth conjugium instituat. Idque adeo sacris in literis sponsum ac sponsam significare, thalamumque Pleroma ipsum esse. At spirituales homines, postquam animas exuerint, & ad spirituum, purarumque mentium conditionem evaserint, ac nullo detinente, nec aspectabiles in Pleroma penetraverint Salvatoris comitibus Angelis collocari. Quod ad Conditoem spectat, eum quoque Sapientiae Matris in locum successurum, mediamque regionem occupatu-

Α ἀδελφῶν παροποιεῖν σινωικῶν, παριόν-
τῳ τῷ χρόνῳ ἡλέχθησαν, ἐγκύμονῳ τῷ
ἀδελφῆς ὑπὸ τῷ ἀδελφῷ γρηθείσης. καὶ
ἄλλα δὲ πολλὰ μυστὰ καὶ ἄθεα πᾶσον-
τες, ἡμῶν μὲν διὰ τὸν φόβον τῷ θεῷ φυλασο-
μένων, καὶ μέχρ' ἐννοίας καὶ λόγῳ ἀμαρ-
τεῖν, κατατρέχουσιν, ὡς ἰδιωτῶν, καὶ μη-
δὲν ἴπισαμένων. ἑαυτὰς δὲ ὑπευψῶσι, τε-
λείους δοποκαλόντες, καὶ σπέρματα ἐκλογῆς.
ἡμᾶς μὲν γὰρ ἐν χρεῖσι τῷ χάριτι λαμβάνειν
λέγουσι διὸ καὶ ἀφαιρεθήσεαι αὐτῆς. αὐ-
τῷ δὲ ἰδιότητην ἀνωθεν δοτὸ τῆς ἀρρήτου ἢ
B ἀνονομίας συζυγίας συγκατεληλυθῆναι ἔ-
χειν τὴν χάριν. καὶ διὰ τῷτο παροειδή-
σεσθαι αὐτοῖς. διὸ καὶ ἐκ παντὸς τρόπου
δεῖν αὐτὰς αἰεὶ τὸ τῆς συζυγίας μελετᾶν
μυστήριον. καὶ τῷτο πείθουσι τῷ ἀνοήτῳ
αὐτῆς λέξεσι λέγοντες ὅτως. ὅς ἂν ἐν κό-
σμῳ γυναικὶ γυναικὰ ὅκ' ἐφίλησεν, ὡς-
τε αὐτῇ κοιτηθῆναι, ὅκ' ἔστιν ἐξ ἀλη-
θείας, καὶ ὁ χωρήσει εἰς ἀλήθειαν. ὁ δὲ
* δοτὸ κόσμῳ γυναικὶ, μὴ κοιτηθεῖς γυναικί, ὁ
C ὁ χωρήσει εἰς ἀλήθειαν, διὰ τὸ μὴ ἐν
ἴπιδυρῳ κοιτηθῆναι γυναικός. διὰ τῷτο
ἐν * ἡμᾶς καλὰς ψυχικὰς ὀνομάζουσι, καὶ
ἐκ κόσμῳ εἶναι λέγουσι, καὶ ἀναγκαῖαν ἡμῶν
τὴν ἐγκράτειαν καὶ ἀγαθὴν πᾶξιν, ἵνα δι'
αὐτῆς ἔλθωμεν εἰς τὴν μεσότητῳ τόπον.
αὐτοῖς ὁ πνευματικὸς τε καὶ τελείος καλῶ-
μῶν μὴδ' αὐτῶν. ὁ γὰρ πᾶξιν εἰς πλήρωμα
εἰσάγει, ἀλλὰ τὸ σπέρμα τὸ ἐκείθεν νήπιον
ἐκπεμπόμενον, ἐκθάδε τελειούμενον. ὁ-
ταν δὲ πᾶν τὸ σπέρμα τελειωθῇ, τὴν
μὲν Αχαμῶθ τὴν μητέρα αὐτῶν μεταβῆ-
ναι τῷ μεσότητῳ τόπῳ λέγουσι, καὶ ἐν-
τὸς πληρώματῳ εἰσελθεῖν, καὶ δοπολα-
D δεῖν τὸν νυμφῖον αὐτῆς τὸν Σωτῆρα, τὸν ἐκ
πάντων γεγονότα. ἵνα συζυγία γῆται τῷ
Σωτῆρι καὶ τῆς Σοφίας τῆς Αχαμῶθ. ἢ
τῷτο εἶναι νυμφῖον καὶ νύμφην, νυμφῶνα
δὲ τὸ πᾶν πλήρωμα. τῷ δὲ πνευματικῷ
δοποδυσανδρῶς τὰς ψυχὰς καὶ πνεύματα
νοερά γυναικῶν, ἀκρατήτως ἢ ἀοράτως ὅπως
πληρωματῳ εἰσελθόντας νύμφας δοπο-
δοθήσεαι τοῖς παρὰ τὸν Σωτῆρα Ἀγγέλοις.
τὸν δὲ Δημιουργὸν μεταβῆναι καὶ αὐτὸν εἰς τὴν
Μητὸς Σοφίας τόπον, τῷτέστι ἐν τῇ
μεσότητι. τὰς τε τῶν δικαίων ψυχὰς ἀναπαύ-

σεοδαι, καὶ αὐτὰς ἐν τῷ τῆς μεσότητος τόπῳ. μηδὲν γὰρ ψυχικὸν ἐντὸς Πληρώματος χωρεῖν.

Τῶν δὲ ἡμετέρων ἔως, τὸ ἐμφωλεῦον τῷ κόσμῳ πῦρ ἐκλάμψαν καὶ ἐξαφθέν, καὶ κατεργασάμενον πᾶσαν ὑλὴν σιναναλωθήσεσθαι αὐτῇ, καὶ εἰς τὸ μηκέτ' εἶναι χωρησέειν διδάσκουσι. τὸν δὲ Δημιουργὸν μηδὲν τῶν ἐγνωκέναι διποφάινονται πρὸ τῆς Σωτῆρος παρουσίας. εἰσὶ δὲ οἱ λέγοντες πρὸ βαλέως αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἕν ἴδιον, ἀλλὰ (καὶ) ψυχικόν. πρὸ τῆς * διὰ τῶν Προφητῶν λελαληκέναι, εἶναι δὲ τῶν τ' διὰ Μαρίας διδοθέντων, καθάπερ ὕδωρ διὰ σωλῆν ὁδεύει, καὶ εἰς τῶν τ' διὰ τῆς βαπτίσματος κατελθεῖν ἐκείνον τ' διὰ τῆς Πληρώματος ἐκ πάντων Σωτῆρος, ἐν εἰδει πεισερᾶς. γεγονέναι δὲ ἐν αὐτῇ καὶ τὸ αὐτὸ τῆς Αχαμῶθ σπέρμα πνευματικόν. τ' ἐν Κύριον ἡμῶν ἐκ τεσσάρων τῶν σωθέντων γεγονέναι φάσκουσιν, διποσώζοντα τ' τύπον τ' ἀρχηγόν καὶ πρῶτης τετρακλῆς, ἐκ τε δὲ πνευματικῆς, ὃ ἦν διὰ τῆς Αχαμῶθ, καὶ ἐκ δὲ ψυχικῆς, ὃ ἦν διὰ τῆς Δημιουργῆς, καὶ ἐκ τῆς οἰκονομίας, ὃ ἦν κατεσκευασμένον ἀρρήτῳ τέχνῃ, καὶ ἐκ τῆς Σωτῆρος, ὃ ἦν κατελθεῖσα εἰς αὐτὸν περσερά. καὶ * τῶν τ' μὴ ἀπαθῆ διαμεμενηκέναι. δὲ γὰρ ἐνεδέχετο παθεῖν αὐτὸν ἀκράτητον καὶ ἀόρατον ὑπάρχοντα. καὶ διὰ τῶν τ' ἦρθαι, πρὸς αὐτὸν αὐτῇ τῇ Πιλᾶτῳ, τὸ εἰς αὐτὸν κατελθεῖν πνεῦμα Χριστοῦ. ἀλλ' ἐδὲ τὸ διὰ τῆς Μητρὸς σπέρμα πεπονθέναι λέγουσιν. ἀπαθῆς γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ πνευματικόν, καὶ ἀόρατον καὶ αὐτῇ τῇ δημιουργῷ. ἔπαθε δὲ λοιπὸν κατ' αὐτὸν ὁ ψυχικὸς Χριστός, καὶ ὁ ἐκ τῆς οἰκονομίας κατεσκευασμένον μυστηριωδῶς, ὡς ἡ ἀποδείξις * αὐτῇ ἡ Μητὴρ τὸν τύπον τῆς ἀνω Χριστοῦ; ἐκείνους τῆς ἐπειλάθοντος τῇ Σταυρῷ, καὶ μορφώσαντος τὴν Αχαμῶθ μορφώσιν τὴν κατ' ἐσῖαν. πάντα γὰρ ταῦτα τύπος ἐκείνων εἶναι λέγουσι. τὰς δὲ ἐχρηκίας τὸ σπέρμα τῆς Αχαμῶθ ψυχὰς ἀμείνους λέγουσι γεγονέναι τῶν λοιπῶν. διὸ καὶ πλεῖον τῶν ἄλλων ἡγαπῆσθαι ὑπὸ τῆς Δημιουργῆς, μὴ εἰδὸς τ' ἀτίαν, ἀλλὰ παρ' αὐτῇ λογισμένους εἶναι τοιαύτας, διὸ καὶ εἰς Προφήτας, Φασὶν, ἔτασεν αὐτοῦ, καὶ ἱερεῖς,

rum existimant. Eodemque loco iusto- Valentium animas otio ac quiete posituras esse, nisi. Hære- quod ad Pleroma nihil animale perve- liz xxxi. niat.

XXII. His peractis ignem illum, qui in mundi latebris delitescit, erupturum ac conflaturum esse: donec omni consumpta materia, cum eadem & ipse consumptus, atque in nihilum redactus fuerit. Quorum omnium nihil ante Salvatoris adventum Conditori fuisse cognitum. Nec desunt, quibus placeat, etiam ab illo peculiarem filium Christum, sed animale, productum, de quo per Prophetas locutus sit. Hunc illum esse qui sic tanquam aqua per fistulas, ita per Mariam transierit; in eumque postea cum baptizaretur sub columbæ descendisset specie alterum illum de Pleromate Salvatorem ex omnibus conflatum: imò etiam & eidem Achamothis spiritale semen insitum fuisse. Unde quatuor ex illis compositum esse Dominum asseverant, ut primariæ illius ac primigeniæ Tetradis similitudinem exprimeret: nimirum è spiritali, quod ab Achamothe derivatum est, ex Animal, quod à Conditore, ex Incarnatione, quod inexplicabili quodam est artificio contextum: ac demum è Salvatore hoc est columba illa de cælo delapsa. Atque hunc quidem patibilem nunquam fuisse, quoniam pati omnino nequeat, quod neque contineri, neque oculis usurpari possit. Proindeque cum ad Pilatum perductus est, demissum in eum CHRISTI Spiritum evolasse. Sed neque Maternum illud semen quicquam esse perpessum: quod nihilo magis patibile sit, utpote spiritale, nec vel ipsi Conditore quidem aspectabile. Restat igitur ut illorum opinione Animalis ille Christus sit passus, itidemque & alter qui ex Incarnatione conflatus est. Quod non sine Mystério perfectum est, ut summi illius CHRISTI per eum Mater imaginem exhiberet, qui in Cruce distentus Achamothem substantiæ informatione perpolivit: hæc enim omnia superiorum illorum figuram continere. Quæ verò animæ Achamothis semine sint aspersæ, eas ceteris esse meliores, atque impensius à Conditore diligi: qui ejus tamen rei causam non intelligens ex se illas ejusmodi esse putet. Quamobrem Prophetas ex iis, vel Sacerdotes,

For. τῶν
δῆ.

For. τῶν

Iren. δι
αὐτῆς.

Valenti- vel Reges instituit; ac pleraque à Pro-
phetis pronuntiata de isto semine inter-
pretantur, quasi illorum animarum naturam
cujusdam sublimioris extiterint. Quin-
etiam de cœlestibus multa disputasse Ma-
trem, deque animis quos vel ille, vel qui
ab illo oriundi sunt produxerunt. Unde
& Prophetarum vaticinia ita partiuntur,
quædam ut effata Matris esse velint, alia
ab semine, alia à Conditore profecta.
Ipsum etiam Jesum partim à Salvatore
traditum, partim à Matre; partim denique
à Conditore dixisse, id quod in sequen-
tibus ostendemus. Conditorum vero co-
rum quæ supra se erant ignarum, iis sanè
quæ commemoravimus fuisse commo-
tum, sed eadem contempsisse nihilomi-
nus, & alias aliam esse causam existima-
se, sive Prophetico afflatu prædictum Spi-
ritum, quod proprio quodam motu cie-
tur; sive hominem, sive deteriorum con-
plexionem. In eaque tandiu ignoratione
versatum, quoad Dominus advenerit.
Simul enim ac Salvator accessit, ab eo
cuncta didicisse putant, & ad eum liben-
ter cum omnibus suis copiis transisse;
eumque illum esse Centurionem, qui in
Evangelio ita Salvatorem alloquitur. *Nam*
Matth. 8. Et ego in mea potestate habeo milites, et
servos, et quodcumque imperavero perfici-
unt. Addunt Mundi illum procuratori
ad idoneum usque tempus præfuturum,
præsertim ob Ecclesiæ administrationem,
ejusque præmii cognitionem, quod ei-
dem est constitutum, nimirum ut ad Ma-
tris sedem evehatur.

Tria ho-
minum ge-
nera se-
cundum
Valenti-
nianos.

XXIII. Hominum porro tria genera
statuuntur, Spiritale, Terrenum, Anima-
le, quæ in Caino, Abele, ac Setho cer-
nuntur. A quibus totidem naturæ non
jam in singulis, sed per genera propaga-
ta sunt. Ex iis Terrenum corruptione
dissolvi: Animale verò, si se potioribus
dediderit, mediocri in regione conqui-
escere, sin deteriora eligat, ad similia trans-
ferri. Spiritalia denique quæ quidem Acha-
moth consēverit, ex illo tempore in hodi-
ernum usque piarum animarum discipli-
næ commissa & educata, quod adhuc in-
fancia missa sint; postea ubi perfectio-
nem adepta fuerint, Salvatoris Angelis
matrimonio collocari, cum interim ani-

καὶ βασιλεῖς, καὶ πολλὰ * ὑπὸ τῷ πνεύματι
ματὶ τὰς εἰρηόθαι, διὰ τὸ Προφητῶν ἐξή-
γῶνται, ἅτε ὑψηλοτέρας φύσεως * ὑπάρ-
χουσας. πολλὰ δὲ καὶ τὸ Μητέρα πρὸ τῶν
ἀνωτέρω εἰρηκέναι λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ
τὰς καὶ τῶν ὑποτάχων γινόμενων ψυχῶν. καὶ
λοιπὸν τέμνουσι τὰς Προφητείας τὸ μὲν τι
ἀπὸ τῆς Μητρὸς εἰρηόθαι θελοντες, τὸ δὲ ἡ
ἀπὸ τῆς Σπέρματος, τὸ δὲ ἡ ἀπὸ τῆς Δημι-
ουργῆς. ἀλλὰ καὶ τὸ Ἰησοῦν ὡσαύτως, τὸ μὲν
τι ἀπὸ τῆς Σωτῆρος εἰρηκέναι, τὸ δὲ τι ἀ-
πὸ τῆς Μητρὸς, τὸ δὲ ἡ ἀπὸ τῆς Δημιουργῆς,
καθὼς Ἰππιδέξομεν προοῖοντ' ἡμῶν ἔλογα.
τὸν δὲ Δημιουργὸν ἅτε ἀγνοῦντα τὰ ὑπὲρ
αὐτὸν, κινεῖσθαι μὲν Ἰππὶ τοῖς λεγομένοις,
καταπεφρονηκέναι δὲ αὐτῶν ἄλλοτε ἄλλῳ
αἰτίᾳ νομίσαντα, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ Προφη-
τεῦον ἔχον, καὶ αὐτὸ ἰδίαν τινὰ κίνησιν, ἢ τὸ
Ἀνθρώπων, ἢ τὸ πρὸς πολλοὺς τὸ * χειρῶν.
καὶ ὥς ἀγνοῦντα διατετελεκέναι ἅρχει τῆς
παρσίας τῆς Κυρίας. ἐλθόντ' δὲ τῆς Σωτῆ-
ρος μαθεῖν αὐτὸν παρ' αὐτῆς πάντα λέγου-
σι, καὶ ἄσμενον αὐτῷ προχωρήσαντα μετὰ
πάσης τῆς δυνάμεως αὐτῆς, καὶ αὐτὸν εἶναι
τὸ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἐκατόνταρχον, λέγον-
τα τῷ Σωτῆρι καὶ γὰρ ἐγὼ ὑπὸ τὴν ἐμαυτοῦ
ἐξουσίαν ἔχω ἐρεσιῶντας καὶ θάλας, καὶ ὃ
ἐὰν προσάξω ποιεῖσι. τελέσειν δὲ αὐτὸν
τὴν καὶ τὸ κόσμον οἰκονομίαν μέχει τῆς δέον-
τος καὶ κατὰ, μάλιστα δὲ διὰ τὸ τῆς Εκκλησίας
Ἰππόμελειαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ Ἰππίνωσιν τῆς
ἐτοιμασθέντ' αὐτῷ ἐπάθλας, ὅτι εἰς τὸ τῆς
Μητρὸς τόπον χωρήσῃ.

Ἀνθρώπων δὲ τρία γῆν ὑφίστανται,
πνευματικὸν, χοϊκὸν, ψυχικὸν, καθὼς ἐ-
κ τῶν Κρίτων, Ἀβελ, Σήθ. * καὶ ἐκ τῶν τῶν
τὰς τρεῖς φύσεις, ὁ καὶ ἐν, ἀλλὰ
καὶ γῆν, καὶ τὸ μὲν χοϊκὸν εἰς φθορὰν χω-
ρεῖν, καὶ τὸ ψυχικὸν, ἐὰν τὰ βελτίονα ἐλη-
ται, ἐν τῷ τῆς μεσότητος τόπῳ ἀναπαύε-
σθαι. ἐὰν δὲ τὰ χείρω χωρήσῃ καὶ αὐτὸ πρὸς
τὰ ὁμοία. τὰ δὲ πνευματικὰ, ἃ ἂν κατασεί-
ρη ἡ Αχαμώθ, ἔκτοτε ἕως τῆς νῦν δικαίως
ψυχῆς παιδεύθέντα ἐνθάδε, καὶ ἐκτρα-
φέντα διὰ τὸ νήπια ἐκπεπέμφθαι, ὕστερον
τελειότητι ἀξιοθέτα, νύμφας ἀποδοθή-
σεαί τοῖς τῆς Σωτῆρος Ἀγγέλοις δογματίζε-
σι, τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐν μεσότητι καὶ ἀνάγ-
κῃ,

κην, (ἐν μεσότητι) μὲν δὲ Δημιουργὸν ἀνα-
 παυσαντων εἰς τὸ παντελές. καὶ αὐτὰς
 Ἰρεν. ψυ- μὲν τὰς * ψυχικὰς πάλιν ὑπομερίζοντες
 χὰς. λέγουσιν, ὡς μὲν Φύσιν ἀγαθὰς, ὡς δὲ Φύ-
 σιν πονηράς. καὶ τὰς μὲν ἀγαθὰς ταύτας
 εἶναι, τὰς δεινὰς τὴν ἀπέρματ' ὑπομέ-
 νας τὰς δὲ Φύσιν πονηράς, μηδέποτε ἀν-
 ὑποδέξασθαι ἐκεῖνο τὸ ἀπέρμα.

Τοιαύτης δὲ τῆς ὑποθέσεως αὐτῶν ἔσης,
 ἦν ἔτε Προφῆται ἐκήρυξαν, ἔτε ὁ Κύριος
 ἐδίδαξεν, ἔτε Ἀπόστολοι παρέδωκαν. ἦν
 ὡς τὸ ὅλων αὐχῶσι πλείον τῶν ἄλλων ἐγνω-
 κέναι, ἐξ ἀγράφων ἀναγινώσκοντες, καὶ τὸ
 δὴ λεγόμενον ἐξ ἁμῶν χοινία πλέκειν ὑπο-
 τηθεύοντες, ἀξιοπίστως περὶ σαρκὸς πε-
 ραίνονται τοῖς ἐρημικοῖς, ἢ τοῖς ὡραίοις κυ-
 ριακάς, ἢ ῥήσις Προφητικὰς, ἢ λόγους Ἀ-
 ποστολικὰς, ἵνα τὸ πλάσμα αὐτῶν μὴ ἀμάρ-
 τυρον εἶναι δοκῇ, τὸ μὲν τάξιν καὶ τὸν εἰσὶν
 τὸ γραφῶν ὑπερβαίνοντες, καὶ ὅσον ἐφ' ἑαυ-
 τοῖς λύοντες τὰ μέλη τῆς ἀληθείας. μετα-
 φέροντες δὲ καὶ μεταπλάττοντες, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλ-
 λου ποιοῦντες ἐξαπατῶσι πολλὰς τῶν ἐ-
 φαρμοζομένων κυριακῶν λογίων κακοσω-
 θέτω σοφία. ὅντις τρόπον εἰ τις Βασιλέως
 εἰκόν' καλῆς κατεσκευασμένης ἐκ ψηφί-
 δων ὑποσήμεων ὑπὸ σοφῶν τεχνίτων, λύσας τὴν
 ὑποκειμένην τῇ ἀνθρώπῳ ἰδέαν, μετενέμῃ
 τὰς ψηφίδας ἐκεῖνας καὶ μεταρμόσοι καὶ
 ποιήσῃ μορφήν κυνὸς ἢ ἀλώπεκος, καὶ
 ταύτην φαύλως κατεσκευασμένην, ἔπειτα
 διορίζοιτο, καὶ λέγοι ταύτην εἶναι τὴν δὲ Βα-
 σιλέως ἐκεῖνην εἰκόνα τὴν καλὴν, ἦν ὁ σοφὸς
 τεχνίτης κατεσκεύασε, δεικνύς τὰς ψηφί-
 δας τὰς καλῶς ὑπὸ τῶν τεχνίτων τῶν πρώτων
 εἰς τὴν δὲ Βασιλέως εἰκόνα σωτεθείσας,
 καλῶς δὲ ὑπὸ τῶν ὑστερῶν εἰς κυνὸς μορφήν με-
 τετεχθείσας, καὶ διὰ τῆς τῆς ψηφίδων φαν-
 τασίας μεθοδεύοι τὸν ἀπειροτέρως, τὸν κα-
 τὰ λήψιν βασιλικῆς μορφῆς οὐκ ἔχοντα, καὶ
 πείθοι ὅτι αὕτη ἡ σαπρὰ τῆς ἀλώπεκος ἰ-
 δεὰ ἐκεῖνη ἐστὶν ἡ καλὴ δὲ Βασιλέως εἰκὼν. τὸ
 αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἔτσι γραφῶν μύθους συλ-
 λαβύσαντες, ἔπειτα ῥήματα καὶ λέξεις καὶ
 ὡραίας ὅθεν καὶ πόθεν λαμβάνοντες,
 ἐφαρμόζον βάλονται τοῖς μύθοις αὐτῶν τὰ
 λόγια τῶν Θεῶν. καὶ ὅσα μὲν ἐν τοῖς τῶν
 καμῶν.

ma ipsa cum Conditore necessario me-Valenti-
 dio in loco sese contineant. Præterea ni. Hære-
 Animas iterum hoc modo dividunt. sis xxxi.
 Qvasdam enim natura bonas, alias na-
 tura malas esse; Bonas ejusmodi esse,
 quæ ad excipiendum semen idoneæ sint :
 quod malæ nullo modo possunt per-
 cipere.

XXIV. Hæc est illorum doctrina, *Refutatio*
 quam neque Prophetæ prædicarunt, ne- *Valentin.*
 que Dominus tradidit, nec Apostoli reli-
 querunt. Quæquidem minimè scripta
 ex auditione sic arrepta, ut quod in Pro-
 verbio est, *Funem ex arena texere conen-* *Prover-*
 tur; plus se cæteris de universorum na- *bium.*
 tura scire gloriantur. Ad ea verò quæ dixi-
 mus comprobanda, quædam è Sacris li-
 teris accommodant : cujusmodi sunt u-
 surpatæ à Domino Parabolæ, aut Prophe-
 ticæ sententiæ, aut Apostolorum verba,
 ne confictæ ab iis fabulæ prorsus testimo-
 nio carere videantur. Quæquam Di-
 vinorum oraculorum ordinem seriem-
 que conturbant, ac quoad in ipsis situm
 est, veritatis, ut ita dicam, membra dis-
 solvunt. Nam in alienum locum trans-
 lata, ac commutata pleraque, & alia ex
 aliis facta sic proferunt, ut Divinarum sen-
 tentiarum, quæ accommodant, callido
 quodam artificiosoque contextu multos
 in errorem inducant. Quænamadmodum
 si Imperatoris imago pulcherrimis ex tesse- *Similitudo*
 rulis à perito quodam artifice fuerit elab- *ad Hære-*
 orata; ac quispiam, hominis effigie dis- *sicorum*
 soluta, ac transpositis, aliterque colloca- *fraudem*
 tis tesserulis, canis aut vulpeculæ speci- *declaran-*
 em exprimat, ne eam quidem rectè com- *dam apta.*
 positam; tum affirmet hoc ipsum esse
 egregium Imperatoris simulacrum, ab
 eximio artifice affabre factum; ostendat
 & illas ab eodem ad referendam Principis
 figuram coagmentatas tesserulas, à
 se verò postea caninam in formam transla-
 tas, atque ejusmodi tesserularum specie
 imperitis illudat, qui Principis imaginem
 nondum animo conceperint, persvade-
 atque quam illi vident turpem vulpis ef-
 figiem, præclaram illam Imperatoris esse
 statuam. Sic isti ad ridiculas anilesque
 quæ consuunt nugas, corrogata hinc &
 illinc verba, & Parabolas trahunt, ac Di-
 vina responsa fabulis suis, illigare con-
 tendunt. Ex quibus quæ ad Pleroma
 pertinere videntur paulò antè retulimus.

Πληρώματα ἐφαρμόζουσιν, ἐρη-

Valenti-
ni. Hære-
sis xxxi.

Luc. 8.

1. Cor. 15.

1. Cor. 11.

Ex. 34. 29.

Matth. 17.

5. Mar. 15.

Matth. 26.

Ib.

Luc. 9.

Ib.

XXV. Quæ verò ad ea quæ extra Ple-
roma sunt sacris ex literis accommodant,
ejusmodi ferè sunt. CHRISTUM
Dominum postremis Mundi temporibus
patiendi gratia advenisse dicunt, ultimi
ut Æonis casum ac calamitatem osten-
deret, ac totius Æonum negotii exitum
suo illo exitu declararet. Deinde Vir-
ginem illam Archisynagogi filiam duo-
decim annos natam, quam Dominus ac-
cedens à morte revocavit, Achamothis
imaginem referre, quam extendens sese
illorum CHRISTUS effinxit, & luminis
quod eam destituerat sensum indidit. Et
quoniam huic adhuc extra Pleroma po-
sita, velut abortivo cuidam, Salvator ap-
paruit, Paulum putant ad Corinthios
scribentem hæc usurpasse. Novissimè
autem omnium velut abortivo visus est
mibi. Sed & eadem in Epistola Salva-
toris cum æqualibus suis ad Achamo-
them accessum significasse, cum dixit:
Oportet mulierem velato esse capite, pro-
pter Angelos. Eandem illam Achamo-
them ad adventum Salvatoris pudore af-
fectam velo caput obduxisse, declaratum
à Mose, cum faciem obregeret. Nam
illam quas est perpeffa calamitates animi-
que commotiones Dominum ferunt in
Cruce demonstrasse. Velut cum dixit;
DEUS meus quare dereliquisti me? osten-
disse Sapientiam à lumine destitutam, &
ab Horo ne ultra pergeret prohibitam.
Ejusdem verò dolorem cum dixit: Tri-
stis est anima mea usque ad mortem,
Timorem, cum ita Patrem allocutus
est: Pater si possibile est, transeat à
me calix iste. Ita consilii inopiam his
verbis: Et quid dicam nescio. Quod ad
tria spectat hominum genera, sic illum
indicasse contendunt: Materie quidem
affixum cum interroganti: Num te se-
quar? respondit; Non habet filius homi-
nis ubi caput reclinet. Animalem autem,
cum ei qui dixerat: Sequar te: sed per-
mitte mibi prius ut renunciem iis quæ in
domo mea sunt; ita locutus est: Nemo
mittens manum ad aratrum, & aspici-
ens retro, aptus est regno DEI. Hunc
enim medix conditionis esse dicunt.

Όσα δὲ καὶ τοῖς ἐκτός ἑ Πληρώματ^ο
αὐτῶν προσοικεῖν πειρῶνται ἐκ τῶν γρα-
φῶν, ἔστι τοιαῦτα. τὸν Κύριον ἐν τοῖς ἐσχά-
τοις τῷ κόσμῳ χρόνοις διὰ τὸτο ἐληλυθέ-
ναι Ἰπὶ τὸ πάς^ο λέγουν, ὡς Ἰπιδείξῃ τὸ
πρὸ τὸν ἔχατον τῶν Αἰώνων γεγονὸς πά-
ς^ο, καὶ δι' αὐτῆς ἑ τέλως ἐμφήνῃ τὸ τέ-
λ^ο τ^ο πρὸ τῶν Αἰώνων πραγματείας τὴν
δὲ δωδεκαετὴ παρθένον ἐκείνην τὴν ἑ Αρχι-
συναγωγῆς θυγατέρα, ἣν Ἰπιδας ὁ Κύ-
ρι^ο ἐκ νεκρῶν ἤγειρε, τύπον εἶναι διηγνύ-
ται τῆς Αχαμῶθ, ἣν ἐπεκταθεὶς ὁ Χριστὸς
αὐτὸν ἐμόρφωσε, καὶ εἰς αἰδοῖσιν ἤγαγε
τῷ καταλιπόντ^ο αὐτὴν Φωτὸς. ὅτι δὲ
αὐτὴ ἐπέφανεν ὁ Σωτὴρ ἐκτός ἑσῆς ἑ Πλη-
ρώματ^ο, ἐν ἐκτερώματ^ο μοῖρα, τὸν Παῦ-
λον λέγουν εἰρηκέναι ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους
ἔχατον ἑ πάντων ὡς περὶ τῷ ἐκτερώματι ὡ-
φθῆκαί μοι. τὴν τε μὲν τῶν ἡλικιωτῶν ἑ Σω-
τῆρ^ο παρσίαν πρὸς τὴν Αχαμῶθ ὁμοίως
πεφανερῶκέναι αὐτὸν ἐν τῇ αὐτῇ Επιστολῇ
εἰπόντα· δεῖ τὴν γυναῖκα κάλυμμα ἔχειν
Ἰπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοῦ Αγγέλου. καὶ
ὅτι ἡκοντ^ο τῷ Σωτῆρ^ο πρὸς αὐτὴν, δι'
αἰδοῦ κάλυμμα ἐπέθετο ἡ Αχαμῶθ, Μωσέα
πεποικνέναι φανερόν, κάλυμμα θείον
ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτῆς. καὶ τὰ πάθη δὲ
αὐτῆς, ἃ ἔπαθεν, Ἰπισεσμειῶσθαι τὸν
Κύριον φάσκουσιν ἐν τῷ σουρῷ. καὶ ἐν μὲν
τῷ εἰπεῖν, ὁ Θεὸς μὲ εἰς τί ἐγκατέλιπες
με, μεμνηκέναι αὐτὸν, ὅτι ἀπελείφθῃ
ἀπὸ τῷ Φωτὸς ἡ Σοφία, καὶ ἐκωλύθη ὑπὸ
τῷ Ὁρῷ τῆς εἰς τῷ προσην ὁρμῆς. τὴν δὲ
λύπην αὐτῆς ἐν τῷ εἰπεῖν, πρὸς λύπῃ ἐσιν ἡ
ψυχὴ μὲ ἕως θανάτου. τὸν ἑ Φόβον, ἐν
τῷ εἰπεῖν, πάτερ, εἰ δυνατὸν, παρελ-
θέτω ἀπ' ἐμῶ τὸ ποτήριον. καὶ τὴν ἀπο-
ρίαν δὲ ὡσαύτως, ἐν τῷ εἰρηκέναι, καὶ τί
εἶπω σοι οἶδα. πρὶα δὲ γῆν ἀνθρώπων ἑ-
τως δεδεχέναι διδάσκουσιν αὐτὸν τὸν μὲν
ὕλικόν ἐν τῷ εἰπεῖν τῷ ἐρωτήσαντι, ἀκο-
λuthήσω σοι; σοι ἔχει ὁ υἱὸς τῷ ἀνθρώπῳ
πρὸ τὴν κεφαλὴν κλῖναι. τὸ δὲ ψυχικόν
ἐν τῷ εἰρηκέναι τῷ εἰπόντι, ἀκολuthήσω
σοι, ἐπίτρεψον δὲ μοι πρῶτον λαοτάξαθῃς
τοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μὲ· ἔδεις ἐπ' ἄρρετον ἑ
χεῖρα Ἰπιδάλων, καὶ εἰς τὰ ὀπίσω βλέ-
πων, ὀυθετός ἐσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν ἑρανῶν. τῶτον γὰρ λέγουσι ἑ μέσον εἶναι.

καὶ κείνους δὲ ὡσαύτως ἢ τὰ πλεῖστα μέρη τῶν δικαιοσύνης ὁμολογήσαντα πεποικημένα, ἔπειτα μὴ θελήσαντα ἀκολυθῆσαι, ἀλλὰ ὑπὸ πλάτῃ ἡπῆθεντα, πρὸς τὸ μὴ τέλφον γινέσθαι, καὶ τῶτον τῷ ψυχικῷ γένει γεγενῆσθαι θέλῃσι. τὸ δὲ πνευματικὸν ἐν τῷ εἰπεῖν. ἄφες δὲ νεκρὸς θάψαι δὲ ἑαυτῶν νεκρὸς· σὺ δὲ πορευθεὶς διάγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. καὶ Ἰπὶ Ζακχαῖς δὲ τελῶν ἐκείνῳ, ἀπεύσας κατέβηθι, ὅτι σήμερον ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μέναι· τέτῃς γὰρ πνευματικῷ γένει καταγγέλλῃσι γεγενῆσθαι. καὶ τὸ ζύμη ἐκδολὴν, ἢ ἡ γυνὴ ἐγκεκρυφέναι λέγεται εἰς ἀλεύρη σάτα τρία, τὰ τρία γένη δὴλῶν λέγουσι. γυναικα μὲν γὰρ, τὴν σοφίαν λέγεσθαι διδάσκουσιν. ἀλεύρη σάτα, τὰ τρία γένη τῶν ἀνθρώπων, πνευματικὸν, ψυχικὸν, χοϊκόν. ζύμην δὲ αὐτὸν τὸν σωτῆρα εἰρηδοῦ διδάσκουσιν. καὶ τὸ Παῦλον διαρρήδην εἰρηκέναι χοϊκὸς, ψυχικὸς, πνευματικὸς ὥς μὲν, οἱ δὲ χοϊκός, φιλοστοι καὶ οἱ χοϊκοί. ὅπως δὲ, ψυχικὸς δὲ ἀνθρώπος δὲ δέχεται τὰ τῷ πνεύματι· ὅπως δὲ, πνευματικὸς ἀνακρίνει πάντα. τὸ δὲ, ψυχικὸς δὲ δέχεται τὰ τῷ πνεύματι, Ἰπὶ τῷ Δημιουργῷ Φασιν εἰρηδοῦ, ὃν ψυχικὸν ὄντα μὴ ἐγνωκέναι μήτε τὴν Μητέρα πνευματικὴν εἶσιν, μήτε τὸ σπέρμα αὐτῆς, μήτε ὅτι ἐν τῷ Πληρώματι Αἰῶνας. * ὅτι ἰδὼν ἡμελλε σώζειν ὁ σωτὴρ τέτων τὰς ἀπαρχὰς ἀνέλαβε, τὸν Παῦλον εἰρηκέναι καὶ ἡ ἀπαρχὴ ἀγία, καὶ τὸ Φύσμα. ἀπαρχὴ μὲν τὸ πνευματικὸν εἰρηδοῦ διδάσκοντες, Φύσμα δὲ ἡμᾶς, τέτῃσι τῷ ψυχικῷ Εκκλησίαν, ἥς τὸ Φύσμα ἀνελήφεναι λέγουσιν αὐτὸν, καὶ ἐν αὐτῷ συνεσταλκέναι, ἐπειδὴ ἡ αὐτὸς ζύμη.

Καὶ ὅτι ἐπλανήθη ἡ Αχαμώθ ἐκτὸς τῷ Πληρώματι, καὶ ἐμορφώθη ὑπὸ τῷ Χριστῷ, καὶ ἀνεζητήθη ὑπὸ τῷ σωτῆρι, μὴ νύειν αὐτὸν λέγουσιν ἐν τῷ εἰπεῖν αὐτὸν ἐληλυθέναι Ἰπὶ τὸ πεπλανημένον. * πρὸς τὸν μὲν γὰρ πεπλανημένον τὴν Μητέρα αὐτῶν ἐξηγῶνται λέγεσθαι, ἐξ ἧς τὴν ὥδε θέλῃσιν ἐσπάρθαι Εκκλησίαν. πλάνῳ δὲ τὴν ἐκτὸς Πληρώματι ἐν τοῖς πάθεσι διατερεῖν, ἐξ ὧν γεγενῆσθαι τὴν ὕλῃ ὑποτίθενται. τὴν δὲ γυναικα

A Similiter eum qui se plerasque iustitiae Valenti-partes implexisse dixerat, sed sequi nolue- ni. Hære- rat, & quo minus perfectus esse vellet, sis xxxi. divitiarum cupiditate fuerat infractus, hunc ipsum ex Animalis genere fuisse vo- lunt. Spiritalem demum eodictio com- prehensum. Sine mortuos sepelire mor- tuos suos; tu autem abiens predica Re- gnum DEI. Item cum Zachæo Publicano dixit; festinans descende, quia hodie in do- mo tua oportet me manere. Istos enim om- nes è Spiritali genere extitisse narrant. Quin etiam fermenti Parabolam, quod Matth. 13. abscondisse mulier in farina satis tribus le- gitur, triplex illud genus indicare. Si- quidem Mulierem istam Sapientiam: fa- rinae sata, tria hominum esse genera, Spi- ritale, Animale, Terrenum. Fermenti porro nomine Salvatorem ipsum appel- lari. Sic etiam Terrenos, Animales ac Spi- ritales à Paulo homines esse commemora- tos: partim his verbis; Quævis terrenus, tales è terreni: partim istis; Animalis ho- mo non percipit ea quæ sunt spiritus; par- tim denique cum ait; Spiritalis omnia dijudicat. Ex quibus primum illud; Animalis non percipit ea quæ sunt Spiritus, ad Conditorem putant pertinere: qui cum sit Animalis, neque Matrem utpote Spiritalem cognoscit, neque stirpem ipsius, nec Aëones illos, qui Pleromate continentur. Quod autem eorum, qui- bus salutem erat allaturus, primitias Sal- vator suscepit, ob id pronunciaisse Pau- lum: Et si primitias sanctæ, et massa. Rom. 11. Ubi primitias ad id quod est Spiritale referunt: massam ad nos, hoc est Ani- malem Ecclesiam; cuius massam ab illo susceptam, in illoque contractam, quan- doquidem erat ipse fermentum.

D XXVI. De Achamothe porro, eam extra Pleroma aberrantem à CHRISTO fuisse formatam, & ab eodem quæsi- tam, ipsummet ostendisse, cum dixit, venisse se ad ovem quæ erraverat. Esse enim errantem ovem Matrem illam suam interpretantur, à qua nostra hæc Ecclesia consita fuerit. Errorem verò, illius inter perturbationes ipsas extra Pleroma commorationem, unde Mate- riz originem arcessunt. Nam Mulierem

Valenti- Archangelos, Angelosque prodiisse. **ni. Hære.** Quamobrem Patrem illum ac DEUM **lsxxxvi.** omnium constituunt, quæ extra Pleroma collocantur, omniumque itidem anima vel materia præditorum. Ubi enim duas illas naturas inter sese confusas ac promiscuas segregavit, corporibusque carentes redegit in corpora; tum demum cœlestia pariter ac terrena condidisse, ac materialium & animatorum, dextrorum ac sinistrorum, levium ac gravium, eorum denique quæ sursum, aut deorsum feruntur opificem extitisse. Septenos quippe cœlestes orbes fabricasse: supra quos Conditorem collocant; atque ob hanc causam Hebdomadem eum nominant: uti Matrem Achamoth, Ogdoadem, quò primigeniæ ac primæ de Pleromate Ogdoadis numerum observent. Orbes illos verò septem spiritales esse memorant, adeoque Angelos, ut & Conditorem ipsum Angelum DEI similem faciunt; ac Paradisum quoque qui supra tertium cœlum eminet, quartum vi quadam esse cœlum definiunt, ab eoque non nihil Adamum, cum apud ipsum degeret, accepisse. Ceterum omnia ista Conditorem putasse vi se propria ac sua perfecisse: cum interim Achamoth universa produceret, ille verò ita cœlum moliretur, ut cœlum omnino nesciret: ita hominem formaret, ut hominem ignoraret: ignarusque terræ demum, terram nihilominus efficeret: atque hoc pacto in omni rerum genere eorum quæ faceret Ideas, ipsamque adeo Matrem minimè cognovisse; se verò unum complecti omnia persuasum habuisse. Cujus illi arrogantiae causam à Matre præbitam fuisse, quæ hoc illum modo procreare voluerit, ut propriæ naturæ caput ac princeps, totiusque dominus operis existeret. Eandem insuper Matrem & Ogdoadem vocant, & Sapientiam, & Terram, & Hierusalem, & Spiritum sanctum, & masculino genere Dominum. Cui in media regione stationem attribuunt, ut Conditore superiorem, sic infra, vel extra Pleroma ad Mundi finem usque constitutam.

XIX. Igitur quandoquidem naturam illam quæ Materia constat, triplici perturbatione contineri asserunt, metu, dolore, ac mentis inopia; ex metu ac conversione animalia quæque componunt. Nam ex conversione Conditorem genitum ex metu reliquam

Αγεγονότας Αρχαγγέλους τε καὶ Ἀγγέλους. πατέρας ἔν καὶ Θεὸν λέγουν αὐτὸν γεγονέναι τὸ ἐκτὸς ἔ πληρώματι, ποιητὴν ὄντα πάντων ψυχικῶν τε καὶ ὑλικῶν. διακρίναντα γὰρ τὰς δύο ἑσίας συγκεχυμένης, καὶ ἐξ ἀσωμάτων σωματοποιήσαντα, δεδημιουργημένα ταῖ τε ἑράνεια καὶ τὰ γήϊνα, καὶ γεγονέναι ὑλικῶν καὶ ψυχικῶν, δεξιῶν καὶ δεξιερῶν δημιουργόν, καὶ φων καὶ βαρέων, ἀνωφερῶν καὶ κατωφερῶν. ἐπὶ γὰρ ἑρανεὺς κατεσκευαμένα, ὧν ἐπάνω τὸ Δημιουργὸν εἶναι λέγουσι. καὶ διὰ τῆς ἐβδομάδα καλεῖται αὐτὸν, τὸ δὲ μητέρα τῇ Ἀχαμῶτι Ογδοάδα, ἀποσώζουσαν τὸν δειθμόν * ἔ ἀρχεγόνον, καὶ τὸ τῆς πληρώματι Ογδοάδα. ἔδὲ ἐπὶ * ἑρανεὺς οὕτως εἶναι νοητὸς φασιν. Ἀγγέλους δὲ αὐτοὺς ὑποτίθενται, καὶ τὸ δημιουργόν δὲ καὶ αὐτὸν Ἀγγέλων Θεῶ ἐοικότα ὡς καὶ τὸ Παράδεισον ὑπὲρ τρίτον ἑρανὸν ὄντα, τέταρτον Ἀγγέλων λέγουσι δυνάμει ὑπάρχειν, καὶ ἀπὸ τῆς τι εἰληφέναι τὸν Ἀδὰμ διατετριφὸτα ἐν αὐτῷ. ταῦτα δὲ τὸ δημιουργόν φάσκουσιν ἀφ' ἐαυτοῦ μὴ ὡς κατασκευάζειν, πεποιημένα δ' αὐτὰ τὴ Ἀχαμῶτι προβαλλέσθαι. ἑρανὸν πεποιημένα μὴ εἰδὸτα τὸν ἑρανόν. καὶ ἄνθρωπον πεπλακέναι, μὴ εἰδὸτα τὸν ἄνθρωπον. γινώ τε δεδεχέναι, μὴ ἑπιστάμενον τὴν γινώ. καὶ ἑπὶ πάντων ἕτως λέγουσι ἡγνοημένα * αὐτῶν τὰς ιδέας ὧν ἐποίει, καὶ αὐτὴν τὴν Μητέρα. αὐτὸν δὲ μόνον ὡς πάντα εἶναι. αἰτίαν δ' αὐτῷ γεγονέναι τὴν Μητέρα τὸ οἰσεως ταύτης φάσκουσιν, τὸ ἕτω βεληθεῖσαι παραγαγεῖν αὐτὸν, κεφαλῇ μὴ καὶ ἀρχὴν τῆς ιδίας ἑσίας, κύριον δὲ τῆς ὅλης πραγματείας. ταύτην δὲ τὴν Μητέρα καὶ Ογδοάδα καλεῖται, καὶ Σοφίαν, καὶ Γῆν, καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ Κύριον δρενικῶς. ἔχειν δὲ τὸν τὸ μεσότητι τόπον αὐτὴν, καὶ εἶναι ὑπὲρ ἑάνω μὲν ἔ Δημιουργῶ, ὑποκάτω δὲ, ἢ ἔξω ἔ πληρώματι μέχει σωτελείας.

Ἐπεὶ ἔν τῇ ὑλικῇ ἑσίᾳ ἐκ τριῶν παθῶν συζηῖται λέγουσι, φόβος τε καὶ λύπης καὶ ἀπορίας, ἐκ μὲν τῆς φόβος καὶ τῆς ἑπιστροφῆς τὰ ψυχικὰ τὴν σύστασιν εἰληφέναι, ἐκ μὲν τῆς ἑπιστροφῆς τὸν Δημιουργὸν βελοῦνται τὴν γῆν ἐχέμεναι, ἐκ δὲ τῆς φόβος τὸ

λοιπὴν πᾶσαν ψυχικὴν ὑπόστασιν, ὡς ψυχὰς ἀλόγων ζώων, καὶ θηρίων, καὶ ἀνθρώπων. διὰ τὸ τοῦτον αὐτὸν ὑπάρχοντα πρὸς τὸ γινώσκεν τινὰ πνευματικά, αὐτὸν νενομικέναι μόνον εἶναι Θεόν. καὶ διὰ τῶν Προφητῶν εἰρηκέναι ἐγὼ Θεός, πλὴν ἐμῶς ἑδείς. ἐκ δὲ τῆς λοιπῆς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας διδάσκουσι γεγονέναι ὅθεν ἡ Διάβολον ἡ γῆ ἐκείνην ἐκείνην, ὃν καὶ κοσμοκράτορα καλεῖται, καὶ τὰ δαιμόνια καὶ οὗτοι Ἀγγέλους, καὶ πᾶσαν τὴν πνευματικὴν τὴν πονηρίαν ὑπόστασιν. ἀλλὰ τὸν μὲν Δημιουργόν * ὃν τῆς Μητρὸς αὐτῶν λέγουσι. τὸν δὲ κοσμοκράτορα κτίσμα τῆς Δημιουργῆς. καὶ τὸ μὲν κοσμοκράτορα γινώσκεν τὰ ὑπὲρ αὐτὸν, ὅτι πνεῦμά ἐστι τῆς πονηρίας τὸν δὲ Δημιουργόν ἀγνοεῖν ὅτε ψυχικά ὑπάρχοντα. οἰκεῖν δὲ τὴν Μητέρα αὐτῶν εἰς τὸν ὑπερβαίνειον τόπον, τρεῖς ἐν τῇ μεσότητι. τὸν Δημιουργόν δὲ εἰς τὸν * ὑπερβαίνειον, τρεῖς ἐν τῇ ἐξομασίᾳ. τὸν δὲ * παντοκράτορα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κόσμῳ. ἐκ δὲ τῆς ἐκπλήξεως καὶ τῆς ἀμνηχανίας, ὡς ἐκ τῆς ἀσημοτέρας τὰ σωματικά, καθὼς περιέπαυται, τῆς κόσμου στοιχεῖα γεγονέναι, * τὴν μὲν κατὰ τῆς ἐκπλήξεως εἶσιν, ὕδωρ δὲ καὶ τὴν τῆς Φόβου (τῶν δακρύων) κίνησιν, αἶρα τε κατὰ τὴν λύπης πῆξιν. τὸ δὲ πῦρ ἅπασιν αὐτοῖς ἐκπεφυκέναι θάνατον καὶ Φθοράν, ὡς καὶ τὴν ἀγνοίαν τοῖς τρεῖσι πάθει ἐγκεκρύφθαι διδάσκουσι. δημιουργήσαντα δὲ τὸν κόσμον πεποιημέναι, καὶ τὸ Ἀνθρώπων τὸ χοικόν. οὐκ ἀπὸ ταύτης δὲ τῆς ξηρᾶς γῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀοράτης ἐσίας, ἀπὸ τῆς κεχυμένης καὶ ρευστῆς τῆς ὕλης λαβόντα, καὶ εἰς τὸν ἐμφυσησά τὸ ψυχικὸν διορίζοντα. καὶ τὸν εἶναι τὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν γεγονότα. καὶ εἰκόνα μὲν, τὸν ὕλικον ὑπάρχειν, ὡς ἀπλήσιον μὲν, ἀλλ' ἐχ' ὁμοίωσιν τῇ Θεῷ. καθ' ὁμοίωσιν δὲ, τὸ ψυχικόν, ὅθεν καὶ πνεῦμα ζωῆς τὴν ἐσίαν αὐτῆς εἰρήσας, ἐκ πνευματικῆς διαπόρροιας ἔσαν. ὕπερρον δὲ ὡς τεθεῖας λέγουσιν αὐτῶν τὸν δερμάτινον χιτῶνα. τὸ δὲ τὸ ἀόρατον σαρκίον εἶναι λέγουσι, τὸ δὲ κύημα τῆς Μητρὸς αὐτῆς τὸ Ἀχάμωθ, ὃ κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν ὡς τὸν Σωτῆρα Ἀγγέλων ἀπεκύησεν, ὁμοίωσιν ὑπάρχον τῇ Μητρὶ πνευματικόν, καὶ αὐτὸν ἡγενη-

Valentim: cujusmodi sunt ratione carentium ni Hærebestiarum, & ferarum atque hominum sis xxxi. animæ. Propterea cum ad spiritualia quædam pernoscenda imbecillior foret, solum se esse Deum arbitratum, ac per Prophetas edixisse: *Ego Deus, præter me nullus alius est.* Ex reliquo porro perturbationum genere, spiritualia nequitia procreata: indeque & Diabolum exortum, quem moderatorem mundi faciunt, una cum Dæmoniis & Angelis, ceteraque omni spiritali nequitia Substantia. Verum Conditorem ipsum animale Matris filium esse dicunt, Moderatorem vero Mundi quoddam opus Conditoris. Ac Mundi sanè Rectorem quæ supra se sint, utpotè nequitia spiritum, intelligere; Conditorem, quod animalis sit, ignorare defendunt. Quorum etiam Matrem supra cælum habitare medio quodam loco: Conditorem verò in ipso Cælo, nimirum in Hebdomade. Mundi rectorem denique in hoc inferiore Mundo nostroque versari. Jam verò è stupore, ac consilii inopia, tanquam ex ignobiliore, corporea, ut ante diximus, Mundi elementa prodiiisse. Ita ex attonitate statu terram: aquam è lacrymis quas metus excusserat: aërem ex doloris concretionem: ignem denique omnibus ingeneratum, velut mortem atque exitium, perinde atque tribus perturbationibus insertam ignorantiam docent. Ad hæc, absoluta Mundi fabrica, luteum Hominem à Conditore fictum, non ex sicca illa tamen humo, sed ex visum fugiente Substantia, cum ex diffusâ liquidâque materiæ parte sumpsisset, & in eum Hominem animale alterum inspirasset. Huncque adeò ipsum illum esse, qui ad imaginem ac similitudinem sit expressus. Nam ad imaginem eum esse factum, qui materia constat, quique ita DEI similis sit, ut eandem cum ipso naturam minime sortiatur: Animalem verò ad similitudinem effectum; unde etiam vitæ spiritum ejus appellari Substantiam, quæ ex spiritali quâdam fluxione profecta sit. Postremo pelliceam illi tunicam, hoc est carnem illam quam cernimus, esse circumdatam. Quod verò ad Matris Achamoth factum alium pertinet, quem ex Angelorum Salvatoris comitum contemplatione peperit, estque spiritalis, atque ejusdem cum Matre na-

Valenti-
ni. Hære-
sis xxxi.

turæ, etiam hunc ignotum fuisse Con-
ditori putant, ac clam ipso nesciente in
eundem demissum, ut per hunc in profe-
ctam ab eo animam corpusque, quod cum
materia concretum est, satum, ab iisdem-
que velut utero gestatum atque auctum,
ad id quod perfectum est recipiendum
idoneum redderetur. Igitur admirabili
qvadam (ajunt) providentia factum est,
Spiritalis ut homo Conditorem lateret,
cum unâ per ejus afflatum à Sapientia
confereretur. Ut enim ignota illi Mater
fuit, sic etiam fœtus illius, quam Ecclesi-
am vocant, Ecclesiæ alterius ac cœlestis
imaginem expressam. Atque hunc ipsum
hominem illum esse censent qui in ipsis
existat: adeo ut animam Conditore, Cor-
pus humo, Carnem materiæ, Spiritalem
Hominem Matri Achamoth acceptum
referant.

Matth. 5.

XX. Ex iis tribus, quod materia con-
stat, sinistrumque vocatur perire neces-
sario prædicant, utpote quod ne mini-
mum quidem immortalitatis afflatum
possit recipere: Animale verò, sive dex-
trum, quod medium inter spiritale ac
materia præditum interiaceret, illuc quo
suoptè nutu propenderit proficisci. Quod
autem spiritale sit idcirco mitti, ut hic
cum Animali copulatum, cum eoque in
vivendi ratione pariter eruditum fingi
formarique possit. Atque hunc demum
salem illum, ac Mundi lucem esse dicti-
tant: de quibus Evangelia loquuntur, Et-
enim animale externa sensuum discipli-
na opus habuit. Quam ob causam &
Mundum fabricatum esse contendunt:
atque ad Animale istud, quandoquidem
libertate præditum est, quò ei salutem af-
ferret, Salvatorem esse delapsum. Nam
eorum, quæ servare decreverat, omnium
in se se ferunt illum habuisse primitias:
puta ab Achamoth spiritum: Anima-
lem à Conditore CHRISTUM: ac
functionis suæ administrandæ gratia cor-
pus animali natura constans induisse,
& quidem incredibili qvadam arte sic
elaboratum, ut videri, contrectari,
pati que posset. Quare nihil eidem
cum materia fuisse commune: quippe
cum materia consequendæ salutis ne-
quaquam idonea sit. Præterea tum re-
rum omnium finem atque exitum fore,
cum quicquid spiritale est, id est spiritales
homines, qui perfectam de DEO scienti-
am habent, & ab Achamoth mysteriis ini-
tiati sunt. Cujusmodi se esse ipsos asserunt.

Λέναι τὸν Δημιουργὸν λέγουσι. καὶ λεληθό-
τως κατέθεσθαι εἰς αὐτὸν, μὴ εἰδότες
αὐτὸς, ἵνα δι' αὐτὸς εἰς τὸ ἀπ' αὐτοῦ ψυχὴν πα-
ρεῖν, καὶ εἰς τὸ ὑλικὸν τὸτο σῶμα κυοφορη-
θῇ ἐν τούτοις καὶ αὐξηθῇ, ἕτοιμον γίνεσθαι
εἰς ὑποδοχὴν τῆς τελείας. * ἔλαθεν ἔν, ὡς Ir. addit
Φασί, τὸν Δημιουργὸν ὁ συγκαταπαρεῖς τῷ λόγῳ.
ἐμφυσήματι αὐτοῦ ὑπὸ τῇ Σοφίᾳ πνευμαλι-
κὸς * Ἀνθρώπων ἀρρήτω * θεωροῖα. ὡς γ' For. An.
τὴν Μητέρα ἡγνοήκεναι, ἔτω καὶ τὸ σπερ- Iren. An.
μα αὐτῆς, ὃ δὴ καὶ αὐτὸ Ἐκκλησίαν εἶναι νόμιμα καὶ
λέγουσιν, ἀντίτυπον τῇ ἀντὶ Ἐκκλησίας. καὶ θεωροῖα.
B * τότε εἶναι τὸν ἐν αὐτοῖς ἀξίῳσιν, ὥστε Iren. An.
ἔχειν αὐτῶν τὴν μὲν ψυχὴν διὰ τῆς Δημι- Iren. An.
ουργῆς, τὸ δὲ σῶμα διὰ τῆς χοῆς, καὶ τὸ αὐτοῦ
σαρκικὸν ἀπὸ τῆς ὕλης, τὸν δὲ πνευμα-
τικὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς μητρὸς τῆς Ἀχα-
μαῖας.

Τειῶν ἔν ὄντων, τὸ μὲν ὑλικὸν, ὃ καὶ ἀ-
εισερον καλεῖται, καὶ ἀνάγκῃ ἀπόλλυται
λέγουσιν, ἃ τε μηδεμίαν * ὑποδείξασθαι Iren. An.
πνοὴν ἀφ' αὐτοῦ δύναμιν. τὸ δὲ ψυχι- Iren. An.
κὸν, ὃ καὶ δεξιὸν θεωροῦσιν, ἃτε
μέσον ὃν τῆς πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς, ἐκεί-
C σε χωρεῖν, ὅπως αὐτὸ καὶ τῷ πνεύματι ποι-
ήσεται. τὸ δὲ πνευματικὸν ἐκπετέμθαι,
ὅπως ἐνθάδε τῇ ψυχικῇ συζυγίᾳ μορφωθῇ,
συνπαιδευθῇ αὐτῷ ἐν τῇ ἀναστροφῇ. καὶ
τῶν εἶναι λέγουσι τὸ ἅλας, καὶ τὸ Φῶς τῆς
κόσμου. ἔδει γ' * τῶν ψυχικῶν, καὶ αἰσθη- Iren. An.
τῶν παιδευμάτων. δι' ὧν καὶ κόσμον κατε- Iren. An.
σκευάσας λέγουσι, καὶ τῇ Σωτηρίᾳ ὃ ὑπὸ τῆς
ᾧ γεγενημένον τὸ ψυχικόν, ἐπεὶ καὶ αὐτεξέ-
σιόν ἐστιν, ὅπως αὐτὸ σώσῃ. ὧν γ' ἡμεῖς
σώσιν, ἵνα ἀπαρχὰς αὐτῶν εἰληφέναι φάσκω-
σιν, ἀπὸ μὲν τῆς Ἀχαμαῖας τὸ πνευματικόν, ἀπὸ
D τῆς Δημιουργῆς ἐνδεδύσας τὸ ψυχικόν Χριστόν, ἀ-
πὸ τῆς οἰκονομίας κατεθεσθῆς σῶμα ψυχι-
κὴν ἔχον ἐστίαν, κατεσκευασμένον ὃ ἀρρήτω
τέχνῃ, πρὸς τὸ καὶ * ἀόρατον, καὶ ἀψήλα- Iren. An.
Φθόν, καὶ παθητὸν γεγενῆσθαι. καὶ ὑλικὸν ὃ ἐξ Iren. An.
ὅτι ἐν εἰληφέναι λέγουσιν αὐτόν. μὴ γ' εἶναι τὸ
ὑλικὸν δεκτικὴν σωτηρίας. τὸ δὲ σωτέλειαν
ἔσεσθαι, ὅταν μορφωθῇ καὶ τελειωθῇ γνώσις
πάν το πνευματικόν, ταῦτέστιν οἱ πνευματι- Iren. An.
κοὶ ἄνθρωποι, οἱ τὴν τελείαν γνώσιν ἔχον- Iren. An.
τες καὶ Θεὸς καὶ * τῆς Ἀχαμαῖας. μεμνη- Iren. An.
μένους δὲ μυήματα εἶναι ταῦτας ὑποτίθεν- Iren. An.

ται. ἐπαυδύθησαν γὰρ τὰ ψυχικά οἱ ψυχικοὶ ἄνθρωποι, οἱ δὲ ἔργων καὶ πίστεως ψιλῆς βεβαιώμενοι, καὶ μὴ τὴν τελείαν γνώσιν ἔχοντες. εἶναι δὲ τέτλες διὰ τῆς Εκκλησίας ἡμᾶς λέγουσι· διὸ καὶ ἡμῖν μὴ ἀναγκαῖον εἶναι τὴν ἀγαθὴν πράξιν, διὰ τοῦ φαίνοντα. ἄλλως γὰρ ἀδύνατον σωθῆναι. αὐτοὶ δὲ μὴ διὰ πράξεως, ἀλλὰ διὰ τὸ φύσει πνευματικῆς εἶναι, πάντα τε καὶ πάντως σωθήσονται δογματίζουσιν. ὡς γὰρ τὸ χοῖκον ἀδύνατον σωτηρίας μεταχεῖν. ὃ γὰρ εἶναι λέγουσιν αὐτοὶ δεκτικὸν αὐτῆς. ἔτις πάλιν

Ir. ὁ θεὸς τὸ πνευματικὸν * θέλει οἱ αὐτοὶ εἶναι
λοιπὸν αὐ-
τοῖς.
αὐτοὶ αὐτοὶ καταδέξασθαι, καὶ ὅποι-
αις συγκαταγίνονται πράξεσιν. ὃν γὰρ τὸ
πὺν χρυσὸς ἐν βορβόρῳ κατατεθείς οὐκ ἀ-
ποβάλλει τὴν καλλοῦν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν ἰ-
δίαν φύσιν διαφυλάττει, τῷ βορβόρῳ μὴδὲν
ἀδικῆσαι διωκόμενος τὸ χρυσόν. ἔτις δὲ αὐ-
τοῖς λέγουσι, καὶ ἐν ποταμῶν ὑλικάς πράξεις
καταγίνονται, μὴδὲν αὐτοῖς πᾶσι βλάπτειν,
μὴδὲ διποβάλλειν τὴν πνευματικὴν ἑαυ-
τοῦ.

Διὸ δὴ καὶ τὰ ἀπειρημένα πάντα ἀδεῶς
οἱ τελειότατοι πράττειν αὐτῶν, ὡς ὅτι αὐ-
τοῖς διαβεβαιῶνται, ὅτι ποιεῖν ταῦτα
βασιλείαν Θεοῦ μὴ κληρονομήσειν. καὶ γὰρ
Ir. ἀλλὰ-
Φόρως.
εἰδωλόθυτα * διαφόρως ἐστίσι, μὴδὲ μο-
λύνεσθαι ὑπὸ αὐτῶν ἡγούμενοι· καὶ ἵππῃ πᾶ-
σαν ἐρετάσιμον τῶν ἐθνῶν τέρψιν εἰς τιμὴν
τῶν εἰδώλων γινόμενῃ πᾶσι συνίασιν, ὡς
μὴδὲ τῆς πᾶσι Θεῷ καὶ ἀνθρώποις με-
μισσημένης τῆς τῶν θηριομαχῶν καὶ μονα-
μαχίας ἀνδροφόνου θεῶς ἀπέχεσθαι ἐνίς
αὐτῶν. οἱ δὲ καὶ ταῖς τῆς σαρκὸς ἡδοναῖς
κατακόρως δαλεύοντες τὰ σαρκικά τοῖς πνευ-
ματικοῖς διποδίδου λέγουσι. καὶ οἱ μὲν αὐ-
τῶν λάτρου τὰς διδασκομένας ὑπὸ αὐτῶν
τὴν διδασχὴν ταύτῃ γυναικας διαφθείρου-
σιν, ὡς πολλάκις ὑπὸ ἐνίων αὐτῶν ἐξα-
πατηθεῖσαι, ἔπειτα ἱππρέψασαι γυναικας
εἰς τὴν Εκκλησίαν τῷ Θεῷ συνὶ τῇ λοιπῇ
πλάνῃ, καὶ τῷ ἐξωμολογήσαντες. οἱ δὲ καὶ
τὸ φανερόν ἀπευθελεύσαντες ὡς ἂν ἐρε-
θῶσι γυναικῶν, ταύτας ἀπὸ ἀνδρῶν διπο-
σάσαντες, ἰδίας γαμετάς ἡγήσαντο. ἄλ-
λοι δὲ αὐτοὶ πάλιν σεμνῶς κατ' ἀρχαίς, ὡς μὲν

A Etenim animales homines animali qua- Valenti-
dam disciplina institutos esse, qui qui ni. Hære-
dem operibus ac simplici fide stabiliun- sis xxxi.
tur, neque perfectam scientiam adepti
sunt. Ejusmodi nos esse, qui in Eccle-
siae grege numeramur; ideoque recte
factis opus esse nobis prædicant, neque
aliter posse nos salutem obtinere: se
verò non ullius actionis beneficio, sed
quòd natura spirituales sint, omnino sa-
lutis compotes fore confidunt. Nam
uti, quòd terrenum est, servari nullo
modo potest, neque natura ad id ido-
neum est: sic contrà quòd est spiritale,
cujusmodi se esse volunt, utcumque sese
gesserit, corrumpi nequaquam posse.
Ac quemadmodum aurum in coenum
abjectum pulchritudinem non amittit,
sed citra ullam decoris injuriam natu-
ram retinet: ita semetipfos asserunt,
tamen quibusvis in actionibus, adeo-
que concretis cum materia, versentur,
nullum ex eo detrimentum capere,
neque spiritalem substantiam posse per-
dere.

C XXI. Quocirca qui inter illos perfe- Valenti-
ctissimi censentur, illicita omnia, legi- nianorum
busque vetita licenter perpetrunt, de flagitia.
quibus literæ sacræ testantur; qui ejus- Rom. i.
modi committant, ab hereditate Regni ca-
lestis excidere. Igitur & quæ Idolis im-
molata sunt nullo discrimine comedunt,
nihilque ex ea re contagionis ad sese
derivari putant; & ad omnia Genti-
lium festa, quæ ad Idolorum cultum in-
stituta sunt, primi omnium accurrunt:
ut neque ab eorum, qui cum bestiis de-
pugnant, aut gladiatorum fœdis illis, ac
Deo pariter atque hominibus execran-
dis parricidiisque plenis spectaculis qui-
dam illorum abstineant. Alii dum in
voluptatibus corporis ac libidinibus as-
sidue voluntur, carnalia se carnalibus, ac
spiritualibus spiritualia reddere, profitentur.
Quamobrem nonnulli claim supra cum
mulierculis disciplinæ hujus suæ alu-
mnis exercent, id quòd plaræque olim
ab illis deceptæ, ac postremo ad Eccle-
siam DEI reversæ inter alios errores
persæpe confessæ sunt. Sunt & qui
pudore omni posito, quascunque
mulieres adamarint, palam à viris ab-
ductas pro legitimis uxoribus habent.
Sed alii, qui se principio sororum illas

Valenti- loco honestius habere simulaverant pau-
 ni. Hære- latim detecti sunt, ac pragnans denique
 sis xxxi. sororex contubernio fratris inventa. Di-
 ci non potest quàm impia ac detestanda
 alia flagitia committant: quæ dum fa-
 ciunt, nos scilicet, qui præ Dei timore ne
 cogitatione vel sermone quidem scelus
 ullum admittere studemus, tanquam
 idiotas atque imperitos derident, se ve-
 rò mirificè prædicant, ac perfectos ho-
 mines, electamque stirpem nominant.
 Nos enim velut mutuo gratiam ad usum
 accipere, eaque propterea spoliandos af-
 firmant; sibi velut peculiarem accidisse
 possessionem, quæ de cælesti conjugio,
 quod neque verbis exprimi, neque no-
 minari potest, unâ in se descenderit; ideo
 novam etiam ad eam quam habent ac-
 cessionem futuram. Interesse igitur sua
 plurimum, ut quæcunque ratione possunt
 conjugii Mysterium illud exerceant, id-
 que ipsum stolidis hominibus his ferè
 verbis persvadent. Quicumque cum in
 mundo esset mulierem non amaverit, ut
 eam ad amorem suum pelliceret, à veri-
 tate alienus est, nec ad eam perveniet.
 Sed quisquis orrus è mundo muliebri non
 est amore correptus, ne ipse quidem ad
 veritatem perveniet, quod non mulieris
 cupiditate flagraverit. Nos itaque quos
 animales nominant, esseque de mundo
 statuunt, temperantia, & honestis actio-
 nibus indigere, quibus mediocrem ad
 regionem efferamur, cum ipsimet, utpo-
 te spirituales ac perfecti, nihil horum requi-
 rant. Non enim actionem ad Pleroma
 provehere, sed semen ipsum, quod il-
 linc tenerum ac velut infans demissum,
 hic apud nos absolutum redditur. Atque
 ubi semen omne perfectum fuerit, tum
 ipsorum Matrem Achamoth ex media
 illa sede transferri, & intra Pleroma re-
 cipi oportere: nec non & sponsum suum
 recuperare, Salvatorem illum, quia ab u-
 niversis in lucem editus: ut Salvatoris,
 & Sapientiæ Achamoth conjugium insti-
 tuatur. Idque adeo sacris in literis spon-
 sum ac sponsam significare, thalamumque
 Pleroma ipsum esse. At spirituales homi-
 nes, postquam animas exuerint, & ad spiri-
 tum, purarumque mentium conditio-
 nem evaserint, ac nullo detinente, nec a-
 spectabiles in Pleroma penetraverint Sal-
 vatoris comitibus Angelis collocari.
 Quod ad Conditorem spectat, eum quo-
 que Sapientiæ Matris in locum successu-
 rum, mediamque regionem occupatu-

Λ ἀδελφῶν προποισμένοι συνοικεῖν, περιόν-
 τῳ τῷ χρόνῳ ἡλέχθησαν, ἐγκύμονῳ τῷ
 ἀδελφῆς ὑπὸ τῷ ἀδελφῷ γρηθείσης. καὶ
 ἄλλα δὲ πολλὰ μυστὰ καὶ ἄθεα πράσον-
 τες, ἡμῶν μὲν διὰ τὸν φόβον τῷ θεῷ φυλασο-
 μένων, καὶ μέχεις ἐννοίας καὶ λόγου ἁμαρ-
 τεῖν, κατατρέχουσιν, ὡς ἰδιωτῶν, καὶ μη-
 δὲν ἴπισαμένων. ἑαυτοὺς δὲ ὑπευψῆσι, τε-
 λείας δοποκαλῶντες, καὶ σπέρματα ἐκλογῆς.
 ἡμᾶς μὲν γὰρ ἐν χερσὶ τῷ χάριν λαμβάνειν
 λέγουσι διὸ καὶ ἀφαιρεθήσεαι αὐτῆς. αὐ-
 τοὺς δὲ ἰδιότητην ἀνωθεν δοπὸ τῆς ἀρρήτης καὶ
 ἀνονομάστῃ συζυγίας συγκατεληλυθῆσαν ἔ-
 χειν τὴν χάριν. καὶ διὰ τὸτο προσηθή-
 σεσθαι αὐτοῖς. διὸ καὶ ἐκ παντὸς τρέσας
 δεῖν αὐτοὺς αἰεὶ τὸ τῆς συζυγίας μελετᾶν
 μυστήριον. καὶ τὸτο πείδουσι τοὺς ἀνοήτους
 αὐταῖς λέξεσι λέγοντες ἔτως. ὅς ἂν ἐν κό-
 σμῳ γυνώσκῃ γυναῖκα οὐκ ἐφίλησεν, ὡς-
 τε αὐτῇ κοιτηθῆναι, οὐκ ἔστιν ἐξ ἀλη-
 θείας, καὶ ὁ χωρὶς εἰς ἀλήθειαν. ὁ δὲ
 * δοπὸ κόσμῳ γυνώσκῃ, μὴ κοιτηθεῖς γυ-
 ναικί, ὁ χωρὶς εἰς ἀλήθειαν, διὰ τὸ μὴ ἐν
 ἱπιδυμία κοιτηθῆναι γυναικός. διὰ τὸ
 ἐν * ἡμᾶς καλὰς ψυχικὰς ὀνομάζουσι, καὶ
 ἐκ κόσμῳ εἶναι λέγουσι, καὶ ἀναγκαίαν ἡμῶν
 τὴν ἐγκράτειαν καὶ ἀγαθὴν πᾶξιν, ἵνα δι'
 αὐτῆς ἔλθωμεν εἰς τὴν μεσότητῳ τόπον.
 αὐτοῖς ὁ πνευματικὸς τε καὶ τελείος καλῶ-
 μένοις μηδαμῶς. ὁ γὰρ πᾶξις εἰς πλήρωμα
 εἰσάγει, ἀλλὰ τὸ σπέρμα τὸ ἐκεῖθεν νήπιον
 ἐκπεμπόμενον, ἐκθάδε τελειόμενον. ὁ-
 ταν δὲ πᾶν τὸ σπέρμα τελειώσῃ, τὴν
 μητρίν Αχαμῶθ τὴν μητέρα αὐτῶν μεταβῆ-
 ναι εἰς τὴν μεσότητῳ τόπον λέγουσι, καὶ ἐν-
 τὸς πληρώματῳ εἰσελθεῖν, καὶ δοπολα-
 δεῖν τὸν νυμφίον αὐτῆς τὸν Σωτῆρα, τὸν ἐκ
 πάντων γεγονότα. ἵνα συζυγία γῆται τῷ
 Σωτῆρι καὶ τῆς Σοφίας τῆς Αχαμῶθ. καὶ
 τὸτο εἶναι νυμφίον καὶ νύμφην, νυμφῶνα
 δὲ τὸ πᾶν πλήρωμα. τοὺς δὲ πνευματικὰς
 δοποδυσανδρὺς τὰς ψυχὰς καὶ πνεύματα
 νοερά γυναικὺς, ἀκρατήτως καὶ ἀοράτως ἐν τῷ
 πληρώματῳ εἰσελθόντας νύμφας δοπο-
 δοθήσεαι τοῖς παρὶ τὸν Σωτῆρα Ἀγγέλοις.
 τὸν δὲ Δημιουργὸν μετεβῆναι καὶ αὐτὸν εἰς τὴν
 τῆς Μητρὸς Σοφίας τόπον, ταῖς ἐν τῇ
 μεσότητι. τὰς τε τῶν δικαίων ψυχὰς ἀναπαύ-

σεοδαί, καὶ αὐτὰς ἐν τῷ τῆς μεσότητος τόπῳ. μηδὲν γὰρ ψυχικὸν ἐντὸς Πληρώματος χωρεῖν.

Τῶν ὅντων ὁ γινώσκων ἔως, τὸ ἐμφωλεῦον τῷ κόσμῳ πῦρ ἐκλάμψαν καὶ ἐξαφθὲν, καὶ κατεργασάμενον πᾶσαν ὕλην σιναναλωθήσεοδαί αὐτῇ, καὶ εἰς τὸ μηκέτ' εἶναι χωρησέειν διδάσκουσι. τὸν δὲ Δημιουργὸν μηδὲν τῶν ἐγνωκέναι δποφαίνονται πρὸ τῆς Σωτῆρος παρουσίας. εἰσὶ ὅι οἱ λέγοντες πρὸ βαλέως αὐτὸν καὶ Χριστὸν ὅν ἴδιον, ἀλλὰ (καὶ) ψυχικόν. πρὸ τῶν * διὰ τῶν Προφητῶν λελαληκέναι, εἶναι ὅ τῶν τῶν Μαρίας διοδεύσαντα, καθάπερ ὕδωρ διὰ σωλῆν ὁδεύει, καὶ εἰς τῶν Ἰησοῦ τῆ βαπτίσματος κατελθεῖν ἐκείνον τὸ δπὸ τῆ Πληρώματος ἐκ πάντων Σωτῆρος, ἐν εἶδει πρὸς αὐτὸν γεγενῆσθαι. ὅ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ αὐτὸ τῆς Αχαμῶθ σπέρμα πνευματικόν. τὸ ἐν Κύριον ἡμῶν ἐκ τεσσάρων τῶν συνθετῶν γεγενῆσθαι φάσκουσιν, δποσώζοντα τὸ τύπον τὸ ἀρχηγόν καὶ πρῶτης τετρακτύος, ἐκ τε τῆς πνευματικῆς, ὅ ἦν δπὸ τῆς Αχαμῶθ, καὶ ἐκ τῆς ψυχικῆς, ὅ ἦν δπὸ τῆς Δημιουργῆς, καὶ ἐκ τῆς οἰκονομίας, ὅ ἡν κατεσκευασμένον ἀρρήτῳ τέχνῃ, καὶ ἐκ τῆς Σωτῆρος, ὅ ἡν κατελθεῖσα εἰς αὐτὸν περὶ εἰσερα. καὶ * τῶν μὴ ἀπαθῆ διαμεμενηκέναι. ὅ γὰρ ἐνεδέχετο παθεῖν αὐτὸν ἀκράτητον καὶ ἀόρατον ὑπάρχοντα. καὶ διὰ τῶν ἡρδαι, πρὸς αὐτὸν αὐτῶν τῶν Πιλάτω, τὸ εἰς αὐτὸν κατελθεῖν πνεῦμα Χριστοῦ. ἀλλ' ὅδε τὸ δπὸ τῆς Μητρὸς σπέρμα πεπονθέναι λέγουσιν. ἀπαθῆς γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ πνευματικόν, καὶ ἀόρατον καὶ αὐτῶν τῶν δημιουργῶν. ἔπαθε ὅ λοιπὸν κατ' αὐτὸν ὁ ψυχικὸς Χριστός, καὶ ὁ ἐκ τῆς οἰκονομίας κατεσκευασμένον μυστηριωδῶς, ἢ Ἰησοῦς * αὐτῶν ἡ Μητὴρ τὸν τύπον τῆς ἀνω Χριστοῦ; ἐκείνους τῶν ἐπεκταθέντων τῶν Σταυρῶν, καὶ μορφώσαντες τὴν Αχαμῶθ μόρφωσιν τὴν κατ' ἐσίαν. πάντα γὰρ ταῦτα τύπος ἐκείνων εἶναι λέγουσι. τὰς ὅ ἐχρηκίας τὸ σπέρμα τῆς Αχαμῶθ ψυχῆς ἀμείνους λέγουσι γεγενῆσθαι τῶν λοιπῶν. διὸ καὶ πλεῖον τῶν ἄλλων ἡγαπηθῆναι ὑπὸ τῆς Δημιουργῆς, μὴ εἶδὸς τὸ αἰτίαν, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν λογισμένους εἶναι τοιαύτας. διὸ καὶ εἰς Προφήτας, φασὶν, ἔτασεν αὐτὸν, καὶ ἱερεῖς,

Arum existimant. Eodemque loco iusto- Valentium animas otio ac quiete potituras esse, nisi quod ad Pleroma nihil animale perveniat.

XXII. His peractis ignem illum, qui in mundi latebris delitescit, erupturum ac conflaturum esse: donec omni consumpta materia, cum eadem & ipse consumptus, atque in nihilum redactus fuerit. Quorum omnium nihil ante Salvatoris adventum Conditore fuisse cognitum. Nec desunt, quibus placeat, etiam ab illo peculiarem filium Christum, sed animale, productum, de quo per Prophetas locutus sit. Hunc illum esse qui sic tanquam aqua per fistulas, ita per Mariam transierit; in eumque postea cum baptizaretur sub columbæ descendisset specie alterum illum de Pleromate Salvatorem ex omnibus conflatum: imò etiam & eidem Achamothis spiritale semen insitum fuisse. Unde quatuor ex illis compositum esse Dominum asseverant, ut primariæ illius ac primigeniæ Tetradis similitudinem exprimeret: nimirum è spirituali, quod ab Achamothe derivatum est, ex Animalis, quod à Conditore, ex Incarnatione, quod inexplicabili quodam est artificio contextum: ac deum è Salvatore hoc est columba illa de cælo delapsa. Atque hunc quidem patibilem nunquam fuisse, quoniam pati omnino nequeat, quod neque contineri, neque oculis usurpari possit. Proindeque cum ad Pilatum perductus est, demissum in eum CHRISTI Spiritum evolasse. Sed neque Maternum illud semen quicquam esse perpersum: quod nihilo magis patibile sit, utpote spiritale, nec vel ipsi Conditore quidem aspectabile. Restat igitur ut illorum opinione Animalis ille Christus sit passus, itidemque & alter qui ex Incarnatione conflatus est. Quod non sine Mystero perfectum est, ut summi illius CHRISTI per eum Mater imaginem exhiberet, qui in Cruce distentus Achamothem substantiæ informatione perpolivit: hæc enim omnia superiorum illorum figuram continere. Quæ verò animæ Achamothis semine sint aspersæ, eas ceteris esse meliores, atque impensius à Conditore diligi: qui ejus tamen rei causam non intelligens ex sese illas ejusmodi esse putet. Quamobrem Prophetas ex iis, vel Sacerdotes,

For. τῶν
δὲ.

For. ὅτι.

Iren. δι
αὐτῶν.

Valenti- vel Reges instituit; ac pleraque à Pro-
ni. Hære- phetis pronunciata de isto semine inter-
sis x x xi. pretantur, quasi illorum animæ naturæ
cujusdam sublimioris extiterint. Qvin-
ctiam de cœlestibus multa disputasse Ma-
trem, deque animis quos vel ille, vel qui
ab illo oriundi sunt produxerunt. Unde
& Prophetarum vaticinia ita partiuntur,
quædam ut effata Matris esse velint, alia
ab semine, alia à Conditore profecta.
Ipsam etiam Jesum partim à Salvatore
traditæ, partim à Matre; partim denique
à Conditore dixisse, id quod in sequenti-
bus ostendemus. Conditorem vero eo-
rum quæ supra se erant ignarum, iis sanè
quæ commemoravimus fuisse commo-
tum, sed eadem contempsisse nihilomi-
nus, & aliàs aliam esse causam existimas-
se, sive Prophetico afflatu præditum Spi-
ritum, quod proprio quodam motu cie-
tur; sive hominem, sive deteriorum con-
plexionem. In eaque tandiu ignorance
versatum, quoad Dominus advenerit.
Simul enim ac Salvator accessit, ab eo
cuncta didicisse putant, & ad eum liben-
ter cum omnibus suis copiis transisse;
eumque illum esse Centurionem, qui in
Evangelio ita Salvatorem alloquitur. Nam
Matth. 8. *Et ego in mea potestate habeo milites, &
servos, & quodcumque imperavero perfici-
unt.* Addunt Mundi illum procuratori
ad idoneum usque tempus præfuturum,
præsertim ob Ecclesiæ administrationem,
ejusque præmii cognitionem, quod ei-
dem est constitutum, nimirum ut ad Ma-
tris sedem evehatur.

Tria bo-
minum ge-
nera se-
cundum
Valenti-
nianos.

XXIII. Hominum porro tria genera
statuuntur, Spiritale, Terrenum, Anima-
le, quæ in Caino, Abele, ac Setho cer-
nuntur. A quibus totidem naturæ non
jam in singulis, sed per genera propaga-
ta sunt. Ex iis Terrenum corruptione
dissolvi: Animale verò, si se potioribus
dediderit, mediocri in regione conqui-
escere, sin deteriora eligat, ad similia trans-
ferri. Spiritualia denique quæ quidem Acha-
moth conserverit, ex illo tempore in hodi-
ernum usque piarum animarum discipli-
næ commissa & educata, quod adhuc in-
fantia missa sint; postea ubi perfectio-
nem adepta fuerint, Salvatoris Angelis
matrimonio collocari, cum interim ani-

καὶ βασιλεῖς, καὶ πολλὰ * ὑπὸ τῷ πνεύματι. Cor. 1.
ματὶ τὰς εἰρηθαι, διὰ τὸ Προφητῶν ἐξ-
γῆνται, ἅτε ὑψηλοτέρας φύσεως * ὑπαρ-
χούσας. πολλὰ δὲ καὶ τὸ Μητέρα πρὸ τῶν
ἀνωτέρω εἰρηκέναι λέγῃσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ
τῆς καὶ τῶν ὑποτάκτων γνησίων ψυχῶν. καὶ
λοιπὸν τέμνῃσι τὰς Προφητείας τὸ μὲν τι
ἀπὸ τῆς Μητρὸς εἰρηθαι θελοντες, τὸ δὲ καὶ
ἀπὸ τῷ Σπέρματι, τὸ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Δημι-
ουργίας. ἀλλὰ καὶ τὸ Ἰησοῦν ὡσαύτως, τὸ μὲν
τι ἀπὸ τῆς Σωτῆρος εἰρηκέναι, τὸ δὲ τι ἀ-
πὸ τῆς Μητρὸς, τὸ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Δημιουργίας,
καθὼς Ἰπιδέξομεν προοιόντῃ ἡμῖν ἡ λογία.
τὸν δὲ Δημιουργὸν ἅτε ἀγνοῦντα τὰ ὑπὲρ
αὐτὸν, κινεῖσθαι μὴ Ἰπὶ τοῖς λεγομένοις,
καταπεφρονηκέναι δὲ αὐτῶν ἄλλοτε ἄλλῃ
αἰτίᾳ νομίσαντα, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ Προφη-
τεῦν ἔχον, καὶ αὐτὸ ἰδίαν τινα κίνησιν, ἢ τὸ
Ἀνθρώπων, ἢ τὸ πρὸς τοὺς τὰ * χειρῶν. Iren. 4.
καὶ ὅτως ἀγνοῦντα διατετελεκέναι ἅχει τῆς
παρεστίας τῆς Κυρίας. ἐλθόντῃ δὲ τῷ Σωτῆ-
ρι μαθεῖν αὐτὸν παρ' αὐτῆς πάντα λέγῃ-
σι, καὶ ἄσμενον αὐτῷ προσχωρήσαντα μετὰ
πάσης τῆς δυνάμεως αὐτῆς, καὶ αὐτὸν εἶναι
τὸ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἐκατόνταρχον, λέγον-
τα τῷ Σωτῆρι καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπὸ τὴν ἐμαυτοῦ
ἐξουσίαν ἔχω ἐρασιώτας καὶ δούλους, καὶ ὅ
ἐάν ποσάξω ποῖσι. τελέσειν δὲ αὐτὸν
τὴν καὶ τὸ κόσμον οἰκονομίαν μέχρι τῆς δέον-
τος καὶ, μάλιστα δὲ διὰ τὸ τὴν Γηκλήσιας
Ἰπιδέξομεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ Ἰπὶ γινώσκῃ τῆς
ἐτοιμασθέντῃ αὐτῷ ἐπάθλῃ, ὅτι εἰς τὸ
Μητρὸς τόπον χωρήσῃ.

Ἀνθρώπων δὲ τρία γῆνη ὑφίστανται,
πνευματικόν, χοϊκόν, ψυχικόν, καθὼς ἐ-
κ τῶν Καὶν, Ἀβελ, Σήθ. * καὶ ἐκ τῶν τῶν
τὰς τρεῖς φύσεις, σκέτι κατ' ἐν, ἀλλὰ
καὶ γῆνη, καὶ τὸ μὴ χοϊκὸν εἰς φθορὰν χω-
ρεῖν, καὶ τὸ ψυχικόν, εἰάν τὰ βελτίονα ἐλη-
ται, ἐν τῷ τῆς μεσότητος τόπῳ ἀναπαύε-
σθαι. εἰάν δὲ τὰ χείρω χωρήσῃ καὶ αὐτὸ πρὸς
τὰ ὅμοια. τὰ δὲ πνευματικά, ἃ ἂν κατασπεί-
ρη ἡ Ἀχαμῶθ, ἕκτοτε ἕως τῆς νῦν δικαίας
ψυχῆς παιδεύθέντα ἐνθάδε, καὶ ἐκτρα-
φέντα διὰ τὸ νήπια ἐκπεπέμφθαι, ὕστερον
τελειότητι ἀξιοθέντα, νύμφας ἀποδοθή-
σας τοῖς τῷ Σωτῆρι Ἀγγέλοις δογματίζε-
σι, τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐν μεσότητι καὶ ἀνάγ-
κῃ,

κην, (ἐν μεσότητι) μὲν δὲ Δημιουργῶ ἀνα-
 παυσάμενων εἰς τὸ παντελές. καὶ αὐτὰς
 ἰπεν. ψυ- μὲν τὰς * ψυχικὰς πάλιν ὑπομερίζοντες
 χας. λέγουσιν, ὡς μὲν Φύσις ἀγαθὰς, ὡς δὲ Φύ-
 σις πονηράς. καὶ τὰς μὲν ἀγαθὰς ταύτας
 εἶναι, τὰς δὲ κακὰς τὰ σπέρματα γινομέ-
 νας· τὰς δὲ Φύσις πονηράς, μηδέποτε αὖ
 ἵπιδεξαὶ ἐκείνο τὸ σπέρμα.

Τοιαύτης δὲ τῆς ὑποθέσεως αὐτῶν ἔσης,
 ἣν ἔτε Προφῆται ἐκήρυξαν, ἔτε ὁ Κύριος
 ἐδίδαξεν, ἔτε Ἀπόστολοι παρέδωκαν. ἣν
 πρὸ τῶν ὅλων αὐχῶσι πλεῖον τῶν ἄλλων ἐγνώ-
 κέναι, ἐξ ἀγράφων ἀναγινώσκοντες, καὶ τὸ
 δὴ λεγόμενον ἐξ ἁμῶν χοινία πλέκειν ἵπ-
 τηδεύοντες, ἀξιοπίστως περὶ σαρκὸς πε-
 ρῶνται τοῖς εἰρημίοις, ἥτοι πρὸς βολὰς κυ-
 ριακὰς, ἢ ῥήσεις Προφητικὰς, ἢ λόγους Ἀ-
 ποστολικὰς, ἵνα τὸ πλάσμα αὐτῶν μὴ ἀμάρ-
 τυρον εἶναι δοκῇ, τὸ μὲν τὰς καὶ τὸν εἰρμόν
 τῶν γραφῶν ὑπερβαίνοντες, καὶ ὅσον ἐφ' ἑαυ-
 τοῖς λύοντες τὰ μέλη τῆς ἀληθείας. μετα-
 φέρονσι δὲ καὶ μεταπλάττειν, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλ-
 λου ποιοῦντες ἐξαπατῶσι πολλὰς τῇ τῶν ἐ-
 φαρμοζομένων κυριακῶν λογίων κακοσω-
 τέτω σοφία. ὅντις τρόπον εἰ τις Βασιλέως
 εἰκὼν καλῆς κατεσκευασμένης ἐκ ψηφί-
 δων ἵπποσύμων ὑπὸ σοφῶν τεχνίτην, λύσας τὴν
 ὑποκειμένην τῶν ἀνθρώπων ἰδέαν, μετενέστη
 τὰς ψηφίδας ἐκείνας καὶ μεθαρμόσοι καὶ
 ποιήσῃ μορφήν κυνὸς ἢ ἀλώπεκος, καὶ
 ταύτην Φαύλως κατεσκευασμένην, ἔπειτα
 διορίζοιτο, καὶ λέγοι ταύτην εἶναι τὴν δὲ Βα-
 σιλέως ἐκείνην εἰκὼνα τὴν καλὴν, ἣν ὁ σοφὸς
 τεχνίτης κατεσκεύασε, δεικνύς τὰς ψηφί-
 δας τὰς καλὰς ὑπὸ τῶν τεχνίτην τῶν πρώτων
 εἰς τὴν δὲ Βασιλέως εἰκὼνα συντεθείσας,
 καλὰς δὲ ὑπὸ τῶν ὑστερῶν εἰς κυνὸς μορφήν με-
 τετεθείσας, καὶ διὰ τῆς τῶν ψηφίδων Φαν-
 τασίας μεθοδοῦσι τὸν ἀπειροτέρεον, τὸν κα-
 τὰ λήψιν βασιλικῆς μορφῆς οὐκ ἔχοντα, καὶ
 πείθοι ὅτι αὕτη ἡ σαπὴ τῆς ἀλώπεκος ἰ-
 δεὰ ἐκείνη ἐστὶν ἡ καλὴ δὲ Βασιλέως εἰκὼν. τὴν
 αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἔτι γραφῶν μύθους συλ-
 λαβύσαντες, ἔπειτα ῥήματα καὶ λέξεις καὶ
 πρὸς βολὰς ὅθεν καὶ πόθεν λαμβάνοντες,
 ἐφαρμόζουσι βέλονται τοῖς μύθοις αὐτῶν τὰ
 λόγια τῶν Θεῶν. καὶ ὅσα μὲν ἐν τοῖς τῶν
 καμῶν.

ma ipsa cum Conditore necessario me-Valenti-
 dio in loco sese contineant. Præterea ni. Hære-
 Animas iterum hoc modo dividunt. sis xxxi.
 Qvasdam enim natura bonas, alias na-
 tura malas esse; Bonas ejusmodi esse,
 quæ ad excipiendum semen idoneæ sint:
 quod malæ nullo modo possunt per-
 cipere.

XXIV. Hæc est illorum doctrina, Refutatio
 quam neque Prophetæ prædicarunt, ne-Valentin.
 que Dominus tradidit, nec Apostoli reli-
 qverunt. Quæquidem minimè scripta
 ex auditione licet arcepta, ut quod in Pro-
 verbio est, *Funem ex arena texere conen-* Prover-
 tur; plus se cæteris de universorum na-
 tura scire gloriantur. Ad ea verò quæ dixi-
 mus comprobanda, quædam è Sacris li-
 teris accommodant: cujusmodi sunt u-
 surpatæ à Domino Parabolæ, aut Prophe-
 ticæ sententiæ, aut Apostolorum verba,
 ne confictæ ab iis fabulæ prorsus testimo-
 nio carere videantur. Quamquam Di-
 vinorum oraculorum ordinem seriem-
 que conturbant, ac quoad in ipsis situm
 est, veritatis, ut ita dicam, membra dis-
 solvunt. Nam in alienum locum trans-
 lata, ac commutata pleraque, & alia ex
 aliis facta sic proferunt, ut Divinarum sen-
 tentiarum, quas accommodant, callido
 quodam artificiosoque contextu multos
 in errorem inducant. Quænamadmodum
 si Imperatoris imago pulcherrimis ex tess-
 erulis à perito quodam artifice fuerit elab-
 orata; ac quispiam, hominis effigie dis-
 soluta, ac transpositis, aliterque colloca-
 tis tesslerulis, canis aut vulpeculæ speci-
 em exprimat, ne eam quidem rectè com-
 positam; tum affirmet hoc ipsum esse
 egregium Imperatoris simulacrum, ab
 eximio artifice affabrè factum; ostendat
 & illas ab eodem ad referendam Principis
 figuram coagmentatas tesslerulas, à
 se verò postea caninam in formam transla-
 tas, atque ejusmodi tesslerularum specie
 imperitis illudat, qui Principis imaginem
 nondum animo conceperint, persvade-
 atque quam illi vident turpem vulpis ef-
 figiem, præclaram illam Imperatoris esse
 statuam. Sic isti ad ridiculas anilesque
 quas consueunt nugas, corrogata hinc &
 illinc verba, & Parabolas trahunt, ac Di-
 vina responsa fabulis suis, illigare con-
 tendunt. Ex quibus quæ ad Pleroma
 pertinere videntur paulò antè retulimus.

Πληρώματα ἐφαρμόζουσιν, εἰρή-

καί κείνον δὲ ὡσαύτως ἢ τὰ πλεῖστα μέρη τῆς
δικαιοσύνης ὁμολογήσαντα πεπονημένα, ἔ-
πειτα μὴ θελήσαντα ἀκολοθῆσαι, ἀλλὰ
ὑπὸ πλάτῃ ἠπλῆθέντα, πρὸς τὸ μὴ τέλφον
γινέσθαι, καὶ τῆτον τῆ ψυχικῆς γῆρας γεγο-
νέναι θέλῃσι. τὸ δὲ πνευματικὸν ἐν τῇ εἰ-
πεῖν. ἄφες οὖν νεκρὸς θάψαι οὗτ' ἐαυτῶν
νεκρὸς· σὺ δὲ πορευθεὶς διάγελλε τὴ βασι-
λείαν τοῦ Θεοῦ. καὶ Ἰπὶ Ζακχαῖς δὲ τελώ-
νς εἰπὼν, ἀπεύσας κατάβηθι, ὅτι σήμερον
ἐν τῇ οἰκῇ σου δεῖ με μέναι· τῆς γὰρ πνευ-
ματικῆς γῆρας καταγέλλῃσι γεγονέναι. καὶ
τὸ τὴ ζύμης ὡραζομένην, ὡς ἡ γυνὴ ἐγκερυ-
φέναι λέγεται εἰς αἰεὺς σάτα τρία, τὰ
τρία γῆρας δηλῶν λέγῃσι. γυναικα μὲν γὰρ,
τὴν σοφίαν λέγεσθαι διδάσκουσιν. αἰεὺς
σάτα, τὰ τρία γῆρας τῶν ἀνθρώπων, πνευ-
ματικὸν, ψυχικὸν, χοϊκόν. ζύμην δὲ αὐτὸν
τὸν σωτῆρα εἰρηθεῖν διδάσκουσιν. καὶ τὸ Παῦ-
λον διαρρήδην εἰρηκεῖν χοϊκὸς, ψυχικὸς,
πνευματικὸς ὥς μὲν, οἷον ὁ χοϊκός, ρι-
θτοὶ καὶ οἱ χοϊκοί. ὅπως δὲ, ψυχικός δὲ ἄν-
θρωπος οὗτος δέχεται τὰ τῆ πνεύματος· ὅπως
δὲ, πνευματικός ἀνακρίνει πάντα. τὸ δὲ,
ψυχικός δέχεται τὰ τῆ πνεύματος, Ἰπὶ
τῆς Δημιουργίας φασιν εἰρηθεῖν, ὃν ψυχικόν
ὄντα μὴ ἐγνωκεῖν μήτε τὴν Μητέραν πνευ-
ματικὴν ἔσαν, μήτε τὸ σπέρμα αὐτῆς, μή-
τε ὅτι ἦτε οὗ ἐν τῇ Πληρώματι Αἰῶνας. * ὅτι
ἰδὼν ἡμελλε σώζειν ὁ σωτὴς τῶν τῶν τὰς
ἀπαρχὰς ἀνέλαβε, τὸν Παῦλον εἰρηκεῖ-
ναι· καὶ ὡς ἡ ἀπαρχὴ ἀγία, καὶ τὸ
φύσμα. ἀπαρχὴ μὲν τὸ πνευματικόν
εἰρηθεῖν διδάσκοντες, φύσμα δὲ ἡμᾶς,
τῆς τῆ ψυχικῆς ἐκκλησίας, ἥς τὸ
φύσμα ἀνελήφεναι λέγῃσιν αὐτὸν,
καὶ ἐν αὐτῇ συνεσταλέναι, ἐπειδὴ ὡς αὐ-
τὸς ζύμη.

Καὶ ὅτι ἐπλανήθη ἡ Αχαμώθ ἐκτὸς τῆς
Πληρώματος, καὶ ἐμορφώθη ὑπὸ τῆς Χρι-
στῆς, καὶ ἀνεζητήθη ὑπὸ τῆς σωτῆρος, μη-
νύειν αὐτὸν λέγῃσιν ἐν τῇ εἰπεῖν αὐτὸν ἐ-
ληλυθέναι Ἰπὶ τὸ πεπλανημένον. * ὡς
βαρὺ μὲν γὰρ πεπλανημένον τὴν Μητέραν
αὐτῶν ἐξηγῶνται λέγεσθαι, ἐξ ἧς τὴν ὡδὲ
θέλῃσιν ἐπαρθεῖν ἐκκλησίαν. πλάνην δὲ
τὴν ἐκτὸς Πληρώματος ἐν τοῖς πάθε-
σι διατρίβειν, ἐξ ὧν γεγονέναι τὴν ὕλιν ὑποτίθενται. τὴν δὲ γυναικα

A Similiter eum qui se plerasque justitiæ Valenti-
partes implexisse dixerat, sed sequi nolue-
rat, & quo minus perfectus esse vellet, his xxxi.
divitiarum cupiditate fuerat infractus,
hunc ipsum ex Animalis genere fuisse vo-
lunt. Spiritalem demum eodictio com-
prehensum. *Sine mortuos sepelire mor-
tuos suos; tu autem abiens predica Re-
gnum DEI.* Item cum Zachæo Publicano
dixit; *festinans descende, quia hodie in do-
mo tua oportet me manere.* Istos enim om-
nes è Spiritali genere extitisse narrant.
Quin etiam fermenti Parabolam, quod
abcondisse mulier in farina satis tribus le-
gitur, triplex illud genus indicare. Si-
quidem Mulierem istam Sapientiam: fa-
rinæ sata, tria hominum esse genera, Spi-
ritale, Animale, Terrenum. Fermenti
porro nomine Salvatorem ipsum appel-
lari. Sic etiam Terrenos, Animales ac Spi-
ritales à Paulo homines esse commemora-
tos: partim his verbis; *Qualis terrenus,*
et terreni: partim istis; *Animalis ho-*
mo non percipit ea quæ sunt spiritus; par-
tim denique cum ait; *Spiritualis omnia*
judicat. Ex quibus primum illud; *A-*
1. Cor. 2.
animalis non percipit ea quæ sunt Spiritus,
ad Conditorem putant pertinere: qui
cum sit Animalis, neque Matrem utpote
Spiritalem cognoscit, neque stirpem
ipsius, nec Aëones illos, qui l'heromate
continentur. Quod autem eorum, qui-
bus salutem erat allaturus, primitias Sal-
vator suscepit, ob id pronunciasse Pau-
lum: *et si primitias sancte, et massa:* *Rom. 11.*
Ubi primitias ad id quod est Spiritale
referunt: massam ad nos, hoc est Ani-
malem Ecclesiam; cujus massam ab illo
susceptam, in illoque contractam, quan-
doquidem erat ipse fermentum.

D XXVI. De Achamothe porro, eam
extra Pleroma aberrantem à CHRISTO
fuisse formatam, & ab eodem quæsi-
tam, ipsummet ostendisse, cum dixit,
venisse se ad ovem quæ erraverat. Esse
enim errantem ovem Matrem illam
suam interpretantur, à qua nostra hæc
Ecclesia confita fuerit. Errorem verò,
illius inter perturbationes ipsas extra
Pleroma commorationem, unde Mate-
riæ originem arcessunt. Nam Mulierem

Valenti. illam quæ domum everrit, & Dra-
ni. Hære- chmam invenit ad cœlestem Sapientiam
sis xxxi. transferunt, quæ Endymesium quam ami-
serat postea repurgatis omnibus per ad-
ventum Salvatoris recuperavit: ob idque
Pleromati censent esse restitutam. Syme-
onem illum præterea, qui Christum in
ulnis gestaverit, eique gratias his verbis
eegerit; *Nunc dimittis servum tuum, Domi-
ne, secundum verbum tuum in pace*: Con-
ditoris imaginem referre dicunt, qui ad-
veniente Salvatore ipsius transportationem
didicerit, ac Bytho gratias eegerit. Ad
hæc per Annam illam, quæ Prophetissa in
Evangelio prædicatur, quæque septem an-
nos cum viro vixisse, reliquum verò tem-
pus omne in viduitate egisse dicitur, do-
nec Salvatore conspecto & ipsum agnove-
rit, & apud omnes de eo locuta sit, mani-
festissime Achamothem adumbrari con-
firmant: quæ ubi Salvatorem cum ejus æ-
qualibus raptim adspexisset, deinceps toto
insequenti tempore media in regione
consistens dum iterum rediret expectave-
rit, ac se conjugio suo restitueret. Cujus et-
iam nomen à Salvatore hisce verbis ex-
pressum; *Et justificata est sapientia à filiis
ejus*. Velut à Paulo cum scripsit; *Sapientiam
loquimur inter perfectos*. Quem in-
super conjugiorum quæ intra Pleroma
sunt mentionem in uno fecisse: Cum de
hominum inter se copulatione hunc in
modum scripsit, *Sacramentum hoc ma-
gnum est: ego verò dico in Christo & Ec-
clesia*.

Luc. 2.

2. Mc. 7.
1. Cor. 3.

Eph. 5.

XXVII. Joannem Domini disci-
pulum affirmant primam Ogdoadem no-
minatim demonstrasse. Sic enim dispu-
tant. Joannes Domini discipulus omni-
um rerum originem explicare cupiens,
quæ à Patre universa procreata sunt,
principium statuit à DEO genitum, quem
& filium Unigenitum & DEUM appel-
lat, per quem omnia Pater quodam ve-
luti sacro propagavit. Ab hoc produ-
ctum esse Verbum asserit: per istud verò
totam æonum naturam quam ipsum
postea Verbum informavit. Cum igitur
de primâ generatione sermonem
instituat, recte à Principio, hoc
est DEO, Verboque docendi initium

Αἰώνων ἔσται, ἣν αὐτὸς ὑπερῶν ἐμόρφωσεν ὁ Λόγος. ἐπεὶ ἔν περι πρώτης γε-
νέσεως λέγει καλῶς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, τὰ ἐστὶ Θεῶ, καὶ ἔστι λόγος, τὴν διδασκαλίαν

τὴν σαρεῖσαν τὴν οἰκίαν, καὶ ἀρίσκεισαν τὴν
δραχμὴν, τὴν ἀνὼ Σοφίαν διηγῶνται λέ-
γεσθαι, ἥ τις ἀπολέσασα τῷ Ενδύμη-
σιν αὐτῆς, ὑπερῶν καθαρῶν πάντων
διὰ τῆς τῆ Σωτῆρος παρεσσίας ἀρίσκει αὐ-
τὴν. διὸ καὶ ταύτην ἀποκαθίσταται κατ'
αὐτοῦ ἐντὸς πληρώματος. Συμεῶνα τὸ εἰς
τὰς ἀγκάλας λαβόντα τὸν Χριστόν, καὶ δι-
χαρῆσαντα αὐτῷ, καὶ εἰπόντα· νῦν ἀπο-
λύεις τὸν δούλόν σου δέσποτα, καὶ τὸ ῥῆμά
σου ἐν εἰρήνῃ· τύπον εἶναι τῆς Δημιουργίας λέ-
γουν, * ὡς ἐλθόντος τῆς Σωτῆρος ἑμα-
θεν τὴν μετὰ θεοῖν αὐτῷ, καὶ ἡ χαρὶς καὶ ἡ
Βυθῶ. καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ Ἐγγελλίῳ κη-
ρυγομένης Προφητείας, ἐπὶ ἅ ἔτη μετὰ
ἀνδρός ἐξηκτάς, τὸν δὲ λοιπὸν ἅπαντα χρό-
νον χήρας κρύψης, ἄχεις δὲ τὸν Σωτῆρα ἰ-
δῶσα ἐπέγνω αὐτόν, καὶ ἐλάλει πρὸς αὐτὴν
πᾶσι, φανερώτατα τὴν Αχαμῶθ μὴνυέας
διορίζονται, ἥ τις πρὸς ὀλίγον ἰδῶσα τὴν Σω-
τῆρα μετὰ τῶν ἡλικιωτῶν αὐτῶν, τῷ λοιπῷ
χρόνῳ παντὶ * μὲν ἔσα ἐν τῇ μεσότητι πρὸς
ἐδέχετο αὐτόν, πότε πάλιν ἐλεύσεται, καὶ
ἀποκαθίσταται αὐτὴν τῇ αὐτῆς συζυγίᾳ.
καὶ τὸ ὄνομα δὲ αὐτῆς μεμνηῖσθαι ὑπὸ τῆς
Σωτῆρος ἐν τῷ εἰρηκέναι, καὶ ἐδικαιώθη
ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. καὶ
ὑπὸ Παύλου δὲ ἔτως, Σοφίαν δὲ λα-
λεῖν ἐν τοῖς τελείοις. καὶ τὰς συζυγί-
ας δὲ τὰς ἐντὸς πληρώματος τὸν Παῦ-
λον εἰρηκέναι φάσκουσιν ἰπὶ ἐνὸς δείξαν-
τα. πρὸς γὰρ τῆς πρὸς τὸν βίον συζυγίας
γράφων ἔφη· τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν,
ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστόν καὶ τῷ Εκκλη-
σίαν.

Fortè με-
νυσται.

Ἐτι τε Ἰωάννῳ τὸν μαθητὴν τῆς Κυρίας
διδάσκοντι τὴν πρώτην Ογδοάδα μεμνη-
κέναι αὐταῖς λέξεσι, λέγοντες ἔτως· Ἰω-
άννης ὁ Μαθητὴς τῆς Κυρίας βεβλόμενος
εἰπεῖν τῷ τῶν ὁλῶν γένεσιν, καθ' ὃν τὰ
πάντα πρὸς ἑαλὲν ὁ πατήρ, ἀρχὴν τινὰ
πρωτίθεται τὸ πρῶτον γνηθὲν ὑπὸ τῆς Θεῶ,
ὃν δὴ καὶ υἱὸν Μονογενῆ καὶ Θεὸν κεκλημένον.
ἐν ᾧ τὰ πάντα ὁ Πατήρ πρὸς ἑαλεσσε-
ματικῶς. ὑπὸ δὲ τῆς Φησὶ τὸν Λόγον
πρὸς ἑβλήσας, καὶ ἐν αὐτῇ τὴν ὁλῶν τῶν

ποιείται. λέγει δὲ ἔτως· ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸ Θεόν, καὶ Θεὸς ὡς ὁ λόγος· ἔτως ὡς ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. πρῶτον διασείλας τὰ τρία, Θεόν, καὶ Ἀρχὴν, καὶ Λόγον, πάλιν αὐτὰ ἐνοῖ, ἵνα καὶ τὴν περὶ τὴν ἐκατέρων αὐτῶν δείξῃ, τὸ τε Υἱὸς, καὶ τὸ λόγος, καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους αἶμα, καὶ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα ἐνωσιν. ἐν γὰρ τῷ Πατρὶ, καὶ ἐκ τῶ Πατρὸς ἡ ἀρχὴ, καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς ὁ Λόγος. καλῶς ἔνι εἶπεν, ἐν ἀρχῇ ὡς ὁ λόγος· ἦν γὰρ ἐν τῷ Υἱῷ. καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸ Θεόν καὶ ἡ Ἀρχή. καὶ Θεὸς ὡς ὁ Λόγος, ἀκολούθως· τὸ γὰρ ἐκ Θεοῦ γνηστὲν Θεὸς ἐστίν. ἔτι ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸ Θεόν· ἔδοξε τὴν τὴν περὶ τῆς ταξίν. πάντα δι' αὐτὸς ἐχρηστέ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐχρηστέτο ὅδε ἐν· πασι γὰρ τοῖς μετ' αὐτὸν Αἰῶσι μορφῆς καὶ χυρῆσεως αἵτις ὁ λόγος ἐχρηστέτο. ἀλλὰ ὁ γέγονεν ἐν αὐτῷ, Φησι, ζωὴ ἐστίν, ἐνθάδε καὶ συζυγίαν ἐμήνυσε. τὰ μὲν γὰρ ὅλα, ἔφη, δι' εἰ αὐτὸς γεγενῆσθαι, τὴν δὲ ζωὴν ἐν αὐτῷ. αὕτη ἔνι ἡ ἐν αὐτῷ χυρομύνη, οἰκειοτέρως ἐστίν ἐν αὐτῷ τῷ δι' αὐτὸς χυρομύνων. σύνεσι γὰρ αὐτῷ, καὶ δι' αὐτὸς καρποφορεῖ. ἐπειδὴ γὰρ ἵπιδερεῖ, καὶ ἡ ζωὴ τὸ Φῶς τῶν ἀνθρώπων, ἀνθρώπων εἰπῶν ἄρτι, καὶ τὴν Εκκλησίαν ὁμωνύμως τῷ Ἀνθρώπῳ ἐμήνυσε, ὅπως διὰ τῶ ἐνὸς ὀνόματος δηλώσῃ τὴν τῆς συζυγίας κοινωνίαν. ἐκ γὰρ τῶ Λόγος καὶ τῆς ζωῆς, Ἀνθρώπου γίνεται καὶ Εκκλησία. Φῶς δὲ εἶπε τῶν ἀνθρώπων τὴν ζωὴν, διὰ τὸ πεφωτισθαι αὐτῶν ὑπὸ αὐτῆς, ὃ δὲ ἐστὶ μεμορφῶσθαι καὶ πεφανερῶσθαι. τὸτο δὲ καὶ ὁ Παῦλος λέγει. πάντες γὰρ τὸ φανερωμένον Φῶς ἐστίν. ἐπεὶ τοίνυν ἐφάνερωσε καὶ ἐχρηστέ τὸν τε Ἀνθρώπου καὶ τὴν Εκκλησίαν· ἡ ζωὴ, Φῶς εἰρησθαι αὐτῶν. σαφῶς ἔνι δεδήλωκεν ὁ Ἰωάννης διὰ τῶ λόγων τῶτων, τὰ τε ἄλλα, καὶ τὴν τετράδα τὴν δευτέραν, Λόγον καὶ ζωὴν, Ἀνθρώπου καὶ Εκκλησίαν. ἀλλὰ μὲν καὶ τὴν πρῶτῳ ἐμήνυσε τετράδα. διηγάμεν γὰρ πρὸς τῶ Σωτῆρος, καὶ λέγων πάντα τὰ ἐκτὸς τῶ πληρώματος δι' αὐτὸς μεμορφῶσθαι, καρπὸν εἶναι Φησι αὐτὸν παντὸς τῶ πληρώματος. καὶ γὰρ Φῶς εἶρηκεν αὐτὸν τὸ ἐν τῇ σκοτίᾳ φανόμενον, καὶ μὴ καταληφθῆναι ὑπὸ αὐτῆς. ἐπειδὴ πάντα τὰ χυρομύνα ἐκ

fecit. Ita porro scribit: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Sic erat in principio apud Deum. Postquam tria illa discrevit, Deum, Principium, & Verbum, rursus in unum connectit, ut utriusque Filii videlicet ac Verbi, productionem, amborumque cum inter se, tum cum Patre conjunctionem declaret. Siquidem in Patre, atque ex Patre Principium est: ex Principio Verbum. Præclare igitur dixit. *In principio erat Verbum, Erat enim in Filio: & Verbum erat apud Deum.* Erat enim & Principium. Et *Deus erat Verbum.* Constataneè omnino dictum: *Quod enim a DEO genitum est, Deus est.* Sic erat in principio apud Deum: productionis ordinem ostendit. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Etenim Verbum omnibus, qui post se sunt, Aeonibus informationis ac propagationis author extitit. Verum; *quod factum est, in ipso vita erat;* ubi & conjugium indicat. Nam *omnia per ipsum facta esse* dicit; *vitam autem in ipso.* Hæc igitur quæ in illo facta est, propius ad illum in ipso pertinet, quàm ea quæ per ipsum facta sunt. Cum illo quippe versatur, ac per ipsum fructus emittit. Nam quia statim subicit, *Et vita erat lux hominum:* eo ipso quod Hominem commemorat, eadem voce & Ecclesiam complectitur, ut conjugii societatem intelligas. Nam ex Verbo Vitaque Homo atque Ecclesia nascuntur. Caterum lucem hominum iccirco vitam nominavit, quod ab ea illi collustrati sint, quod idem est ac figurari & manifestum fieri. Quod Paulus ipse testatur. *Omne, inquit, quod manifestatur lumen est.* Quare cum Hominem atque Ecclesiam Vita patefecerit, ac genuerit, merito eorundem lux esse dicitur. Quocirca perspicue Joannes his verbis cum alia, tum alterum quaternionem aperuit, Verbum & Vitam, Hominem atque Ecclesiam. Nec minus tamen priorem quaternionem indicat. Cum enim de Salvatore differit, omniaque quæ extra Pleroma sunt ab ipso esse formata scribit, totius illum Pleromatis fructum esse demonstrat. Nam illum lucem esse dixit, quæ lucet in tenebris, nec ab ipsis comprehenditur; eò quod cum omnia, quæ ex commotione ortum habuerant, composuisset, ab illis nequaquam est agnitus.

Valenti- Sed & filium eundem ac Veritatem, & A
ni. Hære- Vitam & Verbum quod caro factum sit
sis xxxi. appellat. Cujus, inquit, gloriam vidimus:
Joan 1. eratque gloria ejus quasi unigeniti eidem à
Patre concessa, plena gratia & veritatis.
Hoc enim modo scribit. Et Verbum ca-
ro factum est: & habitavit in nobis, &
vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unige-
niti à Patre, plenum gratia & veritatis.
Quo in loco primum quaternionem ac-
curatissime descripsit: cum Patrem no-
minavit, & Gratiam, & Unigenitum, ac
Veritatem. Ita planè Joannes de prima,
adeoque matre omnium Æonum Ogdo-
ade locutus est. Istos enim nominatim
concepit, Patrem, Gratiam, Unigenam,
Veritatem, Verbum, Vitam, Hominem,
Ecclesiam.

XXVIII Vides, carissime! artem
illam ac fraudem, qua libimetipsis illu-
dunt Hæretici, dum Sacris literis per ca-
lumniam abutuntur, ut ex illarum testi-
monio fabulis suis pondus & authorita-
tem concilient. Quamobrem consultò
illorum in medium verba protuli, ut
mirificum ipsorum calliditatis artificium,
atque erroris pravitatem animadverte-
res. Primum enim, si Johanni supre-
mam illam Ogdoadem declarare proposi-
tum fuisset, procreationis ordinem ser-
varet, ac priorem illum, uti asserunt, au-
gustissimumque Quaternionem, in pri-
ma nominum serie collocaret; tum se-
cundum subjiceret: ut per vocabulorum
ordinem Ogdoadis ordo demonstraretur:
neque tanto intervallo, velut oblitus ac
denuò recordatus, Quaternionem pri-
mum ultimum in locum conjiceret. De-
inde si conjugiorum mentionem facere
vellet, nunquam Ecclesiæ nomen præ-
termitteret. Sed vel cæteris etiam in
paribus recensendis solos duntaxat mares
nominasset: cum & ipsi similiter una in-
telligi possint; ut in omnibus similitudi-
nem æqualitatemque servaret. Vellire-
liqvorum conjuges enumeraret, etiam
Hominiis attigisset: neque divinandi illius
nominis necessitatem nobis attulisset. Est
igitur minimè obscura illius interpreta-
tionis calumnia. Cum enim Joannes
unum DEUM omnipotentem, unumque
Christum Jesum illius unigenitum præ-
dicet, per quem facta esse omnia confir-
mat: atque hunc esse DEI filium; hunc
Unigenam: hunc conditorem omnium:
hunc veram lucem, qua illuminat omnem
hominem: hunc Mundi fabricatorem:

Refellitur
Gnostici.

καὶ υἱὸν δὲ, καὶ ἀλήθειαν, καὶ ζωὴν λέγει
αὐτόν, καὶ λόγον σὰρκα ὑφάρμυον, ἔ τὴν
δόξαν ἐθεασάμεθα, Φησι, καὶ ἦν ἡ δόξα
αὐτοῦ, οἷα ἦν ἡ τῶ μονογενὲς ἡ ὑπὸ τῷ πατρὶ
δοθεῖσα αὐτῷ, πλήρης χάριτος καὶ ἀλη-
θείας. λέγει ὁ ἕως καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐ-
γέρει, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασά-
μεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενὲς τῷ
πατρὶ, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. ἀκρι-
βῶς ἐν καὶ τὴν πρῶτῳ ἐμήνυσε Τετραδά Πα-
τέρος εἰπὼν καὶ Χάριν, καὶ τὸν Μονογενῆ, καὶ
Αλήθειαν. ἕως ὁ Ιωάννης πρὸς τῆς πρῶτης
καὶ μητρὸς τῶν ὅλων Αἰώνων Ογδοάδου εἴ-
ρηκε. Πατέρος γὰρ εἴρηκε καὶ Χάριν, καὶ Μο-
νογενῆ, καὶ Αλήθειαν, καὶ Λόγον, καὶ Ζωὴν,
καὶ Ἀνθρώπον, καὶ Εκκλησίαν.

Ορᾶς ἀγαπητέ, τὴν μέθοδον, ἥ οἱ χρωόμενοι
Φρεναπατῶσιν ἑαυτοὺς, ἐπηρεάζοντες τὰς
γραφάς; τὸ πλάσμα αὐτῶν ἐξ αὐτῶν σω-
τάνειν πειρώμενοι. διὰ τῆτο γὰρ αὐτοὺς πα-
ρεθέμην αὐτῶν τὰς λέξεις, ἵνα ἐξ αὐτῶν κα-
τανοήσῃς τὴν πανουργίαν τῆς μεθοδείας,
καὶ τὴν πονηρίαν τῆς πλάνης. πρῶτον μὲν
γὰρ εἰ προέκειτο Ιωάννη τὴν ἄνω Ογδοάδα
Μηνύσσειν, τὴν τάξιν αὐτῇ τετηρήκει τῆς προ-
βολῆς, καὶ τὴν πρῶτην Τετραδά σεβασμω-
τάτην ἔσαν, καθὼς λέγουσιν, ἐν πρώτοις αὐτῶν
τεθεῖκε τοῖς ὀνόμασι. καὶ ἕως ἐπεξεύχθη
τὴν δευτέραν, ἵνα διὰ τῆς τάξεως τῶν ὀνο-
μάτων ἡ τάξις δεχθῇ τῆς ογδοάδος καὶ οὕτως
αὐτῇ τοσούτον διάστημα, ὡς ἐκλελησμένῃ,
ἔπειτα ἀναμνηθεῖς ἐπ' ἐσχάτῳ πρῶτης ἐμέ-
μνητο Τετραδος. ἔπειτα ὁ καὶ τὰς συζυγίας
σημαῖναι θέλων, καὶ τὸ τῆς Εκκλησίας οὕτως αὐτῇ
παρέλιπεν ὄνομα. ἀλλ' ἢ καὶ ἐπὶ τῷ λοιπῶν συ-
ζυγίων ἡρεσάθη τῇ τ' ἀρρένων προσηγορίᾳ, ὁ-
μοίως διωαμνίων καὶ κείνων συνυπακείας, ἵνα
τὴν ἐνότητά δια πάντων ἡ πεφυλακῶς, * εἰ τ' * For. ἡ εἰ
λοιπῶν τὰς συζυγίας κατέλεγε, καὶ τὴν τῷ
Ἀνθρώπῳ αὐτῇ μεμνηνύκει σύζυγον, καὶ οὕτως
αὐτῇ ἀφῆκεν ἐκ μαντείας ἡμᾶς λαμβάνειν τῷ
νομα αὐτῆς. Φανερά ἐν ἡ τῆς ἐξηγήσεως
ᾧ ἀποποίησης. τῷ γὰρ Ιωάννης ἕνα Θεὸν παντο-
κράτορα, καὶ ἕνα μονογενῆ Χριστὸν Ἰησοῦν κη-
ρυσσόντων, δι' ὧς τὰ πάντα γεγονέναι λέ-
γει, τῷτον υἱὸν Θεοῦ, τῷτον μονογενῆ, τῷτον
πάντων ποιητὴν, τῷτον Φῶς ἀληθινόν, Φωτί-
ζοντα πάντα ἄνθρωπον, τῷτον κόσμῳ ποιητὴν,

τῶτον εἰς τὰ ἴδια ἐληλυθότα, τῶτον αὐτὸν σάρκα γεγονότα, καὶ ἐσηνωκότα ἐν ἡμῖν, ἔτοι πῶς πρέποντες καὶ τὸ πιθανὸν τὴν ἐξήγησιν, ἄλλον μὲν τὸν Μονογενῆ θελάσιν εἶναι καὶ τὸν περβολήν, ὃν δὴ καὶ ἀρχὴν καλέσω. ἄλλον δὲ τὸν Σωτῆρα γεγονέναι θελάσι, καὶ ἄλλον τὸν Λόγον ὃν τὸν Μονογενῆ, καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν πληρώματων περβεδλημῶν. καὶ ἐν ἑκάστων τῶν εἰρημῶν ἀρχαυτες διὰ τὴν ἀληθείας, καταχρησάμενοι πῶς ὀνόμασιν, εἰς τὸ ἴδιον ὑπόθεσιν μετήνεγκαν, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἐν πῶς τοσούτοις τῷ Ἰωάννῳ τὸν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ μνείαν * ποιεῖσθαι. εἰ γὰρ Πατέρας ἔρηκε, καὶ Χάριν, καὶ Μονογενῆ, καὶ Αλήθειαν, καὶ Λόγον, καὶ Ζωὴν, καὶ Ανθρώπων, καὶ Εκκλησίαν, καὶ τῶν ἐκείνων ὑπόθεσιν πῶς τὸ πρῶτης Ογδοάδος ἔρηκεν, ἐν ᾗ ἐδέπω Ἰησοῦς, ἐδέπω Χριστὸς ὁ τὸν Ἰωάννη διδάσκαλός. ὅτι ὁ πῶς τῶν συζυγιῶν αὐτῶν ὁ Απόστολος ἔρηκεν, ἀλλὰ περὶ τῶν Κυρίων ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃν καὶ λόγον οἶδε τὸ Θεῶν, αὐτὸς πεποίηκε φανερόν. ἀνακεφαλαιώμενος γὰρ περὶ τῶν εἰρημῶν αὐτῶν ἀνω ἐν ἀρχῇ λόγος ἐπεξηγεῖται. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. καὶ ὁ τὴν ἐκείνων ὑπόθεσιν, ἐχὼ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ὅς γε ἐδὲ ἤλθε ποτε ἐκτὸς Πληρώματος, ἀλλὰ ὁ τῆς οἰκονομίας μεταχρήσεως τὸν Λόγον Σωτῆρα.

Μάθετε ἔν ἀνόητοι, Ἰησοῦς ὁ παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν, ὁ κατασκηνώσας ἐν ἡμῖν, ἔστι αὐτός ἐστι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. εἰ μὲν γὰρ ἄλλος τις τῶν Αἰώνων ὑπὲρ τῶν ἡμῶν αὐτῶν σωτηρίας σὰρξ ἐγένετο, εἰκὸς ἦν πῶς ἄλλος εἰρηκέναι τὸν Απόστολον. εἰ δὲ ὁ λόγος ὁ τοῦ πατρὸς ὁ καταβάς, αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ ἀναβάς, ὁ τοῦ μόνου Θεοῦ μονογενὴς υἱός καὶ τὸν Πατέρα διδοῦν σαρκοθεῖς ὑπὲρ ἀνθρώπων, ἐπερὶ ἄλλου τινός, ἐδὲ πῶς Ογδοάδος τὸν λόγον ἐμπεποίηται, ἀλλ' ἢ πῶς τὸν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ. ἐδὲ γὰρ ὁ λόγος κατ' αὐτὸν περηγμένως σὰρξ γέγονε. λέγουσι δὲ τὸν Σωτῆρα ἐνδύσαντος σώματος ψυχικὸν ἐκ τῆς οἰκονομίας κατεσκευασμένον δέξηται πρηνότα, πρὸς τὸ ὁρατὸν γένεσθαι, καὶ φηλαφῆν. σὰρξ δὲ ἐστὶν ἡ ἀρχαία ἐκ τῶν χεῖρων τῶν Ἀδὰμ ἡ γεγονυῖα πλάσις ὑπὸ τῶν Θεῶν, ὡς ἀληθῶς γεγονέναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐμήνυ-

A hunc qui in propria venit: qui caro factus Valenti-
est, & habitavit in nobis, esse testetur; ni. Hære-
isti callida ac malitiosa interpretatione de-
torquentes, alium productione fingunt U-
nigenam existisse, quod & Principium
vocant, alium Salvatorem, aliud Ver-
bum Unigenæ filium, alium CHRISTUM
corrighendi causa Pleromatis exortum.
Sicque eorum quæ dicuntur singula à ve-
ritate promentes, ac nominibus abuten-
tes, ad usum suum opinionemque transfe-
runt. Ex qua illorum sententia sequi-
tur, tot in verbis Joannem JESU CHRI-
STI mentionem ne litera quidem attigisse.
Licet enim Patrem nominarit, &
Gratiam, Unigenitum, & Veritatem, ac
Verbum, Vitam, Hominem, & Ecclesi-
am: hæc illi censent de prima Ogdoade
esse dicta: in qua nondum JESUS, non-
dum Christus Joannis magister contine-
tur. Verum longè abesse ut de Conju-
giis illis Apostolus loqui voluerit, deque
Christo JESU Domino nostro intelligen-
dum esse, quod & Verbum solet appel-
lare Dei; non obscurè ipse declarat. Et
enim cum de Verbo illo, quod antea in
principio fuisse dixerat, summatim dispu-
tata colligeret, ita pronunciare pergit.
Et Verbum caro factum est, & habitavit in
nobis. At istorum opinione Verbum
neque caro factum est, neque unquam à
Pleromate discessit, sed Salvator quidam
alius procurandæ causæ salutis editus,
Verboque recentior.

XXIX. Quamobrem discite tandem
aliquando stulti! discite JESUM illum
qui nostra causa passus est, qui habitavit
in nobis, eundem DEI esse Verbum.
Nam si alius ex Æonum numero salutis
nostræ gratia carnem induisset, æquum
erat de alio quoque mentionem ab Apo-
stolo fieri. Sin idem Patris Verbum,
quod è cælo delapsum est, eodem post-
liminio rediit, unius inquam ille DEI
unicus filius ex benevolo Patris affectu
hominum causa carne vestitus, non de
alio quopiam, non de illa nescio qua
Ogdoade, sed de JESU CHRISTO Domi-
no nostro sermonem instituit. Neque
enim Verbum isti præcipuè censent car-
nem esse factum. Sed Salvatorem fe-
runt animale quoddam induisse corpus,
quod Incarnatione ipsa inexplicabili sapi-
entia constitutum est, ut videri, contrecta-
rique posset. Cæterum caro verus illud
opus Dei est, jam tum ab Adami temporibus
ex humo formatum, quam DEI Ver-

Valenti. bum fuisse verissimè Joannes prodidit. A
ni Hære- Ita prima illorum & antiquissima O-
fis xxxi. gdoas in nihilum recidit. Quoniam enim
uni eidemque convenire monstratum est,
ut & Unigenitus, & Vita, & Lumen, &
Salvator, & CHRISTUS, & Dei filius
esset, & is ipse nostra causa carnem
indueret, tota illa Ogdoadis fabula dila-
pfa concidet. Qua discussa, universam
ruere pariter dogmatum illorum structu-
ram necesse est, quam illi sibi velut per
somnia effingentes, sacras literas de-
pravant, dum eas ad argumentum suum
accommodare student. Deinde sparsas
dictiones, ac vocabula passim reperta col-
ligentes, ab nativo sensu & proprio in ali-
enum, ut diximus, per vim transferunt.
Quemadmodum ii faciunt, qui qualibet
materia proposita, depromptis ex Home-
ro versibus, sic eam tractant atque expo-
liunt, ut imperitis persvadeant, de recen-
ti illo suo argumento Homerum ista ceci-
nisse: ac plerisque series ipsa carminum
ac contextus imponat, quasi hæc in eum
modum fuerint ab Homero digesta. Sic
ille nescio quis, qui Herculem ab Eury-
stheo ad infernum canem extrahendum
missum Homericis versibus ita descripsit:
(Nihil enim exempli gratia prohibet ista
commemorari, cum par idemque sit am-
borum institutum.)

- Od. α. 76. Sic ait, & tectis gemebundum extrusit
ab altis
Od. φ. 26. Magnanimum Alciden factorum laude
potentem
Il. ε. 113. Perseida Eurystheus Stbeneli clarissima
proles:
Il. θ. 368. Infernum ut superas custodem efferret
in auras
Od. ζ. 15. Ergo ille intrepidus montani more Leo-
nis
Urbe ruens tota, sociis comitantibus
ibat.
Od. λ. 38. Hunc juvenes, miseri que senes, casta-
que puella
Il. α. 318. Deducunt longo gemitu, ceu morte pro-
pinqua.
Od. λ. 625. Tum se Mercurius comitem cum Pallade
jungit.
Il. β. 409. Quam non fraterni casus cura que la-
tebant.

Quem non simplicem minimeque ma-
lum hominem versus isti decipiant, ut eos
quemadmodum audit, de hoc argumento
ab Homero scriptos assentiat? At qui
Homeri lectione tritus est, facile ista dis-

σεν ὁ Ιωάννης. καὶ λέλυται αὐτῶν ἡ πρώτη
καὶ ἀρχέγονος Ογδοάς. ἐνὸς γὰρ καὶ τῶν αὐτῶν
δεικνυμένων Λόγου, καὶ Μονογενῆς, καὶ Ζωῆς,
καὶ Φωτός, καὶ Σωτῆρος, καὶ Χειρὸς, καὶ Υἱοῦ
Θεοῦ, καὶ τῶν αὐτῶν σαρκωθέντων ὑπὲρ ἡμῶν,
λέλυται ἡ τὴν Ογδοάδα σκηνοπηγία. ταύτης
δὲ λελυμένης, διαπέπλωκεν αὐτῶν πᾶσα ἡ
ὑπόθεσις, ἣν ψευδῶς ὀνειρόητοντες κατὰ τρέ-
χουσι τῶν γραφῶν, ἰδίαν ὑπόθεσιν ἀναπλα-
σάμενοι. ἔπειτα λέξεις καὶ ὀνόματα πορρά-
δω κείμενα συλλέγοντες, μεταφέρουσι κα-
θὼς πορρήκαμεν ἐκ τῆς φύσιν εἰς τὸ πᾶν
φύσιν. ἑμοῖα ποιῶντες τοῖς ὑποθέσεως τὰς
τυχέσας αὐτοῖς πορραλλομένοις, ἐπὶ τὰ πη-
ρωμένοις ἐκ τῆς Ομήρου ποιημάτων μελετᾶν
αὐτὰς, ὥστε οὐκ ἀπειροτέρως δοκεῖν ἐπὶ ἐ-
κείνης τῇ ἐξ ὑπογῆς μεμελετημένης ὑποθέσε-
ως Ομηρον τὰ ἔπη πεποιημένα, καὶ πολλὰς
συναρπάζεσθαι διὰ τῶν ἐπῶν σωθῆναι ἀκολυ-
θίας, μὴ ἄρα ταῦθ' ἔτι Ομήρου εἶη πεποη-
κώς. ὡς ὁ τὸν Ηοακλέα ὑπὸ Εὐρυπύκτου ἔπαι-
νεν ἐν τῷ Ἀθηνῶν κύνῃ πεμπόμενον διὰ τῆς Ομη-
ρῶν στίχων γραφῶν ἔτι. ἔθεν γὰρ καλύει
C πορραδείματα χάριν ἱπποκρίτην καὶ τῶ-
ν, ὁμοίας καὶ τῇ αὐτῆς ἔτι ἱπποκρίτης
τοῖς ἀμφοτέρω.

Ὡς εἰπὼν, ἀπέπεμπε δόμων βαρεὰ σενά-
χοντα.

Φῶθ' Ηοακλῆα, μεγάλων ἱπποκρίτων ἔρ-
γων,

Εὐρυπύκτου, Σθενέλοιο πατρὸς Περσηιάδαο

Ἐξ Ερέβεο ἄξοντα κύνῃ συγερεῖ αἰδοῖο

Βῆρ' ἡμῶν, ὥστε λέων ὀρεσίτερος ἀλκῇ
πεποιθώς,

D Καρπαλίμως ἀνὰ ἄστυ, φίλοι δ' ἀνὰ Λογῶμα
πάντες ἔποντο,

Νύμφαι τ' ἡἱ θεοὶ τε, πολὺ τλητοὶ τε γέ-
ροντες,

Οἵ κτε' ὀλοφύρομενοι, ὥσπερ θάνατόν τε
κίοντα.

Ερμείας δ' ἀπέπεμπεν, ἰδὲ γλαυκῶπις
Ἀθήνη.

Ἦδε γὰρ καὶ θυμὸν ἀδελφεὸν, ὡς ἐπο-
νεῖτο.

τίς οὐκ ἂν τῶν ἀπανέργων συναρπαγῇ ὑπὸ
τῶν ἐπῶν τῶν καὶ νομίσαιεν ἔτι αὐτὰ Ομη-
ρον ἱπποκρίτην ταύτης τῇ ὑποθέσεως πεποιημένα; ὁ
δ' ἔμπειρος τῆς Ομηρικῆς ὑποθέσεως ἱπποκρί-

For. σω-
ματι.

Deest 3.

For. in
неужн.

F. ८४ १
मु० १५.

A discernet; nec ignorabit horum partim Valenti-
de Ulyſſe dicta, partim de Hercule, par-ni. Hære-
tim ad Priamum, partim ad Menelaum, sis xxxi.
& Agamemnonem pertinere. Quibus
inde translatis, ac ſuo loco reſtitutis, to-
tum illud opus diſſolveth. Sic omnino,
qui veritatis regulam neutram in partem
inflexam, quam in Baptiſmo acceperit, a-
pud ſe retineat, deprompta Sacris è lire-
ris vocabula, ac dictiones, & Parabolas
agnoscat; contumeliouſum hoc verò in
DEUM argumentum repudiet; atque in
teſſerulas animadverteret, nunquam ut
vulpeculam pro Imperatoris effigie ob-
trudi ſibi patiat. Verùm unumquod-
que eorum quæ dicta ſunt ordini ſuo red-
dens, ac veritatis velut corpori accom-
modans, illorum nugæ detegat, atque
inanes eſſe demonſtret.

XXX. Postremò quia jam velut *Resurrectio*
in Scena, peracto fabulæ exodio dimit- *Valentin.*
tendi tempus est, consultum fore duxi-
mus, si ad illorum confutandum erro-
rem aliquid subjiceremus. Sed prius ta-
men ostendendum illud est, quibus in re-
bus fabulæ illius authores à se invicem
dislideant, quos diverſi velut falsitatis
spiritus contrarias in partes abripiunt.
Hoc enim ex capite vel citra probatio-
nem ullam certissimè constabit, cum so-
lidam ac stabilem esse veritatem illam,
quam Ecclesia prædicat, tum adulteri-
nam ac mendacem illorum esse doctri-
nam. Siquidem Ecclesia toto licet orbe
ad extremos usque terrarum limites di-
spersa, cum ab Apostolis eorumque disci-
pulis fidem acceperit in unum Deum pa-
trem omnipotentem, qui cælum, ter-
ramque ac maria, cum universis quæ in
illis comprehensa sunt, condidit; & in u-
num Jesum filium Dei, qui pro nostra sa-
lute carnem induit; atque in Spiritum
sanctum, qui omnem illam unicè dilecti
Christi Jesu Domini nostri administra-
tionem, & adventum, ortumque de Vir-
gine per Prophetas prænunciavit; nec
non & per passionem ac resurrectionem,
& in cælum ascensionem cum corpore;
futurumque olim indidem Paterna cum
majestare descensum, ut in summam ve-
lut universa contrahat, & omnium ho-
minum corpora revocet ad vitam; at-
que ut Christo Jesu Domino nostro ac
DEO & Salvatore Regique de illius qui
videri non potest, voluntate Patris, omne

Valenti-
ni. Hære-
sis xxxi.
Phil. 2.

genu flectatur caelestium, terrestrium, & A
ni. Hære-infer-norum, & omnis ipsum lingua confis-
teatur: utique rectum in omnes judicium
um exerceat, ac Spiritualia nequitia, hoc
est desertores Angelos, ac rebelles, & im-
pios omnes, ac sceleratos, & facinorosos,
ac contumeliosos in Deum homines sem-
piternis flammis addicat; justis verò,
sanctisque, qui mandata sua diligenter
observaverint, & in ejus caritate sive jam
inde ab initio, sive post poenitentiam per-
severaverint, vitam immortalitatemque
largiatur, atque aeternam illis gloriam im-
periat.

Ecclesia in
una fide
consentit.

XXXI. Cum igitur Ecclesia doctri-
nam ejusmodi, fidemque, uti diximus,
acceperit, eam vel orbe toto diffusa studio-
se conservat: quasi in una quadam do-
mo habitans, ac similiter omnibus illis
assentitur, tanquam anima una, eodem-
que corde prædita; eademque concor-
dissime sic, quasi unum os habeat, do-
cet ac prædicat. Etenim tametsi homi-
num lingvæ sint dissimiles, eadem ta-
men tradita doctrinæ vis est ubique: ne-
que aut constituta in Germania Ecclesiæ
credunt aliter, ac suos perdocent: aut
quæ in Hispaniis ac Galliis aut ad Orien-
tem, aut in Ægypto, vel Libia, medio-
ve orbe stabilitæ. Sed quemadmodum
Sol nobilissimum Dei opus unus in toto
mundo atque idem est semper; sic veri-
tatis prædicatio ubique terrarum illuce-
scit, ac mortales omnes illustrat, qui qui-
dem illius ad noticiam pervenire volue-
runt. Adeo ut neque is qui inter Eccle-
siarum Antistites dicendi facultate pollet,
ab illis diversa profiteatur. Nemo enim
est præceptore suo superior. Neque qui
infans est & indifertus de tradita sibi disci-
plina quicquam diminuat. Quoniam
enim una est eademque fides: neque qui
de ea copiose potest dicere plus aliquid
obtinere, neque minus, qui pauca dun-
taxat eloqui potest. Quod autem plus
minusve nonnulli intelligentia ac scien-
tia consequantur, nihil hoc ad immutan-
dam doctrinam pertinet: neque idcirco
Deum alium præter conditorem excogi-
tant, atque hujus universitatis artificem,
& auctorem: quasi minimè sint altero il-
lo contenti: neque porro Unigenitum
alium. Sed in id duntaxat illorum ela-
borat industria, ut quæ ænigmatum
quibusdam involucris oblecta sunt, ex-
poliant atque explicent, & ad communis
fidei institutum accommodent: sive ut
τῷ τῇν τε πραγματείαν καὶ

Scientia co-
pia major
fidem non
immutat.

γόνος κάμψῃ ἐπαθανίων, καὶ Ἰππυγείων, καὶ
καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται αὐτῷ, καὶ κρίσιν δικαίαν ἐν τῇς
πᾶσι ποιήσεται τὰ μὲν πνευματικὰ τὴ πο-
νηρίας, καὶ Ἀγγέλους τὰς ᾤδωδεηκότας, καὶ
ἐν Ἀποστασία γεγονότας, καὶ ὅσοι ἀσεβεῖς,
καὶ ἀδίκους, καὶ ἀνόμους, καὶ βλασφήμους τὴ
ἀνθρώπων εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ πέμψῃ τοῖς δὲ
δικαίοις, καὶ ὁσίοις, καὶ ταῖς ἐνδόλαις αὐτῶν τε-
τηρηκόσι, καὶ ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτῶν διαμεμνη-
κόσι τοῖς ἀπὸ ἀρχῆς, * τῇς δὲ ἐκ μετανοίας * For. τοῖς
ζωὴν χαρισάμενοι, ἀφ' ὧν ἀθανάσιον δωρήσεται, μὲν.
καὶ δόξαν αἰώνιον ποιήσεται.

B Τὸν τὸ κήρυγμα παρειληφῶτα, καὶ αὐτὴν
τὴν πίσιν, ὡς παρὰ Φαρισαίους, ἢ Ἐκκλησίαν, καὶ πᾶ-
σαν ὁλὴν τὴν κόσμον διεσπαρυσμένην Ἰππυμελῶς φυ-
λάσσει, ὡς ἓνα οἶκον οἰκῶσα. καὶ ὁμοίως πεισὺν
τάτοις, ὡς μίαν ψυχὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσα
καρδίαν, καὶ συμφώνως ταῦτα κηρύσσῃ, καὶ
διδάσκῃ, καὶ ᾤδωδῶσιν, ὡς ἐν σώμα κε-
κμημένη. καὶ γὰρ αἱ κτὴν τὸν κόσμον διάλεκτοι
ἀνόμοιοι. ἀλλ' ἡ δύναμις τὴν ᾤδωδῶσιν μία
καὶ ἡ αὐτὴ. καὶ ἔτε αἱ ἐν Γερμανίαις ἰδρυ-
μενῇ Ἐκκλησίᾳ ἄλλως πεπιστεύκασιν, ἢ ἄλ-
λως ᾤδωδῶσιν, ἔτε ἐν ταῖς Ἰβηρίαις, ἔτε
C ἐν Κελτίς, ἔτε κτὴν ταῖς ἀνατολαῖς, ἔτε ἐν
Αἰγύπτῳ, ἔτε ἐν Λιβύῃ, ἔτε αἱ κτὴν μέσα τῷ
κόσμῳ ἰδρυμέναι. ἀλλ' ὡς περὶ ἡλίου τὸ κλί-
σμα τῷ Θεῷ ἐν ὁλῇ τῇ κόσμῳ εἰς καὶ ὁ αὐτός
ἔτω καὶ τὸ κήρυγμα τὴν ἀληθείας πάντα-
χῇ φαίνει, καὶ φωτίζει πάντας ἀνθρώπους
ὅσοι βελομένους εἰς Ἰππύγνωσιν ἀληθείας ἐλ-
θεῖν. καὶ ἔτε ὁ πάνυ δυνατός ἐν λόγῳ τῶν
ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις παρῳάτων, ἕτερα τῶ-
ν ἐρεῖ. ὅδε γὰρ ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον. ἔτε
ὁ ἀόφρων ἐν τῷ λόγῳ ἐλατῶσει τὴν ᾤδωδῶ-
σιν. μιᾶς γὰρ καὶ τὴν αὐτῆς πίστεως ἔσης, ἔτε
D ὁ πολὺ παρὰ αὐτῆς δυναμὶς εἰπεῖν ἐπλεό-
νασεν, ἔτε ὁ τὸ ὀλίγον, ἡλατῶνησε. τὸ δὲ
πλεῖον ἡ ἐλατῶν κτὴν σύνεσιν εἰδέναι τινὰς, ὅσοι
ἐν τῷ τῇν ὑπόθεσιν αὐτὴν ἀλλὰ ὅσοι γίνε-
ται, καὶ ἄλλον Θεὸν παρεπινοεῖν ᾤδω τὸν
δημιουργόν, καὶ ποιητὴν, καὶ προφῆαν ὅτι τῶ παν-
τός ὡς μὴ δεκκόμενος * τῶ τῶ, ἢ ἄλλον Χει- * F. τῶ τῶ.
ρὸν, ἢ ἄλλον Μονογενῆ ἀλλὰ ἐν τῷ τὰ ὅσα
ἐν ᾤδωδῶσιν εἰρηται παρῳεπῶσιν, καὶ
οἰκείαν τῇ τῆς πίστεως ὑπόθεσιν. καὶ ἐν
οἰκονομίᾳ τῷ Θεῷ τὴν Ἰππὶ τῇ ἀνθρώπο-

τῇ γινομένην ἐκδηγεῖσθαι, καὶ ὅτι ἐμακροθύμησεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τε τῇ τῷ πῶς ἐβηκότων Ἀγγελῶν ἀποστασία, καὶ ἐπὶ τῇ πῶς ἀνθρώπων σαφηνίσειν. καὶ διὰ τί τὰ μὲν πῶς οὐρανοῦ, τὰ δὲ αἰώνια, καὶ τὰ μὲν ἐράνια, καὶ τὰ ὅτι ἐπὶ γαίᾳ εἰς καὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς πεποίηκεν, ἀπαγγέλλειν καὶ διὰ τί ἀόρατα ὧν ἐφάνη τοῖς Πρεφῆταις ὁ Θεός, ὥς ἐν μιᾷ ἰδέᾳ, ἀλλὰ ἄλλως ἄλλοις, σωτῆρ. καὶ διὰ τί διαθήκαι πλείους γεγόνασι τῇ ἀνθρωπότητι, μνηύειν, καὶ τίς ἐκάστης τῇ διαθηκῶν ὁ χαροκτῆρ, διδάσκειν. καὶ διὰ τί σωτέκλεισε πάντα εἰς ἀπείδειαν ὁ Θεός, ἵνα ὅς πάντας ἐλεήσει, ἐξερευνᾷ. καὶ διὰ τί ὁ λόγος ὁ Θεὸς σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐπαθεν, ἀχαιεῖν. καὶ διὰ τί ἐπ' ἐχάτων τῇ καιρῶν ἡ παρυσία ὁ υἱὸς ὁ Θεός, τρεῖς ἐν τῷ τέλει ἐφάνη * ἡ ἀρχή, ἀπαγγέλλειν. καὶ πῶς τὸ τέλος καὶ τὸ μελλόντων, ὅσα τε κείται ἐν ταῖς γραφαῖς, ἀναπύσειν. καὶ τί ὅτι τὰ ἀπεγνωσμένα ἔδνη συνηληρονόμα καὶ σύστωμα, καὶ συμμεῖχα τῇ ἀγίων πεποίηκεν ὁ Θεός, μὴ σιωπᾷν. καὶ πῶς τὸ θνητὸν τῷ σαρκίον ἐνδύσεται ἀθανασίαν, καὶ τὸ φθαρτὸν ἀφθαρσίαν, ἀπαγγέλλειν. πῶς τε ἐρεῖ, ὅς λαός, καὶ ἡ ὥς ἡγαπημένη ἡγαπημένη. καὶ πῶς πλείονα τῆς ἐρήμης τὰ τέκνα μᾶλλον ἢ τῇ ἐχέσσης τὸν ἄνθρωπον, κηρύσειν. ἐπὶ τέτων γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς ἐπεβόησεν ὁ Ἀπόστολος ὡς βὰθ πλάτους καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεός, ὡς ἀνεξερευνήτα τὰ κρύματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξεχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. ἀλλὰ ὥς ἐν τῷ ὑπὲρ τὸν κτίσιν καὶ δημιουργὸν Μητέρα * τέτων, καὶ αὐτῇ ἐνθύμησιν Αἰῶν πωπλανημῶς παρεπινεῖν, καὶ εἰς τοσῶτον ἦκειν βλασφημίας· ὁ δὲ τὸ ὑπὲρ ταύτην πάλιν Πλήρωμα, τὸ μὲν ἔνα, νῦν δὲ ἀνθρωπίνον Φῦλον Αἰώνων ἐπιφεύδεσθαι, καθὼς λέγουσιν ἔτοι οἱ ἀληθῶς ἐρημοὶ θεῖας σωτέσεως διδάσκαλοι, τῆς ἔσης Εκκλησίας πάσης μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίσιν ἐχέσσης εἰς πάντα τὸν κόσμον, καθὼς πῶς ἐφαρμ.

Ι. τὸ τε καὶ αὐτῶν.

For. πότε μὲν τρεῖς καὶ ὁ μὲν.

Divinum illud in hominum salute pro-Valenti-curanda negotium; administrationem-ni. Hære-que omnem exponant: idque ipsum de-lis xxxi. clarent, quomodo illam rebellium Spirituum defectionem, hominumque contumaciam DEUS patientissimè tulerit: quid causæ sit, cur unus idemque Deus alia temporaria, alia sempiterna fecerit; itemque cœlestia quædam, alia terrena: cur qui oculis aspici nequit, Prophetis non una specie visendum se præbuerit, sed aliis alio modo quæ vellet significaverit. Cur Testamenta plura sint hominibus condita, quæve utriusque notæ ac propria veluti lineamenta sint. Ut illud etiam inquirant, cur omnia DEUS perduellione concluderit, ut omnium misereri posset; atque ob id insuper gratias agant, quod Verbum Dei caro factum, ac supplicio est affectum: illud etiam edisserant, cur in extrema tempora Filii Dei adventus inciderit: hoc est cur omnium sese Principium in fine prodiderit. Ad hæc de Mundi exitu, futurisque rebus quæcunque Sacris reperiuntur in libris, excutiant; nec illud taceant, cur desperatæ prius gentes in idem cum sanctis jus hereditatis, ac veluti corpus & societatem à DEO fuerint ascitæ. Quid fieri possit, ut mortalis ista caruncula immortalitatem & incorruptibile hoc incorruptionem induat: aut quemadmodum dicturus sit, Non populus populus erit, & non dilecta, dilecta; quomodo plures deserta, quam virum habentis Esa. 54. sint filii. Nam de his ac similibus exclamat Apostolus: O altitudo divitiarum ac sapientia, & scientia Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles via ejus! Non id autem agunt, ut supra Creatorem ac Conditorem, horum Matrem, ac vagi Æonis Cogitationem malè comminiscantur, ac tam insignem Deo contumeliam faciant; neque ut Pleroma nescio quod illà superius modò xxx duntaxat Æonibus definiant, modò infinitam illorum nationem constituent: ut egregii illi magistri ac divina planè scientia destituti faciunt: cum una eademque sit ut diximus toto orbe germanæ Ecclesiæ fides.

XXXII. Age verò videamus modò Gnostici & quanta sit duorum vel trium istorum in-se ipsis dis-sentiant. constantia, atque de iisdem non eadem pronuncient: sed & rebus ipsis & vocabulis à se invicem dissentiant. Et enim qui à Gnosticorum Hæresi de-

Valenti- prompta quædam initia primus peculia-
 nis ad sectæ formam transtulit, Valenti-
 nus ita definiit. Binarium quendam sine
 nomine constituit, ex Arrheto & Sige
 constantem. Ab hoc secundum propa-
 gatum esse Binarium, quo Pater, ac Ve-
 ritas continetur. Tum ex Quaternario
 Verbum & Vitam, Hominem, Ecclesi-
 amque produisse: Hanc esse primam
 Ogdoadem. Inde ex Verbo ac Vita de-
 cem profluxisse Virtutes, quas antea retu-
 limus. Ab Homine & Ecclesia duode-
 cim; à quibus una deficiens, ordinem-
 que deferens reliquum omne opus absol-
 vit. Adjecit & Horos duos; alterum
 qui Bythum inter ac Pleroma reliquum
 intercedit, & genitos Æonas ab Ingenito
 Patre dirimit: alterum qui Matrem illo-
 rum à Pleromate secernit. Christum
 porro non à Pleromatis Æonibus editum,
 sed ab extorri Matre ex meliorum recor-
 datione cum quædam umbra procrea-
 tum. Eundemque, cum esset masculus,
 abjecta à semet umbra ad Pleroma recur-
 risse: Matrem verò cum umbra relictam,
 ac spiritali substantia exhaustam, alium
 procreasse filium, videlicet Conditorem,
 cui in omnia, quæ quidem ipsi subiecta
 sunt, dominatum ac potestatem tribuunt.
 Cum hoc & alium productum esse fini-
 strum Principem arbitratus est: perinde
 ut Gnostici illi, falsò ita dicti, de quibus
 postea dicemus. JESUM porro non-
 nunquam à Theleto illo genitum affir-
 mat, qui ab ipsorum Matre contractus,
 unaque cum Universalitate profusus est;
 interdum ab eo, qui se ad Pleroma rece-
 perit, scilicet Christo. Aliàs à CHRI-
 STO & Ecclesia. Spiritum denique
 sanctum ab Ecclesia originem traxisse pu-
 tat, & ad examinandos ac fecunditate
 donandos Æonas editum, cum in illos
 ita subiisset, ut aspici nullo modo posset;
 cujus adeo ipsi beneficio veritatis stirpes
 emittunt.

HACTENUS IRENÆUS CON- TRA VALENTINIA- NOS.

XXXIII. Hæc atque his similia opti-
 mus ille senex Irenæus toridem ver-
 bis de vanissimis illorum opinionibus dis-

* ἀρχὰς εἰς ἴδιον χαρακτηρῶν διδασκαλεῖσιν Ir. δεχα-
 μεθαρμόσας ΟΥαλεντίνῳ, ἕτως ἐξηραφό- as διδα-
 ρησεν, οὐσαμὲν εἶναι Δυάδα ἀνονόμα- σαλίας.
 ζον, ἥς τὸ μὲν τι καλεῖσθαι Ἀρρήτον, τὸ δὲ
 Σιγὴν. ἔπειτα ἐκ ταύτης Δυάδος δευτέραν
 Δυάδα προεβελήσας, ἥς τὸ μὲν ἑκ Πατέρων
 ὀνομάζει, τὸ δὲ Ἀλήθειαν. ἐκ δὲ τῆς Τετρά-
 δος ταύτης καρποφορεῖσθαι Λόγον καὶ Ζωὴν,
 Ἀνθρώπον καὶ Ἐκκλησίαν: εἶναι τε ταύτην
 Ογδοάδα πρῶτῳ. καὶ ὁποῦ μὲν ἔστι Λόγος καὶ
 τῆς Ζωῆς δέκα διωάμεις λέγει προεβελήσας,
 καθὼς προειρήκαμεν. ὁποῦ δὲ ἔστι Ἀνθρώπου
 καὶ τῆς Ἐκκλησίας δώδεκα, ὧν μίαν ὁποσα-
 σαν καὶ ὑπερῆσαν τὴν λοιπὴν πραγματείαν
 πεποιήσας. Οὗς τε δύο ὑπέθετο, ἓνα μὲν
 μεταξὺ τῶν Βυθῶν καὶ τῶν λοιπῶν Πληρώμα-
 τῶν, διορίζοντα τὸν γρητὸς Αἰῶνας ὁποῦ ἔ-
 ἀγρητὸς Πατρός, ἕτερον δὲ τὸν ἀφορίζοντα
 * αὐτῶν τῆς Μητέρος ὁποῦ ἔστι Πληρώματος καὶ Ir. αὐτῶν.
 τῆς Χείρσιν δὲ τὸν ὁποῦ ἔστι ἐν τῷ Πληρώματι Αἰ-
 ῶνων προεβελήσας, ἀλλὰ ὑποῦ τῆς Μητέρος ἔ-
 ξω γρημένης καὶ τῆς γνώμης τῆς κρείττονης ὁπο-
 κεκυησθαι μὲν σκιάς τινος. καὶ τῶτο μὲν ἄ-
 τε ἄρρητα ὑπάρχοντα, ὁποκόψαντα ἀφ' ἑ-
 αὐτῶν τῆς σκιάς, ἀναδραμεῖν εἰς τὸ Πλήρω-
 μα. τὴν δὲ Μητέρα ὑπολῆφθῆσαν μὲν τῆς
 σκιάς, κεκενωμένην τε τῆς πνευματικῆς ὑποστα-
 σεως, ἕτερον ὅν ὁποενέγκασθαι. καὶ τῶν εἶναι
 τῆς Δημιουργόν, ὃν καὶ παντοκράτορα λέγει τῆς
 * ὑποκειμένων, συμπροεβελήσθαι δὲ αὐτῶν Iren. ὁπο-
 καὶ * αἰετον ἄρχοντα ἐδογματίσεν, ὁμοίως κειμ. αὐ-
 τῶν ῥηθησομένοις ὑφ' ἡμῶν ψευδωνύμως Γνω- Iren. ὁπο-
 στικοῖς. καὶ τῆς Ἰησοῦ ποτὲ μὲν ὁποῦ ἔστι συστα- πρην.
 λέντος ἀπὸ τῆς Μητέρος αὐτῶν σιμωαναχυ-
 θέντος τοῖς ὅλοις προεβελήσθαι Φασιν, τῶ-
 τέσι τῶν Θελητῶν ποτὲ δὲ ἀπὸ τῆς ἀναδραμόν-
 τος εἰς τὸ Πλήρωμα, τῶτέσι δὲ Χείρσιν πο-
 D τὲ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀνθρώπου καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ
 τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ὑποῦ τῆς Ἐκκλησίας
 Φησὶ προεβελήσθαι εἰς ἀνάκεισιν καὶ καρ-
 ποφορίαν τῶν Αἰώνων, ἀοράτως εἰς αὐτὰς εἰσιόν-
 δι δὲ ἔστι αἰῶνας καρποφορεῖν τὰ φυτὰ τῆς
 ἀληθείας.

ΠΕΠΛΗΡΟΝΤΑΙ ΤΑ ΕΙΡΗΝΑΙΟΤ ΚΑΤΑ ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΩΝ.

Καὶ ταῦτα μὲν καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ προει-
 ρημένῳ ἀνὴρ πρεσβύτης Εἰρηναῖῳ, ὁ κατὰ
 πάντα

πάντα ἐκ πνεύμα¹ ἁγίου κεκοσμημέν², ὡς ἄνθρωποι ἀθλητῆς ὑπὸ τῆς Κυρίας προεβέλ-
 μέν³, καὶ ἐπαλειφθεῖς τοῖς ἐπαραινέοις χα-
 ρίσμασι τοῖς καὶ τὴν ἀληθινὴν πίσιν καὶ γνώ-
 σιν, καταπαλαίσας τε καὶ καταγωνισάμε-
 ν⁴ τὴν πᾶσαν αὐτῶν ληρώδη ὑπόθεσιν, διε-
 ξήλθε καὶ λόγον τὰ ὑπ' αὐτῶν κενοφώνη-
 μενα. ἀκρότατα δὲ αὐτῶν ἐν τῇ ἐξῆς δευτέ-
 ρῳ αὐτῶν λόγῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις διήλεγξε παρ-
 τέρως, βεβλόμενός πως τὸν χαμαὶ ῥιφέντα,
 καὶ εἰς ἥσαν τραπέντα σύραι, καὶ ἐνώπιον
 πάντων θριαμβεύσας τε καὶ Φωράσας τὴν
 ἐν αὐτῷ τῷ ῥιφέντι ἀναίχωντόν τε καὶ ἀδενῆ⁵
 πρὸς κλήσιν ματαιοφροσύνης. ἡμεῖς δὲ δεκε-
 δέντες τοῖς τε παρ' ἡμῶν λεχθεῖσιν ὀλίγοις,
 καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας συγγραφέων
 τῶν λεχθεῖσιν τε καὶ συνταχθεῖσιν, καὶ
 ὁρῶντες ὅτι ἄλλοι πεπονήκασιν, Φημι δὲ Κλή-
 μης καὶ Εἰρημῶ⁶ καὶ Ἰππόλυτ⁷, καὶ ἄλ-
 λοι πλείους, οἱ καὶ θαυμασῶς τὴν κατ' αὐ-
 τῶν πεποιμένη ἀναπροσην, ἐπ' ἀντιπῶ κα-
 μάτω προεΐπαι, ὡς προεῖπον, ἡτε λήσαμεν,
 ἱκανωθέντες τοῖς προειρημένοις ἀνδράσι, καὶ
 αὐτὸ τῷ διανοηθέντες, ὅτι παντὶ σωετώ,
 καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς διδάγμασιν αὐτῶν
 λόγων, ἡ ἀναπροσην αὐτῶν κατ' αὐτῶν Φα-
 νήσεται.

Πρῶτον μὲν ὅτι διάφορα παρ' αὐτοῖς τὰ
 Φρονήματα, καὶ ἕτερον⁸ τὰ τῶν ἑτέρων κατα-
 λύειν ἐπαγγέλλεται· δεύτερον δὲ, ὅτι ἀσύστα-
 τα τὰ παρ' αὐτοῖς μυθοποιήματα, ἕτερον
 γραφῆς εἰρήνης, ἕτερον τῆς Μωυσέως νόμος, ἕ-
 τε τινος Προφήτου τῶν μετὰ Μωυσέα, ἀλλ'
 ἕτερον τῆς Σωτῆρος⁹, ἕτερον τῶν αὐτῶν Εὐαγγελι-
 στῶν, ἀλλ' ἕτερον μὴ τῶν Αποστόλων. εἰ γὰρ
 ταῦτα ἀληθινὰ ὑπῆρχεν, ὁ ἐλθὼν Φωτί-
 σαι τὴν οἰκουμενὴν Κυρί¹⁰, καὶ πρὸ αὐτῶν οἱ
 Προφῆται, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ Ἀπόστολοι οἱ
 ἐλέγξαντες τὴν εἰδωλολατρείαν, πᾶσαν
 τε ψεῦδος προᾶξιν, καὶ μὴ δειλιάσαντες
 γράφειν καὶ πάσης ψευδοῦς διδασκαλί-
 ας καὶ ἐναντιότητ¹¹, σαφῶς ἂν τὰ τοιαῦ-
 τα ἡμῖν κατήγγελλον. καὶ μάλιστα αὐτῶν
 τῶν Σωτῆρος¹² λέγοντ¹³ ὅτι τοῖς μὲν ἔξω
 ἐν ψευδοῦς, ὑμῖν δὲ τὰς ψευδοῦς
 εἰς ἐπίλυσιν βασιλείας ἑρμηνείων ῥητέων.
 ὅσας γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις ψευδοῦς
 εἰρηκεν, αὐτὸς ἐπὶ λύσας φαίνεται.

Aseruit, vir omnino Spiritus sancti donis
 instructissimus, ac tanquam fortis A-
 thleta productus à Domino, & coelestibus
 ornamentis, ut ita dixerim, ad certamen
 perunctus: qui sinceræ fidei ac scientiæ
 præfidiis omnia illorum prostravit ever-
 titque mendacia. Quod in secundo libro
 ac sequentibus aliis potissimum perfecit,
 ubi illos uberiore stylo confutavit: cum
 velut humi abjectum, ac superatum ad-
 versarium trahere, ac quodammodo tri-
 umphare visus est velle, & profligati nu-
 gatoris impudentem magis quam fortem
 ad provocandum audaciam palam omni-
 bus detegere. Nos autem partim iis, quæ
 à nobis breviter sunt disputata, partim
 quæ ab aliis sinceris id genus Scriptori-
 bus elucubrata sunt, contenti, cum non-
 nullos quoque videamus de hoc argu-
 mento scripsisse, præsertimque Clemen-
 tem, Irenæum, & Hippolytum, aliosque
 complures, qui admirabili quadam facul-
 tate illorum dogmata refutarunt, non
 multum in eo, ut dictum est, elaborare
 studuimus, satis superque illorum operâ
 factum arbitrati: idque ipsum apud nos
 existimantes, neminem esse paululum
 intelligentem, cui vel ex ipsis illorum Li-
 bris ac dogmatibus non ea facillè occur-
 rant, quæ ad illos refellendos idonea sint.

XXXIV. Imprimis quod opini-
 onum à se invicem varietate dissentiant,
 alterque alterius decreta convellere se-
 se profiteatur. Deinde quod tales sint
 illorum fabulæ, ut coherere nullo mo-
 do possint: cum neque in sacris Literis,
 nec in Mosis lege, neque apud Mose
 recentiores Prophetas illarum extet ul-
 la mentio: neque à Salvatore quicquam,
 vel ejus Evangelistis, aut denique Apo-
 stolis de iis sit proditum. Nam si ve-
 ritati illa consentanea forent, certè Do-
 minus, qui ad illuminandum Orbem vene-
 rat, & ante illum Prophetæ, tum Apo-
 stoli, qui falsorum Deorum superstitione-
 nem, ac flagitiorum scelerumque genus
 omne redarguerunt, nec impiam o-
 mnem contrariamque doctrinam scriptis
 suis profligare sunt veriti, illi inquam a-
 pertè nobis illa significassent: præsertim
 cum Salvator ita ipse dixisset. *Cæteris quoniam
 in Parabolis, vobis autem Parabole*
*ad regni celestis enarrationem edisserenda
 sunt.* Quocirca quæcumque in Evan-
 gelio Parabola ab eo proposita sunt,
 statim illarum sensum aperuisse videtur,

Valenti- Nam & granum Sinapis quid sibi vellet A
ni. Hare- exposuit; quid fermentum, quæve mu-
fis xxxi. lier esset illa, quæ in tria farinae fata fer-
mentum imminerit: Quid illa vitis, ac fi-
cus; quis ille qui seminat, quæve optima
sit terra. Itaque frustra illi cæco Dæmo-
nis impetu conciti rapiuntur; de quibus
merito sanctus Paulus ita loquitur: No-
i. Tim. 4. vissanis temporibus avertent se quidam à
doctrina, intendentes fabulis, & doctrinis
Dæmonum. Cui & Jacobus adstipulatur,
de ejusmodi dogmatibus ita loquens.
Iaco. 3. Non est enim ista sapientia desursum descen-
dens; sed terrena, animalis, Diabolica.
Quæ autem desursum est sapientia, pri-
mum quidem pudica est, deinde pacifica,
modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena
misericordiæ, & fructibus bonis, &c. cu-
jus ne minimus quidem in his quos com-
memoravimus, fructus cernitur. Qvip-
pe apud illos inconstantia, ac nefaria
omnia facinora; Dæmonumque fœtus, &
serpentum sibili reperiuntur. Aliter ali-
is temporibus, atque aliud unusquisque
prædicat. Nulla illic misericordia, vel
clementia; sed dissensiones ac discordiæ:
nulla usquam castimonia, nulla pax, æqui-
tas animi nulla.

XXXV. Ac mihi sanè libet, quoni-
am ad id sermonis & argumenti me
necessitas impellit, tamen finem facere
constitueram, pauca ex illorum decretis
ad refutandum seligere. Neque enim
orationis artificio, sed lectorum utilitati
mihi serviendum arbitror. Ajunt igitur
duodecimum Æonem, cum defecisset, à
duodenario illo numero penitus excidisse,
atque ita duodecimum hunc numerum
esse sublatum. Hoc autem tum conti-
gisse, cum Judas Apostolorum duodeci-
mus exclusus est; sicque duodecimus nu-
merus ille periit. Similiter & in muliere
illa, quæ sanguinis profluvio laborabat,
& in alia, quæ decem ex drachmis, unam
perdiderat. Atque demonstrari illud po-
est, Æonem illum duodecimum Judæ
personam minimè posse sustinere. Ete-
nim Judas funditus periit: duodecimus
autem Æon ille, vel ut ipsimet fictis iis-
ce fabulis docent, non penitus extinctus
est. Stetit enim, ajunt, ex ejus adverso
Metagogeus, hoc est traductor, qui &
Horotheta, sive Definitor dicitur, & ad eum
Jaot inclamans, hac illum voce firmavit.
Neque verò duodecimum jam annum
sanguine fluens Mulier ad istorum fabu-
lam convenit; quæ vertente demum an-
no duodecimo, postquam toto illo tempore profluvio sanguinis laborasset, repente confanuit.

ἀμέλῃ, καὶ τίς ὁ κόκκῳ τῆ σινάπεως, καὶ
τίς ἡ ζύμη· καὶ τίς βαλῶσα τὴν ζύμην εἰς
τὰ πρία σάτα, τίς ὁ ἀμπελῶν, τίς ἡ συκὴ,
τίς ὁ πορρεὺς, τίς ἡ καλλὴ γῆ· καὶ μάτῳ
ἔτοι ἐνθροῶνται ὑπὸ δαμόνων ἐλαυνόμενοι.
ὡς αὖν φησὶν ὁ ἀγιάτατ' Ἀπόστολ' Παῦ-
λ'· ἐν ὑέροις καὶ ῥοῖς δόποσ' ὁνταί τινες τ' δι-
δασκαλίας, ὡς ἐχόντες μύθοις καὶ διδασκα-
λίαις δαμόνων. καὶ πάλιν ὁ ἀγί' Ἰάκω-
β' λέγων ὡς τῆς τοιαύτης διδασκαλίας·
ὅτι οὐκ ἔσιν ἀνώθεν ἡ αὐτὴ σοφία κατερχο-
μένη, ἀλλ' Ἰπύγει, ψυχικὴ, δαμονικῶδης.
ἢ δὲ ἀνώθεν σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν. ἔ-
πειτα εἰρηνικὴ, ὑπειδής, ἀδιάκριτ', με-
τῇ ἐλέει, καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, καὶ τὰ ἐξ ἧς.
ἧς ἔδὲ εἰς καρπὸς ἐν τοῖς ὡφελιμένοις διρί-
σκεται. παρ' αὐτοῖς γ' ἀκαταστασία, καὶ
πᾶν ὡδάνομον πᾶγμα, δαμόνων τε κυή-
ματα, καὶ συρέγματα δρακόντων, ἄλλοτε ἄλ-
λως καὶ ἄλλο ἐκάστω αὐτῶν λαλῶντ'. παρ'
οἷς οὐκ ἔλετ', οὐκ οἶκτ' ἀρίσκεται, ἀλλὰ
διακρίσεις καὶ διαφοραὶ, καὶ ἔδαμῃ ἀγνείαι,
ἔδαμῃ εἰρήνη, ἔδαμῃ Ἰπείκεια.

Βέλομαι ὅτι πάλιν ἀνατῆκαζόμεν' ὑπὸ
C λόγῳ, εἰ καὶ παύσασις ὑπερχομένη, ὀλίγων
παρ' αὐτοῖς εἰρημένων μνημονεύσας ἀνατρέ-
ψαι. ἔγάρ τ' κ' τέχνῳ μοι λόγῳ μέλει,
ἀλλὰ τῆς τ' ἐντυγχανόντων ὡφελείας. λέ-
γασιν τοίνυν, ὅτι ὁ δωδέκατ' Αἰὼν ὁ ἐν ὑ-
σερήματι γηρόμεν', παντελῶς τ' δει-
μῶ τ' δώδεκα ἐξέπεσε, καὶ δόπολ' αὐτῶν ὁ ἀ-
ειδμὸς ὁ δωδέκατ'. τῆτο δὲ φασὶ γεγνη-
θαι τὸν Ἰσδαν ὄντα δωδέκατον ἐκπεπλωκέ-
ναι, καὶ ἔτω τὸν δωδέκατον δεῖδμον ἢ φανίδ'.
ὁμοίως δὲ καὶ ὡς τ' Αἱμορροδίας, καὶ τ' ἡ
μίαν δραχμὴν δόπο τ' δέκα δραχμῶν δόπο λε-
D σάσης. δεικνύται δὲ, ὅτι ἔτε ὁ δωδέκατ' Αἰὼν
ὡς ὅσωπον Ἰσδα ἔχει διωθήσεται, ὡς τὸ
ἀγνωτάτω Εἰρηναίῳ ὡφείλεται. Ἰσδας μὲν γ'
παντελῶς δόπο λωλὲν, ὁ δωδέκατ' λεγόμε-
ν' Αἰὼν κ' τὸ αὐτῶν πλάσμα οὐκ ἐκενώθη.
ἔση γ' ἐνώπιον αὐτῶν ὁ Μεταγωγεὺς, ἢ ὁ Ο-
ρθότης, φήσας ὡς αὐτὸν, ἰαώτ' ὡσαύ-
τως φασί, καὶ ἔτως ἐσερεώθη. ἔτε ἡ δώδε-
κα ἔτεσιν αἱμορροῶσα τῶ αὐτῶν δράματι
ὁμοιωθήσεται. ἐσώθη γάρ μ' δώδεκα
ἐτη, ἐν οἷς τῶ αἵματι τ' ῥύσεως ἐφέρετο.

ἔ γὰρ ἐν τοῖς ἑνδεκά ἔτεσιν ἀπαθὴς διετέλεθ, καὶ ἐν τῷ δωδεκάτῳ δὲ σέσωται. ἔτε ἡ τὰς δέκα δραχμὰς κεκτημένη ἀπώλεσε τὴν μίαν εἰς τέλος, ἵνα ὁ Αἰὼν τῆς ὕλης διπολωλὺς μυθεύηται παρ' αὐτοῖς. ἦψε γὰρ τὸν λύχνον, καὶ ἦρε τὴν δραχμήν.

Ἐκ τοίνυν τῶν δύο λόγων τῶν ἡ τριῶν τὰ πάντα αὐτῶν εὐθύς ἐλεγχθέντα καταλειφθήσεαι δραματῶν ἡμῶν, καὶ ἀδρανῆ, καὶ ἑωλα τοῖς τῆς Φρονήσεως ὑοῖς καὶ τέκνοις τοῖς τῆς ἀγίας τῆς Θεᾶς καθολικῆς Εκκλησί-
ας. ἵνα γὰρ μὴ καὶ τῶν αὐτῶν Φερόμενοι εἰς μὴ καὶ ἀπειρον ἐλάσω τὴν πραγματείαν, ἕως τῆς ἐνταῦθα ὑφηγήσεως ποιησάμενοι τὴν ὑπόμνησιν, καὶ ἐπιθεῖς πέρας τῇ τοσαύτῃ αὐτῶν μοχθηρίᾳ, ἐπὶ τὰς ἐξῆς βαδίσαι, Θεὸν ἐπικαλέμενοι ὁδηγόν τε καὶ ἐπίκρυον τῆς ἡμῶν ἀσθενείας, εἰς τὸ σωθῆναι ἀπὸ ταύτης καὶ τῶν περιεργημένων ἀγρέσεων, καὶ τῶν μελλουσῶν ἀναδείκνυσθαι τοῖς φιλολόγοις, καὶ βελομένοις τὰ ἀκριβῆ εἶδεναι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κενόφωνων τε καὶ ἀσυστάτων δογμάτων. εἰς πολλὰς γὰρ ἔστι τὴν ἑαυτῶν ὀνειροπολίαν ἐπισπείρας, Γνωσικὸν ἑαυτὸν καλέσας, πολλὰς ὡς εἰπεῖν σκορπίους, ὡς μίαν ἄλυσιν συνέδησεν, ὡς ἡ παλαιὰ καὶ ἐναργὴς πᾶσι βλάβη ὑπάρχει, ὅτι ἄλυσιν τινὰ οἱ σκορπιοὶ ἀπὸ ἐνὸς εἰς τὸν ἕτερον δεσμεύοντες, ἕως δέκα ἢ καὶ πλείους ἀπὸ τῆς ἡ δώμα-
τος ἑαυτὰς χαλῶσιν, καὶ ἔτι ὡς καὶ ὅλην τὴν λύμην τοῖς ἀνθρώποις ἐργάζονται. ἔτι καὶ ἔστι καὶ οἱ αὐτῶν καλούμενοι Γνωσικοὶ, τῆς πλάνης ἀρχηγέται γεγόνασι, καὶ παρ' αὐτῶν τὰς προφάσεις ὑπλήφότες, ἕτεροι ὑφ' ἑτέρων μαθητευθεῖς καὶ τὸν διδάσκαλον προσθήκην τῆς πλάνης ἐργάσατο, καὶ ἑτέραν ἀγρέσιν εἰσηγήσατο, * ἐχομένης τῆς προτέρας. καὶ ἔτι καὶ τὴν διαδοχὴν εἰς διαφορὰς ἀγρέσεις αὐτοὶ οἱ κληθέντες Γνωσικοὶ ἐμερίσθησαν. πᾶσι Οὐαλεντίνω μὲν τοι, ὡς ἔφω, καὶ τὸ πρὸ αὐτῶν τὰς προφάσεις εἰληφότες, ὅμως αἱ περιεργημέναι σὺν τῇ τῆς Οὐαλεντίνου τῆς ἀληθείας διδασκαλίᾳ καταπατηθεῖσαι ὑφ' ἡμῶν παρεῖδωσαν. ἡμεῖς δὲ τὰς ἐξῆς ἐν τῇ Θεᾷ διώμεν διασκοπήσωμεν.

A Non enim undecim annis expers morbi, Valenti-
duodecimo demum sanitatem obtinuit. ni. Hære-
Ac neque mulier illa, quæ denas drachmas sis xxxi.
habebat, unam ex iis amisit omnino, quo
commentitius ille ac Materiæ concretus
Æon constare possit : Accendit enim lu-
cernam, & Drachmam reperit.

XXXVI. Quamobrem duobus hisce
tribusve verbis illorum discussa somnia
quàm putida & imbecilla sint, facile pru-
dens quilibet, & sanctæ ac Catholicæ Dei
Ecclesiæ filius animadvertet. Jam enim
veritus ego, ne si pluribus in eam sectam
invectus fuero, in infinitum abeat oratio,
ad hunc usque locum progressus modum
adhibebo refellendæ illorum nequitia,
meque ad cæteras redarguendas confe-
ram. Sed primum viæ mihi ducem,
& imbecillitatis adiutorem meæ DEUM
invocabo, uti me & ab hujus sectæ, su-
periorumque omnium, & ab insequen-
tium contagione liberet, quas in crudi-
torum hominum gratiam, qui absurda
illa & inania dogmata, quæ in hunc Or-
bem eruperunt, accuratius explorare stu-
dent, deinceps persequemur. Si quidem
Valentinus iste suis in quamplurimos dif-
fusis communicatisque somniis, cum sese
Gnosticum appellari maluisset, mul-
tos, ut ita dixerim, Scorpios in unam
catenam constrinxit ; id quod vetus, ac
testata similitudo declarat. Nimirum
Scorpios ad decem pluresve catenæ instar
alios ab aliis suspensos sese ex tecto ac so-
lario demittere, sicque ex insidiis homi-
nes opprimere. Sic ille, posterique ejus
omnes Gnostici falsi dogmatis authores
extitere, & ab illo erroris argumenta na-
cti, ac successione quadam invicem edo-
cti, ad eam quam à Magistro acceperat
suam quilibet opinionem adjecit, novam-
que sectam cum priore coherentem in-
vexit. Quare factum est, ut Gnostici
varia Hæreseon divortia paulatim fece-
rint ; qui quidem omnes à Valentino, ut
diximus, iisque insuper, qui eo superio-
res extiterant, initium acceperunt. Nunc
universæ pariter veritatis doctrina pro-
stratæ ac proculcatæ prætereundæ sunt,
quo eadem DEI ope ac virtute freti reli-
quas perscrutemur.

Secun-
diani.
Hæresis
XXXII.

*ADVERSUS SECUNDI-
anos, ad quos sese Epiphanius, &
Isidorus applicarunt, quæ est Hæ-
resis XII. sive XXXII.*

I. **P**OSTEAQVAM Valentiniana Hæresi defuncti sumus, & in ejus dumetis ac vepribus magnopere laboravimus, deinceps incredibili cum sudore, ac cujusdam velut agriculturæ molestia ad reliquas illius evellendas spinas, ac tetras serpentum effigies profligandas veniemus. Sed imprimis Spiritus sancti opem à Christo postulabimus, ut hujus illum interventu per cœlestem doctrinam, religiososque sermones in hominum animos elicere, ab iisque, qui id ultro voluerint, pestiferum virus extrahere possimus. Sequar verò in iis exponendis atatum ordinem, ac cujus quisque successor extiterit in illis recensendis aperiam, qui ab illo profecti diversa quædam doctrinæ semina sparserunt.

Secundi
hæresis.

Horum igitur è numero Secundus quidam fuit, qui plus aliquid quàm cæteri sapere studens, etsi eadem quæ Valentinus asserit omnia, ampliore tamen sonitu furiosorum aures opplevit. Hic eodem quo Valentinus tempore eundem ipsum novo aliquo invento superare gestiens, primam Ogdoadem ex Tetrade dextra ac sinistra constari docuit, quarum alteram Lumen, Tenebras alteram appellari voluit. Jam verò Virtutem illam quæ defecisse, & ad inopiam fuisse redacta dicitur, negat ex tricenario illo numero Æonum extitisse: sed inferioris cujusdam ordinis: ex eorum videlicet grege fuisse, qui infra aliam Ogdoadem collocantur. De Christo aliisque dogmatibus eadem cum authore veneni sui ac ministratore Valentino statuit. Quare cum haud ita multa sint ab isto diversis ac peregrinis explicata vocibus, pauca hæc quæ dicta sunt sufficere putavi, quæ per seipsa satis ad refellendum argumentorum suppeditant. Sed de illo tamen breviter quoque disputandum est, ne ideo, quod contra ipsum afferre nihil possemus, prætermisisse videamur. Igitur si Tetradex illorum opinione dextræ sunt ac sinistræ, medium inter eas quiddam assignari oportet: propterea quòd quicquid dextros habet ac sinistros ordines, in eorum medio collocari necesse est

ΚΑΤΑ ΣΕΚΟΥΝΔΙΑΝΩΝ,
οἷς συνήθη Ἐπιφάνης καὶ Ἰσίδωρος,
δωδεκάτη, ἢ καὶ τριακοστὴ
δευτέρα.

ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΕΣ δὲ τὴν ὧγαλεντίνῃ ἀρεσίῃ, καὶ πολλὰ μοχθήσαντες ἐν τῇ ἀκανθώδει αὐτῆς ἀπορᾷ, διὰ πολλῶν, ὡς εἰπεῖν, καμάτων, καὶ γεωργικῆς κακοπαθείας ἐπὶ τὰ λείψανα τῆς ἀκανθώδους αὐτῆς ἀπορᾶς, καὶ ἐρπετώδους αὐτῆς θηριομορφίας ἐλευσόμεθα, τὸ ἅγιον πνεῦμα αἰτησάμενοι ὡς Χριστῷ, εἰς τὸ δι' αὐτῶν ἐπιπαύσαι τῆς ψυχῆς τῇ ἐν Θεῷ διδασκαλίᾳ, καὶ σεμνῶ λόγῳ, καὶ οὕτως εἰς ἀναπαύσαι διωγηθῆναι διὰ τῆς ὥτως παρερημύων. ἄρξομαι δὲ πρῶτον λέγειν κατὰ διαδοχὴν, τίς τίνας διαδοχῶν γεγῆναι τῶν ἐξ αὐτῶν ὁρμημύων, καὶ ἑτέραν ὡς τὴν ἐκείνην ἀπορᾶν διδασκόντων.

Σεκουνδῶ τοίνυν τίς ἐξ αὐτῶν ὧν, καὶ πρῶτον τὸ βεβλήμενον φρονῆσαι, πάντα μὲν τὰ κατὰ τὸν ὧγαλεντίνον ἐξηγῆται, πρῶτον δὲ ἔχον εἰς ἀκοᾶς τῆς ἐμμετρον-τημύων ἐξήχησεν. ἔτι κατὰ ὧγαλεντίνον ὧν, ὡς προείπον, ὑπὲρ τῆς ὧγαλεντίνου φρονῶν, λέγει εἶναι τὴν πρώτην Ογδοάδα Τετράδα δεξιάν, καὶ Τετράδα δεξιερᾶν. ὥτως ὡς διδοῦς καλεῖται, τὴν μὲν μίαν Φῶς, τὴν δὲ ἄλλω Σκότῳ. τὴν δὲ ἀποσᾶσαν τε καὶ ὑπερῆσασαν δύναμιν μὴ εἶναι διὰ τῶν τριακόντα Αἰώνων, ἀλλὰ μὲν οὕτως τριακόντα Αἰῶνας, ὡς εἶναι ἀπὸ τῶν μὲν τῆς Ογδοάδας τῆς ἄλλω κατωτέρω γηρομύων. τὰ δὲ πάντα πρῶτον Χριστῷ καὶ τῶν ἄλλων δογμάτων ὡσαύτως τῷ ἰδίῳ χωρηγῶ τῷ ἰσ καὶ δοτῆρι τῷ δηλητηρίῳ ὧγαλεντίνῳ δογματίζει. μὴ πολλῶν δὲ ὄντων τῶν ὑπὸ τῆς διαφορᾶς ξενολεκτεμύων, δεκαοῦναι μὲν ἡγησάμενην εἶναι τοῖς παρερημύοις, ἔχουσι καὶ αὐτοὶ τῶν τῆς ἀνατροπῆς, ὅμως δ' ἐν καὶ περὶ αὐτῶν ὀλίγα λέξω, ἵνα μὴ δι' ἀπορίαν ὡς ἀληθυθέναι τι κατ' αὐτὸν δοξῶ. εἰ γὰρ τετράδες δεξιά καὶ ἀώνυμοι παρ' αὐτοῖς τάσσονται, διρεθῆσεται τι ζητούμενον μέσον τῶν τε δεξιῶν καὶ τῶν δεξιερῶν. πάν γὰρ ὅτις δεξιάς ἔχον καὶ εὐωνύμους τάξεις, μέσον ἔσθαι τῶν εὐωνύμων αὐτῶν καὶ δεξιῶν.

καὶ ἄρα μὲν διωθήσεται εἶναι δεξιά ἢ δεξίτερὰ, εἰ μὴ τι αὖ ἐκ μεσολαβούντων σώματων ἐκατέρωθεν μέρεσιν ἢ διακρίσιν γήνηται. ἄρα ἔν, ἀνόητε Σεκουνδῆ, καὶ οἱ ἀπὸ σε ἡπατημένοι, τὸ μεσαίαιον, ἀφ' ἑπὶ καὶ δεξίτερὰ καὶ δεξιά ὑποπίπθωσιν, ἔσαι ἐν ἡ, καὶ ὁ διωθήσεται ἀλλότριον εἶναι τῶ ἐνός τινος τὸ ἐξ αὐτοῦ ὑποπίπτον δεξιὸν τε καὶ δυνάμιον. καὶ ἐξ ἀνάγκης ἀναχθήσεται τὸ πᾶν εἰς τὸ ἐν ὅν, ὃ ἀνώτατον ὅδε ἐν ἐσίν, ὅτε ὑποδεδικός, ὅτε κατώτατον, εἰ μὴ τὰ ὑπ' αὐτῶ ἐκτισμένα. καὶ ἔσαι τὸ Φανερόν τοῖς τὴν ἀλήθειαν καταμανθάνουσιν, ὅτι εἰς Θεός ἐστιν, ὁ Πατήρ, καὶ Υἱός, καὶ ἅγιον Πνεῦμα. εἰ δὲ εἰς Θεός ἐστιν, ἐξ ὃ τὰ πάντα, ὅτε ἡ δεξιτέρων ἐσίν ἐν αὐτῷ, ὅτε ἐλάττωμα ἕτερον, ὅτε τι ὑποδεδικός, πλὴν τ' ὑπ' αὐτῶ ἐκτισμένων. τὰ δὲ μὲν Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα πάντα καλῶς ἐκτισμένα, καὶ εἰς σύστασιν ὑπ' αὐτῶ ἀχθόνως ὡς προεληλυθότα.

Εἰ δὲ καὶ πάλιν ἐρεῖ ὁ τοιοῦτος ἡμῶν προελθὼν ἕτερος ὅφρις, ὅτι τὰ μὲν δεξιά καὶ δυνάμιον ἐκ τῶ ἐνός ὑπάρχει, αὐτὸς δὲ μεσαίαιος ἐστὶ, καὶ ἐαυτῷ μὲν προσάγει τὰ δεξιά, καὶ χαίρει τῶτοις, δεξιά δὲ καλεῖ καὶ Φῶς. τὰ δὲ δυνάμιον ὡς ἀλλότρια αὐτῶ, καὶ ἵπτι δεξιτέρῳ κείμενα ἀποθεῖται. λεγέτω μοι πόθεν λαμβάνει ταύτην τὴν γεωμετρίαν, ἵνα καλῶς ῥυθμίση ἀμετάστατον δεξιὸν τε καὶ δυνάμιον. παρ' ἡμῶν γὰρ δεξιά εἰκότως ὀνομάζεται, ἥτις δεξιτέρῳ, ἀπὸ τ' ἐν τῷ σώματι πεπηγυμένων μελῶν, ἐν οἷς ὁδεποτε ἐναλλαγὴ γίνεται. τὰ δ' ἐκτὸς ἡμῶν δύναμις εἶναι ποτὲ μὲν δεξιά, ποτὲ δὲ δυνάμιον. παντὶ μὲν γὰρ τῷ ὁρῶντι κατὰ ἀνατολὴν νότον, εἴτ' ἐν μεσημβρίᾳ, δεξιά κληθήσεται τὸ κλίμα δὲ τὸ βόρειον, ἥτοι Ἀρκτῶν, δεξιτέρων. τὸ δὲ ἀνάπαλιν ἵπτι τὰ δυτικὰ μέρη ἀναστροφέντι ἀνθρώπων τινός, εὐρεθήσεται ἐτερωνύμως τὰ κλίματα, ὅπως πρὸ ὥρας δεξιὸν ὑπῆρχε, νότιόν τε μεσημβρινόν, εἰς δεξιτέρῳ αὐτῶς μεταβαλλόμενον. καὶ τὰ εἰς δεξιτέρῳ τῶ τινος κεκλιμένον ἀνθρώπων, εἴτ' ἐν Ἀρκτῶν, εἴτ' ἐν βόρειον κλίμα, εἰς δεξιὸν αὐτῶ μεταβαλλόμενον. πᾶς τοίνυν ὁ ἀπατεωνέφης ῥεν ἐαυτῷ τὴν κατὰ Θεὸν γεωμετρίαν; καὶ ὡς τὸ θαύτης πολλῆς ληρολογίας, τὰ πάντα ταυ συγκρούσης. Φάσκει δὲ μετὰ τὸ ὑσέρημα τὰς τριάκοντα Αἰῶνας γεγενησθαι.

Εἴρη; &c.
τὸ ἐκ τ'
τρίων.

neque dextra vel sinistra uspiam esse possunt, nisi ex interjecto corpore utriusque partis discrimen petatur. Quamobrem; Hæresis stolidissime mortalium Secunde, vosque Secundiani omnes! medium erit unum aliquid, cui sinistra dextraque quæ dicuntur subiecta sint: neque ab uno illo alienum id esse poterit, quod ei subicitur dextrum aut sinistrum: atque ita ad unam quandam naturam universa referentur, quæ nihil neque superius sit, neque inferius, infimumve, præterquam quæ ab eo condita sunt: critque veritatis gnaris haud obscurum, unum Deum esse, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Jam si unus Deus est, a quo sunt omnia: nihil neque sinistrum, neque alia ratione deficiens inerit ipsi, neque inferius præter illa quæ procreavit. Cætera post Patrem Filium, Spiritumque sanctum præclare ab eo producta sunt, ac citra ullam invidiam egregiè constituta.

II. Quod si ejusmodi quidam nobis è latebris eductus serpens objiciat; ab uno esse dextra pariter & sinistra, quod ipsum in eorum medio versetur, sibi quæ dextra sunt adsciscat, iisque gaudeat, & eadem dextrorum ac luminis appelleret nomine; contra verò sinistra tanquam à se aliena, & in lava parte collocata repudiet: dicat quæso unde illam Geometriam hauserit, ut dextram sinistramque sine ulla mutatione constantem commodè metiatur. Nam apud nos dextra sinistraque quorundam ratione membrorum, quæ fixa sunt, merito vocantur, quæ permutari invicem nequeunt. Quæ verò extra nos sunt, aliàs dextra fiunt, aliàs sinistra. Et enim qui se ad Orientem obverterit, hic ad dexteram Austrum sive meridiem habebit, Septentriones ad sinistram. Sin Occidentem versus sese converterit, Mundi illi cardines diversis nominibus afficientur; quæque paulo ante dextra fuerat Meridies, in sinistram mutabitur: quæ ad sinistram vergere dicebatur hominis Aquilonaris regio, ad dexteram esse dicetur. Ubinam ergo veterator iste suam illam modulando Deo Geometriam reperit? O incredibilem futilitatem, atque universa miscentem. Quod verò post Triginta illos æonas defectum exuisse narrat, libet de eo sciscitari:

Dextra &
sinistra quo
modo di-
stinguntur.

Secun-
diani.
Hæresis
XXXII.

Heus tu! Potes dicere unde illius defectus naturam ac descendentem Virtutem cognoveris? Si enim à superioribus pullulasse dicas, non creatam, sed genitam: cum, ex tua ac Magistri tui sententia, quæ condita sunt, non creata fuerint, sed genita: ac quævis natura quædam ab altera communicatione transfusum id quod habet acceperit, atque in lucem prodierit: jam ipse confessione tua induaris oportet. Etenim si à superioribus posterior illa Virtus ac defectus extiterit, indeque ut ita loquar, pullularit: erit planè celestium ornamentorum particeps: quandoquidem commune aliquod cum Pleroma habet illa Posterior, & cum Posteriori Pleroma: neque aliud ab altero dissidebit, cum utraqve communibus invicem terminis copulentur. Quamobrem hominum infelicissime! non aliunde quam ex Dæmonis instinctu totam illam errorum hausisse structuram omni ex parte convinceris.

III. Sed ne quid à nobis prætermitatur, quod à quoquam dicatur aut fiat, cum præsertim plures sint in eadem Secta Principes, qui diversis concinnandis fabulis magistros etiam ipsos superare sese gloriantur: volo in iis commemorandis, qui in eadem Hæresi sunt, sed alia quædam insuper asserunt, paulisper immorari. Epiphaneum atque Isidorum intelligo: qui cohortationum ac præceptorum specie in profundioris se infelicitatis voragine immerit. Et cum à Carpocrate parente suo revera falsi dogmatis initium acceperit, ad Secundi tamen opiniones adhæsit, & ad Secundianos adscriptus est. Imprimis enim magna est aberrantium istorum hominum à se invicem dissensio, & inanissima loquacitatis incondita quædam ac perturbata varietas. Nam, ut ab Epiphane ordiar, Carpocratis iste filius, ex Alexandria matre, hoc enim ei nomen fuit, ad illos, uti diximus, aggregatur, qui ex Cephalenia paterno genere oriundus, cum ad xvii ætatis annum pervenisset, immatura morte præreptus est. Nimirum sceleratos homines Deus sic tanquam spinas evulsit, humanoque generi melius aliquid providit. Post illius obitum iis qui ab eo decepti fuerant plaga illa lethalis adhæsit. Et in hanc usque diem in insula Samo divinis honoribus afficitur. Nam incolæ Templum ei con-

Epiphane
& Isidorus.

Epiphane
Carpocratis.
F.

Απόθεν ἄρα τὴν τῷ ὑπερήματι Φύσιν καλεῖ-
ληφας ὡς ἔστι, ἢ ἀποσᾶσαν δύναμιν λέγε;
εἰ μὲν γὰρ εὖρες ταύτην ἀπὸ βλασφήματός τ'
ἄνω, & κτιστὴν, ἀλλὰ γῆνην, ἐπειδὴ σοὶ τε
καὶ τῷ σε ἱππιάτῃ σὺν ἐκτισμένα τὰ κτιστὰ
ὀρίζεται, ἀλλὰ γῆνητά. καὶ ἀπὸ μετεστίας
ἐκείνης Φύσεως παρ' ἐκείνης λαβῆσης τὰ αὐ-
θις γῆνιζόμενα ἀναφύναι. ἄρα γε καὶ τὸν αὐ-
τῷ λόγον, κατὰ σωτῆς ὀπλίξῃ. εἰ γὰρ ἀπὸ τ'
ἄνω καὶ ἡ ὑτέρα δύναμις, καὶ ἡ ἀποσᾶσία γε-
γῆνηται, ἔφυ δὲ, ὡς εἶπεν, καὶ ἐδλάσθησε, με-
τέχει ἄρα τῶν ἄνω χαρισμάτων. ἐπειδὴ
Β ἱπποκωνεῖ τῷ πληρώματι ἡ ὑτέρα, καὶ τὸ
πλήρωμα τῇ ὑτέρᾳ. καὶ ὁδὸν προσενοχθί-
σεται τὸ πρὸς ἐκεῖνο, ἔτε ἐκεῖνο πρὸς τὸτο,
ἐκατέρωθεν κατὰ τὰ τέρμα αἰ ἀλλήλοις ἐπικοι-
νωνήντων. καὶ ἐκ παντὸς λόγῳ διελεγχθή-
σῃ ἐξ ἐπισποράς Δαίμονος ἔχων τὴν τῆς
πλάνης σε κόσμησιν, πάντων ἐλεεινῶν ἐλε-
εινότεατε.

ἵνα δὲ μὴ παρὰ λαΐσμαί τι τῶν παρὰ τοῖς
γνωστέων τε καὶ λεγομένων, καὶ τε ἐν ἐκεί-
νῃ πολλοὶ εἴεν οἱ ἑξαρχοί, καὶ αὐχάντες ἑτε-
ρα ἀντ' ἑτέρων ὑπὲρ αὐτῶν διδασκάλους
C μυθοποιεῖν, ἔτι * ἱπποκωνεῖ ὑπερήματι
αὐτῷ ἐν αὐτῇ τῇ αἰρέσει ὄντας, ἑτέρα δὲ παρὰ
τῶν λέγοντας, Φημὶ δὲ παρὰ Ἐπιφάνους *
Ἰσιδώρου ἐκ προφάσεως παρανετικῶν ῥημά-
των ἑαυτὸν ἔτι εἰς παρὰ τοῦτον βυθὸν αἰσχυ-
ρωρίας καταγαγόντος. τὰ ληθῆ μὲν ἐν, ἀ-
πὸ Καρποκράτους δὲ ἰδίᾳ πατρὸς κατὰ σέ-
κα εἰληφότος τὰς προφάσεις, σιωπημένους
δὲ τῇ αἰρέσει τῷ προσηκόμενος Σεκένδου, καὶ
αὐτῶν τῶν Σεκενδιανῶν ὑπάρχοντος. πολλὰ
γὰρ ἐκείνων τῶν πεπλανημένων πρὸς τὸ ἕτερον
διαφορὰ, καὶ συρφετώδης, ὡς εἶπεν, πολυ-
μιξία κενοφωνίας. ἔστι γὰρ ὁ Ἐπιφάνης, ὡς
C εἶπεν, υἱὸς αὐτοῦ Καρποκράτους, μητρὸς δὲ Ἀλε-
ξανδρείας ἔτω καλαμεινῆς, τῶν τοις, ὡς προεί-
πον, σιωπῶνται, ἀπὸ Κεφαλληνίας μὲν τὸ
πρὸς πατὸς γῆνός αὐν, ἐπὶ ακαδεκαέτη βιω-
σας χρόνον, θάπτον τὸ βίον κατέστρεψε, δὲ Κυ-
ρίῳ ὡς ἀνάνθας αὐτῷ Φαύλης ἀπαλλάσ-
σονται, κρείττον τι περὶ τὸ οἰκνήμενος πρὸς
ἐντος. μετὰ δὲ τὴν αὐτῶν τελευτήν οἱ πρὸς
αὐτῶν πεπλανημένοι, τῆς αὐτῶν αὐτῶν πλῆ-
γῆς σὺν ἀπέχοντο. ἐν Σάμῳ γὰρ ὡς Θεός
ἐτι καὶ εἰς δεῦρο τιμᾶται. τέμνηται γὰρ αὐτῷ

Fontē
πυλῶ.
Addon
τῷ.

ἰδρύσαντες οἱ Ἰππώριοι, θυσίας καὶ τελε-
 τὰς Ἰππελῶσι κατὰ νεομηνίαν, ῥωμῆς δὲ
 αὐτῷ ἔστησαν, καὶ Μυσέιον εἰς ὄνομα αὐτῷ
 παύλου ἀνεστήσαντο, τὸ δὲ Ἐπιφάνης Μυ-
 σέιον καλεῖσθαι. θύοσι γὰρ αὐτῷ οἱ Κεφαλ-
 λῆνες εἰς τσαύτην πλάνην ἐληλακότες, καὶ
 σπένδοσι, καὶ ἐν τῷ ἰδρυμένῳ αὐτῷ τεμένει
 εὐχῶνται. ὕμνος δὲ αὐτῷ ᾄδουσι. δι' ὑπερ-
 λήν δὲ τ' ἐκείνη παιδείας ἐγκυκλίς τε καὶ
 Πλατωνικῆς ἢ πᾶσα τοῖς προειρημένοις κατὰ
 τε τ' αἵρεσιν καὶ καὶ τὴν ἐτέραν πλάνην, λέ-
 γω τὴν εἰς εἰδωλομανίαν εἶναι Ἰππωρίως τε-
 ψασαν, γέγονεν ἀπ' αὐτῷ ἀπάτη. σωτή-
 ρ γὰρ ἔστι ὁ Ἐπιφάνης Σεκένδω, καὶ τοῖς
 ἀμφ' αὐτόν. τὴν γὰρ αὐτῷ ἰσολλίαν ἀπεμά-
 ξαρ, λέγω τὴν τ' ἐρπετώδους φθορᾶς περ-
 φλογίαν.

Ἰσιδώρον δὲ Φάσκισιν ἐν παραινήσεσι τῆς
 αὐτῷ μαχθηρίας αἴτιον γεγενῆσθαι. εἰ δὲ καὶ αὐ-
 τὸς τὰ ἴσα φρονῶν, καὶ ἐξ αὐτῶν ὀρμώμενος
 ἐτύγχανεν, ἢ ἐκ φιλοσόφων μαθὼν παραι-
 νετικός τις καὶ αὐτὸς ὑπῆρχεν, ἢ πάνυ σα-
 φῶς περὶ Ἰσιδώρου γινώσκων ἡδυνήθημεν. πλὴν
 ἔστι πάντες κατὰ τὴν ἴσιν πραγμα-
 τείαν.

Πρῶτον μὲν ὅτι ἐνομοθέτει αὐτὸς ὁ Ἐπι-
 φάνης σὺν τῷ αὐτῷ πατρί τε καὶ πρῶτῳ
 τῷ αἵρέσεως Καρποκράτει, καὶ τῷ ἀμφ'
 αὐτόν, κοινὰς εἶναι τὰς τῶν ἀνθρώπων γυ-
 ναῖκας, ἐκ τε τῶ Πλάτωνος πολιτειῶν πρό-
 φασιν λαβὼν, καὶ τὴν ἰδίαν Ἰππυμῖαν ἐκτε-
 λῶν. ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἀρχὴν ποιῆται, λέ-
 γων ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἐμφέρεται τῷ Σω-
 τῆρι Φάσκοντι. τρεῖς μὲν εὐνύχους εἶναι,
 τὸν τε ἐξ ἀνθρώπων εὐναχίζομενον, καὶ τὸν
 ἐκ χυρῆς, καὶ τὸν καὶ τ' βασιλείαν τ' ἐρα-
 νῶν εαυτὸν ἐκασίως εὐναχίσαντα. καὶ φησιν.
 οἱ τοίνυν καὶ ἀνάγκη, ἢ καὶ λόγον εὐνύχοι
 γίνονται. οἱ δὲ ἐνεκα τῆς βασιλείας τῶν ἐ-
 ρανῶν εαυτοὺς εὐναχίσαντες, διὰ τὰ ἐκ τῶ

Ex Clem. γὰρ συμβαίνοντα, Φασὶ τ' Ἰππολογισμόν τ'
 Alex. 3. Ἰππυμῶν ἀχολίαν δεδιότες. βέλτιον γα-
 Strom. ita λῆσαι ἢ τυχεῖσθαι, μὴ εἰς πῦρ ἐμβάλῃς τὴν
 legēdum. ψυχὴν σε, φησὶ λέγειν τὸν Ἀποστόλον, ἡμέ-
 τ' ἐν λαμ- ρας καὶ νυκτὸς ἀντεχόν, καὶ φοβόμενοι μὴ
 εἰνησιν, τ' περὶ τῆς ἐγκρατείας ἀποπέσης. περὶ γὰρ τὸ ἀντε-
 πορισμόν χεῖν γνωμένη ψυχὴ μερίζεται τῆς ἐλπίδος.
 τ' ὅτι. ἀνέχῃς τοίνυν, ὡς ἡδὴ προείπον, τῆς παραινή-

Adiderunt, & ineunte mense sacra quæ-Secun-
 dam ac ceremonias obeunt: nec non ar- diani,
 tes & Musæum addetestandi illius nomi- Hæresis
 nis memoriam consecrarunt; Epiphani- xxxii.
 s quippe Musæum appellant. Cephallenii
 inquam eo vœcordiæ progressi sunt, ut
 & ei sacrificia ac libationes offerant, &
 in fano illius epulum præbeant, & hy-
 mnos in ejus honorem concinant. Habuit
 verò ad infelices illos decipiendos, ac
 non modo ad eam sectam, sed & ad aliud
 genus erroris, hoc est simulacrorum su-
 perstitionem traducendos magnam ille-
 cebram exquisita quædam hominis eru-
 ditio, & cum in omni humanitatis gene-
 re, tum in Platoniciis dogmatibus appri-
 me versata. Qui quidem Epiphanes ad
 Secundum se atque ejus fautores applica-
 vit; illiusque in se virus, hoc est imbu-
 tam venenata quædam peste loquacita-
 tem expressit.

III. Isidorum verò narrante quibus-De Isidoro
 dam Cohortationum Libris nequitia suæ
 fundamenta jecisse. Sed utrum eadem
 is ex secta, atque iisdem opinionibus
 extiterit, an ex Philosophorum disciplina
 cohortationum artifex esse didicerit, certi
 nihil explorare docuimus. Utcunque se
 res habeat, in eodem omnes consuetudo
 dogmate versantur.

Inprimis Epiphanes illud cum Patre,
 eodemque Hæresis conditore Carpocra-
 te decrevit; promiscuas esse conjuges
 oportere; partim quòd ita Plato in Libris
 de Republica statuisset; partim ut priva-
 tam libidinem expleret. Sed inde dispu-
 tandi initium facit. Tria Eunuchorum
 esse genera, quòd à Salvatore dictum
 Evangelia sacra testantur. Nam alios ef-
 se qui ab hominibus exsecti sunt; alios ita
 à naturâ factos; alios qui cœlestis regni
 gratia sponte sese castrarunt. Qui igitur,
 ajunt, tales necessitate sunt facti, non id
 certo consilio ac ratione susceperunt,
 Qui se verò propter cœleste regnum ca-
 straverunt, id ad declinandas conjugii
 molestias egerunt, quòd illud procuran-
 da rei familiaris orsus, ac solitudinem
 timerent. Melius est nubere, quàm uri. Pro-
 inde cave animam tuam in ignem im-
 mittas (sic enim ab Apostolo præce-
 ptum esse dicunt) dum noctes diesque
 resistis, ac ne à castitate excidas per-
 rimescis. Siquidem animus noster dum
 in repugnando obfistendoque totus
 est à spe sua dissipatus, abstrahitur. Pa-
 tienter igitur sibi ut paulo ante cohortando

Secun-
diani,
Hæresis
xxxii.

monui (hæc in Ethicis Isidori verba sunt) *contumacis uxoris mores sustinendi sunt; ne Dei gratiam amittas: Cumque una cum semine libidinis flammam ejeceris, tum te optima fretus conscientia ad orandum converte. Sed cum in postulationem gratiarum actio tua delapsa fuerit, ac deinceps stare cœperis, neque id tamen obtinueris, ut tibi prorsus ac titubare desinas ad nuptias confugito.* Pergit deinde, *Sed juvenis aut pauper est aliquis aut proclivior, hoc est imbecillus, neque ex Apostolico præcepto ducere ei libet uxorem, hic à fratre minime discedat.* Tum execrandorum flagitiorum excogitatas rationes asserens, miras infelix Tragœdias facit. Dicit, inquit, *Ingressus sum in sancta, pati nihil possum.* Quod si cogitatio cum aliqua subeat, dicat: *frater, impone mihi manum, ne peccem; & confestim præsentem cum in corpore ipso, tum in mente opem experietur.* Velit modò quod honestum est perficere, & voti compos exisset. Post hæc ita loquitur. *Nonnunquam ore tenuis dicimus: Peccare volumus, sed animus in peccata propendet.* Qui ejusmodi est, quod vult propter metum non facit, ne ei pœna constituat. At hominum generi necessaria quædam sunt ac naturalia duntaxat. Nam vestibis uti naturale simul ac necessarium est; naturalis est Venereæ voluptas.

V. Hæc illorum in medium afferre verba sum coactus, ut eos redarguerem sceleratos homines & impios, Basilidianos, inquam, & Carpocratianos, ac Valentini Epiphānisque discipulos, ad quem Secundus prius à nobis commemoratus adjungitur. Etenim illi à se invicem propagati: sive iste alteri, sive alter isti velut malas merces, ita pestiferam doctrinam communiaverint. Ac licet aliqua in re dissideant, in eadem tamen hælere secta; ut vel peccare sibi propter vitæ perfectionem licere dicerent: ex qua fit, ut, quantumvis modo deliquerint, tamen quod naturaliter ad consequendam salutem delecti sint, insita quædam ipsos oporteat necessitate servari. Neque verò priimi dogmatum architecti eorumdem perpetratorum ipsis potestatem faciunt.

Sed ut ad illos revertar, dum se ad id quod sublimius atque in Cognitione illa sua præstantius est, acrius contenderunt, primam videlicet Tetradem, ita disputant. *Ante omnia primum est,* inquiunt, *Principium quoddam, primumque intelligentiam omnem superans, quod nec explicari verbis, nec appellatione declarari potest, quam ego unitatem numero.* Cum hæc virtus quædam existit, quam & singularitatem

σεως, εἰς μέσον φέρων τὸν λόγον, Φησὶ καὶ λέξιν ὁ Ἰσιδωρὸς ἐν τοῖς Ἡθικοῖς. μαχίμης γυναικὸς, ἵνα μὴ ἀποσπαθῇς τὴν χαρίτην Θεῷ. τότε πῦρ ἀποσπερματίσας δύσυνειδήτως προσεύχῃ. ὅταν δέ, Φησιν, ἡ ἀχαριστία σε εἰς αἴτησιν ὑποπέσοι, καὶ σῆς τὸ λοιπὸν, & κατορθώσας μὴ σφαλῆναι, γάμησον. εἶτα πάλιν, Φησὶν. ἀλλὰ νέγκῃς ἡ πένης ἐστίν, ἡ καταφερῆς, τῆς ἐν ἀδελφῇ, καὶ & θέλει γῆμαι καὶ τὸν λόγον, ὅτι τῷ ἀδελφῷ μὴ χωρίζεσθω. αἰχράς δέ ἵνας ὑπονοίας ἐαυτῷ προσπορίζομεν δραματουργεῖ ὁ τάλας. λέγεται, Φησὶ, τοίνυν, ὅτι εἰσελήλυθα ἐγὼ εἰς τὰ ἅγια, & δὲν δύναμαι παθεῖν. εἰ δὲ ὑπόνοιαν ἔχη, εἰπάτω, ἀδελφε, ἔπιθες μοι χεῖρά, ἵνα μὴ ἀμαρτήσω, καὶ λήψω βοήθειαν, καὶ αἰδοῦν καὶ νοητὴν. θελήσάτω μόνον ἀπαρτίσαι τὸ καλὸν, καὶ ἔπιτεύξεται. εἶτα πάλιν Φησὶν, ἐνίοτε τῷ μὲν σώματι λέγομεν, & θέλομεν ἀμαρτῆσαι, ἡ δὲ διάνοια ἐγκρατεῖς εἰς τὸ ἀμαρτάνειν. ὁ ριστὸς δὲ διὰ φόβου & ποιεῖ ὁ θεός, ἵνα μὴ ἡ κόλασις αὐτῷ ἐλλογισθῇ. ἡ δὲ ἀνθρωπότης ἔχει ἀναγκαῖα ἵνα καὶ φυσικὰ μόνον, ἔχει τὸ περιβάλλεσθαι τὸ ἀναγκαῖον καὶ φυσικόν, φυσικὸν δὲ τὸ τῷ ἀφροδισίῳ.

Αναγκάως δὲ ταύτας παρεθέμεν τὰς φωνάς, ὁ καὶ τέτων γράψας ἐλεγχον, μὴ βιέντων ὁρθῶς καὶ βασιλειδιανῶν, καὶ Καρποκρατιανῶν, καὶ τῷ ἀπὸ Οὐαλεντίνου, καὶ τῷ Επιφάνους καλεμένῳ, ὃ δὲ σωτήριον Σεκένδου ὁ ποτεταγμένον. ἐξ ἀλλήλων γὰρ ἕκαστος ἦτοι ὅτι ἐκείνῳ μεταδίδει, ἡ ἐκείνῳ τῶν τὰ δεινὰ ἀπεμπολήσαντες, καὶ εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους διαφερόμενοι, ὅμως ἐν μιᾷ αἰρέσει ἐαυτοὺς κατέθεντο, ὥστε καὶ ἔχον ἐξουσίαν ἐδογματίσαν, καὶ τὸ ἀμαρτάνειν διὰ τὴν τελειότητα, * ἡ πάντων γε σωθῆσθαι μόνον * φυσικῶν, καὶ τῶν ἀμαρτῶσι, διὰ τὸ ἐμψυχον ἐκλογὴν. ἐπεὶ μὴδὲ τὰ αὐτὰ αὐτοῖς πρᾶττεν συγχωρεῖσιν οἱ πατέρες τῶν δογμάτων τέτων.

Φασὶ δὲ καὶ ἔτοι, ὡς ἐπὶ τὸ ὑψηλότερον καὶ γνωσιώτερον ἐπεκτενόμενοι τὴν πρώτην Τετράδα ἔτι. ἐστὶ τις πρὸ πάντων πρᾶρχῃ, πρᾶνευνόητος, ἀρρητός τε καὶ ἀνονόμας, καὶ ἐγὼ μονότητα δεῖξω. ταύτη τὴν μονότην πρᾶρχῃ δύναμις, καὶ αὐτὴν ὀνομάζω

Clem. 1
πάντων.
Clem.
φύσις.

ἐνότητα. αὕτη ἡ ἐνότης, ἢ τε μονότης τὸ ἐν Ἀ
 ὅσαι πωρήσαντο, μὴ πωρέμεναι ἀρχὴν Ἰπὶ
 πάντων νοητὴν ἀγχύνητόν τε καὶ ἀόρατον, ἣν
 ἀρχὴν ὁ λόγος μονάδα καλεῖ. ταύτη τῇ
 μονάδι συνυπάρχει δύναμις ὁμοῦσι αὐ-
 τῇ, ὡς καὶ αὐτῷ ὀνομάζω τὸ ἐν. αὗται αἱ
 δυνάμεις, ἢ τε μονότης καὶ ἐνότης, μονάς
 τε καὶ τὸ ἐν πωρήσαντο τὰς λοιπὰς πωρο-
 λὰς τῶν Αἰώνων.

Εἶτα οἱ καλῶς συγγραψάμενοι, καὶ ἀ-
 λήθειαν τῶν ἐν τοῖς σφῶν αὐτῶν συγ-
 γράμμασιν ἤλεγξαν, Κλήμης τε, ὃν Φασί-
 τινες Αλεξανδρέα, ἕτεροι δὲ Ἀθηναῖον. ἀλ-
 λά καὶ ὁ ἱερός Εἰρηναῖος καταγελῶν αὐτῶν
 τὸ τραγικὸν ἐκεῖνο, ὃ ἐπὶ τοῖς προειρημένοις
 εἰς μέσον Φέρων ἦκεν.

Ἰδ, ἰδ καὶ Φεῦ, Φεῦ. τὸ τραγικὸν ᾧ ὡς
 ἀληθῶς ἐπειπεῖν ἐσιν, ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ συμ-
 φορᾷ τῶν τὰ γελοιώδη ταῦτα γεγραφότων
 τῆς τοιαύτης ὀνομασποιίας, καὶ τῇ ἱσαύ-
 τη τόλμῃ, ὡς ἀπευθειάσας τῷ ψεύσματι
 αὐτῶ ὄνομα τέθεικεν. ἐν ᾧ τῷ λέγειν, ἐσι
 τις προαρχὴ πρὸ πάντων προανενόητος,
 ὡς ἐγὼ μονάδα καλῶ. καὶ πάλιν, ταύτη
 τῇ μονάδι συνυπάρχει δύναμις, ὡς καὶ αὐ-
 τὴν ἐνότηα ὀνομάζω. σαφές αὖτε ὅτι τε
 πλάσμα αὐτῶ ἐσὶ τὰ εἰρημένα ὡμολόγηκε,
 καὶ ὅτι αὐτὸς ὀνόμαζα τέθεικε τῷ πλάσμα-
 τι ὑπὸ μηδενὸς πρότερον ἄλλως τεθειμένα. καὶ
 σαφές ἐσιν ὅτι αὐτὸς ταῦτα τετόλμηκεν ὀ-
 νοματοποιῆσαι. καὶ εἰ μὴ παρὴν τῷ βίῳ αὐ-
 τός, ὅς αὖν ἡ ἀλήθεια ἔρχεν ὄνομα. ἔδεν
 ἐν κωλύει καὶ ἄλλον τινὰ ἐπὶ τῇ αὐτῆς ὑπο-
 θέσεως ἕτως ὀρίσαδ ὀνόματα. εἶτα λοιπὸν
 εἰς ταῦτα αὐτὸς ὁ Μακάριος ἐπίσκοπος
 Εἰρηναῖος, ὡς γε προείπαμεν, γελοιώδη ῥή-
 ματα καὶ αὐτὸς προεῖπεν, ἑτερονυμίαν ἀφ'
 ἑαυτῶ, ὡς ἀντάξια τῆς αὐτοῦ ληρωδίας χα-
 ριενίζομενος, πεπόνων γῆς, καὶ σικύων, καὶ
 κολοκυθῶν, ὡς ἐπὶ ὑποκειμένων τινῶν Ἰπι-
 πλασάμενος, ὡς τοῖς φιλολόγοις σαφές αὖν
 εἴη, ἀφ' ὧν προανέγνωσαν.

Ἄλλοι δ' πάλιν αὐτῶν τὴν πρώτην καὶ δε-
 χέγονον Ογδοάδα τῶτοις τοῖς ὀνόμασι κε-
 κλήκασιν. πρῶτον προαρχὴν, ἑπειὰ ἀνενόη-
 τιν, τὴν δ' τρίτην ἀρρῆτον, καὶ τὴν τετάρτην
 ἀόρατον. καὶ ἐκ μὲν τῆς πρώτης Προαρ-
 χῆς προδεβλήσθαι πρῶτον καὶ πέμπτον

voco. *Amba porro cum unum atque idem Secun-*
sint, Principium quoddam omnium rerum, diani,
quod intelligentia sola percipitur, neque ge-
niūm est, aut aspectabile, citra productio-
nem ullam ediderunt: quod Principium in
Sacris literis Unitas dicitur. Cum hac uni-
tate ejusdem substantia alia Virtus existit,
quam & ipsam unum appello. Quæ qui-
dem Virtutes, Unitas inquam, & singula-
ritas, Monas, & Unum: reliquas æonum
origines propagarunt.

VI. Verum quàm hæc à veritate abhor-
 reant omnia, egregii quidam Scriptores
 editis adversus eos Commentariis de-
 monstrarunt, præcipuè verò Clemens
 Alexandrinus, quem Atheniensem alii
 faciunt, ac sanctus Irenæus: qui post-
 quam illos derisit, Tragicam illam excla-
 mationem subjicit.

Clemens
Alexandri-
nus à qñ-
busdam A-
theniensis
habetur.

Heu! heu! Proh! proh! merito siqui-
 dem illud de Scena depromptum ad eam
 transferri calamitatem potest, quam por-
 tentosis vocibus, ac tam effrenata auda-
 cia nugarum illi scriptores invehunt; qui
 mendaciis suis ficta quædam nomina im-
 pudenter affingunt. Nam cum ita scribit.
Ante omnia primum quoddam est Principi-
um, ac primum, intelligentiam omnem su-
perans, quod ego Monadem appello, Ac
cursum. Cum hac Monade Virtus existit,
quam & ipsam singularitatem voco; mani-
festè fatetur, esse hæc quæ proposita sunt
omnino conficta, seqve fabulæ huic im-
posuisse nomina, quæ ab nennine hæte-
nus usurpata fuerant. Proindeque nemi-
ni dubium est, quin hæc ille primum indi-
derit, ac nisi ipse in vita extitisset aliquan-
do, veritas utique proprio nomine cari-
tura fuerit. Quid igitur prohibet alium
quemlibet in eadem materia certa voca-
bula constituere? Quare sanctus Episco-
pus Irenæus, ut diximus, ridicula quædam
nomina, ac per jocum à seipso composi-
ta subjicit, tanquam illorum nugis con-
stantanea: cujusmodi sunt peponum ac
cucurbitarum, aut colocyntharum gene-
ra, quorum appellationes certis rebus at-
tribuit: id quod eruditi homines facillè
ex iis quæ antea legerint, animadvertent.

Ex Iren.
L. i. c. v

VII. Caterum nonnulli ex illis pri-
 mam atque antiquissimam Ogdoadem
 jisce nominibus insigniunt. Primam enim
 esse statuunt Proarchen, hoc est pri-
 mum omnium Principium, Tum Anen-
 noctum, sive quod intelligentia capi
 non potest: tertium inexplicabile: quar-
 tum Aoratum, id est aspectum fugiens.
 Jam à Proarche primo, ac quinto loco.

Secun-
diani.
Hæresis
xxxii.

Principium exortum. A Principio verò, quod Anennoëtum vocant, secundo sex-
toque loco productum Acataleptum, hoc
est incomprehensibile. Ab inexplica-
bili deinde tertio loco ac septimo Anono-
mastum, sive Innominabile. Demum ab
Aorato Agennetum, sive Ingenitum pro-
diisse primæ illius Ogdoadis complemen-
tum. Has illi Virtutes ante Bythion ac
Sigen extitisse censent, ut perfectis perfe-
ctiores, atque intelligentibus intelligentio-
res esse videantur. O nugacissimi vanissi-
mi que Sophistæ! Sic enim eos jure quispi-
am appellet. Nam & de Bytho plures sunt
apud illos alioque, ac discrepantes sen-
tentia. Quidam enim injugem illum
esse definiunt, nec marem scilicet, nec
feminam, neque omnino alterius gene-
ris aliud quicquam. Alii utrumque ei
sexum attribuunt, & Androgynum faci-
unt. Sigen porro alii conjugem illius
esse dicunt: ut hoc par sit omnium an-
tiquissimum: ex quo cætera ad eum
modum velut Scenicam fabulam perte-
xunt. Ita summa est apud ipsos nuga-
rum ac somniorum licentia, quibus eorum
mens altissimo quodam veterno ac sopo-
re detinetur.

Quamquam quid hic ego diutius im-
moror, cum ipsum per sese illorum argu-
mentum omne facile prodatur, appare-
atque vel ex iis quæ dicta sunt quem-
admodum everti convincique possit? Sit
is modo quispiam, qui inherere vitæ cu-
piat, nec inanissimis nugis ac mendaciis
decipi. Sed de iis hactenus. Nos hac
Hæresi pratermissa, tutum ad cæteras iter,
ac planum prospiciemus, ut in illorum
recensenda, confutandaque nequitia cum
nobismetipsis, tum aliis quoque divina
ope freti consulerè possimus. Quam ad
rem Domini nostri doctrinam ac notissi-
mam veritatis contemplationem adhibe-
bimus, ut illam Myagron viperam, quæ
plurimarum aliarum similis est, velut E-
vangelico calceo proculcantes, cæteras
aggrediamur.

ADVERSUS PTOLEMAI-
tas, quæ est Hæresis XIII. sive
XXXIII.

I. Secundus igitur atque Epiphanes
Isidori cohortationes ad usum se-
ctæ suæ opinionis quoque transfulerunt. Suc-

A * ἀρχὴν, ἐκ δὲ (τῆ ἀρχῆς) τῆ ἀνενοήτου δευ-
τέρῳ καὶ ἑκτῷ τόπῳ ἀκατάληπτον. ἐκ δὲ
τῆ ἀρρήτου τρίτῳ καὶ ἐβδόμῳ τόπῳ ἀνονόμα-
τον. ἐκ δὲ τῆ ἀοράτου * ἀγνώστου πλήρωμα
τῆ πρώτης Ογδοάδος. ταύτας βέλονται
τὰς δυνάμεις προὔπαρχειν ὁ Βυθὺς καὶ τῆ
Σιγῆς, ἵνα τελείων τελειότεροι Φανῶσιν ὄν-
τες, καὶ Γνωστικῶν γνωστικώτεροι πρὸς ἑς δι-
καίως ἂν ἵς Ἰπιδωθήσιν ὡς ληρολόγοι σο-
φισταί. καὶ ὃ πρὸς αὐτὰς ὁ Βυθὺς πολλαί
καὶ διάφοροι γνώμαι παρ' αὐτοῖς· οἱ μὲν
ὃ αὐτὸν ἄζυγον λέγουσι, μήτε ἀρρένα, μή-
τε θήλειαν, μήτε ὅλως ὄντα ἵ. ἄλλοι δὲ
ἀρρένοθήλειον αὐτὸν λέγουσιν εἶναι, ἕρμα φρο-
δίτε φύσιν αὐτῷ παρὰ πλόντες. Σιγὴν δὲ πάλιν
ἄλλοι συνεινέτιν αὐτῷ προσάπασιν, ἵνα
γένηται πρώτη συζυγία, καὶ ἐκ τῆς καὶ ἐκ
ταύτης τὰ κατάλοιπα ἑτῶ δραματίζωσι.
καὶ πολλή τις ἐν αὐτοῖς ἡ εἰς ὑπνον βα-
θὺν τὴν αὐτῶν καταφέρουσα ληρολόγῳ ὀνή-
ροπολία.

Καὶ τί μοι Ἰπιδὸν τὸ πολὺ κατατρέφεσθαι,
C Φωρατῆς ἔσης τῆ κατ' αὐτὸν ὑποθέσεως,
καὶ ὁ κατ' αὐτὸν ἐλέγχος καὶ ἀνατροπῆς
διὰ τῶν προειρημένων παντὶ τῷ βεβλημένῳ
τῆ ζωῆς αὐτῆς ἔχεισθαι, καὶ μὴ ἀπατάσθαι
κενοῖς μύθοις; ἀλλὰ ταῦτά μοι περὶ τῶν
εἰρησθῶ. παρελθὼν δὲ ταύτην, Ἰπιδὸν τὰς
ἐξῆς διασκοπήσω, ὁδὸν ἐμαυτῷ ἀσφαλῆ καὶ
τρίβον λείαν, ὅπως τὰς τῶν μοχθηρίας
διεξιῶν τε καὶ ἐλέγχων, ἐμαυτὸν τε καὶ ὁ
ἀκρόντας ἐν τῇ ὁ Θεὸς δυνάμει διασώσω, διὰ
τῆς Κυρίας ἡμῶν διδασκαλίας καὶ ἀληθινῆς
D θεωρίας. ὡς μύαχρον ταύτην τὴν ἐχίδναν,
τὴν πολλὰς ἐτέρας ἐχίδνας εἰκίζαν τῷ
* ὑποδείγματι τῆς Εὐαγγελίας καθαπατή-
σαντες, τὰς ἐξῆς διασκοπήσωμεν.

ΚΑΤΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΤΩΝ,
τρισκαιδεκάτη, ἡ καὶ τριακοστὴ
τρίτη.

ΤΟΥ πρὸς Σεκένδρον καὶ τὸν νόμασθέντα
Επιφάνην ἐξ Ισιδώρου τὴν παραίνεσιν εἰς
ἐαυτῶν ὑπόνοιαν ἀπεμπολήσαντ' ὁ, Πτολε-

μαῖⲥ διαδέχεται, ἡ μὲν αὐτῶν τῶν καλε-
μένων Γνωστικῶν ὑπάρχων ἀρέσεως, καὶ τῶν
κατὰ Οὐαλεντίνου συν᾽ ἐτέροις τισὶν ἑτε-
ρα δὲ πρὸς αὐτὰ διδασκάλους ὑποτιθέ-
μενⲥ, ἡ καὶ τὸ ὄνομα αὐχῶσιν οἱ αὐτοὶ πε-
θόμενοι, Πτολεμαῖοι καλούμενοι.

Οὗτⲥ τίνων ὁ Πτολεμαῖⲥ, καὶ οἱ σὺν
αὐτοῖς, ἐτι ἐμπειρότεροί ἡμῖν τῶν αὐτῶν δι-
δασκάλων προεβλήθη, τῇ ἐκείνων ὑφυγί-
σει προσηλίου τινος ὑπερβολῆς ἐξευρών. δύο
γὰρ ἔσθⲥ συζύγους τῷ Θεῷ τῷ παρ' αὐτοῖς Βυθῷ
καλούμεν, ἐπενόησέ τε καὶ ἐχαρίσατο. ταύ-
τας δὲ καὶ * διαθέσεσιν ἐκάλεσεν, Ἐννοίαν
τε καὶ Θέλημα· καὶ τὴν μὲν Ἐννοίαν αἰεὶ B
συνυπάρξασαν ἐν αὐτοῖς, ἐννοούμενῳ αἰεὶ τὸ
τί προβαλέω, τὸ δὲ Θέλημα ἐν αὐτοῖς ἔπι-
γινόμενον. πρῶτον γὰρ ἐνενοήθη προβαλεῖν,
εἰτά φησὶν ἡθέλησε. διὸ καὶ τὶ δύο διαθέσεων
τῶν, ἡ καὶ δυναμείων, δυναμεις γὰρ αὐ-
τὰς πάλιν καλεῖ, ἡ Ἐννοίας καὶ ἡ Θε-
λήσεως, ὥστε συγκρατῆσθαι εἰς ἀλλήλας
* τῇ προβολῇ τῶν Μονογενῶν καὶ τῶν Αληθεί-
ας, κατὰ συζυγίαν ἐγγέτο. ἕστινας τύπας
καὶ εἰκόνας τὶ δύο διαθέσεων ἡ Πατὴρ προ-
ελεῖν τῶν ἀοράτων ὁρατὰς, ἡ μὲν Θελή-
ματⲥ τὴν Αληθείαν, ἡ δὲ Ἐννοίας τὴν Νῦν,
καὶ διὰ τῶν ἡ Θελήματⲥ, ὁ μὲν ἀρρῆν εἰ-
κὼν τὴν ἀληθινήν Ἐννοίαν γέγονεν, ὁ δὲ θῆλυς
τῶν Θελήματⲥ. τὸ Θέλημα τίνων δύναμις
ἐγγέτο τῇ Ἐννοίας. ἐνενοεί μὲν γὰρ ἡ Ἐννοία
τὴν προβολῇ ἡ μὲν τι προβαλεῖν αὐτὴ καθ'
ἑαυτὴν ἡδυνάτο ἡ ἐνενοεί. ὅτε δὲ ἡ τῶν Θελή-
ματⲥ δύναμις ἐπεγγέτο, τότε ὁ ἐνενοεί προε-
βαλε.

Καὶ Φεῦ τὴν τριάδις ἡ ματαῖος Φρονⲥ ληρω-
δίας τῶν γὰρ αὐτῶν ἀνδρῶν ἡπὶ ἀνδρῶν λαμ-
βάνουσιν πρὸς τινὶ τῶν ἐχόντων ἐρρωμένην τὴν διάνοι-
αν, μή τι γὰρ ἡπὶ Θεῶν. δοκεῖ δὲ μοι Φρονιμώτε-
ροῖς αὐτῶν ὑπάρχον Ομηροῖς, ἐν τῷ τὴν Δία Φρον-
τίδα παρ' αὐτοῖς ποιούμενον ἀναγράφεται, μερι-
μνῶντά τε καὶ χαλεπαίνοντά καὶ αὐπνιον παν-
νύχως διατετελεκότα, τὸ πῶς τοῖς Αχαίοις
ἡπὶ βλεψί, τὴν Θετιδῶν αὐτὸν ἀξιώσας εἰς
τὸ δίκην τίσαι αὐτὸν τῶν Ἑλλήνων ἐξάρχων τε καὶ αὐ-
τῶν αὐτῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἀχιλλεῖα ὕβριν.
ἡ δὲ γὰρ ἔσθⲥ ὁ Πτολεμαῖος εἰς δόξαν ἡ παρ'
αὐτοῖς Πατρός τῶν ὅλων, ἡ καὶ Βυθῶ καλούμενος,
ἀλογώτερον τὴν πρὸς Ομηροῦ εἰς τὴν Δία εἰρημένων ἐπενόησεν. ἀλλ' αὐτὸν κατέλιπε

Acesit iis Ptolæmeus, qui licet Gnostico-Prolema-
rum qui ita dicuntur, Hæresin, ac Valentianorum,
nec non & aliorum quorumdam sit amplexus, nonnulla tamen ad ea
quæ a Magistris hauserat, adjecit; cujus
etiam nomine sectatores quidam ejus
gloriantur, quos Ptolemæos nominant.

Hic ille cum suis Ptolemæus longè
iis quos præceptores habuit, eruditione
præstitit, & illorum doctrinam magna ac-
cessione cumulavit. Etenim Deo, quem
illi Bythion appellant, conjuges duas à se
inventas attribuit, quas & Affectiones
vocavit, Cogitationem videlicet ac Vo-
luntatem. Quarum prior in illo semper
existens, ac cogitans aliquid produxerit;
altera verò postea recentior accesserit.
Primum enim, inquit, de procreando
cogitavit, deinde voluit. Quocirca dua-
bus iis Affectionibus, sive virtutibus:
nam & Virtutes easdem vocat, Cogita-
tione, ac voluntate, velut invicem com-
mistis, Unigenæ Veritatisque par est ex-
ortum. Quas quidem duarum paterna-
rum Affectionum, tanquam quæ videri
nequeunt, aspectabiles figuras ac limu-
laca produisse sentiunt: Voluntatis scilicet
Veritatem, Cogitationis verò Men-
tem. Ac per Voluntatem quidem Inge-
nitæ Cogitationis masculam effigiem ex-
stitisse: ipsiusmet verò Voluntatis femi-
neam fuisse. Voluntas ergo Cogitationis
ministra vis fuit. Si quidem hæc tamen-
si de productione apud se cogitaret,
minimè tamen per se ipsam proferre co-
gitata potuit. Sed ut Voluntatis vis ac-
cessit, tum quod cogitabat produxit,

II. O stultas anilesque fabulas!

Nemo enim qui paululum iudicii ha-
beat, ne de homine quidem, nedum de
Deo quicquam audeat ejusmodi statue-
re. Mihi verò etiam Homerus pruden-
tior illo fuisse videtur, dum sollicitum
Jovem, curisque confectum & iratum,
insomnem noctem egisse descripsit, de
Græcorum perniciæ cogitantem: cum
esset rogatus à Theride, ut ad ulciscen-
dam Achillis injuriam tam à Græcorum
Principibus, quam Græcis ipsis pœnas
repereret. Nihil enim Ptolemæus de il-
lo suo omnium parente, quem Bythum
nominat aptius excogitavit, quam est ab
Homero de Jove confectum. Sed Jovis

Ptolema-
ita.
Hæresis
xxxiii.
ipſius, q̄valet ab Homero didicerat, no-
tionem informasse videtur. Imò verò
tantam ad exprobandam audaciam Ho-
mericum illud de Jove, & c. & q̄visq̄ve com-
mentum tolerabilius usur- et, q̄vam ita
de communi omnium Domino disputa-
ret. Q̄vi simul atq̄ve animo concepit ali-
quid, statim quicquid voluerit efficit:
statimq̄ve ac voluit, animo concipit q̄vòd
voluit: ac tum cogitans cūm vult volens-
q̄ve cūm cogitat. Nimirum totus ipse
cogitatio est, totus voluntas, totus mens,
totus lumen, totus oculus, totus auditus,
totus bonorum omnium fons, prorsus-
q̄ve ab omni perturbatione remotus; non
solicitus, non anxius, velut Bythus ille,
vel Juppiter, de q̄vo q̄væ ab Homero
scripta sunt, Ptolemaus ad Bythum trans-
tulit. Atq̄ve ut improbissimus hic pla-
nus magis magisque refellatur, juvat hoc
loco ea subijcere, q̄væ ad Floram q̄vandam
mulierculam scripsit, plena illa quidem
illecebræ ad persuadendum, ac pestife-
ra, ne q̄vis forsitan putet, me ex auditu
solo contra nebulonem hunc egisse, nul-
lumq̄ve depravatæ ejus doctrinæ vestigi-
um antea pervidisse. Et quidem præter
ea q̄væ diximus, Mosaicam etiam Legem
maledictis incessit. est autem ejusmo-
di hæc Epistola.

PTOLEMÆI AD FLORAM
EPISTOLA.

III. Legem illam q̄væ à Mose tradita
est (Flora soror amantissima) neq̄ve per-
spectam haberi q̄vamplurimos, neq̄ve
ejus velut fundamenta vel præscripta co-
gnoscere, facile te intellecturam exi-
stimo, si q̄vām varîæ de illa sint opiniones
didiceris. Sunt enim q̄vi illam à Deo pu-
tant ac Patre fuisse constitutam. Alii con-
trariam viam ingressi, ab ejus æmulo ne-
fario Damone latam affirmant, à q̄vo &
Mundum fabricatum asserunt, & eundem
Conditorem ac Patrem esse dictitant.
Verum illi, q̄vi ejusmodi dogmata sibi in-
vicem communicarunt, vehementer hal-
lucinati sunt, & ab eo q̄vem sibi proposue-
rant, scopo veritatis aberrarunt. Nam nec
à perfectò Deo ac Patre stabilita viderur,
utpote minus perfecta, & ad sui absolu-
tionem plura desiderans ac mandata q̄væ-
dam continens, q̄væ Dei natura ac de-
creto sunt aliena. Neq̄ve verò adver-

ἐνδεῇ, ἔχοντά τε προσάξεις ἀνοικείας τῇ τῷ τοιαύτῃ Θεῷ φύσιν τε καὶ γνώμῃ. ἔτ' αὖ
πάλιν

μαῖλλον τὸν Δία, ὡς πρὸς Ὀμήρου λαβὼν τὴν
Εννοίαν. μαῖλλον γὰρ τὴν Ὀμηρικὴν κατάλη-
ψιν πρὸς Διὸς καὶ Ἀχαιῶν εἰκότως ἀνέφησεν,
τὴν τοσαύτῃ αὐτὴ τόλμαν ἐξεμέσας, ἢ πρὸς
τῶν ὅλων δεσπότην, ὃς ἅμα τῷ νοηθῆναι
καὶ * ἵππετε τελέεναι τῶν ὅπλων ἠθέλησε, καὶ
ἅμα τῷ θελῆσαι καὶ ἐννοεῖται τῶν ὅπλων καὶ
ἠθέλησε, * τῶν ἐννοεῖται ὅτι καὶ θέλει, καὶ
τότε θέλων ὅτε ἐννοεῖται, ὅλ' ἐννοία ὧν, ἐννο. ὅτι
ὅλ' ἐθέλημα, ὅλ' ἐνδύς, ὅλ' ἐφθαλμός,
ὅλ' ἀκοή, ὅλ' πηγὴ πάντων τῶν ἀγα-
θῶν, καὶ ὁδὸς * ἰσοπαθεῖς περικύβηται. Θεὸς
γὰρ, καὶ ἐφροντίζων, καὶ ἀπορῶν ὡς Βυθός, παθεῖ.
ἦτοι ὁ Ζεὺς, περὶ ὃ λέγοντα Ὀμήρου Πρ-
λεμᾶϊ περὶ Βυθὸς λέγων ἐμιμήσατο. εἰς
δὲ περὶ ὁδοῦ ἐλέγχον τῶν ἀπατεῶν καὶ
ἐξῆς ὑποτάξας, πρὸς ἀθήσομαι τὰ ὑπὸ αὐτῷ
Φύσιν Ἱπτολεμᾶϊς Φλώρα τινὶ γυναικὶ γρα-
φέντα, ἐπαγωγὰ τε καὶ δηλητήρια ῥήματα,
ἵνα μὴ τις νομίσκειν ἡμᾶς ἐξ ἀκοῆς μόνον τὸν
ἀπατεῶνα ἐλέγχῃ, μὴ περὶ ἄλλων ἐντυχόν-
τας τῇ παρ' αὐτῷ πεποιημένην διδασκαλίαν.
πρὸς γὰρ τοῖς εἰρημένοις καὶ τὸν νόμον τῷ Θεῷ
τὸν διὰ Μωϋσέως βλασφημιῶν ὅσα ἀχύνε-
ται, ἃ καὶ ἐστὶ ταῦτα.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΠΡΟΣ
ΦΛΩΡΑΝ.

Τὸν διὰ Μωϋσεως τεθέντα νόμον, ἀδελ-
Φή με καλὴ Φλώρα, ὅτι μὴ πολλοὶ περὶ κα-
τελάδοντ, μήτε τὸν θεμέλιον αὐτὸν ἐγνωκό-
τες, μήτε τὰς περὶ αὐτῶν ἀκριβοῦς ἡ-
γῶμαι, καὶ σοὶ ἀσύνοπτον ἔσεσθαι * μαρτυροῦμαι
τὰς διαφωνήσας γνώμας περὶ αὐτῶν. οἱ μὲν
γὰρ ὑπὸ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ νενομοθετήσθαι τῶν
τοιαύτων λέγουσιν. ἕτεροι δὲ τῶν τοιαύτων ἐναντίαν ὁδὸν
τραπέντες, ὑπὸ τῷ ἀντικειμένῳ φθροποιῶν
διαβόλῃ τεθεῖσθαι τῶν τοιαύτων ἰσχυρίζονται, ὡς καὶ
τὴν τῷ κόσμῳ περὶ αὐτῶν ἀπὸ δημοκρατίας,
πατέρα καὶ ποιητὴν τῶν τοιαύτων λέγοντες εἶναι. τῶν
τοιαύτων πάντος διέπλωσαν ἔτοιμα διαδόντες
ἀλλήλοις, καὶ ἐκότεροι αὐτῶν διαμαρτυροῦντες
πρὸς σφίσι αὐτοῖς τῶν περὶ αὐτῶν ἀληθείας
ἔτε γὰρ ὑπὸ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ φαίνε-
ται τῶν τοιαύτων τεθεῖσθαι. * ἐπόμενον γὰρ εἶναι.
ἀτελεῖ τε ὄντα, καὶ τῶν σφετέρων πληρωθῆναι

For. ἐπὶ
μῶνον.

Deest
257.

F. G. T.

Deest
γνώσιωςF. & καθά
αυτός.

πάλιν τῇ τῷ ἀντικειμένῃ ἀδικίᾳ νόμον προσ-
 ἀπλῆν * ἀδικεῖν αἰρῶντ' ὅτι τε ἐξῆς τί μὴ
 σωροάντων τὰ ὑπὸ τῷ Σωτῆρι εἰρημένα.
 οἰκία γὰρ ἢ πόλις μεριδιεῖσα ἐφ' ἑαυτήν,
 ὅτι μὴ δυνατὰ εἶναι, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπεφῆ-
 νατο. ἔτι γε τὴν κόσμου διμικρυλὴν ἰδίαν
 λέγει εἶναι * ἅτε πάντα δι' αὐτῆς γεγονέναι,
 καὶ χωρὶς αὐτῆς γέγονεν ἔδεν. ὁ Ἀπόστολος προα-
 ποσερήσας τὸ ψευδογροῦντων ἀνυπόστατον
 σοφίαν, καὶ εὐθοροποιῶν Θεῶν, ἀλλὰ δικαίᾳ
 καὶ μισοπονήρᾳ. ἀπειροσότητων δὲ ἐστὶν ἀνθρώ-
 πων τὴν προνοίας τῷ Δημιουργῷ μὴ αἰτίαν λαμ-
 βανομένων, καὶ μὴ μόνον τὸ τῷ ψυχῆς ὄμμα,
 ἀλλὰ καὶ τὸ τῷ σωματικῷ πεπηρωμένων. ἔ-
 τοι μὲν ἔν ὡς διημαρτήκασι τῇ ἀληθείᾳ, δη-
 λὸν σοφίᾳ ἐκ τῶν εἰρημέτων. πεπόνθασιν δὲ
 τῷ ἰδίῳ ἐκάτερος αὐτῶν, οἱ μὲν διὰ τὸ
 ἀγνοεῖν τὸ δικαιοσύνης Θεόν, οἱ δὲ διὰ τὸ ἀγνο-
 εῖν τὸ ὅλων Πατέρα, ὃν μόνον ἐλθὼν ὁ μόνος
 εἰδὼς ἐφανερώσε. *Ὁμιλεῖτε* δὲ ἡμῖν ἀξιοθε-
 σίτε * τῷ ἀμφοτέρων τῶν ἐκφῆναι σοι καὶ
 ἀκριβῶσαι αὐτὸν τετὶ νόμον, ποταπόστις εἴη,
 καὶ τὸ ὑφ' ὃ τέθειται τὸ νομοθέτην, ῥηθησομέ-
 νων ἡμῖν τὰς ἀποδείξεις ἐκ τῶν Σωτῆρι
 ἡμῶν λόγων παριστάντες, δι' ὧν μόνον ἐστὶν ἀ-
 πλαίσις ἐπὶ τὴν κατάληψιν τῶν ὁδῶν ὁδηγεῖται.

Πρῶτον ἔν μαθητέον, ὅτι ὁ σύμπαρ ἐκεῖν
 νόμος ὁ περὶ ἐχόμενῳ τῇ Μωσέως Πεντατεύχῳ,
 ἐπὶ ἐνός ἱν' ἐνενομοθέτη, λέγω δὲ, ἐχ' ὑ-
 πόμον Θεῶν, ἀλλ' εἰσὶ ἱν' ἐνὶ αὐτῶν προσάξεις καὶ
 ὑπ' ἀνθρώπων τεθεῖσαι, καὶ περὶ τῶν δια-
 ρεῖται οἱ Σωτῆρι λόγοι διδάσκουσιν ἡμᾶς.
 εἰς τε γὰρ αὐτὸν τὸ Θεόν, καὶ τὴν τῶν νομο-
 θεσίαν. διαιρεῖ δὲ καὶ εἰς τὴν Μωσέα, καὶ
 αὐτὸ δι' αὐτῆς νομοθετεῖ ὁ Θεός, ἀλλὰ καθά
 ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐννοίας ὁρμώμενος καὶ ὁ Μωσῆς
 ἐνομοθέτησέ τινα. καὶ εἰς τὸν Πρεσβυτέρους
 τῶν λαῶν διαιρεῖ, καὶ πρῶτοι ἀρίστοι ἐν-
 τὴν τῶν ἐνθέντες ἰδίας. πῶς ἔν τῷ τοῦ ὅτως
 ἔχον ἐκ τῷ Σωτῆρι δέκνυται λόγων, μα-
 θοῖς δ' αὖ ἡδὴ. διαλεγόμενος περὶ ὁ Σωτὴρ
 πρὸς τὸν περὶ τῶν ἀποστάσις συζητῶντας αὐτῶν,
 ὃ δὲ ἀποστάσιον ἐξεῖναι ἐνενομοθέτητο, ἐφῆ
 αὐτοῖς ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρ-
 διαν ὑμῶν ἐπέταξε τὸ ἀπολύειν τὴν γυναῖ-
 κα αὐτῆς. ἀπ' ἀρχῆς γὰρ ἐγένονεν ὅτως.
 disputabant, quod permissione Legis licebat, sic illos allocutus est. *Moses ad duritiam*
cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras. Ab initio autem non fuit sic

A farii improbitati tribuenda lex est, cujus Prolema-
 proprium sit iniquè facere; quique ita itz.
 statuunt, quæ à Salvatore dicta sunt ne-
 quaquam animadvertunt. Ita enim ille
 pronunciavit; *Stare domum vel civitatem*
non posse, quæ in seipsam divisa sit. Præter-
 ea mundum à se fabricatum asserit;
omniaque per ipsum facta, & sine ipso nihil
esse factum. Quibus verbis Apostolus
 mendacissimorum hominum minimè so-
 lidam sapientiam refellit, nec pestifero
 alicui Deo, sed justo, & improbitatis
 omnis inimico illarum rerum authorita-
 tem concedit. Sed temerariorum homi-
 num illa judicia sunt, neque Conditoris
 providentiæ causas intelligentium, qui-
 que non animi solum, sed etiam corpo-
 ris oculis videantur esse capti. Quan-
 topere igitur illi à veritate diffideant ex
 iis quæ dicta sunt abundè potes cognosce-
 re. Sed utrosque proprium quiddam ac
 peculiare ad ita sentiendum induxit.
 Alios quidem, quod authorem justitiæ De-
 um ignorarent, alios quod universorum
 parentem peræquè nescirent, quem ille
 solus adveniens qui solus norat aperuit.
 Nobis verò quibus utrunque Dei bene-
 ficio cognitum est, reliquum illud est, ut
 de Lege certi aliquid exploratiqve doce-
 mus, cujusmodi videlicet illa sit, & à quo-
 nam Legislatore sancita: ita tamen ut
 quicquid à nobis allarum fuerit, id non
 aliunde quàm ex ipsis Salvatoris verbis
 probetur. His enim solis velut itineris
 ducibus adhibitis, ad rerum cognitionem
 sine errore perducimur.

IV. Imprimis igitur sciendum est,
 universam illam Legem, quæ quinque
 Moysi voluminibus continetur, non ab
 uno esse Legislatore profectam, solo vi-
 delicet Deo: Sed admixta quædam homi-
 num esse mandata, ut, quemadmodum
 Salvator ipse docuit, trifariam Lex sit
 omnis distributa. Quædam enim ad ipsum
 Deum ejusque sanctiones pertinent; alia
 Moysi tribuenda sunt, non quidem quate-
 nus aliquid à Deo illius interventu decre-
 tum est, sed quatenus per sese ac suapte
 sponte nonnulla constituit: aliorum
 denique Seniores qui in populo erant
 authores extiterunt; ac primi illi priva-
 ta quædam præcepta inferere sunt au-
 si. Quod quemadmodum sese habe-
 at ex ipsis Salvatoris verbis intelliges.
 Hic enim quodam in loco ad eos verba
 faciens, qui de repudii libello secum
 faciens, qui de repudii libello secum
 faciens, qui de repudii libello secum

Ptolema- *Deus enim, inquit, conjugium hoc copula-*
ita. *vit: Et quod Deus conjunxit homo non sepa-*
Hæresis *ret. Ubi aliam esse Dei Legem ostendit,*
xxxiii. *quæ uxorem à viro se jungi prohibeat, ali-*
am Molis, qui ob duritiem cordis par illud
dissociari permittat. In quo Moses quid-
dam Deo contrarium tulit, ei scilicet
cautioni, quæ dissolvi matrimonia ve-
tuerat. Sed si Legislatoris ipsius mentem,
quæ ad illud decernendum inductus est,
accurratè consideremus: inveniemus pro-
cul dubio non id eum sponte sua, sed ne-
cessitate fecisse: quò eorum quibus præ-
scriberebat imbecillitati consuleret. Qui
cùm divinum illud decretum de retinen-
dis uxoribus suis tolerare non possent, ac
molestè quidam earum consortia sustine-
rent, periculum ut esset, ne ea se occasio-
ne gravioribus sceleribus obstringerent,
quibus extremam in perniciem ruerent,
ut hoc incommodum devitaret Moyses,
quod ad illorum interitum spectabat,
secundam quandam repudiū legem pri-
vata auctoritate constituit; minusque ex
ea occasione malum cum majore com-
pensavit; ut si minùs priorem illam ser-
vare possint, hanc saltem retineant, ne-
que se in flagitia sceleraque committant,
per quæ ultimum exitium consequatur.
Hæc illius ratio fuit, propter quam con-
trarium quiddam Deo statuissè cernitur.
Enim verò diversam hic à Divina, Moy-
sis Legem extitisse, extra omnem con-
troversiam est: etsi id in uno tantum de-
creto probatum sit. Eidem verò Legi tra-
ditas à Senioribus illigatas esse regulas,
non obscurè Salvator ostendit. Deus enim,
inquit, dixit: Honora patrem tuum, & ma-
trē tuam, ut bene sit tibi: Vos autem dixi-
stis, Seniores inquit alloquens: Munus Deo
quodcumque ex me tibi proderit; & irritam
fecistis legem Dei propter traditiones senio-
rum vestrorum. Hoc ipsum pronuncia-
vit Esaias, dicens: Populus hic labiis me bo-
norat, cor autem eorum longè est à me. Sine
caussa autem colunt me docentes doctrinas
& mandata hominum. Ex iis liquet
omnem illam esse Legem divisam in par-
tes tres; in eaque & Molis ipsius, &
Seniorum, & Dei mandata contineri:

Mat. 15. *inquit, dixit: Honora patrem tuum, & ma-*
trē tuam, ut bene sit tibi: Vos autem dixi-
stis, Seniores inquit alloquens: Munus Deo
quodcumque ex me tibi proderit; & irritam
fecistis legem Dei propter traditiones senio-
rum vestrorum. Hoc ipsum pronuncia-
vit Esaias, dicens; Populus hic labiis me bo-
norat, cor autem eorum longè est à me. Sine
caussa autem colunt me docentes doctrinas
& mandata hominum. Ex iis liquet
omnem illam esse Legem divisam in par-
tes tres; in eaque & Molis ipsius, &
Seniorum, & Dei mandata contineri:

Esa. 29.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Mat. 15.

Θεός γάρ, Φησι. σωέξεν ταύτην τὴν συ-
ζυγίαν. καὶ, ὃ σωέξεν ὁ Κύριος, ἀνθρώ-
πῳ μὴ χωρίζετω, ἔφη. ἐνταῦθα ἕτερον μὲν
τῷ Θεῷ δέκνυσι νόμον, τὸν κωλύοντα χωρί-
ζεσθαι γυναῖκα ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἕτερον
δὲ τὸν τῷ Μωϋσέως, τὸν διὰ τὴν σκληροκαρ-
δίαν Ἰππεύοντα χωρίζεσθαι τὸτο τὸ ζευ-
γῶ. καὶ δὴ καὶ τῷ ἐναντία τῷ Θεῷ νομο-
θετεῖ ὁ Μωϋσῆς. ἐναντίον γάρ ἐστι τῷ μὴ δια-
ζευγνύειν. εἰ μὲν γὰρ καὶ τὴν τῷ Μωϋσέως
γνώμην, καὶ ἣν τῷ ἐνομοθέτησεν ἐξέτα-
σται, ἀρεθίσεται τὸτο ὅτι καὶ παρὰ τὴν
ποιήσαν τὴν ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκην διὰ
τὴν τῶν νεομοθετημένων ἀσθένειαν. ἐπεὶ γὰρ
τὴν τῷ Θεῷ γνώμην φυλάττειν οὐκ ἠδύνατο
ἔσται, ἐν τῷ μὴ ἐξῆναι αὐτοῖς ἐκβάλλειν τὰς
γυναῖκας αὐτῶν, * αἱ τινες αὐτῶν ἀηδῶς
συνώκεν, καὶ ἐκινδύνουν ἐκ τῶν ἐκτρέπε-
σθαι πλέον εἰς ἀδικίαν, καὶ ἐκ ταύτης εἰς ἀ-
πώλειαν, τὸ ἀηδῶς τὸτο βελόνη ἐκκό-
ψαι αὐτῶν ὁ Μωϋσῆς, δι' ὃ καὶ ἀπολλύσθαι
ἐκινδύνουν, δεύτερον τινὰ ὡς κατὰ παλαιά-
σιν ἦτον κακὸν ἀντὶ μείζονος ἀντιπατάλλασ-
σόμενος, τὸν τῷ ἀποστασίᾳ νόμον ἀφ' ἑαυτοῦ
ἐνομοθέτησεν αὐτοῖς. ἵνα εἰ μὴ ἐκείνους μὴ δύ-
ναι φυλάττειν, καὶ τῶν γε φυλάττωσι,
καὶ μὴ εἰς ἀδικίας καὶ κακίας ἐκτραπῶσι, δι'
ὧν ἀπώλεια αὐτοῖς ἐμελλε τελειοτάτη ἐπα-
κολαθήσιν. αὕτη μὲν ἡ τῶν γνώμη, καὶ
ἣν ἀντινομοθετῶν ἀρίσκειται τῷ Θεῷ. πλήν
ὅτι γε Μωσέως αὐτῶν δέκνυται ἐνταῦθα ἕτε-
ρον τῶν πατρῶν τὸν τῷ Θεῷ νόμον, ἀναμφισβή-
τητόν ἐστι, καὶ δι' ἐνὸς τὰ νυνὶ μεν δεδωχότες.
ὅτι δὲ καὶ τῷ Πρεσβυτέρων εἰσὶ τινες συμπε-
πλεγμένα παρὰ τὸν νόμον, δηλοῖ καὶ
τὸτο ὁ Σωτὴρ. ὁ γὰρ Θεός, Φησιν, εἶπε, τί-
μα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα
σοὶ γένηται. ὑμεῖς δὲ, Φησιν, εἰρήκατε, τίς
πρεσβυτέρους λέγων, δῶρον τῷ Θεῷ ὃ ἐάνωφε-
ληθῆς ἐξ ἡμῶν, καὶ ἡκυρώσατε τὸν νόμον τῷ
Θεῷ, διὰ τὴν παρὰ τὸν νόμον τῶν πρεσβυτέρων
ὑμῶν. τῷ δὲ Ησαΐας ἐξεφώνησεν, εἰπὼν. ὁ
λαὸς ἔτι τίς χεῖλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρ-
διά αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπὸ ἡμῶν. μάτην ὁ
σέβοντάς με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων. σαφῶς ἐν ἐκ τῶν εἰς
τρία διαμενέμενος ὁ σύμπας ἐκείνος δέκνυται νό-
μον Μωϋσέως τε καὶ αὐτῶν, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ αὐτῶν τοῦ Θεοῦ ἀπομνημονεύσαν ἐν αὐτοῖς.

F. αἰς 16.
165.

αὕτη μὲν οὖν ἡ διαίρεσις τῆς σύμπαντος ἐκεί-
νης νόμου ὡςδε ἡμῶν διαυρεθείσα, τὸ ἐν αὐτῇ ἀ-
ληθεὺς ἀναπέφραγεν.

Πάλιν δὲ δὴ τὸ ἐν μέρῳ ὁ αὐτὸς τῷ Θεῷ
νόμῳ διαυρεῖται εἰς τρεῖς τινας, εἰς τε τὴν
καθαρὰν νομοθεσίαν, τὴν ἀσύμπλοκον τῶ κα-
κῷ, ὅς καὶ κυρίως νόμῳ λέγεται, ὃν οὐκ ἔλθε
καταλύσαι ὁ Σωτὴρ, ἀλλὰ πληρῶσαι. ὃ γὰρ
ἦν ἀλλότριον αὐτῷ ὃν ἐπλήρωσεν· ὃ γὰρ ἔχει
τὸ τέλειον. καὶ εἰς τὸ συμπεπλεγμένον τῷ
χείρῳ, καὶ τὴν ἀδικίαν, * ἣν ἀνείλεν ὁ Σω-
τὴρ ἀνοίκειον ὄντα τῇ ἐαυτοῦ φύσιν. διαυρεῖται

For. ον.

F. τὸ κατ'
εἰκόνα τ'
πνευμα-
τικῶν καὶ
διαφε-
ρόντως
νομιστι-
στῶν.

F. ἀφ' ἑ-
κῆστιν.

δὲ καὶ εἰς τὸ τυπικόν, ἢ συμβολικόν * τὸ κατ' εἰ-
κόνα τ' (κατ' εἰκόνα) διαφερόντων νομοθετηθέν.
ὃ μετέθηκεν ὁ Σωτὴρ διὰ τὸ αἰσθητὸ καὶ φαινο-
μενικὸν ἐπὶ τὸ πνευματικόν καὶ ἀόρατον. καὶ ἐστὶ μὲν
ὅτι Θεὸς νόμῳ καθαρῶς καὶ ἀσύμπλοκῳ
τῷ χείρῳ, αὕτη ἡ Δεκάλογος, οἱ δέκα
λόγοι ἐκείνοι, οἱ ἐν ταῖς δυοῖς πλαξὶ δεδοχασμέ-
νοι, εἰς τε ἀνάρεσιν τῆς ἀφθέγκτων, καὶ εἰς πρῶτα-
ξιν τῆς ποιητέων, οἱ καὶ πρὸς καθαρὰν ἔχοντες τὴν
νομοθεσίαν, μὴ ἔχοντες δὲ τὸ τέλος, ἐδέοντο τὴν
πρὸς τὸν Σωτὴρα πληρώσεως. ὃ δὲ ἐστὶν συμπε-
πλεγμένον τῇ ἀδικίᾳ, ὅτι ὁ καὶ τῶ ἀμύμων
καὶ ἀναπόδοτον τῶ παραδικησάντων κείμην, ὁ
ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀ-
δόντος ἐκκόπεται, καὶ φόνον ἀντὶ φόνου
ἀμύνασθαι. ὃ δὲ γὰρ ἦτορ καὶ ὁ δεύτερος ἀδικῶν
ἀδικεῖ, τῇ τάξει μόνον διαλλάσσων, τὸ αὐτὸ ἐρ-
γαζόμενος ἔργον. τῷτο δὲ πρῶταγμα δι-
καιον μὲν ἄλλως καὶ ἦν καὶ ἐστὶ, διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν
νομοθετηθέντων ἐν παρεκβάσει καθαρῶς νό-
μου τεθέντος ἀνοίγειον δὲ τῇ πατρὸς τῶ ὅλων φύ-
σει καὶ ἀγαθότητι· ὥς δὲ τῷτο κατάλλη-
λον, ἐπ' ἀνάγκης δὲ μάλλον. ὁ γὰρ καὶ τὸ ἕνα φόνον
ἐβραζόμενος ἐσσεοῖται ἐν τῷ λέγειν, ὃ φονεύσας,
πρῶταξας τὸ φονεῖν ἀντὶ φονεύεσθαι, δεύτερον δὲ
νόμον νομοθετῶν, καὶ δυοῖς φόνοις βραβεύων ὃ τὸ
ἕνα ἀπαγορεύσας, ἐλάθειν ἑαυτὸν ὑπὸ ἀνάγκης
κλαπείς. διὸ δὴ ὁ ἀπ' ἐκείνου πρῶταξόμενος
υἱός, τῷτο τὸ μέρῳ νόμου ἀνήρηκεν, ὁμολογή-
σας καὶ αὐτὸς εἶναι τὸ Θεῷ, ἐν τῇ τῶ ἄλλοις καθα-
ρισματικῇ τῇ παλαιᾷ αἰρέσει, καὶ ἐν οἷς ἐφη ὁ Θεός
εἰπὼν· ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανα-
τάτω τελευτάτω. τὸ δὲ ἐστὶν μέρῳ αὐτῶν τυπι-

A. Atque hæc universæ Legis à nobis insti-
tuta partitio illius nobis veritatem osten-
dit.

Prolema-
ita.
Hæresis
xxxiii.

V. Sed ea pars Legis, quæ à DEO pro-
fecta est, tria rursus in membra dividi-
tur. Alia enim sunt sincera præcepta, &
ab omni mali permissione secreta, quæ
propriè Lex appellatur, quam Salvator
non venit solvere, sed adimplere. Non
enim à se erat aliena quam adimplevit;
alioqui perfici implerique non posset.
Alia sunt deterioribus implicata, qualis
injustitia est, quam Salvator abhorren-
tem à natura sua funditus sustulit. Po-
stremo alia sunt quæ Typica ac Symbo-
lica vocantur, hoc est umbræ quædam
præstantiorum & imagines; quod genus
Salvator ab eo quod sensibus expositum
est & externum, ad spiritale nec aspecta-
bile convertit. Jam verò pura illa sin-
ceraque Lex DEI nec cum deteriore con-
juncta, Decalogus est ipse, sive decem
illa Præcepta duabus distincta tabulis,
quibus aut cavenda prohibentur, aut fa-
cienda mandantur. Quæ etsi pura sint
ac liquida, tamen quod nondum perfe-
cta sint, impleri à Salvatore debuerant.
Ad illud verò genus, quod injustitiæ ali-
quid habet, Leges illæ referendæ sunt,
quibus injuriarum persecutio, eorumque
qui priores nos læserint, vindictio præ-
scribitur. Velut cum Oculum pro oculo,
dentem evelli pro dente, ac eadem eadem
compensari præcipit. Neque enim mi-
nus injustè agit, qui id post alterum per-
petrat, cum solius ordinis inter sit, atque
idem omnino facinus committat. Sed
illud præceptum alioqui justum erat, &
est modò, propter eorum infirmitatem,
quibus editum fuit, cum sit adversus sin-
cerioris Legis violationem præscriptum:
licet à communis omnium parentis natu-
ra, ac bonitate sit alienum: vel con-
sentaneum potius est, sed necessitate qua-
dam expressum. Nam qui vel unicum
homicidium vetat fieri, dum ita statuit;
Non occides, cum postea cordis autho-
rem vicissim interfici jubet, ac secundam
legem ferens duplicem eadem imperat,
qui unam prohibuerat, ad ea necessitate
coactus & imprudens decurrisse videtur.
Atque ideo missus ab illo Filius eam
Legis partem antiquavit, quam quidem à
DEO latam & ipse confessus est: quæ
cum in cæteris ad antiquam Hæresin

ascribitur, tum in iis quæ DEUS hisce verbis statuit: Qui maledixerit patri vel matri morte letetur. Ad illud verò genus quod Typicum, sive

ἐγὼ γὰρ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι ὅλως τῷ
 πονηρῷ, ἀλλὰ εἰάν τις σε ραπίσῃ, στρέψον αὐτῷ
 καὶ τὴν ἄλλην σιαγόνα. ἀλληγορεῖται δὲ ἡ εἰς
 τὸ μετατεθεῖν, καὶ ἐναλλαχρὶ ἀπὸ τῆς σωμα-
 τικῆς ἐπὶ τὸ πνευματικόν τὸ συμβολικόν τῆ-
 το, κατ' εἰκόνα τῆς διαφερόντων νενομοθετημέ-
 νον. αἱ γὰρ εἰκόνες καὶ τὰ σύμβολα πῶς α-
 τικά ὄντα ἐτέρων πραγμάτων καλῶς ἐγίνον-
 τ' μέχρι μὴ παρῶν ἀλήθεια. παρῶς δὲ τῆς
 ἀληθείας, τὰ τῆς ἀληθείας δεῖ ποιεῖν, ὅτι τὰ
 τῆς εἰκόνος ταῦτα δὲ καὶ οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ
 ὁ Ἀπόστολος ἐδίδξε Παῦλος τὸ μὲν τῆς εἰκόνων,
 ὡς ἡδη εἴπομεν διὰ τῆς Πάχα, καὶ τῆς Ἀζύμων
 δεῖξας δι' ἡμᾶς. τὸ δὲ τῆς συμπεπλεγμένης
 νόμου τῇ ἀδικίᾳ, εἰπὼν τὸν νόμον τῆς ἐντολῶν
 ἐν δόγμασι κατηργῆσθαι. τὸ δὲ τῆς ἀσυμ-
 πλόκου τῷ χεῖρονι. ὁ μὲν νόμος, εἰπὼν,
 ἁγίος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ
 ἀγαθή.

Ὡς μὲν ἔν σιωτῶμως ἐστὶν εἰπεῖν, αὐτὰρ
 πως οἱμαί σοι δεδεῖχθαι, καὶ τὴν ἐξ ἀνθρώ-
 πων παρεισδύσασαν νομοθεσίαν, καὶ αὐτὸν
 τῆς Θεῆς νόμον τριχῇ διαιρέμενον· ὡς εἰλείπε-
 ται δὲ ἡμῖν τί ποτέ ἐστιν ἔτι ὁ Θεὸς ὁ τὸν
 νόμον θέμενος. ἀλλὰ καὶ τῆς ἡγεμαί σοι
 δεδεῖχθαι ἐπὶ τῇ θεωρημένῳ, εἰ ἐπιμελῶς
 ἀκήκηας. εἰ γὰρ μήτε ὑπὸ αὐτῆς τελείᾳ Θεῆς
 τέθειται ἔτι, ὡς ἐδιδάξαμεν. μήτε μὴ
 ὑπὸ τῆς Διαβολῆς, ὅμηδὲ θεμιτόν ἐστιν εἰπεῖν.
 ἕτερός τις ἐστὶ πῶς τῆς ἔτι ὁ θέμενος
 τὸν νόμον. ἔτι δὲ δημιουργὸς καὶ ποιητὴς
 τῆς δὲ τῆς παντός ἐστὶ κόσμου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ,
 ἕτερος ὢν παρὰ τὰς τῆς ἔσας, μέσος
 τῆς καθεσῶς, ἐνδίκως, καὶ τὸ τῆς μεσότη-
 τος ὄνομα ἀποφέροίτο αὐν. καὶ εἰ ὁ τέλει
 Θεὸς ἀγαθὸς ἐστὶ καὶ τῆς αὐτοῦ Φύσιν, ὡς περ
 καὶ ἐστίν. ἓνα γὰρ μόνον εἶναι ἀγαθὸν Θεὸν
 τὸ αὐτοῦ πατέρα ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀπεφώνησεν,
 ὃν αὐτὸς ἐφανέρωσεν. ἐστὶ δὲ καὶ τῆς ἀν-
 τικείμενης Φύσεως κακὸς τε καὶ πονηρὸς ἐν
 ἀδικίᾳ χαρακτηριζόμενος. τῆς δὲ τῆς ἐν μέσον
 καθεσῶς, καὶ μήτε ἀγαθὸς ὢν, μήτε μὴ
 κακὸς, μήτε ἀδικός, ἰδίως τε λεχθεὶς αὐν
 δίκαιος, τῆς κατ' αὐτὸν δικαιοσύνης ὢν βρα-
 βευτής. καὶ ἔσται μὲν καὶ ἀδεῆς τῆς τελείᾳ
 Θεῆς, καὶ τῆς ἐκείνης δικαιοσύνης ἐλάττω ἔτι
 ὁ Θεός, ἅτε δὴ καὶ γνητὸς ὢν, καὶ ἐκ ἀ-
 γνητῆς. εἰς γὰρ ἐστὶν ἀγνήτης ὁ Πατήρ,

A Ego enim dico vobis omnino non resistere Prolema-
 malo. Sed si quis te percusserit in maxillam unam.
 praebe illi et alteram. Quod quidem ad ex-
 cellentium rerum adumbrandam speci-
 em constitutum, & à corporeis ad spirita-
 lia translatum ac mutatum per allegoriam
 exponitur. Etenim effigies ac signa aliis re-
 bus declarandis adhibita tantisper oppor-
 tunitatem habuerunt, quoad nondum ve-
 ritas affulserat. Qua succedente, non quæ
 imagini, sed quæ veritati congruunt fa-
 cere convenit. Idque ipsum cum reliqui
 omnes Discipuli, tum Apostolus Paulus
 ostendit. Qui figuratum illud genus
 propter nos, ut diximus, in Paschate,
 Azymisque demonstrat. De altero verò
 quod implicatum iniustitia est, loquitur,
 cum Legem mandatorum ait in dogmatibus
 abrogatam. De tertio denique, quod de-
 terioris est expers: Lex, inquit, sancta
 est, & mandatum sanctum, & iustum &
 bonum.

VII. Quamobrem satis superque
 tibi, quantum breviter comprehendi po-
 test, declaratas eas Leges arbitror, quæ
 ex autoritate hominum irrepsérunt;
 ipsamque Dei Legem trifariam esse divi-
 sam. Superest ut quis ille sit Deus Le-
 gis author dicendum videatur. Atqui
 istud etiam ex iis, quæ hæcenus disputata
 sunt, si attentè audieris, puto tibi demon-
 stratum. Nam si neque à perfecto illo
 Deo posita Lex est, uti docuimus: neque
 vero à diabolo, quod dictu etiam nefas
 est: alius sit oportet, qui eam Legem sta-
 bilierit. Hic est igitur totius ille Mundi
 eorumque, quæ in eo continentur, Arti-
 fex & conditor, ab illorum natura di-
 versus, & in eorum medio suo jure col-
 locandus: quæ ex mediocritate peti ejus
 appellatio potest. Quod si perfectus ille
 Deus natura sua bonus est, ut est revera
 (Unum enim bonum esse Deum ac Parentem
 suum Salvator asseruit, quem & homini-
 bus patefecit) est autem & contraria na-
 tura præditus, malus videlicet ac pravus,
 qui iniustitia velut propria nota circun-
 scribitur; qui inter ambos illos interje-
 ctus est, ut neque bonus; neque malus sit
 aut iniustus, peculiari quadam ratione
 justus appellari potest, quatenus iustitiæ
 quam habet moderatione fungitur. At-
 que & perfecto Deo minor, & iustitiæ
 illius impar sit idem ille Deus oportet, ut
 pote non ingenuus, sed generatione pro-
 ductus. Unus enim est ingenuus Pater,

Prolema- à qvo propriè sunt universa, cum ab eo
itz. apta sint & suspensa: Erit tamen Adver-
Hæresis sario illo altero major ac præstantior, ta-
xxiii. met si diversam sit ab utroque naturam
substantiamque sortitus. Nam Adversarii
natura corruptio est ac tenebræ: cum
materia quippe concretus est, ac multi-
plex. At Parentis omnium ingeniati na-
tura corruptionis est expers, luxque ipsa
per semet existens, simplex & uniusmo-
di. Horum natura duplicem sanè Virtu-
tem peperit: sed Conditortamen ipse
imago præstantioris est. Neque verò ea
terres perturbet, scire cupientem, qvo-
modo cum unum sit, & esse fateamur ac
credamus, rerum omnium Principium
generationis æque ac corruptionis ex-
pers, idemque bonum, ambæ hæ naturæ
constare potuerint, corruptionis nimi-
rum, & mediæ cujusdam conditionis,
quæ à se invicem natura discrepent, cum
id bono insitum sit, ut sibi quam simil-
lima, ejusdemque secum naturæ gignat
ac proferat. Tu enim, opitulante Deo
hujus principium ac generationem ani-
mo percipies, ubi traditam quandam ab
Apostolis doctrinam audieris, quam
nos successionem quadam ad nos usque
propagatam accepimus: cum eo quidem
ut quicquid afferetur in medium, id ad
Salvatoris doctrinam velut regulam exi-
gatur. Hæc apud te, Flora soror carissi-
ma, paucis comprehendere ac disputa-
re potui, summamque præscripsi: ita
tamen ut quod erat propositum, quan-
tum satis esset, explicarim. Quam rem
deinceps magno tibi usui fore confido:
si modo, perinde ac bonus ager & fecun-
dus, excepta semina fructuum ubertate
compenses.

HACTENUS PTOLEMÆI AD
FLORAM EPISTOLA.

Philisti-
mimus.

VIII. Qvis ejusmodi verborum, ac
circunforanei hujus, asseclarumque ejus,
Ptolemæum ac socios intelligo, velani-
am possit sustinere, qui ineptissimas
fabulas ita confundunt ac consuunt?
Non enim quisquam ex antiquis illis
Tragædiarum Scriptoribus, aut ex po-
sterioribus Mimis, qualis Philistio, &
Diogenes fuit, qui incredibilia scripsit:
aut è reliquis omnibus fabularum aut
Rhapsodiæ authoribus, tam imma-
nia conuminiſci mendacia potuerunt,

Α ἔξ ὧ τὰ πάντα ἰδίως τῶν πάντων ἡγετημένων
ἀπ' αὐτῶ. μείζων δὲ καὶ κυριώτερος τῶ ἀν-
τικειμένῳ γνήσεται, καὶ ἐτέρας ὁσίας τε καὶ
φύσεως πεφυκῶς ὡς τὴν ἐκατέρων τέτων
ὁσίαν. τῶ μὲν γὰρ ἀντικειμένῳ ἐστὶν ἡ ὁσία,
Φθορά τε καὶ σκότης. ὑλικὸς γὰρ ἔστι καὶ
πολυχεδῆς. τῶ δὲ πατρὸς τ' ὅλων τῶ ἀγν-
νήτης ἡ ὁσία ἐστὶν ἀφθαρσία τε καὶ Φῶς αὐ-
τόον, ἀπλὲν τε καὶ μονοειδές. ἡ δὲ τέτων ὁ-
σία διττήν μὲν τινὰ δύναμιν προήγαγν, αὐ-
τὸς δὲ τῶ κρείττονός ἐστιν εἰκὼν. μηδὲ σε τὰ
νῦν τῶτο θορυβεῖτω, θέλῃσαν μαθεῖν, πῶς
διὰ μιᾶς ἀρχῆς τῶν ὅλων ὄσης καὶ ὁμολο-
γῆμένης ἡμῖν, καὶ πεπιστευμένης, * ὧ ἀγν-
νήτης, καὶ ἀφθάρτης, καὶ ἀγαθῆς, σωῆση-
σαν καὶ αὐταὶ αἱ Φύσεις, ἡ τε τῆς Φθορᾶς
καὶ τῆς μεσότητος ἀνομοῦσία αὐταὶ κα-
θεσῶσαι. τῶ ἀγαθῶ φύσιν ἔχοντος τὰ ὁ-
μοία εἰσὶ καὶ ὁμοῦσία γνήσιν τε καὶ προ-
φέρειν. μαθήσῃ γὰρ, Θεὸς διδόντος, ἐξῆς καὶ
τῶν τέτων ἀρχὴν τε καὶ γνήσιν, ἀξιωματικὴν
Ἀποστολικῆς προαδόσεως, ἣν ἐν διαδοχῇ καὶ
ἡμεῖς παρελήφαμεν, μετὰ καὶ τῶ κανονίσαι
πάντας τοὺς λόγους τῆς Σωτῆρος διδασκα-
λίας. ταῦτά σοι, ὦ ἀδελφὴ μου Φλώρα, δι-
ὀλίγων εἰρημένα ὅσα ἡτόνησα, καὶ τὸ τ' σω-
θείας προέγραψα. ἀμα μὲν τὸ προκείμε-
νον διποχρώντως ἐξέφηνά, ἀ καὶ εἰς τὰ ἐξῆς
τὰ μέγιστα σοι συμβαλεῖται, εἰν γεὼς κα-
λὴ γῆ καὶ ἀγαθὴ γονίμων σπερμάτων τυχεῖ-
σα, τὸν δὲ αὐτῶν καρπὸν ἀναδείξῃς.

Cor. 7.

ΠΕΠΛΗΡΩΝΤΑΙ ΤΑ ΠΤΟΛΕ-
μαίς ὡς Φλώραν.

D

Τίς δὲ τέτων τῶν ῥημάτων, καὶ τ' τῶ γό-
ητος τέτων, καὶ τῆς τῶν σωτῶν ἀνέξετα
Φρενοβλαθείας, Πτολεμαίς τε, Φημι, καὶ
τῶν ἀμφ' αὐτὸν εἰς τοσούτον κυκλώντων καὶ
κατ' ὁνόντων πλάσματα; ἔτε γὰρ τῶν πα-
λαιῶν τραγωδοποιῶν τις, ἔτε οἱ κα-
θεξῆς μιμητοὶ τὸν τρόπον, οἱ καὶ Φιλισί-
ωνα λέγω, καὶ Θιοχρήν, τὸν τὰ ἀπίστα γρά-
ψαντα, ἡ οἱ ἄλλοι πάντες, οἱ τοὺς μύθους
ἀναγεγραφότες καὶ ραψωδῆσαντες, τοσού-
τον ψεύδονται ἡδυνήθησαν ἐκτυπῶσαι, ὡς

ἔτοι τολμηρῶς Φερούμενοι μετα τ' ἐαυτῶν ἁ
ζωῆς δεινὰ ἐαυτοῖς κατεσκεύασαν, καὶ τ' νῦν
τῶν πειθόμενων αὐτοῖς ἀνθρώπων εἰς μω-
ραὶς ζητήσεως πωλεῖσθαι, καὶ γρηεαλογίας ἀ-
πῶντας, αὐτοὶ τὰ ἐν χειρὶ μὴ ἴπισσάμενοι,
καὶ τὰ ἐπεράνια ἐπαγγέλλόμενοι μέτροις τι-
σὶν ὀρθοτεῖν, καὶ τινων μαωτικῶν μητρῶν,
ὡς ἐπερανίων μητρῶν, * ὡς ὑπαρχουσῶν, ἐ-
πισήμας ἀναδεχόμενοι. ἀκῆσας δὲ τις πα-
ρὰ τέτων, εἰ μὲν τῶν ἀΦρονεσάτων εἴη, πῶ
ψεύδῃ * νομίζον τι παρ' αὐτοῖς μεταρσιον
ἐγνωκέναι, ῥαδίως ὑπαχθήσε'. ὅτι πᾶν ὄρ-
νεον κατὰ γῆρ σιναγεται, καὶ τῶ ὁμοίῳ
κολληθήσεται ἀνὴρ, Φησὶν ἡ γραφή. εἰ δὲ
τις τύχοι αὐτοῖς τῶν σιωτῶν, καὶ τὸν ἔλο-
γον λογισμὸν νεκτημένων, καταγελάσσει μὲν
τῆς τοσαύτης ληρωδίας, ἀπ' αὐτῆς δὲ τ' ὑ-
ποθέσεως τ' παρ' αὐτοῖς λεγομένων, τὴν ἀ-
νατρεπὺν εἴσεται. ἐλέγχονται γὰρ ἔτοι
παντάπασι καθ' ἐαυτῶν ὀπλιζόμενοι τὰ ψεύ-
δη τῆς αὐτῶν ματαιοπονίας.

Πόθεν γ' ὑμῖν, ὦ ἔτοι Πτολεμαῖοί τε καὶ
Πτολεμαῖα, τῆς Βυθῆς τὰ μέτρα, καὶ αἱ
μαωσῆς τ' τοκετῶν, καὶ γρηνητικῶν ὑποθέ-
σεων ἡ γνώσις; ὡς γ' παρόντες, καὶ τ' ἐπε-
ρανίων τὰς φύσεως θεασάμενοι, καὶ ὡς αὐ-
τοὶ παρόντες τῆς παρ' ὑμῶν Βυθῆς καλαμέ-
νης, ἐπαγγέλλεσθε τὴν εἰδῆσιν ἡμῖν ὑποδεί-
κνυμαι, ὅθεν ὅς πώποτε τῶν Προφητῶν τέτο
εἰρηκός, ὅς αὐτῶ Μωυσέως, ὅς τῶν παρ'
αὐτῶ, ὅς τῶν μετ' αὐτὸν, ὅς τ' Εὐαγγελιστῶν,
ὅς τ' Ἀποστόλων. εἰ μὴ ἄρα τὰ ἐθνομύθια
ποιήματα εἰποῖς τῶν παρ' Ὀρφέα τε καὶ Ἡ-
σιόδου, καὶ Στήσιχορον. παρ' οἷς αἱ τ' ἀνθρώπων
γρηαὶ μετεπονήθησαν εἰς Θεῶν ἐπωνυμίας,
καὶ τὰ ἐν ἀνθρώποις τετελεσμένα ποιητι-
κῶς ἐδραματουργήθη. καὶ κείνοι γ' ἔτι ἐνό-
μισαν, ἐκθάσαντες ὅτι παρ' Δία, καὶ Πέαν,
καὶ Ἡραν, καὶ Ἀθηνᾶν, καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ
Ἀφροδίτην, καὶ τὰς τέτων * κακίας γονὰς
ἡμῶν, εἰς Φαντασίαν πολυθείας καὶ εἰ-
δωλολαλρείας τ' κόσμον ἐνέβαλον. ἀλλὰ ὅς ἐ-
μοι πολλὴ ἡ χρεία γρησεται εἰς τὴν σε,
ὦ Πτολεμαῖε, ἀνατροπὴν τε καὶ ἔλεγχον,
καὶ τῶν κατὰ σε, ἥδη τῶν σῶν παπα-
λῶρων τὸν ἔλεγχον ἱκανῶς εἰληφότων.
διὰ τῶν παρηρημένων τὴν κατὰ σε αἰχμή-
ν σου συσάμειψ', διέξεμ' τὴν τῶν ἐτέ-

qualia nebulones isti propriam in perni-Prolema-
ciem execrabilia horrendaque fabrica-
runt: quibus sectatorum animos stultis-
simis questionibus, ac genealogis intermi-
nabilibus implicarunt: cum ne ea quidem
scirent, quæ in manibus sunt posita, &
certis interim mensuris coelestia se defi-
nere profiterentur, atque obstetrican-
tium quorundam uterorum velut coele-
stium matricum, rei planè commentitiae,
sic tanquam veræ solidæque scientiam
præ se ferrent. Cujusmodi qui ab illis au-
diat, si paulo insipientior sit, sublime
quiddam se apud illos didicisse ratus, fa-
cile mendaciorum lenociniis inducetur.
Quoniam avis omnis secundum genus su-
um congregatur, & omnis homo simili sui
sociabitur, ait Scriptura. Sin paulo intel-
ligentior aliquis, ac recto judicio prædi-
tus occurrat, nugas illas deridendas puta-
bit, atque ex illis ipsis quæ disputant quæ-
admodum refutari possint perspicit. Si
quidem suis ipsi vanissimis mendaciis
contra se armati esse penitus arguun-
tur.

Volo enim mihi respondeatis, o Pro-
lemæi omnes ac Ptolemææ! unde illæ
vobis Bythi mensuræ, ac partium obste-
tricationes, & variarum generationum
cognitio. Sic enim tanquam præsentēs
interfueritis, ac coelestium naturam con-
templati sitis, imo Bythum illum ve-
strum antecesseritis, earum nobis rerum
scientiam ostenditis. Atqui nullus id un-
quam ē Prophetarum numero dixit; non
Moyse ipse; non Moyse prior aliquis vel
posterior; non Evangelistarum; non
Apostolorum denique quispiam. Nisi
forte ad Gentilium Poëmata confugias,
qualia sunt Orphei, Hesiodi, Stesichori,
apud quos hominum generationes ad
Deorum appellationes translatae sunt,
eaeque quæ inter mortales gesta fuerant
Poëtico more conformata. Fuit enim
hujuscemodi illorum opinio, cum Jo-
vem, ac Rheam, & Junonem, Palladem,
Apollinem Veneremque divinis hono-
ribus consecrantes, eorumque pessimam
sobolem venerati, totum orbem vari-
orum Deorum ac simulacrorum inani-
um erroribus imbuerunt. Mihi verò
ad tuam o Ptolemææ! tuorumque con-
futationem nihil iccirco magnoperè re-
quiritur, quod majores tuos abun-
de jam refellimus. Quare cum ex iis quæ
dicta sunt, quam pudenda sint tua illa
dogmata declaratum fuerit, implorata

Ptoleme- ita Hæresis xxxiii. prius ope Numinis, uti mea tenuitati succurrat, ad aliorum discutiendos errores me conferam: ut quæ in unaquaque gente pestiferae opiniones inventæ sunt, eas detegam: ac de omnibus quodammodo triumphem. Quod institutum à me propositumque studium ut exequar, celestem mihi favorem gratiamque postulabo.

IX. Verùm ut pauca illa verba interim expendamus, quæ ad Floram ingenti cum fastu arrogantiaque scripsisti, (solent enim *onusta peccatis muliercule*, ut ait Apostolus, vipereis ejusmodi dogmatibus decipi) tuas ipsas Ptolemæ voces hoc loco proponam, easque necessitate coactus ne quæ infelicis lolii radix supersit, congruo ordine refellam.

Ptolemei
refutatio.

Legem asseris trifariam esse divisam, ut partim à Deo, partim à Moyse, partim à Senioribus manarit. De Senioribus porro cur ita sentias, nihil, ut apparet, afferre potes in Scripturis expressum. Nusquam enim in Lege tradita illa à Senioribus decreta memorantur. Sed Sacrorum Librorum peræque ac veritatis ignarus calumniari sciens instituis, accuratæque singulorum notitiæ consuequentiam non vides. Nam Seniorum

Δευτερώ-
σις Ἰουδα-
ϊστικῆς
ἀντιγραφῆς
ἀντιγραφῆς.

Traditiones Δευτερώσεις à Judæis vocantur. Quatuor autem illarum sunt genera. Primum est, quod sub Mosis nomine circumferunt, Secundum est, quod Rabbi Akibæ tribuunt. Tertium Addæ, sive Judæ. Quartum ad Asamonæi filios refertur. Cedo igitur, homo contentiosissime ac levissime! quonam in pentateuchi Divinæque Legis volumine illam potes demonstrare sententiam, quam in

Mat. 7.

Evangelio Christus attulit? *Qui dixerit patri suo Corban, quod est donum, nihil ipsi proderit*: quod mihi nunquam ostendes. Quamobrem friget illa tua disputatio, cum id nullo Pentateuchi loco scriptum extet: ac misera illi mulierculæ nequicquam imposuisti. Cæterum quæ à Mose sancita sunt, à Deo nunquam sunt aliena, à quo, Moyse sequestre atque interprete, tradita sunt: quod & ipsum Salvatoris judicium evidenter approbat, adeoque quibus uteris testimoniis, ea contra temetipsum protulisti. Sic enim in Evangelio Dominus loquitur; *Moyse hac scripsit ad duritiem cordis vestri*. Jam quod Moyse scripsit, non citra Dei voluntatem scripsit: sed sancto Spiritu impellente

ρων πλάνῳ, Θεὸν Ἰπικαλόμενον Ἰπικερὸν τῆς ἡμῶν μετρίότητος, ὅπως τὴν παρ' ἐκάστου ἔθνεϊ κακῶς Ἰπινενομηδύῳ ὑποθέσιν Φωρᾶσω τε καὶ Φελαμβεύσω. Ἰπὶ τῇ ἐπαγγελίᾳ τ' ἀποδοῆς, ὡς Θεὸς αἰτέμενον τὴν χάριν.

Ἰνα ὃ μὴ ἀδασάνισα ἢ τὰ πρία σε λεξείδια, ἀ δὴ πρὸς Φλώραν τὸ γύναιον Ἰπσελλων ἐκομπάσω, ὡ Πτλεμαῖε, (αἰεὶ γὰρ ὁ Φιῶδης διδασκαλία γυναικάειρα σεσωρευμένα ἀμαρτίαις ἀπατῶσι, καὶ τ' Ἰ Αποσόλῳ λόγον) καὶ αὐτὰς δὴ τὰς λέξεις κυρίως ἐν ταῦτα ὡς ἀθήσομαι, καὶ τ' αὐτῶν ἀνατροπὴν ἀναγκαίαν ἔσαν, εἰς τὸ μὴ καὶ ἀλφὺβῆναι βίβαν τῆς ζιζανιώδους σε ἀπορᾶς, ἐξῆς ἀκολούθως ποιήσομαι.

Φάσκεῖς γὰρ, ὡ ἔτ, τὸν νόμον τερχῇ διηρηθῆς. καὶ τὸ μὲν ἔχῃν τι ἐκ τῶ Θεοῦ, τὸ δὲ ἐκ Μωϋσέως, τὸ δὲ ἐκ τ' Πρεσβυτέρων. καὶ ὅτι μὲν ἐκ τ' Πρεσβυτέρων οἶκε, γεγραμμένον σὺν ἔχεις πᾶ ἀποδείξαι, τὸτό ἐστὶ δῆλον. ἔδαμῃ γὰρ ἐν νόμῳ ἐκφέρονταί αἱ τ' Πρεσβυτέρων ὡς ἀδόσες. ἀλλὰ ἀγνοῶν καὶ τὰς βίβλους, καὶ τὴν ἀλήθειαν Φαντάζῃ συκοφαντῶν, καὶ τὰς ἀκολουθίας ἀγνοῶν ἐκάστης ἀκρίβους εἰδήσεως.

αἱ γὰρ ὡς ἀδόσες τ' Πρεσβυτέρων, δευτερώσες ὡς τῆς Ἰουδαίους λέγονται. εἰσὶ δὲ αὐταὶ τέσσαρες· μία μὲν, ἢ εἰς ὄνομα Μωϋσέως Φερομένη δευτέρῃ δὲ, ἢ τῶ καλεσμένῳ Ραββιακιδά· τρίτῃ, Ἀδδὰ, ἢ τοι Ἰσδα· τετάρτῃ, τ' ἡμῶν Ἀσαμωναῖς. ἐπεὶ πᾶ ἔχεις Φιλόνοικε καὶ ἀκατάστατε τὴν γνώμην δεῖξαι ἐν ταῖς πέντε βίβλοις τ' Πεντατεύχῃ, καὶ Θεὸς νομοθεσίας, ὅτι ἐρρήθη ὁ λόγος, ὁ ὡς τῷ Σαῦλ· εἰρήμην. * ἐρεῖ τῷ πατρὶ αὐτῷ Κορβάν. ὁ ἐστὶ δώρον, σὺ καὶ Φεληθήσεται ἡ ἐξ αὐτῆς; ἀλλ' σὺ ἔχεις δεῖξαι. ἄρα γὰρ ἐξέπεσε σε ὁ λόγος, τῶ ρήματι ἔδαμῃ τῇ Πεντατεύχῃ ἐμΦερομένη καὶ μάτῳ τὴν ὑπόσῃ ἡπατημένην Φλώραν ἐφάντασας. τὰ δὲ ὑπο Μωϋσέως σὺν ἐκτὸς τῶ Θεοῦ καὶ αὐτὰ ἐνομοθετήθη, ἀλλὰ ἐκ τῶ Θεοῦ διὰ Μωϋσέως, ὁ καὶ ἐξ αὐτῆς τ' τῶ Σωτῆρος ἐπικρίσεως δείκνυται. αὐτὰς γὰρ αἱ παρήγαγες μαρτυρίας, καὶ σωτῆς Ἰπσωνήγατες. Φάσκε γὰρ ὁ Κύριος ἐν τῷ Ἐγγελλίῳ ὅτι Μωϋσῆς ἔγραψε καὶ τ' σκληροκαρδίαν ὑμῶν. ὁ ὃ ἔγραψε Μωϋσῆς, καὶ ἐκτὸς βεβλήσεως Θεοῦ ἔγραψεν, ἀλλὰ ἐκ πνεύ-

Deest ἄρ.

καὶ ὁ ἅγιος ἐνομοθέτησε. λέγει γὰρ ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπον μὴ χωρίζετω. καὶ πῶς συνέζευξε, διεξήλθε τὸ ῥῆμα, ἵνα μάθωμεν, λέγων· ἀντί τῆς καταλείψεως ἀνθρώπου τὸ πατέρα αὐτοῦ, καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἓσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν. εἶτα Ἰησοῦς λέγων· ὁ ὅτι ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπον μὴ χωρίζετω. καὶ τοί γε ἔδαμξ τῆ Κυρίας τὸτο εἰρηκός, ὁ πτωχὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐανῆ πλάσεν, ἢ μόνον, ποιήσωμεν αὐτὰ κατ' αὐτὸν βουθόν. ἀλλὰ τὸτο ὑπὸ τοῦ Ἀδὰμ εἰρηται. ὅτι ἀνέστη ἐκ τῆ ὑπνυ, καὶ εἶπε· τὸτο νῦν ὅσων ἐκ τῶ ὅσων μὲν, καὶ σὰρξ ἐκ τῆ σαρκὸς μὲν, αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήθη αὕτη. εἶτα Φησιν· ἀντί τῆς καταλείψεως ἀνθρώπου τὸ πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἓσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν. ὁ Θεὸς τοίνυν τῶ εἰπόντι, τῶ δὲ Ἀδὰμ εἰρηκός, ὁ Κύριος δὲ ἐπιμαρτυρεῖ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· Θεὸς εἶναι τὸ ῥῆμα, τὸ διὰ τοῦ Ἀδὰμ εἰρημένον, ἀπ' αὐτῆς τῆ ὑποθέσεως ἐδόξεν, ὅτι ἐκεῖ μὲν Ἀδὰμ εἰρηκε, Θεὸς δὲ βεβλήσις ἐφ' ἐγγεῖ. καὶ ὡς ὁ Μωϋσῆς ἐνομοθέτησε, Θεὸς αὐτὰ καὶ ἐγγείλαν· τὸν νομοθεσίαν καὶ αὐτὰ μὲν ἡδη αἱ δύο σὰρξ λέξας διέπεσον, καὶ ὁ πόρρωθεν ἀλλὰ ἀπ' αὐτῆς τῆ χερίσεως καὶ ὅτι μὲν νομοθεσία Θεὸς ἐστὶ, τὸτο δὴλον. πανταχῶς δὲ Θεὸς νομοθετεῖ τὰ μὲν εἰς χρόνας, τὰ δὲ εἰς τύπας, τὰ δὲ εἰς ἀποκάλυψιν τῶ μελλοντῶν ἐσεῶν ἀγαθῶν, ὡς ἐλθὼν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδόξε τὴν πληρωσιν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ.

Τὰ δὲ τῆς παρα σοι ἐτέρας Θεῶν διαίρεσεως τευχῇ πάλιν διαίρεθείσης ἐπαναλαβῶν, καὶ αὐτὰ δεῖξω παρὰ σοι σεσηνοφαντημένα, καὶ ἐκ ἄλλο τιόν, ἀλλὰ γόνι τὸ ἔργον. Δοῦν γὰρ ἡμῖν τρεῖς Θεὸς πάρεσιν, ἐκ δύο συσταθεῖς ὁμοιομάτων, καὶ ὅτ' ἐτεροῦ ὡς τὸ δύο, ὅτε κακίαν ἔχων καὶ ἀδικίαν, ὡς ἐφης, ὅτε τὸ ἀγαθότητα καὶ φωτεινὴν ἔσταν. μεσαίτατ' δὲ ὡς δικαιοσύνη; καὶ γὰρ ἀληθῶς ἀλλότριον ὡς πάσης δικαιοσύνης, εἰκότως ἀγνοεῖς τί ποτέ ἐστὶ δικαιοσύνη, ἐτέραν αὐτὴν παρὰ τὸ ἀγαθότητι νομίζων. πολὺ δὲ ἐλεγχθήσῃ, ὡς ῥαδιεργέ, καὶ ἀλλότριε τὸ ἀληθείας. ἔδαμθεν γὰρ γίνεται τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἐξ ἀγαθότητος, καὶ ὅδε ἄλλως ἢς γρησέτω ἀγαθός, εἰ μὴ ἡ

A constituit. Mox enim Salvator in eodem Ptolema- Evangelio; *Quod Deus, inquit, conjunxit, ita homo non separet.* Quemadmodum verò Hæresis conjunxerit, verba ipsa, ut intelligere- *xxxiii.* mus, adjecit. *Propter hoc relinquet homo Patrem suum, & adhærebit uxoris sue, & erunt duo in carnem unam.* Tum infert: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Atqui nunquam illud Dominus, cum Adamum, Evamque formaret, usurpasse legitur; sed hoc solum; *Faciamus ei adjutori- Gen. 3.* um simile sibi. Illud verò ab Adamo dictum est, qui à somno expergefactus, *Hoc nunc os, ait, ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quia ex Virgo sumpta est.* Pergit deinde. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxoris sue, & erunt duo in carnem unam.* Cum Igitur non hoc D E U S, sed Adamus dixerit, & ea ipsa tamen D E I esse verba Dominus in Evangelio testetur, satis res ipsa declarat, tum hæc Adami quidem ore, sed Dei esse voluntate prolata. Similiter & Moyses Legem edidit, quam dictante Domino didicerat. Quare duo illa tamen verba non procul arcessitis rationibus, sed usu propemodum ipso, ac prolacione conciderunt. Etenim illam à Deo profectam esse Legem nemini obsecurum arbitror. Idem ille verò ubique decernere solet, partim quæ temporibus congruunt, partim quæ certis rebus adumbrandis serviunt, partim quibus futura bona declarantur; quæ in Evangelio demum adventu suo Christus Jesus Dominus noster implevit.

X. Venio jam ad alteram illam institutam à te Deorum triplicem differentiam, quam eadem ratione calumniosè confictam esse, teque id quod plani hominis ac nebulonis est egisse perspicuè comprobabo. Ecquis enim tertius ille nobis Deus est duplici ex similitudine confectus, qui nec alter sit è duobus, nec infuscatus malitia, vel injustitia, ut ais ulla, neque bonitate, lucidaque natura præditus, sed medii cujusdam sit ordinis, justus? Ac merito tu quidem ab omni remotus justitia bonitate quid ea sit ignoras, cum hanc ipsam à bonitate sejungis. In quo, hominum nequissime, ac veritatis inimicissime! manifesti erroris argueris. Non enim aliunde quam ex bonitate quod justum appellamus oritur: neque quisquam, nisi idem bonus

Prolema- sit, esse justus poterit. Ideoque Dominus A
ita. Mosis Legem suo præconio commendans
Hæresis aiebat: *Ornatis sepulchra Prophetarum &*
xxxiii. *adificatis monumenta justorum, & patres*
Matt. 23. *vestri occiderunt illos.* Unde igitur Pro-
phetæ, iustique nisi à Parente bonitatis
Matt. 5. extiterunt? Atque ut intelligeres justum
in bonitatis parte veritari; *similes, ait, esto-*
te Patri vestro qui in cælis est, qui oriri fa-
cit Solem suum super bonos & malos, &
pluit super justos & injustos: ut & justum,
esse bonum, & bonum justum, & impro-
bum iniustum, & injustum improbum
esse monstraret.

Nam quod implicatam ac perplexam
Legem esse contendis, id omnino de-
monstrare non potes: ac per summam
ut apparet, calumniam hanc ei labem
aspergis ex eo quod ita Lex præcipiat;
Levit. 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente;* si-
mul etiam quod parricidam jubet interfici.
Verum quæ à Domino Jesu dum vi-
veret gesta, administrataque sunt, mani-
festissimè demonstrant, nihil in Lege
esse perplexum aut implicitum in sese,
idemque præstare prorsus quod illa Sal-
vatoris Lex efficit: *Si quis percussierit te*
Matt. 5. *in dextram maxillam, præbe illi & alteram.*
Quod ipsum Lex olim obtinere stude-
bat, cum ita præciperet: *Oculum pro oculo,*
&c. hoc est, præbe illi maxillam. Nam
ut eas pœnas effugeret, ob quas si percute-
ret luere oporteret, verberanti maxil-
lam præbuit: haud ignarus si oculum
eruiisset, idem sibi ex Lege esse sustinen-
dum.

Legis Vete-
ris & No-
væ declam-
atio ratio.

XI. Atque ut Pater liberos sic insti-
tuit; ut ad singulorum se ætates accom-
modans paulatim erudiat, nec infan-
tem eadem qua adolescentulum disci-
plina contineat, nec adolescentulum
perinde ac juvenem, aut hunc ut ro-
busta jam ac virili ætate præditum coër-
ceat. Quinimò tenellum adhuc, ac pe-
nè lactentem digito castigat; puerulum
verò paulo grandiorē colapho, loris
adolescentulum, juvenem virgis ob-
jurgat. Porro ubi vir inter viros esse
cœpit, si gravius quiddam deliquerit,
gladio ex Lege plectetur. Ita Domi-
nus unicuique hominum ætati consen-
tanea præscripsit. Quippe veteres illos,
tanquam cum puerulis, ac vim sancti
Spiritus ignorantibus ageret, metu ac
terrore castigabat. Tum perfectioribus
perfectiora Mystera proposuit. Nam in

δικαιο. ὅθεν καὶ Κύριος ἐπαινῶν τὴν νο-
μοθεσίαν, καὶ τοῦ αὐτῆς δικαίως, ἔλεγε
κοσμεῖτε τοὺς τάφους τῶν Προφητῶν, καὶ οἰ-
κοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ οἱ πα-
τέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. πόθεν ὁ γε-
γوناσι Προφήται καὶ δίκαιοι, ἀλλ' ἢ διὰ τοῦ
Ἰσραὴλ πατρὸς ἀγαθότητος; καὶ ἵνα δείξῃ, ὅτι
ἐν τῷ μέρῳ τοῦ ἀγαθότητος ὁ δίκαιος ἔση-
κεν, ἔλεγχον ὅμοιοι γῆρεσθε τῷ πατρὶ ὑμῶν
τῷ ἐν τοῖς ὕδασι, ὅτι ἀνατέλλει τὸν ἥλιον
αὐτῷ ἐπὶ ἀγαθὰ καὶ πονηρά, καὶ βρέχει
ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. ἵνα δείξῃ τὸ δίκαιον ἀ-
γαθόν, καὶ τὸ ἀγαθὸν δίκαιον, καὶ τὸ πονη-
ρὸν ἀδικον, καὶ τὸ ἀδικον πονηρὸν.

Τὴν δὲ Ἰππλοκλήν ἡ ἐφ' ἧς νόμος, ἔ-
δυνασαι ἀποδείξαι. εἰσὶν γὰρ συνοφθαλμῶν
τὸν νόμον, Ἰππλοκλήν τινα αὐτῷ προσάπλων,
διὰ τὸ εἰρηκεῖν τὸν νόμον, ὁφθαλμὸν ἀντὶ
ὁφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. καὶ ἐπὶ δὴ
φονεύει ὁ νόμος τὴν φονευτήν. ἀλλὰ ἐξ αὐτῆς
τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πραγματείας
δηχθήσεται, ὅτι οὐκ Ἰππλοκλή τις ἦν, ἀλλ'
ἡ αὐτὴ ἦν νομοθεσία, καὶ τὸ αὐτὸ ἐνεργεῖ
τῇ ὑποστάσει τοῦ Σωτῆρος εἰρημένη ἐντολῇ, τὸ, ἐ-
άν τις σε τυπήσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα,
C. εἰς τὴν ἀριστεράν σου καὶ τὴν ἄλλην. καὶ ὁ νόμος πάλαι
τοῦτο κατεσκεύαζε, λέγων· ὁφθαλμὸν
ἀντὶ ὁφθαλμοῦ, τέτρετον εἰς τὴν σια-
γόνα. ἵνα γὰρ διαφύγοι ἅ πάντες ἂν εἰς πλήξιν,
παρεῖχε τὴν σιαγόνα τῷ τύπῳ, εἰδὼς ὅτι
εἰ ἀφέλοι ὁφθαλμὸν, τὰ αὐτὰ πείσεται
διὰ τὸν νόμον.

Ὡς γὰρ ὁ πατὴρ βέλεται παιδεύειν τὰ τέ-
κνα, καὶ ἐκάστη ἡλικία ἀρμοζόμενον ποιεῖν
τῇ παιδείᾳ, καὶ οὕτως τὸ μικρὸν βρέφος
παιδεύει τῷ μερακίῳ, καὶ τὸ μερακίον αἰσά-
τως τῷ νεανίσκῳ, καὶ τὸ νεανίσκον τῷ τελείῳ ἄν-
δρϊ. ἀλλὰ τῷ μὲν ὑποκρίσιν διὰ δακτύλου
παιδεία γίνεται, παιδίῳ δὲ μείζονι διὰ χειρὸς
ραπίσματος, μερακίῳ δὲ διὰ ἱμάντος, νεα-
νίσκῳ διὰ ράβδος, ἄνδρϊ δὲ ἐκδοκίμης τῶν
μειζόνων ὑποκρίσεων μάχαιρα διὰ νόμου.
ἔτι καὶ ὁ Κύριος ἐξῆς ἐναμοθέτει ἐ-
κάστην γῆρα τὰ ἀρμοζόμενα. ἐκείνους μὲν γὰρ
φόβῳ ἐσωφρονίζει, ὡς παιδίοις μικροῖς δια-
λεγόμενον. καὶ ἀγνοῶσι τὴν δύναμιν τοῦ ἁ-
γίου Πνεύματος. οὗτοι δὲ τελείως τε-
λείων ἡγίως μυστηρίων. καὶ ἐν τῷ Ἐταγ-

γελῶ γὰρ ἔτι πῶς λέγει τοῖς μαθηταῖς ἐν πολλοῖς τοποῖς· οὐκ οἶδατε τί ποιῶ, ὕστερον δὲ γνώσεσθε, τυχέσιν ὅταν τέλει οἱ γῆρησθε. καὶ πάλιν· ἐκ ἡδεῖσαν, ἕως ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν. ὁ δὲ Παῦλος· ἔγωγε ἡδύνασθε, ἀλλ' ἐδὲ ἐτι δύνασθε. δεικνύς ὅτι καιρῶν περιόντων τελειότερα ἐνδοῶν, ἔσαι μὲν αἱ αὐταί, μεταβαλλόμεναι δὲ εἰς ἑτέραν χάριν· ἀλλὰ τίς νεοῖς μὲν ἄλλως χηματιζομένη, ἑτέρως δὲ τοῖς ἐντελεστέροις νομοθετήσας ᾧ νόμῳ ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ἐκ εἶπεν αὐτοῖς, ἐκβάλλετε ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' εἰ ἐκβάλῃ τις ὀφθαλμὸν, ἐκβληθήσεται ὁ ὀφθαλμὸς τῷ ἐκβαλόντι. ἕκαστος δὲ φειδόμενος τοῦ ἰδίου σώματος, παρεδίδοτε τὴν σιαγόνα τύπιδος, καὶ ἐκ ἐτυπέ. καὶ διὰ τοῦτο ἐφυλάττετε τὰ νῦν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τηλαυγῶς εἰρημένα, τότε μὲν ἀνάγκη, ὡς νέων σωφρονιζομένων. νῦν δὲ παραισέσθ, ἅτε δὴ τελείων πειδομένων. εἰ δὲ φάσκεις περὶ πλοκῆν εἶναι ταύτην, τὸ λέγειν, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ τὸ τὸ Φονέα Φονεύεσθ, ἰδὲ καὶ περὶ τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως, βλέπομεν τὸν Σωτῆρα λεγόντα, ὅτι ἐλεύσεται ὁ αὐτὸς δεσπότης τῆς οὐχίας ἐαυτοῦ ἐλεῆναι αὐτὸς πάντων ὧν δεσπότης, καὶ φησὶ καὶ διχοτομήσει αὐτὸν τὸν οὐρανόν, καὶ τὸ μέρος αὐτῶν μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. ἐκ δὲ καὶ περὶ τῶν Σωτῆρος ἐξοπλίστη συκοφαντεῖν πάλιν ῥήματα, καὶ εἰποῖς ἂν τῆτον μὴ εἶναι ἀγαθόν, καὶ τοῖ γε ἐκ Πατρὸς ἀγαθὸν γεγεννημένον, καὶ ἀγαθὸν ὄντα, ἀλλὰ δίκαιον, καὶ ἔθ' ἑτερον παρὰ τὸν πατέρα, δύνασαι ἄρα καὶ αὐτὸν ἀπαλλοτριεῖν τῆς τῶν πατρὸς ὁσίας, ὡς ἔστι, ὁ παρελθὼν ἡμῖν πάλιν διαρέτης, καὶ γεωμέτρης τῶν νόμων, τειχοῖς τὰ πάντα διαρῶν. καὶ τῷ μὲν εἶπεν, ὅτι εἰς τύπας συμβολικῶς τινα ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, ὀλίγα παρήφω τὴν ἀληθείαν, ἵνα διὰ τῶν ὀλίγων διωγθῇ καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἀπατήσῃ. καὶ γὰρ τῶν ὄντων ἐκείνοις τυπικῶς συνεβάνεν. ἐγράφη δὲ ἡμῖν εἰς νοθεσίαν, εἰς ἧς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησε, φησὶν ὁ ἀγιάτης Ἀπόστολος, περὶ τοῦ περὶ τοῦ λέγων, καὶ σαβεῖα, καὶ τὰ ἄλλα. εἶδε δὲ πάντα ἡγήθεες, καὶ ἐκέτι τρίτον μέσον Θεὸν τὸν μὴ οὐκ ἔφερες ἡμῖν, μᾶλλον ὅσον αὐτῶν, καὶ τοῖς ὑποσέ ηπατημένοις.

Evangelio passim ita Discipulos con-
pellasse legitur. *Nescitis quid facio, scietis ita.*
autem postea, nimirum cum perfectio- Hæresis
res eritis. Item illud: Nesciebant, donec xxxiii.
à mortuis resurgeret. Sic & Paulus: *Non-* Jo. 13.
dum enim poteratis, sed nec adhuc potestis: 1. Cor. 3.
ut ostenderet, procedentibus temporibus perfectiora dari præcepta; quæ licet eadem sint semper, aliam nihilominus rationem induunt, nec eodem junioribus quo robustis modo temperantur. Cum enim Legis hæc esset formula; *Oculum pro oculo*, non dixit; *Eruite oculum pro oculo*; sed, si quis oculum eruerit, ei oculus eruetur. Ideo quilibet ut corpori suo consuleret, maxillam verberanti præbebat, non ipse verberabat. Quia ratione jam tum ea servabantur, quæ in Evangelio modo tam apertis verbis concepta sunt: cum eo tamen discrimine, quod illi metu ac necessitate velut adolescentes in officio continerentur; hi utpote confirmata jam ætate sponte sua ac voluntate obtemperarent. Atenim contraria ista videntur: *Oculum pro oculo*, & interfectorem interficijubere. Sed de illa supremi Judicii die sic loquentem Christum videmus: *Veniet, inquit, ejus Dominus*, seipsum autem intelligit, qui sit omnium Dominus, & *servum ipsum in duas partes secabit; & partem ejus cum infidelibus ponet.* Restat igitur ut contra Salvatorem ipsum calumnias tuas, ac maledicta convertas, eumque esse bonum inficieris, tametsi bonus cum Pater genuerit, bonusque sit ac justus, nec à Patre diversus. Quocirca tu qui Legum nobis partitor ac Geometra repente prodiisti, ac trifariam universa dividis, potes illum à Patris abalienare natura. Quod autem nonnulla definitis in Lege esse adumbrandi significandi-que causa scripta, veritatis nonnihil attigisti, ut paucis iis aspersis, viam tibi in cæteris ad fallaciam fraudemque munires. Nec enim diffitendum est, quin hæc illis in figura contigerint scripta sine autem ad correctionem nostram, in quos fines seculorum deveniunt, ait sanctus Apostolus, cum de Circumcisione, ac Sabbato, cæterisque disputat. Atque utinam veritatem in omnibus retineres, neque certum nescio quem Deum ac medium, qui nullus est, nobis, vel tibi potius, ac tuis obtruderet!

Mat. 24.

1. Cor. 10.

Deest ei
& tollenda
interrogatio.

Ptolema- XII. Sed impurissimam illam tuam A
ita. vocem satis in praesentia compressam ar-
Hæresis bitror, impudentissime nebulo! Cujus
xxxiii. convicta fallitate antequam reliquas ad
Hæreses progrediamur, Divinam pro
eo ac solemus, opem implorabimus, ut
ad illas jugulandas tenuitati nostræ vires
suppeditet. Satis enim ex iis quæ dixi-
mus intellectum opinor, Ptolemaum,
Marinus *canis bipre-* *tam fuit.* marini canis instar, qui è pelago profili-
ens viperam sibilis suis evocat, sic illum
Floram literis excivisse, ac tam eam,
quam ceteros in fraudem impulsisse. Nos
autem posteaquam veritatis hunc sage-
na, cujus similitudine caeleste in Evange-
lio regnum Dominus expressit, irreti-
tum tenuimus, atque è malorum piscium
esse numero demonstravimus, dum sine-
ræ fidei doctrina impuras illius voces
elisimus; obtrito Dei ope profligato-
que monstro, primum illi quantas possu-
mus gratias habemus; deinde ad cate-
ras eodem, ut diximus, pede gradum fa-
ciemus.

Νομίζω δὲ καὶ ἐν τῇ παρόντι ἱκανῶς
πρὸς τὰς σε λέξεις, ὡς ἀγύρῃ, εἰρησθαι. ὧν
ποιήσας τὸν ἔλεγχον, ἵπὶ τὰς ἐξῆς ἀρέσας
ραδιᾶμαι, τὸν αὐτὸν Θεὸν σωήτως ἵπικα-
λᾶμναι, ἵπικερῆσαι τῇ ἡμῶν μετρίότητι,
εἰς τὸ Φωρᾶσαι ἐκάστης ἀρέσεως πῶς πεποιη-
μῆς τὸν ἔλεγχον. ὅτι μὲν γὰρ συρίγμα-
σιν ἑαυτὰς, ὡς ἀπὸ θαλάσσης ἀνελθὼν καρ-
χαρίας, καὶ ἔχιδναν πρὸς καλᾶμναι, τῷ
Φλώραν διὰ τῶν γραμμάτων, αὐτὴν τε καὶ
ἄλλας σὺ αὐτῇ ἠπάτησε, δέδχεται ἐν τοῖς
εἰρημυοῖς. ἐν δὲ τῇ τῆς ἀληθείας σαγήνῃ,
B ἥς τὸ ἀνιγμα ὁ Κύριος ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ
βασιλείαν ἔρανῶν ἀπεφύνατο, ἐνείλησαν-
τες, καὶ τῶν πονηρῶν ἰχθύων ἓνα ὄντα αὐ-
τὸν ἐλέγξαντες, τῷ τὰ μοχθηρὰ ῥήματα
αὐτὰ Φωρατὰ ποιῆσαι, τῇ τῆς ἀληθείας πίσε-
ως διδασκαλίᾳ ἠτήσαμναι. ἐν τῇ τῷ Θεῷ τοί-
νυν δυνάμει σωτηρίσαντες τῶτον, αὐτοὶ
μὲν Θεῷ ἀρχαιεήσωμναι, ἵπὶ δὲ τὰς ἐξῆς
ὁμοίως, ὡς πρὸς ἑωρον, πρὸς ἐρχομαι ἵπὶ θα-
λάμειθα.

LIBRI PRIMI TOMUS
SECUNDUS DESINIT.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ
τόμος πρῶτος βιβλίου.

ΤΑΔΕ

A

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙ ΕΝ

ΤΩ ΤΡΙΤΩ, ΤΟΜΩ, ΤΟΥ
πρώτου βιβλίου, ἐν ᾧ εἰσιν αἰρέσεις δεκα-
τρεῖς.

ΜΑΡΚΩΣΙΟΝ

ΜΑΡΚΟΣ τις γενήσεται Κολοβ-
 βάσει συμφοιτητής, δύο δε-
 χάς καὶ αὐτὸς παρσάγων. ἀ-
 φητεῖ δὲ νεκρῶν ἀνάστασιν.
 Παιπαῖός δὲ πικρὸς δι' ἐντυ-

Φαντασίας δὲ τινὰς δι' ἐκπα-
μάτων ἐξ ἐπαοιδῆς εἰς κυάνεον χροῶμα καὶ
πορφύρεον μεταβαλὼν, ἐμυσαγωγῇ τὰς ἀ-
πατωμένας γυναικας. καὶ αὐτὸς δὲ τῶν εἰ-
κοστίτεσσάων σοχηῶν βέλετ' τὰ πάντα ἡγεῖ-
σθαι ὁμοίως ΟΥαλεντίνω.

Κολορβασιοι. Καὶ ἔτ' ὁ Κολόρβασ
ὡσαύτως τὰ αὐτὰ διηγήμην, κατὰ τι δὲ
διαφερόμην πρὸς τὰς ἄλλας αἰρέσεις, φη-
μι δὲ πρὸς τὰς πρὸ Μάρκον καὶ Οὐλεντί-
νον, τὰς πρεσβυτάς, καὶ Ουδοδάδας* ἐτέρας
ἐδίδαξε.

Ἡρακλεωνῖται. Καὶ αὐτοὶ τῇ τῶν Ο-
 γδοάδων Φέρνται μυθολογία. ἐτέρως δὲ πα-
 ρὰ τὸν Μάρκον, καὶ Πτολεμαῖον, καὶ ΟΥα-
 λεντῖνον, καὶ οὗτ' ἄλλας. ἀλλὰ καὶ πρὸς
 τῇ τελευτῇ οὗτ' παρ' αὐτοῖς τελευτῶντας
 ὁμοίως τῷ Μάρκῳ λυτρεῖνται δι' ἐλαίης, ὅπο-
 βαλσάμης, καὶ ὕδατος, Ἐπικλήσεις τινὰς
 Εβραϊκαῖς λέξεσιν ἐπιλέγοντες ἐπὶ τῇ κε-
 φαλῇ τῶ δῆθεν λυτρεμῆς.

Ὀφῖται. Ὀφῖται εἰσιν, οἱ τὸν ὄφιν δε-
ξάζοντες, καὶ τῷ τὸν Χεῖρὸν ἠγάπημοι.
ἔχοντες δὲ φύσιν τὸ ἐρπετὸν ἐν κίσει τινί.

Καίανοί. Καὶ Καίανοι ὡσαύτως ἅμα τῷ
πρότερον τὸν νόμον, καὶ τὸν λαλήσαντα ἐν
νόμῳ ἀφειδῶντες, σαρκὸς τε ἀνάσασιν δυνά-
μεις, τὸν Κάϊν δοξάζουσι, λέγοντες αὐτὸν
τῷ ἰσχυρωτέρῳ εἶναι δυνάμει. ἅμα δὲ καὶ
τὸν Ἰδαν ἐκθειάζουσιν, ὅμῃ τε καὶ ὅτῳ πᾶσι
Κορέ καὶ Δαθάν καὶ Αἰθριώμ, ἀλλὰ καὶ τὸς
Σοδομίτας.

INDICULUS HÆ-

RESEON, QVÆ IN III
Tomo Libri I continentur, sunt-
que numero XIII.

MARCOSIL

MARCUS quidam exiit
Colorbasi condiscipulus
Is duo similiter Principia
constituit. Mortuorum
resurrectionem negabat,
lutebatur praeligijs ejusmodi, ut certis
carminibus poculorum liqorem in cæ-
ruleum, purpureumqve colorem verte-
ret: quibus sacris infelices mulierculas
iniciare solebat. Idem ad XXIV Elemen-
ta perinde ac Valentinus universa revo-
care nititur.

Colorbasii. Hic easdem ferè opinio-
nes amplexus est. Sed nonnulla tamen
sunt, in quibus ab aliis Hæresibus discre-
pat, Marci ac Valentini potissimum. Si-
quidem propagationes Æonum & Ogdo-
adas alio modo tradidit.

Haracleonitæ. Etiam isti commenti-
tias Ogdoadas retinuerunt. In quibus ex-
plicandis à Marci, & Ptolemæi, ac valenti-
ni cæterorumque opinione discesserunt.
Suos porro sub ipsum vitæ exitum perin-
de ac Marcus instituit, oleo, q̃obalsamo,
& aqua lustratos in salutem asserunt;
unaque voces quasdam Hebraicas in ejus
qui expiatur caput insufurrant.

Ophitæ. Hi serpentem venerantur
ac prædicant: eumque esse Christum
asserunt. Ob id verum in cista serpen-
tem asservant.

Cajani. Veterem Legem, & eum qui illius Legis tempore locutus est, repudiant. Resurrectionem carnis abnegant. Cainum commendant: quem praestantioris cujusdam virtutis fuisse praedicant. Sed & Judam divinis honoribus afficiunt: nec non & Core, Dathan, & Abiron, ac Sodomitas.

v

Sethiani. Hi Sethum laudibus effe-
runt. Quem à suprema Parente procrea-
tum putant: cum eam pœniteret, quod
Cainum edidisset. Quo ejecto, Abelo-
que interfecto cum summo Patre con-
gressa sinceram stirpem, videlicet Se-
thum, protulit: à quo universum genus
hominum manavit. Postremo principia,
& Potestates, ceteraque ut alii omnia
statuunt.

Archontici. Plures isti ad Principes
universa referentes, quæcumque facta
sunt ab illis orta definiunt. Habent &
fœdissimæ quoddam libidinis genus. Car-
nis resurrectionem respuunt. Vetus Te-
stamentum calumniosè rejiciunt. Quan-
quam & hoc, & Novo insuper nonnun-
quam utantur: ex quibus singulas vocu-
las callidè ad mentem suam accommo-
dant.

Cerdoniani. A Cerdone orti sunt, qui
quem ab Heraclio errorem hauserat no-
vis inventis adauxit. Ac cum Romam
è Syria profectus esset, Hygini Papæ
temporibus sua dogmata disseminavit.
Duo porro Principia contraria invicem
affirmat. Negat Christum esse genitum.
Mortuorum excitationem cum Vetere
Testamento rejicit.

Marcionista. Marcio oriundus ex
Ponto Episcopo patre natus est: A quo
ob Virginis stuprum ejectus ex Ecclesia
Romam aufugit. Ubi cum ab iis, qui
tum Ecclesiæ præerant, pœnitentiam fru-
stra postulasset, Catholicam fidem oppu-
gnare instituit. Quamobrem tria esse Prin-
cipia dixit, Bonum, justum & malum.
Novum testamentum à Vetere ejusdem-
que auctore alienum esse docuit. Car-
nis resurrectionem sustulit. Non unum
Baptisma duntaxat, sed etiam tria post
delictum indulget. Pro mortuis illo-
rum Carechumenis Baptismum alii su-
scipiunt. Mulieribus conferre Bapti-
smum sine ullo discrimine permittit.

Lucianista. Lucianus his antiquior,
non alter ille qui Constantino imperan-
te floruit, in omnibus Marcionis vesti-
giis inhaesit. Et si quibusdam adjectis cu-
mulatius aliquid docere studuit.

Σηθιανοί. Οὔτοι πάλιν ὡς Σηθ δοξάζουσι,
φάσκοντες αὐτὸν εἶναι ἐκ τῆς ἁνῶ μητρὸς με-
ταμεληθείσης, * ἐφ' ἧς ὁ πῶς τὸν Κάιν ^{Ε. ἐφ' ἧς}
προεβάλετο· εἶτα μὲν * ὅτι Κάιν ἀποβλήθη. ^{Ε. τὴν}
καὶ τὸν Ἀδελφὸν ἀποκτανθῆναι, συνελθέ-
σης τῆς ἁνῶ πατρὶ, καὶ καθαρὸν σπέρμα τὸν
Σηθ ποιήσασθαι· ἐξ ὧν λοιπὸν κατήχηθη
τὸ πάντων ἀνθρώπων γένος. καὶ αὐτοὶ δὲ
Ἀρχαὶς, καὶ Εξουσίαις, καὶ ὅσα οἱ ἄλλοι δογμα-
τίζουσιν, ἐδογματίσαν.

Ἀρχοντικοί. Οὔτοι πάλιν εἰς πολλὰς Ἀρ-
χοντας τὸ πᾶν ἀναφέρουσι, καὶ τὰ γρόμματα
ἐκ τῶν γεγραμμένων λέγουσιν. ἀλίσκονται δὲ
καὶ ἰπὶ ἀσχετοῦ τι. σαρκὸς δὲ ἀνάστασιν
ἀθετοῦσι, καὶ παλαιὰν διαθήκην διαβάλλου-
σι. κέχρωται δὲ καὶ παλαιὰ καὶ νέα διαθή-
κη, ἐκαστὴν λέξιν εἰς τὸν ἑαυτῶν νῦν μεθο-
δεύοντες.

Κερδωνιανοί. Οἱ ἀπὸ Κέρδωνος ἀπὸ Ἡ-
ρακλείου * δεξάμενοι τὴν μετοχὴν τῆς πλα-
νης, προσθέντες δὲ τῇ ἀπάτῃ. ὅς ἀπὸ τῆς Συρί-
ας εἰς Ρώμην μεταναστὰς, τὸ κήρυγμα αὐτῆς
ἐξέδετο ἐν χρόνοις Ὑγίνου Ἐπισκόπου. δύο δὲ
ἀρχαὶς κηρύττει· ἑστὶ σταντίας ἀλλήλαις. μὴ
εἶναι δὲ τὸν Χριστὸν γνηστὸν. ὁμοίως τε νεκρῶν
ἀνάστασιν ἀθετοῦσι, καὶ τὰ καὶ τὴν παλαιὰν
διαθήκην.

Μαρκιωνισταί. Μαρκίων ὁ ἀπὸ Πόντου
ὁμοίωμα Ἐπισκόπου μὴν ὡς υἱὸς, φθεί-
ρας δὲ παρθένον ἀπέδρα, διὰ τὸ ἐξεῶσθαι
ὡς τῆς ἰδίας Πατρὸς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας.
ἀνελθὼν τε εἰς Ρώμην, καὶ αἰτήσας μετὰ-
νοίαν ὅτι κατ' ἐκεῖνο καιρὸν, καὶ μὴ τυχῶν,
ἐπαρθείς καὶ τῆς πίστεως, ἐδογματίσει, τρεῖς
ἀρχαὶς εἰσηγησάμενος, ἀγαθόν τε καὶ δίκαιον
καὶ Φαῦλον, εἶναι τε καινὴν διαθήκην ἀλλο-
τρίαν τῇ παλαιᾷ, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ λαλήσαν-
τα. ἀνάστασιν σαρκὸς ἀθετοῦσι. βάπτισμα
δίδωσιν ἑμόνον ἓν, ἀλλὰ καὶ τρία μὲν τὸ πᾶν
πεσεῖν. ὑπὲρ δὲ τῶν τεθνεώτων κατηχε-
μένων ἄλλοι παρ' αὐτοῖς βαπτίζονται. ἀ-
δεῶς δὲ καὶ γυναῖξιν ἱπὶ τρέψει δῆθεν λα-
τρεὶν δίδοναι.

Λεκιανισταί. Λεκιανὸς τις ἀρχαῖος,
ὃς ὁ νῦν ἐν χρόνοις Κωνσταντίνου γρόμματος,
πάντα καὶ Μαρκίωνος ἐδογματίσει. πρὸς δὲ
τὰς καὶ ἑτέρας τινὰς πρὸς τὸν Μαρκίω-
να, καὶ αὐτὸς δῆθεν περὶ τοῦτο δογματίζεσθαι.

Ἀπελληανοί. Καὶ ὅτι ὁ Ἀπελλῆς τὰ Ἀ
 ὅμοια Μαρκίῳ καὶ Λυκιανῷ κακίῃ τὴν πᾶ-
 σαν ποιῇσιν, καὶ τὸν πεποιηκότα. ἔχ' ὁμοίως
 δὲ ταῖς τρεῖς ἀρχὰς εἰσηγήσατο· ἀλλὰ μί-
 αν μὲν ἀρχὴν, καὶ ἓνα Θεὸν ὄντα ἀνάσσειν
 καὶ ἀκατονόμαστον, αὐτὸν δὲ τὸν ἓνα πεποιη-
 κέναι ἄλλον. καὶ ὅτι ὁ γεγωνὶς πονηρὸς
 Διεθεὶς, ἐποίησεν ὅν τῇ αὐτῇ Φαυλότητι
 τὸν κόσμον.

Σευηριανοί. Σευῆρ' ἄλιν τις τῇ Ἀ-
 πελλῇ σινεπόρῳ, τὸν μὲν οἶνον ἀποβάλλ-
 λεται, καὶ τὴν ἀμπελον, ἐκ τε τῆ δρακον-
 τοειδὸς Σατανᾶ καὶ γῆς μυθολογῶν πεφυ-
 κέναι, σινελεθόντων ἀλλήλοις. τὴν τε γυ-
 νῆκα παραιτεῖται, Φάσκων δευτερὰς δυ-
 νάμεως αὐτὴν ὑπάρχειν. ὀνομασίας τέ τινας
 Ἀρχόντων, καὶ βίβλους τινὰς ἀποκρύφους
 παρεισάγει. τὰ ὅμοια δὲ ταῖς ἄλλαις, τὴν
 σαρκὸς ἀνάστασιν ἀθετεῖ, καὶ παλαιὰν δια-
 θήκην.

Τατιανοί. Οὗτ' ὁ σιμήκμασεν Ἰσρίνω
 τῷ Μάρτυρι, τῷ ἀγίῳ καὶ Φιλοσόφῳ. μὴ
 δὲ τὴν τῷ Μάρτυρι Ἰσρίν τελευτήν, τῇ καὶ
 Φιλοσόφῳ, προσεφθάρη τοῖς τῷ Μαρκίῳ
 δόγμασι, μαθητευθεὶς τῷ αὐτῷ, τὰ ἑ-
 ἴσα αὐτῷ ἐδιδάξατο, καὶ ἕτερα προσθεὶς παρ'
 ἐκείνου. ἐλέγετο δὲ ἀπὸ Μεσοποταμίας ὀρ-
 μάδ.

Apelliani. Apelles similiter atque
 Marcio & Lucianus quicquid conditum
 est cum ipso Conditore vituperat. Non
 tamen tria ut illi Principia, sed unum
 tantum invexit: itidemque DEUM
 unum ac supremum, & nominis expertem,
 qui singularem alterum procreaverit.
 Qui cum malus evalisset, mundum sua
 illa improbitate condidit.

Severiani. Severus hic Apellis af-
 fecta vinum ac vitem penitus damnat.
 Quæ ex Satanae serpentis & Terræ con-
 gressu propagata fingit. Muliebrem
 quoque sexum repudiat, quod ad sini-
 stram Virtutem pertineat. Principum
 vocabula quædam, atque Apocryphos
 Libros inducit. In mortuorum resurre-
 ctione, Veterique testamento refellendo
 cum aliis Hæresibus consensit.

Tatiani. Tatianus primum cum San-
 cto Justino Martyre ac Philosopho flo-
 ruit. Post cujus obitum contagione
 Marcionis dogmatum afflatus, ejus disci-
 pulus fuit; ad eaque quæ cum eo com-
 muniter tenuit nova insuper addidit. Fe-
 runt e Mesopotamia oriundum hunc
 fuisse.

Τῶ ἐν ἁγίοις πατέρις ἡμῶν

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

SANCTI EPIPHANII CONTRA HÆRESES

LIBRI I. TOMUS III.

CONTRA MARCOSIOS. ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΣΙΩΝ, ΤΕΣΣΑ-
Hæresis XIV. sive XXXIV. A ρεσκαυδεκάτη, ἡ καὶ τριακοσὴ
τετάρτη.

Marcosii. I.
Hæresis
XXXIV.

MARCUS verò
quidam, à quo
Marcosiorum se-
cta pullulavit,
à prioribus illis
profectus, ac di-
versa quædam ab
illis sentiens, pe-

stiferum in orbem virus evomuit. Hic
enim Secundo, atque Epiphani, & Pto-
lemæo, Valentinoque succedens, infan-
iores ad nugas, ac velut circulatorum fa-
bulas asserendas progressus est. Et qui-
dem mulierculas, virosque fraudibus su-
is circumventos induxit, superiorum illo-
rum impostorum corrector habitus, cum
Magiarum esset artium apprimè peri-
tus. Compluribus igitur utriusque sexus
se ut potissimum audirent persuasit, ut-
pote scientissimum, maximaque ex no-
mine carentibus visumque fugientibus
locis potestate præditum: ex quo revera se
Antichristi præcursorem ostendit. Ana-
xilai ludicra quippe somnia cum eorum,
quos magos nominant, versutia conjun-
gens, atque iis præstigiis & artibus il-
ludens, spectatores omnes ac fautores
suos in stuporem admirationemque con-

ΜΑΡΚΟΣ δὲ τις, ἀφ'
ἐπὶ οἱ Μαρκώσιοι καλέ-
μην, ἀπὸ τῶν ὁρμώ-
μην, καὶ ἕτερα ὡς
τῶν τολμήσας, κακὰ
τῶ νόμῳ ἐξήμεσε. τῶν
γὰρ διαδέχεται τῶν Σεκένδον, καὶ Ε-
πιφάνη, καὶ Πτολεμαῖον, καὶ Οὐαλεντίνον.
εἰς τῶν σοτέρων δὲ ἀγυρτώδῃ συνάθροισιν
ἐπήρθη. γυναῖκα γὰρ καὶ ἄνδρας ὑπ' αὐτῆς
πεπλανημένα τε καὶ πεπλανημένους ἐπηγά-
γετο, ὑποληφθεὶς ὁ ἐλεεινὸς διορθωτὴς εἶ-
ναι τῶν πειρημένων ἀπατεώνων, μαγικῆς
ὑπάρχων κυβείας ἐμπειρότατος. ἀπατή-
σας δὲ τῶν πειρημένων πάντας καὶ τὰς
πειρημένας, προσέχειν αὐτῶν * ὡς γνωσι-
κωτάτῳ, καὶ δύναντι τὴν μεγίστην δύναμιν τῶν ἀορά-
των καὶ ἀκατονομάστων τόπων ἔχοντι, ὡς
πρόδρομῶν ἀληθῶς τῶν Ἀντιχρίστου ἀπο-
δέδναι. τὰ γὰρ Ἀναξίλας παίγνια τῶν
λεγομένων Μαγῶν πανουργία συμμίξας, δι'
αὐτῶν φαντάζων τε καὶ μαγεύων, εἰς ἐκπλήξιν
τῶν ὁρῶντάς τε καὶ πείθομένους αὐτῶν τῶν

Deest h
aut epi

βαλεν. ὡς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν ἔτι καὶ εἰς δεῦρον
τὸτο ἵππελεῖσιν. οἱ δὲ τὰ διὰ τοῦ πνεύματος
ὁρῶντες, δοκῶσι δυνάμεις τινὰς ἐν χερσὶν
αὐτῶν ἐπιτελεῖσθαι, καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς ταῦτα
ποιεῖν. τὸν γὰρ νῦν καὶ αὐτοὶ διπολέσαν-
τες ἔχ' ὁρῶσι μὴ γινώσκοντες δοκιμάσαι, ὅτι
διὰ μαγείας ἢ σύζασις τὰ παρ' αὐτῶν παι-
γνία, ὡς ἐπ' αὐτῶν εἶπεν, ἐπιτελεῖται. αὐτοὶ
γὰρ ἐμπερόντητοι παντάπασιν γεγόνασιν, ὑ-
παχθέντες κακῇ τινὶ ὑπονοίᾳ. Φασὶ γὰρ
τρία ποτήρια λευκῆς ὑάλου παρ' αὐτοῖς ἐτοι-
μάζεσθαι, κεκραμένα λευκῷ οἶνῳ. καὶ ἐν τῇ
ἐπιτελεσμένη παρ' αὐτῶν ἐπὶ τῇ νομιζομέ-
νῃ ἀχαρισίᾳ, μεταβάλλεσθαι αὐτῶν, τὸ μὲν
ἐρυθρὸν ὡς αἷμα, τὸ δὲ πορφύρεον, τὸ δὲ κυ-
ανεόν.

Εγὼ τοίνυν ἵνα μὴ εἰς δεύτερον κάματον
ἐαυτὸν ἐπιδῶ, δεχεσθῆναι δεῖν ἡγησάμην τῆς
διὰ τῶν μακαριωτάτων καὶ ἀγιωτάτων Εἰρη-
ναίου κατ' αὐτῶν τῶν Μάρκου, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν
ὁρῶμένων πρᾶγματευσθεῖσιν ἃ τίνα ἐνταῦθα
πρὸς ἑωρῶν ἐκδέσθαι ἐσθόδασα, καὶ ἐσι-
F. αὐτός. τάδε. Φάσκει γὰρ * αὐτοῖς Εἰρηναῖος ὁ ἁ-
γίος ἐν τῷ ὑποφαινῶν τὰ ὑπ' αὐτῶν λεγό-
μενα, λέγων ὅτως.

ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ.

ΠΟΤΗΡΙΑ οἶνῳ κεκραμένα πρᾶγμα-
τευσθαι ἀχαρισεῖν, καὶ ἐπὶ πλέον ἐκ-
τείνων τὸν λόγον τὸ ἐπικλήσεως πορφύρεα
καὶ ἐρυθρὰ ἀναφαίνεσθαι ποιεῖ. ὡς δοκεῖν τὸ
διὰ τῶν ὑπὲρ τὰ ὅλα χάριν τὸ αἷμα τὸ ἐαυ-
τῆς ἐξέρχου ἐν τῷ ἐκείνῳ ποτηρίῳ, διὰ τὸ ἐπι-
κλήσεως αὐτῶν, καὶ ὑπομείνεσθαι ὅδ' πα-
ρόντας ἐξ ἐκείνων γεύεσθαι τῶν πόματων,
ἵνα καὶ εἰς αὐτῶν ἐπομβρῆσῃ ἡ διὰ τῶν Μάρ-
κου τῶν κληρονομήτων χάρις. πάλιν ὁ γυναι-
ξιν ἐπιδοῦν ἐκτώματα κεκραμένα, αὐτὰς
ἀχαρισεῖν ἐγκελεύεται παρεστῶν αὐτῶν.
καὶ τῶν ὑπομεινόντων, αὐτὸς ἄλλο ποτήριον
πολλῶν μείζον ἐκείνων, ὃ ἡ ἐξηπατημένη ἡ χυ-
αρίστησε πρᾶγματευσθαι, καὶ μετὰ κενώσας ἀπὸ
τῶν μικροτέρων τῶν ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἡ χυ-
αρίστησιν εἰς τὸ ὑπ' αὐτῶν * κεκοσμημένον, ἐ-
πιλέγων αἷμα ἑτοῖς ἢ πρὸ τῶν ὅλων, ἢ ἀνε-
νόητος καὶ ἀρρητός χάρις πληρώσαι σε
τὸν ἑσὼ ἄνθρωπον, καὶ πληθύναι ἐν σοὶ τὴν
γνώσιν αὐτῆς, ἐγκαταπέρας τὸν κόκκον τῶν σινάπεως εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν.

It. κεκο-
σμημένον.

Avertit: quod ipsum ad hodiernam usque Marcossi,
dicim sectatores illius faciunt. Cujusmo-
di Magicæ artis fallacias qui vident, ut
ab illo quondam dum viveret, sic ab il-
lius modo sectatoribus miracula fieri ar-
bitrantur. Cum enim mente etiam ipsi
capti sint, ut ista discernere omnino ne-
queant, Magicis cantionibus ludicra, ut
uno verbo dicam, ejusmodi tribuenda
non vident. Falsa quippe opinione de-
cepti hebetes atque attoniti redduntur.
Ferunt enim tria apud illos candidissimo
ex vitro vasa comparari, in quæ album
vinum infusum, dum illam quam putant
Eucharistiam, revera autem incantamen-
ta, peragunt, subito commutatur: ut
aliud sanguinei, purpurei aliud, aliud cæ-
rulei coloris appareat.

Ego verò, ne actum agere videar, satis
esse mihi persuasi, si iis uterer, quæ con-
tra Marcum hunc, ejusque disciplinæ
studiosos à sanctissimo, beatissimoque
Irenæo disputata leguntur: quæ quidem
ad verbum hic adscribenda censui. Sunt
autem ejusmodi, quæ in illorum recen-
sendis dogmatibus pertexui.

EX IRENÆO L. I.

POCULA vino temperata, gratia-
rum actionem simulans, & solen-
nem precationis formulam longiorem
adhibens, purpurea, rubraque ut appare-
ant efficit; adeo ut supernam illam, cœle-
stemque gratiam ad ejus invocationem su-
um in illa vasa sanguinem instillare pu-
tes; atque adstantium nemo sit, qui non
liqorem hunc gustare vehementer ap-
petat, quo ejus animum divina illa, quam
Magus implorat, gratia uberrime perfun-
dat. Præterea mulieribus temperata illa
vasa porrigens, coram se benedicere ju-
bet. Tum aliud poculum eo cui benedi-
ctionem mulier impertiit longè capacius
proferens, & in id è minore illo trans-
fundens, ita præfatur. Gratia Dei, quæ ante
omnia est, neque animo concipi, aut explicari
potest, interiorem tuum hominem compleat,
ac suam in te cognitionem augeat, granum
sinapis in bonam terram demittens. His di-

Iren. L. I.
C. IX.

Marcolii.
Hæresis
xxxiv.

ctis, statim infelicem illam in furorem A
vertit, & præstigiarum se artificem com-
probat. Repente enim majus illud pocu-
lum, in quod minus defusum est, sic re-
pletur, ut sese liquor superfundat. Hac
& iis similia pleraque faciens compluri-
bus illudit, ac secum abduxit. Credibile
est adesse illi Dæmonem quendam,
cujus opera & vaticinari videatur, &
quas esse dignascensuerit, eandem illis
divinandi vim tribuat. Nam cum mu-
lieribus potissimum versatur, eisdemque
eleganti ornatu, ac purpura prætextatis,
& locupletibus, quas ut ad sese pelliciat,
sic eas blandiens alloquitur. *Libet gra-
tie tibi mee aliquid aspergere, quoniam re-
rum omnium parens Angelum tuum assi-
duo coram sese videt. Locus porro magni-
tudinis tuis in nobis est. In unum coale-
scere nos oportet: Primum igitur a me
ac per me gratiam accipe. Præpara te,
tanquam sponsum sponsum suum expe-
ctans, ut & tu idipsum sis quod ego sum,
& ego sim quod tu es. Age lucis semina
in thalamo tuo colloca. Accipe a me spon-
sum, cumque cape, & ab eo capere. Ecce
descendit in te gratia: aperi os tuum, &
vaticinare. Ad hæc respondente femi-
na; Nunquam vaticinata sum, neque va-
ticinari scio: ille certas invocationes pro-
ferens, rursus ut stolidæ illi stuporem in-
jiciat; Aperi, inquit, os tuum, & quicquid
volueris loquere, & vaticinaberis. Illa isti-
usmodi inflata verbis, elataque, ac Pro-
phetici illius afflatus expectatione in-
flammati, palpitante plus solito pectore,
nugas quasdam effutire, ac quicquid in
buccam venerit effundere non dubitat,
non minus vanè quam temerè, utpote
inani spiritu calefacta. Nam, ut quidam
nobis multò præstantior de hominibus
ejusmodi dixit, andax & impudens est
animus inani aëre calefactus. Ex illo
deinceps tempore vatem se mulier exi-
stimat, & Marco, qui de sua in ipsam
virtute transfudit, gratias agit, itaque re-
ferre studet, ut non fortunas modo su-
as ei largiatur; unde pecuniarum in-
gentem ille vim collegit; verum etiam
corporis sui potestatem faciat, cum
eoque penitus copulari cupiat, ut in
unum cum ipso coalescere possit. Sed
accidit interdum, nonnullæ ut fideles*

καὶ τιαυτά τινα εἰπὼν, καὶ ἐξοισερήσας τῷ
ταλαίπωρον, θαυματοποιὸς ἀνεφάνη, τῷ
μεγάλῃ πληρωθέντ' ἐκ τῶ μικρῷ ποτη-
ρίῳ, ὥστε καὶ ὑπεκχέεσθαι ἐξ αὐτοῦ καὶ ἄλλα
τινα τέτοις ὡραπλήσια ποιῶν ἐξηπάτησε
πολλὰς, καὶ ἀπηγάχεν ὀπίσω αὐτῆς. εἰκὸς δὲ
αὐτὸν καὶ δαίμονα τινα πάρεδρον ἔχεν, δι' ὃ
αὐτὸς τε προφητεύειν δοκεῖ, καὶ ὅσας ἀξίας
ἡγείται, μετόχος τῆς χάριτος αὐτῆς προ-
φητεύειν ποιεῖ. μάλιστα γὰρ περὶ γυναικας ἀ-
χολεῖται, καὶ τέτωντας ἀπαρτίζεις, καὶ περι-
πορεύεις, καὶ πλεσιωτάτας, αἷς πολλάκις
ὑπάγεωδ' περὶ ὠμῶν κολακεύων φησὶν αὐ-
ταῖς· μετὰ δὲ ναῖ σοι θέλω τ' ἐμῆς χάριτος,
ἐπεὶ δὴ ὁ πατὴρ τ' ὅλων τ' Ἀγγελὸν σε διαπαντὸς
βλέπει περὶ προσώπῳ αὐτῆς. ὁ δὲ τότε τῷ
μεγέθους ἐν ἡμῖν ἐστὶ δι' ἡμᾶς ἐγκαταστήσαι. *It. οὐ γὰρ*
λαμβάνει πρῶτον ἀπ' ἐμῶν, καὶ δι' ἐμῶν χάριν. *ἡμ. & ποτὶ δὲ*
δι' ἐμῶν σεαυτὴν, ὡς νύμφη ἐκδεχομένη τ'
νυμφίον ἐαυτῆς, ἵνα ἐσθ' ὁ ἐγὼ καὶ ἐγὼ δὲ σύ καθι- *ἡμᾶς ἐν*
δρυσον ἐν τῷ νυμφῶνί σε τὸ σπέρμα τῶ φω- *κατας.*
τός. λάβε παρ' ἐμῶν τὸν νυμφίον, καὶ χωρή-
σον αὐτὸν, καὶ χωρήσῃσι ἐν αὐτῷ. ἰδὲ ἡ
χάρις κατέλθῃ ἐπὶ σε. ἀνοίξον τὸ σῶμα
C σε, καὶ προφήτευσον. τῆς δὲ γυναικὸς ἀπο-
κρινομένης, ὃ προφήτευσεν πώποτε, καὶ οὐκ
οἶδα προφητεύειν. Ἐπιλήσας τινὰς ποιημέ-
νῃ, ἐκ δευτέρου εἰς κατάπληξιν τ' ἀπατω-
μῆς, φησὶν αὐτῇ· ἀνοίξον τὸ σῶμα σε, λά-
λῃσον ὅτι δήποτε, καὶ προφητεύεις. ἡ δὲ χαι-
νωθεῖσα, καὶ κεπρωθεῖσα ὑπὸ τῶν προει-
ρημένων, διατρυμανθεῖσα τὴν ψυχὴν ὑπὸ τ'
προσοδικίας τῶ μέλλειν αὐτὴν προφητεύειν, τ'
καρδίας πλέον τῶ δέοντ' παλλήσας, ἀπο-
τολμᾷ λαλεῖν ληρώδῃ, καὶ τὰ τυχόντα πάν-
τα κενῶς, καὶ τολμηρῶς, ἅτε ὑπὸ κενῇ τε-
D τερμασμένη πνεύματι καθὼς ὁ κρείστων
ἡμῶν ἔφη περὶ τῶν τοιούτων. ὅτι τολμηρὸν καὶ
ἀναιδὲς ψυχὴ κενῶ ἀέρι τερμανομένη καὶ
ἀπὸ τέττοιο λοιπὸν προφήτιδα ἐαυτὴν * μετὰ *For. ὅτι*
λαμβάνει, καὶ ἀρχαίς Μάρκῳ τῷ ἱπποδ- *λαμβάνει.*
δόντι τῆς ἰδίας χάριτος αὐτῇ. καὶ ἀμείβε-
σθαι αὐτὸν πειράται ὃ μόνον καὶ τὴν τῶν ὑ-
παρχόντων δόσιν. ὅθεν καὶ χρημάτων
πληθὺς πολὺ συνηγόχεν. ἀλλὰ καὶ
καὶ τὴν τῶ σώματι κοινωνίαν, καὶ πάντα
ἐνδοῦν αὐτῷ προθυμῆμένη, ἵνα σὺν αὐτῷ
κατέλθῃ εἰς τὸ ἐν. ἥδη δὲ τῶν * πρεσβυτέρων τινὲς γυναικῶν τῶν ἔχον- *It. πρεσ-*

σῶν τὸν φόβον τῆ Θεᾶ, καὶ μὴ ἐξαπατηθεῖ-
σῶν, ἃς ὁμοίως ταῖς λοιπαῖς ἐπετήδευσε
κωλύειν, κελεύων αὐταῖς προφητεύειν, καὶ
καταφυσήσασαι καὶ καταθεματίσασαι αὐτὸν,
ἐχωρίστησαν τῇ τοιαύτῃ διάσει· ἀκριβῶς εἰ-
δῆσαι, ὅτι προφητεύειν ἔχ' ὑπὸ Μάρκου τῆ
μάγας ἐγίνετο τοῖς ἀνθρώποις. ἀλλ' οἷς ἂν
ὁ Θεὸς ἀνωθεν ἐπιπέμψῃ τὴν χάριν αὐτῆς,
ἔτοι θεόδοτον ἔχουσι τὴν προφητείαν, καὶ
τότε λαλήσιν ἔνθα καὶ ὁπότε Θεὸς βῆλε,)
ἀλλ' ἔχ' ὅτε Μάρκ' κελεύει. τὸ δὲ κελεύον
τῆ κελευομένης μείζον τε καὶ κυριώτερον. ἐ-
πεὶ τὸ μὲν προσηγείται, τὸ δὲ ὑποτέτακται. B
εἰ γὰρ Μάρκ' μὲν κελεύει, ἡ ἄλλ' τις, ὡς
εἰώθασιν ἐπὶ τοῖς δείπνοις τῆ κλήρος ἔτοι
πάντοτε παίζειν, καὶ ἀλλήλοις ἐγκελεύεσθαι
τὸ προφητεύειν, καὶ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιθυ-
μίας ἐαυτοῖς μαντεύεσθαι, ἔσται ὁ κελεύων
μείζων τε καὶ κυριώτερος ὁ προφητικὸς πνεύ-
ματός, ἀνθρώπων ὢν, ὅπως ἀδύνατον. ἀλ-
λὰ τοιαῦτα κελεύόμενα ὑπ' αὐτῶν πνεύμα-
τα, καὶ λαλῶντα ὅποτε βέλονται αὐτοῖς,
ἐπίστανται καὶ ἀδρανῆ ἐσι, τολμηρὰ δὲ καὶ
ἀναιδῆ ὑπὸ τῆ Σατανᾶ ἐκπεμπόμενα πρὸς
ἐξαπάτησιν, καὶ ἀπώλφαντων μὴ ἄτονον C
τὴν πίσιν, ἣν ἀπ' ἀρχῆς διὰ τῆς Εκκλησίας
παρέλαβον, φυλασσόντων.

Ὅτι δὲ Φίλτρα καὶ ἀγάγιμα πρὸς τὸ καὶ
τοῖς σώμασιν αὐτῶν ἐνυβρίξιν ἐμποιεῖ ἔστι
ὁ Μάρκ' ἐνίαις τῇ γυναικῶν, εἰ καὶ μὴ
πάσαις, αὐταὶ πολλάκις ἐπιστρέψασαι εἰς
τὴν Εκκλησίαν τῆ Θεᾶ ἐξωμολογήσαντο, καὶ
ἢ τὸ σῶμα ἡχεῖν ὑπ' αὐτῆς, καὶ ἐρω-
τικῶς πᾶν αὐτὸν πεφιληκέναι· ὥστε καὶ
Διάκονόν τινα τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τῇ ἡμετέρῃ ὑπο-
δεξάμενον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, ὥστε
σεῖν ταύτῃ τῇ συμφορᾷ, τῆς γυναικὸς αὐτῆς D
δίδως ὑπαρχούσης, καὶ τὴν γνώμην, καὶ τὸ
σῶμα διαφθαρείσης ὑπὸ τῆς μάγας ταύτης, καὶ
ἐξακολογησάσης αὐτῇ πολλῶν τῶ χρόνῳ.
ἔπειτα μὲν πολλὰς νότις τῶ ἀδελφῶν ἐπι-
στρεφάντων, αὐτὴ τὸν ἅπαντα χρόνον ἐξομολο-
γημένη διετέλεσε, πενθεῖσα καὶ θρη-
νῶσα ἐφ' ἣ ἔπαθεν ὑπὸ τῆς μάγας διαφθο-
ρᾶς. καὶ μαθηταὶ δὲ αὐτῆς τινες ὥστε πο-
λίζοντες ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐξαπατῶντες γυ-
ναῖκα πολλὰ διέφθαρσαν, τελείως ἐαυτὰς
ἀναγορεύοντες. ὡς μηδενὸς δυναμὸς ἐξισωθῆναι τῇ μεγέθει τῆς γνώσεως αὐτῶν,

feminae ac timore Dei praedita, nec ab Marcossii
illo decepta, tamen perinde eas ut reli- Hæresis
qvas in fraudem tentaret impellere, ac XXXIV.
vaticinari iussisset, hunc ipsum nihilo-
minus respuerent, ac detestarentur, se-
que ab illo cœtu segregarent: haud igna-
ra quin prophetandi vis non à Marco
derivaret in homines, sed iis potius, qui-
bus divinitus munus illud esset oblatum,
singulari quodam beneficio continge-
ret: qui non simulatque Marcus impe-
rasset, sed ubicumque ac quandocumque
Deus vellet, loquerentur. Nam quod
akeri jubet aliquid, id eo cui jubetur
majus est ac præstantius; quoniam illud
primarium, hoc inferius est & subje-
ctum. Igitur si Marcus imperat, aliusve
quis, uti mos est in convivii sortito ac per
ludum facere, seque invicem ad divinan-
dum, ac sibi ipsi vaticinandum, ut quem-
que libido fert, impellere, erit is qui ju-
bet homo prophetico spiritu potior, &
excellentiore, quod fieri omnino non pot-
est. Quamobrem spiritus isti, qui illorum
jussu concitati quovis iisdem ipsis libue-
rit, loquuntur, nihili sunt & imbecilles;
licet temerarii impudentesque sint, at-
que, à Satana ad eos circumveniendos per-
dendosque missi, qui non constanter fi-
dem illam retinuerint, quam initio susce-
perunt.

III. Jam verò etiam philtre & ama- Marcus
torias illecebras, ad contumeliam cor- philtre
porum à Marco quibusdam mulieribus mulieribus
oblata, non tamen omnibus, ipsarum præbuit.
oblata, non tamen omnibus, ipsarum ad
Ecclesiam reversæ per sepe factæ sunt; se
ab illo constupratas esse, & ipsius amore
illecebrisque captas. Adeo ut Diaconus
quidam è nostris in Asia cum hospitio il-
lum excepisset, in eam calamitatem inci-
derit, ejusque conjux egregia forma mu-
lier & animo & corpore à Mago illo cor-
rupta longo eum tempore sectata sit;
donec magno cum labore adnitentibus
fratribus ad meliorem frugem conver-
sa reliquum vitæ tempus in poenitentia
traduxit, mœrens ac vehementer de-
plorans, quod à Mago corrumpi se ac
vitiari sivillet. Quinetiam discipuli
quidam illius varia oppida peragran-
tes compluribus mulierculis iisdem
artibus illuserunt: cum perfectos se
esse jactarent, neque quenquam pos-
se secum scientiæ copia conferri,

Marcosii. non si Paulum Petrumque nomines, aut A
 Hæresis ex Apostolorum numero quemlibet: plu-
 xxiv ra enim se solos omnibus intelligere, so-
 los inexplicabilis illius Virtutis hausisse
 magnitudinem. Quocirca supra Virtu-
 tem omnem sublimes attolli sese, atque
 iccirco libere omnia facere metus omnis
 expertes. Nam ob redemptionem, quam
 adepti sunt, minime se à Iudice compre-
 hendi, ac ne videri quidem posse. Quod
 si forte sibi manus injiceret, cum verò
 cum redemptione illa sua coram eo talia
 dicturos. O Dei ac Mystica ante sæcula Si-
 ges affessor, quo duce ac conciliatore Magni-
 tudines eæ, quæ Patris faciem perpetuo con-
 tinentur, vultus suos in cælum suberabunt:
 vultus inquam eos, quibus nimium audax
 illa conspectus ob summi bonitatem Parentis
 nos velut effigies produxit, cum cælestium
 cogitationem velut per somnium concepisset:
 en Iudex appropinquas, ac me Præco caus-
 sam jubet agere. Tu igitur, utpote quæ res
 utriusque probè teneas, communem Iudici
 pro utroque nostrum orationem expromito.
 Quibus statim auditis Mater Homericam
 Plutonis galeam illis imponit, uti se Judi-
 cis aspectui subductos eripiant. Tum
 sine mora sursum evectos, & in thalamum
 introductos sponsis suis restituit. Hac
 illi dictis factisque profitentes, vel in hoc
 nostro Rhodani tractu plerasque mulie-
 res in errorem traxerunt. Quæ caute-
 2. Tim. 4. riatam habentes conscientiam partim id
 perfricta fronte præ se ferunt, partim ve-
 recundia ductæ, ac paulatim tamen in vi-
 tæ cælestis desperationem impulsæ, tan-
 dem aut ab veritate se penitus abstraxe-
 runt, aut adhuc dubitando fluctuant, at-
 que, ut Proverbio fertur, nec intra nec ex-
 tra consistunt: talemque ex illa scientissi-
 morum hominum velut semente fru-
 ctum referunt.

Iren. c. 10.

Marcosio-
tum p. 184.

IV. Carerum Marcus iste Colorbasi-
 cæ Sigæ uterum ac conceptaculum unum
 se ac singularem fuisse prædicabat, ut qui
 unigena eidem fuerit: ac defectus se-
 men, quod in se receperat, hoc ferè modo
 peperit. Quippe summam illam Tetra-
 dem ex iis locis, quæ videri nominari-
 que nequeunt, ad sese muliebri specie
 descendisse: quoniam, inquit, quod in ea
 masculini sexus erat sustinere mundus
 non poterat: deinde se quænam esset ape-
 ruisset, universorumque generationem,

μηδ' ἂν Παῦλον μηδ' ἂν Πέτρον εἶπης, μηδ'
 ἄλλον τινὰ τῶν Αποστόλων· ἀλλὰ πλεῖον πάν-
 των ἐγνωκέναι, καὶ τὸ μέγεθος τῆς γνώσεως
 τῆς δερῆτος διναμείως μόνως καταπεπωκέναι.
 εἶναι τε αὐτοῦ ἐν ὑψί ὑπὲρ πᾶσαν δύναμιν.
 διὸ καὶ ἐλευθέρως πάντα πρᾶσσειν, μηδένα
 ἐν μηδενὶ φόβον ἔχοντάς. διὰ γὰρ τὴν διπολύ-
 τωσιν ἀκρατήτας καὶ ἀοράτας γίνεσθαι τῷ
 Κεῖτῃ. εἰ δὲ καὶ Ἰπιδάδοιτο αὐτῶν, ὡς
 πάντες αὐτῷ μὴ τῆς διπολυτρώσεως τάδε εἰ-
 ποιεν· ὡς πάρεσθαι Θεὸς καὶ μουσικῆς ὡς * αἱ
 ὡν Σιγῆς, ἣν τὰ μέγεθη διαπαντός βλέ-
 ποντα το πρόσωπον τῆς πατρὸς ὁδηγῶσιν καὶ
 πωροαγωγῇ * χρώμεθα, ἀνασπῶσιν ἄνω
 τὰς αὐτῶν μορφάς, ὥς ἡ μεγαλότολμος
 ἐκείνη Φαντασιασθεῖσα, διὰ τὸ ἀγαθὸν τῆς
 πωροπατρὸς πωροβάλετο ἡμᾶς τὰς εἰκόνας,
 τότε ἐν θυμῷ τῶν ἄνω ὡς ἐν πύκνῳ ἔχουσα·
 ἰδὼς ὁ Κεῖτης ἐγγύς, καὶ ὁ κῆρυξ με κελεύει
 διπολογεῖσθαι. σὺ δὲ ὡς Ἰπιδάμενη τὰ ἀμ-
 φοτέρων, τὸν ὑπὲρ ἀφοτέρων ἡμῶν λόγον,
 ὡς ἓνα ὄντα τῷ Κεῖτῃ πωροσῇσιν. ἡ δὲ μήτηρ
 ταχέως ἀκῆσασα τῶν τῶν Ὀμηρικῶν Αἰδῶ
 Κυκνέω αὐτοῖς πωροέθηκε, πρὸς τὸ ἀοράτως
 ἐκφυγεῖν τὸν Κεῖτῶν. καὶ πωροχρημα ἀνα-
 σπᾶσασα αὐτοῖς, εἰς τὸν νυμφῶνα εἰσῆγαγε,
 καὶ ἀπέδωκε τοῖς * ἑαυτῇ νυμφίοις. τοιαῦτα
 δὲ λέγοντες καὶ πρᾶττοντες, καὶ ἐν τοῖς καθ'
 ἡμᾶς κλίμασι τῆς Ροδανθίας, πολλὰς ἐξηπα-
 τήκασιν γυναικάς, αἱ τινες κεκαυτηριασμέ-
 ναι τῇ σιωπῇ, αἱ μὲν καὶ εἰς Φανερόν ἐξο-
 μολογῶνται, αἱ δὲ δυσωπῶνται τῷ τῷ, ἡ συ-
 χῇ δὲ πῶς ἑαυτὰς ἀπὸ πλῆκτικῆς τῆς ζωῆς
 ὧς Θεὸς, εἶναι μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἀπέστησαν,
 εἶναι δὲ ἐπαμφοτερίζουσι, καὶ τὸ τῆς παραμίας
 D πεπόνθασιν, μήτε ἔξω μήτε ἔσω ἔσθαι, ταύ-
 τῳ ἔχουσα τῷ Ἰπικαρπίαν ὧς πωροματὸς τῆς
 τέκνων τῆς γνώσεως.

* Οὕτως Μάρκῳ μήτραν καὶ ἐκδοχέιον τῆς
 Κολοβάσας εἰσηγήσατο αὐτὸν μονώτα τῶν γενο-
 νέων λέγων, ὅτε μονογενὴς ὑπάρχων αὐτῷ, τὸ
 ὑπερήματ' * καὶ αὐτὸν ὡς πῶς γῆρας
 ἀπεκύησεν. αὐτῷ τῇ πανυπέρτατῳ ἀπὸ τῶν
 ἀοράτων καὶ ἀκατονομάστων τῶν Τετρά-
 δα κατελελυθέναι χήματι γυναικείῳ πρὸς
 αὐτόν. ἐπειδὴ, Φησι, τὸ ἄρρεν αὐτῆς ὁ κό-
 σμος φέρειν οὐκ ἠδύνατο, καὶ μηνύσαι
 * αὐτὴ τις λῶ, καὶ τὴν τῶν πάντων γῆρας,

Iren. c. 10.

For. 2. 184.

F. d. 184.

Iren. c. 10.
Kolos.
c. 10.
Iren. c. 10.
Kolos.
c. 10.
Iren. c. 10.
Kolos.
c. 10.

ὡς ἔδει πῶποτε ἔδὲ Θεῶν ἔδὲ ἀνθρώπων ἀπεκάλυψε, τῷ μονωτάτῳ διηγήσα-

It. addit ὁ τῆρ ὠδινεν * ὁ ἀνεινόητος καὶ ἀνύσιτος, ὁ ἀπαύωρ.

μῆτε ἄρρεν μῆτε θῆλυ, ἠδέλησεν αὐτὸ τὸ ἄρρητον γυνήθηναι, καὶ τὸ ἀόρατον μορφωθῆναι, ἠνοιξε τὸ σῶμα, καὶ προήκατο λόγον ὁμοιον αὐτῷ. ὅς πῶτας ὑπέδειξεν αὐτῷ ὁ ἦν, αὐτὸς τῷ ἀοράτῳ μορφῇ φανεῖς. ἡ δὲ ἐκφώνησις τῷ ὀνόματι ἐγγέτο βιαίτη. ἐλάλησε λόγον τὸν πρῶτον τῷ ὀνόματι αὐτῷ, ἡ τις ἦν ἀρχή, καὶ ἦν ἡ συλλαβὴ αὐτῷ σοχηίων τεσσάρων. Ἐπισυνῆψε τὴν δευτέ-

ραν. καὶ ἦν καὶ αὐτὴ σοχηίων τεσσάρων.

ἔξης ἐλάλησε τὴν τρίτην καὶ ἦν καὶ αὐτὴ

σοχηίων δέκα. καὶ τὴν μὲν ταύτην ἐλάλησε.

καὶ ἦν καὶ αὐτὴ σοχηίων δεκαδύο. ἐγγέτο

ἐν ἡ ἐκφώνησις τῷ ὄλῳ ὀνόματι σοχηίων

μὲν πεντήκοντα, συλλαβῶν δὲ τεσσάρων.

ἕκασον δὲ τῶν σοχηίων ἴδια γράμματα, καὶ

ἴδιον χαρακτῆρα, καὶ ἴδιαν ἐκφώνησιν, καὶ

ἡγήματα, καὶ εἰκόνας ἔχειν, καὶ μηδὲν αὐ-

τῶν εἶναι, ὃ τὴν ἐκείνην καθορᾷ μορφῇ, ἔ-

πε αὐτὸς σοχηίων εἶναι· ἀλλὰ ἔδὲ γινώσκει

αὐτὸν, ἔδὲ μὴν τὴν τῷ πλησίον αὐτῷ ἕκα-

σον ἐκφώνησιν * πολιορκεῖ, ἀλλὰ ὁ αὐτὸς

ἐκφωνεῖ, ὡς τὸ πᾶν ἐκφωνῶντα, τὸ ὅλον ἡ-

γεῖσθαι ὀνομάζειν. ἕκασον γὰρ αὐτῶν μέ-

ρος ὃν τῷ ὄλῳ, τὸν ἴδιον ἦχον ὡς τὸ πᾶν ὀνο-

μάζειν, καὶ μὴ παύσασι ἡχῶντα, μέχρις

ὅτε τῷ ἕκατον γράμματι τῷ ἕκαστῳ σο-

χηίῳ * μονογλωσσῆσαντ' καταστήσαι. τό-

τε δὲ καὶ τὴν ἀποκατάσασιν τῶν ὅλων ἔφη

γινέσθαι, ὅταν τὰ πάντα κατελθόντα εἰς

τὸ ἓν γράμμα, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐκφώνη-

σιν ἡγήσῃ. ἡς ἐκφώνησεως εἰκόνα τὸ ἀμὴν

ὁμῶς λεγόντων ἡμῶν ὑπέδειξε εἶναι. ἔδὲ

δὲ φθόγγος ὑπάρχειν, ἔδὲ μορφῶντας

τὸν ἀνύσιον καὶ ἀγρήνητον Αἰῶνα. καλεῖ-

ναι τῆς μορφῆς, ὡς ὁ Κύριος Ἀγγέλους

ἔειπε. τὰς δὲ διηγεῖται βλεπῶντας τὸ πῶ-

σωπον τῷ Πατρὶ. τὰ δὲ ὀνόματα τῶν σο-

χηίων τὰ βῆτα καὶ κοινὰ, Αἰῶνας καὶ λόγος,

καὶ βίβας, καὶ πῆματα, καὶ πληρώματα,

καὶ καρπὸς ἀνόμασε. τὰ δὲ κατ' ἓνα αὐ-

τῶν καὶ ἕκαστ' ἴδια ἐν τῷ ὀνόματι τῷ Ἐκκλη-

σίας ἐμπεριέχοντα, νοεῖται ἔφη, * ὡς σοχηίῳ

ὡς τῷ ὕψερν γράμματι φωνῇ προήκατο αὐτῷ.

Aquam nemini Deorum unquam homi-
numque patefecerat, soli ipsi iisce verbis Hæresis
exposuisse. Cum primum Pater is qui

neque cogitatione capi potest, & naturæ
omnis est expers, neque porro mas est,

aut femina, parturire cœpit, quod in se
erat Inexplicabile gigni, quod Inaspe-

ctabile, formari cupiens, es aperuit, si-

milemque sui Sermonem edidit. Qui

quidem adstans ei quidnam esset ostendit,

cum Inaspectabilis illius velut effigies ap-

pareret. Ejusmodi porro nominis illa

pronunciatio extitit. Primum appella-

tionis suæ vocabulum elocutus est: hoc

autem ἀρχη, live Principium erat, cujus

syllaba quatuor elementis constabat.

Mox alteram syllabam adjecit, quæ &

ipsa elementa continebat quatuor. Inde

tertiā decem ex elementis compositam.

Mox quartam elementorum duodecim.

Ita nominis totius appellatio ex tricenis

est elementis, syllabis verò coagmentata

quatuor. Ita tamen, ut & elementum

quodlibet proprias literas, propriosque

characteres, & pronunciationem pro-

priam habeat, figuram denique effigiem-

que propriam: neque quicquam sit, quod

illius formam, cujus elementum est, aspi-

ciat, imo ne cognoscat quidem. Neque

porro vicini sibi quodlibet elementi pro-

nunciationem novit: sed sic ille pronun-

ciat, ut totum proferens, nominare uni-

versum existimet. Singula quippe, cum

universi sint partes, peculiarem sibi so-

num velut totum efferre: nec prius ab

edendo sono desistere, quàm ad extre-

nam extremi elementi literam singula-

riter pronunciando lingua pervenerit.

Ac tum demum restitutum iri omnia de-

finit, cum omnes in unam redactæ lite-

ræ una eademque pronunciatione resona-

bunt. Hujus verò pronunciationis simi-

le quiddam aiebat existere, cum omnes

pariter Amen dicimus. Sonos esse verò,

quibus naturæ ac generationis expers

Æon ille informetur, eosdemque formas

esse, quibus Angelorum nomen à Do-

mino tributum est, quæ Patris faciem as-

sidue contuentur. Jam verò Elemento-

rum nomina, quæ quidem exprimi fas

est, suntque communia, Æones, & Ser-

mones, ac radices, semina, Pleromata, ac

fructus appellabat. Quæ autem singil-

latim cujusque sunt propria, ea Ecclesiæ

vocabulo comprehensa intelligi significa-

bat. Quorum elementorum extrema

ultimi litera vocem suam emisit, cu-

It. ἐν. ὁπ-

ταί.

It. μονο-

γλωσσῆ-

σαντ'.

It. ἱερὰ-

σοχηίῳ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

ἱερὰ

Marcosii. jus sonus exiens ad elementorum simili-
Hæresis tudinem propria elementa produxit; à
xxiv. quibus inferiora hæc ordinata, superiora
verò genita esse censuit. Addit verò lite-
ram, cujus sonus sonum infra conseque-
batur, à syllaba sua sursum evectam ad
universum explendum; sonum autem
ipsum velut foras abjectum in inferiori-
bus hæsisse. Elementum porro, cujus illa
litera est, cum pronuntiatione sua deor-
sum descendit: idque literis constare tri-
cenis asserit, quarum singulae alias in se
literas complexæ sint, quibus literæ no-
men appelletur. Easdemque rursus li-
teras aliis nominari literis, quæ iterum
aliis & ipsæ nuncupentur: ut in infini-
tum illa literarum multitudo proce-
dat. Quæ omnia facilius hoc modo per-
cipies.

V. Elementum Delta quinqve literas
continet, nimirum D, E, L, T, A. Quæ
literæ aliis insuper literis scribuntur:
& hæ vicissim aliis. Igitur si id, in quo
ipsius Delta natura consistit, in infini-
tum excurrit, & ab aliis alia propagan-
tur, invicemque succedunt; quanto ma-
gis ipsiusmet Elementi majus erit litera-
rum velut palagus? Et si adeo infinita sit
una duntaxat litera, vide totius nominis
quam immensa sit profundaque conge-
ries; ex quibus primum illum constare
Parentem Marci Sige perdocuit. Pro-
pterea cum Parens ipse comprehendere se
non posse sciret, elementis hoc tribuisse,
quos & Aonas vocat, ut quilibet pro-
nuntiationem suam magno clamore
proferret, quod totum unus efferre mini-
me posset. Hæc cum Tetras ei omnia
declarasset, adjecit; Volo & ipsam tibi
Veritatem ostendere, quam è cælestibus
domiciliis adduxi, nudam ut eam inspi-
ceres, ejusque pulcritudinem agnosce-
res, imo & loquentem audires, & pru-
dentiam obtupeceres. Sursum itaque
caput intueri, Α & Π. Cervicem verò
Β & Γ. Humeros manusque Γ & Χ. Pecto-
ra Δ & Φ. Septum transversum Ε & Τ.
Dorsum Ζ & Θ. Ventrem Η & Σ. Femo-
ra Θ & Ρ. Genua Ι & Κ. Tibias Κ & Ο.
Talor Λ & Ξ. Pedes Μ & Ν. Ejusmodi,
ut magus ille fingit, veritatis est corpus;
hæc Elementi figura; hic literæ character.

γόνατα Ι καὶ Π, κνήμας Κ καὶ Ο, σφυρα Λ καὶ Ξ, πόδας Μ καὶ Ν. τὰ τέσσαρα τὰ σώματα
τῆς τῆς Μάγισσας Αλφειάς. τὰς τὸ χῆμας τῶν στοιχείων, ἔστι ὁ χαρακτὴρ τῶν γραμμάτων.

Α ἔχῃ ἐξελθὼν κατ' εἰκόνα τῶν στοιχείων
στοιχεῖα ἴδια ἐγγήνησεν. ἐξ ὧν τὰ τε ἐνταῦθα
καὶ ἀνεκοσμήσθαι φησι, καὶ * τὸ πρὸ τέτων
γενησθῆναι. τὸ μὲν τοι γράμμα * αὐτὸ τὸ ἦ-
χὸς τῶ ἦχει, ὃ ὁ ἦχὸς ὡς συνεπακολυθῶν
τῶ ἦχει, καὶ τὸ ὑπὸ τῆς συλλαβῆς τῆς αὐτῆς
ἀνελήφθαι ἄνω λέγειν εἰς ἀναπλήρωσιν
ὅλα, μεμνημένα. ὅς τις εἰς τὰ κάτω τὸν ἦχον,
ὡς περ ἐξωρίφεντα. τὸ δὲ στοιχεῖον αὐτὸ αὖ
ἔτι τὸ γράμμα σὺν τῇ ἐκφωνήσει τῇ αὐτῇ
συνκατῆλθε κάτω, ὃ γραμμάτων εἶναι φη-
σι τριάνοντα, καὶ ἐν ἑκάστων τῶν τριάνοντα
γραμμάτων, ἐν αὐτῷ ἔχειν ἕτερα γράμ-
ματα, * δι' ὃ τὸ ὄνομα τῶν γραμμάτων ὀνο-
μάζεται. καὶ αὐτὰ πάλιν τὰ ἕτερα δι' ἄλ-
λων ὀνομάζεσθαι γραμμάτων, καὶ τὰ ἄλλα
δι' ἄλλων ὡς εἰς ἀπειρον ἐκπίπτειν τὸ πλη-
θὺς τῶν γραμμάτων. ἔτι δ' αὖ σαφέστερον
μάθοις τὸ λεγόμενον.

Τὸ δὲ δέλτα στοιχεῖον γράμματα ἐν αὐτῷ
ἔχει πέντε, * αὐτὸ δὲ τὸ δέλτα, καὶ τὸ ε, καὶ
τὸ λάμδα, καὶ τὸ ταῦ, καὶ τὸ ἄλφα, καὶ αὐτὰ
πάλιν τὰ γράμματα δι' ἄλλων γράφεται
γραμμάτων, καὶ τὰ ἄλλα δι' ἄλλων. εἰ γὰρ ἡ
πᾶσα ὑπόστασις τῶν δέλτα εἰς ἀπὸρον ἐκπίπτει,
αἰετῶν ἄλλα γράμματα γινώσκων, καὶ
διαδεχομένων ἄλληλα, πόσω μᾶλλον ἐκείνης
τῶν στοιχείων μείζον εἶναι τὸ πέλαγος τῶν γραμ-
μάτων. καὶ εἰ τὸ ἐν γράμμα ἔτις ἀπὸρον,
ὅρα ὅλα τῶν ὀνομάτων τὸν βυθὸν τῶν γραμ-
μάτων. ἐξ ὧν τὸ πρὸ πάτρας ἡ Μάρκας Σιγῇ
συνεστάναι ἐδογματίσει. διὸ καὶ τὸν Πατέρα
Ἰησοῦς ἀνὴρ τὸ ἀχώρητον αὐτῶν, δεδοκέναι τοῖς
στοιχείοις, ὃ καὶ Αἰῶνας καλεῖ, ἐν ἑκάστῳ
αὐτῶν τὴν ἰδίαν ἐκφώνησιν ἐκδοῦν, διὰ τὸ μὴ
δύνασθαι ἓνα τὸ ὅλον ἐκφωνεῖν. ταῦτα δὲ πα-
φωρίσασαν αὐτῶν τὴν τετρακτὺν εἰπεῖν * ἦ-
αν δὴ σοι καὶ αὐτὴν Ἰησοῦς αὐτὴν Αλφειάν.
κατήγαγον γὰρ αὐτὴν ἐκ τῆς ὑπερθενοῦσας,
ἢ ἐσόδης αὐτῶν γυνυλῶ, καὶ καταμάθοις
τὸ κάλλος αὐτῆς. ἀλλὰ καὶ ἀκρότης αὐ-
τῆς λαλῆσης, καὶ θαυμάσης τὸ φρόνημα
αὐτῆς. ὅρα γὰρ κεφαλὴν ἄνω, τὸ ἄλφα καὶ
τὸ ω, πρᾶχλον δὲ β καὶ ψ, ὡς αἵ χεῖρες
γ καὶ χ, στήθη δ καὶ φ, διαφραγμα ε καὶ υ,
νῶτον ζ καὶ τ, κοιλίαν η καὶ σ, μηρὸς θ καὶ ρ,
γόνατα ι καὶ π, κνήμας κ καὶ ο, σφυρα λ καὶ ξ, πόδας μ καὶ ν. τὰ τέσσαρα τὰ σώματα
τῆς τῆς Μάγισσας Αλφειάς. τὰς τὸ χῆμας τῶν στοιχείων, ἔστι ὁ χαρακτὴρ τῶν γραμμάτων.

καλεῖ τὸ στοιχεῖον τῆτο ἀνθρώπων· εἰναί τε πηγὴν Φωνῆς, καὶ παντὸς λόγου, καὶ ἀρχὴν πάσης Φωνῆς, καὶ παντὸς ἀρρήτου ῥήσιν, καὶ τῆς σιωπῶντος Σιγῆς σῶμα. καὶ τῆτο μὲν τὸ σῶμα αὐτῆς. σὺ δὲ μετάρσιον ἐγείρας δια-

It. αὐτο-
φωνήτης
δε παρ-
δοτός. & ἀκρε.
μοκ σο-
ματῶ.

νοίας νόημα, τὸν * αὐτὸν φωνήτορα καὶ πα-
τροδότηρα λόγον, ἀπὸ σωμαίων Ἀληθείας

ταῦτα δὲ ταύτης εἰσόδου, προσελέψα-
σαν αὐτῇ τὴν Ἀλήθειαν, ἀνοίξασαν τὸ σῶμα

λαλήσαι λόγον τὸν δὲ λόγον ὄνομα γενέσθαι,
καὶ τὸ ὄνομα φωνεῖσθαι τῆτο, ὃ γινώσκουμεν καὶ

λαλῶμεν, Χριστὸν Ἰησοῦν; ὃ καὶ ὀνομάσασαν

αὐτὴν παρ' αὐτῇ καὶ σιωπῇ. προσδοκῶν-
τῶ δὲ τῶ Μάρκῃ πλείον τι μέλλειν αὐτὴν

λέγειν, πάλιν ἡ τετρακτὺς παρελθῶσα

εἰς τὸ μέσον, Φησὶν ὡς δικάταφρονήτον ἡ-
γήσω τὸν λόγον, ὃν ἀπὸ σωμαίων τῆς Ἀλη-

θείας ἤκαστας. & τῶθ' ὅπως οἶδας * καὶ δοκοῖς

παλαιὸν εἶναι ὄνομα. Φωνὴν γὰρ μόνον ἔχης

αὐτῇ, τὴν δὲ δυνάμιν ἀγνοεῖς. Ἰησοῦς μὲν γὰρ

εἰς Ἰησοῦμον ὄνομα, ἐξ ὧν γράμματα ὑπὸ

πάντων τῶν τῆς κλήσεως γινωσκόμενον. τὸ

δὲ πρὸς τοῖς Αἰῶσι τῶ πληρώματι πολυ-
μέρες τυγχάνον, ἀλλῆς ἐστὶ μορφῆς, καὶ ἐ-

τέρως τύπος, γινωσκόμενον ὑπ' ἐκείνων τῶν

συγενῶν. * ὧν τὰ μεγέθη παρ' * αὐτῶν

εἰς διαπαντός. ταῦτ' ἐν τὰ παρ' ὑμῖν εἰκο-
σιτέσσαρα γράμματα ἀπορροίας ὑπάρχειν

γίνωσκε τῇ τειῶν δυνάμεων εἰκονικῶς, τῶν

παραχρησῶν τὸν ὁλοντῶν ἀνω στοιχείων τὸν δευ-
δμόν τὰ μὲν ἢ ἄφωνα γράμματα ἐννεὰ νό-

μισον εἶναι, τῶ Πατρὸς καὶ τῆς Ἀληθείας,
διὰ τὸ ἀφώνους αὐτὰς εἶναι, τετέστιν ἀρρήτους

καὶ ἀνεκλαλήτους. τὰ δὲ ἡμίφωνα ὀκτώ,
ὄντα τῶ λόγῳ καὶ τῆς ζωῆς, διὰ τὸ μέσα

ὡς πρὸς ὑπάρχειν τῶν τε ἀφώνων καὶ τῶν φωνή-
νόντων. καὶ ἀναδέχεσθαι τῇ μὲν ὑπερθεῖν τὴν

A Sed Elementum ipsum Hominem vocat, Marcossii.
fontemque sermonis omnis esse dicit, ac Hærelis
votis omnis principium, & ejus omnis
quod explicari verbis nequeat, dictionem
tacitæque Siges os quoddam. Ac tale
quidem illius corpus extitit. Tu verò,
inquit illa, mentis tuæ cogitationem sur-
sum attollens sui ipsius genitorem Pa-
trisque datorem, Verbum scilicet, ex ore
Veritatis audias.

VI. Quæ cum dixisset, tum illum Ve-
ritas iutuens, & os aperiens Verbum elo-
quitur; hoc deinde nomen factum; no-
men, id ipsum quod cognoscimus, loqui-
murque, Christum Jesum: quem cum
nominasset illa repente contigit. Mar-
co verò plura ut diceret expectante, rur-
sum Tetractys in medium procedens;
Quam parvi, inquit, sermonem eum fa-
cis, quem ab ore Veritatis audisti. Non
est illud quod nosti, aut habere te putas
nomen antiquum. Vocem enim illius
duntaxat percipis, vim autem ignoras.

Ἰησοῦς quippe eximium nomen est, sex li-
teris comprehensum, quod vocati à Deo
omnes intelligunt. Illud verò quod apud
Pleromatis Aeonas, multiplex est, alte-
rius est formæ, diversæque figuræ, quod
cognati illius intelligunt, quorum ma-
gnitudines apud ipsum perpetuò sunt.
Quamobrem viginti quatuor vestras li-
teras scito derivationes esse quasdam, ac
trium imagines Virtutum, quæ totum su-
periorum Elementorum numerum con-
tinent. Mutas enim literas novem ad
Patrem ac veritatem pertinere ex eo
putare debes, quod mutæ sunt, hoc est
effertipronunciarique nequeant. Semi-
vocales octo Verbo, Vitæque tribuen-
dæ sunt, eo quod medii cujusdam generis
sunt, mutas inter ac vocales: atque & su-
periorum profluentiam, & inferiorum
habitudinem ad sese recipiunt. Vocales
deinde septem Homo atque Ecclesia sibi
vendicant, quoniam vox ab Homine pro-
diens universa finxit. Vocis enim sonus
certam eis formam attribuit. Igitur
octo Verbo ac Vitæ conveniunt; Homi-
ni atque Ecclesiæ septem; Patri ac Veri-
tati novem. Quod autem ratio non
satis constaret, is qui in Patre stabili-
tus erat delapsus est, ad eumque, à
quo se junctus fuerat, eorum quæ facta
essent constituendorum gratia dimissus,

Iren. αὐτῶν
αὐτῶν

Iren. αὐτῶν
αὐτῶν

Iren. αὐτῶν
αὐτῶν

Iren. αὐτῶν
αὐτῶν

Iren. αὐτῶν
αὐτῶν

Iren. αὐτῶν
αὐτῶν

Iren. αὐτῶν
αὐτῶν

Iren. αὐτῶν
αὐτῶν

Iren. αὐτῶν
αὐτῶν

Marcofi. ut Pleromatum unitas æqualitatem ha- A
 Hæresis bens unam in omnibus virtutem, atque
 xxxvi. ex omnibus velut fructum emitteret, tum demum qui septenas habebat octonarium vim obtinuit; ac loca ipsa tria numerorum sunt facta similia, hoc est Ogdoades, quæ quidem loca cum in sese tria concurrissent, numerum viginti quatuor effecerunt. Sed Elementaria, quæ totidem Virtutibus conjugata esse dicit, quæ sunt numero sex: à quibus viginti quatuor Elementa profluxerunt, quadri-fariam inexplicabilis Tetradis ratione multiplicata, eundemque cum ipsis numerum efficiunt, quæ ejus quod nominari nequit propria esse dixit. Ea porro à tribus portari Virtutibus, ad Inspec-tabilis exemplar: quorum Elemento-rum imagines duplices esse literas no-stras, quæ quatuor & viginti literis annu-merata eum numerum constant, qui tri-ginta proportionem respondet.

VII. Cujus rationis administrationis-
 que fructum similitudine quadam extitis-
 se censet illum, qui post dies sex in mon-
 tem quartus ascendit, & sextus est factus:
 qui descendit, & in hebdomade deten-
 tus est, qui idem illustris octonarius est:
 & omnem in sese numerum Elemento-
 rum complectitur: quem, cum Bapti-
 sini causa venisset columbæ allapsus
 ostendit, quæ est Ω&Α. Numerus enim
 illius est DCCCL. Quæ causa sit, cur
 Moyses sexto die creatum hominem scri-
 pserit: Imo etiam cur sexto, hoc est Pa-
 rasceves, die postremus homo ad instau-
 randam prioris hominis generationem
 suam illam functionem obierit: cujus ini-
 tium ac finis hora sexta fuerit, qua ligno
 sit affixus. Perfectam quippe mentem,
 cum in scenario numero efficiendi instau-
 randique vim inesse non ignoraret, filiis
 lucis iteratam illam declarasse genera-
 tionem, quæ per insignem ipsum appa-
 rentem, in eum numerum extiterit. Un-
 de & duplices literas insignem continere
 numerum docuit. Insignis enim nume-
 rus cum quatuor & viginti permixtus ele-
 mentis, triginta literarum nomen confi-
 cit. Sed numerorum septem magnitu-
 dine tanquam administra utitur, ut Marci
 Sige narrabat, ut à sua voluntate profe-
 cti consilii fructus appareat. Cæterum in-
 signem hunc numerum eum, inquit, in-
 tellige, qui ab insigni formatus est, qui
 σημον τὸν δευτὸν ἐπὶ τῷ παρόντι
 ἵνα ἡ τὴ πληρωμάτων ἐνότης ἰσότητα ἔχῃσα,
 καρποφορῇ μίαν ἐν πᾶσι τὴν ἐκ πάντων δύνα-
 μιν· καὶ ὅτως ὁ τὴ ἐπὶ τὴ ὀκτώ ἐκομίσατο
 δύναμιν. καὶ ἐγένοντο οἱ * τόποι ὅμοιοι τοῖς
 δευτμοῖς Ογδοάδες ὄντες· οἱ τινες τρεῖς ἐφ'
 ἑαυτῆς ἐλθόντες, τὴ εἰκοσιτέσσαρων ἀνέδη-
 ξαν δευτμόν. τὰ μὲν τοι τρία σοχηῖα * ἀφ' ἧ-
 σιν αὐτὸς τὴ τριῶν ἐν συζυγίᾳ διωάμεων ὑπάρ-
 χειν, ἃ ἐσὶν ἑξ, ἀφ' ὧν ἀπερρίθη τὰ εἰκοσιτέσ-
 σαροι σοχηῖα τετραπλασιασθέντα τῷ τὴ δέ-
 ρητῃ τετραδὸς λόγῳ, τὸ αὐτὸν αὐτοῖς δευτμόν
 ποιεῖ, ὅπερ Φησὶ τῷ ἀνονομάστῃ ὑπάρχοντι. Φο-
 ρεῖσθαι δὲ αὐτὰ ὑπὸ τὴ τριῶν διωάμεων, εἰς
 ὁμοιότητα τῷ ἀοράτῃ, ὧν σοχηῖων εἰκόνες [εἰ-
 κόνων] τὰ παρ' ἡμῖν διπλᾶ γράμματα ὑπάρ-
 χειν, ἃ συναειδυμένα· τοῖς εἰκοσιτέσσαρσι
 σοχηῖοις διωάμει τὴ * καὶ ἀναλογίαν τὴ τρία-
 κοντα ποιεῖ δευτμόν.

Τέττα τῷ λόγῳ καὶ τῆς οἰκονομίας ταύτης,
 καρπὸν Φησὶν ἐν ὁμοιώματι εἰκόντι * πεφυ-
 κέναι, ἐκείνον τὸν μὲν τὰς ἑξ ἡμέρας τέταρτον
 ἀναβάντα εἰς τὸ ὄρειον, καὶ γηρόμηνον ἔκτον,
 τὴ * κρατηθέντα, καὶ καταβάντα ἐν τῇ ἐβδό-
 μάδι, Ἰησιήμον ὀγδοάδα ὑπάρχοντα, καὶ
 ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ τὸν ἅπαντα τὴ σοχηῖων δει-
 θμόν, ἐφανερώσεν ἐλθόντι αὐτῷ Ἰησι τὸ Βά-
 πτισμα ἡ τὴ πεντηκστῆς καὶ τοῦ, ἡ τις ἐστὶν ὡ
 καὶ α. ὁ γὰρ δευτμός αὐτῆς μία καὶ ὀκτακό-
 σια. καὶ διὰ τῆτο Μωϋσεᾶ ἐν τῇ ἑκτῇ τῇ
 ἡμερῶν εἰρηκέναι τὸν ἄνθρωπον γεγονέναι. καὶ
 τὴν οἰκονομίαν δὲ ἐν τῇ ἑκτῇ τῇ ἡμερῶν, ἡ τις
 ἐστὶ πεντηκστὴ, τὸν ἕχατον ἄνθρωπον εἰς
 ἀναγλήνησιν τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ πεφηνέναι,
 ἧς οἰκονομίας ἀρχὴ καὶ τέλος καὶ τὴν ἐ-
 κλήν ὥραν, ἐν ἣ περὶ ἡλῶθη τῷ ξύλῳ. τὴ γὰρ
 τέλειον νῦν Ἰησιάμηνον, τὴ τὴ ἐξ δευτμόν δύνα-
 μιν παιήσεως καὶ ἀναγλήνησεως ἔχοντα, φα-
 νερώσας τοῖς υἱοῖς τῷ φωτὸς τὴν δι' αὐτῶν φανέν-
 τῃ Ἰησιήμῃ εἰς αὐτὸν * δι' αὐτῶν γηρομένῳ
 ἀναγλήνησιν. ἔνθεν καὶ τὰ διπλᾶ γράμμα-
 τα τὸν δευτμόν Ἰησιήμον ἔχειν Φησὶν. ὁ γὰρ
 Ἰησιήμῃ δευτμός συγκραθεὶς τοῖς εἰκοσι-
 τέσσαρσι σοχηῖοις, τὸ τριακονταγράμματον
 ὄνομα ἀπετέλεσε. κέχρηται δὲ διακόνῳ τῷ
 τῶν ἐπὶ τῶν δευτμῶν μεγέθει, ὡς Φησὶν ἡ
 Μάρκῃ Σιγῇ, ἵνα τῆς αὐτοβελήτης βελήτης
 φανερωθῇ ὁ καρπός. τὸν μὲν τοι Ἰησι-
 Φησὶ τὴ Ἰησιήμῃ μορφωθέντα νόησον τὴ
 ὡς περ

ὡς περ μερισθέντα, ἢ διχοτομηθέντα, καὶ ἔξω
 μέναντα, ὅς τῃ ἐαυτῷ δυνάμει τε καὶ φρονή-
 σει, διὰ τὸ ἀπ' αὐτῆς πρεσβολῆς τέτον τὸν τῶν
 ἐπὶ δυνάμεων, καὶ μίμησιν τῆς ἐξδομάδου
 δυνάμεως, ἐψύχωσε κόσμον, καὶ ψυχὴν ἔ-
 θετο εἶναι τῷ ὁραμένῳ παντός. κέχρηται μὲν
 ἐν καὶ αὐτὸς ἔτι τῷ δὲ τῷ ἔργῳ, ὡς αὐ-
 ταιρέτως ὑπὸ αὐτῷ γηρομύῳ, * τὰ δὲ διακονεῖ
 μιμήματα ὄντα τῶν ἀμιμήτων τὴν ἐνδύμη-
 σιν τῷ μητρός. καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἔρανός φθέγ-
 γεται τὸ α, ὁ δὲ μὲν τέτον τὸ ε, ὁ δὲ τρίτος ἡ,
 τέταρτος δὲ καὶ μέστος τῶν ἐπὶ τὴν τῷ
 δυνάμει ἐκφωνεῖ, ὁ δὲ πέμπτος τὸ ο ἔκτερος ὁ
 τὸ υ, ἔξδομος καὶ τέταρτος * ἀπὸ μέρους
 τῷ σοχεῖον ἐκδοῦ, καθὼς ἡ Μάρκισιγῃ, ἡ
 πολλὰ μὲν φλυαρεῖσα, μηδὲν δὲ ἀληθὲς λέ-
 γουσα, διαβεβαιῶται. αἱ ἴνες δυνάμεις ὁμῶς
 φησι πᾶσαι εἰς ἀλλήλας συμπλακίσαι ἡχῶ-
 σι καὶ δοξάζουσιν ἐκείνῳ, ὑφ' ἧς πρεσβλήθη-
 σαν. ἡ δὲ δοξα τῆς ἡχῆς ἀναπέμπεται εἰς τὸ
 προπάτορα. ταύτης μὲν τοι τῆς δοξολογίας
 τὸν ἦχον εἰς τὴν γῆν φερόμενόν φησι πλά-
 στω γηρέας, καὶ γηρηγόρα τῶν Ἰππὶ τῇ γῆς. τὸ
 δὲ ἀπὸ δέξιν φέρει ἀπὸ τῶν ἄρτι γηρωμένων
 βρεφῶν, ὧν ἡχὴ ἅμα τῷ ἐκ μητρός πρεσβ-
 λείν Ἰππιδῶ ἑνὸς ἐκάστη τῶν σοχεῖων τέ-
 των τὸν ἦχον. καθὼς ἐν αἱ ἐπὶ τῷ φησι
 δυνάμεις δοξάζουσι τὸν λόγον, ἔτι καὶ
 ἡ ψυχὴ ἐν τοῖς βρέφεσι κλαίεισα καὶ θρη-
 νῶσα Μάρκον, δοξάζει αὐτόν. διὰ τὸτο δὲ
 καὶ τὸν Δαβὶδ εἰρηκέναι· ἐκ σώματος
 νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον.
 καὶ πάλιν· οἱ ἔρανοί (* τῶν ἔρανῶν) διη-
 γνῆνται δόξαν Θεοῦ. καὶ διὰ τὸτο ἔντε πό-
 νοις καὶ ἀλαιτωρίαις ψυχὴ γηρομένη εἰς
 διυλισμὸν αὐτῆς Ἰππιδῶν τὸ ω, εἰς ση-
 μείον ἀνέσεως, ἵνα γνώρισάσα ἡ ἀνω ψυ-
 χὴ τὸ συγγενὲς αὐτῆς, βοηθὸν αὐτὴ καλε-
 πέμψῃ.

Καὶ περὶ μὲν τῶν παντὸς ὀνόματι τριά-
 κοντα ὄντων γραμμάτων τέττα, καὶ τὸ Βυθῶς
 αὐξοῦντ' ἐκ τῶν τέττα γραμμάτων, ἔτι τε
 πρεσβολῆς τῆς ἀληθείας σώματι δωδεκαμελὲς ἐκ
 λήσασα, δύο γραμμάτων * σιμεῶντ' καὶ τὸ φωνῆς αὐ-
 τῆς, * ἣν πρεσομιλήσασα, καὶ περὶ τῶν Ἰπ-
 πιδῶν ἀναλύσεως τῶν μὴ λαληθέντων ὀνομάτων καὶ περὶ
 τῶν κόσμου ψυχῆς καὶ ἀνθρώπων, καθὰ ἔ-
 χουσι κατ' εἰκόνα οἰκονομίαν, ἔτι εἰς ἐλήρησεν.

Iren. πρὸς
 ἀλλὰ.

Iren. ἀπὸ
 μέστος.

Iren. τὸ ἔρα-
 νῶν non
 habet.

Iren. ἐκ
 αὐτῶν.
 Iren. ὡς
 πρεσβολῆς
 λήσασα,
 δύο γραμμάτων
 * σιμεῶντ',
 καὶ τὸ φωνῆς
 αὐτῆς, * ἣν
 πρεσομιλήσασα,
 καὶ περὶ τῶν
 Ἰππιδῶν ἀναλύ-
 σεως, non
 ἔστιν ἰσχυ-
 ρόν.

A que velut divisus & bipartitus est, foris-
 que remanet; qui sua virtute ac pru-
 dentia, efficientiaque propria mundum
 hunc ad septenarii Virtutis imitationem
 septem Virtutibus comprehensam ani-
 mavit; ejusque omnis, quod aspectabi-
 le est, animam constituit. Hoc igitur
 opere, velut sponte à se facto, ipsemet
 utitur. Alia verò, cum sint imitationes
 quædam non imitabilium, Cogitationi
 Matris serviunt. Itaque primum cœlum
 A pronunciat; secundum E; tertium H,
 quartum & medium vocalis I vim effert;
 quintum O; sextum T; septimum &
 quartum elementum α è medio procla-
 mat, ait Marciana Sige, quæ magnas nu-
 gas effutens veri nihil eloquitur. Vir-
 tutes illæ porro simul omnes invicem
 confertæ resonant, inquit, ac prædicant
 eum, à quo productæ sunt. Cujus soni-
 tus collaudatio primum in Parentem con-
 fertur: idemque sonus delatus in terram,
 omnium quæ sunt in ea fictor ac procrea-
 tor est factus. Quod ex recens editis in-
 fantibus demonstrare nititur, qui simulat-
 que matris ex utero prodierunt, vagitu
 suo uniuscujusque Elementorum istorum
 sonum expriment. Ut igitur septenæ
 Virtutes, ait, Verbum laudibus efferunt:
 ita & Marcum ipsum plorans in infanti-
 bus ac mœrens anima prædicat. Ideo
 quoque David cecinit: *Ex ore infantium* Ps. 8. 3.
& lactentium perfecisti laudem. Ac rur-
 sum, *Celi caelorum enarrant gloriam Dei.* Ps. 18. 2.
 Hinc est quod inter labores & ærumnas,
 ut sit quodammodo defæcior anima,
 literam α pronunciat, quod est laudatio-
 nis indicium: ut cælestis anima quod si-
 bi cognatum est agnoscens opitulatorem
 submittat.

VIII. De toto igitur illo nomine,
 quod xxx ex literis componitur; Bytho
 qui iisce ex literis incrementum capit;
 nec non & Veritatis corpore membris
 constante duodecim, quorum singu-
 la duabus è literis conflata sunt; ipsi-
 usque voce quam minimè eloquens est
 elocuta: tum de minime prolati reso-
 lutione nominis; ac de Mundi & Ho-
 minis anima, quatenus ad similitudinem
 expressa providentiæ administrationique
 respondent; hoc ille modo nugatus est.

Marcosii. Quemadmodum verò ex nominibus a-
Harelis
xxxiv. qvalcm numero Virtutem ei Tetractys
ostenderit, deinceps explicabimus: ne
quid eorum te, charissime, lateat, quæ
ab illo dicta ad nostram memoriam per-
venerunt, id quod a nobis sæpe postu-
lasti.

Iren. C.
XII.

Hoc itaque modo sapientissima Sige
xxiv Elementorum illi generationem
exposuit. Nimirum cum singularitate
Unitatem existere. Ab iis propagata
duo, Monadem atque Unum quatuor
impleffe. Bis enim duo quatuor effi-
ciunt. Rursumque duo conjuncta
cum quatuor senarium ostenderunt. Hic
quater in sese ductus xxiv formas effe-
cit. Ac primæ quidem Tetradis nomi-
na sanctissima, quæ intelligentia sola
percipi possunt, verbis explicari non pos-
sunt; soli putat filio cognita, quæ cu-
jusmodi sint Pater intelligit. Quæ verò
sic augusta sunt, ut cum fide pronun-
ciari possint, hunc in modum recenset.
Arretus, & Seige, Pater & Veritas. Hu-
jus Tetradis numerus omnis xxiv Ele-
menta colligit. Nam Arretus septem in
se literas complectitur. Seige V, Pater
V, & Veritas VII; quæ in unum compo-
sita bis quinque, bisque septem xxiv ef-
ficiunt. Ita & secunda Tetras, Logus,
Zoë, Anthropus, & Ecclesia eundem
exhibent elementorum numerum. Jam
Salvatoris nomen, quod efferrī fas est,
hoc est, *Ἰησῦς*, literarum esse sex. Quod
verò pronuciari nequit, literas habere
xxiv. Ita Christum Filium literarum ef-
se VII: quod verò in Christo nec effabi-
le est, literarum xxx. Ideoque A & Ω
seipsum nominat, ut columbam signi-
ficet. Huic enim avi numerus iste con-
venit.

IX. Quod ad Jesum pertinet; hanc,
ait, generationem quæ explicari verbis
nequit, sortitus est. Etenim ab univer-
sorum Matre prima illa Tetrade filie
instar secunda Tetras exorta, & O-
gdoas est facta; à qua Decas processit.
Itaque Decas & Ogdoas progressæ
sunt. Tum Decas cum Ogdoade
copulata, ac decies illam multipli-
cans Octogenarium numerum effecit.
Quem decies insuper multiplicans ad
octingenon perduxit. Ut omnis ille

ἑξῆς ὅς ὡς ἀπὸ τῶν ὀνομάτων ἰσάριθμον δύνα-
μιν ἐπέδωκεν ἡ τετρακτὺς ἀπὸ ἀπαγγελῆμιν
ἵνα μηδὲν λάθῃ σε τῶν εἰς ἡμᾶς ὑπὸ αὐτῆς
λεγομένων ἐληλυθόντων, ἀγαπητέ, καθὼς
πολλὰ κίς ἀπήτησας παρ' ἡμῶν.

Οὕτως ἐν ἀπαγγέλλει ἡ πάνσοφος αὐ-
τῷ Σιγῇ τὴν χάριν τῶν εἰκοσιτεσσάρων σοι-
χείων, τῇ μονότητι σωτηρίας ἐνότητι. ἑξ ἑ-
ῶν δύο ὡρολογαί, καθὰ ὡροῖται, μονάς
τε, καὶ τὸ ἐν ἑπὶ δύο ἔσαι τέσσαρα ἐγγίνοντο.
δὶς γὰρ δύο, τέσσαρες. καὶ πάλιν, αἱ δύο
καὶ τέσσαρες εἰς τὸ αὐτὸ σωτηρίας
τὸν τῶν ἑξ ἐφανερώσαν δειθμόν. ἔτοι δὲ
οἱ ἑξ τετραπλασιασθέντες, τὰς εἰκοσι
τέσσαρας ἀπεκύησαν μορφάς. καὶ τὰ
μὲν τῆς πρώτης τετραδὸς ὀνόματα ἁγία ἀ-
γίων νοόμενα, καὶ μὴ διωκόμενα λεχθῆναι,
γνωσκεισθαι ὑπὸ μόνου τῷ Υἱῷ. ὃ ὁ Πατὴρ οἶ-
δε τίνα ἐσὶ τὰ δὲ σευνά, καὶ μὴ πίσεως ὀνο-
μαζόμενα παρ' αὐτῶ ἐσὶ ταῦτα. Ἀρρήτου καὶ
Σιγῇ, πατὴρ τε καὶ Αλήθεια. ταύτης ὅτι
τετραδὸς ὁ σύμπας δειθμός ἐστι σοιχείων
εἰκοσιτεσσάρων. ὁ γὰρ Ἀρρήτου ὄνομα γραμμα-
τὰ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ἑπτά. ἡ δὲ Σιγῇ πέντε, καὶ
ὁ Πατὴρ * καὶ ἡ Αλήθεια ἑπτά, ἀ σωτηρίας
ταῖς ἑπτακτῶν, τὰ δὶς πέντε, καὶ δὶς ἑπτά τῶν
εἰκοσιτεσσάρων δειθμόν ἀνεπλήρωσεν.
ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ δευτέρα τετρας, Λόγος καὶ
Ζωή, Ἀνθρωπῶς καὶ Εκκλησία, τὸν αὐτὸν
δειθμόν τῶν σοιχείων ἀνέδειξαν. καὶ τὸ
Σωτῆρος δὲ φητὸν ὄνομα (ὀκτώ καὶ δέκα)
γραμμάτων ὑπάρχειν ἑξ, * τὸν δ' ἀρρήτον
αὐτῶ γραμμάτων εἰκοσιτεσσάρων Υἱὸς Χει-
ρὸς, γραμμάτων δώδεκα. τὸ δὲ ἐν Χειρῶν
ἀρρήτον γραμμάτων πεντάκοντα. καὶ διὰ
τῆς Φησὶν αὐτὸν α καὶ ω, ἵνα τὴν ὡριστεράν
Δμηνύση, τῆς τὸν ἔχοντος τὸν δειθμόν τετρας
ὀρνέας.

Ὁ Ἰησῦς ταύτην ἔχει, φησὶ, τὴν ἀρρήτον γε-
νεσιν ἀπὸ γὰρ τῆς Μητρὸς τῶν ὅλων τῆς πρώτης τε-
τραδὸς ἐν θυγατρὸς τρόπῳ ὡροῖται ἡ δευ-
τέρα τετρας. καὶ ἐγγίνετο ὀγδοάς, ἑξ ἧς ὡροῖται
θε δέκα. ἔτις ἐγγίνετο δέκα καὶ ὀγδοάς. ἡ ἐν
δέκας ἑπισυνελθῆσα τῇ ὀγδοάδι, καὶ δεκα-
πλασίονα αὐτὴν ποιήσασα, τὸν τῆς ὀγδοήκον-
τα ὡροῖται δειθμόν. καὶ τὰ ὀγδοήκοντα πάλιν
δεκαπλασιάσασα, τὸν τῶν ὀκτακοσίων
δειθμόν ἐγγίνεσιν. ὥστε εἶναι τὸν ἅπαντα

Ir. ἐνότητι.

Ir. καὶ πέντε.

Abfunt
hec ab Ir.
pro qui-
bus no-
men Je-
sus habet.
Ir. τὸ ὅτι
mox pro
ἱὸς Χει-
ρὸς, leg.
καὶ Χειρὸς
ἑπτά.

Ir. ο ^{πρ} τῶν γραμμάτων δευθμόν διὰ τὸ ὀγδοάδ ^θ εἰς δε-
 καδοκτώ. καὶ αὐτὸν λέγοντα, καὶ π καὶ ω, * ὁ ἐστὶ
 δεκαοκτώ. τὸ γὰρ Ἰησὺ ὄνομα καὶ τὸν ἐν τοῖς
 γραμμασιν δευθμόν ω, ἐστὶν ὀγδοηκονταοκτώ.
 Iren. τῆς σαφούς καὶ τὴν ὑπεράνιον * τῆς καὶ ὁ
 Ἰησὺ. σ κατ' αὐτὸν γῆρεσιν. διὸ καὶ τὸν ἀλφάβητον
 τῶν Ἑλλήνων ἔχειν μονάδας ὀκτώ, καὶ δεκά-
 δας ὀκτώ, καὶ ἑκατοντάδας ὀκτώ, τὴν τῶν
 ὀκτακοσίων ὀγδοηκονταοκτώ ψῆφον (ἑπτά)
 ἀφαιρῶντα, τετέσι * τὸ εἰ η, τὸν ἐκ πάντων
 συνεισῶντα τῶν δευθμῶν, καὶ διὰ * τῆς ἀλφα
 καὶ ω ὀνομάζεσθαι αὐτὸν, τὴν ἐκ πάντων
 γῆρεσιν σημαίνοντα. καὶ πάλιν ἔτι τῆς τετ-
 ραδ ^θ καὶ πρὸς βασιν δευθμῶν εἰς αὐ-
 τὴν συντεθειμένης, ὅτων δέκα ἀνεφάνη δευ-
 θμός. μία γὰρ καὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες Ἰπ-
 τοαυτὸ συντεθεῖσαι, δέκα γίνονται. καὶ ταῦ-
 τ' εἶναι θέλῃσι τὸ Ἰησὺν. ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστός, Φη-
 σι, γραμμάτων ὀκτώ αὖν, τὴν πρώτην ὀγδοά-
 δα σημαίνει, ἢ τις τῶν δέκα συμπλακῆσα,
 τὸ Ἰησὺν ἀπεκύησε. λέγεται δέ, Φησι, καὶ
 ὁ Χριστός, τετέσι ἢ δωδεκάς. τὸ γὰρ ὁ ὄνο-
 μα γραμμάτων ἐστὶν τεσσάρων. τὸ δὲ Χρι-
 στός ὀκτώ, ἢ τίνα συντεθέντα τὸ τὸ δωδεκά-
 δ ^θ ἐπέδειξαν μέγεθ ^θ. πρὶν μὲν εἶναι, Φησι,
 τετέσι ὁ ὀνόματ ^θ τὸ Ἰησοῦμον Φανῆναι, τε-
 τέσι τὸν Ἰησὺν, τοῖς ὅμοις, ἐν ἀγνοίᾳ πολλῇ
 ὑπῆρχον οἱ ἄνθρωποι καὶ πλάνη. ὅτε δὲ ἐ-
 φανερώθη τὸ ἐξαγράμματον ὄνομα, ὅς σάρ-
 κα περιεβάλλετο, ἵνα εἰς τὴν αἰδοῖσιν τῶν ἀν-
 θρώπων κατέλθῃ, ἔχων ἐν αὐτῷ αὐτὰ τὰ
 ἐξ καὶ τὰ εἰκοσιτέσσαρα. τότε γινόντες
 αὐτὸν ἐπαύσαντο τῆς ἀγνοίας. ἐκ θανάτου
 δὲ εἰς ζωὴν ἀνῆλθον, τῆς ὀνόματ ^θ αὐτοῖς
 Ir. ὁδῶν. * ὁδὸς γινώσκοντες τὸν πατέρα τῆς ἀ-
 ληθείας. τετελεσμένον γὰρ τὸν πατέρα τῶν
 ὅλων λύσαι τὴν ἀγνοίαν, καὶ κατελεῖν τὸν θά-
 νατον. ἀγνοίας δὲ λύσις ἡ ἰπὶ γνωσις αὐ-
 τῶ ἐγένετο. καὶ διὰ ταῦτα ἐκλεχθῆναι τὸ καὶ
 τὸ θέλημα αὐτοῦ κατ' εἰκόνα τῆς ἀνω δυνά-
 μεως οἰκονομηθέντα ἀνθρώπων.

Απὸ τετραδ ^θ γὰρ προήλθον οἱ Αἰῶνες. ἦν
 δὲ ἐν τῇ τετραδί Ἀνθρώπος καὶ Ἐκκλησία,
 Λόγος καὶ Ζωή. διὰ τῶν ἐν δυνάμει,
 Φησὶν, διὰ τὴν εἰσαγωγὴν γῆρεσιν ἰπὶ γῆς
 Φανέντα Ἰησὺν. καὶ τῶν μὲν λόγων ἀναπληρωθῆ-
 ναι τὸν τόπον τὸν Ἀγγέλων Γαβριήλ, τῆς δὲ
 Ζωῆς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. τῶν δὲ Ἀνθρώπων

A Literarum numerus ab Ogdoade pro-Marcosii.
 greffus ad Decadem sit h & n & o qvæ Hærelis
 sunt DCCCLXXXVIII. Siquidem Jesu no-
 men ob eum numerum, quem literæ
 reddunt, DCCCLXXXVIII conficit: ac
 perspicue cælo, ut putant, ipso subli-
 mioris Jesu generationem continet. Un-
 de & in Græcorum Alphabeto Monades
 octo, totidem Decades, atque Hecaton-
 tades reperiri dicunt: ut DCCCLXXXVIII
 numerum præbeat, hoc est Jesum, ex
 omnibus numeris contextum; ob idque
 sese Δ & Ω nominasse; quo illam ex o-
 mnibus sui productionem exprimeret.
 Quod hoc rursus modo perfectum est.
 B Primus Quaternarius per numeri pro-
 gressionem in sese redactus, Denarium
 produxit. Nam unum, & duo, tria, &
 quatuor simul composita decem faciunt;
 quod ipsum esse Jesum existimant. Sed
 & Christus, inquit, octo ex literis con-
 textus primam Ogdoadem demonstrat,
 quæ cum decem conjuncta Jesum pepe-
 rit. Dicitur quoque ὁ Χριστός, ajunt,
 hoc est Dodecas. Nam τὸς literas habet
 iv, Christus octo: quæ collecta Dodeca-
 dis effecere magnitudinem. Sed ante-
 quam nominis hujus episemum, hoc est
 Jesus, filiis appareret, in summa homi-
 nes ignorantia, & errore versati sunt.
 C Posteaquam verò sex literarum nomen
 est patefactum, quod ideo carnem induit,
 ut sex ipsas & xxiv literas comprehen-
 dens ad sensus hominum sese demitteret;
 cum demum eo cognito ab errore desti-
 terunt, & ad vitam emerferunt à morte:
 cum ad veritatis patrem ductoris instat
 ipsis nomen illud extitisset. Placuisse si-
 quidem omnium Parenti ut ignorantiam
 discuteret, mortemque tolleret. Igno-
 rantia porro discussio ipsius cognitio fuit.
 Proindeque delectus is est homo, qui de
 illius voluntate ad cælestis Virtutis exem-
 plar singulari est providentia constitutus.

X. Nam Æones à Tetrade profe-
 cti sunt. In qua isti censebantur. Homo
 & Ecclesia, Verbum & Vita. Abiis pro-
 fluentes quædam Virtutes Jesum illum
 procrearunt, qui in terris apparuit. Ca-
 terum in Verbi locum, Angelum Ga-
 brielem: Vitæ verò, Spiritum sanctum
 esse substitutum asserunt: sicut Hominis

Marcosii. partes altissimi Virtus, Ecclesiae verò Vir-
 Hæresis go sustinuit. Sic ille peculiari provi-
 xxxiv. dentia editus de Maria natus est Homo:
 quem per uterum egressum sui ad cogni-
 tionem per Verbum omnium Parens
 elegit. Cumque ad aquam ablundus
 venisset, in eum columbæ descendisse
 specie illum ipsum narrant, qui sursum
 recurrens duodenarium numerum im-
 plevit; in quo semen inest eorum, quæ
 cum illo fata pariter & descenderunt
 & ascenderunt. Ipsam verò delapsam è
 cælo Virtutem semen Patris definit es-
 se, quod in se patrem ac Filium, eam-
 que Siges Virtutem, quæ per illos cogni-
 ta nomine caret omni, ac reliquos Æo-
 nes complectitur. Huncque Spiritum
 esse sanctum, qui per Jesum locutus,
 cum eoque conjunctus est. Jam verò
 mortem, inquit, Salvator ex illa pro-
 videntia natus sustulit, Christumque
 patrem hominibus patefecit. Jesum ita-
 que nomen ejus esse proprium hominis
 statuit, quem singularis illa providen-
 tia submisit, sed ad alterius similitudi-
 nem ac configurationem impositum es-
 se, qui in ipsum erat aliquando lapsu-
 rus. Quem cum exceperit, unā & Ho-
 minem ipsum, & Verbum, ac Patrem,
 & Arrhetum, ac Sigen, Veritatem item,
 & Ecclesiam, Vitamque comprehendisse.

XI. Quæ omnes illorum fabulæ
 ejusmodi sunt, ut iis deplorandis nul-
 lum heu! heu! vel proh! neque ulla
 prorsus Tragica vox ac lamentatio pos-
 sit sufficere, Quis enim non talium men-
 daciorum infelicem artificem oderit,
 cum Veritatem ipsam in inane simula-
 crum à Marco deformatam videat; &
 quod gravius est, Alphabeti literis tan-
 quam stigmatibus inustam: ut quod nu-
 per admodum atque heri, ut ajunt, &
 nudiustertius accidit, quasi jam tum
 olim extitisset, venditare studuerit. Græ-
 ci quidem xvi à Cadmo literas primum
 Litera à
 Cadmo re-
 pte, & d
 Palamede. accepisse se memorant; tum à se pro-
 gredientibus temporibus aliās aspira-
 tas, aliās duplices inventas. Postre-
 mo à Palamede majores adjunctas. Qua-
 re priusquam Græcis illa traderentur
 nusquam Veritas esse potuit. Corpus
 enim ipsius, ut ais Marce, Cadmo est,
 iisque qui illum antecesserunt recen-
 tius, cæterisque adeo qui Elementa
 reliqua reperiunt, ac te etiam ipso.

τὴν δύναμιν τῆ * ὑἱ, ἡ ὅτ' Ἐκκλησίας τό-
 πον ἢ Παρθένῳ ἐπέδωκεν. ὥτως τε ὁ κατ' οἰ-
 κονομίαν διὰ τῆς Μαρίας ἡρεσιουργεῖ) παρ'
 αὐτῷ ἄνθρωπῳ, ὃν ὁ πατήρ τῶν ὅλων διελ-
 θόντα διὰ μήτρας, ἐξελέξατο διὰ λόγον εἰς
 ἐπίγνωσιν αὐτῆ. ἐλθόντῳ δὲ αὐτῷ εἰς τὸ
 ὕδωρ, κατελθεῖν εἰς αὐτὸν ὡς πῦρ ἐν ξηρᾷ, τὸν
 ἀναδραμόντα ἄνω, καὶ πληρώσαντα τὸ δω-
 δέκατον δεξιμόν. ἐν ᾧ ὑπάρχει τὸ σπέρμα τέ-
 των τῶν συσπαρέντων αὐτῷ, καὶ συγκαταβάν-
 των, καὶ συαναβάντων. αὐτὴν δὲ τὴν δύνα-
 μιν κατελθεῖσαν, σπέρμα Φησὶν εἶναι τὸ πα-
 τὲρ, ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν
 υἱόν, τὴν τε διὰ τέτων γνωσκομένην ἀνονό-
 μασον δύναμιν τῆ Σιγῆς, καὶ ὅδ' ἅπαντας
 Αἰῶνας. καὶ τῶτ' εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ λα-
 λῆσαν διὰ τῆ * Ἰησοῦ τὸ ὁμολογήσαν ἑαυτὸν
 υἱὸν ἀνθρώπου, καὶ φανερώσαντα τὸν πατέ-
 ρα, κατελθόν μὲν εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἠνώσθαι δ'
 αὐτῷ. καὶ κατέβη μὲν τὸν θάνατον, Φησὶν,
 ὁ ἐκ τῆ οἰκονομίας Σωτὴρ, ἐγνώρισε δὲ τὸ πα-
 τέρα Χριστόν. εἶναι ἔν τὸν Ἰησοῦν ὄνομα μὲν
 τῆ ἐκ τῆ οἰκονομίας ἀνθρώπου λέγει, τεθεῖ-
 σθαι δὲ εἰς ἐξομοίωσιν, καὶ μόρφωσιν τῆ
 μέλλοντῳ εἰς αὐτὸν κατέρχεσθαι ἀνθρώπου,
 * τὸν χωρήσαντα αὐτόν. ἐχηκέναι δὲ αὐτόν
 τε τὸν ἄνθρωπον, αὐτόν τε τὸν Λόγον, καὶ
 τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Ἀρρήτον, καὶ τὴν Σι-
 γῇ, καὶ τὴν Ἀλήθειαν, καὶ Ἐκκλησίαν, καὶ
 Ζωὴν.

Ταῦτα δὴ ὑπὲρ τὸ ἰσ, καὶ τὸ Φεῦ, καὶ ὑπὲρ τὸ
 πᾶσαν τραγικὴν * Φωνήσιν καὶ χειλιασμόν For. ἐα-
 ἐσιτίς γ' ὅσα ἀνμύσησε τῶν τηλικύτων ψευ-
 σμάτων κακοσύνθετον ποιητὴν, ἢ μὲν Ἀλή-
 θειαν ὁρῶν εἰδῶλον ὑπὸ Μάρκου γενομένην καὶ
 τῶτο τοῖς τῆ ἀλφαβήτου γραμμασι κατεστ-
 γμμένῳ νεωστὶ πρὸς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, τὸ δὴ λε-
 γόμενον χθές καὶ πρῶην. Ἕλληνας ὁμολογῶ-
 σιν ἀπὸ Κάδμου πρῶτον ἐξ καὶ δέκα παρει-
 ληφέναι, εἴτα μετέπειτα προσαινόντων τῶν
 χρόνων αὐτοὶ ἐξευρηκέναι ποτὲ μὲν τὰ δα-
 σέα, ποτὲ δὲ τὰ διπλά. ἔχατον δὲ πάντων
 Παλαμῆδην Φασὶ τὰ * μακρὰ τέτοις πρὸς-
 τεθεῖκέναι. πρὸ τῶν Ἑλλήσι ταῦτα χρέος, ὅσα
 ἢ Ἀλήθεια. τὸ γ' σῶμα αὐτῆς κατὰ σε Μάρ-
 κε, μεταχρῆσερον μὲν Κάδμου, καὶ τὸ πρὸ
 αὐτῆς, μεταχρῆσερον ὅτ' ἢ τὰ λοιπὰ προσεβή-
 κῶτων σοιχέα, μεταχρῆσερον δὲ καὶ σαυτῆ.

Ἰ. μόνον σὺ γὰρ * μόνον εἰδωλον κατήγαγες τὴν ὑπό-
 εἰς εἰδω- σὺ λεγομένην Ἀλήθειαν. τίς δ' ἀνέξεται σὺ
 λον. τὴν τοσαῦτα Φλυαρεῖσαν Σιγήν, ἢ τὸν ἀνο-
 νόμασον ὀνομάζει, ἢ τὸν ἄρρητον ἐξηγεῖται,
 καὶ τὸν ἀνεξήγητον ἐξισορεῖ; καὶ ἡνοχέει
 Ἰ. αὐτόν. τὸ σῶμα Φησὶν, * αὐτὸ ὃν ἀσώματον καὶ ἀ-
 νείδεον λέγεις· καὶ περιεργασθαι λόγον,
 ὡς ἐν τι τῶν συνθέτων ζῶν· τὸν τε λόγον
 αὐτῷ ὁμοιον ὄντα τῷ περιβαλόντι, καὶ μορ-
 Φὴν τῇ ἀρετῇ γεγονότα, σοχηῶν μὲν εἶναι
 τριάκοντα, συλλαβῶν δὲ τεσσαρῶν; ἔσαι ἐν
 κτὲρ τὴν ὁμοιότητα τῷ λόγῳ ὁ Πατὴρ τῶν πάν-
 των, ὡς σὺ Φῆς, σοχηῶν μὲν τριάκοντα, B
 συλλαβῶν δὲ τεσσαρῶν. ἢ πάλιν τίς ἀνέξε-
 ται σὺ εἰς χήματα καὶ δειθμῶς, ποτὲ μὲν
 τριάκοντα, ποτὲ δὲ εἰκοσιτέσσαρα, ποτὲ δὲ
 ἔξ μόνον συγκλείοντ' ἢ τὸ πάντων κτιστὴν,
 καὶ δημιουργόν, καὶ ποιητὴν λόγον τῷ Θεῷ,
 κατακερματίζοντ' αὐτόν εἰς συλλαβὰς
 μὲν τέσσαρας, σοχηῶν δὲ τριάκοντα, καὶ τὸ
 πάντων Κύριον τὸν ἑτεροεικότα ὡς ἔργον,
 εἰς ὡ π η κατὰγοντ' ὡς δειθμόν, ὁμοίως τῷ
 Ἰ. αὐτὸν γε- αὐτὸν γεγονότα, πάντα χωρῶν-
 ἔτι γε- τα πατέρα, ἀχώρητον δὲ ὑπάρχοντα εἰς τε-
 καὶ αὐτὸν- τράδα, καὶ ὀγδοάδα, καὶ δεκάδα, καὶ δωδε-
 τὸν πενήτα- κάδα ὑπομερίζοντ'; καὶ διὰ τῶν τοιούτων
 χωρ. πολυπλασιασμῶν, τὸ ἄρρητον καὶ ἀνενόη-
 τον, ὡς σὺ Φῆς, τῷ Πατρὶ ἐκδηγημένον,
 καὶ ὃν ἀσώματον καὶ ἀνύσιον ὀνομάζει, τὴν
 τῆς ὁσίας, καὶ τὴν ὑπόστασιν ἐκ πολλῶν
 γραμμάτων ἑτέρων ἐξ ἑτέρων γινωμέ-
 νων κατασκευάζεις, αὐτὸς Δαίδαλ' ὡς
 ψευδὴς, καὶ τέκτων κακὸς γινώσκων τῆς
 προπαντὸς διωόμεως, καὶ ἡν ἀμερι-
 στον Φῆς εἶναι εἰς ἀφώνους, καὶ φωνήεντας, καὶ
 ἡμιφώνους φθόγγους ὑπομερίζων τὸ ἀφώνον
 Ἰ. ἡ γὰρ αὐτῶν τῶν πάντων πατρί, καὶ τῇ * τῷ D
 ἡ ἐννοία Ἰππιδεόμην, εἰς τὴν ἀνωτάτω
 βλασφημίαν καὶ μεγίστην ἀσέβειαν ἐμβέβλη-
 κας ἀπαντας τὰς σοι περὶ δομένους. διὸ καὶ δι-
 καίως καὶ ἀρμοζόντως τῇ ραυτῇ σὺ τόλμη
 ὁ θεὸς πρὸς σὺν καὶ κήρυξ τῆς ἀλη-
 θείας ἐμμέτρως Ἰππιδεόηκε σοι, εἰπὼν
 ἕτως.

Εἰδωλοποιε Μάρκε, καὶ τερατοσκόπε,
 Αερολογικῆς ἐμπειρε καὶ μαγικῆς τέχνης,
 Δι' ὧν κραλύνεις τῆς πλάνης τὰ διδά-
 γματα,

A Tu enim solus eam, quam veritatem ap-
 pellas, nescio quod in simulacrum detra-
 xisti. Ecquænam verò purastuam illam us-
 que eo loquacem Sigen posse sustinere,
 quæ eum nominet, qui nominari ne-
 queat, & inexplicabilem explicet, & qui
 nullis vestigiis deprehendi potest, inve-
 stiget? Quid quòd aperuisse dicit os il-
 lum, quem tu omnis & corporis exper-
 tem, & figuræ prædicas: sermonemque
 sic tanquam compositum quodpiam ani-
 mal edidisse? Quem etiam Sermonem
 ejus, à quo productus est, similem, effi-
 gientemque nec aspectabilis Parentis ele-
 mentorum triginta, syllabarum quatuor
 esse docuit. Quamobrem universorum
 parens ille, perinde ac Sermo, ut asseris,
 tricenis elementis, ac syllabis quatuor
 constabit. Qvis illud verò patienter ferat,
 in figuras ac numeros, alias triginta, alias
 XXIV, nonnunquam VI, conditorem
 omnium, & artificem, fabricatoremque
 Dei sermonem à te redactum, atque con-
 strictum; dum hunc in syllabas IV, tri-
 ginta verò elementa concidis? Qvi Do-
 minum omnium, à quo cœlestes illi orbes
 fundati sunt, in DCCCLXXXVIII nume-
 rum includis, quasi similem Alphabeti
 naturam obtineat. Qvi summum Paren-
 tem, à quo comprehenduntur omnia
 cum à nemine ipse comprehendatur, in
 Tetradem, Ogdoadem, Decadem Dode-
 cademque distingvis. Qviqve hac mul-
 tiplicandi licentia hoc ipsum, quod in
 Patre nec explicari verbis, nec animo
 concipi posse prædicas, oratione decla-
 ras: & quem corporis naturæque facis ex-
 pertem; ejus & naturam & substantiam
 pluribus ex lincis, quarum aliæ ex aliis gi-
 gnantur, coagmentari disputas: in quo
 supremæ Virtutis illius falsissimum te Da-
 dalum, ac pessimum fabricatorem esse
 commonstras. Qvi eandem virtutem,
 quæ individuum statuis, in mutos, vo-
 cales, ac semivocales sonos dividis: quod-
 que mutum in illis est, Parenti omnium,
 ejusque cogitationi falso tribuens, extre-
 mam in blasphemiam, atque insignem
 impietatem sectatores tuos impulisti.
 Quamobrem jure ac merito in hanc
 tuam adeo projectam audaciam divinus
 ille senex, ac præco veritatis his versibus
 investus est.

Idola fingens Marco, monstrorum artifex,
 Fraudisque gnare Magica, & astrorum
 sciens.

Erroris unde dogma pestiferum struis.

Marcosii.
Hæresis
xxxiv.

*Portenta ceca ficta dum turba exhibes,
Per te rebellis qualia aggreditur manus.
Hæc tu illa Satana fretus auxilio patris
Azazelisqve mira designas ope,
Præcurfor olli fraudis in Superos datus.*

Hæc pius ille senex cecinit. Nunc reliqua istorum Mystéria, quamvis longissima sint, quam potero brevissimè per texam, eaque quæ jamdudum occulta fuerunt in apertum proferam. Sic enim omnibus ad convincendum erunt facillima.

XII. Igitur Æonum generationem, aberrantemque primùm, deinde recuperatam ovem in unum confundentes, Mystice interpretantur ii, qui ad numeros universa referunt; & ex Unitate ac Binario componi arbitrantur omnia: atque ab uno ad quatuor numerando progressi Decadem efficiunt. Unum quippe, ac duo, tria, quatuor, simul collecta decem Æonum numerum pepererunt. Deinde binarius per se ad senarium procedens, hoc est duo, quatuor & sex, Dodecadem composuit. Rursus à binario eodem modo numerantibus ad decem usque triginta conflantur, in quibus insunt octo, decem, ac duodecim. Ob id Dodecadem, quod senarium numerum comitem habuerit, ob senarium illum Passionem appellant Eademque de causa cum ad duodenarium numerum error adhæsisset, aberrantem à grege ovem longius evagari cœpisse; quoniam ab Duodenario discessionem illam putant accidisse. Sic etiam ab Duodenario descendentem Virtutem periisse, fingunt; eamque mulierem illam esse, quæ amissa drachma lucernam accendit, atque eam reperit. Hoc itaque pacto reliquis innumeris; in drachma quidem, novem; in ove undecim, si in sese ducantur, XCIX efficere. Nam novies XI numerum hunc producant. Quare & in voce *μυῦ* eundem reperiri dicunt. Sed & aliter ista declarant, quod non pigebit exponere; ut cujusmodi sit illorum fructus ex omni parte cognoscas. Etenim si elementum cum Epifemo, Octonarium esse volunt, quod octavum à prima litera locum habet. Inde omisso rursus Epifemo, & ipsorum elementorum sub-

Luc. 15.

σημεῖα δὲ κινῶς τοῖς ὑπὸ σε πλανωμένοις, Αποστατικῆς διωάμεως ἐγχερήματα, * Ἀσὺ χορηγεῖς ὡς πατήρ. Σατανᾶ, * εἰ Δί Ἀγγελικῆς διωάμεως (ἐγχερήματα) Ἀ- ζαζήλ ποιεῖν

Iren. d. 2u
Χρησι-
μοῖ, &c.
Μορσα-
ται ἀπ.
for. leg.

ἔχων σε πρόσδρομον ἀντιθές πανουργίας. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Θεοφιλῆς πρεσβύτερος. ἡμεῖς δὲ τὰ λοιπὰ τῆς μυσαγωγίας αὐτῶν μακρὰ ὄντα περὶ οὐκ ἐκ βραχέως διεξελθεῖν, καὶ τὰ πολλὰ χρόνῳ κεκρυμμένα εἰς φανερόν ἀγαγεῖν. ἔτω γὰρ ἂν γρηγοροῦμεν δι' ἐλέ- κτα πᾶσι.

Τὴν ἔν ἡμέρῃ τῶν Αἰώνων αὐτῶν, καὶ τὴν πλάνῳ τῷ πρεσβύτερου, καὶ ἀνεύρεσιν ἐνώσαντες Ἰππικῶς, μυσικώτερον Ἰππικῶς ἀπαγγέλλειν ἔτοι οἱ εἰς δεξιμῆς τὰ πάντα κατὰ γοντες, ἐκ μονάδος, καὶ δυάδος φάσκοντες τὰ ὅλα σινεσηκέναι· καὶ διὰ μονάδος ἕως τῆς τεσσαρῶν δεξιμῆς ἔτω γρηγοροῦμεν τὰ δεκάδα. μία γὰρ, καὶ δύο, καὶ τρεῖς, καὶ τέσσαρες σινεσηκέναι Ἰππικῶς τὸν τὴν δεκά Αἰώνων ἀπεκλήσαν δεξιμῶν. πάλιν δ' αὖ ἡ δυὰς ἀπ' αὐτῆς παρελθούσα ἕως τῆς Ἰππικῆς, οἷον δύο καὶ τέσσαρες καὶ ἕξ, τὴν δωδεκάδα ἀπέδραξε. καὶ πάλιν διὰ τῆς δυάδος ὁμοίας ἀριθμῶν ἡμῶν ἕως τῆς δεκά, ἢ λ' ἀνεδείχθη, ἐν ἧς ὀκτώ καὶ δεκά καὶ δώδεκα. τὴν ἔν δωδεκάδα * διὰ τῆς Ἰππικῆς σινεσηκέναι, διὰ τὸ ἰσχυρῶς σινεπακολυθήσασαν αὐτὴν τὴν Ἰππικῆς πάθος λέγουσι. καὶ διὰ τὸ πρὶν τὴν δωδεκάδα ἀριθμῶν σφάλματ' ἡμεῖς, τὸ πρόσδοτον διποσικ- τῆσαν πεπλανηθῆσαι ἐπὶ τὴν ἀπόσασιν ἀπὸ δωδεκάδος γενηθῆσαι φάσκουσι. πρὶν αὐτῆς τὸ πρὶν καὶ ἀπὸ τῆς δωδεκάδος * ἀπόσασιν μίαν διπολωλέναι μαντεύον. καὶ ταύτην εἶναι τὴν γυναικα τὴν διπολέσασαν τὴν δραχμὴν, καὶ ἀψάσαν λύχνον, καὶ ἀρεῖσαν αὐτήν. ἔτι καὶ (Ἰππ) ὅδ' ἀριθμῶς ὅδ' καταλείφθεντας, Ἰππὶ μὲν τὴν δραχμὴν ὅδ' ἐννέα, Ἰππὶ δὲ τῆς πρεσβύτερου ὅδ' ἐνδεκά Ἰππικῶς ἀλλήλοισι τὴν ἐννεηκονταεννέα τίττειν ἀριθμῶν. ἐπεὶ ἐννὰ καὶ τὰ ἐνδεκά ἐννεηκονταεννέα γίνονται. διὸ καὶ τὸ ἀμὴν τῆτον λέγουσιν ἔχον τὸν ἀριθμῶν. σὺ ὁκνήσω δέ σοι καὶ ἄλλως ἐξηγημένων αὐτῶν ἀπαγγεῖλαι, ἵνα πανταχόθεν καταροῆς τὴν καρπὸν αὐτῶν. τὸ γὰρ σοφιστικὸν τὸ ἡ σὺ μὲν πρὶν Ἰππικῶς ὁδοῦ εἶναι φέλεσιν διὰ τῆς

Ir. d. 2u
τύπη.

πρῶτος * ὁ δὲ καὶ κείμενον ἰόπε, ἔτι πάλιν ἀνευ τῆς Ἰππικῆς ψηφίζοντες τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν

ἑξοχέων, καὶ Ἰπσωθέντες μέχρι τῆς ἡττῆς, τὴν
 τριακοντάδα Ἰπποκρινύσιν. ἀρχαίον γὰρ
 ἀπὸ τῆς ἁλφᾶ, καὶ τελευτῶν εἰς τὸ η, τῷ α-
 ριθμῷ τῶν σοχέων, ὑπεξαίρετον. δὲ τὸ ἐ-
 πίσημον, καὶ Ἰπσωθέντες τὴν ἐπαύξησην τῶν
 γραμμάτων, ἀρήσθαι τὸν τῶν τριάκοντα ἀρι-
 θμόν. μέχρι γὰρ τῆς * θ σοχέως πεντεκαίδεκα
 γίνονται. ἔπειτα προσεθεῖς αὐτοῖς ὁ τῶν ἐπὶ α
 ἀριθμὸς, β καὶ κ ἀπετέλεσε. προσελθὼν
 τῷ τῷ η, ὃ ἐστὶν ὀκτώ, τὴν θαυμασιωτά-
 τιν τριακοντάδα ἀνεπλήρωσε. καὶ ἐνέϋθεν
 Ἰπποκρινύσιν τὴν ὀγδοάδα μητέρα τῶν τριά-
 κοντα αἰώνων. ἐπεὶ γὰρ ἐν * τριάκοντα διωά-
 μεων ἡνωται ὁ τῶν λ ἀριθμὸς, * τρεῖς αὐτὸς
 χρόνος, ἰα ἐνενηκοντα ἐποίησε. τρεῖς γὰρ τριά-
 κοντα ἐνενηκοντα. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τριάς ἐφ' ἑαυτῆς
 σωτηρεῖσα, ἐννέα ἐχρήσεν. ἕως δὲ ἡ ὀγδοάς
 τῶν * ἐννέα παρ' αὐτοῖς ἀπεκύησεν ἀριθμόν.
 καὶ ἐπεὶ ὁ δωδέκατος αἰὼν λησας κατέλφει
 Ἰππ. αἰὼν * ἑξ ἄνω ἑνδεκα, κατάλληλον λέγεται τὸν
 τύπον τῶν γραμμάτων τῷ χήματι θ λόγῳ
 καὶ ἑνδεκατον γὰρ τῶν γραμμάτων κεῖται τὸ
 λ, ὃ ἐστὶν ἀριθμὸς τῶν λ, καὶ κατ' εἰκόνα κε-
 ῖται τῷ ἄνω οἰκονομίας. ἐπεὶ δὲ Ἰπποκρινύσιν
 ὁ ἀριθμὸς ἕως θ λ σωτηρεῖται καὶ τὴν
 παύξησην τῶν γραμμάτων σωτὴρ αὐτῶν τῷ λ
 τῶν ἐνενηκοντα ἐννέα ποιεῖ ἀριθμόν. ὅτι δὲ
 τὸ λ ἑνδεκατον ὃν τῇ τάξει ἐπὶ τὴν τῆς ὁμοί-
 ας κατῆλθε ζήτησιν, ἵνα ἀναπληρωσῇ τὸ
 δωδέκατον ἀριθμόν, καὶ ἄρὸν αὐτὸν ἐπληρώ-
 θη, φανερόν ἐστιν ἐξ αὐτῶν τῶν χήματι θ τῆς
 σοχέως. τὸ γὰρ λ ὡς ἐπὶ τὴν τῆς ὁμοί-
 ας ζήτησιν προσχρόμενον, καὶ ἄρὸν, καὶ εἰς
 αὐτὸν ἀρπάσαν αὐτόν, τὴν τῆς δωδεκάτης ἀ-
 νεπλήρωσε χώραν, τῆς μ σοχέως ἐκ δύο λ
 συγκειμένη. διὸ καὶ φεύγειν * αὐτὴ διὰ τῆς
 γνώσεως τὴν τῶν ὑδ' ἡρώων, τῶν τῶν τοῦ ἐ-
 ρημα τύπον ἀριστερᾶς χερός. μεταδιώκειν
 δὲ τὸ ἐν, ὃ προσεθεῖν τοῖς ἐνενηκοντα ἐννέα,
 εἰς τὴν δεξιάν * αὐτὴ χεῖρα μετέστησε.

Σὺ μὲν ταῦτα διερχόμενος, ἀγαπήνεις, δοῖς δὲ
 ὅτι γελάσας πολλὰ τὴν τοιαύτην αὐτῶν οἰσίσσο-
 Φον μωρίαν. ἄξιοι δὲ πένθος οἱ τηλικαύτως
 θεοσέβων, καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀληθείας ἀρρήτως
 διωάμεως, καὶ τὰς τοσαύτας οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ,
 διὰ τῆς ἁλφᾶ, καὶ τῆς βῆτα, καὶ δι' ἀριθμῶν ἕως
 ψυχρῶς καὶ βεβιασμένως διασύροντες. ὅσοι δὲ

ducto numero atque composito usque Marcoti.
 ad octo, tricenarium perficiunt. Nam Hæresis
 qui ab α cœperit, & in η desierit, elemen-
 ta numerando, dempta tamen Sena-
 rii nota, ac literarum in unum progres-
 sione conflata, triginta reperiet. Quo-
 niam ad ε usque XV confurgunt. His
 adjuncta VII, XXII faciunt. Quibus
 η, hoc est octo, si accesserint, mira-
 bilem illum tricenarium implebunt.
 Hinc Æonum triginta matrem Ogdoas-
 dem constituunt. Et quoniam tribus
 Virtutibus Tricenarius componitur, ter
 in sese ductus nonaginta producit. Ter
 enim triginta ad nonaginta perveniunt.
 Sed & ternarius quoque ductus in se no-
 vem efficit. Sic Ogdoas XCIX nume-
 rum apud illos peperit. Cumque duo-
 decimus Æon deficiens sursum XI reli-
 querit, in λόγῳ, hoc est Verbi, figura con-
 sentaneam literarum formam adhibitam
 putant. Etenim undecima ordine litera-
 rum est λ, qui tricenarius est numerus, &
 ad exemplar cœlestis providentiæ posita.
 Quandoquidem si ab α, ad λ usque,
 dempto tamen epistemo, continua litera-
 rum additione numerum earum collig-
 gas, comprehenso simul λ. nonaginta
 novem prodeunt. Cæterum λ ipsum
 quod ordine est undecimum, ad quæren-
 dum sui simile descendisse, ut duodeci-
 mum impleret: idque eo reperto con-
 secutum esse, satis ipsam elementi figu-
 ram arguere. Quippe λ ad sui similis
 inquisitionem adveniens, cum illud in-
 venisset, & ad sese rapuisset, duodecimi
 locum implevit. Unde & μ asserunt ex
 duplici λ esse contextum. Propterea-
 que nonaginta novem regionem ipsos co-
 gnitione fugere, defectum scilicet, ac si-
 nistræ manus figuram: unum verò con-
 sectari, quod ad XCIX additum dextram
 ipsos ad manum transfulerit.

XIII. Cum tu ista, carissime!
 percurres, non dubito quin hæc va-
 nissimas ineptias magnopere derideas.
 Sed deplorandæ nihilominus sunt, qui
 tam sacrosanctam religionem, vereque
 inexplicabilis potentie magnitudinem,
 tantam denique divini Numinis provi-
 dentiam per illud suum Alpha, Beta,
 cæterosque numeros tam frigide vio-
 lenterque traducant, Ac quicumque
 X iiij

se ab Ecclesia segregant, ut ad aniles
 Hæresis hæc fabulas adhærescant, sanè suomet-
 xxxiv. ipsi iudicio damnati sunt: quos secundum
 Tit. 3. 10. unam alteramque correptionem devitare
 Paulus hortatus est. Joannes verò Christi
 discipulus majore illos pœna condemna-
 vit, cum ne saluari quidem à nobis
 Ep. Joa. 2. patiat. Qui enim, inquit, ave illis di-
 xerit, communicat operibus illorum mali-
 gnis. Merito sanè. Neque enim pax est impi-
 is, dicit Dominus. At istorum impietas im-
 pietatem omnem superat: qui cœli ter-
 ræque fabricatorem, ac solum omni-
 potentem Deum, supra quem nullus
 alius est Deus, ex defectu, qui & ipse ex
 alio sit ortus defectu, derivatum existi-
 mant; ut ex illorum opinione tertio
 quodam ex defectu prodierit. Qua qui-
 dem explosa damnataque sententia, pro-
 cul ab illis fugiendum est: ac quanto sunt
 in errore pertinaciores, inventisque pes-
 simis impensius delectantur, tanto eos
 magis putandum est ab scelestissimorum
 Dæmonum Ogdoade concitari. Uti
 Phreneticis accidit, qui quo amplius ri-
 dent, ac vegeto esse corpore videntur,
 omniaque ceu valentes ac sani, ac non-
 nulla etiam aliquanto, quam si sani essent,
 robustius gerunt, eo sese deterius ha-
 bent. Similiter isti quo vehementius sa-
 pere videntur, seque ipsos enervant,
 dum intento velut acrius arcu sagittas
 emittunt, eo majore vesania tenentur.
 Impurus quippe ignorantia Spiritus egre-
 diens, eosque non Deo, sed prophanis
 quaestionibus implicatos, reperiens, ad-
 bibitis septem aliis scipso nequioribus, infla-
 tisque vana persuasionem illorum animis,
 quasi vel supra Deum ipsum attollere se
 cognitione possint; ubi idoneos opportu-
 nosque fraudibus suis reddiderit, quan-
 dam stoliditatis improborum spirituum
 Ogdoadem in illos immittit.

Mat. 23.

XIV. Age verò illud insuper expona-
 mus, quemadmodum creatas res omnes
 ad eorum, quæ videri nequeunt, simi-
 litudinem à Conditor sic productas af-
 ferant, ut eo quid ageret nesciente, be-
 neficio Matris exiterint. Principio ele-
 menta illa quatuor, ignem, aquam,
 terram, aërem, ad summæ primæque Te-
 tradis effigiem esse constituta narrant.
 Quorum ad agendum efficacitates, puta
 calorem, frigus, siccitatem, & humorem,
 exactam Ogdoadis imaginem referre.
 Tum decem hoc modo Virtutes enume-
 rant. Primum septem corporeos orbes,

ἀφίστανται τῆς Εκκλησίας, καὶ τέτοις τοῖς
 γραῶδεσι μύθοις πείθονται, ἀληθῶς αὐτ-
 κατάκριτοι. ὃς ὁ Παῦλος ἐγκελεύεται ἡμῶν
 μὴ μίαν καὶ δευτέραν νεθεσίαν παραιτεῖσθαι.
 Ἰωάννης δὲ ὁ τῆ Κυρίας μαθητὴς ἐπέτεινε τὴν
 καταδίκην αὐτῶν, μηδὲ χαίρειν αὐτοῖς ὑφ'
 ὑμῶν λέγεσθαι βεβλήθεις. ὁ γὰρ λέγων αὐ-
 τοῖς, Φησὶ, χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐ-
 τῶν τοῖς πονηροῖς. καὶ εἰκότως. σὺ ἐστὶ γὰρ χαί-
 ρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει Κύριος. ἀσεβεῖς δὲ
 ὑπὲρ πᾶσαν ἀσέβειαν ἔσθαι, οἱ τὴν ποιητὴν ἔρα-
 νῶν καὶ γῆς μόνον Θεὸν παντρεάτορα, ὑπὲρ ὃν
 B ἄλλος Θεὸς σὺ ἐστὶν, ἐξ ὑπερήματι καὶ αὐτὸς
 ἐξ ἄλλης ὑπερήματι γεγονότος, πρὸς ἐβλήθης
 λέγοντες ὥστε καὶ αὐτὰς εἶναι αὐτὸν πρὸς ἐβ-
 λῶν τρίτῃ ὑπερήματι. ἣν γνώμην ὄντως κα-
 τὰ φύσιν ἰσχυρίζονται, καὶ καταθεματίζονται, δέον
 πόρρω παρὰ μακρὰν φυγεῖν ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἡ
 πλέον διὰ χυρίζονται, καὶ χαίρουν ἐπὶ τοῖς
 παρευρέμασιν αὐτῶν, ταύτη μᾶλλον εἰδέναι
 πλέον αὐτὰς ἐνεργεῖσθαι ὑπὸ τῇ ὀγδοάδῃ
 τῶν πονηρῶν πνευμάτων. καὶ ὅτι οἱ εἰς
 Φρενίτιδα διάθεσιν ἐμπεσόντες, ἡ πλέον γε-
 λῶσι, καὶ ἰσχύειν δοκῶσιν, καὶ ὡς ὑγιαίνοντες
 πάντα πράττειν, ἕνια δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ ὑγιαί-
 νειν, ταύτη μᾶλλον κακῶς ἔχουσιν. ὁμοίως
 δὲ καὶ ἔσθαι, ἡ μᾶλλον ὑπερφρονεῖν δοκῶσι,
 καὶ ἐννευρίζουσιν ἑαυτὰς, ὑπερτονα τοξεύον-
 τες, ταύτη μᾶλλον ὁ σωφρονεῖν. ἐξελθὼν
 γὰρ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα τῆς ἀγνοίας, ἐπὶ
 τα χολάζοντας αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ κο-
 σμικαῖς ζητήσεσιν δύναν, πρὸς παραλαβὴν ἑ-
 τερα πνεύματα ἐπὶ πονηρότερα ἑαυτὰ, καὶ
 χαυνῶσαν αὐτῶν τὴν γνώμην, ὡς δυναμέ-
 νων τὰ ὑπὲρ τὸν Θεὸν ἐννοεῖν, καὶ ὑπὲρ τὸν
 εἰς * ὑπερεκκρῶσιν κατασκευάσαν, τὴν ὀ-
 γδοάδα τῆς * ἀγνοίας τῶν πονηρῶν πνευμάτων
 εἰς αὐτὰς ἐνεδήκωσε.

Βάλομαι δὲ σοι καὶ ὡς αὐτὴν τὴν κτίσιν καὶ
 εἰκόνα τῶν ἀοράτων ὑπὸ τῆς δημιουργῆς, ὡς ἀ-
 γνοῦντος αὐτὴν, κατεσκευάσθαι διὰ τῆς Μη-
 τρός λέγεσθαι, διηγήσασθαι πρῶτον μὲν τὰ τέσ-
 σαρα στοιχεῖα Φασι, πῦρ, ὕδωρ, γῆν, αἶρα, εἰκό-
 να πρὸς ἐβλήθης τῆς ἀνω πρώτης τετραδῆς. τὰς
 τε ἐνεργείας αὐτῶν συναριθμημένας, οἷον θερ-
 μὴν τε καὶ ψυχρὸν, ξηρὸν τε καὶ ὑγρὸν, ἀκρι-
 βῶς ἐξεικονίζον τὴν ὀγδοάδα. ἐξ ἧς δεκά δυνα-
 μεις ὅπως καταριθμῶσιν, ἐπὶ μὲν * σωμα-

F. ὑπὲρ
 κρῶσιν.
 Iren. ἀ-
 γνοίας.

I. σῶμα
 τῆς.

τικὰ κυκλοφοῦν, ἃ καὶ ἕρανες καλεῖσιν. ἐπι-
 τα τὸν περικυκλῶν αὐτῶν κύκλον, ὃν καὶ ὁ-
 γδοὺν ἕρανὸν ὀνομάζουσι. πρὸς δὲ τῆτοις ἡλίον
 τε καὶ σελλῶν. ταῦτα δέκα ὄντα τὸν δρι-
 θυμὸν, εἰκόνας λέγουσιν εἶναι τὸ ἀοράτῃ δεκά-
 δ' ὅτι ἀπὸ Λόγου καὶ Ζωῆς προελθούσης, τὸ δὲ δω-
 δεκάδα μνησθῆναι διὰ τὸ ζώδιον καὶ ἡμε-
 ρὰ κύκλῳ. τὰ γὰρ δώδεκα ζώδια φαίνεται
 τὴν ἑνὶ ἀνθρώπῳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ θυγατέρα
 δώδεκάδα σκιαγραφεῖν λέγουσι. καὶ ἐπεὶ ἀν-
 τεπεξεύχθη, Φασὶ, τὸ ὅλον φερανὸν ὡκυτά-
 τιν ὑπάρχουσαν, * ἐπὶ ὅχρον ὅτι πρὸς αὐτῇ τῇ
 κύτῃ βαρύνων, καὶ ἀντίσταλντεῦν τὸ ἐκεί-
 νων ὡκύτητα τῇ ἐαυτῇ βαρυντῇ, ὥστε αὐ-
 τὸν ἐν τριάκοντ' ἔτεσι τὴν περικυκλῶν ἀπὸ σημείων
 ἐπὶ σημείων ποιῶν, εἰκόνα λέγουσι αὐτὸν ὅτι
 ἐκ τῆς τριάκοντ' ἡμέρας αὐτῶν πε-
 ρχοντ'. τὴν σελλῶν τε πάλιν ἐαυτῇ ἕρα-
 νὸν * ἐμπεριλαμβανέν τριάκοντα ἡμέρας, διὰ
 τῶν ἡμερῶν τὸν δριθυμὸν τῇ τριάκοντα Αἰώνων ἐκ-
 τυπῶν καὶ τὸν ἡλίον δὲ ἐν δεκαδύο μηνὶ πε-
 ρεχόμενον, καὶ τεματίζοντα τὴν κυκλικὴν αὐτῇ
 διπλασάσας, διὰ τῶν δώδεκα μηνῶν τὴν δω-
 δεκάτην φανεραὶ ποιῶν. τὰς δὲ ἡμέρας δεκα-
 δύο ὥρων τὸ μέτρον ἔχουσας, τύπον τῇ φερανῇ
 δώδεκάδ' εἶναι. ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν ὥραν φασὶ
 τὸ δώδεκατον τῆς ἡμέρας ἐκ τριάκοντα μοι-
 ρῶν κεκοσμηθῆναι, διὰ τὴν εἰκόνα τῆς τρια-
 κοντάδ'. καὶ αὐτῇ δὲ τῇ ζώδιον κύκλῳ
 τὴν περικυκλῶν εἶναι μοιρῶν τετρακοσίων ἐξή-
 κοντα. ἕκασον γὰρ ζώδιον μοίρας ἔχει τριά-
 κοντα. ὥτως δὲ καὶ διὰ τῇ κύκλῳ τὴν εἰκόνα
 τῇ σωματικῇ τῇ δώδεκα πρὸς τὰ τριάκοντα
 τετρηθῆναι λέγουσιν. ἔτι μὴν καὶ τῇ δώδε-
 κα κλίματα διηρηθῆναι φάσκοντες, καὶ κατ'
 ἕκασον κλίμα δύναμιν ἐκ τῇ ἕρανῶν καὶ κάθε-
 τον ὑποδεχομένην, εἰκότα τίκτουσαν τέκνα

τῇ καταπεμπόσῃ τὴν ὑπόρροισαν * δύναμιν
 τύπον εἶναι τῇ δώδεκάδ' καὶ τῇ τέκνων αὐ-
 τῇ σαφές αὐτὸν διαβέβαινται. πρὸς δὲ τῇ-
 τοις θελήσαντά φασὶ τὸν δημιουργὸν τῆς
 ἀνω οὐδοῦ τὸ ἀπέραντον καὶ αἰώνιον, καὶ
 ἀόριστον, καὶ ἄχρονον μιμήσασθαι. καὶ μὴ δυ-
 νηθέντα τὸ μόνιμον αὐτῆς, καὶ αἰδίων ἐκλυ-
 πῶσαι, διὰ τὸ κατὰ τὸν εἶναι ὑπερήματ', εἰς
 χρόνους καὶ καιροὺς διεσπασθῆναι, οἷον μὲν ἐν
 τῇ πλῆθει τῇ χρόνων μιμήσασθαι αὐτῆς τὸ

quos oculos appellant: Deinde majorem Marcossii
 illum reliquos ambientem, quod octa-
 vum caelum nominant. Præterea Solem
 & Lunam. Quæ omnia denario com-
 prehenfa numero Decadis illius, quæ à
 Verbo Vitaque nec aspectabilis proflu-
 xit, figuram esse dicunt. Nam Dode-
 cadem orbe illo signifero demonstrari:
 quod duodecim in eo Signa manifestissi-
 me illam Hominis Ecclesiæque filiam Do-
 decadem expriment. Quoniam autem
 ad vehementissimum illum Univer-
 sitatis impetum moderandum ex adver-
 so Saturnus adjunctus est, qui immensæ
 molis proximus rapiditatem illam inhi-
 bet, ac sua tarditate compensat, sic ut an-
 norum triginta spatio à puncto ad pun-
 ctum rediens circuitus suos absolvat: id
 quidem Horo mirificè congruere, qui
 ipsorum matrem triginta vocabulis insi-
 gnitam complectitur. Ad hæc Lunam,
 quæ triginta diebus orbem suum confici-
 cit, hoc ipso numero Æones adumbrare
 totidem. Solem verò duodenis cir-
 cunvolutum mensibus, conversiones-
 que suæ eo intervallo terminantem, ho-
 rum numero mensium Dodecadem re-
 ferre. Dies porro duodecim horarum
 spatio definitos simulacrum quoddam
 lucidæ illius esse Dodecadis. Velut hora,
 quæ duodecima diei pars est, tricenis est
 instructa partibus, quæ Tricenarii simili-
 tudinem gerunt. Quin etiam Signiferi
 illius orbis ambitum partibus constare
 ccc lxx. Nam unumquodque Signum
 xxx complectitur. Ita in hoc etiam cir-
 culo servatam esse dicunt ejus necessitu-
 dinis imitationem, quæ Duodenarium
 inter ac Tricenarium intercedit. Dein-
 de terra duodecim in Climata regiones-
 que divisa, & in singulis demissa è cæ-
 lo Virtutem aut perpendiculum exci-
 piens, eique Virtuti unde derivata illa
 est, simillimos fœtus pariens, Dodeca-
 dem, ut ajunt, ipsam, ejusque liberos,
 manifestè repræsentat. Præter hæc Con-
 ditorem narrant, cum supremæ Ogdo-
 dis infinitatem, æternitatem, ac tempo-
 ris locique circumscriptione carentem
 conditionem imitari cuperet, neque
 quod in illa stabile est ac sempiternum
 posset exprimere, eo quod fructus esset
 penuriz ac defectus aliquis, in tempesta-
 tes ac tempora, & multiplices annorum
 numeros æternitatem illam distribuisse,
 existimasseque posse se temporum co-
 cernata multitudinem illius infinitatem

Marcosii adipisci. Ex quo factum illud arbitran-
 tur, ut cum ei se Veritas subtraxisset, re-
 xxxiv. pente sit falsitas consecuta. Ideoque
 completis temporibus illius opus esse
 solvendum.

fr. c. xv. XV. Cum hæc igitur sit illorum
 de Creatione sententia, quotidie tamen
 singuli prout quisque potest, novum ali-
 quid excogitant: ut nemo sit inter eos
 denique perfectus, qui non insigne ali-
 quod mendacium velut fructum profe-
 rat. Nunc quæ ex Prophetarum oraculis
 ad suos sensus accomodare testimonia
 solent, commemoranda primùm, deinde
 refellenda sunt. Moyses enim, inquit
 in ipso statim Operis aditu, quo de re-
 rum creatione disputat, omnium Matrem
 commemorat, his verbis. *In principio cre-*

avit Deus cælum & terram. Ubi cum qua-
 tuor ista nominarit, Deum, Principium,
 Cælum ac Terram, suam asserunt com-
 prehensam esse Tetradem. Quod autem
 occulta eadem illa nec aspectabilis sit id
 sequentibus verbis attigisse. *Terra autem*
erat invisibilis & informis. Secundam verò
 Tetradem, qui prioris est sætus, sic Moy-
 sen expressisse declarant; cum Abyssum,
 & Tenebras; Aquam, atque incuban-
 tem aquis Spiritum nominavit. postea
 Decadis quoque mentionem ibidem fie-
 ri; cum Lux, Dies, & Nox, Firmamen-
 tum, Vespera, Mane, Arida, Mare, Her-
 ba, ac decimo tandem loco Lignum pro-
 ponitur. His enim vocabulis decem
 totidem Æones intelligi. Nam Dode-
 cadis vim hoc illum adumbrasse modo
 sentiunt. Quippe Solem & Lunam, Si-
 dera, Tempestates, Annos, Cete, Pi-
 sces, Reptilia, Volucres, Quadrupedes,
 Feras: ac postremo loco duodecimum
 Hominem proposuisse; eoque modo
 Tricenarium à Moyse commemoratum
 existant. Hominem porro ad supre-
 mæ Virtutis exemplar effictum, ma-
 nantem ab uno fonte vim in sese conti-
 nere. Eamque in cerebro collocatam es-
 se, à quo facultates quatuor profectæ cæ-
 lestem illam Tetradem adumbrant. Sunt
 autem hæ: Visus, Auditus, Olfactus,
 & Gustus.

Ogdoadem verò sic Hominem refer-
 re statuunt: quod & aures duas ha-
 beat, oculosque totidem, nares item
 ad olfaciendum duas, ac duplicem gu-
 stum, amari videlicet ac dulcis, Nam

ἀπέραντον. ἐνταῦθα τε λέγῃσιν ἐκφυγῆσθαι
 αὐτὸν τὴν Ἀληθείας ἐπηκολοθηκέναι τὸ ψευ-
 δῶς. καὶ διὰ τῆτο κατάλυσιν πληρωθέντων
 τῶν χρόνων λαβεῖν αὐτῷ τὸ ἔργον.

Καὶ πάλιν μὲν τὴν κτίσεως τοιαῦτα λέγον-
 τες, καὶ ἐκάστῃ ἡμέρᾳ ἑπτάκις ἑκάς
 αὐτῶν κατὰ δύναται * κατωτέρω. τέλει
 ἢ ὅδεῖς ὁ μὴ μεγάλα ψεύσματ' ἀπαρ-
 καρποφορήσας. ἐκ δὲ τῶν Προφητικῶν ὅσα
 μεταμορφάζουσιν, ἀναγκαῖον μνηύσαντα τὴν
 ἐλεγχον αὐτοῖς ἐπάγειν. ὁ γὰρ Μωϋσῆς,
 Φασιν, ἀρχὸν τὴν κτίσιν πλάσμα-
 τείας, διὸς ἐν ἀρχῇ τὴν μητέρα τὴν ὅλων ἐ-
 πέδειξεν, εἰπὼν. ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὴν
 ἔρανὸν καὶ τὴν γῆν. τέσσαρα ἐν ταῦτα ὀνο-
 μάσας, Θεὸν, καὶ ἀρχὴν, ἔρανὸν, καὶ γῆν,
 τὴν τετρακτὴν αὐτῶν, ὡς αὐτοὶ λέγῃσι, δι-
 τύπωσε. καὶ * τὸ ἀόρατον δὲ καὶ τὸ δόκρυ-
 Φον αὐτῆς μνηύοντα εἰπεῖν· ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρα-
 τὴ καὶ ἀκατασκεύαστος. τὴν δευτέραν τε-
 τράδα γῆν πρῶτης τετραδὸς, ὅπως αὐτὸν
 εἰρηκέναι θέλῃσιν, Ἀβυσσονὸν ὀνομάζοντα καὶ
 σκοτὸν * ἐν σφίσι αὐτοῖς καὶ ὕδωρ, καὶ τὸ
 ἐπιφερόμενον τῷ ὕδατι πνεῦμα μεθ' ἧν τὴν δε-
 καδὸν μνημονεύοντα Φῶς λέγειν καὶ ἡμέραν
 καὶ νύκτα, σερῶμά τε, καὶ ἑσπέραν, καὶ κα-
 λεῖται πρῶτῃ, ἔραν τε καὶ θάλασσαν, ἔτι τε
 βοτάνην, καὶ δεκάτῃ τόπῳ ξύλον. ἔτω δὲ
 διὰ τῶν δέκα ὀνομάτων αὐτῶν δέκα Αἰῶνας με-
 μνηκέναι. τὴν δὲ δυοδεκάδον ὅπως ἐξέκοντος
 παρ' αὐτῶν τὴν δύναμιν. ἡλίον γὰρ λέγειν καὶ σε-
 λήνην, ἀστέρας τε καὶ καιρὸς, ἐνιαυτὸς τε καὶ
 κῆτη, ἔρπυας καὶ ἐρπετὰ, πετεινὰ καὶ τε-
 τράποδα, θηρία τε, καὶ (* πετεινὰ περὶ τοῖς) ἑπτά
 δυοδεκάτον τὸν ἄνθρωπον. ὅπως ὑπὸ τῷ πνεύ-
 ματι τὴν * τετρακτὴν διὰ Μωϋσέως εἰρηκέναι
 διδάσκουσιν. ἀλλὰ μὲν καὶ τὴν πλάσιν ἄνθρω-
 πον κατ' εἰκόνα τῆς ἀνωδυνάμεως ἔχον ἐν αὐ-
 τῷ τὴν δὸς τῆς μιᾶς * πηγῆς. ἰδρῶσαι δὲ ταῦ-
 τα ἐν τῇ κτίσει τὸν ἐγκέφαλον τόπῳ ἀφ' ἧς
 δόκρυεν δύναμεις τέσσαρας, κατ' εἰκόνα τῶν
 ἀνω τετραδῶν καλεσμένας. τὴν μὲν ὅρασιν, ταύτην.
 τὴν δὲ ἀκοήν, τὴν δὲ τρίτῃ ὁσφρησιν, καὶ τὴν
 τετάρτην γεῦσιν.

τὴν δὲ Ογδοάδα Φασὶ μνηύεσθαι διὰ τῶν
 Ἀνθρώπων ὅπως ἀκοᾶς μὲν δύο * ἔχοντας, καὶ
 τοσαύτας ὁρασεῖς, ἔτι τε ὁσφρήσεις δύο, καὶ
 διπλὴν γεῦσιν, πικρῶ τε καὶ γλυκείως. ὅλον δὲ

τὸν ἄνθρωπον πᾶσαν τὴν εἰκόνα τῆς τρια-
κοντάδος ἔτως ἔχεν διδάσκουσιν. ἐν μὲν
ταῖς χερσὶ διὰ τῶν δακτύλων τὴν δεκάδα
βασάζειν. ἐν ὅλῳ δὲ τῷ σώματι εἰς δεκά-
δυο μέλη διαρρηγμέναι τὴν δωδεκάδα. διαρρη-
σιν δὲ αὐτὸ καθάπερ τὸ τῆς Αληθείας δῆρη
παρ' αὐτοῖς (τοῖς) *σώμασι, ὡς ἔχει
καμῶν. τὴν τε ἐν ὀγδοάδα, ἀρρήτον τε καὶ
ἀόρατον ἔσαν ἐν τοῖς ἀπλάγχθοις κρυβομέ-
νῳ νοεῖν.

Ἡλιον δὲ πάλιν τὸν μέγαν Φωστῆρα ἐν τῇ
τετάρτῃ τῆς ἡμερῶν γεγονέναι διὰ τὸν τ' τετρά-
δος δευτέρου Φάσκου. τ' τε σιηνῆς τ' ἐπὶ Μωϋ-
σέως καὶ σκευασθείσης αἱ αὐλαὶ ἐκ βύσσου,
καὶ ὑακίνθου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου γεγονῆαι,
τ' αὐτὴν παρ' αὐτοῖς ἐπέδωξεν εἰκόνα, τὸν τε ἑ-
ιερέως ποδῆρη, τέσσαρσι *στοιχείοις λίθων πο-
λυτελῶν κεκοσμημένον τὴν τετράδα σημαίνον
διορίζον. καὶ εἴ τινα τοιαῦτα κεῖται ἐν ταῖς
γραφαῖς, εἰς τὸν τ' τεσσάρων διωάμην αἰγε-
σαι δευτέρου διὰ τὴν τετρακτίαν αὐτῶν Φασι
γεγονέναι. τ' δὲ ὀγδοάδα πάλιν δείκνυται ἔτως.
ἐν τῇ ὀγδοῇ τῆς ἡμερῶν πεπλάσθαι λέγουσιν τὸν
ἄνθρωπον. ποτὲ μὲν γὰρ αὐτὸν τῇ ἑκτῇ βί-
βλῳ γεγονέναι, ποτὲ δὲ τῇ ὀγδοῇ, εἰ μὴ τὸν
μὲν χοικὸν ἐν τῇ ἑκτῇ τῆς ἡμερῶν ἔρξαι πεπλά-
σθαι, τὸν δὲ σαρκικὸν ἐν τῇ ὀγδοῇ. διέσαλ-
γὰρ ταῦτα παρ' αὐτοῖς. ἐνιοὶ δὲ ἄλλον θέλ-
ουσιν τὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεῷ γεγονότα
δρυσενόθηλῳ ἄνθρωπον, καὶ τῷτον εἶναι τὸ πνευ-
μαλικόν. ἄλλον δὲ τὸν ἐκ τῆς γῆς πλασθέντα, καὶ
τ' τῇ κτιστῇ οἰκονομίᾳ ἐν τῷ κατακλυσμῷ,
ἐν ᾗ ὅκτωι ἄνθρωποι διεσώθησαν, φανερώ-
τατά Φασι τὴν σωτήριον ὀγδοάδα μνησθῆναι. τὸ
αὐτὸ δὲ καὶ τὸν Δαβὶδ ὀγδοὸν ὄντα τῇ γῆρας τ' ἀ-
δελφῶν αὐτοῦ σημαίνον. ἐτι μὲν καὶ τὸ ὡς ἑβραῖοι
ὀκταήμερον γινόμεναι, τὸ ὡς ἑβραῖοι τ' ἀνω ὀ-
γδοάδος δηλῶν. καὶ ἀπλῶς ὅσα εὐρίσκει ἐν ταῖς
γραφαῖς, ὑπάγει διωάμην εἰς τὸν δευτέρου τ'
ὅκτωι, τὸ μυστήριον τ' ὀγδοάδος ἐκπληρῶν λέ-
γουσιν. ἀλλὰ καὶ τὴν δεκάδα σημαίνουσαν, διὰ
τῶν δέκα ἐθνῶν ὧν ἐπηγγελῆσθαι ὁ Θεὸς τῷ Α-
βραάμ εἰς κατάχεσιν δέκα λέγουσι καὶ τὴν
ὡς Σάρραν δὲ οἰκονομίαν, ὡς μὲν ἔτη δέ-
κα δίδωσιν αὐτῇ τὴν ἐαυτῆς δούλῳ Αγαρ,
ὅσα ἐξ αὐτῆς τεκνοποιήσεται, τὸ αὐτὸ
δηλῶν. καὶ ὁ δὲ Δαβὶδ ὁ Αβραάμ πεμ-
φθεὶς ἐπὶ Ρεβέκκῃ, καὶ ἐπὶ τῷ Φρέατι, διδὼς αὐτῇ ψέλια χρυσῶν δέκα,

At totum ipsum Hominem universam Trice-Marcosii.
narii similitudinem hunc in modum ex-Hærelis
primere. Primum in digitis Decadem xxxiv.
circunferre. Tum in corpore toto Do-
decadem, quod xii in membra dividi-
tur. Ita enim hoc distribuunt, ut & Ve-
ritatis corpus, de quo antea diximus. O-
gdoadem denique, quæ nec explicari ser-
mone, nec oculis potest percipi, in vilce-
ribus latentem intelligi.

XV. Præter hæc Solem, luminare
illud magnum, ad indicandum Tetradis
numerum quarto die procreatum putant.

Quod ipsum Mosaicæ Tabernaculi Aula
representasse, ex bysso, hyacintho, pur-
pura coccove contexta. Idemque Sa-

cerdotis talarem tunicam quatuor lapil-
lorum ordinibus distinctam. Ac si quæ
sunt ejusdemmodi, quæ in Sacris literis
ad Quaternarium numerum accommo-
dari possunt, suam ad Tetradem pertine-
re confirmant. Ogdoadem rursus hoc
ferè modo demonstrari. Etenim octa-
vo die formatum Hominem asserunt,
quem alias sexto potius productum volunt:
nisi fortè terrestrem hominem sexto, car-
nalem octavo die fabricatum intelligunt.

Hæc enim apud illos distincta sunt. Sed
nonnulli diversum illum faciunt, qui ad
imaginem, similitudinemque creatus est
DEI, quem Androgynum constituunt,
ab alio, qui ex humo formatus est. Quin
& Arca illius diluvii tempore, dispositio-
nem, in qua homines octo liberati sunt,
manifeste salutarem ad Ogdoadem spe-

ctare pronunciant: ut & Davidem ipsum,
qui octavo post fratres loco in lucem est
editus. Addunt & Circumcisionem oc-
tavo die susceptam cœlestis Ogdoadis

circumcisionem ostendere. Atque, ut uno
verbo dicam, quæcumque sacris in Libris
reperiuntur, quæ ad octonarium nume-
rum trahi utcumque possunt, ad conficien-
dum Ogdoadis Mysterium usurpant.

Enimverò Decadem per decem illas natio-
nes indicari non dubitant, quarum posses-
sionem Deus Abrahamo promiserat. Eo-
demque Sarra consilium applicant: cum
post annos decem ancillam illi suam A-
garem concessit, liberos ut ex ea suscipe-
ret. Quin & Abraami servus ad Rebec-
cam missus, qui armillas ei decem aureas ad

Marcofilii, puteum obtulit; nec non fratres illius, A
Heretici, qui decem dies eam retinuerunt. Item
xxxiv. qve Jeroboamus, cui decem Tribus as-
3. Re. ii. 31. signata. Tabernaculi quoque cortinae
decem; columnaeque cubitorum de-
cem; ac Jacobi totidem filii coemendi
frumenti causa in Aegyptum profecti:
Jo. 10. 36. Decem insuper Apostoli, quibus absente
Thoma Dominus post resurrectionem
apparuit, hi inquam omnes Decadem il-
lam, quae videri nequit, ex illorum opini-
ne declararunt-

XVII. At verò Dodecadis, in qua
defectus illa calamitas ac Mysterium
contigit, qua ex calamitate omnium
qua videntur originem manasse defi-
niunt, ubique clara ac manifesta vestigia
reperiri praedicant. Cujusmodi sunt
Exo. 28. duodecim Jacobi filii, à quibus duode-
cim propagatae sunt Tribus; & Ratio-
nale opere vario contextum, cui duode-
cim lapides affuti, ac tintinnabula toti-
dem. Adde lapides duodecim à Moyse
sub monte collocatos, parique nu-
mero Jo. 4. 3. partim medio in flumine, partim
in ulteriore ripa ab Josue positos: qui-
que Testamenti Arcam sustinuerunt: at-
que illos insuper, quos in vituli holo-
causto Elias supposuisse legitur. Qui-
bus & Apostolorum numerus accedit.
Denique ubicumque duodenarii nume-
ri aspersa mentio est, id tanquam Dode-
cadis suae figuram arripiunt. Jam Tri-
cenarium, qui ex illorum omnium con-
Gen. 6. 15. junctione nascitur, ejus Arcae, quam
Noëmus extruxit, tricenum cubito-
1. Re. 9. 32. rum altitudo demonstrat. Deinde Sa-
muel qui Saulem supra triginta, quos
ad epulum invitarat, jussit accumbe-
re. Tum insuper David, quatenus tri-
ginta totos dies in agro delituit; ut
& illi qui ad ipsum se in speluncam ag-
gregarunt. Quam etiam ob causam
triginta cubitos Tabernaculi longitudo
patuit. Ac si qua sunt alia pari compre-
hensa numero, suum ad tricenarium ac-
commodanda esse acerrimè contem-
dunt.

XVIII. Quibus omnibus adjungen-
da Scripturae testimonia, putavi, quibus
sua illa de supremo Parente somnia sta-
bilibre conantur, qui antequam Chri-
stus adveniret, omnibus erat ignotus.
Hoc enim demonstrare student; Pa-
trem alium, quam Universi conditorem,
à Christo Domino fuisse praedicatum:
quem etiam ut ante diximus, ex defe-
ctu tanquam fructum effloruisse contem-

καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς κατέχοντες αὐτὴν Ἰπὶ
δέκα ἡμέρας. ἔτι τε Ροδοῦν ὁ τὰ δέκα σκη-
πτοὶ λαμβάνων, καὶ τῆς σκηνῆς αἱ δέκα αὐ-
λαὶ, καὶ οἱ σύλῳ οἱ δεκαπῆχες, καὶ οἱ δέ-
κα υἱοὶ Ἰακώβ, Ἰπὶ τῷ ὠνὴν τῶ σίτῃ τὸ πρῶ-
τον εἰς Αἰγύπτῳ πεμφθέντες, καὶ οἱ δέκα Α-
πόστολοι, οἷς φανεῖται μὲν τὴν ἔγερσιν ὁ
Κύριος, τῶ θωμᾷ μὴ παρόντι, τὴν ἀό-
ρατον διέτύπεν κατ' αὐτῶν δεκάδα.

Τὴν δυοδεκάδα δὲ, ὥς ἦν καὶ τὸ μυστή-
ριον τῶ πάθους τῶ ὑπερήματι γεγονέναι,
ἐξ ὧ πάθους τὰ βλεπόμενα καλεσκειναι δέ-
λασιν, Ἰπὶ σῆμῳ καὶ φανεῖται πανταχῇ
κεῖσθαι λέγασιν ὡς ὅτι δώδεκα υἱοὶ Ἰακώβ,
ἐξ ὧν καὶ δεκαδύο φυλαὶ, καὶ τὸ λόγιον τὸ
ποικιλτὸν δώδεκα λίθους ἔχον, καὶ ὅτι δώ-
δεκα κώδωνας. καὶ ὅτι ὑπὸ Μωϋσέως τε-
θέντας ὑπὸ τὸ ὄρεος δώδεκα λίθους. ὡσαύ-
τως δὲ καὶ ὅτι ὑπὸ Ἰησοῦ ἐν τῇ ποταμῷ, καὶ
ἄλλῃς εἰς τὸ πέραν, καὶ ὅτι βασιλεύοντες ἔ-
κιστον τὸ διαθήκης, καὶ ὅτι ὑπὸ Ἡλίου τε-
θειμένους ἐν τῇ ὀλοκαυτώσει τῶ μόχθῳ. καὶ
τὸν δεξιμὸν δὲ τῶν Αποστόλων. καὶ πάντα
ἀπλῶς ὅσα τὸν δωδεκάτον δεξιμὸν διασώ-
ζει, τὴν δωδεκάδα αὐτῶν χαρακτηρίζειν λέ-
γασιν. τὴν δὲ τῶν πάντων ἑνωσιν ὀνομα-
ζομένην τριακοντάδα, διὰ τῆς τριακονταπη-
χῶν τὸ ὑψὸς Ἰπὶ Νῶε κίβωτῳ, καὶ διὰ
Σαμὴλ κατακλίναντι τὸν Σαῦλ ἐν τοῖς
τριακοντα κλητοῖς πρῶτον, καὶ διὰ Δαβὶδ, ὅτε ἐ-
πὶ τριακοντῇ ἡμέραις ἐκρύβετο ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ
διὰ τῶν σιωπεισθόντων αὐτῷ εἰς τὸ σπηλαι-
ον (Ἰσραὴλ) καὶ διὰ τῶτο, τὸ μῆκος γίνεσθαι
τῆς ἀγίας σκηνῆς τριακοντα πηχῶν. καὶ εἰ
τινα ἄλλα ἰσάριθμα τέτοις διέρισκῃσι, τὴν
D τριακοντάδα αὐτῶν διὰ τῶν τοιούτων Ἰπὶ δε-
κνῆναι φιλερεῖσθαι.

Αναγκαῖον * ἡγησάμην προθεῖναι τὰς Addc 3.
τοὺς καὶ ὅσα ὥς τῶ Προπάτορι αὐτῶν, ὅς
ἄγνωστος ἦν τοῖς πᾶσι πρὸ τῆς τῶ Χριστοῦ
παρουσίας, ἐκλέγοντες ἐκ τῶν γραφῶν πεί-
θειν Ἰπὶ χρεῖσιν, ὡς Ἰπὶ δέξωσι τὸν Κύριον ἡ-
μῶν ἄλλον καταγγέλλοντα πατέρα ὡς τὸν
ποιητὴν τῶδε τῶ παντός. ὃν, καθὼς προέ-
φαμεν, ἀσεβῶντες, ὑπερήματι καρπὸν εἶναι
λέγασιν.

λέγασσι. τὸν γὰρ Προφήτην Ησαΐαν εἰπόντα Ἰσραὴλ δὲ με οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαὸς με οὐκ ἠγάπησεν, τὴν τῆς ἀοράτης Βυθῆς ἀγνωσίαν εἰρηκέναι μεταρμόζουσι. καὶ διὰ τὴν εἰρηκέναι, καὶ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς ἀλήθεια καὶ ἐπίγνωσις Θεοῦ, εἰς τὸ αὐτὸ συγχεῖν βιάζοντο. καὶ ἔστιν ὁ συνιόντων, ἡ ἐκζητῶν τὸν Θεόν. πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρεώθησαν, ἵπτι τῆς Βυθῆς ἀγνωσίας ταπῆσι. καὶ τὸ διὰ Μωϋσέως δὲ εἰρηκέναι, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς, καὶ ζῆσε, εἰς ἐκείνους ἔχειν πείθει τὴν ἀναφορὰν. τὸν μὲν γὰρ ποιητὴν ἐπιψευδομένοι ὑπὸ τῶν Προφητῶν ἐωρᾶσθαι λέγουσι. τὸ δὲ, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ Θεός, καὶ ζῆσε, καὶ τῆς ἀοράτης μεγέθους καὶ ἀγνώστου τοῖς πᾶσιν εἰρηκέναι φέλλουσι. καὶ ὅτι μὲν περὶ τῆς ἀοράτης πατρὸς καὶ ποιητῆς τῶν ὅλων εἴρηται, τὸ, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ Θεός, πᾶσιν ἡμῶν φανερόν ἐστιν, ὅτι

Ir. & περὶ δὲ * καὶ περὶ τῆς ἐπιτήδεων παρεπινοημένης Βυθῆς, ἀλλὰ περὶ τῆς Δημιουργῆς, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἀοράτης Θεός, δεχθήσεται τῆς λόγου πατρὸς ἰόντος. καὶ τὸν Δανιὴλ δὲ τὸ αὐτὸ τῆς τοῦ σημαίνει ἐν τῷ ἐπὶ τῶν τῶν Ἀγγέλων τὰς ἐπιλύσεις τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς μὴ εἰδότες. ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀγγέλων ἀποκριπτόμενον ἀπ' αὐτῶν τὸ μέγα μυστήριον τῆς Βυθῆς, εἰπὼν αὐτῶν, ἀπὸ τῆς Δανιὴλ. ἔτοι γὰρ οἱ λόγοι ἐμπεφραγμένοι εἰσιν, ἕως οἱ σιωπῶντες σιωπῶσι, καὶ οἱ λευκοὶ λευκανθῶσι. καὶ αὐτοὶ εἶναι οὗτοι λευκοί, καὶ ἀσπιδόεντες αὐχνοί.

Πρὸς δὲ τὰς ἀμύθητον πληθύνοντες ἀποκριπτόμενων καὶ νόθων γραφῶν, αἵ αὐτοὶ ἐπλασαν, παρεισφύεσσιν εἰς κατὰ πληξίν τ' ἀνοήτων, καὶ τὰ τ' ἀληθείας μὴ ἐπισαμῶν γραμμάτια. παρὰ παραλαβάνουσι δὲ εἰς τὸ κακῶς τὸ ῥαδιουργημα, ὡς τῆς Κυρίας * τὰ διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς φήσαντες, καὶ τῶν ἐξ ἑαυτῶν ἐστὶν, εἰπὲς ἄλλο φῶν, ἀποκρίνασθαι τὸ ἄλλο. πάλιν τε τὸ ῥαδιουργημα τῆς διδασκαλίας κελεύσαντες εἰπὼν ἀποκρίνασθαι τὸν Κύριον. σύ μοι πρότερον εἰπὲς τί ἐστὶ τὸ ἄλλο, καὶ τότε σοὶ ἐρωτῶ τί ἐστὶ τὸ ῥαδιουργημα. καὶ τῶν ἐξηγούντων, ὡς αὐτῶν μόνον τὸ ἀγνοῦν ἐπισαμένους, ὃ ἐφανερώσεν ἐν τῷ τύπῳ τῆς ἁλφῆς. ἕντι δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ Ἐγγελλίῳ κειμένων εἰς τὸν τὸν χαρακτῆρα μεταρμόζουσιν. ὡς τὴν πατρὸς τὴν μητέρα αὐτῶν δωδεκαετῆς ὄντες ἀποκριπτοί, καὶ οἶδατε ὅτι ἐν τοῖς τῆς Πατρὸς με δεῖ εἶναι;

Supplementum ex Ir. πατρὸς ὄντος. καὶ ῥαδιουργημα. καὶ ἀποκριπτόμενον. καὶ διδασκ.

Ad dunt. Quod enim Isaias Propheta dixit; Israel vero me non cognovit, & populus me non intellexit, id ad illius Bythi, qui discer- ni oculis nequit, ignoracionem accom- modant. Tum illud, quod est apud Ose- am; Non est in ipsis veritas, neque cogni- tio Dei: eodem referendum existimant. Item: Non est qui intelligat, aut requirat Deum. Omnes declinaverunt, simul inu- tiles facti sunt: ad eandem Bythi igno- rationem transferunt. Illud insuper eo pertinere censent, quod apud Moysen legitur: Nemo videbit Deum, & vivet. Etenim Conditorem illi duntaxat a Pro- phetis conspectum fuisse perperam vo- lunt. Istud verò; Nemo videbit Deum, & vivet, de Majestate illa quæ nec aspici possit, & ignota sit omnibus, pronuncia- tum affirmant. Verum de summo illo, qui videri non potest, Patre, ac Conditore omnium illud ipsum usurpari; Nemo vi- debit Deum: facile omnes intelligunt. Idem verò non ad conspectum illum ab istis Bythum: sed ad rerum omnium Opifi- cem convenire, eumque nec aspectabi- lem esse Deum, a nobis postea demon- strabitur. Addunt id etiam significasse Danielem, cum ab Angelo Parabolarum interpretationem velut ignarus postu- lat. Angelum verò magnum Bythi My- sterium celare cupientem ita respondisse: Vade Daniel. Quia clausi sunt, signa- tiqve sermones, quousque intelligentes intel- ligant, & albi dealbentur. Se enim albos illos & intelligentes esse gloriantur.

Exo. 3. 6. Dan. 1. 17. Item. c. xvi.

XVIII. Apocrypharum prætereà, & adulterinarum Scripturarum, quas ipsimet commenti sunt, infinitam multi- tudinem obtrudunt, quibus imperitis ac germanarum Scripturarum ignaris stu- pore obijciant. Quin illud sceleratè con- fectum proferunt in medium; Chris- tum, puer cum esset, literasque disceret, jubenti, ut assolet, Præceptori, dic Alpha, Alpha respondisse. Rursum ut Be- ta diceret præcipienti, respondisse Domi- num; Tu mihi, primum quid sit Alpha dicito, tum ego quid sit Beta respondebo. Quod illi sic interpretantur, quasi solus quod erat ignotum intelligeret; idque sublitera Alpha specie declarare vel- let. Nonnulla quoque quæ in Evange- lio leguntur, ad eandem formam appli- cant. Velut quod matri suæ duodecim natus annos respondit: Nesciebatis quod in iis, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?

Confilia de Christo hinc. Luc. 2. 42.

Quem enim nesciebant, inquirunt. Patrem illis nunciabat. Quamobrem ut ignotum hactenus Patrem prædicarent, duodecim ad Tribus misisse illum discipulos asserunt. Deinde cum alius, *Preceptor bone!* dixisset, eum qui verè bonus est Deum diserte confessum fuisse. *Quid me,* inquit, *dicis bonum?* *Unus est bonus, Pater qui in caelis est.* Cælorum porro nomine Æonas modo accipiendos esse.

Quod autem percontantibus: *In quapoteſtate hoc facis?* respondit nihil: sed aliam ejus quæſtionem proposuit; declaratum illud eo silentio putant: summum Patrem nullis posse verbis explicari. Velut etiam ita cum locutus est: *Sæpe ego desideravi unum ex illis sermonibus audire, nec qui diceret habui:* aperte, inquirunt, unum ostendit esse Deum, quem minimè illi cognoscent. Ad hæc cum Hierusalem accedens flevit super eam, *Et dixit:* Si cognovisses *Et tu, Et quid enim in hac die, quæ ad pacem sunt tibi: nunc autem abscondita sunt tibi:* vocabulo isto, abscondita sunt, occultam Bythi naturam abstrusamque

demonstravit. Quemadmodum & hisce verbis: *Venite ad me omnes, qui laboratis, Et onerati estis, Et ego reficiam vos.* Et, *Disceite à me, Et c.* Veritatis parentem indicasse confirmant. Quod enim ignorabant, inquirunt, hoc se illos edocturum recepit. Postremo hanc velut arcem probationis suæ, ac fastigium proferunt, quod idem Dominus dixit: *Confiteor tibi Pater Domi-*

ne caeli ac terræ; quia abscondisti à sapientibus Et prudentibus, Et revelasti ea parvulis. Itaque pater, quoniam coram te beneplacitum est mihi. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: Et nemo novit Patrem nisi Filius, Et Filium nemo novit nisi Pater Et cui voluerit filius revelare. Quibus verbis evidenter hoc ab illo declaratum existimant, quem ipsi Veritatis Parentem temerè conimenti sunt, hunc antequam Christus venisset nemini fuisse cognitum; contra verò istud colligi, Conditorem ac Creatorem perpetuo manifestum omnibus fuisse. Hæc enim omnia de ignoto illo Parente, quem ipsi prædicant, à Christo pro-

nunciata non dubitant. *Ir. C. XV.* XIX. Quod autem ad Redemptionem pertinet, eam neque aspici, neque comprehendi animo posse, definiunt; utpote, quæ eorum mater sit, quæ per æque contineri ac videri nequeant. Quare cum inconstans atque instabilis sit, non una illam ac simplex oratio complecti potest; quoniam ab unoquoque illorum pro suo nutu ac voluntate traditur.

Ir. C. XV. nunciata non dubitant.

Gnosticoni redemptio.

XIX. Quod autem ad Redemptionem pertinet, eam neque aspici, neque comprehendi animo posse, definiunt; utpote, quæ eorum mater sit, quæ per æque contineri ac videri nequeant. Quare cum inconstans atque instabilis sit, non una illam ac simplex oratio complecti potest; quoniam ab unoquoque illorum pro suo nutu ac voluntate traditur.

ὃν οὐκ ᾔδεισαν, Φασι, πατέρα κατήγγελλεν αὐτοῖς· καὶ διὰ τὸτο ἐκπέμψαι ὃν μαθητὰς εἰς τὰς δώδεκα φυλάς, κηρύσσοντας τὸν ἄγνωστον αὐτοῖς Θεόν. καὶ τῷ εἰπόντι αὐτῷ, διδάσκαλε ἀγαθὲ, τὸν ἀληθῶς ἀγαθὸν Θεὸν ὡμολογηκέμαι, εἰπόντα, τί με λέγεις ἀγαθόν; εἰς ἐστὶ ἀγαθὸς ὁ πατὴρ ἐν τοῖς ἔθρονοις. ἔθρανός δὲ νῦν ὃν Αἰῶνας εἰσῆλθὼς λέγουσι. καὶ διὰ τὸ μὴ δοποκριθῆναι τοῖς εἰπῶσιν αὐτῷ, ἐν ποία δυνάμει τὸτο ποιεῖς; ἀλλὰ τῇ ἀντεπεσώτῃσι δοπορῆσαι * αὐτὰς, τὸ ἀρρήτον τῷ πατρὶ, ἐν τῷ * εἰπεῖν, δεδῆχέναι αὐτὸν ἐξηγῶνται. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ εἰρηκέμαι, πολλάκις ἐπεθύμησα ἀκῆσαι ἓνα τῶν λόγων τῶτων, καὶ οὐκ ἔχον τ' ἐρῶντα, ἐμφαίνοντός Φασι δεῖν διὰ τὸ ἑνὸς τὸν ἀληθῶς ἓνα Θεόν, ὃν οὐκ ἐγνώκεισαν. ἔτι ἐν τῷ προσχόντα αὐτὸν τῇ ἱερᾷ σαλήμ, δεκρῦσαι ἐπ' αὐτὸν, καὶ εἰπεῖν εἰ ἔγνωσ καὶ σύ σήμερον τὰ πρὸς εἰρήνην, ἐκρῦθ δὲ * σε, διὰ τὸ ἐκρῦθ ῥήματι τὸ δοποκρυφόντα Βυθῷ δεδωλῶκέμαι. καὶ πάλιν εἰπόντα· δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς. καὶ μάθετε ἀπ' ἐμῶν τὸ ἀληθείας πατέρα κατήγγελλέναι. ὃν οὐκ ᾔδεισαν, Φησὶ, τὸτο αὐτοῖς * ὑπέχετο, διδάσκαλε, καὶ οἰονεὶ κορωνίδα τ' ὑποθέσει αὐτῶν φέρουσι ταῦτα. ἐξομολογήσομαι σοι πάτερ κύριε τῶν ἔθρων καὶ τῆ γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπέκλυψας αὐτὰ νηπίοις. * ἀλλ' ὁ πατήρ μου, ὅτι ἐμὰ προσθέν σε ἰδοκία μοι ἐγγέτο. πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τῷ Πατρὶ μου καὶ οὐδεὶς ἐγνώτ' Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, καὶ ὁ ἀνὸς Υἱὸς δοποκαλύψῃ. ἐν τῶτοις διαρρηθὴν Φασι δεδῆχέναι αὐτὸν ὡς τὸν ὑπὸ * αὐτὸν παρεξευρημένον πατέρα ἀληθείας πρὸ τῆ παρεστίας αὐτῶν μηδενὸς πώποτε ἐγνωκός. καὶ κατασκευάζειν θέλῃσιν, ὡς τὸ ποιεῖν καὶ κλίσθαι αἰεὶ ὑπὸ πάντων ἐγνωσμένον. καὶ ταῦτα τὸν Κύριον εἰρηκέμαι αὐτῶν τῶ ἀγνώστῳ τοῖς πᾶσι Πατρὶ, ὃν αὐτοὶ καταγγέλλουσι.

Τὴν δὲ τῆς ἀπολυτρώσεως αὐτοῖς παραδόσιν συμβέβηκεν ἀόρατον εἶναι καὶ ἀκατάληπτον· ἅτε τῶν ἀκρατήτων καὶ ἀοράτων μητέρα ὑπάρχουσαν. καὶ διὰ τὸτο ἀόρατον ἔσαν, ἔχ' ἀπλῶς, ἔδδ' * ἐνὶ λόγῳ ἀπαγγεῖλαί ἐστι. διὰ τὸ ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν, καθῶς αὐτοὶ βέλονται, ὡς ἀδιδόνα αὐτὴν

Marcosii.
Hæresis
xxxiv.

dam ita Redemptionem concipiunt. Arcanum & occultum ab omni Divinitate dominatuqve ac veritate nomen, quod Jesus Nazarenus induit, in vitis Luminis Christi, Christi, inquam, viventis per Spiritum sanctum, in Redemptionem Angelicam, nomen restitutionis. *Messias, Ithbareg, Namempsaman, Chaldean, Mosomedaca, Acphrana, Psaua, Jesu Nazaria.* Quæ hoc modo interpretari possumus. *Non divido Spiritum, Cor, Virtutemque caelo sublimiorem, misericordem: matre sum nomine tuo Salvator veritatis.* Hæc dum ab Anathemibus prolata sunt: tum qui sacris initiatur ita responderet. *Confirmatus sum, ac redemptus: Et anima mea ab hoc saculo omnibusque quæ ab eo sunt, redimitur in nomine Jao, qui ipsius redemit animam in redemptionem in Christo vivente.* Ad hæc præsentibus omnes subjiungunt: *Pax omnibus in quibus nomen istud requiescit.* Deinde opobalsamo initiatum perungunt. quod unguenti genus fragrantissimi illius odoris, qui supra omnia est, imaginem esse censent. Non desunt inter illos, qui ad aquam perducere supervacaneum arbitrantur; sed oleum aqua temperatum cum solennibus ejusmodi carminibus, qualia nos paulo ante retulimus, initiatorum capitibus inspergant: idque deum Redemptionem nominant; quanquam Balsamo ipsi etiam inungunt. Alii contra repudiatis iis omnibus negant ejus Virtutis, quæ nec oculis cerni, nec sermone declarari possit, mysterium per aspectabiles corruptibilesque creaturas posse perfici: eorum inquam quæ cogitationem omnem fugiunt, corporisque sunt expertia, ad ea quæ sensibus percipiuntur, corporeaque sunt, oportere demitti. Perfectam itaque Redemptionem ipsam esse Magnitudinis inexplicabilis notitiam. Cum enim defectus omnis & perturbatio ab ignorantia proficiscatur, quicquid ex ea confectum est, illa ratione destrui: adeo ut cognitio interioris sit hominis redemptio: ac neque corporea sit, corpus enim corruptionis capax est: nec animalis, quod anima ex defectu prodierit, sitque velut Parentis domicilium. Quare & Spiritualis Redemptio sit oportet. Etenim per Moysen interior homo ac Spiritualis redimitur. Proinde universorum se esse dicunt cognitione contentos; eamque germanam redemptionem appellant.

HACTENUS IRENÆUS.

Α πάλιν τὴν λύτρωσιν ἑπiléγασιν ἕτως· τὸ ὄνομα τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ πάσης θεότητος, καὶ κυριότητος, καὶ ἀληθείας. ὁ ἐνεδύσατο Ἰησοῦς ὁ Ναζαρενὸς ἐν ταῖς ζωαῖς τῆς φωτός· ἔχει· Χρὶς· ζῶν· διὰ Πνεύματος· αἰγὶς εἰς λύτρωσιν Ἀγγελικῇ, ὄνομα τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως Μεσσία, ΟΥΦαρέγ, Ναμεμφαμάν, Χαλδαῖον, Μοσομηδαέα. Ακφραναί, Ψαῦα, Ἰησοῦ Ναζαρία. καὶ τῶν τούτων ἡ ἐρμηνεία ἐστὶ τοιαύτη. ἔδιαιρῶ τὸ πνεῦμα, τὴν καρδίαν, καὶ τὴν ὑπερεράνιον δύναμιν, τὴν οἰκτιρμοῦ· ὀνομάμην τῶ ὀνόματός σε Σωτὴρ ἀληθείας. καὶ ταῦτα μὲν ἑπiléγασιν οἱ αὐτοὶ τελευτῶντες· ὁ δὲ τετελεσμένος ἀποκρίνεται ἐσηριγμαί, καὶ λελύτρωμαι, καὶ λυτρωμαι τὴν ψυχὴν ἀπὸ πάντων τούτων, καὶ πάντων τῶν παρ' αὐτῶν ἐν τῷ ὀνόματι· ἰαώ, ὃς ἐλύτρωσα τὴν ψυχὴν αὐτῆς εἰς ἀπολύτρωσιν ἐν τῷ Χριστῷ τῷ ζῶντι. εἴτ' ἑπiléγασιν οἱ παρόντες, εἰρήνη πάνσιν, ἐφ' ἧς τὸ ὄνομα τούτο ἐπαναπαύεται. ἔπειτα μυρίζουσι τὴν τετελεσμένην τῷ ὁπῶν ἀπὸ βαλσάμου. τὸ γὰρ μύρον τούτου τύπον τὸ ὑπὲρ τὰ ὅλα ἀωδίας εἶναι λέγουσιν. ἐνίοι δ' αὐτῶν τὸ μὲν ἄγνιν ἐπὶ τὸ ὕδωρ προσποιεῖσθαι φάσκουσι, μὴ πάντες δὲ ἔλαιον καὶ ὕδωρ ἐπιτοαυτὸ μετ' ἐπιρρήσεων ὁμοιοτρόπων, αἷς προσφρήκαμην, ἐπιβάλλουσι τῇ κεφαλῇ τῶν τελεσμένων, καὶ τῶν εἶναι τὴν ἀπολύτρωσιν θέλουσι. μυρίζουσι δὲ καὶ αὐτοὶ τῷ βαλσάμῳ. ἄλλοι δὲ ταῦτα πάντα παρατησάμενοι, φάσκουσι, μὴ δεῖν τὸ τὸ ἀρρήτῃ καὶ ἀοράτῃ δυνάμει Μυστήριον δι' ὁρατῶν καὶ φθαρτῶν ἐπιτελεῖσθαι κτισμάτων, καὶ τῶν ἀνενοήτων, καὶ ἀσωμάτων δι' ἀόρατων, καὶ σωματικῶν. εἶναι δὲ τελείαν ἀπολύτρωσιν, αὐτὴν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀρρήτης μεγέθους, ὑπὲρ ἀγνοίας γὰρ ὑπερήματ'· καὶ πάσας γεγονότων διὰ γνώσεως, καὶ ἀλύεσθαι πᾶσαν τὴν ἐκ τῆς ἀγνοίας σύστασιν. ὥστε εἶναι τὴν γνῶσιν, ἀπολύτρωσιν ἐνδὸν ἀνθρώπου. καὶ μήτε σωματικὴν ὑπάρχειν αὐτῇ φθαρτὴν γὰρ τὸ σῶμα. μήτε ψυχικὴν. ἐπεὶ καὶ ἡ ψυχὴ ἐξ ὑπερήματ'· καὶ ἐστὶ Πατρὸς ὡς οἰκητήριον. πνευματικὴν δὲ δεῖ καὶ τὴν λύτρωσιν ὑπάρχειν. λυτρωσθαι γὰρ διὰ Μωυσέως τὴν ἐσω ἀνθρωπὸν τὸν πνευματικόν, καὶ ἀρκεῖσθαι αὐτὴν τῇ ὁλῇ ἐπίγνωσιν, καὶ ταύτῃ εἶναι λύτρωσιν ἀληθινήν.

ΕΩΣ ΩΔΕ ΤΑ ΥΠΟ
ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ.

Ταύτῳ τῷ πᾶσαν ἀκελεῖ ἔρευναν ὁ μακάριος πρεσβύτερος Εἰρηναῖος ἐποίησα-
 V.C. 66. 6, καὶ εἰρμόν μὲν * πάντα ἐντέμνω τῆς
 72. αὐτῶν πάσης ὡς ἀπεποικισμένης διδασκαλίας.
 διόπερ δὴ, ὡς καὶ ἤδη μοι περὶ δεδήλωται, ὅτι
 τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἐσπαρμένοις ἄρεσιν, πάντες
 πρὸς ἑω, ὡς παρ' αὐτῶν ἐμφέρε-
 ται, παρεθήκαμεν. ἀνατραπήσονται γὰρ ἐξ
 αὐτῶν τῶν παρὰ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν εἰς ἀντί-
 θεσιν τῆς αὐτῶν μοχθηρίας εἰρημένων. ἡμεῖς
 γὰρ πιστεύομεν, ὡς πάντα ἡ ἀλήθεια ὑποφαί-
 νει, καὶ ὁ λόγος λογισμὸς ὑποτίθεται,
 καὶ τῇ τῆς δισσεβείας κανονισμῶν πεφώνηται,
 τῷ τε Νόμῳ καὶ τοῖς Προφῆταις, καὶ τοῖς
 ἀπὸ τῶν ἀνεκαθεν Πατριάρχαις καὶ ἀκο-
 λυθίαν, τῇ τε αὐτῶν Σωτῆρι διδασκαλίᾳ,
 καὶ τῶν αὐτῶν Ἀποστόλων σαφῶς ἡμᾶς δι-
 δασκόντων, ἕνα ὁμολογεῖν Θεὸν πατέρα,
 παντοκράτορα τῶν ὅλων, καὶ τὸν Κύριον ἡ-
 μῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τὸ ἅγιον αὐτῶν πνεύ-
 μα, μίαν ἁγίαν Τριάδα ἁκτιστον, τῶν ἄλλων
 ἀπάντων ἐξ οὐκ ὄντων γνησίων μὲν Πατέ-
 ρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα. ὅπως τε
 παρὰ πάντων τῶν περὶ εἰρημένων ἁγίων
 Προφητῶν τε καὶ Ἐγγελεῶν καὶ Ἀπο-
 στόλων σαφῶς ὁμολογημένων καὶ πεπιστευ-
 μένων. ἔκ ἂν διωχθεὶς κυβευτική τις ἔπι-
 νοια ἀντιχεῖν πρὸς τὴν ἀκτῖνα τῆς ἀληθείας.
 ὡς γε ἡμῖν πολλάκις κατὰ πλάτῃ εἴρηται
 ἐν τῇ πρὸς ἐκείνην ἄρεσιν ὑποθέσει. ὡς
 ἐξάπαντος Φωρᾶς καὶ τέτον ἀγύστην καὶ
 θανατοποιὸν ἰσοτύπως ταῖς περὶ εἰρημέ-
 ναις, Ἰησοῦς χάριν καὶ ἐλεος, τὰ μεγάλα ταῦτα κατήύσαντά τε καὶ μεχα-
 νισάμενον.

Παρελθόντες δὲ καὶ τὴν τέττα μοχθηρίαν,
 καὶ τῶν ἀπ' αὐτῶν Μαρκωσίων λεγομένων,
 ἔπι τὰς ἐξῆς ἀπεύσωμεν, ὡς Ἰησοῦς τοῖς
 αὐτῶν ῥίζας πάλιν ἀνερευνῶντες, καὶ τὴν
 καρπῶν αὐτῶν τὴν πικρίαν ἀφανίζοντες, τὴν
 τε ἀνατροπὴν, καὶ τὰ κατ' αὐτῶν πάντα Ἰη-
 σοῦς, ἔκείνους βλάπτει τῶν ἐντυγχανόν-
 των, ἀλλὰ εἰς δόξα τῷ, πρὸς τὸ μὴ πλη-
 σιάσαι μίαν τῶν περὶ εἰρημένων Ἀρέσεων, ἢ
 τῇ μετέπειτα ἀλλὰ ἀναγνόντας τὰ γεγραμ-
 μένα παρ' αὐτοῖς, καὶ γνόντας τὰ ἀδύνατα,
 καὶ καταγνόντας τὴν ἐκείνης αὐτῶν πλάνης
 τε καὶ ἐρπετώδους μοχθηρίας, ἀποφεύγῃτε,

XXI. Hanc beatissimus ille senex Marcosii. Irenæus erroris istius accuratam inquisi-
 tionem instituit, omnemque continen-
 titii dogmatis seriem ordinemque pro-
 posuit. Quamobrem, ut initio præfati
 sumus, iis contenti, quæ ab illo magno
 studio sunt elaborata, cuncta prout in
 ejus opere continentur ad verbum ex-
 scripsimus. Facile enim ex iis, quæ a
 sanctissimo Viro ad illius refellendam
 improbitatem prodita sunt, everti pro-
 fligarique poterunt. Nos enim id quod
 veritas ipsa præ se omnino fert, quod-
 que & prudens ratio persvadet, & ve-
 ritatis regulæ consentaneum est, Legi,
 ac Prophetis, & Patriarchis, qui sibi invi-
 cem successerunt, nec non tam Salva-
 toris ipsius, quam Apostolorum doctri-
 na credimus: à quibus manifestè didici-
 cimus; Unum confiteri Deum universorum
 Patrem omnipotentem, ac Domi-
 num nostrum Jesum Christum; & Spi-
 ritum sanctum, unam sanctam increa-
 tamque Trinitatem: cum cætera post
 Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum
 ex nihilo producta sint. Quæ quidem
 omnia cum iis, quos commemoravi,
 sanctissimis viris, Prophetis, Evangeli-
 stis, & Apostolis sine ulla ambiguitate
 credita confessaque fuerint, nullæ ejus-
 modi erunt artes ac præstigiæ, quæ ve-
 ritatis luci ac splendori possint obistere;
 quemadmodum in singulis refutandis
 Hæresibus sæpe ac copiosè monstravi-
 mus. Adeo ut eadem quæ in cæteris ra-
 tione detectum sit, nebulonem illum
 ac pestiferum hominem sola ostentatione
 sui ac curiositate ductum ad tam immen-
 sia portenta fingenda fabricandaque ve-
 nisse.

XXII. Nunc illius ac Marcosiorum
 impietate præterita, ad alias transeamus;
 earumque & evellamus radices, & ama-
 rissimos fructus tollamus e medio, ac
 quemadmodum refelli possint, quæque
 ad ipsos pertinent universa referamus;
 non ut legentibus fraudi ista sint, sed ut
 ab illis abhorreant; neque ad unam ali-
 quam earum, quas exposuimus, aut inse-
 quentium accedant; sed ubi quæ ab illis
 scripta sunt legerint, sapiusque decantata
 cognoverint, illorum erroribus, ac vene-
 nata improbitate damnata fugiant procul,

Marcossii. ac propius se conferre vereantur. Di-
 Hæresis psadem quandam è viperarum genere es-
 xxxiv. se memoriæ proditum est, quæ istius-
 Mai. 19. 17. modi virus immittat. Cum enim exca-
 Dipſadis vatis in rupibus, quæ stillantem è faxis li-
 virus pre- quorem excipiunt, aquam nacta biberit,
 sentissimū. eam postea veneno suo sic inficit, ut si
 quod animal deinceps ex ea potaverit,
 cum juvari ac sitim relevare visum fue-
 rit, ad venenatum ipsum aquæ recepta-
 culum subito moriatur ac concidat. Quod
 si quem illa momorderit, ignea veneni
 vis vehementius grassans ingentem sitim
 affert, & ad assidue potandum intolera-
 bili cum dolore compellit. Cui quidem
 lethifero dolori dum ita se remedii affer-
 re aliquid existimat, in eodem loco ven-
 tre distento, nec humoris quicquam am-
 plius capiente, cum potu mox animam
 profundit. Sic ille cum inexhausta po-
 tus aviditate suis exitium consciscit. Sed
 nos ab eo veneno Divina ope liberati
 reliquas ad Hæreses tranſeamus.

A καὶ ὡς εἶπον, μὴ πλησιάζειν. διψάδα γάρ τι-
 να ἔχιδνάν Φασιν οἱ ἰσορῆσαντες ἐκ λύμῳ
 τοιάνδε ἐμποιεῖν. ἐν τόποις γάρ τισιν ὅπως
 πύελοι ἐν ταῖς πέτραις ἢ λιβάδες εἰσὶ μικραὶ
 ἀπὸ πετρῶν χεόμεναι εἰς ὑποδοχὴν τινα, ἢ
 αὐτῇ διψᾷς ὑδὼρ ἀρίσκειν, καὶ πιῆσαι, τὸ
 ἰὼν ἐμβάλλει μὲν τὸ πιεῖν εἰς τὰς περὶ τὴν
 σάσφης τῶν ὑδάτων, ὥστε πᾶν ζῶον πλησιάζ-
 σαι, καὶ ποτῆ κορεσθῆναι, δοκεῖν μὲν ὡφελεί-
 σαι ἐκ τῆ μεταλαβεῖν, ἀλλ' οὐκ ὅτι τὸ ὑ-
 ποδοχὸν τῶν ὑδάτων ἐκ τῆ ἐκ τῆ διψᾷδος
 ὑποδεχάμενον, καταπίπτει καὶ θνήσκει. ἀλ-
 λά καὶ εἰ τινα πλήξῃ ἢ αὐτῇ διψᾷς, ἀπὸ
 B τῆ περὶ τοῦ ὕδατος ἐν αὐτῇ καυσικῆς ἐκ τῆ
 ἐκ τῆ διψᾷδος καὶ πόματός περὶ τοῦ πάθος
 τῆ ἀλγῆδος, περὶ τοῦ φέρεσθαι τε αἰεὶ καὶ πίνειν
 ἐρεθίζειν. νομίζει δὲ τι ὡφελείας περὶ τὴν
 λύμην ὁ πληγείς, ὅσακις τῆς τοιαύτης θά-
 νατηφόρος ἀλγῆδος λαμβανῇ. ἀλλὰ ἐν
 αὐτῇ τῷ τόπῳ πληρωθείσης τῆ γαστρὸς, καὶ
 μηκέτι ὑποδεχομένης, ὑπερῶν σὺν τῷ πό-
 ματι τὸ πνεῦμα ἀφίησιν. ἔτω καὶ ἔτι
 ὑπὸ πόματός τῆ θάνατον τοῖς παρ' αὐτῆς ἡ-
 πατημένοις ἐξεργάζεται. ἔπειτα ἐν διωάμει
 Θεὸς ῥυθύνει, ὅτι τὰς ἐξῆς ὥμῳ.

CONTRA COLORBASIOS.

quæ est Hæresis XV. sive
 XXXV.

ΚΑΤΑ ΚΟΛΟΡΒΑΣΙΩΝ,

πεντεκαδεκάτη, ἢ καὶ τριακοστὴ
 πέμπτη.

Colorbasus I.
 quæ fuerit.

S Equitur COLORBASUS, qui ab
 Siisdem Marci præstigiis suas in-
 eptias corrogavit. Quin & ex Ptolemæi ra-
 dicibus sentium ac spinarum instar e-
 rumpens novas quasdam opiniones com-
 mentus est, quibus velut aculeis ho-
 mines infestaret, dum majores nugas
 ac somnia velut è cælo delapsus effu-
 tiit. Fuit ei primum cum Marco socie-
 tas, dogmatumque consensus, ut eo-
 rum secta, tanquam biceps angvis, bi-
 partita videretur. Postea velut caput à
 serpentis corpore divulsum, ac spirans
 adhuc, plurimis exitio fuit; cum ma-
 jus quiddam non modo æqualibus suis,
 sed & majoribus, ac doctius afferre
 crederetur. Ogdoadem enim censeret
 non gradatim unius Æonis ab altero
 procreatione propagatam fuisse; sed
 sex reliquas Æonas pariter, eodemque
 momento à supremo Parente, & ejus

Colorbasi
 dogmata.

ΚΟΛΟΡΒΑΣΟΣ τῆτοις ἐπεταὶ ἀπὸ
 τῆ περὶ τὴν Μάρκον γοητείας τὸν
 ἔργον ποιησάμενος. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς
 τῆ Πτολεμαίης ρίζης σχολόπων δίκην ἀναφύ-
 σας, ἕτερα πάλιν περὶ τῆτοις ἐνοχλεῖν τῷ
 κόσμῳ κέντρων δίκην ἐπενόησε, δι' ἃ μείζον-
 να φαντασίαν, ὡς ἀνωθεν ἦκων, μηχανώ-
 D μενος. καὶ τὰ μὲν πρῶτα σὺν τῷ Μάρκῳ
 ὑπάρχων ὁμοιογνώμονι αὐτῷ, δίκην δικεφα-
 λῆς ὑπαρχούσης τῆς αὐτῶν ἀρέσεως. ὑπερῶν
 δὲ ὡς κεφαλὴ ἀπὸ σώματος ἐρπετῆς τμη-
 θεῖσα, καὶ ἐτι ἐμπνέουσα, πολλὰς ἀφανίσας
 ἠδίκησεν, ὡς δι' ἃ μείζον τι καὶ ἐμπειρότε-
 ρον περὶ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ ὅτ' πρῶτος F. τῆς
 θῆκῆς. λέγει γὰρ τὴν πρῶτην Οὐδοάδα ἢ
 καθ' ὑπόθεσιν ἄλλων ὑπὸ ἄλλων Αἰῶνα πε-
 βεβλήσας, ἀλλ' ὅμως εἰς ἅπασι τὴν τ' ἐξ Αἰ-
 ῶνων περὶ τὴν ὑπόθεσιν Προπάτορος, καὶ τῆ

Cor. 12
 Αἰῶ.

Εννοίας αὐτῆς τετέχθαι, ὡς αὐτὸς μαιώσά-
 μεν^Θ, διαβεβαῖται. καὶ σκέτι ἐκ Λόγου
 καὶ Ζωῆς Ανθρωπων καὶ Εκκλησίαν, καὶ
 ἐξ Ανθρώπου, ὡς οἱ ἄλλοι, καὶ Εκκλησίας,
 Λόγον καὶ Ζωὴν Φασι τετέχθαι αὐτὸς καὶ
 οἱ αὐτῆ. ἀλλὰ ἐτέρῳ τρόπῳ τῆτο λέγουσιν.
 ὅτι ὅπῃ ἐνενοήθη προβαλεῖν ὁ Προπάτωρ,
 τῆτο Πατὴρ ἐκλήθη. ἐπεὶ δὲ προβάλετο
 Αλήθεια ἦν, τῆτο Αλήθεια ὠνομάσθη. ὅτε
 For. Αν-
 θρωπον.
 ἔν ἡτέλῃσεν ὑπιδείξαι * αὐτὸν, τῆρ Ανθρω-
 πῶ^Θ ἐλέχθη. ἔς δὲ προελογίσατο ὅτε
 προέβαλε, τῆρ Εκκλησία ὠνομάσθη, καὶ ὁ
 Ανθρωπῶ^Θ τὸν Λόγον, ἔτος ἐστὶν ὁ πρῶτος-
 κ^Θ Υἱός. ἐπακολούθει δὲ τῷ λόγῳ καὶ ἡ Ζωή.
 καὶ ἔτως πρῶτη ὁγδοὰς σιωπετελέσθη. πολ-
 λὴ δὲ μάχη παρ' αὐτοῖς καὶ περὶ τῆ Σωτῆ-
 ρ^Θ. οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν ἐκ πάντων γεγονέναι
 λέγουσι, διὸ καὶ Εὐδοκητὸν καλεῖσθαι, ὅτι
 πᾶν τὸ Πλήρωμα ὑπόδοκῃσεν. οἱ δὲ ἐκ μόνων
 τῶν δέκα Αἰώνων τῶν ἀπὸ Λόγου καὶ Ζωῆς
 προεβλήθη αὐτὸν λέγουσι, τὰ προγονι-
 κα ὀνόματα [τὰ] διασώζοντα. οἱ δὲ ἐκ τῶν
 δεκαδύο Αἰώνων τῶν ἐκ τῶν τῆ Ανθρώπου καὶ
 Ζωῆς ἡχομένων. καὶ διὰ τῆτο Υἱὸν ἀνθρώπου
 ὁμολογεῖ, ὡς ἀνὴρ ἀπόγονον Ανθρώπου. οἱ
 δὲ ὑπὸ τῆ Χριστῆ, καὶ τῆ Αγίας Πνεύματος^Θ
 εἰς σημεῖον τῆ Πληρώματος^Θ γεγονέναι λέ-
 γουσιν αὐτὸν. καὶ διὰ τῆτο Χριστὸν λέγεσθαι
 αὐτὸν τὴν τῆ πατρὸς, ἀφ' ἧς προεβλήθη, δια-
 σώζοντα προσηγορίαν. ἄλλοι δὲ, ὡς εἰπεῖν,
 τινες ἐξ αὐτῶν ραψῶδῶν τὸν Προπάτορα τῶν
 ὅλων, καὶ προάρχῳ, καὶ προανεννόητον
 Ανθρωπον λέγουσι καλεῖσθαι. καὶ τῆτ'
 εἶναι τὸ μέγα καὶ ἀπόκρυφον μυστήριον· ὅτι
 ἡ ὑπὲρ τὰ ὅλα δύναμις καὶ ἐμπειρετική
 τῶν πάντων Ανθρωπῶ^Θ καλεῖται καὶ διὰ
 τῆτο υἱὸν Ανθρώπου ἑαυτὸν λέγειν τὸν Σω-
 τῆρα.

Αὕτη καὶ ἡ τῆ Κολοβάσε μάται^Θ
 τῷ βίῳ καὶ Φαντασιώδῃ διὰ ψοφημάτων
 κενοφωνία· ὡς εἰὰν καταμάθοι τις, εἴσεται
 ἐκ τῶν πρὸ αὐτῆ, ὡς Φιλοτιμία ἐστὶ τῆς ἐ-
 κείνης τῆτων ὑπονοίας. κενοδοξῶν γὰρ ἐκα-
 σ^Θ, καὶ βελλόμεν^Θ ἑαυτῷ σιναγεῖν ἁ-
 θροισμα, ὥστε αὐτῷ ἑπεσθαι, ἃ ὑπεσιλ-
 θε τῇ ἑαυτῆ ἐννοία ἐψευδολόγησεν, ἔτε
 studio succensus, ac sectatores sibi, velut peculiarem
 quendam gregem, conciliare cupiens,
 quicquid mendaciorum in animum incidit, temere
 quasi vaticinium quoddam & ora-

Ennoea, hoc est, Cogitatione manas-Colorba-
 se, quod iste sic tanquam obstetricis par-
 tes egisset, affirmat. Quare non ut Hæresis
 alii ē Verbo Vitaque, Hominem & xxxv.
 Ecclesiam; aut ex Homine, ut qui-
 busdam placet, & Ecclesia Verbum ac
 Vitam prodiisse cum suis ille statuit.
 Sed id alia ratione definiunt: nimirum
 quod supremus ille parens producere
 cogitavit, hoc vocabulo Patris appel-
 larum. Idem porro Veritas cum esset,
 Veritatis insignitum nomine. Quamob-
 rem cum ostentare se vellet, idipsum
 Hominem nominatum. Quos autem
 cum produceret prius animo reputarat,
 his Ecclesiae nomen attributum. Homo
 vero Verbum produxit; atque hic pri-
 mogenitus est Filius. Sed Verbum Vita
 consequitur. Atque ita Ogdoas prima
 conficitur. Porro magna est inter il-
 los de Salvatore dissensio. Quidam
 enim ex omnibus conflatum existimant:
 atque ideo Eudocetum, hoc est Bene-
 placentem vocatum, quod cum Ple-
 roma omne communi sit affectu ac be-
 nevolentia profectum. Alii solis ex
 Aeonibus decem, qui à Verbo Vitaque
 derivati sunt, profectum illum asserunt,
 & eorum, à quibus ortum accepit, reti-
 nuisse nomina. Sunt qui duodecim ex
 Aeonibus; quos Homo ac Vita genuerint,
 profuxisse sentiant: ob idque Filium
 Hominis vocari, quasi Hominis nepo-
 tem. Nonnullis placet eundem à Chri-
 sto & Spiritu sancto ad sustentandum Ple-
 roma genitum: ideoque Christum appel-
 latum, ut ejus, à quo ortum, acceperat,
 nomen obtineret. Alii ex illorum nume-
 ro, ut ita dicam, Rhapsodi summum uni-
 versorum Parentem, ac primum Principium,
 primumque cogitatione majus Ho-
 minem vocari definiunt; idque magnum
 illud & arcanum esse Mystrium, quod
 illa cæteris omnibus antecellens omnia-
 que continens Virtus Hominis appella-
 tione censeatur: & iccirco Salvato-
 rem semetipsum Hominis nominare fi-
 lium.

III. Ejusmodi est inepta illa ac com-
 mentita Colorbasi doctrina, quam ma-
 gno verborum strepitu atque pompa in
 homines invexit. Quam si quis diligenter
 animadvertat, facile ex superioribus hære-
 tici intelliget, omnem illam opinionum
 varietatem ab ambitione, arrogantiaque
 profectam. Etenim unusquisque gloriæ
 studio succensus, ac sectatores sibi, velut peculiarem
 quendam gregem, conciliare cupiens,

Colorbas- culum profudit. Neque enim Spiritus A
 fii. sanctus per eos locutus est; neque ex
 Hæresis Prophetis, aut veritatis Evangelii vel
 xxxv. levissimam ansam & occasionem nacti
 sunt. Ad istorum verò falsam scientiam
 refellendam pertinet illa à me contra
 priores instituta verissima disputatio.
 Nam è Valentini, Valentinoque superi-
 orum Hæreticorum Schola omnes illi
 profecti, sic ut illius mentem alii aliter
 interpretarentur, pari omnes ignominia
 notandi sunt. Sed haud mediocres sa-
 nè ad cavillandum nugas Colorbasus
 iste nobis attulit. Siquidem Poëtico
 more ludens Parenti omnium ac Deo
 sanctissimo, quem nemo comprehende-
 re aut usurpare oculis potest, Hominis
 nomen affinxit, ut ad errorem suum
 Salvatoris sermonem adjungeret, qui se
 filium Hominis esse dixit: ac familia-
 rium suorum animos à sincera & perspi-
 cua Christi de seipso confessione ad per-
 plexas & implicatas ineptias conferret:
 dum in cœlestibus illis locis ea quæ
 nusquam sunt, sibi esse persuadent. Ut
 enim demus illud, ex eo quod hujus pa-
 ter Homo sit dictus, Hominis semet ap-
 pellasse filium, non ob eam carnem,
 quam ex utero Virginis accepit, hoc est
 Beata Maria, ex qua per Spiritum san-
 ctum natus est, ut infelici Colorbaso pla-
 cuit; quid de altero illo dicet sermone
 Domini, cum sic Judæos affatus est? *Nunc*

Jo. 8. 40. me quærit is interficere, hominem qui verita-
tem vobis locutus sum, quam audivi à Patre
meo. Non enim ab Homine Patre meo
dixit, sed Patrem suum prædicans, uni-
versorum Deum indicat. Se verò, qui
naturam hominis suscepisset, verè homi-
nem appellat: ut & Apostoli testantur;
quo undique veritas corroboretur, in-

Att. 2. 22. telligaturque unde illa Domino sunt at-
tributa cognomina: Jesum, inquit, vi-
rum, approbatum in vos signis ac prodigi-
is, &c. Quid ad hæc hiscere audebis
 infelicissime mortalium! qui nova quæ-
 dam inaudita nomina velut è cœlo
 nobis allata venditas, teque insolenter
 ostendas? Quorum vocabulorum gra-
 tia Hominis nomen Domino omni-
 um ac Parenti tribuere non dubitas:
 quasi Dominus iccirco Filius hominis
 sit dictus, quod ejus Pater Homo nun-
 cupetur. Doce & alteram appellatio-
 nera, *Virum probatum*, Patri congrue-

άνθρωπον καλεῖσθαι. Διὲ ἡμῖν καί τινα ἄλλῃ ψευδοπροφητείᾳ τῷ Πατρὶ ἀρμόζον

καὶ Προφητείαν φθειγόμενον. ὃ γὰρ Πνεῦμα
 ἅγιον ἐλάλησεν ἐν αὐτοῖς· ὅτε διὰ τῆς τῶν
 Προφητῶν καὶ Ἐγγεγελίων ἀληθείας καὶ
 μίαν ψευδοπροφητείαν ἐχρησάμενοι, ἀναπροσηύχοντες
 πάντων τῆς ψευδωνύμου Γνώσεως, ὁ αὐτὸς
 ἀληθείας καὶ τῶν πρώτων ῥηθεὶς λόγος. τῆς
 γὰρ Οὐαλεντίνου χολῆς, καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ
 ἑτοι πάντες ὑπάρχοντες, καὶ τὸν νῦν * ἐκεί-
 νον ἄλλῃ ἄλλως ἐξηγησάμενοι, τὴν ἴσην
 αὐτοῖς ὀφλήσασιν αἰσχύνην. μεγάλῃ γὰρ
 ἡμῖν ἀπάτην κενοφωνίας καὶ ἐπὶ τὸν Κολορβά-
 σον ἤκε φέρων. ἐξέδετο γὰρ ἡμῖν ποιηθεῖν
 τῷ ἀκαταλήπτῳ, καὶ ἀοράτῳ, καὶ ἀγίῳ
 Θεῷ τῷ πατρὶ τῶ ὅλων, ὄνομα Ἀνθρώπου· ὡς
 συζεύξῃ τῇ ἑαυτῆς πλάνῃ τὸν τῆς Σωτῆρος
 λόγον, φασκόντες ἑαυτὸν ὡς ἄνθρωπον, καὶ
 μεταγάγῃ τὴν διάνοιαν τῶν αὐτῶν χρησαμέ-
 νων διὰ τῆς ἀληθείας καὶ ἐναργεστάτης τῆς Χρι-
 στοῦ πρὸς αὐτὸς ὁμολογίας, εἰς ἀμνησίαν καὶ
 κενοφωνίαν τῆς ζητεῖν, ὑπολαμβάνοντας ἐν
 τῇ ἐπερωτήσεως εἶναι ὃ μὴ ἐστίν. δώμεν γὰρ αὐ-
 τὸν διὰ τὸ ὅτι αὐτὸς πατέρας ἄνθρωπον κα-
 λεῖσθαι, ὡς ἄνθρωπος ἑαυτὸν ὀνομάζειν, καὶ
 οὐκ διὰ τὴν σαρκὸς, ἥς ἐλάβεν διὰ παρθενί-
 ας μήτρας, τέττις διὰ Μαρίας τῆς ἀγίας
 γυναικὸς διὰ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τῆς ἐλε-
 φνὸς Κολορβάσος τέττις λόγον. τί ἂν εἴποι πρὸς
 ὃ ὁ αὐτὸς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς φησιν,
 ὡς τῇς Ἰουδαίοις ἔλεγε· νῦν δὲ με ζητεῖτε διὰ το-
 κτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λε-
 λάληκα, ὡς ἤκουσα πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ
 ἐκέτι ἐνταῦθα εἶπε, τὸ ἄνθρωπος πατὴρ
 μου. ἀλλὰ περὶ μὲν Πατρός ὁμολογῶν,
 Θεὸν τῶ ὅλων ἐσήμανε. περὶ δὲ ἑαυτοῦ, ὅτι
 ἐν ἄνθρωπῳ ἦν, ἐν ἀληθείᾳ ἄνθρωπον ἑα-
 τὸν ἔφασκεν, ὡς καὶ οἱ Ἀπόστολοι φασιν,
 ὡς ἡ ἀλήθεια πανταχόθεν συσπασθῇ, καὶ
 γνωστῇ, πόθεν ἐστὶ τῷ Κυρίῳ ὀνόματα
 συναφθέντα· Ἰησοῦν ἄνδρα διὰ τοῦδε γένον
 εἰς ἡμᾶς σημεῖοις καὶ τέρασιν, καὶ τὰ ἐξῆς
 τί τοίνυν πρὸς ταῦτα φαίης ἂν, ὡς πάντων
 ἀνθρώπων ἐλεεινότερα. ἐπεὶ δὲ ἄνωθεν ἦκει
 φέρων ἡμῖν καινὰς ὀνομασίας, καὶ σεμνύνη,
 ἐφ' οἷς τὸ τῆς ἀνθρώπου ὄνομα αὐτῶν πάν-
 των δεσπότῃ καὶ πατρὶ τῶν ὅλων προσάψαι
 * ἐτόλμησαν. ὡς ἐκ τέττις καλεῖσθαι
 Κύριον ὡς ἄνθρωπος, διὰ τὸ τὸν πατέρα μου
 ἄνθρωπον καλεῖσθαι.

For. i. tit. 10

σαν, τὸ, ἄνδρα διποδεσγμένον. ἀλλ' οὐκ ἂν
 ὄρεσις ποτέ. εἰ γὰρ καὶ ἀνὴρ ἄνθρωπος ἐστὶ, καὶ
 πρὸς ἀνιδιασολῶν τὸ γυναικὸς τὸν ἄνθρωπον
 ἄνδρα καλεῖται, ὅμως οὐκ ἂν καὶ ἐν τῷ
 μηχανήσασθαι τι διωχθεῖς. ἀνευ γὰρ χημά-
 των καὶ μελῶν, κρυφίαν τε καὶ ὀρεγνάν ἀνὴρ
 ὃ διωχέται καλεῖται. λέγομεν γὰρ καὶ τὴν γυ-
 ναῖκα ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐκ ἄνδρα. διὸ καὶ ὁ ἄν-
 θρωπος λέγομεν, καὶ ἡ ἄνθρωπος. διαφε-
 ρες δὲ τὸ γυναικὶ διαζόντως, τὴν μὲν θήλην,
 γυναικα καλεῖται, τὸν δὲ ἄρρενα ἄνδρα.
 αὕτη γὰρ διακρίσις ἐστὶ τῶν γυναικῶν ἄρρενα καὶ
 θηλείας, τὸ ἀνὴρ καὶ γυνή διαφερέντως τῆς
 τῶν γυναικῶν χεῖρας. ὁμωνυμικῶς δὲ ἄν-
 θρωπος καὶ ὁ ἀνὴρ, καὶ ἡ γυνή καλεῖ-
 ται.

Τῶν τοίνυν ἕως ἔχοντων, ἡκετὲ μοι
 πάντες Θεοὶ ὅλοι, οἱ τῆς ἀληθείας ἐρασαί,
 καὶ γελάσατε τὸν ἀπατεῶνα, καὶ ἀγύρτην
 Κολόρβασον. μᾶλλον δὲ πενήθησατε οὗτον ἀ-
 πατηθέντα, καὶ εἰς αὐτὸν, καὶ πολλὰς διπο-
 λέσαντας. αὐτοὶ δὲ Θεοὶ ἀχαιεῖς ὡς μὲν,
 ὡς διὰ μικρῶν καὶ ἀπλῶν λόγων ἡ ἀλήθεια
 οὗτον εἰς οὐδὲν διδρασκάν οὐδὲν εἰσὶν καὶ
 τὰ χέτλια καὶ πολύκομπα, διὰ πολλῆς μη-
 χανῆς καλῶς πεισθέντα, διασκεδάννυσιν, ἀνα-
 ἰρέπῃ καὶ ἀφανίσῃ ἡσυχῇ βαίνοντα. ὡς σαφῶς
 ἐστὶν ἰδεῖν διὰ τῆς Προφητικῆς λόγου. ἐγκαλῶν
 γὰρ ὁ Προφήτης τοῖς τὰ δεινὰ περὶ ἐργαζομέ-
 ναις, καὶ * πολὺ φημι Ἰπποκρίτων, εἰς ἐαυ-
 τῶν ἀπατίῃ, ἔλεγε· διὰ τὸ μὴ θέλειν ὑ-
 μᾶς τὸ ὕδωρ τῆς Σιλωὰμ τὸ πορευόμενον ἡ-
 συχῇ, ἀνάγῃ ἐφ' ἡμᾶς Κύριος τὸ ὕδωρ τῆς
 ποταμῆς, τὸν βασιλέα τῶν Ασυρίων. ὕδωρ
 γὰρ Σιλωὰμ ἐστὶ διδασκαλία τῆς ἀπεσταλ-
 μένης. τίς δ' ἂν εἴη ἕτερος, ἀλλ' ἡ ὁ Κύριος
 ἡμῶν Ἰησοῦς, ὁ διὰ τῆς Θεοῦ Πατρὸς ἀπε-
 σταλμένος; ἡσυχῇ δὲ, διὰ τὸ μηδὲν καινό-
 φωνον, μήτε Ἰππίαςον, ἀλλὰ ἐν ἀληθείᾳ
 τὴν ἀγίαν αὐτῆς νύμφην τὴν παρ' αὐτῆς περ-
 ραὶν καλεῖται, διὰ τὸ ἀκακὸν καὶ ἡμέρον
 καὶ καθαρῶτατον τῶν ζώων, ἐν τοῖς Ἀσμάσι
 τῆς Σολομῶν. καὶ ἐστὶ θαυμάσιον * τὰς μὲν
 ἄλλας μὴ ἔσας αὐτῆς, ἐπὶ δὲ τῶν ὀνόματι αὐ-
 τῆς εἰσὶν κεκληκίνας παλλακίδας ὀνόμασε,
 καὶ βασιλίστας, διὰ τὸ βασιλεῦσιν ὄνομα,
 ὃ ἐκάστη Χρυσὸν Ἰππίασιν φερόμενη εἰσὶν σεμνύ-
 νεται. ἀλλ' εἰ καὶ ὁ γδοήκοντά εἰσι παλλακαί, αἱ τινὲς εἰσιν αἰρέσεις. ἐπεὶ δὲ

Atqui nunquam illud ostendes. Colorba-
 Tametli enim Vir omnis Homo sit, Ho-
 minemque, ut a muliere discernatur, ap-
 pellemus Virum, nullam inde tamen ca-
 lumniandi ansam potest arripere. Etenim
 sine certa specie habituque corporis ac
 partim oculis, partim patentibus mem-
 bris nunquam Virum nominamus. Mu-
 lieri porro non Viri, sed hominis vocem
 tribuimus. Quare utroque genere hic &
 hac homo proferre solemus. Sed ubi
 generum est distinguenda proprietas, fe-
 minam mulieris, marem Viri nomine de-
 claramus. His enim duobus vocabulis,
 generum habitudine separata, sexus utri-
 usque diversitas exprimitur. At Homi-
 nis vox non nisi *ὁμωνυμικῶς* & ambiguè Vi-
 rum ac Mulierem complectitur.

Colorba-
 Gi.
 Hæresis
 xxxv.

Homo quid
 viro distet.

III. Quæ cum ita se habeant, adeste
 quæso servi Dei omnes, & Veritatis amato-
 res; Planum illum & nebulonem Color-
 basum vehementius deridete, vel lugete
 potius eos, qui decepti sunt, cum seipso-
 rum alios quam plurimos perdidit. Nos autem Deo gratias agamus, quod
 mediocribus simplicibusque verbis filios
 suos veritas rectam in viam soleat dedu-
 cere; contra verò misera illa arrogan-
 tiæque plena dogmata, & exquisito fucata
 lenocinio dissipet, ac pacatè leniterque
 progrediens evertat funditus & extinguat;
 ut ex Prophetæ testimonio manifestè col-
 ligitur; Qui nonnullos impia quæ-
 dam curiosius adsciscientes, ac scelerata
 nescio quæ suam ad fraudem excogitan-
 tes sic alloquitur. *Pro eo quod abiecitis Isr. 3. 8.*
*aquam Siloë, quæ vadit cum silentio: addu-
 cet super vos Dominus aquam fluvii, Regem
 Assyriorum.* Nam aquam Siloë Missi do-
 ctrinam interpretari licet. Quis ille verò
 alius est præter Jesum Dominum nostrum
 à Deo Patre missum, & quidem quietè:
 quod nihil insolens aut fucatum perstre-
 pat: sed verè ac sincerè sanctissimam Spon-
 sam edoceat, quam in Salomonis Canti-
 cis Columbam ob animalis simplicitatem
 & mansuetudinem puritatemque cogno-
 minat? Et, quod est admiratione digni-
 us, reliquas omnes, quæ cum alienæ sint,
 nomen ipsius usurpant, concubinas ac re-
 ginas appellat, ob regium Christi nomen,
 quod unaquæque sibi insolenter arroga-
 re contendit. Sed etiam *Concubinae sint octo-
 ginta*, hoc est Hæreses; tum *puella quæ*

Cap. 3.
 Et 14.
 s. 2. Item
 6. 3.

For. πα-
 λμφη-
 μα.

Deest ὡς.

Colorba-
rum, inquit, non est nuptius, ita tamen est
sui. columba mea, perfecta mea: nimirum san-
cta & Catholica Ecclesia. Quæ colum-
ba quidem est, ut diximus, ob hujus avis
mansuetudinem & innocentiam ac sine-
ritatem: perfecta verò, quod perfectam
à Deo scientiam, absolutamque ab ipso
Salvatore per Spiritum sanctum cogni-
tionem adepta sit. Igitur sponsus ipse,
quem *Missum* interpretari licet, hoc est
Siloam, aquam habet leniter scaturien-
tem, doctrinam scilicet non ingenti cum
strepitu ac fragore, præcipitem, nec inani
se pompa & ambitione jactantem. Cu-
jus sponsa micis instar columbæ veneno
caret: neque molares dentes aut acule-
os gerit, cujusmodi serpentes habent isti
qui veneno scatent, quorum singuli præ-
cipuum aliquod mortalium generi virus
conantur immittere, ac sectatores suos
corrumpere. Quorum è numero ille
est ipse, quem Divino verbo, cœlestique
præsidio fretus detegere studui, ac Pha-
langii instar obterere, quod Tetragna-
thum, hoc est quatuor malis præditum
vocat: aut velut Amphibæ bicipitis
vipera defectum caput confringere. Sed
hoc omisso reliquas persequamur. Quod
dum aggredior, supplex à Deo postulo,
ut quæ ad illas perinent ita ex rei verita-
te proferam, nulla ut in quemquam at-
que adeo meipsum ex eo fraus ac pern-
icies redundet.

Phalangii
tetragna-
thum.

CONTRA HÆRACLEO-
nitas, quæ est Hæresis XVI.
vel XXXVI.

I. COLOBASO succedit Hera-
cleon, à quo Heraclionitarum
secta nominatur, nihilo minus quam cæ-
teri nugis ac mendaciis instructus. Quid
enim ab illis asseritur, hic tuetur ac
defendit omnia: utpote qui ab illis or-
tum pariter ac venenatam lucem traxerit.
Sed nonnulla tamen à se excogitata &
conficta ad eorum opiniones adjiciens,
superare illos, ac propriam sibi Scho-
lam vendicare studuit. Etenim omnes
isti centiceps se in corpus ac centima-
num transformantes, Gigantem illum
nescio quem è Græcorum fabulis ex-
primere voluerunt, Cottum opinor,
aut Briareum; quem & Ægeona dixe-
runt, aut Gygen, aut Argum infinitis

Gigantum
portenta.

Ανεάνιδες, ὧν ὅσῃ ἔστιν δειθμός, Φησὶ μία ἐστὶ
ᾤεσερά μᾶ, τελεία μᾶ, τῶτεςιν αὐτὴ ἀγία
νύμφη, καὶ Καθολικὴ Ἐκκλησία. ᾤεσερά μᾶ,
ὡς ἔφω, διὰ τὸ ἡμέρον, καὶ ἀκακόν, καὶ κα-
θαρόν τῷ ζῶει· τελεία δὲ, διὰ τὸ τὴν τελεί-
αν ἐκ Θεοῦ λαβεῖν χάριν καὶ γνῶσιν παρ' αὐ-
τῷ τῷ Σωτῆρι, διὰ Πνεύματος ἀγίου. αὐ-
τὸς ὁ νύμφος, ὁ ἀπεσταλμένος, ἐρμηνευ-
όμενος, τῶτεςιν Σιλωάμ, ὕδωρ ἔχει πορευό-
μενον ἡσυχῇ, τῶτεςιν διδασκαλίαν ἀδα-
πον, καὶ ἀψοφοποιόν, καὶ ἀφαντασίασον, καὶ
ἀκόμπασον. ἢ ὅτι αὐτὴ νύμφη καὶ αὐτὴ ἡσυ-
χῇ ᾤεσερά, μήτε ἰὼν ἔχουσα, μήτε μυλο-
σομίδας, μήτε κέντρα, ὡς ἔτοι πάντες οἱ ἐρ-
πετόμορφοι, καὶ ἰὼν ἀναβλυσάνοντες, ἕκαστος
Φιλοτιμησάμενος δηλητήριόν τι τῷ κόσμῳ
κατασκευάσαι, καὶ λυμῆνασθαι ὅσον αὐτῷ πῦρ
φέναι. ὧν καὶ ἕστις ὅστις ὧν τυγχάνῃ ὁ ἐνλαῦ-
δά μοι σπῆδαοθεὶς Φωραθῆναι, διὰ θεῖας λό-
γου καὶ βοηθείας τὸ ἀνῶθεν, καὶ σωτηρίῃ
ναὶ δίκην Φαλαγγίς τετραγνάθου ἐρπετὸς κα-
λεμένον, ἢ ὡς διὰ ἀμφισβήτησιν, τὸ δικεφάλ-
ον ἐχιδνὸς τμηθεῖσα κεφαλὴ ἐν σωτομῖα
κατακλασθῆναι. παρελθὼν δὲ τῶτον πάλιν,
ὅτις ἐξῆς διασκοπήσω. καὶ ταύτας διεξιὼν,
δι' ἀρχῆς αἰτήσω, τὰ μὲν κατ' αὐτάς καὶ ἀ-
λήθην ἐξίπτεῖν μηδὲνα δὲ βλάβαι, ἢ αὐτὸς
βλαβῆναι.

ΚΑΤΑ ΗΡΑΚΛΕΟΝΙΤΩΝ,
ἐξαυδεκάτη, ἢ καὶ τριακοστὴ
ἕκτη.

ΗΡΑΚΛΕΩΝΤΙΣ τῶτον τὸν Κολόρβασον δια-
δέχεται, ἀφ' ὧν οἱ Ηρακλεωνῖται κα-
λέμενοι ὅθεν ἦγον τῆς ᾤεσε τῶτον κενοφωνίας
ἡσυχίαν. καὶ ὅσα μὲν ἐκεῖνοι λέγουσι, καὶ
ἕστις ὁρίζεται καὶ πάντα τρόπον, οἷα δὴ ἐξ
αὐτῶν ὁρμώμενος, καὶ παρ' αὐτῶν τὸ ἰὼν ἀπομα-
ξάμενος. ᾤεσερότερον δὲ δῆθεν ὑπὲρ ἐκείνου
ἐν αὐτῷ ἀνατυπωσάμενός τινα, βλάται ἐ-
κείνου ὑπεραίρου, ἵνα καὶ αὐτῷ συναγωγῇ
ποιήσῃται τῶν ἡπατημένων. ἔτοι γὰρ πάντες
εἰς ἑκατοντακέφαλον ἑαυτοῦ ἀνατυπώσαν-
τες σῶμα, ἢ ἑκατοντάχρητον, τὸν ποτε μυθευ-
όμενον ᾤεσε τις τῶ Ἑλλήνων Ποιητῆς ἐμμή-
σαντο, Κόπον ἢ Βειάρεον, ὃν καὶ Αἰγαίωνα
καλέουσι, ἢ Γύγην, ἢ τὸν καλεόμενον Ἀργον

τὸν πολυόφθαλμον, οἷς ἐκεῖνοι ἐν ταῖς ἐαυ-
τῶν βραχυδίας τερατεύονται, ποιητευόμενοι,
καὶ λέγοντες ἔχον τὸν μὲν ἑκατὸν χεῖρας, * καὶ
ποτὲ μὲν πεντήκοντα κεφαλὰς, ποτὲ δὲ ἑ-
κατόν· τὸν δὲ ἑκατόν ὀφθαλμούς. καὶ ταῦτα
ἐνεκα Φασὶ τὸν Ἑρμῆν καλεῖσθαι Ἀργυρόφοντον,
ὡς τὸν Ἀργον τὸν πολυόφθαλμον πεφονευκό-
τα. ἔτι καὶ τῶν ἑκαστοῦ βεβλόμενον ἑ-
αυτῶ ἀρχὴν προσηγάς, κεφαλὴν ἀνόμα-
σεν ἑαυτὸν, ἕτερα ὑπεσφέρων παρὰ τὸ δι-
δασκάλων ἀπὸ ματαγοπονίαν καὶ μανιώδη
διδασκαλίαν. ἵνα δὲ μὴ εἰς πολὺ μῆκος ἐλά-
σῃ τὰ προοίμια τὴν σύνταξιν, ἐλεύσομαι εἰς Β
τὸ προκειμένον.

Ἡρακλέων τίνων ἔστι, καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ Ἡ-
ρακλεωνῖται, ὡς προείπον, ὁμοίως Μάρκῳ
καὶ τισὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ πατρὸς τὸν Οἰδοάδων Φά-
σκε, τὸν ἄνω Φημί, καὶ τὸν κάτω. ἑπτὰ δὲ καὶ
τὰς συζυγίας τὸν πεντήκοντα Αἰώνων ἴσως δο-
ξάζει. Ἀνδρωπὸν δὲ καὶ αὐτὸς Φάσκε εἶναι
τὸν ἄνω τὸν ὅλων Πατέρα, ὃν καὶ Βυθὸν προση-
γόρευσε. βεβλῆται δὲ αὐτὸν καὶ αὐτὸς λέγειν
μήτε ἄρρεν μήτε θῆλυ ἐξ αὐτοῦ εἶναι τὸν ὅ-
λων Μητέρα, ὡς καὶ Σιγνύονόμας, καὶ Ἀλή-
θην. ἀπ' αὐτῆς δὲ εἶναι τὴν δευτέραν μητέρα τὴν
ἐν λήθῃ γυρομένην, ἣν καὶ Ἀχαμῶσιν καὶ αὐτὸς κα-
λεῖ. ἐξ ἧς λοιπὸν τὰ πάντα ἐν ὑπερήματι κα-
τέστη. βεβλῆται δὲ πλείονα τὸ πρὸ αὐτοῦ καὶ ἔστι
λέγειν, ὅτι τινὰ ἐστὶ τὰδε ὅτι τελευτῶντας ἀπ'
αὐτῶν, καὶ ἰπὶ αὐτὴν τὴν ἐξόδον φθάνοντας,
ὅποδ' ἐπροειρημένε Μάρκῳ τὰς προφάσεις εἰ-
ληφώς, ἐκέτι κατ' ἐκεῖνον λυτῆσθαι, ἀλλὰ ἄλ-
λως ἔστι μεταχρεῖσθαι. λυτῆσθαι δὲ ἔστι
πρὸς τὴν τελευτὴν ὅτι ὑπ' αὐτοῦ ἀπατηθέντας.
ποτὲ γάρ τινες ἐξ αὐτῶν ἔλαον ὕδατι μίξαν-
τες, ἰπὶ βάλλουσι τὴν κεφαλὴν τὴν ἐξεληθόντα. οἱ δ'
δὲ μύρον τὸ λεγόμενον ὀποβάλσαμον, καὶ ὕδωρ,
τὴν μέντοι ἰπὶ κλησὶν κοινὴν ἔχοντες, ὡς δὴ καὶ ὁ
πρὸ αὐτοῦ Μάρκος ἐποιεῖτο μὲν προσθήκης τι-
νῶν ὀνομάτων, ἣ δὲ ἰπὶ κλησὶς ἐστὶν αὐτῇ Μεσίᾳ,
Οὐφάρ, Εἰναμεμφά, Μενχαλδία, Νοσομή,
Δαέκ, Ἀκφαρὰν, Εἰφευά, Ἰησοῦ Ναζαρία. ταῦτα
δὲ ποιεῖσιν, ἵνα δὲ οἱ λαμβάνοντες ἰπὶ τῇ
ἐξόδῳ ταύτας τὰς ἰπὶ κλησὶς, τὰς μὲν ὕδα-
τι καὶ ἐλαίῳ, ἢ τοι μύρῳ ἀναμειγμένων,
ἀκράτῃ τοι γίνονται, καὶ ἀόρατοι ταῖς ἄνω
Ἀρχαῖς καὶ Ἐξουσίαις, εἰς τὸ ὑπερεῖναι ἀο-
ράτως τὸν ἑσῶ αὐτῶν ἀνδρωπὸν, Φασιν.

A oculis præditum; cujusmodi portenta Hærele-
suis illi carminibus solent describere: ut oniz.
centum alteri manus, cum quinquagin- Hærele-
ta, vel etiam centenis capitibus: cen- xxxvi.
tum oculos alteri tribuant. Quam ob
causam Mercurium ferunt Argiphon-
tem esse dictum: quod multis luminibus
præditum Argum occiderit. Sic illorum
quolibet principatum affectans, seipsum
caput appellat, & à præceptorum insanis
ac furiosis dogmatibus diversa quædam
excogitat; Verum ne in præfando lim
longior, ad rem ipsam aggrediar.

II. Heracleon igitur cum suis, ut Heracleo-
diximus, eadem cum Marco, aliisque, nis do-
gma.
qui Marcum antecesserunt, de Ogdo-
dibus, superiore nimirum & inferiore,
sentit. Deinde triginta Æonum paria
haud absimili ratione constituit. Homi-
nem quoque supremum omnium Pa-
rentem pronunciat, quem & Bythum
nominat. Eundem nec mare esse nec
feminam putat: à quo universorum Ma-
ter existat, quam & Sigen, & Veritatem
appellat. Ab hac secundam Matrem,
quæ in oblivione posita est, originem
traxisse, quam Achamoth perinde ut
alii nuncupat: à quâ deinceps in defe-
ctu constituta sunt omnia. Sed ampli-
us quiddam quàm superiores omnes in
opinionem suam posuit. Etenim qui ex eo-
rum grege morituri sunt, occasionem
nactus à Marco, non eodem tamen quo
iste modo redimit: sed aliam quendam
ejusmodi in salutem vindicandi ratio-
nem observat. Sunt enim ex ipsis aliqui,
qui oleum aquâ temperatum capiti mori-
entis aspergunt: Unguentum alii, quod
Opobalsamum vocant, & aquam, invoca-
tione quidem eadem utuntur, quam &
Marcum adhibuisse docuimus, pau-
cissimis vocabulis adjunctis. Ea porro
est hujusmodi: Mesia, Upha, Egnatempse
Menchaldia, Nossome, Dace, Ac-
pharam, Epseua, Jesu Nazaria. Quæ
quidem eo consilio faciunt, ut qui
sub exitum vitæ talibus comprecatio-
nibus instructi fuerint cum aqua & o-
leo, sive unguento commistis, à su-
perioribus Principatibus ac Potestati-
bus coerceri viderique nequeant: at-
que ut interior ipsorum homo sursum
possit à nemine conspectus evadere.

Heracleo-
onitæ.
Hæresis
xxxvi.
Qvippe corporibus istis censent cum reliqua omni creatura relictis, evolantes hinc ipsorum animas Conditori qvi in defectu versatur, assistere; ibidemqve apud illum commorari. Sed interiorem hominem, qvi animâ ipsâ corporeqve magis intimus est, altius efferri; qvem ex superiori Pleromate derivatum existimant.

III. Cæterum qvos ad eum modum illuserint, ita cohortati solent. Ubi, inqviunt, ad Principatus & Potestates post obitum evolaris, memento hæc uti verba proferas. *Ego filius à Patre, & ex eo Patre, qvi ante omnes existit, ac præfenti tempore filius veni, ut omnia tam aliena, qvàm privata cernerem, nec omninò tamen aliena; sed ad Achamoth pertinentia, qva cum femina sit, sibi ista fabricavit. Origo porro mea est ab eo ducta, qvi ante omnes existit, eoque rursum, unde ortus sum, regredior. Qvæ cum dixerit, subinde è Potestatibus ereptum, ad conditorem, ejusqve stipatores adusqve primam Ogdoadem efferri. Siquidem post Creatorem etiam isti inferiorem esse volunt Hebdomadem, ipsumqve in Septenario octavum esse, sed in defectu & ignorantia constitutum. Jubent igitur eum, qvi ex hac vita discesserit, Creatorem ejusqve comites hunc in modum alloqui: Vas ego sum pretiosum magis, qvàm femina illa qvæ vos condidit. Si radicem suam vestra mater ignorat, ego novi me ipsum, & unde sim scio: atqve incorruptam sapientiam invoco, qvæ inest in Patre, Matrisqve vestræ mater est, ejus qvæ matrem non habet, ac ne conjugem qvidem inarem; sed è feminâ nata femina vos produxit, matris ignara suæ, seque esse solam existimans. At ego matrem ejus appello. Qvibus auditis Creatoris factionem magno opere perturbari, atqve originem suam, matrisqve damnare genus: ipsum verò qvi ista dixerit, abjectis vinculis suis, & Angelo, sive Anima, propriam in sedem transferri. Existimant enim secundum corpus & animam tertium quiddam in homine reperiri. Atqve hæc sunt, qvæ de illorum Redemptione comperire potuimus.*

IV. Porro qvisqvis judicio valet, ubi inanissimas hæc nugæ audierit, sic tanquam mimos fabulasqve ridebit. Hoc enim illorum qvisqve suscipit, ut ab aliorum dogmate diversum quiddam pro voluntatis suæ libidine sentiat: nec ulla res

Αὐτῶν σωμάτων τῶν ἐν τῇ κτίσει καὶ αἰμι-
πανομήνων. ὁ δὲ ψυχῆς αὐτῶν παρῆλθε-
νης τῷ Δημιουργῷ ἄνω τῷ ἐν ὑπερήματι γε-
γονότι, ὥστε καὶ ἐκεῖσε καταμένειν παρ' αὐ-
τῷ ὑπερβαίνον δὲ, ὡς ἔφω, τὸν ἔσω ἄν-
θρωπον ἐσώτερον ψυχῆς καὶ σώματος· ὃν δὴ
θέλῃσι λέγειν ἐκ τῶ ἄνωθεν πληρώματος
κατεληλυθέναι.

Εγκελεύονται δὲ τοῖς ἔτι παρ' αὐτοῖς ἐμ-
πεπαιγμένοις, ὅτι φησὶν, εἰ ἔλθῃ Ἰππίας
ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ἔχε ἐν μνήμῃ τάδε εἰ-
πεῖν μὲν τὴν ἐντεῦθεν τελευτήν· ἐγὼ ὅς ἂν
B πὸ πατρὸς, πατρὸς παρόντος, ὅς ἐστιν τῷ
παρόντι, ἦλθον πάντα ἰδεῖν τὰ ἀλλότρια, καὶ
τὰ ἴδια. καὶ οὐκ ἀλλότρια δὲ παντελῶς, ἀλ-
λὰ τὸ Ἀχαμῶθ, ἢ τις ἐστὶ θήλεια, καὶ ταῦ-
τα ἑαυτῇ ἐποίησε. κατὰ γὰρ τὸ γῆρ' ἐκ
C παρόντος, καὶ πορεύομαι πάλιν εἰς τὰ ἴδια,
ὅθεν ἐλήλυθα. καὶ ταῦτα εἰπόντα, δια-
φύειν τὰς ἐξουσίας, ἔρχεσθαι ὃ Ἰππὶς πρὸς
τὸν Δημιουργὸν ἄνω πρὸς τὴν πρῶτῃ Ογδοά-
δῃ. βέλονται γὰρ καὶ αὐτοὶ μὲν τὸν δημιουργὸν
κάτω εἶναι ἐβδομάδῃ· αὐτὸν δὲ εἶναι ἐν τῷ
ἐβδομῷ ὀγδοῶν, ἐν ὑπερήματι δὲ καὶ ἀγνωσίᾳ.
D καὶ λέγειν ἐκ τῶν τῶ βίβ' ἐξεληθέντα τοῖς πρὸς
τὸν Δημιουργὸν, σκευὸς εἰμι ἐντιμον, μάλ-
λον πρὸς τὴν θήλειαν τὴν ποιήσασαν ὑμᾶς.
εἰ ἢ μητὴρ ὑμῶν ἀγνοεῖ τὴν ἑαυτῆς ρίζαν, ἐγὼ
οἶδα ἑμαυτὸν, καὶ γινώσκω ὅθεν εἰμι, καὶ
Ἰππικαλεῖμαι τὸ ἄφθαρτον Σοφίαν, ἢ τις ἐστὶ ἐν
τῷ Πατρὶ, μητὴρ ὃ τὸ μητρὸς ὑμῶν τὸ μὴ ἐχέ-
σης μητέρα· ἀλλ' ἔτε σύζυγον ἄρρενα, θήλῃα
δὲ ὑπὸ θηλείας γνησιμῆς ἐποίησεν ὑμᾶς, ἀ-
γνοῶσα καὶ τὴν μητέρα αὐτῆς, καὶ δοκῶσα
ἑαυτὴν εἶναι μόνῃ. ἐγὼ δὲ Ἰππικαλεῖμαι αὐ-
τῆς τὴν μητέρα. * τῆς δὲ πρὸς τὸν Δημι-
F. τῆς
C. τῆς
D. δημιουργὸν ἀγνοῦσας σφόδρα ταράσσονται, καὶ
καταγινώσκει αὐτῶν τῆς ρίζης, καὶ τὸ γῆρας τὸ
μητρὸς. αὐτὸν ὃ πορεύονται εἰς τὰ ἴδια ρι-
ψάντα τὸ δεσμὸν αὐτῶ, καὶ τὸ Ἀγγελον, τῆς
τὴν ψυχῆν. οἰοῦνται μὲν γὰρ μὲν σῶμα καὶ ψυ-
χὴν, εἶναι τι καὶ ἕτερον ἐν ἀνθρώπῳ. καὶ πρὸς
μὲν τῆς ἀπολυτρώσεως ταῦτά ἐστιν ὅσα εἰς
ἡμᾶς * συνηλυθῶμεν.

Οἱ δὲ σωετοὶ κατακλῶσαντες τὸ πρὸς
τέρας αὐτῶν χλεύης, καταγελάσκειν τῆς
μιμολογίας, αἷς ἕκαστος αὐτῶν ἕτερα πρὸς τὸν
ἕτερον νομοθετεῖ, ὡς βέλεται, καὶ τὸ τόλμης
ἐσπεῖ

Cor. ἐλ-
λυθι.

ἐαυτῶς οὐκ ἀνακόπεται· ἀλλὰ ὅσα πρὸς δύνα-
ται ἑκάστου Ἰππνοῦ. καὶ τὸ ἐτι εἰς δεῦρον γη-
νωμένων παρ' αὐτοῖς καὶ Ἰππνομένων, οἱ
καθ' ἡμέραν διεύκασσι τι καμνὸν εἰπεῖν, καὶ
φαντάσαι ὅτ' ἐπαγομένους, χαλεπὸν ἐστὶ
πάντα τὰ τῶν ζητῆσαι ἢ ἐξέπειν. ὅθεν δε-
κεοθήσομαι πάλιν τοῖς καὶ παρὰ ταύτης τῆς
ἀγρέσεως εἰρημένοις, ἃ τίνα καὶ εἰς ἡμᾶς ἤλ-
θεν ὑποδείξαι. ἡ ὁμοιοῦται διδασκαλία τίνι
ἐκ αὐτῶν σαφὴς εἴη, ὡς μῦθος ἐστὶ καὶ χλεύη τὸ
πάν· πόθεν γὰρ ὡς ἐπὶ σὺ, ἢ οἱ παρὰ σὺ,
τὸ σῶμα εἰλήφατε; τὴν δὲ ψυχὴν πόθεν;
τὸ δὲ σώματόν σε ἀνθρώπον πόθεν; Καὶ εἰ μὴ
ἀνωθεν ἀποτῆσθαι πνευματικῶς, ὡς λέγεις δρα-
ματουργῶν, καὶ ἐπαγγελία ἐλπίδος κεπρω-
σας ὅτ' ὑπὸ σε ἡπατημένους, ἵνα σκοπῶ ἡμῖν

C. ὑπο-
σχεσθαι. ἐπαρθεντες * ὑποσχεσθαι τῇ σὴ γεγονημε-
νῇ δραματουργίᾳ. λέγε, τίς ἡ κοινωνία τῶν
ἀνῶ πνευματικῶν πρὸς τὸ ὑλικόν; τίς δὲ ἡ τῶν
ὑλικῶν πρὸς τὸ ψυχικόν; πῶς δὲ ὁ Δημιου-
ργὸς τὰ μὴ ἐαυτῶς ἐδημιούργη; πῶς δὲ ὁ ἀνὼ
τὴν παρ' αὐτῶν δύναμιν πνευματικὴν παρέχε-
ται μὴ καλῶς ἐργασαμένῳ Δημιουργῷ; πό-
θεν δὲ ὁ Δημιουργὸς ἀναμίσξας τὸ ἐαυτῶ ψυ-
χικόν μὲν τῶν ὑλικῶν, τῇ ὕλῃ μάλλον ἢ ἐλέη-
σεν ἐγκαταδοῦναι τὴν ἐαυτῶ δύναμιν; εἰ δ' ἔ-
αυτῶ δύναμιν βέλεται ἐγκαταμίξαι, καὶ
ἄρα ἀλλοτρίᾳ ἢ ὕλῃ. εἰ δὲ καὶ ἔστιν ἀλλοτρίᾳ,
τίς αὐτῶ τῇ ὕλῃ παρέχεσθαι τὴν ἐξουσίαν, καὶ πρῶ-
τον λέγε μοι, ὡς ἀπατεῶν, πότερον μισῶν τὴν
ψυχὴν κατέδωκεν αὐτὴν τῇ ὕλῃ, ἢ ἀγνοῶν
τὰ ἐσόμῳ. εἰ δὲ οἶδα ὅτι ἑξέτερον τῶν
ἐξῆς. ὕλην γὰρ καὶ λέγομεν τὸ σῶμα, μὴ γινώ-
σκο. καὶ τὰς τῶν Θεῶν κτίσεις. ἀλλὰ ὕλην τίνα
οἶδεν ἢ γραφὴν, μὲν ταύτην τὴν Φαῦλιν, εἰς
δὲ κατασκευὰς ἐκάστη τέχνη καὶ ἐργασίας

Cor. πρὸς
καμνίσκω. * ὡς κεκμημένη, ἀλλῶν τινὰ, λέγω δὴ τὴν ἐκ
διανοίας Φυομένην ὡς ἀπὸ ἐνθύμησιν, καὶ βο-
ροῦδης λογισμῶν τῆς ἀμαρτίας. Φύονται
F. δυσο-
μία. γὰρ ὡς ἀπὸ πηλῶς * δυσοσμίας τε καὶ ἀκα-
θαρτῶν ἀποφορᾶ, λοιμώδης τε καὶ βορβο-
ρώδης. ὡς ὁ μακάριος Δαβὶδ διακόμενος
καὶ διαβαλλόμενος [ὡς] ὑπὸ πονηρῶν ἀνθρώ-
πων ἐλεγχθὲν ἐν ἐπάγλῳ εἰς ὕλην βυθῶ, καὶ
ταῖς ἐξῆς.

Εἰπο δὲ σοι δοκεῖ, Ηρακλέων, τὸ το λέ-
ξαι ὕλην, τὸ ἀνθρώπων τὰ σώματα, καὶ τὸν ἐν-
θάδε κόσμον ἅπαντα, Ἰππὶ ποίῳ σκοπῶ τ' ἐαυτῶ

A ipsum à tanta temeritate deterreat: sed Hære-
quacumque potest impune cominiscitur. onitæ.

Ac cum in hodiernum usque diem ab illis Hæresis
multa proferantur, nascanturque porten-
ta, qui quovis die novi aliquid ad illuden-

dos homines confingunt, difficile est exiri-
care omnia, vel oratione complecti.

Quare quæ de hac hæresi disputata sunt,
iis contenti esse debemus, quæ ad no-
stram memoriam pervenerunt. Atque
hanc omnem illorum doctrinam quis
non meras esse fabulas ac ludibria perspi-
ciat? Cedo enim heus tu, majoresque
tui! unde corpus accepistis? unde ani-
mam? unde interiorem illum hominem?

B Si à superiore illo nescio quo ac spiritali
habere te dixeris, pro eo ac mentiri so-
les, & spei cujusdam ostensione illusos à
te homines inflare, quo ejusmodi propo-
sito sibi scopo tuas ad præstigias prole-
ctentur; dic obsecro, quæ sit cœlestis illi-
us ac Spiritalis cum Materiæ concreto so-
cietas, aut hujus cum Animalis: aut quo
tandem pacto Creator quæ ad se perti-
nebant nihil condiderit. Cur supremus
ille spiritalis suam vim Conditori, qui
minus rectè molitus erat, attribuerit. Cur
idem ille Conditor animale suum cum
Materiali commiscens materiæ quam
habebat vim illigare maluerit. Quod si
vim ille suam immiscere cupit, non erit
aliena materia. Sin est aliena: quis ei
jus in materiam potestatemque conces-
sit? Ac primum illud volo mihi dicas, im-
postor, utrum animæ inductus odio, an
quod futurum erat ignorans, materia il-
lam adstrinxerit. Non dubito quin ho-
rum asserere neutrum audeas. Procul
enim absit, materiam ut corpus appelle-
mus, aut res à Deo conditas. Sed alteri-

C vim ille suam immiscere cupit, non erit
aliena materia. Sin est aliena: quis ei
jus in materiam potestatemque conces-
sit? Ac primum illud volo mihi dicas, im-
postor, utrum animæ inductus odio, an
quod futurum erat ignorans, materia il-
lam adstrinxerit. Non dubito quin ho-
rum asserere neutrum audeas. Procul
enim absit, materiam ut corpus appelle-
mus, aut res à Deo conditas. Sed alteri-
us cujusdam materiæ Scriptura meminit
post vilem hanc & abjectam, quæ cuili-
bet arti operique proponitur. Cujusmo-
di est ille, qui ex animo pullulat, inquina-
tus animi motus, ac lutulentæ peccati
cogitationes: quæ ex foetidissimo cœno,
velut deterrimus vapor ac pestilens spiri-
tus, exhalat. Quam ob causam beatus
ille David, cum cum conscelerati homi-
nes persequerentur ac calumniis incesse-
rent; *Infixus sum*, inquit, *in materia pro-*
fundi, &c.

Materia
pluribus
modis su-
mitur.

Mal. 68. 9.

V. Verum quandoquidem ò Hæra-
cleo, placet tibi materiam hominum es-
se corpora, totumque istud Univer-
sum: quæro abs te quibus de causis

Heracleo-
onitz.
Hæresis
xxxvi.

animam suam Materiae Creator inferuerit. Si malum ignoravit: qui quod moliri vult ignorat, efficere omnino nihil potest. Neque enim nos in singulis artibus molimur quippiam, quod non intelligimus. Quicquid autem perficere volumus, id diu ante meditamur & quod faciendum suscepimus, animo antè & cognitione complectimur. Atqui imbecilles ipsi sumus, & longè à Divina potestate vincimur; & tamen pro insita ab illo generi humano solertia novimus istud & mente percipimus. Tibi autem nimirum Heracleo! concessa illa divinitus intelligentia fraudi fuit, quod non ex Dei præscripto, sed ex pessimo animi tui studio exercere illam institueris. Hoc unum insuper velim mihi respondeas, unde nam Spiritualis illius, quem tu interiorem Hominem vocas, cum Animalis ac Materiali, sive secundo ac tertio, exteriori-que adeò Homine conjuncti, sit facta concretio. Si de supremæ Virtutis, hoc est Parentis omnium, quem Bythum etiam vocas, voluntate gestum dixeris, non erunt igitur, ut dictum est, creatæ istæ infusæque res omnis cum superioribus communionis expertes: idipsumque de supremi Parentis consilio, ac cœlitus delapsa illà scintillà consequentur: qui est intimus ille opinione tua ac Spiritualis Homo. Sin conditorem mavis in defectu atque egestate constitutum, aut ejus matrem, quam Achamoth nominas, vim illam hausisse de cœlo, hoc ipsum videlicet quod spiritale est: sequitur neque Conditorem, neque quam tu matrem illius nuncupas, in defectu amplius ignorantiaque versari. Qui enim ignorare aliquis potest ejus cupiditate ducitur? Nam si omnino, quod præstantius est desiderat, quod honestum est bonumque cognoscit. Qui autem & bonum cognitione capit, neque odit illud, sed appetit, à bono nequaquam alienus est.

Peccati
quædam
origo.

VI. Sed ne in persequendis importuni illius nebulonis fraudibus diutius hæream, iis quæ proposita sunt ero contentus. Cum præsertim vel ex hoc uno illius evanescent somnia, quod nemo est quin universorum Dominum bonum esse omniaque & prævidere, & moliri posse sentiat, totamque rerum naturam ab illo conditam præclare omnino fabricatam existimet. Nihil enim absque Deo potest existere, præterquam peccatum; cujus radix & origo principio caret: neque perpetuo manet, sed in

A ψυχῶν ὁ Δημιουργὸς τῇ ὕλῃ ἐγκατέμιξεν. εἰ μὴ τὸ ποιητὸν ἀγνοῶν, ὃ δυνατόν ἐστιν δημιουργεῖν ὁ μὴ γινώσκων ὃ βλάπεται δημιουργῆσαι. ἔτε γὰρ ἡμεῖς τι πᾶσι ποιοῦμεν καὶ ἐκαστὸν τέχνην ἐργαζόμενοι, ὅπως ὁ νοῦς καὶ πνεύματι ἐνθυμέμεθα γὰρ ὁ ἵππετελεῖν βεβλόμεθα, καὶ οἰδαμεν πρὶν ποιῆσαι. ὁ ἵππετελεῖσαι πρὸς ἡμέτερον. καὶ τοῖς γε ἡμεῖς ἀδυνεῖς ὄντες, καὶ πολλὰ ἀποδέοντες τῆς τῆ Θεοῦ δυνάμεως διὰ δὲ τὸ ὑπὲρ αὐτῆς κεχαρισμένης συνέσεως τοῖς ἀνθρώποις, οἰδαμεν καὶ νοῦς. συμβέβηκε δὲ σοι, ὦ Ηρακλέων, ἡ ἐκ Θεοῦ συνέσις εἰς βλάβην, ὅτι μὴ κατὰ Θεὸν αὐτὴν πραγματεύῃ, ἀλλὰ τῇ ποιητῇ ἵππετελεῖσιν. ἐτι δὲ πάλιν ἐρῶ, πόθεν ἡ τῆ πνευματικῆς μίξις τῷ ψυχικῷ τε καὶ ὑλικῷ, ὃ λέγεται ὡς σοὶ ἔσω ἀνθρώπῳ, τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ ἔξω ἀνθρώπῳ * συνημμένῳ, φησὶ. οὐ μὴ ψυχῇ καὶ σώματι; καὶ εἰ μὲν ἐκ βλάβης λήματ' ἔστι τῆς ἀνω δυνάμεως τῆς τῶν ὅλων πατρὸς, φησὶ δὲ τῆς κατὰ σε Βυθῆ, ἄρα γε σὺ ἀκοιωνῇ τῶν ἀνω, ὡς ἔφην, ἡ ἐνταῦθα περὶ ἡμᾶς κτίσις συγκαταμνησμένη, διὰ τῆς τῆς πατρὸς ἀνω δυνάμεως, καὶ τῆς ἀνωθεν παρ' αὐτῆς καταπεμφθέντ' αἰνῶν. ὃ ἐστὶν ὁ πνευματικὸς κατὰ σε καὶ ἐσώτατ' ἀνθρώπῳ. εἰ δὲ λέγεις τὸν Δημιουργὸν τὸν ἐν ἐλαττώματι καὶ ὑσερήματι, ἢ τὴν Μητέρα, ἢν λέγεις Αἰχμῶν, εἰληφέναι ἀνωθεν δύναμιν, τῆς τῆς πνευματικῆς. σκέτι ἐν ὑσερήματι καὶ ἀγνοίᾳ ἐστὶν ὁ Δημιουργός, ἔτε ἡ κατὰ σε Μητὴρ καλεσμένη. πῶς γὰρ ἂν τις ἐν ἀγνοίᾳ εἴη τέτις, ὃ ἵππετελεῖ. εἰ γὰρ ὅλως τῆς κρείττου ὁρέγεται, οἶδε τὸ καλὸν καὶ ἀγαθόν. καὶ ὁ τὸ ἀγαθὸν ἐπιστάμενος, καὶ μὴ συγῶν τῆς τοῦ ἀλλοῦ ὁρέγεται, ὃ ἐστὶν ἀλλοτρίῳ ὃ ἀγαθόν.

Καί ἴνα μὴ κατατρέψωμαι περὶ τὰς μηχανὰς τῆς ἀγύρεως ἀχολόμενος, τέτις δὲ κεκοιωνῶμαι. πᾶσα γὰρ αὐτῆς ἐπέσειν ἡ ληρωδία ἀπὸ τῆς πάντων δεσποτῆς πᾶσι σαφῶς ὁμολογηθῆναι ἀγαθὸν ὄντα καὶ πνευματικόν, καὶ δυνάμενον τὰ πάντα ποιεῖν. καὶ ὡς ὑπὲρ αὐτῆς πᾶσα φύσις ὑπάρχουσα κτίσις καλῶς γεγνήσθαι. ἔτε γὰρ δυνατόν ἀνευ τῆς Θεοῦ εἶναι, ἀλλ' ἡ μόνον ἡ ἀμαρτία ἐκ ἑχέου ἀρχὴν ἰσχύος, ὃ δὲ εἰς τέλει μένουσα, ἐν ἡμῖν δὲ ἐπεισάκτως γινομένη, nobis ipsis adventitium inest & extrinsecus ascitum,

καὶ ἀφ' ἡμῶν πάλιν πανομένη, ὡς καὶ παν-
ταχῶς καὶ πασῶν τῶν Αἱρέσεων ποιήσας τὸν
λόγον ἀπέδειξα· ὅτι εἰς ἐστὶν ὁ Θεὸς ὁ τὰ
πάντα ποιήσας, καὶ δημιουργήσας, ὁ πατὴρ
τῶν Κυρίων ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ εἰς ὁ μονογε-
νὴς αὐτοῦ παῖς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ καὶ
Θεός· καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι, μία
Τριάς ἁγία καὶ ὁμοῦσι, ἐξ ἧς τὰ πάντα κα-
λῶς ἐκτισμένα, καὶ ποικίλῃ τινι, ἀλλὰ ἀγα-
θῇ, καὶ τὴν ἔτιως ἀδοκῆσασαν ἀγαθότητα,
ἐξ ὧν ὄντων κεκλημένα εἰς τὸ εἶναι. ὡς Θεὸς
δόξα, καὶ τιμὴ, καὶ κράτος Πατρὶ ἐν Υἱῷ,
Υἱῷ ἐν Πατρὶ, σὺν ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς ὧν
αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ταύτης δὲ πάλιν ποιήσας τὴν ἀνα-
τροπὴν διὰ βραχείων, ἐπὶ τὰς ἐξῆς βαδίσ-
μαί, τὸν πρὸς ἐκάστῳ καὶ δύναμιν ποιήμε-
νον ἔλεγχον. καὶ ἔτιως ὑπετελών τὴν ἀ-
νατροπὴν τῆς αὐτῶν λυμαντικῆς μηχανή-
ρας. Σήψ γὰρ ἔτι ἂν λέγοιτο δικαίως, ὁ
ἐκ * ὀφθεῖς, ἀλλ' ὡς φασὶ [χαλκία, ὅς]
ἐστὶ τετραπλὴν ἔρπετον, ἀσκαλαβώτῃ ἑοι-
κῶς, καὶ ἡ μὲν τῶν δῆγματ' ἐβλάθη εἰς ἑδὲν
λογίζεται, τὸ δὲ πῦσμα ἢ ἐν βρώματι, ἢ ἐν
ποσὶ ἀκοντιοθέν, θάνατον ἀδύς τοῖς με-
ταλαβῶσιν ἐργάζεται. οἷα καὶ ἡ τέττα διδα-
σκαλία. ἀλλὰ καὶ τέττα τὸν ἰὸν φωράσαν-
τες, καὶ τῇ τῶν Κυρίων δυνάμει ἀπὸ φαρύγ-
γων, ἢ χειλέων τῶν μελλόντων βλάπτειν
ἀπομάζαντες, τὰς ἐξῆς διέλθωμεν, ὡς
προεῖπον, τῆς αὐτῶν βλάβης ποιῶντες τὸν
ἔλεγχον.

ΚΑΤΑ ΟΦΙΤΩΝ, ΕΠΤΑ- καιδεκάτη, ἢ καὶ τριακοστὴ ἐβδόμη.

Ὡς ἔν τῇ τῶν Θεῶν δυνάμει ἐπαγγελίαμε-
νοι, Θεῶν βοηθῶντες, καὶ τῇ ἐξῆς ταύ-
της ὑφηγησόμεθα ταῖς πρότερον ἀκολυθῆ-
σασαν ματαιοφροσύνας Οφιτῶν, τὰ μὲν καὶ
τὰ αὐτὰ φερρομύμην, τὰ δὲ διηλλαγμύμην. * λέ-
γεται δὲ τοῖς ἡθεσι καὶ χήμασι τῶν χρωμύμων
αὐτῇ. ἵνα ἀπὸ τῶν μετεώρων πλάνης τῶν τῶν
διαφωνίας παντί τῳ δῆλον ἔσῃται, ὅτι πλάνη
ἄγονται, καὶ ἐκ ἀληθείας φωραθήσονται δὲ νῦν
αὐτοῖς. τῶν λόγων καὶ ἐλεγχθήσονται ἡ κατ' αὐτῶν ἀνομία.

& à nobis rursum habet ut esse desinat : Heracle-
quemadmodum cum singillatim adver-
sus Hæreses disputarem ubique monstra-
vi : Unum videlicet esse DEUM, à quo
facta conditaque sint omnia, Patrem Do-
mini nostri Jesu Christi : Unum iidem
esse filium ejus Unigenitum Dominum
nostrum, Salvatorem ac DEUM : Unum
quoque Spiritum sanctum : Unam san-
ctam, consubstantialēque Trinitatem, à
qua recte sunt universa procreata : non
aliqua mala, sed omnino bona, prout
bonitatis illius voluntas tulit. Eadem
porro è nihilo ut essent aliquid evocata
sunt. Cui quidem Deo gloria, honor,
& imperium sit, Patri in Filio, Filio in Pa-
tre, cum Spiritu sancto, in sæcula sæculo-
rum, Amen.

Hac igitur Hæresi paucis in hunc mo-
dum eversa, ad reliquas pergendum : quas
singillatim prout in nobis situm erit, re-
fellemus, ac perniciosissimæ illarum ne-
quitiæ modum adhibebimus. Seps enim
merito ille nominari potest. Quod bestia
genus non tam serpens, quam reptile qua-
drupes est, stellionis specie ; qui cum
morsu nihil admodum noceat, sputum
ipsum si in cibum aut potum eliserit, præ-
sens iis qui adhibuerint exitium afferre
dicitur. Ejusmodi est illius doctrina. Nos
autem hujus quoque veneno patefacto,
ac Divina ope ex illorum, quibus jamjam
nociturum erat, faucibus aut labris ab-
sterfo, ad cæteras transeamus, & eas, ut
dictum est oratione nostra confutemus.

ADVERSUS OPHITAS, quæ est Hæresis XVII. vel XXXVII.

D

I. QVOD igitur Divino freti præsidio
suscepimus, Ophitarum Hære-
sin, quæ superioribus illis insanis sto-
lidisque Sectis proxima est, aggredimur.
Quæ quidem partim cum illis convenit,
partim discrepat, pro eorum qui illam
secuti sunt, moribus habituque dissi-
mili : ut vel inanis illa & erroribus impli-
cata discordia magno omnibus argumen-
to sit, falsitate illos esse non veritate sub-
nixos. Nunc itaque eorum oratione no-
stra detegenda ac convincenda vesania est.

Z ij

Ophitæ. Nam Ophitæ, quemadmodum diximus, à Nicolao, & Gnosticis, ac prioribus aliis Sectis effloruerunt. Quos Ophitæ, hoc est Angvineos, ab angve illo quem celebrant, appellare solent. Sed horrenda sanè sunt, quæ homines isti, ut ita dicam, cructant, ex illo esu velut tetro quodam odore referti. Serpentem quippe novi cujusdam instar numinis venerantur. Ac vide quæ eos fraudibus ille, à quo circumventi sunt, serpens irretitos teneat. Nam ut Evam olim & Adamum fefellit; ita modo seipsum tegens ac dissimulans, adeoque antea Judæorum temporibus, ad adventum usque Christi, mortalibus imposuit. Tum progredientibus ætatibus esca illa, quam contra Dei interdictum usurpare ausi fuerant, prolectatos homines, & aviditate correptos ab obsequio Dei callidioribus machinis abstraxit; vehementius identidem adulterans, & instigans, ac multarum rerum speciem, ut initio fecerat, ostendens. Nam & tunc ita illos decipit cum diceret: *Eritis sicut Dii*. Tum paulatim varias ac portentosi simillimas eis species objecit. Cum enim ab uno veròque Deo illos avertisset, Idololatria multipliciumque Deorum ineptissimis religionibus velut sætu quodam implevit. Si quidem Dii nunquam extiterunt, uti nec existunt modo: sed Deus duntaxat. Verum insanum simulacrorum cultum, ac Deorum multitudinem, & fraudulentæ consilia dudum apud se conceperat. Neque verò solus ille, qui extrinsecus apparebat, serpens tanti mali causam attulit: sed qui per eum loquebatur alius serpens, hoc est Diabolus, qui auditum viri mulieris usus opera perturbavit. Neque lignum ipsum peccatum fuit. Nihil enim à Deo mali feritur. Sed boni mali que cognitionem lignum illud attulit. At non ex ea scientia mors est, sed ex contumacia profecta. Nam tota hostis illa calliditas non ad escam pertinebat; sed eo potissimum spectabat, ut illos ad violandum Dei mandatum impelleret. Ex quo tum accidit, ut lege contemptæ Paradiso pellerentur, meritoque castigarentur, non odio ullo, sed Dei erga illos cura providentiaque singulari. Sic enim Dominus ipsos alloquitur: *Terra es, & inter terram reverteris*. Si quidem rationi consentaneum fuit, ut ille verus artifex, figuli instar, operisejus ac vasis, quod manibus sinxerat, curam gerens, id ipsum ex præcepti violatione immixtum, quamdiu molle adhuc,

ΟΙ ΟΦΙΤΑΙ μὴ γὰρ, ὡς πρὸς τὸν, τὰς
 παρὰ φύσιν εἰλήφασιν ἀπὸ τῆς Νικολάου,
 καὶ Γνωστικῶν, καὶ τῶν πρὸ τῶν Αἰρέσεων.
 ΟΦΙΤΑΙ δὲ καλεῖνται, δι' ὃν δοξάζουσιν
 ὄφιν. ἄτοπα γὰρ καὶ ἔτοι ἐρευνῶνται, ὡς ἀ-
 πὸ τῆς προσηρημένης βρώσεως τῆς δυσοσμίας
 ἐμπεπλησμένοι, καὶ ὡς κενὰ δαιμόνια
 ἀπατηθέντες ἔτοι τὸν ὄφιν, ὡς πρὸς τὸν, δο-
 ξάζουσι. καὶ ὅρα εἰς ὅσῃν πρὸς τὴν κακομη-
 χανίαν ὁ τέρας ἀπατήσας ὄφιν. καθάπερ γὰρ
 ἐξ ὑπαρχῆς ὅτι πρὸς ΕΥΑΝ καὶ τὸν Ἀδὰμ ἡ-
 πάτησεν, ἔτω καὶ νῦν κρύπτων ἐαυτὸν ἐν τε
 τῷ παρόντι, καὶ ἐν τῷ χρόνῳ τῶν ἰσθμίων, ἅ-
 χει τῆς χειρὸς παρὰ φύσιν. εἴτα καὶ πρὸς τὴν
 νότων τῶν χρόνων λήγας ὄντας ὅτι ἀνθρώ-
 πους τῇ δι' αὐτὸν τῇ πρὸς τὴν ληθραίαν βρώ-
 σιν, ἐτι ὑπονοθεύων καὶ ἐρεθίζων, εἰς πρὸς
 σότεραν ἀπάτην ἀπὸ τῶν ὄντων Θεῶν ἀφίστη-
 σι, πολλὰ μὲν ὑπὸ χιρὸν αἰεὶ, ὡς καὶ ἐξ
 ἀρχῆς. καὶ γὰρ καὶ τότε ἡπάτησε, λέγων
 ἔσεσθε ὡς Θεοί. εἴτα προσιόντων τῶν χρόνων,
 τὴν πολύμορφον καὶ τερατώδη φαντασίαν
 αὐτοῖς ἐξεργάσατο. ἀπὸ γὰρ τῆς ἐνός καὶ
 τῆς ἀληθινῆς Θεῶν ἀποσῆσας αὐτῶν, ἐνεκί-
 σθησε πάλαι τὴν τῆς εἰδωλολατρίας καὶ πο-
 λυθείας βλάβος φημι κενόφωτον. εἰδέναι
 γὰρ ἦσαν Θεοί, ὡς περὶ εἰδέναι, ἀλλὰ ὁ Θεός.
 πρὸς τὴν εἰδωλομανίαν, καὶ πολυθεί-
 αν, καὶ ἀπατηλῶς διανοίαν. ἐκ τῆς αἰτίας
 μόνον ὁ φαινόμενος τότε ὄφιν, ἀλλὰ ὁ ἐν
 τῷ ὄφιν ὄφιν λαλήσας. φημι δὲ Διάβολος,
 καὶ τὴν ἀκοὴν τῆς ἀνθρώπου ταραξάσας διὰ
 τῆς γυναικός. καὶ εἰς τὸ ξύλον τῆς ἁμαρ-
 τίας. Θεός γὰρ εἰς τὸν πονηρὸν φυτεύει. γινώσκον
 δὲ ἐνεποίησε τὸ ξύλον, τῆς εἰδέναι ἀγαθόν
 τε καὶ φαῦλον. καὶ ἐκ τῆς εἰδέναι ὁ φανταστικός,
 ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς τὴν γὰρ ἡ πᾶσα ἔχουσα
 τότε συσκευηὶ ἐνεκὲν τῆς βρώματός γεγό-
 νεν, ἀλλ' ἐνεκὲν τῆς ἐργάσατο αὐτῶν τὴν παρα-
 κοίαν. ὅθεν παρακίσσαντες τότε, ἐμὲν Παρα-
 δείσας ἐξῶθεν γίνοντες, ἡπλήμηνοντες δικαιο-
 τῆτα, καὶ μῖσος, ἀλλὰ καὶ ἡπλήμηνοντες τῆς
 Θεῶν. φησὶ γὰρ πρὸς αὐτῶν ὁ Κύριος· γῆ
 εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. εἰς γὰρ τὸν ὄντως
 ὄντα τεχνίτην, κεραμέως δίκην ἡπλήμηνον
 τῆς ἰδίας διὰ χειρῶν πεπλασμένον αὐ-
 τῆς πλάσματος τε καὶ ἁγίου, τῆς ὑπερ-
 ἐν ἐλαττώματι γεγονὸς διὰ τῆς παρακοῆς,

Gen. 3.

Quomodo
 peccatum
 ex arbore.

Gen. 3.

καὶ, ὡς εἶπεν, ἔτι πληθὺν ὄντων, καὶ ὡς ὑπὸ A
 For. καὶ βαγιάδα * ἀπορρύμμα γεγονότων τῶν ἁγίων,
 δὲ πορ. μὴ ἐάσαι ἕτως, ἀλλὰ μετὰ βαλεῖν εἰς τὸ δέ-
 χαῖον φύρμα· ἵνα αὐτοῖς ἐν τῇ παλιγγε-
 σία ἀνασκευάσῃ τὸ ἅγιον ἐν τῇ ἀνάστασι
 εἰς τὴν ἀρχαίαν Φαιδρότητα, καὶ ἔτι περ-
 τότερον. ταῖς τὰ σώματα τὰ ἀδίκωτα-
 ῖα πρᾶξαντων, καὶ μετανοησάντων, καὶ ἀπο-
 σάντων τὰ ἴδια σφαλμάτων, καὶ ἐν τῇ γνώσει
 τῆς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τελειωθέντων ἵνα
 γῇται τὸ Φυράματ' ἡ ἀνάστασις ἐκ τῆς
 γῆς, ὡς φύρμα μαλαχθέν πρὸς τὰ τεχνί-
 τα. καὶ αὐτοῖς εἰς τὴν ἀρχαίαν, καὶ ἔτι βελ- B
 τιώ ἀνατύπωσιν κατασκευασθῇ. τοιαύ-
 τη μὲν ἦν ἡ Ἰησοῦς τῶν ὁφείων πρὸς τὴν
 Ἐγαν.

Ἐξ ἀρχῆς γὰρ λήχοντ' ἡ ἀνθρωπεία φύ-
 σις, καὶ ὑπαγομένη αἰετοῖς τῇ κενόφωνης δό-
 γμασι, καὶ κενῶς ὑποχέσεσι. καὶ πάλαι μὲν
 κρυπταζόμενον ὁ αὐτὸς σκῆδής τ' αὐτῶν ἰο-
 βολίας τὸ πᾶν ὑπερῶν δὲ μὴ τὴν ἑνσαρκον
 Χριστὸν παρεσίαν ἐξήμεσε τε καὶ ἀπέπλυσε τὴν
 πᾶσαν αὐτῶν ἰσχύαν καὶ μοχθηρίαν ἐπὶ νοίαν τὴν
 κακονοίαν. ἔτι γὰρ προεβάλετο ἑαυτὸν
 ἐν τῇ τῇ ἡπατημένων διανοίᾳ δοξάζεσθαι ὡς Θε- C
 F. πρὸς-
 κωνοῖ.
 ος, καὶ * πρὸς νοῖαν γινώσκοντ' ὁ αὐτὸς ὅφιν
 διὰ τε τῆς αὐτῶν χολῆς ταύτης, καὶ δι' ὅφε-
 ως τῶν ἀποθητῶν τῶν ἀπάτην ἐμποίων. ὅφιν δὲ
 δῆθεν ἡ θεία Γραφή καλεῖ τὸν Διάβολον, καὶ
 πάντως ὄντα τοῖς τῇ μορφῇ, ἀλλὰ διὰ τὴν
 Φανόμην τοῖς ἀνθρώποις σκολιῶν, καὶ τὸ
 ἐν πρῶτοις ἐν ὅφιν ἐνεργηθέν τὸ ἀπάτης σκευ-
 ῶμα. πρὸς τοῖς τοῖς τὴν ἀλήθειαν Ἰη-
 γινώσκονσι καταγέλασον τὰ τὰ τὸ δόγμα, καὶ
 οἱ αὐτοὶ προσανέχοντες, τὸν ὅφιν ὡς Θεὸν δο-
 ξάζοντες. μηκέτι γὰρ δυνάμει ὁ Διάβο- D
 λος τὴν ἀνθρώπιναν διάνοιαν τὴν ἀπὸ τῶν Κυρίων
 λαβόντων τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας ἀπαλῶν,
 τρέπεται Ἰπὶ τὸ θῆλυ, ταῖς τὴν τὴν ἀν-
 θρώπων ἀγνοίαν, καὶ πείθει ὅτι ἐν τῇ ἀ-
 γνοίᾳ, ἐπειδὴ καὶ δύναται τὸν σερεὸν λογι-
 σμὸν ἀπατήσαι. θηλυκοῖς γὰρ αἰεὶ διανοή-
 μασι προσπελάζει, ἡδονῇ τε καὶ Ἰπιδυ-
 μίᾳ, ταῖς τῇ ἐν ἀνθρώποις θηλυο-
 μένῃ. καὶ ἐχὶ τῶν σερεῶν λογισμῶν, τῶν δι-
 λόγως τὰ πάντα νοῶντι, καὶ Θεὸν ἀπὸ τῆς
 κατὰ φύσιν νόμῳ Ἰπγινώσκοντι. λέγει
 γὰρ ἑαυτὸν εἶναι Χριστὸν ὁ παρ' αὐτοῖς ὅφιν,

ut ita dixerim, lutum erat, atque ex si-
 fura quadam ac rima perfluere cœperat, Hæresis
 non ita destitueret, sed in pristinam mas-
 sam redigeret: ut in instaurata illa gene-
 ratione, hoc est mortuorum excitatione,
 vas illud priorem ad pulcritudinem nitore-
 mique revocaret; imo aliquid ei insu-
 per adjiceret. Quod de eorum corpo-
 ribus accipiendum est, qui post horrenda
 scelera pœnitentia ducti, & à delictis re-
 vocati, in Jesu Christi Domini nostri co-
 gnitione perfecti sunt: ut illa de terra
 massa denuo resurgat, argillæ instar, quæ
 artificis manu molitur ac subigitur; eo-
 que modo in antiquam vel etiam præ-
 stantiorē speciem reformatur. Tales ad-
 versus Evam fuere serpentis insidiæ.

II Etenim jam tum ab initio natura
 hominum novitatis cupida, vanis dogma-
 matum somniis & inanibus promissis so-
 let abripi. Et quidem principio latens il-
 le ac sensim obrepens, ictus venenati
 exitum dissimulabat. Postea cum Salva-
 tor assumpto corpore venisset, virus omne
 suum ac nefarii sceleris improbitatem
 evomere ac despuere cœpit. Nam semet-
 ipsum infeliciū illorum mentibus Dei
 C instar habendum celebrandumque pro-
 posuit. Sed idem serpens, qui per alu-
 mnos disciplinæ suæ postea, olim per aspe-
 ctabilem illum serpentem, homines cir-
 cunvenit. Diabolum enim scriptura ser-
 pentem nominat; non quod ea sit ejus fi-
 gura; sed quod ex omnibus bestiis sit ille
 tortuosissimus, quodque primam omni-
 um fraudem sub serpentis involucrio mo-
 litus fuerit. Quamobrem apud eos, qui
 veritatis haud ignari sunt, ridiculum
 est illius dogma, non minus quam qui
 eidem acquiescentes numinis instar ser-
 pentem colunt. Diabolus quippe, cum
 virilem animum veritatis à Deo cogniti-
 one roboratum decipere non posset, ad
 mulierem sese convertit, hominum vi-
 delicet ignorantiam: & quoniam forti-
 bus ingeniis nequit illudere, eos quibus
 ignorantiae cæcitas obducta est, ad sese
 conatur allicere. Nam muliebribus per-
 petuo cogitationibus adhærescit, volu-
 ptati nimirum & cupiditati, hoc est effe-
 D grediatur.
 minata in hominibus ignorantia; firma
 vero ac constantia ingenia reformat, quæ
 rerum omnium consentaneam ac
 congruam noticiam informant, ac Deum
 ipsum ex naturæ lege discernunt. Christum
 enim se illorum esse serpens prædicat;

Ophice.
Hæresis
xxxvii.

vel minime ipse quidem, neque enim loqui potest: sed qui talem istorum mentibus cogitationem injecit Diabolus. Ecquis verò statim ac serpentem viderit, non hostem animadvertat ac fugiat? Hanc enim ob causam Dominus serpentem inter hominumque genus hostiles inimicitias immisit; quod omnino Diabolus bestiae genus istud velut instrumentum adhibuisset, hominemque intra Paradisi septa deciperet: ut qui externi serpentis hostilem speciem conspiciuissent, ab ejus insidiis caveant, ac vel ipsum, ut ita dicam, conspectum illius exhorrescant.

Ophite
serpentem
colunt.

III. Ophite verò huic scientiam omnem tribuunt, itaque profitentur: serpentem hominibus scientiae omnis auctorem exitisse: indeque fabulas meras quas pro Mysteriis habent commenti sunt: cum nihil aliud præter mimorum ludicra ridicula prorsus & inania sint. Etenim ab Aeone summo propagatos Aeonas existimant: è quibus infimus est Jaldabaoth, quem ex imbecillitate ignorantiaque suae matris exortum referunt; hoc est illius supremæ, quam Prunicum appellant. Hanc enim narrant in aquas delapsam, iisque commistam evolare minime potuisse, quod materiae gravitate esset implicita; cui quidem perinde ut aquis inserta recedere ultra nequiverit. Ac cum se violenter efferret, atque extendendo niteretur, cælum illud superius effectum est. Ipsa verò ubi defixa semel est, hæsit in eodem statu, neque aut attolli sursum, aut deorsum descendere potuit: sed in medio immobilis extentaque permanfit. Non enim inferiorem in locum vergeret, quo cum ei affine nihil esset: sursum autem emergere non poterat; cum eam materia illa cui se adjunxerat, suoque pondere gravaret. Igitur ex hujus ignorantia editus Jaldabaoth ad infimam subsidit: septemque sibi liberos genuit, qui totidem cælestes orbes condiderunt. At ille quæ supra se erant interclusit, suorumque subtraxit oculis ne septem illi quos susceperat: quicquam, quod se ipso superius esset, præter se unum agnoscerent. Hunc Jaldabaoth Judæorum esse Deum asserunt. Quod absit ut esse verum putemus. Imo ille ipse est, à quo judicandi sunt, omni-

μαλλον δὲ ἐκ αὐτός· ὃ γὰρ δύναται φθάνειν ὡς ἀσκευάσας Διάβολος. τίς τοίνυν ἰδὼν τὸν ὄφιν, ἐκ τῆς γινώσκεται τὸν ἐχθρὸν, καὶ φεύγεται; τὰς γὰρ ἐνεκεν καὶ ὁ Κύριος αὐτὸν τῶτον τὸ ὄφιν εἰς ἐχθρίαν κατέστησε τῶν ἀνθρώπων γένος· ἐπεὶ δὲ ὁλως σκευὴ Διάβολος γέγονε κτήνος ὡν, καὶ δι' αὐτῆς ἡπάτησεν Διάβολος τὸν ἀνθρώπον ἐν τῇ Παραδείσῳ ἵνα ἰδόντες τὴν τὰς ἐχθρίαν ἀποδιδράσκωσι τὴν ἀπάτης τὴν ἐπὶ ἐκείνην, καὶ μισήσωσιν, ὡς εἶπεν, θεάσασθαι καὶ τὸ

B εἶδεν.

Αποδιδόασιν δὲ καὶ ἔτι οἱ Οφῖται καλέμενοι * τὰς τῶν ἑθελὶ τὴν πᾶσαν γνώσιν, λέγοντες· ὅτι ἔτι ἀρχὴ γέγονε γνώσεως τοῖς ἀνθρώποις μυθῶδες παρὰ σφύροντες τὰ παρ' αὐτοῖς νομιζόμενα Μυστήρια, μιμολογήματα δὲ ὄντα, καὶ χλεύης ἐμπλεα, καὶ μαλακοφροσύνης. μῦθοι γὰρ ὡς ἀληθῶς ἔστι. Φάσκουσι γὰρ ἀπὸ τῶν ἁγίων Αἰῶν ὡς ἐξελθὼς Αἰῶνας, καὶ κατώτερον γεγενηθῆς * ὁ Ἰαλδαβαώθ. τῶν δὲ ἐξελθὼς καὶ ἀδρανείαν, καὶ ἀγνοίαν τὴν ἰδίας μητρὸς, τὰς ἐπὶ τῶν ἁγίων * Περνεϊκῶν. ταύτην γὰρ φασὶν τὴν Περνεϊκὴν κατεληλυθέναι εἰς τὰ ὕδατα, καὶ μισθῆναι αὐτοῖς, καὶ μὴ δεδιωθῆς εἰς τὰ ἁγία χωρεῖν, διὰ τὸ μεμῆχθαι τῇ βαρεῖ τὴν ὕλην, τῆς μεμῆχθαι δὲ αὐτῇ τοῖς ὕδασι, καὶ τῇ ὕλῃ, καὶ μηκέτι διωθῆναι ἀναχωρεῖν. ἐπῆρε δὲ ἑαυτὴν καὶ βίαν εἰς τὰ ἀνώτερα, καὶ ἐξέτεινεν ἑαυτήν. καὶ ἔτι γέγονεν ἀνώτερος ὁμοῦ. καὶ ὡς παγεῖσα ἤρηται, μηκέτι δυναμένη μήτε ἁγία ἀναεῖναι, μήτε κάτω κατελθεῖν, ἀλλὰ εἰς τὸ μεσαίωτον παγεῖσα τε καὶ ἐκτεταμένη ἔμεινε. κάτω μὲν γὰρ κατενεχθῆναι ἐκ τῆς ἡδύνατο, ὅτι ἐκ τῆς συγγενῆς. ἁγία δὲ ἐκ τῆς ἡδύνατο χωρεῖν, διὰ τὸ βαρεῖσθαι ἐκ τῆς ὕλης ἧς προσέλαβε. κατὰ δὲ τὴν αὐτῆς ἀγνοίαν ἐξελθὼς ὁ Ἰαλδαβαώθ, ἦλθεν εἰς τὰ κατώτατα, καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ ἐπὶ τῆς ὕλης, οἱ τινες ἑαυτῶν ὁμοῦ ἐπὶ τῆς ἐποίησαν. αὐτὸς δὲ ἀποκλείσας τὰ ὑπὲρ αὐτὸν ἀπέκρυπτεν, ἵνα οἱ ὑπὸ αὐτῆς ὑοὶ ἐξελθόντες ἑαυτὰ μὴ γινώσκωσι τὰ ὑπὲρ αὐτὸν, κατώτεροι ὄντες αὐτῆς, ἀλλ' αὐτὸν μονώτατος. καὶ ἔτι ἐστὶ φασὶν, ὁ Θεὸς τῶν Ἰουδαίων ὁ Ἰαλδαβαώθ. ἀλλ' ἐκ τῶν ἑσῶν, μὴ γένοιτο. ἀλλὰ μέλλει κρῖναι αὐτῆς ὁ Θεὸς ὁ παν-

Ha voces
τῶ ἑθελ
superna-
cua sunt
nisi τῶ ὁ-
φῖ substiti-
tuas.

Leg. περ-
νικῶν.

τοκράτωρ, Θεὸς ὢν καὶ Ἰσδαίων καὶ Χριστιανῶν, καὶ πάντων. * καὶ ὁ Ἰαλδαβαώθ τις ὢν καὶ τὴν αὐτῶν ληρώδη μυθολογίαν.

Εἰτά Φασιν ὁποκεκλεισμένων τ' ἄνω διὰ τῆς τῆς Ἰαλδαβαώθ Ἰπινόας, ἔτοι οἱ ἄπ' αὐτῆς γεγνημένοι ἐπὶ αὐτοῖς, ἦτοι Αἰῶνες, ἦτοι Θεοὶ, ἦτοι Ἀγγέλων καλεῖνται γὰρ παρ' αὐτοῖς ὀνόμασι διαφόροις. κατὰ τὴν εἰδέαν δ' αὐτῶν πατὴρ Ἰαλδαβαώθ ἔπλασαν τὸν ἄνθρωπον, ἔραδίως, ἐδὲ ταχέως, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ πρόσωπῳ, ὃ καὶ αἰσθητέρας Αἰρέσεις ἐμυχαρήσαντο ἐν τῇ αὐτῶν κενόφωνίᾳ. Φασὶ γὰρ καὶ ἔτοι ἦν ἐρπετὸν ὁ ἄνθρωπος ὡς Βοσκάλῃς, μὴ διωάμην μῆτε ἀνακύβειν, μῆτε ὀρθῶς. πρὸς Ἰπιδελὴν δὲ τῆς Ἰαλδαβαώθ ἡ ἄνω Μητήρ ἡ καλεῖται Πρενὴν, βελομένη κενῶσαι τὴν Ἰαλδαβαώθ διὰ τῆς αὐτῆς μετέχεν, ἐνήργησεν ἐν αὐτῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν διὰ τῶν τέκνων αὐτῆς πεπλασμένον, κενῶσαι τὴν αὐτῆς δύναμιν, καὶ ἀποσεῖλαι ἀπ' αὐτῆς πινυθῆρα Ἰπὶ τὸν ἄνθρωπον, τὴν ψυχὴν δὴθεν * διανοσόμενοι. καὶ τότε Φησὶν, ἔση ὁ ἄνθρωπος Ἰπὶ τοῦ πόδα, καὶ ὑπεβέβηκε τῇ διανοίᾳ τοῦ ὀκτώ ἐργαῆς, καὶ ἐπέγνω, καὶ ἤνεσε τὸν ἄνω πατέρα τὸν ἑαυτῶν τῆς Ἰαλδαβαώθ. καὶ τότε ὁ Ἰαλδαβαώθ πόνω Φερόμην, διὰ τὸ Ἰπγνωθῆναι τὰ ἀνάτατα αὐτῆς, ἐπέβλεψε κάτω ἐν πικρίᾳ πρὸς τὴν ὑποστάθμην τ' ὕλης, καὶ γεγνήθηκε δύναμιν ὁφίομορφον εἰδέαν ἔχουσαν, ὃν καὶ ὕον αὐτῆς καλεῖται. καὶ ἔτως ἔτος Φησιν, ἀπεσάλη καὶ ἠπάτησε τὴν Εὐαν. ἡ δὲ ἤκαθεν αὐτῆς, καὶ ἐπέσθη ὡς ὡς Θεῶς, καὶ πεοδεῖσα ἔφαγγε διὰ τῆς ἑυλῆς τῆς γνώσεως.

Εἰκόταν ταύτην τὴν μωρίαν δηγήσονται, καὶ τὸ γέλοιον τὴν Ἰπιδελῆς, ταυτίῳ τὴν τρεῖς-γικήν, ὡς εἰπεῖν, ποιησάμενοι * συμφωνίαν, καὶ τὸ Κωμικὸν τῆς δρᾶμα, ἀρχονταί τινα ἡμῶν ὑποφαίνειν εἰς τὴν ἑαυτῶν τὴν παρ' αὐτοῖς λεγομένων ψευδῶν Θεῶν. ὅτι ἔχῃ καὶ τὰ ἔγκατα ἡμῶν, δι' ὧν ζῶμεν, καὶ τρεφόμεθα, ὁφίοει ὑπάρχει; ἀλλὰ δὲ ὅσα τῆς ἠπατημένοις παρὰ Φερεσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν πλάνην καὶ ληρώδη ὑπονοίαν. διὰ τοιαύτην δὲ αἰτίαν Φασὶ τὸ ὅφιν δοξάζομεν, ὅτι ὁ Θεὸς αἰτίῳ τὴν γνώσεως γεγνήθηται τῷ πλήθει. ὁ δὲ Ἰαλδαβαώθ, Φασὶν, ἐκ ἧδελε μνησθῆναι τὴν ἄνω Μητέρα,

Apotens DEUS, judæorum, inquam, ut Ophitæ, & Christianorum, adeoque communis Hæresis omnium Deus: non ille nescio quis ex commentitiis istorum nugis depromptus Jaldabaoth. De quo ita narrare pergunt.

IV. Cum ut dictum est Jaldabaothis calliditate aditus esset ad superiora praelusus, septem illi ab eo geniti liberi, five Aëones, five Dii, five demum Angeli: diversa enim ab illis nomina tribuuntur: ad Parenti suis Jaldabaothis imaginem hominem producant: ne id quidem facile vel celeriter: sed ad eundem modum, quo Hæreses reliquæ stolidissime finxerunt. Sic enim pronunciant: Hominem principio vermis instar humi reptantem sursum erigi aut attolli nequisse: Cœlestem deinde Matrem, quæ & Pruniceus appellatur, adversus Jaldabaoth tale quid esse machinatam, ut ei vim illam quam eidem impertierat, auferret: ideoque in Hominem, quem illius liberi finxerant, vim ipsius transfundere, ac scintillam quandam hoc est animam infundere voluisse. Tunc, inquam, pedibus suis Homo constitit, atque octo cœlestes orbes cogitatione transcendens, Patrem illum Jaldabaoth superiorum agnovit, ac laudibus extulit. At Jaldabaoth ægre ferens ea quæ supra se erant cujusquam ad notitiam pervenisse, stomachi plenus ad materiæ faciem demisit oculos, & Virtutem quandam serpentis specie genuit, quem ejus Filium vocant; idemque sic immisus Evam fefellit. Huic enim auscultans illa tanquam Dei filio, facile ut de arbore scientiæ vesceretur in animum induxit.

V. Deinde postquam aniles istas nugæ ac ridicule affectatas fabulas hoc modo proposuerunt, Tragicum quandam istiusmodi Actum, five Comicum potius instituentes, nonnulla ad fictos illos Deos comprobandos in medium afferunt. Nonne inquam, & intestina nostra, quibus vivimus & alimur, serpentis effigiem referunt? Addunt & alia pleraque, quæ ad errorum ac deliriorum suorum faciendam fidem sectatoribus suis objiciunt. Propterea enim, inquam, serpentem colimus, quod DEUS iste multitudini hominum scientiæ ac cognitioni causam attulit. Jaldabaoth supremæ Matris ac Parentis me-

Ophitz. moriam extinctam inter homines esse A
 Hæresis cupiebat. Sed iis perſuaſit ſerpens, ac
 xxxvii. ſcientiam importavit, totamque adeo
 divinorum Myſteriorum cognitionem
 cum viro ac muliere communicavit.
 Ob id iratus Pater Jaldabaoth, ac deriva-
 tam in illos ejusmodi ſcientiam iniquo
 animo ferens, è cœlo illum deturbat.
 Inde Regem è cœlo delapſum ſermen-
 tem eſſe dictitant ii, qvi non alterius ſe-
 quam ſerpentis partibus addixerunt. Igi-
 tur propter hanc ab illo conceſſam ſci-
 entiam venerari ſe ſerpentem fatentur,
 eiſque panem inſuper objiciunt. Ve-
 rum qvippe ſerpentem in ciſta nutriunt;
 quem Myſteriorum tempore ſtipatis ad
 ejus cavernam in menſa panibus invi-
 tant. Iſque aperto foramine è latebris
 erumpit. Atque ubi pro ſua calliditate
 ſtoliditatem illorum agnovit, menſam
 conſcendens, circum panes implicatur,
 Hanc abſolutiſſimum eſſe ſacrificium cen-
 ſent. Unde ut à qvodam accepi, non
 modo panes iſtos, qvibus circumvolutus
 eſt ſerpens, frangunt, ac distribuunt:
 ſed etiam qvilibet adimoto ore ſermen-
 tem exoſculatur; ſive cantionibus qvi-
 busdam ad manſuetudinem beſtia mol-
 litur; ſive alio Dæmonis artificio inno-
 cua redditur. Hanc qvidem adorant mi-
 ſeri, & Eucharistiā vocant, cum ap-
 poſitos panes tortuoſis flexibus, ac cir-
 cumvolutionibus ambierit. Ac demum
 ſupremum parentem per illum, ut ajunt,
 celebrantes, Myſteria ſua peſciant.

Prunicus
 qvid ſit.

VI. Qvas qvidem ineptias vaniſſi-
 mas eſſe, ludibrioque digniſſimas nemo
 non dixerit: neque verò divinis ex Scri-
 ptura depromptis testimoniis acrius re-
 fellendas; cum per ſeſe cuilibet; qvi ſit
 nonnullo ingenio præditus, quam ridicu-
 lum ſit totum illud negotium, demon-
 ſtrari poſſit. Nihil enim præter contem-
 ptiſſimas fabulas ac deliria continere fa-
 cile deprehenditur. Nam ſi Prunicum
 eſſe aliquam exiſtimant, qvis ex ipſo ſta-
 tim vocabulo non animadvertat, quam
 imbecillum ac leve ſit, qvò iſti proſi-
 tentur, ut jam oſtendimus. Qvicquid
 enim Prunicum fieri dicitur, id inutile
 eſt; adeoque minime inter eximia nu-
 merandum. Qvi enim laudari poteſt qvò
 inutile ſit; Qvàm eſt præterea ſtolidum, à
 Prunico exhaustum eſſe Jaldabaothem: ab
 eoque ſcintillam ad infima illa excuſſam
 arbitrari! Itemqve, qvi in ſublīmi colloca-
 tus eſſet eū agnoviſſe qvi exhausto eſſet illo

ἄτε τὸν Πατέρα τοῖς ἀνθρώποις. ἔπεισε
 δὲ ὁ ὄφης, καὶ γινώσκιν ὡς ἐγενετο, ἐδίδαξέ τε
 τὸν ἀνθρώπον καὶ τὴν γυναῖκα τῶν ἀνω
 Μυηρίων τὸ πᾶν τῆς γνώσεως. διὸ ὁ πατήρ
 ὀργισθεὶς, τέττιςιν ὁ Ἰαλδαβαὼθ, δι' ἣν ὑπέ-
 δῆξε τοῖς ἀνθρώποις γινώσκιν, κατέβαλεν αὐ-
 τὸν ἀπ' ἑρᾶν. καὶ ἔνθεν βασιλέα τὸν ὄ-
 φιν ἀπ' ἑρᾶν λέγουσιν, οἱ τὴν μερίδα τῆς ὀ-
 φεως, καὶ ὁδὸν ἕτερον κεντημένοι. δοξάζου-
 σιν ἔν αὐτὸν διὰ τὴν τοιαύτην φησὶ γινώσκιν,
 καὶ ἄρτον ἀπὸ τοῦ φερόμενου. ἔχουσι γὰρ φύ-
 σις ὄφιν φέροντες ἐν κίσῃ τινί, ὃν φέροι τὴν
 ὥραν τῶν αὐτῶν Μυηρίων τῶ φωλεῖ φερό-
 μενοι, καὶ σιτίζοντες ἐπὶ τραπέζης
 ἄρτους, φροσκαλῶνται τὸ ὄφιν. ἀνοχθέν-
 τος δὲ τῶ φωλεῖ, φέροι. καὶ ἔτως ἀνελ-
 θὼν κατὰ τὴν αὐτὴν φρόνησιν ὁ ὄφης καὶ πα-
 νουργίαν ἥδη γινώσκων τὴν αὐτῶν μωρίαν, ἀ-
 νήσιν ἐπὶ τῇ τραπέζῃ, καὶ ἐνείλεται τοῖς
 ἄρτοις. καὶ ταύτην φασὶν εἶναι τελείαν
 θυσίαν. ὁθεν καὶ, ὡς ἀπὸ ἑνὸς ἀκήκοα,
 ἔ μόνον κλῶσι τὸν ἄρτους, ἐν οἷς ὁ αὐτὸς
 ὄφης εἰλήθη, καὶ ἐπιδιδόασιν τοῖς λαμβάνου-
 σιν· ἀλλὰ καὶ ἕκαστος ἀσπάζεται τὸν ὄφιν
 ἐκ σώματος, ἥτοι γοητεία τινὶ ἐπαρτένῃ
 τῶ ὄφει εἰς ἡμερότητα, ἢ ἐξ ἑτέρας ἐνεργεί-
 ας διαβολῆς πρὸς ἀπάτην τέτων ὑποκοι-
 ζομένων τῶ ζώου. φροσκαλῶσι δὲ τὸν τοιοῦ-
 τον. καὶ ἀχαριστίαν ταύτην ἐπιφροσίζουσι,
 τὴν δι' αὐτὴν ἐνείληθέντος γενημένην. καὶ
 αὐτοὶς δι' αὐτῶν, οἷς φασὶ, πᾶν αὐτὸν Πατρί ὕ-
 μνον ἀναπέμποντες, ἔτως τὰ Μυστήρια αὐ-
 τῶν ἐπιτελοῦσι.

Μωρίαν δὲ εἶποι τις ἂν καὶ χλεύης ἐμ-
 πλεων. καὶ ἔτε ἀνατροπῆς ἀπὸ θείας γρα-
 φῆς ἐπιζητημένης εἰς τέτο, ἀλλ' αὐτὸ καθ'
 ὁ αὐτὸ τῷ τὸν νῦν ἔχοντι ἐρρωμένον κατὰ Θε-
 ὄν, γελοιῶδες δὲ χθίσεται. διὸς γὰρ πᾶσα
 ἢ αὐτῶν κενόφωνία ληρώδης τις ἀρεθήσει.
 εἰ γὰρ Πρένικόν φασιν εἶναι, πῶς ἀπ' αὐτῶν
 ὀνόματός ἐ τὸ σαθρόν τῆς διανοίας αὐτῶν
 φωραθήσεται, ὡς ἥδη φερεῖται; πᾶν γὰρ
 τὸ πρὸς ἐνείκον ἀχρηστον. εἰ δὲ ἀχρηστον,
 καὶ ἐν τοῖς φροσκαλῶσι τακτέον. καὶ πῶς ἐ-
 παυετὸν εἴη τὸ ἀχρηστον; πῶς δὲ ἐχὶ μυ-
 θῶδες τὸ λέγειν, ὅτι ἡ Πρένικος τὸ Ἰαλδα-
 βαὼθ ἐκένωσε, καὶ ὁ σπινθήρ εἰς τὰ κάτω κατ-
 ἦλθεν ἀπὸ τοῦ κενωθέντος; ἐν δὲ τῶ ἀνω γε-

γοναὶς ἐπέγνω τὸ ἀνώτερον τῶ κεκενωμένῳ, καὶ
 θαῦμα μέγιστον, ὡς ὁ ἄνθρωπος, ἐν ᾧ ὁ ἐ-
 λάχις σπινθήρ, ἐπικινώσκει ὑπὲρ τοῦ
 πεπλοκώτας Ἀγγέλους. οἱ γὰρ πεποιημέ-
 νους τὸν ἄνθρωπον Ἀγγελοι, εἶπεν ὑοὶ τῶ
 Ἰαλδαβαῶθ. σὺ ἐπέγνωσαν τὰ ἐπάνω τῶ
 Ἰαλδαβαῶθ. ὁ δὲ ὑπὸ αὐτῶ γεγνημένος
 διὰ τῶ σπινθήρος ἐπέγνω. αὐτοὶ τοίνυν
 ἐαυτῶ ἀνατρέψασιν διὰ τῶν ἰδίων δογμα-
 τῶν, πῇ μὲν τὸν ὄφιν δοξάζοντες. πῇ δὲ
 ἀπατηλὸν αὐτὸν πρὸς τὴν Ἐγαν γεγνη-
 μένον φάσκοντες, ἐν τῷ εἰπεῖν, ἠπάτησε τὴν
 Ἐγαν. καὶ τῇ μὲν Χειρὶ αὐτὸν καταγέλ-
 λασιν. τῇ δὲ τὸν υἱὸν τῶ ἀνωτέρου Ἰαλδαβα-
 ῶθ, τῶ σὺ ὡς ἀδικήσαντος, ἐν τῷ λπο-
 κλείσαι αὐτῶν τὴν ἀνω γνῶσιν, καὶ
 τὴν μητέρα ἀθετήσαντος, καὶ τὸν ἀνω πα-
 τέρα, εἰς τὸ μὴ εἶναι δοξάζειν σὺ ὑπὸ αὐτῶ
 γεγνημένος ὡς τὸν ἀνώτερον αὐτῶ
 πατέρα. πῶς ἔν βασιλεὺς ἐπαράνῃ ὁ
 ὄφιν, εἶπε καὶ τῶ πατρὸς ἐγγίγεται; πῶς
 δὲ εἰ τὴν γνῶσιν δίδωσιν, ἐν ἀπάτῃ καταγ-
 γέλλεται ἠπατηκέναι τὴν Ἐγαν; ὁ δὲ δι'
 ἀπάτης γνῶσιν ἐνδεῖς, σκέτι γνῶσιν δι-
 δῶσιν, ἀλλὰ ἀντὶ γνώσεως ἀγνοσίαν. ὡς
 καὶ ἀληθὲς εἶναι ἰδεῖν, ὅτι τῶτο ἐν αὐτοῖς
 τελεῖται. ἀγνοσίαν γὰρ ἔχοντες, γνῶ-
 σιν ταύτην νομίζουσιν. ἐν τῷ αὐτῶ ἀληθεύοντες,
 ἐν τῷ τὴν ἐαυτῶν ἀπάτην καὶ ἀγνοσίαν
 γνῶσιν λέγειν.

Φέρουσι δὲ καὶ ἄλλας μαρτυρίας λέγον-
 τες, ὅτι καὶ Μωϋσῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸν ὄφιν
 τὸν χαλκῶν ὤψωσε, προσησάμενος. ἵνα
 ἴαμα τοῖς ὑποὸ φέως δακνομένοις γένηται. εἶ-
 ναι γὰρ τῶτο τὸ εἶδος ἰατρικὸν τῶ δῆγματι
 λέγουσι. πάλιν δὲ καθ' ἐαυτῶν ταῦτα ὀρί-
 ζονται. εἰ γὰρ ὄφεις ἦν τὰ δῆγματα, βλα-
 βερὰ δὲ ταῦτα, ἄρα ὁ ὄφιν ἐκ ἀγαθόν. τὸ
 δὲ ὑψωθὲν ὑπὸ Μωϋσέως τότε διὰ τῶ θεω-
 ρίας τὴν ἴασιν ἐποιεῖτο, καὶ διὰ τὴν τῶ ὄφιος
 φύσιν, ἀλλὰ τὴν τῶ Θεοῦ δύσδοκίαν, δι' ὄφιος
 ὡς ἀντίδοτον τοῖς τότε δεδηγμένοις ἐργα-
 ζομένοις. εἰ δὲ δὲ θαυμαστόν, εἰ δὲ ὡς τις
 ἐβλάβη, διὰ τῶν θεραπειῶν ἔτυχεν.
 καὶ μὴ τις κακίζετω τὴν τῶ Θεοῦ κτίσιν,
 ὡς ἄλλοι πλανώμενοι πάλιν λέγουσι. πρῶ-
 τυπῶτο δὲ τῶ τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τὴν
 αἰτίαν, ἣν ἐλθὼν ὁ Κύριος λέγει ἐν τῷ

A superior. Enim verò quæ illud mira- Ophitæ.
 culum est, ut Homo cui tenuissima quæ- Hæresis
 dam sit aspersa scintilla, majorem illis i- xxxvii.
 plis, à quibus productus est, Angelis cogni-
 tionem adeptus fuerit? Si quidem autho-
 res isti Hominis ac fabricatores Angeli,
 sive Jaldabaothis filii quæ Jaldabaothe
 superiora erant ignorarunt. Qui autem
 ab illis formatus est, scintillæ beneficio
 cognovit. Quamobrem suis illi se do-
 gmatibus induunt & evertunt, cum par-
 tim serpentem venerari instituant: partim
 Evam illius fraudulentia deceptam exi-
 stiment: partim Christum eundem esse
 se velint; partim superioris illius Jalda-
 baothis filium, qui interclusa cœlestium
 contemplatione summam liberis suis in-
 juriam imposuit, matrem repudiavit ac
 contempsit, non minus quàm supremum
 Parentem, quem ab iis quos genuerat
 coli ac prædicari minimè sit passus. Qui
 verò serpentem convenit cœlestem esse
 Regem, cum adversus Parentem insurre-
 xerit? Aut quomodo, si cognitionem
 impertiat, Eva imposuisse dicitur? Nam
 qui fraude aliqua scientiam affert, non is
 scientiam, sed pro ea ignorationem com-
 municat. Quod illis accidere certissima
 ratione conficitur. Cum enim summa
 in inscitia versentur, eam nihilominus
 scientiam esse putant. Quæ in re vehe-
 menter hallucinantur, dum errorem su-
 um & ignorantiam scientiæ appellatione
 disimulant.

VII. Sed alia quædam insuper te- Num. 21, 9.
 stimonia proferunt; veluti Moysen ze-
 neum serpentem in deserto sustulisse, pa-
 lamque proposuisse, ut illis remedio ef-
 fect, quos serpens momorderat. Hoc
 enim ipsum præsentem vim contra vene-
 natos morsus habere jactitant. Sed vel
 illud contra se manifestè pronunciant. Si
 Denim morsus illi serpentium erant, ii-
 demque perniciosi, consequitur minimè
 bonum esse serpentem. Quod verò tum à
 Moyse est erectum, sola sui contempla- Serpens à
 tione medebatur: non utique quod ita Moysæ cur
 serpentis natura ferret; sed quod ita Deo
 visum esset, qui quos serpentes puerge-
 rant, iis per serpentem mali remedium
 paraverat. Neque verò mirum esse cui-
 quam oportet, si unde quispiam læsus fu-
 erat, inde medicinam acceperit. Nec
 est quod iccirco condita res à Deo vitu-
 perentur, quod nonnulli rursus incredi-
 bili errore faciunt. Illud enim figuræ instar
 Judæis in solitudine degentibus ostensum
 est; ob eam ipsam rationem, quam in Evan-

Ophitæ, gelio Dominus expressit. Nimirum: Sic-
 Hæresis *ut exaltavit Moyses serpentem in deserto,*
 xxxvii. *ita exaltari oportet filium hominis,* quod
 Joan. 3. 14. postea contigit, Nam Judæi CHRIS-
 TUM Dominum velut serpentem igno-
 miniosè tractantes, ipsimet serpentis in-
 fidius, hoc est Diaboli, vehementer offen-
 si sunt. Sed ut erecto serpente ii, qui mor-
 si erant appetiti, repente liberati sunt: ita Christo in Crucem sublato, animæ no-
 stræ à peccati moribus sunt exemptæ. Atque hanc ipsam Domini sententiam ad erroris sui patrociniū afferunt. Nonne vides, inquirunt, ita pronunciasse Christum. *Quomodo exaltavit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis?* Propterea & alio loco sic præcipit. *Estote prudentes ut serpentes, & simplices sicut columba.* Sic igitur isti quas imagines ac signa cœlestem ad doctrinam præclarè Deus transtulit, ea ad dogmatum suorum falsitatem asserendam impudenter accommodant.

VIII. Siquidem Jesus Christus Dominus noster, idemque Deus Verbum, à Patre ante secula omnia sine principio ac tempore ullo genitus, nequaquam est serpens. Procul absit ut ita sentiamus. Sed contra serpentem advenit. *Qui si quandoque dixerit: Estote prudentes ut serpentes, & simplices sicut columba:* illud interrogare nos, ac cognoscere par est, cur illa duo, columbam scilicet ac serpentem, nobis erudiendis proposuerit. Nullum enim in serpente, præter duplex illud, prudentiæ specimen apparet: Primum quod appetitus ab aliquo, cum in capite vitam omnem suam residere sentiat, velut interdictum illud veritus, quod propter hominem Deus olim in seipso pronuntiavit: *Caput ab ipso custodies, ille à te calcaneum:* toto in caput complicato corpore, illudque protegens & occultans, summa caliditate reliquum corpus opponit. Sic nos Unigena Dei filius à Patre progressus, sive hoste persequente, sive quavis ingruente calamitate, jubet nostra omnia ferro ac flammis exponere, solumque tutari caput, hoc est minimè abnegare Christum. *Quoniam caput omnis viri est Christus, vir autem mulieris caput est; caput verò Christi Deus,* ut Apostolus loquitur. Inest verè & alterum in serpente prudentiæ genus, ut de eo Phylologi testantur. Cum enim è cavea sitiens ad aquam bibendi gratia prorepit, virus secum non

Aliud prudentiæ specimen.

ΑΕΥαγγελίῳ. ὅτι ὡς ὕψωσε Μωϋσῆς τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἕτως ὕψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τῆ ἀνθρώπου, ὃ καὶ γέγονε. δίκην γὰρ ὄφεως ἀτιμάσαντες τὸν Σωτῆρα, διὰ τῆ ἐπιβλήτης τῆ ὄφεως ἠδικῶντο, φημί δὲ τῷ Διαβόλῳ. καὶ καθάπερ ἐν τῷ ὕψωματι τῆ ὄφεως ἡσυχία ἐγένετο τοῖς δεδηγμένοις· ἕτως ἐπὶ τῇ Χρυσῇ σαρωσὶ λύτρα γέγονε τῆς ἡμῶν ψυχῆς, διὰ τῶν ἐν ἡμῖν χρομύων δηγμάτων τῆ ἀμαρτίας. Φέρουσι ὅ καὶ αὐτὸ τὸ ρητὸν πρὸς μαρτυρίαν οἱ αὐτοὶ λέγοντες, ὅτι ἐχ' ὁρᾶς ὡς εἶπεν ὁ Σωτὴρ, ὃν προπονεῖ ὕψωσε Μωϋσῆς τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἕτως ὕψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τῆ ἀνθρώπου; καὶ διὰ τῆ το καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ, * Φασὶ, λέγει· ὅτι χρ' ἴη γίνεσθε Φρόνιμοι ὡς ὁ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς Φάσα. καὶ τὰ εἰς σύμβολα διδασκαλίας ἐκ Θεῶ καλῶς τεταγμένα, ἕτοι εἰς τὴν ἐαυτῶν ἴπνοισαν τὴν ἡπατημένῳ Φέρουσι.

Ο γὰρ Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ Θεὸς Λόγος, ὁ ἐκ Πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως ἤνυσθαι, οὐκ ὄφεις, μὴ χροῖτο, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄφεως αὐτὸς ἦλθεν. εἰ δὲ εἶπη, γίνεσθε Φρόνιμοι ὡς ὁ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περὶ τῆς αἰῶνος ἡμῶν ἐρωτᾶν καὶ γινώσκῃν, διὰ τί τὰ δύο ταῦτα πρόσωπα ἡμῖν εἰς διδασκαλίαν παρεστήγαγε, τῆς τε περὶ τῆς αἰῶνος καὶ τῆς ὄφεως. εἰ δὲ ἐν τῷ ὄφει Φρόνιμον, πλὴν δύο τῶν ὅτι ἐν τῷ δυνάμει γινώσκων, ὅτι ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτῆς ἡ πᾶσα ζωὴ αὐτῆς τυγχάνει, καὶ δεδιὼς τὴν ἀνωτέραν πρὸς αὐτὸν εἰρημένην ἀπὸ τῆ Θεῶ δια τὸν ἀνθρώπον πρὸς τὴν ὅτι φυλάττει αὐτῆς κεφαλὴν, αὐτὸς δὲ σε πτέρναν· ὅλον τὸ σῶμα ἐνεκλήσας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ πλὴν μὲν τὸ κρανίον ἐαυτῆς, πρὸς δὲ τὸ ἄλλο σῶμα ἐν ὑπέροχῃ πανουργίᾳ. ἕτω θέλει ἡμᾶς ὁ μονογενὴς Θεὸς ὁ ἐκ Πατρὸς προελθὼν, ἐν καιρῷ διαγμῶ, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμῶ τὰ πάντα ἡμῶν πρὸς δίδοναι μαχαίρα τε καὶ πυρὶ, φυλάττειν δὲ ἐαυτῶν τὴν κεφαλὴν, τῆς τε Χρυσῆς μὴ λενεῖσθαι. ἐπεδήπερ κεφαλὴ πυνκτὸς ἀνθρώπου Χριστὸς, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, κεφαλὴ δὲ Χρυσῆς ὁ Θεός, καὶ τὸ Ἀπόστολον. ἕτερον πάλιν ἐχ' Φρονημῶτα ὁ ὄφεις, ὡς φασὶν οἱ Φυσιολογοὶ περὶ τῆς ζωῆς. πρὸς ἐλθοὶ ἐπὶ τι ὕδωρ ἵνα πίῃ, & συμπαρε-

ὅταν γ' διψήσας ἀπὸ τῆ Φωλεῆς

λαμβάνει τὸν ἰὸν μεθ' ἑαυτῶ, ἀλλὰ ἐν τῷ
 Φωλεῷ καταλιμπάνει. καὶ ἔτιως ἐλθὼν λαμ-
 βάνει τὸ πόμα τῶ ὑδάτων. καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ μι-
 μῳσώμεθα, ἵνα ὅταν ἐρχώμεθα ἐπὶ τὸ ἅγιον
 ὃ Θεὸς Εκκλησίαν, ἢ εἰς δόχλιν, ἢ εἰς τὰ τῷ
 Θεῷ Μυστήρια, μὴ φέρωμεν μεθ' ἑαυτῶν κα-
 κίαν, ἢ ἡδονήν, ἢ ἔχθραν, ἢ τι ἕτερον ἐν ταῖς
 διανοίαις αὐτῶν. ἐπεὶ πῶς ἂν ἔχωμεν διω-
 τῶς καὶ τὴν περὶ τὴν μιμήσατο, μὴ ἐκτὸς γε-
 γόνηναι κακίας; καὶ τί γε τὸ γένος τὸ περὶ τὴν
 ἐν πολλοῖς πράγμασιν ἐκ ἐπαινεμένων. ἀκό-
 λασον γὰρ γένος τὸ περὶ τὴν, καὶ πολυμιξίας
 μὴ ἀνακοπτόμενον, λαγνόν τε καὶ καθ' ὥραν ἡ-
 δονῇ περὶ τὴν ἀνακείμενον. περὶ δὲ ταῖς αἰσθη-
 καὶ βληχρόν. δια δὲ τὸ ἀνακον, καὶ μακρόθυ-
 μον, καὶ ἀμνηστικόν ὃ ζῶν. ἔτι μὲν καὶ δια τὸ ἐν
 εἰδὲ περὶ τὴν πεφάνθαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, μι-
 μῳσάτο ἡμᾶς βλάται οὗ τοῦ λόγου ὃ ἀ-
 γίς Πνεύματι τὴν βλάτην, καὶ τὴν ἀνάγκη πε-
 ρὶ τὴν ἀκακίαν, ὅντας μὲν ἡμᾶς φρονί-
 μους εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν.
 καὶ λέλυται ἡ τέτων πᾶσα δραματουργία.
 αὐτὸς γὰρ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος τὸ πανουργόν
 καὶ ἐπιβέλων ἐκ ὁρίσεται περὶ τὴν, ἀλλὰ
 κατὰ τὸ Διαβόλου καὶ τοῦ Φεως, λέγων· Ποῦ-
 μαὶ δὲ μὴ πῶς ὡς ὁ ὄφις ἡπάτησεν Ἐῤαν, ἐν
 τῇ πανουργίᾳ αὐτῶ φθαρῇ τὰ νοήματα ἡμῶν
 ἀπὸ τῆ ἀπλότητος καὶ ἀγνείας Χριστοῦ καὶ δι-
 καιοσύνης. ὁρᾷς ὡς φθορὰν ἀπέφηνεν ὁ Ἀπό-
 στολος, καὶ πανουργίαν δὴν, καὶ ἀπάτην
 τὰ ὑπὸ τῷ Φεῶς περὶ τὸ Ἐῤαν πεπραγμα-
 τευμένα, καὶ ἐκ ἐπαινετόν τι πῶς τὰ αὐτῶ γε-
 γνημένον ὑπέδειξε;

Πανταχόθεν φίνω φωρατὴ καὶ ἐκδηλῶ ἡ
 τέτων ἀνοία ἐστίν, παντὶ τῷ βλομένῳ εἰδέναι τὸ
 τὴν ἀληθείας διδασκαλίαν, καὶ πνεύματι ἁγίῳ
 γινώσκον. ἵνα ὅ μὴ ἀναλίσκω χρόνον, καὶ ταύτην
 διασφάμεν τὴν χαλεπὴν καὶ δύσπλητον πε-
 λάγους ζάλην, ἐπὶ τὰς ἑτέρας θαλαττίους πον-
 τορίας τὸ σκάφος ὁπλίσσεται, ἐπιμελῶς ὡς
 αὐχένος κρατῶν ἐν τῇ Θεῷ δυνάμει, καὶ δόχλιν
 ἁγίων, ὅπως πῶς ἀπλέοντες κατοπτεύσωμεν τὴν
 ἀγρίων κυμάτων τὴν κύρτωσιν, καὶ τὴν ἐν τοῖς πε-
 λάγεσι θηρίων ἰσοδύναμον τὰς μορφάς. ἀπλη-
 κτι δὲ ἀπὸ σμυραίνωδους ἰσθμίου καὶ γόνυ, καὶ δρα-
 καίνης, καὶ καρχαρία, καὶ σκορπαίνης περὶ τὴν, καὶ
 τὸ διδῶν τὴν ἀληθείας λυμένος δι' ἀρχῆς καὶ ἰκεσίας
 ἐπιτυχεῖν διωθηθῆμεν πληρωμένους καὶ ἐν ἡμῖν

Affert, sed in latibulo relinquit; itaque ad Ophitæ.
 potum egreditur Quod quidem nobis Hæresis
 imitandum proponitur: ut cum ad san-
 ctam Dei Ecclesiam orandi gratia, vel
 ad usurpanda, Dei Myſteria conveni-
 mus, nullum nobiscum scelus, volupta-
 tem nullam, nullas cum quoquam simul-
 tates, nullum denique in animis nostris
 improbitatis vestigium efferamus. Alio-
 qui quomodo columbam imitabimur,
 nisi malitiæ simus expertes? Quamquam
 genus illud avium non omni ex parte
 laudabile sit. Est enim propensius in li-
 bidinem, ac coitu frequentius utitur, ut po-
 te salacissimum, & voluptuosum animal.
 Adde imbecillum & ignavum. Sed quod
 idem minime malum, patiensque sit,
 nec injuriæ meminerit, tūm verò quòd
 columbæ specie Spiritus sanctus apparue-
 rit; idipsum quod Spiritui sancto gratum
 ac jucundum est, innocentis columbæ
 simplicitatem imitari nos Dei Verbum
 admonuit: ut quod ad bonum attinet,
 prudentes & callidi, ad malum verò sim-
 plices esse videamur. Quæ ratione omnis
 illorum machinatio dissolvitur. Nam
 & Apostolus veteratoriam calliditatem &
 malitiam abundantiorē nulli quàm Dia-
 bolo ac serpenti tribuit. Timeo (inquit) ne
 sicut serpens Hevæ seduxit astutia sua, ita
 corrumpantur sensus vestri, & excidant à
 simplicitate, & castitate Christi ac justitia.
 Vide ut quæ contra Hevæ à serpente
 structa sunt, corruptelam & nequissimam
 astutiam ac fraudem Apostolus esse
 pronunciet, neque laude dignum quip-
 piam ab illo perpetratum deliniat.

Columba
significatio

1. Cor. II.

IX. Quocirca omni ex parte illorum
 constringitur ac declaratur amentia; si
 quis veritatis doctrinam, ac Spiritus san-
 cti scientiam velit percipere. Sed ne
 tempus ultra conteram, hac velut diffi-
 cili ac periculosa pelagi tempestate per-
 functus, scapham ad alios navigationum
 cursus expediam: adeo ut fauces ipsas
 studiosè teneam, Divina vi, ac sanctorum
 precibus confusus, ut & vehementes irati
 maris fluctus, & venenatarum ibidem
 bestiarum species prætereundo videa-
 mus: nihilque nobis interim Muræna-
 rum, aut Pastinacæ, aut Dracænæ, aut
 Carcharii, vel Scorpænæ virus exitii af-
 ferat: ac demum ad felicem veritatis por-
 tum precibus & orationibus freti navi-
 gium appellamus: ut hæc in nobis vera

Cajani.
Hæresis
xxxviii.

fit Scripturæ sententia : *Qui navigant mare virtutes Domini narrant.* Ad alteram igitur deinceps, ut id narrare possimus, profectionem accingimur.

*ADVERSUS CAIANOS,
quæ est Hæresis XVIII. seu
XXXVIII.*

QVI CAIANI vulgo nuncupantur, Hæresin suam à Caino cognominarunt. Hunc enim prædicant, & Parentem suum appellant. Qui quidem variis, ut ita dicam, è fluctuum jactationibus emerſi, eodem in ſalo & procella conflictantur: ac velut è spinis & vepribus eminentes, unaque spinarum strue comprehenſi duntaxat appellationibus discrepant. Nam spinarum genera quidem varia sunt: sed ad pungendum nocendumque vis omnibus eſt communiter inſita.

CajaniCa-
janum Se-
netarii.

Igitur Cajani à potentiori quadam virtute ac cœleſti autoritate derivatam eſſe Cainum prædicant, nec non & Eſau, & Core cum ſuis, itemque Sodomitas: Abelum verò ab imbecilliori virtute prodiſſe. Quamobrem illos omnes opinionione ſua laudandos, ac ſecum neceſſitudine conjunctos aſſerunt, deque ejuſmodi cum Caino & Sodomitis, Core & Eſau cognatione gloriantur, ac perfectæ ſublimiorique ſcientiæ illos adſcribunt. Ideò Mundi hujus Opificem putant, cum ad eos funditus proſtigandos incumberet, nocere nihil omnino potuiſſe. Ab eo quippe ſemetipſos occultaſſe, & in ſupremum Æonem eſſe commutatos: unde & fortiſſima illa virtus eſt. Nam illos ad ſcē Sapientia utpote neceſſarios admīſit. Propterea Judam accuratè omnia hæc habuiſſe perſpecta memorant. Quem quidem affinem eſſe ſuum jactitant, eideſque excellentem qvandam vim cognitionis attribuunt. Quod uſque adeò defendunt, ut ejus nomine inſcriptum Opuſculum circumferant, quod Judæ Evangelium appellant. Cui ſimilia quædam alia volumina conſinxerunt adverſus Hyſteram, hoc eſt Uterum: quo nomine totius Univerſitatis, hoc eſt cœli terræque fabricatorem vocant. Negant porrò liberari ullos poſſe, niſi per omnia tranſierint, quod & Caropocrates opinatus eſt.

τῶ ρῆτι, τῶ, οἱ καὶ βαίνοντες εἰς θάλασσαν τὰς δρετὰς τῶ Κυρίῳ διηγῶνται. ἐφ' ἑτέραν τοίνυν ταύτην καθεξῆς τὴν πορείαν ποιήσομαι, πρὸς διήγησιν.

*KATA KAIANON, OKTΩKAI DE-
κάτη, ἡ καὶ τριακοῆ
ὀγδοῇ.*

KAIANOI τινες ὀνομάζονται, ἀπὸ τῶ Καὶν εἰληφότες τὴν ἐπωνυμίαν τῆς αἵρέσεως. ἔτοι γὰρ τὸν Καὶν ἐπαινῶσι, καὶ πατέρας ἑαυτῶν τῶτον τάπησι, καὶ αὐτοὶ, ὡς εἶπεν, ὡς ἀπὸ διαφορᾶς ἐπαναστάσεως κυμάτων ὀρμώμενοι, ἐκ ἔξω ὄντες τῶ ἀπὸ σάλας καὶ κλύδων. καὶ ὡς ἀπὸ ἀκανθώδους ὕλης περικύψαντες, ἐκ ἐκτὸς ὄντες παντὸς τῶ σωρῆ τῶν ἀκανθῶν, εἰ καὶ διάφοροι τῶ ὀνόματί εἰσιν. ἀκανθῶν μὲν γὰρ γῆν πολλὰ, οὕτως ἐν ἅπασιν τὸ μοχθηρὸν τῆ κεντρῶδους ἀδικίας ἔνεστιν.

Οὗτοί φασιν τὸν Καὶν ἐκ τῆς ἰχυρωτέρας διωάμεως ὑπάρχειν, καὶ τῆς ἀνωθεν ἀνθενί-
ας· ἀλλὰ καὶ τὸν Ησαῦ, καὶ τὸν παῖτα Κορέ, καὶ τὸν Σοδομίτας. τὸν δὲ Ἀβελ, ἐκ τῆς ἀσθενεσέρας διωάμεως ὑπάρχειν. εἶναι δὲ τῶν πάντας παρ' αὐτοῖς ἑταίρους, καὶ τῶν αὐτῶν συγγενείας. σεμνύνονται γὰρ συγγενεῖς εἶναι τῶ Καὶν, καὶ τῶ Σοδομίτῳ, καὶ Ησαῦ καὶ Κορέ. καὶ ἔτοι φασὶν εἶσι τῶ τελείας, καὶ ἀνωθεν γνώσεως. διὸ καὶ τὸν ποιητὴν τῶ κόσμου τῶττε φησὶ παῖτα τῶν ἀνάλυσιν ἐχο-
λακότα, μηδὲν δεδιωῆσθαι αὐτῶν βλάβει. ἐκρύβησαν γὰρ ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ μετεβλήθησαν εἰς τὸν ἀνω Αἰῶνα, ὅθεν ἡ ἰχυρὰ δύναμις ἐστὶ πρὸς ἑαυτὴν γὰρ ἡ σοφία αὐτοῦ προσήκατο, ἰδίως αὐτῆς ὄντας. καὶ τῶττε ἔνεκεν τὸν Ἰσ-
δαν ἀκριβῶς τὰ παῖτα τῶν ἐπεγνωκέναι λέ-
γασιν. καὶ τῶτον γὰρ θέλουσιν εἶναι συγγενῆ ἑαυτῶν, καὶ ἐν γνώσει ὑπεβόλῃ τὸν αὐτὸν καὶ αἰεθμοῖσιν. ὥστε καὶ συνταγματίον τι φέρειν ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ, ὃ ἘΥαγγέλιον τῶ Ἰσδα καλεῖται. καὶ ἄλλα τινὰ συγγράμματα ὡσαύτως πλάθονται καὶ τῆς ὑσέρας· καὶ ὑσέραν τὸν ποιητὴν τῶ παντὸς τῶττε τῶ κύττε, ἔραν τε καὶ γῆς καλεῖται. καὶ μὴ δύνασθαι φασὶ σωθῆσεσθαι ἵνα, εἰ μὴ διὰ πάντων χωρήσωσιν, ὡς καὶ ὁ Καρποκράτης λέγει.

Εκαστὸς

Εκαστὸν γὰρ αὐτῶν δὴθεν διὰ τὴν πρόφα- A
σιν ταύτην ἀρρήτα ποιῶν, καὶ ἀχρεγίας
ἔπιτελῶν, ἀμαρτήματα τε ὅσα ἐστὶν πρᾶπτων,
ἔπι καλεῖται ἐκάστῃ Ἀγγέλῳ ὄνομα, τῶν τε
ὄντων Ἀγγέλων, καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς πλασῶς
Cor. i. 12. λεγομένων· καὶ * ἐκάστῃ τέτῳ προσάπει-
τι ἔργον ἀθέμιτον τῶν ἐπὶ γῆς ἀμαρτημά-
των, τὴν πρᾶξιν τῷ ἰδίῳ εἰς ὄνομα ἐβρι-
σται Ἀγγέλῳ ἀναφέρειν. καὶ ὅταν ταῦτα πρᾶπ-
τωσιν, ἔτις λέγουσιν· ὁ δεῖνα Ἀγγελε, κα-
ταχεῶμαί σε τὸ ἔργον· ἡ δεῖνα Ἐξουσία,
πρᾶπῶ σε τὴν πρᾶξιν. καὶ τῆτο γνώσις τε-
λεία παρ' αὐτοῖς ἐστὶ λεγόμενον. ἐπειδὴ αὖ- B
δεῶς ἐπὶ τὰς ἀθεμίτους ἀχρεγίας ὁρμᾶν,
τὰς προφάσεις δὴθεν ἀπὸ τῶν προειρημέ-
νων μητέρων καὶ πατέρων αἰρέσεων, Φημί
Γνωστικῶν καὶ Νικολάε, καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς
Οὐαλεντίνῳ τε καὶ Καρποκράτῳ ἐχρήκα-
σιν.

Ἡ δὲ διήλθεν εἰς ἡμᾶς καὶ βιβλίον, ἐν ᾧ
ἐπλάσαντο ῥήματα τινα ἀνομίας πλήρη, ἔ-
τις παρ' αὐτῶν· ὅτι Φησὶν, ἔτις ἐστὶν ὁ Ἀγγε-
λὸς ὁ τὸν Μωϋσέα τυφλώσας, καὶ ἔτοιεί-
σιν οἱ Ἀγγελοὶ οἱ οὗτοι παρ' αὐτοῦ Κορέ, καὶ Δαθάν,
καὶ Ἀβιρόν κρύψαντες, καὶ μετὰ σέσαντες. C
πάλιν δὲ ἄλλο συνταγματικὸν πλάττουσιν ἐξ
ὀνόματ' Παύλου, τῶν Ἀποστόλων, ἀρρήταρ-
γίας ἐμπλεῶν, ᾧ καὶ οἱ Γνωστικοὶ λεγόμενοι
χρῶνται, ὁ Ἀναβατικὸν Παύλου καλεῖσιν, τὴν
πρόφασιν διδόντες ἀπὸ τῶν λέγειν τὸν Ἀπό-
στολον, ἀναβεβηκέναι ἕως τρίτης οὐρανῆς, καὶ
ἀκηκοέναι ἀρρήτα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀν-
θρώπῳ λαλῆσαι. καὶ ταῦτα, Φασὶν, ἐστὶ
τὰ ἀρρήτα ῥήματα. διδάσκουσι δὲ ταῦτα καὶ
τὰ τοιαῦτα, οὗτοι πονηρὲς τιμῶντες, καὶ οὗτοι
ἀγαθὲς ἀπαγορεύοντες. εἶναι γὰρ, ὡς παρ' αὐ-
τῶν, τὸν Κάιν τῆς ἰσχυρωτέρας δυνάμεως,
καὶ τὸν Ἀβελ τῆς ἀσθενετέρας. ταύτας δὲ τὰς D
δυνάμεις τῇ Εὐαγγελικῇ λακείᾳ γεγεννη-
κέναι τὸν Κάιν καὶ τὸν Ἀβελ. καὶ εἶναι τὸν μὲν
τὸν Κάιν, τῆς δὲ τὸν Ἀβελ. εἶναι δὲ τὸν Ἀ-
δάμ καὶ τὴν Εὐάν ἀπὸ τῶν τοιαύτων δυνά-
μεων, εἴτεν Ἀγγέλων γεγεννημένους. καὶ οὗτοι
γεννηθέντας παῖδας, Κάιν τε Φημί καὶ Ἀ-
βελ, ἐρίσαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὸν γεγεννη-
μένον ἀπὸ ἰσχυρᾶς δυνάμεως πεφονευκέναι
τὸν ἀπὸ τῆς ἡττοῦ δυνάμεως, καὶ ἀσθενε-
τέρας.

II. Quilibet enim illorum huius oc- Caiani.
casione dogmatis nefaria quædam per- Hæresis
petrans, seqve execrandis in libidinibus xxxviii.
ac flagitiorum genere omni volutans
singulorum Angelorum nomina, tam ve-
rorum, quam ab ipsis confictorum invo-
cans, unicuique detestandum aliquod fa-
cinus, ac peccatum, velut præcipuum at-
tribuit: ac quaecumque suum scelus
certi cuiuspiam ad Angeli nomen ac-
commodat. Cum enim ejusmodi aliquid
committunt, hunc in modum præfari so-
lent. O Angele N. um opus exerceo.
Oporestas N. actione tua fungor. Atque
istud ipsum est, quod ab illis absoluta co-
gnitio dicitur; quandoquidem ut per
nefanda omnia flagitiorum genera im-
punè ita volitarent, à superioribus sectis
velut Parentibus, Gnosticorum videlicet,
ac Nicolai, iisque affinium Valentiniano-
rum, & Carpocratis dogmatibus occasio-
nem nacti sunt.

Pervenit & ad nos certus eorum-
dem Liber, in quo sceleratissima nescio
quæ vocabula commentum sunt; in eo-
que ista continentur. Hic est, inquit, An-
gelus, à quo Moyses excæcatus est, iique
Angeli sunt, à quibus Core, Dathan, &
Abiron, eorumque sectatores occultari
subtractique sunt. Quin alium insuper
Pauli Apostoli nomine libellum excogi-
tarunt, præpostera libidine refertum,
quem & ii, quos Gnosticos vocant, adhi-
bere solent, quod Pauli Anabaticum vo-
cant: cujus suppositi operis ansam exeo
ceperunt, quod Apostolus ipse testetur,
se in tertium usque conscendisse cælum, &
arcana ibidem audisse verba, quæ non licet
homini loqui. Hæc autem, inquiunt, ar-
cana illa verba sunt. Quæ quidem omnia,
iisque similia ita, quemadmodum mo-
nuimus, docent: ut & malis honorem
habeant, & bonos repudient. Nam Cai-
num fortioris cujusdam esse Virtutis, &
Abelum infirmioris sentiunt, Quas ipsas
Virtutes cum Eva congressas utrumque
genuisse sic affirmant, ut alterius Abe-
lus sit, Cainus alterius. Quin Adamum
atque Evam iisdem à Virtutibus, sive
Angelis originem traxisse: quosque ge-
nuere postea liberos, Cainum inquam, &
Abelum, secum invicem rixatos esse, &
qui fortiori ab Virtute propagatus fue-
rat inferioris imbecilliorisque sobolem
occidisse.

Cajani.
Hæresis
xxxviii.

III. Hæc omnia mendaciorum portenta in tradendis pestiferis ignorantiz suæ Mysteriis ad sectatorum perniciem aspergunt, idque admonent; Debere quælibet fortiorem sibi adoptare Virtutem, atque ab inferiori & imbecilliori fecerni: ea videlicet, quæ & cælum & carnem, & mundum fabricaverit: sicque ad superiora per Christi evolare supplicium. Hanc enim fuisse causam voluit, cur e cælo delapsus sit; nimirum ut fortis in ipso solidiorque Virtus perficeretur, ac de infirmiore triumphum referret, corpusque traderet. Hæc nonnulli ex ipsis, alii verò alia prædicant. Quidam enim Christum, quod malus esset, ac legis instituta violare auderet, à Juda proditum existimant. Cainum enim, ut diximus, Judamque venerantur; ejusque rei gratiâ, inquirunt, illum prodidit, quod præclare tradita antiquare vellet. Alii verò aliter sentiunt, ut tamen si bonus esset, ex cælesti quadam cognitione sit proditus. Norant enim, ajunt Principes, si Christus in crucem tolleretur, ipsorum exhaustum iri potentiam omnem; quod cum Judas non ignoraret, maturavit, omnemque lapidem movit, ut eum Judæis traderet. Quam in re egregiè salutis nostræ consuluit. Ac propterea laudibus eum remunerari nos oportet, cujus opera Crucis nobis salus est illa comparata, nec non cælestium rerum eadem ex occasione communicata cognitio.

1/a. 5. 30.

Sed cum isti minimè bonum aliquem honore ac laude prosequantur, toto cælo, quod ajunt, aberrant. Neque obscurum illud est, hæc ignorantiz fraudisquæ semina ipsis à Diabolo aspersa fuisse. In quibus illud est e Scriptura perfectum. *Ve qui dicunt bonum malum, & malum bonum; qui ponunt tenebras lucem, & lucem tenebras: qui dicunt dulce amarum & amarum dulce.* Nam in Veteri & Novo Testamento Caini impietas aperta ac clara voce prædicatur. Illi autem tenebrarum amatores, ac maleficorum imitatores Abelum oderunt, & Cainum amant, & Judam præconio suo celebrant. Sed & perniciosissimè sentiunt, dum Virtutem duplicem constituunt, imbecillam, & firmiorem, quæ secum invicem dissideant, ac non voluntatum in mundo varietatem inferant?

Τὰ δὲ αὐτὰ μυθώδη, καὶ ἔτοι ὡραπλέ-
κῃσι τῇ πρὸς τῶν αὐτῶν δηλητηρίων τῆς ἀγνω-
σίας ὁσὶ, τοῖς πειθομένοις ἑπιδεικνύοντες.
ὅτι δεῖ πάντα ἀνθρώπων ἑαυτῷ ἐλέσθαι τὴν
ἰχυρωτέραν δύναμιν, καὶ τὸ ἥτιον ὅτι καὶ ἀ-
τόνως ἀποχωρίζεσθαι, τὰς ἐξ τῆς τ' ἑρανὸν
ποιήσας, καὶ τὴν σάρκα, καὶ τὸν κόσμον.
καὶ ὑπερβαίνειν εἰς τὰ ἀνώτατα, διὰ τὸ Χριστὸν
σωρώσεως. διὰ τὸ τὸ Φησὶν ἦλθεν ἄνωθεν,
ἵνα ἐν αὐτῷ ἑπιδεικθῇ δύναμις ἰχυρά, κα-
τὰ τῆς ἀσθενεστερᾶς δυναμείας τὸ τρώγων
λαβῶσα, καὶ τὸ σῶμα ὡραδῶσα. καὶ οἱ
μὲν αὐτῶν τὸτο λέγῃσιν, ἄλλοι δὲ ἄλλα. οἱ
μὲν γὰρ λέγῃσι, διὰ τὸ πονηρὸν εἶναι τὸν Χρι-
στὸν παραδοθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶ Ἰούδα, βεβλή-
μενον διασρέφειν τὰ κατὰ τὸν νόμον. ἐπα-
νεῖσι γὰρ τὸν Κάιν, καὶ τὸν Ἰούδα, ὡς ἔφω,
καὶ λέγῃσι τὸτο ἕνεκεν παραδεδωκεν αὐ-
τὸν, ἐπειδὴ ἠδύλετο καταλύειν τὰ καλῶς
δεδιδασκόμενα. ἄλλοι δὲ [τῶν] αὐτῶν, ἐχί-
φασιν, ἄλλα ἀγαθὸν αὐτὸν ὄντα παρέδωκε
κατὰ τὴν ἐπαράμιον γνώσιν. ἔγνωσαν γὰρ,
φησὶν, οἱ ἄρχοντες, ὅτι ἐὰν ὁ Χριστὸς παρα-
δοθῇ σωρῶ, κενῶται αὐτῶν ἡ (ἀσθενής) δύ-
ναμις. καὶ τὸτο, φησὶ, γινῆς ὁ Ἰούδας ἑπαι-
σε, καὶ πάντα ἐκίνησεν, ὥστε παραδῆναι
αὐτὸν, ἀγαθὸν ἔργον ποιήσας ἡμῖν εἰς σω-
τηρίαν. καὶ δεῖ ἡμᾶς ἐπαινεῖν, καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ
τὸ ἐπαινον, ὅτι δι' αὐτοῦ κατεσκευάσθη ἡμῖν ἡ
ἑ σωτῆρᾶ, καὶ ἡ διὰ τὸ τοιαύτης ὑπο-
θέσεως τὸ ἄνω ἀποκαλύψις.

Κατὰ πάντα δὲ τρόπον ἔτοι ἡπάτην, ἐκ
ἀγαθὸν τινα τιμῶντες ἢ ἐπαινεῖντες. δηλον δὲ
ὅτι ἐκ τῶ Διαβόλου αὐτοῖς ταῦτα ὑπέσπαρ, καὶ
τὰ τῆς ἀγνοίας λέγω καὶ ἀπάτης. πληρῶς δὲ
ἐπ' αὐτοῖς τὸ γεγραμμένον· καὶ τοῖς λέγῃσι
τὸ καλὸν πονηρὸν, καὶ τὸ πονηρὸν ἀγαθόν. οἱ τι-
θέντες τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ φῶς σκότος. οἱ
λέγοντες τὸ γλυκὺ πικρὸν, καὶ τὸ πικρὸν γλυκὺ.
πάντη γὰρ ἐκφώνει Παλαιὰ καὶ Καινὴ Δια-
θήκη, τὸ Κάιν τὴν ἀσέβειαν ἑπικηρυκευομένην.
ἔτοι δὲ τὸ σκότος ὄντες ἐρασά, καὶ τὸ κακοποι-
ῶν μιμηταί, τὸν Ἀβελ μισοῖσι, τὸν δὲ Κάιν ἀ-
γαπῶσι, καὶ τῷ Ἰούδα τὸν ἑπαινον διδῶσι.
Φθοριμαίαν δὲ γνώσιν ἔχουσι, δύο τάττοντες
δυναμείας, ἀσθενεστεράν τε καὶ δυνατωτέ-
ραν, ἀντιμαχομένας δὲ πρὸς ἀλλήλας, ποι-
ήσας δὲ ἐν τῷ κόσμῳ τὴν γνώμης ἀλλοίωσιν;

ἀλλὰ τῶν γεγενημένων, ὅν μὲν κατὰ φύ-
σιν ἀπὸ κακίας τὴν ἐσίαν ἔχον, ὅν δὲ ἀ-
πὸ ἀγαθότητος. ἐδένα δὲ κατὰ γνώμην
ἀγαθὸν ἢ Φαῦλον λέγασιν, ἀλλὰ κατὰ
φύσιν.

Καὶ πρῶτον ἰδωμεν περὶ τῆς Καὶν, ὡς ἡ
μὲν παλαιὰ διαθήκη φησὶν. Ἰπικατάρα-
ται σὺ ἀπὸ τῆς γῆς, ἢ τις ἔχανε τὸ σό-
μα αὐτῆς δεξαδα τὸ αἷμα τῶ ἀδελφῶ
σε, ἐκ τῆς χείρός σε. καὶ πάλιν. Ἰπικα-
τάραται σὺ ἐν τοῖς ἔργοις σε, καὶ ἐσηξένων
καὶ τρέμων Ἰπὶ τῆς γῆς. συνωδὰ δὲ τῇ πα-
λαιᾷ διαθήκῃ ὁ Κύριος ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ
περὶ τῆς λέγει, ὅτε Ἰσδαῖοι ἔλεγον· ἡμεῖς
πατέρας ἔχομεν τὸν Θεόν. ὁ δὲ Κύριος πρὸς
αὐτοὺς ἔφη. ὑμεῖς υἱοὶ ἐσε τῶ πατρὸς ὑμῶν
τῶ Διαβόλου, ὅτι ψεύστης ἐστίν, ὅτι ὁ πατήρ
αὐτοῦ ψεύστης ἦν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτό-
νος ἦν, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔμεινεν·
ὅταν λαλεῖ, τὸ ψεῦδος ἐκ τῶν ἰδίων λα-
λεῖ, ὅτι καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ψεύστης ἦν. ὅθεν
καὶ αἱ ἄλλαι Αἱρέσεις ἀνέκασαν τὸ ῥῆμα τῶ-
το, πατέρας μὲν τῶν Ἰσδαίων φάσκουσιν εἶ-
ναι τὸν Διάβολον, ἔχον τὴν πατέρα ἄλλον,
καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα, πάλιν πατέρα. ἀλ-
λὰ ἀθυρογλώττως φθέγγονται, τὴν διά-
νοιαν τυφλώττοντες. καὶ γὰρ Ἰπὶ τὸν πάν-
των δεσπότην Θεὸν Ἰσδαίων τε, καὶ Χρυσια-
νῶν, καὶ πάντων τὴν συγγένειαν * ἐκεῖνῶ
ἀνάγκη, τῶτον πατέρα τῶ ἐκεῖνῶ πα-
τρὸς εἶναι λέγοντες, τὸν νομοθετήσαντα
διὰ Μωϋσέως, καὶ τοσαῦτα θαυμάσια
πεποινηκότα. οὐκ ἐστὶ δὲ τῶτο, ὡ * ἀγα-
πητέ. αὐτὸς γὰρ διδύς φησιν ὁ Κύριος,
ἐν ᾧ πασιν ἡμῶν τὴν Ἰπικατέλειαν ποιήμε-
ν, ἵνα μὴ ἐν παρεκβάσει γενώμεθα τῶ
προκειμένῳ, ἕτερα ἀντ' ἐτέρων σοφιστομέ-
νοι, καὶ διανοούμενοι, λέγει, πατέρας αὐ-
τῶν εἶναι τὸν Διάβολον, λέγων πρὸς τοὺς
Μαθητάς. οὐκ ἐστὶ δώδεκα ὑμᾶς ἐξελε-
ξάμεν; καὶ εἰς ἐξ ὑμῶν Διάβολος. οὐκ
Διάβολος λέγων φύσει, ἀλλὰ κατὰ γνώ-
μην. πάλιν δὲ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ λέγει πά-
τερ Κύριε ἔραν καὶ γῆς, τήρησον τῶ-
τας οὗς δέδωκάς μοι. ὅτε ἡμῶν μετ' αὐτῶν ἐφύλαξα αὐτάς. καὶ οὐδεὶς ἐξ
αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας. πάλιν ἄλλοτε λέγει, ὅτι δεῖ
τὸν υἱὸν τῶ ἀνθρώπου παρδοθῆναι κατὰ τὸ γεγραμμένον περὶ αὐτοῦ· καὶ
οὐδὲ οὐκ παρδοθήσεται. συνέφερε γὰρ αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη, καὶ τὰ ἐξῆς.

A sed illud perficiant, ut qui in lucem pro-
deunt, alii primam à malo naturæ origi-
nem, alii à bono derivatam accipiant. xxxviij.
Neminem enim illi ex animi deliberatio-
ne bonum esse vel malum, sed natura
ipsa definiunt.

IV. Sed de Caino primum quid Vete-
re in Testamento scriptum sit inspicia-
mus. Maledictus, inquit, eris à terra, *Gen. 4. 11.*
quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem
fratris tui de manu tua: erisque gemens
& tremens super terram. Quibus ea con-
sentiunt, quæ de eodem Dominus in
Evangelio loquitur, cum Judæi dixissent;
Patrem habemus Deum. Sic enim Domi-
nus occurrit. *Vos filii estis Patris vestri*
Diaboli: quoniam mendax est; quoniam
Pater ejus mendax est. ille homicida fuit ab
initio, & in veritate non stetit. Cum lo-
quitur, mendacium ex proprio loquitur,
quoniam & Pater ejus mendax erat. Ex
quo & Hæreses aliæ cum hanc vocem au-
diunt, Judæorum Patrem Diabolum esse
dicunt, cui & alius sit Pater, huicque iti-
dem alius. Sed excæcata mente, effra-
nataque lingua ista jactitant. Siquidem
ad universorum Dominum, ac Judæo-
rum, & Christianorum, adeoque omni-
um Deum illius cognationem referunt:
eumque patrem esse Parentis illius pu-
tant, quæ Moyse Legem præscripserit, ac
tam multa prodigia patraverit. Sed lon-
gè se res aliter habet, o charissime! Nam
subinde Dominus nostri in omnibus cu-
ram gerens, ne pro aliis alia subdolè fin-
geremus, aut illorum Patrem revera
existimaremus esse Diabolum, ita Disci-
pulos suos alloquitur. *Nonne duodecim* *Joan. 6. 71.*
vos elegi, & unus ex vobis Diabolus est?
non eum natura, sed animo Diabolum
esse significans. Iterum alio in loco: *Pa-*
ter Domine cæli ac terræ: serva eos quos *Joan. 17. 12.*
dedisti mihi. Cum eram cum ipsis, serva-
bam eos, & nemo ex illis periit, nisi filius
perditionis. Alias item. *Oportet filium ho-* *Mat. 26. 24*
minis tradi, sicut scriptum est de eo; Ve au-
tem & per quem tradetur: Bonum enim erat
ei, si natus non fuisset homo ille, & cætera.

Cajani. Hoc igitur manifestè cognovimus de A
 Hæresis Juda intellexisse cum Judæis loqueretur.
 xxviii. A quo enim quisque superatus est, hu-
 jus & servus est: ac cuicumque aliquis ob-
 sequitur, hunc & Patris loco habet, &
 obsequii sui authorem agnoscit. Quare
 Joan. 8. ideo iisce verbis Dominus utitur. Vos
 filii patris vestri Diaboli estis: quod Ju-
 da Christi loco paruerint, quemadmo-
 dum olim Eva à Domino desciscens ser-
 penti morem gessit. Deinde quod non
 solum mendax esset, sed & etiam fur:
 pro eo atque in Evangelio legimus. Ob
 id oculos ei commisit, ne quam habe-
 ret excusationem, cum dominum suum
 in hominum manus ob pecuniæ cupidi-
 tatem traderet. Ecquis verò pater hu-
 jus alius est, qui ante ipsum mendax fue-
 rit præter Cainum, quem Judas imitatus
 est? ille siquidem fratri suo mentitus
 caritatis eum fraternæ specie decipit, ac
 mendacio persuasit; & in agrum sedu-
 cens violentas illi manus attulit. Neque
 Mat. 26. 15. aliter Judas; Quid vultis, inquit, mihi
 Marc. 14. dare, & ego eum vobis tradam? Et, Quem-
 v. 44. cuumque osculatus fuero ipse est, tenete eum.
 Esa. 29. 13. Et accedens traditor, Ave, inquit, Rab-
 bi: labiis honorans, cor autem longè à Deo
 remotum gerens.

V. Quamobrem hic ille Judas est,
 qui & ipsorum parens, & propter nu-
 minis abnegationem, prodicionemque
 Satanæ fuit, & voluntate non natura
 Diabolus, idemque mendacis ac parti-
 cidæ Caini duntaxat imitatione filius;
 quandoquidem & ejus ante ipsum pa-
 ter mendax fuit non Adamus, sed Dia-
 bolus: cujus in fraterna cæde, odioque
 ac mendacio similitudinem expressit:
 tum eo insuper ipso quod his verbis Deo
 Gen. 4. contradixit: Num custos fratris mei ego
 sum? Ubi sit nescio. Quemadmodum
 Job. 1. 9. & Domino Diabolus loquitur: Num
 frustra Job timeo Deum? Quoniam enim
 Diabolus ipse Evam & Adamum suis
 in fraudem mendaciis impulerat, falsa
 pro veris usurpans, ac simulatam ami-
 citiam obijciens. Eritis, inquit, sicut
 Gen. 3. Dii & non moriemini; hunc æmulatus
 Cain fraternæ caritatis specie germa-
 num decipit, his verbis alloquens:
 Egrediamur foras. Iccirco beatus Joan-
 n. 8. nes ita scribit. Qui odit fratrem suum,

ἄρα γὰρ ἐξάπαντ' ἔγνωμεν, ὡς πρὸς τὴν
 Ἰῶδα ἔλεγε τοῖς Ἰουδαίοις· ὃ γάρ τις ἠπῆλται,
 τῷ πατρί καὶ δεδωλωται· καὶ ὃ τις πεῖθεται,
 τὸν πατέρα ἔχῃ, καὶ ἀρχηγὸν τῆς
 αὐτῆς πειθῆς. Φησὶν ἔν ὁ Κύριος, ὑμεῖς υἱοὶ
 τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ Διαβόλου ἐστέ. ἐπεὶ δὴ
 ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ τῷ Ἰῶδα ἐπετίθησαν. κα-
 θάρξαι διὰ Θεοῦ ἐκκλίνουσα ἡ Εὐα τῷ ὁ-
 φει ἐξ ἀρχῆς ἐπετίθη. ἐπεὶ οὖν καὶ
 ψεύστης ὡς ὁ μόνον, ἀλλὰ καὶ κλέπτης, κα-
 τὰ τὸ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εἰρημένον. διὸ
 καὶ αὐτῷ παρέδωκε τὸ γλωσσόκομον, ἵνα
 ἀναπολόγητ' ἢ, διὰ Φιλαργυρίαν τὸν
 ἴδιον δεσπότην πωλῶν εἰς χεῖρας ἀν-
 θρώπων. τίς ἔν ὁ τέτος πατήρ, ὁ πρὸς
 αὐτῷ ψεύστης ὑπάρχων, ἀλλ' ἢ ὁ Κάιν,
 ὁ μιμητὴς ὁ Ἰῶδας; ἐπεὶ γὰρ ψευδάμε-
 ν' τῷ ἀδελφῷ, ὡς ἐν Φιλαδελφίᾳ ἡ-
 πάτησε, καὶ παρέπεισε διὰ τοῦ ψεύδους,
 καὶ ἐξαγαγὼν αὐτὸν ἐν τῷ πεδίῳ, ἐπάρας
 τὴν χεῖρα ἀπέκτεινεν. ἔτω καὶ ὁ Ἰῶδας,
 τί θέλετέ μοι φησὶ δῆναι, καὶ ἐγὼ αὐτὸν
 πωλῶσω ὑμῖν; καὶ ὃν ἂν φιλήσω, αὐτὸς
 ἐστὶ, κρατήσατε αὐτόν. καὶ ἐλθὼν ὁ πωλῶ-
 στής, χαῖρε Ραββὴ ἔλεγε, τοῖς χεῖλεσι τοῦ
 μῶν, καρδίαν δὲ πόρρω ἀπέχουσιν Θεοῦ κε-
 κτημέν'.

Ἄρα γὰρ ὅτι ὁ Ἰῶδας πατήρ αὐτῶν γε-
 νόμην, καὶ τὴν δεισιθεΐαν καὶ πωροσί-
 αν Σατανᾶς ὑπάρχας, καὶ Διαβόλου, ὁ
 τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ, υἱὸς γεγέννηται
 ὅτι τὸν Κάιν κατὰ μίμησιν τοῦ ἀνθρωπο-
 κτόνε καὶ ψεύστη. ἐπεὶ δὴ καὶ ὁ πατήρ
 αὐτῷ πρὸς αὐτῷ ψεύστης ὡς, ὁ Ἀδάμ,
 ἀλλ' ὁ Διαβόλος, ὁ τὴν μίμησιν ἔσχευ
 ἐν τῇ ἀδελφοκτονίᾳ, μίσση, καὶ τῷ ψεύ-
 δει, καὶ πρὸς Θεὸν ἀντιλογία· τῷ λέγει,
 μὴ φύλαξ εἰμὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου; οὐκ οἶδα
 πῶς ἐστίν. ἔτω καὶ ὁ Διαβόλος τῷ Κυρίῳ
 φησὶ, μὴ δωρεὰν σέβεται ἰσθὺς τὸν Θεόν; ἐ-
 πεὶ δὴ γὰρ αὐτὸς ὁ Διαβόλος τῷ ψεύδει
 ἅπαντ' ἡ Εὐα καὶ ὁ Ἀδάμ, ἑτέρα ἀνδ' ἑ-
 τέρων λέγων, καὶ Φιλίαν προσποιητὴν
 ἐνδεικνύμεν· ὅτι ἔσεσθε ὡς Θεοὶ, καὶ οὐκ ἀπο-
 θανείσθε. τὸν μιμημέν' ὁ Κάιν, προσή-
 ματι Φιλαδελφίας ἡπάτα ὁ ἀδελφόν, λέ-
 γων, διέλθωμεν εἰς τὸ πεδῖον. διὰ τοῦτο καὶ ὁ
 ἅγιος Ἰωάννης εἰπὲν ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,

ἔτι ὃ ἐτελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἐκ τῆς Καὶν ἐστίν, ὅτι ἀπέκτεινε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ διὰ τί αὐτὸν ἀπέκτεινε; ὅτι ὡς πονηρὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ ἐξήλωσε τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὅτι ἦν καλὰ. ἔτω καὶ ἔτοι μάλ-
λον φθονῶντες τῷ Ἀβελ, τῷ καλῷ ἔχοντι ἔργα, τὸν δὲ Καὶν τιμῶντες, πῶς ἐκ ἐλέγχον-
ται διαρρήδην τῷ Σωτῆρι λέγοντες, καὶ
ἀπότομον ἀπόφασιν ὀρίζονται αὐτοῖς, ὅτι
(ζητηθῆσε) ἀπὸ τῆς γυναικὸς ταύτης πᾶν ἄμα
δικαίον ἀπὸ Ἀβελ τῆς δικαίας τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐκ-
κεχυμένον ἕως Ζαχαρίου τῷ Προφῆτῃ, ὃ ἀ-
πέκτεινεν μέσον τῆς ναῦ καὶ τῆς θυσιαστηρίου; B
καὶ τὰ ἐξῆς.

Οὐκ ἄρα τοίνυν, ὡς ἔτοι φασί, διὰ γνώ-
σιν ὁ Ἰσδάς παρέδωκε τὸν Σωτῆρα. εἰ δὲ
Ἰσδαῖοι μισθὸν ἔχουσι σωρῶσαντες τὸν Κύ-
ριον. καὶ τοῖ γε διὰ σωρῆς ἐχόντων ἡμῶν
τὴν σωτηρίαν. ἔτε γὰρ παρέδωκεν αὐτὸν ὁ
Ἰσδάς, ἵνα γένηται ἡμῶν εἰς σωτηρίαν· ἀλλὰ
καὶ ἄνοιαν, ζῆλον, καὶ φιλαργυρίαν δειν-
σιθείας. καὶν τε γὰρ εἴπη ἡ γραφὴ τὸν Χει-
ρὸν μέλλοντα σωρῶν πρὸς τοὺς Ἰσδαῖους, ἢ καὶν εἴποι
ἡ θεία γραφὴ τὰ ἑω * ἐχάτω τῶν ἡμε-
ρῶν οἱ ἡμῶν ὑπερτέλμενα ἀτοπήματα, ὃ
πάντως ἄνθρωποι ἄντις ἡμῶν τῶν τὰ πρῶτα
μα πρᾶττοντων ἀπολογίαν, τὴν τῆς γρα-
φῆς μαρτυρίαν προσφέρων, προσευχόμενος
ταῦτα ἔσεσθαι. ὃ γὰρ ὅτι εἶπεν ἡ γραφὴ,
ποιῶμεν· ἀλλ' ὅτι ἐμέλλομεν ποιεῖν, προ-
εἶπεν ἡ γραφὴ, διὰ τὴν τῷ Θεῷ προγνω-
σιν, καὶ ἵνα Θεὸς ἀγαθὸς ὑπάρχων, ὑπερ-
φέρων δὲ τὴν ὀργὴν κατὰ τῶν ἀμαρτανόν-
των, μὴ ὑποληφθῇ πάθει συνεχόμενος.
ἢ γὰρ κατ' ἑκάστον τῶν ἀμαρτανόντων πα-
ρὰ Θεῷ ὀργή, ἐκ ἀπὸ πάθους ὀρεμάται. ἀ-
πάθους γὰρ τὸ θεῖον. ὑπερφέρει δὲ τὴν ὀργὴν καὶ D
* ἀνθρώπου, ὃ πάθει ληφθὲν ἀγανακτῆσε-
ως, εἰ δὲ ὀργὴ ἡττηθῇ καὶ κρατῆμενον. δεί-
κνυσιν γὰρ τὸ ἀπάθους ὁ Θεός, πρὸς τῶν
τὴν ἐσομένην κρίσιν, καὶ τὴν δικαίαν
παρ' αὐτοῦ τιμωρίαν γινομένην· ἵνα τὸ ἀπα-
θές σημάνη τῆς θεότητος. πρὸς τὸ τοί-
νυν ἡ γραφὴ, καὶ προγνωσιν προσοφαιζο-
μένη, καὶ διδάσκουσα, ἵνα μὴ ἐμπέσωμεν
εἰς ὀργὴν ἀνήκεστον Θεῷ, τὴν ὃ πάθει ὀ-
ριοῦσιν, εἰ δὲ συμβαίνουσιν ἀπὸ ἡττης,
ἀλλὰ δικαιοῦσιν τοῖς τὴν ἀμαρτίαν

*Abie in charitate perfectus non est, sed est Cajani.
ex Caino; quoniam fratrem suum occidit. Hæresis
Et propter quid occidit eum? Quoniam opera
ejus maligna erant; Et illius invidi-
dis operibus, quoniam erant honesta. Sic
illi Abel potius invidentes, cujus opera
mala sunt, & Cainum honorantes, non-
ne vel ipsis Salvatoris verbis manifestè
redarguuntur: qui in illos severè ac sine
ulla tergiversatione sententiam hoc mo-
do tulit: Requiritur ab hac generatione
sanguis omnis justus, qui effusus est ab
Abel iusto à Principio usque ad Zachariam
Prophetam, quem occidisti inter Templum &
altare? Et c.*

Mat. 23:35.

VI. Falsum igitur est, quod isti ja-
ctitant, Judam ob eam quam habebat sci-
entiam Salvatorem prodidisse: adeoque
nec ipsi Judæi Christo in Cruce suffixo
mercedem consecuti sunt, quamvis Cru-
cis nobis beneficio salus obvenerit. Non
enim ut salutem nobis afferret, Judas il-
lum tradidit: sed partim ignorantia, par-
tim invidia, & avaritia ductus, quam cum
Dei abnegatione conjunxerat. Etenim
licet in crucem actum iri Christum Scri-
ptura prædixerit: ac quæ postremis
temporibus à nobis committenda sunt
scelera diu ante significarit, nullam, si ma-
le quippiam egerimus, ex iisce Scripturæ
testimoniis, quæ id futurum prænunci-
ant, excusationem habebimus. Neque
enim quod Scriptura prædixerit, ic-
circo ea facimus: sed quod facturi era-
mus, Scriptura prædixit: ob antece-
dentem Dei videlicet cognitionem, at-
que ut Deus ipse, qui bonus est, cum
adversus peccatores iram exercet, non
perturbatione aliqua commotus esse vi-
deatur. Dei siquidem adversus peccato-
res quoslibet indignatio non ab ulla ani-
mi perturbatione proficiscitur: caret

*Et si pecca-
ta in Scri-
ptura præ-
dicantur,
non pro-
pterea
causa Deo
tribuenda
peccatoribus.*

Denim omni perturbatione Deus. Sed
iram more hominum exercere dicitur,
non ullo sensu doloris affectus, nec ira-
cundia superatus. Imò verò quantum opère ea
vacet hoc ipso declarat, quod futurum Ju-
dicium, ac justissimam animadversionem
denunciat; ut se commotionis omnis ex-
pertem esse demonstrat. Hoc igitur fu-
tutorum præscia Scriptura significat, uti
cautiores nos reddat ac condocet faciat,
ne inexpiabilem Dei in offensionem in-
curramus quæ non perturbatione defini-
tur ulla, nec velut victo, ac succumbenti
accidit: sed hominibus iis, quos scelerum

Cajani.
Hæresis
xxxviii.

quæ commiserunt verè atque animo non A
pœnitent, præparata dicitur.

VII Idem & de Crucis supplicio cogitare debemus. Non enim propterea quod ita fore Scriptura prædixit, Christus aut in Crucem à Judæis est actus, aut à Juda proditus: Sed quod & proditurus cum Judas esset, & in Crucem acturi Judæi, ob id tam in Vetere Testamento Scriptura, quàm in Evangelio Dominus ipse futurum aliquando pronuntiavit. Quamobrem non ex certa singularis illius beneficii scientia, quod in Mundum ex eo derivaret, Dominum Judas prodidit, ut illi mentiuntur: Sed ita potius ut & suum esse Dominum sciverit, & quàm id ipsum mundo salutare esset ignorarit. Fieri ne potest is ut salutis hominum curam gerat, qui ab ipso met Salvatore perditionis filius appellatus fuerit: & illud audierit? Bonum ei erat, si natus non fuisset homo ille. Item, Amice ad quid venisti? Et, Unus ex vobis me traditurus est. Et, Qui manducat mecum panem, levavit contra me calcaneum, ut è Psalmorum Libro Evangelium expressit. Item; Vt ei per quem Filius hominis tradetur. Etenim Judas hæc in se comprobavit omnia, atque & laudatorum suorum & suammet ipse dementiam vel invitum ostendit. Nam posteaquam tamen triginta illos argenteos accepit, pœnitentia ductus pecuniam illam restituit, tanquam mali aliqui perpetrasset cum sibi, tum iis qui Cruci Christum affixerunt. Dominus vero per se quod nobis atque universo bonum erat efficiens, seipsum tradidit, ut salutem omnibus esset. Non igitur proditori Judæ, sed benignissimo Salvatore gratias agimus, qui animam pro nobis, ovibus videlicet suis, exposuit, ut & ipse dixit. Quomodo enim is qui boni aliqui moliri se crederet postea dixit? Pa-

nitet me, quod tradiderim sanguinem ju-

stum: Et retulit argenteos; pro eo ac

Propheta de eo scripserant. Et retulit xxx argenteos pretium appretiati à filiis Israël. Item apud alium Prophetam: Si justum est vobis, date mercedem meam, aut abdicare. Item alius Propheta: Dederunt argentum pretium appretiati. Et dixit: Mitte in fundibulum, & vide an probum sit, ut probatus sum à filiis Israël.

ἐκτελέσων ἀνθρώποις πορευτομαθεῖσαν, καὶ μὴ μετανοῶσιν ἐξ ἀληθείας.

Οὕτω καὶ ἰπὶ τῆς σαυρῆς, ἔχ' ὅτι εἶπεν ἡ θεία Γραφή, ἐσαύρωσαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παρέδωκεν Ἰudas τὸν Σωτῆρα, ἀλλ' ὅτι ἐμελλε παρὰ τοὺς Ἰουδαῖους, καὶ Ἰουδαῖοι σαυρῆν, τὰς ἐνεκα πορεύειν ἡ θεία γραφή ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ, καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. ὥστε ἐν ᾧ ἐν γνώσει τῆς ἐσομένης διεργασίας τῷ κόσμῳ παρὰ τοὺς Ἰουδαῖους, ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν. ἀλλ' εἰδὼς μὲν ὅτι ὁ αὐτὸς δεσπότης ὑπῆρχεν, ἀγνοῶν δὲ ὅτι σωτήρ ἐστι τῷ κόσμῳ. πῶς γὰρ ἂν εἴη σωτήρ ἀνθρώπων ἰπμελόμενος, ὁ παρ' αὐτῆς τῆς Σωτῆρος ἀκῶν ἀπωλείας ὕος; καὶ τὸ, συμφέρει αὐτῷ, εἰ ὅτι ἐγγυνηθή. καὶ τὸ, ἐτάρε, ἐφ' ὃ πάρε; καὶ τὸ, εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσῃ με. καὶ τὸ, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμῶν τὸν ἄρτον, ἐπῆρε κατ' ἐμῶν * πτέρναν ὡς χε. πτερν. ἔχει τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν παραγῶσθις μαρτυρίας τῆς Παλιῆς. καὶ, εἰ δὲ ὁ ὕος τῆς ἀνθρώπου παρὰ τοὺς Ἰουδαῖους. αὐτὸς γὰρ Ἰudas πρὸς αὐτῶν τὸ πᾶν ὑπέφηνε, καὶ τὴν τῶν ἐπαυμένων αὐτὸν ἀνοίαν καὶ αὐτῶν ἡλεγξεν, εἰ καὶ ἄκων. ἀλλ' ὅμως μετὰ τὸ λαβεῖν τὸ τίμημα τὰ τριᾶκοντα δαγύρια, ὕπερον μετὰ μελεθῆς, καὶ ἀποστρέψας τὰ δαγύρια, ὡς κακὸν τι πεπύχως, κακὸν μὲν ἑαυτῷ, κακὸν δὲ καὶ τοῖς σαυρώσασιν. ὁ δὲ Κύριος ἀγαθὸν δὲ ἑαυτῶν ἰπτελῶν ἡμῶν τε καὶ τῷ κόσμῳ, ἑαυτὸν παρὰ τοὺς Ἰουδαῖους, ἵνα χρηταῖ ἡμῶν σωτήρ. ἄρα ἐν ᾧ τῷ Ἰουδᾷ τῷ πορῶτῃ ὁμολογοῦμεν τὴν χάριν, ἀλλὰ τῷ ἐλεῆμονι Σωτῆρι, τῷ τὴν ψυχὴν θέντι ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἰδίων αὐτῶν πορῶτων, καθὼς αὐτὸς εἶπε. πῶς γὰρ ὁ νομίσας ἀγαθὸν ἰπτελέσαι, ὕπερον λέγῃ ὅτι μετὰ μελεθῆμα, παρὰ τοὺς Ἰουδαῖους αἷμα ἀδῶν. καὶ ἀπέσπρεψε τὰ δαγύρια, καθὼς ἦν τῷ αὐτῶν γεγραμμένον ἐν τοῖς Προφήταις: καὶ ἀπέσπρεψε ὅτι τριᾶκοντα δαγύρια, τὴν τιμὴν ἡ τελιμημένην παρὰ τῶν ὕων Ἰσραὴλ. καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ Προφῆτῃ εἰ δίκαιόν ἐστιν ὑμῶν, ὅτε τὸν μισθὸν μὲν, ἢ ἀπέπαυσε. καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ Προφῆτῃ καὶ ἔδωκεν τὸ δαγύριον τὴν τιμὴν τῆς τελιμημένης, καὶ εἶπε,

κάθες αὐτὸ εἰς τὸ χωνευτήριον, ἵδε εἰ δοκιμὸν ἐστιν, ὡς ἐδοκιμάσθην * ὑπὸ τῆς χωνεύσεως Ἰσραὴλ.

Καὶ πόσα ἐστὶν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς συλ-
λέγειν ὧς τὴν τελειωθέντων ἐν τῷ Κυρίῳ ἡ-
μῶν, ὃ κατὰ τὴν ἰδέαν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐνέρ-
γειαν· ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς Σωτῆρος ἡμῶν
καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς Θεᾶς ὑπὲρ ἡμῶν, ὃ
καὶ ἀνάγκη, Ἀλλὰ ἐν πειρασμοῖς ἑαυτῶν
ὡς δίδωσιν, καὶ οἰκονομίαν τῆς σωτῆρας, ὑπὲρ τῆς
ἡμῶν σωτηρίας; οἶδα δὲ εἰς πολλὴν ὄγκον
ἀγῶν τὰς μαρτυρίας· ὡς λέγει πάλιν ἄλλος
Προφήτης· γράψω ἢ ἔπαυλις αὐτῶν ἔρημος,
καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτῶν λάβοι ἕτερος. ὃς
πελυῖς γυμνοῖται ἐλάλησε μέσος, καὶ ἐξε-
χύθη πάντα * τὰ ἔγκατα αὐτῶν. καὶ τὸ πέ-
ρας, ἀγγέλονη χρησάμενος, ἔδωκε τὸ πᾶν τῆς
αὐτῶν σωτηρίας διαλέσας, τῷ διαπεσεῖν τῆς
ἐλπίδος, κατὰ τὴν αὐτῶν ἀτακτον καὶ πε-
πετῆ κατὰ τῆς Δεσπότης αὐτῶν Ἰησοῦ ἡμῶν, καὶ
ἐνεκεν Φιλαργυρίας ἐπὶ δεινῆς θείας· ὡς καὶ οἱ
Ἀπόστολοι αὐτῶν αὐτῶν εἰς τὸν αὐτῶν δεινὸν
Ματθίαν κατέστησαν, λέγοντες· ἀφ' ὃ παρ-
έβη ἰδέας ἀπελθεῖν εἰς τὸν τόπον τὸν ἰδίον.
ποῖον δὴ τῶτον, ἀλλ' ἢ ὃν ἀπεφῆνατο αὐτῶν ὁ
Σωτὴρ, λέγων· ὅτι ἐστὶν ὁδὸς ἀπωλείας, ἐνθα
ἔχεν ἀντὶ μερίδος μερίδα, καὶ ἀντὶ Ἐπισκο-
πῆς Ἀποστολικῆς τὸν τόπον τῆς ἀπωλείας.

Περὶ τῆς δὲ ἰκανῶς ἔχον τὰ εἰρημνία νο-
μίσαντες, καθεξῆς πάλιν ἐφ' ἑτέραν ἰω-
μῶν, ὡς ἀγαπητοί, τὰ σκολιὰ πάλιν, καὶ θη-
ραιώδη * διδάγματα καὶ ἰσοβόλα διποκαλύ-
πτοντες τῶν ὧς ταῖς λοιπαῖς ἐξ Ἰησοῦ πλάσας
Διαβολικῆς Ἰησοῦς τῶ κόσμῳ λύμης ἐνεκα
ἐμβεβροτημένων. τῶν τοιούτων τῶν γινώσκων τῆς
χείρους ὁρεγομένων, ἐκινῶν τῶν γυμνῶν Βα-
πτίζοντας καὶ δαμάζοντας διποκαλύψαντες, ὅσων τε
Ἰησοῦ ἐν τῇ Θεᾷ διδάμει καταβλά-
σαντες, τὴν τῶν ἄλλων ἐρευνᾶν τῶν νῦν Ἰησοῦ
λόμφοι, τὸν Θεὸν δεινὸν Ἰησοῦ καλεσώμεθα,
ὡς Χριστὸς παῖδες.

VIII. Quam multa possumus e Scri-
pturis sacris asserere, de iis quæ in Christo Hæresis
Domino perfecta sunt, non ea quidem ab Juda ex ulla commodandi voluntate
perfecta, sed ex eo nimirum, quod Salva-
tor noster ac Dominus Jesus Christus De-
us pro nobis sese non necessitate com-
pulsus sed sponte sua tradidit, & admini-
strandæ salutis nostræ causâ Crucem subiit.
Ego verò non ignoro quàm infinitum sit
testimonia omnia persequi. Velut quod ab alio
Propheta scriptum est. *Fiat habitatio ejus deserta, & Episcopatum
ejus accipiat alter. Qui suspensus crepuit
medius, diffusa sunt omnia viscera ejus.*
Ac postremo laqueo gulam frangens,
quid egisset ostendit, cum omni se salute
spoliasset, eo ipso quod ob subitam illam
ac temere susceptam contra Dominum
perfidiam ab æternitatis spe in Divini
Numinis abnegationem incidisset. Un-
de & Apostoli ejus loco Matthiam in nu-
merum suum allegerunt, dicentes: *Ex quo
Judas prævaricatus est, ut abiret in locum
suum.* Quemnam obsecro; nisi quem Sal-
vator eadem ostenderat, cum eum *Perdi-
tionis filium* appellavit? Hic enim illi per-
ditionis attributus est locus: in quo par-
tis loco partem alteram, hoc est illam
pro Apostolico Episcopatu exitii sedem
adeptus est.

De quo cum satis superque, quantum
opinor, hætenus à nobis disputatum sit,
ad aliam Hæresim transeamus: ac tor-
tuosa, venenataque illorum dogmata dete-
gamus, qui cæteris in sectis callido Dæ-
monis instinctu sicut tanquam fulmine quo-
dam perciti, & communem ad orbis pe-
stem ac perniciem afflati sunt. Postea-
quam enim istiusmodi hominum, qui
deterioribus quibusque delectantur, opi-
nionem, Buprestarum generi similem
(Scarabeorum ea species est) patefecim-
us, penitusque mortiferam Divina ope
comminuimus, ad inquirendas cæteras
eamdem, o Christi filii! Numinis opem ac
præsidium imploremus.

Sethiani.
Hæresis
XXXIX.

CONTRA SETHIANOS,

quæ est Hæresis XIX. sive
XXXIX.

A

ΚΑΤΑ ΣΗΘΙΑΝΩΝ, ΕΝΝΕΑ-

καιδεκάτη, ἡ καὶ τριακοσὴ ἐν-
νάτη.

LIA est Sethianorum Hæresis, quæ non ubique reperitur, uti nec Cajanorum, contra quam proximè disputavimus. Ac nescio an non pleræque Sectarum istiusmodi radicibus extirpatæ sint. Quicquid enim à Deo non est, consistere non potest, sed etsi aliquanto tempore vigeat, perenne nihilominus esse nequit. Quod nisi me fallit memoria puto me cum in Ægypto essem in eam Hæresin incidisse, neque enim penitus loci recorde, ubi cum istis congressus sum. Quamobrem quæ ad eos pertinent partim oculis ipsis usurpavimus, partim ex illorum monumentis percepimus.

Igitur Sethiani à Setho Adami filio genus se traxisse gloriantur. Quem quidem magnopere prædicant; eique quæ ad virtutem ac justitiam pertinent omnia, earumque signa, ac cætera generis hujus attribunt. Eundemque Christum nominant, & ipsummet Jesum fuisse confirmant. Atque hunc in modum suum illud dogma declarant. Ab Angelis enim non à superiore vi, producta esse dicunt omnia.

I I. Nam cum superiore Caianorum Hæresi hac ex parte consentiunt, quòd asserunt; duos ab initio homines extitisse; à quibus Cainus & Abelus exorti sunt. De quibus inter se dissidentes Angeli contra se mutuò venerunt: idque perfecerunt, ut Abelum fratrem Cainus occideret. Si quidem de amborum illorum hominum generationibus, à quibus Cainus & Abelus producti sunt, pugnantibus Angelis, acris est coorta contentio. Sed enim victoria penes Vim illam superiorem fuit, quam matrem esse, fœminamque definiunt. Quippe Matres ab his in cœlo, & fœminæ, maresque collocantur; ac propemodum etiam generis necessitudines, stirpiumque capita. Posteaquam igitur, ut ajunt, vicit illa Mater ac fœmina, & Abelum interfectum esse cognovit, secum animo cogitans, Sethi generationem procuravit, eique vim suam indidit. Proinde

ΣΗΘΙΑΝΟΙ πάλιν Αἱρεσις ἐτέρα ἐστίν, ἔτι καλεσμένη. ἡ πάντα δὲ αὐτῇ ἀρίσκειται, ἕτε ἢ τῇ ταύτης ἢ τῶν Καϊανῶν λεγομένη. τάχα δὲ ἤδη καὶ αἱ πλείους τῶν ἐξ ἐρρίζωθησαν ἐν τῷ κόσμῳ. τὸ γὰρ σὺν ἐκ Θεοῦ ὄν, ἡ σαθρήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐμὴν ἀκμάζει, εἰς τὸ παντελὲς δὲ διαρκῶς σὺν ἐμῶν ἀμύσει. τάχα δὲ οἶμαι ἐν τῇ τῶν Αἰγυπτίων χώρα σωτηρυχικῆν καὶ ταύτῃ τῇ αἰρέσει. ἡ γὰρ ἀκρίτως τὴν χώραν μέμνημαι, ἐν ἣ αὐτοῖς σωτέυχον. καὶ τὰ μὲν ἱστορίαν Φύσιν αὐτοψία πρὸς ταύτης ἐγνώμην, τὰ δὲ ἐκ συγγραμμάτων.

Οὗτοι γὰρ οἱ Σηθιανοὶ ἀπὸ Σήθ τῷ ἡμῶν Ἀδὰμ σεμνύνονται τὸ γὰρ Θεὸν κατὰγειν, αὐτὸν δὲ δοξάζουσι, καὶ εἰς αὐτὸν πάντα ὅσα πρὸς δρετῆς εἶναι * ἀναφέρουσι, τά τε τῆς δρετῆς τεκμήρια, καὶ δικαιοσύνης, καὶ ὅσα τοιαῦτα ὑπάρχει. ἡ μὲν δὲ ἀλλὰ καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὀνομάζουσι, καὶ αὐτὸν εἶναι τὸν Ἰησοῦν διαβεβαιῶνται. διδάσκουσι δὲ αὐτῶν ἡ διδάσκαλίαν ἔτι. ὅτι, Φησὶ, ἐξ Ἀγγέλων γεγέννηται τὰ πάντα, καὶ σὺν ἐκ τῶν ἀνω δυνάμεως.

Οὗτοι γὰρ συνωδὰ λέγουσι τῇ πρώτῃ Αἱρέσει τῶν Καϊανῶν, ἡ τὴν τοῦ μέν Θεοῦ γεγεννησθαι ἐξ ὑπαρχῆς αὐτοῦ δύο ἀνθρώπων, καὶ ἐκ τῶν δύο εἶναι τὸν Καῖν καὶ τὸν Ἀβελ. πρὸς τῶν τε σασιάσαντας Θεοῦ Ἀγγέλους εἰς ἀλλήλους ἤκειν. ἔτι τε πεποιηκῆναι ἀποκτανθῆναι τὸν Ἀβελ ὑπὸ τοῦ Καῖν. καὶ γὰρ ἡ σάσις τοῖς Ἀγγέλοις, ἀγωνιζομένοις πρὸς τῶν γυναικῶν τῶν ἀνθρώπων τῶν δύο, τῶν γεγεννηκότων τὸν Καῖν, καὶ τῶν γεγεννηκότων τὸν Ἀβελ. κεκρατηκῆναι δὲ τὴν ἀνω δυνάμιν, ἣν Μητέρα φάσκουσι, καὶ θήλυναν. δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς εἶναι καὶ μητέρας ἀνῶ, καὶ θηλείας, καὶ ἀρσενας. ὀλίγως δὲ δεῖν καὶ συγγενείας, καὶ πατριάρχας λέγειν. εἰπεὶ ἐν κεκράτηκε, φασὶν, ἡ Μητέρα καὶ θήλυναν καλεσμένη, γινώσκει ὅτι ἀπέκτανται Ἀβελ, ἐν θυμῷ βίον, ἐποίησε γεννηθῆναι τὸν Σήθ, καὶ ἐν τῷ ἔθελον τὴν αὐτῆς δυνάμιν. καὶ * καταλα-

Deest de-
pici, vel i-
si leg.

F. καὶ
καλεσμένη

Ἔστα ἐν αὐτῇ σπέρμα τῆς ἀνωθεν διωάμε-
ως, καὶ τὸν σπινθῆρα τὸν ἀνωθεν πεμφθέντα
εἰς πρῶτην καταβολὴν τῆς σπέρματός, καὶ
συσάσεως, καὶ εἶναι ταύτην σύσασιν τῆς δικαιοσύ-
νης, καὶ ἐκλογὴν σπέρματος, καὶ γένος· ὅ-
πως διὰ τῆς ταύτης συστάσεως, καὶ τῆς
τῆς σπέρματος καθαρῶς αἱ διωάμεναι
τῶν Ἀγγέλων τῶν τὸν κόσμον πεποιηκότων, καὶ
ἐκ τῶν δύο ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρώπων, διὰ ταύτην
ἐν τῇ αἰτίᾳ καὶ τὸ γένος τῆς Σήθ ἀφορι-
σθέν ἐντεῦθεν καταγεται ἐκλογῆς ὅν, καὶ
διακεκριμένον τῆς ἄλλης γένος. προβαλόν-
των δὲ τῶν καιρῶν, Φασί, καὶ ὁμῶς ὄντων τῶν
δύο γένων, τῆς τε Κάιν καὶ τῆς Ἀβελ εἰς τὸ
αὐτὸ στυγερῶς, διὰ κακίαν πολλήν, καὶ
ὁμῶς μυχθέντων, ὁποσείψασα ἡ πάντων
Μήτηρ, καθαρὸν τὸ σπέρμα τῶν ἀνθρώπων
ἡδελφῇ ἀπεργάσασθαι, ὡς περιέπον, διὰ
τὸ τὸν Ἀβελ ἀπεκτάνθαι. καὶ τῆτον τὸν
Σήθ ἐξελέξατο, καὶ καθαρὸν ἔδωκε, καὶ ἐν τῇ
τῇ τῇ μόνῃ τῆς αὐτῆς διωάμεως καὶ
καθαρότητος κατέθετο.

Ἰδῶσα ὅτι πάλιν πολλὰ Πημιζίαν, καὶ ἄ-
τακτον ὁρμὴν τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων,
εἰς μίξιν τῶν δύο γένων ἐλθόντων, καὶ συ-
στάσεως γένων τινος τῇ αὐτῶν ἀταξίᾳ ἐμ-
ποήσασαν, πορευθεῖσα πάλιν ἡ αὐτὴ Μή-
τηρ τε, καὶ θήλεια κατακλυσμὸν ἠνεγκε, καὶ
ἀπώλεσε πᾶσιν εἰσιν ἀνθρώπων πάντος
γένος ἐναντίς· ἵνα δῇ τὸ καθαρὸν γένος
τὸ δὸς τῆς Σήθ, καὶ δίκαιον, μόνον μείνῃ ἐν
κόσμῳ, εἰς σύσασιν τῆς ἀνωθεν γένος τε καὶ
σπινθῆρος τῆς δικαιοσύνης. ἔλαθον δὲ αὐτὴν
πάλιν οἱ ἄγγελοι, καὶ εἰσέδυσαν τὸν Χάμ εἰς τὴν
κιβωτὸν, ὅντα τῶν αὐτῶν σπέρματος· ὁκτὼ γὰρ ψυ-
χῶν σωθῆσάν ἐν τῇ τότε λάρνακι Νῶε, ἐπὶ ἧς
μὲν εἶναι τῆς καθαρῆς γένος Φασί, τὸ δὲ εἶναι
τὸν Χάμ τῆς ἄλλης διωάμεως ὑπάρχοντα, ὃν εἰς-
δύναμι λαθόντα τῆς ἀνωμηνίας. ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων
δὲ τὸ τοιοῦτο συσκευασθέν, ὥπως ὁποσείψασθαι,
ἐπὶ δὲ γὰρ Φασί, ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, ὅτι μέ-
λη πάντων τῶν σπέρματων αὐτῶν ἀπαλείφειν ἐν τῷ
κατακλυσμῷ, πανουργία ἵνα τὸν προφητὸν Χάμ
εἰς διαθήκησιν ὅτι ὑπὸ αὐτῶν κληθέντος γένος τῆς κα-
κίας παρσέβαλον, καὶ ἐκ τῆς λήθης καὶ πλάνης
πρὸς τὸν ἀνθρώπου, καὶ ἄτακτοι Φορὰ ἀμαρτημά-
των, καὶ πολυμιξία κακίας ἐν τῷ κόσμῳ γεγένη-
ται, καὶ ὥς οὗτος ὁ κόσμος εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς ἀταξίας

vis illius superioris semina quædam asper-
sit, ac scintillam immisit, quæ ad pri-
mam illam seminis propagationem, con-
stitutionemque lapsa de celo fuerat.
Quam quidem Justitiæ constitutionem,
ac seminis electionem fuisse jactant, quo
utriusque beneficio Angelorum vires
everterentur, qui & mundum fabrica-
verant, & duos homines initio produ-
xerant. Quas ob causas Sethi genus se-
paratim ab illa origine deductum est, ut-
pote electum & ab reliqua stirpe se-
ctum. Progredientibus deinceps tem-
poribus, & utraque sobole in unum con-
flata, hoc est Caino, & Abelo convenien-
tibus invicemque permixtis, omnium
Mater ea re animadversa generis huma-
ni semina integra ac sincera representa-
re constituit: cum, uti diximus, Abel ef-
fet occisus. In Sethum illud delegit,
& ab omni labe purum ostendit. In eum-
que solum cælestis illius vis suæ ac since-
ritatis genus immisit.

Two homi-
nium gene-
ra Sethiani
constituit.

III. Rursus verò cum promiscuam
perturbationem, & Angelorum homi-
numque temerarios impetus cerneret,
quod commixta simul genera illa duo
fuissent, quæ ex confusione nova quæ-
dam essent genera constituta: eadem il-
la Parens femina progrediens aquarum
eluvione contrariam omnem factionem
funditus extinxit; ut incorrupta ac justa
Sethi stirps ad cæleste genus, scintil-
lamque justitiæ constandam in terris so-
la retineretur. Verum clam ipsa rursus
Angeli Chamum è genere suo progna-
tum in Arcam introducunt. Nam ex
octo capitibus illis, quæ in Noëmi Ar-
ca servata leguntur, sincerioris gene-
ris septena fuisse prædicant, octavum
verò nomine Chamum ab aliena vi
productum latuisse cælestem Matrem,
& in Arcam irrepsisse: & id ipsum An-
gelorum fraude ac consilio esse per-
fectum. Cum enim, ut ajunt, didi-
cissent illi, genus omne suum diluvii
aquis exterminandum, mira calliditate,
quod mali generis, cujus authores erant,
reliquias foverent, Chamum in Arcam
inculcant. A quo in humanum genus er-
ror, & oblivio, atque inconsiderati fla-
gitiorum impetus, & scelerum varietas
multiplex in Orbem terrarum erupit.
Atque ita Mundus ad pristinam pertur-

Sethiani.
Hæresis
xxxix.

bationem" denuò revolutus, perinde at-
que ante diluvium, malorum copia re-
dundavit. Cæterum à Setho continuata
generis successione Jesus Christus pro-
diit, non ipse quidem generis stirpe pro-
creatus, sed in hunc mundum admira-
biliter introductus. Idem enim qui illis
temporibus Sethus fuit, modo Christus
appellatus à cœlesti Matre de cœlo mis-
sus ad homines descendit.

IV. Hoc modo illi universa statuunt.
Verùm quàm stolidi, quàm porro imbe-
cilli, ac vana sint quæ ab illis jactantur,
nemo non videt. Neque enim duo con-
diti sunt homines, sed unus duraxat Ada-
mus: à quo Cain, & Abel, Sethusque
geniti. Tum reliquæ deinceps ad Dilu-
vium usque generationes non à duobus
hominibus, sed ex uno solum capite, ni-
mirum Adamo, profecta sunt. Sed & ab
uno rursus Noë post Diluvium, non à
diversis insequentium origo deducitur:
à Noë inquam, qui è Sethi prosapia
fuit, genus hominum omne derivatum
est, non bifariam divisum, sed una stirpe
comprehensum. Ex qua tam Noëmus,
quàm ejus uxor prodiit, eorumque libe-
ri Sem, Cham, Japhet: nec non & singu-
lorum conjuges; qui quidem omnes uni-
us è Sethi genere procreati sunt, non à
duobus hominibus producti: qui nun-
quam in terris fuerunt, quemadmodum
istī fabulantur.

Libri sub-
dititii Se-
thianorū.

V. Atenim certos libros clarissimo-
rum virorum nominibus inscriptos cir-
cunferunt. Ex quibus septem omnino
Setho tribuunt; alios verò αλλογενείς, hoc
est generis alterius nuncupant. Est &
alius liber falso Abraami nomine, quem
pro Apocalypsi venditant, omni nequitia
refertus. Præter quem alterum à Moy-
se, reliquos ab aliis editos esse mentiun-
tur. Ad hæc, quæ est illorum stoliditas
ac vecordia, uxorem Sethi Horæam ne-
scio quàm nominatim vocant. In quo
vide quæso quàm inepti sint, ut illorum
velut Scenica commenta, stultitissimas-
que fabulas ac temerè conficta menda-
cia omni ex parte condemnes. Nam cum
nonnullæ sint Hæreses, quæ vim quan-
dam esse statuunt, quæ Horæa nomine-
tur: illi vim ejusmodi, Horæamque Se-
thi conjugem extitisse prædicant. Ex
quo demonstrari, ut videtis, illud potest;
hominem fuisse Sethum illum; nec ab

Horæa Se-
thi uxor.

αὐτοῖς ἀνέκαμψε, καὶ ἐνεπλήθη κακῶν, ὡς
ἐξ ἀρχῆς πρὸ τῆς κατακλυσμῆ. ἀπὸ δὲ τῆς
Σήθ κτ' σπέρμα, καὶ κτ' διαδοχὴν γένους ὁ
Χριστὸς ἦλθεν αὐτὸς Ἰησοῦς, ἐχὼν κτ' γένος, ἀλ-
λὰ θαυμαστῶς ἐν τῷ κόσμῳ πεφηνῶς, ὅς ἐ-
στιν αὐτὸς ὁ Σήθ, ὁ τότε καὶ Χριστὸς νῦν Ἰη-
σοῦς τῶν γένων τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς
μητρὸς ἀνωθεν ἀπεσταλμένος.

Ταῦτα πάντα ἔτω γεγενῆσθαι φασιν ἐ-
κείνοι. μωρὰ δὲ καὶ ἀδρανῆ, καὶ κενοφωρίας
ἐμπλεὰ τὰ τοιαῦτα κηρύγματα, ὡς παντὶ
τῷ δῆλόν ἐστιν. ὅτι δύο ἄνθρωποι ἐπλάσθη-
σαν, ἀλλὰ εἰς ὁ Ἀδὰμ, καὶ ἐκ τῆς Ἀδὰμ ὅτε
Καὶν, καὶ Ἀβελ, καὶ Σήθ. καὶ ἐκείνι ἐκ δύο
ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐξ ἑνὸς, ἕως τῆς κατακλυ-
σμῆ, τῶν γένων ὅλων τῆς Ἀδὰμ ἐχόντων τὰς
ἐαυτῶν συστάσεις ἐν τῷ κόσμῳ. ἀπὸ δὲ τῆς
κατακλυσμῆ ἐκ τῆς Νῶε πάλιν τῆς ἑνὸς ἀν-
θρώπου, καὶ ἐκ ἐκ διαφόρων, ἀλλὰ ἀπὸ ἑνὸς
τῆς Νῶε, τῆς κτ' διαδοχὴν ἐκ σπέρματος τῆς
Σήθ, πᾶν γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐκ εἰς δύο
* ἀγρομέδων, ἀλλὰ εἰς ἓν γένος. ἀφ' ἑπεί Cor. δια-
καὶ Νῶε, καὶ ἡ αὐτῆς γυνή, καὶ Σήμ, καὶ
Χάμ, καὶ Ιάφεθ, οἱ τέτταρα παῖδες καὶ τέτταρες
γυναῖκες τῶν αὐτῶν πατέρων διὰ τῆς Σήθ τὸ
C γένος κατάγχει πάντες, καὶ ἐχὼν ἀπὸ δύο
ἀνθρώπων τὸ μὴ γενομένων κτ' τῶν τέττων μυ-
θοποιῶν.

Βίβλος δὲ τινες συγγράφοντες ἐξ ὀνόμα-
τος μεγάλων ἀνδρῶν. ἐξ ὀνόματος μὲν
Σήθ ἐπὶ λέγοντες εἶναι βίβλος ἄλλας δὲ
βίβλος ἑτέρας ἀλλογενεῖς ἔτω καλεῖσιν.
ἄλλω δὲ ἐξ ὀνόματος Ἀβραάμ, ὡς καὶ διὰ το-
κάλυψιν φάσκουσιν εἶναι, πάσης κακίας ἐμ-
πλεων. ἑτέρας δὲ ἐξ ὀνόματος Μωϋσέ-
ως, καὶ ἄλλας ἄλλων. εἰς μωρίαν δὲ πολλὴν
τὸν νῦν ἐαυτῶν κατάγοντες, γυναῖκά τινα
D Ὠραίαν λέγουσιν εἶναι τῆς Σήθ. ὅρα δὲ μοι,
ἀγαπητέ, τὴν τέττων ἀνοίαν, ἵνα κατὰ πάν-
τα πρόπον καταγνῶς τὴν αὐτῶν δραματὴρ-
γίας, καὶ μυθώδους ματαμορφώσεως, καὶ
Ἰητωλάσεως ληρολογίας. εἰσὶ μὲν γὰρ ἄλλαι
τινες Αἰρέσεις, αἵτινες δύναμιν τινα εἶναι λέγου-
σιν, ἣν καλεῖσιν ὀνομαστικῶς Ὠραίαν. τὴν παρ' ἄλ-
λοις τοίνυν νομιζομένην δύναμιν, Ὠραίαν τε κα-
λεμένην, ἔτω γυναῖκα τῆς Σήθ λέγουσιν. ὅθεν
διωάμεθα τε διδοῦναι, ὡς ἴτε ἀγαπητοὶ, καὶ
φύσει ἀνθρώπων τὸν Σήθ, καὶ ἐχὼν ἀνωθεν τι

παρηλλαγμένον, ἀδελφὸν δὲ ὄντα φύσιν τῷ
Καὶν καὶ Ἀβελ ἐξ ἑνὸς πατρὸς, καὶ μιᾶς μη-
τρὸς. ἔγνω γάρ, Φησιν, Ἀδὰμ Ἐὐαν τὴν γυ-
ναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβῶσα ἔτεκε τὸν Καὶν. καὶ
ἐπέθετο αὐτῷ ὄνομα Καὶν, ὅπως ἐρμηνεύεται
κτίσις, λέγων ἐκτῆσάμην υἱὸν διὰ Κυρίου Θεοῦ.
καὶ πάλιν τὸν Ἀβελ· ἔγνω Ἀδὰμ Ἐὐαν τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβῶσα ἔτεκεν υἱόν,
καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἀβελ. καὶ μετὰ
πολλὰ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν Ἀβελ, καὶ ἔγνω
Ἀδὰμ Ἐὐαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλα-
βῶσα ἔτεκεν υἱόν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐ-
τοῦ Σήθ, ὅπως ἐρμηνεύεται ἀνταλλαγή· ἀνέ-
σησε γὰρ μοι ὁ Θεὸς ἀπέρμα ἀντὶ Ἀβελ, ὃν ἀ-
πέκτεινε Καὶν. τὸ δὲ ἐκτῆσάμην διὰ Θεοῦ,
καὶ ἀνέσησέ μοι ὁ Θεός, ἕνα Θεὸν δείκνυσιν ὅτι
πάντων ποιητὴν, καὶ δότην τῶν γεγεννημένων.
ὅτι δὲ ἔτοιμάχον γυναῖκας, ὅτε Καὶν καὶ ὁ Σήθ,
δῆλον. ὁ γὰρ Ἀβελ νεώτερός αὐτοῦ ἀπεκτάνθη,
μηδέπω γήμας.

Ὡς δὲ ἐν τοῖς Ἰωβηλαίοις ἀρίσκεται, τῇ
καὶ λεπτοχρῆσιν καλεσμένη, καὶ τὰ ὀνόματα
τῶν γυναικῶν τῶν τε Καὶν καὶ τῶν Σήθ, ἡ
ρίβλ καὶ ὡδεῖχ· ἵνα καὶ πάντα τρόπον ἔτοι-
καταχωρηθῶσιν, οἱ δὲ μύθους τῶν βίβλων
ψωδῆσαντες. τῶν γὰρ Ἀδὰμ γεγεννησάντων υἱὸς
καὶ θυγατέρα, ἀνάγκη γέγονε κατ' ἐκεῖνο
καιρὸν ἀδελφῆς ταῖς ἰδίαις σωμαφθῆναι ὡς
παῖδας. ὁ γὰρ ἦν ὡδάνομον τὸ τοῦτον. ἐ-
πεὶ μηδὲν ἕτερον γένος ἦν. καὶ γὰρ καὶ αὐ-
τὸς, ὡς ἔπειτα εἰπείν, ὁ Ἀδὰμ τῇ ἰδίᾳ θυγα-
τρὶ χεδὸν τῇ ἐκ τῆς σώματος αὐτοῦ πλα-
σθεῖση, σωτήθη, κατὰ συζυγίαν αὐτῷ ἐκ
Θεοῦ πεπλασμένη, καὶ οὕτως ἦν ὡδάνομον. οἱ
τε τῶν υἱῶν σωτήθησαν, ὁ μὲν Καὶν τῇ ἀ-
δελφῇ τῇ μείζονι Σαὴν, ἔτω καλεσμένη· ὁ δὲ
Σήθ περὶ τῆς υἱὸς μετὰ τὸν Ἀβελ γεγεννηθείς, τῇ
λεγομένη αὐτῷ ἀδελφῇ Ἀζρα. γεγονάσι
δὲ τῷ Ἀδὰμ καὶ ἄλλοι υἱοί, ὡς ἡ λεπτή χρέ-
σις ὡδεῖχ, ἑννέα μετὰ τῶν πέντε τέτταρες, ὡς εἶ-
ναι αὐτῷ δύο μὲν θυγατέρας, ἄρρενας δὲ δεκα-
δύο· ἕνα μὲν ἀποκτανθέντα, ἑνδεκά δὲ ὡδε-
λαφθέντας τῷ βίβλ. ἔχει δὲ καὶ τέττων
τὴν ἐμφασιν ἐν τῇ Γενέσει τῶν κόσμων, καὶ
πρώτη βίβλῳ ὡδᾶ Μωϋσεῖ ἔτω Φασκῶση
καὶ ἔζησεν Ἀδὰμ ἔτη ἑννακῶσια τεράκοντα,
καὶ ἐχρήνησεν υἱὸς καὶ θυγατέρας, καὶ ἀπέ-
θανε.

Aliis origine diversum, utpote Caini & Sethiani.
Abeli germanum, ab iisdemque Paren-
tibus in lucem editum. *Cognovit enim, ut xxxix.*
Scriptura dicit, *Adam uxorem suam Evam*, *Gen. 2.*
qua concepit, & peperit Cain. Hoc enim ei
nomen imposuit, quod possessionem si-
gnificat, dicens. *Possedi filium per domi-*
num Deum. Ac rursus Abelum peperit.
Cognovit (inquit) *Adam Evam conjugem*
suam; qua concepit, & peperit filium;
quem Abelum vocavit. Tum multis inter-
jectis post Abeli mortem; *Cognovit*, in-
quit, *Adam uxorem Evam, qua concepit,*
& peperit filium, & vocavit Sethum, quod
compensationem sonat. *Excitavit enim*
(inquit) *mibi Deus stirpem pro Abelo, quem*
interfecit Cain. Jam cum ita loquitur.
Possedi hominem per Deum. Et, *excita-*
vit mibi Deus; unum esse Deum indicat,
qui & universa condiderit, & eos ipsos qui
geniti sunt benignè concesserit. Quod
verò uxores ambo illi, Cainus ac Sethus,
habuerint, minimè est obscurum. Nam
Abelus matura nondum ætate sublatus
est è medio; neque se matrimonio con-
junxerat.

V I. Extant in Jubilæis, qui Li-
ber Genesis Parva dicitur, Uxorum Cai-
ni Sethique nomina: ut qui confictas
illas fabulas in hominum vitam invexer-
unt, pudore omnino suffundantur. Ete-
nim cum Adamus utriusque sexus libe-
ros suscepisset, necesse per illa tempora
fuit, ut filii matrimonia cum sororibus
inirent. Neque id erat interdictum:
propterea quod genus aliud erat homi-
num nullum. Quin etiam Adamus ipse
cum sua, ut ita dicam, filia conjugio soci-
atus est, quam de ejus corpore Deus effin-
xerat: Nefas enim illud non erat. Et
ex illius liberis, Cainus sororem natu ma-
jorem duxit, Savem nomine. Sethus
porro Adam filiorum tertius post Abe-
lum genitus cum alia sorore Azura con-
junctus est. Fuerunt & alii Adamo libe-
ri, ut in Parva illa Genesi scriptum est, no-
vem scilicet secundum priores illos tres, ut
in totum filias duas mares duodecim susce-
perit: è quibus occisus unus, undecim su-
perstitis relictis sunt. Quæ omnia in Mundi
Originibus, ac primo Mosis volumine his
verbis significantur. *Et dixit Adam an-*
nis idccccxxx, & genuit filios & filias,
& mortuus est.

Serhiani. VII. Ceterum amplificato hominum A
Hæresis genere, auctoque posterorum Adami nu-
xxxix. mero, honestissimi matrimonii pudori

Propagatio
genere ho-
minum ne-
sua habitū
sorores du-
cere.

Gen. 7.

Gen. 11.

Babylon
condita.

Gen. 10.

genere, auctoque posterorum Adami nu-
mero, honestissimi matrimonii pudori
accuratioribus paulatim legibus est con-
sultum. Ubi enim Adamo filii ac nepo-
tes obtigerunt; ex iisque filiarum generis
successione procreata; tum demum so-
rores in matrimonio habere non licuit.
Itaque vel ante scriptam à Moysè Le-
gem honestarum nuptiarum status opti-
mis decretis constitutus est. Ergo con-
sobrinas ducere mos fuit. Qua ratione
factum est, ut multiplicatis hominibus
duo in unum genera miscerentur, Caini
videlicet ac Sethi; tum deinceps reliquæ
filiorum Adami stirpes promiscuè jungen-
rentur. Postea cum aquarum exundatio
humani generis statum funditus dele-
visset, unus ex omnibus Noëmus serva-
tus est, qui gratus apud Deum extite-
rat, quod ætate sua justus esset inven-
tus. Hic, ut ante memoravimus, Ar-
cam sibi Deo iubente fabricatus est,
quemadmodum germana Divinæ Le-
gis monumenta testantur. Qua quidem
in Arca servatum Noëmum in eodem
sinceræ Scripturæ volumine proditum
est, cum eoque septem, quæ ante nomi-
navimus, capita: hoc est conjugem ipsi-
us cum tribus liberis, ac totidem eorum
uxoribus. Quamobrem generis huma-
ni reliquias in hunc mundum à Noëmo
productas esse veritatis ipsius testimonio
constat. Ex quo multiplicata prole, per-
petuaque sobolis successione quinque in
terris stirpium sunt facta divortia.

VII. Quo tempore Babylon in As-
syria ab iisdem illis extructa, qui & Tur-
rim condiderunt. Erantque tum, uti in
superioribus Hæresibus ex generationum
à nobis instituta serie demonstratum
est, homines ferme lxxxi stirpium au-
ctiores, & capita. Nimirum ex Chami
progenie xxxii. E genere Sem. xv. E
Japheti verò stirpe xxv, cum Turris illa
cum Babylone conderetur. Ab his in
universum orbem nationes omnes ac Lin-
guæ dissipatae sunt. Posteaquam Septua-
ginta illi duo, qui Turrim moliebantur,
confusis lingvis hūc illucque disperli
sunt, & pro una quam callebant, alius
aliā ex afflatu Dei, ac voluntate forti-
tus est. Ex quo ad hanc usque diem lin-
gvarum omnis est conflata varietas; qua-
eχήκασιν. ἐξ ὧν πρὸς καὶ μέχει δεῦρο

Πλατυθέντων δὲ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῆς
γῆρας τῆς Ἀδὰμ ἐπεκτεινομένης, ἡ ἀκρίβεια
ἢ κατὰ τὸ γάμον τὸ σεμνὸν ἐπλατύνετο κα-
θεξῆς προβαίνουσα. καὶ ἐπεὶ πρὸς γεγόνασιν παῖ-
δες τῷ Ἀδὰμ, καὶ παῖδες παίδων. θυγατέρες δὲ
ἐκ τῶν κατὰ διαδοχὴν γῆρας ἐξηνήθησαν,
λοιπὸν συνέτι τὰς αὐτῶν ἀδελφὰς πρὸς γά-
μον ἤγοντο. ἀλλὰ εἰς ὀνομίαν κατέστη, καὶ
πρὸς τῆς διὰ Μωϋσέως ἐγγράφου νόμου ὁ κατὰ
τὸ σεμνὸν γάμον θεσμός· καὶ ἐκ τῶν πατρα-
δέλφων αὐτῶν τὰς γαμετὰς ἑαυτῶν ἤγοντο.
καὶ ὥτως πλατυνομένων ἄρτι τῶν ἀνθρώπων
ἐμίγη τὰ δύο γῆνη, τῆς τε Καὶν πρὸς τὸ γῆν
τῆς Σήθ, καὶ τῆς Σήθ πρὸς τὰς ἀδελφὰς, καὶ τὰ
ἄλλα τῶν υἱῶν τῆς Ἀδὰμ γῆνη. ἐντεῦθεν λοι-
πὸν τῆς κατακλυσμῶς ἄρτι τὸ πᾶν τὸ σάσε-
ως τῶν ἀνθρώπων ἀπολέσαντο, διαπεφύ-
λακτο μὲν Νῶε ἀρῶν χάριν πρὸς τὸ θεῶν,
δικαιοσύνης ἐν τῇ κατ' ἐκείνο καιρὸς γε-
νεᾷ. λάρνακα ἵκανα τὰ ἤδη πρότερον ἡμῶν
εἰρημένα κατεσκεύασεν ἑαυτῷ ἐκ πρὸς ἀ-
γαθῶν θεῶν, ὡς ἔχουσιν ἀλήθειαν γρα-
φῆς. ἐν ἡ διασώσας ἡ αὐτὴ φάσις τῆς ἀλη-
θείας βίβλος αὐτὸν τε, καὶ τὰς προειρη-
μένας αὐτῷ ἅμα ἐπὶ ψυχῆς φημι δὲ τὴν τε
ἰδίαν σύζυγον, καὶ τοὺς πρὸς υἱοὺς, γυναικὰς
τε τῶν ὁμοίως πρὸς. ἐκ τῶν δὲ λείψανα
γεγνησὶς τὸ κατὰ τὸν ἀνθρώπον συστάσεως ἐν
κόσμῳ πάλιν ἡ ἀλήθεια σωθήσιν. ὅθεν κατὰ
γῆρας προβαίνοντων, καὶ κατὰ διαδοχὴν υἱὸς
πατέρα διαδεχομένους, εἰς γῆρας πέντε ὁ αἰὼν
ἐλήλακε.

Καὶ γέγονε κατ' ἐκείνο καιρὸς ἡ δὲ Βαβυλῶ-
ν κτίσις ἐν τῇ τῇ Ἀσσυρίων γῇ, καὶ οὐκ αὐτῶν
οἰκοδομηθεὶς τότε πύργος. ἦσαν δὲ κατὰ τὸν
καρπὸν, ὡς ἤδη ἐν ταῖς πρότερον ἀγέσεσι διη-
γησάμενοι, κατὰ τὸν εἰρμὸν τῶν ἀνωμογῆρων πρα-
γματευθῶν, οἱ πάντες ἐδομηκονταδύο
ἄνδρες τὸν δευτὸν, ἀρχηγοὶ τε καὶ κεφαλαιῶν,
ὁ μὲν Χαμ γῆρας πεντακονταδύο, καὶ Σήμ δε-
καπέντε, καὶ Ἰάφεθ εἰκοσιπέντε. καὶ ὥτως ὁ πῦρ-
γος, καὶ ἡ Βαβυλὼν ἐχρητο. ἐκ τῶν δὲ
σπάρσας τὴν πᾶσαν τὴν γῆν φυλάττει καὶ γλῶσ-
σαι. καὶ ἐπεὶ οἱ ἐδομηκονταδύο τότε τὸν
πύργον οἰκοδομήσαντες τὰς γλώσσας διεσκεδά-
σθησαν συγχυθέντες, καὶ διὰ μιᾶς ἡς ἤδησαν
ἐμπνευσθέντες ἐκ τοῦ θεοῦ βελήσεως, ἄλλος ἄλλην
ἡ σύστασις τῶν λαλῶν ἐνέστηκεν ὥστε βελομένῳ
ἐνέστη

• Cor. π.
δὲ λαλῶν
δεκαπέν-
τε, τὸ δὲ
Σήμ οὐκ
οἰκοδομή-
σας.

ἐνεσιν ἀρεῖν ἕκαστον ἀρχηγὸν ἐκάστης γλώσσης. ὡς Ἰωαννὴν μὲν τὴν Ἑλλήνιδά ἔχεν, ἔξ ὧν καὶ Ἰωάνες κέκληνται, οἱ τὴν παλαιὰν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων ἔχοντες. Θήρας δὲ τῶν Θρακῶν. Μοσόχ τὴν Μωσυνοίκων γλῶσσαν. Θωβέλ τὴν τῶν Θεβαλῶν. Ἑλχὸδ τὴν Λυδῶν. Γεφάρ τὴν Γασφριῶν. Μισρέμ τὴν τῶν Αἰγυπτίων. Ψῆς τὴν τῶν Ἀχαιῶν. Αρμώτ τὴν τῶν Ἀραβίων. καὶ τῶν λοιπῶν ἕκαστος ἵνα μὴ καθένα λέγω, ἰδίαν ἐνεπνεύσθη γλῶσσαν. καὶ ἕτως ἐκάστης γλώσσης ἡ διαδοχὴ ἐν τῷ κόσμῳ πεπλάτυσται.

Πόθεν τοίνυν ἔτοι ἐψευδηγόρησαν αὐτῶν τὰ ῥήματα, παρενθέντες τὴν ἐαυτῶν μυθοποιάν Φανταζόμενοι, καὶ ὀνειροπολῶντες τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, καὶ τὰ ὄντα τὴν ἐαυτῶν διανοίας διασκεδαννύντες, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῷ Διαβόλῳ βέλημα τῷτο ἐνεκίστησε ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς. ἔσι δὲ ἰδεῖν καὶ θαυμάσαι, ὡς ἐν πολλοῖς μὲν ἀτοπήμασι τὸν ἀνθρώπον ἠπάτησε, καὶ εἰς ψευδομίαν κατέσπασεν, εἰς τε πορνείας καὶ μοιχείας, καὶ ἀσελγείας, εἰς δολομανίας τε, καὶ γοητείας, καὶ αἵματεκχυσίας, ἀρπαγάς τε καὶ ἀπλησίας, κυβείας τε καὶ ἀδηφαγίας, καὶ ὅσα τιαυτά. ἔδωκε δὲ τῷ Χριστῷ παρυσίας ἐτόλμησεν εἰς τὴν ἐαυτοῦ δεσπότην φθίξασθαι βλασφημίᾳ λόγον, ἡ ἀνταρσιν ἐννοῆσαι. ἀνέμειρε γὰρ τῷ Χριστῷ παρυσίαν, ὡς λέγει τῷ πρῶτῳ γέγραπτον, ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται τῷ πρῶτῳ, καὶ ἐπὶ χειρῶν δεξιόσιν. ἤκουε γὰρ αἰετὶ τῶν Προφητῶν καὶ ἀγγελλόντων τῷ Χριστῷ παρυσίαν, λυτῶσιν ἐσομένην τὴν ἀμαρτησάντων, καὶ διὰ Χριστοῦ μετανοούντων, ἐνόμιζε τε τεύξασθαι τινὲς ἐλέως. ὅτε δὲ εἶδεν ὁ τάλας τὸν Χριστὸν μὴ δεξάμενον αὐτὸν τῷ πρῶτῳ σωτηρίας ἐπιστροφῇ, ἀνοίξας τὸ σῶμα καὶ τῷ ἰδίῳ δεσπότη, τὴν βλασφημίαν ἐξήμεσε, τοῖς ἀνθρώποις ὑπόνοιαν ἐμβαλὼν, λυτῶσαι μὲν τὸν ὄντα, τὸν δὲ μὴ ὄντα ζητεῖν. ἕτως τίνυν καὶ ἔρι ἐλέγχον καὶ πάντα τρόπον ἡ παλημύριος. ὁ γὰρ Σὴθ τέθηκε, καὶ τὰ ἔτη αὐτοῦ ἀναγέγραπτον. βιωσας γὰρ ἑτὴν ἐνακόσια δεκάδιον, τὸ χρεῶν ἀπέδωκε, γρηνήσας ὑγὺς καὶ θυγατέρας, ὡς Φησὶν ἡ θεία γραφή. κατὰ διαδοχὴν ὁ τῶν πατρῶν,

Arum uniuscujusque licet authorem nullo Sethiani negotio deprehendere: Sic enim Javan Hæretis Græci sermonis princeps extitit, à quo sunt Jones cognominati, penes quos veteris est Græcæ lingvæ possessio. A Thera Thracum lingva profecta est, Mossynæcorum à Mosochō: à Thobese Thesalorum. Elud porrò Lydorum sermonis author fuit; uti Gasphenorum Gephâr, Ægyptiorum Mistrem; Psus Axumitarum; Armot Arabum; ac deinceps, ne singillatim percenseam, suæ cujusque lingvæ reliquis est impertita scientia. Atque ita singularum successio est paulatim in Orbe dilatata, progressaque longius.

B VIII. Quæ cum ita sint, unde quæso Sethiani falsas illas narrationes acceperunt, dum & fictas fabulas obtrudunt, & quæ nunquam facta sunt pro veris velut somniantes effutiunt? Quæ autem vera solidaque sunt, procul à suis ipsi mentibus rejiciunt. Sed nimirum totum istud ex mali voluntate Dæmonis afflatuque conceptum humanis ingeniis adhæsit. Quæ in re non minus considerandum illud quàm admirandum venit, quænamadmodum ille cum homines in absurda indignaque quamplurima fraudulentè pellexerit, atque in scelus pertraxerit, stupra videlicet, adulteria, libidines, Idolorum superstitiones, ac præstigias, profusiones sanguinum, rapinas, & insatiabiles cupiditates, aleam, voracitatem, aliaque id genus flagitia, nunquam tamen ante Christi Servatoris adventum, contumeliosam in Dominum suum jactare vocem, vel rebellare sit ausus. Expectabat siquidem dum Christus adveniret, ut vel ipse profiteretur, his verbis. De te scriptum est. *Quoniam* *psal. 90.* *Angelis suis mandabit de te, & in manibus portabunt te.* Illud enim perpetuo à Pro Diabolum phetis nunciatum audierat: Christi Domini præsentiam eorum redemptionem fore, qui peccassent, ac poenitentiam susciperent. Quare & ipse misericordiz non nihil se consecuturum sperabat. Verùm ubi suam ad obtinendam salutem conversionem à Christo repudiari infelix animadvertit, os illico contra Dominum aperuit, ac maledicentiam omnem evomuit. Quin eam mentem hominibus injecit, ut vero contempto Deo, alium qui nusquam esset inquirerent. Hoc igitur modo Sethianos in fraudem impulsos esse undequaque constabit. Siquidem Sethus olim mortuus est, sumque ejus ætatis anni perscripti. Nam cum annos vixisset xii supra dcccc ex hac vita discessit, ubi sexus utriusque liberos suscepit, ut Divinis literis proditum est. Successit Patri filius,

Sethiani. Enos nomine: qvi annos vixit dcccv, A
Hæresis & prole sexus utriusque similiter auctus
xxxix. vivendi finem fecit: ut eadem illa veris-
sima scripta testantur.

IX. Qvanam ergo ratio patitur Se-
thum istum, qvi & illo tempore mortu-
us est, & filios reliquit; qvi suum quoque
vitæ tempus obierunt, Christum esse Do-
minum, qvi representanda hominum
vitæ ac salutis desiderio de Virgine sit
Maria natus, cum idem ante omne tem-
pus esset à Patre genitus, apud quem per-
petuò manet, Deus ipse, Verbumque sub-
sistens? Qvi postremis temporibus ve-
nit in mundum, & ex Virginis Matris ute-
ro efficta sibi carne atque circumfusa; tum
assumpta simul anima numeris omnibus
absolutus homo factus est, Postea verò
quam vitæ nobis Mysteria prædicasset,
iustitiæ in agendo cultores discipulos con-
stituit: ac tum per sese, tum per illos hu-
manum genus disciplinae suæ documen-
tis erudit. Neque tamen aut Sethiano-
rum illa dogmata tradidit, aut sibi ipsi
Sethi nomen imposuit: id quod strenui
illi nugatores, ac velut ebrii mendacissi-
mè prædicant.

Verum cum hodie summam ad pauci-
tatem hæresis ista redacta sit, non necesse
habui uberiori illam oratione refellere;
proindeque quæ hactenus sunt dicta suffi-
cient. Præsertim quòd illorum amentia
expugnari facile potest, seqve adeo ipsam
convincit ac detegit: non solum quod ad
educendi Christi rationem attinet plenis-
simamque illam calumniæ doctrinam,
qua Sethum eundem esse cum Christo
statuunt, ac pertinacissimè tuentur: ve-
rùm etiam quod de duobus illis homini-
bus asseverant. Nam si Mentres illæ,
quas *δυνάμεις* vocant, superiorem aliquam
originem agnoscunt, profecto quæ à dua-
bus sunt gesta, non sine unius auxilio,
quam omnium Matrem esse definiunt,
fieri, perficique potuerunt. Ab una quip-
pe causa ambæ illæ Mentres profectæ
sunt, sine qua nihil omnino ex iis quæ
sunt produci potuit. Ita tandem eò ne-
cessario recurrent, unum ut Dominum
rerum omnium, & authorem, ac condi-
torem universorum admittant, ubi semel
Principium unicum esse comprobatum
fuerit. His adversus hanc Hæresim di-
sputatis, ac pestifero illorum velut aspi-
dum veneno detecto, ad aliam deinceps,
quo nos instituti operis series vocat, con-
vertenda rursus oratio.

Ενώς δὲ ἡ τῶν ὀνομάτων καὶ αὐτὸς βιώσας
ἔτη ἑννακόςια πέντε, ὑπὲρ ἡλῆξε τὸν κατ' ἡ-
μᾶς βίον, γυνήσας ἡμᾶς καὶ θυγατέρας, ὡς
ἔχει ἡ αὐτὴ ρεῖβλ. τ' ἀληθείας.

Πόθεν τοίνυν ὁ Σήθ ὁ τότε τελευτήσας,
ὃ καὶ ἡμεῖς καὶ διαδοχὴν βιώσαντες τῶν βίῶν ἐ-
παύσαντο, διρεθίσεται Κύριος ὁ ἀπὸ Μα-
ρίας γυνήσας τ' αἰετωαρθέντα, διδοκῆσας
ἐπὶ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων, ὁ γυνήσας ἀχρό-
νως, ὁ ὢν πρὸς τὸν πατέρα αἰεὶ, ἐνυπόστα-
τος Θεὸς Λόγος, ἐλθὼν δὲ ἐπ' ἐσχάτῃ τῇ
ἡμερῶν, καὶ εἰς ἑαυτὸν δὲ ἀναπλασάμενος
ἀπὸ μητέρας παρθενικῆς σάρκα, καὶ ψυχὴν
τὴν ἀνθρωπείαν εἰληφώς, ὅπως ἐνλυθρώ-
σῃ τελειότατα, κηρύξας ἡμῖν ζωῆς τὰ
μυστήρια, δικαιοσύνης τε ἐργασίας ὅσας αὐτὸς
Μαθητὰς κατέσκησας, καὶ τὴν αὐτὴν διδα-
σκαλίαν δι' ἑαυτῶν τε καὶ δι' αὐτῶν παιδεύ-
σας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων; ἔτι τῶν
Σηθιανῶν ἀποκαλύψας, ὅδε Σήθ ἑαυτὸν
ὀνομάσας ὡς ἔτοι ληθόντες, καὶ μέθῃ τι-
νὶ συνεχόρμητοι, ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἐκπε-
πλάκασι.

Τὰ δὲ νῦν συντόμως ἔσσης τῆς ἀρέσεως,
ὅσα ἐνδεηθεῖς ἐπεκτεῖναι τὸν κατ' αὐτῆς ἑ-
λεγχον, δεκῆμαι τοῖς παρῶσι μόνοις, ὅ-
πως γὰρ ἡ τῶν ἁνθρώπων αἰτία, καὶ ἑαυτὴν δινα-
μήν τε ἐλέγξαι καὶ φοιράσαι ἐμὸν πρὸς
τῆς τῶν Χριστῶν ἀγωγῆς, καὶ σεσυκοφαντη-
μῆς διδασκαλίας τῶν τὸν Σήθ αὐτὸν νομί-
ζειν τε καὶ διαβεβαιῶσθαι εἶναι, ἀλλὰ καὶ εἰς
τὴν πρὸς τῶν δύο ἀνθρώπων ὑπόθεσιν. εἰ
γὰρ αἱ δυνάμεις ἀνωθεν ἐχρήμασι τὴν ἀρχὴν,
ὅσα ἂν ἀνευ τῆς μιᾶς, ἡ δὲ καὶ Μητέρα
φάσκῃσι τῶν ὅλων εἶναι, ἐγγεγρότε τε καὶ ἐ-
πὶ τὰ ἐκ τῶν δύο πρᾶχθέντα. διρε-
σκειται γὰρ ἡ μία αἰτία τῶν δύο δυνάμεων,
καὶ ἀνευ αὐτῆς μηδὲν τῶν γινόμενων γεγο-
νέναι. καὶ ἀναδραμεῖται πάλιν ἐπὶ τὸ ὁ-
μολογεῖν ἓνα εἶναι δεσπότην τῶν πάντων, καὶ
δημιουργόν, καὶ κτίστην τῶν ὅλων, ἀπαξ μιᾶς
δουλομένης ἀρχῆς. ἀλλὰ καὶ πρὸς ταύτης
τῆς ἀρέσεως ταῦτα φήσαντες, καὶ ἀποκα-
λύψαντες τὸν ἰὸν τῆς ἐρωπετώδους αὐτῶν ἐκ
γῆρας ἀσπίδων γονῆς, ἐφ' ἑτέραν πάλιν ἰω-
μῶν ἀγαπητοῖ, τῇ αὐτῇ ἀκολοῦσά τῆς πρᾶ-
γματείας.

ΚΑΤΑ ΑΡΧΟΝΤΙΚΩΝ, ΕΙΚΟΣΤΗ,

ἢ καὶ τεσσαρακοστή.

ADVERSUS ARCHONTI-

cos, quæ est Hæresis XX vel

XL

Archon-
tici. Hæ-
resis XL

Αρχοντικῶν τις αἵρεσις τῆτοις ἐπεταί, ἡ δὲ ἐν πολλοῖς τὸ τόπος αὕτη φαίνεται, ἢ μόνον ἐν τῇ Παλαιστίνῳ ἐπαρχίᾳ· μετῴνην γὰρ δὲ τὸν αὐτῶν ἰὸν ἤδη πρὸς καὶ εἰς τὴν μεγάλην Ἀρμενίαν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μικρᾷ Ἀρμενίᾳ τῆτο τὸ ζιζάνιον ἤδη ἐσπαρταί· ὑπὸ ἀνδρὲς Ἰνδοὶ ἐπιδημήσαντες τῇ Παλαιστίνῳ γῇ ἀπὸ Ἀρμενίας, ἐν χρόνοις Κωνσταντίας, περὶ τὴν αὐτὴν τελευτῶν, Εὐτάκτης ὀνόματι, μαῖλλον δὲ ἀτάκτης τὸ πρόσωπον, καὶ μαθόντες τὴν κακοδιδασκαλίαν ταύτην, εἰτα ἐπανεληθόντες εἰς τὰ οἰκεία καὶ διδάσκοντες. μετέλαβε δὲ, ὡς ἐφω, ἐν Παλαιστίνῳ ὡς ὑπὸ ἀσπίδος ἰὸν, ἀπὸ Πέτρῳ Ἰνὸς γέροντος, ἀναξίως Πέτρῳ καλεσθῆναι, ὃς κατῴκει ἐν τῇ Ἐλευθεροπόλει· ἱερῶν ἐνορία, ἐπέκεινα τῆς Χεδρῶν σημείοις τριτῇ, * καθαρβαρχὰ τὴν πόλιν καλεσθῆναι. ὅ γέροντα τὰ πρῶτα ἐνδυμασίαν ἔχεν ἐκπληκτον, ὑποκρίσεως γέμον. ἔξωθεν μὲν γὰρ ἀληθῶς κἀδίου προβάτης ἡμφέετο, ἡγνοεῖν δὲ ἐνδοθεν λύκος ὑπάρχων ἀρπαξ. ἀναχωρητὴς γὰρ ἐδόκει εἶναι, ἐν σπηλαίῳ τινὶ κατεζόμενος. ὃς πολλὰς δὴ θενσιωγήσας εἰς ἀπόταξιν καὶ πατὴρ δὴ θεν διὰ τε τὸ γῆρας καὶ τὸ γῆμα ἐκαλεῖτο, τὰ τε αὐτῶν ὑπάρχοντα πτωχοῖς διένειμε, καὶ καθ' ἡμέραν ἐλεημοσύνας ἐποίει. ἐν δὲ τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ αὐτῶν ἐν πολλαῖς αἵρεσεσιν ἐξητάσθη. ἐπὶ Αετίῳ δὲ τῷ Ἐπισκόπῳ κατηγορηθεὶς, καὶ ἐλεγχθεὶς τότε τὴν τῶν γνωστικῶν μετῴν αἵρεσιν, καθηρέθη ἀπὸ τῶν Πρεσβυτέρων. ἦν γὰρ καὶ αὐτὸς ὡς Πρεσβύτερος τῶν (τε) τότε. μετὰ δὲ τὸ ἐλεγχθῆναι ὑπὸ Αετίου ἐδιώχθη, καὶ ἀπελθὼν κατῴκησεν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ ἐν Κωχάβῃ, ἐνθα αἱ τῶν Εὐσιωνάων τε καὶ Ναζωραίων ρίζαι ἐνήρξαντο. ὡς καὶ ἐν πολλαῖς αἵρεσεσιν ὡς τῶν τότε τῶν ἐσημανα. ὕστερον δὲ ὡς σωφρονισθεὶς πρὸς τὸ γῆρας, πάλιν ἐπανῆλθε Φέρων ἐαυτῶν ταύτην τὴν ἰσοβολίαν κρύβδναι. καὶ παρὰ πᾶσιν ἀγνοούμενος, ἕως ὅτε εἰς ἑκατοντῶν εἰς ὧν τῶν ἐψιδύρισε ρηματιῶν, ἐλεγχθεὶς τριτῇ ὑφ' ἡμῶν ἀνεθεματίσθη, καὶ ἐληλεγκται διὰ τῆς ἡμῶν βραχυτήτος. καὶ ἐκάθισεν ἐν τῇ σπηλαίῳ λοιπὸν βδελυχθεὶς ὑπὸ πάντων, καὶ μονωθεὶς ἀπὸ τῆς ἀδελφότητος,

I. Proxima huic est Archonticorum Hæresis, quæ tamen haud plerisque extra Palæstinam in locis cernitur. Quamquam virus suum in maiorem etiam Armeniam diffuderunt. Imo & in Armenia minore Iolium istud certo ab homine disseminatum est, qui paulo ante Constantii imperatoris obitum ex Armenia in Palæstinam profectus est, Eutactus nomine, sive Atactus potius, hoc est moribus perturbatus. Qui cum infelix illud dogma combibisset, in patriam reversus profiteri cœpit quod didicerat. Ejusmodi porro velut ab Aspide venenum, à sene quodam hauserat, nomine Petro, sed minimè hac appellatione digno: qui in Eleutheropolis, & Hierosolymorum finibus habitabat, tertio ab Hebrone lapide, oppido quod Cabarbaricha nominant. Huic porro seni vestitus erat initio asperitate ipsa horribilis, & ad simulationem affectatus: ac cum extrinsecus ovis pelle esset indutus, lupus erat intus rapacissimus & occultus. Anachoreta quippe esse videbatur in spelunca degens. Qui quidem plerosque abdicatis fortunis omnibus ad se se pertraxit, Paterque vulgo cum ob ætatem, tum ob habitum ipsum appellari solebat. Idem quicquid habebat in egenos distribuere, ac quotidie stipem erogare. Sed ab in eunte ætate variis se Hæresibus addixerat. Postea ad Aetium Episcopum delatus, ac Gnosticorum Hæresis convictus à sacerdotio exauthoratus est. Illius quippe loci creatus olim fuerat Presbyter. Deprehensus itaque, & ab Aetio pulsus in Cochaben Arabiæ oppidum profectus est: ubi Ebionæorum ac Nazoræorum semina pullulare cœperant, ut in multis refutandis Hæresibus antea monuimus. Postremo velut ætatis maturitate sapientior factus, postliminio rediit, abditum illud virus in pectore ferens, & ignotus omnibus, donec tandem nonnullis à sermonibus, quos in aliquorum aures insusurrabat, pro Hæretico compertus à nobis excommunicatus, & medicritatis nostræ opera convictus est. Unde in speluncam deinceps abcessit, omnium execratione damnatus, & tam à fratribus derelictus,

Archon-
tici. Hæ-
rels XL.

quàm à plerisque, à quibus necessaria vi-
ta præsidia suppetebant. Ad hunc ita-
que senem ille, quem dixi, Eutactus, si
hoc nomine vocandus est, cum ex Ægy-
pto venisset, ab eoque impiis dogmati-
bus esset imbutus; talem pestem velut
exquisitas merces secum in patriam reve-
xit. Erat hæc, ut diximus, Armenia mi-
nor in vicina Satalæ regione. Quò cum
esset reversus, contagione sua quàm plu-
rimos illic infecit. Nam se in locuple-
tum quorundam, ac senatorii ordinis
fœminæ, aliorumque primariorum ami-
citiâ insinuans, per eos utpote Prin-
cipes viros infinitis hominibus exitium
attulit. Sed cum Dominus celeriter è
medio sustulit, cum jam zizania sua spar-
sisset.

Apocry-
phis utun-
tur libris
Archonti-
ci.

II. Cæterum isti Apocryphos quos-
dam Libros finxerunt. E quibus duo
sunt Symphonix nomine, Major videli-
cet ac minor. Præter quos nonnullos ali-
os iis quibus cum agunt percensere so-
lent, ut errorem suum multis authorita-
tibus affirmare acprobare videantur. Ha-
bent & quos Ἀλλοθήμες, hoc est *Alienige-
nas* vocant, sic inscriptos libellos. Item
ex Anabatico Εἰσία, & id genus Apocry-
phis argumenta depromunt. Sed eo
Libro, cui Symphonix nomen est, uti
potissimum solent: in quo cœlestes Or-
bes octo vel septem esse definiunt. Ho-
rum in singulis residere Principes: ita
ut per septenos Orbes distributi sint, at-
que unus in quolibet Princeps existat.
Certos porro unicuique Principi ordi-
nes esse descriptos. Supra quos omnes
octavo in cœlo lucidam Matrem cate-
rarum Herefeon more constituunt.
Sed eorum aliqui fœdissimis libidini-
bus corpora sua contaminant. Alii je-
junia simulantes Monachorum specie
simplicioribus illudunt, ac se bonorum
omnium abdicatione venditant. Jam
verò in unoquoque, ut dictum est, cœ-
lo Principem & potestatem cum An-
gelis aliquot apparitoribus collocant.
Quemlibet enim Principem suos sibi
genuisse, ac procreasse satellites. Car-
nem negant resurgere, idque soli ani-
mæ tribuunt. Baptismum damnant:
tamen inter eos sint, qui Baptismo
antea initiati fuerint. Mysteriorum
communione, ac bonitatem repudi-
ant, tanquam alienam, & in nomine

Archonti-
corum
dogmata.

καὶ διὰ πλείων τῶν ζωῶν ἑαυτῶν ἐπιμελε-
μένων. πρὸς τὸν τὸ γέροντα καταχθεις ὁ
περιεργημένος Εὐτακτὸς εἶγε Εὐτακτὸς,
διὰ τῆς Αἰγύπτου διερχόμενος, καὶ μεταλαβὼν
τὸ γέροντος κακοδιδασκαλίας, ὡς μεγά-
λην ἐμπορίαν τὸ δηλητήριον τῶν λαβῶν, εἰς τὴν
ἑαυτοῦ πατρίδα ἀπεκόμισεν. ἦν γὰρ διὰ τῆς μι-
κρᾶς Ἀρμενίας, ὡς ἔφην, ὁρμώμενος, τῆς Σαλά-
λης πλησίον τόπων. ἐπανελθὼν εἰς τὴν ἑαυ-
τοῦ πατρίδα, πολλὰς ἔχρανε τῆς αὐτῆς μι-
κρᾶς Ἀρμενίας, πρὸς φθαρεῖς τισὶ πλυσίσις,
Β Συλλητικῇ τε τινι, καὶ ἄλλοις πεδιστέτοις,
δι' ὧν διαφανῶν ἀνθρώπων πολλὰς ἐκείσε ἀπώ-
λεσε. τάχιον δὲ αὐτὸν ὁ Κύριος τῶν βίβων ἐξή-
λψε, πλὴν ὅτι ἑσπέρη τὸ ἑαυτοῦ ζιζάνιον.

Καὶ οἱ δὲ ὅμως βίβων ἑαυτοῖς ἐπὶ λα-
σογράφαντινας διποκρύφους, ὧν τὰ ὀνόμα-
τά ἐσὶ ταῦτα. τὸ μὲν γὰρ Συμφωνίαν,
μικρὸν δὲ τὴν βίβων καλεῖται. τὸ δὲ μέγα
Συμφωνίαν. ἀλλὰ καὶ ἄλλα τινὰ βίβων
ἑαυτοῖς ἐπισωρεύουσιν οἷς ἐὰν συντύχωσιν,
ἵνα δόξωσι τὸ ἑαυτῶν πλάνην διὰ πολλῶν
C * βεβαίῃ ἐπισωρευομένη. ἥδη δὲ καὶ τῶν
Ἀλλοθήμεσι καλεσμένοις κέχρηται. βίβων
γάρ εἰσιν ἔτι καλεσμένοι, λαμβάνουσι δὲ λα-
βὰς διὰ τῆς Ἀναβατικῆς Ησαίας· ἐτι δὲ καὶ
ἄλλων τινῶν διποκρύφων· τὸ δὲ πᾶν ἐκ τῆς
συμφωνίας καλεσμένης βίβων. ἐν ᾧ ὁ γδοά-
δα τινὰ λέγουσιν εἶνα ἑβανόν, καὶ ἐβδομάδα.
εἰδέναι δὲ κατ' ἑκάστον ἑβανόν Ἀρχοντα. καὶ
οὗ μὲν εἶνα οὗ ἑβανός, κατ' ἑνα ἑβαν-
όν ἑνα Ἀρχοντα. τάξεις δὲ εἶνα ἐκάτω Ἀρ-
χοντι, καὶ τὴν μητέρα τὴν Φωτεινὴν ἀνωτά-
τω ἐν τῷ ὁγδοάδῃ εἶνα, κατὰ πρὸς αἰάλλα ἀνέ-
D σεις. καὶ τινὲς μὲν αὐτῷ καὶ τὰ σώματα
* κεκραμμένων ἀσελγείᾳ τυγχάνουσιν. ἄλλοι
δὲ δὴθεν περὶ ποιητὴν νησίαν ὑποκρίνον-
ται, ἀπατάσιν δὲ οὗ ἀφελεσέρας ἀνθρώπου
περὶ χήματι μοναζόντων, διποταξίαν τινὰ σε-
μνυνομένοι. Φασὶ δὲ εἶνα κατ' ἑκάστον ἑβανόν,
ὡς περὶ πον, Ἀρχὴν καὶ Ἐξουσίαν, καὶ Ἀγγελικὰς
τινας ὑπηρεσίας, ἐκάτω Ἀρχοντι ἑαυτοῦ γε-
γνηκότος, καὶ πεπονηκότος ὑπηρεσίαν. μὴ
εἶνα δὲ σαρκὸς ἀνάστασιν, ἀλλὰ μόνον ψυχῆς.
ἀναθεματίζετε τὸ λατρεῖν, καὶ τὸ εἶναι τινες
ἐν αὐτοῖς περὶ λημμένοι καὶ βεβαπλισμένοι. ἴην
τε τῷ Μυστηρίων μετοχὴν, καὶ ἀγαθότητα
ἀφελῶσιν, ὡς ἀλλοτρίαν ἔσαν, καὶ εἰς ὄνομα

For. 66-
67.

For. 66-
67.

Σαβαώθ γεγνημένην τέτον' γὰρ θέλουσιν εἶναι κατὰ ἰνάς τῶν ἄλλων Αἰρέσεων, ἐν τῇ ἐξδόμῳ ἑρανῶ τυραννῆναι, καὶ κτ' ἑ ἄλλων καλιχύνειν. βρώμα δὲ λέγουσιν εἶναι Ἀρχῶν καὶ Ἐξουσιῶν τὴν ψυχὴν. ἀνευ δὲ αὐτῆς μὴ δύνασθαι αὐτῶν ζῆν, διὰ τὸ ἀπὸ τῆς ἀνωθεν ἐκμάδ' αὐτὴν εἶναι, καὶ δύναμιν αὐτοῖς παρέχειν. ἐν Γνώσῃ δὲ ταύτην γηρομένην, καὶ Φυγῆσαν τὸ Βάπτισμα τῆς Εκκλησίας, καὶ τὸ ὄνομα τῆ Σαβαώθ τῆς νόμον δεδωκότ', ἀνιέναι κατ' ἑκάστον ἑρανόν, καὶ ἀπολογίαν διδόναι ἐκάστη Ἐξουσία, καὶ ἔτις ὑπεβάνειν πρὸς τὴν ἀνωτέραν Μητέρα, καὶ Πατέρα τῶν ὅλων, ὅθεν δὴ κατήλθεν εἰς τόνδε τὸν κόσμον. ἤδη δὲ εἶπον ὡς ἀναθεματίζουσι τὸ Βάπτισμα, ὡς μῆται θανατῶσαι σαρκίους σκευασίαν ἐλαίς ἡδύσματ' ὡς Ἰπὶ τέτων καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς ἡ πᾶσα βολὴ τῇ Εκκλησιαστικῇ εἰρηται. μῆται γὰρ εἰσιν ἀληθῶς θανατῶσαι, καὶ θάνατον ἐμποιῶσαι, καὶ σαρκίους τὸ μυρεψικὸν ἔλαιον τῶν ἡδύσματ', τὰ ἅγια τῶ Θεῷ Μυστήρια τὰ ἐν τῷ λατρεῖν ἡμῖν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν κεχαρισμένα.

Θαυμάσθε δ' ἂν τις αἰρῶν καὶ πᾶσι τοῖς Φυσιολόγοις ἰνὰ ὠφελείας ἐμπλεα, ἀπὸ καὶ τοῖς τῇ τῆς μελίτης στυγερῇ, τῆς ἐφ' ἅπαντα μὲν τὰ βλασημάτ' ἐφικανέσης, τὰ χρησιμα δὲ ἐαυτῇ ἰπσωαγῆσης. ὁ γὰρ στυγερὸς ἄνθρωπος ὑδαμόθεν ζημιῶται, ἀλλ' ἡ παντοχόθεν κερδαίνει. ἀσύνετος δὲ ζημιώθησεται, ὡς καὶ ὁ ἅγιος πατριάρχης λέγει· τίς συνेतὸς καὶ στυγερὸς ταῦτα; καὶ ὁ λόγος Κυρίου ἐστίν, καὶ γινώσκεται αὐτὰ, ὅτι αἰθέρια καὶ οὐδὲ Κυρίως, ἀσεβεῖς δὲ ἀσθενήσουσιν ἐν αὐταῖς; ὕπερ μὲν γὰρ καὶ πᾶσι καλεμένοις Φυσιολόγοις, μᾶλλον ὅτι ἡμεῖς αὐτοὶ ὁρῶμεν, ὡς τὸ κανθάρων γένος τὸ πᾶσι Βυλάροις καλεῖται, στυγερὸν ἔχει ἐν τῇ δυσωδίᾳ καὶ κόπῳ ἀνακυλίεσθαι, καὶ αὐτὴ αὐτοῖς τροφή τε καὶ ἐργασία. ἄλλοις δὲ τὴν αὐτὴν τέτη βορβορώδη τροφήν· εἰς μὲν ἐπαχθεῖαν καὶ δυσωδίαν. καὶ μελίσσαις μὲν αὐτῇ ἡ κόπῃ καὶ δυσωδίᾳ θανάτ', βυλάροις δὲ εἰς ἐργασία καὶ τροφή καὶ πρᾶξιμα· ταῖς δὲ μελίσσαις τὴν ἀντίον ἡ εὐωδίαν καὶ τὰ ἄνθη, καὶ τὰ μύρα εἰς ἀναψυχὴν, κτίσιν τε καὶ ἐδωδὴν, εἰς ἐργασίαν τε καὶ πρᾶξιμα· ταῖς δὲ κανθαρείς τοῖς πωρρωμένοις, εἰτ' ἂν βυλάροις, ἐναντία τὰ ριαῦτα.

A Sabaoth repertam. Hunc enim, ut & Archonalia quædam Hæreses, septimo in orbe tici. Hæversari, ac Tyrannidem exercere prædicant, ceterosque violenter opprimere. Principatum Potestatumque cibum animam appellant: sine qua vivere illos non posse, quod à celesti rore procreata vegetet illos ac foveat. Quæ cum ad cognitionem pervenerit, ac Baptismum Ecclesiæ nomenque Sabaoth, qui author Legis est, effugerit, ad singulos evolare celestes orbes, sequæ apud unamquamque Potestatem excusare: sicque ad supremam Matrem atque omnium pervenire Parentem, à quo in hunc mundum delapsa sit. Diximus Baptismum ab illis rejici. Nam muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti: quod de istis, eorumque similibus Proverbii specie Ecclesiastes pronunciat. Muscæ quippe sunt mortiferæ, quæ conditum à seplariis unguentum inficiunt: Divina videlicet Mysteria, quæ ad peccatorum condonationem nobis in Baptismo collata sunt.

III. Enimvero mirari quispiam illud poterit, quàm multa in naturalium rerum Scriptoribus utilitatis plena reperiat, si apis velit imitari prudentiam, quæ flosculis omnibus infidens undecumque sibi utilia colligit. Etenim vir prudens ac perspicax nulla ex re detrimentum capit, sed ex omni occasione lucratur: imprudens contra incommodum ac damnum percipit: uti sanctus Prophetæ testatur. Quis sapiens, & intelliget hæc? & verbum Domini est, & cognosces ista, quoniam recta via Domini: impii autem infirmabuntur in eis? Apud illos igitur, quos dixi, naturalium rerum Scriptores invenimus, vel ipsimet potius cernimus; Scarabæorum genus, quod à quibusdam Bylarum vocatur, indet, fructore ac stercore volutari solere, unigenitiamque illis ipsis & alimentum & opus esse: cum aliis dirus ac sordidus ille cibus molestiam ac nauseam pariat. Nam qui apes simus ac foetor interficit, Scarabæis alimentum ac materiam præbet operis, ut illis flores & odorum fragrantia, atque unguentorum suavitas: quibus omnibus ad oblectationem, & mellificium, ac cibum & operis exercitationem utuntur. Scarabæis vero longè hæc contraria sunt.

παγή, ἔδὲ τι ἕτερον τῷ τοιῶτων, ἐξουσία τε-
ταγμένα εἰσὶ δι' ἄλλω πραγματείαν. ποῖαν
δὲ φημι; ἀλλ' ἢ διὰ τὸν ρυθμὸν τῆς ὕμνης, διὰ
τὸ ἄνω ἀκήρατον δοξολογίαν, δι' ἣν ἡθέλησεν ὁ
ἄφθονος ἡμῶν Θεὸς καὶ βασιλεὺς χαρίσασθαι
ἐκαστῷ τῷ ὑπὸ αὐτῶ γεγνημένων δόξαν προσ-
ήκυσαν· ἵνα τὸ αὐτῶ βασιλείας τὸ Φαιδρὸν
καὶ * ἀκατάπληκτον αἰεὶ δοξάζηται. σαφῶς
ρίνυν ἐκείνοι πεπλάνωται, τὴν χάριν τῆς
Θεῶ ἀγνοήσαντες.

Φασὶ δὲ ἔτοι, ὡς καὶ ἄνω μοι προεδήλω-
ται, τὸν Διάβολον εἶναι ὑὸν τῆς ἐβδόμης ἐξουσίας,
τετάρτῃ Σαβαώθ. εἶναι δὲ τὸν Σαβαώθ
τὸν Ἰσδαίων, τὸν δὲ Διάβολον πονηρὸν αὐτῶ ὑόν.
ὄντα δὲ Ἰπὶ * τῆς ἐναντιότητος τῶ ἰδίῳ πατρί.
καὶ τὸν αὐτῶ πατέρα μῆτε τοιῶτον εἶναι,
μῆτε πάλιν εἶναι τὸν ἀκατάληπτον Θεόν,
ὃν πατέρα φασὶν· ἀλλὰ δευτέρως εἶναι ἐξου-
σίας. ἕτερον δὲ πάλιν μῦθον λέγουσιν οἱ
τοιῶτοι. ὅτι, φησὶν, ὁ Διάβολος ἐλθὼν
πρὸς τὴν Ἐγὼν, σιωπήσθαι αὐτῇ ὡς ἀνὴρ γυ-
ναικί, καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν τε Καὶν καὶ
τὸν Ἀβελ. διὸ ἐπανέστη ὁ εἰς τῶ ἐνὶ, διὰ τῆς
λοιπὸν ὅν ἐχον πρὸς ἀλλήλους, ἐχὶ διὰ τὸ [ὡς]
ἀνυρεσηκέναι τὸν Ἀβελ Θεῷ, ὡς ἔχει ἡ
ἀλήθεια, ἀλλὰ ἕτερον πλαζόμενον λόγον
λέγουσιν. ἐπειδὴ φασὶν ἐρωῶντες ἦσαν ἀμ-
φότεροι τὸ ἀδελφῆς αὐτῶν τῆς ἰδίας, τέτταρ-
τα ἐπανέστη ὁ Καὶν τῶ Ἀβελ, καὶ ἀπέκτενεν
αὐτόν. φύσις γὰρ αὐτῆς φασὶν ἐκ τῆς σπέρμα-
τος δὲ Διὰβόλου, ὡς προείπον, γεγενῆ-
σθαι.

Φέρουσι δὲ μαρτυρίας, ὅταν θελήσωσιν ἀ-
πατᾶν τινες, διὰ τὸ τῶ θεῶν βιβλίων, ὡς καὶ ἐν
ἀλλημοιαιρέσει τῶτο εἴρηται· ὁ Σωτὴρ πρὸς
τῶν Ἰσδαίων ἐλεγξεν, ὑμεῖς ἐκ τῶ Σατανᾶ ἐστέ. καὶ
ὅταν λαλήτῃ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶ ἰδίων λαλεῖ ὅτι καὶ
ὁ πατὴρ αὐτῶ ψεύσεως ἐστίν. ἵνα δὴθεν εἰπῶσι,
τὸν Διάβολον εἶναι τὸν Καὶν· ἐπεὶ δὲ εἴρηκεν, ὅτι
ἀπὸ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος ἐστίν. καὶ ἵνα δείξῃ
πατέρα μὲν αὐτῶ εἶναι τὸν Διάβολον, δὲ τὸν Δια-
βόλου εἶναι πατέρα τὸν Ἀρχοντα τὸν ψεύστην,
ὃν βλασφημῶντες καὶ τὸ ἑαυτῶν κεφαλῆς,
φασὶν αὐτόν εἶναι τὸν Σαβαώθ οἱ ἀνόητοι, νομί-
ζοντες ὄνομα εἶναι δὲ Θεῶ * ἵναι τὸν Σαβαώθ, ὡς
ἦδη καὶ ἐν ταῖς προτέροις Αἰρέσεσι διὰ πλάτης
ἡμῶν πεπραγμέναι· ἵνα ἐρμηνείας δὲ Σαβαώθ,
καὶ ἄλλων ὀνομασιῶν, τέτε Ἡλὶ καὶ τῆς Ἐλῶ,

rapina, non aliquid ejusmodi. Quare al- Archon-
terius negotii causa Potestates stabiliti. Hæ-
sunt. Cujusnam verò? Nimirum propter
Divinarum laudum concentum, & im-
mortalem illam numinis prædicationem.
Cujus gratia summus ille Deus ac Prin-
ceps omnis expers invidia suum cuique
illorum, quos produxit, ornamentum ac
decus attribuit: ut Imperii sui splendor,
atque sempiterna dignitas, perpetuò ce-
lebretrur. Quocirca vehementer errant
isti, qui Dei gratiam ignorant.

V. Illud verò insuper affirmant,
quod à me antea dictum est, Diabolum
septimæ Potestatis, hoc est Sabaoth, esse
filium. Sabaoth porro judæorum esse
Deum, cujus malus filius sit Diabolus:
qui in terra consistens Parenti suo relu-
ctetur. Eundem verò Parentem neque
ejusmodi, hoc est malum, esse, neque
Deum tamen illum esse, qui comprehen-
di nequeat. Sed ad sinistram Potestatem
pertinere. Addunt & aliam istiusmodi
fabulam. Diabolum ad Evam acceden-
tem cum ea perinde ac vir cum muliere
solet, consuetudinem habuisse deque ea
Cainum & Abelum suscepisse. Ex quo
factum asserunt, ut in alterum unus in-
surgeret, pro ea videlicet invidia, qua in
se mutuo concitabantur: ac non ideo
quod Abelus Deo esset acceptior; uti se-
feres habet: sed novo quodam menda-
cio veritatem dissimulant. Ambos enim
ajunt sororis amore flagrasse. Ideo Cai-
num in Abelum concitatum ipsum in-
teremisse. Nam utrumque Diaboli è stir-
pe procreatum ut diximus, affirmant.

Nec desunt illis testimonia sacris è li-
teris deprompta; quibus ad illudendos
homines abutuntur. Cujusmodi istud est
in alia à me Hæresi commemoratum,
quod Judæis Salvator dixit. Vos ex Sa-
tana estis. Et, Quando loquitur mendaci-
um, ex propriis loquitur: quoniam & pater
ejus mendax est. Ut nimirum Diabolum esse
Cainum efficiant; ex eo quod dixerit: Ho-
micida est ab initio: atque Patrem ejus ef-
fe Diabolum ostendant; Diaboli verò Pa-
trem mendacem illum Principem, quem
in caput suum blasphemantes ipsum esse
Sabaoth stolidissimi homines putant;
quod nomen Dei cujusdam proprium
esse volunt. De qua re in superioribus
Hæresibus abundè disputavimus; ubi &
Sabaoth aliorumque nominum inter-
pretationem attulimus, velut Eli, & Eloï,
B b iij

For. ἀνα-
τληκτι.

Vet. ὅτι
τὸ σῆς.
Cor. γῆς.

Cor. li-
νός.

Archon-
tici. Hæ-
relis xl.

Israël, Sadadai, Ellion, Rabboni, Ia, Adonai, Iabe. Quas quidem voces si rectè interpretemur, varias ad prædicandam Dei gloriam appellationes esse, non ipsi Divinitati significandæ imposita nomina docuimus. Ac nos illas iterum hoc loco repetemus. Est igitur *Israel* Deus: *Eloim*, Deus semper: *Eli* Deus meus: *Saddai*, sufficiens. *Rabboni* Dominus: *Ia* Dominus: *Adonai* qui est Dominus: *Iabe*, qui erat, & est, & semper existit; quemadmodum Moysi ipse declarat: *Qui est misit me ad vos, dices ad illos*: Ellion altissimum sonat: *Sabaoth*, exercituum. Quare *Dominus Sabaoth*, idem est ac Dominus exercituum. Quæ vox *Dominus*, addi perpetuo solet, ubicumque *Sabaoth* nomen exprimitur. Non enim sola *Sabaoth* dictio ponitur; pura; Dixit mihi *Sabaoth*: aut locutus est *Sabaoth*: sed statim adjungitur, Dominus *Sabaoth*. Ita enim Hebraicè scriptum, *Adonai Sabaoth*: hoc est Dominus *Sabaoth*.

VI. Sed quæ præclare omnino dicta sunt, hæc ab illis, & illorum similibus frustra præ animi cæcitate per calumniam ac maliciam depravantur. Etenim Salvator noster in eo, quem ad Judæos habuit, sermone, nequaquam de Diabolo locutus est: ut nemo non aperte videt, qui inharere veritati studeat: sed propter Judam id ab eo usurpatum est. Non enim Abraami filii erant, qui se antequam carnem induerent sub illa Mambre quercu olim exceperat: sed perfidia Judæ filios, ut ita dicam, sua se sententia declaraverant, quem Dominus Satanam ac Diabolum nominat, his verbis:

Joan. 6. 70. Nonne duodecim vos elegi, & unus ex vobis Diabolus est? Cujus etiam rei causa Dominus ejusdem improbitatem exaggerans: *Cum loquitur*, inquit, *mendacium, de propriis loquitur*. Quo pertinet illud, quod in alio Evangelii loco scriptum est; *Joan. 12. 6.* *Quoniam fur erat, & oculos portabat*. Hic igitur Diaboli insignitus nomine Judas Cainum patrem habuit, qui Abelum fratrem mendacio suo circumscripsit, & occidit. Qui etiam interroganti Domino;

Gen. 4. 9. Ubi est Abel frater tuus? mentitus respondit: *Nescio*. Merito itaque etiam iste, qui verum Diabolum moribus est imitatus,

Diaboli filius Domini ore pronuntiatur. A quo enim quisque superatus est, ei & servit. Ac nos adeo quodcumque demum egerimus, eos Patres habebimus, quorum exempla iisdem factis expressimus.

Diaboli filius
quoque
dicantur.

τῷ τε Ἰσραὴλ, καὶ τῷ Σαδδαὶ, τῷ τε Ἑλλίων, τῷ τε Ραββωνί, τῷ τε Ἰα, τῷ τε Ἀδωναὶ, τῷ τε Ἰάβε. ὡς ὀνομασία εἰσι δοξολογιῶν ἀπασαμ ἐρμηνευόμεναι, καὶ οὕτως ὀνόματά ἐστι θεῶν, ὡς εἶπεν, τῇ Θεότητι. ἅ τινα καὶ ἐν ταῦτο ὁσπερ ἀποδοθῆσονται, ἐρμηνευθέντα κεῖνται. τὸ Ἰσραὴλ Θεός, τὸ Ἑλωείμ Θεός αἰεί, τὸ Ἡλὶ Θεός μὲν, τὸ Σαδδαὶ οὐκ ἀνός, τὸ Ραββωνὶ οὐκ ἔχει, τὸ Ἰα Κύριος, τὸ Ἀδωναὶ ὁ ὢν Κύριος. τὸ Ἰάβε, ὅς ἐστι καὶ ἐν καὶ αἰεί ὢν ὡς ἐρμηνεύει τῷ Μωϋσῇ. ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με, ἐρεῖς πρὸς αὐτούς. καὶ τὸ Ἑλλίων ὑψίστος, καὶ τὸ Σαβαώθ δυνάμεων ἐρμηνεύεται. Κύριος ὢν Σαβαώθ, Κύριος τῶν δυνάμεων. * παντὶ γὰρ προσκείται ὅπως τῷ Σαβαώθ ὄνομα λέγει ἡ Γραφή. * ὁ μόνος ἐκ Φω- νεὶ λέγεται· εἰπέ μοι Σαβαώθ. ἡ ἐλάλησε Σαβαώθ ἀλλ' αὐτὸς λέγει, Κύριος Σαβαώθ. Οὕτω γὰρ ἡ Εβραϊκὴ Φάσις· Ἀδωναὶ Σαβαώθ· ὅπως ἐρμηνεύεται Κύριος τῶν δυνάμεων.

Καὶ * μὴ τὸ παρ' αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ὁμοίοις καὶ τὴν τύφλωσιν τῆς διανοίας αὐτῶν, τὰ καλῶς εἰρημύνα συκοφαντεῖται. ὅτε γὰρ πάλαι Διαβόλος τῷ Σωτῆρι ἐν τῷ πρὸς Ἰουδαίους λόγῳ εἴρηται, ὡς παντὶ τῷ σαφὲς εὐρίσκεται τῇ ἀληθείᾳ ἀκολοθεῖν. ἀλλὰ διὰ τὸν Ἰουδα αὐτοῖς ἔλεγε τὸ ῥῆμα. οὕτως ἦσαν γὰρ τέκνα τῆς Αβραάμ, & αὐτὸν ἀποδεξαμένους ἐπὶ τὴν δριμύτην Μαμβρὴν πρὸς τῆς ἐνοσίχθους αὐτῆς παρυσίας· ἀλλὰ ὡς ἐαυτῶν κατεδίκασαν ἡμέας τὸ τῷ Ἰούδα προσδοσίας, τῷ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ Σαβανᾷ καὶ Διαβόλῳ ὀνομαζομένῳ, ὡς λέγει· ἔχι δώδεκα ἡμέας ἐξελεξάμεναι, καὶ εἰς ἐξ ἡμῶν ἐστὶ Διάβολος; καὶ τὰς ἐνέκα τὰ τῆς αὐτῆς κακοτροπίας ὁ Κύριος ἐρμηνεύων ἐλεγε· ὅτι ὅταν λαλήσῃ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ. ὡς καὶ ἄλλοις τὸ Ἐὐαγγέλιον λέγει· ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον αὐτὸς ἐβάσταζεν. ὅτι ὁ Διάβολος κληθεὶς Ἰουδαίς, πατέρα ἔχει τὸν Κάιν, διὰ ψεύδους ἀπατήσαντα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Ἀβελ, καὶ ἀποκτείναντα. ὅς καὶ ἐρωτώμενος ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, πᾶς Ἀβελ ὁ ἀδελφός σου; ψευδόμενος ἐλέγει, καὶ οἶδα εἰκότως· καὶ ὁ ὅτι τὸ φύσιν Διάβολον μιμησάμενος· ὅτι τρεποῖς, ὡς αὐτὸς καὶ ἀξίαν ἀνηγόρευ' ὑπὸ τῷ Σωτῆρι. ὡ γὰρ ἡ τῆς αἰῶνος, τῆς αἰῶνος καὶ δεδούλωτος, καὶ ἡμῶν δὲ ἐκαστος ὅτι ἐν αὐτῇ ἡ πειρασμός, ὅτι τὸ πρὸς τετελεσμένος πατέρας ἐξ ἡμῶν μιμησά-

For. πα-
τη.
For. ἡ δ
μοι.

Cor. μὲ
τῶν.

μεν^Θ. σαφῶς τοίνυν ἐφράδη ἡ ψῆφος^Σ Κυ-
ρίῳ λελθῆσα ῥῆσις· ὅτι ὑμεῖς τέκνα ἐσὲ τῷ
Διαβόλῳ. καὶ πάλιν, ὅταν λαλήτῃ τὸ ψεῦδος^Θ,
ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ὁ Πατὴρ αὐτῷ ψεύ-
σης ἐστίν· ἵνα εἴπῃ Ἰδὼν καὶ Καὶν. εἴτα, καὶ
ᾧ ὁ πατὴρ αὐτῷ ψεύσης ἐστίν, ἵνα εἴπῃ αὐτὸν
τὸν Διάβολον, διὰ τὰ ὁμοίως πεπραγμα-
τευμένα ἐκάστω τέτων. ἐνπνεύσας γὰρ ἐν σό-
ματι τῷ ὀφείως, ψευδῇ πάντα λελάληκεν
ὁ Διάβολος^Θ, καὶ ἔτως τότε ἐξηπάτησε τὴν
Εὔαν. καὶ ἀνήρηται ὡς αὐτὸς ἡ πεπλανη-
μένη μυθοποιία. καὶ λέγει ἡ γραφή, ὡς ὁ
Καὶν ἀπέκτεινε τὸν ἀδελφὸν αὐτῷ, ὅτι ἐκ^Σ Β
Διαβόλου ἦν. ἐδείχθη γὰρ παντάπασιν, ὅτι
διὰ τὸ τὴν Εὔαν ἐκ τῷ σπέρματι^Θ τῷ Διαβό-
λῳ συλλαβῆσαν, ὡς καὶ συζυγίαν γάμου καὶ
συνάφειαν σωμάτων γεγεννηκέναι τὸν Καὶν
καὶ τὸν Ἀβελ, ὡς τέτοις ἔδοξεν. ἀλλὰ διὰ
τὸ ὁμότερον, καὶ μίμημα τῷ Διαβόλῳ κα-
κοτροπίας ὕψος αὐτῷ ἤκαστε.

Πάλιν δὲ λέγουσιν οἱ αὐτοὶ, ὅτι Ἀδὰμ συνά-
φθεντα τῇ Εὔᾳ τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ, γεγεννηκέναι
τὸν Σὴθ, φύσει ἰδίον αὐτῷ υἱόν. καὶ τότε Φασὶ τὴν
ἄνω Δύναμιν σὺν τοῖς ὑπεργοῖς^Σ ἀγαθῶ
Θεῷ Ἀγγέλοις καταβεβηκέναι, καὶ ἡρπακέναι
αὐτὸν τὸν Σὴθ, ὃν καὶ ἄλλοις καλεῖται, καὶ ἀνε-
νηνοχέναι ἄνω πρὸς, καὶ ἀναθρέψαι χρόνῳ ἱκα-
νῶ, ἵνα μὴ δποκτανθῇ· καὶ μετὰ χρόνον πολὺν
κατενηνοχέναι εἰς τὸνδε τὸν κόσμον, καὶ πνευ-
ματικὸν ἀπέγασαδ^Σ αὐτὸν, καὶ σωματικόν,
εἰς τὸ μὴ καλεῖσθαι τὸν τε^{*} κατ' αὐτῷ, καὶ
τὰς ἄλλας ἐξουσίας, καὶ ἀρχὰς τῶν κοσμοποιῶ
Θεῶν. μηκέτι δὲ αὐτὸν Φασὶ λελατρευκέναι
τῷ ποιητῇ τε καὶ δημιουργῷ, ἐπεγνωκέναι δὲ
τὴν ἀκατονόμαστον δύναμιν, καὶ τὴν ἄνω ἀγα-
θὸν Θεόν· τῷ λελατρευκέναι, καὶ καὶ τῷ
ποιητῇ τῶν κόσμων, καὶ Ἀρχῶν, καὶ Ἐξουσιῶν πολλὰ
δποκεκαλυφέναι. ὧ δὲ καὶ βίβλος τινας ἐξε-
τύπωσαν εἰς ὄνομα αὐτῷ^Σ Σὴθ γεγραμμένας,
παρ' αὐτῶν αὐτῶν δεδωδ^Σ λείποντες. ἄλλας δὲ εἰς
ὄνομα αὐτῶν, καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν αὐτῶν. Φασὶ γὰρ αὐτὸν
γεγεννηκέναι ἐπ' αὐτῶν Ἀλλοθρεῖς καλεσμένους,
ὡς καὶ ἐν ἄλλαις Αἰρέσεσιν εἰρηκαμῶν, Γνωσι-
κῶν Φημὶ, καὶ Σηθιανῶν. ἔτσι δὲ καὶ ἄλλες
Προφῆτας Φασὶν εἶναι, Μαρτιάδην τινὰ, καὶ
Μαρσιανόν, ἀρπαγρῆς εἰς οὐτὸν ἔρχαντες, καὶ διὰ
ἡμερῶν τριῶν καταβεβηκότας. καὶ πολλὰ ἐστὶν
ἀμυθοποιῶντες πλαστῶς ἐκτυπῶσι, βλάσφη-

Qvocirca perspicuè jam illa Domini est Archon-
declarata sententia. Vos estis filii Diaboli. tici. Hæ-
Item, Cum loquitur mendaciam ex propriis telis κα
loquitur: quoniam pater ejus mendax est.
Qvibus verbis Judam & Cainum intelli-
git. Illud verò: Nam & pater ejus mendax
est, ad Diabolum referendum est: quòd ad
ejus imitationem ab illis sint perpetrata
nonnulla. Siquidem per os serpentis in-
spirans Diabolus falsa omnia locutus est:
sicque tunc Evam fecellit. Atque hunc in
modum tota ab istis conficta fabula peni-
tus evanescit. Qvòd verò de Caino Scri-
ptura testatur, illum fratrem occidisse su-
um, quòd esset ex Diabolo: id omnino
demonstratum est; non ex Diaboli satu
conceptum ab Eva fuisse foetum aliquem;
ita ut velut conjugio quodam congressis
copulatisque corporibus Cainum & Abe-
lum pepererit, ut istis placuit: sed ob
norum similitudinem, expressamque
imitatione Diaboli nequitiæ filium ejus
appellari.

VII. Qvòd illud etiam ab istis asseri-
tur: Adamum ex Eva conjuge Sethum
germanam suscepisse sobolem. Tum ve-
rò supremam illam virtutem serunt cum
administis Dei melioris Angelis dela-
plam Sethum ipsum rapuisse, quem &
ἀλλοθρεῖς, hoc est alienigenam vocant. Qvem
cum sursum aliquem in locum sustulisset,
ac diuturno tempore, ne fortè inter-
ficeretur, aluisset, longo demum inter-
vallo in hunc orbem intulisse, simulque
& spiritalem & corporeum reddidisse:
ne à Caino, vel cæteris Conditoris mun-
di Potestatibus ac principatibus oppri-
meretur. Eundem porro Creatorem at-
que Opificem desuisse venerari, & illam
agnovisse Virtutem, quæ nullo compre-
hendi nomine potest: nec non adversus
Authorem Mundi, ejusque Principatus
& potestates pleraque detexisse. Hinc
etiam Libros aliquot ediderunt Sethi
nomine inscriptos, quos ab eo traditos
ac relictos affirmant. Item alios cum il-
lius, tum septem ejus liberorum nomine.
Toti dem enim ab eo procreatos volunt,
quos ἀλλοθρεῖς nominant: ut in aliis Hære-
sibus, Gnosticorum scilicet, ac Sethiano-
rum ostendimus. Cæterum isti Prophe-
tas alios commemorant; Martiadem ne-
scio quem, & Marrianum, quos in cælum
raptos tertio die descendisse fingunt. Ad-
dunt & alias plerasque commentitias ac
ridiculas fabulas, & in verum atque o-

Archon-
tici. Hæ-
relis XL.

mnipotentem Deum Patrem Domini nostri Jesu Christi contumeliosè multa jactant. Principem hunc, & inventorem omnis esse nequitia; ut vel ipsa sua confessione jugulentur.

Nam simalorum inventor is ac maleficus est, nonne bonus vel eo ipso comprobabitur, ut aliis Hæresibus objecimus, quod contra stupra, adulteria, rapinas ac cupiditates & injurias decreta multa condiderit? Nam Judæorum illum esse Deum utique confitentur. Judæis porro Legem illam tulit, quæ sunt ea omnia prohibita, quorum inventor ab illis asseritur. Satanæ verò Pater qui demum appellari potest, qui tam multa adversus illum ediderit, si ab illo summo, quem Deum nominant, alienus est; nec idem est Omnipotens ille Deus, Rex & Dominus noster, qui in Lege, & Evangeliiis ac Prophetis, & ab Apostolis celebratur; Dominus DEUS, ac Pater Domini nostri JESU CHRISTI? ut idem aperte Christus in Evangelio testatur his verbis. *Confiteor tibi Pater Domine cæli ac terræ, quibus Patrem suum univerforum Deum esse significat?*

1. Cor. 3.

Matth. 11.
25.

Joan. 2. 19.

1. Tim. 13.
15.

VIII. Mortuorum verò resurrectionem aperte futuram denunciat, cum ita loquitur. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Templum enim corpus suum vocabat, quod hominum manibus evertebatur, hoc est interficiebatur. Nam quod verum corpus non esset, sed specie duntaxat appareret, cujusmodi illi fuisse statuunt, nequaquam hostium in manus venire, aut, ut pollebatur, excitari die tertia potuisset. Hæc igitur DEI administratio perspicue declarat, mortuos ad vitam sine ulla controversia restitui: nec animæ purificatione ulla opus esse, aut apud singulas potestates causam illi suam esse perorandam: quod isti, uti dictum est, temerè prædicant: sed uno Dei beneficio duntaxat indigere, quo cum fide rectè facta conjungat: ut ad Timotheum scribens Apostolus hisce verbis testatur: *Ut scias quomodo te oporteat in domo Dei ambulare, quæ est Ecclesia DEI vivi, columna & firmamentum veritatis: quam multi relinquentes ad fabulas & ineptias diverterunt: non intelligentes nec quæ dicunt, nec de quibus affirmant; ex quibus est Phygellus & Hermogenes.* Sed & in secunda Epistola Hymenæum ac Philetum excidisse à veritate scribit: qui quidem & ipsi in Hæresin prolapsi sunt; alium

μά τε πλάττοντες κτλ ὄντῃ Θεῷ παντοκράτορι, πατρὸς δὲ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς Ἀρχοντῇ ὄντι, καὶ πονηρίας δέρεται, ὡς ἀπ' αὐτῶν τ' παρ' αὐτοῖς λόγων ἀλίσκονται.

Εἰ γὰρ πονηρῶν ἐσὶν δέρεταις καὶ κακοποιῶς, πῶς δὲ αὐτοῖς τὴν ἀγαθὴν δέρεται, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις Αἱρέσεσιν ἐπαμύνηται, καὶ πορνείας, καὶ μορχειάς, καὶ ἀρπαγῆς, καὶ πλεονεξίας νομοθετήσας; Θεὸν γὰρ αὐτὸν τ' Ἰσθαίων καὶ αὐτοὶ λέγουσι. τοῖς Ἰσθαίοις δὲ τὸν νόμον ἔδωκεν, ἐν ᾧ πάντα ταῦτα ἀπηγόρευσε, ὧν δέρεται αὐτὸν λέγουσιν εἶναι. πῶς δὲ πατὴρ δὲ Σατανᾶ κληθεῖται, ὁ κατ' αὐτὰ τὰ ὅσα ταῦτα ὑποδείξας. καὶ εἰ ἀλλότριός ἐστι δὲ ἄνω παρ' αὐτοῖς λεγομένης Θεῷ, καὶ ἔκ αὐτοῦ ἐσὶν ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ βασιλεὺς καὶ Κύριος ἡμῶν [Ἰησοῦς Χριστός] ὁ ἐν Νόμῳ, καὶ ἐν Ἐγγελλίοις, καὶ ἐν Προφήταις, καὶ Ἀποστόλοις αὐτὸς Θεὸς Κύριος, πατὴρ δὲ δὲ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὡς αὐτὸς διδάσκει σαφῶς ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐν Ἐγγελλίῳ, λέγων· ἀγαθὸς σοι πάτερ, Κύριε ἐργῶν καὶ γῆς. ἵνα δείξῃ τὸν αὐτὸν πατέρα Θεὸν τὸν πάντων.

Καὶ περὶ νεκρῶν ἀναστάσεως ὑποφαίνων ἐσεῖς, πάλιν Φησὶ· λύσατε τὸ ναὸν τῆτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. ναὸν δὲ ἔλεγε τὸ ἴδιον σῶμα, λύομενον μὲν διὰ χειρῶν ἀνθρώπων, τετέστιν διαποικτεινόμενον. τὸ δὲ μὴ ἐν σῶμα, ἀλλὰ δοκῆσαι φαινόμενον, ὡς ἔτοι πάλιν λέγουσιν, ὅτι ἂν ἡ δύναμις εἰς χεῖρας ἐρχοῖται, ἐγείρεται τε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ὡς ἐπηγγείλατο. δέδεικται τὸν ναὸν σαφῶς διὰ τῆς τοιαύτης οἰκονομίας ἀναντίρρητος ἢ τ' νεκρῶν ἀνάστασις. καὶ ὅτε χρεῖα ἐσὶν διαποικτείας τῇ ψυχῇ, ἵνα λαλήσῃ πρὸς ἐκάστην ἐξουσίαν. πλάττονται γὰρ ἔτοι καὶ τῆτον, ὡς εἰρηται. ἀλλὰ διὰ τ' τῆς Κυρίου δυνάμεως τ' διὰ τ' ἐργῶν, καὶ τ' πίστεως συνισαμένης, ὡς λέγει ὁ ἀγιώτατος Παῦλος, γράφων Τιμοθέῳ διὰ τῶν τῶν λόγων ὅπως γινώσκεις πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Κυρίου ὑποπατεῖν, ἢ τίς ἐσὶν Ἐκκλησία Θεῷ τῷ ζῶντος, σύλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας. ἢ οἱ πολλοὶ ἀφέντες, εἰς μύθους, καὶ μαρολογίας ἐξετέταπυσαν, μὴ νοῦντες μήτε ἀ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιῶνται. ὧν ἐστὶ Φυγελλὸς καὶ Ἑρμολόγος. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ, Τιμεναίον καὶ Φιλιππὸν περὶ τ' ἀλήθειαν ἡσοχημένα λέγει, οἵτινες καὶ αὐτοὶ τῇ αἱρέσει ἐξη-

πολέθησαν, ἄλλον Θεὸν καταγέλλοντες, καὶ
 ἡρεαλογίας ἀπέναντες, καὶ πλάνην Ἱπποκρί-
 ρηντες τοῖς ἀνθρώποις, καὶ λέγοντες μὴ ἐν
 Θεῷ γεννηθῆναι τὸν κόσμον, ἀλλὰ ὑπὸ Ἀρχῶν
 καὶ Ἐξουσιῶν. τὴν δὲ ἀνάστασιν ἤδη γεννη-
 ῶσαι, διὰ τῶν ἡχομένων τέκνων ὑπὸ ἐκάστη
 τῶν ἡχομένων. τὴν δὲ τῶν νεκρῶν οὐ λέγ-
 σιν ἔσεσθαι. καὶ ὁρᾶτε ἀδελφοὶ τὸν χαρα-
 κτήρα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸν ἑλεγχον τῆς
 τῶν ὁδοῦ.

ὑπολαμβάνω δὲ καὶ περὶ τῶν ἱκανῶς
 εἰρησάμεν. ὅθεν ταύτην ὁδοῦ, Ἱπποκρί-
 τας ἐξῆς τὴν πορείαν ποιήσομαι. ἐκεῖνο
 μόνον εἰπὼν, ὡς πάντῃ φαίνεται εὐκρίτως αὕτη
 διὰ τῆς πολυωνύμου Ἀρχοντικῆς ὀνομασίας
 τῇ πολυπλόκῃ ἐρπετώδῃ κακοῦς. πρόπον
 γὰρ τινα ἐκ πολλῶν ἐρπετῶν ἀναμῖξ τῆς
 ἑαυτῶν πλάνης συνηγμένη ἐστὶν ἡ ὁδοῦ
 πῶς τὸ θρασὺ ἔχουσα τῶν δράκοντος, τὸ δό-
 λερὸν τῶν Φυσάλων, τὴν ἀνθέλκυσιν τῆς
 πνοῆς τῶν βατῶν, τὸ γαῦρον τῶν ἀκοντίων,
 τὸ περπετὸς τῶν ὁδοῦ. τῶν δὲ πάν-
 των οὐ κεφαλῇ καταπατήσαντες τῇ τῆς
 ἀληθείας ὑποθέσει, Ἱπποκρίτῃς λοιπὰς διέλ-
 θωμεν Ἱπποκρίτοι, τὴν ἐκάστης πλάνης ἀ-
 ποκαλύψαι ἐν Θεῷ πειρώμενοι.

ΚΑΤΑ ΚΕΡΔΩΝΙΑΝΩΝ,
 εἰκοστὴ πρώτη, ἡ καὶ τεσσαρακοστὴ
 πρώτη.

ΚΕΡΔΩΝΤΙΣ τῶν καὶ Ἡρακλέωνος δια-
 δέχεσθαι, ἐκ τῶν αὐτῶν ὁδοῦ, ἀπὸ Σίμωνος
 τε καὶ Σατορνίλων λαβὼν τὰς ὁδοῦ. Ἱ-
 πποκρίτης μεταστάσης γίνεται ἀπὸ τῆς Συρίας, καὶ
 Ἱπποκρίτην Ρώμην ἐλθὼν, λυμεῶν τις πέφηνεν
 ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἀπὸ πῶς ὁδοῦ οὐ ἐλεφνός-
 τας. ἐλεφνὴ γὰρ ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ὅταν κα-
 ταλείψασα τὴν τῶν Θεῶν ὁδὸν πλανᾶται, καὶ ἀπὸ
 τῶν Θεῶν κλησέως ἑαυτὴν ἀφορίσασα. συμ-
 βέβηκε γὰρ τοῖς τοιούτοις ἡ κινῶς παρορμία, ὅς
 τῇ σκιά πρὸς ἑαυτὴν οὐ κατεῖχεν ἐν τῷ σώματι,
 ἐμβλέπων εἰς ὕδαρ, καὶ νομίσας τῷ ὕδατι σκιά
 μείζονα εἶναι τῆς ἐν τῷ σώματι αὐτῷ ἐδωδῆς,
 ἀνοίξας τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἑσάν ἀπώλεσεν.
 ἔτω καὶ ἔτοι τὴν ὁδὸν δρόντες, καὶ βελό-
 μενοι σκιάς πρὸς ἑαυτὴν τῆς ἐν τῇ ὑπονοίᾳ αὐ-
 τῶν ἡχομένης, τῶν ἑσάν ἐν τῷ σώματι αὐτῶν,

prædicantes DEUM, ac Genealogias in-
 terminabiles, erroremque inter homines tunc. Hæ-
 disseminantes: cum à Deo negarent fa-
 rificum esse mundum, sed à Principa-
 tibus ac potestatibus conditum asse-
 rent. Resurrectionem demum accidisse
 jam dicerent, illis ipsi producendis libe-
 ris, quos Parentum quisque genuisset: nec
 aliam mortuorum expectandam esse re-
 surrectionem. Vos autem quæso fratres
 animadvertite, cujusmodi propria sit veri-
 tatis nota, & ad illorum convincendam
 improbitatem certatio.

Equidem satis superque adversus illos
 disputatum à me esse judico. Quare hac
 omitta reliquas persequar, & id unum at-
 texam, illam mihi Hæresin ob multipli-
 cem Archonticorum appellationem va-
 riaz ac perplexæ serpentum improbitati
 quàm simillimam videri. Nescio enim
 quo pacto sic tanquam multis ex angvi-
 bus confusis in unum ac promiscuis, pe-
 stiferi illius erroris venena conflata sunt.
 Ut in illis partim Draconis insit audacia,
 partim Physali calliditas, partim spiritus
 quæ est in Batone suppressio, partim A-
 contiz agilitas, partim Ostraciz prona
 lubricitas. Quorum omnium eliso capi-
 te, ac veritatis doctrina contrito, ad reli-
 quas transibimus, ac singularum falsita-
 tem arguere Deo opitulante conabimur.

ADVERSUS CERDONIA-
 nos, quæ est Hæresis XXI.
 vel XLI.

TAM his quàm Heracleoni quidam
 Cerdo successit, ab eadem Schola
 profectus, & a Simone ac Saturnilo er-
 roris nactus initia. Qui cum à Syria Ro-
 mam peregrinandi causa miser accessis-
 set, sui juxta ac sectatorum suorum labe-
 s quædam ac perniciēs fuit. Miserrima
 quippe tunc est hominum natura, cum
 Dei viam relinquens, & à Divina se vocati-
 one segregans, longius aberrat. Quibus
 illud de canis fabula contingit, qui in
 ejus quod in ore gestabat umbram inen-
 tus, & in aquam despiciens, dum eodem
 cibo quem mordicus ferebat majorem
 umbram esse suspicatur, diducto ri-
 ctu illum ipsum qui verus erat perdi-
 dit. Sic illi reperta via, dum ejus um-
 bræ, quam in falsa opinione circun-
 ferunt compotes fieri student, non
 modo Divinitus concessum illud, quod

Canis A-
 pologus.

Cerdoni- ore, ut ita dixerim, ferunt, alimentum A
ani. Hæ- amiserunt, sed insuper exitium sibi ipsis
reſis xli. attulerunt.

Igitur Cerdo Hygini Papæ temporibus
fuit, qvi in Apostolorum Jacobi, & Pe-
tri Paulique ſucceſſione nonum locum te-
nebat. Cujus dogma cum reliquorum,
qvos enumeravimus, Hæreticorum nu-
gis conſentiens licet idem eſſe videatur,
nonnihil tamen diſcrepat, & eſt hujus-
modi.

Cerdoni
dogmata.

Duo perinde atqve alii Principia ſtatu-
it, ac Deos videlicet duos; Bonum alte-
rum, & ignotum omnibus, qvem & Pa-
trem Jeſu nominavit: alterum Crea-
to-rem, malum & cognitum: qvi & in Le-
ge locutus, & Prophetis apparuit, ac ſe
videndum ſæpe numero præbuit. Chri-
ſtum negat à Maria genitum, aut carne
revera fuiſſe veſtitum: Sed ejusmodi
ſpecie tenuis extitiſſe, & apparuiſſe talem
ac ſpecie ſola univerſa feciſſe. Idem
corporum reſurrexionem repudiat: Ve-
tus Teſtamentum, qvòd per Moysen, ac
Prophetas traditum eſt, tanqvam alie-
num à Deo rejicit. Chriſtum è cœlo, at-
qve ab ignoto Patre deſcendiſſe ideo pu-
tat, ut hic mundi Conditoris atqve Opi-
ficis imperium ac Tyrannidem evertet:
id qvòd alia pleræqve Hæreſes exi-
ſtimant. Romæ igitur brevi ille tem-
pore commoratus ſuum Marcioni virus
aſperſit, qvem etiam ſucceſſorem ha-
buit.

II. Verùm cum non minus cæteris
Hæreſis iſta deprehendi ac redargui faci-
le poſſit, paucis qvæ ed eam pertinent
complectar: ejusqve reſellendæ ab illis
iſtis eorum decretis initium arceſſam.
Etenim duo ſimul rerum eſſe Principia
nequaquam poſſe manifeſtum eſt. Nam
aut duo ab uno manarunt aliquo, aut
unum ſecundum eſt, alterum ſecundi
cauſſa ruruſus ac principium. Qværen-
dum igitur eſt, qvænam amborum cauſ-
ſa ſit, aut qvòd ex illis principium ſit al-
terius, ut diximus: ſicqve ad unum
omnino referenda cogitatio, qvòd pri-
mum occurrit, à qvo ſecundum, aut am-
bo illa proficiſci demonſtravimus. Duo
portò ſimul ut Principia ſint, fieri peni-
tus non poſteſt: ſed nec unum poſteſt
ab altero diſferre. Si enim diſferunt, duo
ſint oportet. Duo verò ſi numerentur,
ſingularem numerum excedunt. Cum au-
tem unicus iſte ac primus numerus qvæ-

Duo Prin-
cipia eſſe
negantur.

ως εἶπεν, ἐκ Θεῶ προφὴν κεχαρισμένην ὁ
μόνον ἀπώλεσαν, ἀλλὰ καὶ ὅλεθρον ἑαυ-
τοῖς ἐπεσπασάντο.

Οὗτ' οὖν τοίνυν ὁ Κέρδων ἐν χρόνοις ὕμιν
γέγονεν Εἰσκόπη, ὅ * ἓνα τὸν κληρὸν ἄ-
γοντ' ἀπὸ τ' τοῦ Ἰακώβου καὶ Πέτρου καὶ
Παύλου Αποστόλων διαδοχῆς. τὸ δὲ κήρυγμα
αὐτῶ τ' τοῦ προφητῶν Αἰρεσιάρχων Φλυα-
ρίας μετέχον, τὸ αὐτὸ μὲν εἶναι δοκεῖ παρήλ-
λατται δὲ παρ' αὐτοῦ τῶν ἔχον τ' τρόπον.

Δύο καὶ ἑτ' ἀρχὰς κεκήρυξε τῷ βίῳ.
καὶ δῆθεν Θεὸς δύο, ἓνα ἀγαθόν, καὶ ἓνα ἄ-
γνῶστον τοῖς πᾶσιν, ὃν καὶ πατέρα τῶ Ἰησοῦ
κέκληκε καὶ ἓνα τὸν Δημιουργὸν πονηρὸν ὄν-
τα καὶ γνώστον λαλήσαντα ἐν τῷ νόμῳ, καὶ
ἐν τοῖς Προφήταις φανέντα, καὶ ὁρατὸν πολ-
λάκις ὑπόμνητον. μὴ εἶναι δὲ τὸν Χριστὸν γε-
γνημένον ἐκ Μαρίας, μηδὲ ἐν σαρκὶ πεφθ-
νέναι, ἀλλὰ δοκῇται ὄντα, καὶ δοκῇται πε-
φθνῆναι, δοκῶσι δὲ τὰ ὅλα πεποιηκῶτα. καὶ αὐ-
τὸς σαρκὸς ἀνάστασιν ἀπωθεῖται. παλαιὰν δὲ
ἀπαγορεύει Διαθήκην. τὴν δὲ διὰ Μαυσιέως
καὶ τ' Προφητῶν ὡς ἀλλοτρίαν ἔσαν Θεῶ. ἐ-
ληλυθέναι δὲ τὸν Χριστὸν ἀπὸ τ' ἀνωθεν ἐκ
τ' ἀγνώστου πατρὸς, εἰς ἀθέτησιν τ' τοῦ κοσμο-
ποῦ καὶ Δημιουργῶ ἐνταῦθα, φησὶ, ἀρχῆς καὶ
τυραννίδος ὡς πρὸς ἀμέλει καὶ πολλὰ τ' Αἰρε-
σεων ἐξείπαν. ὀλίγω δὲ τῷ χρόνῳ ἑτ' ἐν Ρώ-
μῃ ὑπόμνητον, μεταδεδωκεν αὐτῶ τὸν ἰὸν Μαρ-
κίῳ. διότι τῶν Μαρκίων διεδέξατο.

Τῆς δὲ αἰρέσεως ὡσαύτως φωρατῆς ἔστι,
ἐν σωτόμῳ τοῦ ταύτης ἡμῶν ἔσαι λόγος.
δέξομεθα δὲ πάλιν τ' κατ' αὐτῶ ἀναπροπῆς
ἀπ' αὐτῶν τῶν παρ' αὐτῶ λεγομένων. ὅτι
μὴ γὰρ δύο Ἀρχὰς ἵπτο αὐτὸ εἶναι ἀδύνα-
τον, δῆλον. * εἰ γὰρ αἱ δύο ἐκ μιᾶς εἰσὶ τι-
ν' ἡ ἡμῶν ἐστὶ δευτέρα, ἡ δὲ τ' δευτέρας αἰτία
καὶ ἀρχή. ζητηθήσεται ἂν ἦτοι αἰτία τ' δύο.
ἡ ὅποτέρας τῶν δέχεται ἔτερας, ὡς ἔφην.
καὶ ἔτι ἐκ παντὸς τρόπου ἵπτι τὴν μίαν ἀνα-
κτέον τὴν διάνοιαν, τὴν ἀριστοκρομένην πρῶτῳ,
ἐξ ἧς καὶ ἡ δευτέρα, ἦτοι ἀμφοτέρας, καθὼς
δεδόχται, ὡς ἔφην. ἵπτι αὐτὸ δὲ ἀδύνατον
τὰς δύο ἀρχὰς ὑπάρχειν. ἀλλ' ἔδὲ διαφέρει
τὴν μίαν πρὸς τὴν ἄλλην δυνατὸν. εἰ γὰρ
διαφέρονται, εἰσὶ μὲν δύο. τῶ δὲ δύο δειθμῶ
ἀριστοκρομεναί, τὸν ἓνα δειθμὸν ὑπεβεβήκα-
σι. τῶ δὲ ἐνὸς καὶ πρῶτε δειθμῶ ζητημένη,
αἱ δύο

αἱ δύο τῶ ἐνὶ δειθμῷ καὶ ἀνωτέρῳ ὑποκείν-
ται τῷ αἰτίῳ τῷ δυνούοντι. ἔγὰρ αἱ δύο αἱ μὴ
τ' ἓνα δειθμόν, ἢ τὴν μίαν ἀρχὴν καὶ πρῶ-
την, αἰτία ἐαυτῶν δύνανται εἶναι· τὸ ἐνικῶ
δειθμὸς καὶ ἀνωτάτερος αἰετίζεμενος. εἰ γὰρ
αἱ δύο διρεθίζονται μιᾷ ἑσθῆς συμφωνίας, καὶ
συγχαίρεσαι, καὶ συμφωνῶσαι ἀλλήλαις,
ἐν τῷ τ' μὲν μίαν ὑπομένειν τῆς ἐτέρας δι-
δοκῆς, καὶ τῆς ἀλλῆς δὲ χαίρεσθαι, τῇ τῆς
ἐτέρας συζυγίᾳ, ἢ ἑσθῆς τίς ἐστὶν ἀναμέσον
* ἀμφοτέρων. εἰ δὲ ἑσθιάζουσι καὶ ἰσχύουσιν
ἀμα ἀμφοτέρωθεν ἀλλήλας ἐπ' ἑσθῆς, ἐκεί-
τι Χριστὸς ὁ ἐλθὼν διὰ τὴν ἀθέτησιν τῆς
διωθήσεως καταλύσαι τὴν ταύτην τυραννί-
δα, αὐτῆς ἀντεχέσθαι, καὶ διωαμένης πρὸς
τὴν ἄνω ἀόρατον καὶ ἀκατονόμαστον ἀγωνί-
ζεσθαι, ἀντέχῃν τε καὶ μηδέποτε δύνασθαι κα-
ταλύεσθαι.

Cum in-
terroga-
tione leg.
ἀμφοτέ-
ρων;

Εὐμνη-
κῶ.

Λέγει δὲ ὁ ἡλίθιος καὶ τὸ Νόμον καὶ τὸν Προ-
φήτῃ τῆς Φαύλης καὶ ἐναντίας εἶναι ἀρχῆς,
τὸν δὲ Χριστὸν τ' ἀγαθῆς. πόθεν οὖν οἱ Προφῆ-
ται τὰ εἰς Χριστὸν τετυπωμένα προανεφώνη-
σαν, εἰ μὴ μία ἦν καὶ ἡ αὐτὴ δύναμις, ἡ λαλή-
σασα ἐν Νόμῳ καὶ ἐν Προφήτῃ καὶ Ἐταγγε-
λίῳ; καθάπερ λέγει ὁ λαλῶν ἐν τοῖς Προφῆ-
ταις ἰδοὺ παρῆμι, καὶ τὰ ἐξῆς. πόθεν δὲ
καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ Ἐταγγελίῳ προανε-
φώνη, λέγων; εἰ Μαυσεῖ Ἰησοεύετε, καὶ
ἐμοὶ αὖ Ἰησοεύετε. ἐκεῖν γὰρ πρὸς ἐμὸν ἔγρα-
ψε. καὶ πολλὰ μοι ἔστι πρὸς μαρτυριῶν λέγειν,
καθὼς σιναγείρας χολῶν ἐαυτῷ ἐποίησεν ὁ
Ἰησοῦς συκυρήματι πονηρῶ τῷ κόσμῳ Ἰησοῦ
ἐσθῆς, καὶ πλανήσας ἐστὶν ὑπ' αὐτῆς πεπλανη-
μένους. παρελεύσομαι δὲ καὶ ταύτην ὡσεὶ * μέ-
μνη καὶ πεμφρηδόν τ' ὁ διωκομένων ἐκ πε-
νητῶν κινωδάλων ὁμιμένων ὑπομίαν θῆξιν ἐκ-
πετασθέντων τὴν ἀνάλωσιν ποιησάμενος, διὰ
τῆς τῆς Θεοῦ ἐνεργεσίας πίσεώς τε, καὶ σωτη-
ριώδους διδασκαλίας τῆς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, τῆς εἰπόντος· βλέπετε μὴ πλανηθῆτε.
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται· Ψευδοπροφῆται. καὶ
τῆς Ἀποστόλου πρὸς τὸν αὐτὸν Ψευδοχρίστου, καὶ
Ψευδοδιδασκάλων, καὶ Ψευδαδέλφων φήσαν-
τος, καὶ ἡμᾶς ἀσφαλισαμένους, Ἰησοῦ τὰς ἐξῆς καὶ
τὴν ἀκολοθίαν προβαλόντων τῶν ἄλλων, ποιή-
σεται τὴν ὑφήγησιν.

Aratur, duo illa Principia uni ac supremo Archon-
subjiciuntur, à quo velut à causa duo re-
fici. Hæ-
liqua pendeant. Neque enim duo illa res xl.
post singularem numerum, atque unicum
primumque Principium sui esse causa
possunt ipsorum: cum singularis ac su-
premus nihilominus numerus inquiratur.
Fingamus enim ejusmodi esse duo ut in-
ter sese consentiant, ac communiter gau-
deant, sibi que consentanea sint invicem:
ita ut uno volente ac libente adhaereat
alterum; & ipsum quoque alterius con-
junctione delectetur, quænam esse pot-
est inter utrumque dissensio? Sin mutuo
reluctantur, ac sibi æqualiter resistunt,
non poterit Christus, qui ad alterum ex-
tinguendum accessit, tyrannicum ejus
dominatum evertere: utpote quod acriter
obstinet, & adversus supremum illud,
quod nec videri, nec nominari potest,
sic pugnet, ac refragetur, nulla ut vi de-
jici sese pariat.

III. Quod autem insanus ille Le-
gem ac Prophetas existimat à deteriori ac
contrario esse Principio, à meliore verò
Christum; si id verum est, quomodo quæ
ad Christum attinebant Prophetæ certis
figurarum involucris oblecta vaticinati
sunt nisi una eademque vis esset, quæ in
Lege pariter ac Prophetis, atque Evan-
geliis locuta sit? Quemadmodum dicit:
Qui loquebar in Prophetis, ecce adsum, &c. Isa. xl. 6.
Præterea cur Dominus in Evangelio præ-
dicaret? Si Moysi crederetis, crederetis Joan. vi. 68.
forsitan & mihi: de me enim ille scripsit.
Plura equidem de ejusmodi testimoniis
in medium afferre possem, quibus accu-
mulatis scholam ille sibi conflavit, qui in-
felici quodam fato communem ad Orbis
perniciem effloruit, ac sectatores suos in
fraudem impulit. Sed hanc ego quo-
que prætermittam, postquam eam Me-
mysis cujusdam, ac Pemphredonis (quod
vespæ genus est) instar, quæ & ictu do-
lorem incutiunt, & ex pennatorum in-
sectorum genere sunt, uno contactu ob-
trituque profligavi, efficacissima DEI fide
ac salutari Domini nostri Jesu Christi do-
ctrina subnixus, qui dixit. Videte ne de-
cipiamini. Multi enim venient Pseudopro-
pheta. Cumque & Apostolus de iisdem
ementitis Christis ac magistris, falsisque
fratribus locutus cautiore nos reddiderit,
ad reliquas, prout ordine sese offerunt,
transferenda nobis est oratio.

Luc. 21. 8.
& Mar. 13.
22.

Cerdoni- ore, ut ita dixerim, ferunt, alimentum A
ani. Hæ- amiserunt, sed insuper exitium sibi ipsis
relis xli. attulerunt.

Igitur Cerdo Hygini Papæ temporibus fuit, qui in Apostolorum Jacobi, & Petri Paulique successionem nonnum locum tenebat. Cujus dogma cum reliquorum, quos enumeravimus, Hæreticorum nugis consentiens licet idem esse videatur, nonnihil tamen discrepat, & est hujusmodi.

Cerdonis
dogmata.

Duo perinde atque alii Principia statuit, ac Deos videlicet duos; Bonum alterum, & ignotum omnibus, quem & Patrem Jesu nominavit: alterum Creatorem, malum & cognitum: qui & in Legge locutus, & Prophetis apparuit, ac se videndum sæpe numero præbuit. Christum negat à Maria genitum, aut carne revera fuisse vestitum: Sed ejusmodi specie tenuis extitisse, & apparuisse talem ac specie sola universa fecisse. Idem corporum resurrectionem repudiat: Vetus Testamentum, quod per Moysen, ac Prophetas traditum est, tanquam alienum à Deo rejicit. Christum è cælo, atque ab ignoto Patre descendisse ideo putat, ut hic mundi Conditoris atque Opificis imperium ac Tyrannidem everteret: id quod alia plerumque Hæreses existimant. Romæ igitur brevi ille tempore commoratus suum Marcioni virus aspersit, quem etiam successorem habuit.

II. Verum cum non minus cæteris Hæresis ista deprehendi ac redargui facile possit, paucis quæ ad eam pertinent complectar: ejusque refellendæ ab illis ipsis eorum decretis initium arcessam. Etenim duo simul rerum esse Principia nequaquam posse manifestum est. Nam aut duo ab uno manarunt aliquo, aut unum secundum est, alterum secundum causam rursus ac principium. Quærendum igitur est, quænam amborum causa sit, aut quod ex illis principium sit alterius, ut diximus: sicque ad unum omnino referenda cogitatio, quod primum occurrit, à quo secundum, autambo illa proficisci demonstravimus. Duo porro simul ut Principia sint, fieri penitus non potest: sed nec unum potest ab altero differre. Si enim differunt, duo sint oportet. Duo verò si numerentur, singularem numerum excedunt. Cum autem unicus iste ac primus numerus quæ-

Duo Prin-
cipia esse
negantur.

ως εἶπεν, ἐκ Θεῶ προφὴν κεχαρισμένην ἃ
μόνον ἀπώλεσαν, ἀλλὰ καὶ ὅλεθρον ἑαυ-
τοῖς ἐπεσπάσαντο.

Οὗτ' οὖν τοίνυν ὁ Κέρδων ἐν χρόνοις Υἱὸς
γένονεν Ἐπισκόπος, ὃ * ἓνα τὸν κληρὸν ἄ-
γοντ' ἀπὸ τ' τ' πατρὶς Ιάκωβον καὶ Πέτρον καὶ
Παῦλον Ἀποστόλων διαδοχῆς. τὸ δὲ κήρυγμα
αὐτῶ τ' τ' παρρημύων Ἀρεσιάρχων Φλυα-
ρίας μετέχον, τὸ αὐτὸ μὲν εἶναι δοκεῖ. παρήλ-
λακται δὲ παρ' αὐτῶ τῶν ἔχον τ' τρόπον.

Δύο καὶ ἐστ' ἀρχὰς κεκήρυξε τῶ βίῳ.
καὶ δὴθεν Θεὸς δύο, ἓνα ἀγαθόν, καὶ ἓνα ἄ-
γνων τῶ τοῖς πᾶσιν, ὃν καὶ πατέρα τῶ Ἰησοῦ
κέκληκε καὶ ἓνα τὸν Δημιουργὸν ποιητὸν ὄν-
τα καὶ γνωστὸν λαλήσαντα ἐν τῷ νόμῳ, καὶ
ἐν τοῖς Προφῆταις φανέντα, καὶ ὁρατὸν πολ-
λάκις ἡρόμηνον. μὴ εἶναι δὲ τὸν Χριστὸν γε-
γνημένον ἐκ Μαρίας, μηδὲ ἐν σαρκὶ πεφ-
νέναι, ἀλλὰ δοκῇται ὄντα, καὶ δοκῇσαι πε-
φνέντα, δοκῇσαι δὲ τὰ ὅλα πεπονηκότα. καὶ αὐ-
τὸς σαρκὸς ἀνάστασιν ἀποθεῖται. παλαιὰν δὲ
ἀπαγορεύει Διαθήκην. τὴν δὲ διὰ Μωϋσέως
καὶ τ' Προφητῶν ὡς ἀλλοτρίαν ἔσαν Θεῶ. ἐ-
ληλυθέναι δὲ τὸν Χριστὸν ἀπὸ τ' ἀνωθεν ἐκ
τοῦ ἀγνώστου πατρὸς, εἰς ἀθέτησιν τ' τοῦ κοσμο-
ποῖ καὶ Δημιουργῶ ἐν ταῦτα, Φησὶ, ἀρχῆς καὶ
τυραννίδος. ὥστε ἀμέλει καὶ πολλὰ τ' Ἀρε-
σεων ἐξείπαν. ὀλίγω δὲ τῷ χρόνῳ ἐστ' ἐν Ρώ-
μῃ ἡρόμηνον. μεταδέδωκεν αὐτῶ τὸν ἱὸν Μαρ-
κίον. διότι τῶν Μαρκίων διεδέξατο.

Τῆς δὲ ἀρέσεως ὡσαύτως Φωρατῆς ἔσης,
ἐν σωτόμῳ πατρὶ ταύτης ἡμῶν ἔσαι λόγος.
δεξιόμεθα δὲ πάλιν τ' κατ' αὐτῶ ἀναπροπῆς
ἀπ' αὐτῶν τῶν παρ' αὐτῶ λεγομένων. ὅτι
μὴ γὰρ δύο Ἀρχὰς ἵπτο αὐτὸ εἶναι ἀδύνα-
τον, δῆλον. * εἰ γὰρ αἱ δύο ἐκ μιᾶς εἰσὶ τι-
ν' ἢ ἡ μὲν ἐστὶ δευτέρα, ἡ δὲ τ' δευτέρας αἰτία
καὶ ἀρχή. ζητηθήσεται ἂν ἦτοι αἰτία τ' δύο.
ἢ ὅποτέρα τῶ τῶν δευτῶ ἔσα τ' ἐτέρας, ὡς ἔφην.
καὶ ἔτως ἐκ παντὸς τρόπου ἵπτι τὴν μίαν ἀνα-
κτέον τὴν διάνοιαν, τὴν ἀρισκομένην πρῶτῳ,
ἐξ ἧς καὶ ἡ δευτέρα, ἦτοι ἀμφοτέρω, καθὼς
δέδωκεται, ὡς ἔφην. ἵπτι αὐτὸ δὲ ἀδύνατον
τὰς δύο ἀρχὰς ὑπάρχειν. ἀλλ' ἂν διὰ φέρεται
τὴν μίαν πρὸς τὴν ἄλλην δυνατὸν. εἰ γὰρ
διαφέρονται, εἰσὶ μὲν δύο. τῶ δὲ δύο δευτῶ
ἀρισκόμενα, τὸν ἓνα δευτῶν ὑπερβέβηκα-
σι. τῶ δὲ ἐνὸς καὶ πρῶτε δευτῶ ζητημένα,
αἱ δύο

αἱ δύο τῶ ἐνὶ δεισμῷ καὶ ἀνωτέρῳ ὑπάρχουσιν. ἂν γὰρ αἱ δύο αἱ μὴ
τὸ ἓνα δεισμὸν, ἢ τὴν μίαν ἀρχὴν καὶ πρῶ-
την, αἰτία ἐαυτῶν δύνανται εἶναι· τὸ ἐνὶ δεισμῷ καὶ ἀνωτάτῳ ἀεὶ ζητημένον. εἰ γὰρ
αἱ δύο ἀρεθίζονται μιᾷ ἑσθῆς συμφωνίας, καὶ
συγχαίρεσαι, καὶ συμφωνῆσαι ἀλλήλαις,
ἐν τῷ τὸ μὲν μίαν ὑπομένειν τῆς ἐτέρας δι-
δοκῆς, καὶ τῆς ἄλλης δὲ χαίρεως, τῇ τῆς
ἐτέρας συζυγίᾳ, ἢ ἑσθῆς τίς ἐστὶ ἀναμέσον
* ἀμφοτέρων. εἰ δὲ σασιάζουσι καὶ ἰχύουσιν
ἀμα ἀμφοτέρω πρὸς ἀλλήλας ἐπ' ἰσῆς, ὅτι
Χριστὸς ὁ ἐλθὼν διὰ τὴν ἀθέτησιν τῆς μιᾶς,
διωκῆται καταλύσαι τὴν ταύτην τυραννί-
δα, αὐτῆς ἀντεχέσθαι, καὶ διωαμένης πρὸς
τὴν ἀνω ἀόρατον καὶ ἀκατονόμαστον ἀγωνί-
ζεσθαι, ἀντέχῃν τε καὶ μηδέποτε δύνασθαι κα-
ταλύεσθαι.

Cum in-
terroga-
tione leg.
ἀμφοτέ-
ρων;

Λέγει δὲ ὁ ἡλίθιος καὶ τὸ Νόμον καὶ τὸν Περ-
φήτα τῆς Φαύλης καὶ ἐναντίας εἶναι ἀρχῆς,
τὸν δὲ Χριστὸν τὸ ἀγαθόν. πόθεν οὖν οἱ Περφή-
ται τὰ εἰς Χριστὸν τετυπωμένα πρὸς ἀνεφώνη-
σαν, εἰ μὴ μία ἦν καὶ ἡ αὐτὴ δύναμις, ἡ λαλή-
σασα ἐν Νόμῳ καὶ ἐν Περφήταις καὶ Ἐγγε-
λοις; καθάπερ λέγει ὁ λαλῶν ἐν τοῖς Περφή-
ταις ἰδοὺ πάρεμι, καὶ τὰ ἐξῆς. πόθεν δὲ
καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ Ἐγγελίῳ πρὸς ἀνε-
φώνη, λέγων; εἰ Μωϋσεῖ Ἰησοῦετε, καὶ
ἐμοὶ ἂν Ἰησοῦετε. ἐκεῖν γὰρ πρὸς ἐμὲ ἐγρά-
ψε, καὶ πολλοὶ μοι ἐστὶ πρὸς μαρτυρίαν λέγειν,
καθὼς συναγείρας χολῶν ἐαυτῷ ἐποίησεν ὁ
Ἰησοῦς στυγερῆματι πονηρῶ τῷ κόσμῳ Ἰησοῦ
ἐλθὼν, καὶ πλανήσας τοὺς ὑπ' αὐτῷ πεπλανη-
μένους. παρελεύσομαι δὲ καὶ ταύτην ὥστε * μέ-
μνη καὶ πεμφρηδόνος τὸ ὁδωοποιῶν ἐκ πε-
τρώων κνωδάλων ὁμομένων ὑπομίαν θῆξιν ἐκ-
πετασθέντων τὴν ἀνάλωσιν ποιησάμενος, διὰ
τῆς τῆς Θεοῦ ἐνεργεσάτης πίστεώς τε, καὶ σωτη-
ριώδους διδασκαλίας τῆς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, τῆς εἰπόντος· βλέπετε μὴ πλανηθῆτε.
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσοντο Ψευδοπροφήται. καὶ
τῆς Ἀποστόλου πρὸς τὸν αὐτὸν Ψευδοχρίστων, καὶ
ψευδοδιδασκάλων, καὶ ψευδαδελφῶν φήσαν-
τος, καὶ ἡμᾶς ἀσφαλισαμένους, ἵνα τὰς ἐξῆς καὶ
τὴν ἀκολούθου πρὸς βασιλόντων τῶν ἄλλων, ποιή-
σεται τὴν ὑφήγησιν.

Εὐμνη-
καὶ.

Aratur, duo illa Principia uni ac supremo Archon-
subjicientur, à quo velut à causâ duo re-
liqua pendeant. Neque enim duo illa res
post singularem numerum, atque unicum
primumque Principium sui esse causâ
possunt ipsorum: cum singularis ac su-
premus nihilominus numerus inquiratur.
Fingamus enim ejusmodi esse duo ut in-
ter sese consentiant, ac communiter gau-
deant, sibi que consentanea sint invicem:
ita ut uno volente ac libente adhaereat
alterum; & ipsum quoque alterius con-
junctione delectetur, quoniam esse pot-
est inter utrumque dissensio? Sin mutuo
reluctantur, ac sibi æqualiter resistunt,
non poterit Christus, qui ad alterum ex-
tinguendum accessit, tyrannicum ejus
dominatum evertere: utpote quod acri-
ter obstat, & adversus supremum illud,
quod nec videri, nec nominari potest,
sic pugnet, ac refragetur, nulla ut vi de-
jici sese patiatur.

III. Quod autem insanus ille Le-
gemac Prophetas existimat à deteriori ac
contrario esse Principio, à meliore verò
Christum; si id verum est, quomodo quæ
ad Christum attinebant Prophetæ certis
figurarum involucris oblecta vaticinati
sunt nisi una eademque vis esset, quæ in
Lege pariter ac Prophetis, atque Evan-
gelis locuta sit? Quemadmodum dicit:
Qui loquebar in Prophetis, ecce adsum, &c. Isa. 55. 6.
Præterea cur Dominus in Evangelio præ-
dicaret? Si Moysi crederetis, crederetis
Joan. 5. 46.
forſitan & mihi: de me enim ille scripsit.
Plura equidem de ejusmodi testimoniis
in medium afferre possem, quibus accu-
mulatis scholam ille tibi conflavit, qui in-
felici quodam fato comunem ad Orbis
perniciem effloruit, ac sectatores suos in
fraudem impulit. Sed hanc ego quo-
que prætermittam, postquam eam Me-
mycis cujusdam, ac Pemphredonis (quod
vespæ genus est) instar, quæ & ictu do-
lorem incutiunt, & ex pennatorum in-
sectorum genere sunt, uno contactu ob-
trituque profligavi, efficacissima DEI fide
ac salutari Domini nostri Jesu Christi do-
ctrina subnixus, qui dixit. *Videte ne de- Luc. 21. 8.*
cipiamini. Multi enim venient Pseudopro-
pheta. Cumque & Apostolus de iisdem
ementitis Christis ac magistris, fallisque
fratribus locutus cautiores nos reddiderit,
ad reliquas, prout ordine sese offerunt,
transferenda nobis est oratio.

Marcio-
nista.
Hæresis
XLII.

CONTRA MARCIONISTAS,
quæ est Hæresis XXII. vel
XLII

A

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΙΩΝΙΣΤΩΝ, ΕΙΚΟΣΤΗ
δευτέρα, ἡ καὶ τεσσαρακοστή
δευτέρα.

I. MARCION, à quo Marcionista nominati sunt, à Cerdone illo novi dogmatis occasionem arripiens, ingens & ipse coluber in orbem terrarum invecus est. Qui infinita hominum multitudinem variis artibus ad hoc usque tempus illusâ, ludum erroris aperuit. Atque hæc Hæresis hodie non modo Romæ & in Italia reperitur, sed & Egyptum ac Palestinam, nec non Arabiam, ac Syriam, Cyprum, ac Thebaidem, imò etiam Persidem, aliasque regiones longè est lateque pervagata. Quibus in locis plurimum nequissimus Dæmon calliditate sua ac fraudulentia profecit.

Marcionis
historia.

Fuit iste genere Ponticus, ex ea parte quæ Helenopontus dicitur, oppido Sinope, quemadmodum frequenti de eo fama percrebuit. Qui initio vitæ scilicet castitatem præ se ferens Monachorum instituta professus est, parente natus Catholicæ communionis Episcopo. Postea cum Virginem quandam adamasset, ac fraudibus pellexisset, ab ipse vitæ cœlestis illam juxta ac semetipsum dejecit. Ob hunc igitur incestum Ecclesia ab ipso Parente pulsus est; viro cum primis religioso, ac veritatis amore flagrantissimo, & in hac Episcopalis muneris administratione præstanti. Cui enim Marcio diu multumque supplicasset, ac pœnitentiam postulasset, hanc à Patre precibus nullis obtinuit. Vehementem siquidem ex ea re dolorem optimus senex & Episcopus ceperat, quod non ille solum excidisset. sed & ignominiam sibi ac dedecus imposuisset. Ergo ubi se nullis artibus eblan-
di possit quod cuperet animadvertit, popularium suorum probra ac ludibria non sustinens, clam ab oppido secessit, ac Romam post Hygini Papæ obitum sese contulit: qui à Petro Pauloque Apostolis nonus Ecclesiæ præfuerat. Eò statim ac Marcion pervenit ad seniores adiens, qui ab Apostolorum discipulis edocti adhuc supererant, ut in communionem admitteretur ab iis frustra petiit. Quamobrem eximulatus invidia; quod non principem illic locum, ac ne Ecclesiæ quidem aditum impetrasset, ad

Ob inces-
tum à Pa-
tre excom-
municatus

MΑΡΚΙΩΝ, ἀφ' ἧς Μαρκιωνισαί, ἐκ τούτων τῶν προσημύων Κέρδων τὴν πρὸ φασιν εἰληφως, καὶ αὐτὸς μέγας ὄφιν προήλθε τῷ βίῳ, πολὺ δὲ πλήθος ἐξαπατήσας ἐτι εἰς δεῦρον εἰς πολλὰς πόλεις προεσήσατο διδασκαλεῖον. ἡ δὲ Αἵρεσις ἐτι καὶ νῦν ἐν τῇ Ρώμῃ, καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, ἐν Αἰγύπτῳ τε καὶ ἐν Γαλασίῃ, ἐν Αἰθιοπία τε καὶ ἐν τῇ Συρίᾳ, ἐν Κύπρῳ τε καὶ Θηβαΐδι. ὃ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Περσίδι, καὶ ἐν ἄλλοις τόποις ἀρίσκειται. μεγάλως γὰρ ὁ πονηρὸς ἐν αὐταῖς κατήχυσεν τὴν ἀπάτην.

Οὗτος τὸ γένος Ποντικὸς ὑπῆρχεν, Ελενοπόντιος δὲ Φημι, Σινώπης δὲ πόλεως, ὡς πολλὸς περὶ αὐτοῦ ἀδεται λόγος. τὸν δὲ πρῶτον αὐτοῦ βίον παρθενίαν δητεν ἤσκει. μονάζων ὃ ὑπῆρχε, καὶ ὑποπίσκόπων τῇ ἡμετέρας ἀγίας Καθολικῆς Εκκλησίας. χρόνος δὲ προσιόντος προσημύεται παρθενῶτινι, καὶ ἐξαπατήσας τὴν παρθενοῖν, διὰ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν τε καὶ ἑαυτὸν κατεσπασε, καὶ τὴν φθορὰν ἀπὸ γαστρίδος, ἐξεῖται τῇ Εκκλησίᾳ ὑπὸ τῶν πατέρων. ὡς γὰρ αὐτὸς ὁ Πατὴρ δι' ὑπερβολὴν ἀλαθείας τῇ διαφανῶν, καὶ σφόδρα τῇ ἀληθείᾳ ἰσημελομένη, διαπρέπων ἐν τῇ τῇ Ἐπισκοπῇ λειτουργία. πολλὰ δητεν ὁ Μαρκίων κατετεύσας, καὶ αἰτήσας μετάνοιαν, ὅς κε ἔληφε τῶν πατέρων. πόντος ὃ ἔσχε τὸν ἀξιόλογον γέροντα καὶ Ἐπίσκοπον, ὅτι ὁ μόνον ἐξέπεσεν ἐκείνῳ, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸς τὸ ἄλγος ἔφερεν. ὡς τοίνυν ὅς κε ἔτυχε παρ' αὐτοῦ, διὰ τὴν κολακείαν ὧν ἐδέετο, μὴ φέρων τὸ διὰ τῶν πολλῶν χλεύην, διὰ τοῦτο δόξασι τὴν πόλιν αὐτῆς, καὶ ἀνέεισιν εἰς τὴν Ρώμην αὐτήν, μετὰ τὸ τελευτῆσαι Ὑγίνου τῇ Ἐπισκοπῇ Ρώμης. ἔτι δὲ ἑνατὸς ὡς διὰ Πέτρου καὶ Παύλου τῶν Αποστόλων. καὶ τοῖς ἐτι πρεσβύταις πεισῶσι, καὶ διὰ τῶν Μαθητῶν τῶν Αποστόλων ὁρμωμένοις συμβάλλων, ἡττωμαχθῆναι, καὶ ὁδοὺς αὐτῶν συγκεχωρῆσαι. ζήλων λοιπὸν ἐπαρθεῖς, ὡς ὅς κε ἀπείληφε τὴν πρεσβυτείαν τε καὶ τὴν εἰσόδον τῆς Εκκλησίας,

Ἰπποκρίτου αὐτῶν καὶ περὶ Φεύγει τῇ τῷ ἀπα-
τεῶν Κέρδων αἰρέσει.

Καὶ ἄρχεται, ὡς εἰπεῖν, ἐξ αὐτῆς τῆς δεχῆς
καὶ ὡς διὰ θυρῶν τῶν ζητημάτων περὶ εἰσὶν
τοῖς κατ' ἐκείνο καιρὸν Πρεσβυτέροις τῷτο τὸ
ζήτημα λέγων· εἰπατέ μοι, τί ἐστὶ τὸ ἔβαλ-
λυσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκήας παλαιάς, ἔδὲ ἐπι-
βλημα ῥάκης ἀγνάφου ἐπὶ ματίῳ παλαιῷ
εἰ δὲ μήγε, καὶ τὸ πλήρωμα αἰεὶ, καὶ τῷ παλαιῷ
ἐσσυμένῳ. μεῖζον γὰρ γνήσεται χίσμα. καὶ
ὡς τῷτο ἦκουσαν οἱ Ἰπποκρίτες καὶ πανάγιοι τῶ
ἀγίας τῆς Θεᾶς Εκκλησίας Πρεσβύτεροι, καὶ δι-
δάσκαλοι, τῶ τῶ ἀκολασίας καὶ ἀρμονίας διπο-
διδόντες λόγον, καὶ φράζοντες αὐτῶν μὲν Ἰππο-
κρίτας, ἔλεγον· τέκνον, τῷτο ἐστὶν ἀσκήαι πα-
λαιαί, αἱ τῶ Φαρισαίων καρδίαι καὶ γραμμα-
τέων, παλαιωθεῖσαι ἐν ἀμαρτήμασι, καὶ μὴ
δεξάμεναι τὸ κήρυγμα τῆς Ἐκκλησίας· καὶ τὸ
ἰμάτιον τὸ παλαιόν, ὡς ὁ Ἰσάκ παλαιωθεὶς
ἐν Φιλαργυρίᾳ, σὺν ἐδέξατο τὸ καινὸν καὶ ἀγίον
καὶ ἑσπερανίαν Μυστηρίων κήρυγμα, τὸ τῶ ἐλ-
πίδι. καὶ τοιοῦτα φθίσι τοῖς ἐνδεκα Ἀπο-
στόλοις, καὶ κληθεὶς ὑπὸ αὐτῶν τῶ Κυρίου, περὶ
τοῦτον χίσμα ἔχε δὲ αὐτῶν μηδενὸς αὐτῶν αἰτίας
γινόμενης. ἐπεὶ δὲ ἡ διάνοια αὐτῶν ἐσσυμένη
ἦν ἐπὶ τῇ αὐτῶν ἐλπίδι, καὶ ἑσπερανίᾳ κλήσει τῶ μελ-
λόντων ἀγαθῶν ἀντὶ τῶ ἐν αὐτῶν χρημάτων τε
καὶ κόμῳ, καὶ Φιλίας παρερχομένης ἐλπίδι
τε καὶ ἡδονῇ.

Ὁ δὲ, ὅς ἔως, Φησὶν, ἀλλὰ ἄλλα ἐστὶ
πρὸς ταῦτα, ἀντιλέγων ὁ Μαρκίων. ἐπεὶ δὲ
μὴ ἠθέλησαν αὐτὸν δεξασθαι. τῷτο ἐν Φανε-
ρῶς αὐτοῖς ἔλεγε· τί μὴ ἠθέλησατέ με ὑπο-
δέξασθαι; τῶ δὲ λεγόντων, ὅτι ἐδυνάμεθα
ἀνευ τῶ Ἰπποκρίτου τῶ τιμῆς πατρός σου τῶ
ποιῆσαι. μία γάρ ἐστιν ἡ πίστις, καὶ μία ὁμό-
νοια, καὶ ἐδυνάμεθα ἐναντιωθῆναι τῶ καλῶ
συλλεγεργῶν, πατρὶ δὲ σὺν ζήλωσας λοιπὸν,
καὶ εἰς μέγαν δόξαν θυμὸν καὶ ὑπερφανίαν, τὸ
χίσμα ἐργάζεσθαι τοῖς αὐτοῖς, αὐτῶν τῶ αἰρέσει
προσησάμεν, καὶ εἰπὼν ὅτι ἐγὼ χίσω τῶ Ἐκ-
κλησίαν ἡμῶν, καὶ βαλὼν χίσμα ἐν αὐτῇ εἰς τὸν
αἰῶνα. ὡς τὰ ληθῆναι χίσμα ἔβαλεν ἐμ-
κρῶν, ἐπὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ χίσας, ἀλλ' αὐτὸν καὶ
ἐν αὐτῶν πρὸς ἐνείκας.

Ἐλαβε δὲ τὴν πρόφασιν ἐκ τῶ προειρη-
μένου Κέρδων, γόητος καὶ ἀπατηλῆς. καὶ αὐ-
τῶς μὲν γὰρ οὗτος κηρύττει δεχάς. προσδίδει

Ad impostoris Cerdonis Hæresin consu-
gere in animum induxit.

Marco-
nistæ.

Hæresis

XLII.

Marcionis

Hæresis

undecimæ

Mat. 9. 17.

II. Tum ab ipso principio ipsisque, ut
ita dixerim, quæstionum foribus exor-
sus, Presbyteris, qui tunc temporis erant
cæpit ista proponere. Cedo, inquit,
quid hoc sibi vult; Non mittunt vinum no-
vum in utres veteres neque commissuram
panni rudis in vestimentum vetus aliogvi
tollit plenitudinem, neque veteri congruet:
Major enim scissura fit? quod candidi illi ac
sanctissimi Dei Ecclesiæ Presbyteri ac Do-
ctores audientes, hunc in modum respon-
debant. Fili, veteres, illi utres nihil aliud
sunt, quam Phariseorum, Scribarumque
corda, quæ peccatis iu veteraverant, nec
Evangelii doctrinam admiserant. Eo-
demque vetus illud vestimentum perti-
net. Cujusmodi Judas extitit, qui in ava-
ritiæ tanquam vetustate quadam obso-
leverat; neque novi ac sanctissimi, cœ-
lestisque Mysterii prædicationem acce-
pit: tamen ad undecim Apostolos esset
aggregatus, & ab ipso Domino vocatus,
ex quo majorem scissuram non alio quam
ipsomet sibi authore conscivit: propter
ea quod ejus animus caducis his opibus
ac fastu, fluxaque hominum amicitia,
ac spe voluptateque contemptis, nequa-
quam se cœlestem ad spem, ac futuro-
rum bonorum vocationem accommo-
daverat.

Ad hæc contradicere Marcion, ac lon-
gè secus id habere se dicere, pro eo quod
admittere sese detrectassent. Quare pa-
lam eos alloquens; Cur me, inquit, re-
cipere noluitis? Responderunt illi. No-
bis injussu venerandi Patris tui facere
istud non licet. Una siquidem fides est,
& animorum una consensus: neque con-
tra spectatissimum Collegam patrem tu-
um moliri quippiam possumus. At ille
vehementius excandescens, ac superbia
invidiaque percitus Schisma conflagavit,
ac privatam Hæresin architectatus est:
& Ecclesiam, ait, vestram ego dissocia-
bo, in eamque Schisma sempiternum
immittam. Quod ille revera nec me-
diocre quidem injecit: non ita tamen
ut Ecclesiam, sed ut se potius ac suos di-
scinderet.

III. Cujus ei Schismatis argumentum
nebulo ille & impostor Cerdo præbuit.
Nam & duo ipse Principia constituit. At

Marcionis

errore.

Marcio-
nista.
Hæresis
XLII.

Sabbato
cur jeju-
naueris.

Baptismū
sepius in-
flauari
iussit.

Lc. V. 50.

Marcio tertium ad illius dogma Princi-
pium adjecit; ut omnino tria sint; quod
unum sit supremum, quod neque
nomine comprehendi, neque visu perci-
pi possit, quem & Bonum Deum appel-
lat, à quo nihil sit eorum quæ in mundo
sunt conditum. Alterum verò Deum ef-
se dicit aspectabilem ac Creatorem. Ter-
tium denique Diabolum inter ambos il-
los, aspectabilem scilicet, & eum qui aspi-
ci nequit interjectum. Ex iis qui Crea-
tor est & Opifex viderique potest, Ju-
dæorum esse DEUM, eundemque Ju-
dicem. Cæterum virginitas à Marcione
prædicatur. Jejunium & Sabbato ob-
servari præcipit. Mystéria catechume-
nis cernentibus apud illum celebrantur.
Ad hæc verò Mystéria aquam adhibet.
Sabbato ob eam causam jejunium fan-
xit. Cum enim ait, Judæorum Dei, qui
hunc Mundum fabricavit, illa sit requies,
cum die VII requieverit, eadem nos jeju-
nare instituiamus, ne Judæorum Dei ri-
tibus uti videamur. Carnem negat re-
surgere, idque habet plerisque cum Hæ-
resibus commune. Animæ duntaxat re-
surrectionem ac vitam unius & salutem
asserit. Baptismo non semel, sed tertio
apud illos initiantur. Quod fieri iccir-
co concessit, quod à Discipulis suis, qui-
bus fuerat cognitus, ob delictum illud, ac
Virginis stuprum, ludibrio esset habitus.
Nani cum Virginem in patria constupras-
set, & ingentis flagitii convictus aufu-
gisset, alterum sibi circumforaneus iste
Baptismum adscivit; licere pronuncians
ter omnino aliquis elui, ac Baptismo pec-
catorum ad condonationem expiari: Ut
si quis post usurpatum priorem peccave-
rit, ad secundum cum poenitentia confu-
giat, similiterque tertium, si post secun-
dum iterum se delictis obstrinxerit. Quod
ad infamiae suæ remedium excogitavit,
quo se rursus post facinus purgatum, &
inter innocentes numerandum esse per-
suaderet. Ad quod etiam falsò testimo-
nium quoddam accommodat, quod spe-
cie ipsa probabile possit videri: etsi non
eò quo vult pertineat: sic enim asserit:
Dominum postquam à Joanne Baptizatus
est, dixisse Discipulis: *Baptisma habeo Ba-
ptizari, sed quid volo nisi ut perficiam ipsum?*

Α δὲ πάλιν ἐκείνῳ, Φησὶ τῷ Κέρδωνι, ἑτερόν τι
παρ' * ἐκείνου δέκνυνσι, λέγων τρεῖς εἶναι δὲ
χάς. μίαν μὲν τὴν ἀνω ἀκατονόμασον καὶ
ἀόρατον, ἣν καὶ ἀγαθὸν Θεὸν βέλεται λέ-
γειν, μηδὲν δὲ τῷ ἐν τῷ κόσμῳ κτίσασαν. ἄλ-
λον δὲ εἶναι ὁρατὸν Θεὸν, καὶ κτίσῃν, καὶ δη-
μιουργόν. Διάβολον δὲ τρίτον, ὡς εἶπεν, καὶ
μέσον τῷ δύο τῶτων, τῷ τε ὁρατῷ καὶ τῷ ἀο-
ράτῳ. τὸν δὲ κτίσῃν καὶ δημιουργόν καὶ ὁρα-
τὸν, Θεὸν εἶναι τῶν Ἰουδαίων, εἶναι δὲ αὐτὸν
κριτὴν. παρ' αὐτῶν δὲ τῷ Μαρκίῳ καὶ παρ-
θενία κηρύσσεται. νηστίαν δὲ καὶ τὸ Σάβ-
βατον κηρύττει. μυστήρια δὲ δηθεὶν παρ' αὐτῶν
ᾤπιστεῖται, τῶν κατηχημένων ὁρώντων. ὕ-
δατι δὲ ἅτ' ἐν τοῖς μυστηρίοις χρήται. τὸ
δὲ Σάββατον νηστεύει, διὰ τοιαύτην αἰτίαν. ἐπι-
δή, Φησὶ, τῷ Θεῷ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν ἡ ἀνάπαυ-
σις τῷ πεπονηκότῳ τὸν κόσμον, καὶ ἐν τῇ
ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀναπαυσαμένης, ἡμεῖς νηστεύ-
σωμεν ταύτην, ἵνα μὴ τὸ καθήκον τῷ Θεῷ
τῶν Ἰουδαίων ἐργαζώμεθα. τῷ τῆς σαρκὸς
δὲ ἀφ' ἐτεῖ ἀνάσασιν, καθάπερ πολλὰ τῶν
αἰρέσεων. ψυχῆς δὲ ἀνάσασιν εἶναι λέγει, καὶ
ζωὴν καὶ σωτηρίαν μόνῃς. καὶ μόνον δὲ παρ'
αὐτῶν ἐν λατρὸν δίδοται, ἀλλὰ καὶ ἕως τριῶν
λατρῶν, καὶ ἐπέκεινα ἕξ ἐσι δίδοναι παρ' αὐ-
τοῖς τῷ βελομένῳ, ὡς πρὸς πολλῶν ἀκή-
κοα. συμβέβηκε δὲ τῷτο γράσασθαι αὐτῷ,
τὸ ἐφίεσθαι τρεῖς λατρὰ δίδοσθαι, δι' ἣν
ὑπέσχετο χλεῦναι πρὸς τῶν αὐτὸν ἐγνωκότων
μαθητῶν αὐτοῦ, ἐκ πρῶτον πλῆματός τε καὶ
Φθορᾶς τῆς εἰς τὴν παρθένον γεγεννημέ-
νης. ἐπεὶ δὲ Φθείρας ἐν τῇ ἑαυτῷ πόλῃ
τὴν παρθένον, καὶ ἀποδράσας μὲν ἐν
πρῶτον πλῆματι μεγάλῳ ἀρέσῃ, ἐπενοήσεν
ὁ ἀγύρτης ἑαυτῷ δευτέραν λατρὸν, Φή-
σας· ὅτι ἕξ ἐστιν ἕως τριῶν λατρῶν, τρεῖς
ἐστὶν τριῶν βαπτισμῶν, εἰς ἁφ' ἐστὶν ἁμαρτι-
ῶν δίδοσθαι. ἢ εἰ τις παρέπεσεν εἰς τὸ
πρῶτον, λάβῃ δευτέραν μετάνοήσας, καὶ
τρίτον ὡσαύτως, εἴαν ἐν πρῶτον πλῆματι μὴ
τὸ δευτέραν γῆται. Φέρει δὲ δηθεὶν, ἵνα
τὴν ἑαυτῷ χλεῦναι ἀνασώσῃ εἰς πρῶτας αὐ-
τοῦ ὅτι τὸ μὴ τὸ αὐτῷ πρῶτον πλῆμα πάλ-
ιν ἐκαθαρίσθῃ, καὶ λοιπὸν ἐν ἀθώοις ὑπάρ-

χῇ μαρτυρίαν πρὸς τὰς ψευδογῶν, ὡς πιθανὴν, δυναμένην ἐξαπατῆσαι, καὶ
τῷτο δὲ σημαίνουσιν, ὃ αὐτὸς λέγει, ὅτι Φησὶ βαπτισθεὶς ὁ Κύριος ὑπὸ τῷ Ἰω-
άννῃ, ἐλέγετο τοῖς μαθηταῖς· βαπτισμα ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ τί θέλω εἰ ἡδη τέλεσε καὶ αὐτό.

καὶ πάλιν ποτήριον ἔχω πιεῖν, καὶ τί θέλω ἤδη πληρώσω αὐτό; καὶ ἔτω τὸ δίδοναι πλείω βαπτίσματα ἐδογματίσειν.

Οὗ μόνον δὲ τὸτο, ἀλλὰ καὶ τὸν Νόμον ἀποβάλλει, καὶ πάντα Προφῆτας λέγων ἐν τῷ Ἀρχοντὶ τῷ κόσμον πεποιηκότῃ· ὅτι τὰς περὶ φητευκέναι. Χειρὸν δὲ λέγει ἄνωθεν λῶν τὰ ἀοράτῃ καὶ ἀκατονομάστῃ πατρὸς καταβεβηκέναι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ψυχῶν, καὶ ἐπὶ ἐλέγχῳ τῶν Θεῶν τῶν Ἰσδαίων, καὶ Νόμου, καὶ Προφητῶν, καὶ τῶν τοιούτων. καὶ ἄχρι αὐτῶν καταβεβηκέναι τὸν Κύριον, ἵνα σώσῃ ὅτι καὶ Καὶν, καὶ Κορε, καὶ Δαθάν καὶ Αβηραὶν, Ησαὺ τε, καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ γῇ μὴ ἐπεγνωκότα τὸν Θεὸν τῶν Ἰσδαίων. ὅτι δὲ καὶ Αβελ, καὶ Ενώχ, καὶ Νῶε, καὶ Αβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ Μωϋσέα, Δαβίδ τε καὶ Σαλομῶν ἐκεῖ καταλελοιπέναι. διότι ἐπεγνωσαν, Φησί, τὸν Θεὸν τῶν Ἰσδαίων, ὅντα ποιητὴν καὶ κτιστὴν, καὶ τὰ καθήκοντα αὐτῷ πεποιηκῆσαι, καὶ ἔχει τῷ Θεῷ τῷ ἀοράτῳ εὐαγγέλιον προσανέθεντο. δίδωσι καὶ ἐπιτερεῖν γυναιξὶ βράβειον δίδοναι. παρ' αὐτοῖς γὰρ πάντα χλεύης ἐμπλεα, καὶ ἔδεν ἕτερον. ὁπότε καὶ τὰ Μυστήρια ἐνώπιον καθηγμένων ἐπιτελεῖν τολμῶσιν. ἀνάσασιν δὲ, ὡς εἶπον, ὅτι λέγει ἔχει σώματα, ἀλλὰ ψυχῶν. καὶ σωτηρίαν ταύταις ὀρίζεται, ἔχει τοῖς σώμασι. καὶ μεταγλισμὸς ὁμοίως τῶν ψυχῶν, καὶ μετενσωματώσεως ἀπὸ σωμάτων εἰς σώματα φάσκει.

Πάντα χρόθεν δὲ πίπτει ἢ αὐτῶν ματαία κενοφωρία, ὡς ἤδη μοι ἐν ἄλλαις αἰρέσεσι πεπραγμάτευται. πῶς γὰρ ἀναστήσεται ἢ μὴ πεπωκυῖα ψυχὴ ἀνάστασις δὲ πῶς αὐτὴ κληθήσεται, ἢ μὴ πείσεσθαι ψυχῆς, πᾶν γὰρ τὸ πῶτον ἀνάστασεως δεῖ. πίπτει ὁ ἔχων ψυχὴν, ἀλλὰ σῶμα. ὅθεν καὶ δικαίως πῶμα αὐτὸς σωθήσθαι εἰώθετο καλεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἰπὼν ὅτι ὅπως τὸ πῶμα, ἐκεῖ συαχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί. καὶ γὰρ ἐν τοῖς μνήμασιν ἐκατακλείομεν ψυχὰς, ἀλλὰ σώματα κατατιθέμεν, ἐν γῇ καταχωσάντες, ὧν ἡ ἀνάστασις εἰς ἐλπίδα ἔχει τὸ κήρυγμα, καθάπερ ὅτι σίτη κόκκος. ὡς καὶ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος τὴν μαρτυρίαν ἤνεγκε καὶ τὸν κόκκον σίτης, καὶ τῶν ἄλλων σπερμάτων. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· ὅτι εἰ μὴ πεσῶν ὁ κόκκος τῆς σίτης ἀπὸ θάλας, μόνος μένει.

Ac rursum: Calicem habeo bibere: & quid Marcio volo, nisi ut impleam illum? unde plures illos Baptismos commentus est.

IV. Præterea Legem, ac Prophetas omnes abjicit; quos Principis illius afflatu, qui hunc orbem condidit, vaticinatos existimat. Christum verò ideo de cælo delapsum illo à Parente, qui nec videri nec nominari potest, ut & animas liberaret, & Judæorum ac Legis, & Prophetarum, atque istiusmodi cæterorum Deum redargueret. Imò ad inferos usque descendisse Dominum, ut & Caino, & Core, ac Dathani, & Abironi, nec non Esau, ac nationibus omnibus, quibus Judæorum Deus fuerat ignotus, salutem afferret. Abelum verò, Enochum, Noëm, Abraamum, Isaacum, Jacobum, Moysen, Davidem ac Salomonem illic relictos; quoniam Judæorum Deum, inveniunt, agnoverunt, qui Universitatis conditor ac fabricator est, ejusque Leges & instituta secuti sunt: ac non se potius alteri illi Deo, qui videri oculis nequit, addiderunt. Jam mulierculis Baptizandi potestatem facit. Nihil est enim apud illos nisi ludibrio ac risu dignissimum: cum vel Mysteriis ipsis adstantibus Catechumenis, operari non dubitent. Quod ad Resurrectionem attinet, hanc ille corporum esse negat, uti monuimus: animarum concedit, quibus solis salutem, non item corporibus circumscribit. Animarum denique ab aliis in alia corpora migrationes ac transitus statuit.

V. Verum inanis acridicula hæc opinio omni ex parte concidit, ut in aliis Hæresibus antea docuimus. Qui enim resurgere anima illa potest, quæ nunquam corruit? Quomodo inquam ei, quæ non cecidit, resurrectio tribuetur. Quicquid enim cadit, resurrectione opus habet. Cadit autem non anima, sed corpus. Quod iccirco πῶμα, hoc est cadaver, consuetudo communis appellat, adeoque Dominus ipse, cum sic loquitur: *Ubi cumque est πῶμα, ibi est corpus. illic congregabuntur & aquila.* Neque enim sepulcris animas includimus, sed corpora humi defossa componimus: quibus Divini prædicatione verbi spes Resurrectionis ostenditur: Quemadmodum in frumenti grano, cæterisque seminibus accidit: ex quibus Apostolus ad fidem faciendam exempla produxit: ut & ipsemet in Evangelio Dominus: *Non enim si mortuum fueris, ipsum solum manet.*

Marcioniz.
Hæresis
xlii.

At Apostolus cum idem argumentum pertractat, insipientem eum appellat, qui non credit, aut omnino hæsitans interrogat; *Quomodo fit resurrectio? quali autem corpore venient?* Ac statim contra illos sic disputat; *Insipiens, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur.* Quæ ex scripturæ autoritate planè illud intelligimus, grano illi quod cecidit, hoc est conscripto corpori, non animæ, Resurrectionem esse vindicandam. Etenim quomodo anima sola veniret, aut regnare sola posset, quæ cum corpore quod iustum vel malum est communiter exercuit? Esset quippe iustitiæ minimè consentaneum & alienum.

Triplex
Marcionis
Principiū.

VI. Nam triplex illud Marcionis Principium coherere quo demum pacto poterit? Qui autem fieri potest, ut qui bonus sit, in deterius partibus opus molitur ullum, quod ad salutem, & id genus alia pertineat? Si enim non ipsius peculiaris est Mundus, & in eundem Unigenam suum nihilominus inamissit, ut ex alieno Mundo quod nec severat, nec fecerat, auferret: necesse est illum vel alienorum cupiditate, vel penuria laborare: ut cum propriis careat, in ea quæ alterius sunt, manus inmittat, quò sibi quæ antea non habebat usurpet. Conditor porro quomodo inter utrosque judicabit, aut quorum omnino causam disceptabit? Si enim de iis, quæ in supremi illius possessione sunt, iudicium exerceat, erit supremo illo potentior: utpote qui quæ ejus sunt suum ad Tribunal cognitionemque transferat, ut quidem Marcioni videtur. Quod si iudex est, omnino iustus iidem sit oportet. Atqui ex ipso iusti nomine bonum ac iustum idem esse demonstrabimus. Quicquid enim iustum est, id etiam est bonum. Ex eo quippe quod bonum sit, hoc habet, ut ei qui bona fecerit, iuste ac re ipsa bonum trependat. Quate quod bonum est bono contrarium non erit; illud scilicet, quod & bono bonum ex iustitia tribuat, & malo debitas poenas ac supplicia constituat. Vicissim vero nec ille bonus erit, qui cum qui malus sit in fine præmiis afficit, nisi fortè resisterit; quantvis modo super bonos ac malos oriri Solem suum faciat, atque imbrem suum largiatur: propter eam quæ in malis perinde ac bonis cernitur arbitrii libertatem. Neque enim bona ejus esse natura potest, qui in futuro sæculo scelerato cuiuspiam mercedem salutis conferat, nec quicquid malum est potius excreetur. Nam

Mat. 5. 45.

ὁ δὲ ἅγιος Ἀπόστολος φησιν. ἄφρονα γὰρ καλεῖ τὸν ἄπιστον ὅλως ἀμφιβάλλοντα, καὶ λέγοντα πῶς ἡ ἀνάστασις γίνεται; ποῖω ὃ σῶμα τι ἔρχονται; καὶ διὗτος πρὸς τοὺς τοιαύτας φησὶν ἄφρων, σὺ ὁ ἀπείρεις ἐ ζωογονεῖται, εἰ μὴ διπλοῖσθαι. καὶ ἐξάπαντος ἐδόξεν ἡ Γραφή τῶ πεπλωκότ' κόκκῳ, τῷ τῷ τῷ σῶματι τῷ διαπλοῦναι, καὶ ἐ ψυχῆς τὴν ἀνάστασιν γίνεσθαι. πῶς δὲ ψυχὴ ἐλεύσεται μόνη; πῶς δὲ βασιλεύσῃ μόνη ἢ ὁμῶς σὺ σῶματι ἐργασαμένη τὸ δίκαιον, ἢ τὸ φαῦλον; ἔσαι γὰρ ἐναντία καὶ ἐ δικαίᾳ ἢ κρίσις.

B Πῶς δὲ συσταθήσεται ὁ παρ' αὐτοῦ Μαρκίωνι τριῶν ἀρχῶν λόγος; πῶς δὲ ὁ ἀγαθὸς ἀρεθήσεται ἐν τοῖς τῷ φαύλῳ μέρεσιν ἔργον ἐπιτελῶν, ἢ σωτηρίας, ἢ τῶν ἄλλων; εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς τυγχάνει ὁ κόσμος, ἀπέσφλε δὲ αὐτὸς τὸν μόνον ἡμῶς τὸν κόσμον λαβεῖν ἐκ τῶ κόσμου ἄλλοτερος, ἢ μὴ αὐτὸς ἑσώφρε, μὴ δὲ ἐποίησεν, ἀρεθήσεται ἢ τῶν ἄλλοτεριῶν ἐφιέρηται, ἢ πενίαν ὑφίσταται, καὶ ἴδια μὴ ἔχων, ἐπὶ τὰ ἄλλοτρια ἑαυτὸν ἐπιδίδως, ὅπως ἑαυτοῦ περὶ παρορίσθηται ἢ μὴ περὶ ἄλλον ἔχει. πῶς δὲ κριτὴς ἀναμέσου ἀμφοτέρων ἡμῶς τῶν ὁδημιουργός; εἴτα τίνος ἔχει κρίναι; εἰ γὰρ τῶν διὰ τῶ ἀνω σκευῶν δικαστὴς περὶ παρορίζεται, ἰσχυρὸς ὑπὲρ τῶν ἀνω. ἐπὶ δὲ φέρει εἰς μέσον τῶν αὐτῶ κριτηρίων τὰ τῶ ἀνω ὑπάρχοντα, ὡς τῷ Μαρκίωνι ἔδοξε. καὶ εἰ ὅλως κριτὴς τυγχάνει, δίκαιός ἐστι. δείξω μὲν δὲ διὰ τῶ δικαίᾳ ὀνόματι, ὅτι ταυτὸν ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ δίκαιον. πάντων γὰρ ὁ δίκαιός ἐστι, τῷ καὶ ἀγαθόν. διὰ γὰρ τῶ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ ἀγαθὸν χαρίζεται δικαίως μὴ ἀληθείας τῷ ἀγαθῷ θράσαντι καὶ σκέτι ἔσαι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐναντίως τῷ ἀγαθῷ, καὶ δικαιοσύνην τὸ ἀγαθὸν τῷ ἀγαθῷ παρέχων, καὶ τῷ φαύλῳ τὴν ἐπιτιμίαν τῶ τιμωρίας. εἰ δὲ πάλιν ἀγαθὸς ἀν εἴη ὁ τῶ πονηρῷ τὸ ἀγαθὸν μισθὸν ἐπὶ τῷ τέλει διπλοῦν, μὴ μετανοῶντι. εἰ καὶ ἐν τῷ παρόντι ἀνατέλλοι αὐτὸς τὸν ἡλίον ἐπὶ ἀγαθῶ καὶ φαύλῳ, καὶ τὸν ὑετὸν αὐτῶ παρέχοι, διὰ τὸ νῦν αὐτεξέχσιον, τοῖς τε πονηροῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀνδράποισι. ἀγαθὴ γὰρ σκέτι ἔσαι φύσις, καὶ δικαία τῶ τῶ πονηρῷ μισθὸν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι σωτηρίας παρέχοντι, καὶ ἐ μᾶλλον μισθόντι τὸ πονηρὸν καὶ φαῦλον. ὁ δὲ τρι-

τὸ δὲ ῥησιμόν ἐστι παρ' αὐτῶν πονηρὸς, εἰ ἔχει τὴν ἐξουσίαν τὰ πονηρὰ ἐργάζεσθαι, καὶ κατιχύνει τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἢ τῷ ἄνωθεν ἀγαθῶν, ἢ τῶν μέσων δικαίων, εὐρεθήσεται χυρῶτερόν ἐστι δύο Θεῶν τῷ πᾶσι Μαρκίῳ λεγομένων. ἐπεὶ δὲ ἐξουσία ἐστὶν ἀρπάξαι τὰ ἀλλότρια, καὶ ἀδρανεῖς λοιπὸν καταψηφισθήσονται οἱ δύο πᾶσι τὸν ἕνα πονηρὸν, οἱ μὴ διωκόμενοι ἀντέχον, καὶ ῥύεσθαι ἀπὸ τῶν ἀρπάζοντων τὰ αὐτῶν ὄντα, καὶ εἰς πονηρίαν μεταβάλλοντες.

Ἄλλως δὲ πάλιν νοήσωμεν, ἵνα τὴν Β χλευήν τῶ ἀγύρῃ Φωρεάσωμεν τῆς ματαφροσύνης. εἰ γὰρ ὅλως ὁ πονηρὸς πονηρὸς ὑπάρχει, ἀρπάξαι δὲ οὐδὲν ἀγαθὸν ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, καὶ οὐδὲν δικαίον ἀπὸ τῶν δικαίων, ἰδίους δὲ ἔχει ἀρπάξαι μόνους, εὐρεθήσεται ὁ πονηρὸς ἐκείνῃ πονηρὸς, τῷ ἄνωθεν ὀρεγόμενόν, καὶ ὑποδικαζόμενόν ὡς βελτιόνων. εἰ δὲ καὶ τῶν ἰδίων κρινῇ, τιμωρίαν δὲ τῶν ἀδικήσαντας ἀπατεῖ, ἐκείνῃ πονηρὸς ἔσται ὁ πονηρῶν δικαστὴς ὑπάρχων. καὶ εὐρεθήσεται κατὰ πάντα τρόπον ἢ αὐτῶν ὑποδεδειγμένης εἰς αὐτὴν ἀνατρέψασα. πόθεν δὲ εἰλήφασιν ὅτι εἶναι αἱ τρεῖς ἀρχαί, πάλιν λέγε. τίς δὲ ὁ ταύταις ὁρισμὸν συνησάμεν; εἰ μὴ ἢ ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ περιερίζεται, ἢ ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ περιερίζεται* ὁρισμὸν ἔστι ἐν τισὶ περιεκτικαῖς τόποις εὐρεθήσεται δὲ τὸ περιεκτικὸν μείζον τῶ περιεχομένου. καὶ ἐκείνῃ τὸ περιεχόμενον Θεὸς ἂν κληθεῖν. ἀλλὰ μᾶλλον ἢ περιεκτικὴ ὁροθεσία. εἰ δὲ καὶ εἰς ταυτὸν ἀλλήλοις γινόμενοι ἕκαστος καὶ διέσιν τὸ ἰδίον ἐκκληρώθη τόπον, καὶ ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ ὄν, τῷ ἑτέρῳ ἐκέντρίζεται, ὅθεν ἐπέρχεται, ἐκείνῃ αἱ ἀρχαί ἀλλήλαις ἐναντίαι, ὅθεν τις αὐτῶν Φαύλη εὐρεθήσεται. διὰ τὸ καὶ τὸ δίκαιον, καὶ ἡσυχον, καὶ εὐσταθὲς τῷ ἰδίῳ ὑπάρχον, καὶ μὴ πᾶσι τῶν βαινῶν ἐπιβαλλόμενον. εἰ δὲ ὁ μὲν πονηρὸς ὑπὸ τῶ ἄνω κατιχύεται, καὶ βιάζεται, καὶ καταπονεῖται μεμερισμένον ὡν, καὶ ἐν ἰδίῳ τόπῳ ὑπάρχων, ὁ τὸ πᾶσι τῷ ἄνω ἀγαθῷ οὐδὲν προσήκει, ὅθεν τι ὑπὸ αὐτῶν κεντρίζεται τῶν ἐνταῦθα λέγων ἐν τῷ τῶ πονηρῷ τόπῳ, τυραννικώτερόν μᾶλλον εὐρεθήσεται ὁ ἄνω, καὶ ἐκείνῃ ἀγαθὸς τὸ ἰδίον ὄν, ἔστι Χριστὸν διδοσείλας, ἵνα τὰ ἀλλότρια λάβῃ. καὶ πᾶ

tertius ille, qui à Marcione ponitur Malus, si male agendi potestate præditus est, nihil atque eos qui in Mundo sunt, aut è cælo Hæresis delapsi sunt, bonos, aut mediocrem justum expugnare potest, duobus reliquis Diis erit potentior, quippe qui aliena per vim possit eripere. Isti verò, si cum illo comparentur, ignavi & imbecilles habendi sunt: qui quidem resistere nequeant, suaque ab illius, qui ea rapiat, & insita sibi pravitate corrumpat, injuria vindicare.

VII. Verum ut improbi nebulonis inanes ac ridiculas fabulas magis magisque refellamus, alia istud ratione confiderandum est. Etenim si Malus ille penitus malus est, & à Bono nihilominus bonos auferat, justos à Justo, solos sui similes relinquat, utique Malus esse desinet, qui malus dicitur, cum bonorum desiderio teneatur, eosdemque sibi quasi meliores asserere studeat. Sin de suis quoque judicium instituat, ab iisque qui injuriam fecerint poenas exigat, non jam malus erit utpote Malorum Judex: atque hoc modo tota illius doctrina per sese penitus labefacta concidet. Nunc illud velim mihi respondeas, unde tria illa Principia idipsum quod sunt obtinuerint: aut quis singula suis finibus ac regionibus descripserit. Nam si Deorum quilibet suo loco definitur, non amplius perfecta illa tria censentur, quæ certis comprehensa sunt ac circumscripta spatiis: estque idipsum quod continet eo quod continetur majus: neque quod ejusmodi ambitu cingitur, Dei appellationem mereatur; sed spatium illud utique, quo suis ipsum limitibus complectitur. At enim cum in unum coissent, separati postea sedes suas occuparunt, ac propria quisque contentus nequaquam invadit in alterum, aut impressionem facit. Igitur non amplius contraria invicem erunt illa Principia, nec ullum esse Malum poterit, cum suas res comiter ex æquo bonoque, ac summa constantia moderetur, nec ultra progredi quam fas sit appetat. Sed si malus à supremo vincitur, ac violenter opprimitur, cum & ab eo sejunctus sit, & propriam sedem obtineat, quæ Boni illius ac supremi nihil intersit, neque quicquam in ea, quæ in mali domicilio sunt, juris habeat, tyrannicis magis erit moribus supremus ille minimeque bonus, qui filium suum, nempe Christum miserit, ut usurparet alic-

Marico-
nistæ.
Hæresis
xlii.

na. Qvo quidem constituto, ubi ille ter-
minus erit à quo ex impostoris illius opi-
nionem tria sunt illa principia separata?
Qvarendus nimirum erit qvartus ali-
quis æqvissimus, ac tribus sapientior,
velut limitum finiumque regundorum
peritus; qvi suum cuique modum attri-
buit: ac pacem inter illos stabilivit: ut ne
amplius à se mutuò dissiderent, aut al-
ter satellites suos in stationem alterius
immitteret: Aqve ille quidem pace in-
ter tria principia constituta qvartus nu-
merabitur, cæteris prudentior ac justior:
& idem tamen ipse proprio ac certo in
loco qvarendus est, à quo trium in me-
dium progressus unicuique partem suam
scitè ac peritè tribuerit, ne mutuo sibi
injuriā importarent. Jam verò si in
unius puta creatoris possessione duo prin-
cipia versentur; malus nimirum, qvi in
hujus regionibus locisque resideat, & à bo-
no missus ibidemque commorans Chri-
stus; consequens est, non illum modò
Judicem ac Conditorem, sed & bonum
esse, qvi ambobus quodcumque apud
se cuperent agere permiserit; aut sanè
perquam erit imbecillus, qvi alienorum
direptores coërcere nequiverit. Igitur
demus illum viribus imparem esse; nus-
quam fabricatum opus ab eo constare
poterit; sed jampridem interciderit
oportet, cum diebus singulis decerptum
indidem aliquid partim à Malo propriam
in regionem, partim à Bono in superiora
transferatur. Ubinam ergo demum illud
opificium consistet? Si paulatim desitu-
rum respondeas, ac Boni cura studioque
finem aliquando consecuturum; nonne
illati damni culpam Bonus iste sustine-
bit: qvi quod boni fecisse postea visus est,
non diu antè, adeoque initio perfecit,
antequam plerique injuriā acciperent,
& in Judicis potestate detenti, inferiore
loco remanerent?

Gal. 3. 13.

VIII. Jam quod è sacris deprom-
ptum literis affert, eo perperam intelle-
cto, atque Apostoli depravata sententia,
rudioribus fucum objicit: cum ita loqui-
tur Apostolus; *Christus nos à maledicto re-*
demit, pro nobis factus maledictum. Ex quo
istud colligit; si ipsius essemus, non utique
quod jam suum erat redempturum fuisse.
Cum igitur redemisse dicatur, necesse est
alienum in Mundum pedem posuisse, ut
nos qvi illius non essemus, redimeret.
Opus enim eramus alterius, ideoque nos vitam
ad suam transportandos redemit. Verum illud hominum stolidissimus ignorat, ne-
quaquam CHRISTUM maledictum fuisse, absit ut ejusmodi quiddam arbitre-
mur; sed cum ultrò Crucem subiisset contractum à nobis ex peccato maledictum abstu-

Αὐτὸς ὁ διδρῶν τὰς τρεῖς δὲ χάς, καὶ τὴν
ἀγύρην τὴν ὑποθέσεως λόγον; ζητηθήσεται
ἡ τέταρτος τις ἡπικέσατο, καὶ τῶν τριῶν
σοφώτερος, ὁμογνώμων τε καὶ ἡπιστήμων,
ὃς τὰ μέτρα ἐκάστω διένεμέ τε καὶ ὅδ' τρεῖς
εἰρηνοποίησεν. * εἰ δὲ μὴ σασιάσαιεν ὡς ἀλ-
λήλας, μηδὲ εἰς τὰ ἄλλα ἄλλ' ὅπως ἐλθὲν καὶ
ἔτ' ὡς πείσας τὰς τρεῖς ἀρχάς, διρεθήσε-
ῖ τέταρτος καὶ σοφώτερος, καὶ ἡπικέσερος. καὶ
αὐτὸς ἐν ἰδίῳ τόπῳ πάλιν ζητηθήσεται, ἀφ' ὧν
πρὸς μεσοῦν ἦλθε τὸ τριῶν, καὶ ἐκάστω τὸ μέρος
σοφῶς διώρισεν, ἵνα μὴ εἰς ἀλλήλας ἀδικοῖεν. εἰ
δὲ ἐν τοῖς ἑνὸς, λέγω δὴ τῶν διμικρῶν αἱ δύο
ἀρχαὶ εἰσιν ἐμπολιτευόμεναι, ὅτε ποιητὸς ἐν
τοῖς τῶν διμικρῶν χώραις τε καὶ χώροις, καὶ ὅτι
ἀγαθὸς Χριστὸς ἡπικημήσας, σκετὶ ἀγαθὸς καὶ
καὶ διμικρῶν μόνον διρεθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἀγα-
θὸς, συγχωρῶν τοῖς δυσὶν εἰς τὰ ἴδια ποιεῖν ὅτι
ἔστι. ἡ ἀδρανὴς διρεθήσεται, καὶ μὴ ἰσχύον κω-
λύσαι τὸ ἴδιον ὅδ' ἄλλοις ἀρπαγὰς. εἰ δὲ καὶ
ἡ ὡς τῇ δυνάμει ἐστὶν, σκετὶ διρεθήσεται ἡ δι-
μικρῶν συνεσῶσα, ἀλλ' ἐξέλιπεν ἐκπαλαί
ἀναρπαζομένη κατ' ἐκάστην ἡμέραν ὑπὸ τοῦ
ποιητῆς εἰς τὸ ἴδιον μέρος, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ εἰς
τὰ ἄνω, καὶ πρὸς ἐπὶ διμικρῶν σαθίσεται; εἰ δὲ
ὅτι χροῖον ἡγήσας λέγῃς, καὶ δυνατὸν ταυτην ὁ-
λως λήγειν διὰ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἡπικηλείας, ἔκταν
ὁ ἀγαθὸς αἰτίῳ τῷ βλάπτης ἕσται ὁ μὴ πάλαι
ποιήσας, ὅπερ ὕστερον ἀγαθὸν ἔδοξεν ἡπικελεῖν,
μήτε μὴν πεπονηκῶς διπλὸν τὸ ἀνέκαθεν, πρὶν ἢ
ὅδ' πλείους ἀδικηθῶναι, καὶ * ἐγκαθ' ἐξ
αὐτῶν γινέσθαι τῶν κριτῶν, καὶ κατὰ μεμενη-
κέναι.

Πάλιν δὲ τὰ τῶν θείας γραφῆς ἐκ ὁρθῶς νοῶν
προφέρει, καὶ ὅδ' ἀκεραῖς ἐξαπατᾷ διατρέ-
φον τὸ ἑαυτοῦ βήτον ὅτι Χριστὸς ἡμᾶς ἐξη-
γόρασεν ἐκ τῆς κατὰ τὸν νόμον, γυρόμενος ὑπὲρ
ἡμῶν κατὰ τὴν καὶ φησὶν, εἰ ἡμῶν αὐτῶν, ἔκταν τὸ
ἐαυτοῦ ἡγόραζεν. ἀγοράσας δὲ εἰς ἄλλοις ἰον κό-
σμον ἦλθεν ἡμᾶς ἀγοράσαι ὅδ' ἔκταν αὐτῶν.
ποίημα γὰρ ἡμεῖς ἐτέρω, καὶ διὰ τῶν ἡμᾶς αὐτῶν
ἡγόραζεν εἰς τὸ ἐαυτοῦ ζῶν. ἀγνοεῖ δὲ ὅλως ὁ ἡ-
λίθιος, ὅτι ἔτε Χριστὸς κατὰ τὴν γεγεννημένην, μὴ γέ-
νοισ' ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν ἡμῶν διὰ τῶν ἀμαρτίας ἡμῶν

Cor. ἐν
καθ' ἐξ

Co. 5c.

αὐτὸν εἰς αὐτὴν τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, καὶ ἀφ' αὐτοῦ τὴν χάριν καὶ τὴν ἐλεος τοῦ Θεοῦ. οὗτος ὁ Χριστός καὶ ὁ υἱός αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ καὶ ὁ υἱός αὐτοῦ, δὲ πᾶσι τοῖς εἰς αὐτὸν ἀληθῶς πεπιστευκόσιν. ἔτι καὶ τὸ ἐξηγόρασεν, ἢ εἶπεν, ἠγόρασεν· ἕτερος γὰρ ἀλλότριον ἤλθεν ἀρπάσαι ἢ ἀγοράσαι. εἰ γὰρ ἠγόρασεν, μὴ ἔχων ἠγόρασε, καὶ οὕτως πτωχὸς ἂν μὴ ἔχεν ἐκτίσταλο. καὶ * ὁ κελὶ ἡμῶν ἡμᾶς πέπρακεν, διπορήσας πέπρακεν, διπλό-
ντος ἄρα δανείστῃ ἐλαυνόμενος. ἀλλ' ἔτι ἔτι ἔ-
τι. ἕτερος γὰρ εἶπεν ἠγόρασεν, ἀλλ' ἐξηγόρα- B
σεν. ὅμοιον δὲ τῷ αὐτῷ ὁ αὐτὸς ἀγίου Αποστό-
λος φησιν, ἐξαγοραζόμενοι τὸ κακόν, ὅτι αἱ ἡ-
μέραι πονηραί εἰσι. καὶ ἔτι ἡμέρας ἀγοραζόμενοι,
καὶ οὕτως ἡμερῶν διδομέναι. ἀλλὰ τὸ δι' ὑπομο-
νήν, καὶ τὸ μελλητικόν τε μακροθυμίας σημαί-
νων, τὸ τότο ἔφη. ὥστε τὸ ἐξηγόρασε, τὸ ὑποθέσειν
ἀπέφηνε τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἀναδοχής ἐν κόσμῳ ἐν-
σαρκί παρθένου. ἣς ἀνεδέξατο ὑπὲρ ἡμῶν πα-
θεῖν ὁ ἀπαθείας ὧν Θεός, ὡδῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἀπα-
θείᾳ τὸ αὐτὸ θεότητος, καὶ αὐτὸ ὁ ἀνεδέξατο
ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν, ἔτι ἀγοραζὼν ἡμᾶς ἀπ' ἀλ-
λοτριῶν, ἀλλὰ τὸ ὑποθέσειν ὑπὲρ ἡμῶν τὸ σαυροῦ C
ἀναδεξάμενος, παρρησίᾳ, καὶ ἐμετ' ἀνάγκης.
ὅθεν ἐλέγετο καὶ πάντα τὰ Μαρκίωντος ὁ
λόγος. καὶ πολλὰ ἐστὶ τὰ πρὸς ἀνατροπὴν τὸ
τῆς μηχανῆς καὶ τραγωδίας, ἐξ ὧν ὁ λόγος λο-
γισμὸς καὶ δύλογος ὀρμώμενος ἐμφάσεως ἐν τῇ
πρὸς αὐτὸν ἀντιρρήσει. Ελευσομαι ὅς τις
τὰ ὑπ' αὐτῇ γεγραμμένα, μάλλον ὅς ἐβραδιερ-
γημένα. ἔτι γὰρ ἔχει Εὐαγγέλιον μόνον τὸ καὶ
Λευκῶν, ὡς κεκομμένον διπλὸν τὸ ἀρχαῖον, διὰ τὸ
Σωτῆρος σύλληψιν, καὶ τὴν ἐνσαρκίαν αὐτοῦ πα-
ρρησίαν. ἢ μόνον δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπέτεμεν ὁ Λευ- D
κάριος, ἑαυτὸν ἢ τὸ Εὐαγγέλιον· ἀλλὰ
καὶ τὸ τέλος καὶ τὰ μέσων πολλά ὡς ἐκόψε τὸ τὸ
ἀληθείας λόγων. ἀλλὰ ὅπως τὰ γεγραμμένα
πρὸς ἐθελήσαντων δὲ νέχηται τὰ τῶν χαρακτῆ-
ρων καὶ Λευκῶν Εὐαγγελίων, ἔχει δὲ καὶ Επιστο-
λάς παρ' αὐτοῦ τὰς ἀγίας Αποστόλους δέκα, αἵς μό-
νης νέχηται. καὶ πᾶσι δὲ τοῖς ἐν αὐταῖς γεγραμ-
μένοις, ἀλλὰ τὰ αὐτῶν ἐλεμένων, ἵνα δὲ αὐτοὺς
ὡς καὶ Φάλασσα ταύτης δευσιρίστοις
νέχηται· ἀλλὰ δὲ συντάγματα ἀφ' αὐτῶν συνέ-
στα scriptum admittit. Epistolas præterea Pauli Apostoli decem, quibus solis utitur, nec
his quidem integris, sed alia ex illis capita detrahit, alia commutat. Atque hos duos Li-
bros duntaxat pro Canonicis habet: præter quos alia insuper à se elucubrata volumina erroris

Marcion
Libros
admittas.

Marcionista.
Hæresis
xlii.

fui studiosis obtrusit. Epistolæ verò, quæ ab illo probantur, hæ sunt. Prima est ad Galatas: ii ad Corinthios prima; iii ad Corinthios secunda. iv ad Romanos. v ad Thessalonicenses prima. vi ad Thessalonicenses secunda. vii ad Ephesios. viii ad Colossenses. ix ad Philemonem. x ad Philippenes. Habet & ad Laodicenses Epistolæ particulas aliquot. Quæ ex ipsa, quam retinet, Evangelii, Epistolarumque forma, planum hunc & impostorem esse demonstrare Deo opitulante possumus, plenissimeque refellere. Etenim ex iis ipsis Libris, quos germanos esse confitetur, procul dubio redarguetur. Ex iis inquam quas adsciscit ac servat Evangelii, Epistolarumque reliquiis, apud eos quidem, qui sapientiæ paululum habeant, manifestè probabimus, nequaquam à Vetere Testamento Christum, aut ab eo cum carne veniente Prophetas abhorrere. Quinetiam Resurrectionem corporum ab Apostolo prædicari, & in eorum qui salutem consequuntur numerum Abraamum ab eodem & Isaacum Jacobumque referri: nec non reliqua demonstrabuntur omnia, quæ sancta Dei Ecclesia profitetur, salutaria illa quidem, ac sancta, Dei que auctoritate roborata, quæ communi fide, scientia, spe, doctrinaque comprehendit.

X. Libet verò Disputationem quandam hic inferere, quam adversus Hæreticum istum elucubraveram, antequam opus istud hortatu vestro susciperem. Nam cum multis abhinc annis Marcionis hujus commentitias fabulas, & inanissima dogmata perscrutatus essem, quosque ille Libros pro Canonicis comprobabat; puta Evangelium quod ipsi vocant, & Apostolicum ab iisdem nominatum evolvens, selectiora inde nonnulla, quæ ad illum refutandum pertinent, continuata serie decerpissem, uberius cujusdam Operis fundamenta posui; ac singulorum Capitum ordinem ita distribui, ut unicuique sententiæ, Prima, Secunda, Tertia, ac sic deinceps præscriberem: & ad finem usque singula notare, in quibus istas Salvatoris, aut Apostoli sententias contra se videtur stultissime retinuisse. Quædam enim ex illis ab eo commutatæ depravatæque sunt;

ταξε τοῖς ἀπ' αὐτῆς πλανωμένοις. αἱ δὲ Ἐπιστολαὶ αἱ παρ' αὐτῶν λεγόμεναι εἰσι, πρώτη μὲν πρὸς Γαλάτας. δευτέρα δὲ πρὸς Κορινθίους, τρίτη πρὸς Κορινθίους δευτέρα, τετάρτη πρὸς Ῥωμαίους, πέμπτη πρὸς Θεσσαλονικεῖς, ἕκτη πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρα, ἑβδόμη πρὸς Ἐφεσίους, ὀδὴ πρὸς Κολωσσεῖς, ἑννάτη πρὸς Φιλήμονα, δεκάτη πρὸς Φιλιππησίους. ἔχ' ὅ καὶ τὴ πρὸς Λαοδικείας λεγόμενη μέρη. ἐξ ὧν καὶ χαρακτηρῶ τὰ παρ' αὐτῶν σωζόμενα, τὸτε Ἐγχαγελίς, καὶ τῷ Ἐπιστολῶν τῶ Ἀποστόλου, δεῖξαι αὐτὸν ἐν Θεῷ ἔχοντα ἀπατεῶνα καὶ πεπλανημένον, καὶ ἀκρότατα διελέγειν. ἐξ αὐτῶν γὰρ ἀναμφισβότως τὴ παρ' αὐτῶν ὁμολογούμενων ἀνατρεπθήσεται. ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν ἐστὶ παρ' αὐτῶν λειψάνων, τὸτε Ἐγχαγελίς καὶ τὴ Ἐπιστολῶν ἀριστοκρίτων, ὅτι λέγεται ὁ Χριστὸς τοῖς σωτοῖς μὴ ἀλλότριον εἶναι παλαιᾶς διαθήκης, καὶ οἱ Προφῆται ἐν σῶν ἀλλότριοι ὄντες τὸ Ἐκκλῆσιας, καὶ ὅτι ἀνάσασιν σαρκὸς ὁ Ἀπόστολος κηρύττει, καὶ δικαίως ὅτι Προφῆτας ὁνομάζει, καὶ ἐν σωζομένοις ὑπάρχοντας ὅτι παρ' Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶ τῆς ἀγίας τῆς Θεᾶς Ἐκκλησίας (τε) σωτήρια καὶ ἁγία καὶ ἐκ Θεᾶ ἐσθρηγμένα, ἔντε τῇ πίστι καὶ ἐν τῇ γνώσει, καὶ ἐν ἐλπίδι, καὶ διδασκαλίᾳ.

Παραθήσομαι δὲ καὶ ἡν ἐποιήσαμι κατ' αὐτῶν πραγματείαν, πρὶν ἢ ταύτην μετὰ τὴν σύνταξιν ἐπεδοκίμασαι διὰ τὸ ὑμῶν τῶ ἀδελφῶν προεπιστολῆς ποιήσασθαι. ἀπὸ ἐτῶν ἰκανῶν * ἀνερευνῶν τὴν τάξιν τῶ Μαρκιανῶν ^{For. ika. τὸν γὰρ.} Ἰπνενοκλήνην ψευδογραφίαν, καὶ ληρώδη διδασκαλίαν, αὐτὰς δὲ τὰς τῶ προεξηρημένους βίβλους, ἃς κέντηται μετὰ χεῖρας λαβὼν, τότε παρ' αὐτῶν λεγόμενον Ἐγχαγελίον, καὶ Ἀποστολικὸν καλεῖσθαι παρ' αὐτῶν ἔξανθισάμενον, καὶ ἀναλεξάμενον κατ' εἰρημὸν ἀπὸ τῶ προεξηρημένων δύο βιβλίων τὰ ἐλέγξει αὐτὸν διωκτῆρα, ἐδάφιον τι σωτῆρος ἐποιήσαμι, ἀκολούθως τάξας κεφάλαια, καὶ ἰπνγράφας ἐκάστην ῥήσιν, πρώτην, δευτέραν, τρίτην. καὶ ὅτως ἕως τέλους διεξῆλθον, ἐν οἷς φαίνεται ἡλίθιος κατ' εὐαγγελίᾳ ταύτας τὰς ὁρμημειάσας τὸτε Σωτῆρα καὶ Ἐπὶ Ἀποστόλου λέξας Φυλάτῳ. αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν παρεξηλαγμένως ὑπὸ αὐτῶν ἐρραδιεργήθησαν,

καὶ ὡς οὐκ εἶχε τῷ κτ' Λακῶν Εὐαγγελίῳ τὸ ἀντίγραφον, ὅτε ἡ τῆς Αποστολικῆς χαρακτῆ-
 ρεῖς ἐμφασίς. ἀλλὰ δὲ φύσει ὡς ἔχει καὶ τὸ
 Εὐαγγέλιον καὶ ὁ Αποστόλος, μὴ ἀλλαγῆτα ὑπ'
 αὐτῶν, δυναμῶν δ' αὐτὸν διελέγχειν, δι' ὧν
 δέκνυται παλαιὰ Διαθήκη συμφωνῶσα
 πρὸς τὴν νέαν, καὶ ἡ καινὴ πρὸς τὴν παλαι-
 ᾶν Διαθήκην. ἀλλὰ καὶ πάλιν λέξις τ' αὐ-
 τῶν βιβλίων ὑποφαίνεσι Χριστὸν ἐν σαρκὶ
 ἐληλυθέναι, καὶ ἐν ἡμῖν τελείως ἐνηθρωπη-
 κέναι. ἀλλὰ καὶ ἄλλαι πάλιν ὁμολογῶσαι τ'
 τινεῶν ἀνάστασιν, καὶ τ' Θεὸν ἓνα ὄντα Κύ-
 ριον πάντων παντοκράτορα, αὐτὸν ποιη-
 τὴν ἑρᾶς καὶ γῆς, καὶ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς
 ὑπομῶν, καὶ ὅτε πρὸς ἀγάσασθαι τῆς Εὐ-
 αγγελίας τὴν κλήσιν, ὅτε μὴν δυνάμει τὸν
 ποιητὴν καὶ δημιουργὸν τ' πάντων, ἀλλὰ δη-
 λῶσαι τὸν σαφῶς ὁμολογημένον ὑπὸ τῆς
 χαρακτῆρ' τῆς Αποστολικῆς καὶ τῆς Εὐ-
 αγγελικῆς κηρύγματ'· καὶ ἐσι τὰ ἡμῶν
 πεπραγματουμένα ἐν ὑποκειμένοις πᾶσι
 θεμῶν, ἃ τινὰ ἐσι τὰδε.

Non ea fide representata; quæ aut in Marcio-
 Evangelii, secundum Lucam exempla-
 ribus leguntur, aut Apostolicus ipse sty-
 lus præ se ferre videatur. Alias integras
 & incorruptas reliquit; cuiusmodi sine-
 ro in Evangelio & Apostolo reperiuntur;
 ex quibus illius convinci mendacia pos-
 sunt; utpote quæ Veteris Testamenti cum
 Novo, huius vicissim cum illo consensio-
 nem ac concordiam declarant. Insunt
 In his libris & alia loca, quibus assum-
 pta carne venisse Christum ostendatur,
 ac perfectum inter nos hominem fuisse
 versatum. Accedunt ea quoque, quibus
 mortuorum prædicatur excitatio: idem-
 que Deus & universorum Dominus omni-
 potens, cæli ac terræ, omniumque quæ
 sunt in terra Conditor perhibetur. Quæ
 nec Evangelicam vocationem adulte-
 rant, nec totius Universitatis autorem
 ac molitorem abnegant; sed eundem
 ipsum referunt, qualem & Apostolicus
 stylus, & Evangelica prædicatio profite-
 tur. Quæ igitur hunc in modum elabo-
 ravimus suis argumentis digesta, dein-
 ceptis proponenda sunt.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ

DE MARCIONIS LIBRIS

Μαρκιῶν βιβλίων ὑποθέσεως
 τε καὶ ἐλέγχου.

C Opusculi, siue refutationis
 Proæmium.

ΟΤΩΙ φίλον ἐστὶ τὰς τῆς ἀπατηλῆς Μα-
 ρκίων νόθας ὑπονοίας ἀκρίβειαν, καὶ τὰς
 ὑπὸ πλάσσεως αὐτῆς βροσκήματ' μηχανὰς
 διαγινώσκων, τῷ τῷ συλλελεγμένῳ πο-
 νήματι ἐντυχεῖν μὴ κατοκνεῖτω. ἐκ γὰρ τῆς
 παρ' αὐτῆς Εὐαγγελίας τὰ πρὸς ἀντίρρῃσιν τ'
 πανέργων αὐτῆς βραδύργιας ἀσπιδάσαντες πα-
 ρεθέμεθα ὡς οἱ τῷ πονήματι ἐντυχεῖν ἐ-
 θέλοντες, ἔχωσι τὸ το γυμνάσιον ὁξυτήκ',
 πρὸς ἐλέγχον τῶν ὑπ' αὐτῆς ὑπινενοημένων
 ξενολεξιῶν. ὁ μὲν γὰρ χαρακτῆρ' τῆς κτ' Λα-
 κῶν σημαίνει τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς δὲ ἡ κεραι-
 ρίασαι μὴτε ἀρχὴν ἔχων, μὴτε μέσα, μὴτε
 τέλος, ἱματίον βεβρωμένον ὑπὸ πολλῶν ση-
 τῶν ἐπέχει τὸν τρόπον. Αἰθερὺς μὲν γὰρ ἐν τῇ
 ἀρχῇ πάντα τὰ ἀπ' ἀρχῆς τῷ Λακῶ πεπρα-
 γματουμένα, τῷ τῷ ὡς λέγει· ἐπειδὴ πρὸς
 πολλοὶ ἐπεχείρησαν, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ τὰ
 πρὸς τῆς Ελισάβετ, καὶ τῆς Ἀγγέλας Ἀ-
 αγγελικομένης τὴν Μαρίαν παρθένον,
 Ἰωάννην τε, καὶ Ζαχαρίαν, καὶ τῆς ἐν

XI. SI quis adulterina Marcionis in-
 venta comprehendere penitus stu-
 det, ac pecudis illius versutias omnes
 & artificia cognoscere, hoc quod à me
 concinnatum opus est percurrat. Nam
 ex ejus Evangelio quæ contra callidi-
 tatem ipsius scelere implicatam opponi
 queant studiosè selegimus: ut qui no-
 stram hanc lucubrationem in manus
 sumere voluerint, in ea quandam acu-
 minis exercitationem habeant, quo pe-
 regrinarum vocum ab illo repertarum
 novitatem facilius redarguant. Et qui-
 dem Marcionis ille liber Evangelium
 secundum Lucam Stylo ipso referre vi-
 detur: ut autem ab eo mutilatus est, ini-
 tio, medio, ac fine decurtatis, corrolus à ti-
 neis undique vestimenti simillimus est.
 Etenim ab ipso statim initio, ea unde
 Lucas exorsus est; nimirum: Quoniam
 quidem multi conati sunt ordinare narra-
 tionem, &c. una cum Elizabethæ &
 Angeli Mariæ Virgini nuncium afferen-
 ris historia, Joannis item ac Zachariæ,

Marcion
 Evangelii
 secundum Lucam
 corruptum.

Marcionista. Hæresis XLII. adeoque nati apud Bethleemum Domini, cum ejusdem Genealogia, ac Baptismate: hæc inquam omnia circumcidens ac transiliens, inde Evangelium exorditur. Anno XV Tiberii Caesaris, &c. Hoc igitur illius initium est. Neque tamen cætera ordine pertexit; verum quædam ut diximus, amputat, addit alia, susque deque, quod ajunt, omnia perturbans, nec recta gradiens, sed malitiosè huc illucque cursitans. Ea porro sequuntur.

QVÆ SCRIPTURÆ LOCA A
MARCIONE DEPRAVA
VATA SINT.

Luc. 5. 14. I. Abiens ostende te Sacerdoti, & offer pro expiatione tua, sicut præcepit Moyses, ut sit hoc testimonium vobis: Pro eo quod à Salvatore dictum est, in testimonium ipsis.

Luc. 5. 24. II. Ut autem sciatis, quia potestatem habet Filius hominis dimittendi peccata in terra.

Cap. 6. 5. III. Dominus est Filius hominis etiam Sab-
bati.

Cap. 6. 16. IV. Judam iscariot hem, qui fuit proditor. Pro eo quod est, Descendit cum ipsis; habet Descendit in ipsos.

Cap. 6. 19. V. Et omnis turba quærebat eum tangere.
16. 20. VI. Et ipse elevatis oculis suis. Secundum hac eadem faciebant Prophetis Patres vestri.

Cap. 7. 9. VII. Dico autem: Tantam fidem neque in Israël inveni.

Cap. 7. 23. VIII. Depravatum ab eo est. Beatus qui non fuerit scandalizatus in me.

Cap. 7. 27. IX. Nam ad Joannem ista referebat. Hic est de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam.

16. 36. X. Et ingressus in domum Pharisei discubuit: Mulier verò stans retro, pectatrix secus pedes, lacrymis pedes rigavit, & unxit, & osculata est.

16. 44. XI. Et rursus. Hæc lacrymis rigavit pedes meos, & unxit, & osculata est.

Cap. 8. 29. XII. Non habet ista. Mater ipsius, & fratres ipsius; sed hoc solum: Mater tua & fratres tui,

16. 24. XIII. Navigantibus ipsis obdormivit. At ille surgens increpavit ventum & mare.

Βηθλεέμ γυνήσεως γυνεαλογίας, καὶ τὸ τῷ Βαπτίσματι ὑποθέσεως· ταῦτα πάντα περικόψας ἀπεπήδησε, καὶ ἀρχὴν τῷ Εὐαγγελίῳ ἔταξε ταύτῃ· ἐν τῇ πεντεκαδεκάτῳ ἔτει Τιβερίου Καίσαρος, καὶ τὰ ἑξῆς. ἐντεῦθεν ἔτι ἄρχεται, καὶ ἔτι καὶ εἰρμὸν πάλιν ἐπιμύει, ἀλλὰ τὰ μὲν ὡς πορεύειν περικόπτει, τὰ δὲ πορεύσθαι ἀνωκάτω, ὅς ὁ ὁρθῶς βαδίζων, ἀλλὰ ἐρραδιεργημένως πάντα περὶ σφεύων, καὶ ἔστιν.

α'. Απελθὼν δειξὼν σεαυτὸν τοῖς ἱερεῖ, καὶ πορεύεσθαι περὶ τῷ καθαρῶς σου, καὶ ὡς πορεύεσθαι Μωϋσῆς. ἵνα ἡ μαρτύριον τῷ τοῦ ὑμῶν. ἀντ' ἧς εἶπεν ὁ Σωτὴρ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.

β'. ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξ ἑστίαν ἔχει ὁ υἱὸς τῷ ἀνθρώπῳ ἀφιέναι ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς.

γ'. Κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τῷ σαββάτῳ.

δ'. Ἰδὼν Ἰσκαριώθ, ὃς ἐχρῆτο προδοῦν. ἀντὶ τῆς, κατέβη μετ' αὐτῷ, ἔχει, κατέβη ἐν αὐτοῖς.

ε'. Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζητεῖ ἀπλοῦσαι αὐτῷ.

ς'. Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ. καὶ τὰ αὐτὰ ἐποίησεν τοῖς Περσέταις οἱ πατέρες ὑμῶν.

ζ'. Λέγω δὲ, τοσαύτην πίστιν ἔδωκε ἐν τῇ Ἰσραὴλ ἔργον.

η'. Παρηλαγμένον τὸ, μακάριός ἐστιν εἰς μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

θ'. ἔχει γὰρ ὡς πρὸς Ἰωάννῃ αὐτὸς ἐστὶ περὶ ἧς γέγραπται ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν Ἀγγε-
λόν μου πρὸς σε.

ι'. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ οἶκον τῷ Φαρισαίῳ κατεκλίθη. ἡ δὲ γυνὴ σῶσα ὀπίσω ἡ ἁμαρτωλὸς, ὡς αὐτὸς πόδας, ἔβρεξε τοῖς δάκρυσι τῷ πόδας, καὶ ἤλψε καὶ κατεφίλη.

ια'. Καὶ πάλιν αὐτῇ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξε μὲν τῷ πόδας, καὶ ἤλψε καὶ κατεφίλη.

ιβ'. Οὐκ ἔχεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοὶ σου.

ιγ'. Πλεόντων αὐτῷ ἀφύπνωσεν. ὁ δὲ ἔβρε-
θεῖς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῇ θαλάσσῃ.

ιδ'. Ερχέτο δὲ ἐν τῷ ὑπάγῃ αὐτὸν σωέ-
πνιγον αὐτὸν οἱ ὄχλοι καὶ γυνὴ ἀψαμένη αὐ-
τῷ ἰάθη τῷ αἵματι, καὶ εἶπεν ὁ Κύριος· τίς
με ἥψατο; καὶ πάλιν ἥψατό με τίς. καὶ γὰρ
ἐγὼν δύναμιν ἐξελεύσασα ἀπ' ἐμῆ.

ιε'. Αναβλέψας εἰς τὸν ἔρανὸν διλόγησεν
ἐπ' αὐτάς.

ισ'. Λέγων, δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ
παθεῖν, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μὴ τρεῖς ἡμέ-
ρας ἐγερθῆναι.

ιζ'. Καὶ ἰδὼ δύο ἄνδρες σινοβάλλαν αὐτῷ
Ἠλίας καὶ Μωϋσῆς ἐν δόξῃ.

ιη'. Εκ τῆς Φωνῆς Φωνῆς. ἔτος ἐστὶν ὁ υἱὸς μου
ὁ ἀγαπητός.

ιβ'. Εδεδήθη τῷ Μαθητῶν σε. εἶχε δὲ
πρὸς τὸ, ἐκ ἡδυνήθησαν ἐκβαλεῖν αὐτόν. καὶ
πρὸς αὐτάς, ὡς ἡρεῖ ἀπὸς· ἕως ἀνέξομαι
ὑμῶν.

ικ'. Ο γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παθεῖν
δοῦναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.

ικα'. Οὐδὲ τῷτο ἀνέγνωτε, τί ἐποίησε Δα-
βὶδ εἰσὶν ἡλθεν εἰς τὸ οἶκον τοῦ Θεοῦ.

ικβ'. Εὐχαριστῶ σοι Κύριε τῷ ἔραν. ἐκ εἶχε
δὲ, καὶ τῆς γῆς. ἔτε πατέρες εἶχεν. ἐλέγχεται
δὲ, καὶ τῶν γὰρ εἶχεν, καὶ ὁ πατήρ.

ικγ'. Εἶπε τῷ νομικῷ· ἐν τῷ νόμῳ τί γέ-
γραπται; καὶ ἀποκριθεὶς μὴ τὴν ἀποκρισιν
τῷ νομικῷ εἶπεν· ὁρῶς εἶπες. τῷτο ποίῃ, καὶ
ζῆσιν.

ικδ'. Καὶ εἶπε· τίς ἐξ ὑμῶν ἐξέφίλον, καὶ πο-
ρεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίως, αἰτῶν τρεῖς
ἄρτους; καὶ λοιπὸν, αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται. τίνα
γὰρ ἐξ ὑμῶν τὸ πατέρα υἱὸς αἰτήσῃ ἅρτιον, καὶ
ἀντὶ ἡμετέρου ὅφιν ἡμετέρου αὐτῶν; ἢ ἀντὶ ὧν
σκορπίον. εἰδὼν ὑμεῖς ποιηροῦντες, οἴδατε δό-
ματα ἀγαθὰ, πόσω μᾶλλον ὁ πατήρ.

ικε'. Περικέκοπται τὸ πρὸς Ἰωάννη τὸ Προφήτην. Δ
εἶχε γὰρ· ἡ ἡρεῖ αὐτῇ, σημεῖον ἐδόθησεν αὐτῇ.
καὶ εἶχε δὲ πρὸς Νινευὴ καὶ Βασιλίσσης
νότα, καὶ Σαλομόν.

ικς'. Ἀντὶ τῶν πατέρων εἶπε τὸ κρίσιν τοῦ Θεοῦ,
εἶχε, παρέρχεσθε τὴν κλησιν τοῦ Θεοῦ.

ικζ'. Οὐκ ὑμῶν, οἱ οἰκοδομεῖτε τὰ μνήμα-
τα τῶν Προφητῶν, καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν ἀπέ-
κτειναν αὐτάς.

ικη'. Οὐκ εἶχε. διὰ τῷτο εἶπεν ἡ σοφία τοῦ
Θεοῦ, δόξα ἐλθὼν εἰς αὐτάς Προφῆτας. καὶ πρὸς
αἵματι Ζαχαρίας, καὶ Ἀβελ τῶν Προφητῶν.

XIV. Et contigit dum iret, ut à turbis com- Marcio-
primeretur. Et mulier cum tetigisset ipsum, nihil. Hæresis
sanata est à fluxu sanguinis. Et ait Domi- Hæresis
nus: Quis me tetigit? Ac turba: Teti- xi. ii.
git me aliquis. Nam ego novi virtutem lb. 42.
de me exisse.

XV. Sufficiens in cælum benedicebat ipsis. Cap. 9. 16.

XVI. Dicens: Oportet filium hominis mul- lb. 22.
ta pati, & occidi, & post tres dies resurgere.

XVII. Et ecce duo viri loquebantur cum eo, lb. 31.
Elias & Moyses in gloria.

XVIII. E nube vox. Hic est Filius meus lb. 35.
dilectus.

XIX. Rogati Discipulos tuos. Quod in lb. 40.
Codice suo habebat, præterquam; Non
potuerunt ejicere ipsum. Et ait ad ipsos:
O generatio incredula! quandiu vos susti-
nebo.

XX. Filius enim hominis tradendus est in lb. 44.
manus hominum.

XXI. Neque hæc legistis, quid fecerit Cap. 6. 3.
David; Ingressus est in domum Dei.

XXII. Gratias ago tibi Domine cæli. De- Cap. 10. 21.
erat, & terra, Sed & vox, Pater, aberat.
C Sed ex eo redarguitur, quod paulo post
habeat, Etiam Pater.

XXIII. Dixit Legisperito: Idem quid lb. 17.
scriptum est? Et respondens. Post Legis-
periti responsum, dixit. Rectè dixisti. Hoc
fac, & vives.

XXIV. Et dixit. Quis vestrum habebit Cap. 11. 5.
amicum, & ibit ad illum media nocte, postu-
lans tres panes? Ac deinceps. Petite &
dabitur. Quis enim ex vobis est pater, a
quo filius petat piscem, & pro pisce serpen-
tem dabit illi? aut pro ovis scorpionem? Si
ergo vos cum sitis mali, nostis dona bona,
quanto magis Pater?

XXV. Amputata erant ea quæ ad Jonam lb. 30.
pertinebant. Sic enim habebat. Ge-
neratio hæc, signum non dabitur ei. Deli-
derabantur etiam illa, quibus de Ninive,
& Regina Austri, ac Salomone fit mentio.

XXVI. Pro his verbis, Præteritis DEI ju- lb. 41.
dicium, rescripserat, Præteritis DEI voca-
tionem.

XXVII. Væ vobis, quoniam adificatis se- lb. 42.
pultura Prophetarum, & Patres vestri occi-
derunt illos.

XXVIII. Deerat; Propterea & Sapientia lb. 49.
Dei dixit. Mittam ad illos Prophetas: & de-
sanguine Zachariæ & Abel Prophetarum;

- Marcio- quoniam requireretur à generatione hac. A
nista. XXIX. Dico amicis meis: Nolite time-
Hæresis re eos, qui occidunt corpus; Timete vero
XLII. eum qui postquam occiderit habet potesta-
Cap. 12. 4- tem mittendi in Geennam. Nec habebat
illud. Nonne quing. passeret uaneunt dipon-
dio, & unus ex ipsis non est in oblivione
coram Deo?
- It. 8. XXX. Pro his verbis; Confitebitur co-
ram Angelis Dei, rescribit, coram Deo.
- It. 28. XXXI. Non habet ista; Deus vestit
fœnum.
- It. 30. XXXII. Pater noster novit, quoniam
his opus habetis; haud dubiè quæ ad car-
nem attinent.
- It. 31. XXXIII. Querite autem Regnum Dei,
& hac omnia adjicientur vobis.
- It. 38. XXXIV. Pro eo quod est, Pater ve-
ster, hab. bat, Pater.
- XXXV. Pro his vero, secunda aut ter-
tia custodia, substituerat, vespertinam cu-
stodiam.
- It. 46. XXXVI. Veniet Dominus serui istius,
& secabit eum, & partem ejus pones cum
infidelibus.
- It. 50. XXXVII. Ne forte trabat te ad judi-
cem; & Judex tradat te exactori.
- Cap. 13. 1. XXXVIII. Sustulerat ex illo loco. Ve-
nerunt quidam nuntiantes ipsi de Galile-
is, quod cum sanguinem miscerat Pilatus
cum sacrificiis eorum, usque ad ea, quibus
de octod. cum illis est sermo, qui ruina
turris oppressi sunt. Item, Nisi pœniten-
tiam egeritis, usque ad Parabolam ficus,
de qua dixit Agricola: Fodiam, & mie-
ram stercora: & si non fecerit, excide.
- It. 16. XXXIX. Hanc autem filiam abrahe allig-
avit Satanas.
- It. 28. XL. Item illud ademit. Tunc vide-
bitis abraam, Isaac, & Jacob, & omnes
Prophetas in Regno Dei. Pro quo rescri-
psit: Cum omnes justos videritis in Regno
Dei, vos autem exclusos. Adjecit verò,
detentos foris. Et illic est fletus, & stridor
denuum.
- It. 30. XLI. Item illud sustulit: Venient ab
Oriente, & Occidente, & recumbent in Re-
gno. Tum illud. Erunt novissimi primi.
Item, Accesserunt Pharisei dicentes: Exi &
vade, quoniam Herodes vult te interficere.
Nec non & istud: Dixit, Abemtes dicite
- ἅ ὅτι ἐκζητηθήσεται ἐκ τῆς γυναικὸς ταύτης.
κθ'. Λέγω τοῖς φίλοις μου· μὴ φοβηθῆτε
διὰ τὸ ἀποκτείνοντων τὸ σῶμα, φοβηθῆτε δὲ
τὸ μὴ τὸ ἀποκτεῖναι ἔχοντα ἐξουσίαν βαλεῖν
εἰς γέενναν. ὅσα ἔχει δὲ, ἔχει πέντε σραβία ἀσα-
ρίων δύο πωλεῖνται; καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν ὅσα ἐσὶν
ἑπταλησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.
- λ'. Ἀντὶ τοῦ, ὁμολογήσῃ ἐνώπιον τοῦ Ἀγγέ-
λων τοῦ Θεοῦ, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ λέγῃ.
- λα'. Οὐκ ἔχει τό· ὁ Θεὸς ἀμφιέννυσι τὸν
Χόρτον.
- λβ'. Ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν, ὅτι χερίζετε
Β τῶν, τῶν σαρκικῶν δὴ.
- λγ'. Ζητεῖτε δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ
ταῦτα πάντα προσεθήσεται ὑμῖν.
- λδ'. Ἀντὶ τῆς, ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ πατὴρ ἔχει.
- λε'. Ἀντὶ τῆς, δευτέρα ἢ τρίτη φυλακὴ, ἔ-
χει ἐσθραηνὴν φυλακὴν.
- λς'. Ἡ εἰς ὁ κύριος τῆς δόξης ἐκείνης, καὶ διχο-
τομήσῃ αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μὴ τῶ ἀπί-
στων θῆσῃ.
- λζ'. Μὴ ποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν
κριτὴν, καὶ ὁ κριτὴς ᾤσθωσῃ σε πρὸς πιά-
κτορι.
- λζ'. Ἡν ᾤσθωσθαι ἐκκεκομμένον διὰ τῆς. ἡλθόν
C τινες ἀναγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῆς Γαλιλαίων,
ὧν τὸ ἄμα συνέμιξε Πιλάτος μὴ τῶ θυ-
σιῶν αὐτῶν. ἕως ὅπως λέγῃ περὶ τῆς ἐν τῇ Σι-
λωὰμ δεκαοκτῶ ἡποθανόντων ἐν τῷ πύρ-
γῳ. καὶ ὅτι εἰ μὴ μετανοήσητε. καὶ ἕως τῆς
ᾤσθωσθαι τῆς συκῆς, περὶ τῆς εἰπεν ὁ γεωργός,
ὅτι σκάψω, καὶ βάλλω κόπριαν, καὶ εἰ μὴ
ποιήσῃ, ἐκκοψόν.
- λθ'. Ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ ἔδωκεν
ὁ Σατανᾶς.
- μ'. Παρέκοψε πάλιν τότε ὅψεσθαι Ἀβραὰμ,
καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ πάντας τοὺς Προφῆτας
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. ἀντὶ δὲ τῆς ἐπὶ οὐ-
σεν ὅτε πάντας τοὺς δικαίους ἴδῃτε ἐν τῇ βασι-
λείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους. ἐποί-
ησε δὲ κρατεμένους ἔξω. καὶ ἐκεῖ ἐσὶν ὁ κλαυ-
θμός καὶ ὁ βρυγμός τῶ ὁδόντων.
- μα'. Παρέκοψε πάλιν τὸ ἔξωσιν διὰ ἀνα-
βλῶν καὶ δυσμῶν, καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν
τῇ βασιλείᾳ. καὶ τὸ οἱ ἐξαδιέπονται πρῶ-
τοι καὶ τὸ ᾤσθωσθαι οἱ Φαρισαῖοι λέγοντες,
ἔξελθε καὶ πορεύεσθαι, ὅτι Ἡρώδης σε θέλει
ἀποκτεῖναι. καὶ τὸ εἶπε, πορευθέντες εἰπάτε τῇ

αλώπεκι ταύτη. ἕως ὅτε εἶπεν· ἔκ ἐνδὲξ-
 Adde 15- ^{τα} Προφήτην ἀπολέω· ἔξω * Ἱερουσαλήμ. ἢ
 Προφήτην ἀπολέω· ἔξω * Ἱερουσαλήμ. ἢ
 ἀποκτείνωσα ὅν Προφήτην, καὶ λιθοβολή-
 σα ὅν ἀπεσταλμένον. καὶ τὸ, πολλὰ κίς ἠθέ-
 λησα ὑποσυνάξαι, ὡς ὄρνις τὰ τέκνα σα. καὶ
 τὸ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν. καὶ τὸ, ἐμὴ
 ἰδοῦντέ με, ἕως εἰπῆτε, εὐλογημένος.

μβ. Πάλιν ἀπέκοψε τὴν παροβολὴν πα-
 σαντὶ δύο ὑμῶν, τῶ εἰληφότῳ τὸ μέρος τῶν
 ὑπαρχόντων, καὶ τῶ ἄλλῳ.

μγ. Ο νόμος καὶ οἱ Προφῆται ἕως Ἰωάν-
 νου, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν ριάζεται.

μδ. Περὶ τῶ Πλασίς καὶ Λαζάρου τῶ πτω-
 χῶ, ὅτι ἀπηνέχθη ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων εἰς τὸν
 κόλπον τῶ Ἀβραάμ.

με. Νῦν δὲ ὧδε παροκαλεῖται ὁ αὐτὸς
 Λάзарος.

μς. Εἶπεν Ἀβραάμ· ἔχουσι Μωϋσέα καὶ
 ὅν Προφήτην, ἀκυσάτωσαν αὐτούς. ἐπεὶ
 εἶδε τῶ ἐγχερόμενον ἐκ νεκρῶν ἀκύνειν.

μζ. Παρέκοψε τὸ λέγετε, ὅτι ἀχρεῖοι
 ὄντες ἐσμέν ὁ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιή-
 καμην.

μη. Ὅτε συνήντησαν οἱ δέκα λεπροί.
 ἀπέκοψε δὲ πολλὰ, καὶ ἐποίησεν, ἀπέσφ-
 λεν αὐτοὺς λέγων· δείξατε ἐαυτοὺς τοῖς Ἱε-
 ρεῦσι. καὶ ἄλλα ἀντὶ ἄλλων ἐποίησε, λέγων
 ὅτι πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐν ἡμέραις Ἐλισαίου
 τῶ Προφήτου, καὶ ἐκ ἐκαταρίσθῃ μὴ Νεε-
 μάν ὁ Σύρος.

μθ. Ελευθέρων ἡμέραι, ὅταν Ἰππυμήσητε
 ἰδεῖν μίαν τῶν ἡμερῶν τῶν ὑμῶν τῶ ἀνθρώπου.

ν. Εἰπέ τις πρὸς αὐτόν διδάσκαλε ἀγαθὲ,
 τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; μή με
 λέγετε ἀγαθόν. εἰς ἐστὶν ἀγαθός. προσέθηκε τὸ,
 ὅτι ὁ πατήρ. καὶ ἀντὶ τῶν ἐντολῶν οἶδας,
 λέγει τὰς ἐντολὰς οἶδα.

να. Ερχέτο ὁ ἐν τῶ ἐγγίξῃ τῇ Ἱερουσῶ· τυ-
 φλὸς ἐβόα· Ἰησοῦ υἱὸν Δαβὶδ, ἐλέησον με. καὶ ὅτε
 ἰάθη, φησὶν· ἢ πῶς σε σέσωκέ σε.

νβ. Παρέκοψε τὸ παρολαβὼν ὅν δώδεκα
 ἐλεῖν. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τε-
 λεωθήσε· πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τοῖς Προ-
 φήταις περὶ τῶ ὑμῶν τῶ ἀνθρώπου. παροδοθήσε·
 ἀποκτανθήσεται, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσε-
 ται. ὅλα ταῦτα παρεκοψε.

νγ. Παρέκοψε τὸ κεφάλαιον τὸν, καὶ Βηθ-
 φαγή, καὶ τὸ περὶ τῆς πόλεως, καὶ τῶ Ἱερῶ,

vulpi hinc, usque ad ea; non capit Pro-Marcio-
 phetam occidi extra Hierusalem. Illud nistz.
 etiam Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Hæresis
 Prophetas & lapidas eos, qui ad te missi
 sunt. Item: Sæpe volui congregare, sicut
 gallinapullos suos. Et, Relinquetur vobis
 domus vestra Et, Non me videbitis, do-
 nec dicatis; Benedictus.

XLII. Ad hæc integram abscidit duo-
 rum filiorum Parabolam, ejus videlicet,
 qui bonorum partem abstulerat, & alte-
 rius.

XLIII. Lex & propheta usque ad Jo-
 annem, & omnis in illud vim facit.

XLIV. De divite, & Lazaro mendi-
 co, quemamodum delatus est ab Ange-
 gelis in sinum Abraam.

XLV. Nunc verò hic consolatur Lazaro.
 rus.

XLVI. Dixit Abraam; Habent Moy-
 sem & Prophetas, ipsos audiant: quando-
 quidem neque si quis a mortuis resurrexe-
 rit audient.

XLVII. Sustulit ista: Dicite; Quoni-
 am servi inutiles sumus; quod debuimus
 facere, fecimus.

XLVIII. Quando occurrerunt Lepro-
 si. Quo in Loco multa refecuit: atque
 ita scripsit: Et misit eos dicens: Osten-
 dite vos Sacerdotibus: ac pro aliis alia
 subjecit; ita concipiens: Multi erant Le-
 prosy in diebus Elisei Propheta, & nemo
 curatus est nisi Naamam Syrus.

XLIX. Venient Dies, quando desidera-
 bitis videre unum ex diebus Filii hominis.

L. Dixit ei quidam: Magister bone, Cap. 12.
 quid faciens vitam æternam possidebo? No-
 lite me dicere bonum. Unus est bonus.
 Adjecit verò, Pater. Sed & pro eo quod
 est: Mandata nosti; scripsit ille, Mandata
 novi.

LI. Factum autem est cum appropin-
 quaret Jericho; Cæcus clamabat: Jesu
 fili David, miserere mei. Et cum curatus
 esset, ait: fides tua te saluum fecit.

LII. Mutilavit ista. Assumptis duode-
 cim ait: Ecce ascendimus Hierosolimam, &
 consummabuntur omnia, quæ scripta sunt
 per Prophetas de Filio hominis: trade-
 tur, occidetur, & tertia die resurget.
 Hæc omnia sustulit.

LIII. Expunxit & caput illud de
 Asino, Bethphage & Urbe, ac Tem-

Marcio- plo. Quoniam scriptum est: Domus mea A
nistr. domus orationis vocabitur; & facitis eam
Hæresis speluncam latronum.

XLII. LIV. Et quæsierunt injicere manus in
C. 20. v. 19. illum, & timuerunt.

ib. 9. LV. Item illum induxit locum, quo
de Vite illa agitur agricolis locata. At-
que hoc insuper: Quid est igitur; Lapi-
dem quem reproba verunt edificantes?

ib. 37. LVI. Delevit illud: Quia verò mor-
tui resurgunt, Moyses ostendit secus rubum,
sicut dicit, Dominum Deum Abraham, &
Isaac & Jacob. Deus autem est vivorum,
non mortuorum.

LVII. Ista quoque prætermisit. Quia
verò resurgant mortui, & Moyses ostendit,
dicens Deum Abraham, & Deum Jacob,
Deum vivorum.

Cap. 21. 18. LVIII. Illud insuper omisit. Capillus
de capite vestro non peribit.

ib. 21. LIX. Iterum hæc amputavit. Tunc
qui in Judea sunt fugiant ad montes, &c.
ob ea quæ sequuntur; donec consummen-
tur omnia quæ scripta sunt.

Cap. 22. 4. LX. Locutus est cum Magistratibus;
quomodo illum traderet, &c.

ib. 8. LXI. Et dixit Petro & reliquis: Eun-
tes præparate, ut manducemus Pascha.

ib. 15. LXII. Et recubuit, & duodecim Aposto-
li cum illo: & dixit: Desiderio desidera-
vi hoc Pascha manducare vobiscum, ante-
quam patiar.

ib. 16. LXIII. Præterea hæc ab eo detracta
sunt. Dico enim vobis, Non edam illud
amplius donec impleatur in Regno Patris
mei.

ib. 35. LXIV. Item illud: Quando misi vos,
numquid defuit vobis? &c. Ob ea quæ
sequuntur: Et hoc oportet impleri: &
cum iniquis deputatus est.

ib. 41. LXV. Avulsus est ab illis, quantum ja-
ctus est lapidis: & positis genibus orabat.

ib. 47. LXVI. Et accessit, ut oscularetur eum,
& dixit.

ib. 50. LXVII. Recidit id quod à Petro
gestum est, cum percussit, & amputavit
auriculam.

ib. 63. LXVIII. Et qui tenebant illud ebant, ca-
dentes, & percutientes dicebant: Prophe-
tiza quis est qui te percussit?

Cap. 23. 2. LXIX. Post ista. Hunc invenimus sub-
vertentem gentem nostram, addidit; & de-
struentem Legem & Prophetas.

ὅτι γεγραμμένον ἦν ὁ οἶκός μου οἶκος
ευχῆς καὶ ποιεῖτε αὐτὸν σπήλαιον λησῶν.

νδ'. Καὶ ἐζήτησαν ἵππαλῆιν ἐπ' αὐτὸν τὰς
χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν.

νε'. Πάλιν ἀπέκοψε * τὸ ἄμπελῶν τῷ
ἐκδομένῳ γεωργοῖς. καὶ τὸ, τί ἐν ἐστὶ τὸ, λί-
θον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομῶντες;

νς'. Ἀπέκοψε τὸ ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί,
Μωϋσῆς ἐμήνυσε πρὸς τὸ Βάτχ, καθὼς λέγει
Κύριον τὸ Θεὸν Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ.
Θεὸς δὲ ἐστὶ ζώντων, καὶ οὐκ ἐνεκρῶν.

νζ'. Οὐκ εἶχε ταῦτα ὅτι δὲ ἐγείρονται
οἱ νεκροί καὶ Μωϋσῆς ἐμήνυσε, λέγων· Θεὸν
Ἀβραάμ καὶ Θεὸν Ἰσαὰκ, καὶ Θεὸν Ἰακώβ, Θε-
ὸν ζώντων.

νη'. Πάλιν παρέκοψε τὸ. θρῖξ ἐκ τῆ κεφα-
λῆς ὑμῶν ἔμῃ δόλοληται.

νθ'. Πάλιν παρέκοψε ταῦτα. τότε οἱ ἐν
τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ τὰ
ἐξῆς. διὰ τὸ ἵπποφροῦνον, ἕως πληρωθῇ
πάντα τὰ γεγραμμένα.

ξ'. Συμελάλησε τοῖς στρατηγοῖς. καὶ τὸ,
πῶς αὐτὸν πρᾶδῶ αὐτοῖς.

ξα'. Καὶ εἶπε τῷ Πέτρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς
ἀπελθόντες ἐτοιμάσατε, ἵνα φάγωμεν τὸ
Πάσχα.

ξβ'. Καὶ ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα Ἀπόστο-
λοι συνῶν αὐτῷ, καὶ εἶπεν· Ἰπθυμῖα ἐπέδύμησα
τῷ τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, πρὶν τῷ με
παθεῖν.

ξγ'. Παρέκοψε τὸ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ἔμῃ
φάγω αὐτὸ ἀπ' ἄρτι, ἕως πληρωθῇ ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.

ξδ'. Παρέκοψε τὸ ὅτι ἀπέσπλαγμαῖς, μὴ
ἴναι ὑπερέχοντες; καὶ τὰ ἐξῆς. διὰ τὸ καὶ τῷ
τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι, τὸ, καὶ μὴ ἀ-
νόμων συμελογισθῇ.

ξε'. Ἀπεσπάρθη ἀπ' αὐτῷ ὡσεὶ λίθος βο-
λῆς, καὶ θρῖξ τὰ γόνατα προσήρχει.

ξς'. Καὶ ἤγγισεν καὶ φιλήσας αὐτὸν, καὶ εἶπεν.

ξζ'. Παρέκοψε τὸ, * ἐποίησε Πέτρος, ὅτε
ἐπάταξε, καὶ ἀφείλετο τὸ ὄχι.

ξη'. Οἱ συμεχόντες ἐνέπαιζον, δέροντες καὶ
τύπτοντες, ἔλεγον· προσφύτευσον τίς ἐστὶν ὁ
παῖσας σε;

ξθ'. Προσέθετο μὲν τῷ τῷ. τῷ τῷ ἀργυρίου
διασρέφοντα τὸ ἐδν, καὶ καταλύοντα τὸν
Νόμον, καὶ τῷ Προφῆτῳ.

ο'. Προβήκη μὲν τὸ, κελεύοντα Φόρος μὴ δέναι, καὶ ἀποσρέφοντα τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα.

σα'. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Κρανίστόπῳ, ἐσαύρωσαν αὐτὸν, καὶ διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια, ἐσκοτίθη δὲ ἡλιος.

οβ'. Παρέκοψε τὸ σήμερον μετ' ἐμῶ ἐση ἐν τῷ Παραδείσῳ.

ογ'. Καὶ Φωνήσας Φωνῇ μεγάλῃ, ἐξέπνευσε.

οδ'. Καὶ ἰδὼς ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, καδελῶν τὸ σῶμα ἐνετύλιξε, καὶ ἔθηκεν ἐν μνήματι λαξευτῷ.

οε'. Καὶ ἀποσρέψασα ἡ σύχασαν τὸ Σάββατον καὶ τὸ νόμον.

ος'. Εἶπαν οἱ ἐν ἐοδίτι λαμπρῶν τί ζητεῖτε τὸ ζῶντα μὲν τὸ νεκρῶν; ἠγέρθη, μνήσθητε ὅσα ἐλάλησεν ἔτι ὡν ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παθεῖν, καὶ παδοθῆναι.

οζ'. Παρέκοψε τὸ εἰρημένον πρὸς Κλεόπαν καὶ τὸν ἄλλον, ὅτε σιωπήνησεν αὐτοῖς, τὸ ἁνόντοι καὶ βραδεῖς τῶ πιστεύειν Ἰησοῦ πασιν, οἷς ἐλάλησαν οἱ Προφῆται ἐχὶ ταῦτα ἔδη παθεῖν; καὶ ἀντὶ δὲ τῶ, ἐφ' οἷς ἐλάλησαν οἱ Προφῆται, ἐφ' οἷς ἐλάλησα ὑμῖν. ἐλέγχεται δὲ ὅτι ὅτε ἔκλασε τὸν ἄρτον, ἠνεώχθησαν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν.

οη'. τί τεταραγμένοι ἐσέ; ἴδετε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. ὅτι πνεῦμα ὁσεῖα σὺ ἔχεις, καδὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.

Εἰ δὲ καὶ ταῦτα συνάπτομαι. καὶ τῶ προφητικῷ Αἰρεσιάρχῃ ταύτῃ τῇ ἡμῶν κατ' αὐτῶ πεπραγματευμένη χέσθ' ἅτινα παρ' αὐτῶ πάλιν ἐφεύρομαι, ὡς ἐν ἐθελοδοκίᾳ τῇ ἑξ Αποστόλου Παύλου Ἐπιστολῶν, ἐχ' ὅλων, ἀλλ' ἐνίαν, ὡν ἐν τῷ τέλει τῆς πάσης πραγματείας αἱ ὀνομασίαι ὑφ' ἡμῶν ἐνετάχθησαν, ὡς παρ' αὐτῶ τὸ Αποστολικὸν ἐμφέρεται καὶ αὐτῶν δὲ ἡ κρωτηριασμῶν σιωπῶν τῇ αὐτῶ ραδιεργία. ὡς καὶ ἐν τῷ περὶ ταχθέντι ὀνόματι Ἐταγγελίῳ λείψανα μὲν τῶ ἀληθινῶ Ἐταγγελίῳ, εἰ δὲ ταλῆθῃ λέγῃ. ὅμως δὲ τὰ πάντα δὴνως μηχανευσάμενος ἐνόθευσε.

LXX. Aliud quoque post hæc verba: Marcio-
Et prohibentem tributa dare, subjecit; Et nistæ.
aversentem uxores & filios. Hæresis
XLII.

LXXI. Et venientes in locum qui dicitur Calvaria locus, crucifixerunt eum, & diviserunt vestimenta, & obscuratus est Sol.

LXXII. Hoc abstulit: Hodie mecum es. eris in Paradiso.

LXXIII. Et clamans voce magna exprobravit.

LXXIV. Et ecce vir nomine Joseph depositum corpus involvit, & posuit in monumento excisa.

LXXV. Et revertentes sicut erat Sabbatum. secundum mandatum.

LXXVI. Dixerunt qui erant in veste alba: Quid queritis viventem cum mortuis? Surrexit. Recordamini quæ locutus est, cum adhuc esset: Quoniam oportet filium hominis pati & tradi.

LXXVII. Quia ea subtraxit, quæ Cleopha, & ejus socii dicitur sunt, cum illis occurrit. Ostulsi & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ! Nonne hæc oportuit dari? Ac pro his in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ, scripsit, in omnibus, quæ locutus sum vobis. Sed ex eo redarguitur, quod cum panem fregit, aperti sunt oculi, & cognoverunt.

LXXVIII. Quid turbati estis? Videte manus, & pedes: quoniam Spiritus ossa non habet, sicut me videtis habere.

Præter hæc, quæ sequuntur contra Hærescos authorem istum huic à nobis instituto adjungamus Operi. Quæ quidem apud eundem invenimus hunc in finem usurpata, ut Epistolarum Pauli Apostoli speciem præ se ferrent. Quas tamen non omnes, sed certas duntaxat adscripsi; quarum in calce totius Operis nomina subscripsimus, cujusmodi in Apostolico ab illis inscripto Libro reperiuntur. Atque illas ipsas insuper usitato illo suo flagitio mutilatas proposuit: quemadmodum in alterum illum Librum, cui Evangelio nomen imposuit, ut quod res est dicam, germani Evangelii reliquias coniecit: ac nihilominus tamen omnia malitiosè calideque depravavit.

A

Marcio-
nista.
Hæresis
XLII.

EX EPISTOLA AD RO-
manos, quæ apud illum IV. est,
in Apostolico I.

ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΡΟΜΑΙΟΥΣ ΠΑΡ'
αὐτοῦ δ', ἐν δὲ τῷ Αποστολι-
κῷ α'.

Rom. 2. 12. I. Quicumque sine Lege peccaverunt,
sine Lege & peribunt, & quicumque in Le-
ge peccaverunt, per Legem judicabuntur.
Non enim auditores Leges iusti sunt apud
DEUM, sed factores Legis justificabun-
tur.

ib. 25. II. Circuncisio quidem prodest, si Legem
observes. Si autem prævaricator Legis
sis, Circuncisio tua præputium facta est.

ib. 20. III. Habentem formam cognitionis, &
veritatis in Lege.

Cap. 5. 6. IV. Adhuc enim Christus cum adhuc
infirmi essemus secundum tempus pro im-
piis mortuus est.

Cap. 7. 12. V. Unde Lex quidem sancta, & man-
datum sanctum, & iustum, & bonum.

Cap. 8. 4. VI. Ut justificatio Legis impleatur in
nobis.

Cap. 10. 4. VII. Finis enim Legis Christus ad ju-
stitiam omni credenti.

Cap. 13. 8. VIII. Qui enim diligit proximum, ex-
gem implevit.

AD THESSALONICEN-
ses I. quæ est apud nos VIII, Ad
Thessalonicenses II, quæ est apud
nos IX. Ad Ephesios VII.
apud nos V.

Cap. 2. 11. I. Memores estote, quod aliquando vos
eratis Gentes, qui dicebamini præputium,
ab ea quæ dicitur Circuncisio in carne manu
facta. Eratis illo in tempore sine Christo,
alienati à conversatione Israël, & hospites
testamentorum promissionis, spem non ha-
bentes, & sine Deo in mundo. Nunc au-
tem in Christo Jesu vos qui aliquando era-
tis longè, facti estis prope in sanguine ipsi-
us. Ipse enim pax nostra, qui fecit utra-
que unum, &c.

Cap. 5. 14. II. Ideo dicit: Surge qui dormis, & il-
luminabit te Christus.

ib. 31. III. Propter hoc, relinquet homo Patrem
suum, & Matrem suam, & adhaerebit ux-
ori, & erunt duo in carnem unam, decepta
voca uxori.

α'. Οσοι ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ
δοποῦνται· καὶ ὅσοι ἐννόμως ἥμαρτον, διὰ
νόμου κειθήσονται. ὃ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νό-
μου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νό-
μου δικαιωθήσονται.

β'. Περιτομή μὲν ᾧ ὡφελεῖ, εἰάν νόμου
πράξης. εἰάν δε παρὰ τῆς νόμου ἥς, ἡ παρὰ τοῦ
Β μή σε ἀκροβυστία γέγονεν.

γ'. Ἐχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως, καὶ τῆς
ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ.

δ'. Ἐτι ᾧ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν. ἔτι
καὶ καὶ ὑπὲρ ἀσθενῶν ἀπέθανε.

ε'. Ὡστε ὁ μὲν νόμος ἁγίος, καὶ ἡ ἐντο-
λὴ ἀγία, καὶ δικαία, καὶ ἀγαθή.

ς'. Ἰνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν
ἡμῖν.

ζ'. Τέλος γὰρ νόμος Χριστὸς εἰς δικαιοσύ-
νην παντὶ τῷ πισεύοντι.

η'. Ὁ ᾧ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, νόμον πε-
πλήρωκε.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α',
παρ' ἡμῶν δὲ ἡ. παρὸς Θεσσαλονικεῖς β',
παρ' ἡμῶν θ'. ἡ παρὸς Εφεσίους
ζ'. παρ' ἡμῶν δέ.

α'. Μνημονεύοντες ὑμεῖς ποτε τὰ ἔθνη,
οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης
παρὰ τῆς ἐν σαρκὶ χηροποιήσε, ἥτε τῷ και-
ρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι
τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τοῦ δια-
θηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες,
καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐχθρὴν ἔχετε
ἐγγὺς ἐν τῷ ἁματι αὐτοῦ. αὐτὸς γὰρ ἐστὶν
ἡ εἰρήνη ὑμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρωθεν ἐν,
καὶ τὰ ἐξ ἑξ.

β'. Διὸ λέγει· ἔγερε ὁ καθεύδων καὶ Ἰπ-
Φαύσθ σοι ὁ Χριστός.

γ'. Ἀντὶ τούτου, καὶ ἀλείψα ἄνθρωπον τὸν
πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ κολληθήσεται
τῇ γυναικὶ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν,
ὡς τὸ, τῇ γυναικὶ.

A

ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ Η', ΠΑΡ' ἡμῶν δέ ζ'.

AD COLOSSENSES VIII, Marcionista. Hæresis XLII.

α'. Μὴ ἔν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσῃ, ἢ ἐν πόσῃ, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ Νεομηνίας, ἢ Σαββάτων, ὅ ἐστι σκιά τῶν μελλόντων.

I. Nemo ergo vos judicet in cibo, & potu, aut in parte diei, aut Neomenia, aut Sabbatorum, quod est umbra futurorum. Cap. 2. 16

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ Θ', ΠΑΡ' ἡμῶν δέ ιγ', ἢ καὶ ιδ'. πρὸς Φιλιππησίους ι', παρ' ἡμῶν δέ ε'. πρὸς Λαοδικεῖς ια'.

AD PHILEMONEM IX, quæ apud nos est XIII, vel XIV. Ad Philppenses X. apud nos VI. Ad Laodicenos XI.

B

Εἰς κύριον, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἰς Θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ Ἰπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πάσιν.

Unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus & pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus. Eph. 4. 5.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ α', παρ' ἡμῶν δ' * κα'.

EX EPISTOLA AD Galatas I, apud nos IV.

For. tollenda ita καὶ α'.

α'. Μάθετε δὲ, ὅτι δικαιοσύνη ἐκ πίστεως ζήσεται. ὅσοι γὰρ ὑπὸ νόμον, ὑπὸ κατάραν εἰσὶν· ὁ δὲ ποιήσας αὐτὰ, ζήσεται ἐν αὐτοῖς.

I. Discite autem, quia iustus ex fide vivit. Quotquot enim sub Lege sunt, sub maledicto sunt. Qui autem fecerit ista, vivet in eis. Cap. 3. 10.

β'. Επικατάραται πᾶς ὁ κρεμάνηται Ἰπὶ ξύλου. ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐπαγγελίας, διὰ τῆς ἐλευθερίας.

II. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Qui autem ex promissione est, ex libertate.

γ'. Μαρτύρομαι δὲ πάλιν, ὅτι ἄνθρωπος ὤφειλεται ἐν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι.

III. Testificor rursus, quoniam homo circumcissus debitor est universæ Legis implenda. Cap. 5. 3.

δ'. Ἀντὶ τούτου, μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ, ἐποίησε, δολοῖ.

IV. Pro eo quod est, Modicum fermentum totam massam corrumpit, rescripsit, adulterat. Ib. 9.

ε'. Οὐ γὰρ πᾶς νόμος ὑμῶν πεπληρώται, ἀγαπήσεις τὸ πλησίόν σου ὡς σεαυτόν.

V. Omnis enim Lex vobis impletur. Di. Ib. 14. liges proximum tuum sicut teipsum.

ς'. Φανερά δὲ ἐστὶ τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἃ τινὰ ἐστὶ πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, Φαρμακεία, ἐχθραί, ἔρεις, ζήλοι, θυμοί, ἐρίδες, διχοστασίαι, ἀρέσεις, Φόνοι, μέθαι, κῶμοι, ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προείπον, ὅτι οἱ ταῦτα ποιοῦντες, βασιλείαν Θεοῦ ἂν κληρονομήσουσιν.

VI. Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, Idolorum servitius, veneficia, inimicitie, contentiones, emulationes, ira, rixæ, diffensiones, sectæ, homicidia, ebrietates, comestiones, quæ prædico vobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Cap. 5. 19.

ζ'. Οἱ δὲ τὴν Χρῆσιν τὴν σάρκα ἐσαύρωσαν συν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἡμιθυμίαις.

VII. Qui autem Christi carnem tructi sunt, fixerunt cum vitis & concupiscentiis. Ib. 24.

η'. Οὔτε γὰρ οἱ ὤφειλεται νόμοι, αὐτοὶ νόμον φυλάσσει.

VIII. Neque enim qui circumcidentur, Legem custodiunt. Cap. 6. 13.

Marcio-
nistæ.
Hæresis
xlii.

AD CORINTHIOS I, QUÆ
est apud Marcionem ut &
apud nos II.

A

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α', ΠΑΡ'
αὐτῶν δὲ Μαρκίωνι β', καὶ παρ'
ἡμῶν β'.

Cap. 1. 19. I. Scriptum est enim; perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentium reprobabo.

ib. 31. II. Ut quemadmodum scriptum est, qui gloriatur in Domino gloriatur.

Cap. 2. 6. III. Principum hujus sæculi, qui evan-
chantur.

Cap. 3. 19. IV. Scriptum est enim: Comprehen-
dam sapientes in astutia eorum. Et ite-
rum? Dominus novit cogitationes homi-
num, quia vana sunt.

Cap. 5. 7. V; Etenim Pascha nostrum immolatus
est Christus.

Cap. 6. 16. VI. Nescitis quod qui adhaeret meretri-
ci, unum corpus est. Erunt enim, inquit,
duo in carnem unam.

Cap. 9. 8. VII. Mutatus est locus. Nam pro eo
quod est; Et Lex hæc non dicit, habet il-
le, etsi Lex Moysis hæc non dicit.

ib. 9. VIII. Nunquid de bobus cura est Deo?

Cap. 10. 1. IX. Nolo enim vos ignorare, fratres,
quoniam Patres nostri sub nube fuerunt,
& omnes mare transierunt, & omnes ean-
dem escam spiritalem manducaverunt. Bi-
bebant enim de spiritali consequente eos Pe-
tra; Petra autem erat Christus. Sed non
in pluribus eorum beneplacitum est Deo.
Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut
non simus concupiscentes malorum, sicut illi
fuerunt. Neque Idolorum cultores effi-
ciamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmo-
dum scriptum est. Sedit populus manducare,
& bibere, & surrexerunt ludere. Neque
tensemus Christum, usque ad ea verba.
Hæc autem omnia in figura contingebant
ipsis, &c.

ib. 19. X. Quid ergo dico? Quid Idolis im-
molatum aliquid sit? Sed quia immolant
Dæmoniis, & non Deo.

Cap. 11. 14. XI. Vir comam non nutriat. Gloria
enim & imago Dei est.

Cap. 12. XII. Sed Deus temperavit corpus.

Cap. 14. 19. XIII. Perperam istam concepit. Sed
in Ecclesia volo quingue verba sensu meo
loqui. Aliter enim ille scripsit; & ob
legem, addidit.

α'. Γέγραπται γάρ ὁπολῶ τὴν σοφίαν
τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀ-
θετήσω.

β'. Ἰνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμε-
νός ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.

γ'. Τῶν δέχοντων τὰ αἰῶνάς τ' ἐκ τῆς καθα-
ρυγμένων.

δ'. γέγραπται γάρ· ὁ δραστήσιμος ἐστὶν
σοφῆς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν,
Κύριός ἐστιν γνώσκων τὰς διαλογισμὰς τῶν ἀνθρώ-
πων, ὅτι εἰσὶ ματαῖοι.

ε'. Καὶ γὰρ τὸ Πάχα ἡμῶν ἐτύθη Χρι-
στός.

ς'. Οὐκ οἶδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρ-
νῃ, ἐν σώμα ἐστίν; ἔσονται γ', φησὶν, οἱ δύο
εἰς σάρκα μίαν.

ζ'. Μετηλλαγμένους. ἀντὶ τούτου, καὶ ὁ
νόμος ταῦτα ἐλέγξῃ, φησὶ ἐκείνους, εἰ καὶ ὁ
νόμος Μαυσέως ταῦτα ἐλέγξῃ.

η'. Μὴ τῷ βοῶν μέλῃ τῷ Θεῷ;

θ'. Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί,
ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν ὑπὸ τὴν νεφέλῃ ἦσαν,
καὶ πάντες διὰ τὴν θαλάσσης διήλθον, καὶ
πάντες τὸ αὐτὸ πνευματικὸν ἔφαγον βρώ-
μα. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀπολαύσεως
πότερας ἢ δὲ πέτρας ἥν ὁ Χριστός. ἀλλ' οὐκ ἐν
τοῖς πλεοσιν αὐτῷ ὑπόδησε. ταῦτα δὲ τύ-
ποι ἡμῶν ἐγινήθησαν, πρὸς τὸ μὴ εἶναι ἡ-
μᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι
ἐπεθύμησαν. μὴδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε,
καθὼς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται, ἐκάθισεν
ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παί-
ζειν. μὴδὲ ἐκπράττωμεν τὸν Χριστόν, ἕως ὅτε
λέγῃ ταῦτα δὲ τυπικῶς συνεβαίνειν ἡμῶν, καὶ
τὰ ἐξῆς.

ι'. Τί ἐν φημι; ὅτι ἱερόθυτόν τί ἐστίν; ἀλλ' ὅτι
ὅτι αὐτοὶ θυσιάζουσιν δαμονίοις, καὶ ὁ Θεός.

ια'. Ἀνὴρ ὃν ὁ Φείλῃ κομᾶν, δόξα καὶ εἰκὼν
Θεοῦ ὑπάσχω.

ιβ'. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς συνεκέντησε τὸ σῶμα.

ιγ'. Πεπλανημένως· ἀλλὰ ἐν Ἐκκλησίᾳ
θέλω πάντες λόγους τῶν νοῦν λαλῆσαι, ἐτέ-
ρος δὲ, διὰ τὸν νόμον.

Vet. ἡ δὲ
δαλῶτος.

ιδ'. Εν τῇ νόμῳ γέγραπται· ὅτι ἐν ἑτέρῳ-
γλώσσοις, καὶ ἐν χεῖλεσιν ἑτέροις λαλήσω
πρὸς τὸ λαὸν τούτον.

ιε'. Αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς Εκκλησίαις σιγά-
τωσαν. ὡς ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ αὐτῶν λαλεῖν
ἀλλ' ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ κύριος
λέγει.

ισ'. Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν. γνωρίζω δὲ
ὑμῖν ἀδελφοί· ὅτι ὁ Χριστὸς ὅτε ἐγήγερται, μά-
ταρον, καὶ τὰ ἐξ ἡς. ὅτως κηρύσσομεν, καὶ ὅ-
τως Ἰησοῦς ἀπὸ αὐτῶν ὅτι Χριστὸς ἀπέθανε, καὶ
ἐτάφη, καὶ ἐγήγερται τριτῇ ἡμέρᾳ. ὅταν δὲ
τὸ θνήσκον τούτο ἐνδύσῃται ἀθανασίαν, τότε
ζήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος· καὶ ἐπὶ τὴν
ἀθανάτην εἰς νῆκας.

ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β',
παρ' αὐτῶν δὲ καὶ παρ'
ἡμῶν γ'.

α'. Οσαὶ γὰρ ἐπαγγελίαι Θεοῦ, ἐν αὐτῇ τῇ
ναὶ διὸ καὶ δι' αὐτῆς τὸ ἀμὲν τῷ Θεῷ.

β'. ΟΥ γὰρ ἐαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Κύριον
Ἰησοῦν Χριστόν, ἐαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦ
Χριστοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν, ἐκ σκοτῆς Φῶς
λάμψαι.

γ'. Εχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως
καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν καὶ λαλοῦμεν. ἐξέκοψε
δὲ τὸ κτ' τὸ γεγραμμένον.

Αὕτη ἡ νενοθευμένη ἡ Μαρκιανῶν συνταξίς,
ἔχουσα μὲν χαλαρήν καὶ τὴν τῶν Ἀπὸστολῶν
Ἐπαγγελίαν, καὶ Παύλου τῆς Ἀποστόλου ἐκ ὅλων, ὡς
πασῶν τῶν Ἐπιστολῶν, ἀλλὰ μόνον τῆς πρὸς
Ρωμαίους, καὶ τῆς πρὸς Εφεσίους, καὶ πρὸς Κολοσ-
σείς, καὶ τῆς πρὸς Λαοδικεῖς, καὶ διὰ τῆς πρὸς Γα-
λάτας, καὶ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης καὶ δευτέ-
ρας, καὶ τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτης καὶ δευτέ-
ρας, καὶ τῆς πρὸς Φιλιππησίους, καὶ τῆς πρὸς Τιμόθεον
πρώτης καὶ δευτέρας, καὶ πρὸς Τίτην, καὶ τῆς πρὸς
Εβραίους τῇ ἐμφορομένῳ παρ' αὐτῶν, ὡς ὡς
πληρεστάτων βιβλίων, ἀλλὰ ὡς ἐν τῷ χαράξῃ.
πανταχόθεν δὲ τὴν αὐ-
τὴν συντάξιν ἐρραδιουργημένην, καὶ ἐν τισὶ λέ-
ξεσιν Ἰπποκρίτως παραδομένην ἔχουσαν, ὅτε
εἰς ὠφέλειαν, ἀλλὰ εἰς ἡσυχίαν καὶ Ἰππελαβεῖς
ξενολεξίας καὶ τῆς ὑγιᾶς πίστεως, ἐκ τῆς αὐτῆς ἐμ-
βεβροντημένης νεβροσκήματι.

XIV. In Lege scriptum est: Quoniam in aliis linguis, & labiis loquar populo huic.

XV. Mulieres in Ecclesiis taceant. Non enim permittitur eis loqui: sed iudicis esse, sicut & Lex dicit.

XVI. De Resurrectione mortuorum. Notum autem vobis facio, fratres Evangelium, quod predicavi vobis. Item: Si Christus non resurrexit, inanis, &c. Sic predicamus, & sic credidimus: Quoniam Christus mortuus est, & sepultus, & resurrexit tertia die. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria.

EX EPISTOLA II AD
Corinthios, quæ tam illi, quàm
nobis est III.

I. Quotquot enim promissiones Dei sunt, Cap. 1. 20. in illo, est: Ideo & per ipsum Amen Deo.

II. Non enim nosmetipsos predicamus, Cap. 3. 5. sed Dominum Jesum Christum: nos autem servos vestros per Jesum Christum. Quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere.

III. Habentes autem eundem Spiritum 1b. 13. fidei & nos credimus & loquimur. Ubi voces illas sustulit, (sicut scriptum est.)

Hæc est Marcionis adulterina illa lucubratio. Quæ tam Evangelii secundum Lucam, quàm Epistolarum Pauli Apostoli formam speciemque repræsentat: nec earum tamen omnium, sed illius duntaxat, quæ ad Romanos est scripta; & ad Ephesios, & ad Colossenses: nec non ad Laodicenos, & ad Galatas, & ad Corinthios prima, ac secunda. Item ad Thessalonicenses, prima & secunda. Ad Philemonem. Ad Philippenses. Ad Timotheum prima & secunda. Ad Titum, & ad Hebræos. Quas omnes non integras, sed depravatas ac mutilatas complexus est. Adeo quidem, totum ut illud opus mala fide vitiatum, & quibusdam dictionibus insuper additis interpolatum fuerit. Quod non communis utilitatis gratia, sed ad vocum periculosissimam novitatem affectandam, furiosa illa belua facere instituit.

Marcionista,
Hæresis
xii.

Hæc autem omnia ex eo, quem commemoravimus, Apostoli, Evangelique Lucae Libro, quo is utitur, excerpere ac seligere studuimus. Ut quicumque adversus illius errorem disputare fuerint aggressi, prius intelligant; quædam ab eo commutata vocabula, ac per fraudem ac malitiam inserta. Quæ verò suis locis minime reperiuntur, ejusdem sunt audaciâ subtracta. Hæc enim homo stupidus sola esse judicavit commentitiis illis suis opinionibus contraria.

Tertius verò præterea susceptus à nobis est labor, ut in unam conferremus omnia, de quibus cum inter nos atque illum conveniat, ea tamen sunt ejusmodi, ut Salvatore nostrum assumpta carne venisse manifestè significant. Tum quæ Veteris Novi que Testamenti confessionem ostendunt; aut ipsiusmet Dei filii confessionem, quæ Deum esse Cæli Terræque conditorem, & in Lege Prophetis que locutum, ac denique Patrem esse suum affirmat. De hoc igitur argumento brevem illum Commentarium velut Scholia quædam elaboravimus; totumque istud opus è Marcionis Libris ad verbum excerptum sic tanquam majoris alicujus solum ac fundamentum, præmisimus. Sed nisi quid in eo est ad intelligendum difficile quibusdam ignorantia tenebris Lectorum obducatur animos, placet deinceps singula à me proposita suisque Titulis inscripta capita, primum, secundum, ac tertium explicando tractare, causamque demonstrare, propter quam unaquæque delecta vox est, & ab illo mutata. Hinc igitur disputandi initium faciam.

SCHOLION EX EVANGELIO, quo Marcion utitur.

Luc. 9. 14. I. Vade, ostende te Sacerdoti, & offer pro purgatione tua, sicut præcepit Moyses, ut sit testimonium hoc vobis.

Refutatio I. Ponitne Dominus, si contra Legem, Legisque Deum suam haberet, ut asseris comparatam doctrinam, curatis à se hominibus, veluti Leproso huic, istiusmodi mandatum edere? Vade & ostende te Sacerdoti (Ubi cum Sacerdotem commemorat, Legis sacerdotium non abrogat) & offer pro purgatione tua. Ac licet vocem illam, munus, inducas, ex offerendi verbo nihilominus constar, de munere illum esse locutum.

Ταῦτα δὲ ἡμῶν πεπόνηται καὶ πεπολυπλά-
γμότηται ἐκ τῆ παρ' αὐτῆς προλελεγμένης ἀπὸ
γραφῆς Ἀποστόλου τε καὶ τῆς κτ' Λοκῆν Εὐ-
αγγελίας. * εἰδέναι ἔχουσιν πάντες οἱ πειρώμε-
νοι ἀντιλέγειν τῇ αὐτῇ πλάνῃ ὅτι τὰ μὲν παρ-
ηλλαγμένα ῥήματα, καὶ φαιδερῆσαν ἐντέ-
τακται. ὅσα δὲ εἰς ἐμφέρειται ἐν τοῖς οἰκεί-
οις τόποις, συληθέντα ὑπάρχει ὑπὸ τῆ αὐτῆς
τόλμης. ταῦτα γὰρ ἐδόκει ὁ κτηνώδης μὲν
ἐναντία εἶναι, ἀντιλέγειν τῇ αὐτῇ Ἰππλάσω
Ἰπποκρίτου.

Εἰ δὲ τρίτον ἡμῶν τὸ Φιλοκαλίας, τὸ συνα-
γαγεῖν ὅσα παρ' αὐτῶν τε καὶ παρ' ἡμῶν ἡγή-
σιν ἀδόντα, καὶ ἔχοντα εὐφασιν ἐν σάρκι παρ-
ουσίας τῆς Σωτῆρος, καὶ μαρτυρίας συμφω-
νίας τῆς καὶ παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ ὁ-
μολογίας τῆς ὑπὸ τῆς Θεᾶς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ-
μολογούντων τῆς Θεοῦ ποιητῆς ἐναντίον τε καὶ τῆς
γῆς, αὐτὸν τε λαλήσαντα ἐν Νόμῳ καὶ ἐν Προ-
φήταις ἴδιον δὲ τῶν ἐν αὐτῇ πατέρα αὐτῆς. καὶ
αὐτῇ μὲν τῇ προλελεγμένης ὑμῶν ὑποθέσεως ἡ
χολιοποιηθεῖσα σύνταξις ὑπομνηματικῇ
ἐξ ἀντιγραφῶν τῆς Μαρκίωνος σύνταξης
πρὸς ἡμᾶς, ὡς ἐδάφιον ἡμῶν γεγραμμένη.
εἴνα δὲ μὴ τὰ ἐν αὐτῇ δυσνόητα ὡς αἰσίου
σκοτεινῶς ἀγνοῦνται ἐμφέρειται, αὐτῶν πάλιν
ἐν δεικνύμεν τῇ Ἰππγράφῳ, πρῶτον Φημί
καὶ δευτέρως καὶ τρίτῳ κεφαλῶν καὶ εἰρμὸν
Ἰππλύσω, δι' ἣν αἰτίαν ἐκάστη λέξις ἀνελέχθη,
καὶ ἐν ταῦτα μετεβλήθη. ἄρξομαι δὲ τῆς λέ-
γειν ἔτι.

ΣΧΟΛΙΟΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ τῆς παρ' αὐτῶν τῆς Μαρκίωνος.

α'. Απελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ
προσένεγκε πρὸς τὸ καθαρισμὸν σου, καθὼς
προσέταξε Μωϋσῆς, ἵνα ᾗ μαρτύριον τὸτο
ὑμῶν.

Ελεγχθῶ α'. Πῶς ἡδύνατο ὁ Κύριος ὁ καὶ
τῆς νόμου καὶ καὶ τῆς Θεᾶς τῆς νόμου ἔχων τὴν
αὐτῆς διδασκαλίαν, ὡς σὺ φησὶ, λέγειν τοῖς
ὑπὸ αὐτῆς θεραπευομένοις, Φημί δὲ τῷ λε-
πρῷ, ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ. ἱε-
ρεῖ γὰρ λέγων, ἐκ ἀφ' ἧς τὴν τῆς νόμου ἱε-
ροσύνην. καὶ προσένεγκε πρὸς τὸ καθαρι-
σμὸν σου. καὶ τε δόποσιν τὸ δῶρον, φανήσε-
ται ἐκ τῆς προσένεγκε, ὅτι πρὸς δῶρον λέγει.

τῷ τῷ καθαρισμῷ σου, καθὼς προσέτα-
ξε Μωϋσῆς. εἰ γὰρ τῷ Μωϋσέως τὸ πρῶ-
ταγμα συμβεβηκυῖ ἡρέα, οὐκ ἀδετέι, ὁ
δὲ βλασφημεῖ τὸν Θεὸν τῷ νόμῳ. ἀλλὰ
ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸν, καὶ τὸν αὐτῷ πατέ-
ρα Θεόν, τὸν νόμον τῷ Μωϋσεὶ δεδοκέναι.
διέτρεψας δὲ τὸ ῥητὸν, ὡς Μαρκίαν. ἀντὶ δὲ
τῷ εἰπεῖν, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, μαρτύριον
λέγων ὑμῖν. καὶ τὸ σαφῶς ἐφύσω καὶ τὸ
σαυτῷ κεφαλῇ. εἰ γὰρ μαρτύριον ὑμῖν ἔλε-
γην, ἐμάρτυρον αὐτὸν ἐποίει, ὅτι ἐκ ἡλθε
καταλύσαι τὸν νόμον ἢ τοῦ Προφήτου, ἀλ-
λὰ πληρῶσαι.

Σχόλ. β'. ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξέσταν ἔχον
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἀμαρτίας τοῦ
κόσμου.

Ελεγχ. β'. Εἰ ἐν υἱὸν ἀνθρώπου ἑαυτὸν
καλεῖ, ἐκ δὲ νεῖται τὴν ἐνανθρώπων οὐ
μονογενῆ καὶ μάτην πρὸς σοὶ ἀδετέι τὸ δο-
κῆσαι πεφνηέναι. καὶ εἰ ἔχον ἐξέσταν τοῦ
κόσμου, ἐκ ἀλλοτρίᾳ ἢ τῷ αὐτῷ ποιημάτων, καὶ
τοῦ πατρὸς.

Σχόλ. γ'. Κύριός ἐστιν ὁ Υἱὸς τῷ ἀνθρώ-
πῳ καὶ τοῦ Σαββάτου.

Ελεγχ. γ'. δύο διδύμοι ἐνταῦθα, καὶ υἱὸν ἀν-
θρώπου, καὶ κύριον Σαββάτου ἑαυτὸν ὁ Σω-
τὴρ ὁμολογεῖ, διδάσκων, ἵνα μὴ τὸ Σάββα-
τον ἀλλοτρίον τῷ αὐτῷ ποιήσεως νομίζεται. καὶ
* τε ἔχατον υἱὸς ἀνθρώπου διὰ τὸ ἐνσάρκῳ
παρεσσίας κληθῇ.

Σχόλ. δ'. Ἰδὼν Ἰσκαριώτην, ὃς ἐχρῆτο
προδοῦν. ἀντὶ δὲ τοῦ, κατέβη μετ' αὐτῷ, κατέ-
βη ὡς αὐτοῖς.

Ελεγχ. δ'. Ἰδὼν Ἰσκαριώτης, ὃς ἐχρῆ-
το προδοῦν. τίνα λέγε; πάντως τοῦ συλ-
ληφθέντος, καὶ μὴ καὶ ἐσαυρωμένης, καὶ
πολλὰ πεπονθότος. πῶς ἐν συλλη-
φθεῖς τσαυρῆται, ὁ μὴ ὑπὸ ἀφὴν ὑποπίπτων
καὶ τὸν σὸν λόγον, ὡς Μαρκίαν; δόκησιν
ᾧ εἶναι λέγεις, ἐλεγχθήσεται δὲ ἡ ὑπό-
νοιά σου, ἀντὶ τοῦ γεγράφθαι, Ἰδὼν προδο-
τήν. προέδωκε γὰρ, καὶ παρέδωκεν εἰς
χεῖρας ἀνθρώπων τὸν ἑαυτῷ δεσπότην.
ὁ δὲν δὲ σε ὠνήσε τὸ, κατέβη ἐν αὐτοῖς λέ-
γειν, ἀντὶ τῷ μετ' αὐτῶν. ὁ γὰρ δύνασαι
φαντασίαν ὀρίξειν, τὸν πρὸς σοὶ * κακόν
τι ὑσερον ὑπὸ ἀφὴν πίπτοντα δεικνύμε-
νον.

A Pro purgatione tua, sicut praecepit Moyses. Marcio-
Quod si Moysis praecepto jubet obtenta-
perari, Legis Deum minimè conde-
Hæresis
innat, aut ei maledicit. Sed tametsi
XII.
ipsum, quàm Deum Patrem suum Le-
gem Moysi tradidisse confirmat. Tu verò
Marcio, Scripturæ verba depravasti. Nam
pro eo quod est, in testimonium ipsis, in testi-
monium vobis, ausus es rescribere. Quod
in tuum caput perspicuè mentitus es: Si
enim in testimonium vobis dixeris, testi-
ficatione illa comprobavit, non venisse
se Legem solvere, vel Prophetas, sed adim-
plere.

B Scholion II. Ut autem sciatis, quia pote-
statem habet filius hominis dimittendi pec-
cata in terra. Cap. 5. 24.

Refut. II. Cum itaque filium se homi-
nis appellet Unigena Dei Filius, homi-
ninem se esse non negat, frustra quæ
apud te canitur, specie illum tenus appa-
ruisse. Item si potestatem habet in ter-
ra, non erit terra ab illius, ac patris ipsi-
us operibus aliena.

Schol. III. Dominus est filius hominis, Cap. 6. 5.
etiam Sabbati.

Refut. III. Duo simul hoc in loco
Salvator de seipso proficitur: Nimirum
filium hominis se esse, Sabbati quæ do-
minum: ne Sabbatum à molitione sua
abhorreere crederetur; etiam si quod po-
stremum est, filius hominis ob assumptam
carnem appelleretur.

Schol. IV. Judam Iscarioten, qui fuit 16. 16.
proditor. Pro eo vero quod est, descen-
dit cum ipsis, descendit ipsum, legit.

Refut. IV. Judas Iscariotes qui fuit pro-
ditor. Cujusnam obsecro? Nimirum illi-
us, qui comprehensus, imò & in Crucem
sublatus multa quæ perpessus est. Qua-
nam igitur ratione comprehensus affigi
Cruci poterit, qui contrectari manibus, ut
existimas, non potest ὁ Marcio? Nihil
enim præter inanem speciem tribuis. Sed
hæc tua opinio facile convincitur, ex eo
quod scriptum est, Judam Proditorum.
Revera quippe Dominum suum prodidit,
& in manus hominum tradidit. Neque
verò causam tuam sublevar, quòd; De-
scendit in ipsos, non, cum ipsis, substitueris.
Neque enim cassâ adumbrata quæ specie
definire potes illum, quem tactu per-
ceptum fuisse fateare ipse vel invicis.

Cor. τό-
μα.

Cor. κα-
τα.

Marcio-
nista.
Hæresis
XLII.
Ob. 19.

Schol. V. *Et omnis turba quærebat eum A-
tungere. Et ipse elevatis oculis suis, &c.*

Refut. V. Qvi tandem tangere illum turba potuit, qvi tactum omnem effugeret? Quosnam verò in cœlum oculos sustulit, qvi minimè ex carne constaret? Sed ut planum faceret; *Mediatorem Dei & hominum hominem esse Christum Jesum*, qvi utrumqve completeretur, atqve ab hominibus carnem, à Deo verò Patre naturam accepisset, quæ oculorum aciem fugeret.

1. Tim. 2.5. Schol. VI. *Secundum hæc eadem faciebant Prophetis patres vestri.*

Refut. VI. Cum Prophetarum mentionem faciat, Prophetas non repudiat. Cumqve illorum eadem ulciscatur, iisqve qvi occiderunt ac persecuti sunt, istud ipsum exprobrat, non à Prophetis alienus, sed eorundem Deus erit, à quo illi originem traxerunt.

Luc. 6. 10. Schol. VII. *Disco vobis; Non invenit tantam fidem neqve in Israël.*

Cap. 7. 9. Refut. VII. Si ne in Israël quidem tanta est ab illo fides inventa, quanta in Centurione illo Gentili, non igitur Israël fides condemnatur. Qvi si à Deo alienus esset, neqve aut ad se, aut ad Patrem suum attineret, nequaquam illam prædicaret.

2. 23. Schol. VIII. Mutatum istud est: *Beatus qvi non fuerit scandalizatus in me, Quippe ad Joannem referebatur.*

Refut. VIII. Sive ad Joannem, sive ad ipsum Salvatorem pertineat, beatos illos esse pronunciat, *qviscandalizati non fuerint in se*, vel in Joanne: ne ea sibi fingant, quæ a se non audierint. Sed inest quiddam attentiori consideratione dignum; cujus gratia illa sunt à Salvatore dicta: neqvis videlicet Joannem, quo inter natos mulierum majorem esse neminem dixerat, Salvatore etiam ipsi anteponendum putaret, quòd is natus esset è muliere. Ob id consultò istud adjecit:

Quomodo Christus minor Joanne dicatur.

Et beatus qvi non fuerit scandalizatus in me. Unde etiam subjicit. *Qvi autem minor est in regno, major est ipso.* Erat quippe Dominus illo, quod ad carnis originem spe erat, semestri spatio minor; sed in Regno tamen major, utpote qvi & illius esset Deus. Nihil enim Unigenitus clam dicturus, aut falso prædicaturus advenit.

Σχόλ. ε. Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζητεῖ ἀπλεῶς αὐτὸν. καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ελεγ. ε. Πῶς πάλιν ὁ ὄχλος ἠδύνατο ἀψαῶς ἀφ᾽ ἡνὲν μὴ ἔχοντος; ποῖος δὲ ὀφθαλμοῦς ἐπῆρεν εἰς χράνας ὁ ἐκ σαρκὸς μὴ ἡμοσμένῳ; ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὅτι μεσίτης Θεὸς καὶ ἀνθρώπων ἀνθρώπου Χριστὸς Ἰησοῦς, ἔχων τὰ ἀμφοτέρω, ἐξ ἀνθρώπων μὴ τὴν σάρκα, ἐκ δὲ Θεοῦ πατρὸς τὴν ἀόρατον οὐσίαν.

Σχόλ. ς. Κατὰ τὰ αὐτὰ ἐποίουν τοῖς Προφῆταις οἱ πατέρες ὑμῶν.

Ελεγ. ς. Εἰ Προφητῶν μέμνηται, ὅτι δὲ νεῖται Προφῆτας εἰς κδικὴν τῶν Προφητῶν νόνον, καὶ οὐκ οἰκίζῃ τοῦ πεφονευκώτος τε καὶ διώξαντος, ὅτι ἀλλότρε. Προφητῶν τυχεῖν, ἀλλὰ Θεὸς αὐτῶν ὑπάρχει, ὁ τὴν σύστασιν αὐτῶν ποιεῖμεν.

Σχόλ. ζ. Λέγω ὑμῖν· τοσαύτῳ πῶς ἐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἄνθρωπον.

Ελεγ. ζ. Εἰ ἐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοιαύτην πίσιν ἄνθρωπον, οἷς ἐν τῷ δότῳ ἐθνῶν ἐλθόντι ἑκατοντάρχῃ, ἄρα ὁ ψεύς τὴν Ἰσραὴλ πῶς ἐστιν. εἰ γὰρ ἄλλότρεον Θεὸς ὑπῆρχε, καὶ ὅτι αὐτὸς καὶ τὸ αὐτὸ πατὴρ, ὅτι αὐτὴς ἐποίητο τὸν ἔσθαινον.

Σχόλ. η. Παρηλαγμῶν τὸ, μακάριος ὁ ἐμὴ σκανδαλιζῇ ἐν ἐμοί. ἔχει γὰρ ὡς πρὸς Ἰωάννην.

Ελεγ. η. Κάντε πρὸς Ἰωάννην ἔχει, κάντε πρὸς αὐτὸν τὸν Σωτῆρα, μακαρίζῃ τοῦ μὴ σκανδαλιζομένου, ἥτοι ἐν αὐτῷ, ἥτοι ἐν Ἰωάννῃ· ἵνα μὴ ἂ μὴ ἀκῶσι παρ' αὐτῶν ἑαυτοῖς πλάσσονται. ἔχει δὲ μείζονα θεωρεῖν, δι' ἣν φησὶν εἰρηκεν ὁ Σωτὴρ ἵνα μὴ τις τὸν μείζονα ἐν χρητοῖς γυναικῶν ὑπὸ αὐτῶν ταχθέντα Ἰωάννην, καὶ αὐτὸς τὸ Σωτῆρος μείζονα νομίσῃ, διὰ τὸ καὶ αὐτὸν ἐκ γυναικὸς γεγενῆσθαι, ἀσφαλίζεται καὶ λέγει τὸ καὶ μακάριος ὁ ἐάν μὴ σκανδαλιζῇ ἐν ἐμοί. ὅθεν λέγει, ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ, μείζων αὐτῶν ἐστίν. ἦν γὰρ ὁ Σωτὴρ τῷ χρόνῳ καὶ τὴν δότῳ σαρκὸς ἡνῆσιν μικρότερος αὐτῶν ἐξαμηναιῶ χρόνῳ· μείζων δὲ ἐν τῇ βασιλείᾳ, δηλονότι ὡς Θεὸς αὐτῶν. ἐδὲν γὰρ ἦλθεν ὁ μονογενὴς ἐκ νεφῆ λαλῆσαι, ἢ καταψεύσασθαι τι τῶν ἰδίων κηρύγματι. Φάσκει γὰρ

γὰρ, ὅτι ἐν κρυφῇ λελάληκα ἔδεν, ἀλλὰ ἄνθρωπος παρρησίας. ἀλήθεια γὰρ ἐστίν, ὡς λέγεις· ἐγὼ ἡ οὐδὲν, καὶ ἡ ἀλήθεια. ἔδεν τοίνυν ἡ οὐδὲν πλάνην ἔχον· ἔτε ἡ ἀλήθεια κρύπτεισα ἑαυτήν λαλεῖ τὸ ψεῦδος.

Σχόλ. θ. Αὐτός ἐστι τοῦ ἔργου γέγραπται. ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸ Ἀγγελόν μου πρὸ προσώπου σου.

Ελεγ. θ. Εἰ ἔπιγινώσκεις ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὸν Ἰωάννην, καὶ περγινώσκεις, περγινώσκων δὲ ὑποδείκνυσιν τοῖς βεβημένοις εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἔτος ἐστὶ τοῦ ἔργου γέγραπται, ἀποστέλλω τὸ Ἀγγελόν μου πρὸ προσώπου σου· ἄρα ὁ γράψας, καὶ εἰπὼν ἀποστέλλω τὸ Ἀγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, ὅν τοις Προφῆταις λαλήσας, καὶ ἐν νόμῳ, ὅσα ἄλλοι περὶ τῆς ἰδέας * Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἀποστέλλει γὰρ αὐτὸν τὸ Ἀγγέλον πρὸ προσώπου αὐτοῦ, πρὸ προσώπου ὃ ἐκ πατρὸς τιμωμένης· γὰρ ἀπέστειλε τὸν αὐτὸν Ἀγγέλον ἄλλοτε ἵνα ἐξυψηρετῇ σὸς μύρον, εἰπὲν καὶ ἀντίθετον ἦν αὐτῷ, καὶ τὸν σου, ὦ Μαρκίον, λόγον.

Σχόλ. ι. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαρισαίου κατεκλίθη ἡ δὲ γυνὴ τὰς πόδας ὁπίσω ἡ ἁμαρτωλὸς ποῦ τὰς πόδας, ἔβρεξε τοῖς δάκρυσι, καὶ ἤλειψε, καὶ κατεφίλη.

Ελεγ. ι. Τὸ εἰσελθὼν σῶμα δείκνυσιν οἶκον γὰρ δείκνυσιν, καὶ μέτρον σώματος. καὶ τὸ κατεκλίθηναι ἔδενός ἐστιν, ἀλλ' ἡ σῶμα ὁ γινώσκων τὸ κατεκλίνον. * καὶ τὸ τὴν γυναῖκα βρέξαι τοῖς δάκρυσι τὰς πόδας, ὁ φαντασίας πόδας, ἔδεν δόξης. ἤλφψε γὰρ, καὶ ἔβρεξε, καὶ κατεφίλη, τὴν αἰσθησὶν σῶμα αἰσθησιν.

Σχόλ. ια. Καὶ πάλιν αὐτὴ τοῖς δάκρυσι ἔβρεξε τὰς πόδας μου, καὶ ἤλφψε, καὶ κατεφίλη.

Ελεγ. ια. ἵνα μὴ νομίσῃς, ὦ Μαρκίον, μόνον νομίζεσθαι τὰ ἀνθρώποις τὸ ἁμαρτωλὸν γυναῖκα τὰς πόδας τοῦ σωτῆρος βρέξαι, καὶ αἰλῆψαι, καὶ κατεφίληκεναι, αὐτὸς ὁ Σωτὴρ Ἰησοῦς, καὶ ὁ δόκησιν ταῦτα γεγενησθαι διδάσκων, ἀλλὰ ἐξ ἀληθείας, πρὸς ἐλεγχον τοῦ Φαρισαίου, καὶ τοῦ Μαρκίου, καὶ τὴν καλὰ σε, διὰ χυρὶς ὁρμῆς, καὶ λέγων, αὐτὴ τὰς πόδας μου ἤλφψε καὶ κατεφίλη. πόδας δὲ ποῖος, ἀλλ' ἡ τὰς ἐκ σαρκὸς, καὶ ὁσέων, καὶ τῶν ἄλλων ὑπάρχοντας;

Σχόλ. ιβ. Οὐκ ἔχεν ἡ Μήτηρ αὐτῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν. ἀλλὰ μόνον ἡ Μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου.

In occulto, inquit, locutus sum nihil, sed Marcialam. Si quidem veritas est, ut asserit: nisi, Ego sum via, & veritas. Quare nec erroris forem habet via, nec veritas semetipsam claudens dissimulans mendacium profert.

Joan. 18. 8.
Joan. 14. 6.

Schol. IX. Hic est de quo scriptum est: Luc. 7. 27. Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam.

Refut. IX. Si Joannem unigenitus Dei Filius agnoscit, consequens est, ut ante cognoverit. Hoc ipso verò quod ante cognoverit, veritatis studiis illum esse demonstrat, de quo scriptum sit; Mitto Angelum meum ante faciem tuam. Mal. 3. 1. Quamobrem qui ita scripsit, & dixit: Mitto Angelum meum ante faciem tuam, semperiternus inquam ille Deus, qui in Prophetis ac Lege Locutus est, à Jesu Christo filio suo nequaquam abhorret; cum illius ante faciem, nimirum filii apud Patrem honoratissimi, suum Angelum miserit. Neque enim Angelum suum ad alieni obsequium allegaret: præsertim si, ut ais Marcio, eidem foret contrarius.

Schol. X. Et ingressus in domum Pharisei, discubuit. Mulier autem peccatrix retro stans ad pedes, lacrymis rigavit, & unxit, & osculabatur. Luc. 7. 36.

Refut. X. Hoc ipsum, quod ingressus est, habuisse corpus ostendit. Domum quippe ac mensuram corporis significat. Tum accumbere nullum ad alterum pertinet, quàm ad eum, cujus accumbens corpus mole sit præditum. Item quòd mulier lacrymis pedes irrigat, non simulacra fuisse pedum inania demonstrat. Unxit enim, & rigavit, & osculata est, corpus aliquod procul dubio contrectans.

Schol. XI. Et iterum. Hac lacrymis rigavit pedes meos, & unxit, & osculata est. Ib. 44.

Refut. XI. Ne ita putares, ὦ Marcio, sola hominum opinione Salvatoris pedes rigasse, unxisse, atque osculatam esse mulierem, idem ipse Dominus astipulator accedit; ac non opinione istud accidisse sola, sed re ipsa demonstrat; & non ad Phariseum modò, sed ad te, ὦ Marcio! tuosque redarguendos istud affirmat ac prædicat. Hac, inquit, unxit pedes meos, & osculata est. Quosnam obsecro pedes, nisi ex carne, ossibus, cæterisque partibus compositos?

Schol. XII. Decrat in illius codice; Mater ejus, & fratres ejus: Sed solum erat; Mater tua & fratres tui. Cap. 8. 29.

Marcio-
nistæ.
Hæresis
XLII.

Homeri
πατρίᾳ
αὐτοῦ.

Refut. XII. Tamen si Evangelicæ sen-
tentia superiora illa recidas, o Marcio!
ut ne Evangelii scriptor huic quorundam
voci suffragari videatur; *Mater tua, &
fratres tui*: veritatem nihilominus ipsam
præterire non potes. Cedo enim cur non
plerasque matris appellavit nomine? cur
non plures habuit patrias? Quam varia
de Homero dicuntur à multis! Quem Æ-
gyptum alii faciunt, alii Chium, Colo-
phonium aliqui, nonnulli Phrygem; alii
Smyrneum, Meletis, & Critheidis filium.
Atheniensem fuisse prodit Aristarchus.
Alii Lydum è Mæonia: alii denique Cy-
prum, è suburbano Salaminis agro, qui ad
montis radices circumfusus est. Atqui ho-
mo ille quidem extitit. Verum quoniam
oppida multa peragravit, plerosque va-
rias in sententias, opinionesque distraxit.
Hic autem cum de Deo Christoque men-
tionem haberent, non plures ejus matres,
sed unum duntaxat commemorarunt,
à qua esset ille revera genitus: neque fra-
tres multos; sed Josephi solum liberos,
quos ex alia germana conjuge suscepit:
ut ex eo contra veritatem armari minime
possis. Ac ne te Domini responsum illud
in errorem impellat; *Quæ est mater mea,
& fratres?* Scito non his verbis negatam
esse Matrem, sed ejus importunitatem re-
pressam, qui tanta multitudine circumfu-
sa, dum salutaris doctrina profunditur,
ipseque adeo in curandis corporibus, ac
prædicando Dei verbo totus occupatur,
sic cum ausus est alloqui. Interpellasse
quippe visus est, qui hunc in modum in-
terrupterat; *Ecce mater tua, & fratres tui.*
Quod nisi gratus ac jucundus illorum ad-
ventus ipsi fuisset; non quod antequam
audiret, venisse nesciret, sed quod adesse
foris antea cognovisset: acerbiori quidem
inreparatione intempestivam hominis vo-
cem excepisset; velut cum Petro respon-
dit: *Discede à me Satana, quoniam non sa-
pis quæ Dei sunt, sed quæ hominum.*

Mat. 26. 23.

Luc. 8. 24.

Schol. XIII. *Navigantibus illis obdor-
mivit. Expergesfactus verò increpavit
ventum & mare,*

Refut. XIII. Age verò quisnam ob-
dormivisse dicitur? Divinitatem ipsam ne
tu quidem audebis dicere. Atque ut
maximè audeas, tuum in caput, execran-
de, maledicta ista recident. Sed nemo
est, qui non intelligat eum, qui homo
revera sit factus, somno propter corpus
indigentem obdormivisse. Nam qui il-
lum excitaverunt, non larvam aliquam, sed
veram hominis naturam contuebantur.

Ελεγχ. ιβ'. Καὶν τε ἀνωτέρω ὁρακὸς ἦν, ὡς
Μαρκίων, τὸ ρητὸν τῆς Εὐαγγελίας, ἵνα ποι-
ήσῃς τὸν Εὐαγγελιστὴν μὴ σιωπῇ θένον τῇ
ὑπὸ τῶν ῥηθείων λέξῃ· ὅτι ἡ μήτηρ σε, καὶ
οἱ ἀδελφοί σε· ἐδύνασαι ὑπεβαίνειν τὴν ἀλή-
θειαν. διὰ τί γὰρ μὴ πολλὰς ἐκάλεσε μητέ-
ρας; διὰ τί μὴ πολλὰς εἶπε πατέρας; πόσοι
πόσα λέγουσι περὶ Ομήρου; ἄλλοι μὲν Αἰγύ-
πτιον φάσκοντες, ἄλλοι δὲ Χίον, ἄλλοι Κολο-
φώνιον, ἄλλοι Φρύγα, ἄλλοι Σμυρναῖον,
*Μέλιτ' & καὶ Κεῖθιδ'. Αθηναῖον δὲ αὐτὸν
οἱ περὶ Ἀρίσταρχον ἀπεφώνησαν. ἄλλοι δὲ Λυ-
δὸν Μακρόν & ἄλλοι δὲ Κύπριον. περὶ ποδῖάδ' &
περὶ οἰκίδ' ἡ Σαλαμηνίων περὶ μέτρ' & καὶ τοῖς
γε ἀνθρώπων. διὰ τὸ ἐν πολλαῖς πατρίσι γε-
νηθῆναι, πολλὰς εἰς διάφορον ὑφήγησιν ἐλή-
λακεν. ὡς δὲ περὶ Θεοῦ λέγοντες καὶ Χριστοῦ,
πολλὰς ὑπέλαβον μητέρας, ἀλλὰ τὴν μίαν
τὴν ὄντως αὐτὸν γεννηκυῖαν. καὶ ἐπὶ πολλὰς
ἀδελφούς, ἀλλὰ οὐκ ἕως Ἰωσήφ ἐκ τῆς οἰκίας
αὐτῆς ἄλλης γυναικὸς· καὶ ἐδύνασαι καὶ τὴν ἀ-
ληθείαν ὁπλίσεαι. καὶ μὴ σε πλανᾷ τὸ λό-
γος, ὃν εἶπεν ὁ Κύριος· τίς με ἡ μήτηρ καὶ οἱ
ἀδελφοί; ἐγὼ δὲ ἐν μένῃ τὴν μητέρα ταύτην
ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἀκαίρως ἀναστρέψων τῆς εἰπόν-
τος, τοσούτους ἄλλους περὶ αὐτοῦ, καὶ τὴν αὐτὴν
μὲν σωτηριώδεις διδασκαλίας περὶ χρεομένης,
καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὰς ἰασθεῖς καὶ τὸ κήρυγμα ἀχο-
λόμενος. ἀπαχόλησις γὰρ ἐδόκει εἶναι τὸ
εἰπὼντα ἐκκλῆσαι αὐτόν. διὰ τὸ εἰπεῖν· ἰδοὺ
ἡ μήτηρ σε, καὶ οἱ ἀδελφοί σε. καὶ εἰ μὴ ὅτι
διὰ χαρᾶς ἔχεν, ἔχ' ὡς ἀγνοῶν ὅτι ἤκαστος
περὶ τῆς ἀκηκοέναι, ἀλλὰ περὶ γινώσκων ὅ-
τι ἔξω ἐσήκασιν. ἐπεὶ ἂν μετ' ἐπιθυμίας τὴν
ἀκαίρως τῆς εἰπόντος φωνὴν ἀνέστρεψεν. ὡς καὶ
τῷ Πέτρῳ ποτὲ ἔφη, ὅτι σὰ ἀπ' ἐμὲ Σατανᾶ,
ὅτι σε φερνεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀν-
θρώπων.

Σχόλ. ιγ'. Πλεόντων αὐτῷ ἀφύπνωσεν
ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ τῇ θα-
λάσσῃ.

Ελεγχ. ιγ'. Τίς ὑπνώσει; λέγε· περὶ τῆς
θεότητος & τολμήσεως λέγειν. εἰ δὲ καὶ εἶποις,
καὶ τὴν αὐτὴν κεφαλὴν θεήλατε βλασφημή-
σεις. παντὶ δὲ τῷ δηλόν ἐστιν, ὅτι ὁ ἐν ἀλη-
θείᾳ ἐνανθρωπήσας, ὑπὸν χρεῖζων, διὰ τὸ
σωματικὸν ὑπνώσεν. οἱ γὰρ αὐτὸν διυπνίσαντες
δοκῆσιν εἶδον, ἀλλὰ ἐνανθρωπήσιν ἀληθινῶς.

Leg. M.
ληθῆ &
ὡς δεῖ
velfubau-
diendum

ἀμέλει χερσὶ κινῶντες, καὶ φωνήσαντες μαρ-
τυροῦσι ὅτι ἤγγρα. ἀναστὰς γὰρ, φησὶν, ὁ κοιμη-
θεὶς Θεὸς σαρκοφόρος, ὁ ἀπ' ἐρανῶ κατελ-
θὼν, καὶ σάρκα δι' ἡμῶς ἀμφιεσάμενος, ἡ γέρ-
θη μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἐπετίμησε δὲ ὡς Θεός

F. ἔπαν· τῇ θαλάσῃ, καὶ* ἐποίησε.

Σχόλ. ιδ'. Εὐχόμενος ἐν τῷ ὑπάγῃ αὐτὸν, σινέ-
πνιγον αὐτὸν οἱ ὄχλοι, καὶ γυνὴ ἀψαμένη αὐτὴν
ἰάθη τῷ αἵματι. καὶ εἶπεν ὁ Κύριος, τίς με ἥψατο; καὶ πάλιν· ἥψατό με
τίς. καὶ γὰρ ἔγνω δύναμιν ἐξελθῆσαν ἀπ' ἐμῶ.

Ελεγχ. ιδ'. Ἐν τῷ ὑπάγῃ αὐτὸς· καὶ ἐκ εἰ-
πεν ἐν τῷ ὑπάγῃ αὐτὸν, ἵνα μὴ ἑτέρως αὐτὸν
χηματίσῃ ὡς τὸ ὁδοιπορῶντων ἀκολοθεῖαν.
τὸ δ', σινέπνιγον αὐτὸν οἱ ὄχλοι, πνεῦμα ἐκ
ἡδύναντο συμπνίγειν οἱ ὄχλοι. γυνὴ δὲ
ἀψαμένη καὶ ἰαθεῖσα, ἐκ αἵματος ἥψατο, ἀλλὰ
ἀφ' ἧς ἀνθρώπου. ἵνα γὰρ δείξῃ, ὅτι ἐκὶ δο-
κήσῃ μόνον ἡ ἀφ' ἧς σώματι αὐτὴ ὑπὸ τῷ
γυναικὸς γεγῆναι, διδάσκῃ λέγων. τίς με
ἥψατο; καὶ γὰρ ἔγνω δύναμιν ἐξελθῆσαν ἀπ' ἐμῶ.

Σχόλ. ιε'. Ἀναβλέψας εἰς οὐρανὸν ἐρανῶς, ἡ-
λόγησεν αὐτὸς.

Ελεγχ. ιε'. Εἰ ἀνέβλεψεν εἰς οὐρανὸν, καὶ
ἡλόγησεν ἐπ' αὐτὸν, καὶ δοκήσῃ εἶχε τῷ
τε ὀφθαλμῷ, καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τὰ χή-
ματα.

Σχόλ. ις'. Λέγων· δεῖ τὸν υἱὸν τῷ ἀνθρώπῳ
πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ με-
τεῖς ἡμέρας ἐγερθῆναι.

Ελ. ις'. Εἰ υἱὸν ἀνθρώπου καὶ παθεῖν καὶ
ἀποκτανθῆναι εἰ αὐτὸν ὁμολογεῖ ὁ μονογενὴς
υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κατὰ σὺν ἀξίῃ ἐστὶν αὕτη ἐκτέ-
μνησά σὺν πάσαν τὴν βίαν, ὡς ἐξ ἀκατανόων
γεγνημένε Μαρκίῳ, καὶ νεφέλῃ ἀνυδρε, δέν-
δρον τε ἄκαρπον καὶ φθινοπωρινόν. καὶ γὰρ
φησὶ πάλιν, καὶ μετεῖς ἡμέρας ἐγερθῆναι.
τί δὲ τὸ ἐγερθῆναι, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ πεπονθὸς καὶ
ταφέν ἐν τῷ μνημείῳ; δοκήσῃ δὲ, ἡ ἀνεμῶ, ἡ
πνεῦμα, ἡ φαντασία, κηδεῖαν καὶ ὡφλὼν ἐκ
ἐνεδέχετο, καὶ ἀνάστασιν.

Σχόλ. ις'. Καὶ ἰδοὺ ἄνδρες σινελάλῃ αὐτῷ,
Ἡλίας καὶ Μωσῆς ἐν δόξῃ.

Ελεγχ. ις'. Τάχα οἶμαι διὰ τῶν λόγων
τάτων τὸ ὡς τῷ ἁγίῳ Ζαχαρίᾳ, δρέπα-
νον κατὰ σὺν, ὡς Μαρκίῳ, ἀνατιτύπεται.

A Unde & manibus concutientes, compellentesque sese illum expergefecisse testantur. Surgens enim, inquit, ille ipse qui Hæresis dormierat, carne præditus Deus, è cælo delapsus, propter nos carne vestitus tanquam homo suscitatus est, sed utpote Deus increpavit mare, totumque illud admirandum opus præstitit.

Schol. XIV. Et contigit cum iret, ut à lb. 42. turbis comprimeretur. Et mulier cum tetigisset ipsum sanata est à fluxu sanguinis. Et ait Dominus; Quis me tetigit? Ac rursum: Tetigit me aliquis. Nam ego novi virtutem de me exisse.

Refut. XIV. Cum irent: Non dixit; cum iret: ne aliter illum quam ceteri iter facientes solent, habuisse crederes. Quod verò scriptum est; comprimebatur à turbis, utique Spiritum comprimere turbæ non poterant. Sed & mulier, quæ tetigit ac sanata est, non aërem, sed humanum quiddam quod contrectari posset attigit. Ut enim ostenderet mulierem corpus illius non specie sola tetigisse, istud ipsum responsione sua declarat: Quis me tetigit? Nam ego novi virtutem de me exisse. Cap. 9. 16.

Schol. XV. Sufficiens in cælum benedicebat ipsis.

Refut. XV. Si in cælum suspexit, ac benedixit illis, oculorum membrorumque reliquorum formas non specie tenus præferebat.

Schol. XVI. Dicens: Oportet filium hominis multa pati, & occidi, & post tres dies resurgere.

Refut. XVI. Cum hominis filium, hoc est seipsum, & pati & interfici Unigenitus Dei filius affirmet, hæc nimirum illa contra te securis est, quæ radices tuas omnes amputat; ò Marcio de spinis exorte, nubes sine aqua, arbor infructuosa, judæa. Et autumnalis: Nam & statim subjicit: Et post tres dies resurgere. Quid est autem quod resurgere dicitur, nisi corpus illud quod passum est, atque in monumento sepultum? Umbra enim, aut ventus, aut spiritus, aut larva neque funus ac sepulturam, nec resurrectionem capere potuisset.

Schol. XVII. Et ecce viri cum illo loquebantur, Elias & Moyses in gloria.

Refut. XVII. Quantum equidem opinor hisce verbis falx illa, quam Zacharias Interpretatur commemorat, adversum te significatur; scilicet.

E e ij

Marcio-
nista,
Hæresis
XLII.

quæ tua omnia contra Legem ac Pro-
phetas mendacia succidat. Etenim quo-
niam emerſurus eras aliquando, qui Le-
ge Prophetisque repudiatis, à Salvatore
ejusque gloria, ac cœlesti doctrina alie-
nos eos esse contenderes, utrunque ad
illud gloriæ suæ ac majestatis speciem
adhibuit, ac Discipulis suis ostendit; Di-
scipuli porro nobis, ac toti adeo Mundo
significaverunt; hoc est cuilibet homini,
qui vitæ ac salutis desiderio teneatur. Ni-
mirum ut qui primo loco memoratus est,
asciæ sit instar, quæ radices tuas excidar:
alter sic tanquam veritatis falsi ramos tuos
amputet, ex quibus cicutæ similis ac le-
thifer ille succus, visciqve more sequa-
cissimus exprimitur. Nam si alienus esset
Moyſes ille, cui Legis est à Christo quon-
dam mandata provincia, si alieni insuper
Prophetæ, nunquam eos secum sua illa
in gloria repræsenteret. In quo quid mi-
rabile contigerit animadvertite. Neque
enim annos in sepulcro, aut ad Crucem
apparere voluit; sed tunc solum, cum
splendoris sui particulam nobis velut ar-
rhabonem ac pignus aspergeret. Tum
enim sanctos illos secum Moyſen & Eli-
am adduxit, ut ejusdem secum Regni par-
ticipes, ac socios esse monstraret.

Caringlo-
ria Eliam
Et Moy-
sem Chri-
stus adhi-
buerit.

Luc. 9. 35.

Schol. XVIII. *Enube vox; hic est Fili-
us meus dilectus.*

Refut. XVIII. Manifestum cuius est,
opinor, nubem neque suprema in regio-
ne, neque supra cœlum esse: sed in hac
intima conditarum rerum statione versa-
ri; unde vox est ad Salvatorem delapsa.
Igitur si de nube locutus Pater Filium
suum Discipulis ostendit, non alius esse
potest Conditor, quam is ipse, qui per
nubem Filio suo testimonium præstitit:
nec in ea solum, quæ cœlo superiora sunt,
dominatum obtinebit.

ib. 30.

Schol. XIX. *Rog. uti discipulos tuos:
Habebatque cætera, præterquam, non po-
tuerunt ejicere illud & ait ad ipsos Genera-
tio credula: quandiu vos patiar?*

Refut. XIX. Vox illa, *quandiu*; tem-
pus illud significat, quo Christus in terra
cum carne versatus est. Hoc autem; *Ge-
neratio incredula*, eo nimirum refertur,
quod in ipsius nomine Prophetæ prodi-
gia quædam ediderint, eisque credide-
rint; cujusmodi Elias, Eliseus, aliiqve
fecisse leguntur.

ib. 44.

Schol. XX. *Filius enim hominis futu-
rum est ut tradatur in manus hominum.*

ἐκτέμνον σε πᾶσαν τὴν κτ νόμον καὶ Προ-
φητῶν Ἰπνενομηρίην ψευδηγορίαν. ἐπεὶ δὲ γὰρ
ἐμελλες ἀτετεῖν νόμον καὶ Προφῆτας, ἀλλο-
τρίως αὐτοῦ Φάσκων & Σωτῆρ & καὶ τὸ αὐτὸ
δόξης, καὶ τὸ αὐτὸ ἐνδεὲς διδασκαλίας, ἀμ-
φοτέρως ἤγαγε μετ' ἑαυτοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ δό-
ξει. καὶ ἐδίδξε τοῖς αὐτοῖς μαθηταῖς, καὶ οἱ μα-
θηταὶ ἡμῶν καὶ τῷ κόσμῳ, τὰ τέσι παντὶ ἀνθρώ-
πῳ βελομενῶν ζῶν. ἵνα διὰ μὲν & πρώτῃ, ὡς ἐν
ἀξίῃ σε τέμῃ τὰς ρίζας. διὰ δὲ & δευτέρῃ,
ὡς διὰ δρεπάνῃ τὸ λόγῳ τὸ ἀληθείας, ἐκτέ-
μῃ σε & κλάδῃ, & τὸ κύνειον καὶ θανά-
σμον τοῖς ἀνθρώποις ἐκποιῶντας γλοιώδη
ὄπον βλασφημίας. εἰ γὰρ ἀλλότριοι & Μωϋ-
σῆς ὁ ὑπὸ & Χρυσῆ πάλαι πεισευθεὶς τὸν νό-
μον, καὶ οἱ Προφῆται ἦσαν ἀλλότριοι, & οὐκ
αὐτοῖς σὺ αὐτῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ δόξει ἀ-
πεκάλυπτε. βλεπε γὰρ τὸ θαῦμα, ὅτι & δὲ
ἐν τῷ μνήματι τέτρε ἐδίδξε, & δὲ τῷ & τῷ
ἐν. ἀλλ' ὅτε τὸ μετ' αὐτῶν δέξης ὡς εἰς
ἀρραβῶνα ἡμῶν ἀπεκάλυπτε, τότε & ἀγίως,
Μωϋσεᾶ τέ Φημι, καὶ Ἡλίαν ἅμα αὐτῶν ἤγα-
γῃ, ὅπως συγκληρονομήσῃς τὴν βασιλείαν
αὐτοῦ ὑποδείξει.

C Σχολ. ιη. Ἐκ τὴν νεφέλης Φωνῇ, ὅτις ἐστὶν ὁ
υἱός μου ἀγαπητός.

Ελεγ. ιη. Παντί τῳ δῆλόν ἐστιν, ὅτι ἡ νεφέ-
λη & ἐστὶν ἀνωτάτη, ὅτε ὑπὲρ ἑρηνὸν ὑπάρ-
χῃ, ἀλλὰ ἐν τῇ κατ' ἡμᾶς κτίσει. ὅθεν ἡ Φω-
νὴ πρὸς τὸ Σωτῆρα ἤνεχθη. εἰ τοῖνυν ὁ Πατὴρ
καὶ ἐν νεφέλῃ λαλεῖ, ὑποδείκνυν τοῖς μα-
θηταῖς τὸν αὐτοῦ υἱόν, & ἀλλ' ἐστὶν ὁ δη-
μιουργός, ἀλλὰ ὁ αὐτός, ὁ καὶ διὰ νεφέλης
τῷ ἰδίῳ υἱῷ μαρτυρήσας, καὶ & τῷ ὑπὲρ
ἑρηνῶν μόνων δεσπόζων, ὃ αὐτός Φα-
σκεῖς.

D Σχολ. ιθ. Εδεδίθη τῷ μαθητῶν σε. εἶχε
δὲ & τὸ & ἡδυνήθησαν ἐκβαλεῖν αὐτό,
καὶ πρὸς αὐτὸς, ὃ γῆρα ἄπιστος, ἕως πότε
ἀνέξομαι ὑμῶν;

Ελεγ. ιθ. Τὸ ἕως πότε, ἐν σάρκει παρυσίας
χρόνῳ ἐστὶ σημαντικόν. καὶ τὸ ὃ γῆρα ἄπιστος
ὡς τῶν Προφητῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ θε-
οσημεῖα ἐργασαμένων καὶ πεπιστευκότων, ὡς
ὁ Ἡλίας ἀνίσταται ποτῶν, καὶ Ἐλισαῖος, καὶ
οἱ ἄλλοι.

Σχολ. κ. Ὁ υἱός τῃ ἀνθρώπῳ μέλλει
ἀποδοῦν εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.

Ελεγχ. κ'. Τις ἀνθρώπων, καὶ παρομοιωθη-
σομὲν εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, ὃ δοκίσεως ἢ
ἐμφασίς, ὃ δὲ Φαντασίας, ἀλλὰ σώματ' ἢ
μελῶν θεωρία.

Σχόλ. κα'. Οὐδὲ τὸτο ἀνέγνωτε, τί ἐποίησε
Δαβὶδ; εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ.

Ελεγχ. κα'. Εἰ οἶκον Θεοῦ φάσκει τὸ οἶκον τοῦ
πατρὸς Μωϋσέως γενομένης Σκηνοπηγίας, ὅτε
ἀθετεῖ τὸν νόμον, ὃ δὲ τὸν Θεὸν τὸν λαλήσαντα
ἐν τῷ νόμῳ. Θεὸν γὰρ αὐτὸν φάσκει, ὅς ἐστιν αὐτὸς
πατὴρ, ἢ αὐτὸς μονογενὴς. εἴωθε γὰρ Τεῖας, Πα-
τὴρ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἐνεργεῖν ἐν
τε νόμῳ καὶ Προφῆταις καὶ Εὐαγγελίοις,
καὶ ἐν Αποστόλοις.

Σχόλ. κβ'. Εὐχαριστῶ σοι Κύριε τὸ
ἔρανος. ὅτε εἶχε, καὶ τῆς γῆς. ὅτε Πα-
τερ εἶχεν. ἐλέγχεται δὲ. κατω γὰρ εἶχεν, καὶ
ὁ πατὴρ.

Ελεγχ. κβ'. Εὐχαρισεῖ Κυρίῳ τὸ ἔ-
ρανος, καὶ πατέρα, τῆς γῆς, καὶ πατέρα
τοῦ πόντου, ἵνα μὴ πατέρα αὐτῶν ὑποδεί-
ξῃς, Μαρκίων, τὸν Χριστὸν λέγοντα τὸν Δη-
μιουργόν. μένει γὰρ τῆς ἀληθείας τὰ μέλη
ζῶντα. ὡς γὰρ ἐν λειψάνῳ καὶ λήθην
εἰσας, ὡς Μαρκίων, τὸν αὐτὸν πατέρα. ἀποδέ-
δωκεται τίνῳ ἐξάπαντ' τῷ ἰδίῳ Πατρὶ ὑ-
χαρισεῖν τὸν Χριστόν, καὶ ἔρανος Κύριον αὐτὸν
ὀνομάζειν. καὶ πολλὴ σε φρενοβλάβεια,
μη κατανοῶσα τῆς ἀληθείας τὴν * ἐλευ-
θερίαν.

Ver. ὁδοι-
πορίαν.

Σχόλ. κγ'. Εἶπε τῷ Νομικῷ ἐν τῷ νό-
μῳ τί γεγραπται; καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ τὴν ἀπό-
κρισιν ὁ νομικὸς, εἶπεν, ὁρθῶς εἶπας, τὸτο ποίη,
καὶ ζήσῃ.

Ελεγχ. κγ'. Αλήθεια ὡς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὃ-
δὲνα ἐπλάνα τὸ πᾶν ζωῆς ἐρωτῶντων. διὰ
γὰρ τὴν τῶν ἀνθρώπων ζωὴν ἐλήλυθε. ζωῆς
τοῦτον ὁμιλουμένους αὐτῶν, καὶ ὑποδείκνυν-
τ' τὸν Νόμον τῷ φυλάττοντι καὶ ποιήσαν-
τι ζωὴν ὑπάρχῃν, καὶ τῷ κατὰ νόμον ἀποκριθέν-
τι φῆσαντ' ὁρθῶς λελαληκέναι, καὶ ὅτως
ποίη καὶ ζήσῃ, τίς ὅτως ἐμβρόντητ' ἂν εἴη,
ὡς πείθεσθαι μὲν τῷ Μαρκίῳ βλασφημῶντι
εἰς τὸν Θεόν, τὸν καὶ Νόμον καὶ τὴν χάριν τοῦ
Εὐαγγελίου τοῖς ἀνθρώποις κεχαρισμένον.
αὐτῷ δὲ σιωπαῖν ἀπὸ τῶν μὴτε ἐν νόμῳ, μὴτε
ἀπὸ Πνεύματος ἁγίου ἔχοντι τὴν διδασκα-
λίαν.

Refut. XX. Hominis ille Filius, qui in Marcio-
manus erat tradendus hominum, non o-
pinione, specieque sola, sed corporis ac Hæresis
membrorum habitu ac confirmatione talis extitit.

Schol. XXI. Neque hoc legistis, quid fecerit David, cum ingressus est in domum Dei?

Refut. XXI. Cum Tabernaculum il-
lud Moysæ collocatum Dei domum ap-
pelleret; nequaquam Legem aut Deum
ipsum, qui in Lege locutus est, abjicit.
Hunc quippe Deum nominat, qui ejus
Pater est, aut ejusdem unigenitus. So-
let enim sancta Trinitas, Pater & Filius,
& Spiritus sanctus, non in Lege solum &
Prophetis, sed Evangeliiis atque Aposto-
lis opera sua perficere.

Schol. XXII. Gratias ago tibi Domine
cæli. Nec adscripsit, & terra; neque et-
iam, Pater. Sed ex eo tamen revincitur,
quod infra sequitur: Etiam Pater.

Refut. XXII. Domino itaque cæli
gratias agit; licet, terra, sustuleris; licet
Patri vocem subtraxeris Marcio: ne Pa-
trem à Christo suum, pronunciari Con-
ditorem ostenderes. Vivunt adhuc & spi-
rant veritatis illa à te relicta membra. Vo-
culæ illæ nimirum, quas tu velut in reli-
quiis neglectas per oblivionem retinuisti:
Etiam, Pater! Ex quibus planè istud
conficitur; proprio Patri gratias egisse
Christum Dominum, eundemque cæli
Dominum appellasse: ut singularem in
te quandam inesse amentiam oporteat,
qua liberam veritatis vocem non agnō-
scas.

Schol. XXIII. Dixit Legisperito: In Lege quid scriptum est? Et respondens,
post Legisperiti verba, dixit: Rectè dixi-
sti: Hoc fac & vires.

Refut. XXIII. Cum Dei Filius ipsamet
Veritas esset, neminem eorum qui se de
vita consequenda interrogarent, fefellit.
Si quidem ut vitam humano generi con-
ciliaret, advenit. Quare cum & vitæ no-
stræ curam gesserit, & ei qui Legem ser-
varet, affuturam vitam ostenderit; sed
& eum, qui cum Lege ipsa consentaneè
responderat, præclare dixisse testatus fu-
erit, quis erit tam vecors ac stupidus, Mar-
cioni ut inhæreat, qui Deo illi maledi-
cat, à quo non modo Lex in homines,
sed & Evangelii est gratia derivata; ut
se hominis illius erroribus addicat, qui
neque ex Lege, neque ex Spiritu sancto
ullam doctrinæ suæ particulam expresse-
rit.

Marcionista.
Hæresis
xlii.

Schol. XXIV. Et dixit: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, postulans tres panes? Ac deinceps: Petite, & dabitur. Quis enim ex vobis est pater, a quo filius petat pisces & pro pisce serpentem dabit illi? aut pro obo scorpionem? Si ergo vos cum sitis mali nescitis bona data, quanto magis Pater?

Hæretici
plerique
Metempsychosis
asserentes.

Refut. XXIV. Ex hoc loco vatri hominis superstitiosa & affectata religio convincitur. Non enim optimæ alicujus mercedis gratia, aut spe conf. quendæ immortalitatis inductus: sed ex impietate, ac pestifera opinionis falsitate ciborum temperantiam adhibuit. Animatis enim velci prohibet; ac reos esse iudicio putat illos, qui carnes degustent, tanquam animas comedant. Quod quidem imprimis est absurdum. Neque enim caro est, sed in carnibus inest anima. Neque verò brutorum animam perinde atque hominum pretiosam esse dicimus, sed ad vitam duntaxat animalibus concessam. At ille miserrimus cum sectatoribus suis eandem hominum esse, quæ in reliquis animantibus cernitur, animam existimat. Quod ei dogma plerisque cum aliis est Hæresibus commune. Nam

Sed imprimis vanum illud somnium nullo negotio vincitur. Etenim quid reipsa geratur scire nemo melius potest, quam Jesus Christus Dominus noster, qui recuperandæ ovis perditæ gratia descendit hoc est ut animas liberaret hominum, quorum utilitati ac rationibus serviens tam illis quas dixi, quam corporibus ipsis remedium attulit; utpote corporis pariter, animæque Dominus, ac tam præsentis quam futuræ vitæ largitor. Hic enim post corporis obitum, Lazarum, & Viduæ filium, ac Synagogæ Principis Filiam excitavit à mortuis: non ut in malum quiddam illos subire compelleret: cujusmodi ergastulum isti animæ corpus esse statuunt, sed bonum utique

Σχόλ. κδ'. Καὶ εἶπε· τίς ἐξ ὑμῶν ἐξήλθεν, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίᾳ, αἰτῶν τρεῖς ἄρτους; καὶ λοιπὸν αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται. τίνα γὰρ ἐξ ὑμῶν τὸν πατέρα υἱὸς αἰτήσας ἔχθρῳ, καὶ ἀντὶ ἔχθρου ὅφιν ἢ πιδώσῃ αὐτῷ, καὶ ἀντὶ ὡς σκορπίον; εἰ δὲν ὑμεῖς πονηροὶ οἴδατε δόματα ἀγαθὰ, πόσω μᾶλλον ὁ πατήρ;

Ελεγχ. κδ' Ελήλεγκται δὲ τῶ ἀπατηλῷ ἢ ἐφελοθησικείᾳ τῆς πολητείας διπλῶς τῶ ρητῷ. ὁ γὰρ αὐτῷ δι' ἐγκράτειαν ἢ πολιτείαν, ἐδὲ διὰ μισθὸν ἀγαθόν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθῶν· ἀλλὰ διὰ ἀσέβειαν κακοτροπίαν κακῆς ὑπονοίας. διδάσκει γὰρ ὅτι ἐμφύχων μὴ μεταλαμβάνειν, Φάσκων ἐνόχως εἶναι τῇ κρείττῳ τῇ κρεῶν μεταλήπτορας, ὡς ἂν ψυχὰς ἐσθίωντας. ἡλίθιον δὲ ἐστὶ τὸ πᾶν. ὁ γὰρ τὰ κρέα, ἢ ψυχὴν, ἀλλ' ἐν τοῖς κρέασιν ἢ ψυχῇ. καὶ ὅτε ψυχὴν φαμέν εἶναι τινὶ ἐν τοῖς ζώοις, ὡς τὴν τῷ ἀνθρώπῳ τιμίαν, ἀλλὰ ψυχῇ εἰς τὸ ζῆν μόνον τὸ ζῶον. νομίζῃ δὲ ὁ ἐλεφνὸς ὅτι ἅμα τοῖς ὅτι φρονέσιν, ὅτι αὐτὴ ψυχὴ ἐν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ζώοις ὑπάρχει. τὸτο γὰρ ὡς πολλὰς τῆς πεπλανημένων Αἰρέσεων μᾶτην ὑπολαμβάνεται. καὶ γὰρ καὶ Οὐαλεντίνῳ καὶ Κολόβατῳ, Γνωστικοῖς τε πάντες καὶ Μανιχαῖοι, καὶ μεταγλισμῶς εἶναι ψυχῶν Φάσκονσι, καὶ μετενσωματώσεως τῆς ψυχῆς τῶν ἐν ἀγνώστῳ ἀνθρώπων, ὡς αὐτοὶ Φασὶ κατὰ τινὰ μυθοποιάν, * αὐτὰς Φασὶν Ἐπιστρέφειν, καὶ μετενσωματῶσθαι εἰς ἕκαστον τῶν ζώων, ἕως ἂν ἴππῳ, καὶ ὅτι κατὰ τῆς ἀναλυσθεῖσας καὶ ἀναλυσθεῖσας μεταστῇ εἰς τὰ ἐπερᾶνια.

Καὶ πρῶτον μὲν ἐλήλεγκ' αὐτὴν ἡ μάταια πᾶσα τῶ μύθῳ κατασκευῇ. τῶτων γὰρ τὴν ἀκρίβειαν οὐδεὶς ἀλλ' ὁ δύναται εἰδέναι ὑπὲρ τὸ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἐλθόντα διὰ τὸ πρῶτον τὸ διπλῶδες, τῶτες διὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ὅς τ' αὐτῷ ἴππῳ ἐμελῶν ἐθεράπευσε ψυχικῶς, καὶ σωματικῶς, σώματος τε καὶ ψυχῆς δεσπόζων, καὶ τ' ἐν ταῦτα ζωῆς παρεκτικὸς ὢν, καὶ τ' μελλόντος. * ὁ γὰρ τῶν τελευτήσαντων, Φημὶ δὲ Λάζαρον, καὶ τὸν υἱὸν τῆς Χήρας, καὶ τὴν θυγατέρα τῆς Ἀρχισυναγωγῆς διπλῶς νεκρῶν ἐγείρας, ὅς τις πονηρὸν αὐτῶν φέρων, ὡς αὐτοὶ τὸ σῶμα φυλάκῃ εἶναι δογματίζουσιν, ἀλλὰ ἀγαθὸν ποιῶν,

καὶ γινώσκων, ὅτι καὶ ἡ ἐνταῦθα ἐν σαρκὶ
 παρὰ μὲν ὑπ' αὐτῆς ὤρισται, καὶ ἡ μέλλουσα σαρκὶ
 καὶ ψυχῆς ἀνάστασις. καὶ εἰ πάλιν ἤδῃ ὅτι
 μία ψυχὴ ἐστὶν ἡ ἐν ζώοις καὶ ἐν ἀνθρώποις, ψυ-
 χῆς δὲ ἡ λῆθε ποιήσασθαι τὴν σωτηρίαν, ὅσα ἔδει
 αὐτὸν ἕνα κατὰ κρίσιν αἰὶτα δαμονιῶντα, λέγων
 ὁ δὲ τὸν δόπο τῶν μνημείων ἐξερχόμενον, κελεύ-
 σαι τοῖς δαίμοσιν ἀπελθεῖν, καὶ δυνάμειναι
 διὰ χιλίους χοίρους, εἰ ἴσαι ἦσαν αἱ ψυχὰς τῶν
 ἀνθρώπων καὶ τῶν χοίρων. πῶς γὰρ μιᾶς
 Ἰππελόμενον διὰ χιλίων ἐποίησεν ὁ λείψον; εἰ
 δὲ πάλιν ὡς ὅφιν σκολιεύει μηχανώμενον,
 καὶ λέγων, ὅτι ἔλυσεν αὐτάς δόπο τῶν σω-
 μάτων, ἵνα ἀνέλθωσιν, ἔδει τὸν Λάζαρον λυ-
 θέντα τῷ σώματι, μὴ Ἰππερῆσαι πάλιν
 εἰς τὸ σῶμα· μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν δα-
 μονιῶντα λύσαι ὅτι δεσμὸς τῷ σώματι
 ἀλλ' ἐκ ἐποίησεν ἕτως. ὡς ἐνός δὲ μᾶλλον ἕτω
 τῷ σώματι εἰδῶς τὸ συμφέρον.

Διέπεσεν ὁ δὲ ψυχῆς σε λόγῳ, ὦ Μαρκί-
 κίων, καὶ τὸ ἀπὸ σε καὶ τῶν αἰχλίων ἀγρέσεων ὀρ-
 μωμένων. καὶ ὡς τὸ περὶ ποιητῆς σε πολι-
 τείας αὐτῆς ἐρῶ, διὰ τὸ λέγειν σε ποιητὴν
 εἶναι καὶ ἀδέμιτον τὸ σαρκῶν μεταλαμβάνον-
 τιν. ἐλέγχῃ δὲ σε ὁ Σωτὴρ πλέον σε Ἰππερῆ-
 σαι, καὶ διδάσκων τὸ κάλλιον ἀπὸ τοῦ
 τῶν ῥητῶν. λέγει γὰρ τίνα ὁ υἱὸς αἰτήσῃ ἰχθύν;
 μὴ ὅφιν Ἰππερῶσιν αὐτῆς; ἡ ἀντὶ ὡς σκορπίον;
 καὶ ὑστερὸν Φησιν. εἰ ἔν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες,
 οἶδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις
 ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐπε-
 ράνει. εἰ τοίνυν δόματα ἀγαθὰ ἐκέκληκεν
 ἰχθύν καὶ ὄν, ὅτι πονηρὸν τὸ μετ' ἀρχαρισίας
 ἐκ Θεοῦ χαριζέν μεταλαμβάνοντα, καὶ
 ἐλήλεγκται σε ἡ κακοτροπία πανταχό-
 θεν.

Σχόλ. κέ Παρακέκοπιται τὸ δὲ Ἰωνᾶ τῷ
 Προφῆτῃ. εἶχε γὰρ, ἡ ἡμεῖς αὕτη σημεῖον,
 * ὅτι δοθήσεται αὐτῇ. ἐκ εἶχε δὲ δὲ Βασιλίσ-
 σης νότος, καὶ Σαλομών.

Ελεγ. κέ. Καὶ ἐν αὐτοῖς οἷς δοκεῖς παρὰ
 κόπην, ὅτι δύνασαι, ὦ Μαρκίον, λαθεῖν τὴν
 ἀλήθειαν. καὶ ἀφ' ἧς γὰρ δὲ Ἰωνᾶ τῷ Προ-
 φῆτῃ, ὅτι τὴν οἰκονομίαν σημαίνει τὸ σωτῆρ,
 ἀφ' ἧς δὲ καὶ τὸ δὲ Βασιλείας τῷ Νότῃ
 καὶ Σαλομών, καὶ τῷ Νινευίτῃ σωτηριώδη
 ὑπόθεσιν, καὶ τῷ Ἰωνᾶ τὸ κήρυγμα, αὐτὸς ὁ
 περὶ λόγῳ τῷ Σωτῆρι ἐλέγχει.

A molitus, ac probe istud intelligens, tam Marcio
 illam in corpore commorationem à se, nistæ.
 quam futuram carnis & animæ resurre- Hæresis
 ctionem esse definitam. Ac si reliquorum
 animantium eandem atque hominum es-
 se putaret animam, cum animæ servan-
 dæ causâ venisset, nequaquam oportebat
 arreptitio uno persanato, qui è mo-
 numentis exibat, abire Dæmones jubere,
 ac porcorum millia duo perimere, si in
 porcis & hominibus eadem animæ resi-
 deant. Cur enim unius curam cum duo-
 rum millium commutabat exitio? Ad
 hæc si serpentis instar obliquis flexibus
 callidè irrepit, ac dicat; ideo à corpo-
 ris illas vinculis exsolutas, sursum ut evo-
 lare possent; etiam Lazarum par erat cor-
 pore solutum, ad corpus iterum minimè
 reverti, adeoque illum ipsum quem di-
 ximus arreptitium corporis vinculis exi-
 mēre: quod quidem facere noluit: sed
 corpori potius hoc modo providit, haud
 ignarus quid potissimum expediret.

Quamobrem ruit illa tua Mario, tuo-
 rumque, nec non & cæterorum de ani-
 ma Hæreticorum opinio. De simula-
 ta verò illa tua vitæ integritate nunc pau-
 cis agendum est; de quæ eo quod scele-
 ratum atque execrabilem usum carni-
 um esse contendis. Sed nimirum te Sal-
 vator ipse condemnat, qui cum scientia
 longe antecellit, tum quid melius esset
 hac sententia complexus est. Quisnam
 est, a quo filius petat piscem; num
 serpentem dabit illi aut pro ovo scorpionem?
 Quibus ista subjecit. Si ergo vos cum fi-
 lis mali vestris bona data dare filiis ve-
 stris, quanto magis Pater vester celestis?
 Igitur cum data bona piscem ovumque
 nominet, malum non est illud, quo cæ-
 litus concessio cum gratiarum actione
 perfruimur; adeoque tua ex omni par-
 te fraus impietasque deregitur.

D Schol. XXV. Detractum illud erat,
 quod ad Prophetam Jonam pertinet. Sic
 enim habebat: Generatio hæc, signum non
 dabitur ei. Desiderabantur & illa, quibus
 de Ninive & Salomone sit mentio.

Refut. XXV. Nec in illis quidem locis
 quæ mutilando corrumpis, Marcio, vim,
 potes veritatis effugere. Tametsi enim
 totum illud de Jona Propheta subtrahas,
 quo Salvatoris administratio illa omnis
 exprimitur; auferas etiam ea quæ ad Au-
 stri Reginam ac Salomonem spectant,
 una cum salutari illa Niniues mentione,
 ac Ionæ prædicatione, nihilominus vel
 illa, quam proposui, jugulat te Salvatoris

Marcio- oratio. Sic enim loquitur. *Generatio*
nista. *hac signum querit; & signum non dabi-*
Hæresis *enr ei.* Quibus indicat generationes il-
XLII. las, quæ hanc antecesserant à Deo pro-
3.Re.18.38. digia cœlitus esse consecutas. Cujus-
Exo.14.21. modi præstitum est ab Elia, cum ignis è
Num.20.11. cœlo lapsus sacrificia consumpsit. Moy-
Exo.16.14. ses verò mare dividit: percussio silice
Jos.10.12. aquas elicit: arque è cœlo manna de-
mittit. Iesus Nave filius Solem sistit
ac Lunam. Unde quantumvis quæ scri-
pta sunt impostor dissimulet, nihil veri-
tati nocere poterit: sed ab ea se magis
alienabit.

2Mc.12.42. Schol. XXVI. Pro eo quod est; *Pre-*
teritis Dei iudicium, rescripserat: *Præter-*
itis Dei vocationem.

Refut. XXVI. Quid est quod ad tere-
fellendum non valeat? aut unde non ar-
cessi contra te testimonium queat? Pri-
ma enim cum posterioribus consentiunt:
ut scelerata illa tua convincatur audacia.
Cum enim dicit: *Tenetis traditiones senio-*
rum, & *præteritis misericordiam & iudici-*
um Dei; discite sodes ex quo tempore hæc
illos observantes arguat: ac quandonam
seniorum ista Traditio cœperit. Inve-
niens profecto eam quæ Davidis inscribi-
tur post reditum è Babylonia: Akiba ve-
rò paulo ante Babylonicam captivitatem
initium habuisse. Assamonæorum porro
Traditionem Alexandri & Antiochi cœ-
pisse temporibus, annis ante Christum
CXC. Itaque jam tum per Legem voca-
tio, ac per Prophetas erat oblata miseri-
cordia: ut circulatoris istius ratio fundi-
tus evertatur.

1b.47. Schol. XXVII. *Va vobis, quoniam adifi-*
catis sepulcra Prophetarum, & *Patres ve-*
stri occiderunt illos.

Refut. XXVII. Quandòquidem Pro-
phetas curæ sibi esse significat, ut eorum
necem interfectoris exprobrat, appa-
ret minimè ab eo alienos extitisse, sed
servos, qui & advenienti illi viam quo-
dammodo munierint, & Novo Testa-
mento testimonio suo suffragati fuerint.
Quod Moyses his præcipue verbis præ-
stitit. *Prophetam vobis suscitabit Domi-*
nus DEUS è fratribus vestris sicut me.
Sed & ante Moysen Jacob, dum ita lo-
quitur. *E germine filii mei Juda ascendi-*
sti. *Requiescens accubivisti. Non deficiet*
Princeps ex Juda, &c. Ac paulo post.
Donec veniat cui reposita sunt; & ipse ex-
pectatio Gentium: & *in ipsum Gentes spe-*

λέγεται γὰρ. ἡ γῆρα αὕτη σημεῖον αἰτεῖ, καὶ ση-
μεῖον ἔδωθήσεται αὐτῇ. ὡς τὸ πρὸ αὐτῆς
τὴν γῆρα καταξιώθῃσων σημεῖων ὡς αὐτῆς
ἀπ' ἑραν. ὡς ὁ μὲν Ηλίας, σημεῖον ἔποιε
διὰ τὸ ἀπ' ἑραν πυρὸς καταβεβηκότος, καὶ
λαβόντος τὴν θυσίαν. καὶ Μωϋσῆς ἰεμὴν τὴν θά-
λασσαν, καὶ τὴν πέτραν νύσσει, καὶ πορρέει ὕ-
δωρ, καὶ Μάννα ἀπ' ἑραν φέρει. καὶ Ἰησὺς ὁ
ἱ Ναυῆ ἵστησι τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην, καὶ
καὶ πάντα πρόπον καὶ κρύψῃ τὰ γεγραμμέ-
να ἀπατεῶν, ἔδεν βλάβη τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ'
ἑαυτὸν ἀπαλλοτριῶσι τῆς ἀληθείας.

Σχόλ. κς'. Ἀντὶ τῶ, παρέρχεσθε τὴν
κρίσιν τῶ Θεῷ, παρέρχεσθε τὴν κλήσιν τῶ
Θεῷ.

Ελεγ. κς'. Πόθεν ἐκ ἐλέγχῃ, πόθεν δὲ
* κατὰ σε σωματικῇ ἢ μαρτυρίᾳ; τὰ πρῶτα-Doct. 2.
τα γὰρ σωματικῇ τοῖς μετέπειτα, ἐλεγχόμε-
νης τῆς ὡς αὐτῶν ῥαδιουργίας. εἰ γὰρ εἶπη,
κατέχετε τὰς ὡς αὐτῶν τῶν πρῶτων
ὑμῶν, καὶ παρέρχεσθε τὸ ἔλεος, καὶ τὴν κρίσιν
τῶ Θεῷ, μάτε δὲ ποῖς χρόνους αἰτιάται αὐ-
τῶν, τὰ τοῦ ὅπου τελευτῶντας. πότε δὲ ἡ παρὰ-
δοσις αὐτοῖς γέγονε τῶν πρῶτων; καὶ * οὐ-For. Cri-
στεσις, ὅτι τῶ μὲν Δαβὶδ μὲν τὴν ἐκ Βαβυλῶ-
ν τὴν ἐπάνοδον τῶ δὲ Ἀνιῶ καὶ πρὸ τῶ Βα-
βυλωνικῶν ἀρχμαλωσιῶν γεγῆνται. τὸ δὲ ὑμῶν
Ασσυριακῶν, ἐν χρόνους Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀν-
τιόχου, πρὸ τῆς τῶ Χριστοῦ ἐνδημίας ἐκατὸν
ἐνεμήκοντα ἔτεσιν. ἄρα γὰρ καὶ ἐκτοτε διὰ
νόμου ἢ καὶ κλήσεως, καὶ διὰ Προφητῶν τὸ ἔλεος
καὶ πανταχόθεν ἐκπλήτῃ οὐ ἀγνοῶντος σε λό-
γῳ.

Σχόλ. κς'. Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖ-
τε τὰ μνημεῖα τῶν Προφητῶν, καὶ οἱ Πατέρες
ὑμῶν ἀπέκτενον αὐτούς.

Ελεγ. κς'. Εἰ τὴν Προφητῶν ποιῆται τὴν
Φροντίδα, ὅτι δὲ ποτεῖναντας ὁρῶν, ἐκ ἀλ-
λότριοι αὐτῶν ἦσαν οἱ Προφῆται, ἀλλὰ δὲ οἱ,
καὶ ποτεοιμασά τῶ ἐνσάρκῳ αὐτῶν παρσίας,
οἱ καὶ μαρτυρήσαντες τῇ καμῇ διαθήκῃ.
Μωϋσῆς μὲν λέγων, Προφήτην ὑμῶν ἀναστήσῃ
Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τῶ ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ.
καὶ πρὸ αὐτῶν Ἰακώβ λέγων, ἐκ βλαστῶν ἐμῶν ἰσ-
δα ἀνέστης, ἀναπρεσῶν ἐκοιμήθης. ἐκ ἐκλεί-
ψῃ ἀρχῶν ἐξ ἰσδα καὶ μετ' ὀλίγα, ἕως ἔλ-
θῃ ὡς τὰ δὲ ποτεῖνμα, καὶ αὐτὸς ποροδο-
κία ἐθῶν. καὶ ἐπ' αὐτὸν ἐθῆ ἐλπίσιν.

Ἡσαΐας δὲ ἰδὲ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξειλε·
 ρεμίας δὲ, καὶ ἀνδρωπός ἐστι, καὶ τίς γνώσει
 αὐτόν. Μιχαίας· καὶ σὺ Βηθλεέμ. καὶ μετ'
 ἕτερα, ἐκ σὺ μοι ἐξελεύσεται ἡ γέννησις, καὶ
 τὰ ἐξ ἧς, ὁ δὲ Μαλαχίας· ἐξαίφνης εἰς τὸ ναὸν
 ἔξει Κύριος. ὁ δὲ Δαβὶδ, εἶπεν ὁ Κύριος τῷ
 Κυρίῳ μου, καὶ τὰ ἐξ ἧς. καὶ πολλά ἐσι λέγουσιν, καὶ
 αὐτὰ λέγουσι τὸ Σωτὴρ. εἰ Μωϋσῆ
 ἠπιστεύετε, ἠπιστεύετε ἂν καὶ ἐμοί. ἐκεῖνος
 γὰρ τοῦ ἐμοῦ ἔγραψε.

Σχολ. κη'. Οὐκ ἔρχετο διὰ τὸ τοῦτο εἶπεν ἡ σο-
 φία τῶ Θεοῦ· ἀποτέλλω εἰς αὐτοὺς Προφῆτας.
 καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Ζαχαρίας καὶ Ἀβελ καὶ τῶν
 Προφητῶν· ὅτι ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς ἡμετέρας
 ταύτης.

Ελεγ. κη'. Καὶ ἐν τῷ τῶ σοι πολλὴ αἰσχύνη,
 ὦ Μαρκίων, ὁ χαρακτήρ σου τῆ ἀληθείας σω-
 ζομένης, καὶ τῆ παρεκτομῆς τῆ κλεμμάτων σου
 ἀρισκομένης, ἀπὸ τῆ ἀντιγράφου σου Λυκαῖαν
 Ἐταγελίς τῶ τῶν ἀρισκομένων, καὶ τῶ τῶ
 σου ἀφαιρεθέντων ἐλεγχομένων.

Σχολ. κθ'. Λέγω ὑπο τοῖς φίλοις μου, μὴ φο-
 βηθῆτε ἀπὸ τῶ ἀποκλεινόντων τὸ σῶμα, φοβή-
 θητε δὲ τὸν μὴ τὸ ἀποκτείνειν ἔχοντα τὸ ἐξ ὁσίου
 ἀνβαλεῖν εἰς Γέενναν. ἔκτετε δὲ, ἔχοντες πέντε
 σερβείας ἀσαρίων δύο πωλεῖται, καὶ ἐν ἐξ
 αὐτῶν ἔκ ἐστιν ἡ πλελησμένον ἐνώπιον τοῦ
 Θεοῦ;

Ελεγ. κθ'. Τὸ λέγω ἐγὼ τοῖς φίλοις μου, μὴ
 φοβηθῆτε ἀπὸ τῶ ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα· φο-
 βηθῆτε δὲ τὸν ἔχοντα ἐξ ὁσίαν τὸ μὴ τὸ ἀπο-
 κτείνειν τὸ σῶμα, τὴ ψυχὴν βαλεῖν εἰς γέενναν,
 ἀναγκάζει σε, ὦ Μαρκίων, καὶ τὰ ἐξ ἧς τὸ τῶ
 βολῆς ὁμολογήσαι. ἀνευ γὰρ τοῦ Θεοῦ οὐδὲν
 γίνεσθαι, καὶ ἐπάρης τὸ τῶ τῶ σερβείων. ἀπολό-
 γησαι ἐν τῶ τῶ ῥητῶ καταλειφθέντων
 ὑπὸ σοῦ, ὦ Μαρκίων. καὶ ἀποκτείνειν ἡμῖν τί
 διανοῇ τοῦ τῶ ἐξ ὁσίαν ἔχοντος· εἰ γὰρ φαίης
 αὐτὸν εἶναι τὸν πατέρα σου Χριστοῦ, τὸ καὶ τῶ σοι
 ἀγαθὸν λεγόμενον Θεόν, εἰ καὶ κακῶς διαρεῖς,
 ὅμως ἐπὶ δὴ ἔχει τὴν ἐξ ὁσίαν, δέδωκας αὐτὸν
 κρεῖν ὅλην, καὶ ἐκάστω νέμοντα τὸ κατ' ἀξίαν. εἰ
 δὲ ὅτι τὸ λέγεις, ἀλλὰ τὸ Δημιουργὸν τὸ τῶ σοι
 φύσει κρεῖν ἀδόμητον, λέγε μοι τίς τῶ δέδω-
 κε τὴν ἐξ ὁσίαν. εἰ γὰρ ἀφ' ἐαυτοῦ ἔχει, ἄρα μέ-
 γας ἐστὶ, καὶ ἐξ ὁσίαν ἔχει. εἰ δὲ τὸ κρεῖν
 ἐξ ὁσίαν ἔχει, καὶ τὸ σώζειν. ὁ γὰρ δυνά-
 μεις κρεῖν, δυνατὰ καὶ ἀπολύειν. καὶ

Arabunt. Isaias verò: Ecce, inquit, Virgo Marcio-
 concipiet, Hieremias item: Et homo est, & natus.
 quis cognoscat illum? Michæas: Et tu Beth-
 leem, &c. & paulò post: Ex te mihi egre-
 dictur Dominus, &c. At Malachias: Statim in
 Templum veniet Dominus. Nam quod ad
 Davidem spectat, hæc illius est prædictio:
 Dixit Dominus Domino meo, &c. Possum
 & innumera alia per censere, cum præser-
 tim à Domino sit dictum: Si Moysi crede-
 retis, crederetis forsitan & mihi. De me enim
 ille scripsit.

Schol. XXVIII. Deerat: Propterea &
 sapientia DEI dixit: Mittam ad illos Pro-
 phetas: & de sanguine Zachariæ, & Abel,
 & Prophetarum; quoniam requiretur à
 generatione hac.

Refut. XXVIII. Enimverò summam
 hic tibi, Marcio, locus ignominiam inurit,
 cum veritatis adhuc integra forma relicta
 sit, ac furtim à te sublata mutilataque loca
 facile reperiantur; ac quæ defunt, in Ev-
 angelii secundum Lucam exemplaribus
 legantur omnibus, ut quæ abs te sunt in-
 terversa prodantur.

Schol. XXIX. Dico autem amicis meis:
 Nolite timere eos qui occidunt corpus. Ti-
 metis verò eum, qui postquam occiderit ha-
 bet potestatem mittendi in Geenam. Nec
 habebat illud: Nonne quinque passerres va-
 neunt dupondio, & unus ex illis non est in
 oblivione coram DEO?

Refut. XXIX. Hæc ipsa verba: Dico
 ego amicis meis: Nolite timere eos qui oc-
 cidunt corpus: Timete verò eum qui post-
 quam occiderit corpus, habet potestatem
 mittendi animam in Geenam: Parabola
 etiam reliqua faterite cogunt. Etenim
 sine DEI nutu nihil omnino geritur:
 quamvis quod de passeribus scriptum est
 auferas. Igitur de iis quæ in hac sententia
 dicuntur reddenda tibi ratio est, ὁ Mar-
 cio. Ac velim mihi respondeas, quid
 de eo censeas, qui potestatem habere dici-
 tur. Si enim Patrem illum Christi esse
 dixeris, eundemque, quem tu bonum esse
 Deum prædicas, etsi malè tu quidem sepa-
 ras, tamen quoniam potestate præditus
 est, iudicem esse confiteris, qui pro meri-
 tis suis unumquodque compenset. Aut
 si alium esse quempiam iudicas, Condi-
 torem scilicet, quem tu propriè iudicem
 constituis, cedo quivis ei potestatem com-
 miserit. Hanc enim si habet ipse per sese,
 magnus utique est, ac potestate præditus.
 Quod si iudicandi penes eum facultas est,
 erit & servandi. Qui enim jurisdictionem
 exercere potest, potest & absolvere. Præ-

Marcio-
nista.
Hære 11
XLII.

tereā : Si cūm iudex in Geennam praci-
pites immittit animas, bonus ille Deus,
qvi tantam animarum curam gerit, non
eas liberat, haberi bonus qvi poterit?
aut enim ille fortior est, nec ex ejus ma-
nibus extorquere potest: aut ut facultas
supperat, deest tamen liberandi volun-
tas. Ubinam igitur illa bonitas est? Sin
quoniam alter ille condidit, ideo & ju-
dicandi potestas ei tribuitur, qvomodo
supremus ille, qvem fingis, Deus non-
nullos ex aliqua parte liberare dicitur?
Sive enim aliena rapiens conservat, inju-
riam cupiditate sua facit alteri: sive pro-
pterea negas injuriam esse, qvōd ad bo-
num alicujus ac salutem referat, perso-
narum illum habere rationem judicas,
qvi non benē de omnibus æqualiter, sed
certis duntaxat mereri studeat.

B. 8.

Schol. XXX. Pro his verbis: *Confite-
bitur coram Angelis, rescriptis, coram Deo.*

Refut. XXX. Apparet omninō, ne-
quaquam illum secundum Deum ambu-
lare, licet veritatem vel exigua vocabula
commutet. Qvi enim eorum qvæ sunt
initio scripta partem aliquam corrup-
pere non dubitat, à via veritatis aber-
rat.

B. 28.

Schol. XXXI. Non habet ista: *Deus C
vestit fœnum.*

Refut. XXXI. Licet ea qvæ scripta
sunt non ea fide referas, qvæ à Salva-
tore pronunciata sunt, eadem tamen illa
loca in Evangelio, qvo Ecclesia Catholi-
ca vitur, integra servantur: quantum-
libet Deum illum abneges, qvi Verbo
suo condidit universa, eademqve cura
sua providentiaqve complectitur, ne fœ-
no quidem excepto; qvem insuper Deum
Salvator sua voce confessus est.

B. 30.

Schol. XXXII. *pater vester novit cor-
poris isse vobis opus esse.*

Refut. XXXII. Novit Pater Discipu-
los corporis indigere commoditatibus,
qvas iccirco procurat; non in alio qvo-
dam qvām in hoc sæculo; neque in alie-
na possessione, sed in iis rebus qvarum
ipse conditor est, servos suos singulari
providentia gubernans.

B. 33.

Schol. XXXIII. *Quærite Regnum Dei,
et hæc omnia adjicientur vobis.*

Refut. XXXIII. Si alienis sustentamur
opibus, estqve alius cœlestis Regni Deus,
quid potest in hoc esse sermone consen-
taneum? Nam aut ad illum tam inferiora,
ista pertinent, qvām cœleste Regnum
ideoqve inferiora hæc omnia, qvæ sua

A ἄλλως· εἰ τὸ κριτὲς βάλλοντες τὰς ψυχὰς
εἰς γέενναν, ὁ Θεὸς ὁ ἀγαθὸς ἔφύεται αὐ-
τὰς, ὁ πανταχόθεν τῷ αὐτῶν ἐπιμελόμε-
νος ψυχῶν, πῶς ἂν εἴη ἀγαθός; ἢ γὰρ
ὅτι ἰσχυρώτερος αὐτῶν ἐστὶ, καὶ ἔδυναται ἐκ
χέρους φύεσθαι ἢ ὅτι δύναται μὲν, ἔβλεται
δὲ καὶ πᾶς ἡ ἀγαθότης; εἰ δὲ ἐπειδὴ αὐτὸς
ἐκτίσεν, ἐξουσίαν ἔχει καὶ κρίνειν, πῶς ὁ ἄνω
Θεὸς ὁ ὑπὸ τῷ μυθεύοντι τινὰς μερικῶς
σώζει; εἰ μὲν διὰ τῶν ἀλλοτρίων λαμβάνων
σώζει, πλεονεκτεῖ ἀλλοτρίων ἐργῶν. εἰ δὲ ἔ-
φασκὴς πλεονεξίαν εἶναι, διὰ τὸ εἰς ἀγα-
θὸν τὸ ἔργον γίνεσθαι καὶ σωτήριον, προσω-
πολήπιον αὐτὸν ποιεῖς, μὴ τὸ ἀγαθὸν ἰσῶς
πᾶσιν, ἀλλὰ μερικῶς ποιεῖντα.

σχόλ. λ'. Ἀντὶ τῶ· ὁμολογήσῃ ἐνώπιον τῶ
Ἀγγέλων, ἐκεῖνός ἐστι Θεὸς λέγει.

Ελεγχ. λ'. Πανταχόθεν ἐλέγχεται
μὴ κατὰ Θεὸν πορευόμενος. καὶν τε ἐν βρα-
χυτάτῳ λόγῳ παρὰ λαλῆσαι τὴν ἀλήθειαν. ὁ
ὁμιλῶν γὰρ ἡ παρὰ λαλῶσιν τῷ γεγραμ-
μένων ἀπαρχῆς, ὅτι ἐν ὁδῷ ἀληθείας
ἵσταται.

σχόλ. λα'. Οὐκ ἔχει τὸ ὁ Θεὸς ἀμφιέννυσθαι
τὸ χορσιν.

Ελεγχ. λα'. Εἰ καὶ μὴ ἔφας τὰ γεγραμ-
μένα, ὡς ἔχειν ὑπὸ τῷ Σωτῆρι εἰρημένα,
ἀλλ' ἐν γὰρ σώζονται οἱ τόποι ἐν τῷ Εὐαγ-
γελίῳ τῆς ἀγίας Εὐκκλησίας, καὶν δὲ νήσῃ
τὸν Θεὸν τὸν πάντα πεποιηκότα, καὶ πάν-
των ἐπιμελόμενον τῷ λόγῳ αὐτῷ, ἄχρι καὶ
τῶ χορσιν, καὶ ὑπὸ τῷ Σωτῆρι ὁμολογῶ-
μενον.

σχόλ. λβ'. Ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι
χρηστὴς ἵστανται σαρκικῶν.

Ελεγχ. λβ'. Οἶδεν ὁ πατὴρ, ὅτι χρη-
στοὶ οἱ μαθηταὶ τῶν σαρκικῶν χρεῶν, καὶ
προνοεῖ τῷ τοιαύτων. προνοεῖ δὲ ὅτι ἐν
ἄλλῳ αἰῶνι, ἀλλ' ἐν ταῦτα, ὅτι ἐν τοῖς
ἀλλοτρίοις τὴν προνοίαν τῷ ἑαυτῷ δόλων
ποιούμενος, ἀλλ' ἐν τοῖς ὑπὸ αὐτῷ ἐκτισμέ-
νοισι.

σχόλ. λγ'. Ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ,
καὶ ταῦτα πάντα προσεθήσεται ὑμῖν.

Ελεγχ. λγ'. Εἰ τὸ ἄλλος πρεσβύμεθα, καὶ ἄλλος
Θεὸς τὴν βασιλείαν τῶν ἑρανῶν ὑπάρχει, πῶς ἔτι
ὁ λόγος συμφωνήσει; εἰ γὰρ αὐτὸς ἐστὶ ἐν αὐ-
τῷ, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ βασιλεία διὸ προσέθησι πάντα

Cor. 13
ἀλλος

Cor. 13
ἀλλος

τὰ ἐνταῦθα ὄντα αὐτῷ, διὰ τὸν κάματον ἔ-
πόθεν τὸ αὐτῷ βασιλείας· ἢ αὐτῷ μὲν ἡ
βασιλεία, καὶ ὁ ἐκεῖ αἰὼν, τῷ δὲ Δημιουργῷ
τὰ ἐνταῦθα· καὶ συνευδοκεῖ ὁ Δημιουργὸς
τῇ τῷ ἄνω βασιλείᾳ, ἀντιλαμβάνοντι
τῷ τὴν δικαιοσύνην τῷ ἄνω, καὶ βασιλείαν
ζητούντων. μίας δὲ ἔσης διδοκίας, καὶ ἐχὶ δια-
Φερεμένης, ὅσπερ δύο δεχαὶ ἢ τρεῖς τῷ γ'
ὄντι εἰς εἶναι ὁ Θεὸς, ὁ τὰ πάντα ποιήσας.
ποιήσας δὲ καλῶς, καὶ οὐκ ἐναντίως. ἡμῶν
δὲ εἰς τὸ ἀμαρτάνειν, καὶ σφάλλας ἐν τῷ θέ-
λειν, καὶ ἐν τῷ μὴ θέλειν.

Σχόλ. λδ'. Ἀντὶ τῷ ὁ Πατὴρ ὑμῶν, ὁ Πα-
τὴρ εἶχεν.

Ελεγχ. λδ'. Καὶ ἐν τῷ ἔδεν ἡ-
μᾶς ἀδικήσεις, ἀλλὰ ἔτι ἐπιβεβαιώ-
σεις. τὸν γὰρ αὐτῷ πατέρα θεωροῦν
τῶν ἐνταῦθα ὡμολόγησας τὸν Σωτῆρα
εἰρηκέναι.

Σχόλ. λε'. Ἀντὶ ἑ, δευτέρα ἢ τρίτη Φυλα-
κῇ, εἶχεν ἐς τὴν Φυλακῇ.

Ελεγ. λε'. Ἐλήλεγκται ὁ κτηνώδης, με-
ταστρέψας ὅςθ' εἶς λόγος ἀνοήτως πρὸς τὸ
ἑαυτῷ ὑπόνοιαν. ἔ γὰρ ἡμεριναὶ γίνονται
Φυλακαί, ἀλλὰ νυκτεριναί, ὑπὸ ἐσπέρας
εἰς τὴν πρώτην Φυλακὴν, προκοπὴν τῆς
ἐπεκτάσεως ἔχουσαι, καὶ ἐκ τῶν εἰς
τὴν ἐσπέραν, ὡς ἔτ' ἀλίσκεται ῥαδιερ-
γήσας.

Σχόλ. λς'. Ἡξὶ ὁ Κύριος τῷ δέλῳ ἐκεί-
νῳ, καὶ διχοδομήσῃ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτῷ
μὲν τὸ ἀπίστων θῆσθαι.

Ελεγ. λς'. Τίς ὁ διχοδομῶν τὸ δέλῳ; λέγε. εἰ
μὲν ὁ Δημιουργὸς καὶ κριτὴς πρὸς σε λεγόμενος
Θεὸς εἶναι ὁ τῷ μέλλων πρᾶσσειν, ἄρα αὐ-
τῷ εἰσιν οἱ πιστοί. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῷ μὴ καὶ ὡς
πράττειν δέλῳ, τὸ μέρος αὐτῷ μὲν τὸ ἀπίστων
τίθῃσιν. εἰ δὲ ὁ πατὴρ τῷ Χριστῷ εἶναι, ἢ αὐ-
τὸς ὁ Χριστὸς ὁ μέλλων τῷ ἔπιτελεῖν σα-
φῶς τὴν μαρτυρίαν πρὸς σαυτὸν φυλάττειν
κατὰ σε ἔσαν. ὁμολογῶν γὰρ ἢ Χριστὸν ἢ
τὸν αὐτῷ πατέρα τῷ πρᾶττειν μέλλοντα
ἀναμφιβόλως, ὡμολόγησας τὸν αὐτὸν κρι-
τὴν, καὶ τὸν ἀγαθόν, καὶ ἕνα ὄντα, τῷ ὡς καὶ
τὸ ἐκεῖ θεωροῦμενον.

Σχόλ. λς'. Μὴ ποτε κατασύρη σε πρὸς
τὸ κριτὴν, καὶ ὁ κριτὴς πρὸς σε τῷ πρᾶ-
κτορι.

sunt, pro labore illo, quem Regni sui de- Marcio-
siderium afferre solet, hominibus repen- nistæ.
dit: aut ita Regnum, futurumque sæcu- Hæresis
lum ad illum pertinet, ut hæc infima xlii.
Conditori tribuenda sint; ex quo sequi-
tur Conditoris ipsius voluntatem ad su-
premi illius Regnum accomodatam es-
se, cum iis omnibus gratificetur & fave-
at, qui iustitiam ipsius ac Regnum requi-
rant. Quod si voluntatis nulla dissensio,
sed summa quædam concordia sit, non
jam duo sunt, triaue principia. Verè
enim Deus unus est, qui universa condi-
dit; & quidem bene, non contrario mo-
do condidit. Peccare verò nostrum est,
atque in eligendo fugiendoque aber-
rare.

Schol. XXXIV. Pro eo quod est: Pa-
ter vester, habebat, Pater.

Refut. XXXIV. Nihil causæ nostræ ne
hoc loco quidem officis, sed eam magis
sublevas, dum horum inferiorum curam
à Patre suo geri contentem Salvatorem
inducis.

Schol. XXXV. Pro eo quod est, secun-
da, vel tertia custodia: scripserat, vesper-
tina custodia.

Refut. XXXV. Ex hoc loco manifestè
belua ista convincitur, Divina ad opini-
ones suas oracula depravasse. Neque
enim diurna sunt custodiae, sed noctur-
nae, quæ à vespere primam ad custodiam
prorogantur, non a matutino diluculo
ad Vesperam, quemadmodum iste flagi-
tiosè substituit.

Schol. XXXVI. Veniet Dominus servi il-
lus, & secabit eum, & partem ejus ponet
cum infidelibus.

Refut. XXXVI. Qui isti servi sectore est
agedum dicito. Si enim ille ipse Crea-
tor, quem tu Judicem ac Deum statuis,
hoc omnino facturus est, ad hunc planè
fideles pertinebunt. Etenim servum il-
le haud rectè sese gerentem increpans
partem illius cum infidelibus ponit. Quod
si pater ipse Christi, vel etiam Christus
idipsum præstiturus est, perspicuum ha-
bes contra te testimonium. Cum enim
Christum, vel ipsius Patrem citra ullam
controversiam facturum id esse fateare,
eundem pariter & Judicem & bonum,
& unicum tam infimorum quam coele-
stium moderatorem constituis.

Schol. XXXVII. Ne forte trahat te ad
Judicem, & Judex erudat te exactori

Marcio-
nistæ.
Hæresis
xl.ii.

Refut. XXXVII. Judicem hic Creato-
rem appellat. Exactorem porro ipsius
Angelorum quolibet, qui factorum ra-
tionem à peccatoribus exigent. Quæ au-
tem illa facta, nisi delicta & peccata sunt,
quæ Jesus detestatur, & ut fateris ipse,
prohibet? Ergo cum eadem illa, quæ bo-
nus Deus execratur, Judex detestetur &
Conditor, unus idemque opere ipso, ac
voluntatis consensione declaratur.

Cap. 13. 1.

Schol. XXXVIII. Sustulerat ex illo lo-
co: *Venerunt quidam nuntiantes ipsi de
Galileis, quorum sanguinem miscuerat Pila-
tus cum sacrificiis eorum, usque ad ea, qui-
bus de octodecim illis est sermo, qui in
Siloam ruina turris oppressi sunt. Item:
Nisi poenitentiam egeritis, usque ad Para-
bolam ficus, de qua dixit agricola; fodi-
am, & mittam stercora, & si non feceris,
excide.*

Refut. XXXVIII. Hæc ideo nefarius
prædo subtraxit ac semetipsum veritate
fraudavit, quod Dominus Pilati senten-
tiam qua homines istos jure damnav-
erat, approbarit; quoque alteri illi, qui
in Siloam perierant, merito eas poenas de-
disse videantur, utpote peccatores, &
ejusmodi à Deo suppliciiis affecti. Sed ut
Imperatoris edicta si qui corrumpere ac
depravare conentur, prolata ex Archivis
fidelissima exemplaria infanos illos re-
darguant: sic è Palatio, hoc est Ecclesia
sancta, depromptum Evangelium egre-
giarum, ut ita dicam, vestium arrofiores
mures facile detegit.

ib. 16.

Schol. XXXIX. *Hanc autem filiam A-
braha, quam alligavit Satanæ.*

Refut. XXXIX. Cum veniens Dominus
Abrahami Filia curam suscipiat, non erit
ab eo alienus Abrahamus. Quem hoc
ipso placuisse sibi declarat, quod ejus Fi-
liae misericordia moveatur.

ib. 28.

Schol. XL. Item illud ademit. *Tunc
videbitis Abraham, Isaac, & Jacob, &
omnes Prophetas in Regno Dei. Pro quo
rescripsit: Cum omnes justos videritis in
Regno DEI, vos autem exclusos. Ad-
jecitque, detentos foris: Et, illic est ste-
tus, & stridor dentium.*

Ελεγ. λζ'. Κριτήν λέγει τὸν Δημιουργόν,
πράκτορα δὲ ἕκαστον τῶν ὑπὲρ Ἀγγέλων, μέλ-
λοντας ἀπαυτεῖν ἐν ἁμαρτωλῶς τὰ πεπρα-
γμένα. ποῖα δὲ ἀλλ' ἢ τὰ σφάλματα καὶ
ἁμαρτήματα, ἃ καὶ ὁ Ἰησοῦς βδελύσσεται,
ἃ καὶ σὺ ἀπαγορεύειν λέγεις; εἰ τοίνυν ἃ ὁ
ἀγαθὸς Θεὸς βδελύσσεται, καὶ ὁ κριτής,
καὶ ὁ δημιουργὸς τὰ αὐτὰ βδελύσσεται, εἰς
εἰ καὶ ὁ αὐτὸς διὰ τῶν ἔργων δεικνύμενος, καὶ
τῇ μιᾷ δόξῃ.

Σχόλ. λη'. Ἦν παρὰ κεκομμένον διὰ τῶν
ἡλθόντων ἀναγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῆς Γαλι-
λαίων, ὧν τὸ αἷμα συνέμιξε Πιλάτου μὲν
τῶν θυσιῶν αὐτῶν, ἕως ὅπου λέγει περὶ τῆς ἐν τῇ
Σιλωὰμ δέκα καὶ ὀκτὼ διὰ θανάτων ἐν τῷ
πύργῳ. καὶ ὅτι εἰ μὴ μετανοήσητε καὶ ἕως
τῆς παροχῆς τῆς συκῆς, περὶ ἧς εἶπεν ὁ γεωρ-
γὸς, ὅτι σκάπῃ καὶ βάλλῃ κόπῃα, καὶ εἰ μὴ
ποιήσῃ, ἐκκοψόν.

Ελεγχ. λη'. Τῶν πάντων ἐποίησατο
τῷ ἀφάρεσιν ὁ συλητής, κρύψας ἀφ' ἑαυτοῦ
τῷ ἀλήθειαν, διὰ τὸ ὅτι Κύριον σημεῖον
φωηνέναι τῷ καλῶς δικάσαντι ἐν τῇ
Πιλάτῳ. καὶ ὅτι καλῶς οἱ ἐν τῷ Σιλωὰμ
ἀπέθανον ἁμαρτωλοὶ ὄντες, καὶ ὑπὸ Θεοῦ
ἔτις τιμωρηθέντες. ὅταν δὲ βαδισγῇ σωσί-
τινες βασιλικὰ περὶ ἀγμάτων, διὰ τῆς δε-
χαίῃς τὰ ἀντίγραφα περὶ φερόμενα ἢ σφα-
λισμῶν ἔχοντα ἐλέγχει ἐν ἁφρονας. ἔτις
καὶ διὰ τῶν βασιλικῶν οἰκῶν, τέτρεται τῇ ἀγίας
Θεοῦ Εκκλησίας περὶ φερόμενον τὸ Ἐταγέ-
λιον ἐλέγχει ἐν ἀφανισαῖς τῶν καλῶν ἐνδυ-
μάτων μύας.

Σχόλ. λθ'. Ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραάμ,
ἣν ἔδωκεν ὁ Σατανᾶς.

Ελεγχ. λθ'. Εἰ τῆς θυγατρὸς τῆς Ἀβραάμ
ἐπιμελεῖται ἐλθὼν ὁ Κύριος, σὺ αὐτὸς
αὐτῆς εἶναι Ἀβραάμ. ὁμολογεῖ γὰρ αὐτὸν αὐτῆς
ἀγαρηκέναι, οἶκτον εἰς τὴν αὐτῆς θυγατέρα
ἐν δεικνύμενος.

Σχόλ. μ'. Παρέκοψε πάλιν τό. τότε ὅψε-
θε Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ πάν-
τας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.
ἀντὶ δὲ τῆς ἐποίησεν ὅτε πάντας ἐν δικαί-
ᾳ ἴδῃτε ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶς δὲ
ἐκ βαλλομένους. προσέθηκε δὲ, κρατεμύας
ἔξω, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς
τῶν ὀδόντων.

Ελεγ. μ'.

Ελεγχ. μ'. Πῶς τὰ ἔχνη τῆ ἀληθείας φαί-
νεται· ἔ γάρ τις ὁδὸν δύναται ἀποκρύψαι.
πλανῆσαι μὲν γὰρ ἀνθρώπους δύναται ἐξ αὐ-
τῆς, καὶ ἀποκρύψαι αὐτὴν ἀπὸ τῶ ἀγνοούντων.
ἀπὸ δὲ τῆς ἐν πείρᾳ αὐτῆς γεγονότων ἀδύ-
νατον. ἔ γὰρ δύναται τὴν γῆν, ἐνθα ἦν ἡ ὁδὸς,
ἀφανίσαι, καὶν τε αὐτὴν ἀμαυρώσῃ· τῆτε τό-
πος παρὰ μένοντες τῆς ὁδοῦ τῶν γινωσκόν-
των ἐλέγχεται ὁ τὴν ὁδὸν ραδιερρήσας, ὅρα
δὴ τὰ ἔχνη τῆς ἀκολουθίας. τὸν γὰρ λόγον
τῆτον πρὸς τίνα ἐλεγχῇ, ἀλλ' ἢ πρὸς τοὺς
Ἰουδαίους; καὶ εἰ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἡδὴ ἐδόξεν
αὐτοῖς ἐνδοξόν, καὶ ἐκβαλλομένους ἀπὸ τῶ δικαί-
ων. τίνες δ' αὖν εἶεν, ἀλλ' ἢ οἱ αὐτῶν πατέρες,
Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ Προ-
φῆται; ἔ γὰρ εἶπεν ὁ ψευδὲς δικαίους εἰσερχο-
μένους, καὶ ὑμᾶς μὴ εἰσερχομένους· ἀλλ' ὁ ψευ-
δὲς τοὺς δικαίους ἐν τῇ Βασιλείᾳ, ὑμᾶς δ' ἐκ-
βαλλομένους. καὶ τοῖς μὲν τῶ ἐκβαλλομέ-
νης, μελλητικῶς ἀπεφῆκε, τοὺς δὲ δικαίους
ἡδὴ ὄντας ἀπέδοξεν ἐκ τῶν ἁλλοτρίων τῶν καὶ
τὴν σάρκα, ἔδωκε καὶ τὴν κλησίν, ἀλλὰ μὴ
τῶν κληθέντων τοὺς ἡδὴ δεδικαιωμένους
πρὸς τὴν σάρκα αὐτῆς παρρησίας. εἰ δὲ καὶ
ἔξω μένοντες, ὡς τῶν πατέρων ἔσω ὄντων.
πῶθεν δὲ βρυγμὸς ὁδόντων γίνεται ἐν τῇ
κρίσει, ὡς ἡλίθιοι, εἰ μὴ ἀνάστασις σωμάτων
ῥηται;

Σχόλ. μα'. Παρέκοψε πάλιν τὸ ἥξειν
ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ ἀνακλιθή-
σονται ἐν τῇ βασιλείᾳ. καὶ τὸ· οἱ ἔχατοι
ἔσονται πρῶτοι. καὶ τὸ πρὸς ἡλθον Φαρισαῖοι
λέγοντες· ἔξελθε καὶ πορεύεσθε, ὅτι Ἡρώδης
σε θέλει ἀποκτεῖναι. καὶ τὸ πορευθέντες εἰπα-
τε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ, ἕως ὅπου εἶπεν· ἐκ
δεχεται Προφῆτην ἀπολέαθ' ἔξω Ἰερουσαλὴμ.
καὶ τὸ Ἰερουσαλὴμ, Ἰερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτεί-
νουσα τοὺς Προφῆτας, καὶ λιθοβολῶσα τοὺς ἀ-
πεσταλμένους. καὶ τὸ πολλὰ κίς ἡθέλησα ὀπι-
συνάξαι ὡς ὄρνις τὰ τέκνα σου. καὶ τὸ ἀφίε
ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν. καὶ τὸ· ἐμὴ ἰδοὺ με, ἕως ἃ
εἶπητε, ἀιλογημένον.

Ελεγχ. μα'. Ὁρα τὴν τοσαύτην τόλμαν,
πῶς ὁ ποιῶν ἀφαιρέσιν τῶ Ἐγγελεῖς, ὡς εἰ-
ς λαβὴ ζωῶν, καὶ ἐκτέμῃ αὐτὸ, καὶ τὸ ἡμισυ
τῶ σώματος, καὶ ἐν τῷ ἡμισυ τῶ ἀγνοούντων
πράσσει· περὶ τὴν τοιοῦτον εἶναι τὸ ζῶον λέγων,
καὶ μηδὲν ἀπ' αὐτῶ ἀφαιρέσας.

A Refut. XL. Quomodo veritatis vesti- Marcio-
gia produntur! Viam enim ocultrare ne- nista.
mo potest. Ac licet homines ab eo revo- Hæres-
care, & in errorem possit abducere, aut XLII.
ignaris dissimulare, idem tamen itine-
rum peritis fieri nequit; quia terra, in
qua sit impressa via, tolli funditus è me-
dio non potest. Et quamvis illud obscu-
ret quispiam, cum idem tamen hujus lo-
cus remaneat, qui eam depravaverit à
peritis haud difficile, coarguitur. Quam-
obrem orationis ipsius vestigia, & conse-
quentia respice. Illum enim ipsum ser-
monem ad quemnam alium præterquam
ad Judæos habuit? Quod si Judæos allo-
quebatur, iam eos intus fuisse demon-
strabat, & à justorum consortio segrega-
tos. At verò quoniam ii sunt, nisi Abra-
ham, Isaac, Jacob, & Prophetæ? Non
enim ait: Videbitis justos intrantes: Vos
autem non intrantes; sed, videbitis ju-
stos in Regno, vos autem ejectos. Ubi
quod ejectos dicit, quasi futurum denun-
ciat; Justos verò jam ibidem versari si-
gnificat, qui neque carne, neque vocatio-
ne ab illis alieni sunt, sed communiter vo-
cati ante CHRISTI Salvatoris ad-
ventum justitiam adepti sunt. Sed illi
C foris manent scilicet, dum intus eorum
Patres resident. Quòd nisi futura cor-
porum est resurrectio; undenam den-
tium ille stridor in Judicio esse potest,
homo stolidissime!

Schol. XLI. Illud item sustulit: Venient ib. 30.
ab Oriente, & Occidente, & recumbent in
Regno. Tum illud: Erunt novissimi pri-
mi. Item: Accesserunt Pharisei dicentes: Exi,
& vade; quoniam Herodes vult te inter-
ficere. Nec non & istud: Absentes dicite
vulpi huic, usque ad ea; non capit Pro-
phetam occidi extra Hierusalem. Illud
etiam: Hierusalem, Hierusalem, quia occidis
Prophetas & lapidas eos, qui ad te missi
D sunt. Item: Sape volui congregare, sicut
gallina pullos suos. Et: Relinquetur vobis
domus vestra. Et: Non me videbitis, do-
nec dicatis; Benedictus.

Refut. XLI. Vide hominis audaciam,
ac quantum ex Evangelio subtrahat.
quemadmodum si quis animali quopi-
am in duas partes dissecto, dimidium
ejus imperitis ostendat, ac persuadere co-
netur, ejusmodi totum animal esse, nec
ei quicquam ademptum.

Marcionista.
Hæresis
XLII.
Cap. 15. 12.

Schol. XLII. Ad hæc integram abscidit duorum filiorum Parabolam, ejus videlicet, qui bonorum partem abstulerat, & alterius.

Cap. 16. 16. Schol. XLIII. Lex & propheta usque ad Joannem, & omnis in illud vim facit.

Refut. XLIII. Si Legem percenset, ac Prophetas commemorat, neque aut illi pravitatem adscribit, aut istos falsos Prophetas appellat, necessario satendum est, Christum Dominum Prophetas testimonio suo comprobasse: quos ex eodem loco de Christo vaticinatos esse colligitur.

ib. 22. Schol. XLIV. De Divite, & Lazaro mendico, quemamodum delatus est ab Angelis in sinum Abrahamæ.

Refut. XLIV. Viden' ut intervivos, ac beatos in illa felici sempiternæ quietis hereditate Abrahamus à Domino numeretur, & in ejus sinu Lazarus acquiescat? Desine igitur, Marcio, Abrahamo maledicere, qui Dominum agnovit suum, eumque sic allocutus est. Domine, qui judicas universam terram. Ecce tibi justum hunc fuisse testatus est Dominus, nec ab ea vita, quam Salvator ipse commendat, alienum.

ib. 25. Schol. XLV. Nunc vero hic consolatur Lazarus.

Refut. XLV. Cum Lazarus in Abrahami sinu consoletur, sequitur ne Abrahamum quidem ipsum solatii esse hujus expertem.

ib. 27. Schol. XLVI. Dixit Abraham. Habent Moysen & Prophetas, illos audiant: Alioqui neque si à mortuis quis resurrexerit, audient.

Refut. XLVI. Non tanquam in hoc mundo adhuc sit, & in errore versetur Abrahamus, Legi Moysis, ac Prophetis testimonium perhibet, nec sic tanquam ea quæ futura postea sunt, ignorat; sed posteaquam cujusmodi quies illa foret experientia didicit. Post obitum enim Salvator in Parabola testatur illum per Legis dogmata, Prophetasque salutem esse consecutum; tametsi ante Legem illa factis expressisset. Similiter

Σχόλ. μβ'. Πάλιν παρέκοψε πᾶσαν τὴν παροβολὴν τῶν δύο υἱῶν, ὅτι εἰληφότῃ τὸ μέγεθος τῶν ὑπαρχόντων, καὶ ἀσώτως διαπανήσαντ', καὶ ὁ ἄλλος.

Ελεγχ. μβ'. Οὐδὲν διοίσει τὸ ἀκόλυσθαι τῆς ραδιουργίας ἀπὸ τῶν περὶ αὐτὸν τετολμημένων. ἑαυτῷ δὲ τὸ ἑπὶ ζῆμιον ἐπαγεται, μὴ ὥστε τῆς κτ' Θεοῦ ἀληθείας.

Σχόλ. μγ'. Ο νόμος καὶ οἱ Προφῆται ἕως Ἰωάννη· καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.

Ελεγχ. μγ'. Εἰ νόμον τάσσῃ, καὶ Προφῆτας ἀποκαλεῖ, καὶ ἐκ ἀνομίαν δηλοῖ τὸν νόμον, ὅθεν ψευδοπροφῆτας φάσκει ὅθεν Προφῆτας, σαφῶς ὁμολογεῖται μεμαρτυρηκεῖν τὸν Σωτῆρα τοῖς Προφῆταις, καὶ δεδῆκται ὡς περὶ αὐτὸν προφητεύσαν.

Σχόλ. μδ'. Περὶ τῶν πλεονέκτην καὶ Λαζάρου ὁ πτωχὸς, ὅτι ἀπηνέχθη ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ.

Ελεγχ. μδ'. Ἰδὲ καὶ ἐν ζωῇ καὶ μακαριζομένοις, καὶ ἐν κληρονομίᾳ ἀναπαύσεως ὁ Ἀβραάμ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐγκατελέχθη, καὶ Λάζαρος ἐν κόλποις αὐτοῦ κατηξίωται. μηκέτι φίνω, Μαρκίων, τὸν Ἀβραάμ βλασφημῆς, τὸν ἑπὶ γνόντα τὸ ἑαυτοῦ δεσποτὴν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ Κύριε ὁ κρὶνῶν πᾶσαν τὴν γῆν. ἰδὲ γὰρ ὑπὸ αὐτοῦ ὁ Κύριος ἐμαρτυρήθη εἶναι δικαίον, καὶ ἐκ ἀλλοτριότητος τοῦ ὡς τὸ Σωτῆρος ἐπαυναμένης ζωῆς.

Σχόλ. μέ'. Νῦν δὲ ὡς παροκαλεῖται ὁ αὐτοῦ Λάζαρος.

Ελεγχ. μέ'. Εἰ παροκαλεῖται Λάζαρος ἐν κόλποις Ἀβραάμ, ἐκ ἐκτός τῶν παροκαλήσεως τῆς ζωῆς ὑπάρχῃ ὁ Ἀβραάμ.

Σχόλ. μς'. Εἶπεν Ἀβραάμ· ἔχου Μωϋσέα καὶ τοὺς Προφῆτας, ἀκούσάτωσαν αὐτῶν, ἵνα εἰδὲ ὅτι ἐγγεγραμμένον ἀπὸ νεκρῶν ἀκούσῃ.

Ελεγχ. μς'. Οὐχ ὡς ἐτι ἐν τῷ κόσμῳ ὢν, καὶ ὡς ἠπατημένῃ Ἀβραάμ μαρτυρεῖται τῷ νόμῳ Μωϋσεῶς καὶ τοῖς Προφῆταις, ὅθεν ὡς ἐκ εἰδῶς τὰ ἐκ τῶν ἀποθησκόμην, ἀλλὰ μὴ τὸ ἐν πείρᾳ χυεῖται τὸ ἐκ ἀναπαύσεως. μὴ γὰρ τελευταίᾳ μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ παροβολῇ τοῖς τῶν νόμων δόγμασι καὶ Προφῆταις τὴν σωτηρίαν κτησάμεν. καὶ ταῦτα περὶ τῶν νόμων πρᾶξας. ὁμοίως

δὲ καὶ οὗτοι μὴ ταῦτα τὸ νόμον φυλάξαντας, A eos qui Legem postea servassent, ac Pro- Marcio-
καὶ Προφῆταις υπακούσαντας εἰς τὸ κόλπον quietere, & ad vitam cum ipso perve- Hæresis
αὐτῶν εἶναι, καὶ εἰς τὴν ζωὴν μετ' αὐτῶν ἀπιέναι nire. Quorum è numero Lazarus fuit, xlii.
ὧν εἰς ἣν Λάζαρος, ὁ διὰ νόμου καὶ Προφη- qui Legis Prophetarumque beneficio in
τῶν καὶ ζωὴς ζωτικῶν κόλπον τὸ Ἀβραάμ vitalem beatitudinis illius, qva Abraa-
μα καριοῦτο. mus fruitur, sinum receptus est,

Σχόλ. μζ'. Παρέκοψε τὸ λέγετε ἀχρεῖοι Cap. 17. 10.
δὲ λοίεσμεν ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιή- sit. Dicite; servi inutiles sumus: quod
καμεν. debuimus facere, fecimus.

Ελεγ. μζ'. Καὶ τὸ ἀσφαλὲς τὸ Κυρίου Refut. XLVII. Etiam illam, qvam do-
διδασκαλίαν ἐπαρδέχεται. ἐπασφαλίζο- ctrina Domini præscribit, cautionem re-
μεν, ὅτι οὗτος εἰς Μαθητὰς, ἵνα μὴ δια- pudiat. Etenim Christus cautos ac pru-
τὸ ὑπερφανίας ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν τῶν ἐργῶν, B denter reddere Discipulos studens, ne ob
ταπεινοφρονεῖν ἐνδεύεται. ἔτι δὲ ἐπα- ad humilitatem erudiebat. Quod
δέχεται. τύφῳ γὰρ καὶ πάντα ἐπήρθη, καὶ ἐκ iste documentum rejicit, utpote elatus
ἀληθείας. arrogantia, non veritate subnixus.

Σχόλ. μη'. Οτε συνήντησαν οἱ δέκα Λε- Schol. XLVIII. Quando occurrerunt
πρωτοὶ. ἀπέκοψε δὲ πολλὰ, καὶ ἐποίησεν, ἀ- decem Leprosi. Quo in Loco multa refe- 16. 12.
πέσφλεν αὐτοῖς, λέγων· δείξατε ἐαυτοῖς τοῖς cat: itaque scribit: Et misit eos dicens: O-
ἱερεῦσι. καὶ ἄλλα ἀντ' ἄλλων ἐποίησε, λέγων· stendite vos Sacerdotibus: ac pro aliis alia
ὅτι πολλοὶ λεπρωτοὶ ἦσαν ἐν ἡμέραις Ελισαίου suppluit, ita concipiens: Multi erant le-
τῶ Προφήτου, καὶ οὐκ ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ Νεε- prosi in diebus Elisei Propheta, & nemo
μαῖν ὁ Σύρος. curatus est, nisi Naaman Syrus.

Ελεγ. μη'. Καὶ ἐνταῦθα Προφήτην τὸν Ε- Cadeo demonstrat ea quæ ab illo signis &
λισαῖον καλεῖ ὁ Κύριος, καὶ ἐαυτὸν πληρῶ- involucris æqualiter adumbrata fuerant,
τα τὰ ἰσοτύπως παρ' ἐκείνου περιγεγραμμένα, reipsa complexse; quo Marcionem, ac
ἵνα ἐλέγχῃ Μαρκίωνα, καὶ πάντας τοὺς ἀ- ceteros omnes Prophetarum contem-
θετῶντας Θεὸν Προφήτας. ptiores refelleret.

Σχόλ. μθ'. Ελεύσονται ἡμέραι, ὅταν Schol. XLIX. Venient Dies, quando de- 16. 22.
ἐπιθυμήσῃτε μίαν τὴν ἡμερῶν τῶν ὑμῶν τῶν ἀν- siderabitis videre unum ex diebus Filii ho-
θρώπων. minis.

Ελεγ. μθ'. Εἰ ἡμέρας διεθμεν, καὶ χρόνον Refut. XLIX. Cum & dies numeret, &
σημαίνῃ, καὶ ὅσον ἀνθρώπων λέγῃ ἐαυτὸν, ἄρα certum tempus indicet, & filium se ho-
καὶ μέτρον ἡλικίας ὑπέδειξε, καὶ ἡμερῶν τῶν minis appellat, sanè mensuram quendam
κηρύγματος ὑπόδηγμα. οὐκ ἄσαρκος ἐν ætatis significat, ac prædicationis suæ de-
ὁ λόγος, ἀλλ' ἐν σώματι ἡ διδασκαλία. finitum diem constituit. Quare, non
expers carnis est Verbum, sed in corpore
benevolum illud est Dei consilium per-
fectum.

Σχόλ. ν'. Εἰπέ τις πρὸς αὐτὸν διδάσκα- D Schol. L. Dixit ei quidam: Magister Cap. 18. 8.
λε ἀγαθὲ· τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρο- bone! quid faciens vitam æternam posside-
νομήσω; ὁ δὲ, μὴ με λεγε ἀγαθόν· εἰς ἐσιν bo? At ille: Nolite me dicere bonum:
ἀγαθὸς ὁ Θεός. προσέθετο ἐκεῖνος, ὁ Πα- Unus est bonus Deus: Adjecit ille, Pater.
τήρ. καὶ ἀντὶ τῶν ἐντολῶν οἶδας, λέγει, Sed & pro eo quod est; Mandata nosti;
τὰς ἐντολὰς οἶδα. scripsit ille, Mandata novi.

Ελεγ. ν'. Ἰνα μὴ δείξῃ τὰς ἐντολὰς ἥδη Refut. L. Ne mandata antea perscri-
περιγεγραμμένας, λέγῃ τὰς ἐντολὰς οἶδα. τὸ pta fuisse monstraret, ista substituit; Man-
ἵδιον κεφάλαιον φανερὸν ὑπάρχον ἀπὸ τῆς data novi. Sed integrum caput illud ex
ἀκολουθίας. καὶ εἰ πατέρας ἀγαθὸν φάσκῃ, καὶ ipso sermonis est consequentia manife-
Θεὸν ὀνομάσῃ, καλῶς ἀπὸ τῶν νόμων τῶν Πατρὸς stum. Et quoniam Patrem bonum ap-
αὐτῶν διδάσκει τὸν βεβλόμενον τὴν ζωὴν pellat, ac DEUM, præclarè illud o-
stendit; quemlibet ex Patris sui Le-
gē, velut quoddam vitæ patrimonium

Marcio-
niste.
Hæresis
xlv.

posse consequi; nec illam condemnat, aut rejicit: sed eos potius qui in Lege vixerunt, immortalem vitam sortitos esse testatur, Moysen videlicet, ac Prophetas cæteros.

26. 35.

Schol. LI. Factum autem est cum appropinquaret Jericho; Cæcus clamabat: Jesu fili David, miserere mei. Et cum curatus esset, ait: fides tua te salvum fecit.

Refut. LI. Nullum inest infide mendacium. Nam si mentitur, fides non est: At ille cum dixisset, fili David; à Christo laudatur; nomenque confessus quod petierat impetrat. Non ille increpatur ut mendax: sed prædicatur ut fidelis. Non carnis igitur erat expers, qui ob illam nominis invocationem cæco visum restituit. Quippe non vana duntaxat specie, sed reipia secundum carnem è stirpe Davidis originem duxerat de Beatissima Virgine Maria natus, & à sancto Spiritu formatus.

26. 31.

Schol. LII. Mutilavit ista. Assumptis duodecim ait: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio Hominis: tradetur, occidetur, & tertia die resurget. Hæc omnia sustulit.

Refut. LII. Ut nusquam recta gradiatur. Quamquam illius obliquitas ac mala in omnibus fides reprehendi potest. Verba enim illa dissimulavit ideò, ut quæ ad Christi Passionem attinent negaret. Sed cum deinde crucifixum eundem esse confiteretur, frustra est omnis ab eo depravandi illius loci succipius labor.

Cap. 19. 29.

Schol. LIII. Expunxit & caput illud de Asino Bethphage & Urbe & atque Templo. Quoniam scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur. Et facitis eam speluncam latronum.

Refut. LIII. Cæca est improbitas omnis: nec ea videt quibus redargui possit: ac se quod fieri nequit omnino, veritatis viam occultare sperat posse. Sic iste prætermisissis iis omnibus quæ dixi capitibus, abruptè transiit; ut illud de Templo testimonium vitaret, quo peculiare sibi illud esse, ac nomini suo constitutum significat. Ac deinceps ab Hierichuntis mentione, totam itineris seriem omittit, utque Bethaniam ac Bethphage pervenerit. Vetus enim erat via, quæ per Oliveti montem Hierosolyma ducebat,

κληρονομήσαι, καὶ οὐκ ἀφ' ἐτῆς, ἀδὲ ἀπωθεῖται· ἀλλὰ μᾶλλον ἑπ' ἡμαρτυρεῖ τὰς ἐν νόμῳ πολιτευσαμένους ζωὴν αἰώνιον κληρονομηκένας, Μωϋσέα τε καὶ τὰς ἄλλας Προφῆτας.

Σχόλ. να'. Εγγύεσθ' ὅτι ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν τῇ Ιερουζαλή, τυφλὸς ἐβόα, Ἰησοῦ υἱὲ Δαβὶδ ἐλέησόν με. καὶ ὅτε ἰάθη, Φησὶν· ἡ πίστις σε σέσωκέ σε.

Ελεγχ. να'. Ἐν πίστει οὐκ ἐν ψεύδει· εἰ γὰρ ψεύδεται, ὅτι πῶς. λέγει γὰρ υἱὲ Δαβὶδ, καὶ ἐπαυνεῖται, καὶ κομίζεται τὸ αἴτημα ὁ τὸ ὄνομα ὁμολογήσας καὶ οὐκ ἐπετημήθη ὡς ψεύστης, ἀλλ' ὡς πιστὸς ἐμακαρίσθη. οὐκ ἄρα ἀσάρκῃ· ὁ δὲ διὰ τὸ ἑπικλησιν τὸ ὄνομα τῷ Χριστῷ· ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῷ τυφλῷ τὸ βλέπειν. ἀληθινῶς γὰρ ἦν, καὶ ὁ δοκῆς, ἐκ τῆς σπέρματος Δαβὶδ καὶ σάρκα, διὰ Μαρίας τῆς ἁγίας Παρθένου, καὶ διὰ Πνεύματος ἁγίου γεγεννημένῃ.

Σχόλ. νβ'. Παρέκοψε τὸ πῶς λαβὼν οὗτον δώδεκα, ἔλεγχον· ἰδὲ ἀναβαίνοντι εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεοθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τοῖς Προφῆταις περὶ τῶν υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου. πῶς ἀδοθήσεται γὰρ, καὶ ἀποκτανθήσεται, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐξεθήσεται. ὅλα ταῦτα παρέκοψε.

Ελεγχ. νβ'. Ἰνα οὐ μὴ οὐδὲν ὀρθοποδήσῃ, μὴ ὀρθοποδῶν δὲ ἐλέγχεται βραδερῶν καὶ πάντων τρόπων. ἔκρυψε γὰρ τὰ ῥητά, ἵνα δῆθεν τὰ πρὶ τῶν πατέρων δεικνύσῃται. ὕστερον δὲ ὁμολογῇ αὐτὸν ἐσαυρώσθαι, εἰς μάταιον αὐτῷ ὁ πόντος τῆς βραδερῆς ἔσαι.

Σχόλ. νγ'. Παρέκοψε τὸ κεφάλαιον τὸ πρὶ τῶν οὐκ, καὶ Βηθφαγή, καὶ τὸ περὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἱερῆς. διότι γεγραμμένον ἦν, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται καὶ ποιῆτε αὐτὸν σπήλαιον λαῶν.

Ελεγχ. νγ'. Τὸν ἐλέγχον ἑαυτῆς ἡ κακία ἔχει ὁρᾶ, τυφλῶται γάρ. οἷον ὅτι δύνασθαι ἀποκρυπτεῖν τὴν τῆς ἀληθείας ὁδόν, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον. δι' οὗ γὰρ ἀνεπήδησε, πᾶσι λαοῖς ὅλα τὰ κεφάλαια τὰ περιεργημένα, διὰ τὴν μαρτυρηθέντα τόπον τῶν ναῶν ὄντα αὐτῶν ἰδίων, καὶ εἰς ὄνομα αὐτῶν ὠκοδομημένων. καὶ διὰ τὸν Ἱερουζαλή καὶ πᾶσαν τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὁδοπορίας, πῶς τε ἦλθον εἰς Βηθανίαν, καὶ εἰς Βηθφαγή. φύσις γὰρ λεωφόρος ἦν παλαιά, ἀγνοοῦσα εἰς Ἱερουζαλήμ διὰ τῶν ὁρῶν τῶν Ελαιῶν,

οὐκ ἄγνωστοι ἔσονται καὶ τὸν τόπον ἰσορῶσιν. ἵνα δὲ ἐλεγχθῇ διὰ τῆς ἰδίας σωματικῆς, φησὶν, ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν διδάσκοντες αὐτὰ ἐν τῷ ἱερῷ, ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν, ὡς ἔχει μὲν τὸ τοῦ κεφαλαιου νδ'. πῶς ἐν διπλῷ ἱερῷ ἐγένετο ἐν τῷ ἱερῷ, διὰ τὴν αὐτῆς οὐδοποιίας γνωσθήσεται, καὶ τὸ ὅδον διαστήματός. ἀλλ' ἵνα ὁφθῇ ὁ βασιλικὸς παρὰ κρύψας τὰ ἐν τῷ ὁδῷ ἡρώδου, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ ρηθέντα ὑπὲρ αὐτῆς Σωτῆρος. περὶ τῆς λόγου, λέγω δὴ, ὁ οἶκος μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, καὶ τὰ ἐξῆς. ὡς ἔχει ἡ Περὶ Φητεία.

Σχολ. νδ'. Καὶ ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἐφοβήθησαν.

Ελεγ. νδ'. Εὐφραδὴ καὶ ἡρμηνεύθη ἐν τῷ περὶ τῆς ἐλέγχουσι τῇ φράσει, μετ' ἐπιδομῆς τῆς προσηκῆς.

Σχολ. νε'. Πάλιν ἀπέκοψε τὰ περὶ τῆς ἀμπελωνῆς, ὅτι ἐκδομένους γεωργοῖς. καὶ τὸ τί ἐν ἐστὶ τὸ λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομῶντες;

Ελεγχ. νε'. Οὐδὲν ἡμᾶς ἀδίκησε τὸ τοιοῦτον. καὶ τὸ αὐτὸ περὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι αὐτὸς ἐξημῶσεν. ἵκανῶς ὅτι κατ' αὐτὸν ἐλέγχος ἐστὶ, διὰ πλειόνων μαρτυριῶν.

Σχολ. νς'. Απέκοψε τὸ ὅτι δὲ ἐγείροντο οἱ νεκροί, Μωϋσῆς ἐμήνυσεν περὶ τῆς βίας, ὡς λέγει ὁ Κύριος, τὸ Θεὸν Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ. Θεὸς δὲ ἐστὶ ζώντων, καὶ ἐστὶ νεκρῶν.

Ελεγ. νς'. Θαυμάσαι ἐστὶν ἐπὶ τῇ ἀνοίᾳ τῆς ματαιοφρονίας, πῶς ἔχει νοεῖ ὅτι ἴση αὐτῇ ἡ μαρτυρία τυγχάνει τῇ τῆς Λαζάρου τῆς πωλῆς, καὶ τῇ παρὰ βολῇ τῇ μὴ συγχωρημένων εἰς τὴν βασιλείαν εἰσελθεῖν ὡς παρὰ βολῶν τὰ λείψανα εἶπεν, καὶ ἐπαρέκοψεν, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἀγχύνῃ καταλέλοιπε τὸ, ὅτι ἐστὶ ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. δακτύλος δὲ ἐμβρεχόμενος εἰς ὕδωρ μὲν τὸ ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῇ, καὶ γλώσσης καταψυχομένης ὕδατι, ὡς ὁ πλάσας εἶπεν τῷ Ἀβραάμ διὰ τὸν Λάζαρον, καὶ βρυγμὸς ὀδόντων, καὶ κλαυθμὸς γινόμενος, ἀναστάσεως σωμάτων ἐστὶ σημεῖον, καὶ παρὰ κρύψας ὁ κτηνώδης τὰ ὑπὸ Κυρίου περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἀληθῶς εἰρημένα.

Quam haud ignorant, qui ea loca peragravit. Verum ut suo ipsius ore convincantur: Factum est, inquit, in una dierum do-Hæresis cente illo in Templo, quæsierunt injicere in illum manus, & timerunt, ut sequenti capite LIV. declaratur. Igitur quemadmodum Hierichunte in Templum venerit ex eodem illo itinere ac viæ intervallo cognoscitur. Sed eo res adducta est, ut improbus ille veterator quæ in via gesta sunt, & in Templo à Salvatore ante hunc sermonem sunt dicta dissimulasse videatur. Nimirum; Domus mea domus orationis vocabitur, &c. ut in Prophetia leguntur.

Schol. LIV. Et quæsierunt injicere Cap. 20. 19. manus in illum, & timerunt.

Refut. LIV. Quæ ad hunc locum spectant, ea proxima Refutatione cum ipsa loquendi ratione, quàm fieri potuit brevissimè expensa sunt & explicata.

Schol. LV. Item illum induxit locum, 16. 9. quo de Vite illa agitur Agriculis locata. Atque hoc insuper: Quid est igitur; Lapidem quem reproba-verunt adificantes?

Refut. LV. Nihil id quidem nocere nobis potest. Tamen enim locum istum exemerit, non ullo id nostro damno sustulit, sed sibi ipsi suisque fraudi potius fuit. Compluribus enim testimoniis satis superque refellitur.

Schol. LVI. Delevit illud: Quia vero 16. 37. mortui resurgunt, Moyses ostendit secus rubum, sicut dicit Dominum Deum Abraam, Isaac & Jacob. Deus autem est vivorum, non mortuorum.

Refut. LVI. Admirandus planè infanti hominis stupor. Quid enim? Non illud animadvertisse par istud esse testimonium altero illi de mendico Lazaro: nec non & eorum Parabolæ, quibus Regni aditus intercluditur? Quarum quidem Parabolarum reliquias servavit, nec ut alia pleraque sustulit. Ita summa sua cum ignominia verba illa dereliquit: Illic erit fletus & stridor dentium. Caterum quòd & digitus post obitum in aquam immergitur, & aqua linguam refrigerat, uti de Lazaro Dives Abraamo dicebat; quòdque dentium stridor est ac fletus, argumento est Resurrectionem esse corporum; quantumvis ea quæ de mortuorum resurrectione verè sunt à Domino prolata pecus illa sustulerit.

Marcionista. Hæresis XLII. Schol. LVII. Ista quoque pratermisit: A
Quia vero resurgant mortui & Moyses ostendit, dicens, Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob, Deum vivorum.

Refut. LVII. Quoniam bis eadem a Salvatore repetita Parabola est, ideo bis eam proposuimus, ne ut circumforaneus iste Marcio, quicquam eorum quæ scripta sunt prateriisse videamur. Caterum in superiori Refutatione improbitatem illius ac calumniam abunde diluimus.

Cap. 21. 18. Schol. LVIII. Illud ademit præterea: *Capillus de capite vestro non peribit.*

Refut. LVIII.

* * * *

* * * *

15. 21.

Schol. LIX. Iterum hæc abstulit: *Tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes, &c. ob ea quæ sequuntur: donec consummentur omnia quæ scripta sunt.*

Refut. LIX. Obliviosus hic homo cæteros sui esse similes, hoc est stolidos, existimat. Nec intelligit, si vel minimam vocolam reliquerit, eam ad sese convincendum facere. Quanto igitur magis cum plurima verba de sententia detrahit? Quamobrem licet mutilatis iis ab illo testimoniis alia quædam quæ ipsemet admittit opponere. Quæ cum sublatis ab eo reliquis omnino contentanea esse constabit. Ejusmodi sunt illa, in quibus Abrahamus post mortem ita loquens inducitur: *Habent Moysen & prophetas; ipsos audiant.* Quæ enim Prophetæ ac Moyses dixerunt, à Deo sunt Patre profecta, & ab ipsemet Dei filio Domino nostro, nec non & Spiritu sancto; quæ quidem mandata scriptis impleri penitus oportuit.

Schol. LX. Locutus est cum Magistris: *tribus, quemadmodum illum traderet eis.*

Refut. LX. O Marcionis incredibilem amentiam! Quis enim alius præter Judam locutus est? aut quid tandem factururus? aliud, nisi Salvatorem traditurus? Jam vero si Salvator traditur, profecto non inane quoddam spectrum erat, sed solida hominis natura constabat. Nam si nihil præter spiritum foret, carne præditis hominibus tradi neutiquam posset. Idem ergo Deus cum esset, assumpta carne contrectandum se præbuit, hominumque manibus sponte permisit. Sed illi adeo stulti sunt, secum ut oratione sua pugnent. Ac memini me aliquando

Σχόλ. νζ'. Οὐκ ἔχε ταῦτα· ὅτι δὲ εἰ-
 ρονταί οἱ νεκροὶ καὶ Μωϋσῆς ἐμήνυσε λέγων,
 Θεὸν Ἀβραάμ καὶ Θεὸν Ἰσαάκ, καὶ Θεὸν Ἰακώβ,
 Θεὸν ζώντων.

Ελεγχ. νζ'. Διὰ τὸ δευτερώσαι τὴν Σωτῆρα
 τὴν παροχολίαν, διτλῶς παρ' ἡμῶν ἐντέτακται·
 ἵνα μὴ ἀπεικαζομένοι τῷ ἀγύρῃ Μαρκίωνι,
 ἡμεῖς παρὰ λείψωμιν τι τῷ γεγραμμένῳ. ἤδη
 ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἐλέγχῳ γεγνήσθη καὶ τὸ αὐτῶς
 ῥαδιουργίας ἀντίρρησις.

Σχόλ. νη'. Πάλιν παρέκοψε τὸ· θρῖξ ἐκ
 τῆ κεφαλῆς ὑμῶν μὴ δόπηται.

B Ελεγχ. νη'. * * * *

* * * *

* * * *

Σχόλ. νθ'. Πάλιν παρέκοψε ταῦτα·
 τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ
 ὄρη, καὶ τὰ ἐξῆς. διὰ τὰ Ἰησοφρομήματα
 ἐν τῷ ῥητῷ, ἕως πληρωθῇ τὰ γεγραμ-
 μένα.

Ελεγχ. νθ'. Δοκεῖ λήθην κεκτημένῳ
 τῶν ἅπαντας ἴσας αὐτῷ ἀνοήτας εἶναι. καὶ
 οὐκ οἶδεν ὅτι καὶ μικρὸν ῥητὸν ὑπ' αὐτῶν κα-
 τὰ λήθην, ἔλεγχον ποιεῖται, πόσω μᾶλλον
 καὶ πολλῶν ῥητῶν ὑπ' αὐτῶν παροχολιώντων.
 ἔδεν τοίνυν κωλύει τὸ βεβλημένον παροχολίαν
 ταύτης τῆ παροχολιζομένης μαρτυρίας τὰ
 παρ' αὐτῶν ὁμολογηθέντα. ἐλχθήσεται γὰρ
 σύμφωνα ἔντα τέτοις τοῖς ὑπ' ἐκείνου πα-
 ροχολίαις, ἐν οἷς ἐλεγχῇ ὁ Ἀβραάμ μὴ τὴν τε-
 λευτήν· ἔχουσι Μωϋσέα καὶ τὸν Προφήτην,
 ἀκασάτωσαν αὐτῶν. ἀλλ' ἐλεγον γὰρ οἱ Προφῆ-
 ται καὶ Μωϋσῆς, ἐκ Θεοῦ πατρὸς ἦν, καὶ ἐξ
 αὐτῶν Κύριος ὁ Θεὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεύ-
 ματος, ἀλλ' ἐστὶν γεγραμμένα ὄντα πληρῶ-
 θαι.

Σχόλ. ξ'. Συμελάλησε τοῖς σερπητοῖς
 τὸ, πῶς αὐτὸν παροχολῶ αὐτοῖς.

Ελεγχ. ξ'. Ὁ φρενοβλάβης τῶν Μαρκίων-
 ῶν. συμελάλησε τίς ἡ ἰσθμὶς; * τί ποιῇ-
 σαι, ἀλλ' ἢ παροχολίαν τῷ Σωτῆρα; παροχολιζομένης
 τῆ Σωτῆρος, ἐκείνη δόκησις ὁ παροχολιζόμενος,
 ἀλλὰ ἀλήθεια. εἰ γὰρ πνεῦμα ἦν μόνον, σαρκι-
 κοῖς ἀνθρώποις ἐπαρεδίδετο, ἀλλὰ Θεὸς ὢν
 ὑπὸ ἀφῆν γέγονε, σάρκα ἐνδυσάμενος εἰς
 χεῖρας ἀνθρωπίνης φύσεως ἑαυτὸν ἐκὼν πα-
 ρεδίδε. Ἰανανίαν καὶ ἑαυτοῖς ὑπὸ ἀνοίας φέροντες.
 καὶ γὰρ καὶ ποτε διαλεγόμενος ἴσιν τὸ αὐτῶς μα-

Θητῆς Μαρκιωνίτης τινι, καὶ λέγων ὡς ἐν τῷ
Εὐαγγελίῳ ἔχει, ὅτι παρέλαβεν αὐτὸν εἰς
τὴν ἔρημον τὸ πνεῦμα πειρασθῆναι ὑπὸ τῷ
Διαβόλῳ, ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ὅτι πῶς ἠδύνα-
το Σατανᾶς τ' ὄντα Θεὸν, καὶ μείζονα αὐ-
τῷ ὑπάρχοντα, καὶ Κύριον αὐτοῦ, ὡς ὑμεῖς
λέγετε, πειράσαι, τὸν Ἰησοῦν τ' αὐτῷ δεσπό-
την; ἐγὼ δὲ ἐν τῷ Θεῷ βοηθούμενος ἐξ ὑπογῆς
λαβὼν σύνεσιν, ἀπεκρινάμην αὐτῷ, λέγων·
ὅτι πιστεύετε ὅτι ἐσαυρώθη ὁ Χριστός; ὁ δὲ ἔφη,
ναὶ καὶ σὺ ἠνέησατο. τίνες ἐν αὐτὸν ἐσαύρω-
σαν; ὁ δὲ ἔφη, ἄνθρωποι. εἶτα ἔφη αὐτῷ·
τίς δυνατώτερός ἐστι, ὁ ἄνθρωπος, ἢ ὁ Διάβολος;
ὁ δὲ ἔφη, ὁ Διάβολος ἰχυρώτερος.
ὅτε τῷτο εἶπεν, ἀπεκρινάμεθα. εἰ ὁ Διά-
βολος ἰχυρώτερος ἄνθρώπων ὑπάρχει, ἄν-
θρωποι δὲ οἱ ἀσθενέστεροι Χριστὸν ἐσαύρωσαν,
ὅτι θαῦμα εἰ καὶ ὑπὸ τῷ Διαβόλῳ ἐπειράσθῃ;
πάντα γὰρ θέλων, καὶ ὅτι ἀνάγκης ὑπὲρ
ἡμῶν ἑαυτὸν δέδωκεν ὁ Χριστὸς πάσων ἐν ἀ-
ληθείᾳ, ὅτι ἀσθενέσαν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν
ἐκ ὑπογραμμὸν ἡμῶν, καὶ τὰ πρὸς τὸν Διά-
βολον, καὶ εἰς σωτηρίαν ἡμῶν ἐν τῷ πάθει τῷ
σαυρῷ, εἰς κατάκρισιν ἁμαρτίας, καὶ ἀφίτησιν
τῷ θανάτῳ.

Σχόλ. ξα'. Καὶ εἶπε τῷ Πέτρῳ καὶ τοῖς
λοιποῖς, ἀπελθόντες ἐτοιμάσατε ἵνα Φάγω-
μεν τὸ πάσχα.

Ελεγχ. ξα'. Νέφερος βελῶν κατὰ σὺ ἐν
μῇ μαρτυρίᾳ τὸ ῥητὸν περὶ ἐλεγχῶν Μαρκίων.
εἰ γὰρ προεσάσκει ἐτοιμάζεσθαι αὐτῷ φαγεῖν
τὸ πάσχα, πάσχα δὲ πρὸ τῷ πάθει τὸν
Χριστὸν ἐπετελεῖτο, πάντως ὅτι ἀπὸ νόμου τῷ
σύσασιν ἔχει. καὶ νόμον δὲ τῷ Χριστῷ πολι-
τευομένης, σαφές ἦν, ὅτι ὁ νόμος ἦλθε κα-
ταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. εἰ δὲ νόμον βασι-
λεὺς ὁ καταλύει, * ὅτι ἀποσιώτῃ ἢ ἐν τῷ
νόμῳ διάταξις, ὅδε τῷ βασιλεῖ ἀπειρημέ-
νη. ἀποσιώτῃ δὲ ὄντ' ὁ νόμος, καὶ τῷ
διατάξεως ὁμολογημένης, εἰ τι προαδίκη
βασιλεὺς τῇ διατάξει τῇ μείζονι δωρεᾷ καὶ
ἐξουσίᾳ ἢ φαιδρότης γίνεται τῆς προαδίκης.
ἐνός δὲ καὶ τῷ αὐτῷ τῆς νομοθεσίας ὅ-
σης, καὶ τῆς κατὰ προαδίκην δωρεᾶς,
παντί τῳ δηλόν ἐστι καὶ σαφές, ὡς σὺ ἐναν-
τιῶνται τῷ νόμῳ ὁ τὴν προαδίκην ποιησά-
μενος. ἀποδοθῆναι τοίνυν ἐναντία ὅτι

Ε. Οὐκα-
τοσιώτος,
ut mox.

A cum Marcionis quodam discipulo dispu- Marcio-
tantem, cum ex Evangelio locum illum illustra-
objicerem, quo in loco ductus in deser- Hæresis
tum à spiritu dicitur, ut tentaretur à Dia- XLII.
bolo, ejusmodi de illo abstulisse respon- Epiropani
sum; Qvi fieri potest, ut Satanas Deum cum Mar-
verum, ac scipso longè præstantiorem cionista
Dominumque suum, ut dicitis, Jesum di. putato.
scilicet, tentaverit? Ego verò Dei fretus Moet. 4. 1.
auxilio quod è re nata mihi in animum
inciderat, ad ista subjeci. Creditis, in-
quam, Christum esse crucifixum? Nos
verò, inquit, credimus; nec fateri dubi-
tavit. A quibus ergo crucifixus est? ro-
gavi. Ab hominibus, respondit. Tum
ego: Qvis amborum potentior est, ho-
mo, an Diabolus? Diabolus, inquit ille,
longè præstat hominibus. Ego verò ad
hæc ista subjeci: Si ab hominibus, qvi
longè imbecilliores sunt, crucifixus est
Christus, quid mirum est eundem à Dia-
bolo esse tentatum? Ad hæc enim omnia
verè ac nostra causâ toleranda, adeoque
illum cum Diabolo congressum non coa-
ctus à quopiam, sed ultro, se CHRIS-
tus objecit: quod quidem non ulla ejus
imbecillitate factum, sed voluntate su-
sceptum; suo ut nos exemplo condo-
cefaceret, crucisque supplicio salutem
nobis afferret, damnaret peccatum, mor-
tem deniqve profligaret.

Schol. LXI. Et dixit Petro, & reliquis Luc. 22. 2.
Euntes preparate ut manducemus Pascha.

Refut. LXI. Ingentem contra te telo-
rum nubem unius hujusce testimonii
authoritas continet, Marcio. Cum enim
preparari sibi Pascha jubeat, idque an-
tequam Christus pateretur est celebra-
tum, profecto Lege istud ipsum præscri-
ptum fuerat. Quare cum ex Legis man-
dato Christus vitæ suæ rationem compo-
neret, manifestum est non illum solven-
dæ Legis, sed implendæ gratia venisse.
Jam quoties Legem Princeps non abro-
gat, constitutionis quæ in Lege est inte-
gra manet sanctio, nec Edicto revocatur.
Quandiu verò Legis sanctio perseverat,
estque firma Constitutio; si quid ad eam
Princeps cumulandi doni gratia velit
adjicere; ab ejusdem potestate accessio-
nis illius benignitas hilaritasque dima-
nat. Sed cum ab uno eodemque Legis il-
la latio, accessioque beneficentiæ profe-
cta sit, facile quivis intelligit, non cum
adversari Legi, qvi ad eam aliquid adji-
ciendum putarit. Quamobrem demon-

Marcio-
nista.
Hæresis
xlii.

stratum illud est; nihil Vetus Testamen-
tum, ac Prophetarum seriem cum Evan-
gelio pugnare. Tu verò, Marcio, multi-
plex contra te argumentum attulisti,
quod ut faceres ipsa te veritas vel invi-
tum coëgit. Vetus enim Pascha nihil
præter agni mactationem, esumque car-
nium, & animatorum, nec non Azymo-
rum habuit. Quid te igitur impulit, ut
ne locum illum, quia tui refutationem
tantopere pertinet, auderes eradere, ni-
si vis, uti diximus, ipsa veritatis? Quem
enim detestaris carniū usum, cum Do-
minus cum Discipulis adhibuit tum cum
Pascha ex Legis præscripto celebravit.
Nec est quod dicas Mysterium hoc ab
illo, quod erat peracturus, fuisse nomina-
tum, cum ita diceret: *Volo manducare
Pascha vobiscum*. Nam ut pudorem tibi
omni ex parte veritas faciat, non ei My-
sterio prius operari voluit, ne inficiandi
occasionem haberet; sed cum cœnasset,
inquit, *accipiens hæc & illa, dixit: Hoc est
hæc & illa*; nullum ut cavillandi calu-
mniandique locum relinqueret. Ostendit
enim ipsum posteaquam Judaicum Pa-
scha comedit, hoc est secundum cœnam,
ad celebrandum accessisse Mysterium.

1b. 15.

Schol. LXII. *Et recubuit, & duodecim
Apostolicum illo: & dixit: Desiderio deside-
rasti hoc Pascha manducare vobiscum, an-
tequam patiar.*

Refut. LXII. Recubuit Salvator &
Marcio! cum eoque Discipuli duode-
cim. Si tam ille recubuit, quam una isti
recubuerunt, non potest eidem voci di-
versa notio ac potestas affingi, tamen si
quod ad dignitatem ac modum attinet
non nihil inter sit. Aut igitur fatendum
tibi est, duodecim quoque Discipulos
specie tenus accubuisse, aut ipsum qui
verè carnem induerat, verè idiplum egis-
se. Qui sic ideo locutus est; *Desiderio de-
siderasti hoc Pascha manducare vobiscum*

Antequam patiar, ut & Pascha illud ante
Passionem suam figuratè in Lege consti-
tutum ostenderet: & alterum successisse
monstraret, quod & ad astringendam Passi-
onem suam spectaret, & perfectius ap-
pellaretur. Simul illud indicans: quod

ad Gal. 3.

Apostolus Paulus docuit. *Legem Pæda-
gogi nobis instar in Christo fuisse*. Quod si
Pædagogus noster Lex in Christo fuit, à
Christo minimè erit aliena.

Luc. 22. 16.

Schol. LXIII. Præterea hæc ab illo de-
tracta sunt. *Dico enim vobis, Non edam
illud amplius donec impleatur in Regno
Dei.*

σά τις ἡ παλαιὰ Διαθήκη τῷ Εὐαγγελίῳ,
ἐδὲ τῆς τῆ Προφητῶν ἀκολουθίας. καὶ σω-
τῆ δὲ, ὡς Μαρκίων, ἐπήγαγες πολυτρόπως
τὸ ἔλεγχον, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἀλη-
θείας ἀναγκαζόμενος. Πάχα γὰρ τὸ πα-
λαιὸν ἐδὲν ἦν, ἀλλ' ἡ περὶ τὰς θύμας, καὶ
κρεῶν ἐδωδὴ, ἐμφύχας τε μεταλήψεις καὶ
ἀζύμων· καὶ τίς σε ἠνάγκασε μὴ ἀφανίσαι
τέλεον τὸν κατὰ σε ἔλεγχον, ἢ ὡς εἶπον
αὐτὴ ἀλήθεια; ἦν γὰρ σὺ βδελυγμὴν σαρκο-
φαγίαν, ὁ Κύριος Ἰησοῦς μὲν τῇ αὐτῇ Μαθη-
τῶν βέβρωκεν, Ἰππελῶν τὸ Πάχα τὸ κατὰ νό-
μον. καὶ μὴ λέγε, ὅτι ὁ ἐμελλε Μυστήριον
Ἰππελεῖν, τὸ πρὸς τὸν νόμον, λέγων· θέλω
μεθ' ὑμῶν φαγεῖν τὸ Πάχα. ἵνα γὰρ κατὰ
πάντα τρόπον καταχύνη σε ἡ ἀλήθεια, ἐκ
ἐν τῇ δεξιῇ ποιῇ τὸ μυστήριον, ἵνα μὴ δυνήσῃ
ἀλλὰ φησὶ μὲν τὸ δὴ πνῆσαι, λαβὼν τὰδε καὶ
τὰδε. καὶ εἶπε τὸ ἐς τὰδε καὶ τὰδε. καὶ ἐκ
εἶπας τόπον τῇ ῥαδιουργίᾳ. ἐδῆξε γὰρ, ὅτι μὲν
τὸ βέβρωκεν τὸ Πάχα τὸ κατὰ τῆς Ἰουδαίας,
τὰτέσι μὲν τὸ δὴ πνῆσαι, ἦκεν Ἰππὶ τὸ Μυστή-
ριον.

C Σχολ. ξβ'. Καὶ ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα Α-
πόστολοι σὺν αὐτῷ, καὶ εἶπεν Ἰππὶ θυμία ἐπε-
θύμησα τὸ Πάχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν
πρὸς τὸ με παθεῖν.

Ελεγχ. ξβ'. Ἀνέπεσεν ὁ Σωτὴρ, ὡς Μαρ-
κίων, καὶ οἱ δώδεκα Απόστολοι μετ' αὐτῆς. εἰ
ἀνέπεσε, καὶ σὺ ἀνέπεσον, ὅς δύναται μία
λέξις τὴν σημασίαν ἔχειν ἐτέραν καὶ ἑτέραν,
καὶ τε τῇ ἀξίᾳ καὶ τῷ ὄντι ἔχει τὴν διαφορὰν.
ἡ γὰρ δώδεκα καὶ ὅτε δώδεκα δοκῇ ἀναπε-
πλωκέναι, καὶ αὐτὸν ἀληθεῖς σάρκα ἔχοντα
ἀληθινῶς ἀναπεπλωκέναι. καὶ Ἰππὶ θυμία
ἐπεθύμησα τὸ Πάχα φαγεῖν μεθ' ὑ-
μῶν πρὸς τὸ με παθεῖν, ἵνα δείξῃ Πάχα πρὸς
τὸ πάθος αὐτῆς ἐν τῷ νόμῳ περὶ τὸν νόμον,
καὶ γινόμενον τὸ βέβαιον αὐτῆς τὸ πάθος, καὶ
ἐντελέσειον περὶ τὸν νόμον καὶ περὶ τὸν νό-
μον, ὡς καὶ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος φησὶ παιδα-
γωγὸς ἡμῶν * γέγονεν ὁ νόμος εἰς Χριστόν. εἰς Χριστόν
δὲ παιδαγωγὸς ὁ νόμος εἰς Χριστόν, ἐκ ἀλλό-
τρου Χριστοῦ ὁ νόμος.

Σχολ. ξγ'. Παρέκοψε τό. λέγει ὑμῖν, ἐμὴ
Φάσω αὐτὸ ἀπάρτι, ἕως ἂν πληρωθῇ ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ τῆς Θεῆς.

Ελεῖχ. ξγ'. Τὸτο πῶς εἶλε, καὶ ἐρῶ-
 διόργησεν, ἵνα δῇθεν μὴ ποιήσῃ ἐν τῇ βασι-
 λείᾳ τῷ Θεῷ βρωτὰ ἢ ποτὰ. ἔκ εἰδώς ὁ
 κτηνώδης, ὅτι ἀντιμίμημα τῷ Ἰππυγείων δύ-
 ναται εἶναι πνευματικά καὶ ἐσθρανία, με-
 ταλαμβάνοντάς αὐς ἡμεῖς ἐκκοῖδαμν. μαρ-
 τυρεῖ γὰρ πάλιν ὁ Σωτὴρ, καὶ λέγει. ὅτι κα-
 θίσθετε Ἰππὶ τῷ πρᾶπέξῃς μὲ, ἐσθιόντες καὶ
 πίνοντες ἐν τῇ βασιλείᾳ τῷ ἔσθρανῶν. ἢ παρ-
 ἔκοψε πάλιν ταῦτα, ἵνα δῇθεν ποιήσῃ τὰ
 ἐν τῷ νόμῳ μὴ ἔχοντα τόπον ἐν τῇ βασι-
 λείᾳ τῷ ἔσθρανῶν. πόθεν ἔν Ηλίας καὶ Μωϋ-
 σῆς ὠφθησαν μετ' αὐτῶ ἐν τῷ ὄρει ἐν ὁ-
 ξῇ; ἀλλ' ἔσθεν διωθήσεται τις πρὸς τὴν ἀλή-
 θειαν.

Σχόλ. ξδ'. Παρέκοψε τό. ὅτε ἀπέσ-
 λα ὑμᾶς, μὴ τινὲς ὑσερήσατε, καὶ τὰ
 ἐξῆς. διὰ τὸ, καὶ τὸτο τὸ γεγραμμένον
 δεῖ τελεοθῆναι, τὸ, καὶ μὴ ἀνόμων συμε-
 λογισθῇ.

Ελεῖχ. ξδ'. Καὶ πῶς ἀκόψῃς τὰ ῥήματα διὰ
 τὸ ἔργον φαίνον ἁγίων οἱ τόποι, πρᾶσσοντες
 τὸ νόμον, καὶ πρὸς κληρυττόντων τῶν Προφητῶν, καὶ
 Κυρίᾳ πληροῦν.

Σχόλ. ξε'. Απεσπάρθη ἀπ' αὐτῶν ὡ-
 σεί λίθος βολῶν καὶ θείς τὰ γόνατα πρὸς
 ἡύχето.

Ελεῖχ. ξε'. Θεὸς τὰ γόνατα, ὁρατῶς ἔθη-
 κε, καὶ ἀόδητῶς ἐπετέλεσεν. εἰ δὲ ἀόδητῶς,
 καὶ τὸ εἶδον τὸ ἔργον ἐποίησε τὸ γονυκλισίας,
 ἔκ ἄρα ἀνευ σαρκὸς ἐνεδήμησεν ὁ Μονογε-
 νής. αὐτῶ γὰρ καμψὰ πᾶν γόνυ ἐσθρανί-
 ων, καὶ Ἰππυγείων, καὶ καταχθονίων. ἐσθ-
 ρανίων, πνευματικῶν. Ἰππυγείων, ἀόδητῶν.
 καταχθονίων, τῶν ἰδίῳ εἶδῃ. ὡς δὲ, τὰ πάντα
 ἐν ἀληθείᾳ ἐπετέλεθ' ὁρώμεν, καὶ ὑπὸ ἀ-
 φῆν τοῖς μαθηταῖς διδρυσκόμεν, καὶ μὴ

For. Φαν-
 τᾶς.

Σχόλ. ξς'. Καὶ ἦγγισεν ἀποφιλῆσαι αὐτὸν
 Ἰούδας, καὶ εἶπεν.

Ελεῖχ. ξς'. Ἠγγίσεν σαρκὶ ὄντι δεσπό-
 τη καὶ Θεῷ, σῶμα λαβόντι, ἀποφιλῆσαι
 ἀληθινὰ χεῖλη, καὶ ἔδοκῆσ' ὄντα καὶ φαν-
 τάζοντα.

Σχόλ. ξς'. Παρέκοψε ὁ ἐποίησε Πέτρος,
 ὅτε ἐπέταξε, καὶ ἀφείλετο τὸ ἔς τῷ δόλῳ
 Ἀρχιερέως.

Refut. LXIII. Mala ista fide subtraxit, Marcio-
 ne scilicet ullum in Regno Dei potum nistæ.
 ac cibum his verbis pateretur exprimi. Hæresis
 Nec illud homo stupidus agnovit; ter-
 renorum simile quiddam in spiritualibus
 ac cœlestibus inesse, quorum participan-
 dorum occulta nobis est ratio. Ita enim
 & Salvator ipse testatus est, ac dixit; *Se-*
debitis in mensa mea edentes & bibentes in
Regno cœlorum. Sed & propterea ista su-
 stulit, nullum ut iis quæ ad Legem per-
 tinent in Regno cœlorum locum tribue-
 ret. Undenam igitur Elias ac Moyses
 in monte cum ipso apparuerunt in glo-
 ria? Sed nemo est qui contra veritatem
 virium quicquam habeat.

Schol. LXIV. Item illud induxit.

Quando misi vos, nunquid defuit vobis,
&c. Ob ea quæ sequuntur: *Et hoc quod*
scriptum est, oportet impleri: & cum mi-
quis deputatus est.

Refut. LXIV. Quantumvis verba sub-
 ducas, res ipsa tamen proprios ipsorum
 locos aperiet. Siquidem antegressa Lex
 est, ac Prophetæ nunciarunt: ac ipse tan-
 dem Dominus implevit.

Schol. LXV. *Avulsus est ab illis, quan-*
tum jactus est lapidis: & positis genibus
orabat.

Refut. LXV. *Positis, inquit, genibus.*
 Ita posuit, ut id videri posset idque ipsum
 sensibili modo præstitit. Quod si genua
 ita flexit, ut sentiri posset, adeoque ut
 actionis hujus natura postulabat, profe-
 cto non sine carne Salvator in hoc terra-
 rum orbe versatus est. Huic enim *omne*
genu flectetur, cœlestium, terrestrium, &
infernorum; Cœlestium porro, hoc est
 spiritualium: *Terrestrium,* hoc est eorum
 quæ sub sensu cadunt: *Infernorum* deni-
 que, eo modo qui illorum est proprius.
 Hic autem ex rei veritate faciebat omnia,
 cum & cerneretur oculis, & à Discipulis
 contrectaretur, neque spectri instar illu-
 deret.

Schol. LXVI. *Et accessit, ut osculare-*
tur eum & dixit.

Refut. LXVI. Ad Dominum ac Deum
 carnem factum Judas accessit, cum ille
 corpus induisset; nimirum vera ut oscu-
 laretur labia, non quæ ejusmodi dunta-
 xat apparerent, ac ludificarent oculos.

Schol. LXVII. *Recidit id quod à Petro*
gestum dicitur, cum percussis, & ampu-
tavit auriculam.

Marcio-
nista.
Hæresis
xlii.: Refut. LXVII. Quamvis ut honori Pe-
tri consuleret, suppressisse ista videatur,
hoc ipso tamen quod revera gestum est,
& ad Salvatoris decus gloriamque perti-
net, occultare conatus est. Verum nihil
omnino perfecit. Nam etsi ille mentio-
nem hujus rei sustulerit, Dei tamen mi-
racula cognoscimus. Abscissa igitur au-
ricula, eam subinde Dominus accipiens
in integrum restituit, ut Deum se esse,
ac Divinum opus edidisse monstraret.

ib. 63. Schol. LXVIII. Et qui tenebant illude-
bant, cadentes, & percutientes dicebant:
Prophetiza quis est qui te percussit?

Refut. LXVIII. Hæc omnia, Qui te-
bant, & illudebant; Item, cadere & per-
cutere: & Prophetiza nobis quis est qui te
percussit; hæc, inquam, non adumbra-
tam duntaxat speciem referunt, sed con-
tactum quendam ac corpoream carneam-
que substantiam significant. Idque adeo
manifesto cuivis apparet: tametsi præ
ea quæ in te est animi cæcitate, Marcio,
perspicuam Dei veritatem confiteri de-
treces.

Luc. 23. 2. Schol. LXIX. Post ista. Hunc inveni-
mus subvertentem gentem nostram, addi-
dit; & destruentem Legem ac Prophetas.

ib. 10. Refut. LXIX. Nonne vias Domini per-
vertere, undique deprehenderis ac con-
vinceris? Nam cum huic loco quod
minimè scriptum est adjicis ac tibimet-
ipsi, neque enim Domino dixerim ca-
lumniam facis, ita scribens; Hunc inveni-
mus evertentem Legem ac Prophetas;
contraria te huic Salvatoris, insane, ju-
gulabit oratio. Non veni solvere Legem,
aut Prophetas, sed implere. Non igitur
potest idem ille, qui se non evertendi
gratia venisse testatur, accusari quod ever-
terit. Neque verò ita in Evangelio le-
gimus, sed potius: Hunc invenimus sub-
vertentem populum, dicentem se Christum
Regem.

Luc. 23. 33. Schol. LXX. Aliud quoque post hæc
verba; Et prohibentem tributa dare, sub-
jecit; Et evertentem uxores ac liberos.

Refut. LXX. Quis seipsum in præceps
impellit, impletque quod scriptum est;
Ecclesiasti-
ci 14. 5. Qui sibi nequam est, cui bonus erit? Est
enim hoc inaudita cujusdam termerita-
tis ac flagitii, sive periculosa salebrosæque
viæ evidens argumentum, delere quæ scri-
pta sunt, quæ nusquam scripta erant ad-
dere: idque in Evangelio potissimum

Ελεγχ. ξζ'. Δοκῶν εἰς τιμὴν Πέτρῳ ὁ ἀ-
πατεῶν κρύπτειν τὸ ἐν ἀληθείᾳ γυρόμενον τῇ
δοξολογίας τῷ Σωτῆρι, τὸ ρητὸν τεμνὼν
ἀπέκρυψεν. ἀλλὰ ἐδὲ ὠφέλησθ'. καὶ νῦν
γὰρ αὐτὸς ἀποκόψῃ, ἡμεῖς οἶδαμεν τὰ
θεοσημεία. μετὰ γὰρ τὸ ἀποκόψαι τὸ ὡ-
τίον, ὁ Κύριος πάλιν λαβὼν ἰάσατο, ἵνα
ἀποδείχθῃ ὅτι Θεὸς ἐστὶ, καὶ Θεὸς ἔργον ἐπε-
τέλεσεν.

Σχόλ. ξη'. Οἱ σωέχοντες ἐνέπαιζον, δέ-
ροντες, τύπτοντες, καὶ λέγοντες, προφήτευσ-
σον, τίς ἐστὶν ὁ παῖσας σε;

Ελεγχ. ξη'. Οτι τὸ, σωέχοντες καὶ
τὸ, ἐνέπαιζον, καὶ τὸ δέσσειν, καὶ τὸ τύπτειν,
καὶ τὸ προφήτευσον τίς ἐστὶν ὁ παῖσας σε.
τῷτο δ' ὁμοκλήσεις ἦν, ἀλλὰ ἀφ' ἧς ἐστὶ καὶ σω-
ματικῆς καὶ ἐνσάρκῃς ὑποστάσεως δηλω-
τικόν, καὶ παντὶ τῷ δῆλόν ἐστι, καὶ νῦν σὺ
τυφλωθεὶς Μαρκίαν μὴ θέλοις ὁμολογεῖν
τὴν ἐναργὴ Θεὸς ἀλήθειαν.

Σχόλ. ξθ'. Προσέθετο μὲν τῷτο, τῷτον ἡ-
ύραμεν διατρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ καταλύοντα
τὸν νόμον καὶ τὸν Προφήτην.

Ελεγχ. ξθ'. Πόθεν δ' ὠραθήσῃ, πόθεν
καὶ ἐλεγχθήσῃ, διατρέφων τὴν ὁδὸν Κυρίου;
ὅταν γὰρ ἐνταῦθα προδοίης τὸ μὴ γε-
γραμμένον, συκοφαντῶ σεαυτὸν. δ' γὰρ
αὖν ἐποιοῖ τὸν Κύριον, λέγων. ὅτι τῷτον
ἡύραμεν καταλύοντα τὸν νόμον καὶ τὸν Προ-
φήτην. τὸ ἀντίζυγον τῷτο ἐλέγξῃ σε, ὡ
ματαιώσῃ, ἀπὸ τῷ Σωτῆρι λέγοντι.
ὅτι ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον ἢ τὸν Προ-
φήτην, ἀλλὰ πληρῶσαι. δ' δύναται τοίνυν
ὁ αὐτὸς λέγων, ὅτι ἦλθον καταλύσαι, διὰ
τὸ καταλύειν κατηγορεῖσθαι. δ' γὰρ ἔχεν
ἔτι τὸ ρητὸν. ἀλλὰ ὁρῶμεν τῷτον διατρέ-
φοντα τὸν λαόν, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βα-
σιλέα.

Σχόλ. ο'. Προθήκη τὸ. κελεύοντα Φό-
ρος μὴ δεῖναι, τὸ ἀποτρέφοντα τὰς γυναῖκας
καὶ τὰ τέκνα.

Ελεγχ. ο'. Τίς αὐτῷ κρημνὸν ποιεῖ πλε-
ρῶν τὸ γεγραμμένον, τὸ, ὁ ἑαυτῷ πονηρὸς
τίνι ἀγαθὸς ἔσται; πάσης γὰρ τὸ λυμῆς καὶ πονη-
ρίας ὑπόδηγμά ἐστι, καὶ κινδυνώδης ὁδοπο-
ρίας, τὸ, τὰ μὲν γεγραμμένα ὡσαυτοῦ, ἀλλὰ
μὴ γέγραπται προσηθῆναι, μάλιστα ἐν Ἐγγύγε-

λίω ἀκατάλυτῶντι εἰς ὄντα αἰῶνας, καὶ αὐτὰ
 δὲ τὰ τ' ὡροθήκης ἔτε τόπον ἔχῃ, ἔτε αἰ-
 νιγμα. ἔ γὰρ ἀπέσρεψεν Ἰησοῦς γυναικα ἢ
 τέκνα. αὐτὸς γ' ἔφη τίμα τ' πατέρα καὶ τ'
 μητέρα· καὶ ἃ ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἀνθρω-
 πῶ μὴ χωρίζετω. ἀλλὰ καὶ εἶπη, εἰ μὴ
 τις καὶ ἀλείψῃ πατέρα, καὶ μητέρα, καὶ ἀδελ-
 φὸς καὶ γυναικα, καὶ τέκνα, καὶ τὰ ἐξῆς,
 οὐκ ἔστι με μαθητής· ἔχ' ἵνα μισῶμαι πα-
 τέρας, ἀλλ' ἵνα μὴ ὑπαγώμεθα πατέρων
 καὶ μητέρων * Ἰππάρχῳ ἐτέρως πίσεως, ἢ
 πρόσω πῶς τὴν τῷ Σωτῆρι διδασκα-
 λίαν.

Deesse vi-
 detur nō-
 nihil.

Σχόλ. οἱ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λε-
 γόμενον Κρανίς τόπῳ, ἐσαύρωσαν αὐτὸν,
 καὶ διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐσκοτίσθη
 ὁ ἥλιος.

Ελεγχ. οἱ. Δόξα τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, τῷ
 σωσθέντι σὺ τὰ ἄρματα, ὡ Φαραὼ Μαρ-
 κίων. καὶ βελτομὸν σὺ ληποδράσαι, κατεπόν-
 τισεν αὐτὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ. ὡ Φασίζομε-
 νῶ γὰρ τὰ πάντα, ἔχ' ἐξῆς ἐνταῦθα ἐδεμί-
 αν ὡ Φασιν. ὁ γὰρ μὴ σάρκα ἔχων, ἔτε
 σωρωθῆναι δύναται. πῶς οὐκ ἔφυγεν τὸ μέ-
 γα τῷτο ρητόν; πῶς ἔκ ἐπεχείρησας κρύ-
 ψαι τὴν μεγάλῃ ταύτῃ πραγματείᾳ, τὴν
 λύσαντα σὺ πᾶσαν τ' ἐξ ἀρχῆς μεμνηχλη-
 μὴν κακοτροπίαν; εἰ γὰρ ὅλως ἐσαυρώθη
 πῶς ἔβλέπεις τ' ἐσαυρωμὸν ἀφ' ἧν ἔχον-
 τα, καὶ ἥλοις τὰς χεῖρας πηγνύμενον, καὶ
 πόδας; ἔκ ἂν δὲ ἡ δύνατο δόκησις τῷτο εἶναι,
 ἢ Φάντασμα, ὡς σὺ λέγεις, ἀλλὰ σῶμα
 ἀληθὺς, ὃ ἐκ Μαρίας εἰληφεν ὁ Κύριος,
 σάρκα, φύσιν τὴν ἡμετέραν, καὶ ὅσα, καὶ
 τὰ ἄλλα· ἐπεὶ δὴ ὁμολογεῖται καὶ πῶς σοὶ
 σωρῶ ὡροπαγεῖς ὁ Κύριος.

Σχόλ. οἱ. Παρέκοψετό· σήμερον μετ'
 ἐμὲ ἔση ἐν τῷ Παραδείσῳ.

Ελεγχ. οἱ. Καλῶς τῷτο καὶ ἀρμοδίως παρέ-
 κοψας, ὡ Μαρκίων· ἐπῆρες γὰρ ἀπὸ σεαυτοῦ τ'
 εἴσοδον τῷ Παραδείσῳ. ἔτε γ' οὐκ εἰσελεύσῃ,
 ἔτε οὐδ' σὺ σοὶ εἰσῆς. φύσις γ' ὡντιμισθ-
 σι τὸ ἀγαθὸν οἱ πλανῶντες καὶ πεπλανημένοι.

Σχόλ. οἱ. Καὶ Φωνήσας Φωνὴ μεγάλη ἐξέ-
 πνευσεν.

Ελεγχ. οἱ. Εἰ ἐξέπνευσεν, ὡ Μαρκίων, καὶ
 Φωνὴν μεγάλην ἀπέδωκε, πόθεν ἐξέπνεε, ἢ
 τί τὸ ἐκπνεόν; ὁ λόγος δὲ ἐστὶ καὶ σὺ μὴ λ-

committere, quod in æternum stabile Marcio-
 ac firmum esse oporteat. Adde quod il-
 la ipsa quæ sunt addita neque locum ha-
 bent, neque Ænigmatis instar aliquid si-
 gnificant. Neque enim Christus uxores
 avertit aut liberos, cum ipse dixerit. Ho-
 noris Patrem & Matrem: Item, Quæ De-
 us conjunxit, homo non separet. Actametsi
 ira pronunciarit. Si quis non reliquerit
 patrem & matrem, & fratres, & uxorem
 & filios, &c. non potest meus esse discipu-
 lus; non ideo tamen usurpavit, ut Pa-
 rentes odio habendos præciperet; sed ut
 ne ad alienam fidem capeßendam, quid-
 piãve Salvatoris disciplinæ contrarium
 Parentum nos imperium atque authori-
 tas provocaret.

Schol. LXXI. Et venientes in locum, quod
 dicitur Calvarie locus, crucifixerunt eum,
 & diviserunt vestimenta, & obscuratus est
 Sol.

Refut. LXXI. Gratiâ misericordie Deo, Exo 24-24.
 qui currus tuos alligavit, ὁ Pharaο Mar-
 cio! illosque dum tugam moliris in mare
 demerlit. Nam cum omnem tergiver-
 sandi occasionem captes, nihil hic quo
 te excules afferre poteris. Etenim qui
 carne non constat, ne affigi quidem cru-
 ci potest. Quomodo igitur tam illustrem
 sententiam minimè devitasti? aut ingens
 hoc negotium callidè dissimulare non es
 aggressus, quo tua fraus omnis & impro-
 bitas funditus labefactata concidit? Nam
 si omnino cruci est affixus, cur non illud
 vides, cum qui crucifixus est attrectari,
 ejusque manus ac pedes clavis perforari?
 Quare non hac inanis larva, vel species
 esse potuit, ut asseris; sed verum corpus,
 quod ē Maria Christus accepit; carnem
 videlicet nostram, & ossa, ceteraque
 corporis membra: quandoquidem cru-
 ci affixum esse Dominum ne ipse quidem
 diffiteris.

Schol. LXXII. Hoc insuper abstulit: Luc. 23.
 Hodie mecum eris in Paradiso.

Refut. LXXII. Rectè hoc & consen-
 taneè quidem subtraxisti, Marcio. Pa-
 radisi enim tibi aditum interclusisti, ut
 neque tute ingrediare, neque tuos patiaris
 ingredi. Ita enim comparatum est, ut quod
 bonum est oderint tam qui in errorem in-
 ducunt, quàm qui induci se permittunt.

Schol. LXXIII. Et exaltans voce ma-
 gna expiravit.

Refut. LXXIII. Cum expiravit, ὁ Mar-
 cio! Christus, & in ingentem vocem
 eruperit, quoniam expirare potuit, aut
 quid tandem expiravit? Nimirum quam-

Marcio-
nista.
Hæresis
xlii.

libet taceas, manifestum istud est: Animam fuisse, quæ cum Divinitate à corpore discesserit: cum interim animæ illud expers maneret; ut veritas ipsa continet.

Schol. LXXIV. *Ecce vir nomine Joseph depositum corpus involvit, & posuit in monumento exciso.*

Refut. LXXIV. Si hæ voces, depositum, & involvens, & ponere in monumento exciso, persuadere tibi nequeunt Marcio, quid te fingi potest amentius? Quid autem clarius indicare Scriptura potuit, cum & monumentum, & locum, & ejus formam ac descriptionem expresserit: addiderit insuper triduanam illam in sepulcro commorationem, cum sindonis involucro, uti totam rei veritatem ostenderet?

Schol. LXXV. *Et revertentes mulieres siluerunt Sabbato secundum mandatum.*

Eccl. i. 15.

Refut. LXXV. Unde quæso mulieres reversæ sunt? aut cur demum siluissearrantur; nisi ut illarum testimonia quibus infamia tua redarguitur, Scriptura declararet? Ecce tibi Mulieres testantur, & Apostoli, & Judæi, & Angeli, & Joseph ipse, qui tractabile corpus è Cruce demisit, & obvolvitur. Verum quis eum corrigat, qui seipsum suo judicio ac voluntate pervertit? uti scriptum legimus.

Luc. 24. 5.

Schol. LXXVI. *Dixerunt quæ erant in veste alba: Quid queritis viventem cum mortuis? Surrexit. Recordamini quæ locutus est, cum adhuc esset: Quoniam oportet filium hominis pati & tradi.*

Refut. LXXVI. Fidem tibi facere ne Angeli quidem isti possunt, ô Marcio! dum ipsum triduo inter mortuos versatum esse prædicant, eundemque postea redivivum, nec amplius mortuum; qui Divinitate quidem ipsa perpetuo vivat, neque mortem sit expertus aliquando, carne verò triduo mortuus jacuerit, ac denuo vivere cœperit. Sic enim mulieres alloquuntur: *Surrexit; non est hic.* Quid autem aliud surgendi vox, nisi eum dormiisse significat? Quod quidem manifestius postea declarant. *Recordamini enim inquirunt, quoniam cum adhuc viveret talia locutus est vobis: Quia oportet pati filium hominis.*

ib. 25.

Schol. LXXVII. *Quin ea sustulit, quæ Cleopha, ejusque socio dicta sunt, cum illis occurrit. Ostult & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt Prophetæ! Nonne hæc oportuit pati? Ac pro his, in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ, scripsit, in*

Αγγ. ψυχὴ σὺν τῇ θεότητι διὰ σώματος ἐκπορευθεῖσα, τὸ σῶμα ἅπνυ μείναν, ἔχῃ ἢ ἀλήθεια.

Σχόλ. οδ'. Ἰδὲ ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωτῆφ καθελὼν τὸ σῶμα ἐνετύλιξε σινδόνι, καὶ ἔθηκεν ἐν μνημείῳ λαξευτῷ.

Ελεγχ. οδ'. Εἰ τὸ καθελὼν, καὶ ἐντυλίξας, καὶ τὸ θείναι ἐν μνήματι λαξευτῷ, & πείθῃ σε, ὦ Μαρκίῳν, τίς σε ἡλιθιώτερος; τί δὲ ἄλλο σαφέστερον ἢ γραφὴ ἔρχε δεῖξαι, ὁπότε καὶ τὸ μνήμα, καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ εἶδ' ἔδιδξε, καὶ τὸ σῶμα τὴν τριήμερον θείσιν, καὶ τὸ εἶλημα τὸ σινδόν, ἵνα δείξῃ τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν;

Σχόλ. οε'. Καὶ ὑποσέψασαί γε γυναῖκες, ἡσύχασαν τὸ Σάββατον κατὰ τὸν νόμον.

Ελεγχ. οε'. Πόθεν ὑπέσρεψαν αἱ γυναῖκες; διὰ τί δὲ καὶ τὸ ἡσύχασαν γεγραπταί; ἀλλ' ἵνα δείξῃ ἡ γραφὴ τὴν αὐτῶν μαρτυρίαν, ἐλέγχουσαν σε τὴν ἀνοίαν, ὦ Μαρκίῳν. ἰδὲ γὰρ καὶ γυναῖκες μαρτυροῦσι, καὶ Ἀπόστολος, καὶ Ἰσδαῖοι, καὶ Ἀγγέλοι, καὶ Ἰωσήφ ὁ ψαλλὰ φητὸν ὄντως σῶμα καθελὼν, καὶ ἐνέφλησας. Τίς δὲ κοσμήσῃ τὸν αυτοκατακρίτως ἑαυτὸν διασρέφοντα; ὡς ἔστι γεγραμμένον.

Σχόλ. ος'. Εἶπαν οἱ ἐν ἐσθήτι λαμπρᾷ. τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μὴ τὸ νεκρῶν; ἡγέρθη, μνήσθητε ὅσα ἐλάλησεν ἔτι ὡν μεθ' ὑμῶν, ὅτι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ παροδοθῆναι.

Ελεγχ. ος'. Οὐδὲ ἔτοίσε πείθεσθαι οἱ Ἀγγέλοι, ὦ Μαρκίῳν, ὁμολογῶντες μὲν αὐτὸν τριήμερον μετὰ τὸν νεκρῶν γεγενημένον, ζῶντα δὲ λοιπὸν, καὶ σκέτι νεκρὸν, αἰεὶ μὲν ζῶντα ἐν τῇ θεότητι, καὶ μὴδ' ὅλως νεκρωθέντα, νεκρωθέντα δὲ κατὰ σάρκα τὸ τριήμερον, καὶ πάλιν ζῶντα. λέγουσι γὰρ αὐταῖς, ἀνέστη, καὶ ἔστιν ὡδε. τὸ δὲ ἀνέστη τί ἐστίν, εἰ μὴ ὅτι καὶ ἐκοιμήθη; σαφέστερον γὰρ αὐτὸ δηγῶνται. μνήσθητε γὰρ φησὶν, ὅτι ἔτι παθὼν ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι δεῖ παθεῖν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Σχόλ. οζ'. Παρέκοψε τὸ εἰρημένον πρὸς Κλεόπαν καὶ τὸ ἄλλον, ὅτε σωήνησεν αὐτοῖς, τὸ ὡ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς & πισεύοντες πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ Προφῆται, καὶ ταῦτα ἔδιδε παθεῖν, καὶ ἀντὶ τῶν οἷς ἐλάλησαν οἱ Προφῆται, ἐποίησεν,

σεν. ἐφ' οἷς ἐλάλησα ὑμῖν. ἐλέγχεται δ' ὅτι ὅτε ἐκλάσας τὸν ἄρτον, ἠνοίχθησαν αὐτῷ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν.

Ελεῖχ. ος. Πόθεν ἡ κλάσις τῶν ἄρτων ἐγένετο; λέγε ὦ Μαρκίων. Διὰ Φαντασίας ἢ διὰ σώματος ἐνεργούντος ὁ γνηρεῖς ἀληθινός; ἀνασας γὰρ ἐκ τῶν νεκρῶν, ἐν αὐτῷ τῷ ἀγίῳ σώματι ἀνέστη ἐν ἀληθείᾳ. ἐποίησας δὲ, ὦ Μαρκίων, ἀντὶ τούτων ἐστὶν ἃ ἐλάλησαν οἱ Προφῆται; καὶ ταῦτα ἐστὶν ἃ ἐλάλησα ὑμῖν; εἰ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐλάλησα ὑμῖν, πάντῃ ἐγίνωσκον αὐτὸν ἀνὰ τὸν λόγον ἐλάλησα ὑμῖν. πῶς οὖν ἐν τῇ κλάσει τῶν ἄρτων, λέγεις, ἠνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν, καὶ ἄφαντος ἐγένετο; ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ Θεῷ ὄντι, καὶ μεταβάλλοντι αὐτὸ τὸ σῶμα εἰς πνευματικόν, δεικνύναι μὲν αὐτὸ σῶμα ἀληθινόν, ἀφαντῶν δὲ ὅτε ἐβέλετο, ὅτι πάντα αὐτῷ δυνατά. καὶ γὰρ καὶ Ελισαῖος Προφήτης ὢν, καὶ ἐκ Θεῶν λαβὼν τὴν χάριν, ἤτησε τὸν Θεόν, ὅπως αὐτὸν ζητῶντας πᾶσιν ἀποκαλύπτῃ, καὶ ἐπατάχθησαν, καὶ ἐβέλεπον αὐτὸν τοιζόντων ὄντα οἱ ἦν. ἀλλὰ καὶ ἐν Σοδόμοις τὴν θύραν τῆς Λωτὶ ἀπέκρυψαν οἱ Ἀγγελοι, καὶ ἐβέλεπον αὐτήν οἱ Σοδομίται. μὴ καὶ ἡ θύρα τῆς Λωτὶ δόκησις ἦν, ὦ Μαρκίων, ἐχθρὸς ὑπολείπεται δὲ σοὶ ἀντιλογία ἐδευμία. ἐκλάσας γάρ τὸν ἄρτον σαφῶς, καὶ διέδωκε τοῖς αὐτῶν μαθηταῖς.

Σχολ. οή. Τί τεταραγμένοι ἐστέ; ἴδετε τὰς χεῖρας μὲ καὶ τοὺς πόδας μὲ ὅτι πνεῦμα ὅσα ἐν ἑχθρῷ, καὶ θωὸς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.

Ελεῖχ. οή. Τίς ἐκ ἡμῶν καταγελάσῃ τὴν λέξιν, ἐν ἀφροσύνῃ ἑαυτὸν καὶ ἐτέρων ψυχὰς καταπαύωντος εἰς ἄδου. εἰ μὴ γὰρ ἐχθρὸς ὡμολόγητο παρ' αὐτῷ ταῦτα, πιθανὴ ἦν αὐτῷ ἡ πλάνη, καὶ συγγνώμην ἔχον οἱ ὑπ' αὐτῷ ἡπατημένοι. νῦν δὲ ἐπεὶ δὴ ἐκείνῳ ὡμολόγησε, καὶ ἐπεμύνηρε τὰ ρητὰ ταῦτα, ἀναγινώσκουσι δὲ αὐτὰ καὶ οἱ αὐτοὶ, ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτῶν μέν, καὶ ἀπαράτητον τὸ αὐτοῦ καὶ τὸ αὐτῶν πῦρ, ἀναπαλογητοῖς ὅσις σαφῶς τῷ Σωτῆρι διδάξαντος, καὶ μὴ ἀνάσσειν ὅσα καὶ σάρκα ἔχοντα, ὡς αὐτὸς ἐμαρτύρησε λέγων, ὡς ἐμὲ ὁρᾶτε ἔχοντα.

Αὕτη ἐστὶν ἡ κατ' αὐτὸν διὰ τῶν ληψάνων τῶν παρ' αὐτῷ σωζομένων ἐκ τῆς Ἐταγμένης ἀποδείξις, ὅτι ὅτε ἐκλάσας τὸν ἄρτον, ἠνοίχθησαν αὐτῷ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν, καὶ ἄφαντος ἐγένετο; ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ Θεῷ ὄντι, καὶ μεταβάλλοντι αὐτὸ τὸ σῶμα εἰς πνευματικόν, δεικνύναι μὲν αὐτὸ σῶμα ἀληθινόν, ἀφαντῶν δὲ ὅτε ἐβέλετο, ὅτι πάντα αὐτῷ δυνατά. καὶ γὰρ καὶ Ελισαῖος Προφήτης ὢν, καὶ ἐκ Θεῶν λαβὼν τὴν χάριν, ἤτησε τὸν Θεόν, ὅπως αὐτὸν ζητῶντας πᾶσιν ἀποκαλύπτῃ, καὶ ἐπατάχθησαν, καὶ ἐβέλεπον αὐτὸν τοιζόντων ὄντα οἱ ἦν. ἀλλὰ καὶ ἐν Σοδόμοις τὴν θύραν τῆς Λωτὶ ἀπέκρυψαν οἱ Ἀγγελοι, καὶ ἐβέλεπον αὐτήν οἱ Σοδομίται. μὴ καὶ ἡ θύρα τῆς Λωτὶ δόκησις ἦν, ὦ Μαρκίων, ἐχθρὸς ὑπολείπεται δὲ σοὶ ἀντιλογία ἐδευμία. ἐκλάσας γάρ τὸν ἄρτον σαφῶς, καὶ διέδωκε τοῖς αὐτῶν μαθηταῖς.

omnibus, quæ locutus sum vobis. Sed ex eo Marcio redarguitur, quod cum panem fregit, aperti sunt oculi, & cognoverunt illum. Hæresis XLII.

Refut. LXXVII. Unde illa panis fractio? dic sodes Marcio. Num ab inani aliqua forma: an à corpore mole aliqua constante, ac revera istud agente profecta est? Cum enim resurgeret à mortuis, cum eodem illo sanctissimo corpore re ipsa surrexit. Tu verò pro his verbis: Nonne hæc sunt quæ locuti sunt Propheta? rescribere ausus es: Nonne hæc sunt quæ locutus sum vobis? Atqui si hoc illis dixisset: Locutus sum vobis, ex iis utique verbis ipsum cognoscere debuerant. Cur igitur in frangendo pane subjicit; *Aperti sunt illorum oculi, & cognoverunt eum: & evanuit?* Ita quippe Deum decebat, qui corpus suum in spiritale convertisset, verum quidem illud ostendere, sed quoties tamen libuisset mortalium oculis subtrahere: quando nihil est quod illius potestatem effugiat, Nam & Elifæus Propheta cum esset, & à Deo beneficio ejusmodi esset affectus, ab eodem postulavit, ut qui se quærent, cæci repente fierent: quod ita gestum est, ut eum illi cujusmodi erat videre non possent. Quin etiam Sodomis Angeli Loti ostium subducere oculis potuerunt, adeo ut intueri illud Sodomitæ nequiverint. Utrumnam igitur Loti janua vana quædam species fuit, o Marcio? Non video quid contra hæc hiscere possis. Siquidem panem manifestè fregit, & in Discipulos suos distribuit.

Schol. LXXVIII. *Quid turbati estis? Vides manus meas, & pedes meos: quia spiritus ossa non habet, sicut me videtis habere.* Luc. 24. 39.

Refut. LXXVIII. Quis nugacissimum hunc non irrideat, qui stoliditate sua cum semetipsum, tum catetorum animas ad inferos detrudat? Nam nisi hæc ille confiteretur omnia, haberet ejus error colorem aliquem, ac venia digni ut cunque forent, qui se ab illo decipi paterentur. Nunc cum & iste verba illa pro germanis habeat, nec ea sustulerit: & ab ejusdem Discipulis legantur, cum utrorumque delictum, tum verò ignis ille manet, quem nulla tergiversatio possit effugere: utpote quibus omnis adempta sit excusatio. Nam id apertè Salvator edocuit; post Resurrectionem ossibus se ac carne constare, quod hæc ipsius verba demonstrant: *Sicut me videtis habere.* Atque hoc illius operis argumentum est, quod aduersus Marcionem elaboraveram, quodque ex illis Evangelii

Marcionista.
Hæresis
XLII.

reliquiis, quas adhuc retinet, carptim se-
legeram. Quod quidem ad refutandum
illius errorem sufficere arbitror. Ve-
nio nunc ad reliquas Apostoli sententias,
quas perinde adfiscendas putavit: ego
verò vestra causa potissimum excerp-
si, in iis proponendis eundem quo ille
usus est, ordinem seriemque tenui, ut ab
ea quæ ad Galatas scripta est initium fa-
cerem. Hanc enim primo ille loco pro-
posuit. Sed nos olim excerpta nostra
sic institueramus, non ut illius ordinem
sequeremur, sed cum quem Apostolica
scripta representant: nimirum primum
ut locum ea quæ ad Romanos scripta est
obtineret. Nunc autem omnia ad illius
nos formam & exemplum accommoda-
ta proponemus.

EX EPISTOLA AD Galatas.

Cap. 3. 10.

Schol. I. *Discite quia justus ex fide
vivit. Quotquot enim sub Lege sunt, sub
maledicto sunt. Qui autem fecerit ista,
vivet in eis.*

Refut. I. Hæc ipsa verba. *Discite quia
justus ex fide vivit*, ab Apostolo usurpa-
ta Testamentum Vetus comprobant. Hæc enim ab illo sunt ex Lege ac Pro-
phetis ad vitam nobis conciliandam de
novo Testamento pronunciata, & qui-
dem cum spe nostra consentanea. Quod
autem *sub maledicto esse* dicit, eo referen-
dum est, quod adversus Adami delictum
Dei comminationes in Lege contineban-
tur: donec de coelo missus adveniret Chri-
stus, qui ex Adami massa formatum sibi
corpus induens maledictum in benedi-
ctionem convertit.

Id. 14.

Schol. II. *Maledictus omnis qui pendet
in ligno. Qui autem ex repromissione est,
ex libera.*

Refut. II. Cum hoc loco rursus Apo-
stolus significet, susceptæ carnis admini-
strationem omnem, ac crucem ad tollen-
dum maledictum pertinuisse; idque
ipsum & in Lege antea scriptum ac præ-
dictum fuisse; ac demum in Salvatore
perfectum: haud obscure declarat, non
alienam à Salvatore esse Legem; utpote
quæ ab illo gerenda omnia vaticinata fue-
rit, ac testimonio corroboravit.

Cap. 5. 3.

Schol. III. *Testificor rursus, quoniam
homo circumcissus debitor est universæ Legi
implenda.*

ὑποθέσεις τῶν ἡμῶν πεποιημένων δι' αὐτὸν πραγ-
ματείας, ὡς γε νομίζω ἰκανῶς ἔχειν πρὸς ἀν-
τίθεσιν τῶν αὐτῶν ἀπάτης. ἐλεύσομαι ὅ καὶ
εἰς τὰ ἐξῆς τῶν Αποστολικῶν ρητῶν παρ' αὐτῶν
ἔτισωμαζομένων, καὶ δι' ἡμῶν πάλιν ἔτως ἀνα-
λελεγμένων. ἐν πρώτοις δὲ ἡμῶν καὶ καθ' εἰρ-
μόν δὴ ὅλα ἔτως πρῶτα χθέντων διὰ τὸ πρὸς
Γαλάτας Ἐπιστολῆς. αὕτη γὰρ παρ' αὐτῶν πρώ-
τη κεῖται. ἡμεῖς δὲ τὴν ἀναλογίαν τότε ἐποι-
σάμεθα, ὡς παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ὡς ἔχει τὸ διπο-
σολικὸν ρητὸν, τὴν πρὸς Ῥωμαίους τάξαντες
πρώτην ὡς δὲ καὶ τὴν αὐτῶν χαρακτηριστικῶν, ἔτως
ἠδὲ καὶ ἐμεῖς.

Σχόλ. α'. Μάθετε ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πί-
στεως ζήσεται. ὅσοι γὰρ ὑπὸ νόμον, ὑπὸ κα-
τάραν εἰσὶν. ὁ δὲ ποιήσας αὐτὰ, ζήσεται ἐν
αὐτοῖς.

Ελεγχ. α'. Τὸ μάθετε ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πί-
στεως ζήσεται, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν Αποστόλων εἰρημένα,
γραφῆς ἐς παλαιᾶς δεκτικά· ἃ τινὰ ἐς πα-
ρὰ τῶν Αποστόλων εἰς ἡμετέραν ζωὴν διὰ τὸ Νό-
μον καὶ τὴν Προφητῶν εἰρημένα πρὸς καινῆς Δια-
θήκης, καὶ σύζυγα ὄντα τῶν ἡμῶν ἐλπίδων. καὶ
τὸ, ὑπὸ κατάραν εἰσὶν, φησὶν ὅτι ἐν τῷ νόμῳ ἀ-
πλήρως ἐτύχανε καὶ τὸ Ἀδὰμ πρῶτοθεν, ἕως ὅ-
τε ἦλθεν ὁ ἀνθρώπος ἐλθεῖν, καὶ ἑαυτὸν διὰ τὸ Ἀ-
δὰμ θυγάτηρ σαῶμα ἀμφιάσας, μετέβα-
λετ' ἐκ κατάραν εἰς διλογίαν.

Σχόλ. β'. Ἐπικατάραντες πᾶς ὁ κρεμά-
μενος ἐπὶ ξύλῳ. ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐπαγγελίας, διὰ
τὴν ἐλευθερίαν.

Ελεγχ. β'. Διὸ καὶ πάλιν ὁ ἅγιος Ἀπόστο-
λος τὴν οἰκονομίαν τὴν ἐν σάρκι παρσείας, καὶ
ἐσαυρῶν ἐπὶ τῇ λύσει τῆς κατάραν γινωσκόμενος,
* ταύτην δὲ πρὸς γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ καὶ πρὸς
πεφητεῦσθαι ἐσομένην, εἴτα τελεσθεῖσαν ἐπὶ
τῷ Σωτῆρι, ἐπέδωκε σαφῶς, ὅτι ἐκ ἀλλό-
τριος ὁ νόμος τῶν Σωτῆρος. πρὸς φητεῦ-
σε γὰρ καὶ ἐμαρτύρησε τοῖς ὑπ' αὐτῶν μέλλουσι
γίνεσθαι.

Σχόλ. γ'. Μαρτύρομαι ὅτι πάλιν, ὅτι ἀν-
θρώπος καὶ τεμνομένη ὁ φηλέτης ἐστὶν ὅλον
τὸν νόμον πληρῶσαι.

Ελεγχ. γ. Τὸ ὀφλέτης ἐστίν, ὅσπερ ὡς Ἀ
 πὲρ ἀπειρημύς λέγει, ἀλλὰ πὲρ βαρυτέρως
 φορτίς διωαμένως ἐλαφρυνθῆναι. ἐνὸς δὲ
 ὄντος δεσπότης, διωαμένως καὶ βαρύνει καὶ
 ἐλαφρύνει διὰ τὸ πρᾶξις τῆς μὴ παραι-
 τησαμένων καταδέξασθαι τὴν διὰ τῆς χάρι-
 τος αὐτῆς ἐν τῇ ἐνσάρκῳ αὐτῆς παρυσία σω-
 τηρίαν.

Σχόλ. δ'. Ἀντίτῃ, μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύ-
 ρημα ζυμοῖ, * ἐποίησε δολοῖ.
 χ. ἐποί-
 ησαν.

Ελεγ. δ'. ἵνα μὴ δὲν ἀληθὲς παρ' αὐτῶν δὴρε-
 σῇ, ὅσα μὲν χεδὸν ἀνευ ῥαδιουργίας ταῖς γρα-
 φαῖς πρᾶξις ἐκτεταται. ἀλλὰ ἀπ' αὐτῆς τ' ἀκο-
 λυθίας ἢ φανέρωσις τῶν λόγων γίνεται. ἢ γὰρ ζύ-
 μη τὸ εἶδος φεράματ' ἔργον καὶ διὰ τὸ
 φεράματ' τὸ ζυμῶδες καὶ ὅσα ἐν τοῖς πρᾶ-
 τοτύποις τὸ εἶδος ἢ φανίζοντο σωτῆρας τ' πα-
 ραβολὴν τῶν ἀνιγμάτων ποιησάμεν.

Σχόλ. ε'. Ο γὰρ πᾶς νόμος ὑμῖν πε-
 πλήρωται, * ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
 σεαυτὸν.

Ελεγ. ε'. Τίς ἐστὶ χρεία τῶ ἀγίῳ Ἀποστό-
 λῳ, νόμῳ χρῆσθαι, εἰ ἀπὸ πολλοῦ καινὴ
 διαθήκη τῆ παλαιᾶς νομοθεσίας; ἀλλ' ἵνα
 δείξῃ ὅτι τὸ ἐνὸς Θεοῦ αἱ δύο Διαθήκαι, καὶ
 ἡ συμφωνία τὸ πληρωτικὸν τῶ νόμου οἷα τὸ
 ἀγάπης τῶ πλησίον ἰσορρόπως ἐν ταῖς δύο
 διαθήκαις γνωρίζεται, τὸ τελεῖον ἐργαζομέ-
 νος τὸ ἀγαθὸν, νόμος τελείωσιν εἶπεν εἶναι τὴν
 ἀγάπην.

Σχόλ. ς'. Φανερά δὲ ἐστὶ τὰ ἔργα τῆ σαρκὸς
 αἱ τινὰ ἐστὶ πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλ-
 γεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἐχθραὶ, ἔρις,
 ζηλοὶ, θυμοὶ, ἐριθία, διχοσασία, αἰρέσεις, φθό-
 νοι, μέθαι, κῶμοι καὶ ὅσα καὶ πρᾶξις, ὅτι οἱ
 τὰ πρᾶξις βασιλείαν Θεοῦ ἔ-
 κληρονομήσουσιν.

Ελεγ. ς'. Ὡς σαυμασίῳ Μυστηρίων, καὶ ἀνι-
 θέτων Θεῶν ὑποδείγματων. τῇ γὰρ σαρκὶ πρᾶξις
 περὶ πάντα θνήσκει. ἢ σὰρξ ὅτι αἰεὶ βίβη, ἀλλ'
 ἐν τῇ ἑκτῇ ἡμέρᾳ τῆς κοσμοποιίας, τῷ Ἀ-
 δάμ πλασθέντι, ἢ σὰρξ ἑκτοτε ἔχει τὴν
 δέχνην, φημὶ τὴν πλάσεως ἵνα ἐλεγχθῶσιν οἱ
 λέγοντες αἰεὶ καὶ ἐξ ἀρχῆς εἶναι τὸ κακόν. καὶ
 γὰρ ἔτε ἑξότε ἐπλάσθη ἢ σὰρξ ἡμαρτεν, ἵνα
 μὴ ὁ πλάσης αἴτιος νομιθῇ ἁμαρτίας,
 πλάσας σάρκα ἁμαρτωλὴν ἔτε πρᾶξις
 καὶ τῶ πλάσματ' τὸ κακόν. μὴ χρόνον

Refut. III. Quid ait, *debitor est*, non Marcio-
 tanquam de re quapiam prohibita dixit, nisi.
 sed de graviore quodam onere, quod Hæresis
 sublevari potest. Sed ita, unus ut sit Do-
 minus, qui & onerare possit, & de onere
 detrahare, pro eorum voluntate, qui ob-
 latam per ejus gratiam ipsius adventu
 salutem minimè repudiaverint.

Schol. IV. Pro eo quod est: *Modi-16.9.*
cum fermentum totam massam corrumpit,
rescripsit adulterat.

Refut. IV. Ne quod sit apud illum ve-
 ritatis vestigium, nusquam ferè Scriptu-
 ras attigit, quin malitiosè aliquid immu-
 taret: sed ex eo quod sequitur orationis
 series ipsa manifesta redditur. Nam fer-
 mentum, velut forma quædam, massæ
 subactæ opus est, & fermentatio ipsa è
 subacta massa fit: neque primigeniam
 formam destruxit, qui prudenter simili-
 tudinem illam, comparisonemque tran-
 stulit.

Schol. V. *Omnis enim Lex in eo vobis 16. 14.*
impletur. Diliges proximum tuum sicut te-
ipsum.

Refut. V. Quid attinebat Apostolum
 Legem adhibere, si à veteribus mandatis
 novum Testamentum abhorreret? Sed
 ut apertè monstraret duo illa Testamen-
 ta ab uno eodemque authore Deo ma-
 nasse, summamque amborum esse con-
 cordiam, utrobique proximorum carita-
 te Legem impleri significatur, quæ per-
 fectum omnibusque numeris absolutum
 bonum efficiat. Ideò perfectionem Le-
 gis Apostolus caritatem esse definit.

Schol. VI. *Manifesta sunt autem ope-*
ra carnis, quæ sunt fornicatio, immundi-
tia, luxuria, Idolorum servitus, veneficia,
inimicitia, contentiones, emulationes, ira,
rixa, diffensiones, secta, homicidia, ebrieta-
tes, comessationes: quæ prædico vobis sicut
prædixi, quoniam qui talia agunt Regnum
Dei non possidebunt.

D

Refut. VI. O admiranda Dei Myste-
 ria, ac Marcionis erroribus adversa do-
 gmata! Etenim mala omnia carni tri-
 buuntur. Ea portò perpetuo non exti-
 tit: sed sexto demum die, tum cum A-
 damus formatus est, esse cœpit. Ex quo
 illi refelluntur, qui malum ab initio ac
 semper extitisse prædicant. Atqui ne-
 que simul ac formata caro est, peccatum
 admisit, ne peccati author qui illam
 finxerant haberetur; quasi peccata ream
 carnem molitus esset: neque malum o-
 pus ipsum antecessit. Verum aliquanto

Marcion. post tempore à Dei obsequio desciscens Adamus ac libertate præditus, per sese, ac sponte sua certoque consilio peccato se obstrinxit, dum per animi contumaciam Domini sui majestatem imminuit. Ubina ergo rerum, antequam caro prodidisset, peccatum fuit? Aut quanam ratione non simulatque condita est, sed aliquanto postea intervallo malum commisit. Quamobrem omnis illa de principio mali sententia corruit. Non enim antiquum esse potest malum, quod in recentiori caro habet ut sit, aut non sit omnino. Neque verò à cœlesti possessione caro deicitur. Nec est quod Apostoli autoritate abutatur quispiam, dum

2 Cor. 15. 37 ait. *Caro & sanguis Regnum Dei non possidebunt.* Nam non carnem omnem accusat: Cur enim accusetur ea, quæ nihil eorum quæ antea commemorata sunt admisit? Sed & aliis quoque rationibus quod queritur evidenter ostenditur.

Rom. 8. 33. *Quis, inquit, accusabit adversus electos Dei?* Nonne sanctissima Virgo Maria cum ipsa carne cœlesti Regnum capellet: cui neque vitium est unquam oblatum; nec libidine est ulla, aut adulterio fœdata; neque quicquam ex nefariis illis carnis operibus admisit: sed integra, inviolataque perstitit? Non igitur utcumque de carne loquitur, cum eam negat cœlesti Regnum possidere: sed de carni immeritis hominibus, qui adminiculo carnis scelestæ quædam perpetrare: cujusmodi sunt fornicatio, Idololatria, &c. Unde tua Marcio! fraus atque calliditas omnino detegitur: cum omnes erroris aditus jamdudum veritas occuparit, prædicationisque ejus, quæ vitam adfert, firmitatem stabilitatemque munierit.

Schol. VII. *Qui autem Christi sunt carnem crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.*

Refut. VII. Si qui Christi sunt, carnem crucifixerunt, Marcio; perspicuum est Christi servos circumcisis cupiditatibus & affectionibus purgatissimam carnem suam reddidisse, imitatosque esse Christum, dum ipsum carnem suam cruci affixisse declarant. Unde & illi eodem quo Dominus suus consilio carnem in Cruce defigunt. Jam verò si carnem suam crucifixerint, fieri non potest, quin caro pro Christo perpeffa cum Christo pariter regnet: id quod alio in loco his verbis demonstrat Apostolus: *Sicut socii passionum Christi estis, ita & gloriæ.*

2. Cor. 1. 6.

Gal. 6. 17.

Schol. VIII. *Neque enim qui circumcidentur ipsi Legem custodiunt.*

Αδὲ ἐν ᾧ βρακοῦ ὁ Ἀδάμ γεγονώς, ἔχων τὸ αὐτὸ ἐξέσιον, περιαιρέσθ' ἰδίᾳ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἀμαρτίαν εἰς ἑαυτὸν διανοηθεὶς ἐπραξε. Φημὶ δὲ τὴν ἀθέτησιν τῆ αὐτῆς δεσπότῃ διὰ τὴν παρakoῆς ποιησάμεν. πᾶ τοίνυν ἦν τὸ κακὸν, πρηνὲς τὴν σάρκα εἶναι; πῶς δὲ αὐτὸς πλαθεῖσα τὸ κακὸν εἰργάσατο, ἀλλὰ χρόνω μετέπλητα; ἄρα γὰρ ἀνηρηται ὁ πῆρ τὴν κακίας δεχθῆς λόγος. & γὰρ δύναμις δεχάμεν, ἐπὶ δὲ ἐν τῇ σαρκὶ τῇ μεταγενεστέρα τὸ γίνεσθαι ἔχει ἢ κακία, ἢ μὴ γίνεσθαι. καὶ ἔτε ἢ σὰρξ πάλιν ἀκληρονομῆτος ἐστὶ τῶν προγονίων. καὶ μή τις λάβηται τῶν ἀγίων Ἀποστόλων εἰπόντων, σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ & κληρονομήσουσιν. & ὅτι πᾶσαν σάρκα αἰτιάται. πῶς γὰρ αἰτιάθησεν ἡ σὰρξ, ἢ μὴ πράξασα τὰ προσηρμένα; καὶ ἐξ ἐτέρων δὲ ἀποδείξεων ᾧ βρακοῦ τὸ ζητῶμεν. τίς γὰρ, φησὶν, ἐγκαλέσθ' ἡμῶν λέκτων Θεοῦ; πῶς & κληρονομήσθ' Μαρία ἢ ἀγία μητρί σαρκὸς τῆ βασιλείαν τῶν προγονίων, ἢ μὴ πορνεύσασα, μὴ ἀσελγήσασα, μὴ μοιχευθεῖσα, μηδὲν τι τῶν ἀνηκέστων σαρκὸς ἔργων ἐργασάμενη, ἀλλὰ ἀχραντὸν μέναισα; ὅτι ἄρα τοίνυν πᾶσι σαρκὸς λέγει μὴ κληρονομεῖν βασιλείαν προγονίων ἀλλὰ πᾶσι σαρκικῶν ἀνθρώπων τῇ τὰ Φαῦλα διὰ τὴν σαρκὸς πραττόντων ἅτινά ἐστι πορνεία, εἰδωλολατρεία, καὶ τὰ τέτοις ὅμοια. καὶ ἐξ ἅπαντων ἐλήλεγκαί σθ' ἡ σκευωρία, ᾧ Μαρκίων πεπλανημένε, τὴν ἀληθείας πάντη παραλαβέσσης, καὶ τὸ σερεὸν τῆ κηρύγματος τῆ ζωῆς ἀσφαλιζομένης.

Σχολ. Ζ'. Οἱ δὲ τῶν Χριστῶν τὴν σάρκα ἐσαύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς θλίψεσιν.

Ελεγχ. Ζ'. Εἰ ἐσαύρωσαν τὴν σάρκα οἱ Χριστοὶ, ᾧ Μαρκίων, ὁ δὲ ἴσως ἦν ὅτι οἱ Χριστοὶ δὲλοι σὺν ταῖς θλίψεσιν, καὶ τοῖς παθήμασι καθάραν τὴν σάρκα ἀπέδωξαν καὶ ἐμίμησαν τὸν Χριστόν, δείξαντες αὐτὸν σάρκα ἐσαυρωκέναι. διὸ καὶ αὐτοὶ τὰ ἴσα τῷ δεσπότῃ αὐτῶν φρονήσαντες, τὴν σάρκα ἐσαύρωσαν. καὶ εἰ τὴν σάρκα ἐσαύρωσαν, ἀνένδεκτον τὴν σάρκα ὑπὲρ Χριστοῦ παθεῖσθαι, μὴ σὺν Χριστῷ βασιλεύειν καθὼς καὶ ἐν ἄλλῳ ρητῷ δεκνυσθαι ὁ ἅγιος Ἀπόστολος λέγων ὅτι καθάπερ κοινωνοὶ ἐστέ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ, ἕτως καὶ τῆς δόξης.

Σχολ. η'. Οὐτε γὰρ οἱ ᾧ βρακοῦ ἐκτεμνόμενοι αὐτὸν νόμον φυλάσσουσιν.

Ελεγχ. η'. Οὐκ ἀπηγόρευτο τοίνυν ἡ Α
 περαιτέρω περιτομή ἐν τῷ ἰδίῳ καιρῷ, εἰ νόμον
 ἐφύλαξε. νόμος δὲ Χριστὸν κατήγγελλεν
 ἐρχόμενον νόμον ἐλευθερίας παρὰ νόμου, καὶ
 ἐκέτι ἡ περιτομή ἐν σαρκὶ τῷ χρόνῳ ὁ Χρι-
 στὸς ἐξυψηρετήσεν. ἦλθε γὰρ ἡ διὰ Χριστοῦ
 ἀληθινή, ἧς τύπος ἐκεῖνη ἦν. οἱ δὲ ἔτι ἐν
 ἐκείνῃ σφραγιζόμενοι, καὶν τε πάντα τὸν
 νόμον φυλάξωσιν, σκέτι αὐτοῖς λογισθή-
 σεται νόμος φύλαξις. ἐπεὶ γὰρ ὁ νόμος ἐ-
 λεγε πρὸς Χριστὸν ὅτι Προφήτην ἐγερεῖ ἐμὴν
 Κυρίῳ ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν μου ὡς ἐμὲ,
 αὐτὸς ἀκούσεται· αὐτῶν δὲ τῶν Χριστὸν μὴ ἀκ-
 σάντων, ἡ περιτομή ἀκροβυστία γίνεται αὐτοῖς,
 καὶ ἡ φύλαξις τῶν νόμων σκέτι φύλαξις. κα-
 λὸς τοίνυν ὁ νόμος, καὶ καλὴ ἡ περιτομή,
 ἀφ' ἧς καὶ ἀφ' ἧς ἐγνωμὴν Χριστὸν, καὶ τὸν ἐν-
 τελέσερον αὐτοῦ νόμον, καὶ τὴν ἐντελεσέραν
 αὐτοῦ περιτομήν.

α' καὶ β'. χόλ. Διὰ τὴν πρὸς Κορινθίους Ἐπι-
 στολὴν αὕτη γὰρ παρ' αὐτοῖς δευτέρα,
 καὶ παρ' ἡμῖν,

Γέγραπται γάρ· Διπλαῶ τὴν σοφίαν τῶν σο-
 φῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀφελήσω.

α' καὶ β'. ἔλεγχ. Εἰ διὰ τὴν γεγραμμένην ἐν
 τοῖς Προφήταις ἀναλέγειται ὁ Ἀποστολὸς μαρ-
 τυρίας, εἰς πείρασιν ἀληθείας καὶ ἀγαθῆς δι-
 δασκαλίας, ἐκ ἀλλότριον οἱ Προφῆταις τὴν ἀλη-
 θείας, καὶ ἀγαθῆς, καὶ τὴν ἀγαθῆς αὐτῶν διδα-
 σκαλίας.

β' καὶ γ'. χόλ. Καὶ ἵνα, καθὼς γέγραπται, ὁ
 καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.

β' καὶ γ'. ἔλεγχ. Εἰ ἐπαιετοὺς ὑπάρχει
 ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ πρὸς τοὺς Προφῆ-
 ταις, Κύριον δὲ οἶδε τὸ Θεὸν τῶν νόμων τὸν
 πρὸς σοὶ, ὦ Μαρκίον, καὶ κριτὴν, καὶ δη-
 μιουργόν, καὶ δίκαιον καλούμενον ἐκ ἀλλο-
 τρίας ἐστὶν πρὸς τὸν τῶν Χριστὸν πατέρα, ὁ μα-
 ρτυρῆς ὑπάρχει Παῦλος· ἐπεὶ δὲ διὰ τὴν
 Προφήτην διδασκαλίαν ὁ διδάσκαλος κατὰ-
 σταθεὶς τῶν ἐθνῶν ὑπὸ Χριστοῦ Παύλου, διὰ τὴν
 ὁμοίαν καὶ τὴν αὐτῆς διδασκαλιῶν ἀνιμώμενος
 ὡς καθαρὸν ὕδωρ, δεξιᾷ καὶ πεπίστευται Εκ-
 κλησίαν.

γ' καὶ δ'. χόλ. Τῶν Ἀρχόντων ὁ αἰὼν,
 τὰς τῶν καταργημένων.

Refut. VIII. Non igitur suo tempore Marcio
 prohibita vetus illa Circuncisio fuit, si nistat.
 quidem Legem custodiret. Porro Lex Hæresis
 Christum nunciabat iccirco venientem, xlii.
 ut Legem liberatis afferret, cujus illa fi-
 guram expressit. Quicunque vero adhuc
 in illa signantur, tametsi Legem omnem
 observent, non tamen iis observatio ista
 Legis imputabitur. Cum enim Lex de
 Christo prædixerit. Prophetam suscitabit Deut. 18. 15.
 vobis Dominus Deus ex fratribus meis sicut
 me; ipsum audietis: qui ex illis Christum
 non audierint, horum Circuncisio Præ-
 putii instar æstimatur, ipsaque Legis ob-
 servatio, observatio esse definit. Est igitur
 bona quidem Lex, bonaque Circun-
 cisio: quas Christum Christi que perfe-
 ctio rem Legem, ac Circuncisionem co-
 gnovimus.

EX EPISTOLA AD CO-
 rinthios; quam isti perinde ac nos
 secundo loco numerant.

Schol. I. & IX. Scriptum est enim; per-
 dam sapientiam sapientum, & prudenti-
 am prudentium reprobabo. Cap. 1. 9.

Refut. I & IX. Quandoquidem ex iis
 quæ à Prophetis scripta sunt Apostolus
 ad veritatis sinceræque doctrinæ facien-
 dam fidem, authoritates arcessit, nequa-
 quam à veritate, nec à bono, bonaque
 illius disciplina Prophetæ segregandi
 sunt.

Schol. II & X. Ut, quemadmodum scri-
 ptum est, qui gloriatur, in Domino glorie-
 tur. 1b. 31.

Refut. II & X. Cum is qui gloriatur in
 Domino apud Prophetas laude dignus
 habeatur, Dominum porro Scriptura
 eum intelligat, qui Legis sit Deus, quem
 tu, Marcio, Judicem & Creatorem, ac
 justum nominas; non potest hic alius es-
 se quam Christi pater, cujus discipulus est
 Paulus; quandoquidem à Prophetæ do-
 ctrina Gentium institutus à Christo magi-
 ster Paulus, ex iisdem inquam doctrinæ
 fontibus velut clarissimam aquam hauri-
 ens, commissam sibi perfundit Eccle-
 siam.

Schol. III & X. Principum huius sæculi, Cap. 2. 6.
 qui evanescunt.

Marcio-
nista.
Hæresis
xlii.

Refut. III. & XI. Si hujus sæculi prin-
cipes sunt multi, qui quidem evacuan-
tur, non trium amplius Principiorum
Marcio! stirpes ac radices indagare co-
geris; sed aliam comminisci fabulam, at-
que multorum ad Principiorum, & radi-
cum, & ingentis alicujus Tragœdiæ inqui-
sitionem te convertere. Cumque ne-
scio quid calumniosè struxeris; neque
enim invenire poteris quemadmodum
verba illa, *quæ evacuantur*, accommodes,
ex hoc ipso *evacuandi* vocabulo ruat illa
necesse est, quam fingis, Principiorum ra-
dix carens ipso Principio. Quicquid enim
desinit aliquando, sempiternum esse non
potest: sed si principium aliquot unde
esse coepit habuerit, finem insuper obti-
nebit. Fieri quippe nequit, ut quod prin-
cipium habet perenne sit ac perpetuum.
Alioqui quid illud sibi vellet quod dici-
tur: id quod est ejus esse causam, quod
aliquando non fuerit, & esse demum
coeperit? Id ipsum porro quod est, Pater
est & Filius, & Spiritus sanctus, Cæte-
ra omnia, quæ condita sunt, non esse di-
cuntur, quæ à Principio quodam ortum
habuerunt; inter quæ malum etiam quod
dicitur referendum est; Malum inquam
quod ab hominibus jam in lucem edi-
tis tanquam à principio manavit: cum
& ipsi quandoque non fuerint, & tunc
esse Malum coeperit, cum & homo,
qui antea non erat, originem accepit.
Quare veniet tempus cum malum ampli-
us non erit; cum Principi ipsi mini-
mè istud placuerit, quod ortum à princi-
pio ipsum in malorum numero atque
ordine collocarat. Igitur non solum
post corporum resurrectionem desinet,
sed jamdudum ab ipsa Legis promulga-
tione; imò ante Legem ipsam in pleris-
que desuit, qui vitam suam ex naturalis
Legis præscripto temperarunt. Sed mul-
to magis post Christi Salvatoris adven-
tum; ac denique post mortuorum Re-
surrectionem longè id cumulatius acci-
det. Quandoquidem *seminantur in cor-
ruptione, surgunt autem in incorruptione*,
nec malum amplius perpetrant, neque mo-
riuntur. Ac cessaturum quidem omnino
malum eadem illa Apostolite statur ora-
tio; *Principum hujus sæculi, qui evacuantur*.
Ex quo vanum tuum illud dogma con-
cidit Marcio! quod opinione sola confi-
ctum mendax, inconstans, rationique
minime consentaneum est.

1. Cor. 15.
46.

1. Cor. 3. 19.

Schol. IV & XII. Scriptum est enim: *qui
comprehendit sapientes in astutia eorum*.

γ' καὶ αἰ. ἔλεγχ. Εἰ Ἀρχοντες ἔσονται
τῆς πολλοί, καταργούνται δὲ οἱ βίῃτοι, ἀ-
ναγκαθίστη, ὡς Μαρκίων, ἐκείνους τριῶν * δε-
χῶν ζητεῖν τὰς ρίζας· ἀλλ' ἐρευνήσας ἄλ-
λον μῦθον πολλῶν δεχῶν καὶ πολλῶν ρι-
ζῶν, καὶ πολλῆς τραγωδίας. καὶ ὅταν συκοφαντῶν
πλάσῃ· ὃ γὰρ ὁρῶν συκοφαντῶν τοῦ κα-
ταργουμένου, ἐκ δὲ τῶ λόγου ἔλεγοντο
καταργουμένων ἀναρεθίσεται ἡ ψεύσας Φαν-
ταζομένη ἀναρχὴ τῶ ἀρχῶν ρίζα. πάντων γὰρ
τὸ λῆγον, ὅτι αἰῶνιον ὑπάρχει, ἀλλὰ εἰ δε-
χὴν ἔχει τὸ εἶναι, καὶ τέλος ὑφέξει. ἀδύ-
νατον γὰρ τὸ ἀρχὴν ἔχοντος διακονεῖν αἰ-
δώς. εἰ μὴ τι αὐτὸ θέλοι τὸ ὄν αἴτιον γινώ-
σκον τὸ μὴ ποτε ὄντος, δεξαμένη δὲ τὸ
εἶναι. τὸ ὄν ἐστὶ Πατὴρ, καὶ Υἱός, καὶ ἅγιον Πνεῦ-
μα. τὸ δὲ μὴ ὄν ἐστὶ πάντα τὰ * κεκτημένα, ^{συνήματα}
ἀρχὴν ἔχοντα τὸ εἶναι, ἐν οἷς αὐτὸ καὶ τὸ
λεγόμενον κακόν. καὶ ἐν κακόν διὰ ἀνθρώπων
δεξαμένων τῷ γινώσκον, ὅτι ὄντων ποτε,
ἀρχὴν δὲ τὸ κακὸν ἔχοντος, ἐξότε καὶ ὁ
ἀνθρώπος ὁ ὅτι ὄν ποτε, ἐκείνους τὸ
κακόν. ἀναμφισβότως γὰρ ἀναρεθίσεται, διὰ
τὸ μὴ συνευδοκεῖν τὸν ἄρχοντα τῷ ἀρχὴν
ἐσχηκότι, καὶ ἐν Φαύλοις εαυτὸν καταστήσαν-
τι· παυθήσεται γὰρ καὶ τὸ ἀνάσσειν ὃ μόνον,
ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ νόμον κηρύξεως. καὶ
ποῦ τῶδε νόμος διὰ πολλῶν τῶ καὶ τὸν Φυσι-
κὸν νόμον πεπολιτευμένων· καὶ ἔτι γε πρὶς
σοτέως διὰ τὸ Χρὶστὸς ἐν σαρκὶ παρυσί-
ας· τελειότατα δὲ διὰ τὸ τῶ νεκρῶν ἀναστά-
σεως. ἐπειδὴ πεύρεται ἐν Φθορᾷ, ἐγείρεται
ἐν ἀφθαρσίᾳ, μηκέτι τὸ κακὸν ἐργα-
ζόμενοι, μηκέτι διποθνήσκοντες. καὶ ὅτι δὲ
παυθήσεται, μαρτυρεῖται ὁ αὐτὸς λόγος
τῶ Αποστόλου Φάσκων, τῷ δεχόντων τὰ αἰ-
ῶν τῆς καταργουμένων. καὶ ἀνήσεται
πανταχόθεν ἡ κατὰ σε, ὡς Μαρκίων, ὑπό-
θεσις, Φαντασιώδης τις ἔσται καὶ ψευδής, καὶ
ἄσφατος, καὶ ἄλογος.

ὃ καὶ β'. χόλ. Γέγραπται γὰρ· ὁ δραστό-
μηνος ὅτι σοφὸς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῷ.

καὶ πάλιν. Κύριος γινώσκει ὅτι διαλο-
γισμὸς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

ὁ καὶ β'. ἔλεγ. Τὸ γέγραπται εἰς χρεῖ-
σιν προφερόμενον, καὶ τὸ γινώσκει Κύριος
ὁμολογούμενον, ἐκ ἀλλοτρίου ὑπάρχει τῷ
ἀναλεξαμένῳ τὸ ρητὸν τῆς λόγου. Φημί δὲ τῷ
ἀγίῳ Αποστόλῳ, παρ' ᾧ ἡ χρεῖσις ἐμφέρει.
ἐξ ἧς χρήσεως ὁ χαρακτήρ Φανεῖται ἐκ ἀλ-
λοτρίου τῆς κηρύγματος & Αποστόλου ἀπὸ
τῆς παλαιᾶς Διαθήκης, ὅθεν ἀπὸ τῆς μαρτυ-
ρίας συνέστη.

ε' καὶ γ'. σχολ. Καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν
ἐτύθη Χριστός.

ε' καὶ γ'. ἔλεγχ. Εἰ Πάσχα ὁ Απὸστόλος ὁμο-
λογεῖ, καὶ τυθέντα τὸν Χριστὸν ἐκδενεῖται, ἐκ ἀλ-
λοτρίου τὸ Πάσχα & Χριστός, τῆς καὶ νόμον Πά-
σχα προβάτον θύοντες ἀληθινῶς, καὶ ἐ-
δοκίμασεν, & * προβάτας τῶν ὁ ἐδοκί-
μασεν θύοντες Χριστός, ἐδὲ ἀνδρὶ σαρκὸς πα-
σχων. πῶς γὰρ ἡ δύνατο πνεῦμα θύεσθαι; ὁ δὲ
ἐκ ἡδύνατο, μὴ δυναμένους δὲ ἀνδρὶ σαρκὸς τυθη-
ναι. τυθέντες δὲ ἐν ἀληθείᾳ ὁμολογεῖ δια-
τῆς Αποστόλου ἀναμφιλέκτους ὁμολογίας. ἐκ ἧν
ἐκ παντὸς σαφῶς ἀποδέδεικται, ἐκ ἀλλοτρίου
ὁ νόμος τύπω φερόμενος χρεῖσις μέχρις ἐν-
τελεσθῆναι καὶ ἐναργῆς προβάτας τυθέντες ἐν
ἀληθείᾳ Χριστός, & προῆλθον ἐν τῇ παλαιᾷ
χρεῖσις ἄλλοις θυόμενον τὸ προβάτον τὸ ἀσθη-
τόν. ἡμῶν δὲ τὸ Πάσχα ἐτύθη Χριστός.

ς' καὶ ιδ'. σχολ. Οὐκ οἶδατε ὅτι ὁ κολλώμε-
νος τῇ πόρῃ, ἐν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γὰρ οἱ δύο
εἰς σὰρκα μίαν.

ς' καὶ ιδ'. ἔλεγχ. Εἰ ἐκ ἀληθείας ὁ νόμος,
τίνι τῷ λόγῳ οἱ ἀληθεῖς τὰς μαρτυρίας ἀπὸ
τῆς νόμου λαμβάνουσιν; ὧν εἰς ὑπάρχει ὁ ἅγιος
Θεὸς Απὸστόλος Παῦλος, ὁ τὴν μαρτυρίαν
ταύτην καὶ πολλῶν ἄλλων λαβὼν εἰς ἐναρ-
γῆ παραβάσιν ἀληθείας καὶ κηρύγματος
ἀγαθὸς Θεός.

ς' καὶ ιε'. σχολ. Μετηλλαγμένως ἀντὶ γὰρ τῆς
ἐν τῷ νόμῳ, λέγεται, ἐν τῷ Μωϋσέως νόμῳ. λέγεται
πρὸς τὰς εἰ καὶ ὁ νόμος ταῦτα ἐλέγξει.

ς' καὶ ιε'. ἔλεγ. Κανὼν τε ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀπο-
φασὶ ἀλλάξης τὸ εἶδος, ὡς Μαρκίων, καὶ νο-
μίσης ἀπὸ τῆς πεποιθέναι σε ἐν τῷ νόμῳ Μωϋ-
σέως, ἀπαλλοτρίων διὰ τὸ Μωϋσέα Θεὸς τὸ νό-
μον, ἀνωθεν ὁ σύνδεσμος ἐλέγχει σε τὴν ἀ-
φροσύνην, ὅτι εἰ καὶ ὁ νόμος ταῦτα ἐλέγξει.

A Et iterum. Dominus novit cognitiones ho-
minum, quia vana sunt. Marcio-
nista.

Refut. IV & XII. istud ipsum; Scri-
ptum est, &c. ad usum translatum: item-
que, novit Dominus, &c. hac autoritate
comprobatum, alienum ab eo minimè
censetur, qui hanc è scriptura sententiam
protulit, Apostolo videlicet, à quo ista
collecta sunt. Atque hoc ex usu locorum
satis apparet, Apostolica doctrinae for-
mam nihil à veteri Testamento disside-
re, cujus ille testimonium adhibuit.

Schol. V & XIII. Etenim Pascha no-
strum immolatus est Christus. Cap. 5. 7.

B Refut. V & XIII. Cum & Pascha Apo-
stolus agnoscat, & immolatum Christum
non neget, non est abalienandum à Chri-
sto Pascha qui ex Paschatis Lege verum
agnum non specie tenus immolat: cu-
jus agni formam non specie item sola
immolatus Christus nec sine carne pas-
sus expressit. Qui enim mactari spiri-
tus posset? Sane fieri istud omnino ne-
quit: sed neque sine carne potest occidi.
Occisum autem esse revera, haud dubia
Apostoli confessione declaratur. Quam-
obrem necessaria illud ratione colligitur:
non alienam esse Legem, quæ adumbra-
tis rebus ac figuris tandiu constabat, do-
nec perfectior, idemque manifestus ag-
nus succederet: hoc est Christus reipsa
mactatus, quem priscis temporibus an-
tecessit alter ille qui immolabatur agnus,
quique sensu percipi poterat. Nostrum
vero Pascha immolatus est Christus.

Schol. VI & XIV. Nescitis quod qui
adhaeret meretrici, unum corpus est. Erunt
enim, inquit, duo in carnem unam. Cap. 6. 16.

Refut. VI & XIV. Nisi vera Lex sit,
est tandem quod qui veritati student au-
thoritates ex illa depromunt? cujusmodi
sanctus Dei Apostolus est Paulus qui cum
aliis innumeris hoc etiam testimonium
ad veritatem, bonique Dei prædicationem
evidenter asseverandam non dubitavit
afferre?

Schol. VII & XV. Mutatus est locus. Cap. 9. 4.
Nam pro eo quod est; In Lege, scripsit in
Moysis Lege. Sed antea dixerat; tametsi
Lex ea non dicat.

Refut. VII & XV. Licet in secunda sen-
tentia formam orationis immutaveris
Marcio, atque ex eo quod in Lege Moysis
scripseris, hac voce, Moysis, alienum à
Lege Deum ostendi putaveris posse, ta-
men superior illa conjunctio vāsaniam tu-
am redarguit; tametsi Lex ista non dicat. Dicit. 25. 4.

Marcionista. Hæresis XLII. In Lege quippe scriptum est: *Non alligabis os bovis trituranti.* Cæterum quod tu Legem Moysis scribere maluisti, nihil nobis omnino nocuisti: sed profuisti potius, ac luculentius contra te testimonium obfirmasti; ut vel imprudens confiterere Moysis Legem à Deo derivatam, hoc ipso quod, *in Lege Moysis*, scripseris. Item, *Lex dicit.* Ad stipulatur enim & Apostolus postea subjiciens: *Nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos utique dicit?* Quod si propter Apostolos tam Lex, quam qui in Lege locutus est Deus ista dixerunt, uterque profecto Apostolorum Christi curam suscipit, dum illis os alligari prohibet: sive à prædicanda Christi doctrina impediri vetat; sive quotidiana ipsis alimenta suppeditari populorum liberalitate, præcipit. Itaque nec alienos à Divinitate sua Apostolos ille putat, nec isti alienum ipsum esse statuunt. Ex hoc verò communi omnibus testimonio sic colligit Apostolus: *Nunquid de bobus cura est Deo?* Sed propter Apostolos dixit. Quare si propter Apostolos usurpavit; hominum porro pecudumque conditor est è quibus boves sunt, ac passeress, serpentes, bestiae, pisces, animantiaque reliqua, consequens est curam illum omnium pro cujusque ratione capessere. Nam & universorum ei curam esse satis ex eo *Psalm. 35. 7.* quod scriptum est ostenditur; *Homines & jumenta salvabis Domine.* Item ex eo. *Job. 39. 3.* *Quis dedit corvo cibum? & pulli corvorum ad Dominum clamant cibos postulantes.* Et *Psalm. 144. 15.* *Dabis opportunam escam omnibus.* Neque verò bonum in obterendis frugibus obstringi capistris ora simpliciter prohibet: Alioqui Deum conditis à se animantibus præbere alimenta non posse monstraret: neque aliter quam ope hominum & auxilio pecorum pabulo providere. Sed illud Apostolus declarat; non cibarium inopia Deum bubus trituræ tempore consultum voluisse, atque obligari vetuisse; verum hoc Enigma totum ad Apostolos quadam habitudine referendum. At verò infima omnia, quæ sensu percipi possunt, Deus providentia sua complectitur, & universorum curam pariter suscipit. Non enim Salvatori contraria scriptis Apostolus, ut hanc sibi plerique excusationis latebram quarant. Etenim longe bubus minores sunt passeress, de quibus à Salvatore dictum est: *Quingenta passeres venduntur dupondio.* Et rursum: *Non*

ἐν γὰρ τῷ νόμῳ γέγραπται· ὃ Φιμώσας βῶν ἀλοῶντα. ἐδὲν δὲ ἡμᾶς ἡδίκησας, καὶν τε προσφείς τὸ ὄνομα Μωϋσέως· ἀλλὰ ἡμᾶς μὲν ὠφέλησας, καὶ σαυτὸς δὲ τὴν μαρτυρίαν ἐσφριγξας, πανταχόθεν δὲ ὠμολόγησας, ἀγνοῶν τὸ Θεοῦ εἶναι τὸ Μωϋσέως νόμον διὰ τὸ ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως. καὶ ὁ νόμος λέγει· ἐπακολυθεῖ γὰρ ὁ Ἀπόστολος σωτιθέμενος ἐν τῷ μετέπειτα εἰρηκέναι, μὴ τὸ βῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ πάντως δι' ἡμᾶς εἰρηκεν; εἰ δὲ διὰ τοῦ Ἀποστόλου εἰρηκεν ὁ νόμος, καὶ ὁ ἐν τῷ νόμῳ Θεὸς λαλήσας, ἡπιμελεῖται ἄρα τὸ Ἀποστόλων τὸ Χριστὸν ἐν τῷ μὴ Φιμῶν αὐτὸν ὡς κελεύεται, ἥρι τὸ λαλεῖν τὴν τὸ Χριστὸν αὐτὸς διδασκαλίαν, ἥρι τὴν ἐφήμερον τροφὴν ὡς τῶν λαῶν ἀνενδύας αὐτὸν ἔχειν. ἐκ ἄρα ἀλλοτρίως τοῦ Ἀποστόλου εἰ αὐτὸς τὸ Θεοῦ οἶδεν, ἐδὲ οἱ Ἀπόστολοι ἀλλότριον αὐτὸν Θεὸν ἡγνῶνται. ἐξ ἧς ὑπὲρ πάντων μαρτυρίας ὁ ἅγιος Ἀπόστολος διδοῖκε Φήσας, μὴ τοῦ βῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἀλλὰ διὰ τοῦ Ἀποστόλου εἰρηκε. καὶ εἰ διὰ τοῦ Ἀποστόλου εἰρηκε, κτιστὴς δὲ ἐστὶ ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν, ἐξ ὧν βόες τε καὶ σαρκοί, ἐρπετά τε καὶ κνώδαλα, ἐνάλια τε καὶ τὰ ἄλλα, ἄρα μέλει αὐτῷ τοῦ πάντων κατὰ τὴν ἐκάστη ἀναλογίαν. καὶ μέλει μὴ αὐτῷ τοῦ πάντων ἐν τῷ λέγειν· ἀνθρώπος καὶ κτήνη σώσεις Κύριε. καὶ ὅτι εἰρηκέναι τίς δέδωκε κόρακι βορῶν; καὶ νεοσσὸι κοράκων τοῦ Κυρίου κεκραγασί, τὰ σῖτα ζητῶντες· καὶ δώσας τὴν τροφήν ἄκαρπον τοῖς πᾶσι. ἀλλὰ σὺ ἐν τῷ ἀλοῶν τοῦ βῶς παρεκκελεύετο, μὴ Φιμῶν βῶν ἀλοῶντα· ἐπεὶ ἐδείκνυνεν αὐν μὴ δύνασθαι τὸ Θεὸν τρέφειν αὐτὸς τὸ κτήσιν. ἀλλὰ εἰ καὶ μὴ διὰ τὸ τὸ ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν * ἡπιμελεμένους τροφῆς. ἐδὲ δὲ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, ὃ δι' ἀπορίαν τροφῆς τὸν Θεὸν διὰ τὸ ἀλοῦν τὸ ἡπιμελεῖσθαι βῶν, ἐν τῷ ὡς κελεύεται μὴ Φιμῶν τοῖς τοῖς ἀλλὰ διὰ τὸ ἀνίγματος τοῦ τοῦ Ἀποστόλων σημαίνεσθαι τὸ χέσιν. τὸ γὰρ * καὶ τὸ ἀνιθῶντων πάντων ποιῆται τὴν τροφήν, καὶ ὁμοίως μέλει αὐτῷ τοῦ πάντων· ὃ ἀντιθέτως ὁ Ἀπόστολος τοῦ τὸ Σωτῆρα ἐγράφει· ἵνα ὅτως περισσίσσωνται οἱ πολλοί· μικρότεροι γὰρ τὸ βῶν τὰ σαρκοί, τοῦ ὧν ὁ Σωτὴρ ἔλεγχον· ὅτι πέντε σαρκοὶ πωλεῖται ἀσαρίων δύο. καὶ πάλιν· ἐχὶ δύο

Luc. 12. 6.

Var. ad-σραθία πωλείται ἀσραθίς ενός; * καὶ ἐν A. ne duo passeresset varent, & unus ex ipsis Marcio-
 dit. Εἰ ἐν ἐξ αὐτῶν εἰ πεσεῖται εἰς παγίδα ἀνδρὶ τῆ πα-
 duo σρα-θία πω-τρός υἱὸς ἐν τοῖς ἑρανοῖς. ὅμῃ μὲν πάν-
 λῆ) ἀσ-των φρενοεῖ. τὸ δὲ μεζόνων ἐπιμελεῖται,
 σραθίς ε-κὶ τὸ μεζόν ἐστὶ τὸ πνευματικῆς ἀκολυθί-
 τός. ὥστ' ἐν ἐκ παντὸς ὁμολογεῖται τὸ αὐτὸν
 ποιητὴν, καὶ δημιουργόν, καὶ νομοθέτην πα-
 λαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης ὄντα, Θεὸν ἀγα-
 θόν τε καὶ δίκαιον καὶ τὸ πάντων Κύριον.

ἡ καὶ ις'. χόλ. Μὴ τῷ βοῶν μέλει τῷ
 Θεῷ;

ἡ καὶ ις'. ἔλεγ. Ἡδὴ διαπεπραγμάτευ),
 καὶ διὰ πλάτης ἡρμηνευταὶ ἐν τῷ περὶ αὐτῶν B
 ρητῶ. διὸ περὶ τὸν ἡγησάμενον αὐτῶν
 περὶ αὐτῶν λέγειν, ἡρκεῖσθαι τοῖς περὶ ἡ-
 μένοις.

δ' καὶ ις'. χόλ. Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς
 ἀγνοεῖν Ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ὑμῶν ὑπὸ
 τὴν νεφέλῃ ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τὴ θα-
 λάσσης διήλθον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πνευ-
 ματικὸν ἔφαγον βρώμα, καὶ πάντες τὸ
 αὐτὸ πνευματικὸν ἔπιον πόμα. ἔπιον γὰρ
 ἐκ πνευματικῆς ἀκολυθῆσης πέτρας, ἡ δὲ
 πέτρα ἦν ὁ Χριστός, ἀλλ' ἐκ ἐν τοῖς πλείστοις C
 αὐτῷ ἠυδόκησε. ταῦτα δὲ τύποι ὑμῶν ἐγε-
 νήθησαν, μὴ περὶ τὸ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς
 κακῶν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μη-
 δὲ εἰδὼ λολάτρεαι γίνεσθε, καθὼς τινες αὐτῶν.
 καθὼς γέγραπται, ἐκάτισεν ὁ λαὸς Φαγεῖν
 καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίξιν. μηδὲ ἐκπει-
 ράζωμεν τὸν Χριστόν, ὅπως λέγει, ταῦτα δὲ τυ-
 πικῶς συνέβαινεν ἐκεῖνοις, ἐγράφη δὲ ἡμῖν, καὶ
 τὰ ἐξ ἡς.

δ' καὶ ις'. ἔλεγ. Ὡ πολλῆς φρενοβλα-
 βείας. τίς ἔχων ὀφθαλμοὺς, ἢ λίαν ἀναέλ-
 λοντ' αὐτὸν διὰ τῆ φωτὸς πλανήσῃ; εἰ D
 γὰρ πατέρας αὐτῶν οὕτως τότε λέγει ὁ ἅγιος
 Ἀπόστολος, καὶ ὑπὸ νεφέλης, καὶ διὰ θαλάσ-
 σης διελθούμενοι, καὶ πνευματικὸν βρώμα
 καὶ πόμα εἶναι, βεβρωκέναι δὲ καὶ πεπω-
 κέναι ἐκ πνευματικῆς ἀκολυθῆσης πέτρας,
 Χριστὸν δὲ εἶναι τὴν πέτραν Φάσκῃ, τίς πε-
 ριόσεται Μαρκίωνος τῇ ὑπονοίᾳ, τῇ σκοτί-
 ζοντ' αὐτῶν τὸ νῦν, καὶ τὸ ἀκούοντων αὐτῶν, ἀλ-
 λότριον Φάσκῃ τὸν Χριστὸν τὸ ἐν νόμῳ γινόμενον,
 ὁμολογημένων δὲ περὶ τῆ Ἀποστόλου ἐν
 ἀληθείᾳ, καὶ ἐκ ἐν δοκίμῃ; Φάσκῃ δὲ ὁ ἅ-
 γιος Ἀπόστολος, μὴ ἐν τοῖς πλείστοις τὸν

ne duo passeresset varent, & unus ex ipsis Marcio-
 non cadet in laqueum sine Patre vestro qui nistat.
 in caelis est? Sic igitur universa Deus Hæresis
 providentia sua gubernat. Quæ verò XLII.
 majora sunt, altiore quodam cura & spi-
 rituali, quæ illorum naturam consequitur,
 administrat. Concludendum igitur est,
 eundem Conditorum, & opificem, ac
 Legislatorem esse veteris ac novi Testa-
 menti, Deum bonum, & justum, univer-
 sorumque Dominum.

Schol. VIII & XVI. Nunquid de bobus 1. Cor. 9. 8.
 cura est Deo.

Refut. VIII & XVI. Abundè tracta-
 tatus hic locus est, & in superiori capite à
 nobis expositus. Ideoque supervacane-
 um rati eadem denuò repetere, iis quæ
 dicta sunt contenti esse debemus.

Schol. IX & XVII. Nolo enim vos ignora- Cap. 10. 2.
 re, fratres, quoniam Patres nostri sub nu-
 be fuerunt, & omnes mare transierunt, &
 omnes eandem escam spiritalem manduca-
 verunt. Bibebant enim de spiritali conse-
 quente eos Petra; Petra autem erat Chri-
 stus. Sed non in pluribus eorum beneplacitum
 est Deo. Hæc autem in figura facta sunt no-
 stri, ut non simus concupiscentes malorum,
 sicut illi fuerunt. Neque Idolorum cultores
 efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemad-
 modum scriptum est. Sedit populus mandu-
 care, & bibere, & surrexerunt ludere. Ne-
 que tentemus Christum, usque ad illa ver-
 ba: Hæc autem omnia in figura contingebant
 illis, scripta sunt autem nobis, &c.

Refut. IX & XVII. O inauditam amen-
 tiam! Quis oriente Sole, si modo oculo-
 los habeat, a luce possit aberrare? Nam si
 Patres suos Veteres illos Apostolus no-
 minat, & sub nube fuisse, ac mare trans-
 iisse prædicat: si spiritalem escam & po-
 tum commemorat: itemque manducasse
 ac bibisse de spiritali consequente il-
 los petra, eamque Petram Christum esse
 scribit; quis Marcionis infantiæ fidem ad-
 hibeat: qui suam ac sectatorum suorum
 mentem tantis tenebris implicat, ut
 Christum ab iis, qui in Lege versati sunt,
 abalienare contendat: quos quidem Apo-
 stolus revera, non ficta quodam specie
 commendavit? Quod autem in plerisque
 scribitur idem non fuisse placitum Christo, pla-

Marcionista.
Hæresis
xlii.

ne ad illorum scelera pertinere putandum est. Jam verò si in iis, qui in Lege sceleratè se gesserunt, nequaquam illi placitum est, ideo illis succensuerit oportet, quòd Legem ipse tulerit; quam omnino suam esse confirmat, quæ pro temporis opportunitate concessa tandiu functionem suam est administrationemque sortita, donec ille carne præditus advenit. Nam & paterfamilias servis suis consentanea cuique temporis debet mandata præscribere. Subinde verò ista subtexuit: *Hæc autem in figura nostri contigerunt, ne simus concupiscentes malorum, sicut illi concupierunt: neque Idolorum cultores efficiamini, sicut quidam ex ipsis.* In quo non omnes sententia sua condemnavit. Sed undenam obsecro, hæc Apostole! nosti? *Sicut scriptum est, inquit; Sed et populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.* Vera est itaque Scriptura, de qua ad convincendos improbos Paulus argumenta colligit. Deinde rursus: *Neque tentemus Dominum.* Marcio verò pro Domino Christum substituit. Sed idem est plane Christus ac Dominus, et si Marcioni aliter visum sit; cum Christi appellatio subjecta sit in iis verbis: *Petra autem erat Christus; & non in plebisque illorum beneplacitum est Deo.* Post hæc Apostolus ubi totum illud argumentum percurrit, subjicit. *Hæc autem in figura continebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram.* Cum igitur quæ illis in figura continebant, ad correptionem nostram scripta sint, qui ea, quæ tum acciderunt, ad correptionem nostram præscripsit, illis haud dubie consulere studuit, quos corrigere atque admonere cupiebat, ne malorum concupiscentes essemus. Quamobrem bonus idem, non malus fuerit oportet. Quibus enim affectus est, iisdem ut prædicti esse velimus hortatur, bonus ille nimirum Deus, ac justus: ac tam eorum quos antè scripserat Deus, quam posteriorum, qui correpti sunt, conditor; communis denique author omnium, ac Legislator: qui & Evangelia largitus est, & Apostolorum dux ac moderator extitit.

Schol. X & XVIII. *Quid ergo dico? Quod in Templo immolatum aliquid sit, aut Idolothytum aliquid sit? Sed quæ immolant Damonibus, & non Deo. Ubi Marcio in sacris immolatum adjecit.*

Refut. X & XVIII. *Quid ergo dico? Idotis*

Χριστὸν ἡυδοκηκέναι, πάντως διὰ παράνομον πρᾶξιν τὸ αὐτῷ. εἰ δὲ ἐκ ἡυδοκήσεν ἐν τοῖς κτλ τὸν νόμον παράνομα ἐργασάμενοις, ἄρα ἀγανακτεῖ πρὸς τοὺς τοιαύτας, ὡς αὐτῷ δεδοκός τ' ὁ νόμον, καὶ διδάσκει αὐτῷ τὸν νόμον ὑπάρχον, καὶ ῥῶ δοθέντα καὶ δικαίως ἐξυπηρετηθέντα, ἄχρι τ' ἐνσάρκας αὐτῷ παρρησίας. πρέπον γὰρ ἐστὶν οἰκοδεσπότῃ, κατ' ἐκείνου καὶ ῥῶν ἀρμοδίως ὑπακούοντι τοῖς ἑαυτοῦ οἰκέταις τὰ πρέποντα. αὐτοῦ δὲ ὑπακούοντες, λέγων ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐχρησίστησαν, πρὸς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ὑπακούοντες κακῶν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλόθυτοι γίνεσθαι, κατὰ τὴν αὐτῶν ἐκ τῶν πάντων τὴν ψῆφον διεξιόν. καὶ πόθεν οἶδας ταῦτα, ὦ Ἀποστόλε; ὑπακούοντες ὡς γέγραπται, φήσας, ἐκείνους ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πινεῖν καὶ ἀνέστησαν παίξιν. ἄρα γὰρ ἀληθὴς ἡ γραφή, ἐξ ἧς καὶ τ' ἐλέγχον κτλ τὸν ἀνόμουν ὁ Ἀπόστολος λαμβάνει. εἴτα πάλιν, μηδὲ πειράζωμεν τὸν Κύριον. ὁ δὲ Μαρκίων ἀντὶ τοῦ Κυρίου, Χριστὸν, ἐποίησε. Χριστὸν δὲ καὶ Κύριον ταυτὸν ὑπάρχον, καὶ μὴ δοκῶν τῷ Μαρκίωνι πρὸς πειράζωμεν τὸν Κύριον τ' ὁ Χριστὸς ἐπωνυμίας, ἐν τῷ εἰπεῖν ὁ πέτρα ἡνὸς Χριστός καὶ ἐκ ἐν τοῖς πλεῖστον αὐτῷ ἡυδοκήσε. διεξιόν δὲ πάλιν ὁ ἀγινὸς Ἀπόστολος πᾶσαν τὴν τῶ κεφαλῇ ὑποθέσιν, φησὶ ταῦτα δὲ τυπικῶς συνέβαινεν ἐκείνοις, ἐγγράφη δὲ ἡμῶν εἰς νεθεσίαν. εἰρήνην τὰ τυπικῶς ἐκείνοις συμβεβηκότα, ἐγγράφη ἡμῶν εἰς νεθεσίαν, ὁ γράψας τὰ γεγονότα τότε εἰς νεθεσίαν ἡμῶν, ἐπεμελεῖται καὶ τὴν νεθεσίαν ἐποιεῖτο, τὸ μὴ γίνεσθαι ἡμᾶς ὑπακούοντες κακῶν. ὁ δὲ μὴ θέλων κακῶν ὑπακούοντες ἡμᾶς εἶναι, ἄρα ἀγαθὸς ὑπάρχει, καὶ καλός. ἐν οἷς γὰρ ὑπάρχει, ἐν ταῖς πρὸς ἐπεταῖς ἡμᾶς εἶναι, ὁ αὐτὸς ἀγαθὸς Θεὸς ὢν καὶ δίκαιος, ὁ τῷ πρὸς γραφέντων Θεὸς, καὶ τ' μετέπειτα νεθεσιάζων κτιστῆς ὢν, τ' πάντων καὶ δημιουργὸς καὶ νομοθέτης, καὶ δαρηλικὸς τῶν ἁγελίων, καὶ καθ' ὁδηγὸς τῶν Ἀποστόλων.

ὁ καὶ ἡ. χολ. Τί ἔν φημι, ὅτι ἱερὸθύτον τί ἐστίν, ἢ εἰδωλόθυτον τί ἐστίν; ἀλλ' ὅτι ἂν θυσι δαμονίοις, καὶ ὁ Θεῷ. πρὸς ἐπεταῖς δὲ ὁ Μαρκίων τὸ ἱερὸθύτον.

ὁ καὶ ἡ. ἔλεγ. Τί ἔν φημι, εἰδωλόθυτον

τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι αὐτοὶ θυσιάζουσιν δαίμονι, καὶ ὁ Θεὸς. ὁ δὲ ἀπὸ πηγῶν εὐσεβείας παλαιῶν πατέρων χρέον ὁ Ἀποστόλος, ἕως αὐτῶν, καὶ ἕως ἀνέστηκεν Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν τοῦ εἰς τὰ εἰδώλα θυσιάζοντες, δαίμονι, καὶ ὁ Θεός. ὁ δὲ ἀπὸ κατέκρινε τὸν Θεὸν θυσιάζοντων, ὅτε χρεῖα θυσιάζοντων ἦν. κατακρίνῃ δὲ τοῦ θυσιάζοντος εἰδωλοῖς, καὶ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀντὶ * Θεῷ εἰδωλοῖς θυσιάζειν. ὅτε γὰρ θυσιάζουσιν, ἵνα προσφέρῃ ἑαυτοῖς ἐκ Θεοῦ κεχαρισμένους εἰς μεταλήψιν ἐργασώμενοι, ἀλλὰ δαίμοσι θυσιάζοντες καὶ ματαιοφροσύνη. σὺ δὲ, ὦ Μαρκίον, προσέθηκας τὸ ἱερόθυτον, νομίσας ἀπὸ τῶν μεμειχθαι τὰ δύο ὀνόματα, ἱερὸν καὶ εἰδωλόν, συνάπτεσθαι τὸ δύο πρόπων τὴν χάριν. καὶ ὁ δὲ ἐστὶ τῆτο. εἰ μὲν γὰρ μὴ τὸ ἐλθεῖν τὴν καὶ τὴν διαθήκην, ἐξέτετο τῷ Χριστῷ κατ' ἰδίαν, καὶ εἰς ὄνομα αὐτοῦ ζῶα ἀνεφέρετο, πιθανὸν ἂν σοι ἠγρίσκετο τὸ τὸ συκοφαντίας ψεῦδος. ὡς τὸ νῦν Θεῷ θυσιάζοντων, τὸ δὲ τότε θυσιάζοντων ἐν τῷ ἱερῷ Ἱεροσολύμοι, καὶ τὸ τοῖς εἰδωλοῖς θυσιάζοντων ἐν σιναπτομένους, καὶ δημοσιεύοντων, καὶ ἐκ Θεῷ. μηδενὸς δὲ θυσιάζοντος ζῶα Χριστῷ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐνδημίας, καὶ καὶ τῆς Διαθήκης, φανερά ἢ πᾶσι σοι προσέθηκε. εἰ δὲ καὶ φύσει ἐκεῖτο ἡ λέξις ἐν τῷ Ἀποστόλῳ πρὸς ἱεροθυσιάζοντων καὶ εἰδωλοθύτων, ὅμως ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐκρίνε πᾶσι τοῖς ὁλογοῦν λογισμὸν κεκλιμένοις, καταχρηστικῶς λεγομένης τῆς λέξεως ὑπὸ τῶ Ἀποστόλου, διὰ τὴν τὴν ἀνθρώπων σιναπτομένην, τῇ αἰετὶ τὸ εἰδωλὸν ἱερόν καλεόντων.

Var. ad-
dit Χρι-
στῷ θυσι-
άζοντων.
F. δαίμο-
νις θυ-
σιάζοντων.

For. ix. c.
viii.

Immolatum aliquid est? Sed quæ immolant Marcio-
Dæmoniis & non Deo. Non prisca illa Pa-
nistæ.
trum tempora condemnavit Apostolus, Hæresis
quæ ad ætatem usque suam, adeoque xlv.
quandiu, steteret Hierosolyma, fluxerunt,
cum eos dixit, qui Idolis immolarent
Dæmoniis immolare, non Deo. Non il-
los, inquam, damnare voluit, qui Deo
sacrificarent, quo tempore sacrificari o-
portuit. Sed eos duntaxat accusat, qui Ido-
lis immolant, non ob hoc ipsum, quod
immolant, sed quod Idolis istud ipsum
pro Deo præstant. Non enim ideo sacri-
ficant, ut alimenta divinitus ad usum
concessa sibi comparent, sed Dæmoni-
bus, ac vanissimis numinibus sacra faci-
unt. Tu verò Marcio, vocem illam, in
Templo immolatum, adjecisti, ex eo ratus,
quod duo hæc vocabula, Templum &
Idola, permixta invicem forent, amba-
rum quoque rationum habitudines pos-
se confundi. Sed longè opinione tua fal-
leris. Etenim si postquam novum Testa-
mentum illatum est, privatim Christo
adhuc immolaretur, & in ejus nomine
offerrentur animalia; probabiliter abs te
mendacissimæ illæ calumniæ repertæ vi-
derentur; ut & qui hoc tempore Deo sa-
crificarent, & hoc olim Hierosolymita-
no in Templo fecissent & idolis immo-
larent, in unum miscerentur omnes, ac
Dæmoniis, non Deo sacra facere dice-
rentur. Sed cum animalia nemo Christo
post ejus adventum, ac novum Testa-
mentum conditum immolaret, illud re-
addidisse manifestum est. Quod licet ista
dictio ita ut concipis, ab Apostolo esset
expressa, atque ἱερόθυτον ad εἰδωλόθυτον ad-
junxisset, unum tamen idemque esse judi-
carent ij, qui rationis paululum habe-
rent: sic ut abusione quadam vocis illud
usurpasse crederetur Apostolus, quod
homines Idolum ἱερόν hoc est sacrum ap-
pellare solent.

Quocirca falsa illa tua ratio conci-
dit: cum id verissimè sit patefactum,
qui Idolis immolant, quod ἱερόθυτον
isti vocant, quique hoc se mendacio
obstringi passi sunt, aut adhuc patiuntur,
Dæmoniis immolare non CHRISTO.
Quod quidem longè ab illis aberat, qui
ex Lege tum justissimè sacrificabant.
Quod ipsum tamen eodem volente fieri
desiit: quemadmodum jam olim per
Prophetam Hieremiam vaticinatus est:
Ute quid mihi tuis de Saba affers, &
Cinnamomum de terra longinqua?
Item Victimæ tuæ non placuerunt mihi.

Καὶ πανταχῶς διέπεσέ σε ἡ ψευδήγορ
διάνοια, ἀποδοχθεῖσης τὴν ἀληθείαν· ὅτι οἱ
θυσιάζοντες εἰδωλοῖς, ἦτοι καὶ τὸν αὐτῷ λόγον
ἱερόθυτον ὁ ἐποίησεν ἢ ποιῶσι, ψεῦδος ἐργα-
ζόμενοι, δαίμονι, καὶ ὁ Θεός. ὁ δὲ ἀπὸ κατέκρινε τὸν Θεὸν θυσιάζοντων, ὅτε χρεῖα θυσιάζοντων ἦν. κατακρίνῃ δὲ τοῦ θυσιάζοντος εἰδωλοῖς, καὶ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀντὶ * Θεῷ εἰδωλοῖς θυσιάζειν. ὅτε γὰρ θυσιάζουσιν, ἵνα προσφέρῃ ἑαυτοῖς ἐκ Θεοῦ κεχαρισμένους εἰς μεταλήψιν ἐργασώμενοι, ἀλλὰ δαίμοσι θυσιάζοντες καὶ ματαιοφροσύνη. σὺ δὲ, ὦ Μαρκίον, προσέθηκας τὸ ἱερόθυτον, νομίσας ἀπὸ τῶν μεμειχθαι τὰ δύο ὀνόματα, ἱερὸν καὶ εἰδωλόν, συνάπτεσθαι τὸ δύο πρόπων τὴν χάριν. καὶ ὁ δὲ ἐστὶ τῆτο. εἰ μὲν γὰρ μὴ τὸ ἐλθεῖν τὴν καὶ τὴν διαθήκην, ἐξέτετο τῷ Χριστῷ κατ' ἰδίαν, καὶ εἰς ὄνομα αὐτοῦ ζῶα ἀνεφέρετο, πιθανὸν ἂν σοι ἠγρίσκετο τὸ τὸ συκοφαντίας ψεῦδος. ὡς τὸ νῦν Θεῷ θυσιάζοντων, τὸ δὲ τότε θυσιάζοντων ἐν τῷ ἱερῷ Ἱεροσολύμοι, καὶ τὸ τοῖς εἰδωλοῖς θυσιάζοντων ἐν σιναπτομένους, καὶ δημοσιεύοντων, καὶ ἐκ Θεῷ. μηδενὸς δὲ θυσιάζοντος ζῶα Χριστῷ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐνδημίας, καὶ καὶ τῆς Διαθήκης, φανερά ἢ πᾶσι σοι προσέθηκε. εἰ δὲ καὶ φύσει ἐκεῖτο ἡ λέξις ἐν τῷ Ἀποστόλῳ πρὸς ἱεροθυσιάζοντων καὶ εἰδωλοθύτων, ὅμως ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐκρίνε πᾶσι τοῖς ὁλογοῦν λογισμὸν κεκλιμένοις, καταχρηστικῶς λεγομένης τῆς λέξεως ὑπὸ τῶ Ἀποστόλου, διὰ τὴν τὴν ἀνθρώπων σιναπτομένην, τῇ αἰετὶ τὸ εἰδωλὸν ἱερόν καλεόντων.

Καὶ πανταχῶς διέπεσέ σε ἡ ψευδήγορ
διάνοια, ἀποδοχθεῖσης τὴν ἀληθείαν· ὅτι οἱ
θυσιάζοντες εἰδωλοῖς, ἦτοι καὶ τὸν αὐτῷ λόγον
ἱερόθυτον ὁ ἐποίησεν ἢ ποιῶσι, ψεῦδος ἐργα-
ζόμενοι, δαίμονι, καὶ ὁ Θεός. ὁ δὲ ἀπὸ κατέκρινε τὸν Θεὸν θυσιάζοντων, ὅτε χρεῖα θυσιάζοντων ἦν. κατακρίνῃ δὲ τοῦ θυσιάζοντος εἰδωλοῖς, καὶ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀντὶ * Θεῷ εἰδωλοῖς θυσιάζειν. ὅτε γὰρ θυσιάζουσιν, ἵνα προσφέρῃ ἑαυτοῖς ἐκ Θεοῦ κεχαρισμένους εἰς μεταλήψιν ἐργασώμενοι, ἀλλὰ δαίμοσι θυσιάζοντες καὶ ματαιοφροσύνη. σὺ δὲ, ὦ Μαρκίον, προσέθηκας τὸ ἱερόθυτον, νομίσας ἀπὸ τῶν μεμειχθαι τὰ δύο ὀνόματα, ἱερὸν καὶ εἰδωλόν, συνάπτεσθαι τὸ δύο πρόπων τὴν χάριν. καὶ ὁ δὲ ἐστὶ τῆτο. εἰ μὲν γὰρ μὴ τὸ ἐλθεῖν τὴν καὶ τὴν διαθήκην, ἐξέτετο τῷ Χριστῷ κατ' ἰδίαν, καὶ εἰς ὄνομα αὐτοῦ ζῶα ἀνεφέρετο, πιθανὸν ἂν σοι ἠγρίσκετο τὸ τὸ συκοφαντίας ψεῦδος. ὡς τὸ νῦν Θεῷ θυσιάζοντων, τὸ δὲ τότε θυσιάζοντων ἐν τῷ ἱερῷ Ἱεροσολύμοι, καὶ τὸ τοῖς εἰδωλοῖς θυσιάζοντων ἐν σιναπτομένους, καὶ δημοσιεύοντων, καὶ ἐκ Θεῷ. μηδενὸς δὲ θυσιάζοντος ζῶα Χριστῷ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐνδημίας, καὶ καὶ τῆς Διαθήκης, φανερά ἢ πᾶσι σοι προσέθηκε. εἰ δὲ καὶ φύσει ἐκεῖτο ἡ λέξις ἐν τῷ Ἀποστόλῳ πρὸς ἱεροθυσιάζοντων καὶ εἰδωλοθύτων, ὅμως ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐκρίνε πᾶσι τοῖς ὁλογοῦν λογισμὸν κεκλιμένοις, καταχρηστικῶς λεγομένης τῆς λέξεως ὑπὸ τῶ Ἀποστόλου, διὰ τὴν τὴν ἀνθρώπων σιναπτομένην, τῇ αἰετὶ τὸ εἰδωλὸν ἱερόν καλεόντων.

Marcio-
nista.
Hæresis
xiii.

Levit. 22.
19

Es. 49. 13.

Amos 5. 25.

1. Cor. 5. 7.

Et alibi. Tolle victimas tuas Israel, & com-
dite carnes. Non enim præcepi Patribus ve-
stris in die, qua apprehendi manum eorum,
ut educerem eos de terra Egypti, de victi-
mis; sed hoc præcepi illis, unumquemque
facere iusticiam cum proximo suo. Cum
igitur dicit: Non præcepi illis; & idem ta-
men in Lege Moyli præcipit: Quilibet
filius Israel, si offerat sacrificium de bo-
bus aut ovibus, masculum immaculatum of-
ferat. Ac rursus. Si quis peccaverit, &
in aliquo inventum est delictum, offeret
agnum. Item: Si peccaverit populus, offeret
vitulum: his omnibus grata sibi fuisse sa-
crificia declarat, quæ tum pro salute popu-
li istius oblata sunt: non quod illis indige-
ret, aut admodum cuperet: sed ut ad eo-
rum se imbecillitatem & anticipatam hu-
manæ mentis opinionem accommodaret:
atque ut à plurimorum cultu numinum ad
unius Dei cognitionem illorum animos
traduceret. Etenim quoniam in sacrifi-
ciis vehementer ipsorum defixa mens
erat, tanquam pietatis hæc essent officia,
quæ Idolis pro expiatione sua ac salute
præstarent: Simul ne ob consuetudinem
extorqueri subito sibi ista omnia mole-
stius ferrent; suo in nomine fieri ista ali-
quanto tempore voluit, quo à plurium
Deorum inani cultu annuas illas cere-
monias ad obsequium suum transfer-
rent: atque ut uno demum cognito Deo,
corroborataque in illum fide nostra, de-
inceps ab eodem audiamus: Nunquid
manducabo carnes tantorum, aut sangui-
nem bircorum potabo? Item. Nunquid qua-
draginta annis sacrificium obtulistis mihi in
deserto domus Israel? Quamquam infinita
iam erant oblata sacrificia. Sed ut ostende-
ret sibi hæc oblata non fuisse: tametsi &
acciperet ipse, & in nomine ejus offerrent.
Quod quidem ob inveteratam istiusmodi
in rebus illorum consuetudinem est fa-
ctum: donec à plurium Deorum usu
paulatim in unius cultus reformatos per-
duceret; & ab illo deinceps intelligerent,
nihil hunc ejusmodi ritibus opus habuis-
se, nec habere: atque ita demum per Chri-
sti sui adventum, totum illud sacrifici-
orum negotium circumscriberet: post-
quam unicum ac singulare sacrificium an-
tecedentia omnia consummasset; nimi-
rum Christi sacrificium. Quoniam, ut
scriptum est, Pascha nostrum immolatus est
Christus. Hujus porro sacrificii, & Pa-
schatis, & doctrinæ Pædagogus Lex fuit,

καὶ ἄλλοτε, ἄρῳ σε τὰς θυσίας Ἰσραὴλ, καὶ
φάγετε κρέα. ἔγὰρ ἐνετέλλαμην τοῖς πατέ-
σιν ὑμῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένους μετὰ χερσὶς
αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου,
καὶ θυσίων. ἀλλὰ τὸ ἐνετελλάμην αὐτοῖς,
ἕκαστον ποιεῖν δικαιοσύνην πρὸς τὸ πλησίον.
αὐτὰ δὲ λέγοντες, ὅτι ἐκ ἐνετελλάμην καὶ
αὐτὰ ἐν τῷ νόμῳ λέγοντες τῷ Μωϋσῇ, ὅτι
ἕκαστος τὸ ὕψος Ἰσραὴλ εἰάν προσενέγκῃ θυ-
σίαν ἐκ βοῶν ἢ περὶβάτων, ἄρσεν ἁμώμον
προσφερέτω. καὶ πάλιν, εἰάν τις ἀμάρτη,
καὶ γῆται ἐν τινὶ πλημμέλει, προσαγάγῃ
περὶβάτον. καὶ πάλιν, εἰάν ἀμάρτη ὁ λαὸς,
προσενέγκῃ μόσχον ἑδξέ μεν δὲ προσδέλῃως
αὐτὸν κομίζεσθαι τὰς ὑπὲρ σωτηρίας τῆς λαοῦ
ποτε τελεοδείσας θυσίας. ἐκ αὐτῶν ἐπίδεο-
μένους τῶν, ἔδὲ θέλονται ταῦτα, ἀλλὰ
συγκαταβαίνονται αὐτῶν τῇ ἀσθενείᾳ, καὶ τῇ
ἀνθρωπότητι προλήψιντα διὰ τὸ πολυ-
θείας εἰς τὴν τῶν θεῶν ἐνός Θεοῦ γνώσιν μετε-
νέγκῃ τὴν ἀνθρώπων διάνοιαν. ἐπεὶ γὰρ ἰσχυ-
ρῶς ἐθεμελίωσεν ἡ διάνοια αὐτῶν ἐν τῇ θυσίᾳ,
ὡς ἀσεβείᾳ τῇ ὑπὲρ ἰλασμάτων ἐαυτῶν καὶ σω-
τηρίας εἰδώλοισι προσφερομένη. εἰς δὲ τὸ μὴ
ἅπαξ χαλεπῶς * φέρει, διὰ τὴν σινηθῆσαν
τῶν ἀποσρέψαι, τὸ ποιεῖν ἕως καὶ εἰς ὄνο-
μα, διὰ τῆς πολυθείας φαντασίας * ἡθέλησα
τὰ κατ' ἐτὶ αὐτοῖς γινόμενα εἰς τὴν μεταλ-
λάξαι. ἵνα λοιπὸν γνόντες τὸν ἕνα, καὶ πρὸς
σεύσαντες ἀσφαλῶς τῷ ἐνὶ παρ' αὐτῶν ἀνέ-
σταν, μὴ φάγομαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα
πράγων πίνωμαι; καὶ μὴ τεσσαράκοντα ἔτη
θυσίαν προσωέγκατε μοι ἐν ἐρήμῳ, οὐκ ἔστι
Ἰσραὴλ; καὶ τοίγε πολλῶν θυσίων τότε προσε-
νεχθῆσάν ἵνα δείξῃ ὅτι ἐκ αὐτῶν προσέφερον, καὶ
τοίγε αὐτὰ δεχομένους, καὶ εἰς ὄνομα αὐτῶν
τῶν προσφερόντων. ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτῶν
ἐν τοῖς πρώτοις ἀναχθεῖσαν σινηθῆσαν, ἕως
μεταλλεύσει κατελκύσας διὰ σινηθείας
(φαιδύτης τῶν πολλῶν) εἰς τὸν ἕνα, καὶ τῶν
ἐνός λοιπὸν μάθωσιν, ὅτι ἔτε ἔχρηζεν ἔτε
χρηστὴ καὶ λοιπὸν ἀποκόψῃ διὰ τὸ ἐνσάρκῃ
παρυσίας τῶν Χριστῶν αὐτῶν τὸ πᾶν τὸ ὑπο-
θέσεως τῶν θυσίων τῶν μιᾶς θυσίας τελέωσά-
σης τὰς προὑπαρξάσας πάσας ἢ τίς ἐστὶ θυ-
σία Χριστοῦ. ὅτι τὸ Πάσχα ἡμῶν ἐτύθη Χρι-
στὸς, καὶ τὸ γεγραμμένον. ἡς θυσίας καὶ Πάσχα,
καὶ διδασκαλίας παιδαγωγὸς ἐγχεῖται ὁ νόμος,
ὁ δὲ ἡγῶν

Cor. φέ-
ρει, &
hæc τὰς
positas,
nisi fal-
lor. De
quibus
Notas
confule.
Pro ἡθ.
λησται, ἡ
ἡθελον.

Aberam
hæc a Vo-
tic.

οδηγῶν διὰ τὸν τύπον, καὶ ληποκαθιστῶν εἰς τὸ ἑτέρων διδασκαλίαν.

ια' καὶ ιθ'. χόλ. Ἀνὴρ οὐκ ὀφείλει κομᾶν, δοῦν καὶ εἰκῶν Θεοῦ ὑπάρχων.

ια' καὶ ιθ'. ἔλεγχ. Εἰκόνα εἰ μόνον τὸν ἀνδρωπῶν Θεοῦ ὀρίζεται ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ καὶ δοῦν. τὴν κομῶν δὲ ὑποτιθέμενον σωματικῶς ἔσαν κατ' ἰδίαν ἐν σώματι, καὶ οὐκ ἐν ψυχῇ. οὐκ ἀλλότριον ἄρα Θεοῦ τὸ ποίημα ὀρίζεται εἰ ἀγαθὸν διὰ τὸ ὁμολογεῖν αὐτὸν τὰ ἀπὸ παλαιᾶς ἐν καινῇ πληρέμενα διαθήκη.

ιβ' καὶ ικ'. χόλ. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα.

ιβ' καὶ ικ'. ἔλεγχ. Εἰ ὁ Θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, καὶ ἄλλον δὲ Θεὸν ὁ Ἀπόστολος κηρύσσει, ἀλλὰ τὸν ὄντα ὁμολογεῖ δὲ τὸ Θεὸν τὸ σῶμα τοῖς μέλεσι κεκεραμέναι καὶ ἄλλον οἶδε Θεὸν, ἀλλ' ἢ τὸν Δημιουργὸν αὐτὸν ἀγαθόν, καὶ κτιστὴν καὶ δικαίον, πάντων ποιητὴν. ἐξ ὧν πάντων ἐν ἔργῳ ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος, ὁ τοῖς μέλεσιν ὑπὸ αὐτῷ καλῶς κεκερασμένον.

ιγ' καὶ κα'. χόλ. Πεπλανημένως ὁ Μαρκεῖον· ἀλλὰ ἐν Ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους πρὸ νοῦ μου λαλῆσαι, ἑτέροις δὲ διὰ τὸν νόμον.

ιγ' καὶ κα'. ἔλεγχ. Ἀρα καὶ αἱ γλώσσαι ἐκ τῆς χάρισματός τῆς πνεύματος εἰσι. γλώσσας δὲ ὁποίας λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅπως γινώσκεις τὰς Φωνὰς τὰς Ἑβραϊκὰς τὰς διαφόρους, καὶ ποικίλως ἐν ἐκάστῃ λέξιν καλῶς μετὰ σοφίας ποικιλιθεῖσας ἀλλὰ καὶ τὴν κομπώδη γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων ἀνχῶντες, τὸ Ἀπικίζειν καὶ Ἀιολίζειν, καὶ Δωρικῶς φθέγγεσθαι τινες τῶν τοῖς Κορινθίοις τὰς πύργους καὶ γάσεις ἐργασαμένων, οἷς ἡ Ἐπιστολὴ ἐπετέλλετο. καὶ ὁμολόγησε μὲν χάρισμα εἶναι πνευματικὸν τὸ τὰς Ἑβραϊκὰς λέξεις κερῆσθαι τε, καὶ τὸν νόμον διδάσκειν. εἰ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα κομπώδη καθελὼν τῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης, ἐφῆσεν μᾶλλον γλῶσσαις αὐτὸν αὐτῷ λαλῶντα διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν Ἑβραῖον ἐξ Ἑβραίων, ὡς αὐτὸς πῶδας Γαμαλιὴλ ἀνατετραμμένον, ὧν Ἑβραίοις τὰ γράμματα ἐν ἐπαυνοῖς τίθησι, καὶ τῆς τῆς πνεύματος δωρεᾶς ὄντα χάρισμα.

quæ per figurarum adumbrationes deduceret, & ad aliud disciplinæ genus con-

Schol. XI & XIX. *Vir comam non nuntiat gloria & imago Dei cum sit.*

Refut. XI & XIX. Non solum Dei imaginem, sed & gloriam Apostolus hominem esse definit. Comam verò utique corpoream, non animæ propriam cum nominat, non alienum à bono Deo opus illud esse significat: eo quod quæ in Vetere Testamento continebantur in novo impleta esse fateatur.

Schol. XII & XX. *Sed Deus temperavit corpus.*

Refut. XII & XX. Si corpus à Deo temperatum est, nec alium quàm verum Deum Apostolus prædicat: eundem porro Deum corporis membra temperasse ac formasse confitetur: non alium profecto Deum, quàm Conditorum ipsum, & quidem bonum, & Creatorem, & justum, & conditorem omnium agnoscit. Quibus ex omnibus homo censendus est ab eodem aptè suis partibus membrisque temperatus.

Schol. XIII & XXI. *Perperam ista concepit: Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui: aliter enim scripsit: & ob Legem, adjecit.*

Refut. XIII & XXI. Lingvæ igitur à Spiritus sancti gratia darivantur. Ejusmodi porro, de quibus Apostolus loquitur, lingvæ sunt, ut non Hebraicas modo voces comprehendant, quæ in singulis vocabulis præclaram quendam ac sapientem varietatem exhibent: sed & alia quoque Idiomatum discrimina, quæ nonnulli Græcæ lingvæ periti, cui insitus quidam fastus ac vanitas est, gloriose jactabant: qualis est Attica, Æolica, ac Dorica proprietas: quarum freti scientia nonnulli turbas illas Corinthi ac seditiones excitant: ad quos ideo hanc Apostolus Epistolam dedit. In qua primum singularis cujusdam esse beneficii docet, Hebraicis uti vocabulis posse, ac Legem docere. Deinde ut Græci sermonis tumorem arrogantiamque comprimeret, sese lingvarum illorum usu instructiorem illis ipsis esse monuit, quod Hebræus ab Hebræis esset oriundus, & ad pedes Gamalielis institutus. Ita Hebraicæ lingvæ scientiam in laude posuit, & inter Spiritus sancti beneficia numeravit.

Marcionista. Unde & ad Timotheum de iisdem scribens: *Tu, inquit, ab adolescentia sacras litteras didicisti. Quod verò ad illam eruditionem politiores quoque Græcorum literas, hoc est Poëticas ac Rhetoricas, adjecterit, iisce verbis expressit: Abundantius vobis omnibus linguis loquor: uti se Græcarum disciplinarum excellentiori quodam usu prædicitum esse monstraret. Nam & scribendi genus ipsum quo utitur, humanitatis illum studiis haud me-*
Tit. 1.12. Dixit quidam proprius illorum Prophetas;

Cretenses semper mendaces, male bestie, ventres pigri.

Epimenidem veterem Philosophum intelligens, Mithra cuiusdam apud Cretenses Idoli sacerdotem. De quo & Callimachus Libycus Poëta idem testimonium falso ad institutum suum transtulit, cum ita de Jove cecinit.

Callimachi Hym. in Jovem

Creta quidem assidue mendax. Rex magne sepulcrum

Creta eum extruxit: sed te mors nulla subegit.

Vides quorsum ille de lingvis Apostoli sermo pertineat: *Volo quinque verba sensum meo*, hoc est cum interpretatione loqui. Quemadmodum Prophetas quæ sibi sancti Spiritus afflatu in animum immissa fuerint in medium proferens, auditoribus suis per Prophetiam illam affert utilitatem. Ita ego, inquit, loqui sic cupio, ut me Ecclesia omnis audiat, & ædificari possit: non ut Græcæ aut Hebraicæ lingvæ scientia elatus me unum, qui eam scilicet intelligam, non Ecclesiam ipsam, ædificem. Tu verò illud addidisti, Marcio; *ob Legem*: quasi ita scripserit Apostolus: *Volo quinque verba in Ecclesia propter Legem*. Pudeat te secunda Babylon, ac Sodomorum nova confusio. Quousque lingvas istas confundes? Quousque contra eos quibus nocere nihil potes tuam arabis audaciam? Nam Angelis vim moliris afferre, & ab Ecclesia veritatis sermones abjudicas,

A διὸ πρὸς αὐτῶν καὶ Τιμοθέῳ γράφων, ἔλεγον ὅτι διὰ νεότητος ἱερὰ γράμματα ἔμαθες. ὅ-
 ἡ δὲ σὺν λόγῳ πρὸς τοὺς Ἑλλήνων Ποιητῶν καὶ
 Ρητόρων ὁρμωμένους τὰ ἴσα Φάσκων, ὁμοίως
 ἔφη πάντων πλεον ὑμῶν λαλῶ γλώσσας, ἵνα
 δείξῃ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν αὐτὸν ἐν πεί-
 ρᾳ ὑπερβαλλόντως γενητῆαι. καὶ γὰρ καὶ ὁ χα-
 ρακτήρ αὐτοῦ σημαίνει αὐτὸν ὑπάρχον ἐν πα-
 παιδείᾳ, ὅτι καὶ διωκόμενος ἐπικερδοὶ καὶ Σταί-
 κοι ἀντιστῆναι, ἀνατρεπόμενοι διὰ τὴν λογίαν
 παρ' αὐτοῦ ἀναγνωσθείσης τῆς Βασιλῆως Ἰππερα-
 φῆς τῆς (ἀντι)ἀγνώσεως τῆς Ἰππεγεγραμμένης τῇ
 Θεῷ ἀγνώσεως, ῥητορικῶς ἀναγνωσθείσης παρ'
 αὐτοῦ (Θεῷ) καὶ δι' αὐτοῦ μετὰ φραστικῶς ῥηθείσης. ἡ ἀγνο-
 ῖα ἀγνοῶντες ἀσεβεῖτε, τῆτον ἐγὼ καταγγέλλω
 αὐτοῖς. καὶ πάλιν φησάντων, εἰπέ τις ἰδοὺ
 αὐτῶν Προφήτης

Κρητες αἰεὶ ψεύσαι, καὶ αἰεὶ θηρία, γαστέρες
 δεγνῆ.

ἵνα τὸν Επιμνιδὴν δείξῃ, δεχάων ὄντα φιλό-
 σοφον, καὶ Μίθρα τῶν Κρησίων * εἰδῶν. καὶ
 ἀφ' ἑκτῆς καὶ Καλλιμάχου ὁ Λίβυς τὴν μαρτυ-
 ρίαν εἰς αὐτὸν σιωπᾶν ἐκτείνει, ψευδῶς πρὸς Διὸς
 λέγων.

Κρητες αἰεὶ ψεύσαι, καὶ γὰρ τὰ φωνῶν, ὡς ἀνα-
 σείω.

C Κρητες ἐτεκτῆναντο σὺ δὲ ἐθάνες ἐσὶ γὰρ
 αἰεὶ.

καὶ ὁρᾷς πῶς διηγείται πρὸς γλωσσῶν ὁ ἅγιος
 Ἀπόστολος. ἀλλὰ θέλω πέντε λόγους ἐν Εκ-
 κλησίᾳ τῷ νοῦ μὲν, τετέστι διὰ τὴν ἐρμηνείαν
 φράσαι, ὡς ὁ Προφήτης ἐν πνεύματι ἀγίῳ εἰς
 τὴν ἐν ποικιλοχρησίμῳ φέρων εἰς φῶς, διὰ τὴν
 ποικιλοφροσύνην ὡφελεῖ σὺν ἀκούοντες. ἔτι
 καὶ γὰρ, φησὶ, λαλῆσαι εἰς ἀκρόασιν τῆς Εκ-
 κλησίας, καὶ οἰκοδομὴν, καὶ μὴ διὰ τῆς κόμ-
 D πῶς Ἑλληνιστῶν τε καὶ Ἑβραίων αὐτὸν οἰ-
 κοδομεῖν τὴν εἰδότητα, καὶ ἔχει τὴν Εκκλησίαν, δι' ἣς
 Ἰππίαται γλώσσας. σὺ δὲ πρὸς ἐθνη καὶ ὡς
 Μαρκίων, τὸ διὰ τὸν Νόμον ὡς τῆς Ἀποστό-
 λου λέγοντος, θέλω πέντε λόγους ἐν Εκκλη-
 σίᾳ διὰ τὸν νόμον. ἀνδραγαθίαν βαθυλὴν δευτέ-
 ρην, καὶ καὶ τὴν Σοδόμων πολυμιξίαν. ἕως ποτε
 * σιωπᾶς τὰς γλώσσας; ἕως ποτε ὁλμᾶς
 καὶ τὴν ἐπὶ σὲ μηδὲν ἀδικησάντων; ζητεῖς γὰρ
 βλάβαν Ἀγγελικῶν δυνάμεων, ἐκβα-
 λῶν σὺν λόγῳ τὴν ἀληθείαν διὰ τὴν Εκκλησίαν

Φάσκων Λωτ τῷ ἀγίῳ, ἐξάγαγε σὺ ἄν-
δρας. καὶ ὁ Ἰππάρχης, καὶ σεαυτὲ Ἰππα-
ρχίς. σὺ δὲ λόγους τῆς ἀληθείας σὺ ἐκ-
βαλεῖς, ἀλλὰ σεαυτὸν πατάσεις ἐν ἀορα-
σία, καὶ ἐν νυκτὶ ἐξοφαιμένη διαγίγης, ψηλα-
φῶν τὴν θύραν, καὶ μὴ ἀνίσκων ἕως ἀνα-
τείλει ὁ ἥλιος, καὶ ἴδῃς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως
ἐν ᾗ καὶ τὸ πῦρ ἀπαντήσεται τῇ σῇ ψευδη-
γορίᾳ. τὸτο γὰρ σε ἐκδέχεται, ὡς ὁρᾷς. ὅτε
γὰρ κείται πρὸς τὴν Αποσόλω, διὰ τὸν νό-
μον, καὶ πρὸς σοὶ τὸτο πεποιήτευται. εἰ
δὲ καὶ ἔλεγε ὁ Αποσόλος, διὰ τὸν νό-
μον, συναδόντως ἔλεγε πρὸς ἑαυτὸν Κυρίῳ,
ἔχ' ἵνα καταλύσῃ τὸν νόμον, ἀλλ' ἵνα πλη-
ρῶσιν.

ἰδ' καὶ β'. χόλ. Εν τῷ νόμῳ γέγραπται, ὅτι
ἐν ἑτερογλώσσοις, καὶ χεῖλεσιν ἑτέροις λαλή-
σω πρὸς τὸν λαὸν τὸτον.

ἰδ' καὶ β'. ἔλεγχ. Εἰ μὴ ἐπλήρωσε Κύριος
τὰ ἐν τῷ νόμῳ περὶ φημένα, τίς ἦν χρεία τὸν Α-
ποσόλον ὑπομνήσαι τὰ διὰ νόμον ἐν καινῇ
Διαθήκῃ πληρῶμενα; ὡς καὶ ὁ Σωτὴρ ἔ-
δήξεν, ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ καὶ τότε ἐν νόμῳ λα-
λήσας, καὶ καὶ ἀπειλὴν ὀρίσας αὐτοῖς λέ-
γων· διὸ παρῳάχθησα τῇ γυναικὶ ταύτῃ,
καὶ εἶπον, αἰεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, καὶ
ᾧμοσα εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυ-
σίν μου. διὸ καὶ ἐν ἑτερογλώσσοις ἐπηγγείλα-
το λαλήσαι αὐτοῖς, ὡς καὶ ἐλάλησε, καὶ σὺ
εἰσῆλθον. τὸτο γὰρ ἀρίσκει ἡ λέγων τοῖς ἀνδρά-
σιν· ὑμῖν δέδοται λαλήσαι τὰ Μυστήρια τῆς
Βασιλείας, ἐκείνοις δὲ ἐν πρὸς βολαῖς, ἵνα βλέ-
ποντες μὴ βλέπωσι, καὶ τὰ ἐξῆς. πάντα
χρὲς τοίνυν ἐν τῇ καινῇ τὰ διὰ παλαιᾶς πλη-
ρῶμενα, παντὶ τῷ σαφές ἐστίν ὅτι ἔχ' ἑτέρω
Θεῷ καὶ ἑτέρω, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ αἱ δύο Διαθή-
και συνίστανται.

ἰε' καὶ κγ'. χόλ. Αἱ γυναῖκες ἐν Εκκλη-
σίᾳ σιγάτωσαν. ἔ' γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς
λαλεῖν, ἀλλὰ ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ
ὁ Νόμος λέγει.

ἰε' καὶ κγ'. ἔλεγχ. Εἰ καὶ τὸν νόμον διατάσσει
ὁ ἅγιος Θεὸς Αποσόλος τῇ ἀτάξιαν τῇ ἀγίᾳ
καὶ Θεὸς Εκκλησία, ἔκ' αὐτῇ τῷ νόμῳ, ἀφ' ἧς
πρὸς τὴν ἀτάξιαν μετριομίζεται. ἔδ' ἄλλοις
Θεῷ ὑπάρχει ὁ νόμος, τῇ γυναικὶ καθυποτάχας
τῷ ἀνδρὶ. συναρέσκει γὰρ καὶ Αποσόλω τὸ
ἐν τῇ τῆς Εκκλησίας νομοθεσίᾳ, ὡς Φησί,

quasi ita sanctum Lot alloqvare; *Educ vi-* Marcio-
ros illos. Verum tuus in te conatus re-*nistat.*
cidet: nec ideo veritatis illos sermones eji-*Hæresis*
cis: sed tibi metipsum cæcitarem infligis, *κλν.*
atque in densissima noctis caligine ver-
saris, fores palpans, nec inveniens, do-
nec Sol ortus fuerit, tuque iudicii diem
aspicias, in quo mendaciis tuis vindex
ignis occurrat. Nam hic te, uti vidēs, ex-
pectat. Cæterum apud Apostolum non
legitur, *propter Legem*: sed illud à te per-
peram est adjectum. Quid si istud ad-
didisset, consentaneum ei foret, quod ab
ejus Domino fuerat dictum; *Non venis-*
Bt se ut Legem solveret, sed ut adimpleret.

Schol. XIV & XXII. *In lege scriptum Cap. 14. 22.*
est. Quoniam in aliis lingvis, & labiis ali-
is loquar populo huic

Refut. XIV & XXII. Nisi illa quæ in
Lege prædicta fuerant Dominus imple-
set, quid attinebat Apostolum ea com-
memorare, quæ ex Lege Veteri fuerant
in novo Testamento perfecta? Quem-
admodum & Salvator ipse demonstrat,
eundem se esse, qui tum in Lege locutus
est, in hunc modum interminatus. *Ideo Ps. 94. 10.*

Offensus fui generationi huic, & dixi, sem-
per hi errant corde. Et: Juravi si intro-
ibunt in requiem meam. Propterea in
aliis lingvis locuturum se esse denuncia-
vit, ut & locutus est; nec ingressi illi
sunt. Hujusmodi enim quiddam Disci-
pulis suis dixisse legitur. *Vobis datum Mat. 13. 35.*
est nosse Mystera Regni Dei: illis autem in *Mat. 4. 12.*
Parabolis, ut videntes non videant, &c.
Cum itaque in novo Testamento ea ubi-
que sint impleta, quæ in Vetere contine-
bantur; dubitare nemo potest, quin ejus-
dem ambo Testamenta Dei sint, non al-
terius ac diverſi.

Schol. XV. & XXII. *Mulieres in Eccle-* *Cap. 14. 34.*
sia taceant. Non enim permittitur illis
loqui: sed subdite sint, sicut & Lex dicit.

Refut. XV & XXII. Si ex Legis præ-
scripto sanctissimus Dei Apostolus Ec-
clesiæ ordinem, ac disciplinam constitu-
it, non erit Lex ordinis expers, è qua
ordinem Apostolus transtulit: neque
ab alieno Deo proficiscetur, quæ vi-
ro foeminam esse subjectam præcipit.
Hoc enim & Apostolo, in condendis Ec-
clesiæ Legibus placuit, ut ipse testatur
H h ij

Marcio-
nista.
Hæresis
XLII.
Gen. 3. 16.

Sicut & Lex dicit. Sed ubinam demum ista Lex dicit? Nimirum eo in loco, ubi ita Dominus Evam alloquitur: *Ad virum erit conversio tua, & ipse dominabitur tibi.* Nam, etli plerisque aliis in locis idem repetitum fuerit; illic tamen primum est usurpatum. Jam cum ex illo tempore deinceps mulier Divino mandato viro subiecta esse cœperit, & id secutus Apostolus eandem subjecerit, nec illi Deo, qṽi virum fœminamqve condidit contrarium quidam præceperit, planè istud indicat, ejusdem se Dei Apostolum ac Legislatorem esse, à quo Lex ipsa Vetusqve est Testamentum omne derivatum: cui Novum etiam, adeoque utrunqve Testamentum tribui oporteat, qṽod mulierem ut olim, ita & nunc ob piam atqve æqvabilem moderationem viro subditam esse præcipiat.

Сар. 15. 1.

Schol. XVI & XXIV. De Resurrectione mortuorum. Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod predicavi vobis. Item, Si Christus non resurrexit, inanis, &c Sic predicamus, & sic credidistis; Quoniam Christus mortuus est, & sepultus, & resurrexit tertia die. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est; Absorpta est mors in victoria.

Gal. 1.9.

Refut. XVI & XXIV. *Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod predicavi vobis.* Si aliquando prædicavit, & id ipsum notum facit, nullum aliunde derivatum Evangelium est, aliave cognitio præter unam illam, unumque illud, quod in quatuor Evangeliiis, & Apostolis omnibus unicum est. Ex quo Marcio refellitur, qui tanto intervallo prodierit; nimirum post Aniceti Romani Pontificis tempus, qui ab Apostolorum Petri ac Pauli passione nonus ordine numeratur. Quocirca ut nos idem præmuniret Apostolus, aiebat. *Etiam si nos, aut Angelus Evangelizaverit vobis præterquam quod accepistis, anathema sit.* Sancti quippe Spiritus instinctu noverat venturum aliquando cum discipulis Marcionem, qui egregie munitam viam niterentur pervertere. Quare non iterum dixit; Evangelizo vobis, sed; *Notum vobis facio Evangelium;* non aliud ab eo utique, quod jam prædicavi vobis, ac denuo vobis in memoriam revoco. Notum vobis facio, quanam ratione Evangelizaverim vobis,

καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. πῶς δὲ ὁ εἶπεν ὁ
νόμος; ἀλλὰ ἐν τῷ εἰπεῖν τὸν Θεὸν πρὸς
τὴν Ἐγὼν Διθυς, πρὸς τὸν ἄνδρα σε ἡ ἀπο-
στροφὴ σε, καὶ αὐτὸς σε κυριεύσει. εἰ γὰρ καὶ
ἐν ἄλλοις τόποις, ἀλλὰ ἐπεὶ ἐν ἡ δαχμή. εἰ
τοίνυν ἀπὸ τότε ἡ γυνὴ ὑπετάγη ἐκ πρῶτα
ἰματὸς Θεῷ ὡς ἄνδρὶ καὶ ἀκολουθῶς ὁ Ἀπό-
στολος καθυποτάσσει ταύτην ὡς ἀντιθέτως
τῷ ποιήσαντι τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν γυναῖκα
Θεῷ αὐτὸς κελεύων, δείκνυσιν ἐξάπαντος,
ὅτι τῷ ὡς Θεῷ ὑπάρχει ὁ Ἀπόστολος νο-
μοθέτης Θεῷ, ὃ καὶ ὁ νόμος ἦν, καὶ ἡ πᾶσα
παλαιὰ Διαθήκη καὶ τῷ ὡς ἡ Καρὴ
διαθήκη, τετέστιν αἱ δύο Διαθήκαι, αἱ τὴν
γυναῖκα τότε καὶ νῦν καθυποτάξασαι
τῷ ἄνδρὶ, δι' αἷσεβῆ καὶ ἀντίρροπον εὐτα-
ξίαν.

15 καὶ κδ'. χόλ. Ὁδὲ ἀναστάσεως νεκρῶν.
γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοί τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ
εὐηγγελισάμην ὑμῖν. καὶ ὅτι εἰ Χριστὸς ἐκ ἐγῆγε-
ται, μάλιστα, καὶ τὰ ἐξ ἑξ. ἕως κηρύσσομαι,
καὶ ἕως ἡπτεύσατε, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανε, καὶ
ἐτάφη, καὶ ἐγῆγεταί τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. ὅταν
δὲ τὸ θνητὸν τῆτο ἐνδύσῃται ἀθανασίαν, τότε
ῥηθήσεται ὁ λόγος. ὁ γεγραμμένον, κατε-
πόθη ὁ θάνατος.

15' ἢ καὶ. ἔλεγχ. Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, Ἀ-
 δελφοί, τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην
 ὑμῖν· εἰ εὐηγγελίσαστο, καὶ αὐτὸ πάλιν γνω-
 ρίση, ἐκ ἄλλοθεν Εὐαγγέλιον, ἢ τε ἄλλη
 γνώσις μὲν τὴν μίαν, καὶ τὸ * ἐν ᾧ πρὸς ἐντυ-
 χάνη δια τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων, καὶ τῶν <sup>Ε. τὸ ἐν ὁ-
 σφ' ἐν τῶν</sup> Ἀποστόλων. ἵνα ἐλέγξῃ τὸν Μαρκίωνα τὸν ^{καὶ}
 μὲν τοσαῦτα ἔτη ἤκοντα, μὲν χρόνος τῶν κα-
 λημένων Ανικητῶν, τῶν Ῥωμαίων Επισκόπων,
 τῶν καὶ διαδοχῶν ἐνάτης χρομένης ἀπὸ τῆς
 Δ' τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου τελειώ-
 σεως. διὸ ἐπασφαλίζομαι, ὁ αὐτὸς Ἀπό-
 σολος, ἔλεγε· καὶ νῦν ἡμεῖς, ἡ Ἀγγελία
 εὐαγγελίσθηται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀ-
 νάθεμα ἔστω. γινώσκων πνεύματι ἀγίῳ,
 ὅτι μέλλει Μαρκίων ἢ οἱ κατ' αὐτὸν διασρέ-
 φειν τὴν ὁδὸν τὴν καλῶς ἐδραιωμένην. ὅθεν
 ἐκέτι εἶπεν, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν, ἀλ-
 λὰ γνωρίζω ὑμῖν τὸ Εὐαγγέλιον· ἐκ ἄλ-
 λοῦν, ἀλλὰ ὃ ἥδη εὐηγγελισάμην ὑμῖν;
 ἢ τὴν ὑπόμνησιν ὑμῖν ποιῶμαι. γνωρί-
 ζω ὑμῖν τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν.

εἰ κατέχετε, ἐκτός ἐι μὴ εἰκὴ ᾤπιστεύσατε. εἰ μὴ ᾤπιστεύσατε, ὡς ἐκήρυξα ὑμῖν, χωρὶς αὐτῆς εἰκὴ ᾤπιστεύσατε. διηγεῖσά μιν ᾤπιστον, ὅτι Χρὶστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγήγερεται καὶ τὰς γραφάς, καὶ ἐκ τῆς μύθου, καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν μελλόντων ἀφ' ἐαυτῶν λαλεῖν ἂν μὴ γέγραπται. οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι ἀφ' ἐαυτῶν λέγουσιν μὴ ἐγήγερεται, Μαρκίῳ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι λέγουσιν ἀφ' ἐαυτῶν δοκῆσαι πεπονθέναι, καὶ τεθάρθαι. ἐγὼ δὲ καὶ τὰς γραφάς ἀσφαλίζομαι ὑμᾶς. εὐθύς γὰρ ᾤπιστεύσατε, λέγων· ὅτως κηρύσσομεν, καὶ ὅτως ᾤπιστεύσατε, ὅτι Χρὶστὸς ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη, καὶ ἐγήγερεται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. καὶ εὐθύς, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, εἰ δὲ Χρὶστὸς ἐγήγερεται καὶ εἰ Χρὶστὸς οὐκ ἐγήγερεται, μάταιον τὸ κηρύγμα ἡμῶν. καὶ μὴ ταῦτα πάντα. δεῖ γὰρ τὸ θνητὸν τῆτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν, καὶ τὸ φθαρτὸν τῆτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν. καὶ οὐκ εἶπε, τὸ θνητὸν τῆτο χωρῆσαι τὴν ἀθανασίαν, ἢ τὸ φθαρτὸν τῆτο χωρῆσαι τὴν ἀφθαρσίαν· ἀλλὰ τὸ θνητὸν καὶ ἀφθαρτὸν ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν. ποῖον δὲ εἰς θνητὸν, ἀλλ' ἢ τὸ σῶμα τὸ ἐχωρῆσαν ἐν αὐτῷ μόνον ἀθανασίαν, ἀλλὰ καὶ οἰκῆσαν, καὶ μέλλον ἐνδύεσθαι τὴν ἀθανασίαν, ὅτε τὰ σώματα ὅλα ποταλά, καὶ τὴν ψυχὴν τὴν μὴ ποταλίσαντος, ἐνδουλεύσας ἀθανασίαν, ἀλλὰ τὴν θνητὴν ἐνδουλεύσας τὴν ἀθανασίαν, καὶ τὴν φθαρτὴν ἀφθαρσίαν, τὰ τε εἰς τὰ σώματα, αὐτὰ γὰρ καὶ θάνατος ἐστὶ καὶ φθορά πρὸς καὶ, διὰ τὴν λύσιν τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτῶν διὰ τὴν Ἀδὰμ πᾶσι καὶ. ὅτι δὲ πρὸς τὴν μελλόντων φησὶ ἐν αὐτῷ τελειῶν εὐεργεσιῶν, διὰ τὴν ὑποχέ-
 For. μέλ-
 λον.

si retinetis; nisi forte frustra credidistis. Marcio-
 Nisi enim retinetis quemadmodum præ-
 dicavi vobis, sine illo frustra credidistis. Marcio-
 Hoc enim nunciavi vobis; Christum
 pro peccatis nostris secundum Scripturas
 obiisse mortem, ac secundum easdem ter-
 tiæ die surrexisse: non secundum fabu-
 lam aliquam, vel eorum doctrinam qui
 ex sese quæ minime scripta sunt profe-
 rent. Etenim Judæi ex sese CHRISTUM
 surrexisse negant: Marcio ac ceteri per-
 inde ex sese specie tenus esse passum, ac
 sepultum prædicant. Ego verò ex Scri-
 pturarum vos auctoritate confirmo. Ac
 subinde scribit. Sic prædicamus, & sic cre-
 didistis; Quoniam Christus mortuus est,
 & sepultus, & surrexit tertia die. Et
 paulò post: Si mortui non resurgunt, ne-
 que Christus surrexit. Et si Christus non
 surrexit, inanis est prædicatio nostra.
 Tum post hæc omnia. Oportet enim mor-
 tale hoc induere immortalitatem, & corru-
 ptibile hoc induere incorruptionem. Nec
 ita dixit: Mortale hoc capere immorta-
 litatem, aut corruptibile hoc capere in-
 corruptionem; sed mortale, & corrupti-
 bile induere incorruptionem, & immor-
 talitatem. Quod est autem mortale il-
 lud nisi corpus, quod immortalitatem non
 induat modo, sed in ea etiam habitet:
 quod immortalitatem, inquam, illam sic
 induat, ut non rejecto corpore, anima
 sola quæ mortis est expers, immortalita-
 tem induat: sed ut idipsum quod mor-
 tale est immortalitatem, & corruptibile
 incorruptionem induat: hoc est corpus
 ipsum; cuius propria mors est, ac tem-
 poraria illa corruptio, dissolutioque ob
 Adami contumaciam ac scelus inflictæ?
 Jam verò de futuris olim beneficiis, quæ
 in corpus derivanda sunt, Apostolum
 loqui, ex eo patet, quod pollicitationis
 formula id quod eidem contingere de-
 bet expresserit. Tunc, inquit, fiet sermo, qui
 scriptus est: Absorpta est mors in victoria.
 Quibus verbis futuram tunc mortuorum
 resurrectionem significat. Quandoquidem
 ex aliqua parte in Christi resurrectione,
 eorumque qui cum Christo sunt ad vitam
 excitati, absorpta mors est. Multa enim
 sanctorum corpora surrexerunt, ut in Evan-
 gelio proditum est, & cum eo ingressa sunt
 in sanctam Civitatem. Sed cum absorbe-
 tur in victoria, cum ab omnibus omni-
 no depulsa corporibus evanescit.

Marcionista.
Hæresis
XLII.

EX EPISTOLA II AD
Corinthios.

ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
δευτέρας.

Hanc Marcio tertiam ordine colloca-
vit, idque commutata serie. Quæ enim
ad Galatas scripta est, eam primo loco
posuit.

Cap. 1. 20. Schol. I & XXV. Quotquot enim pro-
missiones Dei sunt in illo, est: Ideo & per
ipsum Amen Dei.

Refut. I. & XXV. Aperi oculos & salva-
re, Marcio! Quod si facere istud modo
non potes, eo quod obieris, illi saltem
aperiant, quos tu in errorem impulisti,

teque, ut venenatum serpentem, & appropinquantibus noxium devitent. Nam si quotquot promissiones Dei sunt, in illo, etiam: Promissiones porro Dei eas Apostolus intelligit, quæ Lege ac Prophetis continentur, sequitur, etiam illud implendarum Prophetiarum proprium in Christo confirmatum fuisse. Quare nec à Veteri Lege, nec à Prophetis, alienus est Christus, nec à Deo, qui & in Lege locutus est, & sua in Christo promissa perfecit. Sed neque DEO illi, qui Legem ac Prophetas dedit idem ille Christus ad-
versatur. Nam pro eo quod illius pollicitationes in ipso representatæ sunt, & per ipsum, inquit, Amen Dei. Deus enim Pater promisit, Christus verò Dominus rata illa fecit, & Amen adhibuit illis, quos illa promissio confirmavit: quique Patrem illum suum agnoverunt, qui in Lege locutus est, ac credentibus salutaria

Mat. II. 28. dona contulit. His enim ille verbis usus est? Ita Pater, quia ita placitum est ante te.

Cap. 3. 5. Schol. II & XXVI. Non enim nos ipsos prædicamus, sed Christum Jesum, nos ipsos verò servos vestros per Jesum. Quoniam Dens qui dixit de tenebris lucem splendescere.

Refut. II & XXVI. Non seiplos, sed Jesum Christum Dominum nostrum prædicant Apostoli. Quare neque secta est ulla, nec Ecclesia Apostolorum insignita nomine. Nec unquam Petrus ullos, aut Paulianos, aut Bartholomæos, aut Thaddæos audivimus; sed nna jam tum initio fuit Apostolorum omnium prædicatio: quæ non ipsosmet illos, sed

Αὕτη δὲ τρίτη κεῖται ὡς τῷ Μαρκίῳ. μετελλαγμένως δὲ, διὰ τὸ πρῶτῳ παρ' αὐτοῦ τεταχθῆναι ὡς τῇ Γαλατίας.

α καὶ κε'. χόλ. Πᾶσαι γὰρ αἱ ἐπαγγελίαι Θεῷ ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ διὸ καὶ δι' αὐτοῦ τὸ ἀμὲν τῷ Θεῷ.

α' καὶ κε'. ἔλεγχ. Διάνοιξον ὁφθαλμούς σε καὶ σώθητι, ὦ Μαρκίῳν. εἰ δὲ σὺ σέχετι δύνασαι. τετελεύτηκας γὰρ, οἷον σὺ ἀπατηθέντες ἀνοίξατοσαν ὁφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ σέ, ὡς ἀπὸ ἐρπετὸς θήνης, καὶ λυμαιομένης ὅσον ἐγγίζοντας. εἰ γὰρ ὅσαι ἐπαγγελίαι Θεῷ, ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ, ἐπαγγελίας δὲ Θεῷ οἶδεν ὁ Ἀποστόλος διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, ἄρα γε ἐν Χριστῷ τὸ ναὶ τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ πληρωμάτων ἐβεβαίωτο. σὺ καὶ ἄλλοι ἐν ὁ Χριστὸς τῶν παλαιῶν νόμων καὶ τῶν Προφητῶν, εἰς τὸν Θεὸν τῶν λαλήσαντων ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἐν Χριστῷ τὰς αὐτὰς ἐπαγγελίας πεπληρωκότος. ἀλλ' εἰς ἀντίθετον ὁ Χριστὸς τῷ Θεῷ τῷ δεδοκότι νόμον καὶ Προφήτας. διὰ γὰρ τὸ ἐν αὐτῷ τὰς ἐπαγγελθείσας ὑποχέσθαι (εἶναι) γίνεσθαι, διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ τὸ ἀμὲν τῷ Θεῷ. Θεῷ μὲν Πατρὶς ἐπαγγελιαμένους, Χριστὸς δὲ τῶν καὶ βεβαιῶν, καὶ Κυρίου τὸ ἀμὲν ὁδοποιούμενος, δι' αὐτοῦ ἐν τοῖς δι' αὐτοῦ τῇ ἐπαγγελίᾳ βεβαιωθεῖσι καὶ ἴσχυρῶς εἰσι τῇ πατέρα αὐτοῦ ἐν νόμῳ λελαληκότα, καὶ ἐν ἐπαγγελίᾳ τοῖς πεπιστευκόσι δεδορημένον τὰ σωτήρια τῶν λεγόντων δι' αὐτοῦ λέγοντος Χριστοῦ, ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι ἔτως ἐλήμετο ἡ διδοκία ἐνώπιόν σε.

β' καὶ κε'. χόλ. Οὐ γὰρ ἑαυτοῦ κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦ. ὅτι Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκοτῆς Φῶς λάμψαι.

β' καὶ κε'. ἔλεγχ. Οὐ κηρύσσομεν ἑαυτοὺς οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον. διὸ καὶ ἐν ἀγρεσίς, εἰς ἑκκλησίαν εἰς ὄνομα Ἀποστόλων ἀνηγορευμένη. εἰς ποτε γὰρ ἠκούσαμεν, καὶ Πετρί, καὶ Παυλί, καὶ Βαρθολομαί, καὶ Θαδδαί, ἀλλὰ ἀπαρχῆς ἐν κήρυγμα πάντων τῶν Ἀποστόλων, σὺ αὐτοῦ κηρύσσον, ἀλλὰ

Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον. διὸ καὶ ὄνομα τῆς Εκκλησίας οἱ πάντες ἔθεντο ἐν, ἔχ' ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῆς Κυρίας αὐτῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, διὰ Αντιοχείας δεξαμένων Χριστιανῶν καλεῖσθαι ὅπως ἐστὶν ἡ μόνη Καθολικὴ Εκκλησία, ἔκ' ἄλλοι ἐχέστα, ἀλλὰ Χριστῷ, Χριστιανῶν ἕστα Εκκλησία, ἔ' Χριστῶν, ἀλλὰ Χριστιανῶν ἔ' μὲν ἐνὸς ὑπάρχοντες, τῷ δὲ διὰ τῆς ἐνὸς Χριστιανῶν καλεσμένων. καὶ ταύτην δὲ καὶ ἔδωκε αὐτῆς κήρυκας πᾶσαι ἐκείνη ἡ αὐτὴ χαρακτὴρ Φανερῶσαι διὰ τῶν ἑπιθέτων ὀνομάτων Μανχαίων, καὶ Σιμωνιανῶν, καὶ Οὐαλεντινῶν, καὶ Εἰβωνῶν, ὧν εἷς καὶ σὺ Μαρκεῖον ὑπάρχεις. καὶ σε τὸ ὄνομα ἑπικεκλήνεται οἱ ὑποστῆ ἡπατημένοι, ὡς σεαυτὸν κηρύξαντες, καὶ ἔχ' Ἰησοῦν. εἰτά φασιν, ὅτι ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκοτίας Φῶς λάμψαι. ὁ Θεὸς δὲ ποῖ, ἀλλ' ὁ εἷς ὁ ἐν τῷ Προφῆτῃ δείξας ἐκ σκοτίας Φῶς, ταῦτέστιν διὰ τῆς ἀνθρώπων ἀπιστίας καὶ ἀγνωσίας, Φῶς καὶ γινώσκιν ἐν Χριστῷ * λάμψαν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τῶν ποτε ἐθνῶν εἰδωλολατρῶντων, νῦν δὲ Θεὸν τὸν τότε ἐν τῷ Προφῆτῃ περιπαυλαίμενον τὸ Φῶς ἑαυτῷ ἐν τῷ κόσμῳ λάμψαι; ὡς ἔκ' ἄλλοις ὄντες παλαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης, ὡς ἡμῖν ἔδωκε γέγονε πείθει σε, ὦ Μαρκεῖον, ἀφ' ὧν ἔχεις γεγραμμένων λευκάνων ἡ Εὐαγγελίς, καὶ μὴ ὑποστῆ ἀπατάσθαι.

E. λάμψας, sed deest aliqvid.

γ' καὶ κ'. χόλ. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλῶμεν. ἐξέκοψε δὲ τὸ καὶ τὸ γεγραμμένον.

γ' καὶ κ'. ἔλεγ. Οὐ δοθήσεται σοι τόπος ἐνοῖς ἀντολήσας. καὶν τε γ' ἐκκόψης τὸ κατὰ τὸ γεγραμμένον, φαίνεται ἡ τῶν γεγραμμένης λέξεως ἀνολεθρία. διὰ τῆς γὰρ ἡπίστευσα, διὸ καὶ ἐλάλησα δι' οὗ τὰ ἴσα ἐπενέγκας ὁ Ἀποστόλος ἔφη, ἔχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλῶμεν. παντὶ δὲ τωσαφές ἐστὶ τῷτο, ὅτι ἐν τῷ ἐκατοσῶ πεντεκαδεκάτῳ ψαλμῷ ἐν τῷ τῷ ἑπιγραφῶν Ἀλληλῳία ἔχοντες, τῷ δὲ Δαβίδ Βίβλος ὄντι, καὶ ὑπ' αὐτῶν πεποιητευμένων, ὁ λόγος ἡπίστευσά ἐστι γεγραμμένον. ὅθεν καὶ ὁ Ἀποστόλος ἐλάβετο τὸ ῥῆγμα, καὶ ὁμοίως ἔφη τὸ διὸ

Λ Dominum Jesum Christum tantummodo celebraret. Ob id Ecclesiæ nomen nistæ. unum omnes imposuerunt: non suum Hærcis utique, sed Christi Jesu, cum Antiochiæ xlii. primum appellari Christiani cœperunt. Quod quidem solam ad Catholicam Ecclesiam convenit, quæ nullo alio quàm Christi nomine prædico Christianorum Ecclesia, non Christorum, dicitur: adeo ut cum unusille sit, plures tamen ab eo Christiani nominentur. Ab hac Ecclesia ejusque præconibus ubi discesseris, reliquæ omnes haud eadem nota constant, quæ adjunctis nominibus atque epithetis vocantur; Manichæorum videlicet, Simonianorum, Valentianorum, Ebionæorum: quibus & tu, Marcio, annumeranduses: cujus nomen inscribunt i tibi, quos tute in errorem induxeris: utpote qui teipsum, non Christum prædicaveris. Tum demum inquirunt; Deus qui dixit de tenebris splendescere lucem. Quis hic Deus est nisi unus ille, qui apud Prophetam è tenebris lumen ostendit? hoc est ex hominum infidelitate & inscitia, per Christum lucem ac scientiam in cordibus nostris excitavit. Qui cum olim inter Gentes numeraremur simulacris addictas, Deum illum modo veneramus, qui per Prophetam lucem suam illaturum sese Mundo promiserat: ut intelligas eundem neque a Veteri, neque a Novo Testamento dissidere: id quod certis tibi rationibus svadere, Marcio, solemus, ex illis ipsis Evangelii reliquiis, quæ apud te scriptæ reperiuntur, neque fraude tua vos circumveniri patimur.

Heretici ab antiquis secta sua nominantur.

Schol. III & XXVII. Habentes autem eundem spiritum fidei, & nos credimus, propter quod & loquimur. Ubi voces illas sustulit (sicut scriptum est.)

Refut. III & XXVII. Quocumque audaciam tuam converteris, nullum quo te inferas aditum invenies. Sive enim illa verba, sicut scriptum est, deleas, antecedentium verborum ipsa series appareat. post hæc enim verba; Credidi propter quod locutus sum, subinde æqualia subjungens; ait Apostolus. Habentes eundem spiritum fidei & nos credimus, propter quod loquimur. Nemo autem illud ignorat è Psalmo CXV, cui inscriptum est Alleluja, quique in Davidis Libro legitur, & inter ejus Oracula censetur, verba illa esse deprompta, Credidi, &c. Unde & Apostolus ejusmodi sententiam transtulit, ac similiter expressit; Propter quod credimus &

Hh iiii

Marcio-
nista.
Hæresis
XLII.

nos & loquimur: ille inquam Paulus, qui ex Apostolorum numero unus extitit. Iccirco non dixit; *Propter quod & credidi, & locutus sum*; sed, *nos credimus propter quod & loquimur*, ut se cum reliquis Apostolis conjungeret. Quare ita scripsit: *Habentes eundem spiritum*; ut ostenderet illum ipsum, qui per Davidem loquebatur, per Apostolos quoque spiritum esse locutum: cujus ille quondam impulsu vaticinans credidit, & ad eundem pertinentes isti modo credunt ac loquuntur. Versatur autem in hoc loco intelligendi ac disputandi perversa quædam ac fraudis plena ratio. Nam cum Apostolus unum eundemque Spiritum esse definiat, quæ fronte vecors ille Marcio, qui illam germanam Apostoli orationem esse non negat, alium tunc Spiritum fuisse, quam qui Apostolis deinceps affuerit, ausus est profiteri?

πιστεύομεν καὶ ἡμεῖς καὶ λαλεῖμεν, εἰς ὧν ἔχει τὸ Ἀποστόλων. ὅθεν ἔλεγε, διὸ καὶ ἤπισευσα καὶ ἐλάλησα· ἀλλὰ ἡμεῖς πιστεύομεν διὸ καὶ λαλεῖμεν, ἵνα ἑαυτὸν μὴ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων συναίψῃ. καὶ φησὶν, ἔχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα· ἵνα δείξῃ τὸ ἐν τῷ Δαβὶδ λαλήσαν πνεῦμα, τὸ αὐτὸ ὃν πνεῦμα, καὶ ἐν τοῖς Ἀποστόλοις, ὡς ἔπειτα τότε ἐκεῖν· ὡς φητεύων ἤπισευσεν ἐν ᾧ πνεύματι καὶ αὐτοὶ ὄντες πιστεύομεν καὶ λαλοῦμεν. πολλὴ δὲ ἀδικία καὶ πλεονεξία, ὡς εἶπεν, * διὰ νοημάτων. Ἐγὰρ Ἀπόστολος ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα φάσκοντα, ὡς καὶ τὸ Μαρκίων· ἀνομία ὁμολογῶσα τὸν τὸν λόγον τὸ ἅγιον Ἀπόστολον εἰρηκέναι, τοῦ μὲν λέγειν, ἄλλο εἶναι τότε τὸ πνεῦμα, καὶ ἄλλο τὸ ἐν τοῖς Ἀποστόλοις.

EX EPISTOLA AD ROMANOS, quæ est ordine IV.

Hoc enim ordine à Marcione ponitur: ne quid rectum apud illum ac germanum reperiatur.

Rem. 2. 12. Schol. I & XXVIII. *Quicumque sine Lege peccaverunt, sine Lege & peribunt: Et quicumque in Lege peccaverunt, per Legem judicabuntur. Non enim auditores Legis justi apud Deum, sed factores Legis justificabuntur.*

Refut. I & XXVIII. Si quicumque sine Lege peccaverunt, sine Lege perituri sunt, profecto Lex salutem observata conciliat, ne eos qui servant perire permittit. Item si qui in Lege peccaverunt, per Legem judicandi sunt, iudex igitur transgressionum Lex est: quæ non interitum affert ex sese, sed legitimum iudicium exercet; deque iis qui mandata violaverint justam cognitionem instituit. *Non enim auditores Legis justi apud Deum, sed factores Legis justificabuntur.* Jam verò cum Lex factis præstita, factorem ipsum iustificet; non iniusta, neque poenitenda Lex erit, propter quam iusti fiunt, qui ei obtemperant. Cæterum ad Legem attinet fides etiam in Christum in eadem Lege prædicta; sine quo iustificari nemo potest; & ei insuper quicumque crediderit, absque Legis illo testimonio iustificari nequit; quoniam Christus Legis complementum est, ut Apostolus his verbis declarat;

Rem. 10. 4. *Plenitudo Legis Christus est ad iustitiam.*

ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Οὕτως γὰρ ἐστὶν ὡς καὶ τῷ Μαρκίωνι κεκμημένη, ἵνα μηδὲν ὁρθὸν παρ' αὐτῷ εἴη.

ἀ καὶ κή. γόλ. Ὅσοι ἀνόμως ἡμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολύνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἡμαρτον, διὰ νόμου κειθήσονται. ἔ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ νόμου δίκαιοι ὡς τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ νόμου δικαιωθήσονται.

ἀ καὶ κή. ἔλεγ. Εἰ ὅσοι ἀνόμως ἡμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολύνται, σωτηρίας ὁ νόμος παραίτι· φυλαττόμενον, καὶ μὴ ἐὼν σὺν φυλάττοντας ἀπολύει. καὶ εἰ οἱ διὰ νόμου ἡμαρτήσαντες διὰ νόμου κειθήσονται, ἄρα κειτῆς τῷ ὡς τῷ Θεῷ, ὅς ἐστιν ἀνομίας ὢν, ἀλλὰ δικαιοκρίσις, ὅς ἐστιν κρίνων σὺν ὡς τῷ Θεῷ. ἔ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ νόμου δίκαιοι ὡς τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ νόμου δικαιωθήσονται. εἰ δ' οἱ ποιῶντες ὁ νόμος δικαιοὶ τὸν ποιήσαντα, καὶ ἄδικος ὁ νόμος, ἔτε φαῦλος, δι' ὃν οἱ τελευτῶντες τὸν νόμον δίκαιοι καθίστανται. ἐκ δὲ τῶ νόμου ἐστὶ καὶ ἡ εἰς Χριστὸν προφητευομένη πίστις, χωρὶς ἧς καὶ δικαιοσύνη τελεῖται, καὶ ἐν ᾧ πιστεύσας ὡς τῷ Θεῷ τῶ νόμῳ προφητευομένη μαρτυρίαν, ἧς δύναται πάλιν δικαιοῦν, (ὅ καὶ) ὡς τῷ πληρώματι ὄντι· ὅτι Χριστὸς τῶ νόμῳ καὶ τῷ ὡς τῷ Ἀποστόλῳ εἰρημύον· ὅτι τῷ πληρώματι νόμος Χριστός.

εἰς δικαιοσύνην, δὴνύντι ὅτι ἄνευ νόμου καὶ Χριστὸς ἐν δικαιοσύνῃ. ἔτε γὰρ Ἰσραῖλοι ἄνθρωποι Χριστὸς δικαιοθήσονται μὴ λαβόντες Χριστόν, ἔτε σὺ Μαρκίον δικαιοθήσῃ ἀπαρ-
νόμενον τὸν νόμον.

β' καὶ κθ'. χόλ. Περιτομὴ μὴ γὰρ ὠφελεῖ, εἰν νόμον πράξεως. εἰν δὲ πῶς αὐτὴ τῆς νόμου ἥς, ἡ περιτομή σε ἀκρεβυτία γε-
γυονεν.

β' καὶ κθ'. ἔλεγ. Εἰ δὲ φαίνεται ὁ ἅγιος Ἀπόστολος τὴν περιτομὴν ὠφελήσῃ, τίς ἐν τοῖς ὠφελῶσι μῶμον θήσκει; ἀλλὰ εἰ ἄρα ὁμοίως τῷ ὅφει χρησεται. ἔοικας γὰρ τῷ, ὁ Μαρκίων. κακεῖν γὰρ ἀντιτρέφων τὰ πῶς Θεὸς εἰρημένα, παρέπειθε τὴν Ἐγὼ λέγων, ἐθανάτω δὲ θανέσθαι. νόμον γὰρ τῇ περιτομῇ συνέδωκε, καὶ τὴν περιτομὴν τῷ νόμῳ συμπέπρασαν ἐπέδωκε, καὶ τὸ αὐτὸ Θεὸς τὸ πῶς αὐτὸμα ὑπάρχον ὑπέφηνε τῇ τὴν περιτομῇ ποτε δεδοκότ', καὶ νόμον εἰς βοή-
θειαν δεδοκότ' ἅπ' ἑξέως Χριστὸς πιστευόμενον τὰ τέλῃ αὐτοῖς πιστεύουσι λαλεῖν τε καὶ ποιεῖν παρέχεται.

γ' καὶ λ'. σχόλ. ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως, καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ.

γ' καὶ λ'. ἔλεγχ. Εἰ ἡ γνώσις μόρφωσιν ἔχει, δὲ τὸ μορφώσεως τὸ εἶδος φαίνεται, οἱ δὲ τὴν γνώσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἔχοντες Ἀπόστολοι, καὶ οἱ τῶν μαθητῶν, οἶδασιν δὲ τὸ μορφώσεως τὸ νόμον τὸ εἶδος κεκτῆσθαι, τῶν τῆς γνώσιν, καὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἄρα ἀλλότριον ὁ νόμος * ἔννομος καὶ τὴν ἀληθείας. διὰ γὰρ τῆς ἐν αὐτῇ μορφώσεως ἐπέγνωσαν οἱ κήρυκες τῆς ἀληθείας τὴν γνώσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν.

δ' καὶ λα'. χόλ. ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀδελφῶν, ἔτι καὶ καὶ ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν.

δ' καὶ λα'. ἔλεγχ. Τὸ ἔτι, καὶ ἀπέθανεν, ἐδοκήσεως, ἀλλὰ ἀληθείας ἐστὶ σημαντικόν. εἰ γὰρ δόκησις ἦν, τίς χρεία τῶν ἔτι λέγεσθαι; δυναμένους τὸν Χριστὸν πάντοτε καὶ νῦν δοκῆσαι φαίνεσθαι, καὶ μὴ λέγεσθαι, ἔτι ὄντων ἡμῶν ἀδελφῶν. δὲ γὰρ ἔτι, τὸ τότε θανεῖν ἀπέδωκε, καὶ ἐδικαίωσε τῷ θανάτῳ; ἵνα μηκέτι χρείαν ἔχῃ θανεῖν ὁ ὑπὲρ ἀμαρτωλῶν ἀπαξ δὲ θανῶν, καὶ δι' ἐαυτῶν μηκέτι δὲ θανῶν.

Quibus illud indicat; sine Lege atque Marcio. Christo nullam esse justitiam. Neque nista. enim Judæi qui Christum repudiant, sine Hæresis eo justificabuntur; neque tu justificaberis Marcio, qui Legem abnegas. XLII.

Schol. II & XXIX. Circumcisio enim pro- Cap. 2. 25. dest si Legem facias: si autem pravicator sis Legis, Circumcisio tua praputium facta est.

Refut. II & XXIX. Quandoquidem profuturam Circumcisionem Apostolus pronunciat, quis fructuosis rebus Calumniam struere audeat? Hunc quidem serpentis similem oportet esse, à quo neque tu abhorres Marcio. Siquidem ille Dei verba detorqueus Evam persuasionem sua decepit, ita compellans: Nequaquam moriemini. Etenim Apostolus Legem ad Circumcisionem adstrinxit, & circumcisionem Legi consentaneam esse monstravit, ejusdemque mandatum esse Dei, qui & Circumcisionem olim instituit, & Legem prælidii causatulit: cujus beneficio creditus Christus credentibus perfecta quæque dicere ac facere concedit. Gen. 3. 4.

Schol. III & XXX. Habentes informa- Cap. 2. 26. tionem cognitionis, & veritatis in Lege.

Refut. III & XXX. Si cognitio informationem continet, forma verò ab informatione oritur: Apostoli porro cognitione ac veritate præditi ex Legis informatione formam ipsam obtinent, hoc est cognitionem ac veritatem; sequitur Legem à cognitione, & veritate minimè alienam videri. Per Legis enim informationem Veritatis præcones cognitionem ac veritatem sunt adepti.

Schol. IV & XXXI. Adhuc enim Chri- Cap. 5. 6. stus cum essemus infirmi, adhuc in tempore pro impiis mortuus est.

Refut. IV & XXXI. Vocabula hæc, adhuc, & mortuus est, non nudam speciem, sed veritatem arguunt. Si enim sola species extitisset, quid eam particulam, adhuc, exprimere opuserat: cum omni tempore, adeoque nunc specie tenus possit apparere Christus: neque tamen adjicere necesse sit, cum adhuc infirmus essemus? Hæc enim voce, adhuc, tum illum mortem obiisse significat, ac morte sua justificasse; ne amplius mori necesse sit illum, qui pro peccatoribus semel est mortuus, ac per sese non amplius moriatur.

Marcio-
nistæ.
Hæresis
XLII.
Cap. 7. 12.

Schol. V & XXXII. *Ideo Lex sancta est & A
mandatum sanctum est justum, & bonum.*

Refut. V & XXXII. Legi hoc Aposto-
lus tribuit, ut sancta sit, ejusdemque
mandato: quod triplici testimonio con-
firmat, sanctum esse prædicans, & ju-
stum, & bonum, ut te, Marcio, con-
demnet, nos verò ipsos edoceat, Legem
Authoris esse sancti, cujus mandatum
sanctum sit; eundemque qui sanctus est,
esse bonum. Propterea cum mandatum
à bono profectum fuerit, bonum dicitur;
& à Sancto, sanctum; & à Justo deriva-
tum, justum etiam appellatur; cum unus
idemque modo sit, qui quondam extitit.
sanctus, justus, ac bonus. Unde & man-
datum ipsius tam quod olim, quam quod
modo est editum, in utroque videlicet
Testamento, sanctum justum, ac bonum
existimandum est.

Cap. 8. 4. Schol. VI & XXXIII. *Ut justificatio Le-
gis impleatur in nobis.*

Refut. VI & XXXIII. Si in Apostolis
& in nobis justificatio Legis impletur, qua
istud fronte pronunciare audes, Marcio!
Legem ab Apostolis Dei, qui ex Legis
complemento justificantur, alienam vi-
deri?

Cap. 10. 4. Schol. VII & XXXIV. *Finis enim Legis
Christus ad justitiam omni credenti.*

Refut. VII & XXXIV. Si ad credenti-
um omnium justitiam Christus advenit,
ita ut perfici Lex aliter nequeat, nisi eam
Christus suo adventu perficiat, perfici
vos, Judæi, nullo modo potestis, si in Le-
ge maneat, nisi Christum, qui jam ve-
nit, credentes in eum velitis recipere.
Sed nec tu Marcio, salutem in Christo
potes adipisci: cum Fidei principium ac
radicem abjeceris, nimirum Legem, &
qua cognitus Christus cum perficit, qui
Legem minime ut alienam à Christo re-
pudiat.

Cap. 13. 8. Schol. VIII & XXXV. *Qui enim diligit
proximum, Legem implevit.*

Refut. VIII & XXXV. Cum per amo-
rem proximi Lex impleatur, non est à
Christo & DEO Patre Domini nostri
Jesu Christi abalienanda Lex, quæ dilige-
re proximum jubet. Quoniam Deus cari-
tas est, & quæ ab ipso prædicantur, omnia
eodem perpetuo modo prædicantur, jam
tum olim scilicet, & nunc, & in Veteri
Novoque Testamento.

ε' και λβ'. χόλ. Ως τε ο μὴ νόμῳ ἁγίῳ,
και η' ἐντολῇ ἁγία, η' δικαία η' ἀγαθή.

ε' και λβ'. ἔλεγ. Σωτίζεται τῷ νόμῳ τὸ
ἅγιον αὐτὸν εἶναι, και τῇ ἐν αὐτῷ ἐντολῇ γε-
νομένη πρὸς μαρτυρίας ἀσφαλίσαντο
ταύτῳ, ἁγίαν αὐτὴν λέγων η' δικαίαν η' ἀγα-
θὴν ἵνα ἐλέγξῃ σὲ Μαρκίων, και ἡμᾶς δι-
δάξῃ τὰ ἁγία εἶναι τὸν νόμον, & και η' ἐντολῇ
ἁγία, και αὐτὸν τὸ ἅγιον εἶναι και ἀγαθόν. διὸ
ἀγαθὸς ἔσται ἐντολῇ, ἀγαθὴ καλεῖται. και
ἁγίος ἔσται, ἁγία ἐστὶ, και δικαίος ὑπάρχουσα,
δικαία ἐντολῇ καλεῖται, ἐνὸς ὄντος τῶ τό-
τε και νῦν, τῶ ὄντι ἁγίος και δικαίος η' ἀγα-
θός. διὸ η' αὐτῇ ἐντολῇ, η' ἀπὸ τότε και
νῦν ἐν νόμῳ και ἐν καινῇ Διαθήκῃ, ἁγία ὑ-
πάρχει και δικαία και ἀγαθή.

ε' και λγ'. χόλ. ἵνα τὸ δικαίωμα τῶ νόμου
πληρωθῇ ἐν ἡμῖν.

ε' και λγ'. ἔλεγχ. Εἰ ἐν τοῖς Ἀποστό-
λοις η' ἐν ἡμῖν τὸ δικαίωμα τῶ νόμου πληρεῖ-
ται, ὡς σὺ, ὦ Μαρκίων, τολμᾶς λέγειν
τὸν νόμον ἀλλότριον τῷ κατὰ τὸ πλήρω-
μα τῶ νόμου δικαιομένων Ἀποστόλων τῶ
Θεῷ;

ζ' και λδ'. χόλ. Τέλει γὰρ νόμος Χριστός
εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πισεύοντι.

ζ' και λδ'. ἔλεγ. Εἰ εἰς δικαιοσύνην Χριστός
ἐλήλυθε παντὶ τῷ πισεύοντι, & τῶ νόμῳ τελειω-
μένος, εἰ μὴ Χριστός τελείωσῃ τῇ αὐτῇ παρ-
σία, ὅσα ἄρα τελειώθηκε, ὦ Ἰουδαῖοι, ἐν
νόμῳ μένοντες, εἰ μὴ Χριστὸν ἐνδημήσαντα
πισεύσαντες ὑποδέξησθε. ἀλλὰ εἰ σὺ
Μαρκίων διωκὴς σωθῆναι ἐν Χριστῷ, τῶ κη-
ρύγματι τὴν δεξιὴν και τὴν ῥίζαν ἀπο-
βαλλόμενος, ὅπερ ἐστὶ νόμος, ἀφ' ἑπὶ
Χριστός γινωσκόμενος τελειοῖ τὸν μὴ τὸν νό-
μον βδελυσόμενον ὡς ἀλλότριον Χριστὸς ὑπάρ-
χοντα.

η' και λε'. χόλ. Ο γὰρ ἀγαπῶν τὸ πλησίον,
νόμον πεπλήρωκε.

η' και λε'. ἔλεγχ. Εἰ διὰ τῶ ἀγαπᾶν τὸν
πλησίον νόμος πληρεῖται, ὅσα ἀλλότριον
Χριστὸς και Θεὸς πατὴρ & Κυρίως ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστὸς η' Θεὸς ὁ νόμος, ὁ κελεύων ἀγαπᾶν τὸν
πλησίον. διότι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, και πάντα τὰ
ὑπὸ αὐτῇ κηρυττόμενα ὁμοίως αἰεὶ κηρύσσεται,
η' τότε, η' νῦν, η' ἐν παλαιᾷ η' καινῇ διαθήκῃ.

Τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς πέμπτης Ἐπι-
στολῆς. ἔτω γὰρ κεῖται ἐν τῷ Μαρκίῳ,
ὁ γὰρ δὲ ἔσης πρὸς τῷ Αποστόλῳ, τὰ
πάντα τὰ Μαρκίῳ διεφραμμένως ἀπ'
αὐτῆς ἔχοντες, ἔδεν ἐξ αὐτῆς παρεθέ-
μεθα.

Τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρας, ἑ-
κτῆς δὲ κεκλιμένης πρὸς τῷ Μαρκίῳ, ἐνάτης
δὲ ἔσης πρὸς τῷ Αποστόλῳ, ὁμοίως διαφρα-
μείσθης ὑπὸ αὐτῶ Μαρκίῳ, πάλιν ἔδεν
ἐξεθέμεθα.

ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ, ΕΒΔΟΜΗΣ ΒΕΛΛΕΡΕΠΙΣΤΟΛΑ ΑΔ ΕΡΗΕ-
ΣΙΟΣ, ἔσης πρὸς τῷ Μαρκίῳ, πέμπτης ὅτι πρὸς
τῷ Αποστόλῳ κεκλιμένης τὰδε.

ἀλλ' ἡμεῖς. χόλ. μνημονεύετε ὑμεῖς ποτε τὰ
ἔθνη, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῷ λεγο-
μένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χροποῖνται, ὅτι ἦτε
τῷ κατὰ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ ἀπηλλοτριωμέ-
νοι τῆς πολιτείας τῆς Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν
διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας. ἐλπίδα μὴ ἔχον-
τες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. νῦν δὲ ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτε ὄντες μακρὰν, ἐγγύθη-
τε ἐγγὺς τῷ ἁματι αὐτοῦ. αὐτὸς γὰρ ἐστὶν
ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρω, καὶ τὰ
ἑξῆς.

ἀ καὶ λς'. ἔλεγχ. Τὸ μνημονεύετε, κα-
ρὲς σημαίνει τὸ εἶδεν. καὶ οἱ λεγόμενοι δὲ
τῆς λεγομένης, τῶν πραγμάτων ἐξ τῆς
τύπης σημαίνει. καὶ τὸ ἐν σαρκὶ, ἵνα δείξῃ τὴν
τύπον τὸν ἐν τῇ σαρκὶ ἀπεκδοχόμενον τῇ
τῆς πνεύματος καὶ κατὰ τὸ ἐντελέσειον
ἀπὸ τῆς τύπης δείξῃ. χωρὶς γὰρ Χριστοῦ πολι-
τείας τῆς Ἰσραὴλ ἡ ἀκροβυστία ἀπηλλοτριώ-
το. ἀπηλλοτριωμένη δὲ ξένη ἦν ἐπαγ-
γγελίας καὶ διαθήκης· καὶ οἱ δὲ ταύτης
ὁμοῦ μὲν ἐλπίδα οὐκ ἔχον, ἀλλ' ἄθεοι ἦ-
σαν ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς ἀποδείκνυται ἀπὸ τῆς Απο-
στόλου ῥημάτων. ἀλλὰ σὺ Μαρκίῳ ἔτε ὁρᾷς, ἔ-
τε ἀκρὲς· ἐπεὶ ἂν ἐνόησεν πόσων ἀγαθῶν παρὰ τὸν
τὸν νόμον φάσκει ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, τὸ ἐν τῷ νό-
μῳ πρὸς τὸ τότε κατὰ πεπολιτευμένων. ἐν γὰρ
Χριστῷ Ἰησοῦ οἱ ποτε μακρὰν, νῦν ἐγγὺς ἐν τῷ
ἁματι αὐτοῦ. αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιή-
σας τὰ ἀμφοτέρω. εἰ δὲ τὰ ἀμφοτέρω ἐποίη-
σεν ἐν, καὶ τὸ μὲν ἀνέλε. τὸ δὲ ἕτερον σωεσθή-
σαι· ἀρὰ γε ἔδεν τὸ πρῶτον ἀλλότριον αὐτοῦ,

Ex Epistola ad Thessalonicenses, quam Marcio-
Marcio leptimo loco ponit, ut Apostolus nlla.
octavo, nihil iccirco selegimus, quod in-
tegra illa à Marcione depravata sit. XLII.

Quemadmodum neque ex secunda
ad Thessalonicenses Epistola, quam Mar-
cio ordine sextam collocat, Apostolus ve-
rò nonam excerpimus, eo quod penitus
ab eodem illo corrupta sit.

EX EPISTOLA AD EPHE-
SIOS, quæ est Marcioni VII, Apo-
stolo verò V, ista collegimus.

Schol. I & XXXVI. Memores estote,
quod aliquando vos Gentes, qui dicimini
præputium, ab ea quæ dicitur Circumcisio in
carne manufacta, quia eritis illo in tem-
pore sine Christo, alienati conversatione
Israhel, & hospites testamentorum promissi-
onis: spem non habentes, & sine Deo in
hoc mundo. Nunc autem in Christo Jesu,
vos qui aliquando eratis longè, facti estis
prope in sanguine ipsius. Ipse enim est pax
nostra, qui fecit utraque unum, &c.

Refut. I & XXXVI. Vox illa, Memores Cap. 1. 6.
estote, speciem habet temporis. Tum ista,
qui dicimini, & quæ dicitur, rerum figuras
exprimunt. Item illud, in carne, cò spe-
ctat, ut inustam carni notam atque ima-
ginem ostendat, quæ venturi Spiritus
tempus expectaret, ut ex figura perfe-
ctiora significet. Etenim sine Christo
procul ab Israhelis conversatione separa-
tum erat præputium; ac proinde à pro-
missione ac testamento peregrinum. Ac
qui illa conditione censebantur, omni
spe carebant, & sine Deo erant in hoc
mundo; ut Apostoli verba declarant.
Sed nihil vides, nihil audis, Marcio: alio-
qui illud animadverteres, quanta ab Le-
ge bona manasse dicat Apostolus, quæ
singulari Dei providentia illis temporibus
administrata sunt. Nam in Christo
Jesu, qui olim longè erant, nunc prope sunt,
in sanguine illius. Ipse enim est pax no-
stra qui fecit utraque unum. Quod si
unum utraque fecit, adeo ut altero destru-
cto minime alterum constituerit; non
igitur prius à se alienum exitit, neque

Marcionista. Hæresis xlii. qve postorius à priore separavit; sed in unum ambo illa conflavit, non quovomodo, vel specie tenus aliqua, sed perspicue in sanguine suo, quemadmodum certa ac solida Apostoli doctrina demonstrat.

Cap. 5. 4. Schol. II & XXXVII. Ideo dicit: Surge qui dormis, & resurge à mortuis, & illuminabit te Christus.

Refut. III & XXXVI. Unde nam illa verba; Ideo dicit, deprompsit Apostolus? Non aliunde utique, quam ex Testamento Vetere. Hæc enim apud Eliam leguntur. Jam verò quo ex grege Elias extitit? Nonne è Prophetis unus, qui ex Legis præscripto vixerunt, ut & ille Legi ac Prophetis inhæsit? Quod si ita in Christo vaticinatus est; Surge qui dormis & resurge à mortuis, & illuminabit te Christus, planè ipsum exemplar, quod figuris illis adumbratum est, in Lazaro, cæterisque id genus impletum est. De Lazaro quidem Martha ac Maria dubitantes ita locuta sunt: Jam factet quatrduanus est. At Synagogæ Principis comites. Nolite inqviēbant, fatigare Magistrum. Sed Dominus ista subjecit: Nolite timere: Non enim mortuus est, sed dormit. Jam tum enim futura per Christum resurrectio Divini verbi præconio celebrabatur. Sed & potestatem illius, agendique facilitatem expressit: ut quàm potens esset Christus ostenderet, ex eo quod uti homini facillimum est non mortuum, sed dormientem voce suscitare, ita Christo promptissimum erat dicere; Lazare veni foras; Tum, Kumi, Kumi Talitba, hoc est surge puella. Iisque manifestissimis argumentis Dei verbum vocationem indicabat nostram, Christumque Dominum ab operibus mortuis, & altissimo quo tenebamur somno nosmetipsos excitantem, ac vocatione sua collustrantem: quæ quidem secunda fuit habitudo. Nam perfectum ac generale illud expectandum est; cum nimirum ille ipse qui dixit: Ego sum resurrectio; universos evocaverit, & corpore ac mente pariter excitavit, atque in futuro adventu sua luce perfuderit.

Joan. 11. 39. Mar. 5. 39. Schol. III & XXXVIII. In eo quod scriptum est: Relinquet homo patrem suum & matrem, & adharebit uxori; & erunt duo in carnem unam, vocabulum, uxori, sustulit.

Refut. III & XXXVIII. Sapienter numero docuimus, haud aliena esse quæ in Legge sunt

et dè τὸ δεύτερον διείλεν ἀπὸ τῆς πρώτης. ἀλλὰ τὰ ἀμφοτέρω εἰς ἐν συνηγαγῶν, ἔχ' ἀπλῶς, ἡ δοκίμη, ἀλλὰ ἐναργῶς ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, ὡς ἡ ἀσφαλὴς τῆς Αποστόλου υποδείκνυσιν διδασκαλία.

β' καὶ λζ'. χόλ. Διὸ λέγει. ἔγειρε ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ Ἰησοῦς σοι ὁ Χριστός.

β' καὶ λζ'. ἔλεγχ. Πόθεν τῷ Αποστόλῳ τὸ διὸ καὶ λέγει, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς δι' Ἰσραὴλ διαθήκης; τὸτο δὲ ἐμφέρεται ὡς τῷ Ἡλίῳ. πόθεν δὲ ὁρμάτο ὁ Ἡλίας. ἀλλὰ εἰς ἣν τῷ Προφητῶν, τῷ κτ' νόμον πεπολιτευμένων, ἀπὸ νόμου καὶ Προφητῶν ὁρμώμενός ἐστι. εἰ δὲ ἐν Χριστῷ περὶ φήτευσεν τὸ, ἔγειρε ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ Ἰησοῦς σοι ὁ Χριστός, ἅρα γε τὸ πρωτότυπον διὰ Λαζάρου, καὶ τῶν ἄλλων ἐπεπλήρωτο πατρῶν οἱ αὐτοὶ ἀμφέβαλλον Μάρθα καὶ Μαρία λέγεσαι, ἡδὴ ὅς τ' τεταρτάτος ἐστὶ καὶ τῶν τῶν Ἀρχισυναγωγῶν λεγόντων, μηκέτι σκιάλλει τὸ διδάσκαλον. καὶ αὐτὸς λέγοντος, μὴ φοβείσθε· ἡ γὰρ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. σαφῶς γὰρ ἐκτοτε τὸ κήρυγμα ἐκάλει ἀνάστασιν διὰ Χριστοῦ ἑσέως. καὶ τὸ ἐξουσιαστικὸν τῶν ἀρχιερέων ὑποδείκνυσεν, ἵνα τὸ δυνατὸν τῷ Χριστῷ ὑποδείξῃ, ὅτι ὡς τῷ ἀνθρώπῳ ἀρχερεῖς, ἡ τὸν ἀποθανόντα, ἀλλὰ τὸν καθεύδοντα διὰ Φωνῆς ἐγείρει, ἕτως καὶ τῷ Χριστῷ ἦν ἐτοιμώτατα τὸ εἰπεῖν, Λάζαρε δεῦρο ἔξω, καὶ τὸ, καμὶ καμὶ ταλιθα, τῆς ἐστὶν ἀνάστηθι ἡ παῖς. (καὶ) δι' αὐτῶν ἐναργῶν ὑποδείξεων ἐσήμανεν ὁ λόγος τὴν ἡμῶν κλήσιν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ ὑπὸ βαρέως, ἡμῶν τῶν ποτε καθευδόντων ἀνέγειροντα τὸν Χριστόν, καὶ διὰ τῆς κλήσεως φωτίζοντα ἡμᾶς· ἡ τις γέγονε δευτέρα αὐτῆς σχέσις. τὸ ὅτε τελειὸν καὶ καθολικὸν περὶ σωμάτων, ὅταν ὁ αὐτὸς ὁ λέγων, ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις, πάντας καλέσῃ καὶ ἐγείρῃ σῶματι καὶ ψυχῇ, καὶ φωτίσῃ ἐν τῇ αὐτῇ μελλούσῃ παρυσία.

γ' καὶ λη'. σχόλ. Ἀντὶ τῆς κατὰ λέξιν ἀνθρώπου τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ, καὶ ἑσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὡς τὸ τῇ γυναικί.

γ' καὶ λη'. ἔλεγχ. Αποδέδεται πολλὰς, μὴ ἀλλότρια εἶναι τὰ ἐν τῷ νόμῳ τοῖς ἀπὸ τῆς Απο-

Ἡ Αποσόλῃ διδασκομένοις. καὶν τε σὺ, ὡς Μαρκίων, ὡς ἀκούφης τὸ γυναικί. ὁπὸ ἧς γὰρ ἔσονται εἰς σάρκα μίαν, δῆλόν σε ἔσαι ἢ πάσα βραδύργια.

Ab iis quæ Apostolus tradidit; etsi, Marcio, nomen uxoris expunxeris. Etenim illa ipsa verba, erunt in carnem unam, fraudem tuam satis superque detegunt.

Hæresis XLII.

ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΕΙΣ ΟΓΔΟΗΣ
ὡς αὐτῷ Μαρκίῳ κεμένης, ὡς αὐτῷ Αποσόλῃ ἐξδόμης κεμένης.

EX EPISTOLA AD Colossenses, quam octavam Marcio collocat, Apostolus vero VII

αὐ καὶ λθ'. γρόλ. Μὴ ἔν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσῃ, ἢ ἐν πόσῃ, ἢ ἐν εὐρετῇ, ἢ ἐν νεομηνίᾳ καὶ Σαββάτῳ, ὅ ἐστι σκιά τῶν μελλόντων.

Schol. I. & XXXIX. Nemo ergo vos in cibo, aut in potu, aut in festo, aut in neomenia, & Sabato, quæ est umbra futurorum.

αὐ καὶ λθ'. ἐλεῖχ. Οὐδαμὸς τὴν ὑποπίπτει σκιά, ὡς Μαρκίων, ἀλλ' ἢ ὁπὸ σώματος καὶ σώματος ἐδύναται εἶναι, σκιάς ἀπ' αὐτῆς μὴ φαινόμενης. ὅθεν πρὸς τὴν οὐφείλουσιν οἱ ὁπὸ σῆς ἡπατημένοι, διὰ τῆς ἐτι ὡς σε φυλαττομένων τῶν ἀληθείας τῶν θείων γραφῶν ληψάνων, ὅτι μελλόντων ἀγαθῶν ἀποκαλύπτει, ἐκ ἀλλότρια ἢ τὰ τότε δικαιώματα προσημαίνοντες προσημαίνοντες ὡς βρώσεως καὶ πόσεως, καὶ μέρες εὐρετῶν καὶ νεομηνιῶν καὶ Σαββάτων. ὡς ἀγαθῶν σκιά ἦσαν τὰ προσημαίνοντα· δι' ὧν σκιῶν τὸ σῶμα κατελήφαμεν τῶν ἐνεσῶντων ἀγαθῶν ἐν νόμῳ μὲν σκιαγορευθέντων, ἐν Χριστῷ δὲ τελώμενων.

Refut. I & XXXIX. Neque aliunde quam à corpore umbra spargitur: neque corpus esse potest, quin ab eo umbra promanet. Quamobrem ex illis ipsis veritatis ac sacrarum literarum reliquiis, quas apud te retines, discere circumventi abs te homines debent, ab iis bonis, quæ retegenda olim erant, mandata illa nequam abhorruisse, quæ de cibo ac potu, festis, ac Neomeniis, & Sabbatis pro temporis ratione præscripta sunt: quarum nos umbrarum beneficio præsentium bonorum, ut ita dicam, corpus adepti sumus, quæ in Lege adumbrata postremo in Christo perfecta sunt.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ
ἐνάτης.

DE EPISTOLA IX, QUÆ
est ad Philemonem.

Οὕτως γὰρ ὡς αὐτῷ Μαρκίῳ κεῖται. ὡς αὐτῷ Αποσόλῃ ἐχάτη κεῖται· ἐν τρισὶ δὲ ἀντιγράφοις τρισκαδεκάτῃ πρὸς τὸ πρὸς Εβραίους τεσσαρεσκαδεκάτης τέτακται. ἀλλὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχῃ τὴν πρὸς Εβραίους δεκάτην πρὸς τὸ δύο τῶν πρὸς Τιμόθεον, καὶ Τίτον, καὶ Φιλήμονα. πάντα δὲ τὰ ἀντίγραφα τὰ σώα καὶ ἀληθῆ, τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἔχουσι πρῶτῳ, ὡς σὺ Μαρκίων, τὴν πρὸς Γάλατας ἔταξας πρῶτην. ὁμῶς ἀπὸ ταύτης τὴν πρὸς Φιλήμονα ἔδεν παρεθέμεθα, διὰ τὸ ὁλοχερῶς αὐτὴν διατρέφει παρ' αὐτῷ κεῖται.

Hoc illam ordine Marcio collocavit; cum Apostolus ultimo loco posuerit. Sed in nonnullis Codicibus XIII ante Epistolam ad Hebræos, quæ est XIV, numeratur. Alia rursus exemplaria Epistolam ad Hebræos decimam ponunt, ante I & II ad Timotheum, ad Titum, & Philemonem. Sed quicquid est integrorum ac fide dignorum Codicum primam ad Romanos Epistolam collocat: non eam quæ ad Galatas est, quam tu primam esse, Marcio, voluisti. Caterum nihil ex Epistola ad Philemonem adnotavimus, quod apud illum omnino depravata legitur.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ
δεκάτης.

EX EPISTOLA AD Philipenses X.

Οὕτως γὰρ κεῖται ὡς αὐτῷ Μαρκίῳ ἐχάτη

Hæc enim apud Marcionem decima est
I i

Marcion- & ultima, apud Apostolum sexta. Ab
nista. hac, quod vitiosa penitus esset ac corru-
Hæresis pta, nihil feligendum duximus.
XLII.

Hactenus Marcionis opus ex Evange-
lii Lucæ, & Apostoli scriptorum, ac de-
nique sacrorum voluminum reliquiis con-
textum. Ex quibus ab eo relictis parti-
culis, quæ ad illum convincendum face-
re poterant delegimus. Præter hæc ve-
rò ex ea, quæ ad Laodicensis inscripta
est Epistola, quædam in eum Librum,
quem Apostolicum vocat, transtulit,

Eph. 4.5.

Schol. I. & XL. *Unus Dominus, una fi-
des, unum Baptisma, unus Christus, unus
Deus & Pater omnium: qui super omnia
& per omnia & in omnibus.*

Refut. I & XL. Consentiunt cum iis
quæ in Epistola ad Ephesios leguntur
quæ ex Epistola ad Laodiceos (sic enim
inscribitur) contra te testimonia protuli-
listi: ut in fine tandem quæ ad te perti-
nent legendo discamus, tuasque res in-
telligendo tria illa temerè abs te excogi-
tata principia principio carentia, & à se
invicem diversa damnemus. Longe
enim alia est Apostoli doctrina, ac do-
gma firmissimum, quod à nugis tuis ac
fabulis magnoperè dissidet. Etenim
perspicuè *unum Dominum* definit esse,
unam fidem, unum Baptisma, unum Deum
eundemque patrem omnium, qui super
omnia & in omnibus est, tam in Lege quàm
in Prophetis, & in Apostolis omnibus, ac
deinceps cæteris.

Hæc igitur è sacrarum literarum reli-
quiis, quæ apud Marcionem adhuc re-
periuntur, à nobis collecta si quis consi-
deret, Divinæ providentiæ magnificen-
tiam obstupescet. Cum enim qualibet
res tribus testimoniis approbari, & ha-
beri pro comperta soleat, singulari est
Dei beneficio, & administratione, uti
diximus, factum, ut hoc in negotio octo
nobis ac septuaginta testimonia ex Ev-
angelio suppeterent; ex Apostolo qua-
draginta. Quæ omnia ad hanc usque
diem apud illum servata, nec in contro-
versiam adducta sunt: adeo ut centum
omnino atque octodecim extent. Quæ
quidem Marcionis opinionibus contra-
dicunt: sic tanquam ex persona
Domini prolata sint. Sed & aliud
insuper additum est præter Evangelii,

καὶ δεκάτη, ὧσα δὲ τῷ Αποστόλῳ ἔκτε, ὡσαύ-
τως ἔδὲ ἀπ' αὐτῆς, διὰ τὸ διασόφως παρ'
αὐτῷ κείῳ, ἔδὲν ἐξελεξάμεθα.

Αὕτη πεπλήρωται ἡ τῶ Μαρκίωνος σύν-
ταξις ἀπὸ τῆς κ' Λεκτὴν Εὐαγγελίᾳ, καὶ τῆς
Αποστόλου σωζομένων λεψάνων, λόγων τε
ὑποθέσεως ἀφ' ἧς ἀναλεξάμενοι τὰ κατ'
αὐτῶν ἀπὸ τῆς παρ' αὐτῶν σωζομένων, ὧσα ἐλέ-
χης παρεθέμεθα. προσέθετο δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ
Αποστολικῷ καλεσμένῳ, καὶ τὸ καλεσμένης πρὸς
Λαοδικέας.

α' καὶ μ'. γόλ. Εἰς Κύριον, μία πίστις, ἐν
Β βάπτισμα, εἰς Χριστὸς, εἰς Θεὸς καὶ πατὴρ
πάντων, ὁ ὢν πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν
πάνσιν.

α' καὶ μ'. ἐλέχ. Συναδόντως μὲν τῇ πρὸς
Εφεσίους, ὡ Μαρκίων, καὶ ταύτας τὰς κατὰ
σε μαρτυρίας ἀπὸ τῆς λεγομένης πρὸς Λαο-
δικέας συνήγαγες καὶ σὲ μαρτυρίας. ἵνα ὅτι
τῷ τέλει τῆς σφραγίσματος μάθωμεν ἀνα-
γινόντες τὰ ὧσα σοί, καὶ γινόντες τὰ κατὰ σε,
καταγνωίωμεν τὸ διὰ σε ἀλλοτελὲς ὅτι πνεύση-
μένων τριῶν ἀνάεχων δεχὼν διαφορὰς πρὸς
ἀλλήλας ἔχουσιν. ἔχ' ἕτως ὥς ἔχ' ἡ τῆς αἰγίς
C Αποστόλου ὑποθέσεις, καὶ ἡ σφραλισμένον κή-
ρυγμα. ἀλλὰ ἄλλως ὧσα τὸ σὸν ποιήτευ-
μα. σαφὲς ὥς ἔφη ἕνα Κύριον, μίαν πίστιν,
ἐν βάπτισμα, ἕνα Θεὸν τὸ αὐτὸν πατέρα πάν-
των, τὸ αὐτὸν ὅτι πάντων, καὶ ἐν πάνσιν διὰ
τε νόμου καὶ Προφητῶν, καὶ ἐν πάνσιν Αποστό-
λοις, καὶ ἐν τοῖς καθεξῆς.

Αὕτη μὲν ἡμῶν ἡ θεωρηθεῖσα ἐν τοῖς
προφημένοις ἀναλεχθεῖσιν ἀπὸ τῆς παρ' αὐτῷ
Μαρκίωνι ἐτι σωζομένης γραφῆς, * εἰς τὴν ἀνάλε- For. 4.
ξω σκοπήσας ἡς ἐκπλασίτης μεγαλοδώρας
Θεοῦ οἰκονομίας. ἐκάσθ' ὥς πρᾶγμα διὰ τριῶν
μαρτυριῶν ὅτι πεδαικμένον, καὶ συνισαμένον, ὡς
D ἐν αὐτῷ ψιλῶς ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο συνάψαι, ὡς
ἔφην, ἡμᾶς κατ' οἰκονομίαν, ἐβδόμηκοντα μὲν
καὶ ὀκτὼ μαρτυρίας ἀπὸ τῆς Εὐαγγελίᾳ, τεσσα-
ράκοντα δὲ ἀπὸ τῆς Αποστόλου, καὶ ταύτας παρ'
αὐτῶν εἰς ἐτι καὶ δεῦρο σωζομένας τε καὶ * ἀμ- Leg. σὺ
Φιβαλλομένας ὡς εἶναι τὰς πάσας ἐκατὸν δε- ἀμφ.
καοκλίαν. ἀνιλεγύσας ὅτι πάσας τῇ αὐτῇ Μαρκί-
ωνος γνώμῃ, ὡς ἀπὸ προσώπου ὀνόματι
Κυρίου, * διὰ τῶν δεκαοκτῶ, καὶ τῶν αὐτῶν ἐνδεξίς δι- Mendola
λογίας διὰ τῶν ἐκατῶν. ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἄλλης ὡς οὐ- hac.
σῆς πρὸς ὅτι τέτοις ἐκτός τῆς Εὐαγγελίᾳ

καὶ τῷ Αποσόλῳ. ὃ γὰρ ἔδοξε τῷ ἐλεφνολά-
 τῳ Μαρκίῳ διὰ τὸ πρὸς Εφεσίους ταυτὴν
 τὴν μαρτυρίαν λέγειν, ἀλλὰ τὸ πρὸς Λαοδι-
 κέας, τῆς μὴ ἔσης ἐν τῷ Αποσόλῳ· οἷς μὴ
 ἐντυγχάνων ἡλιθίως ὁ κτηνώδης, καὶ ἐν πολ-
 λοῖς πρεσβυτέρων τῶν τάλαν, ἔχοντα τὸ κατ' αὐτὰ
 ναπροπλὺ κατ' ἐκείνῳ ὁμολογησάμενος. καὶ
 μηδεὶς θαυμασέτω πρὸς ταῦτα. πῶς γὰρ ἡ δύ-
 ναμις ἔστι ἐπαγγελία μὲν ἔχοντι τὸ ΕΥ-
 αγγελίῳ καὶ τῷ Αποσόλῳ, μὴ ἔχοντι καὶ ὀλίγα
 τῶν γραφῶν σώζειν ῥήματα; ὅλα γὰρ τὰ σώ-
 ματα * σώζονται, ὡς εἶπεν, τὸ θεῖον γρα-
 φῆς, ποῖον ἡνέρισκε μέλ * νεκρὸν κτ' τὴν αὐ-
 τῷ γνώμην, ἵνα παρὰ σαυτὴν ψεύδῃ κτ' τὸ
 ἀληθείας, * ἀλλοίως εἶπεν ἐλώδης, καὶ
 ἀνεστηρίσας παρέκοψε πολλὰ τῶν μελῶν,
 κατέχευε δὲ ἐν ἑαυτῷ. καὶ αὐτὰ
 δὲ τα καταχευέντα ἔτι ζῶντα ὃ δύναται νε-
 κρῶσθαι, ἀλλ' * ἐκεῖ μὲν τὸ ζωτικὸν τὸ ἐμφά-
 σεως, καὶ τε μυρίως παρ' αὐτῷ κτ' λεπτόν
 διαπομπήσθαι.

Ἐτι δὲ μὲν ταῦτα πάντα ἐπεμνήσθημεν,
 ὡς τινὲς διὰ τὸ αὐτῷ Μαρκίῳ εἰς βυθὸν
 βλασφημίας πρὸς ἀπεπλῶκότες, καὶ διὰ τὸ
 ἐαυτῷ δαμονιῶδες διδασκαλίας ἐμβρύνηται
 παντάπασιν γεγονότες, καὶ ὃ ἔδοκον Κυ-
 ρίῳ μόνῳ καὶ δι' ὀνόματι μνημονεύειν, καὶ
 αὐτῷ ἀθυρογυλάσας ἑτέρως τῷ αὐτῷ θεο-
 τητῶ διὰ πρὸς φοντες τὸ ὄνομα τὸ ἀνωθεν γρη-
 νήσεως κακίζοντες ἐκ ἐντελέπωνται. τινὲς γὰρ
 αὐτῷ τεβλμήκασιν, ὡς ἔφην, αὐτὸν τὸν
 Κύριον εἶναι ὃν ὃ πονηρὸν λέγειν ἐκ αἰχυ-
 νόμῳ. ἄλλοι δὲ ἔχον, ἀλλὰ τὸ κριτὴν τε
 καὶ Δημιουργὸν * ἀσπλαγχνότερον γεγονότα,
 καὶ ἀγαθὸν ὄντα, καταλείψαι μὲν τὸ ἴδιον
 αὐτῷ Πατέρει κατὰ, πῇ μὲν λεγόντων τὸν
 δημιουργόν, ἄλλων δὲ τὸν πονηρόν· ἄνω δὲ ἀ-
 ναδεσθαι μηκέτι πρὸς τὸ ἐν ἀκατονομάσοις
 τόποις ἀγαθὸν Θεόν, καὶ αὐτῷ προσκεκολλη-
 ῶσθαι. πεμφθέντα δὲ ὑπὸ αὐτῷ εἰς τὸ κό-
 σμον, καὶ πρὸς ἀντιδικίαν τῶν ἰδίων πατρὸς ἐλ-
 θόντα τὸν Χριστόν, καὶ καταλύοντα αὐτῶν τὰ
 πάντα, ὅσα ὁ κατὰ φύσιν πατὴρ αὐτῷ ἐνο-
 μοθέτης, ἥτοι ὁ λαλήσας ἐν τῷ νόμῳ, ἥτοι ὁ
 τὴν κακίας Θεός, ὁ παρ' αὐτῶν ἐν τῇ τρίτῃ δε-
 χῇ τατίσθη. ἄλλως γὰρ καὶ ἄλλως ἐκτί-
 θενται, ὡς ἔφην, ἀλλ' μὲν τὸ δημιουργόν,
 ἀλλ' ὃ τὸ πονηρόν.

Apostolique testimonium. Neque enim Marcio-
 infelici Marcioni visum est ex Epistola nistæ.
 ad Ephesios auctoritatem illam afferre: Hæresis
 sed ex ea ad Laodiceos, quæ nusquam
 apud Apostolum cernitur. Quæ cum pe-
 cus illa per summam stoliditatem mini-
 me legerit, in plerisque lapsa quàm ma-
 nifeste in singulis convinci ac redargui
 posset nequaquam animadvertit. Neque
 verò cuiquam mirum illud videri debet.
 Qui enim Evangelii aliquid & Apostoli
 habere se profiteretur, fieri potuit, ut
 non pauca saltem Scripturæ verba reti-
 neret? Quippe cum totum Scripturæ vi-
 vum sit, ut ita dixerim, corpus, potuitne
 mortuum ullum membrum pro animi sui
 libidine reperire, quod ad stabiliendum
 mendacium contra veritatem proferret?
 Quare corpus ipsum mutilare, ac pleraque
 membra refecare instituit: quorum non-
 nulla ad usum suum retinuit. Quæ quidem
 ab illo reservata, & adhuc spirantia peni-
 tus extingui nequeunt: sed vitalis ille de-
 clarandæ veritatis vigor remanet: tamet-
 si minutissimas in partes infinitè secta, di-
 visaque fuerint.

XIII. Præter illa verò omnia hoc
 insuper commemoravimus: nonnullos
 è Marcionistarum grege in altissimum
 blasphemiarum gurgitem immerfos, atque
 ex pestifera illa Dæmonum doctrina ve-
 lut furore & amentia percitos, quem
 unum vel nomine tenus Dominum me-
 moria retinuisse videbantur, huius ipsius
 Divinitatem inaudita quadam lingvæ
 petulantia pervertisse: nec cœlestis illius
 generationis nomen vituperare fuisse ve-
 ritas. Quidam enim ex illis Dominum
 ipsum Mali filium esse sine ullo pudore
 jactitant. Quod alii minus probant; qui-
 bus placet Iudice illum ac Creatore na-
 tum esse. Qui cum in misericordiam
 esset propensior, ac natura bonus, Patre
 suo, quem alii Creatorem, alii Malum
 existimant, inferiori sede relicto, sursum
 ad illum Bonum evolasse Deum, qui in-
 explicabilibus in locis residet, & eidem
 in hæsisse. A quo in hunc orbem demis-
 sum, & ut Patri suo resisteret delapsum
 in terras Christum, omnia illa abrogasse
 decreta, quæ ab naturali suo Patre fue-
 rant constituta; sive is est qui in Lege lo-
 cutus dicitur, sive malitiæ Deus ille, quem
 inter Principia tertio loco statuunt. Nam
 aliter, uti dictum est, atque aliter ista
 declarant. Itaque alius opificem: alius
 Malum esse statuit.

Marcionista. Hæresis xlii. Qvæ cum ita sint, manifestum esse A
cuilibet potest, qvi ingenii ac pruden-
tiæ aliquid habeat, totam illam doctri-
nam atqve dogma ab impurissimo spiritu
promanasse. Qvocirca nihil erat admo-
dum necesse in eo argumento tractando
ac propugnanda fide morari diutius, aut
vero Marcionem refellere, qvi juxta sui
ipsius ac vitæ esse videtur oblitus. Nemo
liquidem est, qvi nonnulla sit intelligen-
tia præditus, qvin contumeliæ in Deum
plenas illius fabulas, ac temerarios & per-
niciosos conatus detegat. Verum qvoni-
am nullum spinis oblitum locum non
repurgatum esse patimur: sed Dei gladio
succidere solemus universas: qvi quidem
Hebr. 4. 12. penetrabilior est omni gladio ancipiti, &
pertingens usque ad divisiones animæ &
spiritus, compagum qvovqve ac medullarum,
ut Scriptura loquitur: ideo pauca de eare
dicere non gravabimur.

Marcionis confutatio. XIV. Ac primum illud opponendum
est; si è Malo Bonus fieri potuerit, to-
tam illam Principiorum rationem ever-
ti. Potest enim & illius Pater, si malus est,
(qvod absit ut unqvam dicamus: bonus
enim est) commutare animum; qvemad-
modum ejus est immutatus filius. Deinde
si ut servaret hominum genus Unigeni-
tus ille descendit, & ut Latronem in Pa-
radisum introduceret, ac Publicanum è
Telonio vocaret ad pœnitentiam, ac me-
reticis illius, qvæ pedes suos unxit, sana-
ret neqvitiā: præterea si commodare
omnibus studet idem ille, qvi bonus
Deus est, ac misericors, & benignus:
multo magis erga parentem adhibenda
misericordia fuit: ut hunc primum omni-
um revocaret ad salutem, eoqve præ cæ-
teris ad meliora converso perfectæ boni-
tatis specimen præberet: dum parentis sui
miseratione moveretur, qvemadmodum

Gal. 6. 10. scriptum est: Benefacere omnibus oportere,
maximè verò domesticis fidei: quanto igitur
magis parentum misereri convenit?

Sed aliud est, qvòd ad hanc Marcionis
refutationem addendum videtur. Nam
si cum alterius esset ille filius, sese ad al-
terum contulerit, ne huic ipsi quidem fi-
dem præstiturus videtur. Qvi enim fi-
delem se erga Parentem minimè præbu-
it, ex iis qvæ antea gessit, ne apud alte-
rum quidem fide dignus habeatur. Ad
hæc alio licet argumento errorem tu-
um, Marcio, convincere; ex eo vide-
licet, capite, qvòd ob alicujus qvi mit-
teretur inopiam negas servare Bonum
Deum illos potuisse, qvos servari oportet.

Ταῦτα δὲ δῆλα παντὶ τῷ σύνεσιν κε-
κτημένῳ ὑπάρχει, ὅτι ἀναθάρτυς πνεύματος
ἐστὶν ἡ Φρόνησις, καὶ ἡ διδασκαλία· καὶ ἔτε
χρεῖα ἦν τοῦ ταύτης τὸ ὑποθέσεως διπολο-
γεῖσθαι, ἢ ἐλεγχον παριστᾶν κατ' ἀντικρὺ
Μαρκίων. τὸ ἑαυτὸς καὶ πάντα τὴν ἐπιλη-
σμονίῳ τῆς ζωῆς ποισαμένους. Φωραθέσε-
ται γὰρ τῷ πασι τοῖς σωστοῖς τὸ βλάσφη-
μον αὐτὸς κενοφώνημα, καὶ τολμηρὸν τὸ ἀ-
πωλείας ἐνέργημα. ἀλλ' ἐπεὶ εἰώθαμεν
μὴ εἶναι ἀκανθῶν τόπον, ἀλλὰ ἐκτέμνειν τῇ
τῷ Θεῷ μαχαίρᾳ, τῇ ὑπὲρ πάντων μάχα-
ρειν διτομον, καὶ διικνημένην ἄχρι μερισμῶν
ψυχῆς καὶ πνεύματος, δειμῶν τε καὶ μυε-
λῶν, καὶ τὸ γεγραμμένον ὀλίγα καὶ εἰς τὸ
εἰπεῖν ἐκ δόκονήσομεν.

Πρῶτον μὲν γὰρ ὅτι εἰ ἀγαθὸς ἐκ πο-
νηρῶν γεγνήται, ἐκέτι τὸ δεχῶν σαθήσεται ὁ
λόγος. δύναται γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς πατήρ, εἰ
πονηρὸς ὑπάρχει, ὅπως μὴ γήνοιτο, ἀλλὰ ἀγα-
θὸς ἐστὶ, μεταβληθῆναι τῷ γνώμῳ, ὥστε
οὐκ αὐτὸς γεγεννημένος μεταβέβληται. τὸ
δὲ ἕτερον, εἰ ὅλως ἦλθεν ὁ μονογυνὴς ἀν-
θρώπος σῶσαι, καὶ Λησὴν εἰσαγαγεῖν εἰς
C Παράδεισον, καὶ Τελώνην καλέσαι ἀπὸ Τε-
λωνίᾳ εἰς μετάνοιαν, καὶ πόρνην ἀλείψαν
αὐτὸς τοῦ πόδας ἰάσατο ἀπὸ πονηρίας· ἐτι
δὲ καὶ ἀγαθὰ πᾶσι Θεός, ἀγαθὸς ὑπάρ-
χει, καὶ ἀσπλαγχνός, καὶ ἐλεήμων.
πολλῶν ἔν μαλλον ἐδὲ ἐπὶ τὸ ἴδιον αὐτὸς Πα-
τέρα τὸν οἶκτον ἀναλαβεῖν, καὶ αὐτὸν πρῶ-
τον μετὰθεῖναι εἰς τὸ σωτηριῶδες· ἵνα πρῶ-
τον τὸν πατέρα αὐτὸς μεταβαλὼν, τελείως
ἐνδείξεται τὴν τελείαν ἀγαθότητα, τὸν πα-
τέρα αὐτὸς οἰκτεῖρας, ὥς καὶ γεγραπταί·
D ποιῶν τὸ ἀγαθὸν πρῶτον εἰς τοῦ οἰκείους τὸ
πίστεως πῶσω γε μαλλον ἐλεεῖν τοῦ ἑαυτοῦ
πατέρα.

Τὸ δὲ ἕτερον * ἐστὶ, πρὸς ἐθέλει τῇ Φράσει, For. ἵπ.
καὶ τῷ ἐλέγχῳ τῷ πρὸς τὸν Μαρκίωνα· ὅτι
εἰ μὲν τὸ ἐνός ἐστὶ υἱός, καὶ πρὸς τὸν ἕτερον
πρὸς ἐφύλη, ὃ πῶς πρὸς ἀδελφθήσεται τῷ
τῷ ἑτέρῳ. ὁ γὰρ συνειδήσειν εἰς τὸν ἴδιον αὐτὸς
πατέρα μὴ φυλάξας, ὃ δὲ τῷ ἑτέρῳ
πίσειθήσεται ἀπὸ τῷ παρ' αὐτὸς πωραγόν-
τως πεπραγμένων. ἀλλὰ καὶ ἄλλως παλιν,
ὡς Μαρκίων, δι' ἀπορίαν δ' πεμπομένους μὴ
διωθῆναι σῶσαι τοῦ παρ' αὐτῷ σωζομένους,

καὶ παρ' αὐτῆς διὰ Χριστῶ ἐλεηθέντας. εἰ μὴ ἢ ἀπέφυγε καὶ τὸν ἑ Μαρκίων^Θ λόγον ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν ἄνω Θεόν, ὅτι καὶ ἡ ὑπόθεσις ὁ ἀγαθὸς Θεὸς τινὰ ἀποστείλαι, εἰ μὴ ἐν πρῶσ-
 κερσὶ ὁ ἑ Χριστῶ πατήρ, ὡς ὁ Μαρκίων λέ-
 γει, πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῆς υἱὸν γεγέννηται. καὶ ἀλ-
 λως δὲ, εἰ τῷ Δημιουργῷ υἱὸς ἐσιν, ἀντίκειται
 δὲ τῇ δημιουργίᾳ, καὶ τῷ τῷ Πατρὸς ἔργῳ,
 πρῶτον μὲν ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ἀν-
 θρώπων πρῶτον ἔχεν ἐξολοθρεῦσαι· ἵνα
 ἀφανίσῃ τὸ ἔργον τοῦ ἀπὸ τῷ ἰδίῳ Πατρὸς δε-
 δημιουργημένου, ὡς ἀντίδικ^Θ γυνόμην^Θ τ^Θ
 ἑ Πατρὸς διαθέσεως. ἢ πάλιν λαβὼν δύνα-
 μιν ἰάσεως καὶ θεραπείας καὶ σωτηρίας, ὡφ-
 λεν ἐνδείξασθαι εἰς τὸ ἴδιον αὐτῆς Πατέρα πρὸς
 πάντων τ^Θ Φιλανθρωπίας ἐργασίαν, καὶ
 πρῶτον πείσαι τὸν Πατέρα αὐτῆς κατ' αὐ-
 τὸν γυνόμην^Θ ἵνα γυνόμην^Θ αὐτῆς τε καὶ τῷ Πα-
 τρὶ αὐτῆς ἀγαθός, τ^Θ πρὸς ἀνθρώπων σωτηρίας
 ἢ μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀγαθότης γνῶνται. ἀλλ'
 ἔχ' ἕτως ἔχθ, ὡς ὁ τῷ κενοφωμένῳ^Θ μυ-
 θώδης λόγ^Θ. ἔτε γὰρ τρεῖς δεχαί, ἔτε ἀλ-
 λ^Θ Πατὴρ Χριστῶ, ἔτε κακίας ἐστὶ γνῶνμα,
 μὴ γνῶντο. Φησὶ γὰρ, ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ
 ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί. καὶ εἰ μὲν νόθως λέγῃ πα-
 τέρα ἔχειν. ἔ δύναται αὐτῶ ὁ νόθ^Θ Πατὴρ
 καλέσθην^Θ ἐν αὐτῷ εἶναι, ἔδὲ αὐτὸς ἐν τῷ
 Πατρὶ. ὁ δὲ καὶ Φύσιν αὐτῆς πατέρα αἰεὶ
 ἀγαθὸν, καὶ Θεὸν αἰεὶ, καὶ πάντων Δημιου-
 ρόν, ἑαυτῷ δὲ ὄντα καὶ σωτὴρ αὐτῶ ὑπάρχοντα
 διδάσκων, καὶ ἀληθεύων, καὶ ἑ Μαρκίων^Θ
 τὴν ἀπειλὴν διεξέρχεται τῷ * λέγοντ^Θ,
 ὁ μὴ τιμῇ τ^Θ υἱόν, ὡς τιμᾷ τὸν πατέρα, ἢ ὀρ-
 γῇ ἑ Θεῶ ἐπ' αὐτὸν μένῃ. ἡδὴ δὲ ἐν πολλαῖς
 μαρτυρίαις ἐδείξαμεν τὸν ἑνα ὄντα Θεόν, τὸν
 πατέρα ἑ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῶ, ἀγαθὸν
 ὄντα, καὶ ἀγαθὸν γυνήσαντα, ἀγάπην ὄν-
 τα, καὶ ἀγάπην γυνήσαντα, πηγὴν ὄντα,
 καὶ ζωῆς πηγὴν γυνήσαντα. ὡς σοι γὰρ
 πηγὴ ζωῆς, φησὶν ἡ γραφὴ ἀληθεῖαν ὄντα,
 καὶ ἀληθῆς γυνήσαντα, φῶς ὄντα, καὶ φῶς
 γυνήσαντα, ζῶν ὄντα, καὶ ζῶν γυνήσαν-
 τα, ἀνάρχως καὶ αἰδῖως καὶ ἀχρόνως. καὶ
 ἐλήλεγενται καὶ πάντα ἢ τῷ Μαρκίων^Θ
 πλάττει.

Τῶτων τοίνυν ἕτως ἐχόντων, καὶ τῆς
 κατὰ τῷ ἀπατεῶν^Θ ἀνατροπῆς διὰ πολ-
 λῆς καὶ ἀληθινῆς συστάσεως ἐν Θεῷ ἡμῖν κα-

tuit, & quibus per Christum misericordi- Marcio-
 am tribuit. Nisi enim Christus ad supre- nista.
 mum illum Deum ex Marcionis senten- Hæresis
 tia confugisset, quem ille Bonus mitteret, xlii.
 habuisset neminem; si non inter Patrem
 ac Filium Christum offensionis aliquid in-
 tervenisset. Deinde si Creatoris est fili-
 us, idemque Creationi ipsi ac Paternis ope-
 ribus est inimicus, simulatque in hunc
 Orbem delapsus est, humanum impri-
 mis genus exterminare debuit, ut condi-
 tum illud opus à Patre funditus deiceret;
 utpote Paternarum molitionum hostis
 acerrimus. Aut ut persanandi ac curandi
 servandique vim usurpare veller; hoc

iplum humanitatis officium Parenti an- B
 te ceteros omnes exhibendum fuerat,
 eique persuadendum, filii ut esse similis
 mallet: ut tam ipse sibi quam Patri bo-
 nus, & humano generi salutaris esset, at-
 que ita una & eadem bonitas existeret.
 Atqui longè ista sese aliter habent, quam
 illius fert conficta ac fabulosa narratio.
 Neque enim tria sunt Principia, nec ali-
 us est Christi Pater, nec ille nequitia so-
 boles exitit; absit ut id unquam existi-
 memus. Ita enim ipse testatur. *Ego in Pa-*
tre, & Pater in me est. Quod si adulteri- Joa. 14. 10.
 num illum Parentem intelligeret, non
 potest is qui adulterinus Pater dicitur in
 illo esse, nec ille in Patre. Sed cum ger-
 manum illum suum, ac naturalem Paren-
 tem semper bonum, semperque Deum,
 omniumque conditorem, atque & apud
 semetipsum, & cum Filio existentem ve-
 rissimè doceat, idem Marcionem horum
 verborum comminatione perstringit.

Qui non honorificat Filium, ut honorificat Joan. 5. 23.
Patrem, ira Dei in illo manet. Ac nos pleris-
 que jam testimoniis ostendimus, unum
 esse Deum, ac Patrem Domini nostri
 Jesu Christi, qui bonus est, bonumque
 genuit: charitas item est, & charitatem
 genuit: fons est, & fontem vitæ produ-
 xit. (*Apud te enim est fons vitæ,* ait Scri- Ps. 36. 10.
 ptura) Idem & Veritas est, & Veritatem
 genuit; similiterque lumen est, & lumen
 genuit: vita est, & vitam propagavit; id-
 que sine ullo principio, ab æterno, ci-
 traque tempus. Qua ratione Marcionis
 error omnis evertitur.

Quæ cum ita se habeant, ac nebulo-
 nis istius multis & certissimis rationibus
 sint convicta mendacia, ac negotium

Luciani- omne confectum, ad alia transeamus: & A
sta. hac velut immani qvadam aspide verissi-
mis Salvatoris verbis obtrita, qui dixit:
xliii. Dedi vobis calcare super serpentes, & scor-
Luc. 10. 16. piones, & super omnem potestatem inimici:
ad cæterorum nos contemplanda ac re-
futanda deliria referamus: sic ut Dei in
omnibus opem ac præsidium implore-
mus.

τεργασαμένης πάλιν Ἰπὶ τὰ ἐξῆς ταύτης
τῷ νυνὶ ὡς μεγάλης ἀσπίδος καὶ πατηθεί-
σης, διὰ τῶ ἀψευδῆς λόγου τῷ Σωτῆρι &
εἰπόντι· δέδωκα ὑμῖν πατεῖν Ἰπὶ ὄφιδος καὶ
Ἰπὶ πάντων τῇ δυνάμει τῶ ἐχθροῦ ἵωμεν
καὶ τὰς τῶ ἄλλων μαλακοφροσύνας διασκο-
πεῖν τε καὶ διελέγχειν (Ἰπικαλέμενοι)
Θεὸν βοηθόν, ἐν ᾧ πάσῃ Ἰπικαλέμενοι.

CONTRA LUCIANISTAS, ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΙΑΝΙΣΤΩΝ, ΕΙΚΟΣΤΗ
quæ est Hæresis XXIII. vel, ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΙΑΝΙΣΤΩΝ, ΕΙΚΟΣΤΗ
XLIII. B τρίτη, ἢ καὶ τεσσαρακοστὴ
τρίτη.

DuoLucia. L
ni fuerunt.

LUCIANUS quidam antiquior:
non ille qui ætate nostra sub Con-
stantino seniore vixit, quem Ariani inter
Martyres adscribunt. Fuit enim Lucia-
nus iste junior Arianorum erroribus in-
fectus, de quo postea, cum refutandus
erit, acturi sumus: nunc adversus mayo-
rem illum Lucianum suscipienda nobis
est disputatio. Hic igitur Marcionis an-
tè sectator, post ab eodem divulsus, pri-
vatum sibi gregem contrahens novæ se-
ctæ factus est conditor; ab eoque Lucia-
nistæ veteres nomen acceperunt. Por-
rò Marcionis ille dogmata penitus com-
plexus est. Quibus perinde est usus, ut
ad nos fama est & auditione perlatum.
Nam cum antiquis illi temporibus exti-
terint, & quàm citissimè restincti sint,
difficillima nobis, ut intelligi ab omni-
bus potest, illorum inquisitio fuit. Sed
quæ de illo utcumque comperire potui-
mus, sunt ejusmodi.

Luciani
dogmata.

Nam posteaquam alius ab eo consti-
tutus est Creator ac judex, & justus;
Bonus alius: itemque Malus tertius,
nonnullis Marcionis exemplo testimo-
niis utitur, quæ ex Prophetarum scriptis
ad erroris, ut ille, sui patrociniū addu-
cit. Cujusmodi istud est: *Vani sunt qui
servit Domino. Item, Restituerunt Deo,
& salvi facti sunt.* Ad hæc omnia
præter Magistri sui dogmata nuptias il-
le condemnat, & castimoniam profi-
tetur: non hujus amore virtutis, sed
ut opera Creatoris evertat. Quare
conjugiis interdicat. Ex quibus, inquit,
propagata sobole major in mundo Con-
ditori ubertas ac copia suppetit. Hoc
igitur in Opificis ac Conditoris odi-
um suscipit, ne ex liberorum procrea-

ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ἵς δεχᾶται, ἐχόντων
λέν χρόνους Κωνσταντίνος τῷ γέροντι γε-
γονώς, ὃν δῆθεν οἱ Ἀρριανοὶ ἐν μάρτυσιν Ἰπ-
ψηφίζον. ἦν γὰρ καὶ ἐστὶ ὁ Λουκιανὸς πρε-
σβυτάτος, Φημὶ, πρεσβυτέρων τῇ τῷ Ἀρριανῶν
αἰρέσει, πρὶν ἢ ὑστερον ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἀνα-
τροπῇ λέξομεν. νῦν δὲ πρὸς τὴν εἰρημένην δε-
χᾶτον Λουκιανὸν ἀποστρέφεται ὁ λόγος. ἐστὶ
γὰρ συνηθόμενον τῷ πρεσβυτέρῳ Μαρκιῶ-
νι, καὶ ἀπὸ τῆς ἀποσχίσεως, καὶ αὐτὸς ἄθρο-
ισμα ἐαυτῷ ποιησάμενος, Αἰρέσεως πρεσβυ-
τάτος, ἢ καὶ οἱ Λουκιανιστὰς δεχᾶται καλέμενοι.
καὶ πάντα μὲν ἐν κατὰ τὸ Μαρκιῶνα δογμα-
τίσει. κέχρηται δὲ, ὡς ὁ εἰς ἡμᾶς ἐλθὼν λό-
γος, καὶ ἡ περὶ αὐτῶν ἐμφασίς. δεχᾶτων
γὰρ τῶν ὄντων, καὶ θάπτον καὶ ἀσβεσθέν-
των, δυσχερὲς γένηται ἡμῶν, ὡς ἀληθῶς ἐστίν
ιδεῖν, ἢ κατ' αὐτοῦ ἐρευνα. ἀ δὲ ἀπὸ μέρους
ἐγνωμὴν τῶν αὐτῶν, ἐστὶ τὰδε.

Μετὰ τὸ συστήναι δῆθεν ἕτερον μὲν τὸν διμυργόν,
καὶ κριτήν, καὶ δίκαιον ἕτερον δῆθεν ἀγαθὸν ὡς αὐ-
τῶς, καὶ ἕτερον τὸν πονηρὸν βέλεται χρῆσθαι καὶ μαρ-
τυρίας τισὶ καὶ τῷ Μαρκιῶνι, καὶ τῷ αὐτῷ ὑπο-
νοίαν ἀπὸ τῆς Προφητῶν γραφῆς. Φημὶ δὲ τὸ,
μάταιος ὁ δολεύων Κυρίῳ. καὶ τὸ εἰρημένον
ἀντέστησαν Θεῷ καὶ ἐσώθησαν. τέλει δὲ
ἐστὶ πρὸς τὸ διδασκάλος αὐτῶν διδασκα-
λίαν, ἀπαρνέεται τὸν γάμον, καὶ ἀγνείαν ἀ-
σκεῖ· ἢ δὲ ἀγνείαν, ἀλλ' ἵνα ἀθετήσῃ τὰ
ἔργα τῶν διμυργῶν, διδασκῶν μὴ συνάπτεσθαι
γάμου. ἀφ' οὗ γάμος εὐθιμία, Φησὶ, διὰ τὴν
παιδοποιίαν ἐν κόσμῳ τῷ διμυργῶν γίνεσθαι,
πρὸς ἀντίθεσιν τῆς διμυργῶν καὶ Κτι-
σεως, διὰ τῆς παιδοποιίας ἐν τῷ κόσμῳ

Αἰθηνίας. Φωραθήσεται δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ διελεγχθήσεται, διὰ μὲν τῆς ἡδὴ πρὸς τὸ αὐτὸ ἑπιστάτην ἀντιθέσεως, διὰ πολλῶν ποιησαμένων ἡμῶν τὴν πρὸς αὐτὸν ἀντιλογίαν τε καὶ ἀνατροπὴν, ἐν ὁποίαις τε καὶ ὁποσάις συνάδῃ τὸ Εὐαγγέλιον τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ καὶ ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν ὁμολογεῖ τὸ ποίημα τῶ κόσμου εἶναι ἰδίον καὶ αὐτοῦ, καὶ τῶ Πατρὸς εἶναι τὴν κτίσιν· ὡς γε μάλιστα συνελόντι φράσαι κορυφαϊότατόν τι ῥῆμα πρὸς τὴν ἀγαθὴν ἰωάννην εἰρημνύον, τό· ἐν δευτέρῃ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸ Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονε, καὶ τὰ ἐξ ἑῶς.

Αλλά γε ὁ τοιοῦτος εὐθύς ἀνατραπήσεται. εἰ γὰρ βέλτοιο λέγειν, ὅτι ἀντιθέσεως χάριν καὶ καθαιρέσεως τὸ ὑπὸ τῶ Δημιουργῆ ἐνταῦθα λεγομένων, ἢ τῶ γάμου αὐτῶ συνάφεια ἀθετεῖται, ἵνα μὴ τῶ Δημιουργῶ συμπεράξῃεν, ὥστε ἀπέχεσθαι παντάπασι τῶ ἔργου τῶ Δημιουργῆ, πῶς ἔτι ἄλλο γὰρ αὐτῶ ἢ * ὑπόθεσις, καὶ Φωρατὴ, καὶ Αἰθυλέλεγκτος; ἰδὲ γὰρ διὰ τῆς κτίσεως καὶ τῶ Δημιουργῆ δημιουργίας, καὶ τῶ ἐδώδων, καὶ τῶν ἀμφίων, καὶ τῶ χρησεως πομάτων μέτσειν ὁ γόνος καὶ ὁ ἀγύρετης. καὶ ἄλλως ἐδιωθήσεται ἐκφυγεῖν, καὶ μὴ ἔτι τέτοις χρῆσθαι. Θεὸς γὰρ ὁ πάντων δεσπότης καὶ δημιουργός, πάντων ἐπιμελούμενος, καὶ ἐπὶ οὗ πονηρὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνατέλλει αὐτὸς τὸ ἥλιον, καὶ ἐπὶ οὗ αὐτὸν βλασφημῶντας, καὶ ἐπὶ οὗ αὐτὸν δοξάζοντας πέμπει αὐτὸς τὸ ὑέτον, καὶ πάντας πρέφει, οὐκ ἀλόγῳ τινὶ καὶ ἀναισθητῷ ὀρισμῶ, ἀλλὰ ἐκδικίᾳ τῇ παρ' αὐτοῦ ὀριοθείᾳ ἐν τῇ μελλόσῃ κρίσει μακροθυμῶν, καὶ ὀρισμοῖς ἰδίους καὶ σοφίας τὰ πάντα διοικῶν. ὡς ἐσιπέπον τῇ αὐτῇ εἰς πάντας ὠφελεῖα· ἢ οἱ μελανοήσαντες τὸ παρ' αὐτοῦ ἀμνηστίας τυχόντες τὸ σωτήριον κτήσονται. εἰ δὲ ἐπιμένοντες ταῖς αὐτῶν βλασφημίαις ὑπονοίας καὶ ματαιοφροσύνας ταῖς μὴ ἐκ Θεοῦ αὐτοῖς δοθείσαις, τὸ τῆνικαῦτα μὴ τῶν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῶν τῶ αὐτεξουσίᾳ μηκέτι αὐτοῖς συμφοραμένοντος· ἀλλὰ ἔτε διὰ θυμὸν αὐτοῖς τὴν τότε ἐσομένην κρίσιν, ἔτε ὡς ἐν ὀργῇ ἐπιφέρων * τὰ ἐσομένα. ὅλα γὰρ πρὸς τὴν

Actione illius opes augeantur. Verum huius error nullo negotio detegetur ac refelletur ex ea confutatione, quam contra Hæresis ipsius Præceptorem ante proposuimus. Cujus opiniones pluribus disputando convicimus: idque ipsum ostendimus, cujusmodi, ac quàm multa sint, in quibus summa est Evangelii Veterisque Testamenti consensus. Quemadmodum etiam Dominus ipse fateatur suam esse mundi fabricationem: ac quicquid conditum est Patri suo tribuendum. Quod quidem præstantissimis hisce verbis summam Joannes complexus est. *In Joan. I. x. Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est, &c.*

II. Atqui statim ille facillimè confutabitur. Nam si respondere ita velit: se ut iis quæ Conditoris hic esse propria dicuntur, obstitet ac destrueret, nuptiarum damnare copulas; ne Conditori suffragari videatur, atque ut ab ejus opere sese omnino præstet alienum: nonne à ratione prorsus hæc abhorret opinio, ejusque deprehensi falsitas, ac redargui facile potest? Ecce tibi conditis à Creatore rebus: veluti cibis, ac vestibus, & unguentis, ac potu, & eduliis miscerrimus iste circulator utitur: nec effugere aliter potest, quin se iis uti fateatur. Deus enim est Dominus omnium ac conditor qui curam omnium gerit, ac *Solem suum super bonos & malos oriri facit.* Tum verò in eos pariter, qui se contumeliis afficiunt, & qui ipsum laudant ac prædicant, pluviam demittit, atque alit universos. *Cur Deus malos colat.* Quod non temeraria aliqua, citraque rationem ac sensum definita lege constitutum est; sed ideo nimirum, quod poenarum ab illo tempus in futurum Judicium reservatum est, patienter expectat, ac privatis Legibus, & sapientia cuncta moderatur: quemadmodum beneficam illam erga omnes providentiam decet, ut si qui poenitentiam susceperint, scelerum omnium oblivionem ab illo nacti, salutem adipiscantur. Sin contumeliosis illis Divinum in numen opinionibus, atque erroribus, quorum Deus autor non est, insistant; tum merita supplicia post hanc vitam expendant: cum non amplius voluntatis in eis libertas manebit. Verum neque animi quadam impotentia futurum illud judicium instituit: nec ventura illa mala iracundia ulla ductus infligit. Hæc

Apelleja- enim omnia pro ea qua præditus est ab A
ni. Hære- omni perturbatione, libera Divinitate,
us XLIV. denuntiat. Sed ob eam videlicet caus-
sam, quod unusquisque suam in fraudem
aliquid moliens, ultro capiti suo malum
arcessit: cum interim corruptelæ huius
nostræ, damnationisqve, quæ illinc se-
quitur, culpam DEUS nullo modo su-
stineat.

Quamobrem ubique se prodet ipsum
prioribus ac posterioribus sectis implica-
tum, ac se è perditionis filiorum numero
esse monstrabit; cum id manifestè veritas
ipsa declaret; ipsumqve lumen Evange-
lii totum terrarum orbem suo splendore
collustret, ac sinceræ religionis filios ad
salutem beneficio veritatis adducat. B
Postquam igitur brevissimo illo propo-
sito nobis ad disputandum argumento e-
mersum è latebris serpentem velut exi-
guo telo confecimus, atqve emortuam
Hæresin illam reliquimus, ad reliquas
progrediamur, Dei, ut sæpe professi su-
mus, implorata prius ope: quo illius ve-
ritatem explicare possimus.

πισσε διὰ τὴν ἥν εἶσω παθῶν ἀνεχομέ-
νην αὐτῆς θεότητα· ἀλλὰ δι' ἣν ἕκαστος τῆς
βλάβης ἑαυτῆς τὴν ἐργαζομένην, ἑαυτῶ πα-
ραίτιον γεγῆται, τῷ Θεῷ ἀνομίαν ὄντι καὶ
καθ' ἡμᾶς παρεκτροπῆς τε, καὶ τῆς ἐκ
ταύτης καθ' ἡμῶν μελλούσης ἑσέως κατα-
δικῆς.

Εν ἅπασιν ἔν καὶ ἔτι Φωραθήσεται,
ταῖς πρότερον καὶ μετέπειτα ἐγκαταμυχθεῖς
Αἰρέσεσιν, ἐκ τῶ δριμυτοῦ τῆς ἀπωλείας τέ-
κνων ὑπάρχων· δηλώσης τὴν ἀληθείαν, καὶ
τῷ Φωτὸς τῆς Εὐαγγελίας Φωτεινῶς τὴν πᾶ-
σαν οἰκουμενὴν καταυγάζοντι, καὶ σώζοντι
τὸν ὅσον τῆς ἀληθινῆς πίστεως ἐν ἀληθείᾳ
ὡς ἔν ἐκ σωτόμεν σκοπῶν ὅφιν ὡρακί-
ψαντα διὰ μικρῶ τινος σκεύους ἀνελόν-
τες, θανατωθεῖσαν ταύτην καταλελοι-
πότες, ἐπὶ τὰς ἐξῆς ἰωμῶν, κατὰ τὴν
ἐπαγγελίαν τὴν τῷ Θεῷ συμπαλαβόν-
τες βοηθεῖαν, εἰς τὸ ὡρακῆσαι τὴν αὐτῆς
ἀλήθειαν.

CONTRA APELLEIANOS, ΚΑΤΑ ΑΠΕΛΛΗΑΝΩΝ, ΕΙΚΟΣΤΗ

qua est Hæresis XXIV,
scilicet XLIV.

C τετάρτη, ἡ καὶ τεσσαρακοστὴ
τετάρτη.

I. LUCIANUM proximè sequitur
Apelles: non ille sanctus, & ab
Apostolo commendatus; sed diversus ab
eo quidam, à quo Apelleiani cognomi-
nati sunt. Hic Luciani condiscipulus, &
Marcionis auditor fuit: quemadmodum
sæpe fit, ut spinosi frutices multi ex una
radice luxuriantes pullulent. Quamquam
ille diversa ab aliis quamplurima statuit.
Nam & adversus Magistrum suum, &
adversus veritatem ipsam armasse se vi-
detur: quò in errore versantium homi-
num privatim sibi ipse Scholam quære-
ret. Ejusmodi sunt autem ejus dogma-
ta. Negat ita, uti Marcio definit, sese
rem habere: proindeqve illum opinione
lapsum: ut confutata per seipsam insa-
nia, collisa secum confractaqve videatur
impietas, & ad semetipsam evertendam
velut quadam conspiratione concitata:
cùm interim veritas stabilis ac firma per-
maneat, nec auxilio cujusquam indigeat:
utpote quæ per sese cohaereat, & apud
Deum, qui revera sempiternus est, per-
petuo consistat.

Apellis do-
γματα.

ΤΟΥΤΟΝ τὸν προσημύον Λεκιανὸν διαδέ-
χετο Ἀπελλῆς, ὃς ὁ ἀγὶος ἐκεῖνος οὐκ ἔστι
τῶ ἀγίου Αποστόλου στυγισαμένος, ἀλλ' ἕτερος,
ἐξ ὧν Ἀπελλῆανοί, ὧν καὶ αὐτὸς συχολα-
σῆς αὐτῶ Λεκιανῶ, καὶ μαθητῆς τῶ προση-
μύον Μαρκίωνος· ὡς ἐκ μιᾶς ρίζης πολλῶν
ἀκανθῶν ὑλομανήσασαι ὡραφυάδες. ἕτε-
ρα δὲ ἔτι ὡρακῶν ἄλλης βέλεται δογμα-
τίσθαι, καὶ κατὰ μὲν τῶ ἑαυτῶ Διδασκάλου ὀπι-
σάμεν ἑαυτὸν, καὶ κατὰ τὴν ἀληθείαν, εἰς τὸ
συναγείρειν ἑαυτῶ καὶ αὐτὸς χολὴν πεπλα-
νημένων ἀνθρώπων, ταῖοιαῦτα βέλετο δογμα-
τίσθαι· φάσκων μὲν ὅτι ἔχ' ἔως, φησὶ, γεγέ-
νηται· ἀλλὰ πεπλάνηται Μαρκίων· ἵνα παν-
ταχόθεν ἑαυτῶ ἐλέγχσά τε ἡ ἀνομία, καὶ ἡ
ἀνομία ἐν ἑαυτῇ συντριβομένη φανήσεται,
καὶ καθ' ἑαυτῆς τὴν ἀνατροπὴν ἐπεγείρσας
τῆς ἀληθείας αἰεὶ ἐδραΐας ἔσης, καὶ μὴ
χρεΐαν ἔχουσης βοηθείας. ἀλλὰ αὐτοσυστά-
τα ἔσης, καὶ ὡρα Θεῷ τῷ ὄντως αἰεὶ στυγ-
σαμένης.

Φάσκει γὰρ εἶναι ὁ προσημύς Απελ-
λῆς, καὶ οἱ ἄπο αὐτοῦ, ὅτι εἰς τρεῖς δε-
χαί, ἕτε δύο, ὡς τοῖς πάλαι Λακκιανὸν καὶ Μαρ-
κίωνα ἐδόξεν. ἀλλὰ, φησὶν, εἰς ἐστὶν ἀγαθός,
Θεός, καὶ μία δεχὴ, καὶ μία δύναμις ἀκα-
τονόμας. ὡ ἐνὶ Θεῷ, ἦγαν μίαν δεχὴν, ἣ δὲν
μεμέληται τῇ ἐνταῦθα ἐν τῷ κόσμῳ τῷ
γενημῶν. ἀλλὰ ὁ αὐτὸς ἅγιος Θεός
καὶ ἀγαθός ὁ ἀνωθεν Θεός καὶ ἀγαθός,
ἐποίησεν ἓνα ἄλλον Θεόν. ὁ δὲ ἡρόδωτος ἄλ-
λ' Θεός ἐκτίσεν τὰ πάντα, ἔργον, καὶ γῆν,
καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ἀπέβη δὲ
ἐκ ἀγαθός, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἡρόδωτος, φησὶν,
εἰς ἀγαθῶς ἐργασμένα. ἀλλὰ κατὰ
τὴν αὐτὴν Φαύλλω διανοίαν τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐ-
κτίσται.

Τίς δὲ ἀνέξεται τῇ τοιούτων λόγων, καὶ ἔ-
μᾶλλον καταγελάσκει τῇ τοιαύτης ματαιοπο-
νίας; καὶ γὰρ δύο πρόσωπα διρεθίσεται ἕκασ-
τος πρὸς ἄλλη, ἡρώδωτος τῇ τοιαύτῃ ὑπο-
νοίᾳ. καὶ διὰ τὸ τοῦ αὐτοῦ ὡς πρὸς πα-
ρόντα ἐρῶ· λέγε μοι, ὡ εἶπες. δώσῃς γὰρ, ὡ
Απελλῆ, ἢ τὸ Θεὸν ἄγνωστον τῇ μελλόντων πε-
ποιηκότα Θεόν, ὃν Φάσκει τὰ ποιήματα
καλῶς δεδημιουργήσας ἢ προγινώσκοντα
μὴ ὅτι τοιοῦτος οὐκ ἔστιν ὁ Θεός
ἀπέβη τὰς χάριν αὐτὸν πεποιημέναι, ἵνα αἰ-
τιῶν γῆται τῇ κακῶς ὑπ' αὐτοῦ δεδημιρ-
γῶν. καὶ ἔσαι ἐξάπαντος ὁ ἄνω Θεός
αὐτὸς δημιουργός, ποιήσας τὸν ἓνα τὸν τὰ
πάντα πεποιηκότα καὶ ἔσαι ὁ καὶ αἰτιῶν
ὁ τὰς κτίσεις πεποιηκώς, ἀλλὰ ὁ ἄνω Θεός
ὁ τὸν κτίστην ποιήσας, καὶ ὃν αὐτὸς τῇ πάν-
των δημιουργός.

Χριστὸν δὲ ἦκειν Φῆς ἐπ' ἐσχάτων τῶν και-
ρῶν, ὃν ὄντα τὸ ἄνω ἀγαθὸν Θεόν, καὶ τὸ
ἅγιον αὐτοῦ Πνεῦμα, ὡσαύτως ἐπὶ σωτη-
ρίᾳ τῇ εἰς γνῶσιν αὐτοῦ ἐρχομένων καὶ ἐλ-
θόντων ἐδοκίμησεν πεφηνέναι, ἀλλὰ ἐν ἀλη-
θείᾳ σάρκα εἰληφέναι, εἰς δὲ τὸν Μαρίας τῇ
Παρθένῳ, ἀλλὰ ἀληθινὴν μὴ ἐχρησάμεν τῇ
σάρκα καὶ σώματι, ἕτε δὲ τὸν σπέρματος ἀν-
δρός, ἕτε δὲ τὸν γυναικὸς Παρθένῳ· ἀλλ'
ἔχει μὴ σάρκα ἀληθινὴν τῷ τῷ πρόσωπῳ.
καὶ φησὶν ἐν τῷ ἔρχεσθαι δὲ τῷ ἐπερανῶν,
ἦλθεν εἰς τὴν γῆν, καὶ συνηγαγὼν ἑαυτῷ
δὲ τῇ τεσσάρων στοιχείων σώματι. καὶ πῶς
καὶ εἶπες εἰς ἐπεργεταί εἰς τὸ φωραθῆναι

Igitur Apelles, ejusque factio omnis Apelleia:
ita sentit. Non esse Principia tria, neque ni. Hære-
duo, ut Luciano ac Marcioni videtur. sis XLIV.
Sed unum esse Bonum Deum, unumque
Principium, ac Virtutem unam nominis
expertem. Qui quidem Deus unus, u-
numque Principium nullam eorum quæ
in hoc mundo geruntur curam suscipit.
Cæterum idem ille sanctus, bonusque
Deus, qui à principio Deus est, ac bonus
aliud produxit Deum. Ab hoc univer-
sa condita sunt, Cælum videlicet ac Ter-
ra, cæteraque quæ in hoc mundo cerni-
mus. Sed hic minime bonus evaluit, ejus-
que opera omnia non bene facta, ac
pro mala illius mente sunt ab illo fabri-
cata.

II. Verum quis illa dogmata patien-
ter audiat, nec insaniam illam potius &
amentiam irrideat? Duobus quippe mo-
dis hac quidem in opinione minimè con-
sentanea videtur asserere. Itaque sic il-
lum tanquam præsentem alloquar. Dic
mihi, sodes Apelles. Hoc enim dabis,
opinor: aut illum supremum Deum fu-
tura nescientem, hunc quem dicis ope-
ra sua male fabricasse, effinxisse Deum:
Caut cum talem fore cognosceret, ideo
produxisse, ut eorum esset ipsorum caus-
sa, quæ malè postea condidit. Ex quo
consequens est, supremum illum Deum
planè Creatorem esse, qui unum illum
procreavit, à quo condita sunt omnia.
Quare causa erit etiam ille; non qui res
creatas edidit, sed summus ipse Creatoris
author, qui sit universorum opifex.

Hoc verò insuper affirmas: postremis
temporibus assuisset Christum, supremi
nimirum ac Boni Dei filium, ejusque
Spiritus sanctum, ad eorum similiter
salutem, qui ad ipsius noticiam perveni-
rent. Eundem porro non specie appa-
ruisse sola, sed revera carnem sumpsisse:
non de Maria tamen Virgine illam expref-
sisse: sed tametsi vera carne ac corpore
esset præditus, neque ex virili semine,
neque ex muliere virgine sibi illud ascii-
visse: sed veram aliunde carnem sibi com-
parasse. Quod quidem hunc in modum
explicat. Cum inquit, è cælo delapsus
esset in terram, corpus sibi quatuor ex
elementis effinxit. Verum nonne ad
id etiam festinare videtur iste, ut impia

Apelleia-ejus scelerataque sententia ad Veterum A
ni-Hære-Poëtarum Græcorum somnia ac nugas
sis XLIV. adscribenda videatur? Eadem enim pla-

ne cum illis, ac magis etiam ridicula pro-
ponit: Christum sibi metipso fabricasse
corpus. Ita è sicco siccum expressit, è
calore calidum, humidum ex humore, è
frigore frigidum. Equibus omnibus for-
mato sibi corpore, verè in terra visus est,
ac cœlestium rerum nobis scientiam im-
portavit; ut & conditorem aspernare-
mur, & ejus abnegaremus opera: ita ut
nobis illud indicaret, quænam in sacris
litteris vel se ipso pronunciata forent, vel
à Conditore prolata. Sic enim, ait, in
Evangelio dixit: *Estote probi argentarii.*
Vtere, inquit, omnibus, ex Scriptura
quavis utilia seligens. Deinde, Chri-
stus, ait, semetipsum in corpore ad pati-
endum supplicium obtulit, ac revera in
Cruce suffixus est, eamque ipsam carnem
Discipulis ostendit. Postea humanam
illam quam sumpserat naturam resol-
vens, unicuique Elemento quod propri-
um erat restituit: velut calido calidum,
frigidum frigido, siccum sicco, humidum
humido. Ita corpore illo quod carne
constabat resolutum, in cælum, unde ve-
nerat, ascendit.

III. O mendaces talia jactantium fa-
bulas! qui, ut nemo non intelligit, Mi-
morum ludum atque officinam aperire
potius, quam vitæ consequendæ professi-
onem, aut intelligentiæ formam obtine-
re videntur. Etenim si omnino quod
asciverat sibi corpus dissolvit, cur id ini-
tio fabricavit? Quod si ad usum fabrica-
vit aliquem, hoc ipso usu perfunctus re-
linquere illud in terris debuit: præser-
tim cum ex vestra sententia forma ipsa
resurrectionis carnis perfici nullo pacto
desideret. Atqui illud excitavit denuo,
quo majorem sibi laborem imponeret:
idque sine ullo fructu contextum, atque
que in sepulcrum depositum postea re-
texeret, atque, ut æquissimus debitor,
quod ab unoquoque Elemento sumpse-
rat, eisdem optima fide restitueret.
Jam ut sua cuique reddiderit, puta fri-
gido frigidum, & calido calidum,
potuit id latere quidem Discipulos,
ipsum tamen corpus siccum minimè
potuit. Siccum enim plane corpus

αὐτὸ τὴν ἀνομίαν ἀκολυθῆσσαν ταῖς τῶ πα-
λαιῶν Ἑλλήνων Ποιητῶν περὶ τῆ κενοφωρίας
ταύτης δόξαι; Φάσκει γὰρ καὶ ἔτι ὡς ἐκεῖ-
νοι, καὶ ἔτι ψυχροτέρως παρ' ἐμείνων λέγων
τὸν Σωτῆρα· ἐαυτῷ ὑποσῆσαός τὸ σῶμα.
Ἀπὸ γὰρ τῆ ξηρᾶς τὸ ξηρὸν, καὶ ἀπὸ τῆ θερ-
μῆς τὸ θερμὸν, καὶ ἀπὸ τῆ ὑγρᾶς τὸ ὑγρὸν,
καὶ ἀπὸ τῆ ψυχρᾶς τὸ ψυχρὸν. καὶ ἔτι
παλάσας ἐαυτῷ σῶμα, ἀληθινῶς πέφηνεν
ἐν κόσμῳ, καὶ ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὴν ἀνω γνῶ-
σιν, καὶ ἀφῆκεν τε τῆ Δημιουργᾶς, καὶ δε-
νεῖσθαι αὐτὸς τὰ ἔργα. ὑποδείξας ἡμῖν ἐν
B ποίᾳ γραφῇ ποῖά ἐστι τὰ φύσιν ἐξ αὐτῆς εἰρη-
μῶνα, καὶ ποῖά ἐστι τὰ ἀπὸ τῆς Δημιουργᾶς. ἔ-
τι γὰρ, Φησὶν, ἔφη ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· γί-
νεσθι δοκιμοὶ περὶ ζήτησι. Χρῶ γὰρ, Φησὶν, ἀπὸ
πάσης γραφῆς ἀναλέγων τὰ χρησιμα. εἰ-
τα Φησὶν, ἔδωκεν ὁ Χριστὸς ἐαυτὸν παθεῖν ἐν
αὐτῷ τῷ σώματι, καὶ ἐσαυρώθη ἐν ἀληθείᾳ,
καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τὴν σάρκα τοῖς ἐαυτῆς Μα-
θηταῖς. καὶ ἀναλύσας, Φησὶν, αὐτὴν τὴν
ἐνανθρώπησιν ἐαυτῆς, ἀπεμέρισε πάλιν
ἐκάστῳ τῶν στοιχείων τὸ ἴδιον ἀποδοῦναι, τὸ θερ-
μὸν τῷ θερμῷ, τὸ ψυχρὸν τῷ ψυχρῷ, τὸ
C ξηρὸν τῷ ξηρῷ, τὸ ὑγρὸν τῷ ὑγρῷ. καὶ
ἔτι διαλύσας ἀπὸ αὐτῆς πάλιν τὸ ἐνσαρ-
κον σῶμα, ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν, ὅθεν καὶ
ἦκε.

Καὶ ὡς πολλῆς δραματουργίας τὰ τριῦτα
λεγόντων· ὡς παντὶ τῷ σαφὲς εἶη μίμων
μᾶλλον ἐργαστήριον, ἢ πρὸς ἐπαγγελίας ζωῆς
ἢ σωτέσεως χαρακτῆρα κεντημῶνα. εἰ γὰρ
ὅλως ἔλυσεν αὐτὸ τὸ σῶμα, ὅπως εἴληφε, τί-
νι τῷ λόγῳ ἀπ' ἀρχῆς αὐτὸ ἐαυτῷ κατεσκευά-
ζεν; εἰδὲ κατεσκευάζε διὰ τινος χρῆσι, ἀπε-
τέλεσε τὸ ἔργον τῆς χρῆσεως, ἔδωκε καταλεί-
D ψαι αὐτὸ ἐν τῇ γῇ, μάλιστα κατ' ὕμῶν τῆ
τῶ ἀνάστασιν τῆς σαρκὸς ἐλπίδι· εἰδὲς μὴ
χρεῖαν ἔχοντα τελειωθῆναι. ἀλλὰ ἀνέστησεν
αὐτὸ πάλιν, ἵνα εἰς κάματον ἐαυτὸν τῶ μείζο-
να ἐμβάλοι, ἵνα μηδὲν ὠφελήσῃ κατασκευά-
ζων, καὶ ἐν μνήματι ἀποθιγέμεν, καὶ διαλύων,
καὶ μερίζων ἐκάστῳ τῶν στοιχείων, ὅπως παρ' αὐ-
τῆς εἴληφεν, ὡς ἀγνώμων χρεοφειλέτης. καὶ
εἰ ὅλως ἐκάστῳ ἀπέδωκε, τί τέτι τὸ ψυχρὸν
τῷ ψυχρῷ, καὶ τὸ θερμὸν τῷ θερμῷ, καὶ δύνα-
το ταῦτα μὴ ὁρᾶσθαι τῶν αὐτῆς μαθητῶν;
ἀλλ' ἔμην τὸ σῶμα τὸ ξηρὸν. πάντες γὰρ

τὸ ξηρὸν, σῶμά ἐστι, σὰρξ καὶ ὀστέα. καὶ τὸ ὑγρὸν πάντως, ἡχώρες εἰσι, καὶ σὰρξ εἰς ὑγρότητα διαλυομένη. ἂν τινα πάντως τοῖς Αποστόλοις φανερώτατα διπολιτέμην, ἐσήμανεν, ὡς καὶ τὸ πρῶτον, ὅτε ἐθάπτετο τὸ αὐτοῦ σῶμα, κατηξίετο Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Αρμαθαίας ἐντυλίξαι αὐτὸ ἐν σινδόνι, καὶ ἀποθέσθαι ἐν μνήματι. ἅμα δὲ καὶ αἱ γυναῖκες εἶχον ἰδεῖν πᾶς κατελείφθη τὰ λείψανα, ἵνα αὐτὰ τιμήσωσι διὰ μύρων καὶ δρωμάτων, ὡς τὸ πρῶτον. ἀλλ' ἐδάμει τὸ ψεῦδος ὑμῖν τῆτο δεδήλωται, ὦ Ἀπελλήϊανοί, ἀπὸ ἐνὸς τῶ ἀγίων Αποστόλων. ἔγὰρ ἐσιν, ἀλλὰ βού μὲν ἀοράτως ὁρατῶς εἶδον δύο ἀνδρας, καὶ αὐτὸν εἰς ἔρανον ἀνερχόμενον, καὶ ὑπὸ νεφέλης φωτεινῆς ὑπολαμβανόμενον, λείψανον δὲ αὐτοῦ ἐδάμει καὶ ἀλελφόμενον. ἔγὰρ ἐχεῖν, ἐδὲ ἐνεδέχετο. καὶ ψεύδε' Ἀπελλήϊας, οἱ ἀπ' αὐτοῦ Ἀπελλήϊανοί.

Τὰ ὅμοια δὲ τῷ ἑαυτοῦ Ἰησοῦ Μαρκίῳ νι πᾶσι τε τῆς ἄλλης σαρκὸς καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἡδουμάτισε· φάσκων μὴ εἶναι ἀνάσσειν νεκρῶν, καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα πρὸς Ἰησοῦ γῆς ἐδόξεν ὁμοίως δογματίζειν. ἀνατρεπῆσεται δὲ ὁ αὐτοῦ λογισμὸς ληρός ἵς ὧν, καὶ κατὰ πάντα τρόπον πεπλανημένον. ἔτε γὰρ ἰχύος σκοτὸν ἔνθα τὸ φῶς πᾶσα φαίνεται, ἔτε τὸ ψεῦδος σαθρήσεται ἔσσης τῆ ἀληθείας. εἰ γὰρ ὅλως κέχηται ταῖς γραφαῖς, ὦ Ἀπελλή καὶ οἱ ἀπὸ σὺ Ἀπελλήϊανοί, ἐξ αὐτῶν τῶν Γραφῶν διερεθήσεσθε ἐλεγχόμενοι πρῶτον μὲν, ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον. ὁ δὲ ποιήσας, ἔφη· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ κατ' ὁμοίωσιν. ὡς εἰ τις ἀπὸ τῆς σὺ πεπλανημένης ἀρέσεως Ἰησοῦ πρέψει πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἀπὸ σκοτὸς ἀποδράσας καὶ ἀπὸ νυκτὸς ἀναστὰς, ἄνθρωποι ἂν τὸ φῶς αὐτῶν ἀνατείλαν τῆς Θεοῦ γνώσεως ἡλὸς δίκλῳ, καὶ ὑπὲρ ἡλίον.

Φανήσε' γὰρ παντὶ τῷ τὸν δόλον λογισμὸν κεκτημένῳ, ὅτι ὁ εἰπὼν, ποιήσωμεν ἄνθρωπον, ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ τῶν ὅλων πατὴρ. συγκαλεῖται δὲ μετ' ἑαυτοῦ τὸν αἰεὶ ὄντα συν αὐτοῦ Θεὸν λόγον ὃν μονογενῆ, ἐξ αὐτοῦ ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως γεγεννημένον. ἅμα δὲ καὶ τὸ ἄγιον αὐτοῦ Πνεῦμα, τὸ σὺ ἀλλόττειον αὐτοῦ

est, caro, inquam, & ossa. Similiter & humidum sanies est, & caro quæ in humorem extabescit. Quæ omnia cum manifestè deponeret, Apostolis suis omnino significasset, ut antea fecerat, cum ejus corpus sepulcro mandatum est. Tum enim Josepho Arimathæensi permissum, sindone ut illud obvolveret, atque in monumento deponeret. Præterea mulieres locum illum animadvertere potuissent, cui reliquæ commendatæ forent, ut eas unguentis & aromatibus honorificè condirent. Sed hoc vestrum, Appellejani, mendacium ne unus quidem ex Apostolis commemoravit. Quippe nunquam ita gestum illud est. Verum duos quidem per sese minimè aspectabiles, externa tamen specie apparentes viros intuiti sunt, ipsumque in cælum ascendentem, ac lucida nube circumfusum, reliquias verò nusquam terrarum relictas viderunt. Neque enim fieri istud oportebat, aut verò poterat. Quare tam Apelles ipse, quàm Appellejani mentiti sunt.

IV. Cætera porro cum præceptore suo Marcione consentanea profiteretur, quæ ad aliorum carnem, ac reliqua id genus pertinent. Negat enim corporum esse resurrectionem, cæteraque ad eundem modum, quo ille cum in vivis ageret in opinione sua posuit. Sed opinionum illarum nugæ ac mendacia manifestè redarguentur. Neque enim virium quicquam habent tenebræ, ubi splendor lucis emicat; nec aperiente se veritate falsitas consistit. Quod si Sacrarum literarum uti testimonio placet, Apelles, vosque Appellejani! illarum ipsarum sua vos autoritate convincent. Primum, quod ad imaginem Dei homo à Deo factus est. Ac qui illum fecit: *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & similitudinem nostram*. Quocirca si quis à falsissima tuâ Hæresi sese ad veritatem converterit, & tanquam è nocte ac tenebris emerferit, in Divinæ scientiæ lumen incurret, quod ei Solis instar vel etiam Sole ipso clarius illucescet.

Nam illud cuilibet, quæ rationis non nihil habeat, evidens erit, Deum esse parentem omnium, qui ita locutus est: *Faciamus hominem*. Quæ quidem voce æternum illum Deum, Verbum, inquam, filium suum Unigenam complexus est: quæ ex seipso sine initio omni ac tempore genuit: nec non & Spiritum sanctum, qui nec ab illo, nec ab

Appelleia-
ni. Hære-
sis XLIV.

Appellejani.

Corporum
resurrecti-
onem ne-
gant Apel-
lejani.

Gen. i. 26.

Trinitas in
serbis illis
Genesis re-
presentata

Apelleia- ejus filio sit alienus. Si enim alius fo-
 ni. Hare- ret hominis fabricator, Mundi condi-
 sis XLIV. tor; alius supremus ac Bonus Deus, à
 quo Christus descendit, nunquam Chri-
 stus sibi corpus affingeret, aut figuram
 in se Creatoris exprimeret. Quare per-
 spicuum est, hunc ipsum hominis munda-
 que esse conditorem, quem ita Pater
 alloquitur: *Faciamus hominem ad imagi-
 nem & similitudinem nostram.* Atque
 hoc ex uno opere manifestus erit arti-
 fex, neque alius intelligitur fuisse, qui
 tum hominem procreaverit, & Adami
 corpus è terra molitus fuerit, *eundem-
 que in viventem animam fecerit.* Cui
 quidem rei Beatus Joannes in Evan-
 gelio suo suffragatur his verbis: *In prin-
 cipio eras Verbum, & Verbum erat apud
 Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat
 in principio apud Deum. Omnia per ipsum
 facta sunt, & sine ipso factum est nihil.
 &c.* Quod si in ipso facta sunt, & per
 ipsum facta, ille & Adamum fabrica-
 vit, & ex Maria Virgine sibi corpus
 effinxit, ac totam denique sibi natu-
 ram hominis adjunxit, quam à se illo
 tempore conditam, demum arctissime si-
 bi copulavit. Jam verò si alienum opus
 usurpavit ejus, qui creatas res malè con-
 didit, ac malus opinione tua fuit; si, in-
 quam, malis operibus usus est, quæ à ma-
 lo sunt artifice profecta, Creatoris scè ne-
 quitia implicaverit oportet, usu illo ac
 beneficio: tum ejusdem imagine capef-
 fenda; quod fieri omnino non potest.
 Etenim si hominis naturam induit, non
 carnem modò, sed & animam suscepit.
 Neque enim obscurum illud est. Qui
 Joann. 10. 18 enim alioqui diceret: *Potestatem habeo ac-
 cipere animam meam, & ponere eam?*
 Quamobrem totum illud opus assumens,
 quam Creator imaginem appellat, totum
 illud, inquam, ex corpore animæque con-
 flatum, quibus homo partibus constat,
 Divinum sibi Verbum adjunxit. Quod
 si ita est, veneni tui efficacitas omnis ex-
 tinguitur, ac tumultuosum perturbatum-
 que dogma concidit: quod nullo fun-
 damento stabilitum, nulla veritatis firmitate ac soliditate nititur.

Cæterum cum è sacris literis quicquid

Α δὲ τὸ αὐτὸ ἰδίᾳ Υἱῶ. εἰ γὰρ ἄλλῃ ἦν ὁ
 πλάσας τὸ ἄνθρωπον, καὶ τὸ κόσμον κτίσας,
 ἄλλῃ δὲ ὁ ἄνω ἀγαθὸς Θεὸς, παρ' ὃ καὶ ἠλ-
 θεν ὁ Χριστὸς, ὅτι ἂν ὁ Χριστὸς ἐλάβανεν
 ἑαυτῷ σῶμα, καὶ ἐπλασε τὴν εἰκόνα τῷ Δη-
 μιουργῷ εἰς ἑαυτὸν ἀνατυπῶν· ἀλλὰ δὴ λον
 ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Δημιουργὸς τῷ ἀνθρώπῳ καὶ
 τῷ κόσμῳ, ὡς ἔπεν ὁ Πατὴρ ποιήσωμεν ἄνθρω-
 πον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κατ' ὁμοίωσιν.
 Διὸ δὲ τῷ ἐνὸς ἔργῳ σαθρήσεται φανερὸς γι-
 νόμῳ ὁ τεχνίτης, ὅτι ἑστὸς ἐστὶν ὁ τότε τὸν
 ἄνθρωπον πεποιηκώς, πλάσας τε ἐκ γῆς
 τὸ τῷ Ἀδὰμ σῶμα, καὶ ποιήσας αὐτὸ εἰς ψυχὴν
 ζῶσαν. διὸ καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Ἰωάν-
 νης ἐν τῷ ἀγίῳ Ἐγγελίῳ, λέγων· ὅτι ἐν
 δεχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν
 Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. ἔτι ἦν ἐν δε-
 χῇ πρὸς τὸν Θεόν· πάντα δι' αὐτῶν ἐγένετο, καὶ
 χωρὶς αὐτῶν ἐγένετο ἑδὲ ἐν, καὶ τὰ ἐξ ἑνός. εἰ
 δὲ ἐν αὐτῷ ἐγένετο, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγένετο, αὐ-
 τὸς τότε τὸν Ἀδὰμ ἐπλασε, καὶ αὐτὸς πάλιν
 τὸ σῶμα διὰ Μαρίας τῆς Παρθένου εἰς
 ἑαυτὸν ἀνεπλάσατο· καὶ τελείως τὴν πᾶσαν
 αὐτῶν ἐνανθρώπησιν σιμῆνωσε, τὴν ὑπὲρ
 αὐτῶν τότε πλασθεῖσαν, καὶ νῦν ἐν ἑαυ-
 τῷ σιμνωθεῖσαν. εἰ δὲ ἄλλοτεριαν ἐργα-
 σίαν εἰς ἑαυτὸν ἔλαβε τῷ κακῶς τὴν πλά-
 σιν πλάσονται, καὶ κακῶς ὑπάρχοντες καὶ
 τὴν σὴ διδασκαλίαν, καὶ εἰ ὅλως κέχρηται
 τοῖς κακοῖς ποιήμασιν, οἷς ὁ κατὰ σε κακὸς
 ποιητὴς ἐργάσατο, ἄρα ἐπεμίγητὶ κακία
 τῷ ποιητῷ χρηστῇ τε καὶ διεργεσίᾳ, καὶ τῇ
 ἰδίᾳ αὐτῶν εἰκόνι· ἀλλ' ἔκ ἐνδεχεται. εἰ
 γὰρ ἐνανθρώπησεν, ὁ μόνον σάρκα εἰληφέν,
 ἀλλὰ καὶ ψυχὴν. δὴ λον γὰρ ἔσαι τῷ Θεῷ.
 ἐπεὶ πόθεν ἔλεγον, ἐξ ἐσίας ἔχω λαβεῖν τὴν
 ψυχὴν μου, καὶ θείναι αὐτήν. τὴν πᾶσαν
 τοῖνυν πραγματείαν ἀναλεξάμενος, τὴν
 ῥηθεῖσαν ὑπὸ τῷ Δημιουργῷ εἰκόνα, πᾶσαν
 πραγματείαν ἀνεδέξατο, ἐν τῷ σώματι
 καὶ ψυχῇ ἐλθὼν ὁ Λόγος, καὶ ἐν ὁποίοις
 ἅπασιν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος. τῶν δὲ ἔτι
 τελεοθέντων, ἐξ ἁπάντων ἡμαυρώταί σε τὸ
 δηλητήριον, καὶ ἔπρεσέ σε ἡ σάσις ἡ ἀθεμε-
 λιώτης, μὴ ἔχουσα πῆξιν ἐσθραιώματος ἀ-
 ληθείας.

Εἰ δὲ καὶ ἂν βάλῃ λαμβάνει διὰ τῆς
 αὐτῆς αὐτῆς

θείας Γραφῆς, καὶ ἀβέλφη καταλιμπάνης, ἄρα γὰρ κριτῆς * προκαθίσας, ἔχ' ἑρμηνευτῆς τῶ νόμων, ἀλλὰ ἐκλογεὺς τῷ ἔκ' κ' τῷ νῦν σε γραφέντων, ἀλλὰ ὄντων μὲν ἀληθινῶν, ὥσθ' αἱ σοὶ δὲ μεταποιηθέντων ψευδῶς, καὶ κ' τῷ νῦν τῆς σῆς ἀπάτης, καὶ τῷ ὑπὸ σε ἠπατημένων. εἰ δὲ καὶ ὅλως κακὸς ποιητῆς τὰ ἐνταῦθα εἰργάσατο, φημί δὲ τὸν κόσμον, τίν' ἕνεκα ἦλθεν ὁ διὰ ἀγαθῆ Πατρὸς εἰς τόνδε τὸν αἰῶνα; καὶ εἰ μὲν ἵνα σῶσιν ἀνθρώπους, ἄρα τῷ ἰδίῳ ἐπεμελήσατο, καὶ ἐκέτι ἄλλ' ἔφη ὁ δημιουργός. εἰ δ' ἔτι τῶν ἰδίων προενόη, βέλεται δὲ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπεμβαίνειν, καὶ τὰ ἐκ ὄντων αὐτῷ διασῶζειν, ἢ κόλαξ ἐς τοῖς ἀλλοτρίοις προσιπαρῶν, ἢ κενόδοξος, ἵνα κρείττων τῶ κτισθ' Φανῇ, πρὸς τὰ ἀλλότρια ἂ διασῶζ' ὑπεράσται, τῶν ἰδίων μὴ ἐφειμένον, καὶ ἐκέτι εἶσαι ἀληθινός. ἢ ὅτι μέτεός ἐστι κατὰ σε, ὡ ἀγύρτα, καὶ μὴ ἔχων κτίσιν ἑαυτῷ, τὰ ἀλλότρια ἑπιδυμῶν, ταῦτα συλαῖν περᾶται, διὰ τῷ ἀλλοτρίῳ ἑαυτῷ παροικίῳ ψυχὰς τὰς ἐκ ἑσας αὐτῶ καὶ τῶ αὐτῷ Πατρὸς. εἰ δὲ αὐτῷ μὲν εἰσιν αἱ ψυχαί, καὶ ἄνωθεν ἐλθῶσαι φαίνονται, ἄρα εἰς ἀγαθὸν κόσμον ἀπεσάλησαν ὥσθ' αἱ ἄνωθεν κατὰ σε ἀγαθῷ Θεῷ, καὶ ἐκ εἰς πονηρὸν ἔργον. εἰ δὲ ἀπεσάλησαν, διὰ τίνα μὲν χρῆσιν, ὡ τὰ χαμυθοποιεῖς, εἰσελθῶσαι δὲ μετέπεσον εἰς ἑτέραν τρεῖς ἵνα δίκαιόν τι πράξωσι, πονηρὸν δὲ εἰργάσαντο, ὁφθῆσεται ὁ ἑπείλας αὐταῖς, προγνώσιν ἂν μὴ ἔχων. ἐπὶ δὲ γὰρ ἀπέσφλεν αὐτάς, δι' ἑτερον, καὶ ἑτερον τι διέρεθσαν ἐργασάμεναι. ἢ πάλιν εἰς εἴπης, ὅτι ἔτι κατὰ τὴν αὐτῷ βέλῃσιν ἐληλύθασιν, ἀλλὰ κατὰ τυραννίδα τῷ ἀφαιρῶν, ἄρα ἰσχυρὸς ἐστὶν ὁ κτιστὴς ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ Θεῷ πονηρὸς δημιουργός ὥσθ' αἱ τὸν ἀγαθὸν Θεόν, ὅτι τὰ αὐτῷ ὑπάρχοντα ἀφαιρῶντας ἐχρήσατο. πόθεν δὲ ἔτι διελεχθήσῃ, αὐτῷ Σωτῆρι φασκόντων, ὅτι ἐξοσίαν ἔχω τὴν ψυχὴν μεθ' ἐμένα, καὶ λαβεῖν αὐτήν. ὡς αὐτῷ μὲν ψυχὴν εἰληφότες, καὶ θέντες, καὶ πάλιν λαβόντες. ἐκ ἀλλοτρίαν εἶναι τὴν ψυχὴν, καὶ ἑτέρου δημιουργῶ. πάλιν δὲ διέρεθῆσεται ἀγαθὸν σῶμα φορῶν. ἔγ' ἂν περὶ ἐσέ' ἀγαθὸς τις χρῆσθ' πονηρῷ

A placuerit eligas, aut rejicias, planè judicem te Legum non interpretem facis, ni. Harc-ac delectorem omnium, quæ ex animi tui sis sententia minimè scripta sunt; quæ etsi verissima sint, falso à te nihilominus commutantur, & ad tuum ac tuorum errorem accommodantur. Quid si malus quidam artifex inferiora hæc, ac mundum adeo istum molitus est, cur à bono Patre missus huc ille descendit? Si ut hominum genus eriperet, horum scilicet tanquam suorum curam suscepit: nec alius jam conditor esse putandus est. Sin alienos curavit, eaque quæ nihil ad se pertinebant, usurpare ac servare voluit; aut adulatorem fuisse necesse est, qui alienis adhæserit; aut gloriæ cupidum, qui ut Conditor se præstantiorem ostenderet, præ alienis, quæ servare instituerat, suorum minimè desiderio teneretur: ex quo verus ac sincerus esse desinet. Sed neque moderatione animi præditus, qui cum creatam rem nullam propriam habeat, aliena concupiscit, & intervertere studet; hoc est animas, quæ nihil ad se vel Parentem suum pertinent, contra jus fasque vindicare. Quid si propriae sunt ejus animæ, atque è cælo delapsæ videntur, consequens est, eas à supremo bonoque Deo missas, & in bonum Mundum introductas fuisse. Atque ut missas illas ad usum aliquem fateare, quem tute confinxeris, ubi autem ingressæ sunt aliorum deflexisse: puta ut juste aliquid agerent immixtas, sceleris quippiam perpetrassent: qui eas allegavit nihil omnino prævidisse videbatur, cum alterius rei gratia miserit, ea verò contraria omnia præstiterint. Sin eò confugas, ut illius injussu, ac raptoris tyrannide coactas venisse pronuncies, planè creatus ille à Bono DEO Malus Artifex Bono ipso DEO fortior censendus est, qui quæ ad illum pertinebant violenter erepta ad usus suos transtulit. Verum nonne te vox ipsa Salvatoris evidenter coarguit: *Potestatem habeo ponendi animam meam, & sumendi illam?* quasi animam ille sumpserit, ac posuerit, denuoque receperit: ut non aliena esse anima, aut alteri opifici tribuenda videatur. Illud etiam sequitur; bonum illud habuisse corpus. Neque enim persuaderi bono cuiquam po-

Apelleia-test, malum ut opus ad usum adhibeat: *ni. Hare- ne dum mali fit particeps, improbitatis* *us XLIV.* ac nequitiæ contagione polluitur. Jam verò, si ipsemet corpus excitavit suum, cedo quid eo post Resurrectionem facere decreverat? aut cur iterum illud reliquit, atque in quatuor Elementa partitus est: adeo ut calidum calido, frigidum frigidum, sicco siccum, humidum humido restitueret; Nam si illud excitabat ideo, ut iterum dissolveret, per ludum hoc fecisse, non serio ac bona fide videbitur. Enimvero Dominus Jesus Christus idipsum excitavit: corpus, inquam, ipsum, quod formarat sibi una cum anima, ceterisque, quibus hominis natura constat, perfectissimè rursus assumpsit. Cum, ut Apostolus loquitur, confederit: *Eph. 2. 6.* quandoquidem. *Deus illum revocavit ad vitam, & in caelestibus confedit:* id quod ambo illi, qui in veste splendida Apostolis videndos sese præbuerant, hisce verbis testati sunt. *AB. I. II.* *Viri Galilai, quid statis aspicientes in cælum? Sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem.*

VI. Atque ut omnis tibi calumnian-
dæ veritatis occasio præcluderetur, diu post Ascensionem Domini sanctus ille Dei Matyr Stephanus, cum à Judæis lapidibus obrueretur, ita locutus est: *AB. 7. 35.* *Video cælum apertum, & Filium hominis stantem à dextris patris:* ut ostenderet corpus ipsum surrexisse, verè in spiritale mutatum, ac cum unigeniti Divinitate conjunctum, Quod idem sacrosanctum in cælo corpus cum ipsa Divinitate torus Deus est, & unus sanctusque Dei filius, ad patris dextram considens, quemadmodum tam Marci, quam ceterorum Evangelia testantur: *Mar. 16. 19.* *Et ascendit in cælos,* *Luc. 24. 51.* *& sedit in dextera Patris.* Ita tua illa tuorumque falsissima sententia ex omni parte convellitur.

Quod verò mortuorum ad resurrectionem spectat, audi quid Apostolus dicit. *1. Cor. 15. 53.* *Cat. Oportet, inquit, corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Nisi enim quod mortale est immortalitatem indueret aliquando, & incorruptionem quod est corruptibile, nunquam ad obeundam mortem immortalis accessisset; ut corpore suo pænas expenderet, ac defunctus tertia die

ἔργω· ἵνα μὴ διπλὸν ᾖ μετέχειν μέρους τῆς πονηρίας καὶ αὐτὸς χρεανθῇσεται τῇ τῇ πημίξεως πονηρίᾳ. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἀνέστησε, λέγε μοι, τί ἵνα ποιήσῃ μὴ ἀνάσσειν καὶ αὐτὸ πάλιν καταλέλοιπε μερίσας τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις, τῷ θερμῷ τὸ θερμὸν, καὶ τῷ ψυχρῷ τὸ ψυχρὸν, καὶ τῷ ξηρῷ τὸ ξηρὸν, καὶ τῷ ὑγρῷ τὸ ὑγρὸν; εἰ γὰρ ἤγαγεν αὐτὸ, ἵνα πάλιν αὐτὸ λύσῃ, ἄρα δραματουργίας τὸ ἔργον τῆτο εἶη, καὶ οὐκ ἀληθείας. ἤγαγε δὲ αὐτὸ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ συμπάρελασεν ἐαυτῷ, ὅπως ἀνεπλάσατο εἰς ἐαυτὸν σῶμα, σὺν ψυχῇ, καὶ πάσῃ ἐνανθρωπήσῃ τελειωτάτως. ἐπεὶ γὰρ συμεκάθισε, καὶ τὸν Αποστολικὸν λόγον· ὅτι ὁ Θεὸς ἤγαγε, καὶ συμεκάθισεν ἐν τοῖς ἑωφρανίοις· ὡς μαρτυροῦσιν οἱ δύο οἱ ἐν ἐσθῇτι λαμπροὶ ὀφθέντες Αποστόλοις, ὡς λέγασιν. ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐσθήκατε ἀτενίζοντες εἰς τὸ ἔθρονόν; ἔτι εἰς ἐλευσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν ἀναλαβανόμενον.

Καὶ ἵνα μὴ πάλιν δοθῇ σοι πρὸς φασίς πονηρίας καὶ τῇ ἀληθείας, μὴ χρόνον πολὺν τῆς Σωτῆρος ἡμῶν ἀναλήψεως, Στέφανον ὁ ἅγιος Θεὸς μαρτυρῇ λιθαροῦντος ὑπὸ τῷ Ἰσδαίων ἀπεκρίνατο, λέγων· ἰδοὺ ὁρῶ τὸν ἔθρονόν ἀνεωγμένον, καὶ τὸν υἱόν τῆς ἀνθρωπότητος ἐσθῆτα ἐκ δεξιῶν τῷ Πατρί. ἵνα δείξῃ αὐτὸ τὸ σῶμα ἐν ἀληθείᾳ εἰς πνευματικὸν ἀνίσταν σὺν θεότητι τῷ μονογενῆς, ὅλον εἰς πνευματικὸν ἐνωθέν, καὶ εἰς θεότητα συσσωματωμένον. ἄνω δὲ αὐτὸ τὸ ἅγιον σῶμα σὺν τῇ θεότητι ὁ ὁ Θεός, εἰς ἡμᾶς ὁ ἅγιος τῷ Θεῷ, καὶ θεζόμενος ἐν δεξιᾷ τῷ Πατρός. ὡς ἔχει καὶ τὸ τῷ Μάρκῃ Ἐταγγέλιον, καὶ τῷ ἄλλων Ἐταγγελισῶν. καὶ ἀνῆλθεν εἰς ἔθρονόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιᾷ τῷ Πατρί. καὶ πανταχόθεν διαπεσεῖται σε καὶ τῷ ὑπὸ σὲ πεπλανημένων ὁ ἀγύρετης λόγος.

Καὶ περὶ νεκρῶν ἀναστάσεως ἄκουε τῶν Αποστόλων, λέγοντων· ὅτι δεῖ τὸ φθαρτὸν τῆτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τῆτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. εἰ μὴ γὰρ ἔμελλε τὸ θνητὸν ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν, καὶ τὸ φθαρτὸν ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, οὐκ αὖν ὁ ἀθάνατος Θανεῖν ἦλθεν, ἵνα ἐν αὐτῷ πάθῃ, καὶ κοι-

μηθείς τὸ τελεήμερον ἀναστῆ, καὶ σωτηριεύσῃ. Ἐν αὐτῇ τῇ θεότητι καὶ τῇ αὐτῇ δόξῃ ἵνα ἐκ τῆ αὐτῆς ἀγαθῆς πατρὸς ἡμᾶς ἐνδομίας τὴν πᾶσαν ἐλπίδα κατὰ χωρὶς ἐν ἀληθείᾳ, ὑποδοκῇς ἐαυτὸν τύπον ἡμῶν, καὶ ἀρραδῶνα εἰς ἐλπίδα τῆ πάσης ζωῆς πραγματείας.

Τῶν δὲ ὅπως ἐχόντων, καὶ ῥηθέντων, τίς ἐτι μοι χρεία ἐστὶ κατὰ τὴν εὐαγγελίαν; ὅτι τὰς ζωπύρας σφικίς, καὶ ἐδενὸς ὄντος ἀνατροπῆς ἐνεκα, ἢ ἄλλης τινὸς πραγματείας; ἀφ' ἐαυτῆς γὰρ τὸ κέντρον ἀπώλεσε καὶ ἀπαράλλακτον αὐτῆς τὸ τῆ πλάνης παρὰ πεπονημένον δόγμα καὶ ἀγυρτώδες δέδοκται. Φασὶ γὰρ τὸ ὀδυνηρὸν σφικίον, ὃ ζωπυρον τινὲς κεκληκασιν, ἐχόν μὲν κέντρον ἰσόλοον βραχὺ, περιωδιῶσαν πολλὴν καὶ κεκτημένον, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτῆς δύναμιν ἰσόλοον ὄν. ἐπ' αὐτῇ δέ τις διερχόμενος τὸν αὐτῆς Φωλεὸν ἢ καλιὰν καθελοῖ ἐν γὰρ θάμνοις βοτανῶν ποιεῖται καὶ κηρίον δίκλιν ἐαυτῷ σίμβλιν τινὰς, ἐν οἷς σίμβλοις ἐγκατατίθεται τὴν αὐτῆς γονίαν, καὶ ποιεῖται ἐαυτῷ τὰ γυνήματα· εἰ δέ τις διερχόμενος ῥαδῶν ἢ ξύλων νύξας τὸ κυρίον, ὡς ἐφω, καταβάλοι, ἐξέρχεται θυμὸς μόνον αὐτοῦ τὸ δὴ τὸ θνόν μὲν, βληχρὸν δὲ σφικίον καὶ εἰς αὐτῇ πέτραν πλησίον ἢ ξύλον, διὰ τῆς ἐμπλήσαντος αὐτὸν θυμὸς βοίξω μὲν ἐφίσταται καὶ ὀρεῖ, καὶ παῖς τὴν πέτραν καὶ τὴν μὲν πέτραν ἐδὲν ἀδικεῖ, ὅτε τὸ ξύλον, ὅτε μὲν τὸν ἄνθρωπον, καὶν τε δάκοι, ἀλλὰ παρὰ ὀδύνῃ ὀλίγῃ ἐδὲν ἀδικεῖ, μάλιστα τὴν πέτραν, ἀλλὰ τὸ μὲν κέντρον διπλόλυσιν, καὶ ὅτι φθείρεται, ἢ δὲ πέτρα ἐδὲν ἀδικηθήσεται ὑπὸ τῆς τοιαύτης. ὅτι καὶ αὕτη ἡ σφικιώδης ζωπύρας δίκλιν μικρὰν ἔχουσα τὴν περιωδιῶσαν, ἀνατραπῆσεται τῇ πέτρᾳ σωτυχῶσα, ταύτῃ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τὸ κέντρον διπλόλυσασα. ταύτην δὲ διελθὼν, ἵππ' αἰς ἐτέρας πάλιν βαδίσμας, καὶ τὴν Θεὸν ἐλπίδα πιστεύων, ὅτι τὸ ἐπάγγελμα ἐν Θεῷ πληρωθήσεται.

resurgeret, & cum Divinitate sua, ac Apelleia: gloria splendore pariter illud efferret: ut ni. Hære- ex benigno illo convictu, præsentiaque sis xiv. sua, quam nobis hætenus impertierat, veram spem solidamque conciperemus, cum sese nobis ad eam vitæ immortalitatisque fiduciam corroborandam velut exemplar, & arrhabonem præbuisset.

VII. Hæc cum ita sese habeant, eo- ^{Crabronis} que à nobis modo disputata sint, quid at- ^{genus, quod} tinet in vilissimo illo crabrone, quem Zo- ^{Zopyri} pylum vocant, profligando, vel aliter oc- ^{hoc aut.} cupando ingenio hære diutius? Suum enim per sese aculeum perdidit; ac confictum velut à circulatore dogma, nec ab aliorum somniis diversus error abundè demonstratus est. Ferunt enim molestissimum illud crabronis genus, quod Zopyrum appellant, aculeo quodam armatum esse, venenato illo quidem, sed exiguo, quique haud multum doloris incutiat, & ex suo nihilominus genere sit venenatus. Ac si quis fortè prætereundo latebras illius nidumque diruat; quem inter frutices ac densiores herbas favi instar, tanquam in alveari, construit, ibique semine immisso foetus excludit: sed si quis viator baculo vel virga favos, uti diximus, demoliatur, furens illico prorumpit acer ille quidem, sed imbecillus crabro. Tum vitinum aliquod saxum lignumve nactus, ira exarsuans eo cum impetu fertur, ac silicem tundit, aut lignum. Quibus cum noceat nihil, ac ne homini quidem, quantumvis pungat, aliud præter levissimum dolorem inferat, saxum verò nihil oblædat, aculeum sibi interim excutit, itaque moritur. Sic illa simillima Zopyri crabronis Hæresis, levi dolore inflicto, in Petram, hoc est veritatem, incurrens, & aculeum infringens enecabitur. Hanc igitur prætergressus, ad alias orationem conferam, certa Dei fiducia fretus, institutum me opus ad exitum esse perducturum.

Severia-
ni. Hære-
sis XLV.

CONTRA SEVERIANOS,

quæ est Hæresis XXV. sive
XLV.

A

KATA ΣΕΥΗΡΙΑΝΩΝ, ΕΙΚΟΣΗΤΗ

πέμπτῃ, ἢ καὶ τεσσαρακοστῇ
πέμπτῃ.

Severia-
ni dogmata.

Vinum
damnat.

L VI superioribus illis proximè à me subjiciendus est, vel iisdem temporibus vixit, vel salutem est ætate suppar; neque enim tempus ipsum accuratè commemorare possum, nisi quod vicini sibi invicem extiterunt. Quæ verò ad memoriam nostram pervenerunt, quam fidelissimè complectar.

Severus quidam, à quo Severianis nomen inditum est, post Apellem illum prodiit. Cujus hæc sunt fabulis ac mendaciis referta dogmata. Mundi originem Principiis nescio quibus ac potestatibus tribuit. Esse verò præterea supremo in cælo ac sæculo, quod nominari non potest, Bonum quendam Deum Diabolum Magni Principis filium esse, qui potestatibus præsidet, cujus nomen partim Jaldabaoth, partim Sabaoth appellat. A quo genitus ille serpens primum fuit; inde ab Cœlesti Virtute dejectus in terram ac delapsus, serpentis forma, libidinis stimulis percitus cum Terra ceu muliere quadam coit. Quo ex satu vitis pullulavit. Unde ad conciliandam nugis suis fidem, sinuosos vitium flexus, ac rotundos, & cujusmodi serpentium spiræ sunt, obliqvos, ad illud significandum referunt. Nam albam sanè vitem serpentis similitudinem exprimere; nigram draconis: acinos porro tanquam veneni guttas ac stillas esse, propter rotunditatem. ac singulorum discrimina, adeo ut orbiculi ipsi à se invicem avulsi separatique cernantur. Indidemque & vinum hominum perturbare mentes ac partim venenis illecebra concitare, partim furoris agitare stimulis, partim denique ad iracundiam provocare; quod ea vinivi, hoc est Draconis illius veneno, leve fiat, efferaturque corpus. Quam ob causam qui hanc sceleratam profitentur ab omni usu vinipenitus abstinent.

Item &
mulierem.

II. Mulierem præterea Satanæ opus esse dicunt, id quod & Archonticis, pla-

ΤΟΥΤΟΙΣ καθεξῆς ἔπεται, ἥτις σύγχρο-
νός ἐστι τῷ χρόνῳ. ἐκ ἔχω γὰρ
πρὸς τὰς χρόνας αὐτῶν ἀσφαλῶς λέγειν, πλὴν
σύνεγγους ἀλλήλων ἦσαν. ὥς ὅτι εἰς ἡμᾶς ἐλ-
θόντα διηγῆσμαι.

B Σδὴ ἡρως τις ἀνέστη, ἐξ ἑπὶ οἱ Σδὴρια-
νοὶ καλεσμένοι, καθεξῆς συνεπόμηνος τῷ
προφητῇ * Απελλήσαντος. τὰ δὲ παρὰ
αὐτοῦ μυθολογήματα ταῦτά ἐσιν, ἃ τινὰ λέ-
μειλιν λέγειν. βέλεται τε καὶ αὐτὸς δε-
χαῖς τε καὶ ἐξῆς ἰσχυρῶς προσάπην τι κατὰ
ἡμᾶς κτίσιν· εἶναι τε ἐν ἀκατονομάσῳ τινὶ
ἀνωτάτῳ τε χρόνῳ καὶ αἰῶνι ἀγαθόν τινα
Θεόν. τὸν δὲ Διάβολον ὕον εἶναι Φάσκει
μεγάλῃς Ἀρχοντός τ' ἑξῆς ἰσχυρῶς τάξεως,
ὃ ὄνομα τίθεται, πῇ μὲν Ἰαλδαβαώθ, πῇ
δὲ Σαβαώθ. τῶν δὲ χυμωθέντα ἐξ αὐτοῦ
εἶναι ὄφιν. ὁπότε δὲ τῆς ἀνω δυνάμεως κατὰ-
βῆ ἡλῶς εἰς τὴν γῆν, καὶ κατεληλυθότα
ὀφείκελον ὄντα, εἰς οἶτρον ἐληλακέναι, καὶ
τῇ γῇ μεμίχθαι ὥσπερ γυναῖκί· καὶ ἀπ' αὐτῆς
τὰ σπέρματα· ὁπποσπερματίσαντος τ' ὁ γο-
νῆς τὴν ἀμπελον βεβλασηκέναι. διὸ δὴ μυ-
θολογῶν εἰς πρῶτασιν τ' αὐτῷ ληρωδίας,
τὸ ὀφείκελον τ' ἀμπέλῃς πρὸς φέρεις ἐκλύπεν,
λέγων διὰ τὸ σκαλφόν τ' φυτὸς εἶναι αὐτὸ
ὄφειος δίκην καὶ τὴν μὲν λακίην εἶναι ὡς ὄφιν,
τὴν δὲ μέλαιναν ὡς δράκοντα. εἶναι δὲ καὶ τὰς
ράγας τ' ἀμπέλῃς, ὥσπερ ἰσχυρῶς ῥαδάμιγλας, εἴτε
σαγόνας, διὰ τὸ κυκλοδέες, ἢ τὸ μέιστρον καὶ
διαμφές ἐκάστω ῥωγῶς στρογγυλώσεως τ' ὁ-
νόν ἐκ τ' ὑποθέσεως ταύτης ὄντα τὸν νῦν
θολὸν τ' ἀνθρωπότητος. καὶ πῇ μὲν εἰς
θέλξιν ἀφροδισίων ἄγειν, πῇ δὲ εἰς οἶτρον
ἐγείρειν. ἢ δ' αὖ πάλιν ὀργὴν ἐμποιεῖν διὰ
τὸ κεσφῶδες τὸ σῶμα ἐκ τ' ὁπότε οἱ δυνά-
μεως, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν προφητῶν δράκον-
τες. ὅθεν ἀπέχοντα οἷον παντελῶς οἱ
πίστοι.

Φάσκει δὲ καὶ τὴν γυναῖκα εἶναι ἔργον
Σατανᾶ, κατὰ τὴν καὶ οἱ Ἀρχοντικοὶ τὸ τοῦ ἑφα-

σαν. διὸ οὗτοι γάμω πλησιάζοντες τῷ Σα-
τανᾷ τὸ ἔργον πληρῶν λέγουσιν. ἀλλὰ
καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ μὲν ἡμῖν εἶναι ὁ Θεὸς,
τὸ δὲ ἡμῖν τῷ Διαβόλῳ. ἀπ' ὀμφαλῶς γὰρ καὶ
ἀνωτάτω εἶναι ὁ Θεὸς διυνάμειος λέγει
τῷ πλάσιν. ἀπὸ δὲ ὀμφαλῶς καὶ κατωτά-
τω τῷ πονηρῶς ἐξουσίας τὴν πλάσιν. διό-
τι φησὶ πάντα κατ' ἡδονὴν καὶ οἷσιν καὶ
ἐπιθυμίαν. ἀπ' ὀμφαλῶς καὶ κατωτάτω
γίνεσθαι. ἀλλὰ καὶ ἄλλαι αἰρέσεις τῶτο ἔφα-
σαν εἶναι.

Οὗθεν καὶ ἐπὶ αὐτῷ ἀλίσκεται κατὰ πάντα
πρόσωπον τοῖς ἄλλοις ἐπακολούθων ἀγύρῃς,
καὶ τὰ δηλητήρια τῷ βίῳ κατασκηδύσασιν.
ἀνατρεπῆσθαι γὰρ βούλονται. καὶ γὰρ πολλὰ
ἐπιδεικνύεται καμάτων ἢ πρὸς αὐτὸν ἀνα-
τροπῇ. ὅλον γὰρ τὸ σῶμα συγκεκραμμένον
τοῖς καλῶς ἐν αὐτῷ γεγονόσιν ἐκ Θεοῦ, φη-
μί δὲ ὀρέξουσιν, καὶ δι' αἰτοπῖαν ἐκ Θεοῦ γρυ-
μέναις, ἀλλὰ διὰ χρῆσιν ἀγαθῶν, καὶ ἀ-
ναγκαίης χρείας τάξιν. λέγω δὲ τὸ ὀρέ-
γεσθαι ὑπνῶν, βρωτῶν, πόματων, ἐν-
δύσεως, καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῶν εἰς τὰ ἴδια,
καὶ Θεῷ διάρεσα ἡμῖν συμβαίνοντα. ὡς καὶ
αὐτὴν τὸ ὀρέξιν τῷ κατὰ τὸ σῶμα ἐπιθυμίας, ἐκ
αἰτοπῶν ἔσαν πρᾶξασαί. ἂν. ἔστι γὰρ πρὸς
παιδοποιίαν ἐν σεμνότητι δοθεῖσα, καὶ εἰς
δόξαν τῷ ποιήσαντι τὰ πάντα, κατὰ τὴν
τῇ γῇ τὰ σπέρματα εἰς ἐπὶ χυσιν πληθύνει
ὑπὸ Θεοῦ ἐκτισμένων καλῶν γυμμάτων τέ-
λει καὶ ἀκροθρύων. ὅτως καὶ τῇ ἀνθρωπό-
τητι εἰς τὸ πληρῶσαι τὸ, αὐξάνεσθαι καὶ πληθύν-
εσθαι, καὶ πληρῶσατε τὴν γῆν.

Κέχρηται δὲ οἱ τοῖστοι καὶ Αποκρύφους
τισίν, ὡς ἀκηκόαμεν· ἀλλὰ καὶ ἐν μέρεσιν
ρήταις βίβλοις, λεξιθερῶντες ἐκείνα μόνα,
ἅτινα κατὰ τὸ νῦν αὐτῶν πρᾶξι πλέκοντες ἐτέ-
ρω μεταχρῆζοντα. ὅτε γὰρ ἡ ἀμπελὶς ἐκ
Διαβόλου πεφύτευται, ὅτε ἐξ ὀφείας ἔχει
τὴν ἀπορίαν, ὡς παντὶ τῷ δῆλόν ἐστι. πῶς
γὰρ ἔστι τῶτο; αὐτὰ τῷ Κυρίῳ ἐπιμαρτυρεῖ-
ται, καὶ λέγονται· ὅτι καὶ μὴ πῶς ἐκ τῶν γυμ-
μάτων τῶν ἀμπελῶν ταύτης, ἕως ἂν πῶς αὐ-
τὸ καινὸν μετ' ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν ἁγ-
γῶν. καὶ ἐπὶ δὲ ἡ ἀλήθεια τὰς ἐαυτῆς ἀκτῖνας
ἀποσπλάγγουσα εἰς τὸ παντελὲς καὶ πρᾶξι
Θεοῦ τῶν ἐπιφερομένων κακῶν, εἰς ἔλεγχ-
χον πρᾶξι οὗτοι αὐτῆς λόγους πανταχῶς

A cuit: ideoque qui se nuptiis copulant, Severia-
Satanae opus perficere. Imo & hominis ni. Hære-
alteram partem Dei, alteram Diaboli ef-
se confirmant. Nam quod ab umbilico
sursum porrigitur, Divinae molitionis es-
se: quod infra umbilicum, à malà potestate
conditum statuunt. Ob id inquirunt, vo-
luptatum titillationes omnes, ac libidi-
nes ab umbilico, atque inferioribus par-
tibus excitantur. Idem & aliarum Hæ-
reseon dogma fuit.

B Ex quo liquet nihil hunc nisi plano-
rum ceterorum inhæsisse vestigiis, qui
perniciosa ac lethifera venena in homi-
num genus effuderunt. Sed nullo pla-
nè negotio, nec operoso admodum labo-
re confutabitur. Corpus enim univer-
sum ex iis, quæ à Deo rectè fabricata
sunt, hoc est, naturalibus est appetitioni-
bus constatum: quas non absurdum ali-
quem ad usum; sed honestum ac ne-
cessarium Deus indidit; nimirum ut &
somnum appetamus, & cibum, ac po-
tum, vestitum, ac ceteras opportunita-
tes, quæ quidem Deo haud ingrata nobis
usuveniunt; adeo ut vel ipsam à ratione
minimè abhorreere veneris cupiditatem
demonstrare liceat. Est enim ad hone-
stam sobolis propagationem, & ad Con-
ditoris omnium decus & honorem con-
cessa: quemadmodum semina ad eorum
bonorum, quæ Deus creavit, germinum
videlicet, ac fructuum ubertatem ac co-
piam instituta sunt. Sic humano generi
ad illud præstandum; Crescite, & multi-
plicamini, & replete terram, insiti sunt
illi ipsi voluptatis aculei.

Caterum Apocryphis quibusdam Li-
bris uti illos accepimus; ac partim etiam
publicis ac receptis, ex quibus ea sola de-
ligunt, quæ pro animi sui libidine com-
mutata adulterataque depravant. Enim-
verò vitis nequaquam est à Diabolo con-
sita, neque ex serpentis semine procreata,
uti facile quivis intelligit. Qui enim
fieri posset istud, cum apertè Salvator
ipse contraria omnia testetur iis ver-
bis. Non bibam hoc de genimine vitis istius. Mat. 23.
us, donec bibam illud novum in Regno cæ-
lorum. Et quoniam Veritas suos ubi-
que radios diffundens, pro ea quam
Deus habet imminentium malorum
notitia, sermones suos ad convincendos
errores accommodavit; inde factum

Severia- ni. Hære- sis XLV. est, passim ut Sacrae literæ eorum qui contra veritatem insurgerent occasum atque interitum prædixerint. Sic enim apertè quodam in loco Dominus, ut infelicem illum & impostorem Severum argueret, vitem se esse pronunciat. *Joan. 15. 1.* Ego sum, inquit, vitis vera. Atqui si vituperanda prorsus vitis esset appellatio, nunquam hujus ad se similitudinem transferret. Quin & Apostoli in eo Libro, qui Διατάξις, hoc est Constitutio vocatur, DEI stirpem ac vineam esse Catholicam Ecclesiam produnt. Et, quod amplius est, Dominus ipse rursus in Evangelio idem expresit, ubi illam Vineæ Parabolam proposuit. *Luc. 20.* Homo quidam Paterfamilias habebat vineam: & locavit illam Agricolis: & misit quærens fructum, & non dederunt. Item: Homo quidam Paterfamilias habens vineam exiit quærens operarios in vineam: & circa tertiam horam, & sextam, & nonam, & undecimam. Ut ex omni parte varii hominis fraus & improbitas veritatis oratione saucietur. Nam ut absente luce utcumque appareant tenebræ, simulatque vel minima scintilla micare cœperit, evanescunt illæ continuo, penitusque dissipantur. Ego verò ideo leviter hanc Hæresim percurri, quòd cum, ut initio monui, refutatu sit facilis, non magno labore contraria possit veritas affirmari. Accedit & illud, quòd vel nullæ hodie supersint illius sectæ reliquæ, vel exiguæ admodum superioribus in provinciis relictæ.

Quamobrem nos ea prætermissa, velut Scorpio quodam subito proculcato, cæteras aggrediamur. Sed Divinum ante omnia implorandum auxilium, quòd & vera possimus eloqui, neque nobis ipsis fraudi sit earum rerum tractatio: præsertim cum tam nefariam & atrocem pestiferorum dogmatum improbitatem persequi studeamus.

CONTRA TATIANOS,
quæ est Hæresis XXVI. sive
XLVI.

L TATIANUS quidam post illos exiit: qui sive eodem penitus tem-

πορευθέντες τὸ θεῖον γράμμα τὴν ἀναίρεσιν τῶν μελλόντων καὶ τῆ ἀληθείας ἐπεγγείρεται. ὡς διαρρήδην αὐτὸς περὶ τοῦ Κυρίου, εἰς ἔλεγχον τῶν ἐλεεινῶν καὶ πεπλανημένων Σοδηρῶν, Φάσκει αὐτὸς αὐτὸν τὴν ἀμπελον, λέγων· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελὶς ἡ ἀληθινή. εἰ δὲ ὅλη ὑψεκτόν ἦν τὸ τῆ ἀμπέλους ὄνομα, ὥς ἀντὶ τοῦ ὀνόματος εἰς αὐτὸν ἐποιοῖτο τὴν ὁμοιότητα. ἀλλὰ καὶ οἱ Απόστολοι Φασιν ἐν τῇ Διατάξει τῇ καλεσμένῃ ὅτι Φυτεία Θεῶν καὶ ἀμπελῶν ἡ Καθολικὴ Εκκλησία. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος πάλιν ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ ποιοῦμενος τῇ ἀμπελῶν ὡς ἐβολήν, ὅτι ἀνὴρ τις οἰκοδεσπότης εἶχεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἐπεμψε ζητῶν καρπὸν, καὶ ὅτε ἔδωκαν. ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνὴρ τις οἰκοδεσπότης ἔχων ἀμπελῶνα, ἐξῆλθε ζητῶν ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ Ἰπὶ τρίτῃ ὥρᾳ, καὶ ἑκτῇ, καὶ ὀκτῇ, καὶ ἐνδεκάτῃ. ὡς ἐξάπαντος τὸ τῆ Ἰπὶ δεύσεως σκευώρημα καὶ τὰς τῶν ἀπατεῶν πανταχόθεν ἔχῃν τὸ τιτρώσκεσθαι λόγῳ τῆ ἀληθείας. καὶ τε γὰρ Ἰπὶ φαίνεται τὸ σκότος· φωτὸς μὴ παρόντος, δι' ὀλίγας πινθη- C ρεῖς ἡ αὐτὴ ἀφαντῶσις τῆς ἀνατροπῆς γενήσεται σωτόμως δὲ κέχρημαι τῇ αἰρέσει, διὰ τὸ ἤδη ἐξῆπεν, ὅτι διάλωτος ὑπάρχασα καὶ πολλῆς δεῖται ἐργασίας, πρὸς σύστασιν τῆ κατ' αὐτῆς ἀληθείας. μάλιστα δὲ, ὅτι τάχα οἶμαι καὶ μηκέτι ἐκ ταύτης ὑπάρχειν τινὰς, ἀλλ' εἰ ἄρα σπανίως ἐν ἀνωτάτω μέρεσιν.

Απὸ ταύτης δὲ παρελθόντες, ὥσπερ σκορπίον θήνόν καταπατήσαντες ἀθρόως, τὰς ἐξῆς διασκοπήσομεν, Θεῶν τὴν δύναμιν Ἰπὶ καλεσμένοι εἰς βοήθειαν, τῶν τὸ ἀληθὲς εἰ- D ποῖν, καὶ τῶν αὐτὸν ἐμὲ μὴ βλάβωσθαι, μάλιστα ὡς τῆς τοιαύτης θείας καὶ ὀλετηρῆς τῶν δογμάτων μέλλοντα ὑποφαίνην κακο-τροπίας.

ΚΑΤΑ ΤΑΤΙΑΝΩΝ, ΕΙΚΟΣΤΗ
ἑκτῇ, ἡ καὶ τεσσαρακοστῇ
ἑκτῇ.

TATIANOS τις ἀνέστη, τὰς διαδεξάμε- νος, ἡρεκῶς αὐτῷ χερίσιν ὦν, ἡ μετ'

αὐτοῦ, πάλιν τὴν ἑαυτοῦ τῆς νενοφωνίας δι-
 δασκαλίαν προσησάμην. καὶ τὰ μὲν πρῶ-
 τα, οἷα δὴ ἀπὸ Ἑλλήνων παιδείας ὑπάρχων,
 σωμακμάζῃ Ἰσὺν τῷ Φιλοσόφῳ, ἀνδρὶ ἀ-
 γῶ καὶ φίλῳ Θεῷ, τῷ ἀπὸ Σαμαριτῶν εἰς
 Χριστὸν πεπιστευκότι. ἔτι γὰρ Ἰσὺν Σα-
 μαρείτης ἦν τὸ γένος, εἰς Χριστὸν πεπιστευ-
 κώς, καὶ μεγάλως ἐξασκηθεὶς, δρετῆς τε
 βίον ἐνδεδάμην, τὸ τέλος ὑπὲρ Χριστοῦ μαρ-
 τυρήσας, τελείως σεφάνης κατεξίσταται, ἥτις τῆς
 Ρωμαίων, ἥτις Ρωσικῆς ἡγεμόνος καὶ Αδρια-
 νῆ βασιλέως, ἐτῶν τριάκοντα ὑπάρχων ἐν
 καθεσώσῃ ἡλικίᾳ. τῷ τῷ ὁ προσησάμην
 Τατιανὸς σωμακμάσας τὰ πρῶτα καλῶς
 φερόμενος, καὶ τῇ πείρᾳ ἐρρωμένον ἐτύχα-
 νεν, ὅσον ἦν σὺν τῷ ἁγίῳ Ἰσὺν τῷ Μάρτυ-
 ρι. ὅτε δὲ ἐτελεύτα Ἰσὺν ὁ ἅγιος, ὥσπερ
 * τυφλὸς χεραγωγέμην ὑπὸ τῷ χεραγω-
 γῷ καταλειφθεὶς, καὶ καταλειφθεὶς ἥτις
 κημνὸν ἑαυτὸν ἐκδὲς διὰ τὴν προσησάν
 αὐ-
 τῷ τύφλωσιν, καταφέρεται ἀνεπιχέτως,
 ἕως εἰς θάνατον κατενεχθεὶς, ἔτι καὶ αὐ-
 τός.

Καὶ ἦν μὲν Σύρος τὸ γένος, ὡς ἡ εἰς ἡμᾶς
 ἐλθῶσα γνώσις περὶ ἐχθ. τὸ δὲ αὐτὸ διδα-
 σκαλεῖον προσησάτο ἀπ' ἀρχῆς μὲν ἐν τῇ
 Μέσῃ τῇ ποταμῷ, ὡς περὶ τὸ δωδέκατον
 ἔτι Ἀντωνίῳ τῷ Εὐσεβῆς Καίσαρ ἥτις
 κληθέντος. ἀπὸ Ρώμης γὰρ μὲν τὴν τῷ ἁ-
 γίῳ Ἰσὺν τελείωσιν διελθὼν ἥτις τὰ τῆς ἀ-
 νατολῆς μέρη, καὶ ἐκείσε διατρέξων, κακῇ
 διανοίᾳ πεπαιστών, αἰωνίως τινος καὶ οὗ μὴ
 θῆς Οὐαλεντίνος, καὶ δεχάσ τινος, καὶ προ-
 βολᾶς καὶ αὐτὸς εἰσηγήσατο. τὸ δὲ πλεῖστον
 αὐτὸς κηρύττει ἀπὸ Ἀντιοχείας τῆς πρὸς
 Δάφνην, καὶ ἥτις τὰ τῇ Κιλικίᾳ μέρη, ἐπὶ
 πλείονος δὲ ἐν τῇ Πισιδίᾳ ἐκράτειεν. ἀπὸ τῆς
 τῇ καὶ διαδοχῇ οἱ Εὐκρατίται λεγόμε-
 νοι, τῇ ἰσμετεχνηκότες ὑπάρχοντες. λέγει
 δὲ τὸ, διὰ τεσσάρων Εὐαγγελίων ὑπ' αὐτοῦ
 γενησάται, ὅπερ καὶ Ἑβραῖος τινὲς κα-
 λῶσι.

Τὰ αὐτὰ δὲ ταῖς παλαιαῖς Αἱρέσεσι καὶ ἔ-
 τι δογματίζῃ. καὶ πρῶτον μὲν Φάσκῃ μὴ σώ-
 ζεσθαι τὸν Ἀδάμ. ἐγκράτειαν δὲ ἔτι κηρύτ-
 τει. τὸ δὲ γάμον πορνείαν καὶ φθοράν ἡγεῖται.
 Φάσκων μὴδὲν διαλλάττειν πορνείας τὸ γάμον,
 ἀλλὰ τὸ αὐτὸ εἶναι. ὅθεν ἐν τῷ προσησάμην

A pore, sive paulo post emerſerit, novam Tatiani.
 vaniſſimæ doctrinæ Scholam instituit. Is Hæreſis
 primum, utpote Græcis eruditus artibus, x l v i.
 Juſtini Philoſophi ſanctiſſimi, ac religio-
 ſiſſimi viri conſuetudine eſt uſus, qvī ē
 Samaritanis ad Chriſti fidem tranſierat.
 Juſtinnus enim genere Samaritanus, cūm
 in Chriſtum credidiſſet, multa virtutum
 exercitatione perpolitus, vitaqve ad om-
 nem honeſtatem inſtituta, tandem pro
 Chriſto Martyrio perfunctus, perfectiſſi-
 mam coronam adeptus eſt Romæ, ſub
 Ruſtico præfecto, Adriano imperante, in
 ipſo flore juventutis, anno videlicet æta-
 tis triceſimo. Huic cūm ſe Tatianus ini-
 tio deditiſſet, qvādiu cūm ſancto Mar-
 tyre vixit, cūm cæteris in rebus hone-
 ſtiſſimè ſe geſſit, tum egregia fuit ac con-
 ſtanti fide præditus. Sed illo mortuo per-
 inde ac ſi cæcus ab altero deductus à
 ductore deſtituatur, in præceps ſeſe com-
 mittens, præ cæcitate deorſum ita fertur,
 ut cohibere lapſum neqveat, donec in
 exitium ruat: ita Tatiano contigit.

Tatiani
hiſtoria.

Erat hic qvemadmodum accepimus,
 natione Syrus. Qvi primum in Meſopo-
 tamia novam ſectam condere aggreſſus
 eſt, circa annum XII Antonini cognomen-
 to Pii. Qvippe poſt Sancti Juſtini Marty-
 rium Roma proſectus in Orientem, & ibi-
 dem habitans in abſurdas opiniones inci-
 dit: ac nescio qvos Æonas ē Valentinia-
 nis fabulis, & Principia qvædam ac pro-
 pagationes commentus eſt. Sed Antio-
 chia præſertim, qvæ ad Daphnen eſt, il-
 lius dogma derivatum in Cilicia, ac Piſi-
 dia cumprimis coaluit. Hinc enim En-
 cratitarum orta ſucceſſio eſt, qvibus ve-
 nenum illud aſperſum. Ferunt opus il-
 lud qvōd ex IV Evangeliiſ contextum eſt,
 qvōdque ſecundum Hebræos nonnulli vo-
 cant, ab eo eſſe conſcriptum.

II. Cæterum eadem ferè cum an-
 tiqvīs Hæreſibus defendit. Ac primum
 Adamum negat eſſe ſalvum. Deinde
 continentiam cœlibemqve vitam prædi-
 cat. Nuptias adulterium eſſe merum
 ac corruptelam exiſtimat: nec ab il-
 la diſcrepare penitus, ſed idem & unum
 eſſe. Qvæ qvidem continentia ac pu-
 K k iiii

Tatiani.
Hæresis
xlvi.
Joan. ii.
Luc. 7.
Mat. 5.

οπότε αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔλθων εἰς τὸν κόσμον νεκρὸς μὲν τῇ τελευτῇ ἐγείρεται ἐν αὐτῷ τῷ σώματι, ὡς τὸ Λάζαρον, καὶ υἱὸν τῆς Χήρας, καὶ τὴν θυγατέρα τῆς Ἀρχισυναγωγῆς. καὶ εἰ αὐτὸς οὐκ ἦν ὁ τὸ Ἀδάμ πλάσας ἐκ χοῦς ἀπὸ δαχτύλου, πῶς πύσας χαμαὶ ἐποίησε πηλὸν, καὶ ἐπέθετο ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς τυφλῆς ἐκ γηρεῖας, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν βλέπειν, ἵνα δείξῃ ἑαυτὸν μὲν εἶναι τὸν πλάσιν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ τὸ ἐλλίπες μέρος ἐν τῷ ὅπῳ γηρεῖας γεγυνημένῳ τυφλῷ διὰ τῆς πηλῆς περὶ τοὺς τοῦ λείποντι τόπου; διορθώσεως ὅτι ἐνεκεν τῆς λείποντος μέρους φαίνεται τὸ πεποιημένον. εἰ δὲ πάλιν αὐτὸς ἐστὶν ὁ Κύριος Ἀδάμ πλάσας, καὶ αὐτὸν τὸ πρῶτόπλαστον ὁπολλοῦ, ὅθεν δὲ ἄλλας σώζει, ὡς πολλὰ σε ματαίως φροσύνη Τατιανέ. ἀδυναμίαν ὅτι τῷ Κυρίῳ καὶ δυνάμει περὶ πάντας, τῷ δυναμένῳ τὸ πρῶτόπλαστον αὐτὸ διὰ μίαν ὁμοιοῦν ἐκβεβλημένον τῆς Παραδείσου, καὶ παιδείας ἐκ τῆς τυχεῖας μεταχόντα, ἐν ἰσχύϊ καὶ καμᾶτῳ διατετελεκότα, καὶ κατέναντι τῆς παραδείσου κατακηκότα, ὅπως μνημονεῖται τῆς ἀγαθῆς διὰ τῆς εἰς μνήμην μετανοίας σώζειν. ἡ δυνάμει μὲν, μὴ ἐλεῖντι δὲ, * διὸ ἦν τῆς αἰτίας ἄχρι τῆς καταχθονίων Χριστὸς κατήλθε. τίνι τῷ λόγῳ τὸ πρῶτον κομηθεὶς πεπονητὸς ἀνέστη; πῶς δὲ πληρεῖς, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. ποίων δὲ ζώντων καὶ νεκρῶν, ἀλλ' ἢ τῆς χρηζόντων τῶν αὐτῶν ἀνῶ καὶ κατὰ ἑπικερίας; πῶς δὲ ἔσαι τὰ ὑπὸ Φυράματι ἁγία, εἰ αὐτὸ τὸ Φύραμα οὐκ ἐστὶ ἅγιον, ὡς καὶ πρὸς τῷ ἁγίῳ Ἀποστόλῳ ἐμφέρεται. Φάσκει γὰρ καὶ πρὸς Ἐπὶ τῶν οὗτος Ἀπόστολος, ὅτι σωθήσεται διὰ τῆς τεκνογονίας, εἰ μὴ μείνωσιν ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ.

Καὶ πολλὰ ἐστὶ πρὸς τῶν λέγων, ὡς παντὶ τῷ σύσει κεκτημένῳ φανήσεται ἡ περὶ τῆς βλασφημίας, καὶ σκοτωμένης διανοίας τῆς Τατιανῆς, καὶ τῆς ἀπ' αὐτῆς Τατιανῶν καλεσμένων. πρὸς αὐτὴν συντόμως διεξελθόντες, τὰ κατ' αὐτὴν βλαβερά καὶ κωνόπων δίκην δῆγματα, ἐλαίς ἱμάδα τῆς Κυρίως διδασκαλίας τοῖς δεδηγμένοις ὑπὸ τῆς Τατιανῆς λόγων ἱππιδέμοι, ἱσάμεθα διὰ τῆς τῆς Κυ-

que pro desperato habes, à salute alienum esse: cum Dominus ipse Jesus Christus, in hunc mundum veniens vita jam defunctos homines corpore ipso suscitavit: uti Lazarum, ac Viduæ filium, & Synagoga principis filiam. Nam si is nequaquam Adamum initio de terra formasset, cur in humum despuens lutum faceret, ejusque qui cæcus natus fuerat oculis illineret, eiqve visum redderet? Quo facto Conditorem se esse cum Patre ac Spiritu sancto manifestè declaravit, cum partem illam, quæ cæco nato deerat, adperso luto, mutilato corporis membro restituit, ut enim mancum istud membrum corrigeret, hoc egisse videtur. Jam verò si Adamum Dominus ipse fabricavit, ac primum illud suum opus nihilominus exterminat, dum reliquos interim servat; quanta hæc, Tatiane, stultitia est? Imbecillitatem enim Domino quantum in te est affingis; qui cum hominem, quem ante omnes effinxerat, ob unicum violati mandati crimen è Paradiso depulsum, nec mediocri animadversione castigatum, ut ætatem suam perpetuo sudore ac labore transigeret, atque è Paradisi regione degeret, quo ex felicis domicilii recordatione vehementer eum pœniteret; hunc inquam servare minime potuerit, aut ut potuerit misericordiam ei nullam adhibuerit. Quid enim causæ fuit cur Christus ad inferos usque descenderet: aut triduo sepultus post Passionem resurgeret? Qui porro istud impletur, ut mortuis vivisqve dominetur? At. 10. 45. Qui sunt vivi illi mortuiqve, nisi qui tam infra quam supra terram ope illius indigebant? Possunt verò quæ ex massa illa decerpta sunt esse sancta, nisi massa ipsa sit sancta, ut apud Apostolum legimus? Qui de Eva loquens, Salvabitur, inquit, per liberorum generationem; si in fide ac justitia permanserint.

IV. Innumera sunt quæ de eodem argumento disputari possunt: ex quibus prudenti cuilibet comperta esse potest Tatiani, Tatianorumque temeraria blasphemandi licentia, animiqve cæcitas. De quibus ita breviter disseruimus, ut illorum velut culicum noxiis moribus, adhibita iis qui cæti fuerant Domini doctrina, tanquam olei cujusdam illitu, medicinam fecerimus, illius veritate

For. 26.
Tina 3 ai-
tiani.

Tatiani.
Hæresis
XLVI.

Mat. 19. 24.
Luc. 19. 30.

ac potentia freti, qui dixit: *Non veni nisi ad oves quæ perierant domus Israel.* Unde & in Parabola dixit. *Homo quidam descendit ab Hierusalem in Jericho:* quem in latrones incidisse narrabat: ut & ovem, & hominem qui ab Hierusalem in Jericho descenderat, illum ipsum doceret esse, qui ab ampliori dignitate ceciderat, & ab uno Pastoris sui mandato divulsus erraverat. Ex quo sanctum Adamum Parentem nostrum inter vivos numeramus: propter quem, & nos omnes ejus posteros Christus advenit: ut iis qui ipsum olim cognoverant, nec à Divinitate ejus aberraverant, & ob nonnulla delicta sua apud inferos detinebantur, injuriarum oblivionem concederet: eamque & adhuc venientibus per Pœnitentiam, & apud inferos degentibus per misericordiam ac salutem tribueret.

Christus in
Golgotha
crucifixus
supra sepulcrum
Adami.

V. Est profecto quod intelligenti mirum videatur, id quod è Librorum monumentis didicimus: Dominum nostrum Jesum Christum in Golgotha esse crucifixum, nimirum in eo potissimum loco, in quo Adami corpus jaceret. Hic enim è Paradiso digrediens, diu ex adverso illius habitavit. Deinde longo postea tempore in illum quem dixi Hierosolymorum locum secessit, ubi & vita functus in Golgotha sepultus est. Quia ex re merito locus ipse nomen accepit; ut Calvaria interpretando diceretur. Cujus appellationis nulla in eo loco similitudo cernitur. Nam nec in clivo aliquo situs est, ut propterea calvaria vocabulo nominetur: cujusmodi capitis in humano corpore sedes est: neque figuram habet editæ cujuspiani speculæ; ac ne cæteris quidem circuniacentibus locis alius confurgit. Quippe ex adverso est Oliveti mons editior; sed imprimis arduus est Gabaonis mons octavo inde lapide distans, Postremo clivus etiam ille, qui in Sione quondam exstitit, sed excisus hodie est, fuit Golgotha illo loco sublimior. Undenam igitur Calvaria nomen obtinuit? Quod nimirum primi Homini illuc calvaria reperta sit, ejusque reliquiarum defossa, ob id Calvaria locus appellatus est. In quo Dominus noster Jesus Christus sublatus in Crucem, per aquam illam & sanguinem ex ejus perforato latere profluentem, velut imaginem quandam, totum salutis nostræ ne-

ritis αληθείας, καὶ δυνάμεως αὐτῷ λέγον-
τῷ ὅτι ὅσα ἦλθον εἰ μὴ εἰς τὸ πρῶτον
τὸ πεπλανημένον οἶκος Ἰσραὴλ διὸ καὶ ἐν
πρῶτον ἐλεῖν ὅτι ἀνθρώπων τις κα-
τέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱερικὴν, ὃν δὴ ἡ
ληστὰς ὥστε πρῶτον διηγείτο, ἵνα δείξῃ τὸ
πρῶτον. καὶ τὸ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ κατὰ δε-
ξιμότα, τὸν ἀπὸ τῆς δόξης τῆς μέζοντος εἰς ἐ-
λάττωσιν κατενεχθέντα, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς μιᾶς
ἐντολῆς τῆς ἰδίας ποιμνίου ἀποπαρσθέντα καὶ
πεπλανημένον ὅθεν καὶ τὸν ἅγιον Ἀδὰμ
τὸν πατέρα ἐν ζωῇ πεπιστεύκαμεν δι' οὗ καὶ
δὲν ἀπ' αὐτῶν ἡμᾶς πάντας Χριστὸς ἦλθε, ὅτι
μὲν πάλα αὐτὸν γινώσκουσιν, καὶ μὴ πλα-
νῆσαι ἀπὸ τῆς αὐτῆς θεότητος, ἐνεκεν δὲ
σφαλμάτων ἐν ἁδὴ κατεχρημένοις ἀμνηστῶν
χαρίσασθαι τοῖς μὲν ἐν κόσμῳ, διὰ με-
τανοίας, τοῖς δὲ ἐν ἁδὴ, δι' ἐλέους καὶ σωτη-
ρίας.

Διὸ καὶ θαυμάσαι ἐστὶ τὸν εἰδὸτα, ὡς καὶ
ἐν βίβλοις ἠνεῖκαμεν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰη-
σοῦν Χριστὸν ἐν τῷ Γολγοθᾷ ἐσαυρωσθαι, ὅσα
ἄλλα περὶ αὐτοῦ ἔνθα ἔκειτο τὸ τῆς Ἀδὰμ
σῶμα. ἐξελθὼν γὰρ ἐκ τῆς Παράδεισου, καὶ
κατωκῆκως κατέναντι αὐτῷ πολλῶν τῶ χρό-
νῳ, καὶ διὰ πολλῶν τῶν ἡμερῶν διελθὼν, ὡς
ἐρην ἦλθε καὶ ἐν τῷ τόπῳ τῷ τῷ Ἱερουσαλὴμ
δὲ Φημι, τὸ χρεὼν ἀποδεδοκῶς, καὶ οὐκ εἰς
ἐτάφη ἐν τῷ τόπῳ τῷ Γολγοθᾷ. ὅθεν εἰκό-
τως τὸ ἐπώνυμον ὁ τόπος ἔχει, κρανίς ἐρ-
μηνεύουσα τὸ τόπος, ἥς ὀνομασίας τὸ χῆμα
τῆς τόπος ἐμφέρειαν τινα εἶναι ὑποδείκνυσθαι.
ἔτε γὰρ ἐν ἁκρᾷ τινὶ κεῖται, ἵνα κρανίου τῷ
ἐρμηνεύηται, ὡς ἐπὶ σώματι κεφαλῇ τῷ
τῷ λέγει, ἔτε σκοπίας, καὶ γὰρ ἔτε ἐν ὑψί
κεῖται ὡς ἄλλας τόπους. ἀντικρὺς γὰρ ἐστὶ
τὸ τῆς Ἐλαιῶν ὅς ἐστι ὑψηλότερον, καὶ ἀπὸ
σημείων ὅκτω ἡ Γαδαὴ ὑψηλοτάτη. ἀλλὰ
καὶ ἡ ἁκρὰ ἡ ποτὲ ὑπάρχουσα ἐν Σιών, ἣν
δὲ τμηθεῖσα, καὶ αὐτὴ ὑψηλοτέρα ὑπῆρχε τῆς
τόπος. πόθεν ἐν ἡ ἐπώνυμία τῆς κρανίς; ἀλλ'
ἐπὶ δὴ τῆς πρωτοπλάστῃ ἀνθρώπου ἐκεῖ τὸ
κρανίον ἦν ἔσται, καὶ ἐκεῖ τὸ λείψανον ἐναπέ-
κειτο, τῆς ἐνεκα Κρανίς τῷ ἐπέκε-
κλητο· ἐφ' ἧς σαυρωθεὶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
σοῦς Χριστὸς, διὰ τῆς φεύσαντος ἀπ' αὐτοῦ
ὑδατος καὶ αἵματος, διὰ τῆς νυχθείσης αὐτοῦ
πλυστῆρος ἀντογματοῦς, ἔδωκε τὴν ἡμῶν σω-

τηρίαν, δὲ τὸ δέχῃς τῷ Φυράματι δέξά-
 μιν ὅτι ῥυτίξιν τὰ λείψανα τῶν πατέρων,
 ἵνα καὶ ἡμῖν ὑποδείξῃ τὸ ῥητισμὸν τῶν πατέρων
 τῶν εἰς καθάρσιν τῶν ἡμῶν κοινώσεως, καὶ ψυχῆς
 μετανόησης, καὶ εἰς ὑπόδειγμα Φυράσεως καὶ
 καθαρισμοῦ ῥύπης τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων
 ῥυόμενον, τὸ ἐκχυθὲν ὑδὼρ ἵπτι τὸ ὑποκείμενον
 τῷ τόπῳ, καὶ τεθαμμένον εἰς ἐλπίδα αὐτῶν τε καὶ
 ἡμῶν τὸ ἐξ αὐτῶν γενηνμένων. διὸ καὶ ἐνταῦθα
 ἐπληρῶτο τὸ εἰρημένον· ἔγρεο ὁ καθεύδων, καὶ
 ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἵπτι Φαύσῃ σοι ὁ Χριστός.
 εἰ γὰρ καὶ παρὶ ἡμῶν λέγῃ τὸ νεκρωμένων τῶν
 ἔργων, καὶ τὸ καθευδόντων ἐν βάθει ὑπνῶν τῆς
 ἀγνοσίας· ἀλλ' ὅτι γε ἐκείθεν ἡ δέχῃ τὴν ἀνίξεως
 παρὶ ἡμῶν τὸν τρόπον, καὶ ἔχῃ ἀπαλῶς, εὐδὲ δέξῃ αὐ-
 νήσῃ γὰρ, Φησὶ, πολλὰ σώματα τῶν ἁγίων, ὡς
 ἔχῃ τὸ ἘΥαγγέλιον, καὶ εἰσῆλθον σὺ αὐτῶν εἰς τὴν
 ἁγίαν πόλιν, καὶ τὰ ἐξῆς.

Πανταχόθεν τοίνυν ἀποκρυσσάμεν τῷ
 κέντρῳ τῶν τῶν δῆγματα, δι' ἐλαίης τῆς
 Θεῆς Φιλανθρωπίας, καὶ Κυρίως ἡμῶν ἐν-
 δημίας, καὶ Φωτὸς τῆς ἘΥαγγελίας τῆς ἀλη-
 θείας, ἵπτι ταῖς ἐξῆς κατὰ τὸ εἰωθὸς πάλιν
 παρελθεῖν ἐν τῇ Θεῇ δυνάμει παρδάσω-
 μεν.

Agotium adumbravit: dum primi Paren-
 tis reliquias ab ipso massæ principio riga-
 re cœpit, ut ad detergendam labem fœ-
 ditatemque nostram, ac pœnitentis ani-
 mæ repurgationem sui sanguinis asper-
 sionem ostenderet; atque ad subactio-
 nem quandam commistionemque signi-
 ficandam, ac nostrarum sordium, hoc est
 scelerum, expiationem, aquam illam in
 subjectum hominem ibidemque sepul-
 tum destillasse monstraret: actam ipsum,
 quàm nos ejus posteros ad spem conse-
 quendæ salutis erigeret. Quocirca illic
 Scripturæ dictum illud impletum est.
Surge qui dormis, & excitare à mortuis, &
illuminabis te Christus. *Ephes. 5. 14.*
 Licet enim ad
 nos istud pertineat, qui & malis factis
 mortui sumus, & altissimo ignorantia
 somno confopiti; nihilominus illinc figu-
 ratæ hujus sententiæ arcessendum est
 initium: ut non temerè, nec otiosè pro-
 nunciata videatur. *Surrexerunt enim Mat. 27. 52.*
multa corpora sanctorum (ut in Evange-
 lio scriptum est,) *& introierunt cum ipso*
in sanctam Civitatem, &c.

Cum igitur culicis istius morsus Divi-
 næ misericordiæ oleo, ac Domini nostri
 Salvatoris adventu, & veritatis Evange-
 licæ luce propulsaverim, ad alias Hære-
 ses, Divina, pro eo ac soleo, fretus ope
 patrociniæque progrediar.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ
 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

LIBRI PRIMI TOMUS
 TERTIUS DESINIT.

A

SYNOPSIS TOMI ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙ ΚΑΙ

I. Libri II, qui in Tomorum initio constituta serie quartus est : continetqve Hæreses XVIII.

ΕΝ ΤΩ ΤΡΙΤΩ ΤΟΜΩ ΤΟΥΤΩ Τῶ ΔΕΥΤΕΡῃ ΒΙΒΛΙῃ, ΤΕΤΑΡΤΩ ΔΕ ὄντι, καὶ τὴν ἀπ' ἀρχῆς τῷ Τόμῳ τῶ ΔΕΙΘΜῶ ἀκολουθίαν. ἐν ᾧ εἰσὶν Αἱρέσεις δεκάοκτώ.

B

I. **E**NCRATITÆ Tatiani quædam velut appendix. Hi nuptias damnant, quas Satana tribuunt. Ab animatorum omnium usu abstinendum esse sentiunt.

II. Cataphrygastæ, Montanistæ, & Tascodrugitæ : qui utrunque Testamentum approbant : sed novos Prophetas ad receptos & antiquos adjiciunt : ac Montanum quendam, & Priscillam, ac Maximillam prædicant.

III. Pepuziani, qui & Quintilliani dicuntur, quibus accedunt & Artotyritæ, superioribus quidem illis, hoc est Cataphrygibus, annumerandi sunt. Sed ab iis tamen diversa nonnulla sentiunt. Ac Pepuzam desertum quoddam oppidum Galatiam inter, & Cappadociam situm divinis honoribus extollunt, eamque Hierosolymam esse dicunt. Mulieribus sacros Magistratus ac Sacerdotia deferunt. Certis initiantur Mysteriis, quibus puerulum confodiunt. Fingunt Pepuzæ Christum olim Quintillæ videndum se præbuisse muliebri specie. Tam Verus quam Novum Testamentum adhibent : ita tamen ut pleraque pro animi libidine commutent.

IV. Tescarscædecatitæ, qui statim anni die Pascha celebrant. Ut quancumque in diem XIV Lunæ inciderit, sive Sabbatum, sive Dominica fuerit ; ea die jejunent, ac pervigilia celebrent.

V. Alogi à nobis ita nominati, qui Joannis Evangelium, ac λόγον, hoc est Verbum Deum à Patre semper genitum, cæ-

ΕΓΚΡΑΤΙΤΑΙ· οἱ δὲ πάσασμα τυγχάνουσι Τατιανῶ, τὸ γάμον ἀποβάλλουσι, τῶ Σατανᾷ φάσκοντες τῶτον εἶναι. πᾶσαν δὲ ἀπαγορεύουσιν ἐμψυχοφαγίαν.

Κατὰ Φρυγασίων, καὶ Μωντανιστῶν, καὶ Τασκονδρυγιτῶν· οἱ τινες παλαιὰν καὶ νέαν Διαθήκην δέχονται· ἑτέρας δὲ Προφῆτας παρεισφέρουσι καὶ τῶν Προφῆτας, Μοντάνων τινὰ αἰχρῶντες, καὶ Πρισκίλλαν, καὶ Μαξιμίλλαν.

Πεπυζιανοὶ, οἱ καὶ Κυλλιλιανοὶ, οἷς συνάπτονται δεστυρεῖται. ἐν τῶν μὲν εἰσι τῷ καὶ Φρύγας. ἑτέρα δὲ παρ' ἐκείνων δογματίζουσι, Πέπυζαν τινὰ πόλιν ἐρημον ἀνά μέσον Γαλατίας, καὶ Κατωπαδοκίας ἐκθιάζοντες, καὶ δὴ ταύτην Ἱερουσαλὴμ ἡγέμενοι· γυναιξὶ δὲ ἀποδιδόντες τὸ ἀρχὴν τε καὶ ἱερατεῖαν. μυσταὶ δὲ τινὰ παῖδα κατὰ κεκοιμημένους νέον. καὶ δὴ τῇ Κυντίλλῃ Χριστὸν ἐκείσε ἐν Πέπυζῃ ἀποκεκαλύφθαι ἐν ἰδέᾳ θηλείας μυθοποιεῖνται. κέχρωται δὲ ὡσαύτως παλαιὰ καὶ καινὴ διαθήκη, κατὰ τὸν νῦν τὸν ἰδίον μεταποιεῖμενοι.

Τεσσαρεσκαδεκατίται, οἱ μίαν ἡμέραν ἔτης τὸ Πάσχα ἐκτελεῖντες. ἐν ὁποίᾳ δ' ἡμέρᾳ ἐμπέσῃ ἡ τῆς σελήνης τεσσαρεσκαδεκάτη, ἥτοι ἐν Σαββάτῳ, ἥτοι ἐν Κυριακῇ, ἐκείνην τε νηστεύοντες καὶ ἀγρυπνῶντες ἐορτάζουσιν.

Αλογοὶ ἀφ' ἡμῶν κληθέντες, οἱ τὸ Ἐὐαγγέλιον Ἰωάννη, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ἀνωθεν ἀπὸ Πατρὸς αἰεὶ Θεὸν Λόγον παρεκβάλλοντες, τὸ Ἐὐαγγέ-

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΑΥΤΟΔΗΤΟΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΟΥ ΜΗ ΔΕΧΟ-
ΜΕΘΙ, ΜΗΤΕ Τ' ΑΥΤΩ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ.

Αδαμιοι δὲ τὸν Ἀδὰμ ζῶντα κα-
λέμενοι, χλεύης ἢ ἀληθείας μᾶλλον τὸ δό-
γμα ἔχοντες. γυμνοὶ γάρ, οἷς ἐκ μητρὸς,
ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνά-
γονται, καὶ ἔτι τὰς ἀναγνώσεις, καὶ διχάς,
καὶ πᾶν ὅτι ἐν Ἰππελεσί. δὴθεν μονάζοντες
τε καὶ ἐγκρατεῦσιν ὄντες, καὶ γάμον μὴ
δεχόμενοι, οἱ τὴν αὐτῶν Ἐκκλησίαν ὡς ἀδύ-
στον ἡγούμενοι.

Σαμψαῖοι, οἱ καὶ Ἐλκεσαῖοι, ἔτι δεῦρὸ τὴν Β
Αραβίαν (οἱ) κατοικῶντες, καθύπερθεν τ' νεκρῶς
θαλάσσης κειμένῳ χώρῳ. οἱ τινες δὲ τὸν
Ἡλξάτινός ψευδοπροφήτην ἡπατημένοι, ἔτι
δεῦρὸ ἐκ τῶν ἡμετέρων ὠρμάτο Μαρθῶς καὶ Μαρθί-
νη, γυναῖκες δύο, προσκυνοῦμεναι ὑπὸ τ' Αἰ-
ρέσεως ὡς θεᾶς. ὡς ἀπλησίως τ' Ἐβιωναίων
τὰ πάντα ἔχοντες.

Θεοδοτιανοὶ, οἱ δὲ τὸν Θεοδότῃ σκυτέως,
τὸν Βυζαντίαν. ἔτι ἐν παιδείᾳ Ἑλληνι-
κῇ γέγονεν ἄκρο, ἅμα δὲ ἄλλοις τισὶν ἐν
ἡμέραις τῆς τότε γινόμενης διωγμῶν ἐκ-
πεσῶν, ἐκείνων μαρτυρησάντων, διὰ τὸ
ὀφείδεσθαι, Ἰπποκράτους φίλον ἄνθρωπον λέ-
γειν τὸν Χριστόν, ἵνα μὴ ὑπὸ ἐγκλημα-
τὴν Θεὸν λεγέμεν, ἔτι εἰς ἐδίδα-
ξεν.

Μελχισεδεκιοι, οἱ τὸν Μελχισεδεκ γε-
ραίροντες, τινὰ δύναμιν αὐτὸν φάσκοντες, καὶ
μὴ ἄνθρωπον φίλον, καὶ εἰς τὸ τέτταρον ὄνομα πάντα
ἀνάγειν καὶ λέγειν τετολμηκότες.

Βαρδησιανισαί. Βαρδησιανὸς ἔτι ἐκ τῆς
Μεσοποταμίας ὠρμάτο, τὰ πρῶτα μὲν τῆς
ἀληθινῆς πίστεως ὑπάρχων, καὶ ἐν σοφίᾳ δια-
πρέπων. ἐκκλίνας δὲ τ' ἀληθείας, ὡς ἀπλη-
σίως Οὐαλεντίνῳ ἐδογματίσει, χωρὶς ἐνίων
ὀλίγων, ὧν διαφέρεται πρὸς Οὐαλεντίνον.

Νοητιανοὶ. Νοητὸς ἔτι δὲ τὸν Σμύρνης
ἐκμαθὴς ὑπῆρχε, τῆς Ἀσίας. ἐν ἁρματι δὲ ἐνεχθεὶς
συνὸν ἄλλοις τισὶν, ὑπάτορα τὸν Χριστόν ἐ-
δίδαξε, τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ
ἅγιον Πνεῦμα. ἑαυτὸν δὲ ἔλεγε Μωϋσεᾶ,
καὶ τὸν αὐτῶν ἀδελφὸν ἔλεγε εἶναι τὸν Αἰ-
σῶν.

Οὐαλήσιοι. ἔτοι, καθὼς ὑπέληφάμεν,
τὴν Βάκαθον κατοικῶντες, Μητρονομίαν
Αραβίας τ' Φιλαδελφίας, οἱ δὲ ὡς ἀτυγ-

litusque demissum, cuius in Evangelio
illo mentio fit, repudiant: nec Joannis
duntaxat Evangelium, sed & Apocaly-
psin rejiciunt.

.VI. Adamiani ab Adamo nescio quo
vivente sic dicti, ridiculum potius quam
verisimile dogma profitentur. Nudi
quippe, quales ex utero matris egressi
sunt, viri perinde ac mulieres conveni-
unt, atque ita lectionibus, orationibus,
ac cæteris religionis officiis funguntur;
& videlicet Monachorum ac Continen-
tium instituta sectantur, nuptiasque
condemnant. Ecclesiam verò suam Pa-
radisum nuncupant.

VII. Sampsaï, sive Elcesai ad hanc
diem in Arabia degunt, supra Mortuum
mare, Elxæ cujusdam Pseudoprophetae
discipuli. E cujus stirpe Marthus, &
Marthina foeminae duæ ætate nostra pro-
dierunt; quas Dearum instar Hæresis
ista coluit. Eadem porro cum Ebionæ-
is omnino sentiunt.

VIII. Theodotiani à Theodoro Cori-
ario Byzantino dicti. Qui Græcis arti-
bus apprime fuit institutus. Hic cum
aliis quibusdam in ea, quæ tum sæviebat,
persecutione comprehensus, cum socii
ejus omnes Martyrium obiissent, solus fi-
dem ejuravit. Ob idque probis appe-
titus, id excogitavit, ut Christum nudum
esse hominem assereret: ne crimini sibi
istud verteretur, quòd ejus Divinitatem
negasset.

IX. Melchisedeciani Melchisedecum
ita venerantur, ut Virtutem esse quan-
dam jactitent, non hominem duntaxat:
& in ejus nomine facere ac dicere omnia
nequaquam dubitant.

X. Bardesianistæ. Bardesianus iste
è Mesopotamia oriundus sinceram fi-
dem initio complexus est, ac sapientiâ
præstitit. Sed à veritate postea rece-
dense eadem cum Valentino docuit, præ-
ter pauca quædam, in quibus ab illo di-
screpat.

XI. Noëtiani. Noëtus hic Smyr-
nensis ex Asia fuit. Qui in altum subla-
tus cum aliis quibusdam, Patrifilium as-
serere Christum ausus est; eundemque
Patrem ac filium, & spiritum sanctum es-
se profiteri. Se verò Moysen, fratrem
suum Aaronem dicere.

XII. Valsii. Hi, quantum suspicor,
Bacathi habitant, qui est Arabia, Philadel-
phenensis primarius vicus. Idem acceden-

tes ad sese castrare solent. Ac plerique inter illos Eunuchi sunt, & exsecti. Habent & alia quædam erroris plenissima dogmata: atque inter alia Legem ac Prophetas rejiciunt. Postremo innumerabiles ad illa foeditates adjiciunt.

XIII. Cathari. Novatum Romanum secuti sunt. Hi Digamos penitus proscribunt. Pœnitentiam repudiant.

XIV. Angelici. Hi nusquam hodie reperiuntur. Angelici verò ordinis se esse profitebantur. Aut certè quòd Angelos invocarent.

XV. Apostolici, qui & Apotactici, si-
vè *Renunciatores* in Pisidia duntaxat inven-
iuntur. Hi solos illos admittunt, qui se
bonis omnibus abdicaverint. Cæterum
Encratitarum similes sunt: etsi diversa
quædam ab illis statuunt.

XVI. Sabelliani cum Noëtianis in
omnibus propemodum consentiunt: nisi
quod Patrem ipsum negant esse passum;
ab eoque prolatitium duntaxat manare
Verbum.

XVII. Origeniani à quodam Origene
derivati. Turpissimi isti sunt, ac nefariam
& præposteram libidinem exercent, sua-
que corpora corrumpunt.

XVIII. Origeniani alii ab Origene Ada-
mantio Scriptore. Hi Mortuorum resur-
rectionem negant. Tam Christum, quàm
Spiritus sanctum creatis in rebus nume-
rant. Paradisum, ac cœlos, cæteraque
omnia ad Allegorias referunt. Christi
Regnum terminandum esse, desituroque
similiter angelos docent: Eundemque
cum Diabolo Christum alterius esse regno
subjiciendum.

HACTENUS TOMI PRIMI
Libri II Hæreses xviii.

Χάνοντας λυποτέμνοντες. πλείους δὲ αὐτῶν
Εὐνῆχοι ὑπάρχουσιν λυποτέμνητοι. τινὰ δὲ
ἑτέρα διδάσκουσιν Αἰρέσεως ἐμπλεῆς, * ἁφα-
νίζοντες τὸ Νόμον, καὶ τοὺς Προφῆτας, καὶ τινὰς
ἀνυχρηγίας ἑτέρας παρὰ σφὲρας φέροντες.

Καθαροὶ οἱ ἅμα Ναβάτω συναφθέντες πρὸς
Ρωμαίους, καὶ τοὺς διγάμους παντελῶς λυποβαλ-
λόμενοι, καὶ μετάνοιαν μὴ δεχόμενοι.

Αγγελικοί ἔστι παντελῶς ἐξέλιπον. αὐ-
χῶντες δὲ ἦσαν Αγγελικὴν ἔχον τὰξιν, ἢ διὰ
τὸ τοὺς Ἀγγέλους προσκεκληθῆναι.

Αποστολικοί, οἱ καὶ Αποτακτικοὶ καὶ αὐτοὶ,
οἱ καὶ τὴν Πισιδίαν μόνον, Αποτακτικὰς δε-
χόμενοι καθ' ἑαυτοῦν. ὧς πλησιάζουσι δὲ
τοῖς Εγκρατίταις· ἄλλα δὲ παρ' αὐτῶν Προ-
νῶν.

Σαβελλιανοὶ, οἱ τὰ ὅμοια Νοητιανῶν δοξά-
ζοντες. ὧς * τὸ Νοητὸν πατέρα πεπονθέναι
λέγοντες, τοσοῦτον πάλιν ἀναχεόμενον
τὸν λόγον.

Ωριγηνιανοὶ, τινὲς Ωριγῆνους ἀνυχρηγοὶ
δὲ ἔσθ' εἰσιν, ἀρρήτοποιῶντες, καὶ τὰ ἑαυτῶν
σώματα φθορὰ ὧς ἀδιδόντες.

Ωριγηνιανοὶ ἄλλοι, Ωριγῆνους τῶ καὶ Ἀδα-
μαντίου, τῶ Σωτῆρος, οἱ τὴν τῶν νεκρῶν
ἀνάστασιν λυποβαλλόμενοι. Χριστὸν δὲ κτίσμα,
καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἰσηγῆμενοι, Παράδει-
σον τε καὶ Οὐρανὸν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἀλ-
ληγορῶντες. Χριστὸν ὅτι βασιλείαν πεπαῦσθαι
ληρῶντες, καὶ ὅμως τοὺς Ἀγγέλους παυθήσε-
σθαι Χριστὸν δὲ σὺν διαβόλῳ * βασιλευσθῆσο-
μεν.

ΑὐΤΑΙ ΓΑΡ ΠΑΛΙΝ ΑΙ ΤΟΥ ΔΕΥ-
τέρου βιβλίου, πρῶτον δὲ τόμος αἰρέσεως
δεκαοκτώ.

Τῷ ἐν ἀγίοις πατρὶς ἡμῶν

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ
ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΤΟΜΟΣ ΠΡΩ-
ΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΥ.

SANCTI EPIPHANII CON-
TRA HÆRESSES

LIBRI II. TOMUS I.

ΚΑΤΑ ΕΓΚΡΑΤΙΤΩΝ, ΚΖ' ADVERSUS ENCRATITAS,
Η ΚΑΙ ΜΖ'.

quæ est Hæresis XXVII,
sive XLVII.

A

ΕΓΚΡΑΤΙΤΑΙ Ἰνες ἔγω
καλέμην, ἔτοι' Ἰταλια-
νὸν διαδέχον', φύσ' ὑπ'
αὐτῷ πεπλανημένοι τε καὶ
ἡπατημένοι· ἕτεροι δὲ

ὡς αὐτῶν φρονήσαντες,
καὶ εἰς μείζονα πάλιν ἐρε-
χελίαν ἐαυτοὺς ἐκδεδωκότες. πληθύνουσι δὲ ἔ-
τι καὶ εἰς δεῦρο ἐν τῇ Πισιδίᾳ, καὶ ἐν τῇ Φρυγίᾳ τῇ
Κεκαυμένη, ἔγω λεγμένη. ἴσως γὰρ καὶ Θεοὶ οἱ Β
κονομίαν καὶ ἔτι καὶ ἡ πατρίς τῶνομα εἰληφε κα-
λεῖσθαι ἐν τῷ κόσμῳ, διὰ τὸ κεκαῦθαι οὗτο οἰκή-
τορας ἀπὸ τῆ διαστροφῆς τῆ τοιαύτης καὶ τοσαύτης
πλάνης. Πολλὰ γὰρ Αἰρέσεις ἐν τῷ χωρίῳ εἰσὶ
δὲ καὶ ἐν μέρεσι τῆ Ἀσίας, καὶ ἐν τῇ Ἰσχυρίῳ, καὶ
Παμφύλων, καὶ Κιλικίων γῆ, καὶ ἐν Γαλατίᾳ. ἡ-
δὲ καὶ ἐπὶ τῷ τῷ Ῥωμαίων μέρει. ἀλλὰ καὶ
ἐπὶ τῷ τῷ Ἀντιοχείῳ τῆς Συρίας. καὶ παντὶ
δὲ ἡ τοιαύτη αἵρεσις.

VI Encratitæ vo- Encrati-
cantur, Tatiano καὶ. Hære-
successerunt, cu- lis XLVI.

jus erroribus im-
buti sunt; eos-
demque novis o-
pinionibus cu-
mularunt, & ma-
jores nugas ac deliria commenti sunt.
Horum ingens est hodie numerus in Pi-
sidia, eaque Phrygiæ parte, quæ Aduſta
dicitur. Quod ei regioni nomen certo Phrygia
DEI consilio forsitan inditum est, quod aduſta.
talis ac tanti erroris pravitate illius inco-
læ quodammodo conflagraverint. Est
enim Hæresibus apprimè referta. Præ-
terea verò in Asiæ Provinciis, & in Isau-
ria, Pamphylia, Cilicia, Galatia, Encra-
titæ propagati sunt; imo & in Romano
tractu, & Antiocheno in Syria, licet non
ubique pervaserit.

Encrati- & inter ea Diabolum referunt, quem
sis XLVII. Dei operibus advenari, nec illi esse sub-
Encratita- ditum volunt: sed præcipua quadam
tum do- potestare præditum agere quæ libuerit,
gmatia. non malicia depravatum. Cum Ecclesia
quippe minimè consentiunt; sed à ver-
ritatis doctrina longius aberrant. Inter
primarias Scripturas habent Andreæ, ac
Joannis Acta; nec non Thomæ, & Apo-
cryphos alios. E veteri Testamento
quæ libuerit eligunt. Nuptiarum autho-
rem Diabolum manifestè constituunt.
Animatis vesci prohibent; non tempe-
rantia studio, neque peculiari ex insti-
tuto vitæ, sed falso quodam & affecta-
to metu; ne ob animatorum usum sibi
ipsi damnationem arceant. Aquam ad
Mysteria solam adhibent. Nam vino
penitus abstinent, & Diabolicum ap-
pellant; quod qui bibant, cõve utan-
tur, improbos at peccatores esse sta-
tuunt. Mortuorum resurrectionem ap-
probant: adeo ut furiosæ cujusdam in-
sanitiæ plena hæc esse videatur Hæresis.
Est illud sanè cujuslibet sapientis & ob-
servatione & admiratione dignum, ex
omnibus quæ ab Hæreticis dici fieri-
que cernimus, nihil sibi constans ac con-
sentaneum esse, aut ulla veritatis specie
probabile.

Refellun-
tur Encra-
tita.

II. Etenim si tam Vetus, quàm No-
vum Testamentum recipiunt, quomodo
diversa illa Principia ponentur, cum am-
bo inter se Testamenta de singulari Di-
vinitate consentiant, ejusque cogniti-
onem prædicent? Ad hæc, si mortuorum
est futura resurrectio, qui tandem ho-
nestæ nuptiæ tribui Diabolo possunt,
cum præsertim Deus edixerit; *Crescite &
Gen. 1. 28. multiplicamini?* Et in Evangelio Dominus
ita præceperit; *Quæ Deus conjunxit homo
Mat. 10. 9. non separet.* Sed & Apostolus; *Honorabiles
Hebr. 13. 4. nuptiæ, & torus immaculatus.* Verùm ad
opinionem suam, sive potius fabulam as-
ferendam, eosque damnandos, qui vi-
num adhibent, nonnullis abutuntur Scri-
pturæ locis, ac voces aucupantur, quibus
à Dæmone profectum istud ipsum demon-
strent. Nam & Noëmus, inquit, post-
Gen. 9. 31. eaquam vinum bibit, nudatus est. Lot
Gen. 19. 33. ebrius cum filiabus suis imprudens con-
cubuit. Eadem ad fabricandum Vitu-
Exo. 32. 4. lum ebrietas impulit. Quò illa scriptu-
ræ verba perinent: *Cui tumultus? cui
Prov. 23. pugna? cui molestia ac fabulationes? cui*

Φάσκουσιν δὲ καὶ ἔτοι δὲ χὰς τινὰς εἶναι,
τὴν τε τῆ Διαβόλου ἀντικείμενην πρὸς τὰ
τῆ Θεῶ ποιήματα, καὶ μὴ ὑποτασσόμενῳ
Θεῷ ἀλλὰ ἰσχύοντα καὶ πρᾶττοντα, ὡς καὶ
ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ ἔχ ὡς ἐν παρεκτεροῦ
χρόμενον. ὃ γὰρ καὶ τὴν Εκκλησίαν λέγουσιν,
ἀλλὰ ἄλλως παρὰ τὸ τῆς ἀληθείας κήρυ-
γμα. κέχερται δὲ γραφαῖς πρωτοτύπως
ταῖς λεγομένοις Ἀνδρέας καὶ Ἰωάννης Πράξε-
σι, καὶ Θωμᾷ, καὶ Ἀποκρύφους τισὶ, καὶ οἷς
βέβηλονται λόγοις τῆ παλαιᾶς Διαθήκης. τὸ
δὲ γάμον σαφῶς τῆ Διαβόλου ὀρίζονται. ἐμ-
ψυχα δὲ βδελύσσον ἁπαγορεύοντες, ἔχ
ἐνεκεν ἐγκρατείας, ἔτε πολιτείας, ἀλλὰ
καὶ φόβου, καὶ ἰνδαλμόν τῆ μὴ καταδικα-
σθῆναι διὰ τῆς τῆ ἐμψύχων μεταλήψεως.
κέχερται δὲ καὶ αὐτοὶ Μυστηρίοις δι' ὕδα-
τος. οἶνον δὲ ὅλως ὁ μεταλαμβάνοντες Φά-
σκοντες εἶναι Διαβολικόν καὶ ὅδον πίνοντας,
καὶ ὅδον χρωμύρας ἀνόμους εἶναι καὶ ἀμαρτιά-
δας. πιστεύουσι δὲ ἐν νεκρῶν ἀνάστασιν. ὡς εἶναι
πρὸς τοῖς ἔτω πεπρωμένοις τὰ πάντα μα-
νίας ἐμπλεα. καὶ γὰρ εἰν ἰδεῖν καὶ θαν-
μάσαι, καὶ εἰς ἐκπληξιν ἐλθεῖν τὸν ἄνθρω-
πον πρὸς πάντων, ὧν οἱ ἄλλοι λέγουσι τε
καὶ πρᾶττον, ἀσυστάως τὸ πάντων παρ'
αὐτοῖς λεγομένων τε καὶ γινομένων, καὶ μη-
δεμίαν ἐμφασιν ἀληθείας ὑποδεχομέ-
νων.

Εἰ γὰρ κέχερται Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθή-
κη, πῶς δεχαὶ διαφορῶς διρεθίσονται, τῷ
δύο Διαθηκῶν συμφωνησῶν πρὸς μιᾶς Θεό-
τητος, καὶ τὸ γινώσκον κηρυτλισσῶν * εἰ δὲ
εἴη καὶ νεκρῶν ἀνάστασις, πῶς ἐτι ὁ σεμνὸς γά-
μος τῆ Διαβόλου διρεθίσεται; ὁπότε Θεὸς λέγῃ,
ἀνέξανεσθε καὶ πληθύνετε. καὶ τὸ Κυρίως ἐν τῇ
DEΥαγγελίῳ λέγοντος ὁ Θεὸς σωξέσθ-
ξεν, ἄνθρωπον μὴ χωρίζετω καὶ τὸ Ἀπο-
σόλως λέγοντος, τίμιος ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη
ἀμίαντος. εἰς ἐαυτῶν δὲ γνώμην καὶ παρὰ σα-
σιν μυθολογίας, * καὶ τὸ πινόντων τὸν οἶνον, ὅτι
λαμβάνονται τινὰ θεολεκτέοντες, καὶ φα-
σιν ἐκ τῆ Πονηρᾶς τοῦ τριῖν εἶναι τέλει. ἐπι-
γὰρ, Φησὶ, Νῶε διὰ τῶ οἴνου, καὶ ἐγυμνώθη.
καὶ Λὼτ, Φησὶ, μεθύσθεις, συνεπαράσιν
ἰδίαις καὶ ἀγνοίαν σωξέμεν. καὶ διὰ μέθης γέ-
γονεν ἡ μοχοποιία. καὶ Φησὶν ἡ Γραφή, τίμιος
οὐτός, τίμιος μάχαι; τίμιος ἀνδρα, καὶ λέχαι; τίμιος

Deest al-
quid.

F. 27.

σωτήριάματα διακενής; τίν' πελιδνοὶ οἱ Ἀφθαλμοί; ἢ τ' χρονοζόντων ἐν οἴνοις, ἢ τ' ἐξχνδρόντων πᾶ πότοι γίνονται, ἢ ἄλλα τιαυτάτινα ἐξχνεύοντες, συσώρευσσι διατλήνέσων πιθανότητα. σὺκ εἰδότες ὅτι πᾶν τὸ ἄμετρον πανταχ' ὑπηρεῖν, καὶ ἔξω τῶ προκειμένου ἀπηγορευμένου ὑπάρχει. καὶ γ' ἢ μόνον ἱπὶ οἴνω τῆτο εἶποι. ἢ ἄλλὰ καὶ ἱπὶ πολλῇ ἀπλησίᾳ. τῆτο γ' καὶ ὁ Κύριος ἐδίδασκε Φάσκων· μὴ βαρυνέσθωσαν υἱοί, Φησὶν, αἱ καρδίαι ἐν κραυπάλῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς. καὶ τὸ, εἰ ἀπλησύτερόν ἐστι, μὴ ἱπὶ θυμῷ τ' ἢ πλεσίς βρωμάτων ταῦτα γὰρ ἔχεται ζωῆς ψυχῆς. περὶ αὐτῶν δὲ ὁ ἁγίος Ἀπόστολος, ἀπληστὺς καὶ ἀδιδάκτος σκώπτων λαμάργοις ἱπὶ θυμῷ ἐπαρώμενος ἔφη· τὰ βρώματα τῆ κοιλίας, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι. ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην, καὶ ταῦτα καταργήσῃ. ἀλλὰ καὶ Ἡταῦτα πρωτόκια δι' ἐφέματ' * πυρεθ' ἀπώλεσεν, ὡς Φησὶν ἡ γραφή. τὸ αὐτὸ καλῶσα ἐφεμα πυρεθ' καὶ Φανῆς. οἶμαι δὲ τάχα, ὅτι σὺκ δὲτο πυρεθ', τῆτεςιν δὲτο σίτῃ ἢ ἄλλὰ τάχα ὡς ἡδη ἐψημένον λείψανον Φανῆς, καὶ ἔτι ἱπὶ τεθὲν πυρεθ', τὸ αὐτῷ πυρεθὲν ἡ γραφή πυρεθ' διήγησας. διὰ τὸ ἱπὶ θερμανθῆναι μὲν τὸ ψυχρωθῆναι. καὶ ὡς ἐκεῖν' δι' οἶνον ἐγυμνάσθῃ, μηδὲν ἀδίκηθεις, ἔτως μᾶλλον διὰ πείναν καὶ ἀπλησίαν τὰ πρωτόκια δὲτο λείψας, μᾶλλον ὑπὲρ τὸν οἶνον ἡδίκηται. καὶ ἔδεν ἰαχὺς ἐγγὺς τ' ἀληθείας πᾶρα πεποιημένη λέξις, ἔδεν μυθώδης τις ἱπὶ νενοσημένη δρῆμα-τεργία.

Σεμνύνονται δὲ δῆθεν ἐγκράτειαν, σφαλερῶς τὰ πάντα ἐργαζόμενοι, μέσον γυναικῶν εὐρισκόμενοι, καὶ γυναικας πανταχόθεν ἀπατῶντες, γυναιξὶ δὲ συνοδεύοντες, καὶ συνοδιώμενοι, καὶ ἐξυπηρετούμενοι ὑπὸ τῶν τοιούτων, ἔξω μὲν τῆς ἀληθείας ὄντες, μόρφωσιν δὲ μᾶλλον κερτημένοι, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς τ' εὐσεβείας ἡρημένοι. ὁποῖς γὰρ ἂν τις ἔργον καταλείψῃ μέρ', τὸ πᾶν πλήρωμα ἀφῆκε διὰ τῶ ἐνός μέρους τῶ καταλελειμμένου. ὅθεν τὰ παρ' αὐτοῖς Μυστήρια δι' ὕδατος μόνον γίνεσθαι, καὶ ἔτε Μυστήρια ὄντα, ἀλλὰ καὶ μίμησιν τ' ἀληθινῶν, τὰ ψεύδη γινόμενα. ὅθεν καὶ ἐν τῇ τῷ ἐλεγχθῆσονται δὲτο εὐθέως τ' Σωτῆρος λόγῳ τῶ λέγοντος, ἢ μὴ πῶ

contritiones frustra? cuius levidi sunt oculi? Nonne eorum qui commorantur in vino? Hæc & alia id genus loca perscrutantes congerunt, quo suam opinionem suadeant; nec illud intelligunt, non in eo solo de quo agitur, sed ubique quicquid modum exceiserit, molestum, & extra id quod propositum est prohibitum esse. Neque enim id de vino solum; sed de ciborum nimia saturitate dici potest. Atque hoc est quod in Evangelio Dominus admonuit: *Negra ventur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius sæculi.* Item; *Si insatiabilis es, ne concupiscas divitis cibos.* Hi enim vitæ mendaci conjuncti sunt. Sed idem longè copiosius ab Apostolo declaratum: qui edaces & helluones deridens, ac gulæ cupiditates detestans; *Esca ventri, inquit, & venter escis.* Deus autem & hunc & illas destruet. Præterea Esau primogenita sua frumenti pul- tucula vendidit, ut Scriptura narrat, quæ eandem & frumenti & lentis puliculam vocat. Quamquam id ego verisimilius arbitror; non ex frumento eam sorbitionem fuisse; sed jusculi ex lente residuum, quod igni rursus impositum, ac recoctum propterea a Scriptura vocatum est: quoniam cum refrigisset de- nuo calefactum est. Ut igitur ob vinum ille nulla a quoquam accepta injuria nudatus est; sic alter ob famem, ac voracitatem primogenitis amissis, pia- jus quam ex vino damnum atque injuri- am accepit. Ita nihil omnino virium habet ad simulandam veritatem compos- itus sermo, vel ab illis fabulæ instar ex- cogitata narratio.

III. Quod verò continentiam glo- riosè jactitant, lubricum est illorum qui- dem ac periculi plenum facinus. Nam inter mulierculas versantur assidue, quas undecumque pelliciunt: cum iis iter faciunt, ac communiter vivunt, earum- que ministeriis utuntur. Quare cum a veritate longius absint, nihil præter emen- titam illius speciem ostentant: vim ipsam sinceræ pietatis abnegant. Etenim cu- juscumque officii partem aliquis præter- miserit, ea ipsa quam omisit parte, to- tum præteruisse censendus est. Sic il- lorum Mystèria, quæ aqua solummodo constant, Mystèria non sunt: sed fi- cta atque fallacia, verorum ad imagi- nem expressa. In quo planissima illos Sal- vatoris sententia redarguit. *Non bibam*

Encrati-
ta. Hære-
sis XLVII.
Mat. 26. 29.

de hoc genimine vitis, donec bibam illud no-
rum in Regno celorum vobiscum.

Quamobrem posteaquam hanc Hære-
sim validissima veritatis manu propulsavi-
mus, ac velut importuna cuidam bestia
dentes excussimus, ad reliquas transe-
amus. Sed Dei primum, ut solemus, im-
plorandum nobis erit auxilium, qui &
via Dux, malorumque depulsor, & pru-
dentia adiutor, & sapientia largitor est:
ut ab ipso veritatem edocti reliquarum
Hæreseon errores patefacere, atque ex
ipsis veritatis vocibus, quasi ex multis se-
plasiariorum simplicibus corporibus, velut
antidotum conficere possimus, in eorum
qui jam isti fuerint gratiam: ut vel iisce
nostris perlectis remedium illis adhibea-
tur: vel si nullam adhuc ejus rei notiti-
am habuerint, ea demum percepta cave-
re sibi possint, idemque ipsum & salutem
nobis, & uberrimum à Deo præmium ac
mercedem conciliet.

CONTRA PHRYGASTAS,
sive Montanistas, aut Tascodrugis-
tas Hæresis XXVIII. vel
XLVIII.

AB his alia rursus efflorescit Hæ-
resis, quæ Phrygum dicitur, sub
idem ferè producta tempus, eique succes-
sione proxima. Nam isti sub Antonii Pii,
qui post Adrianum imperavit, annum
XIX emergere cœperunt. Marcio ve-
rò, Tarianus, & Encratita horum discipu-
li sub Adriano, ac post Adrianum pro-
dierunt.

Phrygum
dogmata.

Phryges itaque, (sic enim ap-
pellant,) tam Vetus quam Novum Te-
stamentum asciscunt. Mortuorum re-
surrectionem approbant. Sed Monta-
num quendam Prophetam, cum Pri-
scilla, & Maximilla Prophetissis prædi-
cant; quibus inhærentes à recta via de-
flectunt. Nam de Patre, & Filio, ac
Spiritu sancto eadem cum Ecclesia Ca-
tholica sentiunt. Sed ab ejus se com-
munionem separarunt, quod erroris spi-
ritus, ac doctrinas Dæmonum sequan-
tur. Nos enim, inquit, cœlestia oportet
dona recipere. Sua quidem &
Ecclesia Catholica dona divinitus acci-
pit; sed quæ vera dona sunt, & Spiri-

Aπο τῆς χυρνήματις τῆς ἀμπέλους ταύτης. ἕως
ἀν πῖω αὐτὸ καὶ τὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς ἐρα-
νῶν μεθ' ὑμῶν.

Πάλιν ὡς ταύτην παρῳασάμενοι χρεῖ κε-
ταῖα τῆς ἀληθείας, ὡς κινῶδαλον ὁδωηρὸν ὁδόν-
των ἀφρημένον, Ἰπὶ τὰς ἐξῆς ἰωμῶν, σωτή-
ρας τὸν Θεὸν τῶν ὅλων ἑπικαλούμενοι, ὁδηγόν
τε καὶ ἀμυντήρα τῶν θνήσκοντων, ἐπικερύν τε τῆς
Φρονησεως, δότῃν τε ὄντα αὐτὸν τῆς σοφίας·
ὡς ἡμεῖς παρ' αὐτῆς τὰ ληθῆς μαθηθάνοντες. Ἰὰς
τῶν ἄλλων δόξα καλύπτῃ διωγηθεῖμεν, καὶ τὴν κατ'
αὐτῶν ἀντίδοτον ἱατρικὴν ἐκ πολλῶν μυρε-
ψικῶν εἰδῶν ἀπὸ τῆς λόγῃς τῆς ἀληθείας κατα-
σκευάσαι τοῖς ἤδη πεπληγμένοις, εἰς ἱάσιν
καὶ θεραπείαν τοῖς ἐντυγχάνουσι, καὶ τοῖς μέλ-
λοσι γινώσκῃν, ἀ μὴ ἤσθσαν, εἰς πᾶσιν
προκατάληψιν, καὶ ἡμῖν εἰς σωτηρίαν, καὶ Θεῷ
μιοδόν, ἀφθόνως δωρηθησόμενον.

ΚΑΤΑ ΦΡΥΓΑΣΤΩΝ, Εἴτ' ΟὐΝ

Μοντανισῶν καλεσμένων, ἡ καὶ Τασκο-
δρυγιτῶν. κή, ἡ καὶ
μή.

AΠΟ τῶν ἐτέρων πάλιν ἀρεσίς ἀνα-
κύπτει τῶν Φρυγῶν καλεσμένη, σύγχρο-
νῃς χυρνήματις ταύταις, καὶ αὐτῶν διαδοχο-
μένη. ἔτοι γὰρ γεγονότασι πρὸ τοῦ ἐνεακαιδέ-
κατον ἔτος Ἀντωνίνῃς τῆς Εὐσεβείας, μετ' Ἀδρια-
νόν. καὶ ὁ Μαρκίων δὲ, καὶ οἱ πρὸς Τατια-
νόν, καὶ ἀπ' αὐτῶν διαδεξάμενοι Ἐλερα-
τίται ἐν χρόνοις Ἀδριανῆς, καὶ μετὰ Ἀδρι-
ανόν.

Οὗτοι γὰρ οἱ καὶ Φρύγας καλεσμένοι δέχονται
καὶ αὐτοὶ πᾶσαν γραφὴν παλαιὰν καὶ νέαν Δια-
θήκην καὶ νεκρῶν ἀνάστασιν ὁμοίως λέγειν. Μον-
τανὸν δὲ τῶν Προφήτην ἀνυχοῦν ἔχον, καὶ Πρί-
σκιλλαν, καὶ Μαξιμίλλαν Προφήτιδας· οἷς
προσέχοντες τὴν ἐν ἐξείραπῃσαν πρὸς Πατρός,
καὶ Υἱῆς, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὁμοίως φρονῶσι τῇ
ἁγίᾳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. ἀπέχρισαν δὲ ἐαυ-
τοὺς * προσέχουσιν πνεύμασι πλάνης καὶ δι-
δασκαλίας Δαιμόνων, λέγοντες ὅτι δεῖ ἡμᾶς, For. καὶ
Φησὶ, καὶ τὰ χαρίσματα δεχεσθαι. καὶ ἡ ἁγία Θεοῦ
Ἐκκλησία ὁμοίως τὰ χαρίσματα δεχεῖ. ἀλλὰ τὰ ὄντως
χαρίσματα, καὶ τῇ ἁγίᾳ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ διὰ
πνεύματος ἁγίου δεδοκιμασμέ-

να, πῶς τε Προφητῶν, καὶ Αποστόλων, καὶ αὐτῶν Κυρίων· Φάσκοντ' Αποστό-
λοις Ιωάννης ἐν τῇ Επιστολῇ· ὅτι δοκιμάζε-
τε τὰ πνεύματα, εἰ ἐστὶν ἐκ Θεοῦ. πάλιν
δὲ λέγοντ', ὅτι ἠκούσατε, ὅτι Ἀντίχριστος
ἔρχεται, καὶ νῦν Ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγό-
νασιν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν
ἐξ ἡμῶν· εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενή-
κεισαν αὐν μετ' ἡμῶν· ἀλλ' ἵνα γνωστῶ-
σιν, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐξ ἡμῶν. τὰς χάριν
γράφω ὑμῖν τεκνία, καὶ τὰ ἐξῆς. ἀληθῶς
ἐν ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐξ αὐτῶν τῶν ἁγίων. ἐξέ-
βησαν γὰρ τῇ ἐαυτῶν Φιλονεικία, πωρο-
νεχοντες καὶ πνεύμασι πλάνης, καὶ μυ-
θολογίας.

Ἰδὲ γὰρ ἐξ αὐτῆς τῆ ὑποθέσεως ἐλέγχον-
ται, μὴ διωάμενοι πληρῶν τὰ ἐαυτῶν ἐν
Φιλονεικίᾳ ὑπάρχοντα. εἰ γὰρ οὕτως χαρίσμα-
τα δέχεσθαι, καὶ οὕτως ἐν Εκκλησίᾳ * χαρίσμα-
τα, πῶς οὐκέτι μὲν Μοντανόν, καὶ Πρίσκιλ-
λαν, καὶ Μαξιμίλλαν ἔχουσιν Προφήτας; ἂν
ἤρρησεν ἡ χάρις; οὐκ ἀρετὴ δὲ ἡ χάρις ἐν
ἁγίᾳ Εκκλησίᾳ, μὴ γένοιτο. εἰ δὲ ἕως τινὸς
πωροφῆτευσαν οἱ προφητεύσαντες, καὶ οὐ-
κέτι προφητεύουσιν· ἀλλὰ ὅτε Πρίσκιλλα, καὶ
Μαξιμίλλα προεφῆτευσαν μὲν τὰς Προ-
φητείας, ἵνα διὰ τῶν ἁγίων Αποστόλων ἐν τῇ ἁγίᾳ
Εκκλησίᾳ δοκιμασθεύσας, καὶ δύο ἐν τῷ πρῶ-
τῳ ἐλέγχθησιν ἡ αὐτῶν ἀνομία. ἡ γὰρ δειξάτω ἐ-
ναὶ Προφῆταις μὲν Μαξιμίλλαν, ἵνα μὴ δε-
γήσῃ παρ' αὐτοῖς λεγουμένη χάρις· ἡ οὐκ οὕτως
Μαξιμίλλαν ψευδοπροφήταις ἀρεθίσαν, καὶ
μὲν τὸν ὅρον τῶν Προφητικῶν χαρισμάτων, τολ-
μήσαντες οὐκ ἀπὸ τῶν ἁγίων Πνεύματων, ἀλλ'
ἀπὸ πλάνης Δαιμόνων ἐνθουσιασθῆναι, καὶ
φαντάσαι αὐτοῖς ἀκούοντας αὐτῶν καὶ ὅπως ἐξ
αὐτῶν τῶν παρ' αὐτοῖς λεγομένων οὐκ ἐλέγχθη-
σιν αὐτοῖς ῥηθήσεται. Φάσκει γὰρ ἡ παρ'
αὐτοῖς λεγομένη Μαξιμίλλα ἡ Προφῆτις·
ὅτι Φησὶ μετ' ἐμὲ Προφῆτις οὐκέτι ἔσται, ἀλ-
λὰ σιωπῆ. ἰδὲ δὲ πάντοθεν φαίνεται τὸ
πνεῦμα τῆς πλάνης; ὅσα γὰρ οἱ Προφῆταις
εἰρήμασι, καὶ μὲν σιωπῆς πῶς ἀκολούθη-
σαντες ἐφθέγγοντο, καὶ ἐτελέσθησαν τὰ παρ'
αὐτῶν εἰρημένα, καὶ οὐκέτι πληρῶνται. αὕτη δὲ
εἴπε μετ' αὐτὴν εἶναι σιωπῆσαν καὶ ὅπως
σιωπετελέσθη, μάλιστα αἰσθητῶν βασιλέων γε-
νομένων, καὶ ὅπως χρόνος ὑπεβέβηκε.

Atus sancti, ac Prophetarum, & Aposto-
lorum, Dominiqve ipsius autoritate sta-
comprobata. Joannes siquidem Apo-
stolus sic in Epistola sua nos admonet.
Probate Spiritus, si ex DEO sunt. Et
rursum: Audistis quia Antichristus venit;
Et nunc Antichristi multi sunt. E nobis
exierunt: sed non erant e nobis. Si enim
e nobis fuissent, mansissent utiqve vobis-
cum: sed ut manifesti fiant, quoniam non
sunt e nobis, idcirco scribo vobis, filiioli,
ut scitis. Quocirca verum est illos e Sancto-
rum gregem non esse. Ab iis enim con-
tendendi studio recesserunt, & erroris ac
fabularum auctores spiritus confectati
sunt.

II. Ecce tibi vel eo ipso, quod sibi
propositum habent, aperte convincun-
tur, nequaquam istud ipsum, quod con-
tentiosa illa ambitione præ se ferunt,
obtinere posse. Nam si coelestia illa do-
na recipienda sunt, iisque præditam
Ecclesiam esse convenit, cur post Mon-
tanum, ac Priscillam, & Maximillam
nullos habent amplius Prophetas? Di-
vinumne est munus exhaustum? At in
Ecclesia Catholica minimè id quidem
est exhaustum. Absit. Quod si aliquo
tenus Prophetæ vaticinati sunt, & va-
ticipari modo desinunt, consequens est,
ne Priscillam quidem, atque Maximil-
lam, secundum Apostolorum vaticinia,
quæ in Ecclesia recepta sunt, oraculum
ullum edidisse. Quamobrem utrinque
illorum infania constringitur. Nam
aut Prophetas post Maximillam aliquos
ostendant; ne ea, quam illi jactitant,
gratia extincta videatur: aut Maximilla
cum suis falsæ vatis nomine censendæ
sunt, quæ post præscriptum Prophetici
doni, officiiqve tempus, non sancti Spi-
ritus, sed immisssi à Dæmonibus erroris
afflatum admittere non sunt veritæ, ac
suis auditoribus illudere. Enimverò ex
iis ipsis, quæ asserunt, eorum mendacia
refelluntur. Sic enim vates illorum
Maximilla prædicat. Post me nulla am-
plius erit Prophetissa: sed finis sequen-
tur. Vides ut undique se prodant et-
toris spiritus? Nam quæcumque Pro-
phetæ locuti sunt, ea scientes intelli-
gentesqve dixerunt: planèqve uti nunc-
ciata sunt acciderunt, & hodieqve perfi-
ciuntur. At illa post se rerum omnium
exitum fore prædixit; quod hactenus
nondum accidisse cernimus: præsertim
cum tot sibi Imperatores successerint, ac
tantum sit temporis interlapsum. An-

Phryga-
sta.
Hæresis
x l viii.
Quo tem-
pore scri-
psit Epi-
phanium.

ni siquidem ad hoc tempus, qui est Valentiniani, ac Valentis, & Graciani Imperationis annus XII, plus minus CCXC numerantur: & tamen hic ille prædictus ab inani seseque ostentante Prophetissa pondum rerum exitus advenit: quæ quidem diem obitus sui minimè compertum habuit. Hinc illud videre licet, omnes qui se à veritate segregant, nullam in sermonibus habere constantiam: sed infantium more ab impostore Serpente deceptos, ultrò se in exitium perniciemque committere. Nam cum ut à Lupo devorentur, à caula longius aber-

Colof. 2. 19.

rare ac perire voluerint, non *revento principio*, sed repudiata veritate, in naufragium, errorumque omnium tempestatem sese conjecerunt. Nam si hoc Maximilla dixerit; Prophetam ampliùs neminem futurum, Divinum hoc illis munus funditùs eripit, ut ad hodiernum tempus minimè perseveret. Quid si ad illam usque, ut ante diximus, eadem propagata gratia est, ne ipsa quidem ejusmodi donorum compos est facta.

III. Sed nimirum vehementer errat.

Etenim Deus Ecclesiam suam velut ob-signavit, ac Divina illa munera complevit. Quandiu enim Prophetis opus fuit, & veri Spiritus instinctu, cum animi firmitate, atque constantia, & eorum quæ loquerentur intelligentia sanctissimi Viri sua omnia responsa & oracula dederunt, iidemque pro cujusque concessorum à sancto Spiritu donorum, ac fidei ratione, communem ad utilitatem illo ipso Spiritu repleti sunt. Quid igitur ab illis est ad hominum utilitatem prædictum, aut quæ habita fidei ratio? Nonne ejusmodi potius habendi illi sunt, de quibus locutus est Dominus. *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces?* Age verò quæ ab illis dicuntur cum iis quæ in utroque Testamento revera continentur, quæque certissimè gesta, ac prædicta sunt, comparantes, discernamus quæ sit vera, quæque falsa prophetis. Verus quippe Propheta cum sui compos, tum ea quæ dicebat intelligens, futura nuntiabat: proque eo ac Spiritus sanctus impulerat, præcipuo quodam animi robore vaticinari sole-

Veri pro-
pheta à
falso di-
scrimen.

Num. 11. 7.

Sic servus ille Dei Moyses, ac fidelis

ἄτη γὰρ εἰσιν ἔκτοτε πλείω ἢ ἐλάσσων δια-
κόσια ἐννεήκοντα, ἕως τῆς ἡμετέρας χρόνης,
δωδεκάτης ἔτης Οὐαλεντινιανῆς, καὶ Οὐα-
λεντῆς, καὶ Γρατιανῆς βασιλείας καὶ ἕτε-
ρῶν σωτέλεια καὶ τὴν ἠχήσασαν ἑαυτὴν προ-
φήτιδα, μὴ γινῶσαν μήτε τὴν ἡμέραν τῆς
τελευτῆς. καὶ ἰδεῖν ἐστὶ, πῶς πάντες οἱ
ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἑαυτῶν ἀλλοτριώσαντες,
οὐκ ἐν ἀσφαλείᾳ τινὶ λόγῳ μεμνημένασιν
ἀλλ' ὡς νῆπιοι ὑπὸ τῆς αἰεὶ πλανῶντος ὀ-
φείας ὡς ἀπεποιημένοι εἰς ἀπώλησιν ἑαυτῶν
ἐκδεδώκασι. καὶ εἰς τὸ γινώσκειν κατὰ ἔρωμα
τῆς λύκῃ, ἐκ τῆς μάσχαρος αἰρεθέντες παρελ-
κυθῆναι, καὶ ἕτως ἀπολέσθαι μὴ κρατύντες
τὴν δεξιὰν, ἀλλὰ καταλείψαντες τὴν ἀ-
λήθειαν, ἐν ναυαγίῳ ἑαυτῶν, καὶ ἐν κλύδωνι
τῆς πᾶσης πλάνης ὡς ἀδεδώκασιν. εἰ γὰρ
λέξει Μιαξιμίλλα, ὅτι Προφήτης οὐκ ἐστὶ
ἔσται, ἄρα ἀναιρεῖ τὸ εἶναι παρ' αὐτοῖς τὸ
χάρισμα, καὶ εἰς ἑτι δεῦρο φέρεσθαι. εἰ
δὲ ἕως αὐτῆς, ὡς προείπον μὲν τὸ χάρι-
σμα, ἄρα καὶ αὐτὴ ἔμετέχετο τὰ χαρισμα-
των.

Πεπλάνηται γὰρ. ἐσφράγισε γὰρ
ὁ Κύριος τὴν Εκκλησίαν, καὶ ἐπλήρωσεν
αὐτὴ τὰ χαρίσματα. ὅτε γὰρ ἦν χρεία, ἢ αὐτῇ
ἐν Προφήταις ἐν ἀληθινῷ πνεύματι, καὶ
ἐρρωμένη διανοίᾳ, καὶ ὡς ἀκολοῦθόντι νῶ,
αἱ αὐτῆς ἅγιοι τὰ πάντα προεφήτευσαν ἐμπι-
πλώμενοι Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ τὴν ἀνα-
λογίαν τῶν ἐκ πνεύματος χαρισμάτων
ἐκάτω διδομένων, καὶ τὴν ἀναλογίαν τῆς
πίστεως πρὸς τὸ συμφέρον. τίς ἐν συμφέρον
ἔτοι εἰρήκασιν; ἢ ποῖον ἀνάλογον τῆς πί-
στεως; πῶς δὲ ἔχει μᾶλλον ἔτοι εἶσι, ὡς
εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι προεσέχετε ἀπὸ τῆς
δοξασίας, οἱ τινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς
ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἐσωθεν δὲ εἰσι λύ-
κοι ἄρπαγες. συγκρίνοντες γὰρ τὰ παρ'
αὐτῶν εἰρημένα, καὶ κατὰ τὴν παλαιὰν
διαθήκην καὶ καινὴν ἐν ἀληθείᾳ ὄντα,
καὶ ἐν ἀληθείᾳ γινώμενα, καὶ πεπρω-
τευμένα, δοκιμάσωμεν ποῖα προφητεία τυ-
χάνη, καὶ ποῖα ψευδοπροφητεία. ὁ Προ-
φήτης μὴ καταστάσεως λογισμῶν, καὶ ὡς
ἀκολοῦθῆσεως ἐλάλη, καὶ ἐφθέγγετο ἐκ Πνεύ-
ματος ἁγίου, τὰ πάντα ἐρρωμένως λέ-
γων ὡς Μωϋσῆς ὁ θεράπων τῆς Θεᾶς, καὶ πι-

σὸς ἐν οἴκῳ, ὁ βλέπων ἐλέγετο ὁ Προφήτης ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ, ὁρασις, Φησὶν, ἣν εἶδεν. Ησαΐας υἱὸς Αμώς ὁ Προφήτης· εἶδον Φησὶ τὸ Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνῳ ὑψηλῷ, καὶ ἐπηρμένῳ· καὶ εἶδον Σεραφίμ καὶ Χερουβίμ· καὶ ἤκουσα Φωνῆς Κυρίου λεγούσης πρὸς με· βαδίζε· εἶπον τῷ λαῷ τέτω, ἀκοῇ ἀκυσήτε, καὶ ἐμὴ μάθητε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ ἂ μὴ ἴδητε. καὶ ἀκούσας πρὸς τὸν Κύριον, ἐλθὼν πρὸς τὸν λαὸν ἔφη· τάδε λέγει Κύριος. ἔχ' ὁρᾷς, ὅτι πῶρα κολλήσονται ὁ λόγος, καὶ σὺ ἐξισταμένης, ἕτε ὡς ἐξισταμένης διανοίας ἡ Φθογὴ ἀπεδόδο; ὡσαύτως δὲ καὶ Ἰεζεκιὴλ ὁ ἅγιος καὶ Προφήτης, ἀκούων πρὸς Κυρίου, ὅτι ποιήσων σεαυτῷ ἄρτον ἐπὶ κόπρῳ ἀνθρωπείας, ἔλεγε· μηδαμῶς. Κύριε, εἰδὼς ποτε κοινὸν καὶ ἀκάθαρτον εἰσῆλθεν εἰς τὸ σῶμα μου. γινώσκων γὰρ τὴν δι' ἀπὸ πλὴν λεγομένην πρὸς αὐτὸν ῥῆσιν ὑπὸ Κυρίου, καὶ ἔχ', ὡς ἐν ἐκτάσῃ διανοίᾳ Φερύμῳ, ἔπε-βάλλετο τῷ πρᾶτῃ. ἀλλ' ἡ εἰς ἐρρωμένην ἔχων τὴν διάνοιαν, καὶ πῶρα κολλήσονται, καὶ ἔλεγε· μηδαμῶς Κύριε. ταῦτα γὰρ ἀληθῶς Προφητῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἐρρωμένην ἔχόντων τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν διδασκαλίαν, καὶ τὴν διαλογίαν. ὁ δὲ Δανιὴλ ἔχ' ἀρίσκειται πάσης συνέσεως ἐμπλεως, καὶ τίς Φερύμασι πῶρα κολλήσονται; ὅς τὰ ἀνίγματα τῶν Nabuchodonosor ἐπέλυσε, καὶ ἂ ἐκεῖν δι' ὀνδράτων ἐθεάσατο, καὶ ἀπέστη ἀπ' αὐτῶν ἔω-ρακότ, ἕτως ὑπομνήσκει, καὶ τὴν ἐπι-λυσιν αὐτῶν ἐπέφερεν ἐρρωμένη καταστάσῃ, καὶ ὑπεβολὴ χάρισματ', πρὸς τῶν τῶν Φερύμασι ἔχων ὑπὲρ πάντα ἀνθρώπων, διὰ τὸ χάρισμα τῶν ἀγίων πνεύματ', τὸ σοφίζον ὅντως τὸν Προφήτην, καὶ οὕτως διὰ τῶν Προ-Φητῶν τὴν διδασκαλίαν τὴν ἀληθείαν καταξι-μένους. ἂ δὲ ἔτι ἐπαγγέλλονται πρὸς Φητεύ-ην, εἰδὼς εὐσταθεῖς Φανένται, ἕτε πῶρα κολλήσονται λόγῳ ἔχοντες. λοξὰ γὰρ τὰ παρ' αὐτῶν ῥήματα, καὶ σκαληνά, καὶ εἰς εἰς ὁρβότητ' ἐχόμενα.

Εὐθύς γὰρ ὁ Μοντανός Φησιν, ἰδὲ ἀνθρω-πῶς ὡς λυρα, καὶ ὡς ἵπταμαι ὡς πλῆκτρον. ὁ ἀνθρώπος κομᾶται, καὶ γὰρ γρηγορῶ. ἰδὲ
Reg. ita. Κύριος ἐστὶν ὁ * ἐκτάνων καρδίας ἀνθρώπων, καὶ διδὼς καρδίας ἀνθρώποις. τίς εἶναι τῶν πῶρα κολλήσονται, καὶ μὴ συνέσεως δεχο-

Am Domo. Vnde & videns in Vetere Testa-mento Propheta dicitur. Visio, inquit, phryga- quam vidit Isaias filius Amos Propheta. Vi- di Dominum sedentem super thronum ex- celsum & elevatum. Et vidi Seraphim & Cherubim; & audivi vocem Domini di- centem ad me. Vade dic populo huic: Auditu audietis, & non intelligetis & vi- dentes videbitis & non aspicietis. Quæ cum audisset à Domino, tum ad Popu- lum accedens ita narrabat. Hac dicit Dominus. Videsne intelligentis hæc esse quæ dicat, non ejus qui extra potestatem exierit? Nam ejusmodi vox nullam fu- isse mentis perturbationem significat. Ita sanctus Ezekiel Propheta dicente Do- mino; Fac tibi panem in stercore huma- no, respondit: Absit Domine: nihil un- græ commixtum & immundum intravit in os meum. Cum enim minitandi gratia si- bi à Domino dictum illud animaverteret, non velut è mentis statu dejectus, sta- tim facere istud aggressus est: sed con- stanti animi robore præditus, ac sibi præ- sens ita respondit: Absit Domine. Hæc enim Prophetarum revera propria sunt, qui firmam ac stabilem in Spiritu sancto mentem retinent, ac docendi, discer- nendique facultatem. Nam Daniel ipse nonne plenus omni sapientia fuisse, quæ- que animo conceperat planè intellexisse videtur? qui & Nabuchodonosoris æ- nigmata dissolvit, & quæ ei per somni- um oblata fuerant, sed illum ipsum qui viderat effugerant, non aliter in memo- riam reduxit: & cum eadem animi fir- mitate, ac cælesti illo dono uberrimè perfusus citra ullam moram interpreta- tus est; cum prudentia, intelligentiaque cæteris hominibus antecelleret: obeam scilicet quæ præditus erat Spiritus sancti gratiam: quæ non modo Prophetam informat, sed & nos omnes, quibus illius adminiculo Deus doctrinam veritatis im- pertit. At contra quæ isti vaticinare se jactitant, neque certa cum animi fir- mitate prædicant, nec quæ dicunt intelli- gentiâ consequuntur. Sed obliqua sunt illorum ac perplexa verba, nec recti omni- nò quicquam effutium.

IV. Sic enim Montanus exempli gra- tia loquitur. Ecce homo tanquam lyra, ego verò cœu plectrum volo. Homo dormit; ego verò vigilo. Ecce Dominus est, quicorda hominum in stuporem vertit, & corda dat hominibus. Quis est igitur, qui si utilissi- mam fidei doctrinam percipiat, intelli-

Cata-
phry-
gastæ.
Hæresis
xlviii.

gentiaque comprehendat, ac vitæ suæ nonnullam curam habeat, non argumen-
tum istiusmodi ab otioso homine confi-
ctum, & arrogantia plenam ejus oratio-
nem condemnet, qui se Prophetarum
numero insolenter adscribat, cum inte-
rim eadem dicere, quæ olim Prophetæ,
nequeant? Non enim Spiritus sanctus in
illo locutus est. Atque hæc ipsa verba;
*Volo, & percutio, & vigilo, & Dominus cor-
da in stuporem vertit*, furiosi hominis ver-
ba sunt, minimeque quæ loquitur asse-
quentis: in quo alia prorsus nota figura-
que cernitur, quàm quæ Spiritus sancti,
qui per Prophetas olim locutus est ger-
mana videatur ac propria.

Quod si veritati mendacium admisce-
re voluerint, & accuratum sacrarum li-
terarum dissimulare sensum; ac loca quæ-
dam accumulare, quibus errorem suum
procudant, & Divinis oraculis quam-
vis millimum reddant; puta quod Scriptu-
ra dixerit. *Misit Deus êκασιν, hoc est so-
porem, in Adam, & dormiit*: sciant lon-
gè aliam hic esse, quàm in illorum nego-
tio rationem. Non enim quod ad istos
attinet, novum quoddam corpus à Deo
designabatur; cujus gratia, quod olim
Adamo fecerat, pro sua benignitate stu-
porem immitteret. Nam Adami stu-
por ille, somni quidam torpor extitit,
non mentis infania. Stuporis porro vo-
cabulum pluribus modis usurpari solet.
Alius enim est, quem vehemens quædam
parit admiratio. Aliàs pro furore & in-
fania sumitur, ex eo quod animus à pro-
posito êκστῆναι, hoc est aberrare dicitur.
At illi somno stupor aliò, nimirum ad
naturales functiones referendus est; præ-
sertim cum Adamo viro sancto, ac Dei
manibus perpolitò altissimus sit ille stu-
por injectus.

êκασιν
quid signi-
ficet.

V. Constat enim quàm merito stu-
poris hoc nomen à Scriptura fuerit usur-
patum. Quandoquidem homine conso-
pito sensus omnes ad quietem sese trans-
ferunt. Sic videndi facultas exempli
gratia, tametsi præsens adsit, clausis ocu-
lis nihil omnino discernit: propterea
quod cum ille, quo movemur, spiritus
sive anima requiescit. Sic quantavis
domi fragrantia sit, aut foetor, nihil ta-
men odoratu, qui sane præsens est, per-
cipere possumus; eo quod sensui illi ad
quietem composito velut quidam torpor
obrepfit. Item licet amarus in ore sit sa-
por, aut falsus, aut dulcis, nihil gustatu
sentitur; eo quod stupidus hic sensus, ac

μένων τὸν τ' ἀφελείας λόγον, καὶ τ' ἐαυτῶν
ζωῆς ὀπμιελομένων, ἐκαταγνώσεται τ' τι-
αύτης ὡσαυτεποιομένης ὑποθέσεως, καὶ τῆ
λόγου τῆ ἀνχῆντ' ἐαυτὸν ἐν Προφήταις κα-
ταλέγεαθ', μὴ δυναμένα τὰ ὅμοια λέγειν
Προφήταις; ἔτε γ' Πνεῦμα ἅγιον ἐλάλη-
σεν ἐν αὐτῷ. τὸ γὰρ εἶπεν, ἐφίπταμαι,
καὶ πλῆσσω, καὶ γρηγορῶ, καὶ ἐξίσῃ Κύ-
ρι καρδίας, ἐκστατικῶς ῥήματα ὑπάγει
ταῦτα, καὶ ἐχὶ ὡσαυτεποιοῦντ', ἀλλὰ
ἄλλον χαρακτῆρα ὑποδκνύοντ' ὡσαυτὸν
χαρακτῆρα τῆ ἀγίας πνεύματ', ἐν τῷ
B Πφήταις λελαληκότ'.

Εἰ δὲ θελήσῃσι ὡσαυτεπλέκειν τῇ ἀληθείᾳ
τὸ ψεῦδος, καὶ ἀγνοεῖν τ' νῦν τ' τ' ἀκριβείας
ὀπμιελομένον, ἐαυτοῖς δὲ ὀπισωρέουεν λό-
γους, δι' ὧν ὡσαυτεποιοῦνται τὴν ἐαυτῶν
πλάνῳ ὁμοίαν τινὰ δποτελέσαι ὡσαυτεποιο-
σιν, δποτὶ τῆ ἀγίας γραφῆς εἰρηκέναι ἐπέ-
βαλεν ὁ Θεὸς êκασιν ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ, καὶ
ὑπνωσε. καὶ σῶκετι ὁμοιον τῷτο ἐκείνῃ. ἔ-
γὰρ καὶ ἐν ταῦτα σῶμα ἐμελλε πλάσσειν ὁ
Θεός, ἀφ' ἧς εἰς êκασιν ἐΦερεν, ἵνα τὰ ὁ-
μοια ἐπενέγκῃ δι' ὑπερβολὴν τῆς Φιλανθρω-
C πίας· τῇ γὰρ Ἀδὰμ ἐπήνεκε τ' êκασιν ὅ-
ὑπνω, σῶκε êκασιν Φρενῶν. êκασιν δὲ καὶ
διαφορὰς πολλὰς ἐχὶ τὸν τρόπον. êκασιν
δι' ὑπερβολὴν θαύματ' λέγεται. êκασ-
ιν λέγεται ἡ μανία, διὰ τὸ ἐκστῆναι τῷ
κειμένῳ. ἐκείνη δὲ ἡ τῶ ὑπνω êκασιν, καὶ
ἄλλον τρόπον ἐρρέθη, καὶ τ' Φυσικῶς ἐνέργει-
αν. μάλιστα δὲ τῷ βαθυτάτῳ αὐτὴν ἐπε-
νιμῆχθαι τῷ ἀγίῳ Ἀδὰμ, καὶ ἐν χερί Θεῷ πε-
πλασμένῳ.

Καὶ γὰρ ἀληθῶς ἐστὶν ἰδεῖν, ὡς δικαίως êκασ-
ιν ταύτην ἡ θεία γραφή* βέβληκεν. ἐν τῷ Cor. κ-
D γὰρ ὑπνῶν τ' ἀνθρώπον μεθίστανται πᾶσαι κληρο-
αὶ αἰσθήσεως εἰς ἀνάπαυσιν τραπέισαι. ὡς
οἶον εἶπεν, παρῶσα ἡ διορατικὴ ἐχ-
ορά. δποκένλῃσαι γὰρ τὸ ὄμμα· ἡσυχά-
ζῃ τὸ κινῆν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ πνεῦμα, εἴτ'
ἐν ψυχῇ· δυσοδμίας ἔσης ἐν οἴκῳ, καὶ δυσοδ-
μίας, καὶ τοί γε παρῶσης τ' ὁσφραντικῆς
αἰσθήσεως, ἐκ ἀντιλαμβάνεται. ἐξέση γ'
ἡ ριαυτὴ αἰσθήσις εἰς ἀνάπαυσιν τραπέισα.
πικρῶν ὄντων χυμῶν ἐν τῷ σώματι, ἡ ἀλ-
μυρῶν, ἡ γλυκέων, τὸ γλυκικὸν ἐκ αἰσθάνε-
ται. ἐπὶ δὲ ὡς ἐν êκαστῇ τῆς ἀναπαύσεως

καίται μὴ ἐνεργεῖν, ὅτι ἐν τῷ ὕπαρ ἐνήργη. ἡ ἀκοὴ παρέσιν, ἀλλ' ὁρᾷ τὸ ἀκυστικὸν καὶ τὴν αἰσθησιν. καὶ πολλάκις τῷ λαλῶντων ἐν οἴκῳ, εἰ μὴ τι διυπνισθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἔχ' ὑπακῆς τῷ πρὸς τινῶν ῥηθέντων, διὰ τὸ ἀποσιῶσαι τὴν ἐνεργεῖαν πρὸς τὴν ὥραν. Ἰνῶν κινωδάλων διερχομένων διὰ τῆς ἡμετέρας σώματος, σὺν αἰσθανόμεθα τὴν αὐτῶν πρὸς τὸ σῶμα ἡμῶν ἀφῆς, εἰ μὴ τι βαρέως ἐπιθῶνται ἡμῖν τα κινώδαλα· ὡς δὲ παντὸς ὀργάνου, διὰ τὴν ἀνάπαισιν τῆς ὑπὸ ἐκείνου τῆς ἐνεργείας. τὸ μὲν γὰρ ὄργανον φύσεως ὃν γῆνης, καὶ * πρὸς τὴν ψυχὴν ἔχον, διὰ τὸ ὅτι ἐκ Θεοῦ τῷ χρησίμῳ ἡμῖν γενησῶς, ἀποδίδεται τῷ ὕπνῳ καιρῶς, μεθιστῶν αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἐνεργεῖας αἰσθήσεως εἰς μετὰ σπιν ἀναπαύσεως. αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ σὺν ἐξέσει τῆς ἡγεμονικῆς, ἔδὲ τῆς φρονήματος. πολλὰκις γὰρ φαντάζεται αὐτήν, ὡς ἐν γρηγορήσει, καὶ πρὸς πατεῖ, καὶ ἐργάζεται, καὶ πονεῖ πορεῖ, καὶ ἐν πλείοσι καὶ μείζουσι τέττων δι' ὀνείρων αὐτήν θεωμεν· ἢ μὴν καὶ τὸν ἀφραϊνοντα, καὶ ἐν ἐκείνῳ γινόμενον ἐκστατικὸν ἄνθρωπον, τὸ τῷ σώματι, καὶ τῇ ψυχῇ ἐρηγορεῖται, τὰ δὲ ἀνά μεταξὺ ριζομένων, καὶ πολλάκις αὐτῷ δὴνως χρώμενον, καὶ τοῖς πέλας. ἀγνοεῖ γὰρ ἀφῆς γεταί τε, καὶ πρὸς αὐτῆς, ἐπειδὴ ἐν ἐκείνῳ γέγονεν ἀφροσύνης ὁ τοιοῦτος.

ταῦτα δὲ πάντα διὰ τὸ, ἐπέβαλε Κύριος ἐκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ καὶ ὕπνωσεν, ἀνάγκῃ ἐχρήκαμεν, ὡς ἐπιπείθοντες, σωμαγαγεῖν τὰς διαφορὰς τῶν πρὸς τὴν ἐκστασεως. καὶ ἐφράσαμεν, δι' ἣν αἰτίαν ἐκεῖ παρὰ Κυρίου ἐκστασις εἴρηται ἢ τῆς ὕπνου μετοχή· ὅτι διὰ τὴν δὲ Θεοῦ φιλίαν καὶ φιλανθρωπίαν, ἣν πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὁ αὐτὸς δέδωκεται, εἰ τὸ μεταφύσει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ μερίμνης εἰς ἀνάπαισιν ὕπνου, καὶ τὸ τῷ βίῳ χρεώδων πρᾶγματων. ἐκεῖ δὲ πρὸς τῆς ἐκείνῳ ἐκστασιν ἐκλήθη, διὰ τὸ ποιῆσαι αὐτὸν πρὸς τὴν ὥραν μὴ αἰσθάνεσθαι πόνου. δι' ἣν ἐμελλε λαμβάνειν πλευρὰν ἀπ' αὐτῆς, καὶ πλάττειν αὐτὴν ἀπὸ εἰς γυναικα. ἀλλὰ ἐκ τῆς ἐκστασις φρενῶν καὶ διανοημάτων. οὕτως γὰρ ἀναστὰς ἐπέγνω, καὶ εἶπε. τὸ τοῦν ὅσον ἐκ τῶν ὁσῶν με, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς με· αὕτη κληθήσε' ἡ γυνή, ὅτι ἐκ Θεοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη

A sopitus functionem nullam exercet, cum Cata-jusmodi praeſtare vigilans solebat. Ma-phryga-net & auditus ipse; sed audiendi est facul-itas otiosa: adeo ut plerunqve domi lo-ventibus nonnullis, nisi qui dormit ex-pergefactus fuerit, quæ ab iis dicuntur non audiat, quod omnis eo tempore in-tercepta sit actio. Postremo cum quædam per corpus oberrent bestiarum, harum con-tactus minimè tum à nobis percipitur; ni-si forte vehementius pupugerint. Cujus ea causa est, quod sensus nostri domici-lium in illa somni quiete ab omni actio-ne cessaverit. Quod quidem sensus in-strumentum, cum sit natura terrenum, a-nimaque nihilominus excellenti prædi-tum: quod ita Deus utilitatis nostræ cau-sa constituit; suum habet somno tempus attributum; per quod ab acerrima sen-tiendi functione, in quietem torpore-que resolvitur. Interim animæ pars illa præcipua intelligendi quæ vis ejusmodi est stuporis expers. Sæpe enim semet-ipsam sibi quasi vigilantem objicit, am-bulans, agens aliquid, navigans; atque in pluribus, & majoribus negotiis versari per somnium existimat. Quamquam longè istud alio modo, quam à furioso ac fa-natico, geritur: qui corpore animoque vigilans atrociam quædam perpetrat, & cum sibi tum cæteris omnibus infestus est. Nescit enim quid dicat aut faciat: quoniam à rationis statu dejectus & in furorem versus est.

VI. Hæc nos omnia illius occasione loci: *Immisit Deus stuporem in Adamum, & dormiit*, necessario disputavimus, ac di-versos stuporis modos proposuimus: at-que illud ipsum explicavimus; cujus rei gratia somnus ille injectus à Domino stu-por appelletur. Nimirum hoc singulari Dei cautione ac benignitate perfectum, quam generi hominum imperiit, quo se ad somni requiem à quotidiana negotio-rum cura ac sollicitudine traduceret. Quamquam illic potiori jure stuporis vo-cabulum illud adhaerit, eo quod ali-quanto illum tempore ab omni sensu do-loris exemit, cum ei costam detracturus esset, quam in mulierem converteret. Non erat ille mentis aut animi stupor. Nam statim atque expergefactus est, quod ge-stum erat agnovit, ac dixit. *Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea: hæc voca-bitur Virago, quia ex viro suo sumpta est.*

Cata-
phryga-
sta.

Hæresis
xlviii.

Vides, opinor, quemadmodum tam priora, quam posteriora noverit, ac futura prædicat. Etenim priora quidem intellexit, quæ dormiente se gesta fuerant; ut ex illius verbis colligitur. *Os ex ossibus meis.* Præsentia verò, ac mulieris procreationem subsecuta cognovit; quippe de suo corpore translata illam animadvertit. Postremò futura quoque vaticinatus est, cum ita pronuntiavit: *Propter hoc relinquet homo Patrem suum, & Matrem suam; & adhærebit uxori suæ, & erunt ambo in carnem unam.* Hæc igitur non fanatici hominis sunt, non quid dicat ignorantis; sed animi robore ac firmitate præditi.

Ps. iij. ii.

VII. Jam verò ut de loco illo; *Ego dixi in excessu meo; omnis homo mendax,* ali-quid dicamus; alia quædam hujus verbi notio est: non ea videlicet, quæ amenti ac furioso tribuitur. Absit ut id in animum inducamus. Sed hominem incredibilem in modum obstupescentem significat, & usitatis ac quotidianis eorum, qui videntur, aut aguntur, cogitationibus majora versantem. Cum enim Prophetæ miraculo esset attonitus, præ admiratione ita locutus est. Quod verò Prophetæ extra se rapti leguntur, non sic accipiendum est, quasi rationis usum amiserint. Nam & Petrus extra se raptus aliquando dicitur, non quod habitum ultro citroque sermonem ignorarit; sed quod præter quotidianum usum nonnulla fieri inter homines animadverteret.

AB. 10. 11.

Vidit enim linteum demissum, & omnia quadrupedia, ac reptilia, & cæli volucres in eo contineri. Quam porro quæ dicerentur animo perceperit, nec à statu rationis alienus fuerit, ex eo potes discernere; quod cum audisset: *Surge, occide, & manduca,* non illico velut mentis minimè compos obsequitur; sed ita Domino responderet: *Absit Domine: nihil unquam commune vel immundum intravit in os meum.* Quod autem ad Davidem attinet, qui dixit: *Omnis homo mendax;* cum adjecit: *Ego dixi,* privatim & ex sua persona locutus est, ut mentiri homines affirmaret, mendacii ipse esset expertus. Sed nimirum Dei benignitatem vehementer admiratus est; tum quod numinis afflatu quam plurima olim ventura prædixisset: cumque universis hominibus necessariam esse Dei misericordiam cerneret, soli Domino veritatem attribuit, ac mortales omnes reprehensioni obnoxios esse pronuntiavit; ut verum in Prophetis locutum esse spiritum ostenderet, cumque iis altissima Di-

αὐτῇ. καὶ ἑπίσταται γὰρ, ὡς ὁρᾷς, καὶ τὰ πρῶτα, καὶ τὰ παρόντα, καὶ προφητεύει πρὸς τὸ μέλλοντων. ἰδὲ γὰρ ἐπέγνω τὰ πρῶτα, ὅτε ἦν ἐν ὕπνῳ, λέγων, ὅτι ὅς ἐστι ἐν τῷ ὄσῳ μὲν. καὶ ἐπέγνω τὰ παρόντα, μὲν τὸ πλαστῆναι τὴν γυναῖκα, ἐπιγενῆς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἡρμῆν. καὶ προεφήτευσεν πρὸς τὸ ἐσομένον, ὅτι ἐνεκὲν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ταῦτα δὲ σὰρξ * ἐν ἑκαστικῷ ἀνδρὶ, ἔδωκε ἀποδοῦναι. Cor. iij. λθ' ἡ γὰρ, ἀλλὰ ἐρρωμένῳ ἔχοντι τὸ διά-

νοιαίαν. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τὰ, ἐγὼ εἶπον ἐν τῇ ἑκαστῇ μὲν, πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης, λεκτέον, ἕτερον πάλιν αὐτῇ ἡ δύναμις, ἔχον τὸ πονηρὸν τινὸς ἀφραίνοντι ἄνθρωπον καὶ ἑκαστικῷ, μὴ χροῖτο· ἀλλὰ ὑποθαυμάζοντι, καὶ διανοομένοις ὑπὲρ τῆς * καὶ τὴν σωτήριαν λογισμῶν τῆς συμμέτρως ὁρωμένων τε, καὶ πειρασμένων. ἐπεὶ γὰρ ἐθαύμασεν Προφήτης, διὰ θαυμασμὸν ἐν ταῦτα λέγει. γεγόνασι δὲ ἐν ἑκαστῇ οἱ Προφῆται, σὰρξ ἐν ἑκαστῇ λογισμῶν. γέγονε γὰρ καὶ Πέτρος ἐν ἑκαστῇ, ἔχον μὴ πρᾶξαι τῶν πρὸς λόγῳ, ἀλλ' ὁρῶν κατημερινῆς ἀκολασίας ἕτερα πρᾶξι τοῖς ἀνθρώποις ὁρώμενα. εἶδε γὰρ ὁ θύνην καθεμένην, καὶ πάντα τὰ τετραπόδα, καὶ ἑρπετὰ, καὶ τὰ ἐρῶντα τὰ περὶ τὴν ἐν αὐτῇ. ὅρα δὲ, ὅτι πρᾶξαι τῶν, καὶ σὰρξ ἦν ἐν ἑκαστῇ φρενῶν ὁ ἅγιος Πέτρος. ὅτε γὰρ ἤκουσεν, ἀνάστα θυσον, καὶ Φάγε, ἔχων ὡς μὴ τὸ νῦν ἐρρωμένῳ ἐπέσθη, ἀλλὰ φησι πρὸς τὸ Κύριον, μηδαμῶς Κύριε· ἔδωκε ποτε κοινόν, ἢ ἀνάστατον εἰσῆλθεν εἰς τὸ δόμα μὲν. καὶ Δαβὶδ ὁ ἅγιος εἶπεν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης. ὁ δὲ λέγων, εἶπον ἐγὼ, ἰδὲ ἔλεγε, καὶ πρὸς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι, ἔλεγε, ψεύδονται. ἄρα αὐτὸς ἐκ ἐψεύδετο. ἐκπληττόμενος δὲ, καὶ θαυμάζων τὴν αὐτοῦ Φιλανθρωπίαν, καὶ τὰ αὐτοῦ πρὸς τὰ Κυρία κεκηρυγμένα, ἐθαύμαζε καθ' ὑπερβολὴν, καὶ ὁρῶν πάντα ἀνθρώπων ἐνδεόμενον τῷ ἐλέει τῷ Θεῷ, μόνον Κυρίῳ τὸ ἀληθεύειν ἐπέδωκε. πάντα δὲ ἀνθρώπων ὑπὸ ἐπιτίμιον ἔγω. ἵνα δείξῃ τὸ ἀληθινὸν πνεῦμα τὸ ἐν Προφήταις λαλήσαν, καὶ τὰ βράβη αὐτοῖς ἀποκα-

ἀποκαλύψαν τὸ τῷ Θεῷ γνώσεως καὶ ἀκρι-
βείας. ἐχρέτο δὲ καὶ Ἀβραὰμ ἐν ἐκστάσει, ὅτι
ἐν ἐκστάσει Φρενῶν, ἀλλὰ ἐκστάσει Φόβου.
ἔβλεπε γὰρ κλίβανον καὶ λαμπάδας περὶ
τὴν τῷ ἡλίῳ δύσιν, καὶ ἄλλοι Προφῆται οὐ-
ρῶντες τὰ ὁράματα ἐν διανοίᾳ ἐρρωμένη ἔλε-
γον. ὡς ὁ Μωϋσῆς Φησιν· ἐμφοβῶμαι εἰμὶ
καὶ ἐντρομῶμαι. ἔγνω δὲ Ἀβραὰμ, τὰ ἱστοῦ-
σά Κυρίου λεγόμενα· γινώσκων γνώσει, ὅτι πά-
ροικον εἶναι τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ,
ἐτη τετρακόσια. καὶ ὁρᾷς ὡς ἐστὶ τὰ πάν-
τα ἐν ἀληθείᾳ ἰδεῖν, ὥσα τοῖς Προφῆταις εἰ-
ρημένα, καὶ ἐν ἐρρωμένη διανοίᾳ, καὶ ἐν
σώφρονι λογισμῷ, καὶ ὅτι ἐν ὁραπλη-
ξίᾳ.

Εἰ δὲ καὶ πάλιν θελήσῃσι λέγειν, ὅτι
ὅμοια τὰ πρῶτα χαρίσματα τοῖς ἐσχάτοις,
πόθεν τὸτο ἔχουσι δεῖξαι; ὁμοίως γὰρ ἄλ-
λήλοις οἱ ἅγιοι Προφῆται, καὶ οἱ ἅγιοι Ἀ-
πόστολοι παρεφῆτευσαν. πρῶτον μὲν ἐν ἀ-
νερχομένῳ Σωτῆρι εἰς τὸν ἔρανόν, καὶ
ιδόντες ὅτι δύο ὅτι ἐσθῆσεσι λαοκαῖς, ὅτι
ἐν ὁραπληξίᾳ ὁρῶσιν, ἀλλὰ ἤκουον ἐρρω-
μένη τῇ διανοίᾳ, ὅτι ἄνθρωποι Γαλιλαῖοι τί ἐ-
σηκατε εἰς τὸν ἔρανόν ἀτενίζοντες; ἔτι
ὁ Ἰησοῦς ἀφ' οὐρα εἰς τὸν ἔρανόν ἀναληφθεὶς,
ἔτις ἐλεύσεται, καὶ τὰ ἐξῆς. εἶτα δὲ
καὶ ὁ Πέτρος ὡς ἔφω, ὁρῶν καὶ ἀκούων,
καὶ ἀποκρινόμενος, καὶ λέγων, μηδαμῶς
Κύριε, εὐσταθῶν ἦν τῇ διανοίᾳ. Ἀγαθὸν
γὰρ Προφητεῶν ἔλεγε, καὶ τῷ σχήματι
θαυμάσας ἀντιπρόσωπον, λαβὼν τὴν ζώνην τῷ
Παύλῳ, καὶ δῆσας τοῖς ἰδοῖς ποσὶ, Φησὶν ἔ-
τις τὸν ἄνθρωπον ἔστιν ἡ ζώνη αὕτη, δῆσασιν
αὐτὸν, καὶ ἀποίσχουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ. ἀλ-
λὰ καὶ πάλιν ἐν Ἀντιοχείᾳ κατήλθον Προ-
φῆται, καὶ κατήγγελλον λιμὸν ἐσεῖς καθ'
ὅλης τοῖς οἰκισμῶν. καὶ ὅτι διέπεσεν ὁ τῶν
λόγων. ἀλλ' ἵνα δεῖξῃ αὐτοῖς ἀληθινὰς
Προφῆτας, ἡ γραφὴ εὐθύς ἐπιφέρει λέγον-
σα· ἡ τις ἐχρέτο ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος.
Παῦλος δὲ ὁ ἀγιώτατος Ἀπόστολος προ-
φητεῶν ἔλεγε· τὸ πνεῦμα ρητῶς λέγει· ἐν
ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποὶ,
καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ πάλιν ἄλλοτε, ὅτι ἀποστήσονται
τινὲς τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας, προσέχον-
τες πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις δαυμόνων,

vinæ cognitionis accuratæque scientiæ Phryga-
arcana communicasse. Abraamus itidem scz.
extra se fuisse raptus scribitur, non ut Hæresis
animi impotens esset, sed duntaxat ti-
more percussus. Vidit enim sub Solis oc-
casum clibanum cum lampadibus. Eo-
demque modo Prophetæ ceteri, cum
objecta sibi visâ cernerent, in eodem
mentis vigore perstiterunt. Sic enim
Moyses dicebat; *Timore percussus sum
ac coborui.* Abraamus verò quæ à Do-
mino sunt dicta percepit; *Scito prano-
scens, quod peregrinum futurum sit semen
tuum in terra aliena annis quadringentis.*
Jam illud animadvertere te puto, quæ à
Prophetis pronunciantur omnia, & cum
eadem animi præsentia & cum certa ac
prudenter ratione proferri.

VIII. Quod si illud objiciant, Poste-
rioribus donis priora non fuisse similia;
quibusnam id argumentis efficient? Cer-
te enim Prophetæ omnes, & Apostoli
non dissimili à se invicem ratione vatici-
nati sunt. Imprimis cum ascendente in
cælum Domino duos illos in vestibus albis
aspicerent, non amentes furiosique vide-
runt; sed integro animi judicio sui que
compotes audierunt: *Viri Galilæi quid sta-
tis aspicientes in cælum? Hic Jesus, qui as-
sumptus est à vobis in cælum, sic veniet, &c.*
Quin & Petrus videns, uti dictum est, &
audiens, atque his verbis respondens. *Ab-
stine Domine, eandem retinebat animi con-
stantiam. Agabus similiter afflatu Pro-
phetico instructus, admirabili quodam
habitu, gestuque quod futurum erat ad-
umbrare volens, Pauli zonam arripuit
eaque pedes suos alligans ita locutus est:
Virum cuius est hac zona, ligabunt illum, &
abducent in Hierusalem. Ad hæc Antio-
chiam Prophetæ quidam venisse narran-
tur, famemque nunciassè toto terrarum
Orbe futuram. Nec vana prædictorum
fides fuit. Atque ut veros illos Prophe-
tas fuisse monstraret, Scriptura statim
adjunxit; *Quæ facta est sub Claudio Ce-
sare.* At Paulus sanctissimus Aposto-
lus instinctu Prophetico dixit: *Spiri-
tus autem manifestè dicit, In novissi-
mis diebus instabunt tempora difficilia,
&c.* Item alio in loco: *Discedent
quidam à sana fide, attendentes spiriti-
bus erroris, & doctrinis Damoniorum,**

Phryga-
sta.
Hæresis
XL VII.

prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum nobis qui cum gratiarum actione utimur: id quod in vobis ac vestri similibus esse perfectum res ipsa declarat. Etenim pleræque illarum Hæreseon nuptiis, atque usu quorundam ciborum interdiciunt: non ut sanctioris vitæ genus instituant, aut ad præstantiorem virtutem, ac cœlestia præmia, & coronas comparent: sed quod detestanda quæ à Domino condita sunt existiment.

Ecclesia
Catholica
dogma.

IX. At Ecclesia Catholica & virginitatem prædicat, & cœlibem vitam, ac castimoniam, viduitatemque collaudat; & honestas nuptias colit, & approbat; supra verò, adulteria, ac libidines prohibet. Ex quo veram ac germanam Ecclesiæ Catholicæ noram, & adulterinos aliorum ritus licet intueri; ac quemadmodum sinceræ religionis dogmata ab omni errore, ac flexuosis ambagibus, & abruptis ac salebrosis itineribus declinent. Hoc enim & ante monui ab Apostolo esse prædictum, & iterum monebo: uti nos cautiore efficeret, ac sacrosanctam Ecclesiam propriis quibusdam notis ab Hæreticorum errore discerneret, ita pronunciasse: Quæ à Deo rectè constituta sunt incredibili audacia prohibentes istos privata quædam decreta sancire. Quod ad eos pertinet qui nuptias prohibent, & à cibis abstinere præcipiunt. At qui Deus ipse Verbum in Evangelio moderationem ei rei quandam apposuit: *Videtur, inquit, perfectus esse*, In quo se ad humanam conditionem & imbecillitatem accommodare voluit. Iis enim delectatur quidem, qui ejusmodi pietatis specimen præstare potuerint, ut virginitatem, castimoniam, continentiamque profiteantur: singulares porro nuptias commendat: cum sacerdotalia munera & ornamenta cum iis, qui post unas nuptias continentiam servaverint, aut in Virginitate perstiterint, communicanda esse velut in quodam exemplari monstraverit: id quod Apostoli deinde Ecclesiastica Sacerdotii regula honestè ac religiosè decreverunt. Quod si quis post uxoris obitum secundas nuptias pro sua imbecillitate desiderat, minimè id quidem veritatis regula prohibet, in eo duntaxat qui Sacerdos non fuerit. At isti prohibent, adeoque Pauli illa sententia comprehenduntur: *prohibentium nubere*. Nam eum, qui secundis nuptiis illigatus fuerit, expellunt, ac ne facere istud audeat vim ac necessitatem adhibent. Nos autem neque

Nota ad-
versus po-
stis tempo-
ris hæresi-
corum in-
finitiam,
& auda-
ciam.

Secunda
nuptia lici-
ta.

κωλύοντων γαμῆν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ὃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετὰ λήψιν ἡμῶν, τοῖς μετὰ δὲ χάριτας ὡς σαφῶς ἐφ' ὑμῶν, καὶ τοῖς ὁμοίοις ὑμῶν πεπληρωταὶ ἐξ αὐτῶν τῶν τροφικῶν. αἱ γὰρ πλείους τῶν Αἱρέσεων τῶν τῶν, τῶ γαμῆν κωλύουσιν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ὡς γὰρ γέλλουσιν, ὅτι ἐνεκεν πολιτείας τῶν τῶν, ὅτι ἐνεκεν δρετῆς μεῖζον, καὶ βραβείων, καὶ σεφάνων, ἀλλὰ βδελυκτὰ τὰ τῶν τῶ Κυρίως γενημένα ἡγάμενοι.

Ἡ δὲ ἀγία Εκκλησία καὶ παρθενίαν δοξάζει, καὶ μονότητα, καὶ ἀγνείαν καὶ χηροσύνην ἐπωαινέει, καὶ γάμον σεμνὸν τιμᾷ καὶ δέχεται. πορνείαν δὲ, καὶ μοιχείαν, καὶ ἀσελγείαν ἀπαγορεύει. ὅθεν ἰδεῖν ἐστὶ τὸν χαρακτήρα τῆς ἀγίας Καθολικῆς Εκκλησίας, καὶ τὰς ἀποστολικὰς ἐντολὰς τῶν ἄλλων τρόπων: καὶ τὰ δοκιμασθέντα ἀποδοιδάσκειν ἀπὸ πάσης πλάνης, καὶ σκολιᾶς ὁδοῦ, καὶ τῶν ἀνάν-
τη διακειμένης. ἔφην γὰρ ἄνω, ὡς ἀπὸ τῆς ἀγίας Ἀποστόλου προερχομένη. καὶ πάλιν ἐρῶ, ὅτι ἀσφαλιζόμεθα ἡμᾶς, καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀγίας Εκκλησίας διακρίναι ἀπὸ τῆς τῶν Αἱρέσεων πλάνης, ἔφην ὡς τολμηρῶς τὰ ἐκ Θεοῦ καλῶς τεταγμένα ἀπαγορεύοντες νομοθετοῦσι, φήσας ὅτι τινῶν κωλύοντων γαμῆν, καὶ ἀπέχεσθαι βρωμάτων. καὶ γὰρ συμμετρία τινὶ ὁ Θεὸς λόγῳ, ἐν τῷ Ἐγγελίῳ φήσας, θέλεις ἰέλθης χυρῶς, συγγνωμονῶν τῇ τῶν ἀνθρώπων πλάσει καὶ ἀσθενείᾳ. χαίρει ἰπὶ τοῖς τὰ δοκίμια τῆς θεοσεβείας δυναμένοις ἐνδείκνυσθαι, παρθενίαν ἀσκεῖν ἀρχομένοις, καὶ ἀγνείαν, καὶ ἐγκράτειαν. τὴν δὲ μονογαμίαν τιμᾷ: εἰ καὶ μάλιστα τὰ χαρίσματα τῆς ἱερωσύνης, διὰ τὴν ἀπὸ μονογαμίας ἐγκρατευσασμένων, καὶ τὴν ἐν παρθενίᾳ διατελούντων κοσμήσας προετύπη: ὡς καὶ οἱ αὐτοὶ Ἀπόστολοι τὸν Εκκλησιαστικὸν κανόνα τῆς ἱερωσύνης διτάκτως, καὶ ὁσίκως διέταξαν. εἰ δὲ τις καὶ ἀσθενείαν ἐπιδηθεῖη, μὴ τὴν τελευτῶν τῆς ἰδίας γαμετῆς, συναφθῆναι δευτέρῳ γάμῳ, σὺν ἀπαγορεύσει τῆς οὗ κανὼν τῆς ἀληθείας, τῆς ἐστὶ τὸν μὴ ὄντα ἱερέα. ἔτοι δὲ κωλύσιν καὶ ἐρημένον, κωλύοντων γαμῆν. ἐκβάλλουσι γὰρ τὸν δευτέρῳ γάμῳ συναφθέντα, καὶ ἀναγκάζουσι μὴ δευτέρῳ γάμῳ συναφθῆναι. ἡμεῖς δὲ σὺν

Εἰς ἀνάν-
τη

Declat

Phryga-
sta.

Hæresis

xlviii.

Gen. 3. 5.

Itaque cum is, penes quem omnis est potestas, quique verè omnium dominus est, Christus, inquam, Jesus Dominus noster, Solis instar illustrandos esse justorum vultus definiat, quæ fronte centuplo clariiores fore Montanus affirmat? Nisi forte illius es similis, qui id primis hominibus pollicebatur: *Eritis sicut Dii*: quique ut ab ea quam consecuti fuerant gloria, ac Paradiso deicerentur, & in exitii corruptelam incurrerent, calliditate sua perfecit.

Joan. 5. 45.

Joan. 16. 14

Colos. 2. 9.

XI. Sed hæc insuper Montanus adjicit. *Ego sum Dominus Deus, qui in homine versor.* Præclarè quidem nos Scriptura sacra, & consentanea sibi sancti Spiritus doctrina commonitione sua comparat: ut quæ alieni sunt Spiritus ad veri imitationem conficta dogmata, ac veritati contraria discernamus. Statim enim ac Montanus hoc dixit, ea nobis in memoriam revocavit, quæ à Domino pronuntiata leguntur: Ita enim in Evangelio restatus est: *Ego veni in nomine Patris, & non suscepistis me: Alius veniet in nomine suo, & eum suscipient.* Quocirca Montanum à Sacris literis dissentire omnino demonstravimus: idque nemini non perspicuum est, qui ejus scripta cum judicio revolverit. Quod si ita est, restat ut tam ipse ab Ecclesia Catholica alienus existimetur, quam ejus Hæresis, quæ Prophetas ac cœlestia illa dona penes se esse prædicat, quæ nequaquam acceperit, sed ab iis potius desciverit. Ecquis igitur, si paululum quid dicat intelligat, Prophetas istos, ac non planos & veteratores appellandos censeat? Christus enim nos docuit: & Spiritum inquit, Paracletum missum ad vos. Nec non miraculis editis agebat: *Ille me glorificabit.* Quod etiam re ipsa contigisse cernimus: eo quod Apostoli, cum Paracletum Spiritum accepissent, Christum glorificaverunt. Montanus verò suam ipse gloriam celebrat. Dominus Patrem suum glorificavit. Idem ille Spiritum quoque glorificavit, cum veritatis esse Spiritum docuit. Montanus unum se glorificat, ac Patrem esse dicit Omnipotentem, qui in sese habiter: ut illud omnino constet, talem eum non esse, qualem se videri voluerit; nec ab cœlesti illo Patre missum, nec à Christo quicquam accepisse. Nam

in Domino complacuit omnem plenitudinem Divinitatis habitare corporaliter;

Αείτουντο ὁ ἔχων τὸ ἔξισιαν, καὶ ἀληθῶς ὑπάρχων θεοπότης, καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὡς ὁ ἡλίου λέγει τὰ πρόσωπα τῶν δικαίων λάμπειν, πῶς Μοντανὸς ἐπαγγέλλεται θεοπότητον ἐκείνῳ πλασίονα; εἰ μὴ ἄρα ὅμοιος εἶ ἐκείνῳ τῷ ἐπαγγειλαμένῳ τις πρὸς τὸ Ἀδάμ, ὅτι ἔσεσθε ὡς θεοὶ φησάντι, καὶ διὰ τὸ ὑπαρχέσης αὐτοῖς δόξης, καὶ Παραδείσῳ περὶ τῆς ζωῆς ἀσθενάσαντι αὐτὸς τὴν ἐκβολὴν γινέσθαι, καὶ εἰς φθορὰν θανάτου κατενεχθῆναι.

Ετι δὲ προσέβησιν ὁ αὐτὸς Μοντανὸς, ἔτω λέγων· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ καταγινόμενος ἐν ἀνθρώπῳ. ἄρα ἐν καλῶς ἡμᾶς ἡθεῖα Γραφὴ ἐπασφαλίζεται, καὶ ἡ ἀκόλουθος ἁγίῳ Πνεύματι διδασκαλία, νεφετῶσα ἡμᾶς, ἵνα γινώσκωμεν ποῖά ἐστι τὰ μιμητὰ ἁλλοτρῶν πνεύματι, καὶ τὰ ἀντίθετα πρὸς τὸ ἀληθινόν· ὅτε γὰρ αὐτὸς τῷ Μοντανῷ ἐπαρρησιάζεται ἡμῶν δέδωκεν ἀναμνησθῆναι τὰ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένα. ἔτω γὰρ φησὶν ὁ Κύριος ἐν τῇ Ἐγγελίᾳ· ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, καὶ οὐκ ἐδέξατό με. ἀλλὰ ἐλεύσεται ἡπὶ τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, καὶ δεξομένη τὸν τοιοῦτον. ἀσύμφωνον τοίνυν πάντας πασιν ὁ τοιοῦτος τῶν θείων γραφῶν ἠρέθη, ὡς παντί τῳ σαφές ἐστὶ τῷ νενεχῶς ἐντυγχάνοντι. εἰ τοίνυν ἀσύμφωνον ὑπάρχει, ἄλλοτεῖός ἐστι τῆς ἀγίας Καθολικῆς Εκκλησίας, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ἀνχῶσα αἵρεσις Προφῆτας ἔχον, καὶ χαρίσματα, ἀμῆ εἴληφεν, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἀπίστων. τίς τοίνυν τολμήσῃ τῶν ἀποκλεισθῶν τῶν Προφῆτας καλεῖν, καὶ μὴ μᾶλλον πλάνης εἶναι τοιοῦτους; Χριστὸς γὰρ ἡμᾶς ἐδίδαξε λέγων, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ παράκλητον δόποσέλλω ὑμῖν. καὶ τὰ σημεῖα διδὼς ἔλεγε, ὅτι ἐκείνῳ ἐμὲ δοξάζει. ὡς τὰ ἀληθῆ ἐστὶν ἰδεῖν, ὅτι οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι τὸ Παράκλητον Πνεῦμα λαβόντες, Χριστὸν ἐδόξασαν. ἔτι δὲ ὁ Μοντανὸς ἐαυτὸν δοξάζει. ὁ Κύριος τὸ πατέρα αὐτοῦ ἐδόξασε. καὶ ὁ Κύριος πάλιν ὁ Χριστὸς τὸ πνεῦμα ἐδόξασε, λέγων αὐτὸ Πνεῦμα ἀληθείας. ὁ Μοντανὸς δὲ ἐαυτὸν δοξάζει μόνον, καὶ λέγει εἶναι Πατέρα παντοκράτορα, καὶ ἐν αὐτῷ ἐνοικῆσαι. ἵνα πανταχόθεν διέλθῃ καὶ αὐτὸς αὖν, καὶ ἐν ἐκείνῳ ἀπεσταλμένῳ, καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνων. ἐν γὰρ τῷ Κυρίῳ ἠυδόκησε πᾶν τὸ πλῆρωμα τῆς θεότητος κατοικῆσαι σωματικῶς.

καὶ ὅτι τὸ πλῆρωμα αὐτῶν πάντες οἱ Προ-
φῆται εἰλήφασιν, κατὰ τὸν ἁγίον Ἰωάννη λό-
γον. καὶ ὅρας πῶς πάντες οἱ παλαιοὶ Χριστὸν
κατήγγελλον, καὶ οἱ μετέπειτα Χριστὸν ἐδό-
ξασαν, καὶ αὐτὸν ὁμολόγησαν. Μοντανὸς
δὲ εἰσέφρησεν ἑαυτὸν τινα λέγων, ὅπως δι-
χθῇ, ὅτι ἔτε ἔστω, ἔτε ἀπ' αὐτῶν ἀπέσταλται,
ἔτε παρ' αὐτῶν εἰληφεν.

Εἶτα πάλιν φησὶ τὸ ἐλεφνὸν ἀνδρὸς πᾶριον
Μοντανὸς, ὅτι ἔτε Ἀγγελος, ἔτε πρέσβυς,
ἀλλὰ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς Πατὴρ ἦλθον. ταῦ-
τα δὲ λέγων φωροθήσε' ἄλλότριον, Χριστὸν
μὴ δοξάζων, ὃν πᾶν χάρισμα Ἐκκλησιαστικὸν
ἐν Ἐκκλησίᾳ τῇ ἁγίᾳ δοθέν, ἐν ἀληθείᾳ ἐδόξα-
σεν. Διεδήσεται γὰρ ἐκτὸς εἶναι σώματος
Ἐκκλησίας, καὶ κεφαλῆς τῆς σύμπαντος,
καὶ μὴ κρατῆς τὴν κεφαλὴν, ἐξ ἧς πᾶν
τὸ σῶμα συναρμολογούμενον αὖξιν, καὶ τὸ
γεγραμμένον. ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστὸς ἑαυτὸν ἐδειξεν ὄντως ὢν υἱὸς ἐν
ἀληθείᾳ. Μοντανὸς δὲ ἑαυτὸν καὶ πατέρα
λέγει.

Πῶς τούτων, ὦ Φρύγες, ἡμῖν πάλιν ἐπα-
νασάντες πολέμιοι, καὶ μεμορφωμένοι εἰς
Χριστιανικὴν ἑπικλησιν, Βαρβάρων δὲ ἐπανη-
ρημένοι μάχην, καὶ τῶν Τρώων καὶ Φρυγῶν μι-
μήμενοι τὸ πολέμιον, πῶς πᾶσι ὑμῖν, λέ-
γουσι διὰ χαρίσματα ἀφ' ἑαυτῶν Ἐκκλησίας;
ἐσκέτι γὰρ χάρισμα ἔῃ τὰ ἄλλότρια χαρι-
σμάτων ὄντα, καὶ ὡς τὰ χαράκηρα τ' ὑπὸ Κυ-
ρίῳ ὑπὸ χυρμένα, ὡς οἱ κατ' ὑμᾶς Προφῆται
λέγουσιν. * εἰσάγεται ἡμῖν πάλιν καὶ Μαξι-
μίλλαν καὶ γὰρ καὶ τὰ ὀνόματα ἡμῶν διηλλα-
γμένα καὶ φοβερώτατα, καὶ ἔτε πρὸς τὴν ἡ-
καὶ γλυκύτατον ἔχοντα, ἀλλὰ ἄγριον καὶ Βαρ-
βαρικόν. εὐθύς γὰρ αὕτη ἡ Μαξιμίλλα ἡ ὡς
τοῖς τοιούτοις κατὰ Φρύγας ἔτω καλεσμένοις,
ἀκούσατε ὡ παῖδες Χριστοῦ τί λέγει ἐμὴ μὴ ἀκού-
σῃτε, ἀλλὰ Χριστὸς ἀκούσατε. καὶ ἐν οἷς ἐδόξε Χρι-
στον δοξάζειν πεπλάνηται. εἰ γὰρ τῶν Χριστῶν, ἐ-
λεγον ἂν κατὰ τὸν ἁγίον Ἀποστόλου, ὡς ἕκαστος
λέγει. Πέτρος μὲν πρῶτος λέγων ὅτι ἡμεῖς παρ'
αὐτῶν ἡκούσαμεν, καὶ αὐτὸς Κύριος λέγοντος ὅτι
μῶν ἀκούον, ἐμὴ ἀκούει. καὶ τὸ Παῦλος λέγων
μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστὸς. αὐ-
τῇ δὲ ἀληθεὺς ψευδομένη, καὶ μὴ βεβλομένη.

For. 1. 1. 1.

A & de plenitudine eius Prophetæ omnes ac Phryga-
ceperunt; ut Joannes affirmat. Vides satis-
ne quemadmodum Christum Veteres Hæresis
omnes prædicarint, tum qui postea secu-
ti sunt Christum præconio suo & con-
fessione celebrarint. At Montanus vio-
lenter irrupit, mirificum quendam ho-
minem se esse jactitans: ut vel hoc ipso
nec ejusmodi esse, nec ab illo missus, nec
ab eo quicquam accepisse monstratur.

Pergit Montanus infelix homuncio:
Non Angelus, inquit, non Legatus aliquis;
sed egomet Deus Pater accessi. Quæ sua vo-
ce alienus esse deprehenditur, qui Chri-
stum minimè prædicatione sua celebra-
verit, quem cæleste omne donum Divi-
nitus Ecclesiæ collatum verè semper ac
magnificè prædicavit. Quare extra cor-
pus Ecclesiæ, totiusque corporis caput
esse reperietur: nec cum illo, inquam co-
harere capite, ex quo totum corpus con-
gimentatum crescit, ut Scriptura loquitur.
Quippe Dominus noster Jesus Christus
ita semetipsum declaravit, revera ut ger-
manum esse Parentis filium ostenderet.
Montanus contra vel Parentem se esse
glorietur.

XII. Quæ cum ita sint, quo tandem
pacto, Phryges, qui contra nos novi ite-
rum hostes confurgitis, & externa qua-
dam specie Christianum ad nomen usur-
pandum illuditis: ac Trojanorum & Phry-
gum hostile in nos odium imitmini, qui
nos inquam, habere fidem vobis possu-
mus, cum ob cælestia dona vos ab Eccle-
sia discessisse jactatis? Non enim cælestia
esse dona possunt, quæ tantoperè sunt ab
ejusmodi donis aliena; quæque præter
institutam à Domino formam, ac ratio-
nem ostenditis, quemadmodum Prophe-
tæ vestri profitentur. Sed Maximillam
nescio quam nobis obtruditis: (quippe
vel ipsa nomina vestra à communi usu re-
mota sunt, & ad terrorem composita;
neque mite quicquam illis inest, aut ju-
cundum: sed barbarum, & agreste.) Hæc
igitur Maximilla, quam Phryges isti præ-
dicant, audite Christi filii, quemadmodum
loquitur. *Mc quidem non audite, sed Chri-
stum audite.* Quibus verbis, licet Chri-
sto honorem habere videatur, iisdem ta-
men ipsis errorem suum demonstrat.
Nam si Christi foret, eandem in loquen-
do formulam adhiberet, quæ Apostoli
omnes singillatim usi sunt. Imprimis Pe-
trus: Nos, inquit, ab illo audivimus. Sed &
Dominus ipse dixit, *Qui vos audit, me audit.*

Maximilla
Hæresis
istius pri-
mæ

dir. Paulus item, *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* At illa mentiendū vel invita verum dicit:

Phryga-
sta.Hæresis
x l viii.Ab. 16. 16.
Mat. 8. 29.

recteque istud adjicit, *sed Christum*. Sæpe enim impuri Spiritus semetipsos coguntur evertere, cum à veritate abhorreant, ac Dominum suum, velint, nolint, necessario declarant. Quemadmodum puella illa Pythonico Spiritu prædita clamabat. *Homines isti Dei altissimi servi sunt*. Quid & illud pertinet; *Cur venisti ante tempus torquere nos? Novimus qui sis; Sanctus DEI*. Ita Maximilla vi quadam impulsæ audiri se minime vult, sed Christum. Qui igitur hoc ab illa audierint, eique crediderint, cur eam diutius audiunt, cum non ipsam, sed Christum audiendum ab illamet ipsa didicerint? Et verò cum nonnisi terrena quædam effutiat, si ullus in eis sensus inesset, audire illam nequaquam oporteret. Nec est quod objicias hanc intellexisse quid diceret. Non enim intelligentis esse potest contra se docere aliquid, ac sibi ipsi refragari. Nam si omnino ita loquitur: *Ne me audite*, qualisnam hic qui in ea loquebatur Spiritus fuit? Quid si per sese ipsa quatenus homo erat, ita pronunciavit, non igitur Spiritus eam Sanctus afflaverat. Quæ enim audiri se prohibet, humanum quiddam procul dubio significat, nec impulsu sancti Spiritus agitur. Porro quæ cælitus hausto illo Spiritu minime ducebatur, sed humana duntaxat sapientia, noverat nihil. Non erat igitur in ea Spiritus sanctus, sed humana ut dixi sapientia universa pronuntiabat. Alioquin si sancti Spiritus loqueretur ac vaticinaretur instinctu, quis ille demum spiritus extitit, qui audiri se nollet? Magna profecto mendacii est errorisque cæcitas: Magnus porro Dei sermo, qui nos omni ratione ad ea discernenda instituit, quæ sancti Spiritus impulsu prolata sunt: quæ partim ex persona Patris, partim ex persona Filii; partim ex Spiritus sancti persona dicuntur. Atqui si ille qui in Maximilla fuit Spiritus sanctus extitisset, nunquam suis ipse verbis contradiceret. *Unus enim est Spiritus sanctus, qui dividit singulis prout vult*. Qui & Patris & Christi Spiritus vocatur, & à Patre procedens, & à filio accipiens, & à Patre ac Filio minime alienus appellatur. Non igitur dixisset; *Ne me audite*. Quæ enim Christi sunt Spiritus loqueretur. Christus quippe Spiritum mittit, & in Spiritu sancto Dæmones ejicit; Dominus verò quæ Patris sunt eloquitur; *et Filium Pater sanctificavit, ac misit in*

καλῶς δὲ λέγει Φάσκεισα, ἀλλὰ Χριστῷ. πολλάκις γὰρ τὰ ἀνάθαρτα πνεύματα ἀναγκάζεται εἰς αὐτὰ καθαιρεῖν, ἐκ ὧν τῆς ἀληθείας, καὶ ὑποφαίνει τὸ Κύριον αὐτῶν, θέλοντα, καὶ μὴ θέλοντα, δι' ἀνάγκην. ὡς ἡ Παιδίσκη ἡ ἔχουσα πνεῦμα Πύθωνος, ἔλεγον· ἔρι οἱ ἀνθρώποι τῷ Θεῷ δοῦλοι τῷ ὑψίστῳ εἰσί. καὶ τὸ, τί ἤλθες πρὸ καιρῷ βασανίσαι ἡμᾶς; οἶδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τῷ Θεῷ. ὡς καὶ αὕτη ἀναγκαζομένη ἔλεγον, αὐτῆς μὴ ἀκέειν, ἀλλὰ Χριστῷ. πῶς ἐν τῷτο οἱ παρ' αὐτῆς ἀκηκοότες, καὶ αὐτῇ πεπωσιευκότες βέλονται αὐτῆς ἀκέειν παρ' αὐτῆς μαθόντες, μὴ αὐτῆς ἀκέειν, ἀλλὰ Κυρίῳ. καὶ γὰρ ἀληθῶς ἐπὶ γὰρ Φθελγομένης αὐτῆς, εἰ παρὴν αὐτοῖς σύνεσις, ὅσα ἔδωκε αὐτὴν ἀκέειν. καὶ μὴ λέγε, ὅτι παρεκολούθη. ἔγωγε παρεκολούθη ἐν τῷ διδάσκειν, καὶ ἐαυτὸν ἀνατρεπέειν. εἰ γὰρ ὁ ἅγιος λέγει, μὴ ἀκέετε με, ποῖον ὡς τὸ πνεῦμα τὸ λαλῶν ἐν αὐτῇ; εἰ αὐτῇ ἔλεγον, * ἡ ἀνθρώπων, ἄρα ὅσα ὡς ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἡ γὰρ λέγουσα, μὴ ἀκέετε με δὴλον τὸ ἀνθρώπινον ἔλεγε, καὶ ὅσα ἦν ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἡ δὲ μὴ ἔσα ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀνωθεν, ἔσα δὲ τῷ ἀνθρώπινῳ φρονήματι, ὅθεν ἐγίνωσκε. καὶ ἐκ τῆς ἁγίας πνεύματος ἁγίου, ἀλλὰ ἀνθρώπινῳ φρονήματι ἐλάλη καὶ ἐφθέγγετο. εἰ δὲ πνεύματι ἁγίῳ ἐλάλη καὶ ἐφθέγγετο, ποῖον ἄρα ἦν τὸ πνεῦμα τὸ ἁγίον, τὸ λέγον, ἐμὲ μὴ ἀκέει; καὶ πολλὴ ἐστὶ τῆς ἀπάτης ἡ τύφλωσις, καὶ μέγας ἐστὶν ὁ τῷ Θεῷ λόγος, ὁ καὶ πάντα πρόπον ἡμᾶς συνετίζων, εἰς τὸ εἰδέναι ποῖα λαλῶν ἐκ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ λελαλημένα, πῶς μὴ ἐκ πρῶτον Πατρὸς, πῶς δὲ ἐκ πρῶτον υἱοῦ, πῶς δὲ ἐκ πρῶτον ἁγίου πνεύματος. καὶ εἰ τὸ ἐν Μαξιμίλλῃ πνεῦμα ἁγίον ἦν, ἐκ ἀπηγόρευε τὰ ἴδια ῥήματα. ἐν γὰρ ἐστὶ τὸ ἁγίον πνεῦμα, τὸ διακρῖν ἐκάστω ὡς βέλεται. λέγεται δὲ πνεῦμα δισεβείας, καὶ λέγεται εἶναι πνεῦμα Χριστοῦ, καὶ πνεῦμα πρῶτον Πατρὸς ἐκ πορευομένου, καὶ ἔπειτα λαμβάνον, ἐκ ἀλλότριον Πατρὸς καὶ υἱοῦ ὄν. ἄρα ἐκ ἔλεγε, μὴ ἀκέετε με. τὰ γὰρ Χριστῷ τὸ πνεῦμα ἐλάλη, καὶ ὁ Χριστὸς τὸ πνεῦμα διέδωκε, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἐβάλλε ταὶ δαιμόνια, καὶ ὁ Κύριος τὰ τῷ Πατρὶ λέγει, καὶ ὁ Πατὴρ τὸν υἱὸν ἡγίασε, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν

κόσμον, ἵνα γινώσκωσιν αὐτὸν, καὶ δοξάσω-
σι, καθὼς δοξάζει τὸν Πατέρα. καὶ διέ-
παισε καὶ πάντα τρόπον ἢ τὴν ἀπαλλοτριέντων
ἐαυτοῦ διάνοια, ἀπὸ τῆς Χρῆστος ἀκολο-
θίας.

Φάσκει δὲ πάλιν ἡ αὐτὴ Μαξιμίλλα, ἡ τῆς
ἀποκολλήσεως καὶ διδασκαλίας γνώσις, ἵνα
χλευαστικῶς εἴπω ὅτι ἀπέσφλε με κύριος
τῶν τῶν πόνων, καὶ τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τῆς
σωτηρίας ἀρετιῆς, μίσησιν, ἐμίσησιν
τὴν, ἡναγκασμένον, θέλοντα, καὶ μὴ θέ-
λοντα, μαθεῖν γνώσιν Θεοῦ. σκοπήσωμεν
ἐν τῇ ἡμετέρῃ ζωῇ τὴν ἀσάφη βάσιν, καὶ
τὴν ὁδὸν τῆς Φωτὸς, ὡς ἀγαπητοί, καὶ μὴ
σφαλῶμεν διὰ τῶν λόγων τῶν ἐξ ἐναντί-
ας, καὶ τῆς βροκήματός τῆς ἀλλοτρίας πνεύ-
ματός. ὅρα γὰρ ἐνταῦθα τὸν ἔτιως λα-
λήσαντα, ἡναγκασμένον ἐαυτὸν ἀποφύνα-
τα, ἐκ ἐκείνης γνώμης. ὁ δὲ Κύριος ἡμεῶν
ἐκ ἀκῶν ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἐδὲ μὴ ἀνάγ-
κης ἀπὸ Πατρὸς ἀπεστάλη ἀλλὰ ἅμα σὺν
Πατρὶ ἔχων τὸ θέλημα, καὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύ-
ματι τὸ παρέχειν, καὶ ὡσαύτως ἅμα σὺν
τῷ Πατρὶ τὸ θέλημα ἔχει, καὶ τὸ ἐκ μὴ ἀνάγ-
κης ταύτην τὴν χάριν πᾶσι διδόναι· ἀλλὰ δι' ὑπε-
βολὴν Φιλανθρωπίας. καὶ ἔτι καὶ ἐς ἐκεί-
λεσε, μὴ προαιρέσεως κέκληκεν, ἐκ ἀνάγ-
κῃς ἰπποδρόμων, καὶ κλοίων ἱππιθέμων.
Φάσκει γὰρ, ὅτι διψῶντες ἔλθετε πρὸς με.
καὶ πόσιν, εἰ τις θέλει ἔρχεσθαι πρὸς με, δε-
υστάστω ἐαυτὸν, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. καὶ
διὰ Ησαΐαν τὸ αὐτὸ φθεγγόμενος, ἔλεγε· εἰ
θέλητε, καὶ εἰσακοῦστέ με καὶ ὑστερῶν, ἵνα δεί-
ξῃ ὁ Προφήτης. ὅτι τίς ἐστὶν ὁ λέγων, ἔφη
τὸ γὰρ σῶμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα. καὶ ὁ-
ρᾷς καὶ πάντα τρόπον τὸ πρὸς τὸ θεῖον γράμμα
τῶν διαφωρίων, καὶ τὴν ἀλλοίαν ὑπόνοι-
άν τε καὶ ὑπόληψιν πρὸς τὸ Θεὸν πῶς καὶ
ἀκολουθίαν; καὶ γὰρ καὶ Μαξιμίλλα αὐτὸν θέ-
λοντας καὶ μὴ θέλοντας ἔλεγε ἀναγκάζειν
ὡς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ῥήσεως ψεύσετο ἡ τοιαύτη.
ἔτε γὰρ θέλοντας ἐδίδαξε γνώσιν Θεοῦ, ἢ ἐκ
ἡδῆ, ἐδὲ αὐτὸν μὴ θέλοντας ἡναγκάσειν. αὐτί-
κα καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ κόσμῳ οἶδασιν, τί ἐστὶν ὁ-
νομα Μαξιμίλλης, ἐδὲ τῇ αὐτῇ λόγων τὸ
ἀσάφεια. καὶ καὶ πάντα τρόπον διέπε-
σεν ἡ τῶν πεπλανημένη ἐπίνοια, ἐκ ὧσα τῇ
Θεῷ ἀληθείας.

*A mundum, ut cognoscant ipsum & glorifi- Phryga-
cent quemadmodum glorificent Patrem. It.*
Sic istorum hominum, qui se à Christi Hæresis
secta ac disciplina segregant, funditus labefactatur opinio.

XIII. Atenim Maximilla pergit, sum-
ma illa intelligentiæ doctrinaque vis, ut
id joci obiter aspergam. Dominus me mi-
si, inquit, laboris hujus, ac professionis, &
fæderis velut sectæ Antistitem, enarrato-
rem, & interpretem; & quidem ad percipi-
endam Dei notitiam, vellem, nollem, majori
quodam necessitate compulsus. Hic nos
igitur, carissimi, vitæ nostræ solidum &
stabile firmamentum, ac viam lucis con-
sideremus, neque contrarium insistentis,
hoc est peregrino spiritu agitata pecudis
ejusmodi vocibus in errorem abduca-
mur. Quid enim ille dicat animadver-
te: Non sua sponte se, sed coactum id
suscepisse declarat. Atqui Dominus noster
in hunc orbem haud invitus descendit: nec
à Patre ulla adhibita necessitate mis-
sus est. Sed cum communem cum Pa-
tre voluntatis usum, & cum Spiritu san-
cto largiendi munus habeat, unâ & ut ve-
lit ei cum Patre convenit, & ut citra ne-
cessitatem ullam, pro sua duntaxat in-
credibili benignitate beneficium hoc in
universos conferat. Sic quos vocavit, vo-
luntarios utique vocavit, non ut ullam
vim adhiberet, aut collo vinculum inne-
deret. Ita enim loquitur. Omnes si-
cites venite ad me. Item: si quis vult ve-
nire ad me, abneget semetipsum, & segua-
tur me. Quinetiam per Esaiam ita dixit.
Si volueritis & audieritis me. Ac dein-
ceps, ut quisnam loqueretur Propheta
declararet; Os enim, inquit, Domini locu-
tum est ista. Jamne vides istos cum sacris
literis nulla ex parte convenire, sed ab-
horrentem à consentanea Divinæ fidei
doctrina sententiam erroremque defen-
dere? Etenim Maximilla volentes no-
lentes cogere se dicebat, ut vel hoc ipso
dicto mendacium ejus possit agnosci.
Nam nec volentes, Dei, quam non ha-
bebat, cognitionem edocuit; neque vim
nolentibus attulit. Non enim omnes
qui toto orbe sunt, Maximillæ nomen
sciunt, aut ejus falsa dogmata & sermo-
nes audierunt. Sic omnino conficta il-
lorum somnia nugæque concidunt: ut
quæ nihil habeant cum Divina veritate
commune.

Phrygia-
faz.
Hæresis
XLVIII.
Pepuza lo-
cum Phry-
giae.

XIV. Cæterum iidem illi desertum A
quendam in Phrygia locum præcipuè
venerantur; ubi Pepuza quondam oppi-
dum fuit, quod hodie solo æquatum est.
Eò siquidem descendere cœlestem Hie-
rusalem affirmant. Ergo illò profiscun-
tur, ac Myſteria quædam obeunt, sacris-
que ceremoniis pro sua opinione cele-
brant. Est enim hominum illa factio per
Cappadociam, Galatiam, Phrygiamque,
quam antè commemoravimus, dispersa;
unde & secundum Phrygas secta dicitur.
Sed & in Cilicia, & Constantinopoli fre-
quentissima cernitur.

Tascodru-
gita quæ
sunt.

Postremo ne quid omisisse videamur,
quòd ad singularum comprehensarum à
nobis Hærescon appellationem pertine-
ret, de Tascodrugitarum voce nonnulla
dicenda sunt. Hoc enim nomen vel pe-
nes hanc ipsam, vel penes sequentem
Qvintillianorum Hæresin resedit. Indi-
dem enim hoc vocabulum originem ac-
cepit. Igitur Tascodrugita idcirco co-
gnominati sunt, quòd τασκός illorum lin-
gua paxillum significat; δρεγγός verò na-
sum, sive rostrum. Quòd igitur inter
orandum indicem manus digitum naso
imponunt, ut animi tristitiam, & affe-
ctatam quendam sanctitatem præ se fe-
rant, à nonnullis ideo Tascodrugita no-
minantur, quasi Paxillonaſones dixeris.
Sed in hac Montani, vel in ejus germana
Qvintillianorum, aut certe Priscillianor-
um, & Pepuzianorum, Hæresi horren-
dum quiddam ac detestandum fieri dicitur.
Nam infantulum per solenne quod-
dam festum acubus æreis toto corpore
pungentes exceptum sanguinem sacrifici-
iis suis adhibent.

XV. Sed de hac Hæresi satis ha-
ctenus. Hoc enim in unaquaque susce-
pimus; nihil ut prætermitteremus, sed
ingenuè communicaremus, quod vel au-
dicionem compertum, vel aliorum scriptis
proditum, vel nonnullorum, qui fidem
nobis fecissent, testificatione cognitum
haberemus: ne si plura, quam quæ acce-
pimus, mandare scriptis velimus, in eam
suspicionem merito veniamus, prava nos
quædam & absurda eo confinxisse stu-
dio, ut ad Hæreticorum invidiam iis ad-
scriberemus, eodemque quo illi crimine
teneamur, qui veri nihil afferunt; sed
quæ nunquam aut audierint, aut vide-
rint, aut germana Spiritus sancti discipli-
na didicerint, in medium adducunt. Cum
igitur accurratè, uti diximus, omnia, quæ

Τιμῶσι δὲ οἱ τοιοῦτοι καὶ τόπον τινα ἔρημον
ἐν τῇ Φρυγίᾳ, Πέπρζαν ποτε καλεμένον
πόλιν, νῦν δὲ ἡδαφισμένην. καὶ Φασιν ἐκεῖ-
σε κατιέναι τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ. ὅθεν ἀπε-
χόμενοι Μυστήρια τινα ὀπτιέουσιν ἐν τῷ τό-
πῳ, καὶ ἀγιάζουσιν, ὡς ὑπολαμβάνουσιν.
ἔσι γὰρ καὶ τὸ γῆϞ ἐν τῇ Κατωπαδοκίᾳ
καὶ Γαλατίᾳ, καὶ ἐν τῇ προσημένῃ Φρυ-
γίᾳ, ὅθεν καὶ Φρύγας ἡ ἀρεσις καλεῖται.
ἀλλὰ καὶ ἐν Κιλικίᾳ, καὶ ἐν Κωνσταντινὸ-
πλὶ τὸ πλεῖστον.

B Ἰνα δὲ μηδὲν καταλείψωμεν τὸ πρὸς ὄνο-
μα ἐκείνης Αἱρέσεως ὑφ' ἡμῶν προδηλω-
μένης, καὶ περὶ τῆς Τασκοδρυγίτων ὀνόματι
αὐτοῖς ἐρεῖται. ἔσι γὰρ τὸ ὄνομα τῆτο ἢ ἐν
αὐτῇ ταύτῃ, ἢ ἐν τῇ μὲν ταύτῃ τῇ Κυντιλ-
λιανῶν καλεσμένη ἀπ' αὐτῶν γ' τῶν ὀνομα-
ται καὶ τῆτο τὸ ὄνομα. καλεῖται δὲ διὰ τοι-
αύτην αἰτίαν Τασκοδρυγίται. Τασκός παρ'
αὐτοῖς πάσσαλϞ καλεῖται, ΔρεγγίϞ δὲ
μυκτήρ, εἶπεν δὲ ρύχϞ καλεῖται καὶ διὰ τὴν
τιθέναι ἐαυτῷ τὸν δάκτυλον τὸ λεγόμενον
λαχανὸν ἐπὶ τῇ μυκτῆρι ἐν τῷ εὐχεσθῇ, ὅθεν
κατηφείας χάριν, καὶ ἐφελοδικαιοσύνης,
ἐκλήθησαν ὑπὸ τινων Τασκοδρυγίται, τα-
τέσι πάσσαλορυχίται. ἐν ταύτῃ δὲ τῇ Αἱ-
ρέσει, ἢ ἐν τῇ συζύγῳ ταύτης τῇ τῇ Κυντιλλια-
νῶν, εἶπεν Περικιλλιανῶν, καὶ Πεπρζια-
νῶν καλεσμένη, δεινόν τι καὶ ἀθέμιτον ἔργον
Φασὶ γίνεσθαι. πάντα γὰρ κομιδῇ νήπιον
καὶ ἑορτήν τινα δι' ὅλας τὰς σώματι καλακεν-
τῶντες βαφίσι χαλκαῖς, τὸ αἷμα, ὡς πρὸς
σπορίζοντα ἑαυτοῖς, εἰς ὀπτιήδουσιν ὅθεν θυ-
σίας.

Αἱρέσει δὲ ἡμῶν ἢ καὶ περὶ ταύτης εἰρήκαμεν,
ὡς ὀπτιήθη. ἐπηγγέλαμεθα γὰρ διὰ τὴν ἐκείνης
* τῇ Αἱρέσεως μὴ φθονῆσαι, ἀλλὰ ὑποφῆ-
ναί τε δι' ἀκοῆς, ἢ τε ὑπογράφων, καὶ ἢ τε
ὑπὸ τινων ἀληθῶς πεισισαμένων τὴν ἡμῶν ἐν-
νοίαν κατήληψαμεν ἵνα μηδὲν τι περὶ τὸν αὐ-
(τε) ἔγνωμεν ποιησάμενοι, ὑπὸ συνείδησιν δό-
ξωμεν εἶναι, μὴ ὅρα ἢ αὐτοὶ ἐφευρίσκοντες καὶ
ἀνθρώπων λέγειν, ἀλλὰ ὑποπίπτοντες παρὰ
ἢ αὐτοὶ ὑπέπεσαν, ἀλήθως μὴ λέγοντες,
ἀλλὰ κηρύσσοντες ἢ μὴ ἐωράκασιν, ἐδὲ ἡκα-
σαν, ἐδὲ πρὸς τὴν ἀληθῶς διδασκαλίᾳς τῆς ἀ-
γίας πνεύματος παρελήφασιν. ἀκριβῶς
δὲ πάντα, ὡς ἔφην, διεξερχόμενοι περὶ ἐκά-

Del. ἢ δὲ
μοι ἡ
ἐπὶ αὐ-
κα.

σης Αἱρέσεως, τὸ μὲν δὴνὸν δόξα καλύπτοντες εἰς διόρθωσιν τῆ παρεντυγχανόντων, καὶ διὰ τῆ ἀνατροπῆς τῆ δὸς θείων λόγων, καὶ ἐξ ὀρθῶν λογισμῶν ποιῆμενοι, ἱατικὸν, ὡς εἶπεν, Φάρμακον κτ' διττὰς τρέψας κατασκευάζοντες ἐν Κυρίῳ τοῖς μὲν διερχομένοις εἰς τὸ ἀνασφῆλαι τὴ νόσον, καὶ τὴ τοσαύτης ἀλγυδιῶν. τοῖς δὲ μηδὲ παρεμπεσῶσι ποτε περὶ καὶ ἀληπτικόν, ὡς εἶπεν, τὸ βοήθημα, τῆ τῆ ἀληθείας Φαρμάκου μετὰ διδόντες τοῖς σωυτοῖς, μαθηταὶ καὶ αὐτοὶ κληθῶμεν τῷ Χριστῷ Μαθητῶν, καὶ αὐτῶ τῷ Σωτῆρι, βοηθῶν ὑπάρχοντες σωμάτων καὶ ψυχῶν.

Ὡς δὲ καὶ τῷ ἐνταῦθα ἰκανῶς εἰσηγησάμενοι περὶ ταύτης τῆ αἱρέσεως ἐργασίαν, σὺν δυνάμει Χριστοῦ, ἵππ τὰς ἐξῆς περὶ βουλῆς αὐτοῦ ἵππ δώμεν τὸ μὲν ἰόν, τὰ ἀγκιστροῦ δὴ τῷ ὀδόντων αὐτῆς Φάρμακα ἐν τῷ τῆ ἀληθείας τῷ σωτῆρι ἐξ ὧν καταθλάσαντες, * τῇ αἰμορροῖα ἐχιδνῇ ἐοικῶς, ἥς ἡ λύμη τῆ δεδηγμένων * παντός τῷ σώματι ἐκκρίνει, καὶ ἔτι * τὸ θάνατον ἐκβάλλει. αὕτη γὰρ καὶ ἡ τῷ Κυντιλλιανῶν αἵρεσις τῷ τοῦ ἵππτελεῖ. ἀφθόρως γὰρ παιδὸς κατακεντᾷ τὸ σῶμα, καὶ τὸ αἷμα δὴθεν εἰς μετάληψιν δόσθεται, εἰς μυσταγωγίαν ὀνόματι Χριστοῦ ἡ πατημένους πλανῶσα.

Ἡμεῖς δὲ ἵππ τὰς ἐξῆς ἐν δυνάμει Χριστοῦ περὶ σερχόμενοι, τὴν αὐτῇ ἀλήθειαν ἵππκαλεσώμεθα ὅπως ἐκάστης πλάνης ἵππκατήσαντες, τὴν δύναμιν φωρᾶσαντες τε, καὶ ἐλέγξαντες, Θεῷ ἐν πᾶσι συνήθως ἀχαρισήσωμεν.

Ad unamquamque spectant Hæresin com-Phrygia-
prehendamus: adeo ut quod in illis exi-
tiosum est, ac pestiferum, ad Lectorum Hæresis
emendationem significemus; & ad illud XL VII.
ipsum propulsandum partim ē Scripturis; partim ex recta ratione velut medicamentum confecerimus: cujus esset oportunitas duplex: ut & quia ea contagione laborarent, iis lectis ab omni penitus morbo, ac tam intolerabili cruciatu releverentur: & qui immunes hactenus fuissent, eo ad cautionem uterentur. Hoc, inquam, veritatis medicamentum dum prudentibus repræsentamus, id agimus, ut Discipulorum Christi discipuli nominemur; & hujus adeo ipsius, qui est corporum animorumque servator.

Nunc posteaquam satis superque in hac confutanda Hæresi versati fuimus, opitulante Christo ad cæteras aggrediamur; earumque virus, hoc est hamatos venenatosque dentes, veritatis, quæ est in Cruce, velut quodam fuste comminuamus. Quam enim subjecimus, Hæmorrhoæ viperæ similis est: cujus virus ea vi præditum est, ut eorum, quos momorderit, omnem ē corporibus sanguinem excernat, itaque conficiat. Quod ipsum Quintillianorum præstat Hæresis. Innocentis enim pueruli confosso corpore, sanguinem omnem excipit, quo in celebrandis participandisque Mysteriis ad circumveniendos homines nefariè abutitur.

Postremo antequam nos Christi potentia freti ad reliquas accingamus, illius veritatem imploremus: ut erroris cujusque vestigia subodorati, ejusdem comperta disiectaque vi, Deo in omnibus pro eo ac solemus gratiam habeamus.

ΚΑΤΑ ΚΥΝΤΙΛΛΙΑΝΩΝ, ΕΙΤ
ἐν Πεπυζιανῶν, καὶ Πρισκιλλιανῶν,
οἷς συνέπονται Αρτοτυρίται.
καὶ, ἡ καὶ μὲν.

ADVERSUS QUINTIL-
LIANOS, sive Pepuzianos, & Priscilli-
anos, quibus accedunt, & Artoty-
rita, Hæresis XXIX. sive
LXIX.

ΚΥΝΤΙΛΛΙΑΝΟΙ δὲ πάλιν, οἱ καὶ Πεπυ-
ζιανοὶ καλέμενοι, Αρτοτυρίται τε καὶ Πρι-
σκιλλιανοὶ λεγόμενοι, οἱ αὐτοὶ μὲν ὄντας καὶ
Φρύγας, καὶ ἐξ αὐτῶν ὀρμώμενοι, διήρησαν δὲ
κατά τινα τρόπον. Φασὶ γὰρ ἅτοι οἱ καὶ Φρύγα,
εἶταν Πρισκιλλιανοὶ, ἐν τῇ Πεπυζῇ ἡ Κυν-
τιλλιανῇ, ἡ Πρισκιλλιανῇ, ὡς ἔχω ἀκριβῶς λέγειν,

I. QUINTILLIANI, qui &
Pepuziani vocantur, & Artoty-
rita, ac Priscilliani, inter Phrygas censen-
tur, & ab iis exorti sunt; sed nonnihil ta-
men discrepant. Etenim Phryges isti,
sive Priscilliani Quintillam, aut Priscil-
lam; neque enim utra sit certo scimus;

Pepuzia. sed harum alteram dicunt Pepuzæ ali-
ni. Hæc quando somno correptam. Tum ad eam
sis xlix. descendisse Christum, ac simul cum ipsa
ejusmodi habitu dormiisse, ut vana mu-
liercula jaçtabat. *Mulier*, inquit, *specie*,
ac veste splendida venit ad me Christus, mi-
hiqve sapientiam indidit, atqve hunc lo-
cum sanctum esse significavit; in eumqve
sanctam Hierusalem delabi. Ob id nonnul-
læ ad hodiernum usqve tempus mulie-
res ac viri eodem initiari cultu solent,
ut ibidem excubantes Christum contem-
plentur. Quamobrem sive apud istos,
sive apud Phrygas, Prophetissæ femi-
næ nuncupantur; nec utrorum id in-
stitutum sit satis comperi: propterea
quod communiter degunt, atqve idem
dogma proficuntur.

*Quintilla-
morum er-
rores.*

*Mulieres
in Clerum
cooptant.*

Ad. 11.9.

Gal. 3. 28.

*Artotyris na.
cur di. 11.*

II. Utrunqve porro Testamentum
adhibent, & mortuorum Resurrectio-
nem approbant. Quintillam verò cum
Priscilla authores suas prædicant, quam
& Phryges asciscunt. Multas & va-
nissimas authoritates circumferunt. Sin-
gularem Evæ gratiam tribuunt: quòd
prima de scientiæ fructu comederit.
Sororem verò Moysis Prophetissam ja-
çtitant; cujus exemplo suo illi cooptan-
darum in Clerum mulierum instituto
suffragantur. Quin & quatuor, inqui-
unt, Philippus Prophetissas filias habuit.
Sæpenumerò in illorum Ecclesiam viri
cum facibus Virgines ingrediuntur, can-
dida veste, ut populo videlicet oracula
reddant. Hæ cum speciem quandam
furoris præ se tulerint, adstantibus illu-
dunt, & ad fletum provocant; ut is pœ-
nitentiæ luctus esse videatur. Nam &
lacrymas profundunt, & toto corporis
gestu vitam hominum deplorant. Apud
eosdem mulieres Episcopi sunt, & Presby-
teri, & ad cæteros gradus alleguntur,
nullum ut sexus discrimen servetur. Nam
in Christo Jesu neqve mas est, neqve femi-
na. Hæc sunt quæ de illis comperire po-
tuimus. Cæterum Artotyritas eosdem ic-
circovocant, quod ad celebranda Mystera
sua panem & caseum adhibent.

III. Verum enimvero ubi ab ince-
ra religione semel aberratum est, ridicula
ac perturbata, quæ ab hominibus gerun-
tur, esse omnia necesse est: varia ut inde
furoris genera, Damonumqve in cor-
pora impressiones oriantur. Nam qui

μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν, ὡς περιέπων, ἐν τῇ Πε-
πύζῃ κεκαθευδῆναι, καὶ τὸν Χριστὸν πρὸς αὐ-
τὴν ἐληλυθέναι, συνυπνῶναι τε αὐτῇ τῷ
τῷ τῷ τρόπῳ, ὡς ἐκείνη ἀπατωμένη ἔλεγχον
ἰδέα, Φησὶ, γυναικὸς ἐχηματισμῷ ἐν
σολῇ λαμπρᾷ ἦλθε πρὸς με Χριστός, καὶ
ἐνέβαλεν ἐν ἐμοὶ τὴν σοφίαν, καὶ ἀπεκά-
λυψέ μοι, τὸ ἐνὶ τῷ τόπῳ εἶναι ἁγίον, καὶ
ὡδε τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκ τῆς ἐρανὸς καλῆναι.
διό, * Φησὶ, καὶ ἄχρι τῆς δευτέρας μενοεισθῆναι τι-
νας ἔτι γυναικας, ἐκείσε ἐν τῷ τόπῳ, καὶ
ἀνδρας, πρὸς τὸ ἐπιμενῆσθαι αὐτὰς ἢ αὐ-
τῶν τὸν Χριστὸν θεωρῆσαι. γυναικας ἔν παρ
αὐτοῖς καλῶνται περὶ φητιδες. ἔτι πάντες δὲ
σαφῶς οἶδα, ἢ παρ' αὐτοῖς, ἢ παρὰ τοῖς τῷ
Φρύγας. οὐ γὰρ εἰσι, καὶ αὐτὸ τὸ φερόμε-
μα κέκλυται.

Κέχρηται δὲ ἔτι παλαιᾷ, καὶ νέᾳ Δια-
θήκῃ, καὶ ἀνάστασιν νεκρῶν ὁμοίως φάσκου-
σι. Κυντίλλαν δὲ ἔχουσιν δόχην γόνιμα Πρι-
σκίλλῃ, τῇ καὶ παρὰ τοῖς τῷ Φρύγας. Φέ-
ρεται δὲ μαρτυρίας πολλὰς ματαίας, χάριν
διδόντες τῇ Εὐαγγελίᾳ, ὅτι πρῶτη βέβρωκεν διὰ
τῆς εὐλῆς τῆς φερόμενης. καὶ τὴν ἀδελφὴν τῆς
Μαυσέως, ὡς Προφήτιδα λέγουσιν, εἰς μαρ-
τυρίαν τῆς παρ' αὐτοῖς καθισταμένην γυναι-
κῶν ἐν Κλήρῳ. ἀλλὰ, Φησὶ, τέσσαρες θυ-
γατέρες ἦσαν τῷ Φιλίππῳ περὶ φητεύσαι.
πολλὰς δὲ ἐν τῇ ἐαυτῷ Ἐκκλησίᾳ εἰσέρχον-
ται λαμπρὰ φερόσαι ἐπὶ αἰνέσει παρθενοί,
λαχέριμοι, δὴθεν ἐρχόμεναι, ἵνα περὶ φητεύ-
σωσι τῷ λαῷ. αἱ δὲ τρέπονται ἐν δόχῃ μὴ
ἐν θραυσίμῳ τοῖς παρθενοῖς λαοῖς ἀπάτην ἐρ-
γάζονται, κλαίειν τε ποιεῖσιν, ὡς οἶκτον με-
τανοίας ἄγουσαι, δάκρυα χεόμεναι, καὶ χημα-
τί τινι ἐποδύμεναι τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον.
Επίσκοποι τε παρ' αὐτοῖς γυναικας, καὶ πρε-
σβύτεροι γυναικας, καὶ τὰ ἄλλα ὡς μηδὲν
διαφέρειν * Φησὶν. ἐν τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ ἔτε
ἄρσεν, ἔτε θῆλυ. ταῦτά ἐστιν, ἃ κατελή-
φθη. Αἰδομένης δὲ αὐτῶν καλῶσιν,
διὰ τῆς ἐν τοῖς αὐτῶν Μυστηρίοις Ἰσχυρίας
ἄρτον καὶ τυγνὸν, καὶ ἔτι ποιῶν τὰ αὐτῶν μυσ-
τήρια.

Πᾶσα δὲ ἀνθρώπων χλεύη ἐν τῷ δόξῃ
διὰ τῆς ὁρθῆς πίστεως, καὶ εἰς ἀμνηνίαν τρέ-
πει, καὶ εἰς διαφωρὰν ἐνθουσιασμῷ τε, καὶ
ἐνεργείᾳ. ἐκβαλετέον γὰρ αἱ διάνοιαι

αἰεὶ οὐ μὴ κατέχοντας τὴν ἀγκυραν τῆς ἀλη-
θείας, ἀλλ' ὑποδιδόντας ἑαυτοὺς τῷ φέροντι,
καὶ πᾶσαν ὀπίσθεν αἰτίαν. καὶ τε γὰρ γυναῖκες
παρ' αὐτοῖς εἰς ἐπισκοπὴν καὶ πρεσβυτέριον
καθίστανται διὰ τὴν εὐαν, ἀκῆσαι τῆς Κυ-
ρίας λέγοντες· ὡς τὸ ἄνδρα σε ἡ δόξα σοφί-
α, καὶ αὐτὸς σε κυριεύσει. λέληθε δὲ αὐ-
τοὺς καὶ ὁ ἀποστολικὸς λόγος· ὅτι γυναῖκες
ὑποτάσσονται λαλεῖν, ὥστε αὐθεντεῖν ἄνδρας.
καὶ πάλιν· ὁ γὰρ ἑστὶν ἄνθρωπος ἑκ γυναικὸς,
ἀλλὰ γυνὴ ἐκ ἀνδρός. καὶ ὁ Ἀδάμ οὐκ ἡ-
πάτηται, ἀλλ' ἡ Εὐὰ πρώτη ἀπατηθεῖσα ἐν
τῷ σαβᾶσφι γέγονε. καὶ ὡς πολυφύρου πλά-
νης ὁ κόσμος τῆς.

Διὸ ὡς νωθὸν τι καὶ ἀφροσύνης ἔμπλεον,
ἀσκαλαζώμεθα δίκην ταύτην παρελθόντων, ἵπ-
τας ἐξῆς βαδίζομεν, ὡς ἀγαπητοὶ Θεοῦ· ἵπ-
καλεῖσθαι εἰς βοήθειαν τῆς ἡμετέρας ἀπηνόη-
της καὶ εἰς πληρωσιν τῆς ἡμῶν ἐπαγγελίας.

A veritatis ancoram, minimè retinent: sed peruzia-
ventorum flatibus quacumque se occasi-
one permittunt; horum animi præcipi-
tes amentia feruntur. Quòd enim mu-
lierculas ad Episcoporum aut Bresbyter-
orum ordinem asciscunt, idque ob E-
vam facere se dicunt, audiunt sanè
quod à Domino dictum est: *Ad virum* Gen. 3. 16.
erit conversio tua, & ipse dominabitur tibi.
Quin illud ignorant Apostoli præscri-
ptum; *Mulier non permitto loqui, neque* 1. Cor. 14.
in viros auctoritatem habere. Item: *Non* 34.
enim vir est à muliere, sed mulier ex viro. 1. Cor. 15. 8.
Et, *Adam non est deceptus, sed Eva prior* 1. Cor. 2. 14.
decepta in transgressionem fuit. O mun-
di hujus vanitatem erroremque multi-
plicem!

Sed jam, carissimi, edentula hac, &
amentia plena Hæresi Stellionis instar
præterita, reliquas aggrediamur: ac Dei
primum imploremus auxilium; ut iste-
nuitati nostræ subveniat, quo susceptum
opus ad exitum perducamus.

ΚΑΤΑ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΙΤΩΝ, σριακοσῆ, ἡ καὶ πεντη- κοσῆ.

CONTRA QUARTADE- cimanos, Hæresis XXX. sive L.

C

ΑΠΟ τῶν τῶν δύο Αἱρέσεων ὅρα ἀλλή-
λαις μισθισαῖν, καὶ φεύγειν τε καὶ
Κυντιλλιανῶν, ἥτοι Πρισιλλιανῶν, ἀνέκυ-
ψε πάλιν τῷ κόσμῳ ἑτέρα Αἵρεσις Τεσσαρεσ-
καιδεκατιτῶν, ὅπως καλεῖται; καὶ ὅτοι
μὲν πάντα ἔχουσιν ὡς ἡ Ἐκκλησία· σφάλλ-
ονται δὲ διὰ πάντων, διὰ τὸ μὴ τὴν ἀκολου-
θίαν, καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς θεσμῆς πορσανέ-
χων, Ἰουδαίους ἐτι μύθοις πορσανέχοντες, καὶ
ἔτετα ἴσα αὐτοῖς δογματίζουσιν. ὁ γὰρ ἂν λέ-
γουν οἶδασιν, ὅδε τῶν τῶν διαβεβαιῶνται.
ἀπᾶς γὰρ τῆς ἔτης μίαν ἡμέραν τὸ Πάσχα
οἱ τοῖστοι φιλονεικῶς ἄγουν. καὶ τοῖς γε πᾶσι
Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ Ἁγίου Πνεύματος
καλῶς καὶ ἰσως ἔχοντες· Προφῆτας δὲ δε-
χόμενοι, καὶ Ἀποστόλους, καὶ Εὐαγγελισ-
τάς· ἀνάσασιν δὲ σαρκὸς ὁμοίως ὁμολογῶν-
τες, καὶ κρίσιν ἐσομένην, καὶ ζωὴν αἰώνιον.
ἡμεῖς περὶ τῶν ἀσχεμάτων καὶ αὐτοὶ ὅτι τῶν τυ-
χόντων· ὁ δὲ περὶ κεχηρμένοι τῶν ῥητῶν, ὡς ἔειπεν ὁ
νόμος· ὅτι ἵπκατάρει· ὅς ὁ ποιῶν τὸ
Πάσχα τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ ἡμέρᾳ τῆς μη-
νός.

I. EX iis duabus inter se commistis
Phrygum, & Quintillianorum,
sive Priscillianorum Sectis, nova qua-
dam conflata est, & in orbem introdu-
cta Quartadecimanorum Hæresis. Qui
ceteris in rebus cum Ecclesia consenti-
entes, hoc ipso ab omnibus aberrant, quod
non illius institutis doctrinaeque consen-
tanea quædam amplexi sunt. Nam &
Judaicis insuper fabulis inhaerent: neque
tamen paria cum illis eademque senti-
unt. Quæ enim dicunt non norunt, nec de
quibus affirmant. Quippe semel quotan-
nis unum Paschatis diem præfractè cele-
brant. Quamquam de Patre, Filio, ac
Spiritu sancto sinceram cum Catholicis
opinionem retinent: sed & Prophetas, &
Apostolos, & Evangelistas approbant.
Resurrectionem carnis perinde ut illi fu-
turam non dubitant; quemadmodum
neque Judicium, vitamque sempiternam.
Sed inter hæc tamen non mediocri cala-
mitate conflictantur, eo quod id quod
Lege scriptum est perperam accipiunt:
Maledictus qui non fecerit Pascha XIV die
mensis. 1. Tim. 2. 7.

Tessarescentum sunt inter eos nonnulli, qui unam eandemque diem observant, & una eademque jejunant, ac Mysteriis operantur. Nam ex Actis Pilati accuratam se hujus instituti rationem didicisse gloriantur; in quibus scriptum est VIII Kal. Aprilis Salvatorem esse passum. Quamobrem illa ipsa die celebrare Pascha volunt, in quancumque demum Lunæ XIV dies incurrerit. At qui in Cappadocia degunt, eandem diem, quæ est VIII Kal. Apr. celebrant. Tametsi non mediocris est inter illos dissensio. Nonnulli enim Lunam XIV statuunt, quæ in VIII Kal. Apr. incidit. Nos Actorum ejusmodi Pilati exemplaria quædam invenimus, quæ A. D. XV Kal. Apr. Passionem Christi contigisse narrabant. Verum certò & ex rei veritate comperimus, A. D. XIII Kal. Apr. passum esse Salvatorem. Alii ad X Kal. Apr. rejiciunt. Sed isti à proposito exciderunt. Verum nolo pluribus ea de re disputare. Alioqui multa nobis ad dicendum suppetunt.

Deut. 27. II. Moyses quidem legislator, cum universam Legem edidisset, mandato divinitus recepto, ut in postremo Deuteronomii Libro scriptum est, imprecationes omnes proposuit: non modo quæ ad Paschatis celebrationem, sed etiam quæ ad Circumcisionem, ac Decimas, & Oblationes spectabant. Quare dum unum imprecationis genus devitant, in alias complures semetipsos induunt. Execrabiles quippe eos oportet esse, qui neque circumcidantur amplius, neque Decimas pensitent, neque Hierisolyma quicquam offerendi gratia submittant. O homines sponte cavillationibus variis ac ludibriis opportunos! Hoc enim ab Ecclesiaste sapienter dictum, vel potius à Spiritu sancto nostra causa pronunciatum, ad illos accommodari potest: *Hoc novit Ecclesiastes quoniam Deus prudentem hominem fecit rectum; illi autem inquisierunt varias sibi metipsis vias.*

An non istorum explodenda merito sententia est? Primum enim si Pascha die XIV celebrant, jam tum à die X præparandus illis agnus erit, nec amplius una erit consecrata jejunio dies; sed quinquæ; nimirum decima, undecima, duodecima, decima tertia & decima quarta.

Ετεροι δὲ ἐξ αὐτῶν ἡ αὐτὴν μίαν ἡμέραν ἄγοντες, καὶ ἡ αὐτὴν μίαν ἡμέραν νηστεύοντες, καὶ τὰ Μυστήρια ἑπιτελούντες, διὰ τῶν Αἰκτῶν δὴθεν Πιλάτου ἀνέχουσι τὴν ἀκριβῆσαν διρηκέναι, ἐν οἷς ἐμφέρεται, τῇ περὶ ὀκτῶν καλανδῶν Ἀπριλλίων ἡ Σωτῆρα πεπονθέναι. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ βῆλον ἡ ἄγνη τὸ Πάσχα, ὅποια δ' αὖν ἐμπέσῃ ἡ τεσσαρεσκαδεκάτη τῆς σελήνης. οἱ δὲ ἐν τῇ Κατωπαδοκίᾳ τὴν αὐτὴν μίαν ἡμέραν τὴν περὶ ὀκτῶν καλανδῶν Ἀπριλλίων ἄγουσι. καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ τῶν εἰς ἡμετέρας τυχούσα, τῇ μὲν λεγόντων τῇ τεσσαρεσκαδεκάτῃ τῆς σελήνης τῇ περὶ ὀκτῶν καλανδῶν Ἀπριλλίων. ἔτι δὲ εὐρεθμῶν ἀντίγραφον ἐκ τῆς Πιλάτου, ἐν οἷς σημαίνει περὶ δεκαπέντε καλανδῶν Ἀπριλλίων τὸ πάθος τοῦ γενησῆος. τὰ λεγόμενα δὲ, ὡς ἐκ πολλῆς ἀκριβείας ἐγνωμῶν, ἐν τῇ περὶ δεκατριῶν καλανδῶν Ἀπριλλίων ἡ Σωτῆρα πεπονθέναι κατελήφαμεν. τινὲς δ' ἐν τῇ περὶ δέκα καλανδῶν Ἀπριλλίων λέγουσιν. ἐξέπεσον δ' καὶ ἔτοι τῶν περὶ κλημῶν. δέδια δὲ καὶ περὶ τῶν ἑπὶ πλείστον μηκύσαι τὸν λόγον, πολλὰ γὰρ ἔχομεν λέγειν.

Πληρώσας γὰρ ὁ Νομοθέτης ἡ πάντα νόμον Μωσῆς, ἐκ Θεῶν λαβὼν τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ ἐσχάτῃ βίβλῳ Δευτερονομίας, ταῦτά ἐστι τίθησι πάσας τὰς καλὰς, ὅμοιαι τῇ Παχῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ Περιτμῆς, καὶ τῇ Δεκατώσεως, καὶ τῇ Προφορῶν. ὥστε ἐν εἰ μίαν καλὰν πεφύγασιν, εἰς πολλὰς ἐαυτῶν ἐνέωσαν. εὐρεθήσονται γὰρ ἑπικατάρατοι, μὴ τῶν τεμνόμενων ἑπικατάρατοι, μὴ δὲ ποδεκατῶντες καὶ ἑπικατάρατοι γίνονται, μὴ εἰς ἱερῶν σαλῆν προσφέροντες. καὶ, ὡς τῶν πολλῶν ἀνθρώπων τῇ εἰς πολλὰς ἐαυτῶν ἐρεχλείας ἐμβάλλόντων ἀληθῶς γὰρ εἰπὴν ἐκείνο τὸ ῥῆμα τὸ σωτετὸν τῶν ἑκκλησιασῶν, τὸ ἐκ κε. Πνεύματος ἁγίου ἡμῶν διεσαλμένον, ὅτι τῶν ἐγὼ ὁ ἑκκλησιαστής, ὅτι ὁ Θεὸς σωτετὸν ἀνθρώπων ἐποίησεν εὐθὴ αὐτοὶ δὲ ἐζητήσαν πολλὰς ἐαυτῶν ὁδούς.

Πόθεν γὰρ ὁ διαπίπτει τῶν ἡ διάνοια; πρῶτον γὰρ ἐν τῇ τεσσαρεσκαδεκάτῃ τὸ Πάσχα ἄγουσι, χρεῖαν ἔχουσι τὸ περὶ ἑαυτὸν λαβεῖν διὰ δεκάτης, καὶ τηρεῖν αὐτὸ ἕως τεσσαρεσκαδεκάτης, καὶ σκέτι μία ἡμέρα ἔσαι τῇ νηστείας ἀλλὰ πέντε, ἡ τῇ δεκάτῃ καὶ ἐνδεκάτῃ, καὶ δωδεκάτῃ καὶ τρισκαδεκάτῃ καὶ τεσσαρεσκαδεκάτῃ.

κατή. εἰν δὲ πρὸς ἑσπέραν τυθῇ τὸ Πάσχα, ἢ αὐτὴ τεσσαρεσκαδεκάτῃ ἡπρωσκῶσα, ἕξ διατελεῖ ἡμέρας ἐν τῇ νηστείᾳ, καὶ ἔκτι μία ἑσπέρης νηστείας· καὶ διέπεσεν ἡ περίμιας ἡμέρας αὐτῶν ζήτησις, ἢ μία τις ὄσα. ἔχει γὰρ τὰ πρῶτότυπα συνεζδυγμένα, καὶ ἐξημίων ἢ ὀλίγην κτ' Θεὸν πρᾶγματεῖαν. ἔδει γὰρ τὸν Χριστὸν ἐν τεσσαρεσκαδεκάτῃ ἡμέρᾳ θύεσθαι τὸν νόμον, ὅπως λήξῃ παρ' αὐτοῖς τὸ Φωτίζον αὐτῆς Φῶς κτ' τὸν νόμον, τῷ ἡλίῳ ἀνατείλαντι, καὶ σκεπάσαντι τῆς σελήνης τὸ σέλας. ἀπὸ γὰρ τεσσαρεσκαδεκάτης, καὶ κατω, φθίνει τὸ φαεινὸν τῆς σελήνης. ἔτω καὶ ἐν τῷ νόμῳ ἀπὸ τῆς τῷ Χρῆστος παρσίας καὶ πάθους ἡμαύρωται ἡ ἰσχυρὴ Συναγωγή, κατηύγασε δὲ τὸ ἘΥαγγέλιον· μὴ καταλυθῇ τὸ νόμος, ἀλλὰ πληρωθῇ· μὴ καταργηθῇ τὸ τύπος, ἀλλὰ ὡρασησάντ' τὴν ἀλήθειαν. ἔτω γὰρ καὶ ἐν τῷ πεποιημένῳ τὸ Πάσχα ἐν τῇ Ἰερουσολαίμᾳ ἐπὶ τῇ θείᾳ γραφῇ, λέγῃσα· καὶ ἔφαγον ἐν Γαλιλάῳ, καὶ ἐξέλιπε τὸ Μάννα. ὡμαρτυρεῖσα αὐτοῖς ἡ θεία γραφή, καὶ προφητεύουσα, ὅτι τῷ πάθει Κυρίου, διὰ τὴν αὐτῶν ἐπαρησιθείαν, λήξει παρ' αὐτοῖς ἡ βραῦσις ἡ * ἘΥαγγελικὴ καὶ ἐπὶ βρά- C μιος, ὅπως Μάννα παρ' αὐτοῖς κέκληται.

Πανταχόθεν δὲ ἡ ἀγία Θεῷ Εκκλησία περὶ τῆς χρείας ταύτης τῆς μυσαγωγίας συλλέγῃσα τὸν σύνδεσμον, ὁ διαπίπτει τὴν ἀληθείας. κέχρηται γὰρ ὁ μόνον τῇ τεσσαρεσκαδεκάτῃ, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐξδομάδι τῇ κτ' περίοδον ἀνακυκλωμένη τάξι τῶν τῷ Σάββατ' ἐπὶ ἡμερῶν· ἵνα καὶ τὰ ὑπὸ τῷ Κυρίῳ ἡρόμνημα καὶ τὸ πρῶτότυπον, εἴη ἀνάσασις τε καὶ εὐχία. καὶ κέχρηται ὁ μόνον τῇ τεσσαρεσκαδεκάτῃ τῆς σελήνης, ἀλλὰ καὶ τῷ ὁρῶν τῷ ἡλίῳ· ἵνα μὴ ἐν ἐνιαυτῷ δύο Πάσχα ποιεῖντες, ἐν τῷ D ἑτέρῳ μὴδὲ ἐν Πάσχα τελέσωμεν. διὸ ὡρατη- ρόμεθα μὲν τὴν τεσσαρεσκαδεκάτῃ, ὑπερβαίνομεν δὲ τὴν ἰσημερίαν, φέρομεν δὲ ἡπὶ τὴν ἀγίαν κυριακὴν τὸ τέλος τῆς συμπληρώσεως. λαμβάνομεν δὲ τὸ πρῶτον ἀπὸ δεκάτης, ὄνομα τῷ Ἰησοῦ ἡπὶ γινόντες διὰ τὸ ἰῶτα· ἵνα μὴ λάθῃ ἡμᾶς μηδὲν τῶν κατὰ τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν τῆς ζωτικῆς ταύτης τῷ Πάσχα τῆς Εκκλησιαστικῆς καὶ ἀληθι- νῆς πρᾶγματείας.

Quod si ad Vesperam Pascha fuerit immo- Tesserelatum, quod XIV die illucescente geritur, caedeca- VI dies jejunio tribuendi sunt: nec jam u- utæ. Hæ- nus præhinetur; sicque omnis illa de una resis L. die quæstio per se ipsa corrui, quæ esse u- nica desinit. Nam & ad illas figurarum umbras, quæ iis ipsis significantur ad amussim congruunt: & istos necesse est haud mediocrem Divinorum mysterio- rum jacturam facere. Christum enim XIV die mactari ex præscripto Legis oportuit: ut ejus lumen, quod Judæos collustra- bat, oriente Sole, ac Lunam abscondente delineret. Etenim à XIV die deinceps Lunæ splendor imminuitur. Sic in veteri lege, post adventum ac Passionem Do- mini, Judæorum obscurata Synagogā, Evangelicum lumen affulsit: non ut soluta Lex sit, sed impleta; neque ut in nihilum figura redacta sit; sed ut veritatem exhibuerit. Ita post Pascha ad Hierichuntem peractum Scriptura statim adiecit: *Et comederunt in Galgalis, & defecit Josue 5. 10. Manna.* Quibus verbis id ipsum sacra- litera vaticinando testata sunt, Dominica nece, propter adnegatum ab illis numen, Angelicum, ac cæleste pabulum, quod appellabant Manna, desitutum.

III. Ecclesia porro Catholica, quæ Ecclesiari- ad id Mystrium celebrandum necessa- tum in cele- ria sunt undique contrahens, & in unum brando Pa- conferens, veritatem retinet. Nam non schate. solum XIV diem observat: sed & Hebdomadem; hoc est, septenos illos Sabbati dies, qui perpetuo circuitu ac revolutione redeunt; ut ad eorum exemplar quæ sunt à Domino gesta, Resurrectio epulæ- que celebrentur. Deinde præter Lunæ XIV diem, etiam cursum Solis adhibet: ne duplex in eundem annum Pascha ita committatur; ut altero anno ne unum quidem habeatur. Quocirca XIV illam diem sic tenemus, ut Æquinoctium prætergrediamur: ac demum in sanctam Dominicam religiosissimi temporis finem conjicimus: sed agnum jam tum à decimo die sumimus; quoniam in Jota litera Jesu nomen agnoscimus; ne quid omnino diligentiam nostram effugiat, quod ad Ecclesiasticam & germanam, ac vitæ salutis- que conciliatricem Paschatis celebrationem pertinere videatur.

Alogi. Sed jam pestiferum bufonis huius affia-
Hæresis tum Christi potentia velut obsignatus mu-
LI nitusque prateribo: ac Dei ope postulata,
animum ad reliquas convertam.

ADVERSUS HÆRESIN IL-
lam, quæ Joannis Evangelium &
Apocalypsin rejicit, quæ Amentium
appellat, Hæresis XXXI
sive LI.

Ἐπεξήσομαι δὲ καὶ τὸ τοῦ ἐμφύσημα
τῶ βέων, εἶπεν Φουσαλὲς ὅφρως, διὰ τῆς
τῶ Χριστοῦ δυνάμεως Ἰησοῦ Φραγισάμην,
καὶ Ἰησοῦ τὰς ἐξῆς τὸν νῦν περτέων, Θεὸν
σωτήτως Ἰησαλέμεν εἰς βοήθειαν.

ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΗΣ
μὴ δεχομένης τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον,
καὶ τὴν Αποκάλυψιν· ἡ ἐκάλεσεν * Ανοή-
των, τριακοσὴ πρώτη, ἢ καὶ πεντη-
κοστή πρώτη.

Imo po-
tius Ali-
gan.

Dis-
tatum
verba.

I POST Cataphrygum, Quintillia-
norum, & Quartadecimanorum se-
ctas, nova quædam in Orbem terrarum e-
rupit Hæresis: velut imbecillus serpens,
qui dictamni, vel styracis, aut libanitudis,
aut abrotoni, aut bituminis, aut suffitus,
aut Gagatæ lapidis, aut denique cervini
cornu odorem non sustinet. His enim
rebus serpentes ac venenatas bestias abi-
gi, proditum ab iis est, qui id usu experien-
tiaque didicerunt. Quod verò ad dicta-
mnium pertinet, inde esse dictum pleri-
que censent, quod ad parturientium reme-
dia à Medicis adhibetur. Quare merito id
Divino verbo, Deo inquam qui de cælo
delapsus est, & à Patre sine ullo tempore
est, aut initio genitus, à nobis accommo-
datur. Quod verò Salomon de stolidi ac
nequam muliere dicit, *odisse illam securita-
tis sermonem*; hoc ad istos transferri potest,
qui solidam ac constantem doctrinam pe-
nitius oderunt. Terræ siquidem affixi sunt,
& à cælestibus abhorrent. Ideoque vocem
illam sancti Spiritus perhorrescunt; *Vox*
ps. 18. 9. Domini preparantis cervos, Qui quidem
servis suis & Apostolis dixit: *Eccce dedi vo-
bis potestatem calcandi super serpentes &
scorpiones, & super omnem virtutem inimi-
ci.* Hæc enim illa vox erat *cervos prepa-
rans*, quæ per sanctos Apostolos & Evan-
gelistas per orbem est dissipata: uti Dia-
boli hostilis ad repugnandum vis & auda-
cia proculcaretur. Sed ex Apostolorum
numero præcipuè Joannes exiit, qui ani-
mum intendens cæcorum istorum, ac ser-
pentibus similium potentiam reprimeret.

ΚΑΘΕΞΗΣ ὁ τῶν τῶν Αἰρέσεων,
μετὰ τὴν κτ' Φρύγας τε καὶ Κυϊντιλ-
λιανῆς, καὶ Τεσσαρεσκαίδεκατίτας ἔτω κα-
λεσμένους, ἀνεφύη τῷ βίῳ Αἰρεσις ἐτέρη, ὡ-
σπερ ἐρπετὸν ἀσθενές, μὴ δυνάμενον ἀντι-
χεῖν πρὸς τὴν ὁσμὴν τῆς δικταμένης, ἥτοις ὡ-
ρακ, ἢ λιθανίτιδ, ἢ τῆς ἀβροτόνης, ἢ τῆς
ὁσμῆς τῆς ἀσφάλτης, ἢ τῆς θυμιάματος, ἢ
τῆς λίθου τῆς Γαγάτης, ἢ τῆς κέρατος τῆς
ἐλάφου. Φησὶ γὰρ οἱ ἐν σωτηρίᾳ γεγονότες,
καὶ διὰ πείρας τῶν ταῦτα τὰ εἶδη ἀπε-
λαστικὰ εἶναι ἐρπετῶν καὶ ἰοσόλων. καὶ τὴν
μὲν δικταμνον τινὲς καλεῶσιν, ἀπὸ τῆς τῆς
πᾶδας τῶν ἰατρῶν κεχεῖσθαι ταύτη εἰς τὴν
τῶν τικτεσῶν γυναικῶν βοήθειαν. ὥστε ἀφ'
ἡμῶν εἰκότως ἀπεικάζεσθαι εἰς τὸν ἄνωθεν
ἐλθόντα Λόγον, Θεὸν ἀπὸ τῶν ἐπεφρανίων,
ἐκ Πατρὸς ἀχρόνως καὶ ἀνάρχως γεγεννη-
μένον. Φησὶ γὰρ ὁ Σολομών πρὸς τῆς ἀφρο-
ν, καὶ Φαύλης γυναικὸς, ὅτι μισεῖ λόγον
ἀσφαλείας. ἔτως καὶ ἔτοι ταῖς σερεὰς τῆς κη-
ρύγματος μεμισήκασιν, Ἰππύγειοι ὄντες, καὶ
πρὸς τὰ ἐπεφράνια ἀπεχθανόμενοι. ὅθεν δε-
διότες τὴν Φωνὴν τῆς ἀγίας Πνεύματος,
τὴν λέγσαν, Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἐ-
λάφους· τῶ εἰπόντ· τοῖς αὐτῶ δόλοισι, καὶ
Αποσόλοις, ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν
πατεῖν ἐπὶ ὄφεις, καὶ σκορπίους, καὶ ἐπὶ
πᾶσαν τὴν δύναμιν τῆς ἐχθρῆς. αὕτη γὰρ ἦν
ἡ Φωνὴ ἡ καταρτιζομένη ἐλάφους, ἡ δοθεῖ-
σα εἰς τὸν κόσμον διὰ τῶν ἀγίων Αποσό-
λων, καὶ Εὐαγγελιστῶν, καταπατῆσαι τὴν
τῆς Διαβόλου ἐναντιότητα. ἐξ ὧν ὁ ἅγιος

Ἰωάννης ἀκρότατα ἐπέσησε, καὶ διήλεγξε τὴν δύναμιν τῶν πεπλανημένων, καὶ
ὁ Φιομόρφων.

Αλλὰ οὐκ ἰσχύουσιν ἐν τῇ κισσῷ οἱ τοιοῦτοι. Ἐπιτρέπεται γάρ ὁ ἅγιος Νῶε καὶ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ἐπασφαλίσασθαι τὴν τοιαύτην, ὡς φησὶ πρὸς αὐτόν· ἀσφαλτώσεις αὐτὴν ἔσωθεν, καὶ ἔξωθεν. ἵνα δείξῃ τὸ εἶδος τῆς ἀγίας καὶ Θεῆς Εκκλησίας, ἐχάσης τῆς ἀσφάλτε τὴν δύναμιν, τὴν ἀποδιώκσαν τὰ δεινὰ, καὶ ὀλετήρια ἐρπετώδη διδάγματα. ὅπως γὰρ θυμιάται ἡ ἀσφαλτὶς, καὶ ἰσχύσει σῆναι ὄφιν. ἐκάρωσε τοίνυν τέτταρς τὸ ἅγιον θυμίαμα τῆς σύρακος, καὶ παρατίθενται τέτταρς τὴν ὁδὸν, καὶ τῆς ἀβροτόνης, εἴτεν λιθανίτιδος ἡ δύναμις, καὶ αὐτὴ τῆς ὀφείας ἐπιφύσασα, καὶ ἐπάνω τῆς φωλεῖς αὐτῆς ἐμβλασθήσασα. ἔνθα γάρ τὸν Χριστὸν ἐκ πατρίδος ψιλλὸν ἄνθρωπον ἐκήρυττεν ὁ Εὐδίων καὶ ὁ Κήρινθος, καὶ οἱ ἀμφὶ αὐτοῦ, φημὶ ὅτι ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνέτειλε τῷ κόσμῳ ταύτην τὴν ἀγίαν βοτάνην, εἴτεν θάμνον τὴν ἀποδιώξασαν τὸν ὄφιν, καὶ λύσασαν τὴν τῆς Διαβόλου τυραννίδα. ἐκεῖ γάρ ὁ ἅγιος Ἰωάννης μετ' ἡλικίαν γηραλέαν ἐπιτρέπεται πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀγίας κηρύξαι, καὶ ἀνακαμψαίτας ἐν τῇ ὁδῷ πεπλανημένους, καὶ ἀνάγκης, ἀλλὰ μὴ προσωρέσεως τοῖς πειθομένοις ἀποκαλύψας Θεὸς τὸ φῶς, τὸ ἐν τῇ ἀγίᾳ Θεῆς διδασκαλία. ἀλλ' ἕως πότε μηκύνω τὸν λόγον; καὶ γὰρ τῷ μένοντι ὅπως ἀναφυῇ ἀβροτόν, ἐκεῖ ὄφιν ἐκέτι ἐγκαταμένει, ὅτε ἐμφωλεύει. καὶ ὅπως Θεὸς ἀληθὴς διδασκαλία, καὶ κατιχύσει κατοικητήριον ἐρπετώδους διδασκαλίας, ἀλλὰ διόλκνται.

Φάσκουσι τοίνυν οἱ Ἀλογοὶ ταύτην γὰρ αὐτοῖς τίθῃ τὴν ἐπωνυμίαν. Διὸ γὰρ τῆς δευτέρως κληθήσονται καὶ ἄλλως, ἀγαπητοί, ἐπιθώμεν αὐτοῖς ὄνομα, τέτταρς ἄλογοι. εἰχον γὰρ τὴν Ἀρεσιν καλεσμένην, ἀποβάλλουσαν Ἰωάννην βίβλους. ἐπεὶ δὲ τὸν λόγον ἐδέχονταί τὸν πατέρα Ἰωάννην κηρυγμένον, ἄλογοι κληθήσονται. ἄλλοι τοίνυν παντάπασιν ὑπάρχοντες τῆς κηρύγματος τῆς ἀληθείας, δεινῶνται τὸ καθαρόν τῆς κηρύγματος, καὶ ὅτε τὸ τῆς Ἰωάννης Εὐαγγελίον δέχονται, ὅτε τὴν αὐτῆς ἀποκάλυψιν. καί μιν ἐδέχοντο τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν δὲ ἀποκάλυψιν ἀπεβάλλοντο, ἐλέγομεν αὐτοὺς, μὴ πῇ ἄρα καὶ ἀκριβολογίαν ἵστοιοῦνται, ἀποκρυφὸν μὴ δεχόμενοι, διὰ τὸ ἐν τῇ ἀποκαλύψει εἶναί

II. Quamquam nihil adversus Arcam Alogi. conatus istorum proficit. Quam ideo mu- Hæresis nire ac firmare sanctus Noë Divina voce Li. commonetur. Sic enim Deus præcipit: *Linies eam bitumine intus & foris.* Ut san- Gen. 6. 14. ctæ Dei Ecclesiæ speciem præberet, quæ bituminis vim habet, quæ perniciofa ac le- Ecclesia cius Arcæ comperta- tur. Ubicunque enim bitumen suffiunt, nullus ibi serpens moratur. Quinetiam sancto Stryacis nidore sopiuntur, cujus odorem fugiunt, ut & Abrotoni, sive Libaniridis vim, si supra serpentis latibulum consita fuerit, atque pullularit. Etenim iisdem illis in locis, in quibus nudum hominem, & ex utriusque sexus conjunctione satum esse Christum Ebion & Cerinthus cum suis asserere ausi sunt, hoc est in Asia, ibidem Spiritus sanctus illam velut herbam sanctissimam, aut fruticem in orbem extulit, quo & serpens abigeretur, & tyrannicus Diaboli dominatus everteretur. Illic siquidem B. Joannes affecta jam ætate prædicare sancti Spiritus hortatu jubetur, & errantes à via revocare: non ut vi ac necessitate cogeret: sed ut sponte ac volentes induceret, iisdemque postea Divinum cœlestis doctrinæ lumen impertiret. Verum quid ego de ea re diutius disputo? Quicumque enim in eo loco manet, ubi Abrotonum consitum est, nullus ibi manebit latebitque serpens. Sic ubi vera est Dei doctrina, nulla venenata doctrinæ latebra vim habebit aliquam, sed funditus occidet.

III. Hæc igitur Alogorum est opinio. Nam ejusmodi eis nomen imponimus, nec à nobis deinceps aliter vocandi sunt. Et vos mecum o carissimi, Alogos illos nominare. Quorum Hæresis Joannis Libros repudiat. Quamobrem cum Verbum à Joanne prædicatum respuant, Alogi, hoc est à Verbo alieni nuncupandi sunt. Ergo illi à doctrina veritatis funditus abhorrentes sinceram fidem abnegant, nec Joannis Evangelium, aut Apocalypsin approbant. Atqui si Apocalypsin duntaxat rejectâ Evangelium admitterent, dici id possent subtili quodam & accurato judicio fecisse, ut Apocrypha respuerent; quod pleraque in Apocalypsi altissimos &

Alogi.
Hæretis
LL

& obscuros sensus habeant. Sed cum universos Joannis Libros propriè rejiciant, dubitare nemo potest, quin ii, eorumque similes, illi ipsi sint, quorum in Catholicis Epistolis Joannes meminit; *Novissima hæresis*, inquit, *et audistis, quoniam Antichristus venit: et nunc ecce Antichristi multi, et c.* Quamquam illi non nihil ad excusandam suam audaciam conantur asserere. Pudet enim palam B. Joanni contradicere; quod & ipsum inter Apostolos fuisse numeratum, & à Domino præcipue dilectum non dubitent; qui & sacra Mysteria pro rei dignitate patefecit, & supra Domini pectus incubuit. Quare aliam damnandorum Apostoli scriptorum causam committunt. Negant hæc Joannis esse, & Cerintho tribuunt; nec esse digna putant, quæ ab Ecclesia probentur.

1. Tim. 1.7.

IV. Verum vel hoc ipso sui conatus initio convincuntur, nec quid dicant intelligere, nec de quibus affirmant. Quenim fieri potest, ut hæc à Cerintho scripta sint, quæ Cerintho potissimum repugnent? Hic enim recentem ac nudum hominem esse Christum asseruit. Contra Joannes perpetuò fuisse Verbum, atque è cælo delapsum, & carnem esse factum pronunciat. Quocirca statim aditu ipso deprehenditur, vanam istorum calumniandi licentiam meram esse stultitiam, nec unde redargui possit satis animadvertere. Nam illi nobiscum alioqui eadem ac paria sentire videntur. Sed cum ad ejus doctrinæ, quam per B. Joannem Divina nobis sapientia providit, soliditatem nequaquam adhærescant, in iis quæ nesciunt contra veritatis scientiam insolenter illos efferri cognoscimus. Atque hoc ipsimet intelligere poterunt, si resipiscere modo, ac mentem advertere voluerint. Nos enim ea monumenta, quibus Spiritus sancti doctrina continetur, quæ quidem fide digna, probataque sint, nullo modo rejicimus. At illi contra se potius, quam contra veritatem illud afferunt: Joannis Libros cum cæterorum Apostolorum scriptis minimè consentire. Ex quo deinceps sacrosanctam ac Divinam illius doctrinam redarguunt. Quid enim, inquit, scripsit? In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Item, Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis; et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre, plenum gratia et veritatis. Et statim: Joannes testatur, et clamat dicens: Hic est quem dixi vobis

Joannem
reprehendunt.
Alogi.
Joan. 1.

et σκοτεινῶς εἰρημένα. ὁ πότε δὲ ἔδεχοντο φῦσαι τὰ βιβλία τὰ ἀπὸ τῆς ἀγίας Ἰωάννης κεκηρυγμένα, παντί τῳ δῆλον εἶη, ὅτι ἑτοί εἰσι καὶ οἱ ὅμοιοι τούτοις, περὶ ὧν εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἐν ταῖς Καθολικαῖς Ἐπιστολαῖς· ὅτι ἐσχάτῃ ὥρᾳ ἐσὶ καὶ ἠκούσατε ὅτι Ἀντίχριστος ἔρχεται καὶ νῦν ἰδοὺ Ἀντίχριστοι πολλοί, καὶ τὰ ἐξῆς. πρὸς Φασίζον· ὅ γ' ἑτοί, ἀγχιωόμενοι ἀντιλέγειν τῷ ἀγίῳ Ἰωάννῃ, διὰ τὸ εἶδέναι αὐτὸς καὶ αὐτὸν ἐν ἀειθμῶν Ἀποσόλων ὄντα, καὶ ἡγαπημὸν ὑπὸ τῆς Κυρίας, ὅς ἀξίως τὰ Μυστήρια ἀπεκάλυψε, καὶ ἔπει τὸ εἶπεν· αὐτὸς ἀνέπεσε. καὶ ἑτέρως αὐτὰ ἀνατρέπειν πειρῶνται. λέγουσι γ' μὴ εἶναι αὐτὰ Ἰωάννης, ἀλλὰ Κηρίνθ. καὶ ἐκ ἀξίας αὐτὰ Φασιν εἶναι ἐν Ἐκκλησίᾳ.

Καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπιβολῆς εὐθύς ἐλέγχονται, μήτε ἂν λέγουσιν νοῦντες, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιῶνται. πῶς γὰρ ἔσαι Κηρίνθ τὰ καὶ Κηρίνθ λέγοντα; Κηρίνθος γὰρ πρὸς Φατοῦ καὶ ψιλόν τὸν Χριστὸν ἔχει ἀνθρώπον. ὁ δ' Ἰωάννης αἰετὸν τὸν Λόγον κεκήρυξε, καὶ ἄνωθεν ἦκοντα, καὶ σαρκωθέντα. ἀπ' αὐτῆς τοίνυν τῆς ἐπιβολῆς ἐλήλεγμαι ἡ τέτωνμα-
ταιοσυκοφαντία, μωρία ἡς ἔσα, καὶ μὴ νοῦσα πόθεν διελέχετο. δοκῶσι γὰρ καὶ αὐτοὶ τὰ ἴσα ἡμῖν πειθεύειν· μὴ κατέχοντες δ' τὰ ἀσφαλῆ ἢ ἐκ Θεοῦ οἰκονομηθέντα ἡμῖν διὰ τῆς ἀγίας Ἰωάννης κηρύγματος, ἀρεθίσοντα διελεγχόμενοι ἐν οἷς ἀγνοοῦσι, πῶς καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπαίρονται γνῶσιν. καὶ εἰ γέδελη-
σωσιν ἀνανήψαι, καὶ κατανόησαι, γνώσονται. ἡμεῖς γὰρ τὰς ἀπὸ τῆς ἀγίας Πνεύματος διδασκαλίας ἀξιολόγως, καὶ ἡσφαλισμένως ἔσας ἐκ ἀποδείξεων. Φάσκει γὰρ καὶ ἑαυτῶν, ὅ γ' εἰποιμὶ καὶ τῆς ἀληθείας, ὅτι ἔσυμφωνεῖ τὰ αὐτὰ βιβλία τοῖς λοιποῖς Ἀποσόλοις. καὶ δοκῶσι λοιπὸν ἐπιλαμβάνεσθαι τῆς ἀγίας καὶ ἐνδεῆς διδασκαλίας. καὶ τί, Φησὶν, εἶπεν; ὅτι ἐν ἀρχῇ ὡς ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ὡς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ὡς ὁ Λόγος. καὶ ὅτι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ κατεσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· καὶ ἐδόξασθη τὴν δόξαν αὐτῶν, δόξαν ὡς μονογενὴς πρὸς τὸν Πατέρα, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. καὶ διότι ὁ Ἰωάννης μαρτυρεῖ, καὶ κέκοιγε, λέγων· ὅτι ἑτὸς ἐστίν, ὃν εἶπον ὑμῖν,

Et statim: Joannes testatur, et clamat dicens: Hic est quem dixi vobis

καὶ ὅτι ἕτος ἐστὶν ὁ ἀμνὸς τῷ Θεῷ, ὁ ἀφρων τὴν ἀμαρτίαν τῷ κόσμῳ. καὶ καθεξῆς Φησι· καὶ εἶπον αὐτῷ οἱ ἀκούσαντες, Ραββὶ πῶς μένεις; ἀμα δὲ ἐν ταύτῳ, τῇ ἐπαύριον, Φησὶν, ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὐρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀκολούθη μοι. καὶ μετὰ τὸ ὀλίγον παρόθεν Φησὶ. καὶ κατὰ τρεῖς ἡμέρας γάμου ἐγγέμετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐκλήθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον, καὶ ἦν ἐκεῖ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. οἱ δὲ ἄλλοι Ἐταγελισαὶ φάσκουσιν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποιηκέναι τεσσαράκοντα ἡμέρας, πειραζόμενον ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, καὶ τότε ὑπορέφαντα, καὶ πῶρα λαβόντα τῆς Μαθητίας. καὶ ἐκ οἷδασιν οἱ ἀποκρίθησθαι, ὅτι ἐκάστω Ἐταγελισῇ μεμελέτηται, συμφώνως μὲν τοῖς ἑτέροις λαλήσαι τὰ ὑπὲρ ἐκείνων εἰρημένα. ἀλλὰ δὴ τὰ ὑπὲρ ἐκείνων ρηθέντα, πῶρα λευθεῖν ἔως ἀποκλύψαι. ὃ γὰρ ἦν αὐτῶν τὸ θέλημα, ἀλλὰ ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἀκολουθία. εἰ γὰρ τέττα βέβηλονται Ἰππιδάμειος, μαθήτωσαν ὅτι οἱ ἄλλοι τρεῖς ἐκ αὐτῆς ἐνέρεξαντο τῆς ἀκολουθίας. Ματθαῖος γὰρ πρῶτος ἀρχεται εὐαγγελίζεσθαι. Ἰδὼν γὰρ ἰὺ ἐπιελαγμένον τὸ Ἐταγελίον κηρύττει ἀπ' ἀρχῆς, ὡς καὶ ἐν ἄλλῃ Αἰρέσει πᾶσι τέττα διὰ πλάτους εἰρήκαμεν. ὃ δὲν ὃ ἡμᾶς λυπήσῃ καὶ αὐτοῖς περὶ τῶν αὐτῶν διαλαμβάνειν, εἰς πῶρα τῶν αὐτῶν ἀληθείας, καὶ ἔλεγχον τῶν πεπλανημένων.

Οὗτος τοίνυν ὁ Ματθαῖος καλεῖται τὸ Ἐταγελίον, ὡς ἔφην, καὶ δικαιοτάτα ἦν. ἔδει γὰρ τὸν ἀπὸ πολλῶν ἀμαρτημάτων ἐπιστρέφαντα, καὶ ἀπὸ τῶν τελευνέων ἀναστάντα πάλιν θέντι ἐπὶ σωτηρίᾳ πάλιν γὰρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ λέγοντι· ἐκ ἡλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλούς εἰς μετάνοιαν, εἰς ὑπόδειγμα ἡμῶν τῶν μελλόντων σώζεσθαι, * πάλιν ἐν πάλιν τελευνέων ἀναστάντι, καὶ ἀπὸ ἀδικίας ἀναστρέφαντα πῶρα χέου τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας· ἵνα ἀπ' αὐτῶν μάθωσιν οἱ ἀνθρώποι τὴν τῆς παρθεσίας Φιλανθρωπίαν. μετὰ γὰρ τὴν ἀφῆσιν τῶν ἀμαρτιῶν ἐδώρησάτο αὐτῶν καὶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ κάθαρσιν λέπρας, καὶ ἰαμάτων δυνάμεις. καὶ ἀπέλασιν δαυμόνων· ἵνα μὴ μόνον ἀπὸ τοῦ λόγου πείσῃ τὰς ἀκούσας· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἔργων κηρύττει Ἐταγελία τοῖς ἀπολλυμένοις, ὅτι ἀνέστησονται διὰ μετάνοίας· καὶ τοῖς πεπληκῶσιν, ὅτι ἀναστήσονται.

A Et: hic est agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Deinde ita scribit. Et dixerunt illi qui audierant: Rabbi ubi manes? Postea vero: Postera die, inquit, voluit abire in Galileam, et invenit Philippum, et dicit ei Jesus; Sequere me. Paulo post vero ita profectur. Et post triduum nuptie factae sunt in Cana Galilee; et vocatus est Jesus, et Discipuli ejus ad nuptias, et erat ibi mater ejus. Evangelistae vero ceteri narrant XL dies illum in deserto mansisse, & à Diabolo fuisse tentatum; ac tum demum redeuntem Discipulorum habuisse delectum. Nec illud, quæ eorum inscitia est, animadvertunt: id Evangelistarum unumquemque studuisse, ut, quæ ab aliis essent prodita, ea consentaneè cum illis exponeret: interim tamen nonnulla, quæ ab iisdem essent prætermissa, memoraret. Neque enim id in eorum voluntate situm fuit; sed à Spiritu sancto omnis illorum doctrina, scribendique ordo profectus est. Nam si reprehendendum illud existimant, intelligant tres alios Evangelistas non ab ipso rerum gestarum initio narrationis suæ sumpsisse primordia. Matthæus enim primus Evangelium scribere aggressus est. Cui quidem initio prædicandi Evangelii munus est commissum. De qua re in alia Hæresi copiosè disputavimus; & nunc eadem hoc loco repetere cum ad veritatis fidem, tum ad illorum convincendos errores minimè pigebit.

V. Matthæus igitur primus Evangelii scribendi provinciam nactus est, ut diximus; idque ei jure merito contigit. Oportebat enim eum ipsum, qui ad conciliandam humano generi salutem advenerat, quique ita dixerat: Non veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam; ad eorum qui servandi erant exemplum, ei homini potissimum prædicandæ salutis munus injungere, qui ab innumeris peccatis conversus, & à Telonio suscitatus fuerat, ac se ab omni scelere & injustitia revocarat: ut ab illo quanta sibi esset adventu Christi humanitas collata mortales discerent. Quippe post peccatorum condonationem, hoc eidem concessit, ut & mortuos excitare posset ad vitam, repurgare lepram, & morbos depellere, Dæmonesque propulsare: ne dicendo solum persuaderet auditoribus; sed Evangelicam doctrinam factis etiam ipsis prædicaret; atque & perditis hominibus nunciaret, posse illos poenitendo recuperari; & iis qui ceciderant resurrecturos se esse

Anoēti.
Hæresis
xi.

Mat. i.

Cap. i.

Luc. i.

ib. 16.

& qui mortui essent, vitam esse denuo con-
secuturos. Hic igitur Matthæus Hebrai-
ca lingua scripsit, ac prædicavit Evange-
lium, nec ab ejus initio duntaxat exorsus
est; sed primum Christi Genealogiam ab
Abraamō pertextuit. *Abraam, inquit, genuit
Isaac, Isaac autem genuit Jacob, &c.* usque
ad Josephum & Mariam; Et illud quidem
initio præfixit: *Liber generationis Jesu Chri-
sti filii David.* Addit deinde; *filii Abraam;*
Tum ad id quod instituerat progressus;
Christi, inquit, *generatio sic erat.* Cum ef-
set desponsata Mater ipsius Maria Joseph,
antequam convenirent, inventa est in ute-
ro habens de Spiritu sancto. Joseph autem,
cum esset justus, quarebat occultè dimittere
illam. Et ecce Angelus Domini apparuit il-
li in somnis, dicens; *Noli dimittere conju-
gem tuam: Quod enim in ipsa est, de Spiritu
sancto est.* Ecce enim pariet filium &
vocabis nomen ejus *Jesum.* Hic salvabit po-
pulum suum a peccatis. Et hoc, inquit, fa-
ctum est, ut impleretur, quod dictum est à
Dominop̄ Prophetam dicentem: *Ecce Vir-
go concipiet, &c.* Exurgens autem a so-
mno ita fecit Joseph. Et accepit uxorem
suam; & non cognoscebat eam, donec pepe-
rit filium suum primogenitum; & vocavit
nomen ejus *Jesus.* Pergit deinde: Cum na-
tus esset *Jesus in Bethleem Judææ in diebus
Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente vene-
runt Hierosolymam dicentes; Ubi est qui na-
tus est Rex Judæorum? Vidimus enim stel-
lam ejus in Oriente, & venimus adorare
eum.* Ubi igitur est Zachariæ illa omnis
historia? Ubi sunt quæ à Luca narrantur?
Ubi visum illud Angeli? Ubi Joannis Ba-
ptistæ Prophetia? Ubi increpatio Zacha-
riæ, ut loqui antè non posset, quàm perfe-
cta essent omnia, quæ ab Angelo erant al-
lata? Ubi sunt quæ Angelus Mariæ locutus
est? Ubi cautio illa ac prudentia, quam suo
illo ad Angelum responso Maria præ se tu-
lit: cum ita illum interrogavit; *Quomodo
fiet illud quoniam virum non cognosco? aut
sincera illa Angeli accurataque rei geren-
dæ propositio? Spiritus, inquit, sanctus su-
perveniet in te, & virtus Altissimi obum-
brabit tibi.*

VI. Quinam ergo factum putabi-
mus, ut quæ Lucas exposuit, ea sint à
Matthæo prætermittenda? Num Matthæum
ab rei veritate discrepare statuemus?

ταῦτα ὑπὸ τῆς Λατικῆς ῥηθέντα, ἀρὰ ἀσύμφωνον εἶναι τὸν ἅγιον Ματθαῖον πρὸς τὴν ἀλήθειαν;

καὶ τοῖς τεθνηκόσιν, ὅτι ζωογονηθήσονται. καὶ
ἐπὶ τῷ μὲν ἐν ὁ Ματθαῖος Εβραίοις γράμμασι
γράφει τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ κηρύττει. καὶ ἀρχὴ ἔσται
ἀπ' αἰχῆς, ἀλλὰ διηγείται μὲν τὴν ἱστορίαν
ἀπὸ τῆς Αβραάμ. Αβραάμ. Φησὶν, ἐγέννησε τὸν
Ἰσαάκ. Ἰσαάκ ὁ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ, καὶ τὰ ἐ-
ξῆς. ἀρχὴ τῆς Ἰωσήφ καὶ Μαρίας. καὶ ἀπ' ἀρχῆς
τάπει, λέγων. βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ
ὑἱοῦ Δαβὶδ. εἰτά Φησιν, ὡς Αβραάμ. εἰτά ἐλ-
θὼν ἐπ' αὐτὸ τὸ ζητούμενον, Φησὶ. τῷ δὲ Ἰησοῦ
Χριστῷ ἡ γένεσις ἔτις ἦν. μνηστειοῦ τῆς
μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῇ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ σινωελ-
θεῖν αὐτὰς, διότι ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύ-
ματος ἁγίου. καὶ Ἰωσήφ δίκαιος ὢν, ἐζήτησεν ἀπο-
λύσαι αὐτὴν λάθρᾳ. καὶ ἰδὲ ἄγγελος Κυρίου
ἐφάνη αὐτῷ καὶ ὅναρ λέγει. μὴ ἀπολύσῃς τὴν
γυναικα σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ ἐκ Πνεύματος ἁγίου
ἐστίν. ἰδὲ γὰρ γεννήσῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα
αὐτοῦ Ἰησοῦν. ἐπὶ τῷ σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ
ἀμαρτιῶν. καὶ τῷτο, Φησὶ, γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ
τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τῆς Προφητείας, λέγον-
τος. ἰδὲ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τὰ ἐ-
ξῆς. καὶ ἐγενεθῆς, Φησὶν, ἀπὸ τῆς ὑπνῶσης, ἐποίησεν
ἔτις ὁ Ἰωσήφ. καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐ-
τῆς, καὶ ἐκ ἐγένωσκειν αὐτῇ, ἕως ἔτεκε τὸν υἱόν
αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐ-
τοῦ Ἰησοῦν. ὁ δὲ Ἰησοῦς γεννηθέντος, Φησὶ, ἐν Βηθ-
λεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδους τοῦ βα-
σιλέως, ἰδὲ Μαγοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένον-
το εἰς Ἱερουσαλὴμ, λέγοντες. πῶς ἐστὶν ὁ λεχθεὶς
βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἰδομεν γὰρ τὸν ἀστέρα
αὐτοῦ ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆ-
σαι αὐτῷ. πῶς ἐν ἡμετέροις Ζαχαρίας πῶς
διὰ τῶν Λατικῶν πεπεραγματομένη; πῶς ἡ ὀπίσθια
τῆς Ἀγγέλου; πῶς ἡ Προφητεία Ἰωάννου & Βαπτί-
στῆς; πῶς τῆς Ζαχαρίας ἡ ἐπιτίμησις, τῆς μὴ δύ-
ναι αὐτὸν λαλεῖν ἀρχὴς & ῥηται τὰ ὑπὸ
τῆς Ἀγγέλου λελαλημένα; πῶς τὰ ὑπὸ τῆς
Γαβριὴλ τῇ παρθένῳ λεχθέντα; πῶς ἡ πῶς ἡ
στάσις τῆς ἀσφαλείας, τῆς μὲν σωτέσεως τῆς
Μαρίας αὐτῇ τῷ Ἀγγέλῳ ἀποκριθείσης, ὡς
ἡρώτα, λέγουσα, πῶς ἔσται τῷτο, ἐπεὶ ἄνδρα &
γινώσκω; καὶ ἡ μὲν ἀκριβείας καθαρά ὑφή-
γησις, ὡς εἶπεν αὐτῇ, πνεῦμα Κυρίου ἐπελεύ-
σεται ἐπὶ σε, καὶ δύναμις ὑψίστης ἐπισκιά-
σει σοι;

Τίς ἐν ἐρεμνῇ, ἐπεὶ μὴ κατὰ γέλωτα ὁ Ματθαῖος
εἶναι τὸν ἅγιον Ματθαῖον πρὸς τὴν ἀλήθειαν;

ἀλλ' ἐκ ἀληθείας ὁ ἅγιος Λευκάς, εἰπὼν πε-
 ρὶ τῶν πρώτων τῷ Ματθαίῳ πεπραγματευ-
 μένων; ἐκ ἐκείνου ἐμέρισεν ὁ Θεός, ἵνα οἱ τέσ-
 σαρες Ἐταγελισαὶ ὁφείλοντες κηρύξαι, εὐ-
 ρωσιν ἑκάς· τί ἐργάζονται; καὶ τὰ μὲν συμ-
 φώνως καὶ ἴσως κηρύξουσιν· ἵνα δεχθῶσιν,
 ὅτι ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς ὠρεμῇ· τὰ δὲ ἐκείνου
 ὡς ἀληθῆς, ἀλλ' ἐκ διηγήσεται, ὅς ἐλαβε
 ὡς τὸ Πνεῦμα· μέν· τῆς ἀναλογίας.
 τί δὲ ποιήσομεν; Ματθαίος μὲν κηρύττον· ἐν
 Βηθλεὲμ τὴν Μαριάμ γεγεννηκέναι, καὶ τὰς
 παρ' αὐτῆς γενεαλογίας, ἀπὸ Ἀβραάμ καὶ Δα-
 βίδ' ἵν' ἐνσαρκον Χριστὸν παρῇσιαν, ὡς ἐχέου-
 σκεται ὁ ἅγιος Μάρκος ταῦτα λέγων· ἀλ-
 λὰ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Ιορδάνῃ πεπραγματείας ποιεί-
 ται τὴν εἰσαγωγὴν τῷ Ἐταγελίῳ, καὶ Φησὶν·
 ἀρχὴ τῷ Ἐταγελίῳ, ὡς γεγραπται ἐν Ησαΐα
 τῷ Περσφῆτῃ· Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. ἔ-
 τω καὶ τὰ τῷ ἁγίῳ Ιωάννῃ πεπραγματευ-
 μένα, καὶ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἡσφαλισμένα
 τὴν Φροντίδα ἔσχευεν, ὅτι περὶ τῶν ἡδὴ κεκη-
 ρυγμένων πολλάκις μόνον λέγειν, ἀλλὰ
 περὶ τῶν ἀναγκαίων ὑπὸ τῶν ἄλλων εἰς * αὐ-
 τὰς κηρυγμάτων καταλειφθέντων. ἡ γὰρ
 πᾶσα τῶν Ἐταγελίων ὑπόθεσις τοιούτον
 εἶχε τρόπον.

Ματθαίος μὲν γὰρ κεκηρυχέν· τὸν Χρι-
 στὸν γεννηθέντα, καὶ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ συλ-
 ληφέντα, ἐκ σπέρματος· Δαβὶδ καὶ Ἀβραάμ
 καὶ σάρκα οἰκονομηθέντα, πλάνησι γεγεννηται
 τοῖς μὴ νενοηκόσιν· ὅτι τῷ Ἐταγελίῳ αἰτίαν ὄν-
 τος αὐτοῖς εἰς τὸ πλανηθῆναι, ἀλλὰ τῆς αὐ-
 τῶν διανοίας πεπλανημένης, εἰς ὡς ἔλασιν
 τῆς περὶ τῶν αὐτῶν πληροφορίας, τὰ ἀπὸ
 τῷ Ἐταγελίῳ κακῇ ὑπονοίας * ὅτι νενοημέ-
 να. ἔνθεν γὰρ οἱ περὶ Κήρινθον καὶ Εβίωνα
 φιλὸν τὸν ἀνθρώπον κατέσχον, καὶ Μή-
 ρινθον, καὶ Κλεόβιον, εἶταν Κλεόβουλον, καὶ
 Κλαύδιον, καὶ Δημῶν, καὶ Ερμούην, τὰς ἀγα-
 πήσαντας τὸν ἐνταῦθα αἰῶνα, καὶ καταλεί-
 ψαντας τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας. ἀντιλέγοντες
 ὅτι τοῖς τῷ Κυρίῳ μαθηταῖς καὶ ἐκείνοι καὶ ἔ-
 ἀπὸ τῆς καὶ τὸν Ἀβραάμ, καὶ Δαβὶδ γενεα-
 λογίας, τὴν αὐτῶν ἀνοίαν παρῇσαν ἐπειρῶν-
 το, ὅτι καλῶς μὲν οἰόμενοι, πλὴν ἐστεύθεν
 τὴν ὁρῶσαν θηρώμενοι. * ἀντέλεγον γὰρ
 πολλάκις ὑπὸ τῷ ἁγίῳ Ιωάννῃ, καὶ τῶν
 αὐτῶν, Λουκίῳ, καὶ ἄλλων πολλῶν.

An contra in primis illis rebus gestis, quas Anoditi.
 Matthæus perscripsit, Lucam ipsum mini- Hæresis
 me vera narrasse? Nonne singulis propria Li.
 quædam Deus attribuit: ut Evangelistæ E Evangelis-
 quatuor ad prædicandum Evangelium de- si & cur non
 lecti suum quoddam præcipuum munus eadem o-
 haberent? Ita quidem, ut nonnulla con- mnes nar-
 cordi, ac consentanea voce narrarent; quo rant.
 se ex eodem hausisse fonte monstrarent: quædam verò ab singulis prætermissa alius
 exponeret, cui privatim illud esset à Spiritu
 sancto pro rata portione concessum. Quid igitur faciemus, cum Matthæus Ma-
 riam Bethleemi peperisse scribat, secun-
 dum perscriptam ab eodem Genealo-
 giam, quæ Christum cum carne venientis
 Originem ab Abraamo ac Davide pertex-
 xuit; Marcus verò nihil habeat ejusmodi, sed ab eo quod ad Jordanem gestum est,
 Evangelium ordiatur, ita scribens: *Initium* *Matthæi.*
Evangelii: sicut scriptum est in Isaia Prophe-
ta: Vox clamantis in deserto? Sic in iis quæ
 Beatus Joannes mandavit memoriæ, quæ-
 que Spiritu sancto gubernante fide omni
 ac veritate stabilita sunt, id videlicet actum
 est; ut non solum ea, quæ sæpius nuntiata
 fuerant, proponerentur: sed & necessaria
 quædam adderentur dogmata, quæ cæteri
 ante illum minimè scriptis attigissent.
 Ejusmodi nempe totum Evangeliorum ar-
 gumentum fuit.

Cum Matthæus genitum Christum *Matthæus*
 atque è sancto Spiritu conceptum, ac de *cur scripserit*
 Davidis & Abraami, quod ad carnem ac-
 tinet, genere progenitum sua narratione
 descripsisset, nonnullis ignorantibus er-
 roris istud occasionem dedit. Cujus qui-
 dem causa non Evangelio ipsi tribuen-
 da; sed falsa illorum accusanda mens,
 qui ad id, quod certò sibi persvaserant, per-
 peram acceptas ex Evangelio authorita-
 tes accommodabant. Hinc enim Cerin-
 thus, & Ebio nudum hominem fuisse
 Christum asseruit, ut & Merinthus, &
 Cleobius, sive Cleobulus, & Claudius, ac
 Demas, & Hermogenes: *qui dixerunt* *1. Timotheo*
hoc sæculum, & viam veritatis reliquerunt.
 Quippe Domini Discipulis per id tem-
 pus contradicentes illi, ex Christi Ge-
 nealogia ab Abraamo & Davide perdu-
 cta infantiam suam corroborare studue-
 runt. Quod etsi perperam in animum
 induxerant, nihilominus illinc occasio-
 nem nacti sunt. Et Joannes quidem,
 ejusque discipuli, maximeque Lucius,
 & alii plerique istorum conatibus sæpius

Alogi. obstiterant. Sed nimirum ubi semel A
Hæresis frontem suam impudentia perfricuit, ma-
11. la sibi multa deinceps accumulare non de-
stitit.

Cur postea
Marcu. Itaque post Matthæum statim Marco,
qvi Romæ sancti Petri comes fuerat, scri-
bendi Evangelii provincia committitur.

Marcu &
discipulis
fuit. Quod cum fecisset, à B. Petro in Ægyptum
Joan. 6. 54 mittitur. Erat hic unus è LXXII Disci-
pulis, qvi ob sermonem illum disperfi
sunt, qvem Dominus elocutus fuerat. Nisi

qvis manducaverit carnem meam, & biberit
sanguinem, non est me dignus; uti sciunt
qvi Evangelium legerint. Verum ille Pe-
tri opera reversus, ac Spiritu sancto reple-
tus conscribendi Evangelii munus accepit.
Inde porro illud exorsus est, unde Spiritus
eum sanctus impulit, & à XV Tiberii Cæ-
saris anno sumpsit initium; qvi est XXX
ab eo, unde Matthæus narrationem in-
choavit. Quamobrem cum secundus hic
Evangelii Scriptor extitisset; nec de Verbi
Dei in terras è cælo delapsu perspicue si-
gnificasset: quanquam expressè id omni-
no declaravit: verum cum minus id accu-
ratè pertractasset, hinc novæ quædam te-
nebræ illorum, qvos paulo antè comme-
moravi, ingeniis oborta sunt; ne eos Ev-
angelicus ille splendor illustraret. Sice-
nim illi jactabant: Ecce tibi novum de
Christo proditum est Evangelium; in quo
nulla de cœlesti illa generatione mentio:
sed hoc unum memorat: In Jordane de-
scendit Spiritus in illum: & vox; Hic est fi-
lius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Mar. 1. 10.
& 11.

Cur Lucas
scripserit.

VII. Cum igitur iis in rebus tam in-
credibilis illorum versaretur amentia;
Spiritus sanctus B. Lucam occultis qui-
busdam stimulis cogit, & excitat, ut ex
altissima illa voragine cæcorum homi-
num mentes educeret, & quæ fuerant
ab aliis prætermissa scriptis commenda-
ret: ne quis à veritate longius aberrans
crederet, Christi generationem ab eo
velut fictam fabulam fuisse propositam.
Sed orationem ille suam deinceps effert
altius, ac cum subtilius exponat omnia,
rei gestæ seriem accuratè prosequitur,
& ad veritati faciendam fidem testes illos
proponit in medium, qvi Divini verbi
fuerant administri. Sic enim loquitur.
Quoniam quidem multi conati sunt (ut
nonnullos, qvi id conati fuerant, indica-
ret, Cerinthum videlicet, Merinthum, &
alios) Pergit verò: Visum est mihi dein-

Luc. 1.

πρωτεύουσα δὲ ἐαυτῆς τὸ μετώπιον ἢ ἀνα-
χωρία, ἐαυτὴ κακὰ ἑπασάσασθαι ἐφιλο-
τιμήσατο.

Εὐθύς δὲ μὲν τὸν Ματθαῖον ἀκόλῃς
γενόμενος ὁ Μάρκος τῷ ἀγίῳ Πέτρῳ ἐν
Ρώμῃ, ἑπρέπεται τὸ Εὐαγγέλιον ἐκθέσθαι·
καὶ γράψας ἀποστέλλεται ὑπὸ τῷ ἀγίῳ Πέ-
τρῳ εἰς τὴν ἰῶν Αἰγυπτίων χώραν. ἔτι δὲ εἰς
ἐτύχαιεν ἐκ τῶν ἐβδόμηκοντα δύο ἰῶν δια-
σκορπισθέντων ἐπὶ τῷ ῥήματι, ὃ εἶπεν ὁ Κύ-
ριος· ἐὰν μὴ τις με φάγῃ τὴν σάρκα, καὶ
B πῖνῃ τὸ αἷμα, οὐκ ἔστι με ἄξιός, ὡς τοῖς τὰ
Εὐαγγέλια ἀναγνῶσι σαφῆς ἡ πρῶτασις. ὁ-
μῶς διὰ Πέτρον ἀνακάμψας εὐαγγελίζεσθαι
καταξίεται, Πνεύματι ἀγίῳ ἐμπεφορημένος.
ἀρχεῖν δὲ κηρύττειν, ὅθεν τὸ πνεῦμα αὐτῷ
παρεκελεύσατο, τὴν ἀρχὴν τάττων ἀπὸ πεν-
τεκαδεκάτης ἔτης Τιβερίου Καίσαρος, μὲν ἔτη
τριάκοντα τῆς τῷ Ματθαίῳ πραγματείας·
δεύτερος δὲ γρομένῳ Εὐαγγελιστῇ, καὶ μὴ πε-
ρὶ τῆς ἀνωθεν καταγωγῆς Θεῷ Λόγῳ τη-
λαυγῶς σημάνωντος· ἀλλὰ πάντῃ μὲν ἐμ-
φαντικῶς, & μὴν καὶ ἀκριβολογίαν τοσαύ-
C τῷ, γέγονε τοῖς πεποιημένοις, εἰς δεύτε-
ρον σκότῳ τῶν διανοημάτων, τῷ μὴ κα-
ταξιώσθαι πρὸς φωτισμὸν τῷ Εὐαγγελιστῇ,
λεγόντων αὐτῶν, ὅτι ἰδὲ δεύτερον Εὐαγγέ-
λιον περὶ Χριστοῦ σημαῖνον, καὶ ἑδομῇ ἀνωθεν
λέγων τὴν γέννησιν. ἀλλὰ, Φησὶν, ἐν τῷ Ιορ-
δάνῃ κατήλθε τὸ πνεῦμα ἐπ' αὐτόν, καὶ
φωνή, ἑτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὁ ἀγαπητός, ἐφ' ὃν
ἠυδόκησα.

Επειδὴ δὲ ταῦτα ἔτῳ ἐν τοῖς τοιαύτοις ἀ-
νοήτῳ ἐτελεῖτο, ἀναβιάσθαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα,
καὶ ἑπινύπτει τὸν ἅγιον Λεκαῖν, ὡς διὰ βί-
βης. κατωτάτης (κατὰ) τὴν διάνοιαν τῶν
ἠπατημένων ἀνεθέλει, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἄλ-
λων καταλειφθέντα αὐτῷ ἑπιδάλλεσθαι·
ἵνα μὴ τις τῶν πεπλανημένων ἡγήσεται μυ-
θῶν αὐτὸν ἐκφράσαι τὴν γέννησιν. ἔπειτα
ἀνωφερῇ τὸν λόγον ἐργάζεται. διὰ δὲ τὴν ἀ-
κριβείαν λεπομερῶς τὴν πᾶσαν πραγμα-
τείαν διέξεισι, καὶ εἰς πρῶτασιν ἀληθείας
ἐμμάρτυρας τὰς ὑπηρετάς τῷ Λόγῳ γρομέ-
νους παρυσάγῃ, Φάσκων· ἐπειδὴ περ πολλοὶ ἐ-
πεχείρησαν ἵνα τινὰς μὲν ἑπηρεητάς δείξῃ,
Φημὶ δὲ τὰς πρὸ Κήλειου, καὶ Μήριου, καὶ
τὰς ἄλλας. εἴτα τί Φησιν; ἔδοξε καί μοι καθε-

ἔης παρεκλογισθηκότες ἀνωθεν τοῖς αὐτοπλοῖς, καὶ ὑπηρεταῖς τῶ λόγῳ γενόμενοι, γράψαι σοι κράτιστε Θεόφιλε. ἔτιεν τινὶ Θεοφίλω τότε γράφων τὸτο ἔλεγεν, ἡ παντὶ ἀνθρώπῳ Θεὸν ἀγαπῶντι. πᾶσι ὧν Φησὶ, κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν μὲν κατήχησιν πειλασμένῳ ἔφασκεν, ὡς ἡδὴ ὑπὸ ἄλλων μὲν κεκατήχηται, ἐκ ἀσφαλῶς δὲ παρ' αὐτῶν μεμαθηκέναι, εἰτα τὴν αἰκρίθειαν Φησὶν ἐγένετο ἐν ἡμέραις Ηρώδης τῆ Βασιλέως, ἐξ ἑφημερίας Αβιά τῆ Αρχιερέως, ἱερεὺς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, καὶ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Βααρῶν, ἡ ὄνομα Ελισάβετ. καὶ ἄρχεται πρὸ τῆ Ματθαίου. ὁ μὲν γὰρ Ματθαῖος ἐσήμανε τριακονταετὴ χρόνον ἀπ' ἀρχῆς. ὁ δὲ Μάρκος τὰ μὲν τριακοντα ἔταπεν ἔτη, τὴν ἐν τῇ Ιορδάνῃ γενομένην ἐν ἀληθείᾳ πραγματείαν, ὁμοίᾳ τῇ Ματθαίου καὶ τῇ Λουκᾶ. ὁ δὲ Ματθαῖος δὲ τριακονταετὸς χρόνος πρὸ τῆς ἐν τῇ Ιορδάνῃ καὶ τῆ Βαπτίσματος πραγματείας τὸ διήγημα ἐποιεῖτο. Λουκᾶς δὲ πρὸ τῆς χρόνος τῆ συλληφθῆναι τὸν Σωτῆρα ἐν γαστρὶ, δὲ πρὸ ἑξ μηνῶν τὸν χρόνον ἐδήλα, καὶ ἐννέα μηνῶν πάλιν, καὶ ὀλίγων ἡμερῶν τῆς συλληψέως τῆ Κυρίᾳ. ὡς εἶναι τὸν πάντα χρόνον τριακοντα ἐν ἑτῷ, καὶ ἐπέκεινα. διηγείται δὲ καὶ τὴν τῶν Ποιμένων διὰ τῶν Διαγγελισμένων Ἀγγέλων Θεοπρίαν. καὶ ὡς ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἐπαργανώθη ἐν Φατνῇ, καὶ τῇ ὀγδόῃ περιετμήθη, καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις τὰ πρὸ τὸν νόμον πρεσβύτῃ ὑπὲρ αὐτῆς ἐπετέλεον. καὶ ὡς ὁ Συμεὼν ἐν ἀγκαλῇ ἐδέχετο, καὶ ὡς Ἀννα ἀνδομολογοῖτο θυγατρὸς Φανήλ. καὶ ὡς ἐκ Ναζαρέτ ἀπήγεις Ἰερουσαλὴμ, ἅμα τοῖς γονεῦσι τελεῶσιν ὑπὲρ αὐτῆς πρὸ τὸν νόμον. ὡν ἕδεν τῷ Ματθαίῳ ἐπεύργασαι, ἕδεν τῷ Μάρκῳ, ἀλλὰ μὴν καὶ δὲ τῷ Ἰωάννῃ.

Ὅθεν καὶ τινες ἄλλοι ἐξ Ἑλλήνων Φιλοσόφων, Φημὶ δὲ Πορφύριος, καὶ Κέλσος, καὶ Φιλοσαβεράτιος, ὁ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὀρμώμενος, δεινὸς καὶ αἰπατεῶν ὄφις, εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἐταγγελικῆς πραγματείας διεξιόντες ἀνατροπῇ, τῶν ἀγίων Ἐταγγελιστῶν κατηγορήσι, ψυχικοὶ καὶ σαρκικοὶ ὑπάρχοντες, καὶ σάρκα δὲ σφατευόμενοι, καὶ Θεὸς εὐαρέσῃσιν ἀδυνάτως ἔχοντες, καὶ τὰ τῆς πνεύματος μὴ νουηκότες. ἕκαστος γὰρ πρὸ

Accepit affectu à Principio diligenter eos qui Alogi, ipsi viderunt, & ministri sermonis fuerunt, Hierosolymis scribere tibi, optime Theophile. Sive ad Theophilum quempiam scribens ita dixerit; sive amantem Dei quemlibet alloquatur: Eorum, inquit, verborum de quibus eruditus es veritatem. Ubi nonnullam institutionem antecessisse significat, quia ab aliis jam erat imbutus; sed ab iisdem certi nihil accepisse. Post hæc rei veritatem exponit. Fuit in diebus Herodis Regis de vice Abia Pontificis Sacerdos quidam nomine Zacharias; & uxor ejus de filiabus Aaron, nomine Elizabeth. Altius ergo quam Matthæus exorsus est. Matthæus enim tricesimum ætatis annum initio declaravit. Marcus verò quæ post tricesimum gesta sunt exposuit: & in iis quæ ad Jordanem contigerunt enarrandis Matthæo ac Lucæ consentaneus est. Sed Matthæus ab anno ipso tricesimo, ante illam omnem Baptismi, ac rerum ad Jordanem gestarum historiam, narrationem inchoavit. Lucas porro à sexto mense, ante Salvatoris in utero generationem, principium deduxit: quibus novem deinde menses addit, una cum paucis quibus genitus est diebus; ut supra unius ac triginta annorum spatium colligatur. Narrat præterea quemadmodum Pastores ab internunciis Angelis admoniti Deum conspexerint; utque is Bethleemi in lucem editus, ac pannis involutus in præsepi, & octavo die circumcissus fuerit; nec non post dies XL pro eodem oblatus sit, quæ Lex præscripserat. Tum ut eum Symeon in ulnas acceperit; Phanuelis filia confessa sit; utque Nazareto cum Parentibus Hierosolymam abierit, qui quod Lex jufferat illius nomine dependerunt. Quæ nec Matthæus, nec Marcus, nec Joannes attigerunt.

VIII. Ex quo factum est, ut Gentiles *Porphyrius & alii Ebangelistæ arguerunt* quidam Philosophi, Porphyrius scilicet, ac Celsus, & Philoabbathius genere Judæus, veterator ac nequissimus coluber, cum adversus Evangelicam Historiam scriberent, sacros Evangelistas arguerint; animales illi quidem, & carnales homines, ac secundum carnem militantes; qui nec Deo placere poterant, nec ea quæ sunt Spiritus sancti cognoverant. Nam om-

Alogi.
Hæresis
II.

nes illi ad sermones veritatis offendentes, præ inscitia cæcitate, atque ad ea delapsi jactare identidem solebant: fierine potest, ut eadem dies & Bethleemi natum viderit, & quod post octiduum solebat fieri, circumcisum, & post dies XL Hierosolyma deportatum; ut item Symeonis & Annæ acta illa in eandem diem inciderint; præsertim cum qua nocte Jesus est in lucem editus, Josepho Angelus apparuerit, post Magorum adventum, qui illius adorandi causa venerant, quique munera sua apertis sacculis obtulerant? Tum enim apparuit, inquit, ei Angelus dicens; Surge accipe puerum, & conjugem tuam, & vade in Ægyptum; quoniam querit Herodes animam pueri. Quamobrem si eadem qua natus est nocte in Ægyptum delatus est, & illic fuit, donec Herodes mortuus est, quomodo permanere in Judæa potuit, & octavo die circumcidi? aut quid tandem post dies XL factum esse Lucas mentitus est? (Sic enim per summam illi blasphemiam, id quod in eorum caput vertat, objiciunt.) Nam quadragesimo (ait Lucas) die eulæ sunt illum in Hierusalem, & inde in Nazaret. Sed ignari videlicet homines quæ vis sit sancti Spiritus nequaquam intelligunt.

Mat. 2. 13

Luc. 2. 39.

Evangelistarum declarata consensio.

IX. Etenim unicuique Evangelistarum concessum est, ut quæ singulis & temporibus & opportunitatibus gesta erant verissime perscriberet. Itaque Matthæus, cum id unum exposuisset, de Spiritu sancto susceptum illum ac genitum, de Circumcisione tacuit: nec ullam earum rerum attigit, quæ ante biennium acciderunt; sed Magorum demum enarravit adventum, quemadmodum verissimus Dei sermo testatur; cum scilicet tempus à Magis exquisivit Herodes, ac de stella quæ apparuerat accuratè sciscitatus est. Ad hæc Magorum commemorata responsio, de duobus annis, & infra: ut diversum ab eo tempus esse constet, quod Lucas narratione sua complexus est. Hic enim quæ ante biennium illud gesta sint exponit. At Matthæus à Nativitate statim ad secundum annum se contulit, & quæ post biennium acciderint declarat. Quod Herodes animo reputans, postquam Magi alia via discesserunt, in illa Infantium turba deprehendi Puerulum illum, atque interfici posse crediderat. Infantes enim omnes, quotquot in agro Bethleemítico forent, à bimatu & infra

Mat. 2. 16.

Asκόπων τοῖς λόγοις τῆς ἀληθείας, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ τύφλωσιν τῆς ἀγνοσίας, εἰς τὸ τοῦ ἐμπύοντες ἔλεγον· πῶς δύναται ἡ αὐτὴ ἡμέρα εἶναι τῆς ἐν Βηθλεὲμ γυνήσεως, αὐτὴ καὶ τομὴν ἔχειν ὁκταήμερον, καὶ διὰ τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνοδόν, καὶ ἅπασι Συμεῶνος καὶ Ἀννας εἰς αὐτὸν τετελεσμένα, ὁ πότε ἐν τῇ νυκτὶ ἡ ἐγεννήθη, πέφηνεν αὐτῷ, Φησὶν, Ἀγγέλως, μὲν τῶν Μάγων ἐλευσινῶν ἐλθόντων προσκυνοῦσαι αὐτῷ, καὶ ἀνοξάντων τὰς πῆρας, καὶ προσενεγκάντων; ὡς λέγει, Φησὶν, ὡφθη αὐτῷ Ἀγγέλῳ λέγων· ἀναστὰς λάβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν γυναῖκά σου, καὶ πορεύεαι εἰς Αἴγυπτον, ὅτι ζητεῖ Ἡρώδης τὴν ψυχὴν τῆς παιδός. εἰ τοίνυν ἐν ταύτῃ νυκτὶ ἡ γενήνηται, παρελήφθη εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐκεῖ ἦν, ἕως ὅτε ἀπέθανεν Ἡρώδης, πόθεν τὸ ἔπιμείναι, καὶ ὁκταήμερον περικυβηθῆναι; ἢ πῶς τὸ μὲν τεσσαράκοντα εὐρίσκεται Λακῆς ψευδόμενον, ὡς Φασὶ βλασφημῶντες καὶ τῆς ἐαυτῶν κεφαλῆς· ὅτι Φησὶν ἐν τῇ τεσσαράκοντῃ ἡμέρᾳ ἀνῆλθεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ κειθὲν εἰς Ναζαρέτ. καὶ οὐκ οἶδασιν οἱ ἀγνοῦν κατεχόμενοι τῇ ἀγίᾳ πνεύματι τὴν δύναμιν.

Εκάστῳ γὰρ τῶν Ἐταγγελιστῶν ἐδωρήθη ἐκάστῳ χρόνῳ, καὶ καιρῷ διηγέσθαι τὰ ἐν ἀληθείᾳ πληρωθέντα. καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος διηγησάμενος μόνον, ὅτι ἐγενήθη ἐν Πνεύματι ἀγίῳ, καὶ ὅτι συνελήφθη ἀνευ σπέρματος ἀνδρός, ἔδεν καὶ τῆς τομῆς εἶπεν, ἔδεν πρὸ τῶν δύο ἐτῶν τι τῶν εἰς αὐτὸν γεγενημένων· ἀλλὰ διηγείται τὴν ἐλευσιν τῶν Μάγων· ὡς ἑμαρτυρεῖ ὑμῖν ὁ ἀληθὴς τῷ Θεῷ λόγος, ἐρωτῶντ' τῷ Ἡρώδῳ ὡς τῶν Μάγων τὸν χρόνον. καὶ ἡκριβώτο τὸ γενομένον ἀσέρεος, καὶ τῶν Μάγων ἡ δόκησις, ὅτι ἀπὸ δύο ἐτῶν καὶ κατωτέρω· ὡς μὴ εἶναι τὸν χρόνον τῆτον, τὸν τῷ Λακῇ πεπραγματευμένον. ἀλλ' ὁ μὲν Λακῆς τὰ πρὸ δύο ἐτῶν διηγείται. Ματθαῖος δὲ εἰπὼν τὴν γέννησιν, ἀπεπήδησεν εἰς τὸν διετῆ χρόνον, καὶ ἐδήλωσε τὰ γινόμενα μὲν δύο ἔτη. διὸ καὶ ὁ Ἡρώδης διανοηθεὶς τὸ τοῦ μετὰ τὸ δόπουσθαι τὰς Μάγους δι' ἐτέρας ὁδῶν, αἰήθη ἐν τῷ πλῆθει τῶν παιδῶν καὶ αὐτὸν γεννηθέντα εὐρεθῆσεως, καὶ σὺν αὐτοῖς δόκτινυσθαι. ἐκέλευσε γὰρ τὰς ἐν τοῖς ὁρίοις Βηθλεὲμ παῖδας δόκτανθῆναι, τὰς ἀπὸ δύο ἐτῶν καὶ

κατωτέρω, ἕως αὐτῆς τῆς ἡμέρας, ἧς οἱ Μάγοι παρ' αὐτῷ ἐγένοντο. ἐνθεν τίνι ἔφανεί-
ται, ὅτι ὅτε ἦλθον οἱ Μάγοι, δύο ἦν ἐτῶν ὁ πᾶς
γεγεννημένον, καὶ γὰρ καὶ ἡ αὐτὴ περιγραφή, τὴν
πᾶσαν ἀκριβείαν σαφηνίζει. ὁ μὲν γὰρ Λυ-
κάς λέγει, ἔσπεραν ὡσαύτως τὸν Παῖδα διδύς
τελεγμένον, καὶ κείσθαι ἐν Φάτιν, καὶ ἐν σπηλαίῳ,
διὰ τὸ μὴ εἶναι τόπον ἐν τῷ καταλύματι διπο-
γραφή γὰρ ἦν τότε. καὶ οἱ διασκορπισθέντες
διὰ τῶ χρόνου τῶν πολέμων τῶν Ἰπὶ τοῖς
Μακκαδαίοις γεγονότων, ἐπὶ τὰ πάντα
χρὸς γῆς διεσκορπίσθησαν, καὶ ὀλίγοι παντε-
λῶς ἔμειναν ἐν Βηθλεὲμ κατοικῶντες. διὸ ἐν
τῇ ἀντιγραφῇ τῶν Ἐταγγελιστῶν καλεῖται
πόλις τῆς Δαβὶδ. ἐν ἄλλῳ δὲ κώμην αὐτὴν κα-
λεῖται, διὰ τὸ εἰς ὀλίγην γῆν αὐτὴν ἠκέναι. ὅτε
ὁ γέγονε τὸ κέλευσμα τῆς Βασιλέως Αὐγύ-
στου, καὶ ἀνάγκη ἔσχον οἱ διεσκορπισμένοι, καὶ
τὰ αὐτῶν γένη, ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, ἵνα
διπογραφῶσιν, ἵππρέοντα τὰ πλήθη, καὶ
ἐνέπλησε τὸν τόπον, καὶ οὐκ ἦν τόπος ἐν
τῷ καταλύματι, διὰ τὴν συνέχειαν. λοιπὸν
δὲ μὲν τὴν διπογραφὴν ἀπῆλθεν ἕκαστος, ὅποι
γῆς τὴν καταμονὴν τῆς κατοικήσεως εἶχε.
διὸ καὶ πλάττει ἐτύχχανεν ἐν τῇ γῇ. ἐρχόμε-
νοι δὲ, ὡς εἶπεν, μνήμης ἕνεκα τῶν ἐκεῖ γε-
γεννημένων, πρῶτος ἐνίανθ' τελεσθέντος, καὶ
τῆς δευτέρου πληρωθέντος, ἦλθον οἱ γονεῖς
ἐκεῖσε ἀπὸ Ναζαρέτ, ὡς εἰς τὴν πανήγυριν
ταύτην. διὸ καὶ ἡ ἐλευσις τῶν Μάγων γεγέ-
νηται, καὶ καὶ τὴν τοιαύτην συκυρίαν. ἐκί-
τως τῇ καταλύσει τότε τῆς Μαρίας καὶ Ἰω-
σήφ διὰ τὴν διπογραφὴν τῇ ὑπὸ τῆς Λυκάς εἰ-
ρημένη. καὶ ἡ ἡμετέρα τὴν Μαριάμ ἐν τῷ σπη-
λαίῳ, ὅπως ἐγγύνησεν. ἀλλὰ ὡς ἔχει τὸ Ἐτα-
γέλιον, ὅτι ὡδήγησεν αὐτὴς ὁ ἀσὴρ, ἄχει
τῶ τόπου, καὶ ἦν ἐκεῖ τὸ παιδίον. καὶ εἰσελθόν-
τες εἰς τὸν οἶκον, ὄρσιν τὸ βρέφος μὲν Μα-
ρίας, ἐκί-
ἐν Φάτιν, ἐκί-
ἐν σπηλαίῳ, ἀλλ'
ἐν οἴκῳ. ἵνα γνωστῇ τῆς ἀληθείας ἡ ἀκριβεία,
καὶ τῶ χρόνῳ τῶν δύο ἐτῶν τὸ διάστημα, τὰτ-
ἔστιν ἔξοδος ἐγγυήθη, ἕως ὅτε παρεγγύοντο οἱ
Μάγοι. καὶ καὶ ἐκείνην τὴν νύκτα, μετὰ δύο
ἔτη τῆς γυνήσεως, ὡφθη ὁ Ἀγγελος, καὶ εἰ-
πε ὡσαύτως τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα εἰς γῆν Αἰγύπτου. διὸ ἐκί-
ἐν ἀνακρίπῃ εἰς Ναζαρέτ, ἀλλὰ διποδιδράσκει ἅμα τῷ παιδί, καὶ τῇ μητρὶ ὅπως εἰς
Αἰγύπτου, καὶ ἄλλα δύο ἔτη ποιεῖ ἐκεῖσε. καὶ ἔτι πάλιν ὁ Ἀγγελος μὲν τὴν τῆς
Ἡρώδου τελευτὴν ἵππρέφει τὸν αὐτὸν ἐν τῇ Ἰερουσαλὴμ.

A jussit occidi, ad illam usque diem, qua apud
se Magi fuissent. Ex quo quis non videat,
tūm cum Magi venerunt, binulum fuisse
puerum? Siqvidem ea rei gestæ narratio
veritatem ipsam accuratissimè demon-
strat. Etenim Lucas Puerum, simulac
natus est, fasciis involutum esse scribit; &
in præsepī ac spelunca jacuisse, quod nullus
in divertorio locus esset. Tū enim Cen-
sus habebatur: & qvi bellorum temporī-
bus, quæ sub Macchabæis extiterant, di-
persi fuerant, quovis terrarum pervase-
rant; adeo ut pauci omnino Bethleemi re-
manerent. Quare in quodam Evange-
listarum exemplari Davidis Urbs dicitur;
in alio verò Vicus appellatur, quod agrum
haberet angustissimum. Cum igitur Au-
gusti Imperatoris Edictum esset allatum
qvi hūc illucqve dissipati erant, cum fa-
miliis suis ad illum locum censendi gratia
venire coacti, facile compleverunt: ut
propter hominum frequentiam nihil esset
in divertorio loci relictum. Post censum
verò unusquisqve eò, ubi domicilium col-
locarat, reversus est. Unde laxius ad ha-
bitandum spatium fuit. Itaque priore jam
anno finito, & altero insuper, ob eorum,
quæ gesta illic erant, memoriam eò se Pa-
rentes Nazareto, velut ad eandem celebri-
tatem, contulerunt. Quo tempore Mago-
rum adventus ejusmodi quādam opportu-
nitate contigit. Tamen non in eodem il-
lo fortassis divertorio versabantur, in quo
Mariam ac Josephum descriptionis tem-
pore mansisse Lucas testatus est. Neque e-
nim Mariam in speluncā, ubi pepererat,
repererunt; sed, ut Evangelium narrat,
stella illos ad eum locum perduxit; ubi erat
Puer. Et intrantes domum invenerunt Pue-
rum cum Maria; non in præsepī, vel in spe-
lunca: sed in domo scilicet; ut accurata rei
veritas, ac biennii intervallum exprimeretur,
quod ab ejus natali ad Magorum ad-
ventum effluxerat. Eadem illa verò nocte,
duobus à nativitate annis elapsis, Angelus
apparuit, ac Puerum cum Matre in terram
Ægypti jussit abducere. Iccirco non jam
Nazaretum Josephus regreditur; sed cum
Puerō ac Matre fugit in Ægyptum; ubi
biennio altero commoratus est: atqve ita
rursū post Herodis obitum Angelus eun-
dem, ut in Judæam rediret, admonuit.

Alogi.
Hæresis
Ll

Quomodo
Christum &
Magis ad-
oravit
sic.

For. κα-
τα

Alogi.
Hæresis
LI.

Qvippe XXXIII Herodis anno natus est A Dominus, ejusdemque XXXV Magi venerunt. Deinde XXXVII imperii anno moritur Herodes; cui successit Archelaus; isque novem regnavit annis, ut alio à me loco dictum memini. Quare cum de Archelao accepisset, recessit Iosephus, ac se Nazaretum habitandi causa contulit. Unde quotannis Hierosolymam proficisci consueverat. Vides quanta sit in sacris Evangeliiis cujuslibet rei narranda quamque accurata diligentia? At isti ignorantia cæci, quorum est tenebris obducta mens, uniuscujusque narrationis exitum ignorant; sed adversus sacrosancta quæque os suum arroganter extollunt, ac linguam relaxant; adeo ut neque veri quicquam afferant, & à vita nihilominus ac salute semetipsos alienent.

Post hæc Lucas ubi priora persecutus est, exponit quemadmodum anno XII Hierosolyma perrexerit: ne quem illorum errori locum relinqueret, qui illum arbitrati sunt perfecta ac virili jam ætate in mundo repente fuisse conspectum: itaque conveniendi Joannis gratia ad Jordanem accessisse, quæ fuit Cerinthis, Ebionis, & aliorum opinio. Siquidem callidus ille serpens obliquis flexibus adrepens, nihil unum ac constans asserit. Sed aliis placet ex utriusque conjunctione sexus, ac virili semine Christum esse procreatum. Alii simpliciter hominem apparuisse statuunt. Quæ causa fuit, cur subtiliter accurateque omnia sancti Evangelistæ narrando complexi sint: præcipue Lucas animum ab inferioribus ad superiora referens ita scribit. *Et erat Iesus incipiens esse quasi annorum XXX; filius, ut putabatur, Ioseph.* Quod autem solummodo putatur, minime est reipsa. Sed Patris vicem Iosephus gerebat ille quidem, quod ita Deo placuerat: pater verò non erat; ut qui nunquam se cum Maria copularat; nisi quod illius vir appellatus est, quod eam senex duxisset, anno, ætatis plus minus LXXX, cum jam liberos sex è priori conjuge sustulisset; hanc verò posteriorem singulari Dei providentia sibi, ut alio loco fusius disputamus, adscivisset. Qui igitur nullum cum matre consuetudinem habuerat, qui Filii Pater esse potuit? Fieri istud omnino non potest.

Luc. 3. 23.

Iosephus
senex.

XI. At enim dices: cur ergo vir illius appellatus est, nisi eam obtineret? Qui sic dubitat, quid Lex vetus ferret ignorat:

Τῷ γὰρ τριακοσῷ πρῶτῳ ἔτει τῆς Ηρώδης
Χρυσάται ὁ Κύριος· τριακοσῷ πέμπτῳ ἡλ-
θον οἱ Μάγοι· τριακοσῷ ἐβδόμῳ ἔτει τελευ-
τᾷ ὁ Ηρώδης· καὶ διαδέχεται Ἀρχελάου υἱὸς
αὐτοῦ τὸ βασιλεῖον, ποιήσας ἔτη ἐννέα βασι-
λεύων, κατὰ περ μοι ἐν ἄλλοις τόποις εἴρη-
ται. ἀνεχώρησεν ἔν ἀγκύρας περὶ Ἀρχελάου,
καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Ναζαρέτ. καὶ ἐ-
κεῖθεν πάλιν καὶ ἔτι ἀνῆκε εἰς Ἱερουσαλήμ.
ὁρᾷς ὅση τυγχάνει ἀκριβεία, ἐν τοῖς θείοις
Εὐαγγελίοις, περὶ ἐκάστης πραγματείας;
οἱ δὲ ἀγνοοῖα φερόμενοι, τὸν ἑαυτῶν νῦν σκο-
τώσαντες, σὺν ἴσασιν τὸ τέλος ἐκάστη λό-
γῃ· ἀλλὰ ἀπλῶς καὶ τῶν ἀγίων ἐπαίρασι τὸ
σῶμα, καὶ χαλῶσι τὴν γλῶτταν, μηδὲν μὲν
λέγοντες ἐν ἀληθείᾳ, ἑαυτοὺς δὲ τῆς ζωῆς
ἀλλοτεῖντες.

Εὐθεν ἔν ὁ Λεκάς, μὴ τὸ διηγῆσασθαι τὰ
πρῶτα, πάλιν λέγει, πῶς ἐν τῷ δωδεκάτῳ ἔ-
τει ἀνῆλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ· ἵνα μὴ πῶς αἰ-
ψῇ τόπον τοῖς νομίσασιν αὐτὸν ἀπλῶς ἄν-
δρα τέλειον ἐν κόσμῳ πεφηνέναι, καὶ εἰς τὸν
Ιορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην ἡέναι· ὡς ὑπε-
βλήθη ὑπὸ Κηρίνθου, καὶ Εἰδίων, καὶ τῶν
ἄλλων. δεινὸς γὰρ ὁφίς σκαληνῶς διαδαίνων
ἐν μιᾷ γνώμῃ ἔχ' ἴσαται· ἀλλὰ τοῖς μὲν δο-
κεῖ ἐν πῶς αἰσθεῖς, καὶ σπέρματι ἀνδρὸς
γεγενῆσθαι, τοῖς δ' ἄλλοις ἀπλῶς ἀνδρωπῶ
πεφηνέναι. διὸ καὶ τὸ λεπτόν τὰ πάντα διηγῆ-
σθαι οἱ ἅγιοι Εὐαγγελισταὶ ἀκριβοῦσιν.
καὶ φύσ' ὁ Λεκάς, ὡς ἀπὸ κάτωθεν ἐπὶ τὰ
ἄνω ἀναφέρων τὴν διάνοιαν φάσκει· ἰὺ δὲ
Ἰησοῦς ἀρχόμενος εἶναι ὡς ἐτῶν τριάκοντα,
ὡν ὡς ἐννομιζέτο τῷ Ἰωσήφ. τὸ δὲ νομίζεσθαι
δὲ ἀληθῶς εἶναι· ἀλλὰ ἐν τάξει μὲν πατρὸς
ἐτύχχανεν ὁ Ἰωσήφ, διὰ τὸ ἔτῳ τῷ Θεῷ δε-
δόχθαι. ἐκὴν δὲ πατὴρ, ὁ μὴ πρὸς τὴν Μα-
ριαμ ἐχρηκῶς συνάφειαν, ἢ μόνον ὅτι ἀνὴρ ἐ-
κλήθη, διὰ τὸ μεμνησεῖσθαι πρεσβύτης ἐτῶν
ὀγδοήκοντα τυγχάνων πλείω ἢ ἐλάσσῳ, καὶ
ἔχων ὡς ἑξ, ἀπὸ τῆς ὄντως αὐτοῦ γαμετῆς
πρώτης, τὴν δὲ δι' οἰκονομίαν παρεληφώς,
ὡς καὶ ἄλλη περ ἀκριβέστερον περὶ τῆς διήλ-
θον. πῶς ἔν ὁ μὴ ἔχων συνάφειαν, πατὴρ
αὐτοῦ ὑπῆρχεν; ὅπως ἀδύνατον.

Ἀλλὰ εἰς μοι, πῶς ἔν ἀνὴρ αὐτῆς ἐκέ-
κλητο, εἰ μὴ ἔχε ταύτην; ὁ δὲ ταῦτα ἀμ-
φιβάλλων, ἀγνοεῖ τὰ καὶ τὸν νόμον, ὅτι ἐξ ὅτε
ὀνομά-

ὀνομάζετο γυνὴ ἀνδρὶ, καὶ τε παρθένος ἦ, καὶ τε ἐν οἴκῳ πατρὸς ἐτι ὑπάρχουσα, γυνὴ τῷ ὀνόματι μόνον λέγετο ἡ τοιαύτη. τὰς ἑνεκα ὁ ἄγγελος Φησὶ μὴ φοβηθῆς, ἀλλὰ λαβεῖν τὴν γυναικά σου. καὶ ἵνα μὴ τις νομίσῃ, ὅτι πλάνη τις ἐν τοῖς Ἐταγγελίοις· ἐκπληκτον γὰρ τὸ Μυστήριον, καὶ ἡ διήγησις ὑπὲρ ἀνθρώπων. μόνοις δὲ τοῖς υἱοῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστὶ λεία πᾶσα τε καὶ πεφωτισμένη. ἦν ἔν ὡς ἐτῶν λ', ὡς ἐνομίζετο ὁ γὸς τῷ Ἰωσήφ, τῷ Ἡλὶ, τῷ Ματθαίῳ, καὶ ἀναφέρει τὴν γεννήσιν Ἰησοῦν Ἀβραάμ, ὅθεν καὶ ὁ Ματθαῖος ἐνῆρξαι. ὑπεβαίνει δὲ τὸν Νῶε, καὶ φθάνει Ἰησοῦν τὸν Ἀδὰμ, ἵνα τὸν ἀπὸ πρώτης πλαστοθένησιν, ζητῶντες διὰ τῷ ἀπὸ τῷ Φυράματι αὐτῷ ἐλθόντος, ἰδέσθαι ἀπὸ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας. ἦλθε γὰρ δι' ἐκείνου τὸν πόλε πλαστοθένησιν, καὶ τὰς ἀπ' αὐτῶν γενημένους, θέλοντας ζωὴν αἰώνιον πληροῦναι. ὑπερβαίνει δὲ τὸν Ἀδὰμ, λέγει, τῷ Θεῷ.

Εὐτεὺς δὲ λοιπὸν ἦν φανέρωσις, ὅτι τῷ μὲν Θεῷ ἦν ὁ γὸς, διὰ δὲ τῷ σπέρματι τῷ Ἀδὰμ καὶ διαδοχὴν ἐν σαρκὶ παρεγένετο. ἀλλὰ σὺ ἔχον πάλιν φωτισμὸν οἱ πεπλανημένοι. ἀντέλεγον δὲ τῷ λόγῳ, ἑαυτὰς πλανῶντες ὑπὲρ τὴν ἀλήθειαν. ἔφασκον δὲ, ὅτι ἰδοὺ τὸν Ἐταγγέλιον τὸ καὶ Λακκῶν. τὸτο γὰρ ἐπεγράφη τῷ Λακκῶ, ὅντι καὶ αὐτῷ ἀπὸ τῶν Ἐβδομήκοντα δύο τῶν διασκορπισθέντων Ἰησοῦ τῷ τῷ Σωτῆρι λόγῳ, διὰ δὲ Παύλου τῷ ἁγίῳ, πάλιν ἐπανακάμψαντι πρὸς τὸν Κύριον, Ἰησοῦν ἀπέντι δὲ αὐτῷ κηρύττειν τὸ Ἐταγγέλιον καὶ κηρύττει πρῶτον ἐν Δαλματία, καὶ Γαλλία, καὶ ἐν Ἰταλία, καὶ Μακεδονία. ἀρχὴ δ' ἐν τῇ Γαλλίᾳ· ὡς καὶ φέρεται τῷ αὐτῷ ἀκολουθῶν λέγει ἐν ταῖς αὐτῇ Ἐπιστολαῖς ὁ αὐτὸς Παῦλος· Κρίσκη Φησὶν ἐν τῇ Γαλλίᾳ. ὃ γὰρ ἐν τῇ Γαλατία, ὡς τινες πλανηθέντες νομίζουσιν, ἀλλὰ ἐν τῇ Γαλλίᾳ.

Πλὴν ἐπὶ τὸ περὶ κείμενον ἐλεύσομαι. ἀνενέγκαντι γὰρ τῷ Λακκῶ τὰς χρεαλογίας ἀπὸ τῶν κάτω ἐπὶ τὰ ἄνω, καὶ φέσαντι τὴν ἔμφασιν ποιήσαντες τῆς ἀνωθεν τῷ Θεῷ λόγῳ παρσχίας, ὅμῃ τε συναφθέντι τῇ ἐν σαρκὶ αὐτῷ οἰκονομίᾳ, ἵνα ἀποπέψῃται ἀπὸ τῶν πεπλανημένων τὴν πλάνην, σὺ ἐνενόησαν. διὸ ὕστερον ἀναγκάζει τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὸν Ἰωάννην παρεκτείναντα εὐαγγελίσασθαι,

A Nimirum enim ex quo viro femina de- Alogi sponsa fuerat, sive Virgo esset, sive paterna Hæresis adhuc in domo degeret, nomine tenuis uxor dicebatur. Quare Angelus sic Josephum alloquitur: *Noli timere accipere conjugem tuam.* Ac ne quis errorem in Evangeliiis ullum esse suspicetur: Est enim plane stupendum hoc mysterium, ac supra humanum captum tota ista narratio, & quæ solis Spiritus sancti filiis clara sit & exposita. *Erat igitur, inquit, quasi annorum XXX; filius, ut putabatur, Joseph; qui fuit Eli, qui fuit Matthæus.* Tum ad Abrahamum usque generationis seriem retexit; à quo Matthæus exorsus est. Sed & Noëmum superat, & ad Adamum pervenit: ut eum qui primus omnium formatus erat ab eo, qui ex illius massa, B. nimirum Virgine, propagatus fuerat, ad salutem monstraret esse quæsitum. Nam & huius ipsius, qui fictus est quondam, & posterorum ipsius causa descendit; eorum duntaxat, qui sempiternæ vitæ hæreditatem assequi student. Demum verò Adamum quoque prætergressus ait, *qui fuit Dei.*

Inde porro manifesto constat, Dei illum extitisse filium, qui ex Adami semine continuata successione carne præditus advenit. Verum ne sic quidem cæci homines tantam lucem percipere potuerunt; sed ultro à veritate aberrantes, & errorem ascescentes, Catholicæ doctrinæ contradicebant. Sic enim objiciebant: Ecce tertium jam Evangelium à Luca conscriptum. Ea quippe provincia Lucæ commissæ uni è LXXII Discipulis, quos Christi ille sermo dissiparat, quem deinde Paulus Apostolus revocavit. Huic igitur prædicandi Evangelii munus est creditum: idque ipse primum in Dalmatia, Gallia, Italia, & Macedonia præstitit; sed in Gallia præ cæteris: ut de nonnullis comitibus suis Paulus in Epistolis testatur: *Crescens, inquit, in Gallia.* Non enim, in Galatia, legendum est, ut quibusdam immerito placuit: sed in Gallia.

XII. Sed ut ad institutum redeam: Cum Lucas ab inferioribus ad superiora generationes perduxisset, ac Divinum Verbum è cælo delapsum esse significasset; simulque susceptæ carnis ab eodem mysterium attigisset, uti cæcos homines ab errore revocaret: hoc illi tamen assequi nequiverunt. Ob id deinde Spiritus sanctus Joannem Joannem, inuitum licet; ac religione quædam, & animi moderatione defugientem, ad scribendum Evangelium impulit,

Alogi.

Harefis

11.

Sub Cocce-
jo Nerba
Joannes
reducatur
ab exilio.

Joan. 1.

affecta jam ætate, utpote qui jam nonage-
simum annum excederet, postquam à
Patmo insula reversus est, quod quidem
Claudio imperante contigit. Quam-
obrem cum multos jam annos mansisset
in Asia, Evangelium scribere coactus
est. In quo nihil opus habuit accuratius
ea mandare literis, quæ Christus, qua-
tenus carne erat præditus, edidisset. Hæc
enim stabilita jam, ac constituta fue-
rant. Sed perinde egit, ac si post alios
ambulare, quos & antecedentes cerne-
ret, & per confragosa ac spinis oblita lo-
ca, & diverticula gradientes in viam re-
vocare cuperet, & in tutum reducere,
ita illis denunciatis, & exclamans. Quid
erratis? quò vos convertitis? quos ani-
fractus quaeritis, tu Cerinthe, tu Mar-
cio; vosque ceteri? Non ita se res ha-
bet, ut creditis. Christus quidem secun-
dum carnem natus est, neque hoc ob-
scurum est. Ultrò id ego fateor; *Ver-
bum*, inquam, *caro factum est*. Verum
ne ab eo solum tempore quo caro factum
est, eundem fuisse putatote. Neque e-
nim à Mariæ tempore duntaxat exitit;
quemadmodum quilibet nostrum tum
cum natus est, esse coepit; nec ante-
quam nasceretur ullo modo fuit. At sa-
cro sanctus Deus, ac Verbum Dei filius,
Christus Jesus Dominus noster non à
Mariæ solum tempore esse coepit, neque
Joseph, vel Eli, vel Levi, vel Zoroba-
bel, vel Salathiel, vel Nathan; vel Da-
vid: neque ab Jacob, aut Isaac, aut ab
Adami, ac Noëmi, Abraamique tem-
poribus; sed nec à die quinta, vel quarta,
vel tertia, vel secunda; imò ne ex
eo quidem tempore, quo cælum ac ter-
ra Mundusque fabricatus est: *Sed in
principio erat Verbum, & Verbum erat
apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia
per ipsum facta sunt, & sine ipso factum
est nihil, quod factum est, &c. Et Ver-
bum caro factum est, & habitavit in nobis,*
& vidimus illud. Deinde; *Fuit Homo
missus à Deo, cui nomen erat Joannes. Hic
venit in testimonium, ut testimonium per-
biberet de lumine, ut omnes crederent per
illum. Non erat lux; sed ut testimonium
perbiberet de lumine, ut omnes crederent per
illum. Erat lux vera, quæ illuminat omnem
hominem venientem in hunc mundum. In
mundo erat, & mundus per ipsum factus
est, & mundus eum non cognovit. In pro-
pria venit, & sui eum non receperunt,*

Αὐτὸν δὲ διὰ τὴν αἰσχρονομίαν καὶ ταπεινοφροσύνην, ἐπὶ τῇ
γηραλέᾳ αὐτοῦ ἡλικίᾳ, μὲν ἔτη ἐνενηήκον-
τα τῆς ἐαυτοῦ ζωῆς, μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς
Πάτρως ἐπάνοδον, τὴν ὑπὸ Κλαυδίου ἡγε-
μονίᾳ Καίσαρος. καὶ μετὰ ἱκανὰ ἔτη τῶν δια-
τρίψαι αὐτὸν διὰ τῆς Ἀσίας, ἀναβιάζεται
ἐκθεῖσθαι τὸ Ἐγὼ γέλιον. καὶ οὕτως αὐτῷ
χρεία τοῦ τῆς ἐν σαρκὶ πραγματείας λεπτο-
λογεῖν ἤδη γὰρ ἡσφάλισο. ἀλλὰ ὡς κατόπιν
ἰνῶν βαίνων, καὶ ὁρῶν αὐτὸς ἐπὶ τὰ ἔμπε-
δοθέντων, καὶ ἐπὶ τὰ τραχύτερα ἐαυτοῦ ἐκ-
δεδωκότας, καὶ πλάνας καὶ ἀκανθώδη, ἀνα-
καλέσασθαι αὐτὸς εἰς διδασκαλίαν οὐκ ἐπιθυ-
νῶν, καὶ ἀσφαλιζομένης ὑπὸ τῆς ἐκείνου ἀν-
τιλήψης. καὶ εἶπε, τί πλανᾶσθε; ποῖ πρὸς ποῖ
πλανᾶσθε Κήρυττε, καὶ Εὐδίων, καὶ οἱ ἄλλοι; οὐκ
ἔστιν ἕως, ὡς νομίζετε. καὶ ἐξηγήθη ὁ Χριστὸς
καὶ τὴν σαρκὶς δῆλον. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸς ὁμολογῶ, ὅτι
ὁ Λόγος σαρκὶς ἐγένετο. ἀλλὰ μὴ ἐξότε ἐγέν-
ετο σαρκὶς, νομίσσητε τὸν αὐτὸν εἶναι. καὶ ἔστι γὰρ
διὰ χρόνων Μαρίας μόνον, ὡς ἕκαστος ἡμῶν
ἀφ' οὗ γενητάται ὑπάρχῃ. πρὶν δὲ τῆς γεννηθῆ-
ναι, καὶ εἶναι. ὁ δὲ ἅγιος Θεὸς Λόγος, ὅς τις
Θεὸς Χριστὸς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, καὶ ἔστιν ἀπὸ
Χρόνων Μαρίας μόνον, ἕτερον ἀπὸ χρόνων Ἰω-
σήφ μόνον, ἕτερον Ἡλὶ, ἕτερον Λαβὶ, ἕτερον Ζορο-
βάβελ, ἕτερον Σαλαθιήλ, ἕτερον Νάθαν, ἕτερον
Δαβὶδ, ἕτερον ἀπὸ Ἰακώβ, ἕτερον ἀπὸ Ἰσαὰκ, ἕτερον
ἀπὸ χρόνων τῆς Ἀδὰμ, ἕτερον Νῶε, ἕτερον Ἀβραάμ,
ἕτερον ἀπὸ τῆς πέμπτης ἡμέρας, ἕτερον ἀπὸ τῆς
τετάρτης ἡμέρας, ἕτερον ἀπὸ τῆς τρίτης, ἕτερον
ἀπὸ τῆς δευτέρας, ἕτερον ἐξ ὅτε ὁ κόσμος καὶ ἡ γῆ
γεγεννηται, ἕτερον ἐξ ὅτε ὁ κόσμος. ἀλλὰ, ἐν
ἀρχῇ ὡς ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ὡς πρὸς τὸν
Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. πάντα δι' αὐτοῦ ἐ-
γένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέ-
γονε, καὶ τὰ ἐξ ἡς. καὶ ὁ Λόγος σαρκὶς ἐ-
γένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ εἶδοντες
αὐτόν. εἶτα, ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλ-
μένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. καὶ
καὶ ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ
περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι'
αὐτοῦ. καὶ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρ-
τυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ
φωτίζει πάντα τὸν ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν
κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι'
αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω· εἰς
τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.

οσοι ὃ ἐλάβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεῶ γενέσθαι· οἱ γὰρ ἐξ αἱμάτων καὶ σαρκός, ἀλλ' ὅτι Θεῶ ἐγεννήθησαν. καὶ ὁ Λογὸς σὰρξ ἐγένετο, Φησί, καὶ κατεσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Ἰωάννης ματυρεῖ, καὶ κέκραγε λέγων· ἔτι ἦν, ὃν εἶπον ὑμῖν· καὶ ὅτι ὅτι τῶ πληρώματι αὐτῶ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. καὶ λέγει, καὶ ἐγὼ ὁ Χριστός, ἀλλὰ Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Καὶ ὅτε διηγείται ταῦτα πάντα, λέγει· Ταῦτα ἐν Βηθαβαρᾷ ἐχρήετο. ἐν ἄλλοις δ' ἀντιγράφοις, ἐν Βηθανίᾳ, πέραν τῆ Ἰορδάνου. καὶ μὲν ταῦτα δεικνυσιν, ὅτι εἶπον αὐτῷ οἱ ἀπὸ τῶ Ἰωάννου Μαθηταί, Ραββὶ πῶ μὲνεις; ὁ δὲ εἶπε, δεῦτε καὶ ἴδετε· καὶ ἀπῆλθον, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην. καὶ τῇ αὐρίῳ, ὥρα ἦν ὡς δεκάτῃ, ἦν Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, εἰς ὃν τῶν δύο τῶν ἀκολούθων αὐτοῦ. εὗρίσκει ἔτι πρῶτον τὸν ἀδελφὸν τὸν ἰδίον Σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ· εὗρήκαμεν Μεσσίαν, τὸν μεθερμηνευόμενον Χριστόν. ἔτος ἡγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ἐμβλέψας, ὃ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε· σὺ εἰ Σίμων υἱὸς Ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ ἐρμηνεύεται Πέτρος. τῇ ἐπαύριον ἠδ' ἐλθσεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὗρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀκολούθει μοι. ἦν δ' Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου. εὗρίσκει Φίλιππον τὸν Ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ· ὃν ἔγραψε Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ Προφῆται, εὗρήκαμεν Ἰησοῦν υἱὸν τῶ Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ. καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναὴλ, ἐκ Ναζαρέτ δύναται ἡ ἀγάθος εἶναι; λέγει αὐτῷ ὁ Φίλιππος, ἔρχε· ἴδε. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, λέγει περὶ αὐτοῦ, ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλῆτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ Ναθαναὴλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· πρὸ τῶ σε Φίλιππον ὅντα ὑπὸ τὴν συκὴν, εἰδὼν σε. ἀπεκρίθη αὐτῷ Ναθαναὴλ, καὶ εἶπε· Ραββὶ, σὺ εἰ ὁ υἱὸς τῶ Θεοῦ, σὺ βασιλεὺς εἰ τῶ Ἰσραὴλ. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἰδὼν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, τί σε εὗρισ; μείζων τῶτων ὄψει. καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεωρότα, καὶ τὰς Ἀγγέλους τῶ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τῶ ἀνθρώπου. καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐχρήετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ τὰ ἐξῆς· ἵνα δείξῃ μετὰ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας τῶ πειρασμοῦ, καὶ μετὰ τὴν αὐτῶ τῶ πειρασμοῦ ἐπαύροdon,

Quotquot autem receperunt eum, dedit eis Alogi. potestatem filios Dei fieri: qui non ex sanguinibus & carne, sed ex Deo nati sunt. Et L. Verbum caro factum est, ait, & habitavit in nobis. Joannes testimonium perhibet, & clamat, dicens. Hic erat quem dixi vobis: & de plenitudine ejus nos omnes accepimus. Et dicit: Ego non sum Christus; sed Vox clamantis in deserto.

XIII. Quibus expositis ita deinde prosequitur. Hæc in Bethabara facta sunt: In aliis exemplaribus scriptum est: Bethania, trans Jordanem. Post hæc narrat Joannis Discipulos interrogasse: Rabbi ubi habitas? Quibus ille respondit: Venite, & videte. Et abierunt, & apud eum manserunt die illa. Et postera die, hora erat quasi decima: erat Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui secuti fuerant eum. Invenit hic primus fratrem suum Simonem, & dicit ei: invenimus Messiam, qui interpretatur Christus. Hic adduxit eum ad Jesum. Intuitus autem eum Jesus dixit: Tu es Simon filius Jona; tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. In crastinum voluit exire in Galileam, & invenit Philippum, & dicit ei Jesus; Sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida civitate Andreæ, & Petri. Invenit Philippus Nathanaël, & dicit ei: Quem scripsit Moyses in Lege, & Prophetæ, invenimus Jesum filium Joseph à Nazareth. Et dixit ei Nathanaël: à Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus, Veni & vide. Videns autem Jesus Nathanaël venientem ad se dixit de ipso: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanaël; Unde me nosti? Respondit Jesus, & dicit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu vidi te. Respondit ei Nathanaël, & dixit: Rabbi, tu es filius Dei, tu es Rex Israël. Respondit Jesus, & dixit ei: Quia dixi tibi; Vidi te sub ficu. Credis? Majus his videbis. Et dixit ei: Amen, Amen dico vobis: Videbitis cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes super Filium hominis. Et die tertia nuptia facta sunt in Cana Galilææ, &c. Ut hoc evidentè ostenderet: Post XL. dies quam tentatus fuerat,

Alogi.
Hæresis
LI.

& ab ea tentatione Nazaretum, & in Galilæam reversus, quod alii tres Evangelistæ commemoraverant, iterum ad Jordanem venisse: ut ex Joannis oratione constabit, cum ita scribit: *Cum vidisset illum venientem sequenti die, dixit; Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Item, Alia die cum vidisset illum ambulantiem, dixit: Hic est, de quo dixi vobis; Qui post me venit, ante me factus est, quia prior me erat. Et testimonium, inquit, perhibuit Joannes, dicens: Quia vidi Spiritum descendentem columbae specie, & venientem super eum. Quæ verba, testimonium perhibuit; &, Hic est quem dixi vobis, ad aliud & aliud significandum tempus usurpat: ut non idem cum Baptismi tempore, sed diversum esse demonstraret. Non enim repente post Baptismum ad Joannem accessit; sed primum in Galilæam, inde ad Jordanem, hoc est ad Joannem, perrexit. Unde dixit: *Hic est quem dixi vobis.* Ad hæc cum Evangelium ita narrat; *Et testimonium perhibuit Joannes; quia vidi;* aliquanto id ante tempore contigisse declarat.*

XIV. Post hæc vocationis Petri atque Andreæ initium describitur. Ad Christum enim Andreas adiit, unus ex ambobus, qui eum secuti sunt; quique Joannis erant Discipuli, & adhuc in Galilæa manebant, ac Joanni interim operam dabant. Deinde postquam illo die cum Christo moratus est Andreas, ac jam hora decima esset, forte accidit, ut eadem die in Simonem fratrem incideret, eaque diceret, quæ paulo antè commemoravimus; Quia invenimus Messiam; sicque illum ad Christum perduceret, &c. Secuta sunt illa deinceps: ut ei diceret: *Tu vocaberis Cephas. In crastinum voluit, inquit, exire in Galilæam, & invenit Philippum, & dicit ei Jesus: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida, civitate Andrea & Petri. Vides quemadmodum cogitandum nobis illud relinquat; ex duobus illis Joannis Discipulis, qui Christum secuti sunt; quorum unius nomen, Andreæ scilicet, expressit, alterius tacuit, hunc ipsum esse Philippum, cujus nomen est omissum, quod & popularis ejus esset,*

καὶ ὁρμὴν τὴν ἐπὶ Ναζαρέτ καὶ Γαλιλαίαν; ὡς οἱ ἄλλοι τρεῖς Ἐγγελιστὰὶ ἔφησαν, πάλιν ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην αὐτὸν ἠκέναι· ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ λόγου Ἰωάννης δεχθήσεται, φησὶν· ὅς ἔτι ὡς εἶδεν αὐτὸν ἐρχόμενον τῇ ἐπαύριον, εἶπεν, ἰδεὶ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀφαιρὼν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. καὶ πάλιν τῇ ἄλλῃ ἡμέρᾳ, ὡς εἶδεν αὐτὸν ὡς παταγνῆτα, ἔφη· ἔτι ὅς ἐστι, περὶ ὃ εἶπον ὑμῖν, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπαρόθεν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. καὶ ἐμαρτύρησε, φησὶν, Ἰωάννης λέγων, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα ἐν εἰδει ὡς περὶ ὕδατος καταβαῖνον, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. τὸ δὲ ἐμαρτύρησε, καὶ ὅτι ἔτι ὅς ἐστιν, ὃν εἶπον ὑμῖν, ὡς ἤδη περὶ ἄλλου καιρὸς παρωχημένος λέγων, ἵνα δείξῃ, ὅτι τὸν αὐτὸν εἶναι καιρὸν ὅτε ἐκείνου, τὸν τῷ Βαπτίσματι χρόνον, ἀλλὰ ἄλλον παρ' ἐκείνου. ἔτε γὰρ αὐτὸς διὰ τοῦ τῷ πειρασμῷ πρὸς τὸν Ἰωάννην ἀφικνεῖται· ἀλλὰ πρῶτον μὲν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἔπειτα δ' ἀπὸ Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην, ὅπως ἦν τῷ τῷ πρὸς τὸν Ἰωάννην. διὸ λέγει, ὅτι ἦν ὃν εἶπον ὑμῖν. καὶ ὅτι τὸ Ἐγγελίον φησι, καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης, ὅτι τεθέαμαι· ὡς ἤδη τῷ πράγματι πρὸ καιρὸς τῷ γεγονότι.

C Μετὰ ταῦτα ἀρχὴ κλήσεως τῶν περὶ Πέτρον ἀπὸ Ἀνδρέου σημαίνεται. ἀνῆλθε γὰρ παρ' αὐτῷ Ἀνδρέας εἰς τῶν δύο τῶν ἀκολούθησάντων αὐτῷ, μαθητευομένων μὲν παρ' Ἰωάννης, ἔτι δὲ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ὡραμενόντων, καιρὸς τῷ Ἰωάννῃ χολαζόντων. καὶ εὐθὺς μέναι· Ἀνδρέας ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὥρα ἦν ὡς δεκάτη, συμβέβηκεν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἀπαντῆσαι αὐτὸν τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ Σίμωνι, καὶ εἰπεῖν τὰ προειρημένα, ὅτι εὗρήκαμεν Μεσσίαν, καὶ ἀγαγεῖν αὐτὸν πρὸς τὸν Κύριον, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ ὡς ἔχει ἡ ἀκολουθία, ὅτι εἶπεν αὐτῷ· σὺ κληθήσῃ Κηφας. καὶ τῇ ἐπαύριον ἠθέλησε, φησὶν, ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἀρτίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀκολούθει μοι ἦν δὲ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου, καὶ Πέτρος. καὶ ὁρᾷ, ὅτι τὸ διανοηθῆναι ἡμῶν δίδωσιν, ὅτι τῶν δύο τῶν ἀκολούθησάντων μαθητευομένων μὲν τῷ Ἰωάννῃ, ἐξ ὧν ἐνὸς τὸ ὄνομα εἰσηκεν, ὅτι Ἀνδρέας ἦν, τῷ δὲ ἄλλῳ ἐκείνην ὡς διανοεῖσθαι ἡμᾶς τῷ τῷ εἶναι, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰσηκε, διὰ τὸ ὁμοχωρῆναι.

διὰ τὸ σύσκηνον, διὰ ὁμοτέχνον, διὰ τὸ ὁμο-
εργές· ἢ τὸν Ἰωάννην εἶναι, ἢ τὸν Ἰάκωβον, ἓνα
τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. ἔδει γὰρ τέττες πρῶτον
κληθῆναι· ἔπειτα τὸν Φίλιππον, καὶ τὴν ἀκο-
λαθίαν, ὡς τέτακται ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις·
Πέτρος πρῶτος, ἔπειτα Ἀνδρέας, εἶτα Ἰά-
κωβος, εἶτα Ἰωάννης μετὰ τῆς Φίλιππος. ἀλ-
λά περὶ τῶν ταύτων ἐάσθω λέγειν. πολλὴ γὰρ
ἐστὶν ἡ πραγματείας ταύτης ἀκολογία.

Εἰς δὲ τὸ ζητούμενον ἀνακαμπτόν, ὅπερ ἐ-
στὶ κατανοῆσαι, ὅτι καθάπερ τῷ Ἰωάννῃ ἤδη μα-
θητεύοντες, καὶ τῇ μαθητεῖα περὶ ἀνέχον-
τες, ὡς αὐτῶς καὶ πρὸς τῷ Ἰησοῦ ποιήσαντες πρῶ-
την ἡμέραν, τῇ ἐξῆς ἀπελθόντες, πάλιν ἐν
τῇ αἰαίᾳ ἐχόλαζον, ὡς ἔρυσιν αἱ ἀκολογία τῶν
ἐτέρων Εὐαγγελίων. μετὰ γὰρ τὸ τὴν αὐριον
ἐξελθεῖν τὸν Ἰησοῦν, διθύς ἡ ἀκολογία φά-
σκει· ὅτι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ
τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἐκεῖ ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ.
ἐκλήθη ὁ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν
γάμον. διὸ καὶ ἐκατέρων τῶν τῆς λεπτολογίας
ρημάτων καὶ ὑποθέσεων ἰστέον ἐστίν, ὅτι καὶ ἐτέ-
ρας συμπαρεῖληφε Μαθητὰς, οἳ τινες σὺν
αὐτῷ ἔμειναν. τάχα ὁ οἱ περὶ Ναθαναὴλ, καὶ
Φίλιππον, καὶ ἄλλοι τινές. οἱ γὰρ περὶ Ἀνδρέαν
ἀνεχώρησαν. οἱ δὲ παρ' αὐτῷ μεμενηκότες
ἐκλήθησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν γάμον καὶ μετὰ τοῦ ποιῆ-
σαι τὸ πρῶτον σημεῖον, κατελθὼν εἰς τὰ μέρη
τῆς Καφαρναῦ ἐλθὼν καλῶνισε, καὶ λοιπὸν
σημεῖα ἐκεῖ ἄρχε· ἐργάζεσθ' ἑτέρω, ὅτε τὴν τῆς
ξηρᾶν ἐχούσης χεῖρα ἰάσατο. ἀλλὰ καὶ τὴν πεν-
θερᾶν τοῦ Πέτρου, ἣ μὲν ἀπὸ Βηθσαῖδα ὄντος,
γῆμαντος δὲ ἀπὸ Καφαρναῦ, * μακρὰν
ὄντων τῶν τόπων τῶν τῶν διαστήματι, ταύ-
την ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ διασώζει, καὶ θεραπευ-
θεῖσα διηκόνει, ὥστε εἶναι ταύτην ἀκολο-
γίαν. καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν αὐτὴ ἀναστρέψαν-
τος εἰς τὴν Ναζαρέτ, ὅπου ἦν ἀνατετραμ-
μένος, τότε ἀνέγνω τὸ βιβλίον Ἠσαΐου τοῦ
Προφήτου. αὐτὴ λοιπὸν προλαβόντος αὐ-
τῆς, καὶ λέγοντος· ὅτι πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν
παροχολήν, ἰατρὲς θεραπεύσον σεαυτὸν. ὅσα
ἠκούσαμεν σημεῖα γεγόμενα ἐν Καφαρναῦ,
ποιήσον καὶ ὡδὲ ἐν τῇ πατρίδι σου. καὶ ὁρᾷς ὡς
ἐστὶ τῆς ἀληθείας ἡ ἀκολογία; καὶ ἐκ ἐποίη-
σε διὰ τὴν ἀπίστιαν αὐτῶν, φησὶν, ἰδὲν. καὶ κεί-
θεν παρελθὼν εἰς τὴν Καφαρναῦ πόλιν, κα-
λῶνισε. καὶ ἐλθὼν εἰς τὰ μέρη τῆς θαλάσσης,

A & contubernalis, & eandem artem at-
que opificium exercebat. Nisi fortè Io-
annem mavis, aut Jacobum Zebedæi si-
lium. Primos enim vocari illos oportuit;
tum deinceps Philippum, quo in Evange-
liis ordine numerantur. Petrus primus;
deinde Andreas; tum Iacobus; inde Io-
annes; postea Philippus. Sed de iis haec te-
nus. Longius enim patet ista disputatio.

XV. Nunc ad id quod erat in qua-
stione redeundum est; nimirum, obser-
vandum illud esse, quemadmodum illi
cum Ioannis essent Discipuli, eique na-
uarent operam, apud Iesum prima die
manserunt. A quo postridie digressi, ite-
rum ad piscandum reversi sunt, uti cate-
rorum Evangelistarum narratio conti-
net. Etenim ubi Iesus postera luce dis-
cessit, statim Evangelica illud Historia
subiicit: *Die tertia nuptia facta sunt in Ca-
na Galilææ: Et erat mater Iesu ibi. Voca-
tus est autem Et Iesus, Et Discipuli ejus ad
nuptias. Ubi ex enucleatis utrinque mi-
nutisque verbis ac sententiis colligitur;*
Christum alios secum adduxisse Discipu-
los, qui cum eo remanserant. Cuius-
modi fortè Nathanaël fuit, & Philippus,
aliique nonnulli. Nam Andreas cum suis
recesserat. Qui verò apud illum manser-
ant, cum eo ad nuptias invitati sunt. Post-
ea cum primum illud prodigium fecis-
set, in Capharnaïticum agrum profectus
ibidem habitavit: ex quo tempore alia
deniceps miracula coepit edere; ut cum
aridam hominis manum sanitati restituit.
Tum Petri socrum curavit. Hic enim
Bethsaida oriundus ex oppido Caphar-
naum uxorem duxerat, quæ duo oppida
haud procul à se invicem distita sunt. So-
crus igitur Petri à febribus liberata repen-
te ministravit. Sic enim narrationis or-
do pertexitur. His ita gestis Nazaretum,
ubi educatus fuerat, denuò revertitur.
Tum demum Isaïæ Prophetæ librum legit,
quando & occupatione quadam sic illos
allocutus est. *Utrique dicet is mibi hanc Pa-
rabolam: Medice cura teipsum. Quan-
ta audivimus signa facta in Capharnaum,
fac hic in patria tua.* Viden quàm sit
veritatis conferta continuatâque series?
Ceterum nullum ibi propter illorum in-
credulitatem signum edidit. Inde Ca-
pharnaum profectus, in eo oppido rese-
dit. Post ad maritima loca digrediens,

Alogi. authore Matthæo, vidit Simonem Petrum, & Andream fratrem ejus mittentes retia: Tum Jacobum & Joannem filios Zebedæi, ac perfectè denuum illos evocavit. *Qui*

retibus abjectis secuti sunt ipsum. Quam rem accuratissimè Lucas expressit: cur ita secuti sint, nunquam ut ampliùs discerant; nec vocati distulerint. Ita quippe scripsit: Cum ad lacum Genesareth venisset, vidit Simonem & Andream reficientes retia: & ascendit in navim, quæ erat Simonis Petri, & Andree. Quod quidem declarat, jam inter ipsos aliquam intercessisse notitiam. Hunc igitur propter familiaritatem accipiunt; & is consensu navigio sedit. Tum ut docere populum desinit, Petrum ita compellat: Reduc in altum, & laxate retia. At illi dixerunt: Præceptor. Jam enim ob Joannis testimonium præceptorem illum vocabant; cum ab eo primum audiissent: Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi: & eadem die cum eo commorati postridie recessissent. Post hæc in piscatu vehementer illum admirantibus, ac dicente Petro: Dis-

cede à me, quia homo peccator sum. (fortassis enim poenitebat ipsum, quod ab illo vocatus initio ad piscaturam denuò rediisset) ita Dominus alloquitur: Noli timere; ut illum ab eo metu confirmaret: nec se repudiatum omninò putaret esse; sed pristina vocationi inhaerere posse confideret. Quare; ex hoc, inquit, eris jam homines capiens. Quo tempore socii, qui in altera navi erant, innuerunt; ut ad convohendum piscatum sibi auxilium ferrent. Erant enim Simoni socii, quemadmodum paulo ante diximus; cum ita disputavimus: Duos illos Joannis audita voce Christum secutos; quorum unus erat Andreas. Alterum verum unum è Zebedæi liberis fuisse, propter artis societatem, ac communio-nem rectissima conjectura suspicari sumus. Quamobrem relictis deinceps omnibus, adeoque navigiis ipsis, ad terram quatuor illi secuti sunt; quod Lucæ testatur historia. Ex quibus omnibus efficitur, nihil in sacris Evangeliiis, eorumque Scriptori-bus perplexum esse vel repugnans; sed plana & expedita esse omnia, si tempo-rum intervalla distingvas. His ita gestis, cum jam Petrus ac Joannes caterique pe-nitus adhæsisent, ac sequerentur; per to-

ως Φησὶν ὁ Ματθαῖος, εἶδε Σίμωνα Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ βάλκοντας τὰ δίκτυα· καὶ πάλιν Ἰακώβον καὶ Ἰωάννην υἱὸς Ζεβεδαίου, καὶ τὸ τέλεον αὐτοὺς ἐκάλεσε. καὶ ῥίψαντες λοιπὸν τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. ὁ δὲ Λακᾶς καὶ τὴν ἀκρίβειαν σημαίνει τῶν πραγμάτων, * διὸ καὶ ἠκολούθησαν λοιπὸν ἀ-
 μεταπρεπτοὶ, μηκέτι ἀναβαλόμενοι τῆς κλή-
 σεως, φήσας ὅτι ἐλθόντες αὐτῷ Ἰπὶ τὴν λί-
 μνην Γεννησαρέθ, εἶδε Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν κα-
 ταρτίζοντας τὰ δίκτυα, καὶ ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, ὃ
 ἦν Σίμωνος, φησὶ, Πέτρος καὶ Ἀνδρέας. τῷτο δὲ
 σημαίνει, ὡς ἤδη ὄντος αὐτοῦ * ἐν τοῖς ἐν γινώσκουσιν. For. 21.
 διὸ διὰ τὴν σωτήρειαν καὶ προσήκοντα, καὶ ἀνελ-
 θὼν ἐκάθισεν. εἶτα λέγει τῷ Πέτρῳ μετὰ τὴν δι-
 δασκαλίαν, ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χά-
 λασατε τὰ δίκτυα. οἱ δὲ εἶπον, Ἰησὺ πάτερ. ἤδη γὰρ
 διὰ τὴν τῷ Ἰωάννῃ μαθητείαν Ἰησοῦ αὐτὸν
 ἐκάλεον, οἱ περὶ αὐτὸν ἀκούσαντες, ὅτι
 ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν
 τοῦ κόσμου. καὶ ὅτι παρ' αὐτοῦ ἐμείναν ἡν ἡμερῶν,
 καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐξῆλθον μετέπειτα ἐν τῇ
 ἀγρᾷ τῶν ἰχθύων θαυμασάντων αὐτῶν, καὶ Πέ-
 τρου λέγοντος ἔξελθε ἀπ' ἐμῶν, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρ-
 τωλὸς εἰμι Κύριε. τάχα γὰρ καὶ μετεμέλετο διὰ
 τὸ περὶ αὐτὸν κεκληθῆναι, καὶ εἰρησῆναι Ἰπὶ
 τοῦ χύματος, καὶ τὴν ἀνεργασίαν τῆς ἀλείας. ὁ
 δὲ εἶπε, μὴ φοβῆ. ὡς θαρσύνων αὐτὸν, ὅτι ἐκ
 ἀπηγορεύθη, ἀλλ' ὅτι δύναται τῆς κλήσεως ἔ-
 χειρ. ὅτι, Φησὶν, διὰ τῶν νῦν ἀνθρώπων ἔση
 ζωγρῶν ὅτε καὶ σὺν τοῖς μετόχοις τοῖς ἐν τῷ
 ἑτέρῳ πλοίῳ ἐνευσαν εἰς σύλληψιν ἡκεν τῆς
 αὐτῆς ἀγρᾶς. ἦσαν γὰρ κοινωνοὶ, ὡς Φησὶ τῷ Σί-
 μωνι, καὶ θάπερ ἄνω καί μοι προσεδέχλω ἐκ τῆς
 ὑποθέσεως ταύτης. δύο μὲν ἀκολούθησαν αὐτῶν
 αὐτῶν ὡς Ἰωάννης ἀκηκοόντων, ὧν δύο εἰς τὴν ὁ
 Ἀνδρέας. ἐφ' ἡμῖν δὲ διανενοσημένοι καλλίσως
 τὸν ἕτερον εἶναι τάχα ἕνα τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου,
 διὰ τὸ συνεργὸν καὶ μέτοχον καὶ κοινωνικόν
 καὶ λοιπὸν μετὰ ταῦτα πάντα καταλείψαν-
 τες οἱ τέσσαρες, τὰ τε πλοῖα εἰς τὴν γῆν ἠκο-
 λούθησαν, ὡς ἔχει ἡ τῷ Λακᾶ μαρτυρία. ὡς
 τε ἐξάπαντος δεικνυδὲς, ὅτι ἐδεμία σκο-
 λιότης, ἔτε ἐναντιότης ἐν τοῖς ἀγίοις Εὐ-
 αγγελίοις, ἔτε ὡς τοῖς ἀγίοις Εὐαγγελι-
 σταῖς δέρισκεται, ἀλλὰ πάντα σαφῆ, χρό-
 νων δὲ εἰσι διαστάσεις. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ ἐπέ-
 ραινα, τῶν ὡς Πέτρον καὶ Ἰωάννην λοιπὸν συναφθέντων, καὶ ἀκολουθούντων, ἐγέρτο

διδάσκων ἐν πάσῃ τῇ Γαλιλαίᾳ, καὶ ἐν τῇ Ἰερουσαλὴμ καὶ λοιπὸν πλατυνομένῃς τῷ κηρύγματι, ἵνα ἐξῆς τῶν θεοσημείων ἐπετέλει. ὥστε εἶναι τὴν ἀκολοῦθίαν ἐξάπαντος ὅτως.

Πρῶτον μὲν βαπτισθέντος αὐτοῦ κατ' Αἰγυπτίους, ὡς ἔφημεν, Ἀβυρ δώδεκάτῃ πρὸ ἐξ εἰδῶν Νοεμβρίων, τέτρετος πρὸ ἐξήκοντα ἡμερῶν (πλήρης) τῆς ἡμέρας τῶν Ἐπιφανίων, ἣ ἐστὶν ἡμέρα τῆς αὐτοῦ γυνήσεως καὶ σάρκα, ὡς ἔχει ἡ μαρτυρία τῆς κατὰ Λακκᾶν Ἐξαγγελίας· ὅτι ἦν Ἰησοῦς ἀρχόμενος εἶναι ὡς ἐτῶν τριάκοντα, ὡς ὅς ὡς ἐνομίζετο τῷ Ἰωσήφ. ἦν ὅτῳ μὲν ὄντι εἰκοσιεννέα ἐτῶν, καὶ μηνῶν δέκα, ὅτε Ἰππὶ τὸ βάπτισμα ἤκε, τριάκοντα μὲν ἐτῶν, ἀλλ' ὃ πλήρης. διὸ λέγει, ἀρχόμενος ὡς ἐτῶν τριάκοντα. ἀπεντεῦθεν αἱ τεσσαράκοντα τῆς πειρασμοῦ, καὶ αἱ δύο ἑβδομάδες μικρῶ πλείον αἱ ἐν Ναζαρέτ διὰ τῶν ἡμερῶν τῆς πειρασμοῦ, καὶ πρώτη ἡμέρα πρὸς Ἰωάννην καὶ δευτέρα. καὶ πάλιν διὰ Ἰωάννην πρώτη καὶ δευτέρα, ὅτε ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ περὶ Ἀνδρέαν, ἔπειτα Σίμων Πέτρος καὶ τῇ ἄλλῃ ἡμέρᾳ, ὡς ἔφημεν, καὶ ἔχει ἡ ἀκολοῦθία τῆς Ἐξαγγελίας, Φιλίππος καὶ κλησὶς, καὶ τῆς Ναθαναὴλ. καὶ λοιπὸν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ γάμου ἐγένετο ἐν Κανά τῆς Γαλιλαίας, μετὰ ταῦς δύο τὰς περὶ ἐκκλησίας· ὅπερ πρῶτον σημεῖον καὶ πληρῶμα τριάκοντα ἐτῶν διὰ τῆς γυνήσεως τῆς ἐκσάρκας αὐτοῦ παρθεσίας. ἐν αὐτῇ γὰρ εὕρεσκειται τῇ ἡμέρᾳ τῆς αὐτοῦ κατὰ σάρκα γεννήσεως πεποικηκώς τὸ πρῶτον πάλιν σημεῖον τῆς ὕδατος εἰς οἶνον, ἐν τῇ πληρώσει αὐτὸν τριάκοντα ἔτη, ὡς πολλάκις εἶπον, διὰ τῆς ἐκσάρκας αὐτοῦ γυνήσεως τε καὶ παρθεσίας· ὡς ὑποτίθεται ἡμῖν συνιέναι καὶ καταλαμβάνειν ἢ τῶν Ἐξαγγελίων ἀκρίβειά τε καὶ ἀκολοῦθία. καὶ λοιπὸν διὰ τῆς πρώτης σημείων τέτρετα τὰ τε ἄλλα σημεῖα, καὶ τὸ κηρύγμα λοιπὸν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα τῆς θεωμασῆς αὐτοῦ πληρώσεως τῆς Φιλανθρωπίας, καὶ Ἐξαγγελικῆς θαυματουργίας τε καὶ διδασκαλίας, ὡς πολλάκις ἔφω, καὶ ἀναβιάζομαι πλείονας λέγειν, * διὰ τὴν τῶν ἀπατωμένων, καὶ πειρασισμένων. θηροῦσθαι ἑαυτοῖς τὰ τὴν ἀπιστίας, καὶ τῶν ἀντί-λέγειν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ τῇ θαυμαστῇ τῶν Ἐξαγγελίων ἀκολοῦθία.

Πάντη γὰρ τῶς ἐναντιομένους τῷ ἁγίῳ

Atam Galilæam ac Judæam docere cepit. Alogi. Atque ita longè latèqve dissipata Evange- Hæresis lii prædicatione, cætera prodigia perfecit: ut hic subductis omnibus rerum gestarum ordo, ac series instituenda sit.

XVI. Imprimis baptizatus est, si ^{Quo tem-} Egyptiorum mensium rationem habeas; Athyr XII. A. D. VI Eid. Novem. hoc est LX ante festum Epiphani- ^{ore Bapti-} zalm est ^{zalm est} Jeshu. ^{Jeshu.} hoc est LX ante festum Epiphani- ^{Luc. 3. 23.} rum die, quæ is secundum carnem natus est: id quod ex Evangelio Lucæ constare potest. Sic enim scribit. *Erat Jeshus* ^{Luc. 3. 23.} *incipiens esse quasi annorum XXX. filius ut putabatur Joseph.* Nam si accuratam temporis rationem ineas, nonnisi ^{Christi vi-} ^{ta ordinis} ^{digesta.} XXXIX annorum erat, ac X Mensium, cum ad Baptismum sese contulit: ut triginta annorum, non tamen plenorum, fuisse dicatur. Ideoque scriptum est, *Incipiens quasi annorum XXX.* Deinceps XL tentationis dies secuti sunt. Tum hebdomades plures minus duæ, quas Nazareti post tentationem exegit: Tum, apud Joannem prima alteraque dies: ac, postquam à Joanne discessit, totidem, cum Andreas illum una cum socio secutus est, deinde Simon Petrus. Altera verò die, ut & nos diximus, & Evangelicæ narrationis ordo postulat, Philippus vocatus, ac Nathanaël. Tertio postea ^{Joan. 2. 11.} die *nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ*, post ^{Joan. 2. 11.} biduum illud: idque primum prodigiorum omnium extitit: ac tum annorum XXX numerus ab ejus natali completus est. Eadem quippe die, quæ secundum carnem natus fuerat, primum illud conversæ in vinum aquæ miraculum edidisse creditur, cum triginta jam annos solidos ab ortu suo secundum carnem, adventuque clausisset: id quod sæpe commemoravimus, & ut ad eum modum accipiamus Evangelicæ narrationis exacta series postulare videtur. Jam post primum illud miraculum reliqua prodigia subsequuta: nec non & cœlestis doctrinæ prædicatione, & id genus cætera, quæ ad singularem in nos humanitatem, Evangelicæ mirificam vim, ac doctrinam præstandam, ac demonstrandam pertinent: Quod cum à me est non semel dictum, tum ob cæcorum hominum, qui infidelitatis asserenda, atque & sancto Spiritui, & Evangeliorum constantissimo ordini contradicendi occasionem undique captant, cogor sæpe repetere.

XVII. Etenim tam enucleata accu-
Oo iij

Alogi.
Hæresis
II.

Ioan. I.

Petrus A-
postolorum
Princeps e-
lectus à
Christo.

ratâque ratio illos omnes occupando sum-
movet, qui adversus Evangelium pu-
gnare non dubitant, cum id ipsum de-
monstrat; secundum Baptismum cate-
rarum rerum gestarum initia hunc in
modum secuta. Deinde quæ post Ba-
ptismum in illa XL dierum tentatione,
ac deserto contigerunt, non sine sancti
Spiritus afflatu à Ioanne prætermissa,
quod à tribus Evangelistis antea me-
moriarum essent prodita. Quemadmodum
alia alij Evangelistæ prætereunda puta-
runt, quod alterius alter velut subsidio
niteretur. Ita tamen, ut una sit ex o-
mnibus collecta ac subducta veritas, nec
à se ipsa dissentiat. Nam post Bap-
tismum statim illinc Nazaretum, uti di-
xi, proficiscitur, ibique sine ullis adhuc
Discipulis mansit. Hinc ad Ioannem
contendit: quo tempore Petrus An-
dreæ vocatus est opera; tum Philippus,
& per Philippum Nathanaël. Nec est
quod ista scrupulosius exquirens dubitet
quispiam, quod Andream primum oc-
currisset Jesu videat; deinde Petrum,
qui per illum sit vocatus; ob eamque
causam succenseat. Etenim Andreas
prior in Dominum incidit; quo Petrus
erat ætate iunior. Postea verò, cum ab-
soluta illa suscepta est omnium rerum
abdicatione, initium est à Petro factum.
Tunc enim & ipse fratri suo prævit.
Accedit quod Deus humanorum cor-
dium nutus ac propensiones animad-
vertit, ac qui sit primo loco dignus in-
telligit. Quare Petrum Discipulorum
suorum Principem elegit, uti perspicue
declaratum est. Secundum hæc igitur,
cum ad Christum illi venissent, ac pri-
ma, ut diximus, die commorati, postea
discessissent; ac deinde alij se quidam
adjunxissent, ab Andrea, Petro, Ioan-
ne ac Iacobo diverſi: quibus cum Ca-
pharnaum abiens inde Nazaretum per-
rexit, indidemque rursus Capharnaum
rediit, ac miracula quædam edidit, cu-
iusmodi est arefactæ manus ac focrus
Petri curatio. Inde Nazaretum denuo
reversus, Isaia volumen legit, & Ca-
pharnaum sese iterum recepit. Tum de-
mum perfecte Petrus Joannisque vocati
sunt. Atque hic tandem totius hi-
storiæ nexus est, secum ipse consentiens,
nec ulla parte dissidens: ut & clarissi-

Α ΕΥΑΓΓΕΛΙΩ ΠΡΟΛΗΨΕΤΑΙ Η ΤΟΣΑΥΤΗ ΑΚΡΙΒΟ-
ΛΟΓΙΑ, ΔΗΛΩΣΑ ὅτι ἀπὸ τῆς Βαπτίσματος ἢ
ἀρχῇ τῆς λοιπῆς πραγματείας, ὡς ἔχει ἔ-
τως. ὅτι ἔπειτα καὶ τὴν ἡμέραν τῆς Βαπτίσμα-
τος ἐν τῷ πειρασμῷ χρομένους αὐτοὺς, τῶν τεσ-
σαράκοινα ἡμερῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ* καὶ (Θεὸς) For. πῶς
τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, διὰ Ἰωάννη, ὃ πε- vel οὐ
φρόντισαι σημαίνει. ἤδη γὰρ ἦν τὸτο διὰ τῶν περὶ
τρίων ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ σημαίνει. καὶ πάλιν τοῖς legas ad
ἄλλοις ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΑΙΣ καὶ τῶν ἄλλων ὃ πε- Τεσσα-
φρόντισαι, διὰ τὸ ἕκαστον ἀφ' ἑκάστου βοη- ρων το-
θεῖται. καὶ καὶ πάντων συλλεγομένη ἡ ἀλή- fectur.
θεια δεικνύται μία τις ἔσα, καὶ πρὸς ἐαυτὴν
μὴ σασιάζεσθαι. ἐκεῖθεν γὰρ εὐθύς ἀπὸ τῆς
πειρασμοῦ, ὡς ἔφην, εἰς τὴν Ναζαρέτ ἐρχόμενος,
καὶ μένει ἐκεῖ ἔτι ἱνὸς μαθητῆς μετ' αὐτοῦ
ὄντος. καὶ ἐκεῖθεν κατέρχεται πρὸς Ἰωάννην,
ὅτε εὐθύς διὰ τῆς Ἀνδρέας καλεῖται ὁ Πέτρος,
εἰτα Φίλιππος, καὶ διὰ Φιλίππον ὁ Ναθα-
ναήλ. μηδεὶς δὲ καὶ τὸτο ἀμφιβάλλων πε-
εργαζέσθω, ὁρῶν ὅτι Ἀνδρέας πρῶτος ὑπὴν-
τησε πρὸς Ἰησοῦν, ἔπειτα Πέτρος, καὶ δι' αὐτοῦ
ἐκλήθη, καὶ ἀρξεται καὶ περὶ τῆς ἀσφαλ-
C λειν. ἡ μὲν γὰρ συνάντησις πρὸς Ἀνδρέαν πρῶ-
τη γεγνηται, μικροτέρως ὄντος τῆς Πέτρος τῷ
χρόνῳ τῆς ἡλικίας. ὕστερον γὰρ πάλιν, ὅτε ἡ
τελεία αὐτοῖς δόξατις γεγνηται, ἀπὸ τῆς
Πέτρος γεγέννηται. ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτὸς ἀφ-
γεῖτο τῆς ἰδίας ἀδελφῆς, καὶ ἔτι δὲ καὶ τὸτο, ὅτι
Θεὸς ἐστὶν εἰδὼς τὰς* καὶ κλήσεις τῶν καρδιῶν, καὶ For. κλ-
γινώσκων τίς ἐν πρῶτοις ἄξιός ἐστιν τάττειν, καὶ σεις.
ἐξελέξατο τὸν Πέτρον ἀρχηγὸν εἶναι τῶν αὐτοῦ
Μαθητῶν, ὡς πάντῃ σαφῶς δόξοδεδίκεται. με-
τέπειτα γὰρ ἐλθόντων αὐτῶν παρ' αὐτοῦ, καὶ
μεινάντων τὴν πρώτην ἡμέραν, ὡς ἔφην, τῇ δευ-
D τέρῃ ὁδουσάντων, τῇ τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ τῆς Θεοση-
μειᾶτος πρῶτος χρομένους, καὶ ἱνὸν συνόντων αὐ-
τῷ, ὃ τῆς Ἀνδρέας, ὃ τῆς Πέτρος, ὃ δὲ τῆς Ἰωάννης,
ὃ δὲ τῆς Ἰακώβου, ἐξῆς μὲν τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς
Καφαρναῦμ, καὶ ἀνελθεῖν πάλιν εἰς Ναζα-
ρέτ, καὶ ἐκεῖθεν πάλιν εἰς Καφαρναῦμ, καὶ ποιῆ-
σαι μετ' αὐτοῦ τῶν σημείων, τῇ τῇ ξηρᾷ χει-
ρα ἔχοντος, καὶ τῆς Πενθερεᾶς Πέτρος τὴν ἰα-
σιν, ἀνελθεῖν πάλιν εἰς Ναζαρέτ, καὶ ἀναγνώ-
ναι τὸ ριζλίον Ἠσαΐου, καὶ κατελθεῖν πάλιν
εἰς Καφαρναῦμ, ὅτε τότε ἡ τελεία
κλήσις τῶν περὶ Πέτρον καὶ Ἰωάννην γεγέννη-
ται, καὶ ἔτις ἡ πᾶσα ἀκολουθία ἀναλογεῖται, ὃ δὲνός ἀντιθετὸς ὑπάρχοντος,

ἀλλὰ πάσης τῆς ἀληθείας τηλων γεσάτης ἔ-
σης, καὶ ἐν ἀληθείᾳ κεκηρυγμένης. Φασὶ γὰρ
ἔτι οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταί, ὅτι Φυγὰς ὄνχε-
το ἀπὸ Περσῶν Ἡρώδου, καὶ μὲν τὴν Φυ-
γὴν ἐλθὼν κατέμεινεν εἰς Ναζαρέτ. καὶ μὲν
τὴν Ναζαρέτ λαβὼν τὸ Βάπτισμα, ἀπῆλ-
θεν εἰς τὴν ἔρημον καὶ μετὰ ταῦτα ἀνέκαμ-
ψε, μετὰ τὸ ἀνακάμψαι ἤρξατο κηρύττειν.

Τὸ δ' Εὐαγγέλιον τὸ εἰς ὄνομα Ἰωάννου,
Φασὶ, ψεύδεται. μὲν γὰρ τὸ εἰπεῖν, ὅτι ὁ Λό-
γος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,
καὶ ὀλίγα ἄλλα, εὐθύς λέγει, ὅτι γὰρ
ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας. καὶ ἐμέ-
μνηται οἱ ἀφ' ἐρσύνων ἐαυτοῖς Ἰπποκρίμε-
νοι, ὡς Ἰωάννης μὲν τὸ εἰπεῖν, ὁ Λόγος σὰρξ
ἐγένετο, λέγει, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, τὰ
τέστιν ἀνθρώπου γεγονέναι. καὶ ὅτι ἦλθε
πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ,
καὶ ἐβαπτίσθη ὑπ' αὐτοῦ, Ἰωάννης τὸ Εὐ-
αγγέλιον μαρτυρῶν, μετὰ τὴν πάλιν
ἐπάνοδον ἀπὸ τῆς πειρασμοῦ, ὡς τὸ Βαπτιστὴν
Ἰωάννης λέγοντ', ὅτι ἔτος ἐστίν, περὶ δ' εἶπον
ἡμῖν. καὶ πάλιν ὅτι τεθέσθαι τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιον καταβαῖνον ἐν εἰδὲι περιστερᾶς, καὶ
μένον ἐπ' αὐτόν. καὶ ἔτος ἐστίν ὁ αἶρων τὴν
ἁμαρτίαν τῆς κόσμου. καὶ ὁρᾷς, ὅτι ἔθεν κατὰ
λησμονὴν ὑφ' ἡγεῖται. παρέλειψε δὲ τὰ τῶ
Ματθαίου πραγματεύοντα. ἔγὰρ ἦν χρεία
ἐκείνων ἐκέτι, ἀλλὰ τῆς θείας φράσεως πρὸς
ἀντίρρησιν τῶν νομιζόντων ἀπὸ Μαρίας καὶ
θεοῦ, Χριστὸν αὐτὸν καλεῖσθαι, καὶ ἵον Θεοῦ
φιλὸν ἄνθρωπον, κατὰ προκοπὴν δὲ ἠέ-
ναι εἰς τὸ καλεῖσθαι ἵον Θεοῦ. διὸ τῶν ἀνα-
καίων Ἰπποκρίται. πάντων μὲν ἐν μεγά-
λων ὄντων καὶ ἀνακαίων, περὶότερον δὲ
ποιεῖν τῶν ἐπικερνίων τὴν ἀνωθεν οἰ-
κονομίαν. λέγουσι δὲ τὸ καὶ Ἰωάννην Εὐαγγέ-
λιον, ἐπειδὴ μὴ τὰ αὐτὰ εἶπεν, ἀδιάρητον εἶ-
ναι, καὶ μὴ δέχεσθαι αὐτὸς αὐτὸ, κατὰ
πάντα πεπλανημένοι, καὶ τυφλωπτοντες τὴν
διάνοιαν.

Τέταρτος γὰρ καὶ διαδοχὴν ἐλθὼν ὁ μακάριος,
πρῶτος μὲν ὢν, ὕστερος δ' ὅτις ἔτεσιν εὐαγγε-
λιστὰς πρὸς τὰ πρὸ αὐτοῦ καλῶς τεταγμένα,
ἐκ ἐμερίμνησεν ἐκθέσθαι, ἀλλὰ περιλαμβάνει
τῶν ῥηθέντων τὰ μὴ ῥηθέντα. ὁ Ματθαῖος
γὰρ ἀρχεται ἀπὸ Ἀβραάμ, μὲν δὲ τὴν ἀρχὴν,
καὶ μετὰ δύο ἔτη τῆς γεννήσεως, πάλιν

Amia sit gestarum rerum veritas, & certissimè Alogi.
prædicatur. Ita enim Evangelistæ ceteri Hæresis
testantur; Metu illum Herodis fugisse, ac
post fugam venientem hæsisse Nazareti.
Unde Baptismi causa digressus, post hunc
secessit in desertum. Deinde rediens præ-
dicare est aggressus.

XVIII. Atenim, inquit, mendax est
editum nomine Joannis Evangelium. *Joan. 1. 14.*
Postquam enim ista dixit: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*, aliaque non-
nulla, statim adjicit. *Nuptie factæ sunt in*
Cana Galilææ. Nec intelligunt isti, qui eam
sibi ultro insaniam arcessunt, Joannem post
illas voces, *Et verbum caro factum est*, ad-
didisse; *Et habitavit in nobis*: quod idem
est, atque hominem extitisse. Præterea ad
Joannem Baptistam & Jordanem accessis-
se, ab eoque baptizatum, ut idem ille Evan-
gelista commemorat, cum post illam ten-
tationem discessisset; cum & istud Joannes
Baptista pronuntiavit. *Hic est de quo dixi*
vobis. Item; *Vidi Spiritum sanctum descen-*
dentem in specie columba, & manentem su-
per ipsum: Et, *Hic est qui tollit peccatum*
mundi. Animadvertis igitur nihil ab eo
per oblivionem esse præteritum; sed ea
duntaxat relicta, quæ jam Matthæus expo-
suerat. Quibus cum nihil opus erat am-
plius; tum Divina illa adhibenda vox, quæ
eorum jugulari posset error, qui Christum
à Maria tantum, atque ex illo primum tem-
pore nominatum crederent, quique Dei
Filium nudum hominem fuisse dicerent,
eundemque certis accessionibus & incre-
mentis eo progressum, ut Filii Dei appella-
tionem obtineret. Ob id Joannes eam sibi
partem deposcendam putavit, quæ neces-
saria videretur. Licet enim magna omnia
sint ac necessaria, tamen in Divinis potis-
simum explicandis, ac cælesti illa admini-
stratione defixus est. Quod igitur Joan-
nis Evangelium ob id à Novo Testamento
repudiant, nec admittunt, quod non cum
aliis haud satis consentiat, summo in erro-
re, ac mentis cæcitate versantur.

XIX. Etenim sanctissimus hic Ev-
angelista ordine ac successione quartus,
ac, tametsi primus esset omnium, scri-
bendi tamen tempore postremus, quæ
ante se præclarè erant aliorum opera di-
gesta repetere noluit: sed ante ea, quæ
jam dicta fuerant, quæ non erant dicta
proposuit. Matthæus quidem ab Abraa-
mo scribendi initio facto, post incuna-
bula Christi, & alterum à natali ejus an-

Alogi.
Hæresis
LI.

num narrationem pertexit. Marcus vero ab A. XV Tiberii, circumscriptionis medii temporis rebus gestis, exorsus est. At Lucas altius ista repetens ab eo tempore coepit, quod Christi ortum antecessit; & tam huius, quam Joannis in Mariæ atque Elizabeth utero conceptum exposuit. Joannes denique postremus accedens altissimè omnium narrationem arcessit, & quæ Christi temporaria illa generatione priora sunt, stabilire ac munire instituit. Spiritualia enim firmè sunt, quæ illo memoria commendavit; cum quæ ad corpus attinerent abundè essent aliorum scriptis corroborata. Quamobrem spiritalem de Divino illo dono narrationem aggredditur, quod initio carens omni ab cœlesti in nos Patre transfusum est, & de huius consilio ac voluntate in B. Virginem illapsam, atque in Virgineo ejus gremio cum carne conjunctum. Cæteri porro ita iisdem illis consentanea dixerunt, ut id, quod erat necesse, potissimum spectarent. Joannes verò ejus, quod sibi proposuerat, rationem habuit. Ita fit ut ex IV. Evangeliiis eorum, quæ ad Christi carnem, & ad Divinitatem attinent, accurata nobis veritas ac certissima constet.

Alludit ad
ea quæ de
Infantia
Salvatoris
circumfer-
rebantur.

Luc. 2. 49.

XX. Etenim toto illo Baptismi tentationisque negotio perfunctus venit, ac Discipulis adjunctis, primum illud in Cana Galilææ miraculum fecit, tertia quam prædicare coeperat die. Non enim ante tentationem Christus nuptiis interfuisse dicitur: nec ullum omnino prodigium ante illud tempus edidit; nisi si quæ forsitan ludicra fecisse in pueritia dicitur, quod à nonnullis affirmari video. Atqui nonnulla puerilis ætatis argumenta præbere illum oportuit: ne quæ Hæresibus aliis occasio daretur, quæ Christum ad Jordannem fluvium in illum descendisse columbæ specie prædicant. Quare duodecimo ætatis anno manifestè Lucas id expressit: Disputantem illum cum Sacerdotibus, ac senioribus Mariæ dixisse: *Nesciebatis quod in his quæ Patris mei sunt oportet me esse?* Ut eorum rationem excluderet, qui ab eo primum tempore, quo baptizatus est, Spiritum sanctum in illum putant esse delapsum: è contra verò homines intelligerent; Verbum ipsum è cœlo descendens carnem è Maria traxisse: cumque ad Jordannem accessisset sanctum se in illum infudisse Spiritum: quo & illud declarari posset, quis esset ille de

ποιεῖται τὴν ὑφήγησιν. Μάρκῳ δὲ ἀρχεῖται ἀπὸ πεντεκαδεκάτης ἔτης Τιβερίου * Mutum locus.
μεσότητά τῶν μετὰ τὴν ἀρχήν. Ληκᾶς δὲ ἀρχὴν πρὸ τῆς ἀρχῆς ἐπήνεγκε τὴν πρὸ τῆς γεννήσεως ἐν τῇ συλλήψει τῆς γαστρὸς Μαρίας καὶ τῆς Ἑλισάβετ γεγονῶσαν. Ἰωάννης δὲ ἔτι πρότερον, ὑπερῷ ἐλθὼν, ἐπασφαλίζεται τὴν πρὸ τῆς ἐνσάρκω παρθεσίας πραγματείαν. πνευματικὰ γὰρ ἦν τὰ πλεῖστα ὑπὸ αὐτῶν λεγόμενα, τῶν σαρκικῶν ἤδη ἐπασφαλισθέντων. διὸ πνευματικῶς τὴν ὑφήγησιν ποιεῖται τῆς ἀνωθεν ἀπὸ Πτρὸς ἀναρχῶς δωρεᾶς ἡμῖν ἐλθούσης, κατὰ εὐδοκίαν Πατρὸς ἐν τῇ ἀγίᾳ Παρθένω, ἐν μήτρᾳ παρθενικῇ οἰκονομηθείσης. καὶ οἱ λοιποὶ δὲ τὰ ἴσα τῷτοίς συμφώνως εἰπόντες, ὧν ἦν χρεία ἐπεμελήσαντο. ὁ δὲ Ἰωάννης καὶ τὴν πρὸ τῆς ἐνσάρκω ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ τὴν πᾶσαν κατὰ τὴν σάρκα, καὶ κατὰ τὴν θεότητα ἀκρίβειαν κατὰχῶμεν.

Τελειωθέντων γὰρ τῶν πάντων τῶν κατὰ τὸ Βάπτισμα, καὶ κατὰ τὸν πειρασμόν αὐτοῦ, εὐθύς ἐλθόντος καὶ συμπαραληφόντος τῆς Μαθητῶν, τῷτο πρῶτον σημείον ὑποποίηκε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τῆς κηρύξεως ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας. ὅτε γὰρ πρὸ τῆς πειρασμοῦ ἐν γάμῳ φάσκει τὸν Χριστὸν ἡκέναι· ὅ γὰρ ὅλως τι τῶν θεοσημείων καὶ τῆς κηρύξεως πρὸ τῆς πειρασμοῦ ὁ Χριστὸς εἰργάσατο, εἰ μὴ τι ἂν ἄδειται περὶ αὐτοῦ ἐν παιδί ὑποποιηκέναι, ὡς ἐν παιγνίῳ, ὡς τινὲς φάσκουσι. καὶ ἔδει τῷ μὲν ὄντι καὶ παιδαρικᾷ αὐτὸν ἔχειν, ἵνα μὴ πρόσφασίς γινέται ταῖς ἄλλαις Ἀιρέσεσι, ταῖς λεγούσαις, ὅτι ἀπὸ τῆς Ἰορδάνης ἦλθε Χριστὸς εἰς αὐτόν, ὅπερ ἐστὶν ἡ πειρασία. διὸ καὶ ἐν τῷ δωδεκάτῳ ἔτει σαφῶς δεικνυσιν ὁ Ληκᾶς, ὅτι πρὸς διαλεγόμενον τοῖς Ἰερεῦσι, καὶ τοῖς Πρεσβυτέροις, ἔφη τῇ Μαρίᾳ· ὅτι σὺ ἤδεις, ὅτι ἐν τοῖς τῷ Πατρὶ μὲν δεῖ με εἶναι; ἵνα πᾶσι ὁ λόγος τῶν λεγόντων, ὅτι ἀπὸ τῆς χρόνης τῆς Βαπτίσματος κατέβη εἰς αὐτόν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ σαφῶς γνωστῇ, ὅτι ἀνωθεν ἐπεδήμησεν ὁ Λόγος, καὶ ἐσαρκώθη διὰ τῆς Μαρίας, καὶ ἐν τῇ Ἰορδάνῃ κατήλθεν ἐπ' αὐτόν τὸ πνεῦμα· ἵνα σημαῖ τίς ἐστὶν ὁ

μαρτυρήμεν^Θ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς· ὅτι ὁτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ὃν παρὰ πάντας ἀκούετε. καὶ ἵνα γένηται τὸ τοῦτο ὑποδείγμα τοῖς μέλλουσιν ἐν αὐτῷ φωτίζεσθαι, ὅτι καὶ ἀξιοθήσονται Πνεύματι^Θ ἁγίῳ ἐν τῇ λατρῷ τῆς δωρεᾶς, καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, χάριτι^Θ τῆς ὑπὸ αὐτῷ δοθείσης.

Αφ' οὗτος δὲ τὰ τέλεια ἤρξατο ποιεῖν θεοσημεία ἐν τῇ καιρῷ τῶν κηρύγματι^Θ, τὸ τοῦ πρώτου σημείου ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, Φησὶν, ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας· ἔχι^Θ πρὸ τῆς Βαπτίσματος^Θ, ὡς πολλὰνικ ἐφύω, ἀλλ' ὅτε ἀνέκαμψεν ἀπὸ τῆς πειρασμῆς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὰς δύο, ἅς περ ἔμειναν παρὰ αὐτῷ οἱ δύο Μαθηταὶ τῶν Ἰωάννου, οἱ ἀκούσαντες, καὶ ἀκολούθησαντες αὐτῷ. ὡς εὐθὺς μετὰ τὰς δύο ἡμέρας, ἅς ἐποίησαν παρὰ αὐτῷ, ἐπεισάγει λέγων· καὶ ἐξήλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὐρών Φίλιππον, εἶπεν, ἀκολούθη μοι. εἰτα εὐθὺς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ γάμου^Θ ἐγγύετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας. ἔδει γὰρ αὐτὸν ἀπελθόντα εὐθὺς γάμων τελευτῶν εἰς τὴν τιμὴν αὐτῷ κληθῆναι, ἐπὶ εὐλογία τῶν γάμων. καὶ Φησὶ· γάμου^Θ ἐγγύετο τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ· ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς, καὶ οἱ Μαθηταὶ αὐτῷ οἱ μετ' αὐτῶν εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑπερέσαντ^Θ οἶνος, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ, οἶνον οὐκ ἔχουσι. καὶ λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι; ἔγωγε καὶ ἡ ὥρα μου μετὰ τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν ἀπὸ τῆς πειρασμῆς, καὶ διελθεῖν διὰ τῆς θαλάσσης, καὶ τῆς Ἰορδάνου, ἥ ὁρμὴν ἔχον· καὶ ἵππὶ τὰ οἶκεια, ἀπελθὼν ἐνθάδε ἀντρεῖσθαι^Θ πρὸς τὴν μητέρα ἐν Ναζαρέτ, καὶ πρὸς ἀδελφούς^Θ καὶ ἀδελφὰς δύο* ἡμερῶν; λοιπὸν ἐπειγομένης εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, τῶν κηρύγματος ἀρξάμενος ὑπὸ μελεῖσθαι. καὶ ἔμεινε μὲν δύο ἡμέρας διὰ τὸ διὰ χρόνον ἡκέναι, ἔχων μετ' αὐτῶν ἅς ἦδη παρέκληθε Μαθητάς, ἀπολύσας τὰς δύο ἡμέρας ἀκολούθησαντας αὐτῷ, εὐθὺς ἐπὶ τὴν Γαλιλαίαν ἐξελθεῖν διὰ τὸ κήρυγμα, καὶ τὸ ἔργον τῶν θεοσημείων, τῶν ἐν τῷ γάμῳ ὑπὸ μελεσθέντος. βλέπε γὰρ πῶς ἐπασφαλίζειαι ὁ λόγος^Θ, ὡς Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς μαρτυρεῖ, λέγων, ὡς παρωχηκότος^Θ ἤδη τῶν λόγων, ὅτι καὶ γὰρ οὐκ ἔδωκεν αὐτὸν, ἀλλὰ ὁ πέμψας με βαπτίζειν, εἰπέ μοι, ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα ἐν εἰδει περιεργῶς ἐρχόμενον ἐπ' αὐτὸν, ὁτός ἐστιν. ἀποτέλλων γὰρ ὁ Πατὴρ τὸν Ἰωάννην βαπτίζεν, τὸ τοῦτο αὐτῷ τὸ σημεῖον ἐδώκεν, ὡς ὅταν

Λ qvo Pater tam insigne testimonium dedisset: Hic est filius meus dilectus; ipsum audire. Illud verò præterea exemplo esse ac documento voluit iis, qui Divina per illum luce perfunderentur; futurum omnino; ut & ipsi Spiritum sanctum, nec non celeste beneficium, ac peccatorum veniam, & communicatam ab eodem gratiam in Baptismo consequerentur.

XXI. Sed ubi majora illa perfectioraque miracula prædicationis suæ tempore est aggressus; Hoc, inquit, primum signum fecit Jesus in Cana Galilee. Non ante Baptismum, ut sæpe dixi, sed tum primum id accidit, postquam à tentatione reversus est, tertia die post biduum illud, quoambo apud ipsum hæere Joannis Discipuli, qui & audierunt illum, & secuti sunt. Statim enim post biduum, quo apud illum isti commemorati sunt, subjicit. Et abiit in Galileam, & inveniens Philipptem dixit; Sequere me. Deinde: Tertia die nuptie facte sunt in Cana Galilee. Siquidem par erat illum, cum discederet, commodumque nuptiæ celebrarentur, honoris causa ad easdem invitari, uti nuptiis benediceret. Quare ita scribit. Nuptie facte sunt tertia die in Cana Galilee: Et erat Mater Jesu ibi. Vocatus est autem & Jesus, & discipuli ejus ad nuptias: Descente autem vino, dicit Mater Jesu; Vinum non habent. Dicit ei Jesus: Quid mihi & tibi mulier? Non dum venit hora mea. Quæ tum gesta sunt, cum post tentationem, mari ac Jordane trajecto, iter in patriam convertit; Nazarethum scilicet, ubi educatus à Matre fuerat. Ubi cum biduum hæssisset, humana salutis studio curaque succensus prædicandi munus obire coepit. Biduum igitur ibidem manens, quod longo intervallo redierat, Discipulorum aliquot, quos jam adsciverat, comitatu lectus, duobus, qui secuti erant, remissis, statim in Galileam prædicandi causa profectus est: simul ut prodigium illud cederet, quod in nuptiis ab eo factum legimus. Vide quanta cum circumspectione istud ipsum Scriptura declaraverit; quemadmodum Joannes tanquam facto jam sermone testetur his verbis. Et ego nesciebam illum: sed qui misit me baptizare dixit mihi: Super quem videris Spiritum in specie columbe descendantem, hic est. Joannem quippe baptizandi gratia mittens Pater hoc ei signum præbuerat: ex

Allogi.
Hæresis
II.
Mat. 3.16.

Joan. 2.11.

Joan. 1.43.
Joan. 1.44.

Joan. 1.33.

For. huius
296.

Alogi.
Hæresis
li.

qvo Salvatorem illum de animis nostris A
optimè meritum agnosceret, qvi de cælo
missus in hunc orbem venisset. Qvam-
obrem ex istiusmodi veritate Scriptura-
rum, accurataqve ratione id genus homi-
nes redargui possunt; ac præsertim ex IV
Evangelistarum consensu. Nemo enim,
qvi quidem rectè sentiat, rejicienda illa sibi
persuadebit, quæ à Spiritu sancto in sacro-
sanctis Evangeliiis exactissimè sunt peracta.

Alia Joan-
nis repre-
hensio dis-
cussa.

Luc. 3. 23.

Christi na-
tivity
tempus ac-
curatius
expendi-
tur.

XXII. Caterum lex alio præterea
capite sanctum Evangelistam, vel ipsius
potius Evangelium accusant: quoniam,
inquiunt, Joannes duo ab Christo cele-
brata Paschata commemorat, cum u-
nius duntaxat ceteri mentionem fece-
rint. Nec illud ineptissimi homines ani-
madvertunt; non duo solum in Evange-
liis Paschata comprehendere; sed ad prio-
ra illa duo tertium accedere, in qvo
Salvator est passus; ut omninò tria sint
toti illi prædicationis temporis tribuen-
da. Etenim statim ut à Jordane digres-
sus est, erat, ut à Luca scriptum est, *Jesus*
incipiens esse quasi annorum XXX, filius ut
putabatur Joseph, qvi fuit Eli, &c. An-
no quippe Augusti Imperatoris XLII na-
tus est Christus, qvi erat XXIX. ex qvo
Romani sibi Judæos adjunxerant. Si-
quidem Augustus XIII annis imperavit,
antequam Judæa penitus esset Romanis
adjuncta. Quamquam post annos ferè,
quam imperare cœperat, plus minùs qua-
tuor sædus inter Romanos ac Judæos ini-
tum fuerat, auxiliaque submissa. Qvin
& Procurator in Judæa constitutus, ac
nonnihil tributorum quinque propemo-
dum annis indictum: donec Romano-
rum ditioni cessit penitus, & omnino ve-
ctigalis est facta: cum jam Principes è
Tribu Judæ defecissent, & Herodes ex
Gentibus, sed tamen Proselytus, Re-
gnum obtineret. Postea verò Christus
Bethleemi Judææ natus est, & ad auspi-
candam prædicationem prodiit; qvo
tempore Christi Duces planè defierant;
qvi quidem ad Alexandrum usqve Princi-
pem, & Saalinam, quæ & dicta est Alexan-
dra, perstiterunt. Ea verò cuncta ab eo
tempore cœpere, qvo Christus Bethlee-
mi natus est; anno totius Imperii Augu-
sti XLII, qvi erat nonus à Procuratione
Antipatri Herodis parentis, cum Roma-
nos inter, ac Judæos amicitia foret, ac
nonnulla tributa penderentur, & quar-

ἰδὼν, Ἰππὶ γινῶ τὸν ἄνωθεν ἐν τῷ κόσμῳ ὀποσα-
λέντα, Σωτῆρα, καὶ θύεργέτην τῶν ἡμετέ-
ρων ψυχῶν. ἀνατρέπονται τοίνυν οἱ τοῖστοι
ἀπὸ τῆς ἀληθείας τῶν τοιῶτων γραφῶν, καὶ
τῆς ἀκριβείας· μάλιστα ἀπὸ τῆς συμφωνίας
τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν. ἔγάρ τις τῶν
ὀφθρυνόντων ὀποβάλλοι τὰ τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
ματι ἐν τοῖς ἁγίοις Εὐαγγελίοις ἀκριβῶς
πάντη πεπραγματευμένα.

Κατηγορεῖσι δὲ πάλιν οἱ αὐτοὶ τῷ ἁγίῳ
Εὐαγγελιστῇ, μᾶλλον δὲ τῷ αὐτῷ Εὐαγγελιστῇ·
ὅτι, φησὶν, ὁ Ἰωάννης ἔφη περὶ δύο Πασχῶν,
τὸν Σωτῆρα πεποιηκότα, οἱ δὲ ἄλλοι Εὐαγ-
γελισαὶ πρὸς Πάσχα ενός· καὶ οἷα οἶδασι οἱ
ιδιώται, ὅτι ἑμόνον δύο Πάσχα ὁμολογεῖ τὰ
Εὐαγγέλια, ἀλλὰ δύο μὲν πρῶτα λέγει καὶ
αὐτὸ ὃ ἐν ᾧ πέπονθεν ὁ Σωτὴρ, τρία Πάσχα
τῶν ἐν τῷ κηρύγματι πεπραγματευμένων.
εὐθύς γὰρ ἀπὸ τῷ Ιερδάνῃ, ὡς ὁ Λακεῖας φη-
σιν, ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἀρχόμενος εἶναι ὡς ἐτῶν τρία-
κοντα, ὧν ὁ ἴσος ὡς ἐνομίζετο τῷ Ἰωσήφ, τῷ Η-
λὶ, καὶ Ἰππὶ τὰ ἀνωτέρω. Ἰνῶνται μὲν γὰρ ὁ
Σωτὴρ τῷ τεσσαρακοσῷ δευτέρῳ ἔτει Αὐγύ-
στου Βασιλέως τῶν Ῥωμαίων· ὅπερ ἦν Ῥωμαίων
πρὸς Ἰουδαίους συναφείας εἰκοσὸν ἑνατον ἔ-
τος· βασιλεύει μὲν γὰρ Αὐγύστους περικα-
δεκα ἔτη πρηνὴ τὴν Ἰουδαίαν συναφθῆναι τε-
λείως Ῥωμαίοις. ἦν δὲ καὶ ἐξότε ἐβασίλευσεν
Αὐγύστους μὲν ἔτη τέσσαρα τῆς αὐτῆς βασι-
λείας πλείω ἢ ἐλάσσω, Φιλίᾳ μὲν Ῥωμαίων
πρὸς Ἰουδαίους, καὶ συμμαχία πεμπομένη, καὶ
Ἰππὶτροπος κατισάμνος, καὶ μέρη φόρων
Ἰππὶ πέντε ἔτεσι πλείω ἢ ἐλάσσω· ἕως ὅτε τέ-
λεον παρεδόθη ἡ Ἰουδαία, καὶ ὑπὸ φόρον γε-
νήσεται τελειότατα· ληξάντων τῶν ἀπὸ Ἰουδα
ἀρχόντων, καὶ Ἡρώδης ἐξ ἐθνῶν κατασταθέν-
τος, προσηλύτης μὲν τοῖς γε· ἔτα Χριστὸς γεν-
νηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐλθόν-
τος τε Ἰππὶ τὸ κήρυγμα, ληξάντων καὶ
Χριστῶν ἡγαμένων, διαρκεσάντων ἕως Α-
λεξάνδρου ἡγαμένου, καὶ Σααλίνας τῆς
καὶ Αλεξάνδρας· ἃ τινὰ ταῦτα πάντα
ἐτελεῖτο, δεξάμενα ἀπὸ τῆς ἡμνήσεως
τῆς ἐν Βηθλεὲμ ἐν τεσσαρακοσῷ δευτέ-
ρῳ ἔτει τῆς πάσης βασιλείας Αὐγύστου, ὃς ἦν
ἐνατος ἐνιαυτὸς ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς Αντι-
πάτρως τῷ πατρὶος Ἡρώδης, ὅτε Φιλίᾳ ἦν
Ῥωμαίων πρὸς Ἰουδαίους, καὶ μέρη δομάτων,
καὶ τε-

καὶ τέταρτον ἐτὶ κατασαθέντ' ὑπὸ ΑΥ-Α & quarto jam anno Herodes esset ab Au- Alogi.
γύστῃ. μετὰ δὲ τὸ τέταρτον ἐτὶ Ἡρώδῃ, gustu præpositus. Qvi cum annos in ea Hæresis
ἐπιτροπῆς τε πέντε ἐτῶν πλείω ἢ ἐλάσσῃ administratione quatuor exegisset, Anti- LL
Αντιπάτρῃ τῷ πατρὸς αὐτοῦ, λοιπὸν ὡς α-
δοθεΐσης τῆς Ἰουδαίας τελείως, ἕως τριακο-
στῇ τρίτῃ ἔτῃς Ἡρώδῃ, τεσσαρακοστῇ δευτέ-
ρῃ ἔτῃς ΑΥγύστῃ πληρώσαντ', κρατηθεί-
σης τῆς πάσης Ἰουδαίας, ὡς ἔφω, μετὰ τὸ
ποιεῖσθαι αὐτὴν εἰκοσιεννέα ἔτη ὑπὸ Φορον Ρω-
μαίοις, καὶ μετὰ τὸ κατασαθῆναι ἐπιτρο-
πὸν τὸν Αντίπατρον Ἡρώδῃ πατέρα, μετ'
αὐτὸν δὲ, Ἡρώδῃ βασιλέα κατασαθῆναι
ὑπὸ ΑΥγύστῃ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας.

B

α'. Ταῦτα δὲ ἐπραγματεύθη ἐν ὑπατείᾳ
Οκταυίῃ ΑΥγύστῃ τρισκαίδεκατον, καὶ
Σιλανῷ ὑπάτῃ, ἣν τινα ὑπατείαν διεδέ-
ξαντο αἱ ὑποτέλαγμέναι ὑπατεῖαι ἀνο-
λόθως ἕτως.

β'. Λεντέλῃ καὶ Πίσωνι τὸ δεύτερον,

γ'. Ληκίῃ Καίσαρι, καὶ Παύλῃ.

δ'. ΟΥἰνδοκίῃ καὶ ΟΥάρε.

ε'. Λαμμία καὶ Σεργίλῃ Νομμία.

ς'. Μάγνῃ Πομπηίῃ καὶ ΟΥαλερίῃ.

ζ'. Λεπίδῃ καὶ Αρηνίῃ.

η'. Καίσαρι καὶ Καπίτωνι.

θ'. Κρητικῇ καὶ Νερῷ.

ι'. Καμίλλῃ καὶ Κυντίλλιανῇ.

ια'. Καμήρῃ καὶ Σαβίνῃ.

ιβ'. Δολαβέλλῃ καὶ Σιλβανῇ.

ιγ'. Λεπίδῃ καὶ Ταύρῃ.

ιδ'. Φλάκκῃ καὶ Σιλβανῇ.

ιε'. Τῶν δύο Σέκτων.

ισ'. Πομπηίῃ Μάγνῃ καὶ Απυληίῃ.

ις'. Βρούτῃ καὶ Φλάκκῃ.

ιη'. Ταύρῃ καὶ Λίβωνι.

ιθ'. Κράσσῃ καὶ Ρέφῃ,

κ'. Τιβερίῃ Καίσαρι τὸ δεύτερον, καὶ Δρού-
σῃ Γερμανῇ τὸ δεύτερον.

κα'. Σιλβανῇ καὶ Βάλβῃ.

κβ'. Μεσαλαῇ καὶ Γράτῃ.

κγ'. Τιβερίῃ Καίσαρι τὸ τρίτον, καὶ Δρούσῃ
Γερμανῇ τὸ τρίτον.

κδ'. Αγρίππῃ καὶ Βάλβῃ.

κε'. Πολλίωνι καὶ ΟΥέτερι.

κς'. Κεθίγγῃ καὶ ΟΥάρε.

κζ'. Αγρίππῃ τὸ δεύτερον καὶ Λεντέλῃ
Γάλβῃ.

I Acta hæc sunt Octavio Augusto
XIII & Silano Coss. Secundum
quos hi deinceps exitere Con-
sules.

II Lentulus & Piso II.

III L. Cæsar & Paulus.

IV Vinucius, & Varus.

V Lamia, & Servilius Nom-
mius.

VI Magnus Pompejus; & Va-
lerius.

VII Lepidus, & Aruntius.

VIII Cæsar & Capito.

IX Creticus & Nerva.

X Camillus & Quintillianus.

XI Camerinus & Sabinus.

XII Dolabella & Silvanus.

XIII Lepidus & Taurus.

XIV Flaccus & Silvanus.

XV Sexti duo.

XVI Pompejus M. & Apulejus.

XVII Brutus, & Flaccus.

XVIII Taurus & Libo.

XIX Crassus & Rufus.

XX Tiberius Cæsar II. & Drusus
Germanicus II.

XXI Silanus & Balbus.

XXII Messala & Gratus.

XXIII Tiberius Cæsar III. & Dru-
sus Germanicus III.

XXIV Agrippa & Balbus.

XXV Pollio & Vetus.

XXVI Cethegus & Varus.

XXVII Agrippa II. & Lentulus
Galba.

Rp

Alogi. XXVIII Cretulicus & Sabinus.
Hæresis. XXIX Crassus & Piso.
Ll. XXX Silanus & Nerva.

XXII. Annos habes absolutos XXX. Nos autem Consulatibus istos singillatim ideo per censere studuimus, ut Lectores intelligant, nihil in sacro veritatis dogmate commentitium esse, sed ab Ecclesia quam accuratissime universa prædicari. Quis enim ad hanc Cons. seriem, quæ nihil certius est, oculos adjiciens, non eos condemnet, qui in annorum numero ab Evangelistis expresso discrepantiam esse ullam existimant? Propterea nimirum & priores illæ Hæreses interciderunt, quæ illas Aeonum triginta fabulas confinxerant, cæteraque id genus ex tricenario Salvatoris annorum numero Allegorice deduxerant, quibus ad Aeonum ac Principatuum nugas illas describendas abuterentur. Anno quippe ab Incarnatione adventuque suo XXXIII constat Unigenam Dei filium esse passum. Qui tamen si pati per sese nihil posset, utpote Verbum Dei de coelo delapsum, nihilominus suscepta pro nobis carne mortem perpeti voluit, ut *mortis* adversum nos *chirographum* solveret. Quocirca post eos Cons. qui in annum illius XXX incidunt, per aliud Cons. sequitur, Geminorum duorum; deinde Rufi ac Rubellionis. Quibus succedere Cons. Vinicius, ac Longinus Cassius; sub quibus Salvator passus est A. D. XIII Kal. Apr. Ex quo illorum omnium convincitur error, & certissima veritatis doctrina monstratur; non duo solum in Scripturis Paschata, sed & tria reperi.

*De Mense
Christi
veneris.*

XXIV. Cum enim Januario mense natus esset VIII Id. Jan. qui est apud Romanos Januarii dies VI; Aegyptiis porro Tybi XI; Syris sive Græcis Audynai VI; Cypriis sive Salaminis Quinti mensis dies V. Paphis Julii XIV; apud Arabes vero Aleom XXI; Cappadocibus Atartæ XIII; Hebræis Teberth XIII; Atheniensibus Mæmacteronis VI; omnes illos quos supra recensuimus XXIX integros Consulatibus percurrit. Sub tricesimo deinde Consulatu; mense X. ad Joannem accessit,

et s. παρελθε τὰς προειρηµένας τριακοστὴν Ὑπατείαν, Φηµὶ δὲ περὶ

A κή. Γεταλικὴ καὶ Σαβίη.
κβ. Κρούσθ. καὶ Πείσων.
λ. Σιλβανὸς καὶ Νερῶα.

Καὶ ὁρᾷς, ὅτι τριακονταέτης ἐστὶ χρόν.
διὸ ἐφιλομήνησάμεθα τὰς καθεξῆς Ὑπατείας ἀκριβῶς θεῶσαι, εἰς τὸ τὰς διερχοµένους ἰδεῖν, ὅτι οὐκ ἔστι τι ᾧ διαπεποιηµένον ἐν τῷ θεῷ δόγματι τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ µὲν ἀκριβείας τὰ πάντα τῇ Εκκλησίᾳ κεκήρυκται. τίς γὰρ ἀριθµήσας τὰς µὴ δυναµίδας σφαλῆναι καθ' εἰρµὸν Ὑπατείας, & καταγνώσεται τῶν νοµιζόντων διαφωρίαν εἶναι ἐν τῷ τῶν ἐτῶν ἀριθµῷ, τῷ ᾧ τῷ Εὐαγγελιστῇ ἀδοµένῳ; διὰ τὸ γὰρ καὶ ἔπεσαν αἱ πρότερον αἰρέσεις, αἱ μυθώδεις ἀναγραφὰς τὰς τριακοῦτα αἰώνας, καὶ τὰ διὰ τῶν τριακοῦτα ἐτῶν τῷ Σωτῆρι παρ' αὐτῶν ἀληγορηθέντα ἵνα δηδὲν διωθῶσι τῶν παρ' αὐτοῖς Αἰώνων καὶ Ἀρχῶν ἀναγράψαι τὴν μυθοποιίαν. ἀρίσκειται γὰρ ἐν τῷ τριακοστῷ τρίτῳ ἔτει τῆς αἰτῆς * ἐνσαρκώσεως παρσσίας πάχων ὁ Με-
νογῆρης, ἀπαθὴς ὢν ἀνωθεν Θεὸς Λόγος, σάρκα ὡς ἀναδεχάµενος ὑπὲρ ἡµῶν παθεῖν κατεδέξατο, ἵνα τῷ θανάτῳ τοῦ καθ' ἡµῶν χειρόγραφον λύσῃ. μετ' ἐκείνην γὰρ τὴν Ὑπατείαν ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτῳ αἰτῆς σηµαινομένην, ἄλλη Ὑπατεία γέγονε, λεγοµένη τῶν δύο Γεµηνῶν, εἴτα ἄλλη Ὑπατεία Ραβδ καὶ Ραβελλίων. καὶ ἔτιως μεταξὺ τῆς Ὑπατείας τῆς µὲν τὴν Ὑπατείαν Ραβελλίων, ἥ τις ὕστερον ἦλθεν Οὐννικὴ καλεῖται, καὶ Λογίνος Κασιῆς, παχὺς ὁ Σωτὴρ ἐν τῇ προτέρᾳ Καλανδαῖν Ἀπριλίων. καὶ ἐλήλεγεν αἰτῆς τῶν ἀπάντων ἡ πλάις, ὁρισκομένης σαφῶς τῆς καὶ τὴν ἀληθείαν διδασκαλίας, ὡς & µόνον δύο χρόνων ᾧ παχὺ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐμφέρεται, ἀλλὰ καὶ τριῶν.

Γεννηθέντες γὰρ αὐτὸς πρὸ τὸν Ἰαννουάριον μῆνα, τετέστι πρὸ ὅκτωι εἰδῶν Ἰαννουαρίων, ἥ τις ἐστὶ καὶ Ροµαῖος πέμπτη τῷ Ἰαννουαρίῳ μηνὸς, καὶ Αἰγυπτίος Τυβὶ ἐνδεκάτη, καὶ Σύρος, εἴτερον Ἑλλήνας, Ἀγδυνέας ἔτερος, καὶ Κυπρίος, εἴτερον Σαλαµινίος, πέμπτης πεμπτῆς, καὶ Παφίος Ἰσλα τεσσαρεσκαίδεκάτη, καὶ Ἀραβίας Ἀλεωµ καὶ, κατὰ Καππαδοκίας Ἀλαβάνγ, καὶ Ἑβραῖος Τιβηθίγ, καὶ Ἀθηναῖος Μαυµακθηριῶν. Ὑπατείας εἰκοσιεννέα πλήρεις, εἰς δὲ τὴν τριακοστὴν Ὑπατείαν, ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰωάννην,

ἡ ἐβαπτίσθη ἐν τῇ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, τῷ τρια-
κοστῷ ἔτει τῆς ἐνσάρκου ἡμνήσεως, τέλει κατὰ
Αἰγυπτίους Ἀθὺρ δωδεκάτη, πρὸ ἕξ εἰδῶν
Νοεμβρίων· καὶ Ἑλλήνας Δίε ή· κατὰ Σαλα-
μινίους, τῶς καὶ Κωνσταντιαίους, τρίτῃ Χοιᾶν ε·
καὶ Παφίους, Απογονιστῆς· κατὰ Ἀραβας Ἀλ-
γαλθαβασίθ καβ· κατὰ Μακεδόνας Ἀπελ-
λαῖς ις· καὶ Καππαδόνας Ἀρατατᾶ ιε· καὶ
Ἀθηναίους Μεταγειτνιῶν θ· ἐβδόμη· κατὰ
Εβραίους Μαρσεσᾶν ἐβδόμη· ὡς Ἰππικρατυ-
ρεῖ μὲν τῷ λόγῳ τὸ ἅγιον κατὰ Λακκᾶν Ἐταφ-
γέλιον, ὡδὲ πως λέγον· ἦν δὲ Ἰησοῦς ἀρχόμε-
νος ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, ὧν ὁ υἱὸς ὡς ἐνομίζε-

Ab eoque baptizatus est, anno à natali suo Alogi.
XXX. Athyr secundum Ægyptios XII. VI. Hæresis
Id. Novem. Græcis verò Dii VIII. Salami-
niis, sive Constantiensibus, tertii Chœac
VI. Paphiis, Apogonici XVI. Arabibus
Angalthabaith XXII. Macedonibus Apel-
læi XVI. Cappadocibus Arataz XV. Athe-
niensibus Metagitnionis VII. Hebræis
Marchesivan VII. Cui quidem sententiæ
Lucæ quoque suffragatur Evangelium, in
quo ista leguntur. *Erat autem Jesus inci-* Luc. 3.
piens quasi annorum XXX. filius, ut putaba-
tur, Joseph. post hæc à XII die Athyr præ-
dicavit annum acceptabilem Domini, quem-
admodum Isaias Propheta prædixerat:
Spiritus Domini super me: pro eo quod un- Isa. 61.
xit me: Evangelizare pauperibus misit me:
predicare captivis remissionem peccatorum,
et cæcis visum: predicare annum Domini
acceptabilem, et diem retributionis.

For. δα- το εἶναι τῷ Ἰωσήφ. καὶ ἀπεντεῦθεν ὑπὸ Ἀθὺρ*
δεκάτης. δωδεκάτη κηρύσσοντ· αὐτὰ τὸν δεκτὸν ἐνιαυ-
τὸν Κυρίου, κατὰ τὰ ἐν τῇ Προφήτῃ Ἡσαΐα πε-
ποιημένα· ὅτι πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, δέειν κεν
ἔχεισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέ-
σταλκέ με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἀφῆσιν, καὶ
τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυ-
ρίου δεκτὸν, καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως.

Ὡς ἀληθῶς γὰρ ἐκήρυξεν ἐνιαυτὸν δεκτὸν,
τῷ τῷ μὴ ἀντιλεγόμενον. τὸν γὰρ πρῶτον ἐ-
νιαυτὸν καὶ τριακοστὸν ἐστὶ τῆς αὐτῆς ἐνσάρκου
παρουσίας ἐκήρυξε, καὶ πάντες κατεδέχοντο, καὶ
ἔτε Ἰσδαῖοι ἀντέλεγον, ἔτε ἔθνη, ἔτε Σαμα-
ρείται, ἀλλὰ πάντες ἡδέως ἤκουον αὐτοῦ. ἐν ᾧ
ἐνιαυτῷ ἀνέεισιν εἰς Ἱερουσόλυμα, μετὰ τὸ βα-
πτισθῆναι, καὶ διελθεῖν τὰς τεσσαράκοντα ἡ-
μέρας τῆς πειρασμῶν, καὶ ἐκλέξασθαι τῶς ἐαυτοῦ
Μαθηταῖς, ἀνακάμψας ἀπὸ τῆς πειρασμῶν
ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην, καὶ διελθὼν ἐπὶ τῆς Θα-
λάσσης τῆς Τιβεριάδος, ἐπὶ τὴν Ναζαρέτ
πορευόμενος, ἀνέβη δηλονότι εἰς Ἱερουσόλυμα.
καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς ἐκέκραγε, λέγων·
εἰ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με. καὶ πινέτω καὶ
ἔτις ἀπῆλθεν εἰς Ναζαρέτ, καὶ εἰς τὴν Ἰσ-
δαίαν, καὶ εἰς Σαμάρειαν, καὶ εἰς τὰ μέρη Τυ-
ρου. καὶ πληρωθέντ· τῶς πρώτῃ ἐνιαυτῷ, πάλιν
ἀνέεισιν εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ λοιπὸν ἐζήτην
αὐτὸν πιάσαι ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἐφοβήθησαν.
ἐν ᾗ ἑορτῇ ἔλεγε, ὅτι εἰ καταβάνω εἰς τὴν
ἑορτὴν ταύτην. εἰ γὰρ ἐψεύδετο, μὴ ἤνοι-
το. μεσότης γὰρ τῆς ἑορτῆς, ἦλθε, φησὶ, καὶ
ἀνέβη εἰς Ἱερουσόλυμα. καὶ ἔλεγον, ὅτι ἔτος ἐστίν,
ὃν ἐζήτην πιάσαι; καὶ ἰδοὺ παρρησία λαλεῖ. μὴ
ἀρεσέμαθον οἱ Ἱερεῖς, ὅτι ἔτος ἐστὶν ὁ Χριστός; ἀλλὰ οἶδαμεν ἔτος πόθεν ἐστὶ. μυστηρι-
ῶς γὰρ καὶ πνευματικῶς διαλεγόμενα τοῖς αὐτῶ ἀδελφοῖς, εἰ ἤδεισαν τί ἔλεγε.

XXV. Planè quidem annum prædi-
cavit acceptabilem, in quo nemo ei con-
tradixit. Primum enim hunc annum
post XXX à nativitate sua prædicando
transiit, approbantibus universis; cum
nec Judæi resisterent, nec Gentiles, nec
Samaritani; sed dicentem omnes perli-
benter audirent. Quo eodem anno Hiero-
solymam ascendit, posteaquam bap-
tizatus est, & dies XL tentationis exegit, ac
Discipulorum delectum habuit, cum ab
Tentatione ad Jordanem rediit, ac traje-
cto mari Tiberiadis Nazaretum con-
tendens, Hierosolymam pervenit. Ibi
in medio festo vociferatus est dicens: *Si*
quis sitit, veniat ad me, et bibat. Inde Joan. 7. 37.
Nazaretum perrexit; & in Judam, ac Sa-
mariam, ac Tyrriorum regionem profe-
ctus est. Post hæc evoluto jam priore
anno, Hierosolymam revertitur. Ubi
cum eum festo die comprehendere vel-
lent, metu repressi sunt. Ac sub idem
festum ita suis locutus est; *Non ascendo* 16. 8.
ad diem festum istum. In quo absit ut
mentium illum arbitremur. Jam enim
die festo mediante abiit, inquit, et ascendit 16. 14.
in Hierusalem; et dicebant: Nonne hic 16. 25.
est, quem querebant comprehendere? Et
ecce palam loquitur. Nunquid verè co-
gnoverunt Sacerdotes, quia hic est Chri-
stus? Sed hunc scimus unde sit. Nam
cum mysticè, ac spiritaliter fratribus suis
loqueretur, quid diceret ignorabant.

δρομῶν μὲν τὰς τριακοσίας πεντηκονταλέσας-
 ρας ἡμέρας, καὶ ἄλλας κατ' ἑτ' τέσσαρας
 ὥρας· ὡς εἶναι εἰς τὰ τρία ἔτη ἡμέραν μίαν.
 διὸ παρ' αὐτοῖς πέντε μῆνες τελεῖνται ἐμβόλι-
 μοι εἰς ἔτη δεκατέσσαρα, διὰ τὸ ἀφαιρεῖσθαι
 διὰ τῆς Ἡλιακῆς δρόμου τῶν τριακοσίων ἐξη-
 κονταπέντε ἡμερῶν καὶ ὥρων τριῶν τὴν μίαν
 ὥραν. περσιφεμένων γὰρ τῶν ὥρων, λοιπὸν
 γίνονται τξέ ἡμέραι πρὸς ἄθροισμιν. ὅθεν αὐ-
 τοὶ ἐξάνικς πολυπλασιάσαντες τὰ δεκατέσ-
 σαρα ἔτη τῆς ὀγδοηκοστῆς τετάρτης ἔτης, ἐν τῷ
 ὀγδοηκοστῷ πεμπτῷ ἡδέασιν ἐμβόλιμον ἓνα
 μῆνα· εἰς τὸ εἶναι τριακοντα, καὶ ἓνα μῆνα
 εἰς τὰ ὀγδοήκοντα καὶ πέντε ἔτη, οἱ τινες ὠ-
 φελὸν εἶναι. κατὰ τὴν ἀκρίβειαν τριακονταεἰς
 μῆν, καὶ εἰκοσιτέσσαρες ἡμέραι καὶ ὥραι τρεῖς.

Ενεκεν τοίνυν τῆς τότε σφαλέντης,
 ἡ μόνον περὶ λαβὸν διορθούμενοι τὰς δύο ἡμέ-
 ρας βεβρωκότες τὸ Πάσχα, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑ-
 πέρβατον περσφέντες μίαν ἡμέραν, καὶ πάντα
 τρόπον αὐτοὶ σφαλέντες. ἡ δὲ οἰκονομία τῆς
 ἀληθείας ἀκρίβεστα τὰ πάντα ἡμῖν σωτη-
 ρικῶς εἰργάσατο. ὅθεν καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ
 τὸ Πάσχα λελειώσας, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος μὲν
 τὸ Βεβρωκέαι, Ἰησοῦς Ἰησοῦς. καὶ ἐκεῖ
 τὸ Πάσχα τὸ ἰσδαϊκὸν μὲν τῶν Μαθητῶν ἔφα-
 γον, σὺν ἄλλως ποιήσας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μὲν
 τῶν ποιούντων ἰσως ποιήσας· ἵνα μὴ κατα-
 λύσῃ τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρώσῃ. καὶ ἔτι
 μετὰ τὸ ὑπερβῆναι τριακοσὸν ἑτ', ὅτε ἐβα-
 πτίσθη, καὶ μετὰ τὸ τριακοσὸν ἑτ' κηρύξας
 πληρέσατον ἐνιαυτὸν δεκτὸν, καὶ μὴ ἀντιλε-
 γόμενον, καὶ ἕτερον ἀντιλεγόμενον, καὶ ἐν διω-
 γμαῖ ὄντα, ἐκοτῆμενόν τε, καὶ μετὰ τὸν ἄλ-
 λον ἐνιαυτὸν ὑπερβὰς διὰ τῆς τῶν ἡρε-
 θίων αὐτῆς ἡμέρας, τετέσιν Ἐπιφανίων, ἡ τις
 τυγχάνει ἑκτῆς Ἰαννουαρίου μηνός, κατὰ δὲ Αἰ-
 γυπτίους Τυβιένδεκάτη, Ἰπὶ ὅλας ἐβδομήκον-
 τα τέσσαρας ἡμέρας, ὡς περὶ πομιν, ἕως
 τῆς πρὸ δεκατριῶν Καλανδῶν Ἀπριλίων, καὶ
 κατὰ Αἰγυπτίους Φαμενώθ τετάρτη καὶ εἰκά-
 δι ἐτέλεσε τριακονταδύο ἔτη πληρέσατα, καὶ
 ἐβδομηκοντατέσσαρας ἡμέρας διὰ Ἐπιφα-
 νίων. καὶ ἀναστὰς κατ' Αἰγυπτίους Φαμενώθ
 ἑκτῆ καὶ εἰκάδι, ἡ τις ἦν ἰσημερία, καὶ περὶ
 ἰὰ Καλανδῶν Ἀπριλίων· ἵνα εὐρεθῶσι πάν-
 τες ψευδόμενοι, οἱ μὴ ὄντες υἱοὶ τῆς ἀλη-
 θείας.

præter CCCLIV dies, horas insuper qua- Alogi.
 ternas adjiciunt; quæ singulis trienniis Hæresis
 diem integrum conficiunt. Ob id anni LI.
 XIV menses postulant intercalares V: eo
 quod de Solis cursu, qui est dierum
 CCCLXV. cum horis III. unam horam
 decerpunt. Nam horis additis, fiunt de-
 inde CCCLXV dies, una hora minus.
 Unde illi XIV annis sexies multiplicatis,
 ut LXXXIV anni consurgant, anno
 LXXXV mensem unum intercalant: quo
 fit, ut LXXXV anni XXXI menses ex-
 hauriant: cum accurata ratio præter men-
 ses XXX. dies præterea XXIV. ac tres ho-
 ras requirat.

XXVII. Quæ cum illis aberrandi
 causa fuisset, non modo perturbantes o-
 mnia, biduo legitimum Paschatis tem-
 pus anteverterunt, sed & uno insuper die
 prætergressi, magnis se erroribus impli-
 carunt. Sed veritatis sapienti quædam
 moderatione factum est, ut quam exactis-
 sima ad salutem nostram referrentur uni-
 versa. Quare post peractum Pascha, Chri-
 stus in montem secessit; cum hoc ipsum
 Pascha comedisset, quod desiderio deside-
 rasse se dicit. Proinde Pascha illic Judai-
 cum cum Discipulis comedit: nec aliter
 istud egit ipse; sed eodem prorsus mo-
 do, quo & illi præstiterunt, ut ne Legem
 solveret, sed adimpleret. Hic itaque cum
 tricesimo anno jam elapso ad Baptismum
 accessisset, ac post eundem tricesimum,
 solidum illum acceptabunt impleisset an-
 num, contradicente nemine; mox alte-
 rum addidisset, quo & repugnantes Judæos
 expertus est, & eorum vexationibus at-
 que invidia plurimum est exagitatus; ac
 præterea tertium jam iniisset annum ab
 eo die quo natus est, hoc est Epiphanio-
 rum, quæ in VI Januarii mensis, Ægy-
 ptis verò Tybi XII incurrunt, ad LXXIV
 usque dies, qui, ut dictum est, in XIII
 Kal. Apr. desinunt, qui est Ægyptiis Pha-
 menoth XXI V; hoc, inquam modo
 XXXII integros annos, ac dies præterea
 LXXIV ab Epiphaniiis implevit. Resur-
 rexit porro, prout Ægyptii numerant,
 Phamenoth XXVI. ipso Æquinoctii die,
 sive XI Kal. Apr. Ex quo illorum omni-
 um manifesta mendacia sunt, qui verita-
 tis non sunt filii.

Alogi
Hæretici
LI.

XXVIII. Horum primus nobis Valentinus occurrit: qui quidem extricenario annorum numero, ad quem Salvatoris ætatem, ac virile robur existimat fuisse perductum, suam illam æonum triginta fabulam confinxit. In quo fugit eum ratio. Non enim triginta solos vixit: sed tricesimo anno baptizatus est, cum jam decimum mensem supra XXIX annos attigisset. Quem diem ante definivimus XII fuisse mensis Athyr, & VIII Id. Nov. Post hæc cum placabilem Domini prædicasset annum, aliumque itidem contradictione plenum, ac LXXIV præterea dies eadem molestia refertos, ab eo die, quo olim baptizatus erat ante Natalem suum; ut totum ejus vitæ tempus ab ortu ad passionem usque annos XXXII. ac dies LXXIV colligat: ab ineunte verò Silani ac Nervæ consulatu anni duo, ac dies CXXIV fluxerint. Ita non modò Valentinus, sed & reliqui ejusdem sectatores insanix, erroris arguuntur. Sed & illi ipsi quoque, qui Joannis Evangelium abjiciunt, quos Aλόγως meritò nominamus, quoniam λόγον, hoc est Dei Verbum prædicatum à Joanne repudiant; Patris, inquam, Verbum illud, ac Deum, qui de cælo delapsus salutem nobis toto illo, quo inter homines versatus est, tempore conciliavit. Nam & Consulares illos Fasti, & annorum series ipsa, & Isaia Prophetæ firmissima probatio, & Lucæ, Joannis, Matthæi, ac Marci Evangelia; & ut uno verbo dicam, omnia illos rationum pondera ac momenta convincunt: idque ipsum, quod volumus, efficiunt: non unum Pascha duntaxat à prædicationis exordio annuo celebrasse circuitu: sed cum tertio insuper Consulatu vitæ suæ ex aliqua saltem parte tempus adæquasse, postquam à Joanne baptizatus est. Unde imperitorum hominum ratio omnis excidit, quorum tantus grassatur error, cum amentia inscitiaque conjunctus, ut neque vitam ipsi suam agnoscant, & ad oppugnandam veritatem frustra suis se mendaciis accingant.

XXIX. Sed hoc in hisce Libris scriptum invenimus: Æternum Dei Verbum anno Augusti XL natum esse. Quæ est Scriptoris hallucinatio: nisi forte binarius extrita litera β sit expunctus, & ita XL solum anni remanserint. Natum quidem constat esse Christum anno

Εὐθύς πρῶτον Οὐαλεντίνου δραματῶν γήσας τριάκοντα ἡμῖν Αἰῶνας, ἀπὸ τῶν τριακονταέτης νομίζων τῆς τῆς Σωτῆρος ἀναγωγῆς καὶ ἀνδρώσεως τῆς αὐτῆς ἡλικίας· ὅτι ἔτι τριάκοντα ἔτη μόνον ἐποίησεν, ἀλλ' ἐν τῷ τριακοντῷ ἐβαπτίσθη, μετὰ τὸ πληρῶσαι εικοσιεννέα ἔτη, καὶ δέκα μῆνας, ὧν προείπον, τῇ δωδεκάτῃ Αὐτοῦ, πρὸ ὅκτῳ εἰδῶν Νοεμβρίων. καὶ μετὰ ταῦτα κηρύξας ἐνιαυτὸν Κυρίῳ δεκτόν, καὶ μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἄλλον ἐνιαυτὸν ἀντιλεγόμενον, καὶ ἐβδομηκοντατέσσαρας ἡμέρας ἀντιλεγόμενας, ἐξότε ἐβαπτίσθη, πρὸ τῶν αὐτῶν Γενεθλίων· ὥστε εἶναι τὰ πάντα ἔτη τῆς αὐτῆς ἐνσάρκης παρυσίας, ἕως τῶν πάθους ἀπὸ τῆς γυνήσεως, τριακονταδύο ἔτη, καὶ οὐκ ἡμέρας. ἀπὸ τῆς ἀρχῆς Ὑπατείας Σιλβανῆ καὶ Νερῶα, δύο ἔτη, καὶ ὀκτὼ ἡμέρας. καὶ ἐλήλειπται μὴ ἐνταῦθα ὁ προειρημένον Οὐαλεντίνος, καὶ οἱ πολλοὶ οἱ κατ' αὐτὸν ἀφρογάνοντες. ἠλέχθησαν καὶ οἱ ἀποδαλλόμενοι τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ὅς δικαίως Αλόγως καλέσομαι, ἐπειδὴ τὸν λόγον τῷ Θεῷ ἀποδάλλονται, τὸν διὰ Ἰωάννην κηρυχθέντα πατρικὸν Θεὸν Λόγον, ἀπ' ὧν κατεληλυθέντα, καὶ σωτηρίαν ἡμῖν ἐργασάμενον, τῆς πάσης αὐτῆς ἐνσάρκης παρυσίας, ὅτι ἀπὸ τε τῶν Ὑπατειῶν, καὶ ἀπὸ τῶν ἐτῶν, καὶ ἀπὸ τῆς συστάσεως τῇ Προφῆτῃ Ησαΐα, καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίῳ, καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ Ἰωάννην, καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ Ματθαῖον, καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ Μάρκον, καὶ ἀπαξ ἀπλῶς πανταχόθεν ἠλέχθησαν οἱ πεπλανημένοι: ὅτι ἔτι μόνον ἐν Πάχα μετὰ τὴν ἀρχὴν τῶν κηρύγματων καὶ περὶ ὅσον χρόνον ἐνιαυτῷ ἀπετέλεσεν· ἀλλὰ περὶ ὅσον τριῶν Ὑπατειῶν πᾶσι τί ἐπλήρωσε, μετὰ τὸ Ἰωάννης Βάπτισμα. καὶ ἐξέπεσεν ὁ τῶν ἀποδακτολῶν λόγος· παντὰ πασι τῆς πλάνης, καὶ ἀνοίας, καὶ ἀμαθίας, ἔτι μόνον μὴ γνωσκέσης τὴν ἐαυτοῦ ζωὴν, ἀλλὰ καὶ ψευδῶς κατὰ τῆς ἀληθείας μάτην ὑπερατευομένης.

Εὐρίσκομεν γὰρ καὶ ἐμφορούμενον παρὰ τοῖς λόγοις τέτοις γεγραμμένον, ὅτι ὁ τῷ Θεῷ ἀγέννητος Λόγος ἐκ τῶν Θεῶν περὶ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος ΑΥΓ58· ὅπως λέληθε τὸν γραφέντα, ἢ τὸ διὰ τῶν βιβλίων ψήφῳ ἀπαλειφθείσης, καὶ ἔτι μόνον πᾶσι μεμνηκότος, μὴ ἐποίησαν μόνον ἔτη. τῷ γὰρ τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει ΑΥ-

Deest
verbum.

Suspectus
hic mihi
locus est.

γὰρ ἐγγνήθη. Φάσκει δ', ὅτι πρὸ δεκαδύο
Καλανδῶν Ιαλίων, ἢ Ιανίων οὐκ ἔχω λέγειν,
ἐν ὑπατείᾳ Σαλπικίᾳ Καμμαρίᾳ, Βηπέῳ
Πομπηϊανῶ ὑπάτοις, τῷτο δ' ἐσκόπησα, ὅτι
καὶ οἱ εἰπόντες τὴν ἡμέραν τῆς συλλήψεως,
καὶ ὡς ἀγγελίστατο ὁ Γαβριὴλ τὴν παρθέ-
νον, εἶπον τὴν ὑπόνοιαν τῶν Ἰνῶν λεγόντων
ἐν πᾶσι, ὡς ὅτι διὰ ἐπὶ μνηῶν ἐγεννή-
θη. Διήκαμεν γὰρ ἀπὸ τῶτο δ' * Περπύ-
πων, ὡς ἐνδεκάτης Τυβί, καὶ πρὸ οὐκ αὐ-
τῶν Ἰανναρίων, ὅτε ἀληθῶς τὰ Θεοφάνια
ἐγγύετο, καὶ ἐγγνήθη, ἐπὶ μνηῶν χρόνον καὶ
τὸν Σεληνιακὸν δρόμον πρὸς ἡμέρας τέσσα-
ρας. ὥστε εὐεὶ εὐροῖς ἐν πᾶσι σημειώσεται πᾶς
γεγραμμένα, μὴ σφάλλῃ περὶ τὴν εἰδήσιν.
τῷ μὲν γὰρ ὄντι ἡ γέννησις τῆς Χρυσῆς ἢ Βεβαῖα
Τυβί ἐνδεκάτῃ ἐστίν. τινὲς δὲ φασὶ ὡς δέκα
μῆνας ἐνεκυμονήθη πρὸς ἡμέρας ἰδ', καὶ ὡ-
ρας οὐκ αὐτῶν, ὡς εἶναι ἐννέα μῆνας καὶ ἡμέρας δε-
καπέντε, καὶ ὡρας τέσσαρας· ἀντιπόμενοι τῷ πρὸς
Σολομῶντι εἰρημένον· δεκαμηνιαῶ χρόνῳ πα-
γεῖς ἐν αἵματι. ὅμως ἐν πανταχόθεν ἐνδεκά-
τῃ Τυβί κατ' Αἰγυπτίους ἢ πρὸς εἰρημένη τῆς Κυ-
ρίᾳ ἐν σαρκὶ γέννησις ἐγγύετο. καὶ περὶ αὐτὴν
τὴν ἐνδεκάτην, μετὰ ἑτὶ τριάκοντα γέγονε
τὸ πρῶτον σημεῖον ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, ὅτε
τὸ ὕδωρ οἶν ἐγένετο.

Διὸ καὶ ἐν πολλοῖς τόποις ἀχρι τῆς δευρῆ
τῆς γίνεται τότε τὸ γρόμνον θεοσημεῖον, εἰς
μαρτύριον τοῖς ἀπίστοις, ὡς μαρτυροῦσιν ἐν
πολλοῖς τόποις πηγὰς τε καὶ ποταμοὶ εἰς οἶνον
μεταβαλλόμενοι. Κισύρης μὲν τῆς πόλεως τῆς
Καρίας ἡ πηγὴ, καθ' ἣν ἤντλησαν ὡραν οἱ διά-
κονοι, καὶ εἶπε, δότε τῷ Αρχιτρεκλίνῳ. μαρτυ-
ρεῖ δὲ καὶ ἡ ἐν Γεράσῃ τῆς Αραβίας πηγὴ ὡ-
σαύτως. πεπώκαμεν ἀπὸ τῆς Κισύρης, ἡμέ-
τεροι δὲ ἀδελφοὶ ἀπὸ τῆς ἐν Γεράσῃ πηγῆς, τῆς
ἐν τῷ Μαρτυρίῳ. καὶ πολλοὶ δὲ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ
περὶ τῆς Νείλῃς τῷτο μαρτυροῦσι. διότι ἐν τῇ
ἐνδεκάτῃ Τυβί κατ' Αἰγυπτίους, πάντες ὑ-
δρεύονται ὕδωρ, καὶ ἀποιδέασιν ἐν αὐτῇ τῇ
Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν πολλαῖς πατρίσιν. ἕτως γὰρ
εὐρίσκεται μετὰ τὴν ἐνδεκάτην Αθὺρ, ἀπελ-
θόντες, καὶ περαθέντες τεσσαράκοντα ἡ-
μέρας, καὶ ἐλθόντες, καὶ ἐκλεξαμένους τινας
τῶν αὐτῶν μαθητῶν, καὶ ἐναρξαμένους μετὰ
τεσσαράκοντα ἡμέρας τὴν περασμένην κηρύ-
ττειν. καὶ αὐτὸς κατέλθων εἰς τὸν Ἰορδάνην, καὶ συναντήσαντες τοῖς περὶ Ναθαναὴλ.

Λ Augusti XLII. Addunt XII. Kal. Julias si- Alogi-
ve Junias : neque enim certo scio ; istud Hæresis
accidisse ; Sulpicio Camerino, & Buteco-
ne Pompejano Coss. Quin illud etiam
animadverti ; eos qui conceptionis diem
definire conati sunt , quo sanctus Gabriel
coelestem Virgini nuncium attulit, non-
nullorum inhaesisse sententia, qui septimo
mense Christum in lucem editum arbitra-
ti sunt. Siquidem ab illo tempore ad XI
Tybi, sive VIII Id. Jan. quo die verè
Theophania, hoc est *Apparitio Dei*, pro-
pter Salvatoris ortum, facta sunt, mensium
Lunarium septem, si dies IV excipias, spa-
tium intercedere. Quamobrem si hæc
alicubi forsitan adnotata legeris, cave ne
in errorem incidas. Sanè quidem natali
Christi fixa dies est XI Tybi. Sed non-
nullis placet X menses in utero fuisse ge-
statum, præter dies XI V. & horas octo :
qui sunt menses IX. dies XV. hora IV. In
quo ad Salomonis dictum illud alluisse
videntur : *Decem mensium spatio concre-*
tus in sanguine. Quicquid sit, non du-
bium est IV die Tybi, secundum Ægy-
ptios, Salvatoris ortum accidisse. Sub
idem verò postea tempus, trigésimo anno
vertente, primum in Cana Galilææ mira-
culum edidit, cum cum ex aqua vinum est
factum.

XXX. In cujus rei fidem hodie-
que pluribus in locis idem, quod olim
factum est, prodigium instauratur ; idque
ipsum fontes, fluvii que testantur passim
in vina conversi. Cujusmodi ad Ciby-
ram Cariz oppidum fons est, qui eadem
illà horà, qua ministri aquam hauserunt,
ac Salvator dixit : *Datè Architricino*, in
vinum vertitur. Idem & in Geraseno
Arabiz fonte contingit. Nos ex Cihyra
illo fonte : fratres nostri ex Geraseno
potavimus, qui in Martyrio est. Ple-
rique verò idem & de Nilo Egypti flu-
vio confirmant. Quæ causa est cur Ty-
bi XI omni in Ægypto aquam hau-
riant, ac reservent, idque multis aliis in
locis fieri assolet. Igitur, uti certò con-
pertum habuimus, post XII Athyr abiit
Christus, ac tentationem XL dies subiit.
Inde digressus Discipulos aliquot delegit.
Tum post XL tentationis dies prædica-
tionem aggressus ad Jordancem perre-
xit. Ibi Nathanaëli, & iis, qui cum

Alegi.
Hæresis
11.

eo erant, occurrit: quos & secum obdu-
xit, cum scilicet biduo apud illum man-
serunt. Moxque ut iidem recesserunt, in
Galilæam profectus est. Quod verò bi-
dui huius mentionem fecerat, ideo sta-
tim Evangelium subicit: *Tertio die nu-
ptiæ factæ sunt in Cana Galilææ*: quod ad
Ecclesiam pertinere putandum est. Ete-
nim tertia die omni illa, quam in ter-
ræ penetralibus post mortem obiit, ad-
ministratione perfunctus, surrexit à mor-
tuis, ac nuptias cum Cana conjunxit. Ca-
na porro *possidentem* significat. Quæ est
verò possidens illa nisi hæres, cuius Psal-
mo quintò David meminit; *Pro benedi-
ctæ capessente*? Hæ quippe nuptiæ sunt
ac revera benedictæ, quæ argumentum
ex illa figura quodammodo traxerunt. Et-
enim in Cana Galilææ externæ sunt cele-
bratæ nuptiæ, ubi in vinum aqua est reve-
ra conversa. Quare duabus mihi de cau-
sis videtur invitatus esse Christus. Pri-
mum ut aquæ similem, ac diffluentem
furiosorum hominum in mundo libidi-
nem nuptiarum castimoniâ & honestate
constringeret: Tum ut quod decrat e-
mendaret, ac jucundissimi vini savoritate
mulceret & gratia. Nec non & eorum
obduraret ora, qui adversus Dominum in-
surgunt: Atque ut eundem se cum Patre,
& Spiritu sancto declararet esse Deum,
qui humorem viti suppeditans, in vini co-
lorem ad hominum voluptatem oblecta-
tionemque commutat. Sed de ea re fu-
sius alio loco disputavimus. Hic autem
velut obiter digressi eam orationem atti-
gimus. Verum enim verò post prædica-
tionis exordium duo à Christo celebrata
sunt Paschata: tertio est deinde passus,
ut confecta omnia illa sint à me commemo-
rata dierum, mensium, ac Consula-
tuum intervalla. Atque ita falsa omnis
istorum evanescit ratio; cum sic inter se
& Evangelia consentiant; nullum ut ab
altero discrepare videatur.

Luc. 6.1.

XXXI. Sed ut eo jam redeam, un-
de digressus fueram, scribit Lucas; id
quod ad ea confirmanda valet, quæ
sunt à me variè multipliciterque propo-
sita. *Factum esse in Sabbato secundo pri-
mo*. Quare vox indicat primum esse
Sabbatum illud, quod initio præstitutum
fuerat, de quo in mundi opificio locu-
tus est Dominus, quodque ex illo tem-
pore deinceps ad eam diem septenorum
dierum circuitu, ac revolutione per-

καὶ παραλαβόντες αὐτὰς, ὅτε ἔμεναν παρ
αὐτῶ δύο ἡμέρας, καὶ αὐτῶν ἀναχωρησάντων,
καὶ αὐτὸς ἐμβεβηκότος εἰς τὴν Γαλιλαίαν. εὐ-
θὺς διὰ τὰς πρότερον δύο ἡμέρας τὰς εἰρημέ-
νας ἔφη τὸ Εὐαγγέλιον, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
γάμου ἔρχετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας,
ὅπερ σύμβολον ἦν τῆς Εκκλησίας· ἐν γὰρ τῇ
τρίτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς αὐτὸς πρᾶ-
γματείας, ἧς ἐν τῇ γῇ ἐποίησε, μὲν τὸ πάθος
ἀνάσας, γάμον συνήπτε τῇ Κανᾷ. Κανὰ γὰρ
ἐρμηνεύεται ἡ κτησαμένη. τίς δὲ ἐστὶν ἡ κτησα-
μένη, ἀλλ' ἡ κληρονομία; ὡς ὁ Ψαλμω-
δὸς ἐν τῷ πέμπτῳ Ψαλμῷ ἔλεγεν· ὑπὲρ τῆς
κληρονομίας, καὶ τὰ ἐξ ἧς. γάμου γὰρ ἔ-
στιν, ὡς ἀληθῶς εὐλογημένον ἀπὸ τῆς τύ-
πης ἐκείνης λαβὼν τὴν παύφασιν. ἐκεῖ μὲν γὰρ
γάμου ἡ αἰσθητὸς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας,
καὶ ὕδωρ ἀληθῶς οἶνον γεγονώς· καὶ ἐκλή-
θη κατὰ δύο τρόπους, ἵνα τὸ ὕδαρ ἐκ τῶν ἐν
τῷ κόσμῳ ἐκδραχνομένων ὑπερβῇ τῆς γά-
μου εἰς σωφροσύνην, καὶ εἰς σεμνότητα, καὶ
ἵνα τὸ λοιπὸν ὑπερβῇ εἰς ἀφρασίαν
τῆς λυσιπρόου οἴνου, καὶ τῆς χάριτος. ἵνα κα-
τὰ πάντα τρόπον φράξῃ τὰ σώματα τῶν κα-
τὰ Κυρίᾳ ἐπεγεγερμένων, καὶ ἵνα δείξῃ ὅτι αὐ-
τὸς ἐστὶ Θεὸς σὺν Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ
Πνεύματι, τὸ ὕδωρ τῇ ἀμπέλῳ παρέχων,
χρηστὴν αὐτὸ ἐν αὐτῇ εἰς οἶνον, καὶ εὐφρα-
σίαν ἀνθρώπων. ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ μακρότε-
ρον περὶ τῶν διηγησόμεθα, ἐν ταῦτα δὲ
ὡς ἐν παρεκβάσει διέδραμον τὸν λόγον. ὁ-
μῶς δύο Πάσχα μὲν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς κη-
ρύγματος ὁ Σωτὴρ ποιεῖται, καὶ τῷ τρίτῳ
πάσχει, ὡς πλεῖστα τὰ ἤδη μοι κατὰ
λεπτοὺς εἰρημένα. περὶ ἡμερῶν, καὶ μηνῶν,
καὶ ὑπατειῶν. καὶ πανταχόθεν διέπεσεν ὁ
περὶ τῶν πεπλανημένων λόγος, τῶν
Εὐαγγελίων συνωδὰ πρὸς ἀλλήλα ἐχόν-
των, καὶ μηδ' ὁπότερον τῶν Εὐαγγελίων ἀν-
τίθετον πρὸς τὸν ἕτερον ἐχόντων.

Εὐδοκίμα· ὁ πάλιν εἰς τὸ προκείμενον. Φά-
σκει πάλιν ὁ Λεκάς, μαρτυρῶν μοι τοῖς πολυμέ-
ρως, καὶ πολυτρόπως εἰρημένοις, ὅτι ἔρχετο ἐν
Σαββάτῳ δευτεροπρωτῷ· ἵνα δείξῃ Σάβ-
βατον πρῶτον εἶναι τὸ ἀπ' ἀρχῆς ὀρεθὲν, καὶ
ῥηθὲν ὑπὸ Κυρίου ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ, κατὰ
περίοδον ἀπὸ τότε ἄχρι τῆς δευτέρας, κατὰ ἐπὶ
ἡμέρας ἀνακυκλωμένην, τὰτα εἶναι πρῶτον.

Suspicion
del. τῷ
Προσαβ-
βάτῃ. Vi-
de Notas.

Δευτερον δὲ Σάββατον τὸ διὰ νόμου ὁρισμέ-
νον. Φάσκει γὰρ, ὅτι λήψῃ σαυτὴ πρόβατον ἐνι-
αυσίον, ἁμῶμον, ἄρσεν· ὅπῃ ἦν ἀντίτυπον τῷ
Σωτῆρι, ἀπὸ δεκάτης τῆς μηνός· καὶ ἔσαι
διατετηρημένον ἄχρι τῆς τεσσαρεσκαδεκά-
της, καὶ θύσετε αὐτὸ ἐσπέρας τῇ τεσσαρεσ-
καδεκάτῃ ἡμέρᾳ· καὶ ἔσαι σοι Σάββατον
ἡμέρα ἁγία, καὶ ἔδεοθε Ἀζυμα ἐπὶ ἡμέρας·
καὶ τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ποιήσεις ἅγιον Σάββα-
τὸν ἡμέραν ἁγίαν. καὶ ὁράτε, ὅτι δευτερον κα-
λεῖται Σάββατον μὲν τὸ Σάββατον ἢ τοιαύτη
ἁγία * ὁ Προσαβάβας ἡμέρα, εἰς Σάββατον
ἁγιαθεῖσα, καὶν τε Κυριακὴ εἴη, καὶν δευτέ-
ρα, καὶν τε τρίτη καλαντήση. εἰς δ' ἐπὶ ἡμέρας
πάλιν ἀνακυκλούμενον δευτερον καλεῖται
πρῶτον· ἵνα δείξῃ ὅν τε ὕθεν, ὅτι ἔμνονό Ιω-
άννης πάλιν καλεῖται ἡμερῶν ἐνιαυτῶν δύο καὶ
τρίων ἐορτῶν τῷ Πάσχα ἐσήμανεν, ἀλλὰ καὶ
ὁ Λευκῆς, καὶ οἱ ἄλλοι. ἔτω γὰρ Φάσκει ὁ νό-
μος· ἀριθμήσεις σεαυτῷ ἐπὶ ἡμέρας ἐβδομάδας
ἀπ' ἀρχῆς δράγμα, τῷ βαλεῖν δρέπανον
ἐπ' ἀμηνῶν, καὶ ποιήσης ἐβδόμην ἐβδομάδα ἡ-
μέραν ἁγίαν Κυρίῳ, σημαίνων πάλιν Πεντηκο-
στῆς. μὲν γὰρ τὸ θύσαι τὸ Πάσχα, εἰσω τριῶν ἡ-
μερῶν, τέτρεται μὲν τρεῖς ἡμέρας τῷ Προσαβάτῃ,
προσέτατε τὸ δράγμα εἰσφέρειν· ἵνα σημά-
νη τὸ διλογημένον δράγμα ἐγειρόμενον ἐκ
τῶν νεκρῶν μὲν τρίτην ἡμέραν, τῆς γῆς αὐτὸ
προσφέρεισης, καὶ αὐτὸ αὐτὸ πάλιν κομιζο-
μένον ἀπ' αὐτῆς ἐν τῇ ἀναστάσει τῷ μνήματι,
καὶ μένοντι· σὺν τοῖς Μαθηταῖς τεσσαρά-
κοντα ἡμέρας, καὶ ἔτι τῷ τέλει τῆς πεντηκο-
στῆς εἰσφέρουσι αὐτὸ εἰς τὰ ἐπεράνια τῷ πα-
τρὶ τὸ πρωτότοκον τῶν πρωτοτόκων, ἢ ἀπαρ-
χή ἢ ἁγία, τὸ δράγμα, ὃ ἐδράξατο ἀπὸ Μα-
ρίας, ἢ ἀκαλιθεῖσα ἐν Θεῷ, ὃ καρπὸς τῆς
κοιλίας, ἢ ἀπαρχὴ τῆς ἁλῶ. ἐκέτι γὰρ μὲν Πεν-
τηκοστὴν τὸ δρέπανον ἀπαρχὴν Θεῷ προσφέ-
ρει. ἐκέτι γὰρ Χριστὸς διδοθῆσκει, θάνατον
αὐτὸς ἐκέτι κυριεύει, καὶ τὸ γεγραμμένον. καὶ
ὁρᾷς πόσα Θεῷ Μυστήρια προετύπη νόμος,
καὶ ἐπλήρη τὸ Εὐαγγέλιον; πόθεν δ' εἰς ἡ-
χομεν τετῶν δεῖξαι τὴν σαφήνειαν; * διὰ τὸ
μὴ εἰς πλάττειν φέρειν τὸν λόγον. διὸ ἔτι τὴν
ἀκολουθίαν πάλιν ἑπηρεπλέον. φαίνεται δὲ
ἀπὸ τετῶν σαχυῶν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀμηνῆς, καὶ τῶν
Μαθητῶν, ὡς μὲν τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν
παρασμὸν ταῦτα πάντα διηγείται ὁ Ιωάννης, καὶ Λευκῆς, καὶ οἱ πάντες.

A venerat. Secundum verò, alterum illud Alogi.
lege constitutum. Ita enim sancitum Hæresis
fuisse legimus: Sumes tibi agnam annicu- LI.
lum, immaculatum, masculum, (quæ figura Exod. 12. 5.
Salvatoris fuit) à decima mensis. Et ser-
vabitur ad XIV: Et immolabitis eum adve-
speram XIV. Et erit tibi Sabbatum dies
sancta. Et comedetis Azyma VII diebus:
Et VII die facies sanctum Sabbatum, diem
sanctum. Ubi illud animadvertere licet,
quemadmodum secundum à priore Sab- Sabbathum
batum sancta illa Parasceve nominetur; Deutero-
quæ in Sabbatum consecratur; ac si ve ea proton.
Dominica sit; si ve secunda; si ve tertia fe-
ria. At hoc ipsum secundum, septem die-
rum orbe revoluto, primum dicitur. Ut
vel istud argumento sit; non Joannem
modo, sed & Lucam, & ceteros biennii
pariter, ac trium Paschatis celebritatum
mentionem facere. Ita quippe Lex præ-
scribit: Numerabis tibi VII hebdomadas, Lc. 25. 35.
ex quo manipulum obtuleris, ab ea die, quæ
falce in segetem miseris: Et celebrabis se-
ptimam hebdomadem diem festum Domino
Deo tuo: Quibus verbis Pentecosten in-
dicat. Etenim post immolatum Pascha,
intra tertium diem, offerri manipulum ju-
bebat: ut benedicti illius manipuli ad-
umbraret imaginem, qui à mortuis exci-
tatus, & à terra quodammodo die tertia
est oblatus, unde eum in illa de sepulcro
resurrectione recuperavit. Inde XL die-
bus cum Discipulis moratus, postremo sub
finem Pentecostes, eundem Patri cœlesti-
bus in domiciliis obtulit: qui est Primo-
genitus & Primogenitis, primitiæ sanctæ,
manipulus & Maria defectus, fascis in Deo
comprehensus, fructus ventris, areæ pri-
mitiæ. Neque enim post Pentecosten
deputatæ falce primitiæ offeruntur am-
plius. Quare neque Christus jam mori- Rom. 6. 9.
tur, mors ei ultra non dominabitur, ut scri-
ptum est. Jamne vides quot in Lege My-
steria significata sint, in Evangelio perfe-
cta? Quanta porro ad eam rem perspicue
declarandam argumentorum copia sup-
petit? Sed ne longius excurrat oratio, ad
id quod initio propositum erat redeun-
dum nobis est. Igitur quantum ex spicis
illis, & messe, ac Discipulis conicere pos-
sumus, apparet illam Joannis, Lucæ, cate-
rorumque narrationem ad id tempus,
quod dierum XL temptationem secutum est,
esse referendam.

Deest ali-
quid.

Alogi.
Hæresis
II.

Apocaly-
psin Alogi
quomodo
reprehē-
dant.
Apoc. 8. 2.

Explican-
tur quæ-
dam Apo-
calypsis
mysteria.

Exod. 15. 5.

Levit. 26. 12.

1. Cor. 6. 16.

Levit. 25. 9.

1. Cor. 15. 52.

XXXII. Atenim iidem illi citra pu-
dorem illum sese adversus Joannis au-
thoritatem accingunt, & id unum cogi-
tant, ut aliqua ex parte, si possint, verita-
tem evertant; nec intelligunt contra se-
metipsos potius, quam contra sinceram
doctrinam, eam se oppugnationem susci-
pere. Contra Apocalypsin itaque ea ja-
ctare per ludibrium solent: Quid me,
inquiunt, Joannis Apocalypsis juvat, cum
mihī VII Angelos, totidemque tubas com-
memorat? Sed quæ hæc necessaria sint,
quantumque ad Christiani dogmatis sin-
ceritatem conferant, miseri homines
ignorant. Nam quæcumque in Lege ac
Prophetis erant obscura, vel ænigma-
tum involucris obducta, hæc ad commu-
nem nostrum omnium salutem Deus ser-
vo suo Joanni singulari quadam provi-
dentia detegere voluit, ut quæ tenebro-
sa illic erant & abdita, hic spiritalem ac
clariorem in modum conformata pro-
poneret. Siquidem veteres illæ omnes
imagines propter nos spiritali planè sunt
ratione dispositæ. Velut quod Taberna-
culum ex rubricatis & hyacinthinis pelli-
bus coagmentatum legimus, ac si quæ sunt
ejus generis alia, eò pertinent, ut in hu-
jus Tabernaculum venturum esse mon-
straret. Pellis quippe mortuis corpori-
bus detrahitur, ac sic tanquam vivorum
umbra comes est. In quo corpora no-
stra Dei esse tabernaculum declarat. Cum
nimirum in sanctorum corporibus ha-
bitet Deus, ac dictum illud reipsa præ-
stetur: *Habitabo in illis, & inambulabo.*
Verùm haud dubiè fidelium mentibus
quidam obrepisset error, nisi spiritalis
nobis sensus esset illius Libri patefactus:
ut inde disceremus, nihil tubis istis opus
esse, sed quicquid hic molitur Deus, ad
spiritalium sensum oportere transferri; ne
scilicet judaicarum tubarum ex ære ar-
gentove confatarum quiddam nobis si-
mile fingamus; sed spiritali, ut dictum
est, documento sit istud; eorum dogma-
tum, quæ ab Ecclesia traduntur, prædi-
cationem è cælo manasse. Id quod & al-
io loco declaratur his verbis. *In illa die
perstrepent tubæ magna.* Nam cum tubæ
quædam Prophetæ extitisse videntur, tum
major illa tuba sanctissima Christi in Ev-
angelio vox fuit. Quamobrem etiam
Angelis detegendi nobis munus est com-
missum. *Canet enim tuba,* inquit, *&
mortui resurgent.* Quod si Angelo-
rum vobis tubæ illæ, quæ in Apoca-
lypsi leguntur, risu dignæ videntur, sequitur etiam alteram illam apud Apostolum tubam non

Οὐκ αἰδῶνται δὲ πάλιν οἱ τοιοῦτοι κατὰ τῶν
ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἰωάννη εἰρημένων ἐξοπλιζόμενοι,
νομίζοντες μὴ πῇ ἄρα δύνανται τὴν ἀλή-
θειαν ἀνατρέπειν. σὺν εἰδότες, ὅτι κατ' ἐαυ-
τῶν μᾶλλον ὀπλίζονται, ἢ περ κατὰ τῆς ὑ-
γιᾶς διδασκαλίας. Φάσκεισι δὲ κατὰ τῆς Α-
ποκαλύψεως τὰδε χλευάζοντες. τί με, Φη-
σὶν, ὠφέλει ἡ Αποκαλύψις Ἰωάννη, λέγουσά
μοι ὡς ἐπὶ ἅλ Αγγέλων, καὶ ἐπὶ ἅλ σαλπί-
γων; σὺν εἰδότες, πᾶς ἀναγκαῖα καὶ ὠφέλιμα
τοιαῦτα ὑπῆρξεν ἐν τῇ ὁρθότητι τοῦ κηρύγμα-
τος. ὅσα γὰρ ἡμεῖς ἐν Νόμῳ καὶ ἐν Προφῆταις
σκοτεινὰ, καὶ ἀνιγματοῦδη, ταῦτα ὁ Κύριος
ἀνοήσθησε διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς ἡμῶν
σωτηρίαν τῷ δέλω αὐτῶν Ἰωάννη ἀποκαλύψαι.
τὰ ἐκείσε σκοτεινὰ, ὡς εἰς πνευματικὰ καὶ
ἐκδηλὰ κηρύττων. πνευματικῶς δὲ ἡμῖν τὰ
αὐτὰ ἀνοήσκει. καὶ ἐκ δερμάτων μὲν τότε
κατασκευάζει τὴν σκηνὴν, τῶν δερμάτων ἡ-
ρυθροδανωμένων, καὶ ὑακινθίνων, καὶ τὰ ἐ-
ξῆς. ἵνα δείξῃ τὴν σκηνὴν ἐκείσε σκηνὴν μὲν ἔ-
σαν, ἀποδεχομένην δὲ τὴν τελειοτάτην σκηνὴν
τῶν Χριστῶν. δερμα γὰρ διὰ τὸ σῶμα γίνεται
νεκρὸν ὄν, ὡς σκία σώματος ζῶντος, ἵνα δεί-
ξῃ σῶματα εἶναι τὴν σκηνὴν τῶν Θεῶν. ἐπειδὴ
γὰρ ἐν σώμασιν ἁγίοις κατασκηνοῖ ὁ Θεός,
πληρεσμένους τῶν ῥητῶν, ὅτι κατασκηνώσω ἐν αὐ-
τοῖς, καὶ ἐμὼς ἐπατήσω. ἐμελλεν δὲ πλάνη
τις γίνεσθαι ἐν πιστοῖς, εἰ μὴ ἡ βίβλος πνευμα-
τικῶς ἡμῖν ἀπεκαλύφθη, ἵνα μάθωμεν μὴ
σαλπίγων εἶναι χρεῖαν· ἀλλὰ εἰδέναι, ὅτι
πνευματικὴ ἐστὶν ἡ πᾶσα τῶν Θεῶν πραγμα-
τεία, ἵνα μὴ κατὰ τὰς Ἰσδαϊκὰς χαλκὰς
σάλπιγγας λάβωμεν, ἢ ἀργυρὰς, ἀλλὰ πνευ-
ματικῶς ἐννοήσωμεν, ὡς ἀπ' ἑρανῶν εἶναι τῆς
ἐκκλησίας τὸ κήρυγμα. ὡς καὶ ἄλλη περ εἶ-
πεν· ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ σαλπύσουσιν ἐν τῇ
σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ. σάλπιγγες γὰρ ἦσαν οἱ
Προφῆταις. σάλπιγξ δὲ μεγάλη, ἡ ἁγία Φω-
νὴ τῶν Κυρίων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. διὰ τῆτο καὶ Ἀν-
γέλοις ἐδόθη ἀποκαλύψαι ἡμῖν. σαλπύσει
γὰρ, Φησὶ, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσουσιν. εἰ δὲ χλευά-
ζονται παρ' ὑμῖν, ὡς εἶποι, αἱ τῶν Ἀγγέλων σάλ-
πιγγες, διὰ τὸ ὅτι ἐν τῇ Αποκαλύψει γεγράφθαι,
χλευάζει ἄρα καὶ ἡ ὡς τῶν ἁγίων Αποστόλων

σάλπιγγ' εἰρημὴν, καταβήσεται. Φησὶν, ἀπ' ἑραν ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, ἐν Φωνῇ Ἀρχαγγέλου. σιωπῶντος τοίνυν τοῦ Ἀποστόλου τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἰωάννη, ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, ποία τις ὑπολείπεται ἀντιλογία; πῶς ὁ σκευθὺς ἐκείνη πλάνη ἐλεγχθήσεται, τὸ Θεὸς ἐν ἐκείνῳ τῶν ἁγίων δέδωκε τοῦ μαρτυρίου;

Εἰτά τινες ἐξ αὐτῶν πάλιν Ἰππαραμβάνονται τὰς τῶν ῥητῶν, ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τῇ αὐτῇ. καὶ φάσκουσιν ἀντιλέγοντες, ὅτι εἶπε πάλιν· γράψον τῷ Ἀγγέλῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Θυατείροις, καὶ ἐκείνῳ ἐκείνῃ Ἐκκλησίᾳ Χριστιανῶν ἐν Θυατείρῃ. πῶς ἐν ἔγραφῃ τῇ μὴ ἔσῃ. καὶ εὐρίσκονται οἱ τοῖστοι ἐαυτοὺς ἀναγκάζοντες ἐξ αὐτῶν ὧν κηρύττει καὶ τῆς ἀληθείας ὁμολογεῖν. εἰ γὰρ εἴπωσιν, ὅτι ἐν νῦν Ἐκκλησία ἐστὶν Θυατείρα, δεικνύσιν περὶ Φηλενίαν τὸν Ἰωάννην. ἐνοικησάντων γὰρ τῶν ἐκείνῃ καὶ τῶν καὶ Φρύγας, δίκην λύκων ἀρπαξάντων τὰς διανοίας τῶν ἀκεραίων πιστῶν, μετήνεκσαν τὴν πᾶσαν πόλιν εἰς τὴν αὐτῶν Αἰρεσιν, οἵ τε ἀρενέμβροισι τὴν Ἀποκαλύψιν τῆς λόγου τῶν, εἰς ἀνατροπὴν καὶ ἐκείνῃ καὶ ἐς ἀπώλειαν. νῦν ὁ διὰ τὸν Κύριον ἐν τῷ χρόνῳ τῶν, μετὰ χρόνον ἑκατὸν δεκάδυό ετών, ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, καὶ αὐτῇ, καὶ ἄλλαι τινες ἐκείσε τυφλῶσι. τότε δὲ ἡ πᾶσα Ἐκκλησία ἐκείνη εἰς τὴν κατὰ Φρύγας. διὸ καὶ ἐσπέδασε τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀποκαλύψαι ἡμῖν, πῶς ἐμελλε πλανᾶσθαι ἡ Ἐκκλησία μετὰ τὸν χρόνον τῶν Ἀποστόλων, τὸ τε Ἰωάννης, καὶ τῶν καθεξῆς. ὅς μιν χρόνον μετὰ τῆς Σωτῆρος ἀνάληψιν, ἐπὶ ἐνενηκοντα καὶ τρισὶν ἔτεσιν, ὡς μελλέσει τῆς ἐκείσε Ἐκκλησίας πλανᾶσθαι, καὶ χωρῆσθαι ἐν τῇ κατὰ Φρύγας αἰρέσει. ἔτω γὰρ εὐθύς διελέχει ὁ Κύριος, γράψον τῷ Ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις Ἐκκλησίας· τὰδε λέγει ὁ ἔχων τὰς ὀφθαλμούς ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες ὡς ὄμβριοι χαλκολιβαῖοι· οἶδά σε τὴν πίσιν, καὶ ἀγάπη, καὶ τὴν διακονίαν, καὶ ὅτι τὰ ἐσχάτα σε πλείονά τῶν πρώτων. ἔχω ὁ καὶ σε, ὅτι ἀφ' ἐξ ἡμετέρων Ἰεζάβελα ἀπατᾷ τὸς δούλους, λέγουσάν ἐαυτὴν Προφῆτιν, διδάσκουσαν φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεύειν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον μετάνοιαν, καὶ θάλασσαν μετάνοιαν ἐκ τῆς πορνείας

Aminuſ esse ridiculam : Descendet, inquit, Alogi : de caelo in novissima tuba, & mortui resur- Hærelis gent in novissimo die, in voce Archangeli. li. Postquam igitur cum Apostolo Paulo Apostolus æque Joannes in Apocalypsi adeo mirificè consentit, quid est quod ab illis possit opponi? Nonne omnis istorum error subinde dissolvitur, cum ab ambobus hisce sanctis suum Deus testimonium editum esse voluerit?

XXXIII. Sed instant illorum aliqui, & quod in Apocalypsi legitur, reprehendendum putant. Dixit enim, inquit, in eo Libro. Scribe Angelo Ecclesie Thyatirorum. Atqui nulla Thyatiris Christianorum Ecclesia fuit. Qui igitur ad eam, quæ nusquam erat, Ecclesiam scripsit? Verum ex illis ipsis, quæ adversus veritatem objiciunt, eidem suffragari confessione sua coguntur. Nam ut illud opponant; Nullam jam esse Thyatiris Ecclesiam; planè Joannem afflatu Prophetico futura prævidisse significat. Cum enim illic tam hæretici illi, quàm Phryges habitaverint, & eorum fidelium, qui simpliciores sunt, animas luporum more diripuerint, oppidum universum ad suam hæresin traduxerunt. Qui cum Apocalypsin, atque omnem illam doctrinam respuerent, ad evertendam religionem vires suas, ac velut exercitus compararunt. Jam verò singulari Dei beneficio his temporibus accidit, ut post centum ac duodecim annos illic Ecclesia cresceret, ad quam alia deinceps accederent. Tunc verò Ecclesia omnis sese in Phrygas exhauserat. Quamobrem Spiritus sanctus id aperire potissimum studuit: Ecclesiam post Apostolorum, hoc est Joannis, ac cæterorum tempora, ad errorem esse declinaturam, annis post ascensum Christi tribus ac nonaginta: quotempore in errorem incidere, atque in Phrygam hæresin velut eliquari illius loci deberet Ecclesia. Unde & coarguendi gratia statim ita Dominus loquitur: Scribe Angelo Ecclesie, quæ est Thyatiris. Hæc dicit qui habet oculos sicut flammam ignis; & pedes ejus sicut aurichalco. Novi fidem tuam, & caritatem, & ministerium, & opera tua novissima plura prioribus. Sed habeo adversus te, quia permittis mulierem Jezabel seducere servos meos; quæ se dicit Prophetissam, docentem manducare idola hostia, & fornicari. Et dedi illi tempus, ut poenitentiam ageret, & non vult poenitere à fornicatione sua. Num il-

Alogi.
Hæresis
LI.

Mendose
pro Domi-
niano.

Iud videre tandem potestis, de mulieribus illum loqui, quæ falsa Prophetici spiritus persuasione deceptæ, quamplurimos deciperunt: hoc est de Priscilla, Maximilla, ac Quintilla, quarum fraus latere Spiritum sanctum minimè potuit, sed per Beati Joannis os fore ista prædixit, quæ post ejus obitum acciderunt? Qui cum olim imperante Claudio Cæsare vaticinium illud ediderit, cum in Patmo insula versaretur: (Istud verò illi quoque Thyatiris contigisse non negant) omnino Christianis, qui tum illic erant, non sine Prophetico instinctu scripsit, venturam aliquando mulierem, quæ se Prophetissam appellaret. Ex quo omnis illa ad oppugnandam veritatem comparata ratio corrui: cum Apocalypsis ille Liber Prophetici esse generis, & à Spiritu sancto verissimè perfectus ostenditur.

XXXIV. Pergunt illi verò imperitissimi vocum aucupatores, ac sese impudenter efferunt, ut Beati Apostoli scripta, hoc est Joannis Evangelium, & Apocalypsim, non immeritò rejicere videantur, adeoque & Epistolas ipsas, quæ cum Evangelio & Apocalypsi consentiunt. Sic igitur objiciunt: *Vidi*, inquit ille, *et dixit Angelo: Solue IV Angelos, qui sunt in Euphrate. Et audiui numerum exercitus decies millies denamillia, et milles mille; et habebant loricas igneas, et sulphureas, et Hyacinthinas.* At illi veritati ipsi subesse ridiculum quiddam suspicati sunt. Atqui cum IV Angelos ad Euphraten collocat, totidem nationes significat, quæ ad Euphraten habitant. Cujusmodi sunt Assyrii, Babylonii, Medi, atque Persæ. Hæc enim Imperia quatuor apud Danielem ordine commemorantur. Quorum primi regnarunt Assyrii. Tum Babylonii, qui Danielis tempore rerum potiebantur. Secuti sunt Medi: ac postremò Persæ, quorum primus Rex Cyrus exitit. Gentis porro Angelis esse subjectas testis est Moyses Dei servus, qui Danielis orationem velut interpretans ait. *Interroga Patrem tuum, et annuntiabit tibi: Seniores tuos, et dicent tibi.* Quando druidebat Altissimus Gen-

Apoc. 9. 14.

Monarchia IV.

Deut. 32. 7.

αὐτῆς, ἔχ' ὁρᾶτε ὡς ἔτοι' ὅτι περὶ τῶν γυναικῶν λέγει τῶν ἐν οἴῃσει Προφητείας ἀπατωμένων, καὶ ἀπατωσῶν πολλὰς; Φημι δὲ περὶ Πεισκήλλας, καὶ Μαξιμίλλας, καὶ Κυϊντίλλας, ὧν ἔ' λέληθε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἡ αὐτῶν ἀπάτη· ἀλλὰ παρεθέσπισε Προφητικῶς ἐν τῇ σόματι τῆς ἀγίας Ἰωάννης, ὅπερ ἐχρῆτο μὴ τὴν τῆς ἀγίας Ἰωάννης κοίμησιν. αὐτὰς δὲ παρεφτεύσαντ' ἐν χρόνοις Κλαυδίου Καίσαρος ἀνωτάτω, ὅτε εἰς τὴν Πάτμον νῆσον ὑπῆρξεν (ὁμολογῶσι γὰρ καὶ ἔτοι' ἐν Θυατείροις ταῦτα πεπληρώσθαι) ἄρα γὰρ καὶ παρεφτεύσαν ἔγραφε τοῖς ἐκείνῃ ἐν Χριστῷ κατ' ἐκεῖνο πεπολιτευμένοις, ὅτι ἤμελλεν ἐαυτὴν γυνὴ Προφητὴν καλεῖν. καὶ διέπεσεν ὅτι τῆς ἀληθείας ἐπεγειρόμεν πανταχόθεν ὑπνεννοημένον λόγον, δεικνυμένον τὰ κατὰ τὴν Αποκάλυψιν λόγον Προφητικῶν ἐντ', ἐκ πνεύματος ἀγίας καὶ ἀλήθειαν.

Επαίρονται δὲ πάλιν τῇ διανοίᾳ οἱ αὐτοὶ λεξιθρῆντες ἀπείρους, ἵνα δοξῶσι παρεκβάλλειν τὰ τῆς ἀγίας Αποστόλου βιβλία, Φημι δὲ Ἰωάννης τό τε Εὐαγγέλιον καὶ τὴν Αποκάλυψιν, τάχα ὅτι καὶ τὰς Επιστολάς. σιωδῶσι γὰρ καὶ αὐταὶ τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ τῇ Αποκαλύψει. καὶ φασίν, ὅτι εἶδον, καὶ εἶπε τῷ Ἀγγέλῳ, λύσον τὰς τέσσαρας Ἀγγέλους τὰς ἐπὶ τῆς Εὐφράτης. καὶ ἤκουσα τὸν αἰεθμόν τῶν στρατῶν, μυρία μυριάδες, καὶ χίλια χιλιάδες, καὶ ἦσαν ἐνδεδυμένοι θώρακας πυρίνους καὶ θειώδεις, καὶ ὑακινθίνους. ἐνόμισαν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, μή πη ἄρα γελοῖον ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. εἰ γὰρ λέγει τὰς τέσσαρας Ἀγγέλους τὰς ἐν τῷ Εὐφράτῃ καθεζομένους, ἵνα δείξῃ τὰς τέσσαρας διαφορὰς τῶν ἐκείσε ἐθνῶν καθεζομένων ἐπὶ τὸν Εὐφράτην, οἱ τινὲς εἰσιν, Ασύριοι, Βαβυλώνιοι, Μήδοι, καὶ Πέρσαι. αὐταὶ γὰρ αἱ τέσσαρες Βασιλεῖται καὶ διαδοχὴν ἐν τῷ Δανιὴλ ἐμφέρουνται, * For. ἐ. ὡς πρῶτοι Ασύριοι ἐδασίλευον, καὶ Βαβυλώνιοι ἐν χρόνοις αὐτῶν. Μήδοι ὅτι διεδέξαντο μετ' αὐτῶν δὲ Πέρσαι. ὧν πρῶτον γέγονε Κύρος ὁ Βασιλεὺς. τὰ γὰρ ἔθνη ὑπὸ Ἀγγέλους τεταγμένα εἰσιν, ὡς ὑπμαρτυρεῖ μοι Μωϋσῆς ὁ ἅγιος τῷ Θεῷ θεράπων, τὸν λόγον κατὰ ἀκολουθίαν ἐρμηνεύων καὶ λέγων· ἐπερώτησον τὸν πατέρα σου καὶ ἀναγγελεῖ σοι· τὰς πρεσβυτέρους σου καὶ ἐρῶσί σοι· ἔτε διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διεσείρειν

σπειρεν υἱὸς Ἀδάμ. ἔστησεν ὄρια ἐθνῶν καὶ ἐ-
 θμὸν Ἀγγέλων Θεῶ. καὶ ἐγρήθη μερὶς Κυρίου
 λαὸς αὐτῷ Ἰακώβ, χοῖνισμα κληρονομίας
 αὐτῷ Ἰσραὴλ εἰ ἐν τὰ ἔθνη ὑπὸ Ἀγγέλων
 εἰσι τεταγμένα, δικαίως εἶπε, λύσον τὰς τέσ-
 σαρας Ἀγγέλων τὰς ἐν τῷ Εὐφράτῃ καθε-
 ζομένους, καὶ ἐπεχομένους ἑπταεπίαι τοῖς ἔ-
 θνεσιν εἰς πόλεμον, ἕως καὶ μακροθυμίας
 Κυρίου, ἕως πρὸς αὐτῶν ἐκδικίαν γε-
 νέσθαι τῶν αὐτῶν ἁγίων. ἐκρατῶντο γὰρ οἱ ἑπ-
 τεταγμένοι Ἀγγελοι ὑπὸ τῷ Πνεύματι Θεοῦ, μὴ
 ἔχοντες καιρὸν ἑπιδρομῆς, διὰ τὸ μήπω λύειν
 αὐτοῖς τὴν δίκην, τὰ τὰ λοιπὰ ἔθνη λύεσθαι
 ἐνεκεν τῆς πρὸς τὰς ἁγίας ὕβρεως. λύονταί
 δὲ οἱ τοῖστοι, καὶ ἐπέρχονται τῇ γῇ, ὡς Ἰωάν-
 νης προφητεύει, καὶ οἱ λοιποὶ προφῆται. καὶ
 γὰρ κινῶμενοι οἱ Ἀγγελοι, κινῶσι τὰ ἔθνη εἰς
 ἐρημίαν ἐκδικίας. * ὅτι δὲ πυρίνας καὶ θειώδεις,
 καὶ ὑακινθίνους θώρηκας σημαίνει, ἔδειξεν Ἀμ-
 φιβάλλει. ἐκεῖνα γὰρ τὰ ἔθνη, διὰ τῆς τοιαύ-
 της χρόας ἔχει τὴν ἀμφίαν. τὰ μὲν γὰρ
 θειώδη μάρμαρα, χρόα τίς ἐστὶν μὴ λίαν ἔτω κα-
 λυμένη ἐρέα. τὰ δὲ πύρινα, ἵνα εἴπῃ τὰ κοκ-
 κηρὰ ἐκδύματα καὶ ὑακινθίνα, ἵνα δείξῃ τὴν
 Καλλιάνην ἐρέαν.

Ἀλλὰ ἔτοι μὴ δεξάμενοι Πνεῦμα ἅγιον, C
 ἀνακρίνοινται μὲν πνευματικῶς, μὴ νοῶντες τὰ
 τῷ Πνεύματι Θεοῦ, καὶ τὸν λόγον βεβλόμενοι
 λέγειν, καὶ ἐκείδοντες τὰ ἐν τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλη-
 σία χάρισμα, ἃ τινὰ ἀληθῶς, καὶ εὐστα-
 θῶς ἐν ᾧ διακονοῦσιν, καὶ ἐρρωμένῳ νῶ, τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον διηγῆσατο. οἱ τε ἅγιοι προ-
 φῆται, καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐν οἷς καὶ ὁ ἅγιος
 Ἰωάννης διὰ τῶν ἑπτὰ Ἀγγέλων καὶ τῶν ἑπτολῶν
 καὶ τῆς Ἀποκαλύψεως, ἐκ τῶν αὐτῶν χάρισμα-
 τῶν τῶν ἁγίων μεταδέδωκε. φθάνει δὲ καὶ ἐπὶ
 αὐτὰς τὸ εἰρημένον, ὅτι τῷ βλασφημῶντι εἰς D
 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ ἔ-
 δε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ γὰρ
 καὶ τῶν ρημάτων τῶν ὑπὸ τῷ πνεύματι Θεοῦ εἰ-
 ρημένων, ἔτοι ἐσρατεύσαντο.

Τῶν δὲ τοιούτων καὶ τοσούτων εἰρημένων
 κατὰ τῆς τοιαύτης Αἰρέσεως, ἵκανῶς ἔχειν
 νομίσας, καὶ ὡς Σκολόπεδρον, ἢ Ἰβλὸν κα-
 λόμενον ἐρπετόν, πολὺ πόδα, ὀλίγον μὲν
 τῇ διωάμει, τῇ περὶ οὐδυνίᾳ τῷ ἰσθμῷ, πο-
 λύπουν δὲ καὶ μακροεἰκελλον, τῇ τῷ Θεῷ
 διωάμει καὶ ἀληθείᾳ καταπατήσαντες,

*Ates, dispergebat filios Adam. Constituit Alogi.
 terminos populorum, juxta numerum An- Hæresis
 gelorum Dei. Et fuit pars Domini popu- li.
 lus ejus Jacob; funiculus hereditatis ejus
 Israel. Igitur cum Angelis nationes sub-
 jectæ sint, meritò dixit: Solve quatuor
 Angelos, qui sedent in Euphrate, ibique
 detinentur, ut Gentes bellis inter sese com-
 mittant, usque ad tempus patientiæ Domi-
 ni, donec per illos Sanctos suos vindicari
 jubeat. Etenim Angeli isti, quibus hoc
 Spiritus edicit, coercerantur interim, nec
 invadendi tempus est illis concessum:
 quos nondum Dei justitia solvebat, ut cæ-
 teræ Gentes ad persequendam sanctorum
 injuriam solverentur. Iidem tamen so-
 luti denique terram obeunt; ut Joannes,
 ac Prophetæ cæteri vaticinati sunt. An-
 geli enim dum commoventur, Gentes
 ipsas ad ulciscendum commovent. Jam
 cur loricas illis igneas, & sulphureas, &
 hyacinthinas tribuat, nemini dubium est;
 propterea quod iis coloribus Gentium
 illarum vestes infectæ sunt. Nam, quod
 ad sulphureas attinet, melius iste color
 est, à quo & lanæ quædam appellantur.
 Ignæ porro vestes coccineas indicant,
 quemadmodum Hyacinthinarum voca-
 bulo Callicæ lanæ, hoc est ferrugineæ,
 significantur.*

XXXV. At illi cum sancti Spiritus
 expertes sint, ejusdem vi Spiritus quæ e-
 jus sunt nescire facillimè judicantur. Qui
 cum Divino verbo consentanea loqui vi-
 deri volunt, cœlestia illa in Ecclesiam col-
 lata dona, vaticinia scilicet, ignorant, quæ
 verè ac constanter per eos homines, qui ea
 quæ dicerent intelligerent, ac firma, & ro-
 busta mente præditi erant, Spiritus sanctus
 exposuit. Quales sancti Prophetæ, & Apo-
 stoli fuerunt. Quorum è numero B. Joan-
 nes per Evangelium suum, atque Episto-
 las, & Apocalypsin idem cœleste munus
 impertit. Cæterum in illos quadrat hæc
 Christi sententia; *Qui blasphemaverit in
 Spiritum sanctum, ei neque in presenti, ne-
 que in futuro seculo peccatum remitti.* Nam
 illi expressissimis Spiritus sancti verbis ap-
 pertè repugnant.

Atque hæc adversus illam Hæresin hunc
 in modum copiosè disputata sufficere cre-
 dimus. Quam velut Scolopendram, qui &
 Julius dicitur (serpentis id genus est mul-
 tiplex imbecillum, cujus virus haud ma-
 gnum affert dolorem, sed & pedes, ut di-
 ctum est, plures habet, & oblongum est)
 cum Divina virtute ac veritate protrive-

Adami- rimus, ad reliquas, carissimi, cum eadem A
ni Hære- Dei ope progrediamur.
66 LII.

Ἐπὶ τὰς ἐξῆς πάλιν περὶ βαίνοντες, σὺν τῇ τῷ
Θεῷ δουράμενοι ἡμεῖς ἀγαπητοί.

CONTRA ADAMIANOS; ΚΑΤΑ ΑΔΑΜΙΑΝΩΝ, ΑΒ',
Hæresis XXXII sive LI.

I. **T**ALPAM genus quoddam ani-
malis nuncupant, quadrupes;
Talpa na- quod sub terra latebras habet, eaque ef-
fossa in intimis illius penetralibus domi-
ciliū collocat; Est autem canino catu-
lo specie quam simillimum, eodemque
staturæ ambitu constans: sed visu peni-
tus caret. Idem agris vastitatem adfert,
& eorum, quæ hominum labore confita
sunt, radices evellit: sed cucumerum
imprimis, tum quidquid acriorum est se-
minum: cujusmodi sunt capræ, allia, bul-
bi, cæteraque id genus; item lilia, atque
alia pleraque. Quod si fodiendo demum
ad exteriorē terræ superficiem, aper-
tumque aërem pervenerit, aut hominum
insidiis captus fuerit; iis à quibus captus
est, ludicrum de se spectaculum præ-
bet. Idem nobis de ea, quam præ mani-
bus habemus, Hæresi dicendum videtur,
quæ excæcati cordis est, ac desipit; sibi
verò vastitatem affert; & idipsum, ex quo
constat radicibus excidit. Quinetiam ra-
dicibus quamplurimis, illis scilicet homi-
nibus, qui ad se confugerint, perniciem
conseciscit. E contrario verò prudenti-
bus, si in conspectum aliquando venerit,
non mediocre de se risum concitat.
Quemadmodum illud, de quo diximus,
animal; quod, quia cæcum est, nec rece-
ptum invenire ullum potest, ab omnibus
illuditur. Non absimilis est illius Hære-
sis conditio. Quam qui sequuntur, Ada-
mi nomen usurparunt. Hoc autem, quod
à multis auditione didicimus, de eo ho-
minum genere proponimus, non ullis
scriptorum monumentis compertum, aut
cujusquam ex illo grege usu ac consuetu-
dine perceptum.

Quamobrem cum ea quæ dicturus sum
perique narraverint, meritò hujus sectæ
mentionem aliquam faciendam esse duxi-
mus; ac jure eandem cum cæco illo animal-
culo comparavimus, quod ad hominum a-
spectum haud ita frequenter erumpit; pro-
pterea quod sub terra delitescit: indidem-
que stirpibus pestem atque exitium moli-
tur. Sed ridicula imprimis Hæresis illa est.
Ac diu sanè dubitavi, num ea ab cæterarum
numero excludenda prorsus esset. Verum, quod ejus in mundo utcumque sonus exauditur, non
erit auditori sapienti molestum, si solius genera omnia cognoverit, quæ in orbe terrarum à Diabolo

ΑΣΦΑΛΑΚΑ καλεῖται τι ζῷον ἐν τῇ γῇ κα-
τὰ ἐμφωλεῦον, τετραπῆν, * ὁρύττει τὴν
γῆν, καὶ ἐν τοῖς μυχοτάτοις αὐτῆς ἔχει τὴν
οἰκισιν. τὰ δὲ πάντα τὰ ζῷα ὑπάρχει, ὡσεὶ
μικρὰ σκύλακ. κυνὸς τὴν περὶφέρειαν τῆς
ἡλικίας ἔχον, ὡς δὲ ὅλοις ὑπάρχει ὄρεσις.
ἐρημωτικὸν ὃ ὅν τὸ ζῷον, κατὰ τὴν ἐκείθεν
πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων γεωργήματα, τὰ-
τε σικυηρὰ τὰ μάλιστα, καὶ τὰ δρυμῆα φυτεύ-
ματα, κρομμύων τε, καὶ σκοροδῶν, βολβῶν, καὶ
τῶν τοις τῶν, κρίνων τε καὶ τῶν ἄλλων. εἰάν δὲ
λαθὼν ἐν τῷ ὁρύττειν φθάσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἔξω,
εἰς τὸν αἶρα γενέσθῃ, ἢ αἰλῆς θηρευθεῖν ὑπὸ τῶν
ἀνθρώπων, γέλοιόν τι ἐμποιεῖ πᾶσι τοῖς τῷ
τοῦ ζῷου θηρεύσασιν. ἔτι καὶ αὐτὸς ἐπὶ
χειρὶ λέγειν περὶ τῆς νυκτὸς χεῖρας αἰρέ-
σεως, ὡς μὲν καὶ τὴν καρδίαν ὑφλάττει, καὶ ἀνση-
ταίνῃ. ἐρημίαν δὲ ἑαυτῇ ἐργάζεται, καὶ τὴν
συστᾷ ἑαυτῆς κατὰ τὴν ἐκτέμνει. ῥιζῶν τε
πολλῶν, τῶν εἰς αὐτὴν ἐκπεπλωκότων ἀνδρῶν,
τὴν λύμην ἀπεργάζεται. τοῖς δὲ σωεῖσι εἰ ποτε
γένοιτο καλοπλευθῆναι αὐτὴν, γέλωτα ἔσται τὸν
τυχόντα πῶς σκευάσθῃ. ὡς καὶ τὸ περὶ τῆς
ζῶον, διὰ τὴν ἑαυτῇ ὑφλάσιν ἐμπαῖζο-
μενον διὰ τὴν * ἀκρασίαν, καὶ μὴ εὐρίσκον πᾶσι
τὴν εἰσαγωγὴν ποιήσασθαι, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ αἰ-
ρεσις. ἐπέθεντο γὰρ ἑαυτοῖς τῷ Ἀδάμ τὸ ὄνομα.
ἔτι τοῦ ἀπὸ ἀνοῆς ἀνδρῶν πολλῶν ἀνηκούστες
Φαμέν, ὅτι ἐν συγγραμμάσιν ἡύραμεν, ἢ πε-
ριέχοντες τοῖς τοῖς.

Πολλῶν ἔν τῃ εἰρηκότων, ἄξιον καὶ αὐτῆς
δυσχερῆσαι ἐδικαιώσαμεν. διὸ καὶ δικαίως ταύ-
την παρεκάσαμεν τῷ περὶ τῆς ἐμπαῖζο-
* ζῶον καὶ ἀνδράσιν ἔσται τῶν Φαινόμενοι διὰ
τὸ κρύβδην ἐν τῇ γῇ εἶναι, καὶ κατὰ τὴν λύ-
μην ἐργάζεσθαι. περὶ γέλας δὲ ἐστὶ καὶ ἐσκε-
πτόμενη μὴδ' ὅλως εἰς ἀειμὸν αὐτὴν φέρειν.
διὰ δὲ τὸ ὅλως ἔχον αὐτῆς εἶναι ἐν κόσμῳ, ὅθεν
λυπήσειε τὸν σωεῖον ἀκροατὴν περὶ πάντων
εἰδέναι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ τῷ Διαβόλῳ

Cor. 1.
& φασὶ
μὴ

ξίζανισθῶς ἐσπαρμένων. εἴτε γὰρ ἐστὶν ἡ τοιαύτη, εἴτε μὴ ἐστὶ, πολλῶν λεγόντων ἀκηκοότες ἀσφαλείας χάριν, καὶ περὶ αὐτῆς εἰπεῖν δὺλογόν μοι πέφηνε, καὶ μὴ πῶρα λείψαι, καὶ τε καταλύεται, καὶ σὺκέτι ὑπάρχει. ὃ γὰρ ἀσφαλῶς ἵπισταμαι εἴ ἐτι ἐστὶν, ἢ μὴ ἐστὶ. τί δὲ εἰς μακρὸν ἀποτεινόμεναι χρόνον τῷ προοιμίῳ χρώμεθα πρὸς διήγησιν; ἄξιμα τὸ γέλοιον διηγέσθαι, μᾶλλον ὅ τὸ πένθος. πένθος, ὅτι πῶς ὁ Διάβολος ἐνοίκησεν ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων διανοίᾳ, χλευάσας τὸ πλάσμα τὸ ἐκ Θεοῦ πεπλασμένον. γέλοιον δὲ, ὡς τῶν μὴτε ὁρώντων, μὴτε τὸ σωτέον διανενομήρων.

Πρῶτον γὰρ Φασι τὰς τοιαύτας τὰς αὐτῶν Ἐκκλησίας, ἥτοι Φωλεὰς καὶ σπήλυγας· ἔτω γὰρ εἰπομὶ τὰς τῶν Αἰρέσεων συνελδύσεις· ἐν ὑποκαύτοις οἰκοδομεῖσθαι. ὑποκαίειν δὲ κάτω, διὰ τὸ εἶναι ἐθμῶς εἰς θάλασσαν τῶν ἐνδόν ἐν τῇ οἰκίσκῳ συναγομένων. ἐν ᾧ τῇ εἰσίειναι, ἡματιοφύλακές εἰσι τινες πρὸς τὰς θύρας, δίκην Καμπαρίων, ὑπ' αὐτῶν ἵππεταγμένοι, καὶ ἐκαστος εἰσιῶν ἥτοι ἀνὴρ, ἥτοι γυνή, ἐκδυόμενος ἔξω εἰσεσιγυμνός, ὡς ἀπὸ μητρὸς, ὅλα τῷ σώματι, οἷτε δοκῶντες αὐτῶν Ἀρχηγοὶ καὶ Διδάσκαλοι πάντες, ὡς ἐκ μητρὸς καθεζόμενοι, οἱ μὲν ἄνω, οἱ δὲ κάτω ἀναμίσξαι καὶ απορράδην. εἰσι δὲ παρ' αὐτοῖς Ἐκκρατεῖς δὴθεν λεγόμενοι τε, καὶ κομπάζοντες, καὶ παρθένοι, ὡς ἐαυτοὺς ἀπατάσιν. τὰς τε ἀναγνώσεις, καὶ τὰ ἄλλα αὐτῶν πάντα γυμνοῖόντες τελέουσιν. εἰ δὲ δοξείε, τινὰ, ὡς καὶ ἔγωγε λέγωσιν, ἐν πῶρα πλώματι γενέσθαι, ἐκέτι τῶτον συνάγασιν; Φάσκουσιν γὰρ αὐτὸν τὸν Ἀδάμ τὸν βεβρωκότα ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ κρήνῃσιν ἐξεῶσθαι, ὡς ἀπὸ τοῦ Παραδείσου, τρεῖς τῆς αὐτῶν Ἐκκλησίας. ἡγῶνται γὰρ τὴν ἐαυτῶν Ἐκκλησίαν ἐναγλὸν Παράδεισον. καὶ αὐτοὺς ἐναγλῶς περὶ Ἀδάμ καὶ Ἐῤα. τίνοι ἐν τῇ λόγῳ ὑποκαίεσσι τὸν οἰκίσκον, ἵνα μὴ τὸ κρύψαι αὐτῶν ἐφάψηται; Ἀδὰμ γὰρ καὶ Ἐῤα ἐκ ἐν ὑποκαύτῳ οἴκῳ τὴν διαίταν ἔχον, ἔτε ἐν φλογμῷ τινὶ ὑπεπιέζοντο, ἔτε κρύψαι αὐτοὺς ἐφ' ὀρεῶν. ἦν δὲ αὐτοῖς ἀνὴρ καὶ θαρῶτατος, καὶ πάσης ἀκρασίας εὐτάκτως ἐκ Θεοῦ μεμερημένος, ἔτε ἀπηυότητι ψυχρίας τετονωμένος, ἔτε ἀηδὲς ἀτὴ ἐκ πυρώσει καύσων ἐπηρετημένος, διά τῃ ὁ ἀμειροσύνα μάλα ἐκ Θεοῦ πεποιημένη, ὁ χῶρος

Ad disseminata sunt. Sive enim ejusmodi Adamia est, qvalem accepimus, sive non est; tamen ni. Hæc cum ita plerosque narrantes audierimus, sis uisum est securitatis causa non absurdum, si de ea nonnihil ageremus, neqve prætermitteremus penitus, tamen si jam eversa foret, nec ulpiam resideret: utrum enim supersit necne, nondum exploratum habuimus. Quid autem attinet in illius narrationis exordio diutius immorari? Age ridiculam illam narrationem, vel luctuosam potius aggrediamur. Luctuosam quidem: qvòd Diabolus in hominum mentibus sedem constituerit, Dei ut opificio posset illudere. Ridiculam verò, qvatenus nihil isti neqve vident, neqve prudenter intelligunt.

II. Imprimis enim Hæreticos istos ^{Admitta-} ferunt Ecclesias suas, sive latibula potius, ^{nonnihil} & cavernas: (sic enim Hæreticorum libet appellare conventicula;) in hypocauftis extruere. Qvippe subter ignem excitant, ad eos vaporandos, ac fovendos, qui in illud cubiculum conveniunt. In ingressu vestimentorum custodes pro foribus Capfariorum instar appoliti sunt. Tum intrantium quisqve tam vir, qvàm foemina foris vestibus exuens sese, toto corpore, perinde ut ex utero matris exiit, nudus ingreditur. Sed qui principes inter illos habentur, & magistri, peræque nudi confident, alii in superiore loco, alii in inferiore, promiscuè ac passim. Adhæc nonnulli ex eorum numero sunt, qui scilicet continentes appellantur, idque præ se ferunt, ac virgines habentur, seqve ipsos hunc in modum decipiunt. Jam verò lectiones ac reliqua id genus obeunt nudi. Qvòd si quis, ut dicere solent, in culpam lapsus esse videatur, hunc in conventum suum minimè amplius recipiunt. Adamum enim illum esse dicunt, qui de ^{Gent. 3.} ligno comederit, atqve è Paradiso, hoc est Ecclesia sua, exterminandum judicant. Nam Ecclesiam suam Paradisum esse statuunt: seipsos verò Adamum & Evam. Cur igitur subter cubiculum illud ignem excitant, ne frigore infestentur? Etenim Adamus & Eva neqve in hypocausto de- ^{Paradisum} gebant, neqve ardore ullo, atqve aestu ^{terrestre.} premebantur; nec ullum eis frigus erat molestum: sed purissimo aëre fruebantur, ac mirificè à Deo temperato, qui nec frigoris atrocitate vehementior, nec molestissimo incendiū ardore violentus immineret. Victus iisdem ambrosia erat à Deo parata. Locus ipse

Adamia-
ni. Hære-
sis LII.

denique ad omnem erat voluptatem jucunditatemque factus. Ita, ut neque algori, neque aestui, quemadmodum diximus, essent obnoxii. At illi cum istiusmodi vitæ necessitatibus expositi sint, omnino ridiculi sunt.

Gen. 3. 7.

III. Quin illud unà considerandum est, quemadmodum ex eo refelli omnis istorum error possit. Nam primi nostri parentes non unà duntaxat horâ, sed perpetuò nudi sine ullo pudore perseverabant. At isti non quòd pudore careant, propterea nudantur; tamen si ita sibi persuadeant, sed id infatigatæ libidini tribuunt; quæ ejusmodi oculis illecebras objicit. Siquidem omnem illi verecundiam deposuerunt; quæ in omnibus sacris scripturis est laudata sapius. Ac verissimè in illis Prophetæ dictum illud impletur: *Fons meretricis facta est tibi, pudorem apud omnes abiecasti.* Cæterum post illam horam foris rursus vestes induunt & Adami esse desinunt. Neque enim is vestium subinde copiam habuit; sed primum ficus folia; deinde pelliceas tunicas. Ita non nisi longo tempore, quàm creati fuerant, vestimentorum usum divina illos sapientia perdocuit. Quamobrem omni explodendi ludibrio sunt homines isti, qui sibi Adami conditionem vendicant; in quo partim mentiuntur, partim vera iactitant. Quod enim Adami non sunt, multis, ut ostendimus, est argumentis perspicuum; Quod autem ab intelligibili serpente ludificentur; id verò ex affectato illorum habitu ac nuditate, pudendoque ac ridendo illo instituto constat.

Enimvero tanti illorum refutationem facere minimè convenit. Neque enim animal illud, cui similes sunt, bellicis machinis aut maioribus armis expugnari conficique debet: sed exigua aliqua virga profligatur. Sæpe etiam cum ex foramine emerferit, si ibidem destitutum fuerit, per sese extinguitur risu omnium ac ludibrio vexatum, nec amplius reperitur, posteaquam sic illusum fuerit, ac ludicræ occupationis materiem præbuerit. Iam verò ad cæteras considerandas hæreses divinam opem rursus imploremus; quòd & illas investigare atque evertere possumus; & hoc ipsum tam ad nostram, quàm ad lectorum salutem referatur.

Α. Ετέτακτο, θυμηδίας καὶ διζωΐας πεποιημένον. καὶ ἔτεριγει ὑπέπιπτον, ἔτε καύσωνι, ὡς ἔφω. τῶν δ' τοιούτων ἱπποδρομίων, μάλα παρ' αὐτοῖς ἡ χλεύη γίνεται.

Εἶτα δὲ καὶ τὸ ἕτερον σκοπήσωμεν, πῶς ἡ πᾶσα πλάνη διελέγχεται, ὅτι ἡ μία αὖραν ἐκεῖνοι γυμνοὶ ἦσαν, ἀλλὰ διηνεκῶς, καὶ οὐκ ἠγχύνοντο. τῶτοις δὲ ἡ διὰ τὸ μὴ αἰχύνεσθαι ἡ γυμνωσις, καὶν τε ἔτως αὐτοὶ νομίσωσιν, ἀλλ' ἐνεκα ἀκορέσεως ἡδονῆς, κόραις ὀφθαλμῶν ἐμποίσεως τὴν φέλξιν. ἀφήρηται γὰρ ἀπ' αὐτῶν ἡ αἰδώς, ἡ ἐν πάσαις ἀγίαις γραφαῖς ἐπαινεμένη· καὶ ἀληθῶς πεπλήρωται τὸ πᾶσα τῇ Προφῆτῃ εἰρημένον, τὸ, ὅψις πόρνης ἐγχετό σοι, ἀπηναιχύντησας πρὸς πάντας. μετὰ δὲ τὴν ὥραν ἐκείνην, ἔξω ἱματίοις ἀμφιέννυνται, καὶ ἐκτελείσιν ὁ Ἀδάμ. ἔτε γὰρ δι' οὗ ἐκεῖν ἱματίοις ἠυπόρησεν· ἀλλὰ πρῶτον μὲν φύλλα συκῆς, ἔπειτα δὲ χιτῶνας δερματίνους, καὶ ὡς μετὰ πολὺν χρόνον τῆς αὐτῶν ζωῆς ἡ παμποικίλ· τῷ Θεῷ σοφία τὴν εἰδήσει αὐτοῖς ἐνέβαλε τῶν ἀμφίων. καὶ κατὰ πάντα τρόπον αὐτοὶ χλευαοῦνται, λέγοντες ἑαυτοὺς εἶναι τὰς αὐτὰς Ἀδάμ, καταψευδόμυθοι ἑαυτῶν, καὶ ἅμα ἀληθεύοντες. ὅτι μὲν ᾤετο Ἀδάμ εἶναι ὑπάρχον, τῶτο δὴλον ἐκ πολλῶν τεκμηρίων, ὡς καὶ ὑπεδείξαμεν. ὅτι ὁ ὑποδόντης ὁφθαλμοῖς αὐτῶν χιματεργίας, καὶ γυμνώσεως, καὶ αἰχύνης, καὶ χλεύης.

Οὐκ ἄξιον δὲ ἡμᾶς περὶ πολλῶν ποιῆσαι τῶν τὴν ἀνατροπὴν. ἔτε γὰρ τὸ ὅμοιον αὐτῶν ζῶον σκευῶν πολεμικῶν, ἢ μεγάλων ὀπλῶν ἱππιδέεται πρὸς ἀναιρέσιν. διὰ γὰρ μικρᾶς ῥάβδος τῶτο ἀφανίζεται. πολλὰς δὲ καὶ τὸ ἀνενεχθῆναι ἐκ τῶν φωλεῶν, καταλιμπάνεται μόνον, καὶ ἑαυτῷ διαφθείρεται, γελῶν μόνον, καὶ ἐμπαιζόμενον, καὶ μὴ εὐρισκόμενον, διὰ τῆς παλινγελάσεως χλεύης, καὶ ἀσέμνης διαγωγῆς, καὶ ὑποδόνσεως τῆς ληρωδίας. τὰς δὲ ἐξῆς διασκοπήσαντες, πάλιν εὐξώμεθα Θεὸν συνεργεῖν ἡμῖν, εἰς τὴν τῶν ἄλλων ὀφρῶν τε καὶ ἀνατροπὴν, καὶ ἡμῶν καὶ τῶν ἐντυγχαιόντων σωτηρίαν.

ΚΑΤΑ ΣΑΜΨΑΙΩΝ, ΤΡΙΑΚΟ-
στή τριτή, ἢ καὶ πεντηκοστή
τριτή.

ADVERSUS SAMPSEOS,
Hæresis XXXIII. sive
LIII.

ΣΑΜΨΑΙΟΙ ΤΙΝΕΣ ἐν τῇ Περσίᾳ, περὶ ὧν ἡ-
δὴ ἐν ταῖς ἄλλαις Αἱρέσεσιν ἐπεμνήθη-
μεν, τῶν δὴ καὶ Ελκεσαίων καλεσμένων, Αἱ-
ρεσίς τις ὑπάρχει ἐν τῇ Περσίᾳ ἔτι καλεμέ-
νη χώρα, πέραν τῆς Αλυκῆς, ἥτοι Νεκρᾶς κα-
λεμένης θαλάσσης, ἐν τῇ Μωαβιτιδὶ χώρᾳ,
περὶ τὸν χειμάρρην Αρνῶν καὶ ἐπέκεινα, ἐν τῇ
Ιταρέᾳ καὶ Ναβαθιδί, ὡς καὶ ἤδη μοι πολλὰ
κίς περὶ τῆς δεδωλῶται. ἔτοι γὰρ αὐχρᾶσι
τὸν Ηλξᾶον αὐτῶν εἶναι διδάσκαλον. ἔτι δὲ
καὶ εἰς δεῦρο τῆ γῆς αὐτῆς ὑπαρχούσας δύο
γυναικας προσεκύνει, ὡς θεὰς δῆθεν, διὰ τὸ
εἶναι αὐτάς ἐκ σπέρματος διλογημῶν. κέ-
χρηται δὲ τῇ βίβλῳ ταύτῃ καὶ Ουδαῖοι, καὶ
Εβιωναῖοι, καὶ Ναζωρεῖοι, ὡς ἤδη πολλάκις
εἶπον. Φύσει δὲ ἔτοι οἱ Σαμψαῖοι ἐξ αὐτῆς
ὁρμήσται, ἔτε Χριστιανοὶ ὑπάρχοντες, ἔτε Ισ-
δαῖοι, ἔτε Ἕλληνες, ἀλλὰ μέσον ἀπλῶς ὑπάρ-
χοντες ἔδεν εἶσι. Φασὶ δὲ καὶ ἄλλο βιβλίον ἔ-
χειν, τὸ λεγόμενον Αδελφὸς τῆς Ηλξᾶς. Θεὸν
δὲ ἓνα λέγουσι καὶ δῆθεν αὐτὸν σέβουσι βα-
πτισμοῖς τισὶ χρώμενοι. προσκυνεῖται δὲ Ισ-
δαῖοις ἐν ἅπασιν. ἀπέχονται δὲ καὶ ἐμφύ-
χων τινὲς ἐξ αὐτῶν. ὑπεραποθνήσκουσι δὲ
τῶν ἐκ γῆς τῆς Ηλξᾶς καὶ ἐν μὲν τῷ χρόνῳ
τέτρωα κηκοῖεν, * ὅτε τέθνηκεν ἡ μία γυνὴ
ἡ Μαρθῆς καλεσμένη. ἔμεινε δὲ καὶ νῦν
Μαρθάνα, εἰ μὴ καὶ αὕτη τέθνηκεν. εἰ
ποτέ δὲ ἐξοδὸν εἶχον αἱ τοιαῦται ποῖ βαδί-
ζουσαι, συνεπόμενοι οἱ ὄχλοι αὐτῶν. τὸν χρό-
νῳ ποδῶν λαμβάνοντες, ἰάσεως δῆθεν ἐνε-
κειν, τὸν σίελον τῶν πλυσμάτων ὡσαύτως, με-
γάλως ἐμπαιζόμενοι ἐχρῶντο ἐν Φυλακῇ. Δ
εἰοῖς τε καὶ τοιαῖσι. πᾶσα γὰρ πλάνη ἔχει
πρῶτον τὴν τύφλωσιν, ἔπειτα τὴν κενόφω-
νίαν. καὶ ἔτε Προφήτας δέχονται οἱ τοιοῦτοι,
ἔτε Αποστόλους. τὰ πάντα δὲ παρ' αὐτοῖς ἡπά-
τητα. τετρίμηλαι δὲ τὸ ὕδωρ, καὶ ἴστω ὡς Θεὸν
ἡγῶνται, χερσὶν Φάσκοντες εἶναι τὴν ζωὴν ἐν
τῇ. Χερσὶν δὲ ὀνόματι ὁμολογῶσι, κτίσμα
αὐτὸν ἡγούμενοι, καὶ αἰεὶ ποτε Φαινόμενοι. καὶ
πρῶτον μὲν πεπλάσθαι αὐτὸν τὸ σῶμα τῆς
Αδάμ. καὶ πάλιν ἐνδύεσθαι, ὅτε βέλεται.

I. SAMPSEORUM in ea regione,
quæ Perza dicitur, hæresis quæ-
dam est; qui & Elcesæi vocantur; de qui-
bus in superioribus hæresibus mentio-
nem fecimus. Hi ultra Salsum, sive Mor-
tuum mare habitant in Moabitide, ad
torrentem Arnon, & in ulteriore tractu,
Ituræ ac Nabattide, de quo sæpius jam
egisse me memini. Jactant enim illi
conditorem sectæ suæ ac magistrum Elxa-
um. E cujus stirpe duas ad hoc tempus
mulierculas tanquam Deas adorabant,
quod ex benedicto semine essent oriun-
dæ; Utuntur hoc eorum Libro & Ossai
& Ebionæi, & Nazaræi, ut non semel an-
tea dixi; sed Sampsæi potissimum illo ni-
tuntur. Qui cum nec Christiani sint, nec
Judæi, nec Gentiles, medii cujusdam ge-
neris, sive potius nihil omnino sunt.
Quinctiam alium habere se librum præ-
dicant, quem fratri Elxæi tribuunt:
Unum esse Deum asserunt; ac certis usur-
patis baptismis eundem venerantur. Ju-
dæis porro in omnibus adhærescunt. Sunt
inter eos, qui ab animatis omnibus ab-
stinent. Pro Elxæi verò stirpe morti sese
committere non dubitant. Cæterum
per id tempus audieram unam e duabus
illis sceminam obiisse; quæ Martho no-
minabatur; superstitite adhuc Marthana;
nisi jam & ipsa decesserit. Ambas illas
quoties domo progressæ aliquo se con-
ferrent, ingens hominum multitudo co-
mitabatur, qui non modo pedum pulve-
rem, sed & sputa morborum ad remedia
colligentes, non sine magno ludibrio ad
amuleta & phylacteria reservabant. Si-
quidem error omnis cæcitate primū,
tūm vanitate & arrogantia laborat. Li-
dem illi Prophetas non minus, quam Apo-
stolos rejiciunt: Et, ut summatim dicam,
fraudibus, ac mendaciis illorum omnia
sunt referta. Aquam magnopere vene-
rantur, ac propemodum instar numinis
habent, quod ab ea propagatam esse vi-
tam asserunt. Christum verbo tenus
confitentur, quem creaturam esse pu-
tant, & idemtidem apparere. Ac pri-
mum Adami corpus fabricasse, rur-
sumque, cum ei visum est, inducere.

Sampfai.
Hæresis
LIII.

Ei Christo nomen esse: hujus sororem A Spiritum esse sanctum, muliebri videlicet specie. Verumque verò, tam Christum, quam Spiritum sanctum nonaginta sex milliarium altitudine, viginti quatuor latitudine constare. Adhuc innumeras alias nugas adjiciunt.

Sampfai
idem ac So-
lares.

Lacerta
prudentia.

II. Sed de istiusmodi dogmate cum in aliis hæresibus crebro mentionem injece- rim, quemadmodum confutandum esset ostendimus. Quo minus necessarium existimavi, in eo refellendo magnopere commorari: cum id jam in antecedenti- bus hæresibus, tam adversus Elxæum, sive Elxai, quam ejus sectarios sit abundè præ- stitum. Accedit neminem esse, qui non & hunc, & hujus hæresim à veritate pluri- mum aberrare cognoscat. Quocirca cum solarem illam lacertam spei in Christo, & crucis virga percusserimus, ad cæteras per- gamus. Est enim rationi consentaneum, ut quo nomine seiplos afficiunt, idem ad illos adumbrandos, atque emendatam il- lam appellationem declarandam adhi- beamus. Sampfai quippe idem ac Sola- res significant. Unde & illius animalis meminimus. Nam ejusmodi lacertam Solarem homines nuncupant. Quan- quam longè hæc hæresis lacerta deterior est; quæ ne minimum quidem utilitati suæ consulit. At lacerta, cum oculi caligare cœperint, aliquanto postea visum Solaris circuitus beneficio recipit. Nam in an- gustum foramen, quod ad orientem ob- versum est, subiens, sese comprimit, pa- buli expers, & ad orientem respiciens. Contra hæresis ista stoliditatem quidem in omnibus animalis hujus exprimit: quod in eo verò laudabile est, ne minima quidem ex parte obtinet. Igitur quæ à nobis hæ- resis lacerta Solaris appellatur, à veritate proculcata modò relinqvatur: cum nihil adversus Divinam veritatem efficere po- tuerit. Nos interim ad alias, ut dictum est, progrediamur.

καλεῖσθαι δὲ αὐτὸν Χριστὸν, καὶ εἶναι τὸ ἁ- γιον Πνεῦμα ἀδελφὴν αὐτῆς, θηλυκῶς χημά- τι ὑπάρχουσαν, ἐνενηκονταὲξ μυρίων τὸ ὕ- ψος ἑκάστον αὐτῶν ἔχον, ὃ, τε Χριστὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ τὸ πλάτος εἰκοσιτεσσα- ρων, καὶ πολλὰ ληρώδη ἕτερα.

Ἡδὲ ὅ περὶ τῆς πολλάνικς ἐν ἄλλαις Αἰ- ρέσεσι διηγόμενῃ, τὰς ἀνατροπὰς πεποίη- μαί, διὸ οὐκ ἀναγκαῖον ἡγησάμην πάλιν πολλὰ ποιήσασθαι τὴν περὶ τῶν ζήτησιν τῆς ἀ- νατροπῆς, οἷς ἡδὲ ἡμῶν ἐργασαμένων εἰς αὐ- τὸν τὸν Ἡλξαῖον, εἴτ' ἐν Ἡλξῆϊ καὶ τὰς ἀπ' αὐτῆς ἐν ταῖς ἄλλαις περὶ τῶν ζήτησιν αἰρέ- σεσι. πᾶσι γὰρ φανερόν ἐστι τοιοῦτον, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς αἵρεσις, ὅτι πεπλάνηται. ὡς ἐν σαυ- ραν ἡλιακὴν πεπαικότες βιάσθω ἐλπίδι Χριστοῦ, καὶ τῶν σαυρῶν, ὅτι τὰς ἐξῆς ἴωμεν. ἄ- ξιον γὰρ εἶναι, ὃ ὀνόματι ἑαυτὰς καὶ ἑτοι ὠ- νόμασαν, τῷ αὐτῷ κεχρηθῆναι αἰνίγματι εἰς φράσιν τῆς αὐτῶν περὶ τῆς πεποιημένης ἐπωνυ- μίας. Σαμφαῖοι γὰρ ἐρμηνεύονται Ἡλιακοί. διὸ καὶ τῶν ζώων ἐπεμνήσθημεν. ταύτην γὰρ σαυρὸν ἔστω κληθήσονται ἡλιακὴν οἱ ἀν- θρωποι. χείρων δὲ Αἰρεσις αὕτη τῆς σαυρας, μὴδὲ τὸ ἀκαριαῖον τῆς ὠφελείας ἑαυτῆς ἔ- χουσα. ἐκείνη γὰρ ἀμβλυώπης αὐτῆς χρόνῳ ἀναβλέπει, διὰ ἡλιακῆς σφοδράλιγος ἐν φωλεῷ πρὸς ἀνατολὴν προσέχοντι ἑαυτὴν προσθλίψασα, καὶ νησεύσασα, πρὸς ἀνατολὴν κατανοῶσα. αὕτη δὲ, φημὶ ἡ Αἰρεσις ἐν ἅπασιν ἀφροσύνην κέντηται τῶν ζώων, & μὴν καὶ τὸ ὀλίγον τῶν ἐπαίνων. ὡς ἐν καὶ αὕτη ἡ αἵρεσις, σαυρα ἡμῶν λεχθεῖσα ἡλιακὴ, καὶ καταπατηθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀληθείας αὐτῆς μενέτω, μὴδὲν κατιχύσ- σα * περὶ Θεοῦ ἀληθείας. ἡμεῖς δ' ὅτι τὰς ἄλλας ὡς εἶπομεν ἐξομῆσωμεν.

Adde τὴν
ἐν

CONTRA THEODOTIA-
nos, Hæresis XXXIV.
sive LIV.

ΚΑΤΑ ΘΕΟΔΟΤΙΑΝΩΝ, ΤΡΙΑ-
κοστὴ τετάρτη, ἡ καὶ πεντηκοστὴ
τετάρτη.

I. THEODOTUS iterum nescio quis emerfit, velut appendix quædam illius Hæresis, quam Alogo- rum nomine comprehendimus, quæ Joannis Evangelium, & Deum illum

Ἀνέστη πάλιν Θεόδοτος τις, διόπτισμα ὑπάρχων ἐν τῇ προειρημένῃ Αλόγῃ αἵρεσει, τῆς δεινῆς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐ- αγγέλιον, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ἐν ἀρχῇ ὄντα Θεόν

Λόγῳ, καὶ τὴν αὐτὴν Αποκάλυψιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις Αἱρεσεσι ταῖς προσημνύουσιν συγγρόμενός τε καὶ συνυπάρχας, καὶ κατὰ τὸν χρόνον αὐτὰς διαδεξάμενός, ἐξ ὧν οἱ Θεοδοτιανοὶ καλέμενοι. καὶ εἰ μὲν ὑπάρχει ἡ Αἵρεσις ἐτι αὕτη * ἀγνωσμένη· τὰ δὲ εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ συγγρομμάτων ἐλθόντα ἐ-
 ρῶμεν.

Οὗτος ὁ Θεόδοτος διὰ Βυζαντίαν μὲν ὠρεῖτο, τῆς νυνὶ καλεμένης Κωνσταντίνης πό-
 λεως, σκυτεὺς τὴν τέχνην, πολυμαθὴς δὲ τῷ λόγῳ. ὅτε ἅμα τισὶ πλείοσιν ἐν καρῶν
 διαγωγῇ ἐνσάντη, ὅς οἱ οἶδα εἰπεῖν ἐν τῇ *
 τοιῷτω διαγωγῇ, ἀπὸ τῆς πόλεως ἀρχον-
 τος συλληφθεὶς μετὰ πλείονων, καὶ ἐξε-
 τασθεὶς σὺν τοῖς ἄλλοις ὑπὲρ Χριστοῦ, οἱ μὲν
 ἄλλοι πάντες Θεὸν ὄντα τὸ νῦν ἀπενεγ-
 κάμνηται, βραδείων ἔτυχον ἐπερανίων, ὑπὲρ
 Χριστοῦ μαρτυρήσαντες. ὅτε δὲ Χριστὸν ὡ-
 νησάμενός, καὶ ὡς ἀπεσὼν τῆ σκοπῆς τῆς
 ἀληθείας, ἐν παρεκδόσει γεγένηται· καὶ
 ἀπὸ αἰσχύνῃς πολλῆς ὑπὸ πολλῶν ὀνειδι-
 ζόμενός, ἀπέδρασε τῆς ἐαυτοῦ πατρίδος·
 καὶ ἀναβὰς εἰς Ῥώμην, ἐκείσε διέτριβεν. ὑπὸ
 τινος δὲ Ἰππυγνώστους τῶν ἐν Ῥώμῃ, καὶ πάλιν
 καὶ ἐκεῖ τῷ αὐτῷ ὀνειδεῖ ὑποπίπτει, διὰ
 τὸ * ἐκκαλεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν αὐτὸν εἰ-
 δότων ἕνεκεν τῆς πολυμαθείας, ὅτι ἀνὴρ πο-
 λυμαθὴς πῶς ἐξέπεσε τῆς ἀληθείας; εἰς
 ἐαυτὸν δὲ ὁρῶν κακὴν δόξολογίαν Ἰππυγενοῦ-
 κε, τῷ τὸ κενὸν δόγμα, φησας· ὅτι Θεὸν
 ἐγὼ ὅς ἡρνησάμην, ἀλλὰ ἄνθρωπον ἡρνησά-
 μην. εἰτα ἐρωτῶμεν ποῖον ἄνθρωπον, διπο-
 κρίνεται λέγων, Χριστὸν ἡρνησάμην ἄνθρω-
 πον. ἐντεῦθεν ὅτως ἐαυτῷ ἐδόγματίσε δό-
 γμα, καὶ οἱ αὖτ' αὐτὸ συσαθέντες Θεοδο-
 τιανοὶ, ψιλὸν ἄνθρωπον φάσκοντες εἶναι
 τὸν Χριστὸν, καὶ ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς γε-
 γνηταί. εἰτα εἰς κακὴν ἐαυτοῦ δόξολογίαν
 ὅσαπερ χρήσιμα εὔρεν, ἔχ' ἀγνώως οἰόμενός,
 ἀλλὰ προφάσει τῆς ἐαυτοῦ παρεκτροπῆς
 ταῦτα ἐαυτῷ Ἰππυγενοῦ συνήγαγεν. ὅτι
 φησὶν ὁ Κύριος· ἔφη· νῦν δὲ ζητεῖτέ με διπο-
 κτεῖν ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λε-
 λάληκα. ὁρᾷς φησὶν, ὅτι ἄνθρωπός ἐστι.

Ἀλλὰ ὅς ἐγὼ ὁ τάλας, ὅτι ἐν ταυτῷ
 ὁ Χριστὸς λέγει· τὴν ἀλήθειαν, ἣν ἤκουσα πα-
 ρὰ τῶ Πατρὸς μου. Πατέρα δὲ ἐαυτοῦ λέ-

Verbum, quod à principio ibidem fuisse Theodo-
 dicitur, nec non & Apocalypsim respuit. tiani.
 Sed & aliarum ante commemoratarum Hæresis
 hæreseon consuetudine usus est Theodo-
 tus, & eodem tempore vixit, atque illis
 postea successit, à quo Theodotiani no-
 men acceperunt. Jam verò sitne hodie
 superstes hæc hæresis planè nescimus: quæ
 quidem librorum monumentis ad no-
 stram memoriam commendata pervene-
 runt, ea narrabimus.

Theodotus igitur iste Byzantio oriun-
 dus, quæ hodie Constantinopolis dicitur, *Theodoti-
 historiam.*
 arte coriarius erat, homo apprimè literis
 eruditus. Qui cum aliis plerisque incun-
 te persecutione comprehensus (quænam
 verò ea persecutio fuerit, nondum com-
 peri) sed tum ab urbis Præfecto cum plu-
 ribus correptus, cum de omnibus quæ-
 stio ob Christi nomen haberetur, ceteri
 quidem Dei famuli reportatâ victoriâ cœ-
 leste præmium consecuti sunt, martyrio
 pro Christo perfuncti. At ille Christum
 negans, & à scopo veritatis excidens trans-
 gressor est factus. Quæ ex re cum probro
 omnium appetitus pudorem sustinere non
 posset, relictâ patriâ profugus Romam
 contendit, & illic habitavit. Sed & Ro-
 mæ à quodam agnitus in eandem ignomi-
 niam incidit; cum qui illum ob insignem
 eruditionem noverant, ob id eum incu-
 sarent, quod homo excellenti doctrina
 præditus à veritate excidisset. Quare ad
 sui excusationem vanum dogma com-
 mentus est, atque ita jactare coepit. Ego,
 inquit, non Deum negavi, sed hominem.
 Interrogatus quem demum hominem?
 Christum, inquit, hominem negavi. Hinc
 prædicandæ falsæ hujus opinionis occa-
 sionem accepit, ut & Theodotiani, quo-
 rum ille author extitit. Qui nudum ho-
 minem esse Christum asserunt, atque ex
 humano semine genitum. Deinde quæ
 ad erroris sui patrocinium accommodata
 reperit, non casto ac sincero mentis judi-
 cio, sed ut impietatis suæ speciem ali-
 quam & colorem quæreret, undique
 accessita collegit. Veluti quod à Domi-
 no dictum est: *Nunc autem queritis me
 interficere, hominem, qui veritatem vobis
 locutus sum.* Vides, inquit, hominem il-
 lum esse.

II. Verum quod in eodem loco
 Christus usurpavit, infelix ignorat: Verita-
 tem quam audiivi à patre meo. Quibus pa-

Theodo-
tiani.
Hæresis
Irv.
trem suum appellat Deum: non hominem A
utiqve. Nam si ab homine illud audiisset,
nequaquam veritatis testimonio gloriaretur,
ut ab hominibus veritatem se accipere diceret. Sed ideo ista dixit, ut esse se Deum ostenderet à Patre initio genitum, hominemqve nostra causa factum, itaqve, quod ad carnem attinet, interfectum, ut divinitate perpetuo viveret.

Addēbat nullum se in eo peccatum admisisse, quod Christum negasset: quandoquidem ita Christus ipse locutus est, *Mat. 23.* *Omnis blasphemia remittetur hominibus, & qui dixerit verbum in filium hominis, remittetur ei. Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei.* Sed nimirum miserrimus homo non intelligit Christum Dominum, cum eorum qui in se olim contumeliosi fuerant, & ad poenitentiam sese traduxerant, confirmare salutem cuperet; ne ullam adversus eos poenam constitueret, pro sua incredibili humanitate ac clementia oraculum illud edidisse. Quod autem nonnullos fore cognosceret, qui in Spiritum sanctum insurgerent, ac blasphemias appetere; quiqve & ad servilem conditionem redigerent, & creatum atqve à Dei natura alienum esse dicerent, quod hunc errorem excluderet, adjecit. *Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque hic, neque in futuro saeculo.* In quo non eos qui se blasphemarent laudare voluit: sed præscientiam suam humanitatemqve monstravit, quæ eorum, qui post blasphemiam poenitentiam suscepissent, stabiliendæ saluti consuleret. Etenim *Luc. 12.* idem alio loco dixit. *Qui negaverit me coram hominibus, negabitur coram patre meo.* Item: *Negabo illum.* Contra qui me confessus fuerit, confitebor ipsum coram patre meo.

III. Objicit præterea Theodotus: *Deut. 18. 15.* Lex ita de Christo narrat: *Prophetam de fratribus vestris suscitabit Dominus tanquam me: ipsum audietis;* Atqui Moses homo erat. Quare qui à Deo suscitatus est, Christus iste, non Deus erat, sed homo: quandoquidem à Judæis ipsis oriundus erat, quemadmodum & Moses homo fuit. Verum nescit impius ille desertor. Theodotus, quam egregie unaquaque dictio sua cautione munita sit. Nam quod è fratribus illum Dominus excitavit, eò referendum est, quod è Maria sit geminus; Quo sensu illud accipienndum est. Ecce

γει Θεόν· ἔ γὰρ ἄνθρωπον. εἰ γὰρ ὡς ἄνθρωπος ἀκήκοεν, οὐκ ἐκαυχᾶτο τῇ μαρτυρίᾳ τῆς ἀληθείας, λέγων, ὡς ἄνθρώπων τὴν ἀλήθειαν ἀκηκοέναι· ἀλλ' ἵνα σημάνη Θεὸν αὐτὸν ὄντα ἐκ Πατρὸς ἄνωθεν γεγεννημένον, ἄνθρωπον δὲ δι' ἡμᾶς γενόμενον, καὶ σαρκὶ διποκτανθέντα, Θεότητι δὲ αἰεὶ ζῶντα.

Εἰτα Φησὶ μηδὲ ἀμαρτίαν πεποικέναι, ἀρνησάμενον τὸν Χριστόν· αὐτὸς Φησὶ τὸ Χρῆσθ εἰπόντ', πᾶσα βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὁ λέγων λόγον εἰς τὸν υἱὸν τῷ ἀνθρώπῳ ἀφεθήσεται αὐτῷ. τῷ δὲ βλασφημῶντι εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ. καὶ ἀγνοεῖ ὁ ἐλεεινὸς ἄνθρωπος, ὅτι βεβλόμενος ὁ Κύριος ἀσφαλίσας τὴν σωτηρίαν, τὴν τῶν ποτε αὐτὸν βλασφημησάντων, καὶ ἐπανακαμπόντων εἰς μετάνοιαν, ἵνα μὴ ὀρίσῃ αὐτοῖς καταδίκην, τὸν λόγον προθεασίζει δι' ὑπερβολὴν πραότητος, καὶ Φιλανθρωπίας, καὶ διὰ τὸ εἰδέναι αὐτὸν μέλλοντάς τινας ἐπανίστασθαι, καὶ βλασφημεῖν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἐν τάξει δὲ αὐτὸ ὀρίζεσθαι, καὶ κτιστὸν, καὶ ἀλλόττειον τῆς τῷ Θεῷ ἐσίας. διὸ ἐπασφαλιζόμενος Φησιν· ὁ δὲ βλασφημῶν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, ὅτε ἐνταῦθα, ὅτε ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἐκ ἐπανών τῶν βλασφημῶντων αὐτὸν, ἀλλὰ τὴν αὐτῷ προγνωσιν, καὶ τὴν αὐτῷ Φιλανθρωπίαν δείκνυσιν, προασφαλιζομένην τὴν σωτηρίαν, διὰ βλασφημίας* (αὐτῶν) μετανοούντων. αὐτὸς γὰρ *For. 14.* πάλιν Φησὶν· ὁ δὲνησάμενός με ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, δὲνηθήσεται ἐνώπιον τῶν Πατρὸς μου. καὶ πάλιν· δὲνήσομαι αὐτόν. καὶ πάλιν, ὁ ὁμολογῶν ἐν ἐμοὶ ὁμολογήσω αὐτόν ἐνώπιον τῶν Πατρὸς μου.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Θεόδοτος Φησὶ καὶ ὀνόματι αὐτῷ ἐφη, Προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ἐγερεῖ Κύριος ὡς ἐμέ. αὐτὸς ἀκήσετε Μωϋσῆς ὃν ἄνθρωπος. ὁ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐγειρόμενος, Φησὶ, Χριστὸς ὅτος ἐκ ἡν Θεὸς ἀλλὰ ἄνθρωπος· ἐπειδὴ ἐξ αὐτῶν ἦν, ὡς καὶ Μωϋσῆς ἄνθρωπος ἦν. καὶ ἐκ οἶδεν ἐν ἐαυτῷ, ὁ ἐν ὡς πτώματι γεγονὸς Θεόδοτος, πῶς πάλιν ἐκάστη λέξις ἔχει τὴν ἐαυτοῦ ἀσφάλειαν. ὅτι μὲν ἐξ ἀδελφῶν αὐτὸν ἤγειρε Κύριος, διὰ τὸ ἐκ Μαρίας αὐτὸν γεγενῆσθαι, ὡς λέγει· ἰδοὺ ἡ Πάρ-

θεν ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν. καὶ Παρθένος μένσασα ἐν γαστρὶ ἔξει, ἕκ ἐκ σπέρματός ἀνδρός, καὶ τέξεται υἱόν, ὃν ἄνθρωπος ἐν σαρκὶ τὸ γέννημα διὰ Παρθένου γεννώμενον. ἀλλὰ καλέσθαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανὴλ, ὃ ἐρμηνεύεται Θεὸς μεθ' ἡμῶν. ἔστι γὰρ Θεὸς ἄνθρωπος, διὰ Πατρὸς μὲν ἡμετέρας ἀνάγκης, καὶ ἀχρόνως ἄνθρωπος δὲ ἀπὸ Μαρίας, διὰ τὴν ἐνσαρκά παρασίαν.

Εἰτα, Φησὶ, καὶ αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον ἔφη τῇ Μαρίᾳ, πνεῦμα Κυρίου ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ ἕκ ἐπὶ πνεῦμα Κυρίου ἡγησεται ἐν σοί. διὸ ἐκ πανταχόθεν φιλονεικῶν ὁ ἀνόητος ἄνθρωπος, ἐκπίπτει τῆς ἀληθείας. ἀσφαλιζομένη γὰρ ἡ γραφὴ πανταχόθεν τὴν ἡμετέραν ζωὴν, ἵνα τὴν Τριάδα δείξῃ πάντῃ τε καὶ ἐν παντὶ εἶδει συνᾶσαν ἑαυτῇ καὶ συνεργῶσαν, ἵνα μὴ τινες εἰπωσιν, ὡς καὶ πολλοὶ περὶ φασίζονται ἑαυτοῖς κακὰ, ἀλλοτριῶντες τὸ ἅγιον Πνεῦμα τῷ Χριστῷ καὶ Πατρὶ, τὰς ἐνεκεν ὁ Ἀγγέλῳ λέγει τῇ Μαρίᾳ, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστης ἐπισκιάσει σοί. διὸ καὶ τὸ ἡνωμένον ἐκ τῶ ἁγίου, κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ. καὶ οὐκ εἶπε μόνον τὸ ἡνωμένον, ἀλλὰ διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἵνα δείξῃ ἀνωθεν Θεὸν Λόγον, καὶ ἐν μήτρᾳ γεννώμενον κατὰ τὴν ἑαυτῶ ἐνανθρώπησιν, καὶ κατὰ τὴν ἑαυτῶ διδουσίαν, καὶ οὐκ ἦν ὡκονόμησεν ἑαυτῶ ἐνανθρώπησιν εἰς ἡμῶν σωτηρίαν, περὶ τῆς διὸ καὶ τὸ γεννώμενον, ἅγιον κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ. εἰ γὰρ εἶπε, Πνεῦμα ἅγιον εἰσελεύσεται εἰς σέ, ἕκ ἐκ υἱὸν Θεοῦ ἢ ἡγεῖσθαι ἐν σαρκὶ παραγεγονότα, ἀλλὰ Πνεῦμα ἅγιον ἐν σαρκὶ παραγεγονότα. ὅτι δὲ ἀνωθεν ἐστὶν ἐλθὼν ὁ Λόγος, Ἰωάννης σαφηνίσας τὴν τῷ Ἀγγέλῳ Εὐαγγελικὴν Φωνήν, λέγει ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν. εἰτα μὲν ταῦτα, καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἕκ ἐπὶ τὸ Πνεῦμα σὰρξ ἐγένετο, οὐδὲ εἶπε Χριστὸς ἄνθρωπος ἐγεννηθῆ. πάντα γὰρ ἀσφαλιζομένη ἡ θεία γραφὴ, Θεὸν καὶ ἄνθρωπον αὐτὸν ἐπίσταται. Θεὸν διὰ Θεοῦ ἀνωθεν ἡκοντα ἄνθρωπον διὰ Μαρίας ἀνευ σπέρματος ἀνδρός γεγεννημένον. τῶν δὲ δύο

Virgo in utero habebit, & pariet filium: Virgo, inquam, manens, in utero habebit, non ex viri semine, filiumque pariet, foetum utique carne præditum, & à Virgine genitum. Ad hæc, Nomen ejus vocabunt Emmanuel, quod interpretatur, nobiscum Deus. Est enim homo Deus à Patre, nullo neque principio, neque tempore genitus, & ex Maria factus homo, quatenus carne præditus advenit.

Sed & illud opponit, quod in Evangelio Maria responsum legitur: *Spiritus Domini superveniet in te.* Non enim dixit, *Spiritus Domini erit in te.* Hunc in modum stolidus homuncio ubique studio contentionis elatus à veritate desciscit. Etenim scriptura sacra, quo vitam nostram undequaque firmaret; utque sanctam Triadē ubique, & in omni actionum genere convenire secum ipsam, ac communiter efficere declararet; ac ne qui fortasse jactare aliquid possent, quod à pluribus usurpatum est, qui pravorum dogmatum occasiones sibi captarunt, & à Christo simul ac Patre Spiritum sanctum abalienarunt: propterea sic Mariam Angelum allocutum esse scriptura commemorat: *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Nec id solum dixit, *Quod nascetur*, sed, *Ideo & quod nascetur*: Deum ut Verbum à principio fuisse monstraret, & in matris utero genitum: cum naturam hominis sponte sua ac voluntate suscepit. Ut igitur salutis nostræ gratia totum illud natura susceptæ negotium administratum intelligeres, ista subjecit. *Ideoque & quod nascetur sanctum, vocabitur filius Dei.* Quod si ita dixisset, *Spiritus sanctus ingreditur in te*, non jam Dei filius carne præditus, sed Spiritus sanctus venisse crederetur. Quod autem à coelo Verbum adveniret, Joannes Evangelicam illam usurpatam ab Angelo vocem explicans ita testatur: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Deinde paulo post: *Et Verbum caro factum est.* Non dixit, *Spiritus caro factus est.* Ac ne illud quidem: *Christus homo genitus est.* Quippe scriptura, sacra omni ex parte munita stabilitaque eundem Deum atque hominem agnoscit: Deum quidem à Deo cœlitus perfectum: hominem verò sine virili semine à Maria progenitum. Qui extra hæc

Theodo-
tiani.
Hæresis
LIV.
Jer. 17. 9.

duo longè verissima graditur, à veritate est alienus.

IV. Aliud insuper Theodotus opponit, quod de ipso Jeremias pronuntiavit. *Homo est, & quis cognoscet illum?* Nec intelligit, pro eo atque à veritate remotus est, unamquamque dictionem notionis suæ, ac potestatis interpretationem habere conjunctam. Nam qui homo sit, planè à plerisque cognoscitur, quibus haud ignotus esse potest: puta ab utroque parente, fratribus, cognatis, contubernalibus, vicinis, civibus, ac servis. At illic Scriptura totius ab illo suscepti negotii miraculum explicans, hominem quidem propter assumptam carnem nominat: iisce porro verbis: *Quis cognoscet illum?* ad ejus divinitatem, quæ comprehendi nequit, declarandam uti voluit. Nam cum *Filium nemo norit nisi Pater*: neque Patrem norit ullus, nisi Filius, *& is cui revelavit*, sequitur, ne ipsum quidem, nisi cui revelaverit, ab ullo posse cognosci. Cæterum Patris ille sui ac suam adeò divinitatem & gloriam servis suis per Spiritum sanctum revelat, necnon & futuram illam sempiternam vitam, reliquaque mysteria, ac doctrinam: atque inter cætera veram illam suam Incarnationem: ac quemadmodum Deus è cælo, homo ex Maria prodierit.

Mat. 11. 27.
&
Luc. 10. 22.

42. 53. 3.

Job. 7.

V. Pergit idem ille Theodotus: & ab Isaia hominem illum asse affirmari docet, his verbis: *Homo sciens tolerare infirmitatem. Et vidimus eum percussum & male habitum. Et ignominia affectus est, nec reputatus.* Verùm quomodo iterum redargui possit pecus ista non videt. Quippe Isaïas eodem in loco ita loquitur: *Tantumquam onis ad occisionem ductus est; & ut agnus coram tondente se mutus, sic non aperit os suum. In humilitate ipsius iudicium ejus sublatum est.* Subjicit deinde: *Generatio nem ejus quis enarrabit?* quoniam tollitur de terra hominum vita ejus. Non dixit; tollitur vita ejus; sed, ex hominibus, adjecit. Cum enim Verbum perpetuò vivat; atque in sese vitam habeat, eamque iis, qui sese ament, impertiat, ex hominibus est illius quidem vita sublata; ipse tamen nihilominus est vita per sese. Verbum enim vita est, omnibusque, qui verè in se sperant, vitam largitur. Quod autem scriptum est; *Generationem ejus quis enarrabit?* si homo nudus esset à Maria ge-

γέντων ἀληθινῶν ὁ ἐκτὸς βαίνων, ἔχ ὑπάρχει τῆς ἀληθείας.

Περὶ φασίζεται πάλιν ὁ τάλας Θεόδοτος λέγων, ὅτι καὶ ὁ Ιερεμίας πρὸ αὐτῆς ἔφη, ὅτι ἄνθρωπός ἐστι, καὶ τίς γνώσεται αὐτόν; καὶ ἐκ οἶδεν ὁ ἑαυτὸν τῆς ἀληθείας διποξενώσας, ὅτι, ὡς ἔφην, ἐκάστη λέξις ἔχει τῆς ἑαυτῆς διωάμεως τὴν ἐρμηνείαν. ὁ γὰρ ἄνθρωπος ὧν, πάντως ὑπὸ πολλῶν γινώσκεται τῶν αὐτὸν γινωσκόντων. Φημί δὲ πατὴρ καὶ μητὴρ, ἀδελφῶν τε καὶ συγγενῶν, συσκήνων τε, καὶ γειτόνων, πολιτῶν τε καὶ οἰκετῶν. ἐνταῦθα δὲ ἡ Γραφή τὸ θαυμαστὸν διηγεμένη τῆς ὅλης αὐτῆς πραγματείας, ἄνθρωπον μὲν ἔφη, διὰ τὴν ἑνσαρκον παρουσίαν. τοῦ, τίς ὁ γνώσεται αὐτόν; ἐσήμανε πρὸς τῆς αὐτῆς Θεότητος τῆς ἀκαταλήπτου. ἐπειδὴ γὰρ εἰς οἶδε τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ, καὶ τὸν Πατέρα εἰς οἶδεν, εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὡς εἰς ἀποκαλύψει εἰς οἶδε ἐν γνώσει αὐτόν, εἰ μὴ αὐτῶς ἀποκαλύψει. ἀποκαλύπτει δὲ δι' αἰγίς Πνεύματος τοῖς αὐτῶς δόλοισι τὴν αὐτῆς καὶ τὴν τῆς αὐτῆς Πατρὸς Θεότητα, καὶ δόξαν, καὶ τὴν αὐτῆς ζωὴν αἰώνιον τὴν μέλλουσαν, καὶ τὰ αὐτῆς Μυστήρια, καὶ διδασκαλίαν, καὶ τὴν αὐτῆς δι' ἡμᾶς ἑνσαρκον ἀληθῆ παρουσίαν, ὅτι Θεὸς ἦν ὢν, καὶ ἄνθρωπος διὰ Μαρίας.

Εἰτα ὁ αὐτὸς πάλιν φησὶ Θεόδοτος, ὅτι καὶ Ἡσαΐας περὶ αὐτῆς ἔφη, ὅτι ἄνθρωπός ἐστιν, ἔτις εἰπὼν, ἄνθρωπος εἰδὼς φέρει μαλακίαν καὶ εἰδομεν αὐτόν ἐν πληγῇ, καὶ ἐν κακώσει, καὶ ἡτιμιάσθῃ, καὶ σὺ ἐλογίσθῃ. ἀλλ' οὐκ οἶδε πῶς πάλιν ἐλέγχεται ὁ κτινώδης. ἐν αὐταῖς ὅτις λέξεσιν Ἡσαΐας ἔτις εἶπεν, ὡς πρὸς βαλὼν ἐπὶ σφαγῇ ἤχθῃ, καὶ ὡς αἰμνὸς ἐναντίον τῆς κείραντος αὐτόν ἀφῶντος ἔτις σὺ ἀνοίγει τὸ σῶμα αὐτῆς ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτῆς ἡ κρίσις αὐτῆς ἤρθη. εἰτα φησὶ, τὴν χρεάν αὐτῆς τίς διηγέσεται; ὅτι αἰρεται ἀπὸ τῆς γῆς τῶν ἀνθρώπων ἡ ζωὴ αὐτῆς. καὶ ἐκ εἶπεν, αἰρεται ἡ ζωὴ αὐτῆς, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀνθρώπων. αἰεὶ γὰρ ὁ Λόγος ζῶν ὑπάρχων, καὶ τὸ ζῆν ἐφ' ἑαυτῆς ἔχων, καὶ ζῶν τοῖς αὐτὸν ἀγαπῶσι διδῶς ἐξ ἀνθρώπων μὲν ἡ ζωὴ αὐτῆς ἤρθη, ἀφ' ἑαυτῆς ζωῶν. ζωὴ γὰρ ὁ Λόγος, καὶ πᾶσι ζῶν παρέχων τοῖς ἐπ' αὐτόν ἐλπίσασιν ἐν ἀληθείᾳ. καὶ τὸ, τὴν γεγεάν αὐτῆς τίς διηγέσεται; εἰ ἢ ἄνθρωπος φιλὸς διὰ Μαρίας

γεγοννημένῳ, διδιήκῃτ' ἄρα ἦν ἡ αὐτῆς
 γέννησις. ἐπειδὴ δὲ ἐστὶ πρὸ τῆς Δαβὶδ, πρὸ
 τῆς Αβραάμ· Αβραάμ γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν
 (Φησὶν) ἐπεθύμησεν ἰδεῖν τὴν ἡμέραν μου, καὶ
 εἶδε, καὶ ἐχάρη· εἴτα αὐτῶν θαυμαζόντων
 καὶ λεγόντων· πεντήκοντα ἔτη ἔγωγε ἔχεις
 καὶ τὸν Αβραάμ εἰώρακας; ἐλέγχων Θεόδο-
 τον, καὶ τὰς ἀπίστους, καὶ ἐπαρησιζέας Ισ-
 δαΐδς· ἔφη· ἀμὴν, ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, ὅτι πρὸ
 Αβραάμ ἐγὼ εἰμι. ἦν γὰρ πρὸ Αβραάμ ἀλη-
 θῶς, καὶ πρὸ Νῶε, καὶ πρὸ Αδάμ, καὶ πρὸ
 τῆς κόσμου, καὶ πρὸ τῆς ἕρανθ', καὶ πρὸ τῆς χρο-
 νῆς * τῆς κόσμου, πρὸ παντός, καὶ κτισμάτων.
 διὸ ἄχρονῳ ὢν, καὶ ἄφρασῳ καταγγέλλ-
 λεται ὑπὸ τῆς ἁγίας Πνεύματος διὰ Ησαΐδ·
 ὅτι τὴν γένεσιν αὐτῆς τις διηγῆσεται; ὅτι αἰρε-
 ται ἐκ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτῆς.

For. πρὸ
 κόσμου
 παντός.

For. αὐ-
 τῆς.

Ἀλλὰ, Φησὶν, εἶπον οἱ Απόστολοι, ἄνδρα
 λαποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς σημεῖοις καὶ τέρα-
 σι· καὶ εἰπον Θεὸν λαποδεδειγμένον. ἐλέγ-
 χη δὲ πάλιν Θεόδοτε, ὅτι πάλιν οἱ * αὐτῆς
 Απόστολοι ἐν αὐταῖς πράξεσιν ἔφησαν, ὡς
 ὁ μακάριος Στέφανός Φησιν· ἰδὲ ὁρῶ τὸν ἕ-
 ρανόν· ἀνεωγμένον, καὶ τὸν Ἰὸν τῆς ἀνθρώ-
 πῃς ἐσώτα ἐν δεξιᾷ τῆς Θεᾶς.

Πάλιν δὲ προφασίζεται λέγων, ὅτι ἔφη
 περὶ αὐτῆς ὁ Απόστολος, ὅτι μεσίτης Θεᾶς
 καὶ ἀνθρώπων Χριστὸς Ἰησοῦς. καὶ εἰς οὗ-
 τὸν πάλιν πῶς κατ' ἐαυτὴν ἐπεγείρει. ὁ γὰρ
 εἰπὼν, μεσίτης Θεᾶς, καὶ ἀνθρώπων Χριστὸς
 Ἰησοῦς, αὐτὸς ἐσαφηνίσει λέγων· προοραθέν-
 τῳ Ἰησοῦ Θεᾶς ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἀ-
 γιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
 τῆς Κυρίας ἡμῶν. καὶ πάλιν, ἡρώδης ὑπὸ
 νόμον. τῶν δὲ ποιητῶν τῶν λέξεων τὴν
 ἀσφάλειαν, Φησὶν· εἶπερ εἰσὶ λεγόμενοι
 Θεοὶ πολλοὶ, καὶ Κύριοι πολλοὶ, ἡμῶν δὲ εἰς
 Θεὸς, ἐξ ὧν τὰ πάντα, καὶ εἰς Κύριος Ἰη-
 σοῦς Χριστός, δι' ὧν τὰ πάντα. εἰ δὲ δι' ὧν τὰ
 πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸν, ἐκ ἄρα ψιλὸς
 ἀνθρώπος· εἴη ὁ μονογενὴς ἀπὸ Μαρίας καὶ
 δευρῶν, ἔτε ἀπὸ σπέρματος ἀνδρός. ἐπεὶ πῶς
 δι' αὐτῆς τὰ πάντα ἡδύνατο εἶναι, πρὸ αὐτῆς
 γενόμενα, κατὰ τὸν σὺ λόγον, εἰ ψιλὸς ἦν
 ἀνθρώπος; ἢ πῶς εἴη δι' αὐτῆς τὰ πάντα
 πρὸ αὐτῆς ἐπιγνωθέντα, καὶ γενόμενα;
 καὶ ἐκ πανταχόθεν ἐξέπεσε τῶν ἡ λη-
 ρωδῶν.

Anitus, illius utique generatio enarratu fa-
 cilis esset. Sed quoniam ante Davidem
 est, & Abrahamum. *Abraham enim pater*
vester, inquit, concupivit videre diem meum.
Vidit, & gavisus est. Adhuc mirantibus il-
 lis & dicentibus. *Quingaginta annos*
nondum habes, & Abraham vidisti? ad
 Theodotum una cum incredulis Deum-
 que negantibus Judæis refellendum, ita
 respondit. *Amen amen dico vobis, quo-*
niam ante Abraham ego sum. Verè si qui-
 dem ante Abrahamum extitit. Imò ante
 Noemum, & Adamum; ante mundum
 ipsum, ac cælum; ante mundi tempus, an-
 te universum, ac quicquid est omnino crea-
 tum. Quocirca temporis expertus, & inex-
 plicabilis à Spiritu sancto per Isaiam præ-
 dicatur. *Generationem, inquit, ejus quis*
enarrabit? Quoniam tollitur è terrâ vita
ejus.

Theodo-
 tiani.
 Hæresis
 LIV.
 Joan. 8. 56.

At enim, inquit, si de illo Apostoli locuti
 sunt; *Virum probatum in vos signis & pro-*
digis: nec Deum probatum dixerunt. Sed
 hoc ipsum te rursus, Theodote, jugulat,
 quòd in iisdem Actis Apostoli dixerunt, ac
 beatus præcipuè Stephanus usurpat: *Ecce*
video cælum apertum, & filium hominis
stantem à dextris Dei.

AB. 2. 22.

AB. 7. 33.

VI. Rursum instat Hæreticus, & obji-
 cit: Apostolus, ait, ita de Christo loquitur,
Mediator Dei & hominum Christus Jesus.
 Sed nimirum ignorat, quemadmodum
 istud ipsum contra se producat. Qui enim
 hoc dixit; *Mediator Dei & hominum Chri-*
stus Jesus; ille ipse declaravit his verbis:
Qui prædestinatus est filius Dei in virtute,
secundum spiritum sanctificationis, ex re-
surrectione mortuorum Jesu Christi Domini
nostri. Item; *factus sub lege.* Quæ quidem
 verba uti firmitus stabiliusque muniret, ita
 scripsit: *Si sunt qui dicuntur Dei multi, &*
Domini multi; nobis verò unus, ex quo om-
nia, & unus Dominus Jesus Christus, per
quem omnia. Igitur si Christus est per
 quem omnia, & nos ad ipsum referimur;
 nudus profectò non est homo censendus
 Unigenitus ille de Maria natus, atque in
 hac terra editus; neque ex virili femine su-
 scepius. Nam quomodo fieri per illum
 omnia potuere, quæ ipso priora sunt, si,
 ut asseris, homo ille nudus extiterit? Qui-
 nam porro per ipsum omnia esse potue-
 rint, quæ ante ipsum cognita ac producta
 fuissent? Ex his igitur aniles istius nugæ pe-
 nitius evanescunt.

1. Tim. 2. 5.

Rom. 1. 4.

Gal. 4. 4.

1. Cor. 8. 3.

Melchisedeciani. haresim cognoscendam, ac singillatim evertendam pertinere videbantur, hac in dissertatione proposuerimus, ad ea quæ deinceps sequuntur more nostro transibimus; postquam velut serpentis cujusdam partem adhuc palpitantem veritatis spe ac fide, velut fuste, percussimus atque extinximus. Proinde ad sequentes hæreses bel-luarum in modum efferatissimas contem-plandas tractandasque properemus.

CONTRA MELCHISEDEC-
ianos Hæresis XXXV. vel LV. B

I. **Q**VI Melchisedecianos appellari se-
le volunt, ac, nisi fallor, à Theodo-
tiani avulsi sunt, Melchisedecum illum, de
quo in Scripturis mentio fit, cum primis ce-
lebrant, & præclaram quandam esse Virtu-
tem arbitrantur. Quem etiam in supre-
mis atque inexplicabilibus locis consti-
tuunt. Neque solum virtutem illum esse
quandam asserunt; sed ipso etiam Christo
majorem esse dicunt. Christum verò
simpliciter advenisse, atque illius ordine
dignatum esse narrant, ex illo videlicet Da-
vidis dicto: *Tu es sacerdos in æternum secun-
dum ordinem Melchisedech.* Quare Melchi-
sedeco dignitate sit inferior. Nisi enim se-
cundum ab eo existimationis locum habe-
ret, nequaquam ordine illius indigeret.
Jam de eodem illo Melchisedeco ferunt,
sine matre illum, ac patre, & genealogia fuisse:
idque ex Pauli ad Hebræos Epistola af-
firmare conantur. Præterea commentitios
quosdam libros ac confictos habent,
quibus sibi metipsis illudunt.

Pf. 109. 4.

Hebr. 7. 1.

Hebr. 7. 3.

Cur Mel-
chisedech
Parentibus
carere di-
citur.

Verum ex ipsis Scripturæ verbis facile
est istorum errorem convincere. Quod e-
nim de Domino à Davide pronunciatum
est, cum *sacerdotem illum secundum ordinem
Melchisedech* fore prædixit: unà & Christi
sacerdotium iisdem est illis literis consi-
gnatum. Ac statim illud à Divo Paulo sub-
jectum legitur; *Assimilatus filio Dei manet
sacerdos in perpetuum.* Jam verò si Dei filio
Melchisedec assimilatur, æqualis eidem es-
se non potest. Quomodo enim servus Do-
mino esse possit æqualis? Nam Melchise-
dec homo utique fuit. Patris verò ac matris
expers dicitur, non quod ambobus illis car-
uerit; sed quod nulla sit illorum in divinis
literis expressa mentio. Sanè quàm pluri-
mos Scripturarum profunda illustra-
que

Εν αὐτῷ δὲ τῷ διαλόγῳ, ἅμα τὴν τε πε-
ρὶ αὐτῶν γινώσκοντες, καὶ τὴν ἀνατροπὴν
καθ' ἐκάστην λέξιν, ὑπερβησόμεθα κατὰ τὸ
ἔθ' τῆς ἀκολυθίας, ὥπερ τιμέρ' ἐρπε-
τῶ ἐτι σκαρίζοντ', τῇ τῆς ἀληθείας ἐλ-
πίδι καὶ πίσει πεπαικότες καὶ ἀνελόντες,
τὰς ἐξῆς διασκοπήσωμεν, καὶ περὶ ἐλέγε-
σθαι τὰς θρηωδεσάτας αἵρέσεις ἀπεύσωμεν.

ΚΑΤΑ ΜΕΛΧΙΣΕΔΕΚΙΑΝΩΝ,
ΛΕ', Η ΚΑΙ ΝΕ'.

Μελχισεδεκιανὸς πάλιν ἕτεροι ἑαυτὰς
καλῶσιν, ὑποπαοθέντες τάχα ἀπὸ
τῶν Θεοδοτιανῶν καλασμένων. ἔτοι τὸν Μελ-
χισεδέκ τὸν ἐν ταῖς γραφαῖς λεγόμενον δο-
ξάζουσι, μεγάλῳ τινὰ δυνάμει. εἶναι δ' αὐ-
τὸν ἄνω ἐν ἀκατονομάστοις τόποις· καὶ ὡς εἶ-
ναι τῶτον ὃ μόνον δυνάμει τινὰ, ἀλλὰ ἡμει-
ζότερον τῶ Χριστῷ Φάσκουσι. Χριστὸν δὲ ἡγῶν-
ται ἀπλῶς ἐληλυθότα, καὶ καταξιώθέν-
τα τῆς ἐκείνου τάξεως, δῆθεν ἐκ τῶ ρητῶ τῶ
εἰρημένῳ, σὺ εἰ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ
τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· ὡς εἶναι, Φησὶν, αὐ-
τὸν ἐτι ὑποδεέσμερον τῶ Μελχισεδέκ. εἰ μὴ
γὰρ ὡς ἐν δευτέρῳ τινὶ ἀγωγῇ κείμεν', οὐκ
αὖν τῆς ἐκείνου τάξεως ἐπεδέετο. περὶ αὐτῶ
δὲ τῶ Μελχισεδέκ, Φασὶν, ὅτι ἀμήτωρ, ἀπά-
τωρ, ἀγμεαλόγητ', ἐκ τῆς πρὸς Εβραίους
τῶ Παύλῳ Ἐπιστολῆς παριστὰν βεβλόμενοι.
πλάττουσι δὲ ἑαυτοῖς καὶ Βίβλος ὑπὸ πλάστῃς,
ἑαυτὰς ἀπατῶντες.

Εξ αὐτῶν δὲ τῶν ρητῶν ἡ αὐτῶν ἀνατρο-
πὴ γίνεται. ὡς γὰρ λέγει περὶ τῶ Κυρίου ὁ
Δαβὶδ, *Προφητεύων κτ' τὴν τάξιν Μελχι-
sedech ἱερέα αὐτὸν καθίστασθαι, ἐν ταυτῷ ἔσε-
σθαι τὸν Χριστὸν ἱερέα διηγείται ἡ θεία γρα-
φή. Διέσκεται δὲ διδυὺς λέγων, ἀφομοιωμέ-
ν' τῷ Υἱῷ τῶ Θεῷ, μὴναι ἱερεὺς εἰς τὸ διῶε-
ναι. εἰ δὲ ἀφομοιωταὶ τῷ Υἱῷ τῶ Θεῷ, ἕκ' ἴσ'·
τυγχάνει τῷ Υἱῷ τῶ Θεῷ. πῶς γὰρ δύναται
τὸ δῆλον εἶναι ἴσον τῷ δεσπότῃ; ὁ μὲν γὰρ
Μελχισεδέκ ἀνθρώπ' ὡς. τὸ δὲ ἀπάτωρ,
ἀμήτωρ, ὃ διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτὸν πατέρα ἢ μητέ-
ρα, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ κτ' τὸ Φα-
νερῶτατον ἐπωνομασθῆναι. πολλὰς γὰρ ἐφαν-
τασίασε τὰ βαδύτατα τῆς θείας γραφῆς,
καὶ ἐν-*

καὶ ἑνδοξα, καὶ ὑπεράρχοντα διάνοιαν ἀνθρώπων φύσεως. οἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ Αραβίᾳ τῇ Πετραίων Ρωκῶν τε καὶ Εδὼμ καλεσμένη, τὸν Μωϋσέα διὰ τὰ θεοσημεῖα Θεὸν νομίζουσι, προσκυνοῦσιν τε τὴν αὐτῆς εἰκόνα, ἢ ἀνατυπωσάμενοι ἀπεπλανήθησαν· ὃ τῶν δικαίων αὐτοῖς αἰτίαι γενομένης, ἀλλὰ τῆς πλάτης αὐτοῖς διὰ τῶν δικαίων ἐν τῇ ἀγνοίᾳ φαντασίαν πρᾶγματ' αὐτοῖς συναγῶσης. ἐν δὲ τῇ Σεβαστῇ τῇ ποτε Σαμαρείᾳ καλεσμένη, τὴν θυγατέρα Ιεφθαῖ θεοποιήσαντες, ἐτι ταύτην τελετὴν κατ' ἐταῖρους ἄγουσιν. ὥτως καὶ ἄλλοι ἀκούοντες τὰ σοφὰ καὶ ἑνδοξα τῆς γραφῆς ῥήματα, εἰς ἀνοησίαν ἐξέτρεψαν, καὶ εἰς ὑπέρογκον διάνοιαν διεφθάντες, τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας κατέλιπον, καὶ μύθους ἑαυτοῖς πλάσσαντες κατὰ πάντα ἐλεγχθήσονται.

Καὶ γὰρ ὡς τισὶ τῶν Μελχισεδέκ πατρὸς τε καὶ μητρὸς ἐμφέρεται. ἔκ ἑχει δὲ καὶ τὰς ῥητάς γραφάς, καὶ ἐνδιαθέτης. εἶπον δὲ τινες Ηρακλᾶν καλεῖσθαι αὐτὸν πατέρα, μητέρα δὲ Ἀσαρώθ, τὴν καὶ Ἀσερίαν. ἣν δὲ ἔτα ὡς τῶν Ἰπχωρίων, κατ' ἐκείνο καιρὸν ἐν τῇ τῆς Σαβῆς πεδιάδι κατοικούντων. Σαλήμ δὲ ἡ πόλις ἐκαλεῖτο· περὶ ἧς ἄλλ' ἄλλως ἐξέδωκε, καὶ ἄλλ' ἄλλως. οἱ μὲν γὰρ λέγουσιν αὐτὴν τὴν νῦν Ιερουσαλήμ καλεσμένην, ποτὲ δὲ Ιερὺς λεγομένην. ἄλλοι δὲ ἔφασαν, ἄλλην τινὰ Σαλήμ εἶναι ἐν τῷ πεδίῳ Σικιμίῳ, κατ' ἀντικρὺς τῆς νυνὶ Νεαπόλεως καλεσμένης. ἔτε ἢ ἐντεῦθεν, ἢ καὶ ἐκεῖθεν, ὃ μακρὰν ἀλλήλων διεθήκασιν οἱ τόποι, ὅμως ἡ ὑπόθεσις δηλοῖ τὸ ἔργον. ἐξήνεγκε γὰρ Φησί, τῷ Ἀβραάμ ἄρτους, καὶ οἶνον· καὶ ἦν ἱερεὺς τῶν ὑψίστων κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον· ὃς ἠυλόγησε τὸν Ἀβραάμ, καὶ δεκάτην ἔλαβε παρ' αὐτοῦ. ἔδει γὰρ τὸν Ιερέα τῶν ὑψίστων ὡς δὲ Θεὸν τιμῆσθαι. καὶ πρῶτον μὲν τὸν Ἀβραάμ προσενέγκαι τῷ ἐν ἀκροβυστίᾳ ἱερεὶ ἱερουργῶντι. καὶ ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ ἤμελλεν εἰς ᾧστομῆς γίνεσθαι ἡ ἱερωσύνη, ἵνα πᾶν ὕψωμα ἐπαρόμῳ κατὰ τῆς γνώσεως τῶ Θεοῦ, διὰ τῆς γνώσεως καθαιρεῖτο, ὡς τὸ μὴ αὐχῶσαν τὴν ᾧστομῆν ὡς ἱερωσύνης δύνασθαι ἀντιλέγειν τῇ τῆς ἀγίας Εκκλησίας ἱερωσύνῃ. εἰ γὰρ Ἀβραάμ τῷ Μελχισεδέκ προσήνεγκε δεκάτην,

quæque humanæ naturæ mentem omnem, Melchisedecian. Siquidem Arabiæ Petræ in-Hæresis colæ, quæ regio Rochom, & Edom appellatur, Moysen, propter edita ab illo prodigia, pro Deo venerantur, & ejus imaginem adorant; quæ efficta, in errorem delapsi sunt. Cujus quidem causam non vir ille justus sustinet; sed horum demencia potius, quæ illius occasione veri opinionem numinis per ignorantiam excitavit. Sebaſte verò, quæ olim Samaria dicebatur, Jephthæ filiam divinis honoribus consecrarunt; in cujus memoriam solenne quotannis festum celebrant. Sic Hæretici isti, cum sapientiæ, ac dignitatis plenas Scripturæ voces audiissent, ad vecordiam traducti sunt: ac mente insolentius elati veritatis viam dereliquerunt: adeoque nihil illos sibi præter fabulas finxisse planissime convincimus.

II. Enimvero nonnulli utriusque Melchisedecis parentum nomina commemorarunt: sed ea nusquam expressis Scripturæ verbis, & in utroque testamento declarantur. Sunt qui Heraclam patrem illius appellatum, matrem verò Ἀσαρώθ, sive Asteriam dicant. Porro filius ille Cujusdam ex indigenis temporis illius fuit, qui tum in Sabæ planitie degebant. Urbem ipsam Salem nominabant, de quâ aliter est ab aliis traditum. Ac nonnulli eam esse censent, quæ nunc Jerusalem, olim Jebus vocabatur. Alii Salem alteram in agro Sicimitico esse putant, quæ Neapolim ex adverso respicit. Sed sive hinc, sive illinc venisse dicatur, non longe ambo hæc loca à se invicem distant. Ac nihilominus quid ab eo gestum sit ipsa historiæ expositio declarat. Protinus enim, inquit, Abrahamo panes & vinum. Et erat sacerdos altissimi per illud tempus. Qui Abrahamo benedixit, & ab eo decumam accepit. Ita enim fieri debebat, ut à Dei famulo altissimi sacerdos honoraretur; utque primus Abraamus præputiato sacerdoti sacra celebranti munus offerret; quandoquidem futurum erat aliquando, ut circumcisionis proprium sacerdotium originem ab illo ipso duceret, quo sublimitas omnis adversus Dei cognitionem elata, cognitione deprimeretur; ac ne circumcisio gloriosius sese jactitans, de Sacerdotio posset cum Ecclesiæ sanctæ sacerdotio contendere. Cum enim Abrahamus Melchisedeco decumam obulerit,

Melchisedeciani, illiusque posterum Levi, & Aaroni deinceps offerrent, ac nihilominus postea, cum attributum Circumcisioni Sacerdotium adhuc penes Aaronem, ejusque stirpem maneret, Divina per Davidem Scriptura, duodecim ab origine Levi generationibus evolutis, ab Aaronis vero successione septem, oraculum illud ediderit, argumento illud fuit, Sacerdotii dignitatem in Testamento Vetere perpetuam non esse mansuram: sed in eum ordinem esse transferendam, qui Levi, & Aaronem antecessit. Quod ipsum à Christo ad hodiernum usque diem in Ecclesia factum, & administratum cernimus: ubi Sacerdotalis generis non ex ipsa stirpe; sed ex virtutis forma ac ratione delectus instituitur.

Sacerdotium
Christi-
anum.

Heb. 7.

Elias pro-
sapia.

III. Etenim primum in præputio Sacerdotium per Abelem perfectum est, inde per Noëm; ac tertio demum per Melchisedecum. Quod autem Melchisedec homo fuerit, sanctus Apostolus in eadem Epistola declarat his verbis. Cujus verò genealogia narratur ex illis, decimavit Patriarcham. Apparet itaque generationem ejus non illis adnumerari. Verum quàm multi sunt, quorum origines aperte non produntur: Putà Daniel, Sidrach, Misac, Abdenago, Elias Thesbites: Quorum qui parentes fuerint, nusquam in Scripturis commemoratum legimus. Sed ne cuiquam erroris ex ea re occasio præbeatur, non gravabor ea hoc loco referre, quæ nonnullorum traditione didicimus. Igitur Danielis patrem Sabaam fuisse quendam accepimus. Quod ad Eliam attinet, ejusmodi illius stemma, ac profaniam reperimus, quam ordine hunc in modum percenseo. Fuit Elias Thesbites Jodæ Sacerdotis frater; proindeque ex sacerdotali stirpe, filius Achimaami, Achimaamus, Sadoci: Sadocus Achitobi: hic Amorix: Amorias Morix: Morias Zaza: iste Azia: Azias Phineesi: Phineesus Eleazari: Hic Aaronis Sacerdotis: Aaron Amrami: hic Caathi: Caathus Levi; qui tertius Jacobi filius fuit. At Jacobus Esau frater, Isaaci filius; Isaacus Abrahami. At verò in sacris literis non omnino perspicue istorum origines indicantur: nisi forte quod in libris Paralipomenon nonnulla, quæ ad Eliam pertinent, comprehensa sunt. Quod autem ad tres

οἱ ὃ ἀπὸ Ἀβραάμ τῷ Λευὶ προσφέρουσι, καὶ τῷ Ααρών· μετὰ χρόνον δὲ τῷ πάλιν εἶναι τὴν ἱερωσύνην ἐκ περικομῆς διὰ Ααρών, καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καθ' ἑξῆς φάσκει ἡ γραφή διὰ τῷ Δαβὶδ μετὰ γενεᾶς δεκαδύο τῷ Λευὶ γεννήσεως, ἐβδόμης δὲ ἀπὸ τῆς Ααρών διαδοχῆς, φύσει ἔδοξεν εἶναι ἐν τῇ παλαιᾷ ἱερωσύνῃ τὸ ἱερατικὸν ἴσασθαι. μετατιθεμένης δὲ εἰς τὴν πρὸς τῷ Λευὶ, καὶ πρὸς Ααρών καὶ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ τῆς ἱερωσύνης· ὅπως νυνὶ ἐν τῇ Εκκλησίᾳ πολιτεύεται, ἀπὸ Χριστοῦ καὶ δεῦρο, μηκέτι τῷ σπέρματι κατὰ διαδοχὴν ἐκλεγόμενα, ἀλλὰ τῷ καὶ δρετὴν τύπῳ ζητημένα.

Πρώτη γὰρ ἱερωσύνη ἐν ἀνθρωπίνῃ διὰ τῷ Ἀβελ τελείται· ἀλλὰ καὶ καθ' ἑξῆς διὰ τῷ Νῶε· τρίτη δὲ διὰ τῷ Μελχισεδὲκ. καὶ ὅτι μὲν ὁ Μελχισεδὲκ ἀνθρώπου ὡς, αὐτὸς ὁ ἅγιος Ἀπόστολος ἐν τῇ Ἐπιστολῇ φάσκει ἕως· ὁ δὲ γενεαλογεῖται ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν Πατριάρχην. δῆλον ἔν, ὅτι ἐξ αὐτῶν ὁ γενεαλογεῖται. πόσοι δὲ ἄλλοι ὁ γενεαλογεῖται καὶ τὸ Φανερώτατον; Δανιὴλ, Σεδράχ, Μισάκ, Ἀβδεναγῶ, Ἡλίας ὁ Θεσβίτης· καὶ ἐν πάσαις ρηταῖς εἰς βλοῖς ἔδαμῃ ἐμφέρονται τέτων οἱ πατέρες τε καὶ μητέρες. ἵνα δὲ μὴ κατὰ τῷτο πλάγι τις γένηται, ἔδεν λυπήσει ἃ καὶ ἐν πῶρο δόσει κατελήφαμεν λέγειν. εὐρήκαμεν γὰρ τῷ Δανιὴλ τὸν πατέρα, Σαβαάν τινα καλέμενον. τῷ δὲ Ἡλίας φύσει καὶ τὴν πατριαρχίαν ὡσαύτως εὐρήκαμεν· ἦν τινα καθ' εἰρημὸν ὑφηγήσομαι ἕως· Ἡλίας ὁ Θεσβίτης ἀδελφὸς γέγονεν Ἰωδαὲ τῷ ἱερέως, ἐξ ἱερέων δῆλον καὶ αὐτὸς ὑπάρχων, υἱὸς δὲ τῷ Ἀχιμαάμ· Ἀχιμαάμ δὲ υἱὸς τῷ Σαδὼκ. Σαδὼκ δὲ τῷ Ἀχιτῶβ, τῷ Ἀμωρία. Ἀμωρίας, υἱὸς τῷ Μωρία· Μωρίας τῷ Ζαρά, τῷ Ἀζία. Ἀζίας ὁ Φινεές. Φινεές υἱὸς τῷ Ἐλεάζαρ. Ἐλεάζαρ υἱὸς τῷ Ααρών, τῷ ἱερέως δῆλον ὅτι. Ααρών υἱὸς τῷ Ἀμράμ. Ἀμράμ τῷ Καάθ. Καάθ τῷ Λευὶ· Λευὶ τῷ τῷ υἱὸς τῷ Ἰακώβ. Ἰακώβ δὲ ἀδελφὸς μὲν Ἠσαῦ, πᾶσι δὲ τῷ Ἰσαάκ. Ἰσαάκ, υἱὸς ὁ Ἀβραάμ. ἐν ὃ ταῖς ρηταῖς βίβλοις ὁ πᾶν σαφῶς αἱ τέτων γενεαλογία ἐμφέρονται, ἡμῶν ἐν ταῖς Παρχλειπουδῆαις τῆς καὶ τὸν Ἡλίαν ὑποδέσεως μέρη. φύσει δὲ τῶν τριῶν

παίδων, Σεδραχ, Μισακ, Αβδεναγώ, ἔτε ἐν Α^Α ποκρύφους, ἔτε ἐν ᾧ δόσεσιν ὄρμεν. τί ἐν ἔρμεν; ἄρα καὶ κείνοι, οἱ περὶ Σεδραχ λέγω, φαντασιάζουσιν ἡμᾶς λογίζεσθαι ἂν μὴ χρεῖ, καὶ ὑπερόπικως θαυμάζεν ὑπὲρ τὸ μέτρον τὰ ἐκάστης ὑποθέσεως; ἀλλὰ μὴ χύοιτο. καὶ ὄροι γὰρ ἐτέθησαν ἡμῖν, καὶ θεμελίοι, καὶ οἰκοδομήτης πίστεως, καὶ Αποστόλων ᾧ δόσεις, καὶ γραφαὶ ἁγία, καὶ διαδοχαὶ διδασκαλίας, καὶ ἐκ πανταχόθεν ἡ ἀλήθεια τῷ Θεῷ ἡσφάλισαι. καὶ μηδεὶς ἀπατάσθω καυοῖς μύθοις.

Επανελεύτομαι ὃ πάλιν εἰς τὰ προκείμενα, ὡς ἔτοι φαντάζονται περὶ τοῦ Μελχισεδέκ.

Deest
verbum.

* ὅτι μὲν γὰρ δίκαιος ὑπῆρχε, καὶ ἱερεὺς τῷ Θεῷ, καὶ βασιλεὺς τῆς Σαλήμ, ἀλλ' ὅσον ἐν ἔργῳ ὑπάρχων, καὶ ἀπ' ἑρανθ' καταβεβηκώς. ἔδει γὰρ ἀναβεβηκεν εἰς τὸν ἑρανόν, εἰ μὴ ὅσον τῷ ἑρανθ' καταβάς, ὁ Υἱὸς τῷ ἀνθρώπῳ, φησὶν ὁ ἅγιος καὶ ἀψευδὴς Θεὸς Λόγος. τὴν δὲ τάξιν τῷ Μελχισεδέκ κοσμήσασα ἡ Θεία γραφή, καὶ τὸ Πνεῦμα ῥητῶς διδάσκον, τὴν μετὰ θεοῖν ἔδειξε τῆς ἱερωσύνης, ἀπὸ τῆς παλαιᾶς συναγωγῆς, καὶ τῷ ἔθνε, εἰς ἔθ' ἐκάλισον, καὶ ὑπέρτατον; καὶ ἑμέτοχον σαρκικῆς διαδοχῆς ἡνωμένον. ὁ γὰρ Μελχισεδέκ ὁ ἅγιος ἔτι, ἐκείνι μετ' αὐτὸν διαδοχὴν ἔχῃ, ἀλλ' ἔτε ἀφαιρέσειν τῆς ἱερωσύνης. ἔμεινε γὰρ αὐτὸς ἱερεὺς τὸν πάντα χρόνον τῆς αὐτῆς ζωῆς. καὶ ἔτι ἐν τῇ γραφῇ ἀδετα ἱερεὺς, μηδεὶς αὐτῶν διαδεξαμένον, ἢ ἀνατρέψαντ' τὴν κατὰ τὸν χρόνον αὐτῆς ὑπηρεσίαν τῆς ἱερωσύνης. ἔτω καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν, ὅσον ὢν ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐκ Θεοῦ ἁγίου Θεὸς Λόγος, υἱὸς Θεοῦ γεννηθεὶς ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως, αἰεὶ σὺν Πατρὶ ὢν, γενόμενος δι' ἡμᾶς ἐκ Μαρίας ἀνθρώπου, καὶ ἐκ ἀπὸ σπέρματος ἀνδρός. τὴν δὲ ἱερωσύνην τῷ Πατρὶ προσφέρει, ἐξ ἀνθρωπότητος τὸ φύραμα λαβὼν, ἵνα ὑπὲρ ἡμῶν ἱερεὺς καταστῇ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, τὴν μὴ ἔχσαν διαδοχὴν. μένει γὰρ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὸ διηνεκὲς δῶρα προσφέρων· πρῶτον μὲν ἑαυτὸν προσενέγκας, ἵνα λύση θυσίαν παλαιᾶς διαθήκης, τὴν ἐντελεσθεῖσαν ζῶσαν ὑπὲρ πάντος κόσμου ἱερουργήσας· αὐτὸς ἱερεῖον, αὐτὸς θυμίαμα, αὐτὸς ἱερεὺς, αὐτὸς θυσιαστήριον, αὐτὸς Θεός, αὐτὸς ἄνθρωπος, αὐτὸς Βασιλεὺς,

A pueros spectat Sidrach, Misach, & Abde-Melchiano; nihil de iis neque in Apocryphis, sedeciani, neque in Traditionibus invenimus. Quid Hæresis, nam ergo dicemus? An & illi tres Pueri nos in eum errorem conjicient, ut quod nefas est de illis cogitemus; & unamquamque rem supra quam par est, & impensius admiremur? Absit ut id unquam in animum inducamus. Nam & termini præscripti nobis sunt; & fundamenta posita; & fidei structura; & Apostolorum Traditiones, & sacrae literæ; & cœlestis doctrinæ propagata successio; ac denique divina veritas ex omni parte munita est, & constituta. Proinde nemo se inanibus fabulis in errorem abduci patiatur.

IV. Redeo jam ad id quod mihi proposueram; ea videlicet, quæ de Melchisedeco ineptissime confingunt. Fuit enim justus ille quidem, ac Dei Sacerdos, & rex Salem: sed neque in cœlo fuit, nec è cœlo descendit. *Nemo enim ascendit Joan. 3. 13. in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis*, ait sanctissimus verissimusque Deus idem & Verbum. Illum verò Melchisedecis ordinem cum Scriptura sacra confirmat, ac sanctus Spiritus expressis verbis asserit, Sacerdotii translationem ostendit, quod ab vetere Synagoga, rituque, egregium ac præstantissimum in ritum, neque carnali successione devinctum postea transit. Etenim sanctus ille Melchisedec nullum neque post se successorem habuit, nec ei Sacerdotium est abrogatum; sed Sacerdos toto vitæ suæ tempore mansit. Quare adhuc in sacris literis eadem Sacerdotii dignitate celebratur; cum nemo ei successerit, aut illam Sacerdotii functionem, quam suo tempore nactus est, everterit. Eodem planè modo Dominus noster non nudus homo; sed ex Deo Deus Verbum, Dei que filius, ab eodem nullo initio aut tempore genitus, qui est cum Patre perpetuò, sed homo tamen de Maria nostra causa factus est; nec ex virili semine procreatus. Qui quidem sacerdotale Patri suo munus offert, accepta ex natura hominum massa, ut pro nobis Sacerdos secundum ordinem Melchisedec successione omni carentem constituatur. *Christus sacerdos est.* *Ma-* *net enim, & assidue dona pro nobis offert.* Imprimis quippe semetipsum obtulit, ut perfectiore, vivaque pro totius mundi salute mactata hostia, veteris Testamenti sacrificium aboleret. In quo idem ipse victima fuit; ipse sacrificium; ipse Sacerdos; ipse altare; ipse Deus; ipse homo; ipse Rex,

Rr ij

Melchisedeciani. *ipse Pontifex; ipse ovīs; ipse agnūs; adeo-
que omnia in omnibus propter nos est fa-
ctus; ut modis omnibus nobis vita sup-
peteret; ac Sacerdotii sui constantem, &
immutabilem firmitatem in sempiter-
num statueret: ut non jam stirpis habi-
tā ratione successiones distribueret; sed
ex justificatione conservari propagarique
in Spiritu sancto singulari beneficio vel-
let.*

1. Cor. 2. 14

Melchise-
decum esse
Spiritus
sanctum
Hierax
voluit.
Hebr. 7. 3
Rom. 8. 26.

Rom. 8. 26.

V. Aliud præterea nonnulli de eo-
dem Melchisedeco somniant. Ejusmodi
enim homines carnaliter examinati sunt:
cū spiritualiter ea, quæ ab Apostolo in
Epistola ad Hebræos dicta sunt, nequa-
quam intellexerint. Quamobrem Hie-
rax Melchisedecum Spiritum esse san-
ctum existimat; quod ita de eo scriptum
sit, *Affimilatus filio Dei.* Manet enim Sa-
cerdos in perpetuum. Quod & aliis Apo-
stoli verbis illustratur, cū dicit: *Spiri-
tus vero pro nobis postulat gemitibus in-
narrabilibus.* At qui Spiritus sancti in-
teriores sensus novit, non ignorat illum
Deo pro electis supplicare. Sed & iste
nihilominus à proposito penitus aberravit.
Non enim unquam Spiritus sanctus
carnem induit. Quia quidem si caruit,
Rex esse Salem, aut illius loci Sacerdos
non potuit. Verūm opportuniori tem-
pore, cū Hieracis illius hæresim refel-
lam, de iis ipsis uberius disputabo. Nunc
ut ordine cætera pertexam, quas de Mel-
chisedeco alii fabulas serant, hoc loco
proponam.

Refellun-
tur qđi Sem
esse putant
Melchise-
dec.

Genes. 14.

Jom. 6. 51.

Genes. 11.

V L. Igitur Samaritani Sem esse il-
lum arbitrantur. In quo ridiculi planè
sunt. Siquidem divina Scriptura con-
sentaneè cuncta ac congruè stabiliens,
corroborandæ in omnibus veritati stu-
duit; neque frustra temporum annorum-
que seriem expressit. Cū itaque Abra-
hamus octuagesimum octavum, vel no-
nagesimum plus minus ætatis annum a-
geret, ei Melchisedecus occurrit, ac *pa-
nem ipsi vinumque protulit.* Quo factō
Mysteriorum significationes adumbravit,
quæ Domini figuram exprimebant, qui di-
xit, *Ego sum panis vivus.* Sed & sangui-
nis illius figuram, qui ē perforato ipsius
latere ad eorum, qui inquinati erant,
expiationem asperfusionemque manavit.
Jam ved Tharre septuagesimo
ætatis anno Abrahamum genuit. Col-

A αὐτὸς Ἀρχιερεὺς, αὐτὸς πρόβατον, αὐτὸς ἀρ-
νίον, τὰ πάντα ἐν πᾶσιν ὑπὲρ ἡμῶν ἡγορε-
ν, ἵνα ἡμῶν ζωὴ κατὰ πάντα τρόπον γέ-
νηται, καὶ τῆς ἱερωσύνης αὐτὸς τὸ ἀμετάστα-
τον ἐδραῖωμα εἰς τὰς αἰώνας ἀπεργάσῃται,
ἐκέτι καὶ σπέρμα τὰς διαδοχὰς μερίζων,
ἀλλὰ κατὰ τὸ δικαίωμα φυλάττεσθαι ἐν
πνεύματι ἀγίῳ δωρούμεν.

Φαντάζονται ὁ ἄλλοι πᾶσι τῶν Μελχι-
σεδὲκ λέγοντες. σαρκικῶς γὰρ οἱ τοῖστοι ἀνε-
κρίθησαν, πνευματικῶς μὴ νουνοηκότες τὰ ὑ-
πὸ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων ἐν τῇ Ἐπιστολῇ τῇ πρὸς
Β Εβραίους εἰρημύνα. καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς τῶτον νο-
μίζει Μελχισεδὲκ εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,
διὰ τὸ ἀφομοιωμένον, φησὶ, πρὸς τὴν Θεῶν.
μένει γὰρ ἱερεὺς εἰς τὸ ἀνεκρίναι ὡς ἀπὸ τῆς
λέξεως, ἧς εἶπεν ὁ ἅγιος Ἀπόστολος. τὸ δὲ
Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει σεναγμοῖς ἀλαλή-
τοις. ὁ δὲ Ἰησοῦς τὸ φρόνημα τῶν Πνεύ-
ματῶν, οἶδεν ὅτι ὑπὲρ ἐκλεκτῶν ἐντυγχάνει
τῶν Θεῶν. ἐξέπεσε δὲ καὶ ἐπὶ πάντεσσι
τῶν πεποιθμένων. ὁ γὰρ σὰρκα ἐνεδύσατο τὸ
πνεῦμα ὡς τε. σὰρκα δὲ μὴ ἐνδυσάμενον,
ὅς τις εἶχεν εἶναι βασιλεὺς τῆς Σαλήμ, καὶ
ἱερεὺς τότε τινός. καὶ ὡς δὲ ὅτε πᾶσι τῶν
C ἱερέων, καὶ τῆς αὐτῆς ἀρεσκείας τὴν ἀνα-
τροπὴν ποιήσομαι, τότε ἐν πλάτει περὶ
τῶν διηγήσομαι, τῆς δὲ ἀκολούθιας τὰ νῦν
ἰπλήψομαι, πόσα δὲ περὶ τῶν Μελ-
χισεδὲκ ἄλλοι φαντάζονται.

Σαμαρεῖται μὲν γὰρ τῶτον νομίζουσιν εἶ-
ναι τὸν * (ὅν τῶν) Σήμ. καταγέλαστοι δὲ καὶ Ex his
αὐτοὶ διερεθίζονται. ἀσφαλιζομένη γὰρ ἡ quæ se-
Θεῖα Γραφή πάντα μετὰ διταξίας, κατὰ quæ se-
πάντα ἀλήθειαν ὡχύρωσεν, ὅς τις εἰς μάτην quæ se-
τῶν χρόνων τάξασα, καὶ τὰ ἔτη. ὅτε γὰρ esse dicit
Ἀβραάμ ὑπῆρχεν ὀγδοηκονταοκτὼ ἐτῶν, ἢ ces inter
καὶ ἐνενήκοντα, πλείω ἢ ἐλάσσων, ὁ Μελ- liget.

D χισεδὲκ αὐτῶν ἀπῆντα τότε, καὶ ἐξέβαλεν
αὐτῶν ἄρτον καὶ οἶνον, περὶ τῶν τῶν Μυση-
ρίων τὰ ἀντίτυπα, ἀντίτυπα τῶν Κυρίων ἡ-
μῶν, λέγοντες. ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ
ζῶν. καὶ ἀντίτυπα τῶν αἱμάτων τῶν ἐκ τῆς
πλευρᾶς αὐτοῦ νυχθέντων, καὶ ρεύσαντων
εἰς καθάρτην τῶν νεκρινῶν, καὶ ραντι-
σμὸν, καὶ σωτηρίαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. ὁ
δὲ τῶν Ἀβραάμ πατὴρ Θάρρα ἐβδόμηκα-
σὸν κατὰ γὰρ ἐπὶ τὸν Ἀβραάμ ἐγέννησε,

καὶ γέγονεν ἔτη ρξ' πλείω ἢ ἐλάσσω. Να-
 χῶρ δ' ἐγέννησε τὸν Θάρρα ἐβδομηκονταεν-
 νέα ἐτῶν ὑπάρχων, καὶ γέγονε σλθ' ἔτη. Σε-
 ρεχ δ' ἐγέννησε τὸν Ναχῶρ, ρλ' ἐτῶν ὑπάρ-
 χων, καὶ γεγόνασιν ἔτη τξθ'. Ραγαὺ δὲ ἐ-
 γέννησε τὸν Σερεχ, ὑπάρχων ρλβ' ἐτῶν καὶ
 γέγονε πεντακοσίου πρῶτον ἔτθ'. Φα-
 λέκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ραγαὺ, ὧν ἐτῶν ρλ', καὶ
 γέγονεν χλα' ἔτθ'. Εβερ δὲ ἤννα τὸν Φα-
 λέκ, ἐν ἑτὶ ρδ' τῆς αὐτῆς ζωῆς, καὶ γεγόνα-
 σι ψξέ' ἔτη. Σάλα δὲ ἤννα τὸν Εβερ, ρλ' ἔ-
 τθ' κατὰ γυναικὸς αὐτῆς ἡλικίας, γέγονεν
 ὡς ἔτη. Αρφαξὰδ δὲ ρλέ' ἐτῶν ὧν ἐγέννη-
 σε τὸν Σαλα, καὶ γέγονε αλ' ἔτη. Σῆμ δὲ ἐ-
 κατοσῶ ἔτι ὁ περιεργημένθ', ὁ καὶ Φαντα-
 σιαζόμενθ' ὡς τοῖς Σαμαρείταις εἶναι
 Μελχισεδεκ, ἐγέννησε τὸν Αρφαξὰδ, καὶ ὁ-
 μῶς γέγονεν ἔτη αρλ', ἕως τῆς χρόνης τῆς Α-
 βραάμ, καθ' ὃν σιωπήνησε πρὸς Μελχισεδεκ,
 ἐπανιών διὰ τῆς κοπῆς τῶν περὶ Χοδολλογο-
 μὸρ, καὶ Βάρσα, καὶ Συμοβὸρ, καὶ Αμαρ-
 Φάλ τῶν βασιλέων. ὅς ἐζησε δὲ Σῆμ το-
 σαῦτα ἔτη, κατὰ τὴν τέτων ληραῖδὲ Φαν-
 τασίαν, ἀλλὰ ρέ' ἐτῶν ἐγέννησε τὸν Αρφα-
 ξὰδ, ἐν τῇ δευτέρῳ ἔτι μετὰ τὸν κατα-
 κλυσμόν. καὶ ἐζησε μετὰ ταῦτα φ' ἔτη, ὡς
 Φησὶν ἡ θεία Γραφή. καὶ ἐγέννησεν υἱόν, καὶ
 θυγατέρας, καὶ ἀπέθανε. τοίνυν αὐτῆς ζή-
 σαντθ' ἐξακόσια πέντε ἔτη, καὶ τελευτή-
 σαντθ', ὡς ἡ δύνατο φθάσαι εἰς αρλ' ἔτη
 ἵνα ὁ Σῆμ ὁ υἱὸς τῆς Νῶε περὶ δέκα γενεῶν
 καλεόμενθ' Μελχισεδεκ ὡς τῶν τέτοις, με-
 τέπειτα μετὰ δέκα ἡμερῶν, καὶ αρλ' ἔτη νο-
 μιθεῖται; καὶ ὡς τῆς πολλῆς τῶν ἀνθρώπων
 πλάνης. καὶ δὲ ψῆφον ἄλλων ἀντιγράφων,
 διὰ τῆς τῆς Σῆμ ἡλικίας, ἐξότε γεγενῆται
 ὁ αὐτὸς Σῆμ, ἕως τῆς περὶ δεικνυμένης χρό-
 νος, τῆς τε τῆς Αβραάμ σιωπήσεως τῆς Μελ-
 χισεδεκ, ἢ τις ἂν ἐν ὀγδοηκοσῶ ἔτι τῆς ζωῆς
 αὐτῆς, ἢ ἐν ἐννηκοσῶ, γίνεται καὶ ἔτι πλείω ἢ
 ἐλάσσω. ὥστε ἐξάπαντθ' μὴ δύνασθαι εἰς
 τὸν περὶ δεικνυμένον τῆς Αβραάμ χρόνον τὸν
 Σῆμ φθάνειν, ἵνα καὶ Μελχισεδεκ νομι-
 θεῖται. καὶ διέπεσε πανταχόθεν ἡ τῶν Σα-
 μαρειτῶν χυδαυλογία.

Ἰσδαῖοι πάλιν φάσκουσι τὸν τοῖστον δικαίον
 μὴ εἶναι, καὶ ἀγαθόν, καὶ ἱερέα τῆς ὑψίστης, ὡς ἔ-
 χῃ ἡ θεία Γραφή. διὰ δὲ τὸν υἱὸν εἶναι τῆς

liguntur anni ferè centum sexaginta. Na-Melchi-
 chor verò Thare genuit annum agens sedeciani.
 septuagesimum nonum. Ita fiunt anni Hæresis
 CCXXXIX. Seruch Nachor genuit anno ætatis CXXX. Colliguntur anni
 CCLXIX. Rhagau genuit Seruch anno vitæ suæ CXXXII. Consurgunt
 anni 151. Phalec Rhagau genuit anno
 ætatis CXXX. Fiunt anni 15CXXXI. Heber porro genuit Phalec anno vitæ suæ
 CXXXIV. Fiunt anni 15CCLXV. Sale
 genuit Heber, cum ætatis annum ageret
 CXXX. Efficiuntur anni 15CCCXCV. Ar-
 phaxad anno CXXXV genuit Sale. Fiunt
 anni 15CXXX. Porro Sem, quem an-
 tea diximus à Samaritanis pro Melchisede-
 co haberi, genuit Arphaxad, ætatis anno
 centesimo. Summa annorum 15CXXX.
 Ad Abrahami tempus, quo Melchisede-
 co obviam venit, reversus à eadē Cho-
 dollogomor, & Barfa, & Symobor, & Ha-
 marphal regum. Verum tot annos, quot
 illorum somnia ferunt, Sem minimè vi-
 xit; sed centesimo quinto Arphaxad ge-
 nuit, altero post diluvium anno. Se-
 cundum quod, ut Scriptura testatur,
 quingentos insuper vixit, *Genuitque filios
 & filias & mortuus est.* Qui igitur post
 sexcentos & quinque ætatis annos mor-
 tuus est, quomodo ad 15CXXX us-
 que pervenit; ut qui ante generationes
 decem Sem Noemi filius vocaretur, iis
 demum exactis, hoc est 15CXXX an-
 norum intervallo Melchisedecus illorum
 opinione censeretur? O singularem ho-
 minum amentiam! Ceterum ex alio-
 rum exemplarium supputatione, ab ortu
 Sem ad illud tempus, quo Abrahamo
 Melchisedecus occurrit, id quod octua-
 gesimo, vel nonagesimo vitæ illius an-
 no contigit, consurgunt anni plus minùs
 15CXXVIII. Adeo ut quocunque se de-
 mum convertant, ad Abrahami tempus
 illud, quod diximus, pervenire Sem non
 potuerit, ut Melchisedecus habeatur. Eo-
 que modo Samaritanorum undique vani-
 tas convincitur.

VII. Sed Judæi justum eundem, *Meretricis*
 ac probum fuisse, & Sacerdotem Altissi-
 mi fatentur, ut est in sacris literis prodi-
 tum. Quod autem meretricis filius esset, *se Melchise-*
 des Judæi *asserunt.*

Melchisedeciani. neque matris nomen esse scriptum, neque patris ullo modo cognitum. Atqui nec illorum ineptissimus sermo procedit. *Iv.* Nam & Rahab meretrix fuit; & ejus nihilominus Scriptura meminit. Sed & Zambri & Chasbithæ adulterium ibidem expressum; tamen alienæ stirpis hæc esset, nec Israelitarum ex genere originem traheret. *Joan. 10. 2.* Enimvero *omnis, qui per ostium non intrat, fur est, non pastor*, ut in Evangelio scriptum est.

Catholicorum quorundam de Melchisedeco sententia refellitur. Quod ad Catholicos attinet; non uno modo de Melchisedeco statuitur. Quidam enim Dei filium hunc existimant Abrahamo tum humana specie sese videndum obtulisse. Verum illi penitus aberrasse videntur. Neque enim sibi ipsi similis appellari quispiam potest, cum de Melchisedeco Scriptura hunc in modum loquatur. *Hebr. 7. 3.* *Qui assimilatus filio Dei manet Sacerdos in æternum.* Caterum verum illud est, eum, cujus ex ipsis origo minime duceretur, decimas ab Abrahamo cepisse: quoniam ex aliis hominibus quam Israelitis genus illius pertexitur. Hæc omnia propter hæresim istam à nobis commemorata sunt, ac velut digressionem quadam insituta narratio.

Melchisedeco oblationes faciunt Hæretici. VIII. Jam verò in ejusdem Melchisedecis nomine etiam oblationes suas eadem Secta celebrat, quem apud Deum internuncium esse prædicat. Quamobrem hujus, ajunt, interventu offerre Deo par est; eo quòd justitiæ sit princeps, & ad id ipsum à Deo in cælo constitutus; utpote spiritalis, ac Dei filius: Itaque primum ei debemus offerre, ut pereundem pro nobis represententur, ac vitam per eum consequamur. Etenim Christus, ajunt, ob id electus est, ut nos ad unam hanc scientiam ex multiplici viarum divortio revocaret, & idcirco à Deo unctus & selectus est: quoniam nos à cultu simulacrorum avertit, & iter ostendit. Unde & Apostolus à Deo missus istud ipsum nobis aperuit, *Magnum esse Melchisedecum, & Sacerdotem in æternum manere.* Intemini, inquit, quantus est ille. Tum, quoniam quod minus est à majore benedicitur. Ob id, inquiunt, Abrahamo Patriarchæ benedixit, utpote eo major. Cujus nos Mystæ sumus, ut ab illo benedictionem impetremus.

Φασί, τὴν μητέρα αὐτῆς μὴ γεγράφθαι, μηδὲ τὸν πατέρα αὐτῆς γινώσκεισθαι. ἐξέπεσε δὲ καὶ τῶν ὁ ληρώδης λόγος. καὶ Ραὰβ πόρνη ὑχῆρχε, καὶ ἐστὶ γεγραμμένη, ἡ Ζαμβρή πορνεύσας γέγραπται, καὶ Χασβιθὴ μετ' αὐτῆς, καὶ πῆ ἀλλοτρία ἔσα, καὶ οὐκ ἀπὸ γένους Ἰσραὴλ ἀναγομένη. καὶ πᾶς ὁ μὴ διὰ θύρας εἰσερχόμενος, ὡς ἔφη τὸ ἅγιον Ἐγγέλιον, ληστής, καὶ οὐκ ὦν ποιμὴν ὑπάρχει.

Εν δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ φύσει τινὲς διαφόρως τῶτον τὸν Μελχισεδὲκ ὀρίζονται. οἱ μὲν γὰρ αὐτῆς νομίζουσι φύσει τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἰδέᾳ ἀνθρώπου τότε πρὸ Ἀβραὰμ πεφηνέναι. ἐκ πίπτουσι δὲ καὶ αὐτοὶ τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡ γὰρ τις ἐαυτῷ ὅμοιος ἡμῶν γίνεται ποτε ὡς ἔχει ἡ θεία γραφή, ὅτι ἀφωμοιωμένον τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. τῷ ὄντι δὲ ὁ μὴ ἡμεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν τὸν Ἀβραὰμ δεδεκάτωκεν. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐξ αὐτῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἡμεαλογεῖται, γενεαλογεῖται δὲ ἐξ ἄλλων ἀνθρώπων, ἰσταν ἕνεκα πάντων τὴν ὑπόμνησιν ποιησάμενοι, διὰ τὴν Αἰρεσιν ταύτην ὑπεμνήσθημεν, καὶ ὡς ἐν παρεκδόσει τῶν τέτων διηγησάμεθα.

Εἰς ὄνομα δὲ τέτων τῶ Μελχισεδὲκ ἡ περὶ αὐτοῦ Αἰρεσις καὶ τὰς προσφορὰς ἀναφέρει, καὶ αὐτὸν εἶναι εἰσαγωγέα πρὸς τὸν Θεόν· καὶ δι' αὐτῆς, φησὶ, δεῖ τῷ Θεῷ προσφέρειν ὅτι ἀρχῶν ἐστὶ δικαιοσύνης, ἐπ' αὐτῷ ἰσταν καλῶς αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν ἑρανῶ, πνευματικός τις ὢν, καὶ υἱὸς Θεοῦ τεταγμένος. καὶ δι' ἡμᾶς αὐτῶν προσφέρειν, φασίν, ἵνα δι' αὐτῆς προσερχθῇ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ εὐρωμεν δι' αὐτῆς ζωὴν. καὶ Χριστὸς μὲν φησὶν, ἐξελέγη, ἵνα ἡμᾶς καλέσῃ ἐκ πολλῶν ὁδῶν εἰς μίαν ταύτην τὴν γνῶσιν, ὑπὸ Θεοῦ κεχειρισμένον, καὶ ἐκλεκτὸς γενόμενος. ἐπειδὴ ἀπέσρεψεν ἡμᾶς ἀπὸ εἰδῶλων, καὶ ὑπέδειξεν ἡμῖν τὴν ὁδόν. ἐξ ἧς ὁ Ἀπόστολος ἀποσταλεὶς ἀπεκάλυψεν ἡμῖν, ὅτι μέγας ἐστὶν ὁ Μελχισεδὲκ, καὶ ἱερεὺς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ θεωρεῖτε πηλίκον ἔστι, καὶ ὅτι τὸ ἔλαστον ἐκ τῶν μείζονων εὐλογεῖται. διὰ τέτων φησὶ, καὶ τὸν Ἀβραὰμ τὸν Πατριάρχην εὐλόγησεν, ὡς μείζων ὢν ἡμεῖς ἐσμὲν Μύσαι, ὅπως ἴσχωμεν παρ' αὐτοῦ τῆς εὐλογίας.

Καὶ ὡς μάταια πάντα αἵρέσεων ἡ διάνοια. Ἰδὲ ᾧ καὶ αὐτοὶ ἠρνήσαντο τὸν αὐτῶν Δεσπότην, τὸν ἀγοράσαντα αὐτὰς τῷ ἰδίῳ αὐτῶν αἵματι, τὸν ἐκ Διὸς Μαρίας ἐναρξάμενον, ὡς αὐτοὶ νομίζουσιν, ἀλλ' αἰεὶ ὄντα πρὸς τὸν Πατέρα Θεὸν Λόγον, γεγεννημένον ἐκ τῆς Πατρὸς ἀνάρχως, καὶ ἀχρόνως, ὡς πάντα Γραφὴ διηγείται. Φησὶ γάρ, ποιήσωμεν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἔτῳ Μελχισεδέκ. ὁ μὲν γὰρ Ἱερεὺς τῆς Θεᾶς ἐστὶν τῆς ὑψίστης ἐν τῇ ἰδίᾳ γυναικί, καὶ ἐκ ἑσχε διαδόχον μετ' αὐτόν· ἀλλὰ ἐκ ἐστὶν ἀνωθεν ἀπ' ὕψους καταβάς. ἔγὼ γὰρ εἶπεν ἡ Γραφὴ, ὅτι κατήνεγκε τῷ Ἀβραάμ ἄρτον καὶ οἶνον, ἀλλὰ ἐξέβαλλεν αὐτῷ τε, καὶ τοῖς μετ' αὐτῶν, ὡς Διὸς τῶν Βασιλέων ὑποδεξάμενος τὸν ἐρχόμενον Πατριάρχην. καὶ ὑπολόγησεν αὐτόν διὰ τὴν προεστῆσαν αὐτῷ δικαιοσύνην, καὶ τὸ πιστόν, καὶ τὸ εὐλαβὲς τῶν ἀνδρῶν, ὅτι ἐν ἅπασιν δοκιμασθεὶς, ἐν ἐδυνάμει ἐπέπεσε τῆς δικαιοσύνης ὁ Πατριάρχης. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σινεργῶν ἔχε τὸν Θεόν, κατὰ τῶν ἀληθῶς ἐπελθόντων τῇ τῶν Σοδομιτῶν χώρᾳ, καὶ ἀφελομένων, καὶ τὸν ἀδελφίδην αὐτῶν τὸν ἅγιον Λώτ, ὃν καὶ ἀπέσχεψε μὲν μή πάσης τῆς σκυλεύσεως καὶ λαφυραγωγίας. καὶ πῶθεν γὰρ ἔδειξομεν, ὅτι ὁ αἰεὶ Υἱὸς σὺν Πατρί; ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. καὶ ἐκ εἶπεν, ὁ Μελχισεδέκ ἐν δρχῇ ἦν. καὶ πάλιν, ἦλθεν ἐν Κύριῳ πρὸς Ἀβραάμ, καὶ ἐβρεξε Κύριος πῶς Κύριος πῦρ, καὶ θεὸν ἱπὶ Σόδομα, καὶ Γόμορρα. καὶ ἀγγιῶ Ἀπόστολος Φησὶν· εἰς Θεός, ἐξ ὧν πάντα, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' ὧν πάντα. καὶ ἵνα μή τις εἴπῃ, ἐκὼν πᾶσι ἐστὶ τὸ Πνεῦμα, ἐπεὶ περὶ ἐνὸς καὶ ἐνὸς διηγείται; ἐκ ἔδει τὸ Πνεῦμα αὐτοσύστατον αὐτὸ γενέσθαι ἑαυτῶν. αἰεὶ γὰρ φυλάττεται ἡ Θεία Γραφὴ ὑπογραμμὸς ἡμῶν γίνεσθαι. ἐφ' ὧν γέγραπτο ἐν ὧν Πνεύματι ἀγίῳ ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἔλεγον· εἰς Θεός, ἐξ ὧν πάντα, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' ὧν πάντα. ἦν ὁ σὺν Πνεύματι ἀγίῳ λέγων ἱστο· ἔγὼ γὰρ ἵνα λείψῃ ἡ Τριάς αὐτὸς ὁ Κύριος σαφῶς λέγει· ὅτι ἀπελθόντες βαπτίσαιτε πάντα τὰ ἔθνη εἰς ὄνομα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, καὶ καλὴν ὁ Ἀπόστολος λέγει· ἐν δὲ ἐστὶν τὸ πνεῦμα τὸ δια-

VII. Sed quàm inanis est hæreseon Melchior omnium sensus! Nam & isti Dominum sedeciani, suum abnegarunt, qui illos suo sanguine redemit; quique non à Maria, ut illi putant, initium traxit; sed apud Patrem semper extitit, Deus Verbum, à Patre sine ullo initio aut tempore genitum; ut universa Scriptura declarat. Sic enim loquitur: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Non Melchisedeco dixit; qui tametsi Dei altissimi Sacerdos atate suâ fuerit, nec ullum post se successorem habuerit, minimè tamen è supernis est, neque è cælo descendit. Proinde Scriptura non dixit; *Demisit Abraham opacem & vinum*; sed protulit, tam ipsi, quàm iis qui cum eo erant; ut à Regum profligatione venientem Patriarcham exciperet. Huic igitur pro ea, quæ præditus erat, justitia ac fide, & religione benedixit. Quoniam in omnibus probatus nulla officii sui parte ab iustitia Patriarcha deciderat. Quinetiam Deum in illa expeditione opitulatorem adversus hostes habuit, qui in Sodomitarum agrum eruperant, indeque fratris filium sanctum Lot abduxerant; quem cum omni præda ac spoliis incolumem reduxit. At illud quàm copiosè demonstrari potest, Filium cum Patre perpetuo fuisse? In principio, inquit, erat Verbum; & Deus erat Verbum. Non dixit, In principio erat Melchisedec. Item: *Venit igitur Dominus ad Abraham; & pluit Dominus à Domino ignem, & sulphur super Sodomam & Gomorram.* Præterea, *Unus Deus*, ait Apostolus, ex quo omnia: & *unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia.* Ac ne quis objiceret; ubi est igitur Spiritus sanctus, cum unius atque unius dumtaxat mentionem faciat? Sed Spiritum sanctum suimet ipsius commendatorem ac prædicatorem esse minimè congruebat. Illud enim Scriptura sacra perpetuò servat, ut se nobis exemplaris instar proponat. Quocirca hæc in Spiritu sancto loquebatur Apostolus: *Unus Deus ex quo omnia, & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia.* Ac quæ cum Spiritu sancto ista dicebat; neque mancanti esse Triadom volebat. Adhæc Dominus ipse perspicuè dicit: *Euntes baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti.* Apostolus quoque, *Unus verò est Spiritus*, inquit, *dividens*

Melchisedeciani. En igitur Pater; en Filius; en Spiritus sanctus. Nusquam Melchisedec. Neque cum de cœlestibus donis mentio fit, impertiri hæc ab illo dixit; neque cum de sublimibus discessit. Proindeque frustra ejusmodi ab illis mendacia ad animorum offensionem conficta prædicantur. Quæ quidem non ex veritate, sed Draconis sibilo profecta sunt; pro eo ac quamlibet sectam decipere, atque in errorem abducere potuit.

Cum autem abundè jam de illis disputatum sit, missos demùm faciamus; quos Muris Aranei instar solida ac stabili fide velut lapide percussimus, ac lethiferum virus evasimus. Hanc enim Muris Aranei naturam esse ferunt, ut è vestigio quidem nullam ei, qui morfuset, perniciem inferat; verum paulatim corpus extinguat, ac membra ejus omnia labe illa, quam

Muris Aranei.

Κελεφίας κελεφίαν vocant, inficiat. Sic hæresis illius dogma primo statim auditu levissimi esse momenti videtur; sed ubi paulatim progressi illorum sermones irrepsent, quæstiones primùm ac dubitationes, deinde, exitium afferunt iis, qui hoc præsidio, ac velut antidoto minimè sunt instructi. Cæterum non temerè se animal illud ostendit; sed nocte grassatur, & illam, quam dixi, perniciem consciscit; atque in Ægypto potissimum. Ut qui naturam ejus noverint, non dubitent haud abs re, neque per calumniam hujus à nobis mentionem esse factam: cum istiusmodi sit natura præditum. Deinceps verò ad reliquas progredior: ut, posteaquam id quod suscepimus Divina ope perfecimus, eidem gratiam vicissim habeamus.

Bardeſanes
quæ fuerit.

PROXIME ab illis Bardesianes quidam numerandus est, à quo Bardesianistarum hæresis initium accepit. Hic è Mesopotamia oriundus, ex urbe Edeſſa, principid longè optimus vir fuit, ac libros quamplurimos conscripsit, cum adhuc sana atque integra mente esset. Quippe in Ecclesia Catholica versabatur, utriusque lingvæ, Græcæ videlicet,

ἐν

κλησίας ὠρμάτο, λόγιός τις ὢν ἐν

ἄρῃ ἐκάτω ὡς βάλεται πρὸς τὸ συμφέρον. ἰδὲ τοίνυν Πατὴρ, ἰδὲ Υἱὸς, ἰδὲ Πνεῦμα ἅγιον. καὶ ὁ δαμῶν Μελχισεδέκ, ἔτε ἐν τοῖς χαρίσμασιν εἶπεν ὅτι δωρεῖται, ἔτε ἐν τοῖς ὑψώμασι. καὶ μᾶτην πρὸς τούτοις ἄδετα τὰ ψευδῆ καὶ ὑπινενοημένα τῶν πωροσκομιῶν, ἐκ δὲ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς συρίγματος τῶν δράκοντος, ὡς ἐκάστην ἡδυνήθη ἀπατήσασθαι καὶ πλανῆσαι.

Καὶ περὶ τούτων δὲ ἱκανῶς διαλεχθέντες καταλείψωμεν, ὥσπερ μυογαλλίδιον λίθω πεπαυκότες διὰ τῆς σερεῆς πίσεως καὶ ἑδραλώματος, καὶ φυγόντες τὸ ἰσθόλον δηλητήριον. τὸ γὰρ μυογαλλίδιον φασι πρὸς μὲν τὴν ὥραν μὴδὲν ἀδικεῖν τὸν δακνόμενον, χρόνῳ δὲ τινὶ τὸ σῶμα ἀφανίζειν, καὶ εἰς λώθησιν κελεφίας ἕως ὅλων τῶν μελῶν ἀγειν τὸν ὑπερβλυσθέντα. ἔτω καὶ αὕτη ἡ διάνοια τοῖς ἀδελφοῖς περὶ τούτων ἀκῆσασθαι φαίνεται ὡς ἔδεν, πωροσεντρίβομένη δὲ ἡ τῶν λόγων παρεργλή, ζήτημα ἐμποιεῖ, καὶ ὥσπερ ἀφανισμόν τοῖς μὴ τυχεῖσι τῆς βοηθήματος τῆς ἀντιδότης ταύτης. ἔ τὰ χιόν ὅτι φαίνεται τὸ ζῶον. ἐν νυκτὶ γὰρ ἐστὶ πορευόμενον, καὶ ἔτω τὴν βλάβην ἐργάζεται. μάλιστα δὲ ἐν τῇ τῶν Αἰγυπτίων χώρᾳ. ὡς ἰσέον ἐστὶ τοῖς τὴν γνῶσιν τῆς ζωῆς ὑπιστάμενοις, ὅτι ἔπαρεργως, ἔτε σεσυκοφαντημένως τῆς τῆς ζωῆς ὑποδέσεως πεποιήμεθα τὴν μνήμην. τούτο γὰρ αὐτῶν τὸ δικαίωμα ὑπάρχει. ἐφεξῆς δὲ βαδίσμας ὑπὲρ τὰς ἄλλας, ὅπως τὸ ἐπαγγέλημα ἐν Θεῷ πληρῶσαι καταξιώθεντες, τῷ Θεῷ ἀχαρισήσωμεν.

CONTRA BARDESIANIDKATA BARDESIANISTΩΝ, ΤΡΙΑ-

στας, Hæresis XXXVI.

ſive LVI.

κοσὴ ἕκτη, ἡ καὶ πεντηκοσὴ ἕκτη.

ΤΟΥΤΟΙΣ καθεξῆς συνέπεται Βαρδησιάνης τις, ἔτω καλέμενος. ὁ δὲ Βαρδησιάνης ἔτ', ἐξ ἑπερ ἡ ἀρεσις τῶν Βαρδησιανιστῶν γεγνήται, ἐκ Μεσοποταμίας μὲν τὸ γένος ἦν, τῶν κατὰ τὴν Εδεσσηνῶν πόλιν κατοικούντων. ὅς τὰ μὲν πρῶτα ἀριστός τις ἀνὴρ ἐτύχανε, λόγους δὲ ἐκ ὀλίγους συνεγράψατο, ὁπηνίκα ἐρρωμένην εἶχε τὴν διάνοιαν. ἐκ γὰρ τῆς ἀγίας τῆς Θεᾶς Ἐκταῆς δυοὶ γλώσσας, Ἑλληνικὴν τε διαλέκτω,

καὶ τῇ τῷ Σύρων Φωνῇ. ΑΥγάρω δὲ τῶν Εδεσηνῶν δυνάστη ἀνδρὶ ὁσιωτάτῳ ἐξοικειώ-
 μῳ τὰ πρῶτα, καὶ συμπράττων τε ἅμα,
 καὶ τῆς αὐτῆς μεταχρῶν παιδείας, διήρκεσε
 μὲν μὲν τὴν ἐκείνῃ τε λευτὴν ἄχει τῶν χρό-
 νων Αὐτωνίῃ Καίσαρι, ὃς τῷ Εὐσεβῆς κα-
 λούμενῳ, ἀλλὰ τῷ Οὐγέρῳ, ὃς πολλὰ * Αἰ-
 δαν τὸν Αἰρονόμον καὶ εἰμαρμένης λέγων συν-
 ελογήσατο. καὶ ἄλλα δὲ καὶ τὴν εὐσεβῆ πί-
 σιν ἐμφέρεται αὐτῷ συγγράμματα. Απολ-
 λωνίῳ δὲ τῷ Αὐτωνίῃ ἐταίρῳ * ἀντήρει
 παλαιῶν, ἀρνήσατο τὸ Χριστιανὸν ἐαυ-
 τὸν λέγειν. ὁ δὲ σχεδὸν ἐν τάξει ὁμολογίας
 κατέστη, λόγος τε σωτὴρ ἀπεκρίνατο, ὑ-
 πὲρ εὐσεβείας ἀνδρείως διαπολογούμενος, θά-
 νατον μὴ δεδιέναι φήσας, ὃν ἀνάγκη ἔσεσθαι,
 καὶ τε τῷ Βασιλεῖ μὴ ἀντεῖποι. καὶ ἔτι οὗτος
 ἀνὴρ τὰ πάντα μεγάλως ἰὺ κεκοσμημέ-
 νος, ἕως ὅτε τῷ ἀσυχρήματι τῆς ἐαυτοῦ Αἰρέ-
 σεως ἐπιέπεσε, δικὴν νηὸς γεγονώς καλλι-
 σης, φόρτον δὲ ἀσωείκασον ἐμβαλλομένης,
 καὶ ὡς τὰς ὀχθὰς τῷ λιμένι λακιδεί-
 σης, καὶ διαπολεσάσης τε τὴν πᾶσαν πα-
 γματείαν, καὶ ἐτέρῃς τοῖς ἰπιδάταις θά-
 νατον ἐμποησάσης.

Προσφθίρεται γὰρ ἔτι Οὐαλεντίνους,
 καὶ ἐκ τῆς αὐτῶν μοχθηρίας ἀνιμάται ὁ δηλητή-
 ριον τῶν, καὶ ζιζανιώδες. πολλὰς τε καὶ ἄλλας
 καὶ αὐτὸς ἀρχὰς καὶ * προσβολὰς διηγῆσατο. καὶ
 τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν δεινισάμενος ἐδο-
 γμάτισε ταύτην τὴν Αἰρεσιν. χρῆται δὲ Νόμῳ
 καὶ Προφῆταις, παλαιᾷ τε, καὶ καινῇ Διαθήκῃ,
 καὶ Αποκρύφους ἰσὶν ὡσαύτως. ἀναβραβύσει
 δὲ καὶ αὐτὸς μὲν πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ τε καὶ τῶν
 μετὰ αὐτὸν, ἀπαλλοτριώσας ἐαυτὸν τῆς ἀλη-
 θείας, καὶ ὡς διὰ λαμπάδος πυρὸς Φωτεινῆς
 εἰς ἀσέβητον μεταβεβλημένος.

Περὶ μὲν γὰρ νεκρῶν ἀναστάσεως ἡδη ἡμῖν ἐν
 πολλαῖς αἰρεσεσιν εἴρηται ὃς λυπήσει δὲ καὶ αὐ-
 τὸς ἐν τῇ πρὸς τῶν ἀνατροπῇ χρησάτος ὁλί-
 γοις λόγοις. εἰ μὲν γὰρ τὴν παλαιὰν Διαθήκην
 δεχόμενος, καὶ τὴν καινὴν ὡσαύτως, πόθεν ἔκ-
 ἐλεγχθήσῃ ὡς ἀφθέρων τὴν τῆς ἀληθείας ὁ-
 δὸν, καὶ ἐαυτὸν διαπορεύων τῷ Κυρίῳ ἐν ἀληθείᾳ
 ζῶντι; ὅτι μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος πρῶτος, ἵνα
 γείνηται ἡμῖν δερβάβων τῆς ἀναστάσεως, καὶ πρω-
 τότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡ-
 μῶν, καὶ ἀνέστη, καὶ ἔχ' ἀπλῶς ἐν δοκῇ πεποι-

Ac Syriacæ peritus. Cùmque Abgaro Barde-
 Edeffenorum Regulo viro sanctissimo fa-
 miliaritate conjunctus esset, ac cum eo
 concorditer se in omnibus gereret, & ejus-
 dem disciplinæ esset particeps, post ejus
 obitum ad Antonii Cæsaris usque tempo-
 ra perseveravit, non Pii, sed Veri. Idem
 adversus Abidam Astrologum contra fa-
 rum pluribus disputavit. Nec alia pau-
 ca illius monumenta feruntur rectæ fidei
 consentanea. Quinetiam Apollonio An-
 tonini familiari, ut se Christianum nega-
 ret, suadenti, acquiescere noluit: Ac pro-
 pmodum inter fidei Confessores relatus
 est. Etenim pietatis patrocinio fortissi-
 me suscepto sapienter imprimis respon-
 dit: negavitque mortem se timere, cu-
 jus, etsi Imperatori non resisteret, sibi
 nihilominus necessitas immineret. Ita
 vir ille præclarissimis ornamentis prædi-
 tus hætenus fuit, donec infelici fato su-
 um illum in errorem incidit; similiter
 atque egregia navis, quæ infinitis onusta
 mercibus, ad portum illisa, non modo ja-
 cturam rerum omnium facit, sed & vecto-
 ribus exitium adfert.

II. Nam cùm ad Valentinus miser-
 rimè sese applicasset, ex eorum improbi-
 tate pestiferum illud virus ac lolium con-
 traxit. Multa hic perinde & alia princi-
 pia, & productiones inexit. Mortuo-
 rum resurrectionem sustulit, itaque pri-
 vatam hæresim condidit. Porro Legis, ac
 Prophetarum libros, adeoque Vetus ac
 Novum Testamentum; necnon Apocry-
 phos quosdam adhibet. Verùm iste, cum
 iis omnibus, qui eum antecesserunt, aut
 postea secuti sunt, facilè confutabitur, ut
 qui à veritate seipsum abalienaverit, ac
 velut ex ignea splendentique face in fuli-
 ginem conversus sit.

Quod enim ad mortuorum excitatio-
 nem attinet; licet de ea sæpius in aliis
 hæresibus disputatum sit, non gravabor
 iterum paucis ad eum refellendum ca-
 dem de re differere. Nam si Vetus Te-
 stamentum ac Novum admittis, nonne &
 corrupisse veritatis viam, & à verissimâ
 Domini vita abhorre manifestè con-
 vinceris? Siquidem Princeps ipse Do-
 minus; uti nobis resurrectionis arrha-
 bo quidem esset, ac primogenitus è mor-
 tuis, nostra causa mortuus est, ac resurre-
 xit; neque specie tenus est passus: utpote

Barde-
sianita.
Hæresis
LVI.

Mat. 27. 57.
Matth. 28.

Marc. 16. 1.

Gal. 4. 4.

1. Cor. 15. 53.

Mat. 25. 45.

Gen. 4. 10.

qvi sit sepultus, ejusque corpus nonnulli A-
gestaverint. Testis est Josephus Arima-
thæensis. Testes illæ Mulieres quæ ad
monumentum unguenta detulerunt. Te-
stes centum illæ Aloës libræ, non eam
inanem opinionem atque imaginem fuisse.
Testes denique Angeli, qvi id Mulie-
ribus declararint. *Surrexit, inquit, non est
hic. Quid queritis viventem cum mortuis?*
Neque verò dixit, *Non est mortuus*; sed *sur-
rexit*, qvi in carne passus, spiritu perpetuò
vivit, ac secundum divinitatem suam per-
pessionis omnis est expers. Qvi è supremis
ortus, & à Patre genitus perpetuò existit.
Idem tamen novissimis temporibus ex
Maria Virgine homo fieri voluit; ut Paulus
testatur his verbis: *Factus ex muliere, factus*
sub lege. Nunquamne illam Scripturæ sen-
tentiam exaudisti: *Oportet corruptibile in-
ducere incorruptionem, & mortale hoc indu-
cere immortalitatem?* An non tibi Isaias Pro-
pheta persvasit, cum ita loquitur: *Et mortui
resurgent, & excitabuntur qvi in monimen-
tis sunt?* Adhæc Dominus ipse, *Resurgent,*
*inquit, bi in vitam æternam, & isti in suppli-
cium?* Non illud denique Abelis post mor-
tem cum Deo colloquium recordaris; ut-
que non illius animam, sed sanguinem sup-
plicare dicat, ac Deum clamoribus inter-
pellare? Sanguis porro nequaquam anima
est; sed in sanguine anima potius inest.
Quippe sanguis aspectabile corpus est: A-
nima verò, cum visum omnem effugiat, in
sanguine residet. Ita dogmatis tui, ò Bar-
desiane! pravitas ipsius vi veritatis everfa
penitus concidit.

III. De pluribus verò principiis, quo-
niam adversus alios, qvi in eodem errore
versantur, jam pridem multa diximus, lon-
gam hoc loco disputationem non insti-
tuam. Sed illud ex Apostolo duntaxat in
memoriam revocabo. *Nobis unus est Deus*
Pater, ex quo omnia; & nos in ipsum, & u-
nus Dominus Jesus Christus, propter quem
omnia, & per quem omnia, & nos per ipsum.
Quomodo igitur Deorum illa multitudo
Principiorumque constabit? *Et unus* (in-
quit) *Dominus Jesus Christus, propter quem*
omnia, & per quem omnia, & nos per ipsum.
Quamobrem unus est tantummodo con-
ditor, neque plures Dii sunt, Æonesve plu-
res. Sic enim dixit; *Si sunt multi, qvi di-*
cuntur Dii; Quam particulam, qvi di-
cuntur, adjecit ideo, ut non esse revera
significaret. Sed cum propter eos, qvi
ab Ethnicis esse dicuntur, quosque illi
Deos constituunt; puta Solem, Lunam,

γεν. ἐτάφη γὰρ, καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς βεβα-
στάχασιν. καὶ μαρτυρεῖ μὲν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Λει-
μαθαίας, μαρτυροῦσι καὶ αἱ Φέρουσαι μῦρα
εἰς τὸ μνήμα, καὶ ἡ τῶν ἑκατὸν λιτρῶν ἀλόης
ὀλκή, ὅτι σὺκ ἦν δόκησις, εὐδὲ φαντασία. μαρ-
τυροῦσι δὲ καὶ οἱ Ἀγγελοὶ ταῖς γυναιξὶ πεφη-
νότες, ὅτι ἀνέστη, καὶ ἐστὶν ὡδὲ· τί ζητεῖτε τὸν
ζῶντα μὲν τῶν νεκρῶν; καὶ ἐκ εἰπον, ὅτι ἐκ ἀ-
πέθανεν· ἀλλὰ ἀνέστη ὁ πεπονθὼς ἐν σαρκί,
ζῶν ὁ αἰεὶ ἐν πνεύματι, καὶ ἀπαθὴς ὢν ἐν τῇ
ιδίᾳ θεότητι, ὁ ἀνωθεν αἰεὶ ἐκ Πατρὸς γεγεν-
νημένον ὑπάρχων, ὁ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμε-
ρῶν διδοκῆσας ἀπὸ Μαρίας τῆς Παρθένου
ἡμέρᾳ ἀνδρωπῶν, ὡς μαρτυρεῖ Παῦλος ὁ
ἀγιώτατος, λέγων· γενόμενον ἐκ γυναι-
κος, γενόμενον ὑπὸ νόμον. ἄρα γε ἔπω-
κῆσας τῇ ρήτῃ τῇ λέγοντι, ὅτι δεῖ τὸ
φθαρτὸν τῷτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ
τὸ θνητὸν τῷτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν; ἢ ἐκ
ἐπεισέ σε Ἡσαίας ὁ Προφήτης, λέγων· καὶ
ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ, καὶ ἐγερθήσονται οἱ
ἐν τοῖς μνημείοις; αὐτὸς ὁ Κύριος λέγων·
ὅτι ἐγερθήσονται ἔτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ
ἔτοι εἰς κόλασιν; ἢ ἐ μέμνησαι τῆς Ἀβελ μὲν
θανάτον τῆς πρὸς Θεὸν ὀμιλίας, ὡς ἐ τὴν
ψυχὴν λέγει ἐντυγχάνειν, καὶ βοᾶν πρὸς τὸν
Θεόν, ἀλλὰ τὸ αἷμα; αἷμα ὃ ἐ ψυχὴ ὑπάρχει,
ἀλλ' ἐν τῷ αἵματι ἡ ψυχὴ ἐστὶ. σῶμα γὰρ ἐστὶ
τὸ αἷμα ὁρατὸν, ἢ ὃ ψυχὴ ἀόρατος· τις
ὑπάρχουσα, ἐν τῷ αἵματι ἔχει τὸν χῶρον. καὶ
πανταχόθεν ἐλήλεικται σε, ὦ Βαρδησιάνη,
ἢ κακοπιστία, ἀνατρεπομένη ἐξ αὐτῆς
τῆς ἀληθείας.

Περὶ δὲ πολλῶν ἀρχῶν ἐπειδήπερ πολλὰ-
κις καὶ τῷ ἔτῳ λεγόντων πολλὰ * εἰπόντες, F. ἡπ.
ἐνταῦθα ἐ πολλὴν ποιῆμαί τὴν περὶ τῆς δια-
λογίαν, ἀλλ' ὡς ἐν ὑπομνήσει τῆς ἀγίας Αποστό-
λου, φάσκοντες· ὅτι ἡμῖν εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ,
ἐξ ὧν τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν. καὶ εἰς Κύριος
Ἰησοῦς Χριστός, δι' ὧν τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι'
αὐτῆς. πῶς ἐν πολυθεΐᾳ ἔσαι, καὶ πολλὰ ἀρ-
χαί; καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' ὧν τὰ πᾶν-
τα, καὶ δι' ὧν τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτῆς. ἄρα
ἐν εἰς ἐστὶν ὁ ποιητής, καὶ ἔτε πολλοὶ Θεοί, ἔτε
πολλοὶ αἰῶνες. ἔφη γὰρ, ὅτι εἶπερ εἰσὶ πολλοὶ
θεοὶ λεγόμενοι. τὸ δὲ λεγόμενοι, ὡς ἐκ ὑπαρ-
χόντων ἀπεφάνητο. διὰ δὲ τῆς τῶν Ἑλλήνων
λεγομένης, ὡς ἐθεοποίησαν, ἡλίον, καὶ σελήνην,

ἄσρα τε καὶ τὰ τέτοις ὅμοια δὲ ποθηνάμεν, ἀπέκλειτε πάντων τῶν πεπλανημένων τὴν διάνοιαν.

Τῆς δὲ ὑγιᾶς πίσεως πανταχόθεν σωζομένης ἐδραΐωμαι ἑσθῆς, καὶ σωτηρίας τῶν πιστῶν, ῥαδίως ἢ πασῶν τῶν Αἱρέσεων Ἰππινενομένη κενολογία προσανευράπη ὡς καὶ ἔστι ἀναπραπίς, καὶ ἐλεεινὸν ἑαυτὸν καταστήσας, καὶ ἑαυτὸν δὲ ποξενώσας τῆς ζωῆς. Φησὶ γὰρ ὁ Προφήτης πρὸς τὴν ἀγίαν τὴν Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ὅτι θήσομαι ἀνθρακα τὸν λίθον σου, καὶ τὰς θεμελίους σου σάπφειρον, καὶ τὰ τέχη σου λίθους ἐκλεκτὰς, καὶ τὰς ἐπάλλξεις σου ἱάσω. εἰτα ὑσερόν Φησι, πᾶσα Φωνὴ ἢ ἐπανασήσεται ἰπὶ σέ, πάντας αὐτὰς ἠτήσεις, ἰπὶ δὲ σε ἐκατευοδάθησεται. ἔδὲ γὰρ κατιχύσει πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας πίσιν· ἐπειδήπερ ἰπὶ τὴν πέτραν ἀκοδόμηται, καὶ πύλαι αὐτῆς ἐκατιχύσων αὐτῆς ὡς ἐπηγγείλατο αὐτῇ ὁ ἅγιος Θεὸς Λόγος, ὁ βασιλεὺς αὐτῆς, καὶ κυμῖος, καὶ κύριος αὐτῆς, καὶ δεσπότης, ὡς ἡ δόξα, τιμὴ, κράτος, Πατρὶ ἐν Υἱῷ, σὺν ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ταύτης δὲ καὶ αὐτῆς καταπατηθείσης τῆς αἱρέσεως, ὡς δὲ πο τομῆς ὅφειας ἔστα κεφαλὴ, καὶ ἐτι σκαρίζουσα, τῷ ἔϋλω τῆς ζωῆς πωροθεῖσα, αὐτοὶ Θεῷ ἀχαριστῶντες ἰπὶ τὰς ἄλλας πάλιν διασκοπῶντες ἴωμεν, ὡς ἀγαπητοί.

ΚΑΤΑ ΝΟΗΤΙΑΝΩΝ, ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ
ἐβδόμη, ἢ καὶ πεντηκοστὴ
ἐβδόμη.

ΕΤΕΡΟΣ πάλιν μὲν τῶτον Νοητὸς ὀνόματι ἀνέστη, ἐπὶ τῶν πλειόνων, ἀλλ' ὡς πρὸ χρόνου τῶν τέτων ἐκατὸν τριάκοντα, πλείων ἢ ἐλάττω, Ἀσιανὸς, τῆς Εφέσου πόλεως ὑπάρχων. ὃς ἀλλοτρίῳ πνεύματι φερόμενος, ἠθέλησεν ἀφ' ἑαυτοῦ ἀμῆτε Προφήται, μῆτε Ἀπόστολοι, μῆτε ἐξ ὑπαρχῆς κατέχευεν ἡ Ἐκκλησία, μῆτε ἐνενοήθη, λέγειν τε καὶ διδάσκειν.

Cor. i-
πάρμασι. Οὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ* ἐπὶ ἄρμασι μανίας ἐπαρθεῖς, ἐτόλμησε λέγειν τὸν Πατέρα πεπονηναί. ἐτι δὲ μετῴνι ἰνιτύφω καὶ πῶς φερσύνῃ ἐνεχθεῖς, ἑαυτὸν ἔλεγε Μωϋσεᾶ, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀαρὼν. ἀλλὰ μετὰ τῶν τέτων

A sidera, reliquaque id genus istud protulerit : nullam aberrantium hominum opinionioni locum reliquit.

Ceterum cum sincera fides undique facta recta custodiatur, in eaque fidelium salus ac firmitas sit positum, facile universarum hæreseon conficta mendacia dissolvuntur. Quemadmodum & Hæreticus iste disiectus est, qui se miserimum in statum redegit, & a vitâ penitus alienavit. Etenim Propheta ita sanctam Dei Ecclesiam alloquitur. *Ponam carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua sapphirum; & muros tuos lapides electos, & propugnacula tua jaspidem.* Deinde subjicit, *Omnis vox, quæ adversus te consurget, omnes illos vinces; contra te verò non prosperabitur.* Nihil enim est, quod veram fidem expugnare possit; quia *super Petram adificata est; & portæ Inferi non prevalebunt adversus illam.* Quod eidem Deus Verbum, Rex, inquam ipsius, ac Sponsus ac Dominus promisit: cui gloria, honor, imperium, Patri videlicet in Filio, cum Spiritu sancto, in sæcula sæculorum, Amen.

Postremo cum hæc à nobis proculcata sit hæresis, ac velut avulsam à trunco serpentis caput adhuc palpitans quodam quasi vitæ fuste comminutum sit, superest ut actis ritè Deo gratias, ad reliquas contemplandas hæreses transeamus.

CONTRA NOETIANOS,
Hæresis XXXVII
sive LVII.

I. POST hunc alius quidam Hæreticus Noëtus nomine prodiit; neque multis ab hinc annis; sed ante hos ferè centum ac triginta, in Asia oriundus, urbe Epheso. Qui alieno spiritu afflatus ea dicere ac docere ausus est, quæ nec Prophetæ; nec Apostoli; nec Ecclesia ab initio tenuit, ac ne cogitavit quidem.

Igitur velut quidam elatus insania passum esse Patrem non dubitavit asserere. Sed & majori quidam arrogantia, ac vecordia elatus sese Moysem, fratrem verò suum Aaronem esse dixit. In-

Noëtiani ter hæc beatæ memoriæ presbyteri ejus rei fama permoti hominem advocant; deque his omnibus interrogant; utrumnam tam contumeliosum in Patrem dogma proposuisset. At ille coram Presbyterorum confessu productus inficiari primo, quod ante ipsum nemo atrox illud, atque exitiale virus evomisset. Postea verò, cum rabiem suam nonnullis, ut ita dicam, aspersisset, ac decem ferè homines sibi adjunxisset, majorem in superbiam, atque insolentiam elatus, atque audacior factus, palam hæresim suam disseminavit. Proinde rursus idem illi Presbyteri, tam ipsum, quam qui se ad eum infelicitè aggregarent, arcessunt, atque iisdem de rebus sciscitantur. Ille cum grege suo frontem perfricans audacter contradicere cepit. Ac quid, inquit, mali feci? Unum Deum veneror, unum novi; nec præter ipsum alterum natum, passum, mortuum.

Ab Ecclesia pulsus. Ad quam opinionem cum constanter adhæresceret, eum pariter atque ejus discipulos ab Ecclesia pellunt. Moritur deinde paulò post cum fratre suo; neque tamen aut ille pari ac Moyses olim, aut ejus frater eadem, quâ Aaron honorificentia sepulti sunt: tanquam enim desertores abjecti sunt, nec ab ullo Catholicorum sepulturae mandati. Post hæc qui corruptam ab eo doctrinam hauserant istud ipsum dogma corroborarunt, iisdem, quibus ipsorum Magister initio, verbis adducti. Nam cum Presbyterorum concilio percontanti dixisset; unum se Deum colere, verè hoc ab illis responsum audiit: Et nos unum quoque Deum colimus: sed quemadmodum legitimè illum colere novimus. Idemque Christum habemus unum, sed quemadmodum novimus, unum Christum Dei filium: passum, quomodo passus est: mortuum, quomodo mortuus est. Qui & resurrexit; & in cælum ascendit; & ad Patris dexteram manet, & venturus est judicare vivos & mortuos. Hæc nos ab Scripturis sacris accepta profiteamur, quæ & novimus.

Noëtiani quibus auctoritatem utuntur. I. Hinc Noëtiani, velut ab eo avulli ac propagati, atque universi ejus sectæ idem dogma profitentur, ac fanaticam illam doctrinam ejusmodi verbis affirmare conantur, quibus Moysen Deus affatus est. *Ego sum Deus patrum ve-*

Αὐτὸς τῆς περὶ αὐτὸν ἐπιχρήσεως, οἱ μακάριοι Πρεσβύτεροι τῆς Εκκλησίας προσκαλεσάμενοι αὐτὸν, ἐξήταζον περὶ τῶν πάντων, καὶ εἰ ταύτην τὴν βλασφημίαν πρὸς Πατὸς προηγάγετο. ὁ δὲ τὰ πρῶτα μὲν ἠρνεῖτο, ἵπτις Πρεσβυτερίᾳ ἀγόμενῃ, διὰ τὸ μηδένα πρὸ αὐτῆς ἐξεμέσαι ταυτὶ τὴν δεινὴν, καὶ ὀλετήριον πικρίαν. ὕστερον δὲ ἀφ' ἧς εἶχε λύσεως εἰς τινὰς ἄλλας ἐμβαλὼν, ὡς εἰπεῖν, καὶ σὺν αὐτῷ ὥσπερ δέκα ἄνδρας ἐπαγόμενῃ, εἰς τύφον μείζονα καὶ θράσος ἐπαρθεῖς, τολμηρὸς γεγονώς, παρρησία λοιπὸν τὴν Αἰρεσιν ἐδοξμάτιζε. πάλιν δ' αὐτοὶ αὐτοὶ Πρεσβύτεροι προσκαλεσάμενοι αὐτόν τε, καὶ τὰς προσφθαρέντας αὐτῷ ἀνθρώπους, περὶ τῶν αὐτῶν πάλιν ἠρώτων. ὁ δὲ ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτῷ πεπλανημένοις ὑποτρέψας τὸ μέτωπον, λοιπὸν παρρησία ἀντέλεγε, φάσκων· τί γὰρ κακὸν πεποίηκα; ἓνα Θεὸν δοξάζω, ἓνα ἱπτάμαι, καὶ ἐκ ἄλλου πλὴν αὐτῆς, γεννηθέντα, πεπονθότα, λποθανόντα. ὡς ἔν ἐν τῆτοις ἔμενεν, ἐξέωσαν αὐτὸν τῆς Εκκλησίας, ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτῆς δόγμα μεμαθητευμένοις. τελευτᾷ δὲ ὁ αὐτὸς ἐναλχῇ ἅμα τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ, ἔχων ὡς ὁ Μωϋσῆς ἐν δόξῃ, ἐδὲ ὁ αὐτῆς ἀδελφὸς ὁ Ααρὼν ἐτάφη ἐν τιμῇ. ἐρρίφθησαν γὰρ ὡς πρῶτα, καὶ ἐδὲ αὐτῆς τῶν θεοσεβῶν πείσειλε. μετὰ τῆτοις ὁ ὑπ' αὐτῆς τὸν νῆν φθαρέντες ἐκράτουναν τῆτι τὸ δόγμα, τῆτοις τοῖς ρητοῖς ὑπαχθέντες, οἷς καὶ ὁ αὐτῶν διδασκαλὸς ἐξ ἀρχῆς. ὅτε γὰρ ἐρωτᾷμεν ἀπὸ τῆς Πρεσβυτερίᾳ ἔφη, ἓνα Θεὸν δοξάζειν, ἢ καὶ παρ' αὐτῶν φιλαλήθως, ὅτι ἓνα Θεὸν δοξάζομεν καὶ αὐτοὶ, ἀλλ' ὡς οἶδαμεν δικαίως δοξάζειν. καὶ ἓνα Χριστὸν ἔχομεν, ἀλλ' ὡς οἶδαμεν ἓνα Χριστὸν υἱὸν Θεοῦ, παθόντα καθὼς ἔπαθεν, λποθανόντα καθὼς ἀπέθανεν, ἀναστάντα, ἀνελθόντα εἰς τὸν οὐρανόν, ὄντα ἐν δεξιᾷ τῆς Πατρὸς, ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. ταῦτα λέγομεν μεμαθηκότες ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, καὶ ἱπτάμεθα.

Εκ τῆς οἱ Νοητιανοὶ ἀπόσπασμα ὄντες αὐτῆς, καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς, ἵατι τὸ δόγμα δοξάζουσιν, ἐκ τῶν ρητῶν τῶν περὶ αὐτῶν σιωπῶν τὴν κατ' αὐτῆς ἐμμανῆ διδασκαλίαν, ἀφ' ἧς εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Μωϋσῆν· ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς τῶν πατέρων

τέρων ὑμῶν· ἐγὼ πρῶτος, καὶ ἐγὼ μὲν ταῦ-
 τα ἔκ' ἔσονται σοι Θεοὶ ἕτεροι, καὶ τὰ ἐξῆς.
 ἔλεγον ἔν, ἡμεῖς τοίνυν αὐτὸν οἶδαμεν μόνον.
 εἰ τοίνυν ἐλθὼν Χριστὸς ἐγγυήθη, αὐτὸς ἐστὶ
 Πατὴρ, αὐτὸς Υἱός, ἄρα αὐτὸς ἐστὶ Θεὸς ὁ α-
 εῖ, καὶ νῦν ἐλθὼν, ὡς λέγει ἡ γραφή· ἔτι ὁ
 Θεὸς σε, ὃ λογισθήσεται ἔτε· ὁ παρὲς αὐ-
 τὸν, ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν Ἰησοῦς, καὶ ἔδωκεν
 αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τῷ
 ἡγαπημένῳ αὐτοῦ· μὲν ταῦτα Ἰπὶ τῆς γῆς ὠ-
 φθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεραφῇ. ὁ-
 ρᾶς, Φησί, πάλιν πῶς ἡ θεία Γραφή ἡμᾶς συν-
 ετίζει, τὴ μὴ ἄλλον καὶ ἄλλον Θεὸν ἡγεῖσθαι,
 φάσκοντα, ὅτι αὐτὸς Θεὸς ἐστὶ μόνος ἐλθὼν,
 καὶ αὐτὸς πάλιν ὑπερῶν ὠφθεῖς; πάλιν δὲ
 ἄλλω ρητῷ κεχρηται τῷ, ὡς λέγει, ἐκο-
 πίασεν Αἰγυπτίον, καὶ ἐμπόρια Αἰθιοπῶν,
 καὶ οἱ Σαβαίη ἀνδρες ὑψηλοὶ ἐπὶ σὲ διαβή-
 σονται, καὶ σοὶ δῶλοι ἔσονται, καὶ πορεύσον-
 ται ὀπίσω σε δεδεμένοι χειρὸς πέδας, καὶ ἐν
 σοὶ προσκυλήσουσι, καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται,
 ὅτι ἐν σοὶ Θεὸς ἐστὶ, καὶ ἔκ' ἐστὶ Θεὸς πλὴν σε.
 σὺ γὰρ εἰ Θεός, καὶ ἔκ' ἡδμεν, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ
 Σωτὴρ. ὁρᾶς, Φησί, πῶς αἱ θεῖαι γραφαὶ ἕνα
 Θεὸν σημαίνουσι, καὶ καταγγέλλουσιν αὐτὸν ἐμ-
 φανῇ; καὶ ὁμολογῶντες εἰς ἐστὶν ὁ αὐτός, αἰ-
 ῶν. καὶ τὰς ἑνεκάς πολλὰς Θεὸς λέγομεν, ἀλλ'
 ἕνα Θεὸν τὸν αὐτὸν ἀπαθῆν, αὐτὸν Πατέρα τῶ
 Υἱοῦ, αὐτὸν Υἱὸν, καὶ πεπονθότα, ἵνα σώσῃ ἡμᾶς
 ἐν τῷ ἰδίῳ πάθει. καὶ ὃ δυνάμεθα ἄλλον λέγειν·
 δῆθεν ἀπὸ τῶ Ἰησοῦ αὐτῶν μεμαθηκότες
 ταύτην τὴν ὁμολογίαν, καὶ τὴν πονηρὰν ταύτην
 ὑπόνοιαν, καὶ λυμαντικὴν μανίαν.

Εἴτα ἄλλα ρητά φασιν εἰς σύστασιν ἑαυ-
 τῶν, ὡς ὁ αὐτῶν διδάσκαλος ἔλεγεν, ὅτι καὶ
 ὁ Ἀπόστολος τῶ τοῖς μαρτυρεῖ τοῖς λόγοις. ὡν
 οἱ πατέρες, ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κτ' σάρκα, ὁ ὧν
 Ἰπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τὰς αἰῶνας,
 ἀμήν. βάλονται δὲ διηγέσθαι μονοκάλως
 τῶτον τὸν τρόπον, ὡς Θεόδοτος· ἐκεῖν
 μὲν φύσει ἀκροτάτως ἀνθρώπων ψιλὸν
 διηγησάμενος· ἔτι δὲ πάλιν ἄλλην ἀ-
 κρότητα μονοτύπως τὸν αὐτὸν Πατέρα καὶ
 Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἐν σαρκὶ πεπον-
 θότα, καὶ γεννηθέντα ἡγησάμενος· ἔτε
 ἔν ἐκεῖνοι οἱ ἀπὸ Θεοδότου τι ἐν ἀληθείᾳ
 ἔφασαν, ἔτε ἔτι ὁ Νοῆτος, καὶ οἱ ἀπ'
 αὐτοῦ, ἀνόητος δὲ μᾶλλον τῇ δυνάμει,

Astrorum. Ego primus, & ego posterior. Non
erunt tibi Dii alteri, &c. Ex quibus ita
colligebant: Nos ipsum novimus solum.
Quare si ventens Christus natus est, idem
iple Pater est, & Filius, idem denique
Deus est, qui & semper fuit, & in prae-
sencia venit, ut Scriptura declarat: Hic est Baruch. 3.
Deus tuus; Non reputabitur alius ad ipsum. 36.
Invenit omnem viam scientia, & dedit illam
Jacob puero suo, & Israël dilecto suo. Post
hac in terra visus est, & cum hominibus con-
versatus est. Ex his, inquit, animadver-
tere potes, quemadmodum Scriptura nos
sapienter informet, ne alium atque alium
Deum arbitremur: cum illum Deum ef-
se solum asserit, qui venerit, quique po-
stea sit visus. Alia praeterea ex sacris Li-
teris autoritate contendunt. Laboravit, Isa. 45. 14.
inquit, Aegyptius, & negotiatio Aethiopum,
& Sabain viri sublimis ad te transibunt, &
servi tui erunt. Et ambulabunt post te
vineti mancis: & in te adorabunt, & in
te deprecabuntur. Quoniam in te Deus
est, & non est Deus praeter te. Tu enim es
Deus, & nesciebamus, Deus Israël Salvator.
Vides, opinor, inquit, in Scripturis u-
num indicari Deum ac manifestè pradi-
cari. Adeoque in confessio est unum il-
lum esse, ac semper existere. Ob idque
non plures Deos affirmamus; sed unum
duntaxat Deum, qui & pati nihil possit, &
idem Filii Pater sit, ac Filius; qui ideo pas-
sus sit, ut nos sua perpeffione servaret, nec
alium ab eo pronunciare possumus. Quam
quidem fidei professionem, ac depravatam
opinionem, vel pestiferam potius insaniam
à Magistro didicerunt.

Quinetiam alia Scripturae verba ad er-
 rorem stabiliendum adferunt, quibus &
 eorundem Praeceptor utebatur. Nimi-
 rum his verbis Apostolum suae opinioni
 suffragari: *Quorum sunt Patres; ex qui-*
bz Christus secundum carnem; qui est su-
per omnia Deus benedictus in saecula, Amen.
 Sic igitur simplex quiddam Deo, uniusque
 formae tribuunt, ac Theodorum imitan-
 tur. Nam ut iste ad unum extremum de-
 clinans, nudum hominem Christum esse
 dissevit; sic ille aliud ad extremum desci-
 scens, eundem esse Patrem, Filium, & Spi-
 ritum sanctum, uniusque personae statuit;
 & hunc ipsum passum ac natum existima-
 vit. Sed neque Theodori sectatores veri
 aliquid elocuti sunt, neque Noëtus, aut
 Noëti discipuli, qui Anoëtus hoc est
 insipiens; quod ad vim ingenii ac fa-
 cultatem pertinent, potius est dicendus:

Noëtiani cum utrosque, ac ceteros omnes à veritate A
Hæresis aberrantes sacræ Literæ redarguant.

LVII.

Refellitur
Noëtus.

III. Quocirca qui mentem in Deo defixam habeat, qui que sacrarum Literarum, ac Spiritus sancti splendore illuminatus fuerit, ei tota illorum doctrina cum facilis ad refellendum, tum amentia omni plena videatur. Est enim insignis cuiusdam hoc audaciæ facinus, ac magnopere excæcatam mentem illam oportet esse, quæ eundem Patrem esse dicat, & eundem Filium, atque eundem denique esse passum. Quæ qui garriunt, satis eos recta ipsa ratio discernet. Etenim qui fieri potest, ut idem Pater sit, ac Filius? Nam si Filius est, necesse est alicujus sit Filius, à quo sit genitus. Sin Pater est; se ipsum generare nihil potest. Neque enim id ipsum, quod Filius dicitur, se ipsum genuit; sed est à Patre genitus. O incredibilem hominum amentiam, & absurdum abhorrensque iudicium! Est enim profecto rationi consentaneum, non quod opinantur isti, sed quod per sacras Literas veritas ipsa demonstrat. Sic enim Dominus loquitur.

Isa. 42. 3. Ecce intelliget Filius meus dilectus, quem elegi, quem dilexit anima mea: ponam Spiritum meum in ipso. Ubi vox illa, Patris, eum, qui propriè sit Filius, manifestè declarat; in quo etiam Spiritum suum collocat. Deinde unigenitus ipse Filius; Glo-

Joan. 17. 5. rificame Pater, inquit, ea gloria, quam habui apud te, priusquam mundus fieret. Jam verò qui sic loquitur, Pater glorificame, non sese Patrem appellat, sed suum Patrem agnoscit. Item alio in loco: Venit vox de cælo; hic est Filius meus: ipsum audite. Non dixit; Ego sum Filius meus, audite me: neque, natus sum Filius. Sed, hic est Filius meus, ipsum audite. Præterea cum dixit, Ego & Pater unum sumus, non ita loquutus est, Ego & Pater meus unus sum, sed, Ego &

Mat. 17. 5. Pater unum sumus. Hæc enim vocabula, Ego & Pater, addito articulo, (&) & interjecta copula, (&) non obscure declarant, Patrem propriè esse Patrem, Filiumque propriè Filium.

Joan. 10. 30. Pater unum sumus. Hæc enim vocabula, Ego & Pater, addito articulo, (&) & interjecta copula, (&) non obscure declarant, Patrem propriè esse Patrem, Filiumque propriè Filium.

IV. De Spiritu verò sancto sic loquitur. Joan. 16. 7. Sic ego abiero, ille veniet, Spiritus veritatis. Sed multò illud apertius, Ego vado, & ille venit. Neque verò dixit; Ego vado, & ego venio. Sed iisce vocibus, ego, & ille, tam Filium hypostasi suâ constare, quàm Spiritum sanctum itidem suâ, demonstrat. Item: Spiritus veritatis

καθάπερ αἱ θεῖαι Γραφαὶ ἀμφοτέρους καὶ πάντας τὰς πεπλανημένους διελέγχουσι.

Πάντη δὲ τῷ τὸν νῦν εἰς Θεὸν κεκτημένῳ, καὶ ἐν θεῖᾳ γραφῇ, καὶ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ κατηρυγασμένῳ εὐθυέλεγκτος ὁ αὐτῶν λόγος, καὶ πάσης ἀνοίας ἐμπλεως φαίνεται. τόλμης γὰρ τὸ ἔργον, καὶ τυφλώσεως ἡ διανοία, φάσκουσα τὸν αὐτὸν Πατέρα ὄντα, καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν, καὶ τὸν αὐτὸν πεπονθότα, ὡς καὶ ἀπὸ ὁρθῶς λογισμῶν κριθήσονται οἱ ταῦτοιαῦτα φάσκοντες. πῶς γὰρ εἴη Πατὴρ ὁ αὐτός, καὶ Υἱὸς ὑπάρχων; εἰ γὰρ Υἱὸς ὑπάρχει, πάντως τῷ τινὶ ὡς εἴη, ἀφ' ἧς γεγέννηται. εἰ δὲ Πατὴρ ἐστίν, ἑαυτὸν γεννᾶν ἀδύνατον. πάλιν γὰρ τὸ καλούμενον Υἱός, ἑαυτὸν ἐκ ἐχρήνησεν, ἀλλὰ ἐκ Πατρὸς γεγέννηται. καὶ ὡς τῆς τῶν ἀνθρώπων πολλῆς φρενοβλαβείας καὶ ἀκατορθώτου λογισμῶν. ἐστὶ γὰρ τὸ δῦλον, ἔχῃς ἔτοι δοξάζουσιν, ἀλλ' ὡς ἡ ἀλήθεια διὰ τῆς θεῖας γραφῆς ἡμῖν ἐποδείκνυσιν. εὐθύς γὰρ φάσκει ὁ Κύριος, λέγων· ἰδὲ συνήσει ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ὃν ἡρέτισα, ὃν ἡγάπησεν ἡ ψυχὴ μου. θήσομαι τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν. καὶ ὁρᾷς, πῶς μὲν φωνὴ Πατρὸς δεικνύουσα φύσει Υἱὸν, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτῷ τίθησιν; εἰτα δὲ αὐτός ὁ Μονογενὴς Φησι· δοξασόν με Πάτερ, ἐν ᾗ δοξῆς εἶχον ὡς σοὶ περὶ τῶν κόσμων χρέεσθαι. ὁ δὲ λέγων, Πάτερ δοξασόν με, ἔχῃ ἑαυτὸν Πατέρος καλεῖ, Πατέρα δὲ τὸν αὐτὸν γινώσκει. πάλιν δὲ ἐν ἄλλῳ τόπῳ, ἦλθε φωνὴ ἀπ' οὐρανό, ὅτι ἔστις ἐστὶν ὁ Υἱός μου, αὐτὸς ἀκούετε. καὶ οὐκ εἶπεν, ἐγώ εἰμι ὁ Υἱός μου, ἐμὲ ἀκούσατε. ἐδὲ πάλιν, γέγονα Υἱός. ἀλλὰ ἔστις ὁ Υἱός μου, αὐτὸς ἀκούσατε. καὶ τὸ εἶπεν, ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ μου ἐν ἐσμέν, οὐκ εἶπεν, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ μου εἰς εἰμι, ἀλλὰ ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ μου ἐν ἐσμέν. τὸ δὲ, ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ, ὄντες τῷ ἁρθεῖ τῷ ὁ καὶ τῷ ἀναμέσον, σημαίνει Πατέρα φύσει Πατέρα, καὶ Υἱὸν φύσει Υἱόν.

Καὶ πάλιν περὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· εἰάν ἀπέλθω, ἐκεῖν ἐρχεται, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας. πολὺ δὲ σαφέστατόν ἐστι τῷ τὸ, ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ἐκεῖν ἐρχεται. οὐκ εἶπεν, ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ἐγὼ ἐρχομαι, ἀλλὰ ἀπὸ τῷ, ἐγὼ, καὶ ἐκεῖν, ἐσημάνει ἐνυπόστατον τὸν Υἱόν, ἐνυπόστατον τὸ ἅγιον Πνεῦμα. καὶ πάλιν, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας

τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἐκ τῆς ἐμῆς
λήψεται· ἵνα δείξῃ ἐνυπόστατον τὸν Πατέρα,
ἐνυπόστατον τὸν Υἱόν, ἐνυπόστατον τὸ ἅγιον
Πνεῦμα. πάλιν δὲ Ἰπὶ τῆς Ἰορδάνης ἤνωθεν ὁ
Πατὴρ ἐλάλει, Υἱὸς δ' ἐν Ἰορδάνῃ κατήρχε-
το, τὸ δὲ Πνεῦμα μεσαύτατον ἐν εἶδει ὡριτε-
ρᾶς ἐφάνετο καὶ ἦλθεν ἐπ' αὐτόν. καὶ τοίγε
τῶ Πνεύματι μὴ Φορέσαντι σάρκα, μὴ
ἐνδυσάμενον σῶμα. διὰ δὲ τὸ μὴ νομίζεσθαι συν-
αλιφῆν εἶναι πρὸς τὸν Υἱόν τὸ ἅγιον Πνεῦ-
μα, σχηματίζεται ἐν εἶδει ὡριτερᾶς, διὰ τὸ
ὀπλάνεσθαι φύσει ἐνυπόστατον τὸ Πνεῦμα. πό-
θεν δὲ ἀλλαχόθεν ἔκ ἐχομεν δεῖξαι καὶ τῶ
τῶν τῶν τὴν Φρενοδράσειαν ἐαυτοῖς ἐλπίσ-
σησάντων. εἰ μὲν γὰρ ἀληθεύει ἡ αὐτῶν
διάνοια, καὶ ὁ λόγος ὁ ὥς, καὶ μὴ ἔχων
σύστασιν, μήτε δύναμιν, μήτε σινέσεως λο-
γισμὸν ἢ ἐμφασιν, ἄρα ἐν ἐκβλητέᾳ εἰσὶν
αἱ Γραφαί, αἱ Γραφαί αἱ πάντα μὲν Πατε-
ρα Πατέρα γινώσκουσιν, καὶ Υἱὸν Υἱόν, καὶ
ἅγιον Πνεῦμα ἅγιον Πνεῦμα.

Ἀλλὰ τί φάσκεις, ὦ ἄνθρωπε; μὴ πολυ-
θεΐαν ἡγήσονται οἱ τοσέδας ἀληθινῶς τῇ Τριά-
δι προσφέροντες, οἱ τινὲς εἰσιν υἱοὶ τῆς ἀλη-
θείας, καὶ τῆς μόνης Καθολικῆς Εκκλη-
σίας; καὶ ἔχ' ἕτως. τίς γὰρ ὁ * χαίρει ἕνα
Θεὸν εἶναι τῆς ἀληθείας Πατέρα παντο-
κράτορα, ἐξ ὅπερ ὁ μονογενὴς Υἱὸς ἐν ἀλη-
θείᾳ Θεὸς Λόγος, ἐνυπόστατος Λόγος γε-
νηνημένος ἀληθινὸς ἐξ αὐτοῦ ἀνάρχως, καὶ
ἀχρόνως; διὸ ἕνα Θεὸν ἀσφαλῶς κηρύττει ἡ
Εκκλησία, Πατέρα, καὶ Υἱόν. διότι ἐγὼ ἐν
πᾶσι Πατρί, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί, καὶ οἱ δύο
ἐν ἐσμέν· τρεῖς μὴ θεότητες, καὶ ἐν θέλη-
μα, καὶ μία κυριότης. ἐξ αὐτοῦ δὲ τῶ Πα-
τρὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται, ἐνυπόστατον
ὄν, καὶ ἐν ἀληθείᾳ τέλειον Πνεῦμα τὸ τῆς ἀλη-
θείας, τὸ φωτίζον τὰ πάντα, τὸ ἐκ τῶ Υἱὸς λαμ-
βάνον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ Πνεῦμα
τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῶ Χριστοῦ. διὸ μίαν θεό-
τητα οἶδεν ἡ Εκκλησία, εἰς Θεὸς ὁ τῆς ἀληθείας
Πατὴρ, Πατὴρ τέλειον ἐνυπόστατος, Υἱὸς τε-
λειος ἐνυπόστατος, καὶ ἅγιον Πνεῦμα τέλειον
ἐνυπόστατον, μία θεότης, μία θεαπεία, μία κυ-
ριότης. διὸ πάντῃ σαφῶς κηρύττουσιν αἱ θεαί
Γραφαί ἕνα Θεόν, τρεῖς Τριάδα ὁμοῦσιον, αἰ-
ῶσαν τῆς αὐτῆς ταυτοτήτος, ταύτης κυριότητος.
Substantialē Triadē, ac semper existentē, cui eadem identitas, idēque dominatus attribuitur.

Qui à Patre procedit, de meo accipit. Qui-
bus verbis ostendit, & hypostasin Patri pro-
priam, & Filio, & Spiritui sancto esse tri-
buendam. Adhuc Pater ad Jordanem
de cœlo loquutus est: Filius verò ad Jor-
danem descendit: Spiritus sanctus inter
utrunque sub columbæ specie apparuit,
& in hunc illapsus est. Quamquam Spi-
ritus sanctus minimè carnem suscepit, ne-
que corpus induit. Sed ne Filius cum Spi-
ritu sancto coalescere confundique crede-
retur, sub imagine columbæ videndum se
præbuit: uti nimirum Spiritus cum sin-
gulari ac propria persona cerneretur. De-
nique quàm multis illud argumentis ad-
versus istos demonstrare possumus, qui in-
sanam hanc opinionum amentiam in ani-
mo suo conceperunt! Etenim si verus est
illorum sensus, & oratio, absurda ea qui-
dem, minimeque coherens, ac nulla vi,
neque prudenti ratiocinatione, ac ne mi-
nima quidem hujus significatione prædita;
consequens est, ut omnes Scripturæ repu-
dientur, quæ ubique & Patrem esse Patrem,
& Filium Filium, Spiritum sanctum Spi-
ritum sanctum agnoscunt.

Tu verò, mi homo, quid tandem ad-
fers? An illud vereris, ne deorum illi
multitudinem invehant, qui sacrosanctæ
Triadi verum, sincerumque cultum ad-
hibent; quique veritatis, & unius Ca-
tholicæ Ecclesiæ sunt filii? Vehementer
erras. Qvis enim non asserat unum
Deum esse veritatis Patrem omnipoten-
tem, à quo unigenitus Filius verè progres-
sus est, Deus Verbum, Verbum, inquam,
in propria persona consistens, & à Patre
reverà sine ullo initio ac tempore geni-
tum? Unum itaque Deum cautè ac pruden-
ter Ecclesia prædicat; Patrem videlicet &
Filiū. Quoniam, inquit, ego in Patre, &
Pater in me est. Et apud unam sumus;
hoc est, una divinitas, & voluntas una, &
una dominatio. Cæterum ex Patre Spiritus
quoque procedit, suapte constans hyposta-
si, ac reipsa perfectus veritatis Spiritus: qui
illuminat omnia; qui à Filio accipit, verita-
tis, inquam, Spiritus, Spiritus Patris, Spiritus
Christi. Itaque unam Ecclesia divini-
tatem agnoscit: estque Deus unus verita-
tis Pater, perfectus Pater, hypostasi sua
præditus; perfectus Filius, suam peræquè
habens hypostasin; perfectus denique
Spiritus sanctus, & suam sibi hypostasin
vendicans: una divinitas, unaque domina-
tio. Quibus de causis Deum unum sacræ u-
bique Literæ pronunciant: nimirum con-

Noëtiani cum utrosque, ac ceteros omnes à veritate A
Hæresis aberrantes sacra Litera redarguant.

LVII.

Refellitur
Noëtus.

III. Quocirca qui mentem in Deo defixam habeat, quique sacrarum Literarum, ac Spiritus sancti splendore illuminatus fuerit, ei tota illorum doctrina cum facilis ad refellendum, tum amentia omni plena videatur. Est enim insignis cuiusdam hoc audaciæ facinus, ac magnoperè excæcatam mentem illam oportet esse, quæ eundem Patrem esse dicat, & eundem Filium, atque eundem denique esse passum. Quæ qui garriunt, satis eos recta ipsa ratio discernet. Etenim qui fieri potest, ut idem Pater sit, ac Filius? Nam si Filius est, necesse est alicujus sit Filius, à quo sit genitus. Sin Pater est; se ipsum generare nihil potest. Neque enim id ipsum, quod Filius dicitur, se ipsum genuit; sed est à Patre genitus. O incredibilem hominum amentiam, & absurdum abhorrensque judicium! Est enim profectò rationi consentaneum, non quod opinantur isti, sed quod per sacras Literas veritas ipsa demonstrat. Sic enim Dominus loquitur. *Ista. 42. 1.* Ecce intelliget Filius meus dilectus, quem elegi, quem dilexit anima mea: ponam Spiritum meum in ipso. Ubi vox illa, Patris, eum, qui propriè sit Filius, manifestè declarat; in quo etiam Spiritum suum collocat. Deinde unigenitus ipse Filius; *Joan. 17. 5.* *rificame Pater*, inquit, *ea gloriâ, quam habui apud te, priusquam mundus fieret.* Jam verò qui sic loquitur, *Pater glorificame*, non sese Patrem appellat, sed suum Patrem agnoscit. Item alio in loco: *Venit vox de caelo; hic est Filius meus: ipsum audite.* Non dixit; *Ego sum Filius meus, audite me:* neque, *natus sum Filius.* Sed, *hic est Filius meus, ipsum audite.* Præterea cum dixit, *Ego & Pater unum sumus*, non ita loquutus est, *Ego & Pater meus unus sum*, sed, *Ego & Pater unum sumus.* Hæc enim vocabula, *Joan. 10. 30.* *Ego & Pater*, addito articulo, (&) & interjecta copula, (&) non obscurè declarant, Patrem propriè esse Patrem, Filiumque propriè Filium.

IV. De Spiritu verò sancto sic loquitur. *Joan. 16. 7.* *tur. Siego abiero, ille veniet, Spiritus veritatis.* Sed multò illud apertius, *Ego vado, & ille venit.* Neque verò dixit; *Ego vado, & ego venio.* Sed iisce vocibus, *ego, & ille*, tam Filium hypostasi suâ constare, quam Spiritum sanctum itidem suâ, demonstrat. Item: *Spiritus veritatis*

καθάπερ αἱ θεῖαι Γραφαὶ ἀμφοτέρως καὶ πάντας τὰς πεπλανημένους διελέγχουσι.

Πάντη δὲ τὸ τὸν νῦν εἰς Θεὸν κεκτημένω, καὶ ἐν θεῖᾳ γραφῇ, καὶ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ κατηγασμένω εὐθυελεγκτῷ ὁ αὐτῶν λόγος, καὶ πάσης ἀνοίας ἐμπλεὺς φαίνεται. τόλμης γὰρ τὸ ἔργον, καὶ τυφλώσεως ἡ διανοία, φασκισα τὸν αὐτὸν Πατέρα ὄντα, καὶ τὸν αὐτὸν Υἱόν, καὶ τὸν αὐτὸν πεπονθότα· ὡς καὶ διὰ τῶν ὁρθῶν λογισμῶν κριθήσονται οἱ τὰ τοιαῦτα φασκοντες. πῶς γὰρ εἴη Πατὴρ ὁ αὐτός, καὶ Υἱὸς ὑπάρχων; εἰ γὰρ Υἱὸς ὑπάρχει, πάντως τῷ τινὶ υἱὸς εἴη, ἀφ' ἧς γεγέννηται. εἰ δὲ Πατὴρ ἐστίν, ἑαυτὸν γεννᾶν ἀδύνατον. πάλιν γὰρ τὸ καλεῖσθαι Υἱὸς, ἑαυτὸν ἐκ ἐγέννησεν, ἀλλὰ ἐκ Πατρὸς γεγέννηται. καὶ ὡς τῆς τῶν ἀνθρώπων πολλῆς φρενοβλαβείας καὶ ἀκαταρθείας λογισμῶν. ἐστὶ γὰρ τὸ ὁμιλοῦν, ἐκ ὧς ἔτοι δοξάζουσιν, ἀλλ' ὡς ἡ ἀλήθεια διὰ τῆς θεῖας γραφῆς ἡμῖν ἐποδείκνυσιν. εὐθύς γὰρ φασκεῖ ὁ Κύριος, λέγων· ἰδοὺ σωθήσεται ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ὃν ἡρέτισα, ὃν ἡγάπησεν ἡ ψυχὴ μου. θήσομαι τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν. καὶ ὁρᾷς, πῶς μὲν Φωνὴ Πατρὸς δεικνύσασα φύσει Υἱόν, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτῷ τίθησιν; εἰτα δὲ αὐτὸς ὁ Μονογενὴς Φησὶ· δοξασόν με Πάτερ, ἐν ᾗ δοξῆσθαι σοὶ πατὴρ τὸν κόσμον ἡμεῖς. ὁ δὲ λέγων, Πάτερ δοξασόν με, ἐκ ἑαυτοῦ Πατέρα καλεῖ, Πατέρα δὲ τὸν αὐτὸς γινώσκει. πάλιν δὲ ἐν ἄλλῳ τόπῳ, ἦλθε Φωνὴ ἀπ' οὐρανό, ὅτι ἔστι ἐστὶν ὁ Υἱὸς μου, αὐτὸς ἀκούετε. καὶ ὅτε εἶπεν, ἐγὼ εἰμι ὁ Υἱὸς μου, ἐμὲ ἀκούσατε. ἐδὲ πάλιν, γεγονός αὐτῷ. ἀλλὰ ἔτι ὁ Υἱὸς μου, αὐτὸς ἀκούσατε. καὶ τότε εἶπεν, ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ μου ἐν ἐσμέν, ὅτε εἶπεν, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ μου εἰς εἰμι, ἀλλὰ ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ μου ἐν ἐσμέν. τὸ δὲ, ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ, ὄντος τῶν ἀρθεῶν τῶν ὁ καὶ τῶ καὶ ἀναμέσον, σημαίνει Πατέρα φύσει Πατέρα, καὶ Υἱὸν φύσει Υἱόν.

Καὶ πάλιν περὶ τῶ ἁγίου Πνεύματος· εἰάν ἀπέλθω, ἐκεῖν ἐρχεται, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας. πολὺ δὲ σαφές αὐτόν ἐστι τῷ το, ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ἐκεῖν ἐρχεται. ὅτε εἶπεν, ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ἐγὼ ἐρχομαι, ἀλλὰ διὰ τῶ, ἐγὼ, καὶ ἐκεῖν, ἐσημάνει ἐνωσάτον τὸν Υἱόν, ἐνωσάτον τὸ ἅγιον Πνεῦμα. καὶ πάλιν, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας

τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἐκ τῆς ἐμῆς λήψεται· ἵνα δείξῃ ἐνυπόστατον τὸν Πατέρα, ἐνυπόστατον τὸν Υἱόν, ἐνυπόστατον τὸ ἅγιον Πνεῦμα. πάλιν δὲ ἐπὶ τῆς Ἰορδάνης ἀνωθεν ὁ Πατὴρ ἐλάλει, Υἱὸς δ' ἐν Ἰορδάνῃ κατήρχετο, τὸ δὲ Πνεῦμα μεσαίτατον ἐν εἰδει περὶ τῆς ἐφάνετο καὶ ἦλθεν ἐπ' αὐτόν. καὶ τοίγ γε τὰ Πνεύματα μὴ φορέσαντ' ἡ σὰρκα, μὴ ἐνδυσάμενθ' σῶμα. διὰ δὲ τὸ μὴ νομίζεσθαι συναλίσθην εἶναι πρὸς τὸν Υἱόν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, σχηματίζεται ἐν εἰδει περὶ τῆς ἐφάνετο, διὰ τὸ ὁπλάνεσθαι φύσει ἐνυπόστατον τὸ Πνεῦμα. πόθεν δὲ ἀλλὰ χόθεν ἐκ ἔχουμεν δεῖξαι καὶ τῶν τῶν τὴν φρενοβλάβειαν ἐαυτοῖς ἐκίστησαντων. εἰ μὲν γὰρ ἀληθεύει ἡ αὐτῶν διάνοια, καὶ ὁ λόγος ὁ ἑωλός, καὶ μὴ ἔχων σύστασιν, μήτε δύναμιν, μήτε σιωπῆσεως λογισμὸν ἢ ἐμφασιν, ἄρα ἐν ἐκβλητέᾳ εἰσὶν αἱ Γραφαί, αἱ Γραφαί αἱ πάντα μὲν Πατέρα Πατέρα γινώσκουσαι, καὶ Υἱὸν Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα ἅγιον Πνεῦμα.

Αλλὰ τί φάσκεις, ὦ ἄνθρωπε; μὴ πολυθεΐαν ἡγήσῃς τοὺς οἰκιστάς ἀληθινῶς τῇ Τριάδι προσφύγοντες, οἱ τινὲς εἰσιν υἱοὶ τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς μόνης Καθολικῆς Εκκλησίας; καὶ ἔχ' ἕτως. τίς γὰρ ἐξ ἡμῶν εἶναι τῆς ἀληθείας Πατέρα παντοκράτορα, ἐξ ἧς περὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς ἐν ἀληθείᾳ Θεὸς Λόγος, ἐνυπόστατος Λόγος γεννημένος ἀληθινὸς ἐξ αὐτοῦ ἀνάρχως, καὶ ἀχρόνως; διὸ ἓνα Θεὸν ἀσφαλῶς κηρύττει ἡ Εκκλησία, Πατέρα, καὶ Υἱόν. διότι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί, καὶ οἱ δύο ἐν ἑσμέν· τρεῖς μίᾳ Θεότητι, καὶ ἐν θέλῃμα, καὶ μίᾳ κυριότητι. ἐξ αὐτοῦ δὲ τὰ Πατρὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται, ἐνυπόστατον ὄν, καὶ ἐν ἀληθείᾳ τέλειον Πνεῦμα τὸ τῆς ἀληθείας, τὸ φωτίζον τὰ πάντα, τὸ ἐκ τῆς Τιμῆς λαμβάνον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς Χριστοῦ. διὸ μίαν Θεότητα οἶδεν ἡ Εκκλησία, εἰς Θεὸς ὁ τῆς ἀληθείας Πατὴρ, Πατὴρ τέλειον ἐνυπόστατος, Υἱὸς τέλειον ἐνυπόστατος, καὶ ἅγιον Πνεῦμα τέλειον ἐνυπόστατον, μίᾳ Θεότητι, μίᾳ δεσποθείᾳ, μίᾳ κυριότητι. διὸ πάντῃ σαφῶς κηκερήχασιν αἱ θεαὶ Γραφαί ἓνα Θεόν, τρεῖς Τριάδα ὁμοούσιον, αἰετοῦσαν τῆς αὐτῆς ταυιότητος, τῆς αὐτῆς κυριότητος. Substantialē Triadē, ac semper existentē, cui eadē identitas, idēqve dominatus attribuitur.

Qui à Patre procedit, de meo accipit. Qui-
bus verbis ostendit, & hypostasin Patri pro-
priam, & Filio, & Spiritui sancto esse tri-
buendam. Adhuc Pater ad Jordanem
de caelo loquutus est: Filius verò ad Jor-
danem descendit: Spiritus sanctus inter
utrunque sub columbae specie apparuit,
& in hunc illapsus est. Quoniam Spi-
ritus sanctus minimè carnem suscepit, ne-
que corpus induit. Sed ne Filius cum Spi-
ritu sancto coalescere confundique crede-
retur, sub imagine columbae videndum se
præbuit: uti nimirum Spiritus cum sin-
gulari ac propria persona cerneretur. De-
nique quàm multis illud argumentis ad-
versus istos demonstrare possumus, qui in-
sanam hanc opinionum attentionem in ani-
mo suo conceperunt! Etenim si verus est
illorum sensus, & oratio, absurda ea qui-
dem, minimèqve coherens, ac nulla vi,
neque prudenti ratiocinatione, ac ne mi-
nima quidem huius significatione prædita;
consequens est, ut omnes Scripturæ repu-
dientur, quæ ubiqve & Patrem esse Patrem,
& Filium Filium, Spiritum sanctum Spiritum sanctum agnoscunt.

Tu verò, mi homo, quid tandem ad-
fers? An illud vereris, ne deorum illi
multitudinem invehant, qui sacrosanctæ
Triadi verum, sincerumque cultum ad-
hibent; quique veritatis, & unius Ca-
tholicæ Ecclesiæ sunt filii? Vehementer
erras. Quis enim non asserat unum
Deum esse veritatis Patrem omnipoten-
tem, à quo unigenitus Filius verè progres-
sus est, Deus Verbum, Verbum, inquam,
in propria persona consistens, & à Patre
reverà sine ullo initio ac tempore geni-
tum? Unum itaque Deum cautè ac pruden-
ter Ecclesia prædicat; Patrem videlicet &
Filium. Quoniam, inquit, ego in Patre, &
Pater in me est. Et ambo unum sumus;
hoc est, una divinitas, & voluntas una, &
una dominatio. Cæterum ex Patre Spiritus
quoque procedit, suapte constans hyposta-
si, ac reipsa perfectus veritatis Spiritus: qui
illuminat omnia; qui à Filio accipit, veritas
inquit, Spiritus, Spiritus Patris, Spiritus
Christi. Itaque unam Ecclesia divini-
tatem agnoscit: estque Deus unus verita-
tis Pater, perfectus Pater, hypostasi sua
præditus; perfectus Filius, suam peræque
habens hypostasin; perfectus denique
Spiritus sanctus, & suam sibi hypostasin
vendicans: una divinitas, unaque domina-
tio. Quibus de causis Deum unum sacræ u-
bique Literæ pronunciant: nimirum con-

Noëtiani Ex quo tua illa solidissime mortalium, A
 Hæresis inepta ratio concidit. His animadversis,
 LVII. adversus illas Noëti voces opponendum
 modò aliquid, & ab ipso principio repeten-
 dum est, atque eo modo singula capita re-
 fellenda.

V. Quod igitur imprimis illud ob-
 jicit: *Unus est Deus ex quo omnia, & nos*
in ipsum: & unus Dominus Jesus Christus,
& nos per ipsum, propter quod omnia, &
nos per ipsum: Nonne iis ipsis verbis (*unus*
Deus ex quo omnia, & nos in ipsum) unum
 significari principium vides? Ne animum
 nostrum ad plura cogitanda principia con-
 verteret, ac mortalium ingenia vanissima
 illa Deorum multitudine decepta, rursus
 ad eandem asserendam copiam adduce-
 ret. Vides enim quemadmodum uno
 nomine sit usus, & appellatione unâ: non
 ut unigenitum Deum abnegaret. Do-
 minum quippe esse illum intelligit, eum-
 demque Deum. Ideò singulari quadam
 cautione illud adjecit, *& unus Dominus*
Jesus Christus per quem omnia. Quod
 cum voci illi, *Dominus*, præcipuè affinxit;
 non eundem indicavit esse Patrem, eun-
 demque Filium; sed eum qui Pater est,
 esse Patrem: qui Filius, verè Filium esse
 declaravit. Nam & cum de Patre loquens,
unum Deum esse dixit, nequaquam Filio di-
 vinitatem detraxit. Nam si Deus non
 est, neque Dominus est: Cum autem Do-
 minus sit, Deus quoque sit oportet. Ve-
 rum Apostolus, ut ad unam appellationem
 reduceret, à Spiritu sancto compulsus ita
 fidei Mysterium nobis aperuit; ut unum
 Dominum, proindeque & Deum aperte
 monstraret.

Nec est tamen, quod quisquam existi-
 met, pro eo quod *unum*, atque *unum* so-
 lummodo dixerit, aliquid de Triadis nu-
 mero esse detractum; quasi Spiritus sancti
 mentionem nullam fecerit. Etenim cum
 Patrem, & Filium Deum nominavit, ac
 Dominum, in Spiritu sancto utique no-
 minavit. Nam neque cum de Patre a-
 gens, *unus Deus*, inquit, *ex quo omnia*; es-
 se illum Dominum negavit. Neque contra
 subjiciens, *& unus Dominus Jesus Christus*,
 hunc esse Deum inficiari voluit. Sed quem-
 admodum in Patre una appellatione con-
 tentus, hoc tantum dixit, (*unus Deus*) qua
 voce etiam altera (*Dominus*) continetur.
 Ita in Filio *unus Dominus*, duntaxat expres-
 sit: Qua cum voce Dei quoque est appel-
 latio conjuncta. Quare cum de Patre ac
 Filio differebat Apostolus, non Spiritu sancto
 vacuus erat, sed in eodem loquebatur, ut diximus.

καὶ διέπεσεν ἐν πανταχόθεν ὁ τῆς ἀνοησίας
 σου λόγος, ὡς ἀνόητε. τοίνυν τῶν εἰρημνύων,
 καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὰς τρεῖς περιεξημύνα Νοητῆ
 Φωνάς, σκοπεῖν ἐξ ὑπαρχῆς, καὶ ἔως τὰ αὐτὰ
 κεφάλαια ἀνατρέπειν.

Πρῶτον μὲν ἐν ἐπειδὴ παρήγαγε τὸ κεφά-
 λαιον, ὅτι εἰς Θεός, ἐξ ἑτὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς
 εἰς αὐτόν, καὶ εἰς Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ
 ἡμεῖς δι' αὐτῶν, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι'
 αὐτῶν ἔχοντες, ὅτι εἰς Θεός, ἐξ ἑτὰ πάντα,
 καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, πῶς τὴν μίαν ἀρχὴν ση-
 μαίνει; ἵνα μὴ εἰς πολλὰς ἀρχὰς τρέψῃ τὴν
 διάνοιαν, καὶ εἰς πολυθεῖαν ἀγάγῃ πάλιν
 τὸν πλανηθέντα νῦν τῶν ἀνθρώπων, ἵπτι τῇ
 κενοφωνίᾳ τῆς πολυθείας; ὅρας γὰρ πῶς ἐν
 ὀνόματι κέχρηται, καὶ μιᾷ ὀνομασίᾳ, ἐκ δε-
 νύμην τον μονογενῆ Θεόν. οἶδε γὰρ αὐτόν
 Κύριον, καὶ οἶδεν αὐτόν Θεόν, διό ἀσφαλι-
 ζόμενος λέγει· καὶ εἰς Κύριον Ἰησοῦν Χρι-
 στόν, δι' ἑτὰ πάντα. καὶ ἵπτι μὲν τῷ Κυρίῳ
 τῶτο λέγων, ὅτι αὐτόν ἐσήμανε Πατέρα εἶ-
 ναι, καὶ τὸν αὐτὸν Υἱόν· ἀλλὰ ἔδειξε τὸν μὲν
 Πατέρα, Πατέρα ὄντα, τὸν δ' Υἱόν, Υἱὸν ἀλη-
 θῶς. ἐπειδὴ τὸ εἰπεῖν, εἰς Θεός ἵπτι τῷ Πα-
 τρι, ἔχοντες ὡς δευτέμην τον ἵπτι τῷ Υἱῷ τὸ εἶναι
 Θεός. εἰ γὰρ μὴ Θεός, ἔτε Κύριον. ἐπειδὴ δὲ
 Κύριον, καὶ Θεός· ἀλλ' εἰς μίαν ὀνομασίαν
 ἀνάγειν ἀναγκάζομενος ὑπὸ τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
 ματι ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, ἔφραζεν ἡμῖν
 τὴν πίσιν, ὡς ἀναγκῶς ἓνα Κύριον σημαίνων, ἀρα-
 γε καὶ Θεόν.

Ἀλλὰ μηδεὶς νομιζέτω, ἐπειδὴ λέγει ἓνα
 καὶ ἓνα, μὴ ἄρα παρέλιπε τὸν ἀριθμὸν τῆς
 Τριάδος, ἐπειδὴ ἐκ ὀνόμασε τὸ ἅγιον Πνεύ-
 μα. ὀνομάσας γὰρ Πατέρα καὶ Υἱόν, Θεόν καὶ
 Κύριον, ἐν Πνεύματι ἁγίῳ ὀνόμασεν. ὁ γὰρ
 ἐπειδὴ εἶπεν, εἰς Θεός, ὡς Πατὴρ, ἐξ ἑτὰ
 πάντα, ἡρνήσατο αὐτόν τὸ εἶναι Κύριον. ἔδὲ
 πάλιν ἐπειδὴ εἶπε, καὶ εἰς Κύριον Ἰησοῦν Χρι-
 στόν, ἡρνήσατο αὐτόν τὸ εἶναι Θεόν. ἀλλὰ κα-
 τάπερ ἵπτι τῷ Πατρι ἡρνήσατο ἵπτι τῇ μόνῃ ὀνο-
 μασίᾳ, λέγων εἰς Θεός, συν δ' τῷ Θεῷ, δη-
 λονότι ἐστὶ καὶ Κύριον. ἔτω καὶ ἐπὶ τῷ Υἱῷ
 ἡρνήσατο * τὸ εἶς Κύριον· συν δὲ τὸ εἰς Κύ-
 ριος σύνεστι καὶ τὸ Θεός. λέγων ἔν περι Πατρὸς
 καὶ Υἱῶν, ὁ καὶ ὡς ὑπὸ Πνεύματι ἁγίῳ,
 ἀλλὰ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, ὡς ἔφην, ἐφ' ἑλέγχο.
 For. πλ.

Εἰωθε. ὁ αἰὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὃ σῦστασιν ἐ-
 F. ποιῶν. αὐτὸ * ποιούμενον, ἵνα μὴ ἡμῶν ἀπογραμμὸν δώ-
 σῃ. ὁ αἰὶ εἰαυτῶν καὶ ἡμῶν ἵην σῦστασιν ποιήσα-
 σθαι. ὁ αἰὶ εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ ὧν τὰ πάντα,
 καὶ εἰς Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, δι' ὧν τὰ πάντα, ἡ
 δι' ὧν τὰ πάντα, καὶ ἐν τῷ ἅγιον Πνεῦμα, ἐκ ἀλ-
 λότριον Θεῶν, ἐνυπόστατον δὲ ὄν, διότι Πνεῦμα
 Θεῶν, καὶ Πνεῦμα ἀληθείας, καὶ Πνεῦμα Πατρὸς,
 καὶ Πνεῦμα Χριστοῦ.

Εἰ ὁ αἰὶ τῶν, ἐκοπίασεν Αἰγυπτίῳ, καὶ ἐμ-
 πορία Αἰθιοπῶν, οἱ Σαβαίμ ἄνδρες ὑψηλοὶ
 Ἰππὶ σὲ διαδήσονται. καὶ τὸ, σὺ εἶ ὁ Θεός, καὶ ἐσθ' B
 ἡδεύμεν, καὶ σοὶ δῶλοι ἔσονται, καὶ πορεύσονται
 ὀπίσω σε δεδεμένοι χειρὸς πόδας. καὶ ἐν σοὶ
 προσεύχονται, ὅτι ὃν σοὶ Θεός ἐστὶ καὶ ἐκ ἐστὶ
 Θεός πλήν σε. σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεός, καὶ ἐκ ἡδεύ-
 μεν, ὁ Θεός τῶν Ἰσραὴλ, Σωτὴρ. ἐκ ὧν, Φη-
 σὶν, ὅτι εἰς Θεός ἐστὶν, ἐκ τῶν τοιούτων γὰρ ρη-
 τῶν, ὡς ὑπεδείξαμεν, ἐνοῶν τὰ εἰρημένα, ἀλ-
 λὰ πανέργως ἀνικόπων τὰς γραφὰς, λο-
 ξάμεν διηγέμεθα, ἀνθυπερβατὸς δὲ εἰσα-
 γὰν τὰς λόγους, ἐκ ἀκολούθως καὶ περιπόδα
 φθέγγεται, ὅτε καθ' εἰρὸν διηγέται ὁ Νοη-
 τός, ἡ οἱ ἐξ αὐτῶν Νοητιανοὶ νοῶσιν. ὡς περ γε C
 κακῶ κυνὶ ὄνομα Λέων, καὶ τὰς μηδὲ ὄντως
 ὀρῶντας καλῶσι πολλὰ βλέποντας, καὶ τὰς
 χολὰς γλυκείας φάσκουσι, καὶ τὸ ὅξ' ἐμέ-
 λιτινὲς ἐπωνόμασαν, καὶ τὰς Ερινύας Εὐ-
 μενίδας τινὲς ἐπωνόμασαν. ἔτω καὶ ἔτ' καὶ
 οἱ ἀπ' αὐτῶν, Νοητῶν ἔχων ὄνομα, ἀνοήτ' ὑ-
 πάρχει, καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν ἀνοητῶντες, μηδὲ ὅλως
 F. Φα- τὴν ἀκολούθως ὡν * φάσκουσι, καὶ ὡν ἀντιθέ-
 σι, vel λονται νοῶντες. ὡς καὶ πληρῶς ἐπ' αὐτὰς
 Φάσκου- τὸ εἰρημένον ὑπὸ τῶν αἰγίων Αποστόλων μῆτε ἀ-
 σι λέγουσι νοῶντες, μῆτε περὶ τίνων διαβε-
 βαιῶνται.

Ορᾶτε γὰρ, ὦ ἄνδρες ἀδελφοί, πῶς ἀνώ-
 τερον εἶπεν ἡ Θεία Γραφή, μᾶλλον δὲ αὐ-
 τὸς ὁ Κύριος, ὡς ἔχει ἡ ἀρχὴ τῶν κεφαλαίων.
 ὁθεν καὶ δεκτέον ἐπὶ πάσης ἐν αὐτῇ τῇ κε-
 φαλαίᾳ ἀληθείας τε καὶ ὑποθέσεως, ὅτι,
 ἐρωτήσατέ με περὶ τῶν ὑμῶν με, καὶ τῶν
 θυγατέρων, καὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν με
 ἐντείλαστέ μοι. ἐγὼ ἐποίησα, φησὶ, τὴν
 γῆν, καὶ ἄνθρωπον ἐπ' αὐτῆς. ἐγὼ τῇ χειρὶ
 με ἐστερέωσα τὸν θρανόν· ἐγὼ πᾶσι τοῖς ἀ-
 στροῖς ἐνέτειλάνην· ἐγὼ ἡγήσομαι μετὰ δικαιο-
 σύνης βασιλεῖα, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ αὐτῆς

A Solet autem Spiritus sanctus sui minimè Noëtiani
 commendationem facere, ne exemplum Hæresis
 nobis commendandi nostri præbuisse vi-
 deatur. Est igitur unus Deus Pater ex quo
 omnia, & unus Dominus Jesus Christus, per
 quem omnia; sive propter quem omnia: &
 unus Spiritus sanctus, à Deo nequaquam a-
 lienus, qui propriam habet personam; quo-
 niam Dei Spiritus est, & veritatis Spiritus
 Spiritus, inquam, Patris, ac Christi.

VI. Quod autem nobis istud objicit.
 Laboravit Aegyptius & negotiatio Aethio-
 pum, & Sabæum viri sublimēs ad te transi-
 bunt. Item illud: Tu es Deus, & nescie-
 bamus: & tibi servierunt, & ibunt post te
 vinculi manibus, & in te orabunt: quoniam
 in te Deus est, & non est Deus præter te.
 Tu enim es Deus, & nesciebamus, Deus
 Israel, Salvator. Vides, inquit, ex his, quæ in-
 admodum unus duntaxat sit Deus? His e-
 nim Scripturæ locis potissimum fretus, ut
 ante diximus, nec illorum sensum intelli-
 gens, sed sacras literas fraudulenter ampu-
 tans, atque & obliquas narrationes institu-
 ens, & sacras auctoritates perverso ordi-
 ne, ac nonnullis præteritis in medium af-
 ferens, nihil consequenter, ac seriatim elo-
 quitur; nihil denique penitus intelligit
 tam Noëtus, quàm qui ab eo Noëtiani di-
 cuntur. Atque ut pessimo cuidam cani
 nonnunquam leonis nomen imponitur;
 ac cæcos multa videntes appellant; & sel
 dulce nominatur; & acetum mel à quib-
 usdam vocatum est, ac denique Furias
 nonnulli Eumenidas nuncuparunt: Ita in
 illis accidisse videmus, ut & Noëtus, hoc
 est intelligens, appellaretur ineptus & in-
 sapiens homo; & hoc ipsum nomen per-
 inde inepti illius discipuli consequerentur.
 Qui quidem eorum, quæ dicunt, ac palam
 proponunt rationem consequentiamque
 non intelligunt, ut in his Apostoli dictum
 illud impleatur. Nec quæ dicunt intelligen-
 tes, nec de quibus asserunt. 1. Tim. 1. 7.

VII. Animadvertite enim, fratres cha-
 rissimi, quid ante Scriptura dixerit; seu po-
 tius Dominus ipse, ut initio capituli scriptum
 est. Unde ex verissima illa, quæ in toto ca-
 pite est, narratione, argumentoque, Chri-
 stiana fides est commonstranda. Sic enim
 ait. Interrogate me de filiis meis, & siliabus,
 & de operibus manuum mearum mandate
 mihi. Ego feci, inquit, terram, & homi-
 nem in ipsa. Ego manu mea fundavi cæ-
 lum, Ego omnibus stellis præcepi. Ego susci-
 tavi cum iustitia Regem, & omnia via ejus

Noëtiani recta. *Iste edificabit civitatem meam, & A*
 Hæresis *captivitatem convertet: Non cum pretio,*
 LVII. *non cum muneribus, ait Dominus exerci-*

uum. Deinde subdit: Laboravit Aegy-
ptius, & negotiationes Aethiopum, & cætera.
Quoniam in te Deus est. In quo verò alio,
 quàm in paterno Verbo Deum inesse dice-

mus? Verè quippe Deus Verbum Filius est:
in eoque cognoscitur Pater, quemadmo-
 dum ipse testatur: *Qui vidit me, vidit &*

Joan. 14.9. Patrem. Item; Ego glorificavi nomen tu-
Joan. 17.4. um in terra. Deinde Ego suscitavi Regem. In
 qvo nonne propriam Patris vocem agnos-

cis, quæ verum ex sese Verbum excitans,
Regem omnium constituit: eum scilicet,
 quem verè ex se, sine ullo initio ac tempo-

re, genuit? Qui quidem eundem rursus
Regem excitavit, ut Apostolus his verbis
 expressit. *Quod si Spiritus ejus, qui susci-*

tavit Christum à mortuis, habitat in vobis;
qui suscitavit Christum à mortuis, vivifica-
bit & mortalia corpora vestra per inhabi-
tantem Spiritum suum in vobis. Ut & Pro-
 phetarum oracula cum Apostolicis, & A-

postolica cum Evangelicis, & Evangelica
cum Apostolicis, Apostolica denique cum
Propheticis consentiant. Sequitur: Sus-
citavi Regem. Et hic declaratur ille, qui
 Christum à mortuis excitavit. At cum

dicat, In te Deus est, quanto cum mysterio,
quamque admirabiliter omnia Scriptura
sacra proponit? Etenim in carne, velut in
templo quodam, prævidebatur, atque ho-
 minum spei per conversionem ad Deum

ostendebatur Divinitas. Siquidem Dei
Filius, ac Deus ipse Verbum, quasi in sancta
quadam urbe, religiosoque templo, nimi-
 rum in assumpta hominis natura, & incar-

natione Deus existens, in sanctissimo, in-
quam templo habitans ita loquitur: Solvite
templum hoc, & in tribus diebus excitabo
illud. Quoniam per mysterium admini-
 strat omnia cum carne missus à Spiritu

Deus Verbum, atque arctissimum charita-
ris nexum ostendens allicit, cum se præ-
 fertim extenuavit magnus ipse Deus, Ver-

bumque de Virgine interventu Spiritus
sancti genitus Dei filius: Qui unus atque
idem sese carne spirituque perfecit. Quo
 illud pertinet. *Qui descendit, ipse est &*

qui ascendit filius hominis, qui est in caelo.

VIII. Quid ad hæc Noëtus cum
 sua stoliditate atque amentia potest ob-
 jicere? Num in caelo caro ante versaba-
 tur? Minime profectò. Quomodo igitur
 qui descendit de caelo, ipse est qui ascendit;

Αἰθεῖα. ἔτι οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μὲ, καὶ
 τὴν ἀρχμαλωσίαν ἑπιστρέψει· ἔμψυ λύτεων,
 ἔμψυ δώρων, εἶπε Κύριος Σαβαώθ. εἶτα λοι-
 πόν· ἐκοπίασιν Αἰγυπτί, καὶ αἱ ἐμπορίαι
 Αἰθιοπῶν, καὶ τὰ ἐξῆς, ὅτι ἐν σοὶ Θεός ἐστιν.
 ἐν τίνι ὃ φαίμεν, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ πατρῷῳ λό-
 γῳ; καὶ γὰρ ἀληθῶς Θεός Λόγος ὁ Υἱός, καὶ
 ἐν αὐτῷ ὁ Πατὴρ γινώσκεται. ὡς λέγει· ὁ ἐω-
 ρηκὼς ἐμὲ, ἐώρηκεν τὸν Πατέρα· καὶ, ἐγὼ
 ἐδόξασά σε τὸ ὄνομα ἐπὶ τῆς γῆς. εἶτα πά-
 λιν, ὅτι ἐγὼ ἤγειρα βασιλεία. ἔχ' ὁρᾷς ὅτι
 Φωνὴ ἐστὶ Πατρὸς ἡ ἰδιαίρεσα, ἡ ἐγείρεσα ἐξ
 τῆς τὸν ἀληθινὸν Λόγον βασιλεία ἐπὶ πάν-

τας, τὸν ἐξ αὐτῆς ἀληθινῶς χυνηθέντα ἀ-
 νάρχως, καὶ ἀχρόνως; ὃς καὶ ἤγειρε πάλιν
 αὐτὸν τὸν βασιλέα, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Α-
 πόστολος, Φάσκων· εἰ ὃ τὸ Πνεῦμα τῶ ἐγεί-
 ραντος Χριστὸν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐ-
 γείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ
 θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τοῦ ἐνοικῆντος Πνεύμα-
 τος αὐτοῦ ἐν ὑμῖν. ὅπως συνάδηλὰ Περὶ Φητικὰ
 τοῖς Αποστολικοῖς, καὶ τὰ Αποστολικά τοῖς
 Ἐκκλησιαστικοῖς, καὶ τὰ Ἐκκλησιαστικά τοῖς Α-
 ποστολικοῖς, καὶ τὰ Αποστολικά τοῖς Περὶ Φη-
 τικοῖς. εἶτα, ἤγειρα βασιλεία, καὶ ὥδε ὁ ἐ-
 γείρων Χριστὸν ἐκ νεκρῶν. * ὁ ὃ ἐν σοὶ Θεός

ἐστίν, ὡς μυστηριωδῶς τὰ πάντα καὶ θαυμα-
 σίως διηγείται ἡ θεία Γραφή. ὡστερ γὰρ ἐν
 ναῷ * σαρκὶ περιεωρᾶτο, καὶ περικατηγγέλ-
 λετο τῇ τῶν ἀνθρώπων ἐλπίδι, διὰ τῆς περὶ
 τὸν Θεὸν ἑπιστροφῆς ἡ θεότης. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ
 Θεοῦ Θεός Λόγος, ὡς ἐν πόλει ἀγία, καὶ ἐν
 ναῷ ἀγίῳ, τετέστιν ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐνανθρωπή-
 σει, καὶ ἐν σαρκὶ παρῆσεν, Θεὸς ὢν κατοικῶν
 ἐν ναῷ ἀγίῳ λέγει· λύσατε τὸν ναὸν τῆτον,
 καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. διότι μυ-
 στικῶς τὰ πάντα οἰκονομεῖ Θεός Λόγος ἀ-
 ποσταλεις διὰ Πνεύματος ἐν σαρκὶ, καὶ σύν-
 δεσμον ἀγάπης δεκνὺς ἐφέλκεται, καὶ συμμύ-
 νας ἑαυτὸν μέγας ὢν Θεός, αὐτὸς ὁ Λόγος,
 ἐκ Παρθένου διὰ Πνεύματος ἀγίου χυνηθεὶς
 Υἱὸς Θεοῦ, εἰς ὢν, ἑαυτὸν σαρκὶ, καὶ πνεύματι
 ἕνα τελέσας, ὡς λέγει· ὁ καταβάς αὐτός
 ἐστὶ καὶ ὁ ἀναβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν
 τῷ ἔρανῳ.

Τί ἐν ἐρεῖ Νοητὸς ἐν τῇ αὐτῇ ἀνοησία; μὴ ἐν
 τῷ ἔρανῳ σὰρξ ἦν; δηλονότι ἐν ἦν. πῶς ἐν ὁ
 καταβάς ἐξ ἔρανῳ, αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἀναβάς; ἀλλ'

Noctia-
ni, Hære-
sis LVII.

ἵνα τὸν κατελθόντα Λόγον σημάνῃ κατὰ
θεὸν ὄντα, ἀλλὰ ἀνωθεν κατελθόντα. ἔπει-
δὲ ἐνσωθρώπησεν ἐν σαρκί, ἥν δὲ ἀπὸ ἀπέρμα-
τος ἀνδρὸς, ἐκ πνεύματος δὲ καὶ σαρκὸς
ἐτελείωσεν τὴν αὐτῆς οἰκονομίαν· διὰ τῆς το-
μίας ἐνότητος σημάνων τῆς τῆς Λόγου συνε-
νώσεως, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης, φάσκει τὸν
ἀνωθεν ἦκοντα ἀνω ἀνιέναι ἐν τελειώσει
θεότητος. καὶ γὰρ νῦν ὁ μὴ ὢν ποτε, σὰρξ
ἔστιν ἐκ πνεύματος καὶ Πατρὸς, ὁ πρὸς
νεχθεὶς Πατρὶ τέλει Λόγος, ὃς πρὸ
τῆς ἐν ἑρανῶ ἥν ἦν σὰρξ. τί ἔν ἦν ὁ ἐν ἑ-
ρανῶ, ἀλλὰ Λόγος ὁ ἀπὸ ἑρανῶ ἀποσα-
λεῖς, ἔχων τὴν εἰς μίαν θεότητα ἐνώσιν, καὶ
δύναμιν Πατρὸς συνλωμένῃ, ἵνα δείξῃ ὅτι
ἐπὶ γῆς καὶ ἑρανῶ ὁ αὐτὸς Θεὸς Λόγος ὑ-
πῆρχεν, ἄρρεπι ὢν, καὶ ἀναλλοίωτος. Λό-
γος γὰρ ἦν, Θεὸς ἦν αἰεὶ, Πνεῦμα ἦν, δύνα-
μις ἦν, * ὡς τὸ κοινὸν ὄνομα, καὶ πρὸς ἀν-
θρώποις χωρητὸν ἀνελαμβάνεν εἰς ἑαυτὸν,
ἔτω καλεσμένον, Υἱὸς ἀνθρώπου, Υἱὸς ὢν
Θεοῦ, καὶ ἐν Προφῆταις πρὸς ὢν ὀνομάζετο,
ὅπερ ἔπω ἐν σαρκὶ ἦν, διὰ τὸ μέλλον ἐν αὐτῷ
τελειῶσθαι. ὡς καὶ Δανιὴλ ἔφη· εἶδον ὡς
Υἱὸν ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν.
διὸ δικαίως ἐν ἑρανῶ τῷ ὀνόματι * τῆτον τὸν
Λόγον εἶδε Πνεύματι ἀγίῳ ὁ Προφῆτης, ὃν
ὑψίστην δοξαζῶν. διὸ τὰ πρῶτα ὑστερα ση-
μαίνων ὁ Μονογενὴς, φάσκει· ἔδειξεν ἀναβέ-
βηκεν εἰς τὸν ἑρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τῆς ἑρανῆς
καταβὰς, ὁ Υἱὸς τῆς ἀνθρώπου. ἔχ' ὅτι δὲ ἄ-
νω ἦν ἡ σὰρξ, ἀλλὰ ἀνωθεν κατήρχετο, τῆ-
τω τῷ λόγῳ μέλλων καλεῖσθαι.

For. 55.

For. 56.
τα. & εἰ-
π., pro
αὐτῷ.

Anisi illud significare voluit, Verbum
ipsum, quod descenderat, non ex inferio-
ri esse loco; sed de caelo esse delapsum?
Posteaquam verò carnem hominis as-
sumpsit, non illam quidem de viri semine
susceptam, de spiritu pariter ac carne to-
tum administrationis suæ negotium per-
fecit. Quamobrem ut divini Verbi, hu-
manæque naturæ conjunctionem, & in
unam eandemque rem consociationem
monstraret, illum ipsum dixit, qui de caelo
venerat, eodem cum absoluta divinitate
rediisse. Nunc enim, id quod antè non
erat, caro est, de spiritu susceptus ac Vir-
gine; perfectum nempe Verbum obla-
tum Patri Deo, quod antea caro in caelo
non fuerat. Quid igitur in caelo fuit ali-
ud, præter Verbum de caelo demissum?
Cui in unam divinitatem conjunctio con-
veniebat, secundum paternam vim co-
pulata atque conflata. Quo & illud unà
declararet, in terra caeloque eundem esse
Deum Verbum, conversionis omnis ac
mutationis expertem. Erat quippe Ver-
bum, Deus erat semper, erat Spiritus, vis
erat denique. Qui commune illud no-
men, quodque homines capere possent,
in seipsum suscepit: cum hominis filius
appellatus est, quamvis Dei filius esset.
Qui insuper à Prophetis id ipsum, quod
in carne nondum erat, esse ante pro-
nunciabatur, propter id quod erat in eo
perficiendum. Quare ita Daniel loqui-
tur. Vidi quasi filium hominis venientem
in nubibus. Unde meritò in caelo hoc
affectum nomine Verbum sancti Spi-
ritus afflatu Propheta perspexit; qui fili-
um Altissimi vocavit. Quocirca quæ pri-
ma sunt posteriori ordine declarans Uni-
genitus Dei filius, Nemo, inquit, ascendit
in caelum nisi qui de caelo descendit, filius
hominis. Non quod caro esset in caelo,
sed quod de caelo descenderet, qui ejusmo-
di esset vocabulo nominandus.

Filius ho-
minis per
anticipa-
tionem an-
tequam
nasceretur
est dictus.
Dan. 7. 13.

Αἰλλὰ τί ἐστὶν ὁ ἐρεῖς, ὃ ἔτ' ἔτ', φησὶν, ὁ
Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὃ λογιζήσεται ἄλλ' ἄλλ'. κα-
λῶς πάντ' ἔφη, ὡς καὶ ὁ Ἀποστόλος δια-
βεβαῖται, λέγων· ὢν οἱ πατέρες, ἐξ ὧν ὁ
Χρὶστὸς τὸ κατὰ σὰρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός,
θαυμασῶς διηγείται. ἔτ' ἔτ' γὰρ ὁ ὢν, ἐστὶν ἐπὶ
πάντων Θεός. ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς διδάσκει ἡ-
μᾶς, λέγων· πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τῆς
Πατρὸς μου· διὰ τῆς ἐπὶ πάντων ἐστὶ Θεός.
ἔτω καὶ ἰωάννης μαρτυρεῖ, λέγων· ὁ ἦν ἀπὸ

IX. Verum quid tandem mi homo!
proferes? Scriptum est, inquit, *Isse Deus Baruch*,
est noster, & non estimabitur alius. Præ-
clare verò, quemadmodum & Apostolus
affirmat: *Quorum*, inquit, *Patres*: ex Rom. 9. 5.
quibus Christus secundum carnem; qui est
super omnia, Deus. Quæ quidem mira-
biliter ab eo dicta sunt. Hic enim, qui est,
super omnia, Deus est. Nam cum iis ipse nos
verbis doceat: *Omnia mihi tradita sunt à Pa-*
tre meo. Propterea *super omnia Deus est.* Atque
ita quoque Iohannes testatur: *Quod fuit, in*

Mat. 11. 27.
& Luc. 10.
22.

Noëtiani quit, ab initio, quod audivimus, & oculis vi-
 dimus, & manus nostra contrectaverunt.
 Ac rursus in Apocalypsi: *Qui est ab initio,*
& qui venturus est omnipotens. Egregie
 planè hæc ab illo pronunciata sunt. Re-
 ctè, inquam, dixit: *Omnia mihi tradita sunt*
à Patre meo: accuratèque nos docuit. Ille
 itaque supra omnes Deus existit, cum ni-
 hilominus Patrem habeat suum. Quod
 iis verbis expressit: *Vado ad Patrem.* At
 si Pater esset ipse, quem tandem ad Pa-
 trem, ó stulte, discederet? Ita quippe rur-
 sus loquitur: *Ut sint unum, sicut ego & tu*
unum sumus.

Scriptura
 prudens
 cautio

X. Etenim Scriptura hoc potissimum
 cavens, ne homines ad extrema quæque
 deflectant, medium in veritatis iter ubi-
 que sensum intelligentiamque compellit.
 Quamobrem ut illis occurrat, qui alienum
 à Patre Filium esse prædicant, quæ est A-
 rrii, & aliarum sectarum opinio, sic loqui-
 tur: *Ego & Pater unum sumus.* Contra
 verò, ut eos refellat, qui eundem esse Pa-
 trem, & Filium asserunt, pro eo quod dixit.
Ego & Pater unum sumus; ita alio loco præ-
 catur: *Fac ipsos ut sint unum, sicut ego &*
tu unum sumus. Quò Noëto ejusque Scho-
 læ pudorem incutiat, dum illam discipu-
 lorum conjunctionem in medium adducit.
 Qua enim ratione Petrus, & Joanes,
 & ceteri unum esse, velut in unum
 coalescentes confusique, potuerunt? Sed
 eo nimirum illa dicta sunt, quòd in unius
 divinitatis conjunctione, eademque sen-
 tentia, ac virtute consistent; ut error om-
 nis excludatur ac falsitas; quæ utraque
 ex parte contra veritatem insurgat. Phi-
 lippus verò Apostolus hunc in modum
 Christum alloquitur: *Ostende nobis Pa-*
trém tuum. Cui ita respondit, *Qui videt*
me, videt & Patrem meum. Non dixit,
Ego sum Pater; sed *me*, quod idem est ac
 seipsum, adjecit. Item, *videt*, inquit, *Pa-*
trém; non utique seipsum commemorat.
 Aliud enim est articulus ille, *πὸν*, aliud pro-
 nomen, *ἐμέ*; Aliud, *ἐγώ*; aliud *ἐμέ*. Nam
 si ipse Pater esset, diceret profecto, *Ego*
sum. Quare cum ipse Pater minimè sit,
 sed Filius; verè istud usurpavit: *Qui videt*
me, videt & Patrem; ad refutandam Arii
 blasphemiam, quæ Filium alienat à Patre.

Quæ cum ita sint; ac cum sacræ o-
 mnes Literæ viam nobis veritatis certissi-
 mè demonstrent, postquam Noëtum
 istum, ab eoque propagatam Noëtiano-

ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς
 εἶδρακαμεν, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν.
 καὶ πάλιν φησὶν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει· ὁ ὢν
 ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ὁ ἐρχόμενος παντοκράτωρ.
 καλῶς κατὰ πάντα εἶπε· καλῶς γὰρ εἶ-
 πε, πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς
 μου. καὶ ἀκριβῶς ὑπετίθετο. ἐπὶ πάντας
 μὲν ἔν ὢν Θεός, ἔχων δὲ ἴδιον ἀπὸ Πατέρα,
 ἐν τῷ λέγειν, ἀπερχομαι πρὸς τὸν Πατέρα.
 εἰ δὲ ἡ αὐτὸς Πατήρ, πρὸς ποῖον Πατέρα
 ἄρα ἀπῆει, ὡ ἀνόητε; πάλιν γὰρ λέγει· ἵνα
 ὦσιν ἐν, ὡς ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἐσμεν.

Αἰ γὰρ ἡ γραφὴ ἀσφαλιζομένη τὰς
 κατὰ τὸ ἄκρον πλώσεις τῶν ἀνθρώπων, ἐκ
 πανταχόθεν τὸν νῦν σιγάγει ἐπὶ τὴν μέ-
 σην τῆς ἀληθείας ὁδόν. καὶ πρὸς τέττας μὲν
 τὰς νομίζοντας, ἀλλότριον εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ
 Πατρὸς, φημὶ δὲ ὡς Ἀρειὸς νομίζει, καὶ ἄλ-
 λαι Ἀιρεῖσεις, λέγει· ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν
 ἐσμεν. πρὸς δὲ τὰς νομίζοντας αὐτὸν εἶναι
 τὸν Πατέρα, καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι Υἱόν, διὰ
 τὸ εἰρηκέναι, ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐσμεν, λέ-
 γει, ποιήσον αὐτὰς ἵνα ὦσιν ἐν, καθὼς ἐγὼ
 καὶ σὺ ἐν ἐσμεν. ἵνα κατασχύνη Νοητὸν, καὶ
 τὴν αὐτὴν χολὴν, πῶς αὐτὸν εἰς τὸ μέσον
 τῶν Μαθητῶν ἐνωσιν. πῶς γὰρ ἡ δύνα-
 το Πέτρος καὶ Ἰωάννης, καὶ οἱ καθεξῆς εἶ-
 ναι ἐν ὡς κατὰ συναλιφί; ἀλλὰ διὰ τὸ εἶ-
 ναι ἐν μιᾷ ἐνότητι θεότητος, καὶ ἐν μιᾷ γνώμῃ, καὶ
 δυνάμει, εἰς τὸ δόξακρῆσαι πάσαν ὑπόνοιαν
 καὶ θάτερον τῆς ἀληθείας ἐπανισταμένην. Φί-
 λιππος δὲ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος φάσκει·
 δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα σου. ὁ δὲ εἶπεν· ὁ ἑω-
 ρακῶς ἐμέ, εἶδρακε τὸν Πατέρα. καὶ οὐκ εἶ-
 πεν, ἐγὼ εἰμι ὁ Πατήρ· ἀλλὰ τὸ ἐμέ * ση-
 μαῖνον τὰ ἑαυτὸν λέγων. τὸ δὲ εἶδρακε τὸν
 Πατέρα, ἔχ' ἑαυτὸν λέγων. ἄλλο γὰρ τὸ, τὸν
 καὶ ἄλλο τὸ ἐμέ, καὶ ἄλλο ἐγὼ, καὶ ἕτερον
 τὸ, ἐμέ. εἰ γὰρ ἦν ὁ αὐτὸς Πατήρ, ἔλεγον, ἐ-
 γὼ εἰμι· ἐπειδὴ δὲ οὐκ αὐτὸς ἐστὶν ὁ Πατήρ,
 ἀλλὰ ὁ Υἱός, ἀληθῶς λέγει· ὁ ἑωρακῶς ἐμέ,
 εἶδρακε τὸν Πατέρα. ἵνα δόξακρῆσται τὴν
 τοῦ Ἀρείου βλασφημίαν, τὴν τὸν Υἱὸν ἀπὸ τοῦ
 Πατρὸς ἀλλοτρίωσαν.

Διὸ τ' πάσης γραφῆς σαφῶς περὶ ἀληθείας
 ἡμῖν τὴν ὁδὸν ὑποτιθεμένης, καὶ τέτον τὸν Νοη-
 τὸν, καὶ τὴν αὐτὴν αἵρεσιν, Νοητιανῶν φημι,

Cor. 8.
 μαῖνον

σὺν ταῖς ἄλλαις Αἱρέσεσι παρωσάμενοι, ὡς περ Οστρακίτην τὸν καλούμενον Δράκοντα, τὸν μὴ δυνάμειον κάμπτεσθαι ἐν πᾷ καταδιώκειν ἄνθρωπον, μήτε δεξιά, μήτε εὐώνυμα, ἐκκλίναντες ἀπὸ αὐτῆς τε, καὶ τῆς ἐαυτῶ σχολῆς, καὶ μοχθηρίας, ἵπτι τὰς ἐξῆς δυνάμει Θεὸς τὸν νῦν ἀκοντίσωμεν, ὡς δὴ γήγησιν, καὶ ἑλγchon τῶν ἐν αὐταῖς ἱππινενοημένων καὶ τῆς ἀληθείας ξενολεξιῶν.

Arum sectam, una cum reliquis repulimus, Valesii. perinde ac Draconem illum, qui Ostraci-Hæresis tes, sive testaceus dicitur: qui cum homi- LVIII. nem persequitur, neque in dextram, ne- Draco O- stracites, que in sinistram partem flectere se ullo modo potest, ab illo demum, ejusque Scho- la, & improbitate declinantes, ad ceteras divina ope freti animum adjiciamus; ut peregrinas & absurdas dicendi rationes ad- versus veritatem in illis excogitatas perre- xere ac redarguere possimus.

ΚΑΤΑ ΟΥΑΛΗΣΙΩΝ, ΤΡΙΑΚΟ-
σὴ ὀγδόη, ἢ καὶ πεντηκοσὴ
ὀγδόη.

CONTRA VALESIOS,
Hæresis XXXVIII,
sive LVIII.

ΠΕΡΙ ΟΥαλησιῶν ἀκούμεν πολλάκις, & μέν τοι ἐγνώμεν πῶς, τίς, ἢ πόθεν ὠρμά- το, ἢ τί λέγων, ἢ νῆθετων, ἢ φθεγόμενος ὁ ΟΥάλης ἔστῃ. τὸ μὲν ὄνομα Ἀραβικὸν ὑπάρχον, τινὰ ὑπόνοιαν ἡμῖν δίδωσι διανοη- θῆναι, τῆτον, καὶ τὴν αὐτῶ ἀρεσιν εἰσέτι δὲ φερέσθαι, ὡς ἐν ὑπονοίᾳ, κατὰ περ ἔ- φην τινὰς ὄντας ἐν Βακάδοις τῆς Φιλαδελ- Φηνῆς χώρας πέραν τῆς Ἰορδάνης. καὶ οἱ μὲν ἱππχώριοι τέτρε Γνωστικὸς βῆλονται λέ- γειν· οὐκ εἰσὶ δὲ τῶν Γνωστικῶν· ἕτεροι γὰρ τέτων τὰ φερνύματα. τὰ δὲ εἰς ἡμᾶς ἐλ- θόντα ὡς εἶχει τῆτον τὸν τρόπον.

Εν μὲν τῇ Εκκλησίᾳ οἱ πλείους συνήγον- το, ἕως καὶ τινῶ, ἕως εἰς πλάτῃ ἤλ- θεν ἡ αὐτῶν ἀνοία, καὶ ἀπεβλήθησαν τῆς Εκκλησίας. εἰσὶ δὲ πάντες δόποκοποι· καὶ αὐτοὶ δὲ περὶ ἀρχῶν, καὶ ἐξουσιῶν, καὶ ἄλ- λων ἔτιος δοξάζουσι καὶ ὅταν λάβωσιν ἄν- θρωπον εἰς μαθητείαν, κατ' ὅσον μὲν χρό- νον ἔπω τῶν μορίων ἀπετμήθη, ἐμφύχων δὲ μεταλαμβάνει. ὅταν δὲ πείσῃσι τὸν τοιῶ- τον, ἢ μὲν ἀνάγκης αὐτὸν δόποτέμωσι, τότε πᾶν ὅτιον μεταλαμβάνει, ὡς ἡδὴ πεπαυ- μένῃ ἀγῶνῃ, καὶ μηκέτι ἱππικίνδυνῃ ὦν, εἰς τὸ ἐποτρύνεσθαι διὰ τῶν ἐδεσμά- των εἰς ἡδονὴν ἡκεν ἱππικυμίας. & μόνον δὲ τὰς ἰδίας τέτο ἀπαρτίζουσι τὸν τρόπον, ἀλ- λά πολλάκις καὶ ξένους παρερχομένους, καὶ παρ' αὐτοῖς ἱππικενοφέντας, ταύτη διεθέν- το τῇ διαγωγῇ, ὡς πολὺς περὶ τέτρε θρυλ- λεῖται λόγῃ. ἀρπάζουσι γὰρ τὰς τοιαύτας ἑνδον, καὶ * ἱππικυμυφελίοις δῆσαντες, μετὰ

I. SÆPENUMERO de Valesiis an- divimus; ita tamen ut de illorum authore Valente, ubinam is gentium fue- rit, aut undenam excitatus fuerit; quæ illius dicta, quæ præcepta, ac sermones extiterint, nondum comperire potueri- mus. Quamquam ex ejus nomine, quod Arabicum est, nonnulla nobis suspicio est, Valentis in eadem illum opinione fuisse, atque ipsius hoc tempore versari sectam, quam esse nonnullorum diximus; qui in Baca- phanum. this Philadelphenæ provinciæ ultra Jor- danem habitant. Qui quidem ab ejus loci incolis Gnostici nominantur. Quam- vis minimè Gnostici sint, & ab iis opinio- num varietate dissentiant. Verum quæ de illis nosse potuimus, ea ferè sunt hujus- modi.

Principio itaque Ecclesiam plerique Castrati frequentabant, quod eousque tenuit, do- omnes sunt Valesii. nec, amplificatâ diffusâque illorum insa- niâ, ab Ecclesiæ consortio segregati sunt. Universi portò castrati sunt. Ac de Prin- cipatibus, & Potestatibus, ceterisque hunc in modum sentiunt. Quemcum- que verò in suam disciplinam receperint, quandiu nondum ei exsecta virilia sunt, ab animatis abstinere. Posteaquam au- tem sive illi persuaferint, sive violentè exsecuerint, tum demum, quasi ab omni certamine liber, atque extra peri- culum omne positus, ne ciborum usa ad libidinum voluptates inflammetur, quodcumque ciborum genus permitti- tur. Neque verò suos eo modo duntaxat afficiunt, sed etiam peregrinos sæpe trans- euntes, & ad sese diverrentes; quemad- modum frequenti de illis rumore spargi- tur. Hos enim intus correptos, & manu- cis, ac vinculis alligatos violentè mem-

Valeſſi.
Hæreſis
LVIII.

bris ſuis mutilant. Hæc ſunt quæ de hiſ-
ce Hæreticis accepimus : de quibus cum
id cognoverimus, quonam in loco domi-
cilium habeant, ac quemadmodum fre-
quens ſit iſtud in illis regionibus nomen;
cum alterius Hæreſis appellationem nul-
lam acceperimus, jure hanc eandem eſſe
nobis perſuaſimus.

I I. Sed horum inſignis quædam eſt
ſtultitia. Nam ſi illud exequi volunt,
Mat. 18. 3. quod eſt in Evangelio ſcriptum : *Si ſcan-
dalizaverit te ullum ex membris tuis, ab-
ſcinde abſ te. Expedi enim tibi intrare in
regnum cælorum claudum, aut mancum, aut
curvum, &c.* Quomodo regnum cælo-
rum ingredi mutilus quiſpiam poteſt? Nam
ſi cælorum regnum perfecta habeat om-
nia, nihil in ſe habet imperfectum. Ita-
que cum hominum corpora reſurgent, u-
ni-verſa ſimul membra reſurgent; ſic ut eo-
rum nullum penitus relinqvatur. Ac ſi o-
minino reſurgere membrum aliquod nege-
mus, ne totum quidem corpus reſurget.
Quod ſi membrum illud unum, quod ſcan-
dalizat, relinqvendum ſit, conſe-quens eſt,
nullum ut prorſus relinqvatur. Etenim
membranos omnia ſcandalizaverunt. Quis
autem eſt, qui cor ſuum in omnibus ſcan-
dalum obijciens avellere atque amputare
poſſit? *Mat. 15. 19.* Quippe *ex interioribus*, inquit, *ex-
eunt fornicationes, adulteria, libidines, &
id genus cætera.* Ecquis igitur cor ſuum
abrumpet? Ac ſi, ut nonnullorum fert im-
pietas, & amentia, corpus minimè reſur-
git, quid tandem noſtra refert, quod ab il-
lis aſſeritur? Cum enim uni-verſa mem-
bra cæleſte regnum minimè ingredi poſ-
ſint, quid attinet uno ſolum mutilari mem-
bro, cum id alia nequaquam perficiant?
Jam verò ſi corpus excitatur (uti verè ac-
cidit) eſtne ut in regno cælorum mancum
aliquid ſit, aut mutilum? Nonne turpis
quædam cæleſtis illius Regni futura ſpecies
eſt, ſi truncata membra ad ſempiternam il-
lam gloriam admittantur? Præterea ſi
membrum illud, quod ſcandalum præbet,
abſciſſum fuerit, amputatum utique eſt;
ac proinde nec peccavit. Quod cum ita
ſit, primum omnium reſurgere ipſum o-
portet, quod minimè peccaverit.

III. Verùm quicumque ad hoc per-
petrandum facinus prompti ſunt, & au-
daces, ab omni genere hominum alienos
ſe extorresque fecerunt. Nam neque viri
ſunt, propter amputatam illam corporis
partem; neque femine, repugnante ſci-

A *ανάſτης τὸ χειρότευκτον ἐργάζονται τῆς
τῶν μελῶν ἀφαιρέσεως. καὶ ταῦτά ἐſιν, ἀ-
πὸ τῶν εἰς ἡμᾶς ἦκεν. ἔς πῃ γινόντες ἐν
ποίῳ τόπῳ τὴν καταμονὴν ἔχουσι, καὶ ὡς
τὸ ὄνομα τῆτο πολὺ τυγχάνει ἐν τοῖς μέρε-
ſιν ἐκείνοις, καὶ ὡς τῆς Αἰρέσεως ἕτερον ὄνο-
μα ἔκατελήφαμεν, ἐνομίσαμεν ταύτην
εἶναι.*

Πολλὴ δὲ φρενοβλάβεια τῶν τοιούτων. εἰ
μὲν γὰρ τὸ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ βέλονται
πληρῆν, τὸ, εἰάν ſκανδαλίζῃ σε ἐν τῶν με-
λῶν σῶ, ἀπὸ κοῦφον ἀπὸ σῶ, ſυμφέρει γὰρ
σοι εἰς τὴν βασιλείαν τῶν ὀρανῶν ἢ χυλόν,
ἢ τυφλόν, ἢ κυλλόν. * πῶς δύναται ἐν βα-
σιλείᾳ τινὰ ἡκρωτηριασμένον; εἰ γὰρ ἡ βα-
σιλεία τῶν ὀρανῶν τὰ πάντα ἐς τελεῖσ-
ſα, ὁδὲν ἀτελὲς ἔχει ἐν ἑαυτῇ. καὶ ὁπότε
τῶ σῶματος ἐſιν ἀνάſτας, πάντα τὰ μέλη ἀ-
ναſτήſεται, καὶ ὁδὲ ὁπότερον αὐτῶν κατα-
λειφθήſεται. καὶ εἰ ὅλως τὸ μέλ^ο ἔκ-
γείρεται, ὁδὲ πᾶν σῶμα ἀναſτήſεται. καὶ εἰ
τὸ ἐν μέλ^ο τὸ ſκανδαλίζον αὐτὸ μόνον
καταλιμπάνεται, ὁδὲ ὅλως καταλειφθή-
ſεται, ὁδὲ ὁπότερον τῶν μελῶν. πάντα
γὰρ ἡμᾶς ἐſκανδάλιſε. τίς δὲ ἀναρρήξει
αὐτῶ τὴν καρδίαν πάντα ſκανδαλίζουσαν; ἐ-
ſωθῆεν γ^ω, φησὶν, ἐκ πορβύονται πορνείας,
μοιχείας, ἀσέλγειας, καὶ τὰ τῆτοις ὁμοία.
τίς ἐν ῥήξει τὴν ἑαυτῶ καρδίαν; εἰ δὲ ὅλως ἐ-
γείρεται τὸ σῶμα κατὰ τὴν τινῶν ἀνοίαν,
καὶ ἀσέβειαν, πῶς ἄρα διοίσει ὁ πῶς τῶν
ὀειζόμην^ο λόγ^ο. τῶν γὰρ μελῶν ἀπάν-
των μὴ εἰς ερχομένων εἰς βασιλείαν ὀρανῶν,
τίς ἐτι χρεία πῶς ἐν μέλ^ο γίνεſται, τῶν
ἄλλων μὴ τῆτο πληρῶντων; εἰ δὲ ἐγείρεται
τὸ σῶμα (ἐγείρεται γ^ω) πῶς ἐνδέχεται ἐτι
ἐν βασιλείᾳ ὀρανῶν λώβηſις γίνεſται; ἢ
πῶς ὅλως ἔſται ἀπρεπῆς ἡ βασιλεία τῶν ὀ-
ρανῶν Ἰπſων σῶματα ἔχουſα πρὸς δόξαν;
εἰ δὲ ὅλως καὶ τμηθεῖν τὸ μέλ^ο τὸ ſκαν-
δαλίζον, ἄρα τέμνεται, καὶ ἔχ^ω ἡμαρτε-
τμηθεῖν δὲ καὶ μὴ ἁμαρτήſαν, αὐτὸ δεῖ πῶ-
τον πάντων ἀναſτῆναι μὴ ἁμαρτήſαν.

Οσοὶ ὅς τὸ πῶς χειρὶν ἔργο ἐν πολλοῖς,
ἀπὸ πάντων ἑαυτῶς ἠθέτησαν, καὶ ἀπὸ ἁλλῶν πεί-
σαν. ἔτε γὰρ ἄνδρες εἰσὶ, διὰ τὸ ἀφρη-
μένον; ἔτε γυναῖκες δύνανται εἶναι, διὰ τὸ

Deest al-
quid.

Verbum illud
in sup-
eum mi-
hi est.

ᾧ δὲ φύσιν. * ᾧ ἐλάβε δὲ καὶ ἡ τῆς σεφά-
νης τῆς ἀγῶνς, καὶ βασιλείας τῶν ἐπ' αὐτοῖς.
ἔδὲ ὁπότ' ἔργῳ φανήσονται ἔτοι τῶν τριῶν
τάξεων τῶν εὐνέχων τῶν ὑπὸ Κυρίου εἰρημέ-
νων. εἰσὶ γὰρ, Φησὶν, εὐνέχοι οἱ ἐκ κοιλίας μη-
τρὸς αὐτῶν ἐγγενήθησαν. ἐκεῖνοι γὰρ ἀναίτιοι εἰ-
σι τῆς αὐτῶν εὐνεχίας. ἔτε μὴν ἀμαρτίαν ἔ-
χοντες, διὰ τὸ ἔως γεγενῆσθαι. ἔτε πάλιν ἀ-
μαρτίαν διωάμνοι πᾶσιν, τὴν ἀφροδισίων
Φημί, ἐπειδὴ μὴ πέφυκε αὐτοῖς τὰ παιδοποιᾶ
ὄργανα, τὰ ἐκ Θεοῦ κεκτισμένα. ἀλλ' ἔτε μι-
σὸν ἔχουσιν εὐνεχίας βασιλείας ἔρανῶν, διὰ
τὸ ἀγῶνς μὴ * μεμνησθαι. εἰ δὲ καὶ Ἰπ-
θυμῶν μεμνησθαι οἱ τοῖσδε, μὴ διωάμνοι
πᾶσιν, καὶ μὴ πᾶσι λόντες, μισθὸν ἔκ ἔχ-
ουσιν. ἔγὰρ διὰ τὸ μὴ βέλεσθαι, τὸ ἔργον παρ'
αὐτοῖς ἔ' πέπρακται, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δύνα-
σθαι. καὶ αὕτη μὲν ἡ ἀγωγή τῆς πρώτης ὑπὸ
Κυρίου εἰρημένης εὐνεχίας, τῆς διὰ τῶν μη-
τέρων γυναικῶν, ἐξ ὧν ἔ' δύνανται ἔτοι ὑ-
πάρχειν.

Cor. με-
μνησθαι
ut & po-
tē mi-
μνησθαι.

Καὶ εἰσὶν εὐνέχοι, οἳ τινες ὑπὸ τῶν ἀν-
θρώπων εὐνεχίσθησαν, Φησὶν ὁ Σωτὴρ. καὶ ἔ-
τε ἀπὸ τῶν εἰσὶν οἱ ᾧ εἰρημένοι. ἔτοι μὲν
γὰρ γεννῶνται. οἱ δὲ ὑπὸ ἀνθρώπων εὐνε-
χισθέντες ἐνεκεν χρήσεως, ἢ βασιλικῆς, ἢ
ἀρχοντικῆς. βεβλόμενοι γὰρ τινες τῶν βαρ-
βάρων βασιλεῖς, ἢ καὶ τύραννοι, ζηλοτυπίας
χάριν, καὶ ὑπονοίας τῆς πρὸς τὰς γαμε-
τάς τὰς ἰδίας, ἔτι κομιδῇ νέες τὰς παῖδας
λαμβάνουσι, καὶ εὐνεχίζουσι τὰς, πρὸς τὸ
ἀνδρωθέντας πιστεύουσι τὰς ἰδίας αὐτῶν, ὡς
ἔφην, γαμετάς. καὶ ἔως ἐν τῷ κόσμῳ γέ-
γονεν ἡ πᾶσι τῶν αἰτίων. ὅθεν ἰάχα οἶμαι καὶ τὸ
εὐνέχον καλεῖσθαι, ἀπὸ τῆς εὐνοῆς δύνασθαι, ἀ-
φοιρεμένων τῶν μελῶν, καὶ μὴ ἐπεντρέβεσθαι
μίξει τῶν σωμάτων, ὡς τῶν ὁργάνων ἀφρη-
μένους. ἑτέροις τοίνυν αὕτη ἡ τάξις ἐκ παιδὸς
λαμβάνομένη, καὶ εὐνεχίζομένη ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
πων, ἔχει διὰ τὴν βασιλείαν τῶν ἔρανῶν.

Καὶ εἰσὶ, Φησὶν, εὐνέχοι, οἳ τινες εὐνεχι-
σαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν. τίνες τοί-
νυν εἶπεν ἔτοι, ἀλλ' ἢ οἱ γενναῖοι Ἀπό-
στολοι, καὶ μονάζοντες, καὶ οἱ καθεξῆς παρ-
θένοι; Ἰωάννης μὲν καὶ Ἰάκωβος υἱοὶ Ζεβε-
δαῖς, μέναντες ἐν παρθενίᾳ, μήτε μὴν ἰδίας
χερσὶ τὰ μέλη ἀποτεμόντες, μήτε συ-

Al licet naturæ conditione, esse possunt. Sed Valesii.
& istiusmodi certaminis corona, ac præ- Hæresis
mium appellatione nulla concipi potest. LVIII.
Siquidem ex tribus Spadonum ordinibus, Matt. 19. 12
quos Dominus recensuit, ad nullum omni-
nò revocari possunt. Sunt enim, inquit, Eunuchorum tres
Eunuchi, qui ex ventre matris sue nati sunt. ordines.
Illi verò nullam castrationis suæ culpam
sustinent; neque ullo se scelere obstrinxe-
runt; eò quod ita in lucem prodierint. Sed
neque peccatum ullum admittere possunt,
quod ad rem quidem veneream attinet;
cùm membris illis careant, quæ ad sobolis
propagationem à Deo sunt condita. Ideo-
que nullum ex ea castratione regni coele-
stis præmium obtinent, quod certaminis
ipsius ne meminerint quidem. Quod si
cupiditatum illecebrarumque recorden-
tur, cùm quod factum est nefas efficere nul-
lo modo possint, in eo quod abstinere, ni-
hil mercedis promerentur. Neque enim
ex eo, quod admittere noluerint, sed quod
non potuerint, non est ab illis facinus illud
re ipsa profectum. Atque hoc primum est
Spadonum genus Domini oratione decla-
ratum, quod jam tum matris ex utero pro-
diit. Inter quos nemo illos retulerit.

IV. Et sunt Eunuchi, ait Salvator, qui
ab hominibus Eunuchi facti sunt; à quibus
prioribus diversi sunt. Hi enim cum hac
clade nascuntur: posteriores autem ad a-
liquem regum aut principum usum castra-
ti. Quippe barbari quidam reges, aut ty-
ranni zelotypia atque in uxores suas suspi-
cione commoti, admodum pueros exse-
cant, quos ubi adoleverint, suis, ut dictum
est, conjugibus custodes adhibeant. At-
que hoc modo calamitatis illius causa in-
ter homines accidit. Hinc fortassis &
Eunuchorum appellatio derivatur, à ver-
bo scilicet ἀνοέν, quod amputatis hisce
corporis partibus benevoli esse possint; unde Eu-
neuchi de-
cuntur.
neque, utpote membris illis mutilati, ad
corporum complexum, coitumque sine u-
tiles. Hic igitur alter Eunuchorum or-
do est, quia puerili ætate hominum istud
manu non cœlestis regni causa patiun-
tur.

Sequitur deinde, Et sunt Eunuchi qui se-
ipsos castraverunt propter regnum. Quinam
illi esse possunt, nisi egregii illi primum
Apostoli; tum Monachi, ac reliqui virgi-
nitatis cultores; Cujusmodi fuere Joa-
nes & Jacobus Zebedæi Filii: qui in vir-
ginitate persistentes, ac neque membra
sua propriis amputantes manibus, neque

Tertius
Eunuchorum
ordo.
Matt. 19.

Valeſii. copulati nuptiis: ſed animo, ac peſtore
 Hareſis diſſimilantes, certaminis illius coronam ac
 LVIII. gloriam ſumma cum admiratione repor-
 tarunt. Secundum quos infinita homi-
 num millia, quæ in hoc mundo Mona-
 ſticam vitam amplexa ſunt, in Monaſte-
 riis Virginumque cœnobiis ejuſdem cer-
 taminis decus adepta ſunt. Quæ videli-
 cet nullam cum mulieribus conſuetudi-
 nem habuerunt; ſed omnibus ſuis nume-
 ris abſolutum certamen obierunt. Qua-
 lem in vetere Teſtamento Eliam fuiſſe
 legimus, ac deinceps Paulum; qui dixit
Dico autem nonnuptis, quoniam bonum eſt
 1. Cor. 7. 8. *ipsis, ſi maneat, ſicut ego: Si autem non*
continent, nubant. Quomodo igitur ipſe
 permanſit? Si enim exſectus eſt, & ad il-
 lius exemplum accommodati manſerunt,
 qui ei ſimiles eſſent, ut eam conſilii par-
 tem implerent; ſicut ego, fierine potuit,
 ut exſectus quiſpiam, niſi continentiam
 ſervare poſſet, uxorem duceret? Illud ve-
 rò; uxores ducant, & non urantur, nonne
 ad continentiam pertinere, non ad mem-
 brorum mutilationem animadvertis?
 Quod ſi propter Regnum cœlorum ſemet-
 ipſos caſtrari ſe dixerint, qui tandem ab
 illa ſententia ſecernere ſe poſſunt, quæ
 nonnullos eſſe dicit, *qui ab hominibus Eu-*
nuchi facti ſunt. Cùm enim ſeſe aliquis
 ſuis manibus exſecat, homo utique eſt, e-
 juſque manibus ſceleſtum illud facinus
 admiſſum eſt. Sin ille cladem iſtam ſua
 ſibi manu conſciſcere non poteſt, ſed ab
 aliis caſtratus fuerit, non jam illud cœle-
 ſtis regni cauſa patietur, eo quod, ſive per
 ſe, ſive aliorum operâ ſibi iſtud intulerit,
 ab hominibus Eunuchus eſt factus. Quam-
 obrem coronæ ſpe ac præmii iſte prorsus
 excidet, cùm nullam amplius gratiam
 mereatur, quod ab ejuſmodi voluptatis u-
 ſu temperet: ſed ideo illud non poſſit,
 quod neceſſariis ad eam functionem mem-
 bris ſit deſtitutus. Quocirca par idem-
 que de eo iudicium eſt, ac de illo, qui ali-
 quot corporis membrum violarit, aut a-
 lienam vitem ſucciderit. Neque enim
 divinam ad voluntatem vivendi rationem
 inſtituit; ſed opifici ſuo Dominoque Deo
 malignè repugnabit. Quinetiam vehe-
 mentiori cupiditate flagrabit. Etenim
 ſpado, non à ſua cupiditate abſtinere, ſed
 eam perficere non poſſe, à Sapiente dici-
 tur. *Concupiſcentia ſpadonis,* inquit, *de-*
 ci 20. 2. *virginabit juvenculam.* Proindeque oſtū-
 titiam incredibilem, variè in hoc orbe
 terrarum excogitatam!

αναφθίντες γάμω, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ καρδίᾳ ἀγώ-
 νισάμενοι, καὶ θαυμασίως τὸ κλέϑ τῆ Σε-
 φάνη τῆς τῆς ἀγῶνς ἀπενεγκάμενοι. μετ'
 αὐτῆς δὲ ὅσαι μυριάδες ἐν τῷ κόσμῳ μονά-
 ζοντες, καὶ ἀπὸ μονασιῶν, καὶ παρθένων
 τεττίτῃς ἀγῶνς τὸ κλέϑ ἀπηνέγκυντο, οἱ
 τινες σώμασι γυναικῶν σὺν ἐμίγησαν, ἀλλὰ
 ἤθλησαν ἐν ἀγῶνι τελειοτάτω. ὡς ἡ Ηλίας
 ἐν παλαιᾷ διαθήκῃ δέξινκεται. ἡ Παῦλος λέ-
 γων· λέγω ὑτοῖς ἀγάμοις, ὅτι καλὸν αὐτοῖς,
 εἰ μείνωσιν ἕως ὡς καὶ γὰρ. εἰ δὲ ἐκ ἐγκρα-
 τεύονται, γαμείτωσαν. πῶς ἐν αὐτοῖς ἐμεί-
 νεν; εἰ μὲν γὰρ ἀποτετμημένῃ ἦν, καὶ κατ'
 αὐτὸν ἐμείναν ὁμοίεμενοι αὐτῷ, ἵνα πληρώσω-
 σι τὸ, ὡς καὶ γὰρ, πῶς ἀποτετμημένῃ τις ἐ-
 δύνατο γῆμαι, εἰ μὴ ἐτι ἐνεκρατεύετο; καὶ
 τὸ, γαμείτωσαν, καὶ μὴ πωρεῶσιν, ὅρας
 ὅτι περὶ ἐγκρατείας φάσκει, καὶ ἐχὶ περὶ
 μελῶν ἀφαιρέσεως; εἰ δὲ φάσκουσιν ἕτοι,
 διὰ τὴν βασιλείαν τῶν ἑρανῶν ἑαυτὰς ἀνδ-
 χικίνας, πῶς ἑαυτὰς ἀπαλλοτριώσασιν τῆς εἰ-
 ρημένης ῥήματῃ, ὅτι εἰσὶ τινες, οἱ τινες ἀ-
 νδρχίθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. εἰ γὰρ αὐ-
 τὸς ἰδίᾳς χερσὶν ἑαυτὸν ἀνδρχίζει, ἀνδρῶ-
 C πῶς ἐσσι, καὶ αἱ χεῖρες αὐτῆς τὸ ἀθέμιτον τῆ-
 το εἰργάσαντο. εἰ δὲ αὐτὸς ἑαυτῷ ἑδὲν δύνα-
 ται πῆξαι, ὑπὸ ἄλλων δὲ ἀνδρχίθῃ, ἐκίετι
 ἔσαι διὰ βασιλείαν ἑρανῶν, διότι ὑπὸ ἀνθρώ-
 πων ἀνδρχίθῃ, ἦτοι δὲ αὐτῆς, ἦτοι διὰ τῶν τῆ-
 το πεποιηκότων. πεσέται δὲ καὶ ἀπὸ τῆ Σε-
 φάνη, καὶ ἀπὸ τῆ βροβείας, ἐκίετι χάριν ἔ-
 χων διὰ τὴν ἀποχὴν τῆς τοιαύτης χρῆσεως,
 ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι χρῆσθαι ἀφρημέ-
 νων τῶν τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως μελῶν. ἐν
 δὲ καὶ τὸ αὐτὸ κειθήσεται, ὡς ὁ λυμανόμε-
 νῃ ἑαυτῆς τὸ μέλῃ, καὶ ὡς ὁ τέμνων ἀλ-
 λότριον ἀμπελῶνα. εἰ γὰρ κατὰ Θεὸν ἐπο-
 λιτεύσατο, ἀλλὰ κατὰ Ἰησοῦ λυτῷ τῷ δημι-
 οργῷ Κυρίῳ Θεῷ ἀντέστη τοῖς τῃ. Ἰησοῦ-
 μία δὲ περὶ ὅτι οἱ τοῖς τῃ ἐνεκθήσεται.
 καὶ γὰρ ὁ εὐνῆχ ἁδεται ὡς τῷ Σοφῷ
 σὺν ἀπεχόμενῃ τῆς Ἰησοῦμίας, ἀλλὰ μὴ
 διωάμην τὴν Ἰησοῦμίαν Ἰητελέσαι, ὡς
 λέγει. Ἰησοῦμία εὐνῆχς ἀποπαρθενεύσαι
 νεανίδα. καὶ ἐκ πανταχόθεν ὡς τῆς πολλῆς
 ματαϊότητῃ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ πολυτρόπως
 Ἰηπνενομήνης.

καὶ ταῦτά

Cathari. Item Paralytico: *Ecce sanus es, noli amplius peccare.* Adhæc Petrum post negationem revocat Dominus, & ad triplicem illam negationem compensandam ter ipsum ad confessionem induxit: *Petere, inquit, amas me?* Deinde, *pasce oves meas.*

II. Sed illos Apostoli dictum illud *Hebr. 6. 2.* in errorem impellit. *Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, & gustaverunt bonum Dei verbum, ac virtutes futuri sæculi, & ceciderunt, rursus renovare crucifigentes sibi metipsis Filium Dei, & traducentes.* Terra enim, quæ supervenientem in se sæpius imbrem biberit, & produxerit verbum opportunam illis, per quos colitur, particeps est benedictionis. Proferens autem spinas & tribulos, reprobaest, & maledicto proxima; cuius finis est in *Explicatur combussione.* Nam revera qui semel renovati ceciderunt, renovari amplius non possunt. Neque enim nascetur amplius Christus, ut pro nobis in crucem agatur. Neque Dei Filium in cruce suspendere quispiam potest, qui id ultra perpeti nequit. Neque alteram quis usurpare lotionem potest, quod unus Baptismus sit, unaque renovatio. Verum horum omnium remedium statim Apostolus subjicit, ut & Ecclesiæ medicinam faciat, & illius membris consulat. *Hebr. 6. 9.* Ait itaque, *Confidimus autem de vobis charissimi meliora, & viciniora saluti, cum ita loquimur.* Non enim iniustus est Deus, ut obliviscatur boni operis vestri. In quo vides quemadmodum & instaurationem illam secundam fieri non posse omnino pronuntiaverit; neque tamen à salute illos excluderet, quos peccati sui pœniteret: sed & salutem propinquos esse dixerit, & Deum rectè ab iis factorum esse susceptorem, qui delictorum suorum absolutam pœnitentiam capesserent, seque adeo converterent, animumque mutarent.

Ecclesia pœnitentiam admittit.

Quamobrem cum divinus sermo, tunc sancta Dei Ecclesia perpetuò pœnitentiam approbat; non quod mollior, ac dilutior sit, aut pigriores illos faciat, qui in illo stadio decurrunt; sed ut Dei gratiam, humanitatemque non rejiciat, ac cuiusque causæ modum ac rationem consideret. Ut enim is, qui virginitatem amisit, quod ad corpus attinet, representare illam non potest, cum id minime natura patiatur: Ita qui post Baptismum

etiam tunc Παραλυτικῶ, ἰδὲ ὑγιῆς γέγονας, μηκέτι ἀμάρτανε. καὶ Πέτρον ἀνακαλεῖται ὁ Κύριος μὲν τὸ δρῆσαι, καὶ ἀντὶ τῶν δρῆσεων, τρίς αὐτὸν προσκαλεῖ εἰς ὁμολογίαν, ἀγαπᾷς με Πέτρε. καὶ φησι, ποιμανετὰ πρόβατά μου.

Σφάλλει δὲ αὐτοὺς τὸ ρητὸν τῆς Ἀποστόλου εἰρημνίου· ἀδύνατον εἶναι ἅπασι φωτισθέντας, καὶ καλὸν γευσσάμενους Θεοῦ ῥήμα, διωάμενους τε τὸ μέλλοντον αἰῶνα, καὶ πρὸς πεσόντας, πάλιν ἀνακαινίσθην, ἀνασωθέντας ἑαυτοῖς τὸ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸς ἀδελφισμὸν τίζοντας. γῆ γάρ ἡ πᾶσα τὸ ἐπὶ αὐτῆς πολέμους ἐρχόμενον ὑέτον, καὶ τίκτεσθαι βοτάνην αὐθιγὴν ἐκείνοις, δι' ἧς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει ἀλογίας. ἐκφέρουσα δ' ἀκαρίας, καὶ περὶ ὧν, ἀδοκίμη, καὶ κατάρχεαι ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. καὶ γὰρ τῶν μὴ ὄντων ἅπασι ἀνακαινισθέντας καὶ πρὸς πεσόντας, ἀνακαινίσθην ἀδύνατον. ἔτε γὰρ ἔτι γιννηθήσεται Χριστός, ἵνα σωρωθῇ ὑπὲρ ἡμῶν. ἔτε ἀνασωθῆναι δύναται τις τὸ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸ μηκέτι σωρῆμενον. ἔτε δύναται τις λατρεῖν δεύτερον λαμβάνειν. ἐν γὰρ ἐστὶ τὸ βάπτισμα, καὶ εἰς ὃ ἐγκαινισμός. ἀλλὰ εὐθύς ἡμετέραν τῶν ἐκείνων ἰσχύοντων ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, τῶν Ἐκκλησιῶν ἰατροῦν, καὶ τὴν αὐτῆς μελῶν ἡμετέρων, καὶ φησι, πεπεσμένους δὲ πρὸς ἡμῶν ἀγαπητοὺς ταῖς κρείσσουσιν ἐχόμεναι σωτηρίας, εἰ καὶ ἔτι λαλῶμεν, ὡς ἀδοκίμη ὁ Θεός. ἡμετέρας τῶν ἀγαθῶν ἐργῶν ὑμῶν. καὶ ὅρας πῶς τὸν ἐγκαινισμόν μὴ δύνασθαι, δεύτερον γινώσκειν τελείως ἀπεφθῆναι. τὸ δὲ σωτηρίας ἐκ ἀπέστερετο εἶναι μετανοήσας, ἀλλὰ καὶ σωτηρίας ἐχόμενους, καὶ Θεὸν ἀντιλήπτορας τῆς ἀγαθοεργίας αὐτῶν, καὶ διὰ τῶν πρὸς ἡμῶν τελεσθέντων μετανοούντων, καὶ ἡμετέρων, καὶ μετὰ μελομένων;

Δέχεται ἔνθα ὁ ἅγιος λόγος, καὶ ἡ ἁγία Θεοῦ Ἐκκλησία πάντοτε τὸ μετανοοῦν, ἐκ ἐξουδαρευομένη, ἐδὲ βαθυμῶς εἶναι τὸν δρόμον τελέντας πρὸς ἀσθενείας, ἀλλὰ Θεὸς τῶν χάριν, καὶ τὴν Φιλανθρωπίαν μὴ ἀνακάμπτουσα. γινώσκουσα δὲ τὸν πρόπον ἐκάστης ὑποθέσεως. ὡς γὰρ τὴν παρθενίαν ἀπολέσας ἀδιωκτῶς ἐχρ' ταύτην κτήσασθαι σωματικῶς, μὴ ἐνδεχομένης τὴ φύσεως. ἔτω καὶ διὰ τῶν λειψῶν

ἐν μεγάλοις τισὶ ᾧραπλώμασι ᾧραπεςαὼν, καὶ ὡς περ ὁ ἀπὸ παρθενίας ᾧραπεςαὼν, δευτέραν τιμὴν τὴν ἐγκράτειαν ἔχῃ· ἔτω καὶ * εἰς τὸ λατρεῖν ὁ ἐν ᾧραπλώματι μείζονι γυρόμενος ἔχῃ δευτέραν ἴασιν, ὅς τοιαύτην ἐνάρετον καὶ τὴν πρῶτην, ἐκ δόποδεβλημένην δὲ ζωῆς ἔχῃ τὴν δευτέραν, ἣν κέκτηται. ὅσα ἀθετεῖ τοίνυν ὁ θεὸς λόγῳ τῷ μισθόν, τῷ ἐν μετάνοιᾳ καμνόντων.

Εἰς ταῦτα δὲ αὐτοὶ πάλιν ἀπὸ τῆς προηγήσαντες, καὶ ἄλλα τινὰ ἐφηύραντο. καὶ γὰρ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν, ἣν καὶ ἡμεῖς κέκτημεθα, πίσι λέγουσιν ἔχῃ. ἔτοι δὲ ὁ βέλονται διδαγμοῖς ἑπικοινωνεῖν. εἰ γὰρ τις μετὰ τὸ βάπτισμα συναφθεῖν γυναικὶ δευτέρα, ᾧραπ τῆτοις ἐκ εἰσδεχθήσεται ἔτι, καὶ τὸ πᾶν ἐστὶν ἡλίθιον. ὡς γὰρ εἰ τις θεάσῃται τινὰ νηρόμενον ἐν ὕδατι, καὶ ἀγνοῶν τὴν πείραν τῆς διανήξεως, ἐαυτὸν ἐκδοτὸν τοῖς ὕδασι δῶν, καὶ ὑποδύχῃ γυῖται, μὴ ἐν πείρᾳ ὦν, μηδὲ σαφῶς γινῆς τῷ δια χερῶν τε καὶ ποδῶν τῆς σωτηρίας ἐαυτοῖς προποριζομένων τὴν ἑπστήμιαν, νομίζῃ δὲ ἀπλῶς τοῦ ὕδατος διαβάσσειν τὸν ἀνθρώπον, ὅσα τῶν ἰδίων χερῶν. ἢ ὡς εἰ τις ἀκούῃ τὸν ἡγεμόνα τιμωρῆντα ὅτι τὸν δυνάστη καὶ τὸν Φαυλότη, ἀχρεὶ καὶ ἐλαχίστων, καὶ νομίζῃ μὲν τὴν δίκην ἰσῶν διεξιέναι καὶ πάντων, ὡς ἑπὶ τῷ Φόνι, ἔτω καὶ ἑπὶ τῷ διαβάλλοντι τὸν πέλας, ἢ μαχησάμενος. ἢ ὡς εἰ τις πάντᾳ πασὶν ἰδιότης, καὶ θεάσῃται εἰληφότα ἄρχοντα τὴν ἐξουσίαν κατ' ἀλιτηρίων ἀποπάσαντα μάχαιραν, ἢ καὶ γοήτων καὶ βρασφύμων, ἢ ἀναδοσιώτων νομίζῃ δὲ ὅτι πάντας ἐξουσίαν ἔχῃ τῆς αὐτῆς αἰτίας ποιῆσαι τὴν δίκην. θεασάμενος δὲ δίκην δόντας ἀνθρώπους, καὶ αὐτὸς δὲ τὰ ἴσα μιμησάμενος θελήσῃ δόποκτενᾶν τινὰς, ὡς δὴθεν ὅτι ἡδίκηκός τις δικάζων. αἰλὸς δὲ ὁ τοιοῦτος αὐτὸς δίκην δῶσθαι, μὴ εἰληφῶς ᾧραπ Βασιλέως ἐξουσίαν τῶν τοιούτων· καὶ ὅτι τὴν ἴσιν ἐνόμιζε καὶ πάντων ἐξιέναι ψήφον ἀπὸ τῆς δίκης τῶν νόμων, ἐαυτὸν δὲ ἐν τῇ ἀδικίᾳ διὰ τῆς ἰδίας ἀπειρίας, καὶ ἀποδολαθῆσθαι ἐκδοτὸν ἀπωλείας ᾧραπ κευάσας. ἔτω καὶ αὐτοὶ τὰ πάντων ὁμῶς μίξαντες, ἐκ πάντων ἐξέπεςαν, καὶ μὴ νοήσαντες τὰ ἀκριβῆς τῆς θεῆς διδασκαλίας,

A in majora quædam crimina prolapsus est: Carhari, perinde ac qui virginitate excidit secundum habet in continentia commendationis gradum: sic ille post Baptismum graviore obstrictus scelere secundum habet sanitatis genus. Quod tamen cum tanta, quantâ prius, virtute minimè conjunctum sit, non est tamen à consequenda vitæ spe ac salutis alienum. Igitur eorum, qui in capeffenda pœnitentia laborant, fructum ac præmium divinus sermo non rejicit.

III. Præterea idem illi longius ex illo dogmate profilientes alia quædam adjecerunt. Ajunt enim se eandem nobiscum habere fidem; sed tamen cum digamis communicare detrectant. Nam si quis post Baptismum secundam uxorem duxerit, ab illis non amplius admittitur. Quod quidem planè stolidum est. Ut enim si quis natantem aliquem in aqua viderit, ac natandi usum ignorans sese in aquam commiserit, ac pesum ierit, quod & ejus rei sit expers, & eorum, qui manibus ac pedibus salutis sue consulunt, scientia minimè sit præditus; sed ultro aquam existimet citra manuum agitationem hominem sustinere. Aut quemadmodum, si quis præfectum audiat in eos animadvertentem qui ulla in re etiam minima deliquerint atque eandem in omnes pœnam constitutam arbitretur, quemadmodum in eos qui Patricidium commiserint, sic in illos, qui aliis calumniati fuerint, aut pugnando laceffiverint. Vel perinde ac si rudis quispiam & imperitus Magistratum videat potestate præditum gladium in sceleratos distringere, velut veneficos aut blasphemos, aut perduelles, ac penes universos esse potestatem arbitretur, ut illius criminis pœnas constituent: cumque punitos ob id homines viderit, imitari & ipse velit, ac tanquam de reis judicium exercens mortem illis inferre conetur. Ejusmodi quippe pœnas ipse persolveret; tum quod nullam à Principe ejus rei potestatem acceperit: tum quod æqualem in omnes legibus constitutam pœnam esse sibi persuaferit; ac denique perimperitiam inscitiamque suam tali scelere exitium sibi ac perniciem consciverit. Ita etiam illi, cum simul omnia permiscuant omnibus exciderunt; cumque divinæ disciplinæ accurata cognitione careant,

Cathari.
Hæresis
lix.

alienum in tramitem summo errore deflecterunt. Istud enim nequaquam discernunt; Talem esse qualem diximus, in Scripturis sacris modum ac rationem præscriptam.

IV. Si quidem quæ Sacerdotio propter singularem functionis illius dignitatem præcipue tributa sunt, ea ad omnes communiter pertinere judicant. Illud quidem audierunt; *Episcopum irreprehensibilem esse oportere, unius uxoris virum, continentem*: similiter & Diaconum &

Digam ab Ordinibus sacris censetur.

Presbyterum. Ita enim profecto sese res habet, ut post Christi in orbem terrarum adventum, eos omnes, qui secundum priores nuptias mortuâ uxore alteri sese nuptiis illigarint, sanctissima Dei disciplina rejiciat: propterea quod incredibilis est sacerdotii honor ac Dignitas. Atque istud ipsum sacrosancta Dei Ecclesia cum omni provisione diligentia-

Nota hæc adversus Hæreticos. de Clericum calumniam.

que servat. Quin eum insuper, qui adhuc in matrimonio degit, ac liberis dat operam, tamen si unius sit uxoris vir, nequaquam tamen ad Diaconi, Presbyteri, Episcopi, aut Hypodiaconi ordinem admittit. Sed eum duntaxat, qui ab unius uxoris consuetudine sese continuerit, aut ea sit orbatus: quod in illis locis præcipue fit, ubi Ecclesiastici Canones accuratè servantur.

At enim nonnullis adhuc in locis Presbyteri Diaconi, & Hypodiaconi liberos suscipiunt, Respondeo; non illud ex Canonis auctoritate fieri: sed propter hominum ignaviam, quæ certis temporibus negligenter agere ac connivere solet; ob nimiam populi multitudinem: cum scilicet qui ad eas se functiones applicent non facile reperiuntur. Quod ad ipsam quidem Ecclesiam attinet, ea, utpote à sancto Spiritu bene ordinata, atque constituta, quod decentius est omnibus in rebus considerans, ei rei studere potissimum instituit; ut quæ Divino numini ministeria præstantur, nulla re, quoad fieri potest, distrahantur; utique spiritalia omnia officia quam optimâ lætissimæque conscientia gerantur. Hoc igitur dico propter subitas functiones atque officia convenire, ut Presbyter ac Diaconus, & Episcopus Deo penitus vacet. Nam si illis etiam, qui à populo sunt id ipsum Apostolus præcipit. *Ut, inquit, ad tempus vacent orationi*, quanto id magis Sacerdoti præscripsit? Nimirum nullis ut impedimentis avocetur; quod in spiritualibus secundum Deum negotiis; in ipso usu sacerdotii, administrationeque ferietur. Caterum in Populo, propter ejus imbecillitatem, tolerari istud potest, ut qui uxore prima contenti esse non possunt,

Ἰπὶ ἑτέρων τρεῖς σφαλέντες ἐτράπησαν. οὐκ εἰδότες, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς θείας γραφῆς παροχέουσα, καὶ ἀκολαθία.

Τὰ γὰρ εἰς ἱερωσύνην παροδοθέντα διὰ τὸ ἐξοχώτατον τῆς ἱερουργίας, εἰς πάντας ἐκρίναντο. φέρεται. ἀκηκοότες ὅτι δεῖ τὸν Ἐπίσκοπον ἀνεπίλιπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, ἐγκρατῆ. ὡσαύτως καὶ τὸν Διάκονον, καὶ τὸν Πρεσβύτερον. καὶ γὰρ τῷ μὲν ὄντι εἰς δέχεται τὸ ἅγιον τῶ Θεοῦ κήρυγμα, καὶ τῷ Χριστῷ ἐνδημίαν δὲν ἀπὸ πρώτης γάμου τελευτησάσης τῆς αὐτοῦ.

γυναικὸς δευτέρῳ γάμῳ συναφθέντος, διὰ τὸ ὑπερβαλὼν τὴν τιμὴν τῆς ἱερωσύνης. καὶ ταῦτα ἀσφαλῶς ἡ ἀγία Θεοῦ Εκκλησία, καὶ ἀκριβοῦς παρὰ φυλάττεται. ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκείνου καὶ τεκνογονούντος, μιᾶς γυναικὸς ὄντος ἄνδρα, εἰς δέχεται, ἀλλὰ ἀπὸ μιᾶς ἐγκρατευσάμενον, ἢ χηρεύσαντα, Διάκονόν τε καὶ Πρεσβύτερον, καὶ Ἐπίσκοπον, Ὑποδιάκονον, μάλιστα ὅπως ἀκριβεῖς κανόνες οἱ Εκκλησιαστικοί.

Ἀλλὰ πάντως ἐρεῖς μοι, ἐν τισὶ τόποις ἐστὶ τεκνογονεῖν Πρεσβυτέρους, καὶ Διακόνους, καὶ Ὑποδιακόνους. τῆτο εἰς τὸν Κανόνα, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶ ἀνθρώπων καὶ καὶ ἐν ῥαθυμίαςαν διάνοιαν, καὶ εἰς πλήθος ἐνεκεν, μὴ ἀριστομένης ὑπηρεσίας. τὸ πρὶν παλαιότερον γὰρ, αἰεὶ ἡ Εκκλησία ὁρώσα ἀγία Πνεύματι & διαλαχθεῖσα, ἐγὼ ἀποσπάσας Θεῷ ταῖς λατρείας Ἰπὶ τελεῖσθαι παροχέουσα, καὶ τὰ πνευματικὰ τῶ χρεῶν καὶ πάσης εὐνοίας τῆς σωτηρίας τελεῖσθαι. φησὶ δὲ, ὅτι πρὶν ἐστὶν διὰ τὰς ἐξαπίνης λειτουργίας, καὶ χρεῖας χολάζειν τὸν Πρεσβύτερον, καὶ Διάκονον, καὶ Ἐπίσκοπον Θεῷ. εἰ γὰρ καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ λαοῦ παροχέουσι ὁ ἅγιος Ἀπόστολος λέγων, ἵνα πρὸς κοινὴν χολάσωσι τῇ εὐχῇ, πόσω γε μᾶλλον τῷ ἱερεὶ τὸ αὐτὸ παροχέουσι; τὸ ἀπὸ πάσης δὲ λέγω, εἰς τὸ χολάζειν καὶ Θεὸν ἐν ταῖς χρεῖαις ταῖς πνευματικαῖς * τελεῖσθαι. Lego τὴν χρημμένην ἱερωσύνην. ἔξεσι δὲ τῷ λαῷ διὰ τὴν αἰσθητὴν διαβασάσθαι, καὶ μὴ διωχθέντας Ἰπὶ τῇ πρώτῃ γαμετῇ εἶναι,

1. Cor. 7.

quis vacent orationi, quanto id magis Sacerdoti præscripsit? Nimirum nullis ut impedimentis avocetur; quod in spiritualibus secundum Deum negotiis; in ipso usu sacerdotii, administrationeque ferietur. Caterum in Populo, propter ejus imbecillitatem, tolerari istud potest, ut qui uxore prima contenti esse non possunt,

Suspecta
mihi loci
hujus in-
tegritas
est.

δευτέρα μὲν θάνατον τῇ πρώτης σωμαφθίνῃ· καὶ ὁ μὲν μίαν ἐχθρῶς, ἐν ἐπαύρῳ μέζονι, καὶ τιμῇ πρὸς πᾶσιν ἐκκλησιαζομένοις ἐνυπάρχει· ὁ δὲ μὴ διωθθεὶς τῇ μιᾷ δέκεσθῃ τελευτήσας, * ἐνεκέν τινος πορφάσεως, πορνείας, ἢ μορχείας, ἢ κακῆς αἰτίας χωρισμῶν γυναικῶν, σωμαφθέντα δευτέρα γυναικί, ἢ γυνὴ δευτέρῳ ἀνδρὶ, σὺν αἰτιάται ὁ θεὸς λόγος, ὅδε δὲ τὸ ἐκκλησιαστικόν, καὶ τῇ ζωῇ δοτικοῦν τῇ, ἀλλὰ διαβασάξῃ διὰ τὸ ἀσθενές, ἔχει ἵνα δύο γυναῖκας ἴπῃ τὸ αὐτὸ καὶ ἔτι πορνεύσῃ τῆς μιᾶς, ἀλλ' ἀπὸ μιᾶς ἀποχεθεὶς, δευτέρα, εἰ τύχοιεν, νόμῳ σωμαφθῇ· ἢ ἐλεῖ τὸν ὁ ἅγιος λόγος, καὶ ἡ ἀγία Θεὸς ἐκκλησία· μάλιστ' εὐτυχάνει ὅσοις τὰ ἄλλα δούλαθῃ, καὶ κατὰ νόμον Θεοῦ πολιτευόμενοι. καὶ γὰρ σὺν αὐτῷ ἐλεγεν ὁ ἀποστόλος ταῖς χήραις, γαμείτωσαν, τεκνογονείτωσαν, οἰκοδεσποτεύωσαν· ὅδε πάλιν ἔλεγε τῷ ἀνδρὶ τῷ τῇ γυναῖκα τῷ πατρὶ ἔχοντι, καὶ πρὸς δὲ τῷ Σατανᾷ εἰς ὁλεθρὸν σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου, καὶ ἔλεγε πάλιν κυρώσατε εἰς αὐτὸν ἀγάπην, ἵνα μὴ τῇ πειραστοτέρᾳ λύπη καταποθῇ ὅσοις τὸ. ἔλεγε γὰρ πάλιν, ὡς τι χαρίζεσθε, ἀγαπᾶτε, διότι εἴ τι κενόρρητοι, δι' ὑμᾶς κενόρρητοι ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτῇ τῶν ὑμῶν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ. ὁ γὰρ αὐτὸς τὰ νοήματα ἀγνοῶν· καὶ ὁρᾷς πῶς δίδωσι μετάνοιαν, καὶ μὴ τὰ παροργισμᾶτα;

Πάλιν δὲ ὁ Κύριος φησιν, ἀφετε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, ἵνα καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν οὐρανῷ, ἀφῇ ὑμῖν. ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἔτι φησὶ πειρασθῶν πολλὰς εἶναι ἐν ὑμῖν παραπτώματα, καὶ μὴ μετανοήσαντας. ὡς δὲ φησὶ, ὅτι καὶ παρέπεσαν καὶ μετενόησαν, εἰς δεκτοὶς τοὶ γίνονται, καὶ ἐκ δὲ ἐληθῆσονται, ὅτι Κυρίως γινώσκοντες τὴν ἐκείνης ποιήσας.

Καὶ ὅτι μὲν ὁ κανὼν τῆς ἀληθείας τοῦτον ἔχει τὴν χαρὰν ἡμετέραν, παντὶ τῷ σαφές ἐστι. μετὰ γὰρ τὴν πρώτην μετάνοιαν τὴν διὰ τῆς λατρίας τῆς παλιγγενεσίας, ἐν ἡμετέραν ἀνεκαμίνθη πᾶς ἀνθρώπος, δευτέρα ἡ βαπτιστική· ἔχει ὑπάρχει. ἔτε γὰρ δύο εἰσὶν βαπτισματα, ἀλλὰ ἐν. ἔτε δις ἐσαυρώθη Χριστός, ἀλλ' ἅπασι· ἔτε δις ἀπέθανεν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνέστη

A ea mortuā secundam sibi copulent. Quamquam qui unam duntaxat habuit, majori Hæresi Ecclesiæ judicio honore dignus est. Sed 1. a. cui mortua una non sufficit, cum occasione aliquā stupri adulteri quæ, aut alterius flagitii, cum ea divortium fecerit, is si alteram uxorem duxerit, aut alteri viro mulier nupserit, sacrarum Literarum auctoritas, ab omni culpa illos absolvit, neque ab Ecclesia, aut æterna vitā rejicit, sed propter imbecillitatem tolerandos existimat. Non ita tamen, duas ut alterā superstite uxores simul habeat; sed ut ab una separatus, alteram sibi legitimè, si lubet, adjungat. Quamobrem erga ejusmodi hominem tam divinus sermo, quam Ecclesia Dei misericordiam adhibet; præsertim si ceteris in rebus religiosus ille sit, & ad Divinæ legis præscriptum vitæ suæ rationes accommodet. Quod nisi ita esset, nunquam viduis Apostolus dixisset; Nubant, Filios procreant, familia præsent. Sed neque de homine illo, qui patris uxorem duxerat, ob idque Satanæ in interitum carnis traditus fuerat, ita loqueretur: Ut Spiritus salvus sit in die Domini. Neque illud usurparet: Confrimate in illum charitatem, ne abundantior tristitia absorbeatur ejusmodi. Quibus hæc adjecit: Cui aliquid donastis, & ego quoniam si quid donavi, propter vos donavi in facie Christi, ne circumveniamur à Satana: neque enim illius astutias ignoramus. Vides ut pœnitentiæ locum etiam post delicta concedat?

V. Adhæc Domini illa vox est, Dimitte invicem peccata; ut & Pater vester, qui in cælis est dimittat vobis. Deinde sic alio loco scripsit Apostolus: Lugebo multos, qui in vobis ceciderunt, neque pœnitentiam egerunt. Ut ostendat, tamen si ceciderint, ac pœnitentiam susceperint, admitti nihilominus, nec omnino rejici. Novit enim Dominus quid unicuique facturus sit.

Quod igitur veritatis regula ad eam se formam habeat, nemini est obscurum. Quippe post priorem pœnitentiam, quæ per secundæ generationis lotionem obtinetur, in quâ pœnitentiæ beneficio quilibet renovatus est, ejusmodi secunda amplius nulla pœnitentia supererit. Non enim Baptismi duo sunt; sed unus duntaxat. Neque bis in crucem Christus actus est; sed semel: non bis denique pro nobis mortuus est, ac resurrexit.

Cathari.
Hæresis
Gal. 6. 1.

Quamobrem summa ob id adhibenda cautio est; ne, si in peccatum prolapsi fuerimus, instaurationis illius corona nobis pereat. Sed si quis tamen lapsus fuerit, fueritque in aliquo delicto, ut Apostolus loquitur, praecipuas, vos qui spirituales estis ejusmodi instruite in spiritu lenitatis; considerans semetipsum, ne et tenteris. Quocirca si quis peccato aliquo, quodcumque demum illud sit, occupatus fuerit, hujus illum poeniteat. Poenitentiam enim vel post Baptismum accipit Deus, si quis forte deliquerit. Quid autem deinceps faciat, solus ipse novit.

Rom. 11. 33. Inscrutabilia siquidem illius judicia sunt, & investigabiles viæ ejus; nec ante illius adventum judicare quenquam oportet: 1. Cor. 4. 5. Donec veniat Dominus, qui & revelabit abscondita cordis. Et tunc laus unicujusque manifesta erit. Dies enim declarabit, quoniam in igne revelabitur.

VL. Quæ cum ita sint, neque libertatem iis omnino, qui post Baptismum deliquerint, ostendimus: neque illis spem salutis eripimus. Misericors enim Deus est, & benignus, ac receptum poenitentibus indulgit. Ac prius quidem est manifestum. De secundo vero illud novimus; misericordem est Deum; si nos ex animo peccatorum poeniteat. Etenim in manu ille vitam, & in salutem propensam humanitatem tenet. Quidnam verò faciat, soli est ipsi perspectum. Illud quidem constat: nemini fraudi esse poenitentiam: neque quem peccatorum omnium poenitet, rejici aut excludi. Quanto ergo magis idem ei tribuendum est, qui cum altera uxore legitimis sese nuptiis illigavit? Nam ut prima uxor à Deo constituta est, ita imbecillitati hominum posterior indulta. Quod si alteram præterea sibi copulet, hujus hac in parte toleratur infirmitas. Scriptum est enim Mulier alligata est nuptiis, quanto tempore vidit vir ejus: Sin autem mortuus fuerit vir; libera est: cui nupte habere. Quo quidam declarat; post viri obitum ab omni illam peccato liberam esse; adeo ut contradicere nemo possit. Quod hoc addito significavit, in Domino, quæli minimè à Domino sit aliena, quæ post viri obitum alteri se viro conjunxerit: ut nec illum vicissim, qui uxore mortua sese ad secundam applicaret. Tantum in Domino, ait Apostolus. Addit tamen; Beatior autem est, si sic manserit. Illud autem, in Domino, idem est ac non in stupro, aut adulterio, violatio-

καὶ τὴν χάριν ἐπασφαλίσασθαι δέ, ἵνα μὴ ὡς ἀπεσόντες τὸ σέφανον τῷ ἀνακαινισμῷ ἀπολέσωμεν. ἀλλὰ εἴαν τις ὡς ἀπέσῃ, καὶ ἀποληφθῇ ἐν τινὶ παραπτώματι, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὑμεῖς οἱ πνεύματικοὶ καταρτίζετε τὸ τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητι, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. εἴαν τις ἐν ἀποληφθῇ παραπτώματι ἐν οἷῳ δ' ἀνέη, μετανοεῖτω. δέχεται γὰρ ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιαν, καὶ μὴ τὸ βάπτισμα, εἴαν τις ἀποπέσῃ. πῶς δὲ μὴ τὰς ποιῇν, αὐτὸς μόνος γινώσκῃ. ἀνεξερεύνητα γὰρ τὰ κριμαία αὐτῆς, καὶ ἀνεξερχίατοι αἱ ὁδοὶ αὐτῆς. καὶ πρὸς τὸ παρρησίας δὲ κρινῶν, ἕως αὖ ἐλθῇ ὁ Κύριος, ὅς καὶ ἀποκαλύψῃ τὰ ἀποκρυφὰ τῆς καρδίας, καὶ τότε ἔπαινός ἐκείνος φανερός γήσεται. ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσῃ, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται.

Οὔτε γὰρ ἐπαγγελλόμεθα ἐλευθερίαν παντάπασι τοῖς μὴ τὸ βάπτισμα ἀπαρτεπλωκόσιν, ἕτε ἀπαγορεύομεν τὴν αὐτῶν αὐτῶ ζωὴν. Θεὸς γὰρ ἐλεήμων ἐστὶ, καὶ οὐκ ἴερμων, καὶ ἔδωκε τοῖς μετανοοῦσιν ἐπάνοδον. καὶ τὸ μὴ πρῶτόν ἐστι σαφές. τὸ δὲ δεύτερον, αἰδοῦμεν ὅτι ἐλεήμων ἐστὶν ὁ Θεός, εἴαν ἐξ ὅλης ψυχῆς μετανοήσωμεν ἀπὸ παλαιωμάτων. ἔχῃ γὰρ ἐν χερσὶ ζωὴν, καὶ σωτηρίας φιλαδελφίαν. καὶ τί μὲν αὐτὸς ποιεῖ, αὐτῶ μόνῳ ἔγνωσται. πλὴν ὅτι ζημία σὺν ἐνὶ ἀπὸ τῆς μετανόιας, ὅδε ἀπηγόρευται ὁ μετανοῶν ἀπὸ πάντων σφαλμάτων. πόσω γε μᾶλλον ὁ κύριον σωμαθεῖς δευτέρα γυναικί, καὶ ἡ μὴ πρῶτη γυνὴ ἐκ Θεοῦ τεταγμένη, ἡ δὲ δευτέρα ἐξ ἀδελφείας ἀνθρώπων, καὶ ἐτι τοιοῦτοτέρα εἰ σωμαθεῖται, τὸ ἀδελφὸς αἰεὶ διαβασάζεται. Φησὶ γὰρ, γυνὴ δέδεται γάμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. εἴαν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθερά ἐστιν ὡς θέλη γαμηθῆναι. ἀποφηνάμενος, μετὰ τελευτὴν ἀνδρὸς τὸ ἐλευθερίον ἀπὸ αμαρτίας, χωρὶς πάσης ἀντιλογίας, μετὰ τῆς ἀποδείξεως σημάτων, τῶ ἐν Κυρίῳ, ὡς σὺ εἶναι αὐτὴν ἀλλοτρίαν Κυρίῳ, τὴν μετὰ τελευτὴν ἀνδρὸς σωμαπλομένῳ ἄλλῳ ἀνδρὶ, ἢ τὸν μετὰ τελευτὴν γυναικὸς σωμαπλομένον δευτέρα γυναικί, μόνον ἐν Κυρίῳ, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος. καὶ φησὶ, μακαριώτερα δὲ ἐστὶν, εἴαν μείνῃ ἕως. τὸ ἐν Κυρίῳ, μὴ ἐν πορνείᾳ, μὴ ἐν μοιχείᾳ, μὴ ἐν κλεψιγαμίᾳ,

ἀλλ' ἐν παρρησίᾳ, ἐν σεμνῷ γάμῳ. Ἰπικύφην A neqve matrimoniorum : sed in fiducia, Carhari.
ἐν τῇ πίστει, ἐν ταῖς ἐντολαῖς, ἐν εὐποιίαις, ἐν & honestis nuptiis persistere: in fide præ-
ἀνταβείᾳ, ἐν νηστείαις, ἐν εὐνομίᾳ, ἐν ἐλεημο- ceptis, bonis operibus, religione, jejuniis, Hæresis
σύναις, ἐν σωδομίᾳ, ἐν ἀγαθοεργίᾳ. ταῦ- legum observantia, eleemosynis, boni- LIX.
τα γὰρ σωζόντα καὶ σωζαμένα, ὅσα δε- tate, beneficentia. Hæc enim cum in
γὰς, ἐδὲ ἀκάρπας καθίστησιν εἰς τὴν ὁ Κυρίου & infructuosos constituunt in adventum
παρουσίαν. Domini.

Καὶ τῇ μὲν ιεροσύνῃ τὸ πρῶτον τάγμα, καὶ ἡ ὡς ἐπὶ πάντων ἀκριβολογία. τῇ δὲ λαῷ τὸ σύμ-
μετρον, καὶ τὸ συγγνωστόν ἵνα πάντες διδά-
σκωνται καὶ κατελεῶνται. ἐλεήμων γὰρ ἐστὶν
ὁ θεὸς πάντας σώζων τῇ ἰδίᾳ
ἀντιθέσει, καὶ ἀληθινῇ πίστει τῇ κηρύγμα- B
τι καὶ καθαρότητι. αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶ κα-
θαρός. ἔτι δὲ ἐαυτοῦ φησάντες καθαροί, ἀπ'
αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως ἀκαθάρτους ἐαυτοῦ
ἀποτελεῖσι. πᾶς γὰρ ὁ ἐαυτὸν ἀποφύνας
καθαρόν, ἀκάθαρτον ἐαυτὸν τελείως κατέ-
κρινε.

Πολλὴ δὲ ἀνοία τῷ τοιούτων νομιζόντων εἶναί
τι, εἰ καὶ ἦν ἀληθὲς τὸ κήρυγμα, ὡς παν-
τὸς τῷ λαῷ ἔως φάσκον. ἔδει δὲ γινῶναι, ὅτι
ὅς ὡς τῇ ὑποθέσει ταύτης μόνον τὸ ἔγ-
κλημα ὑπάρχει ψυχῇ, ἢ τὸ διὰ τὸ ἐν ἑαυ-
τῷ ἡμεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ λοιδο- C
ρεῖν, μὴ ὀμνύειν ὅρκον, μὴτε ἐν ἀληθείᾳ, μὴ-
τε ἐν ψεύδει. ἀλλὰ ναί, ναί, καὶ ὅ, ὅ λέγειν.
μὴ δολιεύεσθαι, μὴ διαβάλλειν, μὴ κλέπτειν,
μὴ ἐμπορνεύεσθαι. ἐν τούτων γὰρ πάντων
συνάγεται ἡμῖν τὰ ῥύπη τῶν ἀμαρτημά-
των. ὡς γὰρ φησιν, ὁ πᾶσα λαὸς ἀνὰ μέ-
σον τῶν λίθων συντερίβεται ἔως ἡ ἀμαρτία
ἀνα μέσον ἀγοράζοντες, καὶ πωλῶντες.
καὶ ὅτι ἐκ τῆς πλήθους πάντως καὶ μέθυσοι,
καὶ πόρνοι, καὶ πλεονέκται, καὶ ὀκισαί, καὶ
πάντως ὅτι τὰ τοιαῦτα ἔχουσιν, καὶ τέτοις ὁ-
μοια, ὅτι καὶ ψεύσματα ἐκαστῷ αὐτῶν ὡς
κολαθεῖ. πῶς ἔν δυνάται ἐαυτοῦ καθαροῦ
ἀποκαλεῖν, διὰ τῆς μιᾶς ὑποθέσεως, τῆς
πάσης καὶ Θεὸν πραγματείας ὡς πάντων
τῶν σφαλμάτων ἀσφαλισμένης; ὅσα ἔγνω-
σάν τε ἔτοι τὰ ἀκριβῆ τῶν κηρύγματι, ἐδὲ
τίνι ἀφώρισε τὸ ἀκρίβασμα τὸ τῆς διγα-
μίας.

Jam verò Sacerdotio primus ordo, ac-
curataqve in omnibus vitæ ratio tribui-
tur. Populo verò moderatum quiddam,
& ad eorum captum accommodatum, &
cum quadam indulgentia conjunctum;
ut omnes doceantur, ac misericordiam
consequantur. Misericors quippe Do-
minus est: & servare universos potest,
cum præclaris legum suarum institutis,
tum vera puraque Christianæ religionis
fide. Ille enim purus solus est. At isti
dum seipsos Puros esse prædicant, illo
ipso suo dogmate impuros sese faciunt.
Nam quisquis purum sese ipse pronun-
ciat, extremæ se impuritatis suopte judi-
cio condemnat.

V II. Sed incredibilis quædam
horum stultitia est, dum aliquam ejus-
modi Scripturæ sententiam esse purant
(tamen verum esse illorum dogma
fateamur) quæ de universo populo
hunc in modum statuat. Scire enim
illud debuerant; non in hoc solum ge-
nere hominum animos aut culpam con-
trahere, aut virtute præditos esse. Sed
illud præterea requiri, ut neque convi-
tiantur; nec omnino verè falsòve ju-
rent; nec aliud quicquam præter, etiam,
etiam; non, non, usurpent; ne dolo cir-
cunveniant; ne calumnientur, ne fu-
rentur; ne stuprum committant. Qui-
bus ex omnibus criminum sordes colligi-
mus. Atque ut palus inquit, inter duos
lapides conteritur; sic peccatum in medio
ejus qui emit, & vendit. Adhæc neces-
sarium esse, ut & ebrii, & stupratores,
& avari, & sæneratores, & ejusmodi,
ac similibus vitiis obstricti in popu-
li multitudine versentur: Quandoquid-
em unicuique mendacia adhærescunt.
Quanam igitur fronte puros appellare
seipsos singulari illa professione possunt:
cum omnis Christianæ vitæ instituendæ
ratio ab omni delictorum genere caven-
dum esse constituat? Igitur Christianæ
doctrinæ accuratam illi formam non no-
runt: neque tuinam exacta illa desecun-
dis nuptiis præscriptis lex fuerit, pror-
sus intelligunt.

Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ διωγμῶν ὡς ἀπεπλήω-

Quod ad eos verò spectat, qui in per-
Tt iij

Cathari.
Hæresis
LIX.

2. Pet. 33. 13

Petrus A-
postolorum
princeps,
super quem
fundata est
Ecclesia.

Mat. 16. 18.

Mat. 16. 18.

AB. 5. 9.

Joan. ult. 15.

Cant. 2. 10.

Cant. 2. 11.

secutione prolapsi sunt, etiam illis, si in sacco ac cinere sedentes coramque Domino flentes, perfectam præ se poenitentiam tulerint, beneficis ille Deus misericordiam adhibere potest. Nihil enim ex poenitentia mali redundat. Excipit ergo poenitentes Dominus; nec non & ejus Ecclesia. Quemadmodum Manasses Ezechiae Filius conversus est, & à Domino receptus. Itemque princeps Apostolorum Petrus, qui Dominum aliquando negavit. Qui quidem solidæ Petræ instar nobis extitit, cui velut fundamento Domini fides innititur: supra quam Ecclesia modis omnibus extructa est. Imprimis quidem, quod Christum Dei vivi Filium esse confessus est, idque vicissim audit: *Supra hanc solidæ fidei Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Quoniam differtè verum illum esse Filium asseruit. Cum enim *vivi Dei Filium*, dixit, adjecta, *VIVI*, particula, germanum illum esse Filium docuit. Id quod in omnibus penè refutandis Hæresibus à nobis repetitum meminimus.

VIII. Porro de Spiritu sancto idem ille nos Petrus certiores efficit, cum sic Ananiam alloquitur: *Quid utique tentavit vos Satanas, mentiri Spiritui sancto? Non homini mentiri estis, sed Deo.* Hoc enim co dictum est, quod & ex Deo Spiritus profectus sit, nec ab eo sit alienus. Verum & ille quoque firmissimus structurae lapis, ac divinæ Domus fundamentum fuit: cum negato Christo reversus ad se, velut repertus à Domino, & honore tanto affectus, audit, *Pasce oves meas; Et pasce agnos meos*: ac tertio; *Pasce oves meas.* Quæ Christus cum dixit, ad poenitentiam nos conversionem induxit: Quo rursus in illo solidissime fundata fides ædificaretur, quæ nulli hominum, vitam ac salutem subtrahit, quandiu vivi ac spirantes sunt, atque ex animo poenitentiam suscipiunt, ac denique sua in hoc mundo delicta corrigunt.

IX. Siquidem in Cantico Cantorum eadem sponsa hunc in modum sponso loquitur. *Respondet frater meus, & dicit mihi: surge propinqua mea; formosa mea, columba mea; quoniam biems transiit:* Hoc est tristis illa, ac tenebrosa, terribilisque, ut ita dicam, nebularum caligo transiit. *Imber abiit, & recessit: flores apparuerunt in terra nostra; tempus putationis advenit; vox iuventutis audita est in terra nostra: sicut proculit prof-*

κότες, καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἔλθουσιν, καὶ αὐτοὶ ἐάν ἐνδείξωνται τὴν τελείαν τὴν μετανοίαν, ἐν σάνκῳ, καὶ σποδῶ καὶ θεοδένει. καὶ κλαύσαντες ἐνώπιον Κυρίου, δυνάτως ἐσὶν ὁ δὲ ἐργέτης, καὶ αὐτὸς ἐλεῆσαι. ἔγὰρ τι Φαῦλον γίνεται ὑπὸ μετανοίας. δέχεται ἐν αὐτῇ μετανοῦντας ὁ Κύριος, καὶ ἡ αὐτῆς Ἐκκλησία. ὡς ἐπέσειπε Μανασσῆς ὁ υἱὸς Εὐζεκίᾳ, καὶ ἐδέχθη ὑπὸ Κυρίου. καὶ ὁ δὲ νηστάρχης πρὸς ὡρὴν ἁγίαν Πέτρος, καὶ κορυφαίον τῆς Ἀποστόλων, ὅς γε γέγονεν ἡμῖν ἀληθῶς σερεὰ Πέτρα θεμελιῶσα τὴν πίσιν τῆς Κυρίου, ἐφ' ἣ οἰκοδομητοῦ ἡ Ἐκκλησία καὶ πάντα πρόπον, πρῶτον μὲν ὅτι ὡμολόγησε Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τῶ ζῶντος, καὶ ἠκῶσεν, ὅτι ἐπὶ τῇ πέτρᾳ ταύτῃ τὸ ἀσφαλὲς πίστεως οἰκοδομήσω μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν. ἐπὶ δὲ σαφῶς αὐτὸν ὡμολόγησεν Υἱὸν ἀληθινόν. * τὸ γὰρ εἶπεν Υἱὸν Θεοῦ ζῶντος, ἔδειξε γὰρ Υἱὸν γνήσιον εἶναι, μὴ περὶ δόξης τῆς ζῶντος, ὡς ἐν πάσῃ μοι χεδὸν Ἀλεξήσῃ περὶ τέττα ἐρηγῇ.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τῶ ἁγίου Πνεύματος ὁ αὐτὸς ἀσφαλίζεται ἡμᾶς, λέγων πρὸς τὸν Ἀνανίαν τί ὅτι ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς, ψεύσασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; οὐκ ἀνθρώπων ἐψεύσασθε, ἀλλὰ τῷ Θεῷ. διότι ἐκ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα, καὶ οὐκ ἀλλοτρίον Θεοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐν ταῦθα σερεὰ πέτρα οἰκοδομῆς, καὶ θεμελίον οἴκου Θεοῦ γεγνηται, ἐν τῇ δὲ νηστᾷ μενον αὐτὸν καὶ πάλιν ὑποσέψαντα, εὐρεθέντα τε ὑπὸ Κυρίου, καὶ καταξινθέντα πάλιν ἀκῶσαι, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου, καὶ ποιμαίνε τὰ δένια μου, καὶ ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου. ὁ γὰρ Χριστὸς ταῦτα λέγων, εἰς τὴν πρεσβυτήριον ἡμᾶς ἡγάγε μετανοίας, ἵνα ἐν αὐτῇ πάλιν οἰκοδομηθῇ ἡ εὐθεμελιώτατος τῶν τῶν, ἡ μὴ ἀπαγορεύσασα ζωὴν τῶ ἀνθρώπων, ὅσοι ἐμπνέουσι τῷ βίῳ, καὶ μετὰ νοῶσιν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ διορθῶνται τὰ ἑαυτῶν σφάλματα ἐν τῷ αἰῶνι τῷ τῷ.

Καὶ ἐν τῷ Ἀσματι τῶ Ἀσμάτων, ἐφ' αὐτῇ ἡ Νύμφη πρὸς τὸν Νυμφίον λέγουσα: ἀποκρίνεται ὁ ἀδελφός μου, καὶ λέγει μοι: ἀνάστα, ἔλθε ἡ πλησίον μου, καλή μου, πεπειστέρα μου, ὅτι ὁ χερμὴν παρήλθε, τὰ συγεράτε, καὶ ζοφώδη τῆς σιννεφίας, καὶ φοβερώτατα, ὡς εἶπεν, παρήλθε οὐετός ἀπὸ πᾶν θέν, ἐπορεύθη ἑαυτῶν. τὰ ἀνθη ὡφθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν, ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἐφθασε, φωνὴ τῆς λευγῆς ἡ καὶ ἐν τῇ γῇ ἡμῶν, ἡ συκὴ ἐξήνεγκε ὅσον

ἐλύνθης αὐτῆς, αἱ ἀμπελοὶ ὑμῶν κυπρίξ-
 σιν, ἐδωκαν ὀσμὴν. ἵνα δείξῃ πάντα τὰ πα-
 ραχρημένα παρελθόντα. ἔαρ [⊙] δὲ ἄρτι ἀν-
 θύει [⊙], καὶ θαλάσσης γαλινωίσης τε, καὶ
 φόδς τῆς ὑετῆς διελθόντ [⊙], καὶ τῶν παλαιῶν τῶν
 ἀμπέλων τετμημένων, καὶ τῶν πόας μηκέτι
 ποαζέσης μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνθη ἐμβαλῆσης, καὶ
 ἡ κηρύγμαλ [⊙] τῆς Φωνῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ βοώσης,
 τῆς ἐστίν ἐν τῇ γῇ ἡμῶν. καὶ συκῆς τῆς ποτε κα-
 ῖαράς τῆς ἐκβαλῆσης [⊙] οὐκ ὀλύνθης, οὐκ
 καρπὸς τῆς μετανοίας, ἥδη ἔπ' τοῖς κλώνε-
 σιν καὶ δένδροισιν φαινόμενος. ἀμπέλως δὲ ἥδη
 κυπρίξσας τὸ εὐόδομον, τῆς Ἐγγαγγελίας πί-
 σεως κήρυγμα. ἐπεὶ δὲ εὐθέως κέκληκε τὴν
 τοιαύτην, καὶ εἶπεν· ἀνάστα, ἐλθέ, ἀνάστα
 ὑπο νεκρότητ [⊙] ἀμαρτημάτων, καὶ ἐλθέ
 ἐν δικαιοσύνῃ· ἀνάστα ὑπο πᾶσι πλῶματ [⊙],
 καὶ ἐλθέ ἐν παρρησίᾳ. ἀνάστα ὑπο ἀμαρ-
 τῶν, καὶ ἐλθέ εἰς μετανοίαν. ἀνάστα ὑπο
 πᾶσι λύσεως, καὶ ἐλθέ ἐν τελειότητι. ἀνάστα
 ἀπο λωβήσεως, καὶ ἐλθέ ἐν ὑγείᾳ. ἀνάστα
 ὑπο ἀπιστίας, καὶ ἐλθέ ἐν πίστει. ἀνάστα ἀπο
 ἀπωλείας, καὶ ἐλθέ ἐν εὐρέσει. ἐπεὶ δὲ ἥδη
 τὸ ὅλον λόγιον, ὅτι μὴ τῆς πρώτης μετανοίας, καὶ
 μὴ τῆς πρώτης κλήσιν, καὶ ἰάσιν, ὡς εἶπεν,
 συμβαίνει τῇ ἀνθρωπότητι πολλὰ πᾶσι πλῶμα-
 τα, πάλιν λέγει· ἀνάστα, ἐλθέ σύ πᾶσι σερά-
 μιν. δεύτερον ταύτην καλεῖ, καὶ ἔχ' ἅπασι.
 τὸ δὲ δεύτερον οὐκ ἴσον τῷ πρώτῳ. Φησὶ
 γὰρ ἐν τῇ ὑστερᾷ κλήσει ὅτι· ἀνάστα ἡ πλη-
 σίον μου, καλή μου, πᾶσι σερά μου. τὸ μὲν πρῶ-
 τόν, ἀνάστα, ἐλθέ. καὶ οὐκ εἶπε, καὶ ἐλθέ σύ.
 καὶ τὸ δεύτερον πρᾶσι θησι τὸ ἄρθρον, ἵνα δεί-
 ξῃ κλήσιν (8) δευτέραν παρηλαγμένην μὴ
 τῆς πρώτης. ἀλλὰ καὶ * ἐν τῇ πρώτῃ ὑπο
 πᾶσι πλῶματων πάλιν ὁρεζομένην χεῖρα ἔπ' ἡ-
 δέξιον, καὶ ἐπ' ἀνίον Φιλανθρωπίας. καὶ ἐλθέ,
 Φησὶ, πᾶσι σερά μου ἐν σκέπῃ τῆς πέτρας ἐχό-
 ρημα τῆς πρᾶσι χίσματ [⊙], ἐν σκέπῃ πέτρας,
 ἐν Φιλανθρωπία Χειρῶν, καὶ ἐν ἐλέει Κυρίου,
 τῆς ἐστίν σκέπη πέτρας, σκέπη ἐλπίδ [⊙], καὶ
 πίστεως, καὶ ἀληθείας. ἐχόρμα τῆς πρᾶ-
 σι χίσματ [⊙] τῆς ἐστίν πεινῆ κληρονομήσας τὴν
 πύλιν, πρὶν ἢ εἶσω πᾶσι δόλων γυρόμεν [⊙] ὁ
 βασιλεὺς, μηκέτι εἰσδέχεται μετὰ τὴν ἐν-
 τεῦθεν ἀπαλλαγὴν τε καὶ θάνατον. ὅτε ἐκέτι ἐχόμενα τῆς πρᾶσι χίσματ [⊙], ἀλ-
 λά ἀπεκλείσθησαν αἱ πύλαι, καὶ ἐκέτι ἐνὶ διορθώσασι.
 Ἐν γὰρ τῷ μέλλον-
 τι αἰῶνι, μὴ τῆς ἀνθρώπου ἀπαλλαγῆν, 8' νηθείας πορισμός, 8' μετανοίας κλήσις, 8' κ

*A*fos suos, vinee nostrae germinarunt, dede-
 runt odorem. Ut praeiterita omnia trans-
 iisse monstraret, ac vernum modo tem-
 pus florere, pacatum mare ac tranqui-
 lum esse, imbrium timorem praeiteriisse,
 vetera sarmenta vitis amputata; her-
 bas porro non modo virescere, sed &
 flores edidisse. Cum & praedicationis
 vox in deserto, hoc est in terra nostra,
 clamaret; ac sicut illa quondam execra-
 ta grossos suos produceret, nimirum poe-
 nitentiae fructus, qui in ramis sunt, arbo-
 ribusque conspicui: vites denique partu-
 riri flores, id est fragrantem Evangelicae
 fidei praedicationem coepissent. Post-
 quam autem subito eam compellavit, ac
 dixit: *Surge veni*: Surge a morte pec-
 catorum & veni in iusticia. Surge a de-
 licto, & veni cum fiducia: Surge a pec-
 catis, & veni ad poenitentiam: Surge ab
 affecta valetudine, & veni in sanitate:
 Surge ab infidelitate, & veni in fide: Sur-
 ge a perditione & veni in recuperatione.
 Accum Scriptura sacra nequaquam igno-
 raret, post priorem poenitentiam, ac vo-
 cationem, & sanitatem, ut ita dicam,
 quamplurima in peccata humanum ge-
 nus incidere, ita rursus loquitur, *Surge,*
veni columba mea: nec semel, sed secun-
 do ipsam appellat, ita ut posterior priori
 vocatio non sit aequalis. Nam in priori
 sic illam alloquitur: *Surge propinqua mea,*
forma mea, columba mea. Primum
 igitur: *Surge, veni*, dixit: Non autem
 & *veni tu*. At in secunda articulum ad-
 jecit, ut diversam ab altera vocationem ef-
 fere significaret; quae tamen post priorem
 illam, benignam manum, ac coelestem
 clementiam ostenderet. Et, *veni*, in-
 quit, *columba mea, in tegmen petrae prope*
antemurale. In tegmen petrae dixit, hoc
 est, Christi benignitatem, misericordi-
 amque Domini. Hoc enim est *petrae*
tegmen, tegmen, inquam, spei, fidei, at-
 que veritatis. *Prope antemurale* vero; hoc
 est, antequam porta claudatur, ante-
 quam Rex introgressus non amplius post
 exitum ab hac vita mortemque recipiat.
 Cum non amplius *prope antemurale* su-
 nus; sed clausae sunt portae, nec ullus
 emendandi sui locus est.

Etenim in futuro saeculo post hominis
 obitum nullus amplius jejunii quaestus
 est; non poenitentiae vocatio; non elec-

Cathari.
Hæresis
LIX.
Post mor-
tem nullus
pœnitentia
locus est.

mosynæ ostensio est. Sed neque criminibus ullis locus: non bellum; non adulterium: non libidines; neque è contrario justitia vel pœnitentia. Nam sicut demissa spica, granum nec turgere deinceps, neque vento corrumpi atque evanescere, nec affici amplius potest. Nec est quod illam mihi corruptelam objicias, quæ in horreis accidit; cujusmodi sunt vermes, ac tineæ. Hæc enim ad ea, quæ in sæculo geruntur, adumbranda spectant. Quod autem similitudine illa declaratur, & in portis esse dicitur, atque in horreis conditum, ad exemplum fidei, ac delineationem refertur. *Ubi neque fures effodiunt, neque tinea corrumpunt; ut scriptum est. Sed neque pietatis ullum lucrum est, aut pœnitentiæ uti diximus, post mortem. Non enim Lazarus illic ad Divitem pergit; neque Dives ad Lazarum. Neque Abraham Pauperem mitrit, aut ei laborem indicit, ut postea ditescat. Neque dives ea quæ postulaverat, impetrat: tametsi misericordem Abrahamum magnis precibus obsecrat. Si quidem obsignata sunt promptuaria, atque explerum tempus est, certamen confectum, vacuum stadium, distributæ coronæ; Athletæ quieti se dederunt; At qui certamen non attigerunt, nullam amplius ejus copiam habent; & qui in stadio superati sunt, ejecti fuerunt. Denique omnia planè, ubi ex hac vita discessum est, absoluta sunt ac perfecta. Qvandiu quidem in certamine adhuc universi consistunt; vel post casum surgere licet, spesque adhuc superest; adhuc remedium atque confessio. Ac licet non perfectissimus ille status sit; nihilominus aliorum nequaquam desperata salus est.*

XI. At omnis Hæresis ubi veritate semel excidit, cæcurit in tenebris, & hallucinatur, atque alia pro aliis mente concipit. Nam illi rudibus quibusdam atque imperitis similes sunt, qui uniuscujusque membri conditionem, atque usum, & ornatum nesciunt. Juvat porro absurdum quiddam, & illorum amentia simile ad id, quod volumus, exprimendum afferre. Perinde ergo illi faciunt, ac si capiti calceos inducant, & coronam pedibus, & ventri torquem aureum: cætera verò, cujusmodi sunt pedulia ornamenta, quos nonnulli udones vdeant, aut braccas, manibus circumdant, annulos pedibus. Talis est ab imperitis illis instituta ratio, erroris perturbatioque plenissima. Quæ enim de se-

A ἐλεημοσύνης ἐπίδοξις· ἀλλ' ἔτε ἐγκλημάτων ἔργα, ὃ πόλεμος, ἢ μοχλία, ὃ ἀσέλγεια, ἀλλ' ἔτε δικαιοσύνη, καὶ μετάνοια. ὡς γὰρ μὴ θερισμόν ἔσάχυσεν ἐν ἐνιπαχυθῆναι τὸν κόκκον, ὃ ἀνεμοφθόρον γρη῏α, ἢ ἐνι ἀπαθήα τις ἐτέρω. ἀλλὰ μὴ λέγε μοι τὸ δόπθῃς τὰ φάρμακα, τῆς καὶ σκώληκας, καὶ σήτας· ταῦτα γὰρ διὰ τὰ ἐν τῷ αἰῶνι γίνετῃ. τὸ δὲ ἀπῆκονισμένον, καὶ ἐν πύλαις ἡμῶν εἰρημένον, καὶ δόπθῃς ἡσφαλισμένον, πῶς εἰς ἐν ὑποδύμα καὶ ὑπογραμμός. ἐνθα ἔτε λησαὶ διορύτῃσιν, ἔτε σήτες ἀφανίζῃσιν, ὡς ἔφη ὁ θεὸς λόγος. ἔτε μὴν πορισμός δισεβείας, ἔτε μετανόιας, ὡς ἔφη, μὴ θάνατον. ὃ γὰρ Λάζαρος ἀπέρχεται πρὸς τὸ Πλάσιον ἐκεῖ, ἔτε ὁ Πλάσιος πρὸς τὸ Λάζαρον· ἔτε Ἀβραὰμ δὸς τέκνα σκύλλων τὸ πένητα πωλῆσαι ὑστέρῃ· ἔτε ὁ πλάσιος ὃν ἀντίται, καὶ πρὸς ἡμετέρας, τὴν ἐλεήμονα Ἀβραὰμ * πῶς καλέσας. ἐσφράγισαι γὰρ τὰ ταμιεῖα, πεπλήρωται ὁ χροῦς, καὶ ὁ ἀγὼν ἐτελέσθη, καὶ ἐκενώθη τὸ σκάμμα, καὶ οἱ σέφανοι ἐδόθησαν, καὶ ἀγωνισάμενοι * ἀνεπαύσαντο, καὶ οἱ μὴ φθάσαντες ἐξῆκαν, καὶ οἱ μὴ ἀγωνισάμενοι ἐκέτι εὐποροῦσι, καὶ οἱ ἐν τῷ σκάμματι ἡττηθέντες ἐξεβλήθησαν, καὶ τὰ πάντα σαφῶς τετελείωτῃ, μὴ τὸ ἐντεῦθεν ἐκδημίαν. ἔτι δὲ ὄντων ἐν τῷ ἀγῶνι πάντων, καὶ μετὰ πᾶσιν ἐν ἀνάσσει, ἔτι ἐλπίς, ἔτι θεραπεία, ἔτι ὁμολογία· καὶ εἰ πῇ τελότατα, ἀλλ' ἐν γὰρ τῷ ἄλλων ἐκ ἀπηγορεύσει ἡ σωτηρία.

Πᾶσα δὲ Αἵρεσις διὰ τὴν ἀληθείας ἐξοκέλασα, ἐν σκοτῷ τυφλώτῃ, καὶ μυωπάζῃ, ἔτερα ἀντὶ ἑτέρων διανοσμένη. εἰδοκασί γὰρ ἐτοίμωσι ἀτέχνους, καὶ μὴ γινώσκουσι τὰ ἐκάστης ποιότητῃ, καὶ χρήσεως, καὶ κόσμου ἐκάστης μέλους. καὶ ὡς εἶπεν ληρώδες τις εἰς ὃν πωρβάλλομαι λέγειν, ὅμοιον τῆς αὐτῷ ἀνοησίας· ὡς πωρβάλλουσι τὰ ὑποδήματα τῇ κεφαλῇ, τὸν δὲ σέφανον τοῖς ποσὶ καὶ κλοῖον χρύσειον πρὸς τὴν γαστέρα. τὰ δὲ ἄλλα, πῶς εἶπεν, τὰ ἐξ ἡματιῶν γεγενημένα πῶς τισιν ὁδόνια κέκλητῃ, ἢ βράκα καὶ χερσὶ πωρβάλλουσι, δακτυλίδες δὲ τῶν ποσίν. ἔτω γὰρ τὸ ἀγνοῖαν κελῃμένων σφαλερὰ, καὶ ἀτακτῇ διαταγή. τὰ γὰρ ἐπὶ τῇ ἐρωσύνῃς

Deest ali-
quid.

καὶ αὐτῶν.

ἡσφαλισμένα πᾶσι δευτέρῃ γάμῃ, καὶ τῶν
 ἄλλων, ἕτοιμὰ πάντα τὸν λαὸν νενομίκασι, καὶ
 τὰ δὲ ὑπεβολὴν στυφνότητι ὑπὸ Θεῷ κε-
 κηρυγμένα· ἵνα μὴ ῥαθυμήσαντες τινες πᾶσι
 πέσωσιν, αὐτοὶ εἰς ἀπανθρώπιαν Θεῷ σωτη-
 ρίαν. καὶ ὡς εἰ τις ἱματίῃ χεῖρ διακα-
 τυχῶν, καὶ ἕως μόνον ἀγκῶν ὑπὸ καρπῷ
 χεῖρὲς τε καὶ καλὰ μὲν σκεπάζει ἑαυτὸν, πρὸς
 Φέρει δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν κατ' ἐκαστὴν ὥραν
 τῇ χερίδι, καὶ ἑπιταλάζει τοῖς ἄλλοις, ἑπι-
 ληθεὶς, ὅτι ὅλον τὸ σῶμα αὐτὸ γυμνήσκει.
 ἔτω καὶ ἑστειμένον μὴ δέχεσθαι διγάμους, B
 τὰς πάσας ἐν τῇ ταύτης ὁμοίᾳ ταύτης, καὶ ἔτι
 μετ' ὑπεβολῆς καλλίονας καὶ ἑπιθανάτους, ἃ
 μίαν ἀπαγορεύσει, τὰς δὲ ἄλλας καταλε-
 λοίπασιν. καὶ ἑπιλαβόμενοι ὅλον μὲν τὸ
 σῶμα γυμνήσουσιν, ὑπὸ ὅλων τῶν ἐνταλ-
 μάτων δεγνόμενοι, καὶ τὴν μίαν ἐντολὴν ἐκ
 ἀγνώως καταχόρτες.

Καὶ ὡς πολλὰ τῶν ἀνθρώπων ματαιο-
 φροσύνης. πᾶσα δὲ πρὸς Φάσις ἐκαστὴν Αἰ-
 ρεσιν, καὶ τε βραχεῖα τις ὑπῆρξεν, ὑπὸ τῇ ἀ-
 ληθείᾳ παρελκυσσε, καὶ εἰς πολλὴν * κα-
 κῶν κατήγαγεν. ὥστε γὰρ τις διασφαγὴν C
 εὐρὴν ἐν Φραγμαῖς πᾶσι λεωφόρῳ, καὶ νομί-
 σας διὰ ταύτης βαδίζειν, καὶ καταλιπὼν τὴν
 ὁδὸν, τρέπηται, νομίσας ἐγγύτατον ἔχειν,
 ὅθεν διακάμψας πάλιν τὴν ὁδὸν ἑπιλάβοισα,
 ἀγνοήσῃ δὲ ὅτι τεχνὸς ἐστὶν ὑπερβατόν, καὶ
 μακρῷ διαστήματι ἀνοδοιμῆμενον, ἑπιτρέχει
 δὲ μὴ εὐρίσκων διὰ ποίας τῆς διέξοδον ποιήσε-
 ται, ἀντὶ ἐνὸς σημείου, ἢ ἢ μιλίας * πρὸς κοίτων,
 καὶ χεῖρα ἔτι πλέον μὴ εὐροὶ τὴν ὁδὸν, καὶ
 ἔτι τρεπόμενος ἐπὶ τὰ πλείω. κάμνων δὲ ἔτω,
 καὶ μὴ εὐπορῶν διὰ ποίας ἐπὶ τὴν ὁδοιπορίαν
 ἀγάγοι, τάχα τε μὴ τε εὐρεῖν διωχθεῖν, εἰ
 μὴ τι ἀνακάμψῃ δι' ἧς καλεῖσθαι λθεν. ἔτι ἐκασ-
 τῇ Αἰρεσί, ὡς σωτομίαν τινὰ ἐφευρεῖν διωχ-
 θεῖσα, παρεξάγει διὰ τὴν μακροδίαν, εὐρέθη
 δὲ αὐτῇ τεχνῇ ἀρραγὲς ἢ τὴν ἀγνοίας καὶ ἀγνο-
 σίας πάλιν πλοκή, καὶ ἔτι εὐροὶ ἢ τοιαύτη
 ἐπὶ τὴν ἀληθινὴν ἡκεῖν ὁδὸν, εἰ μὴ τι ἀνακάμ-
 ψῃ εἰς τὸ δέχεσθαι τῆς ὁδοῦ, τῆς τε βασι-
 λικῆς· ὡς καὶ ὁ νόμος διαρρήδην ἐβόα τῇ ἀγίᾳ
 Μαυσέως, λέγοντι τῷ βασιλεῖ Εδῶμι
 ὅτι ἰαδε λέγει ὁ ἀδελφός σου Ἰσραὴλ· παρὰ
 τὰ ὅρια σου διελεύσομαι εἰς γῆν, ἣν ὤμοσε Κύ-
 ριος τῷ πατρί σου ἡμῶν, δέξασθαι γῆν

cundis nuptiis, aliisque id genus Sacerdo- Carhari.
 tii causa decreta sunt, ea ad universum Hæretis
 populum transtulerunt; & quæ ad con- LIX.
 stituendam severissimam disciplinam à
 Deo mandata sunt; ne forte aliqui præ
 animi socordia in delictum inciderent;
 hæc illi dum ad omnes pertinere volunt,
 Divino numini atrocitatem, & inhum-
 nitatem adscribunt. Ac velut si quis ve-
 stem manu tenens, ab carpo manus dun-
 taxat cubito tenus brachium operiat,
 atque identidem manicam oculis suis
 objiciat, & alios irrideat, oblitus toto se
 corpore esse nudatum: perinde & illi fa-
 ciunt, qui dum digamos a se repudiari ja-
 ctitant, reliqua præcepta illius vel simi-
 lia, vel sine ulla comparatione præstan-
 tiora, quorum violatoribus mortis poena
 proponitur, contemnunt, & abjiciunt,
 & uno illo interdicto contenti cetera ne-
 gligunt. Quare sic tanquam oblitus sint,
 toto corpore nudi sunt; dum & universa
 Dei præcepta relinquant, neque unum
 illud castè ac sincerè custodiunt.

O admirandam hominum insaniam!

Sane quælibet occasio, quantumvis exi-
 gua, unamquamque Hæresim à veritate
 distraxit, atque ad infinita mala perduxit.

Quemadmodum enim si quis interrump- Hæretici à
 tam sepem ad publicam viam repererit, recta via
 & illac iter esse sibi credens, relicta viâ
 paululum deflexerit, ratur propinquum
 esse exitum, per quem redire in viam ite-
 rum possit, nec illud sciens, altissimum
 illic esse murum, ac longissimo spatio
 interceptum; atque ita discurret, nec
 quæ possit egredi uspiam reperiat; cum-
 que uno alterove miliari progressus fue-
 rit, longius deinceps iter superfit, nec
 viam expediat, sed huc illucque se con-
 ferat. Hic igitur ad eum modum la-
 borans, neque ullum ad rectam viam
 iter expediens, non aliter fortassis inve-
 niat, quam si eadem, quæ ingressus erat,
 revertatur. Sic Hæresis omnis, cum
 itineris compendium haberet in prom-
 ptu, per longas ambages digressa in so-
 lidissimum murum incidit; cujusmodi
 est ignorantia, incitæque impedita,
 ac tortuosa flexio. Neque verò invenire
 unquam illa poterit, quæ se ad rectam
 viam referat, nisi ad primariam viam,
 hoc est regiam, iter retorserit. Id quod
 sanctissimi Moysis lex aperte vociferaba-
 tur, cum Idumæo regi ita mandaret:
 Hec dicit frater tuus Israël: Præter ter-
 minos tuos transibo in terram, quam jura-
 vit Dominus dare Patribus nostris; terram

Cathari. melle & lacte manantem: terram Amor-
Hæresis rharum, & Pharezorum & Jebusorum,
LIX. & Ebsorum, & Chananzorum, & Chet-
taorum; terram fluentem melle & lacte.
Non declinabimus ad dexteram aut sini-
stram; aquam in argento bibemus, & cibos
argenti comedemus. Non declinabimus
hanc aut illam: via regia gradiemur. Est
enim regia quædam via; nimirum Ec-
clesia Dei, ac veritatis iter. Unaquæ-
que verò istarum Hæreseon regia dere-
lictæ via, ad dexteram sinistramve defe-
ctens, deinceps in immensum errorem se-
se committens abripitur: adeo ut nul-
lum deinceps modum habeat in qualibet
erroris insolentia.

XIII. Agite itaque, Dei servi, ac san-
ctæ Dei Ecclesiæ Filii, qui certam fidei
regulam agnoscitis, ac viam veritatis in-
ceditis: ne vos contrariæ voces abstra-
hant, aut cujuslibet e mentis sectæ ser-
mone decipiant. Lubricæ quippe viæ
sunt, ac depravatæ illorum intelligenti-
æ; acclivis est arduaque semita. Ete-
nim magnificè sese jactant, & interim
minora nesciunt. Libertatem ostendunt;
cùm peccatorum servi sint. De
majoribus gloriantur: neque tamen vel
parva sunt affecuti.

Verùm de eo genere Hæreticorum,,
qui Cathari, hoc est puri vocantur, ἀκά-
θαρτοι, hoc est impuri rectius appellentur,
fatis arbitror à me hæcenus esse dictum.
Quamobrem eadem Hæresi prætermittam,
perinde ac Basilisciorum, qui, quod ad spe-
ciem nominis attinet, excellenti qua-
dam nominis appellatione censetur: hoc
igitur ligni vi ac potentia comminuto,
ad reliquas transeamus. Sed imprimis
eandem Divino Numini prece supplicemus,
ut viæ nobis comes esse velit, & nobis-
cum maneat, adsit, opituletur, conser-
vet, instituat, & ut vera dicamus largia-
tur; ne fortè mentientes ipsimet in ea-
dem incurramus, in qua Hæreses incide-
runt illæ, quæ humanum genus falsa do-
cuerunt.

Donatiani Ad hæc qui in Aphrica, & Bizacena
families No- degunt, & à Donato quodam Donatia-
niani vocantur, eadem cum prioribus illis
sentientes, eandemque ob causam, quod
videlicet cum his, qui in persecutione
lapsi erant, nihil habere commune vel-
lent, rebellantes, eadem ratione disji-
cientur, quæ & Novatiani, live Cathari,
qui commune cum illis jugum trahunt.

Ἀρέσαν μελι καὶ γάλα, τὴν γῆν τῶν Ἀμορραίων καὶ Φερεζαίων, καὶ Ἰεβουσαίων, καὶ Ἐβυσαίων, καὶ Χαναναίων, καὶ Χετταίων, γῆν ἠρέσαν γάλα καὶ μέλι. οὐκ ἐκκλινῶμεν δεξιὰ ἢ ἀριστερά. ὕδωρ ἐν ἀργύρῳ πινόμεθα, καὶ βρώματα ἀργύρῳ φαγώμεθα· ἐκ ἐκκλινῶμεν ἐν τεύθειν ἢ ἐν τεύθειν, ὁδὴ βασιλικῇ βαδίζομεν. ἔστι γὰρ ὁδὸς βασιλική, ἣ τις ἐστὶν ἡ τῆς Θεῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὁδοποιεῖα τῆς ἀληθείας. ἐκάστη δὲ τῶν τὴν βασιλικὴν καὶ ἀλεῖψασα, κλίνασα δὲ ἐπὶ τὰ δεξιὰ, ἢ ἐπὶ τὰ ἀριστερά, ἐπὶ πολὺ λοιπὸν ἑαυτὴν ἐπιδιδόσκα, εἰς πλάνην παρελκυσθήσεται, καὶ ἐκ ἐκείνου πρὸς ἐκαστὴν Αἰρέσιν ἢ τῇ πλάνῃ ἀναίδη.

Ἀγε τοίνυν Θεοὶ ὁδοῖ, υἱοὶ τε τῆς ἀγίας Θεῆς Ἐκκλησίας, οἱ τὸν κανόνα ἀσφαλῆ γινώσκοντες, καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας βαδίζοντες, μὴ φωναῖς ἀνθελκόμενοι, καὶ φωνῇ ἐκάστης ᾧ ἀπεποιμῆν ἐπιτηδεύσεως. σφαλῶν γὰρ αἱ τῶν ὁδῶν, καὶ ἀνάντης ἡ τῆς Θεῆς αὐτῆς ᾧ ἀπεποιμῆν ἐννοίας. μεγαλαυχῶσι, καὶ τὰ μικρὰ ἐκ ἴσασιν. ἐλευθερίαν ἐπαγγέλλονται, αὐτοὶ ὁδοῖ ὄντες τῆς ἀμαρτίας. τὰ μείζονα αὐχῶσι, καὶ τὰ μικρὰ ἐκ ὅλως ἐπελάβοντο.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν τῆς καθαρῶν λεγομένων, ἀκαθάρτων δὲ εἰ δὲ τῆς ἀληθείας λέγῃ, δεκτικὸν ἡγῶμαι ἕως ἐνταῦθα ἰκανῶς εἰρηάζεσθαι. ταύτην δὲ ἀπαλείψαντες ὡς βασιλίσκος πρόσωπον, τῷ μὲν πρῶτῳ ἐπὶ ὀνόματι ἐξοχωτάτῳ τινὰ ἐπωνυμίαν κεκτημένης, καὶ τῇ τῆς ξύλης διωκτῆς τῶν παίσαντες, ἐπὶ τὰς ἐτέρας πάλιν ὁρμήσωμεν, αὐτὴν ἐπαγομένη τὴν τῆς Θεῆς ἰκετείαν, εἰς τὸ σωθεῖν, συμπαρεμῖναι, σωεῖν, σωεργῆσαι, διασῶσαι, παιδεῦσαι, καταξιώσαι τὰ ληθῆ λέγειν, ἵνα μήτε αὐτοὶ ψευδὸς τι λέγοντες, τοῖς αὐτοῖς ὑποπέσωμεν, ὁποῖοις αἱ τὰ ἀληθῆ τὸν κόσμον μὴ διδάξασαι Αἰρέσεις.

Ἐκ δὲ οἱ ἐν τῇ Αἰρετικῇ τε καὶ Βιζυανίᾳ, οἱ ἀπὸ Δωνάτου τινὸς Δωνατιανοὶ ἔτω καλόμενοι τὰ ὅμοια τῶν τοῖς Φρονεῖντες εἰσὶν ἀφηνιασῶν, καὶ αὐτὶ δὴθεν διὰ τὸ μὴ συγκατανοεῖν τῆς ἐν τῷ διωγμῷ ἀπαπεσῶσι, τοῖς αὐτοῖς ἀναπλήσον, καθάπερ καὶ οἱ ἕτεροι συγγενεῖς αὐτοῖς Ναυατιανοὶ, εἴτ' ἐν Καθαρῶν ἔτω λεγόμενοι.

διὸ δ' ἤρξαι ἐν ἡμέρῃ. καὶ τῶν τῶν ἐπὶ τῶν
 σαυτῶν, ἀλλ' ὅμως αὐτοῦ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς σωτη-
 ρίαν. καὶ ἐπὶ τῶν δὲ ἔτι πάλιν καὶ χεῖ-
 ρον ἐξέπεσον. τὴν γὰρ πίσιν καὶ τὸν Αἰφύον
 φρονέσιν ἀνατρεπόμενοι δὲ ὡσαύτως πρὸς
 πείρας, ἧς κακῶς φρονέσιν, ὡς καὶ ὁ Αἰφύς
 ἀνατρεπὼν διὰ λόγων ἀληθείας, τὰ αὐτὰ
 τῶν φρονέων, καὶ ἔτι ἐκείνῳ. καὶ ταύτην
 δὲ πάλιν παρελευσόμενοι, ἐπὶ τὰς ἐξῆς βα-
 διάζμεν, ὥστε ἔρπετα δὴ καὶ καὶ πεπωληκό-
 τες ἐν Κυρίῳ.

A Quocirca necesse non habuimus priva- Angelici.
tini de illis amplius aliquid tractare; sed Hæresis
illos cum sui similibus conjungendos pu- L. X.
tavi- Sed isti vehementius ac dete-
rius aberrarunt: quippe qui in eandem
cum Ario fidem consentiant: unde &
quod ad fidem attinet, de qua malè sen-
tiunt, eodem evertentur modo, quo Ari-
us veritatis oratione refutatus est, cum
à se invicem minimè dissentiant. Deni-
que nos illà præteritâ, ad reliquas pro-
grediemur, posteaquam horrenda veluti
serpentium monstra Domino adjuvan-
te proculcavimus.

ΚΑΤΑ ΑΓΓΕΛΙΚΩΝ, Μ'
Η ΚΑΙ Ξ.

B ADVERSUS ANGELI-
cos, Hæresis XL. sive
LX.

ΑΓΓΕΛΙΚΩΝ Αἰρεσιν ἀκηκόαμεν, καὶ
 τὸ ὄνομα μόνον ἐπηχέθημεν, ἔπειτα δὲ
 σαφῶς ἴσμεν τὴν τοιαύτην Αἰρεσιν, διὰ τὸ
 τάχα ποτὲ καλεῖσθαι αὐτὴν ἐνστασαν, ὑπερον-
 λῆξαι, καὶ καταλυθῆναι εἰς τέλος. τὸ δὲ
 ὄνομα διὰ ποίαν αἰτίαν ἔχεν, ἔκ ἴσμεν. ἤτοι
 γὰρ πρὸς τὸ τιναὶ ὑπὸ Ἀγγέλων τὸ κόσμον
 γεγενητὸς Φάσκειν. καὶ εἰ αὐτὴ τῷτο Φάσκει-
 σα τῷ ὀνόματι τῷτο κέκληται, ἔκ ἔχω λέ-
 γειν. ἤτοι διὰ τὸ ἐντάξαι Ἀγγέλων ἐαυτοῦ σε-
 μνύνειν, ἢ βίῳ ἐξοχωτάτῳ ἁγείας, εἰς τῷτο
 διαβεβαιῶμαι. ἢ καὶ διὰ τὸ τοιαύτην εἰλη-
 φότες τὸ ὄνομα, ἐπέδωκεν τὴν εἰρήνην
 ἐπὶ τῷτο Μεσοποταμίας χώρας κεί-
 μεν.

AUDITA à nobis est Angelicorum Hæresis, ac solum ejus nomen accepimus, neque cujusmodi illa demum Hæresis sit, compertum habuimus. Quod eo fortasse contigit, quod cum aliquando prodiisset, desiit postea, ac tandem penitus extincta est. Illud verò nomen quam ob causam obtinuerit, ignoramus. Nam cum Hæretici quidam conditum ab Angelis mundum esse dixerint, utrumnam hæc secta, quod idem asseveraret, eodem sit affecta nomine, certò affirmare non possum. An potius quod in Angelicum sese ordinem arroganter referrent, atque excellentem quandam vitæ rationem instituerent; ne hoc quidem pro comperto assero. An postremò ab loco quodam eam appellationem sortiti sint. Quoniam quidem regio quædam est ultra Mesopotamiam, quæ Angelina dicitur.

Angelici
cur vocan-
tur.

Angelina
locus ultimus
Mesopotamiam.

Ἡδὴ δὲ ἐν ὑπομνήσεσσι γινομένης τῆς ἀκροα-
 τῆς, καὶ εἰς κατὰ γνώσιν ἐν ὑπονοήσεσσι γρηγορή-
 γησάμεθα γὰρ τὴν μὲν τὰς ρίζας, καὶ τὰς προ-
 φάσεις, ἣν τιτὶ ἐν τοῖς παρ' αὐτοῖς γινομένωι δη-
 λῶσαι, ἄλλων δὲ μόνον τῷ ὀνόματι ἀπομνημο-
 νεύσαι, ὡς δὲ ἡ θεία δύναμις παρεσκευάσεν, καὶ
 ἐδόθηθῃσιν, ἕως ταύτης τῆς Διδασκαλίας, τὰς πα-
 σας διεξελθόντες, ἐδεμίανειάσαμεν ἀνερ-
 μήνευτον, πλὴν μιᾶς ταύτης. τάχα δὲ διὰ τὸ
 ἐπαρθεῖσαν τῷ τύφῳ ὀλίγον καιρὸν καὶ ὕστερον
 λῆξαι τὴν ταύτης κατάληψιν, καὶ πάνυ σαφῶς
 ἔγνωμεν. ταύτης δὲ μόνον ἀπομνημονεύοντες τὴν
 ὀνομασίαν ἐν τάχει, ὡς περὶ ἐκ τῶν ὀνομα-
 τῶν χρησάμενοι, παρελευσόμεθα τὸ τόπον
 ἀπὸ τῶν ἐτέρας δὲ διασκοπᾶντες τὴν ὁρμὴν ποι-
 εῖσθαι. καὶ αὐτῶν ἐμνησθῶμεν τῶν ὅλων Δεσπότην τῶν
 Φανήναι ἡμῖν, καὶ τὰ ἀκριβῆ τῶν παρ' αὐτοῦ
 functi, hoc loco prætermisso, ad contemplandas
 que primum ab universitatis Domino postulabimus,

II. Jam verò quisquis auditor, si quæ à me antea dicta sunt recorderis, nihil erit quod me in criminis suspicionem adducas. Hoc enim de Hæresibus recipimus quarundam nos radices ac dogmata, aut aliquid eorum, quæ ab illis fieri solent, esse narraturos; aliarum verò nominatenus mentionem esse facturos. Porro quantum divina nobis ope præsidioque concessum est omnibus ad hanc usque sectis expositis, nullam, hac exceptâ, prætermisimus, quam non oratione declararemus. Sed accidit fortasse, ut cum brevi illa tempore sese insolenter extulisset, ac postremo desisset, nihil de ipsa certi exploratique percipere possemus. Itaque sola ejus appellatione celeriter comprehensa, eoque nomine, velut abortivo quodam fœtu, cæteras animum converteremus. Itaut adesse nobis velit, & ut quæ apud illos

Apostolici. Hæ-
relis Lxi.
funt exiguo atque imbecillo ingenio nostro subji-
ciens, universa nos quam accur-
ratissime perdoceat: quod & nos ipsos, &
ceteros erudire possumus, uti cum mala
devitent, tum in his, quæ bona, ac veri-
tati maximè consentanea sunt, firmam in
DEO stabilitatem ac constantiam obti-
neant.

Αγνοομένων ὑποδείξαντα τὰ σμικρὰ ἡμῶν νῶ,
πάντα καὶ ἀκρίβειαν σημαῖναι. ἵν' ἐαυτοῖς τε
καὶ τοῖς πέλας τὴν διόρθωσιν ποιησώμεθα,
ὃ φεύγειν τὰ φαῦλα, ἐν δὲ τοῖς ἀγαθοῖς,
καὶ ἀληθεσάτοις τὸ ἐδραῖον ἑαυτοῖς ἐν Θεῷ
προπορίσασθαι.

ADVERSUS APOSTOLICOS,
Hæresis XLI. sive LXL

ΚΑΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ, ΜΑ
Η ΚΑΙ ΞΑ.

I. **A**LII secundum illos dici se Apo-
stolicos voluerunt, qui & Apo-
tacticos, hoc est *Renunciatores* seip-
sos nominant. Hoc enim diligenter observant,
ne quicquam possideant. Idem porro à
Tatiani dogmatibus velut avulsione qua-
dam propagati, hoc est ab Encratitis,
Tatianis & Catharis, qui omnes præci-
puè legem repudiant: habent illi diversa
à nostris sacramenta atque mysteria. De
inopia rerum omnium gloriantur, ac sa-
cro sanctam Dei Ecclesiam adscititiis su-
perstitionibus temerè dividunt, ac labe-
factant, & à Divina clementia excidunt.
Neque enim eum, qui semel prolapsus
sit, recipiunt amplius, atque eadem om-
nino de nuptiis, cæterisque id genus
cum superioribus illis sentiunt. Cum-
que Cathari receptis duntaxat Scripturis
adhærescant, isti Andreæ, ac Thomæ (ita
enim vocant) Actis potissimum nitun-
tur, suntque ab Ecclesiæ regula prorsus
alieni.

ΑΒΑ Αν-
δρεα &
Θωμα.

Nam si abominandæ sunt nuptiæ, im-
puri planè illi ipsi sunt, qui è nuptiis ori-
ginem traxerunt. Ac si Ecclesia Dei
ex his solis constat, qui nuptiis renunci-
arunt; neque nuptiæ, neque totum
propagandæ sobolis negotium ex Deo
est. Quare & ipsi cum indidem nati
sint, à Deo erunt alieni. Quem igitur
locum habebit illud: *Quæ Deus*
conjunxit homo non separet? Nam ex ne-
cessitate separare, ab homine est: spon-
te verò continere sese; non hominis esse,
sed Dei opus ostendit. Adhæc natura-
lis illa necessitas habet sæpe reprehensi-
onem: quoniam id ipsum, quod ne-
cessario impositum est, non recto con-
silio, ac ratione perficitur, sed intra re-
gulam minime continetur. Non enim
vi extorquenda pietas est; sed con-
silio ac voluntate iustitia suscipitur.

Mat. 10. 9.

META δὲ τὰς τρεῖς ἄλλοι ἐαυτῶν Αποστολι-
κὸς ὠνόμασαν. βέλονται δὲ καὶ Α-
ποτακτικὸς ἐαυτὸς λέγειν. Φυλάττεται δὲ
παρ' αὐτοῖς τὸ μηδὲν κεντῆσαι. εἰσὶ δ' καὶ οἱ
αὐτοὶ δόγματα τῷ Τατιανῷ δογματῶν,
Εγκρατικῶ τε καὶ Τατιανῶν, καὶ Καθαρῶν
οἱ τινες φύσιν νόμον & ὡσαύδεχοντα. παρελ-
λκται δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ τὰ Μυστήρια. σε-
μνύνονται δὲ ὄνθεν ἀκτημοσύνην, χίρσι δὲ
μάτῳ ἔτοι, καὶ βλάβῃσι τὴν ἀγίαν Θεῶ
Εκκλησίαν, διὰ τὸ ἐτελοθρησκεύειν, ἐκπε-
σόντες τ' ὃ Θεῶ Φιλανθρωπίας. ἔτε γὰρ
ὡσαύτεπιπλοκὸς τινὸς εἰσδεξις ἐτι γίνεται,
τὰ ὅμοια δὲ τοῖς ἀνωτάτω λεγομένοις φρο-
νῆσι, ὡς τε τὸ γάμος, καὶ τ' ἄλλων πραγ-
μάτων. καὶ οἱ μὲν Καθαροὶ ταῖς φηταῖς
μόνον γραφαῖς κέχρηται. ἔτοι δὲ ταῖς λε-
γομένης Πράξεσιν Ανδρέας τε, καὶ Θωμᾶ τὸ
ὡλεῖσιν ἐπείδονται, παντάπασιν ἀλλό-
τριοι ἔκανόν τ' Ἐκκλησιασικῶ ὑπάρχον-
τες.

Εἰ γὰρ βδελυρὸς ἐστὶν ὁ γάμος, ἄρα ὅλοι
ἀκάθαρτοι ὑπάρχουσι διὰ γάμου γεγεννημέ-
νοι. καὶ εἰ μόνον τυγχάνῃ ἡ ἀγία τ' Θεῶ Εκ-
κλησία τ' τῷ γάμῳ ἀποταξαμένων, ἔκτι οἱ
γάμοι ἐκ Θεῶ ὑπάρχων, ἡ πᾶσα παιδο-
ποιεμένη ὑπόθεσις. ἄρα καὶ αὐτοὶ ἄλλότριοι
Θεῶ ὑπάρχουσιν ἀπὸ τοιούτων γεγεννημένοι. πᾶ
τοίνυν τὸ εἰρημένον, ἃ ὁ Θεὸς σιωρῶσεν, ἄν-
θρωποι μὴ χωρίζετω; τὸ μὲν γὰρ ἀπ' ἀνάγκης
χωρίζῃν, ἀπὸ ἀνθρώπων ὑπάρχει. τὸ δὲ μὴ ὡσαύ-
τεως ἐγκρατεύεσθαι, ἐκ ἀνθρώπων ἐσθῆεν,
ἀλλὰ Θεῶ τὸ ἔργον. καὶ ἐχθρὸν ἡ καὶ φύ-
σιν ἀνάγκη πολλάκις μέμψιν, ὅτι ἐμὴ ἀλογι-
σίας τὸ ἐπάναγκες ὑπτελεῖται, ἀλλὰ ἐκ τῶ
κανόνος βέβηκεν. ἐ γὰρ ἐπάναγκες ἡ θεο-
σέβεια, ἀλλὰ ἐκ ὡσαύτεως ἡ δικαιοσύνη.

τὰ δὲ φύσιν εἰς θεοσέβειαν ἐπ' ἀνάγκης φανερά ἐστιν, ἀ τῇ φύσιν ἑπιμεμέτρηται. οἷον τὸ μὴ πορνεῦν, τὸ μὴ μορχεύειν, τὸ μὴ ἀσελγαίνειν, τὸ μὴ ἐν αὐτῷ δευτερογαμεῖν, τὸ μὴ ἀρπάζειν, τὸ μὴ ἀδικεῖν, τὸ μὴ μεθύειν, τὸ μὴ ἀδελφάγειν, τὸ μὴ φαρμακεύειν, τὸ μὴ εἰδωλολατρεῖν, τὸ μὴ φονεῦν, τὸ μὴ καταράσθαι, τὸ μὴ λοιδορεῖν, τὸ μὴ ὀμνύναι, ἀθανακτεῖν τε, καὶ ταχύ πρᾶνεσθαι, ὀργίζεσθαι καὶ μὴ ἀμαρτάνειν, μὴ ἑπιδύκειν ἡλίον ἑπὶ τῷ παρηρητισμῷ.

Ε. π. δ. * τῷ δὲ γάμῳ συναφθῆναι μὲν εὐνομίας, ἢ φύσιν δηλώσει ἐκ Θεοῦ ἐκτισμένη, καὶ ἑπιτραπέσια. καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἐστὶ τοιαῦτα, καὶ ἑτέροις ἔχοντες τὴν ἑπισκοπὴν τὸ μέτρον.

Αλλ' ὡς πάλιν τῶν εἰπὼν περιλήψαμεν, ἐν ὀλίγῳ χώρῳ ἔτοι ὑπάρχουσι, πάλιν τὴν Φρυγίαν τε καὶ Κιλικίαν, καὶ Παμφυλίαν. τί ἐν ἄρχῃ ἐκκόπεται ἡ Ἐκκλησία ἡ δὲ τῆς γῆς πᾶσι τῶν ἄρχῃ γῆς πᾶσι, καὶ ὅσῃς εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ Φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν; ἔδὲ ὅσῃς τὸ πᾶν τῆς Σωτῆρος εἰρημένον, τὸ, ἔσεσθαι μοι μάρτυρες ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς; εἰ μὲν γὰρ ἐκ ἐστὶν ἐν σεμνότητι ὁ γάμος, καὶ ζῶν ἔχων ὁ γάμος, ἡννοῦσιν ἀνδρὶ γάμος. εἰ δὲ δὴ γάμος ἡννοῦται, ἄρα βέβηλοι εἰσι διὰ τὸν γάμον. εἰ δὲ αὐτοὶ μόνοι ἐκ εἰσὶ βέβηλοι, καὶ τοίγῃ οὗτοι ἀπὸ γάμου, βέβηλοι ὁ γάμος. διότι ἀνευ αὐτῶν ἔδὲς ἡννοῦσθαι ὡς ἐν κόσμῳ, καὶ πολλή τις ἐστὶν ἡ τῶν ἀνθρώπων πλάνη, διὰ ποικιλίας, καὶ πολλῶν παραστάσεων ἐργασαμένη τὸ φαῦλον τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσιν, καὶ πλανήσασα ἕκαστον διὰ παραστάσεως δὴ τὴν ἀληθείαν.

Καὶ ἔχοντες ἐν δόξῃ ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' ἐβδελύσθαι τὸν γάμον. καὶ ἔχοντες ἀκτημοσύνην, ἀλλὰ ἐκ ἐπαίρεται * τὸ ἐν κτήσιν δικαιοσύνης ὑπαρχόντων, καὶ ἐκ τῶν ἰδίων γονέων ἐχόντων, ὅπως αὐτοῖς τε, καὶ τοῖς ἑπιδεομένοις ἐπαρκεῖται. καὶ ἀπέχονται βρωμάτων πολλοί, ἀλλὰ ἐφυσίζονται καὶ τὸ μὴ ἀπεχομένων. ὁ γὰρ ἐσθίων, τὸ μὴ ἐσθίωντα μὴ ἐξεδενείτω. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίωντα μὴ κρινέτω. Χριστῷ γὰρ ἐσθίει καὶ πίνει. καὶ ὁρᾷς μίαν ὁμόνοιαν, καὶ μίαν ἐλπίδα, καὶ μίαν πίσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἕκαστος χαριζομένῳ καὶ τῷ ἰδίῳ δύναντι, καὶ καὶ τῷ ἰδίῳ ἀγῶνι καὶ καμιάτῃ.

A porro quæ ad pietatem propriè sunt necessaria manifesta sunt, quæ scilicet homines naturæ velut admeriuntur. Quæ resis i. x. le est; non fornicari; neque adulterium perpetrare, non libidinose se gerere; non secundas eodem tempore nuptias contrahere, non rapere; non injuriâ facere, non inebriari, non se cibis ingurgitare; non veneficium parare, non idola colere, non occidere; non imprecari, non convitari: non jurare, succensere ac cito placari, inisci nec peccare, Solem su-
Eph. 4. 26. per iracundiam non occidere. Nuptiis verò copulari legitimis, vel natura ipsa à Deo condita permittum sibi esse monstrabit. Cætera denique, quæ ejusdem rationis sunt, ad alterutrum genus, pro modo suo, ac mensura, revocari possunt.

II. Verum ut, quæ de illis tractare cepimus, persequamur, habitant illi in exigua quadam regione Phrygiæ. Ciliciæ, ac Pamphylia. Quid igitur? Er-
Ecclesia gone Ecclesia, quæ ad utranque terrarum extremitatem porrigitur, penitus exscinditur, nec amplius in omnem terram ex-
psal. 18. 3. vit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum? Nec illud valet, quod à Servatore dictum est: Eritis mihi testes usque ad ultimum terra? Enim verò si honestatis nihil habent nuptiæ, nec ulla eis vitæ spes relinquitur; nascantur illi sine nuptiis. Sin ex nuptiis oriuntur, ob eas ipsas impuri sunt, & execrandi. Quod si soli illi impuri minimè sunt, licet è nuptiis propagati sint; non sunt impuræ nuptiæ, quoniam sine illis nemo in hanc lucem prodire potest. Magnus omnino hominum illorum error est, qui varia, ac multiplici specie humano generi perniciem attulit, & unumquemque inani quodam prætextu à recta via veritatis abduxit.

III. Habet quidem renunciationem Ecclesia; sed non ideo detestandas nuptias existimat. Habet bonorum omnium inopiam; sed non adversus illos insolenter effertur, qui ea justè possident à parentibus accepta, quibus tam sibi, quam aliis indigentibus subveniant. Ad-
hæc à ciborum usu temperant multi; sed non contra eos, qui illis utuntur, superbe se gerunt. Qui enim manducat, non manducantem non contemnat: & qui non manducat, manducantem non judicet. Christo enim manducat & bibit. Jamne vides, eandem in Ecclesia concordiam, eandemque spem, ac fidem quæ unicuique secundum propriam vim propriumque laboris certamen gratificare studet?

Aposto-
lici. Hæ-
relis LXI.
Ecclesia
cum navi
compara-
tur.

Hebr. 13. 4.

Ecclesia
quo modo
castitatem
approbet,
nec matri-
monium
rejiciat.

Luc. 8. 3.

Etenim sancta Dei Ecclesia navi cuidam
similis est. Navis porro non & unicata-
bula, sed ex diversis coagmentatur. Ha-
bet enim ex uno quidem ligno carinam;
sed non uno ac simplici modo: anchoræ
deinde alterius generis sunt. Tum Peri-
tonæ; tabulata, statumina, ac puppis,
laterum, transtrorumque partes, vela, te-
mones, phalangas, manubria, clavos ac
reliqua omnia vario ex materiæ genere
coagmentantur. At unaquæque istarum
Hæreseon unico ligno constans, Eccle-
siæ notam ac characterem præ se non ha-
bet. Contra Dei Ecclesia honestas nu-
prias admittit, ac veneratione prosequi-
tur. *Honesta enim nuptiæ sunt, & torus
immaculatus.* Habet & continentiam,
& quidem singularem, eamque com-
mendat, utpote quæ certamen quoddam
suscipit, vitamque ipsam, quasi potenti-
or despicit. Nec minus virginitatem
habet, eamque magnopere prædicat, qua-
si cum virtute conjunctam, levissima-
que pennâ præditam. Nec ei desunt
certi homines, qui mundo renunciarunt:
nec adversus eos qui adhuc in mundo
versantur, arroganter insolescunt; sed
iis ipsis delectantur. Qvales olim Apo-
stoli fuerunt, omnium scilicet rerum pos-
sessione vacui. Imo & Salvator ipse Do-
minus omnium, cum in hac carne vive-
ret, nihil ex hisce terrenis rebus posside-
re voluit. Neque tamen idcirco mulie-
res illas rejicere voluit, quæ sibi ac suis
Apostolis ministrarent. Ita enim scri-
ptum est: *Quæ quidem secutæ fuerant il-
lum à Galilea, ministrantes ipsi & iis qui
cum eo erant, de suis facultatibus.*

Mat. 23. 34.

Mat. 23. 34.

Mat. 23. 34.

IV. Qvod nisi ita se res haberet, qui
tandem impleri posset illud; *Venite ad
dexteram meam benedicti, quibus Pater
meus cælestis paravit regnum à constitu-
tione mundi. Esurivi enim & dedistis
mibi manducare: sitivi & dedistis mibi
bibere: nudus fui & cooperuistis me.* Qvæ
omnia quomodo facere tandem poruis-
sent, nisi justis ex laboribus, atque ex
privatis facultatibus jure comparatis ea-
dem illa præstirissent? Qvod si isti, qui
bonis se omnibus abdicant, & Apostoli-
cum vitæ genus instituerunt, aliis essent
adnisti, non aliena esset illa vivendi ra-
tio, neque à Divinis legibus, ac præscri-
ptis abhorreret: ac si uxoribus insuper
prætemperantiæ studio renunciarent, lau-
dabile esset institutum illud, pro eo quod
nuptias minimè detestarentur. Sed cum

Α ἔοικε δὲ ἡ ἀγία τῆ Θεῶ Εκκλησία νηὶ ναῦς
δὲ σὺν δὸτὸ ἐνὸς ξύλου ἀρμόζεται, ἀλλ' ἐκ
διαφόρων. καὶ τὴν μὲν τρέπιν δὸτὸ ἐνὸς ξύλου
κέντηται, ἀλλὰ ὁ μονοβόλως. τὰς δὲ ἀγ-
κύρας ἐτέρων, πλεονέα τε καὶ σανίδας, καὶ
τὰ * ἐγκυλίσματα τε, καὶ μέρη πρύμνης, καὶ
καὶ ὀκνῶν, καὶ ζυγωμάτων, ἰσίων τε, καὶ
πηδαλίων, ὀκνῶν τε καὶ αὐχενίων, οἰάνων
τε, καὶ τ' ἄλλων πάντων, ἐκ διαφόρων ξύ-
λων ἔχῃ τὴν συναγωγὴν. ἐκάστη δὲ τέτων
τῷ Αἰρέσεως μονόξυλός τις ὄσα, τὸν χα-
ρακτηρὰ τῆς Εκκλησίας ἔχ' ὑποφαίνῃ. ἡ
δὲ ἀγία Θεῶ Εκκλησία ἔχῃ μὲν γάμον σε-
μνόν, καὶ ἡμᾶ τ' ἱεῖν ἐπὶ δὴ τὴν τιμὴν ὅ γά-
μου, καὶ ἡ κοίτη αἰμίαντος. ἔχῃ ἐγκράτειαν
θαυμασιωτάτην, καὶ ἐπαινεῖ τὴν τοιαύτην,
ἐπὶ δὴ ἀγῶνα ἀγωνίζεται, καὶ κατεφρόνησε
τῶ βίῳ, ὡς ἐτι διωατωτέρα. ἔχῃ δὲ παρθε-
νίαν, καὶ ὑπεδοξάζῃ τὴν τοιαύτην ἐνάρετόν ἡ-
να ὄσαν, καὶ πλεῶν καφοτάτω κεκοσμημένην.
ἔχῃ δὸτὸ πλεονέα τῷ κόσμῳ, καὶ μὴ πεφυ-
σιασμένους καὶ τ' ἐτι ἐν κόσμῳ ὑπαρχόντων,
ἀλλὰ χαίροντας τοῖς τοιούτοις. καθάπερ καὶ
οἱ Απόστολοι, αὐτοὶ μὲν ἀκτήμενοι ὑπάρχον-
τες, καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ πάντων δεασότης
ὢν, ἐκ σαρκὶ γηρόμενος, ὁδὸν δὸτὸ τ' γῆς ἐ-
κτῆσατο, ἀλλ' οὐκ ἀπεβάλετο τὰς αὐτὰς τε καὶ
τοῖς αὐτῶ μαθηταῖς διακονήσας γυναῖκας.
λέγῃ γάρ· αἱ τινες ἡκολούθησαν αὐτῷ δὸτὸ τ'
Γαλιλαίας, διακονήσαντες αὐτῷ, καὶ τοῖς μετ' αὐτῶ
δὸτὸ τ' ἰδίων ὑπαρχόντων.

• Επεὶ πῶς ἄρα πληρωθήσεται τὸ εἰρημέ-
νον, δεῦτε ἐκ δεξιῶν μὲ οἱ ἀλογημένοι, οἷς
ὁ Πατὴρ μὲ ὁ ἐράνοις ἔθετο τὴν βασιλεί-
αν πρὸ καθολικῆς κόσμου; ἐπεινάσα γὰρ,
καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν ἐδίψησα, καὶ ἐπο-
τίσατέ με. γυμνὸς, καὶ περιεβάλετέ με.
πόθεν δὲ ἔτοι ταῦτα εἶχον πράττειν, εἰ
μὴ δὸτὸ δικαίων πόνων ἐπετέλειν, καὶ δὸτὸ
τῷ ἰδίων ὑπάρξεων ἐν τῇ δικαιοσύνῃ; καὶ εἰ
μὲν αὐτοὶ δὸτὸ πλεονέα, καὶ Ἀποστολικὸν
βίον βιῶντες, μὲ τῷ ἄλλων ἦσαν μεμυγμέ-
νοι, ἐκ ἀλλότριον ἦν ὁ χαρακτήρ, ὅτε δὸτὸ
τῆς τῆ Θεῶ διατάξεως ἀπεξενωμέ-
νοι. καὶ εἰ γυναῖξιν ἀπετάξαντο δι-
ἐγκράτειαν, ἐπαινετὴ ἦν ἡ πεφρονημένη, εἰ-
πε τὸν γάμον σὺν ἐβδελύσσοντο. ἀλλὰ τοῖς

ΕΤΙ ΕΝ ΓΑΜΩ ΚΟΙΝΩΝΟΙΣ ΕΧΡΗΣΑΝΤΟ ΑΝ, ΕΙΔΟ-
 ΤΕΣ ΕΚΑΣΤΟ ΤΟ ΜΕΤΡΟΝ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΑΞΙΝ. Η Ψ
 ΤΩ ΘΕΩ ΝΑΥΣ ΠΑΝΤΑ ΨΗΦΑΤΗΝ ΔΕΧΕΤΑΙ, ΔΙ-
 ΧΑ ΛΗΣΕ. ΓΝΩΣΑ ΓΑΡ ΛΗΣΗΝ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΤΗΝ,
 ΤΩΤΟΝ ΣΩΚ ΕΙΣΔΕΧΕΤΑΙ, ΕΔΕ ΦΥΓΑΔΑ, ΚΑΙ ΔΥΟ
 ΤΙ ΙΔΙΩΝ ΔΕΑΠΟΤΩ ΑΦΗΝΙΑΖΟΝΤΑ. ΕΤΩ ΚΑΙ Η Α-
 ΓΙΑ ΤΩ ΘΕΩ ΕΚΚΛΗΣΙΑ Ε ΔΕΧΕΤΑΙ ΠΟΡΝΕΙΑΝ,
 Ε ΔΕΧΕΤΑΙ ΜΟΙΧΕΙΑΝ, Ε ΔΕΧΕΤΑΙ ΕΠΑΡΗΣΙΘΕΙΑ-
 ΑΝ, ΕΔΕ ΕΩΤ ΑΦΕΤΕΝΤΑΣ ΤΗΝ ΔΕΑΠΟΤΕΙΑΝ ΤΩ
 ΘΕΩ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ, ΚΑΙ Τ ΑΥΤΩ ΑΠΟΣΟΛΩΝ. ΔΕ-
 ΧΕΤΑΙ ΔΕ ΤΟΝ ΜΕΝ ΕΝ ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ,
 ΤΟΝ ΔΕ ΕΝ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΝΑΥΤΙΛΩΝ, ΤΟΝ ΔΕ ΚΥΒΕΡ-
 ΝΗΤΗΝ, ΚΑΙ ΨΗΦΗΜΟΝΑ, ΤΟΝ ΔΕ ΕΝ ΠΡΩΕΙΚΗ,
 ΤΟΝ ΔΕ ΕΝ ΠΡΩΜΗ, ΕΧΟΝΤΑ ΤΟ ΕΜΠΕΙΡΟΤΑΤΟΝ
 ΤΩ ΔΥΠΟΚΟΠΗΣ, ΤΟΝ ΔΕ ΕΝ ΜΕΤΡΩ ΤΙΝΙ ΨΩΣΑΣΕ-
 ΩΣ ΚΑΙ ΕΝΘΗΚΗΣ ΟΝΤΑ, ΤΟΝ ΔΕ ΚΑΙ ΕΩΣ ΤΩ ΔΙΑ-
 ΠΡΑΣΑΙ ΜΟΝΟΝ, ΚΑΙ ΜΗ ΕΝ ΘΑΛΑΣΣΗ ΚΑΤΑΠΟΝ-
 ΤΩΘΗΝΑΙ. ΚΑΙ Ε ΠΑΝΤΩΣ ΟΤΙ ΤΟ ΜΗ ΤΟΣΑΥΤΑ
 ΚΕΚΤΗΜΕΝΩ ΤΗΝ ΣΩΤΗΡΙΑΝ Ε ΠΑΡΕΧΕΙ. ΑΛΛ' ΟΙ-
 ΔΕ ΜΕΝ ΠΑΝΤΑΣ ΣΩΖΕΙΝ, ΕΚΑΣΟΝ ΔΕ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΔΙ-
 ΑΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΝ, ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΑΝ. ΚΑΙ ΠΟΘΕΝ ΟΙ
 ΕΞ ΑΙΝΙΑΣ ΤΩ ΚΑΙΣΑΡΕΙ ΑΠΑΛΟΤΑΙ ΑΥΤΩ
 ΑΠΟΣΟΛΩ; ΠΟΘΕΝ ΔΕ ΤΩ ΑΠΟΣΟΛΩ ΤΟ ΕΙ-
 ΡΗΜΕΝΟΝ, ΤΟ, ΕΑΝ ΝΟΜΙΣΗ ΑΧΗΜΟΝΕΙΝ ΨΠΙ ΤΗΝ
 ΙΔΙΑΝ ΠΑΡΘΕΝΟΝ, ΚΑΙ ΕΤΩΣ ΟΦΕΙΛΗ ΠΟΙΗΣΑΙ,
 ΓΑΜΕΙΤΩ, ΕΧ ΑΜΑΡΤΑΝ. ΣΩΚ ΕΚΤΟΣ ΔΕ ΛΕ-
 ΤΡΩ ΔΥΝΑΤΑΙ ΠΛΗΡΩΝ ΤΟ ΕΧ ΑΜΑΡΤΑΝ. ΕΙ Ψ
 ΠΑΝΤΕΣ ΗΜΑΡΤΟΝ, ΚΑΙ ΨΤΕΡΕΝΤΑΙ ΤΩ ΔΟΞΗΣ ΤΩ
 ΘΕΩ, ΔΙΚΑΙΩΜΕΝΟΙ ΔΩΡΕΑΝ ΤΗ ΧΑΡΙΤΙ, ΔΗΛΟΝ
 ΔΙΑ ΛΕΤΡΩ ΠΑΛΥΓΧΡΕΣΙΑΣ. ΤΟ Ψ ΛΕΤΡΟΝ
 ΕΚΟΣΜΗΣΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ ΚΑΙ ΤΟ ΣΩΜΑ, ΔΥΠΟΛΕ-
 ΣΑΝ ΠΑΝ ΑΜΑΡΤΗΜΑ ΔΙΑ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ. ΑΡΑ
 ΓΕ ΚΑΙ ΨΠΙ ΤΗΝ ΕΣΑΝ ΠΑΡΘΕΝΟΝ ΤΟ ΧΑΡΙΣΜΑ
 ΕΦΗΠΛΩΤΑΙ ΤΩ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΙ, ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΗΝ
 ΣΩΚ ΕΣΑΝ ΠΑΡΘΕΝΟΝ, * ΣΦΡΑΓΙΖΕΑΙ ΕΠΕΙΓΕΤΑΙ
 ΕΙ ΠΡΟΣ ΦΡΕΝ. ΔΙΑ ΤΟ ΑΒΑΡΕΣ.

ΑΛΛΑ ΜΗΤΙΝΕΣ ΠΑΛΙΝ ΥΔΑΡΕΥΟΜΕΝΟΙ ΝΟΜΙ-
 ΣΩΣΙΝ, ΕΑΝ ΕΨΩΜΩΝ ΠΕΙ ΠΑΡΘΕΝΕΣ ΔΙΑΤΑΞΑΝ-
 ΤΩ ΤΩ ΑΠΟΣΟΛΩ ΤΟ ΓΗΜΑΙ, ΜΗ ΤΗΝ ΑΠΑΞ ΟΡΙ-
 ΣΑΣΑΝ ΠΑΡΘΕΝΕΥΣΑΙ ΘΕΩ ΚΑΙ ΑΠΑΛΟΤΑΙ ΕΨΙΔΙ
 ΔΡΟΜΟΝ ΒΕΛΟΜΕΝΟΝ Ο ΑΠΟΣΟΛΩ ΤΑΥΤΑ ΔΙΕΛΑΞΑ-
 ΤΩ; Ε ΓΑΡ ΠΕΙΛΕΤΩΝ Ο ΛΟΓΩ, ΑΛΛΑ ΠΕΙ ΠΑΡ-
 ΘΕΝΩΝ ΥΠΕΡΑΚΜΩΝ ΤΩ Ε ΔΙΑ ΠΑΡΘΕΝΙΑΝ ΕΝ ΤΗ
 ΑΚΜΗ ΠΩΣΑΜΕΝΑΣΑΝ, ΑΛΛΑ ΔΙΑ ΤΟ ΗΠΑΡΗΚΕΝΑΙ
 ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΠΡΟΣ ΓΑΜΟΝ. ΕΞ ΙΣΘΑΙΩΝ ΓΑΡ ΟΡΩΜ-
 ΕΜΟΙ ΟΙ ΑΠΟΣΟΛΟΙ, ΚΑΙ ΚΑΙ ΤΩ ΝΟΜΟΝ ΠΟΛΙ-
 ΤΕΥΣΑΜΕΝΟΙ, ΤΩ ΔΕΧΗΝ ΤΩ ΚΗΡΥΓΜΑΤΙ

Aliis qui matrimonia contraxerint com-
 munionem habere vellent, quod unius-
 cuiusque mensuram ordinemque cogno-
 scerent. Dei quippe navis vectorum ge-
 nus omne prædonibus exceptis admit-
 tit. Quem enim prædonem ac Piratam
 agnoverit, nequaquam recipit, neque fu-
 gitivum, aut eum, qui dominorum suo-
 rum servitutem excusserit. Ad eundem
 modum Ecclesia Dei neque fornicatio-
 nem admittit, nec adulterium, neque
 Divini numinis ejurationem, nec eos
 qui Dei, atque ejus Apostolorum sancti-
 ones ac decreta rescindunt. *Variorum
 res in Ec-
 clisia.*
 Cæterum ex vectoribus illis alium ad magnam
 quandam negotiationem obeundam ad-
 hibet, alium ad nauticos usus: guberna-
 torem alium constituit; atque alium
 prora, alium puppi præficit; qui specu-
 landi præcipua quædam sit experientia
 præditus. Alium velut facis mercium-
 que loco habet. Alium denique trans-
 vehendi solum gratia recipit, ne in mari
 demergatur. Nec ulla omnino excep-
 ptione utitur; ut ei qui tantum non pos-
 sideat salutis viam intercludat; quinimo
 ita universis novit conciliare salutem, ut
 habita cujusque functionis ac salutis
 ratione conservet. Alioqui cur qui e
 familia Cæsaris erant salutem apud Apo-
 stolum dicunt? Aut unde Apostolicum
 illud dictum: *Si quis putat turpem se vi-*
deri super virgine sua, et ita facere debet,
nubat; non peccat. Hoc ipsum verò,
non peccare citra Baptismum obtineri non
potest. Omnes enim peccaverant, et
egent gloria DEI, justificati gratis per gra-
tiam; hoc est secundæ quædam lotione
 generationis. Quæ quidem lotio omne
 per pœnitentiam peccatum eluens, ani-
 mum ac corpus exornat. Quamobrem
 tam ad virginem Baptismi gratia pertinet,
 quàm ad eum, quæ virgo non est; quæ
 relevandæ sui gratia eo se obsignari sacra-
 mento desiderat.

V. Verum ne diluti nimium & infi-
 pidi homines existiment, cum Aposto-
 lum dicimus nuptias virgini præscripsisse,
 eodem decreto & illam insuper de curri-
 culo suo dejicere voluisse, quæ Virgini-
 tatem DEO semel consecrare statuerit.
 Neque enim ad eas Apostolicus ille ser-
 mo referendus est; sed ad effoetas Virgi-
 nes: quæ non amore virginittatis, sed ma-
 ritorum inopia in illo suo vigore perstite-
 rint. Etenim Apostoli e Judæis oriun-
 di, eorumque legibus instituti, ita Chri-
 stianæ religionis prædicationem aggressi

Apostoli. Hæc. lxi. sunt, ut veteris adhuc Legis sanctionibus essent obstricti, idque ipsum non ad justificationem carnis, sed ad concinnam atque aptam legis observationem, accuratamque officii rationem, faciendum sibi esse duxerunt. Siquidem mirum in modum hoc antiqua Lege cavebatur, ne Israëlitarum filia exteris nationibus elocarentur, ut ne ipsas ad simulacrorum cultum pertraherent. Itaque fidelium cuique per illud tempus præceptum erat, ne quis filiam suam virginem Judæis in matrimonium daret; sed Christianis duntaxat, qui eadem religione essent ac sententia conjuncti. Cumque nova tunc esset Evangelii prædicatio, non magna ubique Christianorum erat, Christianæque doctrinæ copia. Quare quibus filia virgines erant, cum Christianum, cui collocarent, neminem haberent, easdem illas virgines diutissime servabant: quæ maturam ætatem prætergressæ naturalibus ad supra libidinis stimulis incitabantur. Unde & Apostolus, cum ex accurata illa ratione detrimenti plurimum afferri videret, iis verbis indulgit; *Quod si quis virginem suam velit.* Non dixit *virginitatem suam.* Neque enim de proprio corpore; sed de patre virginitatis custode loquebatur. Sed si *virginem suam* proprium corpus appellare dixerimus, nihil admodum nobis obstare potest. Pergit porro: *Stat firmiter in animo suo & hoc debet facere; nubat, inquit: non peccat.* Nubat ei quæcumque nacta fuerit: non peccat. Atque idcirco, *Alligatus es uxori? noli quarere solutionem. Solutus es ab uxore? Noli quarere uxorem.* Atque ille qui dixit: *Volo omnes esse sicut meipsum:* illud una dixit: *Si non continent, nubant.*

VI. Præterea cum innuptis præcepta daret; *Dico autem, inquit, innuptis & viduis, bonum est ipsis, si maneant ut ego.* Quomodo igitur istud usurpavit: *Alligatus es uxori: noli quarere solutionem?* Nonne contrarium Domini sui decreto legem statuere videtur: qui ita pronunciaret. *Qui non relinquit patrem, & matrem, & fratres, & uxorem, & filios, & filias, non est meus discipulus.* Adhæc qui honestam coniugem, patremque relinquire jubet, quomodo idem alio in loco dicit; *Qui honorat Patrem & Matrem:* hoc enim est primum in promissione mandatum. Et, quod Deus conjunxit homo non separet. Verum Divina omnia verba non ad allegorias referenda,

ἔποιήσαντο, δεσμοῖς ἔτι κατεχόμενοι τῆς ἐν τῷ νόμῳ, & τῇ τῶν σαρκὸς δικαίῳσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμμελῆ τῶν νόμων ἀσφάλειαν, καὶ ἀκρίβολογίαν. θαυμαστῶς ἐκήρυξεν ὁ νόμος, μὴ δῆναι τὰς θυγατέρας Ἰσραὴλ τοῖς ἀλλοφύλοις, ἵνα μὴ ἀποπλανῶσιν αὐτὰς ἐπὶ τὰ εἰδωλα. ἕκαστος τοίνυν τῶν πιστευσάντων τότε προσετάπητο, συνέτι Ἰσραήλοισι ἐκδίδουσι τὴν ἑαυτῶν παρθένον, ἀλλὰ Χριστιανοῖς ὁμοδόχοις, καὶ ὁμογνώμοσι. νέκ δὲ ὄντος & κηρύγματος, ἔγωγε πᾶσι καὶ τόπον Χριστιανῶν ὑπῆρχε, καὶ Χριστιανικῆς διδασκαλίας. οἱ τινες ἔν τῷ τότε ἔχον θυγατέρας παρθένας, μὴ ἀπορῶντες ἐκδίδουσαι Χριστιανοῖς, ἐφύλαττον τὰς ἑαυτῶν παρθένας ἀχρεὶ πολλῶν τῶν χρόνων. ἐκείναι δὲ ὑπερακμάζουσαι πειρίεπιπτον πορνείᾳ, διὰ τὴν καὶ φύσιν ἀνάγκην. ὁ γὰρ Ἀπόστολος ὁρῶν τὸ ἐπιζήμιον διὰ τὴν ἀκρίβολογίαν συμβαῖνον, ἐπέτρεψε λέγων, εἰ δέ τις βέλεται τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καὶ οὕτως εἶπε, τὴν ἰδίαν παρθενίαν. & ὅτι πᾶσι ἰδίᾳ σώματι ἐλέγην, ἀλλὰ πᾶσι πατρὸς φυλάσσοντες παρθενίαν. εἰ δὲ τὴν ἑαυτοῦ παρθένον τὸ ἴδιον σῶμα λέγῃ, ὅθεν κωλύσῃ. φησὶν ἔν, ἔσηκεν ἐδραῖως ἐν τῷ ἰδίῳ νῶ, καὶ τῶν ὁφείλων ποιῆσαι, γαμεῖτω, φησὶν, ἔχ ἁμαρταν. γαμεῖτω, * ὅς ἂν ἀπορῶν, ἔχ ἁμαρταν. καὶ διὰ τῆς δεδεσῆαι γυναικὸς, μὴ ζητεῖ λύσιν· λέλυσαι δὲ τὴν γυναικὸς, μὴ ζητῇ γυναῖκα. ὁ λέγων, θέλω πάντας εἶναι ὡς ἑμαυτόν, ἐλέγην, εἰ οὕτως ἐγκρατεῦνται, γαμησάτωσαν.

Πάλιν δὲ προσετρεπόμην τοῖς * γάμοις, For. 1. 1. ἔλεγε· λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς εἶναι μείνωσιν ὡς καὶ γὰρ. πῶς ἔν πάλιν ἔλεγε, δεδεσῆαι γυναικὸς, μὴ ζητῇ λύσιν; ἢ πῶς οὕτως ἀντινομοθετῇ εὐρεθήσεται τῷ ἰδίῳ Κυρίῳ τῷ λέγοντι, ὁ μὴ κατὰ τῶν πατέρων, καὶ μητέρων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ γυναικῶν, καὶ τέκνων, καὶ θυγατέρας, οὕτως ἐσὶ μετὰ μαθητῆς; πῶς δὲ ὁ λέγων, ὅτι δεῖ κατὰ τῶν πατέρων, καὶ μητέρων, αὐτὸς πάλιν λέγῃ, ὁ ἑμὲ πατέρα καὶ μητέρα· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἐν ἐπαγγελίᾳ πρώτη ἐνδολὴ ὑπάρχουσα. καὶ ὁ Θεὸς συνέξεν, ἀνδρωπῶς μὴ χωρίζετω; ἀλλὰ πάντα τὰ θεῖα ῥήματα ἐν ἀλληγορίας δεῖται,

Cor. 8. 8. αὐτὸς ὁ πᾶσι.

αλλὰ ὡς ἔχῃ. θεωρίας δὲ δέται, καὶ αἰσθη-
σεως, εἰς τὸ εἰδέναι ἐκάστης ὑποθέσεως τὴν
δύναμιν. δεῖ δὲ καὶ πῶς αὐτοὶ κεχρησθῇ· ὃ γὰρ
πάντα διὰ τῆς Θείας γραφῆς δύναται λαμ-
βάνεσθαι. διὸ τὰ μὲν ἐν γραφαῖς, τὰ δὲ ἐν
πῶς αὐτοὶ παρέδωκαν οἱ ἅγιοι Απόστολοι· ὡς
Φησὶν ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, ὡς παρέδωκα
ὑμῖν. καὶ ἄλλοτε, ὅπως διδάσκω, καὶ ὅπως
παρέδωκα ἐν ταῖς Εκκλησίαις. καὶ εἰ κατέ-
χετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκὴ ὁπίσθευσατε.

Παρέδωκαν γίνωμι οἱ ἅγιοι Θεῷ Ἀπό-
στολοι τῇ ἀγίᾳ Θεῷ Εκκλησίᾳ, ἐφάμαρτον
εἶναι τὸ, μὴ τὸ ὀρίσασθαι παρθενίαν, εἰς γάμον
πρέπεσθαι. καὶ ἔγραψεν ὁ Ἀπόστολος· εἰ
γῆμη ἢ παρθένη, ἔχῃ ἡμαρτε. πῶς ἐν συν-
αδῇ τῷτο τῷτω; ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνῳ τὴν παρ-
θένον λέγει, τὴν μὴ ὀρίσασαν Θεῷ. ἀλλὰ
διὰ τὴν ἀπορίαν τῆς καὶ τῆς καὶ τῆς ἐκεῖνον ἀπάντης
τῶν εἰς Χριστὸν πεπιστευκότων, καὶ ἀνάγκῃ
ὅπως ἐπετελεῖται. καὶ ὅτι ταῦτα ὅπως ἔχῃ,
διδάξει ἡμᾶς ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος, λέγων·
νεωτέρας χήρας παραιτῶ. μὴ γὰρ τὸ κατα-
σηνιάσαι τῇ Χριστῷ, γαμεῖν θέλῃσιν, ἔχου-
σαι κῆμα, ὅτι τὴν πρώτην πίσιν ἠθέτησαν.
εἰ τοίνυν (εἰ) καὶ ἡ μὴ πείραν κόσμου χηρεύ-
σασα γυνή, διὰ τὸ τετάχθαι Θεῷ. ἔπειτα
γῆμασα, κῆμα ἔξῃ, ἀθετήσασα τὴν πρῶ-
την πίσιν, πόσω γε μᾶλλον ἢ καὶ αὐτὴν ἀνευ
πείρας κόσμου ἀναθεῖσα παρθένη Θεῷ,
γαμήσασα, πῶς ἔχῃ μᾶλλον αὐτῇ ὑπὲρ πε-
ρισσῶς κατεσηνίασε Χριστῷ, καὶ τὴν μεζονα
πίσιν ἠθέτησε, καὶ ἔξῃ κῆμα ὡς ἀναχαλα-
θεῖσα τῆς ἰδίας καὶ Θεὸν ὑποθέσεως;

Γαμεῖτωσαν τοίνυν, τεκνογονεῖτωσαν, οἰ-
κοδομοποιεῖτωσαν, σύντομος καὶ μέσος ὁ
λόγος κατὰ τῶν τὰ Φαῦλα διανοημένων,
ὡς πάσης Εκκλησιαστικῆς τῆς κηρύγματι
ὑποθέσεως. παρεκβάλλουσα μὲν οὖν λέ-
γοντας ἐαυτῶν Ἀποστολικὰς καὶ Εὐκρατί-
τας, παρεκβάλλουσα οὖν ὑδαρευομένης
ἐν τῇ Εκκλησίᾳ, καὶ ἀναπείθοντας * γυναικα
διὰ τελεῖς δρόμους ἀναχαλεοθέντα ἀθετεῖν
τὴν τοιαύτην τῶν δρόμων τελειότητα. καὶ ἔχῃ
μὲν ἁμαρτίαν καὶ κῆμα ὁ ἀθετήσας Θεῷ τὴν
παρθενίαν, καὶ καταχύνας τὸν ἀγῶνα.
ὡς αὐτοῦ γὰρ ἀγῶνα ὁ ἀθλητής, μαστι-
χθεὶς ἐκβάλλεται ἀγῶνα. καὶ ὡς αὐτοῦ γὰρ
τις παρθενίαν, ἐκβάλλει τὸν τοῖον δρόμον, καὶ

sed ut se habent accipienda sunt. Con-
sideratione verò ac sensu opus habent, licet. Hæ-
ut argumenti cujusque vis ac potestas in-
telligatur. Sed traditione quoque opus
est, Neque enim ex scripturis peti pos-
sunt omnia. Idcirco alia scripto; tra-
ditione alia sanctissimi Apostoli relique-
runt. Quod ipsum ita Paulus affirmat,
Quemadmodum tradidi vobis. Item alio
loco: Ita doceo, & ita tradidi in Ecclesi-
is. Item. Si meministis: nisi frustra credi-
distis.

Jam verò illud ab Apostolis sancta Dei
Ecclesia traditum accepit: post decretam
virginitatem ad nuptias sese conferre,
scelere implicatum videri. Atenim A-
postolus scripsit: Si nupserit virgo, non
peccavit. Quinam igitur ambo hæc in-
ter se consentiunt? Sed nimirum de ea
virgine loquitur, quæ Deo virginitatem
suam non addixit; adeoque propter Chri-
stianorum temporibus illis paucitatem
atque inopiam, necessariò hæc ad eum
modum administrabantur. Quod au-
tem ita sese res habeat, ejusdem Apo-
stoli testimonio constat, cum ait: Adolescen-
tiores viduas devota. Postquam enim in
Christum lascruerint, nubere volunt, ha-
bentes judicium, quoniam priorem fidem
irritam fecerunt. Quod si vel ea mulier,
quæ mundum periclitata vidua facta est,
pro eo quod DEO consecrata fuerit,
si postea nupserit, judicium habet, quod
primam fidem irritam fecit; quæ, ante-
quam mundum experiretur, semetipsam
Deo dicaverit virgo, nonne multo magis
lascruvit in Christum, majoremque fidem
irritam reddidit, ac judicium idcirco susti-
nebit, eò quod suum illud secundum
Deum propositum relaxavit?

VII. Ergò illa Apostoli verba, Nu-
bant, filios procreant, familie carum ha-
beant, brevis est ac medius adversus il-
los sermo, qui de omni Ecclesiastica do-
ctrina genere perperam apud se cogitant.
Quæ quidem doctrina eos omnes respicit,
qui se Apostolicos, & Encratitas nominant:
nec non & illos, qui in Ecclesia mollio-
res quodammodo sunt, qui quæ mulie-
ribus persuadent, ut de perfecti cursus
contentione remittentes eam ipsam fun-
ditus abjiciant. Verum peccato se ac ju-
dicio implicat, quisquis DEI virginita-
tem tollit e medio, ac certamini igno-
miniam consciscit. Qui enim ex Athle-
tis certaminis leges violat, cum verberibus
a certamine dejicitur. Ita qui virgini-
tatem corruperit, ab eo ipso curriculo, &

Aposto- & corona, primumque repellitur. Ve-
lici. Hæ- rum melius utique iudicium est, quam
refis lxi. damnatio. Nam qui, ut ne apud homi-
nes in infamiam adducantur, clam stu-
prum perpetrant, Monastica vitæ, vel
continentiæ sponsione non se apud ho-
mines obligant, sed apud Deum, qui &
occulta cognoscit, & in adventu suo uni-
versam carnem redarguit, in quibus vi-
delicet quisque peccaverit. Quocirca
satiusest uno se peccato quam pluribus
obstringere. Satiusest ubi à curricu-
lo exciderit, palam sibi uxorem legiti-
mis nuptiis adjungere, ac post virginita-
tem longo intervallo suscepta poeni-
tentia iterum Ecclesiæ reconciliari: ut-
pote qui & peccatum admisit, & pro-
lapsus fuerit, & infractus, & obligatione
vulneris opus habeat, ut non occultis in
dies immittat à Diabolo nequitie jaculis
faucietur.

VIII. Hunc in modum prædicare
confuevit Ecclesia. Hæc ad remedium
comparata medicamenta sunt: hæc se-
plasiarii operis genera sunt: hæc sacri in
lege olei confectio: hæc aromatum odo-
re fragrans egregia fides, quæ Athletæ
ad certamen prodeuntis adstringendi
vim habet, eidemque denunciat, uti cur-
sum contendat, quò coronam possit au-
ferre: hoc Dei opus, ac negotium est,
quod omnes regiam ad administratio-
nem congregat, velut è mari purpuram,
lanam ex ovibus, linum è terra, byssum
sericum, rubricatas pelles, pretiosum la-
pidem, smaragdum, unionem, achatem,
lapides inquam, qui, etsi coloribus dif-
ferant, pretio tamen æquales sunt. Sed
& aurum, & argentum, & incorrupta
ligna, æs, atque ferrum, adeoque ne ca-
prinos quidem pilos repudiat. Atque
ejusmodi quondam tabernaculum fuit,
nunc autem tabernaculi domus in Deo
stabilita, fundamentum ejus in virtute
consistit. Proindeque desinat Hæresis
omnis, quæ contra veritatem insurgit,
vel seipsam potius à veritate removet.

Taberna-
culum ad
Ecclesiam
aptatur.

Atque hæc hæcenus. Nunc postea-
quam superbam hanc viperam, perinde
ac serpentis genus illud, quod Jaculum
vocat, aut Typhlopem, vel Myagrum,
crucis ligno percussimus, ac reliquimus:
Quæ quidem serpentum genera non tam
præsentis veneno sunt: verum tamen tam
ob eorum pernecitatem, quam insolentiam,
& ejaculationem, ad Hæretico-
rum illorum perneciem significandam
commodè adhibentur: contemptis, in-

σεφάνη, καὶ βραβεῖα. ἀλλὰ κρείττον ἐστὶ
κρίμα καὶ μὴ κατάκριμα. οἱ γὰρ διὰ τὸ μὴ αἰ-
χμηθῆναι τοῖς ἀνθρώποις κρυφῇ πορνεύον-
τες ποιεῖσι πορνείας, * ἢ μονότητι, ἢ ἐγ-
κρατείας, καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἔχουσι τὸ ὁμο-
λογίαν, ἀλλὰ πρὸς Θεὸν τὸ εἰδὸτα τὰ κρύ-
φια, καὶ ἐξελέγχοντα πᾶσαν σάρκα ἐν
τῇ αὐτῇ παρρησίᾳ, ὡς ὧν ἕκαστος ἡμαρτε.
κρείττον τοίνυν ἔχειν ἁμαρτίαν μίαν, καὶ μὴ
πολλοτέρας. κρείττον περὶ πάντα διὰ δρόμου
φανερῶς ἑαυτῷ λαβεῖν γυναῖκα καὶ νόμον,
καὶ διὰ παρθενίας πολλῷ χρόνῳ μετανοή-
σαντα, εἰσαχθῆναι πάλιν εἰς τὴν Εκκλησί-
αν, ὡς κακῶς ἐργασάμενον, ὡς ὡς ἀπεσόν-
τα, καὶ κλαοθέντα, καὶ χρεῖαν ἔχοντα ἰπ-
πέματι, καὶ μὴ καθ' ἑκάστῳ ἡμέραν βέ-
λεσι κρυφίοις καταλιπεῖν σκεῶς, καὶ πονηρί-
ας ὑπὸ Διαβόλου αὐτῷ ἰπιφερομένης.

Deest ali-
quid.

Οὕτως οἶδεν ἡ Εκκλησία κηρύττειν. Ταῦτα
τὰ Φάρμακα τῆ ἰάσεως: ταῦτα τὰ εἶδη τῆ
μυρενικῆς ἐργασίας, αὕτη ἡ κατασκευὴ τῆς
ἀγίας ἐλαίας ἐν τῷ νόμῳ αὕτη ἡ δερματίζε-
σα καλὴ πίσις, ἰπισφίγξισα μὲν τὸ ἀθλῆν-
τα εἰς ἀγῶνα, ἰπικηρυκευομένη δὲ αὐτῷ δια-
τεῖναι τὸν δρόμον, ὅπως διωθθῇ σεφάνη-
ναι αὕτη ἡ τῆ Θεοῦ πραγματεία, πάντα
συνάγασα εἰς τὴν βασιλικὴν διάταξιν, καὶ
πορφύρεαν μὲν διὰ τὸ θαλάσσης, καὶ ἐρυθ-
ρὰν διὰ τὸ πρὸς Θεόν, καὶ λίνον ἐκ γῆς, καὶ βύσ-
σον, καὶ σπινθῆρα, καὶ δέρματα ἡνυφασ-
μένα, καὶ λίθον τίμιον τὸν σμάραγδον,
καὶ τὸν μαργαρίτην, τὴν ἀχάτην, τοῖς μὲν
χρώμασι διακρίνοντες λίθους, τῇ δὲ τιμῇ ὁ-
μοτιμῶς ὄντας: ἀλλὰ καὶ χρυσόν, καὶ ἄρ-
γυρον, καὶ ξύλα ἄσηπα, καὶ χαλκόν, καὶ
σίδηρον, ἀλλὰ καὶ τέχας αἰγείας μὴ δοξα-
ζομένης. καὶ αὕτη μὲν ἦν τότε ἡ σκηνή,
νῦν δὲ τῆς σκηνῆς ὁ οἶκος ἡδραιωμένος ἐν
Θεῷ, θεμέλιος δὲ ἐν δυνάμει. καὶ πανσά-
δω πᾶσα Αἰρεσις καὶ τῆ ἀληθείας ἐπεγερμέ-
νη, μᾶλλον δὲ ἑαυτῇ διὰ τὴν ἀληθείαν διώκεται.

Καὶ ἕως ὧδε ταῦτα ἔχεται. τὴν γὰρ οὖν ἡ
ταύτην ἔχιδναν, διὰ τὴν ἀκονίαν τῆς καλεμένης, ἢ
τύφλωπ, ἢ μυάγρης ξύλῳ τῷ σαυρὲς πεπαι-
κότες, καὶ καταλείψαντες: ἰὸν μὲν ἐπὶ τοσούτον
ἔχοντα τὰ ἐρπετώδη ταῦτα, πλὴν καὶ τῷ δρό-
μῳ, καὶ τῷ γαυριάματι, καὶ τῇ ἀκοντιάσει,
διὰ τὴν αὐτῇ ἐπεντείνω, ὅπως καλῶς ἀπει-

καθ' ἑνός, ὡς φρονήσαντες τ' αὐτῶν, ἵππας Ἀ
ἐξ ἧς ἰωμὸν ὡ ἀγαπητοί.

quam, illis, & abjectis, ad reliquas Hære- Sabelli-
ses transeamus. ani. Hæ-
relis XLII.

ΚΑΤΑ ΣΑΒΕΛΛΙΑΝΩΝ, ΤΕΣ-
σαρκοσὴ δευτέρα, ἡ καὶ ἐξηκο-
τὴ δευτέρα.

CONTRA SABELLIA-
nos, Hæresis XLII, vel
LXII

ΣΑΒΕΛΛΙΟΣ ἦς ἐν χρόνοις ἀνέστη ὁ
πολλῶν ὑπερτέρων παλαιοτάτης. ὡς
φατ' ἡ γὰρ ἐστ'. ἀφ' ἧς οἱ Σαβελλι-
ανοὶ καλέσονται. καὶ ἐστ' ὁ δὲ ὡς πλησίως
τ' Νοητιανῶν, πλὴν ὀλίγων τινῶν δογμα-
τίσας. πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Μέσῃ τ' ὡς αὐτῶν,
καὶ ἐπὶ τὰ μέρη τ' ὡς αὐτῶν δόγματι ὑπάρ-
χουσιν, αἰνοῖα τινὶ Φερόμενοι.

Δογματίζονται γὰρ ἐστ', καὶ οἱ αὐτῶν αὐτῶν Σα-
βελλιανοὶ, τ' αὐτὸν εἶναι Πατέρα, τ' αὐτὸν
Υἱόν, τ' αὐτὸν εἶναι ἅγιον Πνεῦμα. ὡς εἶναι ἐν
μια ὑποστάσει τρεῖς ὀνόμασι, ἡ ὡς ἐν ἀνθρώ-
πῳ σῶμα, καὶ ψυχῇ, καὶ πνεύματι. καὶ εἶναι
μὲν τὸ σῶμα, ὡς εἶπεν τ' Πατέρα, ψυχὴν δὲ
ὡς εἶπεν τ' Υἱόν, τὸ Πνεῦμα δὲ ὡς ἀνθρώπου,
ἐτῶς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῇ θεότητι. ἡ ὡς
εἶναι ἡ ἐν ἡλίῳ ὄντι μὲν ἐν μια ὑποστάσει, τρεῖς
δὲ ἔχοντι τὰς ἐνεργείας. Φημὶ δὲ τὸ Φωτι-
σικόν, καὶ τὸ θάλαπρον, καὶ αὐτὸ τὸ τ' ὡς Φε-
ρείας χῆμα. καὶ εἶναι μὲν τὸ θάλαπρον, εἶτ' ἐν
θερμῶν, καὶ ζέον, τὸ Πνεῦμα, τὸ Φωτισι-
κὸν δὲ τὸν Υἱόν, τ' δὲ Πατέρα αὐτὸν εἶναι τὸ
εἶδ' ὡς πάσης τ' ὑποστάσεως. πεμφθέντα δὲ
τ' Υἱὸν καὶ ὡς ποτε, ὡς περ ἀκτῖνα, καὶ ἐργα-
σάμενον τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ τὰ τ' οἰκο-
νομίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς, καὶ σωτηρίας τ' ἀν-
θρώπων, ἀναληφθέντα δὲ αὐτῶν εἰς ἕρανόν,
ὡς ὑπὸ ἡλίου πεμφθεῖσαν ἀκτῖνα, καὶ πάλιν
εἰς τὸν ἥλιον ἀνασφαιδισαν. τὸ δὲ ἅγιον
Πνεῦμα πέμψας εἰς τ' κόσμον, καὶ καθ' ἑξῆς,
καὶ καθ' ἑκάστα εἰς ἑκάστον τ' καταξισμένων
ἀναζωογονεῖν δὲ τὸν τοῖστον, καὶ ἀναζέειν, θάλα-
προν τῶν θερμαίνων, ὡς εἶπεν, διὰ τ' ὅτι Πνεύμα-
τι δυνάμει τε καὶ συμβάσει. καὶ ταῦτά ἐστιν
αἱ δογματίζουσι.

Κέχρηται δὲ ταῖς πάσαις γραφαῖς, πα-
λαιᾶς τε καὶ καινῆς Διαθήκης, λέξεσι δὲ τισιν
αἷς αὐτοὶ ἐκλέγονται καὶ τ' ἰδίαν αὐτῶν ὡς
πεπονημένῳ φρενοβλάστῳ τε καὶ ἀνοίαν.
πρῶτον μὲν τῶν ῥητῶν, ὡς εἶπεν ὁ Θεὸς ὡς
Μωϋσῆν: ὅτι ἦκε Ἰσραὴλ, Κύρι' ὁ

I. NON multis abhinc annis Sabel-
lius quidam Hæreticus emerfit:
quippe recens ille est; à quo Sabelliani
profecti sunt. Qui quidem, paucis qui-
busdam exceptis, eadem cum Noëtianis
asseruit. Atque hujus sectæ plurimi cum
in Mesopotamia; cum Romæ versantur,
vesania quadam perciti.

Horum hæc opinio est: Eundem esse Sabellia-
Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, ^{namque}
ut ad eandem hypostasim tres appellatio- ^{opinio.}
nes conveniant. Aut perinde atque in
uno homine corpus, & anima, & spiri-
tus inest. Ita ut corporis instar sit Pater,
animæ Filius: Spiritus denique in ipsa
Divinitate humani spiritus instar habeatur.
Quod & Solis similitudine decla-
rant; in quo cum una sit hypostasis, tri-
plex nihilominus actus est; nimirum
illustrandi vis & calefaciendi, & orbicu-
laris figura. Ac vim quidem illam cale-
faciendi, hoc est calorem, atque æstum,
Spiritu respondere; illuminandi vero
vim Filio; Patrem denique totius hypo-
stasis velut quendam esse formam. Igi-
tur Filium affirmant radii in morem
emissum omnia, quæ ad Evangelii, & hu-
manæ salutis procuracionem attinerent,
in hoc mundo præstitisse, atque ita in
coelum rediisse, quemadmodum is, qui à so-
le manavit, radius in eundem postea
refunditur. Spiritum porro sanctum in
hunc orbem immitti, ac deinceps singu-
latimque in eos omnes illabi, qui eo
munere digni sunt; eundemque instaura-
re vitam, & animare fervore; fovere
denique, ac calefacere, ut ita dicam, vi
quadam consensioneque spiritus. Ejus-
modi fere illorum dogmata sunt.

II. Caterum omnibus tam veteris,
quam novi Testamenti Scripturis utun-
tur, vel certis potius dictionibus, quas
ipsimet pro infana mente suâ, ac vecor-
dia deligunt. Principio hanc è sacris Li-
teris sententiam arripiunt, quam Moy- <sup>Lora à Sa-
bellianis</sup>
Deus elocutus est. Audi Israel Dominus unus.

Sabelliani. *Deus tuus, Dominus unus est. Non facies tibi Deos alteros. Non erunt tibi Dii re-* *relixi. centes. Quoniam ego Deus primus & Dent. 6. 4. novissimus & prater me non est Deus alius. Exo. 20. 3. Et si quæ alia sunt ad mentem suam accom-* *modata, quibus ad confirmandum errorem abutuntur. Præterea ex Evan-* *gelio illud usurpant: Ego in Patre, & Pa-* *ter in me est. Et duo unum sumus.*

Apocry- *phus liber* *Aegyptia-* *cum Evan-* *gelium.*

Hunc autem errorem omnem, ejusque firmamentum ex Apocryphis quibusdam hauserunt; præsertim ab Aegyptiorum Evangelio: hoc enim illi nomen indiderunt; in quo pleraque sunt hujus generis, quæ ex personâ Salvatoris clam atque occultè velut Mystèria, proponuntur: quasi Discipulis ipse declaret; eundem esse Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Deinde quoties in aliquem ex simplicioribus ac rudioribus inciderint, qui exactam divinarum Literarum scientiam non habent, hunc in modum interrogant. Quid tandem boni viri, dicemus? Unum hebenus Deum an tres? Quibus auditis religiosus ille, nec perfectà ad cavendum scientiâ perpolitus, perturbatus illicò eorum assentitur errori, ac Deum imprudens negat, negat, inquam, Filium ac Spiritum sanctum.

Trinitatis *quæ sit ra-* *tio.*

III. Cæterum hos omnes perpetuus ille humani generis hostis afflavit, ut alium hoc, alium isto modo, utcumque verò quamplurimos circumveniat, atque à via veritatis abducatur. Etenim unum esse reverà Deum, neque præter hunc alterum, manifestè communis Ecclesiæ consensio profitetur. Non enim Deorum multitudinem invenimus, sed monarchiam prædicamus. In ea autem prædicanda nequaquam aberramus; sed unà Trinitatem confitemur: unitatem, inquam, in Trinitate, & Trinitatem in unitate, unamque Patris, & Filii, ac Spiritus sancti divinitatem. Nam neque seipsum Filius genuit: neque Pater, ut esset Filius, esse Pater desinit: neque Spiritus sanctus seipsum unquam Christum appellavit: sed Spiritum Christi, ac per Christum communicatum, procedentem à Patre, & accipientem à Filio. Subsistens est Pater: subsistens Filius, subsistens Spiritus sanctus. Sed non confusio quædam est Trinitas, uti Sabellius cre-

Θεός σε Κύριος εἷς ἐστίν. ἔποίησας σεαυτῷ Θεὸς ἑτέρας. ὅτι ἔσονται σοὶ Θεοὶ πρὸς Φατοῖ· ὅτι ἐγὼ Θεός ὁ πρῶτος, καὶ ὁ μὲν ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμὲ ὅτι ἐστὶ Θεός ἕτερος. καὶ ὅσα ἕτερα καὶ τὸ ἴδιον αὐτῷ νῦν εἰς τέτων δὲ παρὰ σασιν Φέρουσι. πάλιν δὲ Εὐαγγελίᾳ, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ, καὶ οἱ δύο ἐν ἐσμέν.

Τὴν δὲ πᾶσαν αὐτῷ πλάνην, καὶ τὴν τῆς πλάνης αὐτῷ δύναμιν ἔχουσαν ἐξ Αποκρύφου τινῶν, μάλιστα δὲ τῆς καλεσμένης Αἰγυπτίᾳ Εὐαγγελίᾳ, ἧς τινες τὸ ὄνομα ἐπέθεντο τῷ τῷ. ἐν αὐτῇ γὰρ πολλὰ τοιαῦτα ὡς ἐν ἀσάβως μυστηριωδῶς ἐκ προσώπου τῆς Σωτῆρος ἀναφέρεται, ὡς αὐτὴ δηλῶνται τοῖς Μαθηταῖς, τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα, τὸν αὐτὸν εἶναι Υἱόν, τὸν αὐτὸν εἶναι ἅγιον Πνεῦμα. εἴτα ὅταν συναντήσωσιν ἑαυτοῖς ἀφελῶντων, ἢ ἀκεραίων, τῷ μὴ τὰ σαφῆ τῶν Θεῶν γραφῶν γινωσκόντων, τὴν πνεῦσιν αὐτοῖς ὑφηγῶνται ταύτην. τί ἂν εἰπωμεν, ὦ ἔστωι, ἕνα Θεὸν ἔχοντα, ἢ τρεῖς Θεοὺς; ὅταν δὲ ἀκούσῃ ὁ ἐν ἀλαθείᾳ ὢν, καὶ μὴ τὰ τέλεια τῆ ἀσφαλείας ἑπείσμενος, ἀλλὰ τὸν νῦν ταρταρῶν, συγκατατίθεται τῇ ἐκείνων πλάνῃ, καὶ ἀρίσκειται δυνάμει τὸν Θεόν, καὶ ἀρίσκειται δυνάμει τὸ εἶναι Υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Ἐν πᾶσι δὲ τέτοις ἐνέπνευσεν ὁ τῶν ἀνθρώπων ἀντίπαλος ἀπὸ ἀγῶντος, ἵνα τὸν μὲν ἔτῳ, τὸν δὲ ἔτῳ, ὅτι πλείους δὲ ὁμῶς ἀπατήσῃ, καὶ πλανήσῃ ἀνθρώπους δὲ τῶν ὁδῶν ἀληθείας. καὶ ὅτι μὲν ἀληθῶς εἰς ἐστὶ Θεός, καὶ ὅτι ἐστὶν ἕτερος, σαφῶς ἐν τῇ ἀγίᾳ τῆς Θεῆς Εκκλησίᾳ ὁμολογῆται, καὶ συμπεφώνηται· ὅτι ἔστι πολυθεΐαν εἰσηγόμεθα· ἀλλὰ μοναρχίαν κηρύττομεν. μοναρχίαν δὲ κηρύττοντες, ἔστι σαφῶς, ἀλλὰ ὁμολογούμεν τὴν Τριάδα, μονάδα ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι, μίαν θεότητα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς ἑαυτὸν ἐξηγήσεν· ὅτι ὁ Πατὴρ μεταβέβληται δὲ τῷ Πατρί, τῷ εἶναι Υἱός· ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα Χριστὸν ἑαυτὸν πᾶσι πᾶσι ὠνόμασεν· ἀλλὰ Πνεῦμα Χριστός, καὶ διὰ Χριστοῦ διδόμενον, δὲ τῷ Πατρὶ ἐκπορευόμενον, καὶ ὁ Υἱὸς λαμβάνον. ἐνυπόστατος ὁ Πατὴρ, ἐνυπόστατος ὁ Υἱός, ἐνυπόστατος τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ ἔστι συναληφὴς ἡ Τριάς, ὡς

Σαβέλλιον ἐνόμισεν, ὅτε ἡλλοιωμένη τ' ἰδίᾳς αἰδιότητος καὶ δόξης, ὡς ὁ Ἀρῆς κενοφω-
νῶν ἐδογματίσεν· ἀλλ' αἰεὶ μὲν ἦν Τριάς Τριάς,
καὶ ὅδε ποτε ἡ Τριάς προσηλὺ λαμβάνει,
μία ἕσα θεότης, μία κυριότης, μία δοξολο-
γία ἕσα, ἀλλὰ Τριάς δευτερευμένη, Πατὴρ,
καὶ Υἱός, καὶ ἅγιον Πνεῦμα. ἔχ' ὡς ἐν ἡ-
τρεῖσιν ὀνόμασι κεκλημένον, ἀλλὰ ἀληθῶς
τέλεια τὰ ὀνόματα, τέλεια αἱ ὑποστάσεις,
ὁδὲν παρελλοιούμενον. Πατὴρ δὲ αἰεὶ Πατὴρ,
καὶ ἐκ τῷ καιρῷ ὅτε ἐκ τῷ ὀπατὴρ Πατὴρ,
τέλει ὢν αἰεὶ Πατὴρ ἐνυπόστατος, καὶ
Υἱός αἰεὶ τέλει ὢν, αἰεὶ ἐνυπόστατος, ἐκ
Πατρὸς ἐν ἀληθείᾳ γεγεννημένον ἀνάρχως,
καὶ ἀχρόνως, καὶ ἀνεκδιηγήτως, ὃ σωμα-
δέλφον τῷ Πατρὶ, ἐκ δεξιᾶν τῷ εἶναι,
ὁδὲ διαλιπὼν ποτε, αἰεὶ δὲ Υἱὸς γηῆσι
Πατρὶ σὺνπαρχων, ἐκ Πατρὸς ἀχρόνως
γεγεννημένον, ἰσῶς ὢν, Θεὸς ἐκ Θεῶ,
Φῶς ἐκ Φωτὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεῶ ἀ-
ληθινῶ, γνηθεὶς, ὃ κτισθεὶς. ἀλλὰ ἐκ
αὐτὸς Πατὴρ, ὁδὲ ὁ Πατὴρ αὐτὸς Υἱός.
εἰ δὲ Θεὸς Πατὴρ, καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιον
Πνεῦμα.

Αἰεὶ γὰρ τὸ Πνεῦμα σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ,
ὃ σωμαδέλφον Πατρὶ, ὃ γνηστὸν, ὃ κτι-
στὸν, ἐκ ἀδελφὸν ἡμῶν, ἐκ ἐγόνου Πατρὸς,
ἐκ Πατρὸς δὲ ἐκπορευόμενον, καὶ τῷ Υἱῷ λαμ-
βάνον. ἐκ ἀλλοτρίου Πατρὸς καὶ Υἱῷ, ἀλ-
λὰ ἐκ τῆ αὐτῆς ἑσίας, ἐκ τῆ αὐτῆς θεότη-
τος, ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱῷ, σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ,
ἐνυπόστατον αἰεὶ Πνεῦμα ἅγιον, Πνεῦμα θεῖον,
Πνεῦμα δόξης, Πνεῦμα Χριστοῦ, Πνεῦμα Πα-
τρὸς. τὸ γὰρ Πνεῦμα τῷ Πατρὶ, τὸ λαλῶν
ἐν ὑμῖν. καὶ τὸ Πνεῦμά μου ἐφύσηκεν ἐν μέ-
σῳ ὑμῶν, τρέψεν τὴν ὀνομασίαν, ἵσον τῇ θεότητι,
ἐκ ἡλλοιωμένον ὡς αὐτὸς Πατέρας καὶ Υἱὸν σύνδε-
σμι Τριάδος, ὅπως φραγὶς τῆ ὁμολογίας. ὁ
γὰρ Υἱὸς φησὶ· ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμῶν. καὶ
ἐκ εἶπεν, εἰς εἶμι· ἀλλὰ τὸ, ἐγὼ καὶ ὁ Πα-
τὴρ, σημαίνει ἐνυπόστατον τὸν Πατέρα, καὶ ἐνυπό-
στατον τὸν Υἱόν. καὶ οἱ δύο εἶπε, καὶ ἐκ εἶπεν ὁ εἰς.
καὶ πάλιν ἐν ἑσμῶν καὶ ἐκ εἶπεν, εἰς εἶμι. ὡσαύ-
τως δὲ, ἀπελθόντες βαπτίσαστε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
μέστων δὲ τιθεμένων τῶν ἁρθεῶν τῆ συλλαβῆς
τῷ, τῷ, καὶ τῷ. καὶ ἐλέγχῃ Σαβέλλιον
Ματθαῖον, τὸ σωμαλῖφὸν παρεσφύεοντα.

Adidit; nec ab æternitate sua gloriaque Sabellia-
demutatur, ut Arius vanissime docuit. *ni. Hære-*
Sed Trinitas perpetuò Trinitas fuit, nec *lis l. xii.*
eīquidquam accessit; cum una sit divini-
tas, una Dominatio, una prædicanda
celebrandaque gloria. Eadem nihilo-
minus Trinitas numeratur, Pater, Filius,
& Spiritus sanctus: Non ut idem atque
unum triplici appellatione declaratur;
sed perfecta reverà nomina sunt, perfe-
ctæque personæ, neque quiddam varium
inest ac diversum. Pater ipse perpetuò *Filii pro-*
Pater extitit, nec ullum unquam tem- *ductio.*
pus fuit, quo Pater non esset. Semper
enim perfectus ille Pater est, atque sub-
sistens; ut & perfectus semper filius, sem-
perque subsistens, verè à Patre genitus,
absque initio tamen ac tempore; eoque
modo, quem nulla explicare potest ora-
tio. Non is Patris velut germanus fra-
ter est, nec esse cœpit unquam, aut ali-
quando desit; sed legitimus perpetuo
Filius est, existens cum Patre, ab eoque
sine tempore genitus, æqualis, Deus ex
DEO, lumen de lumine, DEUS verus
de Deo vero, genitus non creatus, Ne-
que tamen aut ipse Pater est, aut Pater
ipse Filius. Ac si Deus Pater est, & Fi-
lius utique erit, & Spiritus sanctus.

IV. Semper enim cum Patre, Filio-
que, Spiritus est: non Patris veluti fra-
ter; non genitus, aut creatus; non Filii
frater, non Patris nepos: sed à Patre pro-
cedens, & accipiens à Filio, à Patre Filio-
que non alienus, verum eadem ex sub-
stantia, eademque divinitate, ex Patre &
Filio: & cum Patre ac Filio subsistens
Semper Spiritus sanctus, divinus Spiritus,
gloriæ Spiritus, Christi Spiritus, Patris
Spiritus. Nam *Spiritus Patris qvī in vo-*
bis loquitur. Et Spiritus meus in medio
vestri consistit. Idem porro appellatione
tertius, divinitate æqualis est, nihil à
Patre Filioque discrepans, Trinitatis ne-
xus, confessionis sigillum. Sic enim Fi-
lius loquitur: *Ego & Pater unum sumus.* *Joan. 10. 30.*
Non dixit *unus sum*; sed hæc verba, *ego*
& Pater, suam Patri personam conve-
nire, suamque Filio significant. Duos
itaque nominavit, non unum dixit.
Item: *Unum sumus*, non *unus sum*. Si-
militer & illud usurpavit. *Euntes ba-*
ptizate in nomine Patris, & Filii, &
Spiritus sancti. Ubi cum articulus il-
le, τῷ, ter repetitus & interjectus est, Sa-
bellius, qui tres in unum personas con-
fundit, Matthæi testimonio redarguitur,

*Spiritus
sancti pro-*
ductio.

*Nota Spiritus
sancti
à Patre Fi-
lioque proce-*
dere.
Mat. 10. 20.
Agg. 3. 6.

Joan. 10. 30.

Mat. 28. 19.

*Sabellius
Ariusque re-*
futatio.

Sabellianum. cum is verè patrem, verèqve Filium, ac Spiritum sanctum exprimit. Cum sis LXII. autem idem in Trinitate personarum ordo constituitur, unoqve Trinitatis nomine censetur, Arium refellit, qui inferiori quendam in Trinitate gradum, ac varietatem mutationemqve commentus est. Etenim licet major à Filio pronuncius Pater ab Evangelista narretur, eidem tamen Filio consentaneè imprimis gloriam attribuit. A quo enim celebrari Patrem decebat potius, quàm ab eo, qui legitimus esset Filius? Sed rursus ut æqualitatem indicet; ne errandi quibusdam præberetur occasio, qui inferiori aliquem gradum Filio concederent; hunc in modum loquitur. *Qui non honorificat Filium, sicut honorificat Patrem, non habet vitam in seipso. Et: Omnia quæ Patris sunt, mea sunt. Quid est autem illud, quæ Patris sunt; nisi, quemadmodum Deus est Pater, ita Deus sum; & ut vita est Pater, sic ego vita sum: proindeque omnia quæ Patris mei sunt, mea sunt?*

V. Vide sis igitur, o Sabelli; ac diligenter animadverte; aperi cordis oculos, neque cæcus esto; fac ut tua, tuorumqve mens cum sancto Joanne ad Jordanem conveniat. Aures tuas aperi, & hanc Prophetæ vocem exaudi; Ego te opus habeo, & tu venis ad me. Deinde cum dixisset: Sine modo, ut impleatur omnis justitia; & ab illo Baptizatus esset, Divinum refert Evangelium Johannem his verbis testimonium dedisse. *Quoniam aperti sunt cæli, & vidi Spiritum sanctum in specie columba descendentem, & venientem in ipsum. Et vox de cælo: hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Erat tum in cælo Pater, homo contentiosissime, indidemqve vox illa venerat. Itaque si cælo delapsa vox est, falsam illam tuam mentem quæso discute. Cuinam Pater ista di-

ὅπως καὶ σημαίνει ἀληθῶς Πατέρα, ἀληθῶς Υἱόν, ἀληθῶς ἅγιον Πνεῦμα· ὅποτε ὁμοούσιον ἢ Τεῖας, καὶ ἐν ὀνόματι Τριῶν καλεσμένη, ἐλέγχετο ὁ Ἀριον, ὑποβάσιν τινα διανοούμενον ἐν τῇ Τριάδι, ἢ ἀλλοίωσιν, ἢ ὡσαύτως. καὶ ἂν τε γὰρ ὁ Πατήρ μεζῶν ὡς Υἱὸς δογματιζόμενος ἀπαγγέλλει, πρεσβυτέρως τῷ Υἱῷ τὴν δόξαν ὡς ποιεῖ. τίνι γὰρ ἔπρεπε δοξάζειν ἰδίον Πατέρα, ἀλλὰ τῷ γνησίῳ Υἱῷ; ὅταν δὲ πάλιν τὴν ἰσότητά βεβαιηται λέγειν, ἵνα μὴ ἐνπείσωσι τινες, ἥσπον ὡς ὡς Υἱὸς διανοούμενοι, ὅπως Φησὶν· ὁ μὴ τιμῇ τὸν Υἱόν, ὡς τιμᾷ τὸν Πατέρα, οὐκ ἔχει ζωὴν ἐν αὐτῷ. καὶ, πάντα τὰ τῷ Πατρὸς με, ἐμὰ ἐσιν. τί δὲ ἐσιν, τὰ τῷ Πατρὸς, ἀλλ' ἢ Θεὸς ὁ Πατήρ, Θεὸς εἰμι· ζωὴ ὁ Πατήρ ζωὴ εἰμι· πάντα τὰ τῷ Πατρὸς με ἐμὰ ἐσιν;

Οὐρα δὲ, ὦ Σαβέλλιε, καὶ κατανόη· διανοοῖς τὸ ὄμμα τῆς καρδίας σου, καὶ μὴ ἀβλέπῃς· συνηλθέτω ἡ διάνοιά σου, καὶ τῷ ὑπὸ σοῦ ἡπατημένων Ιωάννη τῷ ἀγίῳ εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ. ἀνοίγε τὰ ὦτά σου, καὶ ἀκούε τὴν Φωνὴν τῶ Προφήτου λέγοντος· ἐγὼ Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. ἀκούε τῶ Προδρόμου Κυρίου, τῶ Ἀγγέλου καταξιώθεντος ὀνομασθῆναι, ὃς ἀπὸ κοιλίας μητρὸς λαβόντος Πνεῦμα ἅγιον, καὶ σκιρτήσαντος τῇ εἰσόδῳ τῆς Μαρίας· ὃς ἐγὼ εἶμι ἐν κοιλίᾳ ὑπάρχων εἰσοδὸν τῷ ἰδίῳ Δεσπότη, καὶ ἐσκήρτα· ὃς ἐδόθη τὸ μήνυμα τῷ προκηρύγματι, καὶ ἡ ἐτοιμασία τῆς ὁδοῦ τῷ Κυρίῳ. πείσθητι αὐτῷ, καὶ διαπέσοις ἀπὸ τῶ σκοτοῦ τῆς ἀληθείας. ἰδὲ γὰρ αὐτὸς μαρτυρεῖ λέγων, πρῶτον μὲν τὸν δεσπότην αὐτοῦ ἡγνῶς, ὅτι ἐγὼ σε χρειᾶν ἔχω, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με, καὶ τῷ Σωτῆρι λέγοντος, ἄφες ἄρτι, ὅπως πληρωθῇ πᾶσα δικαιοσύνη. καὶ αὐτὸς βαπτισθέντος ὑπ' αὐτοῦ, ὡς Φησι τὸ θεῖον Ἐπαγγέλιον, ὅτι ἐμαρτύρησεν Ιωάννης λέγων· ὅτι ἠνοήθησαν οἱ ἕρανοι, καὶ τεθέαμα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν εἰδῇ ὡσεὶ ἑραῆς κατερχόμενον, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. καὶ Φωνὴ ἐκ τῶ ἔρανου, ὅτι ἐστὶν ὁ Υἱὸς μετὰ ὁ ἀγαπητὸς, ἐφ' ὃν ἠυδόκησα. ἀνω ἦν ὁ Πατήρ, ὃς Φιλόνηκε, ἀνωθεν ἡ Φωνὴ ἤρχετο. εἰ τοίνυν ἀνωθεν ἡ Φωνὴ, διακρινόν μοι τὴν ὡσαύτως ποιημένην σε διάνοιαν. τίνι ὁ Πατήρ ἐλέγχετο;

ἔστι ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐφ' ὃν ἠν- *A*cebat: *Hic est filius meus dilectus, in quo*
δόκησα; καὶ τίς ἡ ἐστὶ; διὰ τί δὲ ἐν εἰδῇ *mibi complacui?* Aut quis iste demum erat? *ni. Hæ-*
παισερᾶς τὸ Πνεῦμα κατελήλυθε, καὶ τί *Cur Spiritus sanctus effigie columbæ la-*
γε σῶμα μὴ φορέσαντὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; *resis. xlii.*
ὁ γὰρ Μονογενὴς μόνος ἐνεδύσατο, καὶ τε-
λείως ἐνὸνθρωπῶσεν ὑπὸ Μαρίας τῆς ἀει-
παρθένου, διὰ Πνεύματος ἁγίου· ἔκ δὲ
σπέρματος ἀνδρός, ἀλλὰ ἐαυτῷ ἀναπλα-
σάμενος ὁ δεξιτέχνιας Λόγος σῶμα ὑπὸ
Μαρίας, καὶ ψυχὴν τὴν ἀνθρωπείαν, καὶ
νῦν, καὶ ἐστὶ ἐνὸνθρωπῶ, πάντα τελείως
ἀναδεξάμενος, καὶ συενώσας τῇ ἐαυτοῦ
θεότητι· ἔχων ἐν ἀνθρώπῳ οἰκήσας (μὴ
γνοῖτο) αὐτὸς δὲ ὁ ἅγιος Λόγος, ὁ Θεὸς
Λόγος ἐνὸνθρωπῶσεν.

Τὸ δὲ Πνεῦμα τίνι τῷ λόγῳ ἐν εἰδῇ πε-
ρισερᾶς φαίνεται; ἀλλὰ ὅπως πείσῃ τε μὴ
βλασφημεῖν, ὥς ἐτελόσοφε, καὶ μηδὲν δια-
νοεῖν, ἵνα μὴ νομήσῃς τὸ Πνεῦμα συνα-
λιφὴν εἶναι Πατρὶ ἢ Υἱῷ. διὰ τὸτο καὶ πρὸς
αὐτὰ τὰ Πνεύματος τὰ ἁγία σῶμα μὴ φο-
ρέσαντος, ἐν εἰδῇ περισερᾶς χηματίζεται,
ὅπως δείξῃ σε καὶ ἐλέγξῃ σε τὴν πλάνην,
ὅτι ἐνυπόστατόν ἐστι τὸ Πνεῦμα καθ' ἐαυτὸ, καὶ
ἐνυπόστατος ὁ Πατήρ, καὶ ἐνυπόστατος ὁ
Μονογενὴς. ἀλλ' ἔσθ' διαρεμῆς τῆς θεότητος,
ἔτε υποθετικῆς τῆς ἐαυτοῦ δόξης. καὶ
ὁρᾷς, πῶς ἡ Τριάς διεισμεῖται, Πατὴρ (ὁ)
ἀνωθεν βοῶντος, Υἱὸς ἐν Ἰορδάνῃ βαπτίζο-
μενος, Πνεύματος δὲ ἁγίου ἐν εἰδῇ περισε-
ρᾶς ἐπιφοιτῶντος; λέγε δέ μοι τίς ἐστὶν ὁ
εἰρηκώς, ἰδὲ συνήσῃ ὁ πᾶς μου ὁ ἀγαπη-
τός ἐφ' ὃν ἠνδόκησα, ὃν ἠρέτισεν ἡ ψυχὴ μου·
θήσομαι τὸ Πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρί-
σω τοὺς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ· ἔκ ἐρίσῃ, ἔδὲ
ἡρωγασθῇ, ἀκηροθήσεται ἐν πλατείαις ἡ Φω-
νὴ αὐτοῦ· κάλαμον σωτηριεπὲς καὶ
τεῖχος, καὶ λίνον τυφόμενον ἐσθῆσιν, ἕως
ἀν ἐκβάλλῃ εἰς νῆκας τὴν κρίσιν, καὶ τὰ
ἐξῆς. μὴ δὴ ταῦτα δύναται ἔχειν ἐμφασιν
Τριάδος, ὡς φιλονεικεῖ, ἀρα περὶ αὐτῶν
ὁ Πατήρ τὰ ῥαυτὰ ἐν τῷ Προφῆτῃ διεξήλ-
θε; τίς δὲ ἐστὶ πρὸς γέγοναται· εἶπεν ὁ
Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθ' ἐκ δεξιῶν μου;
καὶ ἔκ εἶπεν, εἰσελθε εἰς ἐμέ. ἡ πάλιν
ὡς λέγει τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸ
ἐρανον, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πα-
τρὸς, καὶ ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

Jam Spiritus sanctus quam tandem ob
causam specie se columbæ videndum ex-
hibuit, nisi ut tibi sapientiæ opinione in-
flato, neque quicquam intelligenti, ni-
hil in Deum contumeliose jaciendum es-
se suaderet: ut ne Spiritum cum Patre,
Filioque confundendum esse crederes? *Cur Spiritus sanctus columbæ specie sit vi-*
Propterea, licet Spiritus sanctus nullo
esset corpore præditus, ad columbæ ta-
men effigiem se conformavit, quo tuum
nimirum & patefaceret, & convinceret
errorem, idque ipsum ostenderet, suapte
consistere Personam Spiritum, suapte item
personam Patrem, ac suapte postremo Fi-
lium. Sic ut non ideo divisa esse Divi-
nitas, aut depressum aliquid in ejus glo-
ria, atque inferius esse putandum sit. A-
nimadvertis, opinor, quemadmodum
Trinitas ipsa numeretur: cum & Pater
ἐ cælo clamat, & Filius in Jordane tinge-
tur, & Spiritus sanctus specie columbæ
dehabetur.

Dic sodes, quis est ille
qui dixit, *Ecce intelliget Filius meus dile-*
ctus, in quo mihi complacui, quem elegit
anima mea. Ponam Spiritum meum su-
per ipsum, & judicium gentibus nuntiabit.
Non contendet, neque clamabit, nec audie-
tur in plateis vox ejus. Calamum contritum
non confringet, & linum fumigans non ex-
tinguet donec emittat in victoriā judicium,
&c. Nunquid illa ad exprimendam Tri-
nitatem vim habere tibi, hominum con-
tentiosissime, videntur? An de se tot illa
Pater apud Prophetam disseruit? Age quis
est ille de quo scriptum est. *Dixit Domi-*
nus Domino meo, sede à dextris meis. Non
dixit: in me subiit. Aut illud rursus, quod
in Evangelio scriptum est: *Et ascendit*
in cælum, & sedit ad dexteram Patris: &
venturus est judicare vivos & mortuos?

Sabellia. Præterea cur non duorum illorum Viro-
 ni. Hæ- rum tibi persvadet autoritas, qṽi in ve-
 refis xii. stibus albis apparentes ita Discipulos allo-
 cuti sunt: *Viri Galilæi qṽid statim aspici-*
entes in cælum? Hic Iesus, qṽi assum-
 ptus est à vobis in cælum, sic veniet qṽem-
 admodum illum vidistis assumptum? Qṽem-
 nam verò beatus Stephanus intuebatur,
 cum diceret: *Ecce ego video cælum aper-*
tum, & Filium hominis stantem à dex-
tris Dei? Tu verò rudis in omnibus at-
 que imperite, nec quid sacræ Literæ lo-
 quantur intelligens, tibimetipsi, ac tuis
 auscultatoribus magis fraudi fuisti, dum
 à sacro sancta divinæ veritatis fide lon-
 gius excidisti.

Explicam
 tur loca
 Sabellio
 akata.
 Isa. 44. 6.

VII. Etenim reipsa quidem hoc
 ille dixit. *Ego sum primus, & ego poste-*
 rior, & præter me non est alius. Nimi-
 rum plures dii nequaquam existunt; sed
 unus duntaxat primus ac posterior, Pa-
 ter, Filius, & Spiritus sanctus. Non ut
 confusio quædam Trinitas illa sit, aut
 ab unitate sua discreta: sed Pater verè
 Filium genuit; & Filius verè à Patre ge-
 nitus, in persona sua subsistens, initii o-
 mnis expers ac temporis. Item Spiritus
 sanctus à Patre, & Filio, & eadem
 divinitate præditus à Patre procedit, & à
 Filio semper accipit; unus Deus primus
 ac posterior. Porro alterius cujusdam
 negotii administrandi gratia, atque ex
 ipsiusmet Christi persona ad eum mo-
 dum canitur. Cum autem Iesus Chri-
 stus Dominus noster sæpenuerò Pro-
 phetis apparuerit, & adventum suum
 nunciaverit, ac nonnulli minimè illum
 receperint, qṽialterum loco ipsius expe-
 ctarent. Idcirco ad eos, qṽi simulachro-
 rum superstitionibus implicati erant, ac
 Deorum multitudinem in orbem terra-
 rum invexerant, ne attoniti & aberran-
 tes Israëlitarum Amorrhæorum, Chetæo-
 rum, Chananæorum, Phereæorum, Evæ-
 orum, Gergeseorum, Jebusæorum, Aru-
 cæorum, Assennæorum simulachra co-
 lerent, quemadmodum prædictum illis
 fuerat. Quippe & Beelphegor adora-
 runt, & Chamos, & Astarrem, & Mazu-
 roth, & Neaste, & Beelzebath, cæteraque
 simulachra gentium: Propterea Domi-
 nus ita loquutus est: *Ego sum qṽi sum.*
Ego sum primus & posterior. Quo illos

Christum
 Prophetia
 apparuit.

A. ἢ πάλιν, πῶς οὐκ ἐπέσαν σε οἱ δύο ἄνδρες
 οἱ ἐν ἐοδήσεσι λευκαῖς πεφηνότες, πρὸς οὗτον
 Μαθητὰς εἰπόντες, ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί
 ἐσήκατε εἰς τὸν ἕρανὸν ἀτενίζοντες. ἔ-
 τϛ Ιησοῦς ὁ ἀφ' ἡμῶν εἰς τὸν ἕρανὸν ἀνα-
 ληφθεὶς, ἕτως ἐλεύσεται, ὡς αὐτὸν εἶδε-
 τε ἀναλαμβάνοντα; τίνα δὲ ἐβλεπεν ὁ
 μακάριϛ Στέφανϛ, ὅτε ἐλεγν' ἰδὲ ἐγὼ
 ὁρῶ τ' ἕρανὸν ἀνεωγμένον, καὶ τὸν Υἱὸν τῆς
 ἀνθρώπων ἐσῶτα ἐκ δεξιῶν τῆς Θεᾶς; Σὺ
 δὲ, ὦ κϛ πάντα ἰδιῶτα, μὴ νοήσας τὴν
 Β Φωνὴν τῷ ἁγίῳ Γεωφῶν, σεαυτὸν μάλ-
 λον ἐβλαψας, καὶ τῆς σοι ὑπακῆσαντας,
 ἐκπεσὼν τῆς ἁγίας πίσεως τῆς τῆς Θεᾶς ἀλη-
 θείας.

ΕΦη γὰρ ὡς ἀληθῶς, ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶ-
 τϛ, καὶ ἐγὼ εἰμι ὁ μϛ ταῦτα, καὶ πλήν
 μου οὐκ ἔστιν ἕτεροϛ. ὡς ἀληθῶς γὰρ οὐκ εἰ-
 σὶ πολλοὶ Θεοί, ἀλλ' εἰς Θεὸς ὁ πρῶτϛ,
 καὶ ὁ μϛ ταῦτα, Πατὴρ, καὶ Υἱὸς, καὶ ἁ-
 γιον Πνεῦμα, & συναληφὴ ἕσα ἡ Τριάς, &
 δὲ διηρημένη τ' ἐαυτῆς ταυτότητϛ, ἀλλὰ
 Πατὴρ ἀληθῶς γυνήσας Υἱὸν, καὶ Υἱὸς ἀ-
 ληθῶς γυνήθεις ἐκ Πατρὸς ἐνυπόστατϛ
 C ἀνάρχως, καὶ ἀχρόνως· καὶ Πνεῦμα ἅγιον
 ἀληθῶς ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, τῆς αὐτῆς Θεό-
 τητϛ, ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ τῆς
 Υἱοῦ λαμβάνον αἰεὶ, εἰς Θεὸς ὁ πρῶτϛ, καὶ
 ὁ μϛ ταῦτα. ἄλλης δὲ πάλιν ἐνεκα οἰκονομί-
 ας, καὶ ἀπὸ πρῶτῃς δὲ αὐτῆς & Χρῆστῃ ἀδε-
 ται ἕτως. πάλιν ἐπεδὴ πολλάκις ὁ Κύριϛ
 ἡμῶν Ιησοῦς Χρῆστος πέφηνε τοῖς Περσέταις;
 καὶ κατήγγελε τὴν ἐαυτοῦ παρεσίαν ἐσεῶς,
 τινὲς δὲ αὐτὸν οὐκ ἐδέξαντο, πρῶ-
 δοκῶντες ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ. καὶ πρὸς μὲν
 οὗτον διδασκόμενος τῷ εἰδώλῳ, καὶ πο-
 D θεῖαν τὴν κόσμῳ εἰσαγνοχόους, ἵνα μὴ ἐκ-
 πλαγῆτες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐκτραπέντες,
 τὰ εἰδῶλα τῷ Ἀμορραίων, καὶ Χετταίων,
 καὶ Χαναναίων, καὶ Φερεζαίων, καὶ Εὐταίων,
 καὶ Γεργεσαίων, καὶ Ιεβουσαίων, καὶ Ἀρα-
 καίων, καὶ Ασσαναίων προσκυνησώσιν, ὡς
 καὶ αὐτοῖς προεφητεύετο. προσεκύνησαν
 γὰρ τῷ Βεελφεγῶρ, καὶ τῷ χαμῶς, καὶ
 τῇ Ἀσάρτῃ, καὶ τοῖς Μαζδεαῖς, καὶ τοῖς
 Νεαδαῖς, καὶ τῷ Βεελζεβὰδ, καὶ τοῖς λοι-
 ποῖς εἰδώλοις τ' ἐθνῶν. διὸ καὶ ἐλεγν' αὐτοῖς ὁ
 Κύριϛ· ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν, ἐγὼ ὁ πρῶτϛ, καὶ ὁ μϛ ταῦτα. ἵνα αὐτοῖς ἀποτρέψῃ τῆς

τὸ ἐθνομύθων πλάνης, τὸ προσκυνῶντων τὴν πολυθεΐαν. καὶ ἐπεὶ δὴ ἐμελλόν τὴν παρεσΐαν αὐτῶ τῷ Υἱῷ ἀποθεῖσθαι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἔφη πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος, καὶ ὁ μὲν ταῦτα. ὁ πρῶτος ἐν σαρκὶ ὑποδημήσας, καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἐρχόμενος κρῖναι ζῶντας, καὶ νεκρούς. ὑπὲρ τῶν σωρῶν πεπονθώς, καὶ ταφείς, καὶ ἀναστὰς, εἰς δόξαν μὲν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι ἀναληφθεὶς, εἰς δόξαν δὲ τῇ αὐτῇ θεότητι ἐνωθέντος, καὶ φαιδρωθέντος, καὶ μηκέτι ὑποτάξην ἐμπύοντος, νυνὶ μηκέτι θανάτου μετέχοντος. ἀνέστη γάρ, ὡς φησὶν ἡ γραφή, ὁ Χριστὸς θάνατον αὐτῷ παρέτι κυριεύσας, φησὶν ὁ Ἀπόστολος. καὶ ὅρα πῶς ἡ ἀκριβὴς κυριεύς, καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἀνθρώπον, ἵνα μὴ ἐκπέσῃ καὶ θάλασσαν τὴν ἀληθείας μερῶν. ἵνα ὅταν μὲν βεληθεῖν ὁ νῆς πολυθεΐαν ἐξεργάσασθαι, ἀκρίβησιν ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς σὺ εἰς εἶσι. ὅταν δὲ Χριστὸν ἕτερον πρὸς τὸ ἐλθόντα ὑποὶ Ἰσραὴλ προσδοκῶσιν, ἀκρίβησιν, ἐγὼ ὁ πρῶτος, καὶ ὁ μὲν ταῦτα· καὶ ἐγὼ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ω. τὸ ἄλφα, τὸ κατὰ ὠκυπῶν· καὶ τὸ ω, τὸ ἀνω βλέπον. ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον ὁ καταβάς, αὐτὸς εἶσι ὁ ἀναβάς ὑψίστου πάσης Ἀρχῆς, καὶ Ἐξουσίας. καὶ Κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου. καὶ ἵνα ὅταν νομίσῃς διὰ τὸ εἰρημένον, ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος, καὶ ὁ μὲν ταῦτα. καὶ ἐγὼ εἰμι τὸ ἄλφα· καὶ ἐγὼ εἰμι τὸ ω, καὶ Κύριος ὁ Θεός σὺ εἰς εἶσι. καὶ ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν, ἵνα μή τις ἀρνήσεται τὸ Υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· διὰ τούτου φησιν, ὁ Πατήρ μου μέζων μου εἶσι, καὶ ἵνα γινώσκωσι σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. ἔχ' ὅτι καὶ εἶσι ὁ Υἱὸς ἀληθινὸς Θεός· ἀλλ' ἵνα εἰς μίαν ἐνότητα ἀγάγῃ τὴν Τριάδα ὀνομασίαν, καὶ ἐκκλείσῃ τὴν διάνοιαν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ πολυθεΐας εἰς μίαν θεότητα.

Εάν δὲ νομίσῃ ὁ πλανηθεὶς τὴν διάνοιαν, τὸν ἕνα μόνον λέγεσθαι ἀληθινὸν Θεόν, τρεῖς τὸν Πατέρα, τὸν δὲ Υἱὸν μὲν ὄντα, καὶ ἀληθινόν δὲ, πάλιν ἑτέρως τὸν φησὶν ἐλέγχει, λέγων· ἐγὼ εἰμι τὸ Φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα τὸν ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. πρὸς δὲ τὸν Πατέρα, ὅτι Φῶς ὁ Θεός, καὶ καὶ εἶπε, Φῶς ἀληθινόν, ἵνα ἐκ τῶ Θεοῦ ἀληθινόν, καὶ Φῶς ἀληθινόν τὴν ἰσὴν θεότητα Πατρὸς πρὸς Υἱόν,

Ab confictis Gentilium fabulis revocaret, Sabelliana Deorum multitudinem venerantur. ni. Hæc- Quid autem eundem Filium Dominum nostrum Jesum Christum venientem repudiaturi forent, hæc ad Judæos verba fecit: Ego sum primus et novissimus. Primus scilicet, qui hunc carne præditus advenit, & novissimè venturus judicare vivos et mortuos. Qui quidem in cruce passus, ac sepultus, atque excitatus à mortuis, cum eodem corpore in cælum est gloriose subvectus, & ad suæ divinitatis gloriam cooptatus, ac novo splendore colustratus; ut neque contrectetur amplius, neque mortem possit sustinere. Surrexit enim, ait Scriptura, Christus; mors illi ultra non dominabitur, inquit Apostolus. Ac vide quàm exacta Scripturæ ratio constet, tutoque deducat hominem; ne in alterutram à veritate partem excidat: ut cum illius mens plures sibi Deos effingere voluerit, statim illud audiat: Dominus Deus tuus unus est. Cum autem alterum Christum, præter eum qui jam advenit, posterius Israelis expectaverint, audiant vicissim Ego primus, et ego novissimus. Et: Ego sum, α, & ω. α, videlicet, quod deorsum respicit, & ω, quod sursum obvertitur. Ut & illud impleatur: Qui descendit, ipse est qui ascendit, supra omnem Principatum, et Potestatem, et Dominationem, et nomen omne quod nominatur. Ac ne aliud forte suspiceris; & pro eo quod dictum est: Ego sum primus et ego novissimus: & Ego sum α, & ω: Dominus DEUS tuus unus est; & Exod. 3.14. Ego sum qui sum. Ne quis Filium, ac Spiritum sanctum abneget, ob id, Pater, inquit, meus major me est. Et, Ut cognoscant te solum verum DEUM, et quem missi JESUM CHRISTUM. Non quod Filius verus DEUS minimè sit; sed ut eandem in unitatem Trinitatis nomen conjiciat, & à Deorum multitudine ad unam divinitatem hominum animos conver-

VIII. Quid si errore lapsus aliquis existimet; unum solum dici verum DEUM; nimirum Patrem: Filium verò esse quidem, non tamen verum, alia hunc ratione convincit, dum ita loquitur: Ego sum lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. De Patre verò ita loquitur: Deus lux est. Nec dixit, lux vera: ut ex eo quod & Deum verum, & veram lucem appellavit, tam Patris divinitatem Filio,

Sabellia- quam Filii Patri æqualem intelligere-
ni. Hære- mus. Atque ex eo quod & Pater lux, &
sis LXII. DEUS appellatur Filius, neque hinc veri
nomen adjectum sit, quod quidem ne-
cesse non erat, eo quod nulla foret de ea
re dubitatio. His enim vocibus, *Dei ac
lucis*, perfecta, eademque germanitas, ut
ita dicam, Patris cum Filio, & Filii cum
Patre perspicue declaratur. Sicque omnis
tuæ falsitatis insania refellitur. Pater si-
quidem Pater est, & Filius Filius, & Spiritus
sanctus Spiritus sanctus, eaque ipsa
Trinitas, Deitas una, una gloria, unaque
dominatio. Cui gloria, honor, imperium:
Patri in Filio, Filio in Patre, cum sancto
Spiritu in sæcula sæculorum, Amen.

*Lybe, Mo-
lurum, Elo-
pa serpen-
sum gene-
ra.*

Sed postquam Hæresim istam velut
Lyben, aut Molurum, sive Elopem, aut
aliud quoddam atrocissimum serpentis
genus, quod tamen nihil nos morsibus
suis lædere potuit, discussimus, ac sanctæ
Trinitatis ope ac virtute protrivimus, ad
reliqvas oratione promota, eundem prius
inopie nostræ ac tenuitatis adiutorem
DEUM invocemus; cuius præsidio fre-
ti, quæ ab unaquaque Hæresi dicuntur,
aut fiunt, simul cum eorum confutatione
proponere possimus.

*ADVERSUS ORIGENIANOS,
priores qui & fædi nominantur, quæ
est Hæresis XLIII. sive
LXIII.*

I. NON NULLI sunt, quos Orige-
nios appellant: quæ hominum
secta non usquequaque diffunditur, pro-
ximo tamen loco post superiores illas hæc
Hæresis occurrit. Sed quanam de causa
Origenii vocentur, nondum planè com-
peri: utrumnam ab Origene Adamantio,
qui cognomento Syntactes, hoc est *lucu-
brator*, est dictus: an ab aliquo altero;
quod ut dixi, penitus ignoro, nec aliud
præter ipsum nomen accepi.

Horum verò Hæresis ad Epiphaniis do-
gma conformata videtur, de quo in Gno-
sticorum secta sermonem antea fecimus.

*Origenia-
norum do-
gma.*

Iidem diversos ex vetere novoque Testa-
mento Libros adsciscunt. Nuptias repudi-
ant: neque tamen obscenis libidinibus mo-
dum ullum adhibent; adeoque omni gene-
re spurciæ & corpus suum, & mentem a-
nimamque contaminant. Quidam enim ex
iis Monasticam vitam specie ipsa profitentur,

A καὶ Υἱὸς πρὸς Πατέρα νοήσωμεν. καὶ διπλὸν
τὸ Πατέρος Φῶς εἶναι, καὶ τὸν Υἱὸν εἶναι,
μὴ ἴπικεῖσθαι δὲ ἐν ταῦτα ἀληθινόν. ἔτι ἦν
χρεία εἰπεῖν, μηδεμίαν ἀμφιστολίαν ἔσσης.
διπλὸν γὰρ ὁ Θεὸς καὶ Φῶς, ἡ μία τελειότης τῆς
αὐτῆς γνησιότητος, Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν,
καὶ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα, σαφῶς ἀπεφαν-
θη. καὶ διαλέλυται σε ἡ πᾶσα τῆς πλάνης
φρενοβλάβεια. ἐπεὶ γὰρ ὁ Πατὴρ Πατὴρ, ἐστὶν ὁ
Υἱὸς Υἱός, ἐστὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἅγιον Πνεῦμα,
Τριάς ἔσα, μία θεότης, μία δοξολογία,
μία κυριότης, ὡς δόξα, τιμὴ, κράτος, Πα-
τρὶ ἐν Υἱῷ, Υἱῷ ἐν Πατρὶ, σὺν ἀγῶ Πνεύμα-
τι, εἰς αἰῶνας αἰώνων, ἀμήν.

Ταύτην δὲ πάλιν τὴν αἵρεσιν ὡς περὶ λυ-
βίον, ἢ μόλυστρον, ἢ ἑλσιν, ἢ ἐν τι τῷ ἐρπετῶ
τῷ φοβερωτάτῳ, ἔτι μὲν δὲ δυναμῶν διὰ δη-
γμάτων βλάβην, διποσφάμμοι καὶ δυνα-
μὴ τῆς ἀγίας Τριάδος καταπεπατηκότες,
ἐπὶ τὰς ἐξῆς προβαίνοντες, αὐτὸν Ἰπικαλε-
σάμεθα δρωγὸν τῆς ἡμετέρας πενίας τε καὶ
βραχυτήτος, εἰς τὸ ἀξίως τὰ παρ' ἐκείνου
λεγομένα τε καὶ γινόμενα, καὶ τὰ τῶν ἀντὶ-
ρήσιν ποιήσασθαι βουθῆναι.

C

*ΚΑΤΑ ΩΡΙΓΕΝΙΑΝΩΝ ΤΩΝ
πρώτων, τῶν καὶ ἀγχεῶν, τεσσαρακοστῇ
πρίτη, ἢ καὶ ἐξηκοστῇ
πρίτη.*

ΩΡΙΓΕΝΙΟΙ καλεῖνται τινες, ἔτι πάν-
τι δὲ τῷ τῷ γὰρ ὑπάρχοντι. καθεξῆς
δὲ οἶμαι τῶν τῶν Ἀλρέσεων, καὶ αὐτὴ ἡ δη-
λασμένη. καλεῖνται δὲ Ωριγενῖοι ἔτι πάντες
σαφῶς ἴσμεν τίνες ἔνεκα, ἡ διπλὸν Ωριγενῆος
τῶν Ἀδαμαντίου, καλεσμένους Σωτῆρας, ἢ
ἄλλως τινὸς εἶναι, ἀγνοῶ. ὅμως τῷ τῷ ὀνο-
μα κατέληφαμεν.

Ἡ αἵρεσις δὲ παρ' αὐτοῖς νομιμεύεται, ὡς περὶ
ἀπεικαζομένη τῇ τῇ Ἐπιφάνους, ἀνωμοι πρε-
δοδηλωμένους ἐν ταῖς καὶ τῶν Γνωστικῶν Ἀλρέ-
σεσι. γραφὰς δὲ ἔτοι ἀναγινώσκουσιν διαφό-
ρους καὶ καὶ παλαιᾶς Διαθήκης. ἀθετοῦσι τὸ
γάμον, καὶ ἔτι παύεται ἀπ' αὐτῶν ἡ λαγνεία.
μολύνουσιν δὲ ἑαυτῶν τὸ σῶμα, καὶ τὸν ἔνδον, καὶ
τὴν ψυχὴν ἐν ἀσελγείᾳ. οἱ μὲν γὰρ εἰσι
πρωχῆματι μοναζόντων, αἱ δὲ σὺν αὐτοῖς ἔσας

παραχρήματι μοναζουσών. πεφθαρμένοι δὲ εἰσι
 οἱ τοῖς σώμασι, τὴν μὲν ἑπιθυμίαν αὐτῶν
 ἐκτελεῖντες, τῷ δὲ ἔργῳ κεχρημένοι, ἵνα
 σεμνότερον εἴπω, τῷ ὕδατι τῷ Ἀγνῶν κα-
 λαμένῃ. ὡς γὰρ ὁκεῖν τῷ σώματι μὲν τῇ
 Θάμῃ σιωπῇ πλετο, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐξε-
 τέλει, εἰς καταβολὴν δὲ παιδοποιίας καὶ τὴν
 ὑπὸ Θεοῦ δοθεῖσαν παιδοποιίαν οὐκ ἐτελεσι-
 ἐργῇ, ἀλλὰ ἐαυτὸν ἡδίκησεν, ὡς πρόσωπὸν τὸ πονη-
 ρὸν εἰργάζετο· ἔτι καὶ ἔτοιχεύοντα μὲν ταῖς
 νομιζομέναις, τελῶντες ταύτην τὴν ἀφ' ἐμι-
 τὸν ἐργασίαν. πεφλοτιμήναι γὰρ παρ' αὐ-
 τοῖς ἔχῃ ἡ ἀγνεία, ἀλλ' ὑποκριτικὴ μὲν ἀγνεία
 τῷ ὀνόματι καλαμένη, φιλοτιμήσεις δὲ ἕως
 μὴ ἐγκυμονῆσαι τὴν * ὑπὸ τῷ δοκῶντι πε-
 φθάρθαι γυναικί· ἢ ἵνα μὴ φωρεθῶσιν ὑπὸ
 ἀνθρώπων, βεβλόμενοι ἐν ἡμῇ εἶναι διὰ τὴν
 νομιζομένην παρ' αὐτοῖς τὴν ἀγνείας ἀσκήσιν·
 ὁμῶς τὸ αὐτῶν ἐστὶ τὸ ἔργον, ἕτεροι δὲ αὐ-
 τὸ τὸ φιλοτιμῶνται τὸ μυστὸν ἐπιτε-
 λῆναι ἐκὶ διὰ γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις
 πρόσωποις, ἰδίαις χερσὶ μολυνόμενοι. καὶ
 ὡσαύτως μιμῶνται τὸν πεφθαρμένον ὅν
 ὕδατι, τὴν γῆν ταῖς ἀφ' ἐμίτοις αὐτῶν
 ἐργασίαις, καὶ μυσταῖς σαγόνειν ἑπιμο-
 λύνοντες, καὶ ποσὶν ἐαυτῶν ῥύσεις [ἐαυ-
 τῶν] ἀνατρέποντες ἐν τῇ γῇ· ἵνα μὴ ἀρπα-
 γῶσι τὰ ἐαυτῶν σπέρματα ὑπὸ ἀκά-
 θάρτων πνευμάτων, εἰς ὑποδοχὴν ἐγκυ-
 μονήσεως.

Χέχρηται δὲ, ὡς ἔφην, διαφορεῖς γρα-
 φαῖς, καὶ καινῆς Διαθήκης, καὶ Ἀποκρύφους τισὶ
 μάλιστα ταῖς λεγομέναις Πράξεσιν Ἀνδρέας καὶ
 τῶν ἄλλων. ἡ δὲ καὶ κεῖνοι αὐτοὶ ἐκαίχρησαντο
 πολλάκις, ὡς πεπαρήσιασμένως τῷ ἑπι-
 τελεῖν. κατηγοροῦσι δὲ δὴθεν τὸ ἐν τῇ Εκκλη-
 σίᾳ ταῖς Ἀγαπηταῖς λεγομέναις συνδράκταις
 γυναικας κεκλήμενων, ὡς καὶ αὐτῶν τὸ ἑπι-
 τελεῖντων κρυφῇ διὰ τὴν τὸ ἀνθρώπων αἰδῶν ἵνα
 μὲν τῇ πονηρίᾳ σιωπῇ ἀπλῶνται, τῷ δὲ πα-
 ραχρήματι τὸ ἀνθρώπων ἕνεκα τὸ ὄνομα σεμνύ-
 νων. διελέχθησαν δὲ ἡμῖν καὶ τινες παλαιῶν
 τελευτησάντων, καὶ δὴθεν ὡς τινῶν τῶν
 ἑπιτελεῖντων, ὡς ὑπὸ τῷ βεβιασμένῳ ὡς
 αὐτῶν γυναικῶν ἀκηκοότες ἐν οἷς καὶ ὄνομα
 Ἐπισκόπου εἰς μέσον ἔφερον. ἐν πόλει μικρᾷ
 τῇ Παλαιστίνῃ τῷ Ἐπισκόπῳ κληρὸν ἑπὶ ἱκα-
 τοῖς ἔτεσι διοικήσαντι, ἐχρηστός δὲ τῷ αὐτῷ

At idemque mulieres idem vitæ institutum Origeni-
 præferunt. Qui omnes corruptis sunt ani-
 corporibus: adeo ut cum libidinem ipsi Hæresis
 suam expleant, facinus, ut honestius di-
 cam, illud perpetrent, quod Judæ filius
 Onas admisisse legitur. Nam ut iste cum
 Thamare coibat, ac libidini suæ satisfac-
 ciebat; neque quicquam tamen ad pro-
 pagationem sobolis, cujusmodi homini-
 bus à Deo concessa est, efficiebat, imò
 verò sibi eo ipso modo, quo flagitium il-
 lud patrabat, conscisciebat injuriam: Sic
 Origeniani in detestanda illa sua libidine
 committenda, usitatam venerem perse-
 qui solent, Non enim illi castitatem, sed
 castitatis simulationem, cui falsò nomen
 illud tribuitur, præ se ferunt. Quæ id
 affectat, ut, quæ constuprata sit mulier,
 prægnans non fiat, aut ne fœtus aliquid
 pariat, nève id homines resciscant;
 apud quos suo illo castimoniam, ut putant,
 instituto in pretio atque existimatione
 esse cupiunt. Atque hoc nihilominus,
 opus illorum est ac facinus. Sed aliū tur-
 pem illam flagitiosamque rem alia ratio-
 ne, quàm cum mulieribus, exercent:
 ac suis ipsi manibus ad fœditatem ab-
 utuntur. Nec minus isti Judæ, quem
 diximus, imitantur filium: dum nefa-
 riis suis sceleribus, & abominandi humo-
 ris destillatione terram commaculant;
 imò verò profluvium illud suum in solo
 pedibus exterunt; ne surreptum ab im-
 puris spiritibus ad ullam fœtus procreatio-
 nem possit excipi.

II. Cæterum varios, uti dixi, tam Ve-
 teris, quàm Novi Testamenti libros ad-
 hibent; nec non & Apocryphos quos-
 dam, velut Andreæ, & aliorum Actus. Ii-
 dem & de incesta illa sua venere palam
 etiam gloriari non dubitant; & eam au-
 dacter ac sine ullo pudore perpetrant. In-
 terim verò Catholicos illos Clericos ac-
 cusant, qui *Dilectas*, quas vocant, & *Con-
 tubernales* fœminas asciscunt: quos asse-
 runt clanculum istud ipsum propter ho-
 minum pudorem committere; ut & cum
 nequitia illâ sepeliantur; & specie tenus,
 ob aliorum verecundiam, castitatis no-
 mine gloriantur. Ac nonnulli ex iis cer-
 tos homines, qui jam vita functi sunt, ad
 me detulerunt; à quibus commissum hoc
 flagitii genus affirmarent, idque se ab
 ipsis, quas illi compresserant, mulierculis
 accepisse. Inter quos quendam Episco-
 pum nominabant; qui in exiguo Pala-
 stina oppido multis annis Ecclesiæ præ-

Origeni-
ani.
Hæresis
LXIII.

fuit; & contubernales istiusmodi fœmi-
nas ad domesticum ministerium habuit:
quem nos etiam ex Confessorum nume-
ro fuisse scimus. Sed iis, qui de eo istud
affirmarent, & de mulierculis ipsis co-
gnovisse dicerent, fidem nullam adhi-
bendam putavimus. Nam eorum, qui id
jactabant, improbitas necessitatem quan-
dam attulit, ut aliquando crederemus;
aliquando minimè crederemus, quæ ad
senis illius infamiam Episcopi, post ejus
obitum, referrent. Porro crimen illud,
cujus infumabatur, ejusmodi fuit. Cum
ex ea factione ac grege quidam facinoris
istius convictus à nobis redargueretur;
hoc ad purgandum sese in medium attu-
lit: ab ea, quam constupraverat, fœmi-
na, quanquam effœta jam & anus erat;
fœdissimæ illius libidinis rationem didi-
cisse, ab eaque uti concubitu sic edo-
ctum, ut detestandi humoris profluvium
in terram spargeret.

III. Atque hoc quidem turpissimum
& execrandum est illorum scelus;
quod & ipsorum decipit animos, & à
Diabolica cæcitate proficiscitur. Qui-
busnam verò autoritatibus, testimonius-
que freri ad illa delapsi sint, in medium
afferre, non putavi necessarium: ne dum
ad cujusque Hæresis flagitiosam libidi-
nem averſandam, accuratius singula per-
sequimur, imbecilliorum, ac levitate qua-
dam elatorum hominum animos ad ea
magis incitare videamur: qui quidem
malum præ bono sibi consciscere, ac capta-
re conſverunt. Verum ad uberiores hor-
rendæ illius, ac serpentinæ Hæresis confu-
tationem, pauca de multis attexam.

Unde igitur quæſo, tam nefarium sce-
lus excogitare didicistis? Primum enim,
ut universè dicam, quis non videt, cum
Dæmonum propriam vestram hanc esse
doctrinam; tum illud tantum, tamque
atrox à vobis inventum flagitium, non
nisi errore depravatis hominibus ac cor-
ruptelâ convenire? Nam si omnino con-
cipere malum est; profecto non ob ipsam
sobolis procreationem; sed ob corpo-
rum copulationem malum esse videbitur.
Quare quid vos attinet voluptate supera-
tos commiscere corpora? Aut si corpo-
rum illa conjunctio mala non est: ne id
ipsum quidem quod gignitur ad exitum
perducere, malum est. Etenim vel
abdicatis omnibus, agriculturam om-
nino non attingere hominem oportet:

Gen. 4. 2. quemadmodum Abel ovium fuisse pastor, Cainus terram coluisse dicitur. Vel si solum

γυναικας ἐξυπηρετῶντας αὐτῷ, Φημι δὲ συν-
ίστακτες. ἀλλὰ καὶ ἐξ ὁμολογητῶν τῶν τρίτων
ὄντα οἶδαμεν. ὅμως τοῖς εἰρηκόσι τὸτο καὶ
ἀπὸ τῶν γυναικῶν ἀκηκοέναι Φάσκουσιν, ὅτι πε-
πιεύκαμεν. ἢ γὰρ ἀνάγκη τῷ τῷ εἰρηκότων κα-
κοτροπίας ὑπέβαλλεν ἡμῖν ποτὲ μὴ πιεῦν;
ποτὲ δὲ μὴ πιεῦν, ἵπτι τῷ πωροφθιμένῳ γέ-
ροντι. Ἐπισκόπα, μὲν τὴν αὐτὴν τελευταίαν,
κακοφημίαν. ἢ γὰρ αἰτία ἡ εἰς αὐτὸν φθά-
σασα, τοιαύτη τις γέγονεν. ἐάλω τις τοῦ-
τῷ. ἵπτι ἀμαρτία γυναικός. καὶ ὡς ἡλέχετο
ὑφ' ἡμῶν, ἀπολογίαν ταύτην ἔφερεν, ὡς τῆς
Β συμφθαρσίας αὐτῷ γυναικός, καὶ τοί γε ἡ-
δη πεπαλαιωμένης τὸν χρόνον, καὶ ὅτι ἡλι-
κία γεραλέα ὑπαρχέσης, εἰπέσης αὐτῷ τὴν
τῷ κακοπραγίας ἐργασίαν ὡς χρηστὸν μὴ αὐ-
τὸν ἐδίδασκεν, ἔξωθεν δὲ τὰς μυσαράς αὐτῆς
ρύας ἵπτι γῆς διασκεδάξῃν.

Καὶ αὕτη μὲν ἡ τέτων μυσαρά ἐστιν ἐργα-
σία, τὴν αὐτῇ ἀπατάσασα, καὶ ἐκ Διαβό-
λου τετυφλωμένη. ὡν τὰς μαρτυρίας δι' ὧν
πίπτουσιν, εἰς μέσον φέρειν σὺν ἀναγκαῖον
ἡγήματι, ἵνα μὴ δόξωμεν δι' ὧν βελομένο
ἀκριβολογεῖν εἰς ἀποπροσώπῳ τῷ ἀθεμίτῳ ἀ-
C σελγείας ἐκάστης αἰρέσεως, μᾶλλον πωρτρέ-
πεις τῷ ἀσηκίῳ καὶ χαυνωμένῳ αἰετὶ τὴν διά-
νοιαν, τῷ τὸ πονηρὸν ἑαυτοῖς θηροῦ ὑπὲρ τὴν
ἀγαθότητα ἵπτι θυμένων. εἰς ἔλεγχον δὲ
μᾶλλον τῷ θηρὶ ταύτης, καὶ ἐρπετώδους Αἰ-
ρέσεως ὀλίγα ἀπὸ πολλῶν πωραθήσομαι.

Πόθεν εἰλήφατε, ὡς τοῖ, τὴν τῷ ἀθεμίτῳ
ἐργασίας ἐπίνοιαν; πρῶτον μὲν γὰρ ὅτι τὸ πᾶν
τῷ δὲ δὴλόν ἐστιν, ὅτι Δαμόνοισιν ἐστὶν ἡ ὑμετέ-
D ρα διδασκαλία, ἡ πατημένων δὲ τῶν, καὶ πε-
φθαρμένων ἡ ἵπτι νενοσημένη κακοπραγία; εἰ γὰρ
ὅλως πονηρὸν τὸ κυΐσκειν, σὺν ἄρα διὰ τὸ τε-
κνογονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ σωμαπλεῖδες σώματι,
πῶς ὅτι ἡτλημένοι ἡδονῇ σωμαπλεῖδες σώματι;
καὶ εἰ δὲ πονηρὸν τὸ σωμαφθῆναι σώματι, καὶ δὲ
πονηρὸν τὸ τελεσιργεῖν τὸ γενηνόμενον. ἢ γὰρ
ἀποταξάμενον * ἀνθρώπον μὴ γεωργεῖν τὰ
ἵπτι τῷ γῆς, ὡς ὁ Ἀβελ ἦν ποιμὴν πωροβάτων,
Καὶν δὲ ἐργαζόμενος τὴν γῆν. εἰ δὲ γεωργεῖ
Deest δὲ.

ὡς τὴν γῆν, ὡς ὁ Νῶε' ὅτι ἐχρέετο ἀνὴρ γεωργός, καὶ ἐφύτευεν ἀμπελῶνα, ὃς καὶ ἐφύτευεν ἀμπελῶνα [ἐκ ἐφύτευεν] ἵνα βότρω μὴ ἐνέγκῃ· ἀλλ' ἐφύτευσε, καὶ ἔπιεν ἐκ τῆς καρπῶς αὐτῆς, καὶ ἐμεθύσθη, ὡς γέγραπται· ἡν δὲ συγνώμην τῷ γέροντι λατρεῖν. Διὰ τοῦτο γὰρ τῷ Θεῷ ὑπάρχων, ὃ διὰ ἀσωτίαν τὴν μέθην ὑπέστη, ἀλλὰ λύπη φερόμενος τὰ χαλεκὰ ἑαυτῷ, καὶ μὴ φέρων, ἐξ ἀμφοτέρων διὰ τὸ ἀδυνάτουν, καὶ γρηαλέον, ἀδυνεία ὑπέπεσεν ἐκ τῆς ἡλεουαδῆς ὑπὸ τέκνῃ. ὁ δὲ καταγελασας, ἑαυτῷ εἰληφε τὴν κατάραν, ἵνα κολάζωνται οἱ ἐν σκήπτροντες τοῖς πατράσιν ὕβριν, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν διαλογισμοὶ ἐπεγρόμενοι καὶ τῆς τῆς Θεοῦ γνώσεως, καὶ καλῶς τεταγμένης διατάξεως.

Εἰ γὰρ καὶ ὁ δεδόξασαι ὁ γάμος ὡς ἡ παρθενία, ὑπὲρ αὐτὸν δὲ ὑπάρχει ἡ παρθενία, παρθενία δὲ ἀληθεύσα ἐνδοξὴ καὶ ἐν ἀρετῇ καὶ κληλα, ὁ μεμολυσμένη, καὶ ὁ σεμνὸς δὲ γάμος παιδοποιῶν ἐκ εἰς αἰχὴν τὰ ἐκ Θεοῦ καλῶς κεκτισμένα ἀπαγορεύει· ἀλλ' ἔτε ἄλλως μεταχρῆζεται τῷ γάμῳ κοινωνίας τὴν ἐκ Θεοῦ τεταγμένην ἀγωγὴν. παρθενία γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς, ὡς ἐκεῖνη ἡ ὑπὸ τῆς ἁγίας Αἰωσολας ἐπαυμένη ὅτι ἡ παρθενία καὶ ἡ ἁγάμη μεριμνᾷ τὰ τῆς Κυρίας, πῶς δρῶσι τῷ Κυρίῳ, ἵνα ἡ ἁγία τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ἵνα δείξῃ, ὅτι ἐδεμίαν αὐτίαν ἀμωλακημάτων καὶ ὑπονοηθῆναι ἡ μονότης ἐνδέχεται. ἀλλὰ καὶ τὸν Αἰωσολας οἶδαμεν παιδοποιῶντα, Φίλον δὲ ὄντα τῷ Κυρίῳ, Ἰσαὰκ δὲ καὶ Ἰακώβ, καὶ ὅς καθεξῆς καὶ ἔτε ἐαυτῶν ἐμόλυναν ἀθεμίτοις πράξεσι, ὡς ἀπώμενοι μυσαρῶν, ἔτε ἀντιθέτως ἔχον ὡς τὴν ἐκ Θεοῦ καλῶς τεταγμένην δια σεμνὸν γάμον παιδοποιῶν καὶ ἔτε οἱ ἐν αὐτοῖς ἀγνείαν τε καὶ παρθενίαν ἀσκήσαντες, παρεφθέραν τὸν αἰῶνα, καὶ ἐτέρως μετεποίησαντο, ὡς διὰ κυδίας, τὸν ἐνάρετον τῆς ἀθλήσεως τρόπον. καὶ Ἠλίας μὲν παντελῶς ἐν πόλεσι τάχιον ἐκείνη, ὃ δὲ μὲν γυναικῶν συνόμολογῆται. ἐν δὲ ἐρημίαις διατελῶν ὑπῆρχε, καὶ Ἐλισαῦς, καὶ Ἰωάννης, καὶ πάντες οἱ τὸν μέγαν τέτονι χαρακτήρα τῷ Ἀγγέλῳ μιμήσεως καλῶς κατὰ τὴν Ἐταγ-

A exercere aliquis instituit; uti Noë fecisse Origendicitur: qvi, ut scriptum est, *vir fuit agricola, & plantavit vineam*: non ideo, Hæcchisputo, vineam plantavit, ut ne racemos proferret: Sed & plantavit, & de fructu illius bibit, & inebriatus est; ut eo loco legitur. In quo sane veniā dignus senex ille fuit. Qvi cum Deo gravis esset, non ex intemperantiā in illam ebrietatem incidit; sed, ut opinor, ex tristitiā ac mœrore quidam ei sōmni torpor obrepfit. Cum autem ntriusqve vim sustinere ob imbecillitatem & aetatem non posset, in eam infirmitatem prolapsus est: nec ideo tamen dignus erat, ut ei Filius illuderet. Quare qvi illum derisit, in semetipsum imprecationem convertit. Ut ii pœnis afficiantur; qvi Parentibus suis contumeliam impōnunt, adeoque cogitationes illæ, quæ adversus Dei cognitionem, & recte constitutum ordinem insurgunt.

IV. Enimverò licet tantus nuptiis honor, quantus virginitati, minimè sit habendus, & hæc illis antepōnenda sit; cum ea tamen vera virginitas appellatur, quæ cum honestate est, & virtute conjuncta: tum *honorable nuptie* à libero-
rum procreatione non abhorrent: neque ad ignominiam ea trahunt, quæ à Deo præclarè condita sunt: imò verò non aliter præscriptum divinitus nuptialis conjunctionis modum ac rationem usurpant. Quippe virginitas revera ejus instar est, quam Apostolus his verbis prædicat. *Vir-
go & innupta sollicita est de iis, quæ sunt Domini; quomodo placeat Domino; ut sit sancta corpore, & anima*. Ut ostenderet, nullam ne minimam quidem, suspicionem solitarium vitæ genus admittere. Verum & Abraamum scimus liberis operam dedisse; & amicum interim Dei fuisse: perinde atque Isaacum, & Jacobum, ac deinceps ceteros. Qvi neque semetipso excedendis flagitiis, ac fœdissimis usurpandis rebus inquinaverunt; neque rectè à Deo constitutæ liberorum per nuptias procreationi refragati sunt. Neque porrò qvi inter ipsos castimoniam, ac virginitatem instituerant, certaminis leges violaverunt; aut, velut quibusdam præstigiis, hanc virtutis exercitationem alio modo commutarunt. Atque Elias sanè urbes ipsas propemodum ne ingrediebatur quidem, nec inter mulieres versabatur: Sed in desertis locis assidue vivebat: quem admodum Eliseus, & Joannes, ac ceteri omnes; qvi ut præclarè ex Evangelico

Origeni- Domini mandato insignem illam imita-
ani. tionis Angelicæ notam, atque formam
Hæresis exprimerent, *semetipsos propter Regnum*
LXIII. *caeleste castraverunt.*

Mat. 19. 12. Postremò licet multa de his in medium
afferre possimus, & infinitis Scripturæ
testimoniis, & authoritatibus illudam à
Diabolo mentem illorum redarguere,
paucis illis erimus contenti. Cum &
alioqui manifestò constet, nullà ab pru-
dentiâ illorum proficisci facinus, nec
ejusmodi à Deo derivatam esse scienti-
am: sed ex Dæmonum afflatu ludibrium
istud omne, ac nefandi sceleris crimen
esse conflatum. Quocircà cum nos Hæ-
resim istam, viperæ instar ejus, quam
Scytalem vocant, repulerimus: quod
quidem serpentis genus cum pusillo cor-
pore sit, molestum ac vehemens asthma
veneno suo injicit, & appropinquantibus
labem ac perniciem inspirat: cum
hanc igitur hætenus obtiverimus, ad
reliquas transeamus: si prius Dei opem
imploraverimus; ut Divinum planè
suscepti Operis institutum favore suo pro-
sequatur.

ADVERSUS ORIGENEM,
Adamantium, Hæresis XLIV,
sive LXIV.

Origenis
historia.

I. ORIGENES cognomento Ada-
mantius sequitur. Natus hic
Leonida patrè, beatissimo sanctissimo-
que Martyre. Sed & ille primis ætatis
suar annis multa in persecutione mala
sustinuit. Atque ubi virilem ad ætatem
pervenit, Græcis literis apprime excultus,
atque in Ecclesiæ gremio nutritus, De-
cio Imperatore Alexandri claruit. Ge-
nere quippe Ægyptius, Alexandria domi-
cilium educationemque nactus est.
Ac nescio, an Athenis quoque scho-
las aliquandiu frequentarit. Sed pro
Christiana religione, ac fide, Christi-
que nomine quamplurima perpeffus es-
se dicitur. Nam & in urbe tractus sa-
pius & convitiis affectus, & immaniissi-
mis quæstionibus, tormentisque subiectus
est. Inter cætera adrasum illum ali-
quando Græci pro templi Serapidis (quod
illorum Idolum est) gradibus collocan-
tes palmarum furculos in eos distribue-
re jusserunt, qui ad execrandos ritus ob-
eundos, venerandumque simulacrum ad-
ibant. Hic enim simulacrorum apud
illos sacerdotibus est habitus. At Orige-

Αγγελικὴν διάταξιν τῆ Κυρίᾳ; ἑαυτοὺς διὰ βα-
σιλείαν ἑβανῶν ἀνέχουσιν.

Καὶ πολλὰ μὲν ἔν ἔχοντες πλεῖστῶν λέ-
γην, καὶ ἐκ πολλῶν συστάσεων τῆ Θείας γρα-
φῆς, τὴν αὐτῇ* διελέγχουσιν διάνοιαν ὑπὸ
Διαβόλου ἐμπαιζομένην, δεκόμεθα τοῖς ὀ-
λίγοις τέτοις. ἐπεὶ δὲ πάντῃ σαφές ἐστίν, ὅτι
ὁ σωτέως παρ' αὐτοῖς ἡ ἐργασία, ὁ δὲ ἐκ
Θεῶ ἡ τοιαύτη γνώσις ἀλλὰ Δαιμόνων ἐνερ-
γείας ἡ χλεύη, καὶ πῶσις αὐτῶν τῆ ἀθεμίτης
ἐργασίας γίνεται. καὶ ταύτην δὲ παρωσά-
μφοι, ὡς περὶ τὴν δούλῃ Σκυτάλῃ, τὴν ἐχιδ-
ναν καλεσμένην, ἔσαν μὲν τῷ σώματι βραχεῖ-
αν, τῇ δὲ ἰσοδολίᾳ θνόν ἀσθμα ἐμπνεύσαν,
καὶ εἰς τοῦ πωλησιάζοντος τὴν λύμην ἐμ-
φυσῶσαν, ταύτην σωτρείψαντες, ἐπὶ τὰς
ἐξῆς ἰωμῶν, Θεὸν δεικνόντων ἐπικαλεσάμενοι, εἰς
τὸ τῆ πάσης πραγματείας ἡμῶν ἐν Θεῷ ἐπαλ-
γελίαν.

Cor. 1. 13.
ἀλλὰ

ΚΑΤΑ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΔΑ-
μαντίου, τεσσαρακοστὴ τετάρτη, ἡ καὶ
ἐξηκοστὴ τετάρτη.

ΩΡΙΓΕΝΗΣ, ὁ καὶ Αδαμάντιος ἐπι-
κληθεὶς, καθεξῆς* τῶτον ἀκολοθεῖ. F. τέτατον
ἐστὶ παῖς μὲν ἦν Λεωνίδης τῆ μακαρίτης
ἀγίας Μάρτυρος. καὶ αὐτὸς δὲ τὰ πλεῖστα
διωχθεὶς ἐν τῇ νεῇ αὐτῆς ἡλικίᾳ, ἀνὴρ ὢν καὶ
τὴν τῇ Ἑλλήνων παιδείαν λόγιος, καὶ ἐν Ἑκ-
κλησίᾳ ἀνατετραμμένος, ἐν χρόνοις Δε-
κίᾳ τῆ βασιλείας ἐγνωρίζετο ἐπὶ τῇ Ἀλεξαν-
δρείᾳ. ὡς γὰρ πρὸς ἡμᾶς Αἰγύπτῳ, ἐν Ἀ-
λεξανδρείᾳ δὲ ἐσχηκὼς τῷ οἴκησιν, καὶ ἀνα-
τροφὴν, τάχα δὲ ἐν Ἀθήναις φοιτήσας ἐν
τοῖς παιδευτηρίοις χρόνῳ τινί. πολλὰ δὲ λέ-
γει πεπονηθῆναι ὑπὲρ τῆς ἀγίας λόγου τῆ πίστεως,
καὶ ὀνόματι τῆ Χριστοῦ, τῶν μὲν ἐν τῇ πόλει πολ-
λάκις συρόμενος, ὀνόματι δὲ βασιλέως ἀ-
νηκέτοις ὑποβαλλόμενος. καὶ γὰρ καιρῷ ποτε
ἐξυρῆσαντες αὐτὸν οἱ Ἕλληνες πρὸς τὴν ἀναβά-
σιν τῆ Σεραπίδος καλεσμένοι, ὅς αὐτῷ εἰδὼς κα-
θίσαντες, τὸ αὐτὸν προσέειπον θαλάς Φοινί-
κων ἐπιδιδόναι τοῖς ἐπὶ τὸ ἀθεμιτεργεῖν, καὶ
προσκυνεῖν τῷ εἰδώλῳ ἀνίστασθαι. οἱ δὲ γὰρ χημά
ἔχουσιν οἱ τῇ εἰδώλῳ αὐτῷ ἱερεῖς. ὁ δὲ λαβὼν

μεγάλη τῇ Φωνῇ, καὶ πεπαρήτσιασμένη τῇ διανοίᾳ, ἔδιδας, ἔδιδε διασάσας ἐβόα, λέγων· δεῦτε, λάβετε ἔκ τὸν θάλον τῆ εἰδωλίσ, ἀλλὰ τὸν θάλον τῆ Χριστῆ. καὶ πολλά ἐσιν ἃ παρὰ τὸν ἄνδρα ἀνδραγαθήματα ἀναφέρουσιν οἱ παλαιοὶ καὶ παλαιόδοξοι.

Αλλ' ὅτε ἔμελλεν αὐτῷ τὰ βραβεῖα εἰς τέλος· διὰ γὰρ τὸ ἐξοχώτατον τὸ ἀγίοτης αὐτῷ καὶ τῷ πατριάρχῃ, ἵπτι πλείστον φθόνον διεβέβλητο, καὶ μάλιστα τῶν παρωξύνεων καὶ κατὰ τὸν τότε τὸν ἐξουσιαστικὴν δέχτην διέποντας. κακομηχανία δὲ διαβολικὴ ἐπενόησαν οἱ τὸ κακίας ἐργάται ἀνθρώπων τῷ ἀνδρὶ Ἰπποκρίτῃ, καὶ τιμωρίαν τοιαύτην ὀρίσας, εἰς τὴν ἀρχὴν οὐκ αὐτῷ σώματι, Αἰθίοπα αὐτῷ παρὰ σκευάσαι. ὁ δὲ μὴ φέρων τὸ διαβολικὴς ἐνεργείας Ἰπποκρίτης, ἐρρήξε Φωνὴν, τὴν ἀμφοτέρων παρὰ τὸν αὐτῷ παρὰ πραγμάτων, θυσα μάλιστα ἐλάμεν. ἔκ μὴν δὲ ἐκείνη γυνὴ μάλιστα τῶν ἐπετέλεσεν, ὡς πολὺς ἀδελφὸς λογιστῶν· ἀλλ' ἐπὶ τὴν ὅλως καθωμολόγησε τὸ πᾶσι βαλόντες ἵπτι χεῖρα αὐτῷ λίσσανον, εἰς τὴν βωμὴν πυρὸς κατέστηκεν. καὶ ὅτε τῶν μαρτυρίων διὰ τὴν κρίναντων ὁμολογητῶν τε καὶ μαρτύρων ἀπεβλήθη τότε, καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίας ἐξεώθη. ἐν Αλεξανδρείᾳ δὲ τὸ ὑποστάς, καὶ μὴ διωκόμενος τὸ τὸν οὐκ ἐδίδοντων χλεύῃ φέρειν, ἀνεχώρησε, καὶ τὴν Παλαιστίνην, τῆς ἐστὶν Ἰουδαίας κατοικεῖν γλῶσσί εἰλετο. ἀνελθὼν γὰρ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ὡς τοιαῦτα ἐξηγήτης, καὶ λόγιος, παρὰ τὸν αὐτῷ ἐξουσιαστικὸν. Φασὶ γὰρ αὐτὸν καὶ Πρεσβυτέρους κατὰ τὴν ἱστορίαν τὸ πρῶτον, περὶ τῆς θυσα. * παρὰ τὸν αὐτῷ, ὡς ἔφην, αὐτὸν ἵπτι τὴν Ἐκκλησίας εἰπεῖν, καὶ πολλὰ κατὰ τὴν ἀνάγκαν τῶν τῶν καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις τὴν ἱερωσύνην τὴν ἀγίαν Ἐκκλησίας διέπωντων, ἀναστὰς ἵπτι πᾶσι τὸ ρητὸν μόνον τῆς ψαλμῶς τῆς τεσσαρακοστῆς ἐνάτης εἰσῶν, τὴν πᾶσαν διαβολὴν παρελθὼν, ὡς λέγει ὁ ψαλμὸς, τῷ δὲ ἀμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός, ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ τὸ σώματός σου; πλύξας τὸ βιβλίον ἐπέδωκε, καὶ ἐκάθισεν μετὰ κλαυθμῶν, καὶ δακρύων, πάντων ὁμῶς συνῶν αὐτῷ κλαίωντων.

Καὶ μετὰ χρόνον ἀπεντεύχθεν παρὰ τὸν αὐτῷ πολλῶν, καὶ ἀναγκαζόντων, Ἀμβροσίω

anes ramis illis acceptis magna voce constantique animo, sine ullo metu, ac dubitatione ita vociferatus est: Adeste, capite non simulacrorum templi, sed Christi furculum. Præter hæc alia quam plurima sunt egregia viri facinora, quæ veteres de illo tradiderunt.

Origeni-
ani.

Maclis
I xiv.
Ejus in fide
constan-
tia.

II. Sed in ejusmodi præmii possessione perpetuo non permansit. Etenim ob eximiam sanctitatem, & eruditionem, summam est invidiam adductus; eaque res Magistratus ac præfectos majorem in modum acuit. Tum illud verò Diaboli calliditate improbitatis arifices commenti sunt, ut ad turpitudinis necessitatem hominem adigerent, atque ejusmodi poenam statuerent, ut ad illius corpori stuprum inferendum Æthiopem compararent. Ad hæc Origenes fraudulentum illud Diaboli consilium non sustinens, vocem illam edidit, quæ duobus illis propositis, sacrificare maluit. Quamquam non omnino sponte illud sua præstitisse vulgò dicitur; sed ubi semel hoc se esse facturum assensus est, tus in manum illius impositum in subiectum aræ focum excussisse Gentiles asserunt. Hoc modo & à martyrii gloria Confessorum, Martyrumque, qui illius temporibus erant, judicio excidit, & ab Ecclesia dejectus est. Accidit hoc Alexandriæ; ubi cum exprobrantium ludibria ferre non posset, illinc abiit, & in Palæstina, sive Judæa domicilium constituit. Fortè contigit ut Hierosolymam profectus, ut erat sacrarum literarum egregius, & eruditissimus interpres, ab Sacerdotum collegio. (Nam & ipse priusquam sacrificaret ad Sacerdotii gradum pervenisse dicitur:) ad verba in Ecclesia facienda sollicitaretur. Cumque ab iis, uti dixi, qui tunc sacerdotalem in Ecclesia dignitatem obtinebant, vi propemodum ad id agendum impelleretur, ille in pedes consurgens, reliquis versibus prætermissis, postquam hunc unum de Psalmo quadragésimo nono locum attulisset. Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? complicatum librum reddidit, flensque & lachrimans resedit, flentibus cum eo qui aderant universis.

Origenes
qvi lapsus

Ejus præ-
sentia.

Psalm. 49.

Ab Ambro-
sio iussu
Commem-
oratio scri-
bit in Scri-
ptura.

III. Posthæc multis hortantibus, imo cogentibus, è Ambrosii cujusdam

For. per-
trinitate
tunc dicit.

Origeni-
ani.
Hæresis
LXIV.
viri inter Palatinos primarii familiaritate
usus (quem nonnulli Marcionistam, alii
Sabellianum fuisse memorant) huic ipsi,
ut Hæresim ejuraret ac damnavet, atque
Ecclesiæ Catholicæ fidem amplecteretur,
author extitit. Ambrosius verò, cum
Hæresim magnopere implicatus hætenus
fuisset, & eruditus alioqui, ac divinarum
literarum imprimis studiosus esset, pro-
pter sententiarum, quæ iisdem sacris co-
dicibus continentur, profunditatem ab
Origene postulavit, ut ea sibi interpre-
tatione sua patefaceret. Qui ut hortanti
Ambrosio, pro eo atque ille congruebat,
satisfaceret, universam Scripturam in-
terpretatione sua, & expositione decla-
rare instituit. Proindeque in urbe Ty-
ro, quæ Phœnicæ est, viginti octo annos
excellenti quadam vitæ ratione in otio,
ac commentandi labore transiit. Cum
& Ambrosius quæ ad alendum ipsum
una cum Librariis, ac cæteris admini-
stris, necessaria erant, necnon & char-
tam, ac reliquos sumptus benignè sup-
peditaret: & Origenes magnis vigiliis,
ingenti que otio hunc enarrandæ Scriptu-
ræ laborem prosequeretur. Primum ei stu-
dium fuit sex in unum interpretationes
conferre; Aquilæ, Symmachi, Septuagin-
ta duorum, Theodotionis, una cum Edi-
tione Quinta, ac Sexta: quibus sexta sin-
gulas Hebraicas dictiones propriis ele-
mentis perscriptas addidit: tum ex ad-
verso altera in pagina contextum alte-
rum fecit ex Hebraicis dictionibus Græ-
cis literis exaratis. Hunc in modum vo-
lumina illa, quæ Hexapla dicuntur, com-
posuit: quæ præter Græcas Editiones du-
as insuper Hebraici sermonis columnas
continent, alteram Hebraicis ipsis, alte-
ram Græcis elementis conscriptam: adeo
ut vetus omne Testamentum tam Hexa-
plis ejusmodi, quam duplici Hebraico-
rum vocabulorum contextu comprehen-
sum fuerit. Cum hoc totum opus sum-
mo ille cum labore, studioque perfe-
cisset, non perpetuo nominis sui, ac glo-
riæ integritatem retinuit: sed tanta do-
ctrinæ vis ac copia ruinæ illi ac calamitatis
occasionem dedit. Nam cum, ut sibi pro-
posuerat, nullam sacrarum literarum par-
tem, quam non explicaret, omittere vel-
let, in ingens se peccatum commisit, ac
mortiferas quasdam voces exposuit: un-
de Origenistarum secta profluxit, non su-
periorum illorum, qui insigni turpitudi-
ne sunt. De illis enim, ut ante dixi, cer-
ti nihil affirmare possum; utrum ab Ada-

Origenis
Editiones.

Hexapla.

τινὶ σωτηριῶν τῶν διαφανῶν ἐν αὐλαῖς βασι-
λικαῖς· τινὲς δὲ τῶτον τὸν Ἀμβροσίον ἔφασαν
οἱ μὲν Μαρκιωνιστῶν, οἱ δὲ Σαβελλιανόν. κα-
τήχησε γὰρ τὸν αὐτὸν διὰ τὴν Αἰρέσεως ἐκκλη-
ναί, καὶ ἀναθεματίσαι, καὶ τὴν πίσιν ἀναλέ-
ξασθαι τὴν ἀγίαν Θεοῦ Ἐκκλησίαν. ὁ δὲ παρῶν
μὴ Ἀμβροσίον ἐπέδωκε διὰ πολλῆς αἰρέσε-
ως ὑπῆρχε, καὶ ἀνὴρ λόγιος, καὶ ἀποδοῦναι
τοῖς ταῖς θείας ἀναγνώσεως τῶν θείων γραφῶν,
διὰ τὴν ἐν ταῖς θείαις βίβλοις βαδύτητα τῶν
νοημάτων, ἠξίωσε τὸν αὐτὸν Ὁριγηνίου φε-
σαι αὐτῷ. ὁ δὲ βελόμην εἰς ἐκεῖνον καθῆκον
καὶ παρῶν πᾶσης γραφῆς, ὡς εἶπεν,
ἐρμηνεύς γενέσθαι, καὶ ἐξηγήσασθαι ἐπετήδευεν
καὶ ἐν τῇ Τύρῳ τῇ Φοινίκῃ, ὡς λόγιος ἔχεν,
εἰκοσιοκτὴ ἔτη, πολιτεία μὲν ὑπεβάλλουσα,
καὶ χολῇ, καὶ καμᾶτῳ, τὰ μὲν Ἀμβροσί-
α παρῶν τῶν ἀποφῶν αὐτῷ τε, καὶ τοῖς ὀξυγρά-
φοις, καὶ τοῖς ὑποηρετῶσιν αὐτῷ ἐπαρκούντων,
χάρτην τε καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀναλωμάτων, καὶ
τὸν Ὁριγηνίου ἐν τε ἀγρυπνίαις, καὶ χολῇ μεγίστῃ
τὸ καμᾶτον τῷ πᾶσι τῶν γραφῶν διανυοντων. ὁθεν τὸ
πρῶτον αὐτῷ Ἰππικῶς ἐφιλομήσατο, συνα-
γαγεῖν τὰ ἐξ ἐρμηνῶν, Ἀκύλα, Συμμάχου, τὰ τε
Ἐσδομηκονταδύο, καὶ Θεοδοτίωνος, Πέμπτης
τε, καὶ Ἑκτῆς ἐκδόσεως, μὴ παρῶν ἐκδόσεως ἐκά-
στης λέξεως Ἑβραϊκῆς, καὶ αὐτῷ ὁμοῦ τῶν σοφείων,
ἐκ παρῶν ἀλλήλων δὲ ἀντικρυς δευτέρᾳ σελίδι
χρῶμενος καὶ σύνθεσιν Ἑβραϊκὴν μὲν τῇ
λέξει, Ἑλληνικῶν δὲ τῶν γραμμάτων, ἐτέρῳ
πάλιν πεποιήκε σύνθεσιν· ὡς εἶναι μὲν
ταῦτα καλεῖσθαι Ἑξαπλᾶ, Ἰππικῶς Ἑλ-
ληνικᾶς ἐρμηνείας, δύο ὁμοῦ παρῶν ἐκδόσεως
Ἑβραϊκῆς φύσεως, δι' Ἑβραϊκῶν, καὶ Ἑλληνικῶν
σοφείων. ὥστε εἶναι τὴν πᾶσαν παλαιὰν Δια-
θήκην δι' Ἑξαπλῶν καλεμένων, καὶ διὰ τὴν δύο
Ἑβραϊκῶν ῥημάτων. Ταύτην ὁμοῦ πᾶσαν τὴν
πραγματείαν ὁ ἀνὴρ μὴ καμᾶτα πεφιλοτί-
μητο ἀλλ' ὅπως τέλει τὸν κλέος αὐτῷ ἀσβε-
σον δόνησε. συμβέβηκε γὰρ αὐτῷ τὸ τὴν πολυ-
πειρίαν εἰς μέγα πλῆμα. ἐξ αὐτῶν γὰρ τὸ σκο-
πῆ βελόμην μὴδὲν τῶν θείων γραφῶν εἶσαι
ἀνερμήνευτον, εἰς ἐπαγωγὴν ἐαυτὸν παρῶν
βαλεν ἀμαρτίας, καὶ θανάσιμα ἐξηγήσατο
ῥήματα· ἐξ ὧν πᾶσι οἱ Ὁριγηνιστᾶι καλεῖσθαι
σοφῶν οἱ πρῶτοι, * οἱ τὴν αἰχμαλωσίαν. ὁ γὰρ
ἔχω παρῶν ἐκεῖνων λέγειν, ὡς καὶ ἡδὴ παρῶν
πον, εἰ ἐκ τῶν Ὁριγηνίων, τὰ καὶ Ἀδαμαν-

Manca
est ora-
tio.

Origeni-
ani.
Hæresis
I x i v.
ψυχῇ ani-
ma.
Ps. 118. 67.
Tefimo-
nia ab Ori-
gene allata
Ps. 114. 7.
mam ob id, inquit, ψυχὴν, dicimus, quod A
coelitus afflata sit. Ad hæc certas ad opi-
nionis falsæ præsidium auctoritates af-
fert, quas Scripturis sacris perperam af-
fingit: quæ nec ita sese habent, ac longè
aliter sunt editæ. Quod enim à Prophe-
ta dictum est. *Priusquam humiliarer,*
ego deliqui, verba esse animæ ipsius affir-
mat, cum in cælo antea deliquisset, quàm
ad hoc corpus abjiceretur. Quod verò
alibi scriptum est: *Convertere anima*
mea in requiem tuam, eò referendum pu-
tat, quod qui strenuè, atque egregiè se in
hoc mundo gesserit, ob præclara sua fa-
cta vitamque ex iustitia temperatam, ad
supremam illam cœlestemque requiem
sese convertat. Sexcenta ad eum mo-
dum commemorari possunt. Illud por-
ro divinæ, quod habebat, imaginis decus
Adamum perdidisse narrat. Hinc est,
inquit, quod pellicearum tunicarum in
Scriptura sit mentio. *Fecit illis tunicas*
pelliceas, & induit ipsos. Quod de cor-
pore accipit. Omnino infinita alia sunt
ab eo decantata dogmata risu ac ludib-
rio digna. Nam & mortuorum resur-
rectionem mancā, ac defectā asserit.
Quam quidem partim verbis affirmat,
partim funditus tollit. Aliàs verò par-
tem duntaxat hominis excitari putat.
Demum quæcumque potest ad allegori-
as transfert; velut Paradisum, & aquas
quæ in eo sunt; quæque & suprâ cœlestes
orbes, & sub terra collocantur. Hæc
& his similia nugari non desinit, quo-
rum mentionem jam aliis in locis asper-
simus.

V. Hoc verò loco quo adversus hanc
Hæresim præcipuè disputamus, temera-
rias illius opiniones, ac dogmata repe-
te non gravabimur, & ab eodem ipso
confictarum ab eo fabularum refutatio-
nem arcessere. Longius quippe deinceps
hominis absurditas, pravarumque opi-
nionum, & à veritate remotissimarum
affectatio progressa est. Qui cum adver-
sus superiores omnes Hæreses disputasse,
ac singulas evertisse visus sit, postea ta-
men suam & ipse Hæresim, & quidem
haud vulgarem in orbem terrarum evo-
muit. Libet verò, ad commentitiā illius
opinionem convincendam, quæ ab eo
dicta sunt primo loco subicere. Deinde
quæ ab tenuitate nostrâ adversus illum
dicenda fuerint afferre. Ea verò sunt,
quæ ad primum Psalmum in medium ad-
duxit. Nam cum in omni Scriptura per

χλὴν γὰρ Φησι διὰ τῆτο καλῆμην, διὰ τὸ ἄ-
νωθεν πεψύχθαι. μαρτυρίας δὲ κατὰ τὸν
ἴδιον νῦν ὑπὸ πλάττεται ἀπὸ τῶν θείων γρα-
φῶν, ἔχ' ἕτως ἐχέσας, ὅδ' ἕτως δεδομῆας.
τὸ γ' εἰπεῖν, Φησὶ, τ' Περὶ Φήτην, πρηνὴ τα-
πνῶθῆναί με, ἐγὼ ἐπλημμέλησα· ἐξ αὐτῆς,
Φησὶ, τῆς ψυχῆς ὁ λόγος, ὡς ἄνω ἐν ἔρα-
νῷ ἐπλημμέλησε, πρηνὴ ἐν τῷ σώματι τετα-
πεινώσθαι. καὶ τῷ εἰπεῖν, Φησὶν, ὑπὲρ ψυχῆς
ἐκείνης εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὡς ἔανδρα-
γαθήσαντ' ἐν ταύτῃ ἐν ἀγαθοεργίᾳ ὑπὲρ
ἐξέφοντ' εἰς τὴν ἄνω ἀνάπαυσιν, διὰ τὴν
αὐτῆς τ' ἐργασίας δικαιοπραγίαν. καὶ πολλὰ
ἐσὶν ἄλλα τοιαῦτα λέγειν. τὸ κατ' εἰκόνα δὲ
Φησὶν ἀπολωλέκεναι τὸν Ἀδὰμ. ἐντεῦθεν,
Φησὶ, καὶ ὁδὸν χιτῶνας ὁδὸν δερματίνης ὑπὲρ
σημήνασθαι τὴν γραφὴν· ὅτι ἐποίησεν αὐτοῖς,
Φησὶ, χιτῶνας δερματίνης, καὶ ἐνέδυσεν αὐ-
τοῖς, τὸ σῶμα Φησὶν ἐστί. καὶ πολλὰ τίς ἐστὶ
παρ' αὐτῆς ἡ ἀδοκίμη χλεύη. τὴν τε τ' νεκρῶν
ἀνάστασιν ἐλλιπῆ ποιεῖται, πῇ μὲν λόγῳ πα-
ριστῶν ταύτην, πῇ δὲ ἐξ ἀρεσκίμῃ τέλει-
ωτατα, ἄλλοτε δὲ καὶ μέρ' ἐξ αὐτῆς ἀνίστα-
σθαι. ἀλλήγορεῖ δὲ λοιπὸν ὅσα πρὸς δύναται,
τὸν τε Παράδεισον, τὰ τε τῆς ὕδατος, καὶ τὰ
ἐπάνω τ' ἔρανῶν, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω
τ' γῆς. ταῦτα δὲ καὶ τὰ τέτοις ὅμοια φλυα-
ρῶν ὅς διαλείπει. ἤδη δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τοῖς τό-
ποις τὰ τοιαῦτα περὶ αὐτῆς μνησθέντες διεξε-
ληλύθαμεν.

Οὐδὲν δὲ καὶ νῦν λυπήσθαι αὐτοῖς ἐν
τῇ κατ' αὐτὴν Αἰρέσει, περὶ τῆς αὐτῆς πε-
τείας, καὶ ὑποθέσεως διηγῆσθαι, καὶ ἐξ
αὐτῆς τῶν ὑπὸ αὐτῆς ὑποβαλλομένων τὴν ἀνα-
τροπὴν ποιῆσθαι. πολλὴ γὰρ ἡ τῆς
ὑστερον γνησιμῆς ἀτοπίας, καὶ ὑπὲρ τῆς
ὑστερον γνησιμῆς ἐννοίας, καὶ ἔξω βεβη-
κῆς τῆς ἀληθείας. ἔδοξε γὰρ κατὰ Αἰ-
ρέσεων πασῶν λέγειν τῶν περὶ αὐτῆς, καὶ
ἀνατρέψαι ἐκαστὴν· ὑστερον δὲ καὶ αὐτὸς Αἰ-
ρέσιν ὅς τὴν τυχούσαν ταύτην τῷ βίῳ ἐξήμε-
σε. καὶ πρῶτον μὲν ἐν ταῖς ὑπὸ αὐτῆς ρη-
θέντα εἰς ἔλεγχον τῆς αὐτῆς περὶ ἀπε-
ποιημένης ὑπὸ πλάσας ἐννοίας περὶ ἀθή-
σομαι. ἔπειτα δὲ καὶ τὰ αὐτῆς ρηθη-
σόμενα τῆς ἡμῶν μετριοτήτος ὑποδείξω.
καὶ ἐστὶ τὰδε, ὅσα πρὸς ἐν τῷ πρώτῳ Ψαλ-
μῷ εἰσηγήσατο τῷ βίῳ. ἐν πάσῃ γὰρ γραφῇ
αἰεῖ

αἰεὶ ὀλοθαίνων, καὶ λέξιν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις
 παρέπεσεν. ἐπεὶ δὲ ὅγκος πολὺς ἐστὶ λέ-
 γεται γὰρ πολλὴν πεποιηκέναι σύνταξιν. εἰς
 ἐκάστην γὰρ γραφῇ. ὡς ἔφην, ἔπαρητήσα-
 το εἰπεῖν ἅ ταῦτα ἔδοξε. καὶ ὅσα μὴ ἐν προ-
 ομιλίαις, καὶ διὰ τῶν προομιλιῶν, εἰς ἡβη τε καὶ
 εἰς φύσιν ζώων τε, καὶ τῶν ἄλλων εἴρηται, μέ-
 σος Φερύβριος πολλάκις χαριέειλα διηγῆσα-
 το. ὅσα δ' εἰς δόγματα ἐδογματίσεν, καὶ περὶ
 πίστεως, καὶ μείζονος θεωρίας, τὰ πάντων ἀτο-
 πώτατα τὰ περὶ αὐτῶν καὶ μετ' αὐτὸν διέρισκε-
 ται, πλὴν τὸ ἐν ταῖς Αἰρέσεσιν ἀρχαρχαῖον.
 ἔδοξε γὰρ καὶ Ἀσκητῶν βίον ἐπανηγήσθαι, ὡς
 καὶ ἂν μοι προδεδήλωται. διὸ καὶ τὸ θάρακα
 αὐτῶν φασί τινες διπλοῦν ἐξ ὁλῆς πολιτείας, ἀ-
 σιτίας τε, καὶ ἀποχῆς ἐμφύχων, πεπρωκέναι
 φέρε δὴ ἐν αὐταῖς ταῖς αὐτῶν λέξεσι περὶ ἀπο-
 μεθεῖν ἐκ πρώτης Ψαλμοῦ, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ θεω-
 ριῶν, καὶ ὡς ἐδογματίσεν αὐτοῖς τοῖς λόγοις
 ἵνα μὴ τινες εἰπωσιν τὰ κατ' αὐτῶν ὑφ' ἡμῶν
 λεγόμενα σεσυκοφαντῆσθαι. καὶ ἔχ' ὅτι πάν-
 τως μόνον ἐν τῇ πρώτῃ Ψαλμοῦ ἐξέπεσε τὸ
 ἀληθείας, ὡς πολλάκις εἶπον, ἀλλὰ καὶ ἐν
 ἐκάστῃ ἐξηγήσθαι. διὰ δὲ τὸν ὅγκον τὸ αὐτῶν προ-
 γματείας διπλοῦν τῶν προφητῶν Ψαλμοῦ συλ-
 λέξαντες ἐνταῦθα, διπλοῦν τὴν μίαν, ἢ δύο, ἢ
 τριῶν λέξεων, τὸ πᾶν τὸ περὶ τὴν πίσιν τῆς
 μοχθηρίας αὐτῶν διπλοῦν ἀλύψωμεν, καὶ ταυτὸν
 τε εἰπεῖν ἀναγκαίως διπλοῦν ἐπιμελησόμεθα, καὶ εἰς
 αὐτὸς ἐκάστης λέξεως τὸ ἐδάφιον ἔστω, ὅπως
 γνώσῃ, ὡς φιλόκαλε ἀνθρώποι, ὅτι φανερώ-
 τατα τὸ ὅτι Θεὸς κτίσμα ἐδογματίσεν. καὶ
 διπλοῦν τὸ περὶ τὸ ὅτι τὸ λῆγος γνώσῃ, ὅτι καὶ τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσιν ἐισηγήσατο. ἀπὸ δὲ
 χῆς ἐν ἀναλέξωμεν τὸν Ψαλμόν, ἕως αὐτῆς
 τῆς λέξεως, ὡς αὐτὸς Δευτέρως ἔφη.

Apertuò sic lapsus, in præcipuis ac necessariis Origeni-
 potissimum; singulis penè dictionibus ab-
 errat. Verum illud eò facimus, quòd scri-
 ptorum illorum ingens quædam moles est. Hæresis
L x i v.
 Nam infinita scripisse dicitur, cum ad sin-
 gulos Scripturæ libros, quæ sibi viderentur
 effutire non dubitaverit. Caterum quæ in
 sermonibus ad populum habitis, ac proce-
 miis de moribus, & animalium naturâ,
 cæterisque id genus differuit, media qua-
 dam insistens via scitè atque eleganter
 plerumque disputavit. Quæ verò de do-
 gmatibus elucubravir, deqve fide, ac re-
 liquis majori contemplatione dignis,
 longè cæteris eorum omnium decretis;
 qui aut antecesserunt, aut post illum exi-
 terunt, ineptiora, & absurdiora videntur,
 si duntaxat aliarum Hæreseon flagitia ac
 fæditates excipias. Ac videtur sanè & Asce-
 tarum idem ille institutum amplexus, Origenes
vita auste-
rius.
 quemadmodum antea docui. Ob id O-
 machum illius ferunt propter exquisitam
 quandam vitæ rationem, & in ediam, atque
 ab animatis omnibus temperantiam con-
 cidisse. Sed jam illius verba proferamus ex
 ejus ad priorem Psalmum commentariis
 deprompta, & ex considerationibus ad
 eundem editis, dogmatumqve tractationi-
 bus, totidem quibus scripsit ille verbis; ne
 quis nos illius dictis calumniam fecisse di-
 cat. Atque ex hoc potissimum loco trans-
 ferre volumus: non quod in his duntaxat
 ad priorem Psalmum commentariis à veri-
 tate ceciderit, ut sæpe testatus sum. Nam
 in omnibus planè aberravit; sed quod in-
 numera sint ab eo monumenta relicta; non-
 nullis ex eo illo Psalmo collectis, ex una aut
 altera, vel tribus certè vocibus omnem illi-
 us in his, quæ ad fidem pertinent, improbi-
 tatem aperiemus: ac necessariò eadem
 quibus ille usus est verba referemus. Est igitur
 uniuscujusque dictionis velut solum ac
 fundamentum hujusmodi, ut illud studiosè
 Auditor intelligas, manifestissimè Filiū Dei
 creaturam ab illo prædicari; & ex illa in Fi-
 lium temeritate cognoscas etiam Spiritum
 sanctum creatum ab eodem censi. Quo-
 circa Psalmum illum ab initio repetemus,
 totidemq; verbis, quibus Origenes scripsit.
 EX ORIGENIS COMMENTARIIS AD
 PSALMUM PRIMUM.

VI. Clausas obsignatasque Scri-
 pturas esse sacras divina testantur oracu-
 la: idque Davidis clave, ac forsitan &
 sigillo; de quo scriptum est: Exo. 28. 36.
Scriptura
figura intellectus
difficilis, &
velut obfi-
gnata.
Figura intellectus Domini. Quod de virtu-
 te Dei, qui ea largitus est, intelligi debet,
 quæ videlicet per sigillum adumbratur.

Y y

ΤΩΝ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΨΑΛΜΟΝ.

Κεκλεισθὲς καὶ ἐσφραγισθὲς τὰς θείας γρα-
 φὰς οἱ θεῖοι φασὶ λόγοι, τῇ κλεῖδι τῷ Δαβὶδ,
 τάχα δὲ καὶ σφραγιδι, περὶ ἧς εἴρηται τὸ
 ἐκτύπωμα σφραγίδος ἁγίας Κυρίου.
 ταῦτα τῇ δυνάμει τῇ δεδοκότῃ αὐτὰς
 Θεῷ, τῇ ὑπὸ τῇ σφραγίδος δηλωμένη.

Origeni- Etenim clausas atque obsignatas esse Scri-
ani. pturas Joannes in Apocalypsi declarat
Harefis his verbis. Et Angelo Ecclesia, quæ Phila-
2. x1 v. delphia est, scribe: hæc dicit sanctus verus,
Apoc. 3. 7. qui habet clavem David: qui aperit, &
nemo claudet, & claudit, & nemo aperiet.
Novi opera tua: posui fores coram te aper-
tas, quas nemo claudere potest. Deinde
Apoc. 5. 1. paulo post: Et vidi ad dexteram sedentis
in throno librum scriptum intus & à ter-
go, obsignatum signaculis septem. Et vi-
di Angelum proclamantem voce magna:
Quis est dignus aperire librum & solvere
signacula ejus? Et nemo poterat in celo
neque in terra neque super terram aperi-
re librum, nec aspicere illum. Et flebam,
quoniam nemo dignus inventus est aperire
librum, neque aspicere illum. Et unus de
senioribus dixit mihi. Noli flere: Ecce
vicis leo de tribu Juda, radix David, ape-
rire librum, & septem signacula ejus. De
Isa. 29. 11. sola vera obsignatione, ita loquitur Isai-
as; Et erunt vobis verba hæc omnia, sicut
sermone libri hujus obsignati, quem si de-
derint homini scienti literas, dicentes; le-
ge ista: & respondebis non possum legere:
est enim obsignatus. Et dabitur liber hic
in manus hominis nescientis literas; &
dicet: nescio literas. Hæc enim non
ad Apocalypsin solum Joannis, aut Isaiæ
vaticinia pertinere putandum est; sed
de universâ Scripturâ sacrâ penitus acci-
pienda sunt. Quod sane apud illos in
confesso est, qui divinarum literarum
notitiam vel mediocriter assecuti sunt.
Quæ quidem ænigmatum involucris, ac
parabolis, tenebrosisque sermonibus, ac
diversis aliis obscuritatis generibus, quæ
hominis ingenio difficile comprehen-
duntur, referuntur sunt. Quod & Salva-
tor ostendere volens, clavem apud Scri-
bas, & Phariseos esse dixit, qui ut viam
ad aperiendum invenirent, minimè con-
tenderent. Et, de vobis, inquit, Legispe-
ritis; quoniam tulistis clavem scientia, ne-
que ipsi intrastis, & intrantes non permit-
titis ingredi.

Luc. 11. 52.

VII. Hæc à nobis velut præfandi
gratia proposita sunt, qui in maximum
certamen, quodque vires nostras, ac

ᾧ ἐμὴ ἐν τῇ κλειδίᾳ καὶ ἐσφραγίδι; ὁ Ἰω-
άννης ἀναδιδάσκει ἐν τῇ Αποκαλύψει λέγων
καὶ τῷ Ἀγγέλῳ τῷ ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἐκκλησίας
γράψον, τάδε λέγει ὁ ἅγιος ὁ ἀληθινός, ὁ
ἔχων τὴν κλεῖν τῇ Δαβὶδ, ὁ ἀνοίγων, καὶ ἔ-
δεις κλείει, καὶ κλείων, καὶ ἔδεις ἀνοίξει·
οἶδά σε τὰ ἔργα· ἰδὲ δέδωκα θύραν ἐνώ-
πιόν σε ἀνεωγμένην, ἣν ἔδεις δύναται κλει-
σαι αὐτήν. καὶ μετ' ὀλίγα, καὶ εἶδον ὑπὲρ τὴν
δεξιὰν τῇ καθήμενῃ ἐπὶ τὸν θρόνον βιβλίον
γεγραμμένον ἑσώθεν, καὶ ὅπως κατε-
σφραγισμένον σφραγίσιν ἑπτὰ. καὶ εἶδον Ἀγ-
γελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα φωνῇ μεγάλῃ. τίς
ἂν ἴσθι ἀνοίξαι τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς
σφραγίδας αὐτῆς; καὶ ἔδεις ἡ δύνατο ἐν τῷ
ἔργῳ, ἔτε ἐπὶ τῇ γῆς, ἔτε ὑποκάτω τῆς γῆς
ἀνοίξαι τὸ βιβλίον, ἔτε βλέπειν αὐτό. καὶ
ἔκλαιον, ὅτι ἔδεις ἅγιος ὁ δρέμει ἀνοίξαι τὸ
βιβλίον, ἔτε βλέπειν αὐτό. καὶ εἷς ἐκ τῶν
Πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε, ἰδὲ ἐνί-
κησεν ὁ λέων ὁ ἐκ τῆ φυλῆς Ἰούδα, ἡ ρίζα
Δαβὶδ, ἀνοίξαι τὸ βιβλίον, καὶ τὰς ἑπτὰ
σφραγίδας αὐτῆς. ᾧ δὲ τῇ ἐσφραγίδι μί-
νον ὁ Ἡσαΐας ἔτως· καὶ ἔσαι ὑμῖν τὰ ῥή-
ματα ταῦτα πάντα, ὡς οἱ λόγοι τῇ βιβλίᾳ
τέτε τῇ ἐσφραγισμένῃ, ὃ ἐὰν δῶσιν αὐτὸ
ἀνθρώπῳ ἐπισαμένῳ γράμματα, λέγον-
τες, ἀνάγνωθι ταῦτα, καὶ ἔρει ἡ δύναμις ἀνα-
γνῶναι, ἐσφραγίσαι γάρ. καὶ δοθήσεται τὸ
βιβλίον τῇ τοῖς χείρας ἀνθρώπου μὴ ἐπισα-
μένῳ γράμματα, καὶ ἔρει, ὅτι ἐπισαμαι
γράμματα. ταῦτα γὰρ ἡ μόνον πρὸς τῆς Απο-
καλύψεως Ἰωάννη, καὶ τῇ Ἡσαΐᾳ νομισέον
λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ πάσης Θείας Γρα-
φῆς ὁμολογεμένως, καὶ ᾧ τοῖς μετρίως
ἐπαίην λόγων θείων δυναμένοις, πεπληρω-
μένοις ἀνιγμάτων καὶ ᾧ βολῶν, σιωτει-
νῶν τε λόγων, καὶ ἄλλων ποικίλων εἰδῶν ἁ-
σαφείας, δυσλήτων τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει
ὅπως διδάξαι βεβλόμενον καὶ ὁ Σωτὴρ φησιν,
ὡς τῇ κλειδὸς ἔσης ᾧ τοῖς Γραμματεῦσι,
καὶ Φαρισαίοις, ὅτι ἀγωνιζόμενοι τὴν ὁδὸν
δύρεῖν τῇ ἀνοίξαι, τὸ, καὶ ὑμῖν τίς Νομι-
κοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῇ γνώσεως αὐτῇ
ὅτι εἰσῆλθετε, καὶ ὅτι εἰσερχομένους ὅτι ἀ-
φίετε εἰσελθεῖν.

Τὰῦτα ὃ ἡμῖν ἐν προομῷ λέλεκται εἰς μέγι-
σον ἀγῶνα, καὶ ὁμολογεμένως ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ

τὴν ἐξ ἡμῶν ἀναγκαζομένοις ὑπὸ τῶν πολλῶν
 σου φιλομαθείας, καὶ δυσωπαμένοις ὑπὸ τῆς
 χρηστότητός σου, καὶ τῆς μετριότητός σου,
 ἱερεῖς Ἀμβρόσιε, κατελθεῖν. καὶ ὅτι γε ἔπι
 πολὺ ἀναδύομαι μόνον, διὰ τὸ εἶδέναι τὸν κίν-
 δυνον, ἢ μόνον τὰ λέγειν περὶ τῶν ἁγίων, ἀλλὰ
 πολλῶν πλείον τὰ γράφειν, καὶ τοῖς μεθ' ἡ-
 μᾶς καταλιπεῖν, πανδοδαπῶς κατεπάδων
 Φιλικῶς, καὶ κτ' προκοπὴν θεότητός σου εἰς
 τὸτο ἡγαγές με. μάρτυς ἔσο μοι πρὸς Θεὸν
 μεθ' ὅλων τῶν βίβλων, καὶ πρὸς τὴν ὑπηγορευμένων
 * ἐξεταζομένων, ποία τε προθέσῃ τὸτο γεγρα-
 νέναι, καὶ πῇ μὲν ἐντυγχάνομεν, πῇ δὲ ἡτοιμα-
 ζομεθα βριαυότερον, ἢ δοκῇ μὲν τι λέγειν. ἐξ-
 χνεύσαμεν δὲ τὸ γεγραμμένον, ἢ καταφρο-
 νῶντες τῶν, ὅτε λέγῃς περὶ Θεῶν κρήνη ὑπὸ Θεῶν,
 καλῶς εἰρημένον. καὶ τὸ, περὶ Θεῶν καὶ τάλη-
 θῆ λέγειν, κίνδυνός ἐστι μικρός. ἀξιόμην τοίνυν,
 ἐπεὶ μηδὲν χωρὶς Θεῶν καλὸν εἶναι δύναται, καὶ
 μάλιστα νοήσις γραφῶν θεοπνευστῶν, ὅπως τῷ
 Πατρὶ τῶ ὅλων Θεῶν διὰ τῶ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ
 δεξιερῶς γρητῶ Θεῶν προσείναι, αἰτήσῃς
 δοθῆναι ἡμῶν πρῶτον καλῶς ζητεῖν. Ἐπὶ κτ' αὖ
 γὰρ τοῖς ζητήσιν ἐπαγγελία τῶ εὐρίσκειν τάχα
 ἔδωκε τὴν δεξιὰν εἰς ζητῶντας λογισμοῦντων περὶ
 Θεῶν τῶν ὁδῶν ἔπι τῶτο περιόντων.

ΕΩΣ ΩΔΕ ΤΑ ΑΠΟ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ.

Ἀρχὴ μοι λέγειν πρὸς τὴν κομπώδη, καὶ δο-
 κήσῃ σοφόν, καὶ ἐρευνητὴν τῶ ἀνερευνητήν, καὶ
 ἐκείδων τῶ ἐπιδρανίων, τῶτονι τὸν Φλυαρί-
 ας ἐμπλήσαντα τὸν βίον, ὡς καὶ ὁ κρείττων
 ἡμῶν κατ' αὐτὸ εἶρηκε, πρῶτον περὶ γρητῶ
 Θεῶν. καὶ ὅτι μὲν ὁμολεξία τε καὶ ὁμωνυ-
 μία πολλὰ ἐν τῶ βίῳ εἰσὶ, πάντῃ τὸτο δη-
 λόν ἐστι. καὶ εἰ μὲν ὑπὸ ἄλλης ἢ λέξεως ἐλέγε-
 τῶ, ἢν εἰπεῖν, ὅτι κτ' ὁρθὴν διάνοιαν καὶ τὸτο
 εἴρηται. ὁπότε δὲ ἐν πολλοῖς τόποις εὐρεθῶν
 αὐτὸν τὸν μονογρητὴ Θεὸν ἀπαλλοτριῶντα τῶ
 Πατρὸς θεότητός τε καὶ ἐσίας, ὁμῶς τε καὶ
 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τῶτα χάριν * τὸ γρητὸν
 Θεὸν εἰρηκέναι αὐτὸν, σαφές ἐστιν, ὅτι κτι-
 σὸν ὁρίζεται.

Ὡς γὰρ τινες ἡμᾶς βέλονται σοφίσεσθαι
 καὶ λέγειν, ἴσον τὸ γρητὸν εἶναι τῷ γρητῷ,

καὶ γρητὸν hoc est productum Deum, idcirco dixisse illum apparet, quod creatum statueret. Quod
 enim argutiis circumvenire nos suis, ac dicere nonnulli volunt; idem esse γρητὸν cum γρητῷ

Yy ij

A facultatem sine ulla dubitatione superat Origeni-
 ab ingenti tuo, Ambrosi vir sanctissime, ani.
 erga literas studio concitati fuimus, & ut Hæresis
 in illud descenderemus humanitate tuâ, L. x i v.
 ac moderatione perpulsi. Quandoquid-
 em diu me comperta periculi magnitu-
 dine recusantem, non modò disputare de
 sacris literis; sed & multo magis scribe-
 re, ac posteris relinquere, modis omni-
 bus, atque illecebris demulsi, & ad
 hoc quibusdam divinitatis progressioni-
 bus adduxisti. Tu igitur testis mihi apud
 Deum eris, cum cum de vitâ meâ ac scri-
 ptis inquirere, quoniam animi consilio sit
 illud à me susceptum. Ac nonnunquam
 quidem veritatem assequimur, nonnun-
 quam aut violentius pertumpimus; aut
 dicere aliquid videmur. Porro quod scri-
 ptum est vestigavimus, non ita ut præ-
 clare illud dictum contemneremus: Cum
 de Deo dicis, à Deo judicaris. Item illud.
 De Deo etiam vera dicere, non mediocre pe-
 culum est. Quamobrem cum nihil sine
 Deo esse possit egregium, præsertimque
 divinarum literarum intelligentia; abs-
 te etiam atque etiam petimus, ut paren-
 tem omnium Deum per Salvatorem no-
 strum, ac Pontificem, genitum Deum
 obsecrare velis, idque ab eo nobis im-
 petrare, ut imprimis rectè quærere pos-
 simus. Quærentibus enim proposita est
 assequendi promissio. Ac nescio an qui ad
 illud via ac ratione minimè contendunt,
 inter eos qui quærunt apud Deum non
 habeantur.

HACTENUS ORIGENIS VERBA.

VIII. Adversus arrogantem hunc
 hominem, & opinione sui inflatum, co-
 rumque quæ investigari nequeunt, scruta-
 torem, qui cælos ipsos prætergressus est;
 qui quæ ineptissima loquacitate or-
 bem terrarum implevit; quemadmodum
 longè nobis præstantior alius in illum an-
 tea dixit, prima de genito Deo tractanda
 disputatio est. In quo illud observandum
 est, quamplurimas in humana consuetu-
 dine similitudines vocum, & homonymi-
 as esse; id quod omnibus, opinor,
 est manifestum. Ac si ab alio quoviam
 vocabulum illud usurparetur, recto ac
 sincero animo pronunciatum esse exi-
 stimare possemus. Nunc cum in aliis ple-
 risque locis deprehendamus, Unigeni-
 tum Deum à Paterna divinitate, atque
 substantia ab eodem authore segregari,
 necnon & Spiritum sanctum, propter-

Origenes
 censet cre-
 atum fili-
 um.

Origeni-
ani.

Hæresis
LXIV.

Inter 34-
m et 35-
m interest.

Rom. 1. 25.

Creatum
nulla ado-
randa.

IX.

Creatum
non esse Fi-
lium.

Joann. 14.

10. 5. 10. 30.

Mat. 11. 27.

Joan. 14. 9.

cum de Deo agitur, nequaquam audien-
dum est; sed creatis duntaxat in rebus.
Aliud enim est, *γεννητὸν*, aliud *γεννητὸν*. Quod
igitur ab eo dictum est *γεννητὸν*, hoc est
productum Deum, primum illud sciscite-
mur. Quinam creari potuit is, qui à te
ejusmodi vocabulo honoris causa afficitur
Deus? Adorandus verò quomodo tan-
dem erit, si factus est? Volo enim illam
Apostoli reprehensionem removeas, quæ
eos prosequitur, qui creatis rebus divini-
tatem tribuerent. Ac talem mihi De-
um exhiberi volo; qui adoratione dignus
sit: qui idem rectâ sinceraque fide, quæ
quidem creatori soli, non item creatis ab
illo rebus adorationem impertit, creatus
aliquando censeatur. Hoc si demon-
strare potueris, tum demum mendax il-
lud tuum confictumque dogma rationi
consentaneum, nec ab antiquorum Pa-
trum pietate alienum esse videbitur. Ve-
rùm nunquam illud nobis ostendes. Ac
tamen si intervertere quædam, & ad tu-
am sententiam perperam accommodare
ausus fueris, non in hoc tamen religio-
forum conjunctam cum recta ratione
sententiam ad tantam pravitatem, ho-
minum furiosissime, detorquere poteris.
Nam & sensus tibi refragatur, & ratio.
Etenim quicquid creatum est, adorari, ut
dixi non potest. Sin adoratione dignum
omnino videtur, cum alia quamplurima
creata sint, profecto nihil interest, quin &
nos cum unico creatore cetera adoremus
omnia, quæ servili nobiscum conditione,
eademque nominis ratione continentur.

IX. Agè verò videamus in quatuor
Evangeliiis, quibus vitam omnem no-
stram Verbum Deus ad nos veniens ad-
ministrari voluit; nuncubi Christus ita
locutus sit. *Deus me creavit*, vel, *Pater
meus creavit me*? Aut utrum Pater in
ullo unquam Evangelio pronunciaverit.
Ego creavi Filium, & *nisi ad vos*. Sed
de his hæcenus. Nam quod ad testimo-
nia pertinet, nos quamplurima sæpe ad-
versus illos attulimus, qui creaturam no-
bis obtrudebant. Nihil tamen in præ-
sentia palam facere pigebit, quam facile
redargui error ille possit, atque ita ho-
minem illum, qui sapiens sibi videtur,
aggredi. Potest mi homo! creatus ille
esse qui dixit. *Ego in Patre & Pater*

in me est, Et; *Ambo unum sumus*? Potest
verò diversus esse, qui æqualem cum Pa-
tre honorem obtineat? *Nemo enim novit*

Filium, nisi Pater, nec, Patrem, nisi Filius. Tum illud; *Qui videt me, videt & Patrem*. Quæ vero adver-
sus Resurrectionem ab eodem disputata sunt, servato ordine, ex ipsismet illius verbis paulo post ad-

A & *ὁ πατὴρ δεκτέον δὲ ἐπὶ Θεῷ λέγειν, ἀλλ' ἢ ἐπὶ
τὰ κτίσματα μόνον. ἕτερον γὰρ ἐστὶ γεννητὸν,
καὶ ἕτερον γεννητὸν. τὸ γὰρ παρ' αὐτῶν ῥη-
θέν ἡρεῖ γεννητὸν Θεὸν, πρῶτον ἐρωτώμεν,
ποίοις τρόποις ἔκτισται ὁ πατὴρ σοὶ διὰ τὴν λέ-
ξεως ταύτης τιμώμεν Θεός; πῶς δὲ ἐτι
προσκυνητὸς ἔσται, εἰ ἔσται ποιητὸς; ἄφελος
ᾧ τὸ μέμψιν τὸ πατὴρ τῷ ἀγίῳ Ἀποστόλῳ ἐπὶ
τοῖς τὴν κτίσιν θεολογεῖσιν, καὶ ἐπιδόξῃ μοι
Θεὸν προσκυνητὸν κτιστὸν καὶ τὴν ἀσεβῆ πεί-
σιν, τὴν μηκέτι κτίσιν προσκυνησάν, ἀλλὰ τῷ
κτίσαντι καὶ ἔσται πατὴρ σοὶ ὁ λόγος ἡ τῆ πε-*

B *πλανημένῃ σε λόγῳ ἀπὸ τῆ πατέρων εὐ-
σεβείας ἀκολοθία. ἀλλὰ & μὴν δύνασαι τῷ
πατρί τῷ πατρί. εἰ δὲ καὶ ἐτόλμας ἀποσυλῆσαι
ποθεν, καὶ βιάσασθαι, εἰ δὲ ἐν τῷ τῷ εὐλογον
λογισμῶν τῷ θεοσεβῶν παρεκτρέπῃς ἐς αὐ-
τὴν Φαυλότητά, ὡς θεήλατε ἀντιμάχεσθαι γὰρ
σοὶ καὶ τὸ φρόνημα, καὶ ὁ λόγος. πᾶν γὰρ τὸ
κτιστὸν & προσκυνητὸν, ὡς ἐφύω. εἰ δὲ ὅλως
προσκυνητὸν, πολλῶν ἄλλων ὑπαρχόντων
κτιστῶν, εἰ δὲ ἀνδρῶν τὸ καὶ ἡμᾶς μὴ τῷ ἐνός
κτιστῷ τὰ ὅλα προσκυνοῦν σύνθετα ὄντα, καὶ
C τῇ αὐτῇ ἀγωγῇ τῷ ὀνομασίας ὑποπεπύω-
κότα.*

Ἰδωμεν δὲ διὰ τῶν τεσσάρων Ἐγγελλίων, δι-
ὧν τὴν πᾶσαν ἡμῶν ζωὴν ἀκονόμησεν ἐλθὼν
ὁ Θεός ὁ λόγος, εἰς πᾶν εἰρηκεν ὁ Χριστός, ὁ Θεός
με ἔκτισεν, ἢ ὁ Πατὴρ με ἔκτισέ με. ἰδωμεν δὲ
καὶ ὁ Πατὴρ ἀπεφῆναρ ἐν ἐνὶ τῷ Ἐγγελλίῳ,
ὅτι ἔκτισα τὸν Υἱόν, καὶ ἀπέσταλκα αὐμίν. ἀλ-
λὰ παρὶ τῶν ἑωσὶ ἀδὲ τὰ νῦν ἐχέτω. παρὶ γὰρ
μαρτυριῶν πολλὰς καὶ τὸ κτίσμα πα-
ρεργαζόντων, πολλὰ ἐξεθέμεθα. εἰ δὲ λυ-
πήσῃ, καὶ ἐν τῷ παρόντι δεῖξαι τὸ εὐληπτον
τῷ λόγῳ, καὶ εἰπεῖν πρὸς τῶν τῶν ἐβελόσοφον,
πῶς δύναται κτιστὸς ὡς εἶπαι εἶναι ὁ λέγων·
ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί, καὶ οἱ
δύο ἐν ἐσμεν; πῶς δὲ δύναται ἄλλος εἶναι ὁ
τὴν ἰσὺν τιμὴν πρὸς Πατρός ἔχων; εἰ δὲ γὰρ
οἶδε τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ, εἰ δὲ τὸ Πατέρα, εἰ
μὴ ὁ Υἱός. καὶ τὸ, ὁ ἑωρακὴς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν
Πατέρα. πάλιν δὲ ὡσαύτως ὅσα αὐτῶν παρὶ ἀ-
ναστάσεως ἀμφιβάλλεται, ἐπιλαβόμενοι τὴν ἀ-
κολοθίαν, αὐτοὺς ἐρεῖμεν ἐκ τῶν αὐτῶν ῥητῶν.

Quæ vero adver-
sus Resurrectionem ab eodem disputata sunt, servato ordine, ex ipsismet illius verbis paulo post ad-

Δογματῆς ὃ λέξεως τὸ πᾶν τῇ γνώμῃ αὐτῆς
Δοκίμοις, καὶ τὸ ἀπίστον τῆς δόξης τῆς
αὐτῆς δόγματῶν Δοκίμοις· εἰ καὶ δια-
πλάτεις αὐτῶν εἴρηται πολλάκις πρὸς τὰς,
καὶ ἐν πολλαῖς βίβλοις πεφλυάρηται, ὅμως
τῷ ἔλεγχῳ ὡσαύθισομαι, ἀφ' ὧν ἐν τῷ πρῶ-
τῳ Ψαλμῷ ἐξηγήσατο καὶ τὴν ἀνάστασιν τῆς
βεβαίας ἐλπίδος ἡμῶν πεπιτευκότων.

Καὶ ἔστιν ὡς λέγεται διὰ τῆς τοῦ ἀναστή-
σονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει. εἴτε ὡς ἔστι ἐν
αὐτῷ Δοκίμοις ἐκδόσεων Φαντάζειν, ὁμοίως
Φησὶ Θεοδοτίων, Ακύλας, Σύμμαχος. εἴ-
τα Ἰπποφύλιος καὶ τῶν τῆς ἀληθείας σκωπώ-
δως.

Εντεῦθεν, Φησὶν, οἱ ἀπλῆστεροι τῶν πε-
πιτευκότων ὁρμώμενοι νομίζουσι τοὺς ἀσεβεῖς
τῇ ἀναστάσεως μὴ τεύξασθαι, καὶ τῇ θείᾳ κρίσεως
μὴ καταξιῶσθαι, τί νοῶντες τὴν ἀνάστασιν, καὶ
ποταπλῶ τὴν κρίσιν Φανταζόμενοι, καὶ πάν-
τα Φηνίζοντες. καὶ δόξωσι πρὸς τῶν Δοκί-
μοις, ἢ βάσανον αὐτοὺς διελέγξαι, τὸ
ἐξῆς ἀκολούθως σώζειν καὶ δυναμώμεν, μὴ κε-
κρατηκότας τῇ πρὸς ἀναστάσεως καὶ κρίσεως
τρόπον. εἰ δὲ ἐν πτωχότητι, τίνα ἀνά-
στασις γίνεται; Δοκίμουνται, Φησὶν, ὅτι τῶν
σωμάτων, ὧν περικείμεθα νῦν. εἴτα πρὸς
περωτησιάντων ἡμῶν, πότερον τῇ ἐσθίας ὅλης
αὐτῶν, ἢ ἐξί; πρὶν βασιλεῖσαι λέγουσιν,
ὅτι τῆς ὅλης. εἰ δὲ πρὸς ἀπορήσειν συμ-
περιφερόμενοι τῇ ἀκεραιότητι αὐτῶν, καὶ
ἐδὲν περὶ τῆς ρεύσειν εἶναι τὴν ἐσθίαν ἐξετά-
ζοντες, εἰ σωματικῶς ταῖς Δοκίμοις
ἐν Φλεβοτομίαις αἵματα, καὶ αἱ ἐκτακεί-
σαι ἐν νόσοις σάρκες, καὶ τρέχουσιν πᾶσαι
αἱ πάποτε γινόμεναι, ἢ μόναι αἱ πρὸς τῇ
ἐξόδῳ θλιβόμεναι. ὅτε μὲν πρὸς
πίστι καὶ τῇ γινομένη ἐξετάσει, οἰόμενοι
δεῖν Ἰπποφύλιον πρὸς Θεῷ, ὃ βέλεται πε-
ρὶ τῶν ποιῶν. ὅτε δὲ δοκῶντες συγ-
καταβαίνειν, τὰς ἐπὶ τέλει ταύτης τῆς
ζωῆς τρέχουσιν Φησὶν ἡμῶν σωματικῶς
οἱ δὲ ὑψηλότεροι αὐτῶν, ἵνα μὴ ἀναγ-
κάζονται τὰ αἵματα συναγαγεῖν τῷ λό-
γῳ, τὰ πολλάκις Δοκίμουντα τῶν σω-

A feremus; atque ex unicâ voce totam illius Origeni-
sententiam aperiemus, & quantum sit in ani.
eo dogmate infidelitatis monstrabimus. Hæresis
Quamquam autem hoc argumentum sa-
pe ille copiosè tractaverit, variisque in
libris ingentes nugas effutierit, iis tamen
ad illum refellendum ero contentus, quæ
in commentariis in priorem Psalmum,
adversus illos disseruit, qui Resurrectionem
certa nobis spe fiduciaque proposi-
tam esse sibi persuadent.

X. Est autem hic locus; *Propterea Psalmi.*
non resurgent impii in judicio. Deinde
quemadmodum collatis editionibus fu-
cum facere solet, ita inquit, Theodotio,
Aquila, & Symmachus. Tum demum
adversus veritatis filios cavillando ista
subjicit.

EX ORIGENIS COMMENTARIO.

Hujus, inquit, loci autoritate freti
simpliciores quidam ex fidelibus negant
malos Resurrectionis compotes futuros,
aut Dei judicio dignandos; neque cujus-
modi Resurrectionem, aut qualem sibi ju-
diciū fingant, apertè satis exprimunt.
Ac licet suam de his sententiam aperire
videantur, ipsa illos inquisitio convincet,
ostenderetque nec quod consequens est,
ac coherens servari ab illis posse, nec Re-
surrectionis ac judicii modum & ratio-
nem intelligit. Igitur si interrogemus cu-
jusnam sit futura Resurrectio, corporum
respondet, quæ nos modo circundant.
Instantibus nobis, totius illorum sub-
stantiæ necne futura sit; antequam di-
ligenter istud expenderint, totius fore
pronunciant. Quod si nos ad illorum
simplicitatem accommodantes, neque
quicquam de fluxa, ac mutabili corpo-
rum natura disputantes, dubitando rur-
sum interrogemus, num unâ sanguis ille
omnis resurgat, qui scētā identidem ve-
nā defluxerit, ac quicquid præterea car-
nis morborum vis absumpserit, necnon
& pili omnes, qui unquam enati sunt, an
ii duntaxat, qui sub obitum nostrum ef-
floruerint: nonnunquam ad eam quæ-
stionem offendunt, ac Deo permitten-
dum esse dicunt, ut quicquid voluerit de
ea constituat. Interdum verò velut as-
sentiendo, solos illos nobiscum resurre-
cturos esse pilos asserunt, quos sub vitæ
exitum habuerimus. At qui magis inter
illos strenui sunt, ne sanguinis copiam
omnem, qui ex corporibus nostris ple-

Origeni- runque secretus est, iidemque carnem
ani. omnem, quæ per morbos in sudorem,
Hæresis aut aliam ejusmodi materiam abiit, in
LXIV. unum conferre sua oratione cogantur,
qualia sub mortem extiterint, resurgere
corpora nostra prædicant.

XI. Hæc opinione suâ sapientis illius hominis adversus veritatem propositæ objectiunculae sunt: quæ mihi necessario proferendæ fuerunt, ut quàm ille de Resurrectione parum sanè ac fideliter senserit, ejus rei intelligendæ cupidis planum omninò facerem. Nam & alia ad eundem Psalmum deinceps ad hunc modum disserit. Sic enim loquitur; *Propterea non resurgent impii in judicio*; Tum eos redarguere pergit, qui certam esse resurrectionem definiunt, & excitandos ad vitam mortuos constanti spe ac fide profitentur. Quos quidem nimium ille simplices putat, ac multa adversus illos nefaria depromens, & sophistica quadam cavillatione aggrediens, neque quicquam ex Christiana fide petitur; sed ratiocinationibus collectum nihil non ad eos, quibus persuadere potuerit, evertendos afferens, ex iis ipsis, quæ naturaliter nobis eveniunt, id assequi conatus est, ut resurrectionis nostræ cum spe certa conjunctam professionem funditus tolleretur. Ego verò iis ipsis, qui ante me in eum loborem incubuerunt, & oratoriis lenociniis fucatam hominis nequitiam iustissimis rationibus diluerunt, præstantior videri nequaquam affectans, utpote qui mediocri simi ingenio præditus; contentum me iis esse oportere putavi, quæ beatus Methodius in Oratione, quam de Resurrectione scripsit, adversus eundem Origenem disseruit. Quæ quidem hic ad verbum omnia transcribam. Sic igitur Methodius, ut infra scriptum est, loquitur.

EPITOME DOGMATUM ORIGENIS EX METHODIO.

XII. Hoc igitur loco quí ex fidelibus simpliciores sunt maximè freti, impios negant resurrectionis compotes futuros, neque quid per resurrectionem intelligant satis explicant. Nam etsi suam de his sententiam pronunciare videantur, ex ipsa tamen inquisitione constabit minimè illos quæ consequentia sunt posse servare. Quare si eos interrogemus, cujusnam resurrectio futura sit; corpo-

μάτων ἡμῶν, καὶ τὰς μεταβάλλεσας σάρκας ἐν νόσοις * ἰδρωῶσας, ἢ οἷαν δὴ ποτε ὕλῃ, *Deest ἡ* Φασὶ τὰ ἐπὶ τέλει ἡμῶν ἀνίστασθαι σώματα.

Ταῦτά ἐστι τὰ τῷ θεωρημένῳ ἐτελοσόφῳ ἐπαπορητικὰ πρὸς τὴν ἀλήθειαν λεξείδια. ἂν ἀναγκαίως παρεθέμην εἰς ἀνάστασιν τοῖς βελομένοις εἰδέναι τὸν πάντα νῦν αὐτῷ, τῆς κατὰ ἀναστάσεως ἀπιστίας. καὶ γὰρ καὶ ἄλλα ἔχῃ μεθ' ἑτέρα πολλὰ, ἐν ταύτῃ τῇ ψαλμῷ ἀκολοθία. Φάσκει γάρ· διὰ τὸτο ὅτι ἀναστήσονται οἱ ἀσεβεῖς ἐν κρίσει. ἐντεῦθεν δὲ ἐπιλαμβάνεται καὶ ἐπέκθηται τὴν ἀσφαλῆ ἀνάστασιν οὐκ ὀντων, καὶ τὴν βεβαίαν ἐλπίδα τὴν νεκρῶν ἀναστάσεως πιστευόντων, ὡς ἀνεργῶν ὄντων, πολλὰ μοχθυρὰ ἐπέφων, καὶ σοφιστικὴν τινὰ ὑπόνοιαν ὑφηγησάμεν, ὅτι πιστικόν, ἀλλὰ συλλογιστικόν, πάντοτε εἰς καταστροφὴν τῶν ἀποδείξεων, ἐκ τῆς φύσεως ἡμῶν συμβαινόντων ἀνατρεῖσθαι ἐπέφραθη τὴν αὐτῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἐν ἀληθείᾳ ἐλπίδι τὴν ὁμολογίαν. ἐγὼ δὲ τὴν καλῶς ἤδη κεκημηκότων, καὶ δικαιοτάτα ἀνατρεψάντων, τὴν πᾶσαν αὐτῇ ἐπινοουμένην ρητορικὴν κακουργίαν μὴ ἐν τόλμῃ καλλίων βελομένῳ εἶναι, οἷα δὴ βραχυὲς ὑπάρχων, ἀρκεσθῆναι ἐνόμισα καλῶς ἔχῃν τῆς ὑποῦ μακαρίτης Μεθοδίου, εἰς τὴν κατὰ ἀναστάσεως λόγον, καὶ τὴν αὐτῇ διελκύνοντες εἰρημένοισι. ἂν τινὰ ἐνταῦθα καὶ λέξιν ὡς ἀθήσομαι. καὶ ἐστὶ τὰ ὑπὸ Μεθοδίου ἔως, ὡς καὶ αὐτὸς ἔγραψε.

ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΟΡΙΓΕΝΟΥΣ ΕΠΙΤΟΜΗ ΕΚ ΤΩΝ ΜΕΘΟΔΙΟΥ.

Εντεῦθεν οἱ ἀπώλεστοι τῶν πεπιστευκότων ὁρμώμενοι, νομίζουσι ὅτι ἀσεβεῖς τὴν ἀνάστασιν μὴ τεύξεσθαι, τί νοῦντες τὴν ἀνάστασιν, καὶ ποταπὴν τὴν κρίσιν φανταζόμενοι, πάντες σαφηνίζοντες. καὶ γὰρ δοκῶσι περὶ τῶν ἀποφαινεσθαι, ἢ βιάσαντο αὐτοὺς διελέγεσθαι, τὰ ἐξ ἡς ἀκολοθῶς σώζην μὴ διωαμένους. εἰάν ὅντων θανόμεθα τίνῃ αὐτῶν ἀνάστασις γίνεσθαι, ἀπο-

κρίνονται, ὅτι τῶ σωματίων, ὧν νῦν περιεσφαι-
 ϑα. εἶτα πρὸς ἐπὶ τῶν σάντων ἡμῶν πότερον τῶ
 εὐσίας αὐτῶν ὅλης, ἢ ἐχί. πρὶν βασιάνισαι
 λέγασιν, ὅτι ὅλης. εἰ δὲ πρὸς ἀπορήσω-
 μιν συμπεριφέρῃ μιν τῇ ἀκραιότητι αὐτῶν,
 εἰ σωματικῶς τὰ ἀπορήσαντα ἐν φλε-
 βοτομίαις αἵματα, καὶ αἱ σάρκες, καὶ πρὶν
 αἱ πώποτε γινόμεναι, ἢ μόναι αἱ πρὸς τῇ
 ἐξόδῳ θλιβόμεναι, εἰς τὸ τῷ Θεῷ ποιεῖν * αἱ
 βλάσται πρὸς ἐξέχασιν. οἱ δὲ γυναιότεροι αὐ-
 τῶν, ἵνα μὴ ἀναγκάζονται τὰ αὐτὰ αἵματα
 συναγαγεῖν τῷ λόγῳ, ἀπολλάμναις ἀποκρι-
 θῶναι τῶ σωματίων ἡμῶν συνέβη. Φασὶ τὸ ἵππ
 τέλει ἡμῶν ἀναστήσεως σῶμα. πρὸς ἀπορήσα-
 μεν δὲ διὰ τὸ πρὸς τῶν εἶναι τὴν σωματικῶν
 φύσιν, καὶ τοιαῦτα ὥστε εἰς τὸ ἡμέτερον
 σῶμα αἱ πρὸς ἀπορήσαντα, καὶ μετα-
 βάλλωσι τὰς ὁμοιότητας, ὥστε καὶ τὰ ἡμέ-
 τερα σῶματα μεταβάλλοντα, καὶ ἐν τῷ
 σαρκόδοξοις οἰωνοῖς, καὶ θηρίοις γίνονται
 μέρη τῶ ἐκείνων σωματίων. καὶ πάλιν ἐκείνα
 ἐκ ἀνθρώπων, ἢ ἐτέρων ζώων ἐσθιόμενα
 ἀντιμεταβάλλει. καὶ γίνεται ἀνθρώπων ἢ ἐ-
 τέρων ζώων σῶματα. καὶ τὰς ἵππ πολλὴν
 γιγνομένην ἀνάγκη τὸ αὐτὸ σῶμα πλῆθον
 ἀνθρώπων πολλὰς γινέσθαι μέρη. τίνος
 εἰς εἶναι σῶμα ἐν τῇ ἀναστάσει; καὶ ὥστε εἰς
 For. αὐτὸν Φλυαρίας ἡμῶν * ἀλόγως συμβῆσεν
 ἐμπίπην

Καὶ μὲν ταῦτας τὰς ἀπορίας, ἵππ τὸ
 πάντα διωκτὰ εἶναι τῷ Θεῷ κατὰ φεύγασιν,
 καὶ λέξῃς τῇ Γραφῶν διωκτὰς καὶ τῇ πρὸς
 χερσὶν ἐκδοχῶν ἐκβάλλειν τὸ νοούμενον αὐτοῖς
 πρὸς φέρονται. οἷον τὴν ἐν τῷ ἱεζεκιήλ. καὶ
 ἐξήγαγέ με ἐπὶ ἐμὲ χεῖρ Κυρίου. καὶ, ἐξήγαγέ
 με ἐν πνεύματι, καὶ ἐθήκε με ἐν μέσῳ πε-
 δῶν, καὶ τὸ τοῦ ἡμῶν ὁσέων ἀνθρώπων. καὶ
 πρὸς ἐξήγαγέ με ἐπὶ αὐτὰ κυκλόθεν κύκλῳ καὶ
 ἰδὼ πολλὰ σφόδρα ἵππ πρὸς ὧν τῶ πεδῶν,
 καὶ ἰδὼ αὐτὰ ξηρὰ λίαν. καὶ εἶπε πρὸς με·
 ἡ ἐν ἀνθρώπων, εἰ ζήσεται τὰ ὁσέα ταῦτα, καὶ
 εἶπον· Κύριε ὁ Θεὸς σὺ ἐπίσασα ταῦτα. καὶ
 εἶπε πρὸς με· πρὸς φήτευσον ἡ ἐν ἀνθρώπων.
 καὶ εἶπον πρὸς αὐτὰ· τὰ ὁσέα τὰ ξηρὰ ταῦ-
 τα, ἀκούσατε λόγον Κυρίου. τὰδε λέγει Ἀδο-
 ναὶ Κύριε τοῖς ὁσείοις τῶ τοῖς. ἰδὼ ἐγὼ εἰσά-
 γω εἰς ὑμᾶς πνεῦμα ζωῆς, καὶ δώσω εἰς ὑμᾶς
 νεῦρα, καὶ ἐπάξω ἐφ' ὑμᾶς σάρκα, καὶ ἐκτενῶ ἐφ'

rum utique respondent, quibus modò Origeni-
 circundati sumus. Sed instantibus nobis ani-
 totiusque substantiæ necne esse debeat, Hæresis
 anteqvam diligenter expendant, totius L. x. i. v.
 esse definiunt. Quòd si nos ad illorum
 simplicitatem accommodantes iterum
 dubitando percontemur; num unâ san-
 gvis ille restituatur, qui secta identidem
 venâ defusus est, nec non & caro omnis,
 ac pili, qui unquam enati sunt: an ii dun-
 taxat, qui sub exitum nostrum efflue-
 rint, eo confugiunt, ut Deo permitten-
 dum esse dicant, ut quæ velit efficiat. At
 qui magis inter illos strenui sunt, ne san-
 gvinis copiam omnem, qui ex corpori-
 bus nostris plerumque cretus est, in
 unum conferre oratione sua cogantur,
 ejusmodi resurgere corpora prædicant,
 qualia morientibus nobis extiterint. Con-
 tra quos illud insuper objicimus, cum sit
 corporum natura mutabilis, quemadmo-
 dum in corpus nostrum alimenta dige-
 runtur, similitudinesque transmutant,
 ita & corpora nostra converti, & à carni-
 voris avibus, ferisque depasta corporum
 illorum partes effici. Quæ quidem rur-
 sum ab hominibus, aut aliis animalibus
 devorata vicissim mutantur, & hominum,
 vel aliorum animalium corpora fiunt:
 quare sæpius repetitâ, necesse est idem
 corpus complurium hominum sæpius
 esse partem. Cujusnam igitur in resur-
 rectione corpus esse debebit? Ita nos ve-
 lut ratione destituti in altissimas quas-
 dam nugas atque ineptias devolvimur.

XIII. Cæterum post hæc à nobis ob-
 jecta eo demum se referunt, ut omnia Deo
 possibilia esse dicant, atque ad opinio-
 nem suam quædam Scripturæ testimo-
 nia quæ primo, obvioque sensu illorum
 confirmare dogma videntur, accommo-
 dare nituntur. Quale est Ezechielis il-
 lud. Et facta est super me manus Domi-
 ni: Et, Eduxit me in spiritum, & posuit me
 in medio campi, hic erat plenus ossibus ho-
 minum, & circumduxit me ad ea per cir-
 cuitum; & ecce multa valde in superficie
 campi; & ecce ipsa arida valde, & dixit
 ad me: Fili hominis; sicut videntur ossa hæc. Et
 dixi, Domine Deus, tu ista nosti. Et di-
 xit ad me: Prophetiza fili hominis. Et
 locutus sum ad hæc: ossa arida audite ver-
 bum Domini. Hæc dicit Dominus Deus ossi-
 bus istis: Ecce enim inducam in vos spiritum vi-
 vite, & ponam in vobis nervos; & indu-
 cam in vos carnes, & extendam super vos

Origeni-
ani. *cutem; & dabo spiritum meum in vos, &*
videtis: Et ponam vos in terra vestra, &
Hæresis. *cognosceatis quia ego sum Dominus.* Hoc
I. xiv. igitur probabilius cæteris testimonium
est, quæ commemorare solent; præter
quod nonnulla ex Evangeliiis expromunt.
Mat. 8. 12. Velut: *Ibierit fletus, & stridor dentium.*
Mat. 10. 28. Item: *Timete eum, qui potest & animam,*
& corpus perdere in Gehennam. Tum il-
Rom. 8. 11. lud ex Paulo: *Vitificabit mortalia vestra*
corpora, propter inhabitantem ejus spiri-
tum in vobis,

XIV. Verum omnes eos necesse est,
qui veritatis studio ducuntur, cum ad
ea animum adjecerint, adversus istos de
Resurrectione contendere: ut & quæ
à veteribus tradita sunt retineantur, id-
que caveamus, ne in sensuum inanissi-
morum ineptias descendamus; eorum
scilicet, quæ neque fieri possunt, & Di-
vina majestate sunt indigna. Quocirca
sic ad eum locum ratiocinari convenit.
Corpus omne, quod quidem natura con-
tinetur, quæ extrinsecus aliquid ei ali-
menti instar adsciscit, proque iis quæ suf-
ficiuntur excernit alia: cujusmodi sunt
stirpium corpora, & animalium pars illa
cum materia concreta; nunquam unum
idemque remanere. Unde non malè flu-
vius quidam corpus esse dicitur. Quo-
niam si accuratè consideremus, ne biduo
quidem prior materia in corporibus no-
stris eadem constansque perseverat. Cum
interim Paulus exempli gratia, vel Petrus
idem nihilominus persistat, non modo si
ejus animam spectes, cujus substantia,
neque fluxa est in nobis, neque quicquam
extrinsecus investum accipit; sed ob id
præterea, quod tamen velut in perpetua
fluxione sit natura corporis, eadem for-
ma permaneat, quæ corporis nostri quasi
nota quædam est propria. Non aliter at-
que eadem figura manent, quæ Petri,
Paulique corporum qualitates confor-
mando exhibent: perquam etiam quali-
tatem accidit, ut & cicatrices jam tum à
pueris in corporibus permaneant, aliaque
nonnulla, quæ singulorum propria sunt:
cujusmodi sunt lentigines. Adhæc li-
cet similis corporea illa forma sit, quæ
Petrus Paulusque potissimum constitui-
tur, idque ipsum, quod in Resurrectione
animæ denuo tribuitur, sed in melius
conversum: non tamen eadem est illa
materia, quæ corpori primum insita fue-
rat. Ac quemadmodum species ipsa ad
ultimum usque eadem est, etsi ingens propriarum formarum, notarumque videatur esse di-

ύμᾱς δέρμα, καὶ δώσω τὸ πνεῦμά μου ἐφ'
ύμᾱς, καὶ ζήσεσθε, καὶ θήσομαι ὑμᾱς ἐπὶ
τῇ γῇ ὑμῶν, καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος.
τῶν μὲν ἐν πιθανωτέρῳ χερῶνται τῶ ῥητῶ.
καὶ ἄλλα δὲ λέγουσιν Εὐαγγελικά, οἷον, ὡς
τὸ, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶ
ὀδόντων καὶ τὸ, φοβήθητε τὸν δυναμένον καὶ
ψυχὴν, καὶ σῶμα διαπολέσαι ἐν Γεέννῃ. καὶ
τὸ ἐν τῷ Παύλῳ, ζωοποιήσῃ τὰ ὑμῶν
σώματα, διὰ τὸ ἐνοικῆν αὐτῷ πνεῦμα ἐν
ὑμῖν.

Χρὴ δὲ πάντα τὸν Φηλαλήθη κατ' * αὐ-Ε. αὐτῶν.
B τὸν τέτοις τὸν νῦν Ἰησησαντα περὶ τῆ ἀνα-
στάσεως ἀγωνίσασθαι, σῶσαί τε καὶ τὴν
τῶ δαχάων πᾶσιν, καὶ φυλάξασθαι ἐμ-
πεσεῖν εἰς Φλυαρίαν πλωχῶν νοημάτων, ἀ-
δωάτων τε ἅμα, καὶ Θεῷ ἀναξίων. τὸτο
ἐν εἰς τὸν τόπον διαληπτόν, ὅτι πᾶν σῶμα
ὑπὸ φύσεως συνεχόμενον τῇ κατατάξεως
ἔξωθεν τινὰ δίκην τροφῆς, εἰς αὐτὸ, καὶ ἀ-
ποκλεισθῆς ἀντὶ τῆ ἐπεισαγομένων ἑτέρα,
ὡπερ τὰ τῶ φυτῶν, καὶ τῶ ζώων, τὸ ὑλικὸν ὑ-
ποκείμενον ἐδέωτε ἔχῃ ταυτὸν. διόπερ ἔ-
C ποταμὸς ὠνόμασται τὸ σῶμα. διότι ὡς περὶ
τὸ ἀκριβὲς τάχα, ἐδὲ δύο ἡμερῶν, τὸ πρῶ-
τον ὑποκείμενον, ταυτὸν ἐστὶν ἐν τῷ σώματι
ἡμῶν. καὶ τοί γε τῶ οἷον ἡ Παῦλος, ἡ Πέτρος,
αἰετῶ αὐτῶ ὄντ, ἔ τῶ ψυχὴν μόνον, ἢ
ἢ ἔστια ἔτε ῥεῖ κατ' ἡμᾶς, ἔτ' ἐπείσαγομένον
τι ἔχῃ ποτέ, καὶ ῥευστὴ ἦν ἡ φύσις τῶ σώμα-
τ. τῶ τὸ εἶδῃ τὸ χαρμηλίζον τὸ σῶμα
ταυτὸν εἶναι ὡς καὶ τῶ τύπος μένῃ αὐτῶν,
* εἰς τῶ ποιότητι Πέτρος καὶ Παῦλος τῶ σωματικ-Ε. τῶς.
ἡν παρειαίνοντας. κατ' ἡν ποιότητι καὶ ἐλαί
ἐκ παιδῶν πᾶσιν ῥεῖς σώμασι καὶ ἄλλα ἡ-
D να ἰδιώματα, φακοί. καὶ Ἰησησαντα εἰς ὁ-
μοιον τῶ τ' εἶδῃ, κατ' ὁ εἶδοποιεῖ ὁ Πέ-
τρος καὶ ὁ Παῦλος, τὸ σωματικόν, ὁ ἐν τῇ ἀνα-
στάσει περιλίθε ἡ πάλιν τῇ ψυχῇ, Ἰησησαντα
μεγαλόκλον, ἔ πάντως τὸδε εἶναι ἐν τετα-
γμένον τὸ καὶ τὴν πρῶτην ὑποκείμενον.
ὡπερ δὲ τὸ εἶδος ἐστὶ μέχρι τῶ πέρατ.
καὶ οἱ χαρμηλῆρες δοκῶσι πολλὴν ἔχῃ πα-

ραλλαγὴν· ἔτως νοητέον καὶ ἵπτι τῶ παρὸν-
 τῷ, εἰδὲ ταυτὸν εἶναι τῷ μέλλοντι, πλεί-
 σης ὅσης ἐσομένης τῇ ἵπτι καὶ ἄλλιον μεταβολῆς.
 ἀναγκαῖον γὰρ τὴν ψυχὴν ἐν τόποις σωμαί-
 νοῖς ὑπάρχουσαν, κεχερῆσθαι σώμασι καταλ-
 λήλοις τοῖς τόποις. καὶ ὥστε ἐν θαλάσῃ
 ζῆν ἡμᾶς ἐνύδρους γινόμενους εἰ ἐχεῖν, πάν-
 ταις αὖ ἐδὲ πᾶσι πλησίαν ἔχῃ καὶ τὴν ἄλλω
 ἔχοντων κατατάσσιν· ἔτως μέλλοντας κληρο-
 νομεῖν βασιλείαν ἑβραίων, καὶ ἐν τόποις δια-
 φέρουσιν ἑσέας, ἀναγκαῖον κεχερῆσθαι σώμασι πνευ-
 ματικοῖς, ἐχὶ δὲ εἶδους δὲ πρῶτον ἀφανιζόμε-
 νος, καὶ ἵπτι τὸ ἐνδοξότερον γῆν· αὐτὴ δὲ πρῶ-
 τή. ὥστε ἦν Ἰησοῦς εἰδὲ, καὶ Μωσέως, καὶ
 Ἡλίας, ἐχ' ἑτέρων ἐν τῇ μεταμορφώσει, παρ'
 ὁ λῶ.

Μὴ πρὸς σκοπίε τοίνυν, εἰ τὸ πρῶτον ὑπο-
 κείμενον αὖ τις λέγοι μὴ ἑσέας ταυτὸν τότε,
 ὥστε ὁ λόγος τῆς ἐφιστάμενης δυναμένοις δει-
 κνυσιν, ὅτι ἐδὲ νῦν δυναταὶ δύο ἡμερῶν εἶναι τὸ
 πρῶτον ὑποκείμενον. ἄξιον δὲ ἵπτις ἡμεῖς, καὶ
 τὸ, ἑτέρωθεν μὲν ἀπείρεας, ἑτεροῖον δὲ ἀνίστα-
 σθαι. σπείρε· γὰρ σῶμα ψυχικόν, ἐγείρε· γὰρ σῶ-
 μα πνευματικόν. καὶ ἵπτι φέρει πᾶσιν ὁ Ἀπό-
 σολος, γεδὼν τὴν γῆν ποιότητα ἡμᾶς δι-
 δάσκων ἀποτίθεσθαι μέλλειν ἡμᾶς, δὲ εἶδους
 σωτομένους τὴν ἀνάστασιν· τῷτο δὲ Φημι ἀ-
 δελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ
 κληρονομήσαι οὐ δύναται, ἐδὲ ἡ φθορά τ'
 ἀφ' θαρσίαν. ἴσως μὲν γὰρ ἔσαι * πρὶν δὲ τὸν
 ἅγιον διακρετῆμενον, ὑπὸ δὲ ἰδιοποιεῖν τὸς πο-
 τε τ' σάρκα. σὰρξ δὲ σκεῖται, ἀλλ' ὅπως ποτὲ
 ἐχαρακτηρίζετο ἐν τῇ σαρκί, τῷτο χαρακτη-
 ρισθήσεται ἐν τῷ πνευματικῷ σώματι.

Καὶ πρὸς τὰ ῥήματα δὲ τῶν γραφῶν, ἃ
 πρὸς ἀτίθενται οἱ ἀδελφοί ἡμῶν, ταῦτά ἐστιν
 εἰπεῖν καὶ πρῶτον ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ, * ἐπὶ τὸ ὅσον
 ἐφ' οἷς βέλον· οἱ ἀπλῆστεροι κατὰ τὰς λέξεις
 ταύτας, ἐδὲ ἀνάστασις σαρκῶν ἔσαι, ἀλλὰ ὅς ἐ-
 ὦν μόνον, καὶ δερμάτων, καὶ νεύρων· ἅμα τε καὶ
 ὑποδύσαντες αὐτοῖς, ὅτι συναρπάζονται, ὥς μὴ
 νενοηκότες τὸ γεγραμμένον. ἔ· γὰρ εἰ ὅσα ὀνο-
 μάζεται, πάντως τὰ ὅσα ταῦτα νοητέον ὥς-
 περ ἐδὲ ἐν τῷ, διεσκορπίσθη πάντα τὰ

Veritas: Ita & in eo, de quo agimus, Origeni-
 intelligendum est, præsentem corporis ani-
 speciem eandem esse cum futura: cum Hæresis
 eo tamen, ut incredibilis in melius sit fu- L XIV.
 tura mutatio. Necesse enim est animam
 corporeis in locis hærentem consentane-
 is sibi uti corporibus. Atque ut si in aqua-
 tilium naturam conversos vitam in mari
 degere nos oporteret, necessarium foret
 nos alia corporum constitutione, pisci-
 umque simili esse præditos: ita qui cæ-
 lorum regni hæreditatem adituri sunt, ac
 diversis in sedibus habitaturi, spiritalia
 quoque corpora habeant necesse est: non
 quod prior extingvatur species, tametsi
 in illustrius quiddam gloriosiusque mu-
 tetur. Quomodo Jesu, ac Moy- Mat. 17.
 sis, & Elia species in transformatione non
 alia, quam quæ initio erat, extitit.

XV. Non te igitur offendant, si quis
 primam subjectam materiam non ean-
 dem tunc futuram dixerit; cum ne bi-
 duo quidem modo eandem illam per-
 manere posse ratio ipsa declaret, si quis
 mentem velit advertere. Animadversio-
 ne præterea dignum & illud est: diver-
 sum seminari corpus, diversumque re-
 surgere. *Seminatur enim corpus anima- 1. Cor. 15.
 le, resurget corpus spiritale.* His omni- 44.
 bus ejusmodi ab Apostolo subjiciantur,
 quibus nos terrenam qualitatē sic esse
 posituros docet, ut ipsa in resurrectione
 species salva integraque permaneat. Hoc 1b. 36.
 autem dico, fratres, quoniam caro & san-
 guis regnum Dei possidere nequeunt, neque
 corruptio incorruptionem. Et si enim for-
 tasse eximium quiddam sanctorum cor-
 pori tribuendum erit, ut id carnis ipsa
 proprietas conservet, caro tamen am-
 plius non erit, sed quod in carne velut
 propria quædam nota erat impressum,
 hoc idem in spiritali corpore consignan-
 dum erit.

Quod verò ad eos scripturæ locos at-
 tinet, qui à fratribus nostris obijciuntur,
 ita breviter occurrere possumus; atque
 imprimis ei, quem ex Ezechiele profe-
 runt. Etenim si rudiorum mentem, ac
 scopum velimus attendere, quem in
 Prophetæ verbis sibi proposuerunt: con-
 sequens est, ne ullam quidem carnis re-
 surrectionem videri; sed ossium dun-
 taxat, cuticularum, atque nervorum.
 Sed & illud demonstrandum ipsis est, te-
 merè illos in errorem abripi, dum scri-
 pti sententiam nequaquam percipiunt.
 Neque enim cum ossa nominantur, hæc
 ipsa quæ habemus ossa par est accipi; uti neque in his locis, ubi scriptum est. *Dispersa sunt omnia*

ipsa quæ habemus ossa par est accipi; uti neque in his locis, ubi scriptum est. *Dispersa sunt omnia*

Origeni-
ani.

Hæresis
LXIV.

Pf. 31. 15.

Pf. 6. 3.

Ezech. 37. 11

ossa mea. Tum: *Sana me, quoniam con-*
turbata sunt ossa mea: Cum sit manife-
stum, non secundum vulgarem notionem
ossium nomen usurpari. Proinde statim
eadem in oratione subiungitur, *Eo quod*
ipsi dicunt: Quoniam arida facta sunt ossa
nostra. Num hoc igitur dicunt, arida fa-
cta sunt ossa nostra, quod eadem in unum
collecta volunt resurgere? Atqui fieri
istud non potest. Quare arida ideo sua
dicunt ossa quod in captivitatibus diu ha-
biti vitalem omnem humorem amiserint.
Unde & illud inferunt: *Periit spes nostra:*
abscessi sumus. Quocirca resurrectionis
illapopulo facta promissio ab illa ruina,
ac velut enecatione, qua extincti sunt,
cum propter scelera in hostium potesta-
tem traditi sunt, quædam est excitatio fu-
tura. Quin etiam peccatores à Salvato-
re sepulchra esse dicuntur ossibus, atque
omni immunditia plena. Sed illud Di-
vinæ majestati convenit, ut singulorum
sepulchra patefaciat, & nos ad vitam in-
stauratos è monumentis educat; perin-
de ac Lazarum foras Salvator extraxit.

XVI. Jam verò quòd hunc locum
Mat. 8. 12. obijciunt: *Ibi erit fletus & stridor den-*
tium, sic adversus illos disputandum est.
Cum in hac vita membrum omne ad u-
sum aliquem à summo illo opifice sit con-
ditum, tum verò dentes solido cibo com-
minuendo sunt facti. Quid igitur den-
tibus opus illis est, qui apud inferos cru-
ciantur? Non enim, opinor, quicquam
illic manducatuos esse dixerint. Ad
hac docendi sunt, non omnia perinde
accipienda esse ac scripta sunt. Qua-
re alio loco scriptum est: *Dentes pec-*
catorum contrivisti. Item; *Molas leo-*
num confregit Dominus. Nam quis adeo
stolidus est, ut sibi persvadeat Deum refer-
vatis peccatorum corporibus solos den-
tes conterere? Ut igitur qui hæc ita se ha-
bere velit, in angustias conjectus ad alle-
goricum sensum vel invitus trahitur: sic
de stridore dentium in his, qui suppliciis
afficiuntur, inquirere idem oportet: qua-
tenus anima commendendi nonnullam
vim habet, quæ ultimo illo iudicii tem-
pore, cum de peccatis quæstio habebitur,
perinde ut collidi dentes solent, ita tum
dentibus quodammodo stridebit. Illud
Mat. 10. 28. verò, *timece eum, qui potest & animam &*
corpus perdere in Gehennam, forte id unum
nos docet; expertum esse corporis ani-
mam; aut illud insuper; animam sine cor-
pore nullas pœnas esse persolaturam.
De quo corpore quæ ad speciem, ac pri-

οσα μὲν καὶ, ἰασαί με, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀσά
μὲν, φανερῶντ' ὅτι μὴ λέγεσθαι τὰ ὀσά κατὰ
τὴν κοινὴν ἐκδοχὴν. Ἐπιφέρεται γὰρ τῷ λόγῳ,
ὅτι αὐτοὶ λέγουσιν, ὅτι ξηρὰ γέγονε τὰ ὀσά
ἡμῶν. Ἄρα γε λέγουσι, ξηρὰ γέγονε τὰ ὀ-
σέα ἡμῶν, θέλοντες ἀνίστασθαι σωμαχθέντα
ἀλλὰ τὸτο ἀμήχανον. λέγοιεν δ' ἂν, ξηρὰ
γέγονε τὰ ὀσέα ἡμῶν, ἐν αἰχμαλωσίαις γε-
νόμην, καὶ πᾶσαν ζωτικὴν νοτίδα ἀποβε-
βληκότες. Ἐπιφέρουσι γὰρ τὸ, ἀπολώλεν ἡ
ἐλπίς ἡμῶν, διαπεφωνήκαμεν. σκάνη ἐπαλ-
γελία τῇ ἀναστάσεως τῇ λαῷ ἐσιν ἀπὸ τῆς
πλώματ', καὶ τὸ οἶονεὶ νεκρότητ' ἡμῶν νε-
κρωται· διὰ τὰ ἀμαρτήματα τοῖς ἐχθροῖς
παροδοθέντες. καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ δὲ ὑπὸ τῷ
τῆς λέγονται εἶναι τὰ φοι γέμοντες ὀσέ-
ων, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. πρὸς δὲ
τῷ Θεῷ ἀνοίγῃ τὰ μνημεῖα ἐκάσθ, καὶ ἐξά-
γῃ ἐκ τῶν μνημείων ἡμᾶς ἐζωοποιημένους,
ὥσπερ ὁ Σωτὴρ τὸν Λάζαρον εἰλκυσε
ἐξω.

Τὸ δὲ, ἐκεῖ ἔσαι ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ
βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, πρὸς αὐτοῦ ἀπορητέ-
ον, ὅτι ὡς ἐν τῷ τῷ βίῳ πᾶν μέλ' εἰς
C ἵνα χρεῖαν ὁ δημιουργὸς κατεσκεύασεν, ἕ-
τως καὶ τῶν ὀδόντων εἰς τὸ διακόπτεσθαι τὴν
σερεὰν προφῇ. τίς ἐν χρεῖα τοῖς κολαζομέ-
νοις ὀδόντων; ἢ γὰρ εἰς τὴν Γέενναν ὄντες καὶ
αὐτοῦ φαγον; καὶ δεκτέον ὅτι ἢ πάντα
παλαμδάνεσθαι δεῖ κατὰ τὸ κείμενον. ὀ-
δόντας γὰρ, φησὶν, ἀμαρτωλῶν συνέτρι-
ψας. καὶ τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλα-
σεν ὁ Κύριος. τίς δὲ ἕτως ἡλίθιος, ὡς
ὑπολαμβάνει, ὅτι τηρῶν τὰ σώματα τῶν
ἀμαρτωλῶν ὁ Θεός, τῶν ὀδόντας αὐτῶν
συνέτριβ' ἴδιον. ὥσπερ ἐν εἰς τις θέλων
ταῦτα ἕτως ἔχειν, θλιβόμεν' εἰλκετο
D ἐπ' ἀλληγορίαν, ἕτως ζητητέον τῶν κολαζομένων
τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων, τῆς
ψυχῆς δυνάμιν μασητικὴν ἐχούσης, ἥ τις ἐν
καιρῷ τῷ ἐλέγχῃ πρὸς τῶν ἀμαρτημάτων,
κατὰ τὸν συγκρησμον τῶν ὀδόντων, (ὡς ἐ-
φρόνησε,) βρύξῃ τῶν ὀδόντας. τὸ δὲ,
φοβήθητε τὸν διωκόμενον καὶ ψυχὴν, καὶ τὸ
σῶμα ἀπολέσαι ἐν Γέεννῃ, ταχὺ μὲν διδά-
σκει ὅτι ἀσώματ' ἡ ψυχὴ, ταχὺ δὲ δὴλοι
ἢ ὅτι χωρὶς σώματ' ἢ κολαδοῦσεται. πρὸς
ἢ φυσιολογῶντες τὰ πρὸς εἶδος, καὶ πρὸς

τῆ ὑποκείμενης εἰρήκαμν. καὶ τὸ πρὸς τῷ Απο-
στόλῳ δὲ, ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ ἡμῶν σώμα-
τα, θνητὰ ὄντα ὅτι ὁ σῶμα, καὶ ἐμετέχον-
τα τῇ ἀληθινῇ ζωῇ, δύναται παρῆσανεῖν,
ὅπως τὸ σωματικὸν εἶδός, ὡς εἰρήκαμν τῇ
φύσει θνητὸν ὄν, ὅταν Χριστὸς φανερωθῇ ἡ
ζωὴ ἡμῶν, καὶ αὐτὸ μεταβάλλῃ διὰ τὸ εἶναι
σῶμα θανάτου ζωοποιηθὲν, διὰ τὸ πνεῦμα
τὸ ζωοποιεῖν ἐκ τῆ πνευματικῆς γεγονέναι.
καὶ τὸ ἐρεῖ δὲ, πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί, πόσω
δὲ σώματι ἐρχονται; γυμνῶς παρίσθῃσιν ὅτι
τὸ πρῶτον ὑποκείμενον οὐκ ἀναστήσεται. εἰ γὰρ
καλῶς ἐλάβομεν τὸ πρὸς τὸ γίγναι, ρητέον ὅτι
ὁ σωματικὸς λόγος ἐν τῇ κόκκῳ τῆ σίτης
δραξάμενος τὸ πρὸς τὴν φύσιν ὕλης, καὶ δι' ὅλης
αὐτῆς χωρήσας, ὡς δὲ δραξάμενος αὐτῆς τῆ
αὐτῆς εἰδὸς, ὡς ἔχει διωάμεων ἐπιτίθῃσι τῇ πο-
τε γῇ, καὶ ὕδατι, καὶ αἰέρι, καὶ πυρὶ, νικήσας
τάς ἐκείνων ποιότητας, μεταβάλλῃ ἐπὶ ταύ-
την ἥ ἐστιν αὐτὸς δημιουργός. καὶ ὅτως συμ-
πληρῆται ὁ σάκος εἰς ὑπερβολὴν διαφέρων
τῆ ἐξ ἐσθῆτος κόκκου, μεγέθει, καὶ χήματι, καὶ
ποικιλίᾳ.

Amam subjectam materiam attinebant, Origeni-
paulo ante naturali ratione disseruimus. ani.
At verò dictum illud Apostoli: *Vivifica- Hæresis
bit et mortalia nostra corpora;* cum no- L. XIV.
strum mortale sit corpus, nec veræ vitæ Rom. 8. 11.
particeps, istud ipsum declarare potest:
corpoream hanc speciem de qua antea
diximus, quæ naturâ mortalis est, cum Col. 3. 4.
Christus apparuerit vitæ nostræ, & ipsam
ab eo statu, quo peccati corpus erat, esse
mutandam; posteaquam scilicet ab vi-
vifico spiritu ad vitam restituta fuerit, at-
que in spiritalem naturam transierit.
Præterea istud ipsum: *Sed dicet aliquis: 1. Cor. 15. 35*

*Quomodo resurgunt mortui, aut qualem
cum corpore venient?* palam illud ostendit;
primam subjectam materiam nullo
modo resurgere. Nam si rectè proposi-
tum ab Apostolo exemplum accipimus,
dicendum est: seminis naturam, quæ
frumenti grano insita est, vicina corre-
pta materia, totam illam pervadere, at-
que illius pariter correpta specie, vires
suas in id, quod ante terra, aqua, aër, ignis-
que fuerat, transfundere, earumque su-
peratis qualitatibus, in illam ipsam, cu-
jus est artifex, convertere: atque hoc
modo perfici spicam, quæ à priori grano
mirum in modum, & magnitudine, & fi-
gura, & varietate diffideat.

C

ΠΡΟΚΛΟΥ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

EX EODEM PROCLO.

Α μὲν ἔν ἡμετέρας εἰς τὴν πρὸς ἀνάστασιν
ἐγχεῖν πρᾶγματιαν ἐσπῶδασε, ποικιλιά-
τις ἐπιδοκνύμενος θεωρίαν, εἰς τοσαῦτα
ὡς ἐν ἐπιτομῇ ἐνθυμῶν δὲ καὶ τὰ τέτοις ἀνα-
θεωρῶν ἐφεξῆς. λέγεται γὰρ τὰς διὰ τὴν γρα-
φῶν ἐστὶ πρὸς τοῖς εἰρημένους μαρτυρίας πα-
ραλαβεῖν. ἢ ὥστε ἀνδρίας πάντα τὰ μέρη
συμμέτρως ὁ λόγος ἑαυτῶν λαβὼν, ὅπως ἐκ
πλήρης ἢ κατεσκευασμένῳ, ἀλλὰ μηδὲν
ἔχων ἐνδεὲς τῇ εἰς χῆμα, καὶ κάλλος συνα-
γομένων. τί ἔν αἱ γραφαὶ συναῖδον τέτοις,
ἐπικρατύνουσαι πρὸς συμπλήρωσιν διαγω-
γῆς κρείττοντος τὸν ἀνθρώπον, φρασεῖν ταύ-
τας γὰρ ἐάν τις οἷός τε ἦ, μὴ πρὸς ἀνόπλιον τῆ
δέοντος, ἀκριβῶς νοεῖν, εἴσεται τὴν ἀνάστασιν
ἐπὶ τέτοις μὴ χρῆναι πρὸς παραλαβάνεσθαι τῶν σώ-
ματων, ἅτε ἀδυνατῶντες ἀπερίττοι δι'
αἰῶντος μὲν, ἀλλὰ ἐπὶ τῆ πνευματι-
κῆ, ἐν ᾧ αὐτός, ὁ καὶ νῦν ἐν τέτῳ διασω-

XVII. Hæc sunt, ut in compen-
dium redigam, quæ contra Resurrectio-
nem Origenes magno studio disseruit,
in eoque argumento summam tractandi
varietatem adhibuit. Tu verò quæ dein-
ceps sequuntur diligenter considera. Hoc
enim restat, ut allatæ sūt sacris literis au-
thoritates ad ea quæ dicta sunt adiungan-
tur: ut tanquam statua quædam, sic ora-
tio nostra suis omnibus proportionē ser-
vatâ partibus constans, absoluta sit, peni-
tusque perfecta, neque quicquam in illa
ad figuram pulcritudinemque desideretur.
Igitur quemadmodum cum his sa-
cræ literæ consentiant, atque ad melioris
vitæ complementum hominem confir-
ment, oratione declarandum est. Illas
enim qui integras, nec opportunis parti-
bus defectas intelligentiâ penetrare po-
terit, resurrectionem is sciet nequaquam
ad hoc corpus oportere referri; quod in
sempiternum immutabile esse non po-
test; sed ad spiritale potius, in quo eadem,
quæ mortali huic inest, nota ac figura

Origeni- conservabitur : adeo unusquisque no-
ani. strum, quod ad formam corporis attinet,
Hæresis idem existat, ut & Origenes affirmat.
L X I V. Ita enim futuram & ille resurrectionem
existimat: Cum enim corpus hoc ma-
teriz concretum fluxum sit, nec in suo
unquam statu vel brevissimo spacio con-
sistat; sed perpetuam accessionem de-
cessionemque circa illam formam habe-
at, quæ est hominis nota, ac velut
character quidam proprius, à quo figu-
ra ipsa continetur, necesse est * *
Disunt
multi. * * * clarius iis, quæ antè
commemorata sunt, minime substine-
bunt.

Verum quanto hac in re contradicen-
di studio ferantur, cum ex ipsis, tum ex
aliis pluribus demonstrari potest. Nam
postea in ipso Orationis progressu veris
ac naturalibus rationibus, non inanibus
conjecturis ostendemus: neque ab Hie-
Th. 3. 34. remia nos *vincētos terra* propter commu-
nionem cum corpore nominatos esse; ne-
Ps. 145. 7. que Davidem propterea *compeditos* appel-
lare. Hæc enim potissimum commemo-
randa sunt, in quibus maxime à veri-
tate excidisse videntur. De pelliceis ita-
que tunicis; utque priusquam ex confice-
rentur corpore præditi primi nostri Paren-
tes extiterint, & immortalitatis compotes:
Tum nervum & carcerem haberi non pos-
se corpus, ubi quantum necesse est disputa-
vero, Judices: (Vos enim Sermonum
nostrorum Judices, teque imprimis opti-
me Theophile, pronuncio) ad ea quæ
proposito nostro consentanea sunt & con-
sequentia me, ut pollicitus sum, conferam?
ut id quod volumus clarius inspicere possi-
mus.

XVIII. Postquam artifex rerum
omnium Deus totam hanc Universitatis
machinam, velut ingentem aliquam civi-
tatem, præclaro ordine condidit, ac vo-
cis imperio constituit, in eoque elemen-
ta singula aptissime composuit, ac variis
animantium generibus complevit omnia,
ut hic mundus perfecte ad omnem pul-
critudinem adolesceret: cum in eo omni-
modas naturæ formas vivas animatasque
procreasset: atque & in cælo sidera, & in
aëre volucres, & in terra quadrupedes,
& in aquis natantia collocasset: postre-
mum omnium hominem, cui totum
hunc mundum velut egregium quod-
dam Prætorium paraverat, sic tanquam
simulacrum quoddam ad sui effigiem ex-
pressum in orbem introduxit: ac velut
exq̃vilitum signum manibus suis elabora-

ζούμῳ ὁ χαρακτήρ τηρηθήσεται· ἢ ἕκαστος
ἡμῶν καὶ κτ' τινὶ μορφῇ ὁ αὐτὸς ἦ, καθάπερ
ἐλέχθη καὶ Ἐρημίου. ἔγω γὰρ ἐκεῖν ὁ ἑσέως
τίθεται τὴν ἀνάστασιν. βευσὲ γὰρ ὄντος τῆς
σώματός τῆς ὑλικῆς, καὶ μηδέποτε μὴ ὄντος
ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ τὸ βραχυ, ἀλλὰ προσωγινομέ-
νη, καὶ ὑπογινομένης παρὰ τὸ εἶδος τὸ χαρα-
κτηρίζον τὸν ἀνθρώπον, ὑφ' ἧς καὶ συκράτει-
ται τὸ χῆμα, ἀνάγκη * * * τῷ
εἰρημίων ἐναργέστερον εἶναι ἀνέξον).

Β Αλλὰ ταύτην μὲν αὐτῷ τὴν Φιλονοκίαν,
καὶ ἐκ τῶν ἀντις, καὶ ἐξ ἐτέρων ἐλέγχοι
πλειόνων. ὑποδείξομεν γὰρ ἐν τοῖς ἐξῆς
προβαίνοντος τῆς λόγου, φύσεως ἀληθεύ-
μασι, καὶ εἰς αἰκασίας, μήτε τὸν Ἱερεμίαν
δεσμῆς ἡμᾶς γῆς διὰ τὴν πρὸς σῶμα κοινω-
νίαν εἰρηκέναι, μήτε τὸν Δαβὶδ κτ' τῷ πε-
πεδημένῳ. ἄξιον γὰρ ταῦτα προφέρειν, ἐν
οἷς μάλιστα φαίνονται διαπίπτοντες. παρὰ
μὲν ἂν τῶν δερματίνων χιτῶνων, καὶ ὅτι παρὰ
κατασκευῆς αὐτῷ οἱ πρωτόπλαστοι διήγον
μὲν σώματος, ἀθανασίας ὑπολαύοντες, ἔτι
τε καὶ ὡς εἰ δυνατόν τὸ σῶμα δεσμός, καὶ
εἰρηκτὴ νομίζεσθαι, τὰ προσωκόντα εἰπὼν, ὡς
ἄνθρωποι δικασαί, (δικασὰς γὰρ ὑμᾶς τῷ λό-
γῳ ὡς κράτιστε Θεόφιλε καλῶ) πρέσβωμαι
λοιπὸν ἵπτι τὰ ἀκόλῳθα, καθάπερ ὑπε-
χόμην τῶν προκειμένων, ἢ ἀκριτέστερον ἴδω-
μεν ὃ βεβλόμεθα.

Ο τῷ ὅλων δημιουργὸς Θεὸς, ἐπεὶ δὴ τὸ
πάντων εὐτάκτως συνεστήσατο, καθάπερ με-
γάλην πόλιν, διεκόσμησε προβάδων τῷ
τῷ λόγῳ, ἕκαστον τε αὐτῷ συμφώνως ἡρμό-
σατο σοιχείον, καὶ πάντα ζώων πεπλή-
ρωτο διαφοραῖς, ἵνα τελείως ὁ κόσμος
εἰς κάλλος αὐξηθῇ, παντοίας φύσεως
ζωοποιήσας μορφὰς, ἅσπερ μὲν κτ' τὸν ἔ-
ρανόν, καὶ πτηνὰ κατὰ τὸν αἶρα, τετρα-
ποδα δὲ κατὰ τὴν γῆν, καὶ νηκτὰ κατὰ
τὸ ὕδωρ· τελευταῖον τὸν ἀνθρώπον, προ-
ετοιμάσας ὡς οἰκίαν αὐτῷ καλλίστῳ τῷ
πάντων, μίμημα τῆς ἰδίας εἰκόντος ἐμπερὲς
εἰς τὸν κόσμον εἰσῆγαγῃ, ἅγαλμα ὡς ἐν
ναὶ Φαιδρῷ καλὸν ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶ κα-
τασκευά-

Cor.
τ. π.

τασκευάσας. ἡπίσταθ' ὅτι πάντως ὅπως αὐτῇ ἐαυτῇ τεχνήσεται χεῖρ, ἐξ ἀνάγκης ἔσαι ἀθάνατον, ἅτε ἀθανασίας ἔργον. ἀθανασίας γὰρ ἀθάνατα γίγνεται, καθάπερ καὶ τὰ κακὰ κακίας, καὶ τὰ ἀδίκαια ἀδικίας. ἔστι γὰρ δικαιοσύνης ἔργον τὸ ἀδικεῖν, ἀλλὰ ἀδικίας. ἔσθ' αὖ ἀδικίας ἀντιπρόσωπον τὸ δικαιοπύργειν ἔργον, ἀλλὰ δικαιοσύνης. ὡς περ ἐδὲ ἀφθαρσίας τὸ φθίρειν ποιεῖν, ἀλλὰ φθορᾶς, τὸ ἀφθαρτίζεν δὲ φθορᾶς, ἀλλ' ἀφθαρσίας. καὶ συλλήβδην, οἷον αὖ ἡ τὸ ποιεῖν, καὶ τὸ αὐτὸν ἔτι λόγου * τὸ ποιεῖν ἐξ ἀνάγκης ἀπὸ γὰρ εὐδοκίας συμβαίνει. ὁ δὲ Θεὸς καὶ ἀθανασία, καὶ ζωὴ, καὶ ἀφθαρσία, ἔργον δὲ ἀνθρώπου Θεός. πᾶν δὲ τὸ ἀθάνατος ἔργον ἀθανασίας ἐργαζέμεν, ἀθάνατον· ἀθάνατος ἄρα ὁ ἀνθρώπου Θεός. διὸ δὴ τὸ μὴ ἀνθρώπου αὐτὴν ἔργον ὁ Θεός, τὰ δὲ λοιπὰ γὰρ ζώων αἰέτα, καὶ γῆ, καὶ ὕδατι προσέταξε φέρεν. ἀνθρώπου δὲ ἀληθῆς λέγεται καὶ φύσιν, ἔτε ψυχὴ χωρὶς σώματος, ἔτ' αὖ σῶμα χωρὶς ψυχῆς, ἀλλὰ τὸ ἐκ συστάσεως ψυχῆς, καὶ σώματος εἰς μίαν τὴν καλὴ μορφήν συντεθέν. ὅθεν ἐντεῦθεν ἀθάνατον δὴ τὸ ἀνθρώπου γεγονέναι φαίνεται, φθορᾶς δὲ ἀπάσης καὶ νόσων ἐκίς. μάθοι δ' ἂν τις τὸ τοιοῦτον καὶ διὰ τῆς γραφῆς ἱκανῶς. Ἰπὶ γὰρ τῶν ἄλλων, ὅποια χρόνων μετακοσμήνται διασολαῖς ἡδῶντα, καὶ γηράσκοντα, ἐξαγαγέτω, λέγεται, τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζώων, καὶ πετρελὰ πετόμενα Ἰπὶ τῇ γῆς, καὶ τὸ σερπενταῖς τῶν ἑρπετῶν. καὶ ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζώσαν καὶ γὰρ τετράποδα, καὶ ἐρπετὰ, καὶ θηρία τῇ γῆς καὶ γὰρ. Ἰπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων ὡσαύτως ἐκείνοις, ἐξαγαγέτω ἡ γῆ σκεῖτι, ἡ ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα, ἡ γὰρ θήτωσαν φωστῆρες. ἀλλὰ, ποιήσωμεν ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν, καὶ δεχέτωσαν τὸ ἔχθρυν, καὶ τὰ πετρελῶν τῶν ἑρπετῶν, καὶ πάντων τῶν κτηνῶν. καὶ ἔλαβεν ὁ Θεός χάριν διὰ τῆς γῆς, καὶ ἐπλασε τὸν ἀνθρώπου.

Καὶ ἵνα δὴ μάλλον καὶ ὑμεῖς τὴν διαφορὰν αἰσθῆτε, ὡς ὅλων καὶ παντὶ τῶν ἄλλων διαφέρειν, καὶ ἐν δευτέρᾳ τιμῇ τῆς Ἀγγελῶν ἐγκαταλεχθεῖς ὁ ἀνθρώπου ἀρίσκειται ἀθάνατος ὢν, φέρε κατὰ τὸν ἀληθῆ πάλιν, καὶ ὀρθόδοξον καὶ τὸ τοιοῦτον διαλάβω λογισμὸν.

tum praelaro in Templo constituit. Ne-Origeni-
que enim ignorabat, quodcumque suapte ani-
manu finxisset, necessario, utpote im-
mortalitatis opus, immortale futurum. **LXIV.**
Nam ab immortalitate immortalia profi-
ciscuntur; velut a malitia quæ mala sunt,
& ab injustitia injusta. Non enim justitiæ
opus est injusti aliquid facere, sed injusti-
tiæ; neque ex adverso justæ aliquid age-
re injustitiæ est, sed justitiæ: Perinde ac
corruptelam adferre non incorruptionis
est; sed corruptionis proprium. Sic
immortale facere non corruptionis, sed
incorruptionis est. Atque ut uno verbo
dicam, quæ est id quod agit, tale id ef-
ficere necessario solet, quod ab eo pro-
ducitur. Atque Deus & immortalitas est,
& vita, & incorruptio: homo verò Dei
opus est. Quicquid verò ab immortalita-
te fabricatur, immortale sit oportet. Qua-
re immortalis est homo. Propterea De-
us hominem sua manu finxit: cetera
verò animantium genera aërem, terram,
& aquam jussit producere. Ceterum ho-
mo, si ejus naturam inspicias, verissime esse
dicitur non corporis expertis anima; ne-
que corpus anima destitutum; sed id
quod in unam pulchri bonique formam
ex anima & corporis conjunctione confla-
tur. Ex quo quidem colligi posse vide-
tur, immortalem hominem esse factum,
nec non & corruptionis omnis, ac morbo-
rum expertem. Atque hoc ipsum sacræ
literæ abunde nos docent. Nam in re-
liquis, quæ temporum mutata spatiis
adolescere ac consenescere solent; **Pro-Gen. 1.**
ducant, inquit aqua reptilia animarum
viventium & volucres volantes super ter-
ram juxta firmamentum cæli. Item: Pro-
ducatur terra animam viventem secundum
speciem: quadrupedia, reptilia, & bestias
terra secundum genus. Ubi ad homi-
nem perventum est; non perinde ut in
aliis dixit: Producat terra: aut, Produ-
cant aquæ: aut, fiant luminaria. Sed, fa-
ciamus hominem ad imaginem, & similitu-
dinem nostram, & præsint piscibus, & vo-
latilibus cæli, & universis pecudibus. Et
accepit Deus de limo terræ, & formavit
hominem.

Quid sit
homo

XVIII. Atque ut hominis à cæte-
ris discrimen magis ac magis intueri pos-
sitis, quantumque antecellat omnibus,
& ut secundum post Angelos dignitatis
locum obtinens immortalitate sit præ-
ditus, age istud ipsum denuò ex ve-
ra, & orthodoxa ratione disputemus.

Origeni-
ani.

Hæresis

L X I V.

Hominis

dignitas

præceteris

Gen. 2.7.

Etenim cæteris quidem animantibus ex illius spiritus, qui per aërem diffusus est immmissione anima est vitæque concessa. Homini verò idipsum ex immortalis atque excellenti substantia tributum. *Inspiravit enim Deus in faciem ejus spiritaculum vitæ; Et factus est homo in animam viventem.* Illis servire atque imperio subesse, huic dominari atque imperium exercere mandatum est. Illa diversas naturarum effigies formasque sortita sunt; quotquot Dei jussu solida & aspectabilis natura produxit. Huic Dei indita similitudo est ad primam illam, & unigenitam Patris imaginem penitus expressa. *Fecit enim Deus hominem; ad imaginem Dei fecit illum.* Unde & simulacrum suum, ut quam maximè firmum ac stabile esset, curam adhibuit, neve corruptione tentari facile posset; perinde atque effictis à se statuis consulere artifices solent. Qui non modo simulacrorum suorum pulcritudini ac decori student, ut eximia specie ac magnifica sint: sed etiam immortalitatem, quoad possunt, iisdem ipsis tribuere conantur; ut quam longissimum in tempus integra, minimeque dissoluta permaneant. Id quod Phidiam inter cæteros fecisse memorant. Hic enim, cum Olympici Jovis simulacrum finxisset ex ebore, oleum ad pedes ante statuam jussit effundi, quo immortale illam quantum posset efficeret. Cum igitur in iis operibus, quæ manibus elaboraverint, artifices ista moliantur; nonne præstantissimus ille opifex Deus, qui vel ex nihilo procreare potest omnia, suam illam ratione præditam effigiem, videlicet hominem, multo magis sempiternam & immortalem penitus necessariòque fabricavit? An potius ignominiosè adeo dissolutam corrumpi, & interire permisit? Atque eam quidem effigiem, quam manibus perpolire suis singulari quadam ratione dignatus est, quam ad imaginem suam ac similitudinem, velut mundi alterum mundum expressit: cujus denique causa mundus est factus. Dici istud omnino non potest. Proxime enim ad insaniam accederet; qui id vana opinione inflatus auderet asserere.

Phidias in
Jovis simu-
lacro quid
egit.

XIX. Sed quæ hæcenus proposita sunt, o Aglaophon! minus attento forsitan animo considerantes objicere ista poteritis: si immortale ab origine sua animal illud extiterit, qui tandem mortale esse potuit; cum quicquid est immortale, hoc quod est ipsum perpetuo esse debeat, nec in viliorē mortalemque naturam degenerando transcat?

τοῖς μὲν γὰρ ὑπὸ τῆς εἰσπνοῆς τῆς κτῆ τῆς αἰέρας πνεύματι * ἐμψυχώθη, ἐδόθη τὸ ζῆν. τῷ δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀθανάτης καὶ διαφερέσης οὐσίας. ἐνεφύσησε γὰρ ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῆς πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. καὶ τοῖς μὲν δαλεύει καὶ ἀρχεῖται ἐτάγη, τῷ δὲ ἀρχὴν καὶ δεσπόζειν. καὶ τοῖς μὴ διάφορα χήματα φύσεων δίδονται, καὶ μορφαί, ὅποσας ἡ τερέμνις καὶ ὁρατὴ φύσις κελεύοντι τῷ Θεῷ ἐγγίνησε. τῷ δὲ, θεοειδὲς καὶ θεοεικελόν, καὶ πάντα πρὸς ἐκείνῳ ἀπηκριβωμένον τὴν πρωτότυπων τῆς Πατρὸς καὶ Μονογενῆ εἰκόνα. ἐποίησε γὰρ ὁ Θεὸς τὸ ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν διὸ καὶ ἐμέλησεν αὐτῷ τῆς σφετέρης ἀγαλματι διαμονῆς, ἵνα μὴ εὐάλωτον ἢ πρὸς διαφθοράν καθάπερ καὶ τῶν ἀνδριάντων τοῖς δημιουργοῖς. ἔ γὰρ μόνον κάλλος τῶν ἀγαλμάτων αὐτοῖς καὶ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν πεφρονησας, ὅπως ὥσι περικαλλεῖς, ἢ μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς τὸ δυνατὸν σφίσιν αὐτοῖς ἀθανασίας τῶν δημιουργμάτων πρὸνοιαν ποιῶν, εἰς τὴν μακράναια χρόνον διασώζων μὴ λυόμενα, καθάπερ καὶ Φιδίας. ἔτι γὰρ μὴ τὸ κατὰ σκευάσαι τὸ Πισαῖον Εἰδωλόν, ἐξ ἐλεφάντι δὲ τὸ τὸν ἑλαιὸν ἐκχεῖται πρὸς ἐτάξεν ἀμφὶ τοῦ πόδας ἐμπεροθεντὸς ἀγαλματι, ἀθάνατον εἰς δύναμιν * φυλάσσειν αὐτό. καὶ τῶν νῦν εἰς τὴν χερσὶν ἔτι δὲ δημιουργοῖς, ὁ Θεὸς ὁ δεισιπότης, ὅς πάντα δύναται καὶ ἐξ ἐκόντων ποιεῖν, ἔ μᾶλλον τὸ ἀγαλμα τὸ λογικὸν ἑαυτῷ τὸν ἄνθρωπον, ἀνώλεθρον καὶ ἀθάνατον εἶναι τὸ πᾶν ἐξ ἀπάσης ἀνάγκης ἐμνησάναι, ἀλλ' εἰσεν ἔτι αὐτὸς αὐτὸν λυόμενον ὁλέθρῳ πρὸς δάνα, καὶ φθορᾷ, ὁ διαφερόντως ἡξίωσε ταῖς ἑαυτοῦ ποιῆσαι χερσὶ καὶ εἰκόνα μορφοποιήσας αὐτό, καὶ καθ' οὐκ ὁμοίωσιν τὴν ἑαυτοῦ, τὸν κόσμον τῷ κόσμῳ. δι' ἃ κόσμος ἐγένετο; ἐκ ἐσιν εἶπεν. ἀπὸ γὰρ εἰς ἀφροσύνην ἐπαρθέντα φρονησας τῶν.

Ἀλλ' ἴσως μὴ ὁπίσθησαντες ἑαυτῶν πρὸς τὰ λεχθέντα, ὡς Ἀγλαοφῶν λέξετε, καὶ πῶς εἰ ἀθάνατον ἡ ἐκ γένεσος κατ' ὑμᾶς τὸ ζῶν, γεγενῆται θνητὸν, ὅποτε τὸ ἀθάνατον ἀμετάστροφως τῷ τὸ ὅ ἐστιν εἶναι χρεὶ, μὴ μεταπίπτον, ἢ ἐξ ἀνισάμηνον εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ θνητὴν φύσιν.

For. Φυλάσσειν.

ἀμήχανον γὰρ, ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἀθάνατον. ἐπεὶ ἄ-
 δη, λέξω, γρηγόριον αὐτεξέστιον πρὸς τὴν αἰ-
 ρεσιν ὁ καλὸς, καὶ τῆτον τὸν θεσμόν εἰλη-
 φῶς ὁ μισόκαλός τις, ἐβάσκανε φθό-
 νος. ὁ γὰρ Θεὸς ἐκτίσεν τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ
 ἀφθαρσία, καὶ εἰκόνα τῆς ἰδίας αἰδιότητος
 ἐποίησεν αὐτόν. καὶ γὰρ ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ
 ἐποίησεν, ἐδὲ τέρεται ἐπὶ ἀπωλεία ζών-
 των. Φθόνος δὲ Διαβόλος θάνατος εἰσῆλ-
 θεν εἰς τὸν κόσμον, καθάπερ καὶ ἡ Σοφία
 Σολομώντος μαρτυρεῖ. καὶ πότεν ὁ θάνα-
 τος, πάλιν δὴ λέγεσθαι ἀνάγκη, εἰ μὴ θά-
 νατον ἐποίησεν ὁ Θεός, εἰ δὲ πρὸς Φθόνος, καὶ πῶς
 ὁ Φθόνος τὴν βελήσεως μᾶλλον ἔχουσε τὸ
 Θεῶν. ἀλλὰ τῆτο δύσφημον λέξωμεν. πῶ-
 θεν ὁ Φθόνος, ὁ ἀντιλέγων ἐρεῖ. εἰ γὰρ πρὸ
 τῆς Διαβόλου, καὶ διὰ τί Διάβολος ἐχρήετο,
 εἰ ἐχρήετο, καὶ ὁ ποιήσας αὐτόν, ἔστιν αἴτιος
 ὅτι εἶναι κακόν. ἀλλὰ ἀνάτις πάντη κακῶν
 ἔστιν ὁ Θεός, ἀγνήτης ἄρα ὁ Διάβολος.
 καὶ εἰ ἀγνήτης, καὶ ἀπαθής, καὶ ἀνώλε-
 δρος, καὶ ἀνευδής. πῶς γὰρ ἀγνήτω ἐξ ἀ-
 νάγκης ἀπάσης ταῦτα ὑπάρχειν χρὴ, ὁ δὲ
 Διάβολος καταργεῖται, καὶ κολάζεται. τὸ
 δὲ κολαζόμενον ἄρα ἀλλοιοῦται, καὶ πά-
 ρχῃ, ἀπαθὲς δὲ τὸ ἀγνήτον, οὐκ ἄρα ἀ-
 γνήτης, ἀλλὰ γρητὸς ὁ Διάβολος. εἰ
 δὲ γρητὸς, καὶ πᾶν τὸ γεγρημένον ἀ-
 πό τινος δεχῆς ἐχρήετο, καὶ ἔστιν αὐτὸς
 δημιουργός, καὶ τῆς Διαβόλου. καὶ πότερην
 κακεῖν ἀγνήτὸς ἔστιν, ἢ γρητὸς; ἀλ-
 λά τὸ ἀγνήτον εἶναι μόνον νοεῖσθαι χρὴ
 τὸν Θεόν. ἐδὲ γὰρ εἶναι τὸ σύνολον ὅλως
 ἐκ παντός, εἰς τὸ πᾶν ἕτερος δημιουργός
 πλὴν αὐτοῦ. ἐγὼ πρῶτος, καὶ
 ἐγὼ μὲν ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμὲ ἄλλος
 οὐκ ἔστι Θεός. ἐδὲ μετὰ σκευάζεσθαι * δεῖ
 ἡ, ἢ κτίζεσθαι πρὸς τὴν αὐτὴν δύναται βε-
 λήν. καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς ἐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ
 δύνασθαι ποιεῖν ὁμολογεῖ, εἰ μὴ βλε-
 πῇ τὸν Πατέρα ποιεῖντα. ἀγὰρ ἂν, Φησὶν,
 ὁ Πατὴρ ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ποιεῖ.
 ἐδὲ μὴν τι πολέμιον, ἢ ἀντιδοξῆν αὐ-
 τῷ, ἢ ἀντίθεόν ἔστιν. ἐπεὶ καὶ εἰ ἀντέ-
 πρῶτος τι τῷ Θεῷ, ἐπαύσατο ἂν τὸ εἶ-
 ναι, λυθείσης αὐτοῦ τῇ τῆς Θεῶν δυνά-
 μει καὶ ἰσχύϊ τῆς συστάσεως. τῷ γὰρ ποιῇ-
 σάντι λυσαίμεν, καὶ τὰ ἀθάνατα δυνάτον.

Hoc enim fieri nequit, alioqui immorta-
 le non fuerit. Sed ego tibi causam rei
 hujus aperiam. Cum enim ad boni dele-
 ctum arbitrii libertate esset instructus, ac
 legem illam accepisset, pessima eum su-
 perveniens labefactavit invidia. Siqui-
 dem Deus corruptione carentem homi-
 nem creavit, & ad aternitatis suae produ-
 xit imaginem. Deus enim mortem non
 fecit, nec delectatur in perditione viventium.
 Invidia vero Diaboli mors intravit
 in mundum: ut per Salomonem sapien-
 tia testatur. Sed unde nam mors exi-
 tetit repetendum necessariò nobis est, si
 Deus illam non fecerit. Nam si ab in-
 vidia profectam dixeris, quomodo tandem
 invidia divina voluntate plus valuit?
 Sed hoc dictu infelix detestandumque di-
 camus: undenam invidia profecta sit
 adversarius querit. Nam si à Diabolo
 respondeas, cur omnino Diabolus exi-
 tit, si productus est aliquando? Ac pro-
 fecto qui illum condidit auctor mali de-
 bet videri. Atqui malorum causa Deus
 esse non potest: quare ab nullo produ-
 ctus est Diabolus. Quod si ita est, ne-
 que pati quicquam potest, & exitii penu-
 riæque est omnis expers. Nam quod nun-
 quam productum est huic in esse hac
 omnia necesse est: At Diaboli conatus in
 nihilum redigitur, idemque punitur.
 Quod autem punitur, mutatur, ac pati-
 tur. Atqui pati nihil potest quod produ-
 ctione caret. Non igitur productionis ex-
 pers; sed productus aliquando Diabolus.
 Jam verò cum & productus ille sit, &
 quidquid productum est, ab aliquo prin-
 cipio productum sit, consequens est, ali-
 quem esse, à quo sit procreatus Diabolus.
 Utrumnam igitur etiam productus ille
 fuit, an produci non potuit? verum quod
 productionis est expers, par est unum dun-
 taxat intelligi Deum. Neque enim ullus
 esse potest omnino præter illum ipsum
 opifex. Ego primus, inquit, & ego novissi-
 mus & præter me non est alius Deus. Sed ne-
 que commutari quippiam, ac præter ejus
 voluntatem procreari potest. Etenim fi-
 lius nihil per sese facere posse confitetur,
 nisi id Patrem facientem viderit. Quæ enim
 inquit, Pater facit, hæc & Filius facit. Ne-
 que verò inimicum quiddam, aut repu-
 gnans, ac Deo contrarium est: si quid enim
 esset, quod Deo resisteret, esse omnino
 desineret, eo quòd divina virtute ac ro-
 bore omnis illius constitutio dissolvere-
 retur. Quippe solus ille vel ea quæ sunt im-
 mortalia dissolvere potest, qui condidit,

Origeni-
ani.
Hæresis
LXIV.

XXI. Quidnam igitur tandem Diabolus esse dicemus? Spiritum videlicet, qui circa materiam versatur, quemadmodum dictum est, ô Athenagora! à Deo procreatum: Perinde ac reliqui ab eodem Angeli facti sunt; quibus tam materia, quam formarum, quibus est affecta materia, procuratio administratioque commissa est. Siquidem ea constituentium Angelorum causa fuit, ut in iis, quæ à Deo ordinata erant ac disposita, providentiâ moderandis vicariam Deo operam navarent. Uti nimirum communem, ac generalem omnium curam susciperet Deus, qui in omnia dominatum atque imperium obtineret, ac veluti navigium quoddam, sic totam illam universitatem constanter suæ gubernaculo sapientiæ regeret; cum interim singularem functionem atque curam præpositi ad id Angeli sustinerent. At verò ceteri quidem in castatione perstiterunt, cujus gratia conditi à Deo constituti que fuerant. Diabolus verò petulantur egit, & in eorum, quæ sibi commissa fuerant, administratione, concepta adversus nos invidia, pessimum se præbuit. Quemadmodum & illi, qui postea concupiscentia corporum flagrarunt, & cum suis hominum stupri consuetudinem habuerunt. Et enim quod hominibus concessum, idem & illis à Deo tributum est, ut utrinque liberum haberent voluntatis consilium: ut sive illius sermonibus obtemperarent, ipsius consuetudine fruerentur, ac felicitatis essent compotes: sive detrectarent imperium, merito in illos iudicium exerceretur. Erat porro Diabolus velut sidus quoddam Luciferi. Quomodo cecidit è caelo Lucifer, qui manè oriebatur? Sed erat nimirum matutinū sidus, & lucidum: quod quidem decidit, & ad terram allisum est: cum homini noxia quædam, & adversa in eo gubernando procurasset. Deus enim contra superbos indignari solet, insolentioresque spiritus comprimit. Ac libet & illud ipsum declarare versibus.

Caput malorum, & finis bene cunctis draco,
Gnavem malorum sive thesaurum parit:
Ceci error, Orbis ductor ignorantia.
Quem tristis hominum luctus ac planctus
juvat:

Vos ad nefanda scelera cognatum in caput
Fratrem perosas impie armantes manus,
Insicere primum cade sanguinea Caim
Ternum impulistis. Inde felici parens
Quod primus ex lapso in cernam excidit,
Vestra illa frangit.

Τί ἔν ὁ Διάβολος λέξεται; πνεῦμα πρὶ ἢ ὕλῃ ἔχον, καθάπερ ἐλέχθη, ὡς Ἀθηναγόρας, γρόμενον ὑπὸ τῷ Θεῷ. ὥστε καὶ οἱ λοιποὶ γεγονόασιν ὑπ' αὐτοῦ Ἀγγέλοι, καὶ τὴν ἰπὶ τῇ ὕλῃ, καὶ τοῖς τῷ ὕλης εἶδεσι πεποιημένοι οἰοῖσιν. τὸ γὰρ ἦν ἡ τῶν Ἀγγέλων σύστασις, τῷ Θεῷ ἰπὶ προνοίᾳ γεγονέναι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διακεκοσμημένοις ἵνα τὸ μὲν παντελεῖαν, καὶ χρητικὴν ὁ Θεὸς ἔχων τῶν ὅλων προνοίαν, * ἢ τὸ κύριον καὶ τὸ κράτος ἀπάντων αὐτὸς ἀνηρημένος, καὶ ὥστε σκῆπτρον τῇ σοφίᾳ οἴαντι διευθύνων ἀκλινῶς τὸ πᾶν. τὴν δὲ διὰ μέρους, οἱ μὲν λοιποὶ, ἐφ' οἷς αὐτοῦ ἐποίησε, καὶ διετάξατο ὁ Θεός, ἐμῖναν. ὁ δὲ ἐνύβρισε, καὶ ποιητὴς τοῦ πᾶτος πεπιστευμένων ἐχρητο τὴν διοίκησιν, φθόνον ἐγκλοσάσας κατ' ἡμῶν. ὥστε καὶ οἱ μὲν ταῦτα σαρκῶν ἐραδοῦντες, καὶ ταῖς τῶν ἀνθρώπων εἰς φιλοκοιτίαν ὁμιλήσαντες θυγατέρας αὐθαίρετον γὰρ καὶ αὐτοῖς ἔχῃν πρὸς ἐκείνας διετάξατο βέλησιν ὁ Θεός, οἷα καὶ ἰπὶ τῶν ἀνθρώπων ἵν' ἡ πρὸς ἡμῶν λόγῳ συνῶσιν αὐτῶν, καὶ ἀπολαύσιμα καριότητος ἢ μὴ πρὸς ἡμῶν κρινόνται. ἦν δὲ καὶ ὁ Διάβολος ἀσὴρ Ἐωσφόρος. πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τῆς οὐρανῶν ὁ Ἐωσφόρος, ὁ πρῶτος ἀνατέλλων; ὁ φῶτος ἦν ἄστρον πρωϊνόν. ἀλλ' ἐξέπεσε, καὶ εἰς τὴν γῆν συνετρίβη, ἰπὶ προπέυσας τῶν ἀνθρώπων τὰ ἐναντία. τὸ γὰρ Θεῖον νεμεσᾷ τοῖς ὑπὲρ φάνοις, καὶ τὰ αὐθαδέη φρονήματα * κωλύει. ἐπέρχεται δὲ καὶ ἐμμέτρως ἐπὶ πᾶν.

Ὡς πᾶσιν δέχῃ, καὶ πέρας κακῶν (ὁ) ὄφεις,
Οὕτω βαρὺ τίκτησα θησαυρὸν κακῶν
Πλάνη τυφλῆ, ποδηγὲς ἀγνοίας, βίβη
Χαίρεσα θεόνοις, καὶ σενάγμασι
βροτῶν,

Ὑμεῖς ἀθέσμως εἰς ὕβρις ὁμοσπόρων
Τὰς μισαδέλφους ὁπλίσαντες ὠλένας,
Καὶν μολύναι φοινίῳ πρωῶτον λύθρῳ,
* Επέσαθ γῆν. καὶ τὸ ἐξ ἀκηράτων
Πεσεῖν αἰώνων πρωτόπλαστον εἰς χθόνα,
Ὑμεῖς ἐτεκτήνασθε.

For. ἐπὶ
σαπνῶ
γῆν.

Καὶ ὁ μὲν Διάβολος ἔτως. ὁ δὲ θάνατος A
 πρὸς Ἰησοφὴν ἠνέρεθη, καθάπερ καὶ τοῖς δὲ
 ἱμαθέσι γραμμάτων παιδίοις πρὸς ἐπανόρ-
 θωσιν αἱ πληγαί. ἔδεν γὰρ ἄλλο ὁ θάνατος,
 ἢ διακρίσις, καὶ διαχωρισμός ψυχῆς ἀπὸ
 σώματος. τί ἐν; παρὰ τί; ὁ Θεὸς θανά-
 τος; λέξετε. πάλιν γὰρ ὁ αὐτὸς ἡμῖν ἠκέλ λό-
 γος. μὴ γνῶιτο. ἐπεὶ μηδὲ οἱ διδάσκαλοι
 ἀποκαθηγμένως ἐάλγυνεον τὰς πλη-
 γὰς ὅν πάδας αἵτιοι. καλὸν ἐν ὁ θάνα-
 τος, εἰ καθάπερ παισὶ πρὸς Ἰησοφῶν δι-
 κην πληγῶν ἠνέρεθη, ἔχ ὁ τ' ἀμαρτίας, ὡ
 σοφώτατοι· ἀλλ' ὁ τ' διαζευξέως τ' σαρκός, B
 καὶ τῆ χωρισμῶ. αὐτεξέσις γὰρ ὦν, καὶ αὐ-
 τοκράτωρ ὁ ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς ἀποστον
 βέλησιν, καὶ αὐτοπαράρετον πρὸς τὴν ἀ-
 ρεσιν, ὡς ἔφην, τῶ καλῶ λαβὼν, ἀκέραι-
 τε· ἀπὸ πάντος ξύλας τῶ ἐν τῷ Παραδείσῳ
 φάγεσθε, ἀπὸ δὲ τῶ ξύλας τῶ γινώσκῃν κα-
 λὸν, καὶ πονηρὸν ἐφάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ. ἢ δ'
 αὐτὴν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀπο-
 θανέσθε. ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ φαγεῖν, τῷ Δια-
 βόλῳ δὲ δελεασαμένη ἡ σοφία ποικίλως
 * πρὸς ὡς ἀκοὴν πείσονται, ἡθέτησε τὴν ἐντο-
 λὴν τῷ Θεῷ· καὶ ἐγχετο τῷτο αὐτῷ εἰς σκάν-
 δαλον, καὶ εἰς παγίδα, καὶ εἰς σκῶλον. ἢ γὰρ
 ἐποίησεν ὁ Θεὸς κακόν, ἔδεν ἐπὶ τὸ σύνολον ὅ-
 λως ἐν παντὸς τὸ ὡς ἅπαν αἵτις κακῶ.
 ἀλλὰ πᾶν ὅπερ ἂν αὐτεξέσιον ἔτως ὑπ' αὐ-
 τῶ γεγονὸς, ἢ πρὸς τὸ φυλάξασθαι, καὶ τη-
 ρῆσαι νόμον, ὃν αὐτὸς δικαίως διετείλατο,
 μὴ τηρῆσαν λέγεται κακόν. βαρυτάτη δὲ
 βλάβη τὸ ὡς ἀκέραιος Θεὸς ὅν ὅρας τ' καὶ τὸ
 αὐτεξέσιον ὑπερβάντα δικαιοσύνης. ὅθεν
 ἐπὶ δὴ κατερυπαύθη, καὶ κατεμείνθη, τῆς
 ἀποφάσεως ἀποσατήσας ὁ ἄνθρωπος τῶ
 Θεῷ, καὶ κηλίδας ἐναπεμάξατο κακίας D
 πολλὰς, αἷς ὁ ἀρχὼν ἔτ' ἀπεκύησε, καὶ
 πατὴρ τῆς πλάνης, πόνου καὶ τὴν γραφὴν
 συλλαβὴν, ἵνα τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἀδικίαν
 αἰὶ φαντάζῃν ἔχη καὶ κινεῖν, ὁ Θεὸς ὁ παν-
 τοκράτωρ ἀθάνατον κακὸν ἐξ Ἰησοφῆς ἰδὼν
 γενημένον, καθάπερ καὶ ὁ Διάβολος
 πλάνος ἦν, ὅν δερματίνης χιτῶνας διὰ
 τῷτο κατεσκεύασεν, οἷον ἐν νεκρότητα ὡς
 βαλὼν αὐτόν· ὅπως διὰ τ' λύσεως τῶ σώ-
 ματος πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ γενηθὲν κακόν ἀπο-
 θάνῃ.

XXII. Atque hunc quidem in mo- Orogeni-
 dum Diabolus. Mors ipsa verò castigan- ani.
 dis hominibus est reperta: perinde ac Hæresis
 puerulis, qui literarum rudimenta con- Lxiv.
 discunt, corrigendis adhiberi verbera mors cur
 confveverunt. Nihil enim aliud mors inflata.
 est, quàm corporis ab animâ separatio,
 atque disunctio. Quid igitur? Auctore
 ne mortis est ullo modo Deus? Dicere
 enim hoc potestis: eademque nobis re-
 currit oratio. Sed ablit ut ita dicamus.
 Nam neque præceptores primariæ ac
 præcipuæ causæ sunt, cur pueri dolore
 plagarum afficiantur. Bona igitur mors
 est, cum plagarum instar ad coercendos
 pueros reperta sit. Non peccatorum di-
 co mortem, o sapientissimi homines! Sed
 eam quæ animus à corporis consortio se-
 paratur. Nam cum liber, ac sui juris
 esset homo factus, & ad honesta capes-
 senda sui ipsius arbitrii consiliiqve volun-
 tatem accepisset, ac mandatum istud au-
 diisset. De omni ligno Paradisi comede- Gen. 2.16.
 tis; de ligno autem scientiæ boni, aut ma-
 li non comedetis. Quicumque autem die
 comedetis de illo, morte moriemini; per se
 se ad comedendum inductus, ac Diabo-
 li calliditate, qui ad violandum inperi-
 um variis modis incitabat, velut inescu-
 tus, Dei præceptum transgressus est: id
 que ipsum scandali instar, & laquei, &
 offensionis exitit. Malum enim Deus
 non fecit, nec ullo modo auctor illius est.
 Sed quicquid arbitrii sui potestate prædi-
 tum ab eo factum est, ut quæ legem ju-
 stissime præscripserit observare posset, ni-
 si eam servaverit, malum appellatur. Est
 autem gravissimum hoc damnum impri-
 mis, Dei mandata negligere; ac justitiæ,
 quæ adjuncta libertati est, limites præteri-
 re. Unde posteaquam à Dei sententia
 deficiens homo inquinatus est, ac delicti
 sordibus obsolevit, vitiiqve quampluri-
 mas expresit in sese maculas, quas prin-
 ceptis ille, & erroris parens indiderat, qui
 laborem, ut scriptura loquitur, concepit; ut
 hominem ad improbitatem perpetuo
 fraudibus suis trahere ac circumvenire
 queat; omnipotens Deus æternum illum
 Demonis fraudibus malum esse factum
 videns, ut & impostor Diabolus erat,
 propterea pelliceas & illas tunicas fecit, Pellicea
 quo illum velut morte quadam induc- tunica
 ret: ut ea corporis dissolutione quic- qvid de-
 quid in eo mali productum fuerat inter-
 moretur.

Origeni-
ani.
Hæresis
LXI V.

XXIII. Illud veró jam antea dispu-
atum est, monstratumque pelliceas tunicas aliud esse præter corpora. Sed nihilominus idem rursus (dicendum enim sæpius est) hoc loco repetamus. Primus igitur ipse parens, antequam ex tunice confuerentur, ossa se & carnem habere confitetur, cum nimirum perductam ad
Gen. 2. 23. sese mulierem contemplatus: *Hoc nunc os, inquit, ex ossibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur mulier, quoniam de viro sumpta est. Propter hoc relinquet homo Patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carnem unam.* Neque enim certos homines ferre possum, qui consultò nugantur, ac scripturas impudentissimè detorquent, quo sumum illud de tollenda Resurrectione dogma procedat; qui ideo & ossa quædam intelligibilia, & carnes similiter intelligibiles commenti sunt, ac suis allegoriis aliàs aliter sursum deorsumque sese convertunt. Atqui hæc perinde, ac scripta sunt, accipienda esse Christi confirmat auctoritas: ubi interrogantibus Pharisæis de uxoris divortio, respondet. *Ab initio qui creavit masculum & feminam fecit; & dixit: propter hoc relinquet homo patrem & matrem, &c.* Alioqui quomodo de animis solis intelligi istud potest: *Crescite & replete terram?* Item illud; *Accipit Deus de limo terra, & formavit hominem:* quod de corpore propriè dictum videtur. Neque enim de limo, deque graviorebus illis concretisque rebus suam animam naturam expressit. Ex quo certissimè illud efficitur, ante pelliceas illas tunicas corpore præditum hominem fuisse. Hæc enim omnia ante hominis lapsum pronunciata esse constat: cætera verò te tunicis nonnisi post lapsum.

Quamobrem considerata nobis por-
tò sunt, quæ in manibus habemus: cum illud abundè demonstraverimus; scortas illas tunicas corpora non fuisse; sed illam à ratione velut animalium mortem, tunc temporis perfectam: hoc enim deum superest. Quocirca extra Paradisi terminos, ob eam causam ejicitur. Non enim quod ex arbore vitæ poma decerpere, ac comedere nollet, hominem Deus ideo deturbavit. Poterat quippe in sempiternum vivere, cum subinde ex vitali illa arbore comedisset. Sed ne immortale, uti diximus, malum esset, sibi cavendum putavit. Alioqui quid attinebat Christum

Cur Deus
Adamum
eiecerit de
Paradiso.

Προηπόρηται δὲ ἤδη, καὶ ἀπεδείχθη ὅτι
δερματίνες χιτῶνας μὴ εἶναι τὰ σώματα. ὁ-
μως δὲ καὶ πάλιν (ἐγὰρ ἅπαξ ῥητέον) φρά-
ζωμεν. αὐτὸς περὶ τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ ὁ
πρωτόπλαστος ὁμολογεῖ, καὶ ὅσα ἔχεν καὶ
σάρκας, ὅποτε δὴ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ προσα-
χθεῖσαν θεασάμενος, τὴν νῦν ὅσῃν, ἐφώνη-
σεν, ἐκ τῶσων με, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς
με· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ ἡ ἀν-
δρός αὐτῆς ἐλήφθη. ἔνεκεν τούτου καταλείψῃ
ἄνθρωπος τὸ πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέ-
ρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ,
καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν. ἐγὰρ δὴ
ἀνέξομαι φληναφέντων τινῶν, καὶ ριζο-
μένων ἀπηρυθρεασμένως τὴν Γραφὴν, ἵνα
αὐτοῖς δὴ σαρκὸς μὴ εἶναι * ^{Cor. 2. 15} ^{χωρίως} ^ἡ ^{ἀνάστασις} ^{ὅσα νοητὰ}, καὶ σάρκας νοητὰς
ὑποτιθεμένων, καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἀνω καὶ κάτω
μεταβαλλομένων ἀλληγορίας. καὶ ταῦτα
ἔγω, ὡς γέγραπται, *ᾧρα λαμβάνεσθαι κηρά-
τουνον* & Χριστὸν τὴν γραφὴν, ἔνθα πω-
δανομένοις τοῖς Φαρισαίοις περὶ χωρισμοῦ
γυναικὸς ἀποκρίνεται, ὅτι ἀπὸ δαρκῆς ὁ κτί-
σας ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησε, καὶ ἔειπεν, ἔνε-
κεν τούτου καταλείψῃ ἄνθρωπος τὸ πατέρα, καὶ
τὴν μητέρα, καὶ τὰ ἐξῆς. πῶς γὰρ ἰπὶ ψυ-
χῶν μόνον τὸ, αὐξάνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν
γῆν, ᾧρα ληπτεόν; ἢ τὸ, ἔλαβε χεὶρ ἀπὸ τῆς
γῆς ὁ Θεός, καὶ ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον, ὁ κυ-
ρίως ἰπὶ τῶ σώματι λελέχθαι φαίνεται. ἐ-
γὰρ ἀπὸ τῆς χοῦς, καὶ τῆ βαρυτέρων τὴν ἐσί-
αν ἐκτίσαστο ἡ ψυχὴ. ὥστε σωζέσθαι ἐκ
παντὸς ἀληθέστατα περὶ τῶν δερματίνων σεσω-
ματοποιησάτων χιτῶνων τὸν ἄνθρωπον. ταῦ-
τα γὰρ περὶ τῆς ἐκπεσεῖν αὐτὸν ἅπαντα εἶ-
ρηται. τὰ δὲ κτ' ὅτι χιτῶνας μὴ τὸ ἐκπε-
σεῖν.

Ὁθεν ἰωμεν πάλιν ἰπποκρυφόμενοι τὰ ἐν
χερσίν, ἱκανῶς ἀποδείξαντες μὴ εἶναι ὅτι δερ-
ματίνες χιτῶνας τὰ σώματα· ἀλλὰ τὸ ἀπὸ τῆς
λόγῃς τῆς ζώων νεκρότητα κατεσκευασμένην
τὴν γὰρ λέιπε. ἀμέλει τῶ ὄρων ἔξω & Παρο-
δείσῃ καὶ ταύτην ἐξοικίζε. τὴν αἰτίαν. ἐγὼ ὅτι
μὴ θέλων ὁ Θεός ἀπὸ τῆς ἐξυλῆς ὁρέσασθαι τῆς
ζωῆς αὐτοῦ, καὶ φατεῖν, ἐξέβαλεν ἡδύνατον γὰρ εἰς
τὸ αἰῶνα ζῆν, αὐτοῖς φαγῶν ἀπὸ τῆς ζωῆς. ἀλλ'
ἵνα μὴ ἀθάνατον, ὡς ὑπεθέμεθα, γρηθῇ τὸ
κακόν. ἐπεὶ διὰ τί τὸ Χριστὸν ἀπὸ τῆς ἐ-

βαιῶν ἀπέσφλεν εἰς τὴν γῆν, εἰ ὅλως ἠθέλη-
σε ζῶνς τὸ ἄνθρωπον ἄγευσον ἀποθανεῖν εἰς τὸ
παντελής; εἰ δὲ ἐκ μεταμέλει τῆτο Φάγη πε-
ποιηκέναι τὸ Θεὸν ὁ ἀντιλέγων, ἀδελφὴς αὐτῷ
ὁ λόγος, μεταγινώσκοντα τὸ Θεὸν εἰσάγων.
ἀλλ' ἔτε ἀξύνετος ὁ μέλλων τὸ Θεὸς, ἔτε κα-
κοποιός, ἀλλὰ καὶ ἄκρως ἀγαθός, καὶ περιγινώ-
σκων τὰ μέλλοντα ὥστε οὐκ ἄρα διὰ τὸ μὴ σώ-
ζεσθαι εἰς τὸ αἰῶνα φαγόντα αὐτὸν διὰ τῆς ξύλης
τῆς ζῶης, ἐξέβαλεν ἀλλὰ διὰ τὸ νεκρωθῆναι πρῶ-
τον θανάτῳ τὴν ἀμαρτίαν ἵν' ἔτῳς μὲν τὸ ἀπο-
θανεῖν ἐκλακίσης τὴν ἀμαρτίαν, ἐγερθεὶς ἄνθρω-
πος καθαρὸς Φάγη τὴν ζῶην.

Μηδεὶς δὲ ἀβέλτερος ὢν παρὰ κινδυνεύει-
τω, ὡς τῆτων ἐτέρως λεχθέντων. ὁ γὰρ ὅλως
ὀριζόμενος τὴν σάρκα μὴ εἶναι ταύτην ἀθάνα-
σίας δεκτικὴν, ὥντως ἀνοίας ὑπάτιος ὢν νόσῳ
βλασφημῶν. διὰ τί γὰρ μὲν τὸ χιτῶν τὸν δερ-
ματίνων ὁ Ἀδάμ κατασκευὴν ἐκβάλλεται, κα-
λυόμενος Φαγεῖν ἀπὸ τῆς ξύλης τῆς ζῶης, καὶ
ζῆσαι, εἰ ὅλως ἀδύνατον ἦν μὲν σώματι εἰς
τοῦ αἰῶνα ζῆσαι τὸν ἄνθρωπον; ὡς δυναμένον
γὰρ αὐτὸ μὴ ἀποθανεῖν, εἰ ἀπὸ τῆς ζῶης γεύ-
σεται λαβὼν, ἢ καλύσις γίνεται. Φησὶ γὰρ
καὶ ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδάμ, καὶ τῇ
γυναικὶ αὐτῇ χιτῶνας δερματίνους, καὶ ἐνέδυ-
σεν αὐτούς. καὶ εἶπεν ὁ Θεός, ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ
ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν, τῇ γυναικὶ καλὸν, καὶ ποιη-
ρὸν καὶ οὐ μὴ ποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα, καὶ λά-
βῃ τῆς ξύλης τῆς ζῶης, καὶ Φάγη, καὶ ζήσεται εἰς τὸν
αἰῶνα. καὶ ἐξ ἀπέσφλεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεός ἐκ
τῆς Παραδείσου τρυφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ
ἧς ἐλήφθη, καὶ ἐξέβαλε τὸν Ἀδάμ. οὐκ ἔν ἡδύ-
νατος ζῆν εἰ μὴ κεκάλυτο γεύσασθαι τῆς ζῶης. ἐκω-
λύθη δὲ, ὅπως ἡ μὲν ἀμαρτία σωμαποκτανθεῖ-
σα τῷ σώματι θάνῃ. τὸ δὲ σῶμα ἀναστῇ, τὴν ἀμαρ-
τίας ἀπολομένης. ἵνα τοίνυν μὴ ἡ κακὸν ἀθά-
νατον ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἔφη, ἡ αἰεζών, ἔχων ἐν
ἐαυτῷ τὴν ἀμαρτίαν κρατίζευσαν, ἅτε ἐν ἀ-
θανάτῳ βλαστήσασαν σώματι, καὶ ἀθάνατον
ἔχουσιν τρυφῇ, ὁ Θεὸς αὐτὸν διὰ τῆς θνητὸν ἀ-
πεφῆνατο νεκρότητι. περὶ δὲ λαλῶν. τῶν γὰρ οἱ δερ-
ματῖνοι χιτῶνες ἐβέλοντο ἵνα δὴ διὰ τὴν λύσεως
τῆς σώματος, καὶ τῆς διαρρέσεως ἡ ἀμαρτία κά-
τωθεν αὐτῷ περὶ μὲν πάντα διαφθαρεῖ ὡς μηδὲ
κὰν βραχυτάτῳ χρόνῳ ἐαθῆναι μέρος, ἀφ' οὗ νέαι
βλάσαι πάλιν ἀμαρτημάτων ἀναβλύ-
ζονται.

A in terras de caelo mittere, si omnino nulla Origeni-
vitae parte gustata hominem penitus vel-
let extingui? Quod si nonnulla veluti Hæresis
penitentia ductum istud egisse Deum ad-
versarius objiciat, imbecilla ea ratio est,
quæ consilii in Deum mutationem inve-
hit. Sed neque ignarus futuri Deus est, nec
effector mali; sed & bonus imprimis est,
& futurorum præsciis. Quare non ideo
ejecisse putandus est, ne, si ex arboris vi-
tæ fructu comederet, in æternum ser-
vandus foret; sed ut peccatum primum
omnium morte perimeretur: atque ita,
cum esset mortuus, velut consumptio eli-
quatoque peccato, excitatus ad vitam ho-
mo, ac purior factus vita vesceretur.

XXIV. Nec est quod stolidus quis-
piam temerè jactare audeat, aliter hæc
esse pronunciata. Nam qui carnem hanc
immortalitati capiendæ idoneam esse pe-
nitens negat, hic vesaniæ morbo laborans
contumeliosis in Deum vocibus utitur.
Cur enim, posteaquam pellicæ tunica
confuta sunt, Adamus ejicitur, ac vitæ ar-
borem attingere vivereque prohibetur;
si fieri omnino non potest, ut in sempi-
ternum vitam homo cum corpore tradu-
cat? Sic enim interdictio illa edita est,
tanquam vita ille degustata mortem pos-
set effugere. Sic enim ait; *Fecit itaque* Gen. 3. 22,
Dominus Deus Adam & uxori ejus tunicas
pelliceas: & induit illos. Et dixit Deus.
Eccce factus est Adam, sicut unus ex nobis,
ut cognoscat bonum & malum. Et nunc
ne forte extendat manum, & sumat de li-
gno vitæ; & comedat & vivat in æternum,
Et emisit illum Dominus Deus de Paradiso
voluptatis, ut operaretur terram, ex qua as-
sumptus est. Et ejecit Adam. Quamobrem
poterat in æternum vivere corpus, & im-
mortale fieri; nisi ab gustanda vita foret
prohibitum. Est autem idcirco prohi-
bitum, ut & peccatum extinctum una
cum corpore moreretur, & corpus pecca-
to mortuo resurgeret. Igitur ne immor-
tale quoddam ac sempiternum malum
esset homo, ut jam diximus, ac peccati
in sese dominationem foveret, utpote
quod immortalis in corpore pullularet, &
immortali perinde alimento glisceret,
propterea mortalem illum Deus esse vo-
luit, ac morte damnavit. Hoc enim
scortæ illæ tunica significabant; ut disso-
lutione, divisioneque corporis omne ex
imo peccatum stirpitibus enecaretur; ac
ne tenuissimæ quidem fibræ remanerent;
unde nova subinde germina peccatorum
efflorescerent.

Origeni-
ani.Hæresis
LXIV.Similitudo
apostolica.Quomodo
in nobis
peccatum
habitare
dicatur.

Hæresis.

XXV. Ut enim è magnificorum A templorum structura caprificus enascens, atque in maximam amplitudinem adolescens, & multiplicibus radicum brachiis per omnes lapidum diffusa compages, non prius excrescere desinit, quàm dissectis ex eo, unde prodierit, loco lapidibus, tota poenitus labefactata concidat. Tum enim, sublata caprifico, suis locis restitui redivivi lapides possunt: ut & templum ipsum incolume servetur, cum nullum amplius ex iis, quibus evertebatur, incommodis habeat; caprificus verò ab imis radicibus evulsa moriatur. Ad eundem planè modum artifex ille Deus templum suum hominem, qui peccatum, caprifici cujusdam instar, produxerat, dissolvit, eumque mortis ad tempus impressione atque impetu opprimi passus est primum, uti scriptum est: dehinc ad vitam excitavit; ut iisdem prædicta partibus caro exsicccato intermortuoque peccato, velut templum quoddam instauratum, immortalis, ac sine ullo damno resurgeret, sublato à fundamentis profligatoque peccato. Etenim quandiu corpus vivit, nec adhuc mortuum est, cum eo vivere peccatum necesse est, & occultas in nobis ipsis radices agere, quantumvis quibusdam velut castigationum reprehensionumque putationibus coercetur. Alioqui post Baptismum nullum jam scelus perpetraremus; posteaquam peccatum à nobis funditus esset omne sublatum. Atqui etiam post susceptam fidem, sanctissima illa aquæ lotionem perfusi peccatis sæpius obstringimur. Neque enim adeo se immunem ab omni esse peccato gloriari quisquam potest, ut ne cogitatione quidem ullum scelus admitat. Ex quo consequens est, reprimi quidem, ac consopiri modo fide peccatum, ne perniciosos fructus emittat: non omnino tamen ac radicibus extingui. Quocirca nunc illius quidem germina pravas nimirum cogitationes, inhibemus, ne quæ radix amaritudinis, erumpens molestiam nobis afferat: nec apertas ad pullulandum vias, ac spiramenta dehiscere ac patefieri sinimus: Proindeque divino verbo, velut securi quædam, fruticantes identidem ab radice stirpes excidimus. At in futuro illo statu mali omnis vel cogitatio tollitur.

XXVI. Neque verò quod dicimus scripturarum testimonio caret, si quis veritatem sincerè profiteri velit. Nam &

Καθάπερ γὰρ ἐν οἰκοδομήμασι ναῶν καλῶν
συκὴ γνηθεῖσα, καὶ εἰς ἑκτασιν, καὶ μέγε-
θος ἀπεφύσασα, καὶ ὅτι πάσας τὰς ἀρ-
μονίας πολυκλημάρις ρίζαις τῶν λίθων κε-
χυμένη, ἔτι περὶ τὸν φύον ἐλέγεται, ἕως
πάντα ἀποσπασθῇ, λυθέντων τῶν κατὰ τὴν ἐ-
βλάσησιν τῶν λίθων. δυνατὸν γὰρ
πάντα εἰς τὸν αὐτὸν ἐναρμοσθῆναι τὸ πᾶν
τῶν λίθων, τῆς συκῆς ἀφρημένης, ὅπως ὁ
μὲνναὸς σώζεται, μηδὲν τῶν ἀφανιζόντων αὐ-
τὸν κακῶν αὐτῷ μηκέτι φέρων, ἡ δὲ συκὴ
πάντα περιέλυται. ἀποσπασθεῖσα ἀποθά-
νη. καὶ ταῦτα καὶ ὁ Θεὸς ὁ τεχνίτης τῶν αὐτῶν νεῶν
τῶν ἀνθρώπων, διὸς ἀγρίας συκῆς, τῆς ἀμαρ-
τίας βλαστήσαντα, διέλυσε, θανάτου περισκαίρει
περιτομῆς ἀποκτείνων, καὶ τὸ γεγραμμένον,
καὶ ζωοποιῶν ἵνα πάλιν τῶν αὐτῶν ἡ σὰρξ με-
ρῶν μὴ τὸ ξηρανθῆναι, καὶ ἀποθανεῖν τὸ ἀ-
μάρτημα, διὸς ἀνακαινοποιηθῇ. καὶ τὰς ἀ-
θανάτους, καὶ ἀπὸ τῶν ἐγερθῇ, τελείως ἐκ
βασάνων ἀπολομένης τῆς ἀμαρτίας. ζῶντες
γὰρ ἐν τῷ σώματι περὶ τὴν τεθνήξασαν, συζή-
ναι ἀνάγκη καὶ τὴν ἀμαρτίαν, ἐνδὸν τὰς ρίζας
αὐτῆς ἐν ἡμῖν ἀποκρύπτειν, εἰ καὶ ἐξώθεν
τομαῖς ταῖς ἀπὸ τῆς σωφροσύνης, καὶ τῆς θε-
ότησεως ἀνεσέλλετο. ἐπεὶ ἐν τῷ αὐτῷ τῷ φω-
τισθῆναι σωζομένην ἀδικεῖν, ἅτε πάντα πα-
σιν εἰλικρινῶς ἀφρημένης ἀπὸ ἡμῶν τῆς ἀ-
μαρτίας. νῦν δὲ καὶ μὴ τὸ πιστεῦσαι, καὶ ἐ-
πὶ τὸ ὕδαρ ἐλθεῖν τῆς ἀγνισμῶς, πολλὰς ἐν
ἀμαρτίας ὄντες ἀρισκόμεθα. οὐδεὶς γὰρ
ἕως ἀμαρτίας ἐκτὸς εἶναι αὐτὸν καυχῆ-
σεται, ὡς καὶ καὶ ἐνθυμηθῆναι τὸ σύνολον
ὅλως τὴν ἀδικίαν. ὥστε σωζέσθαι, συσέλ-
λεσθαι μὴ, καὶ κατενώταται τῇ πίστι νῦν τῆς
ἀμαρτίας, εἰς τὸ μὴ οἶσαι καρπὸς βλαστο-
ποιῶν, ἔτι μὴ ἀναγνώσθαι, καὶ τῶν ρίζων ἄχρως.
νῦν μὴ ἐν ταῦτα τὰς βλάστας αὐτῆς, οἷον
τὰς ἐνθυμήσεις τὰς πονηρὰς συσέλλομεν, μὴ
τὴν ρίζαν πικρίας ἀνω φύσας ἐνοχλήσῃ, μὴ
ἐὼντες ἀναμύθεν, καὶ διογνύσθαι τὰ μεμνηκότα
τόμας περὶ τὰς ἐκ φύσεως τῆς λόγας, διὸς
ἀξίως περὶ τὰς ρίζας αὐτῆς τὰς κατὰ
φύσιν τέρμινους. τότε δὲ καὶ τὸ ὅ-
λως ἐνθυμηθῆσθαι περὶ κακίας ἀφανα-
θῆσεται.

Οὐδὲ γὰρ ἀμάρτυς ὁ λόγος γραφῶν, τίς
βλαστοποιῶν εἰλικρινῶς τὸ ἀληθὲς λέγειν. ἐπεὶ

οἶδε καὶ ὁ Ἀπόστολος μὴδέπω τὴν ῥίζαν ἐξ ἀν-
θρώπων τῆς ἁμαρτίας ὁλοσχερῶς ἀνήρημέ-
νην ὅτε μὲν, οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί,
τῆς ἐν τῇ σαρκί μου, φράζων, τὸ ἀγαθόν.
τὸ γὰρ θέλειν ὡς ἀγαθὸν μοι, τὸ δὲ κατεργά-
ζεσθαι τὸ καλόν, ὅτι γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀ-
γαθόν, ἀλλ' ὁ δὲ θέλω κακὸν τῷτο πράσσω. εἰ δὲ
ὁ δὲ θέλω, τῷτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργά-
ζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκῶσα ἐν ἐμοί ἁμαρτία. ὅ-
τε δὲ, συνήδομαι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῷ ἔσω
ἄνθρωπον βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τῇ μέλε-
σί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦ μου,
καὶ ἐκ παντὸς αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς
ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. ὅπως ἔδε-
χω τὴν ἁμαρτίαν ἀνυπόκριτον ἐκ ῥιζῶν διακο-
πῆναι σκεψάμεθα. ὁ γὰρ εἰς τέλος ἀπέθανεν,
ἀλλὰ ζῇ. πῶς γὰρ ὁ Θεὸς ὡς ἐβλήθη θανά-
τῳ τῶν ἀνθρώπων, ἵνα αὐτῷ συμμαρτανθῇ,
καὶ συμφθίνασθαι, αὐτὴ μὲν εἰς ἄρδ' ὑποδόληται,
καὶ διαφθαρεῖ, καθάπερ φυτὸν, λυθέντ' ἐν ᾧ
κρύπτεσθαι τὰς ῥίζας αὐτῆς διεσώζει, ὁ δὲ ἄν-
θρωπος αὐτῇς μὴκέτι ῥίζαν ἐν τοῦ πεύκουσαν
πιπρίας ἔχων ἐξεγερθῇ. ὡς περὶ ἐν ἀλεξιφάρ-
μακῇ τρέπον ὑπὸ τοῦ ἀλεξιτήρος ἡμῶν, καὶ
ἀληθῶς ἰατρῶς Θεὸς πρὸς ἐκρίνωσιν τῆς ἁμαρτί-
ας παρελήφθη ὁ θάνατος, καὶ ἀφανισμόν,
ἵνα μὴ διακονῶν ἐν ἡμῖν εἴη τὸ κακὸν ἀθάνα-
τον, ἅτε ἐν ἀθανάτοις ἀνατεῖλαν. αὐτοὶ δὲ
λελωθήμενοι, καὶ ἐκ πάντες, νοσούντων τρέπον,
τὸ οἰκείας δρετῆς, ὅτι πολὺ διατρέψωμεν, ἅτε
ἐν ὑφεσηκόσιν αἰεὶ, καὶ ἀθανάτοις σώμασι τὴν
καὶ τὸ ἀμάρτημα μεγάλην τρέφοντες νόσον. διὸ
καλῶς ταύτην πρὸς ἡμῶν σωτηρίαν καὶ
ψυχῆς καὶ σώματος φαρμακευτικῆς τρέ-
πον καθάρσεως, τὸ θάνατον ὁ Θεὸς ἤψατο, ἵνα
πάντα ἡμῶν, καὶ ἀσινεῖς ὅπως ἐξεργασθῶ-
μεν.

Φέρε γὰρ, ἐπεὶ πολλῶν δεῖ τὸ ὡς ταῦτα τοιαῦ-
τα ὡς ἀληγμάτων, ἐντεῦθεν αὐτὰ μάλιστα σκε-
πώμεθα, μὴ ἀφιστάμενοι, πρὶν ἂν πρῶτον εἰς
ἀδήλοτέραν ἐρμηνείαν ἀποτελευτήσῃ καὶ ἀπό-
δῃξιν ὁ λόγος. φαίνεται τοίνυν ὡς περὶ τις
δημιουργὸς ἀκρὸς ἀγαλμα καλόν* ὑποχρε-
σθὲν κατεσκευασμένον, ἢ ὕλης ἑτέρας αὐτῷ, καὶ
πάντα τὰ μέλη συμμέτρως καὶ ἀλλή. δια-
κεκοσμένον, πάλιν χωνεύει, λελωθήμενον
ἀφνω θεασάμεν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου πο-
νηροτάτου, ὅς οὐκ ἐνεγκὼν ὑπὸ βαρκαρίας

A Apostolus peccati radicem nondum ex Origeni-
hominibus sensit omnino sublatam; cum ani-
ita loquitur: Scio enim quod non habitat Hæresis
in me, hoc est in carne mea, bonum. Velle enim
adjacet mihi, perficere autem bonum minime. Non enim quod volo facio bonum,
sed quod nolo malum, hoc facio. Si autem
quod nolo hoc facio, non jam ego perficio il-
lud, sed quod habitat in me peccatum. Idem
illud. Condelector legi Dei secundum interio-
rem hominem. Video autem aliam legem
in membris meis repugnantem legi mentis
meae, & omnino captivantem me legi pec-
cati, quæ est in membris meis. Ita non-
dum peccatum ab ipsis radicibus excidi
penitus potuit. Neque enim funditus
est extinctum: sed etiamnum vivit. Qui
enim fieri istud posset; antequam homo
morti esset addictus, ut cum eo corru-
ptum atque consumptum funditus qui-
dem ipsum extingatur & pereat, plan-
tæ instar, quæ dissoluto illo, in quo abdi-
tis sese radicibus conservabat, emoritur:
homo verò nullam jam insitam habens
amaritudinis radicem ad vitam resurgat?
Itaque ad peccatum velut extirpandum,
penitusque delendum opitulator noster,
ac verè medicus Deus mortem, quasi au-
xiliare quoddam medicamentum, adhi-
buit, ne malum in nobis, utpote immor-
talibus, excitatum sempiternum maner-
et: nos autem pessimè affecti & à pro-
pria virtute ægrotantum more desci-
scentes diutius in eo statu maneremus:
cum ingentem ex peccato morbum in
perpetuis ac sempiternis corporibus ale-
remus. Proindeque ad utriusque repre-
sentandam salutem animæ scilicet ac
corporis, quasi medicam quandam pur-
gationem ita mortem Deus excogitavit,
ut nos immunes ab omni damno inte-
grosque præstaret.

D XXVII. Age enim, quoniam mul-
tis ad id exemplis opus est, hunc potissi-
mum ista consideremus; neque prius ab
eo argumento discedamus, quàm in cla-
riorem explicationem, ac probationem
nostra deserit oratio. Perinde igitur con-
tigisse mihi videtur, ac si peritissimus
quispiam artifex egregiam ex auro, aut
alia materia statuat à se fabricatam, ac
membris omnibus concinnè eleganter-
que perpolitam iterum conflet; quod il-
lam subinde ab nequissimo aliquo fœda-
tam animadverterit: qui hanc statuae pul-
chritudinem præ invidiâ non ferens, la-

Origeni-
ani.
Hæresis
LXIV.

Idem aliquam inferre studuerit, quo inanimem ex invidia sua fructum caperet. Animadvertite enim o sapientissime Aglaophon! si deturpatam ac fædatam illam habere statuum nolit artifex, quam tanto studio diligentiaque elaborarit, rursus in animam inducturum, ut illam conflata, qualis erat antea; reficiat. Quod si fundere denuo, & in unum cogere non libeat; sed eam duntaxat emendans ac corrigens, ira uti se habet, relinqvat, necesse est igni candefactam ac fabrilis arte retractatam effigiem non eandem manere amplius, sed commutatam ac distractam videri. Quare si præclarum ac labis omnis expers opus suum esse voluerit, confringi conflarique iterum oportet, ut quicquid malevolorum fraude atque invidia turpitudinis ac vitii est allatum, instauratione ac conflatione tollatur. Simulachrum porro ipsum integrum & illatum denuo sibi quam simillimum reddatur. Ita enim statuae ipsi contigit, non ut artificis suo pereat, tamen in suam materiem solvatur; sed ut in integrum restitatur: labes autem omnes ac fæditates cum ipsa colliqvatione pereant, non amplius redeunt: propterea quod in omni arte præstantissimus opifex non id quod in opere suo turpitudinis & offensionis aliquid habeat, sed quod apuissimè modulatum affabreque factum est, sibi proponat. Idem igitur in nobis fecisse mihi Deus & administrasse videtur. Cum enim hominem elegantissimum opus suum fraudulentis artibus atque invidia pessimè affectum videret, talem pro sua benignitate relinquare noluit; ne hac in omnem æternitatem macula esset infectum, cum sempiternam in sese labem illam retineret; sed in materiam denuo resolvit, ut quicquid in eo vitiosum erat, reformatione ipsa velut eliquatum atque extinctum periret. Quod enim illic est statuae conflatio, idem hic mors est, dissolutioque corporis; ac quod illic est iterum conformari materiam atque in pristinum nitorem restitui, idem hic est post obitum resurgere. Cui & Prophetæ Hieremias adstipulatur. Hic enim eadem omnino docet his verbis; *Et descendi in domum figuli; & ecce ille faciebat opus super lapidibus, & excidit vas, quod fingebat in manibus suis, & rursus finxit ille vas alterum quemadmodum placuit illi, ut faceret. Et factum est verbum Domini.*

Jer. 18.

Ἀὐτοὶ περὶ εἶναι τὸ ἄγαλμα, ἐσὶ αἱ ματαίαν ἡδονὴν καρπεύμενοι τῷ φθόνῳ. ὡς γὰρ, ὡς σοφώτατε Ἀγλαοφών, ὅτι, εἰ βέλοιο μὴ εἶναι σεσινωμὸν ὅλως ὁ δημιουργός, καὶ ψεκτὸν τὸ μὲν τοσαύτης αὐτῷ σπουδῆς τε, καὶ φροντίδος πεπονημὸν, πάλιν περὶ τραπεύεται συγχωνεύσας αὐτὸ, τοιοῦτον ποιεῖν, οἷον καὶ ὡς ὅθεν ἦν. εἰ δὲ μὴ ἀναχωνεύοι, μηδὲ ἀναγκάζοι, εἰ δὲ μὴ μὲν, θεραπεύων αὐτὸ καὶ ἐπανορθώμεν ἀνάγκη δὴ πυρακτέμενον, καὶ χαλκευόμενον τὸ ἄγαλμα μηκέτι δύνασθαι διατηρηθῆναι τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ δηλαδὴ μὲν ὅτι ἐσσεῖται καὶ ὑπεσπασμένον. διὰ τῆτο εἰ βέλοιο το καλὸν αὐτὸ, καὶ ἁμῶμον εἶναι τὸ ἔργον, ἀναθλάσας αὐτὸ, καὶ ἀναχωνεύει δὲ, ὅπως τὰ μὲν ἔχῃ, καὶ τὰ ἀλλοιωμάτα πάντα τὰ ἐξ ἐπιβλήτης αὐτῇ, καὶ φθόνῳ ὑπάρξαντα, αὐτὰ μὲν διὰ τὴν ἀνασκευῆς, καὶ ἀναχωνεύσεως ἀπὸ λήτῃ. τὸ δὲ εἰς τὸ ἑαυτῇ εἶδος ἀσυνῆς καὶ ἀκίβδηλον αὐτῇς ἄγαλμα ὁμοιότατον αὐτῇ κατασκευασθῇ. τῷ μὲν γὰρ ἀγάλλματι δόπολέως, ἐκ ἐστὶ [κτ'] τῷ αὐτῷ τεχνίτῃ, καὶ πάλιν εἰς ὕλῃ λυθῇ, δόποκατασθῆναι δὲ ἐστὶ. τῇς αἰχρῆς καὶ λωβήμασιν δόπολέως μὲν ἐστὶ, τῇ κονταί γὰρ δόποκατασθῆναι δὲ ἐκ ἐστὶ διὰ τὸ ἐν πασι τέχνῃ τὸ αἰρεῖσθαι δημιουργὸν μὴ πρὸς τὸ αἰχρῆον ἢ ἐπιτευχθῆσθαι ὅθεν ὁρᾶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ σύμμετρον, καὶ αἰσθῆς τὸ δημιουργημένον. ταῦτόν γὰρ φαίνεται δὲ μοι, καὶ ἐφ' ἡμῶν ὁ Θεὸς ἔτιως ἀνομομηκέναι. τὴν γὰρ ἀνθρώπον τὸ εὐπρεπέστατον ἑαυτῇ τέχνημα, βασιάνοις ἐπιβλαῖς φθόνῳ κεκακωμένον ἰδὼν, ἐκ ἡνέχετο τῆτον καταλείψαι φιλάνθρωπον ὡν, ὅπως μὴ δι' αἰῶν ἐῖη μεμωμημένον, ἀθάνατον ἔχων ἐν ἑαυτῇ τὸ ψόγον, ἀλλὰ διέλυσεν εἰς ὕλην πάλιν, ἵνα διὰ τὴν ἀναπλάσεως ἐκτακῶσι, καὶ ἐξ ἀφανισθῶσι πάντα τὰ ἐν αὐτῇ μωμήματα. τὸ γὰρ ἐκεῖ ἀναχωνευθῆναι τὸ ἀνδριάντα τῆτον, τὸ ἐνταῦθα δόποθανεῖν, καὶ διαλυθῆναι τὸ σῶμα. τὸ δὲ ἐκεῖ ἀναμορφωποιηθῆναι τὴν ὕλην, ἢ ἀνακοσμοποιηθῆναι, τῆτον ἐνταῦθα μὲν δόποθανεῖν τὸ ἀναστῆναι. ὡς περὶ καὶ ὁ Προφήτης Ιερεμίας. τῆτοις γὰρ ἤδη καὶ αὐτὸς ὡς ταῦτα παρεγγυᾷ καὶ κατέβη λέγων εἰς τὸ αἰκὸν τὸ κεραμέως. καὶ ἰδὼν αὐτὸς ἐποίησεν ἔργον ἐπὶ τῷ λίθῳ, καὶ διέπεσε τὸ αἰγείον ὃ ἐποίει ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς, καὶ πάλιν ἐποίησεν αὐτὸ αἰγείον αὐτῇ τῇ ποιῆσαι. καὶ ἐχρῆτο λόγῳ Κυρίου

πρὸς με, λέγων· εἰ καθὼς ὁ κεραμεὺς ἔτ' ἐ
 ἔ διωήσομαι τὸ ποιεῖν ὑμᾶς οἶκ' ἔ
 Ἰσραὴλ; ἰδὲ ὁ πηλὸς ἔ κεραμέως ὑμεῖς ἐστέ,
 ἐν ταῖς χερσὶ μου.

Πρὸς γὰρ ὅπως, ὡς ἔφην, μὲ τὸ
 πρὸς δὲ τὸν ἄνθρωπον, ἡ μεγάλη χεὶρ, εἰς
 * νικᾷ καὶ ἀλείφει τὸ ἐαυτῆς ἔργον ὅσον ἡ
 δόκησεν ὡς κίβδηλον, πονηρὰ ἀδίκως αὐτὸ
 λυμηνάμενος βασιλάνοις αἰτίας, ἀλλὰ ἀνα-
 τήξας ἀνέδενυσεν αὐτὸς εἰς πηλόν, οἷα κερα-
 μεὺς, ὃς ἀναπλάσων αὐτὸ πρὸς τὸ ἀφά-
 νισθῆναι μὲν διὰ τὴν ἀναπλάσεως πάντα τὰ
 ἐν αὐτῷ αἰχῇ, καὶ θλάσματα, χρηθῆναι τε
 τὸ πᾶν ἀνωθεν ἀμέμπτως δρεσόν. ἢ ἐκ ἑ-
 χρ' ἐξέστειν ὁ κεραμεὺς ἔ πηλὸς ἐκ ἑ αὐτῷ
 Φυράματ' ποιῆσαι σκεῦ', ὃ μὲν εἰς τι-
 μὴν, ὃ δὲ εἰς αἰτίαν; ὃ δὲ ἐστὶ (τὸ γὰρ
 ὁ Ἀπόστολος μοι δηλᾶν φαίνεται) μή τι ἐξέ-
 στειν ἐκ ἑχρ' ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἑκάστη τὴν
 ἀναπλάσεως, ἢ ἀνακοσμήσας εἰδ' ἑκά-
 στον, ἢ εἰς τιμὴν ἡμῶν ἀναστήσας, καὶ δόξαν,
 ἢ εἰς αἰτίαν καὶ κατάκρισιν; εἰς αἰτίαν
 μὲν τὴν ἐν ἀμαρτίαις Φαύλως βιωσάντων, εἰς
 τιμὴν δὲ τὴν ἐν δικαιοσύνῃ. καθάπερ ἐδηλώθη καὶ
 πρὸς Δανιὴλ, ὅτι πολλοὶ τὸ καθευδόντων ἐν γῆς
 χώματι, λέγοντι, ἐξεγερθήσονται ἔτοι εἰς
 ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἔτοι εἰς ὀνείδιζμόν, καὶ αἰ-
 χύνην αἰώνιον, καὶ οἱ σιωπῶντες ἐκλάμψουσιν
 ὡς ἡ λαμπρότης τῶν σερεώματ'. ἐφ' ἡ-
 μῶν γὰρ ἔ τὸ ἀφανίσαι τὸ ρίζαν τὴν πονηρίας τε-
 λείως, ἀλλὰ τὸ μὴ πρὸς ἑκτασιν αὐτὴν ἐά-
 σαι Φύειν, καὶ καρποφορεῖν. ἡ μὲν γὰρ κα-
 θόλου καὶ παντελικῇ ταῖς ρίζαις αὐτῆς ἀνα-
 ρεσίς τε καὶ ἀπώλεια, ὑπὸ τῆς Θεᾶς καὶ τῶν
 τῶν σώματ', ὡς εἶρηται, διάλυσιν γίνε', ἢ
 δὲ ἐκ μέρους πρὸς τὸ μὴ οἶσαι βλαστὸν ἢ
 ἢ μὲν. καὶ διὰ τὸ τὸν * ἐκτερέψαντα πρὸς
 αὐξήσιν αὐτῶν μᾶλλον, καὶ μέγεθ', ἀλλὰ
 μὴ (ὅτι) σφρώσαντα τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῶν, καὶ συμ-
 πιλῆσαντα ἀνάγκη διδόναι δίκην, ὅτι δυνά-
 μιν, καὶ ἔχων πρὸς τὸ τὸ ἐξέστειν, εἰλα-
 τὸ βλάπτον τὸν συμφέροντα μᾶλλον πρὸς
 ἡμῶν.

Ὡστε μηδεὶς αὐτὸς αἰτιᾷ ὦν, ἀκολάσως
 γλώσῃ μεμφείδω τὴν θείαν Φύσιν, ὡς ἐκ
 ἐν δίκῃ διανέμειν ἑκάστῳ κακίας, καὶ δρε-
 τῆς τὰ ἀμοιβᾶ. τίς γὰρ εἰ, ὡς ἄνθρωπε, ὁ
 ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα

Amici ad me dicens. Si quemadmodum si-
 gulus ipse non potero hoc facere vobis do-
 nus Israel? Ecce lutum figuli vos estis in ma-
 nibus meis.

Origeni-
 ani.
 Hæresis
 LXIV.

XXVIII. Velim istud attendas, uti
 dixi, quemadmodum post hominis deli-
 ctum ingens illa manus opus suum tan-
 quam adulterinum in tanta contumelia
 probroque relinquare noluerit, cum cum
 nefarius hostis ex invidia violasset. Sed
 rursus eliquatum, & in lutum subactum
 figuli more refecerit; ut ea reformatione
 quodcumque in eo scdaturum ac contu-
 sione deformatum erat penitus tollere-
 tur: ipsius verò opificiam, ut erat antea,
 reprehensionis expers ac jucundum exi-
 stit. *An non habet potestatem figulus luti ex*
eadem massa facere vos aliud ad honorem,
aliud ad contumeliam? Quod idem est.
 (id enim significare mihi velle videtur
 Apostolus) ac si diceret. Nonne pote-
 statem habet Deus ex eadem cujusque
 materia singulorum formam reficiens &
 instaurans, aliud ad honorem & gloriam,
 aliud ad infamiam & damnationem ex-
 citare? Ad ignominiam quidem eos,
 qui in peccatorum consuetudine turpi-
 ter vixerunt: ad honorem verò eos, qui
 vitam ad justitiam accommodarunt.
 Quod & à Daniele declaratum est: *Quo-*
niam multi dormientium in terra aggere
resurgent, hi ad vitam æternam, & hi ad
probrum & dedecus sempiternum. Et: *qui*
intelligunt, fulgebunt sicut splendor firma-
menti. Est enim hoc in nostra potesta-
 te positum non ut improbitatis radices
 penitus evellamus; sed ut ne amplius il-
 lam excrefcere ac fructus edere patia-
 mur. Siquidem absoluta radicum ipsa-
 rum extinctio, & profligatio, tūm cum,
 uti dixi, dissolvitur corpus, à Deo perfici-
 tur. Quæ autem ex parte fit, ut à pullu-
 lando coërceatur, operâ nostrâ præstari
 debet, ex quo fit, ut qui malam illam stir-
 pem ad amplitudinem & magnitudinem
 educando perduxerit, neque, quoad po-
 tuit, sterilem illam effecerit, atque com-
 presserit, pœnas illum persolvere oport-
 eat: quod cum facere istud posset, ac fa-
 cultatem haberet, certo animi consilio
 utilitati damnum prætulit.

XXIX. Quamobrem nemo, cum ejus ma-
 licausam sustineat, Divinæ naturæ intem-
 perantis lingvæ reprehensionem aspergat:
 quasi unicuique virtutis vitæque præmia
 non justè distribuat. *Quis enim es, o homo!*
qui respondeas Deo? nunquid dicit signen-

Deum ad
 mortem
 non est ac-
 cusandum.

Rom. 9. 20.

Origeni- *tum factori suo, cur me ita fecisti?* Quid
ani. enim id usurpare potest, cum suo pte nu-
Hæresis tu ac voluntate improbitatem elegerit?
LXIV. Propterea non utique Deo, qui ex im-
mutabilibus iustitiæ decretis iudicat, po-
test dicere; cur me ita fecisti? Etenim
Apostolus, velut peritissimus quidam ja-
culator contortas verborum sententias
in medium emittens, ut obscuram pro-
fundissimisque sensibus occultatam ora-
tionem instituit; sic verissimam recta-
que fidei consentaneam, quæ nihil aut
negligentiùs dictum aut absurdum con-
tinet. Qui enim non studiosè sed osci-
tante in illius sermones incurrunt, iis
nonnihil minus sibi consentanea ac
coherentia dicere videtur. Qui verò
operam adhibent, & sobria atque exper-
recta mente in illos incumbunt, ex ordi-
ne omnia ac rei veritate pronunciata ju-
dicant.

*Paulus
obscurè,
sed rebus
omnibus
pronun-
ciavit.*

Verum accuratiùs de his modo dispu-
tare magni per sese laboris opus est. Est
verò ridiculum, proprio argumento de-
relicto, quod tractandum suscepimus,
nos ad alia conferre. Nam hæc à nobis
propter illos dicta sunt, qui stultorum
more mali & ignavi esse sua sponte cupi-
unt. Cum igitur manifestissimè hæc-
tenus demonstratum sit; mortem homini
non mali esse causa ullius inflictam, opor-
tet ut deinceps qui non ad hæc negligenter
attenderit, corporum resurrectionem
intelligat. Nam nonne vel eo nomine
utilis mors est, per quam ea profligantur,
quæ naturam nostram quodammodo præ-
dantur? Tamen si quo tempore nobis in-
fertur, non nihil molesta videatur: velut
medicamentum quoddam, quod ægro-
tanti amarissimum præbetur; sed ne ea-
dem sæpius de eodem argumento dispu-
temus, age verò, ubi ex Deuteronomii
canticis, quod à nobis dictum est com-
probaverimus, ad reliqua transeamus.

Deut. 32. 39

XXX. Hæc enim verba: *Ego occidam
& vivere faciam: percutiam, & ego sana-
bo, & non est qui eruat de manibus meis?*
quæ à Deo proferuntur, quid aliud nos
docent, nisi ob id corpus interfici primum,
atque emori, ut postea resurgat, atque re-
viviscat? Percutitur imprimis ac confrin-
gitur, ut salvum deinceps integrumque
formetur. Nec est omnino quicquam,
quod ab ingenti illius fortisque manu nos
ad interitum ac perniciem possit exime-
re: non ignis, non mors, non tenebræ,
non chaos, non corruptio. Quis enim

Rom. 8. 35. nos separabit, inquit, à Charitate Christi?

τῶ ποιήσαντι, τί με ἐποίησας ἕτως; πῶς
γὰρ ὁπότε αὐτοδεσπότης βαλὴ κακίαν εἶλα-
το; διὸ καὶ ἐλέξεν δικαιοσύνης δόγμασιν ἀ-
πολλοῦ ἀλλοτρίοις κρῖνοντι τῷ Θεῷ, τί με ἐποίη-
σας ἕτως; ὥστε ἀκοντιστὴς ὁ Ἀπόστολος δὴ-
νὸς διεσπασμένα ῥήματα τῶ λόγων εἰς μέσον
ἐμβαλὼν, ἀσαφὴ μὲν, καὶ ὑπὸ καλυμμέ-
νῳ ποιεῖται εἰς βάθος τῶ ἀναγνωσμάτων
τὴν ἐξεργασίαν, ἀληθευσάτην δέ, καὶ ὀρθόδο-
ξον, καὶ μηδὲν ἔχουσαν ἀπὸ μελετημῶν, ἢ δὺς-
φημον. τοῖς μὲν γὰρ μὴ μὲν πρὸς ἀσέβειας, ἀλλὰ
ἀσυννῶς ἐκπύπτοντι τοῖς λόγοις, ἀσυνάρτητα
ἔσθ' ὅτε δοκεῖ καὶ ἀσύμφωνά λέγειν. οἷς δ'
αὐτοπαθείας, καὶ λογισμῶν νήφοντι, ὁπόσους
τάξεως ἐμπλεα, καὶ ἀληθείας.

Δι' ἀκριβείας μὲν ἔν τῶ τῶν διεξ-
ίεναι τὰ νῦν, ἵκανόν ἂν γένοιτο αὐτὸ κατ'
ἑαυτὸ μόνον ἔργον. καὶ γὰρ γελοῖον κατα-
λείψαντάς σε τὴν σκέψιν, ἥς ἐνεκα ταύτην
ἐσφλάμεθα, εἰς ἄλλα μετιέναι. ταῦτα γὰρ
ἡμῖν εἴρηται διὰ τῶν ἐθελονακέντων τι-
μωρὸν δίκην. ἀποδοχθέντων τοῖς ἐνδὲν λό-
τατα τῶ θάνατον τῶ ἀνθρώπῳ μεμηχανή-
σθαι μὴ ὑπὸ κακῶ τινι, ἀλλὰ χρὴ λοιπὸν
τὸν μὴ Φαύλως τῶ τοῖς ἐγκύπτοντα, πρὸς τῶ
ἀνασάσεως νοεῖν τῶ σώματι. πῶς γὰρ
οἷς ὡφέλιμοι ὁ θάνατος, διαφθεύων ἡ-
μῶν τὰ λήγοντα τὴν φύσιν; εἰ καὶ πρὸς τὸν
καυρὸν ἐπαχθῆς, κατ' ὃν προσφέρεσθαι
δοκεῖ, κατὰ πρὸς αὐσηρότατον νοσῶντι
Φάρμακον. καὶ ἵνα μὴ πολλάκις τὰ αὐτὰ
πρὸς τῶν αὐτῶν διαλεγόμεθα, Φέρε καὶ
ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῶ Δευτερονομίας βεβαιώ-
σαντες τὸν λόγον, ἱσχυρὰ τὰ ἐξῆς διαλη-
ψόμενοι.

Τὸ γὰρ, ἐγὼ ἀποκτενῶ, καὶ ζῆν
ποιήσω, πατάξω, καὶ γὰρ ἰάσομαι καὶ,
οἷς ἔστιν ὅς ἐξελεῖται ἐκ τῶ χειρῶν μῆ, λε-
γόμενον ὑπὸ τῶ Θεοῦ, τί ἄλλο διδάσκειν
βέλεται, ἢ ὅτι διὰ τῶ τοῦ σώματος πρῶτον
ἀποκτεννύται, καὶ θνήσκει, ἵνα αὐτῶς ἀνα-
σταθῇ καὶ ζῇ. πατάσσεται πρῶτον καὶ
θεαύεται, ἵνα αὐτῶς ζῶν πλασθῇ καὶ ὑγιῇ.
καὶ ἔδεν ἐξελεῖσθαι ὅλως τὸ σύνολον τῶ με-
γάλης καὶ κραταιᾶς αὐτῶς χερός πρὸς ἀπώ-
λταν καὶ ὀλεθρον θένει, καὶ πῦρ, καὶ θάνατος,
καὶ σκότος, καὶ χάος, καὶ φθορά. τίς γὰρ ἡμᾶς,
Φησὶ, χωρὶς ἀπὸ τῶ ἀγάπης τῶ Χριστοῦ;
ὅς ἐρ-

ὅς ἐρμηνεύεται χεὶρ τῆ Πατρὸς, καὶ Λόγος. **A**quem Patris manum ac Verbum interpre- **O**rige-
 θλίψις, ἢ σενοχωρία, ἢ διωγμός, ἢ λιμός ἢ **t**amur. Tribulatio? angustia? aut per-
 γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαρχα; καὶ ὡς **n**iani, **H**æresis
 γέγραπται, ὅτι ἔνεκεν σὲ θανατέμεθα ὅλην **riculum? aut gladius? Quemadmodum** **I. XLV.**
 τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόσβατα σφα- **scriptum est, quoniam propter te mortifi-** **Psal. 43. 12.**
 γῆς· ἀλλ' ἐν ταῖς παῖσι ὑπερνικῶμεν διὰ **catur quotidie: estimati sumus, sicut oves**
 τῆ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς ἀληθέστατα, ἵνα **occisionis. Sed in his omnibus superamus**
 πληρωθῇ, καὶ ὡς ἔφην, τὸ, ἐγὼ διποκτενῶ, **per eum, qui nos dilexit. Verissimè o-** **Deut. 32. 29.**
 καὶ ζῆν ποιήσω, πατάξω, καὶ γὰρ ἰάσομαι, **mninò; ut illud impleatur, quemadmo-**
 καὶ σὺ ἔστιν ὃς ἐξελεῖται ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀγα- **dum diximus: Ego occidam, & ego vive-**
 πῆς τῆ Θεῆ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸς ἀπώ- **re faciam; percutiam & ego sanabo. Et**
 λειαν. διὸ καὶ ἐλογίσθημεν ὡς πρόσβατα **non est qui eruat nos ex charitate DEI, quæ**
 σφαγῆς· ἵνα διποθανόντες τῇ ἀμαρτία ζή- **est in Christo Jesu, ad exitum videlicet.**
 σωμεν τῇ Θεῷ. καὶ ταῦτα μὲν μέλει τοσού- **Quocirca estimati sumus sicut oves occi-** **Ps. 43. 22.**
 τῆ διεσκέφθω. τὰ δὲ συνεχῆ τῆς αὐτῆς **sionis, ut mortui peccato vivamus Deo. Sed** **& Rom. 8.**
 πάλιν προχειρίζον. **de his hætenus. Nunc quæ his conſentia-** **1. Pet. 2. 24.**

Εἰ πᾶν τὸ ἡννώμενον νοσεῖ, προτείνει γ' **X**XXI. Si id omne, quod geni- **A**dversar-
 ἔτις ὁ ἐξ ἐναντίας, καὶ πῆ τὴν γῆσιν, καὶ **tum est, agrè sese habet. Ita enim ad-** **versarius ob-**
 πῆ τὴν προφῆν διὰ τῶν προσκινόντων, φησὶν, **versarius objicit. Ac tam in generatio-** **ne ipsa, quàm nutritu, & ab accedentibus**
 αὐξεται, καὶ διὰ τῶν ἀπιόντων ἐλατίζεται· **augetur, & ab decedentibus minuitur; quæ**
 τὰ δὲ μὴ ἡννώμενα ὑγιαίνει, μηδὲ νοσεῖ, μη- **autem minimè gignuntur, saluberrima**
 δὲ προσδέεται, ἢ Ἰπιδυμεῖ, Ἰπιδυμεῖ δὲ τὰ **sunt, nec ægrotant unquam; neque ul-**
 ἡννώμενα καὶ σωσσίας, καὶ προφῆς· τὸ δὲ **lius rei indigent, aut appetunt: quæ au-**
 Ἰπιδυμεῖν νοσεῖν ἐστὶ, τὸ δὲ μὴ δεῖσθαι, μηδὲ **tem genita sunt, & coitum, & alimentum**
 Ἰπιδυμεῖν, ὑγιαίνει· νοσεῖ δὲ τὰ ἡννώμενα **appetunt: Est autem appetere idem at-**
 ὅτι Ἰπιδυμεῖ, τὰ δὲ μὴ γεννώμενα ἔ' νοσεῖ. **que ægrotare, è contrario verò nullius**
 πάχει δὲ τὰ νοσῶντα ἢ κατα πλῆθος, ἢ **indigere, nec appetere, idem est ac sanum**
 ἐνδεῖαν τῶν προσκινουμένων, καὶ διποκινου- **esse: ægrotant porro quæcunque nata**
 νων· τὸ δὲ πάχον καὶ φθίνει καὶ διπολ- **sunt, quia concupiscunt; quæ verò mi-**
 λυται, διόπερ καὶ γεννᾶται, γεννᾶται δὲ ὁ **nimè nata sunt, non ægrotant. Jam verò**
 ἄνθρωπος· ἔ' δύναται ἄρα ἀπαθῆς εἶναι ὁ **quæcunque ægra sunt eorum, quæ acce-**
 ἄνθρωπος, καὶ ἀθάνατος. καταπίπτει **dunt, deceduntve, copia vel inopia**
 μὲν ἐν καὶ Ἰπιδυμεῖ τῆς αὐτοῦ ὁ Λόγος. εἰ γ' **laborant; quod autem patitur, corrupti-**
 πᾶν τὸ γινώμενον, ἢ γεννώμενον ἀπόλλυ- **piatque interire necesse est, cujus rei gratia**
 ται· διαφέρει γὰρ ἔδεν, ἔτις εἶπεν, ἐπειδὴ **gignitur. Atqui homo gignitur. Non po-**
 καὶ οἱ πρωτόπλαστοι σὺ ἐγεννήθησαν, ἀλλ' **test igitur homo passionis expers & im-**
 ἐγεννήθησαν. γεννητοὶ ὅ καὶ οἱ Ἀγγελοι, καὶ **mortalis esse. Verum vel iis ipsis illorum**
 αἱ ψυχαί· ὁ ποιῶν τὰς Ἀγγέλους αὐτῶν πνεύ- **evertitur oratio. Nam si quicquid pro-**
 ματα. διπολλυται ἄρα οἱ Ἀγγελοι κατ' αὐ- **ductum, aut genitum est, interit (nihil au-**
 τῆς, αἱ καὶ ψυχαί. ἀλλὰ ἔτε οἱ Ἀγγελοι, ἔ- **tem refert, si ita dixerimus; quoniam pri-**
 τε αἱ ψυχαί διπολλυται. ἀθάνατα γὰρ **mi nostri parentes non geniti sunt, sed pro-**
 ταῦτα, καὶ ἀδάμαστα, καὶ ὡς ὁ ποιήσας εἶναι **ducti) cum & Angeli, & animæ produ-**
 βεβέληται. ἀθάνατος ἄρα καὶ ὁ ἄνθρωπος. **ctæ sint. (Scriptum est enim: Qui facit An-**
 σὺ δὲ εἶπεν, τὸ λέγειν εἰς ἀρδὴν **gelos suos spiritus) ex illorum opinione**
 διπολλεῖσθαι τὸ πᾶν· καὶ γῆν, καὶ αἶρα, καὶ **consequens est, tam Angelos, quàm ani-**
 ἔρανὸν μὴ ἔσεσθαι. ἐκπυρωθήσεται μὲν γὰρ **mas perire. At neque Angeli, neque animæ**
 πρὸς καθάρσιν, καὶ ἀνακαίνισμὸν καταβάς, **occidunt, sunt enim immortales: nec à**
 * ὡς πᾶς ὁ κόσμος κατακλυζόμενος πυρὶ, **quoquam edomari possunt; quemad-**
 ὡς πᾶς ὁ κόσμος κατακλυζόμενος πυρὶ, **modum illorum conditori placuit. Igi-**
 ὡς πᾶς ὁ κόσμος κατακλυζόμενος πυρὶ, **tur immortalis est homo. Sed nec illud**
 ὡς πᾶς ὁ κόσμος κατακλυζόμενος πυρὶ, **magnoperè probo; si & funditus hoc u-**
 ὡς πᾶς ὁ κόσμος κατακλυζόμενος πυρὶ, **niversum perituum esse dicamus, & ter-**
 ὡς πᾶς ὁ κόσμος κατακλυζόμενος πυρὶ, **ram, atque aërem, & cælum quandoque**
 ὡς πᾶς ὁ κόσμος κατακλυζόμενος πυρὶ, **desituum. Siquidem totus hic mundus,**
 ὡς πᾶς ὁ κόσμος κατακλυζόμενος πυρὶ, **ut purgari instaurarique possit, exundan-**
 ὡς πᾶς ὁ κόσμος κατακλυζόμενος πυρὶ, **tibus flammis incendio conflagrabit,**

Origeni.
Hæresis
LXIV.

Sap. 1.14.

Rom. 8.19.

Isa. 53.2.

Rom. 8.

Isa. 66.22.

Isa. 45.18.

non tamen interibit ac corrumpetur omnino. Etenim si mundum non esse, quam esse melius est, cur quod deterius est mundum fabricando Deus eligeret, ac frustra opus illud produceret? Quamobrem ut essent ac manerent, conditas à se res Deus constituit: id quod Sapientia confirmat his verbis. *Creavit enim ut essent omnia Deus; & salutes sunt mundi generationes. Nec est in illis medicamentum exitii.* Cui & perspicue Paulus adstipulatur, dum ita loquitur. *Nam expectatio creatura revelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est, non volens: sed propter eum qui subiecit eam in spe, quod & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Vanitati quippe creatura subiecta est, ait. Ab hac porro servitute liberatum iri creaturam expectat: quo nomine mundum hunc significare volunt. Non enim quæ videri nequeunt, sed hæc quæ aspectabilia sunt corruptelæ serviunt. Manet igitur creatura meliorem in statum decentioremque renovata, resurrectione propter Dei Filios gaudens & exultans; quorum gratia ingemiscit & parturit modo, redemptionem nostram à corruptione ipsa corporis expectans: ut cum nos à mortuis fuerimus excitati ac mortalitatem carnis excusserimus, pro eo ac scriptum est: *Excute pulverem & consurge, sede Jerusalem;* Cumque à peccato liberati fuerimus, à corruptione ipsa quoque liberetur: nec jam vanitati, sed justitiæ serviat. *Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc. Non solum autem; sed & nos primitias spiritus habentes, & ipsi in nobis ipsis geminus adoptionem, expectantes redemptionem corporis nostri.* Ita & Esaias; *Quemadmodum enim, inquit, caelum novum & terra nova, quæ ego facio, manent coram me, dicit Dominus. Sic erit semen vestrum, & nomen vestrum. Ac rursum, Sic dicit Dominus qui fecit caelum, hic qui terram condidit, & fecit illam: Ipse creavit illam: Non in vanum, sed ut habitetur.*

ἄ μὴν εἰς ἀπώλειαν ἐλεύσεται παντελῆ, καὶ φθοράν. εἰ γὰρ κρείττον τὸ μὴ εἶναι τῷ εἶναι τὸν κόσμον, διὰ τί τὸ χεῖρον ἤρειτο ποιήσας τὸν κόσμον ὁ Θεός; ματαίως ἐχειροποίη. ἔκτισε εἰς τὸ εἶναι καὶ μῦρην τὴν κτίσιν ὁ Θεός διεκοσμήσατο, καθάπερ καὶ ἡ σοφία, δι' αὐτὴν σπείσῃσιν. ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι λέγῃσα πάντα ὁ Θεός, καὶ σωτήριοι αἱ γνῶσεις τῷ κόσμῳ, καὶ ὅσα ἐσὶν ἐν αὐταῖς φάρμακον ὁλέθρου. καὶ ὁ Παῦλος δὲ σαφῶς μαρτυρεῖ, λέγων· ἡ γὰρ ἀποκαταστάσις τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τῷ Θεῷ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, ἔκτισα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντά ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δεσλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τῷ Θεῷ. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, φησὶν. ἐλευθερωθήσεται δὲ τῆς τοιαύτης δεσλείας προσδοκᾷ κτίσιν, τὸν κόσμον τῷτον βεβλόμην· νῦν καλεῖν. ἔ γὰρ τὰ μὴ βλεπόμενα τῇ φθορᾷ δεσλεύει, ἀλλὰ ταῦτα δὴ τὰ βλεπόμενα. μένει ἄρα ἡ κτίσις εἰς τὸ ἀμεινον ἀνακαίνωσθαι, καὶ εὐπρεπέστερον ἀγαλλομένη, καὶ χαίρῃσα ἐπὶ τοῖς τέκνοις τῷ Θεῷ τῇ ἀναστάσει, δι' ἧς σενάζει, καὶ σωωδίνει νῦν, τὴν ἀπολύτρωσιν ἡμῶν ἀπὸ τῆς φθορᾶς καὶ αὐτὴ τῷ σώματι ἀπεκδεχομένη, ὅπως ἡμῶν ἐξεγερθέντων, καὶ ἀποτιναξαμένων τὴν νεκρότητα τῆς σαρκὸς, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἐκτίναξαι τὸν χεῖν, καὶ ἀνάστηθι, καὶ θίσον Ἱερουσαλήμ. ἐλευθερωθέντων τε τῆς ἀμαρτίας, ἐλευθερωθήσεται καὶ αὐτὴ τῆς φθορᾶς, μηκέτι τῇ ματαιότητι δεσλεύσα, ἀλλὰ τῇ δικαιοσύνῃ. οἶδαμεν γὰρ ὅτι πάντα ἡ κτίσις συσενάζει, καὶ σωωδίνει ἄχρι τῆς νῦν. ἔ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τῷ πνεύματι ἔχοντες, καὶ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς σενάζομεν, ὑποθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τῷ σώματι ἡμῶν. καὶ ὁ Ἡσαΐας· ὃν τρόπον γὰρ ὁ ἔρηνος καινός καὶ ἡ γῆ καινὴ, ἃ ἐγὼ, φησὶ, ποιῶ, μῦρην ἐνώπιόν μου, λέγει Κύριος· ἔτως ἔσται τὸ σπέρμα ὑμῶν, καὶ τὸ ὄνομα ὑμῶν. καὶ πάλιν· ἔγωγε λέγει Κύριος ὁ ποιήσας τὸν ἔρηνον, ἔτος ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν, καὶ ποιήσας αὐτήν, αὐτὸς διώκει αὐτήν, ἔκ εἰς κενόν, ἀλλὰ κατοικεῖ αὐτήν.

ὄντως γὰρ οὐκ εἰς κενόν, εἰς μάτην πρὸς ἀπώλειαν ἔκτισε, κατὰ τὰς φρενῶντας μάταια, τὸ πᾶν ὁ Θεός, ἀλλὰ εἰς τὸ εἶναι τε καὶ οἰκεῖσθαι, καὶ διαμένειν. διὸ ἀνάγκη δὴ καὶ τὴν γῆν αὐθις, καὶ τὸν ἔρανὸν μὲν τὴν ἐκφλόγῳσι ἔσεσθαι πάντων, καὶ τὸν βρασμόν. διὰ τὸ δὲ τῆτο ἀνάγκη, λόγῳ ἂν ἔτι πλείω τῶν εἰρημένων γίγνοιτο. ἔτε γὰρ εἰς ὕλην δὲ γῆν, καὶ τοιαυτὴν ἔτι κατέσασιν, οἷαν καὶ πρὸ τῆς διακοσμήσεως, εἰς ἡν διαλυθῇ, ἀνασχεῖται τὸ πᾶν, ἔτ' αὖ εἰς ἀπώλειαν παντελῆ, καὶ φθοράν.

Εάν δὲ, πῶς ἔν, εάν μὴ ἀπολλύται τὸ β πᾶν, οἱ ἐξ ἐναντίας εἰπῶσιν, ὁ μὲν Κύριος τὸν ἔρανὸν παρελεύσεσθαι ἔφη, καὶ τὴν γῆν ὁ δὲ Προφήτης ἀπολείσθαι μὲν ἔρανὸν ὡς καπνόν, τὴν δὲ γῆν ὡς ἱμάτιον παλαιωθῆσεσθαι; ἐπειδὴ ἔθ' ταῖς γραφαῖς, λέξομεν, τὴν εἰς τὸ κρεῖττον καὶ ἐνδοξότερον ἀποκαταστασιν ταύτης τῆ κόσμου μεταβολήν, ἀπώλειαν λέγειν, οἷον τῶ πρόθεν σχήματι ἀπολλυμένῃ καὶ τὴν εἰς τὸ φαιδρότατον ἀπάντων ἐξαλλαγίῳ ὅτι μηδεμία ὑπεραντίσῃς ἢ ἀτοπία ἐν τοῖς θεοῖς λόγοις. ὡς γὰρ τὸ σχῆμα τῆ κόσμου τῆτος, καὶ ἔχ' ὁ κόσμος εἴρηται. ἔτως ἔθ' ἀπώλειαν καλεῖν τὰς γραφὰς τὴν πρὸς τὸ ἀμεινον ἔσθ' ὅτε, καὶ διμορφότερον τροπὴν τῆ πρόθεν σχήματι. οἷον ὡς περὶ τὸ ἀντι ἀπώλειαν λέγοι τῆς κατὰ τῶ νήπιον σχήματι, τὴν εἰς τὸν ἄνδρα τὸν τέλειον μεταλλαγὴν, τρεπομένης εἰς μέγεθος, καὶ κάλλος τῆς ἡλικίας τῆ νηπίου. ὅτε γὰρ ἦμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην. ὅτε δὲ γέγονα ἄνθρωπος, τὰ τῶ νηπίου κατήργησα. ταραχθήσεται μὲν γὰρ τὴν κτίσιν, ὡς περὶ τεθνηξομένην καὶ τὴν ἐκπύρωσιν, ἵνα ἀνακλιθῇ, ἐμὴν ἀπολείσθαι πρὸς δοκητέον ὅπως οἱ ἀνακαυνοποιηθέντες ἐν ἀνακαυνοποιηθέντι κόσμῳ ἄγευστοι λύπης κατοικήσωμεν. ἢ καὶ τὸ λεχθέν, ἐξαποσελεῖς τὸ πνεῦμά σου, καὶ κτιθήσονται, ἐν ἑκατοσῶ τριτῶ Παλμῶ, καὶ ἀνακαυνοῖς τὸ πρὸς ὡπων τῆς γῆς, τῶ πειέχοντι τῆς δικτασίας. ἡ προπνύσαντι λοιπὸν τῶ Θεῷ. ἐσομένης γὰρ καὶ μὲν τῆτον τὸν αἰῶνα γῆς, ἀνάγκη πᾶσα ἔσεσθαι καὶ τὰς οἰκήσοντας, ἐκείνι τεθνηξομένους, ἢ γαμησοντας καὶ γυνησομένους,

A Nam revera non frustra, atque inaniter Origē & ad exitium, ex ineptissimorum hominum opinione totum hoc universum condidit Deus; sed ut esset, & habitaretur, atque permaneret. Unde & terram necesse est, & cælum post illam rerum omnium conflagrationem atque æstum existere. Cur autem ita fieri necesse sit, longiorem quàm hactenus sermonem ad explicandum requirit. Non enim in otiosam materiem, eamque, quam ante constitutionem habuit, & in quam dissoluta fuerit, neque in absolutum interitum ac corruptionem redacta universitas ista reformabitur.

XXXII. At enim objicient adversarii: si totum hoc universum nequaquam pereat, quomodo cælum ac terram transi-
Mat. 24. 37.
turus esse Dominus dicit? Propheta verò cælum fumi instar esse periturum, terram autem quasi vestimentum institeraturam? Ps. 101. 27.
Sed nos hunc Scripturæ morem esse respondēbimus, ut mundi instaurationem, atque in melius præstantiusque mutationem interitum appellet: utpote cum prior forma in illa jucundiorē in statum conversione pereat. Nihil enim in sacris litteris contrarium est, & absurdum. Pre-
1. Cor. 7. 31.
terit enim figura hujus mundi. Non mundum ipsum dixit. Sic igitur Scripturis utilissimum est, antecedentis in id, quod melius ac formosius est, figuræ commutationem interitum dicere. Perinde ac si quis infantilis figuræ perfectum in virum transitum ac mutationem interitum nominet; cum illius ætas ad magnitudinem pulchritudinemque traducitur. Cum enim essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus: postquam autem factus sum vir, edocui quæ erant parvuli. Et verò perturbationam esse creaturam, velut in illa conflagratione perituram, ut iterum creetur, non tamen extinguendam esse, putandum est: ut instauratione mundo ipsimet instaurati ac doloris expertes habitemus; quemadmodum in centesimo tertio Psalmo prædictum est. Emittere spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terræ. Quod nimirum ambientem aërem temperatissimum deinceps facturum sit Deus. Cum enim post sæculi præsentis exitum adhuc terra perseveratura sit, habitatores in ea quosdam inesse necesse est; qui nec morituri sunt amplius, neque copulandi nutritiis aut procreandæ soboli operam daturi,

Origeni.
Hæresis
LXIV.

sed Angelorum more sine ulla mutatione in immortalitatis statu optima sint quæque facturi. Proindeque stultum est quamnam vitæ ratione usura sint corpora quære-re, si nec aer, neque terra, neque quicquam cæterorum sit amplius futurum.

Error alius
Origenis.

XXXIII. Est illud insuper, ô Aglaophon! consideratione dignum, errare illum, vehementer, ac falli, si quod res est audacter pronunciare liceat, cum iis de rebus sermonem instituit. Nam cum ita dixisset: Dominum Sadducæis tentantibus respondisse; *qui compotes resurrectionis essent, Angelorum instar futuros*: post ista subjunxit: Angeli porro carnis expertes in summa felicitate degunt ac gloria. Quare & nos, quos æquari Angelis oportet, necesse est ad eundem modum carne nudari. Nec illud, optime virorum, animadvertit; eum, qui ex nihilo mundum fabricavit, ac constituit, non Angelis modo, & ministris suis; sed & Principatibus, Thronis, ac Potestatibus eandem immortalitatis conditionem tribuisse. Aliud enim est Principatuum genus: aliud Potestatum; eo quod non unus ordo, nec unum veluti corpus ac tribus immortalium & familia sit: sed generum ac velut nationum divortia. Neque Cherubim igitur ab natura sua descendentia in Angelorum conditionem transeunt: neque contra aliorum in naturam Angeli commutantur. Quippe quod & sunt, & cuiusmodi producta sunt, esse illa necesse est.

Homines
in Angelos
transformari.

Etenim si & homo, qui ut hunc mundum habitaret, omnibusque qui in eo sunt, præesset, ex prima dispositione constitutus est, cum sit immortalis, nunquam in Angelorum, aut alterius cuiuslibet formam ex homine convertendus est; certe nec Angeli ab ea, quam initio sortiti sunt, specie ac natura transformari mutarique possunt. Et verò Christus adveniens non in alteram demutari vertique naturam hominis oportere prædicavit; sed in id redire

ἀλλ' ὡς Ἀγγέλους ἀμετασφόως ἐν ἀφθαρσία τὰ ἄεῖσα πράξοντας. διὸ ληρώδες τὸ ἐν ποίᾳ διαγωγῇ τότε δὴ τὰ σώματα ἔσονται λέγεσθαι, μήτε ἀέρος, μήτε γῆς, μήτε τῶν ἄλλων ἐσομένων.

Ἀξίον ὃ καὶ κεῖνο πρὸς τοῖς εἰρημένοις Ἐπισκοπεῖν, ὡς ἔχει πολλὴν διάπλωσιν, εἰ δὲ παρήσῃαν ἄγειν πρὸς τέτων, ὡς Ἀγλαοφῶν, διαλεγόμενον πραγμάτων. Φράσας γὰρ ἀποφθίνασθαι τὸν Κύριον, ὡς οἱ τῆς ἀναστάσεως τευζόμενοι ἔσονται τότε ὡς Ἀγγελοι, ἐνθάδε πειράζουσιν αὐτὸν οἱ Σαδδουκαῖοι, ἐπεφθέρην οἱ ὅτι Ἀγγελοι ἐκτὸς ὄντες σαρκὸς ἐν μακαριότητι ἀκρότητι, διὰ τὸ τοιοῦτον καὶ δόξης εἶσι, καὶ ἡμᾶς δὲ ἄρα ἐξισάζεσθαι μέλλοντας Ἀγγέλοις ἀνάγκη δὴ σαρκῶν ὡς αὐτῶς ἐκεῖνοις γυμνὰς ἔσεσθαι δεῖν. ὅτι Ἐπιστήσας, ὡς ἄεισε, ὡς ὁ ποιήσας, καὶ διακοσμήσας ἐξ ὅσων ὄντων τὸ πᾶν, τὴν τῶν ἀθανάτων φύσιν ἢ μόνον εἰς Ἀγγέλους καὶ λειτουργὰς διανείμας διεκόσμησεν, ἀλλὰ καὶ εἰς Ἀρχὰς, καὶ Θρόνους, καὶ Ἐξουσίας. ἄλλο γὰρ γένος τὸ τῶν Ἀρχῶν, καὶ ἄλλο τὸ τῶν Ἐξουσιῶν, ὅτι μὴ τάγμα ἐν, καὶ μία σύστασις, καὶ Φυλὴ, καὶ πατριὰ τῶν ἀθανάτων, ἀλλὰ γέννη, καὶ Φυλαί, καὶ διαφοραί, καὶ ἔτε τὰ Χερσὶ τῆς ἰδίας ἐξισάμενα φύσεως εἰς τὴν τῶν Ἀγγέλων ἰδέαν μετασκειυάζονται, ἔτε εἰς ἐτέρων πάλιν οἱ Ἀγγελοι. εἶναι γὰρ αὐτὰ χεῖρ καὶ ὁ εἶσι, καὶ ὁ γεγονόσιν. εἰ γὰρ ἢ ὁ ἀνθρώπος τὸν κόσμον οἰκεῖν, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πάντων ἡγεμονεύειν κατασθεῖς τῆς ἐξ ἐξουσίας διακοσμήσεως ἀθάνατος ὢν, τὸ εἶναι ἀνθρώπος ἢ ποτε μεταβληθήσεται, ἔτε εἰς τῶν Ἀγγέλων, ἔτε εἰς τῶν ἐτέρων μορφὴν, ὅτι μὴδὲ οἱ Ἀγγελοι εἰς τὴν ἄλλω τῆς ἐξ ἀρχῆς ἰδέας μετακοσμήμενοι μεταβάλλονται. ὁ γὰρ Χριστὸς ἦκεν ἢ εἰς ἐτέραν μεταπλασθῆναι κηρύσσων, ἢ μετασκειυασθῆναι τὴν ἀνθρώπου φύσιν, ἀλλὰ εἰς ὃ ἦν ἐξ ἐξουσίας πρὸς τὸ ἐκπεσεῖν ἀθάνατος ὢν. χεῖρ γὰρ ἐν τῷ ἰδίῳ τῆς ἐξουσίας ἑαυτὸς τύπῳ τῶν χρητῶν ἑκαστον μένειν, ἵνα πάντα πάντων ὡς πληρωμένα, ἕραιοι μὲν Ἀγγέλων, Θρόνοι δὲ Ἐξουσιῶν, Φῶτα ὅτι λειτουργῶν. καὶ οἱ θεῖοτεροι τόποι, καὶ τὰ ἀκραῖα τῶν Φῶτα τῶν Σεραφίμ, ἀπαρεστήκασιν τῇ μεγάλῃ βαλῇ διακρίσει τὸ πᾶν. ὁ δὲ κόσμος ἀνθρώπων.

εάν δε μεταβάλλεσθαι δώμεν τὰς ἀνθρώπους εἰς Ἀγγέλους, ὥστε μεταβάλλεσθαι λέγειν καὶ τὰς Ἀγγέλους εἰς Ἐξουσίας, καὶ ταύτας εἰς ἄλλο καὶ ἄλλο, ἔς ἂν ὁ λόγος ἀναβῇ, εἰς κίνδυνον ἐμπέσῃ.

Ἀλλ' ἔτε ὡς Φαῦλον τεκτῆν ἰσχυρὸς ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἢ διαμαρτήσας αὐτὸς πρὸς τὴν διάπλασιν, Ἀγγέλων αὐτὸν ὑπερῶν ἐπενόησε ποιῆσαι, μεταγνῆς, ὥστε οἱ Φαυλότατοι τῶν δημιουργῶν· ἔτε Ἀγγέλων κατ' ἀρχὰς θελήσας ποιῆσαι, καὶ μὴ διωχθεῖς, ἄνθρωπον ἐπλασεν. ἀσθενὲς τὸτο γὰρ· τί δὴ ποτε ἐν τὸν ἄνθρωπον ἐποίει, καὶ σὺν Ἀγγέλων, εἶγε Ἀγγέλων τὸν ἄνθρωπον, καὶ σὺν ἄνθρωπον γενέσθαι ἠθέλησεν; ὡς ἐδιδάμεν, βλάσφημον. ἀλλὰ ἀνεβάλλετο περὶ τὴν κρίσιν τὸ χεῖρον ποιῶν, καὶ τὸτο ἄτοπον. ἔτε γὰρ διασφάλλεται περὶ τὸ ποιεῖν τὸ καλόν, ἔτε ἀναβάλλεται, ἔτε ἀδυνατεῖ, ἀλλὰ καὶ ὡς θέλει, καὶ ὅτε θέλει τὸ δύνασθαι ἔχει δύναμις ἄν. ἐκὼν εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἄνθρωπον θέλων ἐξ ἀρχῆς ἐκτίσεν. εἰ δὲ θέλων, θέλει δὲ τὸ καλόν, καλὸν δὲ ὁ ἄνθρωπος, ἄνθρωπος δὲ τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος λέγεται σωτηρῆν, ἐκ ἐσαυτῶν ἐκτὸς σώματος ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ μετὰ σώματος, ἵνα μὴ ἄλλος ἄνθρωπος πρὸς τὸν ἄνθρωπον χυθῇ. δὲ γὰρ τῷ Θεῷ τὰ ἀθάνατα γνῆ πάντα σώζεσθαι. ἐκτίσεν γὰρ, Φησὶ ἡ Σοφία, τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀφθαρσία, * καὶ εἰκόνα τῆς ἰδίας αἰδιότητος ἐποίησεν αὐτόν. σὺν ἄρα ἀπόλλυται τὸ σῶμα. ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος.

Διὸ ἐπίσησον, ὡς ὁ Κύριος τὰ αὐτὰ ταῦτα διδάσκειν θέλων, μὴ πεισεύοντων Σαδδουκαίων εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς σαρκός. δόγμα γὰρ τὸτο Σαδδουκαίων. ὅθεν συσκοδασάμενοι τὴν κατὰ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰς ἐπὶ αὐτῶν ἀδελφὰς πρὸς ἀβολὴν, ἵνα τὸν περὶ ἀνάστασεως τῆς σαρκός λόγον ἀπορήσωσι, πρὸς ἡλθον αὐτοῖς, Φησὶ καὶ Σαδδουκαῖοι, λέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι. ὁ ἐν Χριστῷ, εἰ μὴ ἦν ἀνάστασις σαρκός, ἀλλὰ μόνον ἐσώζετο ψυχῇ, σωζέσθαι ἂν αὐτοῖς, ὡς καλῶς καὶ θεοῦ φρονῶσι. καὶ δὲ ἀποκρίνεται, λέγων, ἐν τῇ ἀνάστασει ἔτε γαμήσιν, ἔτε γαμίσκοντα, ἀλλ' ὡς Ἀγγελοι ἐν ἑρανῶ εἰσιν. καὶ τῷ σάρκα μὴ ἔχειν, ἀλλὰ τῷ μὴ γαμῆν καὶ γαμῆσθαι,

Atqui si in Angelos mutari homines con- Origenes. cesserimus, consequens est ut & Angelos in potestates, & has in aliud atque a- Hæresis. aliud transire dicamus, donec ad superio- LXIV. ra sermo progrediens periculosius impleretur.

XXXIV. Neque verò quod velut malum hominem fabricaverit Deus, aut in eo fingendo aberrarit, Angelum postea facere illum voluit, quasi ipsum vilissimum opificum instar poenitentia cepisset. Neque cum Angelum principio facere constituisset, neque id esset assecutus, hominem procreavit. Nimum istud imbecillum est. Cur igitur hominem faciebat, non Angelum, si Angelum hominem facere, non hominem cogitabat? An quia non poterat? Contumeliosum istud & impium est. An in deteriore occupatus quod præstantius est differebat? Est & illud perabsurdum. Neque enim in moliendo bono vel aberrat Deus, vel in aliud tempus rejicit, vel destitutus viribus est: sed & utcumque libuerit, & quando libuerit, agendi potestate præditus est, cum sit ipsa potentia. Quamobrem hominem esse hominem volens initio produxit. Quod si id volens fecit, vult autem quod bonum est, homo verò bonum est, idemque ex anima constat & corpore, sequitur minimè extra corpus hominem fore; sed cum corpore: ne alius præter hominem homo producat. Opus enim est uti Deo immortalia genera omnia servantur. Creavit enim (ait Sapientia) hominem in incorruptione; ad imaginem æternitatis suæ fecit illum. Corpus itaque non prorsus extinguitur, cum homo ex corpore animaque coalescat.

XXXV. Ac vide quæso quemadmodum Dominus eadem illa tradere Sadducæis resurrectionem carnis inficiantibus voluerit. Est enim hoc Sadducæorum dogma. Unde conficta illa de muliere, deque septem fratribus parabola, quam adversus resurrectionis corporum dogma proponerent: Accesserunt ad eum, inquit, & Sadducæi, dicentes resurrectionem non esse. Proinde Christus, si nulla carnis esset resurrectio, sed anima duntaxat salutem consequeretur, illis utique, utpote rectè ac præclare sentientibus, suam auctoritatem adjungeret. Atqui alia omnia respondit: & In resurrectione, inquit, neque ducunt uxores, neque nubunt: sed ut Angeli in celo sunt. Non quod carnem amplius non habeant: sed quod nuptias mutuo nullas contrahant;

Origeni-
niani.
Hæresis
LXIV.
Angelo-
rum similes
erunt ho-
mines in
resurre-
ctione.
Psalm. 8.

sed deinceps corruptelæ sunt omnis exper-
tes. Et addit nos hac in parte Angelorum
esse similes: ut quemadmodum Angeli in
cælo, sic nos in Paradiso neque nuptiis am-
plius, neque conviviis indulgeamus, sed in
contemplando Deo excolendaque vita si-
mus occupati, præside ac moderatore
Christo. Non enim dixit, *erunt Angeli*:
sed, *sicut Angeli*: perinde ac gloria & bono-
re coronati, uti scriptum est, *paululum ve-
ro ab Angelis differentes*, atque illorum natu-
ræ proximi. Quasi ita diceret: Tran-
quillo per noctem ac sereno aëre, cum cœ-
lesti Lunæ luce collustrantur omnia, Solis
instar Luna resplendet. Tum enim non
omninò Solem esse Lunam ex illius testi-
monio colligeremus, sed ad Solem acce-
dere. Sicut quod aurum non est, & auro
tamen natura sua propinquius est, non au-
rum, sed auri simile esse dicitur, quod qui-
dem aurum si esset, non auri simile, sed au-
rum diceretur. Nunc quoniam aurum
non est, sed auro proximum, ejusdemque
mentitur speciem, auri simile nuncupatur.
Eodem modo prorsus quod in resurrectione
sanctos Angelorum fore similes pro-
nuntiavit, non sic accipiendum est, quasi
in Angelorum naturam transcribendos es-
se sanctos in illa resurrectione voluerit;
sed nihil aliud, nisi Angelorum conditio-
ni propinquos futuros. Quamobrem stul-
tissimum mihi videtur ita colligere: Quo-
niam Christus sanctos in resurrectione tan-
quam Angelos visum iri prædixerit, hæc
idecirco resurrectura non esse corpora. Præ-
sertim cum vocabulum ipsum ejus quod
contingit actionem perspicue declaret.
Nam resurrectio non de eo, quod nun-
quam cecidit, sed de eo, quod cecidit, at-
que iterum assurgit, usurpatur. Velut cum
Propheta dicit; *Et excitabo tabernaculum
David quod cecidit*. Cecidit porro opta-
tum illud animæ tabernaculum in terram
aggeris collapsum. Non enim quod non
moritur, sed quod moritur inclinare di-
citur. At moritur caro. Anima quippe
immortalis est. Quapropter si im-
mortalis est anima, corpus verò cadaver
est: qui ita resurrectionem fore consiten-
tur, ut eam nihil ad carnem pertinere pu-
tent, resurrectionem funditus negant.
Quandoquidem non illud quod stat, sed
quod cecidit, & inclinavit, exurgere dici-
tur: pro eo ac scriptum est. *Nam qui
cecidit non resurget? aut qui adversus est
non convertetur?*

Amos 9. 11.

Psalm. 132. 3.

Jer. 8. 4.

Αλλὰ εἶναι λοιπὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. καὶ ὁ Θεὸς
Ἀγγέλοις κτ' τὸτο ὡραπλησιασθέντας, ὡς
ὡςπερ οἱ Ἀγγελοὶ ἐν τῷ ἔρανῳ, ἔτως καὶ ἡμεῖς
ἐν τῷ Παραδείσῳ, μήτε γάμοις ἢ εἰλαπίναις
ἐτι χολάζοντες, ἀλλὰ * τῷ βλέπειν τὸν Θεόν, καὶ
γεωργεῖν τὴν ζωὴν, πρυτανεύοντος ἡμῶν τῷ Χριστῷ.
ἐκ γὰρ εἶπεν, ἔσονται Ἀγγε-
λοι, ἀλλ' ὡς Ἀγγελοὶ, οἷον δόξη μὲν καὶ τι-
μῇ, κτ' τὸ γεγραμμένον, ἔσεφαναίμενοι. βρα-
χυ δὲ τι ὡρα τῆς Ἀγγέλων διαλλάσσαντες,
καὶ ἐγγύς ὄντες τῷ εἶναι Ἀγγελοὶ. καθάπερ εἰ
ἐλεγε, ἔσσης δὲταξίας κτ' τὸν αἴερα, καὶ γα-
λήνης, καὶ νυκτός, καὶ πάντων τῶν τῆς σε-
λήνης αἰθερίας φωτὶ κεκοσμημένων, ἡ σελήνη
φαίνει ὡς ὁ ἥλιος. καὶ ἐπὶ πάντως ἂν ἥλιον
εἶναι τὴν σελήνην ἀπομαρτυρεῖν αὐτὸν λέγο-
μεν, ἀλλ' ὡς ἥλιον. ὡςπερ καὶ τὸ μὴ ὑπάρ-
χον χρυσός, ἐγγύς δὲ τῷ εἶναι χρυσός, πε-
φυκός ὡς χρυσός λέγεται, καὶ ἐχρυσός. εἰ
δὲ ἦν χρυσός, οὐκ ἐλέγετο ἂν ὡς χρυσός,
ἀλλὰ χρυσός. ἐπεὶ δὲ μὴ ἐστὶ χρυσός, ἀλλὰ
* τῷ εἶναι χρυσός, καὶ φαντάζεσθαι τὸν χρυ-
σόν, ὡς χρυσός λέγεται. ἔτω καὶ ὡς Ἀγγέ-
λος ἔσεσθαι λέγονται τῆς ἀγίας ἐν τῇ ἀ-
ναστάσει, ἐκ αὐτὸ τὸτο Ἀγγέλων αὐτὸν ἐπαφ-
γέλλεσθαι ἀκούμεν τῆς ἀγίας ἐν τῇ ἀναστά-
σει ἔσεσθαι, ἀλλὰ ἐγγύς τῷ εἶναι Ἀγγέλος. ὡς-
τε ἀλογώτατον λέγειν, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἀπε-
φύνατο τῆς ἀγίας ὁφθῆναι ὡς Ἀγγέλων ἐν
τῇ ἀναστάσει, τὰ σώματα διὰ τὸτο ταῦτα
μὴ ἀνίστασθαι. καὶ τοὶ τῆς λέξεως αὐτῶν
τὴν πρᾶξιν δηλώσης σαφῶς τῷ συμβαίνειν.
ἀνάστασις γὰρ ἐκ τῆς μὴ πεπλωκότητος,
ἀλλ' ἐκ τῆς πεπλωκότητος λέγεται, καὶ ἀ-
νισταμένη. ὡςπερ ὁπόταν λέγει καὶ ὁ Προφή-
της· καὶ ἀναστήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πε-
πλωκῆσαν. ἔπεσε δὲ ὁκλάσασα ἡ ποδητὴ
σκηνὴ τῆς ψυχῆς εἰς γῆν χώματι. ἐ γὰρ
τὸ μὴ θνήσκον, ἀλλὰ τὸ θνήσκον κλίνεται.
θνήσκει ὁ ἡ σὰρξ, ψυχὴ γὰρ ἀθάνατος.
καὶ τοίνυν εἰ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, σῶμα δὲ
ὁ νεκρός· οἱ λεγοντες ἀνάστασιν μὲν εἶναι,
σαρκὸς ὁ μὴ εἶναι, δεικνύται ἀνάστασιν· ὅτι
μὴ τὸ ἐσθαι, ἀλλὰ τὸ πεπλωκός, καὶ κλι-
θεὶν διανίσταται· τὸ γεγραμμένον· μὴ ὁ πί-
πλων ἐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποσρέφων ἐκ ἀνα-
στρέφει;

Deest
γῆ.

Ὅτι δὲ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, καὶ διὰ Σολομῶντος, εἰπὼν. δι' ἐαυτὴν μὴ ἐν τῇ κτὶ τὸν πλάσιον καὶ τὸν πένητα Λάζαρον ἐσθίει, τὸν μὲν ἐν κόλποις Ἀβραάμ, ὁ δὲ ἀναπαύεσθαι, μὲν τὴν ἀπόθεσιν τῆς σαρκὸς, τὸν δὲ ἐν ἀχθῆδοσιν, οἷς διαλεγόμενον τὸν Ἀβραάμ εἰσήγαγε. διὰ Σολομῶντος δὲ ἐν τῇ Ἰπταφομένῃ Σοφίᾳ, ἔνθα δικαίων αἱ ψυχὴ καὶ ἐν χειρὶ, γέγραπται, Θεὸς, καὶ ἐμὴ ἀψήγηται αὐτῶν βίασαν. ἐδοξεν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνήσκειν, καὶ ἐλογίσθη κακῶσις ἡ ἐξοδος αὐτῶν, καὶ ἡ ἀφ' ἡμῶν πορεία σύντριμμα, οἱ δὲ εἰσὶν ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἡ ἐλπίς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης. ὅθεν σώματα ἡ ἀνάστασις, καὶ ἐψυχῆς. ἔ γάρ τὸν ἐσῶτά τις ἀνίστησιν, ἀλλὰ τὸν κείμενον, ὥσπερ, ἔδδ' τὸν ὑγιάνοντα θεραπεύσων, ἀλλὰ τὸν πάχοντα.

Cor. δὲ
γὰρ.

Εἰ δὲ τις τὴν ἀνάστασιν Ἰπτα τῆς ψυχῆς, καὶ μὴ Ἰπτα τῆς σαρκὸς βιάζεται λέγειν ἐσθίει, πολλὴ μὲν μωρία τῷ, καὶ ἀλογία. * λέγει γὰρ Φθορὰν πρῶτον, καὶ λύσιν τὸν τοῖστον τῆς ψυχῆς δεικνύει, ἵνα δείξῃ δὴ καὶ τὴν ἀνάστασιν, μὴ τοι ληρῆντά γε, ἀλλὰ σαφῶς λέγοντά τι φαίνεσθαι. ὅμως γὰρ δοτέον αὐτῷ θνητὴν ὀρίσασθαι τὴν ψυχὴν. δοῦν γὰρ τοι θάτερον ταῦτα θετέον, ἢ ἀληθῆ τὸν Κύριον ἀποφύνασθαι τὴν ψυχὴν ἀθάνατον διδάσκοντα, καὶ ψεύδῃ αὐτὴν τὸ φθίρεισθαι λέγειν· ἢ φθίρεισθαι, καὶ ψεύδῃ αὐτὴν τὸ ἀνολέθρον, καὶ ἀθάνατον εἶναι διδάσκειν τὸν Χριστόν, καὶ ἐν τῇ κτὶ τὸν Πλάσιον καὶ τὸν Πένητα φράσει, καὶ ἐν τῇ κτὶ τὸν Μωσέα καὶ τὸν Ἡλίαν ὀπίασθαι. ἀλλ' ἔδδ' ὁ Κύριος ἄλλως ἐφθέγγετο. ἢ εἰσεύσατο. ἢ ᾧ εἰδῶλον, ἢ φάντασμα, τῆς Αποδόλας βεβλόμενον ἀπατᾶν, ἐδείκνυνεν αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει, τὸν Ἡλίαν, καὶ τὸν Μωσέα, ἀλλ' ὅψαν ἀψευδῶς. ὥστε, ὡς ἐπὶ εἰπεῖν, καὶ τὸν δυσμαθέστατον μαθεῖν, ἀθάνατον αὐτὸν εἶναι καὶ ἀνολέθρον διαβεβαιῶσαι τὴν ψυχὴν.

Οὐκ ἐν σαρκὶ ἡ ἀνάστασις γίνεται, ἐψυχῆς, ὅπως ἡ πεπλωκῖα τῆς Δαβὶδ εἰς τὴν Φθορὰν ἀναστῆ σκηνή, καὶ ἀναστᾶσα, καὶ ἀνοικοδομηθεῖσα, καὶ τοῖς αἱ ἡμέραι τῆς αἰῶνος, ἀπῆμων λοιπὸν, καὶ ἀδιάπτωτος διαμένει. ὅτι μὴ τῷ Θεῷ τὴν λιθίνην οἰκίαν δεῖμασθαι

XXXVI. Quod autem immortalis Origani. anima sit, manifestè Dominus cum per se, tum per Salomonem edocuit. Per se sequidem, in divitis ac Lazari pauperis historia: quorum hunc in Abrahami sinu post exutum corpus acquiescere voluit: alterum cruciatibus damnavit; è quibus cum Abrahamo colloquentem introduxit. Idem verò per Salomonem in eo libro qui Sapiencia inscribitur ostendit: ubi; *Justorum*, inquit, *animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum. Visi sunt in oculis insipientium mori, & æstimata est afflictio exitus illorum, & quod à nobis est iter exterminium. Illi autem sunt in pace, & spes illorum immortalitate plena est.* Ergo corporis est resurrectio, non animæ; neque enim stantem ullus, sed jacentem erigit. Uti neque sano corpori, sed malè affecto remedium adhibetur.

Hæresis
xiv.
Immortalis
lem esse
animam.
Luc. 16.

Sup. 30.

Quod si quis resurrectionem animæ non corpori eventuram pertinacius affirmare velit, magna est hominis stoliditas & amentia. Prius enim animæ corruptionem ac dissolutionem necesse est asseveret, ut illius partis esse resurrectionem inferat; nec prorsus delirare, sed ut eunquæ aliquid differere videatur. Verum demus hoc illi, ut mortalem esse animam definiat. Jam duorum alterum poni necesse est: aut verè pronunciasse Dominum, cum immortalem esse animam docuit, & sic eandem corrumpi falsissimè prædicari: aut illam certè revera corrumpi, adeoque immortalem illam atque exitio carentem esse, perperam docuisse Christum; tum in illa Divitis, ac Pauperis historia, tum in altera, in qua Moses atque Elias apparuit. Atqui nihil temere locutus est, neque mentitus est Dominus. Non enim, ut Apostolis illuderet, inane iis simulachrum ac ludicram speciem ostendit; cum in monte Eliam ac Moysen exhibuit: sed quod re ipsa erant sine ullo mendacio patetfecit. Unde vel imperitissimus quisque, ut uno verbo dicam, intelligere potest, immortalem ab ipso, & exitii immunem animam esse confirmari.

Mat. 27.

XXXVII. Corporis itaque resurrectio est, non animæ: ut in corruptionem lapsum Davidis tabernaculum resurgat; atque ubi constiterit, & instauratum fuerit, sicut dies sæculi, inviolabile deinceps ac sempiternum permaneat. Neque verò Deum arbitrari debemus lapideam velle

Origeni-
niani.
Hæresis
LXIV.

domum Davidis extruere, neque in cœle-
sti regno eximium aliquod domicilium
construere. Sed de carne loqui, quod a-
nimæ tabernaculum est, quod quidem suis
ipse manibus molitus est. Tu verò, fa-
pientissime Aglaophon, hunc ad modum
ista considera. Facillime enim illa ani-
mo perceperis, si ad dormientium & ex-
pergiscientium similitudinem attendis.
Nam si somnus vigiliam sequitur, & so-
mnum expergefactio, idque resurrectionis
ac mortis est nonnulla meditatio: Qvippe

Homonymia
II.

Et somno, & morti geminis.

Perinde necessarium est, ut & reviviscere
morte sit posterius, ut corporis vita succe-
dat, cum & excitari è dormientibus quis-
piam dicatur. Etenim ut è somno vigi-
lia sequitur, & qui dormit non in eodem
omnino habitu persistit, ut assidue dor-
miat; sed subinde confurgit. Ita & ex
morte vita consequetur: nec omnino qui
mortuus est post mortem eodem in statu
perseverat. Cum enim post somnum
vigilia succedit, & post lapsum excitatio, &
post demolitionem instauratio, nonne &
ab eo, quod inclinavit, quodque mortuum
est, expectanda resurrectio est? Non enim
hæc nos frustra confitemur, posteaquam
emortua corpora sunt, denuò reviviscere.
Quod ipsum non in somno solum, & ex-
pergefactione, sed in seminibus ac stirpi-
bus intueri, si lubet; quemadmodum re-
surrectionem hæc omnia prædicare vi-
deantur. Aspice semina, quæ nuda ac
carne destituta terræ mandantur; dehinc
perfecta consummataque redduntur. Nam
si morerentur quidem, ac putrescerent se-
mina, nec ex his quicquam revivisceret, ac
pullularet aliud; quæ fors esset alia rerum
atque conditio, quam ut omnia morte con-
sumpta penitus occiderent?

XXXVIII. Sed de his pluribus di-
sputare, optime Theophile, vosque cæ-
teri sermonum nostrorum arbitri, in præ-
sentia supersedebimus. Quæ verò iis
consentanea ac consequentia sunt, quo-
modo scilicet procul ab scopo aberrarit,
deinceps videamus. Etenim ille de ani-
mis differens ad Psalmum LXV, quem
violenta quadam interpretatione aliena-
que declarat. Resurrectionem, inquit,
soli hominis formæ convenire putandum
est. Ac ne illud fortasse dicas; obscure

τῷ Δαβὶδ, μηδὲ ὡς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν ἁ-
ρανῶν οἰκίαν χεῖν καλὴν, ἀλλὰ τὴν σάρκα τὸ
σκῆν^Θ τῆς ψυχῆς, ὡς αὐτὸς ταῖς ἑαυτοῦ
χερσὶν ἐτεκτῆνατο. σκοπεῖσθαι δὲ σε, ὦ σο-
φώτατε Αἰγλαοφῶν, ἔτασι χεῖρ. πάντως δὲ
ῥᾶστα μαθήσῃ τὸτο, εἰάν Ἰπὶ τῷ τῷ καθεύ-
δειν εἰκόνα πρὸς χεῖρ καὶ ἀνίστασθαι. εἰ γὰρ τὸ
ὑπνῆν ἀπὸ τῷ ἐρηγορέναι, καὶ τὸ ἀνίστασθαι
ἀπὸ τῷ καθεύδειν γίνεται, καὶ τὸτο ἀναστά-
σεως καὶ θανάτου μελέτη. ὑπνῶ γὰρ καὶ
θανάτω * δίδυμα ὧν ἐν, ἀνάστα δὴ καὶ τὸ
ἀναβιώσκειν εἶναι ἐκ τῷ τεθνάναι, εἰς τὸ
ζῆν τὴν σάρκα, εἶπερ καὶ τὸ ἀνεγείρεσθαι
ἐκ τῶν καθευδόντων. ὡς γὰρ ἐκ τῷ καθεύ-
δειν τὸ ἐρηγορέναι γίνεται, καὶ ἔτι πάντως
ὁ καθεύδων ἐν τῷ αὐτῷ διαμένει χήματι αἰεὶ
καθεύδων, ἀλλὰ αὐτὸς ἀνίσταται ἔτι καὶ
τὸ ζῆν ἐκ τῷ ἀποθανεῖν συμβήσεται, καὶ ἔτι
πάντως ὁ ἀποθανών, ἐπειδὴ ἀποθάνοι, ἐν
τῷ αὐτῷ μένει. εἰ γὰρ ἐκ τῷ κοιμᾶσθαι τὸ ἐ-
ρηγορέναι, καὶ ἐκ τῷ πεσεῖν τὸ ἀνεγερθῆ-
ναι, καὶ ἐκ τῷ καταβληθῆναι τὸ ἀνοικοδο-
μηθῆναι, τίς μηχανὴ καὶ ἐκ τῷ κλιθέντ^Θ,
μὴ ἔχει προσδοκᾶν τὸ ἀναστήσεσθαι, καὶ ἐκ
θανόντ^Θ τὸ ἀναστήσεσθαι; καὶ ἢ ἡμεῖς ταῦ-
τα ὅσα ἐξαπατάμενοι ὁμολογῶμεν, ἐκ τῶν
τεθνεώτων σωμάτων τὸ ἀναβιώσκειν συμ-
βαίνειν. καὶ μὴ μόνον τὸτο, εἰ βέλει, ἀπὸ
καθεύδειν σκόπει, καὶ ἀνίστασθαι, ἀλλὰ καὶ
ἀπὸ τῶν σπερμάτων, καὶ φυτῶν ὡς ἐν πᾶ-
σιν αὐτοῖς ἡ ἀνάστασις καταγέλλεται. κατὰ
μαθεῖν ἢ τὰ σπέρματα, πῶς γυμναῖ, * Φησὶ, καὶ
ἄσαρκα βάλλεται εἰς τὴν γῆν, καὶ τελεσφο-
ρέμενα πάλιν ἀποδίδονται. ἐπεὶ εἰ θνήσκοι
μὲν, καὶ σήποιτο τὰ σπέρματα, ἐκ τῶν σπερ-
μάτων μηκέτι τὸ ἀναζῆν καὶ φύειν χροῖτο,
τίς ἡ ἀποκλήρωσις, μὴ ἔχει πάντα κατανα-
λωθῆναι εἰς τὸ τεθνάναι.

Ἀλλὰ γὰρ πῶς τῶν πλείων λέγειν τὰ
νῦν, ὡς κράτιστε Φεόφιλε, παρήσωμεν, καὶ οἱ
λοιποὶ κριταὶ τῶν λόγων. λάβωμεν δὲ καὶ
ταῖς τοῖς ἐφεξῆς ἀκόλѳεθα, ὡς ἀφῆσκει δὲ
ὁ τοῦ μακρᾶν. * ὁ Θεὸς ἢ αὐτῷ πάλιν αὐτὰς
τὰς ψυχὰς ἐν τῇ κτλὸν ἐξηκοσὸν Ὑαλμὸν πρὸς
Φητεία καὶ πέμπτον βεβιασμένως αὐτὴν καὶ ἀ-
νοικείως ἐκτιθεμένῃ, ὡς Φησὶ, τὴν ἀνάστασιν
Ἰπὶ μόνῃ τῷ εἶδος σώζεσθαι δεῖ προσδοκᾶν.
καὶ ἵνα μὴ εἴπῃς, ὅτι ἐκ αἰεὶ μανθάνει σκά-

Cor. 2.
ἀναβίω-
σι.

φύσις.

Mutilus
locus.

πεινῶς ἐκεῖν^Θ γὰρ τὸ διέλαβεν, ἐγὼ δὲ σοὶ σαφέστερον ὡς τὸν νῦν τῆτον ἐξηγήσομαι. ἤδη γὰρ πάντως ἐώρακας δερμαζῶς, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον γεμισθὲν ὕδατι^Θ. ὅπως εἰάν ποτε ὀλίγον κενόμενον, ποτε ὀλίγον πληροῖτο, αἰετὸ εἶδ^Θ τὸ αὐτὸ δείκνυσιν. οἷον γὰρ αὐτὸ τὸ πᾶν, ἀνάγκη πρὸς αὐτὸ καὶ τὸ ἐντὸς σχηματίζεσθαι. Φέρε γὰρ ὑπεκρέοντ^Θ τῷ ὕδατι^Θ, εἰ τις προσβάλῃ τοσῶτον, ὅσον ἐκχεῖται, μὴ εἰναι τὸν αἰσινὸν ἀθρόως κενωθῆναι τῷ ὕδατι^Θ, εἰ μὴ ἀνάγκη τοιοῦτο φαίνεσθαι τὸ προσιδέμενον, οἷον καὶ τὸ πᾶν, διὰ τὸ εἶναι καὶ τὸ περιέχον τὸ αὐτὸ * περιείς, ῥεῖ B καὶ ἀπὸρρεῖ τὸ ὕδωρ. καὶ δὴ καὶ τὸ σῶμα τῆτοις ὁ ἐθέλων ἀπεικάζειν, ἔκ ἀδεοθήσεται. ὡσαύτως γὰρ καὶ τὰ διὰ τῆς τροφῆς ἀντεισχυόμενα, ἀντὶ τῶν ὑπεξεωθεισῶν σαρκῶν εἰς τὸ σχηματῆσθαι περιέχοντ^Θ εἶδος μεταβαλλένται. καὶ ὅποσον μὲν αὐτὰ κατὰ τῆς ὀφθαλμῆς διαχυθῇ, τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔοικεν. ὅποσον δὲ κατὰ τὸ πρόσωπον, τῷ προσώπῳ. ὅποσον δὲ καὶ τὰ ἑτέρα, τῆτοις. ὥστε τὸν αὐτὸν ἑκαστον φαίνεσθαι, ἔκ ὧν τῶν σαρκῶν ἐν ταῦτά τῶν πρῶτων ὑποκειμένων, ἀλλὰ τῷ εἶδει, κατὰ εἶδοποιῶνται τὰ προσγινόμενα. καὶ τοίνυν εἰ μὴ ἔσμεν οἱ αὐτοὶ, καὶ ἐπὶ ὀλίγας ἡμέρας, τῷ σώματι, ἀλλὰ τῷ εἶδει ἐν τῷ σώματι. Ἰδοὺ γὰρ μόνον ἔσηκεν διὰ χρόσεως πολλῇ ἐν μᾶλλον ἔδε τότε οἱ αὐτοὶ μὴ τὴν αὐτὴν σάρκα ἐσόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶδ^Θ τὸ καὶ νῦν αἰετὸ διασωζόμενον ἐν ἡμῖν, καὶ μένον. ὃ γὰρ ἐκεῖ τὸ δέσμα, τῆτον τὸ εἶδ^Θ ἐνθάδε. ὃ δὲ ἐκεῖ τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς εἰκόν^Θ, τῆτον ἐνταῦθα τὸ προσγινόμενον καὶ διαγιγνόμενον. ὥστε ἐν νῦν τῷ σώματι^Θ ἔκ ὧν τῷ αὐτῷ, ὅμως ὁ χαρακτήρ ὃ καὶ τὴν αὐτὴν μορφήν ὁ αὐτὸς σώζεται. ἔτι καὶ ὄντ^Θ τῷ σώματι^Θ τῷ αὐτῷ, εἰς τὸ ἐνδοξότερον τὸ εἶδ^Θ αὐξήθην, ἔκτε ἐν φθαρτῷ, D ἀλλ' ἐν ἀπαθεί, καὶ πνευματικῶς δεχθήσεται σώματι. ὥστε οἷον τῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν μεταμόρφωσιν ἦν, ὅτε εἰς τὸ ὅρ^Θ ἀνέβη μὴ Πέτρος καὶ τῷ Μωϋσέως καὶ τῷ Ἠλίᾳ τῶν ὀφθέντων αὐτῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν μέχρι τοσούτου διεσκεύσθαι. ἔτι γὰρ ὡς ἐν κεφαλαίῳ τῶν βελγῶν διγυμνασμάτων ὁ νῦν, εἰάν τις τῶν ἀμφισβηταίων προσβαλλόμεν^Θ τὸ σῶμα τῷ Χριστῷ,

A istum discenda illa proposuisse, hoc ipsum Origenes disputavit. Ego verò clarius istorum niani. verborum sensum hunc in modum aperiam. Vidisti, opinor aliquando pellem animalis, aut simile quiddam aqua repletum. Hoc si paulatim exinanitum paulatim impleatur, eandem perpetuò formam retinet. Cujusmodi enim est id, quod continet, necesse est ei quod intus est conformari. Age enim; cum aqua affluit, si quis tantundem effundat, quantum elabatur, neque utrem aqua confertim exhauriri patiatur, necesse est tale videri quod additur, quale est totum: eo quod idem illud ipsum est, quod continet, fluente ac diffuente liquore. Qui igitur corpus cum his rebus conferre voluerit, citra pudorem ullum hoc faciet. Eodem quippe modo alimentum, quod amissarum carniū loco substituitur, in continentis formæ figuram speciemque mutatur. Ex quo quicquid in oculos diffunditur, oculorum fit simile: ut & vultus quod in vultum dispergitur: ac cæterorum similia redduntur hoc modo, quæ per illa dissipantur. Ex quo fit, ut idem esse cui libet videatur, cum interim carnes, quæ prima erat corporis materia, non eundem statum retineant, sed forma duntaxat, à qua ea configurantur, quæ ad corpus accedunt. Jam verò si ad paucissimos dies non iidem, quod ad corpus attinet, maneamus; sed sola quæ corpori insidet forma: id enim unum ab ortu constans ac stabile remanet; multo magis non iidem, quòd ad carnem spectat, illo tempore esse poterimus; sed forma tantum, quæ in nobis perpetuo modo conservatur, ac persistit. Nam quod in superiori illa similitudine pellis est, idem est hoc loco forma: quod autem illic aqua, id ipsum in proposito nostro illud est, cuius accessio fit aut decessio. Quare quemadmodum, etsi non idem modo corpus est, eadem nihilominus formæ species, ac figura retinetur; Ita licet non idem corpus existat, forma ipsa præstantiorem in statum evecta, non jam in corruptibili corpore, sed passionis experte spiritalique comprehendetur. Cujusmodi Jesus habuit, post transfigurationem hanc quando in montem cum Petro, Moysæ, & Elia, qui tum illi apparuerunt, ascendit.

XXXIX. Sed de his hæcenus: hæc enim est Origenis dogmatum summa comprehensio. Quod si quis adversariorum Christi corpus objiciat, eò quod

Origeni. *primogenitus mortuorum ac primitia dormientium* appelletur, itaque colligat. Hæresis. *Quemadmodum ille resurrexit, ita & resurrectione cætera videri; ut quomodo Christus resurrexit, sic & Deus mortuos per Jesum adducat.* Cum ipso porro Jesu corpus sic esse à mortuis excitatum, iisdem uti carnibus, ossibusque constaret, id quod Thomæ persuasum fuerit: Nos ad ea sic respondeamus. Christi corpus non ex voluntate viri, ac voluptate somnique congressione in iniquitatibus esse susceptum, & in peccatis genitum: sed de spiritu sancto & altissimi virtute, ac virgine procreatum; tuum autem somno ac voluptate sordibusque constare. Quam ob causam Sapiens ille Sirach ita pronuntiat, Cum enim morietur homo, hereditabit serpentes, & bestias, & vermes. Ad hæc LXXXVII Psalmo. Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt & confitebuntur tibi? Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione? Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & justitia tua in terra oblivionis? Ejusmodi & alia scripturæ verba cuilibet colligere licet; ne si omnia copiose complecti ac commemorare velimus, majorem in modum excreseat oratio.

SEQVITUR EX METHODIO.

XL. Cum Proclus ægrè dicendi finem fecisset, diu iis qui aderant tacentibus, & ad infidelitatem abundè prostratis, posteaquam desisse illum animadverti, sensim caput attollens ac respirans: ut ii qui in mari navigant, ubi sedari tempestas cœpit, tremens adhuc nihilominus, ac vertigine correptus (ut enim quod res est ingenuè vobis fatear, tanta dicendi copia ac facultate percussus ac velut obrutus fueram) ad Auxentium conversus, & eum appellans, Auxenti, inquam, non temerè Poeticum illud usurpatum arbitror.

II. x.

Dum junciti properant ambo.

Duo quippe adversarii sunt. Quare amborum vires ambobus nobis sustinendæ sunt. Te enim pugnae adversus illos & certaminis adiutorem & opitulatorem eligo: ne Aglaophon cum Proclo, & Origene, apri ad refellendum rationibus instructus, resurrectionem evertat. Igitur Sophisticis illorum calumniis resistendum nobis est, neque illorum ratio-

Α δια τὸ πρωτότοκον τῶν νεκρῶν, καὶ ἀπαρχὴν αὐτὸν εἰρηάζει τῶν κεκοιμημένων, λέγοι, ὅτι καθάπερ ἐκεῖνος ἀνέστη, καὶ τὰ πάντα ὡσαύτως ἐκεῖνο δεῖν προσδοκᾶν ἀναστήσεως, ἵνα ὡσαύτως Χριστὸς ἐγήγερται, ἔτως καὶ ὁ Θεὸς τὰς κοιμηθέντας διὰ τῆς ἰησοῦ ἀξίαι σὺν αὐτῷ. ἐγήγερται δὲ τὸ τῆς ἰησοῦ καὶ τὰς σάρκας αἷς εἶχε, καὶ τὰ ὅσα, καθάπερ ἐπέιοθι καὶ Θωμᾶς, λέξωμεν· ἀλλὰ τὸ τῆς Χριστοῦ σῶμα, ἐκ τῆς ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἡδονῆς ὑπνω συνελθούσης, ἐν ἀνομίαις συλληφθὲν, καὶ κισθηθὲν ἐν ἀμαρτίαις, ἀλλὰ ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ δυνάμεως ὑψίστης, καὶ παρθένης. τὸ δὲ σὸν ὑπὸ ἐστὶ, καὶ ἡδονῇ, καὶ βύπῳ. καὶ διὰ τὸ καὶ ὁ σοφὸς Σεραχ, ἐν γὰρ τῇ λυποθνήσκῃ ἀνθρώπων, λυποφθέγεται, κληρονομήσει ἐρπετὰ, καὶ θηρία, καὶ σκώληκας. καὶ ἐν ὁδοῦ καὶ Φαλμῶ ἐβδόμῳ· μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια, ἢ ἱατροὶ ἀναστήσουσι, καὶ ἐξομολογήσονται σοι; μὴ διηγῆσεται τις ἐν τῷ φῶτι τὸ ἔλεός σου, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῇ ἀπωλείᾳ; μὴ γνωσθήσεται ἐν τῇ σκότει τὰ θαυμάσιά σου, καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ἐν γῇ Ἰππελησημένη; καὶ ἕτερα ὁρήματα τοιαῦτα τῷ βυλομένῳ συνάγει ἐκ τῶν γραφῶν πάρεσιν ὅσα, ἵνα μὴ πάντων ἡμεῖς εἰς πλῆθος μνημονεύοντες, πολυπλασίονα τῶν εἰρημένων αὐξήσωμεν λόγον.

ΛΟΙΠΟΝ ΜΕΘΟΔΙΟΥ.

Ὡς ἔν ἐπαύσατο μόγις καὶ ὁ Πρόκλος, καὶ σιγή τῶν παρόντων ἦν ἰσχυρὰ πολὺ, καταβληθέντων ἱκανῶς πρὸς ἀπιστίαν, καὶ ἐγὼ ἡσυχάζοντι ὄντι πεπαυμένῳ * εἶην, ἡρέμα τὴν κεφαλὴν For. ἐπ' ἐπάρας, καὶ ἀναπνεύσας, ὡσαύτως οἱ πλείοντες τῆς κύματος ἤδη λωφῶντος, ὑποτρέμων ἔτι καὶ σκοτιζόμενοι. ἐβέβλημην γὰρ, ὡς πρὸς ὑμᾶς εἰρηάζω, τῇ δεινότητι τῶν λόγων κατηντλημένῳ. τρέπομαι πρὸς τὸν ΑΥΞΕΝΤΙΟΝ, καὶ καλέσας αὐτὸν, ὦ ΑΥΞΕΝΤΙΕ, νομίζω, ἔφη, μὴ μάτην λελέχθαι τὸ ποιητικόν, σὺν τε δυοῖν ἐρχομῶσιν. καὶ γὰρ οἱ ἀνταγωνισαὶ δύο. διὸ δεῖν ἀμφοτέροισι ἀμφοτέρων ἐπέχομεν. σιμωαντιλήπτορα γὰρ καὶ σιμωαντιστὴν αἰρεσμάσει τῆς πρὸς αὐτοὺς μάχης, μὴ ἡμῶν ὁ Αἰλαοφῶν μὲν Πρόκλος καὶ Δεσπότης τοῖς * ἅμα τρεπτικοῖς καθ' ἡμῶν ὠπλισμένῳ λόγοις * ἐκπέση τὴν ἀνάστασιν. ἄγε ἔν ἀντιπαρταξώμεθα τοῖς σοφίσμασι αὐτῶν, μηδὲν τῶν ἀντι-

For. ἀναπνεύσας. For. ἀναπνεύσας. For. ἀναπνεύσας.

λογικῶν, οἷς δειλοὶ βιάλλονται, φοβηθέντες. **A**busque ignavos impetunt ullo modo me-
 καὶ γὰρ ἐδὲν ἐν αὐτοῖς ὑγιὲς ἐδὲ πάγιον, ἀλ- **Orige-**
 λὰ φαντασίαν μόνον εὐπρεπῆς ῥημάτων, πρὸς **niani.**
 κατάπληξιν τῶν ἀκρόντων, καὶ πειθῶ κα- **Hæresis**
 τεσκευασμένη, ἢ τῆς ἀληθείας, ἐδὲ τῆς συμ- **LXIV.**
 φέρουσι χάριν, ἀλλὰ τῆς δειξαι τοῖς πα-
 ρῶσι τῆς λόγου σοφίας. ἐντεῦθεν γὰρ τοῖς
 πολλοῖς οἱ ἐκ τῶν εἰκότων ἐὰν ὅτε λόγοι πρὸς
 καλῶν καὶ ἡδονῇ πεποικιλμένοι μᾶλλον
 τῶν εἰς ἀκρίβειαν ἐξηλασμένων νομίζονται παρ-
 αμώτεροι, τῶν διδασκάλων ἕτε πρὸς τὸ
 βέλτιστον ἀμιλλωμένων ἔτι καὶ σεμνόν, ἀλλὰ **B**
 πρὸς τὸ δέξασθαι, ἀνήμερῆσαι, καὶ ἀπὸ οἱ σο-
 φισαί, οἱ μισθὸν αἰσθῆναι τῶν λόγων, ἐπειθύν-
 ζόμενοι τῆς σοφίας ἐπαίνοις. τὸ μὲν ἐν πα-
 λαμὸν βορρῶν παντελῶς τὸ πρὸς τὴν ἐξήγησιν
 ἦν, φιλοτιμωμένων μὴ τέρειν, ἀλλὰ ὡφελῆν
 τῆς παρόντας τῶν τότε. ἀφ' ὧς ὁ λοιπὸν εἰς
 ῥασιώνων ἐπετρέπη πᾶσιν ἐρμηνεύειν ἐξῆναι
 τὰς γραφάς, καὶ πάντες εἰς τὸ ποιῆσαι μὲν
 τὸ καλὸν ἡμελύνθησαν πληθέντες οἰήμα-
 τος. πρὸς τὸ λογικεύεσθαι δὲ πρὸς ἐκείνους καλ-
 λωπιζόμενοι, ὡς πάντα γινώσκον ὑπάρχον-
 τες δεινοί, διδάσκεισθαι μὲν ὁμολογεῖν χρῆζειν
 αἰδεσθέντες, φιλονεικεῖν ὅ μᾶλλον, καὶ πρὸς
 πηδᾶν, ὡς οἱ διδάσκαλοι. θρασυθέντες γὰρ
 ἐντεῦθεν, τῶ μὲν ὑλαδὲς καὶ πρᾶς, καὶ πάν-
 τα δύνασθαι ποιεῖν τὸν Θεὸν ὡς ἐπηγγείλατο, *
 τὸ πιστεύειν ὡς ἰσθῆσαν, εἰς δὲ ζητήσεις κενὰς
 καὶ βλασφημίας ἤκασιν, μὴ νοήσαντες ὡς ἢ
 τὰ ἔργα τῶν λόγων ἐπετηδεύθη χάριν, ἀλ-
 λὰ τῶν ἔργων οἱ λόγοι. ὡς ἐρῶν ἰατρικῆς, δὲ ὡς
 τῆς κάμνοντας δεῖ σώζεσθαι, τῶν λόγων ἔρ-
 γοις κυρημένων. ἢ ἡμεροσμένων ἡμῶν πάντα
 συμφώνως, ὁ νῦν εἴη τοῖς ἀρίστοις λόγοις τὰ **D**
 ἡθιγὰ γλώσση συνωδὰ παρέχων, δικὴν λύ-
 ρας, ἀλλὰ μὴ ἀμυσσὰ καὶ ἀσύμφωνα. ἐπὶ γὰρ
 τῷ κτήσασθαι καὶ ἀλήθειαν ἀγωνίζεσθαι δεῖ τὸ
 δίκαιον ἀσκεῖν, καὶ ἐκ ἐπὶ τῷ δοκεῖν, χωλῶς
 ἐπιβαίνοντα σοφίας, καὶ πρὸς δόξαν μᾶλλον,
 ἢ πρὸς ἀλήθειαν ἀμιλλώμενον πρὸς θυρα, καὶ
 πρὸς ἡμέτερα, καὶ πᾶσαν ὑποδυσάμενον τῆς
 ὑποκρίσεως τὴν σκευήν,

ut revera compotes simus, non ut esse videamur, omni est nobis animi contentione colenda iusti-
 tia: ut non veluti claudicando sapientiæ studium capellamus: neque ad gloriam magis, quam ad
 veritatem enitamus; aut sic, tanquam eximiam quandam faciem, & inanem speciem obducamus,
 omnemque simulationis ornatum apparatusque subeamus.

tuenda. Nihil enim in his sanum est at-
 que firmum: sed verborum duntaxat or-
 natus ad pompam & ad audientium admi-
 rationem instructus, ac persuadendi quod-
 dam lenocinium non veritatis, neque uti-
 litatis ullius, sed ostentationis causa com-
 paratum, ut callidos ac soletter excogita-
 tos sermones auditoribus exhibeant. At-
 que hinc nonnunquam accidit, ut quæ ex
 verisimilibus deductæ sunt orationes, &
 ad speciem ac voluptatem ornata, aliis
 præstantiores videantur, quæ ad accuratis-
 simam veritatis normam exactæ sunt. Ex
 quo fit ut & doctores non jam ei, quod o-
 ptimum sit, gravitatisque plenum, stude-
 ant, sed id duntaxat, quod placet, quodque
 secundo favore fertur, respiciant; uti So-
 phistæ facere consueverunt; qui oratio-
 num suarum mercedem accipientes do-
 ctrinæ & eruditionis suæ laudibus tan-
 quam vili quodam pretio redimuntur. Ac
 priscis quidem temporibus summa erat in
 explicando brevitatis: cum in id illi potissi-
 mum incumberent, non ut oblectarent,
 sed ut prodesse auditoribus. Postea
 quam vero explanandarum scripturarum

*Scripturaru-
rum expli-
catio olim
perbrevis,
postea per
ostentatio-
nem sui
diffusior.*

culo cuique negotio facultas est concessa,
 universique fastu ac sui opinione inflati ad
 id, quod rectum est, obtusi atque hebetes
 facti sunt, magnos verò in ratiocinandi
 subtilitate progressus fecerunt, ac fucum
 in dicendo consecrati sunt; perinde ac re-
 rum omnium scientia præditi: cum & do-
 ceri se opus habere confiteri erubescerent,
 & contentiosè iurgari ac profligare præce-
 ptorum instar mallent; tum demum acci-
 dit, ut temeritate quadam elati ab religio-
 sa mansuetaque animi affectione ac cre-
 dulitate illa desciscerent, quæ Deum posse
 quicquid promiserit efficere sibi persuade-
 rent: contra verò ad inanes quæstiones, ac
 blasphemias deduci se paterentur. Ne
 illud quidem animadvertentes non opera
 ipsa sermonum, sed sermones operum gra-
 tia comparari: ut in medicina usu venire
 cernimus: in qua nimirum sermones factis
 illis comprobantur, quibus agrotum re-
 præsentari salutem oportet: Quo videlicet
 aptissimo quodam concentu temperati, e-
 jusmodi mentem habeamus, quæ præstan-
 tissimis sermonibus consentaneos mores
 præ se ferat; lyra cujusdam instar, non ab-
 horrentes atque discordes. Quippe ad id,

Orige-

niani.

Hæresis

LXIV.

Cavendum

Ablanda

hæretico-

rum ora-

tione.

XLI. Sunt enim profectò, sunt, qui A orationis Tragicam ad pompam exornata arificio sese venditant; uti mulieres facere solent; quæ ad illicitum, ac decipiendum, externum corporis cultum ac lenocinium adhibent, nisi summa cum animi cautione, fide, ac sobrietate muniti ad illas adolescentes oculos adjiciant. Quocirca diligenter cavendum est, ne, antequam totam rem accuratè perceperimus, ejusmodi sermones ad animos nostros ad hærescere patiamur. Sæpe enim accidit, ut deceptores doctorum operam antevertant. Non aliter ac Sirenes crudelitatem suam, & in homines odium iis, qui sese fugiunt, suavitate vocis occultant. Quod nisi ita est, inquam, Auxenti; quæ tua est B de care sententia? Eadem quæ tua, respondit. Proinde contrariæ opinionis Sophistas omnes simulacrorum veritatis imitatores esse dicimus, ac veritatis ipsius ignaros; cujusmodi sunt pictores. Nam & isti navium architectos, & naves ipsas, ac gubernatores exprimere imitando student, cum fabricandarum navium gubernandique sint imperiti. Visne igitur, ut abrafis coloribus pueris picturarum illarum admiratione defixis persvadeamus, neque navem esse, quæ navis videtur, neque gubernatorem, qui gubernator appareat; sed parietem esse picturis ac coloribus extrinsecus ad voluptatem ornatum? Quod autem, optime vir, inquam, simulacri duntaxat navis ac gubernatoris, non navis ipsius imitatores sint, qui ejusmodi opera colorum varietate finxerunt, longum est quidem iis qui audire cupiunt exordium; sed tamen utile. Etenim si divinarum scripturarum verba; quibus opinionem suam ad illudendum, tanquam vario colorum genere, distinguunt, ac justitiam, veritatemque arroganter nominant, justitiæ penitus ignari: Sed si quis illa detrahat, quàm tu ridiculos fore illos existimas istiusmodi vocabulis exutos? Mirum in modum, inquit, Tum ego; Num tu viæ illius dux esse mavis, Auxenti, an me potius ducem adhibere? Æquum est ducem te esse, respondit. Tu enim ei sermoni præisti.

XLII. Hoc igitur dictum est: (Age enim Aglaophontis sententiam ab initio repetitam singillatim expendamus:) Animam corpus, quod circumfusus nobis est, in delicti poenam assumpsisse, cum superioribus temporibus ab eo separata summa in felicitate degeret. Etenim scortas illas tunicas corpora esse dicebat, quibus

Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶν οἱ λόγων τραγικῶς κεκοσμημένων * προσδοαῖς, καθάπερ γυναῖ F. σφ. Colas. κες ἀεζωθεν ὠραιζόμεναι πρὸς ἀπάτην ἐν τέχνῳ, εἰ μὴ τις πεφυλαγμένως αὐταῖς τῶν ἐτι νεωτέρων προσβλέψῃ τῇ πίσει, καὶ νηπλικῶς. ὅθεν ἀλαβητέον πρὸ τῆ καταμαθεῖν ἀσφαλῶς, εἰς τὴν καρδίαν εἰσδέξαθαι τὸν τοιοῦτον λόγον. καὶ ᾧ φθάνουσιν οἱ ἐξαπατῶντες πολλὰκις τὰς διδάσκοντας· καθάπερ καὶ αἱ σειρήνες τὰς φεύγοντας αὐτὰς κρύπτεσι μακρόθεν τὸ μισάνθρωπον τῇ καλλιφωνίᾳ. ἢ πῶς ᾧ ΑΥΞΕΝΤΙΕ, ἔφην ἐγὼ, σοὶ * ταῦτα τίθεαι; καὶ ὅς ἀπεκρίνατο· ὅ- Deesse videtur non nihil. τως καθάπερ καὶ σύ. ἔκῃν πάντως τῶν ἐτεροδόξων τὰς σοφιστὰς μιμητὰς εἰδῶλων ἀληθείας εἶναι λέγομεν, ἀληθεῖαν μὴ γινώσκοντας, καθάπερ ζωγράφους. καὶ γὰρ ἔτοι μίμεσθαι μὲν ναυπηγὰς, καὶ πλοῖα, ἢ κυβερνήτας ἐπιχειροῦσι, ναυπηγεῖν, καὶ κυβερνᾶν μὴ γινώσκοντες. ἔκῃν δὲ ποξέοντες θέλεις τὰ χρώματα πείθωμεν αὐτῶν τὰ θαυμάζοντα τὰς τοιαύτας γραφὰς παιδία, ὅτι ἔτε τὸ πλοῖον πλοῖον ἐστίν, ἔτε ὁ κυβερνήτης κυβερνήτης· ἀλλὰ τοῦτο ἔξωθεν πρὸς τέρψιν χρώμασι, καὶ γραφαῖς κεκοσμημένῳ. C καὶ ὅτι μιμητὰς μὲν εἰδῶλες πλοῖα, καὶ κυβερνήτας οἱ δημιουργήσαντες εἰσιν ἀπὸ τῶν χρωμάτων ταῦτα, καὶ ὁ πλοῖος, μακρόν τὸ ἀκῆσαι ποθέντι τὸ παροῖμιον, ἀλλὰ ὠφέλιμον, ἔφην, ᾧ ἄρισε. τὰ γὰρ ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων γραφῶν ῥήματα, οἷς ἐπιχρωματίζοντες ποικίλλουσιν ἑαυτῶν πρὸς ἀπάτην ἔτοι τὴν δόξαν, δικαιοσύνην αὐθαδῶς, καὶ ἀληθεῖαν ὀνομάζοντες, ὁ γινώσκοντες ὅλως δικαιοσύνην, εἰ τις ἀφέλοιτο, πόσον οἶε γυμνωθέντας αὐτὰς τῶν τοιούτων ὀνομάτων χλευασθήσεσθαι; πάνυ πολὺ ἔφη. πότε- D ρον ἔν, ᾧ ΑΥΞΕΝΤΙΕ, ἦν δὲ ἐγὼ, σὺ βάλαι ταύτης ἡγεμονεύειν τῆς ὁδοῦ, ἢ ἐγὼ ἡγήσομαι; δίκαιον, ἔφη, σοὶ ἡγεῖσθαι. σὺ γὰρ κατέρχῃς τῆ λόγῃ.

Οὐκ ἔν ἐλέγετο. Φέρε γὰρ πρὸς μέρῳ ἐξ ἀρχῆς ἀκολούθως τὸν ἀγλαοφώνους ἐξετάσωμεν νῦν ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα διὰ τὴν πᾶν δα- σιν ὁ περικείμεθα τῷ ἀνελιφέναι χρόνοις τοῖς ἀνω χωρὶς αὐτῶν μακαρίως διάξασα. τὰς γὰρ δερματίνους εἶναι χιτῶνας σώματα, εἰς ᾧ ἐνείχεται

ἐνέχθαι συνέβη τὰς ψυχὰς, δίκην ὅπως
 ὧν ἐδρασαν νεκροφορεῖσαι πῶς ἄνωσιν; ἢ ἔ
 ταῦτα πρῶτον ὡς ἐν ἀρχῇ τὰ λεχθέντα
 ὑπὸ σὲ ἰατρὲ, * ἀλλ' εἰς ὑπόμνησιν εἰάν τις
 σοι φαίνομαι μὴ μεμνημένῳ· ἔδὲ νῦν ὑπο
 μνήσεως εἰς τὸτο δὲ, αὐτὰ ταῦτα γὰρ ἦν ἐν
 πρώτοις ἡμῖν τὰ εἰρημένα. τί ὃ ἔχῃ καὶ τὸτο
 ἐν τοῖς ἑξῆς ἐλέγετο πολλαχῶς ὑπὸ σὲ,
 ὡς ἐμποδῶν πρὸς τὴν κατάληψιν ἡμῖν τοῦ σώ
 μα τῶν ὄντως ὄντων, καὶ γνῶσιν, διὰ τὰς
 πρὸς τὸ κοσμεῖν ἀχολίας αὐτὸ καὶ θερα
 πείειν, γίνεται, καὶ τὰς ἄλλας τὰς περὶ τὴν
 Ἰπιδυμίαν τῆς γαστρὸς προσβολὰς, ἔτι τε
 βλασφημιῶν, καὶ παντοίων αἰτίων ἀμαρ
 τημάτων· διὰ τὸ μὴ δύνασθαι καθ' ἑαυτὴν δι
 χασάματ' ὅλως ἀμαρτῆσαι τὴν ψυχὴν,
 καὶ διὰ τὸτο μὲν τὴν ἐντεῦθεν δόποδὴμίαν ἐκ
 τὸς ἀμαρτημάτων ὅπως ἔσοιτο, καὶ πῶς
 κοῆς ἐν τοῖς ἔρασιν, ἔνθα καὶ τὰς διατει
 ρὰς ἔξει μὲν τῶν Ἀγγέλων, ἐλδοθέραν αὐτὴν
 καὶ γυμνὴν χρῆναι διαμείναι σώματ'· ἐπει
 δήπερ τὸ σῶμα τὸ χραινεῖται τὸτο καὶ ἀμαρτά
 νειν πῶς αἰτίον αὐτῇ καὶ συνεργὸν γίνεται. ἀ
 νευ γὰρ σώματ' ἀμύχανον ἀμαρτῆσαι ψυ
 χὴν. ὅθεν ἵνα τὸν ἀπειρὸν ἀναμαρτητ' αἰῶ
 να τηρηθῇ, ἐκείνῳ τὰ λαντεῦον αὐτὴν εἰς τὴν
 Φθορὰν κάτω, καὶ τὴν ἀδικίαν σῶμα λήψεσθαι.
 ἐλέχθη καὶ τὸτο. τί ὃ καλῶς σοι τὸτο καὶ ὀρ
 θῶς, ἔφη, ἡγήσασθαι λελέχθαι; καὶ τί σοι, ἔφη,
 τὸτο * διαφέρειν; ἀλλὰ ἐκ ἐλέγχου τὸν λόγον.
 ἔδὲ ψυχὴν ὃ, ἐγὼ, ἀλλὰ δι' αἰρηκας, ὅπως ἐξε
 λίσσεται ὁ λόγος, καλῶς καὶ ὀρθῶς, ἔφη. κα
 λῶς δὲ σοι δοκεῖ τίθεσθαι καὶ ὀρθῶς, ὅς ἐαν
 τῷ τὰ ἐναντία λέγων, καὶ ἀσύμφωνα; ἔδ'
 ὅπως. τί ἐν; ἀμείσως γὰρ ἔτως σοι φαίνεται
 τὴν ἀλήθειαν ὑποκρίνεσθαι; πάντων μάλι
 στα, ἔφη. ἐκ ἄρα ἀποδέχῃ τὸν τὰς ἀμαρ
 τίας ἐντείνοντα πρὸς τὸ ψευδὲς μέλ' τῶν
 λόγων; * ἔδ' ὅπως τί ἐν; δοκῶν ἔδὲ σεαυτῷ
 λέγοντ' ἀμείσως, ἔδ' ὅτι ἐν δόποδείῃ. δὲ γὰρ
 ἀσώματως ἡμαρτηκέναι τὰς ψυχὰς, δόπο
 σφαλείσας τῆς ἐντολῆς, καὶ φράσας διὰ
 τὴν ἀνομίαν τῆς χιτῶνας αὐταῖς ὑπερῶν τῆς
 δερματίνης δεδοκέναι τὸν Θεόν, ἵνα δίκην
 νεκροφορεῖσαι πῶς ἄνωσι, χιτῶνας τὰ σώμα
 τα φράσας, περιόντ' τῷ λόγῳ Ἰπιδυμῶ
 ν, ἀ τὸ πρῶτον ὑπέδειξε, μὴ δύνασθαι
 καθ' ἑαυτὴν τὴν ψυχὴν ἀμαρτῆσαι λέγεις.

A inclusæ sunt animæ; ut mortuum illud Orige
 corpus circumferentes eorum, quæ com-
 muni. miserant, pœnas dependerent? Nonne Hæresis
 hæc à te initio proposita sunt ὁ Medice! LXIV.
 Tu verò, si minùs recordari videor, me-
 moriæ meæ subjecito. Nihil ea re nunc
 quidem opus est, ait ille. Nam hæc ipsa
 sunt, quæ primo loco diximus. Quid de
 inde? Nonne hoc postea sæpiùs à te com-
 memoratum est; Magno nobis impedi-
 mento esse corpus, ad eorum, quæ re ve-
 ra sunt, perceptionem ac scientiam; quòd
 partim in eo curando ac fovendo sumus
 occupati; partim ventris nos illecebræ,
 ac cupiditates infestent. Adhæc male-
 dicentiæ omnis in Deum, ac peccatorum
 omnium causam ad corpus referri, pro-
 pterea quod per sese sine corpore pecca-
 re prorsus anima non potest. Unde &
 post obitum, quo peccato atque in Deum
 contumacia vacare in cœlo posset, ubi
 cum Angelis ei domicilium constitutum
 est, liberam illam ac corpore nudatam
 esse debere: quandoquidem inquinandi
 sui peccandi quæ causa illi corpus est, &
 administram operam præbet? Nam abs-
 que corpore peccare anima non potest.
 Ideo ut infinito tempore peccati corpus
 expers esse possit, non illud amplius cor-
 pus accipiet, quod pessum illam ad cor-
 ruptelam, & ad injustitiam deprimit.
 Hoc ipsum, ait ille, diximus. Num tu
 verò, inquam, rectè ac præclarè dictum
 illud existimas? Quid enim tua refert?
 ait. Atqui refellere ista non poteris. Ne-
 que verò animam, subjeci. Verum ex his,
 quæ dixisti, placetne, ut in sermonem tu-
 um inquiramus? Bellè, inquit, ac commo-
 dè. Rectène verò ac præclarè censes ab eo
 positum aliquid, qui sibi ipsi contraria ac
 parum coherentia loquatur? Minimè sa-
 nè, dixit. Quid igitur? Num tibi absurdè
 ille veritatem simulasse videtur? Omnino;
 respondit. Ne eum quidem igitur pro-
 bare potes, qui delicta ad falsum orationis
 concentum atque harmoniam intendat?
 Nullo, inquit, modo. Igitur ne te ipsum
 quidem probaveris, qui tam absurdè lo-
 quare. Nam cum peccasse citra corpus
 animas concessisses, ac mandatum esse
 transgressas, atque ob id peccatum scor-
 teas illistunicas obtulisse Deum, ut eam mor-
 tuorum gestatione pœnas persolverent:
 tunicas enim istas de corporibus inter-
 pretaris: cum hæc, inquam, asseruisses,
 progrediente deinceps oratione, velut eo-
 rum quæ antea proposueras oblitus, non
 posse per sese animam peccare confirmas:

Orige-
niani.
Hæresis
LXIV.

neque enim ad id à natura esse compara-
tam; sed malorum omnium causam ei
corpus attulisse. Quare ne ad improbi-
tatem iterum incitetur, quemadmodum
antea ex contagione corporis acciderat,
sic illam ab eo separatam perpetuò futu-
ram. Atqui paulo ante dixeras, animam
ante corpus in Paradiso, dum adhuc fœ-
lix, & à dolore immunis esset, sese ob-
strinxisse peccato. Quippe violato Dei
mandato, cum jam peccatum, pro eo
quod serpenti paruerat, invaluisse, cor-
pus illi supplicii loco vinculi instar cir-
cundatum. Igitur vel prius, vel poste-
rius perperam à te positum est. Nam aut
ante corpus deliquit; ac, tametsi corpus
minimè resumat, nihilominus peccabit,
& inanis erit omnis illa contra corporis
resurrectionem ac supervacanea disputa-
tio. Aut cum corpore peccavit: atque
ita scortæ illæ tunicæ ad corpus referri
non poterunt: siquidem antequàm illæ
confuerentur, divinum ab homine viola-
tum esse præceptum animadvertimus. Cu-
jus insuper causa comparatæ illæ tunicæ
sunt, quibus contracta ex peccato nuditas
obregeretur. Num tandem tibi ista per-
suadeo, idque adeo sentis, quemadmodum
tecum ipse ratione tua dissenseris: atque
hoc à me tibi est perspicuè monstratum?
An nondum quod dico percipis Aglaopho-
n? Ego verò percipio (inquit) nec
audire secundò necesse est. Sed nescio
quo modo imprudens perperam ista ja-
ctavi. Necesse est enim cum pelliceas
illas tunicas corpora esse concesserim ani-
mam quoque, priusquam in corpus subi-
ret, peccasse confiteri: propterea quod de-
lictum, antequàm illæ fierent, est admis-
sum. Nam ob legem violatam tunicæ
illis oblatae sunt, ob eamque confusæ; ne-
que propter tunicas illa est facta com-
missio. Quæ cum professi fuerimus, af-
fentiri una & illud debemus, ne huic qui-
dem corpori tanquam causæ mali partem
ullam esse tribuendam, sed ipsam per se
animam totam illam sustinere. Qua-
re tametsi corpus non resumat, nihilomi-
nus peccabit, cum & antea citra corpus
peccaverit. Omninoque stolidum est ne-
gare ob id corpus aut carnem posse resur-
gere; ne corpori utcumque sit causa pec-
candi. Peccabit enim utique posito corpo-
re, ut & ante corpus peccaverat, etsi corpus
non subinde recipiat. Ex quo necesse est ne-
que me ipsum, neque alterum à me probari

Αὐτὸ πεφυκέναι γὰρ ὅλως πρὸς τὸτο, ἀλλὰ πα-
ραίτιον αὐτῇ παντοίων κακῶν τὸ σῶμα γε-
γονέναι. ὅθεν πρὸς τὸ μὴ παρρημηθῆναι πρὸς
ἀδικίαν αὐτὴν, αὐτοῖς, καθάπερ συνέβη καὶ
πρὸς δὲν ὑποτῆσθαι σῶμα, ἕως εἰς τὰς αἰῶνας
αὐτὴν ἔσεσθαι χωρὶς αὐτοῦ. καὶ τοὶ πρῶτον εἰπὼν
ἐν τῇ Παραδείσῳ πρὸ τῆς σῶματος τὴν ψυχὴν,
ὁπότε ἔτι μακαρία καὶ ἀναλγὴς ἦν, ἡμαρτη-
κέναι. ὡς δὲ αἰσα γὰρ τὴν ἐντολὴν, * κεκοι-
τημένης ἤδη διὰ τὴν πρὸς τὸν ὄφιν πειθῶ, τῆς
ἀμαρτίας, δεσμὸν αὐτῇ τὸ σῶμα δεδωκὼς τιμω-
ρὸν. ὥστε ἢ τὸ πρότερον, ἢ τὸ ὕστερον σὺν ὁρθῶς
ἔχει. ἦτοι γὰρ πρὸ σώματος ἡμαρτε, καὶ ἔ-
δεν τι μᾶλλον καὶ μὴ λάβῃ σῶμα ἀμαρτήσε-
ται. καὶ μάταιον ἢ πρὸς τὸ μὴ ἀνίστασθαι τὸ
σῶμα περιστολογία. ἢ μὴ σώματος, καὶ ἔ-
δύνανται σῶμα οἱ χιτῶνες νομίζεσθαι εἶναι οἱ
δερμάτινοι. εὐρίσκεται γὰρ πρὸ τῆς κατα-
σκευῆς αὐτῶν ἀδετήσας ὁ ἄνθρωπος (πρὸς)
τὴν θεῖαν ἐντολὴν. ἔτι καὶ χάριν οἱ χιτῶνες
κατασκευάζονται, τὴν γυμνώσιν τὴν διὰ τῆς
ἀμαρτίας αὐτῶν πρὸς ἡμετέραν καλύψον-
τες. ἀλλὰ πότερον πείθω σε, καὶ ὁρᾷς ὡς ἐ-
αὐτῶ μαχόμενα ὑπέδρα, καὶ σοὶ τὸτο γεγέ-
νηται σαφές; ἢ ἐδέπω μανθάνεις, ὦ Αἰγλαο-
φῶν, ἔφην, ὃ λέγω; μανθάνω, ἔφη, καὶ ἐκέ-
τι δεομαι δεύτερον ἀκῆσαι. ἀλλὰ ἔλαθον
σὺν ὁρθῶς εἰπὼν. ἀνάγκη γὰρ μοι δεδωκότι
τὰς δερματίνους χιτῶνας εἶναι τὰ σώματα,
ὁμολογεῖν, καὶ πρὶν εἰς τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν
ἐληλυθέναι ἡμαρτικέναι, ἀνθ' ὧν πρὸ τῆς
κατασκευῆς αὐτῶν ἡ πρὸς αἰσας ἐχέτο.
διὰ τὴν πρὸς αἰσας γὰρ οἱ χιτῶνες αὐτοῖς, καὶ
δι' αὐτῶν ἡ τῶν αὐτοῖς κατασκευάσεις, καὶ
ἐκ τῆς πρὸς αἰσας, διὰ τὰς χιτῶνας γίνεσθαι.
καὶ ἐκ ταύτης τῆς ὁμολογίας συγκατατί-
θεσθαι, ὡς ἔστι τὸ σῶμα τὸτο πρὸς αἰσας κακίας
δέσιν, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἐν ἑαυτῇ. διὸ καὶ
μὴ λάβῃ τὸ σῶμα, ἀμαρτήσεται, ἐπειδή-
περ καὶ πρὸς δὲν ἡμαρτε χωρὶς σώματος.
καὶ ἀνόητον τὸ λέγειν ἀναβῶναι μὴ δύνα-
σθαι τὸ σῶμα, διὰ τὸτο (* τὴν σάρκα,) ἵνα
μὴ παραίτιον τῇ ψυχῇ τῆς ἀμαρτήσεως γιν-
νηθῇ. ἀμαρτήσεται γὰρ, ὡς καὶ πρὸ τῆς σώ-
ματος ἡμαρτεν, ἕως καὶ μὴ τὴν τῆς σώμα-
τος διὰ τῆς, καὶ μὴ αὐτοῖς τὸ σῶμα ἀπο-
λάβῃ. ὅθεν ἀνάγκη μοι διὰ ταῦτα μήτε ἐ-
μαυτῶ, μήτε ἄλλῳ διὰ τὸ δεχέσθαι λέγοντῶ,

τὰς δερματίνους χιτῶνας εἶναι τὰ σώματα. εἰ δ' ἀποδοξαίμην, ὁμολογεῖν χρή με καὶ τὰ εἰρημένα.

Τί δέ, ἐχὶ καί κείνο; ἔφην, ὦ Αἰγλαοφῶν, δοκεῖ σοι μὴ ὀρθῶς ἔχειν; τὸ ποῖον; τὸ λέγειν, ἦν δὲ ἐγὼ, δεσμὸν καὶ πέδας τὸ σῶμα μεμηχανήσας καὶ τῆς ψυχῆς· καὶ ὅτι καὶ ὁ Περσὺς τῆς δεσμίας γῆς ἔφη ἡμᾶς. διὰ τῆτο καὶ ὁ Δαβὶδ πεπεδημένος. καὶ ὅς, ἐκ ἔχῃ σοι περὶ χειρὸς ἀποκρίνασθαι, ἔφη. ἀλλὰ τί ἄλλω δ' διαλέγεις; καὶ ἐγὼ, ἡδύομην γὰρ ἐρυσθῆναι αὐτόν, φεύγοντα ἐλέχθῃναι τὸν λόγον· οἷον γὰρ μὴ καὶ φθόνον ἐπιχειρεῖν σε ἐλέγξαι, ἔφην, καὶ μὴ τὸ περὶ κείνου καταφανέας φιλονεικεῖν ποιῆσαι; ἀλλ' ὦ ἀγαθὲ, μὴ ἀποκάμοις ἂν ἐρωτώμεν. ὁρᾷς γὰρ ὡς καὶ περὶ μικρῶν εἰσιν ἡμῖν οἱ λόγοι· ἀλλ' ὅν τινα χρὴ τρόπον πεπιστευκέναι· καὶ γὰρ εἰδὲν οἶμαι * τοσούτων κακῶν ἀνθρώτῳ γινέσθαι, ὅσον ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων, ἐπὶ πόταν ψευδῆ περὶ αὐτῶν δοξάζοι. ἴδιον περὶ δυνάμει περὶ τὰ ἐρωτώμενα ἀποσάφει· καὶ εἰάν τί σοι λέγειν ἀληθεὺς μὴ δοκῶ, μάλλον τῆς ἀληθείας φροντίσας, ἢ ἐμὲ, ἐλεγεῖν. μείζον γὰρ ἀγαθὸν τὸ ἐλέχθῃ· καὶ τὰ ἐλέγξαι νομίζω· ὅσα μείζον ἐστὶ τὸ αὐτόν ἀπαλλαγήναι κακῆς, τὰ ἄλλον ἀπαλλάξαι. Φέρε ἔν παρ' * ἀλλήλους πρὸς ἑαυτοὺς τὰς λόγους, σκεπτόμεθα, εἰ τι διοίσκωσιν ἀλλήλων. καὶ γὰρ τυγχάνει περὶ ὧν ἀμφισβητῆμεν καὶ πάνυ σμικρὰ ὄντα, ἀλλὰ περὶ ὧν εἰδέναι τε κάλλιον, μὴ εἰδέναι τε ἀσχερόν. εἰδὲν σὺ μὲν καὶ νομίζεις ἀναβιβῶναι τὸ σῶμα, νομίζω δὲ ἐγὼ. πάνυ μὲν ἔν, ἔφην, καὶ δι' αὐτὴν εἰρηκα. καὶ σὺ δέ, ἦν μὲν ἐγὼ, δεσμὸν αὐτὸ, καὶ φυλακὴν, καὶ σῆμα, καὶ ἄχθος, καὶ πέδας εἶναι ἔφης. ἐγὼ δὲ καὶ φημὶ ἀληθῆ, ἔφη, μοι λέγεις. καὶ μὴν δι' ἀκολασίας, καὶ πλάνης, καὶ λύπης, καὶ θυμῆς, καὶ συλλήδονος τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὧν εἶναι παρὰ τὸ αὐτὸ κακῶν ἔφης, ἐμποδίζον ἡμῖν τὴν πρὸς τὸ κάλλιον ὁρμὴν τῆς ψυχῆς, μὴ εἶναι τὸν ὄντως ὄντων εἰς κατάληψιν ἡμᾶς καὶ γνώσιν παρελθεῖν. καὶ γὰρ ἐπιχειρήσωμεν θηρεύσαι τι τῶν ὄντων, αἰεὶ παρεμπιπτόντων ζῴων· ζῴων τὸν λογισμὸν, μὴ ἐπιτρέτων ἡμᾶς ἐπισκοπῆσαι τὸ ἀληθὲς τρανῶς. ἀπάτης γὰρ ἡ διὰ τῶν ὧτων ἡμῶν πεπλήρωται σκέψις, ὡς ἔφης.

Quis cortecas tunicas corpora fuisse dixerit. Originian. Quod si id ego comprobem, una iis, quæ dixi, assentiri convenit.

LXIV.

XLIII. Ad hæc ego: Illud verò, ὁ Αἰγλαοφῶν! nonne tibi perperam allatum videtur? Quid illud est? inquit. Corpus, inquam, afferere vinculi instar, ac compedis adversus animam esse fabricatum: quod & Propheta *vinculos nos in terra* esse dicat, & David *compeditos* appellat? Tum ille: Respondere, inquit, tam expeditè tibi nequeo. Cur autem cum alio potius non disputas? At ego (senseram enim erubuisse hominem, convincique metuerè:) num tu tandem adductum me invidiâ putas voluisse refellere, ac non potius quod erat propositum declarare voluisse? Sed heus tu! nec te interrogari pigeat. Vides enim non parvis de rebus natum hunc nobis esse sermonem: sed de eo scilicet; quanam ratione credendum sit. Etenim nullum homini gravius malum accidere posse puto, quam necessariis ex rebus, cum fallam de illis opinionem conceperit. Palam igitur quæso & alacriter ad interrogata respondeas: ac si quid minus verum proposuisse videor, majore veritatis quam mei studio ductus redargue. Nam redargui ipsum, quam alium redarguere longè excellentius esse bonum arbitror: quo scilicet majus est malo ipsum eripi, quam alios eripere. Age igitur collatis invicem sermonibus, videamus ecquid à se mutuo dissentiant. Non enim levia sunt illa, de quibus contendimus: sed ejusmodi, ut & illa scire præstantius sit, & ignorare turpissimum. Tu igitur reviviscere corpus non existimas: ego verò cenfeo. Ita se res habet, inquit, ex his quæ antea dixi. Præterea, inquam, vinculum idem ac custodiam, & sepulcrum, ac pedicas esse dixisti; ego verò non assentior. Verè, inquit, à te ista dicuntur. Ad hæc intemperantiâ, errore, tristitiâ, iracundiâ, cæterisque, ut uno verbo dicam, omnibus, quorum tu malorum causam sustinere corpus asseris, animæ ad meliora impetum præpediri dixisti, neque sinere nos ad eorum, quæ re ipsa sunt, comprehensionem ac scientiam pervenire. Quoties enim eorum quæ sunt indagare aliquid volumus, tum oborta caligo mentibus nostris tenebras offundit, neque veritatem dilucidè à nobis pervideri patitur. Nam & ea percipio, quæ sit auribus, plenissima fallacia est.

Orige-
niani.
Hæresis
LXIV.

fallax item quæ oculis, ac reliquis omni-
no sensibus efficitur. Vides, inquit, Eu-
buli, quàm ego sim in tui laudationem
propensus, cum apertè distinctèque lo-
queris?

XLIV. Ut igitur, inquam, me im-
pensius collaudes: si corpus quoddam o-
pinione vestra vinculum est; non potest
animæ improbitatis, & iniustitiæ aliquo-
modo esse causa videri; sed è contrario
temperantiæ, atque disciplinæ. Sic au-
tem istud ipsum considera, quo magis
quid velim assequare. Qui igitur corpo-
ris ægritudine laborant, quò tandem de-
ducimus? Nonne ad medicos? Apparet,
inquit. Quoniam verò eos, qui peccave-
rint? Nonne ad iudices? Necesse est, ait.
Nimirum inquam, ut pro iis quæ com-
miserint iustè puniantur? Fateor. Ju-
stum porro omne bonum, atque hone-
stum est. Assensus est. Jam qui iustè
judicat, præclarè facit: rectè enim judi-
cat? Non negavit. Quod autem bonum
est, etiam utile videtur. Quare qui judi-
cantur utilitatem capiunt: horum quip-
pe repressa nequitia cruciatibus evellitur;
ut à medicis sectionibus ac medicamentis
ægrorantes tolluntur. Etenim eum qui
injuriam fecerit, pœnas luere, idem est
atque animo corrigi, & ingentem mor-
bum, hoc est iniustitiam, deponere. Non
diffitebatur. Quid tum postea? An non
pro delicti ratione, jure iis qui puniun-
tur infligi pœnas existimas: non aliter at-
que ægrotis pro vulnerum ratione me-
dica manus adhibetur? Annuit ille. Igi-
tur qui morte digna commiserit, extre-
mum in illum supplicium decernitur.
Qui verbera meruerit, aut vincula, ver-
beribus, aut vinculis coercetur. Hæc il-
le falsus est. Tum ego: Vinculis itaque,
verberibus, atque id genus suppliciis qui
convictus est afficitur; ut ab sceleribus
suis resipiscat, ac sic, tanquam distortum
lignum, tormentis corrigitur. Verissimè
id quidem narras, inquit. Nontamenim
ob præteritum crimen, quam futuri ca-
vendigratiâ, iudex in illum animadvertit.
Apparet, inquit. Quippe vincula illius ad
facinora impetum reprimunt; dum quæ
velit pro arbitrio facere non permittunt.
Rectè omnino. Ergo à peccando prohibe-
tur, quòd eum vincula liberè in voluptates
præcipientem ferri prohibent; sed compe-
scunt potius, ac iustitiam colere perdocent;
donec ejusmodi castigatione temperantiam

ἀπάτης ὃ καὶ ἡ διὰ τῆς ὀψέως, ἀπάτης δὲ
καὶ ἡ διὰ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων. ὁρᾷς, ἔφη, ὦ
ΕΥΒῸλιε, ὡς ἐγὼ ἑτοιμός εἰμί σε ἐπαινέειν,
ὅποταν ὁρθῶς διασαφῆς τὰς λόγους;

Αρα ἔν, ἵνα δῆμε καὶ μᾶλλον ἐπαινέσεις,
εἰ δεσμός τὸ σῶμα κατ' ὑμᾶς δοκεῖ, & δύνα-
ται κακίας ὑπαίτιον εἶναι νομίζεσθαι τῇ ψυ-
χῇ, καὶ ἀδικίας ἔτι, ἀλλὰ σωφροσύνης ἀντι-
ερόφως καὶ παιδείας. ὥδε δὲ σιόπει. ἔτω γὰρ
ἂν μᾶλλον ἀκολαθῇσεας. ποῖ ἄγομαι τὰς
τὰ σώματα κάμνοντας; & ὧσα τὰς ἰατρὰς;
δῆλον, ἔφη. ποῖ δὲ τὰς ἀμαρτάνοντας; & πα-
ρὰ τὰς δικασίας; ἀνάγκη. ἔκων δίκην. ὦν ἔ-
δρασαν δάσοντας, ἔφην, δικαίως; ναί. τὸ δὲ
δικαίον πάντων καλόν; ὁμολογεῖ. ὁ δὲ δικαίως
κρίνων, καλῶς ποιεῖ. δικαίως γὰρ κρίνει; σιω-
πῶν, ἔφη. τὸ δὲ καλὸν ὠφέλιμον φαίνεται. ὠ-
φελῶνται ἄρα οἱ κρινόμενοι. ἀναιρεῖται γὰρ
αὐτῶν ταῖς βασάνοις ἡ πονηρία κωλυομένη,
καθάπερ καὶ πρὸς τῶν ἰατρῶν τομαῖς καὶ
φαρμάκοις αἱ νόσοι. τὸ γὰρ ἀδικεῖν διδά-
σκει δίκην, ἐπανορθοῦσθαι τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς με-
γάλῃ νόσον ἀδικίαν ὑποβάλλοντα. ὠμολό-
γει. τί ὃ, & κτ' ἀναλογίαν τῶν ἀμαρτηθέν-
των τὰς κολάσεις τοῖς κολαζομένοις δικαίως
προσφέρεσθαι φῆς, καθάπερ καὶ τοῖς ἰα-
τρειζομένοις κτ' ἀναλογίαν τῶν τραυμάτων
τὰς χειρουργίας; ἐπένευσεν. ἔκων ὁ μὲν θά-
νάτῃ δράσας ἄξια, τιμᾶται θανάτῳ τὴν δι-
κην. ὁ δὲ πληγῶν, πληγαῖς. ὁ δὲ δεσμῶν,
δεσμοῖς. ὠμολόγει. ζημιᾶται ὃ ὁ φλύσας,
ἔφην, δεσμοῖς, ἢ πληγαῖς, ἢ ἄλλῃ τινὶ τοι-
αύτῃ τιμωρίᾳ, ὅπως παύσεται μεταγὰς
τῆ ἀδικεῖν, ξύλον καθάπερ διεσραμμένον,
βασάνοις διδωόμενον; ἀληθέστατα, ἔφη,
λέγεις. τιμωρεῖται γὰρ αὐτὸν & τῆ παρε-
ληλυθότος ἐκλήματος ἕνεκα ὁ δικαστής,
ἀλλὰ τῆ μέλλοντος, ὅπως μὴ καὶ αὐτίς
ποιῇ. τῆτο δῆλον, ἔφη. ὁ γὰρ δεσμός αὐτῷ
δῆλον ὡς τὴν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὁρμὴν ἀναιρεῖ,
μὴ ὑπὸ τῶν ποιῶν ἀφ' ἑλπί. ἀληθές. ἔκων
εἰργεταὶ τῆ ἀμαρτάνειν, τῶν δεσμῶν μὴ ἐών-
των ἐλευθερίας ὅλην χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς, ἀλ-
λὰ συσελλόντων, καὶ τὸ δικαίον διδασκόντων τι-
μῶν ἐς' ἂν ἀπομάσθῃ νεφετέμενον σωφρο-
νεῖν. φαίνεται, ἔφη. ἔτε τοίνυν ὧσαίτι
condiscat. Ita, inquit, videtur. Non igitur peccati

ὁ δεσμός γίνεται τῷ πλημμελεῖν, ὡς εἰ-
 κε. σωφρονίζει γὰρ, καὶ ποιεῖ δικαιότερας
 ἀλεξιφάρμακον ὧν ψυχῆς, αὐτηρὸν μὲν καὶ
 δηκτικόν, ἀλλὰ ἰατικόν. δῆλον, ἔφη. τί γὰρ;
 Φέρε γὰρ ἐξετάζωμεν πάλιν τὰ ἔμπερο-
 θεν. ὁ δεσμὸν τὸ σῶμα διὰ τὴν πωδῶσιν
 δέδωκας εἶναι τῆς ψυχῆς; καὶ δίδωμι, ἔφη.
 ἀμαρτάνειν ὃ τὴν ψυχὴν μετὰ σώματι,
 εἰπερ τὸ μοχλᾶσθαι, φονεύειν τε, καὶ ἀσεβεῖν
 ἀμαρτία σοι δοκεῖ, ἢ μετὰ τῷ σώματι ἢ
 ψυχῇ ποιεῖ; ἐπένευσεν, ἀλλὰ τὸν δεσμῶντι
 ὡμολογήσαμῃ μὴ δύνασθαι ἀδικεῖν; ὡμολο-
 γήσαμεν, ἔφη. κωλύει δὲ ἀλγυνόμενον
 ὑπὸ τῶν δεσμῶν; ναί. δεσμὸς δὲ ἢ σὰρξ τῆς
 ψυχῆς; ἐπένευσεν. ἀλλὰ ἀμαρτάνομεν ὄντες
 ἐν σαρκί, ὁμοδοξίας ἡμῖν εἰς τὸτο τῆς σα-
 ρκός; ἀμαρτάνομεν, ἔφη. ὁ δὲ πεπεδημέν-
 ὁ δύναται ἀμαρτάνειν; καὶ ἐνταῦθα ἐπένευ-
 σεν. ἄλγεται γὰρ. ναί. μὴ ἐώμεν ὑπὸ τῷ δε-
 σμῷ; δῆλον. ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα πρὸς τὸ ἀ-
 μαρτῆσαι συνεργόν. ναί. εἰσγει δὲ ὁ δεσμὸς.
 συνέφη. οὐκ ἄρα τὸ σῶμα ὁ δεσμὸς, ὅτε
 κατὰ σε, ὅτε καὶ ἄλλον ἔφη, ὦ Αἰγλαοφῶν,
 ἀλλὰ πρὸς ἐκάτερον τῇ ψυχῇ συνεργόν, C
 εἴτε πρὸς τὸ ἀγαθόν, εἴτε πρὸς τὸ κακόν.
 συνεχῶρει.

Οὐκ ἔτι δὴ τῶν ἐχόντων ἀπολόγη-
 σαι, ὦ Αἰγλαοφῶν, πρὸς ἃ πρῶτον ὑπέ-
 ρθα. ἔφης γὰρ δεσμὸν καὶ εἰρκτὴν καὶ πέ-
 δας τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς ἔμπεροθεν.
 καὶ ὁρᾷς ὡς ὁ συνάδοσι τῶτοις ἃ ἔφης;
 πῶς γὰρ συνάδοιεν, εἰπερ γε ἀνάγκη, ὦ
 ἄειτε, δεσμὸν μὲν τὴν σάρκα νομίζεσθαι,
 τὴν δὲ ψυχὴν συνεργῶ πρὸς ἀδικίαν χρη-
 σθαι, καὶ συμπτράκτορι τῷ δεσμῷ, ὅπερ ἀδύ-
 νατον; εἰ γὰρ διὰ τὴν ἀμαρτίαν βασανιστήριον
 ἐδόθη, πρὸς τὸ ἀλγυνθεῖσθαι εἰς τὸ τιμᾶν
 τὸν Θεὸν ποιουμένη τὴν ψυχὴν, πῶς συν-
 ἔργει καὶ συναγωνίζεται τὸ σῶμα αὐτῇ
 πρὸς τὸ ἀδικεῖν; δεσμοὶ γὰρ καὶ Φυλακαί,
 καὶ πέδαί, καὶ συλλήβδην αἰ τοιαῦτα πα-
 σαι πρὸς ἐπανόρθωσιν τιμωροὶ μηχαναί, ἐ-
 πεκτικαὶ τῷ ἀδικεῖν, καὶ ἀμαρτάνειν τοῖς κο-
 λαζομένοις γίνονται. ὁ γὰρ ὅπως ὁ ἀδικήσας
 ἀδικήσῃ πλέον, συνεργὸς αὐτῷ πρὸς τὸ ἀδι-
 κεῖν ὁ δεσμὸς δίδεται· ἀλλ' ὅπως λήξῃ τῷ

A causam vincula sustinere videntur, sed Orige-
 nēs potius ad officium revocant, ac ju-
 stiores efficiunt, cum velut praesidarii Hæresis
 cujusdam medicamenti loco sint; au-
 steri quidem illius, ac mordacis; sed ta-
 men presentissimi. Perspicuum illud
 est, inquit. Quid porro? age, rursus
 quæ superius posita sunt expendamus. Non
 tu corpus ob delictum, quoddam animæ
 vinculum esse statuisti? Ego verò statuo,
 inquit, ad hæc, peccare cum corpore a-
 nimam: si quidem adulterium, parrici-
 dium & impietas peccata sunt, quæ cum
 corpore anima perpetrat? Annuente il-
 lo: Atqui inquam, vincitum scelus nul-
 lum committere posse fatebamur. Fassi
 omnino sumus, inquit, Vinculorum
 quippe dolore cruciatuque prohiberi e-
 tiam. Corpus verò num animæ vincu-
 lum est? Affirmavit. Utrumnam igitur
 quandiu in hoc corpore sumus, ita pec-
 camus, ut ad id caro ipsa consentiat? Pec-
 camus, inquit. Atqui constrictus est, pec-
 care non potest. Et huic pariter assensus
 est. Angitur enim ac coercetur. Re-
 ctè, inquit. Nam ab vinculis inhibetur.
 dubium est, respondit. Verum corpus
 ad peccandum administrum est? Est in-
 quit. Vinculum autem coercet? Annuit.
 Sequitur proinde neque ex tua, Aglaopho-
 n. neque ex alterius sententia, vincu-
 lum esse corpus; sed ad utrumvis, tam
 bonum scilicet, quam malum, corporis
 adjutor est. Concessit.

XLV. Hæc cum ita sint, tuum est
 Aglaophon! purgare quæ antea posui-
 sti. Aiebas enim corpus animæ vincu-
 lum, carcerem, ac compedes esse. Quæ
 cum iis, quæ modo dixisti, nequaquam
 conveniunt. Qui enim convenire pos-
 sunt, si quidem necesse est carnem vincu-
 li instar haberi, animam verò adjutore ad
 scelus uti vinculo? quod quidem fieri nul-
 lo pacto potest. Nam cum propter deli-
 ctum poenæ constitutæ sint, ut affecta do-
 lore anima ad colendum Deum crudiat, fieri
 ne potest, ut ad committendum facinus
 corpus illi adjumento auxilioque ef-
 fesse possit? Vincula quippe, custodiæ, com-
 pedes & id genus omnia poenarum instru-
 menta, quæ ad emendandos homines
 pertinent, peccatorum ac scelerum in iis
 qui puniuntur compescendorum vi prædi-
 ta sunt. Nam non id eo, ut sceleratus majora
 scelera committat, velut praesidium quod-
 dam vinculum adhibetur, sed ut eo mo-

Origeniani.
Hæresis
LXIV.

Gen. 4.

Deut. 30. 15.
Iſa. 1. 19.

do cruciatus à perpetrandis facinoribus desistat. Atque ea causa est cur facinorosi homines vinculis à iudice constringantur: propterea quod ab iis vel inviti mali aliquid facere prohibentur. Quinimò liberorum, ac sui juris hominum, quorum nemo vitam suam observat, peccare proprium est, non vincitorum. Homo verò primum quidem parricidium admisit, veluti Cainus. Tum ad infidelitatem adlevit: simulacra veneratus est: à Deo descivit. Fierine igitur potest, ut ei corpus, tanquam vinculum sit attributum? Aut quomodo Deus, cum se homo peccatis ante corpus obstrinxisset, ad majora scelera, velut præsidium quoddam, ei corpus affinxit? Quomodo denique post illud fabricatum vinculum ita locutus est. *Eccor coram te posui vitam & mortem; elige vitam: bonum & malum; elige bonum.* Item: *Si volueritis & audieritis me.* Hæc enim illi tanquam libertate prædito, non vinculis ac necessitate coacto dicta videntur. Ut id ipsum omnino consequens sit: non esse corpus compedum, aut custodiæ, aut vinculorum loco habendum; neque *vinctas terre* iccirco appellatas animas, quasi terrenas quibusdam compedibus Deus illas damnaverit. Nam quomodo verum id esse potest, cum demonstrari nulla ratione possit? Sed & perspicue illud absurdum est; corpus arbitrari in æterna illa vitâ procul ab anima futurum; quod huic illud tanquam vinculum ac pedicæ sint; ne sempiternis vinculis sceleratorum instar addicti videamur, cum in lucido illo regno simus habitaturi. Cum enim abundè dissoluta, ac refutata sit illa sententia, quæ animæ vinculum carnem esse definebat, unâ & illud refellitur; corpus ideò minimè resurrecturum; ne in splendido illo regno, si illud receperimus, vincti esse vidcamur.

XLVI. Quæ enim, illâ sublatâ, certa ac constans ratio esse potest, quæ id agere ferentibus persuaderi possit; animam ut delictorum suorum poenas exsolvat, in hanc carnem velut in laqueum conjici? quod stultitiæ magis, quàm sinceræ fidei tribuendum est. Nam cum ante violatum Dei mandatum, ut antea monstravimus, corporibus prædicta fuerint animæ, quonam pacto secundum delictum includi corpore potuerunt, in quo, priusquam corpus induerent, in peccatum prolapsæ sunt? Neque verò sui compos est, qui alias propter corpus pec-

A αἰδικεῖν, βασανίζομεν. διὰ τῶν δεσμῶν. καὶ γὰρ οἱ δικασαὶ ταύτην πεδῶσι τὰς Φαύλας. κωλύονται γὰρ, καὶ μὴ βέλωνται, κακοποιεῖν ὑπὸ τῶν δεσμῶν. ἐλευθεριάζοντων δὲ τὸ κακουργεῖν ἐστὶ, καὶ ζώντων ἀφυλάκτως, ἀλλ' ἐπεπεδημένων. ὁ δὲ ἄνθρωπος πρῶτον μὲν ἐφόνευσε, καὶ τὸν Καῖν, ἠξήθη πρὸς ἀπισίαν, εἰδῶλοις προσέσχεν, ἀπεσάτησεν ὑπὸ Θεοῦ. καὶ πῶς αὐτῷ δεσμός τὸ σῶμα ἐδόθη; ἢ πῶς ὁ Θεὸς μετὰ τὸ πρὸ σώματος ἀνομήσαι τὸν ἄνθρωπον, συνεργὸν πρὸς ἀδικίαν αὐτῷ μέζονα τὸ σῶμα ἔδοτο. πῶς δὲ καὶ μετὰ τὴν

B κατασκευὴν τῶν δεσμῶν τὸ, ἰδὲ πρὸς προσώπῳ σε, λέγεται, τέθεικα τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, ἐκλεξαί τὴν ζωὴν, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ πονηρὸν, ἐκλεξαί τὸ ἀγαθόν. καὶ, εἰάν θέλητε καὶ εἰσακῆσθέ με. ταῦτα γὰρ ὡς αὐτῷ ἐξουσιάζοντι, καὶ ἔχ. ὡς ὑπὸ δεσμῶν καὶ ἀνάγκῃν ἀγομένῳ ἐρρήθη. ὥστε ἐκ παντὸς σωίσασθαι μήτε πέδας ἢ φυλακὴν, ἢ δεσμὸν νομίζειν τὸ σῶμα, μήτε δεσμώτιδας γῆς διὰ ταῦτα τὰς ψυχὰς χοικαῖς κατακρίνοντ. αὐτὰς τῶν Θεῶν δεθῆναι πένδαις. πῶς γὰρ, ὅποτε μὴ δύναται ἀποδεχθῆναι τῆτο; ἄτοπον δὲ καὶ κενόν πρὸς

C φανῶς τὸ οἰεῖσθαι τὸ σῶμα ἐν τῇ καὶ τῆς αἰῶνας διαγωγῇ μὴ συνέσεσθαι τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ δεσμὸν αὐτῷ καὶ πέδας εἶναι, ἵνα μὴ αἰώνιοι γράμεθα κατὰ κριτοὺς δεσμῶνται, καὶ τῆς φθορέας, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν φωτῶν ἐσόμενοι. λελυμένον γὰρ ἱκανῶς, καὶ ἐξελεγχθέντ. τῶν λόγων, ἐν ᾧ δεσμὸν τῆς ψυχῆς ὡρίσαντο εἶναι τὴν σάρκα, λέλυται καὶ τὸ εἶναι * μὴ δεσμῶνται δι' αὐτὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν φωτῶν, ἣν ἀπολαμβάνομεν ἐσόμεθα, διὰ τῶν τοῦ σῶματος ἀναστήσεται. Corruptus est hic locus.

Ποταπὸν γὰρ λοιπὸν εἰς πείθω τοῖς δυσχερεῖν εἶναι, ἕτερον ἀλήθειμα χρηθεῖν νύναίς. παγίδα τὴν σάρκα δίκην ὑφέχσαν τῶν ἡμαρτημάτων ἐμβιδάζει. ὅπερ * μᾶλλον ἢ οὐκ ὁρθοδοξίας ἐστίν. εἰ γὰρ πρὸ τῆς πᾶσας σεως καθάπερ ἤδη καὶ ἐν τοῖς ἑμῶν προφθάνοντες ἐξεδέμεθα, σώματα ἐκέντηντο αἱ ψυχαί, πῶς εἰς παγίδα ὑπερόν, μετὰ τὴν πᾶσας εἰς σῶμα ἐμβιδάζοντα, σῶμα ὄντ. χρόνον, ἐν ᾧ πρὶν αὐτὰς τῷ σῶμα λαβεῖν ἐξημέρτοσαν; ἢ γὰρ ἑμφροῦν, ὅτε μὲν ὡς διὰ τὸ σῶμα λέγειν τὰς

ψυχὰς ἡμαρτηκένας, ὅτε δὲ, ἐπειδήπερ ἡ-
 μάρτησαν, διὰ τὸ καὶ δεσμὸν αὐτὸ, καὶ
 παγίδα πρὸς κατάκρισιν γεγονέναι· εἰ γὰρ
 διὰ τὸ σῶμα ἡμαρτον, σιωπῇ ἄρα ἐξ ἀρχῆς
 αὐταῖς καὶ πρὸ τῆς ἁμαρτίας τὸ σῶμα
 πῶς γὰρ διὰ τὸ ἡμαρτανον, ὃ μὴ ἦν μη-
 δέω; εἰ δὲ παγὶς πάλιν αὐτὰ τὸ σῶμα, καὶ
 πένδαυ νομίζεται, καὶ δεσμὸς, ἐκείνι τὸ συν-
 αμφότερον αἴτιον, ἀλλὰ ψυχὴ μόνη, ἡμαρ-
 τήσαν. τί γὰρ μετὰ τὸ ἡμαρτήσαι τῇ ἁμαρ-
 τήσαντι; δεσμὰ καὶ παγίδες, καὶ πένδαυ κα-
 τασκευάζονται. ἀλλὰ μὲν δὴ ὡμολογήσα-
 μεν, μὴ δύνασθαι δεσμὸν εἶναι τὸ σῶμα τῆς
 ψυχῆς, ἐπειδὴ τὸ μὲν σῶμα πρὸς ἑκάτερα, B
 καὶ πρὸς τὸ δίκαιον, καὶ ἀδικον σιωεργεῖ,
 ὃ δὲ δεσμὸς εἰργεῖ τὴν ἀδικεῖν. ὥστε ὅπερ λέ-
 γω δυοῖν θάτερον. ἡ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἡμαρτο-
 μεν μὴ σῶματ'· καὶ εἰ φαίνεται χρόν', ἐν
 ᾧ ἐκτός ὑπῆρξαμεν σῶματ', καὶ σιωαί-
 τιον τὸ σῶμα, καὶ κακῶν τῇ ψυχῇ, καὶ ἀγα-
 θῶν· ἡ χωρὶς σῶματ' ἡμαρτομεν διαγόν-
 τες· καὶ ἀνάτιον τὸ σῶμα κακίας ἐκ παντὸς
 ἀλλὰ χωρὶς σῶματ' ὑπὸ ἀλόγῃ ἡδονῇ εἰ
 κρατεῖται ἡ ψυχὴ, ἐκρατήθησαν δὲ οἱ Πρω-
 τόπλαστοι ἀλόγῳ δελεαζόμενοι ἡδονῇ. ἦν ἄ-
 ρα ἡ ψυχὴ μὴ σῶματ', καὶ πρὸ τῆς ἁ-
 μαρτίας. πρὶν γὰρ τὴν μὴ ἐγχεῖν αὐτὸ νο-
 μίζεσθαι, διὰ τὴν πρὸς τὴν δεσμὸν ἐπὶ τι-
 μωρία γεγονότα, ἢ ἄκρατον ἡ ψυχὴ, καὶ
 σιωεχὴ κατ' αὐτὰς βάσανον ἔχει νεκροφο-
 ρεῖσα, δοκῶ μοι πλήρη ταῦτα ἤδη μετὰ
 πάσης ἀποδείξεως δεδηλωμένα. ὅθεν ἀ-
 σύστατον, καὶ ἀνένδεκτον, τὸ μὲν σῶμα πα-
 γίδα τίθεσθαι καὶ δεσμὰ. τὸν δὲ Θεὸν εἰσα-
 γέναι τὰς ψυχὰς εἰς τὴν παγίδα, δίκῃ ὑφ-
 εξήσας ἀνῶθεν ἐκ τρίτης ἐκβάλλοντα εἰ-
 ραν, ὅτι ἀνῶθεν παρεῖκσαν τῆς ἐντολῆς.
 πρὸς τί γὰρ τις βλεψας πεισεύσειεν τοῖς
 ἔτοις ὑπ' αὐτῶν προπετῶς εἰρημνίοις; καί-
 περ οὐκ ἔχοντ' ἔτοις τὴν Ψαλμῶν, καὶν βε- D
 βιασμένως αὐτὸν ἐκτίθενται. αὐτὰ δὲ προεί-
 σω τὰ ἐκείμμενα. ἵνα (δὲ) καὶ τὸ μυθώδες αὐ-
 τῶν τῆς ἐξηγήσεως Φανῇ, ὅρθως μὴ θελόν-
 των νοεῖν τὰς γραφάς. εἰσὶ γὰρ ἔτοις πῶς δὴ
 πᾶς λεχθέντα. ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεός, ἐ-
 πύρρωςας ἡμᾶς, ὡς πυρεῖται τὸ δρυλεῖον.
 εἰσήγαγεσ ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα, ἔθες θλίψεις
 ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν. ἐπεδείξας ἀνθρώπους

A casse purat animas; alias, postquam pec- Orig-
 caverint, eodem illo corpore tanquam niani.
 vinclis, ac compedibus fuisse damnatas. Hæresis
 Si enim propter corpus deliquerint, cum LXIV.
 eo vel ante peccatum conjunctæ fuerint
 oportet. Alioqui propter id, quod non-
 dum extiterat; peccasse quomodo po-
 tuerunt? Quod si vinculi loco, compe-
 disque corpus est animæ; non jam utri-
 que simul est, sed animæ duntaxat pec-
 cati causa tribuenda. Quid est enim,
 quod secundum peccatum ei qui peccarit
 infligitur? Vincula nimirum, ac compe-
 des parantur. Nos autem paulo illud
 ante fatebamur; corpus animæ vincu-
 lum esse non posse: quoniam ad utrun-
 que, tam justum scilicet, quam injustum,
 ministerio corporis adjuvantur. At vin-
 culum ab eo quod injustum est commit-
 tendo nos prohibet. Ex quo alterum,
 uti diximus, è duobus sequitur. Aut e-
 nim initio cum corpore peccavimus: nec
 ullum tempus apparet, quo sine corpo-
 re fuerimus; estque bonorum malorum-
 que causa cum anima communiter cor-
 pus. Aut tum peccatum admisimus, cum
 citra corpus degeremus; ut ab omni ma-
 licie culpa corpus immune sit. Atqui
 nulla sine corpore rationis experte volu-
 ptate capi anima potest. Cujusmodi pri- Gen. 3.
 mi nostri Parentes illecebra capti superati-
 que sunt. Anima igitur corpori conjun-
 cta fuit etiam ante peccatum. Quod enim
 absurdum sit, poenæ loco corpus animæ
 post peccatum tanquam vinculum fuisse
 constitutum, ut addicta mortuo gerendo
 anima mero quodam supplicii genere ac
 sempiterno ex illorum opinione crucie-
 tur, videor illud hactenus abundè copio-
 seqve demonstrasse. Quare minimè co-
 hærens, ac probabile videtur, laquei ac
 vinculi instar esse corpus, in quod animas
 Deus supplicii causa nihilominus inferat,
 quas è tertio cælo deturbarit, quod man-
 datum suum illo in loco violarit. Quid
 est enim, quo tam temerè hæc ab illis af-
 firmata persvaderi possint? Cum præser-
 tim nihil ejusmodi Psalmus ille conti-
 neat, tametsi per vim ejus sententiam de-
 torquere conentur? Sed eadem illa ver-
 ba libet asserre; quo illorum interpreta-
 tio quam inanibus sit referta fabulis ap-
 pareat, qui Scripturarum rectam intelli-
 gentiam repudiant. Hæc enim illo in
 Psalmo leguntur. Probasti nos Deus, igne Psal. 63.
 nos examinasti, sicut examinatur argentum.
 Induxisti nos in laqueum; posuisti tribula-
 tiones in dorso nostro. Imposuisti homines

Origeniani.
Hæresis
xliv.

super capita nostra. Transuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Quibus statim adjiciunt. His animæ sermonibus utuntur, quæ in corpus velut in laqueum, è tertio cælo ubi & Paradisus est, ad certamen delata sunt. Nam iis verbis: *Transuimus per ignem & aquam*; aut animæ maternum per uterum in hunc mundum transitus exprimitur, quod in tanto incendio atque humore versetur; aut ejusdem in hanc vitam è cælo lapsus ostenditur; in quo cum ignis veluti fontes, tum illam, quæ supra firmamentum est, aquarum vim copiamque transmittit. Contra quos visum est mihi disputare. Age itaque Aglaophon! tu pro illis, quæ afferri ab iis possunt, respondeas.

Paradisus
verreficit.

1. Cor. 13.

XLVII. Imprimis enim Paradisus ille, de quo in primo nostro Parente dejecti fuimus eximius quidam haud dubiè hac in terra locus est, & ad exquisitam quendam ac jucundissimam piorum requiem, habitationemque secretus. Indidem porro Tigris, & Euphrates, cateraque flumina proficiscuntur; quorum in continentem nostram derivationes ac decursus exundant. Non enim in terras è cælo delapsa præcipitant. Neque enim tantam aquarum molem cum ingenti ex alto impetu depressam sustinere terra potuisset. Sed nec Apostolus Paradisum tertio in cælo collocat, si quis illius verba subtili quadam intelligentia penetrare possit. *Novi, inquit, hominem raptum ad tertium cælum, & eundem novi hominem, sive in corpore, sive extra corpus, Deus scit; quoniam raptus est in Paradisum.* Quibus verbis duo sibi maximi momenti patefacta significat, cum bis perspicue esset assumptus; Primum tertium in cælum, deinde in Paradisum. Hæc enim verba: *scio raptum huiusmodi usque ad tertium cælum*, peculiare quiddam, cum ad tertium cælum esset evectus, ostensum illi esse demonstrant. At illud quod subicitur. *Et scio huiusmodi hominem sive in corpore, sive extra corpus; quoniam raptus est in Paradisum*, aliud rursus in Paradiso patefactum ipsi atque indicatum demonstrat. Quocirca canoræ istæ nugæ sunt, & ad pompam speciemque Tragicè confictæ: Demitti è cælo animas asserere, atque in hunc inferiorem orbem delapsos igneos fontes, & aquas, quæ

ερανῶν, καὶ διαβαίνειν τὰ πυρὸς τὰς πηγὰς, καὶ τὰ ὕδατα τὰ ὑπὲρ τὰ νῶτα τῶ σε-

Α Ἰπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. διήλθομεν διὰ πυρὸς, καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν. καὶ εὐθέως Ἰπὶ φέρεσι. ταῦτα δὲ ὑπὸ τῶν ψυχῶν εἴρηται, τῶν εἰς τὴν παγίδα τὸ σῶμα, ὡς εἰς ἀγώνισμα, κατενεχθεῖσάν ἐκ τῶ τρίτου ἔρανῶ, ἐνθα ὁ παράδεισος. τὸ γὰρ, διήλθομεν διὰ πυρὸς, καὶ ὕδατος, ἦτοι, Φησὶ, τὴν διὰ μήτρας εἰς τὸν κόσμον τῆς ψυχῆς πάροδον δηλοῖ, ἐπειδὴ περ ἐν φλογὶ τοσαύτη καὶ ὑγρασίᾳ καταγίγνεται. ἢ τὴν ἀπὸ τῶν ἔρανῶν κατάπλωσιν Ἰπὶ τὸν βίον διερχομένην τὰς πηγὰς τῶ πυρὸς, καὶ τὰ ὑπὲρ τὰ νῶτα τῶ σερεώματος ὕδατα. πρὸς ἃς ἡξίεν ἐνίστασθαι. Φέρε γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς Ἀγλαοφῶν, αὐτὸς ποιῆσαι τὴν ἀπόκρισιν, τί λέξῃσι.

Πρῶτον γὰρ ὁ Παράδεισος, ὅθεν καὶ ἐξεβλήθημεν, ἐν τῷ Πρωτοπλάσῳ, ἐκ ταύτης ἐστὶ τῆς γῆς περὶ ὁδῶς τόπος ἐξαίρετος, πρὸς ἀλυπον ἀνάπαυσιν, καὶ διαγωγὴν τοῖς ἀγίοις ἀφωρισμένῳ κρείττονα. ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὸν Τίγριν, καὶ τὸν Εὐφράτην, καὶ τὰς λοιπὰς ποταμούς τὰς ἐκεῖθεν προερχομένους ἐν ταῦτα φαίνεσθαι τῶν ρευμάτων τὰς διεκβολὰς, εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἡπειρὸν Ἰπικλύζοντας. ἃ γὰρ ἀπὸ τῶν ἔρανῶν ἀνωθεν καταράσσονται χεόμενοι. ἐπεὶ εὐθέως ἂν ἡ γῆ ὄγκον τοσούτον ἀθρόως ἐξ ὕψους καταφερόμενον ὑποδέξατο ὕδατος. ἀλλ' εὐθέως ὁ Ἀπόστολος ὑποτίθεται τὸν Παράδεισον εἶναι ἐν τρίτῳ ἔρανῳ, τοῖς λεπτῶν ἀκροῶσθαι λόγων Ἰπικλυμένοις· οἶδα γὰρ ἀρπαγῆτα ἕως τρίτου λέγων, ἔρανῶ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἀνθρώπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε χωρὶς σώματος, ὁ Θεὸς οἶδεν, ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν Παράδεισον. δύο ἀποκαλύψεις μεγάλας εἰδέναι μὲν, δις ἀναληφθεὶς ἐναργῶς. ἀπαξ μὲν ἕως τρίτου ἔρανῶ ἀπαξ δ' εἰς τὸν Παράδεισον. τὸ γὰρ, οἶδα ἀρπαγῆτα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου ἔρανῶ, ἰδίως ἀποκαλύψιν αὐτῷ καὶ τὸν τρίτον ἀναληφθέντι πεφηνέναι σωίστησι. τὸ δὲ, καὶ οἶδα, πάλιν Ἰπικλυόμενον, τὸν τοιοῦτον ἀνθρώπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκλὸς τῶ σώματος, εἰς τὸν Παράδεισον, ἐτέρῳ αὐτοῦ αὐτῷ πεφανερῶσθαι καὶ τὸν Παράδεισον ἀποκαλύψιν δεικνύσι. Περὶ σμῶς ἐν ἐστὶ καὶ τραγικολογία, τὸ καλεσθῆναι λέγειν τὰς ψυχὰς ἐκ τῶν ἔρανῶν, καὶ διαβαίνειν τὰ πυρὸς τὰς πηγὰς, καὶ τὰ ὕδατα τὰ ὑπὲρ τὰ νῶτα τῶ σε-

πρωμάτων, εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς Φερομένηας κό-
σμον. ἐπεὶ μηδὲ ὁ Ἀδάμ ἐκ τῶν ὁριζῶν ἐξε-
βλήθη, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς καὶ ἀνατολᾶς ἐν Ἐδεμ
πεφυτευμέναις Παραδείσῃ. ὃ γὰρ πρὸ τῆς ἐκ-
σωματώσεως τὸ πρῶτον πῦμα, καθάπερ ἐδεί-
ξαμεν ἱκανῶς, ἐδ' αὐτὸ σῶμα παγίς τετο-
αλλὰ μὲν τὴν εἰς τὸ σῶμα σύμφυσιν τῆς ψυ-
χῆς γίνεται τὸ πρῶτον πῦμα. ὅτι τετο σωμα-
φότερον ὁ ἀνθρώπος. καὶ ἡ ἐκ τῆς Παραδεί-
σῃ κατάπλωσις ἐνθάδε. ὁ δὲ ὅλος πρὸς ἐ-
χεν Ἰππμελέστερον, Ἀγλαοφῶν, τῷ λόγῳ, ἀλ-
λά διελέιναι πρὸ πραγμάτων διανόσιν ἐκ ἐ-
χόντων ἐπιχείρησιν, καὶ τὰς δόξας ἐξηγήσα-
σαι τῶν Φαύλων τὸν Ψαλμὸν, περὶ ὧν λέ-
γειν πλείω παρήσομεν.

Βέλομαι γὰρ, ἐπειδὴ ἅπαρ εἰς τὸ διευθῆναι
τὴν μορθηρίαν αὐτῶν ἤκομεν, ἀπογυμνώσαι
καὶ ταύτης αὐτοῖς τῆς πρὸ φητείας τὴν πρὸ-
φασιν. ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεὸς, καὶ ἐπύρωσας
ἡμᾶς, ὡς πυρεῖται τὸ δαγύριον. δοκιμασθέν-
τες διαρκῶς οἱ Μάρτυρες ἐν ταῖς καὶ τῆς πε-
ρασμῶν τῶν βασιλῶν πρὸς δολαίῃς. τὰ πολ-
λά γὰρ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς αἱ πρὸ φητείας
πίσιν πληροῦνται. καὶ δὲ σεβῶς, καὶ ἐρῶμε-
νέστατα διαβλήσαντες εὐχεῖσθαι, τὸ ἐδοκί-
μασας ἡμᾶς, λέγοντες, τῷ Θεῷ. ὅς ἵνα τὴν
δόξαν παρ' αὐτῶν κτήσονται μείζονα, διὰ
πολλῶν αὐτὰς ἤλεγξε πόνων, τὸν ἀληθῶς
Ολυμπιακὸν ἀγῶνα νικῆσαι πρὸς δόξας. καὶ
Ἰππικέψαθε ὡς τέτοις σωματὰ σαφῶς
τοῖς λόγοις πρὸ τῶν Μαρτύρων καὶ ὁ Σολο-
μὼν ἀναφθέγγεται. ὃ γὰρ ἀμαρτυρεῖ ὁ λό-
γος καὶ ἄλλων γραφῶν. ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέειρα-
σεν αὐτὰς, καὶ εὗρεν αὐτὰς ἀξίους ἑαυτῶν, ὡς
χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτὰς, καὶ
ὡς ὀλοκαύτωμα δωδίας προσεδέξατο αὐτὰς. καὶ
ἐν καίρῳ Ἰππικοπῆς αὐτῶν, πρὸς ἐνείπων.
καὶ γὰρ εἰ ἐν ὅψι ἀνθρώπων κολαδῶσιν, ἡ ἐλ-
πίς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης, καὶ ὀλίγα παι-
δεύοντες, μεγάλα εὐεργετηθήσονται. ἀλλὰ
καὶ ἐν τῷ ἐκ γ' Ψαλμῷ τὸ εἰρημένον, εἰ μὴ ὅτι
Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώ-
πους ἐφ' ἡμᾶς, ἀσφαλῶντας αὐν κατέπιον ἡμᾶς.
χειμάρρην διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἀσφαλῶν διήλθεν
ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον. διλο-
γητὸς Κύριος, ὅς ἐκ ἐδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν
τοῖς ὀδύσιν αὐτῶν. ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς σερβίον ἐρ-
ρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων. ἡ παγίς σινεπερίβη, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν. οἱ Μάρ-

A supra Firmamentum eminent, transcur-Origt-
rere. Nam & Adamus neququam è coe- niani.
lo dejectus est: sed ex eo Paradiso, qui in Hæresis
Eden fuerat ad Orientem confectus. Non i. xiv.
enim, antequam corpus indueret, pecca- Gen. 3.
tum contigit; ut abundè ante docuimus:
neque corpus ipsum laquei instar affixum
est. Sed tum denique peccatum est ad-
missum, cum in unum corpus animaque
coaluissent: Propterea quod ex utroque
hominis natura conflatur; estque in hunc
locum è Paradiso facta deportatio. Ille
verò, ὁ Aglaophon! non attentè admo-
dum in illius loci sententiam incubuit: sed
B ea disputando affirmare instituit, quæ per-
cipi nullo modo possunt, atque ex pravo-
rum hominum opinione explicare Psal-
mum illum aggressus est.

XLVIII. Libet enim, quandoquidem Explicatio
semel ad illorum reprehendendam nequi- locus ille
tiam devenimus, illius oraculi declarare Pfalmi
mentem. Probasti nos, inquit, Deus, &
igne nos examinasti; sicut examinatur ar-
gentum. Ubi Martyres, qui tormentis ac
cruciatibus admotis assidue probantur
(Sæpe enim Prophetarum responsa in fide
nostra ac religione complentur) postea
quam piè ac fortiter certamen obierunt,
iis ipsis verbis, Probasti nos, Deo gratias
agunt: qui, ut majorem illi gloriam apud
se promerentur; variis illos laboribus
periclitari voluit, ac verè Olympiaci cu-
jusdam certaminis victoriam proposuit.
Quam verò consentanea iis de Martyri-
bus à Salomone pronuntiata sint, atten-
dite. Neque enim aliarum scripturarum
testimonio caremus. Deus, inquit, ten-
tavit illos, & invenit eos dignos se. Tan-
quam aurum in fornace probavit illos; & sic
ut holocaustum sacrificiis accepit illos; &
in tempore visitationis illorum, & cum an-
tea dixisset. Et sic coram hominibus tormenta
passi sunt, spes illorum immortalitate plena
est. In paucis correpti, magna beneficia conse-
quuntur. Præterea Psalmo CXXIII, cum
ista dicuntur. Nisi quia Dominus erat in
propheta nobis, cum exsurgerent homines in nos, forte
vivos deglutissent nos. Torrentem pertran-
sisset anima nostra aquam intolerabilem. Be-
nedictus Dominus, qui non dedit nos in captio-
nem dentibus eorum. Anima nostra sicut pas-
ser erepta est de laqueo venantium. Laqueus
constritus est, & nos liberati sumus. Martyres

Origeni-
niani.
Hæresis
LXIV.
Duplex ge-
nus Mar-
tyrum.

Psalium illum pronuntiant. Duplex A
porro triumphantium Martyrum chorus
est. Alter enim ad novum Testamentum;
alter ad vetus pertinet; qvi quidem in pa-
troni ac regis omnium Dei honorem al-
terna invicem hujus hymni modulatione
respondent. *Probasti nos Deus: igne nos
examinasti, sicut examinatur argentum. In-
duxisti nos in laqueum: posuisti tribulatio-
nes in dorso nostro. Ubi tribunalia genti-
lium, ac tentationes significant, quibus ve-
xati, ac velut igne percocti validissime pro-
bati sunt. Probame enim, inquit, Deus, &
tentame: ure renes meos, & cor meum. Li-
ceat & hæc Abrahamo dicere; cum uni-
genæ filii gratia illius viscera, veluti quo-
dam igne torrerentur, ac majorem divini
mandati rationem haberet; hunc, inquam,
Psalmi locum usurpet, postquam vocem
illam accepit; *Abraham: parce filio tuo, &
gladium abjice. Probasti nos Deus: igne
nos examinasti, sicut examinatur argentum.*
Eadem & Iob verba proferat, posteaquam
& illius corpus purulenta sanie distillavit,
& amicorum probra pertulit, & corporis
cruciatibus affectus est; cum per procel-
lam loquentem sibi Deum exaudisset: *Num
tu me aliam ob causam tibi locutum arbitra-
ris, quam ut justus appareas? Dicat in-
quam. Posuisti tribulationes coram nobis
Domine, ut nostanquam in fornace aurum
probares. Item & tres in fornace pueri
concinant rore perfusi, ne incendio con-
crementur. Probasti nos Deus: igne nos
examinasti, sicut examinatur argentum.*
*Transivimus per ignem, & aquam; & edu-
xisti nos in refrigerium. Qvod utinam &
mihi Methodio usurpare aliquando li-
ceat; omnipotens, & æterne Deus, Pater
Christi, cum in die tua per ignem sine ul-
lo dolore transiero, & aquarum, quæ inu-
rendi naturam mutata sint, impetum ef-
fugero: *Transivi per ignem, & aquam, & e-
duxisti me in refrigerium: Hæc est enim tui
amantibus à te edita promissio. Si transie-
ris per aquam, tecum sum: & flumina non
concludent te. Et si transieris per ignem,
non combureris: flamma non comburet te.*
Sed de Psalmi illius interpretatione abun-
dè hæcenus est dictum.**

Isa. 43.3.

Rom. 7.9.

XLIX. Nunc illud considerandum
est, in quo variis somniis dormientium
more delusi Apostolum hæc dixisse jacti-
tant. *Ego autem vivebam aliquando sine
lege; statimque clamitant, illam primi no-
stri Parentis ante corpus legisque præscri-*

Α τυρές εισιν οι ψάλλοντες. δύο δὲ τῶν καλλι-
κων οἱ χοροῖ μαρτύρων, εἰς μὲν τῆς Διαθήκης
τῆς καινῆς, ἑστέρες δὲ τῆς παλαιᾶς, ἀντί-
Φθογον ὕμνον συμφώνως τῷ ὑπερμάχῳ Θεῷ,
καὶ βασιλεῖ τῶν ὅλων ἀναπέμποντες· ἐδοκί-
μασας ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς ὡς πυρῶ-
ται τὸ δεγύριον, εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν πα-
γίδα, ἔδωθλῖψεις Ἰπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν, τὸ δι-
καστήριον τῶν ἐθνῶν, ἡ τὰς πειρασμῶν, καθ' ὅς
ἐκθλίβεντες ἰχυρῶς ἐδοκιμάσθησαν. δοκίμα-
σὸν με ᾧ, Φησί, Κύριε, καὶ πείρασόν με. πύρω-
σον τὰς νεφρὰς μου, καὶ τὴν καρδίαν μου. λεγέ-
τω δὴ καὶ Ἀβραάμ Ἰπὶ τῇ μονοχρῆι πυρῶθεις
τὰ σπλάγχνα, περτιμήσας τε τὸ τῷ Θεῷ
μᾶλλον πρὸς αἶμα, μὲν τὸ ἀκῶσαι, Ἀβραάμ,
Φεῖσαι τὸ παιδὸς σου, ἀπορρίψας τὸ ξίφος,
ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς
πυρῶται τὸ δεγύριον. λεγέτω καὶ Ἰωβ μὲν
τὸ ἀπορρεῦσαι τὴν σαρκίαν, καὶ ὀνειδιδοῦναι
τε ὑπὸ τῶν φίλων, καὶ ἀλγῆσαι τὸ σῶμα,
διὰ λαίλαπτος ἀκῶσας λαλῶντος αὐτῷ τῷ
Θεῷ, οἷς με ἄλλως σοι κεχηρηματικῆναι, ἡ
ἵνα Φανῆς δίκαιος; ἔδωθ θλίψεις * ἐναντίον
ἡμῶν, Κύριε, ἵνα ἡμᾶς ὡς χρυσὸν ἐν χωνυ-
τηρίῳ δοκιμάσῃς. λεγέτωσαν, καὶ οἱ τρεῖς
ἐν τῇ καμίνῳ Παῖδες θροσιζόμενοι, ἵνα μὴ
καταφλεχθῶσιν ὑπὸ τῷ πυρὸς· ἐδοκίμα-
σας ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἐπύρωσας ἡμᾶς, ὡς πυ-
ρῶται τὸ δεγύριον. διήλθομεν διὰ πυρὸς, καὶ
ὑδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀνάψυχην.
ὡς εἰπεῖν καί μοι τῷ Μεθόδῳ· ὁ Θεὸς ὁ παν-
τοκράτωρ, ὁ αἰώνιος, ὁ πατήρ τῷ Χριστῷ, ἐν
τῇ ἡμέρᾳ σου διαβάντι τὸ πῦρ ἀναλγητὶ,
καὶ τῶν ὑδάτων, εἰς τὴν καυσικὴν * μετα-
ἐληθέντες φύσιν, ὑπεξαλύξαντι τὰς ἐρ-
μας, διήλθον διὰ πυρὸς καὶ ὑδατος, καὶ
ἐξήγαγες με εἰς ἀνάψυξιν. * σὺ γὰρ αὕτη
τοῖς ἀγαπῶσί σε ἡ ἐπαγγελία. εἰάν διαβαί-
νεις δι' ὑδατος, μετὰ σου εἰμι, καὶ ποτα-
μοὶ ὃ συληίσῃς σε. καὶν διαβαίνης διὰ πυ-
ρὸς, ὃ μὴ κατακαύσει σε. ἀλλὰ γὰρ πε-
ρὶ τῆς καὶ τὸν Ψαλμὸν ἐξηγήσεως, ἄλλῃς ἐχθ
ταῦτα.

Εἰς τὸ ἐκείνο διασκεπτόν, ἐν ᾧ πολυμόρφως
ἐμφανταζόμενοι ἀπάταις, καθευδόντων τρό-
πον, δόπο φαίνονται τὸν Ἀπόστολον εἰρηκέναι· εἰπὼν
τὸ ἐξὼν χεῖρὶ νόμος ποιεῖ καὶ βοῶσι, ἡν προτῆς ἐν-
τολῆς ἡμῶν ἐν τῇ Πρωτοπλάσῳ διαγωγῇ

πρὸ σώματ' ἔφη, ὡς τὰ ὑπὲρ νόμον σω-
τησίαν· ἐγὼ δὲ σὰρκινός εἰμι, πεπραμέν' ὑπὸ
τὴν ἁμαρτίαν. ὅτι μὴ ἄλλως ὁ ἄνθρωπος ἄρχε-
σθ' ἡδύνατο, καὶ κυριεύεσθαι ὑπὸ τῆς κακῆς, πρᾶ-
ξεις αὐτοῦ διὰ τὴν πειρασίν, εἰ μὴ σὰρκα
καὶ γεγονώς. ἀληπὶ γὰρ καθ' ἐαυτὴν ἡ ψυ-
χή, Φησί, τῇ ἁμαρτίᾳ. διὸ δεημέως ἐπήγαγε
τὸ, ἐγὼ σὰρκινός εἰμι πεπραμέν' ὑπὸ τὴν
ἁμαρτίαν, πρᾶξεν εἰπὼν τόδε, ἐγὼ ἔζων χω-
ρὶς νόμου ποτέ. θαῦμα μὲν τοῖς πολλοῖς ταῦτα
λεγόντων αὐτῶν τότε ὑπεδύετο, καὶ κατὰ-
πληξαι. νῦν δὲ προκυνάσσης εἰς τὸ φανερώ-
τατον ἡδὴ τῆς ἀληθείας, καὶ μόνον μακρῶ
πλανώμενοι καταφαίνονται, ἀλλὰ καὶ μέ-
χρι τῆς ἁκρῆς ἀναβαίνοντες βλασφημίας.
δόντες γὰρ ἀσώματως τὰς ψυχὰς πρὸ τῆς ἐν-
τολῆς βεβιωκέναι, ἀληπὶς τε εἶναι καθ' ἐαυ-
τὰς ἐκ παντὸς τῇ ἁμαρτίᾳ διανοηθέντες, πάλιν
ἀνέτρεψαν τὸν λόγον, ἐαυτοὺς δὲ πολὺ μάλ-
λον. τὰ γὰρ δὴ σώματα κατασκευάζουσιν αὐ-
ταῖς ὑπερον ὑπὲρ τιμωρίαν, διὰ τὸ πρὸ σώματος
αὐτὰς ἡμαρτηκέναι. καὶ δὴ καὶ λοιδορήσεις
τε ἐπὶ λθον αὐτοῖς, δεσμοῖς ἀπεικάζουσι, καὶ πέ-
δαις τὸ σῶμα, ἀλλὰ τε ἀνόητα εἰπὼν. νῦν δὲ ὁ
περ εἰρηται, πᾶν τὸ ἐναντίον ἔχει. χρὴ γὰρ πρὸ
τῆς ἁμαρτίας τὴν ψυχὴν ὑπάρχειν μὴ σώ-
ματος· ἐπεὶ (ἢ) ἀληπὶς ὅσα ἡ ψυχὴ καθ' ἐαυ-
τὴν τῇ ἁμαρτίᾳ ἐκ ἂν ἡμαρτεν ὅλως πρὸ τῶ
σώματ' ἔφ' ἡμᾶρτεν, ἐκ ἡν ἀληπὶς καθ'
ἐαυτὴν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ καὶ εὐάλωτον μάλ-
λον, καὶ εὐληπὸς. διὸ καὶ πάλιν, καὶ μὴ λά-
βῃ τὸ σῶμα τῶτο, ἁμαρτησεται, ὥστε γε
καὶ πρὸ τῶ λαβεῖν αὐτὸ ἡμαρτεν. διὰ τί δὲ
ὅλως καὶ τὸ σῶμα ἐλάμβανεν ὑπερον μὴ τὸ
ἡμαρτηκέναι; ἢ τίς αὐτῇ χρεια σώματ' ἦν;
εἰ μὲν ἐν ἰσχυρᾷ ἀσθενεῖται καὶ ἀλγῇ, πῶς μάλ-
λον ἐν τρυφᾷ καὶ ἀκολασαίνει μὴ σώματ';
πῶς δὲ καὶ τὸ αὐτεξέσσιον εἶναι ἐν τῷ φαίνε-
ται ἔχειν τὸ κόσμῳ; ἐφ' ἡμῖν γὰρ τὸ πισεῦσαι
καίται, καὶ τὸ μὴ πισεῦσαι. ἐνθα δὲ ἐφ' ἡμῖν τὸ
πισεῦσαι καίται, καὶ τὸ μὴ πισεῦσαι, ἐφ' ἡμῖν
τὸ κατορθώσασθαι, καὶ ἁμαρτησασθαι, ἐφ' ἡμῖν
τὸ ἀγαθοποιεῖν καὶ τὸ κακωποιεῖν. ἀλλὰ καὶ
ἡ κρίσις πῶς δὴ ὑπὲρ νόμον, ὡς μέλλουσα,
προσδοκᾶσθαι ἐτι δύναται, καθ' ἡν ὁ Θεὸς ἐκά-
τωκε τὰ ἔργα, καὶ καὶ τὰ ὑπὲρ νόμον ἀπο-
δίδωσι, καὶ ἔχ' ὡς ἡδὴ παρεῖσα νομιθήσεται,
εἶγε τὸ γνηθῆναι μὲν καὶ εἰς σῶμα ἐλθεῖν τὴν

Ap tionem vitam esse declaratam, ut quæ Origo
sequuntur fidem faciunt. Ego verò car-
nalis sum venundatus sub peccatum. Quo-
niam sub peccati potestatem ac domina-
tum redigi aliter homo non poterat, ei-
que, violato mandato, venundari, nisi
carne præditus extitisset. Nam anima
per sese nullo peccato corripitur potest. Ob
id acutè statim illud adjecit. Ego carna-
lis sum venundatus sub peccato, cum id
anteà dixisset. Ego vivebam aliquando
sine lege. Quæ cum illi dicerent, ple-
rique in stuporem admirationemque
convertebantur. Jam verò, postea quæ
veritas est manifestissimè patefacta, non
modo longè eos aberrasse, sed & sum-
mam ad blasphemiam pervenisse con-
stat. Qui cum ante præceptum corpo-
ris expertes vixisse velint animas, nec ul-
lo per sese peccato posse corripitur, aliam
deinceps in opinionem delapsi, iustum
illud dogma, vel seipsos potius evertè-
runt. Corpora enim iisdem illis postea
velut in supplicium fabricant, quòd ante
corpus peccaverint. Quin etiam convi-
cia illis occurrunt, ut vinculis ac pedicis
simile esse corpus affirmant, aliæque stoli-
da id genus effuciant. At vero longè,
uti dixi, contrario modo sese res habet.
Oportet enim etiam ante peccatum cor-
pori consortam animam fuisse. A quo
cum anima nullo per sese peccato affici
queat, nullo pacto ante corpus peccare
potuisset. Sin peccavit; falsum est nul-
lo eam peccato per sese potuisse corripitur:
quinimo facile ab eo invadi expugnarique
potuit. Unde & licet denuò corpus il-
lud non accipiat, peccabit nihilominus,
quemadmodum antequam cum illo con-
jungeretur, jamdudum fecerat. Quor-
sum verò corpus omnino post admissum
delictum capiebat, aut quid illo opus ha-
bebat? Si ut supplicio ac dolore afficeretur,
cur cum corpore luxum potius delicias-
que sectatur? Arbitrii verò sui libertatem
quomodo retinere in hoc mundo vide-
tur? Credere enim, aut non credere in
nostra est voluntate positum. Ubi autem
utrunque juris ac voluntatis est nostra,
consequens est, ut & rectè agere, vel pec-
care, boni aliquid facere, vel mali, sit in-
tegrum. Quoniam pacto præterea futu-
rum illud iudicium expectari amplius pot-
est: quo in iudicio unicuique Deus pro
operum ratione, ac studiorum rependeret,
& non potius jam adesse censetur, si
gigni ac subire in corpus animam idem

Orige-
niani.
Hæresis
LXIV.

est, ac judicari, & meritorum præmia percipere: emori contra, atque à corpore sejungi, nihil est aliud, quàm liberari ac refocillari: propterea quod peccato ante corpus admissio, in idem illud anima, velut ad supplicium damnata, compellitur, quæ vestra est sententia? Jam illud satis superque, velut ex abundanti, oratione nostra demonstratum est; fieri non posse, ut corpus animæ veluti carnificina ac vinculum habeatur.

L. Atque illud quidem sufficere videtur, quod ex sacris litteris ostendimus: primum nostrum parentem, etiam ante delictum, ex corpore animaque fuisse conflatum, atque ita disputandi finem facere. Ego verò summa nunc illorum capita perstringam; duntaxat ut argumentorum, quibus utuntur, præsidia ac firmamenta convellam; ne modum orationis excedam. Hoc jam enim intueri potestis, Judices, hæc Apostoli verba: *Ego vivebam sine lege aliquando*; ex Epistola ad Romanos, nequaquam ad eam vitæ rationem posse convenire, quam ante corpus anima consecuta fuerit, ut ex consequentibus apparet. Tamen egregius ille Medicus sacrorum verborum detractis reliquis, Apostoli mentem ad opinionem suam violenter transferre contendat. In quo parum medicæ, imo verò pueriliter sese gessit. Cum enim sic tanquam corporum membra ad propriam commissuram ac juncturam accommodare debuerit, ut integra ac nativa corporis figura servetur, è contrario scripturæ neglecta leſie, mutilum corpus effecit: perinde ac Scythia hostile corpus crudeliter conficiens, membratimque concidens. Sed hæc missa faciamus. Atenim dicent; Cur hæc ab Apostolo pronuntiata sunt, si tu ad eum modum habere se ista negaveris? Respondeo pro præcepto legem illum usurpasse. Detur enim hoc opinioni primum vestræ; præceptum ab Apostolo legem appellari. Non idcirco tamen corporis expertes ante præceptum primos parentes fuisse statuit, sed immunes à peccato. Breve enim illud tempus fuit, quod inter illorum creationem, atque editi præcepti tempus intercessit: in quo sine peccato vixit, non extra

ψυχὴν, κριθῆναι ἐστὶν ἤδη καὶ ἀνταπολαβεῖν· τὸ δὲ ἀποθανεῖν, ἢ χωρισθῆναι τὸ σῶμα, ἐλευθερωθῆναι τε, καὶ εἰς ἀνάψυξιν ἐλθεῖν, διὰ τὸ πρὸ σῶμα αὐτὴν ἀμαρτήσασαν, ὡς εἰς κατάκρισιν καὶ καταδίκην εἰς τὸ σῶμα ἐμβιδάζεσθαι καθ' ὑμᾶς; ἀπέδειξε δὲ διαρκῶς ἐκ παλαιότητας ὁ λόγος, ἀνένδεκτον εἶναι νομίζεσθαι τὸ σῶμα βασανιστήριον, καὶ πέδας τῆς ψυχῆς.

Ἡρεκεῖ μὲν ἐν ὁπὸ τῆς γραφῆς αὐτῆς ἀποδείξαντα πρὸ τῆς παλαιότητας τὸν Πρωτοπλαστον ἐκ ψυχῆς, καὶ σώματος ὄντα, καταπαύειν τὸν πρὸ τῶν ἐνταῦθα λόγον. καὶ γὰρ νῦν μὲν Ἰπὶ κεφαλαίῳ αὐτὰ διεξέρχομαι, ὅσον τὰς ἀφορμὰς τῶν Ἰπὶ χειρημάτων αὐτῶν διδύναμι διαμιλλώμενοι, ἵνα μὴ τὴν συμμετρίαν ἐκβαίνω τῶν λόγων. πάρεσι γὰρ ἤδη σκοπεῖν ὑμᾶς, ὡς δικασαί, ὅτι τὸ, ἐγὼ δὲ ἐζῶν χωρὶς νόμου, αὐτὸς, λεγόμενον ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους, ὃ δύναται πίπτειν εἰς τὴν πρὸ σώματος κατ' αὐτὰς διαγωγὴν τῆς ψυχῆς, καθάπερ τὰ Ἰπὶ φερόμενα τέτοις μηνύει. καὶ ὁ Χρυσῶς ἐστὶν ἰατρός τῶν ρημάτων, τὰ ἐξῆς ἀφελόμενος, πρὸς τὸ δοκεῖν αὐτῷ τὸν νῦν ἐβιάσατο μεταπλάσαι τὸ Ἀποστό-

λῳ, * ἀνιάτον τι παθὼν λῶαν, καὶ παιδικόν. ἀντὶ γὰρ τῶ πρὸς τὰς οἰκείας συμφύσεις, ἢ ἀρμολογίας τὰ μέλη τηρεῖν τῶν σωμάτων, ἵνα τὸ πᾶν ἄρτιον ᾖ φύσιν ἢ χῆμα τῶ σώματος, ἡκρωτηρίασε παρελθὼν τὸν εἰρημὸν τῆς γραφῆς· καθάπερ Σκύθης ἐχθρὸς τινὶ ἀφειδῶς πρὸς ἀναίρεσιν κατατέμνων τὰ μέλη εἶεν. πῶς ἐν ὁ Ἀπόστολος, λέξας, ταῦτα ἀπεφῆνατο, εἰ σὺ μὴ ἔτι αὐτὰ ἀπέδειξας ἔχειν; ὅτι νόμον, εἵποιμι ἂν, θεμελιῶ εἶναι τὴν ἐντολήν. δεδόσθω γὰρ πρῶτον κατὰ τὴν ὑμετέραν ὑπόθεσιν, τὴν ἐντολήν αὐτὸν νόμον εἰρηκέναι· ὃ πρὸ τῶ τῶ καὶ ἀσωμάτως πρὸ τῆς ἐντολῆς τῆς Πρωτοπλάστου ὑπέθετο βεβιωκέναι ἀλλὰ χωρὶς ἀμαρτίας. καὶ γὰρ ὀλίγος ὁ ὁπὸ τῆς κτίσεως αὐτῶν ἄχρι τῆς ἐντολῆς χρόνος, ἐν ᾧ διέζησε χωρὶς ἀμαρτίας, ἐκ ἐκτός

καὶ ἐκτός

καὶ ἐχὶ τὸ σῶμα θανατῶσαι ἐδεβαιώσατο.

Εάν δὲ πάλιν ἀνθυποφέρωσι λέγοντες· πῶς δὴ ἐν τῷ Φρόνημα τῆς σαρκὸς εἶναι εἴρηται ἔχθρα εἰς Θεόν; τῷ γὰρ νόμῳ τῆ Θεῆ ἔχ ὑποτάσσεται· ἐδὲ γὰρ δύναται. λεκτέον, ὡς ἄρα καὶ ἐνθάδε διαπίπτειν. ἔγὰρ τὴν σάρκα αὐτὴν, ἀλλὰ τὸ Φρόνημα τῆς σαρκὸς ὑποτάσσεται μὴ δύνασθαι τῷ νόμῳ τῆ Θεῆ ὑπέθετο, ἕτερον πρὸς τὴν σάρκα ὑπάρχον. καθάπερ εἰ ἔλεγχον, ὁ ρύπτῳ τῆ μὴ καλῶς δεγύρεα καθαριζέμεν· εἰς τὸ γινώσκειν σκῆπτρον· ἡπτήθειον, ἔχ ὑποτάσσεται τῷ θεῷ· B μισερῶ· ἐδὲ γὰρ δύναται. ἐκβληθῆναι γὰρ αὐτὸν πρότερον, καὶ ἐκτακῆναι δεῖ. καὶ ἔπαρε τῷ τὸν ἀργυρον ἀπεφίνατο μὴ δύνασθαι εἰς σκῆπτρον· πονηθῆναι χερίσμιον, ἀλλὰ τὸ χαλκῶδες τὸ ἐν τῷ ἀργύρῳ, καὶ τὴν ἄλλην σκληρότητα. ἔτω καὶ τὸ Φρόνημα τῆς σαρκὸς εἰπὼν, ἔ τὴν σάρκα ἔφη μὴ δύνασθαι ὑποτάσσεται τῷ νόμῳ τῆ Θεῆ, ἀλλὰ τὸ Φρόνημα τὸ ἐν τῇ σαρκί, οἷον τὸ πρὸς τὰς ἀκοσσίας αὐτῆς λέγων ὁρμημα. ὅπερ ἀλλαχῆ, ὅτε μὲν παλαιὰν ζύμην κακίας καὶ πονηC ρίας ἐκάλεσεν, ἡπασέρχων· αὐτοτελῶς ἀφ' ἡμῶν αἰσώθηται, ὅτε δὲ νόμον ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τῆ νοῦς, καὶ αἰχμαλωτίζοντα. ἐπεὶ, εἰ αὐτὴν τὴν σάρκα ἔλεγε μὴ δύνασθαι ὑποτάσσεται τῷ νόμῳ τῆ Θεῆ, πρῶτον ἔτε μέμψιν ἂν ἀσελγαίνοντες, ἢ λησεύοντες, ἢ τὰ ἄλλα ὅσα ἅπαντα δια σώματῳ πράττοντες, ἢ ποιῶντες ἔχεν ἐδυναμέσθαι πρὸς δικαίῳ κειτῇ, ἀδυνατῶς ἐχέσης τῆς σαρκὸς ὑποτάσσεται τῷ νόμῳ τῆ Θεῆ. πῶς γὰρ ἂν μεμπέον ἐδύνατο τὸ σῶμα καὶ τὴν πρὸς τὴν αὐτῇ φύσιν βίαν εἶναι; ἀλλὰ D ἐδὲ ἄλλως εἰς ἀγνείαν, ἢ ἀρετὴν ὑπαχθῆναι τὸ σῶμα ἐδύνατο, πεφυκὸς μὴ ὑποτάσσεται τῷ ἀγαθῷ. εἰ γὰρ ἡ φύσις τοιαύτη τῆς σαρκὸς, μὴ δύνασθαι ὑποτάσσεται τῷ νόμῳ τῆ Θεῆ, νόμῳ δὲ Θεῆ δικαιοσύνη, καὶ σωφροσύνη, ἐχρῆν μὴδὲ παρθενεύειν, μήτε ἐγκρατεύεσθαι δύνασθαι τὸ σύνολον ὅλως ἐκ παντός. εἰ δὲ παρθενεύει, καὶ ἐγκρατεύονται, δηλονότι τὸ σῶμα ὑποτάσσεται. ἄλλως γὰρ ἐγκρατεύεσθαι ἀμαρτίας ἀδύνατον. σὺν ἄρα ἔ δύναται τὸ σῶμα ὑποτάσσεται τῷ τῆ Θεῆ νόμῳ, ἐπεὶ πῶς ἂν ὁ ἰωάννης ὑπέταξεν ἑαυτὸ τὸ σῶμα εἰς ἀγνείαν; ἢ πῶς Πέτρος εἰς ὁσιότητα;

neque corpus morte affici confirmat. Orige-

LI. Quod si id rursus objiciant, cur niani. igitur sapientia carnis esse Deo inimica di- Hærelis citur? Legi enim Dei non subijcitur: neque i. xiv. enim potest. Sic occurrendum erit: vehe- Rom. 8. 7. menter illos hoc loco decepi. Non enim carnem ipsam, sed carnis sapientiam legi Sapientia Dei subijci non posse declarat, quæ qvi- carnis legi dem à carne discrepat. Quemadmodum si dicat: argenti sordes, quod non satis re- si Dei non purgatum sit, ut ex eo vas idoneum fieri possit, artificii non subijciuntur; neque enim possunt. Etenim excerni prius il- las, atque eliqvari convenit. Nec argen- tum ideo negat in vas aliquod utile conformari posse; sed id solum quod in argento subaratum, ac propter duritiem contumax est. Sic Apostolus de carnis sapientia loquens, non carnem ipsam asserit Dei legi non posse subijci: sed eam quæ est in carne sapientiam, quo vocabulo illius in voluptates ac libidines propensorem significat. Aque hoc alibi nonnunquam vetus fermentum malitie, ac vitiis vocat, cum illud funditur à vobis profligari jubet. Nonnunquam legem appellat repugnantem legi mentis, & captivum abducentem. Alioqui si carnem ipsam diceret Divinæ legi subijci non posse, primum quoties vel intemperanter aliquid faceremus, vel furtum committeremus, vel cætera id genus corporis adminiculo perpetraremus, nulla ob id apud justum judicem reprehensione digni videremur, quandoquidem divinæ legi subdici caro omnino non potest. Cur enim reprehendatur corpus, quod ex naturæ suæ necessitate vivat. Sed neque ad castimoniam aut virtutem traduci corpus poterit, quod bono subijci ex naturæ suæ conditione nequeat. Nam cum istiusmodi sit natura carnis, ut divinæ legi subijci nequeat: Divina porro lex justitia sit, ac temperantia; neque virginitatem servare, neque continentem esse posse penitus deberet. Sin virginitatem, ac continentiam colunt, consequens est, ut & corpus subijciant. Fieri enim aliter non potest, ut à peccato sese contineant. Falsum est itaque divinæ legi corpus non posse subijci. Quod si verum esset. quanam ratione Joannes corpus suum ad castitatem sibi; aut ad sanctimoniam Petrus:

Origeni-
niani.
Hæresis
LXIV.
Rom. 6. 13.

Rom. 6. 19.

aut ad iustitiam denique cæteri subdidif-
sent? Cur etiam Paulus ita monuisset: *Ne
igitur regnet peccatum in mortali vestro
corpore, ut obediat is cupiditatibus illius: nec
exhibete membra vestra arma iniustitie pec-
cato; sed exhibete Deo, tanquam ex mortuis
viventes, & membra vestra arma iustitie
Deo?* Item illud. *Quemadmodum ex-
hibuistis membra vestra servire immundi-
tia, & iniquitati ad iniquitatem: sic nunc
exhibete membra vestra servire iustitie, ad
sanctificationem.*

1. Cor. 6. 10.

LII. Hoc igitur intelligebat; taber-
naculum istud posse corrigi, & ad bonum
converti, ut in eo peccata penitus extin-
gverentur. Quæ enim alia ratio est, quæ
in quædam iustitiæ servitutem redigi ho-
mo possit, nisi prius carnis suæ membra
subjiciens, ut non peccato amplius obse-
quantur, sed iustitiæ, vitam suam perinde
ac Christo dignum est, instituat? Quoniam
quidem peccare, vel non peccare per cor-
pus suppetit, quo ad virtutem aut nequitiam
administro animus utitur. Et quidem
cum neque fornicatores, nec Idololatra, nec
adulteri, neque masculorum concubitores,
neque molles, neque fures, nec avari, nec
ebriosi, neque conviviatores, neque rapto-
res regnum Dei possidere possint: ea por-
tò omnia corporis adminiculo perficiantur,
ac corroborentur: justificari portò ne-
mo possit, nisi prius ista superarit: quæ
quidem is superat, qui se ad temperan-
tiam fidemque convertit; efficitur legi
Dei corpus posse subjici. Dei quippe lex
temperantia est. Quamobrem Aposto-
lus non carnem ipsam asserit legi Dei sub-
jici non posse, sed *carnis sapientiam*, hoc
est, ejus impetum, & ardentem ad iniusti-
tiam inflammatamque cupiditatem. Re-
purgari proinde iussit, ut vel ipsam ven-
tris ingluviem conaretur extingvere: cum
ejusmodi cupiditates, ac voluptates interi-
re monstraret, iisque, qui his uti deliciis
vivere esse crederent, pudorem incute-

Phil. 3. 19.

1. Cor. 15. 32.

1. Cor. 6. 13.

ret: qui *Deum esse ventrem* existimant. Man-
ducemus, & bibamus cras enim moriemur.
Quemadmodum voracissima quædam
corpora, quæ ad pabulum abjecta tota in
mensis ac conviviis occupantur. Tum
postquam his verbis usus est. *Esca ven-
tri, & venter escis.* Deus autem hunc &
illas destruit; adjecit; *Corpus autem non for-
micationi, sed Domino, & Dominus corpori.*

ἢ οἱ καθεξῆς εἰς δικαιοσύνην; πῶς δὲ καὶ Παῦ-
λος· μὴ ἐν βασιλευέτω ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ
θνητῷ ὑμῶν σώματι λέγει, ἐν τῷ ἐπακένει
ταῖς ἡθηναιαῖς αὐτῆς. μηδὲ παρισάνετε τὰ
μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἀμαρτίᾳ, ἀλλὰ
παραστήσατε τῷ Θεῷ, ὥστε ἐκ νεκρῶν ζῶντας,
καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ,
καὶ πάλιν· ὥστε παραστήσατε τὰ μέλη ὑ-
μῶν ὅπλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς
τὴν ἀνομίαν· ἕτως νῦν παραστήσατε τὰ μέ-
λη ὑμῶν ὅπλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἀγιασμόν.

Οὐκ ἐν ἐγίνωσκε δύνασθαι διδύμεσθαι
τὸ σκῆνωμα τὸτο, καὶ νεύειν πρὸς τὸ ἀγα-
θόν, ἵνα νεκρωθῶσιν ἐν αὐτῇ τὰ ἀμαρτήμα-
τα· ἐπεὶ πῶς ἑτέρως δηλωθῆναι τῇ δικαιο-
σύνῃ δύναται ὁ ἄνθρωπος (καὶ ἐφ' ἡμῶν) εἰάν
μὴ πρῶτον ὑποτάξας αὐτῇ τὰ μέλη τῆς
σαρκὸς, εἰς τὸ μὴ ὑπακένειν αὐτῇ τῇ ἀμαρ-
τίᾳ, ἀλλὰ τῇ δικαιοσύνῃ, πολιτεύσῃται καὶ
ἀξίαν τῷ Χριστῷ; ἐπειδὴ τὸ ἀμαρτῆσαι, καὶ
τὸ μὴ ἀμαρτῆσαι διὰ τῷ σώματι γίνεται,
τῆς ψυχῆς ἢ πρὸς ἀρετὴν ἢ πρὸς κακίαν
ὁργάνῳ χρωμένης αὐτῇ. εἰ γὰρ ἕτε πόρνοι,
ἕτε εἰδωλόλατραι, ἕτε μοιχοὶ, ἕτε ἀρσενο-
κοῖται, ἕτε μαλακοὶ, ἕτε κλέπται, ἕτε πλεο-
νέκται, ἕτε μέθυσοι, ἕτε λοιδόροι, ἕτε ἄρπα-
γες, βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσαι δύναν-
ται· πληρῆνται δὲ ταῦτα καὶ κρατύνονται
διὰ τῷ σώματι· δικαιοῦνται δὲ ἕδεις, εἰάν μὴ
πρῶτον κρατήσῃ· κρατεῖ δὲ τῶν ὁ ἐκνευῶν
πρὸς σωφροσύνην, καὶ πίσι· ὑποτάσσεται
ἄρα τῷ νόμῳ τῷ Θεῷ. νόμος γὰρ Θεοῦ σω-
φροσύνη. ὥστε ὁ Απόστολος ἔτι τὴν σάρκα
μὴ ὑποτάσσειν τῷ ἀγαθῷ ἔφη, ἀλλὰ τὸ
φρένημα τῆς σαρκὸς, οἷον τὴν ὁρμὴν αὐτῆς,
αὐτὴν τὴν πρὸς τὸ ἀδικον ἐκκαυσιν. ἐκκα-
θαίρεσθαι γὰρ ἔφη, ἄχει καὶ τὴν γαστρι-
μαργικὴν ἀκρασίαν διαμιλλώμεν. διδά-
σκων δὲ τὰς τοιαύτας ὁρέξεις, καὶ ἡδονὰς
ἐξαπόλλυσθαι, καὶ καταχύνων ὅτι τὸ
τευφᾷν τὸτο καὶ πολιτεύεσθαι εἶναι νομίζον-
τας, οἱ Θεὸν ἡγῶνται τὴν κοιλίαν, Φάγω-
μεν καὶ πῖνμεν. αὐρεῖον γὰρ ἀποθνήσκομεν,
καθ' ἃς ἀδηφάγα σώματα κάτω πρὸς τὴν
βροτάν μόνον, καὶ τραπέζας ἀχολόμενα· εἰ-
πὼν τε, τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία
τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα κα-
ταργήσει. ἐπήγαγε, τὸ ὅτι σῶμα ἐστὶ πορνεία, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι.

ὁ ὁ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξ-
 ἔφερει διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. ἢ οὐκ οἴδατε,
 ὅτι τὰ μέλη ἡμῶν μέλη Χριστοῦ ἐσιν; ἄρα ἐν
 ταῖς μέλεσι τοῦ Χριστοῦ ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ
 γινώσκω. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ
 πόρνῃ, ἐν σώματι ἐστίν; ἔσονται γὰρ, Φησὶν, οἱ
 δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυ-
 ρίῳ, ἐν πνεύματι ἐστίν. Φύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν
 ἁμαρτήμα ὃ ἐὰν ἁμαρτήσῃ ἄνθρωπος, ἐκ-
 τὸς τῶν σωμάτων ἐστίν. ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον
 σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώμα-
 τα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐσιν, B
 ὃν ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐσὲ ἐαυτῶν; ἡγορά-
 σθητε γὰρ τιμῇ. δοξάσατε ἐν τῷ Θεῷ ἐν τῷ
 σώματι ὑμῶν.

Πρόχες ὅτι ἐπειδὴ τὸ σῶμα τὸτο δύναται
 τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀθανασίαν ὑποδέξα-
 σθαι, ἐὰν καθαίροιτο τῆς ἀκρασίας τῶν ὑπεκ-
 καυμάτων μὴ χρεαινόμενον ἀθέσμοις ὅλως οἴ-
 σρων ὡς αὐτοὶ βούλονται. διὸ ὁ Ἀπόστολος ταῦτα διε-
 φθέγγετο· ποῖον γὰρ τὸ κολλώμενον ἕτερον τῇ
 πόρνῃ καὶ πλησιάζον, καὶ σάρεξ μετ' αὐτῆς καὶ τὴν
 ζευξίν τῶν μελῶν, καὶ τὴν κοινωνίαν μίαν γιγνώ-
 μενον ὡς αὐτοὶ βούλονται τὸ σῶμα τοῦ ἔξω, δι' ὃ πάντα C
 ταῦτα πληρεσται τὰ πρὸς μίαν, καὶ ἐκκαυσιν ἁ-
 μαρτήματα; ὅθεν καὶ πᾶν ἁμαρτήμα ὃ ἐὰν ποιή-
 σῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐκ τῶν σωμάτων ἐστίν. ὁ δὲ πορ-
 νεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. τὸ φανερόν μὲν
 γὰρ, καὶ ἀπιστία, καὶ θυμὸς, καὶ ὑποκρισις, ψυχῆς
 ἁμαρτήματα. πορνεία δὲ, καὶ οἷσρος, καὶ τευφή,
 σώματος· μετ' ὧν ἔτε ψυχὴ πρὸς ἀλήθειαν ἀ-
 ναπλήσεται, ἔτε σωφροσύνης ὑποταχθήσεται
 δόγμασιν. ἀλλὰ ἅμφω διολισθήσωσι τῆς βασι-
 λείας τοῦ Χριστοῦ. καὶ τοίνυν εἰ τὰ σώματα ἡμῶν ἐν
 ἁγιασμῷ διακρατῶμενα ναὸς ἐσὶν ἐν ἡμῖν οἱ
 κενὸς Πνεύματος, καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ σώματι, καὶ D
 τὰ μέλη τοῦ σώματος μέλη Χριστοῦ· ὑποτάσσεται
 ἄρα τὸ σῶμα τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ κληρονομήσας
 δύναμι' τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. ὁ γὰρ ἐγείρας Χρι-
 στὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποίησεν. Φησὶ καὶ τὰ θνήσκα σώ-
 ματα ὑμῶν, διὰ τοῦ ἐνοικῆναι αὐτῷ Πνεύματος
 ἐν ὑμῖν. ἵνα τὸ θνήσκον τὸτο ἐνδύσῃται τὴν ἀθανα-
 σίαν, καὶ τὸ φθαρτὸν τὴν ἀφθαρσίαν, εἰς νίκος τε
 καὶ ἀποθῇ ὁ θάνατος. ὁ γὰρ ὡς ἄλλως διελάμ-
 βανεν ἐν ταῦτα σώματα ὁ Ἀπόστολος,
 ἀλλὰ ὡς τὰ τε καὶ τὸ δοκῶν ἡσκούει, καὶ
 νεκρωμένον, δι' ὃ καὶ πορνεύσαι, καὶ ἀσελ-
 γῆσαι δυνατὸν.

A Deus autem & Dominum suscitavit, & nos
 suscitabit per virtutem ipsius. An nescitis
 quoniam membra vestra membra Christi
 sunt? An igitur membra Christi faciam mem-
 bra meretricis? Absit. Nescitis quoniam qui
 adhaeret meretrici unum corpus est? Erunt
 enim, inquit, duo in carnem unam. Qui au-
 tem adhaeret Domino, unus spiritus est. Fu-
 gite fornicationem. Omne peccatum quod-
 cumque peccaverit homo, extra corpus est:
 qui autem fornicatur, in proprium corpus
 peccat. An nescitis, quod corpora vestra
 templum sunt ejus, qui in vobis est, spiritus,
 quem habetis à Deo, & non estis vestri? Em-
 pti enim estis pretio. Glorificate igitur
 Deum in corporibus vestris.

Orige-
 niani.
 Hæresis
 LXIV.

LIII. In quo velim illud animadvertas;
 pro eo quod corpus istud legi Dei im-
 mortalitatisque capiendæ idoneum est, si ab
 omnibus libidinum incitamentis ita pur-
 getur, nullis ut nefariarum illecebrarum
 stimulis commaculetur, idcirco hæc ab A-
 postolo esse dicta. Quid enim aliud est,
 quod ad meretricem adhaereat, & ad eam
 accedat, unaque cum illa caro conjunctio-
 ne membrorum, ac communione quadam
 efficiatur, præterquam corpus illud exter-
 num; cujus ministerio omnia illa commi-
 sionis corporum & ardentis libidinis flagi-
 tia perpetrantur? Unde & omne peccatum,
 quodcumque fecerit homo, extra corpus est:
 qui autem fornicatur, in proprium corpus
 peccat. Etenim arrogantia, infidelitas,
 ira, atque simulatio animæ peccata sunt.
 Stuprum verò & inflammatio illa libidinis
 corporum propria sunt. Quibus cum u-
 tiqve nec evolare anima poterit, neque
 temperantiæ decretis subjici: sed ambo
 Christi regno excidere necesse est. Præter-
 ea si corpora nostra in sanctimonia conser-
 vata templum sunt habitantis in nobis spiri-
 tus: atque & in corpore Dominus relidet,
 & membra corporis Christi membra sunt, o-
 mnino divinæ legi corpus subditur, ac re-
 gnum Dei possidere potest. Qui enim exci-
 tavit Christum à mortuis, vivificabit, inquit,
 & mortalia corpora vestra per inhabitantem
 ejus spiritum in vobis: ut mortale hoc
 induat immortalitatem, & incorruptibile
 incorruptionem, morsque in victoriam
 absorbeat. Non enim de alio corpore
 hoc loco disputabat Apostolus; præter-
 quam de hoc ipso, quod extinguitur, ac
 morte conficitur, per quod scortari licet,
 ac flagitia committere.

Rom. 8. 11.

1 Cor. 15. 52.

Origeni.
Hæresis
LXIV.

Plato in
Phædone.

Levit. 14.

Job. 7.

Sup. 1. 4.

Dan. 3. 94.

Mat. 6. 25.

Rom. 6. 12.

Rom. 8. 11.

1. Cor. 12. 15.

LIV. Quid si interesse non nihil A corpus inter ac carnem suspicentur, ut vel subtilius hoc illos modò ratiocinari sinamus; adeo ut aliud esse corpus censeant, velut ipsius animæ proprium, quod usurpari oculis nequeat: carnem autem externam illud esse, quod oculis cernitur: sic eos refellere oportebit. Non modo Paulum, ac Prophetas corporis appellationem huic carni tribuere; sed alios quoque Philosophos, à quibus accurata in primis haberi ratio nominum soles. Etenim carnis appellatione, si hæc ad exactam scientiæ normam exigere velint, non universa propriè hujus, ut ita dicam, tabernaculi moles intelligitur, sed quædam totius pars, quemadmodum ossa, nervi, atque venæ: corpus autem totum dicitur. Unde & medici, qui de natura corporum accuratè disputant, hoc ipsum quod aspectabile est, corpus esse sentiunt. Quin ipse Plato istud ipsum corpus esse non ignorat. Sane in Phædone Socrates, An non idem, ait, esse mortem existimabimus, quod animæ à corpore discessum: atque hoc demum esse mori, corpus ab anima disjunctum per sese ipsum existere, itidemque animam à corpore separatam? Quid beatus ille Moyse? ut ad Divinas quoque literas veniamus: nonne corpus idem intelligit esse, quod nos dicimus, cum ita loquitur. *Et lavabit vestimenta in purgationibus, qui tetigerit immundum; Et lavabit corpus suum aqua; Et immundus erit ad vespertinam?* Quid de Jobo dicemus? nonne & is idipsum quod extinguitur morte corpus esse significat? *Versatur,* inquit, *corpus meum in putredine vermium.* Præterea Salomon, *In malevolam,* inquit, *animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore obnoxio peccato.* Sed & apud Danielelem ita de Martyribus scriptum est: *Non dominatus est in illorum corpus ignis, Et capillus capitis illorum non arsit.* Item in Evangelio Dominus: *Propterea dico vobis: Nolite solliciti esse quid manducabitis, aut quid induemini.* Nonne anima pluris est quam esca, Et corpus quam vestimentum? Nec minus Apostolus his verbis: *Ne igitur regnet peccatum in mortali vestro corpore,* corpus se de eo, quo circumdati sumus, accipere demonstrat: ac rursum: *Quod si spiritus ejus, qui suscitavit Jesum, habitet in vobis; qui suscitavit Christum à mortuis vivificabit Et mortalia corpora vestra.* Tum alio loco: *Si dixerit pes, quoniam non sum manus,*

Εάν ὁ διαφοράν εἶναι σώματι πρὸς σάρκα ὑποπαύωσιν, ἵνα δὴ καὶ ταῦτα αὐτοῖς ἐπιπρέψωμεν λογικεύεσθαι· καὶ σῶμα μὲν ἄλλο νομίζοιεν, οἷον αὐτῆς τῆς ψυχῆς, ὃ μὴ βλέπεται, σάρκα δὲ τὸ τοῦ ἔξω τοῦ βλεπόμενου λεκτέον, ὡς ἐμόνον ὁ Παῦλος, καὶ οἱ Προφῆται σῶμα γινώσκουσι τὴν σάρκα ὀνομάζεσθαι ταύτην, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Φιλόσοφοι, παρ' οἷς δὴ μάλιστα καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων ἀκριβεία παρατηρήεται. σὰρξ γὰρ ὅλως, εἰ βάλωντο καὶ περὶ τῶν ἐπιστημονῶς ἐπισκέψασθαι, πᾶς ὁδὸς ἐστὶ τῆ σιηνώματι ἡμῶν κυρίως ἐλέγεται, ἀλλὰ τι μέρους τῆ ὅλης, καθάπερ ἡ ὁσὰ, ἡ νεῦρα, ἡ φλέβες. σῶμα δὲ τὸ ὅλον. ὅθεν καὶ ἰατροὶ, οἳ δὴ καὶ περὶ φύσεως σωματικῶν ἀκριβῶς διεληφασιν, σῶμα γινώσκουσι τὸ τοῦ βλεπόμενου. ἀλλὰ καὶ ὁ Πλάτων καὶ αὐτὸς τὸ σῶμα καὶ αὐτὸς ἐπίσταται. ἐν γὰρ τῷ Φαίδωνι ὁ Σωκράτης, ἄρα μὴ ἄλλο τι τὸν θάνατον ἡ γέμεθα εἶναι, ἔφη, ἢ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγὴν; καὶ εἶναι τὸ τε θνήσκειν, χωρὶς μὲν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἀπαλλαγῆναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ σῶμα γεγονέναι, χωρὶς δὲ τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος; ὁ γὰρ τοι Μωϋσῆς ὁ μακάριος ἠκώμεν γὰρ καὶ ἐπὶ τὰς κυριακάς ἡδὴ γραφάς· εἰ σῶμα τὸ τοῦ ὀνομάζεσθαι ἐπίσταται, ὃ λέγομεν καὶ πλυνεῖ τὰ ἱμάτια, λέγων, ἐν τοῖς καθαρισμοῖς, ὃ ἐπιφάσας τῆ ἀκαθάρτου, καὶ λίσσεται τὴν σῶματι ἀπὸ ὕδατος, καὶ ἀκαθάρτου ἔσται ὡς ἐσπερας; τίς δὲ καὶ ὁ ἰώβ; εἰ σῶμα ἐπίσταται καὶ αὐτὸς τὸ τοῦ νεκρῶμενου καλεῖν. Φύρεται δὲ μετὰ τὸ σῶμα ἐν σαπρίᾳ σικωλόκων λέγων. ἀλλὰ καὶ ὁ Σολομών, ὅτι εἰς κακὸν τεχνον ψυχὴν ἐκείσε λίσσεται σοφία, εἰ δὲ κατοικήσει ἐν κατὰ χρέως σώματι ἀμαρτίας, καὶ ἐν τῷ Δανιὴλ ἐπὶ τῶν μαρτύρων, ἐκ ἐκνέρι δισεν αὐτῶν τὸ πῦρ τοῦ σώματος λέγειται, καὶ ἡ θριξὶς τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἐκ ἐφλογισθῆ. καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· διὰ τὸ τοῦ λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τι φάγητε, ἢ τί ἐνδύσθητε. ἐχὶν ψυχὴ πλεόν ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τῶ ἐνδύματι; καὶ ὁ Ἀπόστολος, μὴ ἐν βασιλευμένῳ ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι λέγων, σῶμα γινώσκων τὸ τοῦ περικείμεθα σινίσθησι, καὶ πάλιν· εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα ἐγείρωι ἡσθὲν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὃ ἐξείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσιν καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, καὶ πάλιν· εἰ μὴ ἐπὶ πᾶσι ὅτις εἰμὶ

χείρ, ἢ ἐκ τῆς σωματικῆς, ἢ ὡς τὸ τῆτο ἢ ἐκ
 εἶναι ἐκ τοῦ σώματος. καὶ πάλιν καὶ μὴ ἀδενήσας
 Ἀβραὰμ τῇ πίσει, ἢ κατενόησε τὸ ἐαυτοῦ σῶμα
 νεκρῶμενον. καὶ πάλιν. τὰς γὰρ πάντας ἡμᾶς
 φανερωθῆναι δεῖ ἐμὲ προσηλῶν ῥήματος. καὶ Χει-
 ρῆς, ἵνα κομισθῇ ἕκαστος. ἰὰ δὲ τῆς σωματικῆς,
 πρὸς ἃ ἐπὶ αἵματι. καὶ πάλιν αἰμὴν Ἰησοῦ βα-
 ρείαι, καὶ ἰσχυραί, ἢ ὅτι παρυσία τῆς σωματικῆς ἀ-
 δενήσας. καὶ πάλιν οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ
 πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σωματικῇ οὐκ
 οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα. καὶ πάλιν.
 ὅπως οὐ φείλσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἐ-
 αὐτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἐαυτῶν σώματα. καὶ
 πάλιν αὐτὸς ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἀγιασάτω ὑ-
 μᾶς ὁλοκληρῶς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦ-
 μα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν
 τῇ παρυσίᾳ τῆς Κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρη-
 θεῖν. οἱ δὲ ἀσφαλῶς ἐνοήσαντες τῶν ἐδὲν,
 ἐν σάλαϊ καὶ ταραχῇ φέρεσθαι τὸν Απόστολον ὑ-
 πέλαβον, ὡς εἰσὶν αὐτῶν τὰς διανοήσεις τῶν
 λόγων, καὶ ἔδραν ἐκ ἐχέσας, ἀλλὰ ἀναπλε-
 σσας ἄνω καὶ κάτω, καὶ ὁμιλῶντας παλίμνημα,
 ὅτε μὲν τὴν σάρκα ἀνίστασθαι, ὅτε δὲ καὶ ἀνίστασθαι.

Ὅθεν ἵνα μὴ ὡς ἀλλοφθῇ τῶν προσηλῶν
 τῶν μηδὲ ἐν, ὅπως τελείως ἐκτέμνωμεν ὑδραν,
 εἰς τὸ προσηλῶν πάλιν ἐπανελεύσομαι.
 ἐφεξῆς γὰρ, καθάπερ ὑπεσχόμεν, καὶ τὰ ἄλλα
 προσηλῶσι κεφάλαια. αὐτῶν ἐν καὶ ἃ χεῖρ
 πρὸς αὐτὰ λέγεσθαι ἀποδείξας, ἀκόλυσθα πα-
 ρασηλῶν * αὐτῶν, καὶ σύμφωνα εἰς τὴν περὶ τῆς
 ἀναστάσεως τῆς σαρκὸς πίσιν καὶ αὐτὰ εἰρηκότα.
 καὶ μὲν δὲ ἐν * ἃ τὸ πρῶτον εἰς τὸν Απόστολον
 προσηλῶν εἶπεν. τὸ γὰρ, ἐγὼ ὅτι ἐξω χωρὶς
 νόμου ποτὲ λεχθῆναι αὐτῶν ἄνω, τὴν ἐν τῷ Παραδεί-
 σω, * καθάπερ ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα, πρὸ τῆς
 ἐκβολῆς, ἐκ ἐκτὸς σώματος, ἀλλὰ μὲν σώματος
 ἡμῶν ἐν τοῖς Πρωτοπλάστοις διαγωγὴν παρελ-
 γυᾶ. ἐπειδὴ πρὸ τῆς δοθῆναι τὴν ἐντολήν, ὅτι ὁ
 Θεὸς ἀπὸ τῆς γῆς λαβὼν, ἐπλασεῖτον ἄνθρω-
 πον ἐκ τῆς γῆς διὰ τῆς διήγομεν, ἢ γινώ-
 σκοντες ὅπως διὰ τῆς ἀλόγως * προσηλῶ-
 λαῖς βιαζομένης ἡμᾶς ἐλκτικαῖς ἡδονῶν πε-
 ριαγωγαῖς πρὸς ἀκρασίαν. τὸ γὰρ μὴ ἔχον διο-
 ρισμόν, καθ' ὃν δεῖ πολιτεύεσθαι, μηδὲ ἐξ-
 σίαν αὐτοδέσποτον λογισμόν, ποτὲ χεῖρ αἰρεῖται
 πολιτεύματι, ἵνα ἰδίως ἢ τιμηθῇ, ἢ
 ἐκτιμῇ. ψευδῆ, ἀνυπεύθυνον πάντος * δεικτέον ὑ-
 πέλαβον ἐκ τῆς ἐκβολῆς, ὅτι μὴ δύναται τῆ-

non sum ex corpore; non ideo non est ex cor- Orig-
 pore. Item: Et non infirmatus Abraham niani.
 fide, non animadvertit corpus suum mor- Hæresis
 tuum. Deinde: Nam nos omnes manife- LXIV.
 stari oportet ante tribunal Christi; ut refe- Rom. 4. 19.
 rat unusquisque quæ per corpus, secundum 2. Cor. 5. 10.
 quæ gessit. Item: Epistola quidem graves et 2. Cor. 16.
 fortes; præsentia vero corporis imbecilla. 10.
 Adhæc: Scio hominem in Christo ante annos 2. Cor. 12. 3.
 quatuordecim, siue in corpore nescio, siue ex-
 tra corpus nescio. Item: Sic debent viri di- Eph. 5. 28.
 ligere uxores suas, tanquam sua corpora.
 Præterea: Ipse autem Deus pacis sanctificet 1. Thess. 5.
 vos penitus: et integer vester spiritus, et 23.
 anima et corpus sine querela in adventu
 Domini nostri Jesu Christi servetur. At qui
 nihil horum accuratè intelligunt, fluctua-
 re Apostolum, ac perturbatè ferri judica-
 runt: tanquam illius sensus, ac verborum
 sententiæ stabilitate, firmitateque penitus
 carerent, eaque pronuntiaret quæ subinde
 retractarentur: velut interdum resurgere
 carnem, interdum non resurgere.

LV. Quamobrem ne vel minima pars
 eorum, quæ proposita sunt, prætermitta-
 tur; atque ut hydram ipsam omnino succi-
 damus, ad id quod erat propositum rever-
 tar. Deinceps enim, ut ostendimus, &
 in aliis quibusdam capitibus dubitationem
 movent. Itaque simul atque demonstra-
 vero, quænam adversus illa proponi de-
 beant, palam istud faciam; de resurrectio-
 nis carnis fide consentanea illum, ac conse-
 quentia dixisse. Primum igitur ad illa ve-
 niamus, quæ de Apostolo injecimus. Nam
 quod ab eo antea dictum est; Ego vero
 vivebam sine lege aliquando, vitam il-
 lam ostendit, quam in primis nostris
 parentibus ante præceptum (ut initio
 docuimus) in Paradiso duximus, non
 extra corpus, sed in corpore fuisse trans-
 actam. Ante enim quam edictum da-
 retur, limo de terra sumpto hominem
 effinxit: actum ab omni cupiditate libe-
 ri vivebamus; cum ratione destituta cu-
 piditatis, quæ nos blandis voluptatum il-
 lecebris ad libidinem impellit, ne noti-
 tiam quidem haberemus. Nam quod cer-
 ta ac definita lege caret, ad quam accom-
 modare vitam oporteat, neque libera ar-
 bitrii facultate prædictum est; ut ad quod
 velit se vivendi genus applicet; ex quo
 propriè honorem, vel vituperationem
 mereatur, extra omnem esse reprehen-
 sionem concedi necesse est: quandoquid-
 em ea concupiscere non potest, quibus

Origeni.
Hæresis
LXIV.

Gen.

Rom. 7. 7.

Gen. 3.

ipsi non fuerit interdictum. Quod si concupiverit, tamen non id ei crimini vertetur. Concupiscere quippe non ad ea refertur, quæ adsunt, quæque potestati nostræ subjacent, sed ad ea duntaxat, quæ ita adsunt, ut in facultate nostra minimè sint posita. Quod enim alicui neque est vetitum, neque illo indiget, quomodo appetere illud ac diligere potest? Quocirca scriptum est: *Concupiscentiam non noveram, nisi Lex dixisset: Non concupisces.* Cum enim mandatum illud accepissent: *Ex arbore autem scientia boni, & mali non comedetis. Quicumque autem die comeditis ex illa, morte moriemini:* tum demum cupiditatem animo concepit. Non enim quæ cupidus quisque in potestate habet, & obtinet, iisque uti potest, ea concupiscit; sed à quibus prohibetur, quibusque privatur, ut ea non possideat. Præclare ergo dictum est. *Concupiscentiam non noveram, nisi Lex dixisset: non concupisces.* Hoc est: *Non comedetis ex illo.* Hinc enim locum occasionemque, ut ad me illudendum, atque avertendum accederet, peccatum accepit.

LVI. Etenim mandato semel edito, occasionem inde perficiendæ in me concupiscentiæ Diabolus est nactus, cum me singulari quadam calliditate in eorum, quæ vetita sunt, concupiscentiam hortatu suo compulisset. Nam *absque Lege peccatum mortuum est.* Quæ Lex nisi data foret, ac si nondum existeret, irritum esset, otiosumque peccatum. Ego verò ante Legem sine reprehensione vivebam; cum nulla mihi esset sanctio, ac regula præscripta, ad quam comparari vitam oporteret, à qua si exciderem, peccatum committerem. Simulatque verò mandatum accessit, peccatum revixit: ego mortuus sum. Ita Lex illa, quæ ad vitam data fuerat, inventa mihi est in mortem. Quoniam ubi Deus legem imposuit, ac quid agendum, aut non agendum esset, definiit, concupiscentiam in me Diabolus perfecit. Quippe cohortatio illa ac præceptum mihi à Deo constitutum ad vitam, immortalitatemque pertinebat; ut si parem illi, & ex ejus præscripto degerem, sine ulla offensione felicissimam & ad æternitatem florentem vitam, ac gaudium in sempiternum consequerer. Sed illud præceptum violanti mihi in mortem ac damnationem conversum est.

Diabolus
peccatum
ab Aposto-
lo dicitur.

Quandoquidem Diabolus, quem peccati modò nomine insignivit, eo quòd peccati sit artifex ac repertor, per pecca-

των ἐπιθυμήσαι, ὥν μὴ κεκώλυται. καὶ ἐπιθυμήσει δὲ ὅσα αἰτίαθήσεται. τὸ γὰρ ἐπιθυμήσαι ἔχει ἐπὶ τῶν παρόντων, καὶ ὑποκειμένων ἐν ἐξουσίᾳ πίπτει, ἀλλ' ἐπὶ τῶν παρόντων μὴ, μὴ ὄντων δὲ ἐν ἐξουσίᾳ. πῶς γὰρ ἔμὴ κεκώλυταί τις, μηδὲ ἐνδεής ἐσι, τὰς ἐπιθυμείας καὶ ἐρεῖ; διὰ τὰς τὴν ἐπιθυμίαν ἔκ' ἡδεῖν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγε, ὅσα ἐπιθυμήσεις. ἀκούσας γὰρ, ἀπὸ δὲ τῆς ἐξουσίας τῆς γινώσκου καλὸν, καὶ πονηρὸν ἐφάγεοτε ἀπ' αὐτῆς, ἥ δ' αὖν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτῆς, θανάτῳ διδοθαι νεύετε· τότε τὸ ἐπιθυμήσαι συνέλαβον, καὶ ἐνεκίσθησα. ἔγὰρ ὧν ἔχει, καὶ ὧν ἐξουσία· καὶ ζεῖ, καὶ κέχρηται αὐτοῖς ὁ ἐπιθυμῶν, ἐπιθυμεί, ἀλλὰ ὧν κεκώλυται, καὶ ἀφίρηται, καὶ ὅσα ἔχει. διὸ δὴ καλῶς τὴν ἐπιθυμίαν ἔκ' ἡδεῖν ἐλέγχθη, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγε, ἔκ' ἐπιθυμήσεις. ὁ δὲ ἐστίν, ἐφάγεοτε ἀπ' αὐτῆς. ἐντεῦθεν γὰρ ἐκτῆσατο τόπον, καὶ ἀφορμὴν εἰσελθεῖν πρὸς τὸ διαπαῖξάί με, καὶ πῶς αὐτῆς ψαθῆναι ἡ ἀμαρτία.

Δοθείσης γὰρ τῆς ἐντολῆς, ἔσχε λαβὴν διὰ τῆς ἐντολῆς ὁ Διάβολος κατεργάσατο ἐν ἐμοὶ τὴν ἐπιθυμίαν, παρορμήσας με, καὶ πειρασκαλεσάμεν ἐντέχνως εἰς ὀρεξίν καταπεσεῖν τῶν κεκωλυμένων. χωρὶς γὰρ νόμου ἡ ἀμαρτία νεκρά. οἷον ἐδοθείσης γὰρ ἐδὲ ἔσσης ἐδέπω τῆς ἐντολῆς, ἀπραγμὴν ἦν ἡ ἀμαρτία. ἐγὼ δὲ ἔζων ἀμέμπλως πρὸς τῆς ἐντολῆς, ἔκ' ἔχων διορισμὸν, καὶ διαταγὴν, καθ' ἣν ἐδεῖ πολιτεύεσθαι, ἥς καὶ ὀλιγόησας ἀμαρτήσομαι. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ἡ ἀμαρτία ἀνέζησεν· ἐγὼ δὲ ἀπέθανον, καὶ εὐρέθη μοι ἡ ἐντολὴ εἰς ζωὴν αὕτη, εἰς θάνατον, ὅτι μετὰ τὸ νομοθετῆσαι τὸν Θεόν, καὶ διασεῖλασθαι τὸ ποιητέον, καὶ μὴ ποιητέον, κατεργάσατο ἐν ἐμοὶ τὴν ἐπιθυμίαν ὁ Διάβολος. Ἡ γὰρ πῶς αἰνεῖς τῷ Θεῷ καὶ πῶς αὐτῇ τῇ δοθείσῃ μοι αὕτη εἰς ζωὴν, καὶ ἀφάρσιν, ἵνα πειθόμεν αὐτῇ, καὶ κατ' αὐτὴν βίβης, ἀπήμονα καὶ μακαριστότατον δι' αἰῶν, καὶ αἰεὶ θάλλοντα πρὸς ἀθανασίαν βίον ἔχω, καὶ χαρὰν. ἀθετήσαντι δὲ καὶ αὐτὴν, εἰς θάνατον ἀπέδη καὶ καταδίκην. ἐπειδὴ ὁ Διάβολος, ὃν ἀμαρτίαν νῦν ἔχει ἐκάλεσε, διὰ τὸ δμιουργὸν αὐτὸν ἀμαρτίας ὑπάρχειν, καὶ εὐρεθῆναι, διὰ τῆς ἐντολῆς ἀφορμὴν λαβὼν, πρὸς πῶς αὐτῇ ἐξηπάτησέ

με καὶ ἀπατήσας ἀπέκτεινεν, ὑπὸ θυνοῦ τῷ, ἢ δ' ἀνήμερα φάγητε ἀπ' αὐτῶ, θανάτω ἀποθανείσθε, κατακρέματι χρέεσθαι κατεργασάμεν. ὥστε ὁ μὲν νόμος ἁγίος, καὶ ἡ ἐντολὴ τῆς Θεῆς δικαία, καὶ ἁγία, καὶ ἀγαθὴ. **For. 7π.** ὅτι μὴ * ἐν τῷ βλάψαι, ἀλλὰ ἵππῃ τῷ σώσαι ἐδόθη. μὴ γὰρ οἰάμεθα ὅλως ἀνωφελες τι ποιεῖν, ἢ βλαβερὸν τὸν Θεόν. τίς γὰρ τὸ ἀγαθὸν ἐμοὶ ἐχέτο θάνατον, ὃ τῷ μεγίστῳ ὁμοίως αἰτίον ἐσόμενον ἀγαθὸν νομοθέτημα ἐδόθη; μὴ χροῖτο. ὅτι μὴ ἡ ἐντολὴ τῆς Θεῆς εἰς τὸ καταδελωθῆναι με ἐχέτο τῇ φθορᾷ, καὶ ἐναπομάζασθαι κήρυξ ὁλέθρου αἰτίας. ἀλλὰ ὁ Διαβόλος, ἵνα φανερωθῇ διὰ τῶ ἀγαθῷ τὸ κακὸν ἐμοὶ κατασκευάσας, ἵνα γνηται, καὶ ἐλεγχθῇ καθ' ὑπερβολὴν ὁ δόρετης, καὶ τέπτων τῆς ἀμαρτίας ἀμαρτωλός, καὶ διορθῇ δὲ τῷ κακῷ τὰναντία τῆς ἐντολῆς τῆς Θεῆς ἵππεροπεύσας. οἶδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος ἐστὶ πνευματικός, διὸ καὶ κατ' ἐδὲν αἰτίον βλάβης ἔδεν. πόρρω γὰρ ἵππθυρίας ἀλόγως καὶ ἀμαρτίας ἐσκήνωται τὰ πνευματικά. ἐγὼ δὲ σαρκινός εἰμι, πεπραμμένος ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν. οἶον, ἐγὼ ὁ σαρκινὸς ὢν, καὶ ἐν μέσῳ τῶ πονηρῷ, καὶ ἀγαθῷ κατασθεῖς, ὡς αὐτεξέστις, ἢ ἐπ' ἐμοὶ ἐλέσθαι ὁ βελομαι ἢ τέθεικα γὰρ, Φησί, πρὸς πρὸς σῶμα σὺ τὴν ζωὴν, καὶ τὸν θάνατον. νεύσας πρὸς τὸ πρᾶναι μὲν τῷ πνευματικῷ νόμῳ, οἶον τῆς ἐντολῆς, ὑπακούσας δὲ τῷ ὕλικῷ, οἶον τῷ ὀφείναι τὴν συμβεβηκυῖαν, πέπραμαι διὰ τὴν τοιαύτην αἵρεσιν, πεσὼν ὑπὸ ἀμαρτίαν, τῷ Διαβόλῳ. ὅθεν ἐντεῦθεν πολιορκησάν με τὸ κακὸν ἐνίζανει, καὶ ἐμπολιτεύεται εἰσοικέσθαι ἐν τῇ σαρκί μου, καθάπερ κηφὴν ἐν κηρίῳ μελίσσης πρᾶναι. **D** πολλὰ καὶ αὐτὸν, καὶ βομβῶν δίκης ἵππετεθείσης μοι τὴν ἐντολὴν ἀθετήσαντι προειπῆναι τῷ κακῷ. διὸ καὶ ἐγὼ γινώσκω ὁ κατεργάζομαι, λογιζόμενος ὁ μὴ θέλω. τὸ γὰρ, ὁ κατεργάζομαι ἐγὼ γινώσκω, καὶ ποιῶ ὁ μισῶ λεγόμενον, ὅτι ἐπὶ τῷ τελεσιργῆσαι τὸ φαῦλον, καὶ δράσαι πρᾶναι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ μόνον ἐνθυμηθῆναι, λογιζόμενος ἀνοικείων ἡμῖν προσιπταμένων πλεονακίς, καὶ ἐμψφантаζόντων ἡμᾶς πρὸς ἃ μὴ θέλομεν, τῆς ψυχῆς τοῖς λογισμοῖς περὶ πολλὰ πρᾶναι γομένης.

A tum occasionem habens, illudit mihi, & illum Origenum interfecit: cum videlicet ei me damnationi fecit obnoxium: Quacumque die comederitis ex illo, morte morietur mihi. Itaque Lex est sancta, & mandatum Dei iustum, & sanctum, & bonum. Non enim ut obesset, sed ut salutem conciliaret, est praescriptum. Siquidem nemo per suadere sibi debet, inutile a Deo quicquam, vel cum damno conjunctum fieri. Cur igitur quod bonum est, morti mihi atque exitio fuit, lexque illa constituta mihi est, quae perinde ingens mihi commodum posset afferre? Absit. Nam Divinum illud mandatum non eo datum est, ut in corruptionem velut servitutem incurrerem, earumque mihi labe inurerentur, quae in extremam perniciem conjicerent. Sed ut Diabolum per id quod bonum est malum mihi perspicue molitum esse constaret: atque ut inventor ille peccati, & architectus excellenti quadam ratione peccator esset, atque esse deprehenderetur; & a bono se jungeretur is, qui Divinae legi contraria procurasset. Spiritalem enim Legem esse novimus; ideoque nemini esse fraudi ulla in re posse: cum ab experte rationis cupiditate longe spiritualia distita sint. **E**go vero carnalis sum, vanumdati sub peccatum. Quali diceret. Ego vero carnalis sum, atque in mali bonique medio positus, utpote liber, ut quod velim integrum mihi sit eligere: (Posui enim, inquit, ante faciem tuam vitam & mortem) cum in id inclinasset, ut & spiritali legi, hoc est mandato, minime parerem, & terrenae ac cum materiae face concreta, hoc est serpentis monitis, obtemperarem; propter hunc delectum in peccatum prolapsus Diabolo sum venditus. Hinc malum velut obli-dens mihi adhærescit, atque in carne mea, tanquam in domo quadam, habitat: quemadmodum fucus circum favos apum volitans, ac bombis obstrepens. Mihi itaque violati mandati poena hæc imposita est, uti malo quodammodo venderer. Propterea quod facio non intelligo, dum quod nolo cogito. Hæc enim verba: quod facio non cognosco, & quod odi facio, non sic accipienda sunt, quasi malum perficere penitus ac committere dicatur; sed ad solam cogitationem referri par est: cum plerumque alienæ nobis & absurdæ cogitationes advolent, & ad ea quæ nolumus illudendo nos provocent: quod anima cogitationibus suis per infinita rerum genera distrahatur.

Origeni.
Hæresis
LXIV.

Malæ cogitationes
evitare non
possumus
sed repellere.

Explicatur
Apostoli
dictum.

Psalm. 18.

1. Cor. 10. 5.

LVII. Neque enim in nobis ullo modo situm est, abhorrentia cogitare, vel non cogitare; sed uti, vel non uti cogitaris. Nam ne nobis istiusmodi cogitationes obrepant, quæ probandi nostri causa extrinsecus immittuntur, prohibere non possumus: non assentiri, & oblati non uti, possumus. Alioqui quomodo tandem Apostolus malum, quod sibi displicebat, maximè committeret: malum verò quod placebat nequaquam faceret, nisi de peregrinis cogitationibus loqueretur, quas animo quandoque vel inviti, incertaque nobis ex causa tractare solemus? Quas quidem evertere, atque inhibere convenit, ne diffusa, ac collata extremos quosque velut animæ fines in potestatem redigant. Neque enim fieri potest, ut si illæ commodè succreverint, bonum in nobis efflorescat. Rectè itaque dicebat Apostolus. *Quod enim perficio, non cognosco. Non enim quod volo facio, sed quod odi hoc facio.* Volumus quippe ea quæ minimè conveniunt, quæque illicita sunt, ne cogitare quidem. Illud enim perfectum demum bonum est, quod non modo à perpetrando, sed & cogitando malo temperat. Et quod bonum volumus, nequaquam efficitur: sed quod nolumus malum. Si quidem animo nostro frequentes incidunt, ac vel invitos infinitis de rebus infinitæ cogitationes invadunt, quæ nos curiositate, atque à ratione abhorrentium negotiorum multitudo implicant. Quocirca ejusmodi ne cogitare quidem velle, potestatis est nostræ: Id autem assequi, ut penitus extingvantur, neque nobis amplius occurrant, non est facultatis (uti diximus) nostræ: sed certo modo duntaxat uti, vel non uti: Ut hæc sit loci illius sententia: *Non enim quod volo facio bonum.* Volo enim minimè cogitare, quæ mihi noceant: quoniam bonum istud est, ac reprehensione caret: ut illud dictum testatur; *Sine vituperatione factum manibusque, ac mente quadratum.* Ergo illud quod volo bonum non facio, sed quod nolo facio malum. Cogitare enim nolo, & quæ nolo tamen cogito. Atque illud videte quæso, an non eandem ob causam David Deo supplicaret, indignè ferens, quod ea quæ minime vellet animo pertractaret. *Ab oculis, inquit, meis munda me, & ab alienis parce servo tuo. Si mei non fuerint domini, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto magno.* Sed & Apostolus alio in loco: *Cogitationes destruentes & omnem altitudinem, quæ extollitur adversus cognitionem Dei,*

ΟΥΤΩ ΕΦ' ΗΜΙΝ ὅλως τὸ ἐνθυμεῖσθαι, ἢ μὴ ἐνθυμεῖσθαι κείται τὰ ἄτοπα, ἀλλὰ τὸ χρῆσθαι ἢ μὴ χρῆσθαι τοῖς ἐνθυμήμασι. κωλύσαι μὲν γὰρ μὴ ἐμπιπτεῖν εἰς ἡμᾶς τὰς λογισμὰς & διωάμεθα, πρὸς δοκιμὴν ἡμῶν ἔξωθεν εἰσπνεομένους μὴ πεισθῆναι μὴ τοι, ἢ μὴ χρῆσθαι αὐτοῖς διωάμεθα. ἐπεὶ πῶς ὁ Ἀπόστολος τὸ μὲν κακὸν ἔχῃ κίσα, ὡς ἀπὸ πρὸς ἐκεῖ, ἐποίησε, τὸ δὲ καλὸν ὡς ἠρέσκειτο, ἡκιστα, εἰ μὴ περὶ τῶν ὀφεισίων ἐνθυμημάτων ἔλεγε, ἀ ἐνθυμώμεθα ἔσθ' ὅτε καὶ μὴ βελόμην, ἐξ οἷας & γινώσκοντες αἰτίας; ἀ ἀνατρεπέσθαι χρὴ, καὶ ὑπιστάμεσθαι, ἵνα μὴ * Cor. 6.
B Δεινόμεθα τῶν πᾶτων κρατήσωσι τῆς ψυχῆς. ἀμύχανον γὰρ ἔστων ἐνδουκασάντων ἐς ἡμῖν ἐπανατεῖλαι τὸ ἀγαθόν. ὁρῶντες ἄρα, ὁ γὰρ κατεργάζομαι & γινώσκω, ἔλεγε. & γὰρ ὁ θέλω πράσσω, ἀλλ' ὁ μισῶ, τὸ ποιοῦ. θέλω μὴ γὰρ τὰ μὴ προσήκοντα, καὶ ἀ μὴ θέμις * Cor. 10.
C (περὶ) Φιλοπαραγμοσύνης ἀλόγως ἐμπιπλάντα. διὸ τὸ μὲν θέλει αὐτὰ μὴδὲ ἐνθυμεῖσθαι πρὸς αὐτὰ, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι εἰς τὸ ἀφανίσαι, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ περὶ τὸν λογισμὸν ἀνέλθωσιν, ὅτι μὴ κείται τὸ ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἔφη, ἀλλὰ τὸ χρῆσθαι μόνον αὐτοῖς πως, ἢ μὴ χρῆσθαι. ὡς εἶναι τὸν νῦν τοῖς τῶν ῥητῶν & γὰρ ὁ θέλω, ποιοῦ ἀγαθόν. θέλω γὰρ μὴ ἐνθυμεῖσθαι ἀ βλάπτει με. ἐπεὶ δὲ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἀμωμον καὶ τὸ λεγόμενον, ἀνδρὶ φύγει τετυγμένον χερσὶ τῆς νόου τετεράγωνον. καὶ ἔστω μὲν ὁ θέλω ἀγαθόν & ποιοῦ, ὁ δὲ μὴ θέλω πράσσω κακόν. & θέλω ἐννοεῖσθαι, καὶ ἐννοεῖμαι, ὅσα μὴ θέλω. καὶ * ὑπιστάμεσθαι, εἰ μὴ διὰ ταῦτα For. 31.
αὐτὰ καὶ ὁ Δαυὶδ εἰετύχανε τῷ Θεῷ, διαχερσίων ἐπὶ τῷ λογίζεσθαι καὶ αὐτὸν ἀ μὴ ἡθέλει. διὰ τῶν κρυφίων με καθάρισόν με, καὶ διὰ τῶν ἀλλοτριῶν φεῖσαι τὰ ὀφεισθέντα. εἰ μὴ με κατακυριεύσωσι, τότε ἀμωμον ἔσομαι, καὶ καθαρὸς ῥησμαι ἀπὸ ἀμαρτίας μεγάλης. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐν ἐτέρῳ λογισμῶς καθαρῶντες, καὶ πᾶν ὑψωμα ἐπωαρόμενον καὶ τῆς γνώσεως τῷ Θεῷ,

καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ.

Εἰ δὲ τις ὁμώσει τῷ λόγῳ ἵεναι τολμῶν ἀποκρίνεται, ὡς ἄρα διδάσκει ὁ Ἀπόστολος, ὡς ἔμῃ μόνον ἐν τῷ λογίζεσθαι τὸ κακὸν, ὃ μισῶμεν, καὶ ὃ ἐθέλομεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ποιεῖν αὐτὸ, καὶ κατεργάζεσθαι, διὰ τοῦτο, ἔγὰρ ὃ ἐθέλω ποιεῖν, λελέχθαι, ἀγαθόν, ἀλλὰ ὃ ἐθέλω κακὸν τοῦτο πηλοῦμαι ἀξιώσωμέν περ, εἰ ἀληθῆ λέγει ὁ ταῦτα λέγων, διασαφῆσαι τί μὴ τὸ κακὸν ὃ ἐμίσηται ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἐκ ἡθέλητο μὲν ποιεῖν, ἐποίησε δὲ, καὶ ἀγαθόν ὃ ἐβέβηκετο μὲν ποιεῖν, ἐκ ἐποίησε δὲ, ἀλλὰ ἀντιφρόνως ὅσῳ μὴ ἤθελε ποιῆσαι τὸ ἀγαθόν, τοσαυτάκις ἔτὶ τὸ ἀγαθόν ὃ ἤθελεν, ἀλλὰ τὸ πονηρὸν ὃ μὴ ἤθελεν ἐποίησε. ἄρα γὰρ ἔθελον εἰδωλολατρεῖν, ἀλλὰ θεολατρεῖν, ὃ μὲν ἤθελε θεολατρεῖν, ἐκ ἠδύνατο, ὃ δὲ μὴ ἤθελεν εἰδωλολατρεῖν, ἠδύνατο; ἢ σωφρονεῖν μὲν ὃ ἤθελεν ἐκ ἐποίησε, ἀκολασαίνεσθαι δὲ ὃ ἤχθετο ἐποίησε; καὶ συλλήβδην κορυφαίαν, ἀλλὰ ἀσωτεύεσθαι καὶ θυμῶσθαι, ἀδικεῖν, καὶ τὰ ἄλλα τῆς πονηρίας ἔργα, ἃ μὴ ἤθελεν ἐποίησε μὲν, ἃ δὲ ἤθελε, δικαιωσύνην, καὶ ὁσιότητα ἐκ ἐποίησε; καὶ μὴ αὐτὸς ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις προσηγορεύων ἐξεγείρων πάντας εἰς τὸ μὴ ἀνομεῖν, ἔμῃ μόνον οὕτως ποιοῦντας καὶ ὑποτασσόμενους τὰ ἄνω ὁλέθρων τηρεῖσθαι, καὶ ὁρῶντες τὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ τὰς συνουσιασμένους αὐτοῖς εἰς αὐτάς, ἀμυγῆς ἀμαρτίας ἐν ἡμῖν τὸ δίκαιον ἀσκεῖσθαι διαμιλλώμενοι. πᾶν γὰρ ἀμαρτήμα καὶ ὑποταγήματα τὸ συμπέρασμα κτᾶται διὰ τῆς σαρκός. πολλὰ γὰρ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς ἀναφανδὸν αὐτὰ δὴ ταῦτα διδάσκων ἡμᾶς ὑπεκτρέπεσθαι καὶ μισεῖν, Φησὶ μὴ πλανᾶσθε ἕτεροι, ἕτεροι εἰδωλολάτραι, ἕτεροι μοιχοί, ἕτεροι μαλακοί, ἕτεροι δρεσνοκοῖται, ἕτεροι κλέπται, ἕτεροι πλεονέκται, ἕτεροι μέθυσοι, ἔστω δόδοροι, ἔστω ἄρπαγες βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσοι. καὶ τὸ κορυφαίωτάτον, εἰς τὸ παντάπασιν ἡμᾶς ἐκ παντὸς ἀποδοῦναι, καὶ ἀποτινάξασθαι τὸ ἀμαρτάνειν πρὸς ἑαυτὸν μνηστῆρα ἀποδοῦναι. Cor. π. νεται, γίνεσθε, καθάπερ καὶ ἡμεῖς Χριστῷ. ἔμῃ τὸ ποιεῖν ἃ μὴ ἤθελε καὶ πηλοῦμαι ὑπέθετο τὰ ἀποδοῦναι, ἀλλὰ τῷ μόνον λογίζεσθαι ἕπει πῶς αὐτὸ ἢ μνηστῆρ. ἀκριβῆς τὸ Χριστῷ;

Ad captivantes omnem intellectum in obsequium Christi.

L VIII. Jam verò si quis refragari his dictis ausus objiciat : Doceri hoc ab Apostolo ; non ad cogitationem modò mali, quod averſamur, quodque fugimus, sed & ad opus ipsum, & actionem illa referri, cum sic loquitur : Non enim quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc facio. Hunc igitur, qui sic ratiocinetur, si modo vera dicit, explicare jubeamus, quòdnam esse malum illud, quod cum odisset Apostolus, neque facere vellet, nihilominus faceret : aut illud è contrario bonum, quod cum maximè vellet præstare, nequaquam poterat. Imò verò quoties patrare bonum vellet, non quod volebat bonum, sed quod volebat malum re ipsa perficiebat. Utrumnam Deorum exempli gratia venerari simulacra nolens, sed vero Deo cultum adhibere, hoc quod cupiebat assequi non poterat ; quod nolebat autem, ut simulacra coleret, hoc verò poterat ? An cum temperanter vellet vivere, nequaquam id faciebat, libidines verò ac flagitia, quibus offendebatur, vita ac factis exprimebat ? Atque ut summam colligam, crapulam, ac luxum, iram, injustitiam, ceteraque improbitatis officia cum nollet usurpabat : quæ vellet autem, justitiam, ac sanctimoniam consecrari non poterat. Atque idem ille mediis in Ecclesiis summa omnes animi contentione ad evitanda scelera cohortans, non eos solum qui facinora perpetrarent, iisque studebant, ad exitium & iram Dei reservandos admonuit : Sed & illos insuper, qui cum Rom. 7. 5. eis in ejusmodi sceleribus consentirent. Ad eo pura, ac sincera ab omni labe justitiæ à nobis officia præstari magnopere contendebat. Quippe peccatum omne ac conatus adminiculo carnis ad effectum perducitur. Quamobrem sæpenumerò in Epistolis eadem illa manifestè nobis inculcans, fugere averſarique jubet. Gal. 2. 17. Na- 1. Cor. 6. 9. lite errare, inquit, neque fornicatores, neque idololatrae, nec adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, nec avari, nec ebrii, neque contumaces, neque raptores regnum Dei possidebunt. Deinde, quod caput est, ut nos ad peccatum omni ope vitandum, & excutiendum impelleret : Imitatores mei, inquit, estote, sicut & ego Christi. Ira non agendo committendoque, quæ nollet, sed cogitando solum superiora illa proposuit. Alioqui qui posset imitator Christi esse

Origeniani.

Hæresis LXIV.

Origeni-
niani.
Hæresis
LXIV.

II. β.

perfectus? Nunc autem cum saepe bestiarum propriè nobis cogitationes incidant, quæ nos alia alias cupiditate ac curiositate compleant.

Muscarum veluti densarum examina multa:

Idcirco non quod volo, dixit, hoc facio. Quæ quidem constanter ex animo ejicienda sunt, ut ad nullum omnino, faciendi quæ suaerit gratia, declinemus. Ut enim ad coeleste regnum adscribamur, postquam per omnes voluptates, ac dolores periculum nostri fecerimus, utrumnam constantes, atque immutabiles simus, & ubique incorrupti instar auri igne atque incendio probati, nihil à propria virtute desciverimus, tum verò plerisque rebus animus noster perturbatur atque angitur. Quamobrem fortiter nos eorum conatibus opponere debemus. Quemadmodum gerere se milites solent: qui cum se ab hostibus obsideri vident, horum sagittis ac jaculis contemptis, tutandæ urbis gratia magno animo impressionem in eos faciunt: neque quicquam studii prætermittunt, donec confectum illorum globum propulsent, atque extra fines suos ejiciant. Vides enim uti cogitationes propter peccatum illud, quod in nobis habitat, extrinsecus insurgant, velut rabidi quidam canes, vel audaces ac truculenti prædones, quos immanis ille tyrannus, & injustitiæ princeps assidue in nos immittit. Atque ab iis quidem probamur, utrum resistere ipsis, atque ex adverso velut in acie consistere possimus.

*Melior ac
filiis pre-
sente refi-
sionum.*

Mat. 16. 26.

Eph. 6.

LIX. Age itaque vide sis anima, ne infracta quandoque in illud transversa rapiaris, nec ullo te redemptionis pretio liberare possumus. *Quam enim commutationem dabit homo pro anima sua?* Et quidem optandum illud erat, ac lætitiæ plenissimum, nullos ut adversarios atque hostes haberemus. Sed quoniam fieri istud non potest, & quod volumus nequaquam assequimur: Volumus enim habere nullum, qui nos ad animi perturbationes attrahat: Nam hoc modo citra sudorem ac laborem salutem obtinere potuimus: Sed quod volumus id minimè fit, imo id potius quod nolumus. Probari enim nos, uti diximus, oportet. Cum hæc igitur ita sint, nunquam, ô anima! impromissimo cedamus hosti, sed *Dei armaturam sumentes*, quæ nostuetur ac protegit, *justitiæ loriceam induamus*, & *calceemus pedes in præparatione Evangelii pacis*: in omnibus *sumentes scutum fidei*, in quo possimus

Ανὴρ ὃ ἐπειδὴ περ ἐμπίπῃσι θηριώδεις πολ-
λάκις λογισμοί, Ἰππιδυρίας ἡμᾶς ἄλλοτε
ἄλλως ἐμπιπλῶντες καὶ πειρασάσας.

Ἡὕτε μῦθων ἀδινάων ἔθνεα πολλὰ.

ἔφη, τὸ γὰρ ὃ δέλω, τὲτο ποιω, * ἄχει τῆς
ψυχῆς διδασκῶς ἀποσοβεῖν, μηδὲνα ὅλως εἰς
τὸ ποιῆσαι τὰ ὑπὸ αὐτῶν ὑπηχόμενα νδύον-
τας. ἵνα γὰρ ἐλκεῖσθαι εἰς τὴν βασιλείαν
τῶν ἑσθίων, ἐν πάσαις ἡδοναῖς, καὶ λύπαις
δοκιμασθέντες, εἰ μὴ μεταβαλλοίμεθα, ἀλ-
λὰ πανταχῶ, καθάπερ ἀκήρατ' ὅ χρυσός,
διὰ πυρὸς βασανιζόμενοι οὐκ ἐξίσταμεθα τῆς
οἰκείας ἀρετῆς, συμβαίνει τὲτο, διοχλεῖσθαι
τὸν νῦν ὑπὸ πολλῶν. ὅθεν δὴ θηριώδεις, ὥσπερ
εὐρατιώτας ἀρίστους, ἀντιπαρατάσσεται δεῖ, οἱ
ἐπειδὴ ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰσθάνονται πολιορ-
κόμενοι, τοξείας ὁδὸν φροντίσαντες, καὶ τῶν
ἄλλων αὐτῶν ἀκοντισμάτων, ὑπὲρ τῶ σῶσαι
τὴν πόλιν παρδύμως ἐπ' αὐτοὺς ἵενται, μη-
δὲν ἐλλείποντες παροῦς, ἐς' αὖν τὸ εἴφ' αὐ-
τῶν εἰς Φυγὴν ἀνατρέψαντες ἀπώσωνται
τῶν ὄρων ἔξω. ὁρᾷς γὰρ ὡς οἱ λογισμοὶ διὰ
τὴν οἰκίσαν ἁμαρτίαν ἐν ἡμῖν ἔξωθεν Ἰπ-
σιμύσανται, καθάπερ εἰ κύνες λυσσῶντες, ἢ
ἄγριοι, καὶ θρασεῖς λησῶν κατ' ἡμῶν αἰεὶ πα-
ρορμώμενοι ὑπὸ τῶ τυράννῃ καὶ ἀρχοντὶ
τῆς ἀδικίας, δοκιμάζοντες ἡμᾶς, εἰ ἀντί-
στασθαι αὐτοῖς ἀρκέμεν καὶ ἀντιπαρατάσ-
σεσθαι.

Ἀγε ἐν μὴ ποτε ὑπενδῶσα ἀρπαδῆς ὡ
ψυχῇ, πρὸς αὐτὸν, καὶ οὐκ ἔχομεν ὑπὲρ σῶ-
σθαι λύτρα. τί γὰρ ἀντικατάλλαγμα δώ-
σει, φησὶν, ἄνθρωπος τῆς ψυχῆς αὐτῆς; κα-
λὸν μὲν ἐν εἰ μὴ ἔχομεν, ἢν ἄρα, καὶ χαρ-
μότατον, ὅτ' ἀντιπράσσοι ἡμῶν καὶ μα-
χομένους. ἐπεὶ δὲ τὲτο ἀδύνατον, καὶ ὃ θέ-
λομεν ἔδυνάμεθα. θέλομεν γὰρ μὴ ἔχειν
ὅτ' ἐξέλκοντες ἡμᾶς εἰς πάθη· ἢν γὰρ ἀ-
νιδρωτὶ σωθῆναι, καὶ ὃ θέλομεν τὲτο ἔγι-
γνεται, ἀλλ' ὃ δέλομεν. δεῖ γὰρ ἡμᾶς θα-
κράζεσθαι, ὡς ἔφη. μὴ ἐνδιδῶμεν ἐν, ὡ ψυ-
χῇ, μὴ ἐνδιδῶμεν πρὸς πονηρῶν, ἀλλὰ ἀναλα-
βόντες τὴν πανοπλίαν τῆς Θεᾶς ὑπερασπίξ-
σαν, καὶ ἀπογαγωνιζομένην ἡμῶν, ἐνδυσάμε-
θα τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδυ-
σάμεθα ὅτ' πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς ἘΥαγ-
γελίας τῆς εἰρήνης, ἐν πάσιν ἀναλαβόντες
τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ διωγόμεθα

*F. ἀχει
δε εἰς μ-
δύνα.*

πάντα τὰ βέλη τῆς Πονηρίας τὰ πεφυρωμένα
 σβέσαι, καὶ τὴν ὤψικεΦαλαίαν τῆς σωτηρίας
 δεξασθαι, καὶ τὴν μάχαιραν τῆς πνεύματος,
 ὅ ἐστι ρῆμα Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι σῆσαι πρὸς
 τὴν μεθοδεῖαν τῆς Διαβολῆς· λογισμὸς τε
 καθάρειν, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαυρόμενον καὶ
 τῆς γνώσεως τῆς Θεοῦ. ὅτι μὴ ἔσιν ἡμῖν ἡ πᾶ-
 λη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα. τέττε δὲ ἕνεκα
 ταῦτα λέγω, ὅτι ἔτι ὁ τρόπος τῆς Απο-
 σόλης τῶν σωμαγμάτων. πολλὰ μὲν γὰρ
 ἐσι καὶ παρὶ ἐκάστω τῶν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ταύ-
 τη εἰρημνίων δοποδεῖσαι, ὡς ὁρθοδόξως καὶ
 μεμελημένως ἔχει· ἀλλὰ μακρὸν ἂν εἴη ἕκα-
 στον αὐτῶν ἕτως διελθεῖν. τὸ γὰρ τύπον ὡς
 δεῖσαι μόνον, καὶ τὴν βέλησιν ποιῆσαι
 νῦν· ἔτι γὰρ ὁ θέλω, τέτο πρᾶσσω, ἀλλ' ὁ μι-
 σῶ, τέτο ποιῶ. σύμφημι τῷ νόμῳ τῆς Θεοῦ,
 ὅτι καλός· νυνὶ δὲ ἔκτετι ἐγὼ κατεργάζομαι
 αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκῶσα ἐν ἐμοὶ ἀμαρτία. οἶδα
 γὰρ ὅτι σὺ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τέττεσιν ἐν τῇ σαρ-
 κί μου, τὸ ἀγαθόν. ὁρθῶς λέγων. μέμνησθε
 γὰρ ἐν τοῖς ἐμπερθεῖν, ὡς ὁριζόμεθα, εἰ καὶ
 ὑπεύδων ἐγὼ ταχὺ πάντα διεξελεῖν μάλ-
 λον βραδύνω, μακροτέρως με τῶν λόγων
 τῆς περιόδου ἧς περσεδύκησα γεγνημένης,
 ὡς περσευμητέον διὰ διανύσαι. ἄλλως γὰρ τῶ
 προκειμένῳ ἔποτε ἡξομῶ ἐπὶ τέλος.

Οὐκ ἂν ἐλέγομεν ἀφ' ἑ τὸν ἄνθρωπον *
 ἐμνημονύετε, πλανηθέντα τὴν ἐντολὴν ἀ-
 θετήσας σιωπῆσαι, ἐντεῦθεν ἐκ τῆς ὡραίας
 τὴν ἀμαρτίαν λαβῶσαν χήρεσιν εἰς αὐτὸν εἰσ-
 ῶκηκεναι. ἕτως γὰρ πρῶτον εἰσὶς ἐνέπεσε,
 σφαδαῖσμων τε καὶ λογισμῶν ἀνοικίστων ἐ-
 πληρώθημεν, κενωθέντες μὲν τῆς ἐμφυσήμα-
 τος τῆς Θεοῦ, πληρωθέντες δὲ ἐπιθυμίας ὑλι-
 κῆς, ὡς ὁ πολὺ πλοῦς ἐνέπνυσεν εἰς ἡμᾶς
 ὄφεις, βραχυπορησάντων ἡμῶν τῆς ὡραίας
 τῆς Θεοῦ τὸν κύκλον. διὸ καὶ τὸν θάνα-
 τον ὁ Θεὸς πρὸς ἀναίρεσιν τῆς ἀμαρτίας ὑ-
 πὲρ ἡμῶν ὤρατο, ἵνα μὴ ἐν ἀθανάτοις ἡμῶν
 ἀνατεῖλασα, ὡς ἔφην, ἀθάνατος ἦ. ὅθεν ὁ
 Ἀπόστολος οἶδα ὅτι ἔκ οἰκῆς ἐν ἐμοὶ, τέττεσιν
 ἐν τῇ σαρκί μου, τὸ ἀγαθόν, λέγων, τὴν διὰ τῆς
 ὡραίας διατῆς ἐπιθυμίας εἰσοικισθεῖσαν
 εἰς ἡμᾶς ἀμαρτίαν βέλεται μηνύειν ἡδὴ, ἧς
 δὴ κατὰ περ βλαστήματα νέα, καὶ κλώνες,
 οἱ Φιλήδονοι παρὶ ἡμᾶς αἰεὶ λογισμοὶ σιω-

*Omnia jacula nequissimi hostis ignita restrin-
 gere. Et galeam salutis accipite, & gladium
 spiritus, quod est verbum Dei: ut possitis sta-
 re adversus insidias Diaboli. Ac cogitationes
 destruere & omnem altitudinem, quæ ex-
 tollitur adversus scientiam Dei. Quoniam
 non est nobis colluctatio adversus sanguinem
 & carnem. Hæc autem ideo dico, quod ea
 sit omnium Apostoli scriptorum ratio.
 Multa quippe sunt, quæ de uno quoque eor-
 um, quæ in illa Epistola pronuntiantur,
 demonstrari possunt, ut ad rectam fidem
 appositè accuratèque dicta videantur. Sed
 longum est hunc in modum singula per-
 censere. Formam enim duntaxat illius ac
 sententiam in præsentia declarare statui.*

*Non enim quod volo hoc facio, sed quod odi
 hoc facio. Divinæ quidem legi assentior, ac
 bonam esse fateor. Jam verò non illud
 ipsum ego committo, sed quod habitat in me
 peccatum. Scio enim quod non habitat in
 me, hoc est in carne mea, bonum. Præ-
 clarè istud quidem. Meminisse vos enim
 arbitror, quid à nobis supra constitutum
 fuerit. Tametsi dum omnia persequi
 studeo, paulo sim longior, majoremque
 mihi quam sperabam in ambitum circun-
 duncta sit oratio; quem nos percurrere ac
 conficere conabimur. Alioqui nullum in
 proposito argumento finem expediemus.*

LX. Ita igitur, si recordamini, dispu-
 tabamus. Ex quo primus homo circun-
 ventus mandatum Dei violavit, inde
 peccatum ex ea contumacia propaga-
 tum in eo sedem constituisse. Sic enim
 primum exorta seditio est: ac nos tur-
 bulentis agitationibus, ac peregrinis co-
 gitationibus implicari cœpimus. Nani
 Divino illo afflatu destitutos, ac penitus
 exhaustos lutulentæ illæ cupiditates op-
 plevērunt; quas callidus in nos serpens ac
 veterator immisit; cū divini alioqui
 præcepti velut orbem brevi temporis spa-
 tio peragrasset. Propterea mortem
 Deus ad extingvendum peccatum no-
 stra causa reperit; ne ex immortalibus no-
 bis (uti dictum est) efflorescens immortale
 permaneret. Hinc nimirum Apostolus:
*Scio, inquit, quoniam non habitat in me,
 hoc est in carne mea, bonum. Quibus
 verbis peccatum modo significat, quod
 ex illa divini mandati violatione per cu-
 piditatem in nos est investitum: quo ex pec-
 cato tanquam germina quædam ac sur-
 culi, ita voluptariæ in nobis cogitationes*

Origeni-
niani.
Hæresis
I. XIV.
Duplex ge-
nus cogita-
tionum.

oriuntur. Est enim duplex in nobis cogitationum genus: Aliud quod ex concupiscentia, quæ in corpore nostro residet, excitari solet; quæ, ut ante diximus, à concreti cum materia spiritus fraude, artificioque proficiscitur. Aliud est, quod ex mandati lege derivatur; lege, inquam illa, quam insitam & à natura ingenitam hausimus, quæque animum nostrum ad honestatem stimulat, atque erigit. Ex quo fit, ut divina lex, quod ad mentem attinet, voluptatem, nobis adferat. Hoc enim interior ille homo est: Ob illud verò peccatum quod in carne nostra habitat, Diaboli lege delectemur. Etenim lex illa, quæ cum divina pugnat, eique resistit, in animi nostri cupiditate posita, illa ipsa est, quæ turbulentas & materiæ facie implicatas, & ad improbitatem dissipatas cogitationes producit; quæque ingentem omnino ad voluptates habet illecebram.

Triplex le-
gi genus
apud Pan-
lum.

LXI. Siquidem Apostolus tria omnino legum genera hoc in loco distinxisse manifestè videtur. Quorum unum est insito nobis bono consentaneum, quam apertè legem mentis appellat. Alterum est, quod ex nequissimi impressione constitutum nostram animam in perturbationis plenissimas plerumque cogitationes ac phantasias conjicit, quam eandem legi mentis adversari dixit. Postremum genus est, quod per peccatum ex ipsa cupiditate in carne nostra occalluit, quam ille peccati legem habitantem in membris nostris nominat. Quam etiam improbus ille hostis invadens, eique insidens, sæpè adversus nos excitat, atque ad injustitiam ac scelerata facinora compellit. Nam lex illa, quam malignus hostis extrinsecus insinuat, quæque per sensus, velut lentus quidam ac seqvax bituminis tractus, in animam ipsam intus infunditur, ab alia lege corroboratur, quam in carnem nostram cupiditas ipsa derivat. Nam in nobis inesse videtur aliud, quod melius est; aliud quod deterius. Cumque illud deteriore potentius fuerit, tota mens ac bonum velut impetu quodam agitur. Cum autem id quod pejus est exuberans pondere suo depresserit, quod innato nobis bono repugnare dicitur, tum demum ex adverso varias ad imaginum species, ac deteriores cogitationes homo traducitur.

27. 18. 19.

LXII. Atque ea causa est, cur Apostolus liberari se se optet, cum mortem illam atque exitium esse judicavit. Quemadmodum inquit Prophetæ: *Ab oculis meis*

Asantay. διὸ γὰρ ἐν ἡμῖν λογισμῷ γρή· ὁ μὲν δὲ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἐνθωπεύσεως ἐν τῷ σώματι σιωπᾷμεν, ἢ τις ἐξ ἐπινοίας, ὡς ἔφη, ἐγενήθη τῶ ὑλικῷ πνύματι· ὁ δὲ ἀπὸ τῶ νόμου τῶ κατὰ τὴν ἐντολὴν, ὃν ἐμφυτον ἐλάβομεν ἔχειν καὶ φυσικὸν νόμον, πρὸς τὸ καλὸν ἡμῶν ἐξεγείροντα, καὶ ἐπανορθόμενον τὸν λογισμόν. ὅθεν τῇ νομοθεσίᾳ τῆ Θεῆ κατὰ τὸν νῦν σωτηρόμεθα. τῷτο γὰρ ὁ ἔσω ἄνθρωπος. τῇ δὲ νομοθεσίᾳ τῆ Διαβόλου κατὰ τὴν ἐνοικῆσαν ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί. ὁ γὰρ νόμος ἀντιτρατεύμενος καὶ ἀντιπράσσων τῷ νόμῳ τῆ Θεῆ, ὁ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶ νοός, ὅτος ἐστὶν ὁ ὅς ἐμπαθεῖς ἀναφύων αἰεὶ, καὶ ὑλικῶς πρὸς ἀνομίαν περσασμὸς, παντάπασιν πρὸς ἡδονὰς ὡν ἐλκλικός.

Τρεῖς γὰρ νόμους ὑποτιθέμενος ἀναφανδὸν ὁ Παῦλος ἐν ταῦτά μοι καταφαίνεται. ἓνα μὲν τὸν κατὰ τὸ ἐμφυτον ἐν ἡμῖν ἀγαθόν, ὃ καὶ νόμον σαφῶς νοός ἐκάλεσεν. ἓνα δὲ τὸν ἐκ περσβολῆς ἐνισάμενον τῶ πονηρῷ, καὶ εἰς τὰς ἐμπαθεῖς ἐξέλκοντα πολλάκις φαντασίας τὴν ψυχὴν, ὃν ἀντιτρατεύεσθαι τῷ νόμῳ τῆ νοός ἔφη. καὶ ἕτερον τὸν κατὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἐνσκηρῶσαντα ἐν τῇ σαρκί, ὃν ἀμαρτίας νόμον οἰκνῶντα ἐν τοῖς μέλεσιν ἐκάλεσεν· ὃ ἐπιβαίνων ὁ πονηρὸς, καὶ ἐποχόμενος πολλάκις καθ' ἡμῶν εἴκελεύεται, πρὸς ἀδικίαν ἡμᾶς καὶ πράξεις σμελαύνων κακάς. ὁ γὰρ ἔξωθεν εἰσπνεόμενος ἀπὸ τῶ πονηρῷ νόμῳ, καὶ διὰ τῶν ἀσθησέων, καθάπερ ἀσφαλτῶδες ρεῦμα, ἐνδὸν εἰς αὐτὴν ἐκχεόμενος τὴν ψυχὴν, ὑπὸ τῶ ἐν σαρκί καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ ἐπιψυχάνοντος κραταῖστα νόμος. φαίνεται γὰρ ὡς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸ μὲν βέλιον, τὸ δὲ χεῖρον ὄν. καὶ ὅταν μὲν τὸ βέλιον φύσῃ τῶ χεῖρον, εἴκερᾶτερον γρηθῇ, φέρεται ὅλως πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁ νῦς. ὅταν δὲ τὸ χεῖρον ἐπιβρίσῃ πλεονάσαν, τὸ ἀνιστρατεύεσθαι τῷ ἐν ἡμῖν λέγεται ἀγαθῷ, πάλιν ἀγέται ἀνιστρόπως πρὸς φαντασίας παντοδαπὰς ὁ ἄνθρωπος, καὶ λογισμὸς χείρωνας. * Cor. 2. 14.

Οὐ δὴ καὶ χάριν ὁ Απόστολος ἔχει ῥυοθῆναι, θάνατον αὐτοῦ, καὶ ὁλεθρον εἶναι ἡγούμενος. ὡς περ δὴ καὶ ὁ Περφῆτης, ἀπὸ τῶν κρυφίων με λέγων,

λέγων, καθάρισόν με. αὐτὰ γὰρ τὰ ῥητὰ τῆτο παρίστησιν· σωθήσομαι γὰρ τῷ νόμῳ τῷ Θεῷ, τὸν ἔσω ἄνθρωπον, λέγοντες· βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τῷ νοῶς μου, καὶ ἀρχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. ταῦτα πάντα ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τῷ θανάτῳ τῆτος; τὸ σῶμα θάνατον διὰ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας, τὸν ἐν τοῖς μέλεσι, διὰ τῆς παραβάσεως ἐν ἡμῖν ἐμφωλίσοντα, καὶ πρὸς θάνατον αἰετὸν τῆς ἀδικίας τὴν ψυχὴν ἐμφαντάζοντα. Ἐπιφέρει γὰρ αὐτῷ ἀμέλει διαλεγόμενος· ὅποιος θανάτου ἐγλίχεται ῥυθῆναι, καὶ τίς αὐτὸν ὁ ῥυόμενος ὡς χάρις τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. προσεκτέον γὰρ, ὅτι εἰ τὸ σῶμα θάνατον τῆτο, ὡς Ἀγλαοφῶν, ὡς ὑπειλήφατε, ἔλεγον, ἐκ ἂν τὸν Χριστὸν ὡς ῥυόμενον αὐτὸν ὑπερῶν ἐκ τῶ τοῖσδε κακῶς παρελάμβανεν. ἐπεὶ τί πῶς αὐτοῦ ἕτερον, ἢ πλεον διὰ τῆς τῷ Χριστῷ παρεξίας ἐχῆκαμεν; τίς ὁ καὶ ὁ Ἀπόστολος ὅλως ὡς διὰ τῆς παρεξίας τῷ Χριστῷ διωάμενος ἐκ τῷ θανάτῳ ὑπὸ Θεοῦ ἐλευθέρωθῆναι τῆτο ὑπερφέγγετο, ὁ πότε πᾶσι καὶ πρὸ τῷ τὸν Χριστὸν ἐλθεῖν εἰς τὸν κόσμον συνέβαινε θνήσκων; ἐρύοντο γὰρ χωριζόμενοι πάντες τῶν σωμάτων κατὰ τὴν διὰ τῷ βίῃ ταύτην ἐξοδόν. ἀλλὰ καὶ ὡσαύτως δὲ πᾶσαι αἱ ψυχαί, καὶ αἱ τῶν ἀπίστων καὶ πωσῶν, καὶ τῶν ἀδίκων καὶ δικαίων ἐχωρίζοντο τῶν σωμάτων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς. τίς ὁ Ἀπόστολος πλεον πῶς τὰς ἄλλας λαβεῖν τὰς ἐν ἀπιστίᾳ διατρέψαντας ἐπαρτάζεν; ἢ διὰ τί ῥυθῆναι διὰ τῷ σώματι ἤνυχτο, ὃ καὶ μὴ ἤθελε, πάντως ἂν συνέβαινε αὐτῷ, καθάπερ δὴ καὶ πᾶσι κεῖται τὸ τελευτῆσαι καὶ χωριθῆναι τὰς ψυχὰς αὐτῶν διὰ τῶν σωμάτων, εἶγε θάνατον τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ὑπετίθετο; ὥστε ἐκ τῷ σώματι τῆτο, ὡς Ἀγλαοφῶν, θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν κατοικήσαντα διὰ τῆς ἐπιθυμίας ἐν τῷ σώματι λέγει, ἥς ὁ Θεὸς αὐτὸν διὰ τῆς παρεξίας τῷ Χριστῷ ἐρύσατο. ὁ γὰρ νόμος τῷ πνεύματι τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἡλευθέρωσεν ἡμᾶς διὰ τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τῷ θανάτῳ, ὅπως ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν, διὰ τὸ ἐνοικῆν αὐτῷ πνεῦμα ἐν ἡμῖν, ζωοποίησεν κατὰ τὴν ταῦ σώματα ἡμῶν,

Amunda me. Istud enim verba ipsa prae se Oriferunt. Condelector, inquit, legi Dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem repugnantem legi mentis meae, et captivantem me legi peccati, quae est in membris meis. Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis huius? Ubi non corpus mortem esse pronuntiat, sed peccati videlicet legem, quae in membris nostris insidet, ac per mandati transgressionem latebras in nobis constituit; ac denique ad iniustitiae necem animam nostram variis imaginibus illudendo pertrahit. Quamobrem subinde in eadem disputatione subjicit, cujusmodi se a morte liberari cuperet, & a quo liberandus esset. Gratia, inquit, Deo per Jesum Christum. Illud enim diligenter attendi cupio. Si corpus istud mortem ut putatis, o Aglaophon! appellasset: nunquam illum Christum, tanquam ejus, a quo postea tali ex incommodo eripiendus esset, mentionem facturum. Quid enim admirabilius, aut amplius ex illo Christi adventu consecuti fuimus? Quid autem Apostolus omnino, quasi per Christi praesentiam a morte eripi divino beneficio posset, illa pronuntiabat; cum omnibus, etiam antequam Christus in hunc orbem veniret, mors ipsa contigerit? Nam universi a corporibus separati in vitae huius exitu liberabantur; ac similiter omnes, tam infidelium quam fidelium, tam iniustorum, quam iustorum animae postremo illo obitus die se junctae a corporibus evolabant. Quidnam igitur Apostolus praeter ceteris, qui infidelitate vitam traduxerant, studebat obtinere? Aut cur exsolvi corporis vinculis optabat, quod vel invito necessarium erat aliquando contingere; prout omnibus emori constitutum est, & ipsorum animas a corporum conjunctione divelli; si quidem corpus animae interitum esse veller? Itaque non corpus hoc, o Aglaophon! mortem appellat: sed peccatum, quod per cupiditatem in corpore relidet: a quo quidem corpore Deus ipsum adventus Christi beneficio liberum expeditumque reddidit. Etenim lex spiritus vitae in Christo Jesu liberavit nos a lege peccati & mortis: ut qui excitavit Jesum a mortuis, propter inhabitantem ejus spiritum in nobis vivificet & mortalia corpora nostra

Origeniani.
Hæresis
LXIV.

cum peccatum, quod inest in corpore nostro, damnatum ad necem fuerit: quo naturalis Legis ac præcepti justificatio, quæ nos ad bonum trahebat, quàm imbecillia esset appareret: quæ carne, ante Christi adventum sub peccati potestate redacta, terrenis curis erat oppressa. Insiti enim à natura boni vim, quod ingenitæ corporibus cupiditati succubuerat, confirmavit corroboravitque Deus, misso de cælo Filio, qui similem nostræ carnem induerat. Verè enim, non specie tenus, erat id quod esse videbatur. Ut nimirum adjudicato neci peccato, ne ullos iterum in carne fructus ederet, naturalis justificatio legis impleretur, quæ in his obedientiæ beneficio redundaret, qui non ex carnis concupiscentia progrediuntur, sed ad spiritus desiderium se ac præscriptum accommodant. Lex enim spiritus vitæ, hoc est Evangelium, ab superioribus legibus discrepans, ad obedientiam, peccatorumque relaxationem Evangelii præconio constituta, ab lege nos peccati ac mortis eripuit, ac peccatum ipsum, quod in carne regnabat, funditus debellavit.

Igitur quæcumque ex Apostoli verbis proponi ab illis solent; sed intellecta perperam, tibi, ô Theophile! hætenus exposui. Nunc ad alia me convertam; postquam hujus explicandi sermonis adjutorem nactus fuero. Difficilia quippe sunt, neque ad refellendum expedita quæ sequuntur. Quo spissius ac timidius hæc aggredior, quorum longam ac difficilem fore probationem video; nisi sapientiæ quædam aura repente cœlitus adspirans, sic, tanquam in alto navigantes, tranquillum ad portum, ac firmiorem demonstrationem appellat.

HACTENUS EX METHODIO.

LXIII. Atque hæc sunt è beati Methodii, qui & Eubulius dictus est scriptis ordine decerpta, quæ de Origene, depravataque Originis fide sophisticis cavillationibus implicata in eodem de resurrectione libro differuit.

Α τῆς ἀμαρτίας τῆς ἐν τῷ σώματι ἡμῶν κατὰ κριθείσης πρὸς ἀναίρεσιν· ἵνα τὸ δικαίωμα τῶ καὶ τὴν ἐντολὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἡμᾶς ἀφελκομένον Φυσικῶ νόμῳ Φανερωθῇ, (ἐξαφθὲν) τὸ ἀδενῆσαν, τῆς σαρκὸς κεκρατημένης τῇ ἀμαρτίᾳ πρὸ τῆς παρυσίας τῶ Χριστοῦ, ταῖς ὑλικάῃς Φροντίσιν * Ἰππικωννήμονον. For. Ἰππικωννήμονον. τὸ γὰρ ἀδύνατον τῶ ἐν ἡμῶν Φυσικῶ ἀγαθῶ, ἐν ᾧ ἡσθένει, ὑπὸ τῆς Ἰππικωννίας ἡττώμενον τῆς ἐλκευμένης ἐν τῷ σώματι, (ὁ) Θεὸς ἀνερρώσατο πέμψας τὸν Υἱὸν ἑαυτοῦ, τὴν ὁμοίαν τῇ σαρκὶ σάρκα ἀνελήφοτα. ἀλήθεια γὰρ, καὶ ὁ δόκησις ὡς ὁ ἐφάνη· ἵνα τῆς ἀμαρτίας κατακεκρημένης πρὸς ἀναίρεσιν, εἰς τὸ μηκέτι καρποφορῆσαι ἐν τῇ σαρκὶ, τὸ δικαίωμα τῶ Φυσικῶ νόμῳ πληρωθῇ, πλεονάσαν τῇ ὑπακοῇ τοῖς μὴ καὶ τὴν Ἰππικωννίαν τῆς σαρκὸς περιπατήσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν Ἰππικωννίαν τῶ πνεύματι, καὶ τὴν ὑπόγειον. ὁ γὰρ νόμος τῶ πνεύματι τῆς ζωῆς, ὁ δὲ ἐστὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἕτερον ὢν τῶν περιεργημένων νόμων, διὰ τῶ κηρύγματι πρὸς ὑπακοὴν τεθεῖς, καὶ ἄφεςιν ἀμαρτημάτων, ἡλευθέρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τῶ νόμου τῆς ἀμαρτίας, καὶ τῶ θανάτου, νικήσας ἐκ παντὸς τὴν ἀμαρτίαν βασιλεύσαν τῆς σαρκός.

Α μὲν οὖν δὴ περιβάλλοντα, καὶ ἐκ τῶν τῶ Αποστόλου ρητῶν ἐκ ὁρθῶς αὐτὰ ἐξηγούμενοι, σαφηνίσας ἔφην, ὡ Θεόφιλε. πρέφομαι δὲ καὶ πρὸς τὰ ἕτερα, εἰάν τις τὸν βοηθήσοντα ἡμῶν πρὸς τὴν διεξοδὸν ὀρώμεν τῶ λόγῳ. ἄπορα γὰρ, καὶ ὁ πάνυ ῥάδια πρὸς καθάρεσιν τὰ ἐξῆς. διὸ καὶ ὀκνηρότερον αὐτῶν ἄπλομα, μακρὰν καὶ χαλεπὴν αὐτῶν ὁρῶν τὴν ἀποδείξιν ἐσομένην, εἰάν μή τις ἡμᾶς αὐτοῖς σωτέως ἄφνω ἐξ ἔραν καταπνεύσασα, καθάπερ ἐν μέσῳ νηχομένους πελάγει, Δεῖς ὄρμον ἀκύμονα καὶ ἀποδείξιν ἀποκαταστήσῃ ἀσφαλεσέραν.

ΕΩΣ ΩΔΕ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΜΕΘΟΔΙΟΥ.

Ταῦτα μὲν οὖν ἐστὶν ἀπὸ μέρους καθ' εἰρμόν τῶν ὑπὸ τῶ μακαρίτη Μεθοδίου, τῶ καὶ Εὐδελίου, περὶ τῶ προειρημένον Ωειγένης, καὶ τῆς αὐτοῦ διασοφιστικῆς πλάνης κακοπιστίας, ἐν τῷ αὐτῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ.

For. τὴν
αὐτὴν ἀνα-
τροπὴν.

ἃ ἐν ταῦτα πῶς θένενοι, ἰκανῶς ἔχειν ἐνομι-
σαμεν πρὸς τὰς ἐκεῖν Φλυαρίας, καὶ * τῆς
αὐτῆς ἀνατροπῆς τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς δι'
Ἰππλάστῃ (ἐξ) Ἑλληνικῆς δεσιδαμονίας καὶ
κακοηθείας. πολλὰ γὰρ καὶ ἕτερα ἐν τῇ πᾶσι
τῆς ὑποθέσεως ἀκολαθία πᾶσι προειρημένῳ
Μεθοδῷ ἀνδρὶ λογίῳ ὄντι, καὶ σφόδρα πε-
ρὶ τῆς ἀληθείας ἀγωνισαμένῳ εἰρημένα εἴ-
ρηται, πάντως περὶ καὶ ἔπη τοσαῦτα ἕτερα.
ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπηγείλαμεθα κατ' ἐκάστην
Αἵρεσιν ὀλίγα πρὸς τὴν αὐτῆς ἀνατροπὴν
λέγειν· ὅτι γὰρ εἰσὶν ὀλίγα· ἕως ὧδε ἐκ τῆς
αὐτῆς πραγματείας πῶς θένενοι ἡρκεώθημεν. B
ὀλίγα δ' καὶ αὐτοὶ τῆς ἡμετέρας πτωχείας εἰς τὴν
αὐτὴν τῶ ἀνδρὸς Φλυαρίαν ἔτι πρὸς θένε-
νοι, καταπαύσομεν τὸν κατ' αὐτῆς ἀγῶνα,
πᾶσι Θεῷ ἀποδεδοκότες τὸ βραβεῖον τὸ νικο-
ποιοῦ, καὶ τὴν αὐτῆς Ἐκκλησίαν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς
Φιλανθρωπία πάντοτε σέμμασιν ἀμα-
ραντίνους κατακοσμεῖν, τοῖς τῆς ἀληθείας
κηρύγμασιν. λέξωμεν τοίνυν καὶ αὐτοὶ πρὸς
αὐτὸν καὶ δύναμιν.

For. δ.

Φάσκες, ὡς ἔστι, ὡς καὶ ἄνω μοι προδε-
δήλωται, Ἰπποκωμματίζων, ὅτι μὴ ἄρα βυρ-
σοδέψης ἢ ὁ Θεός, ἵνα χιτῶνας δερματίνους C
τοῖς περὶ τὸν Ἀδὰμ ποιῇ, μηδέπω ζῶντων
τεθυμένων; εἰ δ' καὶ ἐτύθη ζῶν, ὅτι ἦσαν,
Φησὶ χιτῶνες δερματίνοι, ἀλλὰ τὸ γῆινον
ὁ περιεκέμεθα σῶμα. καὶ πανταχόθεν ἐ-
λέγχεται τῇ τῶ Διαβολῆς Ἰπποκωμῇ, καὶ τῇ τῶ
ὀφθαλμοῦ δολιότητι πᾶσι ἀκολαθῶν, φθορὰν
ἀπιστίας τῇ ἀνθρωπότητι ἐργαζόμενῳ, καὶ
τὴν Ἐγὼν ἐξαπατήσαντῳ, καὶ αἰεὶ τὰς
διανοίας τῶν ἀκεραίων ψυχῶν τῇ πανουργίᾳ
ἐν ταῖς αὐτῶν διανοίαις παραφθείραντῳ.
ἰδῶμεν τοίνυν, εἰ δύναται τὰ ὑπὸ σῶ εἰρη-
μένα ἔχειν εἶσιν, * ὡς τοσαῦτα μοχθή-
σας, καὶ εἰς μάτην ἐλάσας τῶν περὶ τοσού-
των βίβλων συγγραφῆς ἀγῶνα. εἰ γὰρ ἐστὶν
ἀληθὲς ὁ περὶ σῶ ἀδεταί, ὅτι ἐξακχιλίους
βίβλους συνεγράψω, ὡς ματαιοπόνη, καὶ τὸν
πάντα κάματον εἰς ψόγους καὶ δόλους μα-
ταιότητῳ ἀναλώσας σφοδρῶς, καὶ κενῶς τὴν
σὴν ἐργασίαν καταστήσας, διὰ τῶν ἀναγκαιῶν
ἢ παρεχάραξας, ἀνέλπισον τῆς ἐμπορίας
σῶ τὸν κάματον πωλεποιήσω. εἰ γὰρ ἐκ ἀν-
σταται τὸ σῶμα, ὅδε ἡ ψυχὴ τί κληρονομήσει.

A Quæ hoc loco proposita sufficere contra Orige-
nium nugas putavimus, impiamque do-
ctrinam, quæ humani generis vitam adsci-
ticia illa gentilium superstitione atque im-
probitate corrumpit. Et quæquam alia
pleraque idem argumentum Methodius
ille vir apprime doctus, acerrimusque ve-
ritatis patronus in eodem libro disputavit,
totidem ferè, quot à nobis excerpti sunt,
versibus: nihilominus cum id initio rece-
perimus, in unaquaque tractanda Hæresi
pauca nos ad ejus confutationem esse di-
cturos (sunt enim numero complures)
fatis esse duximus huc usque ex illius ope-
re transfuisse. Quare ubi adversus ho-
minis inconditam loquacitatem nonnul-
la adhuc ex inopia nostra deprompseri-
mus, pugnandi adversus illum modum fa-
ciemus: postquam auctori victoriæ Deo
victoriæ præmium ac decus obtulerimus,
qui pro singulari humanitate sua amaran-
tinis perpetuò coronis, hoc est veritatis
dogmatibus, Ecclesiam exornat. Nunc
ergo adversus eundem pro viribus di-
spuremus.

Tu igitur mi homo per jocum hæc no-
bis objicis, ut initio meminimus: utrum-
nam pellio quidam Deus esset, ut scor-
teas tunicas Adamo, ejusque conjugii ta-
ceret, cum nullum adhuc jugulatum ef-
set animal? Ac tamen si mactata esse de-
mus aliqua, non tamen, inquit, de pelli-
ceis tunicis, sed de terreno, quod nos am-
bit, corpore accipienda hæc videntur. In
quo omni ex parte Diaboli fraudem ac
serpentis calliditatem imitari convincitur,
atque ita humano generi infidelitatis cor-
ruptelam consciscere. Quemadmodum
& Evam antea serpensis ille decepit, ac sim-
pliciorum hominum animos versutia sua
ac calliditate pervertit. Videamus igitur
utrum stare quæ sunt à te dicta possint,
cum tantoperè laboraris, ac frustra tam
infinitis voluminibus conscribendis quod-
dam tibi certamen indixeris. Si enim ve-
rum est, quod de te perccebit, sex libro-
rum millia à te esse conscripta; o infelix!
qui inanissimè desudaris, ac conatus tuos
omnes tanta animi contentione in vitu-
perationes, ac vanissimas fraudes insum-
pseris; operam denique tuam frustra po-
sueris: nimirum præcipuis illis ac ne-
cessariis fidei capitibus depravandis, de-
speratum, ac fructu carentem omni
negotiationis tuæ laborem reddidisti.
Nam si corpus non resurgit, nulla
jam animæ spes hæreditatis relinquitur.

Origeniani.
Hæresis
LXIV.

Unica enim est eademque corporis animæque communio; par atque idem opus. Tu verò resurrectionem etiam subdole callideque confitens, non rei veritatem, sed falsa specie adumbratam imaginem retinens, solum nomen usurpare cogeris. Quæ enim animæ dici resurrectio potest, quæ neque cadit unquam, nec sepultura mandatur, sed vel appellatione ipsa declarat, corporis, quod ceciderit, sepultumque fuerit, resurrectionem esse propriam; quam ubique, atque in omni scriptura veritatis filii prædicant. Si igitur minimè resurgit, nusquam illa est scripturarum omnium monumentis celebrata resurrectio. Sublata porro resurrectione, vana est mortuorum resurrectionis expectatio. Non enim ad animas illa transferri potest, quæ nequaquam ceciderint, sed conspultis est tribuenda corporibus. Quod si pars aliqua resurrectione suscitatur, alia pars deponitur, quis erit tandem partis illius status? Non enim possunt aliæ in corpore excitari partes, depositis aliis, ac relictis.

Quid sit animale & spiritale corpus.

Quod autem & animale corpus & spiritale dicitur, non sic accipiendum est, ut aliud spiritale, aliud animale sit; sed ut idem atque unum ambo illa censeantur. Etenim quandiu in hoc mundo versamur, ac corruptibiles carnis functiones exercemus, animalia corpora sunt. Tum enim animam absurdis atque abhorrentibus in rebus servitutem patimur, id quod & tu aliqua ex parte dixisti. Cum autem ad vitam excitamur, anima servitute illa liberatur, ac spiritus continua deinceps administratio succedit: quæ hinc velut arrham ac pignus obtinet, perinde ac scriptum est: *Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus. Si autem spiritu ambulemus, actiones corporis velut encantes vivamus.* Nullæ itaque amplius nuptiæ, cupiditates nullæ, nulla continentiam professis certamina; nulli castitati lapsus contrarii; nullæ denique actiones ejusmodi supersunt, quæ in hac vita geruntur. Sed, quod Salvator assèrit, qui resurrectione illa dignati fuerint, neque ducunt uxores, neque nubunt, sed sunt sicut Angeli.

Gen. 5.

LXIV. Quemadmodum translatus est Enoch, ut non videret mortem, & non inventus est. Neque verò ita translatus est, ut corpus, corporisve partem relinqueret. Nam si corpus relinqueret, mortem utique videret. Quare unacum corpore translatus, mortem omninò non vidit. Siquidem vivo adhuc ac spirante corpore præditus, spiritali more non animalis, propter translationem illam degit.

Enoch cum corpore vivit, ut & illa.

μία ὃ καὶ ἡ αὐτὴ κοινωνία τῶν τε σώματ' καὶ τῆς ψυχῆς, καὶ μία ἐργασία. ἀνάσσειν δὲ παλμιδόλως, καὶ αὐτὸς ὁμολογῶν, πεφάντασιασμένην δόκησιν, καὶ ἐκ ἀληθινῶς ἔχον, ἀναγκάζη μόνον τὸ ὄνομα λέγειν. ἀνάσσεις ἔν ποία ψυχῆς δύναται λέγεσθαι, τῆς μὴ πιπύσεως μηδὲ θαπτομένης; ἀλλὰ δῆλόν ἐστιν ἐκ τῶν ὀνόματ' ὅτι τῶν πεσόντ' σώματ' καὶ ταφέντ' ἡ ἀνάσσεις, πάντῃ τε καὶ ἐν πάσῃ γραφῇ ἐστὶν κηρυττομένη ὑπὸ τῶν ὑἱῶν τῆς ἀληθείας. εἰ ὅσον ἀνίσταται, ὅσον ἐνὶ ἡ διὰ πᾶσων γραφῶν κηρυττομένη ἀνάσσεις. εἰ ὅσον ἀνάσσεις ἔχ' ὑπάρχει, ματαία ἡ τῆς τῶν νεκρῶν ἀνάστασεως περσοδοκία. ἔν ὃν ψυχῶν ἀνάσσεις ἐστὶ τῶν μὴ πεσόντων, ἀλλὰ σωμάτων τῶν τε θάμμένων. εἰ ὅσον καὶ μέρος τῆς ἀναστάσεως ἐγείρεται, μέρος ὅσον ὁποτίθεται, ἄρα τὸτο τὸ μέρος πῶς ἔσται; ἔν ὃν δύναται ἐν σώματι εἶναι μέρη ἐγειρόμενα, καὶ μέρη ὁποτιθέμενα καὶ καταλιμπανόμενα.

Οτι δὲ ἐστὶ σῶμα ψυχικόν, καὶ ἐστὶ σῶμα πνευματικόν, ὅσον ἄλλο σῶμα πνευματικόν, καὶ ἄλλο ψυχικόν, ἀλλ' αὐτὸ ψυχικόν, αὐτὸ πνευματικόν. ὅτε γὰρ ἔσμεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τὰ σαρκὸς πράττομεν φθαρτὰ ἔργα, σῶματα ἐστὶ ψυχικά. δελεύομεν ὃν τῇ ψυχῇ ἐν τῷ κόσμῳ ἐν ἀτοπίαις, ὡς καὶ σὺ ἔφης ὁπο μέρους. ὅτε ἐγειρόμεθα, ἐκίετι τῆς ψυχῆς ἡ δαλεια, ἀλλὰ πνεύματ' ἡ ἀκολαθία, ἀπεντεῦθεν ἡδὴ ἔχουσα τὸν ἀρραβῶνα διὰ τῶν εἰρημένων· εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ σοιζῶμεν, τὰς πράξεις τῶν σώματ' θανατῶντες ζήσωμεν. ἐκίετι γὰρ γάμοι, ἐκίετι ἑπθυμίας, ἐκίετι ἀγῶνες τοῖς ἐπικράτειαν ἐπαγγελτομένοις, ἐκίετι πῶδα πῶματα ἀγνείας ἀντίπαλα, ἐκίετι ἐνέργειαι αἱ ἐνταῦθα παρὰ τὸν ὄντα. ἀλλὰ, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· οἱ καταξιοθέντες ἐκείνης τῆς ἀναστάσεως ἔτε γαμήσιν, ἔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς Ἀγγέλοι.

Ὡς καὶ μετετέθη Εὐάχ τῶν μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ ἔχ' ἡνέρισκετο, καὶ μετετέθη ὅσον καὶ κατέλιπε τὸ σῶμα, ἡ μέρος τῶν σώματ'. εἰ γὰρ κατέλιπε τὸ σῶμα, εἶδεν ἄρα θάνατον. ὁ δὲ σὺν σώματι μετατεθείς, ἐκ εἶδε θάνατον. ἐν σώματι γὰρ ζῶντι ὑπάρχει πνευματικῶς φερόμεν, καὶ ἐκὶ ψυχικῶς διὰ τὴν μετάθεσιν,

Cor. 2°
11.

καὶ τοι γε ἐν σώματι ὢν πνευματικῶς. ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς Ἡλίας ὡσαύτως, ὅτι ἀνελήφθη ἐν ἄρματι πυρίνῳ, καὶ ἔστιν ἔτι ἐν σαρκί, σαρκὶ δὲ πνευματικῇ, καὶ ἐκ Ἰππιδεομένη * τῶν αἰεὶ, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τῷ τῷ ὑπῆρχε, διὰ κοράϊων τρέφεσθαι, καὶ ἀπὸ τῆς Χορᾶτ χειμαρρῶς πίνειν, μηλωτὴν δὲ ἐνδύεσθαι, ἀλλὰ τρέφεσθαι ἐτέρᾳ τινὶ τροφῇ πνευματικῇ ἧς ἐστὶ χορηγὸς ὁ τὰ κρύφια γινώσκων, καὶ ἀόρατα κτίσας Θεός, ἀμβροσίαν τινα καὶ ἀκήρατον ἔχων τὴν ἐδωδὴν.

Καὶ ὁρᾷς, ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ ψυχικόν, B αὐτὸ πνευματικόν, ὡς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, ἐκ ἄλλο σῶμα ἐγείρας, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὄν, καὶ ἔχ' ἕτερον πῶς τὸ ὄν, αὐτὸ δ' τὸ ὄν εἰς λεπτότητα μεταβαλὼν πνευματικὴν, καὶ πνευματικὸν ὅλον σιμηνώσας· εἰσερχόμενος θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπερ οὐκ ἐνδέχεται κατὰ τὰ ἡμέτερα σῶματα ἐνταῦθα ὑπάρχειν τῷτο διὰ τὸ παχυμερές, καὶ ἔγω εἰς λεπτότητα σιμηνωθὲν πνευματικὴν. τί ἐν βίῳ τὸ εἰσελθόν θυρῶν κεκλεισμένων; ἄλλο πῶς τὸ ἐσαυρωμένον, ἢ αὐτὸ τὸ ἐσαυρωμένον; πάντως πρὸς διωξήσιν, ἐρίσους, μὴ ὁμολογήσαι αὐτὸ τὸ ἐσαυρωμένον. ἐλέγχει σε γὰρ διὰ τῆς τῆς Θωμᾶ ἀκριβολογίας, ἐπειπὼν αὐτῷ, μὴ γίνεαι ὡς ἱερεὺς, ἀλλὰ ὡς ἰσχυρὸς. ἔδειξε γὰρ τύπον ἡλίων, καὶ τύπον λόγχης, καὶ αὐτὰς τὰς ἐλάς ἀφῆκεν Ἰππὶ τῆς σώματος, καίπερ σιμηνώσας τὸ σῶμα εἰς μίαν ἐνότητα πνευματικῇ. ἠδύνατο ἐν καὶ τὰς ἐλάς ἀπαλεῖψαι, ἀλλ' ἐκ ἀπαλείφει, ἵνα ἐλέγξῃ σε, ὡς θεήλατε. ἄρα ἐν ἡν τὸ σῶμα τὸ ἐν τῷ μνημείῳ ταφέν τὸ τριήμερον, καὶ σὺν αὐτῷ ἀναστάν ἐν τῇ ἀναστάσει. ἔδειξε γὰρ καὶ ὅσα, καὶ δέρμα, καὶ σάρκα, ὡς εἶρηκεν· ὅτι εἶδετε ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὅσα ἐκ ἔχει, ὡς ὁρᾷτε με ἔχοντα. πῶς ἐν εἰσῆλθε θυρῶν κεκλεισμένων, ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὅτι σῶμα μὲν ἐστὶ, καὶ ὁ πνεῦμα τὸ ὁρούμενον, ἀλλὰ σῶμα πνευματικόν. καὶ τοι γε σὺν ψυχῇ, καὶ θεότητι, καὶ ὅλη τῇ ἐνανθρωπήσει αὐτὸ ὄν. ἀλλὰ πνευματικὸν αὐτὸ τὸ ποτὲ παχυμερές λεπτομερές, αὐτὸ τὸ ἐσαυρωμένον, καὶ αὐτὸ τὸ κε-

A cum in corpore perzque spiritali modo Origenes veretur. Idem verò & de Elia fateri necesse est; qui igneo curru in sublimi est Hæresis evehctus: esse adhuc in carne nimirum, sed spiritali carne, quæ non his rebus amplius opus habeat, quibus, cum in mundo adhuc esset, indigebat. Cujusmodi est, ali corvorum ministerio: ex Chorati torrente bibere; atque ovilla pelle contegi. Sed alio quodam spiritalis cibi genere nutriti, quem ei occultorum cognitor, eorumque quæ videri nequeunt conditor DEUS suppeditat, penes quem ambrosia, & incorrupti cujusdam pabuli copia est.

LXIV.

4. Reg. 3.

Elia à Deo
alitur cibo
quodam.

Animadvertis itaque idem esse animale ac spiritale corpus; quemadmodum & Dominus noster à morte surrexit, non ut aliud revocaret ad vitam corpus, sed illud ipsum, quod ei fuerat, neque præter ipsum aliud. Sed ita tamen, ut illud ipsum spiritus in propriam tenuitatem ac subtilitatem converteret, ac spiritale omnino conflaret. Quare & occlusis januis ingressus est: quod in hac quidem vitæ corporibus nostris contingere non potest: eo quod concreta sunt ac crassa, nec dum in Spiritalem illam tenuitatem coacercent. Quodnam igitur corpus est, quod clausis januis est ingressum? Aliudne quàm quod in cruce suffixum est, an illud ipsum in crucem sublatum? Quocumque te veritas, Origenes, non potes non illud ipsum esse confiteri, quod cruci est affixum. Nam ipse te per accuratam Thomæ inquisitionem redarguit, cum ei dixit: Noli esse incredulus, sed fidelis. Tum enim clavorum vestigia monstravit, ac lanceæ: adeoque cicatrices ipsas reliquit in corpore, quamvis illud spiritalem in unitatem conflasset. Poterat quidem cicatrices ipsas abolere: sed id tamen noluit, quo te, furiose, convinceret. Quocirca idem tum corpus ostensum est, quod in tumulo triduo confectum fuerat: ac cum ipso in resurrectione suscitatum. Quippe ossa, pellem, carnesque demonstravit, ut dixit. Videte quoniam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Quomodo igitur clausis januis subiit, nisi ut corpus esse quod aspicere non spiritum probaret, sed spiritale tamen corpus? Quamquam erat illud cum anima & divinitate, totaque adeo hominis natura conjunctum. Sed spiritale erat, ut dixi: & quod crassum olim erat subtile redditum: quodque in crucem actum atque

Christus
resurgens
subtile corpus induit,
occlusis januis ingressus est.
Joan. 20.Joan. 20.
27.
Cicatrices
enim Christi
in corpore
sunt retinueris.Christus
clausis januis ingressus est
& contra Calvinistam.

Origeni.
Hæresis
LXIV.

1. Cor. 15.
30.

obnoxium fuerat, nullius amplius potestati subiectum; atque ita cum divinitate conjunctum, ac veluti temperatum, ut non amplius dissolvi posset, sed mortis expers in sempiternum maneret. *Surrexit enim Christus ex mortuis, primitiæ dormientium: non amplius moritur, mors illi ultra non dominabitur,*

LXV. Atque ut illud intelligas, quam ob causam *primitiæ dormientium Christus* appelletur, tamen non is primus omnium surrexerit. Nam ante ipsum Lazarus puerum excitatus fuerat: nec non & viduæ filius, & alii quidam. Adde & nonnullos ab Elia, atque Elifæo vitæ restitutos: Ut illud igitur intelligas, sic habeto. Cum omnes illi qui resurrexissent dicuntur iterum mortui sint, merito Christum *primitiæ* appellari *dormientium*: qui posteaquam resurrexit non amplius moritur, quæ est futura resurrectionis ratio, quam illius vitæ & humanitatis beneficio consequemur. Cum autem sit ille *primitiæ dormientium*, integrum ejus corpus cum divinitate, hoc est quicquid ad assumptam humanitatem attinet, resurrexit, nihil ut omnino ex ea relictum sit, non corpus aut ejusmodi quiddam. *Non enim derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Ubi quod de anima in inferno dicitur, non esse destitutam significat: sanctum autem addidit, ut sanctum corpus ostenderet, quod corruptionem non vidit; sed post triduum incorruptum & immortalitate in æternum præditum surrexit.

Tu verò hæc nostra corpora scortetas esse tunicas affirmas: cum id orationis consequens series refellat. Sed hæc ab illistibi seminibus, quorum ex Gentilium superstitione ac fabulis satus excepisti, injecta videtur opinio: nec non & ex impia illa ratiocinatione, infidelique de resurrectione dogmate, quod in te indidem excitatum est, & à Græcis, qui eò te deduxerunt, est profectum. *Animalis enim, inquit, homo non capit ea, quæ sunt Spiritus: stulticia enim est illi, quia spiritaliter examinatur.* Enimvero si ante violatum mandatum tunicæ primis nostris Parentibus essent oblata, non nihil probabile tuum illud foret mendacium, & in errorem posset inducere. Jam verò post Evam in lucem editam esse confectas apparet. Eva porro undenam est nisi ex corpore formata? Id verò manifestum est. *Immisit enim, ait, soporem in Adam, & dormivit, &*

1. Cor. 2.
14.

Gen. 2.

*Ανοσθημένον ἀκράτητον, συνενωθὲν καὶ συγ-
κραθὲν τῇ θεότητι, καὶ ἐκέτι λυόμενον, ἀλλ'
εἰς αἰὲ διαμένον μηκέτι λυοθνήσκον. ἀνέστη
ᾧ Χριστὸς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμη-
μένων, ἐκέτι λυοθνήσκει, θάνατος αὐτῷ ἐκέ-
τι κυριεύει.*

ἵνα ὃ γινώσκῃ καὶ τὸτο, δι' ἣν αἰτίαν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων λέγεται ὁ Χριστὸς, καὶ τοί γε οὗτοι αὐτῷ δεξαμένοι ἀνίστασθαι. ὡς αὐτῷ ἀνέστησαν δι' αὐτῷ Λάζαρος, καὶ ὁ Υἱὸς τῆς χήρας, καὶ ἄλλοι. καὶ διὰ Ἡλία, καὶ διὰ Ελίουσαβ. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι πάντες ἀναστάντες πάλιν τεθνήκασιν, ἔτω Χριστὸς ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων. ἀναστὰς ᾧ ἐκέτι λυοθνήσκει, ὡς ἡ μέλλουσα ἀνάστασις εἶναι διὰ τῆς αὐτῷ ζωῆς καὶ Φιλανθρωπίας. εἰ δέ ἐστιν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, καὶ ἀνέστη ὅλον τὸ αὐτῷ σῶμα σὺν τῇ θεότητι, ἡ αὐτῷ ἐνανθρώπησις ἀναστὰσα, καὶ μηδενὸς ἐξ αὐτῆς καταλειφθέντος, ἔτε σῶμα, ἔτε ἕτερον τι. καὶ γὰρ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μὴ εἰς ἄδην, καὶ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. καὶ τὸ μὲν ὡς ψυχῆς ἐν τῷ ἄδῃ, σημαίνει τὸ μὴ καταλελειφθαι. τὸν δὲ ὅσιον, ἵνα δείξῃ τὸ ὅσιον σῶμα, τὸ μὴ ἐωραχὸς διαφθοράν, ἀλλὰ ἀναστὰν ἀδιάφθορον, τὸ πρῆμερον, καὶ τῇ ἀφθαρσίᾳ συνηνωμένον εἰς τὸν αἰῶνα.

Σὺ δὲ φάσκεις, ὡς ἔστι, ταῦτα τὰ σώματα εἶναι τὰς δερματίνους χιτῶνας, ἔδαμῃ τῆς ἀκολαστίας τὸτο ἐχέσσης, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐν σοὶ ἀπ' ἀρχῆς σπέρματα καταβληθέντα τῆς διὰ τῶν Ελλήνων ἐθνομύθε διδασκαλίας, καὶ διὰ τὸν ἐκεῖ παρεξωθέντα σοὶ κακότροπον λογισμόν τῆς περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀπίστίας, φημί δὲ Ελλήνων τῶν σε εἰς τὸτο ἀγαγόντων. ὁ γὰρ ψυχικὸς ἄνθρωπος, φησὶν, καὶ δέχεται τὰ τῷ πνεύματι. μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. εἰ μὲν γὰρ ὡς τῆς παρακοῆς οἱ χιτῶνες τοῖς περὶ τὸν Ἀδὰμ ἐγίνοντο, πιθανὸν ἂν σου τὸ φεῦσμα, καὶ διωάμενον ἐξαπατήσῃ. ὅτε δὲ φαίνεται μετὰ τὴν Εὐαν πλάσθηναι, πόθεν δὲ ἄρα ἐπλάττετο, ἀλλὰ ἀπὸ σώματος; δῆλον. ἐπέβαλε γὰρ, φησὶν, ἔκασιν Ἰπὶ τὸν Ἀδὰμ, καὶ ὑπνώσει, καὶ ἔλα-

Ξεμίαν τῶν πλευρῶν αὐτῆς. πλευρὰ δ' ἔδεν ἑ-
 τερον τυγχάνει· ἀλλὰ ὅς ἐστιν. ὡκοδόμησεν δὲ σάρ-
 κα αὐτῆς. σαρκὸς δ' ὀνομαζομένης, πῶς
 ἔτι περὶ τοῦ κατὰ τὴν αὐτῆς ποίησιν. καὶ ἀνω-
 τέρω φησὶ, ποιήσω μὲν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα
 ἡμετέρων, καὶ καθ' ὁμοίωσιν. καὶ ἔλαβε, φη-
 σὶ, χεὶρ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρω-
 πον. ὁ δὲ χεὶρ καὶ σὰξ ἔδεν ἑτερόν ἐστιν, ἀλλὰ
 σῶμα. εἴτα μετέπειτα· καὶ ἀναστὰς Ἀδὰμ
 ἀπὸ τῆς ὑπνῆς εἶπε, τῆτο νῦν ὅς ἐστιν ἐκ τῶν ὁσῶν
 μὲ, καὶ σὰξ ἐκ τῆς σαρκὸς μὲ. ἔγω δ' χιτῶ-
 νες οἱ δερμάτινοι, ἔγω δὲ πᾶσι σῶμα αἰ-
 ληγορέμενον ὑπῆρχεν. ὅς ἐστιν τοίνυν ἐκ τῶν ὁ-
 σῶν μὲ, καὶ σὰξ ἐκ τῶν σαρκῶν μὲ, δηλὸν
 ὅτι σῶματα ἦσαν, καὶ σῶμα ἀσώματ' ὁ Ἀ-
 δὰμ καὶ ἡ Εὐα. καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ξύλης, καὶ ἔφα-
 γεν, ὡς ὑπενοθεύθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ γενο-
 νεν ἐν τῷ σαρκί, καὶ ἦκασε τὴν φωνὴν τῆς Θεοῦ πε-
 ριπατῶντ' ἐν τῷ Παραδείσῳ τὸ δειλινόν,
 καὶ ἐκρύβη ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐα ἐν τῇ ξύλῳ. καὶ
 ὁ Θεὸς φησὶ τῷ Ἀδὰμ, πῶς εἶ; ὁ δὲ ἐλεγχόμε-
 νος ἀποκρίνεται, τὴν φωνὴν σου ἦκασα, καὶ ἐ-
 κρύβην, ὅτι γυμνός εἰμι. γυμνὸν δὲ ἄρα ποῖον
 ἔλεγε, τὴν ψυχὴν ἔλεγε, ἢ τὸ σῶμα; τὰ δ'
 φύλλα τῆς συκῆς τίνα ἔσκεπε, τὴν ψυχὴν,
 ἢ τὸ σῶμα; καὶ τίς σοι εἶπε, φησὶν, ὅτι γυ-
 μνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς ξύλης, ἧ ἐνετειλάμην
 σοὶ τῆς μόνῃς μὴ φαγεῖν ἀπ' αὐτῆς, ἔφαγες.
 καὶ φησιν, ἡ γυνὴ ἣν ἔδωκάς μοι δέδωκέ μοι,
 καὶ ἔφαγον. πόθεν δὲ ἔδοθη ἡ γυνή, ἀλλ'
 ἢ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς, τέττις ἀπὸ τῆς σῶμα-
 τος, περὶ τῆς χιτῶνας αὐτοῖς δοθῆναι; καὶ
 τῇ γυναικὶ φησὶ, τί τῆτο ἐποίησας; ἡ δὲ, ὁ ὁ-
 φος ἠπάτησέ με, καὶ ἔφαγον, καὶ ἔδωκα τῷ
 ἀνδρί μου. ὁ δὲ Θεὸς ἐπάγει τὴν κατάρα, καὶ
 τῇ γυναικὶ τὴν ὀδύνην, καὶ τῷ ἀνδρὶ τὸ ἐν
 ἰδρώτι φαγεῖν τὸν ἄρτον. καὶ μὲν ταῦτα λέ-
 γει. ἰδὲ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν. μὴ πο-
 τε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα. καὶ ἀψήγεται τῆς ξύλης, καὶ
 φάγῃ, καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ μεθ' ἑ-
 τερος, καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς χιτῶνας δερματί-
 νους, καὶ ἐνέδυσεν τὴν κατὰ τὸν Ἀδὰμ, καὶ ἐξέ-
 βαλὲν αὐτὰς ἐκ τῆς Παραδείσου. καὶ ὁρᾷς ὅτι
 μάταιος ἡ πᾶσι σῶμα καὶ καυτομαμένη κενοφω-
 νία. πᾶσι * πόσους χρόνους ἦσαν σῶματα τοῖς
 κατὰ τὸν Ἀδὰμ.

Εἰ δὲ τὸ σε ἀνακρίνῃ, καὶ ἐδύνασαι ψυχικῶς
 διανοόμενος τῆς πνύματος δέξασθαι τὴν χάριν, ἀπίστε, καὶ ἐπέκριναι τὰ ἀπίστων τυγχάνων, λέγει

A accepit unam de costis ejus. Costa verò præ- Origē-
 ter os nihil aliud est: cuius loco carnem e- niani.
 difficavit. Cum igitur caro nominata sit, Hæresis
 qvī tandem structura illius expectatur. Sed LXV.
 & paulò ante: Faciamus, inquit, hominem
 ad imaginem nostram & similitudinem. Et
 accepit, inquit, limum de terra & forma-
 vit hominem. Atqvi limus & caro nihil
 sunt aliud qvām corpus. Deinde sequi-
 tur, Et exsurgens Adam ē somno dixit: Huc
 nunc os ex ossibus meis, & caro de carne
 mea. Nondum erant pellicæ illæ tuni-
 cæ: nondum confectum illud in allegoriā
 tuā mendacium extiterat. Itaque os ex
 ossibus meis, & caro de carne mea, manife-
 stē de corporibus intelligenda sunt: adeo
 ut Adamus & Eva corporibus minimē ca-
 rerent. Et accepit de ligno, & comedit;
 prout serpentis astu deceptus, atqve in
 Deum rebellis fuit. Et audivit vocem Dei
 ambulantis in Paradiso sub vesperam: & ab-
 scondit se Adam & Eva ad arborem. Tum
 Dominus Adamum interrogat: Ubi es?
 At is deprehensus respondit, Vocem tuam
 audivi, & abscondi me eo quod nudus es-
 sem. Nudum verò quid tandem dixit?
 animam, an corpus? Deinde ficulnea fo-
 lia qvemnam obtegebant; animam an
 corpus? Et qvis tibi dixit, inquit, te esse nu-
 dum, nisi quod de ligno, de quo praecepi tibi
 ne comederes, comedisti? Ad hæc Ada-
 mus respondit, Mulier quam dedisti mihi,
 dedit mihi, & comedi. Cedo unde mulier
 data fuerit, nisi ex costa, hoc est Adam
 corpore, anteqvam tunica illis attribue-
 rentur? Porro mulieri dixit: Cur hoc feci-
 sti? At illa; Serpens, inquit, decepit me, &
 comedi, & dedi viro meo. Post hæc Deus
 execrationem infixit; mulieri scilicet do-
 lorem: & viro, ut in sudore pane suo vesceretur.
 Quibus factis adjecit; Ecce Adam
 factus est sicut unus ex nobis. Ne forte
 extendat manum, & attingat lignum, &
 comedat, & vivat in æternum. Postea: Et
 fecit Deus tunicas pelliceas, & induit Adam
 & uxorem ejus, & ejecit illos ē Paradiso.
 Vides quā incepta sit nova illa à te exco-
 gitata & inanis opinio. Nam aliquanto
 ante tempore corpora primi nostri Paren-
 tes habuerunt.

LXVI. Qvōd si te illud examinasti,
 neqve potes animale in modum ista
 cogitans spiritus gratiam percipere, ὁ in-
 fidelis homo & infidelibus deterior! dic

Orig-
niani.
Hæresis
LXIV.
Dei opera
admi-abi-
lia sunt.

Exod. 3.

Exod. 4.

Psal. 57. 5.

mihî sodes quantum unumquodque DEI A
opus habet miraculi? Quomodo cælum
ex nihilo in sublimi porrectum est, & ex-
pansum? Undenam solis ille fulgor ac-
census est, aut ille ipse cum luna sideri-
busque conditus? Quanam verò ex prio-
re materia translata terra est, quæ est ex
nihilo producta? Quoniam ex naturæ ge-
nere montes excisi sunt? Unde totius uni-
versi constitutio, quàm ex nihilo DEUS
peperit? Aut unde nubes conflata sunt,
quibus repente cælum obducitur? Unde
culicum, cyniphumque vim Dei imperio
servus ejus Moyses comparare potuit?
Quomodo ligneam virgam animatum
ac prorepentem in colubrum convertit?
Qui fieri potuit ut Moysis manus in ni-
vem commutaretur? Sic igitur & cum
Deo, mortalium infidelissimæ, placuit: ac
pelliceas, & quidem veras tunicas, sine
ullis animalibus, sine humanæ artis, ac
multiplicis operis adminiculo, primis no-
stris parentibus simulatque voluit confe-
cit: non secus atque initio simul ac voluit,
cælum atque universa producta sunt. Cæ-
terum de his nos sapius, & aliis in locis, &
supra disputavimus. Atque his quidem,
qui vitæ desiderio tenentur, salutis est ex-
pedita ratio, & infidelissimi erroris confu-
tatio facilis. Iis verò, qui salutis disci-
plinam ac magisterium repudiant, ne in-
tegrum quidem sæculum potest ad dispu-
tandum sufficere: cum illorum aures per-
petuo, *aspidis instar, obsurdescant: quæ
aures suas obdurat, ut non exaudiat vocem
incantantium, venefici incantantis sapien-
ter: ut in sacris litteris scriptum est. Ve-
ritatis porro filiis fructuosissimum hunc
sermonem confido fore, tametsi la-
tius illum hoc loco prosequamur.*

LXVII. Venio itaque ad institutam de
resurrectione disputationem. Cum enim
ignaros deceperis, ac tuam opinionem
pro vero dogmate subjeceris, itaque di-
xeris: Nonnulli è rudioribus impios non
putant resurrectionis compotes futuros.

μοι ἐκάστην ὑπόθεσιν ἐκ Θεῶ γεγωνῆσαν, πό-
σῃν ἔχει τὴν θαυματουργίαν καὶ ἐκπληξιν;
πόθεν ἐξ ἑκ ὄντων ἄρχονός τέταται ἐν μετεώ-
ρῳ ἀναπεπετασμένῳ; πόθεν ἐσιλβώθη ὁ
ἥλιος, καὶ ἐκτίσθη, καὶ σελήνη, καὶ τὰ ἄστρα;
ἐκ ποίᾳ πρωτοτύπῃ ὕλης ἐλήφθη ἡ γῆ, ἐξ
οἷα ὄντων γινομένη; ἀπὸ ποίων φύσεων ἐμή-
θη τὰ ὄρη; πόθεν ἡ σύστασις ὅλας τῆς κόσμου,
ἡ ἐξ ἑκ ὄντων τῇ Θεῷ ποιεομένη; πόθεν
τῶν νεφῶν ἡ σύστασις, ἡ ὑπὸ θίξιν σκέπτει
τὸν ἄρχοντα; πόθεν τὰ κἀνωπία καὶ τῆς
σκυφῆος διὰ τοῦ σώματος Θεῶ τῇ θερά-
ποντι αὐτῷ Μωϋσῇ ὁ πορισμός; πῶς τὴν ξυ-
λὴν βάβδον εἰς ὄφιν μετέβαλεν ἐπεψυχα-
μῆρον καὶ ἔρποντα; πόθεν τῇ χειρὶ τῷ Μωϋ-
σέως τῷ εἰς χιόνα μεταβάλλεσθαι; ἔγω καὶ
τότε ἠθέλησεν ὁ Θεός, ὡς ἄπιστε, καὶ δερμα-
τίνης φύσει χιτῶνας ἀνευ ζώων, ἀνευ τεχνῆς
τινὸς ἀνθρώπινης, καὶ πολυμόρφου ἐργασίας,
ἅμα θέλων ἐποίησε τοῖς πατρὶ τὸν Ἀδάμ, ὡς
ἀπαρχῆς ἅμα ἠθέλησε, καὶ ἄρχοντος, καὶ τὰ
πάντα γεγῆναι. καὶ πατρὶ τῶν πολλῶν
ἐφημεν καὶ ἐν ἄλλοις τόποις, καὶ ἀνωτέρω.
καὶ τοῖς μὲν βεβλομένοις τὸ ζῆν, σύντομος ἡ
σωτηρία, καὶ εὐθυέλειν ἡ κακοπισία.
C τοῖς δὲ μὴ θέλῃσι τὸ τῆς σωτηρίας κατα-
δέξασθαι διδασκαλεῖον, εἰδὲ ὁ πᾶς αἰὼν παρὸς
διαλογὴν ἐξαρκέσειε, κωφεύσης αἰεὶ τῆς ἀ-
κοῆς δίκην ἀσπίδῳ, καὶ τὰ ὅσα βυβλῆς, τὰ
μὴ καταδέξασθαι φωνὴν ἐπαδόντων, * Φαρ-
μακεῖται Φαρμακευμένη παρὰ σοφῶν, καὶ τὸν
θεῖον λόγον. τοῖς ὅμοις τῆς ἀληθείας οἰμαι
ὡφέλιμος ἑκ ὀλίγως, καὶν τε διὰ πλάτης ὁ
λόγος εἰρημένον ἀνταυτὰ μοι κεῖται.

Ελεύσομαι δὲ εἰς τὸν πατρὶ ἀναστάσεως λό-
γον. ὅταν γὰρ ἐξαπατήσης τῆς ἀγνοῦντας,
D τὸ σὸν φρόνημα ἀποβαλλόμενος, ὡς ματαιο-
πῶν, καὶ εἴπῃς: τινὲς τῶν ἀπλαστῶν νομί-
ζουσι τῆς ἀσεβείας μὴ τεύξεσθαι ἀναστάσεως.

Vitiola
lectio.

ὃ μόνον γὰρ τὸ ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ καὶ
 κνώδαλα ἐξ ἡμῶν φύεται, ὡς εἰπεῖν. Φθί-
 ρες, καὶ κύνες, ὅτε ἐκτὸς τῷ σώματι ὄν-
 τα, ὅτε δὲ τῷ σώματι λογίζονται. καὶ
 ἔδοξεν ποτε ἐπεζητήσῃ κύνιν τὴν ἐκ τῷ σώ-
 ματι ἐκκριθεῖσαν εἰς περιποίησιν, ἀλ-
 λά μᾶλλον εἰς ἀναίρεσιν· ἔδὲ διαφθορὰν
 τὴν ἐξ αὐτῆς γενημένην, ἔδὲ ζημίαν τὴν
 ταύτης ἀπώλειαν ἠγήσοιτό τις. τὰ ἀφ' ἡ-
 μῶν ῥύντα, εἰ καὶ ὅτως ὑπάρχει κατὰ
 τὸν σὺ λόγον, ὃ μωρῶς παρ' ἡμῶν ζητηθή-
 σεται, ἔδὲ Θεὸς ταῦτα εἰς ἡμῶν σύσαςιν,
 ἀγάγοι, ἀλλὰ δίκην ῥύπας ἐξ αὐτῶν τῷ ἱμα-
 τὶ ὑπάρχοντι, ἀπ' αὐτῶν δὲ δι' ἀκο-
 σμίαν ἀποβληθέντι, ἐν ὁδοῦ κατα-
 λείψειεν. ἐκεῖνο δὲ σαφῶς τὸ ἐντελὲς ἱμα-
 τιον μήτε λείπων, μήτε ὡς τὸν τῇ αὐτῇ
 ἀγαθότητι τῆς τέχνης ὁ δημιουργὸς ἀγά-
 γοι. πάντα γὰρ αὐτῷ δυνατεῖ. εἰ δὲ ὅ-
 ὅτως ἦν, ὡς * τὰς φρένας ἀδικηθεῖς ἐκ
 τῆς πολυλόγου σὺ θηνοίας, εἶχεν ἄρα ὁ
 Σωτὴρ ἡμῶν καὶ Κύριος ἡμῶν τῷ Θεῷ, ὁ
 ἐλθὼν δι' ἀσφάλειαν πᾶσαν τῆς ἡμετέ-
 ρας ζωῆς ποιήσασθαι τὴν ἡμῶν ἐλπίδα, ἐν
 ἑαυτῷ τε τὰ πλεῖστα ἀνατυπωτάμην, καὶ
 εἰς τὴν τῆς ἀληθείας πρὸς ἡμᾶς σύσαςιν,
 μέρτι αὐτῷ εἶχεν ἀποθέσθαι, μέρτι δὲ
 ἐξεγείρειν κατὰ τὴν μυθώδη σὺ ἀνα-
 σκάνην, καὶ πλήθους λογισμῶν ματαίων
 συλλογὴν, ὃ φιλονεικεῖ. αὐτὸς γὰρ δι' οὗ
 διελέγχων σὺ τὸν πτόπον, φάσκει λέγων·
 ὅτι εἰ μὴ ὁ κόκκος τῷ σίτῃ πεσὼν εἰς
 τὴν γῆν ἀποθάνῃ, μόνος μένει· εἰ δὲ πε-
 σὼν ἀποθάνῃ, πολλὰς κόκκους φέρει. καὶ
 τίνα ἄρα ἔλεγε κόκκον; παντὶ τῷ σαφές
 ἐστίν, καὶ ὁμολόγηται παντὶ τῷ κόσμῳ, ὅτι
 περὶ ἑαυτῶν ἔλεγε, ταῦτα περὶ τῷ σώμα-
 τὶ τῆς σαρκὸς τῆς ἀγίας, ἥς διὰ Μα-
 ρίας εἰληφε, καὶ ὅλης αὐτῆς τῆς ἐνανθρω-
 πώσεως. τὸ δὲ πεσεῖν καὶ ἀποθανεῖν, ὡς
 λέγει· ὅπως τὸ πλῆμα, ἐκεῖ συναχθήσου-
 νται οἱ αἰετοί περὶ τῆς αὐτῆς τριήμερας τῷ σώ-
 ματι κομμήσεως ἔλεγεν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ-
 μολογήσεις· ἡ γὰρ θεότης αὐτῆς ἀκοίμητος,
 ἀπώτῃ, ἀκράτητος, ἀτρέπτῃ. ἀπέ-
 θανε τοίνυν ὁ κόκκος τῷ σίτῃ, καὶ ἀνέστη.
 ὅλος ἐν ὁ κόκκος ἀνέστη, ἢ λείμμα αὐτῆς
 ἀνέστη; ἀλλ' ὁ κόκκος ὡς τὸν ὄντα, ἢ αὐτὸ

Non enim unum illud inest in corpore: Orige-
 sed ex nobis etiam bestiarum nascuntur, pe-
 diculi videlicet, ac lentes: quæ neque ex-
 tra corpus sunt neque in corporis ulla
 parte numerantur. Ac nemo excretam
 ex corpore suo lendem, ut conservaret,
 quæsit, sed ut necaret potius: neque il-
 latam ab ea perniciem adsciscit. Sed ne-
 que si perdit illa extinctaque fuerit, id
 in damno reputabit. Sic quæ à nobis flu-
 xerunt, tamen si ita tua fert opinio, à no-
 bis ipsis nequaquam stolidè requiruntur.
 Neque illa Deus in conflandis nobis com-
 ponendisque restituet: sed tanquam ma-
 culam relinquet, quæ ex vestibus exor-
 ta, nitoris, elegantiaque studio diluitur.
 Illam verò perfectam absolutamque ve-
 stem, neque mancā, neque redundan-
 tem, pro singulari artis suæ peritia arti-
 fex reficiet: Omnia quippe in ejus sunt
 potestate posita. Quod nisi ita se res ha-
 beret, o hominum insancitissime, atque ex
 verbosa illa calliditate in amenitiam con-
 verse; poterat utique Redemptor noster
 ac Dominus, Dei que filius, qui idcirco
 venerat, ut vitæ nobis spem certissimam
 faceret: quicquid, ut dictorum suorum fi-
 dem nobis adstrueret, plerumque in se ipso
 voluit exprimere: poterat, inquam, cor-
 poris sui parte deposita aliam excitare
 partem: quemadmodum verbosa illa tua
 rectæ fidei confutatio atque ineptissimarum
 rationum, o contentionis cupide!
 multitudo declarat. Verum ipse tuum
 vestigio modum ac rationem redarguens
 ita pronunciat: *Nisi granum frumenti ca-*
dens in terram mortuum fuerit, solum ma-
net. Si autem ceciderit, mortuumque fue-
rit, grana multa parit. Quodnam illud e-
 rat granum, de quo loquebatur? Nemo
 est qui dubitet, idque mundi totius con-
 fessione constat, de se ipso Dominum lo-
 cutum: hoc est de corpore suo, sanctissi-
 maque illa carne, quam ex Maria ceperat,
 ac de humana omni natura. Quod autem
 cadendi, ac moriendi vocabulis utitur, ut
 & alio in loco dicit: *Ubi erit cadaver, illic*
congregabuntur & quiviles ad triduanum
corporis soporem retulit; quod ne ipse qui-
dem disiteri potes. Nam Divinitas ipsa
cum somni est expers, tum cadere supera-
ri que non potest, nec est omnino mutabi-
lis. Mortuum est itaque frumenti granum,
 atque iterum excitatum. Utrumnam igitur
 integrum granum excitatum est, an
 illius pars est aliqua derelicta? Aliudne
 porro, quam quod antea erat, an idem

Hæresis
LXIV.Joan. 12.
24.Mat. 24.
28.

Origeni.
Hæresis
LXIV.
Matt. 27.

Matt. 16.

penitus esse ac reviviscere cœpit, quod & ab Josepho sindone obvolutum ac sepul-
tum, & in novo monumento positum surre-
xit? Tu te ipse non negaveris. Quem-
nam autem mulieribus Angeli resurrexis-
se nuntiabant, cum ita dicerent? *Quem qua-
ratis? Jesum Nazarenum? Surrexit, non
est hic: venite videte locum.* Perinde ac
si diceret; *Venite, videte locum, & Orige-
nem docete; nullas istic illius jacere reli-
quias, sed integrum surrexisse.* Atque ut
intelligas resurrexisse totum, *surrexit*, in-
quit, *non est hic*: ut nimirum nugas tuas
discuteret, demonstraretq; residuum illius
nullum abjectum ac relictum fuisse: sed
idem esse planè corpus, quod & clavis con-
fixum, & lancea perforatum, & à Pharisæis
comprehensum est, ac sputis adspersum.

1. Cor. 15.
12.

LXVIII. Quid autem attinet plura ad
infelicem illius & insolentem loqvacita-
tem congerere? Quocirca non secus at-
que ille resurrexit suumque corpus exci-
tavit, ita & nos excitabit. Nam ex eo
sanctissimus Apostolus spem nostram
confirmavit his verbis. *Quomodo dicunt
quidem in vobis mortuorum resurrectio-
nem non esse? Quod si mortuorum re-
surrectio non est, neque Christus resurrexit.
Si autem Christus non resurrexit, inanis
ergo est predicatio nostra, vana est & fides
vestra. Invenimur autem & falsi testes Dei;
quoniam diximus: suscitavit Christum &c.*
Deinde subiecit: *Oportet corruptibile hoc
inducere incorruptionem, & mortale hoc in-
ducere immortalitatem.* Non dixit mortale
solum, neque corruptibile solum, nec im-
mortalem denique animam. *Sed corru-
ptibile hoc & mortale*, addito utrobique; pro-
nomine, *hoc*. Quamobrem granum
ipsius, & quidem integrum, non ejus tan-
tummodo pars, sed integrum, uti diximus,
surrexit: nec aliud, quam quod erat antea
granum, sed illud ipsum, quod in moni-
mentum ceciderat, totum integrumq; sur-
rexit. Quid igitur virium habet absurda il-
la tua sententia? Duo siquidem grana, quæ
paulo ante retulimus, scriptura comme-
morat: quorum alterius in Evangelio, al-
terius apud Apostolum fit mentio. Pri-
mum illud ad rem declarandam efficaci-
ssimum est, secundum ea quæ perfectè in
eo gesta sunt; quod est velut resurrectio-
nis exemplar. Etenim docens istud Salva-
tor, & faciens, subinde confirmandis nobis
omnia constanter præstitit. Nam de gra-
no, deq; eodem excitando idcirco dif-
feruit, ut spei nostræ, quam de vera resur-

ο ὡν εἰς τὸ εἶναι, τὸ διὰ τῆς Ἰωσήφ κεκηδευ-
μῆρον ἐν σινδόνι, καὶ ἐν μνήματι καὶ αὐτῷ τε-
θῆν ἀνέστη; πάντως ὅτι σὺ δὲν ἔλθῃς. τίνα
τοίνυν ἀγγελίζοντο ἐγγιγέρθαι οἱ Ἀγγελοὶ
ταῖς γυναῖξιν; ὡς Φασὶ, τίνα ζητεῖτε; Ἰησοῦν
τὸν Ναζωραῖον· ἀνέστη, σὺ ἔσιν ὧδε. δεῦτε,
ἴδετε τὸν τόπον. ὡσεὶ ἔλεγε, δεῦτε, ἴδετε
τὸν τόπον, καὶ σιωπήσατε τὸν ῥειθρῶν,
ὅτι ἐκ ἐνὶ λείμματι κείμενον ἐνταῦθα, ἀλ-
λὰ ὅλον ἀνέστη. καὶ ὅπως γινώσκῃς, ὅτι ὅλον ἀνέστη;
ἀνέστη, ἐκ ἔσιν ὧδε, ἵνα ἀποκρῆσθῃ σελήνη Φλου-
αρίαν, ὅτι λείμμα αὐτῆς ἐκείκατε λείψθῃ, ἀλλ'
αὐτὸ τὸ ἡλωθῆν, αὐτὸ τὸ νικῆθῃ τῇ λόγχῃ,
αὐτὸ τὸ κολληθῆν ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, αὐ-
τὸ τὸ ἐμπύοθῃν.

Καὶ τί μοι τὰ πλήθῃ λέγειν πρὸς ἑλε-
χον τῶν τῶ ἐλεεινῶ καὶ πολυκόμπῃ τῆς ἐν
αὐτῇ γνηθείσης Φλουαρίας; ἄρα ἐν ὡς ἀνέ-
στη, καὶ ἑαυτῇ τὸ σῶμα ἤγειρεν, ὥτως καὶ ἡ-
μᾶς ἐγερῇ. ἀπὸ τῶν τῶ ἔδειξεν ὁ ἅγιος Ἀ-
πόστολος τὴν ἡμῶν ἐλπίδα, φήσας· ὅτι πᾶς
λέγασί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν
ἐκ ἔσιν; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν ἐκ ἔσιν, ὅδε
Χριστὸς ἐγγιγέρται. εἰ δὲ Χριστὸς ἐκ ἐγγιγέρ-
ται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, ματαῖα καὶ
ἡ πίσις ἡμῶν, ἀεισκόμεθα δὲ καὶ ψευδο-
μάρτυρες τῷ Θεῷ, ὅτι εἰπομεν ἡγείρε τὸν
Χριστόν, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ ὑστερὸν ἐπιφέρει, λέ-
γων· δεῖ τὸ φθαρτὸν ἵσθαι ἐνδύσασθαι ἀφθαρ-
σίαν, καὶ ἐκείπε τὸ θνητὸν μόνον, ὅδε τὸ φθαρ-
τὸν μόνον, ὅδε τὴν ἀθάνατον ψυχὴν. ἀλλὰ
τὸ φθαρτὸν τῶτο, μετὰ πωροδῆκης τῆς τῶ-
το, καὶ τὸ θνητὸν τῶτο, μετὰ πωροδῆκης
τῆς τῶτο. αὐτὸς ἐν * ὅλος ὁ κόκκος αὐτῆς καὶ ὁ λό-
γος ἀνέστη καὶ ἐ μέρους ἀνέστη, ἀλλὰ ὅλος ἀνέ-
στη, καὶ ἐκ ἑκείνου κόκκου ὡς τὸν ὄντα ἀ-
νέστη, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ πεσὼν ἐν τῷ μνήματι ὅλος
ἀνέστη. καὶ πᾶς ἰσχυρὸς ἡ κενοφωνία; δύο γὰρ
κόκκους οἶδεν ἡ θεία γραφὴ εἰρημένους, ἓνα ἐν
τῷ Ἐγγελίῳ, καὶ ἓνα ὡς τὸ Ἀποστό-
λου. καὶ ὁ μὲν εἰς τὴν πᾶσαν σαφηνεῖαν δη-
λοῖ κατὰ τὰ τελείως ἐν αὐτῷ ἐνεργηθέν-
τα, ὅπερ ἐστὶ πρῶτότυπον τῆς ἀναστάσεως.
τῶτο γὰρ καὶ διδάσκων καὶ ποιῶν ὁ Σω-
τὴρ, τὰ πάντα ἡμῖν εἰς πᾶσιν βεβαίως
εἰργάσατο εὐθύς. ἔλεγε γὰρ περὶ τῶ κόκ-
κου, καὶ τῶ * ἡγείρε τὸν κόκκον, ἵνα ἡμῖν τὴν
πίσιν τῆς ἐλπίδος βεβαιώσῃ τῆς ἡμῶν ἀνα-
στασεως.

τάσεως ἐν ἀληθείᾳ. ἀπὸ τῆς διαδεξάμε-
 ν^ς ὁ Ἀπόστολος^ς, Πνεύματι ἁγίῳ φερόμε-
 ν^ς τὴν μὲν ἀνάστασιν ἐσομένην δοξάν τῶν
 ἁγίων διηγούμεν^ς ἡμῖν, καὶ τὴν τῆς ἀπολαύ-
 σεως τῶν ἀγαθῶν, δείκνυσι πάλιν διὰ τῆς
 κόκκου^ς σίτης, καὶ τῶν ἀπίστων ἐπικηρυκευσά-
 μεν^ς. ἀλλὰ εἰς μοι, πῶς ἐγείρονται οἱ νε-
 κροί; ποῶν ὁ σωματὶ ἐρχονται; καὶ φησι πρὸς
 τὸν τὰ τοιαῦτα λέγοντα, ἄφρον. ὁ γὰρ ὅλως
 περὶ ἀνάστασεως ἀμφισβιάλων, ἄφρων ἐστὶ, καὶ
 ἀσύνελ^ς. εἰτά φησιν, ἄφρον, σὺ ὁ ἀπείρεις ἐ-
 ζωγονεῖται, εἰ μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὁ ἀπείρεις, ἐ-
 ζωγονεῖται, εἰ μὴ ἀποθάνῃ. ὁ δὲ ἀπείρεις, ἐ-
 ζωγονεῖται, εἰ μὴ ἀποθάνῃ. ὁ δὲ Θεὸς διδά-
 σκιν αὐτὸ σῶμα ὡς ἠθέλησε, καὶ ἐκαστῶ τῶν περ-
 μιάτων ἴδιον σῶμα. καὶ ὁρᾷς ὅτι ἐκ ἀλλόδοξου
 τὸ σῶμα. εἰς γὰρ ἀπείρας κριθάς, εἰς σίτον.
 εἰς μελάνθιον ἐσπείρει, καὶ εἰς κριθὴν, ἀλλὰ τὸ
 ἀπείρομενον αὐτὸ ἐστὶ τὸ ἐγείρομενον. εἰ μὴ καὶ
 καταλειφθῇ ἐξ αὐτῶ κατὰ τὴν γῆν, καὶ ἀναστῇ
 ἐξ αὐτῶ τὸ βλάστημα, ὡς μὲν ἐν τῇ τῷ
 φθαρτῷ σίτῳ, καὶ μὴ εἰς κρίσιν ἐρχομένῳ, τὸ μὲν
 καταλειφθὲν ἄχρηστον, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶ ἐγείρομε-
 νον ἄλλιον. ἠθέλησε ὁ θεὸς τὴν φαιδρότητα,
 διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν μὴ τὴν ἐλπίδα τῆς Θεῶς
 καρδοκέντων. τὰ ληθῇ μὴ γὰρ ὁ κόκκος^ς ἐ-
 σίτη λεπτότατος^ς. πρὸς δὲ ἐν τῷ τοιούτῳ κόκκῳ
 τῶ σμικροτάτῳ καὶ ῥίζῃ, καὶ βάσει, καὶ
 καλᾷ, καὶ αἱ γονατίδες, καὶ αἱ τοσαῦ-
 ται σύριγγες, καὶ κεφαλίδες, καὶ σῆκαί, καὶ
 ἀνθήρες, καὶ κόκκοι πολυπλασιάζοντες.

ἵνα ὁ καὶ σαφέστερον εἰπώμεν τὰ ὅμοια τῶ-
 τοις διηγούμενοι, πόθεν τῷ Μωϋσεὶ ἡ τῆς Ιω-
 καβέθ, ἡ τῆς Ἀμράμ τὸ νύξαι πέτραν ἐν
 ῥάβδῳ, καὶ πρὸς νεγκεῖν ὕδωρ ἐξ ἀπόρου^ς
 ὕλης, τὸ ξηρὸν εἰς ὑγρὸν μεταβαλεῖν; τὸ πα-
 τάσαι θάλασσαν, καὶ διαιρεῖν εἰς δώδεκα ὁ-
 δὸς ὁδοπορίας ἐν θαλάσσῃ τῷ κελεύσμα-
 τι; τὸ ποταμὸν εἰς αἶμα μεταβαλεῖν; τὸ
 βάπτειν ἐπὶ τῇ σιναγαγῇ τιστῶν;
 τὸ τὴν σκνίφα ἐπιπέμψαι Αἰγυπτίους; τὸ
 χάλασαν μίξαι μὲν τῆς πυρός; τὸ νύκτα μέ-
 λαιναν καὶ ἐσκοτισμένην Αἰγυπτίους ἐπικε-
 ράσαι φοφῶδῃ; τὸ πρῶτότοκα κτείναι τῶν Αἰ-
 γυπτίων ἐν θανάτῳ, τὸ σύλῳ πυρὸς καθοδηγεῖν
 λαὸν δ' αὐτῶ ποιμαίνεμενον; τὸ ἄρτον Ἀγγέλων
 ἐπενέλκει εὐχῇ καὶ ἱκεσίᾳ; τὸ ὀρτυγομήτραν

Arectione concepimus fidem assereret. Orige-
 Huic successit Apostolus, qui divini spiritus niani.
 afflatu, sanctorum gloriam, quæ post re-
 surrectionem futura est, ac bonorum fru-
 ctum voluptatemque declarans, eadem
 grani tritici similitudine demonstrat, ta-
 le adversus infideles præconium insti-
 tuens. *At dices mibi: quomodo resurgunt ibi. com. 35.*
mortui? quonam verò corpore veniunt?
 Adhæc ita respondit: *Sultus.* Sultus enim
 est & imprudens, qui omnino de resurre-
 ctione dubitat. Ergo ita subjicit, *Sultus, tu*
quod feminas non vivificatur, nisi mortuum
fuerit. Et quod feminas, non futurum cor-
pus feminas, sed nudum granum, exempli
causa tritici, aut aliorum seminum: & non
vivificatur, nisi mortuum fuerit. Deus
autem dat illi corpus sicut voluit, & uni-
cuique semini proprium corpus. Animad-
 vertis, opinor, non, commutari corpus.
 Nemo enim qui hordeum severtit, triticum
 requirit; neque nigella Romana confita
 hordeum reperit; sed id ipsum excitatur,
 quod satum est. Ac dummodo aliquid
 ex ipso relictum in terra fuerit, atque ex
 eo germen effloruerit, sic in corruptibili
 hoc tritico, quod nulli iudicio obno-
 xium est, inutile est quod relinquitur,
 quod excitatur verò præstantius. Illum
 porro splendorem ac claritatem propter
 eorum infidelitatem declarare voluit, qui
 nihil à Deo quod speretur expectant. Nam
 revera tenuissimum est tritici granum.
 In qua quidem tam exigua mole ubinam
 radices & quasi fundamenta sunt? tum de-
 inde culmus, genicula, tot fistulæ, capi-
 tella, folliculi, arista, granaque multipli-
 cata?

LXIX. Clarius quid velim eloquar,
 atque his similia percurram. Undenam
 Moyse Jochabethæ & Amrami filio illa
 virtus, ut virga silicem perforaret, mi-
 nimeque idonea ex materia laticem
 aquæ proferret? quod siccum erat in
 humorem converteret? percussam mare
 duodecim in vias atque itinera mariti-
 ma solo imperio divideret? fluvium in
 sanguinem mutaret? ranarum tantam
 repente copiam in unum cogeret? culi-
 ces Aegyptiis immitteret? misceret igni
 grandinem? nigerrimam noctem ac den-
 tissimis tenebris obductam iisdem illis
 Aegyptiis offunderet? primos Aegyptio-
 rum partus interficeret? igneæ columnæ
 beneficio populo, quem pastoris instar
 regebat, iter præiret? Angelorum pa-
 nem oratione ac precibus eliceret? corur-

Origeni- nices largissimè suppeditaret, ac tot ho-
 niani. minum millia Deo iubente satiare? ejus-
 Hæcclis dem DEI vocem exaudiret? dignus in-
 LXIV. quam haberetur ex tam infinita hominum
 Moysis pro- multitudo, qvi & Dei vocem audiret,
 digia. & illius colloquio frueretur? qvadrage-
 Exo. 24. 18. dies, totidemqve noctes nullam earum re-
 rum deſideraret, qvibus naturæ neceſſitate
 ad vitam ſuſtentandam alimur? illius de-
 inde caro ſolis in ſplendorem ac radian-
 tem fulgorem verteretur, qvi ita populi
 oculos perſtringeret, ut illius faciem fixis
 Exod. 4. 7. oculis contemplari Iſraëlis poſteri neqvi-
 rent? ut illius manus in nivem mutaretur
 Num. 16. ex carne? ut ad Core, Dathan, Abiron,
 & Annan hauriendos dehifcere terram
 Deut. 32. juberet? ut illud audiret deniqve: *Aſcende*
 49. *in montem, & illic morere?* ut illius ſepul-
 turam hominum nemo cognosceret? Qvandoqvidem ſacræ iſtud literæ ſigni-
 ficant: Non eſſe ab hominibus Moyſis cor-
 pus ſepultum; ſed ab Angelis videlicet:
 qvod verba ipſa tacitè intelligentiæ no-
 ſtræ ſubjiciunt. Atqve hæc omnia tūm
 geſta ſunt, cū adhuc in hoc mundo ver-
 ſaretur: geſta autem in eo, qvod animale
 erat, ac ſpiritale perfectè ſimul eſt factum.
 Sed nos velut qvoddam illinc pignus ac-
 cipimus, ad illius perfectæ pullulationis
 exemplum, qvæ tum accidet, cū dictum
 1. Cor. 15. illud implebitur: *Seminatur in ignobilita-
 43. te, reſurget in gloria. Seminatur in infirmi-
 tate, reſurget in virtute.* Etenim nonne
 infirmum eſt, qvod ita ſeminatur, ut ubi
 ſeminetur ignoret? Ignobilitate verò non-
 ne plenum illud eſt, qvod in ſepulchrum
 abjectum obruitur aggeſtu pulveris, ac
 laceratur, projicitur, omniqve ſenſu deſti-
 tuitur? Contra verò nonne glorioſum id
 eſt, qvod ad vitam excitatur, & in ſempi-
 ternum permanet, ac cum Divinæ beni-
 gnitatis ſpe ac fiducia cœleſte regnum poſ-
 ſidet? Ubi *fulgebunt juſti ſicut Sol?* Ubi An-
 gelis *erunt æquales?* Ubi cum ſponſo cho-
 reas agent? ubi cum Petro Apoſtoli *duode-*
cim in thronis conſident, totidemqve Iſraë-
litarum tribus judicant? Ubi ea juſti per-
 1. Cor. 15. cipient, *qvæ nec oculus vidit, nec auris au-*
divit, nec in cor hominis aſcenderunt, qvæ
præparavit Deus diligentibus ſe? Noſtra
 igitur reſurrectio Dei eſt ope ac virtute fu-
 tura, generisqve hominum omnis, tam
 juſtorum videlicet, qvām injuſtorum, in-
 fidelium perinde ac fidelium, qvorum ad
 Mat. 25. vitam alii, ad æternum alii judicium re-
 ſurgunt.

ἀνιέναι, καὶ κορεννύειν τοσαύτας μυριάδας
 ἀνδρῶν διὰ προσάγματ' Θεῶ; τὸ ἀκῆσαι
 Φωνὴν Θεῶ; τὸ καταξιώθῃναι ἀνὰ μέσον το-
 σάτων τῶν μυριάδων Θεῶ Φωνῆς ἀκῆειν,
 καὶ συνομιλεῖν Θεῶ; τὸ διὰ τεσσαράκον-
 τα ἡμερῶν, καὶ διὰ τεσσαράκοντα νυκτῶν
 μὴ ἰπζητῆσαι τὰ χρειώδη τῶν κατὰ τὴν
 φύσιν τῆς ἡμετέρας πλάσεως; τὸ μεταβλη-
 θῆναι τὴν σάρκα εἰς Φαιδρότητα ἡλίου, καὶ
 ἀκτῖνα φωτεινὴν, σρεῖσαν λαὸν πρὸς τὸ
 μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τὰς ὑπὸς Ἰσραὴλ εἰς τὸ
 πρόσωπον αὐτῆ; τὸ τὴν χεῖρα σαρκίνην ἔσσαν
 μεταβληθῆναι εἰς χιόνα; τὸ κελεύσαι τῇ
 γῇ χάνααι τὸ σῶμα πρὸς ὑποδοχὴν* τὰς πε- Cor. τῶν
 ρὶ Κορὲ, καὶ Δαδᾶν, καὶ Αβειρών, καὶ Αν-
 νᾶν; τὸ τέλ' ἀκῆσαι, ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρ',
 καὶ κεῖ τελεύτα; τὸ μὴ γινώσκειν ἀνθρώπον
 τὴν αὐτῆ ταφὴν; σημαίνοντ' τὰ θεῖα γράμ-
 ματ', ὡς ὑπὸ ἀνθρώπων τὸ σῶμα Μαυ-
 σέως μὴ κεκηδεῦσθαι· ἀλλὰ καδῶς ὑποτί-
 θεται ἡ διάνοια ὑπὸ ἀγίων Ἀγγέλων. καὶ
 ταῦτα πάντα ἔτι ὄντ' αὐτῆ ἐν τῷ κόσμῳ
 τῷ τῷ, ἔτι ἐν τῷ ψυχικῷ τῷ τῷ, καὶ πνευμα-
 τικῷ ἅμα τελείως ἡρομένῳ. λαβόντες δὲ ἀ-
 C πεντεῦθεν τὸν ἀρράδῳνα εἰς ὑπόδειγμα τῆς
 τελείας τότε βλασήσεως, ὅτε πληρῆται τὸ
 εἰρημένον· σπεύρεται ἐν ἀτιμία, ἐγείρεται ἐν
 δόξῃ· σπεύρεται ἐν ἀδθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυ-
 νάμει. πῶς γὰρ εἰς ἀδθενές τὸ σπεύρομενον,
 καὶ μὴ γινώσκον πῶς σπεύρεται; πῶς εἰς ἀτι-
 μον τὸ ἐν μνήματι βαλλόμενον, καὶ κόνιν
 ἐπαμώμενον, λακισόμενόν τε καὶ ῥιπτόμενον,
 καὶ ἀναιότητῃ; πῶς εἰς ἐντιμον τὸ ἐγειρό-
 μενον, καὶ εἰς αἰῶνα διαμένον, καὶ ἐν ἐλπίδι
 τῆς τῆ Θεῶ Φιλανθρωπίας ἐρχανῶν βασι-
 λείαν κτῶμενον· ὅπως λάμπωσι δίκαιοι ὡς ὁ
 D ἥλιος, ὅπως ἔσονται ἰσάγγελοι, ὅπως μὲν τῆ
 νυμφὸς χορεύσῃσιν, ὅπως οἱ περὶ Πέτρον κα-
 θέζονται ἐπὶ δώδεκα θρόνους, τὰς δώδεκα
 φυλὰς κρίνοντες τῆ Ἰσραὴλ, ὅπως λήψονται
 οἱ δίκαιοι ἂν ὁφθαλμὸς ἐκ εἶδε, καὶ ἔς ἐκ ἡ-
 κέσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἐκ ἀνέστη, ἂ
 ἡποίημασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ἡ-
 μῖν τοίνυν ἡ ἀνάστασις ἐν Θεῶ, καὶ παντὸς
 ἀνθρώπου δικαίᾳ τε καὶ ἀδίκᾳ, ἀπίστᾳ τε καὶ
 πιστᾳ, τῶν μὲν ἐγειρομένων εἰς ζωὴν αἰώνιον,
 τῶν δ' εἰς κρίσιν αἰώνιον.

Καὶ σιῶπα Βαβυλῶν, ἡ δεχαία πάλιν ἡ. A
 μὴ ἀνακαυζομένη σύγχυσις. πεφύμισο Σό-
 δομα, καὶ ἡ τ' πολλῆς σαθρότητος πρὸς Θεὸν
 κραυγὴ ἀνερχομένη ἥτις γὰρ ἐκ Σιών ὁ ρυό-
 LX. καὶ μὴ * ληπορέψαι ἀσεβείας ἀπὸ Ιακώβ, καὶ
 σαλπίζῃ, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται, καὶ ἡμεῖς
 ἀρπαγησόμεθα εἰς συνάντησιν αὐτῶν εἰς αἴρα.
 αἷς καὶ ὁ καλλίων μακαρίτης Μεθόδιος εἶπε.
 τῆς δὲ αὐτῆς καὶ αὐτὶ οἰκοδομῶντες πρὸς θε-
 καμην. ἀπὸ γὰρ τῶν συνεζευγμένων ἐκάστης λέ-
 ξεως ἐστὶν ἰδεῖν * τὰ τῆς χειρὸς διακρίνω γὰρ ὁ ἁ-
 γιῶς Αποστόλος τῶν δύο τῶν τῶν τοῦ εἰδῶς, εἰς
 μιᾶν ἐλπίδα συνήγαγεν, ἀπὸ τῆς ἡμεῖς ἀρπα-
 γησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς συνάντησιν αὐτῶν.
 ἵνα δείξῃ ὅντως τὸ σῶμα, καὶ ἔχ' ἕτερον
 πρὸς τὸ. ὁ γὰρ ἀρπαγὴς ἔπω τέθυκε. δι-
 κνὺς δὲ ὅτι ἐφθάσμεν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν,
 ἵνα τὸ πρὸς ἀνθρώποις ἀπορον Θεῷ διπλοῦσιν,
 καὶ διωκτὸν ἀποδείξῃ. ἡμεῖς γὰρ οἱ ζῶντες ἐμὴ
 φθάσμεν ὅτι κεκοιμημένοι, καὶ τὸ αὐτῶν
 ἀνάστασιν. ἔδειξε ὅτι ζῶντας καὶ ἀρπαζομέ-
 νους, ἵνα ἀπὸ τῶν ζώντων δείξῃ τὰ ἐκείνων σώμα-
 τα ὁλοκληρῇ ἐνθρόνισμα, καὶ ἀπὸ τῶν ἐκείνων
 πρῶτον τῶν περὶ τοῦ ζώντων τὸ διωκτὸν
 τῶ Θεοῦ ἀποδείξῃ.

Καὶ ὁρᾶτε οἱ τὸ ἐαυτῶν ζωῆς ἐπιμελόμενοι,
 ὅτι πάντες οἱ κτ' ἀληθείας ἐνεχθέντες ἐαυ-
 τῆς τ' ἀδικίαν πρὸς τὸν Θεὸν. αἷς καὶ ὁ ἁ-
 γιῶς Προφήτης Δαβὶδ λέγει· συνέλαβε πό-
 νον, καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν. πᾶς γὰρ ὁ ἐαυτῶ
 συνάγων τὸ πόνον τῶν ἀλλοτρίων διανοημάτων,
 ἐαυτῶ τίκτει τὴν ἀδικίαν, καὶ τῆς πρὸς τοῖς.
 λάνκον ὠρεξε, καὶ ἀνέσκαψεν αὐτόν, καὶ ἐμ-
 πνεύεται εἰς ῥόθρον ὃν εἰργάσατο. ἀλλὰ πρὸς
 ταῦτα πάντα εἰ τις ἔχῃ ἀντιλέγειν, ἡμέτω-
 γον τῶ Θεῷ ἀντιπράττειν * καμᾶτω. Θεὸς γὰρ
 ἰσχυρὸς ἐκ κοπιάσας, ἐδὲ διψήσας, ἐδὲ ἐστὶν ἐξευ-
 ρεσις τῆς φρονήσεως αὐτῶν· ἐν ἧ τὰ λελυμένα
 σώματα ἐγείρας· ἐν ἧ τὸ ἀπολλύμενον σώζει·
 ἐν ἧ τὸ τεθυγρὸς ζωογονεῖ· ἐν ἧ τὸ φθαρτὸν ἀ-
 φθαρσίαν ἀμφιένυσιν· ἐν ἧ τὸ κόκκον τὸν πε-
 σόντα εἰς ἀνάστασιν φέρει· ἐν ἧ τὸ παρὲντα καὶ
 ἀποθάνοντα εἰς περὶ τοῦ φαιδρότητα
 ἀγῆ, ἀνακαυζῶν· αἷς ἐν πολλαῖς γραφαῖς
 ἐμφέρεται, ἀντιτιμῆς τῆς ἡμῶν ἀναστά-
 σεως.

Εν μὲν τῶ Δαβὶδ πρὸς τὸ ἐγκαινισμῶ
 τῶ οἴκῳ Δαβὶδ, Ψαλμὸς, αἷς παραδοκῶν

LXX. Sile igitur Babylon, vetus illa Orige-
 nobis instaurata confusio. Tacete, in-
 quam, Sodoma, horribiliumque vestro-
 rum scelerum clamor ad Deum usque
 provectus. Veniet enim ex Sion liberator
 qui ab Jacob impietates avertat. Atque
 is tuba personabit, & resurgente mortui:
 & nos rapiemur in occursum illius in aëre.
 Id quod longè quàm ego præclarius bea-
 tus Methodius pertractavit: & nos iis,
 quæ ab eo disputata sunt, istud aditruxi-
 mus. Enimvero ex his, quæ conjuncta
 sunt, uniuscujusque dictionis sensum licet
 intelligere. Atque Apostolus duplicis
 modi speciem distingvens, in unam spem
 contulit: ab iis verbis. Nos rapiemur
 in nubibus in occursum illius: ut hoc
 ipsum corpus verè esse, non præter ipsum
 aliud, ostenderet. Nam qui rapitur, non-
 dum est mortuus, Sed & illud demon-
 strat; mortuorum nos resurrectionem
 minimè anteverfuros esse, ut quod expe-
 diri ab hominibus non potest, à Deo ex-
 plicari facile, ac fieri posse declararet.
 Nos enim, inquit, qui vivimus, non præve-
 niemus eos qui dormiunt; quorum resur-
 rectionem indicat. Et has voces, venen-
 tiam, ac raptorum, addidit, ut priori cor-
 pora illorum doceret integra resurgere:
 Cuius ex eo quod viventes reliquos ante-
 irent, Dei potentiam indicaret.

Videte quæso quotquot vitæ vestrae cu-
 ram geritis, omnes, qui ad oppugnandam
 veritatem insurrexerunt, sibi ipsis injus-
 titiæ labem acquisisse. Quod iis verbis
 David Propheta testatur: Conceptit labo-
 rem, & peperit iniquitatem. Nam qui alic-
 narum absurdarumque cogitationum labo-
 rem sibi colligit, tam sibi, quàm quibus
 persuadere potuerit, injustitiam parit. La-
 cum aperuit, & effodit illum; & incidet in
 foveam quam fecit. Ac si quis his omnibus
 contradicere potest, prodeat in medium,
 ac Deo, si potest, labore suo resistat. Deus
 Denim fortis, non laborabit, neque sities, ne-
 que est investigatio prudentia ipsius. Qua
 fretus dissoluta corpora excitat, quod per-
 ditum est, servat: quod mortuum est, ad
 vitam revocat: corruptum incorruptione
 vestit: granum, quod cecidit, ad resur-
 rectionem erigit: hominemque, qui sa-
 tus, ac mortuus est, uberiores ad splendo-
 rem instaurando perducit: uti pluribus
 in scriptura locis expressum est: in qui-
 bus resurrectio nostra significatur.

LXXI. Sic apud Davidem in illo Psalmo,
 qui de adis dedicatione inscriptus est, in quo
 velut expectationis suspensus, & futura
 Ecce

Origeni-
niani.
Hæresis
LXIV.
8f. 29.

Spiritus sancti ope diu ante Propheta
prospiciens, consentaneè de resurrectione
ita pronuntiat. *Exaltabo te Domine,
quoniam suscepisti me*; instaurandâ scilicet
domo meâ; hoc est corpore, quod ceci-
derat: *Et non delectasti inimicos meos su-
per me*. Ita & in Proverbiis Salomon ad
futuram illam vitam spem omnem no-
stram præparans, hunc in modum horta-

Ps. 24. 27 tur; *Præpara in exitum opera tua*. Nam ex-
itus nomine decessionem ex hac vita com-
plexus est. Et: *præparare*, inquit, *ad agrum*.
Quam commonitionem pertinere ad om-
nes voluit, qui in agro, aut in urbe de-
gerent, ac tam eruditos, quam opifices,
ac mechanicos, qui nullum in agro opus
habent quod exerçant. Quid enim li-
nificibus, & aurifabris, aut Poëtis, cæte-
risque scriptoribus est cum agrorum cul-
tura commune? Quare vox illa sine ul-
lo discrimine universos simul appellat:
Præpara te ad agrum; atque illud significat:
omnium hominum generi, tam urbano,
quam rustico, corporis depositionem agri
instar esse, propter sepulturam, ac vitæ
exitum. Deinde eandem spem resurrecti-
onis ostentans addit: *Et instaurabis do-
mum tuam*. Quippe semen cum in utero
formaretur, est extracta: cum scilicet u-
numquæque nostrum matres fingendi
causa parturirent. Tum à terra fit agrove
resurrectio, cum eversa post illam in se-
pulchrum dejectionem domus erigitur.
Quod & Redemptor noster sic locutus

Joan. 2. 19. aperuit: *Solvite templum hoc, & in tribus
diebus suscitabo illud*: sive edificabo; utpote
cum sapientia sit: & quidem pro summa
sua prudentia, quam nulla hominum inve-
stigatio potest assequi. Quæ etiam præditus
difficillimis ex locis, delapsis, dissolutisque
corporibus nostris, ac partim incineres cõ-
verlis, partim in mari, partim à carnivoris
avibus, partim à bestiis, partim vermibus
consumptis, eadem nihilominus restituit.

Resurre-
ctio facit
à Deo per-
ficitur, &
grare.
LXXII. Nam si quæ nihil erant, aliquid ut
essent, perfecit, quanto id quod jam exi-
stet propriam in naturam conditionemque
facilius instaurabit; ut & rectum iudicium
iustitiat; & alterum pro altero non conde-
mnet, & quod labore fatigatū est sua mer-
cede non priver? Etenim si ad solam animā
fructus, & cœlestis regni possessio pertinet,
sanè corpus iis omnibus, quæ concupiverit
fruatur: versetur in deliciis Gedeon: ne-
que frustra Joannes labore se cruciet, con-
texto ex camelorum pilis cilicio vesti-
tus: Neque in solitudines abditi car-

Matth. 3.

1. Cor. 9. 27. *nam nostram suggillumus*: neque corpora

ο Προφήτης καὶ Πνεύματι ἁγίῳ σκοπῶν τὸ
μέλλον, δι' λόγους τοῦ ἀναστάσεως ἔφη. ὑψώ-
σω σε, Κύριε, ὅτι ὑπέλαβες με ἀνακαμίζων
με τὸν οἶκον. τέτρεσι τὸ σῶμα τὸ πεσόν· καὶ
ὅσα ἄφρανας ὅδ' ἐχθρὸς με ἐμέ. καὶ Σο-
λομών ὁν Παροιμίαις ὡσαύτως εἰς τὴν ἐκείσε
ἐτοιμασίαν τὰ πάντα τ' ἐλπίδ' ὅτι σκευά-
ζων τοῦτο ἔρεπε, φάσκων, ἐρίμαζε εἰς τ' ἐξο-
δὸν καὶ ἔργα σε· ἐξοδὸν λέγων τὴν ἀπεν-
τεῦθεν ἀπαλλαγὴν. καὶ ἐτοιμάζε, Φησὶν,
εἰς τὸν ἀγρόν. ὅμῃ πᾶσι τ' νεθεσίαν ἐπέκλι-
νόμεν· τοῖς κ' ἀγρόν τε, καὶ κ' ἄστυ, λογίοις
τε, καὶ τοῖς τὰς βαναύσους τέχνας ἐπὶ χερσὶ-
σιν, οἷς ἑομεῖα ἐργασία κ' ἀγρόν ἐπὶ χερσὶ
μη. πόθεν γὰρ λιπεργοῖς, καὶ δεγυροχοῖς,
ποιηταῖς τε, καὶ λογογράφοις ἢ κ' τ' ἄφρανας
ἐτοιμασία; συλλήδην γ' ὅμῃ ἢ Φωνὴ ἀδια-
κρίτως ὅδ' πάντας ἐπειπῆσα κέκληκεν, ἐρί-
μάζε εἰς τὸν ἀγρόν. ἀλλ' ἢ τῶν ἀντίθεται, ὅτι
παντὶ ἀνθρώπῳ πολίτῃ τε, καὶ ἀγροίκῳ
δὸς θεοῖς τὸ σῶμα τ' ἀγροῦ, διὰ τ' ταφὴν,
καὶ τὸ τέλει. εἰς μετέπειτα τὴν αὐτὴν δ'
ἀναστάσεως σημαίνων ἐλπίδα, φάσκ' καὶ
ἀνοικοδομήσεις τὸν οἶκόν σε. ἀπαξ γ' ἀνο-
δομήθη ἐν τῇ πλάσῃ τῇ κ' τὴν γαστέρα, ὅτε
αἱ μητέρες ἐκύϊσκον ἑκάστων ἡμῶν ἐν τῇ πλάσῃ.
δὸς δ' ἢ τ' γῆς ἢ ἀνάστασις, ἢ δὸς ἀγροῦ, * ὅτε
τι ἀνοικοδομηθῇ, διὰ τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτῇ
καθάρσεις ἐν τῷ τ' ταφῆς πύματι. ὡς καὶ αὐτῇ
ὁ Σωτὴρ ἔφη. λύσατε τὸν ναὸν τῆτον, καὶ ἐν
τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν, ἢ ἀνοικοδομῶ αὐτόν.
σοφία ὦν, καὶ ἐν τῇ φρονήσει αὐτῆς, ἢ ὅσα ἐσιν
ὑπὸ ἀνθρώπων ἐξευρέσεις. ἐν ἢ ἐξ ἀπόρων
τόπων διαχυθέντων ἡμῶν τῷ σώματι,
τῷ μὲν εἰς τέφραν, τῶν δὲ ἐν θαλάσῃ,
* τῆς δὲ ὑπὸ σαρκόδεσμων οἰώνων, τῶν δὲ
ὑπὸ θηρῶν, τῶν δὲ ὑπὸ σκυλλήκων φθα-
θέντων φέρει.

Εἰ γὰρ τὰ ἐξ ἐκόντων ἐποίησεν εἰς τὸ εἶναι,
πόσω γε μᾶλλον τὸ ὄνεις τὴν ἰδίαν κατὰ εἶσιν
εὐχερῶς ἀποκαταστήσεν; ἵνα δικαίαν ὀρίσῃ
κρίσιν· ἵνα μὴ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου κρίνῃ· ἵνα
μὴ ἀποσερήσῃ τὸ καμόκει γὰρ ψυχῆς ἢ ἀπό-
λαυσις, καὶ βασιλείας ἑρανῶν κληρονομία. με-
ταχέτω τὸ σῶμα ὁ βέλεται. περὶ φάτωσαν οἱ
τοῦ Γεδεὼν· μὴ μάτην καμνέτω Ιωάννης
ἐκ καμήλων ἔχων τὸ ἐνδυμα· μὴ ἐν ἀναχω-
ρήσῃ τ' σάρκα ὑπωπιάσωμεν· μὴ τὰ σώματα

F. ἵτι αὐ-
κοδομῶ-
μῶν, &
αὐτῇ.

For. πῆ.

A castitatis exercitatione omemus. Sin au- Orige-
niani.
Hæresis
LXIV.
Hebr. 6.10.
tem omnium vitæ institutorum, si casti-
monia, si jejunii, si caterarum virtutum
corpus est particeps, *non injustus est Deus*,
ut ei, qui laboraverit, laboris mercedem
subtrahat, corporique, quod cum anima
communiter in laborem incubuerit, nul-
lum præmium persolvat. Hoc enim posi-
to, inane ac supervacaneum erit judicium.
Nam si sola duntaxat anima sisteretur, ob-
jicere in judicio posset: non à me pecca-
tum exortum est; sed à corruptibili illo
terrenoque corpore stuprum, adulteri-
um, ac libidines profectæ sunt. Nam ex
quo tempore à me se junctum est, nihil est
horum commissum, Honesta sanè excu-
sandi sui ratio, & ad Dei judicium ever-
tendum idonea. At si corpus ipsum quo-
que Deus produxerit: Hoc enim facere
potest, ut ex Ezechiele supra demonstravi-
mus; tamen si figura quadam ac simili-
tudine tum id opus perfectum fuerit. Ve-
rùm ad veritatem, quæ tunc similitudine
illa referebatur, adumbrandam istiusmo-
di species est expressa. Cum scilicet *us u-* Ezech. 37.
*num ad alterum, & compages ad compagem
accommodata est.* Accùm arida essent ossa,
nec ulla adhuc anima, vel Spiritus, quo a-
gitarentur, in ipsis inesset, subinde tamen
coagmentata sunt, &, ut Propheta loqui-
tur, *solidata corpora.* Ac si ita Deo libuerit
perficere istud potest, nullo ut animæ in-
terventu prodeant, ac sese commoveant.
Non secus atque *Abelis sanguis post obi-* Gen. 4.
tum loquebatur, non anima. Non enim
anima est sanguis, sed corpus illud quod
apparet. Verùm corpus sine anima judica-
ri non potest. Nam & ipsum resisteret, &
hunc in modum exciperet. Non ego pec-
cavi, sed anima. Ex quo enim tempore à
me discessit, num adulterium, num stu-
prum ullum admisi? num simulachra colui?
Ita corpus justissimo Dei judicio, &
quidem jure, contradicet. Quibus de cau-
sis, aliisque compluribus, ac necessariis,
pro infinita sua sapientia Deus emortua
nostra corpora, & animas novam ad gene-
rationem perducit, quemadmodum ex in-
genti sua humanitate promisit. Ut qui
in sanctitatis officiis elaboraverit, eximi-
um à Deo præmium omne percipiat: &
quorum inania fuerint opera, perinde ju-
dicentur. Ut & corpus cum anima, & ani-
ma cum corpore ei se judicio subjiciant.

LXXIII. Atque hæc adversus arrogantem illum Origenem dicta sufficiant : qui frustra Adamanda dogmata, perniciosamque doctrinam,
Ecc ij

Orige-
niani.
Hæresis
LXIV.

1. Cor. 15.
30.

obnoxium fuerat, nullius amplius pote-
stati subiectum; atque ita cum divinitate
coniunctum, ac veluti temperatum, ut
non amplius dissolvi posset, sed mortis ex-
pers in sempiternum maneret. *Surrexit
enim Christus ex mortuis, primitie dor-
mientium: non amplius moritur, mors illi
ultra non dominabitur,*

LXV. Atque ut illud intelligas, quam
ob causam *primitie dormientium Chri-
stus* appelletur, tamen non is primus om-
nium surrexerit. Nam ante ipsum La-
zarus percum excitatus fuerat: nec non
& viduæ filius, & alii quidam. Adde &
nonnullos ab Elia, atque Elifæo vitæ res-
titutos: Ut illud igitur intelligas, sic ha-
beto. Cum omnes illi qui resurrexissent
dicuntur iterum mortui sint, merito Chri-
stum *primitias* appellari *dormientium*: qui
posteaquam resurrexit non amplius mori-
tur, quæ est futura resurrectionis ratio,
quam illius vitæ & humanitatis beneficio
consequemur. Cum autem sit ille *primi-
tie dormientium*, integrum ejus corpus
cum divinitate, hoc est quicquid ad as-
sumptam humanitatem attinet, resurre-
xit, nihil ut omnino ex ea relictum sit,
Psal. 137. non corpus aut ejusmodi quiddam. *Non
enim dereliquis animam meam in inferno,
nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Ubi quod de anima in inferno di-
citur, non esse destitutam significat: san-
ctum autem addidit, ut sanctum corpus
ostenderet, quod corruptionem non vidit;
sed post triduum incorruptum & immor-
talitate in æternum præditum surrexit.

1. Cor. 15.
34.

Tu verò hæc nostra corpora scortezs
esse tunicas affirmas: cum id orationis con-
sequens series refellat. Sed hæc ab illis ti-
bi seminibus, quorum ex Gentilium su-
perstitione ac fabulis satus excepisti, inje-
cta videtur opinio: nec non & ex impia il-
la ratiocinatione, infidelique de resurre-
ctione dogmate, quod in te indidem exci-
tatum est, & à Græcis, qui eò te deduxe-
runt, est profectum. *Animalis enim*, in-
quit, *homo non capit ea, quæ sunt Spiritus:*
*stultitia enim est illi, quia spiritaliter exami-
natur.* Enimvero si ante violatum man-
datum tunicæ primis nostris Parentibus
essent oblata, non nihil probabile tuum
illud foret mendacium, & in errorem pos-
set inducere. Jam verò post Evam in lu-
cem editam esse confectas apparet. Eva
porro undenam est nisi ex corpore for-
mata? Id verò manifestum est. *Immisit
enim*, ait, *soporem in Adam, & dormivit, &*

*Ακοιτημένον ἀκράτητον, συνηνωθὲν καὶ συλ-
ληραθέν τῇ θεότητι, καὶ ἐκέτι λυόμενον, ἀλλ'
εἰς αἰὲ διαμένον μηκέτι διποθνήσκον. ἀνέστη
ᾧ Χριστὸς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμη-
μένων, ἐκέτι διποθνήσκει, θάνατος αὐτῷ ἐκ-
έτι κυριεύει.*

ἵνα ὃ γινώσκῃ καὶ τὸτο, δι' ἣν αἰτίαν ἀπαρ-
χὴ τῶν κεκοιμημένων λέγεται ὁ Χριστὸς, καί
τοί γε ὅσοι αὐτῷ δεξαμένοι ἀνίστασθαι. περὶ αὐ-
τῷ ᾧ ἀνέστησαν οἱ αὐτοὶ Λάζαρος, καὶ ὁ Υἱὸς
τῆς χήρας, καὶ ἄλλοι. καὶ διὰ Ἡλία, καὶ διὰ
Βελισαίου. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι πάντες ἀναστάν-
τες πάλιν τεθνήκασιν, ἔτω Χριστὸς ἀπαρ-
χὴ τῶν κεκοιμημένων. ἀναστὰς ᾧ ἐκέτι διπο-
θνήσκει, ὡς ἡ μέλλουσα ἀνάστασις εἶναι διὰ
τῆς αὐτῷ ζωῆς καὶ φιλανθρωπίας. εἰ δέ ἐστιν
ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, καὶ ἀνέστη ὅλον τὸ
αὐτῷ σῶμα σὺν τῇ θεότητι, ἡ αὐτῷ ἐναν-
θρωπήσις ἀναστὰς, καὶ μηδενὸς ἐξ αὐτῆς κα-
ταλειφθέντος, ἔτε σῶμα, ἔτε ἕτερον τι. ὃ
γὰρ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μὴ εἰς ἄδην,
ὃ δὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου εἶδεν διαφθοράν. καὶ
τὸ μὲν περὶ ψυχῆς ἐν τῷ ἄδῃ, σημαίνει τὸ
μὴ καταλελειφθαι. τὸν δὲ ὅσιον, ἵνα δείξῃ
τὸ ὅσιον σῶμα, τὸ μὴ ἐωρακὸς διαφθοράν,
ἀλλὰ ἀναστὰν ἀδιάφθορον, τὸ πρῆμερον,
καὶ τῇ ἀφθαρσίᾳ συνηνωμένον εἰς τὸν
αἰῶνα.

Σὺ δὲ Φάσκεις, ὡς ἔστι, ταῦτα τὰ σώμα-
τα εἶναι τὰς δερματίνους χιτῶνας, ὅσα μὲν τῆς
ἀκολαστίας τὸτο ἐχέσσης, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐν σοὶ
ἀπ' ἀρχῆς σπέρματα καταβληθέντα τῆς
διὰ τῶν Ελλήνων ἐθνομύθου διδασκαλίας,
καὶ διὰ τὸν ἐκεῖ παρεξωθέντα σοὶ κακό-
τροπον λογισμόν τῆς περὶ τῆς ἀναστάσεως
ἀπίστίας, φημί δὲ Ελλήνων τῶν σε εἰς τὸτο
ἀγαγόντων. ὁ γὰρ ψυχικὸς ἄνθρωπος,
φησὶν, ὃ δέχεται τὰ τῷ πνεύματι. μωρία
γὰρ αὐτῷ ἐστίν, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται.
εἰ μὲν γὰρ περὶ τῆς παρακοῆς οἱ χιτῶνες τοῖς
περὶ τὸν Ἀδὰμ ἐγίνοντο, πιθανὸν ἂν σου τὸ
ψεῦσμα, καὶ δυνάμενον ἐξαπατῆσαι. ὅτε δὲ
φαίνεται μετὰ τὴν Εὐαν ὡλασθῆναι, πό-
θεν δὲ ἄρα ἐπλάττετο, ἀλλὰ ἀπὸ σώ-
ματός; ὁ δὲ ὅλον. ἐπέβαλε γὰρ, φησὶν, ἐκ-
τασιν ὅτι τὸν Ἀδὰμ, καὶ ὑπνώσει, καὶ ἔλα-

Ἐεμίαν τῶν πλευρῶν αὐτῆς. πλευρὰ δ' ἔδεν ἑ-
 τερον τυγχάνει· ἀλλὰ ὁ σῶμα. ὡκοδόμησέ δὲ σάρ-
 κα αὐτ' αὐτῆς. σαρκὸς δ' ὀνομαζομένης, πῶς
 ἔτι περὶ δοκᾷται ἡ ταύτης ποίησις. καὶ ἀνω-
 τέρω Φησὶ, ποιήσω μὲν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα
 ἡμετέρων, καὶ καθ' ὁμοίωσιν. καὶ ἔλαβε, Φη-
 σὶ, χεὶρ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρω-
 πον. ὁ δὲ χεὶρ καὶ σὰξ ἔδεν ἑτερόν ἐστιν, ἀλλὰ
 σῶμα. εἴτα μετέπειτα· καὶ ἀναστὰς Ἀδὰμ
 ἀπὸ τῆς ὑπνῆς εἶπε, τῆτο νῦν ὁ σῶμα ἐκ τῶν ὁσῶν
 μου, καὶ σὰξ ἐκ τῆς σαρκὸς μου. ἔγω δ' ἡ χιτῶ-
 νες οἱ δερμάτινοι, ἔγω δὲ τὸ σῶμα σὺ ψεῦσμα ἀλ-
 ληγορᾶς μόνον ὑπῆρχεν. ὁ σῶμα τοίνυν ἐκ τῶν ὁ-
 σῶν μου, καὶ σὰξ ἐκ τῶν σαρκῶν μου, δηλοῦν
 ὅτι σῶματα ἦσαν, καὶ σὰξ ἀσώματα. ὁ Ἀ-
 δὰμ καὶ ἡ Εὔα. καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ξύλης, καὶ ἔφα-
 γεν, ὡς ὑπενοθεύθη ὑπὸ τοῦ ὁφθαλμοῦ, καὶ γεγό-
 νεν ἐν τῷ σῶματι, καὶ ἤκησε τὴν Φωνὴν τῆς Θεᾶς πε-
 ριπατῶντες ἐν τῷ Παραδείσῳ τὸ δειλινόν,
 καὶ ἐκρύβη ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα ἐν τῇ ξύλῳ. καὶ
 ὁ Θεὸς Φησὶ τῷ Ἀδὰμ, πῶς εἶ; ὁ δὲ ἐλεγχόμε-
 νος ἀποκρίνεται, τὴν Φωνὴν σου ἤκησα, καὶ ἐ-
 κρύβην, ὅτι γυμνός εἰμι. γυμνὸν δὲ ἄρα ποῖον
 ἔλεγε, τὴν ψυχὴν ἔλεγε, ἢ τὸ σῶμα; τὰ δ'
 φύλλα τῆς συκῆς τίνα ἔσκεπε, τὴν ψυχὴν,
 ἢ τὸ σῶμα; καὶ τίς σοι εἶπε, Φησὶν, ὅτι γυ-
 μνός εἰ, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς ξύλης, καὶ ἐνετελάμην
 σοὶ τὰς τρεῖς μὲν Φαγεῖν ἀπ' αὐτῆς, ἔφαγες.
 καὶ Φησιν, ἡ γυνὴ ἦν ἑδωκὰς μοι δέδωκέ μοι,
 καὶ ἔφαγον. πῶθεν δὲ ἐδόθη ἡ γυνή, ἀλλ'
 ἡ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς, τετάρτη ἀπὸ τῆς σῶμα-
 τος, περὶ τὰς χιτῶνας αὐτοῖς δοθῆναι; καὶ
 τῇ γυναικὶ Φησὶ, τί τῆτο ἐποίησας; ἡ δὲ, ὁ ὁ-
 φθαλμὸς ἡπάτησέ με, καὶ ἔφαγον, καὶ ἔδωκα τῷ
 ἀνδρὶ μου. ὁ δὲ Θεὸς ἐπάγει τὴν κατάρα, καὶ
 τῇ γυναικὶ τὴν ὀδύνην, καὶ τῷ ἀνδρὶ τὸ ἐν
 ἰδρωτί Φαγεῖν τὸν ἄρτον. καὶ μετὰ ταῦτα λέ-
 γει. ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν. μή πο-
 τε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα. καὶ ἄψεται τῇ ξύλῳ, καὶ
 Φάγῃ, καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ μετ' ἑ-
 τερος, καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς χιτῶνας δερματί-
 νους, καὶ ἐνέδυσε τὰς τοὺς τὸν Ἀδὰμ, καὶ ἐξέ-
 βαλέν αὐτὰς ἐκ τῆς Παραδείσου. καὶ ὅρας ὅτι
 μάταιος ἡ τῶν σῶματων κοινοτομημένη κενόφω-
 νία. πῶς* πόσους χρόνους ἦσαν σῶματα τοῖς
 τοῖς τὸν Ἀδὰμ.

Εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον ἀνακρίνῃ, καὶ ἐδύνασαι ψυχικῶς
 διανοόμενος τῶν πνεύματος δέξασθαι τὴν χάριν, ἀπίστε, καὶ ἐπέκριναι τὰ ἀπίστων τυγχάνων, λέγε

A accepit unam de costis ejus. Costa verò præ- Origē-
 ter os nihil aliud est: cuius loco carnem a- niani.
 difficavit. Cum igitur caro nominata sit, Hæresis
 qui tandem structura illius expectatur. Sed LXIV.
 & paulò ante: Faciamus, inquit, hominem
 ad imaginem nostram & similitudinem. Et
 accepit, inquit, limum de terra & forma-
 vit hominem. Atqui limus & caro nihil
 sunt aliud quàm corpus. Deinde sequi-
 tur, Et exurgens Adam è somno dixit: Hoc
 nunc os ex ossibus meis, & caro de carne
 mea. Nondum erant pellicæ illæ tuni-
 cæ: nondum confictum illud in allegoriâ
 tuâ mendacium extiterat. Itaque os ex
 ossibus meis, & caro de carne mea, manife-
 stè de corporibus intelligenda sunt: adeo
 ut Adamus & Eva corporibus minimè ca-
 rerent. Et accepit de ligno, & comedit;
 prout serpentis astu deceptus, atque in
 Deum rebellis fuit. Et audit vocem Dei
 ambulantis in Paradiso sub vesperam: & ab-
 scondit se Adam & Eva ad arborem. Tum
 Dominus Adamum interrogat: Ubi es?
 At is deprehensus respondit, Vocem tuam
 audiui, & abscondi me eo quòd nudus es-
 sem. Nudum verò quid tandem dixit?
 animam, an corpus? Deinde ficulnea fo-
 lia quemnam obtegebant; animam an
 corpus? Et quis tibi dixit, inquit, te esse nu-
 dum, nisi quod de ligno, de quo præcepi tibi
 ne comederes, comediisti? Ad hæc Ada-
 mus respondit, Mulier quam dedi mihi,
 dedit mihi, & comedi. Cedo unde mulier
 data fuerit, nisi ex costa, hoc est Adami
 corpore, antequam tunica illis attribue-
 rentur? Porro mulieri dixit: Cur hoc feci-
 sti? At illa; Serpens, inquit, decepit me, &
 comedi, & dedi viro meo. Post hæc Deus
 execrationem infixit; mulieri scilicet do-
 lorem: & viro, ut in sudore pane suo vesceretur.
 Quibus factis adjecit; Ecce Adam factus est sicut unus ex nobis. Ne forte
 extendat manum, & attingat lignum, &
 comedat, & vivat in æternum. Postea: Et
 fecit Deus tunicas pelliceas, & induit Adam
 & uxorem ejus, & ejecit illos è Paradiso.
 Vides quàm inepta sit nova illa à te exco-
 gitata & inanis opinio. Nam aliquanto
 ante tempore corpora primi nostri Paren-
 tes habuerunt.

LXVI. Quod si te illud examinat,
 neque potes animale in modum ista
 cogitans spiritus gratiam percipere, o in-
 fidelis homo & infidelibus deterior! dic

Origeni-
niani.
Hæresis
LXIV.
Dei opera
admirabi-
lia sunt.

Exod. 8.

Exod. 4.

Psal. 57.

mihî sodes quantum unumquodque DEIA opus habet miraculi? Quomodo cælum ex nihilo in sublimi porrectum est, & expansum? Undenam solis ille fulgor accensus est, aut ille ipse cum luna sideribusque conditus? Qvanam verò ex priore materia translata terra est, quæ est ex nihilo producta? Quoniam ex natura genere montes excisi sunt? Unde totius universi constitutio, quam ex nihilo DEUS peperit? Aut unde nubes conflata sunt, quibus repente cælum obducitur? Unde culicum, cyniphumque vim Dei imperio servus ejus Moyses comparare potuit? Quomodo ligneam virgam animatum ac prorepentem in colubrum convertit? Qui fieri potuit ut Moysis manus in nivem commutaretur? Sic igitur & tûm Deo, mortalium infidelissimæ, placuit: ac pelliceas, & quidem veras tunicas, sine ullis animalibus, sine humanæ artis, ac multiplicis operis adminiculo, primis nostris parentibus simulatque voluit confecit: non secus atque initio simul ac voluit, cælum atque universa producta sunt. Cæterum de his nos sæpius, & aliis in locis, & supra disputavimus. Atque his quidem, qui vitæ desiderio tenentur, salutis est expedita ratio, & infidelissimi erroris confutatio facilis. Iis verò, qui salutis disciplinam ac magisterium repudiant, ne integrum quidem sæculum potest ad disputandum sufficere: cum illorum aures perpetuo, *aspidis instar, obsurdescant: quæ aures suas obdurat, ut non exaudiat vocem incantantium, venefici incantantis sapienter*: ut in sacris litteris scriptum est. Veritatis porro filiis fructuosissimum hunc sermonem confido fore, tametsi latius illum hoc loco prosequamur.

LXVII. Venio itaque ad institutam de resurrectione disputationem. Cum enim ignaros deceperis, ac tuam opinionem pro vero dogmate subjeceris, itaque dixeris: Nonnulli è rudioribus impios non putant resurrectionis compotes futuros.

μοι ἐκάστην ὑπὸ θεῶν ἐν Θεῷ γεγονῶσαν, πόσῃ ἔχει τὴν θαυματουργίαν καὶ ἐκπληξιν; πόθεν ἐξ ἑκ ὄντων ἄρχονός τέταται ἐν μετεώρῳ ἀναπεπετασμένῳ; πόθεν ἐσίλωθη ὁ ἥλιος, καὶ ἐκτίσθη, καὶ σελήνη, καὶ τὰ ἄστρα; ἐκ ποῖα πρωτοτύπα ὕλης ἐλήφθη ἡ γῆ, ἐξ ὧν ὄντων γινομένη; ἀπὸ ποῶν φύσεων ἐτήθη τὰ ὄρη; πόθεν ἡ σύστασις ὅλης τῆς κόσμου, ἡ ἐξ ἑκ ὄντων τῶ Θεῷ ποιεσθεῖσα; πόθεν τῶν νεφῶν ἡ σύστασις, ἡ ὑπὸ θίξιν σκέπει τὸν ἄρχον; πόθεν τὰ κῶνωπ καὶ τῆς σκινιφὸς διὰ περσάγματῳ Θεῷ τῶ θεράποντι αὐτοῦ Μωϋσῇ ὁ πορισμός; πῶς τὴν ξυλάνην ῥάβδον εἰς ὄφιν μετέβαλεν ἐπεψυχώμενον καὶ ἔρποντα; πόθεν τῇ χειρὶ τῶ Μωϋσέως τῶ εἰς χιόνα μεταβάλλεσθαι; ἔγω καὶ τότε ἠθέλησεν ὁ Θεός, ὡς ἄπιστε, καὶ δερματίνης φύσει χιτῶνας ἀνευ ζώων, ἀνευ τεχνῆς τινὸς ἀνθρωπίνης, καὶ πολυμόρφου ἐργασίας, ἅμα θέλων ἐποίησε τοῖς πᾶσι τὸν Ἀδὰμ, ὡς ἀπαρχῆς ἅμα ἠθέλησε, καὶ ἄρχονός, καὶ τὰ πάντα γεγῆται. καὶ πᾶσι τῶν πολλῶν ἐφημεν καὶ ἐν ἄλλοις τόποις, καὶ ἀνωτέρω. καὶ τοῖς μὲν βεβλομένοις τὸ ζῆν, σύντομῳ ἢ σωτηρίᾳ, καὶ εὐθυέλῃτῳ ἢ κακοπισίᾳ. C τοῖς δὲ μὴ θέλῃσι τὸ τῆς σωτηρίας καταδέξασθαι διδασκαλεῖον, εἰδὲ ὁ πᾶς αἰὼν πρὸς διαλογὴν ἐξαρκέσειε, κωφεύσης αἰεὶ τῆς ἀκοῆς δίκην ἀσπίδῳ, καὶ τὰ ὅσα βυβλῆς, τὰ μὴ καταδέξασθαι φωνὴν ἐπαδόντων, * Φαρμακεῖται Φαρμακευμένη πᾶσα σοφία, καὶ τὸν θεῖον λόγον. τοῖς ὅμοις τῆς ἀληθείας οἰμαι ὠφέλιμῳ ἢ ὀλίγως, καὶν τε διὰ πλάτης ὁ λόγος εἰρημένῳ ὀνταυτὰ μοι κεῖται.

Ελευσόμεαι δὲ εἰς τὸν πᾶσι ἀναστάσεως λόγον. ὅταν γὰρ ἐξαπατήσης τὰς ἀγνοῶντας, D τὸ σὸν φρόνημα ἀποβαλλόμενῳ, ὡς ματαιοπόνη, καὶ εἴπῃς: τινὲς τῶν ἀπλῶν νομίζουσι τὰς ἀσεβεῖς μὴ τεύξεσθαι ἀναστάσεως.

Vitiola
lectio.

ἢ μόνον γὰρ τὸ ἐν ὧν σώματι, ἀλλὰ καὶ
 κνώδεις ἐξ ἡμῶν φύεται, ὡς εἶπεν, Φθί-
 ρες, καὶ κύνες, ὅτε ἐκτός τῶ σώματος ὄν-
 τα, ὅτε δὲ τῶ σώματι λογίζομενα. καὶ
 ὁδοὶ ποτε ἐπέζητησε κύνιν τὴν ἐκ τῶ σώ-
 ματι ἐκκριθεῖσαν εἰς περιποίησιν, ἀλ-
 λά μᾶλλον εἰς ἀνάρεσιν· ὁ δὲ διαφθορὰν
 τὴν ἐξ αὐτῆς γεγνημένην, ὁ δὲ ζημίαν τὴν
 ταύτης ἀπώλειαν ἡγήσοιτο τις τὰ ἀφ' ἡ-
 μῶν ρύοντα, εἰ καὶ ὅτως ὑπάρχει κατὰ
 τὸν σὺν λόγον, ὃ μωρῶς παρ' ἡμῶν ζητηθή-
 σεται, ὁ δὲ Θεὸς ταῦτα εἰς ἡμῶν σύσαςιν,
 ἀγάγοι, ἀλλὰ δέκην ρύοντα ἐξ αὐτῶν τῶ ἡμα-
 τος ὑπάρχοντες, ἀπὸ αὐτῶν δὲ δι' ὁμο-
 σμίαν ἀποβληθέντες, ἐν ὁδοῖς κατα-
 λείψειεν. ἐκεῖνο δὲ σαφῶς τὸ ἐπτελὲς ἡμα-
 τιον μήτε λείπων, μήτε ὡς τὸν τῇ αὐτῇ
 ἀγαθότητι τῆς τέχνης ὁ δημιουργὸς ἀγά-
 γοι. πάντα γὰρ αὐτῷ δυνατὰ. εἰ δὲ ὅ-
 ὅτως ἦν, ὡς * τὰς φρένας ἀδικηθεῖς ἐκ
 τῆς πολυλόγου σὺν ἰπνοίας, εἶχεν ἄρα ὁ
 Σωτὴρ ἡμῶν καὶ Κύριος ὁς τῶ Θεῷ, ὁ
 ἐλθὼν δι' ἀσφάλειαν πᾶσαν τῆς ἡμετέ-
 ρας ζωῆς ποιήσασθαι τὴν ἡμῶν ἐλπίδα, ἐν
 ἑαυτῷ τε τὰ πλεῖστα ἀνατυπωσάμενος,
 εἰς τὴν τῆς ἀληθείας πρὸς ἡμᾶς σύσαςιν,
 μέρτι αὐτῷ εἶχεν ἀποθέσθαι, μέρτι δὲ
 ἐξεγείρειν κατὰ τὴν μυθώδη σὺν ἀνα-
 σκδὴν, καὶ πλήθους λογισμῶν ματαίων
 συλλογῇ, ὡς φιλονεικεῖ. αὐτὸς γὰρ διδύς
 διελέγχων σὺν τὸν πρόπον, φάσκει λέγων·
 ὅτι εἰ μὴ ὁ κόκκος τῶ σίτου πρὸς εἰς
 τὴν γῆν ἀποθάνῃ, μόνος μένει· εἰ δὲ πε-
 σὼν ἀποθάνῃ, πολλὰς κόκκους φέρει. καὶ
 τίνα ἄρα ἔλεγε κόκκον; παντὶ τῷ σαφές
 ἐστίν, καὶ ὡμολόγηται παντὶ τῷ κόσμῳ, ὅτι
 περὶ ἑαυτῶν ἔλεγε, τὰς περὶ τῶ σώμα-
 τος τῆς σαρκὸς τῆς ἀγίας, ἧς διὰ Μα-
 ρίας εἰληφε, καὶ ὅλης αὐτῆς τῆς ἐνανθρω-
 πώσεως. τὸ δὲ πρὸς καὶ ἀποθανεῖν, ὡς
 λέγει· ὅτι τὸ πρῶμα, ἐκεῖ σωμαχθήσον-
 ται αἱ αἰετοί· περὶ τῆς αὐτῆς τριμήνης τῶ σώ-
 ματι κοιμήσεως ἔλεγεν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ
 μολογήσεις· ἡ γὰρ θεότης αὐτῆς ἀκοίμητος,
 ἀπώττος, ἀκράτητος, ἀπεριωρτός. ἀπέ-
 θανε τοίνυν ὁ κόκκος τῶ σίτου, καὶ ἀνέστη.
 ὅλος ἐν ὁ κόκκος ἀνέστη, ἡ λείμμα αὐτῆς
 ἀνέστη; ἀλλ' ὁ κόκκος πρὸς τὸν ὄντα, ἡ αὐτὴ

Non enim unum illud inest in corpore: Orige-
 sed ex nobis etiam bestiae nascuntur, pe-
 diculi videlicet, ac lendes: quæ neque ex-
 tra corpus sunt neque in corporis ulla
 parte numerantur. Ac nemo excretam
 ex corpore suo lendem, ut conservaret,
 quæsit, sed ut necaret potius: neque il-
 latam ab ea perniciem adsciscit. Sed ne-
 que si perdita illa extinctaque fuerit, id
 in damno reputabit. Sic quæ à nobis flu-
 xerunt, tametsi ita tua fert opinio, à no-
 bis ipsis nequaquam stolidè requirentur.
 Neque illa Deus in conflandis nobis com-
 ponendisque restituet: sed tanquam ma-
 culam relinquet, quæ ex vestibus exor-
 ta, nitoris, elegantiaque studio diluitur.
 Illam verò perfectam absolutamque ve-
 stem, neque mancanti, neque redundan-
 tem, pro singulari artis suæ peritia arti-
 fex reficiet: Omnia quippe in ejus sunt
 potestate posita. Quod nisi ita se res ha-
 beret, ò hominum insantissime, atque ex
 verbosa illa calliditate in amentiam con-
 verteret; poterat utique Redemptor noster
 ac Dominus, Dei que filius, qui idcirco
 venerat, ut vitæ nobis spem certissimam
 faceret: quique, ut dictorum suorum fi-
 dem nobis adstrueret, pleraque in se ipso
 voluit exprimere: poterat, inquam, cor-
 poris sui parte deposita aliam excitare
 partem: quemadmodum verbosa illa tua
 rectæ fidei confutatio atque ineptissima-
 rum rationum, ò contentionis cupide!
 multitudo declarat. Verum ipse tuum è
 vestigio modum ac rationem redarguens
 ita pronunciat: Nisi granum frumenti ca-
 dens in terram mortuum fuerit, solum ma-
 net. Si autem ceciderit, mortuumque fue-
 rit, grana multa parit. Quodnam illud e-
 rat granum, de quo loquebatur? Nemo
 est qui dubitet, idque mundi totius con-
 fessione constat, de se ipso Dominum lo-
 cutum: hoc est de corpore suo, sanctissi-
 maque illa carne, quam ex Maria ceperat,
 ac de humana omninatura. Quod autem
 cadendi, ac moriendi vocabulis utitur, ut
 & alio in loco dicit: Ubi erit cadaver, illic
 congregabuntur & aquilæ; ad triduanum
 corporis soporem retulit; quod ne ipse qui
 dem diffiteri potes. Nam Divinitas ipsa
 cum somni est experta, tum cadere supera-
 ri que non potest, nec est omnino mutabi-
 lis. Mortuum est itaque frumenti granum,
 atque iterum excitatum. Utumnam igitur
 in integrum granum excitatum est, an
 illius pars est aliqua derelicta? Aliudne
 porro, quam quod antea erat, an idem

Hæresis
LXIV.

Joan. 12.

Matt. 24.

Origeni-
niani.
Hæresis
LXIV.
Matt. 27.

Matt. 16.

penitus esse ac reviviscere coepit, quod & ab Josepho sindone obvolutum ac sepultum, & in novo monumento posicum surrexit? Tu te ipse non negaveris. Quemnam autem mulieribus Angeli resurrexisse nuntiabant, cum ita dicerent? *Quem quæritis? Jesum Nazarenum? Surrexit, non est hic: venite videte locum.* Perinde ac si diceret; *Venite, videte locum,* & Origenem docete; nullas istic illius jacere reliquias, sed integrum surrexisse. Atque ut intelligas resurrexisse totum, *surrexit*, inquit, *non est hic*: ut nimirum nugas tuas discuteret, demonstraretq; residuum illius nullum abjectum ac relictum fuisse: sed idem esse planè corpus, quod & clavis confixum, & lancea perforatum, & à Pharisaïs comprehensum est, ac spuris adpersum.

1. Cor. 15.
12.

LXVIII. Quid autem attinet plura ad infelicem illius & insolentem loquacitatem congerere? Quocirca non secus atque ille resurrexit suumque corpus excitavit, ita & nos excitabit. Nam ex eo sanctissimus Apostolus spem nostram confirmavit his verbis. *Quomodo dicunt quidem in vobis mortuorum resurrectionem non esse? Quod si mortuorum resurrectio non est, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis ergo est prædicatio nostra, vana est & fides vestra. Invenimur autem & falsitestes Dei; quoniam diximus: suscitavit Christum &c.* Deinde subjecit: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Non dixit mortale solum, neque corruptibile solum, nec immortalem denique animam. *Sed corruptibile hoc & mortale*, addito utrobique; pronomine, *hoc*. Quamobrem granum ipsius, & quidem integrum, non ejus tantummodo pars, sed integrum, uti diximus, surrexit: nec aliud, quam quod erat antea granum, sed illud ipsum, quod in monumentum ceciderat, totum integrumq; surrexit. Quid igitur virium habet absurda illa tua sententia? Duo siquidem grana, quæ paulo ante retulimus, scriptura commemorat: quorum alterius in Evangelio, alterius apud Apostolum fit mentio. Primum illud ad rem declarandam efficacissimum est, secundum ea quæ perfectè in eo gesta sunt; quod est velut resurrectionis exemplar. Etenim docens istud Salvator, & faciens, subinde confirmandis nobis omnia constanter præstitit. Nam de grano, de quæ eodem excitando idcirco differuit, ut spei nostræ, quam de vera resur-

οὐκ ὦν εἰς τὸ εἶναι, τὸ διὰ τῆς Ἰωσήφ κεκηδευ-
μῆρον ἐν σινδόνι, καὶ ἐν μνήματι καινῷ τε-
θέν ἀνέστη; πάντως ὅτι εὖ δεινῇσιν. τίνα
τοίνυν διηγγελίζοντο ἐγγεγέρθαι οἱ Ἀγγελοὶ
ταῖς γυναῖξιν; ὡς Φασί, τίνα ζητεῖτε; Ἰησοῦν
τὸν Ναζωραῖον· ἀνέστη, εὖ ἐστὶν ὧδε. δεῦτε,
ἴδετε τὸν τόπον. ὡσεὶ ἔλεγε, δεῦτε, ἴδετε
τὸν τόπον, καὶ σιωπήσατε τὸν Περὶ τοῦ
ὅτι ἔκ ἐνὶ λείμμα κεῖμενον· ἐνταῦθα, ἀλ-
λὰ ὅλον ἀνέστη. καὶ ὅπως γινώσκῃς, ὅτι ὅλον ἀνέστη;
ἀνέστη, ἔκ ἐστιν ὧδε, ἵνα ἀποκρῆσθῃ σελήνη Φλυα-
ρίας, ὅτι λείμμα ἀπὸ ἑκὸς ἐκτελείσθῃ, ἀλλ'
αὐτὸ τὸ ἡλῶθεν, αὐτὸ τὸν χθὲν τῇ λόγχῃ,
αὐτὸ τὸ κορηθὲν ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, αὐ-
τὸ τὸ ἐμπύοθεν.

Καὶ τί μοι τὰ πλήθη λέγειν περὶ ἐλεφ-
χον τῆς τῆς ἐλεεινῆς καὶ πολυκόμης τῆς ἐν
αὐτῇ ἡμετέρας Φλυαρίας; ἄρα ἐν ὡς ἀνέ-
στη, καὶ ἑαυτὴ τὸ σῶμα ἡγείρεν, ἕτως καὶ ἡ
μᾶς ἐγείρει. διὰ τῆς γὰρ ἐδείξεν ὁ ἅγιος Ἀ-
πόστολος τὴν ἡμῶν ἐλπίδα, φήσας· ὅτι πῶς
λέγασί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν
ἐκ ἐστίν; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν ἐκ ἐστίν, ἔδδῃ
Χριστὸς ἐγήγεσθαι. εἰ δὲ Χριστὸς ἐκ ἐγήγε-
ται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, ματαία καὶ
ἡ πίστις ἡμῶν, διεσκομέμεθα δὲ καὶ ψευδο-
μάρτυρες τῆς Θεᾶς, ὅτι ἐπομῆν ἡγείρε τὸν
Χριστόν, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ ὑπερβὴν ὑπερέκει, λέ-
γων· δεῖ τὸ Φθαρτὸν ἵστα ἐνδύσασθαι ἀφθαρ-
σίαν. καὶ ἐκείπε τὸ θνητὸν μόνον, ἔδδῃ τὸ Φθα-
ρτὸν μόνον, ἔδδῃ τὴν ἀθάνατον ψυχὴν. ἀλλὰ
τὸ Φθαρτὸν τῆτο, μετὰ παροδῆκης τῆς τῆ-
το, καὶ τὸ θνητὸν τῆτο, μετὰ παροδῆκης
τῆς τῆτο. αὐτὸς ἐν * ὅλος ὁ κόκκος ἀπὸ τοῦ
ἀνέστη· καὶ ἐ μέρους ἀνέστη, ἀλλὰ ὅλος ἀνέ-
στη, καὶ ἐκ ἄλλου κόκκου πᾶσα τὸν ὅλον ἀ-
νέστη, ἀλλ' αὐτὸς ὁ πεσὼν ἐν τῇ μνήματι ὅλος
ἀνέστη. καὶ πᾶς ἰσχυεῖσθαι κενόφωνα; δύο γὰρ
κόκκους οἶδεν ἡ θεία γραφὴ εἰρημένους, ἓνα ἐν
τῇ Ἐγγελίᾳ, καὶ ἓνα πᾶσα τῇ Ἀποστό-
λῳ. καὶ ὁ μὲν εἰς τὴν πᾶσαν σαφηνεῖαν δη-
λοῖ κατὰ τὰ τελείως ἐν αὐτῇ ἐνεργηθέν-
τα, ὅπως ἐστὶ πρῶτότυπον τῆς ἀναστάσεως.
τῆτο γὰρ καὶ διδάσκων καὶ ποιῶν ὁ Σω-
τὴρ, τὰ πάντα ἡμῖν εἰς πᾶσαν βεβαιώ-
ειργάσατο εὐθύς. ἔλεγε γὰρ περὶ τῆς κό-
κκου, καὶ τῆς * ἡγείρε τὸν κόκκον, ἵνα ἡμῖν τὴν
πίσιν τῆς ἐλπίδος βεβαιώσῃ τῆς ἡμῶν ἀνα-
στασεως.

ἡ ἀσέως ἐν ἀληθείᾳ. ἀπὸ τῆς διαδεξάμε-
 νος ὁ Ἀπόστολος, Πνεύματι ἁγίῳ φερόμε-
 νος τὴν μὲν ἀνάστασιν ἐσόμενῃν δεῖξαν τῶν
 ἁγίων διηγούμενος ἡμῖν, καὶ τὴν τῆς ἀπολαύ-
 σεως τῶν ἀγαθῶν, δείκνυσι πάλιν διὰ τῆς
 κόκκου σίτης, καὶ τῶν ἀπίστων ἐπικηρυκτουσά-
 μενος. ἀλλὰ εἰς μοι, πῶς ἐγείρονται οἱ νε-
 κροί; ποῖω ὁ σωματί; ἔρχονται; καὶ φησι πρὸς
 τὸν τὰ τοιαῦτα λέγοντα, ἄφρων. ὁ γὰρ ὅλως
 περὶ ἀναστάσεως ἀμφιδάλλων, ἄφρων ἐστὶ, καὶ
 αἰσύνει. εἰτά φησιν, ἄφρων, σὺ ὁ σπείρεις καὶ
 ζῶγονεῖται, εἰ μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὁ σπείρεις, καὶ τὸ
 γενησόμενον σῶμα σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκ-
 κον εἰς τῆς σίτης, ἢ τῶν ἄλλων σπερμάτων. καὶ
 καὶ ζῶγονεῖται, εἰ μὴ ἀποθάνῃ. ὁ δὲ Θεὸς δίδω-
 σιν αὐτῷ σῶμα ὡς ἠθέλησε, καὶ ἐκάστω τῶν σπερ-
 μάτων ἴδιον σῶμα. καὶ ὁρᾷς ὅτι καὶ ἀλλὰ ὁσέτα
 τὸ σῶμα. καὶ εἰς τὸ σπείρας κριθᾶς, καὶ εἰς τὸν
 καὶ μελάνθιον ἐσπείρει, καὶ εὗρε κριθὴν, ἀλλὰ τὸ
 σπείρομενον αὐτό ἐστι τὸ ἐγείρομενον. εἰ μὴ καὶ
 καταλειφθῇ ἐξ αὐτῆς κάτω ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀναστῇ
 ἐξ αὐτῆς τὸ βλάστημα, ὡς μεν ἐν τῇ τῶ
 φθαρτῷ σίτῳ, καὶ μὴ εἰς κρίσιν ἐρχομένῳ, τὸ μὲν
 καταλειφθὲν ἀχρηστον, τὸ δὲ ἐξ αὐτῆς ἐγείρομε-
 νον καὶ ἄλλιον. ἠθέλησε ὁ δεῖξαι τὴν φαιδρότητα,
 διὰ τὴν ἀπίσταν τῶν μὴ τὴν ἐλπίδα τῆς Θεᾶς
 καρδοκέντων. τὰ ληθῇ μὲν γὰρ ὁ κόκκος καὶ
 σίτης λεπτότατος. πᾶς δὲ ἐν τῷ τοιούτῳ κόκκῳ
 τῶ σμικροτάτῳ καὶ ῥίζῳ, καὶ ῥάσις, καὶ
 καλὰμη, καὶ αἱ γονατίδες, καὶ αἱ τοσαῦ-
 ται σύριγγες, καὶ κεφαλίδες, καὶ θῆκαι, καὶ
 ἀνθήρες, καὶ κόκκοι πολυπλασιάζοντες.

Ἰνα ὁ καὶ σαφέστερον εἰπώμεν τὰ ὅμοια τῶ-
 τοις διηγούμενοι, πόθεν τῷ Μωϋσεὶ ὡς τῆς Ἰω-
 καβέθ, ὡς τῆς Ἀμράμ τὸ νύξαι πέτραν ἐν
 ῥάβδῳ, καὶ πρὸς γενεῇ ὕδατος ἐξ ἀπὸρος
 ὕλης, τὸ ξηρὸν εἰς ὕδρον μεταβαλεῖν; τὸ πα-
 τάσαι θάλασσαν, καὶ διαρεῖν εἰς δώδεκα ὁ-
 δὸς ὁδοιπορίας ἐν θαλάσῃ τῷ κελεύσμα-
 τι; τὸ ποταμὸν εἰς αἷμα μεταβαλεῖν; τὸ
 βάτραχος ὑπὸ δίξιν συναγαγεῖν τοσούτον;
 τὸ τὴν σκνίφα ἐπιπέμψαι Αἰγυπτίοις; τὸ
 χάλασαν μίξαι μὲν τῆς πυρός; τὸ νύκτα μέ-
 λαιναν καὶ ἐσκοτισμένην Αἰγυπτίοις ἐπικε-
 ράσαι φοβῶν; τὸ πρῶτότοκα κτεῖναι τῶν Αἰ-
 γυπτίων ἐν θανάτῳ, τὸ ἐν πυρὶ καθοδηγεῖν
 λαὸν δ' αὐτῶν ποιμαίνον; τὸ ἄρτον Ἀγγέλων
 ἐπενέειν εὐχῇ καὶ ἱκεσίᾳ; τὸ ὀρετυγομήτραι

Arrectione concepimus fidem assereret. Orige-
 Huic successit Apostolus, qui divini spiritus niani.
 afflatu, sanctorum gloriam, quæ post re-
 surrectionem futura est, ac bonorum fru-
 ctum voluptatemque declarans, eadem
 grani tritici similitudine demonstrat, ta-
 le adversus infideles præconium insti-
 tuens. At dices mihi: quomodo resurgunt
 mortui? quonam verò corpore veniunt?
 Adhæc ita respondit: Sultus. Sultus enim
 est & imprudens, qui omnino de resurre-
 ctione dubitat. Ergo ita subjicit, Sultus, tu
 quod seminas non vivificatur, nisi mortuum
 fuerit. Et quod seminas, non futurum cor-
 pus seminas, sed nudum granum, exempli
 causa tritici, aut aliorum seminum: & non
 vivificatur, nisi mortuum fuerit. Deus
 autem dat illi corpus sicut voluit, & uni-
 cuique semini proprium corpus. Animad-
 vertis, opinor, non, commutari corpus.
 Nemo enim qui hordeum severit, triticum
 requirit; neque nigella Romana conflata
 hordeum reperit; sed id ipsum excitatur,
 quod satum est. Ac dummodo aliquid
 ex ipso relictum in terra fuerit, atque ex
 eo germen effloruerit, sic in corruptibili
 hoc tritico, quod nulli iudicio obno-
 xium est, inutile est quod relinquitur,
 quod excitatur verò præstantius. Illam
 porro splendorem ac claritatem propter
 eorum infidelitatem declarare voluit, qui
 nihil à Deo quod speretur expectant. Nam
 revera tenuissimum est tritici granum.
 In qua quidem tam exigua mole ubinam
 radices & quasi fundamenta sunt? tum de-
 inde culmus, genicula, tot fistulæ, capi-
 tella, folliculi, aristæ, granaque multipli-
 cata?

LXIX. Clarius quid velim eloquar,
 atque his similia percurram. Undenam
 Moyfi Jochabethæ & Amrami filio illa
 virtus, ut virga silicem perforaret, mi-
 nimeque idonea ex materia laticem
 aquæ proferret? quod siccum erat in
 humorem converteret? percussum mare
 duodecim in vias atque itinera mariti-
 ma solo imperio divideret? fluvium in
 sanguinem mutaret? ranarum tantam
 repente copiam in unum cogeret? culi-
 ces Aegyptiis immitteret? misceret igni
 grandinem? nigerrimam noctem ac den-
 tissimis tenebris obductam iisdem illis
 Aegyptiis offunderet? primos Aegyptio-
 rum partus interficeret? igneæ columnæ
 beneficio populo, quem pastoris instar
 regebat, iter præiret? Angelorum pa-
 nem oratione ac precibus eliceret? cotur-

LXIV.

 Grant fi-
 mili udine
 Resurrectio
 dec' ara-
 tur.

Nim. 22.

Exod. 14.

Exod. 7.

Exod. 8.

Exod. 9 &

10. & 12.

Exod. 13.

Exod. 16 &

17. & 27.

- Origeniani. Hæresis 1xiv. Moysi prodigia. Exo. 24. 18. nices largissimè suppeditaret, ac tot hominum millia Deo iubente satiare? ejusdem DEI vocem exaudiret? dignus inquam haberetur ex tam infinita hominum multitudine, qui & Dei vocem audiret, & illius colloquio frueretur? qvadraginta dies, totidemqve noctes nullam earum rerum desideraret, qvibus naturæ necessitate ad vitam sustentandam alimur? illius deinde caro solis in splendorem ac radiantem fulgorem verteretur, qui ita populi oculos perstringeret, ut illius faciem fixis oculis contemplari Israël posteri nequirent? ut illius manus in nivem mutaretur ex carne? ut ad Core, Dathan, Abiron, & Annan hauriendos dehiscere terram juberet? ut illud audiret denique: *Ascende in montem, & illic morere?* ut illius sepulchrum hominum nemo cognosceret? Qvandoqvem sacra istud literæ significant: Non esse ab hominibus Moysis corpus sepultum; sed ab Angelis videlicet: qvod verba ipsa tacitè intelligentiæ nostræ subjiunt. Atqve hæc omnia tum gesta sunt, cum adhuc in hoc mundo versaretur: gesta autem in eo, qvod animale erat, ac spiritale perfectè simul est factum. Sed nos velut qvoddam illinc pignus accipimus, ad illius perfectæ pullulationis exemplum, qvæ tum accidet, cum dictum illud implebitur: *Seminatur in ignobilitate, resurget in gloria. Seminatur in infirmitate, resurget in virtute.* Etenim nonne infirmum est, qvod ita seminatur, ut ubi seminetur ignoret? Ignobilitate verò nonne plenum illud est, qvod in sepulchrum abjectum obruitur aggestu pulveris, ac laceratur, projicitur, omniqve sensu destituitur? Contra verò nonnegloriosum id est, qvod ad vitam excitatur, & in sempiternum permanet, ac cum Divinæ benignitatis spe ac fiducia cœleste regnum possidet? Ubi *fulgebunt justi sicut Sol?* Ubi *Angelis erunt æquales?* Ubi cum sponso cho-reas agent? ubi cum Petro Apostoli *duodecim in thronis confident, totidemqve Israelitarum tribus judicant?* Ubi ea justiperceptient, qvæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, qvæ preparavit Deus diligentibus se? Nostra igitur resurrectio Dei est ope ac virtute futura, generisqve hominum omnis, tam justorum videlicet, qvàm injustorum, infidelium perinde ac fidelium, qvorum ad vitam alii, ad æternum alii judicium resurgunt.
- ἀνιέναι, καὶ κορεννύειν τοσαύτας μυριάδας ἀνδρῶν διὰ προσάγματ' Θεῶ; τὸ ἀκῆσαι Φωνὴν Θεῶ; τὸ καταξικωθῆναι ἀνὰ μέσον τοσούτων τῶν μυριάδων Θεῶ Φωνῆς ἀκῆειν, καὶ σιωμιλεῖν Θεῶ; τὸ διὰ τεσσαράκοντα ἡμερῶν, καὶ διὰ τεσσαράκοντα νυκτῶν μὴ ἰπζητῆσαι τὰ χρεώδη τῶν κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἡμετέρας πλάσεως; τὸ μεταβληθῆναι τὴν σάρκα εἰς φαιδρότητα ἡλίου, καὶ ἀκτῖνα φωτεινὴν, σφραῖσαν λαὸν πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τὰς ἡς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶ; τὸ τὴν χεῖρα σαρκίνην ἔσαν μεταβληθῆναι εἰς χιόνα; τὸ κελεῦσαι τῇ γῇ χαῖναι τὸ σῶμα πρὸς ὑποδοχὴν * τὰς πε- Cor. τῶν ρὶ Κορὲ, καὶ Δαθᾶν, καὶ Αβειρών, καὶ Αν- σὲ νᾶν; τὸ τέλ' ἀκῆσαι, ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρ', καὶ κεῖ τελεύτα; τὸ μὴ γινώσκειν ἄνθρωπον τὴν αὐτῶ ταφὴν; σημαίνοντ' τῷ θεῷ γράμματ', ὡς ὑπὸ ἀνθρώπων τὸ σῶμα Μωϋσέως μὴ κεκηδεῦσθαι· ἀλλὰ καθὰς ὑποτίθεται ἡ διάνοια ὑπὸ ἀγίων Ἀγγέλων, καὶ ταῦτα πάντα ἔτι ὄντ' αὐτῶ ἐν τῷ κόσμῳ τῷ τῷ, ἔτι ἐν τῷ ψυχικῷ τῷ τῷ, καὶ πνευματικῷ ἅμα τελείως ἡχομένῳ. λαβόντες δὲ ἀπεντευθεὶν τὸν ἀρραβῶνα εἰς ὑπόδειγμα τῆς τελείας τότε βλαστήσεως, ὅτε πληρῆται τὸ εἰρημένον· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀδυνείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυναμεί. πῶς γὰρ σὺν ἀδυνεῖς τὸ σπείρομενον, καὶ μὴ γινώσκον πᾶς σπείρεται; πῶς σὺν ἀτιμον τὸ ἐν μνήματι βαλλόμενον, καὶ κόνιν ἐπαμώμενον, λακισζόμενόν τε καὶ ῥιπίζμενον, καὶ ἀναιδοτῆτῶν; πῶς ἐκ ἐντιμον τὸ ἐγειρόμενον, καὶ εἰς αἰῶνα διαμένον, καὶ ἐν ἐλπίδι τῆς τῷ Θεῷ φιλανθρωπίας ἑσθίων βασιλείαν κτῶμενον· ὅπως λάμψωσι δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος, ὅπως ἔσονται ἰσάγγελοι, ὅπως μὲν τῷ νυμφίῳ χορεύουσιν, ὅπως οἱ περὶ Πέτρον καθέζονται ἐπὶ δώδεκα θρόνους, τὰς δώδεκα φυλάς κρίνοντες τῷ Ἰσραὴλ, ὅπως λήφοντα οἱ δίκαιοι ἀπὸ φθαλμοῦ ἐκ εἶδε, καὶ ἔς ἐκ ἡκῆσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἐκ ἀνέβη, ἀῖ ἡποίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ἡμῶς τοίνυν ἡ ἀνάστασις ἐν Θεῷ, καὶ παντός ἀνθρώπου δικαῖα τε καὶ ἀδίκῃ, ἀπίστη τε καὶ πίστη, τῶν μὲν ἐγειρομένων εἰς ζωὴν αἰώνιον, τῶν δ' εἰς κρίσιν αἰώνιον.

Vox Jm.
 xpc nō
 satis huic
 sententiz
 convenit
 For. Jm.
 xpc.

For a
match

1st. 59. 20.
1. Cor. 15. 52
1. Thess. 4.
17.

Ps. 7. 15.

17.

Esq. 40.28.

LXXI. Sic apud Davidem in illo Psalmo, qv̄i de *adis dedicatione* inscriptus est, in qv̄o velut expectationis suspensus, & futura

Origeni.
Hæresis
LXIV.
Ps. 59.

Spiritus sancti ope diu ante Prophetam prospiciens, consentaneè de resurrectione ita pronuntiat. *Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me*; instaurandam scilicet domo meam; hoc est corpore, quod ceciderat: *Et non delecasti inimicos meos super me*. Ita & in Proverbiis Salomon ad futuram illam vitam spem omnem nostram præparans, hunc in modum hortatur; *Præpara in exitum operatua*. Nam exitus nomine decessionem ex hac vita complexus est. Et: *præparare*, inquit, *ad agrum*. Quam commonitionem pertinere ad omnes voluit, qui in agro, aut in urbe degerent, ac tam eruditos, quam opifices, ac mechanicos, qui nullum in agro opus habent quod exerceant. Quid enim lignificibus, & aurifabris, aut Poëtis, cæterisque scriptoribus est cum agorum cultura commune? Quare vox illa sine ullo discrimine universos simul appellat: *Præparate ad agrum*; atque illud significat: omnium hominum generi, tam urbano, quam rustico, corporis depositionem agri instar esse, propter sepulturam, ac vitæ exitum. Deinde eandem spem resurrectionis ostentans addit: *Et instaurabis domum tuam*. Quippe semen cum in utero formaretur, est extructa: cum scilicet unumquemque nostrum matres fingendi causa parturirent. Tum à terra fit agrove resurrectio, cum eversa post illam in sepulchrum dejectionem domus erigitur. Quod & Redemptor noster sic locutus

Joan. 2. 19. aperuit: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo illud*: sive *adificabo*; utpote cum sapientia sit: & quidem pro summa sua prudentia, quam nulla hominum *investigatio* potest assequi. Quæ etiam prædictus difficillimis ex locis, delapsis, dissolutisque corporibus nostris, ac partim incineres conversis, partim in mari, partim à carnivoris avibus, partim à bestiis, partim vermibus consumptis, eadem nihilominus restituit.

Resurrectio
facile
à Deo per-
ficitur, &
gratiæ.

LXXII. Nam si quæ nihil erant, aliquid ut essent, perfecit, quanto id quod jam existit propriam in naturam conditionemque facilius instaurabit; ut & rectum iudicium iustitiat; & alterum pro altero non condemnet, & quod labore fatigatum est sua mercede non privet? Etenim si ad solam animam fructus, & cœlestis regni possessio pertinet, sanè corpus iis omnibus, quæ concupiverit fruatur: versetur in deliciis Gedeon: neque frustra Joannes labore se cruciet, contexto ex camelorum pilis cilicio vestitus: Neque in solitudines abditi car-

Matth. 3.

Luc. 9. 37. neque postquam suggillumus: neque corpora

Δὸ Προφήτης καὶ Πνεύματι ἁγίῳ σκοπῶν τὸ μέλλον, διλόγως πρὸ ἀναστάσεως ἔφη. ὑψώσω σε, Κύριε, ὅτι ὑπέλαβες με ἀνακαμίζων με τὸν οἶκον. ταῦτέστι τὸ σῶμα τὸ πεσόν καὶ οὐκ ἀφρανας ὅδ' ἐχθρὸς με ἐμέ. καὶ Σολομὼν ὃν Παροιμίαις ὡσαύτως εἰς τὴν ἐκείσε ἐτοιμασίαν τὰ πάντα τ' ἐλπίδ' ὁπλοοῦσκειν ὡς πρὸς τρεπε, Φάσκων, ἐτήμαζε εἰς τ' ἐξοδὸν τὰ ἔργα σου ἐξοδὸν λέγων τὴν ἀπεντεῦθεν ἀπαλλαγὴν. καὶ ἐτοιμάζε, Φησὶν, εἰς τὸν ἀγρὸν. ὅμως πᾶσι τ' νεθεσίαν ἐπέκλινόμεν τοῖς κ' ἀγρόν τε, καὶ κ' ἄστυ, λογίσις τε, καὶ τοῖς τὰς βαναύσους τέχνας ἐπιχρῆσιν, οἷς ἐδεμία ἐργασία καὶ ἀγρὸν ἐπιζητεῖται. πόθεν γὰρ λιπεργοῖς, καὶ δεινουργοῖς, ποιηταῖς τε, καὶ λογογράφοις ἢ κ' τ' ἄρεαν ἐτοιμασία; συλλήβδην γ' ὅμως ἡ Φωνὴ ἀδιακρίτως ὅδ' ὡς πάντας ἐπειπῆσα κέκληκεν ἐτιμάζε εἰς τὸν ἀγρὸν. ἀλλ' ἢ τὸ ἀντίκειται, ὅτι παντὶ ἀνθρώπῳ πολίτη τε, καὶ ἀγροίκῳ ἀπόθεσις τῶ σώματος ἀγρός, διὰ τ' ταφήν, καὶ τὸ τέλος. εἰτα μετέπειτα τὴν αὐτὴν ἀναστάσεως σημαίνων ἐλπίδα, Φάσκει καὶ ἀνοικοδομήσεις τὸν οἶκόν σου. ἀπαξ γ' ἀνοικοδομήθη ἐν τῇ πλάσσει τῇ καὶ τὴν γαστέρα, ὅτε αἱ μητέρες ἐκύϊσκον ἑκάστον ἡμῶν ἐν τῇ πλάσει. ἀπὸ τ' τῆ γῆς ἡ ἀνάστασις, ἢ ἀπὸ ἀγροῦ, * οὐκ ἐστὶ οἰκοδομημένη, διὰ τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτῇ κατὰ ἄρεσιν ἐν τῇ ταφῇ πτώματι. ὡς καὶ αὐτὴ ὁ Σωτὴρ ἔφη λύσατε τὸν ναὸν τῆτον, καὶ ἐν περὶ ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν, ἢ οἰκοδομῶ αὐτόν. σοφία ὢν, καὶ ἐν τῇ φρονήσει αὐτῆς, ἢ οὐκ ἐστὶν ὑπὸ ἀνθρώπων ἐξεύρεσις. ἐν ἡ ἐξ ἀπόρων τόπων διαχυθέντων ἡμῶν τῷ σώματι, τῷ μὲν εἰς τέφραν, τῶν δὲ ἐν θαλάσῃ, * τῆς δὲ ὑπὸ σαρκόδεων οἰάνων, τῶν δὲ ὑπὸ θηρῶν, τῷ δὲ ὑπὸ σκυλλήκων φθαρέντων φέρει.

Εἰ γὰρ τὰ ἐξ οὐκ ὄντων ἐποίησεν εἰς τὸ εἶναι, πόσω γε μᾶλλον τὸ ὄν εἰς τὴν ἰδίαν κατὰ σασιν εὐχερῶς ἀποκαταστήσει; ἵνα δικαίαν ὀρίσῃ κρίσιν ἵνα μὴ ἕτερον ἀνδ' ἑτέρου κρίνῃ ἵνα μὴ ἀποσερήσῃ τὸ καμὸν καὶ γὰρ ψυχῆς ἢ ἀπολαυσις, καὶ βασιλείας ἁρᾶν κληρονομία. μετὰ χέτω τὸ σῶμα ὃ βέλεται. περὶ φάτωσαν εἰ πρὸς τὸν Γεδεὼν μὴ μάτην καμνέτω Ιωάννης ἐκ καμῆλων ἔχων τὸ ἐνδυμα μὴ ἐν ἀναχωρήσει τ' σάρκα ὑπωπιάσωμεν μὴ τὰ σώματα

F. ἵτι οἰκοδομημένη, & αὐτῇ.
For. πλ.

ἡμῶν δαμάσωμεν τῇ ἀγνείᾳ. εἰ δ' ἄρα κοι-
νωνεῖ σῶμα ἐν πολιτείαις, ἐν ἀγνείᾳ, ἐν νηστείᾳ,
καὶ ταῖς ἄλλαις δρεῖαῖς, καὶ ἀδικίᾳ ὁ Θεὸς δπο-
σερεῖν τὸ κάματον τῆς κεκμηκότης, καὶ μὴ δπο-
τίσαι τὴν μοῖδα ποδοσίαν τῷ αἵματι τῇ ψυχῇ
κεκμηκότι σώματι. διὸ οὗτος ὁ εὐρεθῆσεν δειγὴ
ἡ κρίσις· εἰ γὰρ ἡ ψυχὴ μονωτάτῃ εὐρεθῆσεν,
ἀντιλέξετον κρινομένη, ὅτι καὶ ἀπ' ἐμῶν τὸ αἷτιον
τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ ἀπ' ἐκείνης τῆς φθαρτῆς, καὶ
γῆινος σώματος, τὸ πορνεύειν, τὸ μοιχεύειν, τὸ
ἀσελγαίνειν. ἐξότε γὰρ ἀπ' ἐμῶν ἀπέστη, κα-
δὲν μοι τῶντων πέπρακται. καὶ ἔσται εὐαπο-
λόγητος, καὶ ὡς ἀλύσσα τὴν τῆς Θεῶν κρίσιν. B
εἰ δὲ καὶ τὸ σῶμα καθ' ἑαυτὸ ἀγάγοι ὁ Θεός·
δύναται γὰρ, ὡς καὶ ἄνω μοι διὰ τῆς Ιεζεκιήλ
δεδήλωται, εἰ καὶ διὰ πῶς βολὴν τὸ ἔρπον γε-
γῆται· ἀλλὰ τὸ εἶδ' ἐκείνῃ εἰς ἀληθοσίαν τὸ τό-
C. 6. 2. τε* πῶς βλαβερώσεως ἀληθείας ἐτελεώθη,
ὡς σωτήρη ὅς ἐστιν πρὸς ὅς ἐστιν, καὶ ἀρμονία
πρὸς ἀρμονίαν, καὶ ξηρῶν ὄντων τὸ ὅς ἐστιν, καὶ ἐ-
δέω ψυχῆς, καὶ πνεύματος, καὶ ἐκινῶντ' ἐν
αὐτοῖς ὄντ'. καὶ εὐθὺς τὰ σώματα σωτήρη,
καὶ καὶ τῆς Προφῆτης λόγον ἐσερεώθη. καὶ
εἰ θεὸς Θεός, δυνατός ἐστι τὸ τοιοῦτον ποιῆσαι ἄνθρω-
ψυχῆς, παρῆναι τε καὶ κινῆσαι, ὡς καὶ τὸ C
τῆς Ἀβελ αἵμα σῶμα ὃν μὲν θάνατον ἐφθέγγετο,
καὶ ἡ ψυχὴ. καὶ γὰρ ψυχὴ ἐστὶ τὸ αἷμα, ἀλλὰ σῶ-
μα ἐστὶ τὸ φανόμορπον. ἀλλ' ἐδυνήσεται σῶμα
ἄνθρωψυχῆς κριθῆναι. ἀντιλέξετε γὰρ καὶ αὐ-
τὸ, λέγον, ὅτι καὶ ἐγὼ ἥμαρτον, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ.
μὴ ἐξότε ἀπεκινήθη ἀπ' ἐμῶν, (μὴ) ἐμοίχευσας;
μὴ ἐπόρνευσας; μὴ εἰδωλολάτρησας; καὶ ἔσται
ἀντιλέγον τὸ σῶμα τῇ Θεῶν δικαιοκρασίᾳ, καὶ
εὐλόγως ἀντιλέγον. τὰς ἑνεκαζῶνται, καὶ διὰ
πολλὰ ἄλλα καὶ ἀναγκαῖα ὁ Θεός ἐν τῇ αὐτῇ
σοφίᾳ τὰ τεθνεώτα ἡμῶν σώματα, καὶ τὰς ψυ-
χὰς εἰς παλιγγενεσίαν φέρει ἐν τῇ αὐτῇ ὑπο-
χέσει τῆς Φιλανθρωπίας, εἰς τὸ τὸν κεκμηκό-
τα ἐν ὁσιότητι δπολαβεῖν τὴν πᾶσαν ὑπὸ Θεῶν
καλὴν ἀνταπόδοσιν, καὶ οὕτως τὰ μάταια πε-
πονηκότας ὡς αὐτὸς κριθῆναι, σῶμα αἷμα ψυ-
χῇ, καὶ ψυχὴν αἷμα σώματι.

Ἀλλὰ δεκέσθαι μοι ταῦτα πρὸς τὸν ἐ-
δελοσόφον Δειγνέντιον, τὸν ματαίως ἐαυτὸν
ἐπιθέμενον ὄνομα Ἀδαμάντιον, καὶ πρὸς
τὴν αὐτῇ ἀρτίαν, καὶ κατὰ τὴν ἀληθείαν,

tui sibi nomen imposuit: atque adversus illius absurda dogmata, perniciosamque doctrinam,

A castitatis exercitatione domemus. Sin au- Orige-
tem omnium vitæ institutorum, si casti- niani.
monia, si jejunii, si ceterarum virtutum Hæresis
corpus est particeps, non injustus est Deus, LXIV.
ut ei, qui laboraverit, laboris mercedem Hebr. 6. 10.
subtrahat, corporique, quod cum anima
communiter in laborem incubuerit, nul-
lum præmium persolvat. Hoc enim posi-
to, inane ac supervacaneum erit iudicium.
Nam si sola duntaxat anima sisteretur, ob-
jicere in iudicio posset: non à me pecca-
tum exortum est; sed à corruptibili illo
terrenoque corpore stuprum, adulteri-
um, ac libidines profecta sunt. Nam ex
quo tempore à me se junctum est, nihil est
horum commissum, Hæresis
Honestæ sanè excu-
sandi sui ratio, & ad Dei iudicium ever-
tendum idonea. At si corpus ipsum quo-
que Deus produxerit: Hoc enim facere
potest, ut ex Ezechiele supra demonstravi-
mus; tametsi figura quadam ac similitu-
dine tum id opus perfectum fuerit. Ve-
rùm ad veritatem, quæ tunc similitudine
illa referebatur, adumbrandam istiusmo-
di species est expressa. Cum scilicet os u- Exch. 37.
num ad alterum, & compages ad compagem
accommodata est. Ac cum arida essent ossa,
nec ulla adhuc anima, vel Spiritus, quo a-
gitarentur, in ipsis inesset, subinde tamen
coagmentata sunt, &, ut Propheta loqui-
tur, solidata corpora. Ac si ita Deo libuerit
perficere istud potest, nullo ut animæ in-
terventu prodeant, ac sese commoveant.
Non secus atque Abelis sanguis post obi- Gen. 4.
tum loquebatur, non anima. Non enim
anima est sanguis, sed corpus illud quod
apparet. Verùm corpus sine anima judica-
ri non potest. Nam & ipsum resisteret, &
hunc in modum exciperet. Non ego pec-
cavi, sed anima. Ex quo enim tempore à
me discessit, num adulterium, num stu-
prum ullum admisi? num simulachra co-
lui? Ita corpus iustissimo Dei iudicio, &
quidem jure, contradicet. Quibus de cau-
lis, aliisque compluribus, ac necessariis,
pro infinita sua sapientia Deus emortua
nostra corpora, & animas novam ad gene-
rationem perducit, quemadmodum ex in-
genti sua humanitate promissit. Ut qui
in sanctitatis officiis elaboraverit, eximi-
um à Deo præmium omne percipiat: &
quorum inania fuerint opera, perinde ju-
dicentur. Ut & corpus cum anima, & ani-
ma cum corpore ei se iudicio subjiciant.

LXXIII. Atque hæc adver-
sus arrogantem illum Origenem di-
cta sufficiant: qui frustra Adaman-
tium sibi nomen imposuit: atque adversus illius absurda dogmata, perniciosamque doctrinam,
Ecce ij

Origeniani.
Hæresis
LXIV.

Isa. 54. 17.

quam contra veritatem multis in fidei nostræ partibus excogitavit. Nunc illius hæresi prætermissa, deinceps me, charissimi, ad alias considerandas transferam: à Deo pro more postulans, tenuitatis ut nostræ adjutor esse velit; ut adversus inanem vocem omnem, quæ contra veritatem insurgit, resistere, ac victoriam obtinere possimus: ut Isaias propheta dicit: *Omnis vox, quæ insurget contra te, omnes illos superabis: hi autem rei erunt in illa.* Ut cum Dei auxilio quod proposuimus executi, in eorum gratiam, qui sapienter hæc nostra legere voluerint, ad illustrationem veritatis, & salutare quoddam medicamentum, quod antidoti sit instar, adversus uniuscujusque serpentis, ac venenati reptilis insidias, hoc est varias hæreseon formas, & hujus Origenianæ potissimum, quæ instar rubetæ multo ex humore formata miscet omnia, ac majori clamore contendit; Christi Domini resurrectione sumpta, velut portione quadam ad præcavendum parata, lentum ac viscosum virus expuamus, nimirum rubetæ illius, ac serpentis nequissimi perniciem. Hoc enim ipse ad alias calamitates accessit. Unde illius causa doleo ac vehementer ingemisco. Hei mihi! quomodo læsus ipsæ alios plerosque lælisti, atque ab externis mundi hujus disciplinis, quasi ab horribili quadam vipera morsus, cæteris veneni instar es factus!

Cæterum naturalium rerum scriptores asserunt Myoxum in latibulis suis fœtus eodem partu plures edere; quinque videlicet, & eo amplius iisque insidiari viperam. Quæ universos in latibulo nacta, cum devorare simul omnes nequeat, tum quidem unum alterumque ad satietatem absumit; Cæteros confossis oculis ad pabulum aufert, cæcosque nutrit, donec prolatus, ubi libitum est, singulos depascatur. Ac si forte ignari quidam in tales inciderint, & ad vespendum ceperint, lathiferum ex iis venenum hauriunt, utpote viperæ veneno nutritis. Ita & tu, Origenes, à Græcanicis illis disciplinis mentis oculis excæcatus, in eos, qui tibi adhæserunt, tuum virus evomisti, iisdemque exitialis cibi loco fuisti: atque iis ipsis rebus, quæ detrimento tibi fuerunt, detrimentum illis attulisti.

FINIS PRIORIS TOMI LIB.
SECUNDI.

ἐν πολλοῖς μέρεσι τῆς πίστεως κακῶς ἐπὶ νενομημένῳ ὀλέθειρον διδασκαλίαν παρελθὼν ὃ ἐλάττω τῆς ἀρεσῆς, καθεξῆς τὰς ἄλλας, ἐπὶ πόθῃ τοι, διασκεψομαι, Θεὸν σωτήριως ἐπὶ καλέμην. ὁ ἀρωγὸν τῆς ἡμῶν ιδιωτίας, πρὸς τὸ θρηνηθῆναι ἀντιχεῖν πρὸς πᾶσαν κτῆ τῆς ἀληθείας ἐπεβρομέλω Φωνὴν ματαίαν, κτῆ ἡγήσῃ, κτῆ τὰ ὑπὸ τῆς ἀγίας Ἡσαΐας ρηθέντα ὅτι πᾶσα Φωνὴ ἡ ἐπαναστήσῃ ἐπὶ τὴν σέ, πάντας αὐτῶν ἡγήσῃς, οἱ δὲ ἐνοχοὶ ἔσονται ἐν αὐτῇ. ἢ ὅπως ἐν Θεῷ τὸ ἐπαγγελμα πᾶσι σωσάμενοι τῆς βλαβημένοις γενεαῶς ἐντυγχάνει, εἰς γυμνασίαν ἀληθείας, καὶ φάρμακον ἰάσεως, ὡς ἐκαστὸς θρησὸς καὶ ἰσοδόλος ἐρωπετῶ, τῶν πρὸς ὧν τῶν αἰρέσεων, φημὶ, δίκην ἀντιδοτῆς, κτῆ ταυτησὶ τῆς ἐκλεινικῆς φρονέας δίκην μεμερφωμένης ἐκ νολίδος πολλῆς κυκλῶν. ὁ, κτῆ Φωνὴ μείζονι ἐπὶ κεραι γὰρ ὁ, λαβόμενοι τῆς Κυρίας ἀνάστασιν προπότιον, ὡς εἶπεν, ἀποβλύσωμεν τὸ γλιχρῶδες τῆς ἰσ, τῆς φρονέας, κτῆ ἐρπετώδους μοχθηρῆς τῆς ἀδικίας. συμβεβῆκε γὰρ αὐτῶν, κτῆ τῶν πάντων τῶν παθῶν, ὡς ὑπὲρ αὐτῶν πάχω, κτῆ σεναίω, ὅτι οἱμοὶ πᾶς ἐβλάβης, πόσας τε ἄλλας ἐβλάψας, ὡς ὑπὸ δεινῆς ἐχιδνῆς δηχθεὶς ἀπὸ τῆς κοσμητικῆς περὶ παιδείας, φημὶ, καὶ ἄλλοις δηλητήριον γέγονας.

Φασὶ γὰρ οἱ φυσικοὶ λόγοι, τῆς μυωξὸν ἐμφωλεύειν, καὶ τὰ γυνήματα αὐτῶν ἐπὶ τοσούτῳ πολλὰ τέκνῃν, ὡς πέντε καὶ ἑτὶ, τὰς δὲ ἐχιδνας δὲ τέττες θρησῶς. καὶ εἰάν τις ὅλον τῆς φωλεῖν ἢ ἐχιδνα, μὴ διωραμένη δὲ ὅλας καὶ φαγεῖν, ὑπὸ ἐν ἐσθίεις κέρει, ἕνα ἢ δύο. τῆ δὲ λοιπῶν κατακεντήσασα δὲ ὁ φθαλμὸς, σιτία φέρει, καὶ ἀνατερεφῇ φλάγεγονότα, ὡς ὅτε βέλεται ἐκαστὸν αὐτῶν πρὸς φέρειν, καὶ τῶν ἐσθίειν. εἰάν δὲ συμβῇ τινὰς ἀπειρεὺς περὶ τυχεῖν τοῖς τοῖς τοῖς, καὶ λάβωσιν αὐτὰ εἰς ἐδωδὴν, δηλητήριον ἐαυτοῖς λαμβάνουσιν ἀπὸ τῆς ἰσ τῆς ἐχιδνῆς ἀνατερεφραμμένα. ἔγω καὶ σὺ, ἐργαζόμενος, ἀπὸ τῆς προειρημένης Ἑλληνικῆς παιδείας τυφλωθεὶς τὸν νῦν, ἐξήμεσας τῶν ἰόν τοῖς περὶ σοί, καὶ γέγονας αὐτοῖς εἰς βρώμα δηλητηρεῖς, δι' ὧν αὐτὸς ἡδίκησαι ἀδικήσας δὲ πλείους.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ
ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

A

ΤΑ ΔΕ ΕΝΕΣΤΙ ΚΑΙ INDICULUS HÆ-

ΕΝ ΤΩ ΔΕΥΤΕΡΩ ΤΟΜΩ ΤΟΥ
αὐτῆς δευτέρῃ βιβλίῳ, πρῶτῳ δὲ ὄντι κα-
τὰ τὸν προειρημῶν δριδμόν, ἐν ᾧ εἰσὶν
Αἱρέσεις πέντε, ὅτως.

reseon, quæ in Tomo II. Lib. II.
continentur, qui esteo, quem su-
pra posuimus, ordine V: in quo
Hæreses V continentur hoc modo.

B

ΠΑΥΛΟΥ τῆ Σαμοσατέως, ὅτι
ἀνύπαρκτον τὸν Χριστὸν ὀλίγα
λεῖν διαβεβαῖνται, λόγον προφο-
ρικὸν ὄντα χηματίσας. ὁ δὲ
Μαρίας καὶ δεῦρο εἶναι προκαταγγελτικῶς
τὰ πρὶ αὐτῆς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς εἰρημέ-
να ἔχοντες· μὴ ὄντες δὲ, ἀλλὰ ὁ δὲ Μα-
ρίας καὶ δεῦρο ὁ δὲ τῆς ἐνσάρκου παρ-
σίας.

Μανιχαῖοι, οἱ καὶ Αἰκανῖται, οἱ [ὁ δὲ]
τῆ Μανῆ μαθηταὶ τῆ Πέρσης. Χριστὸν χη-
ματι λέγοντες, ἥλιον σέβοντες καὶ σελήνην.
ἄστροις τε καὶ δυνάμεσι καὶ δαίμοσιν δ' ὁ-
μιλοῦντες, δεχάς δύο εἰσάγοντες, ποιηράν τε
καὶ ἀγαθὴν, αἰετῶν. Χριστὸν δὲ δοκῶν
πεφηνέναι, καὶ δοκῶν πεπονθέναι. πα-
λαιὰν διαθήκην βλασφημῶντες, καὶ τὸν ἐν
αὐτῇ λαλήσαντα Θεόν. κόσμον δὲ ὅτι πάν-
τα, ἀλλὰ μὲν ἐκ Θεοῦ γενησθῆναι ὀρίσ-
μῶν.

Ιερακῖται, οἱ ὁ δὲ τῆ Ιέρακ τῆ Λεοντο-
πόλεως ἢ Αἰγύπτου, ἐξηγητῶν τινῶν σαρκὸς
ἀνάστασιν ἀδεῖντες. Χρῶμῶν παλαιῶν
καὶ νέα Διαθήκη, καὶ ἀπαγορεύοντες γά-
μον παντελῶς, μονάζοντάς τε καὶ παρθέ-
νας δεχόμενοι, καὶ ἐκκρατευομένους, καὶ
χήρας. τὰ δὲ μηδέπω ἐν ἡλικίᾳ γενοῦσα πα-
ιδία βασιλείας μὴ μετέχοντες, διὰ τὸ μὴ ἡθλη-
κέναι.

Μελητιανοὶ, οἱ ἐν Αἰγύπτῳ χίσμα ὄντες,
ἀλλ' ἔχοντες Αἱρέσεις, μὴ συνδυάζοντες τοῖς ἐν
τῇ διωσμῷ ὡς ἀπεπλῶκότες. νῦν δὲ Αἰρεσι-
συναφθέντες.

I. PAULI Samosatēni, Hic
propemodum non exi-
stere Christum affir-
mat, atque ejusmodi
verbum esse fingit,
quod in prolatione consistit: eundem por-
rò esse à Maria cœpisse. Ac quæ sacris
in literis de eo pronunciata sunt, prædi-
centis esse more dicta, cum ipse nondum
existeret, sed à Maria, uti diximus, & ab
eo duntaxat tempore, quo carne præ-
dictus advenit, esse cœperit.

II. Manichæi, quos & Acuanitas vo-
cant, Manis Persæ discipuli. Christum
figuram quandam esse defendunt, Solem,
Lunamque venerantur. Stellis ac virtu-
tibus & Dæmonibus supplicunt. Sempiter-
na duo principia, bonum ac malum, con-
stituunt. Christum specie tenus appa-
ruisse, specieque tenus esse passum. Ve-
tus testamentum, eumque qui in illo lo-
cutus est, maledictis onerant. Mundum
non universum à Deo, sed ejus partem fa-
bricatam esse statuunt.

III. Hieracitæ ab Hierate interprete
ac doctore quodam Leontopoli, quod
Egypti oppidum est, oriundo. Qui resur-
rectionem carnis respuit. Utuntur illi
veteri ac novo Testamento. Nuptiis pe-
nitentia interdicitur. Monachos & virgi-
nes continentes ac viduos admittunt.
Pueros matura nondum ætate regni ca-
lestis participes esse negant, quod non-
dum certamine perfuncti sunt.

IV. Meletiani Schismatis in Ægypto,
non Hæresis locum obtinent. Qui cum
illis precum communione conjungi no-
luerunt, qui in persecutione lapsi sunt.
Nunc se ad Arianos aggregarunt.

Ecc iij

V. Ariani, sive Ariomanitz Deifilium creaturam esse dicunt. Spiritum vero sanctum aliam esse creaturam. Salvatorem nostrum carnem duntaxat à Maria, non animam accepisse confirmant. Fuit hic Arius Alexandri Episcopi Alexandriæ Presbyter.

Hæc est quinque Hærescon summa, quæ in hoc II Libro sive ordine V continentur.

Αρειανοὶ, οἱ καὶ Αρειομανῖται, οἱ τὸ ὕὸν τῷ Θεῷ κτίσμα λέγοντες· καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα κτίσματι, σάρκα μόνον τὸν Σωτῆρα ἀπὸ Μαρίας εἰληφέναι διαβεβαιώμενοι, καὶ ἐχὶ ψυχὴν. ἦν δὲ ἐτὶ ὁ Ἀρῆ· Πρεσβύτερος Ἀλεξάνδρου Ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

Αὕτη καὶ ἡ τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ, πέμπτῃ δὲ ἀπὸ δεξιῆς τῆς ἀκολουθίας ὄντι, ἀνακεφαλαιώσις Ἀιρέσεων πέντε.

Τὸ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ
ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΤΟΜΟΣ ΔΕΥ-
ΤΕΡΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΥ.

SANCTI EPIPHANII
CONTRA HÆRESES

LIBRI II. TOMUS II.

ΚΑΤΑ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΣΑΜΟΣΑ- *CONTRA PAULUM SAMO-*
ΤΕΩΣ, ΤΕΣΑΡΑΚΟΣΗ ΠΕΜΠΤΗ, ἢ καὶ *satenum, Hæresis XLV, sive*
ἑξήκοσθ' πέμπτῃ. *LXV.*

ΠΑΥΛΟΣ ὁ Σαμοσατεὺς **Α** *I.*
καλέμην τῆς διαδόχε-
ται, γεγονώς μὲν Ναυᾶτον, καὶ
ἔπειτα, τὸν λοιπὸν ἐν αἵρε-
σιν διεμύμων, δι' ἣν ἡδέλη-
σεν ὑψιτυχεῖαν ἑαυτῷ Ἰπ-
πασσαῶν, καὶ ἐπαρθῆναι καὶ τὴν ἀληθείαν, διὰ
τὴν κομπώδους αὐτοῦ Φλυαρίας, καὶ ἐκ Διαβό-
λου* Ἰπποσύμνης ἐννοίας. ὃν πενθεῖν δεῖ, ὡς
ἀληθῶς φθόνῳ Διαβόλου ἐξοκείλαντα, καὶ διὰ
ὑψους αὐτοῦ πεπρωκότα. ἐπ' αὐτῷ γὰρ πληρεῖται
τὸ εἰρημνικόν, βασικανία Φαυλότητ' αἰμα-
ροῖτα καλὰ, καὶ ρεμβασμὸς Ἰπποθυμίας με-
ταλλεύειν ἄνακον.

Οὗτ' ὁ δὲ ἡμῶν εἰς ἐξήγησιν Ἰπποθυμο-
νεύομεν Παῦλ' ὁ Σαμοσατεὺς, ὃς ἐν ὀνό-
ματι ἐν δεξιῇ ἐμνήσθημεν, καὶ τὴν Αἵρέσεως
αὐτοῦ ποιήσαμεθα τὴν διήγησιν, διὰ Σαμοσατῶν
ἣν τὸ Ἰππὶ τὰ μέρη τὴν Μεσοποταμίας καὶ Εὐ-
φράτης, ὅς ἐν τῇ αὐτῇ χρόνῳ ἐν ἡμέραις Αὐ-
ρηλιανῆς καὶ Πρόβου τὴν Βασιλεῖαν, Ἰππὶ τὴν Αὐλο-

SECUNDUM *Pauli Sa-*
illos Paulus Samo-
satenus sequitur, ni. Hære-
qui post Novatum sis *LXV.*
atque Origenem
exiit. Qui qui-
dem Origenes po-
streino inter Hæreticos numeratus est,
ob arrogantiam illam, quam adsciscere
sibi voluit & insolenti ac nugarum plenis-
sima loquacitate, immissaque à Diabolo
mente adversus veritatem insurgere.
Sanè is lugendus nobis admodum venit,
qui Diaboli invidiâ lapsus ex alto præ-
cipitavit. Nam in illo scripturæ dictum
illud impletur. *Fasciatio enim nugacita-*
is obscurat bona, & inconstantia concu-
piscencie transvertit mentem sine malitia.

Recedo nunc ad illum, cujus explican-
dum dogma suscepimus, Paulum Samo-
satenum, cujus nominis supra mentio-
nem fecimus, & nunc illius Hæresim
proponimus. Hic Samosatis Mesopota-
miæ ad Euphratem urbe natus, Aureli-
ano ac Probo imperantibus Antiochenæ

Ecc iiij

Pauli Sa-
mosate-
ni. Hære-
sis. xv.
Pauli Sa-
mos. opinio.

Ecclesiæ propositus est. Qui elatus arrogantia ac fastu à veritate excidit, atque Artemonis Hæresin instauravit: qui cum ante multos annos extitisset, penitus est extinctus.

Est autem hæc illius opinio. Deum Patrem, & Filium, ac Spiritum sanctum unum esse Deum. Verbum Dei, ejusque Spiritum inesse Deo perpetuò, sicut hominis in corde proprium verbum inesse cernimus. Filium Dei subsistentiam habere per sese nullam, sed in Deo subsistere: id quod Sabellio quoque placuit, & Novato, & Noëto, aliisque nonnullis: quanquam non eodem cum istis modo, sed diverso quodam ille sentiat. Ad hæc, Dei Verbum in terras delapsum in Jesu, qui homo merus esset, habitasse. Ita unus, inquit ille, Deus est: neque aut Pater est Pater, aut Filius Filius, aut Spiritus sanctus Spiritus est sanctus. Imo verò Deus unus est Pater, & hujus in ipso Filius, ut est in homine sermo. Quam quidem opinionem ex iisce ferè testimoniis colligit.

Deut. 6. 4. Primum, quòd Moyse dixit: *Dominus Deus tuus, Dominus unus est.* Neque verò cum Noëto Patre ille passum esse definit. Sed solum, inquit, adveniens Verbum, totum illud administravit, & ad Patrem revertit. Ac sunt omnia quæ ab illo dicuntur sanè quàm absurda.

Refutatur. II. Videamus igitur ecquid opinione falsi hominis constare possit oratio. Nam ita proponit. Dixit inquit, Christus: *Joan. 14. 10.* *Ego in Patre, & Pater in me est.* Et nos istud unà profiteamur: Ex Patre profectum esse Deum Verbum, ac cum eodem esse perpetuò, ab eoque progenitum. Sed non ideo Patrem sine subsistente Verbo esse dicimus. Quinimo Verbum Patris, unigena Filius Deus est Verbum: ut &

Mat. 10. 32. ipse declarat. *Omnino qui confitetur in me, confitebor & ego in illo coram Patre meo,* Ubi hæc ipsa verba in me, coram Patre meo, Patrem ipsum natura sua subsistere demonstrant. At isti Judaicam opinionem interpolantes, neque quicquam iis habens amplius, Judæi alteri nominandi sunt, & Samosatēni; neque aliud omnino sunt; ac solum nomen Jesu præ se ferunt. Nam cum Deum ex Deo, unigenamque Filium, ac Verbum abnegent, ejusmodi sunt, quales ii fuerunt, qui præsentem illum ejurarunt, hoc est Dei, ac Domini parricidæ, & ejusdem Dei negatores. Quanquam neque circumcissionem adhibent, neque

Αχέων κατὰ τὴν Επισκοπὴν τῆς αἰτίας Καθολικῆς Εκκλησίας. δεθεῖς δὲ τῇ διανοίᾳ, ἐξέπεσε τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ἀνεκαίνισε τὴν αἵρεσιν τῶν Ἀρτέμων, ὅτε οὐκ ἐνδεχῆται εἶναι πολλῶν, καὶ ἐσθρομένων.

Φάσκει δὲ εἶναι Θεὸν Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα ἓνα Θεόν. ἐν Θεῷ δὲ αἰεὶ ὄντα τὸν αὐτὸν Λόγον, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτὸ, ὡς ἐν ἀνθρώπῳ καρδίᾳ ὁ ἴδιος λόγος. μὴ εἶναι δὲ τὸν Υἱὸν τῷ Θεῷ ἐνυπόστατον, ἀλλὰ ἐν αὐτῷ Θεῷ. ὡς ἀμέλῃ καὶ ὁ Σαβέλλιος, καὶ ὁ Ναυᾶτος, καὶ ὁ Νόητος, καὶ ἄλλοι. ἐκ τούτων δὲ ἐκείνος εἶπεν, ἀλλὰ ἄλλως παρ' ἐμὲν. ἐλθόντα δὲ τὸν Λόγον, καὶ ἐνοικήσαντα ἐν ἡσὺ ἀνθρώπῳ ὄντι, καὶ ἔταως φησὶ εἶς ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ ἐχὶ Πατὴρ ὁ Πατήρ, καὶ Υἱὸς ὁ Υἱός, καὶ ἅγιον Πνεῦμα τὸ ἅγιον Πνεῦμα. ἀλλὰ εἶς Θεός ὁ Πατήρ, καὶ Υἱὸς αὐτῶν ἐν αὐτῷ, ὡς λόγος ἐν ἀνθρώπῳ. δὴ δὲν λοιπὸν μαρτυρῶν τούτων ἐαυτὸν τὴν Αἵρεσιν προβαλλόμενος, λοιπὸν τῶν εἰρηκέναι τὴν Μωϋσεᾶ. Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἶς ἐστὶν. ἐφάσκει δὲ εἶναι καὶ τὸν Νόητον, τὸν Πατέρα πεπονθέναι, ἀλλὰ φησὶ, ἐλθὼν ὁ Λόγος ἐνέργησε μόνος, καὶ ἀνῆλθε πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ πολλὴν πρὸς τὴν ἀτοπία.

Ἰδὼμεν δὲ εἰ οἱ λόγοι αὐτῶν συσθεθίσονται τῇ ὑπακομῇ. Φάσκει γὰρ, ὅτι εἶπεν. ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί. καὶ αὐτοὶ δὲ Φαῖνται, ἐκ Πατρὸς Θεὸν Λόγον, καὶ μετ' αὐτῶν αἰεὶ ὄντα ἐξ αὐτῶν γεγεννημένον. ἀλλ' ἐχὶ τὸν Πατέρα λέγομεν, ἀνευ Λόγου ἐνυπόστατος. ἀλλ' ὁ Λόγος τῷ Πατρὶ, ὁ μονογενὴς Υἱὸς Θεὸς Λόγος. ὡς φησὶ. πᾶς ὁ ὁμολογῶν ἐν ἐμοί, ὁμολογήσῃ καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. ἐμπροσθεν τῷ Πατρὶ μὲν. τὸ δὲ ἐν ἐμοί ἐμπροσθεν τῷ Πατρὶ μὲν, ἐδέξεν Φύσιν ἐνυπόστατον τὸν Πατέρα. εἶτοι δὲ τὸν Ἰσδαϊσμὸν πρὸς φθίροντες, εἰδὲν περὶ αὐτὸν τὸν Ἰσδαϊστικὸν κληθῆσονται, καὶ Σαμοσατῖται, μηδὲν ἕτερον ὄντες, ἢ τῷ ὀνόματι μόνον οἰήσιν προῖχόμενοι. τὸ γὰρ ἐκ Θεῶν Θεὸν ὑὸν μόνον γενῆναι, καὶ Λόγον γεννημένον, ἐκεῖνοί εἰσιν ὅποιοι καὶ οἱ αὐτὸν ἐν τῇ παρυσίᾳ γεννησάμενοι, θεοκτόνοι τε, καὶ κυριοκτόνοι, καὶ ἐπαρνησθεοὶ γεγονότες. τὰ ληθῆ δὲ, ὅτι ἔτε περὶ τοῦ ἐχθροῦ, ἔχουσιν, ἔτε Σάρβατον Φυ-

τὸ ὄνομα, & πρὸς τὸν ὄνομα.

λάουσι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα καθάπερ Ἰσ- A Sabbathum, aliosve Judæorum ritus ob- Pauli Sa-
δαῖροι. servant. molate-

Καὶ γὰρ τὸ ὄντι καὶ αὐτοὶ ἑ δύο Φαμέν
εἶναι Θεὸς, ἡ δὲ Θεότης, ἀλλὰ μίαν Θεό-
τητα. ἐπεὶ γὰρ ἔτε δύο λέγομεν Πατέ-
ρας, ἔτε δύο Υἱοὺς, ἔτε δύο Πνεύματα ἅγια·
ἀλλὰ Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα,
μίαν Θεότητα, μίαν δοξολογίαν. ἔτ
δὲ ἑ λέγῃ μόνον Θεόν, διὰ τὸ πηγὴν εἶναι
τὸν Πατέρα, ἀλλὰ μόνον Θεόν, ἀναρῶν
ὅσον τὸ κατ' αὐτὸν τὴν τῷ Υἱῷ Θεότητα
καὶ ὑπόστασιν, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· B
ἔχων δὲ αὐτὸν τὸν Πατέρα ἓνα Θεόν, ἀγο-
νον Υἱῷ· ὡς εἶναι τὰ δύο ἀτελῆ, Πατέρα καὶ
Υἱόν· τῷ Πατρὶ ἀγονον Υἱῷ, καὶ ἀ-
καρπον τὸν λόγον Θεῷ ζῶντι, καὶ σοφί-
ας ἀληθινῆς. Λόγον γὰρ, οἷον τὸν ἐν καρ-
δίᾳ εἶναι νομίζουσι, καὶ σοφίαν, οἷον ἐν ψυ-
χῇ ἀνθρώπου ἓνα· ἔχῃ τὴν ἐκ Θεῷ
Φρόνησιν ἐκ Θεῷ κεντημένην. διὰ τῆτο
πρόσωπον ἐν τῷ Θεῷ ἅμα τῷ Λόγῳ φα-
σιν, ὡς ἀνθρώπον ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Λό-
γον. ἔδεν πλέον τῷ Ἰσραὴλ ὡς ἔφην, δο-
ξάζοντες, τυφλώποντες ἀπὸ τῆ ἀληθείας, C
καὶ κενωφωμένοι ἀπὸ τῆ θείας Λόγου,
καὶ κηρύγματι τῆς ζωῆς τῆς αἰωννῆς. ἔ-
τε γὰρ ἀδύνται τὸν ἀληθῆ τῷ Ἐταγμε-
νῷ λόγον τὸν λέγοντα· ἐν δεχῇ καὶ ὁ Λό-
γος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν,
καὶ Θεὸς καὶ ὁ Λόγος. πάντα δι' αὐτῶ
ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτῶ ἐγένετο ἔδεν ἐν,
ὃ γέγονεν· εἰ γὰρ ἐν δεχῇ ἦν ὁ Λόγος,
καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, τὸ * ὃν
εἶναι ἑ καὶ τὴν πρὸς Θεὸν μόνον ἐσὶν, ἀλ-
λὰ καὶ τὴν ὑπόστασιν. καὶ εἰ ὁ Λόγος
καὶ πρὸς τὸν Θεόν, ἔχῃ ὁ Λόγος ἐσὶ πρὸς D
ὃν ἦν. ἔδεν γὰρ ὁ πρὸς ὃν ἦν ἐσὶ Λόγος.
εἰ γὰρ ἐν καρδίᾳ λόγον Θεὸν ἔχῃ, καὶ ἑ
γεννημένην, πῶς πληρῆται τὸ ἦν· καὶ
ὅτι Θεὸς ἦν ὁ Λόγος; ἑ γὰρ ὁ τῷ ἀνθρώ-
πῳ λόγος, ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἀνθρώ-
πον. ἔτε γὰρ ζῇ, ἔτε ὑπέστη. καρδίας δὲ
ζώσης καὶ ὑφ' ἐσώσης κίνημα ἐσὶ μόνον, καὶ
ἔχῃ ὑπόστασιν. λέγεται γὰρ ἅμα, καὶ
παραχρησμά ἐκείνῃ ἐσὶν, ἀλλὰ λαλῶν
διαμένῃ. τῷ δὲ Θεῷ ὁ λόγος, ὡς φησὶ τὸ
ἅγιον πνεῦμα ἐν σῶματι τῷ Προφῆτῃ· ὁ λό-
γος·

III. Enimvero neque nos ipsi duos
esse Deos, divinitatesque duas, sed unam
duntaxat asserimus: cum neque Patres
constituamus duos, neque Filios item du-
os, aut duos Spiritus sanctos; sed Pa-
trem, & Filium, ac Spiritum sanctum,
Divinitatem unam, unamque trium præ-
dicationem ac gloriam. Iste verò non
unum idcirco Deum esse constitetur, quòd
velut fons quidam sit Pater; sed unum
absolutè Deum facit, ac, quantum in ipso
est, Filii, ac Spiritus sancti divinitatem
ac subsistentiam evertit. Patrem ipsum
præterea ita esse Deum unum affirmat,
ut omni ad producendum Filium fecun-
ditate careat; adeoque imperfecta illa
duo sint, Pater, & Filius: quorum ille ad
producendum Filium genitalem vim
nullam habeat: hic autem, quod est vi-
ventis Dei Verbum, veraque sapientia,
nullo modo sit fructuosus. Verbum enim
tale esse putant, quale in hominis est pe-
ctore, & ejusmodi sapientiam, qualem in
animo quilibet hominum insitam à Deo,
infusamque possidet. Quare, unam esse
Dei Verbiqve personam existimant, non
secus atque homo unus est cum Verbo
suo. Neque quicquam amplius, uti dixi,
quam Judæi, in opinione sua posuerunt;
cæci homines, ne veritatem intueri pos-
sint; & surdi, ne Divinum Verbum, at-
que æternæ vitæ prædicationem perci-
piant. Non enim illi verissimum Evange-
lii testimonium verentur: In principio erat
Verbum, & Verbum erat apud Deum, & De-
us erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt,
& sine ipso factum est nihil, quod factum est.
Si enim in principio Verbum erat, & Ver-
bum erat apud Deum, hoc ipsum quod dici-
tur esse, non ad solam prolationem, sed
ad hypostasim par est pertinere. Ac si Ver-
bum erat apud Deum; non potest Verbum
ille esse ipse apud quem erat. Neque enim
apud quem erat, est Verbum. Quod si
verbum illud velut in corde Deus conti-
net, nulloque modo genitum, quinam
illud impleri potest, quod legitur, erat;
itemque: Deus erat Verbum? Non enim
verbum hominis, homo est apud homi-
nem: quod neque vivit, neque subsistit
sed viventis ac subsistentis quidam cordis
motus est, non hypostasis. Simul enim
profertur, subinde nusquam est: ac tan-
diu dum pronuntiatur permanet. At Dei
Verbum perinde se habet, ac per os pro-
phetæ Spiritus sanctus pronunciat. Verbum Pf. vii. 8.

ὅπερ ἐστὶ πρὸ Εὐσφόρου λακτάλ, καὶ πρὸ
 ὁρόου παιδίου· ἔλεδεχέθ, τὰτέσι τὸ ἐ-
 γήνησά σε. ὅπως ἐκ τοῦ λόγου γνώης, ὅτι ὁ ἐ-
 νυπόσατο Θεὸς Λόγος, ἐκ πατρὸς φύσις
 ἐστὶ γεγεννημένος, ἀνάρχως, καὶ ἀχρόνως,
 πρὸ τῆς τίς ἐστίν. ὃ γὰρ τὸν Εὐσφόρον μόνον
 ἔλεγε τὸν ἀέρα, καὶ τοί γε πολλῶν ὄντων τῶν
 ἀστρον, καὶ ἡλίου καὶ σελήνης, ἐν τῇ τετάρτῃ
 ἡμέρᾳ γηρομύων, πρὸ γηρομύων τῆς θαλάσσης,
 καὶ ξύλων, καὶ καρπῶν. σερρώματος τε γῆς
 καὶ ἔρανθ, καὶ Ἀγγέλων ἅμα συντέρεται γε-
 γονότων. εἰ μὴ γὰρ ἅμα ἔρανθ καὶ γῆ καὶ
 Ἀγγελοι ἐκτίσθησαν, ὅτι ἂν ἔλεγε τῷ Ἰωβ,
 ὅτι ὅτε ἐγήνηθησαν ἄστρα, ἤνεσάν με πάντες
 Ἀγγελοί μου Φωνῇ. τὸ ἐν πρὸ Εὐσφό-
 ρου, ἵνα εἴπῃ πρὸς τὸ εἶναι τι καὶ κτισθῆναι.
 ἦν γὰρ αἰὲς Λόγος συνὶ Πατρί. δι' αὐτοῦ
 γὰρ πάντα γέγονε, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο
 οὐδὲ ἐν.

Λέξεις δ' ἂν τις. ἔδειξας εἶναι πρὸ ἀστρον
 τοῦ Ἀγγέλους, ἅμα δὲ ἔρανθ καὶ γῆ τὰς
 ἔφης γεγονέναι. πόθεν πεποίησαι τὴν ἀπο-
 δεῖξιν; λέγε ἡμῖν· ἐχὶ ἄρα πρὸ τῆς ἔρανθ
 καὶ τῆς γῆς πάντως γεγόνασιν; ἔδαμῃ γὰρ
 τηλαυγῶς σημαίνει τὸν χρόνον τῆς Ἀγγέ-
 λων ποιήσεως. καὶ ὅτι μὲν καλῶς αὐτοῦ
 ἔδειξας εἶναι πρὸ ἀστρον. εἰ μὴ γὰρ ἦσαν,
 πῶς ὕμνευ Θεόν, ὅτι τῇ τῶν ἀστρον ποιήσει;
 ἡμεῖς δὲ ἐκάζῃ ζητήματι εὗρεσιν ὅτι ἀπὸ
 ἰδίων λογισμῶν διωάμεθα λέγειν, ἀλλὰ
 ἀπὸ τῆς γραφῆς ἀκολουθίας. τηλαυγῶς
 γὰρ σημαίνει ὁ Θεὸς Λόγος, ὅτι ἔτε μὲν
 τὰ ἄστρα γεγόνασιν Ἀγγελοι, ἔτε πρὸ ἔ-
 ρανθ καὶ γῆς, σαφῶς ἀμεταθέτως ὄντων
 τῶν ῥητῶν, ὅτι πρὸ ἔρανθ καὶ γῆς ἔδεν ἡ
 τῶν κεντισμένων. ὅτι ἐν δευτέρῃ ἐποίησεν ὁ
 Θεὸς τὸν ἔρανθ καὶ τὴν γῆν, ὡς δευτέρῃ
 ἔσης κτίσεως, καὶ ἔδεν πρὸ αὐτῆς τῶν κεν-
 τισμένων.

Οὗ δύναται ἐν, ὡς προεῖπον, ὁ ἐν
 ἀνθρώπῳ Λόγος, ἀνθρώπου καλεῖσθαι, ἀλ-
 λά Λόγος ἀνθρώπου. εἰ δὲ ὁ Λόγος τῶν
 Θεῶν Θεός ἐστιν, ὅτι ἐστὶν ἀνυπόσατος Λό-
 γος, ἀλλὰ ἐνυπόσατος Θεὸς Λόγος ἐκ τοῦ
 Θεοῦ γεγεννημένος, ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως·
 ὃ γὰρ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν
 ἡμῖν, καὶ εἰδομένη τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς
 μονογενῆς πρὸς Πατέρα, πλήρης χάριτος

A hoc est ante Luciferum: lactat, id est, ac-
 gne ante rorem puerum: jecledechab deni-
 que idem esse ac genuit te. Ut ex eo ser-
 mone cognoscas, Deum Verbum hypo-
 stasi propria praeitum à Patre esse geni-
 tum, nullo neque initio, neque tempore,
 priusquam aliquid aliud existeret. Nam
 non Luciferi modò stellam intellexit, cum
 alia sint permulta sidera; puta Sol, & Lu-
 na, quæ die iv condita sunt, & ante ma-
 re, arbores, fructusque procreata: præ-
 ter quæ firmamentum etiam, ac terra,
 cælumque productum est, & Angeli, qui
 cum illis extiterunt. Nisi enim cum cœ-
 lo terraque creati forent Angeli, non di-
 xisset Job: Cum facta sunt sidera, lauda-
 verunt me omnes Angeli mei voce sua. Ita-
 que voces illæ, ante Luciferum, idem si-
 gnificant, ac si diceret, priusquam esset
 condereturque quidpiam. Verbum e-
 nim cum Patre semper extitit. Nam
 per ipsam omnia facta sunt, & sine ipso fa-
 ctum est nihil.

V. Etenim dicat aliquis Angelos an-
 te sidera esse monstrasti. Quod autem
 simul cum cœlo terraque productos esse
 dixisti, cedo quanam id ratione com-
 probasti? Nonne ante cælum ac terram
 omnino prodierunt? Nusquam enim
 aperte scriptura tempus expressit, quo
 Angeli procreati sunt. Ac tu quidem
 priores illos sideribus extitisse non malè
 demonstrasti. Alioqui enim quomodo
 Deum ob fabricata sidera prædicarent?
 Nos autem cujusque quæstionis dissolu-
 tionem non ex ingenio nostro, sed ex
 scripturarum serie ac consequentia affer-
 re possumus. Atqui illud evidenter Di-
 vinus sermo declarat, neque post sidera
 productos Angelos, neque ante cælum
 terramque constitutos. Est enim certa
 illa & immutabilis sententia: ante cœ-
 lum ac terram nihil omnino conditarum
 rerum extitisse: quoniam in principio cre-
 avit Deus cælum & terram. Ut illud sic
 creandi principium, ante quod creatus ex
 rebus omnino nulla fuerit.

Quamobrem non potest, uti dixi-
 mus, quod in est in homine verbum ho-
 mino nuncupari, sed hominis verbum.
 Quod si DEI Verbum DEUS est, sub-
 sistencia minimè caret: adeoque De-
 us Verbum subsistit, à DEO genitus,
 sine initio ullo ac tempore: Ver-
 bum enim caro factum est, & habitavit
 in nobis, & vidimus gloriam ejus, glori-
 am quasi unigeniti à patre, plenum gratia

Angeli
 cum cœlo
 terraque
 producti.
 Job. 38. 7.

Angeli an-
 te cælum
 non sunt
 conditi.

Gen. 1.

Joan. 1.

Pauli
Samo-
sateni.
Hæresis
LXV.

Et veritatis. Joannes de illo testatur, & A
clamat dicens. Hic est quem dixi vobis:
Qui post me venit, ante me factus est,
quia prior me erat. Hic venit in mundum,
ut salvetur mundus per ipsum. In mundo e-
rat, & mundus per ipsum factus est, & mun-
dus eum non cognovit. Vides unigeni-
tum Verbum? Vides in mundum com-
pletum inter homines, ac plenam à Pa-
tre unigeniti gloriam obtinentem? Non
ut Pater ipse sit Verbum, aut cum Ver-
bo coalescens apparuerit, velut homo:
cum verbo ipsius apparet: neque illius
verbum apparere potest, nisi adsit qui il-
lud eloquitur. Cuinam igitur adhibeo
fidem? Cuinam assentiar? A quibusnam
vitam in disciplinis accipiam? Num ab
Sanctis Evangeliorum scriptoribus, & af-
flatu sancti Spiritus impulsis, qui Ver-
bum à Patre missum esse prodiderunt?
An à Pauli Samoseteni discipulis, qui
cum Verbo Deum, & cum Deo Verbum
esse dicunt? Qui Patris cum Verbo, &
Verbi cum Patre comparati unam esse
personam definiunt? At si unica dun-
taxat est persona, quomodo hic mittit,
psal. 14. 18. ille verò mittitur. Emittere enim (ait
Joan. 16. 18. Propheta, verbum, & liquefaciet ea: fla-
bit spiritus ejus, & fluent aqua. Item:
Joan. 6. Exivi à Patre meo, & venio. Et, Videro ego,
& vidit in me qui misit me Pater. Quo-
modo qui missus est, mitti potest, & in
carne prodire? Deum enim nemo vidit
unquam. Unigenitus Deus qui est in si-
nu Patris, ille narravit, ait ingenuus De-
us: quoniam Verbum à Patre genitum
est; Pater autem à nullo genitus: ob
id unigenitus est Filius.

Scriptura
accuratè
de Trini-
tate locu-
ta.

VI. Etenim divina scientia pro sua
providentia veritatem suam prædicare an-
tè voluit, quo animas nostras cautione ac
securitate muniret. Noverat enim & Sa-
mosatenis vecordiam, & Arianorum im-
pium dogma, & Anomæorum improbita-
tem, & Manichæorum ruinam, & cætera-
rum Hæresedon calliditatem ac fraudem.
Proindeque de singulis propemodum vo-
cibus securitati nostræ Divinus sermo
consult. Patrem enim unigenitum non
appellat. Unigenitus enim esse qui po-
test, qui nunquam sit genitus? Filium ve-
ro unigenitum vocat, ne is Pater existi-
Verbo, quod in hominis
verbum similis esse cre-

καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ,
καὶ κέκραγε λέγων· ἔστι ἐν ὧν εἶπον ἡμῖν, ὁ
ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγο-
νεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. ἔστι ἦλθεν εἰς τὸ κόσ-
μον, ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ἐν τῷ κόσμῳ
ᾧ, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος
αὐτὸν οὐκ ἔγνω. ὁρᾷς μονογενῆ Λόγον; ὁρᾷς ἐν
κόσμῳ πεπληρωμένον ἐν ἀνθρώποις, καὶ πλη-
ρῆς ἔχοντα δόξαν μονογενῆς πατρὸς; ἔχ-
ως ὁ Πατὴρ ὄντος Λόγος· ὁ πατὴρ ἅμα λό-
γῳ συναλιφῇ πεφηνότος· ὡς ἀνδρῶν ἅμα
ἅμα τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ φαινόμενος, καὶ ὁ λόγος
αὐτοῦ δύναται φανῆναι, εἰ μὴ παρῇ ὁ φθεγ-
γόμενος τὸν λόγον. τί νυν πισεύσω; τί νυν σω-
θῶμαι; πῶς τίνων λάβω ζωὴν ἐν μαθήμασι;
πῶς τῶν ἁγίων Ἐταγγελιστῶν, καὶ πνευματι-
φόρων, τὸν Λόγον πῶς Πατρὸς ἀπεσαλμέ-
νον φησάντων; ἢ τέτων τὸν Παῦλον ὁ Σα-
μοσατέως, τὸν τῷ Λόγῳ Θεὸν, καὶ λόγον
τῷ Θεῷ φασκόντων, τὸν ἐν τῷ σώματι
Πατρὸς πρὸς τὸν Λόγον, καὶ τὸν Λόγον πρὸς
τὸν Πατέρα ὀριζόντων. εἰ δὲ ἐν τῷ σώματι
πῶς ὁ μὲν λόγος ἐλθὲν, ὁ δὲ λόγος ἐλθεται;
δοξασεῖς γὰρ, φησὶ ὁ Πρεσβύτερος, τὸν Λόγον, καὶ τίς
αὐτά. πνεῦστί τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ μνησ-
ταὶ ὕδατα. καὶ πάλιν ἐγώ, ἐξῆλθον ἐκ τοῦ
Πατρὸς μου, καὶ ἦκα. καὶ ζῶ ἐγώ, καὶ ζῇ ἐν
ἐμοὶ ὁ λόγος ἐκείνος με Πατὴρ. πῶς ἐν λό-
γῳ ἐλθεται ὁ λόγος αὐτοῦ, καὶ διὰ σαρκὸς φαί-
νεται; Θεὸν γὰρ οὐδέποτε εἶδρακεν. ὁ μο-
νογενὴς Θεός, ὁ ὢν εἰς τὸν κολπὸν τοῦ Πατρὸς,
ἐκεῖνός ἐξηγήσατο. καὶ φησὶ ὁ Μονογενὴς
Θεός· ὁ μὲν γὰρ Λόγος ἐστὶν ἐκ Πατρὸς γεν-
νηθεὶς. ὁ Πατὴρ δὲ οὐκ ἐγεννήθη, διὰ τοῦτο μο-
νογενὴς Υἱός.

Πρὸ λαβε γὰρ ἡ θεῖα γνώσις, κηρύττει ταῦτα ἐάν-
D τῆς τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν αὐτῆς περὶ γνωσιν, εἰς
ἀσφάλειαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. ἐπειδὴ πρὸς
τοῦ Σαμοσατέως τὴν ἀνοίαν, καὶ τὴν Ἀρειανῶν
τὴν κακοδοξίαν, καὶ τὴν Ἀνομοίων τὴν κακῆ-
ργίαν, καὶ τὴν Μανιχαίων τὴν πλῶσιν, καὶ λοι-
πῶν Ἀρέσεων τὴν κακομυχανίαν. καὶ διὰ τοῦ-
το περὶ ἑκάστης λέξεως ἀσφαλίζεται ἡμᾶς
ὁ θεὸς λόγος· τὸ μὲν γὰρ Πατέρος ὁ λέγ-
μονογενῆς. πῶς γὰρ μονογενὴς, ὁ μὴ γεγεν-
μένος; τὸν δὲ Υἱὸν μονογενῆ, ἵνα μὴ ὁ Υἱὸς
νομισθῇ Πατὴρ, καὶ ἵνα μὴ ὡς λόγος εἰ
καρδία ἀνθρώπου, ἀπὸ καὸς ὁ Θεὸς Λόγος.

εἰ γὰρ

εἰ γὰρ Λόγος λέγεται, διὰ τὸ διαύτῳ χρησιν
λέγεται, ἵνα μὴ νομισθῇ τις ἀλλότριον εἶναι τὸ
Θεὸν πατρός ὁσίας, καὶ σκέτι Λόγος ἀνυπό-
στατος, ἀλλὰ ἐνυπόστατος, διὰ τὸ, μονογενὴς,
πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. καὶ ὁρᾷς πόσα
ἐστὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, τὸ γὰρ,
Θεὸν εἰδὲς πῶς ποτε ἐώρακεν, ἵνα τὸ ἀόρατον
Πατρός σημάνῃ, καὶ τὸ αὐτὸ θεοῖηται, ἵνα τὴν
ιδίαν θεότητα διὰ τὴν σαρκὸς φαινομένην ἐπι-
βεβαιώσῃ.

Πόσα δὲ ἄλλα, καὶ ἐπὶ κήνα τέτων εἰς πεί-
ρασιν ἡμῶν ἀναλέξῃ τις, καὶ πείρασθῃ πρὸς
τὸ τῆς Σαμοσατέως ἄνοιαν, εἰ γὰρ ἦν ἐν τῷ Πατρὶ,
ὡς ὁ Λόγος ἐν καρδίᾳ ἀνθρώπου, πῶς πείρα-
γένονε διὰ ιδίας θεωρίας φθειγόμενος; ἐν τῷ
γαρ αὐτὸν διηγείσθαι τοῖς αὐτῶν μαθηταῖς φάσκει,
ὁ ἐώρακώς ἐμὲ, ἐώρακε τὸν Πατέρα. καὶ σκεῖ-
πεν, ἐγὼ εἰμὶ ὁ Πατήρ. ἀλλὰ τὸ ἐμὲ ἐν τῷ Πα-
τρὶ σημάνει. καὶ σκεῖπεν, ἐγὼ εἰμὶ ἐκεῖνος,
ἀλλ' ἐγὼ ἦλθον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς
μου. καὶ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ. καὶ
πάλιν περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ὅτι ἄλλον
Παράκλητον ὑμῖν ἀποσελῶ. ὅρα πῶς τὸ ἀπο-
σελεῖ, καὶ τὸ ἄλλον* τὸ ἐγὼ, ἵνα δείξῃ Πατέρα
ἐνυπόστατον. Πνεῦμα ἁγίων ἐνυπόστατον. ἐκεῖ-
νός με γὰρ δοξάσθαι, περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέ-
γων, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ποιῶν φησὶ τὸ ἐκ
Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται.
ἀλλὰ καὶ φησὶ, δύο μαρτυρίαι ἀνθρώπων στα-
θήσονται, καὶ ἐγὼ μαρτυρῶ ἐπὶ ἐμαυτῷ, καὶ μαρ-
τυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ ἀποστείλας με Πατήρ. πόσα
δὲ ἄλλα τοσαῦτα, καὶ ἐπέκεινα τέτων, ἰδὲ γὰρ,
φησὶ, ἐξομολογῆμαί σοι Πάτερ Κύριε ἔραν
καὶ γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ
σωτηρῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. καὶ ὁ
Πατήρ; ὅτι ἔτως γέγονεν ἀδοκία ἐμὴ πρὸς ἐν
σο. πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ
εἰδὲς οἶδε τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, καὶ τὸν Πατέ-
ρα εἰδὲς ἔγνω εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὡς εἰ μὴ ὁ Υἱός
ἀποκαλύψῃ. ἀπεκάλυψας γὰρ νηπίοις,
καὶ πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου,
ἵνα ἐκκόψῃ τὴν τέτων ἐπὶ πνευνομένην ξενολε-
ξίαν.

Ἀλλ' ὅρα τὸν αἰεὶ ἀντιπολεμῶντα τῇ τῷ
ἀνθρώπων φύσιν Διάβολον, τί ἐν αὐτοῖς ἐνε-
κρίσθησεν, ὥστε ἀπὸ διαβολικῆς ἐνεργείας
τῆς λέγειν. δῆθεν γὰρ ἀπολογεῖνται πρὸς ταῦ-
τα; οἱ δὲ τῷ Ἰουδαίων Ἀλρέσεως ὑπηρεταί,

A datur. Quod enim verbum dicitur, id Pauli
eo fit, ne quis à Dei Patris substantia alie-
num esse suspicetur. Neque Verbum il-
lud substantia caret; sed ea prædictum
est: quod his verbis declaratur: *Unigeni-
tus plenus gratia et veritatis*, vides
quàm multis prædiis vita nostra munia-
tur? Jam verò quod scriptum est *Deum*
nemo vidit unquam, hunc usum habet, ut
Patrem ejusque Divinitatem minimè sub
aspectum cadere monstraret, quo Divi-
nitatis suæ, quæ per carnem apparebat,
fidem astrueret.

Quàm multa præterea ad eam rem
comprobendam colligi possunt, & ad-
versus Samosatensis infaniam afferri? Et-
enim si in Patre esset, quemadmodum
hominis in corde Verbum, quoniam adesse
potuit, atque ex propria intelligentia sen-
tentiaque loqui? Cum enim ad Disci-
pulos suos verba faceret, ita dixit: *Qui*
vidit me, vidit Patrem. Non dixit; *Ego*
sum Pater: sed *vox me*, in Patre significat.
Neque verò dixit: *Ego sum ille*. Sed,
veni in nomine Patris mei. Et: *hic est qui*
testimonium perhibet de me. Item de
Spiritu sancto: *Alium Paracletum mittam*
vobis. Animadvertite quemadmodum vo-
cibus illis utatur, *mittam alium & ego* quo
& Patrem, & Spiritum sanctum sua utrum-
que constare doceret hypostasi. *Ille me*
clarificabit, ait de Spiritu sancto loquens,
quia de meo accipiet. Qualemnam autem
illum facit? *Qui à Patre procedit*, inquit,
et de meo accipiet. Quinetiam alio in
loco: *Duo hominum*, ait, *testimonia sta-*
bunt. Et ego testimonium præbeo de meipso,
et testimonium præbet de me qui misit me
Pater. Quam multa sunt numero totidem
adeoque plura testimonia? Ecce tibi sic
ille quodam in loco narrat. *Confiteor*
tibi Pater Domine cæli ac terra: quoniam
abscondisti hæc à sapientibus et prudenti-
bis, et revelasti ea parvulis. Ita Pater, quo-
niam sic placitum est ante te. *Omnia mihi*
tradita sunt à Patre meo; *et nemo novit,*
Filius, nisi Pater; *et Patrem nemo novit,*
nisi Filius, et cui Filius revelaverit. Reve-
lasti, inquit, ea parvulis: Et: *Omnia mi-*
hi tradita sunt à Patre meo; ut peregrini-
nam ab istis excogitatam loquendi ratio-
nem præcideret.

VII. Aspice nunc quid humani generis
assiduus hostis Diabolus in eorum animis
pepererit, quod velut illius afflatu perciti
pronunciarent. Nam adversus illa purgare
se student Judaicæ opinionis satellites,

Pauli
Samo-
sateni.
Hæresis
LXV.
Samoſate-
norum im-
pictor.

quandoquidem lux illa doctrinæ, quæ in Divinis Evangeliiis clarissimè fulget, non nullo pudore illos afficit, ne sinceræ Evangelii cognitioni penitus repugnare videantur. Quare ita disputant. Hominem fuisse Jesum, cui de cælo Verbum aspiraverit. Unde illa omnia de seipso, quatenus est homo, proficitur. Etenim Pater unus est cum Filio Deus. Homo verò ex inferiori ordine propriam personam præ se fert. Ita personæ omnino conficiuntur duæ. Verum homo Deus esse, ò mortali-um omnium stolidissime, atque ab celesti sapientia alienissime! qui potest? Potest, id quod asseris, homo esse simplex, qui ita de se loquitur: *Qui vidit me, vidit & Patrem?* Nam si homo ejusmodi est, qualis est Pater, nihil hic ab homine discrepabit. Atqui Deus Verbum, qui perfectissimè naturam hominis induit, perfectus æquè Deus à Patre ante omnia progenitus, non minus jure. quàm evidenter de seipso testatur: *Qui vidit me, vidit & Patrem*: quem admodum ex Judæorum de illo sermone constat. *Non enim solum*, ait Joannes, *quærebant interficere ipsum, quod hæc faceret, sed etiam, quia Filium Dei sese diceret, æqualem Deo seipsum asserens.* Nam cum illis verbis utitur: *Qui vidit me, vidit & Patrem*: æqualem sibi Deum Patrem constituit. At homo similis Deo, aut sicut Deus esse non potest: sed is nimirum, qui à Deo Patre Deus, unigena quæ filius revera processit. De quo ita testatur Apostolus. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens.* Ex quibus, illa verba, *in forma esset*, ad Deum pertinent. Quod autem ad servilem formam attinet, extrinsecus ascitam esse declarat; nec illius aliquando fuisse significat. Sed per sæpe accidit, ut Salvator noster ac Dominus Jesus Christus Deusque Verbum quædam humano more, & ad hominum affectiones accommodatè proferat. Quod tum minimè fecit cum diceret; *A Patre meo exivi, & venio.* Neque enim istud ex hominis natura proficisci potuit. Sed id demum usurpavit, cum de se jure ita testatus est. *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum;* quò suam humanitatem ostenderet. At è contrario de sua Divinitate sermonem instituens: *Et si inquit, ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum verum est.* Ut veram in se Divinitatem atque humanitatem exprimeret.

VIII. Quocirca neque Dii sunt,

Αὐτὸν τὰς αἰχμηόμενοι διὰ τὴν τῶν Θεῶν Ἐγγελίων σαφὴ ὑφηγήσεως διδασκαλίαν· ἵνα μὴ ὀφθῶσι τελεόεσθαι ἀντιπράτοντες τῇ τῷ Ἐγγελίῳ ἀληθινῇ γνώσει. Φάσκουσι γὰρ ὅτι ἄνθρωπος ἦν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐν αὐτῷ ἐνεπνευσεν ἄνωθεν ὁ Λόγος. καὶ ταῦτα πρὸ ἑαυτῶ ὁ ἄνθρωπος λέγει. ὁ Πατὴρ γὰρ αἶμα τῷ Υἱῷ εἰς Θεὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος κατώθεν τὸ ἴδιον πρὸς ὁμοῦ ὑποφάνει. καὶ ἔτι τὰ δύο πρὸς ὁμοῦ πληρῶνται. πῶς ἐν ἄνθρωπος Θεὸς δύναται εἶναι, ὡς πάντων ἀνθρώπων ἀβέλτερε, καὶ ἀπὸ τῶ ἐπερχομένου Φρονήματος ἢ τὸν ἀπερχομένου; πῶς δύναται ἄνθρωπος εἶναι ψιλὸς κατὰ σε, ὁ λέγων, ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸ πατέρα; εἰ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὡς ὁ Πατὴρ, ἔδεν διαλλάττει ὁ πατὴρ τὸν ἀνθρώπον. εἰ δὲ ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ ἐνανθρωπήσας ἐν τελεότητι τελείως ὡς ἐστὶ Θεὸς ἄνωθεν ἀπὸ Πατρὸς γεγεννημένος, δικαίως καὶ σαφῶς φθέγγεται πρὸς ἑαυτὸν λέγων, ὅτι ὁ ἑώρακώς ἐμέ ἑώρακε τὸν Πατέρα, ὡς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι Φασὶ πρὸς αὐτὸν. ἐμόνον γὰρ Φησὶ ἐξήταν δοκιεῖν αὐτὸν, ὅτι ταῦτα ἐποίησεν, ἀλλ' ὅτι καὶ Υἱὸν Θεοῦ ἑαυτὸν ἔλεγον, ἴσον Θεῷ ἑαυτοῦ Φάσκων. τὸ γὰρ εἰπεῖν πάλιν, ὁ ἑώρακώς ἐμέ ἑώρακε τὸν πατέρα, τὸ πατέρα Θεοῦ ἴσον ἑαυτῷ Φάσκων. καὶ ἄνθρωπος δὲ ἐστὶν ἴσος Θεῷ, ἔδεν ὡς Θεός. ἀλλὰ ἐν ἀληθείᾳ γεγεννημένος, ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Θεὸς Υἱὸς μονογενής. Φησὶ γὰρ πρὸς αὐτὸν Παῦλος ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων ἐχ' ἀρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών. τὸ μὲν πρὸς Θεῷ, ἦν ἐν μορφῇ, πρὸς δὲ τὸν δούλου μορφῆς, προσληπτὴν ἀπέφηνε, καὶ οὕτως εἶπεν αὐτὸν ἔσαν ποτε. πολλάκις δὲ καὶ ἀνθρώπινως διαλέγεται ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ πολλάκις ἀνθρωποπαθῶς φθέγγεται, ἀλλ' ἔχει ὅτε λέγει ἐκ τῶ Πατρὸς με ἐξῆλθον, καὶ ἦκω. τὸτο γὰρ ἐδύναται ἀπὸ ἀνθρωπότητος λέγεσθαι ἀλλ' ὅτε δικαίως ἐπιμαρτυρεῖ λέγων· εἰ ἐγὼ μαρτυρῶ πρὸς ἑμαυτὸν, ἡ μαρτυρία με καὶ ἐστὶ ἀληθής. ἵνα δείξῃ τὴν ἑαυτῷ ἐνανθρώπησιν. καὶ τὸ ἀνάπαλιν πρὸς Θεότητος λέγων· καὶ ἐγὼ μαρτυρῶ πρὸς ἑμαυτὸν, ἡ μαρτυρία με ἀληθής ἐστίν· ἵνα δείξῃ ἀληθινὴν Θεότητα, καὶ ἀληθινὴν ἐνανθρώπησιν.

Οὗτὸν δύο τοίνυν Θεοὶ, ὅτι ἔτε δύο Πατέ-

ρες· ὁ δὲ ἀνήρηται ἡ ὑπόστασις τῆς Λόγου, ὅτι ἡ μία σωματική θεότης ὁ Υἱὸς πατρὸς Πατέρα. ἢ γὰρ ἐστὶν ἑτεροῦσι ὁ Υἱὸς ὁ Πατὴρ ἀλλὰ ὁμοῦσι τῷ Πατρί. ἢ δύναται εἶναι ἑτεροῦσι τῷ γεγεννηκότι, ἢ δὲ ταυτοῦσι, ἀλλὰ ὁμοῦσι. ἢ δὲ πάλιν λέγουμεν αὐτὸν μὴ εἶναι ταυτὸν τῇ οὐσίᾳ τῷ Πατρί. ἐστὶ γὰρ ταυτὸν τῇ θεότητι, καὶ τῇ οὐσίᾳ ὁ Υἱὸς πατρὸς τὸν Πατέρα, ἢ ὅτι ἄλλοι πατρὸς τὸν Πατέρα, ἢ δὲ ἀπὸ ἄλλης ὑποστάσεως, ἀλλὰ ὡς ἀληθῶς Υἱὸς Πατρὸς τῇ τε οὐσίᾳ καὶ τῇ ὑποστάσει, καὶ τῇ ἀληθείᾳ. ἀλλ' ἔχ' ὁ Πατὴρ ἐστὶν ὁ Υἱός, ἢ δὲ ὁ Υἱὸς ἐστὶν ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ Υἱὸς ἀληθῶς ἐκ Πατρὸς γεγεννημένος. διὸ ἔτε δύο Θεοί, ἔτε δύο Υἱοί, ἔτε δύο ἅγια Πνεύματα, ἀλλὰ μία θεότης ἡ Τριάς, Πατὴρ, Υἱός, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ὁμοῦσι ἔσα. ὅταν γὰρ εἴπῃς ὁμοῦσιον, ἢ σωματικῶς σημαίνει. τὸ γὰρ ὁμοῦσιον, ἔχ' ἐνός ἐστὶ σημαντικόν, ἢ δὲ εἶναι ὁμοῦσιον πατέρα γησις τὴν οὐσίαν διήσῃ, καὶ τὴν ὑπόστασιν ἀπαλλοτριῶσι, διὰ τὸ ὁμοῦσιον. ἢ γὰρ δεχάς δύο κηρύττει ὁ Θεὸς Λόγος, ἀλλὰ μίαν δεχὴν. σινελεύσε γὰρ, φησὶ, οὐκ ἰσά, καὶ οὐκ ἰσραήλ, καὶ θῆσον ἑαυτοῖς δεχὴν μίαν. ὁ τοίνυν δεχάς δύο κηρύττων δύο Θεὸς κηρύττει. καὶ ὁ ἀναερῶν τὸ Λόγον, καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, ἰσδιωσμὸν ὑποφάνει. Μαρτυρίαν γὰρ δύο δεχάς ὑποφάνει. μᾶλλον δὲ ἑρεῖς ἑαυταῖς ἐναντίας. οἱ δὲ νέοι ἰσάδοι, Σαμοσατίται, ἔτοι, ἀναερῶσι τὴν ὑπόστασιν τῆς Λόγου. ἵνα κυριοκτόνοι καὶ αὐτοὶ δόποθανθῶσι, καὶ ἐπαρνησίν Θεοὶ τῆς Κυρίας ἡμῶν σωτηρίας.

Μία γὰρ ἡ δεχὴν, καὶ ἐξ αὐτῆς ὁ Υἱὸς εἰκὼν ἀκείνης, φύσις ἐκτυπῶσα τὸ ἴδιον Πατέρα, καὶ ὁμοία καὶ πάντα τρέπον. ὅτι Θεὸς ἐκ Θεῶ, καὶ Υἱὸς ἐκ Πατρὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεῶ ἀληθινῶ, καὶ φῶς ἐκ φωτός, μία ἔσα θεότης, καὶ ἐν ἀξίωμα. διὸ φησὶ ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν. ἔτε κατ' εἰκόνα σὴν, ἵνα μὴ διέλη ἔτε κατ' εἰκόνα ἐμὴν ἵνα μὴ ἀνόμοιον καὶ ἀνισὸν δόποφάνη κατ' εἰκόνα δὲ ἡμετέραν καὶ τὸ ποιήσωμεν, ἵνα μὴ ἀλλότρι ἢ ὁ Πατὴρ τὸ γηρομῶν ὑπ' αὐτῶ, μηδὲ ὁ Μονογενὴς ἀλλότρι τὸ δημιουργίας. ἀλλὰ ὁ Πατὴρ σὺν τῷ ὑἱῷ δημιουργεῖ, καὶ ὁ

A neque Patres duo: neque Verbi persona Pauli Sa-
tollicur: quoniam Filii Divinitas nequa- mosate-
quam in unum cum Patre conflatur. Non ni. Hære-
enim Filius alterius est, quam Pater sub- sis l. x v.
stantia, sed consubstantialis Patri. Neque Patri com-
poteat aut alterius esse à genitore substan- substantia-
tia, aut ejusdem substantia, ac persona mi- li est Filius
nimè distincta, sed consubstantialis es-
se, uti diximus, oportet. Jam verò non id-
circo idem esse cum Patre, quod ad essen-
tiam attinet, negandum putamus. Est
enim divinitas idem, & essentia cum Pa-
tre Filius, nec ab eo diversus, aut ex alie-
na quadam Hypostasi, sed verè Patris &
essentia, & hypostasi & veritate filius.
B Tametsi neque Pater sit Filius, neque Fi-
lius vicissim Pater; sed Filius à Patre re-
vera genitus. Ex quo fit, ut non duo sint
Dii, Filiiqve duo; non Spiritus sancti duo;
sed una sit in Trinitate divinitas, Pater,
Filius, & Spiritus sanctus, planeqve con-
substantialis existat. Nam hæc ipsa vox
consubstantialis, non conjunctionem ac
conflationem declarat. Non enim ejus-
modi vocabulum unum quiddam indicat:
neque germani à Patre Filii substantiam
secernit; aut hypostasin alienam facit: ut
sibi consubstantialis ratio constare possit.
Siquidem unum tantummodò, non duo
principia divinus sermo prædicat. *Comte. Of. i. ii.*
nient, inquit, domus Juda, & domus Israël,
& confluent sibi ipsis principatum unum.
Quare qui duo principia proponit, toti-
dem Deos obtrudit. Quisquis autem Ver-
bum, ejusque personam tollit è medio, ju-
daicam impietatem ostendit. Marcion sa-
ne Principia duo, vel tria potius, & qui-
dem contraria invicem, affirmat. At no-
vi Judæi, Samosatēni, inquam, isti, Verbi
personam detrahunt: ut & ipsi Domini
interfectores, ac Dei, & allata nobis à
Domino salutis inficiatores habeantur.

Maneat igitur; unum esse principium, à
quo Filius manarit, velut imago quædam
accurata, quæ Patrem suum referat pro-
priè, eiqve in omnibus similis existat. Quo-
niam Deus est ex Deo, & à Patre Filius, De-
us verus de Deo vero, lumen de lumine,
una scilicet divinitas, unaqve dignitas. Ob
id ita loquitur: *Faciamus hominem ad ima-* Gen. i.
ginē nostram & similitudinē. Non ad ima-
ginem tuam dixit, ne divisionem induce-
ret: neq; ad imaginem meam, ne dissimi-
lem, & inæqualem ostenderet: sed *ad ima-*
ginem nostram. Illud verò *faciamus*, eò per-
tinet, ne aut ab iis, quæ produxit, ab alieno
Patre: aut à procreandi functione Filii
extraneus putetur. Ac verò Pater una cum
Fff ij

Pauli Sa- Filio molitur: Filius item, per quem facta
mosare- sunt omnia, operis & ipse cum Patre est
ni. Hære- artifex. Tum quia Filius ab illo genitus est,
sis LXV. unus perfectusque Deus, ex Patre perfe-
cto, & perfecti Filii perfectus Pater; qui
quidem paternæ perfectionis imaginem
obtinere, imago minimè aspectabilis DEI,
non imaginis exemplum, neque imagi-
nis imago, neque dissimilis; sed imago Pa-
tris; ut verissimam illam à Patre principii
ac temporis experte generationem nulla
in re variam dissimilemque monstraret.

*Imago Pa-
tris est Fi-
lius.* Quamobrem imago Patris est Filius.

Nam & reges pro eo quod imaginem ha-
bent, non ideo reges duo sunt; sed unus
rex est duntaxat cum imagine sua. Nec
unum quiddam est duabus constans par-
tibus imperfectum. Verum perfectus Pa-
ter, perfectus Filius, perfectus Spiritus
sanctus. *Ego enim, inquit, in Patre;* non
ad eum modum, quo in hominis corde
sermo est: sed intelligibilem cum Filio
Patrem & Filium à Patre genitum asse-
rimus. Nequaquam verò Deus ille Ver-
bum in hominem velut in domicilium
quoddam subiit: adeo ut, posteaquam
homo genitus est, apparuerit in eo Ver-
bum, quod in cœlo præterea sic, tanquam
in hominis corde sermo, inesset in Patre.
Hæc enim dogmata ex furioso Dæmonis
afflatu prodierunt, abnegatiqve fundi-
tus Dei notas præ se ferunt.

IX. Cum igitur pauca hæc, quæ hacten-
us disputavimus, ad illius confutandam
Hæresim idonea esse judicemus: Neque
enim expugnata difficilis illorum vis est;
nec ejusmodi, minimè ut prudentibus
omnibus possit everti: cum, inquam, ve-
ritatis dogmate doctrinaqve spinarum il-
lius radices exciderimus, ejusque, ut ita
dicam, virus extinxerimus, ac lethiferum
illius venenum patefecerimus, postquam
scilicet opitulatorem cum Filio Patrem,
qui verè est, invocavimus, & Filium verè
subsistentem, ac genitum; nec non & Spi-
ritum sanctum subsistentem ejus Spiritum
ac salutarem, totiusque illius administrati-
onis ac susceptæ carnis authorem; qua-
stionis ab novis illis Judæis propositæ ca-
pite per mortis trophæum, Crucem scili-
cet, comminuto, ad reliquas transeamus.

*Dryina vi-
pera genus.*

Cæterum viperæ quoddam genus
est, Dryinam vocant, illi Hæresis condi-
tori quamvisimillimum. Quod ut plu-
rimum in herbis, aut quercubus de-
litescit: unde ei Dryinæ nomen est,
eo quod arbores confectetur atque in-
ter folia quæ ex arbore decidunt jacens,

Υἱὸς δὲ ὃ τὰ πάντα γέγονε συνδημιουργὸς
τῷ Πατρὶ, καὶ διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ γεγενῆσθαι
τὸ Υἱόν, εἰς Θεὸς τέλει, ἐκ τελείῃς Πατρὸς,
καὶ Πατὴρ τέλει, ἐκ τελείῃς Υἱῶ, τὸ πατρικῆς
τελειότητος ἔχοντες τὴν εἰκόνα, εἰκὼν Θεῶ
τῷ ἀοράτῳ, ὃ ἀσάφισμα εἰκόν, ὅσα εἰκὼν
εἰκόν, ἐκ ἀνόμοιοι, ἀλλ' εἰκὼν τῷ Πα-
τρὸς, ἵνα τὸ ἀσάφισμα δέξῃ τῆς ἀπὸ
τῷ ἀνάρχῳ, καὶ ἀχρόνῳ γεννήσεως ἐν ἀλη-
θείᾳ.

Εἰκὼν τοίνυν ὁ Υἱὸς ὁ Πατρὸς. καὶ γὰρ
καὶ οἱ βασιλεῖς ὃ διὰ τὸ ἔχειν εἰκόνα δύο εἰσι
βασιλεῖς, ἀλλὰ βασιλεὺς εἰς σὺν τῇ εἰκόνι,
(εἰς βασιλεῖς.) ἔχει ἐν ἑκὼν δύο μερῶν ἀτε-
λὲς ὑπάρχον, ἀλλὰ τέλει ὁ Πατὴρ, τέ-
λει ὁ Υἱὸς, τέλει τὸ ἅγιον Πνεῦμα. ἐγὼ
γὰρ ἐν τῷ Πατρὶ, ἔχω ὡς λόγος ἐν καρδίᾳ ἀν-
θρώπου, ἀλλὰ Πατέρα οἶδαμεν νοητὸν σὺν
Υἱῷ, καὶ Υἱὸν ἀπὸ Πατρὸς γεγεννημένον. καὶ
ἔχω ὡς ἐν ἀνθρώπῳ ἐλθὼν εἰς οἰκητήριον ὁ
θεὸς λόγος καὶ μετὰ τὸ γεγενῆσθαι ὁφθέν-
τα ἐν αὐτῷ τὸν λόγον, καὶ πάλιν ἐν Θεῷ ὑ-
πάρχοντα ἄνω, ὡς ἐν καρδίᾳ ἀνθρώπου λό-
γος. ταῦτα γὰρ τὸ δαίμον ἐμδροντή-
σεώς ἐστὶ, καὶ ἐπαρησιθείας πάσης ἔχοντα
τοῦ χαρακτήρος.

Ταῦτα δὲ τὰ ὀλίγα πρὸς τὴν τέττα Αἰρε-
σιν καλῶς ἔχειν δοκιμάσαντες: ὃ δυσχερὲς
γὰρ ἡ τέττων δύναμις, ὅτε μὴ δυναμὴ ὑπὸ
πάντων σωτηρίᾳ ἀνατρέπεσθαι διὸ καὶ τέττα τὰς
ρίζας τῶ ἀκανθῶν ἐκτεμόντες τῷ τῷ ἀληθείας
κηρύγματι καὶ φρονήματι, καὶ τὸ ἱόν, ὡς εἰ-
πεῖν, ἀποσέσαντες, καὶ τὸ δηλητήριον τέττα
προδείξαντες, τὸν δαίμον ἑπικληκλήροι
σὺν Υἱῷ Πατέρα, τὸν ὄντως ὄντα, καὶ Υἱὸν
ὄντως ἐνυπόστατον γεγεννημένον, καὶ τὸ ἅγιον
Πνεῦμα τὸ αὐτὸ Πνεῦμα ἐνυπόστατον, καὶ σω-
τηρίον τῷ οἰκονομίας, τῷ ἐνσάρκῳ πραγμαθείας,
διὰ τῷ προπαίῃ ὃ καὶ θάνατον, τῷ σωτῆρι,
Φημί, τὴν κεφαλὴν τέττα ρήξαντες, τῷ ζή-
τήματι τῷ νέων Ἰσδαίων, ἑπὶ τὰς ἐξῆς ἰω-
μῶν ὡς ἀγαπητοί.

Δρυῖνας γάρ τις ἔχεις ἔτω καλεσμένη, τέττω
ἔοικε τῷ Αἰρεσιάρχῃ ὡς δρυῖνας λέγει μὲν
εἶναι ἔχεις, πῶς δὲ τὰς πόας, ἡ καὶ δρυῖνας
ἐμφωλεύει συνεχέςατα. διὸ καὶ δρυῖνας κα-
λεῖται, ἀπὸ τῷ φιλόσφρονον αὐτὸ εἶναι, καὶ
ἐοικὼς παρῆκας ἐν ἀναμέσῳ τῷ ἐκ τῷ δένδρων

ριπτομύων Φύλλων τῇ ἐκάστῃ χλωρότητι. ὁ δὲ τοσοῦτον δὲ εἶναι ὁδυνηρὸν τὸ ζῶον, εἰάν δὲ ἴπμειν θάνατον εὐποιεῖν. ὅτως γὰρ καὶ ἔ-
 τ' ὅ, καὶ ἡ ἀπ' αὐτῆς Αἰρεσις πάντων δεινυῖ
 εὐτοῦ ἀπεικάζε', Χρῆς μὲν ὄνομα ἐνδεδυ-
 μύ' ὅ, Ἰσδαίων δὲ τὸ Φρόνημα ἐπανηρημύ' ὅ,
 λόγον Χρῆσιν ὁμολογῶν, ὅκ' ὄντα δὲ τῶτον
 διανοήμύ' ὅ. καὶ ἐν πολλοῖς ἐαυτὸν θριαμ-
 βεύων ὅκ' αἰχύνεται. ὁ καὶ τὴν δοκῶσαν δι-
 δασκαλίαν, πλάνην δὲ ἔσσαν, ἐν τῷ ὑποδή-
 ματι τῆς Χρῆς καλαπεπατηκότες, καὶ τῇ σμί-
 λῃ τῇ ἱατρικῇ τῆς Εὐαγγελίας ὅδ' δεδήγμέ-
 νας ἀμύχαντες, τὸν τε ἰὸν ἀπ' αὐτῶν ὀκνήοντες, ὁ
 ἴπμ τὴν τ' ἐξῆς διήγησιν, ὡς περ εἶπον, ἐλευσό-
 μεθα.

Ac cuiusque in se viriditatem exprimat. Ac Pauli Sa-
 licet non adeo acerbum dolorem inurat molate-
 hoc animal; tamen si diutius virus adha- ni. Hære-
 serit, lethum affert. Eodem prorsus mo- sis LXV.
 do Hæreticus iste, cum secta sua ad omnia
 sese genera institutorum applicans iis se
 quam simillimum efficit. Nam & Chri-
 sti sibi appellationem imposuit, & Judæo-
 rum dogmata profitemur; & cum Ver-
 bum esse Christum fateatur, non eum ta-
 men esse, secum animo statuit. Denique
 in plerisque se sine ullo pudore traducit.
 Cujus nos doctrina, sive potius errore,
 Christi velut calceo proculcato, medi-
 coque Evangelii scalpello iis qui morfi
 erant scarificatis, ac veneno omni ab illis
 exempto ad insequentem, ut ante dixi-
 mus, disputationem transibimus.

ΚΑΤΑ ΜΑΝΙΧΑΙΩΝ. ΜΣΤ', Η ΚΑΙ ΞΣΤ'.

ADVERSUS MANICHÆOS. Hæresis XLVI. sive LXVI.

ΜΑΝΙΧΑΙΟΙ, οἱ καὶ Αἰκανῖται λεγόμενοι,
 διὰ τινὰ ΟΥ ἐτρανον, ἀπὸ τ' Μέσης τ' πο-
 Ταμῶν ἐλθόντα Αἰκαν, ὅτω καλόμενον, ἐν τῇ Ε-
 λευθεροπόλει ἐνέγκαντα αὐτὴν τὴν τῆς δηλητη-
 ρίης τῆς πρᾶγμα λείαν ὅτοι καὶ τ' κακὸν ἐκείνον
 τῆ βίης αὐτῶν ἐκέρυξαν μέγα τῷ κόσμῳ κακὸν
 μὲν τ' Σαβελλίῳ ἐπανάσασιν. ἐν χρόνοις γὰρ ὁ-
 ρι Αὐρηλιανῶ τῆ Βασιλέως γεγόνασι, πρὶν
 ἔτ' ὅ, τέταρτον τ' αὐτῆς βασιλείας. ἔσι δὲ ἡ
 πολυθρύλητ' ὅ, καὶ ἐν πολλοῖς μέρεσι τ' γῆς
 Φημιζομένη, ἐκ Μάνη τινός, ὡς ἔφην, λαβῶσα
 τὸ πλατυωθῆναι ἐν μέρεσι τ' γῆς.

Μάνης δὲ ὅτ' ὅ, ἀπὸ τ' τ' Περσῶν ὁρμᾶτο
 γῆς, Κέβρικ' μὲν τὸ πρῶτον καλόμεν' ὅ,
 ἐπανομάσας δὲ ἐαυτῷ Μάνη ὄνομα, τάχα
 οἶμαι ἐκ τῆς τῆς Θεῶ οἰκονομίας, τὸ μα-
 νιώδες ἐαυτῷ ἐπισσασάμεν' ὄνομα. καὶ ὡς
 μὲν αὐτὸς ὤρετο, καὶ τὴν τ' Βαβυλωνίων γλῶτ-
 τῶν δὴθεν σκευὸς ἐσὼ τὸ ὄνομα ἐπέθετο. τὸ
 γὰρ Μάνη ἀπὸ τ' Βαβυλωνίας εἰς τὴν Εὐλα-
 νίδα μεταφερόμενον σκευὸς ὑποφαίνει τ' ὄνομα.
 ὡς δὲ ἡ ἀλήθεια ὑποφαίνει, τ' μανίας τὸ ἐπ' αὐτῷ
 μὸν κέκτηται, δι' ἣν ἐνεβροντίθη ὁ ἐλεφνός
 τῷ κόσμῳ ὑποσπείραν κακοδιδασκαλίαν. ἣν
 δὲ ὅτ' ὅ, ὁ Κέβρικ' ὅ, χήρας τινός δ' ἔλ' ὅ,
 ἡ τις ἄπαις τελευτήσασα, κατέλ' φεν αὐτῇ
 χρημάτων ἀσυνείκασον πλῆθ' ὅ, χρυσῶτε

I. MANICHÆI, quos Acuanitas
 de Acua Veterani cujusdam
 nomine vocant, qui de Mesopotamia pro-
 fectus, lethiferum illud virus Eleuthe-
 ropolin transtulit, magnum per illud tem-
 pus, in quod ætas ipsorum incurrit, præ-
 dicatione sua malum in orbem terrarum
 invexerunt. Nam Aureliano imperan-
 te, quarto ejus imperii anno emergere
 coeperunt. Celeberrima hæc Hæresis
 est, & quamplurimas regiones illius fa-
 ma peragravit: quæ à Mane, uti dixi,
 quodam per multas oras partesque terra-
 rum dissipandi sui initium accepit.

Porro Manes genere Persa Cubri-
 cus primum appellatus Manis sibi no-
 men imposuit. Atque hoc divina
 quadam providentia factum arbitror,
 furoris sui sibi nomen adscisceret: quan-
 quam eo se cognomine afficere cogita-
 bat, quod Babyloniorum lingua vas si-
 gnificat. Manes quippe Babylonius, si
 Græcè transferatur, σκευ' ὅ, id est vas expri-
 mit. Sed ita se res habet, ut à furore
 & infania ejusmodi sibi appellationem
 indiderit, qua fanatici more percitus
 infelix pessimum in Orbe dogma disse-
 minavit. Sed Cubricus iste viduæ cu-
 jusdam servus fuit, quæ sine liberis de-
 dens infinitam ei pecuniarum vim & auri

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

argentiqve, & aromatum, cæterarum-
qve rerum copiam testamento reliquit;
cum eandem ipsam hæreditatem à Ter-
bintho quodam perinde & ipso servo mu-
lier accepisset, qvì mutato nomine Assy-
riorum lingua Buddas est dictus. Atqve
hic Scythiani cujuspiam servus fuit, qvì
è regione Saracenorum oriundus in Palæ-
stinæ finibus in Arabia scilicet educatus
fuerat. Ubi Græcorum lingua ac litera-
rum studiis institutus, summam inanissi-
marum hujus mundi disciplinarum scien-
tiam adeptus est. Cumqve identidem
negotia gratia in Indiam proficiscere-
tur, magnam & copiosam mercaturam
faciebat. Ex qua plurimum locupletatus
Thebaidem obire solebat. Portus enim
Mare rubrum varios habet, quibus ad
Romanum limitem aditus diversè patet.
Horum unus Ælam spectat, quam sacræ
literæ Ælon appellant. Qvem ad locum
tertio demum anno Salomonis appulsâ
navis aurum advehebat, & elephanti-
nos dentes, & aromata, nec non & pavo-
nes aliqve nonnulla. Alius est por-
tus ad Castrum Clysinatis obversus. Ter-
tius in superioribus Ægypti partibus ad
Berenicem pertinet, quâ ad Thebaidem
pervenitur; indidemqve advectæ ex In-
dia merces per Thebaidem distrahuntur,
aut Alexandriam Chrysorrhœa flumine,
qvì idem ac Nilus est, & in scripturis Ge-
on dicitur, adeoque per totam Ægyptum
ac Pelusium usque devehuntur. Ad eum-
que modum ad alias urbes naves appli-
cant mercatores, qvì ex India merces in
Romanorum fines important.

Portus ru-
bri maris
varii.

Scythianum
Manichæi
dogmatis
author.

II. Hæc ego paulo diligentius li-
storia sum causâ persecutus, ut unius-
cujusque sectæ stirpem & originem le-
ctores cognoscerent. Nam qvì narra-
tionem aliquam instituit, ad id pro viri-
bus eniti debet, ut ab ipsis quodammodo
radicibus rein omnem repetat; unde ve-
ritas constare possit; licet alioqvi scripto-
ri sermonis elegantia, & orationis venu-
stas non suppetat; quo ex rei veritate
prudentibus id quod quæritur compro-
betur. Sed ut ad Scythianum redeam,
hic initio divitiis inflatus, & aromatum,
cæterarumqve ex India opum copia, cum
Hypselen Thebaidis oppidum venisset,

καὶ δ' ἐγὺς, καὶ δ' ἐρωμάτων, καὶ ἄλλων. καὶ
αὐτὴ δὲ τὴ κληρονομία τὴ διαδοχὴν ἔχεν ἐν
* Τερβίνθῳ τινός, δὲ λιβ καὶ αὐτὴ ὑπάρξαν-
τῶ, μετονομασθέντῳ δὲ Βυδδὰ καὶ τὴν τὴ
Λοσυρίων γλῶτταν, ὅς καὶ αὐτὸς δὲ λιβ ὑ-
πῆρχε Σκυθιανῶ τινῶ, ἀπὸ τῆ Σαρακηνίας
ὀρμυλῶς, καὶ δὲ τὰ τέρματα τῆ Παλαιστίνης,
τετῆσι ἐν τῇ Ἀρράβια ἀνατραφέντῳ. ἔτῳ
ὁ Σκυθιανὸς ἐν τοῖς ποσειδημένοις τόποις παι-
δεύει τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, καὶ τὴ γραμ-
μάτων αὐτῷ παιδείαν, ὅπως τε γέγονε πᾶσι
τὰ μάταια τῶ κόσμῳ φρονήματα. αἰεὶ δὲ
Βυδδὰ καὶ τὴ πορείαν ἐπὶ τὴν τὴ Ἰνδῶν χώραν
παραγματούς χάριν, πολλὴν ἐμπορίαν ἐποιεῖ-
το. ὅθεν πολλὰ κτησάμεντῳ ἐν τῷ κόσμῳ,
καὶ διὰ τῆ Θεβαίδος διῶν ἔρμοι γὰρ τῆ Ερυ-
θρᾶς θαλάσσης διάφοροι, ἐπὶ τὰ εἶδη τῆ
Ρωμανίας διακεκρυμένοι, ὁ μὲν εἰς, ἐπὶ τῇ
Ἀλῶν, ἢ τις ἐστὶν ἐν τῇ Θεῖα γραφῇ Ἀλ-
λῶν. ἐνθα πᾶς ἡ ναὺς Σολομῶντῳ δια-
πειρῶν ἐτῷ ἐρχομένη ἔφερε χρυσόν, καὶ ὀ-
δόντας ἐλεφαντίνους; δρώματα τε, καὶ ταῶ-
νας, καὶ τὰ ἄλλα, ὁ δὲ ἕτερος ὀρμῶν ἐπὶ
τὸ Κάστρον τῶ κλύσματῳ. ἄλλως δὲ ἀνω-
στάτω ἐπὶ τὴν Βερνίκην καλαμένην, δι' ἧς
Βερνίκης καλαμένης ἐπὶ τὴν Θεβαίδα φέρον-
ται, καὶ τὰ ἀπὸ τῆ Ἰνδικῆς ἐρχόμενα εἶδη ἐκεί-
σε τῇ Θεβαίδι διαχύνεται, ἢ ἐπὶ τὴν Ἀλε-
ξανδρείαν διὰ τῶ Χρυσορρόα ποταμῶ, Νείλῳ
δὲ φημι, τῶ καὶ Γῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς φε-
ρομένης, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν Αἰγυπτίων γῆν,
καὶ ἐπὶ τὸ Πηλῶσιον φέρεται. καὶ ἕτως εἰς
τὰς ἄλλας πατρίδας διὰ θαλάσσης διερχό-
μενοι οἱ ἀπὸ τῆ Ἰνδικῆς ἐπὶ τὴν Ρωμανίαν ἐμ-
πορεύοντῳ.

Ταῦτα δὲ μοι καὶ λέξιν ἐπιστάδοις ιστορίας
Χάριν πᾶσι δοῦναι, ὅπως καὶ τῶ φρίξων ἐκείνης ὑπο-
θέσεως οἱ ἐν τῇ χάντῃ ἐθέλοντες μὴ ἀμοιρήσωσι.
δεῖ γὰρ τῇ Θεβαλδόμῳ διηγήσῃ τινὶ καὶ δύνα-
μιν Θεβαλδέως, καὶ ἐκ τῆ φρίξης ποιῆσαι τὴν
εἰσαγωγὴν. ἐνθεν δὲ ὁρίσκειται καὶ τὰ τῆς ἀλη-
θείας, καὶν τε ἀπορῆ ὁ λέγων ἀκροατίας λόγῳ,
καὶ δι' ἐπειὰς φθογῆς. ὅπως ἀπὸ τῆ ἀληθινῆς
ιστορίας τὸ ζητῆμα τοῖς συνετοῖς ἀποδῆχθή-
σεται. ἐνδεχῆ τοίνυν ἔτῳ ὁ Σκυθιανὸς πλε-
τω πολλῶ ἐπαρθεῖς, καὶ κήμασιν ἡδυσμαίων,
καὶ τοῖς ἄλλοις, τοῖς ἀπὸ τῆ Ἰνδίας, καὶ ἐλθὼν πρὸς τὴν
Θεβαίδα εἰς Ὑψηλὴν πόλιν ἔτω καλαμένην,

εὐρὼν ἐκεί γύναιον ἐξωλέσατον, καὶ κάλλει σώματι ὡς ὀπίον, ἐκπλήξαν τε αὐτὴν τὴν αἰσχυροσίαν, ἀνελόμυρος τε τῶν ἀπὸ τῆς γῆς (ἔθηκε γὰρ ἡ τοιαύτη ἐν τῇ πολυκοίῳ ἀσεμνότητι) ἐπεκαθέσθη τῇ γυναικί, καὶ ἐλευθερώσας αὐτὸ, συνήφθη αὐτῇ ὡς γάμον. χρόνῳ δὲ πολλῷ περιόπλουτο, διὰ τὴν ὑπερβολὴν ἧς εἶχε τρυφῆς, καὶ λύνεσκεν ὁ ἀληθὴς. ἀλλὰ ὡς δὲ γὰρ καὶ ἐδὰς κακῶν, ἐκ τῆς ὡριότητος τῆς τρυφῆς σέβης ἐπενόη λαμπρὸν καὶ τὸν νῦν τί καυώτερον τῷ βίῳ περιόσαι, καὶ ἀφ' ἐαυτῆς διανοηθεῖς, ἐπλάσατο ῥήματα διαῦτα καὶ ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς εὐράμυρος, καὶ Πνεύματι ἁγίῳ φθογῆς, ἀλλὰ ἀπὸ λογισμῶν ἀνθρωπείας φύσεως τῶν ὁφθαλμῶν φάσκων, τίνι τῷ λόγῳ ἀνίστα καὶ τὰ ἐν παντὶ τῶ ὀριζομένῳ τῆς κτήσεως κύτῃ, μέλαν καὶ λευκόν, πυρρὸν καὶ χλωρὸν, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν, ἔρανός καὶ γῆ, νύξ καὶ ἡμέρα, ψυχὴ καὶ σῶμα, ἀγαθόν τε καὶ φαῦλον, δίκαιον τε καὶ ἀδίκον; ἀλλ' ἐτι πάντως ταῦτα ἐκ δύο τινῶν συνεστήκεν. ἐνεκίοντα δὲ ἐν τῇ αὐτῇ διανοίᾳ ὁ Διάβολος, ὅτι πλεῖον σφατεύσας καὶ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, τὸ ὁφθαλμῶν φρόνημα, ὡς ὑπονοεῖν τὸ μὴ ὄν, καὶ ὄν μὴ ἐπιγινώσκον, ὥς πόλεμον τινα ἐν ταῖς διανοίαις τῶν ἡκατημένων ἐνεστήσας, ὡς νομίζουσιν εἶναι τι μὴ τὸ ὄντα. καὶ ὡς εἶπεν ἐκ δύο ῥιζῶν, ἡ δύο δὲ χῶν ἐνεργεῖας τὰ πάντα, ὅπερ ἐστὶ πάντων δυοσεβέσατον καὶ μοιχθηρότατον. ἀλλὰ ὡς τὰ αὐτῶν ἐρῶ. ἐν τῇ γὰρ ὡς φερόμεν Σκυθιανὸς τυφλωθεὶς τῇ διανοίᾳ, λαβὼν ὡς Πυθαγόρα τὰς ὡς φάσις, ὥτως ἐφρόνησε, καὶ βίβλας τέσσαρας ἐν αὐτῇ πλάσσειται, τῇ μιᾷ ὄνομα θεῶν Μυστηρίων, τῇ δὲ δευτέρᾳ Κεφαλαίων, τῇ τρίτῃ Εὐαγγέλιον, τῇ τετάρτῃ Θεσαυρῶν· ἐν αἷς τὰ ἰσόζυγα καὶ τὰ ἰσόρροπα δύο δὲ χῶν συζεύχας ὡς ὡς καὶ ἐκάστη ὑπόθεσιν, ὥτως ὑπολαβὼν ὁ τάλας, καὶ ὥς τῶς καὶ τὸ τοῦ μέγας ἐφαντάζετο, ὡς τι μέγα εὐρὼν τῷ βίῳ. καὶ τῷ ὄντι μέγα κακὸν εὐρατὶ τῷ βίῳ, καθ' ἐαυτὸ καὶ τῷ αὐτῷ πλανωμένων.

Εὐφρόνη δὲ ὁ ἀνὴρ ἐν τέταρταις ἦν, ἀκηκόη δὲ πῶς οἱ Προφῆται, καὶ ὀνόματι ὡς φερόμενον ὡς τῆς κόσμου συστάσεως, καὶ ὡς τῶν ἐνός καὶ μονάρχων αἰεὶ ὄντων, καὶ μὴ διαλείποντων τῶν εἶναι Πατρός, καὶ τῶν αὐτῶν Υἱῶν, καὶ τῶν ἁγίων Πνεύμα-

libique perditam quandam mulierculam Mani-invenisset eleganti corporis specie, pro chæi-co ac stolidus erat stupore affectus, & Hæresis lupanari, ubi tum meretriciam exercebat, abducit; & ad eam adhærescens, in libertatem assertam sibi in matrimonium adjunxit. Deinde longo post tempore homo nefarius prædelitiis minime sese continens, & in otio degens, ac sceleribus assuetus, novi aliquid in orbem introducere nimio ex luxu in animum induxit. Itaque voces quasdam ejusmodi ex sese, non ex literis sacris, aut ex sancti Spiritus oraculis, sed ex infelici humani ingenii ratione commentus est. Quæ enim, agebat, ratio est, cur quæ in tota hac rerum universitate continentur, inæqualia sunt, puta album, & nigrum, fulvum & viride, humidum & siccum, cælum ac terra, nox & dies, anima & corpus, bonum & malum, justum & injustum, nisi quod ex duobus hæc sunt principiis exorta? Diabolus enim acrius adversus humanum genus bellum movens illius menti portentum illud opinionis ingeneravit; adeo ut quod nusquam est, animo conciperet, & quod reipsa, est minime cognosceret, ut in nulle aberrantium hominum ingeniis quoddam bellum excitaret, qui præter eum qui revera est esse alium arbitrantur; atque à duobus, ut ita dicam, radicibus, si-ve principiis universa perfici, quod omnium impium maximè est, ac longe perditissimum. Sed de ea re postea dicemus. In iis igitur Scythianus ille excæcatus animo, atque à Pythagora erroris argumenta nactus ejusmodi opiniones habuit: ac libros quatuor conscripsit: quorum unum, Mysteriorum, inscripsit: alterum Capitulum: tertium Evangelium; quartum Thesaurorum. In iis paria atque inæqualia duo principia, personasque in unoquoque argumento copulans, ita sibi persuaserat miser, itaque hac in parte somniabat, magnum à se quiddam in vita repertum. Et verò magnum sanè malum in suam eorumque, quibus imposuit, perniciem in vitam iniecit.

III. Inter hæc cum audisset Prophetarum ac Legis oraculis Mundi præcreationem, atque unum solumque omnium Principem modoratoremqve celebrari, qui & semper existeret, nec desineret unquam, Patrem scilicet, ac Filium & Spiritum

Pauli Sa- *enim in aeternum permanet.* Huic porro A
mofate- *consentanea quædam Evangelii scriptor*
ni. Hære- *affirmat, cum Deum hominibus apparu-*
sis L X V. *isse atque advenisse prodit. Neque cum*
Joan. I. *susceptam à verbo carnem asserit, Pa-*
tre adjunctit. Verbum enim, inquit, ca-
ro factum est, & habitavit in nobis. Non
dixit Verbum & Pater caro factum est. Si-
militer dum his verbis utitur. In principio
erat Verbum, & Verbum erat apud Deum,
& Deus erat Verbum. Non dixit: in
Deo erat Verbum.

IV. Ac ne fortassis aliqui perperam
ac malitiosè hæc interpretentur, & cla-
rissima vitamque conciliantia verba ad
suam pravitatem fraudemque conver-
tant. (Neque enim uno eodemque mo-
do cor hominis ab juventute quodam
est in mala studio propensum) atque ita
dicere aggrediantur: Non ita scripsit Jo-
annes. *In Deo erat Verbum*, ut & ipse
narras: sed *apud Deum erat Verbum*. Qua
re non est ex Patris substantia Verbum,
sed extra Deum. Ut igitur iis occurrat:
filios rursus suos corrigens Veritas ad
saniolem mentem reducit, cogitationes-
que velut contra se meretricio more
scortantes redarguit. Ita denique Uni-

Joan. 16. 28.
Joan. 14. 10.

genitus ipse testatur. *Ego à Patre exivi,*
& venio. Item: *Ego in Patre, & Pater*
in me est. At Pater de Filio per Prophetas
loquens, non quasi corporea mole constet,
sed intelligibilibus verbis præditus, atque
ad humanam se imbecillitatem accom-
modans: quo facilius nostris veluti sen-
sibus obijciat, ac per ea quæ in nobis
fiunt Filium suum demonstret à se reve-
ra esse genitum, Deum ex Deo, Deum ve-
rum de Deo vero, non extrinsecus ascitum,
sed ex ipsius substantia progressum:

1^a 109. 3.

sic igitur apud Davidem pronunciat. *Ex*
utero ante Luciferum genui te: uti septua-
ginta interpretantur. Ex aliis autem Edi-
toribus Aquila ita reddit. *Ab utero dilu-*
culo excitato tibi ros pueritiae tuae. Symma-
chus porro: *Velut diluculo roris juvenit*
tua. Theodotio verò. *Ex utero à matuti-*
no tempore juvenit tua. At quinta editio:
Ex utero ab diluculo tibi ros in juvenit
tua. Sexta porro editio: *Ex utero quarent*
te, ros juvenit tua. Postremo in He-
bræo: *Merem, messiar, lactal, jeledcebeth.*
Quod manifestè ac citra ullam ambi-
guitatem id ipsum significat. *Ex utero*
ante luciferum genui te. Vox enim il-
la, *merem*, idem est atque, *è ventre:*
messiar verò, *diluculo præ omnibus,*

γ^ο σ^ς εἰς τὰ αἰῶνα διαμνύ. συμφώνως δὲ τῇ
τῷ Εὐαγγελιστῇ λέγει, Θεὸν ὁμολογῶν Φα-
νερωθέντα καὶ παλαιόμορον, & συμπα-
λαμβάνων τῇ τῷ Λόγῳ σαρκώσῃ τὸ Πατέρι.
ὁ Λόγ^{ος}, ὃς Φησὶ σὰρξ ἐγένετο, & ἐσκήνω-
σεν ἐν ἡμῖν. καὶ ἐκ εἶπεν, ὁ Λόγ^{ος}, καὶ
ὁ Πατὴρ σὰρξ ἐγένετο καὶ ὅτι ἐν δόξῃ ἦν ὁ
Λόγ^{ος}, καὶ ὁ Λόγ^{ος} ὡς πρὸς τὸν Θεόν, &
Θεὸς ἦν ὁ Λόγ^{ος}. καὶ ἐκ εἶπεν ἐν Θεῷ ἦν ὁ
Λόγ^{ος}.

Καί νῦν μή τινες νομίσωσι κακοθέλως, τὰ
Φωτὴν καὶ ζωτικὰ ῥήματα μεταβάλλοντες
Β εἰς κακίαν ἐαυτῶν καὶ εἰς βλάβην (ἄλλως
γὰρ καὶ ἄλλως ἐγκείται ἡ καρδία τῷ ἀνθρώ-
πῳ Ἰημελῶς Ἰπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότη^{τος} καὶ
ἀρξῶνται λέγειν. ἐκ εἶπεν ἐν Θεῷ ἦν ὁ Λό-
γ^{ος}, ὡς καὶ σὺ Φησὶ, ἀλλὰ πρὸς Θεὸν ὡς ὁ Λό-
γ^{ος}. ἀρα γὰρ ἐκ εἰσιν ἐκ τῷ ὑποστάσεως τῷ
Πατρὸς ὁ Λόγ^{ος}, ἀλλὰ ἐκτός Θεῶ ὁ Λό-
γ^{ος}. πάλιν Ἰημελῶς διορθωμένη ἐστὶν ἐαυ-
τῆς ὑπὲρ ἡ ἀλήθεια, ἐξελέγχουσα τὰς δια-
νοίας τὰς κατ' αὐτῆς πορευσάσας, καὶ Φη-
σιν αὐτὸς ὁ Μονογενὴς. ἐγὼ ἐκ τῷ Πατρὸς
ἐξῆλθον, καὶ ἤκω. καὶ πάλιν. ἐγὼ ἐν τῷ
C Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί. ὁ δὲ ἐν τοῖς Προ-
φήταις πρὸ τῷ Υἱῷ, σωματικὰς ἔχων ὅλκας,
νοηματικὰς δὲ ἔχων λόγους, ὑποκαταβαίνων
τῷ ἀσθενεῖ τῷ ἀνθρωπότητι, εἰς αἰσθησιν
παραστάσεως, διὰ τὸ ἐν ἡμῖν γιγνομένων τῷ
παραστάσει τῷ Υἱῷ, ὅτι ἐξ αὐτῆς ἀληθῶς γε-
γνήνηται Θεὸς ἐκ Θεῶ, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ
Θεῶ ἀληθινῶ, ἐκ ἐξωθεν ὦν, ἀλλὰ ἐκ τῷ
αὐτῷ ἐστίας, Φάσκει ἐν τῷ Δαβὶδ λέγων. ἐκ
γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρος ἐγέννησά σε, ὡς οἱ Ε-
βδομήκοντα ἡρμήνευσαν. ὡς δὲ οἱ ἄλλοι Εκ-
δοταί, Ακύλας μὲν, διὰ μητέρας ἐξωρ-
D θρισμένης σοι δρόσ^{ος} παιδιότητός σε. Σύμ-
μαχ^{ος} δὲ, ὡς κατ' ὄρθρον δρόσ^{ος} ἡ
νεότης σε. Θεοδοτίων δὲ, ἐκ μητέρας διὰ
πρῶτῃ νεότητός σε. Πέμπτῃ δὲ ἐκδοσίς,
ἐκ μητέρας διὰ ὄρθρου σοι δρόσ^{ος} ἐν νε-
ότητί σε. ἡ δὲ ἑκτη ἐκδοσίς, ἐκ γαστρὸς
ζητήσας σε, δρόσ^{ος} νεανικότητός σε. ἐν
δὲ τῷ Εβραϊκῷ, μηρέμ, μεσαὰρ, λα-
κτάλ, ἱελεδεχέθ. ὅπερ ἐστὶ σαφῶς καὶ
ἀναμφισβόλως, ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφό-
ρος ἐγέννησά σε. τὸ γὰρ μηρέμ * γαστρός
ἐστὶ. μεσαὰρ δὲ, τὸ ὀρθρῆαιτερον πάντων,
ἐστὶ.

For. 61

ὅπερ ἐστὶ πρὸ Εὐσφύρου· λακτάλ, καὶ πρὸ
 τῶν ὁρώσων παιδίων· ἰελεδεχέθ, τῆς τῆς τοῦ
 γέννησά σε. ὅπως ἐκ τοῦ λόγου γινώσκεις, ὅτι ὁ
 ἐνυπόστατος Θεὸς Λόγος, ἐκ πατρὸς φύσις
 ἐστὶ γεγεννημένος, ἀνάρχως, καὶ ἀχρόνως,
 πρὸ τῶν τῶν εἶναι. καὶ τὸν Εὐσφύρον μόνον
 ἔλεγε τὸν ἄστέρα, καὶ τοὶ γε πολλῶν ὄντων τῶν
 ἄστρον, καὶ ἡλίου καὶ σελήνης, ἐν τῇ τετάρτῃ
 ἡμέρᾳ γηραιῶν, πρὸ γηραιῶν τῆς θαλάσσης,
 καὶ ξύλων, καὶ καρπῶν. σπέρματος τε γῆς
 καὶ ἕρως, καὶ Ἀγγέλων ἅμα συντέλει γε-
 γονότων. εἰ μὴ γὰρ ἅμα ἕρως καὶ γῆ καὶ
 Ἀγγελοι ἐκτίσθησαν, ὅτι ἂν ἔλεγε τῷ Ἰωάννῃ,
 ὅτι ὅτε ἐκτίσθησαν ἄστροι, ἤνεσάν με πάντες
 Ἀγγελοὶ μετὰ Φωνῇ. τὸ δὲ πρὸ Εὐσφύ-
 ρου, ἵνα εἴπῃ πρὸς τὸ εἶναι τι καὶ κτισθῆναι.
 ἦν γὰρ αἰεὶ Λόγος συνὶ Πατρὶ. δι' αὐτὸ
 γὰρ πάντα γέγονε, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο
 οὐδὲ ἓν.

Λέξεις δ' αὖ τις. ἔδειξας εἶναι πρὸ ἄστρον
 τὸν Ἀγγέλως, ἅμα δὲ ἕρως καὶ γῆ τῆς
 ἔφης γεγονέναι. πῶθεν πεποίησαι τὴν ἀπο-
 δείξιν; λέγε ἡμῖν· ἔχι ἄρα πρὸ τῶν ἕρως
 καὶ τῆς γῆς πάντως γεγονόσιν; ἔδαμν γὰρ
 τηλαυγῶς σημαίνει τὸν χρόνον τῆς Ἀγγέ-
 λων ποιήσεως. καὶ ὅτι μὲν καλῶς αὐτὸς
 ἔδειξας εἶναι πρὸ ἄστρον. εἰ μὴ γὰρ ἦσαν,
 πῶς ὕμνον Θεοῦ, ἐπὶ τῇ τῇ ἄστρον ποιήσει;
 ἡμεῖς δὲ ἐκείνην ζητήματι εὔρεσιν ὅτι ἀπὸ
 ἰδίων λογισμῶν διδάμεθα λέγειν, ἀλλὰ
 ἀπὸ τῆς γραφῆς ἀκολοθίας. τηλαυγῶς
 γὰρ σημαίνει ὁ Θεὸς Λόγος, ὅτι ἔτε μὲν
 τὰ ἄστροι γεγονόσιν Ἀγγελοι, ἔτε πρὸ ἕ-
 ρως καὶ γῆς, σαφῶς ἀμεταθέτα ὄντες
 τῶν ῥητῶν, ὅτι πρὸ ἕρως καὶ γῆς οὐδὲν ἴσιν
 τῶν κειτισμένων. ὅτι ἐν δευτέρῃ ἐποίησεν ὁ
 Θεὸς τὸν ἕρως καὶ τὴν γῆν, ὡς δευτέρως
 ἔφης κτίσεως, καὶ οὐδὲν πρὸ αὐτῆς τῆς κει-
 τισμένων.

Οὗ δύναται ἓν, ὡς προείπον, ὁ ἐν
 ἀνθρώπῳ λόγος, ἀνθρώπος καλεῖται, ἀλ-
 λά λόγος ἀνθρώπος. εἰ δὲ ὁ Λόγος τῶν
 Θεῶν Θεός ἐστιν, ὅτι ἐστιν ἐνυπόστατος λό-
 γος, ἀλλὰ ἐνυπόστατος Θεὸς Λόγος ἐκ τοῦ
 Θεοῦ γεγεννημένος, ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως.
 ὁ γὰρ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν
 ἡμῖν, καὶ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς
 μονογενῆς πρὸς Πατέρα, πλήρης χάριτος

Hoc est ante Luciferum : lactal, id est, at-
 que ante rorem puerum : jeledeches b deni-
 que idem esse ac genuit te. Ut ex eo ser-
 mone cognoscas, Deum Verbum hypo-
 stasi propria prædictum à Patre esse geni-
 tum, nullo neque initio, neque tempore,
 priusquam aliquid aliud existeret. Nam
 non Luciferi modò stellam intellexit, cum
 alia sint permulta sidera; puta Sol, & Lu-
 na, quæ die iv condita sunt, & ante ma-
 re, arbores, fructusque procreata: præ-
 ter quæ firmamentum etiam, ac terra,
 cœlumque productum est, & Angeli, qui
 cum illis existerunt. Nisi enim cum cœ-
 lo terraque creati forent Angeli, non di-
 xisset Job : Cum facta sunt sidera, lauda-
 verunt me omnes Angeli voci sua. Ita-
 que voces illæ, ante Luciferum, idem si-
 gnificant, ac si diceret, priusquam esset
 condereturque quidpiam. Verbum e-
 nim cum Patre semper existit. Nam
 per ipsum omnia facta sunt, & sine ipso fa-
 ctum est nihil.

V. Etenim dicat aliquis Angelos an-
 te sidera esse monstrasti. Quod autem
 simul cum cœlo terraque productos esse
 dixisti, cedo quanam id ratione com-
 probasti? Nonne ante cœlum ac terram
 omnino prodierunt? Nusquam enim
 aperte scriptura tempus expressit, quo
 Angeli procreati sunt. Ac tu quidem
 priores illos sideribus existisse non male
 monstrasti. Alioqui enim quomodo
 Deum ob fabricata sidera prædicarent?
 Nos autem cujusque quæstionis dissolu-
 tionem non ex ingenio nostro, sed ex
 scripturarum serie ac consequentia affer-
 re possumus. Atqui illud evidenter Di-
 vinus sermo declarat, neque post sidera
 productos Angelos, neque ante cœlum
 terrainque constitutos. Est enim certa
 illa & immutabilis sententia: ante cœ-
 lum ac terram nihil omnino conditarum
 rerum existisse: quoniam in principio cre-
 avit Deus cœlum & terram. Ut illud sic
 creandi principium, ante quod creatis ex
 rebus omnino nulla fuerit.

Quamobrem non potest, uti dixi-
 mus, quod in est in homine verbum ho-
 mo nuncupari, sed hominis verbum.
 Quod si DEI Verbum DEUS est, sub-
 sistencia minime caret: adeoque De-
 us Verbum subsistit, à DEO genitus,
 sine initio ullo ac tempore: Ver-
 bum enim caro factum est, & habitavit
 in nobis, & vidimus gloriam ejus, glori-
 am quasi unigeniti à patre, plenum gratie

Pauli
Samo-
lateni.
Hæresis
LXV.

Et veritatis. Joannes de illo testatur, & A
clamat dicens. Hic est quem dixi vobis:
Qui post me venit, ante me factus est,
quia prior me erat. Hic venit in mundum,
ut salvetur mundus per ipsum. In mundo e-
rat, & mundus per ipsum factus est, & mun-
dus eum non cognovit. Vides unigeni-
tum Verbum? Vides in mundum com-
pletum inter homines, ac plenam à Pa-
tre unigeniti gloriam obtinentem? Non
ut Pater ipse sit Verbum, aut cum Ver-
bo coalescens apparuerit, velut homo:
cum verbo ipsius apparet: neque illius
verbum apparere potest, nisi adsit qui il-
lud eloquitur. Cuinam igitur adhibeo
fidem? Cuinam assentiar? A quibusnam
vitam in disciplinis accipiam? Num ab
Sanctis Evangeliorum scriptoribus, & af-
flatu sancti Spiritus impulsis, qui Ver-
bum à Patre missum esse prodiderunt?
An à Pauli Samoseteni discipulis, qui
cum Verbo Deum, & cum Deo Verbum
esse dicunt? Qui Patris cum Verbo, &
Verbi cum Patre comparati unam esse
personam definiunt? At si unica dun-
taxat est persona, quomodo hic mittit,
Psalm. 14. 18. ille verò mittitur. Emittere enim (ait
Joan. 16. 28. Propheta, verbum, & liquefaciet ea: fla-
bit spiritus ejus, & fluent aqua. Item:
Joan. 6. Exiit à Patre meo, & venio. Et, Vivo ego,
& vivit in me qui misit me Pater. Quo-
modo qui missus est, mitti potest, & in
carne prodire? Deum enim nemo vidit
unquam. Unigenitus Deus qui est in si-
nu Patris, ille narravit, ait ingenuus De-
us: quoniam Verbum à Patre genitum
est; Pater autem à nullo genitus: ob
id unigenitus est Filius.

Scriptura
accuratè
de Trini-
tate locu-
ta.

VI. Etenim divina scientia pro sua
providentia veritatem suam prædicare an-
tè voluit, quo animas nostras cautione ac
securitate muniret. Noverat enim & Sa-
mosatenis vecordiam, & Arianorum im-
pium dogma, & Anomæorum improbita-
tem, & Manichæorum ruinam, & cætera-
rum Hæresedn calliditatem ac fraudem.
Proindeque de singulis propemodum vo-
cibus securitati nostræ Divinus sermo
consultit. Patrem enim unigenitum non
appellat. Unigenitus enim esse qui po-
test, qui nunquam sit genitus? Filium ve-
rò unigenitum vocat, ne is Pater existi-
metur: aut ne Verbo, quod in hominis
est pectore, Deus Verbum similis esse cre-

καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ,
ὅτι κέκραγε λέγων· ἔστι ὃν εἶπον ἡμῖν, ὁ
ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγο-
νεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. ἔστι ἡλθεν εἰς τὸ κόσ-
μον, ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ἐν τῷ κόσμῳ
ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος
αὐτὸν οὐκ ἔγνω. ὁρᾷς μονογενῆ Λόγον; ὁρᾷς ἐν
κόσμῳ πεπληρωμένον ἐν ἀνθρώποις, καὶ πλη-
ρὴ ἔχοντα δόξαν μονογενῆς πατρὸς Πατρὸς; ἔχ-
ως ὁ Πατὴρ ὄντος Λόγος· ὁ πατὴρ ἁμα λό-
γῳ συναλιφῇ πεφηνότος· ὡς ἀνθρώπος
ἁμα τῷ εἰπεῖ λόγῳ φαινόμενος, καὶ ὁ λόγος
αὐτοῦ δύναται φανῆναι, εἰ μὴ παρ' ὁ φθεγ-
γόμενος τὸ λόγον· τί νιν πισεύσω; τί νιν σω-
θῶμαι; ἀλλὰ τίνων λάβω ζωὴν ἐν μαθήμασι;
παρὰ τῶν ἁγίων Ἐταγελιστῶν, καὶ πνευματι-
κῶν, τὸν Λόγον πατρὸς ἀπεσταλμέ-
νον φησάντων; ἢ τῶν τὸν Παῦλον ὁ Σα-
μοσατέως, τὸν τῷ Λόγῳ Θεὸν, καὶ λόγον
τῷ Θεῷ φασκόντων, τὸν ἐν τῷ σώματι
Πατρὸς παρὸς τὸν Λόγον, καὶ τὸν Λόγον παρὸς
τὸν Πατέρα ὀριζόντων. εἰ δὲ ἐν τῷ σώματι,
πῶς ὁ μὲν ἀποστέλλεται, ὁ δὲ ἀποστέλλεται;
ἀπο-
στέλλεις γὰρ, φησὶ ὁ Περὶ φησὶς, τὸν Λόγον, καὶ τί ἐ-
αὐτά. πνεῦστί τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ρηίσε-
ται ὕδατα. καὶ πάλιν ἐγὼ, ἐξῆλθον ἐκ τοῦ
Πατρὸς μου, καὶ ἤκω. καὶ ζῶ ἐγὼ, καὶ ζῇ ἐν
ἐμοὶ ὁ ἀποστείλας με Πατήρ. πῶς ἐν ἀπο-
στέλλεται ὁ ἀποσταλὴς, καὶ διὰ σαρκὸς φαί-
νεται; Θεὸν γὰρ οὐδέποτε εἶδρακεν. ὁ μο-
νογενὴς Θεός, ὁ ὢν εἰς τὸ κολπὸν τοῦ Πατρὸς,
ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. καὶ φησὶ ὁ Μονογενὴς
Θεός· ὁ μὲν γὰρ Λόγος ἐστὶν ἐκ Πατρὸς γνη-
στῆς. ὁ Πατήρ δὲ ἐκ ἐξηγήθη, διὰ τὸ τοῦ μο-
νογενὴς Υἱός.

Πρὸ λαβεῖν γὰρ ἡ θεῖα γνώσις, κερύπτεται ἐν
τῇ τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν αὐτῆς ἀγνοσίαν, εἰς
ἀσφάλαν τῇ ἡμετέρων ψυχῶν. ἐπειδὴ πρὸς
τοῦ Σαμοσατέως τὴν ἀνοίαν, καὶ τὴν Ἀρειανῶν
τὴν κακοδοξίαν, καὶ τὴν Ἀνομοίων τὴν κακέρ-
γαν, καὶ τὴν Μανιχαίων τὴν πλῆσιν, καὶ λοι-
πῶν Ἀιρέσεων τὴν κακομηνανίαν. καὶ διὰ τὸ
τοῦ ἐκαστοῦ λέξεως ἀσφαλίζεται ἡμᾶς
ὁ θεὸς Λόγος· τὸ μὲν γὰρ Πατέρος ὁ λέγεται
μονογενῆς. πῶς γὰρ μονογενὴς, ὁ μὴ γεγενη-
μένος; τὸν δὲ Υἱὸν μονογενῆ, ἵνα μὴ ὁ Υἱὸς
νομισθεῖται Πατήρ, καὶ ἵνα μὴ ὡς λόγος ἐν
καρδίᾳ ἀνθρώπου, ἀπὸ κατὰ τὸν Θεὸν Λόγος.
εἰ γὰρ

εἰ γὰρ Λόγος λέγεται, διὰ τὸ αὐτὸν χρῆσιν λέγεται, ἵνα μὴ νομισθῇ ἑτερογενὲς εἶναι τὸ Θεὸν πατρὸς ὁσίας, καὶ σκέτι Λόγος ἀνυπόστατος, ἀλλὰ ἐνυπόστατος, διὰ τὸ, μονογενὲς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας, καὶ ὅρας πόσα ἐστὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, τὸ γὰρ, Θεὸν εἶδεις πῶποτε εἶδρακεν, ἵνα τὸ ἀόρατον τῷ Πατρὶ σιμάνη, καὶ τὸ αὐτὸ θεότης, ἵνα τὴν ἰδίαν θεότητα διὰ τὴν σαρκὸς φαινόμενον ἐπιβεβαιώσῃ.

Πόσα δὲ ἄλλα, καὶ ἐπέκθηνα τέτων εἰς πρῶτασιν ἡμῖν ἀναλέξέ τις, καὶ ἀρξασθῇ πρὸς τὸ τῷ Σαμοσατέως ἀνοίαν, εἰ γὰρ ἦν ἐν τῷ Πατρὶ, ὡς ὁ Λόγος ἐν καρδίᾳ ἀνθρώπων, πῶς πρῶτον γέγονε διὰ ἰδίας θεωρίας φθελγόμενος; ἐν τῷ γὰρ αὐτῷ διηγέσθαι τοῖς ἀπὸ μαθηταῖς Φάσκει, ὁ εἶδρακώς ἐμὲ, εἶδρακε τὸν Πατέρα. καὶ εἰπεν, ἐγὼ εἰμὶ ὁ Πατήρ. ἀλλὰ τὸ ἐμὲ ἐν τῷ Πατρὶ σιμάνει. καὶ εἰπεν, ἐγὼ εἰμὶ ἐκεῖνος, ἀλλὰ ἐγὼ ἦλθον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου. καὶ ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν πρὸς ἐμὲ. καὶ πάλιν πρὸς τὸ Πνεῦμα τῷ ἁγίῳ, ὅτι ἄλλον Παράκλητον ὑμῖν ἀποσελῶ. ὅρα πῶς τὸ ἀποσελεῖ, καὶ τὸ ἄλλον* τὸ ἐγὼ, ἵνα δείξῃ Πατέρα ἐνυπόστατον. Πνεῦμα ἁγίον ἐνυπόστατον. ἐκεῖνος με γὰρ δοξάσῃ, πρὸς τὸ ἁγίῳ Πνεύματι λέγων, ὅτι ἐκ τῶν ἐμῶν λήψεται, καὶ ποιῶν Φησὶ τὸ ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ ἐκ τῶν ἐμῶν λήψεται. ἀλλὰ καὶ Φησὶ, δύο μαρτυρίαι ἀνθρώπων σταθίσονται, καὶ ἐγὼ μαρτυρῶ ἐπὶ ἐμαυτῷ, καὶ μαρτυρεῖ πρὸς ἐμὲ ὁ ἀποσελάς με Πατήρ. πόσα δὲ ἄλλα τοσαῦτα, καὶ ἐπέκθηνα τέτων; ἰδὲ γὰρ, Φησὶ, ἐξομολογῶμαί σοι Πάτερ Κύριε ἔραν καὶ γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ Πατήρ; ὅτι ἔτως γέγονεν ἀδικοῖα ἐμὲ πρὸς ἐν σοι. πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ εἶδεις οἶδε τὸν Υἱὸν εἰμὶ ὁ Πατήρ, καὶ τὸν Πατέρα εἶδεις ἔγνω εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὡς εἰδὼς ὁ Υἱός ἀποκαλύψῃ. ἀπεκάλυψας γὰρ νηπίοις, καὶ πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, ἵνα ἐκκόψῃ τὴν τέτων ἐπὶ νουομένην ξενολοξίαν.

Ἀλλ' ὅρα τὸν αἰεὶ ἀντιπολεμῶντα τῇ τῷ ἀνθρώπων φύσει Διάβολον, τί ἐν αὐτοῖς ἐνεκίστησεν, ὥστε ἀπὸ Διαβολικῆς ἐνεργείας τῷ λέγειν. δὴθεν γὰρ ἀπολογεῖται πρὸς ταῦτα; οἱ τὸ τῷ Ἰουδαίων Ἀγέσεως ὑπηρεταί,

A datur. Quod enim verbum dicitur, id Pauli eo sit, ne quis à Dei Patris substantia alienum esse suspicetur. Neque Verbum illud substantia caret; sed ea prædicum hæretis est: quod his verbis declaratur: *Unigenitus plenus gratia & veritatis*, vides quàm multis præidiis vita nostra munia-tur? Jam verò quod scriptum est *Deum nemo vidit unquam*, hunc usum habet, ut Patrem ejusque Divinitatem minime sub aspectum cadere monstraret, quo Divinitatis suæ, quæ per carnem apparebat, fidem altrueret.

Quàm multa præterea ad eam rem comprobendam colligi possunt, & adversus Samosatensis insaniam afferri? Et enim si in Patre esset, quemadmodum hominis in corde Verbum, quoniam adesse potuit, atque ex propria intelligentia sententiaque loqui? Cum enim ad Discipulos suos verba faceret, ita dixit: *Qui vidit me, vidit Patrem*. Non dixit; *Ego sum Pater*: sed vox *me*, in Patre significat. Neque verò dixit: *Ego sum ille*. Sed, *veni in nomine Patris mei*. Et: *hic est qui testimonium perhibet de me*. Item de Spiritu sancto: *Alium Paracletum mittam vobis*. Animadverte quemadmodum vocibus illis utatur, *mittam alium & ego* quo & Patrem, & Spiritum sanctum sua utrumque constare doceret hypostasi. *Ille me clarificabit*, ait de Spiritu sancto loquens, *quia de meo accipiet*. Qvaalemnam autem illum facit? *Qui à Patre procedit*, inquit, *& de meo accipiet*. Quinetiam alio in loco: *Duo hominum*, ait, *testimonia stabunt*. Et ego testimonium præbeo de meipso, & testimonium præbet de me qui misit me Pater. Quam multa sunt numero totidem adeoque plura testimonia? Ecce tibi sic ille quodam in loco narrat. *Confiteor tibi Pater Domine cæli ac terra: quoniam abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis*. Ita Pater, quoniam sic placitum est ante te. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo; & nemo novit, Filium, nisi Pater; & Patrem nemo novit, nisi Filius, & cui Filius revelaverit*. Revelasti, inquit, ea parvulis: Ex: *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo*: ut peregrinam ab istis excogitatam loquendi rationem præcideret.

VII. Aspice nunc quid humani generis assiduus hostis Diabolus in eorum animis pepererit, quod velut illius afflatu perciti pronunciarent. Nam adversus illa purgare sese student Judaicæ opinionis satellites,

Pauli
Samo-
larenii.
Hæresis
LXV.
Samoſate-
norum im-
pietas.

quandoquidem lux illa doctrinæ, quæ in Divinis Evangeliiis clarissimè fulget, non nullo pudore illos afficit, ne sinceræ Evangelii cognitioni penitus repugnare videantur. Quare ita disputant. Hominem fuisse Jesum, cui de cælo Verbum aspiraverit. Unde illa omnia de seipso, quatenus est homo, proficitur. Etenim Pater unus est cum Filio Deus. Homo verò ex inferiori ordine propriam personam præ se fert. Ita personæ omnino conficiuntur duæ. Verum homo Deus esse, ò mortali-um omnium stolidissime, atque ab cælesti sapientia alienissime! qui potest? Potest, id quod asseris, homo esse simplex, qui ita de se loquitur: *Qui vidit me, vidit & Patrem?* Nam si homo ejusmodi est, qualis est Pater, nihil hic ab homine discrepabit. Atqui Deus Verbum, qui perfectissimè naturam hominis induit, perfectus æquè Deus à Patre ante omnia progenitus, non minus jure, quàm evidenter de seipso testatur: *Qui vidit me, vidit & Patrem*: quem admodum ex Judæorum de illo sermone constat. *Non enim solum*, ait Joannes, *quærebant interficere ipsum, quòd hæc faceret, sed etiam, quia Filium Dei sese diceret, æqualem Deo seipsum asserens*. Nam cum illis verbis utitur: *Qui vidit me, vidit & Patrem*: æqualem sibi Deum Patrem constituit. At homo similis Deo, aut sicut Deus esse non potest: sed is nimirum, qui à Deo Patre Deus, unigena quæ filius revera processit. De quo ita testatur Apostolus. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens*. Ex quibus, illa verba, *in forma esset*, ad Deum pertinent. Quod autem ad servilem formam attinet, extrinsecus ascitam esse declarat; nec illius aliquando fuisse significat. Sed persæpe accidit, ut Salvator noster ac Dominus Jesus Christus Deusque Verbum quædam humano more, & ad hominum affectiones accommodatè proferat. Quod tum minimè fecit cum diceret; *A Patre meo exivi, & venio*. Neque enim istud ex hominis natura proficisci potuit. Sed id demum usurpavit, cum de se jure ita testatus est. *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum*; quò suam humanitatem ostenderet. At è contrario de sua Divinitate sermonem instituens: *Esse* inquit, *ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum verum est*. Ut veram in se Divinitatem atque humanitatem exprimeret.

VIII. Quocirca neque Dii sunt,

ὑπὲρ τέττα ἀρχιυπόμνηροι διὰ τὴν τῶν θείων Εὐαγγελίων σαφὴ ὑφηγήσεως διδασκαλίαν ἵνα μὴ ὀφθῶσι τελεόεσθαι ἀντιπράπτοντες τῇ τῶ Εὐαγγελίᾳ ἀληθινῇ γνώσει. Φάσκει γὰρ ὅτι ἀνθρώπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐν αὐτῷ ἐνεπνευσεν ἀνωθεν ὁ Λόγος. καὶ ταῦτα πρὸ ἑαυτῶ ὁ ἀνθρώπος λέγει. ὁ Πατήρ γὰρ ἅμα τῷ Υἱῷ εἰς Θεός, ὁ δὲ ἀνθρώπος κατὰ τὸ ἴδιον πρὸς σωτῶν ὑποφαίνει. καὶ ἔτι τὰ δύο πρὸς σωτῶα πληρῶνται. πῶς ἐν ἀνθρώπῳ Θεὸς δύναται εἶναι, ὡς πάντων ἀνθρώπων ἀεέλτερε, καὶ διὰ τῶ ἐπεργασίᾳ φερνήματι. ἔτι νῦν ἀπεσραμυμένε; πῶς δύναται ἀνθρώπου εἶναι ψιλὸς κατὰ σε, ὁ λέγων, ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸ πατέρα; εἰ γὰρ ὁ ἀνθρώπος ὡς ὁ Πατήρ, ἔδεν διαλλάττει ὁ πατήρ τὸν ἀνθρώπον. εἰ δὲ ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ ἐνανθρωπήσας ἐν τελεότητι τελείως ὡς ἐν Θεῷ ἀνωθεν διὰ Πατρὸς γεγεννημένος, δικαίως καὶ σαφῶς φθέγγεται πρὸς ἑαυτὸν λέγων, ὅτι ὁ ἑωρακὼς ἐμέ ἑώρακε τὸν Πατέρα, ὡς καὶ οἱ Ἰσραηλιῶται φασὶ πρὸς αὐτὸν. ἐμόνον γὰρ φησὶ ἐξήτην ἀποκρίναι αὐτὸν, ὅτι ταῦτα ἐποίησεν, ἀλλ' ὅτι καὶ Υἱὸν Θεῷ ἑαυτὸν ἔλεγχον, ἴσον Θεῷ ἑαυτὸν φάσκων. τὸ γὰρ εἰπεῖν πάλιν, ὁ ἑωρακὼς ἐμέ ἑώρακε τὸν πατέρα, τὸν πατέρα Θεὸν ἴσον ἑαυτῷ φάσκει. καὶ ἀνθρώπου δὲ ἐστὶν ἴσος Θεῷ, ἔδεν ὡς Θεός. ἀλλὰ ἐν ἀληθείᾳ γεγεννημένος, ἐκ Θεῷ Πατρὸς Θεὸς Υἱὸς μονογενής. φησὶ γὰρ πρὸς αὐτὸν Παῦλος ὅς ἐν μορφῇ Θεῷ ὑπάρχων ἐχάραξα μόνον ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών. τὸ μὴ πρὸς Θεῷ, ἦν ἐν μορφῇ, πρὸς τὸ δούλου μορφῆς, προσληπτὴν ἀπέφηνε, καὶ συνέπειν αὐτὸν ἔσαν ποτε. πολλάκις ὁ καὶ ἀνθρώπωνως διαλέγεται ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ πολλάκις ἀνθρώπου παθῶς φθέγγεται, ἀλλ' ἔχει ὅτε λέγει ἐκ τῶ Πατρὸς με ἐξῆλθον, καὶ ἦκω. τῆτο γὰρ ἐδύναται διὰ ἀνθρώπου τῆς λέγειας ἀλλ' ὅτε δικαίως ἐπιμαρτυρεῖ λέγων· ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ πρὸς ἑμαυτὸν, ἡ μαρτυρία με συνέστιν ἀληθής. ἵνα δείξῃ τὴν ἑαυτὸν ἐνανθρώπησιν. καὶ τὸ ἀνάπαλιν πρὸς θεότητα λέγων· καὶ ἐγὼ μαρτυρῶ πρὸς ἑμαυτὸν, ἡ μαρτυρία με ἀληθής ἐστίν· ἵνα δείξῃ ἀληθινὴν θεότητα, καὶ ἀληθινὴν ἐνανθρώπησιν.

Οὐ δύο τοίνυν Θεοὶ, ὅτι ἔτε δύο Πατέ-

ρες· ἔδὲ ἀνήρηται ἡ ὑπόστασις τῆς Λόγου, ὅτι ἡ μία σωματική θεότης ὁ Υἱὸς ὁ Πατὴρ ἀλλὰ ὁμοῦσι τῷ Πατρί. ἔδὲ δύναται ὅτι ἑναμέτεροισι τῷ γενητικῷ, ἔδὲ ταυτοῦσι, ἀλλὰ ὁμοῦσι. ἔδὲ πάλιν λέγομεν αὐτὸν μὴ εἶναι ταυτὸν τῇ ἐσὶα τῷ Πατρί. ἐστὶ γὰρ ταυτὸν τῇ θεότητι, καὶ τῇ ἐσὶα ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ σὺν ἀλλοῖς τῷ τῷ Πατέρα, ἔδὲ δὸς ἀλλήλης ὑποστάσεως, ἀλλὰ ὡς ἀληθῶς Υἱὸς Πατὸς τῇ τε ἐσὶα, καὶ τῇ ὑποστάσει, καὶ τῇ ἀληθείᾳ. ἀλλ' ἐχ' ὁ Πατὴρ ἐστὶν ὁ Υἱός, ἔδὲ ὁ Υἱός ἐστὶν ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ Υἱὸς ἀληθῶς ἐκ Πατὸς γενη-
 νημέ. διὸ ἔτε δύο Θεοὶ, ἔτε δύο Υἱοί, ἔτε δύο ἅγια Πνεύματα, ἀλλὰ μία θεότης ἡ Τελες, Πατὴρ, Υἱός, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ὁμοῦσι ἔσα. ὅταν γὰρ εἴπῃς ὁμοῦσιον, ἔσιν σωματικῶς σημαί-
 νη. τὸ γὰρ ὁμοῦσιον, ἐχ' ἐνός ἐστὶ σημαντικόν, ἔδὲ ὅντ' ὁ Υἱὸς πρὸς Πατέρα γενησὶς τ' ἐσὶαν διί-
 σην, καὶ τὴν ὑπόστασιν ἀπαλλοτριῶ, διὰ τὸ ὁμοῦσιον. ἔδὲ γὰρ δεχάς δύο κηρύτῃ ὁ Θεὸς Λό-
 γος, ἀλλὰ μίαν δεχὴν. σινελεύσε' γὰρ, φη-
 σὶ, ὁ οἶκ' Ἰσραὴλ, καὶ ὁ οἶκ' Ἰσραὴλ, καὶ θῆσον' ἐαυτοῖς δεχὴν μίαν. ὁ τοίνυν δεχάς δύο κηρύτ-
 των δύο Θεοὶ κηρύτῃ. καὶ ὁ ἀναγρῶν τ' Λόγον, καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, Ἰσραὴλ σινελεύσε' ὑποφάνη. Μαρ-
 κίων γὰρ δύο δεχάς ὑποφάνη. μᾶλλον δὲ τρεῖς ἐαυταῖς ἐναντίας. οἱ δὲ νέοι Ἰσραὴλ, Σαμοσατί-
 ται ἔτοι, ἀνομῶσι τὴν ὑπόστασιν τῆς Λόγου. ἵνα κυριοκτόνοι καὶ αὐτοὶ δὸς φανθῶσι, καὶ ἐπαρην-
 σί Θεοὶ τ' Κυρίως ἡμῶν σωτηρίας.

Μία γὰρ ἡ δεχὴ, καὶ ἐξ αὐτῆς ὁ Υἱὸς εἰκὼν ἀπεικῆς, Φύσις ἐκτυπῶσα τ' ἴδιον Πατέρα, καὶ ὁμοία καὶ πάντα τρέπον. ὅτι Θεὸς ἐκ Θεῶ, καὶ Υἱὸς ἐκ Πατὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεῶ ἀληθι-
 νῶ, καὶ Φῶς ἐκ Φωτός, μία ἔσα θεότης, καὶ ἐν ἀξίωμα. διὸ φησὶ ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν. ἔτε κατ' εἰκόνα σὴν, ἵνα μὴ διέλῃ ἔτε κατ' εἰκόνα ἐμὴν ἵνα μὴ ἀνόμοιον καὶ ἀνίσον δὸς φάνη κατ' εἰκό-
 να δὲ ἡμετέραν καὶ τὸ ποιήσωμεν, ἵνα μὴ ἀλλότρι ὁ Πατὴρ τ' χρομῶν ὑπ' αὐτῶ, μη-
 δὲ ὁ Μονοθεὴς ἀλλότρι τ' δημογεγίας. ἀλλὰ ὁ Πατὴρ σὺν τῷ ὑπὸ δημογεγεί, καὶ ὁ

neque Patres duo: neque Verbi persona Pauli Sa-
 tollitur: quoniam Filii Divinitas nequa-
 quam in unum cum Patre conflatur. Non ni-
 Hære-
 enim Filius alterius est, quam Pater sub-
 stantia, sed consubstantialis Patri. Neque
 potest aut alterius esse à genitore substan-
 tia, aut ejusdem substantia, ac persona mi-
 nimè distincta, sed consubstantialis esse,
 ut diximus, oportet. Jam verò non id-
 circo idem esse cum Patre, quod ad essen-
 tiam attinet, negandum putamus. Est
 enim divinitas idem, & essentia cum Pa-
 tre Filius, nec ab eo diversus, aut ex alie-
 na quadam Hypostasi, sed verè Patris &
 essentiæ, & hypostasi & veritate filius.
 Tamen neque Pater sit Filius, neque Fi-
 lius vicissim Pater; sed Filius à Patre re-
 vera genitus. Ex quo fit, ut non duo sint
 Dei, Filiique duo; non Spiritus sancti duo;
 sed una sit in Trinitate divinitas, Pater,
 Filius, & Spiritus sanctus, planeque con-
 substantialis existat. Nam hæc ipsa vox
 consubstantialis, non conjunctionem ac
 conflationem declarat. Non enim ejus-
 modi vocabulum unum quiddam indicat:
 neque germani à Patre Filii substantiam
 secernit; aut hypostasim alienam facit: ut
 sibi consubstantialis ratio constare possit.
 Si quidem unum tantummodò, non duo
 principia divinus sermo prædicat. *Conve-
 nient, inquit, domus Juda, & domus Israël,
 & constituunt sibi ipsis principatum unum.*
 Quare qui duo principia proponit, toti-
 dem Deos obtrudit. Quisquis autem Ver-
 bum, ejusque personam tollit è medio, ju-
 daicam impietatem ostendit. Marcion sa-
 ne Principia duo, vel tria potius, & qui-
 dem contraria invicem, affirmat. At no-
 vi Judæi, Samosatani, inquam, isti, Verbi
 personam detrahunt: ut & ipsi Domini
 interfectores, ac Dei, & allata nobis à
 Domino salutis inficiatores habeantur.

Maneat igitur; unum esse principium, à
 quo Filius manarit, velut imago quædam
 accurata, quæ Patrem suum referat pro-
 priè, eique in omnibus similis existat. Quo-
 niam Deus est ex Deo, & à Patre Filius, De-
 us verus de Deo vero, lumen de lumine,
 una scilicet divinitas, unaque dignitas. Ob
 id ita loquitur: *Faciamus hominem ad ima-
 ginem nostram & similitudinem.* Non ad ima-
 ginem tuam dixit, ne divisionem induce-
 ret: neq; ad imaginem meam, ne dissimi-
 lem, & inæqualem ostenderet: sed ad ima-
 ginem nostram. Illud verò, *faciamus*, eò per-
 tinet, ne aut ab iis, quæ produxit, ab aliene-
 tur Pater: aut à procreandi functione Filius
 extraneus putetur. Ac verò Pater una cum
 Fff ij

Pauli Sa- Filio molitur: Filius item, per quem facta
mofare- sunt omnia, operis & ipse cum Patre est
ni. Hære- artifex. Tum quia Filius ab illo genitus est,
sis LXV. unus perfectusque Deus, ex Patre perfe-
cto, & perfecti Filii perfectus Pater; qui
quidem paternæ perfectionis imaginem
obtinere, imago minimè aspectabilis DEI,
non imaginis, exemplum, neque imagi-
nis imago, neque dissimilis; sed imago Pa-
tris; ut verissimam illam à Patre principii
ac temporis experte generationem nulla
in re variam dissimilemque monstraret.

Imago Pa- Quamobrem imago Patris est Filius.
tris est. Fi. Nam & reges pro eo quòd imaginem ha-
bent, non ideo reges duo sunt; sed unus
rex est duntaxat cum imagine sua. Nec
unum quiddam est duabus constans par-
tibus imperfectum. Verum perfectus Pa-
ter, perfectus Filius, perfectus Spiritus
sanctus. Ego enim, inquit, in Patre; non
ad eum modum, quo in hominis corde
sermo est: sed intelligibilem cum Filio
Patrem & Filium à Patre genitum asse-
rimus. Nequaquam verò Deus ille Ver-
bum in hominem velut in domicilium
quoddam subiit: adeo ut, posteaquam
homo genitus est, apparuerit in eo Ver-
bum, quod in cælo præterea sic, tanquam
in hominis corde sermo, inesset in Patre.
Hæc enim dogmata ex furioso Dæmonis
afflatu prodierunt, abnegatiqve fundi-
tus Dei notas præ se ferunt.

IX. Cum igitur pauca hæc, quæ hactenus
disputavimus, ad illius confutandam
Hæresim idonea esse judicemus: Neque
enim expugnata difficilis illorum vis est;
nec ejusmodi, minimè ut prudentibus
omnibus possit everti: cum, inquam, ve-
ritatis dogmate doctrinaqve spinarum il-
lius radices exciderimus, ejusque, ut ita
dicam, virus extinxerimus, ac lethiferum
illius venenum patefecerimus, postquam
scilicet opitulatorem cum Filio Patrem,
qui verè est, invocavimus, & Filium verè
subsistentem, ac genitum; nec non & Spi-
ritum sanctum subsistentem ejus Spiritum
ac salutarem, totiusque illius administrati-
onis ac susceptæ carnis authorem; quæ-
stionis ab novis illis Judæis propositæ ca-
pite per mortis trophæum, Crucem scili-
cet, comminuto, ad reliquas transeamus.

Dryinam vi- Caterum viperæ quoddam genus
pera genus. est, Dryinam vocant, illi Hæresis condi-
tori quamvisimillimum. Quod ut plu-
rimum in herbis, aut quercubus de-
litescit: unde ei Dryinæ nomen est,
eo quòd arbores confectetur atque in-
ter folia quæ ex arbore decidunt jacens,

ΑΥΙΟΣ ΔΙ' ὧν τὰ πάντα γέγονε συνδημιουργός
τῷ Πατρὶ, καὶ διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ γεγενῆσθαι
τὸ Υἱόν, εἰς Θεὸς τέλει, ἐκ τελείας Πατρὸς,
καὶ Πατὴρ τέλει, ἐκ τελείας Υἱοῦ, τὴν πατρικῆς
τελειότητος ἔχοντα τὴν εἰκόνα, εἰκὼν Θεοῦ
τὸ ἀόρατον, ὡς ἀόρατον εἰκὼν, ὡς εἰκὼν
εἰκὼν, ὡς ἀνόμοιος, ἀλλ' εἰκὼν τῷ Πα-
τρί, ἵνα τὸ ἀπρόσβατον δείξῃ τῆς ἀπὸ
τῷ ἀνάρχῳ, καὶ ἀχρόνῳ γενήσεως ἐν ἀλη-
θείᾳ.

Εἰκὼν τοίνυν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί, καὶ γὰρ
καὶ οἱ βασιλεῖς ὡς διὰ τὸ ἔχον εἰκόνα δύο εἰσὶ
βασιλεῖς, ἀλλὰ βασιλεὺς εἰς σὺν τῇ εἰκόνι,
(εἰς βασιλεῖς.) ὅχι ἐν ἑκαστῷ δύο μερῶν ἀτε-
λεῖς ὑπάρχον, ἀλλὰ τέλει ὁ Πατήρ, τέ-
λει ὁ Υἱός, τέλει τὸ ἅγιον Πνεῦμα. ἐγὼ
γὰρ ἐν τῷ Πατρί, ὡς λόγος ἐν καρδίᾳ ἀν-
θρώπου, ἀλλὰ Πατέρα οἶδαμεν νοητὸν σὺν
Υἱῷ, καὶ Υἱὸν ἀπὸ Πατρὸς γεγενῆσθαι. καὶ
ὡς ἐν ἀνθρώπῳ ἐλθὼν εἰς οἰκητήριον ὁ
θεὸς λόγος καὶ μετὰ τὸ γεγενῆσθαι ὁφθέν-
τα ἐν αὐτῷ τὸν λόγον, καὶ πάλιν ἐν Θεῷ ὑ-
πάρχοντα ἄνω, ὡς ἐν καρδίᾳ ἀνθρώπου λό-
γος. ταῦτα γὰρ τὸ δαίμον ἐμμερόντη-
σεώς ἐστίν, καὶ ἐπαρνησιθείας πάσης ἔχοντα
τοῦ χαρακτήρος.

Ταῦτα δὲ τὰ ὀλίγα πρὸς τὴν τέττα Αἰρε-
σιν καλῶς ἔχον δοκιμάσαντες, ὡς δυσχερὲς
γὰρ ἡ τέττων δύναμις, ὅτε μὴ δυναμὴ ὑπὸ
πάντων σιωπῇ ἀνατρέπεσθαι διὸ καὶ τέττα τὰς
ρίζας τῶν ἀκανθῶν ἐκτεμόντες τῷ τῷ ἀληθείας
κηρύγματι καὶ φωνῇ, καὶ τὸν ἱόν, ὡς εἰ-
πεῖν, ἀποσέσαντες, καὶ τὸ δηλητήριον τέττα
προδείξαντες, τὸν δαίμον ὑπὸ πικρῇ κληρο-
σὺν Υἱῷ Πατέρα, τὸν ὄντως ὄντα, καὶ Υἱὸν
ὄντως ἐνυπόστατον γεγενῆσθαι, καὶ τὸ ἅγιον
Πνεῦμα τὸ αὐτὸ Πνεῦμα ἐνυπόστατον, καὶ σω-
τηρίον τῆς οἰκονομίας, τῆς ἐνσάρκως περιμειρίας,
διὰ τῶν προπαίεων καὶ τῷ θανάτῳ, τῶν σω-
φρων, τὴν κεφαλὴν τέττα ῥήξαντες, τῶν ζῶ-
ντων τῶν νέων Ἰσραηλίων, ὑπὸ τὰς ἐξῆς ἰω-
νὴν ὡς ἀγαπητοί.

Δρυῖνας γὰρ τις ἔχισ ἔτι καλεσμένη, τέττω
ἔοικε τῷ Αἰρεσιάρχῃ ὡς δρυῖνας λέγει μὲν
εἶναι ἔχισ, ὡς δὲ τὰς πόας, ἡ καὶ δρυῖνας
ἐμφωλεύει συνεχέσασα. διὸ καὶ δρυῖνας κα-
λεῖται, ἀπὸ τῶν φιλόσφρονον αὐτὸ εἶναι, καὶ
ἐσὺν παρρησίᾳ ἀναμέσον τῶν ἐκ τῶν δένδρων

ἐπιπορεύων Φύλλον τῇ ἐκάστῃ χλωρότητι. & A
τοσῆτον δὲ εἶναι ὀδυνηρὸν τὸ ζῶν, εἴαν δὲ
Ἰημεῖν θάνατον εὐποιεῖν. ἔτως γὰρ καὶ ἔ-
τ' & καὶ ἡ ἀπ' αὐτῶν Αἰρεσις πάντων δεξιω-
ἐαυτὸν ἀπεικάζει, Χρῆστὸν μὲν ὄνομα ἐνδε-
μῶν & ἰσχυρὸν δὲ τὸ Φρόνημα ἐπανηρημῶν &
λόγον Χρῆστὸν ὁμολογῶν, σὺν ὄντα δὲ τῶτον
διανοεῖται. καὶ ἐν πολλοῖς ἐαυτὸν θριαμ-
βεύων σὺν ἀρχυνεται. & καὶ τὴν δοκῶσαν δι-
δασκαλίαν, πλάνην δὲ ἔσσαν, ἐν τῷ ὑποδή-
ματι τῶ Χρῆστου καλαπεπατηκότες, καὶ τῇ σμί-
λῃ τῇ ἱατρικῇ τῶ Εὐαγγελίου σὺν δεδηγμέ-
νης ἀμύχαντες, τὸν τοῦ ἰδὸν ἀπ' αὐτῶν ἐκκρίνοντες, B
Ἰπὶ τὴν τ' ἐξῆς διήγησιν, ὡς περιέπον, ἐλευσόμεθα.

ΚΑΤΑ ΜΑΝΙΧΑΙΩΝ. ΜΣΤ', Η ΚΑΙ ΞΣΤ'.

ADVERSUS MANICHÆOS.

*Hæresis XLVI. sive
LXVI.*

ΜΑΝΙΧΑΙΟΙ, οἱ καὶ Αἰσανῆται λεγόμενοι,
διὰ τινὰ ΟΥτέραν, ἀπὸ τ' Μήσης τ' πο-
ταμῶν ἐλθόντα Αἰσαν, ἔτι καλέμενον, ἐν τῇ Ε-
λευθεροπόλει ἐνέγκαντα αὐτήν τὴν τῶ δηλητη-
ρίῳ τῶ πρᾶγμα εἶναι ἔτοιχ' & καὶ ἐκείνους C
τῶ βίῳ αὐτῶν ἐκήρυξαν μέγα τῷ κόσμῳ κακὸν
μὲν τ' Σαβελλίῳ ἐπανάσασιν. ἐν χρόνοις γὰρ ἔ-
τρι Αὐρηλιανῶ τῶ Βασιλέως γεγόνασι, πρὶν
ἔτ' & τέταρτον τ' αὐτῶν βασιλείας. ἔστι δὲ ἡ
πολυθρύλητ' & καὶ ἐν πολλοῖς μέρεσι τ' γῆς
Φημιζομένη, ἐκ Μάνη τινός, ὡς ἔφη, λαβῶσα
τὸ πλατυθῆναι ἐν μέρεσι τ' γῆς.

Μάνης δὲ ἔτ' & ἀπὸ τ' Περσῶν ὁρμαῖο
γῆς, Κεβεῖκ' & μὲν τὸ πρῶτον καλέμεν &
ἐπονομάσας δὲ ἐαυτῷ Μάνη ὄνομα, τάχα
οἶμαι ἐκ τῆς τῶ Θεοῦ οἰκονομίας, τὸ μα-
νιῶδες ἐαυτῷ ἐπισημασάμεν & ὄνομα. καὶ ὡς D
μὲν αὐτὸς ὤρετο, καὶ τὴν τ' Βαβυλωνίαν γλῶτ-
ταὶν δὴθεν σκεῦος ἐαυτῷ τὸ ὄνομα ἐπέθετο. τὸ
γὰρ Μάνη ἀπὸ τ' Βαβυλωνίας εἰς τὴν Εὐλα-
νίδα μετὰ φερόμενον σκεῦος ὑποφαίνει τὸ ὄνομα.
ὡς δὲ ἡ ἀλήθεια ὑποφαίνει, τ' μανίας τὸ ἐπώνυ-
μον κέκτηται, δι' ἣν ἐνεβροντίθη ὁ ἐλεφνός
τῷ κόσμῳ ὑποπείρα κακοδιδασκαλίαν. ἣν
δὲ ἔτ' & ὁ Κεβεῖκ' &, χήρας τινός δὲ λ' &
ἡ τις ἄποις τελευτήσασα, κατέλφεν αὐτῶν
χρημάτων ἀσωταίαν πλῆθος, χρυσῶτε

cujusque in se viriditatem exprimat. Ac Pauli Sa-
licet non adeo acerbum dolorem inurat molite-
hoc animal; tamen si diutius virus adhae-
serit, lethum affert. Eodem prorsus mo-
do Hæreticus iste, cum secta sua ad omnia
sefe genera institutorum applicans iis se
quam simillimum efficit. Nam & Chri-
sti sibi appellationem imposuit, & Judæo-
rum dogmata profiteretur; & cum Ver-
bum esse Christum fatetur, non cum ta-
men esse, secum animo statuit. Denique
in plerisque se sine ullo pudore traducit.
Cujus nos doctrina, sive potius errore,
Christi velut calceo proculcato, medi-
coque Evangelii scalpello iis qui morfi
erant scarificatis, ac veneno omni ab illis
exempto ad insequentem, ut ante dixi-
mus, disputationem transibimus.

I. MANICHÆI, quos Acuanitas
de Acua Veterani cujusdam
nomine vocant, qui è Mesopotamia pro-
fectus, lethiferum illud virus Eleuthe-
ropolin transtulit, magnum per illud tem-
pus, in quod ætas ipsorum incurrit, præ-
dicatione sua malum in orbem terrarum
invexerunt. Nam Aureliano imperan-
te, quarto ejus imperii anno emergere
coeperunt. Celeberrima hæc Hæresis
est, & quamplurimas regiones illius fa-
ma peragravit: quæ à Mane, uti dixi,
quodam per multas oras partesque terra-
rum dissipandi sui initium accepit.

Porro Manes genere Persa Cubri-
cus primum appellatus Manis sibi no-
men imposuit. Atque hoc divina
quodam providentia factum arbitror,
furoris uti sibi nomen adscisceret: quan-
quam eo se cognomine afficere cogita-
bat, quod Babyloniorum lingua vas si-
gnificat. Manes quippe Babylonius, si
Græcè transferatur, id est vas expri-
mit. Sed ita se res habet, ut à furore
& insania ejusmodi sibi appellationem
indiderit, quæ fanatici more percitus,
infelix pessimum in Orbe dogma disse-
minavit. Sed Cubricus iste viduæ cu-
jusdam servus fuit, quæ sine liberis de-
cedens infinitam ei pecuniarum vim & auri

Mani-
chai.
Hæresis
LXVI.

argentiqve, & aromatum, cæterarum-
qve rerum copiam testamento reliquit;
cum eandem ipsam hæreditatem à Ter-
bintho quodam perinde & ipso servo mu-
lier accepisset, qvi murato nomine Assy-
riorum lingua Buddas est dictus. Atqve
hic Scythiani cujuspiam servus fuit, qvi
è regione Saracenorum oriundus in Pala-
stina finibus in Arabia scilicet educatus
fuerat. Ubi Græcorum lingua ac litera-
rum studiis institutus, summam inanissi-
marum hujus mundi disciplinarum scien-
tiam adeptus est. Cumqve identidem
negotianti gratia in Indiam proficiscere-
tur, magnam & copiosam mercaturam
faciebat. Ex qua plurimum locupletatus
Thebaidem obire solebat. Portus enim
Mare rubrum varios habet, quibus ad
Romanum limitem aditus diversè patet.
Horum unus Ælam spectat, quam sacræ
literæ Ælon appellant. Quem ad locum
tertio demum anno Salomonis appulsa
navis aurum advehebat, & elephanti-
nos dentes, & aromata, nec non & pavo-
nes aliæque nonnulla. Alius est por-
tus ad Castrum Clysinatis obversus. Ter-
tius in superioribus Ægypti partibus ad
Berenicem pertinet, quæ ad Thebaidem
pervenitur; indidemque advectæ ex In-
dia merces per Thebaidem distrahuntur,
aut Alexandriam Chrysorrhœa flumine,
qvi idem ac Nilus est, & in scripturis Ge-
on dicitur, adeoque per totam Ægyptum
ac Pelusium usque devehuntur. Adeum-
que modum ad alias urbes naves appli-
cant mercatores, qvi ex India merces in
Romanorum fines important.

Portus ru-
bri maris
varii.

II. Hæc ego paulo diligentius hi-
storia sum caussa persecutus, ut unius-
cujusque sectæ stirpem & originem le-
ctores cognoscerent. Nam qvi narra-
tionem aliquam instituit, ad id pro viri-
bus eniti debet, ut ab ipsis quodammodo
radicibus rein omnem repetat; unde ve-
ritas constare possit; licet alioqvi scripto-
ri sermonis elegantia, & orationis venu-
stas non suppetat; quo ex rei veritate
prudentibus id quod quæritur compro-
betur. Sed ut ad Scythianum redeam,
hic initio divitiis inflatus, & aromatum,
cæterarumque ex India opum copia, cum
Hypælen Thebaidis oppidum venisset,

Scythianum
Manichæi
dogmatum
auctor.

καὶ λεγύμεν, καὶ δρωμάτων, καὶ ἄλλων. καὶ
αὕτη δὲ τῇ κληρονομίᾳ τῇ διαδοχὴν ἔχεν ἐκ
* Τερσίνθου τινός, ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ὑπάρξαν-
τος, μετονομασθέντος δὲ Βυθδαῖ καὶ τὴν τῇ
Ἀσσυρίων γλῶτταν, ὅς καὶ αὐτὸς ὁ δὲ ὑ-
πῆρχε Σκυθιανῶν τινος, διὰ τὴν Σαρακηνίας
ὁρμωμὸν, καὶ δὲ τὰ τέρματα τῇ Παλαιστίνῃς,
τετέστι ἐν τῇ Ἀρράβιᾳ ἀναστραφέντος. ἔτι
ὁ Σκυθιανὸς ἐν τοῖς περὶ φημιμένοις τόποις παι-
δεύσει τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, καὶ τῇ γραμ-
μάτων αὐτῷ παιδείᾳ, ὅθεν τε γέγονε πρὸς
τὰ μάταια τῶ κόσμου φρενήματα. αἰεὶ δὲ
Βυθδαῖ τὴν πορείαν ἔπαι τὴν τῇ Ἰνδῶν χώραν
παραγματείας χάριν, πολλὴν ἐμπορίαν ἐποιεῖ-
το. ὅθεν πολλὰ κτησάμενος ἐν τῇ κόσμῳ,
καὶ διὰ τῇ Θεβαΐδῃ διῶν ὅρμοι γὰρ τῇ Ερυ-
θρᾷ θαλάσῃς διάφοροι, ἔπαι τὰ εἶδη τῇ
Ρωμανίας διακεκρημένοι, ὁ μὲν εἰς, ἔπαι τῇ
Αἰλῶν, ἢ τις ἐστὶν ἐν τῇ Θεῖᾳ γραφῇ Αἰ-
λῶν. ἐνθα πρὸς ἡ ναὺς Σολομῶντος διὰ
τῶν ἐτῶν ἐρχομένη ἔφερε χρυσόν, καὶ ὀ-
δόντας ἐλεφαντίνους; δρωμάτα τε, καὶ ταῦ-
νας, καὶ τὰ ἄλλα, ὁ δὲ ἕτερος ὅρμος ἔπαι
τὸ Κάστρον τῶ κλύσματι. ἄλλως δὲ ἀνω-
στάτω ἔπαι τὴν Βερνίκην καλαμμένην, δι᾽ ἧς
Βερνίκης καλαμμένης ἔπαι τὴν Θεβαΐδα φέρον-
ται, καὶ τὰ διὰ τῇ Ἰνδικῇ ἐρχόμενα εἶδη ἐκεί-
σε τῇ Θεβαΐδι διαχύνεται, ἢ ἔπαι τὴν Ἀλε-
ξανδρείαν διὰ τῶν χρυσορροῶν ποταμῶν, Νείλῳ
δὲ φημι, τῶ καὶ Γῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς φε-
ρομένη, καὶ ἔπαι πᾶσαν τὴν Αἰγυπτίων γῆν,
καὶ ἔπαι τὸ Πηλῶσιον φέρεται. καὶ ἔτιως εἰς
ταῖς ἄλλαις πατρίδας διὰ θαλάσσης διερχό-
μενοι οἱ διὰ τῇ Ἰνδικῇ ἔπαι τὴν Ρωμανίαν ἐμ-
πορεύοντες).

Ταῦτα δὲ μοι καὶ λέξιν ἐπαχθῶς ἐκείνου
Διὰ τὴν πρὸς Θεβαΐδα, ὅπως καὶ τῇ φημι ἐκείνης ὑπο-
θέσεως οἱ ἐκ τῶν φημι ἐθέλοντες μὴ ἀμοιρήσωσι.
δεῖ γὰρ τῇ Θεβαΐδῃ διηγήσασθαι τινὶ καὶ δύνα-
μιν Θεβαΐδῃ, καὶ ἐκ τῇ φημι ποιῆσαι τὴν
εἰσαγωγὴν. ἐνθεν ἀρίσκεται καὶ τὰ τῇ ἀλη-
θείᾳ, καὶ τε διὰ τῇ λέγων ἀκροατίας λόγος,
καὶ ἀπειρίας φθογῆς. ὅπως διὰ τῇ ἀληθινῇς
ἰστορίας τὸ ζητῆμα τοῖς συνετοῖς ἀποδίδχθή-
σεται. ἐν δὲ τῇ τῶν ἔτι ὁ Σκυθιανὸς πλε-
τω πολλῶν ἐπαρθεῖς, καὶ κτήμασιν ἡδυσημάτων,
καὶ τοῖς ἄλλοις, τοῖς ἀπὸ τῇ Ἰνδίας, καὶ ἐλθὼν πρὸς τὴν
Θεβαΐδα εἰς Ὑψηλὴν πόλιν ἔτι καλαμμένην,

εὐρών ἐκεῖ γύναιον ἐξωλέσατον, καὶ κάλλος
σώματός περὶ ὅπλον, ἐκπλήξαν τε αὐτῇ τὴν
ἀσωεσίαν, ἀνελόμυρος τε τῆς ἀπὸ τῆς σέ-
γης (ἔσηκε γὰρ ἡ τοιαύτη ἐν τῇ πολυκοίνῳ ἀ-
σεμνότητι) ἐπεκαθέσθη πρὸ γυναικός, καὶ ἐλευ-
θερώσας αὐτὸ, συνήφθη αὐτῇ πρὸς γάμον.
Χρόνος δὲ πολλὰς περὶ ὁπλόντων, διὰ τὴν
ὑπερβολὴν ἧς εἶχε τρυφῆς, σὺν λύνειεν ὁ ἀλη-
τήριος. ἀλλὰ ὡς δὲ γὰρ καὶ ἐθαίς κακῶν, ἐκ
τῆς περὶ τῆς τρυφῆς σέγης ἐπενόησαν
πὸν καὶ τὸν νῦν τί κακώτερον τῷ βίῳ περὶ
σας, καὶ ἂν ἐαυτὸς διανοηθείς, ἐπλάσσει ῥήματα
διαῦτα σὺν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς εὐράμυρος, καὶ
Πνεύματός ἀγίου φθογῆς, ἀλλὰ ἀπὸ λο-
γισμῶν ἀνθρωπείας φύσεως τῆς ὁμολογίας φά-
σκων, τίνι τῷ λόγῳ ἀνίστα καὶ τὰ ἐν παντὶ τῷ
ὀριζομένῳ τῆς κτήσεως κύτφ, μέλαν καὶ λευ-
κόν, πυρρὸν καὶ χλωρόν, ὑγρὸν καὶ ξηρόν, ἔρα-
νός καὶ γῆ, νύξ καὶ ἡμέρα, ψυχὴ καὶ σῶμα, ἀ-
γαθόν τε καὶ φαῦλον, δίκαιον τε καὶ ἀδίκον, ἀλλ'
ὅτι πάντως ταῦτα ἐκ δύο τινῶν συνέστηκεν.
ἐνεκίοντα δὲ ἐν τῇ αὐτῇ διανοίᾳ ὁ Διαβολὴς,
ἐπὶ πλείονι σφατεύσας καὶ τῆς ἀνθρωπείας
φύσεως, τὸ δὴνὸν φρόνημα, ὡς ὑπονοεῖν τὸ μὴ
ὄν, καὶ ὄν μὴ ἐπιγινώσκῃν, ἵνα πόλεμόν τινα
ἐν ταῖς διανοίαις τῆς ἡπατημένων ἐνέστηται τῆς
νομίζουσιν εἶναι τι μὴ τὸ ὄντα. καὶ ὡς εἰπεῖν
ἐκ δύο ριζῶν, ἡ δύο δὲ χῶν ἐνεργείᾳς τὰ πάν-
τα, ὅπερ ἐστὶ πάντων δυσσεβέσατον καὶ μοι-
χθηρότατον. ἀλλὰ περὶ τῆς αὐτῆς ἐρῶ. ἐν
ταῖς γὰρ ὁ περὶ φημένῳ Σκυθιανὸς τυφλω-
θεὶς τῇ διανοίᾳ, λαβὼν περὶ Πυθαγόρα τὰς
περὶ φάσις, ἔτιως ἐφρόνησε, καὶ βίβλους τέσ-
σαρας ἐκ τῶν πλάσσειται, τῇ μιᾷ ὄνομα θέ-
μιον Μυστηρίων, τῇ δὲ δευτέρᾳ Κεφαλαίων,
τῇ τρίτῃ Εὐαγγέλιον, τῇ τετάρτῃ Θεσαυ-
ρῶν ἐν αἷς τὰ ἰσόζυγα καὶ τὰ ἰσόρροπα δύο
δεχῶν συζεύξας περὶ σωπα καὶ ἐκάστῳ
ὑποθέσει, ἔτιως ὑπολαβὼν ὁ τάλας, καὶ ἔ-
τιως καὶ τὸ τοῦ μέγας ἐφαντάζεται, ὡς τι
μέγα εὐρών τῷ βίῳ. καὶ τῷ ὄντι μέγα κα-
κόν εὐρατὶ τῷ βίῳ, καθ' ἑαυτὸ καὶ τῷ ὄντι
πλανωμένων.

Ἐπεὶ δὲ ὁ ἀνὴρ ἐν ταῖς ἡν, ἀκηκόη δὲ πῶς
οἱ Προφῆται, καὶ ὀνόματός περὶ φητεον περὶ τῆς
ἐκ κόσμου συστάσεως, καὶ περὶ τῆς ἐνός καὶ μο-
ναρχίας αἰετοῦ, καὶ μὴ διαλείπουσι τὰ εἶναι
Πατρός, καὶ τῆς αὐτῆς Υἱοῦ, καὶ τῆς ἀγίας Πνεύματος.

Libique perditam quandam mulierculam Mani-
invenisset eleganti corporis specie, pro chazi.
eo ac stolidus erat stupore affectus, & Hæresis
lupanari, ubi tum meretriciam exerce-
bat, abducit; & ad eam adhærescens, in
libertatem assertam sibi in matrimonium
adjunxit. Deinde longo post tempore
homo nefarius prædelitiis minimè sese
continens, & in otio degens, ac sceleribus
assuetus, novi aliquid in orbem intro-
ducere nimio ex luxu in animum indu-
xit. Itaque voces quasdam ejusmodi ex
se, non ex literis sacris, aut ex sancti
Spiritus oraculis, sed ex infelici humani
ingenii ratione commentus est. Quæ
enim, agebat, ratio est, cur quæ in tota
hac rerum universitate continentur, in-
æqualia sunt, puta album, & nigrum,
sulum & viride, humidum & siccum,
coelum ac terra, nox & dies, anima &
corpus, bonum & malum, justum & in-
justum, nisi quod ex duobus hæc sunt
principiis exorta? Diabolus enim acrius
adversus humanum genus bellum mo-
vens illius menti portentum illud opi-
nionis ingeneravit; adeo ut quod nus-
quam est, animo conciperet, & quod rei-
psa, est minimè cognosceret, ut in misere
aberrantium hominum ingeniis quod-
dam bellum excitaret, qui præter eum
qui revera est esse alium arbitrantur; at-
que à duabus, ut ita dicam, radicibus, si-
ve principiis universa perfici, quod omni-
um impium maximè est, ac longe perdi-
tissimum. Sed de ea re postea dicemus.
In iis igitur Scythianus ille excæcatus ani-
mo, atque à Pythagora erroris argumen-
ta nactus ejusmodi opiniones habuit:
ac libros quatuor conscripsit: quorum
unum, Mysteriorum, inscripsit: alterum
Capitum: tertium Evangelium; quar-
tum Thesaurorum. In iis paria atque
æqualia duo principia, personasque in
unoquoque argumento copulans, ita sibi
persuaserat miser, itaque hac in parte so-
mniabat, magnum à se quiddam in vita
reperitum. Et verò magnum sanè ma-
lum in suam eorumque, quibus impo-
suit, perniciem in vitam invexit.

III. Inter hæc cum audisset Prophetarum
ac Legis oraculis Mundi præcreationem,
atque unum solumque omnium
Principem modoratoremque celebrari,
qui & semper existeret, nec desineret un-
quam, Patrem scilicet, ac Filium & Spiritum

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

sanctum, abundantioribus: nimis delitiis A impulsus, atque ut rudi imperitoque erat ingenio, cavillans, ac vehementiore luxu fractus. Hierosolymam sub Apostolorum tempora proficisci statuit, ut illic sermonem cum iis conferret, qui ea prædicarent, quæ ad unius principatum, resque à Deo conditas pertinerent. Itaque simulatque ad urbem illam accessit, cum Presbyteris, qui illic erant, quique ex legis à Deo Mosi tradita, ac Prophetica disciplina præscripto vitam instituebant, disputare coepit. Qui enim, aiebat, unum esse Deum asseritis, qui noctem diemque condiderit, nec non carnem & animam, siccum & humidum, cælum atque terram, tenebras ac lucem? Quod cum illi aperte demonstrarent: neque enim occulta veritas est; contra ille sine ullo pudore contendere. Verum ubi nihil proficit, in eadem nihilominus molestiæ impudentiâ persistit. Postremo cum nihil efficeret omnino, sed victus potius abscederet, magicis quibusdam libris adhibitis, (erat enim maleficiorum peritus, ac perniciosam illam & exitiabilem artem ex Indorum, & Aegyptiorum, Gentiliumque disciplina velut mercimonium quoddam abstulerat) præstigiis illudere conatus est; ac domo quadam conscensa nihilo magis quod volebat assecutus est. Quippe inde præceps decidens ex hac vita migravit, cum multos illic annos egisset; atque unum tantummodò secum discipulum habuisset, Terbitum videlicet illum, quem diximus, cui & sua omnia velut fidissimo benevolentissimoque administro commisit. Hic mortuum Schytianum quam honorificentissime sepelivit. Tum apud se deliberans statuit ad illam mulierculam non reverti, quam è meretricio quaestu, ac servitute sibi Scythianus adjunxerat. Itaque cum omnibus quæ habebat, auro scilicet, argento, cæterisque copiis in Persidem aufugit. Ibi ne deprehenderetur, mutato nomine pro Terbintho, Buddam se, uti diximus, appellat. Atque hic pessimam rursus quatuor illorum Scythiani librorum, ac magicarum artium & præstigiarum hæreditatem adiit. Idem enim literarum apprimè studiis erat eruditus. Sed cum in Perside & ipse disputaret, atque apud viduam quandam habitans, cum ædituis, ac sacerdotibus Mithræ, imprimisque Parco quodam, ac Labdaco Prophetis de

Terbitus
Scythiani
discipulus.

τῷ, ἡθέλητε πεποιητέρα τινὶ Φερύμῳ ἢ
δυπαθεία, καὶ κτ' ἢ ἰδιωτικὸν αὐτῷ γενέσθαι
θάζων, καὶ βαρεῖς τρήνας ἐν ἑαυτῷ ἀγόμε-
νῳ, σέλλεον τὴν πορείαν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα
πρὸς τοὺς χρόνους τῆς Αποστόλων, ὡς δὴθεν ἐκείσε
ποιεῖν τὸν λόγον πρὸς τοὺς τὰ Ἰπὶ μοναρχίας
κηρύττοντας, καὶ τὴν Θεῶν κτισμάτων.
ὁ δὲ τὰ λας ἀνελθὼν, ἀντιβῆλθῃ ἤρξατο
πρὸς τοὺς ἐκείσε Πρεσβυτέρους, τοὺς κτ' ἢ νο-
μοθεσίαν Θεῶν τῇ Μωϋσῇ δοθεῖσαν, καὶ
Προφητικὴν ἐκείσε Προφήτη διδασκαλίαν βι-
ῶντας. ὅτι πῶς Φατε ἓνα Θεὸν ποιήσαντα
B νύκτα τε καὶ ἡμέραν, σάρκα τε καὶ ψυχὴν, ξη-
ρόν τε καὶ ὑγρόν, ἕρανόν τε καὶ γῆν, σκότῳ τε καὶ
Φῶς; οἱ δὲ σαφῶς ἐδείκνυνον. ἡ γὰρ ἡ ἀλήθεια
πῶς κέκρυπται. ὁ δὲ ἀντιλέγων ἐκ ἡχύνετο.
μηδὲν δὲ δυνάμει πρᾶναι, ὅμως τῇ ἀ-
ναιχωτιᾷ τὴν χαλεπότητ' ἐφέρετο. ὡς δὲ
ἐκ ἰχυσέ τι ἀνῆσαι, ἀλλὰ τὸ ἡπὶ μᾶλλον ἀ-
πληγέκατο, ἐπετήδευσε δι' ὧν εἶχε μαγικῶν
βιβλίων (καὶ γὰρ καὶ γῆς ὡς διὰ τὴν Ἰνδῶν
καὶ Αἰγυπτίων καὶ ἐθνομύθη σοφίας, ἐμπο-
ρευσάμην τὰ θανά καὶ ὀλετήρια τὴν γοη-
τείας.) Φαντασίαν τινὰ Ἰπὶ δώματι ἀνελ-
C θῶν καὶ Ἰπὶ τηδεύσας, ὅμως ἐδὲν ἰχύσας, ἀλ-
λὰ κατὰ πεσὼν ἐκ τῶν δώματι, τέλει δὲ βίῃ
ἐχρήσατο. ὡς δὲ διατρέψας ἐκεῖ ἱκανὰ ἔτη.
μαθητὴν δὲ ἔχων ἓνα μόνον μετ' ἑαυτῶν, τὸν
προφητευόμενον Τέρβιδον, ὃ καὶ τὰ ἴδια Ἰπὶ σεν-
σεν ὡς πωσινωτάτω, καὶ κατ' ὄνομα αὐτῷ
ἐξυπηρετημένῳ ὃς τελευτήσαντ' ἑτῆς Σκυ-
θιανῆς, κηδεύει μὲν αὐτὸν Φιλοφρονέσαστα, καὶ
θάψας σκέπτει μὴ πρὸς τὸ γύναιον ἀνακάμ-
ψαι, τὸ ἡδὴ διὰ πορνείας, ἦτοι ἀρχμαλωσίας
τῇ Σκυθιανῷ σωημένον ἀλλὰ διὰ τοῦ δόρατος
λαβὼν πάντα ὅσα πρὸς εἶχε, χρυσόν τε καὶ
D ἄργυρον, καὶ τὰ ἄλλα, εἰς τὴν Περσῶν χώ-
ραν, ἑαυτῷ τὸ ὄνομα, ἵνα μὴ κατάφωρ-
γῇ, ἀντὶ Τερβιδῆς, ὡς ἀνω μοι προδεδή-
λωται, Βεδοῦν ἑαυτῷ ἐπιθέμεν ὄνομα. ἔ-
τ' δὲ πάλιν ἔχε κακῶς διαδοχῶς κληρο-
νομίας, τὰ τέσσαρα βιβλία τῆς Σκυθιανῆς,
καὶ τὰ τὴν μαγείας ἐπιτηδεύματα. ἦν γὰρ
καὶ ἔτ' ἐν γράμμασιν ἐπιμελέσαστα πε-
παιδευμένῳ. ὡς δὲ καὶ αὐτὸς διαλεγόμε-
ν' ἐν τῇ Περσῶν χώρα κατὰ χεῖρας πρὸς γραῦν
τινα χήραν, καὶ τοῖς δὲ Μίδρα νεωκόροις
τε καὶ ἱερεῦσι δὲ εἰδώλῃς, Προφῆτη τινὶ

Πάρεω καὶ Λαβδάνω συζητήσας πρὸς τὸ δύο
 δεχῶν, καὶ μὴ διωγθεὶς μήτε καὶ πρὸς
 αὐτὴν τῆς εἰδωλολατρίας πρυτάνεις δια-
 λεχθῆναι, ἀλλ' ἐλέγχω καὶ πᾶσας παρ' αὐ-
 τῶν, καὶ αἰχμῶ ἀπενευκάρησεν, ὡσαύτως
 τῶν περὶ τὴν Σκυθικὴν τὰ ὅμοια φε-
 νήσας, ὅτι τὸ δωματίον ἀνελθὼν, μαγεύειν
 τι δίδεν πρὸς τὸ μή τινα αὐτῷ ἀντιλέγειν
 ὑπὸ τῆς αἰχμῆς καταχθίς κα-
 τέπεσε, καὶ ἔτι τὴν τέτληκε, δι' ἣν ἡδύλετο
 ὑπὸ τῆς αἰχμῆς μαντικῶν ἐνέργειαν. ἡ δὲ γραῦς
 πρὸς αὐτὴν τὴν τέτληκε, καὶ μὴ ἔχουσα
 παῖδα, μηδὲ τινα τῶν διαφερόντων, ἐμεινε
 πολλῶν τῶν χρόνων ἔτι. ὕστερον δὲ πρὸς
 λαβέτο πειραμένη τὸν Κεδρικόν, τὸν καὶ
 Μάνην, ἐαυτῇ πρὸς ὑπηρεσίαν. καὶ τε-
 λευτῶσα κατέλιπεν αὐτῷ τὰ τῆς κακῆς
 κληρονομίας, ὡς ἰὼν ἀπὸ ἀσπίδος κατα-
 λειφθέντα εἰς πολλῶν φθορὰν καὶ ἀπώ-
 λειαν.

Πάλιν δὲ Κεδρικὸς ὁ ἐαυτὸν ἐπονομάσας
 Μάνην, ἐν αὐτοῖς διήγε, καὶ ἐν αὐτοῖς διελέγετο. καὶ
 ὡς ἔδει αὐτῷ ἐπέθετο, ἀλλὰ ἀκούοντες Μανι-
 χαῖς διδασκαλίαν, ἐδυσφόρου μὲν, καὶ ἐξενόλε-
 κλοντο πάντες ὑπὸ τῇ κακῇ καὶ ὁμολογίᾳ καὶ
 ποιῶν, καὶ κενὴ ἀπάτη, ὁ δὲ ὁρῶν τὰ ἴδια τὰ κακο-
 μηχανίας ἀναρεπόμενα τὰ λόγων σιωπήματα,
 τὰ διανοίαν κεκρωθεὶς ἐπενόησεν αὐτῷ πρὸς
 ἑαυτὸν, δι' ἣς τὸ ἴδιον πλασματικῆς δῆνοποιήσεως
 ταύτης συστήσει. καὶ Φήμης διαδοθείσης, ὡς ὁ υἱὸς
 τῆς τῆς Περσῶν βασιλέως ἀλγυμῆτινι πρὸς
 πῶν, καὶ κατέκρινεν ἐν τῇ βασιλευσῇ Περσίδι
 πόλιν. καὶ ὅτε ἐκείσε ὁ Μάνης διέτριβεν, ἀλλὰ ἄλ-
 λη περὶ ἀπὸ πέρρωθεν τῆς βασιλέως. ὑπὸ τῇ ἰδί-
 ας κακίας τυφλότητι, καὶ νομίσας μὴ πῶς αὐ-
 τῶν οὐρε βιβλίων τῶν ἐαυτῶν δεσπότης Τερβίνθου,
 τῶν καὶ Βούδα, διαδόχου τῆς Σκυθικῆς, * δύνα-
 σται τινα ἰάματα ἐνεργῆσαι εἰς τὸν τῆς βασι-
 λέως υἱόν, ἀπαρτῆν ἐκ τῶν ἰδίων τόπων, καὶ ὁρμᾶν, καὶ
 πολυμήσας μνηστῆρας πρὸς αὐτὸν, ὡς φελεῖν ἐπαλ-
 γελλόμενον. ἀλλ' ὅτε πρὸς αὐτὸν τῶν γόνιμῶν
 ἐλπίδες φαντασία. ἡμεροτε γὰρ ἀπὸ τῆς καραδο-
 κίας τινὰ εἶδη φαρμακευτικῆς πρὸς ἐνέγκας τῶν
 νοσηλευομένων παιδῶν βασιλέως. τέλος γὰρ εἰς
 τὰς χεῖρας αὐτῶν θνήσκον τὸ μυστήριον, ἵνα πάντα
 τὰ μυστῆρα ψεύδους διελέγχη μάταια ἐπαγγέλ-
 ματα. ὡς ὅτε ἔτι τῶν ἄλλων, προσάματι βασι-

duobus principiis contenderet, neque vel Mani-
 Idololatriæ antistitibus resistere posset, chæi.
 sed ab iis turpissimè convictus esset, Scy- Hæresis
 thiani, quæm seqvebatur, exemplo do- l xvi.
 mus fastigium conscendens, ibique magi-
 cis artibus id efficere studens, ne quis si-
 bi deinceps contradicere auderet, ab
 Angelo dejectus cecidit, atque obea quæ
 moliebatur maleficia periit: Anus porro
 sepulto illius corpore pecuniam omnem
 obtinuit. Quæ quidem cum liberos, ac
 propinquos haberet nullos, diu in illo
 statu perseveravit. Tandem verò Cu- Cubricus
 bricum, qui & Manes dictus est, ad obse- postcubri-
 quia famularia servum coëmit: cui mo- nei.
 riens malam illam hereditatem perinde
 atque aspidis virus, multorum ad interi-
 tum ac perniciem reliquit.

IV. Itaque Cubricus, qui se Ma-
 nem vocavit, inter Persas, apud quos de-
 gebat, disputare instituit. Verum cum
 nemini dogmata sua probaret; sed qui-
 cumque doctrinam illius audiebant mo-
 lestè ferrent, ac novitate ipsa, horrendis-
 que illis, & ad decipiendum compositis
 fabulis ac vocibus vehementer obstu-
 pescerent; cumque omnes ille, quos de
 impio commento sermones habebat, re-
 felli evertique cerneret, occasionem quan-
 dam excogitavit, per quam inanissimis il-
 lis, & ad stuporem confectis fabulis au-
 thoritatem ascisceret. Cum enim per-
 crebuisse, Persarum Regis filium qua-
 dam ægritudine correptum in regia Per-
 sarum urbe decumbere: (Neque enim Manes illic
 degebat, sed alio quodam in loco ab Regis aula dis-
 sito) exæcante il-
 lum improbitate sua, ratus in heri sui Ter-
 binthi, sive Buddæ, qui & Scythiani hæ-
 res fuerat, libris posse se ad sanandum
 Regis filium remedia quædam invenire,
 ex urbe sua digressus ad regiam conten-
 dit: ac quorsum venisset aperiens certam
 filio Regis opem promittit. Sed ipse im-
 postorem fefellit. Nam cum ægro medi-
 camenta quædam adhibuisset, expecta-
 tione sua frustratus est: adeo ut inter il-
 lius manus adolescens postremò sit mor-
 tuus, quo vana ipsius ac mendacia pro-
 missa convincerentur. Hæc cum ira con-

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

tigissent, jussu Regis in vincula conjicitur. Neque enim Persarum reges in gravioris delicti reos subinde supplicia decernunt; sed exquisitiori quodam mortis excogitato genere, tormentis prius illos ac quaestioni subjiciunt. Hic igitur illorum mos est.

Manichæi
discipuli.

V. At Manes, sive Cubricus interim in carcere detinebatur, ubi illum discipuli ejus identidem invisebant. Jam enim suam, ut ita dicam, manum circulator iste collegerat, quos Discipulos nominabat, duos ac viginti. Quorum è numero tres elegit, Thomam, Hermeam, & Addam. Ac cum animo repeteret, quæ de sacris Christianorum libris audierat, qui in Judæa, totoque terrarum orbe circunferiebantur, hoc est Lege, Prophetis, Evangeliiis, Apostolorumque scriptis; numerata pecunia Hyerosolymam illos allegat. Sed hoc ante fecerat, quàm in carcerem conjiceretur, quando apud multos verba faciens dogma suum probare non poterat. Quamobrem audito Christi, ejusque servorum, hoc est Christianorum nomine, hac ipsa professionis hujus appellatione ad illudendos homines abuti statuit. Profecti itaque discipuli libros illis nulla interposita mora cœmunt. Deinde ad Magistrum reversi jam cum libertate privatam, atque in carcerem compactum reperiunt. Quò ad illum ingressi libros offerunt. Quibus acceptis, ac diligenter evolutis, mala fide pleraque depravavit, veritati mendacium suum admiscuit; ubicumque speciem aliquam orationis appellationemque nactus est; quæ nonnihil opinionis suæ simile præ se ferret: Unde & confictam deinceps à se fabulam affirmare conatus est. Interim ingenti pecuniarum vi, assiduisque precibus exorato Commentariensi fugam arripit, ac relicta Perside Romanorum finibus ingreditur. Cumque jam ad Mesopotamiæ Persidisque confinia, ac solitudinem, quæ illic est, pervenisset, nunciatum est præstantissimum quendam esse virum, atque excellenti pietate præditum, Marcel- lum nomine, qui Cascharæ, quod Mesopotamiæ oppidum est habitaret, virum undequaque Christianum, atque in omnibus justitiæ officiis planè mirabilem: qui & viduis, & pauperibus, nec non & orphanis, ac denique indigentibus largiretur. Ad hunc igitur applicare se

E carcere
fugit.

Λικῶ ἐμβάλλεται εἰς τὸ δεσμωτήριον. ὃ γὰρ αὐτοῦ οἱ τὴν Περσῶν βασιλεῖς τὰς τιμωρίας καὶ τὰς μείζους αἰτίας, * τὰ ἀρπήματα θράων-
των ἱππόμενους, ἀλλὰ περὶ πότεραν τινὰ ἱπ-
ποῦσι θανατικὴν ψῆφον μετὰ βασιάνων ἐδὺ
ἐπαπειλαμένους διατίθεσθαι. καὶ ταῦτα μὲν
ἔταως.

F. καὶ ἡ
τοῦ.

Ἐπεμύρε τε τῇ εἰρκτῇ διατελῶν ὁ Μάνης, ὁ καὶ Κέβρικος, καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων Μαθητῶν ἱπ-
ποσκεπτόμενος. ἥδη γὰρ ὁ ἀγύρετης συναγρόχεν
ἐαυτῷ στρατὸν, ὡς εἰπῶν, ὅς τινες Μαθητὰς ἐκά-
λεσεν, τὸν δὲριθμὸν ἥδη περὶ δύο καὶ εἴκοσιν. ἐξ ὧν
τινὰς τρεῖς ἐκλεξάμενος, Θωμᾶν τινὰ ἔτα-
B καλέμενον, καὶ Ερμεῖαν, καὶ Ἀδδᾶν, διενόηθη ἀ-
κηκοὺς περὶ τῶν καὶ τὴν Ἰσθαίαν, καὶ ἐν ὅλῳ τῷ
κόσμῳ ἱερῶν βιβλίων, Φημί δὲ Χριστιανικῶν,
Νόμου τε, καὶ Προφητῶν, Ἐγγελεσιῶν, καὶ
Ἀποστόλων. ὅς τοίνυν χρυσίον τοῖς πωροῦ-
μένοις, ἐπὶ τὰ μέρη τῶν ἱεροσολύμων ἀπέστ-
λε. τῷτο δὲ ἐποίησε πρὶν καθερχθῆναι ἐν τῇ
φυλακῇ, ὅτε διαλεγόμενος πολλοῖς τὸ ἴδιον
δόγμα ἐκίχουσε συζητᾶν. ἀκηκοὺς δὲ περὶ ὀ-
νόματος Χριστοῦ, καὶ τῶν αὐτῶν δόλων, Χριστι-
ανῶν τέ φημι, διεγνώκει διὰ τῶν ὀνέματος τὸ ὑ-
ποθέσεως Χριστοῦ, ἀπατήσας ἐδὺ πεπλατη-
C μένους. οἱ δὲ ἀπελθόντες ὠνήσαντο, καὶ γὰρ ἀνε-
βάλλοντο. παλινδρομήσαντες δὲ, ὡς ἐκα-
ταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἐκείνῳ ἐν ἐλευθέρῳ ἀε-
ρι, ἀλλὰ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ κείσε εἰσελθόν-
τες, ἐπεδείκνυν αὐτῷ τὰς βιβλίας. ὁ δὲ λα-
βὼν καὶ ἀνερευνήσας, ἐρῶς διέτριψε, πωροῦ-
ξας τῇ ἀληθείᾳ τὸ ἴδιον ψεῦδος, ἐνθα πᾶ-
εὔρε πωροῦσπον λόγον, ἢ κλησὶν διωαμένην
ἀποτελεῖν ὁμοίωμα τῷ αὐτῷ φρονήματι. καὶ
ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐκράτῳ τὸ ἐπὶ πᾶσι λαόν
αὐτῷ * κοσμήματι. ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἄρπυρον, καὶ βο-
ποροσλιπαρήσας τὸν ἐπὶ τῷ δεσμωτηρίῳ δίδω-
σι πολλῶν, καὶ φυγὰς ἀπαλλάττειν, καταλεί-
ψας τὴν Περσῶν χώραν, καὶ τῇ Ρωμανίᾳ
πρωτεύοντι μέσον δὲ ἥδη τυγχάνων τῷ Μήσῃ
τῶν ποταμῶν, καὶ τῇ Περσίδι, περὶ τὰς ἐρη-
μίας ἐτι ὑπάρχων, ἤκησε περὶ μέγαν τινὸς
ἀνδρὸς ἐν θεοσεβείᾳ ἀκροτάτῃ διαπρέποντι,
Μαρκέλλῳ τῷ νομα, καρινέντῳ ἐν Καρχα-
ρη πόλει τῇ Μεσοποταμίᾳ, ὅς ἦν ἀνὴρ καὶ πάν-
τα Χριστιανός, καὶ ἔρσοις δικαιοσύνης θαυμασιώ-
τατος. χήρας μὲν ἐπαρκῶν καὶ πένθουσιν. ὅς φα-
νοῖς δὲ καὶ τοῖς ἐνδεομένοις διανοεῖται πωροῦ-
λέξαι.

καὶ βο-
σκήμα-
τος.

πρὸς τὸ ἄνδρα, ὡς ὑποχείριον τῆτον κτησά-
μην, διωθήει δὲ αὐτὸν κατὰ ῥῆμα, ὃ μόνον τῇ
Μεσοποταμίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῇ κλίματι παν-
τὸς τῆς πρὸς τὴν Συρίαν τε καὶ Ῥωμανίαν. γρά-
φει δὲ αὐτῇ Ἐπιστολὴν ἔτω διὰ Τύρβωνος ἡ-
νὸς τῆς αὐτῆς μαθητῶν, διότι τῇ πέρας τῆς
Στράγγα ποταμῶ, διότι Κασέλλας Ἀραβίων
ἔτω καλεσμένον. ἢ τις ἡ Ἐπιστολὴ περὶ χεῖ-
δος. καὶ μοι λαβὼν ἀνάγνωθι τὸ Ἰππότηδευμα
τῆς ἀπατεῶν μοχθηρίας.

A constituit, ut cum obnoxium sibi homi- Mani-
nem habuisset, non in Mesopotamia mo- chzi.
do, sed & toto illo Syriae Romanique Im- Hæresis
perii tractu dominari posset. Qvocir- LXVI.
ca ejusmodi ad illum, Epistolam scribit,
per Turbonem quendam unum ex disci-
pulis suis, ex Castello Arabione, quod ad
Strangam fluvium situm est: Epistola
porro ita sese habebat. Quam tu in ma-
nus accipiens impostoris illius callidam
ac veteratoriam artem legendo cogno-
scito.

MANICHÆI AD MARCELLUM
EPISTOLA.

B

Μανιχαῖς Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ
οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἅγιοι καὶ παρθένοι. Μαρ-
κέλλω τέκνω ἀγαπητῷ, χάρις, ἔλεος, εἰρή-
νη διὰ τοῦ Θεοῦ πατρὸς, καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, καὶ ἡ δεξιὰ τοῦ φωτὸς διατηρήσῃ σε
διὰ τοῦ τῶ ἐνεσῶντος αἰῶνος πονηρῶ, καὶ τῇ συμ-
πολιματίᾳ αὐτῆς καὶ παγίδων τῶ πονηρῶ,
ἀμήν.

VI. Manichæus Apostolus Jesu Chri-
sti, & qui mecum sunt sancti omnes, &
Virgines, Marcello filio carissimo, gra-
tia, misericordia, pax à Deo Patre, &
Domino nostro Jesu Christo: ac te lu-
cis dextera custodiat à præsentī sæculo
nequam, ejusque caibus, & laqueis ma-
ligni, Amen.

Τὴν μὲν περὶ σε ἀγάπην μεγίστην ἔσαν αἰ-
σθηθεὶς, λίαν ἐχάρην. τὴν δὲ πίσιν σὺ ἔσαν
καὶ τὸ ὁρθὸν λόγον ἤχθεσθην. ὅθεν πρὸς ἐπα-
νόρθωσιν τῶ τῶ ἀνθρώπων γένους διόψαλεις,
Φιδόουρὸς τε τῶ ἀπάτη καὶ πλάνη εἰσῶντος
ἐκδεδοκότων, ταῦτα τὰ γράμματα πρὸς
σε ἀναγκαῖον ἡγησάμην διόψεσθαι. πρῶτον
μὲν πρὸς σωτηρίαν τῶ σεαυτοῦ ψυχῆς, ἐπὶ τῇ
F. m. ad. δὲ καὶ τῇ αἰμα σοὶ τυγχάνοντων, πρὸς τὸ * ἀδιά-
κριτόν σε ἔχον τὸ λογισμόν, ὡς οἱ τῶ ἀπλῶς
ἐρων καθηγεμόνες διδάσκουσι λέγοντες, τὸ ἀγα-
θὸν καὶ τὸ κακὸν διὰ τοῦ αὐτοῦ φέρεσθαι, καὶ μίαν
δεξιὴν εἰσηγόμενοι, ὃ διακρίνοντες, ὃ δὲ διαι-
ρεῖντες διὰ τοῦ φωτὸς τὸ σκότος, καὶ τὸ ἀγα-
θὸν διὰ τοῦ κακοῦ καὶ φάουλαι, καὶ τῷ ἔξωθεν ἄν-
θρώπου διὰ τοῦ ἐνδον, ὡς περιέπομεν. ἀλλὰ
D κερνῶντες, καὶ ἐγκαταμιγνύντες θάτερον θά-
τέρω καὶ παύον. σὺ δὲ ὡς τέκνον, μή ἴσα τοῖς πολ-
λοῖς τῶ ἀνθρώπων ἀλογίῳ, καὶ ἀπλῶς ἀμφο-
τέρω, ὡς ἀνύχοι, ἐνώσης, μηδὲ τῷ τῶ ἀγαθο-
σύνης Θεῷ ἀναλίθης. δεξιὴν γὰρ, καὶ τέλει, καὶ
τῷ τῶτων πατέρα τῶ κακῶν ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναφέ-
ρεσθαι, ὡς τὸ τέλει κατὰ ῥῆμα εἰγύς. ἔτε γὰρ ἐν
τῷ εἰρημένους Ἐταγγελίοις παρ' αὐτοῦ τῶ σω-
τῆρος ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πισεύσθαι, ὅ-
τι καὶ δύναται δένδρον καλὸν, καρπὸς καλὸς
ποιῆσαι, καὶ μὴ δένδρον κακὸν καλὸς

Quòd te summa caritate præditum
esse cognovi, vehementer sum gavisus.
Quòd verò non rectè rationi consenta-
neam fidem profiteris, equidem dolui.
C Quamobrem cum ad corrigendum ge-
nus humanum missus fuerim, eorumque ve,
qui se in fraudem erroremque commise-
runt, rationem habeam, necessarium pu-
tavi has ad te literas scribere: quibus
imprimis animæ tuæ, cum tuorum salutī
confulerem, ut ne confusum quiddam
perturbatumque sentires, pro eo ac ru-
diorum magistri docent: qui quidem
ita prædicant: Bonum ac malum ab eo-
dem proficisci; unumque duntaxat prin-
cipium statuunt: neque lucem à tenebris,
bonum à malo, exteriorem hominem ab
interiori, ut antè dixi, discernunt ac se-
parant: imo verò alterius cum altero
confundendi, miscendique nullum fi-
nem faciunt. Tu verò, fili, ne ut ple-
rique hominum temerè ac sine ratio-
ne ambo ista conjungito; neque boni-
tatis authori Deo tribuito. Nam illi
principium, ac finem, & horum au-
thorem malorum ad Deum referunt,
quorum finis maledicto proximus est. Non
enim iis, quæ in Evangeliiis à Salvatore
ac Domino nostro Jesu Christo dicuntur,
fidem adhibent: Non potest arbor bona
fructus malos facere: neque arbor mala bo-

Hæ. 6. 8.

Mat. 7. 17.

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Joa. 1. 18.

1. Cor. 7. 35.

Archelaus
urbis illi-
us Episco-
pus.

Arabionis
castellum.

nos fructus facere. Quemadmodum verò A
Deum Satanæ malorumque quæ ab eo
geruntur conditorem ac procreatorem
asserere audeant, magnoperè demiror.
Atque utinam hætenus vanissima illo-
rum consilia progredierentur; nec uni-
genitum Dei filium Christum Domi-
num, qui de Patris sinu descendit, Mariæ
cujusdam, mulierculæ filium esse dice-
rent, atque ex sanguine, carneque, tum
vero reliquo mulierum fœtore prodierit.
Sed ne longiorem epistolam scribens
diutius æquiritatem tuam detineam, cum
præsertim naturali eloquentiâ caream,
his quæ dicta sunt ero contentus. Ubi
verò ad te venero plenius omnia cognos-
ces; si quidem salutis tuæ curam ali-
quam suscipis. Neque enim *enigmas*
laqueum injicimus, ut stolidiores nonnul-
li faciunt. Intellige quæ dico, fili cari-
ssime.

VII. Hanc Epistolam cum Marcel-
lus vir egregius ac religiosissimus, & im-
primis illustris legisset, mirum in mo-
dum obstupuit. Ac tum fortè contigit,
ut eodem die, quæ illam à Manichæo
Epistolam Dei servus accepit, Arche-
laus urbis Episcopus unâ cum illo domi-
esset. Qui re omni perspecta, dentibus
fremens, rugientis leonis instar, ac divi-
no quodam ardore percitus ad Mani-
chæum potius proficisci cupiebat, homi-
nemque è Barbaris, unde is ortus erat,
advenientem, & ad humani generis per-
niciem insurgentem capere. Sed pru-
dens Marcellus mitigato precibus Epi-
scopo, Tyrbonem hortatus est, ut ad Ma-
nem in Arabionis castellum rediret, ubi
ab illo expectabatur. Hoc autem, ca-
stellum est inter Persidem ac Mesopota-
miam situm. Sed cum Tyrbo reverti
ad Manichæum nollet eo relicto expedi-
tum quendam cursorem è familia sua
destinat, per quem has ad illum literas
dedit.

καρπὸς ποιῆσαι· καὶ πῶς τὸ Θεὸν ὁ Σατανᾶ, καὶ
τὸ κακῶν αὐτῶν πραγμάτων λέγειν φλυῶσι
ποιητὴν, καὶ δημιουργόν, θαυμάζην μοι ἐπέρχε-
ται. καὶ εἴθε μὴ ἄχρι τῶν ἐφ' ὅθι αὐτῷ
ἡματαίωπονία, καὶ μὴ τὸν μονογενῆ τὸν ἐκ τοῦ
κόλπου τοῦ Πατρὸς κατὰ βάντα Χριστὸν, Μα-
ρίας τινὸς γυναικὸς ἐλεγὼν εἶναι μόνον, ἐξ αἵμα-
τος, καὶ σαρκὸς, καὶ τῆς ἄλλης δυσωδίας
τῆς γυναικῶν γεγενῆσθαι. καὶ ἵνα μὴ τὰ πολλὰ διὰ
τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς γράφων εἰς μὴν ἡμετέραν
διασύρωσιν τὴν ἐπιείκελάν σου, ἔχων τὰς φυσικὰς
φράσεις, ἐπὶ τούτοις δέχεσθαι ἡσομαι. τὸ δ' ὅ-
λον γνώσῃ παρὸν τὸ μὲν πρὸς σε, εἴ γε τῆς σε-
αυτῶν σωτηρίας ἐτι φείδῃ. εἰ δὲ γὰρ βρέχον τινὲς
ἐπιβάλλω, ὡς οἱ τῶν πολλῶν ἀφρονέστεροι ποι-
οῦσιν. νόψ' αὐτὸ λέγω, τέκνον τιμωῶτατε.

Ταύτην ἀναγνὼς τὴν ἐπιστολὴν ὁ ἀξιο-
λογώτατος Μάρκελλος, καὶ θεοσεβέστατος
ἀνὴρ, καὶ διαφανής, ἐθαύμαζε, καὶ ἐξεπλήττετο.
συμβέβηκε γὰρ Ἀρχέλαον τῆς πόλεως Ε-
πίσκοπον οἰκᾶδε αἶμα αὐτῶν σιωπεῖν κατ' ἐκεί-
νῃ τὴν ἡμέραν, ἐν ἣ τὴν ἐπιστολὴν τῷ Μανι-
χαίῳ μετ' ἡμετέρας εἰληφέν ὁ τῷ Θεῷ δὲ λ. ο.
ὁ δὲ Ἀρχέλαος γινὼς τὴν αἰτίαν, καὶ τὴν ἐπι-
στολὴν ἀναγνὼς, ἐβρυχε ὡς ὀδόντας, ὡς περ
λέων ὠρυόμενος, καὶ ζῆλον Θεῷ ἀναλα-
βῶν, ἐπὶ φράσας ὁρμήσας μᾶλλον ἢ αὐτῶν, καὶ
χρυσάσας τὸν τοῖστον, ὡς * ἐπίλυτον ἐκ
βαρβάρων, ὅθεν καὶ ὠρμάτο πρὸς ἀφανι-
σμόν τῶν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἐπαναστάς.
ὁ δὲ σιωπετὸς Μάρκελλος τὸν μὲν Εὐπίσκο-
πον ἀξιώσας κατεπελάυνε, Τύρβωνι δὲ παρε-
κελεύετο διανύειν τὴν ὁδοποιρίαν πρὸς τὸν
Μάνην ἐν τῷ Κασέλλῳ Ἀραβίων, ἔνθα περ
ἐξεδέχετο τὸν Τύρβωνα. ἔσι δὲ τούτο τὸ
φρέριον ἀναμείσον τῶν Περσῶν, καὶ ἀνα-
μείσον τῆς Μεσοποταμίας. ὁ δ' ὅσον παρητήσα-
το τὴν πρὸς τὸν Μανιχαῖον ἀφίξιν * καὶ μὴ
καταναγκάσας τὸν Τύρβωνα, ἀποσέλλει
να ταχυδρόμον τῷ ἰδίῳ, γράψας αὐτῷ ἐπι-
στολὴν τοιαύτην.

MARCELLI AD MANICHÆ- UM EPISTOLA.

Marcellus vir illustris Manichæo per
Epistolam mihi cognito salutem. Acce-
pi quæ ad me dedisti literas. Tyrbonem

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΑΡΚΕΛΛΟΥ ΠΡΟΣ ΜΑΝΙΧΑΙΟΝ.

Μάρκελλος ἀνὴρ ἐπίσημος, Μανιχαῖο τῷ
διὰ τῆς ἐπιστολῆς δηλωθέντι χαίρειν. τὸ μὴ ὑπο-
σε γράφεισάν ἐπιστολὴν πωροσηκάμην. τὸν δ'
Τύρβω-

Τύρβωνα προσεδεξάμην καὶ φιλοφροσύνῃ ἐμίμνῃ, τὴν δὲ γραμμάτων τὸν νῦν ἔδαμῶς ἔγνων· εἰ μὴ σὺ πρὸς ἀγαθὸν φράσης ἡμῖν καὶ ἀπολογία ἐκαστον, ὡς ὑπέσχεσθαι ἐπιστολῆς ἔρρωσθε.

Ταῦτα γὰρ ὁ Μάνης ἐσκέπτετο ὅτι ἀγαθὸν εἶναι τῷ τῷ Τύρβωνι ἐν καθέξει γενομένην παρεσίαν, πολλάκις δὲ καὶ αὐτὸν ἠπάσα, ἀλλὰ πρὸς τὰ ὄντα λογισμῶν, πληροφροῦν τὴν ἐαυτοῦ διανοίαν χάριν, ὅμως διὰ τὴν ἐπιστολῆς λαβὸν τὴν πρὸς φασιν, δρομαίως ἦκε πρὸς τὸν Μάρκελλον. ὁ δὲ ἐπι-

σκοπῶν Ἀρχέλαος ἔχων ἐν ἑαυτῷ * τὸν λόγον καὶ τὸ ζήλωτικόν τὴν πίστιν, ἐβλεπὺς, εἰ μὴ δυνάτον, ἐξ αὐτοῦ τὸν ἄνδρα, ὡς περὶ πᾶσα, ἢ λύκον, ἢ τίποτερον τῶν θηρίων ἀγρεύσας, θανάτῳ πρὸς ἀδυναμίαν, ἵνα μὴ λυμανθῇ τὰ θεέματα, τοιαῦτα θηρὸς, [ἐφ' ὅδῃ] * τὴν εἰσοδὸν κατανοῶν. ὁ δὲ Μάρκελλος τῇ μακροθυμίᾳ μᾶλλον ἡξίε, καὶ ἀνεξικακῶς τὸν πρὸς αὐτὸν διάλογον ἀπ' αὐτοῦ γνέσθαι. ὁ δὲ ἤδη μεμαθηκὼς τῷ Μάνι γνῶναι τὴν πᾶσαν ὑπόθεσιν διηγήσατο πρὸς αὐτοῖς ὁ Τύρβων, αὐτὰ τε καὶ Μάρκελλον τὴν Αἰρέσεως πᾶσαν κενόφωον, ὡς ὁ μὲν Μάνης δύο δεχάς εἰσηγεῖται ἀνάρχας αἰεῖ ἔσας, καὶ μηδέποτε διαλφεύσας τὸ εἶναι, ἀντικειμένης πρὸς ἀλλήλας, καὶ τῇ μὲν μιᾷ ὄνομα τίθησι τὸ Φῶς, καὶ ἀγαθόν, τῇ δὲ ἑτέρᾳ σκότος, καὶ κακίαν, ὡς εἶναι Θεὸν καὶ Διάβολον. ποτὲ δὲ καὶ Θεὸς ὁδὸς ἀμφοτέρους καλεῖ, Θεὸν ἀγαθόν, καὶ Θεὸν πονηρόν. εἶναι δὲ ἐκ τῶν δύο δεχῶν τὰ πάντα, καὶ συνεσάναι. καὶ τὴν μὲν μίαν δεχὴν τὰ ἀγαθὰ πάντα ποιεῖν, τῇ δὲ ἑτέρᾳ ὁμοίως τὰ φαῦλα. ἔχειν δὲ ἐν τῇ κόσμῳ τὴν δύο τέτων δεχῶν τὰς ὑποστάσεις, καὶ τὴν μὲν μίαν δεχὴν πεποιημένην τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν εἶναι τὴν ἑτέραν. αὐτὴν δὲ εἶναι τὴν ψυχὴν τὴν ἐν ἀνθρώποις, καὶ ἐν παντὶ ζῳῷ, καὶ πετεινῷ, καὶ ἐρπετῷ, καὶ κνωδάλῳ· ἢ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς τὴν τὴν ζωῆς ἱκμάδα, κίνησιν εἶναι ψυχῆς φάσκων, ἣν καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχουσαν λέγει.

Ἀλλὰ δὲ ὅσα μυθοποιῶν, καὶ διδάσκων φάσκει, τὸν ἐσθίωντα σάρκα ψυχὴν φησὶ ἐσθίειν τὸν τοιοῦτον, καὶ εἶναι αὐτὸν ἑσυχον τῷ καὶ αὐτὸν τοιοῦτον τι γινέσθαι.

Averò pro mea benignitate suscepi. Quid Mani- autem literæ tuæ sibi velint nondum intellexi: nisi tu ad nos veniens singula, uti per literas recepisti, ad verbum exposueris. Valete.

VIII. Hæc ubi Manes accepit, tamen si nihil in ea Tyrbonis retentione boni esse secum animadverteret; (persæpe verò falli opinione solebat, aliæque omnia, quam ita, uti se res habebat conjicere) ut de tota re certior fieret, occasione ex Marcelli literis accepta, celerrimè ad illum accurrit. At Archelaus Episcopus præter doctrinam fidei insuper ardore præditus, author erat, ut si fieri posset, homo ille, pardi instar ac lupi, vel cujusvis alterius bestię, interceptus morti traderetur, ne ejusmodi feræ incursione pecora læderentur, cum illius ingressum cognosceret. Marcellus contra patienter ac leniter potius illum in colloquio tractandum putabat. Ille verò comperta jam Manis opinione ac doctrina: Siquidem Tyrbo utriusque totam illius sectæ vanitatem explicaret: quemadmodum scilicet duo principia statueret, quæ & principio carerent, nec unquam delincerent, invicemque contraria forent; quorum unum lucem ac bonum appellaret: alterum tenebras ac malum, ut idem sint ac Deus & Diabolus: quos quidem ambos nonnunquam Deos nominaret, Deum videlicet bonum, ac Deum malum. Ab his duobus principiis exorta ac constituta esse omnia; quorum ab altero bona, ab altero mala omnia profiscuntur, quæ amborum principiorum in hoc mundo subsistentiam habeant. Ad hæc corpus ab uno illorum esse conditum, animam ab altero: Quæ quidem anima tam in hominibus, quam in cæteris animalibus, adeoque avibus, serpentibus, ac bestiis insit: imò etiam stirpibus, in quibus vitalem humorem motum animæ definit esse, cujusmodi in hominibus cernitur.

Manichæi dogma.

IX. Præter hæc alias plerasque fabulas adjungit: Velut si quis carnibus vescatur, animam devorare, eamque committere poenam, ut in idipsum mutetur.

Ggg

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Exempli gratia, si porcum comederit, vel quippiam quo vescimur. Ideoque ab animatis abstinent. Quod si quis, inquit, ficum severit, aut oleam, aut vitem, aut sycomorum, aut persicam, post mortem ejus, quam plantavit, arboris ramis alligatur, ut inde egredi non possit. Qvicumque verò uxorem duxerit, post obitum in aliud corpus transit, fitque mulier, ut & vicissim possit nubere. Qvi hominem occiderit, ubi ex hac vita discessit, in celephi corpus demigrat, aut muris, aut serpentis, aut aliud denique fit ejusmodi, quale id est quod interfecerit. Qvin hoc insuper asserbat, cœlestem illam boni Dei sapientiam, cum animam per omnia dissipatam colligere vellet. (Animam enim tam ille, quam ejus sectatores Manichæi, Dei particulam esse putant, ab eoque avulsam, & ab adversi imperii radicisque Principibus in captivitatem redactam in corpora esse depressam.) Proinde quod eadem illa cibis eorum esset hominum, qui ipsam rapuerant, atque in corporibus suis distribuerant, quibus etiam robur viresque suppeditet; propterea Sapientia, inquit, illa quam diximus, sidera in cœlo ista collocavit, Solem ac Lunam, stellasque ceteras, & illam duodecimi elementis, ut Græcis placeat, constantem machinam produxit. Quibus ab elementis affirmat mortuorum hominum, animaliumque ceterorum animas in altum splendoras ac collucentes evehi, unde in scapham ferantur. Solem quippe ac Lunam navigia esse quædam existimat: quorum quod minus est pro Lunæ crescentis spatium xv diebus onus vehere, idque demum, confecto post xv diem cursu, majus in navigium, Solem videlicet, exponere. Solem verò sive majorem illam navim, in æternam vitam, beatorumque sedes animas transmittere. Ad eum modum per Solem ac Lunam animas transvehi. Quod quidem ad eas pertinere putat, quæ vanissimi sui dogmatis scientiam percepserint, uti repurgata fictam illam transductionem obtineant. Quod nisi cognitionis illius particeps fuerit, animam negat spem ullam salutis esse propositam. Omnino denique longa est illius commentarii tragicœdia.

λιν δὲ ψυχὴν ἐκέτι σώζεσθαι, εἰ μὴ τι ἂν τῇ γνώσεως τῇ αὐτῆς μετάχῃ. καὶ πολλή τις ἐστὶν ἢ τῇ ποιήσεως ταύτης τραγωδία.

Λώς εἰ ἔφαγε χοῖρον, χοῖρον αὐτῆς γρη῏ς, ἢ ταῦρον, ἢ ὄρνεον, ἢ τι τῶν ἐδωδῶν κλισμάτων. διὸ ἐμψύχων ἑμετέχουσιν ἔτοι. καὶ εἰάν, Φησί, τίς φυτεύσῃ ἢ συκῆν, ἢ ἐλαίαν, ἢ ἄμπελον, ἢ συκομορίαν, ἢ πῖσσαν, καὶ αὐτὸν τελευτήσαντα, αὐτῆς δεσμεῖσθαι αὐτῇ τῇ ψυχῇ ἐν τοῖς κλάδοις, οἷς ἐφύτευσε δένδροισι, καὶ μὴ δύνασθαι ὑπερβαίνειν. καὶ εἰ τις, Φησί, γῆμην γυναικα, αὐτῆς αὐτὸν μὲν τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῇ μετενσωματῶσθαι, καὶ γίνεσθαι αὐτὸν γυναικα, ὅπως καὶ αὐτὸς γαμηθεῖ. καὶ εἰ τις, Φησί, ἐφόνευσεν ἄνθρωπον, μὲν τὸ σῶμα τῷ ἀπαλλαγῇ, αὐτῆς κατὰ τὴν ἐφένευσεν αὐτὴν ψυχὴν εἰς * κελεφῶ σῶμα, ἢ εἰς μυῖν, ἢ εἰς ὄφιν, ἢ τι τοιοῦτον αὐτῆς ἔσεσθαι, ὅποιος καὶ ἐφόνευσεν. ἔφασκε δὲ πάλιν, ὅτι ἡ σοφία ἡ ἀνθρώπων τῷ ἀγαθῷ Θεῷ βεβληνομένη τῇ ψυχῇ τῇ ἐν ἅπασιν διαχυθεῖσαν (εἶναι γὰρ Φησί αὐτὸς, καὶ οἱ ἀπὸ αὐτῶν Μανιχαῖοι, τὴν ψυχὴν μέρῳ Θεῷ, καὶ ἀπὸ αὐτῶν διπλωσθεῖσαν, ἐν αἰχμαλωσίᾳ δεχόντων τῆς ἀντικειμένης δεχθῆς τε καὶ ρίζης, καταβεβληθῆς ἐν τῇ σῶμασι) καὶ τῶν τὸν πῶρον, Φησί, διὰ τὸ αὐτὴν βρῶμα ὑπάρχειν τῇ αὐτῇ ἀρρωστῶντων ἀνθρώπων, καὶ ἰσχυρῶς παρεκτινῶ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν σῶμασι καταμεισάντων τῶν ἐνεκα, Φησί, ἡ ἐφένευσεν σοφία τῷ φωστῆρος τῶν κατέθετο ἐν ἑρανῶ, ἡλίον τε καὶ σελήνῃ, καὶ ἄστρα, μηχανὴν ταύτην ἐργασαμένη διὰ τῶν δώδεκα στοιχείων, ὧν οἱ Ἕλληνες φάσκουσιν. καὶ ταῦτα τὰ στοιχεία διιχυρίζεται ἀνιμάσθαι τὰς ψυχὰς τῶν τελευτώντων ἀνθρώπων τε καὶ τῶν ἄλλων ζώων, φανερὰς ἔσας. Φέρεσθαι δὲ ἐπὶ τὸ σκάφος. πλοῖα γὰρ θέλῃ λέγειν ἡλίον τε καὶ σελήνην. καὶ τὸ μὲν μικρὸν πλοῖον φορεῖσθαι ἕως ἡμερῶν δεκαπέντε, καὶ τὴν πλήρωσιν τῆς σελήνης, καὶ ἔτι διαίρειν τε, καὶ διπλοῦσθαι διὰ πεντεκαδεκατῆς εἰς τὸ μέγα πλοῖον, τῶν τῶν ἡλίον. τὸν δὲ ἡλίον τὴν μεγάλην ναῦν διαπορθεύειν εἰς τὸν τῶν ζωῶν αἰῶνα, καὶ μακάρων χωρὸν. καὶ ἔτι τὰς ψυχὰς διὰ τῶν ἡλίου καὶ τῆς σελήνης * διαπορθευθεῖσας. ἐπὶ γὰρ τῇ ἐν ἡμερῶν γνώσει λέγει τῇ αὐτῇ χυδαυλογίας ταύτας καθαρθεῖσας κατὰ ξῆσθαι τῇ διαπορθεύσει, ταύτης τῇ παρὰ αὐτῇ μυθοποιίας. πά- καὶ δε.

Vox ista
κελεφῶ
mihi no-
dum co-
gnita. Ali-
hac cele-
φῶς for-
matur,
quod est
Hæresis
LXVI.

Ως δὲ ταῦτα ἦν ἔτως, καὶ ἐν καταλή-
 ψῃ γενηθήται ὑπὸ τῆς Αρχελαῦ εἰς τὴν ἀντι-
 βολὴν τῆς ζητήματός, ἐπιμόλαι ὑπάρχων,
 διὰ τὴν πρὸς Θεὸν πολυποικίλον γνώσιν τῆς
 ἀνδρός, καὶ δι' ἣν * *πρηνεστερείκετο πρὸς τὴν*
Τύρβων ἀκριδῶς μεμαθηκώς τὸ πρὸ τὸν
 ἀνδρα γοητείας τὰ πάντα, ἰδὼς ὁ Μάνης πα-
 ρεγμένῳ μεθ' ὧν εἶχε μεθ' ἑαυτῆς ἀνδρῶν. ἐξ
 αὐτῆς ἔν καὶ διδύς παρέρχονταίς συζητή-
 σιν δημοσίᾳ, ἐν αὐτῇ τῇ Καρχαίᾳ, πρῶτον
 εἰς τὴν αὐτῇ ἀντιβολὴν τῆς ζητήματός, αἰρη-
 σάμενοι ὁμᾶ κριτὰς, Μάρσιπόν τινα ὀνόματι,
 καὶ Κλαύδιον, καὶ Αἰγιαλέα, καὶ Κλεόβου-
 λον, τὸν μὲν τῆς ἐκτὸς λόγων Φιλοσόφου, τὸν
 δὲ ἱατροσοφιστῆν, τὸν δὲ Φύσι γραμματι-
 κόν, καὶ τὸν ἄλλον σοφιστήν. καὶ πολλῶν
 ῥημάτων εἰρημένων ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν, τῇ
 τε Μάνι τὰ τῆς μυθώδους διδασκαλίας
παραβλητομένης, καὶ τῆς Αρχελαῦ ὡς περ δει-
 τεύοντος ὀπλίτης, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς δυνάμει
 καθαιρέντος τὰ βέλη τῶν διεναντίας, τὸ πέ-
 ρας τὸ ἦτον ἀπενεβημένον τῇ Μάνι, καὶ κρινάν-
 των τῶν κριτῶν τὸ βραβεῖον εἶναι τῇ ἀληθείᾳ,
 ὅπως εὖ ἦν θαῦμα, αὐτοσυστάτης ἔσης τῆς
 ἀληθείας, καὶ μὴ δυναμένης καθαιρεῖσθαι,
 καὶν τε ἀντιπράττοι ἢ ἀνομία ἀναχωρητῆρα φε-
 ρομένη τῇ τῆς ἀληθείας δεσμῷ, τῇ ψεύδει
 μὴ ἔχοντος ὑπόστασιν, μηδὲ βάσιν, ὡς καὶ
 ἡ σκία τῆς σκότους, καὶ τῇ ὀφείας τὸ σφαλε-
 ρὸν τῇ ἐπιβάσει, καὶ ἀνέρεισον τῇ τῶν πο-
 δῶν στερήσει.

Ἐντεῦθεν ὁ Μάνης ὑποδράσας, βυλο-
 μύρων τῶν δῆμων αὐτὸν λιθοβολήσας, εἰ μὴ
 ὅτι παρήλθεν εἰς μέσον Μάρκελλον, καὶ τῷ
 αἰδεσίμῳ αὐτῆς προσώπῳ κατεδυσώπησε
 τὸν δῆμον, ἐπεὶ αὖν ὁ τάλας νεκρὸς μύρων
 πάλαι ἐτεθνήκει, ἀναχωρήσας δὲ ἔρχεται
 εἰς κώμην τινα τῆς Καρχαίων εἰς Διοδώριδα
 καλεσμένην, ἐν ἣ Τρύφων τις ἐπίσκεπται
 κατ' ἐκεῖνο καιρὸν ἐτύγχανε τῶν αὐτόθι πρε-
 σβύτερος. παρ' ὧν ὁ Μάνης γινόμενος, πάλ-
 λιν ἐκύκα καυχώμενος, καὶ λαλῶν τὸν
 ἀνδρα ἀγαθὸν μὲν τὰλλα, καὶ θαυμαστὸν
 τῇ θεοσεβείᾳ, πενυχρὸν δὲ τῷ λόγῳ. ἀλλὰ
 καὶ ἐν τέτοις ὡς ὑπέληφεν ἔκ ἰχυσεν ἐ-
 πιτωθᾶσθαι τῷ τῇ Χρυσῇ δόλῳ. ὁ Θεὸς
 γὰρ αἰεὶ τοῖς ἐπ' αὐτὸν ἐλπίζουσιν ἐτοι-
 μάσει τὰς ἐκ πνεύματος ἀγίας δωρεάς.

X. Hæc igitur cùm ita se haberent, Mani-
 & Archelaus penitus omnia cognosset, ut
 de quæstione illa disputare posset; cum-
 que ad id esset instructissimus, partim
 quod à multiplici divinarum rerum scien-
 tia paratissimus erat, partim quod à Tyr-
 bone perdoctus ante fuerat, & omnes
 nefarii hominis præstigias accuratè didi-
 cerat; ecce tibi cum suorum comitatu
 Manes accessit. Quare subinde nulla in-
 terjecta mora publicam collationem in-
 stituunt in oppido ipso Carchara, ut an-
 te omnia controversiam illam agitent,
 Ad id verò concertationis arbitros deli-
 gunt, Marsipum quendam, & Claudium,
 & Egialeum, & Cleobulum: quorum
 primus gentilis sapientiæ, secundus me-
 dicinæ professor; tertius Grammaticus;
 postremus erat Sophista. Multa in ea
 disputatione ultro citroque iactata sunt;
 cùm hinc Manes fabulas suas propone-
 ret, inde Archelaus velut egregius mi-
 les adversarii tela vi sua, ac virtute discus-
 teret. Postremo victus est Manes, ac
 de Judicum sententia veritati victoria
 cessit. Quod utique mirum nemini es-
 se debet. Veritas enim per se ipsa con-
 sistit, nec dejici potest, quantumvis im-
 probitas audacia freta firmissima, quibus
 est illa constricta, vincula dissolvere con-
 tur. Contra verò mendacium solidi ni-
 hil habet, neque fundamento ullo niti-
 tur: perinde atque umbra tenebrarum,
 aut lubricus & instabilis, pro eo quod
 pedibus caret, serpentis ingressus.

XI. Secundum hæc Manes fuga
 sibi consulit. Populus enim lapidibus
 illum obruere volebat; nisi Marcellus
 in medium prodiens vultu ipso venera-
 tionis pleno aspectuque repressisset. Quod
 nisi fecisset, jamdudum infelix ille periis-
 set. Inde igitur discedens Diodori-
 dem; pagus is est in Carcharis, sese
 contulit: ubi Tryphon quidam erat
 vir optimus, ac tum loci illius Presby-
 ter. Ad hunc Manes divertens rursus
 miscere omnia, ac se arroganter effe-
 re, nactus hominem alioqui bonum, &
 excellenti pietate præditum, sed oratio-
 nis præsidio destitutum. Verum ne sic
 quidem, uti speraverat, illudere CHRI-
 STI servo potuit. DEUS enim iis,
 qui in se confidunt, Spiritus sancti dona

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.
Mat. 10. 19
Trypho-
nem pro-
secutus.

præparat, abundè largitur, prout ipse pollicitus est, qui mentiri non potest. Nolite, inquit, solliciti esse, quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris mei, qui loquitur in vobis. Sed cum Manes iterum cum Tryphone Presbytero congregari vellet, qui sibi in plerisque contradixerat, ille rem omnem per literas Archelao significat, his verbis: Homo quidam huc accessit, qui infestissimi lupi more ovile perdere aggreditur. Verum obsecro te scribe ad me quemadmodum adversus illum me gerere oporteat, ac quibus rationibus perniciosæ ejus doctrinæ resistere. Quod si venire ipse dignaberis, Christi ovile, gregemque ab omni sollicitudine liberabis. Archelaus his acceptis literis duos ad eum libros mittit, quos in promptu facileque comprehenderet, contra Manem conscriptos. Caterum ut adventum suum præstolaretur admonuit. Interim Manes medium in pagum summo diluculo prodiens Tryphonem ad disputandum provocat. Qui cum se stitisset, & ad omnia quæ quæsierat singillatim pro ea, quam à Deo acceperat, sapientia respondisset, atque impostorem lenius agitaret, apud se nonnihil hæsitans; repente Archelaus nec opinato conspectus est, qui tanquam acerrimus paterfamilias, suorumque studiosissimus audacter in prædonem fremens incurrit. Quem ut Manes aspexit, simulata blanditia; sine me, inquit, cum Tryphone contendere: Tu enim me cum sis Episcopus dignitate superas. Archelaus verò, ex eo quod jam illius dogma confutatum erat, multo, quam verbis exprimi posset, simulandi callidiorum esse docuit, osque illi prorsus occlusit. Tum quæ ab illo proposita fuerant dissolvens, novum ei pudorem incussit, cum ne hiscere quidem amplius auderet. Sub hæc populus ardentibus rursus animis sceleratum illum opprimere conatus est. Quorum ille manus effugiens ad castellum Arabionis reversus est.

Manichæi
in Perside
persecuti.

XII. Sed Persarum rex comperta Manichæi fuga missis satellitibus in eodem illo castello comprehensum hominem ignominiosè in Persidem abduxit: ubi calamo cute detracta, ultimum

Ἰπποκρήνην, ὡς καὶ ἐπηγγέλατο ἀψευδὴς ὢν ὅτι μὴ μεριμνήσητε τί εἴπωτε. ἔγὼ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλῶντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς μου, τὸ λαλῶν ἐν ὑμῖν. ἐντεῦθεν πάλιν βεληθέντ' διαλέξασθαι πρὸς Τρύφωνα τὸ Πρεσβύτερον, καὶ αὐτὸς ἐν πολλοῖς ἀντιπώνοντ', γράψαντός τε τῷ Αρχελάῳ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ὅτι ἀνὴρ τις ἦλθεν ἐν ταῦθα, οἷα δὴ λύκος βαρὺς, καὶ διολέσκει τὴν μάνδραν Ἰπποκρήν. ἀλλὰ πῶς καλῶ δόξαι λόγον μοι τί ἀντὶ τούτου ποιήσομαι, ἢ ποίοις λόγοις ἀντίπῳ τῇ αὐτῇ μακροδιδασκαλίᾳ. καὶ εἰ μὴ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὡς γενέσθαι, ἀμέλεινον ποιήσας τὴν τῆς Χριστοῦ μάνδραν, καὶ τὰ θρέμματα αὐτῆς. ὁ δὲ ἀπέστειλεν αὐτῷ δύο λόγους ἐν προχείρῳ καταλαβέσθαι τῷ Μάνῃ, ἐκδέξασθαι δὲ τὸ αὐτὸ παρὰ τὴν αὐτοῦ ἐσήμανεν. ὁ Μάνης δὲ ἐν τῇ μέσῃ κώμῃ προσῆλθεν ὀρθοειδέτερον, προσωκαλέμενον ἐν τῷ συνάρεσθαι, προσωκαλίσθαι τὸ Τρύφωνα εἰς λόγους ἡκνῶν. καὶ τὸ Τρύφωνα ἰδοὺ ἀλλομύξας, δποκειθέντ' δὲ αὐτῷ πρὸς ἑαυτὸν ὡς ἤτησε καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ δοθεῖσαν αὐτῷ σύνεσιν, καὶ εὐδοήσαντ' τὸν ἀπατεῶνα ἡρέμα πῶς ἐν ᾧ ἑαυτὸς ἐνεδοίαζεν, ἀνακύψας ὁ Αρχελάος ὡς περὶ ἰχυρὸς οἰκοδεσπότης τῇ ἰδίᾳ Ἰπποκρήνῃ, καὶ μετὰ παρήσας ἐπέλθων τῷ συλᾶν Ἰπποκρήντι ἐνεβριμείτο. αὐτὸς δὲ ὡς εἶδεν ὁ Μάνης τὸν Αρχελάον, ὑποκριτικῶς καθ' ὑποκρίσιν ἔφη: ἔα με πρὸς Τρύφωνα διαλέγεσθαι· ὑπερβαίνω γάρ με τὸ σὸν ἀξίωμα διὰ τὸν Επίσκοπον. ὁ δὲ καὶ μετὰ ἐλεγχῶν τὸν λόγον μείζονα αὐτὸν ὑποκριτὴν δποδείξας, ἀπεφίμωσεν. τὸ δὲ ὑπὲρ ἐκείνου προτεθέντων λόγων τὰς Ἰππύσεις ποιησάμενον, αὐτὸς εἰς ἀγρόν τινα αὐτὸν κατέστησε, μηκέτι διωάμενον διαίρειν σῶμα. οἱ δὲ λαοὶ ζῆλον πάλιν ἀνελήφότες, ἐπειρῶντο τὸν ἀλιτῆριον διαχειρίσασθαι. ὁ δὲ δποδράς εἶν δήμες, καὶ εἰς τὸν προσωκρημνὸν Κασέλλον Αρχαίων πάλιν ἀφίκεται.

Ἐκείθεν δὲ ὁ τῷ Περωῶν βασιλεὺς γνὰς τὴν τῆς Μάνης καταφυγὴν, δποδείλας, καὶ χέρωσάμενον αὐτὸν ἐν τῷ προσωκρημνῷ Κασέλλῳ, εἰς τὴν Περσίδα ἀτίμως καθεύκον, καὶ τὸ δέμα αὐτὸ καλῶς κελεύσας ἐκδαρῆναι, ἔτω τῷ

Vini ob-
nihil sub-
est hinc
loco.

τιμωρίαν αὐτῷ ἀπέδωκεν. ὁθεν καὶ ἐκδαρύν-
 τα καλάμῳ, καὶ τὸν ἀσκὸν αὐτῷ ἐμπλη-
 θέντα ἀχύρων, ἐτι καὶ δεῦρο ἐν Περσίδι ἔχου-
 σι, καὶ ἔτω τὸν βίον κατέστρεψε. διὸ αὐτοὶ
 οἱ Μανichaῖοι Ἰπὶ καλάμοις τὰς κοίτας αὐ-
 τῶν ποιοῦνται. ἔτω δὲ αὐτῷ ἀποθανόντι, καὶ
 καταλείψαντι, αὐτῷ εἰ αὐτῷ μαθητὰς ὡς ἐ-
 πομῶν, Ἀδδᾶν, καὶ Θωμᾶν, καὶ Ερμεῖαν, πρὶν
 ἢ αὐτὸν τὴν δίκην ἀπολαβεῖν καὶ τὸν δεδωλωμέ-
 νον πρόπον, ἦσαν ἀποσαλέντες ὑπὸ αὐτῷ, ὁ
 μὲν Ερμεῖας εἰς τὴν Αἰγύπτου, ὃ καὶ σινετυ-
 χον πολλοί. ἐκ ἑσὶ γὰρ δεχαῖσσα ἡ Αἰρε-
 σις, καὶ οἱ σινετυχηκότες τῷ θεωρημέ-
 νῳ Ερμεῖᾳ, μαθητῇ ὄντι τῷ Μάνῃ, ἡμῖν τὰ
 κατ' αὐτὸν διηγῆσαντο. Ἀδδᾶς δὲ Ἰπὶ τὰ
 ἀνωτερίκα μέρη, Θωμᾶς δὲ Ἰπὶ τὴν Ἰσθαίαν,
 ἐξ ὧν ἐκρατύνθη τὸ δόγμα εἰσέτι δεῦρο. ἔ-
 λεγε δὲ ἑαυτὸν ὁ Μάνης εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ
 Παράκλητον, καὶ ποτὲ μὲν Ἀπόστολον Φά-
 σκῆ εὐαγγέλιον Χρῆσθ, ποτὲ δὲ Πνεῦμα Παράκλη-
 τιν. καὶ πολλὴ τὴν τυφλώσεως τέττα κακόδο-
 ξον αἰλοιοτροπία.

Εντεῦθεν λοιπὸν ἀγαπητοὶ χρεῖα ἡμῖν γί-
 νεσθαι τὴν Αἰρεσιν εἰπεῖν, καὶ εἰς τὴν αὐτῆς μα-
 ταιωφροσύνην. τὰ γὰρ παρελθόντα πάντα καὶ
 ἰστορίαν ὑφηγησάμεν, ὅθεν δὴ ἀρχαίαι διδασκαλί-
 τε καὶ γραφαὶ καὶ λέγειν ὅχα λεπώταται. Μά-
 νης ἐν τῷ πρῶτῳ πίστεως αὐτῷ λόγῳ. βίβλος γὰρ
 ἔστι διαφορὰς ἐξέδετο. μίαν μὲν ἰσάριθμον
 εἰκοσιδύο σοχέων τὴν καὶ τὴν Σύρων σοχέων
 σιν δι' Ἀλφαβῆταν συγκεκλιμένῳ χρωσθαί γὰρ
 οἱ πλείστοι τῶν Περσῶν μὲν Περσικὰ σοχεῖα καὶ
 τῷ Σύρῳ γραμματι, ὥσπερ παρ' ἡμῖν πολ-
 λαὶ ἔθνη τῆς Ἑλληνικῆς κέχρηται καὶ τοίγε
 οὐλὼν χεδὸν καὶ ἔθνος ἰδιῶν γραμμάτων. ἄλλοι
 δὲ δὴθεν τὴν βαθυλάτην τῶν Σύρων διάλεκτον σε-
 μνύοντα, τὴν τε τὴν καὶ τὴν Παλμύραν διά-
 λεκτον, αὐτὴν τε καὶ τὰ αὐτῶν σοχεῖα, εἰκοσι-
 δύο δὲ ταῦτα ὑπάρχει. διόπερ καὶ ἡ αὐτὴ βί-
 βλος εἰκοσιδύο τμήματα λόγων τέτμηται·
 ταύτη δὲ Ἰπὶ τῇσιν ὄνομα Μανichaῖα μυ-
 στήρια· ἑτέρα δὲ Θεσαυρός. καὶ ἄλλας δὲ
 βίβλους κατήσας φαντάζεται, τὸν μικρὸν δὲ
 Θεσαυρὸν ἔτω καλέμενον, ἄλλην δὲ τὴν πρὸς
 Ἀστρολογίας. ἡ γὰρ ἀποδέσσει τῆς τοιαύτης
 θεωρητικῆς ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοῖς ἐν θεωρη-
 τικῇ καυχῇ καὶ θεωρητικῇ Ἀστρονομία καὶ Φυ-
 λακτικῇ, Φημὶ δὲ τὰ θεωρητικά, καὶ ἄλλα ἡ-

A de eo supplicium sumpsit. Quam quidem Mani-
 cutem utris in modum, intactis paleis, clari.
 ad hodie etnum diem in Perside servant. Hæresis
 Hunc igitur ille exitum vitæ consecutus est. Ob id Manichæi lectulis suis arundi-
 nem substernunt. Ergo ille sic mortu-
 us eos, quos dixi, discipulos reliquit, Ad-
 dam, Thomam, & Herimeam, quos ante-
 quam illo mortis genere poenas lueret,
 varia in loca dimiserat. Hermeas enim
 in Ægyptum profectus est, quo cum ple-
 riqve veritati sunt. Neque enim anti-
 qua est admodum hæc Hæresis, adeo ut
 qui cum Hermea Manis discipulo collo-
 quuti sunt, nobis quæ ad illum pertine-
 bant narraverint. Addas in superiorem
 regionem abiit, Thomas in Judæam. At-
 que ab iis secta illa ad hodiernum usque
 diem vires atque incrementum habuit.
 Cæterum Manes Spiritum se esse para-
 cletum asserbat: ac nonnunquam Apo-
 stolum se esse Christi, alias paracletum
 Spiritum pradicat. Etqve prorsus in-
 solens & absurda excæcati hominis illa
 persuasio.

XIII. Jam verò necesse est ut dein-
 ceptus adversus hanc hæresim stolidamque
 illius decreta disputemus. Nam quæ hæ-
 resis diximus nudam de illo historiam
 continent. Ab eo igitur ordiemur quod
 docendi ac scribendi dicendique initi-
 um sumpsit improbissimus Manes in eo
 libro, quem de fide scripsit: libros enim
 varios edidit, quorum unus viginti du-
 as in partes distributus est, Alphabetico
 ordine pro literarum quibus Syri utun-
 tur numero. Nam plerique Persarum
 præter elementa Persica Syrorum quo-
 que literis utuntur, quemadmodum apud
 nos innumera gentes Græcas adhibent:
 tametli singula serè suas ac proprias ha-
 beant. Alii verò reconditissima Syro-
 rum lingua sese venditant, cujusmodi est
 Palmyrenorum, quem una cum viginti
 duobus ejus elementis adhibent. Hinc
 est quod Manichæi liber totidem in se-
 ctiones dividitur: hujus inscriptio est
 Manichæi mysteria. Alius est cui The-
 sauro nomen inditum. Præter hos, ali-
 os quosdam ad illudendos homines con-
 texuit, velut minorem Thesaurum. Item
 de Astrologia. Neque enim à curiosis
 illis artibus abhorrent: quin potius As-
 tronomiæ scientiam præ se ferunt, ac de
 ea gloriantur. Sed & amuleta hoc est ap-
 pensa quædam è collo, nec non & cau-
 Ggg iij

Mani-
chzi.
Hæresis
LXVI.

tiones magicas ac præstigias usurpant. Verum scillum quem dixi librum Manes exorditur.

XIX. Erat Deus & materia, lux & tenebræ, bonum & malum, quæ tam penitus sibi invicem erant contraria, nulla ut alterum cum altero communione jungeretur. Hoc modo circulator iste præfatur. Tum pessimum dogma explicare aggreditur. Est autem liber ille fusissimè scriptus, ac cætera ejusdem generis mala & inepta complectitur: quorum perplexam obscuritatem, contrarietatemque sermonum jam tum ab ipso argumenti principio animadvertere oportet. Licet enim magnæ in reliquis nugæ ac fabulæ sint, ex ipso tamen primordio tota illus improbitas patet. Quod enim scribit: erat Deus & materia, cum vanissima gentilium superstitione congruit. Sed & calumniosa illa inanisque sententia convinci nullo negotio confutarique potest. Etenim duo simul ut existant æqualis ævi ac sempiterna, fieri nullo modo potest; uti sana ac prudens ratio ei facile persvaserit, qui recto judicio sit præditus. Atque hoc intelligens quisque cognoscere debet. Nam si æqualia tempore duo sunt, ne appellatione quidem differunt. Quidquid enim æquale est alteri tempore, cum eo quoque æternitatem habet æqualem. Quod autem æquale est æternitate, ac semper existit, id ipsum Deus est, cum præsertim nulla ab causa initium acceperit. Nihil enim præter Deum est æternum. Ad hæc ista principia diversis nominibus extulisti, homo ingenio barbare, & humani generis inimice. Nam aliud lucem appellasti, aliud tenebras; aliud bonum, aliud malum. Addis summè hæc invicem sibi esse contraria; nihil ut uni sit cum altero commune. Igitur à se illa mutua separas; neque dubium est, quandoquidem, ut dicis, contraria sunt. Atqui si ex natura sua unà versentur, consequens est ut & amicè invicem consentiant, mutuaque conjunctione ac consuetudine socientur, neque à sese præ amore ac concordia divellantur. Quod si invicem separata sunt, horum unumquodque finitum sit oportet. Quod autem finitum est, perfectum non est: est enim sine suo circumscriptum. Quinetiam terminus aliquis requirendus erit, qui utrunque definiat: ne, si se mutuo contigerint, communione aliqua extremis illis in finibus copu-

νὲς ἐπωδαί, καὶ μαγικαῖαι. ἀρχεται γὰρ ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ λέγειν ὁ αὐτὸς Μάνης.

Ἦν Θεὸς καὶ ὕλη, Φῶς καὶ σκότος, ἀγαθὸν καὶ κακὸν, τοῖς πᾶσιν ἄκρως ἐναντία, ὡς καὶ μηδὲν ἰπποκρινωμένον θάτερον θάτερον. καὶ ἐπὶ μὲν ἐστὶν ὁ πρὸ λόγου ἀγύρις. συνέθεν ἀρχεῖται τὴν αὐτὴν κακομνηχανίας. καὶ ἡ μὴ βίβλος ἐν πλατὺ καὶ τριαυτάτινα Φαύλα ἅπτα περιέχουσα, ὡς τὴν δυσκολίαν, καὶ τὴν ἐναντιότητά τῶν λόγων. καὶ ἀπ' αὐτῆς τὴν δεξιὰς σκοπεῖται περιληπτόν. εἰ γὰρ καὶ πολλὰ ἡ λοιπὴ Φλυαρία, καὶ μυθώδης ὑπόθεσις, ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τὸ πᾶν δεχθήσεται τὴν αὐτὴν πονηρίαν. τὸ γὰρ, ἦν Θεὸς καὶ ὕλη, ἐδὲν ἀποδέον τὴν Ἑλλήνων ματαιὰς ὑπονοίας ὑφηγήσατο. διὰ λωτον δὲ, καὶ ῥαδίον, καὶ εὐκατάλυτον τὴν συνοφαντίας τῆς τοῦ κενοφρόνημα. δύο γὰρ ἴπποσαντο [εἶναι] σύγχρονα τε καὶ αἰδια ἐξ εὐλόγων λογισμῶν, καὶ συνετῆς δινοίας ἀδύνατον εἶναι ὥστε τῷ κρινέντι εὐλόγως γινώσκοντι. καὶ γνωσέον τῆς ἐσσι παντὶ τῷ συνέσει κεκτημένῳ. εἰ γὰρ τὰ δύο σύγχρονα, ἐδὲ καὶ τῷ ὀνόματι διήλλακτο. πάντῳ τὸ σύγχρονον, καὶ σωμαῖδιον. τὸ δὲ σωμαῖδιον, καὶ αἰεὶ ὑπάρχον, τῆς Θεός, μάλιστα ἀπὸ τινος αἰτίας δεχθῆναι μὴ εἰληφότος. ἐδὲν γὰρ αἰδίον, ἡ μόνον Θεός. διαφοροῖς γὰρ ὀνόμασι ταύτας τὰς δεχὰς ἐξέδωκε, ὡς βάρεβρε τὴν φρένα, καὶ πολέμειε τὴν ἀνθρωπείαν φύσεως. τὸ μὲν ἐξέδωκε Φῶς, τὸ δὲ σκότος, τὸ δ' αὖ ἀγαθόν, καὶ τὸ ἕτερον κακόν. φάσεις δὲ, ὅτι τοῖς πᾶσιν ἄκρως ἐστὶ ταῦτα ἐναντία, ὡς καὶ μηδὲν ἰπποκρινωμένον θάτερον θάτερον. συνέθεν χωρίζεις ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων. δῆλον γὰρ, ὅτι ἐναντία, ὡς ἔφη. εἰ δὲ σιώντα πεφυκε, φίλα καὶ σύμφωνα, καὶ ἀλλήλοις σιώντα εὐρεθήσεται, σινοδιατρέχοντά τε καὶ συγκοινωνούντα, καὶ μὴ δ' ὅλως ἀπ' ἀλλήλων ἀπαλλοτρίωματα δι' ὑπερβολὴν Φιλίας. εἰ δὲ χωρὶς ἀλλήλων ἐστὶ, πάντως ἕκαστον τῶν πεπερασμένων. πάντῳ δὲ τὸ πεπερασμένον, ἐτέλειον. ὁρίζεται γὰρ δι' αὐτῶν πεπερασμένον. ἄλλως δὲ καὶ ζητηθήσεται ὅριον εἰς διαπερασμὸν ἀμφοτέρων, ἵνα μὴ κατὰ τὰ τέγματα ἀλλήλοις ἐφαπτόμενα ἀμφοτέρω τὰ ἴδια διὰ τῶν τεματίων ἀλλήλοις σινάπληται, καὶ ἰπποκρινωμένον θάτερον

Θατέρω, καὶ τὸ ἐναντιότητι αὐφανισθῶρον, καὶ εἰ δώῃς τι διεργον ἀναμέσον τῶν ἀμφοτέρων, σκέτι τὸ διεργον ὅμοιον ἔσαι τῆτοις, ἀλλ' ἔθ' ἕτερον ἔσαι τοῖς ἀμφοτέροις. εἰ γὰρ ἀπὸ ἐνὸς μέρους ἀφομοιωθήσεται τὸ διεργον ἐνὶ τῷ δύο τῷ περὶ ἑτέρου εἰρημένων αἰδίων, ἀπὸ τῶν ἀφομοιωμένων σκέτι ἀλλότριον εἶναι τὸ διεργον, ἀλλὰ σωμαπτόμενον πρὸς ἀφομοιωμένω, καὶ διὰ τῶν ἐξισχυμένων μέρους ἔσαι ἡ σωμαφεια, καὶ σκέτι τεματιοθήσεται ἐν τῇ τῷ δύο φύσει ἀπ' ἀλλήλων διασάφει. εἰ δ' καὶ ἔσιν ἕτε ὅμοιον τῶν δύο, ἕτε μέτοχον ἀπὸ μέρους θατέρω, σκέτι δύο εἶναι τὰ αὐτὰ δια, καὶ αἰεὶ ὄντα; ἀλλὰ λοιπὸν εἶναι τρία, καὶ σκέτι δύο δεχαί, καὶ δύο ἀλλήλοις ἐναντία τὰ πρῶτα, ἀλλὰ τρίτον ἄλλο, καὶ ἐναντίον τῶν ἀμφοτέρων, καὶ ἀνόμοιον τοῖς ἀμφοτέροις, καὶ διεργον ἀναμέσον τῶν δυοῖν, καὶ μὴ θατέρω Ἰπκοινωνῶν, διὰ τὸ ἀλλόκοτον, καὶ ἕτε ἀμφοτέρων λαμβάνον τὴν ὁμοίωσιν. καὶ λοιπὸν ἔσαι σκέτι δύο, ἀλλὰ τρία ταῦτα. ἄλλως δὲ καὶ ζητηθήσεται ἄλλ' ὁ μεσιτεύσας, καὶ τὸν ὅρον τῶν ἐμβαλῶν τέταρτον. ἔ γὰρ ἡδύναντο οἱ δύο ἐκθέσθαι τὸν ὅρον, ἢ τὸ τερχῶν, εἰ μὴ ἕτερον εἶναι ὁ ὅρος θέτης, ὁ τὸ διεργον ἀναμέσον τῶν ἀμφοτέρων ἐμβαλῶν. ἀλλὰ καὶ εἰδήμων τὴν Ἰπσημην, καὶ σωματὸς τὸν πρόπον, καὶ Ἰπσημης, καὶ ἐνδοξότερον, ὥστε δύνασθαι πρὸς ἀμφοτέρους εἰς συμβιβασμὸν εἰρήνης. ἔσαι ἔν εἰς ὁ ὁροθετῶν, καὶ ἐν τῷ διεργον, καὶ δύο τὰ τεμαλίζομενα, καὶ σκέτι δύο δεχαί μόνον, ἀλλὰ καὶ τρεῖς, καὶ τέσσαρες. καὶ καὶ τῶν τῶν πρόπον Ἰπὶ πολλὰς δεχὰς τὴν διάνοιαν πρῶτω ἐνεσι, καὶ εἰ τὰ ὄντα, καὶ φαντάζεσθαι τὰ μὴ ὄντα.

Εν δὲ τῷ ζητεῖν τὸν ἀλιτήριον κακίαν, δῆθεν μὴ προσμύξαι Θεῷ. καὶ γὰρ καὶ ἄτοπον εἶναι Θεῷ προσάψαι. ὁμολογῆται γὰρ ἐν τῷ χαρακτήρι τῆς Εκκλησιαστικῆς διδασκαλίας, ἀλλότριον παντάπασιν τὸ θεῖον, καὶ ἀμύγες κακίας ὑπάρχειν. Θεὸς γὰρ ὁδὸν κακὸν ἐποίησεν, ἀλλὰ πάντα καλὰ λίαν, ἀγαθὸς ὢν τὴ φύσιν, ἀκατάληπτον τὴν ἕσιν, πάντα περικλυτῶν, αὐτὸς δ' ὑπὲρ ὁδὸν περικλυτῶν. ἕτε τίνυν τὸ κακὸν ἦν αἰεὶ, ἕτε ἐκ Θεοῦ τὸ κακὸν γεγέννηται. μήτε ἔν ὄντι τῶ κακῷ,

Alentur; atque ita constituta illa contrarietas intercizat. Jam verò si quidpiam, quod illa dirimat, amborum in medio collocaveris, non potest id quod dirimit illorum esse simile, sed ab utraque diversum. Etenim si ab una parte id quod separatur alteri ex æternis illis principiis simile fuerit, ab eo cujus similitudinem habet, non erit alienum, sed cum eo conjunctum. Quippe per hanc ipsam partem, quæ ad illud accedit, quædam contrahetur affinitas; unde nullus jam in amborum contrariarum invicem naturarum divortio terminus relinquetur. At si neque amborum simile est, nec ulla sui parte cum altero communicat, falsum est æterna esse duo, quæ semper extiterint, cum tria consurgant. Itaque neque duo jam erunt principia, neque duo prima invicem contraria; sed tertium quoddam oriatur, utrique contrarium, ac dissimile, quo eadem illa separantur: quod nihil cum alterutro commune propter diversitatem habeat, nec amborum simile sit. Ita non jam duo, sed, uti dictum est, tria numeranda sunt. Sed & alius quidam, qui medius interveniat, querendus est: sive quartus, qui istiusmodi terminum immittat. Neque enim duo soli terminum hunc, ac veluti murum constituere possunt, nisi alter quidam finitor accedat, qui inter illa duo quidpiam quo separatur injiciat. Quinetiam & scientia instructus idem ille debet esse, & prudens, & æquitate præditus, & illustris; ut ambos illos ad pacem concordiamque revocet. Ex quibus sequitur unum esse finitorem, separatorem alterum, ac duo denique termino illo circumscripta: neque duo jam esse, sed tria quatuorque principia. Quæ ratione plura in principia convertendus est animus, & his, quæ reipsa sunt, relictis, quæ non sunt cogitatione fingenda.

XV. Quod autem nefarius ille querit, ut ne DEO malitiam assignat: est id quidem fateor absurdum, istud ipsum tribuere DEO. Unde Ecclesiastica doctrinæ forma proficitur, Divinum numen ab omni penitus pravitate alienum ac remotum esse. Nullum enim ille malum fecit, sed omnia valde bona: cum & sit natura bonus, neque comprehendi illius essentia possit, & universa contineat, nec ab ullo ipse contineatur. Quocirca neque malum semper exitit, neque à Deo productum est. Itaque cum neque

Mani-
chzi.
Hæresis
LXVI.

Malum
quid sit.

malum sit, neque semper fuerit, nec à Deo procreatum; superest illud ut quæramus, quod semper minimè fuerit, & initium aliquod habuerit, & aliquando desinat ac pereat, neque perpetuo maneat, undenam originem acceperit. Sed cum illud inquisierimus illud in primis cogitandum est, cujusmodi sit, & in quo sit malum. Deinde sitne aliquid quod circumscribi possit, puta corpus, & utrum substantia aliqua constet, aut ulla radice nitantur. Quæ cum apud nos perpendimus; nullam inesse malo substantiam, nec radicem ullam habere reperimus, sed in solis factis consistere, & humanam efficientiam in agendo perficere. Etenim quatenus aliquid faciamus, inest in eo malum: cum verò nihil agimus, nusquam est. In quo illud intelligentia nostra comprehendit, quid sit mali aliquid efficere, quod Deo displiceat, quod ei tamen refragari ac repugnare non potest. Quicquid enim ab hominibus excidi extinguique potest; multo minus resistere Deo poterit.

De Dia-
bolo.

XVI De Diabolo quoque sic habendum est, eum minimè ab origine ipsa naturæque conditione malum extitisse, sed aliquanto postea tempore malum, quod faceret excogitasse: ita tamen ut cujusmodi futurus esset, nequaquam lateret. Verum quemadmodum cætera bene atque utiliter esse condita præ excellenti Dei iustitia, qui pro singulari sua bonitate existere vult omnia, bonæque sua omnibus in commune proponit. Ac nihilominus tamen pro eo ac libertati cujusque concessum est, privatim id permittit, suæ ut voluntati obsequens, quicquid libitum erit efficiat. Ut & ipse ab omni malorum culpa sit immunis, & eorum qui in virtute progrediuntur, atque ab humanitate bonitateque sua præmia referunt, discrimen aliquod statuatur. At insanus ille Manes, dum ab omni malitiæ labe Deum eximere studet, non modo id quod vult non assequitur, sed alia ratione æqualem potius illam rependit. Quinetiam conditas à DEO res omnes sine ullo pudore vituperat: cujus quidem sic ex iis delictis quæ in nobis cernuntur occasionem arripit, ut in cætera omnia opificia probum illud ex æquo deriveret. In quo malitiæ illius, quam excludi à se prædicat propugnator potius ac defensor apparet: tantumque abest, ut illam oderit, ut apudicitiam quoque cum ea

μήτε ὄντ' αἰεὶ, μήτε ἐκ Θεῷ γεγενηµένον, λοιπὸν ζητεῖν ἐστὶ παῖον τρόπον τὸ μὴ ὄν αἰεὶ, δεχθὲν δὲ ἐχρηκὸς τρεῖναι, λήγον δὲ καὶ δόλο-
λύμνον, καὶ εἰς τέλος μὴ παύσασθαι, πόθεν ἔχε τὴν δεχθὲν. καὶ ὅταν τὸ ζήτησµαι, πρῶτον διανοητέον ἐστὶν, ὅποιον ἐστὶ τὸ κακόν, καὶ ἐν ποίῳ γίνεται τὸ κακόν, καὶ εἰ ἐστὶ ἐμψυ-
χαπτόν τι, ἢ σῶμα ὡς εἶπεν, ἢ ὑπόστασις ἔχον, ἢ καὶ ρίζαν δύναται κεκτῆσθαι. καὶ ὅταν ταῦτα ἐν ἑαυτοῖς διασκηπῶµαι, ἀνυπόστα-
τον εὐρεθῇσεται τὸ κακόν, καὶ μηδεμίαν ρίζαν ἔχον, ἀλλὰ ἕως ἔργων µόνον ἐστὶ πρακτικῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας δόποτελεστικόν. ἐν τῷ γὰρ ποιεῖν ἡµᾶς τὸ κακόν ἐστὶν, ἐν δὲ τῷ μὴ ποιεῖν ἔχει ὑπάρχει δὲ ἐννοίας ἐφευρισκῆ-
σης, τὸ τί ποτέ ἐστὶ τὸ πονηρὸν ἐργάσασθαι ὅσα δρέσκον Θεῷ, καὶ ἔτε δυνάµητον ἀντι-
λέγειν Θεῷ, ὅδε ἀντιμάχεσθαι πρὸς τὸ θεῖον. πάντες γὰρ τὸ ὑπὸ ἀνθρώπων δυνάµητον ἐκκό-
πτεσθαι καὶ ἀναρεῖσθαι, πολλῶν µᾶλλον πρὸς Θεὸν ἀντέχειν ἀδύνατον.

Αἷμα δὲ καὶ πρὸς Διαβολὸν ἔτι διαληπτέ-
ον, ὅσα δὲ κτίσεως φυσικῶς κακὰ κεκτι-
σµένα, ἀλλὰ ἑαυτῷ µὴ χρόνον ποιεῖν κακόν
ἐφευρεσµένα, ὅσα ἀγνοσµένα δὲ ἀποτοῦ ἐ-
µελλεν ἔσεσθαι, ἀλλὰ κτισθέντες µὲν ἅµα
πᾶσι καλῶς διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιο-
σύνης χρησιµώτατα, τῷ τὸν Θεὸν δι' ὑπερβο-
λὴν ἀγαθότητος πάντας καὶ πάντα δε-
λήσαντα εἶναι, καὶ τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ πᾶσι
* πρὸς θεµέναι, καὶ συγχώρησιν δὲ αὐτεξουσί-
ῳ συγχωρεῖν τοῖς ἀπασιν ἰδία βελήσας χρε-
ῶν, ὅς τε λήσαντες ἐπὶ χρεῶν ἑκάστος ὡς αὐτὸς
µὲν ἀνάτις τῷ Παύλῳ εἴη, διάκρισις δὲ εἶναι
τῷ εἰς δρεῖν προκοπόντων, καὶ πάλιν τῷ αὐτῷ
D Φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος τὰ βρα-
βεῖα εἰσχοµιζοµένων. ὁ δὲ μαριόδης ἔτι
Μάνης βελόµητος κακίας ὑπεξαίρειν τὸν
Θεόν, µᾶλλον αὐτῷ κακίαν πρὸς ἴσον ἀντεκα-
τέστησεν. ὁµῶς δὲ κακίζων τὴν πᾶσαν κτίσιν ἐκ
αἰχύνεται, ἐκ τῆς ἐν ἡµῖν σφαλμάτων γιγνο-
µένων τὰς προφάσεις ἀπεμπολήσας, καὶ εἰς
τὴν πᾶσαν δηµουργίαν (τὴν) * ἰσορρόπων στυν-
Φήνας, ὑπέρμαχος µᾶλλον γεγενῆται καὶ
ὑπερασπιστής, ἢς φάσκει ἀπαγορεῖν κακίας,
καὶ ἀντὶ τῆς πρὸς αὐτὴν μίσους Φιλίαν τινα
καὶ κοινωνίαν πρὸς αὐτὴν ἀσπαζοµηται.

ὁπότε σύστασιν αὐτῇ δίδωσι, καὶ αἰδιάζουσιν αὐτὴν κατὰ γένη, σὺν Θεῷ δὲ αἰεὶ ἔσαν, καὶ μηδέποτε λέγουσιν τὴν εἶναι. ὀνόμασι δὲ τισιν αὐτὴν ἀποκαλῶν διὰ πασῶν τῶν ὑποθέσεων, ἐκπεσῶν τῇ ἀληθείας φωροῦσθαι, τῇ πάσης κτίσεως ἐκ Θεοῦ καλῶς ἐκτισμένης, ἐξ ὧν αὐτὸς ᾠροῦνται μαρτυρίων.

Καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι ὕλην ταύτην κληθεῖ, καὶ δὲ τὸν αὐτὸν νῦν λογίζεται αὐτὴν εἶναι φθοράν. καὶ πρῶτον μὲν, εἰ ἐστὶ φθορά, τινὸς ἄρα εἴη φθορά. καὶ εἰ μὲν ἄλλων φθορά ὑπάρχει, αὕτη δὲ ἐμὴ ἴσως ἐστίν, ἄρα ἐκπαλαί ἔφθειρε τὰ ὄντα, καὶ μόνῃ αὕτῃ συνέστηκεν ἐν χρόνῳ τοσούτω τὸ τῇ αὐτῆς διωάμεως ἐνεργητικὸν ἐργάζομένη, καὶ μὴ ἐκκοπτομένη. εἰ δὲ ἐαυτῆς ἐστὶ φθορά, φθείρεσθαι τε καὶ δαμάζεσθαι, καὶ ἀναλίσκασθαι, καὶ ἀπολλύεσθαι, καὶ ἔσθλησθαι, ἐαυτῆς τῆς ἀναλωτικῆς τῆς ἑσθλητικῆς. πῶς ἔν ἐσθλῇ τοσούτῳ χρόνῳ ὑπάρχουσα κατὰ τὸ ἀγύρτε λόγον; ἅμα δὲ ἔσθλῃ κοινωνήσῃ ὁμοῦ. ἅμα τῇ ζωῇ, ἔσθλῃ ἅμα * ζωῆς εὐρεθήσεται, ὥστε ἀγαθότητῃ. ὁπότε δὲ ἐν ἐκάστῳ τῶν ὑπὸ αὐτῇ κακισζομένων κλισμάτων καὶ ἀγαθότης ἐνεσι, διέπεσε πανταχόθεν ὁ πᾶς κακίας αὐτῆς λόγος, διὰ τὸ κοινωνεῖν θάτερον τῷ ὑπὸ αὐτῇ λεγομένῳ θάτέρῳ, ὡς εἰπεῖν πᾶς ὅφρων, καὶ τῶν ἄλλων ἐρωπετῶν ἰσόλων. ὅσα γὰρ ἐστὶν ἡ τὸ χρησίμον κατεσκευασμένα, παρ' αὐτῇ δὲ τῷ ὀνόματι κακισζομένα, ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ ἀντίθετον τῇ κακίας εὐρίσκειται, ὡς εἰπεῖν, πᾶς ὅφρων καὶ τῶν ἄλλων. ἐξ ὧν γὰρ ἰσὺς εἰς θάνατον ἐν * ἐαυτοῖς, καὶ ἀντίδοτος πρὸς ἀντίδοτον θάνατον, καὶ κακώσεως κακισζομένων, καὶ * ἡμέραν μὲν εἰς ἐργασίαν ἀνθρώποις, ὡς καὶ εἰς τὸ φαλίζεσθαι τε καὶ ὀρεῖν. ἀλλὰ καὶ ἡ νύξ ἡ παρ' αὐτῷ ὀνόματι κακισζομένη, ἀνάπαυσις τις εὐρίσκειται ἐκ Θεοῦ ἀνθρώποις γεγνηῖα. καὶ ἔσθλως τὸ καθ' ἐν ἀγαθὸν ὑπάρχον εὐρίσκει, καὶ μὴ διωάμενον διὰ τὸ ἐν ἡμῖν ἀμαρτημάτων τὸ ὄνομα ἔχον, ἢ τὸ ἴσον τῇ κακῇ τὴν ὁμωνυμίαν εὐρίσκον.

Πάντα γὰρ καλὰ καὶ ἡδέα, καὶ ἔσθλῳ ἀποβλήθον, τῶν καὶ ἰσὺς, φησὶ πάντα καλὰ λίαν. καὶ ἔσθλῳ

A communionemque suscipiat. Nam & Mani- substantiam ille tribuit, & æternam esse chri- defendit, ac cum Deo semper esse, nec hærese unquam desinere proficetur. Porro cum in omni disputatione variis illam nomi- nibus appellet, à veritate procul aber- rare deprehendetur, cum ex allatis ab ipso testimoniis liquidò conlitterit, quic- quid à Deo conditum est bene ac rectè fuisse procreatum.

XVII. Atque illud primum viden- dum est, quod eam materiam nominat, id quod ex illius sententia, idem est ac corruptio. Verum si corruptio sit, cujus erit tandem corruptio? Si aliorum est, con- stanter ipsa manens, jamdudum omnia corrumpere debuit, ac sola tam infinito tempore consistere, dum virium suarum efficacitatem exerit, nec ab ullo rescindi- tur. Si verò suimet ipsius est corruptio, corrumpens ac perdomans sese, & con- sumens, ac perdens peribit tandem, ne- que consistet, cum sui consumpticem ac corruptricem vim habeat. Quæ cum ita sint, quam ratione tanto tempore, ut ille circulator asserit, potuit existere? Præterea nec ullam omnino cum vita communionem habere poterit, neque cum ea aut cum bonitate verlabitur. Jam vero cum in unaquaque creaturarum re- rum, quas ille vituperat, bonitatis insit aliquid, tota ejus de malitia disputatio con- cidat necesse est, eo quod alterius illorum, quæ commemoravit, quædam sit cum al- tero societas: ut de serpentibus, cæteris- que venenatis bestiis nonnihil dicatur. Hæc enim omnia, quæ ab illo nomine ipso vituperantur, ad usum aliquem uti- litatemque procreata sunt, & in his ma- li remedium invenitur, quod ad serpen- tes reliquaque id genus convenit. Ex his- dem enim lethale virus, & contra mortem inflictiæque ab ipsis labem remedium ab iis qui læsi sunt colligitur. Sic dies qui- dem humanis est exercendis operibus constituta, cujus beneficio collustrantur, ac discernunt omnia. Sed & nox, cui probrosum illud nomen attribuit, ad ho- minum quietem est à Deo concessa. At- que ita quamlibet rerum omnium bo- nam esse reperiemus, neque à peccatis nostris esse denominandam, aut eadem cum malo appellatione censendam.

XVIII. Sunt enim bona ac jucun- da prorsus omnia, neque quicquam est, quod rejiciendum videatur. Quod ex his verbis apparet. Ecce inquit, omnia valde bona: nusquam ut malitiæ radix ulla cer-

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

natur. Etenim propterea Deus cum initio mundum pro sua bonitate fabricaret, de unaquaque creaturarum a se rerum bonam esse pronuntiavit. *Et vidit*, inquit, *Deus quod esset bonum*: ut & de illarum bonitate testimonium ferret, & humani generis inimicorum calliditatem excluderet, qui nequissimis fabulis veritatem ex hominibus funditus extinguere conantur. Primo siquidem die cælum ac terram, lucemque cum omnibus, quæ in terra sunt, condidit. *Et vidit, & ecce bonum*, ait scriptura. Utrumnam verò bonum se facturum esse nesciebat, eò quod opere denique perfecto, *ecce bonum* dixisse legitur? Quam vocem deinceps de aquis, de mari, de germinibus, de arboribus, de cæli sideribus, de pecudibus, deque avibus, reptilibus, ac piscibus usurpat. Nam in unoquoque, *vidit*, inquit, *Deus, & ecce bonum*. Non quod aut ignoraret antea, aut ubi procreata sunt, velut experientia quadam bona esse comperisset: sed quod bona omnia revera sint, neque mali quidquam insit, propter improborum hominum opinionem hoc velut oraculo bona esse omnia ac præclara testatus est; ideoque bonum esse dixit, quod mali ac nequitie omnis exclusionem continet. Ut nimirum hoc ipso, quod esse bonum omne significavit, tollatur falsa illa de malicia in homines inuenta sententia, pessimaque omnis mali dogmatis architectorum opinio profligetur. Postremo ubi ad hominem ventum est, bonum esse non dixit: non quod malum quiddam homo sit, opus omnium quæ in terra condita sunt longè præstantissimum; quod ut imperaret ceteris inexplicabili quadam est à Deo sapientia productum; cui denique rerum omnium à se creatarum dominatum ac principatum deferre statuerat: quamadmodum hæc verba declarant: *Faciamus hominem ad imaginem nostram & similitudinem; & præstet piscibus maris, & volatilibus cæli, & reptilibus terra, & jumentis, & bestiis, & omnibus quæ in terra sunt.* Verum quoniam ad Dei imaginem creatus est, tam excellenti dignitate contentæ sacræ literæ fuerunt, nulla ut accessione opus esse videretur. Nam si bonitatis ipsius erat imagine præditus, Dei nimirum ac Domini, qui sit omnium rerum artifex ac bonus, à quo bonitatis fons omnis, adeoque bo-

Gen. i. 26.

κακίας ἐστὶ ρίζα. τέττα γὰρ χάριν καὶ ὁ Θεὸς ἐξ ὑπαρχῆς κτίζων τὰ πάντα κόσμον τῇ αὐτῇ ἀγαθότητι, καθ' ἕκαστον τῶν κτισμάτων τὸ καλὸν ἐπέφερε, λέγων· καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν. ὅπως τῷ καλῷ μαρτυρήσῃ, καὶ ἀνέλκῃ τὴν τῷ Ἰησοῦ λανθάνον ἀνθρωπείας φύσεως διονότητα, τῇ διὰ μύθων πονηρῶν Ἰπνοησαντων ἀφανίσαι ἐκ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀλήθειαν. ἐποίησε γὰρ τὸν ἔρανόν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὸ Φῶς, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ. καὶ εἶδε, καὶ ἰδὲ καλόν, φησὶ ἡ γραφή. ἀρα γὰρ σὺ ἤδη ὅτι καλὸν ἤμελλεν ἐργάζεσθαι, ὅτι μὲν τὸ ἡμέτερον λέγῃ, ἰδὲ καλόν; καὶ ἔτω καθεξῆς Ἰπὶ τοῖς ὕδασι, Ἰπὶ τῇ θαλάσσῃ, Ἰπὶ τῇ βλασημάτῃ, Ἰπὶ τῇ ξύλῳ, Ἰπὶ τῇ φωσῆρῳ ἐν ἔρανῳ, Ἰπὶ τῇ κτηνῶν, Ἰπὶ τῇ πτηνῶν, καὶ ἐρπετῶν, καὶ ἰχθύων. καθ' ἕκαστον γὰρ ἔλεγε, καὶ εἶδεν ὁ Θεός, καὶ ἰδὲ καλόν. ἐπὶ τὸ πρῶτον ἀγνοῶν, ἔδῃ μὲν τὸ γενεῶν, ὡς * διαπείρας ἐχθρῶς τῷ εἰδέναι ὅτι καλόν, ἀλλὰ διὰ τῶν εἶναι πάντα καλὰ, καὶ ἑκάστη εἶναι κακὸν παρεθέσσιζε, διὰ τὸ τὴν κακοβέλων δόξαν, τῇ πάντων ἀγαθῶν ὄντων, καὶ καλῶν μαρτυρημάτων, καὶ τῇ καλῇ ἀληθείᾳ τὴν μαρτυρίαν τὸ καλὸν ἔλεγε, ἐξήρσις ὅντων ἀγαθῶν καὶ πάσης κακίας. καὶ ἵνα διὰ τῆς καλῆς εἶναι τὸ πᾶν, ἀναιρητῇ ὁ κακίας ἀνθρώποις Ἰπινενοημένῳ λόγῳ, ἵνα τὴν πᾶσαν ὑπόληψιν τὴν κακότροπον τῇ διδασκαλίᾳ παρὰ σφαιρῶντων παντάπασι ἀνέλοι. εἴτα ἐλθὼν Ἰπὶ τὸν ἀνθρώπον, σὺ εἶπεν ὅτι καλόν, ἐχ' ὅτι κακὸν ὁ ἀνθρώπος, τὸ ἐξοχώτατον πᾶσι πάντα τὰ Ἰπὶ τῇ γῆς ἐκτισμένα, τῇ ἐπὶ τῷ ἄρχῃ ἐκ Θεοῦ ἐκτισμένον σοφία ἀρρήτω, ὃ ἤμελλε πᾶσι διδόναι Θεὸς εἰς δεσποτείαν τῇ ὑπὸ αὐτῶν πάντων ἐκτισμένων, ὡς φησὶ ποιήσω μὲν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' οἰκίωσιν, καὶ δεχέτωσαν τὸ ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τῆς ἐρανης, καὶ τὸ ἐρπετῶν τῆς γῆς, καὶ κτηνῶν, καὶ θηρίων, καὶ πάντων τῶν ὄντων ἐπὶ τῇ γῆς. ἀλλ' ἐπὶ δὴ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐκτίσθη, ἡρεκέθη τὸ θεῖον γράμμα τῷ τοσούτῳ ἀξιώματι μὴ χρεῖαν ἔχον παρεθήκης ἐστὶ. εἰ γὰρ αὐτῆς τῆς ἀγαθότητος εἶχε κεντημένῳ τὴν εἰκόνα, φημὶ δὲ τῷ Κυρίῳ Θεῷ πάσας κτίσεως δημιουργῶ καὶ ἀγαθῶν, ἐξ ὧν πᾶσα πηγὴ ἀγαθοσύνης, ἐξ ὧν τὸ ἀγα-

θόν ἐν πᾶσιν ὑπάρχει, πῶς ἔτι χρείαν ἔχει μαρτυρίας ἀκῆσαι, ὅτι ἰδὲ καλόν, ὅποτε τὴν εἰκόνα αὐτῆς ἔχει καλῶς εἶχε κεκτημένη; ἔφ' ὑπερον δὲ ὑπὲρ τῶν ὅλων, μὲν τὸ ποιῆσαι πᾶσαν δημιουργίαν, ὑποφωτισάμεν ὁ θεὸς λόγον, ῥῆς πᾶσι τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν πρὸς θεὸν φάσκων· καὶ εἶδεν ὁ θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδὲ καλὰ λίαν, μὲν πρὸς θεῆς ἔχει λίαν εἰπών. αὕτη δὲ ἐτύγχανεν ἑκτὴ ἡμέρα καὶ ἐβδόμη καταπαύσεως, ἵνα τὴν ῥίζαν τὴν τοῦ κακοῦ ἀνελών, μηκέτι ἄλλοι πρὸς φασιν τίς τῶτο τολμήσαι, αἰδιόρως-σαν τὴν κακίαν διανοεῖσθαι. ἀνῆρηται γάρ ὁ αὐτὸς τοῦ ταύτης λόγου. ἔδαμῶς γὰρ ἦν τὸ κακόν, πάντων καλῶν ὄντων λίαν, καὶ ἐκ θεοῦ ἀγαθῶς γεγεννημένων, καὶ μεμαρ-τυρημένων.

Υλῆς δὲ διττὴ ἡ ὀνομασία. τὸ μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, καὶ τὸν νῦν ἔχει ἀλιτηρίως ἐν ἐνεργείας καὶ φθορᾶς [καὶ] ἀναλωτικῆς ὀνομα. ὕλην δὲ εἰώθαμεν λέγειν τὴν κόσμωσιν ἐκαστὴν πρά-γματι τοῖς τὰς τέχνας ἐργαζομένοις· ὡς εἰπεῖν, ὕλη ξύλων, ὕλη πηλεργίας, ὕλη χρυσοῦ, ὕλη δεγύρεως. λέγεται δὲ ὕλη τις ἐργασίας ἐν τοῖς σώμασιν, ἡ δὲ φθορᾶς τῶν κακώσεως συναγομένη. λεγέτω ρίνων ὁ πρὸς φασιν ἡκὼν μάνης, καὶ τὰ πρὸς αἰώνων ἐπαγγελία. ἐτόλμησε γὰρ ὁ τῶν καὶ Πνεῦμα Παράκλητον ἐαυτὸν λέγειν· ἄλλοτε δὲ Ἀπόστολον Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐαυτὸν, ὡς ἔφην, ὑποφωτίζων, ὅτε εἶδεν τοῦ πρὸς φασιν πο-τε ἐνδυσάμεν, ὅτε τὸ ἀπὸ ἑαυτοῦ εἰς ἐνδυ-μα ἀφθαρείας δύναμιν ῥῆς Ἀποστόλοις πε-φθέν Πνεῦμα Παράκλητον, ὃ ἐπὶ γαίᾳ πέ-πειν ὁ Μονογενὴς, ὃ μὲν πολλὰς ἡμέρας ἐκεί-νας ὀρεῖσάμεν, ἀλλὰ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀνε-λθόντος, ὡς ἔλεγον· εἰάν ἐγὼ ἀπέλθω, ἐκεί-νός ἐλεύσεται. καὶ ἐν τῷ ἐν τῷ ὑπὲρ ὧν ἐ-πλήσθησαν Πνεύματι ἁγίῳ, ἐν τῷ ἀνα-κάμψαι αὐτοῦ δὲ τὸ ὅρος τῶν Ελαιῶν, καὶ τὸ γεγραμμένον· καὶ ὡφθησαν αὐτοῖς γλῶσ-σαι πυρὸς διαμεριζόμεναι, καὶ οὐκ ἐνεπλή-σθη ὡς περ πνοῆς βίας, καὶ ἐπεκάθισεν ὁ Πνεῦ-μα ἐφ' ἑκάστον αὐτῶν, καὶ ἐλάλουν γλῶσσαι τὰ θαυμάσια τῶ θεοῦ, καὶ ἑκάς ἡκούσε τῆς ἰδίας γλώσσης. ἦσαν δὲ δὲ πᾶν τὸν χρόνον τῆς ἐν τῶν ἑρανῶν, καὶ ἑκάς διὰ τῶ πνεύμα-τος παρεκαλῶντο, οἷ τε Ἀπόστολοι διὰ τῆς

Anum ipsum in universa derivatur, quid Mani- atinebat hoc audire testimonium; Et chai. ecce bonum, cum boni ipsius imaginem in sese contineret? Postea tamen abso- luit omnibus, universoque opere per- fecto, velut obsignans, idem de omnibus testimonium divinus sermo protulit. Et vidit Deus cuncta quae fecerat, et ecce valde bona: ubi & vocem illam, valde, ad- ditam voluit, (erat verò tum vi dies, vel quietis vii) ut omni perversi illius de malo dogmatis velut radice sublata, an- sam inde nullus tantæ temeritatis arripe- ret, sempiternam ut esse malitiam cogi- taret. Nam ejusmodi de illa sermonum occasio præciditur. Neque enim malum usquam erat, cum valde bona essent omnia, & à bono Deo producta, ejusdemque tes- timonio comprobata.

XIX. Cæterum materiæ nomen du- plicem significationem obtinet. Altera est, quæ ex detestandi illius hominis sen- tentia, actionem, & corruptionem ac con- sumptivam quandam vim exprimit. Al- tera, quæ vulgò rerum omnium, quæ ad usum artificis spectant, apparatus mate- riam dicimus: veluti lignorum, figlinæ, auri argentiqve materiem. Appellatur & materia in corporibus, quæ ex humorum corruptela vitioque colligitur. Dicat itaque novus ille vates, qui se ea scire proficitur, quæ ab omni æternitate fuerunt. Siquidem & Paracletum se Spi- ritum idem ille non dubitavit asserere. Interdum verò & Apostolum JESU CHRISTI, ut ante dixi, nuncupat. Atqui neque columbæ figuram unquam induit, neque Spiritum illum Paracle- tum, qui ut Apostolos virtute incorrupti- onis indueret, in eos è cælo demissus est. Quem etiam missurum se unigen- itus Dei Filius promissit, non post mul- tos hos dies, sed simulatque conscendisset in cælum, ut ipse definit his verbis;

Si enim abiero ille veniet. Ac subinde in coenaculo repleti sunt Spiritu sancto, cum ex Olivarum monte rediissent. Id- que adeo his verbis scriptura testa- tur: Et apparuerunt ipsis lingua ignis dispartita, et domus repleta est quasi ven- to vehementi, reseditque Spiritus supra singulos eorum, et loquebantur lingvis magnalia Dei, et unusquisque lingua sua loquentes illos audiebat. Erant au- tem ex omni natione quæ sub cælo est, singulosque consolabatur Spiritus san- ctus: Apostolos quidem cœlesti illo

Materia
multiplex
acceptio.

Contra
Manicha-
um, qui se
Paracleti
jactabat.

Ab. 1.

Joan. 7.

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

beneficio, universas verò nationes divi-
næ illius admirabilis institutione doctri-
næ. Et verò si impostor iste Spiritus ille
sanctus esset, quem Discipulis pollicitus
erat Dominus, & promissione fraudati
discessissent Apostoli, cum tamen à Do-
mino, qui mentiri non potest, pridem il-
lud audissent: *Accipietis donum Spiritus
sancti non post multos hos dies.* Ex quo ve-
terator ille convincitur, dum Christum
quæ dixerat nequaquam implexisse menti-
tur. Apostolorum quippe generatio trans-
iit; nimirum à Petri tempore ad Pau-
lum & Joannem, qui ad usque Trajani
imperium superfuit. Præterit & Jaco-
bus primus Hierosolymorum Episco-
pus, qui frater Domini cognominatus
est, fuitque Josephi Filius, & ab eo cum
aliis fratribus ex uxore sua susceptus.
Quibuscum fratribus Dominus noster
Jesús Christus è Maria virgine secun-
dum carnem natus ita versatus est, ut
illos fratrum haberet loco, ac vicissim
eorum frater appellaretur. Mortui præ-
terea sunt & omnes sancti Jacobi in il-
la dignitate collegæ: unaque cum iis
& Symeon Cleophaæ patrui illius ac Jo-
sephi fratris Filius. Quorum omnium
tempora seriemque subjecimus, hoc est
Hierosolymorum Episcopos omnes, qui
Jacobus successerunt, unâ cum Impera-
torum nominibus ad Aureliani Pro-
bique tempora, quibus Manes emerge-
re cœpit, homo Persa, à quo absurdissi-
ma illa doctrina edita est & in orbem
introduceta.

ELENCHUS EPISCOPORUM HIEROSOLYMITANORUM.

XX. I. Jacobus, qui fuste cæsus
Hierosolymis martyrismum obiit, usque ad D
Neronem.

II. Symeon, qui sub Trajano in cru-
cem actus est.

III. Judas.

IV. Zacharias.

V. Tobias.

VI. Benjamin.

VII. Joannes ad annum decimum no-
num Trajani.

VIII. Matthias.

IX. Philippus.

X. Seneca.

Α δωρεάς, καὶ πάντα τὰ ἔθνη διὰ τὴν ἐνηχίσεως
τῆς Θεῆς θαυμαστῆς διδασκαλίας. εἰ γὰρ τὸ
Πνεῦμα τὸ Παράκλητον, ὅπως ἐπηγγείλατο εἰς
Μαθηταῖς ὁ Κύριος, ὁ ἀγύρις ἐστὶ ἐτύχα-
νεν, ὁ ἐμμανὴς ἀληθῶς, καὶ Φερώνυμος τὸ ἐ-
αυτῶν ἐπωνυμίας, παρῆλθον οἱ Ἀποστολοὶ σε-
ρηθέντες τὴν ἐπαγγελίαν, ἀκέσαντες πᾶσι τῶν
αἰσχυρῶν Κυρίως· λήψατε τὴν δωρεάν τῶν ἁ-
γίων Πνεύματος, ἥτις πολλὰς ταύτας ἡμέρας.
καὶ ἀρεθίσται ὁ ἀπαλειὼν τῶν Χριστῶν καταψευ-
δόμην, οἷς μὴ πληρώσαντο τὰ ἀποδείξου-
μενα. παρῆλθε γὰρ ἡ γυνὴ τῆς Ἀποστόλων,
Β Φημι δὲ ἀπὸ Πέτρου ἄχρι Παύλου, καὶ ἄχρι
Ιωάννου, τῶν καὶ χρόνισαντο ἐν κόσμῳ, ἄχρι
τῆς Τραϊανῆς χρόνων. καὶ παρῆλθεν Ἰάκωβος
ὁ πρῶτος ἡπισκοπεύσας ἐν Ἱεροσολύμοις, ὁ
ἀδελφὸς ἡπικληθεὶς τῶν Κυρίως, πᾶσι δὲ τῶν Ἰω-
σήφ, ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτῶν γυναικὸς γνηθεὶς
συνὴ τῶν λοιποῖς αὐτῶν ἀδελφοῖς, οἷς σινανα-
στραφεὶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἀπὸ Μα-
ρίας τῆς ἀειπαρθένου κτ' σάρκα γνηθεὶς, ἐν Ἰά-
κωβ ἀδελφῶν ἐχετὶ καλεῖσθαι αὐτῶν ἀδελφός,
καὶ οἱ σύνθρονοι αὐτῶν πάντες εἰς ἁγιοί. καὶ μετ'
αὐτῶν Συμεὼν ὁ υἱὸς τῶν πατρῶν ἀδελφῶν αὐτῶν
C υἱὸς τῶν Κλωπᾶ, τῶν ἀδελφῶν Ἰωσήφ. ὧν ὅτε
χρόνους κατεξῆς καὶ κατ' εἰρμόν ἀπὸ τῆς Ἰα-
κώβ τῶν Ἐπισκόπων, ὅτε κατὰ διαδοχὴν Ἐπι-
σκόπος ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ ὅτε κατ' ἑκα-
στον βασιλέα ὑπέταξα, ἕως τῶν χρόνων τῶν πα-
ρομένων Ἀγρηλιανῶν τε καὶ Περσῶν, ἐν ᾧ ἔ-
στι ὁ Μάνης ἐγνωρίζετο, ἀνθρωπὸς ἰσὺς ὧν Περ-
σης, ἐξ ἡγήσας τῶν βασιλέων αὐτῶν αἰσχυρὸν
διδασκαλίαν, καὶ ἐστὶν ἔτιως.

α'. Ἰάκωβος, ὁ ξύλῳ πλεγεὶς ἐν Ἱερο-
σολύμοις ἐμαρτύρησε, μέχρι Νέ-
ρωνος.

β'. Συμεὼν, ὁπὶ Τραϊανῶν ἐσαυρώθη.

γ'. Ἰούδας.

δ'. Ζαχαρίας.

ε'. Τωβίας.

ς'. Βενιαμίν.

ζ'. Ἰωάννης, ἕως δεκαεννέα ἔτη Τραϊανῶν.

η'. Ματθαίος.

θ'. Φίλιππος.

ι'. Σενέκας.

ια'. Ιῆςⲥ, ἕως Ἀδριανῶ.

ιβ'. Λευίς.

ιγ'. ΟΥᾶΦρις.

ιδ'. Ιωσίς.

ιε'. Ιῆδας, μέχρι ἐνδεκάτης Ἀντωνίης.

Οὗτοι δὲ ἀπὸ πεντηκστής ἐπεσκόπευσαν

τὴν Ἱερουσαλήμ. ἐξ ἑθῶν δὲ ἔσται.

ισ'. Μαρκῶ.

ις'. Καρσιανός.

ιη'. Πέπλιⲥ.

ιθ'. Μάξιμⲥ.

κ'. Ιβλιανός.

Οὗρι πάντες μέχρις δεκάτης ἔτης Ἀν-

τωνίνης διέσεδον.

κα'. Γαϊανός.

κβ'. Σύμμαχⲥ.

κγ'. Γαῖⲥ, ἕως ἡμερῶν ΟΥᾶρης, ὅγδοα ἔτης αὐτῆς.

κδ'. Ιβλιανός.

κε'. Καπώτων.

κς'. Μάξιμⲥ, ἕως ις' ΟΥᾶρης.

κζ'. Ἀντωνίνⲥ.

κη'. ΟΥᾶλης.

κθ'. Δολιχιανός, μέχρι Κομόδου.

λ'. Νάρκιςⲥ.

λα'. Διῖⲥ, ἕως Σευήρης.

λβ'. Γερμανιανός.

λγ'. Γόρδιⲥ, ἕως Ἀντωνίνης.

λδ'. Νάρκιςⲥ, ὃ αὐτὸς ἕως Ἀλεξάνδρου ἡ' Μαμαίας, ε' Μακεδόνⲥ, ἄλλα ἄλλα.

λε'. Ἀλεξάνδρⲥ, ἕως Ἀλεξάνδρου τῆς αὐτῆς.

λς'. Μαζαβάνⲥ, ἕως Γάλλου καὶ ΟΥᾶ-
λσιανῶ.

λζ'. Υμνύαιⲥ, ἕως ΑΥριλιανῶ.

Λ XL

Justus ad Adriani tem-
pora.

Mani-
chæi.

XII

Levis.

Hæresis

XIII

Vaphris.

lxvi.

XIV.

josis.

XV.

Judas ad undecimum an-
num Antonini.

Hi ex circumcisione fuerunt Hierosoly-
morum Episcopi. Ex gentilibus vero qui
sequuntur.

XVI.

Marcus.

XVII.

Cassianus.

XVIII.

Publius.

XIX.

Maximus.

XX.

Julianus.

Hi omnes ad decimum annum Anto-
nini Pii perveniunt.

XXI.

Gajanus.

XXII.

Symmachus.

XXIII.

Cajus, ad octavum annum
Veri.

XXIV.

Julianus.

XXV.

Capito.

XXVI.

Maximus ad annum deci-
mum sextum Veri.

XXVII.

Antoninus.

XXVIII.

Valens.

XXIX.

Dolichianus, ad Commo-
dum usque.

XXX.

Narcissus.

XXXI.

Dius, ad Severum usque.

XXXII.

Germanio.

XXXIII.

Gordius usque ad Antoni-
num.

XXXIV.

Narcissus iterum, usque ad
Alexandrum Mammez fi-
lium, non Mecedonem, sed
alterum quendam.

XXXV.

Alexander usque ad eun-
dem Alexandrum.

XXXVI.

Mazabanus, ad Gallum, &
Volusianum.

XXXVII.

Hymenæus ad Aurelia-
num.

D

Οὗ δὲ ἀναλήψεως Χριστοῦ, ἕως δὲ Μάιης
καὶ ΑΥρηλιανῶ καὶ Πέτρου βασιλέων, ἔτι σὺς,
κατὰ τινὰς χρονολογίας, καὶ δὲ ἄλλας σμῆ.
καὶ ἀπὸ τότε καὶ ἕως δεῦρος ἄλλοι ἐπίσκοποι.
Βάζας, Ερμών, Μάκαρις, Μάξιμⲥ, Κύριλλ-
λⲥ, Ερέννις, Κύριλλⲥ ἄλλⲥ, Ιλαρίωνⲥ,
νῦν κατέχων τὴν Ἐκκλησίαν, προσεκληθεὶς
τῇ τ' Ἀρριανῶν κοινωνίᾳ.

Βασιλεῖς δὲ οἱ καθεξῆς. ὧν καὶ οἱ χρο-

Colliguntur ab Ascensione Christi ad
Manem, & Aurelianum, ac Probum Im-
peratores anni cclxxvi, ex quorumdam
chronographorum calculo. Ex aliorum
vero supputatione cclxvi. A quo tem-
pore ad hodiernam diem hi Episcopi nu-
merantur, Bazas, Hermon, Macarius, Ma-
ximus, Cyrillus, Herennius, Cyrillus al-
ter, Hilarionus, qui nunc Ecclesie præsidet,
qui cum Arianis habuisse communionem
accusatus est.

Imperatores vero deinceps hi secuti
Hhh

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

sunt, quorum cum Episcopis tempora
conjuncta sunt. Aurelianus anno uno
superfuit, Tacitus mensibus sex. Carus
& Carinus, & Numerianus menses duos.
Diocletianus annos viginti. Maximia-
nus, Licinius, Constantinus, Constantius,
Julianus, Jovianus, Valentinianus, Valens,
Gratianus. Adeo ut à Manichæi tem-
pore ad hunc annum, qui est Valentis
decimus tertius, Gratiani nonus, Valen-
tiniani Junioris primus, anni c vii nu-
merentur. Ex quo sequitur circa annum
quartum Aureliani sub Hymenæo Hiero-
solumorum Episcopo introductum hunc
in mundum errorem fuisse, & Diabo-
li, qui in hæretico illo residebat, vi ac
fraude propagatum: ut eos qui fidem
adhiberent à veritate revocatos in frau-
dem impelleret.

XXI. Quamobrem ex omni parte
convictæ sunt illius præstigiæ; sic, ut sa-
pientium animus, cum accuratè cuncta
noverit, commentitium illius dogma con-
demnet. Nam cætera illius sophisticæ
cavillationes nugarum plenissimæ, am-
biguæ & instabiles prudentioribus omni-
bus ludibrio sunt. Quæ quidem si ad ver-
bum exponere ac singulis respondere ve-
lim, ero in hac hæresi confutanda longior.
Præsertim cum à magnis viris admira-
biles ad illius refutandos errores lucu-
brationes sunt editæ. Velut ab Archelao
Episcopo, ut antea dictum est: Origene,
ut accepimus, Eusebio Cæsariensi, & al-
tero Emeseno, Serapione Thmuenfi, A-
thanasio Alexandrino, Georgio Laodice-
no, Apollinario item Laodicensi, Tito,
ac plerisque aliis, qui adversus illum
scripserunt.

Qui con-
tra Mani-
chæum scri-
pserunt.

Non erit tamen, ut opinor, molestum,
si pauca pro inopia ac tenuitate nostra ad
augendam infelicis homuncionis infan-
tiam in medium afferamus, quemad-
modum antea diximus. In quo vellem
equivalem in illius errore castigando o-
mnem verborum asperitatem fugere, id-
que adeo leniter facere potuissem, nisi
in universorum Dominum effrenatam
linguæ maledicentiam imprudenter ef-
funderet. Quippe qui subinde condi-
torem ipsum abneget, à quo tota hæc cœ-
li terræque moles, omniaque illorum
ambitu comprehensa fabricata sunt.

νοι σωτηριζόμενοι, ΑΥρηλιανῶς πελιδφθενῶ
ἐτῶν πρῶτον Τάκιτῶ μηνας ἑξ, Κάρῶ,
καὶ Καρῶν, καὶ Νημεσειανὸς μηνας δύο.
Διοκλητιανὸς ἔτη ἑκοσι. Μαξιμιανὸς, Λι-
κίνι, Κωνσταντῶν, Κωνσάντι, Ιβλι-
ανὸς, Ιοβιανὸς, ΟΥαλεντινιανὸς, ΟΥάλης,
Γρατιανὸς. ὡς εἶναι διὰ τῆς εἰρημένης Μάνης,
ἕως τῆς παρόντος, τετέστιν ΟΥάλεντῶ μηνι
ἔτης ιγ', Γρατιανῶ δὲ ἔτης θ', ΟΥαλεντια-
νῶ δὲ νεωτέρῃ ἔτης α', (Διοκλητιανῶ δὲ) ἔτη.
* ος. ἵνα ἐν τετάρτῳ ἐτὶ ΑΥρηλιανῶ, καὶ Cor. κ'.
ἐν χρόνοις Ὑμναιῶς Επισκόπου Ιερουσολύμων,
Β Πππεμῶν ἐξαποσταλῇ τῷ κόσμῳ, τῆς
ἐνοικῶντος ἐν αὐτῷ Διαβόλου ἐνεργείας πλά-
νῃ, καὶ Φαντασίας, * ἀποσῆσθαι διὰ τῆς For. ἡ
ἀληθείας ὅς αὐτῷ πεισθέντας ἀπατῶν ἀποστῆ-
σαι.

Εξελέλετο λαὸν ἡ αὐτῆς πανταχόθεν κυ-
βεία, ὡς γε ὁ νῆς τῷ συνετῷ πάντα ἀνει-
δῶς γνῆς καταγνώσεται τῆς αὐτῆς πᾶσι πε-
ποιημένης Ππνοίας. τὰ δὲ ἄλλα πάντα τὰ
νομιζόμενα αὐτῆς σοφίσματα ληρωδίας ἐμ-
πλεα, λοξὰ τε καὶ ἄσατα, πᾶσι πᾶσι
συνετοῖς γελοιαζόμενα. ἃ τινὰ καὶ λέξιν
διελθῆναι, καὶ τὰ πρὸς ἀντίθεσιν πάντων αὐ-
C τῶν * γράψαι, εἰς πολὺν ὄγκον ἐλάσω τῆς
κατ' αὐτῆς πραγματείας τῆς ἐλέγχου. ἥδη δὲ
ἀνδράσι μεγάλοις θαυμαστῶς κατ' αὐτῆς
ἀντιρρήσεις τῆς ἐλέγχου πεποίηται. Αρχε-
λάῳ μὲν τῷ Επισκόπῳ, ὡς περ εἰρηται, ὁ-
ριζῶν δὲ ὡς ἀκήκοα, ΕΥσεβίῳ δὲ τῷ Καισα-
ρείᾳ, καὶ ΕΥσεβίῳ τῷ Εμέσης, Σεραπίωνι
Θμικῶς, Αθανασίῳ τῷ Αλεξανδρείας, Γεωρ-
γίῳ τῷ Λαοδικείας, Απολλινάριῳ τῷ Λαο-
δικείας, Τίτῳ, καὶ πολλοῖς τῷ κατ' αὐτῆς εἰρη-
κότων.

D ΟΥδὲν δὲ λυπήσθαι καὶ διὰ τὴν ἡμῶν πτωχε-
ας ὀλίγα εἰς αἰχλὺν τῆς ἐλεεινῆς ἀνθρώπου
εἶπεν πρὸς ἀνατροπὴν τῆς αὐτῆς καὶ πάντα
τρόπον πεπλανημένης διανοίας, ὡς καὶ ἥδη
περὶ πομπῆς ἡδονολογίᾳ δὲ μὴ αὐστηροῦς βήμα-
σι τὸν κατ' αὐτῆς ποιήσασθαι ἐλέγχον, καὶ
ἡδονάμῳ ὁμιλῶν, εἰ μὴ ὅτι τὸν τῶ πάντων
δεσπότην ἀθυρογλώττως βλασφημεῖν ἐν
αἰχλύνεται, εὐθύς αὐτὸν τὸν ποιητὴν δυνά-
μῳ, τὸν τότε τὸ πᾶν κατ' ἐρανῶς τε
καὶ γῆς, καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, καὶ
τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πάντα δημιουργήσαντα.

ἕτερον δὲ τινα φανταζόμενον Θεόν, τὸν μὴ ὄντα, τὸ δὲ ὄντα, καταλιπὼν ἐξέπεσε γὰρ τῆς ἀληθείας, καὶ συνέβη αὐτῷ τὸ τῆς γελοίας παρομίας ἐνέργημα, ὡς ὁ κόραξ βρώμα ἔχων παρὶ τὸ σῶμα, καὶ σκιάν ἐν ὕδατι τῆ βρώμα-
 τος θεασάμενον, βεβλόμενον ἑτέρας προ-
 Φῆς περιχρέας, τὴν ἔσαν ἀπώλεσε, καὶ τὴν μὴ ἔσαν οὐκ ἐκτήσατο. τίς δὲ ἀνέξεται τῆ βλασφημίας; εἰ γὰρ πατέρας ἔχομεν καὶ σάρκα, καὶ ὃ φέρομεν ἀκράν τὸν τέτων ὑπὸ τινων ψόγον, πόσω γε μᾶλλον τὸν Κύριον Θεὸν πάντων ὑπὸ τῆ χαλεπωτά-
 τε Μάνευτος βλασφημώμενον, εἰν ἀκρά-
 σωμεν; ὅταν ἔν ἐν τῷ ἐλέει τῆ Θεῶ ὁμῆροι ἀποσέλλωνται καὶ τὴν αὐτῆ ἀγαθότητα, αὐτὸς βλασφημῶν ἐκ αἰχύνεται φάσκειν, μὴ ἐκ Θεῶ ὅν ὁμῆρες εἶναι, ἀλλὰ ἀπορροίας Ἀρχόντων.

Τὰ δὲ ἄλλα εἰπεῖν τίς ἐκ ἐκγελάσειεν, οἷς τάχα τὰ τῆ Φιλιστίνων εἶναι ἀναγκασιό-
 τέρα; ἢ τὰ τῆς τέττε μμολογίας. ὡμοφό-
 ρον γὰρ μυθοποιῶν διδάσκει βασιλεύοντα τὴν γῆν πᾶσαν, καὶ διὰ ἐτῶν; Φησί, τριάκον-
 τα καίμνοντο τῆ ὥμῃ, μεταφέρν ἐῖς τὸν ἕτερον ὥμον, * ὅν σφῆς γίνεσθ. εἰ δὲ ἦν
 τῆτο, κατὰ φύσιν ἦν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐκείτῃ ἦν θεασέσιον. ἐλέγχουσι δὲ τὸν γόητα οἱ τῆ Σωτῆρος λόγοι, ὡς ἔφη γίνεσθ ἀγα-
 θοῖς ὡς ὁ Πλάτῃρ ὑμῶν ὁ ἐράνι, ὅτι ἀνα-
 τέλλει τὸν ἥλιον αὐτῆ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, καὶ βρέχει αὐτῆ τὸν ὑετὸν ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς. καὶ τὸ, ἔσονται σφῆς κατὰ τό-
 πον, καὶ λοιμοί, καὶ λοιμοί εἰ δὲ ἐκ φύσεως, ἢ κατὰ συνήθειαν οἱ σφῆς ἐγίνοντο, πολ-
 λάκις ἔν * ὅτε σφῆς κατὰ χώραν γίνον-
 ται, συνέβη (δὲ) καὶ ἐπὶ ἐκείτῃ ὁλοκλη-
 καὶ ἐκάστω νύκτι πολλάκις σαλεύεσθ τὴν γῆν. ἄρα γὰρ ἔν τραυματωθέντων τῆ ὡμοφόρῃ ὥμων, ἀφερρόνως ἀγέλαι ἐν-
 δελεχῇ ποιῆμεν τὸ σάλον; καὶ τίς ἀνέξει τὸ τοιαύτης μωρολογίας; τί δὲ ἄλλο πιθανὸν ἐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν; φάσκει γὰρ ὁ τοιαύτης, ὅτι, Φησί, τὰς ἐν γνώσῃ τῆ αὐτῆ πλά-
 νης ψυχὰς γηρομένης ἀναλαμβάνεσθαι εἰς τὴν σελήνῃ, φωτεινῆς ἔσας τῆς ψυχῆς ὑπαρχούσης. διὸ, Φησί, πλήθει ἡ σελήνη καὶ φθίνει, πληρεμένη δὲ τῆ ψυχῶν τῶν τελευτασῶν ἐν γνώσῃ τῆς ἀπιστίας αὐτῆς.

A Cujus loco nescio quem commentus est Mani-
 alterum Deum, qui nusquam sit, ut ab eo chxi.
 qui est re ipsa recederet. A veritate enim hæresis
 excidit: & hoc illi de fabula contigit, LXVI.
 qua corvus aliquando fertur, cum rostro
 pabulum ferret, mox ut ejus umbram in
 aqua conspicatus est, ut aliud sibi quære-
 ret, quod habebat perdidisse, nec eam
 quam non habebat obtinuisse. Jam verò
 quis blasphemum illum tolerare possit?
 Nam si parentes illos, à quibus corpus
 accepimus, ab aliquo vituperatos audire
 non possumus, quanto id minus ferre de-
 bemus, cum ab molestissimo illo Mani-
 chæo Deum universorum Dominum ap-
 peti maledictis audiemus? Etenim cum à
 Deo pro infinita sua misericordia ac bo-
 nitate imbres ex cœlo mittuntur, maledi-
 cus iste non veretur à Deo imbres illos
 esse negare, sed ex principum asserit pro-
 fluvio manasse.

Maniche-
 o-um ex-
 cranda im-
 pietas.

XXII. Quod ad reliqua pertinet; quis in his commemorandis risum teneat, cum Philistionis Mimi ridiculis illius nugis magis esse serii videantur? Primum enim nescio quem bajulum esse fingit, qui terram omnem suis humeris sustentet, ac trigesimo quoque anno, labo-
 rante altero humero, onus in alterum transferat, unde terræ motus existant. Quod si id verum esset, naturale id omnino foret, minimeque divinum. Sed præstigiæ artificem Salvatoris sententiæ condemnant, velut cum ait: *Estote boni, sicut pater vester cælestis, quoniam oriri facit solem suum super justos & injustos; & pluit super malos & bonos. Item: Erunt terra motus per loca, & fames, & pestilentia.* Quod si naturaliter atque usitato more terræ motus accidere dicantur, cum sapientissime variis in locis terra quatitur, adeo ut nonnunquam toto anno singulisque noctibus concuti videatur, utrumnam bajulus ille sauciatis humeris laboris impatientis continuam hanc agitationem efficere dicendus est? Quis tantam stoliditatem sustineat? Quid autem aliud, quod probabile videretur, non ausus est asserere? Docet enim inter cætera, animas, quæ falsi sui dogmatis scientia perfusæ sunt, ad lunarem orbem evahi, cum lucida sit animæ natura. Quam ob causam, inquit, plena est aliàs luna, aliàs luce privatur, quod eam animæ repleant, quæ infidelitatis illius cognitione prædita ex hac vita discesserint.

Maniche-
 o-um ex-
 cranda im-
 pietas.

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Deinde ab luna tanquam minore navi-
gio easdem exonerari putat, & intra So-
lem recipi, atque in ævum beatorum ex-
poni. Enimvero obcæcata semper ma-
litiâ pudorem suum ignominiamque non
sentit, adeoque ipsis suis verbis convin-
citur, cum mendacia sua probabilem ali-
quam ad rationem exitumque perduce-
re nequeat.

XXIII. In primis enim unus homo
formatus est Adamus: à quo utriusque se-
xus liberi propagati sunt. Tum sub mun-
di initium, anno circiter Adami centesi-
mo, Abel interfectus est, annos natus fe-
rè triginta. Post hunc, qui primus omni-
um occisus est, prius parens Adamus
in terra moritur anno nongentesimo tri-
gesimo, cum jam sol & luna, stellæque cæ-
teræ quarto die in cælo defixa producta-
que fuissent. Quid igitur, mi homo!
dicturi sumus? Nonne tandem convic-
tam esse stoliditatem tuam fatebimur?
fierine enim potuit totis ut nongentis ac
triginta annis nec impleretur luna, ne-
que decrederet? Quibusnam autem
animis post mortem referta esse luna ut
impleretur poruit? dic sodes. Nimi-
rum hoc Manichæus ignorabat; esse
prudentes aliquos qui non inanibus men-
daciis, sed certissimis demonstrationibus
adducantur ut credant. Verum detrus
ita sese rem habere, quod tamen longè
aliter se habet; ac Manichæorum ani-
mis onerari complerique lunam, qui tan-
dem istiusmodi dogma consistet? Nam
si Manichæorum nullas à decimo quin-
to lunæ die moreretur, sed præfinitum
illud esset spatium, ut ad lunæ decimum
quintum diem Manichæi ex hac vita di-
scederent, post hunc diem nemo ampli-
us obiret, donec lunæ onus esset exposi-
tum nova, ut onerari rursus inciperet,
nonnihil ut in mendacio probabilitatis
inesseret. Non autem planè est istud ab-
surdum, singulis enim diebus occi-
dunt, & quæ à Deo constituta sunt ele-
menta cursum suum tenent. Quare ani-
marum onus illud in lunam impositum
minimè consistet.

XXIV. Caterum inter illos nonnulli
sunt, qui vaftrum quiddam excogitarunt:
universorum videlicet matrem, quæ vim
suam communicavit, & cælo descendisse, ut
eam ipsam vim Principibus furto auferat,

ἔϊτα, Φησὶ, ἀπογομῶδ' ἀπὸ τ' σελήνης τῆς
μικροτέρας Φησι σκάφης, εἰς τ' ἥλιον δὲ πα-
ραλαμβάνειν, καὶ δροτίθεα εἰς τ' τῷ μακά-
ρων αἰῶνα, Φησὶν. αἰεὶ δὲ τυφλὴ τυγχάνου-
σα ἡ κακία, τὴν ἑαυτῆς αἰχρύνει ἀγνοεῖ, ὡς
ἀπὸ τῷ λόγων αὐτῆς ἐλέγχεται, μὴ δινα-
μὴν τελειῶσαι τ' ψευσμάτων τὴν τελείω-
σιν.

Πρῶτον μὲν γὰρ ὅτι εἰς ἀνθρώπων πέπλα-
σαι ὁ Ἀδάμ, ἐξ ἧς γεγνήνηται υἱοὶ τε καὶ
θυγατέρες, ἐν τῇ δευτέρῃ δὲ τ' κόσμοποιίας
πρὸς τὸ ἑκάστον ἐστὶ τῷ Ἀδάμ, πλείω ἐλασ-
σω, δροτικίνεται Ἀβελ, ὡς ἐτῷ ὑπάρξας
λ', πλείω ἐλάσσω. μὲν τῶτον τὸν πρῶτον
δροτικένθεν, τελευταίᾳ τῇ τῆς γῆς ὁ Ἀ-
δάμ ὁ πρωτόπλαστος, δι' ἐτῶν πλ', τῆς ἡ-
λίας καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἄστρον ἀπὸ τε-
τάρτης ἡμέρας ἐν ἑρανῶ πηχθέντων καὶ
κλιθέντων. τί ἐν εἰπωμένῳ, ὡς ἐστὶ; ὁμο-
λογήσομεν τ' τῆς ἀνοίας σε ἐλέγχον; πῶς
γὰρ ἡδύνατο ἐνακόσια τριάκοντα ἔτη γηράσκει
ἀνευ τῆς φθίνου σελήνης, καὶ πλήθους; ποίων
τοίνυν ψυχῶν τελευτήσασαν ἐνεπίμπλασ-
τὴν ἡ σελήνη, καὶ ἐπληρῆστο; λέγε. ἀλλ' ἡγνοεῖ
Μανιχαῖς, ὅτι εἰσὶ σινετοὶ, & λόγοις
ψευδέσι πειθόμενοι, ἀλλὰ ἀληθεσάταις
δροδείξεσιν. εἶτα δὲ δῶμεν, ὅτι ἔτι εἰς
ὅπερ εἰς, μὴ γήροισι. καὶ ἀπὸ τ' ψυ-
χῶν τῶν Μανιχαίων γεμίζεται πληρῆ-
μη ἡ σελήνη. πῶς ἐτι συσάθῃσεται ἡ τοι-
αύτη ὑπόθεσις; εἰ γὰρ εἰς μὲν τὴν πεν-
τεκαδεκάτην ἡμέραν τ' σελήνης Μανιχαί-
ων ἐτελεύτα, ἀλλὰ περὶ δεσμία ἦν αἰρι-
σμένη ἕως πεντεκαδεκάτης τ' σελήνης ὅδ' ὁ
Μανιχαῖς δροθήσκειν, μὲν δὲ πεντεκα-
δεκάτῳ μηκέτι τελευτᾷ, ἕως ἀποτεθῇ
ὁ τῆς σελήνης φόρτος, ἵνα ἀρξῇται πάλιν
ἀπὸ νεομηνίας γομῶν. πιθανὸν ἄρα
ἦν τὸ ψεῦσμα τ' αὐτῶν. νῦν δὲ καὶ ἀπίθα-
νον. καθ' ἡμέραν γὰρ τελευτᾷσι. καὶ
τὰ ὀρισμένα σοιχεῖα ἐκ Θεῶ τὸν ἴδιον θῆ-
σανται δρόμον. καὶ πάλιν ἐσάθῃσεται ὁ
πρὸς τῶν ψυχῶν ἐν τῇ σελήνῃ γήροισι
γόμενος.

Καὶ τινὲς μὲν αὐτῶν πάλιν βέλονται καὶ
θῆνοισιν πανουργίας Φησι τ' μήτερος τ' ὅλων
συγχωρήσασαν δύναμιν ἰδίαν ἐξ ἑρανῶ
κατελθεῖν εἰς τὸ κλέψαι τῶν δεχόντων,

V. ἡλθ
 Φαν. ι. ε. γ.
 ἡλθ Φα-
 ρα.

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVL

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

bus omnibus Manichæi oratio refellitur, V
quæ ad contrariam doctrinam deprava-
tos hominum animos abducit.

XXV. Sed nunc illius dogma ad ver-
bum, uti consentaneum est, adscribam,
ex Archelai opere, quod adversus eun-
dem illum edidit, ex iis quæ à Tyrbone
discipulo illius acceperat, de quo men-
tionem antè fecimus. Nam cum Arche-
laus Episcopus, & Marcellus de Manis
dogmatibus Tyrbonem interrogassent,
hæc ille ipsa respondit, quæ nos ex eo li-
bro descripsimus: suntque ejusmodi.

MANICHÆI IMPIA DO- GMATA.

Si Manichæi fidem cognoscere velitis,
à me breviter expositam audite. Hic
igitur Deos geminos colit, ingentios, à
semet existentes, sempiternos, invicem-
que contrarios. Quorum alterum bo-
num, malum alterum definit, atque uni
lucis nomen imponit, tenebrarum alteri.
Ad lucis partes hominis animam per-
tinere putat; tenebris verò corpus, ac ma-
teria opificium tribuit. Horum verò per-
missionem ac temperationem hunc in
modum accidisse dicit, ac duorum Re-
gum exemplo declarat, qui jam dudum
inimici mutuo sibi bellum inferunt, ita
ut uterque privatim sua possideat. Itate-
nebras, ait, collectis viribus, finibus suis
egressas incursionem fecisse, ac cum lu-
ce dimicasse. Cum autem bonus pater
tenebras in terra sua versari cognosceret,
vim à se ipso quendam edidisse, quæ vitæ
Mater appellata sit. Ab hac primum ho-
minem productum; nec non & elemen-
ta quinqve, ventum, lucem, aquam,
ignem, materiam. Hæc cum velut ad
bellicum apparatus induisset, in infe-
riora delapsus cum tenebris pugnasse.
Tenebrarum verò principes, qui cum
ea decertabant, ex illius armatura, quam
animam esse dicit non nihil adedisse. Quo
quidem tempore primum hominem in
inferioribus his locis à tenebris magno-
perè esse vexatum. Quod nisi orantem
Pater exaudisset, atque alteram à se pro-
ductam vim, in subsidium misisset, quæ
vividus Spiritus diceretur, ac nisi descen-
dens dexteram ei porrexisset, atque è te-
nebris eduxisset, jamdudum primum il-
lum hominem detentum periculum in-
gens aditurum fuisse. Ab eo igitur tem-
pore animam in inferiori hac sede reli-

παύλαχόθεν ἐξελήλεγεν ἑαυτὸς ὁ λόγος, ὑπο-
φθείρων καρδίας ἀνθρώπων εἰς τὰ ἐναντία.

Κατὰ λέξιν δὲ καθέξῃς ὑποτάξω ἀρμοσ-
τόντως τὸ αὐτῆς Φρόνημα, διὰ τὸ Ἀρχελάου
πρὸς αὐτὸν πεπραγματευμένων ἐν τῇ πρὸς
αὐτὸν ἀντιλογία, ὡς αὐτὸς ἀπεκάλυψε Τύρ-
βων, εἰς τὸ αὐτῆς Μαθητῆς, πρὸς δὲ ἂν ὡς ἐπε-
μνήσθην. ἐπρωτησάντων τοίνυν τὸ πρὸς Ἀρχέ-
λαον τὸν ἐπίσκοπον, καὶ Μάρκελλον Τύρβω-
να, πρὸς τὸ Μάνη διδασκαλίας, ὁ Τύρβων
ἀπεκρίνατο λέγων, ἅ τινά ἐκ τῆς βίβλης παρε-
θέμην, καὶ ἐσιν τὰδε.

B

ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΤΟΥ ΜΑΝΕΝΤΟΣ ΑΘΕΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ.

Εἰ τὴν τῆς Μάνης πίσιν θέλετε μαθεῖν, παρ'
ἐμῶς ἀνέσκατε συντόμως. ἔστι δὲ δύο σέβει
Θεὸς ἀγνήτης, ἀνέφυεις, αἰδέες, ἕνα τῷ
ἐνὶ ἀντικείμενον, καὶ τὸ μὲν ἀγαθόν, τὸ δὲ πο-
νηρὸν εἰσηγεῖται, φῶς τῷ ἐνὶ ὄνομα θεῶν,
καὶ τῷ ἐτέρῳ σκοτός. καὶ τὸ μὲν φῶς εἶ-
ναι μέν, τὸ ἐν ἀνθρώποις ψυχῇ, τὸ δὲ
σκοτός τὸ σῶμα, καὶ τὸ τῆς ὕλης δημιούργη-
μα. μῖξιν δὲ, ἥτοι σύγκρασιν τῶν λέγει γε-
γονέναι τὸν τρόπον, ἀπεικάζων ὅτι δύο τῶδε
τῷ παραδείγματι καθάπερ δύο βασιλεῖς ἀν-
τιμαχομένοι πρὸς ἀλλήλους, ὄντες ἀπαρχῆς
ἐχθροὶ, καὶ ἀναμέμνηται ἑκάστος τὰ ἴδια ἔχον-
τες. καὶ δὲ σύσασιν τὸ σκοτός ἐπελθὼν ἐκ τῆς
ὀρίων αὐτῶν προσεμαχήσας τῷ φωτί. γινόντα
δὲ τὸ ἀγαθὸν Πατέρα τὸ σκοτός ἐν τῇ γῇ αὐτῆς
ἐπιδημησάντος, πρὸς δὲ αὐτῶν δύναμιν,
λεγόμενῳ Μητέρα τῆς ζωῆς, καὶ αὐτὴν πρὸς
ἐλθέναι τὸ πρῶτον ἀνθρώπων, * τὰ πέντε στοι-
χεῖα. εἰσὶ δὲ, ἀνεμὸς, φῶς, ὕδωρ, πῦρ, καὶ ὕλη. καὶ
ταῦτα ἐνδύσασμενον ὡς πρὸς κατασκευὴν πο-
λέως, κατελθεῖν κάτω, καὶ πολεμήσασιν τῷ σκο-
τῇ; οἱ δὲ τῶν σκοτῶν ἄρχοντες ἀντιπολεμῶντες
αὐτῶν, ὅρατον ἐκ τῆς πανοπλίας αὐτῶν, ὅς ἐστιν ἡ ψυ-
χή. τότε δὲ φῶς ἐβλήθη ἐκείνη κάτω ὁ πρῶτος ἀν-
θρώπος. ὑπὸ τῶν σκοτῶν, καὶ εἰ μὴ εὐξαμένους εἰσ-
ήκασεν ὁ Πατήρ, καὶ ἀπέστειλεν ἐτέραν δύνα-
μιν πρὸς ἐλθέσσαν ὑπὸ αὐτῶν, λεγομένην ζῶν
πνεῦμα, καὶ εἰ μὴ κατελθὼν δέδωκεν αὐτῷ δε-
ξιάν, καὶ ἀνῆγενεν ἐκ τῶν σκοτῶν, πάλαι ἂν ὁ
πρῶτος ἀνθρώπος κατεχόμενος, ἐκινδύ-
νευσεν. ἔκτοτε δὲ κατέλψε κάτω τὴν

Deest
quar-
diam.

ψυχὴν. καὶ διὰ τῆτο Μανιχαῖοι εἰάν σὺν-
τήσωσιν ἀλλήλους, δεξιάς διδῶσιν ἑαυτοῖς ση-
μεῖα χαίρειν, ὡς ἀπὸ σκοτίας σωθέντες. ἐν γὰρ
τῷ σκοτὶ πάσας τὰς Αἰρέσεις εἶναι λέγει.
τότε ζῶν Πνεῦμα ἔκτισε τὸν κόσμον, καὶ αὐ-
τὸ Φορέσαν ἐτέρας τρεῖς δυνάμεις, κα-
τελθὼν ἀνήνεγκε δὲ ἄρχοντας, καὶ ἐσε-
ρέωσεν ἐν τῷ σερεώματι, ὃ ἐστὶν αὐτῷ σῶμα
ἡ σφαῖρα.

Τότε πάλιν τὸ ζῶν πνεῦμα ἔκτισε δὲ
Φωστῆρας, ὃ ἐστὶ τῇ ψυχῇ λείψανα, καὶ ἕ-
τως ἐποίησε σερεώμα κυκλεῦσαι. καὶ πάλιν
ἔκτισε τὴν γῆν εἰς εἶδη ὀκτώ. ὃ δὲ ἑμοφό-
ρῳ κάτω βασιλεὺς καὶ ἐπάν ἡμῶν βασιλεὺς,
πρέμψ, καὶ σεισμὸς αὐτῷ γίνεσθαι πρὸς τὸν
ὠκεανὸν καιρὸν. τὰς ἑνεκα τῇ ὕδρὶ αὐτῇ ἀ-
πέσφλεν ὁ ἀγαθὸς Πατὴρ ἐκ τῷ κόλπῳ εἰς
τὴν καρδίαν τῇ γῆς, καὶ εἰς τὰ ταύτης κα-
τώτατα μέρη, ὅπως αὐτῇ τὴν πρεσβύτητα

Vox illa
ἐπιθυμίας
mili
suspecta.
conspic-
bam ἐπι-
θυμίας.

* Ἰπιδυμίαν δῶ. καὶ ὅσους ἀντισεισμὸς γέ-
νηται, ἡ πρέμψ ἡμῶν, ἡ ἀντιφέρῃ εἰς τὸν
ἕτερον ὅμον. τότε τοίνυν καὶ ἡ ὕλη ἀφ' ἑαυ-
τῆς ἔκτισε τὰ φυτὰ, καὶ συλαινῶν αὐτῷ
ἀπὸ τινῶν Ἀρχόντων, ἐκάλεσε πάντας δὲ
τῶν Ἀρχόντων πρῶτους, καὶ ἔλαβεν ἀπ' αὐ-
τῶν ἀνά μίαν δύναμιν, καὶ κατεσκεύασε τὴν
ἀνθρωπῶν, τὸν πᾶν τὸν ἰδέαν τῶν πρῶτων ἀν-
θρώπων ἐκείνων, καὶ ἔδωκε τὴν ψυχὴν ἐν αὐτῇ.
αὕτη ἐστὶ τῇ συγκράσεως ἡ ὑπόθεσις. ὅτε ὁ
εἶδεν ὁ Πατὴρ ὁ ζῶν θλιβομένην τὴν ψυχὴν
ἐν τῷ σῶματι, ὅπως λαγχνῶν ὡν καὶ ἐλεή-
μων, ἔπεμψε τὴν ὕδρην αὐτῇ τὸν ἡγαπημένον
εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. διὰ γὰρ ταύτην
τὴν πρεσβύτητα, καὶ τὸν δὲ ἑμοφόρον ἀπέσει-
λεν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ὁ υἱὸς μετεσχημάτι-
σεν ἑαυτὸν εἰς ἀνθρώπου εἶδος, καὶ ἐφαίνετο
πρὸς ἀνθρώπους ἀνθρώπου, μὴ ὡς ἀνθρώπου,
καὶ οἱ ἀνθρώποι ὑπελάμβανον αὐτὸν γεγυ-
νῆσθαι. ἐλθὼν δὲ ποιεῖται τὴν δημιουργίαν
πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, καὶ μηχανὴν συν-
εστήσατο ἔχουσαν δώδεκα κάδους ἢ τις ὑπὸ
τῆς σφαίρας σερεομένη, ἀνμῶν τῶν
θυνησκόντων τὰς ψυχάς. καὶ ταύτας ὁ
μέγας Φωστὴρ ταῖς ἀκτῖσι λαβὼν, καὶ τα-

Aquit. Quæ causa est cur Manichæi, quo-
Mani-
tices invicem occurrunt, hujus rei signi-
fici-
ficandæ gratia mutuò sibi dexterâs porri-
Hæresis
gant, tanquam à tenebris erēpti. Omnes
L XVI.
enim sectas versari in tenebris asserit.
Manicha-
Tunc vivum illum Spiritum mundum
orum mot.
condidisse, ac tres alias virtutes ferentem
& delapsum Principes extulisse sursum,
& in firmamento stabiluisse, quod ipso-
rum corpus est, live globus.

XXVI. Tum verò præterea eodem
à Spiritu luminaria creata, quæ sunt ani-
ma reliquiæ; itaque ab illo perfecta, ut
firmamentum circumacta percurrerent.
Rursum verò terram octuplici specie fa-
bricaſse. At Bajulum infra sustinere,
fatigatumque tremere, ac terræ motum
præter constitutum tempus efficere. Ob
id bonus, inquit, Pater Filium è sinu suo
in terræ penetralia, atque intimas ejus
partes allegavit, ut illius consentaneo
deliderio satisfaceret: & quoties terra
movet, vel ille laborans tremit, vel onus
in alterum humerum transfert. Per idem
tempus materia stirpes ex seſe procreavit;
quas cum nonnulli Principes diriperent,
convocatis illa Principum primoribus,
unam ab singulis virtutem accepit, ho-
minemque condidit ad primi illius homi-
nis exemplar, cui & animam illigavit.
Ejusmodi commixtionis est ratio. Sed
vividus Pater, quòd animam in corpore
afflictam cerneret, ut est misericors, ac
benignus, charissimum sibi filium ad illius
recuperandam salutem emittit. Hanc
enim ob causam, simul & Bajuli gratia mi-
ſiſſe dicitur. Igitur filius adveniens seſe
hominis in figuram convertit, atque ho-
minis similis hominibus apparuit, licet
homo non esset; eundemque genitum
esse homines vulgò crediderunt. Itaque
mox ut accessit, opus quoddam ad ani-
marum salutem molitus est, machinam-
que construxit; in qua cadi erant duode-
cim: quæ globi cujusdam agitatione con-
verſa mortuorum animas sursum evehit,
qua magnum illud sidus radiis suis excep-
pras ac repurgatas in lunam transportat.
Ita fit, ut hujus orbis impleatur, qui discus
à nobis vulgò dicitur. Navigia quippe &
pontones duo esse sidera illa cenſet. Onu-
ſta verò luna ad subſolanum transvehit.
Ita deposito onere levatur, ac rursum na-

ρίζει καὶ μεταδίδωσι τῇ σελήνῃ, καὶ ἕτως πληρεῖς τῇ σελήνῃ ὁ δίσκος, ὁ παρ' ἡμῶν
πρεσβαγορευόμενος. πλοῖα γὰρ ἢτοι πορθμεῖα εἶναι λέγει δὲ δύο Φωστῆρας. εἴτα
εἰάν γεμιοῦν ἡ σελήνη, μεταπορθμεύει εἰς ἀπηλιώτην, καὶ ἕτως ἀπὸ νεκρῶν ποιεί-
ται τὸ γόμος ἐλαφρυνόμενος, καὶ ἕτω πληροῖ τὸ πορθμεῖον. καὶ πάλιν ἀπογομοῖ ἀνι-

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

vigium complet: hinc novis per cados evectis animis iterum exoneratur, donec suam ac peculiarem animæ partem eripiat. Etenim animam omnem, atque omne quod movetur animal boni illius patris naturæ particeps esse docet. Porro cum onus illud animarum ad Patris Æones luna transvexerit, manent eæ in gloriæ columna quæ perfectus ær dicitur. Est autem hic ær lucis columna quædam; quoniam animabus quæ purgantur est referta. Hæc ipsa causa est per quam salutem animæ consequantur.

XXVII. Cur autem moriantur homines causam huiusmodi proponit. Virgo quædam, inquit, formosa atque compta blanditiarumque plena principes à vivo Spiritu in firmamentum eductos ac cruci suffixos suis illecebris allicere aggreditur: quæ se maribus pulcherrimæ foeminæ, foeminis verò elegantis ac formosi specie juvenis offerens Principes, cum eam tam exquisito ornatu viderint, ad sui desiderium vehementer accendit. Qui cum eam assequi nequeant, extra potestatem exeuntes, præ amore ac cupiditate mirum in modum exardescunt. Cumque accurrentibus illis virgo se ex illorum aspectu subduxerit, tum magnus Princeps ex sese nubes emittit, ut præ iracundia mundo tenebras offundat. Atque hoc modo si vehementius prematur, hominis instar ex sudore lassatur, qui quidem sudor pluviam efficit. Sic & princeps alter, Messor appellatus, si virginis illecebra capiatur, pestem in universam terram perdendis hominibus immittit. Siquidem corpus istud cum maiore mundo comparatum corpus dicitur. Cæterum homines universi radices habent infra cum superioribus connexas. Igitur cum à virgine plectus captusque fuerit, tunc hominum amputare radices incipit, quibus succisis pestilentia grassatur, itaque moriuntur. Quod si superiora radicis præ labore quatiantur, terræ motus consequitur, quo bajulus etiam concutitur. Ea causa mortis est.

XXVIII. Nunc illud vobis exponam, quemadmodum anima quinque in corpora transfundatur. In primis enim pars illius exigua repurgatur. Tum in canis vel cameli vel alterius animalis corpus transfertur. Ac si homicidium anima perpetraverit, in celephorum corpus transfertur. Si messuisse deprehendatur, in balbos ac lingua præpeditos. Animæ verò hæc ipsa nomina sunt, mens, notio, in-

Α μωμύων ὑπὸ τῆ καὶ δὼν τῆ ψυχῶν, ἀχεις δὲ τὸ ἴδιον αὐτῆς μέρῳ σώσῃ τὴ ψυχῆς. τῆς γὰρ τῆ ἀγαθῆ πατρὸς ἐσίας πᾶσαν ψυχὴν καὶ πᾶν κινῆμυρον ζῶον μετέχον λέγει. τῆς ἐν σελήνης μεταδιδόσης τὸν γόμον τῆ ψυχῶν τοῖς Αἰῶσι τῆ Πατρὸς, ὡς ἀμύσσειν ἐν τῷ σὺλῳ. τῆ δόξης, ὅς καλεῖται ἀνὴρ ὁ τέλει. ὁ δὲ ἀνὴρ ἐστὶ σὺλ ἐς Φωτὸς, ἐπεὶ δὴ γέμει ψυχῶν τῆ καθαρτιζομένων. αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἧς αἱ ψυχὰς σώζονται.

Η δὲ * τὸ λποθανεῖν οὗτον ἀνθρώπου ἐστὶ Cor. τῆ. πάλιν αὕτη· παρθένη τις ὡραία κεκοσμημένη, πιθανὴ πᾶν συλᾶν ἐπιχρεῖσθαι ἄρχοντας οὗτον ἐν τῷ σερεώματι ὑπὸ τῆς ζωντῆς Πνεύματος ἀνενεχθέντας καὶ σωρῶθέντας. Φαινομένη δὲ τοῖς ἄρρεσι θήλυτα εὐμορφῶν, ταῖς δὲ θηλείαις νεανίας εὐφρόνης καὶ ἐπιθυμητὸς, καὶ οἱ μὲν Ἀρχοντες ὁπότεν ἰδῶσιν αὐτὴν κεκαλλωπισμένην, οἱσρανται τῷ Φίλτρῳ, καὶ μὴ δυναίμενοι αὐτὴν καταλαβεῖν, οὕτως Φλέγονται τῷ ἐρωτικῷ πόθῳ, τὸν νῦν ἐξαρπαδύντες. ὅταν ἐν τρεχόντων αὐτῶν, ἡ παρθένη ἀφαντῶν γρήται, τότε ὁ Ἀρχὼν ὁ μέγας πρὸς βάλλει τὰς νεφέλας ἐξ αὐτῆς, ὅπως σκοτίσῃ τὴ ὀργὴν αὐτῆς τὸν κόσμον. καὶ ἔτως ἐὰν θλίβῃ πᾶν, καθάπερ ἀνθρώπων ἰδρῶν λποκοπῆται. ὁ δὲ ἰδρῶς αὐτῆς ἐστὶν ἡ βροχὴ. ὁμῶς καὶ ὁ θερισμὸς ἄρχων ἐὰν συληθῇ ὑπὸ τῆς παρθένης, καταχέει λομὸν ἐφ' ὅλης τῆ γῆς, ὅπως θανατώσῃ οὗτον ἀνθρώπου. τὸ γὰρ σῶμα τῆτο κόσμῳ καλεῖται πρὸς τὸν μέγαν κόσμον. καὶ οἱ ἀνθρώποι πάντες ρίζας ἔχουσι, κάτω συνδεθείσας τοῖς ἄνω. ὁπότεν ἐν συληθῇ ὑπὸ τῆς παρθένης, τότε ἄρχεται κόπῃν τὰς ρίζας τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὅταν κοπῶσιν αἱ ρίζαι αὐτῶν, τότε ἄρχεται λπομὸς γίνεσθαι, καὶ ἔτως λποθνήσκουσιν. ἐὰν δὲ τὰ ἄνω τῆς ρίζης πόνῳ σαλεύσῃ, σφισμὸς γίνεταί τε καὶ ἐπακολοθεῖ, συκινῶμενος μὲν τῷ ὤμοφόρῳ. αὕτη ἡ αἰτία τῆς θανάτου.

Ερῶ δὲ ὑμῖν καὶ τῶν πῶς μεταγίγεται ἡ ψυχὴ εἰς πέντε σώματα. πρῶτον καθαρίζεται μικρόν τι ἀπ' αὐτῆς, ἔτα μεταγίγεται εἰς κνωός, ἢ εἰς καμήλα, ἢ εἰς ἑτέρεθ ζῶον σῶμα. ἐὰν δὲ ἡ πεφονευκὴ ψυχὴ, εἰς κελεφῶν σῶμα μεταφέρεται. ἐὰν δὲ θέρισασα εὐρεθῇ, εἰς μογιλάλῃς. τῆ ψυχῆς ἐστὶ τὰ ὀνόματα ταῦτα, νῆς,

ἔννοια, φρόνησις, ἐνθύμησις, λογισμός. οἱ δὲ
 Φερίσαι, ὅσοι Φερίζουσιν εἰκόασιν τοῖς Ἀρχασι
 τοῖς ἀπαρχῇς εἶσιν εἰς σκοτόν, ὅτε ἔφαγον
 ἐκ τῆς πρώτης ἀνθρώπου πανοπλίας. διὸ ἀνάγκη
 αὐτοῖς μεταγλιθῆναι εἰς χόρτον, ἢ εἰς φα-
 σήλια, ἢ εἰς κριθῶν, ἢ εἰς σάχυν, ἢ εἰς λάχανα,
 ἵνα Φεριοῦσιν καὶ κοπῶσι. καὶ εἰς τις πάλιν ἐοδὶς
 ἄρτον, ἀνάγκη καὶ αὐτὸν βρωθῆναι ἄρτον γε-
 νόμῳ. εἰ τις Φονεύσῃ ὀρνίθιον, ὀρνίθιον ἔσται. εἰ
 τις Φονεύσῃ μῦν, καὶ αὐτὸς μῦς ἔσται. εἰ τις πάλιν
 ἐστὶ πλάσιον ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ εἰάν
 ἐξέλθῃ ἐκ τῆς σκηνώματος αὐτοῦ, ἀνάγκη αὐ-
 τὸν εἰς πλωχὲ σῶμα μεταγλιθῆναι ὡς τε πε-
 ριπατῆντα αὐτὸν ἐπαυτῆσαι, καὶ μὴ ταῦτα ἀ-
 νελεῖν αὐτὸν εἰς κόλασιν αἰώνιον. τὰ δὲ σῶ-
 ματα τὰς ὄντων τῶν Ἀρχόντων καὶ τῆς ὕλης
 ἀνάγκη τὸν Φυτεύοντα πρὶν ἐλθεῖν πολ-
 λα σῶματα, ἕως ἂν καὶ ἀβληθῇ ἡ περιστάς ἐκεί-
 νη. εἰ δὲ τις οἰκοδομῇ ἑαυτοῦ οἰκίαν, διασπαρ-
 χθήσεται εἰς τὰ ὅλα σῶματα. εἰ τις λῆσεται
 εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν πῶσται. καὶ εἰ
 τις ἐκ δίδωσι τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ διδάσκειν, κο-
 λαθήσεται εἰς τὰς χρεάς, καὶ μετενσωμα-
 τῆται εἰς κατηχημένων σῶματα, ἕως ἂν δι-
 σεβείας πολλὰς. καὶ διὰ τούτων εἰ τι κάλλισον
 ἐν βρώμασι τοῖς ἐκλεκτοῖς πορροφύροισι. καὶ
 ὅταν μέλλωσιν ἐοδὶν ἄρτον, προστεύχοντα
 πρῶτον ἔτω λέγοντες πρὸς τὸν ἄρτον, ὅτε σε
 ἐγὼ ἐθέρισα, ὅτε ἤλεσα, ὅτε ἐθλίψα σε,
 ὅτε εἰς κλίβανον ἔβαλον· ἀλλὰ ἄλλο ἐποίη-
 σε ταῦτα, καὶ ἡνεγκέμοι, ἐγὼ ἀναίτιως ἔφα-
 γον. καὶ ὅταν καθ' ἑαυτὸν εἴπῃ ταῦτα, λέγῃ
 πρὸ κατηχημένων, ἡμεῖς ἀμὴν ὑπέρ σε, καὶ ὅπως ἀ-
 φίσταται ἐκείνῳ. ὡς γὰρ εἶπον ὑμῖν πρὸ ὀλίγου,
 εἰ τις Φερίσῃ Φεριοθήσεται· ὅπως εἰάν τις μη-
 χανὴν σίτον βάλῃ, βληθήσεται καὶ αὐτός, ἢ
 Φυράσας Φυροθήσεται, ἢ ὀπλήσας ἄρτον ὀπληθή-
 σεται. καὶ διὰ τούτου ἀπείρηται αὐτοῖς ἔργον
 ποιῆσαι. καὶ πάλιν εἰσὶν ἕτεροι κόσμοι τι-
 νες τῶν Φωσῆρων διωάντων διὰ τούτων τὰ κό-
 πμω, ἐξ ὧν ἀνατέλλουσιν. καὶ εἰ τις πεπα-
 τῇ χαμαὶ βλάπτῃ τὴν γῆν. καὶ ὀκινῶν τὴν χεί-
 ρα, βλάπτῃ τὸν αἶρα. ἐπεὶ δὲ ὁ αἶρ ψυχὴ ἐστὶ
 τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν πετεινῶν, καὶ τῶν
 ὀχθύων, καὶ τῶν ἐρπετῶν. καὶ εἰ τις ἐν κόσμῳ ἐστίν,
 εἶπον ὑμῖν ὅτι τὸ σῶμα τούτου ἐστὶ τὸ Θεῶν,
 ἀλλὰ τὴν ὕλην ἐστὶ, καὶ σκοτόν ἐστὶ, καὶ αὐτὸ
 σκοτωθῆναι δεῖ.

Intelligentia, cogitatio, ratiocinatio. At Mani-
 meliores, quicumque metunt, Principes. Hæresi-
 pum similes sunt, qui in tenebris jam tum
 ab initio versantur, cum primi hominis
 armaturam adederunt. Ideo transporta-
 ri illos in fœnum aut phaselos aut hor-
 deum aut spicam olerave necesse est, ut
 meti succidiqve possint. Panem si quis ve-
 scitur, panem hunc fieri oportet, ut &
 ipse comedatur. Avem qui occiderit,
 avis fiet. Similiter qui murem occiderit,
 in murem commutabitur. Præterea si
 quis in hac vita dives fuerit, ubi ex cor-
 pore migraverit in mendici corpus trans-
 feretur, ut oberrans stipem corroget, in-
 deque sempiternum ad supplicium per-
 veniat. Ac cum nostrum istud corpus
 ad Principes materiamque pertineat, qui
 Persicam arborem plantat, multa ei cor-
 pora obeunda sunt, donec Persica illa
 deciderit. Qui sibi ipsi domum extruit,
 in universa corpora distrahetur. Qui in
 aqua lavat, suammet ipsius animam ad-
 stringit. Qui electis ipsius pietatis ali-
 quod munus non dederit, per multas
 generationes pœnas expendet, atqve in
 Catechumenorum corpora transibit, do-
 nec munera quamplurima largiatur.
 Ob id ciborum exquisitos quosque ele-
 ctis offerunt. Panem antequam come-
 dant, orationem ita concipiunt ad pa-
 nem sermone converso. Neque ego
 te melliui neque molui, nec expressi, nec
 in clibanum imposui. Alius hæc omnia
 præstitit, mihiqve obtulit: ego ab omni
 culpa innocens vescor. Quæ cum apud
 se pronuntiavit, tum Catechumeno di-
 cit: pro te oravi, ita ille discedit. Nam
 ut vobis paulo ante dixi, qui melliuerit
 & ipsum esse metendum, ita qui in in-
 strumentum aliquod frumentum injecerit,
 injiciendus & ipse est: ut qui massam
 subegerit, subigendus, coqvendusque qui
 panem coxerit: Propterea omni ope-
 re illis interdicitur. Quin etiam alii sunt,
 in quiunt mundi ex quibus oriuntur sice-
 ra, quæ ab hoc nostro occidendo rece-
 dant. Si quis humi ambulet, terram
 lædit: ut & aërem lædit qui manum
 agit, cum aër hominum & bestiarum
 ac volucrum & piscium & reptilium
 anima sit. Quicumque verò in mun-
 do est, hoc ipsum, ut dixi, corpus non
 Dei, sed materiæ est, & tenebris obdu-
 ci necesse est.

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

XXIX. Quod ad Paradisum pertinet; Mundus is appellatur. Arbores portò in eo sunt, cupiditas, aliæque fraudes, quibus illorum hominum corrumpuntur animi. Quæ autem in Paradiso consistit est arbor, cujus beneficio bonum discernitur, Jesus est, ejusque cognitio, quæ in mundo est: quam qui percipit, bonum malumque discernit. Sed nec mundus ipse ad Deum pertinet, verum ex materiæ mole formatus est; ob id universa pereunt. Quod autem primo ex homine Principes rapuerunt, istud ipsum onus est, quod imponitur lunæ, quodque singulis diebus à mundi contagione purgatur. Anima verò, quæ veritatis experta ex hac vita discedit, Dæmonibus traditur, ut eam gehenna atque incendiis edomant. Deinde ita castigata in corpora edomandi rursus gratia transmittitur: unde ingentem in ignem ad finem usque mittitur.

Manicha-
orum electi

XXX. De Prophetis nostris ita disse-rit: Impietatis live improbitatis tenebrarum esse Spiritum, qui ascendit ab initio; & ob id aberrantes nihil loquuti sunt, quod illorum Princeps occæcatus animo fuerit. Quorum qui sermonibus auscultat, in sempiternum perit, ad glebam illigatus, pro eo quod Paracleti scientiam minimè didicit. Quinetiam solis id electis suis, qui non plures quam septem fuerunt, hoc mandatum dedit: ubi cibum sumpseritis, orate, & oleum multorum invocatione nominum consecratum in caput inspergite; ut hæc in vobis fides corroboretur. De quibus nominibus nihil est mihi significatum: soli enim illi septem his utuntur. Præterea sacrum illud ac venerandum apud nos Sabaoth nomen ipsam esse dicunt hominis naturam, cupiditatisque patrem. Quapropter * * cupiditatem adorant, & esse numen arbitrantur.

De Adam creatione ita sentit: Eum qui ita loquutus est: *Venite; faciamus hominem ad imaginem nostram & similitudinem*, live ad eam quam vidimus formam, Principem esse, qui reliquis Principibus dixerit: *Adeste, date mihi ex illa luce, quam accepimus, & faciamus hominem ad nostrum, qui Principes sumus, effigiem, qualem aspeximus: qui quidem primus homo est: ita hominem fabricasse. Eadem & Evam ratione con-*

Περὶ δὲ τῆ Παραδείσου, (ἐ) καλεῖται κόσμου. ἔστι δὲ τὰ φυτὰ τὰ ἐν αὐτῇ, Ἰπθυμῖα, καὶ ἄλλαι ἀπά, διαφθείρεται δὲ λογισμὸς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων. τὸ δὲ ἐν Παραδείσῳ φυτὸν, ἐξ ἐγὼ γνωρίζω τὸ καλὸν, αὐτό ἐστιν ὁ Ἰησῦς. ἡ γνῶσις αὐτῆς, ἡ ἐν τῷ κόσμῳ. ὁ δὲ λαμβάνων, διακρίνει τὸ καλὸν, καὶ τὸ πονηρὸν. ὁ μὲν τοι κόσμῳ, ἐδ' αὐτὸς ἐστὶ Θεὸς, ἀλλ' ἡ δὲ πὸ μέρους τῆ ὕλης ἐπλάσθη, καὶ διὰ τῆτο πάντα ἀφανίζεται. ὁ δὲ ἐσύλησαν οἱ Ἀρχόντες δὲ πρῶτος ἀνθρώπων, αὐτὸς ἐστὶ τὸ γεμίζον τὸν σελήνῳ, τὸ καθαρίζον καὶ καθαρίζον δὲ τὸν κόσμον καὶ εἰς ἐξέλθη ἡ ψυχὴ μὴ γνῶσα τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἀδύνατον εἶναι δαίμοσιν ὅπως δαμάσωσιν αὐτήν ἐν ταῖς γενεαῖς τῶν πυρρῶν, καὶ μὴ τὴν παιδείαν μεταγυρίζεται εἰς σώματα, ἵνα δαμασθῇ. καὶ ἔτι βαλλεται εἰς τὸ μέγα πῦρ, ἅχει τῆς σωτελείας.

Περὶ δὲ τῶν παρ' * ὑμῖν Προφητῶν, ἔτι λέγει. *Πνεῦμα εἶναι ἀσεβείας, ἥτοι ἀνομίας τῶν σκότους, & ἀπὸ δαίμονος ἀνελεσθῆναι.* καὶ διὰ τῆτο πλανηθέντες * σὺν ἐλάλησαν ἐτύφλωσαν αὐτῶν ὁ Ἀρχὼν τὴν διάνοιαν. καὶ εἰ τις ἀκολοῦσθαι τοῖς λόγοις αὐτῶν, δόποθ' ἴθι εἰς τὸν αἰῶνα, δεδεμένῳ εἰς τὴν βῶλον, ὅτι σὺ ἔμαθε τὴν γνῶσιν τῆ Παρακλήτος. ἐνετείλατο δὲ τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτῶν μόνοις, ἐπὶ πλέον ἐπὶ αὐτοῖς τὸν δριμύτον εἶναι παύσησθε ἐσθιόντες, εὐχεσθε, καὶ βάλλετε ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἑλαίων ἐξωρισμένον ὀνόμασι πολλοῖς, ὡς εἰς γνῶσιν τῆ πίστεως ταύτης. τὰ δὲ ὀνόματά μοι σὺν ἐφανερώθη. μόνοι γὰρ οἱ ἐπὶ αὐτοῖς χρωσται. καὶ πάλιν τὸ παρ' ἡμῖν τίμιον καὶ μέγα ὄνομα Σαβαώθ, αὐτὸ εἶναι τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ πατέρα τῶν Ἰπθυμῶν. καὶ διὰ τῆτο * ἀπλάσιοι προσκυνοῦσιν τὴν ἐπιθυμίαν, Θεὸν αὐτὴν ἡγεμόνοι.

Περὶ δὲ τῆ Ἀδὰμ πῶς ἐκτίσθη, λέγει ἔτι. ὅτι ὁ εἰπὼν, δεῦτε, καὶ ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ κατ' ὁμοίωσιν, ἡ κατ' ἡμῶν εἰδομεν μορφὴν, Ἀρχὼν ἐστίν, ὁ εἰπὼν τοῖς ἑτέροις Ἀρχαῖς, ὅτι δεῦτε, δότε μοι ἐκ τῆ φωτὸς ἐλάλησθαι, καὶ ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμῶν τῶν Ἀρχόντων μορφῇ, κατ' ἡμῶν εἰδομεν, ὁ ἐστὶ πρῶτος ἄνθρωπος. καὶ ἔτι ἐκτίσθη τὸν ἄνθρωπον. τὴν δὲ Ἐὐαν ὁμοίως ἐκτίσθη, δόντες αὐτῇ ἐκ τῆ ἐπιθυμίας αὐτῶν,

Cor. 12

Expre-
ssio

De hæc
voce, ὁ
πλάσας
viderint
studium

πρὸς τὸ ἐξαπατῆσαι τὸν Ἀδὰμ, καὶ διὰ τῶν γεγεννημένων πλάσις τὸν κόσμον, ὅτι τὸ Ἄρχον-
τὸν δὲ Θεὸν μὴ ἔχον μέρεσιν μετ' αὐτῶν τὸν κό-

σμον, μηδὲ χαίρειν ἐπ' αὐτῶν, διὰ τὸ ἐξ ἑαυτοῦ σελήνης αὐτὸν ὑπὸ τῶν Ἀρχόντων, καὶ γυναικὸς αὐτοῦ
θλίψιν. τὰς χάριν πέμπει καὶ συλαῖ ἀπ' αὐ-
τῶν τὴν ψυχὴν αὐτῶν κατὰ ἡμέραν διὰ τῶν Φωσῆ-
ρων τῶν, ἡλίου καὶ σελήνης, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ κόσμος καὶ πᾶσα ἡ κτίσις ἀρπάξεται. τὸ δὲ

λαλήσαντα μὲν Μωϋσέως καὶ τῶν Ἰσραηλίων, καὶ
τῶν ἱερέων, τῶν Ἀρχόντων λέγει εἶναι τὸ σκοτεινόν, ὅτι

ἐν εἰσὶ καὶ τὸ αὐτὸ οἱ τε Χριστιανοὶ καὶ οἱ Ἰσραῖλοι, καὶ οἱ ἔθνηκοι, τὸν αὐτὸν Θεὸν σέβοντες. ἐν γὰρ

ταῖς ἱπποθυμίαις αὐτῶν ἐξαπατᾷ αὐτοὺς, ὅτι ὡς ἂν
ἀληθείας Θεός, διὰ τῶν ὅσους ἐπ' ἐκείνους ἐλ-
πίσκει τὸν Θεὸν ὅτι μὲν Μωϋσέως λαλήσαντα, καὶ

τῶν Προφητῶν, μετ' αὐτῶν ἔχουσι δεθῆναι, ὅτι ἐκ
ἡλπίσαν τὸν Θεὸν τὴν ἀληθείας. ἐκεῖν γὰρ καὶ τὰς ἱπποθυμίας αὐτῶν ἐλάλησε μετ'

αὐτῶν. μὲν δὲ πάντα ταῦτα ἱππὶ τέλει λέγει
καθὼς αὐτὸς ἔγραψεν, ὁ Πρεσβύτερος, ὅταν

προφανῆ αὐτῶν τὴν εἰκόνα, τότε ὁ ἑμοφό-
ρος ἀφήσιν ἔξω τὴν γῆν, καὶ ἔτις διπολύει
τὸ μέγα πῦρ, καὶ ὅλον ἀναλίσκει τὸν κόσμον.

εἶτα πάλιν ἀφήσιν τὸν βῶλον μὲν τῶν νέων αἰῶ-
νων, ὅπως πᾶσαι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀμαρτωλῶν δε-
θῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα. τότε δὲ ταῦτα γινώσκεται,

ὅταν ὁ ἀνδρὶς ἐλθῇ. αἱ δὲ προβόλαι πᾶσαι,
ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἐν τῷ μικρῷ πλοίῳ, καὶ ἡ Μήτηρ τῆς Ζω-
ῆς, καὶ οἱ δώδεκα κυβερνῆται, καὶ ἡ παρθένος

τῆς Φωτὸς, καὶ ὁ Πρεσβύτερος ὁ τρίτος, ὁ ἐν τῷ
μεγάλῳ πλοίῳ, καὶ τὸ ζῶν πνεῦμα καὶ τὸ τε-
χὸν τῆς μεγάλης πυρὸς, καὶ τὸ τεχὸν τῆς

ἀνέμης, καὶ τῆς ἀέρος, καὶ τῆς ὕδατος, καὶ τῆς
ἔσθης πυρὸς τῆς ζωῆς, πρὸς τὸν μικρὸν Φω-
σῆρα οἰκῶσιν, ἄχρις ἂν τὸ πῦρ καταναλώσῃ τὸν

κόσμον ὅλον, ἐν ποσὶς ποτε ἔτεσιν, ὡς ἐκεί-
μαθον τὴν ποσότητά. καὶ μὲν ταῦτα διποκαλά-
σας ἔσται τὸ δύο φύσεων. καὶ οἱ Ἀρχόντες

οἰκήσουσι τὰ κατώτερα μέρη ἐαυτῶν, ὁ δὲ Πα-
τὴρ τὰ ἀνώτερα, τὸ ἴδιον διπολαβών. ταύ-
την δὲ πᾶσαν τὴν διδασκαλίαν παρέδωκε τῷ

τρίτῳ αὐτῶν μαθηταί, κελεύσας ἕκαστον
εἰς * κλήματα ὁδεύειν. καὶ ὁ μὲν Ἀδάς,
τὰ τῆς Ανατολῆς μέρη ἐλάχεν, ὁ δὲ Θω-
μᾶς τὴν Σύρων γῆν κεκλήρωται, Ερμείας

δὲ ἄλλος τῶν Αἰγυπτίων πορείαν ἐποίησεν. καὶ μέχρι σήμερον ἐκεῖσε διατελεῖσιν

Ad didisse, eique de sua cupiditate ad Ada-
mum decipiendum impertissent. Ab iis
igitur ex Principis opificio mundus iste
fabricatus est.

XXXI. Ad hæc Deum nihil habere
cum hoc mundo commune, nec eo de-
lectari; quod ipsum deprædatis sint Prin-
cipes, ac molestiam exhibuerint. Pro-
pterea quotidie per sidera ista, Solem vi-
delicet ac Lunam, animam suam eripere,
quibus ab sideribus mundus universus,
ac quicquid est creatum diripitur. Eum
qui cum Moyse, ac Judæis, & sacerdo-
tibus locutus est, tenebrarum fuisse Prin-
cipem existimat: ex quo efficitur Chri-
stianos cum Judæis ac Gentilibus unum
& idem esse, utpote qui eundem Deum
venerentur. Qui pro suis illos cupidi-
tibus decipit, cum nihil minus sit
quam veritatis Deus. Quare qui ejusmo-
di Deo confidunt, qui cum Moyse, ac
Prophetis locutus est, vincendi cum il-
lo sunt, quoniam veritatis in Deo mini-
me confidunt. Nam ille alter pro ipso-
rum, ut dixi libidine cum eis locutus est.
Post hæc omnia postremo ut ille scripsit,
ubi Senex imaginem suam ostenderit,
tunc Bajulus terram extra se dimittit, in-
deque vehemens ignis erumpens mun-
dum consumit universum. Deinde glo-
bam novo cum Aëone mittit, ut omnes
peccatorum animæ in æternum vinculis
constrictæ teneantur. Quæ tum acci-
dent, cum simulacrum advenerit. Quic-
quid verò propagatæ sobolis est; puta Je-
sus, qui minore navigio vehitur, & vitæ
mater & gubernatores XII, & lucis Vir-
go, & tertius Senex, qui in majore navi-
gio residet, una cum vivo Spiritu, & in-
gentis ignis muro, ventique pariter mu-
ro, & aëris, aquæ, vivique & exterioris
ignis, apud exitum sidus habitant, do-
nec incendium universum mundum ab-
sumat; id quod certo annorum spatio
continget, quorum numerum nescio.

Quibus perfectis naturæ duæ pristinum
in statum restituendæ sunt, ac Principes
inferiora sedium suarum incolent, supe-
riora Pater occupabit, ac locum suum
recipiet. Hanc omnem doctrinam Ma-
nichæus tribus Discipulis tradidit, vari-
asque in regiones dimisit. Addæ Oriens
obigit, Thomæ Syria, Hermæ alius in
Ægyptum profectus est, quibus in locis
ad hodiernum usque diem manent, ubi-

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Manichæi
confutatio

que dogma suum ac sectam stabilire con-
tendunt.

XXXII. Hæc ego ex Archelai libro
proponenda putavi. Atque hæc scho-
la illius disciplinæque constituendæ ratio
fuit, per quam lolium in mundum disse-
minatum est. Huic enim semini simil-
limam doctrinam evomuit. Qvam mul-
ta porro adversus tantam histronis huius
calumniam opponi possunt: quod unicui-
que constare potest. Actametli perpoli-
ta in refutando nequaquam adhibeatur
oratio, satis ad incutiendum illis pudorem
fuerit, ut id intelligatur, ejusmodi ab illis
decreta defendi, quæ constare sibi neque-
ant, neque vim ullam aut pondus habeant.
Etenim priora posterioribus evertit, po-
steriora longè à prioribus diversa propo-
nit. Mundum aliàs à Deo productum as-
serit, aliàs à Principibus, ut ejus nulla ex
parte causa sit Deus, sed & ipse mundus
intereat. Nonnunquam firmamentum
pelles esse Principum docet, quos inter-
dum suprà in Polo in cruce suffixos esse
dicit, ac discurrere, & velut nubes obdu-
cere, proritarique, & libidinis stimulis ad
aspectum virginis, & adolescentis pul-
chritudinem concitari.

O infamiam singularem! Quid enim
fingi potest improbius? quid molestius ac
turpius, quàm veritatis Spiritum mulie-
bri sibi figura describere, eundemque di-
cere nonnunquam maris specie Principi-
bus apparere? Nam cum turpe sit virum
eò temulentia insolentiaque progredi, ut
muliebrem habitum ac formam induat:
tùm verò turpissimum est, mulierculas in
viros commutari, ac virilem cultum in-
duere. Quanto verò majore à pessimo
illo fictore Manichæo injuria divinus ille
veritatis Spiritus afficitur? Sed illud vo-
lo mihi dicas, quibus cutis detracta sit, li-
bidinis stimulis agitari qui possint? aut
quomodo, postquam in crucem acti sunt,
pelle nudati sunt imò vero, si cruci affi-
xi sunt, quanam ratione ad virtutem il-
lam, quæ repente dispareat, possunt ac-
currere? Deinde verò quis contumelio-
sum istum in Deum hominem ferre pos-
sit, qui nos principum sudoribus ali senti-
at, atque ex fædissimis illorum excre-
mentis imbrem nobis emitti? Cur autem
potum ipse cum discipulis suis haurit ex
imbri collectum? Nonne statim ridiculus
est, qui corporis necessitatibus obsequens
sudorem bibat? Nam ut dispar sit pecca-
tum, poena tamen ei qui invitus peccat longè minor proponitur, quàm ei qui sponte
commiserit. Licet enim, quod reipsa non est, verum esset, quod furiosus ille fingit: ceteri

Ατὴν τὴν δόγματι ὑποθέσιν εἶναι θέλον-
τες.

Ταῦτά ἐστιν ἅπας ἐθέμην διὰ τὴν Ἀρχελαῖαν
βιβλίαν τὴν περὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἀποστόλων
διδασκαλῶν ἐξ ἀντιθέσεως ἐν κόσμῳ ποταῖς, καὶ
τὰς ἀντιθέσεις αὐτῆς διδασκαλίας ἐξεμέσας.
πόσα δέ τις ὑπενέγκοι πρὸς τὴν τοσαύτην δια-
βολὴν ὅτι μιμολόγηται, ὡς παντὶ περὶ τὸν
εἶναι καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐκείνου αἰχμῆς πρὸς ἀνα-
προσπῆν, δεκτέον εἰς αἰχμὴν μόνον τὸ εἶδε-
ναι, ὅτι ταῦτα παρὰ αὐτοῖς νομισθεῖν αἰσ-
θαῖν ὄντα, καὶ μηδεμίαν δύναμιν ἔχοντα. τὰ μὲν
πρῶτα ἐν τοῖς δευτέροις καταλύει. τὰ δὲ δεύ-
τερα ἕτερα πρὸς τὰ πρῶτα φθέγγει. ὅτε μὲν
πρὸς τὸν κόσμον ἐκ Θεοῦ θελήσει γεννηθῆναι, ὅτε δὲ ἐκ
τῶν Ἀρχόντων, καὶ τὸ Θεὸν μὴ ἔχειν εἰς τὸν κόσμον
τίς αἴτιον, ἀλλὰ διὰ πολλὴν μὴ τὸν κόσμον. ποῖον
δὲ τὸ σπέρμα δέρματα εἶναι τῶν δεικνόντων φά-
σκει, ποτὲ δὲ σαυροῦ αὐτὰ ἄνω ἐν τῇ πόλει,
καὶ αὐτὸς ἐκείνην καὶ σινεφεῖν, καὶ ὀργάν, καὶ ἐξοι-
σεῖται, πρὸς τὴν παρθένον θεάν, καὶ πρὸς τὴν
ὡραιότητα τὴν νεανία.

Καὶ ὡς πολλὰς αἰχμῆς. τί γὰρ τὰς μο-
χθηρέστερον, αἰσθητέρον τε καὶ αἰσθητέρον, αἰσθη-
τὸν θελήσαντα αὐτὸν ἀναλῦσαι τὸ Πνεῦμα τὸ αἰσθη-
θεῖον; ὅτε δὲ ἀρρενοειδῶς ὀπλάνεσθαι τοῖς ἁρ-
χασιν, αἰσθητὸν μὲν γὰρ παροινεῖν τὸ ἄνδρα αἰσθη-
λυεῖται, καὶ ἐν θελήσει μορφήν ὑπάρχειν. αἰ-
σθητέρον δὲ πάλιν τὸ, τὰ γυναῖκα ἀνδραῖζεσθαι,
καὶ τὴν ἀνδρὸς φέρειν τὸ σχῆμα. καὶ πῶς ἐκ τῆς
τῆς ὄντος πνεύμα καὶ θεῖον, ὑβριζόμενον μάλιστα
εὐρεθήσεται πρὸς τὴν πλασθεῖσαν τὴν Μαίην;
πῶς δὲ οἱ ἐκδαρέντες οἱ σαρῶνται, λέγε μοι ὡς
εἶπες; πῶς δὲ μὴ τὸ σαυρωθῆναι ἐξεδάρεσαν;
εἰ δὲ καὶ ἐσαυρώνηται, πῶς ἵππευσι τῇ ἀ-
φαντασίᾳ. τίς δὲ ἀνέξεται τὴν βλασφημίαν,
ὅτι διὰ τῶν ἰδρώτων Ἀρχόντων ἡμᾶς πρέφεται ὀριζο-
μένη, καὶ διὰ τῆς ἐκκρίσεως αἰσθητέρον τὸν
ὑετὸν ἡμῖν καταπέμπεται; ποῦθεν δὲ αὐτὸς
πόμα πίνει ἐκ ὑετῶν δεικνόμενον μὴ τὸ ἰδίον
αὐτῶν Μαθητῶν; πῶς δὲ ἐκ καταγέλας
εἶναι, ἢ τὴν τῆς σωματικῶν χρεῖαν, ἰδρω-
τας πίνων; καὶ γὰρ ἁμαρτία διὰ φοβῆς μὲν
ὑπάρχει· ὅσοι αὐτὴ δὲ ἔσται ἡ τιμωρία τῶν ἁ-
μαρτίων ἁμαρτάνοντι, ὡς τὸ μὴ ἐκείνης γνώ-
μης τὸ ἁμάρτημα ἵππελεῖν. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι

λοι ἀνθρώποι, εἰ καὶ ἔτις ἦν, ὅπερ μὴ γήριον, φαντάζεται γὰρ ὁ ἐμμανής· πλὴν οἱ ἀγνοῦντες ἰδρωτάς καὶ ἐκκρίσεις αἰχράς, ὅτι ὑδρεύονται καὶ πίνουσιν, σύγγνωστοι μᾶλλον ἐλέως ὑπάρχουσιν, ἢ περὶ ὃ μὲν ἔστωκεν ὁ θεὸς νενυγμένῳ μάτην, διὰ τὴν ἡπικτηθεῖσιν αἰσθητικὴν αὐτῶν, ἐκ τῶν αὐτῶν πομάτων χρώμεν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐκ τῆς σαρκὸς χρήσεων.

Καὶ πολλά ἐστιν ἐν οἷς ἐστὶν ὁ σώματι ψευθυγορίας τὰς αὐτὰς πεισθέντας ἡπάτησε. ποῖον γὰρ παρ' αὐτῶν ἐκαταγέλασον; τὸ ἡγεῖσθαι μὲν τὰ σπέρματα βοτανῶν τε καὶ γρημμάτων, καὶ ὁσπρίων ψυχὰς εἶναι, ὡς καὶ γελοῖον ἔπαιχεῖσθαι λέγειν καὶ τὴν αὐτὴν μυθουσίαν· πρὸς ἐλεγχον αὐτῶν, ὅτι εἰ ψυχὰς τυγχάνουσιν, καὶ οἱ κόκκοι φακῶν, καὶ * φασίλει, καὶ ἐρεβίνθας, καὶ τῶν ἄλλων, ψυχὴ δὲ καὶ ταύρος ἢ αὐλὴ, ἐπαινεῖσθαι μᾶλλον οἱ κρέα φαγῶντες καὶ τὸν αὐτῶν λόγον, ἢ περὶ οἱ τὰς πολιτείας ἐξασκῶντες. δέδιδε γὰρ καὶ τὴν αὐτὴν βλαψοδοσίαν, μὴ πως μεταλαβὼν ἐμψύχων, ζῶντων καὶ τῶν ἄλλων, καὶ αὐτὸς ὁμοῖον γήριον. τὴν αὐτὴν μᾶλλον. συνέλθοντες γὰρ ἄνδρες πεντήκοντα, ἢ καὶ ἑκατὸν, ἐξ ἑνὸς ταύρου οἱ πάντες τραφίσκονται, ὡς καὶ τὴν αὐτὴν ματαίαν συκοφανσίαν, ὅπως πρὸς ἐλεγχον λεκτέον, ὅτι οἱ πεντήκοντα, ἢ οἱ ἑκατὸν ἐνοχοὶ γίνονται μιᾶς ψυχῆς. ὁ δὲ τὰς κόκκους τῶν σπέρματων ἐσθίων, μᾶλλον ἐν ἐνὶ βροχισμῷ μεταλήψεως· ἰάκοντα καὶ τεσσαράκοντα ψυχῶν εἶναι αὐτῶν· καὶ πάντα αὐτὰς μάταια καὶ γελοιώδη.

Παντὶ γὰρ τῶν ἐν ἔχοντι ἐν Κυρίῳ, τὰ τῆς ἀληθείας τεκμήρια εὐδηλὰ δὴ παρ' ἐστὶν ἐξ αὐτῆς τῆς ἀληθείας διδασκαλίας. καὶ γὰρ τὸ Σωτῆρος ἐδὲν ἀληθέστερον πρὸς δόξαν ἀνθρώπων. φασίλει γὰρ ἐστὶν ὁ βαρεῖας ἡμῶν παρελθὼν, Πέρσης, καὶ δὲ τὴν γνώμην. ἐδὲν γὰρ ἐλύπη τὸ δὲ τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ τὸ σώμα. φησὶ ἔτι, ὅτι πᾶσαι αἱ ψυχὰς ἰσάει εἰσιν, καὶ ἡ μιὰ ἐν ἅπασιν τυγχάνει, ἐν τε ἀνθρώποις καὶ κτήνεσι, καὶ θηροῖς, καὶ πετεινοῖς, καὶ ἐρπετοῖς, καὶ ζώοις, πτηνοῖς τε, καὶ ἐν ἰσίοις, καὶ ἰδαλοῖς τε, καὶ ἐν σπέρμασι γρημμάτων, ἐν ξύλοις τε, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ὁρατοῖς. καὶ ἔτι ἔτις ὑπέδειξε ὁ Κύριος ἡμῶν. ἢ γὰρ ἐλθὼν σώσαι τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ τῶν κτηνῶν ἐποίητο τὴν ἰάσεως ἔμπροσθεν τῆς κτήνης, καὶ ἀνάσσει τῶν πεπρωκότων ζώων συνάγων.

A quidem homines, qui sudores ac foedas Mani-excrectiones ignorant, cum aquantur, aut chæi. potant, venia magis digni sunt, quam qui, Hæresis frustra stimulantē conscientia, imbecillitati suæ succumbens ejusmodi potus adhibet, cæterisque carnis necessitatibus obtemperat. LXVI.

XXXIII. Sed alia sunt quamplurima, in quibus iste sectatores suos ore mendacissimo decipit. Quid enim ab eo non ridiculum est allatum? Cujusmodi est herbarum stirpiumque ac leguminum semina animas esse credere. Quod quam absurdum sit, ad illius refutandas ineptias, demonstrare conabimur. Etenim si lentis exempli causa, vel faveoli, vel ciceris aliaque grana id genus animæ sunt; itemque eadem & tauri sit anima, laudandi magis sunt ex eorum sententia, qui carnibus vescuntur, quam qui severioris vitæ instituta sectantur. Hoc enim, ut illius fabula continet, metuere videtur: ne, si animæ rebus utatur, velut animalibus ac cæteris, horum similis existat. Atqui contrarium potius accidit. Demus enim quinquagenos, vel centenos tauri unius carnibus nutrirī; omnes illi, ut iste quidem nugatur, & a nobis refellendi gratia dicendum est, unius duntaxat animæ rei sunt. At qui seminum granis pascitur, tricenarum vel quadragenarum uno haustu absumptarum reus est. Ita nihil non ab eo ridiculum & inane proponitur. *Ridicula Manichæorum nugæ.*

Nec enim ullus est, qui paululum rerum divinarum intelligentiā sit præditus, cui non ex sana doctrina plana ac manifestata sint veritatis indicia. Quippe Salvatore nostro nihil ad hominum vitam declarandam esse potest verius. Iste vero nobis barbarus Persa, ingenioque servus: (nam alioqui nihil ei corporis servitus obesset) hoc inquam asserit: æquales omnes animas esse, & in omnibus unicam reperiri, tam hominibus scilicet, quam pecudibus, feris, avibus, serpentibus, animalibus, volucris, piscibus, bestiis, herbarumque seminibus, & arboribus, cæterisque quæ videri oculis possunt. At non istud nobis à Domino significatum est. Nam si ita esset, cum ad humani generis salutem advenit, pecudes quoque sanasset, iisque curam ac cultum adhibuisset, ac mortuas bestias rursus ad vitam excitasset.

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Mat. 15. 24.

Mat. 4. 24.

Mat. 8. 29.

Marc. 5. 1.

Atqui longè alia narravit, nec istud un-
quam docuit. Absit. Si quidem hominum
se animis salutem tribuere proficitur, quam
hoc ænigmate breviter complexus est, cum
dixit: *Non veni nisi propter ovem quæ perie-
rat*; Quibus verbis universam hominis na-
turam intelligit. Quidnam verò præterea
scriptum est? *Curabat*, inquit, *omnes quos of-
ferebant sibi, lunaticos, & variis morbis af-
fectos*. Cum enim cæcos, surdos, incurvos,
paralyticos, mancos ad eum adducerent, o-
mnibus beneficium suum ac sanitatem lar-
giri solebat, nusquam verò scriptum est pe-
cudes eidem oblatas. Præterea cum ad Ger-
gesenorum regionem venisset, ut Marcus
asserit: aut ad eorum fines, ut Lucas scripsit:
aut Gadarenorum, ut Matthæus: sive Ger-
gesæorum, ut exemplaria quædam præfe-
runt: Erat enim trium sortium in medio lo-
cus ille positus: *Ecce*, inquit, *Dæmoniacy duo
difficiles valde & monumentis egressi clama-
bant dicentes. Sine: quid nobis & tibi Jesu
Fili Dei, quoniam ante tempus venisti tor-
quere nos? Novimus te quia sis, sanctus Dei*.
Erat autem grex porcorum, qui illic pasceba-
tur: Et rogabant eum Dæmones dicentes: *Si
ejicias nos ex hominibus, mitte nos in porcos*.
Et irrucunt in mare, & perierunt in aquis.
At pastores fugerunt, & nuntiarunt in ur-
bem. Apud Matthæum Dæmoniacy duo
fuisse dicuntur. Idem porcos simpliciter
concepit, neque numerum exprimit. Mar-
cus verò etiam porcorum numerum accu-
ratiùs exponit. *Venit autem*, inquit, *in par-
tes Gergesenorum, & occurrit ei Dæmonium
habens, qui alligatus erat catenis ferreis, &
disrumpebat vincula, & in monumentis de-
gebat, & vociferabatur: Sine; quid nobis
& tibi Jesu Fili Dei? Venisti ante tempus tor-
quere nos. Et interrogavit ipsum Jesus; quod
est tibi nomen. Et dixit, legio, quoniam multa
Dæmonia intraverant in ipsum. Et rogabant
ipsum, ne mitterentur extra regionem, sed
ut in porcos ingrederentur. Erat enim illic
grex porcorum qui pascebat: & permisit
ipsis ingredi in porcos: & irrucit grex per
præceptum in mare: erant enim quasi duo millia,
& suffocati sunt in mari. Et qui pascebant
ipsos fugerunt, & nuntiarunt in civitatem.*
Num verò Dei Verbum, quod propter nos
hominem se fecit, ejusmodi quiddam ex
ignorantia sciscitabatur; neque Dæmonis
nomen noverat, antequam interrogaret?

Αἰλλ' ἔχ' ἕτως δηγείται, ἔδ' ἕτως διδάσκει, μὴ
χρῆσιτο. ἀλλ' οἷδε μὲν αὐτὸς τὰς ψυχὰς τῶν ἀν-
θρώπων σώζειν, * ἢν συλλήβδην σωειληφῶς φαί-
δια & αἰνίγματ' ἔφη· ἔκ' ἡλθον, εἰ μὴ διὰ τὸ αὐ-
τοῦ ἔσχατον τὸ δ' πολὺ λόγος, ἵνα εἴπῃ πᾶσαν φύσιν
ἀνθρώπων. καὶ τί φησι; ἔδερά πευε πάντας,
ἔς ἔφερν αὐτῶν, σελλωιαζομένους, καὶ καλεχο-
μένους ἐν ποικίλαις νόσοις. περσέφερν αὐτῶν
τυφλὰς, καὶ φθὰς, κυλλὰς, πῶδα λυτικὰς, ἀνα-
πῆρας, καὶ ἑπὶ πάντας ἡπλσθὴν αὐτῶν εὐερ-
γεσίαν τε καὶ ἰατρσίαν, ἔδαμξ δὲ γέγραπται,
ὅτι περσῆνεκταν αὐτῶν ζῶα. εἰτα πάλιν ἐλθὼν
Β εἰς τὰ μέρη τῆς Γεργεσηνῶν, ὡς ὁ Μάρκ'·
λέγει, ἢ ἐν τοῖς ὁρίοις τῶν Γεργεσηνῶν, ὡς ὁ Λα-
κᾶς φησι, ἢ Γαδαρηνῶν, ὡς ὁ Ματθαῖ'· ἢ Γερ-
γεσαίων, ὡς ἀντίγραφά τινα ἔχῃ. τῶν γὰρ
τριῶν κλήρων ὁ τόπος ἀνά μέσον. καὶ ἰδὲ δύο
δαμονιζόμενοι χαλεποὶ λίαν, ἐκ τῶν μνημείων
ἐξερχόμενοι, καὶ ἔκραζον λέγοντες· ἔα, τί ἡ-
μῖν καὶ σοὶ Ἰησὺ Υἱὲ Θεοῦ, ὅτι περσῆνεκτ' ἡλ-
θες βασιανῖσαι ἡμᾶς; οἶδαμὲν σε τίς εἶ, ὁ ἅγι'·
Θεοῦ. καὶ ὁ ἀγγέλιος χοίρων ἐκεῖ βοσκομένη,
καὶ παρεκάλεν αὐτὸν οἱ Δαίμονες λέγοντες·
C εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων, δότισαι-
λον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους. καὶ ἄρρησαν εἰς τὴν
θάλασσαν, καὶ ἀπώλοντο ἐν τοῖς ὕδασι. οἱ
δὲ βόσκοντες ἐφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν
πόλιν. καὶ ἐν μὲν τῷ Ματθαίῳ, πῶς δύο
λέγεται δαμονιζομένων. χοίρους δ' σημαί-
νει ἀπλῶς, καὶ ἔτον ἀριθμὸν δηλοῖ. ὁ δ' Μάρ-
κ' καὶ τὴν ἀκρίβειαν & ἀειμῶ τῶν χοίρων
δηγήσατο εἰπὼν, ὅτι ἡλθε ὁ εἰς τὰ μέρη τῆς
Γεργεσηνῶν, καὶ ἀπήντησεν αὐτῶν δαμονιζο-
μεν'· ὅς ἐδεσμεῖτο ἀλύσεισι σιδηραῖς, καὶ διέ-
σπα τὰ δεσμά, καὶ ἐν τοῖς μνημείοις διήγε, καὶ ἔ-
κραζεν· ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησὺ Υἱὲ Θεοῦ; ἡλ-
θες περσῆνεκτ' βασιανῖσαι ἡμᾶς. καὶ ἡρώτησεν
αὐτὸν ὁ Ἰησὺς, τί σοὶ ὄνομά ἐστι; καὶ εἶπεν ὅτι
λεβειῶν, ὅτι πολλὰ δαμόνια εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν.
καὶ παρεκάλεν αὐτόν, μὴ δότσα λῆναι ἔξω τῆς
χώρας, ἀλλὰ εἰσελθεῖν εἰς τὰς χοίρας· ἦν γὰρ
ἐκεῖ ἀγγέλιος χοίρων βοσκομένη, καὶ ἐπέτρεψεν
αὐτοῖς εἰσελθεῖν εἰς τὰς χοίρας. καὶ ἄρρησαν
ἡ ἀγγέλιος κατὰ τὰς κρημνὰς εἰς τὴν θάλασσαν.
ἦσαν γὰρ ὡς διχίλιοι, καὶ ἐπώλησαν ἐν
τῇ θαλάσῃ. καὶ οἱ βόσκοντες αὐτὰς ἐφυ-
γον, καὶ ἀνήγγειλαν ἐν τῇ πόλει. ἄρα ἐν δὲ ἄγνοίαν ἡρώτα ὁ Θεὸς Λόγ', ὁ δὲ
ἡμᾶς ἀνθρώπων γεγυνῶς, καὶ ἐκ' ἡδὲ τὸ ὄνομα τῶν Δαμονίων περὶν ἐρωτῆσαι;

ἀλλὰ εἰώθετο θεὸν ἐκ σώματός τῶν ἐρωτώ-
μένων τὰς προφάσεις ἐκαστης ὑποδέσσεως ἐκ-
δήλως πρὸς ἀσκευάζειν. ἔτω καὶ ἐν ταῦτα, ἵνα
δείξῃ τὸ φοβερὸν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν δαιμό-
νων, τὸ ἐρώτημα ποιεῖται, ἵνα ἐκ σώματος ἐκεί-
νου τὸ θαυμαστὸν ἔργον ὑποδεχθῇ σεται. καὶ πα-
ρεκάλεον αὐτὸν οἱ δαίμονες λέγοντες, μὴ
πέμψῃς ἡμᾶς εἰς τὴν ἀβυσσον, ἀλλ' ἐπίτρε-
ψον ἡμῖν ἵνα εἰσέλθωμεν εἰς τοὺς χοίρους. καὶ
ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. καὶ ἐξῆλθον οἱ δαίμονες
εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὤρμησεν ἡ ἀγέλη τῶν
χοίρων κατὰ τὸ κρημνὸν εἰς τὴν θάλασ-
σαν, καὶ ἀπώλοντο ἐν τοῖς ὕδασι.

Ως μεγάλης Θεῷ Φιλανθρωπίας. πῶς τὸ Β
μὲν ψεῦδος ἐλέγχει, τοῖς δὲ δέλοις αὐτῶ τὴν
ἀλήθειαν ὑποδεικνύει δι' ἔργων, καὶ διὰ λόγων
καὶ διὰ πάσης αὐτῆς ἐπιμελείας. ἔργῳ γὰρ
ἐδείξεν, ἔχει τὴν αὐτὴν ψυχὴν εἶναι ἐν
τε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τοῖς κτήνεσι,
καὶ ἐν τοῖς ζώοις. εἰ γὰρ ἡ αὐτὴ ψυχὴ ὑ-
πῆρχε, τίμι λόγῳ ἕνα μὲν βεβλόμενον καθα-
ρίσαι, ἢ μίαν ψυχὴν σῶσαι τὴν ἐκ ἀνθρώπου
δαίμωνωντος, διχίλιας ὁμᾶς ψυχὰς ἀπολέσαι
ἐκ ἐφείστατο, εἰ ἡ αὐτὴ ἦν; πῶς τὸν ἕνα καθαρίζῃ,
ἢ τὴν μίαν ψυχὴν, εἰς δὲ τὰ ἄλλα σώματα, εἴ
ἐν ψυχᾷ ἐπιτρέπει τοὺς δαίμονας εἰσερχεσθαι;
ὅσα ἐστὶ δὴ λατὰ τῶ φωτὸς ἔργα; ἐν φωτί εἰσι
ἔτοι οἱ λόγοι εἰργασμένοι, καὶ τῆς ἀληθείας τὸ
πρῶτον Φαῖδρον; ἔχει πάντα λεῖα τοῖς συν-
ίστοι, καὶ ὁρᾷ τοῖς διέσκοσι γνώσιν; τίς ταῦτα
ἀκέραια καὶ συκροῖας, ἐκ ἐλέγχῃ τὸν Μάνην
καπνίζοντα ἀμὴ δὲ εἰς τὸ τὴν διάνοιαν τῶν ἀνθρώ-
πων ἐκ τῶ ὄντος διασρέφειν; ἀλλὰ πάλιν οἱ
ἀλιτῆριοι ἀκήκοα γὰρ καὶ τινος ἔτω διαλε-
γομένου, ὡς παρ' ἡμῶν ἦκεσε ταυτηνὶ τὴν πρᾶ-
γματείαν, σοφίης ὁ κληνώδης, ἐνόμισε μὴ πη-
ροῦ δύναται ἐκ τῆς Θεῷ ἀληθείας καὶ χλῆδος,
ἐμπλεα ῥήματα ἐαυτῷ πρὸς βαλλόμενον, [ἐνό-
μισε] τὰ ἀληθινὰ πρὸς ψεύδει μηχανᾶσθαι, καὶ
Φησὶ, ἀλλὰ διενήνοχε τοῖς χοίροις τὸ τεθῆναι.
ἀπηλλάγησαν γὰρ αἱ ψυχὰς ἀπὸ τῶν σωμά-
των, καὶ ἐσώθησαν.

Καὶ πολλὴ ἀνοία τῶν μη βλεπόντων, καὶ τὴν
διάνοιαν τυφλωπόντων, μηδὲ εἰς αἰδοῦσιν ἀ-
κοῆς τὰ ὑπὸ αὐτῶν λεγόμενα λαμβανόντων.
εἰ γὰρ ὅλως τὸ δὲ τῶ σώματος ἀπαλλαγῇ-
ναι τὰς ψυχὰς σωτηρίαν ηγεῖται, ἔδει μᾶλλον
τὴν σωτῆρα ἀποσεῖλαι τὸν δαίμονωντα ἀνθρώπον,

A Verum ita Deus facere consuevit, ut ex Mani-
illorum, quos interrogat, ore cujusque ne-
gotii rationes occasionesque patefaciat. Hæresis
Quamobrem & illic quoque, ut quam ter-
ribiles, quantoque numero Dæmones es-
sent indicaret, interrogare prius voluit, ut
ex illius ore admirabile facinus illud o-
stenderetur. Dæmones porro rogabant
ipsum: Ne mittas nos in abyssum: sed per-
mitte nobis, ut ingrediamur in porcos, &
permisit ipsis. Et exierunt Dæmones, &
intraverunt in porcos, & irruit grex por-
corum per præcipitium in mare: & perie-
runt in aquis.

Marc. 5. 23.

XXXIV. O singularem Dei beni-
gnitatem! quam benè mendacium redar-
guit, ac servis suis tam factis, quam verbis,
& in omni administratione providenti-
que suâ veritatem demonstrat! Hoc enim
re ipsa significavit: non eandem animam
in hominibus, ac pecudibus, & reliquis a-
nimantibus inesse. Nam si eadem in il-
lis foret anima, cur qui unum repurgare
vellet, aut unam servare correpti à Dæ-
monibus hominis animam, duobus ani-
marum millibus non pepercit? Cur unum
hominem, sive unam animam ita perpur-
gat, ut in alia corpora, vel animas Dæmo-
nes ingredi permittat? Nunquid lucis ma-
nifesta sunt opera? non luce palam quæ
illic narrantur perfecta sunt? nonne hila-
ris ac splendida veritatis est facies? nonne
plana sunt intelligentibus omnia, rectaque
iis, qui scientiam repererint? Quis hæc
audiens, & apud se perpendens non Ma-
nem illum reprehendat, qui ea quæ mi-
nimè oportet consuat, quò hominum
mentes à veritate detorqueat. At enim
pergunt nefarii. Audivi enim quendam
ex illis hoc modo disputantem: qui cum
hanc à nobis ratiocinationem accepisset,
conversus in sese pecudis homo similis co-
gitare cœpit, ecquid adversus Divinam il-
lam veritatem posset objicere. Proinde
vanum ac ridiculum quiddam opponens
mendacio veritatem evertere se posse cre-
diderat. Sic igitur asserbat: Utilem por-
cis mortem illam fuisse. Ita enim à corpo-
ribus liberatæ, ac servatæ sunt animæ.

Sed istiusmodi hominum, qui ni-
hil vident, & mente cæci sunt, neque
quid dicant audire ipsimet videntur,
insignis est vecordia. Nam si liberare
à corporibus animas salutare esse putat,
longè consultius Salvator egisset, si corre-
ptum à Dæmonibus hominem ablegasset,

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

ut ab hominis corpore liberata tandem anima salutem obtineret. Ergo animas illas, quæ in porcis inerant, pluris hominis anima faciebat. Cur enim non & hominem in mare cum porcis præcipitare & extingui passus est, quo universas animas tam hominis scilicet, quam porcorum, repurgeret ac servaret? Verum longè aliter istud intelligimus. Siquidem Lazarum è monumento quatrividuanum evocat, atque excitat, & in mundum reducit: nec utique mali quicquam eo facto conciliare voluit, aut absurdum ei aliquid ineptumque face-

Joan. 11. 36. ra. Amabat enim Lazarum, ait scriptura.

Quem igitur amabat, cur in carnem, si ea mala est, regredi voluit? cur non mortuum illum semel exsolutumque corpore ita uti erat reliquit? Nec est quod sibi quisquam persvadeat Lazarum subinde esse mortuum. Hoc enim Evangelium aperte declarat, accubuisse postea Jesum, & cum eo Lazarum similiter accubuisse.

Traditio
de Lazari
vitali.

Quin & illud inter Traditiones reperimus, triginta tum annos natum fuisse Lazarum, cum à mortuis excitatus est. Atque idem ille postea triginta aliis annis vixit: Atque ita mortuus ad Dominum rediit, & cum illustri nominis fama vocatus est, ut & cæteri omnes ad ultimæ resurrectionis usque tempus, quando, ut pollicitus est, unigenitus Dei Filius corpus animæ, corporique restitueret animam, & uni-

2. Cor. 5. 10. cuique prout gessit, sive bonum, sive malum, rependet.

XXXV. Etenim nisi corporum futura esset aliquando resurrectio, quid ille sibi vellet dentium stridor? Nec est quod aliqui infans illis vocibus obstrepant: dentes nobis ad mandendum esse fabricatos. Ecquid verò cibi post mortuorum resurrectionem comedemus? Verum cum post resurrectionem Jesus secundò cibum manducaverit, ac de affa-

Luc. 24. 42. Porrisce, & feno mellis comederit; nec non Mat. 23. 12. & cum discipulis quadraginta diebus cibum sumpserit, nonne cibum illo quoque tempore futurum putabimus? Quamquam de cibo perspicuum inde est, quod scribitur;

Luc. 24. 35. Beatus qui manducabit panem in regno caelorum. Imo & ipsius Domini haud obscura promissio; Sedebitis ad mensam Patris mei, comedentes & bibentes. Sed

quod ad cibum illum potumque pertinet, solus ille novit: quandoquidem quæ nec oculus vidit, nec auris audit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus

ἀνασωθῇ ἡ ψυχὴ ἀπὸ σώματος ἀνθρώπου ἀπαλλαγείσα. ἔκβη ἡγάπα μᾶλλον τὰς ψυχὰς τὰς ἐν τοῖς χοίροις ὑπὲρ τὴν ψυχὴν τὴν τοῦ ἀνθρώπου. τίτι γὰρ τῷ λόγῳ ἔχει καὶ τὸν ἀνθρώπον μὲ τῶν χοίρων ἐπέτρεψεν ἐμβληθῆναι εἰς θάλασσαν, ἢ ἀποθανεῖν, εἰς τὸ τὰς ψυχὰς ὅλας τῆτε ἀνθρώπου καὶ τῶν χοίρων καθάρισαι, καὶ σωσαι; ἀλλ' ἔχ' ἕτως εἶδομεν, ἀλλὰ Λάζαρον μὴ ἀπὸ μνημείου τεταρταῖον καλεῖ καὶ ἐγείρει, ἢ εἰς κόσμον ὑπερέχει, & πονηρίαν αὐτῷ προξενῶν, ἃ δέ τι ἀβέλτερον αὐτῷ ἐργαζόμεν. ἡγάπα γὰρ τὸν Λάζαρον, Φησὶ ἡ γραφή. ὃν ἡγάπα τοίνυν, πῶς ἐν τῇ σαρκὶ ἀνακάμψαι ἐποίησεν, εἶπερ πονηρὰ ἡ σὰρξ; πῶς δὲ σὰρξ εἶασε μᾶλλον τὸν ἀπαξ ἀποθανόντα, καὶ ἀπὸ σώματος σωθέντα; καὶ μή τις νομίση τὸν Λάζαρον ἀδύς πάλιν τετελευτηκέναι. δέκνυνσι γὰρ σαφῶς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον ὅτι, ἀνέκετο ὁ Ἰησοῦς, καὶ ὁ Λάζαρος ἀνέκετο μετ' αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐκ Παραδόσεω εὑρομεν, ὅτι τριάκοντα ἐτὼν ἦν τότε ὁ Λάζαρος, ὅτε ἐγήγερεται. μὲν οὖν τὸ ἀναστῆσαι αὐτόν, ἀλλὰ τριάκοντα ἐτὼν ἔζησε, καὶ ἔτι πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε* κοιμηθεὶς Luc. καὶ ἐκλήθη μὲν σεμνὴ ὀνόματι, καθάπερ πάντες ἕως τῆς ὥρας τῆς ἀναστάσεως, ὅτε μέλλει ὁ μονοχῆς, ὡς ὑπέχετο, ἀποκαθίσαι τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ, καὶ τὴν ψυχὴν τῷ σώματι, καὶ δίδοναι ἐκάσῳ καθὰ ἐπαξεν, ἢ τοι ἀγαθόν, ἢ τοι φαῦλον.

Εἰ μὴ γὰρ σωμάτων ἀνάστασις ἦν, πόθεν βρυγμὸς ὀδόντων; ἀλλὰ μὴ πάλιν ταύτης φρενοβλαβείας τινὲς εἰπωσιν, ὅτι ὀδόντες ἵπτι τὸ μασσᾶσθαι ἡμῖν εἰσι κατεσκευασμένοι. ποῖον τοίνυν ἐδώδην μέλλομεν ἐοθίειν μὲ τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν; εἰ γὰρ μετὰ ἀνάστασιν δευτέρῳ βέβρωκεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξ ἑχθρῶν ὁπῆς μέρους, καὶ ἀπὸ μελιότητος κηρίου; καὶ συνηλίσθη τοῖς Μαθηταῖς δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα, ἄρα σὰρξ ἔσται βρωσις; καὶ πᾶσι μὲν βρωσεως σαφές ἐστίν, ὅτι μακάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν ἁγίων. καὶ αὐτὸς τῷ Κυρίῳ ἡ ὑπόχεσις, ὅτι ἔσεσθε καθήμενοι ἵπτι τῆς πρᾶπέσης τῷ Πατρὶ μὲ ἐοθιόντες καὶ πίνοντες. καὶ τὸ μὲν ἐοθίειν καὶ πίνειν αὐτῷ μόνῳ ἐγνωσται, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ Θεὸς αὐτὸς εἶδε, καὶ ὅς σὰρξ ἦκεν, ὅτε ἵπτι καθέδαν ἀνθρώπου ἀνέβη, ὅσα ἡτοίμασεν ὁ Θεός

τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφθάσα-
μεν ἐπὶ τῷ τόπῳ, τὰς διαφορὰς τῶν ψυχῶν
ὑφηγούμενοι, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀληθείας,
καὶ τὰ ὑποδείγματα ἐντελὲς ὄντως, ὅτι
ἀλλήμην ψυχὴ ἀνθρώπου, ἄλλη δὲ κτήνης,
καὶ ἐκ ἧλθε σῶσαι τὴν ψυχὴν τῆς κτήνης,
εἰλλὰ τῆς ἀνθρώπου, διότι τὰ κτήνη ἔ-
κρινται. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κληρονομοῦσι βασι-
λείαν ἑρηνῶν, καὶ ἄνθρωποι κρίνονται. ἀπε-
λεύσονται γὰρ ἑτοίμοι κρῖναι αἰώνιον, καὶ ἑτοι-
μοὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, Φησὶ ὁ μονομήτης.

Τί δὲ οἱ τὰ ζητήματα κατοπτρεύοντες;
ἐπὶ τῇ φθάσει καὶ μὴ καλαλάεωσι τῆς ρητῆς
τὴν σαφηνείαν, ἀρχαίλασιν ἀντίθετα ἑαυτοῖς
διανοούμενοι, ἢ περὶ χρησῖμα ἑαυτοῖς θηρώμενοι.
ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ματθαῖος φησὶ, δύο δαμονιζόμε-
νοι, ὁ δὲ Λακῆς περὶ ἐνὸς διηγέεται. καὶ γὰρ
εἰς τῶν Εὐαγγελιστῶν λέγει, ὅτι οἱ λησαῖ οἱ
συμμετανοούμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν. ὁ δὲ
ἀλλ' ἔχει ὅτι μόνον ἐκ ἐβλασφήμουν οἱ
ἀμφοτέρω, ἀλλὰ καὶ διπολογίαν τῆς ἐνὸς ση-
μαίνει. καὶ γὰρ ἐπέτιμα τῷ ἐτέρῳ, καὶ ἔλε-
γχε, ὅτι ἐφοβήσιν τὸν Θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρι-
ματι ἐσμέν, ἔτι δὲ ὁ ἅγιος ἔδεν ἐποίησε.
καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐπεφώνων λέγων, μνη-
σθητί με Ἰησοῦ, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ
σου. καὶ τῷ Σωτῆρι πρὸς αὐτόν εἰπόντι,
ὅτι ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμὲ ἔσῃ
ἐν τῇ Παράδεισῳ. εἶπε δὲ ταῦτα ὡς διαφω-
νίαν ἔχοντα ἐν τῇ γραφῇ. ἀλλὰ πάντα λεῖα
ὑπάρχει. καὶ γὰρ ἐν τῷ Ματθαίῳ δύο
εἰσὶ δαμονιζόμενοι, πρὸς τῷ Λακῇ οἱ αὐτοὶ
ὑπάρχουσιν. ἀλλ' ἐπειδὴ εἰώθεν ἡ γραφὴ πρὸς
φάσεις διδόναι τῶν ἐργασμένων, τὰς ἐνε-
κα ἢ μνημονεύει Λακῆς τῶν δύο, ἀλλὰ τῆς
ἐνὸς. δύο μὲν γὰρ ἦσαν οἱ ἀπὸ τῶν δαμονίων
τετραπευμένοι, εἰς δὲ παρέμεινε τῇ πίσει,
ὁ δὲ ἕτερος ἐξώκειλε. διὰ τοίνυν τὴν πρὸς
μονὴν τῆς πίστεως, ἡκολούθει τῷ Ἰησοῦ, ὡς ἐχρ-
τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς οἷον ἀπῆρχετο τόπον.
τὰς ἐνεκα τὸν ἕνα παρέλιπε, καὶ τῆς ἐνὸς
τῆς ἐν βασιλείᾳ τῶν ἑρηνῶν ἐπεμνήσθη. καὶ
ἔδεν ἐναντιῶνται πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας
εὐρεσιν.

Ἡδὲ καὶ ἑτέραν πρὸς φασιν ὁμοίαν ταύ-
της τῆς ὑποθέσεως τὸ Εὐαγγέλιον διηγέεται,
ὡς ὑπὸ ἐνός. ὁ Κύριος δέκα λεπρὸς ἐκαθά-

A diligentibus se. Sed hæc obiter loci huius Mani-
occasione proposuimus, cum animarum chæi.
discrimen explicarem: idque ex rei ve- Hæresis
ritate, & exemplo illo longè aptissimo LXVI.
comprobarem; nimirum aliam esse ho-
minis, aliam pecudis animam: nec ut pe-
cudis animam servaret, sed hominis dun-
taxat, advenisse Christum: quoniam pecu-
des minimè judicantur. Nam homines
quidem & regni cœlorum hæreditatem
assequuntur, & in iudicium vocantur. *Ibunt* Mat. 25. 46
enim, inquit, is in iudicium æternum, & is
in vitam æternam.

XL. Quid ad hæc isti quæstionum
indagatores? Scilicet cum eo pervene-
rint, neque verborum sententiam assequuti
fuerint, indignantur, ac repugnantia quæ-
dam fingere sibi malunt, quàm fructum u-
tilitatemque requirere. Matthæus enim
duos à Dæmone correptos fuisse memo-
rat; Lucas unius duntaxat mentionem fa-
cit. Sed & Evangelistarum alter, *Latro* Luc. 8. 27.
nes, inquit, qui crucifixi erant cum eo, bla- Luc. 23. 39
phemabant ipsum: alter necdum utrumque
blasphemasse dicit, sed & unius defensio-
nem commemorat. *Increpabat enim, in-*
quit, alterum, ac dicebat: neque tu times
Deum, quoniam in eadem damnatione su-
mus: hic autem sanctus nihil egit; deinde
ita Dominum compellat: *Memento mei Je-*
su, cum veneris in regnum tuum. Cui ille re-
spondit, *amen dico tibi, hodie mecum eris in*
Paradiso. Quæ tametsi discrepare nonni-
hil in scriptura videantur, nihilominus pla-
na sunt omnia. Nam quod ad arreptitios
attinet, licet apud Matthæum duo fuis-
se narrentur, iidem nihilominus sunt, de
quibus Lucas mentionem facit: sed hæc
videlicet est scripturæ consuetudo, ut eo-
rum quæ geruntur rationes & occasiones
innuat; ob id non duos; sed unum Lucas
nominatim exprimit. Fuere quidem illi
duo à Dæmonum vexatione soluti: sed u-
nus duntaxat in fide perstitit, alter ab eâ
excidit. Quare quod ille constanter in fide
maneret, *scq̃uebatur Jesum*, ut in Evan-
gelio scriptum est, *quocumque pergeret.* Hinc
est quod altero prætermisso, unius dunta-
xat Lucas meminit, qui cœlorum in re-
gno perseveravit: neque quidquam habet
ad investigandam veritatem absonum ac
diversum.

XLI. Nec dissimilis huic de quo
agimus argumenti est, quod in Evan-
gelio narratur: utpote ab eodem autho-
re profecto. Decem Leprosos Dominus

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.
Luc. 17. 18.

Explicatur
scriptura
proprietas.

purgaverat, ἐ quibus novem abeuntes non dederunt gloriam Deo : unus duntaxat rediens permansit, qui à Domino propterea commendatur his verbis. *Decem Leprosi mundati sunt ? Cur nemo ex iis reversus est, quid daret gloriam Deo, nisi solus hic alienigena ?* Viden' ut ob ejus gratum animum ac beneficii sentientem, non decem, sed unius meminerit ? Qua ratione & illud intelligendum est, quod de latronibus Evangelista commemorat. Solemus enim singularia nonnunquam numero multitudinis efferre, & contra pluralia singulari : velut cum dicimus, narravimus vobis, & vidimus vos, & venimus ad vos, cum interim non plures sint, sed unus duntaxat qui loquitur : verum unus communi loquendi consuetudine ex plurium persona sermonem instituit. Sic ab uno Evangelista pluralis usurpatus est numerus : alter verò unum è latronibus in Christum maledicum fuisse docet ; alterum verò confessum, ac salutem fuisse consecutum. Animadvertis ; opinor, quam aperta sit in omnibus veritas, neque quidquam sit in scriptura contrarium ac repugnans. Verum enimverò dum hæc è scripturis deprompta latius exponimus, longius est à nobis sermo prolatus. Quamquam velim equidem in producenda longius oratione laborare, dum & veritatis hostes refellantur, & ejusdem filii veritatis medicamentis ac remediis delectentur.

XLII. Nunc circulatoris illius reliqua videamus. Duo testamenta sibi invicem esse contraria defendit, ac Deum illum, qui in lege sit locutus, ab Evangelii auctore diversum. Proinde Principem illum appellat : hunc verò patrem, ac filium ; & quidem Patrem bonum Deum suum nominat. Utinam verò suum esse dixisset, nec errore falsus tam contumeliosas in Deum voces in suum caput ederet. Nos verò iis ipsis ab eo dictis assentimur ultrò, idque profiteamur : Boni patris, bonam sobolem, lumen de lumine, Deum de Deo, Deum verum, de Deo vero ad nos servandum nostri gratia venisse. *In propria quippe venit, non in aliena, & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt illum, dedit eis potestatem filios Dei fieri : qui non ex sanguine, neque ex carne, sed ex Deo nati sunt.* Atqui nemo sine carne & sanguine in mundo natus est ; sed omnes carnis ac sanguinis participes nati sunt. Quid enim erant priusquam cum car-

Αβισσε, καὶ οἱ ἐννέα ἀπελθόντες, οὐκ ἔδωκαν δόξαν τῷ Θεῷ. ὁ δὲ εἰς ὑποστρέψας ἔμεινεν, ὁ καὶ ὑπὸ Κυρίου ἐκκαμνιαζόμενος, καθὼς ἔφη· δέκα Λεπτοὶ ἐκαθάρθησαν, διὰ τί ἔδωκε εἰς ἐξ' αὐτῶν ὑπέστρεψε δῶνα· δόξαν τῷ Θεῷ, ἀλλὰ μόνον· ἔτι ὁ ἀλλοτρίος, καὶ ὁρᾷς, ὅτι διὰ τὸ ἀαίδητον καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης ἔργον, τὸ ἐνὸς ἀντὶ τῶν δέκα μνημονεύει. ὡσαύτως δὲ ἐπειδὴ ὁ εἰς Εὐαγγελιστῆς περὶ ληστῶν ἐμνημόνευσεν. εἰώθαμεν γὰρ τὰ ἐνικὰ πληθωτικά λέγειν, καὶ τὰ πληθωτικά ἐνικά. Φάσκομεν γὰρ, ὅτι διηγησάμεθα ὑμᾶς, καὶ ἤκομεν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἔτι δύο οἱ λέγοντες, ἀλλὰ εἰς ὁ παρών. ὁ δὲ εἰς κατὰ τὴν σωτήριαν τῆς χρήσεως ἐκ παρῶν πολλῶν πληθωτικῶς διηγείται. ἔτι πληθωτικῶς περιέληφεν ἡ τῆς Εὐαγγελίας ὑπόθεσις. ὁ δὲ ἕτερος διηγείται, ὅτι εἰς μὲν ὡς ὁ βλάσφημος, ὁ δὲ εἰς ἐξωμολογέτο καὶ ἔτι σωτηρίας. καὶ ὁρᾷς ὡς πάντα τὰ τῆς ἀληθείας σαφῆς ὑπάρχει, καὶ ἔδωκε ἐναντίον ἐν τῇ γραφῇ. ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὴν γραφὴν διεξιόντες εἰς πλάττειν ἡλάσαμεν, ὡς οἶμαι, τὸ λόγος τὸ διήγημα. καὶ χροῖτο μὲν ἡμᾶς κάμνειν τῷ πλάττειν τὸ λόγος, ἐλέγχεν δὲ τὰς κτ' τῆς ἀληθείας, εὐφραίνειν δὲ τὰς ὑπὲρ ταύτης διὰ τῶν τῆς ἀληθείας ἱατρικῶν Φαρμάκων.

Εἰτα πάλιν εἰδόμεν τὰ ἕτερα τὰ ἀγύρετα· Φάσκει γὰρ τὰς δύο Διαθήκας ἐναντίας πρὸς ἀλλήλας, καὶ τὸν Θεὸν τὸν λαλήσαντα ἐν τῷ νόμῳ ἕτερον ὄντα πρὸς τὸν Θεὸν τῆς Εὐαγγελίας. καὶ κείνῳ μὲν ὄνομα Ἀρχοντος τίθησιν, * ὡς δὲ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸν Πατέρα For. τῆς ἀγαθὸν Θεὸν ἑαυτὸς λέγει. καὶ εἶτε ἡλθῆεν, καὶ ἐσφαλλόμενος καθ' ἑαυτὸς ἐβλάσφημε. τῷ δὲ ἀπὸ λόγου καὶ αὐτοὶ συμφωνοῦμεν, ὅτι ἀγαθὸς Πατὴρ τὸ ἀγαθὸν χροῖμα, ὡς ἐκ φωτός, Θεὸς ἐκ Θεοῦ, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινὸς ἦλθε πρὸς ἡμᾶς, ἵνα ἡμᾶς σώσῃ. εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οὐκ εἰς τὰ ἀλλότρια, οἱ ἴδιοι αὐτὸν ἐπαρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκε αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ χροῖσθαι· οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, ἔδωκε ἐκ σαρκός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐχρημάθησαν. καὶ τοί γε ἔδωκε ἐν τῷ κόσμῳ ἄνευ σαρκὸς ἐχρημάθη καὶ αἱμάτων, ἀλλὰ πάντες μέτοχοι σαρκὸς καὶ αἱμάτων γεγονάσι. τί γὰρ ἦσαν, πρὶν ἢ

ἐν σαρκὶ γυνήθωσιν; ἢ τί δινώμεθα εἶναι ἀνευ σαρκός. ἐπειδὴ ὁ κόσμος ἐκ Θεῶν γέγονε, καὶ ἡμῶν κτισθέντες ἐκ σαρκός μὲν ἐσμέν γε-
 γνημένοι πατέρων καὶ μητέρων, ἦλθεν ὁ Κύριος
 γυνήσθαι ἡμᾶς ἐκ Πνεύματος καὶ πυρός. ἐγ-
 νήθημεν γὰρ, καὶ ἐσιν ἀληθές, καὶ ἐδύναται τις
 ἀρνησάσθαι τὴν πρώτην γυνήσιν, εἰ δὲ τὸ ἐκ
 σαρκός εἶναι. τὴν δὲ δευτέραν γυνήσιν οὐκ ἐκ
 σαρκός γεγνημέθα, εἰ δὲ ἐξ αἱμάτων, τὰ ἐ-
 σιν ἐκ τῆς ἀποχρήσεως τῆς σαρκὸς κεχρημένοι, καὶ
 τῶν αἱμάτων, ἀλλὰ σάρκα καὶ ψυχὴν ἐκ πνεύ-
 ματι γεγνημένοι μηκέτι σαρκικὴν ἔσαν, ἀλ-
 λά αἷμα, καὶ σάρκα, καὶ ψυχὴν πνευματικῶς
 συνηνωμένα. τὰ τέσιν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν
 τέκνα Θεῶν γινέσθαι, τοῖς μεταβάλλασιν τὴν γνώ-
 μιν, καὶ διὰ σαρκὸς καὶ αἱμάτων καὶ ψυχῆς
 Θεῶν εὐαρεσῆσασιν. ὁ γὰρ εἰς τὰ ἴδια ἐλθὼν,
 ἐκ ἀλλοτρίους ἐσιν, ἀλλὰ δεσπότης πάντων. καὶ
 διὰ τῆς λέγει· ὁ λαλῶν ἐν τοῖς Προφη-
 ταῖς, ἰδοὺ πάρεμι. καὶ τοῖς Ἰσραῖλ τοῖς ἔφη, εἰ
 Μωϋσῆϊ ἴψιδυτε, ἴψιδυτε ἂν ἐμοί, ἐκεί-
 νος γὰρ ὡς ἐμὸν ἔγραψε. καὶ Ἀβραάμ ὁ
 πατὴρ ἡμῶν ἠγαλλιάσατο ἰδεῖν τὴν ἡμέραν
 μὲν, καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη. καὶ ἔτως οἱ πατέρες
 ἡμῶν ἐποίησαν τοῖς Προφηταῖς, καὶ μακάριοί
 ἔστε, ὅταν οὐκ οἰδῶσι ὑμᾶς, καὶ εἰπῶσι κατὰ
 ἡμῶν πᾶν πονηρὸν ψευδόμενοι. χαίρετε καὶ
 ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς
 ἑρανοῖς. ἔτω γὰρ ἐδῶκον τὰς Προφῆτας τὰς
 ὡς ὑμῶν. καὶ ἄλλοτε, Ἰερουσαλὴμ ἡ ἀπο-
 κτείνουσα τὰς Προφῆτας, καὶ λιθοβολῶσα
 τὰς ἀπεσταλμένους, ποσάκις ἠθέλησα ἴπ-
 συνάξαι τὰ τέκνα σου; τὸ δὲ ποσάκις, δει-
 κύναι διὰ Προφητῶν τὰς συνάξαι αὐτὴν ἴπ-
 μελησαμένους. εἰ γὰρ ἀποκτείνουσα τὰς Προ-
 φῆτας λέγει ἐλεητικῶς, ἄρα τῶν Προφη-
 τῶν ποιεῖται τὴν ἴπμελειαν. ὁ δὲ τῶν Προ-
 φητῶν ἴπμελόμενος, ἐκ ἀλλοτρίων ἐπε-
 μελεῖτο, ἀλλὰ τῶν ἰδίων. καὶ ζητηθήσεται,
 φησὶ, τὸ αἷμα τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ αἱμάτων
 Ἀβελ, ἄχει Ζαχαρίας τὸ δικαίον, τὸ ἐκκε-
 νωθέντος ἀνὰ μέσον τῶν ναῶν καὶ τῶν θυσια-
 στηρίων. καὶ ἄρας πάντα, καὶ τὰς τραπέζας
 τῶν κληυθιστῶν κατέσρεψε, καὶ εἶπε· μὴ ποιεῖτε
 τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίας. καὶ ὡς
 τὰς ὡς Μαριὰμ καὶ Ἰωσήφ ἔλεγε· τί ὅτι ἐζη-
 τεῖτέ με; ἐκ ἡδείτε, ὅτι ἐν τοῖς τῶν Πατρὸς μου
 δεῖ με εἶναι; καὶ αὐτὸς ἴπφέρει τὸ Ἐγγέλιον

ne gignerentur? aut quid esse sine carne Mani-
 possumus? Sed quoniam mundus à Deo chæi.
 factus est, & nos ab eodem procreati ex Hæresis
 parentum nostrorum carne geniti sumus, LXVI.
 venit Dominus, ut nos ex spiritu & igne
 generaret. Geniti itaque sumus: idque
 ipsum certissimum est; neque quisquam
 primam illam generationem ejurare po-
 test, aut ex carne propagatum se esse dif-
 fiteri. Quod ad secundam quidem ge-
 nerationem attinet, non eam ex carne
 vel sanguine sortiti sumus: hoc est non
 ex usu carnis aut sanguinis accepimus:
 verum carnem, & animam, posteaquam
 spiritu geniti sumus, non carnalem am-
 plius habemus, sed sanguis, & caro, & a-
 nima spiritali quadam ratione copulan-
 tur. Atque illud ipsum est quod dicitur;
 Dedit eis potestatem Filios Dei fieri: qui
 cunque nimirum mutato in melius animo
 carnem, sanguinem, & animam ad Dei
 voluntatem accommodant. Jam vero
 qui in propria venisse dicitur, non alienus
 est, sed omnium Dominus. Quamob-
 rem ita dicit: Qui loquebar in Prophetis
 ecce adsum. Quin etiam Judæos alloquens.
 Si Moysi crederetis, inquit, crederetis & mi-
 hi: ille enim de me scripsit. Item: Abra-
 ham Pater noster, exultavit ut videret
 diem meum. Vidit & gavisus est. Tum il-
 lud: Sic Patres vestri faciebant Prophetas.
 Et: Beati estis cum exprobraverint vobis, &
 dixerint adversum vos omne malum menti-
 entes: gaudete & exultate, quoniam mer-
 ces vestra multa est in caelis. Sic enim per-
 sequebantur Prophetas, qui ante vos fue-
 runt. Et alio loco, Hierusalem, quæ occi-
 dis Prophetas, & lapidas eos qui missi sunt:
 quoties volui congregare filios tuos? Quæ
 vox quoties, olim ipsum per Prophetas
 congregandis illis operam adhibuisse de-
 monstrat. Cum enim hæc ipsa verba, quæ
 occidis Prophetas, asperè & objurgandi gra-
 tia pronuntiaverit, consequens est, Pro-
 phetarum ab eo curam esse susceptam.
 Jam qui Prophetarum curam gerit, non uti-
 que est tanquam de alienis, sed tanquam
 suis propriisque sollicitus. Quo & illud per-
 tinet, Requiretur sanguis qui effusus est
 sanguine Abel, usque ad Zachariam justum, qui
 fusus est inter templum & altare. Præterea
 alio in loco, sublati omnibus nummulario-
 rum mensas evertit, ac dixit: Nolite facere
 domum patris mei domum negotiationis. Ad
 hæc Mariæ ac Josepho dixit: Quid erat quod
 quærebatis me? Nesciebatis quod in iis quæ
 Patris mei sunt oportet me esse? Porro Ev-
 angelium, postquam hæc ab eo dicta re-

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.
Joan. 217.

tulit. Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis, statim illud subjicit: Et recordati sunt discipuli quod scriptum est: *Ecce domus mea comedit me.*

XLIII. Quam multa ex Evangelis & Apostolis afferri ad Manichæi refellendam insaniam possunt; qui vetus Testamentum à novo distrahere & alienare contendit? cum tamen & vetus multa de Salvatore testimonia contineat; & hic vicissim, imò & ejus Apostoli, veteri Testamento auctoritate sua suffragentur. Ut in illo loco, qui ex Davide translatus est. *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Si igitur Dominus illum vocat, quomodo filius ejus est?* Ad hæc: clamantibus pueris *Osanna Filio David*, cum eos non increparet, Pharisei ita ipsum allocuti sunt: *Non audis quid isti dicant? prohibe illos.* Ille verò ita respondit: *Si isti tacuerint, lapides vociferabuntur.* Est enim Davidis ille quidem carne filius, ejusdem verò, si spiritum consideres, Dominus: cum ambæ illæ voces aliquid, quod fieri possit, verumque significant. Nam nihil est in veritate confictum.

Verum ne diutius in eo argumento commorer, ero paucis iis testimoniis contentus, neque ad alia impostoris illius dogmata refutanda conferam. Si corpus alterius Dei est, & alterius anima, quæ potest, mi homo, amborum esse communio? Quamquam cogitandi mihi quam altam in contemplationem mediocris ac perpusilla mens nostra sese committat, subit admodum vereri. Quamobrem inhibebo metipsum, ne iis, qui legere ista possunt, plusquam par est laboris imponam, cum præsertim unico testimonio præstigiator iste redargui possit. Etenim in eandem confociationem ac communionem adduci non eorum esse potest, quæ mutuo dissentiant, sed unius opus est, aut à duobus saltem amicis efficitur. Itaque cum corpus & anima in unum convenient, unius Dei opus illud esse putandum est. Neque enim ulla est inter illa duo disjunctio; cum ad agendum mutua consensione ac concordia conspirent. Jam verò si, ut ille sentit, Principes animam, quam devoraverant, in hoc corpus, tanquam in vinculum quoddam compegerint, qui fieri potest, ut quam devoraverint, iterum in corpus includant? Quicquid enim devoratur, consumitur; quod autem consumitur, evanescit, & in nihilum redigitur. Quod in nihilum abit, & esse

λέγων, ὅτι εἶπε, μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τῆ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορεύ. ὡς λέγει, καὶ ἐμνήσθησαν οἱ Μαθηταί, ὅτι ἰὼ γεγραμμένον, ὁ σὺ οἶκος σου κατέφαγέ με.

Καὶ πόσα ἔστιν εἰπεῖν διὰ τούτων Ἐγγελίων, καὶ τῶν Ἀποστόλων, εἰς ἐλέγχον τῆς τῆ Μάνης μανίας; καὶ ὡς βέλεται διαρῆν, καὶ ἀπαλλοτριῆν τὴν παλαιὰν Διαθήκην ἀπὸ τῆς καινῆς, τῆς παλαιᾶς μαρτυρήσεως περὶ τῆ Σωτῆρος, καὶ τῆ Σωτῆρος ὁμολογῆντ τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ἢ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι ὡς λέγει Δαβὶδ· εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου. εἰ δὲ Κύριον αὐτὸν λέγει, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστὶ; καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ λέγει, τῶν παίδων κραζόντων Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, καὶ ὅτι ἐπέτιμα αὐτοῖς, λέγασιν οἱ Φαρισαῖοι, ἐκ ἀκῆς τί ἔτοι λέγῃσι; κώλυσον αὐτά. ὁ δὲ πρὸς αὐτὰς· ἂν ἔτοι σιγήσωσιν, οἱ λίθοι κεκραῖξονται. υἱὸς μὲν γὰρ Δαβὶδ ἐστὶ καὶ σὰρκα, Κύριος δὲ τῆ Δαβὶδ καὶ πνεῦμα, τῶν ἀμφοτέρων λέξεων διωμάτων ἔσῳν καὶ ἀληθευσῶν. ἔδεν γὰρ ἔστι πῶς ἀπεποιη-
C μῶνον τῇ ἀληθείᾳ.

Ἀλλὰ ἵνα μὴ μηκύνω τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, δεκκοῦμαι ταύταις ταῖς μαρτυρίαις. ἐλθίσομαι δὲ εἰς τὰ ἕτερα, ἐξελέγχων τὸν ἀγύρτην. εἰ τὸ σῶμα ἕτερον Θεοῦ ὢ ἔστι, καὶ ἡ ψυχὴ ἄλλος Θεός, τίς κοινωνία τῶν ἀμφοτέρων; καὶ δέδια ὡς εἰς πόσον ὄγκον βυθῆ διανοημάτων ἐκκύπτειν περᾶται ὁ τῆς ἡμῶν βροχύτητος μικρὸς νῆς. διὸ χαλινάγωγῶσω ἑμαυτὸν, ἵνα μὴ πολὺν κάματον ποιῶσωμαι ἀναγνώσεως τοῖς διωαμένοις. καὶ ἀπὸ μιᾶς μαρτυρίας ἔστι ἐξελέγξαι τὸν γόητα. τὸ μὲν γὰρ ἔπιτοσαντὸ κοινωνεῖν, ἐκ ἔστι δια-
D Φερρμῶν πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ ἐνὸς τὸ ἔργον, ἢ δύο Φίλων ἢ ἐργασία. τῆ σῶματ τοίνυν καὶ τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὄντων, ἐνὸς Θεοῦ τὸ ἔργον. ἢ γὰρ ἐστὶ διαίρεσις, διὰ τὸ αἰμφότερα συνεργεῖν πρεπόντως καὶ συνδοξάζειν. εἰ δὲ καὶ τὸν τῆς λόγον καταφαγόντες οἱ Ἀρχοντες τὴν ψυχὴν ἐποίησαν αὐτῇ δεσμιὸν ἔσται τὸ σῶμα, πῶς τὴν βεβρωμένην αὐτῆς ἐκκλείσιν εἰς σῶμα; πᾶν γὰρ τὸ βεβρωσκόμενον ἀναλίσκειται. τὸ δὲ ἀναλίσκόμενον, καὶ εἰς τὸ ἀνύπαρκτον χωρεῖ. τὸ δὲ χωρῆν εἰς τὸ ἀνύπαρκτον

καὶ μηκέτι δὴν, ἔτε ἐν τινὶ τόπῳ περικέκλει-
σαι ἔτε ἔστιν, ἔτε γρηθήσεται ἀπὸ τῶν δε-
σμωτηρίων τῶν μὴ ὑπάρχοντι.

Πολλὰ γὰρ τῆς αὐτῆς διανοίας Ἰππιδό-
μενος, περὶ ὧν δ' αὖν εἴποι Ἰππιδανέται,
καὶ ἂν ποτε κατασκευάζει, τὰ αὐτὰ πάλιν
ἀνασκευάζει ἀγνοῶν. ὅτε μὲν γὰρ τὴν ψυχὴν
φάσκει τὴν βεβρωμένην ἐκκατάκλεισον ὀει-
ζόμενος ἐν σώμασι τοῖς ἔστιν, ὅτε δὲ ἀφ' ἡρ-
πάδα ἀπὸ τῶν Ἀρχόντων ἀνωθεν ἐκ τῆς
πανοπλίας τῆς ἀγαθῆς Θεῶν τὴν αὐτὴν ὀρίζε-
ται, ὡς μηκέτι βεβρωθῆαι, ἀλλὰ ἡχμαλω-
τεῦσθαι. ποτὲ δὲ τὴν αὐτὴν αἰχμαλωτὸν
ληφθεῖσαν, ἐκείνῳ συναδόντως λέγει, ἀλλ'
ἕτερον τρόπον τὴν καὶ αὐτῆς ὑπόθεσιν διη-
γεῖται, φάσκων, ὡς δέλεαρ αὐτὴν ἐκασία
γνώμη πρὸς βελήσας ὑπὸ τῆς ἀνωθεν δυνά-
μεως, δίκην ἐρίφου ἐν βότρῳ βληθέντος,
εἰς τὸ τὸν θῆρα ἀγρῦσαι, ἐρεθισθέντα τε
καὶ κατελθόντα τὸν ἐρίφον λαβεῖν, καὶ αὖ-
τὸν τὸν θῆρα θηρευθῆναι. καὶ εἰ μὲν τῆς
ιδίας δυνάμεως τὸν ἐρίφον ἀπέσειλεν ἢ ἀνω
δύναμις, ἢ ἔστιν ἀγαθὸς Θεός, ἢ τὸ Φῶς ὡς
αὐτὸς ὀνομάζει, καὶ τε θηρεύσῃ τὸν θῆρα,
τέως πρῶτον ὁ ἐρίφος καταβρωθήσεται, καὶ
μᾶλλον αὐτὴν βλάψει ἢ ἀνω δύναμις, με-
ρὲς αὐτῆς ὑποδάλλουσα εἰς βρωμα τῶν θη-
ρῶν ὡς δὲ μέρους αὐτῆς ζημιωμένη δόξη τὸν θῆ-
ρα θηρεύσαι, καὶ ἐκείνῳ ἐκ ἰχθύος, καὶ ὑπερ-
τάτῃ, καὶ δυνατῇ, λόγῳ ἢ θελήματι τὸν
θῆρα χειρώσεται· ἀλλὰ μηχανᾶται πολυ-
τρόπως, καὶ πανουργεῖται, ἵνα διωγθῇ τῇ
θῆρὶ πρὸς βελήσας. καὶ εἰ ὅλως θηρευθεῖ ὁ
θῆρ, ἢ δὴ δὴ τῇ ἰδίᾳ μέρῃ, ἀπεβάλετο τὸν
ἐρίφον τὸν βεβρωμένον, καὶ τε ὅλως διω-
γθεῖθαι θηρεύσαι. εἰ γὰρ τὴν ψυχὴν ἀπέσειλεν
ἐνταῦθα ἢ ἀνω δύναμις, ἵνα διὰ τῆς ψυχῆς
πεδῇ τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ἐξουσίας θηρεύ-
σαι, καὶ ἀπέβη ὁ σκοπὸς τῆς ἔτι βεβρωμένης.
καὶ τε γὰρ ἀπέσειλε τὴν ψυχὴν θηρεύσαι, τε-
θρευται, ἢ παγιδεῦσαι, πεπαγιδεῦται, ἐλ-
θῶσα δὴ κατὰ τῆς φύσεως, καὶ ὑποπεσῶσα
πρῶτον μὲν δεσμῶ σώματος τῆς ὕλης, ἔτα
δὲ καὶ πολλὰς τῶν ἀμαρτημάτων ἀτοπίαις.
καὶ πανταχόθεν διαπίπτει ὁ πλάνος λόγος,
καὶ ἡ τῶν ἀληθειῶν διδασκαλία.

Φέρε δὲ ἰδῶμεν καὶ περὶ τῆς Μητρὸς τῆς
ζωῆς, ἧς φάσκει δυνάμεως πρὸς βελήσας.

A definit, nec ullo loco circumscribitur, nec Mani-
est usquam, nec ullo carcere cum nihil chæi.
sit, coerceri potest. Marcia
LXVI.

XLIV. Sed illud homini per sepe
accidit, ut suæ opinionis oblitus quæ an-
tea dixerit non recordetur amplius, & quæ
aliquando comprobaverit, eadem rursus
imprudens evertat. Animam interdum
devorata, & corporibus, quæ in hoc
mundo sunt, inclusam esse defendit. Alias
à Principibus è cælo, atque ex boni Dei
armatura direptam, ut non amplius devo-
rata, sed in captivitatem abducta sit. Non-
nunquam & captivam asserit: neque co-
hærentia loquitur; sed alio modo totam
ejusmodi narrationem contexit. Quippe
velut escam quandam ab superiori virtu-
te sponte sua objectam existimat: non a-
liter atque hœdum in scrobem abjicere so-
lent captandæ feræ gratiâ; quæ hac ille-
cebrâ ad capiendam prædam invitata ca-
piatur. Verum si ex virtute propria ve-
lut hœdum hunc aliquem vis illa cœlestis
immiserit, hoc est bonus Deus, sive lux; ut
iste nominat; licet feram capiat, prius
tamen hœdum absumi necesse est. At-
que ita majus ipsi sibi detrimentum cœ-
lestis illa virtus consciscet, quæ nonnul-
lam sui partem ad bestie pabulum obje-
cerit, ut, quæ se ipsam portione mutilave-
rit, feram captasse videatur: nec jam va-
lens, ac suprema, aut præpotens erit, ut
voce, vel voluntate feram potestati suæ
subjiciat: quin potius, ut ejus compos e-
vadat, callidè ac fraudulentè multa mo-
litur. Ac tamen illius aliqua parte ine-
scata fera illa captata sit, antè tamen devo-
raturum hœdum illa perdidit, quantumvis
prædam assequi potuerit. Sic igitur si a-
nimam virtus cœlestis in hunc orbem e-
miserit, ut per eam Principatus irretiret,
potestatesque captaret, non illa scopum,
quem volebat, assequuta fuit. Nam cum
animam velut ad venandum captandum-
que miserit, capta ipsa tamen potius est: &
cum ad irretiendum venerit, suis est im-
plicata retibus: siquidem purissima ex na-
tura derivata primum in vincula concre-
ti cum materia corporis incidit; tum mul-
tis est peccatorum incommodis obstricta.
Quamobrem hæretici illius atque execran-
di hominis tam oratio, quam doctrina om-
ni ex parte refellitur.

XLV. Age nunc matrem illam vi-
ta videamus, quam ab virtute productam

Mani-
chæi.
Hæresis
xxvi.

affirmat, eandemque cum primo homine quinque elementa procreasse, quæ sunt ex illius opinione, ventus, lux, aqua, ignis, & materia. Quibus indutus ille, velut ad comparandum bellum in inferiora delapsus, cum tenebris congressus est. Nam tenebrarum Principes cum eo confligentes ex ejus armatura, quæ anima est, non nihil adederunt. O inimicas circulatoris ineptias! ô fabulam risu omni ac ludibrio dignam! Ubique divino numini imbecillitatem affingit, eumque qui novit omnia summâ undique ignorantia constringit. Nam qui Matrem illam vitæ produxerit, sive ignorabat quid esset illa factura, sive jam facta diversa ab eo, quod speraverat, inventa sunt, infamiam effugere non potest. Necesse est enim ignorantia illum argui, qui cum aliud eventurum esse cogitaverit, aliud præter voluntatem suam evenisse postea cognoscit. Quod verò ad illam vitæ Matrem attinet, quam etiam virtutem nominat, & ab eo vult esse productam, quam turpe est Vitæ illam matrem dicere! Nemo enim, qui sano judicio præditus sit, admittere quicquam in Divina natura foemineum potest. At iste etiam ab hac foemina primum esse procreatum hominem narrat. Et, uno verbo dicam, primum hominem, vitæque Matrem ad eorum, quæ in nobis accidere cernuntur, similitudinem commentus est. Siquidem & homo vocatur in terra, & mater, quæ nos è terra genuit, quæque Adamo divinitus est producta. Ergo eadem, quæ in terra fiunt, etiam in cælo reperiri sua inductus opinione stupidus homo nugatur. Quæ quidem ab omni ratione sunt alienissima; id quod ubique sacræ literæ nos docent.

Gen. i.

i. Cor. 15. 40

Quæ caelestia corpora, & terrena corpora nominatione expriment: sed alia est caelestium gloria, alia terrenorum. Ubi non de iis, quæ supra caelestes orbis sunt, differit: sed de aspectabilibus iis corporebus, Sole, Luna, sive etiam de iis quæ in terra sunt, sanctorumve corporibus: quemadmodum protenuitate nostra interpretandum credimus. Utrum verò de iis, insuper quæ supra cælum eminent, hoc loco sermo sit, propter imminens Apostoli altissimamque scientiam, certi nihil asserimus. Terrena quidem pleraque commemoravit. Quanto magis quæ cælo ipso superiora sunt? Quanam

Λαὶ αὐτὴν ὅ τὴν Μητέρα τῆς ζωῆς, τὸν τὲ πρῶτον ἄνθρωπον τὰ πέντε στοιχεῖα, ἃ τινὰ ἐσὶν ὡς ἐκεῖν· λέγει, ἀνεμ·, Φῶς, ὕδωρ, πῦρ, καὶ ὕλη. ταῦτα δὲ ἐνδυσάμενον αὐτὸν, ὡς πρὸς κατασκευὴν πολέμου κατελθεῖν κατω, καὶ πολεμῆσαι τῷ σκότει. οἱ γὰρ οὗτοι σκότους ἄρχοντες πολεμῶντες αὐτῷ, ἐφαγον ἐκ τῆς πανοπλίας αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν ἡ ψυχὴ. ὡς ἀγύρεται μιμολογίας, ὡς χλεύης ἀσωτικῆς καὶ γελοιάδος ὑποθέσεως, * τὰ ἐπιχειρεῖα πάντα· χόθεν ἀδυναμίαν προσάπτεται τῷ Θεῷ, πανταχόθεν ἄνοιαν ὀρίζεται τῷ πάντα γινώσκοντι Θεῷ. ὁ γὰρ προβαλὼν τὴν Μητέρα τῆς ζωῆς, καὶ τὸν αὐτοῦ λόγον, ἡ ὅτι ἀγνωσίαν εἶχε, τίνα τὰ διὰ τῆς Μητρὸς τῆς ζωῆς ἐπιτελεσμένα, ἡ ὅτι διὰ τελεσθέντα πρὸς τὴν προσδοκίαν τῆς διανοίας τὰ συμβεβηκότα ἄλλως εὐρεθέντα ὀνειδίζει· Φέρει. ἄνοιαν γὰρ ὀφλήσειε ὁ ἕτερος μὴ διανοηθεὶς διδοῖσθαι, (ὁ) ἕτερος ὃ εὐρὺν ἐς ὑπερφυγενόμην, ὃ καὶ τὴν αὐτὴν θέλησιν. ἡ γὰρ Μητὴρ τῆς ζωῆς ἡ παρ' αὐτῶν δυνάμεις καλεσμένη, ἐξ αὐτῆς προβλεψθεῖσα, ὡς αἰχρὸν ἐστὶ καὶ τὸ λέγειν Μητέρα ζωῆς. ὃ γὰρ διδοῖσθαι τοῖς τὸν σώφρονα λογισμὸν κεντημένοις τί θῆλυ ἐν τῇ θεότητι διανοεῖσθαι. καὶ αὕτη δὲ, Φησὶ, ἡ θήλεια προεβάλετο τὸν πρῶτον ἄνθρωπον· καὶ ὅλως εἰπεῖν τὸν πρῶτον ἄνθρωπον τὴν φύσιν καὶ τὴν μητέρα τῆς ζωῆς ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν γιγνομένων φαντάζεται. ἄνθρωπος γὰρ κέκληται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μήτηρ ἐκ τῆς γῆς ἡμᾶς γνήσασα, ἡ ἐκ Θεοῦ τῷ Ἀδὰμ κεντισμένη. φαντάζεται δὲ διὰ τῶν ἰδίων λογισμῶν ὁ κτηνώδης ἐν ἑρανῶ τοιαῦτα εἶναι, ὅποια καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ὑπάρχει. ἃ τινὰ σῶμα * ἐστὶν· ἐπιδέχεται, ὡς ὁ θεὸς λόγος πάντη διδάσκει. λέγει γὰρ σώματα ἐπερανία, καὶ σώματα ἐπιγεία. ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡτῶν ἐπερανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων· καὶ ὅλως τὰ ὑπεράνω τῶν ἑρανῶν διηγήσατο. ἀλλὰ περὶ τῶν φαινομένων τέτων τῶν σῶμα ὑπαρχόντων, ἡλίχ λέγω, ἡ σελήνης, ἡ τῶν ἐπὶ γῆς ὄντων, καὶ τῶν σωμάτων τῶν ἀγίων, ὡς γε διανοόμεθα ταπεινοὶ ὄντες. εἰ δὲ καὶ τῶν ὑπὲρ ἑρανὸν ἔσαι λόγος, διὰ τὸ ἐν αὐτῷ τῷ Ἀποστόλῳ τῆς γνώσεως βαθυτάτου χωρῆμα, ὃ πάντως ὀριζόμεθα. ὁμῶς πολλὰ τῶν ἐπιγείων λέλεγκται, πόσω μᾶλλον τὰ ὑπεράνω τῶν ἑρα-

Vox illa
ἡ ὁμο-
χρησ-
non ad-
modum
necessa-
ria vide-
tur.

* For. ἐστὶν·
χίται.

νῶν; πόθεν δύναται τοῖς Ἰπυγίοις ἀπεικάζε- Aratione cum terrenis comparari pot- Mani-
σθαι, ὡς ἔστι;

Τὸν δὲ πρῶτον ἄνθρωπον (ὃν) Φάσκεις πάλιν κατεσθιακέναι ἐαυτῷ πανοπλίας χά-
ειν, τὸν ἄνεμον, τὸ Φῶς, τὸ πῦρ, τὸ ὕδωρ, τὴν ὕλην. * ἵνα εἰ μὲν ἄνωθεν ἔστιν ὁ πρῶτος ἄν-
θρωπος, καὶ ὥδε ἡλθεν ἐαυτῷ κατασκευά-
σαι τὴν πανοπλίαν, καὶ περιβάλλειν ἐαυτῷ ταύτην εἰς θωρακισμὸν ἐαυτοῦ καὶ ἐνδυμα-
μίαν, ἅρα δυνατώτερα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τέ-
τω ὑπὲρ τὸν ἄνωθεν ἐλθόντα τῶν ἐπεσχα-
νίων. ὕδωρ γάρ ἐστι τὸ ὁρατὸν, καὶ Φῶς τὸ Φαι-
νόμενον, καὶ ὕλη ἡ κατὰ σε φθειρομένη, καὶ ἄνεμος ὁ ἐν ἡμῖν ἐνηχήμενος, καὶ τὸ πῦρ B
τὸ ὡς ἀκωλύτως οἱ πάντες κεχρημέθα ἐν
ταῖς χρείαις. καὶ εἰ διὰ τοιούτων οὗτοι Ἀρχον-
τας πολεμεῖ, τίς ἡ ἐνέργεια τῶ πολεμῆ,
λέγε; τίς ἡμῖν σαλπίζειν ἀρχηγὸς πολέμου
γινόμενος; διαλέμμεν τὰς Φάλαγγας, Ἰπ-
συήσωμεν τὰ * ὡς τῶ πολεμῆ. τίς βάλαι
πρῶτον βέλτε καὶ χαλεπῶς μανέντε καὶ
τῆς ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν ὑποστάσεως; ἄνεμος
πολεμεῖ, ὡς ἔστι; ἀλλὰ ὕλη ἡ καὶ σε φθειρο-
μένη; ἀλλὰ τὸ πῦρ τὸ εἰς χρῆσιν ἡμετέραν κα-
τασθιασθὲν ὑπὸ τῶ Κυρίου; ἀλλὰ τὸ Φῶς τὸ
ὑποχωρῶν τῷ σκότει ἀναμέρεται, διασημάτων C
τῶν χρόνων ἐν Θεῷ τεταγμένων; ἀλλὰ τὸ ὕδωρ;
ποιῶ ἱερόπα; διήγησαι τὰ ὡς τοὶ κενοφώνεμε-
να. καὶ ὃ ὁρῶμεν διὰ τῶν μᾶλλον καὶ ἀγαθὰ
καὶ φαῦλα ἰνόμενα. ἐν τῇ πῦρ ἐκ θυσίας γίνον-
ται Εἰδώλοις, καὶ ἐκ παραλείπεται τὸ πῦρ, ἐδὲ κω-
λύει τὴν ἁμαρτίαν. τὸ ὕδατος τῆς θαλάσσης πέν-
δουσιν οἱ τοῖς Δαίμονι οἱ περὶ κωλύει, καὶ ἐκ
κεκώλυται ποτὲ ἐν ὕδατι ὁ πειρώμενος ἄ-
γνοιαν Ἰππελέσαι. πόσοι δὲ πειραταὶ Φόνες
εἰργάσαντο ἐν ὕδασι θαλάσσης; καὶ μᾶλλον ἐκ
ἐναντίον τὸ ὕδωρ τοῖς ἀρχισι τῆς πονηρίας, ὡς D
σύ λέγεις, ἀλλὰ συνεργητικὸν μᾶλλον τὸ ὕ-
δωρ, ὅτι ὄντ' αἰτίαι τῶ ὕδατος, ἀλλὰ αἰτίαι
ἐκαστος ἄνθρωπος τῆς ἐαυτοῦ ἁμαρτίας. καὶ ὡς
τῆς πολλῆς σε Φλυαρίας. τί δὲ ὡφέλησεν ἡ
κατασθια τῶν ὅπλων, καὶ ὁ θωρακισμὸς
τῶν σοιχείων, τὸν πρῶτον καὶ σε ἄνθρωπον τὸν κα-
τελθόντα πολεμήσαι, καὶ ὑπὸ τῶ σκότους
καταπονηθέντα; Φάσκεις γάρ, ὅτι ἐθλίβη
ἐκεῖ κατὰ ὁ ἄνθρωπος. ἀξιαμένους δὲ αὐτοῦ
ἡκαστος ὁ πατήρ, ὡς ἐφης, καὶ ἀπέσειλεν ἑτέραν
δύναμιν περιβλεψέσθαι ὑπ' αὐτοῦ, λεγομέ-

XLVI. Quid verò primum ais ho-
minem armaturæ sibi loco ventum, lu-
cem, ignem, aquam, ac materiam fabri-
casse: si è cœlo primus ille homo deriva-
tus est, atque huic procudendæ illius ar-
maturæ gratiâ venit, quæ velut lorica qua-
dam ac munimento se protegeret; conse-
quens est ut hæc inferiora illo potentio-
ra sint, qui è cœlo descenderit. Aqua c-
nim illa ipsa est quæ cernitur: lux quæ o-
culis apparet: materia quæ opinione tua
corrumpitur: ventus qui auribus nostris
insonat: ignis idem ille denique, quem
ad usum vitæ passim adhibemus. Qui-
bus rebus si Principes oppugnat; cedo
quænam illa belli ratio administratioque
proponitur? quis istius belli dux & au-
thor classicum nobis concinet? Age per-
rumpamus hostium phalanges: prælium-
que confitemus? Quis in eum primus ja-
culetur, qui contra principatum ac po-
testatum substantiam furiosus incurrit?
Estne ut ventus configere possit, aut
materia, quæ ex tua sententia corrumpi-
tur? Ignisne porro, qui ad usum nostrum
à Deo creatus est? An lux illa, quæ pro
temporum descriptis à Deo spatiis vi-
cissim tenebris cedit? At opinor, aqua
pugnabit. Quo tandem pacto? Edisse-
re sodes ineptias illas tuas fabulas. At-
qui per hæc omnia tam bona, quàm ma-
la fieri videmus. Sic ignis adminiculo
sacrificia idolis instruuntur; neque id of-
ficii genus detrectat ignis, aut peccatum
prohibet. Quin & aquam maritimam
libant qui Dæmones adorant: nec ul-
lus unquam ad hoc summa ignorantia
opus aqua præstandum est prohibitus
Quàm multi prædones in maris aquis
homicidia perpetrarunt? Ac tantum
dabest ut nequitia principibus, quod tu
dicis, aqua contraria sit, ut iis potius
opituletur ac conferat: non ipsius a-
quæ culpâ, sed ipsiusmet hominis, cui
peccati sui causa tribuenda sit. O nu-
gas atque ineptias! Quid illa verò ar-
morum structura elementorumque mu-
nimentum primo illi homini profuit,
cum ad præliandum delapsus à tenebris
victus ac debellatus fuerit? Tua enim
hæc oratio est: oppressum afflictumque
in iis inferioribus hominem: qui cum
idcirco precatus esset, exaudisse Patrem,
& aliam productam à se misisse virtutem,

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Pro illa
sente al-
la leg.

Regius
πρῶτος

Mani-
chæi.
Hæresis
Lxvi.

quem viventem spiritum appellat. Tolle larvam tuam o Menander Comice! Nam cum ejusmodi plane sis, latebram tibi nihilominus quæris, ac mera nobis adulteria & ebrietates narras. Nihil enim apud te compositum ac modestum. Tu enim pro veritate Græcorum fabulas inducens sectatoribus tuis illudis. Credo equidem sapientio rem te Hesiodum fuisse, dum illas in Theogonia fabulas edisserit: nec non & Orpheum, atque Euripidem. Nam isti, quantumvis ridicula narrent, perspicuum est, quod Poætæ essent, falsa de industria confinxisse. Tu verò luculentio rem ut errorem facias, falsa pro veris obtrudis.

XLVII. Igitur vivum illum spiritum narras è cælo delapsum primo homini porrexisse dexteram, atque è tenebris eduxisse, eum, inquam hominem, qui in inferiori hoc orbe periclitabatur. Qui cum ut absumptam liberaret animam descendisset, nec eripere potuisset, illum ipsum, inquam, qui ad salutem alterius missus fuerat, in discrimen adductum, atque alterius ope, qui perinde ad liberandum mitteretur, opus habuisse. Quanto igitur magis periclitari par erat animam, cujus gratia primus homo missus periculum adierit. Sed secundum quendam liberatorem velut in subsidium allegatum esse doces, velut Patrem prioris consilii pœniteret: & illum vivum spiritum appellas. Fortio rem igitur à Patre quempiam missum oportet, primi ut hominis vindex esse posset. An verò primum illum imbecillum fore nesciebat? & quem periclitanti salutis fore sperabat, posteaquam experientia cognovit, alium illum produxit & emisit? Absurdissima sunt, o Manichæe! quæ dicis, ac tuum illud dogma minimè cohærens est, nugarumque plenissimum. Illud verò insuper affirmat; delapsum in terras spiritum dextram dedisse, ac primum hominem de salute periclitantem extulisse sursum. Quam ob causam mysterium quoddam Discipulis suis tradidit, ut cum invicem occurrunt dexteram conferant: quo signo è tenebris vindictos se esse declarent. Nam omnia præter se unum versari in tenebris affirmat. Quippe & cæci ipsi fermè à videntibus, mali ominis vitandi gratia, multum videntes appellari solent.

XLVIII. Post hæc novas quasdam structuras, ac molitiones designans,

Αὐτὴν πνεῦμα ζῶν. ἔπαρόν σε τὸ πνεῦμα πῶς, ὡς καὶ μωδοποιεῖ Μένανδρε. ἐκεῖν γὰρ ὡς σεαυτὸν σκεπάζεις, μοιχῶν ἔργα διηγέμεν, καὶ μέθης. ἔδεν γὰρ ἐν σοὶ καθέστηκε. τῶν ὧς Ἑλλήνων τὰ ποιήματα ἀντὶ τῆς ἀληθείας παρεισφύρων, πλανᾷς τὰς ὑπὸ σὲ ἡπατημένους. τάχα γὰρ ὑπὲρ σε Ησίοδον ἐφρένησε, τὰ περὶ τῆς Θεογονίας ποιητεύματα διηγησάμεν. τάχα Ορφῶς, τάχα Εὐριπίδης. ἐκεῖνοι γὰρ καὶ καταγέλασα διηγήσαντο, δῆλοί εἰσιν, ὅτι ποιητὰς ὑπάρχοντες ἐποίητεύσαντο τὰ ἐκ ὄντα· σὺ δὲ ὡς ὄντα διηγῇ, ἵνα τὴν πλανήν ἀπιστοτέραν ἐργάσῃ.

Τὸτο φάσκεις τὸ πνεῦμα τὸ ζῶν κατελθόν κάτω δεδωκέναι δεξιάν, καὶ ἀνενοχέειν ^{Cot. ἀπὸ τῆ} ἀπὸ τῆ σκοτίας τὸν πρῶτον λεγόμενον <sup>ἡτοχί-
ναρ</sup> πῶς σοὶ ἄνθρωπον, τὸν κάτω ἐν τοῖς κατωτέροις κινδυνύσαντα, τὸν κατελθόντα σώσαι τὴν βεβρωμένην ψυχὴν, καὶ μὴ διωθέντα σώσαι, ἀλλὰ αὐτὸν κενδυνευκέναι εἰς σωτηρίαν ^{* Leg. γὰρ} ἀπεσαλμένον ἐκινδύνευσε, καὶ ἐπεδεήθη ^{ἀπὸ} ἐτέρου πάλιν ἀπεσαλμένον πρὸς τὴν τέτταρτην. πόσω γε μᾶλλον ἢ ψυχὴ κινδυνεύσει, διὸ καὶ ὁ ἀπεσαλμένος πρῶτος ἄνθρωπος ἐλθὼν ἐκινδύνευσε; ἀλλὰ καὶ δεύτερον ἀπεσαλμένον εἰς τὸ σώσαι, ὅπερ φάσκεις εἶναι αὐτὸς πνεῦμα ζῶν, καὶ μετὰ μελόν. ἄρα οὐ πατὴρ ἀπέστειλε τὸν ἐτί ἰσχυρότερον, ἵνα τὸ πρῶτον ἄνθρωπος σωτὴρ γένηται. ἢ ἡγνοεῖ μὲν ἐκείνον ἀδωατὰ τὸν πρῶτον, καὶ ὑπολαμβάνων, ὅτι σώσει κινδυνύσαντα αὐτὸς, ὑπερβὰς διὰ τῆς πείρας ἐγνωκῶς προσβάλλεται καὶ δπωςέλκει; καὶ πολλὴ τίς ἐστὶν ἡ ἀτοπία, ὡς Μανιχαῖε, καὶ ἀσύστατον τὸ πῶς σὲ ληρολόγημα τῆς πάσης διδασκαλίας. φάσκεις δὲ πάλιν, ὅτι κατελθόν τὸ πνεῦμα ἔδωκε δεξιάν, καὶ ἀνῆνεγκε τὸν πρῶτον κινδυνύσαντα ἄνθρωπον. διὰ τὸτο Μυσῆριον τοῖς ἑαυτῶ Μαθηταῖς πῶς δέδωκεν εἰς τὸ ἐπιδοῦναι δεξιάν, ὅταν ἀλλήλοις συναντήσωσι, σημεῖον χάριν, ὡς ἀπὸ σκοτίας σωθέντες. ἐν ᾧ τῷ σκοτεινὰ πάλιν φάσκεις εἶναι, πλὴν αὐτῶ μόνου. καὶ ὧς οἱ Φλοὶ χλαῖνης ἐνεκα μᾶλλον πῶς τῷ ὁρώντων τὸ κακόφημον ἐκκλίνοντες, πολὺ βλέποντες ἀκῆσαι.

Εἴτα φάσκεις πάλιν, ἐτέρας τινὰς κατασκευὰς ἡμῶν καὶ ἀρχιτεκτονίας ἐργαζόμενους, ὡς παρῶν

ὡς παρὼν ἐκείσε, καὶ Φανταζέμεθα τὰ μὴ ὄντα, ὅτι τότε τὸ τοῦ ζῶν πνεῦμα ἐκτίσε, Φησὶ, τὸν κόσμον. καὶ αὐτὸ τρεῖς ἑτέρας δυνάμεις Φορέσαν, καὶ κατελθὼν ἀνῆλθεν εἰς Ἀρχοντας, καὶ ἐσερέωσεν ἐν τῷ σερέωματι, ὃ ἐστὶν αὐτῶν ἡ σφαῖρα, καὶ τὸ μὲν ἀνῆλθεν. ἔτε νοεῖ ὁ κτινώδης πῶς ἐαυτῷ ἀντιμάχεται, καὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἐπαινετὰ λέγει, καὶ τὰ ψογίζοντα εἰς ἐπαινον Φέρει, δίκην μεθύοντος καὶ ὡρα φερεμένου, καὶ ἑτέρα ἀνδ' * ἑτέρη παραλαβόντος. Φάσκει γὰρ εἰς Ἀρχοντας κάτω ὑπάρχοντας ἐν τῇ σκότει πανήρᾳ εἶναι ὑποστάσεως, καὶ Φθορᾶς τὸ χωρίον. καὶ εἰ ἐκ ταύτης τῆς Φθορᾶς, καὶ εἰ ἐκ τῆς μερῆς τῆς σκότῃς τὸ πνεῦμα βιασάμενον εἰς Ἀρχοντας εἰς ἄνω ἀνῆλθεν, ἵπτι τιμωρία μᾶλλον, Φαύλων δὲ χωρίων τὴν μετασπασιν ποιῶμενον ἵπτι τιμωρία μετέσπασεν εἰς τὰ ἄνω, ἐκέτι ἔσται τὰ ἄνω ἀγαθὰ, καὶ ὑποστάσεως ζωτικῆς, ἀλλὰ μᾶλλον θανάτου. καὶ τὰ κάτω ἐκέτι τιμωρία, ἀλλὰ ἀγαθῆς τινος ἑστίας, ἐξ ἧς τόπος βεβληθὲν τὸ πνεῦμα εἰς τιμωρίαν μεταβαλεῖν εἰς Ἀρχοντας ἀπὸ τῶν ἡδέων καὶ ἀναγκαίων, ἵπτι τὸν τιμωρὸν τόπον μετήγαγον, ἵνα ἔτι αὐτὸς τιμωρήσοιτο. καὶ ἄλλως, εἰ τὸ πνεῦμα τὸν κόσμον πεποίηκε, πῶς πάλιν λέγεις τὸν κόσμον μὴ ὑποθεῖν γεγενῆσθαι; καὶ εἰ τῶν Ἀρχόντων τυγχάνει σῶμα τὸ σερέωμα, ἐν ποίῳ ἄρα σαυρῶν προσέπηξε τὰς Ἀρχοντας; ποτε μὲν γὰρ λέγεις αὐτὸς ἐν τῷ σερέωματι πεπηγῶσθαι, ποτε δ' αὐτὸ τὸ σερέωμα σῶμα τῶν αὐτῶν ὀρίσθαι. καὶ πολλὴ σε ἡ ἀσυναρτησία τῶν λόγων, ἡ τις ἑδεμῖαν ἀκολοθίαν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔχει. ὡς ἐν πάσιν ἡμῖν * ἐπεφοίτησε πολέμῳ, μᾶλλον δ' ἐαυτῷ καὶ τοῖς σε τὴν γνώμην δεχομένοις.

For. ἐπι-
φοίτη-
σε.

Εἴτα πάλιν Φάσκει ὁ αὐτός, ὅτι μετὰ τὸ ἐσαυρωκέναι εἰς Ἀρχοντας ἐν τῇ σφαίρᾳ, ἐκτίσε εἰς Φωστῆρας, ἃ ἐστὶ τῆς ψυχῆς τὸ λείψανον. καὶ εἰ λέγει τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς λείψανα. ὡς ἀσυστάτα δόγματα, καὶ λόγων ψαυδῶν καὶ ἀσυναρτητῶν. πάντων γὰρ τὸ λείψανον, μέγας τυγχάνει τῶν πληρώματων. τὸ δὲ πλήρωμα μείζον τυγχάνει τῶν λειψάνων. εἰ τοίνυν τὰ λείψανά ἐστὶν οἱ Φωστῆρες, δεῖξάτω ἡμῖν μείζοντα τῶν Φωστῆρων, ἵνα ἴδωμεν τὴν ψυχὴν.

quasi illic fuisset; quæque nusquam sunt Mani-
libi ipsi confingens, vivum illum spiritum chæi.
ait condidisse mundum, ac tres alias vir- Hæreses
tutes ferentem, descendentemque Principi- LXVI.
pes eduxisse, atque in firmamento stabi-
lisse, qui sit ipsorum globus: atque hoc pa-
cto sursum evexisse. In quo quæmadmo-
dum secum pugnet pecus illa non videt;
cùm tam ea quæ laudabilia statuit ipse,
quàmquæ vituperanda censet, ad laudem
conferat, velut ebrius, aut mente captus,
quique in sermone identidem hallucine-
tur. Etenim Principes illos, qui in infi-
ma regione tenebrisque versantur, mala
esse substantia præditos docet, ac locum
ipsum corruptionis esse proprium. At-
qui si ex hac ipsa corruptela, tenebrarum-
que regione, spiritus per vim Principes il-
los sursum extulit, pœnæ id infligendæ
causâ fecisse potius videtur, ut illos malis
iis ex sedibus extractos in superiora trans-
ferret. Quare bona esse superiora hæc
ipsa desinent, vitalisque substantiæ, sed de-
inceps morti tribuenda: ac vice versa in-
feriora non amplius supplicii, sed naturæ
cujusdam melioris conditionem obtine-
bunt: cum ex eo loco spiritus, quos ad
pœnam trahere Principes vellet, indidem,
velut ex jucundis ac familiaribus sedibus,
aliò tanquam ad supplicii locum punien-
di causâ transtulerit. Deinde si mundus
à spiritu fabricatus est, quanam ratione
mundum negas à Deo procreatum? Item
si firmamentum Principum corpus est,
cui tandem cruci Principes affixit? Quos
tu nonnunquam in firmamento suffixos
doces. Aliàs firmamentum ipsum eo-
rumdem corpus esse defendis. Ex qui-
bus apparet summam in oratione tua
inconstantiam inesse, neque quicquam
cum veritate consentaneum ac conse-
quens habere. Quare non tam nobis
hostis in omnibus, quàm tibi ipsi dogma-
tisque tui sectatoribus inimicus ingruere
videris.

XLIX. Sed illud præterea profite-
tur: posteaquam illo in globo Principes
in crucem sustulit, sidera produxisse, quæ
sunt animæ reliquæ. Non enim animam
esse dixit, sed ejus tantummodo reliquias.
O vanum absurdumque decretum! ò fal-
sos minimeque consentaneos sermones!
Nam reliquæ omnes totius partes ali-
quæ sunt, iisdemque majus esse totum ne-
cesse est. Quocirca si reliquæ sidera ipsa
sunt, velim nobis majus aliquid sideribus
ipsis ostendat, ut animam videamus.

Kkk

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Sin totum ipsum devoratum est, & consumptum, ejusque reliquiae sidera ipsa sunt, cum hæc cruci affixis Principibus inferiora sint, tandem & ipsa devorabuntur: cum Principes, ut dixi, superiores sedes obtineant. Quod si pro eo quod suffixi sunt, nec animam, nec sidera retinere possunt, ruit omnis illa tua Manichæi! inanis ac conficta narratio.

Pergit idem atque ita differit. Posteaquam (inquit) Bajulum increpavit, Materia quoque stirpes sibi universas produxit. Quas cum depredati essent Principes, tum magnus Princeps ceteros omnes ac primarios convocans, viritim singulas ab iis virtutes accepit: dehinc hominem ad prioris illius exemplar effinxit, ei que illigavit animam: atque ea demum est commixtionis mutæque temperationis ratio. Verum cum vivus pater afflictam in corpore videret animam, pro humanitate clementiaque sua, unice dilectum à se filium ad illius salutem dimisit. Ob hanc enim causam; tum Bajuli gratia missum illum existimat. Porro filius mox ut advenit, sese in hominis speciem figuramque convertit; adeo ut hominibus hominis instar appareret, & eum illi natum esse sibi persuaderent. Qui cum accessisset, & ad hominum salutem recuperandam suum opus designasset, machinam quandam extruxit; in qua cadi inerant duodecim; quæ globi vertigine circumvoluta mortuorum in sublime animas evehit, quas ubi sol exceperit, repurgat, & in lunam transmittit. Ita luna, quem appellamus, orbis impletur.

L. Vides quanta sit impostoris vanitas oblivioque tanquam ex ebrietate contracta? Quæ enim antea dixit, non recordatur amplius, & quæ dixisse videtur, commutat ac destruit, & suamet ipse dogmata subvertit. Nam aliàs aliter differit; ut priora posterioribus evertat, ac quæ initio everterat, rursus instauret. Ut illud perspicue declararet, non sui se compotem esse, sed ab impuro spiritu correptum alia pro aliis phreneticorum more garrere. Nam si de adventu Domini nostri JESU Christi loquitur,

περ οἱ Φρενητιῶντες. ἦτοι γὰρ τὴν

Αἰ δὲ τὸ μὲν πλήρωμα βέβρωται καὶ ἀνάλωται, λείψανον δὲ οἱ Φωστῆρες, ἄρα καὶ αὐτοὶ ὑποκάτω τῶν ἐσσωρωμένων Ἀρχόντων ὄντες βρωθήσονται, τῶν Ἀρχόντων τὴν ἐπανότητα κεκτημένων. εἰ δὲ διὰ τὸ ἐσσωρῶσθαι, μηκέτι * δύνασθαι ἐν καθέξει τῆς ψυχῆς καὶ τῶν Φωστῆρων εἶναι, διέπεσεν ὁ σὲ ληρώδης λόγος, ὦ Μανιχαῖε.

Εἶτα πάλιν ὁ αὐτὸς διδάσκων, ὅτι μὴ τὸ Ἰπτιμῆσαι τῷ Ξυμοφόρῳ. ἔκτισε, Φησὶ ἑαυτῇ καὶ ἡ ὕλη πάντα τὰ φυτὰ, καὶ συλωμένων τῶν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἀρχόντων, ἐκάλεσεν ὁ μέγας Ἀρχὼν πάντας τὰς Ἀρχοντας καὶ πρωτίστους, καὶ ἔλαβεν ἀπ' αὐτῶν ἀνά μιάν δύναμιν, καὶ κατεσκεύασεν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἰδέαν τῆς πρώτης ἀνθρώπου ἐκείνης, καὶ ἐδέσμευσεν τὴν ψυχὴν ἐν αὐτῇ. αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς συλκράσεως ὑπόθεσις. ὅτι δὲ εἶδε, Φησὶ ὁ Πατὴρ ὁ ζῶν· θλιβομένην τὴν ψυχὴν ἐν τῷ σώματι, ὡς πλάγχθη ὢν καὶ ἐλεήμων, ἔπεμψε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν ἡγαπημένον εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. διὰ γὰρ ταῦτόν τὴν πωροφασίν, καὶ τὴν τῷ Ξυμοφόρῳ ἀπεσάλλεται αὐτὸν φάσκει. καὶ ἐλθὼν ὁ Υἱὸς μετεχημάτισεν ἑαυτὸν εἰς ἀνθρώπου εἶδος, καὶ ἐφαίνετο τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπος, καὶ οἱ ἄνθρωποι ὑπέλαβον αὐτὸν γεγενῆσθαι· ἐλθὼν ἔν, καὶ ποιήσας τὴν δημιουργίαν πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, μηχανὴν συνέστησατο ἔχουσαν δώδεκα κἀδας, ἡ τις ὑπὸ τῆς σφαίρας σρεφομένη, ἀνιμάται τῶν θνησκόντων τὰς ψυχὰς. καὶ ταύτας ὁ μέγας Φωστὴρ ταῖς ἀκτίσι λαβὼν, καθαρίζει, καὶ μεταδίδωσι τῇ σελήνῃ· καὶ ἔτω πληρῆται τῆς σελήνης ὁ δίσκος, ὁ παρ' ἡμῶν πωροσαγορευόμενος.

Καὶ ὁρᾷς πόση τέττε τῷ γόητῃ ἡ ληρώδης Φλυαρία, καὶ μέθης λήθη; τὰ γὰρ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα εἰς λήθην μεταδίδωσι, καὶ ὅσα δοκεῖ λέγειν, μετασκευάζει, καὶ ἀνασκευάζει, τὰ ἴδια καταλύων δόγματα. ἄλλοτε μὲν ἄλλως καὶ ἄλλως διηγέμενος, καὶ τὰ ὑστερὰ τὰ πρῶτα καταλύει, καὶ ἂν ἐν πρώτοις κατέλυσεν, αὐτίς πάλιν οἰκοδομεῖ, [ὡς] ἵνα δείξῃ ὅτι * ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκαθέστηκεν, For. ἰφ. ἀλλὰ ὑπὸ πνεύματι ἀκαθάρτου ἐλαυνόμενος ἄλλα ἀντ' ἄλλων διηγείται, καθάπαρσιαν λέγει τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ,

μὲν πολλὰ ἔτη τῷ γινώσκειν οὗτον Φωστῆρος, ἤλθεν ἡ παρυσία, καὶ μετὰ τὴν παρὰ αὐτῶν μηχανὴν καλεμένην τῶν δώδεκα κάδων. αἰεὶ γὰρ ἐν ἑρανῶ ἐξότῃ γέγονε τυγχάνει τὰ ἄστρα, ἢτοι σοιχεῖα αὐτὰ καλεῖν βέλονται, ἢτοι διαστήματα τῷ ἑρανῶ καὶ μέτρα. ὅμως διὰ τετάρτης ἡμέρας τῆς κοσμοποιίας τὰ πάντα καλῶς τέτανται, οὐκ εἰς βλάβην τῶν ὑπὸ Θεοῦ κυριευομένων. ἡ δὲ τῷ Χριστῷ παρυσία ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἔτει Σίβε-
 ρίῳ Καίσαρι ἤρξατο τῷ κηρύγματι, μὲν τριακοσὸν ἔτος τῆς αὐτῆς γυνήσεως, ὅπερ κα-
 τήντα εἰς πεντακισχίλιον πεντακοσιοσὸν ἑνατον ἔτος τῆς κοσμοποιίας, καὶ τριακο-
 σὸν τῆς αὐτῆς ἡλικίας, τριακοσὸν ὃ τρίτον ἔως τῷ σαυρῶ. πῶς ἐν διὰ πρῶτης ταῦτα ἐν ἑ-
 ρανῶ ὑπῆρχε, Φωστῆρες τε καὶ ἄστρα; εἰ δὲ λέγει, πρὶν ταῦτα ἐλθόν ἐποίησε ταῦτα, ἀ-
 σύσατο αὐτῇ ἡ Φλυαρία. πρὶν γὰρ τῷ εἶναι ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐχρόντο τὰ κατ' αὐ-
 τὸν καλόμενα σοιχεῖα, καὶ οἱ δώδεκα μάτην καλούμενοι κάδοι, καὶ ἡ μηχανή, ἣν βέλε-
 χαριστικοῖς ὀνόμασι φαντάζειν οὗτον ὑπὸ αὐτῷ πεπλανημένους.

Παντὶ γὰρ τῷ σύνεσιν κεκτημένῳ φανε-
 ρόν ἐστιν ἀπὸ αὐτῆς τῆς γραφῆς καὶ ἀκολο-
 θίας, ὅτι πρὶν τῷ πλασθῆναι τὸν Ἀδὰμ τὸν
 πρῶτόπλαστον ἄνθρωπον, γεγόνασιν ἐν
 τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ πάντες οἱ ἀστέρες, καὶ
 οἱ Φωστῆρες. ἔτι δὲ λέγει, ὅτι ἤλθε, φη-
 σί, ποιῆσαι οὗτον δώδεκα κάδους ἐν ἰδέᾳ ἄν-
 θρώπῃ, καὶ ἐφαίνετο τοῖς ἀνθρώποις ἄν-
 θρωπος, καὶ ἀγνοῶν, [καὶ] τὴν ἐξ ὑπαρ-
 χῆς γεγεννημένην οἰκονομίαν νομίζει τι λέ-
 γειν, καὶ ὡς τυφλὸς ἑαυτὸν ὁδηγῶν τοῖς
 ὑπὸ αὐτῷ τυφλωθεῖσι τὰ προχωρεῖντα
 εἰς ψεύσματα ὑφηγεῖται. παρῆσθαι δὲ
 τῆς ἀληθείας, καὶ ἀνοιγῆσαι τὰ ὄμματα
 διὰ τῶν σωτηριῶν, εἰς γέλωτα φέρει τὴν
 αὐτῷ ληρωδίαν. ποίοις γὰρ ἀνθρώποις
 ἐφαίνετο τοῖς μὴ ὑπάρχουσιν; πῶς δὲ ἐν
 ἀνθρώπῳ ἐφαίνετο ἰδέα, ὃ μὴ λαβὼν σῶ-
 μα; καὶ εἰ μὲν ἐν τῇ ἐνσάρκῳ παρυσία
 ἐπλήρης τῆτο φαινόμενος, καὶ μὴ ὢν,
 δοκῆσαι ἄρα ἰὼν τὰ πράγματα. ἄρα ἐν
 ἑνὶ πέφηνεν, ἐδὲ ἤλθεν. εἰ γὰρ ἐλ-
 θὼν οὐκ ἰὼν, ἐδὲ ἤλθεν ἀπὸ ἀρχῆς.

A annis ille multis postea contigit, quam aut Mani-
 sidera producta sunt, aut illa duodenorum
 cadorum machina extitit. Ex quo enim
 astra producta sunt, in caelo perpetuo fue-
 runt: sive eadem illa malint elementa,
 sive caeli spatia ac mensuras appellare. Ut-
 cunque sit, ex quarta creationis die bene
 constituta sunt omnia, nihilque ad eorum,
 quae sub Dei diuione sunt, perniciem est
 factum. At vero Christus post suum in
 hunc mundum adventum anno decimo
 quinto Tiberii Caesaris praedicationem ex-
 orsus est, post annum a nativitate trigesi-
 mum, qui in quinquies millesimum ac
 quingentesimum nonum annum cor diti
 orbis incurrit, estque trigelimus, uti dixi,
 aetatis illius annus. Nam trigesimo ter-
 tio in crucem actus est. Quinam igitur
 fieri potest, ut haec in caelo principio fue-
 rint, maiora videlicet, minoraque sidera?
 Si ante hoc tempus venisse, atque illa pro-
 duxisse dicat: non potest illius fabula
 consistere. Etenim priusquam in terris
 esset homo, quae appellat elementa pro-
 ducta fuisse, perindeque & vanos illos ca-
 dos, molemque defendit, quam iucundis
 quibusdam appellationibus ideo describit,
 ut a se deceptis hominibus illudat.

L I. Nam ex ipsa divinarum scriptu-
 rarum serie cuilibet prudenti manifestum
 est, antequam primus noster parens A-
 damus a Deo formaretur, die quarto
 cum reliqua sidera, tum maiora duo
 producta. At ille: venit, inquit, duode-
 nos ut cados fabricaret, sub hominis spe-
 cie, atque ejusmodi hominibus apparuit.
 In quo totam illam incarnationis admini-
 strationem ignorans dicere se nihilomi-
 nus aliquid existimat: ac velut caecus se-
 metipsum dirigens iis, quorum animos
 occaecavit, reliqua deinceps mendacia
 narrando pertexit. Mox autem ut a de-
 se veritas coepit, & sapientium virorum
 beneficio oculos aperire, tota hac fabu-
 la in risum ac ludibrium dissolvitur.
 Quibus enim tandem hominibus, qui
 nulli erant, apparere potuit? Quomo-
 do vero hominis specie videri poterat,
 qui nullum corpus induerat? Ac si
 tum, cum carne praeditus advenit, per-
 fecit illud, ut quod non erat esse vi-
 deretur, totum illud negotium nihil
 habuit praeter opinionem ac speciem:
 quare neque apparuit neque venit.
 Nam si quando venit re ipsa non e-
 rat, ne venisse quidem dicendus est.

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Quod si homo esse credebatur, nec re ipsa tamen erat, quid erat quod divinum verbum urgeret adeo, ut homo cum non esset appareret? Nisi fortè à creditoribus vexatus, novo hoc cultu ac figura diffinulare se ipsum vellet, ut eos à quibus quærebatur lateret. Deinde si quod non erat esse visus est, quænam hæc veritas fuit? Absit enim à veritate mendacium: pro eo ac de se Unigenitus ipse testatur. *Ego sum veritas & vita.* Vita mortis est expers. Veritas mutationem nullam sustinet. ne ab ea perturbata veritas esse desinat. Quamobrem ruit omnis illius unde quæque tragœdia. Nam neque post adventum Domini fabricata sunt sidera: nec homines antequam illa conderentur extiterunt; adeoque tam hinc quàm illinc, ut antea demonstravi, Manichæus impostor refellitur.

De Luna
et omnium
tum bla-
nichæi re-
fellitur.

LII. Nam quod de luna fingit; ejus orbem receptis animabus impleri; velim mihi dicas, quomodo idem ille orbis impleri potuit, antequam hominum quisquam in terra moreretur. Si quidem post nongentos & triginta annos, quos Adamus vixit, cum primus ex hac vita discessit, fieri potuit una ut orbem anima compleret? Quinam porro nongenti illi ac triginta anni, vel omnino tempora vocata sunt, nisi impleretur, minuereturque luna, ac constitutum sibi curriculum conficeret: ita ut non ex animarum multitudine redundaret, sed divina sapientia mandato ac præscripto regeretur? Sed addit universa illa animalia eadem illa animâ repleri: ut nimirum hominis, & muris, ac vermiculi, cæterorumque vilissimorum corporum pares atque æquales animas constituat.

Sed iisdem ineptiis infuscata sunt cætera. Velut principibus objici virginem virili aliàs, aliàs muliebri forma. In quo tanquam Hermaphrodito Dæmone confingendo cupiditatem ipse suam ac libidinem proponit. Pergit deinde, & quoties, ait, hujus illecebrâ virginis Princeps magnus capitur, nubes suas præterdit, & pestem immittit, ac radices succidere incipit, ex quo mors consequitur. Nec illud homo stupidus intelligit, quam vituperando mortem nominat, vitam potius appellari debuisse, quod ejus beneficio à corporibus animæ liberentur.

Εἰ δὲ ἐνομίζετο μὲν ἄνθρωπος, οὐκ ὡς δὲ ἄνθρωπος, τί τὸ *ἐπῆξαν τὸν τῷ Θεῷ λόγον, ἄνθρωπον φανῆναι μὴ ὄντα; εἰ μὴ τὸ διὰ δανεισῶν ἐλκόμενος, ἤεσλετο ἑαυτὸν χειματοποιῆσαι ἰδέαν, ἵνα διωθῇ λαθεῖν αὐτὸν ἰπζητῶντας. εἰ δὲ καὶ ἐφαίνετο, καὶ οὐκ ὡς, ποία τις ἦν αὐτῇ ἡ ἀλήθεια; ἐν ἀλήθειᾳ γὰρ οὐκ ἐνὶ ψεῦσμα, ὡς λέγει περὶ αὐτῆς ὁ Μονογενὴς ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ. ἡ δὲ ζωὴ θάνατον ἐκ ἑαυτῆς. καὶ ἡ ἀλήθεια ἐκ αὐτῆς ἀλλοίωσιν ὑπομήθοι, ἵνα μὴ τὴν ἀλήθειαν ταραξάσῃς μηκέτι ἀλήθεια γήνηται. καὶ διέπεσεν ἐκ παντὸς λόγος ἡ αὐτῇ τραγωδοποιὸς ὑπόθεσις. ἔτε γὰρ μὴ τὴν παρεσίαν τὰ ἄστρα κέντισαι, εἰδὲ περὶ τῷ γενέσθαι ἄστρα ἄνθρωποι ἦσαν. καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν ἐξελέληκται ὁ πλάνος Μανιχαῖς, ὡς ἤδη μοι ἄνω δεδήλωται.

Περὶ δὲ τῆς ὑποθέσεως τῆς σελήνης φασκεῖ, ὅτι ἐκ τῶν ψυχῶν ὁ δίσκος ἐμπίπληται. πρὶν δὲ τῷ διδοθῆναι ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς, πόθεν ἐνεπίμπλατο ὁ δίσκος; μὴ γὰρ ἐνακοσιοςὸν ἢ τριακοςὸν ἔτη τῆς τῷ Ἀδὰμ ζωῆς, πρὶν τῷ διδοθῆναι ἐπὶ τῆς γῆς ἡ μία ψυχὴ, πῶς ἐπλήρη τὸν δίσκον; ἢ πῶς τὰ ἐννακόσια τεράκοντα ἔτη ἐκλήθη, καὶ χρόνοι, εἰ μὴ ἡ σελήνη ἐπλήρητο, καὶ ἐφθινε, καὶ τὸν αὐτῇ τεταγμένον δρόμον ἐτέλει, οὐκ ἀπὸ ψυχῶν λαμβάνουσα τὴν πλημμύραν, ἀλλὰ ἀπὸ Θεοῦ ἔχουσα τὸ πρῶταγμα τῆς αὐτῆς σοφίας; πάντα δὲ τὰ ζῶα φησὶ, γερμίζει τῆς αὐτῆς ψυχῆς, ἵνα ἐξισώσῃ ψυχὴν ἀνθρώπου, καὶ μὺς, καὶ σκῶληκας, καὶ τῶν ἄλλων δυσγυῶν τῇ πλάσει σωμάτων.

Τὰ δὲ ἄλλα λοιπὸν τῆς Φλυαρίας ὡς ἡ παρθένος φαίνεται τοῖς ἀρχαῖς, ποτὲ μὲν εἰς ἀνδρὸς χῆμα, ποτὲ δὲ εἰς θηλείας, τάχα τὸν Εὐμαφρόδιτον τῶν αὐτῶν Δαίμονος ἰνδαλλόμενος τὰ ἑαυτοῦ πάθη εἰσπηγείται τῆς ἰπθυμίας. εἶτα φησὶ, ὅταν ὁ μέγας συληθῇ ὑπὸ τῆς λεγομένης παρθένου, προσβάλλει αὐτῇ τὰς νεφέλας, καὶ ποιεῖ λοιμὸν, καὶ ἀρχεται τέμνειν τὰς ρίζας, καὶ ἔτω θάνατος γίνεται. καὶ οὐκ εἶδεν ὁ κτηνώδης, ὅτι ὃν φασκεῖ θάνατον φογίζων, μᾶλλον ζωὴν ὠφελε καλεῖν, διὰ τὸ ἀπὸ σωμάτων ἀπαλλάττεσθαι τὰς ψυχάς.

εἰ δ' ὅλως τὸ εἶναι ἐν σώματι τὴν ψυχὴν φυλάκην ἡγνύται οἱ Ἀρχόντες, τὸτο εἰδὲ ποτε ὁπτελεῖ ὁ Ἀρχων, ἵνα ἀπαλλάξῃ ἀπὸ δεσποτικῆς τὴν ὑπ' αὐτῆς κατεχομένην ψυχὴν, καὶ τὸν αὐτῆς λόγον. καὶ πόση τις ἀτοπία ἐν ταύτῃ τῇ κυβευτικῇ διδασκαλίᾳ;

Τὰ δὲ ἄλλα χλεύης ἔμπλεα. ὡς οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτῶν καλεῖσθαι. καὶ πῶς μὴ ὄντι ἐξελέγησαν ὑπὸ τῆς Διαβόλου εἰς κατάκριμα, ὅπως πληρωθῇ τὸ εἰρημένον· καὶ τὰ βρώματα αὐτῶν ἐκλεκτά. ἐκεῖνοι γὰρ καθεζόμενοι κηφῆνες, καὶ μηδὲν ἐργαζόμενοι, ἀλλὰ περιεργαζόμενοι, καὶ μηδὲ γινώσκοντες, οἷς ἐπικηρυκεύεται ὁ ἀγίος Ἀπόστολος, λέγων· ὡς κατὰ Προφητείαν γινώσκων· ὅτι ἐκ ἐκ τῆς τῆς Θεῆς διδασκαλίας ἐπιφοιτῶσιν, ἀλλὰ ἐκ τῆς Διαβόλου ἐμβεβλημένοι τινες, δέσποται, καὶ αὐθάδεις κακῶν. Φάσκει, λέγων· ὁ μὴ ἐργαζόμενος, μηδὲ ἐδιδίετω. ἵνα πῶς χαράξῃ τὴν τῶν παρέργων τῶν ὑποθέσιν. πῶς κελεύονται ἐν τοῖς αὐτῶν Κατηχημένοις τρέφειν αὐτοὺς δαψιλῶς. οἱ δὲ πάντες ὅτις ἀναγκαῖον προσφέρουσι τοῖς ἐκλεκτοῖς ἑαυτῶν, ἵνα δίδωσιν εὐσεβείας ὁφθαλμοὺς τρέφοντες τὰς ψυχὰς τὰς ἐκλελεγεμένας. οἱ δὲ λαβόντες, ὡς γελοῖον ἐστὶ εἰπεῖν, προσφάσκει τῶν εὐξασθαι ὑπὲρ τῶν ἐνηνοχότων, μᾶλλον δὲ σχεδὸν κατάρσιν αὐτοῖς ἐπιτιθέασιν, ἐπιμαρτυρήσαντες αὐτοῖς κακίαν μᾶλλον ἢ ἀγαθὸν σύνλω. Φάσκει γὰρ ἕως· ὅτι ἐγὼ ἐκ ἐσπεύρα σε, ἐκ ἐδέρισά σε, ἐκ ἡλεσα, εἰς κλίβανον ἐκ ἔβαλλον. ἀλλὰ ἡνεγκε, καὶ ἔφαγον. ἀναίτιός εἰμι, καὶ μᾶλλον πονηροποιὸς ὑπέδειξαν ὅτι ἑαυτῶν τρεφείς. καὶ ὅτι ἀληθές. εἰδὲ γὰρ τὸν ἀρνημένον τὸν Θεόν, τὸν ποιήσαντα πάντα, μηδὲ ἀπὸ τῶν τῆς Θεῆς τρέφεσθαι κατ' ἐργονεῖαν. αὐτοὶ δὲ ἐτέμνον σιτὸν βότρυς, ἀλλὰ ἐδίδουσι τὸν βότρυς, ἵνα ἐλεγχθῶσι παντάπασιν, μέθην μᾶλλον ἔχοντες, ἢ πῶς ἀληθείας ἀνάληψιν. ποῖον γὰρ ἐστὶ τὸ δεινότερον; ὁ μὴ γὰρ τρυγῶν ἀπαξ ἔτεμε τὸν βότρυς· ὁ δὲ ἐδίδων διὰ τῶν μαθητῶν, καὶ διὰ τῆς καταδαμάσειν ἕκαστον κόκκον, μᾶλλον πολυπλασίως ἔδασάνισε, καὶ ἔτεμε. καὶ ἐχ' ὅμοιοι ἐκέτι ἔσαι πῶς τέμνον· τί ἀπαξ, ὁ μαθητῶν καὶ καταδαπάνησας. * ἀλλ' ἵνα μόνον δόξωσι δόξοποιεῖν ὅσον

Quod si animam corpore velut custodia Mani-Principes includi putarent, nunquam id chzi. summus ille committeret; ut quam per Hæresis vim ab eo dicis occupari animam, è car- LXVI. cere dimitteret. Quanta est in iis præstigiis ac ludicrà disciplinà vanitas!

LIII. Cætera non minore risu digna De Electis Manichæorum. sunt. Sed in primis quos electos illi nuncupant. Ac sunt isti quidem ad damnationem à Diabolo delecti: ut quod scriptum est re ipsa perficiatur, & cibusejus electus. Illi enim velut fuci quidam desidentes nihil operis exercent, sed curiosè perquirentes nihil penitus intelligunt. Quibus & Apostolus iis verbis denuntiat (nimirum Prophetico illos afflatu cognoverat) non ex Dei, sed Diaboli magisterio disciplinaque progredi; furiosos utique homines, & otiosos, atque in suscepta improbitate pertinaces. De iis igitur loquens; Qui non laborat, inquit, non meretur. 1. Thess. 3. ducet; quo inertium istorum adumbraret institutum. Cæterum Catechumenos ipsi suos hortantur, victum ut sibi largè suppeditent. Ii verò quibuscunque opus habent Electis suis offerunt; quo scilicet in alendis electis illis animabus religiosi esse videantur. At isti, quod vel dictu ridiculum est, iis acceptis muneribus, orationis loco, quam pro largitoribus concipere debuerant, propemodum imprecationem rependunt: & illorum in hoc beneficio improbitatem potius, quam probitatem versatam esse testificantur. Sic enim loquuntur: Ego te neque seminavi; neque messui: non molendo comminui: non in clibanum immisi. Alius obtulit, & comedi. Immunis ab culpa sum. Ita eos ipsos, à quibus aluntur, maleficii condemnant. Jure id quidem ac merito. Nam qui Deum, à quo omnia facta sunt, ejurat, indignus est, qui Dei bonis hoc modo per jocum ac ludibrium alatur. Præterea racemos cum amputare non audeant, iisdem tamen vescuntur: ut omnino constet ebrietate ac temulentia illos potius, quam suscepta veritate ad id impelli? Quid enim gravius est? Nam qui vindemiat, botrum semel amputat. Qui verò comedit, dum acinos singulos mandit, ac dentibus comminuit, multo animam torquet vehementius ac concidit. Nec eadem ejus, qui semel refecat, ac qui commolit, & consumit, esse ratio videtur. Sed id unum spectare videntur, ut quod veritatis indicium utcunque præ se fert

Deesse

nonnihil

videtur.

Mami-
chxi. ad opinionem suam conciliandam in me-
dium afferat.

Heretis
LXVI. LIV. Eadem lingvæ licentia de Para-
diso garrir, qvem mundum appellat. Sunt
Dr Para-
diso contra
Manic. autem, ut ille dicit, qvædam in illo ar-
bores, qvas nos qvidem laudandas arbitra-
mur; ipse verò damnat; ut vel hac ratio-
ne deceptum se ab serpente demonstret.

Gen. 3. Nam qvemadmodum iste nimium sim-
plicis Evæ auribus perniciem insinuavit:
sic & hujus auditum idem ille serpens hor-
ribilis corruptit. Illæ igitur, inquit, qvæ
in Paradiso esse dicuntur, arbores, cupidi-
tatis illecebræ sunt; qvibus hominum ani-
mi depravari solent. Porro lignum illud
qvo bonum dignoscitur, ipsemet Jesus est,

1. Cor. II. 3. Timeo ne sicut serpens
decepit Evam astutia sua, ita corrumpantur
cogitationes vestra à castitate & sim-
plicitate in Christum. Ubi illud animad-
vertis qvomodo impostorem illum ac va-
frum esse dicat, à qvo Eva decepta sit. Sed

1. Cor. II. 14. alio loco idem Apostolus, Vir, inquit, co-
mam alere non debet, cum sit gloria & ima-
go Dei. Qvibus verbis vides ut comam

1. Timoth. 2. 15. Adam non est deceptus: sed mulier in
transgressione facta peccavit. Salvabitur
autem per liberorum procreationem, si per-
manferint in fide. Vide qvàm aptè sacris
in literis vera ac sincera qvæque prædi-
centur: ille contra frustra sese venditet,
vel potius ludibrio sit apud eos, qvi per-
fectà sapientiâ præditi sunt. Addit eo-
dem loco; mundum minimè ad DEUM
pertinere, sed à materiæ partibus esse fa-
bricatum. Verùm hoc ipso, qvòd secum
minimè consentiat, sed ea ipsa dogmata,
qvæ confinxit, evertat, ac stabiliat, appa-
ret hæc à delirantis ingenio esse profecta.

Adversus
Metempsy-
chofin. LV. Præterea animarum ex aliis in
alia corpora transitus edisserit. Qvòd
mendacium à Platone, vel Zenone Stoi-
co, vel qvopiam alio ex fanaticis illis cor-
rogasse videtur. Etenim qvi fieri potest,
ut à corpore in corpus anima transfera-
tur? Nam si corpora jamdudum forinata
& parata forent, ut animas exciperent,
nonnihil Scenica ista fabula verisimile

Α τῆς ἀληθείας ἔχει τεκμήριον.

Εἶτα πάλιν ἀδυρογλωττεῖ ὡς τὰ Πα-
ραδείσω, ὃν καλεῖ κόσμον. ἔσι δὲ Φησὶ, τὰ
φυτὰ τὰ ἐν αὐτῷ, ἃ παρ' ἡμῖν ἐπαινετὰ, ἃ
αὐτὸς ἀρνεῖται, ἵνα δεχθῇ ἀληθῶς ὑπὸ τῆ
ὀφείας ἡπατημένῳ, καθὼς ἐκείνης παρέφθει-
ρε τὴν ἀκοὴν τῆς ἀνάγκης ΕΥΑΣ, ἕτως ὁ δεινὸς
ὄφεις καὶ αὐτὸς ὡς ἀφθείρει ἀκοάς. τὰ γὰρ
Φησὶν, ἐν τῷ Παραδείσῳ λεγόμενα φυτὰ,
Ἰπιδυμιῶν εἰσιν ἀπάτα, αἱ διαφθείρουσι
τὸν λογισμὸν τῶν ἀνθρώπων. τὸ δὲ ἐν τῷ Πα-
ραδείσῳ φυτὸν, ἐξ ὧν γνωρίζουσι τὸ καλὸν,
αὐτὸς ἐστὶν ὁ Ἰησοῦς, ἡ γνώσις ἡ ἐν τῷ κόσμῳ.
ὁ δὲ λαμβάνων διακρίνει τὸ καλὸν καὶ τὸ κα-
κόν. καὶ ὁρᾷς πῶς πάντα τὰ ὁρᾶ διατρέ-
φει; τὰ Ἀποσόλῃ διαρρήδην βοῶντῳ, καὶ
διδάσκοντῳ, ὅτι φοβέμαι μήπως ὡς ὁ ὄφεις
ἐξηπάτησεν ΕΥΑΝ ἐν τῇ πανουργίᾳ, ἕτω
Φθαρεῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀγνοίας
τῆς καὶ τῆς ἀπλότητος, τῆς εἰς τὸν Χριστόν.
καὶ ὁρᾷ πῶς ἀπεφίνατο αὐτὸν πλάνον καὶ
πανουργόν, καὶ ἡπατηκότα τὴν ΕΥΑΝ. καὶ
πάλιν ἐν ἄλλῳ τόπῳ ὁ αὐτὸς Ἀπόσολῳ
ἀνὴρ σὺ ὀφείλεις κομᾶν, δόξα καὶ εἰκὼν Θεῶ
ὑπάρχων. καὶ ὁρᾷς ὡς δόξαν Θεῶ ἔφη, τὴν
κόμην Ἰπὶ σώματι Φερεμένην, καὶ σὺ ἐν
ψυχῇ; καὶ μὲν ταῦτα Φησὶ, Ἀδάμ ἐκ ἐξη-
πατήθη, ἀλλ' ἡ γυνὴ ἐν ὡς ἀβάσει ἡγομένη
ἡμάρτηκε. σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογο-
νίας, εἰ ἀνέμεινῳσιν ἐν τῇ πίστει. καὶ ὁρᾷ πῶς
Φύσει τὰ ἀληθινὰ κεκήρυκται ἐν τῇ θείᾳ
γραφῇ. καὶ μάτην ἕτως κομποποιεῖ, μάλ-
λον δὲ χλαῖην ὑφίσταται ὡς αἰ τοῖς τὴν τε-
λείαν φρόνησιν κεκτημένοις. εἶτα πάλιν ἐν-
ταῦθα διηγείται, μὴ εἶναι τὸν κόσμον τῷ Θεῷ,
ἀλλ' ἡ ἀπὸ μέρους τῆς ὕλης πεπλασθαι. ἐν
τῷ ὅ μὴ ἑαυτῷ σοχεῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτῶν
φέρεσθαι ἀνασκευὰς καὶ κατασκευὰς Ἰπι-
πλαττόμενῳ, παντὶ τῷ σαφές ἐστιν ληρὲν-
τῳ εἶναι τὸ τοιοῦτο φρόνημα.

Μεταγλισμὸς ὁ ψυχῶν διηγείται ἀπὸ σω-
μάτων εἰς σώματα, ἃ τινὰ τάχα ἡ ὡς Πλά-
τωνος, ἡ Ζήνωνος & Στωϊκῶν, ἡ ὡς τινῶ τῶν
πεφανασμένων ἐρανισάμενῳ ἵατὶ τὸ ψευ-
σμα δίδρασκεται. πῶς γὰρ οἷον ἐστὶν ἀπὸ σώματος
εἰς σῶμα εἰσκρίνεσθαι τὴν ψυχὴν; εἰ μὲν γὰρ σώμα-
τα πεπλασμένα καὶ ἑτοίμα ἦν, καὶ ἕτω γὰρ ψυ-
χαὶ ὑπεδέχοντο, πιθανή τις καὶ ἡ τῆς ἑλπίδος μν-

ὅποια. εἰ δὲ τὸ ἀπειρόμενόν ἐστιν ἑξαγόν. Θ Α proponeret. Nunc cum id quod profemi-
 βόρχειας, πῶς ἡ ψυχὴ ἐν τῇ τοσούτῳ μικρῷ natur exigua quadam è stilla sit; non video chzi.
 σώματι διρε τοιαύτην ὄρειαν; ἔγω γὰρ τὰ quemadmodum tantillo in corpore tan- Hæresis
 πλασόμενα πλάσεται· καὶ ἐκείτι συσαθ- LXVI.
 σεται αὐτὸ ὁ λόγος. ἔτε γὰρ διὰ τὸ σῶμα Θ sic enim finguntur ea omnia quæcunque
 εἰς σῶμα μεταγίγινονται αἱ ψυχαί. διχα Θ tandem finguntur. Ita nullus istius nar-
 μίξεως θηλείας πρὸς ἄρρενα, καὶ ἄρρεν Θ rationi locus est: nec ab uno corpore in
 πρὸς θηλείαν ἐν ἑκάστῳ τῶν ζώων, ἔδεν τι aliud animæ transfunduntur. Siquidem
 τῶν πλασσομένων γίνεται. ἄρα γὰρ ἔτως absque mutua maris ac foeminae conjun-
 ἔσηκεν ἡ ψυχὴ, ἵνα τῇ συναφείᾳ τῶν δύο ctione nihil in ullo animalium genere
 σωμάτων τὸ παραγώδημα τῆτο τῷ ἀγύρετι propagatione formatur. Num igitur sic
 ὀπιτελέσῃ; καὶ πολλή τις ἐστὶν ἡ ἀτοπία ἐν consistit anima, ut amborum copulatione
 τοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ διανοημένοις. ἡμεῖς δ' ἵνα B corporum circulatoris istius fabulam
 μὴ τὰ σεμνὰ μεταβάλλωμεν, ἀρκετῶς ἔχο- do sibi finxerint. Nobis autem, ne quæ
 μεν μόνον ὡς διὰ πόρρωθεν δόναται τῆς υπο- augusta ac religiosa sunt, commutemus,
 θέσεως τὸ εἶδος. παρελεύσομαι τοίνυν ἀπὸ satis esse visum est velut è longinquo argu-
 τῆς τοιαύτης φθοροποιᾶς ὑπονοίας. καὶ γὰρ menti hujus informasse speciem. Quo-
 πάντα ἀτοπα τὰ τοιαῦτα διανοήματα. εἰ Θ circa perniciosam hanc atque exitiabilem
 ἐκ σώματος Θ εἰς σῶμα ἢ μεταβολὴ τῶν ψυ- opinionem prætermittam. Nam perab-
 χῶν, καὶ ὅποτε ἀνθρώπου Θ ὑπερβῇ κύων, διὰ surda sunt ejusmodi omnia dogmata. Etc-
 τί μὴ ἀπὸ ἀνθρώπου κύων γίνεται, ἢ ἀπὸ nim si corporibus corpora mutant animæ:
 βοός; διὰ τί ὄρνις Θ τίκεται; ἀλλ' εἰ ἄρα ut qui olim homo fuerit postea canis ex-
 συμβαίη χρόνῳ τινὶ ἐν τῷ ἀπλέτῳ αἰῶνι τε- istat; cur non ex homine vel bove canis
 ρασίον τι γινέσθαι, σημείον ἕκονα γίνεται. καὶ C nascitur? aut cur non avis progignitur?
 ἡ φύσις μὲν ἑαυτῆς οὐδ' ὄρεος ὀπίσκαται, καὶ Θ Imo contra, si quod infiniti temporis/spatio
 μεταλλάσσει φύσιν ἀνθρώπου, ἑτέρως πλασ- habetur instar? Ac natura quidem ipsa suis
 σομένη πρὸς τὴν φύσιν, ἔδεν ἑκάστη κτήνης. se finibus continet: neque aut hominis,
 ἀλλ' ἐκ ἑκάστη ποιότητι ἡ αὐτὴ ποιότης γίνε- aut pecudis ullius naturam, contra quam
 ται. καὶ εἰ ὅλως σῶμα ἑτερον ἀνθ' ἑτέρου postulet ipsa, commutat: sed in unaqua-
 ἀπὸ σώματος Θ Θ γίνεται, πόσω γε μᾶλλον que specie eadem perpetuo qualitas ac
 ψυχὴ ἀνθρώπου εἰς ἑτερον σῶμα Θ μετα- conditio remanet. Jam verò si à corpo-
 ῃσεται; καὶ ἵνα τὶ, φησὶ, μεταβάλλεται; ἀλλ' re aliud pro altero corpus oriri non po-
 ἵνα εἰ ποτε ἐν ἀνθρώπῳ μὴ συνείσα τὴν τῆς test, quanto magis in aliud corpus trans-
 ἀληθείας γνώσιν, ἐν κυνὶ, ἢ ἐν ἵπῳ γηρομέ- gredi hominis anima non poterit? Quæ est
 νη, καὶ δαμασθεῖσα, καὶ συνείσα, ἀνακάμ- autem, inquit ille, mutationis illius ratio?
 ψη πάλιν εἰς ἀνθρώπου σῶμα, καὶ ἔτως Ute nimirum si, cum in homine esset, ve-
 γνώσα τὴν γνώσιν ἀναληφθήσεται εἰς τὸν D ritatis scientiam non perceperit, subinde
 δίσκον τῆς σελήνης. καὶ ἐστὶ θαυμαστὸν ἰδεῖν, in canem, aut equum introducta, ac per-
 ὅτι ἐν μὲν ἀνθρώπῳ γηρομένη, παρ' ᾧ παι- domita, intelligentiaque prædita huma-
 δευτήρια, Γραμματικοί, Σοφισταί τε καὶ τε- num in corpus denuò revertatur; atque
 χνῶν ἀμύθητα πλήθη, καὶ λαλῖα, καὶ ἀκοή, ita compos scientiæ facta in orbem lunæ
 καὶ λογίότης, ἐν ἀγνώστῳ ὑπῆρχεν ἡ ψυχὴ, recipiatur. In quo per illud sane mirum
 ἐν δὲ χοίρῳ γηρομένη, μᾶλλον ἐπέγνω. ἵνα δει- est: Animam, quædiu in homine fuit,
 ξῇ μᾶλλον τὴν αὐτὴ ἐπαγγελίαν τῆς γνώσεως cui scholarum Grammaticorum, Sophi-
 χοίρων ἔσαν, διὰ τὴν αὐτὴ πλάνην καὶ ἀσέ- starum, innumerarum denique artium
 βειαν. copia suppetit; qui sermocinatione, audi-
 tu, eruditione præditus est, in eo inquam
 homine tanta in inscitia animam esse ver-
 satam: eandem verò mox ut in porcum
 translata fuerit, majoris esse scientiæ parti-
 cipem. Quo quidem decreto suam illam
 scientiæ professionem porcorum pro-
 priam magis esse declarat: Tantus est ho-
 minis error, & impietas.

Mani- LVI. De Adami verò fabricatione A
chæi. idem ille cum disputat, alia pro aliis
Hærelis eadem errandi licentia pertexit. Sic e-
LXVI. nim asserit: Eum qui dixit: *Faciamus ho-*
Gen. 1. 26. *minem ad imaginem nostram & similitudi-*
nem; addidisse nonnihil, itaque concepisse
venite faciamus; quod in scriptura non
legitur, sed illud duntaxat; *Faciamus ho-*
minem ad imaginem nostram & similitudi-
nem. Verum non modò Apostolus, sed
& Dominus ipse in Evangelio illum redar-
Gen. 2. 18. guit. Qui cum Phariseis ita loquentibus:
Non est bonum hominem esse solum: Ex,
Mat. 19. 7. *Moyſes iussit dare libellum repudii, & ejice-*
re uxorem; sic istos refellit; *Moyſes ad*
Mat. 19. 8. *duritiem cordis vestri scripsit*: ab initio B
Mat. 19. 4. *autem non fuit sic*. Sed qui fecit, mascu-
lum & feminam fecit. Et dixit: pro-
pter hoc relinquet homo patrem & matrem
suam, & adhaerebit uxori suæ, & erunt
duo in carnem unam. Quibus dictis sta-
tim infert. Si igitur Deus conjunxit, homo
non separet. In quo Deum, hoc est patrem
suum, Adami & Evæ conditorem fuisse, at-
que honestarum nuptiarum auctorem esse
confitetur. Huic consentaneum est quod
veritatis præco testatur Apostolus: *Myſte-*
Ephes. 5. 32. *rium hoc magnum est*. Ego autem dico in
Christo & in Ecclesia: ut ad Adami atque
Evæ, qui à Deo procreati sunt, similitudi-
nem pertineat. Cum enim Deus illos
Gen. 2. 23. condidisset, Adamus dixit. *Hoc nunc os ex*
Gen. 2. 22. *ossibus meis, & caro de carne mea*. Propter
hoc relinquet homo &c. Si quidem adifica-
vit ei costam in mulierem, nec diversum
quiddam esse cenſet Apostolus, sed myste-
rium magnum nominat. Quod primò
quidem ad viri & mulieris procreationem
refert: deinde altiore quodam ac subli-
miore sensu per allegoriam transfert.
Quanam igitur fronte Manichæus eadem
illa detestanda, & à DEI veritate aliena
pronunciat, & quæ à Deo condita sunt ne-
scio cui Principi non sine summa in Deum
contumelia tribuit; atque ab ipsa veritate D
transversos animos abducit? Quin & il-
lud adtexit: Quandoquidem avulsa ab
initio anima superiori virtuti molestiam
atque ægritudinem affert, propterea per
emissarios quosdam, videlicet Solem &
Lunam, suas à Principibus reliquias, hoc
est animam, extorquet. Egregias verò
spes nostras, ac magnificam fiduciam,
quando bonus ille Deus, & vivus, & præ-
potens satis virium non habet, non dico
ad eam virtutem recuperandam, quæ à

Περὶ δὲ τῆς τῆς Ἀδὰμ πλάσεως ὁ αὐτὸς
διηγόμενος, ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων τῇ πλάνῃ συν-
υφαίνει. ὅτι, Φησὶ, ὁ εἰπὼν ποιήσωμεν ἄνθρω-
πον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν,
καὶ προσέειπεν λέγων τὸ, δεῦτε ποιήσωμεν, ὁ-
πρὸς γέγραπται, ἀλλὰ ποιήσωμεν ἄνθρωπον
κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν. ἐλέ-
γει δὲ τὸτονὸ ἅγιος Ἀπόστολος λέγων, καὶ
αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν τῷ Ἐυαγγελίῳ, ὅτε οἱ Φα-
ρισαιοὶ πρὸς αὐτὸν ἔφησαν· ὅτι καλὸν εἶ-
ναι τὸν ἄνθρωπον μονώτατον, καὶ Μωϋσῆς
εἶπε δίδοναι βιβλίον διποασίας, ἐκβάλλειν
τὴν γυναῖκα· καὶ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς Φαρι-
σαίους τὸν ἑλῆχον Ἰησοφὸν, ἔλεγε· Μωϋσῆς
καὶ τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν, ἀπαρ-
χῆς ὅς γε γέγονεν ἔτι. ἀλλ' ὁ ποιήσας, ἄρσεν
καὶ θῆλυ ἐποίησε. καὶ εἶπεν· ἀντὶ τούτου κατα-
λείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν
μητέρα αὐτοῦ, καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ
αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. καὶ ὁ
θεὸς Ἰησοφεί, λέγων· εἰ ἔν ὁ θεὸς συνέζε-
ξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. ὁμολογῶν
θεὸν, τέτρεσι τὸν ἴδιον αὐτὸς Πατέρα, τὸν Ἀδὰμ
πεποιηκέναι καὶ τὴν Ἐύαν, καὶ τὸν γάμον τὸν σε-
μνὸν ἐξ αὐτῶν κεκλιῶς. τῇ δ' αὐτῇ ἀκολούθῃ
καὶ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος κηρύξας ὡν τῆς ἀληθείας
λέγει, τὸ μυστήριον ἔστο μέγα ἐστίν. ἐγὼ δ' λέγω
εἰς Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν· ἵνα ὁμοιω-
ματὶς ὁ ἰσὺς τοῦ θεοῦ κεκτισμένους, Ἀδὰμ τε
καὶ τῆς Ἐύας· ὅτι ὁ θεὸς ἐκτίσεν, καὶ εἶπεν ὁ Ἀδὰμ·
ἔστο ὅς ἐν ἐκ τῶν ὁσίων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῶν σαρ-
κῶν μου. καὶ ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος.
καὶ ὅτι ἀνοδομήσεν αὐτῷ τὴν πλῆρυν εἰς γυναῖκα,
καὶ ἕκτι ἕτερον αὐτοῦ φάσκει, ἀλλὰ μυστήριον
μέγα. καὶ εἰ μὲν ἐν ἄνθρωπῳ καὶ γυναικὶ τὴν πλά-
σιν, καὶ τὴν ἀναγωγὴν δι' ἀλληγορίας φέρεται.
ὡς ἐν αὐτῷ βδελυκτὰ ἡγεῖται καὶ ἀλλότρια
τῆς τοῦ θεοῦ ἀληθείας, καὶ ὑπὸ ἀρχόντων καὶ ὑπὸ
τοῦ θεοῦ κεκλιῶς βλασφημῶν, καὶ πρὸς φέρων τὴν
διάνοιαν ἀπὸ τῆς ἀληθείας; εἰτά, φησὶ ἐπειδὴ
ἀπ' ἀρχῆς ἡ ψυχὴ διποσαομένη ἀνωθεν
θλίβει ἐμποιεῖ τῇ ἀνω δυνάμει, διὰ τούτο κα-
τάπαξ διποσέλλει, καὶ συλαὰ ἀπὸ τῶν ἀρχόν-
των τὸ λείψανον τὸ ἐαυτοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἡ ψυχὴ,
διὰ τῶν τῶν φασήρων. Μεγάλαι ἡμῶν αἱ
ἐλπίδες, καὶ μεγάλη ἡμῶν ἡ παραδοκία, ὅτι ἐκ
ἰσχύος ὁ θεὸς ὁ ἀγαθός, καὶ ζῶν, καὶ δυνατός
σῶσαι, καὶ λέγω τὴν ἐαυτοῦ δύναμιν τὴν ἐξ

αὐτῆς ἐπασμένην· ἀλλὰ τὰ ὑπ' αὐτῆς γεγενημένα καὶ πεπλασμένα, εἰ μὴ δι' ἄλλαν τινὸς τρόπον, καὶ ληΐας κρυφῇ συλήσας τὴν ἀπ' αὐτῆς ἀπεσπασμένην δύναμιν διὰ τῶν ἐπαρانیων, ὡς ὁ ἀγύρτης εἶπεν λέγει, ὃ δὲ νῦν αὖτε ἡμᾶς σώσαι.

Corruptus locus.

Καὶ τί ἐτι κατατρέφομαι κτ' λέξιν τῆς αὐτῆς ἀτοπίας χρονοτριβόμεν; ὡς καὶ βλασφημιῶν ὅσα αἰχύνεται ὁ τάλας τὸν λαλήσαντα ἐν τῷ νόμῳ καὶ ἐν τοῖς Προφήταις, Ἀρχόντα λέγειν τῆ σκότης. μακάριοι ἡμεῖς αἱ ἐλπίδες, ὅτι Ἀρχοντι τῆ σκότης ὁ Χριστὸς ἐλθὼν προσφέρειν ἡνάγκαζε. καθαρῖσας ὅτον λεπρόν τὸν ἐν * τῷ νόμῳ γραφέντα ὑπ' αὐτῆς λαλήσαντα, τὸ ἐν τῷ νόμῳ ἔπιτελεῖσθαι δῶρον, ἀπελθὼν προσέειπε τὸ δῶρόν σου, τῷ καθαρῖσθέντι ὑπ' αὐτῆς λεπρῷ λέγων, καθὼς προσέταξε Μωϋσῆς. δῶρον δὲ ἦν ἐπὶ τῆς λέπτως ὅρως εἰς θυσίαν, καὶ σεμίδαλις εἰς ὀλοκαύτωςιν. εἰ δ' ἄρχων ἦν τῆ σκότης, ἢ ἀνὸ ἐλθὼν ἀνωθεν λόγος, ὁ ὧς τῆ Θεῶ, ὁ ἐλθὼν ἔπρεψεν τὸν ἀνθρώπον διὰ πλάνης τῶν Ἀρχόντων, καὶ τὸν Μανιχαῖς λόγον, ἢ ἀν' ὑποχείριον τὸν ὑπ' αὐτῆς ἰαθέντα λεπρὸν παρεσκεύαζε χρεῖσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον παρεσκεύαζεν διπορᾶναι αὐτόν, τῷ μὴ ἔπιτελεῖν διδασκῶν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἢ ἤλθε καταλύσαι τὸν νόμον· αὐτὸς γὰρ δέδωκε τὸν νόμον· ἔτε Προφῆτας, ἀλλὰ πληρῶσαι, ἵνα πληρῶσιν τῆ νόμος καὶ τῶν Προφητῶν αὐτὸς δείξῃ τὸ ἀπερίσπαστον τῆς Εὐαγγελίας· ὅτι τῷ μὲν αὐτῷ Θεῷ οἱ Προφῆταις προσεκύνησαν, καὶ νόμος ὑπ' αὐτῆς ἐδόθη. νῦν δ' ἐξ διὰ τῶν αὐτῶν δώρων τῷ αὐτῷ Θεῷ προσκύνησις τελεῖται, ἀλλὰ δι' ἀρχῶν καὶ δι' ἀρχιερίων, καὶ τῆς ἄλλης πραγματείας. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὡς δέλοισι προσέταπτε τὰ βαρέα, διότι ἔτως ἠδύναντο πεισθῆναι. τοῖς δὲ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἐλαφρότερα, ὡς ἐλευθέρως, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς αὐτῆς Φιλανθρωπίας. ἐνός τε ὁμοῦ καὶ ὑπάρχοντος Θεῶ τῆς νόμος καὶ τῆς Εὐαγγελίας, μὴ ὡς ἀλελυμένης μηδ' ὁποτέρως χρόνων ὑπηρεσίας, ὁ αὐτὸς εἰς Θεὸς ἐστὶν ὁ βασιλεύων τῆς σύμπαντος αἰῶνος, θεραπευόμενος ἀπὸ τῶν δέλων, καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν, ὡς προσήκει τῇ αὐτῇ Φιλανθρωπία, καὶ ἐλήλεον πανταχόθεν ἡ τῆς πλάνης, καὶ Σωτὴρ ἔπιτρέποντι τὰ νόμος τελεῖσθαι.

A seipso distracta sit; Sed ad ea servanda, quæ Manichæus ac finxit; nisi alia quadam ratione ac velut latrocinio tentaverit: ut nisi servatam illam virtutis suæ particulam clanculum à celestibus illis incolis eripiat; quemadmodum impostor ille nugatur; nullo modo servare nos possit.

Manichæi.
Hæresis
LXVI.

LXVII. Quamquam quid in percensendis illius deliriis frustra operam tempusque consumo? Cujus tanta est impudentia ac petulantia in Deum lingvæ licentia, ut tenebrarum Principem illum ipsum esse defendat, qui in Lege ac Prophetis locutus est. O felices ac præclaras spes nostras! cum tenebrarum Principi Christus munera deferre coegerit. Posteaquam enim elephantiacum illum purgavit, donum illud, quod lege præscriptum est, afferre statim iussit. Vade, inquit, offer munus tuum, sicut præcepit Moyses. Ejusmodi porro munus, quod ob lepram offerebatur, avicula erat in sacrificium, & similia in holocaustum. Atqui si tenebrarum ille princeps foret; nunquam Verbum è cælo delapsum, Deique filius, qui, ut Manichæus arbitratur, idcirco venit, ut hominem à principum errore liberaret, Leprosum illum, cui sanitatem restituerat, iisdem subditum esse iussisset, sed fugiendi potius auctor fuisset: ac ne quod imperatum erat præstaret esset hortatus. Sed nimirum ideo ita se gessit; quod ad evertendam legem nequaquam venerat, quam dederat ipse, neque Prophetas, sed ut potius impleret: ut hoc ipsum legis ac Prophetarum complementum in Evangelii quiete ac tranquillitate positum esse monstraret. Nam licet idem à Prophetis adoratus sit Deus, ab ipso lex tradita, non eodem tamen hodie donorum genere, sed precibus, & Eucharistiis, & aliis honoribus Divino numini adoratio præstatur. Etenim graviora illis tanquam servis imperavit, quod ea ratione ad obsequium adigi posse cognosceret. Contra Evangelii discipulis leviora, utpote liberis, pro exquisita sua benignitate mandavit. Quare cum unus, sibi que consentiens legis Evangelique sit Deus, nec alterutra diversorum temporum sublata, dissolutaque sit functio, idem est unusque Deus, qui seculis dominatur omnibus, & à servis suis ita colitur, ut pro eo, ac cuius ætati convenit, summa id humanitate deponat. Superest igitur, illius ut error ex omni parte convincatur: quandoquidem ea, quæ lege præscripta sunt, exequi Salvator ipse iussit.

LXX. 5. 14.

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Quæ quidem postquam illius mandato perfecta sunt, ab eodem deinceps non soluta, non in nihilum redacta sed impleta sunt: Cum scilicet pro his quæ in lege præcepta sunt novas quasdam Deo fieri oblationes instituit, pietatis, bonitatis, castitatis, accuratioris denique vitæ rationis ac generis.

LVIII. Pergit verò Manichæus ac venturum denique Senem illum, atque effigiem suam postremis temporibus ostensurum esse dicit: tum verò Bajulum illius conspecta facie terram esse relicturum; moxque terram sempiterno igne conflagraturam. Nec illud homo stupidus animadvertit: eandem illam secum materia concretam modò facere, quam paulò antea vivo ab spiritu procreatam esse defenderat. Sed universum nihilominus mundum incendio consumptum iri putat: ac tum, inquit, duarum naturarum idem in archetypum restitutio consequetur. O inanem hominis laborem, quo suscepto nihil tamen ad erroris emendationem proficitur! Nam si posteaquam conditus est, & productus hic mundus, consumi extinguique debet, ut exemplaria ipsa rursus in ambarum naturarum, boni scilicet ac mali, ut ita dicam, identitate permaneant; consequens est, ut malum rursus congregi audeat, & interre bellum, ac virtutem aliam intervertat, quo alius subinde mundus existat. Quod si locum istud amplius non habet, jam igitur malitia resipuerit, ut non amplius cum bonitate conflisteretur: resipuerit & malus Deus, qui bellum amplius nullum cum meliore suscipiat. Hoc verò constituto, malum esse desinit: cum ab antiqua naturæ pravitate sese ad meliora traduxerit. Jam verò si mutabilis est natura mali, necesse est in malum à bono transferri, atque ita mala hæc esse natura desinit, quæ illam in bonum commutationem sortita sit. Potest enim vel hodie mutari, sic ut transeunte malo in melius vertatur. Quid autem prohibet quin is, qui aliquando mutandus est, non vel in præsentia mutetur? Ac si Deo istud machinante malus minimè commutatur, ut malum amplius moliri nequeat, suimetipsum causa malus non erit: sed ille potius bonus, qui cum ejus malitiam cohibere possit, nolit ea, quæ suo tempori reservanda sunt, ante tempus efficere. Sin penitus immutabile malum est, nullum inferendi bellum excipien-

καὶ μὴ τὸ ἐπιτρέψαι τὰ τῶ νόμου τελείσθαι, λύοντ' τὰ τῶ νόμου, & καταργῶντ', ἀλλὰ πληρῶντ', προσφραῖς ἑτέρας ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ νόμῳ προσενέγκαι τῷ Θεῷ ὑπηρεπόντ', ταῖς ἐν ἀσεβείας καὶ ἀγαθότητ', ἀγνείας τε καὶ πολιτείας.

Φάσκει ὁ πάλιν, ὅτι ἐλεύσεται ὁ Πρεσβύτερος, καὶ δείξει αὐτῷ τὴν εἰκόνα ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, καὶ τότε ὁ ἑμόφορος εἰδὼς αὐτῷ τὸ προσώπον, ἀφήσει τὴν γῆν, καὶ ἔτι τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον καταδαπανᾷ τὴν γῆν. καὶ ἐπελάθεται ὁ κτηνώδης πάλιν ὑλώδη αὐτὴν ὑποφαίνων τὴν πρὸ ἄρχης αὐτῷ λεγομένην ἀπὸ τῶ πνεύματος τῶ ζῶντος κεκτίσθαι. ὁ μὲν δὲ τὸν πάντα κόσμον πάλιν ὑπὸ τῶ πυρὸς ἀναλίσκεσθαι ὑποτίθεται. καὶ τότε, φησὶ, μετὰ ταῦτα ἡ διποκτάσασις τῶν δύο φύσεων ἐπιτοσσοῦτο εἰς τὸ ἀρχέτυπον παρελθίσεταί. ὡ πολλὰ καμάτῃ, καὶ μὴ τὸν κάματον εὐδαίμων ἐπιδορῶσαι φερωμένῃ. εἰ γὰρ μετὰ τὸ κτισθῆναι καὶ ἡγεῖσθαι, δαπανηθήσεται, καὶ ἀφαναθήσεται, ἵνα τὰ ἀρχέτυπα μείνῃ πάλιν ἐν ταυτότητι τῶν δύο φύσεων ἀγαθῶ τε καὶ κακῶ, ἔσαι πάλιν ὑπηρετῶν τῶ ποιητῷ πρὸς τὸ ἐπιτρέψαι πάλιν, καὶ πόλεμον ἐνέσθαι, καὶ ἀρπάξαι πάλιν ἄλλην δύναμιν, ἵνα πάλιν ἄλλ' κόσμῳ ἡγήται. εἰ δὲ ἐκτίττο γίνεται, ἄρα σωφρονητεῖ ἡ κακία, τῶ μηκέτι ὑπηρετῶσαι πρὸς τὴν ἀγαθότητα, καὶ ὁ ποιητὴς Θεὸς πρὸς τὸν ἀγαθὸν μηκέτι πόλεμον ἐγείρων. εἰ δὲ καὶ σωφρονηθῇ ποτε, καὶ ἔσαι κακὸν, ὁπότε ἀπὸ τῆς ἀρχαίας αὐτῷ φύσεως τῆς κακίας μετήλλαται μελατραπείας. εἰ δὲ καὶ τρεπὴν τυγχάνει ἡ φύσις ἑκατέρῃ, πάντως ὅτι ἀπὸ κακῶ εἰς ἀγαθὸν μεταβάλλεται, καὶ ἐκτίττο ἔσαι κακὸν ἢ ἔχιστα τρεπὴν ἀγαθότητ' φύσις. δύναται γὰρ καὶ σήμερον τρεπῆναι, καὶ ἔτι * πείοντ' τῶ κακῶ εἰς ἀγαθὸν, μετα- For. π. βληθήσεται τὸ ποιητὸν. καὶ τίνι τῷ λόγῳ ὁ εἰπὼν μέλλων τρέπεσθαι ἤδη & τρέπεται; καὶ εἰ μὲν διὰ τῆς τῶ Θεῷ μηχανήσεως ὁ ποιητὴς τρέπεται, τῶ μηκέτι δύνασθαι τὸ ποιητὸν ἐργάζεσθαι, ἐκτίττο αἰτία ὁ ποιητὴς ἑαυτῶ τυγχάνει ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς ὁ δυναμὲν ἀναστῆσαι αὐτῶ τὴν κακίαν, καὶ μὴ βλαβερὸς πρὸ χρόνου τὰ τῶ χρόνου ποιῆσαι. εἰ δὲ ἀτρεπῶν πάντῃ πασι τὸ κακὸν, εὐδαίμων διαλείψει πολ-

μὲν καὶ πολεμῶν, καὶ ὅδ' ὅλως ποτὲ ἔ-
σαι κατὰσας τῶν δύο φύσεων, ἀτρέπῃς μέ-
νου. Ὁ κακὸς, καὶ ἡ πειρασμένη τῷ κακῷ, ἐν-
δείκνυται τῷ ἀγαθῷ κακίαν, καὶ πόλεμον ἐγεί-
ρει καὶ τῆς ἀγαθότητος. καὶ εἰ ὅλως ἐπιθυμία
ὁ ἀγαθὸς κακὸν αἰεὶ ἐπεντρίβησεται, ἄρα ἔτι
κακὸν ἔσται· ἐπειδὴ τῷ ἀγαθῷ γλῆχόμε-
νος βέλειαι ἐαυτῷ τὸ ἀγαθὸν ἡσπασάσθαι,
ἵνα διὰ τῆς φύσεως τῷ ἀγαθῷ, καὶ τῆς αὐτῆς
πανοπλίας ἐπισπάσας ἐαυτῷ δύναμιν, ἐν
ταύτῃ δοκεῖ ἐαυτὸν τιμᾶν [μὲν] καὶ λαμπρύνειν,
ὡς θαρσύνειν τε καὶ ἐνδυναμῆν. παντὶ γὰρ
τῷ βελομένῳ τὸ ἀγαθόν, πάντως ὅτι ἐξ ἀγα-
θῷ ὑπονοίας ἔλκει) διάνοια, καὶ ἔτι παντά-
πασι πονηρὸν ἔσται τὸ πονηρὸν, ὅποτε τῷ ἀγα-
θῷ γλῆχόμενον δέρεται. πᾶν γὰρ τὸ πονηρὸν
ἀπεχθεῖαν ἔχει πρὸς τὸ ἀγαθόν, ὡς καὶ τὸ
ἀγαθὸν ἐβέλειαι τὸ πονηρὸν. εἰ δ' ἀναμιξὺ
πάρχει τῶν ἀμφοτέρων ἡ δύναμις, καὶ ὁ ἀγα-
θὸς μὲν οἶδε συλᾶν τὸ ἴδιον, πολεμεῖν τε καὶ
ἐκδέρειν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ποτὲ δ'
ἀναρεῖν καὶ ἀφανίζειν τὴν ὑπὸ ὁ πονηρῶ γεγε-
νημένην ὕλην, ποτὲ δὲ ἐξ αὐτῆς πλάσσειν,
ποτὲ δὲ ἀφανίζειν, πονηρία, καὶ ἀσύστα-
τοῦ διήγησις τῆς τῷ ἀληθεῖς τέτῃς ἡμῖν ἐπίσει-
νεχθεῖσης ἀδολεσχίας.

Φέρε δὴ εἰπεῖν καὶ περὶ τῆς τῷ κακῷ φύ-
σεως πάλιν ἀναλαβόντες τὸν λόγον, λέγε
ἡμῖν, ὡς ἔστι, διὰ χρέους Αὐρηλιανῶ τῷ βα-
σιλέως καὶ δεῦρο ἐλθῶν, καὶ τὰ πρὸ πάν-
των αἰώνων διηγούμενος ἔτε πρὸ τῷ Περ-
φωτῶν θεασισάντων, ἔτε αὐτῶ τῷ Σωτῆ-
ρι τῷ δεδιδαχότῳ, ἔτε Αἰωσολῶν, εἰ
μή τι ἂν φλυαρήσης ἡ πλάσά τινα ἐξ ὀνό-
ματ' ἀγίων βιβλία ἐαυτῷ τιθέμενος καὶ
προβαλλόμενος. πόθεν ἔν ἡμεῖς, ὡς ἔστι, τὴν
κακὴν ἀρχαίς εἰσαν ἀρχὴν φέρων; ἐρωτώμε-
νος δὲ ὑφ' ἡμῶν, εἰ ταύτην τρεπλῆν τινα φά-
σκε, ἢ ἀτρέπῃ. ἡ δὲ ἐννεχὴ δὴ ἡμῖν, ὡς ἀτρέ-
πῃ αὐτὴν εἰσηγεῖται, καὶ ποτὲ μὲν τρεπλῆν,
ποτὲ δὲ ἀτρέπῃ. εἰς μὲν τὸ πονηρὸν ἀτρέ-
πῃ, εἰς δὲ τὸ ἀγαθὸν τρεπομένην, ἵνα ἐκ τῶ
δύο ὅρων αἰχμύλῳ τῷ βίῳ ὁφλήσῃ. εἰ γὰρ ἐν
πολλοῖς καὶ ἀπώλετοῖς αἰῶσιν ἀτρέπῃ ἦν ἡ
κακία, αὐτὸ τῷ μόνον ἔχουσα τὸ ὄνομα, καὶ
ὅθεν ἕτερον πλὴν τῷ κακῷ, τίς ἔτρεψε με-
τὰ πολλῶν αἰῶνας τὴν ἀτρέπῃ φύσιν κα-
κίας, τραπῆναι ἡμῖν τὰ μὴ προσήκοντα; εἰ γὰρ

Adique finem faciet: nec unquam ambæ Mani-
illa naturæ constituentur, cum & immu-
tabile malum perseveret, & cum bono
conflictetur, ac suam ei malitiam osten-
tet, atque adversus bonitatem dimicationem suscipiat. Atqui si id boni cupiditate malum faciat, ut assidue insurgat, non amplius malum est, quoniam quidem præ ejus desiderio bonum sibi conatur arcescere: ut per boni naturam & armaturam ad sese virtutem attrahens, per eam sibi honorem ac splendorem acquirat, seseque confirmet ac corroboret. Etenim quisquis bonum concupiscit, necesse est perinde ex bona cogitatione hanc illi mentem injectam fuisse: atque hoc pacto non omnino malum erit; quod malum dicitur, cum boni desiderium conceperit. Si quidem malum omne boni inimicum est, quemadmodum abhorret à bono malum. Quod si promiscua confusaque vis est amborum, ut & bonus quod suum est recuperare soleat, ac principatus, & potestates infestare bello pelleque nudare: non nunquam productam à Malo materiam dēdere funditus ac tollere: aliàs opus ex ipsa moliri: Interdum è medio tollere: summa nequitia est, & conficta ab detestando illo homine narrationis, sive potius garrulitatis, inconstantia.

LIX. Age verò, ut de natura mali denuò sermonem instituamus: dic sodes mi homo, qui ab Aureliani Imperatoris tempore ad hoc tempus venisti, & quæ sæculis omnibus anteriora sunt explicare contendis; quæ nec Prophetarum oraculis expressa sunt, neque à Salvatore, vel Apostolis tradita: nisi forte supposititios quosdam libros (alio sanctorum nomine inscriptos obtrudas; atque in medium proferas. Sed amabo te, unde nobis antiquum illud mali principium afferes? Enimvero cum à nobis interrogatus sit, utrum mutabile illud an immutabile constitueret, immutabile ab eo pōni didicimus, sive potius interdum mutabile, interdum immutabile definiri. Adeo ut ad malum quidem mutari non possit, ad bonum possit: ut ex ambabus illis definitionibus ludibrium humano generi debeat. Nam si infinitis sæculis immutabilis malitia fuit; idque unum vocabulum obtinuit, neque quicquam præter malum habuit, quis immobilem illam mali naturam tanto intervallo mutavit, ut se ad aliena converteret? Si id eo factum est, quod

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

nondum prædata virtutem esset, neque bonum expugnasset, aut ejus armaturam occupasset, quæ se confirmaret ac pascere; atque ita tot illis sæculis omnis expers alimenti, nec verò illius indigens perman- sit: quis eam naturam, quæ alimentum hætenus minimè desiderabat, ad illud capessendum impulit, idque ipsum requirendum, quod non antea flagitabat? id deside- rare denique, quod nequaquam antea desi- deraverat? Naturamne mutavit? Ubi igitur illa est, quam asseris, immutabilis mali conditio? Quod si pristinum illum rursus ad statum redeat, ut quo vescatur habeat nihil, quoniam pacto malus ille, postea- quam vesci consueverit, deinceps vitam tolerare sine cibo poterit? Etenim si quo tempore nondum cibis assueverat susti- nere nihilominus non potuit, sed ad quæ- rendum pabulum est impulsus, ac demum prædatus animam ea pro cibo abusus est: ubi ciborum consuetudini indulserit, mul- to minus cohibere sese poterit, nec ulla ratione ei persuaderi poterit, ut postea- quam ligurire, ac cibi sævilitatem experi- ri cœperit, ab illo sese contineat; quod ta- men vana tua minimeque cohærens ratio comprobare nititur.

LX. Verum hoc loco prætermisso ad alia ejusdem hominis deliria oratio- nem conferam. Principes ait postremo illo tempore propriis sedibus restitutum iri, ac patrem suasmetipsius partes esse re- cuperaturum. Quis est ille tam æquus, ut unicuique parti terminos suos velut de- cempeda metiatur? Quinam verò pare- bit ille, qui veritati ac bono morem gere- re initio noluerit? Si id necessitate Bo- num exorturum dixeris, ut injustus ille suis rebus contentus sit, nec in Boni pos- sessionem involet. Cur non facere illud initio potuit, priusquam suæ sibi partes essent ereptæ? An verò simul esse duo illi poterunt, cum suam quisque partem ob- tineat? Age verò si omnino suæ omni- potenti partes attributæ sint, adeo ut cæ- teræ nihil ad ipsum pertineant, omnipo- tens appellari desinet? desinet omnium esse Deus: desinet Malo Bonus esse sub- jectus, cum unusquisque sua se domina- tione contineat. Cujus porro malus ille Dominus erit, si neque mundus amplius supersit, nec animalia, vel homines ulli, qui illius ditioni subjacent. Præterea cum idem ille materia simul atque corru- ptio sit, nonne præ cæteris corrumpi ipse debuit? Nam si ex illo tempore malum

ἄνω ὡς ἀρπάξασα δύναμιν, καὶ καταπολε-
μήσασα, μηδὲ λαβῆσα πανοπλίαν εἰς αὐτῆς
δύναμιν καὶ εἰς ἐδωδὴν, * ἔμελλε δὲ ἐν πολλοῖς αἰῶσιν ἄτροφός, μηδὲ τροφῆς ὑπιδεομένη, τίς ἔτρεψε τὴν ποτε μὴ ὑπιδεομένην τρο-
φῆς εἰς τροφὴν ἦκειν, καὶ ὑπὶ ζῆτειν, ὅπερ πο-
τὲ σὺ ἐπέζηται, καὶ ὑπιδέεσθαι ὅπερ ποτὲ
σὺ ἐπέδέετο, ἀλλ' εἰ ἄρα ἐτράπη τὴν φύσιν;
καὶ πῶς ἢ πῶς σοὶ ἀτρεψία περὶ τῆς κακῆς
συσαθήσεται; εἰ δὲ καὶ πάλιν εἰς ἰδίαν κα-
τάσασιν ἔλθοι, μηκέτι ἀπορῶν ὁ Φάγος,
πῶς ὁ πάλιν ἐν σωηθείᾳ γεγονώς, κακὸς,
ἢ πονηρὸς τῆς βιβρώσκειν καὶ ἐδωδὴ χρῆσθαι,
δύναται ὑπομένειν εἰς τὸν ἐπίοντα χρόνον
ἀνευ ἐδωδῆς διατελῶν; εἰ γὰρ ἐν σωηθείᾳ
βρωμάτων μὴ γεγονώς σὺ ἠδυνήθη ὑπο-
στῆναι, ἀλλὰ ἐτράπη εἰς ἐδωδὴν ἔρχεσθαι, καὶ
συλῆσας τὴν ψυχὴν, βρῶμα ἐαυτῷ παρέποιή-
σατο, μᾶλλον ἐν σωηθείᾳ βρώματός γε-
γονώς ἄχετός ἔσαι τὴν φύσιν, καὶ ἂν
τῶτον πῶς πείσεις λήκον γεγονότα, καὶ
ἐν πείρᾳ ἐδωδῆς ἀνδρῶν τῶτων διατελεῖν, ὡς
ὁ σὸς λόγος ἀσύστατος ὑπάρχων τῶτο
βέλεται.

Ἀλλὰ παρελθόντα τῶτον τὸν τόπον, ἐφ' ἑτέρᾳ δὲ πάλιν τῆς αὐτῆς ληρωδίας ἐπεκτείνου-
μαι τὴν διήγησιν. πάλιν γὰρ φάσκει, ὅτι οἱ Ἀρ-
χόντες ἐν τοῖς ἰδίοις μέρεσι τότε ἔσον, καὶ ὁ Παῖς
τὰ ἴδια ἀπολήψει μέρη. τίς ἄρα ὁ ὑπὸ πεικῆς ἔ-
στι, ἵνα τὸν ὄργον διχόθεν ἐκάστω μέρει γεωμε-
τρήσῃ; πῶς δὲ πεισθῆσεται ὁ ἀπαρχῆς τῇ ἀλη-
θείᾳ καὶ τῇ ἀγαθῇ μὴ πειθόμενος; εἰ δὲ μετ' ἀ-
νάγκης πῶς πείσειεν ὁ ἀγαθὸς τὸν πῶς ἄνομον
ἰδίοις σοιχεῖν, καὶ μὴ ἐπεμβαίνειν τῇ τῆς ἀγαθῆς
μερίδι, διὰ τὴν ἀπαρχῆς τῶτο ἠδυνήθη ποιῆ-
σαι, πρὶν ἢ ὅλως ἀπ' αὐτῆς συληθῆναι τὰ μέ-
ρη; πῶς δὲ ἔσονται οἱ δύο ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, ἀνὰ μέ-
ρος ἕκαστος κεκτημένος; εἰ γὰρ ὅλως μέρος
ἔχει, καὶ τὰ ἑτέρα μέρη ἐκ αὐτῆς, ἐκείνι παν-
τοκράτῳ ὁ παντοκράτωρ κληθήσεται, ἐκεί-
νι Θεὸς τῶν ἀπάντων, ἐκείνι ὑποχείριος ὁ
κακὸς τῆς ἀγαθῆς γήνηται, ἀλλὰ ἕκαστος
αὐτῶν ἔχει τὴν ἰδίαν δεσποτείαν. τίνος δὲ
ἄρα ὁ πονηρὸς δεσπότης ἔσαι, μηκέτι ὄντος
τοῦ κόσμου, μήτε τῶν ὑπ' αὐτῆς ζώων τε καὶ ἀνθρώ-
πων κυριευομένων; εἰ δὲ ὅλως κακὸς ἐστὶ καὶ
ὑλὴ καὶ φθορά, πῶς μᾶλλον ἐκ ἐφθάρῃ;
εἰ γὰρ ἐκτοτε ἡ ὅσα κακία φθορὰ ὑπῆρχε,
καὶ φθείρεται

καὶ φθείρει μὲν τὰ ἄλλα, αὕτη δὲ ἑαυτὴν ὅτι
 φθείρεται, ἐκείτη φθειρομένη ὑπάρχει, ἢ ἄλλα
 μὴ φθείρεται, αὕτη μὲν ὅσα ἀέννα, καὶ μὴ
 ἀφαιζομένη. αὕτης δὲ μείσεως ἐν τερρα ὑ-
 ποτάσσει, φθειρομένης δὲ τὰ ἄλλα, καὶ ἔχ ἑαυ-
 τὴν, ὅθεν ἔχει ἐάσαι, ἀλλὰ πάντως ἡ φθορὰ
 τῶν ἐτέρων τὰ ἑτέρα φθείρει. Ὡς μὲν ὅσα δὲ
 ἡ αὕτης ὑποτάσσει, καὶ ἐκείτη ἐάσει τί τῶν
 ὄντων, ἀλλὰ αὕτη μόνη μείνει, τὰ δὲ φθειρό-
 μενα δι' αὕτης ἀφαιζέται. εἰ δὲ καὶ ἑαυτὴ ἐσι
 κακὴ, καὶ ἑαυτὴ φθορὰ, ἐκείτη ἡ ὑποτάσις αὐ-
 τῆς σαθρήσεται. καὶ μόνον ἐν τῷ μέλλοντι εἰποι-
 μι, ἀλλὰ καὶ ἐκτοτε ἀφανιστέα ἂν ὑπὴρ-
 χεν, ἥδη δὲ ἐν ἑαυτῇ ἑαυτὴν φθείρασα τε
 καὶ ἀφανιστέα. ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐστὶ τὰ δι-
 γήματα τῆς ὁμοφρονήσεως καὶ ματαλογίας, ἀκα-
 τανοήσαντες οἱ σωματικοὶ ὑπὸ τῆς ἀγίας τῆς Θεῆς
 Ἐκκλησίας, πίστεως τε τῆς Κυρίου, διακρίνατε
 τὸν ἀγύριον, καὶ καταγγελάσατε τῆς αὐτῆς ληρω-
 δίας. ἐπανελεύσεται δὲ εἰς τὰς κακὰς ἑαυτῆς
 ὁ πνευνομένης παρὰ φάσεις, καὶ διὰ τῶν θείων
 γραφῶν ὁμοιωσεί, καὶ ἔχ ὅπως ἐχέσας, ἀλλὰ
 ὅπως ὑπὸ αὐτῆς κακὰ νοσέμενας. Φέρε ὅτι ἐν ἡμῶ-
 μεθα αὐτὰ δὴ καὶ λέξω, ὡς ὑποκλέπων ἐκ
 τῶν θείων γραφῶν, ὡς ἔφω, καὶ τὸν νῦν αὐτῆς
 διηγείται. εἰ καὶ μάλιστα πολλάκις τὰς αὐτὰς
 διαλαμβάνοντες, ἀκρότατα διηλέξαμεν.
 Πρῶτον μὲν ὅτι λέγων ἐν ταῖς θείαις
 γραφαῖς πάλιν Παρακλήτης ὀνόματι, καὶ ἀ-
 γνοήσας τὴν τῆς ἀγίας Παρακλήτης δύναμιν,
 ἑαυτὸν ὑπεστήνευκε, νομίσας εἶναι τὸτο. καὶ
 φάσκει μὲν αὐτῶν τὰ ὑπὸ τῆς ἀγίας Παύλης
 εἰρημένα ὡς ἀνεχωρημένα, ὡς τῆς ἀγίας
 Αποστόλης φησάντων· διὰ μέρους γινώσκο-
 μεν, καὶ ἀπὸ μέρους παρὰ φητεύομεν. ὅταν ἔλ-
 θῃ τὸ τέλειον, τὸ ἀπὸ μέρους καταργηθήσε-
 ται. τὸτο δὲ περὶ Παρακλήτης ὅδ' ὅλος ἐκτί-
 θεται ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, ὁ καταξιώθεις
 αὐτῆς τῆς ἀγίας Πνεύματος μὲν τῶν ὁμοίων αὐτῆς
 Αποστόλων. ἀλλὰ περὶ τῶν δύο κόσμων διηγεί-
 το, περὶ τῆς ἐνεσῶτος, καὶ μέλλοντος, ὡς ἔφην,
 τοῖς βελομένοις περὶ καιρῶν καταλαμβάνειν.
 ὅτι μηδὲν ὑμᾶς πλεονέτω ἐν λόγῳ, ἐν ὁμο-
 λῇ, ὡς ὅτι ἡ ἡμέρα ἐνέστηκε τῆς Κυρίου. εἰ γὰρ
 μὴ ὁποκαλυφθῇ ὁ ὅρος τῆς ἀνομίας, ὁ ἀνθρω-
 πῶν τῆς ἀδικίας, καὶ τὰ ἐξ ἧς. καὶ πάλιν συνελ-
 θόντων τῶν Μαθητῶν πρὸς τὸν Σωτῆρα, ἡρώ-
 των αὐτὸν περὶ τῆς σωτηρίας, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς·

Acti corruptio foret, cæteraque corrup-
 peret, seipsum minimè corrumpit, non
 est quod corruptioni obnoxium illud es-
 se suspicemur; cum ita corrumpat cæte-
 ra, ipsum immortale sit, nec extingui pos-
 sit. Ex quo & illud sequitur, cum soli-
 dà perpetuâque substantiâ constet, ac præ-
 ter sese consumat omnia, nihil ab illo re-
 lictum iri; sed cum cæterorum consump-
 tio sit, illis ipsis interitum allaturum.
 Quamobrem sic illius substantia perma-
 nebit, nihil ut eorum quæ sunt residere
 patiatur: sed sola perseverans universa
 profligabit. Nam si suam in sese mali-
 tiam exerceat, seque ipsa corrumpat, non
 potest constans ejus esse stabilisque sub-
 stantia. Ac nedum futuris postea tempo-
 ribus, sed ne præteritis quidem facere po-
 tuit, quin se suapte ipsius pernicio exitio-
 que conficeret. Ejusmodi sunt ineptissi-
 mi hominis nugæ ac fabulæ. Quibus ani-
 madversis vos prudentes, sanctæ Dei Ec-
 clesiæ ac Dominicæ fidei alumni, qualis
 impostor ille sit cum judicio vestro per-
 pendite; ejusque somnia deridete. Sed
 ad argumenta quædam occasionesque per-
 peram ex scripturis sacris ob nonnullam
 similitudinem expressas confugit; quæ
 cum aliud sibi velint, malè ab eo con-
 trarium in sensum trahuntur. Ergo hæc
 ipsa furtim ab eo sacris è literis interversa,
 & ad ipsius sententiam accommodata iis-
 dem verbis in medium afferamus. Quan-
 quam nos ex iis sæpius disputantes accu-
 ratissimè refellimus.

LXI. Imprimis igitur cum divinis
 in literis Paracleti nomen invenisset, ac
 vim illius ignoraret, semetipsum pro vero
 Spiritu supposuit. Itaque ad sese pertine-
 re illa docet, quæ ab Apostolo Paulo dicun-
 tur: Ex parte cognoscimus, & ex parte pro-
 phetamus. Cum venerit quod perfectum est,
 evacuabitur quod ex parte est. Atqui de Pa-
 cletto nullo modo hæc pronunciavit Apo-
 stolus: qui cum sodalibus suis Apostolis Spi-
 ritum sanctum accipere meruit: sed de du-
 plici mundo sermonem instituerat, præ-
 senti videlicet ac futuro, propter nonnul-
 los, qui de temporibus scire atque inquirere
 cupiebant. Nihil, inquit, terreat vos in ser-
 mone, aut Epistola, quasi instet dies Domini.
 Nisi enim revelatus fuerit filius iniquitatis,
 homo injustitiz, &c. Quin etiam conveni-
 entibus Salvatore Apostolis, ac de mun-
 di occasu sciscitantibus, ita ipse respondit:

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.
A. 7.

*Non est vestrum nosse tempora, vel momen-
ta, quæ Pater posuit in sua potestate: Sed
accipietis virtutem supervenientis Spiritus
sancti in vos. Item: Hierosolymis, inquit,
ne discedite, expectantes promissionem spiri-
tus, quam audistis, hoc est, Paracletum
illum Spiritum, de quo dixerat: Si ego
abiero ille veniet, & annuntiabit vobis
omnia. Quæ quidem verba; Annuntiabit
vobis omnia, ad cœleste donum illud, quod
erant adepturi, par est referri; quod ni-
mirum habitaturus in ipsis esset Spiritus
sanctus, quo iis apertè universa declararet,
quæ quidem capere in hac vitâ poterant.
Quamobrem cum ad eum modum Para-
cleti Spiritus essent in hac vita compotes
facti, vaticinati sunt. Quemadmodum
Agabus venturam famem prædixit. Item-
que Prophetæ Hierosolymis advenerunt.
A. 21. 9. Sic & Philippo quatuor erant filie Prophe-
tissæ. Cæterum quoties omnes illi Prophe-
tæ, ex parte Prophetant, & ex parte co-
gnoscunt. Quod verò perfectum est fu-
turo in sæculo tribuendum spe & exspe-
ctatione præcipiunt. Quando corruptibile
in incorruptionem, mortale in immortali-
tatem commutatum fuerit, cum & facie
ad faciem intuebimur. Nunc enim res no-
stræ per anigmata, & involucra transiguntur.
Illic ea præparantur, quæ hic oculus
non vidit. Illic perfectio retegitur, quæ hic
auris nequaquam audit. Illic donum in-
gens sanctis tribuitur, quod hic in cor homi-
nis non ascendit. Ex quibus animadvertis
uberiorem illam copiosioremqve scien-
tiam Manichæo reservatam non fuisse.
Quomodo enim ista cognoscet is, qui ab
eo quod sibi proposuerat excidit? Nam
Marcellum circumvenire primum est ag-
gressus. Tum ad Archelaum venit, ut
eum vinceret, quod tamen assequi non
potuit. Fierine igitur potest, ut qui quod
adeo recens est ignoravit, majora illa co-
gnoscat? Cur non verò Persarum Regis
manus effugit, cum ab eo comprehensus
ac pœnis affectus est? Ut apertè constet iis,
qui prudentiæ aliquid habeant, illum in
omnibus esse mentitum.*

LXII. Sed quoddam testimonium ur-
get, ut suum illud par principiorum affir-
met, eaq; à se invicem frustra dirimat. Ergo
A. 7. 12. hac Salvatoris voce nititur. *Non potest ar-
bor bona fructus malos facere: neque arbor
mala fructus bonos facere. Ex fructu enim
arbor cognoscitur. Vide hominis levitatem,*

ἄρχ ὑμῶν Ἰππινῶνα χρόνος καὶ καιρὸς, ὃς ὁ
Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψε-
θε δύναμιν ἐπελθόντῳ τῷ ἁγίῳ Πνεύμα-
τι ἐφ' ὑμᾶς. καὶ πάλιν ἔλεγε· διὰ τὸ ἱεροσο-
λύμων μὴ χωρίζεσθε, ἀπεκδεχόμενοι τὴν
ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος, ἣν ἠκῶσατε, τα-
τέσι τὸ Πνεῦμα τὸ Παράκλητον, ὃ ἔφη, εἰάν
ἐγὼ ἀπέλθω, ἐκεῖν ἐλεύσει, καὶ ἀναγ-
λεῖ ὑμῖν τὰ πάντα. τὸ δ' ἀναγλεῖ ὑμῖν
τὰ πάντα, δι' ἣν ἐμελλον καταξίωσθαι δωρεάν,
ἐνοικήσει ἐν αὐτοῖς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅπως
τὰ πάντα αὐτοῖς σαφῶς διηγήσεται, ὅσα
ἠδύνατο ἐν τῷ αἰῶνι τέτω χωρῆσαι. καὶ ὡ-
δε μὲν ἐν τῷ αἰῶνι τέτω χωρῆσαντες, τὸ Πνεῦ-
μα τὸ Παράκλητον ἐπαρρητήσαν· ὡς Ἀγα-
θὸς ἐπαρρητήσε περὶ λιμὲς ἐσομένους. καὶ ὅτι
παρρητήται διὰ τὸ ἱεροσολύμων κατέβησαν. καὶ
ὅτι ἦσαν τέσσαρες θυγατέρες τῷ Φιλίππῳ
παρρητεύσαι. ὅταν δ' παρρητεύσιν, διὰ
μέρους παρρητεύσει, καὶ διὰ μέρους γινώ-
σκει. τὸ δ' τέλειον ἐν τοῖς μέλλουσιν αἰῶσιν
ἐλπίζοντες παρρητεύσιν. ὅταν τὸ φθαρτὸν
εἰς ἀφθαρσίαν μεταβληθῇ, καὶ τὸ θνητὸν
εἰς ἀθανασίαν· ὅταν τότε παρρησωπον πρὸς
C παρρησωπον. ἀρετὴ γὰρ δι' αἰνίγματι τὰ πρᾶ-
γματα, ἐκεῖ δ' ἐτοιμάζεται ἂν ὁ ὀφθαλμὸς
ὡδὲ οὐκ εἶδεν. ἐκεῖ δὲ καταλύπεται ἡ τελειό-
της, ἂν ὅς ἐν ταῦτα ἐκ ἠκῶσεν. ἐκεῖ τὸ μέγα
χάρισμα τοῖς ἁγίοις, ὃ Ἰππὶ καρδίαν ἀνθρώ-
που ἐκ ἀνέβη ἐν ταῦτα. καὶ ὅρας ὅτι ἐκ τῆς
Μάνης ἐταμιεύετο τὸ εἶδέναι τὰ θεῖα. πῶς
γὰρ ἦδει Μάνης τὴν σκοπὴν τῆς ἰδίας ἐκπεσῶν;
ἐπεβάλλετο γὰρ ἵνα τὸν Μάρκελλον χειρώ-
σεται. ἤρχετο πρὸς τὸν Ἀρχέλαον, ἵνα αὐτὸν
ἠτήσῃ, καὶ ἐδεύνηται. πῶς ἐν ἀγνοῶν τὸ
παρρησάτον, δύναται εἶδέναι περὶ τῶν μειζό-
νων; πῶς δ' ἐκ ἑλάθε τὰς χεῖρας τῆ βα-
σιλέως τῶν Περσῶν; ὡς ὅτε ἀλγὺς ἔδωκε δι-
κην, ἀλλ' ἵνα καταφανῇ τοῖς σύνεσιν κερτη-
μένοις καὶ πάντα ψευδόμενῳ.

Πάλιν δὲ βέλεται φέρειν μαρτυρίαν, ἵνα
παρρησῇ τὴν παρ' αὐτῶν λεγομένην δυά-
δα, καὶ διέλῃ ἀναμέσον τῶν δύο Ἀρχῶν κε-
νῶς, ἐν τῇ εἰπεῖν τὸν Σωτῆρα· ἐδύναται δέν-
δρον ἀγαθὸν καρπὸς κακὸς ποιῆσαι, ἐδὲ
δένδρον σαπρὸν καρπὸς ἀγαθὸς ποιῆ-
σαι. ἐκ γὰρ τῆς καρπῶς τὸ δένδρον γινώ-
σκεται. καὶ ὅρα μοι τὴν ἐλαφραίαν διάνοιαν,

καὶ μηδὲν ἐν βράθει τὰ τῆς θείας γραφῆς κα-
 τανόσαν. εἰ μὲν γὰρ δένδρα εἰσὶν, ἄρα καὶ γε-
 ωργὸν ἔχουσι, καὶ φυτὰ τυγχάνοντα, καὶ πάντως
 ὑπὸ τινός ἐστι πεφυτωμένα. πᾶν δὲ τὸ πεφυ-
 τευμένον καὶ ἔστι ἀναρχον, ἀλλὰ ἀρχὴν ἔχει.
 ἀρχὴν δὲ ἔχον, καὶ τέλος ὑφέξει. τοίνυν τὸ
 σαπρὸν δένδρον καὶ ἦν αἰεὶ, ἀλλὰ πεφύτευται.
 καὶ τὸ ἀγαθὸν δένδρον τῆτο· καὶ περὶ πάσης
 τῆς ἀνωθεν ἀγαθότης διηγείται. ἐκεῖ γὰρ
 ἁψδς ἀγαθότης μεταβολὴν μὴ ἔχουσα,
 καὶ ἐν τιμῇ ἀνεκλαλήτῳ ὄντ· ἀγίς Θεὸς
 τὸ διανόημα. εἰς δὲ τὴν περὶ φυτῶν ἐνέργειαν
 ἰδῶμεν εἰ ὅτως ἔχει, καὶ λαβῶμεν λέγειν. εἰ
 μὲν γὰρ περὶ τῆς Διαβολῆς ἐστὶν ὁ λόγος, ἥδη
 πολλάκις ἐδείξαμεν, ὅτι καὶ πονηρὸς γεγενῆ-
 ται. καὶ δὲν γὰρ Φαῦλον ὁ Θεὸς ἐποίησε, καὶ
 τῆτο τοῖς σωτετοῖς ἐστὶ κατάδηλον. εἰ γὰρ
 καὶ τῶν αὐτῶν φερόμεθα, καὶ δὲν λυπήσει
 ἀποδείξαι καὶ ἐν τῷ παρόντι τὸν περὶ τῆς
 ἀληθείας λόγον. ἐν τῇ ἀρχῇ τοίνυν Φαῦ-
 λος καὶ ἦν, ἀπέβη δὲ Φαῦλος. ἰδὲ καὶ συζα-
 δήσεται ἐν τῷ μέρει τῆτω ὁ περὶ τῆς φυτῆς
 λόγος. ὁρῶμεν γὰρ καὶ Σαῦλον διώκτην
 γενόμενον, ὑπερὸν ὃ διωκόμενον ὑπὲρ τῆς ἐνέ-
 ματος καὶ ποτὲ ἐδίωκεν. ὁρῶμεν τὸν Ἰσδαν
 ἐκλελεγμένον σὺν τοῖς δώδεκα Αποστόλοις,
 καὶ ὑπερὸν ἀποδάντα, καὶ ἐν μερίδι πονηρῶ τε-
 ταγμένον. ὁρῶμεν Ραββὴν τὴν πόρνην ἀλλοθρίαν
 ἔσαν τῆς γυναικὸς Ἰσραὴλ, ὑπερὸν δὲ μετανοή-
 σασαν, καὶ λαβῶσαν Θεὸν τὸν ἔλεον. ὁρῶμεν
 τὸν Λησὴν ἐπὶ κακουργίας αἰλόντα, καὶ κρε-
 μασθέντα ἐπὶ τῆς ξύλης, καὶ ἐξομολογησά-
 μενον, καὶ ἅμα τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ Παραδείσῳ εἰσ-
 εληλυθότα. ὁρῶμεν Νικόλαον καλὸν ὄντα,
 καὶ ἐκλελεγμένον, ὑπερὸν δὲ ἀποδάντα πονη-
 ρὸν καὶ ἐν τοῖς Αἰρεσιάρχαις ταχθέντα. καὶ τί
 μοι τὰ πλήθη λέγειν; τί ἐν ἐστὶ τὸ φυτὸν
 τῆτο τὸ πονηρὸν, ἀφ' οὗ καὶ ἀγαθὸν ἐκ γίνεται;
 ἀλλὰ πάλιν πρᾶξεις εἰσὶν ἀνθρώπων. καὶ δύ-
 ναται γὰρ ἐκ πορνείας ἀγαθότης εἶναι· καὶ δύ-
 ναται ἐκ φθόνου πονηρίας δικαιοσύνη· καὶ δύ-
 ναται ἐκ μοσχείας ἔπαινος γενέσθαι. αὐτὸ γὰρ
 τὸ τῆς αμαρτίας δένδρον καὶ δύναται δι' ἀγαθό-
 τητος γινέσθαι· τῆτες ἐκ ποιεῖ δένδρον πονη-
 ρὸν καρπὸς ἀγαθός· καὶ δὲ ἀγαθὸς δένδρος καρ-
 πὸς πονηρὸς γινέσθαι. οἷον τὸ ἀγαθὸν δένδρον τὸ
 μὴ ποιεῖν καρπὸς πονηρὸς, ξενοδοχία γινόμε-
 νη, καὶν τε ὅσα ἀποβῇ ἀπὸ τῆς ξενοδοχίας,

Qui nihil in scripturis penetrare altius Mani-
 possit. Etenim si principia illa arbores chæi.
 sint, habent igitur & agricolam suum, & Hæresis
 cum plantæ sint, omnino à quopiam plantatæ sunt. Quidquid autem planta-
 tum est, principium habet: proindeque
 & finem habebit. Itaque arbor mala
 non perpetuo extitit, sed est aliquando
 confita. Arbor verò bona non ad omne
 bonitatis supremæ genus debet referri.
 Illic enim certa, minimèque mendax, &
 immutabilis bonitas est: utpote quæ sit
 Dei cogitatio inexplicabili quodam hono-
 re prædita. Utrum verò ad plantarum
 productionem accommodari possit, vi-
 dendum ac disputandum nobis est. Ete-
 nim si de Diabolo sermo sit, sæpe illum
 ostendimus malum ab origine non fuisse:
 Nihil enim Deus malum condidit, idque
 adeò prudentibus est manifestum. Ac
 licet in eodem argumento versetur, non
 gravabimur tamen veritatem etiam in
 præsentia comprobare. Igitur malus ini-
 tio Diabolus non fuit: sed evasit postea.
 Quare locum hic non habet quod de ar-
 bore proponitur. Nam & Saulum vide-
 mus persecutorem fuisse, eundemque pro-
 co, quod infecutus fuerat, nomine perse-
 cutionem esse passum. Contra verò Ju-
 dam cum duodecim Apostolis electum
 descivisse postmodum, & ad improbam
 factionem aggregatum. Quin & Raab
 meretricem cernimus ab Israëlítico ge-
 nere hætenus alienam post pœnitentiam
 receptum ad Dei misericordiam habuisse.
 Videmus & Latronem in facinore de-
 prehensum, & in crucem sublatum post
 confessionem una cum Domino in Para-
 disum ingressum. Nicolaum præterea
 videmus virum bonum & electum, scele-
 ratum postea fuisse, atque inter Hære-
 seon authores adscriptum. Quid hæc cæ-
 teros commemorem? Quidnam porro
 malam hanc arborem esse dicemus, &
 quæ bonum oriri nequeat? Planè de ho-
 minum actionibus interpretari debemus.
 Neque enim è stupro derivari bonitas po-
 test: neque ex nequitia livore justitia:
 neque ex adulterio laus. Siquidem ar-
 bor illa peccati à bonitate proficisci non
 potest. Hoc est, arbor mala bonos fru-
 ctus non facit, neque bona ex arbore ma-
 li fructus oriuntur. Exempli gratia ar-
 bor illa bona, quæ malos fructus edere
 non potest, sit benigna hospitum excep-
 ptio. Quidquid enim ab ea proficiscatur,

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

vis ejus ab improbitate non oritur. Si-
militer eleemosyna, castimonia quæ pro-
pter Deum colitur, continentia propter
Dominum, justitia legis gratia suscepta.

LII. Quamobrem ambæ illæ arbores
de justitia & peccato intelligi commodè
possunt. At barbarus ille Manichæus
perperam de Deo, ac Diabolo conatur ac-
cipere. Verum neminem eò audaciæ
progredi posse perspicuum est, ut aut
Deum assiderat malum aliquando facturum,
aut Diabolum bonum. Quinimò bona om-
nia Deus efficit, neque malum quic-
quam ab eo productum est, aut verò pro-
ducitur. Quod si Diabolus nonnulla ma-
la molitur, nimirum hac illius operâ san-
ctis hominibus corona necitur, ac præ-
mium victoribus tribuitur. Sicque tota
illius ratio corrumpitur. Mala enim arbor &
bona de bonis ac malis operibus explican-
tur: nec ad vetus, novumque Testamen-
tum pertinent, ut falsò Manichæus ex-
istimat.

LXIII. Sed instat idem ille, & ut
suum de duobus principiis dogma stabi-
liat, nonnullas è scripturis voces pro suâ
libidine capiat, quæ sunt ejusmodi. Ju-
da. 8. 44. *deus, inquit, Dominus dixit: Vos filii Dia-
boli estis. Ille homicida fuit; quoniam Pa-
ter ejus mendax erat. Cujus ex occasio-
ne loci homo contumeliose in DEUM
garrere non dubitat, & cæli, terræque
conditorem patrem esse Diaboli dicere:
cùm nihil ejusmodi locus ille contineat;
Etenim si Diaboli filii habendi illi sunt,
falsum est quod alio loco defendit; ac si-
bi ipse imprudens repugnat. Sequitur
enim separatas deinceps, & à Diabolo pro-
ductas illorum animas fuisse, minimèque
ab cœlesti virtute profectas, ut illius fa-
bula narrabat. Nec jam pars erit ulla
lucis, aut illius armaturæ, aut columnæ
luminis, aut Matris vitæ. Imò verò si
Diaboli filii sunt, Abrahamus etiam illo-
rum pater, à quo Judæi propagati sunt,
Diaboli filius erit, ex illa Manichæi sen-
tentia. Quod si ita est, quanam ratione
Salvator ipse his illos verbis appellat.*
Juda. 8. 40. *Vos non estis filii Abraham, sed patris ve-
stri Diaboli. Si enim essetis filii Abraham,
illius opera faceretis. Vos enim quaritis
me interficere, hominem, qui veritatem
locutus sum vobis. Hoc Abraham non fecit.*

να, ἀνθρώπων, ὅς τὴν ἀλήθειαν

ἄχ' ἐνεκεν Φαυλότητος ἔχει τὴν δύναμιν.
ἐλεημοσύνη, ἀγνεία διὰ Θεόν, ἐκράτεια διὰ
τὸν δεσπότην, δικαιοσύνη διὰ τὸν νόμον.

Ταῦτα τὰ δύο δένδρα περὶ δικαιοσύνης καὶ
περὶ ἀμαρτίας τῶτον ἔχει τὸν τρόπον. περὶ
δὲ ὧν εἶπεν ὁ ῥάββας Μάνης διανοεῖται,
περὶ Θεῶν βέλεται λέγειν, καὶ περὶ τῆς Δια-
βόλης. καὶ ὅτι περὶ Θεῶν ἔδεις δύναται τολ-
μήσαι καὶ εἰπεῖν, ὅτι κακὸν ποιήσει ποτέ,
μὴ γήροιο· καὶ εἶπε περὶ τῆς Διαβόλης, ὅτι
ἀγαθὸν ἐργάζεται, τῶτο δῆλον. ἀλλὰ διὰ
Θεῶν πάντα γίνεται τὰ ἀγαθὰ, καὶ Φαῦ-
λον ἐξ αὐτῶν ἔδεν κέντισαι, ἔδὲ γίνεται. εἰ δὲ
ἐκ Διαβόλης ἐνεργεῖται πονηρά τινα, ἰδὲ δι-
εγήναμεν καὶ δι' αὐτῶν ἐφάνον πλεκόμενον
ἀγίοις, καὶ βραβεῖον διδόμενον τοῖς νενικηκό-
σι. καὶ διέπεσεν ὁ αὐτὸς λόγος. τὸ γὰρ σα-
φὲς δένδρον καὶ ἀγαθὸν δένδρον περὶ ἀγα-
θῶν ἔργων τυγχάνει, καὶ περὶ Φαύλων. καὶ
ὅσα ἐστὶ περὶ παλαιᾶς Διαθήκης καὶ και-
νῆς, καθὼς βέλεται ὁ τῆς Μάνης λόγος.

Ἐτι δὲ ὁ αὐτὸς βεβλόμενος παριστάν-
τας περὶ τῶν δύο Ἀρχῶν προφάσεις, διερω-
τῶν ἐπιτηδεύεται τὰς αὐτῶν δοκῶσας λέ-
ξεις, ὥτως ἐχέσας. ὅτι, Φησὶ, τοῖς Ἰουδαίοις
ἐλεγχθ' ὑμεῖς υἱοὶ τῆς Διαβόλης ἐστέ. ἐκείνους
ἀνθρώποκτόνους ὡς, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῶν
ψεύσης ἦν· βέλεται δὲ βλασφημεῖν, καὶ
λέγειν τὸν ποιητὴν ἕραν καὶ γῆς πατέ-
ρα εἶναι τῆς Διαβόλης, μηδαμῶς δυνάμενον
ὅλως ἐπὶ τῶτο τὸ ρητὸν * Φαίνεσθαι. εἰ γὰρ
ὅλως τῆς Διαβόλης υἱοὶ εἰσὶ, διέπεσεν ὁ κατ'
αὐτὸν λόγος, καὶ εαυτῷ ἀντιμάχεται ὁ Μά-
νης ἀγνοῶν. ἀφωρίσθησαν γὰρ λοιπὸν αἱ αὐ-
τῶν ψυχαὶ ἐκ Διαβόλης γεγνημέναι, καὶ ἐκέ-
τι εἰσὶν ἀπὸ τῆς ἀνωθεν δυνάμεως καὶ τὸν
αὐτὸς μῦθον, ἢ ἐκ ἐστὶ μέρους τῆς φωτός, ἢ πα-
νοπλίας τῆς αὐτῆς, ἢ τῆς σὺλης τῆς φωτός, ἢ μη-
τρὸς τῆς ζωῆς. εἰ δὲ ὅλως αὐτοὶ τῆς Δια-
βόλης, ἄρα καὶ ὁ Ἀβραάμ ὁ τῶτων πα-
τὴρ, ὃ σπέρμα τυγχάνουσιν αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι,
καὶ αὐτὸς τῆς Διαβόλης ἐστὶ, κατὰ τὸν τῆς
Μάνης λόγον. πῶς ἔν ὁ * Πατὴρ λεκτικῶς
λέγει αὐτοῖς; ὑμεῖς ὅσα ἐστέ τέκνα τῆς Ἀ-
βραάμ, ἀλλὰ τῆς πατρὸς ὑμῶν τῆς Διαβό-
λης. εἰ γὰρ ἦτε τέκνα τῆς Ἀβραάμ, τὰ ἔργα
αὐτῆς ἐποιεῖτε. ὑμεῖς γὰρ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖ-
ναι, ἀνθρώπων, ὅς τὴν ἀλήθειαν λελάληκα ὑμῖν. τῶτο Ἀβραάμ ὅσα ἐποίησε.

Cor. Σα-
πὴς ἰσχυ-
ρίως.

καὶ ὁρᾷς ὅτι καταχρηστικός ἐστιν ὁ λόγος· αὐ-
 τῶν γὰρ ὄντων ὧν ὁ Ἀβραάμ, καὶ τῶ Κυ-
 ρίς ἀπαλλοτριῶνται· αὐτὰς διὰ τῶν ἔργων,
 ἕχ' διὰ τῶ πλάσματος, ἢ διὰ τῆς ποιή-
 σεως. ἤδη ὃ καὶ ἄνω διηγησάμεθα περὶ τῶ-
 τας. πῶς ἐν τῷ μέρῳ τῶ αὐτῷ σπέρματός
 ἔσαι, ποτὲ μὲν ἀλλότριον, καὶ τῶ Διαβόλου,
 ποτὲ δὲ μέρῳ Θεῷ; ἀλλὰ τῷτο ἐγκλημα-
 τικῶς διηγείται. ὧ γὰρ τις ἑαυτὸν ὑποτάσ-
 σαι, τῷτο * δὲ λ' τυγχάνει, καὶ τὴν ἐνέ-
 ργειάν τε καὶ διδασκαλίαν, ὡς καὶ ὁ Παῦλος
 Φησι· εἰ γὰρ καὶ πολλὰς διδασκαλίας ἔχετε,
 ἀλλ' ὁ πολλὰς πατέρας. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ
 διὰ τῶ Εὐαγγελίᾳ ἐγὼ ὑμᾶς ἐγγήνησα. καὶ
 ὁρᾷς ὅτι τὴν διδασκαλίαν λέγει; καὶ εἰ μὲν
 ὁ Μάνης ἐδέχετο τὸν Ἀβραάμ, ἐλέγομεν
 αὐτὸν, τὸν μὲν Ἀβραάμ ὁ Θεὸς τῶ Φωτός, ὅτι
 ὃ ὑπὸ αὐτῷ γεγέννημένους ἄλλους. ἢ δὲ ὑποθε-
 σις τῷτον ἔχει τὸν τρόπον. ἐμιμῶντο τὸν Φο-
 νέα, ἐμιμῶντο τὴν πρῶτον τῶ Ἰσάα, κατε-
 δέξαντο τὴν διαβολὴν τῶ πρῶτου, ὑοί γε-
 γόνασι τῆς αὐτῆς ἐπαρνησιθείας, αὐτὸς ψεύ-
 σης ἐγγύετο, τὸ γλωσσόκομον κατέχων, καὶ
 κλέπων, καὶ λέγων αὐτῷ· χαῖρε Ραββί. καὶ
 ἐλεγχόμενος, καὶ ἀκάνων, ἐταῦρε, ἐφ' ᾧ πα-
 ρει; ἔτι ὁ Ἰσάας ἐμιμήσατο τὸν Κάιν, ἐπει-
 δὴ ἀνθρωποκτόνῳ ἐγγύετο, ψευδόμενος
 ἐναντίον τῶ Κυρίου, καὶ λέγων, μὴ φύλαξίμι
 τῶ ἀδελφῷ μου; οὐκ οἶδα πῶς ἐστίν. καὶ αὐτὸς καὶ
 μίμησιν ὧς γεγέννηται, καὶ καταθεωρήσας
 τῆς ἐν τῷ ὄφει λαλησάσης ψευδογῶρας Φωνῆς
 τῆς λεγούσης· ἔσεσθε ὡς Θεοὶ, γινώσκοντες
 καλὸν καὶ πονηρὸν. ταῦτά ἐστιν ἐν τῷ Εὐαγγε-
 λίῳ πρῶτον τῶ Σωτῆρος· εἰρημένον ὑμεῖς ὑοί ἐσε-
 τῶ Διαβόλου. λέγει γὰρ· ἕχ' δώδεκα ὑμᾶς ἐξε-
 λεξάμεν; εἰς ἐξ ὑμῶν ἐστὶν Διάβολος. ἐπειδὴ
 ἀπαρχῆς ψεύσεως ἐστίν, καὶ ἀνθρωποκτόνῳ, ὅτι
 ὁ πατὴρ αὐτῶ ψεύσεως ἦν. καὶ λέλυται ἡ τῶτα
 ζήτησις. ὁ γὰρ τῶ Διαβόλου ἦσαν τέκνα οἱ Ἰσ-
 δαῖοι, μὴ γένοιτο. λέγει γὰρ ἡ Σαμαρεῖτις
 πρὸς τὸν Σωτῆρα· ὅτι ὡς ἐν τῷ ὄρει τῷτο
 προσεκύνησαν οἱ πατέρες ἡμῶν. καὶ ὑμεῖς δὲ
 λέγετε, ὅτι ἐν Ἱερουσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου
 δεῖ προσκυνεῖν. ἔτα μὲν πολλὰ ὁ Σωτὴρ αὐ-
 τῇ ἔφη, ὅτι ἂν οἶδα μὲν λαλεῖμεν, ὅτι ἡ σωτηρία
 ἐκ τῶν Ἰσδαίων ἐστίν. καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος,
 δῆλον ὅτι ἐξ Ἰσάα ἀνατίετα λένει ὁ Κύριος.
 καὶ πολλὰ ἐστὶν περὶ τῶτα λέγειν, καὶ ἐλέγχειν τὴν πλάνην τῶτα.

A Vides igitur per catachresim usurpatum Mani-
 id fuisse, ut Abrahami quidem essent na-
 turā filii, & ab eodem nihilominus Do-
 mini sententiā, non origine, productio-
 neve, sed operibus abjudicentur. De
 quā re nos antea disputavimus. Fierine
 itaque potest, uti pars aliqua ab eodem
 satu aliena modo sit; ac Diaboli propria,
 modo Deo tribuenda? Sed nimirum in-
 censendi ac reprehendendi causā ista di-
 cuntur. Nam cui se quisque subijcit, huius
 & actione, & disciplinā filius est, ut ex
 Pauli verbis apparet: *Nam licet multos* 1. Cor. 4.
praeceptores habeatis, at non multos pa-
tres. Nam in Christo Jesu per Evange-
lium ego vos genui. Ubi ad doctrinam, ut
 vides, ista transfert. Et quidem si Abra-
 hamum Manichæus admitteret, hunc
 ipsum ad lucem spectare diceremus: libe-
 ros verò ab eo productos alteri tribuere-
 mus. Verum enim vero ita sese res ha-
 bet: Imitabantur homicidam Judæ, pro-
 ditionem imitabantur, ejusque calu-
 mnam ac delationem secundis auribus
 acceperant; huius in Divini numinis ab-
 negatione filii exiterunt. Ille enim
 mendax erat, cum & loculos haberet, &
 furtum committeret, & Christum ita sa-
 lutaret, *Ave Rabbi*; quam ob causam hac
 Domini voce reprehenditur; *Amice ad quid*
venisti? Judas verò Cainum imitatus est,
 qvi & parricida fuit, & coram Domino
 mentitus est. *Num custos, inquit, fratris*
mei sum? nescio ubi sit. Ejusdem & Ada-
 mus imitatione filius fuit, dum menda-
 cem illam vocem sequitur, quæ per ser-
 pentem ita loquebatur: *Eritis sicut disci-*
centes bonum & malum. Atque hoc ipsum
 est, quod in Evangelio à Salvatore di-
 citur: *Vos estis filii Diaboli.* Sic enim lo-
 quitur; *Nonne duodecim vos elegi, & unus*
ex vobis est Diabolus. Quoniam ab initio
 mendax est & homicida, quia pater ejus
 mendax erat. Quæ ratione Manichæi quæ-
 stio dissolvitur: non enim Diaboli propriè
 filii erant Judæi. Absit ut id esse cre-
 damus. Quippe cum Samaritana mulier
 Christo Domino dixisset: *Hic in isto mon-*
te adoraverunt Patres nostri: vos autem
dicitis Hierosolymis esse locum, ubi oportet
adorare; post multa Salvator ista subjecit;
Quæ scimus loquimur, quia salus ex Judæis
est. Cui & Apostolus consentit his ver-
 bis; *Quoniam ex Juda ortus est Dominus.* Heb. 7. 14.
 Sed plura ad eam rem disputari possunt,
 quibus falsa illius opinio refellatur.

Mani-
chæi.
Hæresis
xxvi.
Joan. i. 5.

Joan. i. 5.

2. Petr. 1.
19.

Rom. 4. 5.

2. Petr. 1. 19.

Joan. i. 5.

Joan. i. 10.

LXIV. Atenim Evangelicum illud di-
ctum arripit: *Et lux in tenebris lucet, & tenebras enim non comprehenderunt.* Tenebras enim, inquit, lucem persecuta sunt, quod mali Principes divinitatem sunt hostiliter insecuti. Atqui si lux à tenebris bello appetita invadentes fugit, fortiores erunt luce tenebras, cum ab his illa tanquam valentioribus fugata stare contrà, & apparere non audeat. Verum longè se aliter res habet. Neque enim lux tenebras fugit, sed lucet in tenebris, & tenebras enim non comprehenderunt. Quod si ita est, longè hoc à Manichæi sententia diffidet, qui non modo comprehendisse tenebras narrat, sed & lucis armaturam rapuisse. Quomodo igitur quæ armaturam rapuisse prædicantur, lucem comprehendere nullo modo potuerunt? Quoniam deinde pacto fugata lux suà in tenebris sponte resplendet? Ergo ita ex rei veritate totum illud accipiendum est: Cum peccati caligine occæcata mentes hominum forent, principiò lex est à DEO missa, quæ, velut sublatà lucernà, collustraret: quod in epistola sua Petrus indicat his verbis: *Attendentes Prophetico sermoni, tanquam lucerna lucenti in caliginoso loco, donec Lucifer oriatur, & dies illucescat in cordibus vestris.* Illinc ergo lux in tenebris lucet: nimirum lex, quæ per interpretationem, ac sequentem, hoc est fidelem Dei servum Moysen, est præscripta. Ac superioribus quidem temporibus lux primò quædam in naturæ lege, scintillæ instar, affulserat. Quam contemplatus Enoch placuit Deo. Per quam deductus Abel perinde se Domino probavit; Per quam via cognita Noë apud Deum gratiofus extitit: Per quam credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Deinde ab hac tenui scintillà paulatim excitata lux ad lucernam in caliginoso loco lucentis splendorem excrevit. Ea quæ ipsa lux est, quæ in tenebris lucet: hoc est mandatum Dei, & animi consentaneum cum bonitate consilium: quod in fidelium pectoribus in medio caliginosæ malorum scelerumque, quæ in humano genere versantur, cogitationis illuxit; cujusmodi sunt idololatria, Dei abnegatio, cædes, adulteria, & id genus alia. Post hæc omnia magnum illud luminare prodiit, vera lux, scilicet, quæ illuminat hominem venientem in mundum. In mundo erat, & mundus eum non cognovit: in propria venit, & tò ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα τὸν κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτὸν ἐχρῆτο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. ὁ εἰς τὰ ἴδια ἐλθὼν,

Πάλιν δὲ ἐπιλαμβάνει τῆς λέξεως ταύτης, ὅτι τὸ Φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ ἐκατέλαβεν. ὅτι, φησὶ, ἐδίωκε τὸ Φῶς, ὡς τῶν πονηρῶν Ἀρχόντων, διωκόντων, καὶ πόλεμῶν τὴν θεότητα. εἰ δὲ πολέμῳ τὸ Φῶς διώκεται, ὑποδίσκοιτο, ἄρα δυνατώτερόν ἐστι τῆς φωτὸς τὸ σκότος. ἐπεὶ δὲ ἀποδιδράσκει ἀπὸ τοῦ σκότους, καὶ ἔχ' ὑφίσταται τὴν ἀνταρρῶν, διὰ τὸ δυνατώτερον σκότος. ἀλλ' ἔχ' ἔτι ἔχ' ἔτι. καὶ τὸ Φῶς φάσκει ἀπέμωσθεν τοῦ σκότους, ἀλλὰ τὸ Φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ ἐκατέλαβεν. εἰ δὲ σκοτία ἐκατέλαβε τὸ Φῶς, πολὺ ἔτι διαλλάττει παρὰ τὸν νῦν Μάνη, τὸ λέγοντος ὅτι ἐμόνον κατείληφεν, ἀλλὰ καὶ πανοπλίαν παρ' αὐτοῦ ἀφῆρασε. πῶς τοίνυν παρ' αὐτοῦ καλαγέλλομενον ἤρακεναι πανοπλίαν ἐδ' ὅπως κατέλαβε τὸ Φῶς; πῶς δὲ Φῶς διωκόμενον αὐτοῦ παρῆκεν φαίνει ἐν τῇ σκοτίᾳ; ἀλλ' ἐπεὶ δὲ ἐσκοτισμένη ἦσαν αἱ διάνοιαι τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν θόλωσιν τῆς ἀμαρτίας, ἀπέστρεψεν ὁ Θεὸς πρῶτον τὸν νόμον, φωτίζων ὡς ἐν λύχνῳ φάσμα φαίνοντι. ὡς φησὶ Πέτρος ἐν τῇ ἐπιστολῇ. πρῶτον ἐχόντες τῷ Περσῶν λόγῳ, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ὡς φασφόρος ἀνακλείει, καὶ ἡμέρα καταγάσῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἐκεῖθεν γὰρ τὸ Φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει ὁ νόμος. ὁ δὲ ἐν χειρὶ μεσίτης, διὰ τὸ πιστὸν θεράποντος τοῦ Θεοῦ Μαυσέως. διὰ τὸ ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῶν ἀνέκαθεν πρῶτον ἦν τὸ Φῶς φαίνον, ὡς περ σπινθήρ ἐν τῷ νόμῳ τῷ καὶ φύσιν, ὃ θεασάμενος Ἐνώχ ἀνέρεσησε τῷ Κυρίῳ. δι' ὃ καὶ τοδηγμένον ὁ Ἀβελ, εὐηρέσησε τῷ Κυρίῳ, δι' ὃ εὗρε Νῶε χάριν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ κατανόησας τὴν ὁδόν. δι' ὃ Ἀβραὰμ ἐπιστάτης τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. εἴτα παρελθὼν τὸ Φῶς ἀπὸ σπινθήρος εἰς τὸν πῦρ, πρὸς τὸ φαίνοντι λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ. τὸ Φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀγαθότητα διάνοια, φωτίζουσα ἐν καρδίαις πιστῶν, ἀναμέσον τῆς τεθολομένης διανοίας τῶν ἐν τοῖς ἀνθρώποις γεγονότων φάουλων καὶ κακῶν πραγμάτων, εἰδωλολατρίας τε καὶ ἐπαρνησιθείας, φόνων τε, καὶ μοιχείας, καὶ ἄλλων. ὅτι δὲ ἦλθεν ὁ μέγας Φωστὴρ, τὸ Φῶς ἀνθρώπων ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτὸν ἐχρῆτο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. ὁ εἰς τὰ ἴδια ἐλθὼν,

καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν ἔπαρέλαβον. ὅσοι ὃ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεῶ ἡγέσθαι. καὶ ὁρᾷς τὸ τοῦ Φῶς ἐν ποίᾳ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ποία σκοτία αὐτὸ ἔκατέλαβεν; ὅτι τὸ ἀγαθὸν αἰεὶ ὡς Θεὸς πεμπόμενον τῇ διανοίᾳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ φωτίζον ἐν τῷ κόσμῳ, ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἐκκλήται.

Τὸ ὅμοιον ὃ πάλιν ἐπιλαμβάνεται ὁ αὐτὸς Μάνης ἀπὸ τῶν τὸν Σωτῆρα εἰρηκέναι ὁμοίᾳ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν ἐσθλῶν ἀνθρώπων οἰκοδεσπότῃ, ὅς ἔσπειρε τὸν ἀγρὸν ὡς καλὸν σπέρμα. καὶ καθιδύοντων τῶν ἀνθρώπων, ἐχθρὸς ἀνθρώπων ἦλθε, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια. εἰτα λέγουσιν αὐτῷ οἱ δούλοι αὐτοῦ, ἐχθρὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ ἀγρῷ; ὃ ὃ ἔφη, ναί. πόθεν ἐν τῷ ζιζάνιᾳ; ὃ δὲ ἀποκρινάμενος εἰπεν, ἐχθρὸς ἀνθρώπων τὸ τοῦτο ἐποίησεν. οἱ ὃ δούλοι πρὸς αὐτὸν εἶπον, θέλεις ἐν ἀπελθόντες ἐκρίζωσωμεν τὰ ζιζάνια; ὃ ὃ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, καὶ μήπως ἐκρίζυντες τὰ ζιζάνια, ἐκρίζωσιν καὶ τὸν σῖτον. ἀλλ' ἄφετε ἕως καρπῶς ὃ θέρισμα, καὶ ἐρῶ τοῖς θερισαῖς, συλλέξατε τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε δεσμάς, τὸν δὲ σῖτον ἀπὸ θεοῦ ἐν τῇ ἀποθήκῃ, καὶ ἐτοιμάσατε τὰ ζιζάνια εἰς τὸ κα-
C
τακαῆσαι πυρὶ ἀσβεσῶ. τῶν δὲ Μαθητῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς οἰκίας λεγόντων, εἰπέ ἡμῖν τὴν ὡρα-
B
βολὴν τῶν ζιζανίων, ὃ δὲ ἐπιλύει, * καὶ ἔκρινε, ἵνα μὴ συγχωρήσῃ τῷ ἀπατεῶνι καὶ τῆς ἀληθείας λαβὴν ἔχειν. ἀποκρίνας ἐν σαφὶς ὁ Κύριος, καὶ λέγει· ὁ τὸ καλὸν σπέρμα σπείρας, ἐστὶν ὁ Θεός. ὃ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος, τὰ ζιζάνια εἰσὶν οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι, ὁ ἐχθρὸς ἀνθρώπων ἐστὶν ὁ Διάβολος, οἱ θερισαὶ εἰσὶν οἱ Ἀγγελοι, ὁ θέρισμός ἐστιν ἡ σωτέλεια τῶ αἰῶνος, ὃ σῖτος ἐστὶν οἱ καλοὶ ἄνθρωποι, ὅτε ὡρα γέλλῃ ὁ Κύριος ὅδ' Ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συναγάσῃ τὸν ἀμαρτωλὸν ἀπὸ τῆς αὐτῆς βασιλείας, καὶ ὡρα διδάσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ καῆσαι. καὶ θεωρεῖτε ὑμεῖς τὴν ἀληθείαν ὅτι αὐτὰ ἀβέβη-
L
ται λέγειν, καθ' ἑαυτὸν ὡρα δάλλειν. ἔτι ὁ ἀνακαινιστὴς ἡμῶν, ἀντὶ τῶν ὡρῶν Ἰαννῆν καὶ Ἰαμβροῆν. αὐτὸς μὲν ὡρα ἀρνείται τὸν κόσμον ὡς Θεὸς εἶναι. ὡς δὲ ὁ Σωτὴρ τὸν κόσμον ἔφη εἶναι τὸν ἀγρὸν. τὸν δὲ οἰκοδεσπότην καὶ κύριον ὡς ἀγρῶ, τὰ ἐστὶν ὡρῶν Πατέρα, καὶ ἑαυτὸν ἐσπαρμένον τὸ καλὸν σπέρμα, καὶ ἔτε διέλεψε ψυχὰς ἀπὸ σωμάτων, ἢ σώματα ἀπὸ ψυχῶν, ἀλλὰ ὃ μὲν ἐχθρὸν ἄνθρωπον ἔφη ἐσπαρμένον τὰ ζιζάνια, αἱ εἰσὶν οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι ἀνθρώ-
LII iiij

Asui cum non receperunt. Quotquot au-
tem receperunt illum, dedit eis potestatem chæi.
filios Dei fieri. Videsne quibus in tene-
bris lux ista resplendeat? aut quam illam
tenebra non comprehenderunt? Nimirum
quod à Deo bonum mentibus humanis
immittitur, & in mundo lucet, à peccato
minimè superatur,

LXV. Sed ad illam Salvatoris vocem
Manichæus adhærescit, cum ille dixit:
Simile est regnum cælorum homini patri
familias qui seminavit in agro suo bonum
semen. Cum autem dormirent homines,
inimicus homo venit, & seminavit zizania.
Tum sic ei servi locuti sunt: Nonne bonum
semen seminasti in agro? Ego verò semina-
vi, respondit. Unde igitur zizania? Ini-
micus, inquit, homo hoc fecit. Cui servi:
vis, inquirunt, cernis, & extirpemus zi-
zania? Quibus ille dixit: Non: ne forte
extirpantes zizania, unâ & triticum ex-
tirpetis: Sed finite usque ad tempus messis:
& dicam messoribus: colligite zizania, &
ligate ea in fasciculos: triticum autem re-
condite in horreo, & preparate zizania
ad comburendum igni inextinguibili: Disci-
pulis verò domi ita rogantibus. Dic no-
bis parabolam zizaniorum: explicavit ille,
ne ullam inpostori oppugnandæ verita-
tis occasionem relinqueret. Quare per-
spiciuè Dominus ita respondet: Qui bo-
num, inquit, semen seminavit, DEUS est:
ager est mundus: zizania mali homines
sunt: inimicus homo est Diabolus: messo-
res Angeli: messis ipsa, consummatio sæcu-
li: triticum porro viri boni. Cum igitur
Dominus Angelis suis præceperit, hi
collectos in unum peccatores, ac Regno
cælorum exclusos concremandos tradent.
Animadvertite quæso, quotquot estis veri-
tatis filii, quæcunque novus ille Jannes,
ac Jambre dicere aggreditur, contra se-
ipsum proferre. Etenim cum ille mun-
dum ad Deum spectare neget, contra Sal-
vator hoc loco & agrum esse mundum
interpretatur, & patrem familias, agrique
dominum patrem suum appellat, qui bo-
num illud semen profeminaverit. Ne-
que verò aut à corporibus animas, aut ab
animabus corpora separavit: sed inimi-
cum hominem zizania censuisse narrat,
hoc est depravatos homines: nec homi-

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

nes ipsos seorsim de corporibus accepit, sed malos homines conjunctim appellat. Ita bonum semen è contrario pater familiæ in agro suo feminat, bonos videlicet homines, non horum duntaxat animas: sed bonos, inquam, corpore animâque constantes. Quocirca tam Deus bonum in hominibus doctrina suâ, quàm Diabolus mala iisdem in hominibus improbitate sua conferit. Quancumque verò nos in partem vertamus, radicem pravitatis nullam reperiemus, sed ea solum opera, quæ à nobis perpetrantur. Ac ne zizaniorum quidem satus illius causa Diabolus est, statim enim illud additur: *Cum dormirent homines.* Non dixit, cum dormiret paterfamilias. Dum enim intermissis bonis operibus dormimus: dum officia justitiæ negligimus: dum ad exequenda Dei mandata vigili experrectoque animo non sumus, tunc in nobis peccata profeminantur. Videsne præterea ut in hac Parabolâ messores ad concremandum fasciculos componant? Dic sodes ô Manichæ! vinciuntur illic animæ, an cum anima corpora comburuntur, an solæ duntaxat animæ? Non enim poterit tua illa de animorum purgatione stare sententia, cum ad supplicium ac iudicium tradentur. Sed de his hæcenus: sunt enim veritatis verba sapientibus haud obscura.

LXVI. Aliud quoque testimonium profert sacris è litteris depromptum, cuius sensum cum ignoret penitus, salutaris doctrinæ vim alienâ interpretatione detorquet; eo igitur quod à Domino dictum *Joan. 14. 30.* est abutitur. *Venit princeps mundi huius & in me suum vibil invenit.* Tum illud *2. Cor. 4.* Apostoli: *Deus huius sæculi excæcavit cogitationes infidelium, ut non intuerentur lucem Evangelii gloriæ.* Videamus igitur, num *Princeps ille mundi*, de quo Dominus *Joan. 14. 32.* loquitur in infima detrudetur? Si enim, inquit, *exaltatus fuero, omnes traham ad meipsum.* Quem igitur mundi Principem appellat? Si Diabolum: cur Johannes in Evangelio de Salvatore dicit: *In propria venit?* Videmus enim duas illas inter se sententias esse contrarias, cum & Apostolus dicit: *Totus mundus in maligno positus* *Joan. 5. 19.* est: & alibi scriptum sit: *In mundo Salvator erat.* Fierine potest ambo ut illic simul resideant? Nam si *mundus in maligno totus est positus*, quis in eo Salvatore locus erit, ut

Απὸ δὲ λέγει σώματα καὶ ἰδίαν, ἀλλὰ οὐκ εἶπε πονηρὰς ἀνθρώπους. πάλιν δὲ ὡσαύτως τὸ ἀγαθὸν σπέρμα ὁ οἰκοδεσπότης ἔσπειρεν ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ, οὗ ἀγαθὰς φησι ἀνθρώπους. καὶ ἔκ εἶπε τὰς τέτων ψυχὰς, ἀλλ' ἀγαθὰς σὺν σώματι καὶ ψυχῇ. ἀρετὰ γὰρ διὰ τῆς διδασκαλίας ὁ Θεὸς σπείρει τὸ ἀγαθὸν ἐν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ διὰ τῆς κακομηχανίας ὁ Διάβολος ὑποσπείρει τὰ πονηρὰ ἔργα ἐν τοῖς ἀνθρώποις. ἐνθεν δὲ καὶ ἐνθεν, ὅτι ῥίζαν διζήσομεν κακίας, ἀλλ' ἔργα δὲ ἡμῶν ὑπὸ πτελέμενα. καὶ ὁ δὲ ὅλως ὁ Διάβολος αἰτίος ἐστὶ τῶν ἑσπαρμένων ζιζανίων. διθὺς γὰρ φράζει λέγων, ἐν τῷ καθεύδειν τὰς ἀνθρώπους, καὶ ἔκ εἶπεν ἐν τῷ καθεύδειν τὸν οἰκοδεσπότην. ὅταν γὰρ ἡμεῖς ἀποκοιμηθῶμεν ἀπὸ ἀγαθῶν ἔργων, ὅταν ἀμελήσωμεν τῆς δικαιοσύνης, ὅταν τὸν νῦν μὴ ἐγγήγορον ποιήσωμεν πρὸς τὴν ἑξ ἑντολήν, τότε σπειρόμεθα τὰ ἀμαρτήματα. ὁρᾷς ὅτι οἱ θείους ἐτοιμάζουσι τὰς δεσμάς εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον; λέγε μοι ὦ Μάνη, ψυχὰς ἐκεῖ δεσμεύουσιν, ἢ σώματα σὺν ψυχῇ καίουσιν, ἢ καὶ τὰς ψυχὰς; ἐκέτι γὰρ σαθήσεται ὁ περὶ καθαρισμῶν τῶν ψυχῶν λόγος, ὅποτε εἰς ἡμετέραν καὶ κρίσιν ὡς ἀποδοθήσονται. ἀλλὰ ἀρκέσει περὶ τούτων ἕως τῶν ἐνταῦθα. τοῖς γὰρ σωθετοῖς φαίνεται ἡ ἀλήθεια τῆς ἀληθείας.

Επιλαμβάνεται πάλιν ἐτέρῃ ρητῇ, εἰς μέσον φέρων, καὶ μὴ νοῶν τὰ ἐν αὐτῇ ἐκείμην, ἐτέρως παρερμηνεύει τῆς σωτηριώδους διδασκαλίας τὴν δύναμιν, διὰ τὸ εἰρηκέναι τὸν Σωτῆρα, ὅτι ἔρχεται ὁ Ἀρχὼν ἑξ οὐρα καὶ τὸν κόσμον ἵστα, καὶ ἐν ἐμοὶ ὁ δὲ τῶν αὐτῶν εὐρίσκει. καὶ πάλιν ὡς τῷ Ἀποστόλῳ, ὅτι ὁ Θεὸς ἵστα αἰῶνα ἑξ οὐρα καὶ τὸν νοῦν τῶν ἀπίστων, πρὸς τὸ μὴ καταλύσαι τὸν φωτισμὸν ἵστα Εὐαγγελίᾳ τῆς δόξης. ἰδὼμεν τοίνυν, εἰ Ἀρχὼν ἵστα κόσμον τέτταρτον περὶ ὁ Κύριος λέγει, βλεψήσεται κάτω. εἰ δὲ ἐγὼ ὑψωθῶ, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τίνα λέγει Ἀρχὼν τὸν κόσμον τέτταρτον. καὶ εἰ μὲν τὸν Διάβολον λέγει, πῶς ὁ Ἰωάννης ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περὶ τῶν Σωτῆρων λέγει, ὅτι εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν; ὁρᾷμεν γὰρ ἵστα δύο λέξεις ταύτας ἀντιθέτως πρὸς ἀλλήλας. ὁ Ἀπόστολος γὰρ φησι, ὅλος ὁ κόσμος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἦν ὁ Σωτὴρ. πῶς ἄρα οἱ ἀμώτεροι χωρηθήσονται; εἰ ὅλως ὁ κόσμος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται, πῶς τότε τῷ Σωτῆρι ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι;

Cor. 4.
2. Cor. 4.
2. Cor. 4.

εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ κόσμῳ. καὶ εἰ ἴδια τυγχά-
 νει τῶ ἡσ τῶ Θεῷ τὰ τῶ κόσμῳ, ποῖ[Ⓢ] Ἀρχῶν
 κυριδεῖ τῷ τῶ Θεῷ ἰδίῳ; εἰ ὁ σὺ εἰν ἴδια
 τῶ ἡσ τῶ Θεῷ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ποῖ[Ⓢ] Ἀρ-
 χῶν τῶ κόσμῳ συνεχώρει ἴδια εἶναι τῶ Σω-
 τῆ[Ⓢ] ἰὰ ἐν τῷ κόσμῳ; καὶ εἰ τῶ ἡσ τῶ Θεῷ τυ-
 χάνει ὁ κόσμ[Ⓢ], πῶς συνεχώρει Ἀρχοντι
 τὸν ἰδίον κόσμον κατέχειν; εἰσὶ δὲ πάντες οἱ
 λόγοι τῆς * ἀληθείας γραφῆς ἐν σοφίᾳ εἰ-
 ρημένοι, καθὼς αὐτὸς ὁ Κύρι[Ⓢ] λέγει. ἦλθεν
 Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης μὴ ἐσθίων, μήτε
 πίνων, καὶ λέγασσι δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν ὁ Υἱὸς
 τῶ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγασιν ἰδὲ
 ἄνθρωπος φαγ[Ⓢ] καὶ οἰνοπότης, φίλ[Ⓢ] τε-
 λωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία
 διὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. πῶς δὲ ἡ σοφία ἐδι-
 καιώθη διὰ τῶν τέκνων αὐτῆς; ἀλλὰ τῶν συν-
 ιόντων τὰ τῆς σοφίας ῥήματα, ὡς λέγει, καὶ
 ἐν τῷ Περὶ Φήτῃ, τίς σωτὴρ καὶ σωθήσεται ταῦτα;
 ὅτι δι' αἰσθῆσιν ὁδοὶ Κυρίου, καὶ ὁ λόγ[Ⓢ] σοφίας,
 καὶ γνώσεσθαι ταῦτα; ἀσεβεῖς δὲ ἀδοκίμαστοι ἐν
 αὐταῖς.

Ἡσθένησε γὰρ καὶ ἡσέβησεν ὡς ἀληθῶς μὲν
 τῶν ἀσεβῶν, ἐν τοῖς θεοῖς καὶ ἐπερανίοις λό-
 γοις. ὁ Σωτὴρ γὰρ ἔλεγε τοῦ μικροῦ, ἐθεώρην
 τὸν Σατανᾶν ὡς ἀσραπὴν πεσόντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
 καὶ ὡς πάλιν, ὁ Ἀρχὼν τῶ κόσμῳ τέτταρτος
 θήσεται κάτω. καὶ εἰ περὶ τῶ Σατανᾶ ἡσ ὁ λό-
 γ[Ⓢ] τῶ ἡσ πεπρωκότ[Ⓢ], τίς ἡσ χρεία πάλιν
 βάλλεσθαι κάτω; ἀλλὰ πάντως ἐρεῖς εἰς τὴν
 Αἰδοσον. πῶς ἐν ἐμελλεν ὑψοῦσθαι ὁ Κύρι[Ⓢ]; εἰ
 μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς Αἰδοσον ἐμελλεν ὑψοῦσθαι, τὸ
 ὁμοίον τῷ ὁμοίῳ παρεκτεινόμενον τὰ ἰσόρροπα
 τῆς Φεράσεως ἀπεργάζεται. τότε δὲ ἐν τῇ γῇ
 ὑψώθη; ἔλεγε γὰρ περὶ τῶ ὑψώμα[Ⓢ] ἰδὲ σαυ-
 ρῆ, καὶ περὶ τῶ εἰς οὐρανὸν ἀνιέναι, ἵνα πάντα
 ἀνελεύσῃ πρὸς ἑαυτὸν. καὶ τίνι λόγῳ ἄνω τυ-
 χάνων ἐκαθείλκυσεν, ἀλλ' ἰπὶ τῆς γῆς ἐλή-
 λυθεν; ἔδει γὰρ αὐτὸν ἐλθεῖν, καὶ τὸ εἰδ[Ⓢ] ἰδὼν
 ἀνθρώπων εἰς ἑαυτὸν ἀναδέξασθαι, ἵνα πρῶτον
 αὐτὸ τὸ σκεῦος τὸ ἅγιον, ὃ ἀπὸ Μαρίας εἰληφεν,
 ἀναπλάσας ἑαυτῷ τῷ ἁγίον σῶμα, Θεὸς ἄ-
 νωθεν λόγ[Ⓢ] ἐλθὼν ἐκ κόλπων πατρῶων, ἵνα
 ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι [ὑψώσῃ ἐν αὐτῷ] ὑψώθῃς
 τῶ ὁμοίῳ ἐλεύσῃ πρὸς ἑαυτὸν. τίς δὲ εἰσὶν ὁ
 Ἀρχὼν τῶ κόσμῳ τέτταρτος; ἀλλὰ ὡς λέγει, πᾶς
 ὁ κόσμ[Ⓢ] ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται, σὺ οὐρανὸν
 λέγων, ἐτ' γῆν, καὶ ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ φυτὰ,

A in mundo esse dicatur? Rursum si quæ in Mani-
 mundo sunt ad filii Dei peculium perti-
 nent; quis ille princeps Dei rebus domi-
 natur? Quod si propria Filii Dei illa ipsa
 non sunt, quisnam mundi princeps, ea
 quæ in mundo sunt, propria Salvatoris esse
 patiatur? Contra verò, si mundus ad Fi-
 lium Dei pertinet, cur ab illo principe
 mundum suum usurpari permittit? Enim-
 vero expellæ omnes in scripturâ veritatis
 voces summâ cum sapientiâ pronunciatæ
 sunt; quò illud Domini pertinet: *Venit Manus. 19.*
Jobannes iustitiæ viam tenens, non man-
ducans, neque bibens, & dicunt; Demo-
nium habet. Venit filius hominis mandu-
cans & bibens, & dicunt; Ecce homo vorax,
& vini potator, amicus publicanorum &
peccatorum: & justificata est sapientia à
filiiis suis. Quomodo illud intelligendum
est, sapientiam à filiis esse justificatam, nisi
ab his qui sapientiæ voces intelligunt?
 Unde & apud Prophetam dicit: *Qui se- Ofc. 14. 10.*
piens, & intelliget hac; quoniam recte
via Domini, & sermo sapientiæ: & cogno-
scet hac? Impii verò infirmabuntur in illis.

LXVII. Planè enim cum impiis in
 divinis ac cœlestibus oraculis imbecillis
 atque impius redditus esse memoratur.
 Nam Salvator paulo ante dixerat. *Vide Luc. 10. 18.*
bam Satanam quasi fulgur de cœlo caden-
tem. Hoc verò loco: Princeps mundi bu-
jus ejicietur foras. Quod si de Satana
 jam lapso loqueretur, quid illum denuo
 præcipitari attinet? Ergo in Abyssum de-
 jiciendum fuisse dixeris. Cæterum ubi-
 nam exaltandus erat Dominus? Si ex A-
 bysso in sublime fuit attollendus: similis
 locus cum simili comparatus eandem sen-
 tentiæ vim efficit. Quidonam enim est
 exaltatus in terrâ? Quare de crucis exal-
 tatione, deque sua in cœlum conscensio-
 ne loquebatur, ut ad se ipsum omnes at-
 traheret. Quænam deinde ratio est, cur
 non in cœlo manens inde pertraxit; sed
 ad terram usque descendit? Oportebat ni-
 mirum venire ipsum, atque hominis figu-
 ram suscipere: ut imprimis vas illud san-
 ctum, quod de Maria Virgine sumpsit,
 sanctum videlicet sibi corpus effingens,
 ac DEUS Verbum de cœlo, deque paterno
 sinu descendens, suum illud corpus at-
 tolleret. Tum ubi esset ipse sublatus, sui
 ad sese similes attraheret. Sed quisnam
 est hujus ille mundi Princeps? Imprimis *Jo. 1. 10.*
cum ait: Totus mundus in maligno posi-
tus est, non cœlum, non terram, non
Solem, aut Lunam intelligit, non stirpes,

ζόμενα ἔχων. καὶ εἰ ὅλος ἐκ ἐναντιῶται τῷ
 βελομένῳ τὰ ἴδια σώζειν, καὶ χάριν ὁμολο-
 γήσει. εἰ δὲ χάριν ὁμολογεῖ πρῶτον αὐτὸν σώ-
 ζει, ὅ οἱ σωζόμενοι. ἵνα δείξῃ ἐπ' αὐτὸν σωζό-
 μενον τὴν ἀπὸ ἀγαθότητα. καὶ ὅτι μικρὰς
 μᾶλλον βέλεται σώζειν, καὶ εἰς τὸν ἀναγ-
 καῖον, ἐξ ὧν οἱ σωζόμενοι γεγόνασιν. ἢ ἄλ-
 λως πάλιν, εἰ μὲν βέλεται αὐτὸν μὴ σώζειν,
 ὅτι δὲ ὑπὸ αὐτῷ σώζει, ἄρα ὁ τέλειον ἀπερ-
 γάζεται, ὅδε δύναται τὸ ἀγαθὸν ἐργάσατο
 ἐν τελειότητι. εἰ δὲ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν φύσεως
 μὴ σωζομένης, αὐτὸν μὲν ἀδυνάτως ἔχει σώ-
 ζειν. ὅτι δὲ ὑπὸ αὐτῷ γεγνημένους σώζει, B
 πολλῶν μᾶλλον οἱ ἐξ αὐτῷ γεγνημένοι, σα-
 θρότεροι αὐτῷ ὑπάρχουσι, καὶ ἀδυνάτως
 ἔχουσι πρὸς σωτηρίαν. καὶ ἄλλως δὲ, εἰ μὲν
 ἰδιά τινα μὴ ἔχων σώζειν, εἰς τὰ ἀλλότρια
 ἤλθεν Ἰπιδείξεως χάριν, τὴν αὐτῷ βοήθειαν
 δεῖξαι, πολλὴ ἢ ὁπορία, ἢ μὴ δυναμένη ἰδία
 σώζειν, καὶ εἰς τὰ ἀλλότρια Ἰπιδήμῃσα, ὅ-
 πως ἐνδείξεται τὸ ἔργον, ὃ ἐν τοῖς ἰδίοις ἀδυ-
 νάτως ἔχεν Ἰπιδείξεσθαι. καὶ ἤδη διέπεσεν ὁ
 περὶ τῶ Σωτῆρος καὶ τῶ Ἀρχοντος τῶ Αἰῶ-
 νος τῶ τῶ Μάνη εἰρημένος λόγος, καὶ
 ἐς τὴν ὄντι ὁ Θεὸς τῶ αἰῶνος τῶ τῶ, ὁ
 Θεὸς παρηλλαγμένος πρὸς τὸν ὄντα ἄλ- C
 λως, ὅδε ἐνυπόστατος Θεὸς ἄλλος, μὴ ἴσῳι-
 το. Θεὸς γὰρ ὁ πάντων δεσπότης, ὁ τὸν κό-
 σμον ποιήσας, εἰς ἐς Θεὸς, ὁ Πατὴρ τῶ Κυ-
 ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁδέποτε διαλείπει.

Περὶ δὲ ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὃν ἡρέτι-
 σαν τὸν Θεὸν ἐαυτῶν εἶναι οἱ ἄπιστοι, ὁ μόν-
 ον λέγῳ ἓνα Θεὸν εἶναι τῶ αἰῶνος τῶ τῶ,
 μὴ ἴσῳιτο, ἀλλὰ καὶ πολλὰς, οἷς ἐαυτοῦ ὑ-
 πέταξαν οἱ ἄπιστοι, καὶ ἐτυφλώθησαν τὴν
 διάνοιαν. ὡς καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ λέγει, ὃν ὁ
 Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ ἀσχύρῃ
 αὐτῶν. καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὁ
 δύνασθε δυσὶ κυρίοις δουλεύειν Φησὶ. εἴτα
 μετὰ πολλὰ, ἵνα δείξῃ τίνες εἰσὶν οἱ δύο
 κύριοι, Φησὶ, ὁ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν, καὶ
 Μαρωνῇ. ἄρα ὃν ὁ Θεὸς Θεός, καὶ Μαρωνῆς
 Θεὸς τῶ κόσμου. διὰ γὰρ τῶ Μαρωνῆ
 καὶ τῆς κοιλίας τῶν δύο τῶν ἢ πλείστη
 φύσις τῶν ἀνθρώπων τυφλώται δελεαζο-
 μένη, ὅτι ὑπὸ Θεῷ λαβῆσα τὴν πρό-
 φασιν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἰδίας κακομηχα-
 νίας, ὡς ἕκαστος ὁρεγόμενος ἐπὶ τῇ ἀπι-

A libenter videt, quas etiam in lucro nu-
 merat, cum ab eo, qui præclare servare po-
 test, salvas & incolumes acceperit. Præ-
 terea si eidem illi, qui servare res ipsius
 cupiat, nequaquam adversatur, habebit ei
 qui servat gratiam: proindeque is primum
 illum servabit, ad quem qui servantur atti-
 nent, ut in eo liberando bonitatis suæ spe-
 cimen præbeat. Non enim, puto, solos
 eripere tenues volet, præcipuo illo reli-
 cto, à quo hi qui servantur propagati sunt.
 Deinde si cum alios liberet, liberare ni-
 hilominus nolit illum, imperfectum quid-
 dam est, quod molitur, nec absolutum bo-
 num præstare posse videtur. Jam verò si,
 quod ejusmodi naturæ non sit, quæ ser-
 vari possit, salutem huic asserere nequeat,
 quam ab eo genitis impertitur; sanè qui
 ab illo orti sunt longè deteriores esse de-
 bent, ut ne salutem quidem adipisci ipsi
 possint. Ad hæc si cum nullam priva-
 tam possessionem habeat, quam vindicet,
 ad alienam accessit, ut seipsum, & opem
 ostentaret suam, perplexum quiddam &
 implicatum efficitur, ut quæ virtus res
 suas servare nequeat, ad alienas se conse-
 rat: ut illud in iis præstet, quod in pro-
 priis exercere non potuit. Hoc igitur mo-
 dō omnis illa de Salvatore ac sæculi
 hujus Principe Manichæi sententia. Ac
 si quod res est fateri volumus, istius sæculi
 Deus, non alius est, à vero Deo diversus,
 nec ulla substantiâ præditus alius. Si qui-
 dem Dominus omnium Deus, ac mundi
 conditor Deus unus est, Pater Domini nostri
 Jesu Christi, qui nunquam esse desinet.

LXIX. Quem verò commemorat A-
 postolus, ultroque ab infidelibus adopta-
 tum adscitumque narrat, non unum illum,
 solumque sæculi hujus esse Deum dico:
 sed plures, quibus se infideles subjecerint,
 & animis occæcati sint. Quem admo-
 dum alio loco dicit: *Quorum DEUS ven-*
ter est, & gloria in confusione ipsorum.
 Item in Evangelio Dominus: *Non pote-*
stis duobus dominis servire. Deinde mil-
 tis interjectis, ut quoniam duo illi Domini
 essent ostenderet: *Non potestis, inquit,*
servire Deo, & Mammonæ. Quamob-
 rem & DEUS verè DEUS est, & Mam-
 monas hujus mundi Deus. Nam
 amborum, hoc est Mammonæ ac ven-
 tris illecebra pellecta maxima pars mor-
 talium excæcatur. Cujus quidem cul-
 pam Deus minimè sustinet: sed privata
 illorum improbitas; pro eo ac quisque cu-
 piditate ductus per infidelitatem subje-

Manichæi. Hæresis LXVI. 7. Tim. 6. 10. 1. Cor. 6. 13. Esca ventri & venter escis. Deus autem & hunc & illas destruet. Qvibus verbis ventris cupiditates ille detestatus est. Deus itaque 2. Cor. 4. 4. sæculi hujus excæcavit mentes infidelium. Qvò illud pertinet, qvò in Evangelio legimus, primum illum & alterum dixisse Scribam, Quid faciendo vitam æternam consequar? Honora, inquit, patrem & matrem, sicut scriptum est. Non enim aliena legiserant ab eo mandata; perindeque Dominus illius observatione vitæ cælestis hæreditatem obtineri docuit. Subjecit ad hæc juvenis. Hæc omnia servavi ab adolescentia mea. Qvò audito Christus gavisus est: ut ostenderet à divinitate sua nequaquam præcepta legis abhorrere. Cum enim gavisus esse dicitur, veteris Testamenti cum novo consensionem ac concordiam adstruxit. Instante verò adolescente, Mat. 18. 22. & qvò adhuc mihi deest? interrogante, Dominus respondit: Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus, & sume crucem tuam: & sequere me; & habebis thesaurum in cælo. At ille tristis abiit: erat enim admodum dives. Sub hæc Dominus: Facilius est, inquit, camelum per foramen acus ingredi, qvàm divitem in regnum cælorum. Ideo enim ingredi nequeunt, qvòd à Deo sæculi hujus occæcati fuerint, & Mammonam pro Deo habere instituerint, ac se denique sæculi Deo sponte, hoc est avaritiæ, subjecerint. Ad qvòd illud Luc. 12. 1. Salvatoris spectat. Attendite à fermento Phariseorum, qvòd est: hypocrisis. Alio verò loco; qvòd est avaritia. Cujus ut fructum opusque significaret, duces, inquit, cæci sunt. Cæcus autem cæcum si ducat, Mat. 18. 14. ambo in foveam cadent. Qvòd videlicet sua illos excæcarit avaritia, qvì est hujus sæculi DEUS: neque ob eam cecitatem in eorum cordibus Evangelicus ille splendor illuxerit. Atque hæc ipsa pecuniæ cupiditas, non modò Judam excæcavit, sed & Ananiæ necem attulit, & plerosque alios extinxit. Hic est inquam hujus sæculi DEUS, qvem pro DEO sibi adoptantes homines, cum ei honorando studuissent, Dominum contempserunt: qvòd his ipse verbis indicat: Unum amplectetur, alterum contem-

ptum se omnibus obnoxiumque tradiderit. Hinc illud Apostoli dictum; Radix malorum omnium est avaritia. Hinc præsumptam illam ac depravatam fallorum Deorum opinionem execratur his verbis: Ασία έαυτὸν πωραδίδωσιν υποχείριον πάντων ὁθεν καὶ ὁ Απόστολος λέγει, ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶ ἡ φιλαργυρία. καὶ διὰ τῆτο ἐπαρᾶται κακῇ περιλήψει θεοποιίας λέγων, τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν, ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσῃ, ἐπαρώμην γαστρός Ἰππιδυμίας. ὁ Θεὸς τοίνυν τῶ αἰῶνι τῶ τῶ ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων ὡς καὶ ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ εὐρίσκεται ὁ γαμματῶς πῶτ καὶ δευτέρῳ λέγων· τί ποιήσας ζῶν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ, ἔφη· τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα κατὰ τὸ γεγραμμένον. εἰ γὰρ ἦν ἀλλότρια τὰ τῶ νόμῳ. ὡσαύτως ὁ Κύριος διδάσκει ζῶνς κληρονομίας εἶναι, τὴν ὡραφυλακὴν τῶ νόμῳ. εἰτά φησι, ταῦτα πάντα ἐποίησα ἐν νεότητός μου καὶ ἀκῆσας ἐχάρην, ἵνα δείξῃ τὰς ἐντολὰς τῶ νόμῳ ὡς ἀλλοτρίας τῆς αὐτῆς θεότητος ὑπαρχούσας. διὰ τῶ εἰπεῖν ὅτι ἐχάρην, συγκατάθεσιν ἐποίησα ὁ παλαιᾶς διαθήκης πρὸς νέαν διαθήκην. ἀλλὰ φησι, τί ἐτι ὑπερῶ; καὶ φησὶ πρὸς αὐτὸν, εἰ θέλεις τέλει ἡμέας, πάλησον τὰ ὑπάρχοντά σοι, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ λάβε τὸν θάραν σου, καὶ ἀκολούθει μοι, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν θρανῶ. ὁ δὲ ἀπῆλθε λυπημένος. ἦν γὰρ πλάσι σφόδρα. εἰτά ὁ Κύριος ἔφη· εὐκοπώτερόν ἐστὶ κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ραφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλάσιον ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν θρανῶν. εἰ δυνατόν γὰρ εἰσελθεῖν, ὅτι ἐτύφλωθησαν ὑπὸ τῶ Θεῶ τῶ αἰῶνι, ἡγησάμενοι τὸν Μαμωνᾶν ἑαυτῶν Θεόν, καὶ ἑαυτὰς υποχείριους πεποιηκότες τῷ Θεῶ τῶ αἰῶνι τῶ τῶ, τῶ τῶ τῇ φυλαργυρίᾳ. ὡς λέγει· περιέχετε δὲ τῆς ζύμης τῆς φαρισαίων, ἢ τις ἐστὶν ὑποκρίσις. καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ, ἢ τις ἐστὶν φυλαργυρία. καὶ ἵνα δείξῃ ταύτης τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ τὸ ἔργον, λέγει, ὁδοῖ εἰσι τυφλοὶ. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ὁδηγῶν, ἀμφοτέρῳ εἰς βόθυνον ἐμπεσῶν. ἐπεὶ δὲ ἐτύφλωσεν αὐτὰς ἡ φυλαργυρία, ὁ Θεὸς δὲ αἰῶνος ἴδῃ, καὶ εἰ κατήγγασεν ὁ φωτισμὸς δὲ Εὐαγγελίας ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, διὰ τὸ τετυφλωθῆαι πρὸ τῇ φυλαργυρίᾳ. αὕτη γὰρ τὸν Ἰσδαν ἐτύφλωσεν, αὕτη καὶ ὁδὸν Ἀνανίαν ἀπέκτεινεν, αὕτη πολλὰς ἠφάνησεν. ἔτος ἐστὶν ὁ Θεὸς τῶ αἰῶνι τῶ τῶ. ὃν αἰρησάμενοι Θεὸν οἱ ἄνθρωποι ἐπελάβοντο τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς, καὶ κατεφρόνησαν τῶ Κυρίου, ὡς λέγει· τῶ μὲν ἐνὸς ἀνδέξετα, τῶ δὲ ἑτέρῳ κατὰ-

καταφρονήσῃ, & δύνασθε Θεῷ δευλαίειν, καὶ Μα-
μωνᾷ. καὶ ὁρᾷς ῥητῶς καὶ σαφῶς τὸ πᾶν ἔρμη-
νυόμενον; εἰδείς γὰρ ἐν ἑτέρῳ Θεῷ, καὶ ἐν ἑ-
ρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐν πᾶσι χωρίοις, ἀλλὰ εἰς
Πατέρα ἐξ ἧς τὰ πάντα, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χρι-
στός, δι' ἧς τὰ πάντα, καὶ ἐν Πνεῦμα τῷ ἁγίῳ, ἐν ᾧ
τὰ πάντα αἰεὶ ἕστα ἡ Τριάς, μία ἡ θεότης, καὶ μη-
δὲ ποτε παροδήκην λαμβάνουσα, ἕτε ἀφαιρε-
σιν ἐνδεχομένη.

Ἰωμεν δ' ἑτέρα πάλιν, καὶ τὰ δίκτυα τέ-
τα & θηρὸς καὶ ἐχθρὸς καὶ ἐκδικητὴ διασπα-
σώμεθα ἀγαπητοί, ἵπτι τὴν φράσιν τῆς ἀλη-
θείας τὰ ὑπ' αὐτῇ ξενολετταμένα φέρντες B
τοῖς βελομένοις τὰ τῆς ἀληθείας καταμα-
θεῖν, καὶ ἀποτρέπεσθαι τὸν νῦν διὰ κακοδιδά-
σκαλίας πάσης Αἰρέσεως. Ἰπταλμβάνει γὰρ
ἡ νόμος πάλιν, καὶ τῶν Προφητῶν, ἐχθρὸς ὢν τῇ
ἀληθείᾳ, καὶ τῇ ἀγίᾳ Πνεύματι, ἡ ἐν νόμῳ καὶ
ἐν Προφήταις λελαληκότος. καὶ φησι, χαλά-
σας γλώσσας, ὡς καὶ αἰεὶ, καὶ τῷ Θεῷ ποιήσαν-
τι τὰ πάντα, λαλήσαντός τε ἐν νόμῳ καὶ ἐν
Προφήταις, Πατρὸς ὁντι τῷ Κυρίῳ ὑμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστῷ, ἐξ ἧς πᾶσα πατριὰ ἐν ἑρανῷ καὶ ἐπὶ
γῆς ὀνομάζεσθαι. καὶ φησι, ἐξ αὐτῆς Ἰπθυμίας,
καὶ ἐξ αὐτῆς Φόνοι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. παρε-
κελεύετο γὰρ καὶ ἱμάτια ἀφαιρᾶσαι τῶν Αἰ-
γυπτίων, θυσίας δὲ αὐτῶν παροφείρεσθαι, καὶ τὰ
ἄλλα πάντα ὅσα παρέχῃ νόμος. Φονεύει ὁ τὸν
Φονεύοντα, ὡς μηκέτι ἀρκέσει τὸ πρῶτον Φόνον,
ἀλλὰ καὶ δεύτερον ἐργάζεσθαι, ὅτι ἔστι ἐκδικητὴ
αὐτῷ τὸν πρῶτον Φόνον, ἐμβάλλειν τε Ἰπθυ-
μίας εἰς τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ διηγέ-
μην * γυναικῶν, καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων.
ἐχέθιμῳ δὲ φησι ὀλίγα περὶ τῷ Χριστῷ παροφ-
ήτευσεν, ἵνα διὰ τῶν ὀλίγων πιστοποιήσῃ πιθα-
νολογήσας. καὶ ταῦτα ὡς τὰ ῥήματα τῷ πολυμερῶς
Μάνῃ, ἀ καὶ τῷ ἰδίῳ δεσπότη ἀθυρογλώτῳ D
φθέγγεται. κατανοήσας δὲ τις ἰδοὶ μηδὲν ἕτερον
ἐν τῷ φαινομένῳ, ἀλλ' ἡ φρενιῶντος ἔργα.
ὡς γὰρ ὁ φρενίτιν ἔχων μαχαροῖν καθ' ἑαυ-
τὸν ὀπλίζει, καὶ διὰ τὴν Ἰπταλμβάνουσαν ἑαυτὸν σάρ-
κας τέμνων, νομίζει ἐχθρὸς ἀμύνεσθαι, καὶ καὶ
οἶδεν. ἔτω καὶ ἔστι κατ' ἑαυτὸν ὀπλίζει, μὴ
νοῶν τὰς λέξεις, ὡς καθ' ἑαυτὸν ἐφέλκεται. εἰ
γὰρ ἐξ αὐτῆς ἡ Ἰπθυμία, καὶ Ἰπθυμίας ἐνεργεῖ,
πῶς ἂν καὶ κατὰ τὴν Ἰπθυμίας γράφει ὁ τῷ
Ἰπθυμίας ἐμβάλλων; ὁ λέγων μὴ Ἰπθυμίας
τὰ τῷ πλησίον, μηδὲ τὸν ἑν αὐτῷ, μηδὲ τὸ
ὑποζύγιον αὐτῷ, μηδὲ τὴν παιδικὴν αὐτῷ,

Anct. Non potestis Deo servire & Mammo-
na. Videsne quam disertè perspicuèqve chæi.
res tota declaretur? Nam nullus alter Deus
est, nec in cælo, nec in terra, nec ullis aliis
in locis, præter unum Patrem, ex quo o-
mnia; & unum Dominum Jesum Chri-
stum, per quem omnia; & unum Spiritum
sanctum, in quo omnia: quæ est sempiter-
na Trinitas, & una divinitas, cui nec acce-
dere quidpiam potest, nec decedere.

LXX. Sed jam ad alia transeamus, at-
que hujus bestie, & inimici, atque insecu-
toris laqueos discerpamus, o charissimi!
adeo ut quæ ab illo affectatâ verborum
novitate disputata sunt ad veritatis sermo-
nem transferamus, in eorum gratiam, qui
veritatis cognoscendæ desiderio tenentur,
atque ab impia Hæreseon omnium doctri-
na animum avertere. Pergit igitur le-
gem ac Prophetas perstringens homo tam
veritatis, quam Spiritus sancti, qui in lege
ac Prophetis locutus est, inimicus; atque
adversus omnium conditorem Deum, qui
in lege ac Prophetis locutus est, eundem-
que Domini nostri Jesu Christi patrem, ex
quo omnis paternitas in cælo & in terra
nominatur, laxata effrænata lingvæ petu-
lantia omnis illum cupiditatis autorem,
ac cædium, reliquorumque facinorum

extitisse docet; quippe qui & vestes A-
gyptiis eripere jussit, & cum sacrificia si-
bimet offerre; tum quæcunque alia Legis
præscripto mandantur. Quin & homi-
cidam interficere, neque priori eade con-
tentos alteram, quasi ad priorem vindic-
andam, perpetrare. Tum verò cupidi-
tates hominum animis injicit, ac de mu-
lieribus, cæterisque ejus generis disputat.
Callidè verò, inquit, de Christo pauca
prædixit, uti paucis illis quæsito sibi colo-
re fidem faceret. Hæ sunt remerarii ho-
minis voces, quas in Dominum suum pro-
caciter effudit. Quas si quis diligentius
considerarit, nihil in his aliud præterquam
phrenetici hominis facta apparere co-
gnoscet. Ut enim phrenitide laborans,
si gladium nactus fuerit, contra seipsum
armatur, ac præ amentia suas ipse carnes
concidens ulcisci se hostes existimat, &
quid agat ignorat: Sic iste in seipsum
arma convertit, dum voces illas, quas
contra se profert, non intelligit. Ete-
nim si cupiditatis author ille veteris Te-
stamenti Deus est, ac quæ sunt cupidi-
tatis propria molitur, cur ubique cupidi-
tatem proferibit? qui quidem istud præcepe-
rit: Non concupisces res proximi tui, ne-
que bovem, neque jumentum, nec ancillam,

Min m

Mani-
chæi.
Hæresis
I. XVI.
Exed. 3.

nec agrum, nec uxorem, nec alia quæ proximi tui sunt. Qui cupiditatem omnem amputat, non eam subministrare dicendus est.

Exed. 3.

LXXI. Cur igitur, Judæis ex Ægypto migrantibus, spoliare jubet Ægyptios? Nimirum justus ille judex est: quemadmodum de illo sæpe dixi. Atque ut ostendat, nihil se sacrificiis indigere, sic apud Prophetam loquitur: *Num sacrificia obtulistis mihi domus Israel quadraginta annis? dicit Dominus.* Cuinam igitur oblata illa sunt? Opinor illi, ut quidem qui offerebant putabant. At ipse non quod iis egeret, sed

Amos 5. 25.

Num sacrificia obtulistis mihi domus Israel quadraginta annis? dicit Dominus. Cuinam igitur oblata illa sunt? Opinor illi, ut quidem qui offerebant putabant. At ipse non quod iis egeret, sed

Cur Deus
sacrificia
instituerit.

ut à multiplicium Deorum cultu ad unius illos Dei cognitionem translatos assuefaceret, fieri ista mandavit. Cum enim Ægyptiorum numina placari sacrificiis cerneret, ideò ista providit, ne ejusmodi Deorum superstitione depravatis illorum animis, ab uno soloque Deo desciscerent. Posteaquam autem eorumdem mentes plurium ab Deorum cultu revocatas longo intervallo confirmavit: tum demum ab hisce illos institutis desvescere volens coepit ea, quæ minus sibi placebant præcidere. Quare ita locutus est. *Quid mihi*

Jerem. 6.

tus est Saba desertis, et cinnamomum est terra

Psalm. 49. 13.

longinqua? Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo?

Isa. 1. 12.

Neque enim hæc requisivi ex manibus vestris: sed facere erga proximum suum justitiam, et veritatem unumquemque in fratrem suum. Animadvertitis itaque quemadmodum progressu temporum divinæ virtutis sese velut firmamentum aperiat.

Amos 5. 25.

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

1. Reg. 9. 16.

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Os. 8. 4.

Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis. Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

1. Reg. 8.

Non te, inquit, rejecerunt, sed me, dicit Dominus. Verumtamen unge illis Saul filium Cis. Quia in re perinde se Deus erga illos ac puerulos gerit: ut infirmorum imbecillitatem sustineat, ac sic tanquam infantem in illa suâ teneritudine permulceat.

Psalm. 50. 19.

Postea verò quod summum ac perfectissimum est proponit: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum et humiliatum Deus non despiciet.* Item: *Immolante Deo sacrificium laudis: et quæcunque a*

Psalm. 49. 14.

liæ de ea re possunt afferri.

Psalm. 49. 14.

liæ de ea re possunt afferri.

Psalm. 49. 14.

liæ de ea re possunt afferri.

Psalm. 49. 14.

liæ de ea re possunt afferri.

Psalm. 49. 14.

liæ de ea re possunt afferri.

Psalm. 49. 14.

liæ de ea re possunt afferri.

Psalm. 49. 14.

liæ de ea re possunt afferri.

Psalm. 49. 14.

liæ de ea re possunt afferri.

Psalm. 49. 14.

liæ de ea re possunt afferri.

Psalm. 49. 14.

liæ de ea re possunt afferri.

Amphidromia, nec agrum, nec uxorem, nec alia quæ proximi tui sunt. Qui cupiditatem omnem amputat, non eam subministrare dicendus est.

LXXI. Cur igitur, Judæis ex Ægypto migrantibus, spoliare jubet Ægyptios? Nimirum justus ille judex est: quemadmodum de illo sæpe dixi. Atque ut ostendat, nihil se sacrificiis indigere, sic apud Prophetam loquitur: *Num sacrificia obtulistis mihi domus Israel quadraginta annis? dicit Dominus.* Cuinam igitur oblata illa sunt? Opinor illi, ut quidem qui offerebant putabant. At ipse non quod iis egeret, sed

ut à multiplicium Deorum cultu ad unius illos Dei cognitionem translatos assuefaceret, fieri ista mandavit. Cum enim Ægyptiorum numina placari sacrificiis cerneret, ideò ista providit, ne ejusmodi Deorum superstitione depravatis illorum animis, ab uno soloque Deo desciscerent. Posteaquam autem eorumdem mentes plurium ab Deorum cultu revocatas longo intervallo confirmavit: tum demum ab hisce illos institutis desvescere volens coepit ea, quæ minus sibi placebant præcidere. Quare ita locutus est. *Quid mihi*

tus est Saba desertis, et cinnamomum est terra

longinqua? Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo?

Neque enim hæc requisivi ex manibus vestris: sed facere erga proximum suum justitiam, et veritatem unumquemque in fratrem suum. Animadvertitis itaque quemadmodum progressu temporum divinæ virtutis sese velut firmamentum aperiat.

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

Unde cum Samueli mandasset: Unge Saul in regem: postea tamen Judæos increpat: *Unxistis, inquit, regem non per me: et principes, et ego non præcepi vobis.* Sed quoniam ex animorum suorum hoc libidine postularant, Deus Samuelem consolans;

οἷδε τὰ μέλλοντα, ἢ ἀμοιρός ἐστι προγνώσεως, ἀλλὰ Θεός ἐστι τὰ μέλλοντα εἰδώς· ἔγραψε δὲ αὐτὰ, ἵνα γῆται. εἰ δὲ ἐναντία αὐτῷ ὑπῆρχεν, ἔγραφε μὲν πρὸ αὐτῶν, ἔλυσε δὲ αὐτὰ, ἵνα μὴ αὐτοῖς πεισθῶμεν. ὁπότε δὲ σωίσῃσι τὰ μέλλοντα εἰς Χριστὸν τελειῶσθαι, αὐτὸ ἀρὰ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ λαλήσαν ἐν νόμῳ, καὶ ἐν Προφήταις, καὶ ἐν Ἐγγελίῳ. μία γάρ ἐστιν ἡ συμφωνία, ὡς διὰ Μωϋσέως λέγει· Προφήτην ὑμῖν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ἐγερεῖ Κύριος, καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέγει, Μωϋσῆς περὶ ἐμῶν ἔγραψεν. ὁ δὲ Μωϋσῆς φησὶ πᾶσα ψυχὴ ἣ τις ἢ ἀκέσεται τῷ Προφῆτῃ ἐκείνῳ, ἐξολοθρευθήσεται. καὶ πάλιν ὁ Κύριος· εἰ τοῖς Μωϋσέως γράμμασιν ἔπιτεύετε, πῶς ἂν τὰς ἐμὰς λόγους ἀκέσειε; καὶ παναχόθεν φαίνεται ἡ ἀλήθεια φωτεινὴ τις ὅσα, καὶ μὴ ἔχουσα ρυτίδα.

Θανάτῳ δὲ πάλιν ὀρίζεται τὴν διαθήκην τῷ νόμῳ, διὰ τὸ εἰρηκέναι τὸν Ἀπόστολον· εἰ δὲ διαθήκη τῷ θανάτῳ ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη λίθοις, ἐγγράφη ἐν δόξῃ, καὶ ἐμόνον τῷτο εἶπεν ἡ θεία γραφή, ἀλλ' ὅτι ὁ νόμος δικαίῳ ἔκειτο, ἀλλὰ πατριολοίας, καὶ μητρολοίας, καὶ ὑποκόμις, καὶ εἰ τι ἀντίκειται τῇ ὑγιαίνουσῃ διδασκαλίᾳ. ἐπεὶ δὲ ὁ νόμος δικαίῳ ἔκειται, πῶς ἔστιν ὁ νόμος; καὶ μὴ γένοιτο. ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸ ἐλαβεν ὁ νόμος τὰ τῷ νόμῳ τελέσαι, ἢ ἐστὶ νόμος καὶ δικαίῳ τῷ πεποιηκότος τὸν νόμον. καίτοι ὁ καὶ τῶν ἡνομήκωτων, δικάζων ὅν πρὸς ἀνομήσαντας. ἔτι δὲ ἐν τῇ Διαθήκῃ· ἔλεγε ὁ τὸν φονέα φονεύσας, καὶ τὸν μορχὸν ἀποκτείνεας, καὶ τὸν πρὸς ἀνομήσαντα λιθοβολήσας. ἐγγράφητο ὁ ἐν δόξῃ, μεγὰλῃ γὰρ ἐγγράφητο ἡ ταύτης δόξα. πρὸς ἐκράτησε ὁ τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀδικίας, ἐν φωτὶ σὺν πυρὶ τυπεμένη, ἐν σάλπιγγι φοβεραῖς ἡχέσαις μέγα, καὶ ἐν σκηνῇ τῷ μαρτυρίῳ, καὶ ἐν μεγάλῃ ἰστέλλομένη δόξῃ. ἔδει γὰρ πρὸς ἀνελίξιν τὴν διαθήκην θανάτῳ, ἵνα πρῶτον θανόντες τῇ ἀμαρτίᾳ ζήσωμεν τῇ δικαιοσύνῃ· ὡς Χριστὸς τὰς ἀδελφείας ἡμῶν ἐβάστασε, καὶ τὰς νόσους ἀνέλαβεν, ἐνέγκας πάντα τὰ τῷ σώματι ἐν τῷ σαρκί, ἵνα πρῶτον τὰ θανάτῳ, ἐπειτα τὸ τῆς ζωῆς ἐν αὐτῷ δι' ἡμᾶς πληρωθῇ. καὶ διὰ τῷτο πρῶτον ἀποθνήσκῃ, ἵνα συστήσῃ τὴν τῷ θανάτῳ διαθήκην.

Avit, præscientiæ expers non fuit, eritque Manichæus, qui futurorum cognitione præditus erat. Porro ideo illa scripsit, ut aliquando contingerent: quæ si contraria ipsi forent, sic de illis scribi voluisset, ut everteret ac destrueret, ne persuaderi nobis possent. Nunc cum ea commendat ipsa, quæ in Christo perficienda erant, non dubium est, eundem illum esse Spiritum qui in lege, ac Prophetis, Evangelioque adeo sit locutus: quandoquidem una est omnium concordia. Quod à Moysæ quoque declaratum est: Prophetam, ait, de fratribus vestris suscitabit Dominus. Imo & Dominus ipse: Moyses, inquit, de me scripsit. Qui quidem Moyses ita pergit: Omnis anima quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur. Item Dominus: Si Moysis literis non creditis, quomodo sermones meos audietis? Ita veritas omni ex parte splendida, ac rugæ expers apparet.

LXXIII. Atenim Manichæus Testamentum legis mortis esse testamentum asserit, quod Apostolus dixerit: Quod si testamentum mortis in literis inscriptum lapidibus, gloriosum fuit. Nec eo contenta Scriptura, illud insuper adjecit: Lex iusto non est posita: sed patricidis, & matricidis, & perjuris, & si quid aliud contrarium est sana doctrine. Cum igitur lex iusto posita non sit, num sceleratus atque exlex dicendus est? Minimè vero. Sed quoniam iustus quæ lege præscripta sunt, facere antevertit; adversus hunc non est constituta lex, qui legem observavit: sed adversus eos decernitur, qui sceleris aliquid commiserint, ad eos judicandos, qui contra legem peccaverint. Atque hoc modo sese Testamentum vetus habuit: quod & homicidam interfici, & adulterum perinde morte damnari, ac legis violatorem lapidibus obrui præceperat. Idem porro splendorem ac gloriam habuit, & quidem non mediocrem: Gloriam enim inter homines ob mutuas illorum injurias promeruit. Quod dignè in columnâ traditum, & informatum est, tubis vehemens quiddam horrendumque perstreptibus: in tabernaculo testimonii, reliquaque omni gloria, quæ præcipua tum extitit. Oportebat enim præire Testamentum mortis, ut cum peccatis effemus mortui, iusticiam viveremus. Quare tione Christus infirmitates nostras portavit, morbosque suscepit: quæ omnia corpori suo imposita in Cruce sustinuit, ut primum quæ ad mortem pertinent, tum verò quæ sunt vitæ propria in eadem nostrâ causâ

complerentur. Quam ob causam moritur primò, ut mortis testamentum commecidaret:

Minimè ij

Mani-
chæi.

Hæresis

LXVI.

Coloss. 2. 15.

1. Cor. 15. 55.

Eph. 4. 9.

Deinde à mortuis excitatus est : ut à gloria transiret ad gloriam , tanquam à Domini spiritui. Nam in cruce Principatus ac potestates velut in triumpho traduxit. In morte verò peccatum damnavit : in sepultura iniquitatem sepeliit : in degustanda morte stimulum mortis infregit : in suo illo ad inferos descensu spolia detraxit inferis : victos fortitudine sua liberavit ; adversus Diabolum trophæum crucis accepit. Vide ut à Moyse ad Christum gloria perstiterit , quanto erga majorem gloriam vitæ Testamentum obtinebit , cum & lapis revolvitur , & saxa franguntur , & monumenta referantur , & Angeli fulguris instar emicant : & mulieres Evangelium prædicant ; pax conceditur ; spiritus Apostolis ab illo tribuitur ; regnum cælestis denuntiatur : orbis terrarum Evangelio collustratur ? Postremò qui descendit ipse est qui ascendit super omnes cælos , et sedet ad dexteram patris. Non fuit mortiferum Testamentum : sed adversus mortem constitutum. Illud porrò quod mortis dicitur , gloriam habuit , major ut adversus mortem gloria compararetur.

LXXIV. Sed objicit Manichæus :

Non posse vetus ac novum Testamentum ab eodem esse magistro profectum.

1. Cor. 4. 16. Si quidem vetus de die in diem inveteratur. Alterum vero in dies innovatur.

Hebr. 8. 13.

Quicquid enim inveteratur , ac senescit , interitui proximum est. Quare superest , ut illud alterius Dei , ac magistri ; hoc alterius esse dicatur. Verum si vetera duo Testamenta demonstrare posset , probabile non nihil videri posset , quod de duplici testatore disputat. Ita etiam si nova duo Testamenta nobis ostenderet , utcumque quod narrat intelligi posset. Sed cum vetus quidem alterius , novum Testamentum alterius sit , hoc si bono Deo tribuere velimus , illud vero malo , consequens illud est ; bonum Deum , nisi conditum à malo testamentum scivisset , à se quoque condendum ignoraturum fuisse. Quare doctrinæ suæ divulgandæ occasionem ab illo nactus , ac rerum gerendarum imperitus esse videbitur. Nisi enim fieri ab altero vidisset , nunquam esset imitatus. Ac bono Deo Testamentum vetus affingi magis oportebat , ut malus alter potius æmulator appellaretur , quam verus , germanusque Deus. Dominus enim in Evangelio dicit :

Ἐπειτα ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται , ἵνα ὑπὸ δόξης εἰς δόξαν , καθ' ἃπερ ὑπὸ Κυρίῳ Πνεύματι. ἐν τῷ τῷ σαυρῷ ἐθριαμβεύσεν ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας , ἐν τῷ θανάτῳ κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν , ἐν τῷ ταφῇ κατέβαλε τὴν ἀνομίαν , ἐν τῷ γάσσῳ θανάτῳ κατέκλασε τὸ κέντρον τοῦ θανάτου , ἐν τῷ κατελθεῖν εἰς τὸν ᾄδην ἐσκύλαξε τὸν ᾄδην , ἔλυσε ὁ πεπεδημένος ἐν ἀνδρείᾳ , ἔλαβε τὸ τροπαῖον τοῦ σαυρὸς καὶ τοῦ Διαβόλου. καὶ ὅρα πῶς ἡ δόξα αὕτη ἀπὸ Μωϋσέως ἄχει τοῦ Κυρίου. πόσω γε μᾶλλον. ἡ Διαθήκη τῆς ζωῆς ἔσται ἐν δόξῃ , λίθος ἀποκεκυλισμένος , πετρῶν ῥήγνυμένων , μνημάτων ἀνοχθέντων , ἀγγέλων ἐξαστραπιδόντων , γυναικῶν διαγγελισσομένων , εἰρήνης διδομένης , πνεύματι παρὰ τοῖς Ἀποστόλοις διδομένης , ἑρηνῶν βασιλείας καὶ ἀγγελισσομένης , Ἐγγελλίᾳ φωτισαντος τὴν οἰκομένην ; ὁ καλαβὰς αὐτοῦ , καὶ ὁ ἀναβὰς ἐπάνω πάντων τῶν ἑρηνῶν , καὶ καθεζόμενος ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς. ὅτι ὁ θάνατος τοιοῦτος ἡ Διαθήκη , ἀλλὰ καὶ τὸ θάνατον ἡ Διαθήκη. ἐν δόξῃ δὲ ἡ τῷ θανάτῳ , ἵνα ἡ ὑπερέαλλασσα δόξα κατὰ τὸ θάνατον γήνηται.

Εἶτα πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς Μάνης , ὅτι δύναται ἐνὸς διδασκαλίας εἶναι παλαιὰ καὶ καινὴ Διαθήκη. ἡ μὲν γὰρ παλαιαῖται ἡμέραν ἐξ ἡμέρας , ἡ δὲ ἀνακαινίζεται ἡμέραν κατ' ἡμέραν. πάντες γὰρ τὸ παλαιόμενον καὶ γηράσκον , ἐγγύς ἀφανισμῶν γίνεται. ἀλλὰ ἐκείνη ἄλλος Θεὸς , καὶ ἄλλος διδασκάλος , καὶ αὕτη ἑτέρος Θεὸς καὶ ἑτέρος διδασκάλος. καὶ εἰ μὲν εἶχε δεῖξαι δύο Διαθήκας παλαιὰς , ἢ δύνατο παρὰ αὐτῶν πιθανὸν εἶναι τὸ λεγόμενον , ὡς δύο ὄντων τῶν τότε διαθεμένων. ὡς αὐταῖς δὲ εἰ δύο καινὰς Διαθήκας εἶχε δεῖξαι , ἢ εἰς τὴν διάνοιαν λαβεῖν τὸ περιεργημένον. εἰ δὲ ἡ μὲν παλαιὰ ἐνὸς , καὶ ἡ καινὴ τῷ ἄλλῳ , τῷ δὲ καλῷ Θεῷ [εἰ] ἔστι ἡ καινὴ Διαθήκη , πονηρὸς δὲ ἡ παλαιὰ , ἄρα εἰ μὴ εἶδεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς τὸν πονηρὸν διαθεμένον , ὅτι ἡδεῖ ὅτι χρὴ διαθέσθαι διαθήκην. καὶ ἔσται μᾶλλον παρὰ αὐτῶν λαμβάνων τὴν παράφασιν τῆς διδασκαλίας , καὶ ἀπειροῦ ὧν ἐν τοῖς πράγμασι. εἰ γὰρ μὴ εἴρακεν , καὶ ἂν ἐριμήσατο , καὶ εἶδει μᾶλλον τὴν παλαιὰν Διαθήκην εἶναι ἀγαθὴν. ἵνα καὶ ὁ πονηρὸς μιμηλὸς ἀκρίβη , ἢ ἢ ὧν ἀληθινὸς Θεός. λέγει γὰρ ὁ Κύριος ἐν τῇ Ἐγγελλίᾳ ,

ὁ εἰς βλέπη ὁ Υἱὸς [πρὸς] τὸν Πατέρα ποιῶν-
 τά, ἔτω καὶ αὐτὸς ὁμοίως ποιῇ. καὶ ἵνα μὴ *
 ἤξει τῷ συμβαλόντι, εἰς τὸ μὴ καυχᾶσθαι
 τὸν Διάβολον, καὶ λέγειν διὰ τῆς συμβαλίας
 αὐτῷ τὸν Σωτῆρα πεποιηκέναι, ὡς Φησι
 πρὸς αὐτὸν, εἰπέ ἵνα οἱ λίθοι ἄρτοι γίνωνται.
 ὁ δὲ οὐκ ἀνέχετα, ἵνα μὴ μαθῶν ὑπολη-
 φθῇ πρὸς τὸν Διάβολον λαμβάνων τὴν συμ-
 βαλίαν. καὶ ὁρᾷς ὅτι τὰς δύο διαθήκας ἐνὸς
 λέγει Θεὸς; Φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· ἡ πρώ-
 τη Διαθήκη ἐκ 8 ὁρῶν Σινᾶ ἐδόθη, εἰς δε-
 λειαν γινώσκει. τὸ γὰρ ὅριον Σινᾶ ἐστὶν ἐν τῇ
 Ἀραβίᾳ. εἰ γὰρ δύο εἰσὶ γυναῖκες, ἀλλὰ εἰς
 ὁ ἀνὴρ· ἔτω εἰ καὶ δύο εἰσὶ Διαθήκαι, ἀλλὰ εἰς
 ὁ Θεός, ὁ τὰς δύο θέμεν. καὶ διὰ τῆτο 8
 δύο κέκληκε καινὰς, 8δὲ δύο παλαιὰς, ἀλ-
 λά μίαν παλαιάν, καὶ μίαν καινὴν. καὶ Φησι,
 Διαθήκη ἡ 8πὶ νεκροῖς βεβαία ἐστὶ, διὸ καὶ ἡ
 πρώτη ἀνευ αἵματός 8κ ἐγγύετο. ἔλαβε γὰρ
 Μωϋσῆς τὸ αἷμα τῶν τράγων, καὶ ἐρράντι-
 σεν αὐτὸ τὸ βιβλίον, καὶ τὸν λαόν. διὰ τῆτο
 καὶ ἡ δευτέρα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῷ Σωτῆρος
 ἐδόθη διαθήκη. ὁπότε μάλιστα αἱ ἀμφοτέ-
 ραι ἀλλήλαις συνάδουσιν, ἡ μὲν λέγουσα· οὐκ
 ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰσραὴλ, 8δὲ ἡ γράμμεν· οὐκ
 τῶν μῆρων αὐτῶν, ἕως αὖν ἔλθῃ * ὁ ἀποκτείνων.
 ἡ δὲ δευτέρα, ὅτι Θεὸς ἡμεῖς ἐν Χριστῷ, κόσμον
 καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενους ἑαυ-
 τοῖς τὰ ὀφειλόμενα. καὶ πολλὰ ἐστὶ περὶ
 τῆτο λέγειν, διὰ δὲ τὴν συντομίαν ὑπεβή-
 σομαι.

Δένδρεσιν δὲ ἐξηραμμένοις καὶ γεγηρε-
 κόσιν ἀπεικάζει πάλιν νόμον καὶ Προφήτας,
 δὴθεν, διὰ τὸ 8ρητὸν 8εῖρηκεν· ὁ νόμος, καὶ οἱ
 Προφῆται ἕως Ἰωάννου. καὶ 8δὲν τῆτο ἡλιθιώ-
 τερον. τῷ γὰρ 8 σαφὲς ὑπάρχει, ὅτι πληρω-
 θέντος τῷ ὑπὸ τῶν Προφητῶν καταγγελ-
 λόμενον, ἐτελέσθησαν οἱ Προφῆται; εἰ γὰρ ἐτι
 Προφῆται ἤρχοντο καταγγέλλοντες Χριστὸν
 ἐρχόμενον διὰ Μαρίας, ἔπω Χριστὸς ἐπεδή-
 μησεν. εἴκοι γὰρ ὑπόθεσις αὕτη τοις τῷ τινὶ
 πρᾶγματι. ὡς βασιλεὺς μέλλων ἀποδημεῖν
 εἰς χώραν, προπέμπει ἐνώπιον αὐτῶν * ἐφ'
 ὅπως προετοιμασάς, προκαταγγέλτορας.
 καὶ ὅσον ἡ παρυσία φθάνει τῷ βασιλεῶς, τοσού-
 τῳ πλείους οἱ τῆς παρυσίας κήρυκες προλαμ-
 βάνοντες, καὶ ἐν ταῖς πόλεσι τὰ τῆς παρυσίας
 διαγγέλλοντες. ἐπὶ αὖν ὅ φθάσῃ ὁ βασιλεὺς εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν, τίς ἐτι χρεία κηρύκων;

*Quicquid videris filius Patrem facientem, Mani-
 idem & ipse similiter facit. Tum in-
 super ne consulenti illi cessasse videre-
 tur, neve gloriari ac jactare Diabolus pos-
 set, suo aliquid consilio à Salvatore ge-
 stum: cum ita svaderet ipsi: Dic ut lapi-
 des panes fiant, repudiavit penitus; ne
 didicisse aliquid à Diabolo, ejusque consi-
 lio usus esse videretur. Quod autem Te-
 stamenta duo Dei esse unius affirmet, ex
 eo potes animadvertere. Sic enim Apo-
 stolus: Prius Testamentum ex monte Sina
 datum est, quod ad servitutem generat. Sina
 enim mons est in Arabia. Nam tametsi
 duæ sint uxores, unus tamen vir est. Ita
 licet duo Testamenta sint, unus duntaxat
 amborum conditor est Deus. Ob id non
 aut duo nova, aut duo vetera nominavit:
 sed unum vetus, alterum novum. At-
 que illud præterea: Testamentum verò in
 mortuis firmum est. Quare neque pri-
 mum sine sanguine factum est. Accepit e-
 nim Moyses sanguinem bircorum, eoque li-
 brum, & populum aspersit: ideoque & se-
 cundum testamentum Domini morte sanc-
 tum est. Cum ambo summâ inter se con-
 sensione conspirent. Ut enim vetere pro-
 ditum est: Non deficiet princeps de Juda:
 neque dux de femoribus ejus, donec veniat
 cui repositum est; Ita novum: Deus erat
 in Christo mandum sibi reconcilians, nec
 imputans illis peccata. Plura de ea redi-
 ci possent, quæ brevitatis causa præter-
 co.*

LXXV. Cæterum Manichæus cum
 aridis & effræis arboribus legem ac Pro-
 phetas comparat; hac potissimum senten-
 tia fretus. *Lex & Propheta usque ad Jo-
 annem: qvo nihil afferri potest ineptius.*
 Qvis enim ignorat ubi id quod à Prophe-
 tis nuntiabatur impletum est, defuisse Pro-
 phetas. Qvi si deinceps prodeuntem ex
 Maria Christum prædicantes venissent,
 nondum advenisse illum oporteret. Ejus-
 modi enim fere illud est. *Quenadmo-
 dum rex in aliquam provinciam iturus me-
 tatores ante se, ac nuncios præmittit: ac
 qvo propinquior illius adventus est, eo plu-
 res ejus præcones, ac præcursores antece-
 dunt. Postquam autem Princeps urbem
 ingressus fuerit, quid amplius præconi-*

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.
Joan. 1. 29.

Propheta
olim neces-
sarius.

Gal. 3. 24.

bus opus est, aut veredariis, cæterisque
regis adventus prænuntiis, cum jam ipse
intra moenia versetur? Eodem modo *lex*
est Propheta ad Joannem usque persiste-
runt. Postquam autem Joannes in de-
serto prædicavit, & agnum illum esse Dei
monstravit, *qui tollit peccata mundi,* nihil
amplius Prophetas mitti necesse est, qui
nobis Christi ex Virgine ortum, adven-
tumque denuntient. Olim quidem ne-
cessarii illi fuerunt, qui eundem illum ad-
venire nuntiarent, ut adventus ejus hoc
ipso fides astrueretur, quod ante signifi-
catus fuerat. Porro quemadmodum si
quis pædagogum habeat: (Rectè enim
hac similitudine utimur; cum Apostolus
dicat, *Pædagogus noster fuit lex in Domini*
adventum.) postquam adoleverit, & præ-
ceptorem habuerit, non omnino pædago-
gum velut inimicum respuit: Ita & nos
per legem, ac Prophetas ad præceptoris
adventum usque perducti, ubi hunc na-
cti sumus, pædagogum cum ignominia
non rejicimus, sed ei gratiam potius ha-
bemus, quod infantiam nostram perviam
deducens ad perfectiores nos disciplinas
promoverit. Item velut si quis in alto
mari navigaturus, comparata majore na-
vi, exiguo lembo vicinum littori salum,
in quo major illa navis fluctuat, trajece-
rit, & ad eam minoris hujus beneficio
pervenerit, ubi majorem attigerit, non
statim lembum in profundum deprimit,
sed ita grandiori navigio salutem suam
committit, ut exiguo illi lembo gratiam
habendam putet; Addam & aliud exem-
plum. Sicut expositus à genitrice quispiam,
si ab aliquo forte sublati, & edu-
catus fuerit, posteaquam adoleverit, ac
naturalem suum parentem agnoverit, is,
si prudentiæ aliquantulum habeat, num
ubi parentem agnoverit, & hæreditatem
suam adierit, idcirco nutrimentum illum a-
spernabitur? aut non ei potius gratificabi-
tur; quod ejus beneficio lethum evase-
rit? Perinde igitur & nos Deo gratiam
habemus, primum quod legem nobis ac
Prophetas dederit; tum etiam quod novo
nos filii sui Testamento dignatus sit.

τίς ἔτι χρεῖα ἐφ' ἵππων, ἢ τῶν ἄλλων τῶν
προκαταγελλόντων τὴν τῆ βασιλείας παρε-
σίαν, ὁ πότε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐνδον ὑπάρχει;
ἔτω καὶ ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται ἄχρις Ἰωάννη δὲ
κηρύξαντες τὸν Φωτὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ δείξαν-
τες ὅτι ἔσθις ἐστὶν ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν
ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἐκείνι Προφητῶν ἐστὶ
χρεῖα, ὅπως ἔλθωσι καὶ κηρύξωσιν ἡμῖν τὴν
τῆ Χριστοῦ ἀπὸ παρθένου παρεσίαν. χρεῖα Ἰωάν-
νου προκαταγγελλάντων αὐτῇ τὴν παρεσίαν, πρὸς
βεβαίωσιν τῆς αὐτῆς παρεσσίας, ὅτι προκατή-
γελτο. ὡς γὰρ εἰ τις παιδαγωγὸν ἔχοι, κα-
τάπερ καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι παιδαγωγὸς
ἡμεῖς γέγονεν ὁ νόμος εἰς τὴν τῆ Κυρίου παρε-
σίαν ἐπ' αὐτῇ φθάσει ἡλικίας ἡμετέρας, καὶ κα-
ταλάβοι τὸν διδάσκαλον, ὃ πάντως ἀποβάλλει
τὸν παιδαγωγὸν ὡς ἐχθρὸν ὑπάρχοντα;
ἔτω καὶ ἡμεῖς καθωδηγήθημεν ἐν νόμῳ καὶ ἐν
Προφηταῖς ἕως τῆς παρεσσίας τοῦ διδασκάλου.
εὐρόντες δὲ τὸν διδάσκαλον ἐκ ἀτιμάζομεν τὸν
παιδαγωγὸν ἀλλὰ καὶ χάριν αὐτῷ ὁμολογῶμεν,
ὅτι τὴν ἡμῶν νηπιότητα καθωδηγήσας εἰς τὰ
ἐντελέσειεν ἡμᾶς μαθήματα πνευματικά.
ἢ καὶ ὡς εἰάν τις μέλλων πλεῖν ἐν θαλάσσῃ, ἔ-
χοι μεγάλην τὴν ναῦν, ἐν ἀκατίῳ δὲ μικρῷ ἐ-
πέλθοι τὸ σάλμα τὸ πρὸς τὴν ὄχθην τῆς θα-
λάσσης, καὶ διενέλκῃ τὸ ἀκάτιον εἰς τὴν μεγα-
λὴν ναῦν τὸν ἄνθρωπον, ὃ πάντως ὁ ἄνθρωπος
βυθίζει τὸ ἀκάτιον, ἐπειδὴ ἄρε τὴν μεγάλην
ναῦν, ἀλλὰ καὶ τῇ χάριτι ἔχει τῷ ἀκατίῳ, κα-
ταλαμβάνει τὸ μείζον τῆς αὐτῆς σωτηρίας
πλοῦν. ἢ καὶ ἑτέρως ἵνα εἰπώμεν, ὡς εἰάν τις ἐκ-
βληθῇ ὑπὸ μητρὸς γυνήσας, ληφθεὶς δὲ ὑ-
πὸ τινος ἑτυχόντος, καὶ ἀνατρεφείη χρόνῳ
εἰσύσερον ἀνδρωθέντος αὐτῷ Ἰππὸν τὸν ἰδίου
αὐτῷ πατέρα τὸν καὶ φύσιν, ἔχοι δὲ ὁ τοιοῦτος
σύνεσιν, μὴ ἐπειδὴ ἐπέγνω τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, καὶ
Ἰππὸν λαμβάνεται τῆς ἰδίας κληρονομίας, πρὸς
τὸ αὐτιμάζει τὸν ἀνατρέψαντα; ὃ πολλὰ
μᾶλλον χάριν ἔχει τῷ ἀνατρέψαντι, ὅτι εὐκ
εἴασεν αὐτὸν εἰς θάνατον πρὸς δοθῆναι; ἔτω καὶ
ἡμεῖς χάριν ἔχομεν Θεῷ τῷ δεδοκότι νόμον
καὶ Προφήτας, καὶ χάριν ἔχομεν αὐτῷ κα-
ταξιώσαντι ἡμᾶς τῆς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ
Διαθήκης.

Φησὶ δὲ ὁ αὐτὸς Μάνης, εἶναι ἡμᾶς μορφὰς
ἀρχόντων, καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων γεγονότας, αὐ-
τοῖς δὲ εἰς κατὰ βρωμα κατὰ βεβλημύρας, πολλὰ

LXXVI. Idem Manichæus Prin-
cipum nos imagines esse, & à Principi-
bus productos affirmat; quibus ad pa-
bulum simus expositi: Quod sanè di-

Ε. αἰσα. δὲ * ἀνοσία ἐν τοῖς τοιαύτοις λόγοις. ὁρῶμεν γὰρ ἔχ' ἕτως τὰ πρᾶγματα συμβαίνοντα. πᾶν γὰρ ὅτι ἐν τῇ τῆς γῆς, καὶ τε Φαυλοτέρων καὶ ἀγριοτέρων θηρίων ὑπάρχοι, ὃ τῇ ἰδίᾳ μορφῇ ἐπέρχεται, ἀλλὰ ταῖς ἀλλαις. ὡς. οἷον εἰπεῖν, λέοντες λέοντας σὺν ἐσθίεισι, διὰ τὸ ἴδιον ἐκτύπωμα καὶ ὁμόσοιχον, ἀλλὰ λιμὲς μεγάλας πιέζοντ' ἐν τοῖς ὄρεσι σὺν θήρας, καὶ ἐπὶ πολλῷ χρόνῳ αὐτῶν μὴ εὗρισκόντων, ἥτοι διὰ χιόας, ἢ δὲ ἐτέραν ἐνδειαν, ἀνασρέφουσιν ἐν τοῖς Φωλεοῖς καὶ χηραμοῖς αὐτῶν λέοντες ἅμα σκύμνοις ὑπάρχοντες, καὶ ἅμα λεαῖναις. καὶ σὺν ἐπέρχεται θῆρ θηρίων, ὃ λύνει λύνει, εἰ μή τι ἀν εἰς μανίαν ἔλθοι τὸ ζῶον, καὶ λυσήσων ἀγνοεῖ ὃ πρᾶττει. εἰ τοίνυν λύνει λύνει σὺν ἐσθίει, διὰ τὴν ὁμόσοιχον μορφὴν, πῶς δύνανται οἱ Ἀρχοντες ἡμᾶς ἐσθίειν, εἰ τῆς αὐτῆς ὑπάρχοντες, καὶ ὃ μᾶλλον θωπνύουσιν, ἵνα δόξωσιν τὰς ἰδίας αὐτῶν μορφὰς περιποιεῖσθαι; καὶ πάντα χόθεν ἐλέγχονται τῷ ἀγύρτῃ οἱ λόγοι.

Εἴτα πάλιν ἀπὸ τῆς Εὐαγγελίας τῇ λαμβάνεται, ὅτι ὃ πάντες χωρεῖσι τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν, ἀλλ' οἷς δέδοται. καὶ σὺν ὃ λόγῳ περὶ διδασκαλίας ἐνταῦθα τῇ Σωτῇ, ἀλλὰ περὶ δυνάμεων. εἰ δὲ περὶ τῆς αὐτῆς διδασκαλίας πληρεῖται τὸ, ὃ πάντες χωρεῖσιν, ἐνταῦθα τῇ Σωτῇ, ἄρα εἰ ὃ χωρήσωσι, κατὰ τὴν ἰδίαν γνώμην ὃ χωρεῖσιν. ἐπωμνετοὶ ὅν ἥτοι ψεκτοὶ ἔτοι ἐπὶ τὸ αὐτεξέσιον κληθήσονται, καὶ ὃκέτι κατὰ φύσιν ἔσαι τὸ χώρημα. ἐπεὶ ἂν ἀφελήσῃ τὴν αὐτῶν καταγέλλων διδασκαλίαν; ἐξέπεσε δὲ πανταχόθεν αὐτῷ ὃ λόγῳ. ἔτε γὰρ διδασκαλίαν ὃ Σωτὴρ τὸν λόγον ἀπεφῆνατο, ἀλλὰ δὲ εὐνυχισμόν. καὶ τε διδασκαλίαν εἶποι, ὃκέτι σαθρήσεται τῷ Μάνῃ λόγῳ. Φησὶ δὲ ὃ αὐτὸς Μάνης, * ἥδη σὺν ἡμετέρεσ. καὶ γὰρ τὰ ἐμὰ πρᾶγματα γινώσκει με, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ πρᾶγματα. ἐν ἅπασιν δὲ ψεύδεται. βελλόμεν γὰρ θωπεία ἀρπάσαι ψυχὴν, κατὰ τῶν τότε παρόντων ἐν τῇ συζητήσει τῶτον ἐξείπε τὸν λόγον, ὑπαπαίρων δέλεαρ, ὡς εἰπεῖν, ἵνα διὰ τῆς κολακείας δόξωσιν αὐτῶν συνάπτεσθαι ἵνα ὅταν συναφῶσιν ἀρξῇται κομπάζειν καὶ λέγειν, εἰδέναι αὐτὰς πρὶν ἢ τὴν ἀφίξιν πρὸς αὐτὸν ποιήσονται. γέγονε δὲ αὐτῷ,

A. Tu quàm impium est. Longe enim ali-Mani-ter omnibus in rebus accidere cernimus. chaz. Et verò ex his omnibus, quæ in terrâ sunt, Hæresis licet pessimas ac crudelissimas quasque fe-LXVI. ras consideres, nulla est, quæ in sui similem sæviat, sed in alterius generis duntaxat. Exempli causa leonem leo, propter formæ ac naturæ similitudinem, non devorat: sed licet ingens fames in montibus feras illas urgeat: adeo ut propter nives, aut inopiam aliquam, prædæ nihil longo tempore inveniant, in lustris tamen, ac latibulis suis cum catulis, ac leonis commorantur: nec ulla omnino bestia in sui similem incurrit: velut lupus in lupum; nisi forte in rabiem concitata quid agat nesciat. Quare cum ne lupus quidem lupum devoret, ob figuræ cognationem, quomodo Principes devorare nos possunt, quibus sumus formæ similitudine conjuncti? Cur non potius blandiuntur nobis, quo suas ipsorum effigies tueri complectique videantur? Sic impostoris illius undique confutatur oratio.

LXXVI. Sed illud ex Evangelio proferat: Non omnes doctrinam suam capere, Mat. 19. 18. sed quibus datum est. Atqui nulla hic à Salvatore de doctrina mentio, sed de eunuchis duntaxat instituitur. Verum ut hoc demus, ad ipsius doctrinam dictum illud spectare: Non omnes capiunt: Igitur si non capiunt, ex propria animi sententia non capiunt. Quare laude, aut vituperio digni ex voluntatis suæ libertate dicentur: neque ex natura capacitas illa petenda fuerit: alioqui quid prædicandâ doctrinâ suâ proficeret? Verum nihil omnino dicit: quandoquidem non ad doctrinam, sed ad spadones Salvatoris ille sermo pertinet. Ac tamen si de doctrina loqueretur; non tamen stare posset Manichæi ratio. Atenim Manichæus: Noverat, inquit, nostros. Oves enim meæ Joa. 10. 24. cognoscunt me, et cognosco oves meas. Sed ubique nientitur. Nam cum ex eorum numero, qui tum illi disputationi præsentibus aderant, quempiam vellet per ambitionem, ac blanditias rapere, istiusmodi vocibus est usus, ac velut escam & illecebram aspergit, ut hac illi adulatione ad ejus se societatem aggregarent: ut cum adjuncti essent, gloriari ac jactare posset se illos, antequam ad se venirent, cognitos habuisse. Sed idem illi contigit,

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

quod Apollini vati: qui, ut est in Græcorum fabulis cum aliis futura prædiceret, sibi ipsi non præfagit, sed suo ipsius oraculo fraudatus est, cum scilicet Daphnes amore flagrans ob ejus castitatem compos esse non potuit. Ita Manichæus cum se suos nosse vaticinaretur, ac Marcelli captandi gratiâ venisset, sua illum frustrata divinatio est. Nam neque Marcello, neque alteri cuiquam per illud tempus dogmata sua probare potuit.

LXXVII. Præterea: Nemo, inquit, ille, priscis temporibus salutem adeptus est, nisi ab anno decimoquinto Tiberii Cæsaris ad ætatem usque suam: quæ in Probi, & antecessoris Aureliani Imperium incidit, sub quibus Manichæus vixit. In quo rursus explodendus venit, cum de multis olim salutem assecutis tam Evangelii, quam Apostolorum scripta meminerint: imo & Dominus ipse. *Requiretur*, inquit, *ab hac generatione sanguis optimus justus, qui effusus est à sanguine Abel justus, usque ad sanguinem Zachariæ, qui effusus est inter templum & altare.* Potuitne justus Abel, aut Zachariæ esse, nisi jam tum salus comparari potuisset, eamque legis ac Prophetarum beneficio tribueret? Propterea scriptum est: *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen*: ut intelligas repressam in Moysæ mortem esse, non omnino restinctam. Expectabat quippe consummatorem omnium Jesum, donec pro humano se genere sponte traderet; atque & immortalis obiret mortem, & qui comprehendere non potest comprehendere se permetteret, & vita susceptâ carne pateretur: ac denique per mortem eum, qui morti dominabatur, infringeret peccati cum morte stimulum. Quo tempore illud impletum est: *Ubi est mors stimulus tuus? ubi est inferne viduaria tua?* Illic enim mors est everfa, profligataque penitus: quæ cum regnum ad tempora Moysi obtinuisset, sub illo cohibita fuerat. Imprimis ergo justus Abel extitit, & Enoch; *qui translatus est ne videret mortem, nec inventus est.* Nec dum scripta lex promulgata fuerat: sed naturalis tantummodo vigeat, quæ cujusque animo infixâ, ac per generis successionem à parentibus in filios propagata fuerat. Posteaquam verò palam proposita lex est, fuit hic velut quidam gladius, quo peccati vis est ac potentia

ὡς ὁ τῶν Ἑλλήνων μύθος κτ' τὸν Απόλλωνα τὸν μάντιν, μαντευόμενον τοῖς ἄλλοις, ἑαυτῷ ὃ μὴ διωάμενον μαντεύεσθαι. ἀλλὰ ἐκπεπλωκότα αὐτὸν τὰ μαντεῖα, ἐρῶντα τῆς Δάφνης, καὶ ἐκπεπλωκότα αὐτῆς διὰ σωφροσύνην. ἔτω καὶ ἔτ' ὁ Μάνης ἐμαντεύετο μὲν εἰδέναι τὸ ἰδίον, φύσει δὲ διὰ Μάρκελλον ἦκεν ὑποχείριον αὐτὸν ληψόμενος. διέπεσεν δὲ τὸ αὐτῶ μαντεῖον. ἔτε γὰρ αὐτῷ Μάρκελλος ἐπέσθη, ἐδὲ τις ἕτερος ἦκατ' ἐκείνω καιρῷ τῶν τότε ἀνθρώπων.

Εἶτα ἔφη, ὅτι τὰ παλαιὰ ἔτη εἰδὲς ἐσώθη, ἀλλὰ ἀπὸ τῶ πεντεκαίδεκάτῃ ἔττει Τιβερίου Καίσαρος, ἀχειτῶν* αὐτῶν χρόνων. *Cor. di.* Πρὸς ὃ ἦν ὁ καὶ ἐκείνο καιρῷ βασιλεὺς, καὶ Ἀγρηλιανὸς ὁ παρ' αὐτῷ, ὅτε ἔτ' ὁ Μάνης ἐνεδήμει. καὶ ἐν τῷ πάλιν ἐλέγχεται πάντῃ τῷ Ἐυαγγελίῳ λέγοντος, καὶ τῶν Ἀποστολικῶν ρημάτων παρὰ τῶν ἡδὴ προτέρων σέσωσμένων, ὡσαύτως ὁ Κύριος λέγει: ζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γῆρας ταύτης πᾶν αἷμα δικαῖν ἐκχυρόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ αἱματός Αβελ τοῦ δικαίου, μέχρις αἱματος Ζαχαρίου τοῦ ἐκκεχυμένου ἀναμέσον τῶ ναοῦ καὶ τῶ θυσιαστηρίου. πόθεν ἔν δικαίῳ Αβελ, πόθεν Ζαχαρίας, εἰ μὴ ὅτι ἦν ἡδὴ σωτηρία, καὶ ὅτι ἐσώσεν ἡδὴ διὰ νόμον, καὶ Προφητῶν; Φησὶ, ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι Μωϋσέως. ὅπως γινώσκῃ, ὅτι ἐν Μωϋσεὶ ἀνεκόπη ὁ θάνατος, & πάντα πασὶν ἀφανισθεῖς. ἀπεξεδέχετο γὰρ τὸν τελειωτὴν πάντων Ἰησοῦν, ἵνα [ὅταν] αὐτὸν παρὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ ἀθάνατος θάνατος, ὁ ἀκρότης κρατητὰς γενόμενος, ἡ ζωὴ ἐν σαρκὶ τὸ παθεῖν ὑπομένων, καὶ κλάσῃ διὰ τῶ θανάτου τὸν τὸ κράτος ἔχοντα θάνατον, τὸ κέντρον τῆς ἀμαρτίας, καὶ τὸν θάνατον ὅτε λοιπὸν ἐπληρῆτο πᾶς θάνατος τὸ κέντρον; πᾶς ἄθῃ τὸ νικῶν; ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐν Μωϋσεὶ ἀνεπράπη ἡ πηχέτης ὁ θάνατος, βασιλεύσας ἄχρι Μωϋσέως. καὶ πρῶτον μὲν δίκαιοι ἦσαν οἱ περὶ Αβελ, καὶ Ενωχ, ὁ μετατεθείς τῷ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ ἔχῃ ἡρῆσκετο. ἀλλὰ ἔγω ὁ ἐγγραπτός νόμος, ἀλλὰ ὁ κατὰ φύσιν ἐκ διανοίας, καὶ ἐκ παρὰδοσεως, κατὰ διαδοχὴν πατέρων πρὸς τὰς υἱάς. ὅτε δὲ τηλαυγῶς ἐξετέθη ὁ νόμος, ἐγένετο, ὡς εἰπεῖν, μάχαιρα διχάζουσα τὴν δύ-

ναμιν τῆς ἁμαρτίας, ὅτε δὲ ὁ Σωτὴρ παρε-
 γήετο, σινετρίβη τὸ κέντρον τῆς θανάτου. καὶ
 πάλιν καταποθήσεται ὁ θάνατος εἰς νίκην
 τότε. καὶ ὅρα πῶς ἔσωζεν ὁ Θεὸς διὰ πολλῶν
 τρόπων. τὸ ὅτε τελειὸν τῆς σωτηρίας ἐν Χριστῷ
 Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν γεγρήται, καὶ χυήσεται,
 ὡς καὶ τὸ Εὐαγγέλιον φάσκει. ὅτι ἐκ τῆς
 πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν.
 καὶ ποῖον. Φησὶ, τὸ πλῆρωμα; ἀλλ' ὁ νόμος
 διὰ Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια
 διὰ Ἰησοῦ ἐγλήετο. ἐκεῖ μὲν ἐδόθη, ὧδε ἐγλήετο.
 εἰ ἐκ πληρώματος ὁ νόμος, ἡ χάρις, καὶ
 ἡ ἀλήθεια τῷ Ἰησοῦ, παλαιὰ καὶ καινὴ Δια-
 θήκη ἐν τῷ νόμῳ καὶ χάριτι καὶ ἀληθείᾳ.

Ἐτέρα δὲ πάλιν λέξει κέχρηται ὁ αὐτὸς
 Μάνης φάσκων, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐξηγόρασεν ἡ-
 μᾶς ἀπὸ τῆς κατάρας τῆς νόμου, χυόμεν
 ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. λεγέτω τοίνυν ποίοις ἀρ-
 γυρίοις ἡ ἀγορασία γεγρήται, ποῖον τὸ τί-
 μημα ὃ δέδοται, ἵνα ἡμᾶς ἀγοράσῃ. ἔ-
 γαρ ἔπεν, ὃ ἡγόρασεν, ἀλλ' ἐξηγόρασεν. ἀλλὰ τὴν
 μὲν ἀγορασίαν ἑπίσταται, τὸ ὅτι τίμημα ἀγνοεῖ.
 ἡ δὲ ἀλήθεια τὰ ἀμφοτέρω ὁμολογεῖ. ἐξη-
 γόρασε γὰρ ἡμᾶς, καὶ ἡγόρασεν ἀληθῶς
 διὰ κατάρας τῆς νόμου, γενόμεν ὑπὲρ ἡμῶν
 κατάρα. καὶ πῶς ἡγόρασεν ἡμᾶς, δι' οὗτος ἑπι-
 φέρει ὁ διδάσκαλος τῆς Εκκλησίας, φάσκων
 ὅτι τιμὴν ἡγοράσθητε, τιμὴν αἱματι ἀμῶν αἰ-
 μῶν, καὶ ἀσπίλως Χριστοῦ. εἰ τοίνυν τῷ αἵματι ἡ-
 γοράσθητε, ἔχ' ὑπάρχεις τῶν ἡγορασμένων,
 ὦ Μάνη, ἐπειδὴ τὸ αἷμα ἀρνήσαι. πόθεν δὲ ἡ-
 μᾶς ἡγόρασε; λέγει. ἀλλοτρίους ὄντας ὠνήσα-
 το; ἀρα ἡ πόρησεν ὁ πρῶτον ἡμῶν δεσπότης,
 καὶ ἑπιδεόμεν τῶν ἡμῶν τιμήματ', λαβὼν
 ἀπέδδοτο ἡμᾶς Χριστῷ; καὶ εἰ ἀπεδόθημεν
 Χριστῷ, ἔκτετι ἔσμεν τῶν πρῶτον. εἰ τοίνυν ὁ
 πρῶτος ἔκτετι ἡμᾶς κέντηται, ἀρα τῆς
 αὐτοῦ πωροσύνης ἔξω ἐγλήετο, καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις
 τόποις ἔκ' ἔχει ἐξουσίαν. πῶς ἐν ἐνεργείᾳ
 ἐν τοῖς ἰσχύοις τῆς ἀπειθείας, καὶ τὸ γεγραμ-
 μένον; ἀλλ' ἔτε πῶς ἡγόρασεν, ἔτε πῶς
 ἡγοράσθημεν, ἔτε πῶς κατάρα ὑπὲρ ἡμῶν
 γέγονε, νοεῖ ὁ κατὰ πάντα μανείς, ἀνοί-
 ξας αὐτῷ τὸ σῶμα, καὶ μὴ δυναμέν
 περὶ ὧν λέγει διαβεβαιῶσθαι. ἰδὲ γὰρ αὐτὸς
 ὁρῶμεν λέγοντας ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τῆς
 αὐτοῦ παρουσίας, καὶ κρίζοντας, ἐν τῷ σῶ-
 ὀνόματι ἐφάγομεν, καὶ ἐν τῷ σῶ ὀνόματι

A divisa. Sed accedente Salvatore stimu-
 lus mortis confractus est. Atque illo de-
 niqve tempore mors in victoriam iterum
 absorbebitur. Vides quemadmodum Deus
 homines ad salutem variis modis perdu-
 xerit: at perfecta salus in Christo Jesu Do-
 mino nostro contigit, contingetque per-
 petuo: perinde atque in Evangelio scrip-
 tum est: De plenitudine ejus nos omnes
 accepimus: Quænam verò est illa pleni-
 tudo? Lex, inquit, per Moysen data est:
 gratia & veritas per Jesum facta est; Il-
 lic porro data est, hic facta. Quid si ex
 illa plenitudine derivata lex est, gratia &
 veritas Jesu tribuitur; tam vetus quàm
 novum Testamentum lege & gratia, ac
 B veritate continetur.

LXXVIII. Quid & illud Manichæus
 è Scripturis arcessit: Christus redemit nos
 à maledicto legis, factus pro nobis maledi-
 ctum. Dicat igitur quibus numis facta
 illa sit emptio: quodve pretium pro no-
 bis repensum fuerit. Non enim dixit:
 Emit, sed: redemit. Verum cum emptio-
 nem noverit, pretium tamen ignorat. U-
 trumque porro veritas ipsa confitetur. Pla-
 ne quippe nos redemit, ac pro nobis fa-
 ctus maledictum, à legis nos maledicto
 pretio vindicavit. Caterum quonam
 modo vindicaverit, statim Ecclesiæ ma-
 gister subijcit: Pretio, inquit, empti estis,
 pretioso sanguine agni immaculati, & in-
 contaminati Christi. Quamobrem si san-
 guine redempti sumus, nequaquam inter
 redemptos Manichæe numerandus es,
 cum sanguinem abneges. Undenam ve-
 rò nos redemit? dic sodes. An cum alie-
 ni juris essemus acquisivit? Num verò ad
 inopiam, & angustiam prior noster domi-
 nus redactus, ac pretio nostro indigens
 Christo nos vendidit? Igitur si Christo
 venditi sumus, non amplius in prioris
 mancipio sumus. Quid si possidere nos
 ille desiit, ditione sua dejectus est, nec in
 propriis sedibus jus ullum obtinet. Quo-
 nam igitur modo operatur in filiis inobe-
 dientis, sicut scriptum est? Sed nimirum
 neque quomodo nos Christus redeme-
 rit, redemptique ipsi fuerimus: neque
 quomodo maledictum pro nobis extite-
 rit, furiosus ille Manichæus intelligit:
 qui aperto ore multa effutens, quæ dicit
 probare non potest. Ecce enim in se-
 cundo illius adventu, ac restitutione
 mundi vociferantes illos videmus: In
 nomine tuo comedimus, & in nomine tuo

Mani-
 chæi.
 LXXVI.

Alia Ma-
 nichæi ob-
 jectio.

1. Cor. 6. 20.

Ephes. 2. 2.

Mat. 7. 12.
 & Luc. 13.
 26.

Mani- *Demonia ejecimus.* Quibus ille respon-
chæi. debuit: *Discedite à me maledicti: nescio vos.*
Hæresis Cur cum eum confiteantur, ipse tamen il-
I.XVI. los execratur? Quid autem aliud maledi-
Mat. 23. 41. ctum legis est, præter crucem, quæ pro-
Maledi- pter peccata maledictum legis est facta?
ctum Legis Etenim si quis in delicto deprehensus es-
crux. set de eo lex ista jubebar; *Suspendetis il-
Deut. 21. lum in ligno.* Non occidet sol super illo, &
22. *super cadavere ejus, sed deponendo depone-
tis eum, & sepelientes sepelietis ante solis
occasum, quoniam maledictus omnis qui
pendet in ligno.* Itaque cum ob crucis
supplicium constituta sit maledictio, Chri-
stus porro veniens in cruce peccata nostra
sustulerit, ac semetipsum nostra causa tra-
diderit, ejus nos sanguis redemit, ipsius-
que corpus execrationes nostras discussit:
cum scilicet poenitentia crucis, adventu-
que suo peccata nostra dissolvit. Quo-
circa neque Lex maledictum fuit, nec Ev-
angelium maledictum suscepit, nec Do-
minus ipse postremo: sed mortis illius be-
neficio adversus peccata constituta mor-
tis est poena sublata.

LXXIX. Quod verò illud objicit. *Lex
ministratio mortis erat;* de eo plura antea
diximus, idque ostendimus, nequaquam
legem mortis ministram fuisse. Non
enim eadem præcipiebat: imo è contra-
Deut. 5. 17. rio; *Non occides.* Verum quod homi-
cidam interfici jubebat, ut unius homi-
nis nece parricidia prohiberentur, & u-
nius exemplo deterrii plerique impro-
bitatem suam coercerent, nec amplius e-
dem perpetrarent, ob id *ministerium mor-
tis* esse dicitur: non quod mortis admini-
stra sit, sed quod parricidæ mortem infligeret, ne plures eo se scelere amplius ob-
stringerent. Postea verò Salvator acce-
dens, cum pædagogus homines castigaf-
set, bonam temporis partem in tradendis
perfectioribus documentis insumpsit, sum-
mopere cum hisce Legis mandatis consen-
Deut. 5. 17. tiens; *Non occides: Non furaberis: Non fal-
sum testimonium dices:* ita ipse præcepit:
Mat. 5. 39. *Si quis dextram tibi maxillam ceciderit,
præbe illi & alteram:* ut parricidio peni-
tus extincto vitæ administratio succederet.
Cujus enim maxilla percutitur, is ad
eandem patranda non provocat, sed in-
tentas homicidæ manus solvit, dum il-
lius nequitiam sui ipsius abiectione demul-
cet. Atque hoc modo: vetus ac novum
Testamentum sibi in omnibus consenta-
nea sunt.

A Δαιμόνια ἐξεβάλομεν. καὶ ἐρεῖ πρὸς αὐτὰς,
ἀπέλθετε ἀπ' ἐμῶν κατηραμένοι, ἔγωγε γινώσκω
ὑμᾶς. πῶς ἐν αὐτὸν ὁμολογᾶσι, καὶ αὐτὸς
αὐτὰς καταρᾶται; τί δὲ ἦν ἡ κατάρα τῶ νό-
μου; ἀλλὰ κατάρα τῶ νόμου σαυρὸς διὰ τὰς
ἀμαρτίας. εἰ γάρ τις καταληφθῇ ἐν πῶρα-
πλώματι, ἔλεγχῃ ὁ νόμος, καὶ κρεμάσῃτε
αὐτὸν ἐπὶ ξύλου, ἢ μὴ δύνῃ ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτῷ
ἐπὶ τῇ θνησιμαίῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καθελόντες
καθελεῖτε τε αὐτὸν, καὶ θάψαντες θάψα-
τε αὐτὸν πρὸ δύσεως τῶ ἡλίου· ὅτι Ἰπικατά-
ρατ' πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ τῷ ξύλῳ. ἐπεὶ
ἐν διὰ τὴν σαύρωσιν ἡ κατάρα πρὸς τετά-
B κτο, ἐλθὼν δὲ αὐτὸς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀ-
νῆκεν ἐπὶ ξύλου, ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν δεδώ-
κως, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἡμᾶς ἠγόρασε, τὸ σῶμα
αὐτῷ ἡμῶν τὰς καταράς ἔλυσε, τρεῖς λύ-
σας τὰς ἀμαρτίας διὰ τῆς τῶ σαυρὸς μετα-
νοίας, καὶ τῆς αὐτῶ παρρησίας. ἔτε ἐν ὀνόματι
κατάρᾳ, μὴ γένοιτο, ἔτε τοῦ Εὐαγγελίου ἐλά-
βε τὴν κατάραν, ἔτε ὁ Κύριος· ἀλλὰ διὰ
τῆς πρὸς φάσεως τῶ αὐτοῦ θανάτου λέλυται
ὁ θάνατος ὁ κατὰ τῆς ἀμαρτίας.

Εἰτά φησιν, ὅτι ὁ νόμος διακονία ἡ τῶ θά-
νατου. ἤδη καὶ τρεῖς πολλὰ εἶπομεν, ὅτι σὺν
αὐτῷ ἦν διάκονος θάνατος. ἔτε γὰρ ἔλεγε
Φονεῦν, ἀλλ' ἐκέλευσε λέγων, μὴ Φονεῦ-
C σης. ἐπεὶ δὲ ἐφόνευσεν τὸν Φονεῦντα, ἵνα ἀ-
ναιρεθῇ διὰ τῶ ἐνός τῶ Φονευθέντος ἢ τῶ Φό-
νου ἐνέργεια, καὶ δι' ἑνα Φοβηθέντες, πολλοὶ κα-
τάχῃ τὴν ἀδικίαν τῶ μηκέτι Φονεῖν, ἢ
διακονία ἦν θάνατος, ἔχ' ἵνα θάνατον διακο-
νήσῃ, ἀλλ' ἵνα θάνατον τῷ Φονεῦντῃ ἐργά-
σῃται, ἵνα μηκέτι Φονευτὰ πολλοὶ γίνων-
ται. ἐλθὼν ὁ Σωτὴρ, ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ἐσω-
Φρόνισεν ὁ παιδαγωγός, τὸ πλεῖστον τῶ
χρόνου τὰ ἐντελέεσθαι μαθήματα δεικνύς
μετὰ τῆς συμφωνίας τῶ νόμου, τῶ μὴ Φο-
νύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς,
ἔφη, ὅτι τῷ ραπίζοντί σε εἰς τὴν δεξιάν σια-
γόνᾳ, σρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἀλλήν. ἵνα ζωῇς
γρήται ἡ διακονία, ἀναιρεθὲς πάντα πασι
τῶ Φόνου, ὁ γὰρ τυπτόμενος τὴν σιαγόνᾳ,
παροξυσμὸν σὺν ἐργάζεται Φόνου, ἀλλὰ
λύει τὴν χεῖρα τῶ Φονευτῶ, τῇ ταπεινοφρο-
σύνῃ θωπεύων τὴν ἐν αὐτῷ κακίαν. καὶ ἔ-
τως πάντα συμφωνεῖ παλαιὰ καὶ καινὴ
Διαθήκη.

Εἶτα πάλιν ὁπλαιοῦνται, ἵνα παρὲς νείκη δύο προσώπων ἀδελφῶν πρὸς σύστασιν παρ' αὐτῶν λεγομένης διὰ δύο φύσεων, ἀρχῶν τε ἀνάρχων καὶ βιζῶν, ὧν ἡδη προτέρως ἐρήκαμεν, τὰ ὅμοια ἐκλόμενος λέγειν ὅτι δια-
 εἰσὶ τῶν πραγμάτων, διαρεῖν ἔτως τοῦ μὲν, ἐκ αὐδεται λέγων· ὅτι ἡ παλαιὰ εἶπεν, ἐμὸν τὸ χρυσίον, καὶ ἐμὸν τὸ ἀργύριον. ἡ δὲ καινὴ Δια-
 θήκη λέγει, μακάριοι οἱ πτωχοὶ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἀλλὰ οὐκ οἶδεν, ὅτι καὶ ἡ παλαιὰ πάλιν λέγει· πλῆσι
 καὶ πένης συνήντησαν ἀλλήλοις, ὁ δὲ Κύριος
 οὐδ' ἀμφοτέρους ἐποίησε. καὶ ἡ καινὴ Διαθήκη
 τὸ αὐτὸ συμφωνεῖ, μακαρίζουσα μὲν οὐδ' πτω-
 χας, ἄλλοτε οὐδ' πτωχὸς τῷ πνεύματι, ἵνα τὰ
 ἀμφοτέρω ἐξῇ ὁμοῦ· ἵνα καὶ καυχώμενοι οἱ
 παρὲς Πέτρον δεῖξωσι τὴν ἀληθινὴν πτωχείαν,
 ὅτι ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι, ὁ δὲ
 ἔχω, τὸ τοῦ σοι δίδωμι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ ἀνάστα, καὶ πατάται. ἵνα φύσει τὸν μα-
 καρισμὸν τῶν πτωχῶν σημάνῃ μὴ ἀντίθετον
 ὑπάρχοντα πρὸς τὸν μακαρισμὸν τῶν πτω-
 χῶν καὶ πνεύμα, οἵ τινες μὲν εἰσι κεκτημέ-
 νοι τινὰ μὲν δικαιοσύνης, πτωχοὶ δὲ εἰσι τα-
 πεινοφρονεῖντες· περὶ ὧν ἐλεγε· ἐπέαιεσα,
 καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ ἐπο-
 τίσατέ με, καὶ τὰ ἐξῆς. εἶτα φράζει λέγων,
 ὅτι ἔτοι ἐποίησαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐ-
 τοῖς. καὶ θεωρεῖς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐν
 παλαιᾷ, πτωχὸν δεικνύον καὶ πλῆσιον, ἅμα
 καὶ ἐν καινῇ Διαθήκῃ; τὸ αὐτὸ ὡς καὶ ὁ
 Σωτὴρ ἐπαίνει τὰ ἀμφοτέρω. προσέχων
 γὰρ τῷ γαζοφυλακίῳ, ἴδε τις βάλλοντας
 εἰς τὸν Κορβανᾶν, καὶ οὐκ ἀπηγόρευσε
 πλῆσιον τὰ δόματα, ἐπήνεσε δὲ καὶ τὴν
 τὰ δύο λεπτὰ βεβληκυῖαν χήραν, διὰ τὴν
 προειρημένην πτωχείαν, ἵνα πληρωθῇ τὸ γε-
 γραμμένον, πλῆσιον καὶ πένης συνήντησαν
 ἀλλήλοις, ὁ δὲ Κύριος τὰς ἀμφοτέρω
 ἐποίησε. καὶ ὅτι μὲν ταῦτα ἔτως ἔχει, καὶ
 ὅτι τὸ αὐτὸ ἐστὶ πνεῦμα παλαιᾶς τε καὶ
 καινῆς Διαθήκης, ὅρα τὸν Ἀπόστολον λέ-
 γοντα περὶ ἀρχαίων Προφητῶν. ὁπλαιοῦνται
 ὁ χρόνος διηγεμένω περὶ Γεδεὼν, Βαρακ,
 Σαμψὼν, Ἰεφθαῆ, Δαβὶδ, καὶ λοιπῶν Προ-
 φητῶν, οἵ τινες παρὰ τὸν ἐν μελωταῖς, ἐν αἰ-
 γείοις δέσμασι κακῶς ἔχοντες, ἐνοχούμε-
 νοι, θλιβόμενοι, ὧν ἐκ τῶν ἀξίων ὁ κόσμος. εὐρήκαμεν γὰρ Ἡσαΐαν ἐνδεδυσμένον

A LXXX. Præter hæc verò, ut duas Mani-
 personas introducat, ac suum illum na-
 turarum & Principiorum origine caren-
 tium, ac radicum binarium affirmet, Hæresis
 idemque in rebus ipsis divortium consti-
 tuat: hæc enim, ut antea diximus, separa-
 te contendit; ut hoc igitur comprobet, LXVI.
 objicere illud non veretur. Vetus, in-
 quit, Testamentum ita loquitur. Meum
 est aurum, meum est argentum: Novum
 contra. Beati pauperes spiritu, quoniam
 ipsorum est regnum celorum. Nec illud
 videt, etiam in vetere illud esse dictum.
 Dives & pauper occurrerunt invicem: Do-
 minus autem ambos fecit. Cui & novum
 Testamentum astipulatur, in quo nonnun-
 quam qui re ipsa pauperes sunt felices præ-
 dicantur: alias qui spiritu pauperes sunt,
 quo nimirum utrique vis sua constaret.
 Atque ut Petrus cum sodalibus suis veram
 bonorum inopiam prædicare gloriando
 posset. Argentum, inquit, & aurum: non
 est mihi: quod autem habeo hoc tibi do. In
 nomine Jesu Christi surge, & ambula. Ut
 quod egentes ac pauperes beati esse di-
 cuntur, cum eo non repugnet, quod ea-
 dem illa spiritu pauperibus beatitas tri-
 buitur: qui cum nonnulla jure possideant,
 pauperes nihilominus animi moderatio-
 ne & humilitate dicuntur: de quibus hæc
 accipienda sunt: Esurivi & dedisti mihi
 manducare: sitivi, & potum mihi dedisti.
 Tum illud adjicit: ex his quæ sibi suppe-
 tebant illos fecisse. Vides, ut in vetere
 ac novo Testamento unus idemque Spi-
 ritus pauperem divitemque designet; atque
 ut ambo à Salvatore commendentur? Cum
 enim in Gazophylacium intenderet, ani-
 madvertit eos qui stipem in gazophyla-
 cium immitterent: nec divitum munera
 prohibuit, sed & viduam illam collauda-
 vit, quæ minuta duo jecerat, ob illam
 quam diximus paupertatem, & ut imple-
 retur quod scriptum est: Dives & pauper
 occurrerunt invicem, Dominus autem am-
 bos fecit. Atque ut intelligas eundem esse
 veteris ac novi Testamenti Spiritum, vide
 quid Apostolus de veteribus Prophetis scri-
 pserit: Deficiet me tempus, inquit, narra-
 tem de Gedeon, Barac, Samson, Jephthe,
 David, ac cæteris Prophetis, qui circue-
 runt in melotis, in pellibus caprinis, affli-
 cti, angustiati, vexati, quibus dignus non
 erat mundus. Siqvidem & Isaiam, &

Hæresis
LXVI.

Agg. 23.

Mat. 5. 3.

Prov. 22. 2.

Ag. 3. 6.

Mat. 23. 3.

Mat. 23. 6.

Hib. 11. 37.

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Eliam cilicium induisse legimus. An-
madvertis denique uti tam in veteri quam
in novo Testamento & pauperes pietatis
ac religionis, & divites justitiæ nomine
beati esse dicantur.

De Sabba-
to contra
Manicha-
um.

LXXXII. Rursum verò Manichæus
instat, & objicit: Vetus Testamentum
Sabbatum observari jubere. Quod si
quis non fecisset, lapidibus obruebatur:

Num. 13. 32. qvo supplicio ille est affectus qvi ligno-
rum fasciculum collegerat. Contra in
novo Testamento, live Evangelio Domi-

Joa. 5. 17. nus ait: Ego operor, & Pater meus opera-
tur. Atque etiam Sabbato spicas vulsere

Luc. 6. 1. Discipuli. Eodem Sabbato non solum x-
gros curavit, sed & illud præcepit: Tolle

Joa. 5. 8. grabatum tuum, & vade in domum tuam.

O incredibilem inscitiam! Nihil enim
imperitiâ deterius est, quæ plurimos oc-
cæcavit. Quo enim tempore Sabbatum
non licuit honestâ de causâ dissolvere?
Quo verò tempore, quod ac scelus ac ne-
quitiam attinet, non est religione constri-
ctum, non modo Sabbatum, sed & quæ-
libet dies? Jesus illæ Nave filius Moysis suc-

Sabbatum
etiam olim
honestis de
caussis so-
lutum.

Jos. 10. 12. cessor, qvi inter Prophetas numeratur, qvi
à Deo dilectus est: qvi solis ac lunæ cur-
sum oratione sua moratus est: cum ita
precaretur: Stet Sol ad Gabaon, & luna ad

Jer. 10. 12. convallē Jabo: hic igitur Sabbatum bo-
ni operis exercendi causâ solvisse legitur,
cum septem totos dies Hierichuntis mœ-
nia circumiit. Non enim Sabbatis lice-
bat ultra præscriptum sex stadiorum mo-
dam ambulando pergere. At Hierichun-
tis ambitus viginti stadiis amplior est. Qua-
re cum septem diebus urbem circumirent,
necesse est in aliquam ex diebus illis incur-
risse Sabbatum. Sed hoc Dei mandato
factum est; ut quæ prodigia ac miracula
moliri decreverat ostenderet. Nullæ
tum illuc machinæ, nulli arietes, nulla sub-
ruendis mœnibus instrumenta: sed solâ
tubæ corneæ voce, ac viri justi precibus
diruta hostium mœnia conciderunt. Quos
quidem hostes luere supplicium oportebat,
quandoquidem Amorrhæorum pecca-

Hieri-
chuntis
ambitus.

Gen. 15. 16. ta impleta fuerant.

LXXXIII. Lex enim adversus sce-
lera judicis vices obibat, & unicuique pro
suum operum merito rependebat. A-
morrhæi porro sese peccatis obstrinxe-
rant, ac jura violabant, quod contra juris-
jurandi fidem egerant. De quo cum alio
loco dixerimus, juvât tamen eadem hoc
loco proponere. Ejusmodi quippe sunt,
quæ in promptu Manichæi calliditas

Peccata
Amorrhæo-
rum.

σάκκον, καὶ Ἡλίαν ὡσαύτως. καὶ ὅρας πῶς
μακαρίζονται ἐν παλαιᾷ καὶ καινῇ Διαθήκῃ
οἱ πτωχοὶ δι' εὐσέβειαν, καὶ μακαρίζονται
πλεῖστοι διὰ δικαιοσύνην.

Εἶτα πάλιν λέγει ὁ αὐτὸς Μάνης, ἡ πα-
λαιὰ Διαθήκη, Φησὶ, κελεύει σαββατίζειν,
καὶ εἰ τις σὰν ἐσαββάτισε, λίθοις κατελι-
θοβολεῖτο, ὡς καὶ Φορτίον ξύλων τις συλλέ-
ξας παρεδόθη. ἡ δὲ καινὴ Διαθήκη, τῷ τε-
σιν ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἔφη· ὅτι ἐ-
γὼ ἐργάζομαι, καὶ ὁ Πατήρ μου ἐργάζεται.
καὶ ἐν τῷ Σαββάτῳ ἐτίλλων, σάχυας οἱ μα-
θηταί, καὶ ἐν τῷ Σαββάτῳ ἐθεράπευσε. καὶ
ἐμόνον. τῷ τε, ἀλλὰ καὶ ἄρην τὸν κράββα-
τὸν σου, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου, ἔλεγε.
καὶ ὡ πολλῆς ἀγνωσίας. ἔδεν γὰρ χειρότερον
τῆς ἀπειρίας. πολλὰς γὰρ ἐτύφλωσεν ἡ ἀγνω-
σία. πότε γὰρ τὸ σάββατον ἐπὶ ἀγαθῇ πορ-
φάσει ἐλέλυται; πότε δὲ σὰν ἐδεσμεύθη
διὰ πονηρίας, ἐμόνον τὸ σάββατον ἀλλὰ
πᾶσα ἡμέρα; Ἰησὺς γὰρ ὁ τῷ Ναυῇ, ὁ διά-
δοχος Μωϋσέως, ὁ ἐν Προφήταις κατηρι-
θμημένος, ὁ ἐκλεκτός τοῦ Θεοῦ, ὁ δι' εὐχῆς
κατασχὼν τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην, ὡς ἔ-
φη, στήτω ὁ ἥλιος καὶ ἡ Γαββαὼν, καὶ ἡ σελήνη
καὶ ἡ Φάραγλα ἰάλω, εὐθύς εὐρίσκειται τὸ

σάββατον λύων ἐπὶ ἀγαθοεργίᾳ. ἐπὶ ἐπὶ ἡ-
μέρας γὰρ κυκλοῖ τὰ τεῖχη ἱερῶν ὁ Ἰησὺς·
ὅτι ἐκ ἐξῆν βαδίζειν ἐν σάββασιν ὑπὲρ τὸ
μέτρον τῶν ἐξ σαδίων τῶν ὠρισμένων. τὸ δὲ
ὑπερμέτρον τῆς ἱερῶν ὑπὲρ σαδίας εἰκοσι
τυγχάνει. ἐπὶ ἐπὶ ἡμέρας κυκλωσάντων
αὐτῶν, πάντως ὅτι ὑπέπιπτε τὸ σάββατον ἐν
μιατῶν ἡμερῶν. ἦν δὲ ἴστος πορταγμα Θεοῦ, ἵνα
δείξῃ αὐτῷ τὸ θέλημα τῆς θαυματουργίας.
ἔτε γὰρ μηχαναὶ, ἔτε μάγισσα ἦν, ἐκ κριοῖ,
ἐκ ἐλεπόλεως, ἀλλὰ μόνῃ Φωνῇ σάλπιγγος
Διεορατίνης, καὶ εὐχῇ δικαίᾳ, ἐκλήθησαν κα-
ταπεσόντα τὰ τεῖχη τῶν ὑπεναντίων. ἔδει
γὰρ αὐτὰς τιμωρηθῆναι, ἐπεὶ δὲ ἐπληρώθη-
σαν ἀμαρτίαι τῶν Αμορραίων.

Δικαστὴς γὰρ ἦν ὁ νόμος καὶ τῆς ἀδικίας, καὶ
ἐκάστω ἀπέδιδε καὶ τὰ ἴδια ἔργα. καὶ ἐπεὶ δὲ
ἐν ἀμαρτίαις ἐτύχωνον οἱ Αμορραῖοι, ἐν πα-
ραβάσει γεγονότες, καὶ ἀρνησάμενοι τὸν ὅρκον ὃν
ᾤμωσαν, ὡς καὶ ἡδὴ ἀλλή περ μοι εἴρηται· ἔδεν
δε λυπησέσθαι ἐν ταῦθα τὰ αὐτὰ πορταγμα Θεοῦ. ταῦ-
τα γὰρ ἐστὶ τὰ πορταγμα τῆς τῷ Μάνῃ δεινότη-
τος.

την, ὅτι καλὸς ὁ Θεὸς τῶ νόμου, ὃς ἐσκύλευ-
σε μὲν τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέβαλε δὲ Ἀμορραίους,
καὶ Γεργεσαίους, καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ ἔδω-
κε τὴν γῆν αὐτῷ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ. ὁ λέγων, μὴ
ἐπιθυμήσης, πῶς ἔδωκεν αὐτοῖς τὰ ἀλλότρια;
καὶ οὐκ οἶδεν ὁ ἰδιώτης, ὅτι τὴν ἰδίαν γῆν ἀπέλη-
φان διηρωσασμένους ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἐξεδίκηθη
τὰ μετὰ τοὺς ἀλλήλων γινόμενα ἐν ὄρει ἀληθείας
καὶ ὄρκου. Νῶε γὰρ σωθεὶς διὰ τὸ κατακλυ-
σμῶ, καὶ ἡ αὐτοῦ σύμβουλος τοῖς υἱοῖς αὐ-
τῶ, καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτῶ, μόνος διαρῶν τὴν πάντα
κόσμον τοῖς υἱοῖς αὐτῶ, τῶ Σήμ, καὶ Χαμ,
καὶ Ιάφεθ διείλε, βαλὼν τοὺς κληῖρας ἐν Ρινοκο-
ρροῖς, ὡς καὶ ἡ ἀκολουθία ἔχει, καὶ οὐδὲν κενό-
φωνον, οὐδὲ πῶς ἀπεποιημένον. Ρινοκόρρο γὰρ
ἐρμηνεύεται Νεέλ. καὶ ἔτι φύσφοι ἐπὶ χῶ-
ροι αὐτὴν καλεῖσιν, διὰ δὲ τὸ Εβραϊστὶ ἐρ-
μηνεύεται κληῖρος. ἐπειδὴ πρὸ Νῶε ἐκεῖ ἔβαλε
τοὺς κληῖρας τοῖς υἱοῖς αὐτῶ, καὶ ὑπέπε-
σεν ὁ κληῖρος διὰ Ρινοκόρρων ἄχρι Γαδείρων,
Αἰγυπτῶν ἔχων, καὶ Μαριανδύνην, καὶ Ἀμμῶνα,
Λιβύην τε, καὶ Μαρμαρίδα, Πεντάπολιν, Μα-
κάτην, Μακρόνην τε, καὶ Λεπτήμάνην, Σύρτιν,
Μαυριτανίαν, ἄχρι τῆς Ἡρακλεωτικῆς Σηλῶν
λεγομένων, καὶ τῆς ἑσῶ Γαδείρης. ταῦτα τὰ
πρὸς νότον. διὰ δὲ Ρινοκόρρων τὰ πρὸς ἀνατο-
λὴν, τὴν τε Ἰδουμαίαν, καὶ Μαδιανίτιν, τὴν τε
Αλαβαστρίτην, καὶ Ομηρίτιν, καὶ Αἰωμίτιν,
καὶ Βύγειαν, καὶ Λίβαν, ἄχρι τῆς Βάκτρων
χώρας. ὁ δὲ αὐτὸς κληῖρος διορίσθαι ἀναμέσων
τοῦ Σήμ τὰ πρὸς ἀνατολὴν. τῷ δὲ Σήμ ὑπέπε-
σεν ὁ κληῖρος πρὸς πλάτ, ἡ Παλαιστίνη,
καὶ Φοινίκη, καὶ Κόλη, Κομμαγήνη, Κιλικία,
Καππαδοκία, Γαλατία, Παφλαγονία,
Θράκη, Ἐγρώπη, Ροδόπη, Λαζία, Ἰθυσία, Κα-
πρία, Καρδυέα, ἄχρι τῆς Μηδίας πρὸς Βορρᾶν.
ἐντεῦθεν ἔτι ὁ κληῖρος διορίσθαι τὴν Ιάφεθ τὰ
πρὸς Βορρᾶν. πρὸς δὲ τὴν δύσιν διὰ τὸ Ἐγ-
ρώπης ἄχρι τῆς Ἰσπανίας καὶ Βρετανίας, ἐκεῖ-
θεν τε τὰ πρὸς ἀκείμενα ἔθνη, * Ἐπητα, καὶ Δαύ-
νης, Ιάπυγες, καὶ Λάβροι, Λατῖνοι, Οπτικοί,
Μάγαρδες, ἕως διακατοχῆς τῆς Σπανίας, καὶ τῆς
Γαλίας, τῆς τε * Σκότων καὶ Φράγλων ἀνα-
χωρίας.

F. Εντοι,
& mox
καλαν-
ρη.
αὐ-
των.
For. Σκό-
των.

Οτε ἐν ἔτιως διηρέθησαν οἱ κληῖροι συγκα-
λεσάμενος Νῶε τοὺς υἱοὺς ἑαυτοῦ, ὥρισεν αὐτῷ

A habet. Præclarum verò, inquit, legis Mani-
Deum: qui & Ægyptiorum opes præ-
datus est, & amorrhæis, Gergezæis, ac Hæresu
reliquis gentibus ejectis, agros illarum
Isrælitis attribuit. Qvi hoc mandatum
dedit, Non concupisces, qvomodo illis alie-
na largitus est? Adeo verò rudis est, ut
istud non videat: Isrælitas terram suam
recuperasse, qvam illi per vim eripue-
rant, eaque captâ, qvæ inter illos conve-
nerant, qvæqve sincerè & interposito
jurejurando sancita fuerant esse vindica-
ta. Etenim Noë à diluvio cum uxore tri-
busqve filiis, ac totidem nuribus servatus
orbem terrarum universum solus in tres
liberos, Sem, Cham, & Japhet partitus
est, jactis apud Rhinocorurorum oppi-
dum sortibus: uti consentanea famâ vul-
gatum est, cui nihil vanum subest, aut te-
merè confictum. Nam Rhinocorura
Neel interpretari possis, itaqve ab incol-
lis appellatur: Hebraicum autem voca-
bulum sortes significat, qvoniam Noë-
mus tribus illic filiis sortes suas assigna-
vit, ex quibus exiit una, qvæ totum illum
terrarum tractum complexa est, qvi Rhi-
nocoruris ad Gades extenditur, continet-
qve Ægyptum, Mariandynem, Ammo-
nem, Libyam, Marmaricam, Pentapo-
lim, Macatam, Macronem, Leptema-
nem, Syrtes, Mauritaniam ad usque co-
lumnas Herculis, interioremqve Gady-
tam. Hæ sunt regiones ad meridiem
porrectæ. Ad Orientem verò ab eodem
Rhinocorurorum oppido Idumæam,
Madianitidem, Alabastritidem, Homeri-
tem, Axomitum, Bugæam & Lybam, us-
que ad Bactrianos fines: eadem illa fors
ad Orientem ac attributis Semo regioni-
bus dividit. Cui quidem Semo altera
fors in latitudinem porrecta contigit, ea-
que Palæstinam complectitur, & Phœni-
cem, & Cœlen Syriam, Commagenam,
Ciliciam, Cappadociam, Galatiam, Pa-
phlagoniam, Thraciam, Europam, Rho-
dopen, Lasiam, Iberiam, Caspiam, Cardy-
æam, Mediam usque ad Septentriones:
ubi Japhet regionem excludit. Ad Occi-
dentem verò, ab Europa usque ad Hi-
spaniam, & Britanniam, ac finitimas illic
nationes. Qvo in tractu Veneti sunt,
& Daunii, Japyges, Calabri, Latini, Opici,
Magardes usque ad Hispaniam, & Galli-
am, & Scotorum, ac Francorum superio-
rem regionem.

Manihai
in DEUM
blasphemia
Exod. 20.

Noëmi li-
beria, &
Orbis divi-
sio.

LXXXIV. Distributis hunc
in modum sortibus, Noëmus, con-
vocatis tribus filiis, sacramentum illos
N n n

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

adegit, neqvis in fratris sui sortem invaderet, eumque injuriâ circumveniret. At Chanaam filius Cham alienarum rerum cupidus Palæstinam occupavit, quæ ob id terra Chanaan appellata est: quod relicta regione suâ, quæ ob æstum minus commoda videbatur, illic habitavit. Ergo in Semi possessione domicilium collocans, quæ hodie Judæa dicitur, filios istos genuit, Amorrhæum, Gergæscum, Pheræzeum, Jebusæum, Evæum, Arrucæum, Chettæum, Asenæum, Samarræum, Sidonium, & Philistæum. Quam ob causam Dominus in Lege veteri, ut ostenderet in jure jurando illorum impleri peccata: *Nondum, inquit, impleta sunt Amorrhæorum peccata.* Ob id in monte diutius hæserunt, ac moras in solitudine traxerunt, donec ultrò seipfos illi condemnarent, ac filiis Sem, quos injuria pridem affecerant, bellum etiam inferrent. Quippe Sem genuit Arphaxad Cainam, Cainas Salem, Salas Heber, Heber Phalec, Phalec Rhagau, Rhagau Seruch, Seruch Nachor, Nachor Thare, Thare Abraam, Abraam Isaac, Isaac Jacob, Jacob Judam, Judas Phares, Phares Esrom, Esrom Amram, Amram Aminadab, Aminadab Naasson. Caterum Naasson Judæ Tribus principis, & Jesu Nave filii tempore, filii Sem regionem suam non modo nullâ cujusquam injuriâ, sed justissimo etiam Dei judicio receperunt. Igitur Hierichuntis mœnia sponte sua collapsa sunt. Justitia enim poenas de injustitia repetit. Proinde septem diebus muros ambierunt, in quos Sabbatum incidit, quo plena esset, cummulataque justitia.

Septem lucerna in
candelabro
die accendebatur.
Exod. 25.

LXXXV. Nec illud modò Sabbato contigit. Sed cum Sanctuarii candelabrum in Tabernaculo Testimonii septem lucernas haberet, omnes illæ quotidie pariter accendebantur, nec ullo die cessabat earum aliqua: sed eadem lux singulis diebus ardebat. Etenim Sabbatum non ad intercludendum, sed ad præstandum bonum opus est constitutum. Cumque nemo penitus in duodecim Tribubus operatus esset, solum altare nunquam feriabatur, ut in Evangelio

Mat. 12. 5. testatur Dominus: *Sacerdotes vestri violant*

ἄρκω, ἵνα μηδεὶς ὁπίσθ' τῷ κλήρῳ τῶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ πλεονεκτήσῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Χαναὰν δὲ πλεονέκτης ὢν ὁ υἱὸς τῶ Χαμ ἐπῆλθε τῇ Παλαιστίνῃ γῇ, καὶ κατέχευεν αὐτήν, καὶ ἐπεκλήθη ἡ γῆ Χαναὰν, διότι ἐν αὐτῇ κατώκησε, καταλείψας τὸν ἴδιον κλήρον διὰ τὸ δοκεῖν εἶναι καιματινόν. καὶ καθίσας ἐν τῇ γῇ τῶ Σὴμ, τῇ νύκτ' ἀπὸ τοῦ Ἰακώβ, ἐγέννησε ὧς τέτταρες τὸν τε Ἀμορραῖον, καὶ Γεργεσαῖον, καὶ Φερεζαῖον, καὶ Ιεβουσαιον, καὶ Εὐταῖον, καὶ Ἀρκαῖον, καὶ Χετταῖον, καὶ Ασεναιον, καὶ * Σαμαραῖον, καὶ Σιδωνιον, καὶ Φιλι-
στῖνον. διὰ τῶτο καὶ ὁ Κύριος λέγει ἐν τῷ νόμῳ, δεικνύς ὅτι αἱ ἀμαρτίαι αὐτῶν ἐν τῷ ὄρκῳ ἐπληρύνοντο, ὡς λέγει ἔπειτα ἐπληρώθησαν αἱ ἀμαρτίαι τῶ Ἀμορραίων. διὰ τῶτο παρέμεναν ἐν τῷ ὄρει χρονοτριβήμενοι ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἕως ἂν αὐτοὶ κατακρίναιτο ἐαυτοῦ ποίησωσιν, καὶ ἐπέλθωσι πρὸς πόλεμον τοῖς υἱοῖς τῶ Σὴμ τοῖς ἡδίκημένοις. Σὴμ γὰρ γέννησεν τὸν Ἀρφαξάδ, Ἀρφαξάδ τὸν Κλωῦᾶ, Κλωῦᾶ τὸν Σαλαῶ, Σαλαῶ τῷ Ἐβερ, Ἐβερ τῷ Φαλέκ, Φαλέκ τῷ Ραγαῶ, Ραγαῶ τὸν Σερεῶ, Σερεῶ τὸν Ναχωρ, Ναχωρ τὸν Θάρρα, Θάρρα τὸν Ἀβραάμ, Ἀβραάμ τὸν Ἰσαὰκ, Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, Ἰακώβ τὸν Ἰσάδ, Ἰσάδ τὸν Φάρες, Φάρες τὸν Ἐσραῦ, Ἐσραῦ τὸν Ἀράμ, Ἀράμ τὸν Ἀμιναδάδ, Ἀμιναδάδ τὸν Ναασαῶν. ἐν χρόνοις Ναασαῶν τῶ Φυλάρχῃ τῶ Ἰσάδ, καὶ ἐν χρόνοις Ἰησὺ τῶ Ναυῆ, ἔλαβον οἱ υἱοὶ τῶ Σὴμ τὴν ἰδίαν γῆν, μηδεμίαν ἀδικίαν ἐν μέσῳ ὑπαρχούσης, ἀλλὰ δικαιοκρίσιας. ἔπεσε ἂν τὰ τεῖχη Ἱερικῶ αὐτομάτῃ. ἡ γὰρ δικαιοσύνη ἐκδικεῖ τὴν ἀδικίαν. ἐν ἑπτὰ ἡμέραις περιεκύκλυν τὰ τεῖχη, καὶ ἐγένετο τὸ Σάββατον, ἵνα πληρωθῇ ἡ δικαιοσύνη.

Ὅτι μόνον δὲ τῶτο, ἀλλὰ ἑπτὰ λύχνους ἔχεν ἡ λυχνία τῶ ἀγιάσματι ἐν τῇ σκηνῇ τῶ μαρτυρίου, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν οἱ ἑπτὰ λύχνοι ἤπλυντο ἴσως, καὶ ἐδ' ὅλως ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἤργη εἰς αὐτῶν, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὸ αὐτὸ φῶς ἦν. καὶ γέγονε γὰρ τὸ Σάββατον εἰς ἀποκλείειν, ἀλλὰ εἰς ἔργον ἀγαθόν. μηδενὸς δὲ ὅλως ἐργαζομένων ἐν ταῖς δώδεκα φυλαῖς, μόνον τὸ θυσιαστήριον καὶ ἤργη, καθὼς λέγει ὁ Κύριος ἐν τῷ Ἐγγελίῳ: οἱ ἱερεῖς ὑμῶν βεβηλώσι

Mani-
chæi.
Hæresis
LXVI.

Ob id non duo vetera Testamenta sunt, neque duo nova: quoniam neque testatores duo sunt, sed unus tantummodo, qui antiquato veteri novum instaurat: nec ita, ut vetus extinguendo deleat, sed ei finem imponat, & ad secundum bonorum possessionem transferat.

Obiectio
Manichæi

LXXXVI. Alium è Scriptura locum Manichæus in medium affert: Hoc enim, inquit, invenio: spiritum sine corpore salutem obtinere: quod ipsum his verbis docet Apostolus: Omnino auditur in vobis fornicatio, & ejusmodi fornicatio, quæ ne in gentibus quidem cernitur: adeo ut uxorem quidam patris habeat. Et vos inflati estis, & non magis luxistis, ut tollatur è medio vestri, qui hoc facinus commisit. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, judicavi eum, qui hoc scelus commisit, convenientibus vobis, & Domino, cum meo spiritu, tradere ejusmodi Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat in die Domini. Jam carnis interitus nihil aliud est, quàm absoluta illius extinctio. Quomodo igitur cum in Diaboli potestate caro funditus extingvatur solusque servetur spiritus, corporum esse potest, carnisque resurrectio? Adeo verò est hebes, ut illud non videat: carnis opera fornicationem esse, adulterium, ac libidinem, & id genus alia: nec de carne illum, sed de carnis operibus loqui. Nam cum stuprum aliquis committit, caro istud exequitur: cum autem temperantiam sibi comparat, jam caro quodammodo esse caro desinit, atque in spiritum convertitur: quemadmodum Apostolus refert: Qui

Opera car-
nis.

initio conjunxit ambos, dixit: Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Sicut qui adhæret meretrici unum corpus est, & qui adhæret Domino unus spiritus est. Itaque qui stuprum committit, caro efficitur, non corpus duntaxat, sed & cætera omnia, adeoque anima ipsa in carnem quodammodo mutatur. Dum enim ad meretricem adhærescit, caro fit, cumque carnalis sit, omnino caro dicitur. At qui Domino adhæret, tam corpore quàm animo unus cum eo spiritus est, ac quicquid in homine inest, unus in Domino spiritus efficitur. Quæ de re statuens idem Apostolus:

Eph. 5. 31.

Θρώπων, ἐν πνεῦμα ἐν τῷ Κυρίῳ. καὶ ὡς ταῦτε νομοθετῶ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος Φησί:

Διὰ τὸτο γὰρ ἔ' δύο παλαιὰ Διαθήκαι, καὶ ἔτε δύο καινὰ Διαθήκαι, ἐπειδὴ οὐκ εἰσὶ δύο οἱ διαθέμῃοι, ἀλλ' εἰς ὁ τὴν παλαιὰν [τῷ] παλαιῶν, καὶ τὴν καινὴν ἀνακαινίζων, ἔ' τὴν παλαιὰν καὶ ἐργῶν εἰς ἀφανισμόν, ἀλλὰ τὴν παλαιὰν καὶ ἀπαύων, καὶ τὴν δευτέρῃ παρθερίῳ πειρασίας κληρονομίαν.

Ἀλλ' ἡ δὲ πάλιν λέξιν ὁ αὐτὸς Μάνης παρεισφύρει, λέγων, ὅτι οἶδα πνεῦμα σωζόμενον ἀνδρὶ σώματι. τὸτο γὰρ, Φησί, διδάσκει ὁ Ἀπόστολος λέγων ὅτι ὁλως ἀκύνεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ φανερὰ πορνεία ἢ τις ἐδὲ ἐν τῷ ἐθνέσιν, ὡς ἡ γυναικὰ τινὰ πατρὸς ἔχον. καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ ἐχίμαλλον ἐπενθήσατε ἵνα δέσῃ ἐκ μέσων ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τῆς πρᾶξας. ἐγὼ μὲν ἀπὸν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέρικα τὸν τὸ ἔργον τῆς καὶ ἐργασάμενοι, συνελθόντων ὑμῶν, καὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐμὲ πνεύματι, ὡς ἀδελφὰ τὸ τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ, εἰς ὁλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου. ὁλεθρὸς δὲ τῷ σαρκὸς ὁ πάντα πᾶσιν ἐστὶν ἀφανισμός: ὡς ἐν ἀφανισμῷ τῆς σαρκὸς ἐν χειρὶ τῷ Διαβόλου, καὶ σωζόμενος τῷ πνεύματι, ἔτι ἔσαι ἀνάσας σώματος, ἢ σαρκὸς; καὶ οὐκ οἶδεν ὁ ἀπὸς καὶ πάντα, ὅτι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς πορνεία, μοιχεία, ἀσέλγεια, καὶ τὰ τοιοῦτα ὁμοία: καὶ ἐπὶ αὐτῆς τῆς σαρκὸς λέγει, ἀλλὰ τῶν ἔργων τῆς σαρκὸς ὅτε μὴ ἐργάσῃ πορνείαν, ἢ σὰρξ ἐργάζεται. ἐὰν δὲ κτηνηται ἐγκράτειαν, ἐκείνη ἡ σὰρξ ἐστὶν, ἀλλὰ ἡ σὰρξ μετὰ βλάβηται εἰς πνεῦμα. ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει ὅτι ὁ ἀπαρχὴς συζεύξας τὰ ἀμφοτέρω, εἰπὼν, ἀντὶ τῆς καταλείψῃ ἄνδρα καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν: ὡς ὁ κολλώμενος τῇ πόρῃ ἐν σώματι, ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνεύματι ἐστὶν. ἄρα ἐν ὁ τὴν πορνείαν ἐργαζόμενος, σὰρξ γεγνήσκει: ἔ' μόνον αὐτὴ ἡ σὰρξ, ἀλλὰ καὶ πάντα, καὶ ψυχὴ, καὶ τὰ ἄλλα σὰρξ γίνεται. κολληθεὶς γὰρ τῇ πόρῃ σὰρξ ἐγίγνετο, καὶ ὢν σαρκικός, σὰρξ ὁλως καλεῖται. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐν πνεύματι ἐστὶ, τῶν ἐν σώματι καὶ ψυχῇ, καὶ πάντα εἰ τι ἐστὶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἐν πνεύματι ἐν τῷ Κυρίῳ. καὶ ὡς ταῦτε νομοθετῶ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος Φησί:

ὁ Θεὸς ἔθετο ἐν σώματι πάντα τὰ μέλη, ἑ-
καστον καθὼς ἠθέλησε. καὶ ὅρα πῶς ὁμολο-
γεῖ τὸ Θεὸν ποιητὴν τῆς σώματος, καὶ θέτην
τὴν ἐν ἡμῖν μελῶν, καὶ καθὰς ἠθέλησε τῇ ἰδίᾳ
σοφίᾳ καὶ ἀγαθότητι. * εἶτα πάλιν, ἀντὶ τῆς
παραδείγματος ἡμετέρου σώματος, ἡ Χρι-
στοῦ. ὡς καὶ ἡμεῖς σῶμα Χριστοῦ ἐσμεν, καὶ μέλη
ἐκ μέλους, καὶ ἡ Εκκλησία τῷ Θεῷ, ἡ τις ἐστὶ
σῶμα Χριστοῦ. εἰ σῶμα τοίνυν Θεοῦ ἡ Εκκλη-
σία κεκολλημένη τῷ πνεύματι, τῷ Κυρίῳ, ἐν πνεύματι ἐστίν, ὁ ἀπ' αὐτῆς τοίνυν ἀμαρ-
τάνων πνεύματι ἐκπεσὼν, σὰρξ γεγενῆς
ὅλως ψυχῇ καὶ σώματι, καὶ * εἰ τις ἐστὶν ἐν
αὐτῷ. ἐπεὶ πῶς ἐδύνατο μέρ' αὐτοῦ παραδοθῆναι
τῷ Σατανᾷ, καὶ μέρ' αὐτοῦ μὴ παραδοθῆναι; ἔ-
γὰρ εἶπε παραδοθῆναι τὴν σάρκα τῷ Σατα-
νᾷ, ἀλλὰ παραδοθῆναι τὸ τοῖστον. ὁ δὲ λέγων τὸ
τοῖστον ὀλοχερῇ ἀνδρωπῶν σὺν ψυχῇ καὶ
παντὶ τῷ ἀνδρῶν πνεύματι παραδεδωκεν. εἰ δὲ ὅλον
πνεῦμα δὲ ἐδόθη σῶζεσθαι εἰς τὴν ἡμέραν Κυ-
ρίου, ἵνα μὴ ὑπὸ αἰτίαν γῆνηται ἡ Εκκλησία
τῆς σφάλλματι τῆς σφαλέντι ἀνδρώπῃ,
καὶ μολυνθῇ ὅλη ἡ Εκκλησία τῷ πᾶσι
ματι τῆς ἐνός, λέγει. παραδοτε τὴν σφαλέν-
τα, ἵνα τὸ πνεῦμα, τῷ ὅλῳ ἡ Εκκλη-
σία, σωθῇ.

Ἀλλὰ Φησι, γέγραπται, σὰρξ καὶ αἷμα
βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσασιν. καὶ νομί-
ζει ἐν τῷ λέγειν. καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἔδύ-
ναται πορνεία κληρονομεῖν βασιλείαν ἑρα-
νῶν, ἔδδ' μορξία, ἔδδ' ἀσέλγεια, ἔδδ' εἰδωλο-
λατρεία. τῷ σὰρξ καὶ αἷμα. εἰ δὲ τοῦ
σαρκὸς καὶ αἵματος τῷ νομίζεις, εἶναι αὐ-
τὴν τὴν σάρκα, πῶς ἐστὶ πληρῆς τὸ εἰρημέ-
νον; καὶ ὅσοι ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς
ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, οἱ ἐκ ἐξ αἱμά-
των, ἔδδ' ἐκ σαρκὸς ἐγεννήθησαν, ἀλλ' ἐκ
Θεοῦ. τίς ἐν κόσμῳ γεγενῆς ἀνδρὶ σαρκὸς; ἀλλ'
ἐπειδὴ μετεβλήθησαν ἀγνώμας γὰρ αἱ φύ-
σις, τῷ γεννωμένων ἀπὸ μητέρων καὶ πατέρων
σαρκὸς καὶ αἵματος, ἐγεννήθησαν τὸ δευτέραν
γενῆσιν τὸ ἀπὸ τῆς Κυρίου γεννήσεως διὰ
πνεύματος καὶ πυρός, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξ-
ουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. ὡς ἐν ἐνταῦθα ἐκ
σαρκὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ἐξ αἵματος καὶ ἐκ λογί-
ξεως ἐκ σαρκὸς καὶ αἵματος ἡ γεννήσις, διὰ τὸ με-
ταβολὴν τὴν δικαιοσύνης. καὶ τί γε ἐκ σαρκὸς καὶ

A Deus, inquit, posuit in corpore omnia mem-
bra singula prout voluit. Vide ut cor-
poris quoque conditorem affirmet Deum
ac membrorum nostrorum composi-
torem, qui sapientia ac bonitate sua, uti vo-
luit, universa constituit. Post hæc ex-
emplum corporis nostri ad Christi corpus
accommodat. Quemadmodum & nos
corpus Christi sumus, & membra de mem-
bro, & Ecclesia Dei, quæ est corpus Christi.
Proinde si corpus Dei Ecclesia spiritui ad-
hærens, hoc est Domino, unus est spiri-
tus, quicumque ab eadem excidit, perin-
de à spiritu desciscens, anima pariter &
corpore commutatur in carnem, ac si
quid aliud in ipso continetur. Nam qui
fieri posset, pars ut una Satanæ tradere-
tur, non traderetur altera? Neque ve-
rò dixit Apostolus: Tradere carnem Sata-
næ: sed tradere ejusmodi. At qui ejus-
modi dicit, integrum profecto hominem,
hoc est tam animam, quam corpus tradi-
derit necesse est. Qui cum totum tra-
diderit, totum videlicet carnem esse si-
gnificat: ac spiritum in diem Domini
servari demonstrat, ut ne Ecclesia delin-
quentis hominis scelere obstringeretur,
uniusque delicto tota ipsa pollueretur.
Quare ita jubet Apostolus: Tradite eum
qui deliquit, ut spiritus, hoc est Ecclesia
universa, salvus sit.

LXXXVII. Atqui scriptum est: Object
(ait) Caro & sanguis regnum Dei non pos-
sidebunt. Quia scripturæ sententia non-
nihil efficere se putat. Verum longè is
aberrat. Certum enim est non posse
stuprum cœleste regnum obtinere, nec
adulterium, neque libidinem nec idolo-
latriam: quæ omnia per carnem & san-
guinem intelligenda sunt. Nam si car-
nem & sanguinem sic interpretaris, ut
ad propriam hominis carnem pertineat,
quonam modo verum illud esse poterit?
Quocirca autem receperunt illum, dedit
eis potestatem filios Dei fieri: qui non ex san-
guinibus, neque ex carne nati sunt, sed ex
Deo. Qvis in mundo sine carne natus est?
Verum quoniam non natura quidem il-
lorum, qui ex parentum carne & sangui-
ne propagati sunt; sed animi commuta-
ti sunt, ac secunda generatione à Domino
per spiritum ignemque procreati, pro-
pterea, dedit, inquit, illis potestatem filios
Dei fieri. Sicigitur ex carne istic & san-
guine nati sunt. Neque tamen ob tradu-
ctionem illam ad iustitiam, alterius ex
carne & sanguine habetur generationis ra-
tio. Quamquam in carne nihilominus, &

Manichæi. *Manichæi. cit: In carne ambulantes non secundum carnem militamus. Quocirca inest quidem caro; sed non secundum carnem militat. Hinc est quod ait; carnem et sanguinem cælestis regnum minime possidere. Ubi non de ea carne loquitur, quæ laboribus attrita, quæ sanctitate consecrata, quæ Deo denique grata sit: se de eâ, quæ in peccatorum sordibus detinetur. Quod nisi ita est, quoniam illud impleri poterit: 2. Cor. 15. 53. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem? Quod clarius idem Apostolus significans, ne qui forsitan errarent; atque ob scelera de formatione corporis in resurrectione desperarent, his Coloss. 3. 5. verbis hortatur: Mortificate membra, quæ sunt in terra: hoc est, fornicationem, adulterium, libidinem, &c.*

Λάματι, ὡς λέγεται σαρκὶ γὰρ παλαῖοντες, καὶ κτ' σάρκα τραφευόμεθα. ἀρα ἐν ἐνίσαρξ, καὶ σάρκα τραφευομένη. καὶ διὰ τὸτο λέγεται, σάρκα καὶ αἷμα μὴ κληρονομεῖν βασιλείαν ἑβραίων; καὶ πάλιν τὸ σαρκὸς ταύτης τὴν καμύσσης, τὴν ἀγία-
 θείσης, τὴν πρὸ Θεοῦ διαρεσησάσης, ἀλλὰ πρὸ τῶν ἀμαρτιῶν ἐξεταθείσης. ἐπεὶ πῶς ἂν πληρῆται τὸ εἰρημένον· δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τὸτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τὸτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. τηλαυγέστερον δὲ πάλιν τὰ τοῦ αὐτοῦ Αποστόλου σημάτων, ἵνα μὴ τινες πλανηθῶσι, καὶ ἀντὶ τῆς Φαύλων ἔργων τὴν ἐξ σώματος πλάσιν ἀπελπίσωσιν ἐκ τῆς ἀναστάσεως λέγει· νεκρώσατε τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἃ τινὰ ἐσι πορνεία, μορχεία, ἀσέλγεια, καὶ τὰ ἐξ ἧς.

11. 11. Imo & eos qui Galilæis apparuerunt eosque sic allocuti sunt: *Hunc Jesum, quem vidistis à vobis assumptum, sic veniet quem admodum vidistis eum assumptum.*

ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὁφθέντες τοῖς Γαλιλαίοις, καὶ λέγοντας, ὅτι τὸτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ἐωράκατε ἀφ' ὑμῶν ἀναλαμβάνομεν, ἕτως ἐλεύσεται ὃν τρέπων εἶδετε αὐτὸν ἀναλαμβάνομενον.

Conclusio
disputatio
vis totius.

LXXXVIII. Ex his, quæ hactenus dicta sunt, faciliè intelligentes homines possunt tam ad veros sermones, quàm Manichæi mendacia animum advertere: ut tamen quodpiam allatum ab eo testimonium prætermiserim, ex duobus illis tribusque, quæ commemoravimus, reliqua ab eo falsò conficta deprehendantur. Nos autem longo asperoque itinere per periculosa loca confecto, ægrè amphibænam illam, ac cenchritidem, lethalem imprimis bestiam evasimus: quæ multarum rerum similitudinibus variegata con-
 tuentes decipit. Ex quibus omnibus velut conflatum & occultum mortiferi in-
 aculeo veneni fontem continet. Manichæus enim cum gentilibus gentilis est, ac Solem, Lunam, sidera, Dæmonesque veneratur: Gentilis, inquam, est & charis-
 simi! ejusque secta Græcorum supersti-
 tiones tradit: Magorum quoque præ-
 stigias complectitur, in iisque volutatur: Astronomos laudat: quorum curiosas ar-
 tes persequitur, ac verbo tenus Chri-

Απὸ δὲ τῶν εἰρημνίων πάντων δύνανται οἱ νυνεχῆς τὸν νῦν Ἰησοῦν παῖσι τοῖς τῆς ἀληθείας λόγοις, καὶ τοῖς ἀπὸ ψεύσματος ὁπορευομένοις λεγομένοις Μανιχαῖς· ἵνα εἰ καὶ οὐκ ἐπεμνήσθην τινὸς μαρτυρίας, ἀπὸ τῶν δύο, ἢ τριῶν μαρτυριῶν ὧν εἶπομεν, τὰ πάντα αὐτῶν φωραθῇ ψευδῇ. ἡμεῖς δὲ πολλὰν Ἰησοῦς ὁδοῦν τεραχίαν, καὶ κινδυνώδεις τόπους, μόλις ταυτησὶ τῇ ἀμφισβήτη-
 νης, καὶ θηροῦ ὀλετηρίας τῇ κεχρητίσθαι, ἀπὸ πολλῶν ὁμοιωμάτων πεποικιλμένης πρὸς αὐτὰ τῶν ὁρώντων, ἐχέσης ὅτι κεκερμυμένη καὶ τὸ κεντρῶδες καὶ ἰσοδόλον πηγὴν τῇ ἐκ παν-
 των ὁρμωμένης. ἐπειδὴ γὰρ μὴ Ἑλλήνων Ἑλλήν ἐστιν, ἢ ἡλίου ὁπορευομένων, καὶ σελήνης, καὶ τὰ ἄστρα, καὶ δαίμονας, Ἑλλήν ὁ ἀνὴρ, ἀγαπητοί, τυγχάνει, καὶ ἡ αὐτῶν ἀρεταὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων ὑφ' ἡγεῖται, τὰ μάγων Ἰπρίσταται, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐκτετακται, ἀστρονομία ἐπαινεῖ, τὰ αὐτῶν ὁπορευομένων, μόνον Χριστὸν σεμνύ-

νεταί ὄνομα λόγῳ, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ κεγχρῆτις κρύπτεται ὑπὸ τὸν ἰόν, ἀπατᾷ δὲ διὰ τὴ ποικιλίας, ἐν μέσῳ ὑλῶν πολλῶν χυμένη, καὶ ἀφομοιωμένη μὲν τῶν ὄντων. ἐν δὲ τῇ τῷ Θεῷ δυνάμει τῷ ξύλῳ τῆ ἀληθείας, καὶ αἵματι Χριστοῦ, καὶ σώματι τῷ ὑπὸ Μαρίας, τῷ ἀληθινῶς γενηνημένῳ, καὶ τῇ τῶ νεκρῶν ἀναστάσει καὶ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς μίας ἐνότητος, συντελείσαντες τὴν κεφαλὴν τῷ δράκοντι Ἰππὶ τοῖς ὕδασι, τὴν πολυκέφαλον ταύτην ἀρεσιν, εἰς τὰ πύσω σφύσαντες, καὶ κεφαλὴν κατὰ θλάσαντες, εὐχάριστοι μὲν Θεῷ διατελέσωμεν. Ἰππὶ δὲ τὰς ἐξῆς Αἰρέσεις παρελθεῖν ἀπεύσωμεν, Θεὸν Ἰππὶ καλούμενοι βοηθὸν τῶν ἡμῶν ἀσθενείας, ὅπως τὰ ἐπηγελημένα ἐν Θεῷ πρᾶξάντες, τελείως Θεῷ εὐχαριστήσωμεν.

Alii nomine gloriatur. In quo cenchriti-Hieracidis simillima est, quæ occultato venenata. Hære-varietate sua fallit, atque inter varia frutera versans, rerum omnium, quibus circumdata est, similitudinem exprimit. Enimvero posteaquam Dei ope, ac veritatis fuisse, necnon & Christi sanguine, ac corpore, quod ex Mariâ revera natum est, ac mortuorum resurrectionis, & unius ejusdemque Dei confessione *draconis illius in aquis caput confregimus*, hoc est, multiplicitem illam Hæresim effugavimus, caputque cominuiimus, perpetuæ primum habenda Deo gratiæ sunt: tum ad ceteras deinceps properandum: Ita ut à Deo supplices postulemus, nostræ ut imbecillitati succurrat: ut iis quæ suscepimus abolutis, cumulationes eidem referre possimus.

ΚΑΤΑ ΙΕΡΑΚΙΤΩΝ, ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΕΒΔΟΜΗ, ἢ ΚΑΙ ΕΞΑΚΟΣΤΗ ΕΒΔΟΜΗ.

ADVERSUS HIERACITAS, quæ est Hæresis XLVII, vel LXVII.

ΜΕΤΑ τὴν μοχθηρὰν ταύτην, καὶ ἰσόβιον ὑπὲρ πᾶσαν ἀρεσιν καὶ ἐρωτέρω δὲ Μανὴ βαρβαρικὴν θηριοβολίαν τῆς διδασκαλίας, ἀνέστη τις Ιερακας ὀνόματι, ἀφ' ἧς περ Ιερακῆται. ἔτι ἐν τῇ Λεοντῇ, τῇ καὶ Αἰγυπτον ὑπῆρχεν, ἐν παιδείᾳ καὶ μικρᾷ ὑπάρξας, Ἑλληνικῶν τε πάντων λόγων Ἰππὶ τηδεύμασιν ἀσκηθεὶς, ἰατροσοφιστικῇ τε καὶ τοῖς ἄλλοις, τοῖς τῶ Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων μαθήμασιν ἀκριβῶς Ἰππὶσας. τάχα ὅ καὶ Αστρονομίας, καὶ Μαγείας ὁ ἀνὴρ παρήφατο. ἐμπειρεῖται γὰρ ὑπῆρχε πολλῶν λόγων, καὶ ἐν ἐξηγήσει, ὡς ὑποφαίνεσι οἱ αὐτοῦ λόγοι. πάντῃ δὲ τῶ Αἰγυπτίων Ἰππὶσάμεν γλῶσσαν. Αἰγύπτιος γὰρ ὁ ἀνὴρ ἦν, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶ Ἑλλήνων τετρανωμένῳ μικρῶς, ὅτι καὶ πάντα τρόπον. ὑπῆρχε δὲ τὴν Χριστιανὸς, ἀλλ' ἔκ ἐνέμενε τῇ τῶ Χριστοῦ πολιτείᾳ. παρέπεσε γὰρ, καὶ ὀλιγόσας ἐξώκειλεν. ἔτι μὲν γὰρ παλαιὰν καὶ καινὴν διαθήκην σαφῶς εἰπεῖν διδασκάζων, καὶ εἰς αὐτὰ ἐξηγῶν, ἐδογματίσας παρ' αὐτῶν διὰ τοῦ κενοφωνίας αὐτοῦ ὅπερ αὐτῶν ἔδοξε, καὶ ὁ ὑποσηλθὲν αὐτῶν.

Βέλεται γὰρ καὶ ἔτι τὴν σάρκα μὴ ἀνίστασθαι τὸ πῶς παν, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν μονωτάτην.

I. POST improbam illam, ac præ omni aliâ Hæresi virulentam, serpentinam, & barbaricam Manichæi doctrinam, Hieracas quidam nomine prodiit, à quo Hieracitas nominati sunt. Hic in oppido Ægypti Leontone vixit, humanioribus literis imprimis eruditus, ac Græcorum disciplinis, præsertimque medicinâ, & aliis artibus imbutus: ad quas Ægyptiorum quoque doctrinam adjunxerat: Ac nescio an & Astronomiæ ac Magicarum artium scientiam attigerit. Fuit certe variis artibus instructus, atque explicandi peritus, ut ex illius commentariis apparet: sed Ægyptiorum linguam potissimum calluit, utpote genere Ægyptius. Nec verò Græcæ linguæ scientiâ mediocriter est perpolitus, vir acutissimo in omnibus ingenio. Atque hic quidem Christianus fuit, sed non in eo vitæ genere, quod esset Christo dignum, perseveravit. Siquidem prolapsus, & impactus à veritate excidit. Cum enim veteris novique Testamenti scientissimus esset, ut ea de pectore suo velut expromeret, ac commentaria scripsisset, multa de suo dogmata vanissime aspersit, ac quicquid visum est pro libidine sua proposuit.

Negat is omnino resurgere carnem, idque animæ soli tribuit, proindeque spiritalium esse resurrectionem asserit. Sa-

Hieraci- crarum verò literarum testimonia colli-
 tz. Hære- gens, & ad institutum suum ac mentem
 sis LXVII. accommodans, absurdissima quædam
 dogmatum commenta cumulavit, & ad
 Hæresim suam stabiliendam prava quæ-
 dam excogitavit. Caterum vir ille in-
 stituto, ac genere planè admirabilis fuit,
 & ad alliciendos animos imprimis effi-
 cax. Quare plerique ex Aegyptiis Mo-
 nachis in illius errores adducti sunt. Nam
 quod ad mortuorum resurrectionem at-
 tinet, quod carnis resurrectionem infi-
 ciatur, id ab Origene mutuatus videtur,
 nisi id ex sese evomuisse dicendus est.
 Idem nuptias repudiat; quas veteris Te-
 stamenti proprias fuisse docet. Quippe
 Abraamum, Isaacum, & Jacobum, Moy-
 sem, Aaronem, ac sanctos omnes, velut
 Isaiam, & Jeremiam pariter asciscendos
 existimat, & Prophetas arbitratur: nupti-
 asque in veteri Testamento licitas fuisse;
 sed post adventum Christi easdem rejici-
 endas: utpote quibuscum cæleste re-
 gnum obtineri nequeat. Quid enim, in-
 quit, Verbum novi ut faceret advenit?
 quid inquam novi prædicare, aut quod
 egregium facinus moliri voluit? Si Dei
 timorem dixeris: hoc jam Lex ipsa con-
 tinebat. Si nuptias: etiam in sacris litte-
 ris prædicantur. Si invidiam, avaritiam
 injustitiam damnasce dicat: hæc omnia
 veteri Testamento comprehensa sunt.
 Superest ergo id ut unum efficere volue-
 rit, ut continentiam prædicaret in mun-
 do, ac sibi ipsi castimoniam deligeret, si-
 ne qua obtineri vita non possit.

II. Ad id verò dogma comproban-
 dum undecunque argumenta corrogat:
 velut illum locum: Sanctificationem ve-
 stram, sine qua nemo videbit Deum. Quod
 si Apostoli dictum illud objicias: Hono-
 randa sunt nuptia, & corus immacula-
 tus: fornicatores autem, & adulteros
 judicabit Deus: sic ille respondet: At-
 qui paulo post idem Apostolus dicit;
 Innupta sollicita est de his quæ Dei sunt, quo-
 modo placeat Domino, & virgo. Nupta
 vero sollicita est, quomodo placeat viro, &
 divisa est. Unde si divisio inest, quomo-
 do intercedere communio potest? Ac si
 Deo non placeat, sed viro, potestne hæ-
 reditatem à Deo consequi? Cum autem
 sic hortatur: Propter fornicationes autem,
 unusquisque suam uxorem habeat, non lau-

πνευματικῶν δὲ τὴν ἀνάσασιν φάσκει. καὶ
 ὅσα ἐστὶν διὰ τῶν θείων γραφῶν, εἰς ἑαυτὴν νῦν
 ἀναλεξάμεν, ὥτως ἑαυτῶν ἐπεσώρευσεν
 αὐτοῦ πλάσματα, ἅπτα φαῦλα ἑαυτῶν μη-
 χανησάμεν πρὸς σύστασιν τῆ αὐτῆς Αἰρέ-
 σεως. ὡς δὲ ὁ ἀνὴρ ἐκ πληκτῆ τῇ αὐτῇ ἀσκή-
 σι, καὶ δυνάμει πείσαι ψυχάς. αὐτί-
 κα πολλοὶ τῶν ἀσκητῶν τῶν Αἰγυπτίων αὐτῷ συν-
 ἀπήχθησαν. οἶμαι γὰρ, ὅτι τοῦ ἀναστάσε-
 ως νεκρῶν ὡς ἠρνήσατο τὴν τῆς σαρκὸς ἀνά-
 σασιν, διὰ τοῦτο τὰς τοῦ φάσκει εἰλη-
 φώς, ἢ ἀφ' ἑαυτῆς τῆς διανοίας τῆς τοῦ ἐξεμέσας.
 ὅς τῷ δὲ δέχεται τὸν γάμον, * φάσκει εἶναι
 τὸ παλαιὰ Διαθήκη. ὅτι μὴ γὰρ τοῦτο τῶν
 Αβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ Μωϋσῆα,
 καὶ Ααρὼν, καὶ πάντας τῶν ἁγίων, Ἡσαΐαν,
 καὶ Ἰερεμίαν ὁμοίως δέχεται, καὶ Περὶ Φήτας
 ἡγεῖται, καὶ συγκεχωρηθῆναι Φησὶν τῇ πα-
 λαιᾷ Διαθήκῃ, τῷ γάμῳ συνάπτεσθαι. διὰ
 δὲ τῆς ἐνδημίας τῆς Χρεῖς, μήκετι τὸν γάμον
 δεχέσθαι, μήτε δύνασθαι αὐτὸν κληρονο-
 μεῖν βασιλείαν ὁρατῶν. τί γὰρ, Φησὶ, ἦλθε
 ποιεῖν καινὸν ὁ λόγος; ἢ τί καινὸν ἦλθε κη-
 ρύξαι ὁ μονογυνῆς, καὶ κατορθῶσαι; εἰ μὲν
 γὰρ τοῦτο φέρεται Θεῷ, τὸ εἶχεν ὁ νόμος. εἰ δὲ
 τοῦτο τῶν γάμων, κεκηρύχασιν αἱ γραφαί. εἰ
 δὲ τοῦτο φέρεται, πλεονεξίας, καὶ ἀδικίας,
 ταῦτα πάντα τοῦτο εἶχεν ἡ παλαιὰ Διαθήκη.
 ἐν δὲ μόνον τὸ κατορθῶσαι ἦλθε, τὸ ἐγ-
 κράτειαν κηρύξαι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐαυτῶν ἀνα-
 λέξασθαι ἀγνείαν καὶ ἐγκράτειαν. ἀνευ δὲ τούτου,
 μὴ δύνασθαι ζῆν.

Τὰς δὲ τοῦ φάσκει ταύτας παλαιὰς ἀνα-
 λέγει, ὅταν εἴπῃ, ὅτι καὶ τῶν ἁγίων ἡμεῖς, ὡς
 εἰς τὸ Θεὸν ἐδέσθαι ὅψιν. εἰάν δὲ εἴπωσιν αὐτῷ, πῶς
 ὁ Ἀπόστολος εἴπῃ, τίμιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοί-
 τη ἀμιάνη. πῶς δὲ καὶ μοιχὰς κρινεῖ ὁ Θεός;
 καὶ δι' οὗτο ἡμεῖς αὐτοῖς λέγων, ὑπὲρ πάντων
 ὁ λόγος λέγει, ὅτι ἡ ἀγάπη μεμινῆται τῷ Κυ-
 ρίῳ, πῶς δὲ εἴπῃ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἡ παρθένη.
 ἡ δὲ γαμήσασα, μεμινῆται πῶς δὲ εἴπῃ τῷ
 ἀνδρὶ, καὶ μεμέρισα. εἰ τοίνυν ἐστὶ μερισμός,
 πῶς δύναται ὅπως μερισμός, εἴπερ τὸ αὐτὸ
 κοινωῖται. καὶ εἰ Θεὸς οὐκ ἐδέσθη, ἀλλὰ
 τῷ ἀνδρὶ, πῶς δύναται τῷ Θεῷ κεντῆσθαι
 τὴν κληρονομίαν; διὰ γὰρ τὰς πορνείας ἐ-
 κας τῶν ἑαυτῶν γυναῖκα ἐχέτω, οὐκ ἐπαυῶν

Testimonia
 quibus uti-
 tur.

Heb. 12. 14.

Heb. 13. 4.

1. Cor. 7. 34.

1. Cor. 7. 2.

Φησὶ, γάμον μὴ τὴν παρθένον, ἀλλὰ συμ-
βασάζων, ἵνα μὴ εἰς πενιχρόν ὁλεθρον ἐμπε-
σωσιν. εἰσὶ γὰρ ἀνδρες οἱ ἐαυτῶν ἀνδρῶν
τὴν βασιλείαν τῶν ἑρανῶν. καὶ θέ-
λω, Φησὶ, πάντας εἶναι ὡς ἐμαυτόν. καὶ
ὡμοιωθῇ ἡ βασιλεία τῶν ἑρανῶν δέκα παρ-
θένοις, πεντε μωραῖς, καὶ πέντε Φρονίμοις.
Φρόνιμοι παρθένοι, μωραὶ παρθένοι, πλὴν
παρθένοι, βασιλεία ἑρανῶν ἀπεικάζονται.
καὶ οὕτως εἶπεν ἑγὼ γάμοι. πολλὰ δὲ τοιαῦτα
ἐκ τῆς ἱστορίας. ἵνα δὴθεν παρεκβάλῃ
γάμον.

Οὗτος δὲ δεχεται δὲ οὐκ ἀπὸ τῆς τελειότη-
τος τῆς γνώσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀντιθέσεως τῆς
νομισμοῦ ἐλπίδος. Φάσκει γὰρ τὰς μὴ
κληρονομεῖν βασιλείαν ἑρανῶν, ἐπειδὴ Φη-
σι ἐκ ἡρώωνισαντο. εἰ γὰρ ἀθλήσῃ, ἑσέφα-
νται, εἰ μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. εἰ γὰρ καὶ
ὁ ἀθλῶν ἑσέφανται, εἰ μὴ νομίμως, πόσω
γε μᾶλλον οἰμηδέσω εἰς ἀγῶνα κεκλημέ-
νοι. ὁ πιστεύει δὲ πάλιν ἐπὶ Παράδεισον
εἶναι αἰσθητόν, ὡς ἀμέλει καὶ ὡριγένης.
ὁ δὲ, ὡς ἔφη, νεκρῶν ἀνάστασιν τὴν διὰ σαρκός.
ἀλλ' ἀνάστασιν μὲν νεκρῶν λέγει, ἀνάστασιν
δὲ τῶν ψυχῶν, καὶ πνευματικὴν τινα Φά-
σκων μυθολογίαν. ὁ δὲ μετ' αὐτῶν συνά-
γεται, ἀλλὰ εἰς τὴν παρθένα, ἡμονάζων, ἡ
ἐγκρατὴς, ἡ χήρα. οὗτος δὲ τὸν Πατέρα καὶ
Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ Φάσκει καὶ τὸν ὡρι-
γένην, ἀλλὰ πιστεύει ὅντως τὸν Υἱὸν ἐκ Πατρὸς
γεννημένον.

Καὶ οὗτος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ Πατρὸς
εἶναι. Φάσκει δὲ ἐπὶ τὸ, ὡς ἂν μοι ἐν τῇ Μελ-
χισεδεκίανων Αἰρέσει δεδῆλοι, πρὸς τὸ ἅγιον
Πνεῦμα, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Μελχισεδεκ, διὰ
τὸ, Φησὶ, εἰρηκέναι, ὅτι ὑπὲρ τυγχάνει σενα-
γμοῖς ἀλαλήτοις ὑπὲρ ἡμῶν. καὶ τίς ἐστὶν ὁ
τῶν ἀλλὰ μὲν ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. τὸ δὲ ἱε-
ρεὺς εἰς τὸ διηνεκές, διὰ τὸ ὑπὲρ τυγχάνειν.
τῶν δὲ τὸ πνεῦμα σωλυτηκέναι τῷ Ἀβραάμ
κατ' ἐκεῖνο καιρὸν. ἐπεὶ γὰρ ὁμοίον ἐστὶ τῷ
Υἱῷ. καὶ διὰ τὸ Φησὶ ὁ Ἀπόστολος ἀπ' αὐτοῦ, ἀ-
μήτωρ, ἀχρημαλόγητος. ἀμήτωρ Φησὶ, ὅτι ἐκ
ἐκ μητέρας ἀπ' αὐτοῦ Φησὶ, ὅτι ἐκ γῆς ἐκ ἑαυ-
τοῦ πατέρα. ἀφωμοιωμένον δὲ τῷ ὡς τὸ Θεὸς, μέ-
ν ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. καὶ πολλὰ Φλυαρῶν
πρὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, διεξήλθε πρὸς τὰ
πολλὰ πρᾶγματιαν. βέλεται δὲ

dandas post adventum Domini, sed tole- Hieraci-
randas nuptias putat, ne majus in exiti- ta. Hære-
um præcipites ruant. Sunt enim Eun- sis LXVII.
chi, qui seipsos castraverunt propter regnum Mat. 19. 12.
caelorum. Iterum: Volo omnes esse sicut 1. Cor. 7. 7.
meipsum. Tum: Simile factum est re- Mat. 25. 10.
gnum caelorum quinque virginibus, qua-
rum quinque erant fatuæ, & quinque pru-
dentes. Ubi tam prudentes virgines,
quam fatuæ, sed nihilominus virgines,
cum cœlesti Regno comparantur: nec
de nuptiis mentionem fecit. Multa id
genus alia adversus nuptias accumulatur.

Neque verò puerulos ante cognitio- Alii enim
nis usum mortuos admittit, sed à propo-
sita spe rejicit: Negat enim istos cœle-
ste regnum capessere, quandoquidem cer-
tamen nullum obierint. Nam qui in cer-
tamen descendit, non coronatur, nisi legi- 1. Tim. 2. 5.
time certaverit. Quare cum ne ii qui-
dem qui certant, nisi id legitime præsti-
terint, coronentur, quanto minus qui ne
ad certamen quidem adhuc vocati sunt?
Paradisum porro sensibilem esse non pu-
tat, quo in errore versatus est & Orige-
nes. Neque, ut antea dixi, mortuorum
resurrectionem ad carnem pertinere, sed
ita resurgere mortuos fatetur, solas ut ani-
mas id allequi velit, ac spiritalem nescio
quam fabulam contextat. Caterum ne-
mo in illorum gregem admittitur, nisi
virgo sit, aut Monachus, aut continens,
aut vidua. De Patre, Filio, & Spiritu
sancto non eadem cum Origene sentit:
quin potius & à Patre Filium revera geni-
tum, & Spiritum sanctum credit à Patre
procedere.

III. Quem quidem Spiritum, quem- Melchise-
admodum supra in Melchisedecianorum dec. p. 12.
Hæresi docuimus, Melchisedecum esse esse Spiritum
sibi persvadet, pro eo quod scriptum est: tum. san-
ctum.
Pro nobis orat gemitibus inenarrabilibus. Et Rom. 8. 26.
quis ille tandem est? Manet, inquit, sacer- Hebr. 7. 3.
dos in æternum. Porro sacerdos in æternum
ideo manet, ut orare possit. Hunc ipsum
Spiritum Abrahamo per illud tempus oc-
currisse putat. Est enim, inquit, Filio simi-
lis: quare ab Apostolo dicitur esse sine pa-
tre, sine matre, sine genealogia: sine matre,
quod omnino nullam habuerit, sine patre,
quod eum in terra non habuerit. Similis
verò filio Dei factus manet Sacerdos in
æternum. Præter hæc multa alia de Spiritu
sancto garriens fulissimam de eo dispu-
tationem instituit. Sed præcipuum ori-

Hieraci-
ta. Hære-
sis LXVII.
Anabati-
oni Isia.

nionis suæ firmamentum ex Libro quo-
dam, qui Anabaticus Isia: inscriptus est,
arcessit, quo in libro sic loquitur. Osten-
dit mihi Angelus de omnibus coram me,
& ostendit mihi, & dixit: Qvis est ad
dexteram Dei? Et dixi: tu scis domine.
Tum ille: hic est dilectus. Et quis est
alter ei similis qui à sinistra venit, & di-
xi: Tu nosti; hic est Spiritus sanctus, qui
in te loquitur, & in Prophetis. Et erat
inquit similis dilecto. Ex hoc loco il-
lam scripturæ sententiam confirmare ni-
titur: *Assimilatus Filio Dei manet sacer-
dos in perpetuum.*

Eccl. 7.3.

Hieraca
historia &
opera.

Verum quàm multa de hoc argumen-
to excogitare mens nostra potest, ac di-
sputando complecti, quibus depravata il-
lius intelligentia ac sententia refellatur!
Cæterum iste extremâ senectute mortu-
us est, ac Græca, Ægyptiacaque lingua
qvamplurima scripsit. Inter cætera com-
mentarios, & lucubrationes de Opere sex
dierum, quibus fabulas nonnullas, & va-
nissimas allegorias comentus est. Nec-
non & alia quædam ex sacris deprompta
litteris: quibus & Psalmos quosdam novi-
tios à se conditos adjecit. Qvi illius se-
ctam verè, & ex animo profitentur, pleri-
que ab animatis abstinent. Nam quod
ad Hieracam ipsum pertinet, severam ad-
modum vitæ disciplinam adhibuit. Sed
qui post illum extitere discipuli nihil præ-
ter simulationem habuerunt. Constat
illum ab edulis omnibus sibi temperasse,
adeoque severe vixisse, ut & vino care-
ret. Authores nonnulli sunt, ultra an-
nos nonaginta vixisse, & ad extremum
vitæ tempus libros antiquarii more scri-
pissse. Librarius enim & quidem peri-
tus fuit, nec oculus ei caligavit.

Refutan-
tur Hiera-
cila.

IV. Nunc ab eo disseminata ziza-
nia consideremus: qva nam videlicet di-
vini verbi sententiâ venenatum hunc ser-
pentem constringere, atque extinguere
possimus, qui scorpium instar anteriori po-
steriorique parte ferit: hoc est, ex utroque
Testamento quæ sunt nocitura colligit:
quæ non eo sensu accipit, quo in Divinis
litteris produntur, sed pro eo ac perversa
mens illius, quæ clarissima ac perspicua
sunt, obscurè, ac tenebrosè capiebat.
Neque enim vituperandum mel, aut ama-
rum eff, nec exquisitissimi quique cibi,
quorum author Deus est: iidem tamen,
si febris laborantibus dederis, amari in illo-
rum ore videbuntur: nō quod illorum sva-
vitas amaritudine ulla suffusa sit, sed quod
ægrotoz gustus injucundo illo sapore

τὴν τελείαν αὐτῶν σύστασιν ποιῶν, ὑπὸ τῆς Α-
ναβατικῆς Ηπαῖς, δῆθεν ὡς ἐν τῇ Αναβατικῇ
λεγομένη ἑλεῖν ἐκέλευε, ὅτι ἐδήξέ μοι ὁ
Ἀγγελὸς πρὸς πάντων ἐμπροσθέν μου, καὶ
ἐδείξέ μοι, καὶ εἶπε· τίς ἐστὶν ὁ ἐν δεξιᾷ τῆς
Θεᾶς. καὶ εἶπα· σὺ οἶδας Κύριε; λέγει, ἕτος
ἐστὶν ὁ ἀγαπητός. ἢ τίς ἐστὶν ὁ ἄλλος ὁμοίος
αὐτῷ ἐξ ἐκτετακμένων ἐλθόν; καὶ εἶπα, σὺ γινώ-
σκεις, τῷ ἁγίῳ πνεύματι τὸ λαλῆν ἐν
σοί, καὶ ἐν τοῖς Προφήταις. καὶ ἦν, Φησί,
ὅμοιον τῷ ἀγαπητῷ. ἐκ τῆς βέλεται συν-
ιστῆναι τὸ εἰρημνόν, ἀφωμοιωμένη τῷ Υἱῷ
τῆς Θεᾶς μὴ ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές.

Πόσα τίνων διωθήσεται ὁ ἡμέτερος νῆς
καὶ πρὸς τῆς διαλαμβάνῃς πρὸς ἀντίθεσιν
τῆς αὐτῆς πολλῆς πᾶσι πεποιημένης διανοίας;
ἔτι δὲ γρηγορέως ἐτελεύτα. συνεγρά-
ψατο δὲ Ἑλληνικῶς τε καὶ Αἰγυπτιακῶς, ἐξ-
ηγησάμενος; καὶ συντάξας τὴν ἑξαήμερον
μύθους τινὰς πλάσας, καὶ κομπώδεις
ἀλληγορίας. εἰς ἄλλα δὲ * πόσα ὑπὸ τῆς
γραφῆς συνετάξε, ψαλμούς τε πολλὰς νεω-
τερικὰς ἐπλάσατο. ἐμψύχων τε πολλοὶ ἐξ
αὐτῶν ἔμετέχουσιν τῇ ἀληθινῇ αὐτῶν δό-
γματι. ὁ δὲ ἱερακὴς αὐτὸς τῷ μὲν ὄντι
πολλῶν εἶχε τὴν ἀσκήσιν. οἱ δὲ μετ' αὐτὸν
αὐτῶν μαθηταὶ κατ' ἐπὶ οὐκ εἰσιν ἐκεῖν μὲν
ἀπέχετο πάντων βρωμάτων, καὶ ἡσκέτο,
καὶ ὑπὸ οἴκῳ. Φασὶ δὲ τινες πρὸς αὐτὸν, ὅτι ὑ-
πὲρ ἐνενήκοντα ἔτη βιώσας, ἕως τῆς ἡμέρας
ἧς ἐτελεύτα ἐκαλλιγράφη. καλλιγράφη
γὰρ ἦν. ἔμμεν γὰρ αὐτῶν συνεσὼς ὁ ὀφθαλ-
μός.

Φέρε δὲ διασκοπήσωμεν καὶ τὰ τῆς ζι-
ζάνια, ποία διανοία λόγῳ θεῖκῳ συνάψωμεν
καὶ ἐξαφανίσωμεν τὸδε ἰσοδύναμον τῷ ἐρπε-
τόν, σκορπὸν δίκην [τ] ἐμπροσθέν καὶ κα-
τόπιν παῖον, ὑπὸ δύο Διαθηκῶν ἐαυτῷ ἱπι-
σωρεύων τὰ πρὸς βλάβην, ἔχῃ ὡς ἔχουσιν
οἱ θεῖοι λόγοι, ἀλλ' ὡς ἡ πᾶσι πεποιημένη
αὐτῶν ἔννοια, τὰ φωτεινὰ σκοτεινῶς διανοεῖ-
το. ἔμεμπτον γὰρ τὸ μέλι, ἔτε πικρότα-
τον, ἐδὲ αἱ ἐδωδὰ ἐκ Θεοῦ ἐκτισμένα καλ-
λίστα, δίδόμενα δὲ τινι πυρέσσοντι πικρὰ ἐν
τῷ σώματι αὐτῶν φαίνονται, ἔ τῶν ἡδέ-
ων πεπικραμμένων, ἀλλὰ τῶν γεύματων
τῶν πυρέσσοντων πικραίνονται τὰ αὐτῶν δι-

δόμῳ. ἔτω καὶ πᾶς τις ὑπὸ τῆς ἀληθείας πε-
σὼν ἐκ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἡρώατης, ἀλλὰ τὴν
ἀλήθειαν πικροῖς διανοήμασιν ἐγεύσατο,
καὶ εἰς πικρίας αὐτῷ μετεβλήθη. ἰδὼμῳ δὲ
πρὸς τὸ παιδίων τί ἐπωμῳ πρὸς τὸ δουκλιν-
θέντων Ἀβύς ἐν Βηθλεέμ τῆς Ἰσδαίας διὰ Χει-
σόν; ἄρα βασιλείας ἐρανῶν εἰσιν ἀμέτοχοι
οἱ τοῖστοι, ἢ μετέχουσι; μετέχουσι μὲν ἐν ὄν-
τες ἀμεμπτοί. εἰ γὰρ ἐκ εἰς μέτοχοι, ἄρα
πᾶσι αὐτῷ ὁ Κύριος γεγνηται. δι' αὐ-
τὸν γὰρ ἀπεκτάνθησαν. εἰ δὲ ἀπεκτάνθησαν δι'
αὐτὸν, μὴ φθάσαντες ἀγωνίσασθαι, μήτε λα-
βεῖν τὸ βραβεῖον, ἄρα ἡ αὐτῆς παρὰ σία γηρομέ-
νη μᾶλλον εἰς βλάβην τῷ κόσμῳ γεγενεῖται.
ἐπεὶ δὲ γὰρ γέγονε τὸ, ἄρα τὸν βίον τὰ
βρέφη μεταλλάττειν τιμωρηθέντα, καὶ βα-
σιλικῇ ἀπειλῇ ὑποπεσόντα, τὸ μὴ φθά-
σαι εἰς ἀγῶνα, ὅπως νομίσωνται τὰ βρα-
βεῖα.

ἰδὼμῳ δὲ καὶ ἄλλας θεωρίας. καλὴ μοι
Σαλωμῳ τὰ μακάριον καὶ σοφῳ τὰ πρὸς
ἐλεγχον τῶν ἱεράκα τῶν. δεῦρο Προφητῳ
μακαριέσατε, ὁ λαβὼν πρὸς Κυρίου χύμα
καρδίας καὶ σοφίας, ὡς τὴν ἀμμοῖν τὴν πρὸς
τὸ χεῖλ τῆς θαλάσσης, τί ἀντὶ τῶν παίδων
Φρονοῖς. καὶ Φησὶ γῆρας γὰρ τίμιον, ἐπὶ
πολύχρονον, ἔτε δριμύτῳ ἐπὶ μεμέτρηται.
πολλὰ δὲ εἰς Φρόνησις ἀνθρώποις, καὶ ἡλικία
γῆρας βίος ἀκηλίδωτ, γενόμενῳ ἀμεμ-
πῳ, Θεῷ ἡγαπήθη, καὶ ζῶν μεταξὺ ἀμαρ-
τωλῶν μετετέθη. ἡρώατης, μὴ ἡ κακία αὐτῶν
ἀλλάξῃ σύνεσιν, ἢ ὁλῶς ἀπατήση ψυχὴν
αὐτῶν. βασκανία γὰρ Φαυλότητ ἀμαρτοῖ
τὰ καλὰ, καὶ ρεμδασμός Ἰπθυμίας
μεταλλεύει νῦν ἀκακον. καὶ ὅτι μὲν ἐν
πρὸς παίδων λέγει, ἐξῆς Ἰπθυμίας λέγων, τελ-
ωθεῖς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσεν, ἵνα εἴπῃ, τελ-
ωθεῖς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνος μακρῶς. ἀ-
ρετὴ γὰρ ἦν Κυρίῳ ἡ ψυχὴ αὐτῶν, διὰ τὸ το-
εσπευσεν ἐκ μέσων πονηρίας. καὶ πρὸς Ἱερεμία
Φησὶ ὁ Κύριος. πρὸς τὸ με πλάσας σε ἐν
κοιλίᾳ, Ἰπθυμίας σε, καὶ πρὸς τὸ ἐξελεῖν σε
ἐκ μήτρας, ἡγίακά σε.

ἰδὼμῳ δὲ αὐτὸν τὸν Σωτῆρα, τὸ ἀψευδές
σῶμα, τὸ γινώσκον τὰ πάντα· δεῦρο Κύριε, βοή-
θη τῇ διανοίᾳ ἡμῶν, ἐλεγεσθαι δὲ τῶν ἱεράκα, καὶ
τὸ αὐτῷ πρὸς πέτειαν. πρὸς ἡλθον αὐτῶν, Φησὶ,
τὰ παιδία, ἵνα τῇ χειρὶ ἐπ' αὐτὰ, καὶ δι-

A oblatos cibos infecerit. Ita quisquis à ve- Hieraci-
ritate aberrat, nequaquam ab ea in frau- ta. Hære-
dem inductus est. Sed ad veritatem de- sis LXVII.
gustandam velut amarus animi sensus at- De inno-
tulit, ideoque & in amaritudinem veri- centibus
tas est illi conversa. Sed ut de puerulis po- pueris.
tissimum agamus, quid de illis dicemus, Mat. 2. 16.
qui in Bethleem Judææ subinde propter
Christum occisi sunt? Quæro utrum nec-
ne cœleste regnum consecuti sint? Enim-
vero consecuti illi sunt; utpote labis o-
mnis expertes. Nisi enim illud obtinue-
rint, tantum illis malum Dominus con-
sciverit, cujus causa necati sunt. Quod
si ob eundem prius interfecti sunt, quàm
in certamen descenderent, ac præmium
assequerentur, consequens est illius ad-
ventum mundo potius detrimentum ac-
tulisse: quoniam quidem causam illis
præbuerit, cur & imminutâ morte vitam
per supplicia profunderent, & regio ni-
hilominus interdicto à certamine perin-
de ac præmio prohibiti fuerint.

Sed & alia præterea videamus. Pro-
deat ad Hieracam illum refutandum bea-
tus ac sapientissimus ille Salomon. Ades
igitur Prophetarum beatissime, qui à Do-
mino tantam cordis ac sapientie latitudi- 3. Re. 4. 29.
nem habetis es, quanta est arenarum in ma-
ris littore; dic nobis, quæ tua sit de pueris
opinio. Hic igitur: Senectus inquit, Sep. 4. 31
venerabilis, non longæva, nec annorum nu-
mero computata: canities verò pruden-
tia est hominibus, & atas senectutis vita
immaculata. Cum sine reprehensione ef-
set, à Deo dilectus est, & vivens inter pec-
catores translatus est: nuptus est ne ma-
litia mutaret intellectum, aut dolus deciperet
animam ipsius. Fascinatio quippe nu-
gacitatis obscurat bona, & inconstantia con-
cupiscentia transvertit mentem sine mali-
tia. Ut autem de pueris loqui illum ap-
pareat, statim adjicit: Consummatus in
brevis explevit: quasi dicat, mortuus ju-
venis implevit tempora multa: Placita
enim erat Domino anima illius: propterea
festinavit eum educere de medio malicie.
Quin & apud Hieremiam Dominus: An- Hier. 1.
tequam, inquit, in utero formare te, no-
vi te, & antequam exires de vulva, sancti-
ficavi te.

V. Sed ad Salvatorem ipsum, & os il-
lud expertis mendacii, omniumque rerum
cognitione præditum veniamus. Adsis
igitur, ὁ Domine! & intelligentiæ no-
stræ opem ferens Hieracam illum ejus-
que temeritatem argue. Accesserunt, in-
quit, ad illum pueruli, ut manus illis impone-

Hieraci-
re. Hære-
bant illos, & prohibebant: ipse vero dixit
sis LXVII. illis: *Sinite parvulos, & ne prohibete il-*
los venire ad me. *Talium enim est re-*

gnum caelorum. Sed ne puerulorum tan-
tummodo, ac non reliquæ ætatis cœle-
ste regnum esse crederemus, sic ab illis
exorsus est, ut communem cum iis hæ-
reditatem illorum similibus tribueret.
Jam verò si his ipsis, qui proximè ad il-
los accesserint, cœleste regnum promit-
titur: quanto id ipsi magis assequuntur:
quorum ad exemplar, ac archetypum
expressi sunt alii? Adeo nullus istius fa-
bulæ locus est relictus. Omnium quip-
de miseretur Dominus: *Custodiens enim*
parvulos Dominus. Item: *Laudate pue-*
ri Dominum. Deinde prædicatum illud
à pueris est; *Ozanna in excelsis. Bene-*
dictus qui venit in nomine Domini. Item:
Ex ore infantium & lactentium perfec-
isti laudem: Mitto alia ejus generis infi-
nita.

De resur-
rectione &
nuptiis.

VI. Ad carnis verò resurrectionem
quod attinet, nonne convenire illa carni
debet, ò vanissime Hieraca! cum & ipsa
loquendi ratio satis vim illius arguat?
Etenim resurrectio de eo non dicitur,
quod minimè ceciderit. Quidnam igitur
illud est quod cecidit, quod sepultum
est, atque dissolutum, præterquam cor-
pus? Neque enim de anima dici istud po-
test, quæ neque cadere, neque separari
potest. Plura alia de eâ re disputari pos-
sunt: sed hæc summa esto: Resurrectio-
nem nequaquam animæ tribui, sed cor-
pus esse quod resurgit. Quod verò de

Resurrectio
anima non
convenit.

De Virgi-
nitatem, &
continenti-
am.

electione plura dicit, quæ Salvator virgi-
nitatem, continentiam & castimoniam
elegit: quis hoc non intelligit, de eo-
dem delectu gloriari quoque sanctam,
Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam?
Sed eadem nihilominus & eos quoque,
qui honestis nuptiis illigati sunt, pro sui
conditione status, ad salutem pervenire
posse non dubitat. Nam *venerabiles esse*
nuptias, ac Dei aspirante gratia cœleste
regnum obtinere quis vel ex eo non
agnoscat, quod ad nuptias invitatus Sal-
vator ipse fuerit, ut iis benediceret?
Quod si tum nuptiis interesse nolisset,
earundem everfor fuisset, nec unum-
quemque pro sua imbecillitate benignè
atque indulgenter admittere putaretur.
Quamobrem *venerabiles nuptiæ*
sunt, cum eas ipse constituerit. Ideoque
& adesse iisdem voluit, ut eorum ora præcluderet, qui contra veritatem disputant. Quia

Joan. 1.

& illic apud Canam Galileæ *primum signum facis & in vinum aquam conversis.* Nam ut ortus ex
9 ενε

λογήση. οἱ δὲ μαθηταὶ ἀπώσαντο αὐτὰ, &
ἐκώλυον. ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, ἄφετε τὰ
παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ εἰσελθεῖν πρὸς
με. τὸ γὰρ τριῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν ἑρηνῶν.
καὶ ἵνα μὴ μόνον παιδαρίων νοσητὴ ἡ βασιλεία
τῶν ἑρηνῶν, καὶ ἔχι ἰσχυρὰ πᾶσαν ἡλικίαν, ἀπὸ
αὐτῶν μὴ τὸ δεξιὸν ἀρχεται, τοῖς δὲ ὁμοίοις
αὐτῶν δεδωρηταίμετ' αὐτῶν ἔχον τὴν κληρονο-
μίαν. εἰ γὰρ οἱ κατ' αὐτοὺς βασιλεύουσιν ἔχουσι,
πόσω γε μάλλον οἱ δεχέμενοι τὴν κατ' αὐτοὺς
ὑπαρχόντων; καὶ πέπλωκεν αὐτὸς ὁ μυσθὸς
λόγῳ. πάντας γὰρ ἐλεεῖ ὁ Κύριος. Φυλάσσω
B γὰρ τὰ νήπια ὁ Κύριος. καὶ αἰνεῖτε πάντες
Κύριον. καὶ τὰ παιδία ἐκήρυξαν, ὡσαννά
ἐν τοῖς ὑψίστοις, ἀλογημὸν ὁ ἐρχόμενος
ἐν ὀνόματι Κυρίου. καὶ ἐκ σώματός τινος
καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον. καὶ πόσα
ἐστὶν τοιαῦτα.

Περὶ δὲ σαρκὸς ἀναστάσεως, πῶς ἔχι σαρ-
κὸς ἔσαι ἀνάστασις, ὡς ἐδελοσόφε ἱερέα.
αὕτη γὰρ ἡ ὀνομασία τῆς φράσεως δεικνύσι
τὴν δύναμιν. ἀνάστασις γὰρ & καλεῖται & μὴ
πεμπλωκός. ποῖον δὲ ἐστὶ τὸ πρὸς; ποῖον τὸ
ταφέν; ποῖον τὸ λυθέν, ἀλλ' ἡ τὸ σῶμα; καὶ ἔχι
C ἡ ψυχὴ. ψυχὴ τοίνυν ἐπὶ τῇ, ὅτε θάπτεται.
καὶ πόσα ἐστὶν περὶ τῆς λέξεως; ψυχῆς γὰρ & κα-
λεῖται ἀνάστασις, ἀλλὰ σῶμα ἐστὶ τὸ ἐγείρε-
μενον. περὶ δὲ τῆς ἀναλογίης, ἥς ἡλθεν ὁ Σωτὴρ
ἀναλέξας παρθενίαν, & ἐκράτειαν, & ἀγνεί-
αν. τίς οὐκ ἐστὶ δῆλον, ὅτι ἐστὶν ἐκλογὴ καὶ τῆς ἀ-
γίας Καθολικῆς, & Αποστολικῆς Εκκλησίας
καίχημα * καὶ ὅτι ἐν σεμνῶν γάμοις. ἕκαστον F. & τοῖς
γὰρ καὶ τὸ ἴδιον τὰ ἴδια σώζειν εἰώθε. πῶς γὰρ & κ
ἔσαι τῆς ὀνόματός, καὶ ἐν Θεῷ ἔχον τὴν
ἑρηνῶν βασιλείαν, ὅποτε κέν κλητὸς Σωτὴρ εἰς
γάμους, ἵνα ἀλογησῇ γάμον; εἰ μὴ γὰρ παρη-
τήσατο εἰς γάμον εἰσιέναι, ἀρα γάμος ἡ κατὰ
λύτης, καὶ οὐκ ἀποδεχόμενος ἕκαστον καὶ συλ-
γνῶμην τῆς αὐτῆς ἀδελφείας. τῆς ὀνόματός γά-
μου, ὅτι αὐτὸς αὐτὸν ὥρισε. διὸ πρὸς ἀγνέεται
εἰς γάμον, ἵνα φράξῃ τὰ σώματα τῶν λεγόν-
των καὶ τὴν ἀληθείας. ἐκεῖ γὰρ πρῶτον σημεῖον
ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας τὸ
ὕδωρ οἶνον ποιήσας. ὡς γὰρ ἀνέτελεν ἀπὸ παρ-

θένε, ἵνα δείξῃ τὸ Φῶς ἀπὸ παρθένου ἀνα-
τείλαν τῇ οἰκισμένῃ, ἔτω καὶ τὸ πρῶτον ση-
μεῖον εἰς γάμους πεποθήκεν ἐν Κανᾷ τῇ Γα-
λιλαίας, ἵνα τὸ μὲν παρθενίαν τιμήσῃ διὰ
ἀποκνήσεως, καὶ Φωτὸς βολῆς τῇ δὲ αὐτῆς
ἀνατειλάσης, τὸ δὲ σεμνὸν γάμον τιμήσῃ
διὰ τῶν Θεοσημείων, ἐν τοῖς γάμοις πρῶτον
Ἰσιτελέσας, τὸ ὕδωρ εἰς ἄκρατον μεταβα-
λὼν. ὡσαύτως δὲ εἰ ἀλλότριον ὃ γάμος,
πῶς ὡραζέλλῃ ὃ τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος; ὡς
λέγει, νεωτέρους χήρας παρατῆ. μὴ γὰρ τὸ
κατασηρνιάσαι τῷ Χριστῷ, γαμεῖν ἐθέλωσιν,
ἔχουσαι κῆρμα, ὅτι τὴν πρῶτην πίσιν ἠθέτησαν; τί
ἐν Φησι; ἀλλὰ γαμεῖτωσαν, τεκνογονεῖτω-
σαν, οἰκοδεσπολεύτωσαν. εἰ τοίνυν ταῦτα ὡρα-
δέχεται, πῶς ὡραζέ σοι ἱερεῖα ὁ γάμος ἐστὶν
ἐκβαλλόμενος μὴ τὴν ἐνσαρκον Χριστὸν πα-
ρσίαν.

A virgine fuerat, ut orbiterrarum excitatam Hieraci-
ex Virgine lucem ostenderet: ita & pri-
taz. Hære-
nium miraculum nuptiarum in gratiam
apud Canam Galileæ facere voluit. Quo
nimirum & virginitati suam illo partu,
lucisque quæ ex illâ prodierat, emissionem
honorem tribueret: & honestas nupti-
as prodigiis, ac miraculis illustraret: qui-
bus primum mutatio in vinum aqua mi-
raculum est molis. Ad hæc si abalie-
nanda forent ab onupti, quorum ita
gentium Magi præciperet: Juniores. Tim. 5. n.
viduas rejice: ostendit enim luxuriata
fuerint in Christum, nubere volu-
t: habentes judicium, quoniam primam fidem ir-
ritam fecerunt. Quid igitur jubet? Nu-
bant, inquit: filios procreent, matres fa-
milias sint. Quæ cum Apostoli authori-
tate comprobentur, cur à te, o Hieraca!
post Christi Domini adventum in carne
nuptiæ condemnantur?

VII. De Melchisedeco quod asseris, De Melchi-
spiritum illum esse sanctum, id si verum
est, venisse spiritum, & carnem induisse,
non solus utique secundum carnem na-
tus est Filius, sed & cum eo quoque Spiritus.
Quod si secundum carnem natus
est & Spiritus, cum Maria Salvatorem edi-
derit, dicat nobis Hieracas, ubinam gen-
tium ea sit, quæ spiritum pepererit? Nam
quod Apostolus dicit: Assimilatus Filio
Dei manet sacerdos in æternum, nulla est
illic de Spiritu sancto mentio. Non
enim similem illum Filio Dei, sed assimi-
latum esse dixit. Quæ vox assimilatus,
posterius quiddam ut intelligamus indu-
cit. Ac si post Abraami tempora Chri-
sto Spiritus assimilatur, aliquando non
extiterit oportet, ut propterea Dei Filio
similis sit factus. Jam sine patre esse qui po-
test? Nam si per sese esse Spiritus, nec
ex propria Divinitatis naturâ procede-
ret, merito sine patre esse diceretur. Re-
vera enim unigenitus est Filius, neque
fratrem habet, estque DEI Filius. Sed
et si genitum esse spiritum nequaquam
velimus, cum unigenitus sit, ut dixi, Fi-
lius: verum Spiritus sit à patre proce-
dens, & de meo, ut Christi verbis utar, ac-
cipiens, certè quidem qui & à Patre pro-
greditur, & de meo accipit, sine Patre esse
non potest. Quod si & in cælo matre, &
in terra patre carere dixerit, potest &
istud ad Salvatorem convenire. Cur igitur
Apostolus ita postremo loquitur? Cujus an.
tem genealogia ex illis non ducitur decima-
vis Abraam Patriarcham. Nam hæc verba
(ex ipsis) accuratioris explicationis gratiâ
Ooo

Περὶ δὲ τῷ Μελχισεδέκ, φάσκεις ὅτι αὐτὸς
ἐστὶ τὸ πνεῦμα, ὅτι καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ ἔλα-
βε σάρκα. σκέτι ἐν ὁμοιοῦν μόνον γεγενῆ-
ται καὶ σάρκα, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα. εἰ δὲ γεγέ-
νηται καὶ σάρκα τὸ πνεῦμα, ἰδὲ ἡ Μαρία ἡ γη-
νήσασα τὸ Σωτῆρα, λεγέτω ἱεράκας, πῶς ἐστὶν
ἡ γηνήσασα τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ εἶπεῖν ἀφομοιω-
μῶν τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ μὲν ἱερεὺς εἰς τὸ διη-
νεκές, σκέτι καὶ Πνεῦμα ἁγίου ὁ λόγος. ὁ
γὰρ εἶπεν ὁμοιον τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ ἀφο-
μοιωμένον. τὸ δὲ ἀφομοιωμένον, μετέπειτα ἔχῃ
τὸ ἀγωγὴν. εἰ δὲ μὴ τὸ χρόνον τῷ Αβραάμ τὸ
Πνεῦμα ἀφομοιοῦται τῷ Χριστῷ, ἄρα σὺ καὶ ἡν πο-
τε. καὶ διὰ τῆς τοῦ ἀφομοιοῦται τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ.
καὶ ἀπάτωρ πῶς δύναται εἶναι; εἰ μὲν γὰρ αὐ-
τὸ ὑπάρχων ἐστὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐκ ἐστὶν ἐκ τῆς
οἰκείας δόξης τῆς Θεότητος, εἰκότως ἀπάτωρ
δεσχεθῆναι. καὶ γὰρ τῷ μὲν ὄντι μονογενῆς ὁ Υἱός, καὶ
ἀδελφὸν ἐκ ἐχθρῶν δὲ Θεῷ. ἀλλὰ καὶ νῦν λέ-
γομεν τὸ Πνεῦμα γνηστὸν, ἐπειδὴ μονογενῆς ὁ
Υἱός, ἀλλὰ Πνεῦμα τῷ Πατρὶ ἐκπορευόμε-
νον, καὶ τῷ ἐμῷ λαμβάνων, Φησὶ ὁ Χριστός. τὸ γὰρ
ἐκ τῷ Πατρὶ ἐκπορευόμενον, καὶ τῷ ἐμῷ λαμ-
βάνων, ἀπάτωρ εἶναι δύναται. καὶ δὲ εἴπη ἀμή-
τωρ ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἀπάτωρ Ἰπὶ τῆς γῆς δύναται
γὰρ τῷ καὶ Ἰπὶ τῷ Σωτῆρι λέγεσθαι πῶς ἐν
Ἰπὶ τέλει ὁ Αποστόλος φράζει λέγων, ὁ δὲ
μὴ ἡρεαλογεῖται ἐξ αὐτῷ δεδεκατῶκα
τῷ Αβραάμ τῷ Πατριάρχῃ. τὸ γὰρ ἐξ αὐ-
τῷ, ἀκριβείας ἐστὶ δηλωτικόν. ὥστε γὰρ

Hieraci- adhibita sunt: ut illud indicaret, eum qui A
 rz. Hære- ab Israëlitis genealogiam non duceret ex
 sis LXVII. aliis omnino gentibus eandem arcessere.
 Melchise- Ex eo verò quod uterque illius parens
 dec paren- in scripturis expressus non fuerit, alia pro
 61. aliis veritatis calumniatores somniant.
 Nos autem tam ejus matrem, quam pa-
 trém in Traditionibus invenimus. Atque
 hic è Sidoniorum: Chananæorum ge-
 nere fuisse traditum. Quapropter tota ab
 eo conficta fabula corrui. Sed & ina-
 ne est susceptum ab eo vitæ severioris in-
 stitutum. Neque enim iis duntaxat ve-
 sci quæ animæ carent, si cum fidei depra-
 vatione conjunctum hoc fuerit, ad vitam
 ullam & spem, aut ad salutis magisteri-
 um pertinet. Omnia, inquit, ad gloriam
 Dei fiant.

VIII. Sed hæc adversus illius erro-
 rem disputata sufficiant, quibus scorpium
 alas confregimus, illiusque vim profligavi-
 mus. Est enim ille pennato serpenti, ac
 scorpio similis, qui quidem variis modis
 alas habere, ac volare dicendus est: cum-
 que virginitatem imitetur Ecclesiæ, con-
 scientiæ tamen illa sinceritate caret. Qua-
 re ad eum ejusque similes dictum illud
 i. Timoth. Apostoli convenit: *Cauteriatam habenti-
 4. 2. sium conscientiam, prohibentium uxores
 ducere, abstinere à cibis, quos Deus ad usum
 condidit.* Nam per verbum Dei viven-
 tis, & orationem cibi illi sanctificantur,
 suntque & boni omnes, & jucundi, ne-
 que quidquam apud Deum rejicitur. Cæ-
 terum ridiculi vel maximè Hieracitæ
 sunt, ob adscititias illas, & introductas
 fœminas, quas cum apud sese habeant, ad
 quotidianum duntaxat ministerium eas
 se adhibere gloriuntur. Sed cum hujus, uti
 dixi, alas evulserimus, caputque vitæ ligno,
 hoc est Domini nostri Jesu Christi Cruce,
 comminuerimus, imploratâ primum ope
 Dei, ut reliquas confutare hæreses, & ina-
 niter ab iis in orbem introducta dogmata
 diluere possimus, ad eas aggrediamur.
MELETII ÆGYPTII SCHISMA,
*qua est Hæresis XLVIII, sive
 LXVIII.*

I. EST quædam in Ægypto Meletiano-
 rum factio, quæ à Meletio quodam
 in Thebaide olim Episcopo nuncupatur.
 Qui quidem ad Catholicam Ecclesiam, sin-
 ceramque fidem nihilominus adhæsit: Ne-
 que enim ullo tempore à Sanctæ & Catho-
 licæ Ecclesiæ religione descivit. Floruit hic
 eodem quo Hieracas tempore, eumque
 ordine consequitur: quo etiam tempo-
 re sanctus Petrus Alexandrinus Episcopus

ἐκ τῶν Ἰσραὴλ μὴ γυνεαλογέμεν. ἐξ ἄλ-
 λων πάντως ἐθνῶν ἔχε τὴν γυνεαλογίαν. διὰ
 δὲ τὸ μὴ γεγράσθαι τὴν ἑαυτῶν μητέρα ἢ πα-
 τέρα, ἀλλὰ ἀντὶ ἄλλων φανίσσοντο οἱ συκοφάν-
 ται τῆ ἀληθείας. ἡμεῖς δὲ καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν ἐν
 πᾶσι δόσοισιν ὀνομάσωμεν, καὶ τὸν πατέρα. ὡς
 γὰρ ἐστὶ τῶν γυναικῶν Σιδόνος, καὶ τῶν Χαναναίων. διέ-
 πεσε τοίνυν ὁ μυσθώδης αὐτῶν λόγος, καὶ μά-
 την αὐτῶν καὶ ἡ πολιτεία. ὅτι γὰρ τὸ αἰψύχοις
 ἀσκήσας μὴ κακοπιστίας, τὸτο ζωῆς ἐστὶ καὶ
 ἐλπίδος, διδασκαλεῖον σωτηρίας. πάντα
 γὰρ, φησὶ, εἰς δόξαν Θεοῦ γινέσθαι.

Β. Ἀλλὰ περὶ τῶν καὶ αὐτῶν δεκτικῶν ἡ γῆμα. ὡς καὶ
 συνετερίψαμεν γὰρ τῶν σκορπίων τὰς πτέρυγας, οὗτοι
 καὶ κατεσπάσαντες αὐτῶν τὰς δυνάμεις. ὅφισ
 γὰρ πλεωρὸς ἐστὶ, καὶ σκορπίος, πτέρυ-
 γας ἔχων καὶ πολλὰς τρύφας, καὶ πετόμε-
 νος, καὶ μεμῆμενός μιν τῆ Εκκλησίας τὴν
 παρθενίαν, ὅτι ἔχων δὲ καθαρὰν τὴν σωεί-
 δησιν. Ἐπὶ γὰρ τῷ καὶ τοῖς ὁμοίοις αὐτῶν πλη-
 ῖστα τὸ κεκαυτηριασμένων τὴν σωείδησιν, καὶ
 κωλύοντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ
 ὁ Θεὸς εἰς μετάληψιν ἐποίησεν. ἀγιάζεται
 μὲν διὰ λόγον Θεοῦ ζώντος, καὶ ἐντεύξεως,
 ὅτι πάντα καλὰ, καὶ ἡδέα, καὶ ἔδεν δόπο-
 βλητον πρὸς Θεῷ. χλευάζονται δὲ τελειό-
 ται, δι' αἷς κέκληνται ἕκαστος συνήσαντες
 γυναικας, δι' αἷς εἰώθαν φιλοτιμιᾶς ἔχοντες
 ὑπηρεσίαν. ἀλλὰ καὶ τῶν, ὡς ἔφην, τὰς πτε-
 ρυγας κατασπάσαντες, καὶ τὴν κεφαλὴν κα-
 τὰ θάσαντες πρὸς τὴν ζωῆς, τῶν ἐστὶ τῶν σαυ-
 ρῶν τῶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τὰς ἐξῆς ἡ-
 μέρας, Ἐπὶ καλέμενοι αὐτὸν τὸν Θεὸν βοηθόν,
 πρὸς τὴν τῶ λοιπῶν Αἰρέσεων ἀντίρρῃσιν τε,
 καὶ ἀνατροπὴν τῶ παρ' αὐτοῖς ματαίως τῶ
 κόσμῳ ὑποβαλλομένων.

ΤΟΥ ΜΕΛΗΤΙΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ

Αἰγυπτίου, τεσσαρακοσῆ ὁγδοῆ, ἢ καὶ
 ἐξηκοσῆ ὁγδοῆ.

ΜΕΛΗΤΙΑΝΩΝ ἡ τάξις ἐν τῇ Αἰγυ-
 πτίων χώρᾳ ὑπάρχουσα ἀπὸ Μελητίου τινὸς
 Ἐπισκόπου ἐν τῇ Θεβαΐδι γινόμενα τῆ Καθολι-
 κῆς Εκκλησίας, καὶ τῆ ὁρθῆς πίσεως. ὅτι γὰρ τι-
 μερήλλαπεν ἡ πίσις αὐτῶν ἐν καιρῷ τινι τῆ ἀγίας
 Καθολικῆς Εκκλησίας, ἐστὶ ὁ Μελητίος σύλ-
 λρονος ἡ συνανκμασης ὅτι περὶ τῆς ἱερα-
 κίας τε, καὶ καθεξῆς διαδεξάμενος, ὅς ἦν καὶ
 ἀγίος Πέτρος τῶ τῆ Ἀλεξανδρείας Ἐπισκόπου

σύγχρονον· καὶ ἔτι πάντες Ἰππὶς διωκόμενοι ἦσαν· ἡχομένους ἐπὶ Διοκλητιανῶς καὶ Μαξιμιανῶς· ἡ δὲ καὶ τὸ Μελέτιον ὑπόθεσις, τῶν ἑχέ τ' ἑσώπων.

Σχίσμα ἐποίησεν, ὁ μὲν μετ' ἡλαλμένους τὴν πίσιν γεγνή· ἔτι δὲ ἐν καιρῷ τῶ διωγμῶ, ἅμα Πέτρῳ τῷ ἀγίῳ Ἐπισκόπῳ καὶ μάρτυρι, καὶ τοῖς ἄλλοις Μάρτυσι συλληφθεῖς ὑπὸ τ' Ἰππὶ τῷ ὑπὸ τῶ Βασιλέως Ἰππὶ ἐλαγμένον τ' κατ' ἐκείνο καιρῶ ἡγεμόνων τ' Ἀλεξανδρείας καὶ Αἰγύπτου· Κεκλημανὸς μὲν ἦν ἐπαρχὸς τ' Θεβαίδος· Ἀλεξανδρείας δὲ Ἰεροκλῆς· καὶ ὁ μὲν Μελέτιος ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ καθέσθην· ἦν, αὐλός τε καὶ οἱ προσφθιμένοι Μάρτυρες, ἅμα τῷ προσφθιμένῳ Β Πέτρῳ τῷ τ' Ἀλεξανδρείας Ἀρχιεπισκόπῳ. ἔδοξεν δὲ καὶ ὁ Μελέτιος τ' [τ'] καὶ τὴν Αἰγύπτου προσήκων, καὶ δευτερεύων τῷ Πέτρῳ καὶ τ' Ἀρχιεπισκόπῳ, ὡς δὲ ἀντιλήψεως αὐτῶν χάριν, ὑπὸ αὐτὸν δέων, καὶ * ὑπὸ αὐτὸν τὰ Ἐκκλησιαστικὰ ἀναφέρειν. τὸτο γὰρ ἔστι· ἐπὶ τὸν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ Ἀρχιεπισκόπον πάσης τε Αἰγύπτου καὶ Θεβαίδος· Μαρωῖτις τε, καὶ Λιβύης, Ἀμμωνιακῆς, Μαρωῖτιδος τε καὶ Πενταπόλεως, ἐχθρὴν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν. ἐπεὶ δὲ συλληφθέντες ἔτι πάντες μαρτυρίας χάριν ἐν τῇ φυλακῇ ἐπράττον. χρόνῳ δὲ ἱκανῶς ἐπέμψαν καθεστῶ γυμνοί. ἄλλοι δὲ πρὸς αὐτῷ πρῶτος θέντες ἐμαρτύρησαν, καὶ τὸ τέλος τῶ βορρῆος ἀπείληφον, καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔτοι δὲ ὡς ἀκράϊμονες καὶ μείζους ἐσύσερον ἐτήρουντο.

Καὶ ἐπὶ τῶν Ἰνῶν μὲν μαρτυρησάντων, ἄλλων δὲ μαρτυρίας ἐκπεσόντων, καὶ τὴν ἀθεμίτην ἰσχυρίαν τ' τ' εἰδῶλων θρησκείας πρᾶξάντων· οἱ κατ' ἀνάγκην καὶ * θυσίαν ἐφύψαντο. πρῶτος πεσόντες ἦν, καὶ θυσαντες, καὶ πρῶτος θέντες, πρῶτος θέντες ὁμολοῦσιν τε καὶ μάρτυσιν, ὅπως ἰσχυρίαν ἐλέγξεν διὰ μελανοίας, οἱ μὲν δὲ πρῶτος θέντες ὄντες, οἱ δὲ ἀπὸ Κληρικῶν ὑπάρχοντες διαφόροις Κλήρεσιν, Πρεσβυτέρῳ τε, καὶ Διακονίᾳ, καὶ ἄλλων, κινήσεις ἐγένετο· ἀναμέσον τ' Μαρτύρων, καὶ ἰάραχος ἐχθρῶν τ' μὲν λεγόντων· ὅτι ἀπᾶς πρῶτος πεσόντας, καὶ δεινισαμένους, καὶ ἐν ἀνδρείᾳ τῇ μὴ πρῶτος πεσόντας, μηδὲ ἀγωνισαμένους, μὴ δὲ ἀξιῶν εἰς μελάνοιαν, ἵνα μὴ καὶ οἱ ἐπὶ πρῶτος θέντες ἐλαττον φροντισάντες τῆς ἐπιμείας, διὰ τὴν τριαύκην θάπτον ἡχομένην αὐτοῖς συγχώρησιν, ἐκτραπῶσι, καὶ εἰ ἐπαρνησθεῖαν, καὶ ἀθεμίτην ἰσχυρίαν Ἐλληνισμῶς ἐλθῶσι, καὶ ἦν εὐλογον τὸ παρ' αὐτῷ τ' ὁμολογῆτ' ὡς λεγόμενον. ἦσαν δὲ οἱ τῶν λέγοντες,

Atque omnes isti persecutionis illius tempore fuerunt, quæ à Diocletiano & Maximiano Imperatoribus excitata est. Quæ autem ad Meletium attinent, hoc modo sese habuerunt.

Hic Ecclesiam schismate discidit; ita tamen ut fidem nullā ex parte mutaret, Qui in illa persecutione unā cum sancto Petro Episcopo & martyre, cæterisque Martyribus comprehensus est ab Alexandria & Ægypti Præfectis, quibus hoc ab Imperatoribus mandatum fuerat. Præerat tum Thebaidi Culejanus, Alexandria verò Hierocles. Meletius itaque cum Martyribus, ac præcipuè Petro Archiepiscopo Alexandrino, tum in vinculis habebatur. Atque ille quidem cæteris Ægypti Episcopis antecellens, secundum à Petro dignitatis locum obtinebat, utpote illius adiutor: sed eidem tamen subiectus, & ad ipsum de causis Ecclesiasticis referens. Hic enim mos est Alexandrinorum Archiepiscoporum, ut per totam Ægyptum, ac Thebaidem, Mareotidem, Lybiam, Aminoniacam, Mareotidem & Pentapolim Ecclesiastica negotia administrarent. Ergo omnes illi ob Christi nomen in custodiam dati diu in vinculis detenti sunt; ante quos nonnulli eadem de causa victi martyrium obierunt, ac præmium morte consecuti sunt: cum interim isti tanquam primarii ac præstantiores in posterum reservati essent.

Alexandrinus Episcopus Diocletiano.

II. Cumque nonnulli martyrium feliciter subiissent: alii verò ab eodem excidissent, & nefariam Idolorum superstitionem admisissent, adeo ut vi ac necessitate sacrificarent, iidem post lapsum & sacrificia ad Confessores & Martyres accesserunt, ut poenitentia misericordiam obtinerent. Quorum alii milites erant, alii ex variis Clericorum ordinibus, Presbyteris, Diaconis, ac reliquis aliis. Hinc non minima inter Martyres commotio, ac dissensio est exorta: negantibus aliis eos, qui semel lapsi essent, ac Christum abnegassent, nec fortitudinem ac constantiam retinuisent, aut certamen obissent, recipiendos ad poenitentiam esse: ne fortè reliqui ob celerrimè impetratam ab iis indulgentiam minore poenarum metu, abripi sese paterentur, ac D E U M negarent, execrandisque se Gentilium sacris polluerent. Et erat quod ab ejusmodi Confessoribus dicebatur à ratione non alienum. Hi erant

Meletius, & Peleus; aliiqve complures Martyres, & Confessores, quos divini honoris studio ac zelo inflammatos, cum hæc dicerent, fuisse non dubium est. Authores porro iidem erant, ut secundum persecutionem, post justum aliquod temporis spatium, pace constituta, pœnitentiæ illis locus indulgeretur: si quidem verè illam & ex animo susciperent, atqve ejus fructus exhiberent: nec ita tamen, ut è Clericis unusquisque pristinum in ordinem restitueretur, sed ut post aliquod tempus ad Ecclesiam, ac communionem admissus in reliqua populi multitudine, non inter reliquos censeretur. Eratque hæc uti dixi, à veritatis amore præcæta, & divini ardoris plenissima ratio.

Petrus Meletio repugnans.

III. Contra sanctissimus Petrus, ut pote benignus ac misericors, & velut communis omnium parens, his illos verbis obsecrabat: Admittamus illos, quandoquidem peccati eos pœnitet, ac pœnitentiam illis constituamus, ut ad Ecclesiam assideant, neque aut ipsos, aut Clericos aversemur (his enim verbis usum esse constanti fama didicimus) ne & pudore, & dilatione illa temporis, qui semel præ imbecillitate & ignavia à Diabolo concussi ac labefactati sunt penitus desciscant, nec remedium ullum adhibeant: quemadmodum sacra littera præcipiunt: *Non perverti claudum, sed sanari potius.* Quamobrem Petri quidem oratio ad clementiam humanitatemque spectabat, Meletii verò ac fautorum ejus veritatis, ac divini ardoris patrocinium susceperat. Cum ergo à se invicem diversa sentirent, ex eorum quæ utrinque piè ac religiosè proferebantur occasione & specie schisma conflatum est. Etenim Petrus Archiepiscopus cum animadverteret consilium suum humanitatis plenissimum Meletianis minimè placuisse, quod ardentiore Divini honoris studio flagrarent, medio in carcere pallium, quod lodicium dicitur, veli instar oppandens, proclamari à Diacono jussit: Qui mecum sentiunt, huc ad me veniant: qui Meletii opinioni favent, ad Meletium. Quod cum ita factum esset, diviso in partes populo, Episcoporum, Monachorum, & Presbyterorum, ac reliquorum ordinum major numerus sese ad Meletium adjunxit: pauci quidem Episcoporum, & aliorum Petrum Archiepiscopum secuti sunt. Quo ex tempore preces ac sacrificia, ceterasque omnes ceremonias separati à se invicem obierunt.

Μελήτιος, καὶ Πηλεὺς, καὶ τινες ἄλλοι πλείους τῶν μαρτύρων, καὶ ὁμολογητῶν ἅμα αὐτοῖς. Σηλον τοίνυν τὸν ὑπὲρ Θεοῦ ἀναδεδειγμένοι, δὴλον ὅτι ἔπαχον ταῦτα λέγοντες. Ἐφασκον δὲ, εἰ ἄρα μὴ τὸ παύσαί τις τὸν διωγμὸν μὴ χρέον ἵκανὸν δίδοσθαι τοῖς περὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐν κοινῇ ὑπομονῇ εἰρήνης, εἰ μὴ ἐπ' ἀληθείας μετανοήσωσι, καὶ καρπὸν τῆς μετανοίας αὐτῶν ὑποδείξωνται, ὅ μὴν ἵνα ἕκαστος δεξιωθῇ ἐν τῷ ἰδίῳ Κλήρῳ, ἀλλὰ μὴ χρέος διάστημα συνάγειας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῇ κοινῇ, ἐν τῷ τάγματι, καὶ ὅτι ἐν Κλήρῳ. καὶ ἦν Φιλάλητες καὶ Ζήλῳ πλήρεις τῶν.

Ὁ δ' ἀγιώτατος Πέτρος εὐσπλαγχνῶς, καὶ οἷς πατὴρ πάντων ὑπάρχων, ἐδέετο καὶ κατεκίετο λέγων, δεξώμεθα αὐτοὺς μετανοήσαντας, καὶ τάξωμεν αὐτοῖς μετάνοιαν εἰς τὸ πᾶν καθεύδειν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ μὴ ὑποστροφώμεν αὐτοῖς, μήτε τὸν Κλήρον, ὡς οἱ εἰς ἡμᾶς ἐλθὼν λόγος περὶ, μὴ ποτε εἰς αἰσχύνην, καὶ διὰ παρολκήν τῶν χρόνων οἱ ἅπαρ ὑπὸ ἀνανδρείας καὶ ἀσθενείας ὑπὸ Διαβολῆς ὑπηρετοῦντες καὶ ἀσθενεῖς τελεῖας ἐκτεταῶσι, καὶ μὴ ἰαθῶσιν, ὡς καὶ τὸ γεγραμμένον, μὴ ἐκτεταῶναι τὸ χῶλον, ἰαθῆναι δὲ μάλλον, καὶ ἦν μὲν τῶν Πέτρων ὁ λόγος ὑπὲρ ἐλέους καὶ Φιλανθρωπίας, καὶ τῶν Μελητίων, καὶ τῶν ἁμῶν, ὑπὲρ ἀληθείας καὶ Ζήλῳ. ἐντεῦθεν διὰ τῶν περὶ τὸν ἅπαντα τὸν ἀμφοτέρων δοκῆσης εὐσεβείας ὑποθέσεως τὸ κρίμα γεγῆναι, τῷ μὲν τῶτο φασκόντων, τῷ δὲ τῶτο. ὅτε γὰρ οἶδεν ὁ Αρχιεπίσκοπος Πέτρος, ὅτι ἀντέστησαν τῇ βελῇ τῇ αὐτῶν Φιλανθρωπίας οἱ περὶ τὸν Μελητίον, Ζήλῳ θεικῶς περισσοτέρως φερόμενοι, καὶ ἀπέτασμα αὐτὸς ὁ Πέτρος ἐποίησε μέσον τῶν φυλακῆς, ἡμάτιον ἐκπέλασας, τρεῖς λωδίον, εἰς τὸν πᾶλλον, καὶ κηρύξας* Διακόνους, ὅτι οἱ τινὲς εἰσι τῶν ἐμῆς γνώμης παρελθέτωσαν πρὸς με. καὶ οἱ τινες τῶν Μελητίων γνώμης τυγχάνουσι, πρὸς Μελητίον. καὶ διηρέθη τὸ μὴ πλεῖον ἅμα Μελητίῳ, Ἐπισκόπων τε, καὶ Μοναχῶν, καὶ Πρεσβυτέρων, καὶ ἄλλων ταγμάτων. ὀλίγοι δ' ὅτι πάντεως ἅμα Πέτρῳ τῷ Αρχιεπισκόπῳ, Ἐπισκοποῖτε καὶ ἄλλοι ὀλίγοι. καὶ λοιπὸν, ὅσοι καὶ ἰδιαν ἡύχοντο, καὶ ἐπὶ καθίδιαν, καὶ τὰς ἄλλας ἱερουργίας ὡσαύτως ἕκαστος ἰδίᾳ ἐπετέλει.

F. 218
Διακ.

Γίνε⁹ δὲ Πέτρον μαρτυρήσαντα, καὶ ἐτελεύτησεν ὁ Α
μακάρι⁹, διάδοχον καταλείψας Ἀλέξαν-
δρον ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ. αὐτὸς γὰρ διαδέχε-
ται τὸν θρόνον μὲν τῷ προεξημένον Πέτρον. Με-
λήτι⁹ δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐξορισμῶ ὑπέ-
πεσον, ὑπεροεισθέντες ἐν τῇ Φαινησίῳ μετ' ἄλ-
λοις. καὶ τότε λοιπὸν, οἱ συρόμενοι ὄντες ὁμο-
λογηταὶ ἅμα Μελητίῳ, καὶ αὐτὸς Μελήτι⁹
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὸ ὁδοιπορίαν, καθ' ἑκάστην χώ-
ραν, καὶ καθ' ἑκάστον τόπον διερχόμενος⁹ καθί-
στα Κληρικὸς, Ἐπισκόπος τε, καὶ Πρεσβύτερος,
καὶ Διακόνος, καὶ ὁκοδομὴ Ἐκκλησίας ἰδίας.
καὶ ὅτε ἔτοι τῆτοις ὁκοινῶνεν, ὅτε ἐκείνοι τῶ B
τοις. ἐπέγραφον δὲ ἑκάστ⁹ ἐν τῇ ἰδίᾳ Ἐκκλη-
σίᾳ, οἱ μὲν δὲ Πέτρον διαδεξάμενοι ἔχοντες
τὰς ἑσας δεχαίας Ἐκκλησίας, ὅτι Ἐκκλησία
Καθολικὴ. οἱ δὲ δὲ Μελητίῳ, Ἐκκλησία Μαρ-
τύρων. ὅθεν καὶ ἐν Ἐλευθεροπόλει, καὶ ἐν Γάζῃ,
καὶ ἐν Αἰλίᾳ, παρελθὼν ὁ αὐτὸς Μελήτι⁹ πολ-
λὰς ἔτις ἐχρησθίσθη. καὶ γέγονεν αὐτὸν χρο-
νοτριβῆσαι ἐν τοῖς προεξημένοις μετ' ἄλλοις.
ἀλλὰ μετὰ τὸ δὲ πολὺν ὄντα τῶ μετ' ἄλλων οἱ ὁμο-
λογηταὶ, οἱ τε δὲ μέρες Πέτρον. ἦσαν γὰρ ἔτι πολ-
λοὶ καὶ οἱ τῶ Μελητίῳ. ὅτε γὰρ ἐν τοῖς μετ' ἄλ-
λοις ἀλλήλοις ὁκοινῶνεν, ἢ συνήχοντο. γίνε- C
ται δὲ τὸν Μελητίον ἔτι διατρέψαι ἐν κόσμῳ
χρόνον, ὥς τε συνακμάσαι καὶ Ἀλεξάνδρου τῷ
δὲ Πέτρον διαδόχῳ, τὰ Φίλα τε ἔχειν, ἐμερίμνα
τὰ τὰ πρὸ τῆ Ἐκκλησίας καὶ πίστεως. ἔφην γὰρ
πολλάκις, ὅτι ἔδεν εἶχεν παρηλαγμένον.

Αὐτὸς γὰρ ἔτ⁹ ὁ Μελήτι⁹ ἐν Ἀλεξαν-
δρείᾳ χρόνῳ⁹, καὶ κεῖτε διατρέψων χρόνον, ἔ-
χων ἰδίαν τὴν συναξίν συν τοῖς ἰδίοις, τὸν Ἀρφὸν ἐ-
φώρασεν ἀνερέτας Ἰππὶ τὸν Ἀλέξανδρον. ὥς
ἐνηχῆθη ὁ τὸν Ἀρφὸν ἐν ταῖς αὐτῶ ἐξηγήσεσιν
ἔξω δὲ προκείμενος τῇ πίστεως βεβηκότα. ἰὼ γὰρ
ἔτ⁹ ἐν Βαυκαλίᾳ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔτω καλεσμέ- D
νῃ Ἀλεξανδρείας Πρεσβύτερος⁹. καθ' ἑκάστην
γὰρ εἰς Πρεσβύτερος ἐστὶν ἀποτέλαγμένος. ἦσαν
γὰρ πολλὰ Ἐκκλησία, νῦν δὲ πλείους, καὶ αὐτῶ
ἡ Ἐκκλησία ἐγκειμένη. καὶ ἄν τε ἄλλ⁹ σὺν
αὐτῶν ὡς ἐνεκα χρόνῳ ἐν τῷ τόπῳ λέξομεν
κατὰ λεπτότητα, ὅτε χρεῖα τῶ τῶ τῶ εἶσαι. ἔ-
πει δὲ ἐφώρασε τὸν Ἀρφὸν παρὰ τῶς Ἀλέξαν-
δρου, συγκαλέσας Ἐπισκόπους καὶ Σύνοδον,
ἐζητήσας τῶ τῶ πίστεως καὶ ἀπατῶν τὸν Ἀρφὸν
τῶ τῶ ἐν αὐτῶ ἐγκρισθῆσθαι λύμης τῶ κα-
κοδοξίας. ὁ δὲ Ἀρφ⁹ ἔ μὴν ἡγήσατο,

Post hæc Petrus martyrio affectus est Meletia-
Alexandro successore relicto: hic enim ni, Hære-
post Petrum Alexandrinæ Ecclesiæ præsis lxxviii.
positus est. Meletius verò cum aliis ple-
risque relegatus, & ad Phanesia metalla
damnatus est. Post illud tempus Mele-
tius cum omnibus illis Confessoribus, qui
tracti abreptique cum eo fuerant, tam in
carcere, quàm in itinere ac quacumque
regionem locumque peragraret, ibi Cleri-
cos, Episcopos, Presbyteros, & Diaconos
instituit, ac privatas Ecclesias fundavit,
cum interim nec hi cum illis, nec illi cum
his commune aliquid haberent. Porro
suam quisque Ecclesiam diversis nomi-
bus inscribat. Nam Petri successores,
penes quos veteres erant Ecclesiæ, Catho-
lica Ecclesiæ titulum usurpabant: Mele-
tiani Ecclesiam Martyrum. Igitur Eleu-
theropolim, Gazam, & Aeliam profectus
Meletius plerosque ad eum modum or-
dinavit. Acciditque ut ad metalla diutius
detineretur. Sed ab iis tandem Confes-
sors liberati sunt, tam qui Petro fave-
bant, (adhuc enim complures erant) quàm
Meletiani. Qui quidem in metallis à
mutua communione abstinebant, ac ne
simul quidem orabant. Meletius verò
diu postea superstes fuit: adeò ut cum
Alexandro quoque Petri successore flo-
ruerit, cum eoque familiaritatem habu-
erit: præcipuam porro Ecclesiæ fideique
curam gessit. Nam, ut sæpè dixi, nihil ab
ea diversum aut alienum docuit,

IV. Quinetiam cum idem Alexan-
driæ Meletius esset, ibique privatos cum Meletius
suis conventus habens aliquandiu man-
sisset, Arium à se deprehensum ad Ale-
xandrum detulit, cum eum accepisset à
rectæ fidei scopo in Scripturis apud po-
pulum interpretandis aberrare. Arius
enim Baucalæ cujusdam apud Alexan-
driam Ecclesiæ presbyter erat. Nam uni-
cuique Ecclesiæ, quæ tum multæ erant,
hodie verò plures sunt, suus attribueba-
tur Presbyter: quâ ratione procurandam
Ecclesiam illam Arius susceperat, sive
quis alius adjunctus ei fuerat, de quibus
suo loco, cum id necesse erit, accuratius
agemus. Deprehensò igitur Ario, Alexan-
der indicto Episcoporum Concilio de
fide diligenter inquisivit, & ab Ario pravæ
ac perniciosæ illius opinionis, quàm ani-
mo conceperat, rationem exegit. Hic
Arius nihil tergiversari, aut dissimulare:

Meletia- sed perfricta fronte, uti se res habebat, A
 ni. Hære- respondit. Quam ob rem Alexander
 sis LXVIII. cum ex Ecclesia deturbavit, & cum eo
 Arius ex ingens virginum, ac cæterorum Clerico-
 Ecclesia rum, quos ille depravarat, vis ejicitur.
 ejcitur. Sub hæc Arius fugiens in Palæstinam abi-
 iit. Inde Micomediam profectus, ex eâ
 urbe literas ad Alexandrum dedit, in qvi-
 bus ab insanâ mente, ac furioso dogmate
 non recessit. Verùm paulo post, Alexan-
 dri sanctissimi Alexandria Episcopi stu-
 dio, & hortatu, beatæ memoriæ Constan-
 tinus Synodum in urbe Nicæâ congregat, ubi Arii dogma post ejus mortem
 damnatum est. Principio enim coram
 Imperatore Constantino inficiatus fue-
 rat, & cavillando, ac simulando cum re-
 ctâ fide consentanea, jurejurando etiam
 interposito, locutus fuerat. Cui Impe-
 rator: Tu quidem inquit, si verè jura-
 tus sis, jursurandum tuum ratum esto,
 & innocens eris. Sin id fictè ac fraudu-
 lenter egeris, ille ipse, per quem jurasti,
 à te poenas exigat: quod ipsum, ut postea
 dicemus, paulo post contigit. Arius ve-
 rò cum de Eusebii Nicomediensis Episco-
 pi, qui eadem cum ipso sentiebat, factio-
 ne esset, ab eo ad Imperatorem perdu-
 ctus est, tanquam Hæresim suam abjura-
 ret ac damnet. Ideoque Imperator Eu-
 sebio mandat, ut Arium Constantino-
 poli ad communionem admitteret, sub
 Alexandro Episcopo, qui ejusdem cum
 Alexandrino nominis Constantinopoli-
 tanam sedem tenebat.

Meletiani
 ad Com-
 stantinum
 advenit.

V. Per idem tempus Alexandria
 beatæ memoriæ Alexander post Mele-
 tii, de quo dixi, confessoris obitum, ad-
 versus Ecclesiæ schisma vehementi quo-
 dam ardore succensus Meletianos, qui
 privatos conventus habebant, agitare, ac
 vexare, & vim adhibere cœperat, ne ab
 unâ eademque Ecclesia contumaciter
 desciscerent: illi contra detrectantes tu-
 multuari ac perturbare omnia. Quare
 persequente eos, & urgente acrius Alex-
 andro, nonnulli è sectæ primariis, ac
 pietate, & virtute facile principes, ut iis
 incommodis mederentur, ad comitatum
 profecti sunt, ut Imperatori supplica-
 rent, ab eoque privatorum conventuum
 sine ullo impedimento facultatem obti-
 nerent. Ex his præcipui erant Paphnu-
 tius quidam vir magnus, & Anachoreta,

ἀλλὰ καὶ μὲν τετελεσμένον ὡς εἶχεν,
 ἔτι περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐξέοι μὲν Ἀλέξανδρον
 αὐτὸν τῇ Εκκλησίᾳ. ἐξεῖται δὲ ἅμα αὐτῷ
 πλὴθὺς πολλὸν, οἱ ἀπ' αὐτῶν κεχωρισμένοι
 παρθενοῦσων καὶ ἄλλων Κληρικῶν. ὁ δὲ Ἀ-
 ρεῖος ἀποδράσας, ἔπι τὴν Παλαιστίναν ἐλ-
 λεται τὴν πορείαν. ἐν Νικομηδείᾳ δὲ ἀνελ-
 θὼν, κακεῖθεν γράψας Ἐπιστολὰς Ἀλεξάν-
 δρῳ, ἐκ ὑπέβαινε τὴν αὐτῆς κακοδοξίας τὴν μα-
 νιώδη διάνοιαν. ἀλλὰ μετὰ τὸ ὀλίγον τῶν χρό-
 νων, ὁ αὐτὸς Ἀλέξανδρος ὁ ἁγίος Ἐπισκόπος
 Ἀλεξανδρείας Ἐπιμελησαμένης, καὶ κινή-
 σαντος τὸ μακάριον Κωνσταντῖνον, συνεκρό-
 τησε Σύνοδον ἐν τῇ Νικαίᾳ τῇ πόλει. καὶ
 ἀναθεματίζεται μὲν ἡ Ἀρεῖς Αἵρεσις, μὲν τὸ
 ἀποθανεῖν αὐτόν. τὸ πρῶτον μὲν γὰρ ἠρνεῖτο
 εἰς πρῶτον τὸν μακαρίον βασιλέως Κων-
 σταντῖνον, καὶ δι' ὅρων παρεποιεῖτο εἰρωνεῖν
 τὰ τῶν ὀρθοδόξων ῥήματα. φησάντων δὲ τῶν βα-
 σιλέως πρὸς αὐτόν, ὅτι εἰ μὲν δικαιοτάτα ἀπό-
 μνησαι, πισθῶν ὁ σὸς ὅρκος, καὶ ἀθῶτος ἔσῃ.
 εἰ δὲ δολίως, καὶ ὁ ὅρκος, ποιῆσαι τὴν σὴν
 ἐκδικίαν. ὅπως οὐκ εἰς μακρὰν αὐτῷ γέγονεν, ὡς
 ὑπερον ἐρῆμεν. συμπράττων τοίνυν ἔτι ὁ Ἀ-
 ρεῖος Εὐσεβίῳ τῷ Ἐπισκόπῳ Νικομηδείας,
 τὰ αὐτὰ ὅτι φρονεῖ. προσβλήθη τῷ αὐτῷ
 Βασιλεῖ, ὡς δὴ βεβαίως, καὶ ἀναθεμα-
 τίζων τὴν αὐτῆς Αἵρεσιν. ἔθεν κελεύει καὶ Ἐπι-
 στέπει Εὐσεβίῳ τὸν αὐτόν συνάξαι ἐν Κων-
 σταντινῇ πόλει Ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Ἐπισκόπου ὁμο-
 νύμων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐπισκόπων, ὄντων δὲ
 Ἐπισκόπων Κωνσταντινῆς πόλεως.

Ἡ δὲ ὁ μακαρίτης Ἀλέξανδρος ὁ ἐν Ἀ-
 λεξανδρείᾳ μὲν τὴν τελευταίαν Μελητίαν τὴν
 παρεστημένην ὁμολογητῶν, ζήλον ἀνελήφως
 καὶ τῶν χρίσματος τῇ Εκκλησίᾳ, πάντη ἐκ
 ἰδία συνάγοντας, ὑπὸ δὲ Μελητίᾳ κατε-
 λειφθέντας, ἐδόκει ταρασσεῖν τε καὶ συνέ-
 χειν, ριάζεσθαι τε, ὅπως μὴ ἀφωιάσωσι τὴν
 μιᾶς Εκκλησίας. οἱ δὲ μὴ βελόμητοι ἐτάρατ-
 τον, καὶ ταραχὰς ἐνήργουν ἐκ τῶν πιεζόμενων
 καὶ συνεχόμενων ὑπὸ τῶν μακαρίων Ἀλεξάν-
 δρου, Ἐπιχρησάτινες ἐξ αὐτῶν ἀκράιμονες,
 καὶ τὰ πρῶτα ἀποφρονοῦντες ἐν τε δυσεβείᾳ
 καὶ ἐν βίᾳ, καὶ ἐλλογιῶν Ἐπὶ τὸ καμνητῶν ἐν-
 τυχίας ἐνεκα, τῶν ἐντυχεῖν, καὶ ἀνεθῆναι τῶν
 συνάγων ἰδία, καὶ μὴ κοινῶς. ἦν δὲ Παφνύ-
 τιος τις μέγας ἀνὴρ ἀναχωρητῆς, καὶ αὐτὸς ὡς

F. τὸν
 vel αὐτῷ.

ὁμολογητίας τυγχάνων, παρ' αὐτῶν καὶ αὐτὸς ποσῶς τ' ὁμολογίας, Ἰωάννης τε Ἐπίσκοπος τ' αὐτῶν, ἀνὴρ καὶ αὐτὸς τιμιώτατος, Καλλίνικός τε ὁ ἐν Πηλυσίᾳ Ἐπίσκοπος, καὶ ἄλλοι τινὲς οἱ τῷ ποιεσάμενοι, οἱ τινες ἀπελθόντες, καὶ ἐντυχόντες τῷ Βασιλεῖ, ἀπετρέποντο, καὶ ἐξεβάλλοντο. οἱ γὰρ ἐν τῷ Παλατίῳ ἀκούςαντες Μελητιανῶν ὄνομα, καὶ ἀγνοῦντες τί αὐτῶν εἴη τὸ τοιαῦτον, ἔσυνεχῶς αὐτοῖς ἐντυχεῖν τῷ Βασιλεῖ.

Καὶ ἐν τῷ συμβέβηκε χρονοτεβῆσαι τῷ πατρὶ Παφνύτιον, καὶ Ἰωάννῳ, καὶ λοιπῶς ὅτι τὰ μέρη τ' Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Νικομηδείας. τότε δὲ φιλιῶνται Ἐπισκόπων Νικομηδείας τῷ Εὐσεβίῳ, καὶ ἀναφέρουσιν αὐτῷ τὰ κατὰ αὐτὸν ὑπόθεσιν. ἤδυσαν γὰρ αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον παρρησίαν ἔχειν, ἀξιῶσι τε αὐτὸν δι' αὐτῶν τῷ Βασιλεῖ γνωριθῆναι. ὁ δὲ μετὰ τὸ ὑποχέως αὐτῶν ἀνοίσειν τῷ Βασιλεῖ, καὶ ποιῆσαι αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα τ' δεήσεως, αἰτεῖται παρ' αὐτῶν τὸ αἶτημα τῷ, ὅπως δεῶνται Ἀρειῶν μετ' αὐτῶν εἰς κοινωνίαν, ὃνθεν προσηγορεύσας αὐτὸν καὶ εἰρωνεῖα μετανοῶντα.

οἱ δὲ ὑπάρχοντες αὐτὸν, καὶ ἐντεῦθεν προσφέρουσιν αὐτῷ τῷ Βασιλεῖ, καὶ τὰ κατὰ αὐτὸν Εὐσεβίου ἀναδιδάσκουσιν, καὶ συγχωρεῖν τοῖς Μελητιανοῖς ἔκτοτε κατ' αὐτὸν συνάγειν, καὶ μὴ ὑπὸ τινων ὀχλεῶν. ὥς εἴθε μᾶλλον οἱ αὐτοὶ οἱ τὴν ἀκροδικαιοσύνην τ' ἀληθείας ἀναδεγμένοι Μελητιανοὶ μετὰ τῶν παπῶν μετανοίαν ἐκοινώνησαν, ἢ πρὸς Ἀρειῶν, καὶ τοῖς ἀπ' αὐτῶν. γέγονε γὰρ αὐτοῖς τῷ κατὰ τὴν παροιμίαν, ὅτι Φεύγοντες τὸν καπνὸν εἰς πῦρ ἐνέπεσον. ἔτε γὰρ Ἀρεῖος ἡδύνατο ἔχειν χάριν καὶ παρρησίαν, μὴ διὰ τ' ἑαυτοῦς ὑποθέσεως, ἢ τις γέγονεν αὐτοῖς καὶ εἰς δεῦρο κακὴ συνάφεια. συνεμίγησαν γὰρ οἱ καθ' ἑαυτοὺς ποτε καὶ ἀκροδίκαιοι τῇ πίστι Μελητιανοὶ μετὰ τῶν Ἀρειῶν μαθητῶν. καὶ οἱ πλείους μὲν ἤδη ἐχράνθησαν τῇ τῶν Ἀρειῶν κακοπισίᾳ, διὰ τὴν πίστει ἐκτραπέντες ἐν ταῖς τοῖς χρόνοις. τινὲς δὲ ἐκαίμεναι ἔχοντες τὴν ἀληθινὴν πίσιν, ἔχουσι μὲν, ἔτι μὴν δὲ εἰσὶν ἀπηλλαγμένοι τῆς βορβώδος ρυπαρίας, διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀρειον καὶ Ἀρειανὸς κοινωνίαν. διὰ δὲ τὴν προσηγορευμένην ὑποθέσεως ἔχεν ἡ πρὸς τῶν συνάφειαν Μελητιανῶν καὶ Ἀρειανῶν προφάσις.

A cujus mater Christum olim confessa fuerat, sed & ipse aliqua ex parte eandem confessionem obierat. Cum eo erat & Joannes illorum Episcopus, vir & ipse cum primis venerabilis, necnon & Callinicus Pelusii Episcopus, cum aliis quibusdam, qui hujus consilii participes fuerant. Qui cum ad Imperatorem venissent, & adire vellent, pulsi ac rejecti sunt, Nam Palatini audito Meletianorum nomine, quid hoc sibi vellet ignorantes adire Principem minimè permiserunt.

VI. Inter hæc Paphnuthius, Joannes ac ceteri Constantinopoli & Nicomedia longiorem moram trahentes, cum Eusebio Nicomedia Episcopo familiaritatem contrahunt, eique rem omnem aperiunt: Noverant enim hunc apud Imperatorem gratia & auctoritate valere plurimum. Per hunc itaque conciliari se Imperatori, ac perducere postulabant. Qui cum prolixè his omnia facturum se recepisset, ut & de illorum causa ad Imperatorem referret, & id quod petebant impetraret, vicissim hoc ab illis postulat, ut Arium in communionem reciperent, qui fictam simulatamque poenitentiam præ se tulerat. Quod ubi spopondissent, ad Imperatorem eos adducit Eusebius, exponitque quid illis negotii sit: ac postremo Meletianis ab eo tempore permissum, privatim ut sine ulla cujusquam molestia convenire possent. Utinam Meletiani isti, qui exactissimam justitiæ ac veritatis rationem professi fuerant, cum iis qui lapsi erant post poenitentiam communionem habere, quàm cum Arianis maluissent! Contigit enim illis quod est in proverbio, ut qui fumum devitant, in ignem incendant. Neque enim consistere Arius, aut fiduciam ullam habere potuisset, nisi eam esset occasionem nactus, quæ pessimam inter illos ad hodiernum usque diem concordiam devinxit. Siquidem Meletiani sinceri quondam, fideique tenacissimi cum Arianis commisti sunt: & plerique falsâ Arii doctrinâ contaminati à recta fide hoc tempore degenerarunt: nonnulli verò etiam constanter in ea perseverarunt; ob illam tamen cum Arianis societatem in cœno illo ac fordibus hæserunt. Hæc fuit mutua inter Meletianos & Arianos conjunctionis occasio.

Ab Eusebio
Nicomedia
Episcopo
familiaritatem
contrahunt,
eique rem omnem
aperiunt.

Meletiani. Hæc (jam enim uti pollicitus sum narrationis
 sis LXVIII. seriem pertexam) cum Alexander Con-
 stantinopolitanus Episcopus Arium ad
 communionem admittere coactus ad
 preces & suspiria confugisset, flexis circa
 horam nonam Sabbati ante altare ge-
 nibus, quod Eusebius ita comminatus es-
 set: Nisi sponte in communionem il-
 lum recipere volueris, castrino die te eti-
 am invito mecum ingreditur: Instab-
 at autem Dominicus dies: quare cum
 Alexander ut diximus, orationi se dedis-
 set, & a Domino supplex peteret, ut vel se
 ex hac vita tolleretur, ne Arii, qui in Deum
 contumeliosus fuerat, contagione pol-
 lueretur; aut inusitatum quoddam pro-
 digium ederet, cuiusmodi certis tempo-
 ribus efficere solet, paulo post sancti viri
 quod volebat impetravit oratio. Arius
 enim de nocte levandi ventris gratia ad
 cellam veniens crepuit quemadmodum
 Judas olim proditor, & in impuro illo ac
 foetido loco finem vivendi fecit.

VL Secundum hæc ab ejus Discipu-
 lis fraudulenta illa contra Ecclesiam ini-
 ta consilia sunt. Alexander vero Ale-
 xandria Episcopus post Nicenam Syno-
 dum obiit, absente post Arii mortem A-
 thanasio, qui Diaconus per illud tempus
 ordinatus ab Alexandro, ab eodem mis-
 sus ad comitatum fuerat. Cumque mo-
 riens Alexander nullum alium suffici sibi
 præter Athanasium mandasset, ut tam
 ipse, quam Clerici, & universa adeo Ec-
 clesia testificabatur, Meletiani Aegypti
 Episcopi occasionem nacti: (Nam Ale-
 xandria nunquam ut alia civitates duos
 Episcopos habuit, cum Alexandrinus E-
 piscopus abesset, Theonam quendam sub-
 stituunt. Quo quidem post tertium men-
 sem mortuo, paulo post Athanasius adve-
 nit. Tum undique coacto Orthodoxo-
 rum concilio in Alexandrinâ sede consti-
 tuitur: ei que postliminio dignitas in illa
 redditur, qui & dignus erat, & tam Dei
 voluntate, quam beati Alexandri suffra-
 gio & mandato designatus.

Athanasius
 Meletia-
 nos ad com-
 munionem
 urget.

Post hæc Athanasius ob illud Mele-
 tianorum ab Ecclesia Catholica divor-
 tium exerceri afflictariique coepit. Igitur
 hortari ille ac supplicare, detrectantes

Αλλὰ μετὰ τὸ ὀλίγον χρόνον, καθὼς * ὑπε-
 χόμην εἰπεῖν τὴν ὑπόθεσιν ἐνταῦθα διηγήσο-
 μαί· ἀναγκαζομένης Ἀλεξάνδρου τῆ τῆς Κων-
 σταντινῆ πόλεως Ἐπισκόπου συνάξαι τὸν Ἀ-
 ρεῖον, καὶ αὐτὸν ἀχορμύξαι καὶ σενάξαντ*,
 καὶ κλίναντ* τὰ γόνατα πρὸς ὥραν ἐννάτην
 πρὸς τὸν ἐνώπιον τῆς θυσιαστηρίου, ὃ ΕΥ-
 σεβίῳ λέγοντ*, ὅτι εἰ μὴ βεβληθείς ἐκὼν τῶ-
 ν αὐτὸν συνάξαι, ἀκοντός σε σὺ ἐμοὶ εἰσε-
 λεύσεται τῇ αὐριον ἡμέρᾳ, κυριακῇ δὲ ἐπέ-
 Φωσκειν. ὡς δὲ ἔφην Ἀλεξάνδρος τῷ Ἀλεξάν-
 δρῳ, καὶ δεηθέντ* ὁ Κυρίῳ ἡμῶν ἢ αὐτὸν ἐπα-
 Βραρίνα μὴ συμμολυνθῇ τῷ Ἀρείῳ τῷ κτ' τῷ
 Κυρίῳ βλασφημήσαντι, ἢ ποιῆσαι πᾶσι δόξαν
 τι, ὡς εἴωθεν ἐν γυνεᾷ καὶ γυνεᾷ πᾶσι δόξοποιεῖν,
 οὐκ εἰς μακρὰν ἔλκεται τὸ ἀγίον ἐπληρῆστο. καὶ
 τὰς νυκτὰς εἰσελθὼν ὁ Ἀρεῖος εἰς θάκον
 πρὸς τὰς αὐτὰς χρεῖας πᾶσι σκευαδῆναι, ἐλά-
 κισε, καθάπερ καὶ Ἰσίδας ποτέ. καὶ ὅπως τὸ
 τέλος αὐτὸ γέγονεν ἐν τόπῳ δυσώδῃ τῷ ἀκα-
 θαρσίας.

Μετὰ δὲ τῶτον τὸν χρόνον λοιπὸν ἐκατήνυτο
 * πρὸς τὴν τέτταρτην μαθητῶν τὰ κτ' τὸ συσκευῶν τῆς Κοιτῆς
 Ἐκκλησίας. ἐτελεύτα δὲ Ἀλεξάνδρος* ὁ Ἀλε-
 ξανδρείας κτ' τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον. ὃ παρῆν
 δὲ Ἀθανάσιος κτ' τὸν θάνατον Ἀρείου. Διά-
 κονος* γὰρ ἦν κατ' ἐκείνον καιρὸν ὑπὸ Ἀλεξάν-
 δρου, καὶ ἀπεσάλη ὑπὸ αὐτοῦ εἰς τὸ Κομητάριον.
 Ἀλεξάνδρος δὲ ἐντεταλαμένος μηδένα κατὰ σα-
 θῆναι, εἰ μὴ Ἀθανάσιον, ὡς αὐτός τε καὶ οἱ τῷ
 Κανόνι* ἐμαρτύρουν, καὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία,
 λαβόμενοι καιρὸν οἱ κτ' Μελέτιον Ἐπίσκοπον
 τῷ Αἰγύπτῳ, Ἐπισκόπος μὴ παρόντ* τῷ Ἀ-
 λεξανδρείας· ὃ γὰρ ποτε ἡ Ἀλεξανδρεία
 δύο Ἐπισκόπους ἔχεν, ὡς αἱ ἄλλαι πόλεις κα-
 θισῶσι τοίνυν ἀντὶ Ἀλεξάνδρου Θεωνᾶν ἵνα
 ὀνόματι, ὃς μῆνας τρεῖς ποιήσας ἐτελεύτα. καὶ
 παρεγχεῖτο Ἀθανάσιος μετ' ὃ πολὺ, κτ' τὴν
 τελευτὴν Θεωνᾶ. καὶ ἐκ πανταχόθεν συν-
 εκροτήθη Ὁρθόδοξων Σύνοδος*. καὶ ὅπως
 κατὰ σάσις γέγονεν αὐτὸ, καὶ ἀπεδόθη αὐτῷ
 ὁ θρόνος* τῷ ἀγίῳ, καὶ ὃς ἦν ἡτοιμασμένον
 κτ' τὴν Θεᾷ βεβλησιν, καὶ κτ' τὸ μακαρίως Ἀ-
 λεξάνδρος μαρτυρίαν τε καὶ ἐπιτολήν.

Ἐντεῦθεν ἀρχεῖ Ἀθανάσιος* βιοφορεῖσθαι τε
 καὶ λυπεῖσθαι διὰ τὸν μερισμὸν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς
 Μελητιανῶν καὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. ἔ-
 πειθε, παρεκάλει, καὶ οὐκ ἠνέχοντο. ἡγάσκειν,

ἐβιάζετο. ὁπισκεπτόμενος ὁπολλάνικς ἐ-
 γίνετο τὰς συνέγλυς Εκκλησίας, μάλιστα τὰς
 καὶ τὴν Μαριώτην. καὶ ποτὲ Μελητιανῶν
 συναγόντων γέγονεν ἐκ τῶ πλῆθους τῶ μὲν
 * Αθανάσιον Διάκονόν τινα ἐπεισελθόντα,
 μὲν καὶ τινῶν τὸν ὅτι λαὸν κατεῖχεν καὶ δὴ-
 λαν, ὡς ἔχον ὁ λόγος, καὶ μάχην γινέσθαι. ἐν-
 τεῦθεν ἡ καὶ Αθανάσιος συσκόδη γέγονε, τῶν
 Μελητιανῶν κατηγορησάντων καὶ συκωφάν-
 τισάντων αὐτὸν, ἑτέρους ἀντ' ἑτέρων, Αρειανῶν ὁ
 συωσκευασμένων, καὶ συωπειδόντων ἐαυτοῦ,
 διὰ τὸν ποῦς τὸ ἁγίαν Θεὸν πῶς καὶ ὁρθοδόξ-
 αν φθόνον. καὶ ἀνακοινῶν τῶ βασιλεῖ Κων-
 σταντίνῳ. Εὐσέβιος δὲ ἦν ὁ πορειρημένος τῆς
 Νικομηδείας, ὁ ὑπεργὸς τῶ πάντος αὐτῷ συ-
 σήματι, καὶ συσκωδαστῆς τὴν κατὰ τὴν Εκκλησίαν
 τε καὶ τὴν Παπὰν Αθανάσιον βλάβης. οἱ κατή-
 γοροι ἐν πορροῇ τῶ βασιλεῖ, σκευὸς ἡ
 Μυσηρίων λέγοντες εἶναι, ὅτι καὶ δὴ λαν τινὲς
 ἔφασαν, ἦν πορεῖπον ἄλλα τέ τινα κατηγορεῖν
 Φάσκοντες, Πρεσβύτερόν τινα τῶ Μαριώτη
 Αρσένιον τετυπῆσθαι, τὰς δὲ τὴν χεῖρα μαχαίρα
 ὑπὸ τῶ τῶ Αθανάσιος λαῶν, εἴπεν ὑπὸ Αθα-
 νασίος, τετυπῆσθαι. ἔπειθ' ἐφ' ὅτι καὶ χεῖρα ἐν
 τῶ Κομηλάτῳ, καὶ ἐπεδείκνυν, ἥ τις ἦν ἐν γλωσ-
 σοκόμῳ.

Ταῦτα ὁ Βασιλεὺς ἀκίστας, ἀρεταί μὲν
 θυμῷ. ἔχε γὰρ ζῆλον θεῖον ὁ μακαρίτης,
 καὶ μὴν ἡδὲ ὅτι συκοφάνται ἦσαν, δι' ὃν πορεῖ-
 πον ζῆλον τὴν Αρειανῶν κατὰ τὴν ὁρθοδόξ-
 ιας. καλεῖ δὲ συγκροτηθῆναι Σύνοδον κατὰ τὴν
 Φοινίκην ἐν Τύρῳ τῇ πόλει. ἐκέλευσε δὲ δικά-
 ζειν Εὐσέβιον τὴν Καισαρείας, καὶ ἄλλους τινάς.
 ἦσαν δὲ * πορεσ κεκλημένοι ἔτοι ποσῶς μᾶλλον
 τῇ τῶ Αρειανῶν χυδασιολογία, καὶ ἐκλήθη-
 σαν Ἐπίσκοποι τὴν Αἰγύπτου καὶ Καθολικῆς, καὶ
 ὑπὸ Αθανάσιον ἀκράϊμονες τινες ἄνδρες καὶ
 μείζους, καὶ ἐν Θεῷ ἔχοντες διαφανῆ τὸν
 βίον. ἐν οἷς ἦν ὁ μακαρίτης Ποτάμιον ὁ
 μέγας, ὁ τῆς Ηρακλείας Ἐπίσκοπος καὶ
 ὁμολογητής. ἀλλὰ καὶ οἱ τῶ Μελητιανῶν,
 μάλιστα οἱ τῶ Αθανάσιος κατηγορεῖντες. ζῆ-
 λωτῆς δὲ ὢν ὑπὲρ ἀληθείας καὶ ὁρθοδόξ-
 ιας ὁ πορειρημένος Ποτάμιον ὁ μακαρίτης, ἐλθ-
 ῖν πορεσ αὐτῷ, ὃς εἰς ποτε εἰληφε πορσωπὸν
 τὴν τὸν ὁφθαλμὸν γὰρ ἐν τῷ διωγμῷ
 διὰ τὴν ἀλήθειαν ἐτυφλώθη, ἐωρακῶς
 τὸν Εὐσέβιον καθεζόμενον καὶ δικάζοντα,

urgere accogere. Solebat autem vicinas Meletia-
 Ecclesias, easque praesertim quæ ad Ma-
 ni. Hære-
 reorem lacum sitæ sunt, invisere. Fortè
 us lxxviii.
 igitur congregatis Meletianis, Diaconus
 quidem ex Athanasii comitatu cum
 quibusdam de populo, ut fama est, irrum-
 pens candelam, (vas illud quoddam)
 confregit, unde jurgium ac pugna con-
 flata; Hinc adversus Athanasium occultæ
 molitiones, fraudesque concitatæ, accu-
 santibus Meletianis, & calumniantibus,
 ac conficta quædam objicientibus, Ari-
 anis vero allaborantibus, & consilia com-
 municantibus, propter insitam in Ortho-
 doxam fidem invidiam. Ergo illi rem ad
 Athanasium
 accusant,
 Imperatorem Constantinum deferunt:
 cujus totius factionis administer, ac satel-
 les Nicomediensis Eusebius fuit, ac no-
 xæ illius omnis artifex, quæ Ecclesiæ pa-
 riter, & Athanasio Papæ ab illis est confici-
 ta. Accusatores itaque Imperatorem ad-
 euntes vas quoddam ut usum divinatorum
 mysteriorum fractum objiciebant, quod
 candelam, ut diximus, appellavere non-
 nulli. Quin & de aliis quoque crimini-
 bus accusarunt, & imprimis Arsenium
 quendam Mareotidis Presbyterum ab eo
 pulsatum, cujus manum ab Athanasii
 fautore populo, sive ipsomet potius A-
 thanasio, præcisam, quam etiam ad comi-
 tatum intra arculam delatam ostenta-
 bant.

VII. His auditis Imperator vhe-
 ementer excanduit, cum divino quodam
 zelo majorem in modum flagraret; nec
 illos calumniatores esse nosset, aut eo li-
 vore ferri, quem Arianos adversus since-
 ram fidem suscepisse diximus. Igitur
 Tyri in Phœnice convocari Synodum
 jubet, eique judicio præesse cum aliis
 nonnullis Cæsariensem Eusebium, qui
 omnes in Arianorum inanissimum do-
 gma propensiores erant. Cum his ex Ca-
 tholica Egypti Ecclesia, & Athanasio
 subiecta, Episcopi quidam advocati sunt,
 primarii quidem ac præstantes viri, atque
 egregia vitæ sanctitate & religione præ-
 diti, inter quos felicitis memoriæ magnus
 ille Potamo fuit Heracleæ Episcopus &
 Confessor. Aderant & Meletiani Atha-
 nasii præsertim accusatores. At beatus
 Potamo veritatis ac rectæ fidei ardore æ-
 stuans, vir summâ loqvendi libertate, qui
 nullis unquam personæ rationem ha-
 buerat, & pro veritatis confessione alte-
 rum in persecutione oculum amiserat; is
 Eusebium sedentem, & judicantem, stan-
 Constans
 ni jussu
 Synodus
 Tyri con-
 gregata.
 Potamon
 in Eusebii
 libertatis
 plena vox

Meletia- tem verò Athanasium conspicatus dolo-
ni. Hzre- re confectus, & illacrymans, cujusmodi
sis LXVIII. sinceris mentibus uluvenire solet, magnà
voce adversus Eusebium invectus est. Et,
Tene, inquit, Eusebi sedere & innocen-
tem Athanasium à te judicari? Qvis ista
sustinere possit? Dic sodes, nonne me-
cum persecutionis tempore in custodia
fuisti? Atque ego quidem oculum pro
veritate perdididi; tu nulla corporis parte
mutilatus es, neque Martyrium subiisti,
sed vivus, integerque consistis. Qvā-
nam ratione è custodia evolasti, nisi quod
persecutoribus nostris nefarium facinus
admissurum te esse recepisti, vel etiam
admisisti? Hæc Eusebius audiens magno-
pere doluit, & repente surgens Conci-
lium dimisit, itaque locutus est: Si huc
accedentes tantopere nobis contradicere
audetis, verum est profectò quod vestri
accusatores objiciunt. Nam cum hoc
in loco tyrannidem qvandam exerceatis,
multo id magis in patria vestra facitis.

Ursatius
& Valens
Athanasii
calumnia-
tores.

VIII. His hoc modo transactis, aliud
quiddam Eusebius cum suis aggreditur.
Nam duos quosdam Pannoniæ Episco-
pis Arii alleclas, Ursatium, & Valentem
Alexandriam, & in Marcotidem mit-
tunt, ubi superiores omnes illas turbas,
jurgiaque ob vas violatum, & alia id ge-
nus accidisse memorabant. Illi legatione
sua functi rem non sincerè uti se habue-
rat, sed falsa qvædam & conficta detule-
runt: multa adversus beatum Papam A-
thanasium subdolè & calumniosè com-
menti, qvæ quidem pro veris & comper-
tis in acta referentes in Synodum ad Eu-
sebiū & alios deferunt. Id quod Ursatii
& Valentis confessione postea declara-
tum est, cum pœnitentia ducti Julio Ro-
mano Pontifici libellos obtulerunt, qui-
bus errorem suum deprecabantur. Ca-
lumniam inqviebant, contra Papam
Athanasium struximus: tu verò ad com-
munionem & pœnitentiam nos admitte.
Imò & apud ipsum Athanasium eadem
in scripto supplicatione usi sunt. Inter hæc
Athanasius cum apud Tyrum gravem
ac vehementem hanc conspiracyonem
esse cerneret, priusquam in iudiciū pro-
diret, aut omnes istæ calumniæ coram
sibi, & ex adverso objicerentur, de nocte
diligens in Comitatum ad Constanti-
num properat, deique tota re certiore
illum facit. Imperator adhuc dolore

Α και Αθανάσιον ἐσῶτα, καὶ ἀπονηθεὶς τῇ λύπῃ,
καὶ δακρύσας, οἷα γίνεσθαι πρὸς τοὺς ἀληθεῖς,
ἀπετένατο Φωνῇ μεγάλη Εὐσεβίῳ λέγων·
σύ καθέζη Εὐσέβιε, καὶ Αθανάσι· ἀδῶ·
ὦν πρὸς σὲ κρίνε· τίς σνέγκοι τὰ τοιαῦτα; λέ-
γε δέ μοι σὺ, & σὺ ἐμοὶ ἡοδα ἐν τῇ Φυλακῇ Ἰπὶ
Ἰδιωγμῶ; καὶ γὰρ μὴ ὀφθαλμὸν ἀπεδαλό-
μην ὑπὲρ ἀληθείας· σὺ δὲ ἔτε Φαίνη λελω-
δημῶν τι ἔχων ἐν τῷ σώματι, ἔτε ἐμαρτύ-
ρησας· ἀλλὰ ἔσηκας ζῶν μηδὲν ἡκράτηλα σμέ-
ν· πῶς ἀνεχώρησας ἀπὸ τῆς Φυλακῆς, εἰ μὴ
ὅτι ὑπέχρισ· τὸ ἀνάγκη Ἰδιωγμῶ ἡμῶν ἔπε-
B νέηκας· τὸ ἀθέμιτον πρὸς αἵμα, ἢ ἐπὶ αἵμα; ταῦτα
ἀκῆσας Εὐσεβί· αἴρεται μὴ εἰς ἀγανάκη-
σιν, καὶ ἀνάσας διελύσε τὸ δικαστήριον, λέγων·
ὅτι εἰ ἐν ταῦτα ἦλθετε, καὶ πρὸς ἡμᾶς τὰ
τοιαῦτα ἀντιλέγετε, ἄρα ἐν ἀληθείᾳ οἱ
κατήγοροι ὑμῶν. εἰ γὰρ ὥδε τυραννεῖτε, πολλῶν
μᾶλλον ἐν τῇ ὑμῶν πατρίδι.

Εἰτα ἐπεχείρησεν Εὐσέβι· καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ,
καὶ δὸς ἐλίσσιν δὴ οὐ τινὰς τὸ ἀπὸ Πανωνίων· Ε-
πισκόπων τὰ Ἀρεῖς φρενῶντας, Οὐρσάκιον
τε καὶ Οὐάλεντα, εἰς τε τὴν Ἀλεξανδρείαν
καὶ Μαριώτην, ἐνθα ἔλεγον γεγνηῶσαι τὰ
C πρὸς ἐρημένα, Ἰσκέυς καὶ τὰ ἄλλων πραγμά-
των τῆς μάχης. οἱ δὲ ἀπελθόντες ἐκ ἐκεῖνα
ἀνῆνεγκαν ὅσα ἦν ἀληθῆ, ἀλλ' ἑτέρα ἀντ'
ἐτέρων πρὸς ἀχωρήσαντες, ἐψεύσαντο, καὶ ἐσυ-
κοφάντησαν τὸ μακαρίτην Πάπαν Αθανάσιον.
καὶ ἐκεῖνα δὲ ὡς ἀληθῆ ὄντα πλάσαμνοι ἐγ-
γράφοις ἐνέγκαντες, ἀνέφερον Ἰπὶ τὴν Σύνο-
δον· τὸ πρὸς Εὐσέβιον καὶ τὸν ἄλλους, ὡς εἰσύ-
φερον· ἔδειξαν μετανοῶντες Οὐρσάκι· καὶ
Οὐάλης, μὴ λιβέλλων πρὸς ἐλθόντες τῷ
μακαρίτη· ἐλὶ τῷ Ἐπισκόπῳ Ρώμης, ὑπερε-
πολογέμνοι Ἰ αὐτῷ σφάλματ· ὅτι
D ἐσυκοφάντησαμεν τὸν Πάπαν Αθανάσιον,
ἀλλὰ δέξαι ἡμᾶς εἰς κοινωνίαν, καὶ εἰς μετάνο-
νοιαν. καὶ πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν Αθανάσιον ταῖς
αὐτῶν ἐχρήσαντο ἐγγράφοις διὰ μετανόιας
συσάσεσιν. ὁρῶντ· δὲ τῶ Πάπα Αθανά-
σις ὄντ· ἐν τῇ Τύρῳ βαρείαν τὴν τότε συσκευ-
ὴν ἐκ πανταχόθεν, πρὶν εἰσελθεῖν εἰς τὸ δι-
καστήριον, ἢ εἰς πρὸς ὁσῶπον τὰ συκοφαντῆμε-
να ἐξ ἀνῆκατασάσεως γήρηται, νύκτωρ ἀνα-
χωρήσας, ἀνέρχε· πρὸς Κωνσταντῖνον εἰς τὸ
Κομητάτον, καὶ πρὸς Φέρει αὐτὰ κατ' αὐ-
τὸν ἀναδιδάσκων. ὁ δὲ ἐτι λύπη φερέμε-

For. τὸν.

ν^ο, καὶ νομίζων μὴ πῃ ἄρα ἀληθεύουσιν οἱ Α κατηγορήσαντες, ψεύδεται δὲ ὁ δόπολογός με-
ν^ο, ἐτι χαλέπαινε. χαλεπαίνοντι δὲ αὐ-
τῷ, ὁ Πάπας Αθανάσιος λόγον βαρυὴ τῇ βα-
σιλεῖ ἐπετείνετο, ὡς ὅτι διὰ σὲ Κύριος ἀνα-
μέσον ἐμὲ καὶ σὲ, ὅποια καὶ αὐτὸς συμφω-
νεῖς τοῖς συκοφάντεσι τὴν ἡμετέραν μετριο-
τητα. ἐντεῦθεν συμβαίνει αὐτὸν ἐξορία ὑπο-
πεσεῖν ἀπὸ τε τῆ γραφέντων ἀπὸ τῆ Συνόδου
τῷ Βασιλεῖ. ἀπὸντ^ο γὰρ αὐτῷ κατὰ ῥε-
σιν ποιεῖνται αὐτῷ, καὶ ἐξ ὧν ὁ Βασιλεὺς
παροξυθεὶς πρὸς αὐτὸν ἐλυπείτο, καὶ μὲν
ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἰταλίας ἔπι ἔτεσι πλείω Β
δάδεκα, ἢ δεκατέσσαρα.

Πολὺς δὲ μετέπειτα ἄδεται λόγος, ὡς
Ἀρσένιος ὁ πάλας ἐν τεθνεώσι πρὸς συκο-
φαντῶν καταγελλόμενος, καὶ τὴν χεῖρα τε-
τμηθεὶς λεγόμενος, ὄρηται ἐν τοῖς μέρεσι τῆς
Αραβίας, καὶ ὡς ἀνήγγειλεν ἑαυτὸν ὅλως ὁ
Ἀρσένιος τῷ Πάπᾳ Αθανασίῳ ὄντι ἐν τῇ ἐξ-
ορία, καὶ τῷ Πάπᾳ Αθανασίῳ λελυθότως
αὐτὸν μετὰ σφλαμένον, ὡς ἡεῖς ἡμᾶς ἐλθῶσα
Φήμη πεισθεῖς, καὶ αὐτῷ Ἀρσένιος πρὸς τὸν
αὐτὸν μακαρίτην Αθανάσιον ὑπομένον, ὁμῶς
τε ἔπι τοῖς πρὸς Κωνσταντίνον καὶ Κωνσταντίνου
ὑἱοῖς Κωνσταντίνου ὑπομένοισι ἅμα, ὁ μὲν Α-
θανάσιος τὸν Ἀρσένιον ἐδείκνυε ζῶντά τε,
καὶ δύο χεῖρας ἔχοντα, συκοφαντίας τε
λοιπὸν οἱ κατήγοροι αἵτιοι ἢ μόνον ἠυρίσκον-
το, ἀλλὰ καὶ τυμβωρυχίας, διὰ τὴν ὥστε πε-
ριφερομένην νεκρὰν χεῖρα. ἐντεῦθεν τὸ μὲν
πάν γελοῖον ἦν, καὶ ἐκπληξίς τῷ τοιαύτῳ καὶ
τοσούτῳ δραματικῷ γήματι * καὶ ἀπορίας, τὸ
τις ἂν εἴποι πρὸς τὴν κατηγορησάντων, πρὸς τε
τῷ κατηγορευμένῳ, [καὶ] πρὸς τε τῷ ἄλλων
πάντων, ὧν καὶ μέρ^ο εἰπεῖν πολὺ ἀνα-
λώσιμον χρόνον. τελευτήσαντος δὲ Κωνσταντί-
νου, τῷ Πάπᾳ Αθανασίῳ ἐν πολλῇ παρήρησία
καὶ εὐδοκίμῳ, καὶ δεξιῳ σφραγίσας τε καὶ πά-
σης Ἰταλίας, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Βασιλέα,
καὶ ὅτ^ο αὐτῷ παῖδας * Κωνσταντίνον, καὶ Κων-
σταντίνου, ἀποστέλλεται ἐκ τῶν δύο βασιλέων, μὲν
τὴν τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ τελευτήσαν, Κων-
σταντίνῳ ὄντι ἔπι τῇ Ἀντιοχείᾳ, καὶ συνδυ-
σθέντων * ἰδίῳν τε καὶ ἐγγράφων Εὐαίσο-
λων. πρὸς τῶν βασιλέων ἐγνωμεν γρα-
φεισὼν τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι, καὶ αὐτῶν τῷ
Πάπᾳ Αθανασίῳ καὶ κατέζεται πάλιν εἰς τὸν θρόνον, μετὰ τὸν δια-

commotus, ac vera esse suspicatus, quæ Meletius
accusatores proposuerant, mentiri verò ni-
l. Hære-
accusatum Athanasium, nihil de iracun-
sis LXVII.
dia remittebat. Quod videns Athanasius
acri illum oratione perstrinxit: De te,
inquit, ac me judicabit Dominus, quod
& ipse mediocritatis meæ calumniatori-
bus assentiaris. Deinde datis à Synodo
ad Imperatorem literis in exilium rele-
gatur Athanasius. Absens quippe depo-
situs est, cum ad cætera recens illa Prin-
cipis accessisset offensio. Duodecim ita-
que vel tredecim annis in Italia mansit.

IX. Sub hæc, ut frequenti hominum
tumore divulgatum est, Arsenius ille, qui
pridem à calumniatoribus inter mortuos
numerabatur, cuique amputata manus
dicebatur, in Arabia repertus est. Is
enim Athanasio, cum in exilio adhuc
esset, seipsum prodidit. Quem ille
clam, ut accepimus, arcessitum, mox ut
advenit, coram Constante, & Constan-
tino Constantini filijs, qui tum fortè con-
venerant, vivum, & ambas manus ha-
bentem produxit. Quo facto penes ac-
cusatores non modò calumniæ, sed etiam
ob circumlatam illam mortui ma-
num violatæ sepulchrorum religionis
crimen resedit: ac deinceps ingens ri-
sus ex tali tantæque fabula, & admira-
tio consecuta. Neque satis convenie-
bat, quid de accusatoribus, aut reo ipso,
deque cæteris omnibus dicendum vi-
deretur. Quæ si singillatim narrare vo-
luero, longiorem orationem instituam.
Post Constantini obitum, Athanasius
qui summa in omnium auctoritate, &
gratia, ac non modò Romæ, sed &
Italia totius, imò & Imperatoris ejus-
que liberorum Constantis, ac Constan-
tini approbatione florebat, ab his duo-
bus Imperatoribus post mortem Paren-
tis in Ægyptum remittitur; assentiente
Constantio; qui tum Antiochiæ ver-
sabat. Cujus rei seriem extrium Im-
peratorum datis ad Alexandrinos, &
Athanasium ipsum literis didicimus.
Ita ille sedi suæ restitutus est, post

Religatus
Athana-
sius.

Arsenium
vivum pro-
ducunt.

Athanasium
restituitur.

For. dno-
cia.

For. Kon-
stantinon
Konstanti-
nos, καὶ
Konstanti-
nos. sed hæc
corrupta.
E. ὡς ἐξ
αὐ.

Meletia- Gregorium, quem exulanti Athanasio A
ni. Hære- Ariani suffecerant.

sis LXVIII.

Iterum A-
thanasius
pellitur.

Georgium
Alexandri-
nis oc-
cisum.

Georgium
Athanasii
resisti-
tens.

Valens A-
thanasium
non au-
det.

Lucius A-
rianus A-
lexandri-
am vexat.

X. Sed rursus novæ illi turbæ ac ca-
lumnia ad Stephano ejusque asseclis ap-
ud Constantium conflata; quibus denuo
de sede sua pulsus est. Iterumque Leon-
tius Eunuchus illum cum suis alia machi-
natione perculit; per quam ejectus, ac
deinde restitutus est. Nam cum Geo-
rgius à Constantino missus esset, Athana-
sius tuga se subducens aliquandiu delitu-
it, donec Georgius interfectus est: quo
tempore Julianus imperabat, qui post
Constantii obitum ad Gentilium super-
stitionem desciverat. Etenim Alexan-
drini Georgium, vetere in illum odio
concepto, occisum concremarunt, ejus-
que cineres in ventos sparserunt. Po-
stea Juliano in Perside mortuo Jovianus
felicis memoriæ successit. Qui hono-
rificentissimis, fideique plenissimis lite-
ris ad Athanasium scriptis, ad sese illum
evocans, post humanissimos complexus
ad sedem suam dimisit. Ita sancta Ec-
clesia Episcopo suo rec. pto nonnihil so-
latii habuit. Verum mortuo Joviano
iisdem rursus Athanasius periculis, ac
rumoribus, & turbis conflictari cœpit.
Quamquam de Ecclesia ac sede sua mini-
mè dejectus est. Nam Alexandrino-
rum civitas universa publicam pro illo le-
gationem, ac supplicationem decrevit;
cum interim Lucius ex Ariana factione,
qui hodieque sedet, peregrina in regione,
ac nisi fallor Antiochiæ creatus Episco-
pus, multum apud Imperatorem Valen-
tem instaret, ut Alexandrinam ad sedem
mitteretur, Imperator verò popularem
seditionem veritus expellere noluisse.
Tandem verò post Athanasii mortem sub-
missus est Lucius, qui Ecclesiam, civita-
tem, plebem, Episcopos, ac Clericos Atha-
nasii fautores, & qui in singulis Ecclesiis
communione cum illo retinebant, nec
non & Petrum ipsum Athanasii succes-
sorem innumeris malis affecit.

Hæc sunt, quæ ad hodiernum usque
tempus Alexandria sunt gesta. Ubi Epi-
scopi, Presbyteri, & Diaconi partim
relegati, partim capitali supplicio mul-

deξάρμυον αὐτὸν ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν πεμφθέν-
τα Γρηγόριον, ὅτε ἦν ἐν τῇ ἐξορίᾳ Ἀθανά-
σιου.

Πάλιν δὲ στυγεσκάδαται πρὸς Κωνσταντίνον
ὑπὸ τῶν Στέφανον, καὶ ἐξεώθη. καὶ μετέ-
πειτα πάλιν στυγεσκαδαδαται ὑπὸ τῶν Λε-
όντιον τὸν Διόσκοπον, καὶ ὅτ' ἅμα αὐτοῖς. ἔνθεν
ἐγένετο αὐτὸν ἐκβάλλεσθαι, καὶ πάλιν εἰς Φέρε-
σθαι. Γεώργιον γὰρ ὑπὸ Κωνσταντίνου ἀποσέλ-
λαι, καὶ ὑποχωρεῖν Ἀθανάσιον, κρυβεῖς χρό-
νον τινα, ἕως ὅτε ὁ Γεώργιος ἀνιέρηται, ἐν ᾧ χρό-
νῳ ἐβασίλευσεν Ἰβλιανός, καὶ εἰς Ἑλληνισμὸν
ἐπέστη μὲν τὴν τελευταίαν Κωνσταντίαν, Ἀλεξαν-
δρέων γὰρ μὴν τῶν τηρησάντων τῇ Γεωργίῳ, τῶν
ἀπέκτειναν, καὶ καύσαντες, καὶ τέφραν ποιή-
σαντες, εἰς ἀνέμους ἐσκόρπισαν. Διόθανόν τε
δὲ τῶν Ἰβλιανῶν ἐν τῇ Περσίδι, καὶ διαδεξα-
μὲν τὸ βασιλεῖον Ἰβδιανῶν τῶν μακαρίτων, μὴ
πολλῆς ἡμῆς, καὶ ἀξιοπείων γραμμάτων γρά-
ψαντες τῷ Ἐπισκόπῳ Ἀθανασίῳ, καὶ μέλα-
σθλαμένους, ὡς ἐπὶ ὑμῶν τε αὐτὸν, καὶ ἀπο-
σείλαντες εἰς τὸ ἴδιον θρόνον, πάλιν ἀπολα-
βῆς τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τὸν Ἐπίσκοπον,
καὶ πρὸς ὀλίγον ὥρα κληθείσης, τελευτή-
σαντες τῶν Ἰβδιανῶν, ἐν τοῖς αὐτοῖς πάλιν ὁ
μακάριος Ἀθανάσιος διωγμοῖς, καὶ φή-
μαι, καὶ ταρχαῖς ἐφέρετο. ὁ μὲν ὑπὸ τῆς
Ἐκκλησίας, καὶ τοῦ θρόνου μετεκινήθη Ἀλε-
ξανδρέων * δὲ πρεσβευσαντων ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ
πάσης τῆς πόλεως ἀξιώσεως μὲν * τὸν Λέκιον,
καὶ τὸν νῦν Ἀρειανὸν κατὰ σάθηναί τῇ ξένῃς,
τάχα δὲ * Ἀντιοχείᾳ, καὶ πολλὰς ὥρας
καλέσαντες τὸν βασιλέα Οὐάλεντα ἀποσα-
λῆναι εἰς τὸν τῶν Ἀλεξανδρείας θρόνον, καὶ
αὐτὸν διὰ τὴν τῶν λαῶν ταρχήν μὴ βελη-
θέντες αὐτὸν ἐξεῶσαι. πέρας γὰρ ἔν ὅτε
ἐτελεύτα ὁ Πάπας Ἀθανάσιος, ἀπεσά-
λη Λέκιος, πολλὰ κακὰ ἐνδεξάμενος τῇ
τε Ἐκκλησίᾳ, τῇ τε πόλει, τοῖς λαοῖς, τοῖς
Ἐπισκόποις, τοῖς Κληρικοῖς τοῖς ὑπὸ Ἀθα-
νασίᾳ ὄντι; καὶ αὐτὸν ἐν ἐκείνῃ Ἐκκλησίᾳ
* διαδεξαμένοις, καὶ Πέτρῳ τῷ μὲν Ἀθανά-
σιον κατὰ σάθεντι διαδόχῳ αὐτοῦ ἐν Ἀλεξαν-
δρείᾳ.

Ταῦτα ἕως τῶν δεῦρος πέπληκται, τῶν μὲν
ἐξοριζάντων Ἐπισκόπων τε, καὶ πρεσβυτέ-
ρων, καὶ Διακόνων, ἄλλων δὲ κεφαλαιὴν ἡ-
μωρίαν ὑποσάντων ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρείας,
ἐτέρων

ἐτέρων δὲ θηριμαχισάντων, παρθενουσῶν δὲ δποκτανθεισῶν, καὶ πολλῶν ἄλλων δπο-
 λομένων. ἐν τούτοις ἔτι δεῦρο φέρεται ἡ Ἐκκλη-
 σία τῷ Θεῷ, δποτὶ τὴν περιεργημένην ὑποθέσεως
 τῶν Μελητιανῶν, καὶ τῶν Αρειανῶν, τὴν διὰ τριῶ-
 νων προσώπων ἐχρηκότων τὴν εἰρήνην, καὶ τῶν
 ἐνιχυσῶν τὸ αὐτὸ σύστημα τῆς κακοδοξίας,
 φημί δὲ Αρειανῶν. ἐν δὲ τῷ κτ' Αρεῖς ἐλέγ-
 χω κτ' λεπτόν ποτὶ πάντων διηγησόμεθα.
 ὑπερέβητο δὲ καὶ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν,
 ἵπτι δὲ αὐτὴν τὴν τῶν Αρειανῶν Αρεσιν πα-
 ρελεύσομαι, Θεὸν Ἰπικαλέμεν ὁ βοήθον
 τῷ φοβερώ τῷ, καὶ πολυκεφάλῳ
 ἐρωπετῷ ποτὶ μάχῃ πελάζειν παρερχό-
 μεν.

Atati; partim ad bestias dammati: virgines Ariani.
 porro sacra cum plerisque aliis interfe-
 ctæ. Quæ quidem calamitates etiam
 num Ecclesiam Dei exercent, ex ea, quam
 exposui, Meletianorum, & Arianorum
 coitione concitata. Qui quidem Ariani
 hac ratione stabiliti impii dogmatis fa-
 ctionem corroborarunt. Sed hæc omnia
 in proxima adversus Arium disputatione
 accuratius erunt explicanda, ad quam
 præsentī narratione præterita sermonem
 conferam, implorata prius ope Dei,
 quam cum horribili illo ac multicipiti
 serpente in certamen descendam.

ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΡΕΙΟΜΑΝΙΤΩΝ,

τεσσαρακοστὴ ἐνάτη, ἢ καὶ ἐξη-
 κοστὴ ἐνάτη.

CONTRA ARIOMANITAS,

quæ est Hæresis XLIX. sive
 LXIX.

Τούτῃς εἶναι ποτὶ τὸν Μελητίον, καὶ τὸν ἁγίον Πέ-
 τρον Αλεξανδρείας Ἐπισκόπον χρόνος κα-
 θεστὴς διαδέχεται Ἀρεῖον, καὶ οἱ αὐτῷ Ἀρεῖ-
 νοί, ἐν χρόνοις ἀκμάσας Αλεξάνδρου τῷ ἁγίῳ
 Ἐπισκόπῳ, ὃ διαδόχῳ Πέτρῳ, τῷ καθελόν-
 τῳ τὸν Αρειον διὰ πολλῆς κινήσεως, καὶ με-
 γάλῃ σιωδῇ ἀπεκίνησε ὃ αὐτὸν, καὶ ἐξέβα-
 λε τὴν Ἐκκλησίαν τε καὶ τὴν πόλιν, ὡς μέγα κα-
 κὸν φοιτῆσαν τῷ βίῳ. Φασὶν ὃ αὐτὸν Λίβυ τῷ
 γῆ, ἐν Αλεξανδρείᾳ δὲ Πρεσβύτερον γεγονό-
 τῳ, ὃς ποτὶ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν Βαυκαλέως ἔ-
 τω καλεσμένης. ὅσα γὰρ Ἐκκλησίαι τῇ Κα-
 θολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν Αλεξανδρείᾳ ὑπὸ ἑνῷ
 Ἀρχιεπισκοπῶν ἔσται, καὶ κατ' ἰδίαν ταύταις
 Ἰπτεταγμένοι εἰσὶ Πρεσβύτεροι, διὰ τὰς Ἐκ-
 κλησιαστικὰς χρεῖας τῶν οἰκητόρων, πλεονάων
 ἐκάστης Ἐκκλησίας αὐτῶν, καὶ ἀμφοδῶν, ἢ τοι-
 * λαδῶν Ἰπχωρίως καλεσμένων, ὑπὸ τῇ Α-
 λεξανδρείᾳ καὶ ἐκκλήτων πόλιν. ἐν τῷ ὅτῳ
 ὁ Αρεῖς ἐν χρόνοις Κωνσταντίνου ὁ μεγάλου καὶ
 μακαρίτου Βασιλέως, ὃς Κωνσταντίνος γέρον-
 τῳ, γηρομένης ὃς Οὐαλεριανῶν Βασιλέως, καὶ
 αὐτῶν συμβασιλευσάντων Διοκλητιανῶν, καὶ
 Μαξιμιανῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις. πάντες δὲ τῇ
 Κωνσταντίνῳ τὸν πατέρα τῷ ποτὶ Κωνσταντίνῳ,
 καὶ Κωνσταντίνῳ, καὶ Κρίσπῳ, ἴσασιν ἐκθεαζόμενον
 ἐν Χριστιανισμῷ, καὶ πίστι τῇ τῶν Πατέρων,

POST superiora illa Meletii, ac Pe-
 tri Alexandrini Episcopi tempora
 Arius Arianiqve proximè consequuntur.
 Ille sub Alexandro Petri successore flo-
 ruit; à quo non sine magna commotio-
 ne, ingentiqve coactâ Synodo profligatus
 est. Alexander enim illum eiecit, at-
 que ex Ecclesiâ, & urbe, velut ingens
 quoddam malum, quod ad humani ge-
 neris perniciem grassabatur, extermi-
 navit. Ferunt illum ex Libya oriundum
 Alexandria Presbyterum esse factum,
 qui tum Baucalensis cujusdam Eccle-
 siæ Præfecturam gerebat. Etenim quot-
 quot Alexandria Catholica commu-
 nionis Ecclesiæ sunt, uni Archiepisco-
 po subjectæ, suis cuique prapositus est
 Presbyter, qui Ecclesiastica munera iis
 administret, qui circa Ecclesias illas
 habitant, eorumqve conventicula Vi-
 ci, sive Lauræ ab Alexandrinis vulgò
 nominantur. Vixit autem Arius sub
 Imperatore Constantino Constantii
 senioris filio, qui Valeriani Impera-
 toris filius fuit, qui & ipsi cum Dio-
 cletiano, & Maximiano, ac cæteris
 imperarunt. Nemo est verò qui ne-
 sciat Constantinum illum Constantii,
 Constantis, & Crispi patrem in Chri-
 stiana religione, ac majorum fide, hoc

Arimunda
 orsus ē
 quomodo
 aberrave-
 rit à fide.

Fortè
 λαυρῶν.

Ariani. est Apostolica, & Prophetica, plane admi-
 Hæresis. rabilem, & divinum fuisse: quæ fides ante
 l x i x. Arium integra hæctenus & incorrupta
 permanferat: primus ille Christianum
 populum à se mutuo disunxit.

II. Hunc igitur Arium Alexandri
 Presbyterum Satanæ spiritus invadens
 impulit, ut (quemadmodum scriptum
 est) pulverem adversus Ecclesiam excita-
 ret, ex eoque haud mediocre incendium
 erumperet, quod universum propemo-
 dum Romanorum imperium, ac præser-
 tim Orientales illius partes corripere-
 adeo ut etiam hoc tempore sinceram fi-
 dem, & Ecclesiam oppugnare hæresis illa
 non desinat. Per illud verò tempus Pre-
 sbyter Arius habebatur, ac multi in una-
 quaque Ecclesia collegæ illius erant Pre-
 sbyteri. Sanè complures Alexandria Ec-
 clesie sunt, præter eam, quæ nuper ex-
 structa Cæsaria dicitur. Quæ olim Adria-
 num, postea Licinianum gymnasium, sive
 Basilica fuit: deinde imperante Constan-
 tio ædificari in ea Ecclesiam placuit. Id-
 que opus à Gregorio Meletiano, & Aria-
 no inchoatum à Beato Athanasio Or-
 thodoxæ religionis parente ad exitum
 perductum est: & ab eodem postea cum
 sub Juliano deflagrasset, instauratum.
 Præter hanc verò aliæ sunt plures, ut di-
 ximus velut Dionysii Ecclesia Theonæ.
 Pierii, Serapionis, Perseæ, Dizyæ, Mendi-
 dii, Anniani, Baucalis, & cæteræ. Ha-
 rum unam Colluthus administrabat, aliam
 Carpones, aliam Sarmatas: sed & Arius
 iste unam ex commemoratis illis Eccle-
 siam regebat. Cum autem singuli, com-
 missum sibi populum per statos, & solen-
 nes conventus publicè docerent, dissen-
 siones in vulgus sparserunt. Itaque alii
 ad Arium adhæserant, alii ad Colluthum,
 alii Carponæ, alii Sarmatæ partes tueban-
 tur; & cum in sua quisque Ecclesia alius
 aliquid interpretando proponeret; prout
 in unumquemque favore ac laudatione
 propensiores erant, alii Colluthianos, Ari-
 anos alii sese nominabant. Quippe &
 Colluthus falsâ quædam ac depravata do-
 cuit: sed ejus secta diuturna non fuit; sta-
 timque dissipata est. Quod utinam &
 Arii furiosæ illi sectæ, vel infidelitati po-
 tius, aut si inavis pravæ fidei contigisset!

Colluthus
 hæreticus

Α Αποστολική τε καὶ Προφητικὴ ἐν ταῖς Εκ-
 κλησίαις, ἕως αὐτῆς ὁ Αἰρεὶς μὴ νοθευθεί-
 σῃ. Συμβέβηκε δὲ τῷτον διποχίσαι πλῆ-
 θος.

Τὸν δὲ Αἰρεῖον τῷτον Πρεσβύτερον ὄντα Α-
 λεξανδρεὺς τῷ Προφρητικῷ ὑπέσθηλθε πνεῦ-
 μα Σατᾶν, καὶ ἐπέσφιν αὐτὸν, καὶ τὸ γεγραμ-
 μένον, καὶ τὴν Εκκλησίαν κοινολογῶν ἐγείρει, καὶ ἐξ-
 αφθλῶν ἐξ αὐτῆς πῦρ ἐτὸ τυχόν, ὃ κατείλη-
 φε πᾶσαν τὴν Ῥωμανίαν χερδὸν, μάλιστα τὴν
 ἀναβλήντα τὰ μέρη, ὡς ἐτι καὶ δεῦρο πολεμῶσα
 ἡ αὐτὴ Αἰρεσις τὴν ἀληθινὴν πίσιν, καὶ τὴν Εκ-
 κλησίαν ἐδέλιπε. καὶ δὲ τὸν καιρὸν ἐκείνου
 ἐδόκη Πρεσβύτερος εἶναι ὁ Αἰρεῖς, καὶ γεγό-
 νασι πολλοὶ αὐτῆς συμπρεσβύτεροι καὶ ἐκάστην
 Εκκλησίαν. εἰσὶ τοίνυν πλείους τὸ δευθμὸν ἐν
 τῇ Αλεξανδρείᾳ, σιὼ τῇ νῦν κτισθείσῃ τῇ
 Καταρεῖᾳ καλεσμένῃ, ὃ πρότερον Ἀνδριανὸν
 ἐτύχχανεν, ὕστερον Δικιννισιανὸν γέγονε γυμνά-
 σιον, εἴτην βασιλείον. μετέπειτα δὲ ἐν χρόνοις
 Κωνσταντῆς ἔδοξεν αὐτὴν οἰκοδομηθῆναι Εκ-
 κλησίαν Γρηγορίου καὶ Μελητιανῆς, καὶ Αἰρετιανῆς
 δεξαμένης, τελεῶσαντ' ὃ Ἀθανασίος τῷ μα-
 καρίᾳ, καὶ πατρὸς τὸ ὀρθοδοξίας, καυθεύσης
 δὲ τῇ Ἰσλινῇ, καὶ αὐτῆς ἀνακτισθείσης ὑπὸ
 αὐτῷ ὁ μακαρίτης Ἀθανασίος τῷ Ἐπισκόπῳ.
 ἄλλαι δὲ εἰσὶ πλείους, ὡς ἔφην, Διονυσίου καλε-
 σμένη Εκκλησία, καὶ ἡ τῷ Θεωνᾷ, καὶ ἡ τῷ Περσῇ,
 καὶ Σεραπίωνος, καὶ ἡ τῷ Περσῇ, καὶ ἡ τῷ
 * διζύᾳ, καὶ ἡ τῷ Μενδοῖδῃ, καὶ ἡ Ἀννιανῇ, καὶ
 ἡ τῷ Βαυκαλέως, καὶ ἄλλαι. ἐν μιᾷ δὲ τῶν
 Κόλλυθός τις ὑπῆρχεν, ἐν ἑτέρᾳ δὲ Καρπῶνῃς,
 ἐν ἄλλῃ δὲ Σαρματᾷ, καὶ Ἀρῇ. ὅτε ὁ Προφ-
 ημὲν μίαν τὴν Προφητικὴν κατέχων Εκ-
 κλησίαν. ἕκαστος δὲ τῶν δῆλον κατὰ τὴν
 εἰρισμένην συνάξιν τὸν αὐτὸν πεπισθυσμένον
 λαὸν διδάσκων, ἐν ταῖς ἐξηγήσεσιν ἕρην τινὰ
 ἐνέβαλον ἐν τῷ λαῷ. καὶ οἱ μὲν Προσεκλήθη-
 σαν Αἰρεῖω, ἕτεροι δὲ Κόλλυθῳ, ἄλλοι δὲ Καρ-
 πῶνῃ, ἕτεροι δὲ Σαρματᾷ. ὡς ἐν ἐξηγήσει τοῦ
 ἑκάστου ἐν τῇ ἰδίᾳ Εκκλησίᾳ, ἄλλοι ἄλλοι, καὶ
 ἄλλοι ἄλλοι, ἐκ τῆς Προσεκλήσεως καὶ ἐπαί-
 νος δὲ τῶν παρ' αὐτῶν, οἱ μὲν Κόλλυθιανὲς ἐαυ-
 τῶν ὠνόμασαν, ἄλλοι δὲ Αἰρετιανῆς. καὶ γὰρ ὁ
 Κόλλυθος τινὰ πῶστα τετραμμένα ἐδίδαξαν,
 ἀλλ' ἐκ ἐνέμενεν ἡ τῶν αἰρεσις, ἀλλ' οὐκ ἐκ
 τῶν διδασκῶν.

διεσκορπίσθη ὡς εἶθε καὶ ἡ τῶν Αἰρεῖς ἐμβεβροννημένη πίσις, μάλλον δὲ ἀπιστία, ἔστι δὲ
 μάλλον κακοπιστία.

Επάρατι γὰρ δεθεῖς ὁ γέρονς ὁ προκειμένος ἔξῃ. ἦν δὲ τῇ ἡλικίᾳ ὑπερβυχῆς, κατηφὴς τὸ εἶδος, ἐγκληματισμένος ὡς δόλιος ὄφεις, ὑποκλείναι διωάμενος πᾶσαν ἀκακὸν καρδίαν, διὰ τὴν αὐτῆς πανέργου προσημασίαν ἡμιφώριον γὰρ ὁ τοῖς αἰεὶ, καὶ κολοβίωνα ἐνδιδυσκόμενος, γλυκύς ἦν τῇ προσηγορίᾳ, πείθων αἰεὶ ψυχὰς καὶ θωπεύων. διόπερ αὐτίκα μάλα τί γὰρ ἀλλ' ἢ ἐπὶ λαοσίας παρθενεύσας τὸ δευδμόν τ' Ἐκκλησίας ὑπὸ ἐν παρείλκυσε, καὶ δόσπασαι τὸ αὐτὸν, ἐχθρὸν λόγον. Πρεσβυτέρους τε ἐπὶ τὰς καὶ Διακόνους δώδεκα. ἄχει δὲ καὶ Ἐπισκόπων αὐτὸς ἐφθασε τὸ αὐτῶν δηλητήριον. Σεκάνδον γὰρ τὴν Πενταπόλεως, καὶ ἄλλας ἐπεισεν ἅμα αὐτῶν σωμαπαχθῆναι. ἐγένετο δὲ ταῦτα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀγνοῶντες τὰ μακαρίους Ἀλεξάνδρους τὰ Ἐπισκόπους, ὥς ὅτε Μελητίος ὁ τῆς Αἰγυπτῆς δὲ Θεβαίδος δοκῶν εἶναι, καὶ αὐτὸς Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ ἡδη μοι προειρημένος. ἔγω γὰρ τὰ καὶ τὸ Μελητίον εἰς ἐχθρὰν ἀτοπίας ἐλήλακε ζήλω τοίνυν ἐνεχθεὶς ὁ Μελητίος, ὃ δὲν γὰρ ἦν διηλλαγμένον τῇ πίστει, ἡμόνον προσημασίᾳ ἐθελοδικαιοσύνης, * ὅπως καὶ αὐτὸς δεινόν τι ἐπεργάσατο τῷ βίῳ, ὡς ἡδη καὶ πρὶν αὐτῶν εἰπομένων ἀνῆνεγκε τοίνυν εἰς τὰ αὐτὰ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξάνδρος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μελητίος ὁ καὶ τῆς Αἰγυπτῆς, ὑπὸ δὲ χεῖρα Ἀλεξάνδρου ἐδόκει εἶναι σύλχρονος δὲ ἔτος ὁ Μελητίος γέγονε Πέτρος ὁ μακαρίτης Ἐπισκόπος καὶ μάρτυρ, ὡς ἐφην. ὡς ἐν ἐσήμανε τὰ καὶ τῶν Ἀρειῶν πάντα, ὡς ἐκτὸς βέβηκε τῆς ἀληθείας, καὶ ὡς πολλὰς ἐχρανε καὶ ἡφάνισεν, ὑποφθέρων δὲ τὸ ὁρθῆς πίστεως εἶναι αὐτῶν πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τότε μετὰ τὴν λαμβάνειν τὸν Ἐπίσκοπον αὐτὸν τὸν Ἀρειῶν, ἡρώτα πρὶν τὸ ἐννηχηθέντων, εἰ ταῦτα ἔτι εἰς ἐχθρὰ. ὁ δὲ ἔτε ἐδίδασκεν, ἔτε ἐδειλίασεν, ἀλλ' ἐξ ὑπαρχῆς πρὸς ἀπείρασιν τὸ μέτωπον, τὴν πᾶσαν αὐτῶν ἐξήμεσε κακοδοξίαν, ὡς αἱ αὐτῶν ἑπιστολαὶ δεικνύουσιν, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ἡρμομένη τότε ἐξέτασις. συγκαλεῖται τοίνυν τὸ πρεσβυτέρειον ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἄλλας τινὰς Ἐπισκόπους παρόντας, καὶ ἀνέτασιν τὰς ποιῆται καὶ ἀνάκρισιν. ὡς δὲ εὖ ἐπέσθη τῇ ἀληθείᾳ, ἐξεοῖ αὐτὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐκκήρυκτον ποιεῖ ἐν τῇ πόλει. σὺν αὐτῶν δὲ ἀπεσπάρθησαν αἱ προειρημέναι παρθενεύσας, καὶ Κληρικοί οἱ προειρημένοι, καὶ ὅχι ἄλλοι πολὺς.

III. Porro inflatus opinione sui senex Ariani. ille à scopo veritatis excidit. Fuit hic Hieretis proceriore statura, tristi oris specie, totaque corporis configuratione subdoli serpentis instar ad fraudem & fallaciam composita: ita ut callido illo externoque habitu facile simplicioribus animis obreperet. Nam hemiphorium & colobium indutus in colloquiis ac salutationibus blaudus erat imprimis, atque omnium animos adulationum illecebris devinctos tenebat. Quare brevi septingentas ferè DEO consecratos virgines ab Ecclesiâ abstractas in unum coëgit. Addunt & Presbyteros ab eo septem, ac duodecim Diaconos abductos. Quinetiam subinde pestiferum illius virus ad Episcopos usque pervalit. Nam Secundum Pentapolitanum Episcopum, cum aliis nonnullis in partes suas pertraxit; Quæ omnia clam beato Alexandro Episcopo in Ecclesia gerebantur: donec Meletius Thebaidis in Aegypto Archiepiscopus, ut supra dixi. (Nec dum enim Meletiana factio in hostiles & implacabiles inimicitias eruperat.) Hic igitur ardore pietatis inflammatus, cum nihil à recta fide alienum & abhorrens teneret, sed sola affectatae cujusdam justitiæ specie differret, per quam nihilominus, ut antea cum adversus eum disputarem ostendimus, magnum orbi terrarum exitium attulit. Tum verò is ipse Meletius Archiepiscopus in Aegypto, & Alexandro subiectus, rem omnem ad Alexandri Archiepiscopi aures detulit. Jam autem diximus Meletium istum B. Petri Episcopi & martyris æqualem fuisse. Qui cum Arii facinora omnia significasset, nimirum & à veritate illum aberrare, ac plerosque ab recta fide sua periversione depravatos, & inquinatos in exitium trahere, Alexander Arium ad sese vocans ecquid ita sese res haberet interrogat. Tum ille nihil tergiversatus, aut cunctatus, statim frontem perfricans pravam omnem suam opinionem evomit, ut ex ipsius Epistolis, & actis illius inquisitionis constat. Quamobrem Alexander habito Presbyterorum, ac quorundam Episcoporum, qui aderant, conventu, de eo quaestionem habet, ac diligenter examinat. Tum veritati cedere detrectantem ejicit ex Ecclesiâ, ac tota civitate proscribit: cum quo & virgines illæ, ac Clerici, quos antea commemoravi, cum reliqua multitudine haud exigua ab Ecclesiâ distracti sunt.

L. x. i. x.
Arianos
& Eubulios.

Meletius
Arium de-
regit.

Arium en-
communi-
catum.

Ariani. IV. Hinc Ario longiorem in urbe A-
Hæresis moram trahente, moritur Confessor Me-
L x i x. letius & martyr. Interim Arius divortium
Multor in ac diffidium ubique faciens, & in uni-
fraud. m uscujusque animos callidè sese insinuans
inducit. multos perdidit. Sed ubi deprehensus,
 & in urbe convictus, atque omnium præ-
 conio traductus est, Alexandria fugiens
 in Palæstinam abiit. Ibi singulos Epi-
 scopos adire, ac prensare, adularique cœ-
 pit, quo plures sibi suffragatores adjun-
 geret. Ex his quidam illum receperunt,
 alii verò repulerunt. Quæ mox ut ad
 aures Alexandri Episcopi perlata sunt, En-
 cyclicas ad singulos Episcopos literas de-
 dit, quæ hodieque studiosorum in mani-
 bus versantur, numero ferè septuaginta.
 Scripsit inter alios ad Eusebium Cæsareæ
 Episcopum, qui adhuc supererat, & ad
 Macarium Hierosolymorum, Asclepium
 Gazæ, Monginum Ascalonis, Macrinum
 Jamniæ Episcopum, & alios. Item in
 Phœniciam ad Zenonem quendam anti-
 quum Tyri Episcopum, & alios. Scrip-
 sit & in Cœlem Syriam. Missis his
 Epistolis, quibus eos incusabat, qui Ari-
 um receperant, rescripsere ad Alexan-
 drum singuli; quidam dissimulantes &
 callidè; alii ex animo & sincerè. Ac
 nonnulli exceptum à se hominem nega-
 bant: alii per ignorantiam admissum.
 Erant & qui eo se consilio recepisse fa-
 terentur, ut eum lucri facerent. In sum-
 ma varia, literarum argumenta fuerunt.

Arii fau-
tores.

V. At Arius ubi scriptas ad omnes
 Episcopos literas comperit, cum ab
 omnibus passim exclusus à nemine, præ-
 terquam à fautoribus suis, suscipere-
 tur, quorum Princeps erat Eusebius
 grandi admodum natu Nicomediensis
 Episcopus; qui cum Luciano Nicomediæ
 simul vixerat. Nec non & Leontius Evi-
 raturus Antiochiæ, nondum Episcopa-
 lem ad sedem promotus; aliique non-
 nulli. Cum ergo ex pernicioso illius so-
 dalitio omnes illi essent, eumque diu
 apud se Eusebius habuisset, Epistolas ad
 hunc ipsum Eusebium scripsit nugarum
 plenissimas, quibus impium omne do-
 gma complexus est. Quamquam nondum
 Nicomediam ad illum venerat. Atque hæc
 quidem Epistola nihil aliud continet,

τὸν ἐν Νικομηδείᾳ, ὃ δὲν πλεον ἀλλ' ἢ τὰ αὐτῶν ὅποια καὶ ἐφρόνῃ ἐν αὐταῖς ἐντάξας,

Διατερίζοντ' δὲ Ἀρείῳ πολὺν χρόνον ἐν
 τῇ πόλει, διθύς τελευτᾷ ὁ ὁμολογητὴς Με-
 λήτι' καὶ μαρτυρῶν. χρίσματα ἐν ποίῳ ὁ αὐ-
 τὸς Ἀρείῳ, καὶ ἕκαστον ὑποκλέπων, πολ-
 λὰς ἠφάνισεν. εἰσύσεργον δὲ ἐπειδὴ ἐφωράθη,
 καὶ εἰς ἔλεγχον ἤλθεν ἐν τῇ πόλει, καὶ ἐκκή-
 ρυκτ' γεγῆται, ἀποδιδράσκει δὲ τὸ Ἀλε-
 ξανδρείας, καὶ ἵπτι τὴν Παλαισινὴν σέλλεται
 πορείαν. ὅς ἐλθὼν πρὸς ἐπέλαζεν ἑκάστῳ τῶ
 Ἐπισκόπων μὲν θωπείας τε καὶ κολακείας,
 ἵνα αὐτῷ πολλὰς ποιήσῃ συνεργίας. καὶ δέ-
 χονται μὴ αὐτὸν τινες, ἄλλοι δὲ αὐτὸν ἀπώ-
 σαντο. μετέπειτα δὲ εἰς ὧν ἔρχεται τῶ Ἐπι-
 σκόπῳ Ἀλεξάνδρῳ, καὶ γράφει ἱεροσολὰς Ἐφ-
 κυκλίσας· αἱ τινες τῶν Φιλοκάλοις ἐτι σώ-
 ζονται, ὡς τὸ δεῖθμον ἐβδόμηκοντα, τὸ Ἐπι-
 σκόπων ἑκάστῳ, Ἐγσεβίῳ διθύς τῶ ἐν Καί-
 σαρείᾳ, ὡς τῶν καὶ Μακαρίῳ ἱεροσολύμων,
 Ασκληπιῶ ἐν Γάζῃ, Λογγίνῳ ἐν Ασκάλωνι,
 Μακρίῳ τῶ ἐν Ιαμυνίᾳ, καὶ ἄλλοις, ἐν τε τῇ Φοι-
 νίκῃ Ζήνωνι τινὶ δεχάμῳ ἐν Τύρῳ, καὶ ἄλλοις,
 ἅμα καὶ ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίας. ὡς ἐν ἀπεσάλησαν
 αἱ ἱεροσολαί, μεμφομένην δὲ αὐτὸν ὑποδε-
 ξαμένους, ἕκαστ' ἀντέγραψε τῷ μακαρίῳ
 Ἀλεξάνδρῳ ἀπολογημένῳ. καὶ οἱ μὴ εἰρω-
 νείᾳ γεγράφασι, ἄλλοι δὲ ἐν ἀληθείᾳ. οἱ
 μὲν ὑποδέχονται τῶτον. ἄλλοι δὲ, κατὰ ἀ-
 γνοίαν ὑποδέχονται. ἕτεροι δὲ φάσκοντες,
 ὡς διὰ τῆς ὑποδοχῆς κερδοῦσαι αὐτὸν ἀπολο-
 γημένοι. πολλή τις ἐστὶν ἡ τῶν τῶν ὑπο-
 δεσις.

Μετέπειτα δὲ ὡς ἔγνω ὁ Ἀρείῳ, ὅτι ἱερο-
 σολαί ἡνέχθησαν τοῖς Ἐπισκόποις πάντῃ, καὶ
 λοιπὸν πανταχόθεν ἀπηλαύνετο, καὶ σκέ-
 τι τις αὐτὸν πρὸς ἐλαμβάνετο, ἢ οἱ αὐτῶν συν-
 εργοί. Ἐγσεβίῳ γὰρ ὁ παλαῖος γέρον Νι-
 κομηδεὺς * ὁ λόγ' αὐτῷ ὑπῆρχεν, ἅμα
 Λακκιανῷ ἐν Νικομηδείᾳ συμβεβιωκώς, ἀλλὰ
 καὶ Λεόντι' ὁ ἀπόκοπ' ἐν Ἀντιοχείᾳ ἔπα-
 τὴν Ἐπισκοπὴν πεπιστευμένῳ, καὶ ἄλλοι Ἰα-
 νές. ἐπεὶ ἐν ἐκ τῶν αὐτῆς τῶ δηλητηρίῳ φα-
 τρίας ἔτοι πάντες ἦσαν, ὑποδέχεται μὲν αὐ-
 τὸν Ἐγσεβίῳ χρόνῳ ἰκανῷ, ὃ δὲν δὴ Ἐπιστολὰς
 πάσης Φλυαρίας ἐμπεπλησμένας, ὡς ἐ-
 χέσας πᾶσαν αὐτῶ τὴν κακὸδοξον πίσιν,
 γράψας ὁ αὐτὸς Ἀρείῳ Ἐγσεβίῳ τῷ
 ἐν Νικομηδείᾳ, μηδέπω φθάσας πρὸς αὐ-
 τὸν ἐν Νικομηδείᾳ, ὃ δὲν πλεον ἀλλ' ἢ τὰ αὐτῶν ὅποια καὶ ἐφρόνῃ ἐν αὐταῖς ἐντάξας,

κατ' ἐκείνον ἢ καὶ ἄλλο ἐπισηματεύσατο, ἐξ ἧς μὲν ἐλθόντες εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας ἐνταῦθα ἀναγκαῖον ἡγησάμεν πρὸς τὴν ἀποκρίσιν, ὅπως ἴδοιεν οἱ ἐντυγχάνοντες, ὅτι ἔτι κατὰ τινος σεσυκοφαντημένως εἰρήκαμεν, ἢ λέγομεν. καὶ ἔστιν ἡδε.

præter doctrinæ suæ declarationem, Ariani quam per illud tempus elaboravit, Ha-Hæresis rum unam, quæ ad nostras manus perve-
nit, hoc loco subscribere necessarium putavi: ut qui eam legerint, intelligant nihil à nobis contra quempiam calumniosè jactatum aliàs, aut impræsentia jactari. Est autem ejusmodi.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΡΕΙΟΥ.

ARII EPISTOLA.

Κυρίῳ ποθεινοτάτῳ ἀνθρώπῳ Θεῷ πιστῷ, ὁρθοδόξῳ Εὐσεβίῳ, Αρειῷ ὁ διωκόμενος ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Πάπᾳ ἀδίκως διὰ τὴν πάν-
τα νικῶσαν ἀλήθειαν, ἧς καὶ σὺ ὑπερασπίζεις, ἐν Κυρίῳ χαίρων.

VI. Domino dilectissimo, viro Dei, fidei, orthodoxo Eusebio, Arius, quem Alexander Papa injustè ob victricem omnium veritatem insequitur, cujus & tu propugnator es, in Domino salutem.

Τὸ πατρὸς μου Ἀμμωνίου εἰς τὸ Νικομήδειον ἀφικόμενος, ὁ λόγον καὶ ὁφειλόμενον ἐφάνη μοι προσαναγορεύσαι σε δι' αὐτῆς, ὅμῃ τε καὶ ὑπομνήσαι τὸ ἐμφυτόν σε ἀγάπην καὶ διάθεσιν, ἣν ἔχεις πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ, διὰ τὸν Θεόν, καὶ τὸν Χριστὸν αὐτῆς, ὅτι μεγάλως ἡμᾶς ἐκπορεύει καὶ διώκει, καὶ πᾶν κακὸν κινεῖ κατὰ ἡμῶν ὁ Ἐπίσκοπος, ὥστε ἐκδιώξαι ἡμᾶς ἐκ τῆ πόλεως, ὡς ἀνθρώπους ἀθέ-
τους, ἐπεὶ δὲ ἔσυμφωνήμεν αὐτῷ δημοσίᾳ λέγοντες αἰεὶ Θεός, αἰεὶ Υἱός, ἅμα Πατήρ, ἅμα Υἱός, συνυπάρχοντες ὡς ἀρχὴν τῷ Θεῷ, ἀειγενής, ἀρχηγενής, ἔστι Ἰπτινοία, ἔστι ἀτόμῳ τινὶ προάγῃ ὁ Θεός τῷ Υἱῷ, αἰεὶ Θεός, αἰεὶ Υἱός, ἐξ αὐτῆς τῆ Θεῶς ὁ Υἱός. καὶ ἐπειδὴ Εὐσεβίου ὁ ἀδελφός σε ἐν Καισαρείᾳ, καὶ Θεοδοσίῳ, καὶ Παυλῖνῳ, καὶ Ἀθανάσιῳ, καὶ Γρηγόριῳ, καὶ Λετίῳ, καὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν ἀνατολὴν λέγουσιν, ὅτι προϋπάρχον ὁ Θεός τῷ Υἱῷ ἀνάρχως, ἀνάθεμα ἐγγύοντο, διχα φιλογονίᾳ, καὶ Ἑλλανικῇ, καὶ Μακαρίᾳ, ἀνθρώπων Ἀ-
ρετικῶν ἀκατηχῆται, τὸ Υἱὸν λεγόντων οἱ μὲν ἐρυγὴν, οἱ δὲ προσβολὴν ἀρχηγόντων. καὶ τῶν τῷ ἀσεβῶν πρὸς ἀκῆσαι διωκόμεθα, εἰάν τις θανάτους ἡμῶν ἐπαπειλώσιν οἱ Ἀρετικοί, ἡμεῖς δὲ τί λέγομεν, καὶ φρονέμεν, καὶ ἐδιδάξαμεν, καὶ διδάσκομεν; ὅτι ὁ Υἱός σου ἔστι ἀγέννητος, ἔδὲ μέγας ἀρχηγός, κατ' ἐξόχονα τρόπον. ἀλλ' ἔτι ἐξ ὑποκειμένων τινός, ἀλλ' ὅτι θελήματι, καὶ βελῇ ὑπέστη πρὸ χρόνων; καὶ πρὸ αἰώνων, πλήρης Θεός μονογενής, ἀναλλοίωτος,

Cum Ammonius pater meus Nicomediam proficisceretur, non modò rationi consentaneum, & officio quodam à me debitum putavi, tibi ut per illum salutem dicerem, unaque charitati tuæ, ac benevolentia, quæ propter Deum, ejusque Christum fratres prosequeris subjicerem, quàm nos vehementer Episcopus infestet, atque hostiliter insequatur, nec ullum mali genus non adversum nos commoveat, usque eò ut nos etiam velut impios, ac Deum negantes ex urbe expulerit: idque ob illam causam, quòd ei publicè ista pronuntianti nequaquam assentiamur: Semper Deus, semper Filius: simul Pater: simul Filius. Cum Deo ingenito perpetuò Filius existit, semper genitus, ab ingenito genitus; neque cogitatione, neque momento ullo Deus Filium antecedit: semper Deus: semper Filius; ex ipso Deo Filius. Quoniam verò Eusebius frater tuus Casareæ & Theodotius, & Paulinus, & Athanasius, & Gregorius, & Aëtius, & Orientales omnes Deum asserunt sine ullo principio ante Filium existere, anathemate damnantur, excepto Philogonio, Hellanico, Macario hæreticis, ac rudimentorum fidei ignaris hominibus, qui Filium partim cructationem, partim ingenitam productionem appellant. Quorum quidem impiorum voces ne auribus quidem admittere possumus, etiam si mille nobis mortes ab hæreticis intententur. Nos è contrario quid tandem dicimus, sentimus, docuimus, & docemus? Nimirum Filium, nec ingenitum esse, nec ingenti ullà ratione partum: sed neque ex subjecta aliqua materia factum: verum Dei voluntate, consilio ante tempora seculaque substituisse: plenè Deum unigenitum,

Ariani. immutabilem: qui antequam gigneretur, sive crearetur, sive decerneretur, aut fundaretur, non fuit. Neque enim non factus est. Nos igitur ob id insectantur, quod diximus: Principium habet Filius, Deus autem principio caret. Hac vexandi nostri causa est. Tum quod asserimus eadem è nihilo esse. Quod idcirco à nobis usurpatur, quia neque Dei pars est; nec ex subiecta ullâ materiâ. Propterea nos illi hostilem, in modum persequuntur. Reliqua tu nosti. Bene valere te ærumnarum nostrarum memorem cupimus, idque à Deo petimus, Colucianista, verè Eusebi, hoc est pie, ac religiose.

VII. Aliam præterea Nicomedia ad sanctissimum Papam Alexandrum quasi excusandi sui gratiâ scripsit longè superiore illa pejorem, quæ totam illius est veneno, ac contumeliosis in Divinum numen vocibus referta, quam Alexandriam misit. Eam nos subjiciendam putavimus.

EPISTOLA ARII AD ALEXANDRUM.

Beato Papæ & Episcopo nostro Alexandro, Presbyteri, & Diaconi salutem in C Domino.

Fides illa quam à majoribus accepimus, & à te didicimus, beatissime Papa, ejusmodi est. Credimus unum Deum, solum ingenum, solum æternum, solum principio carentem, solum verum, solum immortalem, solum sapientem, solum bonum, solum præpotentem, solum judicem, omnium moderatorem, & administratorem, immotum, & immutabilem, justum, bonum legis, & Prophetarum, ac novi Testamenti pariter Deum: qui unigenitum Filium ante sempiterna tempora genuit: per quem & secula, & reliqua procreavit omnia. Genuisse porro dicimus reipsa, non specie tenus, ac subsistentem illum suapte voluntate condidisse; ejusmodi, ut neque converti, neque mutari possit: perfectam Dei creaturam, sed non tanquam rerum creaturam aliquam: foetum itidem, sed non tanquam unum è cæteris. Nec quemadmodum Valentinus asseverabat, emissionem quandam illum esse Patris foetum: aut ut Manichæus eundem illum foetum partem esse dixit Patri consubstantialem. Neque ut Sabellius qui unitatem divisit, & Filium Patrem appellavit. Non

A καὶ πρὶν γεννηθῆναι, ἦτοι κτισθῆναι, ἦτοι ὁρισθῆναι, ἢ θεμελιωθῆναι, καὶ ὡς ἀγνήτῳ γὰρ σὺν ἡμῶν. διωκόμεθα δὲ, ὅτι εἰπωμεν, δέχνην ἔχοντος, ὁ δὲ Θεὸς ἀναρχὸς ἐστίν. διὰ τῆτο διωκόμεθα, καὶ ὅτι εἰπωμεν ἐξ οὗτων ὄντων ἐστίν. ἔτι δὲ εἰπωμεν, καὶ ὅτι ἐδὲ μέρῳ Θεὸς ἐστίν, ἐδὲ ἐξ ὑποκειμένων τινός. διὰ τῆτο διωκόμεθα, λοιπὸν σὺ οἶδας. ἐρρωσθαί σε ἐν Κυρίῳ δύχομαι, μεμνημένον τῆς θλίψεως ἡμῶν* σὺν Λακταναντιᾷ, ἀληθῶς Εὐσεβίῳ.

Leg. σὺν
Λακταναν-
τιᾷ.

B Ἀλλὰ καὶ ἄλλην ἀπὸ Νικομηδείας τῷ ἁγιοτάτῳ Πάπᾳ Αλεξάνδρῳ ἀπολογίας χάριν δέθεν γραφείσαν, καὶ χεῖρῳ πάλιν ἐκ αὐτῆς ἰσοβολίας ἀποσταλείσας βλασφημιῶν ῥημάτων ἐμπέπλησμένην, καὶ ὑπὸ αὐτῆς ἐν Αλεξανδρείᾳ ἀπεσταλμένην ὑποτάξασμεν καὶ ἐστὶν ἥδε.

Μακαρίῳ Πάπᾳ καὶ Επισκόπῳ ἡμῶν Αλεξάνδρῳ, οἱ Πρεσβύτεροι, καὶ οἱ Διάκονοι ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Η τῶν ἡμῶν ἡ ἐκ παλαιῶν, ἢ καὶ ἀπὸ σῶς μεμαθήκαμεν μακάριε Πάπα, ἐστὶν αὕτη. οἶδαμεν ἓνα Θεὸν μόνον ἀγνήτον, μόνον αἰδιον, μόνον ἀναρχον, μόνον ἀληθινόν, ἀθανάσιον ἔχοντα, μόνον σοφόν, μόνον ἀγαθόν, μόνον δυνατὸν, μόνον κρείττον πάντων, διοικήτην, οἰκονόμον, ἄτρεπτον, καὶ ἀναλλοιώτον, δίκαιον, καὶ ἀγαθόν, νόμον καὶ Προφῆτῶν, καὶ καινῆς διαθήκης τῆτον Θεὸν γεννήσαντα Υἱὸν μονογενῆ πρὸ χρόνων αἰώνων, δι' ὃ καὶ οὗτον αἰῶνας, καὶ τὰ λοιπὰ πεποίηκε. γεννήσαντα δὲ ὃ δοκῇ, ἀλλ' ἀληθείᾳ. ὑποστήσαντα δὲ ἰδίᾳ θελήματι, ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοιώτον, κτίσμα τῷ Θεῷ τέλειον, ἀλλ' ἔχῃς ἐν τῷ κτισμάτων, γένημα, ἀλλ' ἔχῃς ἐν τῷ γεννημάτων. ἐδ' ὡς Οὐαλεντίνῳ πρεβολῇ τὸ γένημα τῷ Πατρὶ ἐδογματίσεν. ἐδ' ὡς Μανιχαῖ μέρῳ ὁμοῦσιον τῷ Πατρὶ τὸ γένημα εἰσηγήσατο. ἐδ' ὡς Σαβέλλῳ ὁ τὴν μονάδα διαρῶν ὑποτάξας εἶπεν. ἐδ' ὡς Ιε-

ράκας λύχνον ὑπὸ λύχνῳ, ἢ ὡς λαμπάδα
εἰς δύο. ἔδὲ τὸν ὄντα πρότερον, ὕστερον γυ-
νηθέντα, ἢ ἑπικτιθέντα εἰς Υἱόν, ὡς καὶ συ-
αὐτὸς μακάριε Πάπα ἐν μέσῃ τῇ Εκκλησίᾳ
καὶ συνεδρίῳ πλειστάκις ἐδὶ ταῦτα εἰσηγη-
σαμένους ἀπηγόρευσας· ἀλλ' ὡς Φαμέν, θε-
λήματι τῷ Θεῷ, πρὸ χρόνων καὶ πρὸ αἰώ-
νων κτισθέντα, καὶ τὸ ζῆν καὶ τὸ εἶναι πρὸ
Πατρὸς εἰληφότα, καὶ τὰς δόξας συνυποστή-
σαντ' αὐτῷ τῷ Πατρὶ· ὃ γὰρ ὁ Πατὴρ δὲς
αὐτῷ πάντων τὴν κληρονομίαν ἐσέφησεν ἐαυτὸν
* τὸ ἀγνήτως ἔχειν ἐν αὐτῷ. πηγὴ γὰρ ἐστὶν
πάντων

Ἡμετερεῖς εἰσὶν ὑποστάσεις, Πατὴρ, Υἱὸς
καὶ ἅγιον Πνεῦμα. καὶ ὁ μὲν Θεὸς αἴτιος
τῶν πάντων τυγχάνων, ἐστὶν ἀναρχος,
μονώτατος. ὁ δὲ Υἱὸς ἀχρόνως γυνηθεὶς
ὑπὸ τῷ Πατρὶ, καὶ πρὸ αἰώνων κτισθείς,
καὶ θεμελιωθεὶς, οὐκ ἔτι πρὸ τῷ γυνηθῆναι,
ἀλλὰ ἀχρόνως πρὸ πάντων γεννηθεὶς μόνος
ὑπὸ μόνῳ τῷ Πατρὶ ὑπέστη. ἔδὲ γὰρ ἐστὶν
αἰδιος, ἢ συναίδιος, ἢ συναγέννητος τῷ
Πατρί. ἔδὲ ἅμα τῷ Πατρί τὸ εἶναι ἔχει, ὡς
τινὲς λέγουσι τὰ πρὸς τι, δύο ἀγεννήτους δε-
χὰς εἰσηγέμενοι. ἀλλὰ ὡς μονὰς καὶ δε-
χὴ τῶν πάντων, ὅπως ὁ Θεὸς πρὸ πάντων
ἐστὶ. διὸ καὶ πρὸ τῷ Χριστῷ ἐστὶν, ὡς πρὸ
μεμαθήκαμεν, μέσῃ τῇ Εκκλησίᾳ κηρύ-
ξαντες. καθὼς ἐν πρὸ τῷ Θεῷ τὸ εἶναι ἔχει,
καὶ τὸ ζῆν, καὶ τὰς δόξας, καὶ πάντα αὐτῷ
παραχόντα, καὶ τὸ δεχθῆναι αὐτῷ ἐστὶν ὁ Θεός.
ἀρχὴ γὰρ αὐτῷ ὡς Θεὸς αὐτῷ, καὶ πρὸ
αὐτοῦ * εἶναι, διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ. καὶ εἰ τὸ,
ἐκ γαστρός, καὶ τὸ, ἐκ Πατρὸς ἐξήλθον, καὶ
ἦκω, ὡς μέρῳ τῷ ὁμοούσιῳ, καὶ ὡς πρὸ οὐ-
λῇ ὑπὸ τινων νοεῖται, σύνθετος ἐστὶν ὁ Πα-
τὴρ, καὶ διαρετός, καὶ τρεπτός, καὶ σώμα
κατ' αὐτὸν, καὶ τὸ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς τὰ ἀ-
κόλαστα σώματι πάχων ὁ ἀσώματος Θεός.
ἐβρώσθαι σε ἐν Κυρίῳ ἄρχομαι, μακάριε
Πάπα. Αρειῶς, Εὐθάλῃς, Ἀχιλλεύς, Καρ-
πώνης, Σαρματᾶς, Αρειῶς, Πρεσβύτε-
ροι· Διάκονοι, Εὐζαῖος, Λέκιος, Ιὲλιος,
Μηνᾶς, Εὐλάδιος, Γαῖος· Εὐπίσκοποι,
Σεκένδος Πενταπόλεως, Θεωνᾶς Λίβυς, Πι-
σός, ὃν κατέστησαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν οἱ Αρει-
ανοί.

Item ut Hieracas lucernam à lucernâ, aut Ariani.
lampadein in duas partes divisam. Ne-
que verò ejusmodi, ut cum prius fuisset, l. xix.
postea sit genitus, ac denuò creatus in Fi-
lium. Quemadmodum tu ipse, beatis-
sime Papa, media in Ecclesia, & confes-
sione sapenumero qui hæc assererent refuta-
sti. Sed, ut diximus, DEI voluntate ante
tempora, & secula omnia creatum, ut vi-
veret, atque esset, à Patre accepisse confi-
temur: adeò ut eadem illà creatione glo-
riam ei Pater splendoremque contulerit.
Neque enim existimandum est; Patrem,
cum omnium rerum ei possessionem tra-
deret, sibi ipsi quod ingenua quadam in
se ratione continebat ademisse. Fons
enim ille omnium est.

VIII. Quamobrem tres sunt hypo-
stases, Pater, Filius, Spiritus sanctus. Et
quidem Deus, cum rerum omnium cau-
sa sit, solus ex omnibus principii est ex-
pers. Filius verò sine tempore genitus à
Patre, & ante secula creatus, ac fundatus
priusquam gigneretur non fuit. Sed si-
ne tempore, & ante omnia genitus solus
à solo Patre productus est. Non enim
æternus, aut coæternus est, nec cum Pa-
tre ingenuus. Neque cum Patre existit,
ut nonnulli de his, quæ ad aliud referun-
tur, affirmant, qui ingenua duo principia
constituunt. Verum sic tanquam unitas
& principium omnium ante omnia Deus
est. Quare etiam ipso Christo prior est,
ut à te didicimus, cum id media in Eccle-
sia prædicares. Igitur quatenus à Deo ut
esset consecutus est: nec non & vitam,
splendorem, ceteraque, quæ in ipsum col-
lata sunt, hac ratione principium illius
Deus est. Est enim illo prior, ac Princeps,
utpote Deus ipsius, qui ante ipsum fue-
rit; à quo etiam ille prodierit. Quod si
istiusmodi loquendi rationes: Ex utero. Ps. 109. 3.
Et: à patre exivi, & venio; quasi consub-
stantialis partem, aut emissionem cum
nonnullis accipiamus, compositus erit, ac
divisibilis Pater, & mutabilis: Imò illo-
rum opinione corpus, & quoad in ipsis
est, quæ corpori consentanea sunt patie-
tur expers corporis Deus. Bene valere te
optamus in Domino, beatissime Papa,
Arius, Ethales, Achilles, Carpones, Sar-
matas, Arius Presbyteri. Diaconi, Eu-
zoius, Lucius, Julius, Menas, Helladius,
Cajus. Episcopi, Secundus Pentapolis,
Theonas Africanus, Pistus, qui Alexan-
driæ ab Arianis collocatus est.

Ariani.
Hæresis
L X I X.

IX. Cùm itaqve rerum status his motibus perturbaretur, Alexander ad Constantinum Imperatorem scripsit, qui Arium cum nonnullis Episcopis evocans interrogavit. At ille sodalium suorum grege stipatus primum coram Imperatore inficiatus est, cùm interim remotis arbitris occulta contra Ecclesiam consilia moliretur. Imperator beatæ memoriæ Constantinus eum arcessens velut afflatu quodam sancti Spiritus impulsu, his illum verbis affatus est: Confido Deo, si quid callidè dissimules ac neges, quàm celerimè te ab omnium Domino convictum iri, maximè per quem iurandum conceperis. Quo extempore iisdem in erroribus hære deprehensus, ac coram Principe convictus, iterum inficiatus est. Et pleriqve illius patroni pro eo per Eusebium Nicomediæ Episcopum apud Principem egerunt. Sed nihilominus Imperator divinæ fidei ardore commotus Epistolam benè longam, & encyclicam ad omnes Romano Imperio subditos adversus Arium ejusque dogma scripsit omni sapientia ac veritate refertam, quæ in hodiernum usque diem eruditorum manibus tenetur. Hujus initium est: Constantinus Augustus, maximus, &c. Arius cum Arianis malus interpretes ipsissima est imago ac simulachrum Diaboli. Tum post alia quædam ac longam ex scripturis sacris illius refutationem; postremo versum quendam ex Homero cum indignatione ac stomacho contorquet, quem hic adscribendum putavi. Age, inquit, Mars Ari, clypeis opus est. Verùm ne id facias obsecramus: ac tefaltem Veneris consuetudo cohibeat.

X. Post hæc cùm Arius Constantinopoli Catholicæ Ecclesiæ communionem affectaret, instante violenter Eusebio, qui apud Imperatorem plurimum poterat, & constantinopolitanum Episcopum molestius urgente: qui communionem illi dare nolens, & per vim oppressus ingemiscebat: cumqve Eusebius jactaret: Nisi sponte velis admittere, castrina luce, quæ Dominica erit, mecum in Ecclesiam intrabit. Quid autem contra nos efficies? Tum demum religiosissimus Episcopus, ac Deum timens Alexander Ecclesiæ illi præfectus, qui Alexandrino Episcopo cognominis erat, ubi hæc audiit, tota die ac nocte cum

ὡς ἔν' ἔτω παρεκινεῖτο τὰ πρᾶγματα, Ἀλέξανδρ' ὁ Κωνσταντῖνῳ τῷ Βασιλεῖ γράφει. ὁ μακαρίτης Βασιλεὺς συγκαλεσάμενος ἃ Ἀρειον, καὶ τινὰς Ἐπισκόπους ἀνέκρινεν. ὁ δὲ ὁδὸν συμμύσας ἔχων τὸ μὴ πρῶτην ἡρνεῖτο εἰς προσώπων τῷ Βασιλεῶς, ἔσθθεν δὲ εἰγάζετο τὴν συσκευὴν τῆς Ἐκκλησίας. ὡς ἔν' στυγεραλὲς αὐτὸν ὁ μακάριος Κωνσταντῖν' ὡς καὶ ἐν μέρεσιν Πνεύματος ἁγίου ἐνεπαυένετο, λόγον αὐτῷ προσεφθέγγετο λέγων, ὅτι πεπείσμενα τῷ Θεῷ, εἰ δολῶς ἔχῃς ἱκελευμένον, καὶ δυνείσαι, τάχιον ὁ πάντων δεσπότης ἐλέγξει σε ἔχθρῳ, μάλιστα κατ' ὥμους. ὁ δὲ καὶ ἐφωράθη τὰ αὐτὰ φρονῶν, καὶ εἰς προσώπων τῷ Βασιλεῶς ἠλείχθη. πάλιν δὲ ὡσαύτως ἡρνεῖτο, καὶ πολλοὶ αὐτῷ ὑπεραπιστὰς ὑπέσδεοντο διὰ Εὐσεβίου τῷ Νικομηθείας. ὁ μὲν δὲ ζήλῳ ἐπαρθεὶς ὁ Βασιλεὺς, καὶ Ἰππολὴν μεγάλην ἐγκύκλιον ὅλητῇ Ῥωμανίᾳ γέγραφε καὶ Ἀρεῖς, καὶ τῷ αὐτῷ πίσεως, πάσης σοφίας ἐμπλεων, καὶ ἀληθινῶν ῥημάτων· ὡς καὶ αὕτη εἰς ἔτι δεῦρο πρὸς Φιλοκάλοις σώζεται, περὶ ἧς τὴν δεξιὴν, Κωνσταντῖν' Σεβαστὸς, μέγιστος Ἀρεῖ καὶ Ἀρειανοὶ κακὸς ἐρμηνεύς, αὐτόχρημα εἰκὼν τε καὶ ἀνδρείας ἐστὶ τῷ Διαβόλῳ. εἴτα μετ' ἕτερα, καὶ μὴ τὸ πολλὴν πρὸς αὐτὸν ἐκθέσθαι ἐκ θείων λογίων ἀντιλογίαν, καὶ ἔπειτα διὰ τῆς Ὀμήρου πρὸς αὐτὸν χετλιασμῷ ἐνεκα διποτεινόμενον παρεθέτο, ὅπως καὶ αὐτὸ ἀναγκαῖον ἐνταῦθα πρὸς θεῶν ἡγήσασθαι, καὶ ἔστιν ἄγε δὴ, * ἀδελφοί Ἀρειε, ἀσπίδων χρεῖα, μή γε σὺ τῷ ποιήσῃς ἱκετεύομεν, Ἰπποχέτω δὲ σε ἡ γὰρ Ἀφροδίτης ὁμιλία.

Βελομήδης τοίνυν ὁ Ἀρεῖς ἐν τῇ Κωνσταντινῇ πόλει ὁμῶς στυγεραλὲς, Εὐσεβίῳ ἀναγκάζοντι, καὶ τὰ μεγάλα πρὸς Βασιλέως ἰκύνοντι καὶ παρενοχλεῖν τῷ ἐν Κωνσταντίνῃ πόλει Ἐπισκόπῳ κατ' ἐκεῖνο καιρὸν καὶ κείνῳ μὴ βελομήδης μετ' αὐτοῦ στυγεραλὲς, μήτε εἰς κοινωνίαν αὐτῷ ἐλθεῖν, καὶ βιοφορεμένῳ, καὶ σέοντι, ὁ δὲ Εὐσεβίς λείοντος, εἰ μὴ βελομήδης ἰδίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν αὐτεῖον ἡμέρᾳ, κυριακῇς Ἰπποκρίσεως, σὺν ἐμοὶ εἰσελεύσει, καὶ τί δύνασαι ποιῆσαι; ὁ δὲ ἀλαβέσας Ἐπίσκοπος, καὶ Θεὸν φοβούμενος Ἀλέξανδρος, ὁ τῷ αὐτῷ δεινῇ πόλεως Ἐπίσκοπος (ὁ μὲν γὰρ ἦν καὶ ἔτι τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ) δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐξόστῃ ἤκασε, καὶ

Mutila
locus.
Est. ἀπ.

νυκτός, στενάζων καὶ συγνάζων διετέλεσεν εὐχόμενος, καὶ πῶς καλῶν τὸν Θεόν, ἢ αὐτὸν τὴν ψυχὴν πῶς ἀλαβεῖν, ἵνα μὴ συμμιανθῇ τῇ τῶν Ἀρείων κοινωνίᾳ, ἢ ποιῇσαι τι πῶς ἁδοξόν, ὅπως καὶ ἐγγίετο τῷ. τῶν ὧν Ἀρείων παρελθεῖν καὶ τὰς νύκτας ἐπερχθέντες ἐπὶ τὸ πῶς σκευασθῆναι, διέρχεται μέχρι τῶν ἀφροδῶν, καὶ ἐνδον ἐν τοῖς ἀβάτοις καθεζόμενος εὐρέθη λακήσας, καὶ ἐκπνυς γεγωνῶς. ὡς δὲ ἔτω καλεῖται ληπταῖον τῷ δυσώδῳ τόπῳ δποδὲς αὐτὸς τὰ τέλη, κατὰ πῶς καὶ ἐξήμεσεν ἀκάθαρτον κακοποισίαν.

Ὡς ὅτε ταῦτα ἐτελέσθη, ὁ Βασιλεὺς μέριμναν συνέειπεν ἐκαστὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ, διὰ τὸ ἥδη πολλάκις πολλὰς εἰς ἀλλήλας διαφέρεισθαι τε, καὶ χίσμματα πολλὰ εἶναι, συνεκρότησεν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ὧν καὶ τὰ ὀνόματα εἰς ἐτι δεῦρο σώζεται τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ Ἐπισκόπων, καὶ ἀναθεματίζουσι τὸν Ἀρείον ὡς ἐν τῇ Νικαέων πόλει, καὶ ὁμολογοῦσι τὸν πατέρα ὁρθόδοξον πίστιν καὶ ἀκλινῇ, καὶ ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν πῶς ἀδοθεῖσαν. ὑπογραψάντων δὲ τῶν Ἐπισκόπων εἰς ταῦτα, καὶ ἀναθεματισάντων τὴν Ἀεριομανίτιδα αἵρεσιν, ἔτω γεγρήναι. ἅμα δὲ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ Κανόνι τινὰς ἐθήκαν ἐν τῇ Συνόδῳ Ἐκκλησιαστικὰς οὐκ ἔχουσας, καὶ πάλιν Πάχρα ὠρίσαν μίαν ἐνώσιν καὶ ὁμόνοιαν τὴν ἀγίαν Θεοῦ πανάρετον ἡμέραν γίνεσθαι, ἐπεὶ δὴ διαφόρως πῶς τις ἐφυλάττει. οἱ μὲν γὰρ παρελάμβανον, οἱ δὲ ἐμέσασον, οἱ δὲ μετέπειτα ἐπετέλουν. καὶ ἀπλῶς πολλὰ φράσεις ἦν καὶ ὁ κῆνος καιρὸς. τῶν δὲ Θεὸς τὸ κατόρθωμα διὰ τῶν μακαρίων Κωνσταντίνου ἐβράβευσεν εἰρήνης χάριν. ὡς ὅτε ἀνεθεματίσθη ὁ Ἀρείος, καὶ ταῦτα ἔως ἐπελάχθη, ἐν τῷ αὐτῷ ἔτι πάλιν Ἀλέξανδρος, ὁ βίσις, καὶ διαδέχεται αὐτὸν Ἀχιλλᾶς. ἦν δὲ καὶ Θεωνᾶς κατασταθεὶς ὑπὸ τῶν Μεληλιανῶν. τότε διαδέχεται Ἀχιλλᾶν ὁ Ἐπισκοπὸν ποιήσαντα δμῆνας τοῖς Ἀθανάσιον ὁμακαρίτης, ὧν τότε Διάκονος Ἀλέξανδρος, καὶ ὑπὸ αὐτοῦ ἀπεσταλμένος ἐπὶ τὸ Κομητάτον, ὃς Ἀλέξανδρος, μέλλων τελευτᾶν παρηγγελεῖν δποδοθῆναι τῇ Ἐπισκοπίᾳ. ἔθος δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μὴ χρονίζειν μὲν τελευτῇ Ἐπισκόπου, ἀλλὰ γίνεσθαι εἰρήνης ἕνεκα, τῶν μὴ πῶς πεισθῶν γινώσκον ἐν τοῖς λαοῖς, τῶν μὲν τόνδε θελούντων, τῶν δὲ τόνδε. κατέστησαν δὲ δι' ἀνάγκην μὴ παρόντος Ἀθανασίου,

Agemitu ac mœrore in oratione perseveravit, supplex à Deo petens, ut vel animam suam reciperet, nec se Arii communionem pollueret; aut stupendum quiddam & inusitatum faceret. Quid quidem posterius obtinuit. Nam Arius noctu ventris levandi gratia progredi coactus, & in secessum abiens, in ipsa cella desidens crepuit, ac mortuus est inventus. Ita foetidissimo in loco repertus est, cum intestina omnia perinde eiecisset, atque impurissimum dogma vomuerat.

XI. His ad eum modum gestis Imperator Ecclesiæ consulens, cum jam plenisque à se invicem dissidentibus varia essent schilinata, Oecumenicam Synodum colligit CCCXVIII Episcoporum: quorum nomina ad hoc usque tempus extant. Hi Nicææ congregati, damnato Arii dogmate, Orthodoxam Patrum fidem immutabilem, & ab Apostolis ac Prophetis traditam confirmant. Postremo ubi subscribere Episcopi, & Arianam Hæresim anathemate devovere, Synodo finis est impositus. Eadem in Synodo Canones quidam Ecclesiastici conditi sunt. Nec non & de Paschatis celebritate constituerunt: uti sancta illa religiosissimaque dies eodem tempore summa cum consensione ac concordia celebraretur. Nam antea non eadem omnium erat observatio. Quidam enim antevertabant: alii medio tempore; alii postremo sacrum illum diem agebant: & ut uno verbo dicam, summa erat per illud tempus confusio. Quæ omnia pacis constituendæ gratia beati Constantini operâ ac studio componi Deus pacificarique voluit. Postquam Arius proscriptus est, ceteraque hoc modo gesta sunt, eodem anno mortuo Alexandro Alexandrinam Ecclesiam Achilles obtinuit: contra quem Melitiani Theonem opposuerant. Achilla verò post tres menses defuncto, Athanasius successit Alexandrini Diaconus, ab eoque ad Comitatum missus: cui moriens Alexander Episcopatum committi mandaverat. Verum cum hæc sit Alexandria consuetudo, ut post Episcopi mortem successor non diutius differatur; sed subinde pacis tuendæ gratia subrogetur; ne alius hunc, aliis illum amplectentibus iurgia in vulgus & contentiones existant; absente Athanasio Achillam substituere

L X I X.

Arii mori.

Nicæna Synodus collata.

Canonis Nicæni, & de Paschate imprimis.

Alexandro mortuo Achilles successit.

Alexandrina Ecclesia consuetudo.

Ariani. coacti sunt. Enimvero sedes ei ac pontificatus debebatur, qui & à Deo vocatus, & à beato Alexandro constitutus fuerat. *1 x 1 x.* Qvi mox ut Alexandriam venit, & Episcopus creatus est, vehementi religionis ardore æstuans, ac deplorando Ecclesiæ statu commotus, cum ubique conventicula, ac populi divortia à Meletianis fierent, ob eam causam, quam supra exposuimus, cum de Meletiano schismate ageremus; ille Ecclesias confociare, & ad concordiam redigere cupiens increpandi, comminandi, & hortandi finem nullum faciebat, auscultante nemine. Ex quo omnes illæ contra ipsum turbæ conflatae, ac comparatae sunt, ob eximium illius ardorem, ac studium divinitus in eum à Deo collatum. Quæ res eo usque processit, ut frequenter exilia sustinuerit, & ab Arianis, qui tum viribus ac potentia pollebant, per summam indignitatem excommunicatus fuerit. Verum de B. Athanasio hæcenus. Quæ enim ad eum attinebant, supra in Meletiano schismate declarata sunt.

Athanasius multa perpeffus ob fidem

Quibus locis Arius erroris confirmatur.
Pro. 8. 22.

XII. Redeo jam ad Arium, qui pessimi Dæmonis afflatu pari lingvæ immoderatione, & impudentia os suum adversus Dominum efferre non dubitavit. Cum imprimis videlicet Salomonis illam in proverbii sententiam interpretari vellet: *Dominus creavit me principium viarum suarum, ante secula fundavit me, in initio antequam terram faceret, & antequam crearet abyssos: antequam prodirent fontes aquarum; antequam montes firmarentur, ante omnes colles genuit me.* Hinc erroris sui introducendi occasionem nactus est: Nec illum ejusve Discipulos puduit Verbum illud, quod omnia creavit, quod à Patre sine tempore initioque genitum est, creaturam dicere. Quæ ex una voce deinceps in multa ac prava errorum diverticula conscelerata mentem immitens, nec ipse modo, sed ejus & doctrinæ sectatores infinitas in Dei Filium, ac spiritum sanctum contumelias conjicere non dubitarunt. Porro iidem illi sanctæ & orthodoxæ fidei, atque Ecclesiæ confertum veluti globum concordiamque solverunt: non ulla quidem ipsorum vi aut sapientia: pauci enim ab iis inducti, ac circumventi sunt. Sed plerique, aut per simulationem obrepentes, aut vi coacti, cum longè aliud in animo foverent, socios se illis

Α Αχιλλᾶν. ὁ δὲ θρόνῳ ἡμῶν καὶ ἱερωσύνη ἐταμαζομένη τῷ ἐκ Θεοῦ κεκλημένῳ, καὶ ἀπὸ τῆς μακαρίτης Ἀλεξάνδρου ὠρισμένῳ. ἐπεὶ ἔν ἐλθόντῳ Ἀθανασίᾳ, καὶ κατὰ τὴν ἐν ὄντῳ τῇ πίσυν ζήλωτῃ σφόδρα, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπεπάχοντῳ, ἥδη συνάξεως πάντῃ, καὶ ἀποπάσματος τῶν λαῶν γινόμενων ὑπὸ τῶν Μελητιανῶν καλεσμένων, δι' ἡμῶν ἐν τῇ τῷ Μελητίᾳ ὑποθέσει αἰτίαν προεδόχῃ καὶ βελομένη τὴν συνένωσιν τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιήσας, ἐνεκάλεσεν, καὶ ἡπέλειψεν, ἐνθάδε τε, καὶ ἄλλοις ἡνείχετο. ὅθεν πάντα τὰ κατ' αὐτὴν κινήθέντα ἐκ τῆς ὑπεβάλλοντῳ ἐν αὐτῇ θεοφειδύλῃ ἐπράχθη τε, καὶ συνεσκευάσθη ὥστε καὶ ἐξορίας αὐτὸν ὑπομείναι, καὶ τῇ Ἀρσενίου * μετὰ διωκείας ἀδικωτάτης ἀκοινωνήσας. ἀλλὰ τῇ μακαρίτῃ Ἀθανασίᾳ ἕως ἐνταῦθα ἐχέτω. ἐρήθη γὰρ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ λεπτότατον ἄνω ἐν τῇ Μελητίᾳ ὑποθέσει.

Ἀρεῖ τοίνυν ἔτι ἐνεπνεύσθη ὑπὸ Διαβολικῆς ἐνεργείας, καὶ ἀθυρογλώτῃς ἀναχωρητῇ Φερύλλῳ, ἐπῆρεν αὐτὴν τὴν γλῶτταν καὶ τὴν ἰδίαν δεσπόταν, ἐξ ἀρχῆς δὴθεν τὴν πρὸς τῷ Σολομῶνι ἐν ταῖς αὐτῇ παρομοίαις λέξεσιν ἐρμηνεύσαι βελομένη, τὸ, ὁ Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτῆς, πρὸς τῇ αἰῶνι ἐφ' ἐμελίσσέ με. ἐν ἀρχῇ πρὸς τῇ γῆν ποιῆσαι, καὶ πρὸς τῇ ταῖς ἀβύσσους ποιῆσαι, πρὸς τῇ προελθεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, πρὸς τῇ ὅρη ἐδραστήναι, πρὸ δὲ πάντων βενῶν γυνᾶ με. ἔνθεν αὐτῇ ἡ εἰσαγωγή τῇ πλάνῃ γεγρήται. καὶ οὕτως ἡδέσθη, καὶ οἱ αὐτῇ μαθηταί, κτίσμα δὲ καταλεῖν τὸν τὰ πάντα κτίσαντα, τὸν ἐκ Πατρὸς ἀχρόνως καὶ ἀνάρχως γεγρημένον λόγον. λοιπὸν δὲ ἀπὸ τῆς ἐνός τῶν λόγων εἰς πολλὰς καὶ κακὰς κρίσεις ἐλάσας τὴν αὐτῇ κακὸν τροπὴν γνώμην, καὶ οἱ ἀπ' αὐτῇ διάδοχοι μυρία, καὶ ἐπέκεινα εἰς τὸν Υἱὸν τῆς Θεοῦ, καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα βλασφημήσαντες ἐπέχρησαν. παρέλυσαν δὲ, ὡς εἶπεν, τὸ εἶπε καὶ τὴν ὁμόνοιαν τῇ ἀγίας, καὶ ὁρθόδοξου πίστεως, καὶ Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τῆς αὐτῶν δυνάμεως, ἡ σοφίας. ὀλίγοι γὰρ οἱ * προσκληθέντες ἡπατημένοι, πολλοὶ δὲ οἱ ὑποκρίσιντες ὑπεισδυνοντες. πολλοὶ δὲ καὶ κατὰ βίαν μὴ ἔχοντες ἔτιως, κοινωνοὶ τοῖς αὐτοῖς

F. 12. do-
nat. sed
contra
prius hic
locus.

F. 12. do-
nat. sed
contra
prius hic
locus.

τυγχάνουσιν. ὁ δὲ τῶν πρῶτων ἀλλὰ πρῶτον μὲν δοκιμασία πιστῶν, βασιλέων δὲ ὑπεραπιστῶν. δὲ ἡ μὲν Κωνσταντῖος ὁ βασιλεὺς, τὰ μὲν ἄλλα πάντα πρᾶξαι καὶ ἀγαθὸς, ὡς Υἱὸς τῆς μεγάλης καὶ τελείας Κωνσταντίνου τῆς Θεοσεβούς, καὶ πίσιν ὀρθὴν ἀληθινῶς πεφυλακότος, καὶ αὐτὸς δὲ τῆς Κωνσταντίνου Θεοσεβούς ὄντος, καὶ ἀγαθῶς κατὰ πολλὰς τρεῖς ἐν τῷ δέ μόνον, ἐν τῇ μὲν κατὰ τὴν πίσιν τῆς Πατρὸς αὐτὸν ὠδεύεσθαι, ἐσφάλη, τὸ καὶ ἑαυτῷ αἰτίας, ἀλλὰ διὰ τὴν μελλόντων δοῖναι λόγον εἰς ἡμέραν κρίσεως, τὴν δοκίμην Επισκόπων λεγομένων, τῶν Φθιραντῶν δὲ τὴν Θεῶν ἀληθινὴν πίσιν· οἱ τινες ἔχουσι δοῖναι λόγον καὶ ὑπὲρ τῆς πίσεως, καὶ ὑπὲρ τῆς διωγμῶν τῆς Εκκλησίας, καὶ τοσούτων κακῶν, καὶ φόνων τῶν ἐν ταῖς Εκκλησίαις ἐνεκεν αὐτῶν γεγενημένων, καὶ τῶν λαῶν τῶν ἐν ὑπαίθρῳ ἐτι δευροτοσούτων μυριάδων θλίβειν ὑπομνήσων, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν μακαρίων Κωνσταντίνου τῶν ὑπὲρ αὐτῶν πεπλανημένων, καὶ ἀγνοήσαντες τὴν πίσιν τὴν ὀρθοδόξιας, καὶ ὑπέβησαν αὐτοῖς ὡς ἱερεῖς κατὰ ἀγνοίαν, ἀγνοήσαντες τὴν ἐν αὐτοῖς πλάνην τῆς τυφλώσεως, καὶ κακοπιστίας γενομένης ἐκ Διαβόλου πᾶσιν αὐτοῖς.

Adjunxerunt. Neque verò id aliunde Ariani conciliatum est: nisi quod ad fidelium Hæresis. probationem id à Deo permillum est. L x i x. Accessit & Imperatorum favor, cujus Ariano- ruin fan- tores Prin- cipes. initium à Constantio Imperatore profectum est. Qui cum cæteris in rebus per- humanus ac bonus esset, utpotè magni illius, & in omni virtutis genere perfecti, religiosique Constantini filius, qui sinceram ex animo fidem constanter retinuit: sed & Constantius ipse pius alioquin, ac multis probitatis ornamentis præditus, hac unare aberravit, quod non impressa à parente fidei vestigia sequutus est. Quod ipsum tamen non illius culpa tactum, sed nonnullorum fraude, qui in die judicii rationem reddituri sunt: qui specie ac nomine tenus Episcopi sinceram Dei fidem labefactarunt. A quibus procul dubio non ipsius modò fidei reddenda ratio est, sed insectationum Ecclesiæ omnium, ac tantarum calamitatum, & cædium, quæ in Ecclesias illorum causa derivatæ sunt: nec non & infinitorum hominum millium, quæ in hodiernum usque diem variis ærumnis extra urbes ac tecta conflictantur. Postremo & beati quoque Constantii in errorem ab illis inducti: qui rectæ fidei regulam ignoravit, eademque ignorantia ad illorum se utpote sacerdotum auctoritatem accommodavit, quod ipsum error illorum, ac cæcitas, depravataque fides, & ex Diaboli profecta consilio lateret.

XIII Accessit & alia causa, quæ huic serpentum officinæ plurimum adjecit virium, Eusebius scilicet, qui callidè se insinuans, Valentis aures pii ac religiosi Imperatoris, ac divini numinis amatissimi corrupit. Qui quod ab illo Baptismo sit initiatus, ea causa videlicet fuit, cur hæc factio stabilis, ac firma consisteret. Nam alioqui jamdudum vel à mulierculis, ac puerulis, ne adultos commemorem, qui rectæ fidei ac religionis exactissimā scientiā præditi sunt: ab iis, inquam, qui vel tenuissimā veritatis notitiā perfusi sunt, primis temporibus confutati fugatique essent, tanquam & in Dominum contumeliosi, & alteri quidam illius interfectores, ac Domini nostri Jesu Christi perfectæ divinitatis eversores: id quod Imperatoris favore ac patrocinio susceperunt: ut eorum omnium malorum auctores essent, quæ & hæcenus existerunt, & hodieque per illos Alexandria, Nicomedia, in Mesopotamia, ac Palæstina concitantur, ubique præsentē, ac protegente Principe.

Δεύτερον ἐτι ἐνίχυσε τὸ τῶν ἐρωπετῶν δες ἐργαστήριον, δι' Εὐσεβίου τῶν ὑποεισδύντων, καὶ πᾶσι Φθιραντῶν τὴν ἀκοήν πάλιν Οὐτάλεν- τῶν Θεοσεβέων Βασιλέως, καὶ δὲ λαβεσάτω, καὶ θεοφιλεῖς. ἐπεὶ γὰρ παρ' αὐτοῦ τὸ λυτὸν ἐκομίσαντο, διὰ τὴν αὐτῆς ὑποθέσεως ἠδυνήθησαν ἔ- ρεισθαι. ἐπεὶ ἂν ἐκ παλαιῶν καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων καὶ παιδαρίων, καὶ λέγω πρὸς τὴν ἐν ἡμετέροις, τὴν πᾶσαν ἀκρίβειαν τῆς Θεοσεβείας καὶ πίσεως τῆς ὀρθῆς Ἰππινωσκόντων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς διὰ τὸ μέγας, καὶ τὸ τυχερὸν τῆς ἀληθείας Ἰππιαμένων καὶ ἐλεγχόμενοι διὰ τῶν παλαιῶν, ἐδιώκοντο, ὡς βλάσφημοι δεσπότες, καὶ δεύτεροι κυριοκλόνοι τινες, καὶ ἀβετηταί τῆς τῆς Κυρίως ἡμῶν Ἰησοῦ ἐνθὺς τελειότητος, διὰ τῆς τῆς βασιλείας πρῶτασίας, ὅπερ ἐστὶν ὑπεραπιστῶν αὐτῶν, εἰς τὸ Ἰππικρεῖν πάντα τὰ κακὰ ὅσα γέγονε, καὶ ἐτι δι' αὐτῶν γίνεσθαι ἐν Αλεξανδρείᾳ, καὶ ἐν Νικομηδείᾳ, ἐν Μεσοποταμίᾳ, ἐν Παλαιστίνῃ, τῶν αὐτῶν παρόντων βασιλέως * πρῶτασία.

τυγχάνουσιν. ἔδειξεν δὲ τῶν περὶ αὐτὸν ἀλλοτρίων, ἀλλὰ πρῶτον μὲν δοκιμασία πιστῶν, βασιλέων δὲ ὑπερσπισμῶς. Δεχθὲν μὲν Κωνσταντῖνον ὁ βασιλεὺς, τὰ μὲν ἄλλα πάντα πρᾶξαι καὶ ἀγαθὸς, ὡς Υἱὸς τοῦ μεγάλου καὶ τελείου Κωνσταντῖνου τοῦ Θεοσεβῆτος, καὶ πίσιν ὁρθὴν ἀληθινῶς πεφυλακότῃ, καὶ αὐτὸς δὲ τῷ Κωνσταντῖν Θεοσεβῆτι ὄντι, καὶ ἀγαθῶς κατὰ πολλὰς προπάς· ἐν τῇ δὲ μόνον, ἐν τῇ μὴ κατὰ τὴν πίσιν τῷ Πατρὶ αὐτὸν ὠδεύκεναι, ἐσφάλη, ὅσα ἂν ἐαυτῷ αἰτίας, ἀλλὰ διὰ τὸ μελλόντων δῶναι λόγον εἰς ἡμέραν κρίσεως, τὴν δοκίμην Επισκόπων λεγομένων, ὧς φθειρόντων δὲ τὴν Θεῶν ἀληθινὴν πίσιν· οἱ τινες ἔχουσι δῶναι λόγον καὶ ὑπὲρ τῆς πίσεως, καὶ ὑπὲρ τῆς διωγμῶν τῆς Εκκλησίας, καὶ τοσούτων κακῶν, καὶ φόνων τῶν ἐν ταῖς Εκκλησίαις ἐνεκεν αὐτῷ γενημένων, καὶ τῶν λαῶν τῶν ἐν ὑπαίθρῳ ἔτι δευροτοσούτων μυριάδων θλίβειν ὑπομνησῶν, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν μακαρίων Κωνσταντῖνου τῶν ὑπὸ αὐτῶν πεπλανημένων, καὶ ἀγνοήσαντῃ τὴν πίσιν τὴν ὁρθοδοξίαν, καὶ ὑπέβησαν αὐτοῖς ὡς ἱερεῖς καταγνοίαν, ἀγνοήσαντῃ τὴν ἐν αὐτοῖς πλάνην τῆς τυφλώσεως, καὶ κακοπιστίας γενομένης ἐκ Διαβολῆς πᾶσι καὶ οὐκ ἑξ ἑαυτῶν.

Δεύτερον ἔτι ἐνίσχυσε τὸ τῶν ἐρπετῶν ἐργαστήριον, δι' Εὐσεβίου τῶν ὑποεισδύνοντων, καὶ ὧς φθειρόντων τὴν ἀκοὴν πάλιν Οὐάλεντῖνου τοῦ Θεοσεβῆτος βασιλέως, καὶ ὧς λαβεσάτω, καὶ θεοφιλεῖς, ἐπεὶ δὴ γὰρ παρ' αὐτῶν τὸ λυσιτελεῖν ἐκομίσαντο, διὰ τῆς αὐτοῦ ὑποθέσεως ἡδυνήθησαν ἑρπυσῖναι. ἐπεὶ ἂν ἐκ παλαιῶν καὶ ὑπὸ συναινεῶν καὶ παιδαγωγῶν, καὶ λέγων πρὸς τὴν ἐντελέθειαν, τὴν πᾶσαν ἀκρίβειαν τῆς Θεοσεβείας καὶ πίσεως τὴν ὁρθήν. Πηγινωσκόντων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς διὰ τὸ μέρους, καὶ τὸ τυχερὸν τῆς ἀληθείας ἰπταμένων καὶ ἐλεγχόμενων διὰ τῶν παλαιῶν, ἐδιώκοντο, ὡς βλάσφημοι δεσπότης, καὶ δεύτεροι κυριοκλόνοι τινες, καὶ ἀθετηταί τῆς τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ ἐνθέου τελειότητος, διὰ τῆς τῷ βασιλέως περσασίας, ὅπερ ἐστὶν ὑπερσπισμῶς αὐτῶν, εἰς τὸ ἰπχεῖν πάντα τὰ κακὰ ὅσα γέγονε, καὶ ἔτι δι' αὐτῶν γίνεσθαι ἐν Αλεξανδρίᾳ, καὶ ἐν Νικομηδείᾳ, ἐν Μεσοποταμίᾳ, ἐν Παλαιστίνῃ, [ἢ] τῶν αὐτῶν παρόντων βασιλέως * περσασίας.

Adjunxerunt. Neque verò id aliunde conciliatum est: nisi quod ad fidelium probationem id à Deo permissum est. Accessit & Imperatorum favor, cujus initium à Constantio Imperatore profectum est. Qui cum cæteris in rebus perhumanus ac bonus esset, utpotè magni illius, & in omni virtutis genere perfecti, religiosique Constantini filius, qui sinceram ex animo fidem constanter retinuit: sed & Constantius ipse pius alioquin, ac multis probitatis ornamentis præditus, hac unare aberravit, quòd non impressa à parente fidei vestigia sequutus est. Quod ipsum tamen non illius culpâ tactum, sed nonnullorum fraude, qui in die judicii rationem reddituri sunt: qui specie ac nomine tenus Episcopi sinceram Dei fidem labefecerunt. A quibus procul dubio non ipsius modò fidei reddenda ratio est, sed insectationum Ecclesiæ omnium, ac tantarum calamitatum, & cædium, quæ in Ecclesias illorum causa derivatæ sunt: nec non & infinitorum hominum millium, quæ in hodiernum usque diem variis ærumnis extra urbes ac castra conflictantur. Postremo & beati quoque Constantii in errorem ab illis inducti: qui rectæ fidei regulam ignoravit, eademque ignorantia ad illorum se utpote sacerdotum auctoritatem accommodavit, quod ipsum error illorum, ac cæcitas, depravataque fides, & ex Diaboli profecta consilio lateret.

XIII Accessit & alia causa, quæ huic serpentum officinæ plurimum adjecit virium, Eusebius scilicet, qui callidè se insinuans, Valentis aures pii ac religiosi Imperatoris, ac divini numinis amatissimi corrumpit. Qui quod ab illo Baptismo sit initiatus, ea causa videlicet fuit, cur hæc factio stabilis, ac firma consisteret. Nam alioquin jamdudum vel à mulierculis, ac puerulis, ne adultos commemorem, qui rectæ fidei ac religionis exactissimâ scientiâ præditi sunt: ab iis, inquam, qui vel tenuissimâ veritatis notitiâ perfusi sunt, primis temporibus confutati fugatique essent, tanquam & in Dominum contumeliosi, & alteri quidam illius interfectores, ac Domini nostri Jesu Christi perfectæ divinitatis everfores: id quod Imperatoris favore ac patrocinio susceperunt: ut eorum omnium malorum auctores essent, quæ & hæcenus extiterunt, & hodieque per illos Alexandria, Nicomedia, in Mesopotamia, ac Palaestina concitantur, ubique præsentis, ac protegente Principe.

Ariani. XIV. Quamobrem ex hac una voce, quæ in proverbii Salomonis legitur: *Domini creavit me initium viarum suarum in opera sua*: cætera ab illis excogitantur, quæ utcumque ad illorum orationem accommodari possunt, & eandem habere vim, ac consentanea esse videntur: cum tamen neque sermo ipse, nec reliqua verba de Divinitate Filii Dei mentionem ullam ejusmodi faciant. Addunt & alia quædam his similia loca: velut quod ab Apostolo scriptum est: *Accipite pontificem confessionis vestre, fidelem ei qui fecit ipsum*. Item ex Joannis Evangelio: *Hic est de quo dixi vobis: qui post me venit, ante me factus est*. Et in actis Apostolorum: *Notum vobis sit omnis Domus Israël, quod hunc Jesum; quem vos crucifixistis, & Dominum & Christum Jesum Deus fecit*. Ac si quæ sunt generis ejusdem alia: Quæ omnia ad cautionem, & observationem, & propulsandos hostes in promptu esse debent. Hostes enim revera insidiatoresque sunt. Ac nescio an ad ipsos eorumque similes Scripturæ locus ille conveniat: *Exsurgat Deus, & dissipentur inimici ejus*; cum interim domestici esse videantur. Verum nullus est domestico hoste deterior. *Inimici enim hominis omnes domestici ejus*. Quod ipsum fortassis & in istis locum habet.

XV. Nam rapidorum canum more tanquam in inimicos insiliunt. Ita verò jactare, & interrogare solent. Quid dicis de Dei Filio? Hæc nimirum illorum artificia sunt, quibus virus suum simpliciorum animis instillant. Quamquam quid ad hæc adjici potest, postquam Dei Filius appellatus est? O homines apud semetipsos sapientes, & opinione sua, ac specietenus eruditi! Quid est quod ad nomen Iesu possit accedere, nisi legitimus patris Filius, ab eoque productus dicatur, nec ulla ratione diversus? Sed subinde cum risu ac ludibrio sic invadunt: Quid modo à Deo esse potest? Quod si quispiam sciscitetur, sitne Filius necne: verbo quidem Filium esse consentitur; re ipsa verò ac sententia negant: eumque spurium omnino, nec germanum affirmare student. Nam si, inquit, à Deo est, eumque Deus ex se se genuit, hoc est propria ex hypostasi, aut essentia, vel tumore distentus est, vel sectus, vel in generando dilatatus, aut contractus est, aut aliquam earum affectionum, quæ corporis propriæ sunt, sustinuisse dicendus est. Sed ridiculi planè sunt, dum naturam suam

A Εκ ταύτης ἔν τ' λέξεως τ' ἐν τῷ παροιμιασῇ γεγραμμένης, ὅτι Κύριος ἐκτίσεν με δεξιῇ οὐδὴν αὐτῆς εἰς ἔργα αὐτῆς, λοιπὸν τὰ πάντα αὐτοῖς ἐπινοεῖται, ὅσα τε δύναμις σύμφωνα τῷ λόγῳ εἶναι, καὶ ἰσορροπεῖ, καὶ δύναται συναρᾶν, ἔτε αὐτῆς ὁ λόγος, ἔτε τ' ἁλλων ῥημάτων περὶ τ' θεότητος. ὁ γὰρ τῶ Θεῷ τοιαῦτόν τι φασκόντων. ἀλλὰ λοιπὸν ὅσα ἐστὶ τῆτοις ὁμοία, τὸ ἐν τῷ Αποσόλῳ γεγραμμένον, τὸ δὲ ξανά τὸν δεξιερέα τ' ὁμολογίας ὑμῶν πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν. καὶ ἐν τῷ κτ' Ιωάννῃ Εὐαγγελίῳ γεγραμμένον: ὅτι ἔσθ' ἐστὶ περὶ ὅτι εἶπον ὑμῖν, ὅτι ὁ ὀπίσω μὲς ἐρχόμενος, ἐμπαράθεν μὲς γέγονε. καὶ τὸ ἐν ταῖς Πράξεσι γεγραμμένον: ὅτι γνωστὸν ὑμῖν ἔσω πᾶς οἶκος Ισραὴλ, ὅτι τῆτον τ' Ἰησοῦν ὃν ἐσαυρώσατε, καὶ Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτόν ὁ Θεὸς ἐποίησε. καὶ ἄλλα τέρις ὁμοία. * ὅπως γὰρ εἰς τῶν ἐχθρῶν ἄμυναν. ἐχθροὶ γὰρ εἰσιν ὡς ἀληθῶς καὶ ἐπιβέλτοι. τάχα γὰρ περὶ αὐτῷ γέγραπται, καὶ τ' αὐτοῖς ὁμοίων, ὅτι ἀναστήσω ὁ Θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ. δοκῶσι δ' καὶ οἰκειακοὶ εἶναι. εἰδὲς δὲ χείρων οἰκειακῶν ἐχθρῶν. ἐχθροὶ γὰρ τῶ ἀνθρώπῳ ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι τῶ οἴκῳ αὐτοῦ. καὶ τῶ τάχα καὶ περὶ τῶν πληθῶν.

Αναπηδῶσι γὰρ ὡς λυσσητῆρες κύνες εἰς ἐχθρῶν ἄμυναν. καὶ φασὶ, πῶς λέγεις περὶ τῶ ἡσ τῶ Θεῷ; ταῦτα γὰρ αὐτῷ ἐστὶ τὰ τεχνάσματα τ' εἰσαγωγῆς τῶ δηλητηρίῳ αὐτῷ περὶ τῶ ἀφελείας. καὶ τί ἐν τῷ ταῦτα, μὲ τὸ λέγειν Υἱὸν Θεῷ; ὡς σωετοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐπιγνώμονες ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἐπισήμονες δοκῶντες εἶναι. τί ἐτι παρὰ τῆς τῶ ὀνόματι Ἰησοῦ, εἰ μὴ τι Υἱὸν γνήσιον λέγοι ἐκ Πατρὸς ὄντα, καὶ σὺ ἡλλοιωμένον; εἴτα αἰδύς χλευαστικῶς ἀναπηδῶσι, λέγοντες, πῶς δύναται εἶναι ἐκ Θεῷ; ἐρωτῶμενοι δὲ, ὅτι σὺ εἶμι Υἱός; τὸ μὲν ὑὸς ὀνόματι ὁμολογῶσι, τῇ δὲ διωκτικῇ καὶ διανοίᾳ δυνάμει, νότον αὐτόν παντάπασιν βεβλήμενοι λέγειν, καὶ σὺ ἀληθινόν. εἰ γὰρ, φασὶ, ἐκ Θεῷ ἐστὶ, καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ ὁ Θεός, ὡς εἰπεῖν, ἐξ ἰδίας ὑποστάσεως φύσις, ἢ ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας, σὺ ἐν ὧν ὡν ὡν ὡν, ἢ τομῇ ἐδέξατο, ἢ ἐν τῷ γυναικὶ ἐπ' αὐτῷ, ἢ σωεσάλη, ἢ τι τῷ κατὰ τὰ πάθη τὰ σωματικά ὑπέστη. καὶ τὸ

Locus defectus aliquot verba.

Ariano-
vum fram.

Ariano-
vum bla-
phemia.

Refutatur

Ariani. *Et cognoscetis veritatem: Et veritas liberabit vos.* Cum enim Dei Verbum veritas sit, eisque, qui in libertatem asseruntur, illam ipsam libertatem tribuat, quanto magis erit ipse liber: utpote, qui sit veritas, eosque in libertatem ex servitute vindicet, qui sibi ipsi morem gerant? Quoniam omnia tam ipsi, quam ejus Patri, Spiritui sancto serviunt.

XVII. Sed illud obijciunt: quomodo se infudit in carnem, si ex Patris essentia processit? Dicant & ipsi cur Angeli, qui ipsius servi sunt, carnem minimè susceperint? cur nec Archangeli, nec cælestes exercitus, nec reliqui omnes spiritus? Quid quod & iidem inferiore esse Filio Spiritum affirmant, & alterius creaturam, nempe Verbi? Cur non igitur carnem Spiritus induit, cum ex Arian sententia multo magis sit illius quam Filii persona mutabilis? Verum enim verò quod ille sapientia Patris esset, suamet ipsius perfectione imbecillitatem nostram suscipere voluit, ut hujus mundi salus illius beneficio compararetur. At illi bona in mala commutantes, ingratos sese præbent, tanti beneficii immemores, atque in Dominum suum contumeliosi penitus & injurii. Eodem modo & in cæteris ita de eo sentiunt, ut divinam in eo dignitatem imminuant. Quinam,

Alia Ariani monum obijciunt. De Deo quippe scriptum est: *Non esuriat, neque sitiet: neque est investigatio sapientie illius.* Hic autem & esuriit, & sitivit: fatigari deinde ex itinere, aut sedere quomodo potuit cum scriptum sit, *Deus non laborabit?* Cur verò

ib. **Joan. 14. 28.** ipse dixit: *Qui misit me Pater major me est?* Alius est enim qui mittit, alius qui mittitur. Nec obscurum est Patrem non esse Filium, neque Filium esse Patrem. Non enim assentiri Sabellio possumus, qui Filium Patrem quasi unum eundemque constituit. Alioqui non diceret: *Alius est, qui misit me.* Et: *Vado ad Deum meum, & Deum vestrum. Patrem meum & Patrem vestrum.* Neque verò ex Divinæ essentia naturaliter geniti sunt discipuli. Et iis tamen dixit: *Patrem vestrum.*

Refutatur. Verum qui ista jactitant intolerabili quodam furore & amencia feruntur. Et enim si solo nomine dicitur, nec natura Filius est, quantumvis dignitate superet, nihil ab reliquarum creaturarum conditione distat. Nam & Rex licet

καὶ γνώσεται τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσῃ ὑμᾶς. εἰ δὲ ὁ λόγος αὐτῆς ἀλήθεια ὑπάρχει, καὶ ἐλευθεροὶ εἴη ἐλευθερομήνεις, πόσω γε μάλλον αὐτὸς ἐλευθερὸς ὑπάρχει, ἀλήθεια ὢν, καὶ ἐλευθερῶν εἴη αὐτῆς πεπονημένος ὄντας δέλους; διὰ τὸ σύμπαντα δέλα εἶναι αὐτῆς, καὶ τῷ Πατρὶ αὐτῆς, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι αὐτῆς.

Εἰτα πάλιν λέγουσι, πῶς ἐνεδήμησεν εἰς σάρκα, εἰ μὴ ἐκ τῷ Πατρὶ ἐσίας; εἰπωσι τοίνυν ἡμῖν, πῶς Ἀγγελοὶ σάρκα οὐκ ἔλαβον, ὄντες δέλοι αὐτῆς; πῶς Ἀρχάγγελοι, πῶς σερφίαι; πῶς τὰ ἄλλα πάντα τὰ πνυματικά; ἀλλὰ καὶ ὑποδέεστερον φασὶν εἶναι οἱ τοῖστοι τὸ Πνεῦμα, καὶ κτίσμα κτίσμα-τος, ὡς αὐτῆς τῷ Λόγῳ. πῶς ἔν τὸ Πνεῦμα οὐκ ἔλαβε σάρκα, δυνάμειον ἔχειν πρῶτον πρὸς τὸν ὑπὲρ τὸν Υἱόν, καὶ τὸ αὐτῆς λόγον; ἀλλ' ἐπειδὴ σοφία ἦν τῷ Πατρὶ, ἠνδόκησε δι' αὐτῆς τὴν τελειότητα, τὸ ἡμέτερον ἀσθενὲς ἀναλαβεῖν, ἵνα δι' αὐτῆς πᾶσα σωτηρία τῷ κόσμῳ γένηται. τὰ δὲ ἀγαθὰ εἰς κακὰ μετατρέπονται ἀχαιοὶ εἰσιν, ἀχαιοὶ, καὶ ἀγνώμονες, καὶ δεσποτὲς ἰδὲς ὑβρί-σαι, καὶ βλασφημοὶ. τὰ δὲ ἄλλα λοιπὸν ὅσα λέγοντες, ἡλαττωμένως φρονεῖσι. πῶς δὲ ἐπέινασεν, εἰ ἦν τῷ Πατρὶ ἐσίας; περὶ τοῦ τῷ Θεῷ γέγραπται: ὁ πεινᾶσθαι, καὶ διψᾶσθαι, ὅτε ἔσιν ἐξεύρεσις τῇ φρονήσεως αὐτῆς. καὶ τῷ καὶ ἐπέινασε, καὶ ἐδιψήσεν. πῶς κήμηκεν ἐκ τῆς ὁδοπορίας, καὶ ἐκάθισεν, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς οὐ κοπιᾶσθαι. πῶς δὲ, φησὶ, εἰπεν, ὁ δόποσίλας με Πατὴρ με μείζων με ἐστίν; ἀλλ' ὅτι ὁ δόποσέλλων, ἀλλ' ὅτι ὁ δόποσελλόμην. καὶ δῆλον ὅτι ὁ Πατὴρ οὐκ ἐστίν ὁ Υἱός, καὶ ὁ Υἱός οὐκ ἐστίν ὁ Πατὴρ. καὶ γὰρ καὶ τῷ Σαδὲλλιον ἡμεῖς λέγομεν, τὸν λέγοντα ὑποτάσσειν. *εἰ μὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἄλλος ἐστίν ὁ δόποσίλας με, καὶ ἀπέρχομαι πρὸς τὸ Θεόν με καὶ Θεὸν ὑμῶν, πρὸς τὸν Πατέρα με καὶ πατέρα ὑμῶν εἶπε, καὶ ἐκ ἐκ τῷ Θεῷ ἐσίας οἰμα-θηταὶ καὶ φύσιν ἐχρηθήσαν. καὶ ἔλεγον αὐτοῖς, πατέρα ὑμῶν.

Πολλὴ δὲ φρενοβλάβεια τῷ ταῖς τοιαῦτα λεγόντων. εἰ γὰρ ὀνόματι μόνον καλεῖται, καὶ ἐκ ἐκ κατὰ φύσιν, ὅθεν διαφέρει τῶν ἄλλων πάντων κτισμάτων, καὶ τε ἐν ὑπεροχῇ ἀξιώματι ὑπάρχει. καὶ γὰρ ὅτι ὁ βασιλεὺς

Vitiosus hic locus.

A præfectis, ac militum magistris antecel-
lat, non ideo non ejusdem est cujus ex-
teri conditionis, aut non eadem cum il-
lis servitute continetur, tanquam ex ea-
dem creatione derivatus, & mortalis non
secus, ac qui sibi subiecti sunt. Simili-
ter ex eo quod Sol aut Luna sideribus
præstant reliquis, non ideo obnoxia ef-
se elementa desinunt, & unius conditoris,
& artificis, Patris, ac Filii, & Spiritus
sancti moderatione subiecta. Neque
quod Angeli rebus omnibus aspectabili-
bus, adeoque creatis omnibus ordine ac
dignitate præstantiores sunt, utpote qui
sub aspectum cadere nequeant, & pri-
mum cultus erga divinum numen, & ob-
sequii locum ac dignitatem obtineant;
quem assidue hymnis ac laudibus cele-
brant; è quo & immortales non natura
sunt, sed gratia conditi, ab eo qui im-
mortalis est, & in se vita ipsa est & im-
mortalitas, immortalitate donati: non
tamen propterea non metu, ac tremore
ita continentur, ut exigenda à se rationi,
ac Divinæ majestatis inquisitioni impe-
rioque subiecti sint.

XVIII Hinc igitur accurata illa, de quâ quæstio est, veritatis repetenda ratio: ne cum Filium dicimus, non nudum penes illum residere vocabulum existimemus, sed esse naturâ filium. Qvippe ex usu quoque nostro plerosque filios nominamus, qui natura nequaquam filii nostri sint. At veri filii germani dicuntur: qui naturali à nobis generatione prodeunt. Quod si Filius duntaxat eâ ratione Verbum nominatur, quæ cæteri omnes Filii Dei vocati sunt; nihil igitur ab aliis discrepabit. Quare cur tanquam Deus adoratur? Nam & illi quoque omnes, ad quos nomen illud adoptionis convenit, adorandi illius opinione fuerant, cum Dei Filii nuncupentur. Atqui longè aliter sese veritas habet, quæ singularem & unigenitum Dei Filium perpetuò cognovit, cui serviunt, quem adorant omnia: cui omne genu flectitur cælestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confitebitur, quoniam Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Neque verò Spiritus sanctus cum reliquis spiritibus adæquandus est; cum unus sit Dei Spiritus à Patre procedens & de Filio accipiens. At isti creaturæ hunc esse creaturam asserunt. Sic enim obijciunt: Cum omnia per ipsum facta sint, Joa. 1. 3. & sine ipso factum sit nihil: ergo etiam Spiritus inter ejus opera numerandus est:

Ariani. qvoniam per ipsum facta sunt omnia. Sed A
 Hæresis. miseri homines, qui temere animas suas
 & x i x. perdunt, illud ignorant: Aliud esse crea-
 turas aliud creatorem ipsum, Patrem,
 Filium & Spiritum sanctum unum Deum,
 qui revera Trinitas est, & in singularitate
 unitas. Qvippe unus Deus est, non duo
 Patres, neque Filii duo, vel duo Spiritus
 sancti. Nec à Patre alienus est Filius;
 sed ab ipso genitus. Nec alienus item
 Spiritus sanctus. Ex quibus filius unige-
 nitus sine ullo initio vel tempore genitus:
 Spiritus autem sanctus eo modo quem
 Pater & Unigenitus cognoscunt, neque
 genitus neque creatus à Patre, & Filio:
 sed à Patre procedens & de Filio accipi-
 ens. *Spiritus enim meus, inquit, stat in*
medio vestri. Et, Unxit Christum in Spiritu
sancto. Si unigenitus ipse Spiritu san-
cto inunctus dicitur, quis sanctissimam
Trinitatem audebit incellere?

Ariano-
 rum obje-
 ctiones.
 Luc. 18. 19.
 XIX. Pergit verò furiosus atque amens
 Arius, & cur inquit Dominus dixit: *Quid*
me dicis bonum? Unus est bonus Deus?
 quali bonitatem à se his verbis abjudicet.
 Quamquam quis alius bonitate cum uni-
 genito Dei Filio comparandus est, qui se-
 metipsum redimendis animabus nostris
 pretium obtulit. Usque eo divinam
 vim & bonitatem ignorant: nec illius sa-
 pientiae providentiam & administratio-
 nem intelligunt, animales homines, &
 in carnem altius immerfi, qui à Spiritu
 sancto dijudicati, illiusque inanes & va-
 cui, ejusdem munere ac beneficio ca-
 rent, quo mortales omnes eruditi sapien-
 tes evadunt. Præterea cum filii (inqui-
 unt) Zebedæi interventu matris suæ ab
 illo postulassent, ut in ipsius regno alter
 ad dexteram consideret, alter ad sini-
 stram, ita illis respondit: *Nescitis quid*
petatis. Possitis bibere calicem, quem bi-
biturus sum? Respondentibus illis; Possu-
mus: subjecit: Calicem quidem meum bibe-
tis: sedere autem ad dexteram meam, &
sinistram non est meum dare vobis, sed qui-
buis paratum est à Patre meo. Ad hæc Apo-
 stolus scribit: *Deus suscitavit illum à mor-*
 tuis: tanquam suscitante aliquo opus fue-
 rit. Quinetiam apparuit illi Angelus
 Domini confortans ipsum. Nam in agonia
 constitutus, sudavit, & sudor ejus velut
 grumi sanguinis decidit: ut Lucæ Evan-
 gelio proditum est: cum in secessu pau-
 lo antequam Judæis traderetur oraret.

Ἐπειδὴ πάντα δι' αὐτῆς γέγονε. καὶ ἀγνοῶσιν
 οἱ μάτην ἐαυτῶν τὴν ψυχὴν ἀπολέσαντες, ὅτι
 ἄλλα ἐστὶ τὰ κτίσματα, καὶ * ἄλλα τὰ κτίσται, nisi men-
 dum est,
 Πατὴρ, καὶ Υἱὸς, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς Θεὸς κηρύττει
 Τριάς ἐν ἀληθείᾳ, καὶ μονὰς ἐν ἐνότητι. διὰ κτίσονται
 τὰ τοῦ ὅτι εἰς Θεὸς, ὅτι & δύο πατέρες, ἔτε δύο
 Υἱοί, ἔτε δύο Πνεύματα ἅγια· καὶ ἐπειδὴ ἐκ
 ἁλλότριου ὁ Υἱὸς τῆς Πατρὸς, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς γε-
 γνημένον, καὶ ἐκ ἁλλότριον τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον ἀλλ' ὁ μὲν Υἱὸς μονογενὴς γεγνη-
 μένον ἀνάρχως, ἀχρόνως, τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦ-
 μα, ὡς οἶδεν αὐτὸς ὁ Πατὴρ καὶ ὁ μονογενὴς, ἔ-
 τε γνητὸν, ἔτε κτιστὸν, ἔτε ἁλλότριον Πα-
 τρὸς καὶ Υἱῶ, ἀλλ' ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,
 καὶ τῷ Υἱῶ λαμβάνον. τὸ Πνεῦμά μου γὰρ, Φησὶ,
 ἐφύσηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν. καὶ ἔχρυσεν ἡ Χεὶρ
 ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. εἰ αὐτὸς ὁ μονογενὴς χρίε-
 ται ἐν πνεύματι, τίς ἐγκαλέσει τῇ ἁγίᾳ
 Τριάδι;

Εἶτα πάλιν Φησὶ ὁ μαριώδης Ἀρειῶ, πῶς
 εἶπεν ὁ Κύριος, τί με λέγεις ἀγαθόν; εἰς ἐστὶν
 ἀγαθὸς ὁ Θεός. ὡς αὐτῶς δεικνύμενος τὴν ἀγα-
 θότητα. καὶ τίς ἄλλος ἔτι ἀγαθὸς ὡς ὁ
 μονογενὴς; ὃς ἔδωκεν ἐαυτὸν ἀντίλυτρον τῶν
 ἡμετέρων ψυχῶν. καὶ ἐκ οἶδας Θεὸν τὴν δύνα-
 μιν καὶ τὴν ἀγαθότητα, ἔτε τὴν οἰκονομίαν
 τῆς τῆς Θεῶ σοφίας, ψυχικοὶ ὄντες, καὶ σαρ-
 κικοὶ, ἀνακρινόμενοι ἀπὸ ἁγίῳ Πνεύματι,
 καὶ οἱ ὄντες ἀπ' αὐτῆς, μὴ ἔχοντες τὴν τῆς
 ἁγίας Πνεύματος δωρεάν, τὴν σοφίζσαν
 πάντα ἄνθρωπον. πάλιν δὲ αὐτῶνται αὐτὸν,
 Φησὶ, σὺ υἱὸς Ζεβεδαίου διὰ τῆς αὐτῶ μητρὸς
 τὸ, ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῆς ἕνα καθίσαι
 ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ ἀριστερῶν. καὶ ἔ-
 φη αὐτοῖς, σὺ οἶδατε τί αἰτείθε. δύνα-
 δε πίνειν τὸ ποτήριον ὃ μέλλω πίνειν;
 αὐτῶ δὲ Φησάντων, ναί, ἔφη πρὸς αὐτοὺς,
 τὸ μὲν ποτήριόν μου πίετε, τὸ δὲ καθίσαι
 ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἀριστερῶν, ἐκ ἐστὶν ἐμὸν
 δεῖναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασαι πρὸς τῆς Πατρὸς.
 εἶτα Φησιν ὁ Ἀπόστολος. ὁ Θεὸς ἠγει-
 ρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὡς αὐτῶ χρεῖαν ἔ-
 χοντος τῆς ἐγείραντος αὐτόν. καὶ ὅτι,
 Φησὶ, Ἐφάνη Ἀγγελὸς Κυρίου ἐνιχυῶν αὐ-
 τὸν, ὅτι ἐν ἀγωνίᾳ γέγονε, καὶ ἰδρωσε, καὶ
 ὁ ἰδρῶς αὐτῶ γέγονεν αὐτῶ ὡς θρόμβοι αἵ-
 ματος, ἐν τῷ καὶ Λακκῶν Ἐταγγελίῳ, ὅ-
 τε ἀπελθὼν ἤρχετο μέλλων πρὸς ἀδίδουσαι.

καὶ πάλιν ἐν τῷ σταυρῷ, Φησὶν, ἔλεγχον Ἡλὶ, Ἡλὶ, λημᾶ σαβαχθανί· τρεῖς Θεοὶ μὲν, Θεοὶ μὲν ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; καὶ ὁρᾷς, Φησὶ, ὡς ὀπιδέσται βοηθείας; ἀλλὰ πῶς τὸ λέγειν, ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί· καὶ ὅτι οἱ δύο ἐν ἐσμῶν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ὧσιν. ὥστε ἂν τὸ ἐν εἶναι πάντως ἔκτῃ φύσιν λέγῃ, ἀλλὰ ἔκτῃ ὁμόνοιαν. ἢ μόνον δὲ τῆτο, ἀλλὰ καὶ διεννύται ψυχῶν αὐτὸν ἀνθρωπείαν εἰληφέναι, αὐτὸ τῶν παρκατασκευάζοντες, σάρκα ᾧ ὁμολογῶσιν ἀληθινὴν διὰ Μαρίας αὐτὸν ἐχρηκότα, καὶ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, χωρὶς ψυχῆς· ἵνα ὅταν ἀκρίβως πῶς πείνης ἢ δίψης, ἢ καμάτων, ἢ ὁδοιπορίας, ἢ ἰδρωτῶν, ἢ ὕπνου, ἢ ἐμβρυμῆσεως, καὶ εἰπῆς, ὅτι διὰ τὸ ἐνανθρωπῶσιν τέτων ἐπεδέετο, λέξῃς σοι ὕστερον, ὅτι σὰρξ καὶ εἰς αὐτὴν ταῦτα ἐκ ἐνεργείας, εἰ μὴ ἔχη τὴν ψυχὴν. καὶ ᾧ τῶ μὲν ὄντι ἔτι τῶ ἐστί. τί ἂν ἐστί, Φησὶ, ἄλλο τι ἢ θεότης αὐτῷ ἐπεδέετο, ἵνα ὅτε εἰπωσιν τὴν θεότητα αὐτῷ ὀπιδεομένην, ξένον διποφάνωσιν αὐτὸν, καὶ ἀλλότριον τῷ Πατρὶ ὁσίας τε καὶ φύσεως ἀληθινῆς. νομίζω δὲ τῷ σώσειν κεκτημένῳ διὰ μιᾶς ἢ δύο μαρτυριῶν, ἢ πέντε τῶ κακῶς παρ' αὐτοῖς ὀπιννομένων καὶ ἐλεγχόμενων καὶ ἀνατρεπομένων, τῷ πάσης ἀληθείας κηρυττομένης, καὶ σαφῶς ἐν τῇ πίστει τῇ ὀρθοδόξῃς βεβαιωμένης, ἐλεγχθῆσονται πῶς τοῖς περὶ τὸν θεὸν κλημένοις, καὶ τε μὴ ταύτας τὰς ὀπινύσεις, ὀπιννομένης λέξεις μυρίας ἄλλας ἐνέγκωσιν. διὰ τὸ τὸ ὀλίγων αἰπλεῖσαι λυθῆσονται, τὸ ἴσῃν δύναμιν φέρουσαι.

Καὶ ἄρξομαι πρῶτον τὸ λέγειν, ὅθεν διελθὼν κακῶς φυτεύει τὴν πικρίαν αὐτῶν βρίζαν τὴν λόγῳ, τὴν ὑπὸ Σολομῶντος εἰρημένην, τὸ, Κύριε· ἐκτίσέ με δεχθὲν ὁδὸν αὐτῷ εἰς ἔργα αὐτοῦ. καὶ ἔτι πάντως πᾶς ἐξέβαινε γραφῇ, ἡ δὲ ἐμνήσθη τις τῇ Αποστόλων τὴν λέξεως ταύτης, ἵνα πᾶσα γὰρ αὐτὴν εἰς ὄνομα Χριστοῦ. ὥστε ἂν ἔτι πάντως πᾶς τὴν Υἱὸς τὸ Θεὸς λέγῃ, καὶ τε εἰπῇ, ὅτι ἐγὼ ἢ σοφία κατεσκήνωσα βελὴν καὶ γνώσκω, καὶ ἐννοίαν ἐγὼ ἐπεκαλεσάμην. πῶς γὰρ εἰσι καταχρηστικῶς λεγόμενα Θεὸς σοφία; μία δὲ ὁ μονογενὴς, ἐχὶ καλὰ.

A Sed et in cruce dicebat inquit, *Eli, Eli*, Ariani. *lama Sabachthani*. Hoc est Deus meus, *Hærelis* Deus meus, ut quid me dereliquisti? *Vi-* des ajunt, quemadmodum alterius opem *Marc. 15.* desideret? Quid verò ad illa verba pertinet: *Ego in patre et pater in me est.* *Joan. 14. 10.* Itemque, *Duo unum sumus; ut et ipsi* *Joan. 17. 23.* *unum sint;* ita inquit, unum se esse dicit, ut non ad naturam, sed ad voluntatum concordiam sit unitas illa referenda. Neque hoc errore contenti, negant insuper humana illum anima prædictum fuisse. Quid certo consilio ita præstruunt, ut veram ex Maria virgine carnem, reliquaque, quæ sunt hominis propria, illum accepisse fateantur, si unam animam excipias: nimirum ut cum tamen, aut sitim, aut labores, itinera, sudorem, somnum, indignationem audieris, ac dixeris, propter humanam quam assumpserrat naturam opus illis habuisse, statim objicere possint, per sese hæc præstare carnem, nisi anima prædita sit, non posse. Et quidem verè hoc ab illis dicitur. Quid est igitur, inquit, aliud, quam quod his omnibus illius Divinitas indigebat? Ut cum indigere Divinitatem ipsius dixerint velut peregrinum eundem pronuntient, & à Patris essentiâ ac naturâ prorsus alienum. Ego verò ita *Refellunt Ariani.* omnino statuo: postquam pauca illa perperam ab his excogitata, & intellecta testimonia refutata everlaque fuerint, cum veritas omnis manifestè prædicata, atque in Orthodoxâ fide, & religione corroborata fuerit, apud prudentes & sapientes viros, divinaque mente præditos nullo negotio, convincendos esse: quantumvis post illorum locorum dissolutionem infinitas alias arcessitas undique sententias in medium afferant, Siquidem ex paucis quamplurimæ, quæ eandem vim habent, explicabuntur.

XX. Exordiar igitur ab illo Salomonis dicto, quam amarissimam dogmatis sui radicem ferere posse sibi persvaserunt: *Obiectio prima Ariani.* *Dominus creavit me initium viarum suarum in opera sua.* Quem locum nusquam scriptura repetendo confirmavit, aut Apostolorum quisquam commemoravit, ut ad Christum accommodaret. Quamobrem de Filio Dei nullomodo loquitur, quamvis ista subjiciat: *Ego sapientia habitavi in consilio, et scientiam, et intelligentiam advocavi.* Quam enim multæ quodam vocis abusu Dei sapientiæ nominantur! Sed una est præ omnibus, qui Unigenitus appellatur, quæque hoc nomen reipsa, non

Ariani. vocis abusione, sibi vendicat. Etenim **A** Hæresis omnia, quæ ad Deum pertinent, sapientia sunt, quæque ab illo proficiuntur: sed alia tamen est propriè dicta, omniumque suprema, Dei videlicet unigenitus Filius, qui non accommodatione vocis, sed ex rei veritate sapientia dicitur: qui est cum Patre perpetuò, utpote Dei virtus, & sapientia, Quemadmodum scriptum est. *Nobis autem Christus Dei virtus & Dei sapientia.* Item: Sapientia vero pauperis est contempta, Quoniam in sapientia Dei non cognovit mundus Deum; placuit per stultitiam Evangelis salvos facere credentes. Ecce: Stultam fecit Deus sapientiam mundi huius. Item: Dedit Deus cor Salomoni, tanquam latitudinem maris. Et sapientior erat filius Enac. Item: Dedit Deus Beseleeli sapientiam: implevit Deus sapientia filium Uri. Plura de sapientia commemorari possunt: cuiusmodi illud est. *Quis est locus prudentia? & sapientia unde inventa est?* Cum igitur hæc ipsa quæ celebratur sapientia dicat. Ego sapientia habito in consilio, & scientiâ & intelligentiam advocavi, Per me reges regnant: Per me magnates amplitudinem consequuntur, & dynasta iusta describunt, & principes terra dominantur. Ego diligentes me diligo, & qui me querunt, inveniunt me. Divitiæ & gloria mihi suppetunt, & possessio multa, & iustitia: in via iustitia ambulo, & in medio viarum iustitiæ verior, ut dividam diligentibus me substantiam, & thesauros illorum repleam bonis. Si nunciaveris vobis quæ quotidie fiunt, commemorabo quæ à sæculo sunt, ut numerem. Dominus creavit me initium viarum suarum, in opera sua: ante sæculum fundavit me initio, antequam terram faceret, & antequam crearet abyssos. Antequam prodirent fontes aquarum, & antequam montes firmarentur, ante omnes colles genuit me, &c. Cum hæc igitur sapientiæ tribuantur, manifestum est, cum adversus allatum hunc locum aliquid objicitur, occurrere statim adversarios tam nomine ipso sapientiæ, quam sermonis consequentia fretos; *Pro. 8. 22. Dominus creavit me.* Tum quod additum sit: Ego sapientia habito in consilio. Ecce, inquit, sapientia, quæ semetipsam initio nominavit, deinceps progressa se ipsam significat, dicens: Dominus creavit me. Nam & ante dixit. Ego sapientia: & paulo post. Si nunciaveris vobis quæ quotidie fiunt, commemoraveris quæ à sæculo

χρησικῶς λεγόμενῃ, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ. τὰ πάντα γὰρ Θεὸς σοφία. καὶ ὅσα ἐστὶν ὑπὸ Θεῷ, σοφία ἐστὶν. ἄλλη δὲ ἰδιότης, καὶ ὑπὲρ πάντα ἔσα, ταῖς ἐν ὁμοιοῦν, ὁμῇ καταχρησικῶς ὦν σοφία, ἀλλ' ἀληθείᾳ, ὁ σὺ πατρίαι ὦν, ὁ δὴν αὐτῶν Θεὸς καὶ σοφία καὶ τὸ γεγραμμένον ἡμῖν δὲ Χριστὸς δὴν αὐτῶν Θεὸς, καὶ Θεὸς σοφία. ἐστὶ δὲ σοφία πένητ' ἐξ ἄβυσθου. καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ σοφίᾳ Θεὸς ἔκ' ἐγνώ ὁ κόσμος τὸ Θεὸν, ἡ δὲ ὁκλήσε διὰ τὴν μωρίαν Θεὸς Ἐγγεγελίε σῶσαι τοὺς πιστεύοντας. καὶ ἐμώρηνεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τὸν κόσμον ταῖς, καὶ ἐδῶκεν ὁ Θεὸς καρδίαν τῷ Σολομῶντι, ὡς τὸ χύμα τὴν θαλάσσης, καὶ ἐσοφίσατο ὑπὲρ πάντων ἑνὸς ἑνός. καὶ ἐδῶκεν ὁ Θεὸς τῷ Βεσελεὲλ σοφίαν, καὶ ἐνέπλησεν τὸν Θεὸς σοφίας * τὸ Οὐρί. καὶ πολλά ἐστὶν πρὸς σοφίας λέγειν. καὶ ποῖ' ἐστὶ τὸ πρὸς Φρονήσεως, καὶ ἡ σοφία πόθεν εὗρεται; καὶν τε ἐν αὐτῇ ἡ ἀδομένη σοφία λέγει. ἐγὼ ἡ σοφία κατεσκήνωσα βαλὴν καὶ γνώσιν, ἐννοίαν ἐγὼ ἐπεκαλεσάμην. δι' ἐμὲ βασιλεῖς βασιλεύουσι, καὶ δι' ἐμὲ μεγαλῶνες μεγαλύνονται, καὶ διωκταὶ γραφῶσι δικαιοσύνην, καὶ τύραννοι κρατῶσι γῆς. ἐγὼ τὰς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ, καὶ οἱ ἐμὲ ζητοῦντες εὐρήσονται με. πολλὰ καὶ δόξα ἐμοὶ ὑπάρχει, καὶ κτήσις πολλῶν, καὶ δικαιοσύνη, ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης περὶ πατῶν, καὶ ἀναμέσον ὁδῶν δικαιομάτων ἀνασρέφομαι, ἵνα μερίσω τοῖς ἀγαπῶσι με ὑπαρξιν, καὶ τὰς θησαυρὸς αὐτῶν ἐμπλήσω ἀγαθῶν. εἰάν ἀναγείλω ὑμῖν τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶν δεικνύσας. Κύριε ἐκτίσε με δεχὴν ὁδῶν αὐτῶν εἰς ἔργα αὐτῶν, περὶ τῶν αἰῶν ἐθεμελίωσέ με ἐν δεχῇ, περὶ τῶν γῆν ποιῆσαι, καὶ περὶ τῶν τὰς ἀβύσσους ποιῆσαι, περὶ τῶν περὶ εἰσεῖν ὡς τῶν ὑδάτων, καὶ περὶ τῶν ὅρη ἐδραστηῖνα, πρὸ δὲ πάντων βιβλίων γινόμενα, καὶ τὰ ἐξῆς. δῆλον ὅτι βιβλομένων τινῶν ἀντιλέγειν τῇ λέξει, ἀνθυποφορὰ χρωρταὶ οἱ δὲ ἐναντίας, διὰ τὸ ὄνομα τὸ σοφίας, καὶ τὸ ἀκολαθίας τῶν λόγων τῶν λέγοντ', Κύριε ἐκτίσε με. καὶ τῷ εἰπεῖν, ἐγὼ ἡ σοφία κατεσκήνωσα βαλὴν. ὅτι ἰδὲ ἡ σοφία ἀπαρχῆς ἑαυτὴν ὀνομάσασα, καὶ προβαίνουσα καθ' ἐξῆς ἑαυτὴν σημαίνε λέγουσα, Κύριε ἐκτίσε με. ἰδὲ γὰρ λέγει ἄνω, ἐγὼ ἡ σοφία. καὶ κατὰ λέγει, εἰάν ἀναγείλω ὑμῖν τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶν

Δειθμῆσαι. καὶ τί φησι, Κύριε ἔκτισέ με
δεχὴν ὁδῶν αὐτῆς;

ΕΦημὺν δὲ, ὅτι πολλάί τινες αἱ καταχρη-
στικῶς καὶ καρὸν ἐκ Θεῶν δοθεῖσαι σοφίαι, ὅτι
πάντα ὁ Θεὸς ἐν σοφίᾳ ἵπτεται. μία δὲ
ἐστὶν ἡ ὅσα σοφία τῷ Πατρὶ, καὶ ἐνυπόστα-
τος Θεὸς Λόγος. αὐτὸ γὰρ τὸ ῥῆμα ἐ πάν-
τως ἀναγκάζει με πρὸς τὸν Θεὸν λέγειν
ἐ γὰρ ἐδήλωσεν, ὅδε τις τῶν Αποστόλων ἐμνη-
μόνευσεν, ἀλλ' ἔτε τοῦ Εὐαγγελίου. εἰ ἄρα
πρὸς τὸν Θεὸν τὸτο ἐλαμβάνετο, οὐκ ἔστι
ταυτόν τὸ ῥῆμα, ἔτε πρὸς αὐθεῖαν κρίσιν
πέμψον. ὅλη γὰρ ἡ βίβλος ποροίμια εἰσὶν.
πάν δὲ τὸ παροίμιαζον, ἐ ταυτόν ἐστι τῇ
δυνάμει, ἀλλὰ ἄλλη μὲν ῥῆσι διηγείται, ἄλ-
λη δὲ διωμὴ ἀλληγορεῖται. εἰ τοίνυν τῶν
λέγει, καὶ τολμῶσι τινες ἵπτι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ
τῶτο φέρειν, μὴ ἠροῖτο ἵπτι τῇ θεότητι αὐτῆς,
τῶτο ἐ φέρεται τὸ ῥῆμα. εἰ δὲ δύναται ἐν τῇ
ἐνσάρκῳ αὐτῇ πληρῶς παρῆσθαι. ἐπὶ δὲ γὰρ
αὐτῇ ἡ σοφία ἀκοδόμησεν ἑαυτῇ τὸ οἶκον· καὶ
εἰ ἄρα διὰ τοῦ σώματος τῆ αὐτῆς ἐνανθρωπή-
σεως, δισεβῶς λεχθεῖν, ὡς ἡ ἐνσάρκῳ
αὐτῇ παρῆσθαι πρὸς τὸν Θεὸν φά-
σκει, τό· Κύριε ἔκτισέ με, τρεῖς ἐν ἀκο-
δομήσέ με ἐν γαστρὶ Μαρίας, δεχὴν ὁδῶν
αὐτῆς εἰς ἔργα αὐτῆς. ἀρχὴν γὰρ ὁδῶν τῆ κα-
θόδε Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον τὸ σῶμα ἐκ Μαρίας τὸ
ληφθεὶν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῆς τῇ δικαιοσυνῇ καὶ
σωτηρίᾳ. ἀλλὰ πάντως προσηθήσειεν ὁ
καρδίαν βεβλαμμένον, καὶ τὴν δεινὴν
ταύτην πληγὴν πεπληγμένον, πρὸς τὸν
Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἔχων τὴν ἐχθρὰν ἐν τῇ διανοίᾳ·
ὅτι φησὶ, εἶπεν, εἰ ἀναγείλω ὑμῖν τὰ καθ'
ἡμέραν γινόμενα, μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶν
[καὶ] Δειθμῆσαι. καὶ ὁρᾷς ὅτι ἐξ αἰῶν
λέγει ἡ ἐνσάρκῳ Θεὸς παρῆσθαι μὲν ἐξ ἡ-
κοντα δύο γενεάς καὶ τὸν Ματθαῖον ἡλθε-
πῶς ἐν δύναται τὰ ἐξ δεχῆς αἰῶν τῶτο
λέγει;

Καὶ ἐκ οἴδασιν οἱ τὴν πᾶσαν ὁδὸν τῆς ἀ-
ληθείας πεπληγμένοι, ὅτι αἰεὶ ἡ θεία γρα-
φή πάντα ὅσα βέλεται διδάσκειν ἀρχεται
διηγείσθαι, ἐκ αὐτῆς εἰς τὸ δεχαίρον, καὶ ὡς
εἰπεῖν εἰς τὸ κεφάλαιον ἵπταλλετο, ἀλλ' ἀπὸ
τῶν ἐγγυτάτων ἀρχεται, ἵνα τὸ πρῶτον, ἐξαί-
ρητον

Asunt, ut enumerem. Cur igitur dicit, Do-
minus creavit me initium viarum suarum? Hæresis

XXI. Sed nos antea monuimus
multa esse sapientiæ genera, quæ idem
à Deo tibuuntur, quibus hæc ap-
pellatio abusione quâdam convenit.
Quippe Deus omnia sapientiâ perticit.
Sed unica tamen ac singularis est illa Pa-
tris sapientia, ac subsistens Dei Verbum.
Neque verò illo sapientiæ vocabulo con-
stringor, ut ad Dei Filium referri putem
oportere. Non enim id aut à Salomone
significatum, aut ab Apostolo aliquo de-
claratum, aut in Evangelio est expres-
sum. Quod si de Dei Filio utcumque ac-
cipiendum videtur, non est tamen ea-
dem vocabuli vis, neque ex simplici ver-
borum sono de eo iudicandum est. Nam
cum totus ille liber ex proverbii con-
textus sit, quicquid autem per prover-
bium effertur, aliud verbis præ se ferat,
aliud sensu ipso per allegoriam significet:
si fuerit illa, quam isti putant, Salomonis
mens, & ad Dei Filium referre nonnulli
audeant: primum de divinitate ipsius
intelligere omnino nefas est. Deinde,
si forte, ad assumptam ab eo hominis
naturam convenire poterit. Quando-
quidem: *Sapientia ipsa sibi domum extru-*
xit: Quod si ita est, ab humanâ na-
turâ dictum existimari salva pietate po-
test, quæ de Divinitate suâ loquatur: Do-
minus creavit me, hoc est, ædificavit me
in utero Mariæ, initium viarum suarum,
in opera ipsius. Initium quippe viarum,
& adventus in hunc mundum Christi,
corpore ejus est ex Maria sumptum, ad ju-
stitiæ, & salutis opus adscitum, Verum
facile mente captus aliquis, & gravi illo
tanquam vulnere sauciatus, quique in Dei
Filium animi quodam odio feratur, ulte-
rius profiliendi ex eo ansam arripit,
quod sequitur: Si nunciat vero vobis quæ
quotidie fiunt, commemoratio vero quæ à sæcu-
lo sunt, ut enumerem. Vides, inquit,
quod dixit; à sæculo. Atqui illa carnis as-
sumptio non nisi post duas, & sexaginta
generationes Matthæo teste contigit. Qui
possunt igitur quæ ab initio, atque ab
æterno fuerunt, ab illo commemo-
rari?

XXII. Verum cæci homines, ac to-
tâ viâ veritatis aberrantes hanc esse scri-
pturæ consuetudinem ignorant, ut quæ-
cumque docere velit, non ab antiquissi-
mis temporibus repetat, aut ab ipso capi-
te, ut ita dicam, arcessat; sed ab iis, quæ
proxima sunt, ut quod antea extiterit po-

πρεσβυτέρους αὐτὸν λέγουσιν εἶναι ψιλὸν ἄνθρωπον, καὶ οὐκ ἔχει Νασωραῖος, καὶ ἄλλας πολλὰς αἱρέσεις, ὡς κατόπιν ἐλθόντων, τέταρτος γὰρ ἔστι δι-
 αγγελίζεται, ἄρχεται ἀνακαλεῖσθαι, ὡς εἰπεῖν, οὐκ ἔστι πλανηθέντας, καὶ ἡχολημένους πρὸς τὸ
 κάτω Χρυσῶ παρυσίαν, καὶ λέγειν αὐτοῖς, ὡς κατόπιν βαίνων, καὶ ὁρῶν τινὰς εἰς τρα-
 χείας ὁδὸς κεκλικότας, καὶ ἀφέντας τὴν δι-
 θύαν καὶ ἀληθινὴν, ὡς εἰπεῖν ποῖ φέρεσθε; ποῖ
 βαδίσετε; οἱ τὴν τραχεῖαν ὁδὸν καὶ σκανδαλώ-
 δη, καὶ εἰς χάσμα φέρουσιν βαδίζοντες, ἀνακάμψατε. ἔκ ἐστιν ἔτι, ἔκ ἐστιν διὰ
 Μαρίας μόνον ὁ Θεὸς λόγος, ὁ ἐκ Πατρὸς B
 ἄνωθεν γεγεννημένος, ἔκ ἐστιν διὰ τὸ χρο-
 νῶν Ἰωσήφ τῶ ταύτης * ὁρμασῶ, ἔκ ἐστιν ἀ-
 πό τῶ χρόνων Σαλαθιήλ, καὶ Ζοροβάβελ, καὶ
 Δαβὶδ, καὶ Αβραάμ, καὶ Ἰακώβ, καὶ Νῶε, καὶ
 Αδάμ. ἀλλὰ ἐν δευτέρῳ ἦν ὁ Λόγος, καὶ
 ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸ Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ
 Λόγος. τὸ δὲ ἦν, καὶ ἦν, καὶ ἦν, ἔχ' ὑποδέχεται
 * τῶ μὴ εἶναι ποτέ. καὶ ὁρᾷς πῶς εὐθύς τὰ
 ἐγγυτάτω πρῶτον σημαίνει. ὡς Ματθαῖος
 μὲν τὴν ὁδὸν ἐδήξε διὰ τὴν γενεαλογίας, καὶ ἔδωκε
 αὐτὸς ἡκρίβωσεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἄνωθεν ἔφερε
 καὶ τοὶ γε τὴν γενεαλογίαν. πῶς τε ὁ Μάρ- C
 κος πρὸς τὸ ἐν τῷ κόσμῳ πεπραγματο-
 μένων, καὶ Φωνῆς βοῶσης ἐν τῇ ἐρήμῳ, πρὸς
 τὸ Κυρεῖς τῶ διὰ Προφητῶν πεπερασμένον
 νῦν, καὶ νόμον. πῶς τε ὁ Λουκᾶς διὰ τῶ
 κάτω Ἰησοῦ τὰ ἄνω ἀνέγνω, ἐσύσερον ἐλθόντων;
 τέταρτος ὁ Ἰωάννης τὴν κορωνίδα καὶ τὸ ἀκρα-
 φνὲς τὸ ἄνω τάξεως, καὶ αἰεὶ ἔστιν Θεότης,
 τὸ ὑπερον ἐδήλωσεν. ὡς καὶ ὁ Σολομὼν πα-
 ροιμικῶς λέγων τὴν δευτέραν τὴν ὁδὸν, ἐγγὺς καὶ
 εὐσεβῶς θελήσας ἐν ἡμέραις λέγειν πρὸς τὸ ἐν σάρ-
 κιν οἰκονομίας, ὡς αὐτῆς Φασκίσης πρὸς τῆς
 Χρυσῶς Θεότητος, ὅτι αὐτὴ ἡ Θεότης ἐκτίσθη
 τὸ οἶκον, ὅτι αὐτὴ ἡ Θεότης τὴν σάρκα καὶ τὴν
 ἐνανθρώπησιν ἐργάσατο, δευτέραν ὁδὸν αὐτῆς
 εἰς ἔργα αὐτῆς τῆς τῶ ἀνθρώπων σωτηρίας
 καὶ ἀγαθότητος. εἶτα εὐθύς μετέπειτα,
 ἔτι περὶ σκοπόντων τῶ πραγμάτων λέγειν ἐθε-
 μελιώσέ με ἐν δευτέρῳ. ἀρα γὰρ ὁ Υἱὸς τῶ
 Θεοῦ καὶ τὴν Θεότητα κτισθεὶς ὑπερον ἐθε-
 μελιώθη; λεγέτωσαν ἡμῖν οἱ μηχανικοὶ, οἱ
 τῶ ἄνω κατεπλευταί, ποῖα τέχνη ἐκτίσθη ἡ

utriusque sexus copulatione merum ho- Ariani.
 minem natum illum asserere; idemque Hæresis
 & Nazareos, & nonnullas alias hæreses x i x.
 sentire: tanquam postremus omnium
 (quartus enim hic Evangelium scribere
 aggressus est) aberrantes illos, & in hu-
 manam Christi generationem plusquam
 par esset intentos revocare instituit: per-
 indeque ac si nonnullos per devia ac sale-
 brosa divagari, verâ ac rectâ viâ derelictâ,
 ponē ambulans cerneret, ea quodammo-
 do est allocutus. Quo tendis? quove iter
 habetis? Vos qui asperum ac lubricum iter
 tenetis, quod in voraginem & præcipiti-
 um desinit, pedem reflectite. Non ita
 ut putatis sese res habet: Neque ex sola
 Maria Dei Verbum editum est, quod ab
 æterno Pater genuit: neque ab Josephi
 virginis sponso, aut Salathiel, Zoroba-
 bei, David, Abraam, Jacob, Noë, & A-
 dam temporibus duntaxat exiit: sed, *In*
principio erat Verbum, & Verbum erat a- Jo. i.
pud Deum, & Deus erat Verbum. Atque
 hæc particula *erat* repetita non pati-
 tur, ut illum quandoque non fuisse suspi-
 cemur. Animadvertitis igitur quæ pro-
 xima sunt priore loco fuisse significata.
 Sic Matthæus contexenda Christi genea-
 logia viam quodammodo monstravit: ne-
 que accuratè tamen ista tractavit, cum
 genealogiam illam ab superioribus de-
 duceret. Deinde Marcus ea quæ in hoc
 mundo gesta sunt aperuit, ac de voce illa
 in deserto clamante, deque Domino, qui
 à Prophetis ac lege antea nuntiatus fue-
 rat, scripsit. Secundum quem Lucas ab in-
 ferioribus ad superiora conscendit. Quar-
 tus denique Joannes velut coronidem
 imponens sublimioris in Christo condi-
 tionis ac naturæ, & sempiternæ divinita-
 tis interpret exiit. Quo sensu videri po-
 test Salomon in proverbiiis *viarum* appel-
 lassè *principium*: si quidem nonnullis hæc
 ipsa verba religiosè libeat ad humanam
 Christi naturam transferre, quasi de ejus-
 dem divinitate ista pronuntiet: Nimirum
 divinitatem ipsam domum extruxisse.
 Quippe carnem & susceptam hominis
 naturam divinitas fabricavit; tanquam
viarum suarum initium, & ad opera sua;
 hoc est quæ ad hominum salutem boni-
 tatemque pertinent. Deinde verò in
 progressu ipso rerum, *Fundavit me* (inquit)
initio. Utrumnam igitur Dei Filius,
 quod ad divinitatem attinet, postea fun-
 datus est? Dicant hoc nobis architecti

De hac
 voce ὁρ-
 μασῶ vi-
 detur
 caudari.

Jo. i.

Evangelii-
 harum im-
 plicitum.

Prov. i. 22.
 Explicetur
 Salomon.

isti ac cœlestium rerum inspectores, quanam hæc condita sit, quove instrumento fundata.

Ariani. sapientia. Quamobrem si quid nobis de
Hæresis. ea re cogitare licet, tam alta blasphemiar
L X I X. vorago fugienda, nec tentanda unigeniti
Filii Divinitas, quæ cum Patre semper
est, ab eoque processit. Verbum enim
cum Patre semper extitit, semper sapien-
tia, semper Deus ex Deo Dominus: sem-
per vera, nec adulterina lux: semper is,
qui ab ipso naturam, & essentiam habet,
quique veritas est & vita.

XXIV. Quid autem pluribus ea de
re disputare necesse est? Pergit Salomon:
Et, *fundavit me*, inquit, *initio*. Ubi piè il-
lud animadvertere possumus, humanam
his verbis animam declarari. Nam hæc
ipsa, *Dominus creavit me*; si ad eum sen-
sum referre placeat, ab humanitate usur-
pari putanda sunt. Quod autem fundaf-
se dicit, animam potissimum spectat; cu-
jus ratione fundatus dicitur. Jam quod
additum est: *Ante omnes colles genuit me*,
sic accipiendum est, ut cœlestem illam
generationem demonstret. Atque hæc
ita dicimus, non ut eo modo se habere
penitus definiamus, sed ut piè nihilomi-
nus de Christi Domini nostri incarnatio-
ne sentiamus; siquidem ejusmodi esse de-
beat loci hujus sententia. Quamquam
nemo cogere nos potest, ut de Christo
dictum illud existimemus. Verumta-
men ut ad Christum spectare demus, suum
habere potest sensum; qui non vaticinan-
do confictus, sed ex animi pietate profe-
ctus est, ne quem in Deum cadere defe-
ctum arbitremur, aut Filii divinitatem
essentia Patris inferiorem esse sibi quis-
quam persvadeat. Nam & nonnulli Or-
thodoxorum patrum locum illum Salo-
monis de incarnatione Christi interpre-
tati sunt: *Dominus possedit me*, & *funda-
vit me*. Estque hic demum sensus pieta-
ti consentaneus: cum ita, ut dixi, magni
quidam Patres intellexerint. Quibus si
quis hac in parte assentiri minimè velit,
cogi nullo modo potest. Quod au-

Divinitas
Christi im-
passibilitatis.

tem ad alienos à fide, & Hæreticos atti-
net, nullum omnino damnum hinc me-
tuere debemus. Neque enim ad ul-
lam Divinitatis imminutionem perti-
nere istud potest, quæ libera est, &
cum Patre semper extitit. Porro passus
est quidem Christus quodcumque de-
mum passus est: sed non ejus natura
mutata est, atque ejusdem divinitas in
sua illa passionis experte conditione persi-
stitit. Quare cum de propria voluntate pro
hominum salute pati constituisset, quod
divinitas perpeti nihil posset, quæ per seipsam experta passionis est, corpus postum, quod pati

Asοφία, ποίῳ ἐργαλίῳ ἐθεμελιώθη. ἀλλὰ εἰ
ὅλως διανοεῖσθαι χρὴ, * Φεύγει μὲν ὑπὸ τοσού- C. φα-
τα βυθῶ τῇ βλασφημίας, καὶ μὴ προσφαύειν κινδύ-
τῇ θεότητι ὅτι μονογενὲς, τῇ αἰεὶ σὺν Πατρὶ
ὑπαρχοῦσα καὶ γεγεννημένη ἐξ αὐτῶν. αἰεὶ γάρ
ἡ ὁ Λόγος σὺν Πατρὶ, αἰεὶ ἡ σοφία, αἰεὶ ὁ Θεός
ἐκ Θεῶν Κύριος. αἰεὶ φῶς ἀληθινόν, καὶ ἐν νόθον,
αἰεὶ τὸ ὄν ἐξ αὐτῶν ἔχων, καὶ ἀλήθεια ὧν, καὶ
ζωὴ ὑπάρχων.

Καὶ τί μοι τὰ πολλὰ λέγειν περὶ τούτων;
εἰτά φησι, ἐθεμελιώσέ με ἐν δόξῃ. ἄρα ἐστὶν
ἰδεῖν ὁμοσεβῆς, ὅτι τῇ ψυχῇ τὴν ἀνθρωπείαν ἐν-
B ταῦτα σημαίνει. τὸ μὲν γὰρ, Κύριος ἐκτισέ
με, ἡ ἐνανθρώπησις λέγει ἢ ἐνσαρκίῳ, εἰάν γε
καὶ ἔτω νοοῖτο. τὸ δὲ ἐθεμελιώσεν, ὡς ἐν τῇ
ψυχῇ ἐθεμελιώθη. τὸ δὲ περὶ πάντων βε-
νῶν γεννᾷ με, ἵνα δείξῃ τὴν γέννησιν ἀνωθεν. καὶ
ταῦτα εἰπομεν, ἔχοντες πάντως ὁμοσεβεῖς,
εὐσεβεῶς δὲ μάλλον εἰς τὴν ἐνσαρκίαν παρσι-
αν διανοηθέντες. εἰ καὶ χρὴ ἔτω λέγειν, ὁμοσε-
βεῖς ἡμᾶς ἀναγκάσθη πάντως περὶ τῆς Χρυσῆς
λέγειν τὸ ῥῆμα τούτο. εἰ δὲ περὶ τῆς Χρυσῆς ῥηθῇ-
σεται, ἔχον καὶ τὴν αὐτῶν δύναμιν, ἔκ τῃ μαν-
τείαν λεγομένην, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐσεβεῖς τῶ λο-
C γισμῷ, τῇ μὴ λογίζεσθαι εἰς Θεὸν τι ἐλαττώμα-
τος, ὡς ἐβεβηκῆαι νομίζον αὐτὸν θεότητα, ὡς
τὴν τῷ Πατρὶ ἔχειν ἰστίαν. καὶ γὰρ τινες τῶ
πατέρων ἡμῶν καὶ ὀρθοδόξων ἀπέδωκαν τούτο
εἰς τὴν ἐνσαρκίαν παρσιαν διανοηθέντες. εἰ
καὶ χρὴ ἔτω λέγειν τὸ περὶ τῆς Κυρίου ἐκτι-
σέ με, καὶ ἐθεμελιώσέ με. καὶ ἔτος ἐστὶν ὁ
* σεβῆς λογισμὸς, μεγάλοι πατέρες τῶν Cor. α-
ὑφηγήσαντο. καὶ εἰ μή τις βεβηκῇ τὴν ὀρθοδό-
ξων καταδέξασθαι, καὶ ἀναγκασθῇ. περὶ
δὲ τῶν ξένων τῶ πείσεως καὶ ἰλλοτριῶν εἰς ἡ-
δὲν ἐστὶν ἡ βλάβη. ἔτε γὰρ τούτο ἡμῖν ἐνσημῶν
D εἰς τι ἐλαττώματός, τῇ θεότητι ἐλευθέρας
ἔσης, καὶ αἰεὶ ἔσης σὺν τῷ Πατρὶ. καὶ ὁ, τι
μὲν πέπονθεν ὁ Χρυσός, πέπονθεν, ἀλλ' ἔκ
ἐτραπή τὴν φύσιν, ἔμεινε δὲ ἐν τῇ αὐτῇ ἀ-
παθείᾳ ἢ αὐτῇ θεότητι. διὸ θελήσας παθεῖν,
ἰδίᾳ εὐδοκίᾳ ὑπὲρ τῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐ-
πειδὴ ἐκ ἐδύνατο ἢ θεότης παθεῖν, καθ' ἐ-
αυτὴν ἀπαθείας ἔσα, ἔλαβε τὸ ἡμέτερον πα-

Cor. α-
σεβῆς.
ποικί-
μοιχοί.

θητὸν σῶμα, σοφία ὦν, ἵνα ἐν αὐτῷ συνδυ-
δοκῇ τὸ παθεῖν, καὶ ἀναδέξῃται τὰ ἡμέ-
τερα πάθη, ἐν σαρκὶ συνδύσης τὴν θεότην. Θ.
καὶ ᾧ ἡ θεότης ἐπάχθῃ. πῶς γὰρ ὁ λέγων,
ἐγὼ εἰμι ζωὴ, δύνασθαι διωθήσεται; ἀλλὰ
ἀπαθὴς διαμένει ὁ Θεός. συμπαθὲς δὲ τῇ
σαρκὶ, ἵνα τὸ πάθος εἰς τὴν θεότητα λογι-
σθῇ, παχέσθης τὴν θεότητα, εἰς τὸ εἶναι ἡμῶν
ἐν Θεῷ τὴν σωτηρίαν. ἐν σαρκὶ δὲ τὸ πάθος,
ἵνα μὴ παθητὸν Θεὸν ἔχομεν, ἀλλὰ ἀπαθὴ,
ἐλλογόντα εἰς ἑαυτὸν τὸ πάθος, καὶ παραιρε-
σιν, καὶ ἐκκατὰ ἀνάγκην.

Οὕτως δὲ καὶ ἑτοιμὰς λέξεις τὰς Εβραϊ-
κάς ἔτε ψηλαφῆσαντες, ἔτε γινόντες, ἔτε
πῶς ἔχθῃ ἡ τῶν δυνάμεων, πρὸς ἄλλως καὶ
πρὸς ἑαυτῶς ἀνέκυψαν δὲνοὶ ἐχθροὶ, ζητῶντες,
πρόφασι, πῶς ἐπὶ πίσιν λωβήσασιν. μᾶλλον ὅ
ἑαυτὰς. ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. καὶ ἐπειδὴ εὗρον,
ὅτι ὁ Κύριος ἐκτίσέ με, ῥίψον δύνως ὡς περ
φανταζόμενοι ὁντοπολῆσι, ἰὰ μηδὲν χρέσιμα
ἔπαινε γινώσκοντες τῷ βίῳ, καὶ ταραξάντες τὴν
οἰκονομίαν. τὸ δὲ Εβραϊκὸν ἔχῃ ἔτις ἔχθῃ ὅθεν
Ἀκύλας λέγει, Κύριος ἐκτίσάτο με. αἰεὶ δὲ C
οἱ Ἰουδαῖοι πάντας λέγουσιν, ἐκτίσά με
ἰόν. ἀλλ' ἔτε Ἀκύλας τὴν δύναμιν ἡρμήνευ-
σε. καὶ γὰρ τὸ ἐκτίσά με ἰόν, ὡς πρόσφατον
ἐστίν. ἐν Θεῷ ὅθεν ἐνὶ πρόσφατον. καὶ τε
ὁμολογῇ τις * ὁ γε γινώσκται ὁ Υἱὸς ἐκ τῆ Πα-
τρὸς, καὶ οὐκ ἐκτίσται. γε γινώσκται δὲ ἀχρόνως καὶ
ἀνάρχως. ἔτε γὰρ ἐνὶ χρόνῳ ἀναμέσσει Υἱὸς
καὶ Πατὴρ, ἵνα μὴ χρόνῳ ἡς ὑπὲρ πλείω γινώ-
σκται τῷ Υἱῷ. γὰρ δι' αὐτὰ τὰ πάντα, ἄρα καὶ
οἱ χρόνοι. χρόνος δὲ ὑπάρχοντος τῷ πα-
τρί, πῶς ἔσαι τὸτο; ἀλλὰ εἰ ἄρα
ζητηθήσεται ἄλλῳ ὅς, δι' ἃ πρὸ τῆς ὕψος γέ-
γονε χρόνος. καὶ πολλὰ ἐστίν, ἀ εἰς ἀπειρον
δυναμίαν ἄρα τὰ τῷ πατριεργαζομένων, καὶ μη-
δὲν ἀγαθὸν ἐργαζομένων ἀνθρώπων φρο-
νήματα. ἐν δὲ τῷ Εβραϊκῷ λέγει, Ἀδωναϊ,
ὁ λέγεται Κύριος, κανανί, δύναται λέγεσθαι,
καὶ ἐνόσσευσέ με, καὶ ἐκτίσάτο με. τὸ δὲ ἀκρι-
βέστατον λέγει, ἐνόσσευσέ με. ποῖος ὁ νοσός

videlicet potest, induit divina illa sapien-
tia: ut in ipso sponte sua pateretur, ac Hære-
sis nostras in sese susciperet. Etenim
divinitas ipsa extra omnem est patiendi
conditionem. Quomodo enim mor-
tem is obire posset, qui dicit; *Ego sum*
vita? Itaque cum passionis expertus per-
severet Deus, cum carne tamen patitur,
adeo ut divinitati passio illa tribuatur,
cum nihil tamen per sese illa patiatur.
Ut nimirum salus nobis per Deum com-
paretur, caro autem ipsa duntaxat affici-
atur: ut ne passionibus obnoxium, sed
ab iis potius immunem Deum habea-
mus: qui sponte sua nec ulla necessitate
coactus, eandem illam affectionem im-
putari sibi velit.

XXV. At isti cum Hebraicas voces ne
attigerint quidem, aut ulla earum cogni-
tione perfusi sint, neque quid sibi velint
intelligent, temerè ac petulanter vehе-
mentes hostes insurgunt, occasionem un-
diqve captantes, quæ fidem nostram, vel
seipsos potius (nihil enim adversus veri-
tatem possunt) quacunqve ratione labe-
facerent. Unde cum ita scriptum repe-
rissent: *Dominus creavit me*, insubidè, ac
sine ullo iudicio, velut per somnium, vi-
sifanscio quæ sibi finxerunt, atqve inania
quædam introduxerunt, quibus terrarum
orbem magnopere perturbarunt. Cate-
rum Hebraicè longè aliter legitur: ideo-
qve sic Aquila interpretatur. *Dominus pos-
sedit me*. Solent enim qui liberos suscipiunt
vulgo dicere: possedi filium. Quamquam
ne Aquila quidem vim satis expressit. Nam
illud, *possedi filium*, recens aliquid ac no-
vum significat: cuiusmodi in Deo nihil
est. Ac si quis nihilominus illud concesserit,
genitus tamen à Patre Filius non crea-
tus existimandus est. Atque ita quidem
genitus, ut sine tempore aut initio sit geni-
tus. Neque enim Filium inter & Patrem
tempus ullum interceptum est, ne quæ
temporis pars Filii originem antecessisse
dicatur. Nam si per ipsum facta sunt omnia, Joan. 3.
etiam tempora ipsa facta sint oportet.
Quod si tempus aliquod ante omnia exi-
stisse dicatur, quonam modo illud existeret?
Quærendus nimirum alter nobis Filius, à
quo tempus ante Filium productum sit.
Sexcenta sunt alia, quibus cu-
riosorum hominum, neque boni quid-
quam afferentium ingenia inextricabi-
libus difficultatum laqueis implican-

Hebraica
cum vocum
vis expre-
ditur.

Vitium
subest
huic lo-
co.

tur. Jam verò Hebraice ita legitur; *Adonai*, hoc est *Dominus*, *canani*, hoc est, *velut*
pullum edidit me, vel *possedit me*. Multo autem commodius est, ut priore modo reddatur, *tanquam*

Ariani. *pullum edidit me.* Ecquis verò pullus ex
Hareliis eius natura non proficiscitur, à quo ge-
L x i x. nitus est? Est illa quidem formandorum
corporum ratio, ut ex utriusque conjun-
ctione sexus foetus omnes existant, id-
que ipsum tam in homine, quam in pec-
cudibus, volucris, ac ceteris animan-
tibus videmus. Quamobrem unigeni-
tus DEI Filius, idemque perfecta Patris
sapientia cum ita perficere omnia veller,
ut ad homines moderandos, ac corrigen-
dos valerent, ne quis de ipso falsa qua-
dam suspicaretur, & à veritate excideret,
naturam hominis suscipiens, atque, ut na-
tura fert, de muliere genitus, totoque
parturitionis tempore in Virginis utero
residens, nequaquam est ex virili semine
genitus, ne qua vel in hac corporea ge-
neratione sexuum copula esset ac con-
junctio. Verum sola ex matre carnem
accepit, perfectamque in sese hominis na-
turam, neque mancā, aut defectā, sed
veram ac consummatam expressit. Nam
tametsi minimè ex viri satū prodierit, ni-
hil ei tamen ad integritatem defuit; ad-
eoque suis omnibus partibus absolutus
exitit, carne, nervis, venis, ac reliquis e-
jusmodi, anima præterea quam non spe-
cie tenuis, sed re ipsa suscepit: similiter &
mentem, aliaque omnia, quibus hominis
natura constat, præter peccatum: pro eo
Hebr. 4. 15. ac scriptum est: *Tentatus per omnia abs-
que peccato.* Ut cum sola ex matre per-
fectè, & absque illo defectu secun-
dum carnem hic genitus sit: hoc ipsum
his ostendat, qui veritatem intueri, nec
excacata mente esse voluerint: cum
in cælo perfectè sine ullo tempore, aut
initio ex Patre, tum in terra sine labe ul-
la & macula, solā se esse de matre ge-
nitum.

Deus quo-
modo gi-
gnat.

XXVI. Atque ut voces illas inter-
pretemur; *Adonai cannani*, hoc est, *Do-
minus edificavit me*; quicquid alterum
gignit, simile utique sibi gignit. Ergo &
hominem homo generat, & Deus Deum.
Ille carne, hic spiritu generat. Qua-
lis porro est generans homo, talis est &
genitus. Homo qui generat cum affecti-
onibus sit obnoxius, perinde & filium gi-
gnit: Deus autem omni affectione carens,
sine eadem & genitum à se Filium produ-
xit; & quidem verè non specie sola, ex
semetipso, non extra se genuit; spiritus
utique, sine ulla, uti dixi, affectione, ac
sine eadem spiritum generans, Deus af-
fectionis expers verum Deum sine affe-

σκη δὲ τὸ φύσεως ἔ γεγεννηκότῃ γυνᾶται
καὶ ὧδε μὴ ἐν τοῖς σωματικοῖς πλάσις διὰ
συνδυασμῷ ἄρρενός τε καὶ θηλείας τὰ νοσ-
σεύομνα γίνεται δὲ τὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνης,
καὶ πετεινῶν, καὶ τῶν ἄλλων. διότι ὁ μονογενὴς
τὰ πάντα σοφία ἂν τῷ Πατρὶ, καὶ βεβλό-
μῃ ἵπτι διορθώσῃ τὰ πάντα ἐργάσασθαι,
ἵνα μή τις εἰς αὐτὸν λογίσσῃται ἂ μὴ εἶναι, καὶ
ἐκπέσῃ τῇ ἀληθείας, ἐνδημήσας τῷ τῷ ἀνθρώ-
πων γένει, καὶ φύσιν δὲ τὸ γυναικὸς γυνήθεις,
καὶ ἐν μήτρᾳ περθεύειν ἀνακλιθεὶς τῷ τῷ κυο-
φορίῳ χρόνῳ, σκη δὲ τὸ σπέρματῃ ἀνδρὸς
B σινεληφθῇ, ἵνα μὴ συνδυασμὸς καὶ ὡσα-
πλοκή, [καὶ] ἐν τῇ ἐνσάρκῳ γυνήσῃ
γῆται, ἀλλ' ἐκ μητρὸς μονοειδῶς ἔλαβε τὴν
σάρκα, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐπλήρωσε τελείαν τὴν
ἑαυτῷ ἐνανθρώπησιν, σκη ἐλλειπὴ ἔσαν, ἀλ-
λὰ ἀληθινῇ. * καὶ ὅτι σκη δὲ τὸ σπέρματῃ Cor. καὶ
ἀνδρὸς ἔκ ἦν, εἶχε τι ἐλλειπές. πάντα γὰρ τε-
λεῖως ἔχε τὰ πάντα ἔχων, σάρκα, καὶ νεῦ-
αι. σκη.
ρα, καὶ φλέδας, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα ἐστὶ.
ψυχὴν δὲ ἀληθινῶς, καὶ ἐδοκίμασεν, νυνὶ δὲ
καὶ τὰ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, χωρὶς
ἀμαρτίας, ὡς γέγραπται· πεπειραμῇ
C καὶ πάντα ὡς ἀνθρώπων, χωρὶς ἀμαρτίας,
ἵνα ἐν τῷ μονοειδῶς ἐνταῦθα δὲ τὸ μήτρῳ καὶ σάρ-
κα γεγενῆσθαι, τελείως, καὶ ἐκ ἐλλειπῶς, δείξῃ
τοῖς βεβλομένοις ὁρᾶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ τυ-
φλώπειν τῷ ἰδιονεῖν· ὅτι καὶ ἂν ἐκ Πατρὸς
τελείως γεγενῆσθαι, ἀχρόνως καὶ ἀνάρχως, καὶ
κάτω ἐκ μητρὸς μόνης γεγενῆσθαι ἀχρόνως
καὶ ἀμολύτως.

ἵνα δὲ καὶ ἐρμηνεύσωμεν τὴν τῷ Ἀδω-
ναὶ καννανὶ λέξιν, ὅπερ ἐστὶ Κύριος ἐνόουσε
D με. πᾶν γὰρ τὸ γυνῶν, ὁμοίον ἡ γυνήσῃ. ἄν-
θρωπος ἄνθρωπον γυνᾶ, καὶ Θεὸς Θεόν, καὶ
ὁ μὴ ἄνθρωπος γυνᾶ κατὰ σάρκα, Θεὸς
δὲ καὶ πνεῦμα. καὶ οἱ ὁ γυνῶν ἄνθρωπος,
τοιαῦτα καὶ ὁ ὡς αὐτῷ γεννώμενος. εἰσω πα-
θῶν περὶ ἐχόμενος ὁ γεννήσας ἄνθρωπον τῷ
ἰδίῳ υἱόν· καὶ ὁ ἀπαθὴς Θεός, τὸν ὑπὲρ αὐτῶν
γεγεννημένον υἱὸν ἀπαθῶς ἐγέννησεν ἀλη-
θινῶς, καὶ ἐδοκίμασεν δὲ τὸν ἑαυτῷ, καὶ ἐκ
ἑξωθεν ἑαυτῷ, Πνεῦμα ὡς ἀπαθὴς, καὶ γεν-
νῶν Πνεῦμα ἀπαθῶς, Θεὸς ὡς ἀπαθὴς,
Θεὸν ἀληθινὸν γεννήσας ἀπαθῶς. εἰ γὰρ
αὐτὸς

αὐτὸς ἐκτίσεν τὰ πάντα, καὶ ὁμολογεῖς ὡς Ἀρειεῖ, ὅτι κέντικεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, αὐτὸς καὶ τὸν Υἱὸν ἐγέννησεν. εἰ δὲ λέγεις, ἐάν ἐγέννησεν, ἔπαθεν γυνήσας, καὶ ἡμεῖς πρὸς σε ἐρεῖμν, ὅτι εἰ γυνῶν ἔπαθε, κένμηκε κτίσας, ἀλλὰ ἅμα πάντα ἂ βέλεται, πάντα ἔχει ἐν ἑαυτῷ ἐν τελειότητι, καὶ ὅτε ἐν τῷ κτί-
 ζειν * εἰς τὸν υἱὸν πατρὸς ἐνσκήψει, ὅτε πα-
 θει συνέχεσθαι τὸ θεῖον διὰ τὴν ἀχραντον τῆς
 Υἱὸς γυνήσιν νοηθήσεται. ἀτρεπὶς γὰρ ὁ Πα-
 τὴρ, ἀτρεπὶς ὁ Υἱός, ἀτρεπὶς τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, μία οὐσία, μία θεότης. ἀλλὰ πάν-
 τως ἐρεῖς μοι, θέλων ἐγέννησεν, ἢ μὴ θέλων. Β
 καὶ ἐκείμι καὶ σὲ ὡς φιλονεικεῖ, ἵνα ἐν τῷ τοιῶ-
 τον εἰς Θεὸν διανοηθῶ. εἰ μὲν γὰρ μὴ βεβλό-
 μεν ἐγέννησεν, ἄκων ἐγέννησε. καὶ εἰ βεβλό-
 μεν ἐγέννησεν, ἄρα καὶ τὸ βεβλήμα πρὸ
 τῆς Υἱὸς, καὶ ἔσαι καὶν ῥοπή χρόνος μεταξὺ Υἱὸς
 διὰ τῆς βεβλήματος. ἐν Θεῷ δὲ ὁ χρόνος εἰς
 βεβλήν, ὁ βεβλήσις εἰς διανόησιν. ὅτε ἐν θέ-
 λων ἐγέννησεν, ὅτε μὴ θέλων, ἀλλὰ ἐν τῇ ὑπὲρ
 βεβλήν φύσει. φύσις γὰρ αὐτῷ ἐστὶ θεότης,
 ὅτε βεβλῆς ὑπιδεομένη, ὅτε ἄνευ βεβλῆς τι
 πράττῃσα, ἀλλ' ἅμα ἐξ αὐτῆς τὰ πάντα ἔχ-
 σα, καὶ ὁδὲν λείπῃσα τῶν ὄντων.

Ἐτι δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς Ἀρειὸς θηράται λέ-
 ξεις, περὶ νουῶν αἰεὶ τὰ πάντα, καὶ ὡς ἐργα-
 ζόμεν ἐαυτῷ τὰ μοχθηρὰ, ὅς ὡς ἔχει τὸ
 θεῖον γράμμα, ἀλλ' ὡς αὐτὸς νοσῶν ὡς
 τὰς ζητήσεις, καὶ λογομαχίας εἰς ὁδὲν χρή-
 σιμον, ἀλλ' ὑπὸ καταστροφῇ ἐαυτοῦ, καὶ τῶν ὑπ'
 αὐτῷ πεπλανημένων, ὑπὸ λαμβάνεται τῆς ῥη-
 τῆς, ὅς ὁ Κύριος διλογῶν ὅς μαθητὰς ἐφ'
 Πάτερ δὸς αὐτοῖς ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς. αὕτη
 δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μό-
 νον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέσειλας Ἰησοῦν Χρι-
 στὸν ἀλλ' ἤδη μοι πεπραγμένα τεταῖα τῶν
 πάντων, ἐν τῷ μεγάλῳ περὶ πίσεως λόγῳ, ὡς
 πάλιν καὶ τὴν ἡμῶν μετριότητα, καὶ ἀδένειαν
 ἀναγκαζέμεντες ὑπὸ τῆς τῶν ἀδελφῶν πρε-
 τρεπτικῆς ὡς ἀκλήσεως, γεγράφαμεν περὶ
 πίσεως, ὡς λόγῳ ἐπεθέμεθα ὄνομα Ἀγκυρωθῶν.
 καὶ γὰρ καθάπερ ὁ ἡμέτερος ἐξίχυσεν πλάχους νεῖς
 διὰ τῆς Θεῆς βοήθειας, ἐκ πάσης γραφῆς συνα-
 γοντες τὰ ἀληθινὰ τῆς τῆς Θεῆς διδασκαλίας,

to nomen indidimus : propterea quod quantum pro ingenii nostri inopia adjuvante Deo, confe-
 qui potuimus, ex universa scriptura vera ac germana divinæ doctrinæ dogmata colligentes

ctione produciens. Etenim ille ipse, qui Ariani.
 creavit omnia : id quod ne tu quidem Hæreticis
 inficiari audes, ὁ Αἰριεῖ, idem, inquam, Fi-
 lium genuit. Quare si istud objicias : si
 genuit, passionem aliquam gignendo ex-
 pertus est ; tibi hoc vicissim opponemus ;
 si generando aliquid passus est, etiam in
 creando laboravit. Res ipsa porro sic se
 habet, ut quæcunque voluerit, in seipso
 perfectè contineat : ac neque in rebus pro-
 creandis affectionem ullam suscipiat, ne-
 que propter integram, ac purissimam Filii
 generationem pati quicquam divinum nu-
 men, afficique suspicemur. Si quidem
 immutabilis est Pater, immutabilis Filius,
 immutabilis Spiritus sanctus, una essentia,
 una divinitas. Atenim dices vel volun-
 tate, vel præter voluntatem genuit. Ego
 verò nequaquam ero tui similis, homo
 contentiosissime, ut de Deo quicquam e-
 jusmodi cogitem. Nam si præter vo-
 luntatem genuit, invitus genuit : si vo-
 luntate genuit, hæc ipsa voluntas Filium
 antecessit. Unde vel minimum saltem
 momentum propter illud voluntatis de-
 cretum ante Filium intercipi poterit. At
 in Deo neque tempus ad capiendum con-
 silium, neque voluntas ad cogitationem
 requiritur. Quocirca neque volens ne-
 que vero nolens genuit : sed in natura,
 quæ consilio omni superior est. Hæc
 enim est natura divinitatis, ut neque con-
 silio egeat, nec absque consilio quicquam
 molitur, sed ex seipsa simul habeat omnia,
 nec ulla re deficiatur.

XXVII. Jam verò idem ille Arius,
 qui in captandis vocibus ita totus est, om-
 nia ut diligenter obeat, ac perlustrat,
 atque improba quædam undequaque ve-
 stigat, non ut divinis literis consentanea
 sint, sed pro eo atque ipsum animi morbus
 impulerit, quo ad inanes quæstiones, &
 verborum contentiones rapitur, quæ nul-
 li alteri usui sint, quam ut tam ipsum, quam
 sectatores suos in perniciem conjiciant. Eo-
 dem igitur instituto illam Domini senten-
 tiam arripit, quæ cum discipulis suis benè
 precaretur, usus esse legitur : *Pater da illis*
vitam habere in seculis æternis. Hæc est autem
vitæ æternæ, ut cognoscant te solum verum Deum.
Deum, & quem misisti Jesum Christum. Ve-
rum de his omnibus jam ante disputavi-
mus in magno illo de fide libro, quem pro
ingenii nostri mediocritate atque imbecil-
litate fratrum nostrum precibus & hortati-
onibus adducti perscripsimus ; cui Ancora-

Ariani.
 Hæreticis
 lxiix.

Utrum vo-
 luntate sit
 genitus fi-
 lius.

Ariano-
 rum obje-
 ctio.
 Joan. 17. 3.

In Ancora-
 ta locum ille
 tractatum.

Ariani. velut ancoram quendam in eorum, qui uti A
Hæresis vellent, gratiam, sanctissimam patrum no-
strorum fidem, & Apostolicam, ac Pro-
pheticam ab initio ad hodiernum usque
LXI. tempus in sancta Dei Ecclesia prædicatam
manifestè proposuimus, ad fulciendos, &
stabiliendos animos, ne Diaboli commen-
tis, ac fraudibus huc illucque jactarentur,
aut ex iis tempestatum fluctibus, quos va-
riæ in orbe hæreses multiplici agitatione
commovent, detrimenti quicquam acci-
perent. Sic enim & Discipulos suos Do-
minus edocuit. Si, inquit, quod initio

Joan. 15. 4. audistis in vobis manserit, vos in me mane-
bitis, & ego in vobis: ego in patre & vos in
me. Igitur veræ fidei decreta, quæ à Chri-
sto Domino ab initio accepta sunt, penes
sanctam Dei Ecclesiam relident. Ideo-
que eadem illa Dei Ecclesia, & Orthodo-
xa fides in Domino manet: & unigenitus
Dominus in Patre, & Pater in Filio, & nos
in ipso per Spiritum sanctum, si modo
templa efficiamur ejusmodi, quæ sanctum
ejus Spiritum capiant: quemadmodum
2. Cor. 3. 16. Apostolus loquitur: Vos templum Dei es-
tis, & Spiritus Dei habitat in vobis. Proin-
de Deus ex Deo Spiritus est, per quem
templa sancti Spiritus appellantur, si ipsius
in nobis Spiritum habitare patiamur. Quip-
pe Christi Spiritus, Spiritus est à Patre pro-
cedens, & accipiens à Filio, ut ipse testatur
unigenitus.

XXVIII. Quæ nos omnia in eo,
quem diximus, libro uberior explicavi-
mus, quem etiam in Pamphyliam ac Pi-
fidiam misimus. Hoc verò loco, quo-
niam ad eas sententias, de quibus dein-
ceps quaestio movetur, pervenimus, ne-
cessariò eadem repetere studuimus, pro-
pter Hæresis hujus conditorem Arium,
& Arianos ejus asseclas: quo omnem il-
lorum improbitatem discutiamus, quæ
& id quod dulce est in amarum, & bonum
in malum, & lucem in tenebras conver-
tit. Nam adversus ejusmodi homines
ne illud omninò per Isaiam Prophetam
154. 30. Dominus imprecatur, qui bona in mala
commutant. Quorum quidem causa ne-
quaquam adscribenda Deo est; sed cui-
libet istorum: sive vana quidam glorie-
la, sive anticipato animi judicio, sive af-
fectatà nescio quâ sapientiâ, sive afflatu
dæmonis opinione suscepta à veritatis
itinere aberraverint, pravitatemque
suam, sic tanquam ingentem calami-
tatem, in orbem terrarum invexerint.

ἀΐκουσαν ὡς περ τοῖς βεβημένοις τὴν ἀγίαν
πατέρων πίσιν, Αποστολικὴν τε, καὶ Προφητι-
κὴν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τῆς δευτέρας ἐν τῇ ἀγίᾳ
Θεῷ Εκκλησίᾳ κεκηρυγμένην, σαφῶς παρε-
θέμεθα, εἰς τὸ κατέχευθαι τὴν διάνοιαν, καὶ ἀ-
σφαλίσθαι, μὴ ταῖς ὑπονοίαις τῆς Διαβολῆς ῥι-
πίζεσθαι, μηδὲ κλυδωνισμῶ ὡς βεβημένοις
τῶ δὲ τῶν Αἱρέσεων ἐν κόσμῳ πολυελεύσας
κεκινημένῳ. ἔγω γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐδίδαξε
ὁ δὲ αὐτὸ μαθητὰς λέγων, ὅτι εἰ ἂν ὅπως ἀπαρ-
χῆς ἡκούσατε, μένη ἐν ὑμῖν, [καὶ εἰ ἂν ἐν ὑμῖν μέ-
νη ὁ ἡκούσατε ἀπαρχῆς] ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ μενεῖτε,
καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν, καὶ ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὑμεῖς
ἐν ἐμοί. ὡς τε ἐν ταῖς ἀπαρχαῖς ἀκκοθέντα * Cor. 2. 12.
ὑπὸ τῆς Κυρίας ἀληθείας τῆς πίστεως μένει ἐν τῇ
ἀγίᾳ τῇ Θεῷ Εκκλησίᾳ· καὶ διὰ τῆς τοῦ μένει ἡ
ἀγία τῇ Θεῷ Εκκλησίᾳ, καὶ ὁ ὁδοῦς τῆς πίστεως ἐν
Κυρίῳ, καὶ ὁ Κύριος ὁ μονογενὴς ἐν τῷ Πατρὶ
καὶ ὁ Πατὴρ ἐν Υἱῷ, καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ διὰ τῆς
ἀγίας Πνεύματος, εἰ ἂν ἡρώμεθα ναοὶ χω-
ρῆντες τὸ ἅγιον αὐτῆς Πνεύματος· καθὼς εἶπεν
ὁ ἅγιος τῆς Θεῷ Αποστόλος, ὅτι ὑμεῖς ναοὶ
Θεοῦ ἐστέ, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Θεῷ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν.
ἄρα γὰρ Θεὸς ἐκ Θεοῦ τὸ πνεῦμα, διὲς Πνεύ-
ματος ἀγίας ναοὶ καλέμεθα, εἰ ἂν κατοικήσω-
μεν τὸ αὐτῆς Πνεῦμα ἐν ἡμῖν. Πνεῦμα γὰρ
Χριστοῦ, Πνεῦμα Πατρὸς ἐκπορεύομενον,
καὶ τῆς Υἱοῦ λαμβάνον, ὡς αὐτὸς ὁ μονογενὴς
ὁμολογεῖ.

Ταῦτα ἔν παντὶ ἐν τῷ περὶ πίστεως
λόγῳ περὶ τῆς ἐκκλησίας ὑπομνήσαμεθα ἐν τῷ, ὡς
εἶπον, γραφέντι εἰς τὰ μέρη τῆς Παμφυ-
λίας καὶ Πισιδίας. ἐν ταῦτα δὲ, ἐπειδὴ ἐ-
φθάσαμεν εἰς τὰς ἐξῆς ζητημάτων λέξεις,
ἀναγκαίως πάλιν ὑπομνημονεύσαι ἐπαρτά-
σαμεν τὰ αὐτὰ, ὡς εἶπεν, διὰ τὸν προκει-
μενον Αἱρεσιάρχην Αρειον, καὶ ὅτι ὑπὸ αὐ-
τῆς Αρειανῆς, ἵνα ἐκλύσωμεν τὰς αὐτῶν
κακίας, τὰς τὸ γλυκὺς πικρὸν μεταβαλ-
λάσας, καὶ τὸ ἀγαθὸν εἰς φαῦλον, καὶ τὸ
φῶς εἰς σκότος. τοῖς γὰρ τοιαύτοις τελείως
ὑπὸ τῆς Κυρίας διὰ τῆς ἀγίας Ησαΐας τὸ καὶ ὁρίζε-
ται, τοῖς τὰ ἀγαθὰ εἰς κακὰ μεταβάλλουσι.
καὶ Θεὸς ἔδωκεν αἰτίαν τῶν τοιούτων, ἀλλ'
ἐκαστος τῶν ἡκτὶς κενοδοξίαν, ἡκτὶς περὶ λη-
ψιν, ἡ κατὰ ἐδελουσοφίαν, ἡ κατὰ αἴσιν δαι-
μονιώδη, ἐξέπεσε τῆς ἀληθείας, καὶ τῷ κόσμῳ
παρεστήγαγε θλίψιν, τὴν αὐτῶν μοχθηρίαν.

Φέρε γὰν διὰ ταύτης τῆς λέξεως διαλάβω-
μεν, ἵνα γνῶμεν τὰ ὑπὸ Κυρίου λελαλημένα,
ὡς Φησι ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, καὶ ἡμεῖς πνεῦ-
μα Θεοῦ ἔχομεν, ἵνα γνῶμεν τὰ ὑπὸ Θεοῦ χα-
ρισθέντα ἡμῖν, ἃ καὶ λαλῶμεν, καὶ τὰ ἐξῆς.
Φησὶ γὰν ὁ Κύριος, δὸς αὐτοῖς ζωὴν ἔχειν ἐν
ἑαυτοῖς. αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γι-
νώσκωσιν σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν
ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.

For. τῷ. Αναπηδᾷ δὲ κυκλῶν ἔτι ὁ Ἀρεῖος, καὶ οἱ
ὑπ' αὐτοῦ, καὶ λέγουσι, * τὸ ὅλως ὀξυαδὲ τῷ
Θεῷ, καὶ λέγειν· πᾶτερ δὸς αὐτοῖς ζωὴν ἔ-
χειν ἐν ἑαυτοῖς, οὐκ ἐστὶν ἴσος τῷ παρέχοντι
τὴν ζωὴν. εἰ γὰρ ἦν ὅτι τῆς τοῦ Πατρὸς ἐσσίας,
αὐτὸς ἂν ἐχαρίζετο τὴν ζωὴν, καὶ οὐκ ἂν ἤτειτο
τὸν Πατέρα δυνάμει λαμβάνειν τὰ ὑπ' αὐτοῦ
διδόμενα δι' αἰτήσεων. καὶ οὐκ ἴσασιν οἱ καθ' ἑαυ-
τῶν τὴν διάνοιαν διατρέψαντες, ὅτι τὰ πάν-
τα ὁ μονογενὴς ἦλθεν, ἵνα γῆνηται ὑμῖν ὑπο-
γραμμὸς καὶ σωτηρία, μέσος ἐσὼς τῆ κο-
σμοῦ, ὡς Ἰπὶ Θεάτρει ἀθλητῆς δίκην, διαλύον-
τος πάντα τὰ ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἐπανασάν-
τα, ἐκ τε τῆς ἀπιστίας, καὶ συκοφαντίας, καὶ
πλάνης Διαβολῆς, πῇ μὲν διὰ εἰδωλολατρίας,
πῇ δὲ διὰ Ἰσδαϊκῆς οἰκήσεως, πῇ δὲ δι' ἀπιστίας,
πῇ δὲ δι' αὐτῆς ἐπάσεως τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπο-
λήψεως· ἵνα διδάξῃ ὅτι ἀνθρώπος ταπεινο-
φρονεῖν, τῆ μητινα ἑαυτὸν ἡγήσασθαι τι ἄν-
θρωπος ὢν, ἀλλ' εἰς τὸν Πατέρα τῶν ὅλων
ἀναφέρειν τὸ πᾶν. καὶ διὰ τῆτο, καίπερ ὢν ζωὴ,
ὡς λέγει, ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ, δυνάμενος παρέ-
χειν τὴν ζωὴν, καὶ βεβλεταὶ ταράξαι τὸ δίκαιον,
ἀλλὰ ἦλθεν εἰς μίαν ἀρχὴν, εἰς μίαν Θεότη-
τα, εἰς μίαν ἀληθειαν, εἰς μίαν ὁμόνοιαν, εἰς
μίαν δοξολογίαν, συναγαγεῖν τῶν ἀνθρώ-
πων σωτηρίαν τε καὶ διάνοιαν· καὶ ἐνώπιον
τῶν μαθητῶν τὸν πατέρα αἰτεῖται. τίς γὰρ
Υἱὸς πατρὸς ἐκ αἰτεῖται; τίς δὲ πατὴρ
ὑπὸ καὶ δίδωσι; ποῖος δὲ υἱὸς ἀλλοῦ τυγχά-
νει πατρὸς τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν; καὶ διὰ
τῆτο Υἱὸς μονογενὴς πατρὸς πλήρης
χάριτος καὶ ἀληθείας ἐκ ἐπεδέετο τῆ
πληρώματος, ἐκ ἐλλείψεως τῆς ἀληθείας,
ἀλλὰ πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. ὁ δὲ
πλήρης ὢν, καὶ δίδωσι, καὶ δύναται δῆναι. Ἐξλε-
γὼ δὲ πάντα ἀνάγειν Ἰπὶ τὸν Πατέρα. δοξάζει
γὰρ Υἱὸς τὸν Πατέρα, δοξάζει ὁ Πατὴρ τὸν
μονογενῆ. ἐγὼ γὰρ σε ἐδόξασα Ἰπὶ τῆς γῆς,

Age igitur nos iterum de his sermonem Ariani.
instituiamus hoc loco, ut quæ Dominus Hæresis
elocutus est pervidere possimus, quemad- LXIX.
modum Apostolus ait: Et nos Spiritum I. cor. 7. 40
Dei habemus, ut cognoscamus quæ à Deo do-
nata sunt nobis, quæ & loquimur. Hæc igitur
Domini verba sunt. Da illis vitam ha- Joan. 17. 3.
bere in seipsis. Hæc est autem vita æterna,
ut cognoscant te solum verum Deum, &
quem misisti Jesum Christum.

XXIX. Hic omniaturbat, ac permi- Arii obje-
scet Arius, & Arii fautores, qui hoc nobis dio.
objiciunt: Cum omnino Deum obsecra-
se, atque hæc verba usurpasse dicatur; Pa-
ter da illis vitam habere in seipsis; non po-
test ei qui vitam præbeat æqualis videri.
Nam si ex Patris essentia foret, vitam ipse
tribueret, non à Patre peteret, ut iis illam
daret, qui ea, quorum ipse largitor sit,
precibus impetrarent. At illud ignorare
homines isti videntur, qui mentem sibi
magno suo malo depravarunt; ob id u-
num huc accessisse Dei Filium, nobis ut
exemplar, ac salus esset, medio in mundo
consistens, velut in theatro quodam A-
thleta, qui omnia diviciat & evertat, quæ
adversus veritatem insurgunt, quæque in-
fidelitas ac Diaboli fraus & calumnia con-
citavit: sive per simulacrorum cultum;
sive per Judæorum fastum; sive per infi-
delitatem; sive per humanæ opinionis
arrogantiam: quo homines moderatio-
nem animi & humilitatem doceret; ne
quis cum homo sit, magnum se esse quid-
dam arbitretur, sed ad communem omni-
um parentem universa referat. Quo-
circa licet vita ipse sit, ut testatur, Ego sum
Joa. 14. 6.
vita: eamque conferre per sese possit,
juris tamen, ac justitiæ legem perturbare
noluit; sed idcirco venit, ut ad unum
principium, unamque divinitatem, veri-
tatem, concordiam, uniusque gloriæ præ-
dicationem, hominum salutem, mentem-
que traduceret. Ob id coram Discipulis
patri supplicare voluit. Nam quis demum
Filius à Patre non postulat? aut quis Pater
non Filio largitur? quis porro Filius à Pa-
tris natura diversus est? Propterea uni-
cus Dei Filius à Patre genitus, plenus gra-
tia & veritatis, nullum complementum
requirebat, cum nihil ipsi de veritate de-
esset; sed plenus gratiæ ac veritatis foret.
Sed et si plenus sit; atque & largiatur ipse,
& largiri possit, nihilominus in Patrem re-
fundere omnia voluit. Nam Filius glori-
Joa. 14. 13.
cat Patrem, ac vicissim Pater unicum Filium
Joa. 14. 18.
glorificat. Ego enim clarificavi te super terrâ

Ariani. ait Patri Filius. Et Pater Filio: *Clarificavite, et iterum clarificabo.* Neque enim ul-
 lxx. lum in Divinitate dissidium, aut invidia
 Joa. 12. 28. reperitur. *Da*, inquit, *illis habere vitam in seipsis.* Ergo vita ipsa vitam à Patre postu-
 lat, quam cum Discipulis communicet: ne aut unitatem divideret, aut Judæis
 offensionem præberet: ut ipsum Judæi à Patre petentem ac Discipulis erogantem audirent.

XXX. Quomodo igitur Filius à Pa-
 tre postulat? Tanquam id quo carebat
 peteret? Minimè verò: Sed Trinitatis
 unitatem expressit, quæ consentanea do-
 na ijs qui accipiunt perfectè tribuit. At-
 que ut intelligeremus unicam esse Divi-
 nitatem, idem alio loco non jam postu-
 lans, sed propria autoritate velut sua largi-
 tur: utpotè fons ex fonte, ac Deus ex Deo
 progressus: cum scilicet in Discipulorum
 vultus inspirans: *Accipite* dixit, *Spiritum*
 Joa. 16. 22. *sanctum.* Aliàs quoque sublati manibus;
Accipite, inquit, *Spiritum sanctum.* Item.
 Joa. 5. *Vitam habet in seipso, ut cuicumque vo-
 luerit, det.* Nam ut Pater vitam habet
 in seipso: Sic et Filius eandem habet in se.
 Vides igitur quemadmodum, ut hono-
 rem Patri deferret; atque ut singularem
 esse divinitatem, gloriamque significa-
 rent; cum ne Discipuli ab legis illum &
 Prophetarum Deo fidelium animos re-
 vocare velle unicum Dei Filium crede-
 rent, cum idem ille Deus esset, & ho-
 minum improbitatem cognosceret: ora-
 tionem ad Patrem converterit, eique
 gloriam, quam auferri nullo modo potest
 tribuerit; ut & Manichæus ille, qui Pa-
 trem abnegat, erubesceret, & Discipuli
 eandem in veteri novoque Testamento
 Divinitatem esse discerent. Denique ut
 Judæis pudorem incuteret, dum animad-
 verterent: non alterius cujusdam Dei
 prædicandi gratia venisse Filium; sed ut
 tam suam, quam cœlestis sui parentis divi-
 nitatem detegeret. *Da igitur*, inquit, *illis
 vitam habere in seipsis.* Atqui hanc ipsam vi-
 tam ille prædicabat. Cur igitur à Patre po-
 stulabat, ut hoc illis conferret, quod ipse
 doceret ac tribueret? Nam, quod ad vitam
 Joa. 17. 3. attinet, hanc ipse postea declaravit. *Hæc
 est*, ait, *vita, ut cognoscant se solum ve-
 rum Deum.*

Arianorum
 objeçtio. XXXI. Hic Arius ejusque fauto-
 res exultant: atque ex hac voce, ma-
 gnum se ad oppugnandam veritatem
 adjumentum nactos putant. Nam so-
 lum, inquit, *verum Deum* appellavit.
 Ergo, ut vides, solus Pater verus Deus est.

Ἐλέγχο ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ. καὶ ὁ Πατὴρ ἔλεγε
 τῷ Υἱῷ, ἐδόξασά σε, καὶ πάλιν δοξάσω. ὅτι
 ἐνὶ γὰρ διάσασις, ὅτι ἐνὶ Φθόνῳ θεότητῳ.
 ὁδὸς ἐν αὐτοῖς ἔχειν ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ ζῶν ὢν,
 ζωὴν θέλει ὡς αὐτὸς Πατὸς λαμβάνειν, καὶ δι-
 δόναι τοῖς μαθηταῖς, αὐτὸς ὢν ζωὴ, ἵνα μὴ
 διέλῃ τὴν μονάδα, ἵνα μὴ σκῶλῃ χρηστὰ
 τοῖς Ἰουδαίοις, ἵνα ἀκώσωσιν οἱ Ἰουδαῖοι ὡς αὐτὸς
 Πατὸς αὐτὸν, καὶ διδόντα τοῖς αὐτῶν μα-
 θηταῖς.

Πῶς ἐν αὐτῇ τὸν Πατέρα ὁ Υἱός; αἰς μὴ ἔ-
 χων καὶ αὐτῶν; ἔχῃ, ἀλλὰ τὴν μονάδα τῆς
 Τριάδος σημαίνων, τελείως παρέχουσιν τῷ
 λαμβάνοντι τὰ δῶρα ἅξια. ἵνα ὁ σημαίνῃ ὅτι
 μία ἐστὶν ἡ θεότης, πάλιν ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἐκέτι
 αὐτὸν δίδωσιν, ἀλλ' αὐθεντία τὰ ἴδια,
 ὡς πηγὴ ὢν ἀπὸ πηγῆς, καὶ Θεὸς ὢν ἐκ Θεῶ,
 ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ εἶ-
 πε· λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. καὶ ἄλλοτε ἐπῆρε
 τὰς χεῖρας καὶ εἶπε, λάβετε Πνεῦμα ἅγιον.
 καὶ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ζωὴν, ἵνα ὡς βέλεται θάνατον
 δῶ, ὡς ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, ἔτω καὶ
 ὁ υἱὸς ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ. καὶ ὁρᾷς ὅτι ἐνεκεν
 τιμῆς πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἐνεκεν μιᾶς ἐνό-
 τητῳ, καὶ μιᾶς δοξολογίας, καὶ μὴ τὰς
 μαθητὰς νομίσαι, μὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ νόμον, καὶ
 τῶν Προφητῶν παρεκκλίνειν ὁ μονογενὴς ἦλθε
 τὰς διανοίας τῶν πιστευόντων, ἵνα ἐνεκα Θεοῦ
 ὢν, καὶ πνευματικῶν τὴν τῶν ἀνθρώπων κακοή-
 θειαν, τὸν λόγον ὡς πρὸς τὸν Πατέρα πέμπῃ,
 καὶ τὴν δόξαν ἀναφαίρετον τῷ Πατρὶ δίδωσιν,
 ἵνα Μανιχαῖ καὶ χαλκιδόνιοι δυνάμεν τὸν
 Πατέρα, ἵνα οἱ μαθηταὶ μάθωσιν, ὅτι αὐτὴ
 ἐστὶν ἡ θεότης ἐν παλαιᾷ καὶ κοινῇ διαθήκῃ· ἵνα
 οἱ Ἰουδαῖοι ἐντραπῶσιν, ὅτι ἐκ ἡλθεν ὁ μονογενὴς
 διδάξαι ἄλλον Θεόν, ἀλλὰ ἀποκαλύψαι αὐ-
 τῷ τὴν θεότητα, καὶ Πατὸς αὐτῷ τῷ ἐπεφανίσαι.
 ὁδὸς ἐν αὐτοῖς ἔχειν ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς, καὶ τοίγε
 αὐτὸς ἐκήρυξε ταύτην τὴν ζωὴν. πῶς ἐν τῷ
 Πατρὶ ἦται, ἵνα δῶ αὐτοῖς ὁ αὐτὸς ἐδίδα-
 σκε, καὶ ἐδίδε; τὴν γὰρ ζωὴν ὑπερῶν ἀπεφάνη-
 νατο λέγων, αὕτη φησὶ ἐστὶν ἡ ζωὴ, ἵνα γινώ-
 σκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν.

Εἴτα ὁ Ἀρειῳ, καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ ἀναπηδῶσι
 διὰ τῆς λέξεως, ὡς τι καὶ τῆς ἀληθείας δι-
 ράμενοι· ὅτι εἶπε μόνον, φησὶ, τὸ ἀληθινὸν Θεόν.
 ὁρᾷς τοίνυν, ὅτι μόνον ἐστὶν ὁ Πατὴρ ὁ ἀληθινός.

ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς καὶ αὐτοὶ, τί ἐν Φατέ; μό-
 νος ἐστὶν ὁ Πατὴρ ὁ ἀληθινός. ὁ δὲ Υἱὸς τί ἄ-
 ρα ἔσται; ἢ ἐστὶν ἀληθινός ὁ Υἱός; εἰ ἢ ἐστὶν
 ἀληθινός ὁ Υἱός, ματαία ἡ πίστις ἡμῶν, μά-
 ταιον τὸ ἐν ἡμῖν κήρυγμα· διρεθήσεσθε ἀ-
 πεικάζοντες τὸν Υἱόν, [τῷ] βλασφημῶντες
 καθ' ἑαυτῶν, τοῖς ἀνωνύμοις καὶ ἀθεμίτοις
 Εἰδώλοις, οἷς εἴρηκαν οἱ Προφῆται ἐκ πορ-
 σάπτων ἡπατημῶν, ὡς ἕκαστος τῶν Προ-
 φητῶν τῆς λέξεως ταύτης ἐπεμνήσθη λέγων,
 καὶ τὸ ψευδὲς ἐποίησαν ἑαυτοῖς Θεοὺς οἱ πα-
 τέρες ὑμῶν, καὶ ψευδεῖς ἐγίνοντο οἱ βανει. Ἄ-
 ρα ἢ καὶ ὁ μονογενὴς παρ' ὑμῖν ἔτις κρίνεται,
 καὶ ἔτις αἰχρῶς πρὸς τῷ ἐξαγοράσαντι
 ὑμᾶς, εἴγε ἐξηγόρασε, διανοεῖσθε. ἔκτι δὲ
 τῆς αὐτῆς ἐπαύλεως ἐσὲ, δυνάμενοι τὸν ὑμῶν
 Σωτῆρα, καὶ τὸν ἀγοράσαντα ὑμᾶς. εἰ γὰρ
 ἢ ἐστὶν ἀληθινός ὁ Θεός, ἔτε προσωκωτός
 ἐστὶ. καὶ εἰ ἐστὶ κτιστός, ὁ Θεός. καὶ εἰ ἢ ἐστὶ
 προσωκωτός, πῶς ἄρα θεολογεῖται;
 παύσαθε οἱ πάλιν τὴν * Φύσιν ἐργαζόμε-
 νοι τὴν Βαβυλωνίαν, οἱ τὴν εἰκόνα καὶ τὸν τύ-
 πον ἐγείραντες τῷ Ναβοχοδονόσορ, οἱ τὴν πο-
 λυθρύλλητον ταύτην σαλπιγγα * ἐνώσιν τῶν
 πολεμῶντων σαλπίζοντες, οἱ ἐν μετρητοῖς καὶ
 ἐν κυμβάλοις, καὶ ἐν ψαλτηρίῳ διὰ τῶν πε-
 πλανημῶν ὑμῶν ῥημάτων εἰς τῷ ὡσιν τὰς
 λαὸς φέροντες, εἰκόνι μᾶλλον δεχθῆσαι πρῶ-
 σκευάζοντες, ἢ πρὸς Θεῷ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ τίς
 ἀληθινός ἔτερος, ὡς ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ; τίς γὰρ
 ἐξισωθήτεται τῷ Κυρίῳ ἐν Υἱοῖς Θεῷ, Φησὶ
 ἡ γραφή. καὶ ἔτερος πρὸς αὐτὸν ὁ λογι-
 σθήσεται. καὶ τί Φησι; ἵνα ἴδῃς ὅτι πρὸς τῷ
 Υἱῷ λέγεται, καθεξῆς διηγούμενός Φησι, ἐξεῦρε
 πᾶσαν ὁδὸν Ἰησοῦς, καὶ ἔδωκεν αὐτήν. καὶ
 μὴ ταῦτα, Ἰησοῦς ὡφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις
 σωμανεσθῆναι. πῶς ἢ ἐκ ἀληθινῶς πρὸς
 αὐτὸν ταῦτα εἴρηται; ὁ καὶ λέγων, ἐγὼ εἰμι
 ἡ ἀλήθεια.

Ἀλλ' ἐρεῖς μοι· πῶς εἶπεν ὁ μονογενὴς ἀλη-
 θινός Θεός, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθι-
 νὸν Θεόν; ἵνα μὴ πολυθεΐα νομιθεῖται, ἵνα μὴ διαί-
 ρεσις γίνηται τῇ ζωτικῇ γνώσεως. εἰ γὰρ μόνος
 ἀληθινός Θεός ὁ Πατὴρ, ἀληθινός ὁ Υἱός ἐκ
 Πατρὸς, ἀληθινῶς γεγεννημένος. τιμῶν γὰρ τὸ
 Πατέρα, καὶ μόνον αὐτὸν Θεὸν ἀληθινὸν ἀπο-
 καλύπτων, ἑαυτὸν ἔδειξεν ἐκ Πατρὸς ἀληθινὸν
 γεγεννημένον. διὰ τὸ τοῦ ἀληθινὸς Πατὴρ, ὁ

A Sed nos vicissim illos interrogamus; Quid Ariani.
 namigitur dicitis? Solus inquit, Pater Hæresis
 verus est. Quid ergo de Filio dicemus? LXXI.
 Non est verus Filius? Si verus non est, Ariani-
 inanis est fides nostra: vana est & apud rium im-
 pietas.
 nos facta prædicatio. Vos autem eo tan-
 dem redigimini, ut non sine ingenti in
 Deum contumelia, quæ vestrum in ca-
 put recidat, Dei Filium execrandorum,
 ac detestandorum simulacrorum haud
 dissimilem statuatis. De quibus in eo-
 rum, qui decepti fuerant, persona Pro-
 phetæ cum loquuntur, eandem quam vos
 in Dei Filio vocem adhibuerunt: Velut
 in hoc loco: Falsos sibi fecerunt Deos patres Hier. 3. 25.
 nostri, mendaces fuerunt colles. Ejusmodi
 proinde Dei Filius à vobis constituitur, ac
 tam de eo turpiter, qui vos redemit, sita-
 men redemerit, cogitatis. Quocirca nihil
 ad ejus causam pertinetis; cum vos Salva-
 torem vestrum, à quo empti estis, abne-
 getis. Etenim si verus Deus non est,
 neque adorandus est. Si creatus est, non
 est Deus. Quod si minimè adorandus
 est, quomodo Deus esse prædicatur?
 Definite itaque vos tandem, qui no-
 vam hinc Babylonem instauratis, ac Na- Dan. 3.
 buchodonosoris effigiem atque imagi-
 nem erigitis: qui celeberrimam hanc tuba-
 bam cogendis militibus inflatis: qui sub-
 dolis vestris vocibus, tanquam musicis
 instrumentis, cymbalis, & psalteriis po-
 pulos in lapsum errorémque præcipitatis;
 quos imagini servire potius quam Deo
 ac veritati jubetis. Quis enim perinde ve-
 rus est alter ac Dei Filius? Nam quis agna- Pf. 88. 7.
 bitur Domino in Filiis Dei, (ut Scriptura lo-
 quitur) Et, Alter cum ipso minimè comparat- Barn. 3. 36
 bitur. Quid porro? Ut de Filio sermonem
 esse cognoscas, deinceps ista subiecit. In-
 venit omnem viam scientiæ, & dedit illam.
 Tum postea: In terra visus est, & cum ho- Barn. 3. 38
 minibus conversatus est. Nonne hæc verè
 de illo dicta sunt? qui & de se testatus est;
 Ego sum veritas. Joann. 14. 6.

XXXII. Atenim dices: cur Dei Fi-
 lius verus Deus ita loquitur. Ut cogno- Joann. 17. 3.
 scant te solum verum Deum? Ne scilicet
 Deorum fingi turba posset: ne vitalis
 cognitionis divortium ullum fieret. Nam
 si Pater solus verus Deus est, verus est
 etiam ex Patre Filius, ab eodem revera
 genitus. Cum enim Patri defert, eum-
 que solum verum Deum esse declarat,
 seipsum quoque verum à Patre genitum
 esse monstravit. Quocirca verus Pater
 Rrr iij

Ariani. Deus est, verus Deus, & unigenitus Filius. Sed undenam comprobari istud potest? Si nimirum voces ipsas attentè perspexeris. Siquidem hoc loco Patrem solum verum Deum esse definit. At in Joannis Evangelio; *Erat*, inquit, *lux vera*; Quanam vera illa lux est, præterquam unigenitus Filius? Accedit quòd sacræ literæ hunc in modum de Deo loquuntur: *Lux est Deus*: neque, veram, adiciunt, Dei verò Filium veram esse lucem asserunt. At de Patre, *Verus Deus*: non item, *lux vera Deus est*, dixerunt. Cum autem de Filio loquuntur, sic esse Deum affirmant, ut ad illas voces, *Deus est Filius*, veri vocabulum non adiecerint. Ubi verò lux Deus nominatur, *lux vera* non dicitur. Ecquid igitur de Patre sentiemus? Est enim utique vera lux Deus: neque mancum, aut defectum divinum esse numen existimabimus. Et quamvis minimè scriptum sit, veram illum esse lucem, non tamen commitemus, veram ut esse lucem inficiemur: Præsertim cum de Filio scriptum sit, Filium esse Deum. *Et erat Deus apud existentem Patrem. Erat enim Deus Verbum.* Non dixit, Deus factum est Verbum, sed Deus erat. Quamobrem ex his duobus eadem atque æqualia colligentur. Ex eo, inquam, quòd verus Deus appellatur Pater, & *lux vera* Filius, æqualis utriusque dignitas apparet. Itemque ex eo quod & Deus Filius, & lux esse Deus dicitur, par eademque amborum gloria reperietur: adeo ut nihil interlit omnino, nec veritati refragari quispiam jure possit: denique & verus Deus Pater, verus perinde Filius unigenitus asseratur.

Spiritus sanctum esse Deum. XXXIII. De Spiritu vero sancto necesse est aliquid hoc loco disputare; ne, si quid prætermisero, sua hostibus nostris argumenta ac præsidia integra reliquisse videar. Eodem igitur modo de Spiritu sancto sentire nos oportet, quem admodum Dominus ipse testatur, cum *Spiritus veritatis*, ac *Spiritus Patris* appellat: Apostolus verò *Spiritus Christi*. Est igitur *Spiritus veritatis*, *Spiritus Dei*, uti *verus Deus*, *vera lux*, *Spiritus Patris*; *Spiritus Filii*. Est enim una Trinitas, una gloria, divinitas una, una dominatio, Pater, Pater, Filius, Filius, Spiritus sanctus, Spiritus sanctus: Nulla in Trinitate commixtio, vel confusio: nec ab unitate sua dissidet: nec ad perfectionem deest illi quippiam: nec est à proprietate sua diver-

ἀληθινὸς Θεὸς ὁ Υἱὸς ὁ μονογενής. καὶ πρὸθεν τὸ το δεικτέον; ἀλλ' ὅρα μοι τὰς λέξεις ἐνταῦθα, ὡς μόνον ἀληθινὸν Θεὸν φάσκει ἐνταῦθα τὸν Πατέρα. ἐν ᾧ πρὸς Ἰωάννην Ἐγγεγελίῳ, ὅτι, Φησὶ, ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. καὶ ποῖον φῶς ἀληθινόν, ἀλλ' ἢ ὁ μονογενής; καὶ πάλιν αἱ γραφαὶ φασὶ περὶ τοῦ Θεοῦ, ὅτι φῶς ὁ Θεός, καὶ οὕτως εἶπε φῶς ἀληθινὸν ὁ Θεός. περὶ δὲ τοῦ μονογενέος υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅτι φῶς ἀληθινὸν ὁ μονογενής. περὶ ᾧ τὸ Πατρός, Θεὸς ἀληθινός, καὶ οὕτως εἶπεν ὅτι φῶς ἀληθινὸν ὁ Θεός. περὶ ᾧ τὸ υἱός, ὅτι Θεός, καὶ ἰπὶ τοῦ Θεοῦ ὁ υἱός, ὃς προσέθετο τὸ ἀληθινόν. καὶ ὅπως φῶς ὁ Θεός, ὃς προσέθετο φῶς ἀληθινόν. τί ἐν λέγομεν περὶ τοῦ Πατρὸς; ὅτι μὴ γὰρ φῶς ἀληθινὸν ὁ Θεός, καὶ οὕτως ἄρα ἐλλειπὲς ποιήσομεν τὸ θεῖον. καὶ ἐπειδὴ ἐκ ἐστὶ γεγραμμένον τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, * εἰ- For. ὅτι ἐπὶ τῶν πομεν ἀμαρτάνοντες, ὅτι ἐκ ἐστὶ φῶς ἀληθινόν. καὶ ἐπειδὴ ὁ υἱὸς γέγραπται ὅτι Θεός ἐστι, καὶ ὡς ὁ Θεός πρὸς τὸν ὄντα Πατέρα; καὶ γὰρ ὡς Θεός ὁ Λόγος. καὶ ἐκ εἶπεν ὅτι Θεός ἐγένετο ὁ Λόγος, ἀλλὰ Θεός ἦν. ἐκ δὲ τῶν δύο, τὰ ἰσόρροπα δεσφύσεται, ἐκ τῶν μὲν Θεὸς ἀληθινός ὁ Πατήρ, καὶ φῶς ἀληθινόν ὁ υἱός, τὰ ἰσόζυγα φανεῖται τῆς ἀξίας, καὶ ἐκ τῶν Θεῶν ὁ υἱός, καὶ φῶς ὁ Θεός, τὰ ἰσόρροπα τῆς δοξολογίας δεσφύσεται. καὶ οὕτως διοίσθ, οὐδὲ ἀντιλέξειέ τις τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ ἀληθινός Θεός ὁ Πατήρ, καὶ ἀληθινός υἱὸς ὁ μονογενής.

Ἐτι δὲ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀναγκαζομαι ὅτι λέγειν ἐνταῦθα, ἵνα μὴ ὡς ἀλείψας τί δῶ τοῖς βεβλημένοις ἐχθροῖς τὰς αὐτῶν ἐχέιν προφάσεις. ἔτω γὰρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς αὐτός ὁ Κύριος μαρτυρεῖ λέγων, τὸ πνεῦμα τὸ ἀληθείας, τὸ Πνεῦμα τῶν Πατρὸς. ὁ ὅς Ἀπόστολος, πνεῦμα Χριστοῦ. ἄρα γοῶν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, πνεῦμα ἀληθείας, πνεῦμα Θεοῦ, ὡς Θεός ἀληθινός, ὡς φῶς ἀληθινόν, ὡς πνεῦμα Πατρὸς, ὡς πνεῦμα υἱοῦ. μία γάρ ἐστιν ἡ Τριάς, μία ἡ δοξολογία, μία ἡ θεότης, μία ἡ κυριότης. Πατήρ, Πατήρ υἱός, υἱὸς ἁγίου Πνεύματος, ἁγίου Πνεύματος, ὃ συναλιφῇ ἡ Τριάς, ὃ διεσῶσα τῇ ἰδίας αὐτῆς μοναδίᾳ, ἐκ ἐλλειπῆς τῆς τελειότητος, ἐκ ἀλλοῖα τῇ ἰδίας ιδιότητος,

ἀλλὰ πάντα τελειότης, τρία τέλεια, μία θεότης. καὶ πέπλωκεν ἡ τῶν δι' ἐναντίας μάχαιρα. καὶ γὰρ ἔτω γέγραπται, ὅτι βέλῳ νηπίων ἐγενήθησαν. καὶ γὰρ τὰ νήπια, καὶ τε θέλη λαμβάνειν βέλη, ἀνίσχυρα τυγχάνει, μὴ δυνάμενα ἐν χερσὶν αὐτῶν τί πρᾶττειν. εἰ δὲ καὶ παραταραχθῇ τὰ νήπια, μᾶλλον ἑαυτὰ σφάζει, καὶ ἑαυτὰ ἀδικεῖ, μὴ δυνάμενα ἄλλοις ἑπιχειρεῖν τὸ βέλους τὸ ἑπιχειρήμα, ὡς καὶ ἔτοι καθ' ἑαυτῶν ἐπεσφάτευσαν τὴν πλάνην, ὁ δὲ ἐν σκήπτρῳ εἰς ὅδ' υἱὸς τῆς ἀληθείας.

Παρελεύσομαι δὲ καὶ εἰς ἑτέρας λέξεις πάλιν τὰς ὑπὸ αὐτῶν ἑπινομιχίας. καὶ πρῶτον μὲν ἐκπλήξεως ἐς τὸ ἔργον, ὡς εἰρωνεία κέχρηται πρὸς ἀπάτῃ τῶν ἀφελῶν καὶ ἀκεραίων φύσι. ὡς ὁ ὅφρις ἠπάτησε τὴν ἑταν ἀκεραίαν ἔσαν, πρὸ αὐτῶν πρῶτον καὶ ἔτοι, εἰ δὲ θέλωσι πεποιήσασθαι, τὸ πρῶτον μὲν κολακείαις πολλαῖς, καὶ δαψιλείᾳ καὶ προσοχῇ, ὑποχέσθαι τε ἅμα καὶ φοβερισμοῖς, ὅτι τοῖς βασιλικοῖς προτάγμασι, καὶ τῷ τῷ βασιλέως Οὐάλεντῳ θυμῷ ἐναντιώσθαι, τοῖς μὴ βυλόμενοις καὶ τὴν αὐτῶν πίστιν φέρεσθαι. καὶ τί φασί; τί γὰρ ἐστὶν ὃ λέγομεν; αὕτη ἐστὶν ἡ πίστις, μόνον δὲ ὅτι κενοδοξοῦτε. ἰδόμεν ἔν, εἰ ἡ αὕτη ἐστὶν πίστις. φασὶν ἔν, ὁμολογοῦμεν τὸν γεγεννημένον Υἱὸν ἐκ Πατρὸς, καὶ ἐκ δυνάμεθα. ἀλλὰ δεῖ ἡμᾶς, φασί, καὶ τὸ κτίσμα ὁμολογεῖν, καὶ τὸ ποίημα. ὁ δὲ ἐν ἡλιθιώτερον. πᾶν γὰρ τὸ κτιζόμενον ἔχ' ὅμοιον τυγχάνει τῷ γεγεννημένῳ, ἔτε τὸ γεννώμενον ὅμοιον τῷ κτιζόμενῳ, μάλιστα πρὸς ἐκείνῳ τὴν μίαν ἀκραιφνή καὶ τελείαν ἔστιαν. πάντα γὰρ ὑπὸ Θεοῦ κέντισται. μόνον δὲ ὁ Υἱὸς Θεοῦ γεγέννηται, καὶ μόνον τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκ Πατρὸς προήλθε, καὶ ἐξ Υἱοῦ ἔλαβε. τὰ ὅτι ἄλλα πάντα κτίσιν, καὶ ἔτε προελθόντα ἐκ Πατρὸς προήλθεν, ἔτε τῷ Υἱῷ λαμβάνοντα, ἀλλὰ ἐκ τῷ πληρώματι τῷ Υἱῷ, καθὼς γέγραπται· πρὸ γὰρ λόγῳ τῷ Θεῷ τὰ πάντα ἐσερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τῷ σώματι αὐτῷ πᾶσα ἡ δυνάμις αὐτῶν. ἀλλὰ, φασί, δεῖ ὁμολογεῖν καὶ τὸ κτίσμα. ἐπειδὴ εἶπεν ἡ γραφή, τροπικώτερον λεγόμενον τὸ κτίσμα, καὶ τροπικῶς λεγόμενον τὸ γέννημα. καὶ τε γὰρ εἰπόμεν γέννημα, ἔχ' ὡς ἐν τοῖν γεννημάτων ἐρῶμεν. ἄρα ἔν ἐν ᾧ ἐρῶσι τὸ

Alia, sed universa perfectio occupat: Ut & Arianī perfectā tria sint, & trium nihilominus Hæresis una divinitas. Quā ratione adversariis nostris gladius ē manibus excussus est. Eoque scripturæ locus ille pertinet: Sapientia. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

XXXIV. Nunc ad alios illorum sermones orationem conféro. In quo primum illud admiratione plenum est; quantum ad circumvenientes rudes & simplices calliditatem ac simulationem adhibeant. Nam ut serpens Evam mulierem simplicem decepit; Ita illi quos ad partes suas pellicere volunt, primum blanditiis ac munificentia, omnibusque sedulitatis officiis aggredi solent: cum pollicitationes, ac terrores adiiciunt. Vos enim, inquit, Principis edictis, & Imperatoris Valentis voluntati resistitis. Ita eos alloquuntur qui suum ad dogma transire noluerint. Deinde quid tandem est? inquit, quid porro dicimus? Eadem fides est: nisi quod inani gloriæ studio ducimini. Videamus itaque eademne sit fides. Atque illi quidem sic asserunt: Confitemur Filium ex Patre genitum: nec eum negamus: verum nobis quoque creatura & opificium confitendum. Quo quidem nihil est ineptius. Quidquid enim creatum est, dissimile est genito, neque quod genitum est, creato simile est: præsertim si de sincerâ illâ, perfectâque naturâ sermo sit. Nam omnia à Deo creata sunt: Solus Dei Filius genitus est, ac solus Spiritus sanctus à patre processit, & à Filio accepit. Cætera omnia creata sunt: neque à Patre processerunt; neque à Filio acceperunt; sed ex plenitudine Filii, uti scriptum est; Quippe Verbo Domini omnia firmata sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Atque etiam creaturam confiteri nos oportet, inquit: quandoquidem scriptura creaturæ nomen, idemque fœtus per tropum ac metaphoram usurpavit. Quare etsi fœtum appellemus, non eadem ejus est, ac cæterorum fœtum ratio.

Ariani-
Hæresis
LXIX.

Christi no-
mina.

Refellun-
tur Ariani
ostendi-
turye
Christum
non dici
creatu-
rum.

Joan. 16. 9.
Cognomi-
na Christi
varia ex-
plicantiur.
Joan. 14. 6.
Exo. 13.

Job. 6.

Angeli vox
homonyma.
Jofue. 2.

Christum
aut Ange-
lum dica-
tur.
Isa. 9. 5.
1. Cor. 10. 4.

Esa. 28. 16.
Ephes. 2. 20.

Joan. 1. 36.

tio. Quocirca dum foetus vocabulum sic A
usurpant, verum ut esse foetum Dei Fi-
lium negent, simplicioribus illudunt.
Præterea etiam creaturam inquirunt esse
confitemur. Etenim Christus *Janna* di-
citur: & *via*, *columna*, *nubes*, *petra*, *ovis*,
agnus, *hædus*, *vitulus*, *leo*, *mons*, *sapientia*,
Verbum, *Filius*, *Angelus*, *Christus*, *salva-*
tor, *Dominus*, *homo*, *filius hominis*, *lapis an-*
gularis, *sol*, *Propheta*, *panis*, *rex*, *archite-*
ctus, *agricola*, *pastor*, *vitis*, & id genus
alia. Ita & creaturam, inquirunt, abusu
quodam nominis appellamus; idque no-
bis omnino fatendum est.

XXXV. Apage sceleratam illam o-
pinionem & callidam: nec permittat
unquam Dominus, ullus ut ex veritatis
Filiis ejusmodi cavillatione circumvenia-
tur; atque iis rationibus inductus crea-
turæ nomen ad Dei Filium accommodari
posse sibi persvadeat, atque ita profiteatur.
Etenim hujus nobis appellationis usum,
atque explicatas rationes adferant. Nam
illa quidem omnia per catachresin usur-
pantur; neque Filii divinitatem impetunt,
aut illius essentiam à paterna ulla ex par-
te deficere arguunt. Sive *janna* vocetur;
quoniam per illum ingredimur. Sive *via*,
quoniam per ipsum ambulamus. Sive
columna, quod veritatis firmamentum il-
le sit. Sive *nubes*, quod Israëlitas protexe-
rit. Sive alio modo *columna*, propter ignis
illius splendorem, qui per solitudinem il-
luxit. Sive *manna*, quoniam *cælestem illum*
panem negaverant. Sive *panis*, quia nos
confirmat ac roborat. Sive *Angelus*, quo-
niam *magni consilii Angelus* est. Est enim
Angeli vox homonyma. Quippe Rhaab
angelos excepisse dicitur. Neque tamen
Angeli erant qui missi fuerunt; sed nun-
tii, qui de regionis natura certi aliquid
retulerunt. Qua eadem ratione Dei Fi-
lius pro eo quod Patris voluntatem nun-
tiavit hominibus, *magni consilii Angelus*
dicitur, qui magnum illud consilium
mundo significavit. Jam cum *lapis* dici-
tur, non sensus expers lapis aliquis intel-
ligendus est, sed per catachresin usurpa-
tur, eo quod Judæis offensionem fuerit: no-
bis verò fundamentum salutis. *Angularis*
verò *lapis* idcirco, quod verus ac novum
Testamentum circuncisionem ac præpu-
tium in unum consociavit ac devinxerit.
Agnus item propter innocentiam: Tum
quod hominum scelus per ipsum

χρῆνιμα, καὶ ἐκ ἀληθινὸν τὸ χρῆνιμα, ὅθεν ἀκε-
ραιότερες ἀπατῶσι. καὶ τὸ κτίσμα ὁμολο-
γῶμεν, Φασίν. ἐπειδὴ γὰρ καὶ θύρα κέκληται ὁ
Χεῖρος, καὶ ὁδὸς, καὶ σὺλ, καὶ νεφέλη, καὶ πέτρα,
καὶ δένδρον, καὶ αἰνὸς, καὶ χίμαρρ, καὶ μόσχ, καὶ
λέων, καὶ πηγὴ, καὶ σοφία, καὶ λόγ, καὶ
υἱὸς, καὶ Ἀγγελ, καὶ Χεῖρος, καὶ Σωτὴρ, καὶ Κύ-
ρι, καὶ ἄνθρωπ, καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, καὶ λί-
θ, ἀκρογωνιαῖ, καὶ ἡλι, καὶ Προφήτης,
καὶ ἄρτ, καὶ βασιλεὺς, καὶ οἰκοδόμ, καὶ
γεωργός, καὶ ποιμὴν, καὶ ἀμπελ, καὶ ὅσα
Β διαῦτα. ἔγω, Φασί, καὶ τὸ κτίσμα λέγομεν,
κατὰ χρησικῶς. δεῖ γὰρ ἡμᾶς ὁμολογεῖν.

Φεῦγε τῆς τοιαύτης κακῆς ὑπονοίας καὶ
πανουργίας. μὴ δῶν Κύριός τινι. τῶν τῆς ἀλη-
θείας υἱὸν ὑπαχθῆναι τῇ τοιαύτῃ εἰρωνείᾳ, * Pro tua
ἵνα διὰ τῶν τοιούτων ὑποθέσεων καὶ τὸ τῆς κτι-
σματος ὄνομα εἰς τὸν Υἱὸν τῆ Θεᾶς εἰσδεξά-
μενον πειοθῆναι, καὶ ἔτι ὁμολογεῖν δότωσαν
γὰρ ἡμῖν τὰς τὴν χρῆσιν, καὶ τὴν τῶν λογι-
σμῶν ἀπόδοσιν. πάντα γὰρ ἐκείνα καταχρη-
σικῶς εἴρηται, ἔδεν εἰς τὴν θεότητα τῆς Υἱᾶς ἐν-
σκήποντα, ἔτε ἐλλιπὴ ποικίλματα πρὸς τὸν
C Πατέρα τῆς αὐτῆς ἐσιότητος. καὶν τε θύρα
λεχθεῖν, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς εἰσερχόμεθα. καὶν
τε ὁδὸς, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς βαδίζομεν, καὶν τε
σὺλ, ἐπειδὴ αὐτὸς ἐστὶν ἐδραῖωμα τῆς ἀ-
ληθείας. καὶν τε νεφέλη, ἐπειδὴ ἐσκέπασε
ὅθεν υἱὸς Ἰσραὴλ. καὶν τε σὺλ, διὰ τὸ
Φωτεινὸν τῆς πυρὸς, ὃ ἐφώτισεν ἐν τῇ ἐρήμῳ.
καὶν τε μάννα, ἐπειδὴ ἠρνήσαντο αὐτὸν ἄρτον
ἐπερᾶνιον. καὶν τε ἄρτ, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς
ἰχυροποιήμεθα. καὶν τε Ἀγγελ, ἐπειδὴ
μεγάλῃς βελῆς Ἀγγελ. ὁμῶνυμον γὰρ
ἐστὶ τὸ τῆς Ἀγγέλων ὄνομα. ἐδέξατο γὰρ ἡ
Ραὰβ ὅθεν ἀγγέλους, καὶ οὕτως ἦσαν Ἀγγελοι
D οἱ ἀπεσταλμένοι, ἀλλ' ἢ οἱ ἀναγγεῖλαντες
πρὸς τὰ τόπων. ἔγω καὶ ὁ μονοχῆρς, ἐπειδὴ ἀ-
νήγγειλε τὸ θέλημα τῆς Πατρὸς τοῖς ἀνθρώ-
ποις, μεγάλῃς βελῆς Ἀγγελ, ἐν τῇ κό-
σμῳ ἀναγγέλλων τὴν μεγάλην βελήν. καὶ
λίθ, οὕτως ἀναίσθητ, ὁ λίθ, ἀλλὰ κα-
ταχρησικῶς, διὰ τὸ πρόσκομμα γεγονέναι
Ἰσραῖοις, ἡμῖν δὲ θεμέλιον σωτηρίας. καὶ ἀκρο-
γωνιαῖ λίθ, διὰ τὸ ἐπισφίγγει παλαιῶν
καὶ νέαν διαθήκην, περὶ τὴν τε καὶ ἀκροβυ-
σίαν εἰς μίαν ἑνώσιν. αἰνὸς δὲ, διὰ τὸ ἀκακόν,
καὶ τὸ δι' αὐτῆς τὴν ἀμαρτίαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώ-

πτων ἢ Φανίσθαι ἐν τῷ αὐτῷ τῷ Πατρὶ προσ-
ενηνέχθαι πρέσβιτον εἰς σφαγὴν. ἐπειδὴ ἡλ-
θεν ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν ὁ ἀπαθής, ἵνα ἡμεῖς
σωθῶμεν. καὶ εἰ τί ἐστὶν ἕτερον τῆς αὐτῆς
χρήσεσι συμβαλλόμενον εἰς σωτηρίαν ἡμῶν
τῶν ἀνθρώπων, καταχρηστικῶς ἀπὸ τῆς
θείας γραφῆς εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται.

Τί ἐν τῷ κτίσῳ ὠφελήσειεν; ἢ ποῖαν χρῆ-
σιν ποιῆται πρὸς τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, καὶ πρὸς
τὴν τῆς Θεῆς Λόγου ἐνσαρκον δοξολογίαν, καὶ
τελείαν θεότητα; τί ὠφελεῖ ἡμᾶς τὸ λέγειν
αὐτὸν κτίσμα; τί κτίσμα ταῖς κτίσεσιν ἐρ-
γάζεται; τί κτίσμα ὠφελεῖ τὰς κτίσεις; B
πῶς δὲ ἔκτισεν ὁ Θεὸς Θεὸν εἰς προσκυνή-
σιν διδόν, ὅποτε λέγει· μὴ ποιήσης σεαυτῷ
πᾶν ὁμοίωμα μήτε ἐπὶ γῆς, μήτε ἐν ἑρᾶνῳ,
καὶ μὴ προσκυμήσεις αὐτῷ; πῶς ἐν ἔκτισεν ἑ-
αυτῷ Υἱόν, καὶ ἐπέταξε προσκυνεῖσθαι. μά-
λιστ' αὖτ' Αποστόλος λέγοντος, καὶ ἐλάτρευ-
σαν τῇ κτίσει πρὸς τὸν κτίσαντα, καὶ ἐμω-
ράνθησαν. μωρὸν γὰρ τὸ κτίσιν θεολογεῖν,
ἀθετεῖν δὲ πρῶτην ἐντολὴν τὴν λέγυσαν,
Κύριον τὸν Θεὸν σε προσκυμήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ
λατρεύσεις, διό ἡ ἀγία τῆς Θεῆς Εκκλησία
καὶ κτίσμα προσκυνεῖ, ἀλλὰ Υἱὸν ἡννητὸν Πα-
τέρα ἐν Υἱῷ, Υἱὸν ἐν Πατρὶ, σὺν ἀγίῳ Πνεύ-
μα τιμᾶ ἀλλὰ ναί, Φησί. εἰ γὰρ μὴ εἶπω ὅτι κτί-
σμα, Φησὶν, ἐλάττωσιν προσφέρω τῷ Πατρί.
τὸ γὰρ κτίσιν οὐκ ἐλάττω τὸν κτίσαντα. τὸ γὰρ
γεννητὸν ἐκ φύσεως, ἢ συστολῇ ἐργάζε-
ται, ἢ πλατυσμῷ, ἢ μείωσιν, ἢ τομῇ, ἢ τι τῶν
τοιούτων παθῶν προσάπτει τῷ γεννητῷ.
πολλὴ ὁ μωρία τῶν τοιαῦτα λογιζομένων, ὡς
ἀφ' ἑαυτῶν τὸ θεῖον εἰκάζειν, καὶ τὰ εἰς αὐ-
τὸς πάθη τῷ Θεῷ προσάπτειν βελομύρων,
τῆς Θεῆς ἀπαθῆς ὄντος παντελῶς, καὶ ἐν τῷ
ἡννᾶν, καὶ ἐν τῷ κτίζειν. ὡς γὰρ ἡμεῖς πάχο-
μεν ἡννῶντες, ἐπειδὴ κτιστοὶ ἐσμεν, ἔτω καὶ
κάμνομεν κτίζοντες. καὶ εἰ πάχει ὁ Πατὴρ γεν-
νῶν, ἄρα καὶ κτίζων κάμνει. πῶς δὲ περὶ Θεῆς
πάθος ἐστὶν εἰπεῖν, καὶ τὸ κάμνειν, εἴπερ κά-
μνει; ἀλλ' οὐ κάμνει, μὴ γένοιτο. οὐ κοπιᾷ σὺν
γὰρ, Φησὶ ἡ γραφή. Πνεῦμα ἐν ὁ Θεὸς καὶ
Πνεῦμα ἀνάγκως καὶ ἀχρόνως τὸ Υἱὸν ἐγῆ-
νησεν, Θεὸν ἐκ Θεῆς, Φῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀλη-
θινόν ἐκ Θεῆς ἀληθινῆς, ἡννηθέντα, καὶ κτι-
σθέντα.

penitus extinctum fuerit, cum ovis in- Ariani.
star jugulatus ac Patri oblatuſ est: quan- Hæresis
doquidem ut pro nobis pateretur, is qui lxx.
nihil pati poterat advenit, ut nos salvi es-
se possemus. Ac si quid aliud est, quod
eodem usu ad salutem hominum accom-
modari possit, per catachresin in sacris li-
teris ad illum transfertur.

XXXVI. Ecquid ergo prodesse po- Nulla crea-
bis creatura posset? aut quid ad salu- tionis crea-
tem hominum conferret, vel ad divini turam dici
Verbi incarnati gloriam, divinitatem posse Filium.
que perfectam? Quid inquam, nobis pro-
fuerit, si creaturam illum dixerimus? Quid est quod creatum aliquid creaturis
prodesse, aut utilitatis afferre possit? Ad
hæc quomodo Deus Deum creavit, &
adorandum proposuit, cum ipsemet di-
xerit, Non facies tibi similitudinem ullam, Exo. 20. 4.
neque in terra, neque in caelo: neque adorabis
illum? Quomodo igitur sibi Filium creavit,
adorarique iussit? Præsertim cum Apo-
stolus dicat; Et servierunt creaturæ potius
quam creatori, & stulti facti sunt. Rom. 1. 25.
Stultum enim est creaturæ divinitatem tribuere,
ac primum legis violare mandatum: Do-
minum Deum cuius adorabis, & illi soli ser-
vies. Mat. 4. 10.
Propterea sancta Dei Ecclesia creatu-
ram non adorat, sed Filium genitum: Pa-
trem in Filio, Filium in Patre, cum Spiritu
sancto. Imò verò, inquirunt. Nisi enim
creaturam illum esse dixerò, Patris maje-
statem imminuo. Etenim quod creatum
dicitur, creatorem non minuit. Quid
autem ex natura genitum est, contractio-
nem quandam, aut collationem, aut di-
minutionem, aut sectionem, aut ejus-
modi affectionem aliquam ei affert, à
quo genitum est. Sed eorum qui ita co-
gitant summa planè stultitia est: qui de
Divino numine conjecturam ex seipsis
capiunt; affectionesque suas in Deum
transfundere conantur: cum tamen tam
in generando, quam in creando ab omni
affectione sit immunis. Nam quod ad nos
attinet, uti gignendo patimur, eo quod
creati sumus, ita & creando, ac moliendo
fatigamur. Quare si generando Pater
non nihil patitur, etiam creando fatiga-
tur. Quinam verò Deo tribui ulla ejus-
modi potest affectio sive defatigatio? Ab-
sit verò ut fatigari credamus. Non enim
laborabit, inquit scriptura. Denique cum
Deus sit Spiritus, perinde & spiritum si-
ne ullo initio aut tempore genuit Filium,
Deum de Deo, lumen de lumine, Deum
verum de Deo verò, genitum non creatum.

Ariani.
Hæresis
LXIX.

Alia Aria-
norum ob-
jectio.
Hebr. 3. 2.

Ariani E-
pistolam
ad Hebræos
rejecerunt.

Isa. 53. 7.

Deut. 18. 15.

Hebr. 5. 1.

XXXVII. Ab hac scripturæ sententia ad alias transeundum modo nobis est, quas perperam accipientes usurpare ac decantare solent; quas quidem initio commemoravimus. Ac primum Apostoli dictum illud temerè proferunt, & interpretatione sua depravant: *Suscipite Pontificem vestrum, qui fidelis est ei qui fecit seipsum.* Sed primum Epistolam illam, quæ ad Hebræos scripta est, repudiant, & ab Apostolicis scriptis rejiciunt. Ex qua tamen illam, uti dixi, sententiam privato suo animi morbo male ad institutum suum transferunt: & ex his verbis, *qui fidelis est ei, qui fecit seipsum*, creaturam esse Filium adstruunt. Verum interrogare illos prudentior aliquis poterit, & ita urge- re, ut quid respondeant nihil habeant: hoc enim quæri potest: Qvandonam Pontificis nomen illud Dominus noster assumpserit. Non enim ante susceptam, carnem istiusmodi nomina sortitus est: ut *lapis* vocaretur, & *ovis ad occisionem oblatus*; Item: *homo*, & *filius hominis*, *aquila*, *agnus*, & id genus alia, quæ post incarnationem eidem attributa sunt. Qua ratione Pontifex quoque dictus est, obelgium illud, quod de ipso in lege prædicatur. *Prophetam ex fratribus vestris suscitabit Dominus Deus vobis.* Quare *Prophetam*, & *Pontificem*, & *ex ipsis suscitatum* post illam in terris habitationem, Scriptura manifeste declarat. Ex quo certissimè illud potest intelligi: quemadmodum invicta Dei virtus, ac præscientia, ut os omne præcludat adversus veritatem insurgens, cum admirabili quadam luce prædixerit ac firmaverit omnia. Sic igitur illo loco in sequentibus legitur. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis: qui possit compati. Necessitatem enim habet & pro suis delictis offerre. Qui autem peccatum non habet, seipsum obtulit Patri.* Ubi hæc verba, ex hominibus, ad incarnationem pertinent. Hæc autem, non ex hominibus: & non habens necessitatem, divinitatem indicant: ut & illa; *quantumvis esset Filius.* Hæc autem, *Didicit ex his quæ passus est*, ad assumptam carnem referenda sunt.

XXXVIII. Vides ut omnia, quæ Christo conveniunt, plana sint & perspicua, neque quicquam in his sit impeditum aut perplexum. Nam hæc ipsa verba, *Pontificem, qui fidelis est ei, qui fecit ip-*

Α Παρελεύσομαι ὃ καὶ ἔτο το ῥητόν ἐφ' ἑτε-
ρα ὃ πάλιν ἑαυτὸς ὑποδάμειν, τῶν ὑπ' αὐτῶν
ἐν κακαῖς ὑπονοίαις λεγομένων τε καὶ ἀδο-
μένων, ἃν δέ μοι παρεταγμένων. καὶ ᾧ πάλιν
χουδαίως Φασὶ τὸ το ῥητόν παρερμη-
νεύοντες, τὸ δέξασθε τὸν ἀρχιερέα ὑμῶν πι-
σὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν. καὶ πρῶτον μὲν
τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, τὴν πρὸς Ἑβραίους Φη-
μὶ, ἀπωθύνται, φύσει αὐτὴν ἀναρῶντες ἀπὸ
τῆς Ἀποστόλου, καὶ λέγοντες μὴ εἶναι τὸ αὐτῶ.
τὸ δέ ῥητόν διὰ τὴν ἰδίαν νόσον εἰς ἐσότης, ὡς
πρὸς εἶπον, κακῶς ἐκδέχονται. δὴθεν διὰ τῆς εἰ-
ρημίας, ὅτι πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, τὸ
κτίσμα παραιοφύροντες. ἐρωτήσῃ δ' ἂν τις
αὐτοῖς σύνεσιν κεκτημένῳ, καὶ ἀπορήσῃ, μὴ
ἔχοντες τί ἀποκριθῇσονται. ὅτι τὸν ἀρχιερέα
πότε πρὸς ἐλάβετο ὁ Κύριος ἡμῶν ὄνομα αὐ-
τῷ καλεῖσθαι. ἔδοκεν γὰρ πρὸς τῆς ἐνσαρκίας αὐ-
τῶ παρσίας ταῦτα ἔχει τὰ ὀνόματα, τὸ λί-
θον καλεῖσθαι, τὸ πρὸς ἐλάτον εἰς σφαγὴν φέ-
ρεσθαι, τὸ ἀνθρώπον καὶ ἰὸν ἀνθρώπου, τὸ ἀε-
τός, καὶ ἀρνίον, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα περ εἰς
αὐτόν καὶ τὴν ἐνσαρκίαν παρσίαν ἀναφέρειται,
ὡς καὶ ἀρχιερέα αὐτόν καλεῖσθαι, διὰ τὸ νόμον
ἐκῆρυττε περὶ αὐτοῦ ὑποδάσσειν, ὅτι Προφήτην
ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ἐγερεῖ Κύριος ὁ Θεός
ὑμῶν. ἄρα γὰρ τὸν Προφήτην, καὶ ἀρχιερέα,
καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν, μὴ τὴν ἐνταῦθα κατακω-
χὴν ἐρμηνεύει σαφῶς ὁ λόγος. ὡς καὶ ἀρα-
ργῶς ἐστὶν ἰδεῖν, πῶς πάλιν ἡ ἀνίκητος τῆς Θεῆς
δύναμις, καὶ πρὸς γνώσις εἰς τὸ φράσαι πᾶν
σῶμα ἐπεγειρόμενον καὶ τῆς ἀληθείας, πᾶν-
τα μὴ σαυμαστῆς φωταγωγίας πρὸς ἐλάσι-
σε, καὶ ἡσφαλίστατο. φάσκει γὰρ ἔτι εἰς ἐν
τῇ αὐτῇ ἀκολοῦθαι ὅτι πᾶς ἀρχιερεὺς ἐξ
ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων
καθίσταται, εἰς τὸ πρὸς φέρειν δῶρά τε καὶ
θυσίας, διωάμενος μετριοπαθεῖν. ἀνάγκη
γὰρ ἔχει καὶ περὶ τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν. ὁ δὲ
μὴ ἔχων ἀμαρτίαν, ἑαυτὸν πρὸς στήναι τῷ
Πατρὶ, καὶ τὸ μὲν ἐκ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν
ἐνδημίαν, τὸ δὲ ἐκ ἐξ ἀνθρώπων, τὸ μὴ ἔχων
ἀνάγκη διὰ τὴν θεότητα. καὶ περὶ τῆς αὐτῆς
θεότητος Φησι, καὶ πρὸς ὡς ἡ φύς. πρὸς δὲ τῆς
ἐνσαρκίας αὐτῶ παρσίας, ἔμαθεν ἐξ ὧν ἐ-
παθε, Φησί.

Καὶ ὁρᾷς ὅτι πάντα τὰ Χριστῶ λεῖα, καὶ ἔδεν
ἐν αὐτοῖς τραυλαλιῶδες. τὸ γὰρ ἀρχιερέα πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ἔδεν τὴν αὐ-

τὴν πλάσιν ἐνταῦθα διηγείται τὴ σῶμα-
 τ^ς, ὅδε τῆς αὐτῆς ἐνανθρωπήσεως, & περὶ
 κτίσεως ὅλως φάσκει, ἀλλὰ μὲν τὴν ἐνδη-
 μίαν τῶ ἀξιώματ^ς τὸ χάρισμα ὡς καὶ τὸ εἰ-
 ρημένον· ἔδωκεν αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνο-
 μα. καὶ ἔπειθ' ἐν τῷ ἐπληρῆστο ἐν τῇ θεότη-
 τι, ἀλλὰ τῇ νῦν παρεσσία· ἐπειδὴ πρὶν αὐτῆς
 ἐνανθρωπήσας ἢ ἐκ Μαρίας ἔλαβεν ὄνομα τὸ
 ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, σὺν τῷ Θεῷ Λόγῳ καλεῖ-
 σθαι Υἱὸν Θεοῦ. καὶ διὰ τῆς καὶ δι' αὐτῆς τῆς
 Αποσόλ^{ης} ἐνταῦθα πάλιν εἴρηκε· τὸν δὲ,
 βροχύτι παρ' ἀλλήλων ἡλατῶμενον βλέ-
 πομεν Ἰησοῦν, διὰ τὸ πάθημα τῆς θανάτου
 δόξης καὶ τιμῆς ἐσφαινωμένον, ὥς ὁ δεσπότης
 Αγγέλων, καὶ ποιητὴς παρ' Αγγέλων ἡλατ-
 τωμέν^ς· φανείη ὁ φεικτὸς καὶ φοβερός τοῖς
 Αγγέλοις, καὶ ἐξ ὅσων ὄντων αὐτὸς κτίσας
 σὺν τῷ Πατρὶ καὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι
 ἡλατῶμεν^ς λέγοιτο. καὶ φανείη σαφῶς,
 ὅτι & περὶ θεότητ^ς ἐνταῦθα φάσκει, ἀλ-
 λά περὶ τῆς αὐτῆς σαρκός. πάθημα γὰρ θά-
 νατος & πρὸς σαρκὸς εἰς τὸν Λόγον ἀναλογεῖ-
 ται, ἀλλὰ μὲν τὴν ἐνσαρκον παρεσσίαν τῆς αὐ-
 τῆς ἀπαθῆς ὄντ^ς καὶ παθῆτ^ς, ἀπαθῆς
 μὲν ὄντ^ς ἐν τῇ θεότητι, πάχοντ^ς δὲ ἐν
 τῇ ἀνθρωπείᾳ, ὡς καὶ τὰ ἀμφοτέρω ἐν
 πληρῆται * τὸ, ὅς ἀνθρώπος ἐν ταυτῷ, καὶ
 ὅς Θεὸς ἐν ταυτῷ. ὁμῶς γὰρ Χριστὸς ἐν τοῖς
 ἀμφοτέροις ὁ Υἱὸς καλεῖται.

ἐκ. τῆς

Τίς ἐποίησεν αὐτόν; οἱ φιλονεικῶντες μά-
 θωσιν διὰ τῶν προειρημμένων πάντων, ὅτι &
 δὲν εἰς τὴν θεότητα ἐν τῷ ῥητῷ τῷ ἀνα-
 λογεῖται, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐνσαρκον παρεσσίαν.
 καὶ ὅδε ὡς περὶ ποιήσεως ἡ κτίσματος^ς, ἀλλ'
 ὡς περὶ ἀξιώματ^ς μὲν τὴν παρεσσίαν, τὸ ἐ-
 ποίησεν. αὐτὸν ἐρωτήσας γὰρ τις τινὰ βασι-
 λέα περὶ τῆς ἰδίας ὑπὸς, ὅτι τί σοι πέφυκεν ἐξ^ς,
 καὶ ἀκῶσαι παρ' αὐτῆς, ὅτι ὅς μ. & ἐξ. γνήσι^ς
 ἐν σοὶ ὑπάρχει, ἢ νόθ^ς; ὁ δὲ φησι, γνήσι^ς
 ἐξ ἐμῶς ὑπάρχει. τίς ἐν αὐτὸν ἐποίησας; βασι-
 λέα αὐτὸν ἐποίησα. δῆλον μὴδὲν παρηλ-
 λαγμένον τῆς τῆς πατρὸς αὐτῆς ἀξίας. καὶ
 ἐχὶ πάντως διὰ τὸ εἰρηκέναι, ἐποίησα αὐ-
 τὸν βασιλέα, ὡς τῆς ἐκτίσεως αὐτόν, λέ-
 γει ὁ βασιλεύς. & γὰρ τὴν γέννησιν ἡρνή-
 σατο, ἢ ὡμολόγησεν γεγεννηκέναι, ἐν τῷ
 εἰπεῖν ἐποίησα. ἀλλ' ἐκεῖνός μὲν σαφῶς

A ipsum : nihil ad corporis formationem, Ariani.
 aut incarnationem, aut verò creationem Hæresis
 spectant : sed dignitatem illam, ac coeleste
 munus indicant, quod illi assumpta jam
 carne collatum est. Quid etiam & locus
 iste referendus est : *Dedit ei nomen, quod est* Phil. 9.
super omne nomen. Hoc enim non an-
 tea in divinitate, sed in incarnatione per-
 fectum est : cum scilicet humana ipsius
 natura, quam ex Maria sumpsit, nomen
 est ejusmodi consecuta, quod omnia no-
 mina dignitate superaret : ut cum divino
 Verbo conjuncta, Dei Filius appellaretur,
 Quam ob causam per eundem Apostolum
 hoc loco dixit : *Hunc autem paulo minus* Hebr. 1.
ab Angelis minoratum videmus Jesum ob
passionem mortis gloria & honore corona-
tum : Quid scilicet Angelorum Dominus
 & conditor, Angelis minor factus esse vi-
 deretur : ille inquam ipse Angelis metuen-
 dus ac terribilis : quos de nihilo cum Pa-
 tre & Spiritu sancto creavit, minor diceretur;
 certoque constaret, non de ejus divi-
 nitate mentionem hoc loco fieri, sed de
 carne duntaxat. Mortis enim passio non
 priusquam carnem induisset, Verbo Dei
 ratione quadam accommodatur, sed post
 ejusdem Incarnationem : qui una & pas-
 sionis expertus est, & obnoxius passioni. Ex-
 pers quidem, quod ad divinitatem attinet:
 obnoxius verò, si hominis naturam confi-
 deres. Quid utrumque in uno comple-
 tur, ut & filius hominis in eodem, & Dei
 Filius in eodem existat. Christus enim
 utrobique Dei Filius vocatur.

XXXIX. Quidnam igitur est quod *similiter*
ipsum fecisse dicitur? Discant arguti ac con-
 tentiosi homines, ex iis quæ hæcenus di-
 cta sunt, nihil hoc in loco esse, quod ad
 divinitatem pertineat; sed ad Incarnatio-
 nem omnia referri. Ita tamen, ut de
 creatione & effectione nulla sit mentio;
 sed de ea dignitate, quam suscepta carne
 consecutus est, ex voces accipiendæ sint,
fecit ipsum; Sic enim sese res habet, ut si
 quis ab Rege de filio suo percontetur;
 quanam iste tibi sanguinis cognatione
 conjunctus est? tum ille respondeat, fi-
 lius meus est: pergat deinde, & germa-
 nusne sit an spurius roget: Rex autem;
 germanus, & à me genitus, subjiciat.
 Quid igitur illum fecisti? Regem, inquit,
 fci. Ex quo manifestè sequitur, minimè
 hunc esse dignitatis paternæ dissimilem.
 Nec eo quod Rex dicat, regem illum feci,
 eundem se creasse confiteatur. Non enim
 generationem inficiatur, cum eum se ge-
 nuisset dicat hoc ipso, quod fecisse se narrat,

Ariani.
Hæresis
LXIX.

Christum
q̄va ratio-
ne Ponti-
fex.

sed cum illam aperte profiteatur, faciendi nihilominus verbum ad dignitatem retulit. Similiter & Filius Patris quidem Filius sine ulla dubitatione ab illis creditur, & adoratur, qui vitam obtinere cupiunt. Pontifex verò idcirco fuisse, quod in suo corpore pro humano genere Patri semetipsum obtulerit. Idem & sacerdos simul, & hostia pro omni creatura pontificatus officio fungens seipsum obtulit; Tum spiritali quodam modo, & ingenti cum gloria subvectus, cum eodem illo corpore ad Patris dexteram confedit; *constitutus in æternum Pontifex*, ac cœlestes orbes semel permensus: ut idem Apostolus in sequentibus declarat. Unde tota hæc illorum ad calumniam captationemque composita de scripturis disputatio corrui: quæ quidem scripturæ cum vitæ impertiendæ vim habent, tum nihil continent, ad quod fideles offendant; aut quod ad ullam Verbi contumeliam, ejusque dignitatis imminutionem accommodari jure possit.

XL. Alium præterea locum Arius commemorat, in quo Joannes, cum in deserto staret, & accedentem illum videret, dixisse fertur: *Hic est quem dixi vobis, quoniam veniet post me vir, qui ante me factus est*, quia prior me erat. Primum igitur voces ipsas, tanquam crapulæ & ebrietate correpti, quod ad sensum attinet, immutant. Et quomodo, inquirunt, de Incarnatione dictum illud accipi potest, cum ante Joannem in Mariæ utero genitus non fuerit? Nam, ut Evangelista narrat; *Sexto mense missus est Angelus Gabriel in civitatem Galilee ad Virginem desponsatam viro, cui nomen Joseph. Et ingressus ad eam dixit; Ave gratia plena Dominus tecum, &c.* Cumque Virgo ob eam salutationem turbata foret, subjecit; *Ecce concipies in utero Filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* *Ecce cognata tua Elisabeth concepit Filium in senectute sua, & hic mensis sextus est illi quæ vocatur sterilis.* Animadvertis ut sex ante mensibus, quam Mariæ nuntiaret istud Angelus, Joannes extiterit. Quinam igitur hæc verba, *ante me factus est*, in illius incarnatione impleri potuerunt? Quis est e rudioribus, ac simplicibus, quique satis firmo, ac corroborato ingenio non fuerint, qui non audita illa sententiâ perturbetur? Etenim necessariis, ac sinceris, & ad vitam conciliandam idoneis scripturæ verbis utitur; quæ

Arianorum
objec-
tio.
Joan. i. 27.

Luc. i. 26.

ἀπεφώνητο, τὸ ἵεποίησα, πρὶ ἀξίας ἐδήλωσεν. ἔγω καὶ ὁ Υἱὸς, Υἱὸς τῆ Πατρὸς ἀναμφιβόλως τοῖς ζῶν ἐδέλθοι πιστεύεται τε καὶ προσκυνεῖται. τὸ δὲ ἀρχιερέα ἡγέσθαι, διότι ἐν τῷ σώματι αὐτῷ τῷ Πατρὶ ἑαυτὸν προσήνεγκεν ὑπὲρ τῆς ἀνθρώποτης, αὐτὸς ἱερεὺς, αὐτὸς ἱερεῖον, ἑαυτοῦ μὲν προσήνεγκεν ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως ἀρχιερατῶν, ἀναβὰς δὲ πνευματικῶς καὶ ἐνδοξῶς, ἐν αὐτῷ τῷ σώματι ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆ Πατρὸς, γεγωνὺς ἀρχιερεὺς εἰς τὸ διωκεῖς, καὶ διεληλυθὺς ὅν ἔρανος ἐφ' ἅπαξ, ὡς μαρτυρεῖ πρὶ αὐτῷ ἐν ταῖς καθ' ἑξῆς λέξεσιν ὁ αὐτὸς ἅγιος Ἀπόστολος. καὶ ἐξέπεσε πάλιν τῶν ἡ προφασιστικῇ διαλογῇ τῆς θείας γραφῆς. ζῳτικῆς ὅσης, καὶ μηδὲν ἔχουσιν εἰς πρόσκομμα πεισῶς, ἢ εἰς ἐλάττωμα βλασφημίας πρὸς τὸν Λόγον.

Εἶτα μέμνηται πάλιν ἑτέρας ῥητῆς ὡς Ἰωάννης ἐσὼς ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ θεασάμενος αὐτὸν ἐρχόμενον, ἔλεγε· ἔτος ἐσιν, ὃν εἶπον ὑμῖν, ὅτι ὀπίσω μὲ ἔρχεται ἄνθρωπος, ὃς ἐμπροσθεν μὲ γέγονεν, ὅτι πρῶτος μὲ ἦν. καὶ πρῶτον μὲν αὐτὰς τὰς λέξεις ὡς κατηβαρῶντες ἀλλήλας τῇ διανοίᾳ, καὶ λέγουσι· πῶς τῆτο πληρῆται ἐν τῇ ἐνσάρκῳ παρυσία, ὅτι οὐκ ἔστι Ἰωάννης ἐν γαστρὶ Μαρίας σικειλημένῳ; ἀλλὰ, φησὶ, ὡς ὁ Ἐγγελιστὴς ἐν τῷ ἑκτῷ μηνὶ ἀπεσάλη ὁ Ἀγγελὸς Γαβριὴλ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, πρὸς Παρθένον μεμνησθεμένην ἄνδρα, ὃν ὄνομα Ἰωσήφ. καὶ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὴν ἔφη, χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἀκολουθίας. ὡς ἂν ἡ παρθένα ὦν τῷ ἀπασμῷ ἐταράσσετο, ἔφη πρὸς αὐτὴν· ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. καὶ ἰδοὺ ἡ συγγενὴς σοῦ Ἐλισάβετ σικειληφῶσα υἱόν ἐν γήρα αὐτῆς, καὶ ἔτι μὲν ἔκτε ἐσὶν αὐτῇ τῇ καλεσμένη σειρά. καὶ ὁ ῥᾶς, φησὶ, ὅτι πρὸ ἑξ μύλων τῆς διαγγελισθῆναι Μαρίαν, ἥδη προὔπῃρχεν ὁ Ἰωάννης. πῶς ἂν τὸ, πρὸ ἐμῶ ἐγγύετο, ἐν τῇ ἐνσάρκῳ παρυσία Χριστὸς πληρωθῇσεται; τίς δὲ τῶν ἀνεραίων μὴ καὶ ἐν διανοίᾳ ἐναργῶς ἐδραιωμένων ἀκῆσας τὸ ῥητόν, ὃ ταραχθῇσεται; λέγει γὰρ τὰ ἀναγκαῖα, καὶ ἀνεραία, καὶ ζῳτικὰ τὰ τῆς θείας γραφῆς, τοῖς

τοῖς τὰ πονηρὰ ἑαυτοῖς ὑπασσωμένοις, μάλ- A
λον βλαβλερώτερα φαίνεται, τῶν ῥητῶν
πάντη ἐν πνέματι ἀγίῳ κατηνυγασμένων.
τί γὰρ ὡς ἀλέλειπται τῶ ῥητῶ πρὸς ἀσφά-
λειαν; ἰδὲ γὰρ λέγει, ὅτι ἔτός ἐστι, τὸ ὄρα-
τὸν σημαίνων, καὶ ὑποδείκνυν τοῖς ὁρώσιν,
ὃν εἶπον ὑμῖν, ὅτι ὀπίσω μὲ ἔρχεται. καὶ
τίς ἔρχεται, ἀλλ' ἢ ἁνὴρ; ἔδειξ δὲ τῶν σύν-
εσιν κεντημένων ἀνδρᾶ ψιλὸν νομίσεις τὸν
Κύριον ἡμῶν, ἀλλὰ αἱ ἄνω ἀρέσεις αἱ ἡδὴ
σημανθεῖσαι, οἱ περὶ Κήρινθον, καὶ Μήριν-
θον, καὶ Εβίωνα. ἀλλὰ μὲν τῷ ἁνὴρ, πάν-
τως ὅτι ἡσφαλισμένως. καὶ Κύριον αὐτὸν B
ἴσασι οἱ ἀληθινοὶ πιστοί, ὡς καὶ Ἰωάννης
μαρτυρεῖ· ὁ ἀκηκόαμεν ἀπαρχῆς, ἵνα εἶπῃ
τὸν ἀπαρχῆς ὄντα, τὸν ἀέρατον Θεὸν Λό-
γον, ὃν ἠκούσαμεν ἐν Θεῷ γραφαῖς, ἐν Περ-
φήταις καταγελλόμενον, ἐν ἔρανῳ ἐξυπνέ-
μενον. καὶ διὰ τῆτο ὁ ἐν ἀρχῇ ἠκούσαμεν,
καὶ ἐθεασάμεθα τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἵνα ἄνω
τὸ ἀκηκοέναι Θεὸν ὁμολογήσῃ ἐξ ὑπαρχῆς.
τὸ δὲ ἐώρακέναι, ἀνθρώπον σημαίνει, ὃν καὶ
ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης ἔφη, ὅτι ὀπίσω μὲ ἔρ-
χεται ἁνὴρ. καὶ τὸ, αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψη-
λάφησαν, ἵνα Θεὸν ἄνωθεν σημαίνῃ, καὶ ἄν-
θρωπον ὁρατὸν ὑποδείξῃ διὰ τῆς Μαρίας γε- C
γνημῆν, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα τέλειον, μὴ
ὑποβαλλόμενον τὸ ἅγιον σκεῦος· ὃ εἶληφε, καὶ
τὴν τελείαν αὐτῆς ἐνανθρώπησιν, ἀλλὰ διὰ
τῆς ἐψηλαφηκέναι τὴν πλευρὰν, τὸν τε τύ-
πον τῶν ἡλων, τὰ τρία ὁμολογήσῃ ἀποδεί-
σαλεύτως. ἔτω μοι καὶ ἐνταῦθα νόος, τὸ
ὅτι ἔτός ἐστιν ὃν εἶπον ὑμῖν, ὅτι ὀπίσω μὲ ἔρ-
χεται ἁνὴρ, ἵνα τὴν ἐνσαρκον σημαίνῃ πα-
ρεσίαν. ὅτι πρῶτον μὲ ἦν, ἵνα τὴν θεότη-
τα ὑποδείξῃ, ὅτι πρὸ ἐμῆς ἐγένετο· ἐν τῷ
κόσμῳ γὰρ ἦν, φησὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον,
καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτῆς ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος D
αὐτὸν οὐκ ἔγνω.

Εἰ δὲ ἐν κόσμῳ ἦν πρὸ τῆς Ἰωάννου γε-
νηθῆναι καὶ συλληφθῆναι, πρὸ αὐτῆς γέ-
γονεν ἐν κόσμῳ, καὶ περὶ κτήσεως, καὶ περὶ
ποιήσεως σημαίνων, ἀλλὰ καὶ τὴν χρῆσιν,
ἣν ὁμωνύμως εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι λέγειν.
ἐχρόμην ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐχρόμην ἐν Βα-
βυλῶνι, ἐχρόμην ἐν * Αἰθιοπία, ἐχρόμην
ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ κτίσιν σημαίνων ἐνταῦθα,

For. An-
logia.

A profecto iis ipsis, qui mala sponte sibi ipsis Ariani.
arcessunt, majus quoddam detrimentum Hæresis
consciscunt: cum alioquin omnes illæ sen- LXIX.
tentia Spiritus sancti luce collustrentur. *Responsio.*
Nam quid est in illo de quo agimus loco
ad cautionem prætermisum? *Eccenim,*
inquit, *hic est,* ut aspectabilem illum esse
significet, & intuentibus commonstret.
Quem dixi vobis, quoniam post me venit. Jo. 1. 27.
Quis ille venit præterquam vir? Sed nemo
intelligentia aliqua prædictus nudum ho-
minem esse Dominum existimet; nisi
forte superiores illæ hæreses, quas antea
proposuimus, Cerinthi videlicet, Merin-
thi & Ebionis. Caterum præterquam
quod vir est idque consulto ad securita-
tem ostenditur, unà etiam & Dominum
esse non dubitant qui verè fideles sunt.
Quod ipsum Joannis quoque testimonio
constat. *Quod audivimus,* inquit, *ab initio.* 1. Jo. 1. 1.
ut cum declaret qui ab initio exitit, Dei
Verbum scilicet quod videri non potest:
quodque sacris in literis & Prophetis nun-
ciatum audivimus, & in cælo sublimem
ad gloriam proventum. Quare ita lo-
quitur: *quod initio audivimus, & oculis vi-*
dimus. Ut cum audisse se dicit, Deum ab
initio fuisse fateatur: cum autem vidisse
narrat, hominem significet, de quo Joan-
nes Baptista loquebatur, cum diceret, *ve-*
nit post me vir. Illud verò: *Et manus nostra*
contrectaverunt, cum usum habet, ut cum
ab initio Deus fuerit, eundem etiam con-
spectabilem hominem ex Maria genitum
fuisse demonstret; indeque à mortuis sur-
rexisset perfectum, adeò ut sanctum illud
vas, quod acceperat, hoc est perfectam ho-
minis naturam, non abiecerit, sed cum
illius latus clavorumque cicatrices ac ve-
stigia contrectasset, tria illa sine ulla hæsi-
tatione confessus est. Sic igitur quod à
Joanne Baptista dicitur. *Hic est quem dixi*
vobis, quoniam venit post me vir, Incar-
nationem declarat. Hæc autem: *Prior*
me erat; ejus divinitatem significant: *quo-*
niam ante me factus est. Quippe ut in
Evangelio scriptum est, *in mundo erat,*
et mundus per ipsum factus est, et mundus
eum non cognovit.

XLI. Quod si in mundo erat, ante-
quam nasceretur aut gigneretur Joan-
nes, ante illum in mundo exitit, quod
de creatione aut effectione intelligi non
debet, sed ad communem loquendi ra-
tionem accommodatum est, quæ vulgò
sic loquuntur homines, fui Jerosolymis;
fui Babylone, fui in Æthiopia, fui Alexan-
dria; Ubi non creatio ulla vel productio,

Ariani. sed accessio, & adventus exprimitur. Nam istud: fui Babylone, vel in alio loco, idem valet, atque eo perveni. Quamobrem &

illud: *Ante me factus est*; idcirco dictum est, ut Verbi ad terram accessionem demonstraret. Item illud: *Prior me erat*, divinitatem, quæ semper existit, ostendit: hæc verò, *qui*

post me venit, post Joannem esse genitum. *Explicitur quomodo Joannes vox dicitur.*

Propterea, *Ego vox*, inquit, *clamantis in deserto*, hoc est, vox ad præparandas hominum aures missa. Qui enim clamant, ut eminuis eos evocent, quibus significare aliquid cupiunt, sonoram quandam initiò vocem, nec articulatam proferunt. Cumque illi sola exaudita voce ad audiendum mentem adhibuerint, atque aurem admovent, tum vociferator ille quod dicere constituerat distinctius eloquitur. Ita ergo Joannes vox quædam fuit præparandis hominum auribus. Non enim sermo ipse fuit, sed post illum sermo tandem advenit, cujus gratia præparatrix illa vox antecesserat. Unde etiam ita loquitur: *Vox clamantis in deserto: parate vias Domini*. Quippe vos præparat, Dominus autem præparatas jam vias ingreditur. Itemque vox aures ad audientiam componit: quæ ubi vacuas se præbuerint, tum sermo audientium auribus immittitur. Nihil est igitur quod Arius ejusque fautores arripiant ex hoc loco: cum divina veritas fidelium animos perpetuò collustret, ne ab ea salute deflectant, quæ per Verbum Dei Filium revera increatum ac genitum obtinetur.

XLII. Jam verò progredientes porro, & ad ea quæ sequuntur deinceps transeunt, nihil eorum prætermittimus quæ ad dissolvendum initiò proposuimus: sed consequentia ordine pertexamus. Ex alio itaque loco opinionis suæ comprobandæ argumentum eliciunt: ex eo, inquam, quod Petrus in Actis Apostolorum dixisse legitur: *Manifestum sit vobis*

omnis domus Israel, quoniam hunc Jesum, quem crucifixistis, & Dominum, & Christum ipsum Deus fecit. Quibus in verbis observandum illud monent quod fecisse scribatur: nec ad ipsam sententiam attendunt, quæ seipsam declarat. *Hunc*, inquit, *Jesum*: ut assumptam à Domino naturam hominis demonstret. Nam ex his verbis: *Hunc Jesum quem crucifixistis*, perspicuum est de carne illa esse sermonem, quam isti crucifixerant. Propterea Dominus

in Evangelio: *Nunc autem*, ait, *queritis me interficere, hominem, qui veritatem locutus sum vobis, quam audiivi à Patre meo*.

ἀλλὰ Ἰησοῦσίν τε καὶ παροσίαν. τὸ γὰρ ἐγενόμενον ἐν Βαβυλῶνι, ἢ ἐν ἐτέρῳ τόπῳ, ὅτι ἦλθον. πρὸ ἐμῶ ἐν ἐγγύετο, ἵνα δείξῃ Ἰπὶ τῆς γῆς τὴν τῷ Λόγῳ αἰεὶ Ἰπὶδασιν. καὶ τὸ, πρῶτός μὲ ὡ, ἵνα δείξῃ, τὴν θεότητα αἰεὶ ἔσαν. τὸ δὲ ὀπίσω μὲ ἐρχόμενον, ἵνα δείξῃ τὴν σύλληψιν μὲ τὸν Ἰωάννην. καὶ διὰ τῆτο, ἐγὼ Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμασικὴ Φωνὴ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀκοῆς. πρῶτον γὰρ ἀδιάρθρωτον εἰώθασιν οἱ Φωνῶντες διποδοῖναι Φωνὴν ἠχῆσαν, διπομήκοθεν καλῶντες οὖν τὶ ἔχοντας πὰρ αὐτὰ ἀκῆν, καὶ ἐπὰν ἐκεῖνοι τῆς Φωνῆς ἀκῆσωσι μόνῃς, καὶ δῶσσι τὸν νῦν τῷ ἀκῆν, καὶ ἐτοιμάσωσι τὴν ἀκοήν, τότε ὁ τὴν ἠχῆσαν Φωνὴν διποδῶς, λοιπὸν διασέλλει τὸν λόγον, ὅπως ἔβληθη εἰπεῖν. ἔτω καὶ Ἰωάννης Φωνὴ ἐγγύετο ἐτοιμάζοντα τὴν ἀκοήν τῶν ἀνθρώπων. ἔγὰρ ἦν αὐτὸς ὁ Λόγος, ἀλλὰ μετ' αὐτὸν ἦλθεν ὁ Λόγος, διὸν ἡ ἐτοιμασικὴ Φωνὴ γέγονε. καὶ διὰ τῆτο λέγει, Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὰς ὁδούς Κυρίου. ἡ γὰρ Φωνὴ ἐτοιμάζει, ὁ δὲ Κύριος ἐκβαίνει τὰς ἡτοιμασμένας. καὶ ἡ Φωνὴ λαλεῖ * τὴν ἀκοήν. ὅταν ὁ ἀκοῇ For. εἰς τὸ ἀκ.

Προσκοπῶντων ὁ πάλιν ἡμῶν, καὶ Ἰπὶ τὰς ἐξῆς βαυόντων, ἐδὲν ὡς ἀλείφοντες τῶν ἀνω πνευματικῶν εἰς Ἰπὶλυσιν, ἀλλὰ αὐτὸς πάλιν Ἰπὶληψόμεθα τὴν ἀκοῆς τῆς. πρὸ τοῦ τοῦ πάλιν ἐτέραν πρὸ Φασιν τὴν ἑαυτοῦ Πέτρος ἐν ταῖς πράξεσιν εἰρημνύων, ὅτι Φανερόν ἐσώμιν πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι τῆτον Ἰησοῦν ὃν ἐσαυρώσατε, καὶ Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε. καὶ λέγῃσι πάλιν, ὅτι τὸ ἐν ταῦθα ἐποίησε γέγραπται. καὶ ἔχ' ὁρῶσι τὸ ρητὸν (αὐτὸς γὰρ ἐαυτῷ τὸ ρητὸν μνησὶ) τῆτον γὰρ τὸν Ἰησοῦν, ἵνα σημάνῃ τὴν ἐνανθρώπησιν Κυρίου. διὰ τῆ γὰρ, τῆτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ἐσαυρώσατε, Φανερόν τί ἐσιν ὅτι ἦν ἐσαυρώσαν σάρκα. σάρκα γὰρ ἐσαυρώσαν, καὶ διὰ τῆτο ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· νῦν δὲ ζητῆτέ με διποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀληθειαν ὑμῶν ἐλάλησα, ἦν ἡκῶσα πρὸς τῷ Πατρὶ μὲ.

ἀλλ' ὃ τῆς ἐνανθρωπήσεως διορίζων τὴν θεό-
τητα. ἔτε, γὰρ ἐκτὸς τῆς ἐνανθρωπήσεως
ὑπῆρχεν ἡ θεότης, ὅπηνίκα ἔμελλε πάχυν,
ἔτε ἐν τῇ πάχειν ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῆς
Λόγου ἡ ἐνσαρκίᾳ παρσσία. ἀλλ' ἔτε ὁ ἀ-
παθὴς Λόγος πέποιθε τὸ πρότερον ἐν σα-
κὶ ὡν τῇ παχύσει. ἀληθὲς γὰρ ἐστὶν ἐπ' ἀμ-
φοτέρων τὸ ἐν ὄνομα, ἐν τε τῇ θεότητι, καὶ
ἐν τῇ ἀνθρωπότητι. Χριστὸς γὰρ ἡ ἐνανθρω-
πησις αὐτῆς τῆς Λόγου, καὶ Χριστὸς Κύριος ἐν
αὐτῇ τῇ ἐνσάρκῳ παρσσία. ἀλλὰ τὸ μὲν
παθεῖν ἐν σαρκί, καθὼς εἶπε Πέτρος. ὅτι
Χριστὸς παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, ἵνα δεί-
ξῃ τὴν ἀπάθειαν τῆς θεότητος. καὶ πᾶ-
λιν, διποθανὼν ἐν σαρκί, ζωογονηθεὶς δὲ τῷ
πνεύματι. * τῆτο ἔν τὸν Ἰησοῦν ὃν ἐσαυρώσα-
τε, ἵνα μὴ παλαιφθῇ ἡ ἀγία ἐνσαρκίᾳ οἰ-
κονομία διπὸ τῆς ἀπαθῆς καὶ ἀκτίστης Λόγου,
ἀλλὰ συνενωθῇ ἄνω τῷ ἀκτίστῳ Λόγῳ. διὰ
τῆτο καὶ Κύριον καὶ Χριστὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε
τὸ ἐκ Μαρίας συλληφθέν, τὸ ἐν θεότητι συν-
ενωθέν. ὃ γὰρ ἡ Μαρία Θεὸς κατὰ φύσιν.
διὰ τῆτο ἐξῆς τὸ ἐποίησεν Ἰππότερι. ὡς
καὶ ὁ Ἀγγελὸς Γαβριὴλ φησι, ἐρωτησάσης
αὐτῆς ἐστὶ πῶς ἔσται τῆτο, ἐπεὶ ἄνθρωπα ὄντι
συνω; φησὶ, πνεῦμα Κυρίου ἐπελευσεται ἐπὶ
σε, καὶ δύναμις ὑψίστη Ἰππισκιάσει σοι. διὸ
καὶ τὸ γινώμενον ἅγιον κληθήσε' Ὡς Θεός.
ὅταν δὲ εἶπῃ, καὶ τὸ γινώμενον, ἔδειξεν ἀκα-
ταστήτως περὶ Θεὸς Λόγῳ, ὅτι Ὡς Θεὸς ἐστὶν ἀ-
ναμφισβόλως, ὃ κτισθεὶς, ὃ ποιηθεὶς. * περὶ
δὲ διπὸ Μαρίας τῆς ἐνσάρκῳ οἰκονομίας, μὴ
περοδῆκης, καὶ τὸ γινώμενον τὸν Χριστὸν, καὶ
Κύριον ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ ταῖς ἄλλαις ῥήσεσι
πάντα σαφῶς ἐπληρώθη, καὶ ὃδὲν καμάτῳ
παρσίων. ἔτω καὶ ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐνσάρ-
κῳ παρσσία πεπλήρωται. καὶ ὃδεμία ἐστὶ
παρεκτροπή τοῖς τῆς ἰδίας ζωῆς Ἰππμελ-
μένοις. ζῶν γὰρ ὁ Λόγος διπὸ ζῶντος Πα-
τρὸς, Ὡς Θεὸς τῆς Πατρὸς, καὶ ὃ κτιστός. πάν-
τα δὲ ἐν τῇ ἐνσάρκῳ παρσσία πεπλήρω-
ται, ἵνα μὴτε φάντασμα νομιθεῖ, μὴτε ὁ-
μοσιᾷ ἡ σὰρξ τῇ ἄνω θεότητι, ἀλλὰ συν-
ηνωμένη ἡ ἐνανθρώπησις αὐτῆς εἰς μίαν
ἀπάθειαν, μάλιστα μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν
ἀνάστασιν. ἐκῆτι γὰρ διποθήσκει, φη-
σὶ, θάνατος αὐτῆς ἐκῆτι κυριεύει. ἐστὶ γὰρ
εἰς Κύριον, εἰς Χριστόν, εἰς βασιλεὺς,

Neque tamen ab humana illa natura di-
vinitatem abstraxit. Siquidem hæc ab Hæresis
illa imminente passione separata non
fuit; nec in ipsa demum passione eadem
est à Verbo illa derelicta. Sed neque
Verbum passionis omnis expertis antea
passum est; quamvis in carne patiente
resideret. Etenim una & eadem appel-
latio tam Dei, quam hominis naturæ ve-
rè, & propriè convenit, ac tam suscepta
hominis à Verbo natura, quam Domi-
nus in assumpta carne subsistens Christus
dicitur. Verum passus in carne ad eum
modum dicitur, quo Petrus loquutus est:
Christo passopro nobis in carne: quo immu-
nem ab omni patiendi conditione Divi-
nitatem significet. Item: *Mortuus in carne*; ibi. *vir-*
vificatus autem spiritu. Ergo; hunc Je-
sum, quem crucifixistis, ideo dixit, ne à
passionis & creationis experte Verbo re-
lieta humana natura videatur: sed cum
eodem conjuncta. Ob id Dominum Chri-
stumque fecit Deus id quod ex Maria ge-
nitum erat, & cum divinitate copulatum.
Non enim Maria Deus extitit; unde ver-
bum illud, *fecit*, mox addidit. Sed &
Angelus Gabriel interroganti Mariæ:
Quomodo fiet istud, quoniam virum non
cognosco? respondit: *Spiritus Domini su-*
perveniet in te, & virtus Altissimi obum-
brabit te. Ideoque quod gignetur san-
ctum, vocabitur Dei Filius. Jam cum
dicit, *quod gignetur*, extra omnem contro-
versiam de Dei Verbo significavit, haud
dubiè Filium esse, qui nec creatione nec
effectione productus fuerit. De susce-
pta autem à Maria hominis natura cum ad-
ditamento illo, *quod gignetur*; illud acci-
pi debet; *Christum & Dominum fecit*: per-
inde atque in aliis locis manifestè imple-
ta omnia sunt, nec difficultatis quicquam
continent. Ita, inquam, quod hoc loco
dicitur, in incarnatione perfectum est.
Quare nihil est, quod hi, qui vitæ suæ cu-
ram gerunt, abripi se in errorem ullo mo-
do patiantur. Denique vivum Verbum
à vivo Patre processit, Filius Patris, non ab
eo creatus. Porro omnia in incarnatione
perfecta sunt; ne aut inanis quædam spe-
cies, aut divinitati consubstantialis caro
crederetur; sed in unam passionis exper-
tem naturæ conditionem consociata. Na-
tura hominis intelligeretur: id quod præ-
cipuè post Resurrectionem contigit. Non
enim amplius moritur, inquit, mors illi
ultrà non dominabitur. Est enim u-
nus Dominus, unus Christus, unus rex,

Ariani. ad dexteram patris confidens, unum quid-
Hæresis dam, spiritale pariter & corporeum, sin-
2 x 1x. gularis unitas, una spiritalis divinitas, splendoris ambo gloriæque plenissima. Verum de hoc loco hætenus : Abundè enim à nobis explicatum arbitror. Nunc ad alia veniendum, quæ ad audientium perniciem ab illis excogitata sunt.

XLIII. Hoc enim objiciunt : Si ex
Alia Aria- essentia patris est, quomodo horam ac
porum ob- diem ignorat, sequè quod Pater novit ne-
scire. Discipulis suis fatetur ? De die illa,
Matth. 23. inquit, & hora nemo novit, neque Angelis
42. & in celo, neque Filius, nisi solus Pater. Si igitur
Mar. 13.32. Pater novit, quod ignorat ipse, qui potest Patris ac Filii eadem esse divinitas, cum
Refellitur. Filius quæ Patri cognita sunt nesciat ? Verum quæ mysticè, ac pro divina sua sapientia ad certissimæ scientiæ firmitatem ac munimentum Dei Filii docendo proposuit, quæque ad humanam conditionem accommodata sunt, ignari isti suam ad pestem, ac perniciem trahunt : tanquam serpentes quidam exitiabiles, atque ab callido captatore esca quadam & illecebra pellecti : nec illud sentiunt, hanc esse mendacii naturam, sicut consistere nuspiciam possit ; contra veritatem non eos solum, quos tanquam filios habet, moderari ac regere ; sed & mendacium omne convincere. Hoc enim petere à vobis libet, ò miseri qui de Christo Domino tam male ab ipso principio sentitis : Ecquid ad naturæ dignitatem, aut cognitionem majus esse videatur, Deusne Dominus omnium, ac Pater Domini nostri Jesu Christi, an dies illa, vel hora, quæ à Patre, Filio, & Spiritu sancto producitur atque efficitur ? Necesse est omnino vel ipsa veritate cogente respondeant ; multo, ut revera est, majorem esse Patrem. Itaque cum hoc Filius asserat : Nemo novit Patrem, nisi Filius : & nemo novit Filium nisi Pater ; qui quod majus est, Patrem videlicet, novit, quod minus est, ignorare qui potest ? Sed ejusmodi sunt divini illi sermones, ut cum ex sancti Spiritus afflatu prolati sint, minimè ab illis percipiuntur, qui Spiritus sancti donum gratiamque non acceperint. Cujusmodi cum Hæretici illi sint, instabili & inconstanti ingenio, ac stolidi mente præditi sunt, quæ in perniciosissimorum, atque infimorum errorum diverticula labatur.

Mat. 24. **44.** **XLIV.** Nam occurrere illorum conatibus potest, quod à Domino pronuntiatur : *Esse parati*

ἐν δεξιᾷ Πατρὸς καθήμενος, τὸ σωματικόν. καὶ πνευματικόν, μία ἔνωσις, μία θεότης πνευματική, τὰ ἀμφοτέρω φωτεινὰ, καὶ ἑνδοξα. ἔτι δὲ ὑπέδειξομαι τὸ ρητὸν ἰκανῶς ἐμνηνεύομενον νομίζων, καὶ ἑπὶ τὰ ἕτερα * τῆς αὐτῶν εἰς ἀνατροπὴν τῶν ἀκρόντων ὑπεννοημένη τῶν λέγειν ἑπιλάβομαι.

Φασὶ γὰρ πάλιν, εἰ ἔστιν ὁ κύριος τῆς Πατρὸς, πῶς οὐκ οἶδε τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ ἰδίῳ λόγῳ ὁμολογεῖ τοῖς μαθηταῖς μὴ εἰδέναι ἂν ὁ Πατὴρ ἑπιστάται, φήσας, ὅτι πρὶν τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, ἕτε οἱ ἄγγελοι ἐν οὐρανῷ, ἕτε ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ μόνος ; εἰ ζῶντων, φασὶν, ὁ Πατὴρ οἶδε, καὶ αὐτὸς οὐκ οἶδε, πῶς δύναται ἡ αὐτῆς θεότης Πατρὸς, καὶ Υἱὸς ὑπάρχειν ; ὅποτε ἂν οἶδεν ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς ἀγνοεῖ ; ὅσα δὲ μυστικῶς, καὶ ἐν τῇ ἐνθέῳ ἀπὸ σοφίας, πρὸς ἀσφάλειαν γνώσεως ἀληθευσαμένης, ὁ μονοφυΐτης διδάσκων ὑφηγεῖτο, ἕτοι ἀγνοῶντες τὰ ἀνθρωποπαθεῖ, πάντα εἰς ἑαυτῶν βλάβειν, ὥστε δεινὰ ἐρεπετὰ, καὶ εἰς ἑαυτῶν λύμην τὰ ὑπὸ τῷ πανουργῷ θηροδὲ δεδελεασμένα ἀφαρπάσσουσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι τὸ ψεῦδος ἑδάμειψαθήσεται, ἡ δὲ ἀλήθεια πάντα τῆς ἰδίας αὐτῆς ὕψος διορθῆται, καὶ ἐξελεγχθῇ τὸ ψεῦδος. * εἰπω γὰρ ὑμῖν οἱ τὴν κακὴν ὑπόνοιαν περὶ τῆς Χρυσῆς κекητημένοι ἀπ' ἀρχῆς, τι μείζον ἐστὶ καὶ φύσιν, καὶ πρὸς τὴν εἰδήσιν, ὁ Θεὸς ὁ πάντων δεσπότης, καὶ Πατὴρ τῶν Κυρίων ἡμῶν Ἰησοῦ Χρυσῆ, ἡ ἡμέρα ὑπὸ Πατρὸς, καὶ Υἱὸς, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι ἀγομμένη τε, καὶ γνωμμένη, καὶ ἡ ὥρα ἐκείνη ; πάντως δὲ ἐρωτώμενοι ἀναγκαζήσονται ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας τὸν Πατέρα μείζονα λέγειν, ὡς καὶ ἔστιν. εἰ τοίνυν φάσκει ὁ Υἱὸς λέγων, ὁ οὐδὲ τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ οὐδεὶς οἶδε τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ, ὁ τὸ μείζον γνωσκων, τρεῖς τὸν Πατέρα, πῶς τὸ ἥσσον ἀγνοεῖ ; ἀλλὰ ἐστὶ θεῖα τὰ ῥήματα Πνεύματι ἁγίῳ λεγόμενα, ἀγνωστα δὲ τοῖς μὴ εἰληφόσι Πνεύματι ἁγίῳ δωρεάν καὶ χάριν. τοιαῦτοι γὰρ ὄντες οἱ παρεξηγημένοι, ἄσπερον ἔχουσιν τὸ φρόνημα, ἡλίθιον τε τὴν διάνοιαν, εἰς ὑπερλαβεῖς, καὶ εἰς ἡσσανας παρεκτροπὰς ὀλισθαίνουσιν.

Περὶ πάντῃσεται γὰρ αὐτοῖς τὸ ὑπ' αὐτῶν τῶν Κυρίων εἰρημένον ὅτι γίνεσθε ἑτοιμοί,

αἱ ὁσφύες ὑμῶν φωεζώσμεναι, καὶ αἱ λαμ-
πάδες ὑμῶν ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν, καὶ ἔσεσθε
ὡς καλοὶ δούλοι, προσδοκῶντες τὸν ἰδίον δε-
σπότην. ὡς γὰρ ληστὴς ἐν νυκτὶ, ἔτως ὥρα-
γίνεται ἡ ἡμέρα. καὶ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος
Φησὶ· ὅτι ἐσὶ σκότεις τέκνα, ἀλλὰ ἡμέρας,
ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς μὴ ὡς κλέπτῃς καταλάβῃ.
εἰ τοίνυν οἱ υἱοὶ τῆς ἡμέρας ἔχουσιν σκότεις
καλύπτονται, ἀλλὰ ἑτοιμοὶ γίνονται, ὅτι ἡ ὥρα
οἶδασιν ἡμέρα, καὶ ἡ ὥρα προσδοκῶσιν ὥρα, ὁ
δεσπότης αὐτῶν ὥρα γίνεται. ἄρα ὁ δια-
λάξει ὥρα ὅτι αὐτὸς δούλος καὶ υἱὸς τῆς ἡμέ-
ρας, διὰ τὴν αὐτὴν φωτεινὴν ὑπόστασιν τε καὶ
θεότητα, αὐτὸς αἷτις αὐτοῖς τῶν τυχε-
ρῶν; ἢ ὅτι ὡς οἱ ἀγνοῶντες τὴν ἡμέραν, καὶ μὴ
ἑτοιμασθέντες καταληφθήσονται ἀγνοῶν, καὶ
ὥς ἐλαττώσονται τυχερῶν. τίς δὲ μεμνηνὼς ταῦ-
τα περὶ Κυρίου λογισθήσεται, ὅτι αὐτὸς ἔσται, ὡς
οἱ ὥς αὐτὸς δεσποζόμενοι ἄνθρωποι, καὶ με-
μαθηταὶ υἱοὶ, ἢ ὡς οἱ χεῖρες διὰ τὴν αὐτῶν
ἀνετοιμασίαν καὶ ἀγνοίαν; καὶ τὸ ὅλον ἐστὶν
ἡλίθιον. εἰ τοίνυν ταῦτα ὁ δύναται πληρῶσαι.
ὁ ὁ λόγος παρεκτεινόμενος ἀντίθετος τῇ
χρησὶ εὐρεθήσεται. ἄρα ζητητέον ἐστὶ, τίνα
τον λόγον εὐρωμεν, ἵνα ἀναντιθέτως τῶν ἀμ-
φοτέρων σωζομένων μὴ ἐκτραπώμεν τῆς ἀλη-
θείας. ἀδύνατον γὰρ τὸν Κύριον ψευδέσθαι, καὶ
ἀδύνατον αὐτὸν μάτην τὰς ἐξηγήσεις εἰς ἡμε-
τέραν ζωὴν ποιῆσαι. γινώσκῃς τοίνυν ὁ Πατήρ,
γινώσκῃς ὁ Υἱός, γινώσκῃς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. ὁ
δὲν γὰρ ἐν Πατρὶ διηλλαγμένον ὥρα τὸν Υἱόν,
ὁ δὲ ἐν Υἱῷ παρελλαγμένον ὥρα τὸ Πνεῦμα, ὡς
ἐν ἐκάστῃ τῶν περιελημμένων Αἰρέσεων ἐν χρείᾳ
κατὰ πάντας ἀπεδείξαμεν, ἐξ ἀληθινῶν συ-
στάσεων τὴν Τριάδα εἶναι μίαν θεότητα, καὶ
μηδὲν ἔχειν ἐν ἑαυτῇ παρελλαγμένον, ἀλλὰ
τὸ πᾶν τελειότης, τρία τέλεια, μία δοξολο-
γία, καὶ μία κυριότης.

Ἀλλ' ἐρεῖς μοι, τίνα τοίνυν τῷ λόγῳ εἴρηκε
τῆτο; καὶ ἤδη μὲν ἄλλη μοι περὶ τῆς λόγου τῆ-
τος πέφρασαι. ὁ δὲν ὁ κωλύσει τοῖς αὐτοῖς προ-
δοῖναι, καὶ τὰ αὐτὰ ἀληθινὰ ῥήματα λέγειν,
ἐμοὶ μὲν ὅτι ὁ κνήρον, τοῖς δὲ ἐντυγχάνουσιν
ἀσφαλές ἔσται, τοῖς δὲ ἐναντίοις εἰς ἔλεγχον.
ἢ ὅτι ὑπερθεσις τῆτον ἔχῃ τὸν τρόπον. τρία
ὅτι τὰ γὰρ ἐν ταυτῷ ὑπερσήμενεν ἐν μέ-
σω. Πατέρα, καὶ ἑαυτὸν, καὶ πάντας Ἀγγέλους
ἐν ἑρανῶ. καὶ τῷ μὲν Πατρὶ ἀπέδωκε τὸ

A *Sint lumbi vestri praeinerti, & lucerna ve-* Ariani.
stra in manibus vestris Et eritis tan- Hæresis
quam boni servi expectantes Dominum LXX.
suum. Ut enim fur de nocte, sic advenit dies Luc. 12. 35.
illa. Cui & sanctus Apostolus adstipula- 1. Thess 5. 2.
tur. Non estis, inquit, tenebrarum filii, sed
diei: ne dies tanquam fur vos apprehendat.
Quare cum diei filii tenebris non obdu-
cantur, sed parati sint, quoniam quia die
nesciunt, & quia hora non expectant, Do-
minus ipsorum advenit: nihil opinor à
servis suis, ac diei filiis is, qui ipsorum o-
mnium causa illis est, splendidissima sua
persona, ac divinitate discrepabit. Ac
scilicet, perinde ut diei illius ignari impa-
ratiqve, nescius & imprudens occupabi-
tur, hac ipsa re mancus ac defectus. Quis
adeo furiosus est, ac vecors, ut ejusmodi
quædam de Christo cogitet; nimirum e-
jusdem illum conditionis esse, cujus ho-
mines sunt ejus dominatui ac disciplinæ
subjecti; aut ut deteriores illi, qui impa-
rati ignariqve sunt? Est illud sanè quàm
stolidum ac ridiculum. Quamobrem cum
hæc ita se habere nequeant, & oratio ipsa
cum usu comparata repugnare videatur,
excogitanda nobis aliqua ratio est, ut utrif-
que sine ulla contradictione salvis, à ve-
ritate non excidamus. Mentiri quippe
Dominus non potest, aut ad vitam no-
stram instituendam frustra aliquid præci-
pere. Quocirca cognoscit Pater diem
illum, cognoscit & Filius, cognoscit &
Spiritus sanctus. Nec est quicquam in
Patre à Filio diversum, aut in Filio à Spiri-
tu sancto discrepans; quemadmodum in
unaquaque superiorum Hæreseon refutan-
da, ubi id necesse fuit, certissimis rationi-
bus ostendimus: Sacrosanctam videlicet
Trinitatem una Divinitate constare, ne-
que quicquam diversum in sese varium-
que continere: sed ipsam omnino per-
fectionem esse, in qua tria perfecta sint,
quibus unius, & singularis gloriæ prædica-
tio, ac singularis dominatio tribuatur.

XLV. Dices, cur igitur hoc ille di-
xit? Jam quidem alias nobis illa disputa-
ta quaestio est, sed nihil modo prohibet,
quominus eadem illa repetamus hoc lo-
co. Atque eosdem illos verissimos ser-
mones usurpare, neque me pigebit, & lecto-
ribus ad cautionem utile, atque ad re-
fellendos adversarios cumprimis opor-
tunum videtur. Sic igitur sese res habet; Quomodo
Triplicem in illo loco Christus ordinem
proposuit. Patrem, seipsum, ac coelestes
omnes Angelos: Ex quibus Patri quidem
tur.

Arian.
Hæresis
LXIX.

Joan. 5. 22.

Joan. 3. 18.

illius dici notitiam detulit. Neque hanc A
solum indicavit, sed & alia omnia, quæ
in Patris ac Filii potestate sine ulla con-
troverſia perpetuo fuerunt, quæque ab
illis producta ac perfecta sunt. Novit ita-
que Pater diem illam: novit, inquam, &
produxit, ac judicavit, prout in Joannis
Evangelio Dominus narrat: *Pater*, in-
quit, *neminem judicabit, sed omne judi-
cium dedit Filio*. Hoc enim ipso quod judi-
cium dedit, judicasse putandus est. Ergo
cum judicaverit, novit quando sit illa dies
ventura. Nam *qui non credit in Filium,*
jam judicatus est. Non quod iudicium
jam præterierit, sed quod quæ tunc futura
sunt modò declarentur: cujusmodi quid-
dam in præſenti negotio cernitur. Quip-
pe scriptura non unum scientiæ genus
complectitur. Cæterum quod hætenus
sæpè ac constanter fecimus, ut ad rei, quæ
de agitur, illustrationem & explicationem
similitudines quasdam, & exempla pro-
poneremus ex præteritis rebus ac gestis,
à quibus ad argumentum ipsum, & caput
disputationis perveniremus, idem in præ-
ſentia faciendum iudico.

Gen. 3. 25.
Cognitio
varia mo-
di inſurpa-
tur.

XLVI. Quare altius repetito prin-
cipio ad eum modum cum illis agamus.
Quid tandem dicitis? Num Adamus uxo-
rem Evam vel ante peccatum, ac viola-
tam legem noverat, necne? Non potestis
veritati repugnare. Nisi enim in hujus rei
intelligentia rectè progredi velitis, facil-
limè convincemini. *Erant*, inquit scri-
ptura, *nudi, nec pudore afficiebantur*. At-
qui tum nudierant: neque tamen cæci:
quod quidem inficiari non potestis, aut
non videndi facultate præditos asserere.
Vidit enim, inquit, *Eva lignum, quoniam*
bonum est ad comedendum, & pulchrum
visu. Proindeque & Adamus illam no-
verat, & utrique se mutuo cognoscebant,
ac videbant: & tamen longo postea tem-
pore, ut scriptura narrat, *cognovit Adam*
Evam conjugem suam. Sed nimirum pri-
or illa cognitio ac visio de ea notitia,
quæ videndi sensu, & intelligentia con-
stat, accipitur. At secunda præter noti-
tiam usum quoque complectitur. Quem-
admodum Davidi ætate jam affecta con-
tingit, ut scriptum est. *Et senuit David,*
& non caleſcebat. *Et dixerunt ei servi*
sui. *Quæratur Regi virgo*. *Et inven-*
ta est Abisac Sunamitis. Et ait: *Caleſcie-*
bat ipsum, & dormiebat cum illo. *Et non co-*
gnovit eam David. Quæro quæ ad ejus cor-
pus ac latus accubabat, num eam igno-
rare David potuit? Verum hoc in loco

3. Reg. 1.

εἰδέναι, ὃ μόνον εἶδῃσιν ὑποδεικνύων καὶ γινώ-
σιν, ἀλλὰ καὶ τὰ αἰεὶ πατρὶ καὶ πατρὶ
Υἱὸν ἀναμφισβόλως κεκρατημένα τε, καὶ γε-
γνημένα καὶ ἐργασμένα, καὶ ὁ μὲν Πα-
τὴρ οἶδε τὴν ἡμέραν, εἶδεν αὐτὴν καὶ ἐρ-
γάσατο, καὶ πέπραχε, καὶ ἐκρίνει, ὡς ἔφη
ἐν τῷ κατὰ Ιωάννην Εὐαγγελίῳ· ὅτι ὁ Πα-
τὴρ εἶδεν αὐτὴν κρίνει, ἀλλὰ τὴν πᾶσαν κρίσιν δέ-
δωκε τῷ Υἱῷ. ἐν γὰρ τῷ δεδομένῳ, κέκρι-
κεν. κρίνας τοίνυν ἔγνω, γινῶσκει οἶδε πότε
ἔρχεται. ὁ γὰρ μὴ πισθύνει εἰς τὸν Υἱόν,
ἥδη κέκριται, ὃ τῆς κρίσεως παρελθούσης,
ἀλλὰ τῶν τότε μελλόντων ἔσεσθαι ἥδη ὑποδει-
κνύμενων, ὡς καὶ ἐπὶ τύπῳ τὸ τοιοῦτον πλη-
ρεῖται. * εἶδε γὰρ ἡ γραφὴ εἶδῃσιν καὶ εἶδῃσιν, Desit
non nihil.
ὡς καὶ πολλάκις εἰς τὸ συνεκτικὸν κατερχό-
μενοι διὰ ὁμοιωμάτων καὶ παρὰδειγμάτων ἡ
ἥδη πεπραγμάτων τὴν σαφηνείαν καὶ
τὴν φράσιν ἐκάστης ὑποθέσεως, παριστάντες
ὃ διελείψαμεν.

Λάβωμεν τοίνυν ἐξυπαρχῆς αὐτοῖς, καὶ
περὶ τούτων εἰπώμεν. τί φατέ, ὡς εἶποι; ἥδη
Ἀδάμ ἔγαν τῷ γυναικῇ αὐτῇ, καὶ παρὰ
τῆς παρὰκοῆς καὶ παρὰβάσεως, ἡ εὐκαὶ ἦδει;
καὶ ὃ δύνασθε ἀντιπεῖν τῇ ἀληθείᾳ. εἰάν ᾧ
μὴ θελήσητε ὁρθοποδεῖσαι πρὸς τὸν τοιοῦτον
νοῦν, ἐλέγχθησεσθε. ἦσαν γὰρ, φησὶ, γυ-
μνοὶ, καὶ εὐκαὶ ἠγύοντο. γυμνῶν δὲ αὐτῶν
ὄντων, καὶ ὃ τυφλωπτόντων. ἔτε γὰρ τούτο
δενήσατο δύνασθε, μὴ βλέποντας αὐτὰς ὁ-
μολογήσαι. εἶδε ᾧ, φησὶ, ἔγαν τὸ ξύλον ὅτι
καλὸν εἰς βρώσιν, καὶ ὡραῖον τὸ κατανοῆσαι.
ἄρα γὰρ ἦδει καὶ ἦδεισαν. εἰδότες δὲ, καὶ ὁρῶν-
τες ἀλλήλους ἐπεγίνωσκον * * ἦν μὲν πολὺν For. tal-
χρόνον φησὶ ἡ γραφὴ, καὶ ἔγνω Ἀδάμ ἔγαν nun.
τὴν γυναικῇ αὐτῇ. ἀλλὰ τὴν μὲν πρῶτην εἶ-
δῃσιν καὶ βλέψιν περὶ εἰδήσεως, δι' ὁράσεως συν-
ισαμένης λέγει, καὶ διὰ ἐννοίας. περὶ δὲ τῆς δό-
τέρας γνώσεως, περὶ εἰδήσεως καὶ χεῖσεως
ἀπαγγέλλει ὡς καὶ παρὰ Δαβὶδ γηράσας, ὡς λέ-
γει τῇ θείᾳ γραφῇ· καὶ ἐγήρασε Δαβὶδ, καὶ εὐκαὶ
ἐθερμαίνεται, καὶ εἶπον αὐτοῖς παῖδες αὐτοῦ,
ζητηθήτω τῷ βασιλεῖ παρθένοι, καὶ εὐρέ-
θῃ Ἀβισαὶ ἡ Συναμίτις. καὶ φησὶ· ἔθαλ-
πεν αὐτὸν, καὶ συνεκοιμάτο αὐτῇ, καὶ ὃ ἐγνώ-
αὐτὴν Δαβὶδ. τὴν σύναμον καὶ σύμπλευ-
ρον πῶς ὃ ἐγνώ; ἀλλ' ἐνταῦθα εἶδῃσιν καὶ

Cor. ii. τὴν δι' αὐτοῦ διηγείται, ἀλλὰ τὴν διὰ χρέ-
σεως. καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῷ Ιακώβ· ὅτι μὲν
γὰρ ἐπὶ αὐτῷ ἐτύχανε ποιμαίνων μὲν Ρα-
χὴλ, καὶ Λίας, καὶ ἡδὲ αὐτάς. ὅτε δὲ πε-
ρὶ τῆς σωμαθείας τῆς τῷ σεμνῷ αὐτῶν γά-
μας διηγείται, Φησὶ· ἔγνω Λίαν τὴν γυναι-
κα αὐτῆς. ὅτι ἡ μὲν πρώτη εἰδήσις δι' ἐννοίας
ἦν καὶ δι' ὁράσεως, ἡ δὲ δευτέρα γνώσις καὶ
εἰδήσις περὶ χρήσεως καὶ ἐνεργείας. ἔτω
καὶ ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἔγνω Κυρίῳ ὅτι ὄν-
τας αὐτὰς. ἔχ' ὡς * ἀγνοῦντας ὅτι μὴ ὄν-
τας, ἀλλὰ τὸ ἐναργὲς τῆς τῷ Κυρίῳ ἀντιλή-
ψεως σημαίνει. καὶ διόψητε ἀπ' ἐμῶ οἱ ἐρ-
γᾶται τῆς ἀνομίας, ἔπω ἔγνω ὑμᾶς. ἄρα
ἐκ ἡδὲ αὐτῆς καὶ εἰδήσιν; ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ ἡ-
σαν ἀξιοὶ αὐτῶν, τὸ πρακτικὸν ἀπ' αὐτῶν ἀ-
ναρῆ. καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ· ὑμᾶς ἔγνω ἐκ
παντῶν ἐθνῶν. ἄρα γὰρ τὰ ἐθνη πάντα,
καὶ ὁ ἀριθμὸς πάσης ἀνθρωπότητος διὰ τῆς
αὐτῆς γνώσεως ὡς ἀλέλειπται, καὶ ἐχὶ μᾶλλον
αἱ τρεῖς ἐκείνης κεφαλῆς ἀνθρώπων, τῶν
τε αὐτῶν δελευόντων, καὶ τῶν αὐτῶν ἀπειθόντων
ἐγινώσκονται; καὶ ὁδὸς γὰρ τὰς ἐκ δεξιῶν
οἶδεν ὁ Θεός. ἄρα γὰρ ἀγνοεῖ τὰς ἐξ ἀριστε-
ρῶν; καὶ πόσα ἐστὶ διαῦτα εἰπεῖν περὶ εἰδή-
σεως καὶ εἰδήσεως;

Οὕτω καὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς τῷ Θεῷ. ἐπει-
δὴ γὰρ ὁ Πατὴρ τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ,
τὴν τῆς γνώσεως καὶ κρίσεως γνώσιν ἀπέδω-
κεν ἡδὲ τῷ Πατρὶ, ὅτι ἔδει οἶδε τὴν ἡμέραν,
εἰ μὴ ὁ Πατὴρ, καὶ δύο τρόπους, ὅτι οἶδε, πό-
τε ἐρχεται. καὶ γὰρ ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐξέστια ἡ
ἡμέρα καὶ ὥρα ἐρχεται. καὶ οἶδεν αὐτὴν ἡ-
δὲ γὰρ πέπρακται αὐτῇ ὡς ἀδεδομένη ἡ κρί-
σις τῷ μονογενεῖ, ἔτω καὶ ἐν τῷ μονογενεῖ Υἱῷ
τῷ Θεῷ, Θεῷ ὄντι, καὶ μηδὲν διὰ Πατρὸς πα-
ρηλαγμένῳ, ἡ αὐτὴ εἰδήσις. αὐτὸς γὰρ οἶ-
δεν αὐτὴν, καὶ αὐτὸς ἀγῶν αὐτὴν, καὶ Φέρει,
καὶ τελεῖ, καὶ κρίνει, καὶ ἀνευ αὐτῆς ἐκ ἐρχεται.
ἔπω δὲ ἔγνω αὐτὴν καὶ πρᾶξιν, τὰ τέστιν ἔ-
πω ἐκρίνειν. ἔτι γὰρ ἀσεβεῖς ἀσεβεῖσι, καὶ
ἀδικοὶ πλεονεκτεῖσι, καὶ πόρνοι, καὶ μοιχοί,
καὶ εἰδωλολάτραι ἀνομήσι, καὶ ὁ Διάβολος
ἐνεργεῖ, καὶ Αἰρέσεις ἐπανίστανται· καὶ ἡ
πλάτη ἐργάζεται, ἕως ἐνέλκῃ αὐτὴν τὴν ἡ-
μέραν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τῷ Θεῷ, καὶ τὸ δι-

A non de ea cognitione loquitur, quæ sola Ariani.
animi comprehensione constat, sed quæ Hæresis
ad usum refertur. Nam & idem de Jacob
usurpatur: qui septem annos cum Rache-
le & Lia pecora paverat, easque probè co-
gnoverat. Nihilominus cum de honestis
illorum nuptiis scriptura loquitur. *Cogno-
vit, inquit, Liam uxorem suam.* Quod vide-
licet prima cognitio ad intelligentiam &
videndi sensum: posterior ad usum, a-
ctionemque referatur. Eodem modo &
in sacris literis legimus: *Cognovit Dominus*
qui sunt ejus. Non quod eos ignoret, qui sui
non sunt, sed divinæ cognitionis, ac per-
fectionis vis & efficacia exprimitur. Item
illud: *Discedite à me operarii iniquitatis:*
nescio vos. Num illos, quod ad cognitio-
nem attinet, nesciebat? Sed nimirum,
quod ipso digni non erant, cognitionis il-
lius efficientiam eo verbo sustulit. Ad
hæc in alio loco. *Vos, inquit, novi ex omni-*
bus gentibus. Itane verò? Nationes om-
nes, ac totius humani generis multitu-
do illius cognitioni subtrahetur? An non
è contrario vel capilli, qui in cujusque ho-
minis capite sunt, tam eorum qui ipsi ser-
viunt, quàm qui imperium detrectant, ab
eodem illo noscuntur? Item, *Vias quæ à*
dextris sunt novit Deus. Num sinistras
ignorat? Quam multa id genus de cog-
nitionum discrimine commemorari pos-
sunt.

XLVII. Quamobrem hoc ipsum
unigenitus DEI Filius voluit. Nam cum
Pater Filio *judicium commiserit*, vicissim
hic *judicii illius cognitionem Patri detulit.*
Nemo, inquit, novit diem nisi Pater. Quod
duobus modis explicari potest. Primum
quod quando ventura sit intelligat: cum
ex illius nutu ac voluntate hora illa ac
dies adveniat. Secundò ideo nosse dici-
tur, quod Filio suo jam omnem illam ju-
dicii functionem tradiderit. Nec minus
huic ipsi Dei Filio, utpote Deo, nec ulla
re à Patre diverso, eadem est tribuenda
cognitio. Quare & diem illam novit, &
eandem producit; ac perficit; & *judicium*
administat: nec absque illo prorsus ad-
veniet. Neque tamen, quod ad effectio-
nem pertinet, eam nosse dicitur, quia
nondum *judicium instituit.* Nam &
impii adhuc impietatem exercent, & in-
justi aliena per vim usurpant; & stuprato-
res, adulteri, ac simulachrorum cultores
flagitia sua perpetrant; & Diabolus mo-
licur aliquid; & Hæreses insurgunt; &
errorum falsitas quamplurima machi-

natur: donec scilicet diem illum Filius Dei proferat, & unicuique quod justum est

Ariani. attribuat. Tum demum, illam nosse dicetur, hoc est vi sua, ac potestate facere. Hæresis. Ergo illud in Patre duobus modis impletur. In Filio verò scientia & cognitione tenus: nec istamen ignorat; sed nondum actione ipsa perfecit. Nondum enim iudicavit. Angelis porrò duobus modis hæc cognitio detrahitur, quod neque quando futura sit intelligant, nec actione ipsa cognoscant: hoc est nihil adhuc effecerint. Quippe nondum mandatum illis est, ut exeant, & impios velut lolium in fasciculos colligant, & igni ad comburendum præparent. Animadvertitis opinor, o charissimi, Deique servi! eos omnes, qui sponte sua, animique proposito sibi perniciem arcessunt, frustra veritati bellum inferre, cum unusquisque magno suo malo, diversa ratione inferiorem quandam conditionem, ac sortem Dei Filio per summam contumeliam conatur adscribere.

XLVIII. Verum cum hætenus de illo scripturæ loco satis multa dixerimus, cætera, quæ ab illis afferuntur, divino freti præsidio cujusmodi sint videamus. Et enim generosi illi, ac nimium audaces, tamen non eadem cum Manichæis, atque aliis quam plurimis hæresibus sentiant, sed veram in Christo carnem retineant, hoc ipsum tamen non plenè atque integre, sed cum defectu aliquo profitentur. Nam Salvatorem nostrum vera quidem carne præditum fuisse concedunt. Sed cum in Evangelio audiunt: eundem ex itinere fatigatum fuisse: nec non & famem sitimque pertulisse, dormisse, ac surrexisse; hæc omnia colligentes ad ejus Divinitatem referunt: quam quidem argumentis ejusmodi freti alienam à natura Patris affirmare conantur. Cum enim

Isa. 40. 28. Pater, non labores, neque sitiat, nec esuriat, ut scriptura sacra loquitur: Non laborabis, neque sitiet, nec esuriet, nec est investigatio prudentia ejus; eadem illa verò in Filio perfecta cernantur, à Patris, inquit, essentia & natura sit alienus oportet. Atque hæc quidem omnia ante Incarnationem minimè convenisse Filio, vel ipsi fateantur. Cui cum etiam inviti assenserint, & ad ea pervenerint, quæ suscepta jam carne in eo perfecta dicuntur; audierint verò propter susceptum ab illo corpus, hæc meritò, ac iustissimis de causis necessarios ad vitæ usus ab illo permixta: quemadmodum auriga moderari currum solet: quandoquidem non sola specie, sed revera carnem

Cum Christi
sine corpo-
ris affe-
ctiones ex-
pervirent
intuitu.

Α καιον εκάσω δοποιέμη, και γνώσεται αυτήν, τρεῖς προῶν αὐτήν διωάμει. και ἐν μὲν Πατρὶ καὶ δύο τρόπος πεπλήρωται. ἐν δὲ τῷ Υἱῷ καὶ εἰδῆσιν ἐστὶ, και ἐκ ἀγνοεῖται. καὶ δὲ προῶν ἔπω ἐτελέσθη, ἐπειδὴ ἔπω κέκρι-
κεν. Διὸ δὲ τῶν ἀγίων Ἀγγέλων καὶ δύο τρό-
πος προῶν ἀλέλνται, και ἐν τῷ μηδέπω * καὶ
προῶν ἐγνώκεναι αὐτὰς, τρεῖς ἐπτελέ-
σαι. ἔπω γὰρ προεσταχθησαν ἐξελθεῖν,
και συναγαγεῖν οὗτοι ἀσεβεῖς, ὡς τὰ ζιζάνια,
δεσμάς, και ἐτοιμάσαι εἰς τὸ πῦρ κατακαῆ-
ναι. και ὁράτε, ὡ ἀγαπητοὶ και τῷ Θεῷ δὲ-
λοῖ, ὅτι μάτην ἕκαστος τῶν κατὰ τινὰ προ-
ληψιν ἑαυτοῖς τὰ δεινὰ ἐπασσωμένων ἐσφα-
τεύσατο, διαφόρως ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν εἰς
τὸν Υἱὸν τῷ Θεῷ, τὰ ἡσωνα και ἡλαττωμένα
βλασφημεῖν ἐπιχειρῶντες.

Deest a-
liquid.

Ἀλλὰ και ταύτης ἱκανῶς τὴν φράσιν πε-
ποιημένοι, ἐπ' ἄλλας πάλιν αὐτῶν λέξεις
δῶμεν τὸν νῦν, σὺν τῇ τῷ Θεῷ διωάμει. οἱ
γὰρ γηνάδα και εἰς πάντα ἄτολμοι, και
τοί γε ὁμολογῶντες ἔχιν καὶ οὗτοι Μανιχαῖς,
ἐδὲ καὶ ἄλλας πολλὰς Αἰρέσεις, ἀλλὰ καὶ
τὸ καὶ σάρκα ἀληθὲς κατέχοντες, και αὐτὸ
δὲ ἐλλίπῳς, και ἔπληρῳς ὁμολογῶσι
γὰρ τὸν Σωτῆρα σάρκα ἀληθινῶς ἐχρηκέ-
ναι. ἀκρόντες δὲ ἀπ' αὐτῶν τῷ Ἐταγμένῳ,
ὅτι κέκμηκεν ἐκ τῆς ὁδοπορίας, και ἐπέπη-
σε, και ἐδύφησε, καὶ ἐκοιμήθη, και ἀνέστη, ταῦ-
τα πάντα συνάξαντες, εἰς τὴν θεότητα ἀνα-
φέρουσι τὴν αὐτὴν, βεβλῆμενοι τὴν θεότητα
αὐτῆς ὡς ἐκ τῶν τοιαύτων ὑποθέσεων ἀπαλ-
λοτριῶν τῆς τῷ Πατρὶ ὁσίας. ὅτι εἰ ἔστι,
Φησὶ, ἐκ τῷ Πατρὶ, τῷ Πατρὶ μη κοπιῶντος,
μηδὲ διψῶντος, μήτε πεινῶντος, καθὼς ἡ
θεῖα γραφὴ λέγει. ἔ κοπιᾶσθ, ἐδὲ πεινάσθ,
ἐδὲ διψήσθ, ἔτε ὑπνώσθ, ἐδὲ ἔστιν ἐξ ἄρεσις
τῆς φρενῆσεως αὐτῆς. τῶν δὲ ἔτως εἰς τὸν
Υἱὸν τελειωθέντων, ἀλλότριον ἄρα, φασὶ, ὑ-
πάρχθ τῷ Πατρὶ ὁσίας τε καὶ φύσεως, καὶ ὅτι
μὲν ταῦτα εἰς τὸν μονογενῆ οὗτον ἐπληρῶτο προ-
τ' ἐν σάρκει παρσσίας, αὐτοὶ ὁμολογήσουσιν. ὅ-
ταν ὁμολογήσωσιν ἀναγκαζόμενοι, ἔλθωσι
ἵς τὰ ἐν τῇ ἐν σάρκει αὐτῆς παρσσία τελελῶ-
μένα, και ἀκρόσωσι, διότι ἔλαβε σῶμα, διὰ
τῶν ταῦτα εὐλόγως ἐπτελεῖν, ἐνδοξάζωσιν
ἡνιοχῶς τῷ ἁρμαλὶ εἰς τὰς εὐλόγους χρεῖας, ὅτι
καὶ ἀλήθιναν σάρκα ἐνεδύσατο, και ἔ καὶ δὲ,

κησιν, τότε φάσκεισι μὴ ἐκ σαρκὸς εἶναι ταῦτα μόνως.

Καὶ γὰρ τῷ μὴ ὄντι καθ' ἑαυτὴν ἔτε διψήσῃ, ἔτε κοπιάσῃ. ὥστε ἴσασι δὲ οἱ τὴν ὁδὸν καταλελοιπότες, καὶ Ἰπὶ τὰς ἐναντίας τρέψας ἐκτραπέντες, ὅτι ἔμνον σάρκα ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ ἔλαβεν ἐλθὼν, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν, καὶ νῦν, καὶ πάντα εἴ τι ἐστὶν ἀνθρώποις, χωρὶς ἁμαρτίας, ὥστε διὰ σπέρματος ἀνδρός, ἀλλὰ διὰ Μαρίας τῆς ἁγίας παρθένου, διὰ Πνεύματος ἁγίου. ἔβλασαντα * καλαδέξασθαι ψυχὴν αὐτὸν εἰληφέναι διὰ τὸν τοῦτον πρὸς αὐτὸν ἔλεγχον, ὃ πέρ ἐστιν εὐχερέστερον ἀπάντων πρὸς ἀντίθεσιν τῆς αὐτῶν ματαυλογίας. αὐτὸς γὰρ ὁμολογεῖ ἀληθείας Θεὸς λέγων περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ ἀληθεῖα· ὅτι ἡ ψυχὴ μου τετάραται, καὶ πάλιν, ὅτι ἡ ψυχὴ μου ἐξέσταιν ἔχω θείναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ λαβεῖν αὐτήν· καὶ ἵνα δείξῃ αὐτὸν Θεὸν μὲν εἶναι ἔχοντα τὴν ἐξουσίαν. ἀνθρώπου γὰρ ἔκ ἐστιν ἔτι ὁ λόγος. ἔδοξε γὰρ ἔχει ἐξουσίαν τῷ θείναι τὴν ψυχὴν αὐτῆς, καὶ λαβεῖν αὐτήν. ὅταν δὲ πάλιν ψυχῆς διηγεί, δεικνυσιν ἑαυτὸν ἀληθινῶς ἐνανθρωπήσαντα, καὶ μὴ δοκῆσαι. καὶ πάλιν, ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὃς τίθει τὴν ψυχὴν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν πειρασμάτων. καὶ ἵνα δείξῃ ἀληθινὰ ταῦτα ὄντα, Ἰπὶ τῷ σωτῆρι ἔλεγε τῷ Πατρὶ, εἰς χεῖράς σου παρατίθω τὸ πνεῦμά μου. καὶ ἐλθόντων, Φησὶ, τῶν στρατιωτῶν, εὗρον αὐτὸν ἡδη ἐκπεπνευκότα. καὶ πάλιν, καὶ κραζας Φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Ἡλὶ, Ἡλὶ, λημὰ σαβαχθα-νὶ, τῇ τέτῃ Θεέ μου Θεέ μου, ἵνα τί με εἵκατέλιπες; ὡς ἡδὴ καὶ ταύτην τὴν δυνάμιν τῷ λόγῳ ἐφράσαμην. καὶ ἐξέπνευσε Φησὶ τὸ Ἐγγέλιον. τὸ δὲ ἐξέπνευσε, καὶ εἰς χεῖράς σου, καὶ τὸ, ἡ ψυχὴ μου τετάραται, καὶ τὰ ἄλλα πάντα τῆς ἀληθείας λεγέσης, τίς ἡλίθιος εἴη πεισθῆναι μὲν τοῖς ταῦτα ἐργασθεῖν ἀνθρώπων μυωπαζόντων, καὶ ὀνειροπολημένων; καὶ καταλείψαι αὐτὰς τὰς τῷ Θεῷ Λόγῳ εὐλόγους ρήσεις τῆς ἀληθείας.

Ἀλλὰ λοιπὸν λεξιθερῶντες τὰ καλῶς καὶ ὀρθῶς εἰρημένα διὰ τὴν ἐκείνης γραφῆς, δίκην πειραστῶν ἀνθρώπων σώματα ὑγῇ ἀκρωτηριαζόντων, μαρτυρία τινὶ κέχρηται, ἡ τρηπικώτερον πολλῶς ἢ ἡ γραφὴ κέχρηται διηγεῖ. καὶ τὸ μὲν τρηπικῶς εἰρημένον, * ἀλήθεια φέρει

induit; hæc cum illis obijciuntur, negant Ariani: ex sola carne proficisci illa potuisse. Hærelis.

XLIX. Et verò per seipsam sola caro neque sitire, neque fatigari poterit. Sed hoc isti, qui relicta via contrarias ad semitas deflexerunt, ignorare videntur; Dei Filium non modò carnem, sed & animam, & mentem, atque omnia denique, quæ sunt hominis propria, suscepisse, præter peccatum: neque hoc è virili semine, sed ex virgine Maria, per Spiritum sanctum. At isti negant animam illum assumpsisse, quo illius argumentum effugiant, quod ad illorum inanem comprimendam loquacitatem cæteris omnibus promptius est ac facilius. De seipso quippe verus ipse testificatus est Deus, qui veritatem se esse dixit, hoc ipsum quod dicimus, his verbis: *Anima mea turbata est.* Et, *Tristis est anima mea.* Et, *Potestatem habeo ponendi animam meam, & sumendi eam.* Ut & seipsum Deum esse monstraret, penes quem istiusmodi sit potestas. Usurpari enim hæc ab homine non possunt: quia nemo est, qui ponendæ animæ suæ, iterumque sumendæ facultatem habeat. At cum de anima loquitur, hominem se revera, non sola opinione factum ostendit. Item: *Ego sum pastor ovium, qui animam suam pono pro ovibus suis.* Atque ut hæc veritati esse consentanea declararet, in cruce suspensus ita Patrem alloquitur: *In manus tuas commendo spiritum meum.* Et cum venissent, inquit, milites, invenerunt jam illum expirasse. Ad hæc: Et exclamans, inquit, voce magna dixit, *Eli Eli, lamma sabachthani.* Hoc est, *DEus meus, DEus meus, quare me dereliquisti.* Cujus quidem orationis vim jam ante declaravimus. Et expiravit, inquit Evangelium. Quæ cum ita sint; & ejusmodi voces, expiravit: &, *In manus tuas, &c.* Et *anima mea turbata est*, ac cæteras id genus ipsa veritas usurpet, quis adeo stultus est, huic ut cæcutientium, ac somniantium hominum ergastulo fidem adhibere velit, ac veritatis voces ipsas à Divino Verbo pronunciatas, rationique consentaneas relinquare?

L. Pergunt in aucupandis vocibus, quæ rectè ac præclare in unoquoque scripturæ libro conceptæ sunt. In quo piratas imitantur, qui sana corpora mutilant. Ita illi testimonio quodam abutuntur, ac loquendi consuetudine, quam tropicè sæpius usurpare scriptura consuevit. Et quidem quod ad eum modum tropicè dictum est, tanquam verè proprièque di-

LXIX.

Ariani negant animam assumptam a Christo.

Joa. 12. 27. Mat. 26. 38. Joa. 10. 18.

Luc. 23. 46. Joa. 9. 33. Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Mat. 27. 46.

Ariani.
Hæresis
LXIX.

Isa. 41. 1.

Refellitur.

1. R. 13. 14.

Isa. 29. 13.

Sed hañ-

cimam vi-

detur in

Esaiæ loco

citando.

Quæ de Pa-

tri tropicè

dicuntur.

cur non de

Filio simi-

liter usur-

pentur.

etum afferre solent. Quod autem verè, & A simpliciter pronunciatum est, aliam ad personam per allegoriam trahunt. Hic enim accurrunt statim, & ex Esaiâ sententiam ejusmodi proferunt, in qua sic Pater loquens introducit: *Ecce intelliget puer meus dilectus, in quo mihi placui, quem diligit anima mea*. Quæ quidem ex Patris persona dicuntur; nec de ea re dubitandum est. Quid igitur? Num etiam Pater animam suscepit. Respondentibus nobis, minimè id quidem. Ecquid igitur, inquirunt, aliud est, nisi quod tropicè ista dicuntur? Perinde itaque & à Filio tropicè sunt illa dicta. Ita ex hujus occasione loci magnum se contra veritatem argumentum nactos arbitrantur: quod ipsis tamen nequaquam dabimus. Quippe veritas fuci ac lenocinii omnis expers per seipsam stat: neque aut superari potest, aut exquisitum quendam ornatum desiderat. Videamus porro quæ sit amborum vis ac potestas. Nam si Pater ad corpus descenderit, & carnem induerit, atque ejusmodi sermonem usurparit, revera etiam animam habuit. Sin carnem haud suscepit, & nihilominus hoc dixerit: *Anima mea*, &c. tropicè de Deo ista prædicari putandum est: ut germanitatem, quæ inter se ac Filium intercedebat, ea ratione firmaret. Ad Filium autem eadem illa convenire nequeunt. Quippe Pater minimè carnem accepit, quam Filius induit; Ille non est factus homo: Filius homo factus est. Ac simili planè ratione quiddam alio loco Patri tribuitur. Nam ut hic ita loquitur; *Dilexit illum anima mea*, Sic alibi: *Inveni David filium Jesse, virum secundum cor meum*. Item: *Cor meum longe abest ab illis*. Quare li propterea quod tropicè dictum est, *quem dilexit anima mea*, id de anima verum esse confitemur, consequens est, ut eodem modo quod de corde dicitur tropicè dictum videatur. Neque potest ab homine prudente ea de re vel levissimè dubitari. Ergo si de anima tropicè Pater loquitur, de corde, quod minimè suscepit, neque enim carnem assumpsit, necesse est ejusmodi omnia per tropum quendam ad Patrem accommodari. Non idem tamen & de Filio sentiendum est, qui quidem carnem cum omni humanarum partium dispositione suscepit.

LL. Nam qui de Filio tropicè quiddam ejusmodi affirmare audeat, tamen si in una duntaxat aliqua parte istud usurpari velit, nihilominus hoc illi ipsi con-

έωθε. τὸ δὲ ἀληθὲς καὶ ἀπαρεμφάτως κεκρυγμένον, εἰς ἕτερον πρόσωπον ἀλληγορῶσιν. Αὐτοὺς γὰρ ἀναπηδῶσιν ἀπὸ τῆς ἀγίας Ησαΐα φέροντες ῥῆσιν, ὅτι ἐκ προσώπου τῆς Πατρὸς εἴρηται· ὅτι ἰδοὺ σωῆσθαι ὁ πᾶς μὲν ὁ ἀγαπητός, ἐφ' ὃν ἀδόκησα. ὃν ἡγάπησεν ἡ ψυχὴ μὲν. ὡς τῆς Πατρὸς εἶναι ταύτην τὸν λέξιν. καὶ γὰρ ἀληθές. πῶς ἔν καὶ ὁ Πατήρ, Φησὶ, ψυχὴν εἴληφεν; εἰάν δὲ εἴπωμεν ὅτι μὴ ᾔροίτο, τί ἔν, Φησὶ, ἀλλ' ὅτι τροπικώτερον εἴρηται; ἄρα ἔν, Φασίν, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς Υἱᾶ εἰρημῶν τροπικώτερον εἴρηται. καὶ νομίζουσιν ἐν τῷ τῆς ἀληθείας ἀρίσκειν θηράδων πρὸ φασιν, ὅπως αὐτοῖς ἐδοθήσεται. ἀκαλλώπις γὰρ ἔσα ἡ ἀλήθεια, καθ' ἑαυτὴν ἔσκει, μήτε ἡτώμενη, μήτε καλλώπισμῳ ὑποδεομένη. ἰδωμεν γὰρ τῶν ἀμφοτέρων τὴν δυνάμιν. εἰ μὲν γὰρ ὁ Πατήρ ἦλθεν εἰς σῶμα, καὶ σάρκα ἐνεδύσατο, καὶ εἴρηκε τὸν λόγον τῆτον, ἀληθινῶς ψυχὴν ἔσκει. εἰ δὲ σάρκα ὁ Πατήρ οὐκ ἐνεδύσατο, εἴρηκε δὲ ὅτι ἡ ψυχὴ μὲν, τροπικῶς τῆτον περὶ τὸν Θεὸν ἄδεταί, ἵνα ἐνασφαλίσηται τὸ γνήσιον, καὶ δείξῃ τὴν πρὸς τὸν Υἱὸν γνησιότητα. ἀλλ' οὐκέτι περὶ τὸν Υἱὸν τὰ αὐτὰ ἐσιν ἐν τῷ λέγειν. ὁ μὲν γὰρ Πατήρ ἐκ ἔλαβε σάρκα, ὁ δὲ Υἱὸς ἐνεδύσατο σάρκα. ὁ Πατήρ ἀνθρώπου ἔγενονεν, ὁ δὲ Υἱὸς γέγονεν ἀνθρώπου. τὸ ὅμοιον γὰρ ὑπὲρ τῆς Πατρὸς ῥητέον. ὡς γὰρ ἐν ταῦθα λέγεται, ἡγάπησεν αὐτὸν ἡ ψυχὴ μὲν, ἔτως λέγεται, ἄρα Δαβὶδ τὸν τῆς Ἰεσσαὶ, ἀνδρα καὶ τὴν καρδίαν μὲν. καὶ ἡ καρδία μὲν πόρρω ἀπέχει ἀπ' αὐτῶν. εἰ τοίνυν διὰ τὸ τροπικώτερον εἴρησθαι, ὅτι ἡγάπησεν ἡ ψυχὴ μὲν, δεχόμεθα τὸ περὶ ψυχῆς, ἄρα γὰρ καὶ τὸ περὶ καρδίας τροπικώτερον εἴρηται. καὶ δῆλον ὅτι καὶ παντὶ τῶν σωέσιν κεκτημένῳ σαφές εἰη. εἰ τοίνυν τροπικῶς λέγεται περὶ ψυχῆς ὁ Πατήρ, καὶ περὶ καρδίας ἡς ἐκ ἔλαβεν. ἔγὰρ ἐφόρεσε σάρκα· τροπικώτερον εἰς τὸν Πατέρα τὰ τοιαῦτα ἀναλογεῖται. οὐκέτι δὲ ταυτὸν περὶ τὸν Υἱὸν ἡγητέον. ὁ Υἱὸς γὰρ ἔλαβε σάρκα, καὶ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν.

Εἰσαὶ γὰρ τῆτον ἐναντίον τῷ περὶ Υἱᾶ τροπικώτερον λέγοντι περὶ τῆς ἐκ προσώπου ἐναν-

θρωπήσεως, καὶ ἐν τινὶ μέρῳ λόγῳ ἡρωμίας
 ὑποθέσεως διὰ τῆ ἀληθινῶς ἐνανθρωπή-
 σαι. εἰ γὰρ ἀλληγορεῖται τὸ πρὸς ψυχῆς
 ὕψος, καὶ τροπικώτερον πρὸς αὐτῆς ὑποληπτό-
 νον, ὅρα καὶ πρὸς καρδίας τὰ τοιαῦτα λελέ-
 χθω. καὶ δώσωμεν λοιπὸν τὰ πάντα δόκη-
 σιν εἶναι, καὶ οὐκ ἀλήθειαν. τροπικῶς εἰρη-
 ται καὶ περὶ σαρκός, καὶ τὸν φιλονείκῃς Ἀρείῃς
 λόγον. καὶ ἐκέτι καρδίαν ἔχον ἐλθὼν ὁ λό-
 γος, ἔτε ἦπαρ, ἔτε σάρκα ἔτε εἴματα, ἔτε
 ὀστέα, ἔτε τιτῶν τοιῶτων, ἀλλὰ πάντα λοιπὸν
 ἀλληγορεῖται, καὶ τροπικώτερον λέγεται. ἢ ὅτι
 ὅλως φερτὸν ἔλαβε σῶμα, μηδὲν τῶν ἐντο-
 ατίων ἔχον. πῶς ἐν ἡσθε, καὶ ἐπινεν; ἀλλὰ
 ἄπαγε. εἰ δὲ ὁ Πατὴρ λέγῃ καρδίαν καὶ ψυ-
 χήν, δύναται δὲ εἰς αὐτὸν ἀλληγορεῖσθαι, καὶ
 τροπικῶς λέγεσθαι, καὶ εἰς τὸν υἱὸν τροπι-
 κῶς, διὰ τὸ δυνεῖσθαι αὐτὸν εἰληφέναι ψυχὴν.
 εἰς δὲ τὸ περὶ καρδίας πιεζόμενοι, ἔδύναν-
 ται δυνήσασθαι, διὰ τὸ ὁμολογεῖσθαι παρ' αὐ-
 τῶν πάντα τὴν θέσιν τῆς σώματος τῆς Κυ-
 ρίας εἰληφέναι, διὰ τῆς καρδίας καὶ καρδίας,
 τὴν μὲν ἀληθινῶς ὁμολογεῖσθαι, τὴν δὲ
 ἀλληγορεῖσθαι. ἔτω καὶ περὶ ψυχῆς ὁ λό-
 γος ἀληθῆς ὑπάρχῃ, καὶ οὐκ ἀλληγορεῖται,
 ἔτε τροπικῶς λέγεται. ἔτις δὲ τῆς τῆς Χει-
 ρὸς ἐνανθρωπήσεως ἐν παντὶ τελειομένης σώ-
 ματι, καὶ ψυχῇ, καὶ νῶ καὶ καρδίᾳ, καὶ εἰς πάν-
 τα ὅσα ἐστὶν ἀνθρώπου χωρὶς ἀμαρτίας γέ-
 γοιεν δὲ αὐτῶν τὰ ἀνθρώπινα εὐλόγως πρᾶτ-
 τεσθαι, καὶ ἐν θεότητι τελείως ἐν σωτηρίᾳ ὁπ-
 τελεῖσθαι, ἐκέτι ἡ αὐτῆς θεότης ἀδοξάζει πρὸς
 τὴν τῆς Πατρὸς τελειότητα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐν-
 σαρκον ἐνανθρωπήσιν, καὶ τὸ διψῆσαι, καὶ τὸ πει-
 νᾶσαι, καὶ τὸ πίνειν, καὶ ἐοδίσθαι, καὶ τὸ ὑπνᾶν, καὶ ἀ-
 δημονεῖν πληρωθήσεται, ἀπαθὲς ἔσης τῆς
 αὐτῆς θεότητος. καὶ διέπεσεν αὐτῶν πάλιν
 ὁ περὶ τῆς λόγος. ἐπειδὴ ἦλθεν εἰς σάρ-
 κα Θεὸς ὢν.

A trarium esse animadvertet, quod de tota Ariani
 Divinae personae incarnatione constitue- Hæresis
 rit: quod nimirum verè hominis naturam LXXI.
 assumpserit. Etenim ut illud demus, quod
 de anima Filii scriptum est ad allegoriam
 spectare, ac tropicè illud omne interpre-
 tandum esse, superest ut idem quoque
 de corde suspicemur: atque eo tandem
 res recidat, nihil ut veritate, opinione
 autem omnia constare videantur. Itaque
 de carne quæ dicuntur, per tropum usur-
 pare dicuntur, si quid vitiligatori huic
 Ario credimus. Unde neque cor, neque
 jecur, neque carnes, neque intestina, ne-
 que ossa, nec ullam denique istiusmodi
 partem divinum Verbum illa in Incarna-
 tione suscepit: sed ad allegoriam & tro-
 pum universa traducenda sunt: aut con-
 fusum quoddam corpus induerit oportet,
 quod intestinis penitus careat. Quod si
 ita est, vesci, aut bibere quomodo potuit?
 Apage tam absurda. Jam verò cum Pater
 cor & animam sibi tribuat, idque allegori-
 cè, ac per tropum de ipso interpretari possi-
 mus: ac de Filio quoque, quod ad animam
 attinet, quam ab illo susceptam Ariani
 negant, utcumque etiam tropicè dictum
 videri possit: certè cum cor illis opponi-
 tur, negare omnino non possunt, eo quod
 totam humani corporis dispositionem as-
 sumptam à Domino fuisse ultro ipsi con-
 fitentur. Proindeque quemadmodum cor
 duobus modis accipi non negant, propriè
 scilicet ac verè, & allegoricè: ita & de a-
 nima judicare convenit, ut ea verè filio,
 non allegoricè, neque tropicè tribuatur.
 Quocirca cum suscepta hominis à Chri-
 sto natura suis omnibus numeris absolu-
 to corpore consistet, nec non & animâ,
 mente, corde, cæterisque, quæ homini
 insunt, præter peccatum: cumque hu-
 manæ functiones, pro eo ac rationi con-
 sentaneum erat, una cum perfecta divi-
 nitate ad salutis administrationem ab illo
 obita præstitæque fuerint, jam illud ex-
 plicari commodè potest, quemadmodum
 illius divinitas non sit, quod ad dignita-
 tem attinet, perfectione Patris inferior:
 ob eamque quam usurpavit carnis huma-
 nae conditionem præclarè id esse perfe-
 ctum intelligenius, quod & sitim, & fa-
 mem tulisse, & bibisse, & comedisse, &
 somnum cepisse, & tristitia ac mœrore
 contractus fuisse legitur, cum interim

For. λε-
 γοντων
 αὐτῶν.

* Λεγόντων αὐτῶν, ὅτι εἴη ἐν τῇ Πατρὶ, πῶς εἰς σάρκα ἦλθεν; Φήσκειν ἂν τις πρὸς αὐτὰς, περὶ τῆς Ἀγγέλων τί Φαίε, παντὶ τῷ δῶ-

ejus divinitas ab omni ejusmodi affectione esset immunis. Ita nullus hac in parte illorum opi-
 nioni locus est, quo iam quidem Deus ad carnem descendit.

LII. Quod autem hoc ab Ariani obicitur: Si ex Patre erat, quânam ad carnem de-
 scendit? Ita illis è contratio potest occurri: De Angelis quid tandem existimatis? Ne-

Ariani. mini quippe dubium est Angelos à Filio A
Hæresis ex illorum esse sententia productos. Præ-
LXX. fertim cum de Spiritu sancto per sum-
mam in ipsum contumeliam dicere au-
deant, à Filio hunc esse procreatum: Qui
tamen creationis omnis expers, à Patre

704. 13. 26. procedit & à Filio accipit: Sed si de Spiritu
sancto ejusmodi quiddam pronunciare
non dubitant, quanto minus idem de
Angelis negare poterunt: nec dubitare,
cum creati illi sint, quin à Filio ut essent
acceperint? Itaque cum producti ab eo-
dem Angeli qui tametsi Spiritus sint, il-
lius tamen creaturæ sunt, & ab ejus natu-
ræ præstantia infinitis partibus absunt,
utpotè cum illius opus sint; sed cum An-
geli carnem non susceperint, quid tan-
dem putabimus? Estne ut Filio excellen-
tiores illos arbitremur, à quo creati sunt?
An idem quoque nobis de Spiritu sancto
persuadebimus? Cur, inquam, neque
hic, nec Angelorum ullus ad carnem
descendit, nec eam gestavit aut naturam
hominis assumpsit? Enim vero non ideo
quòd Patre minor sit Filius, propterea
carnem induit. Alioqui tam Angeli,
quàm Spiritus sanctus carne quoque ve-
stiri debuerant. Sed quoniam idem ipse,
qui est sapientia Patris, & virtus, ac Ver-
bum, omnia cum Patre & Spiritu sancto
condidit, ut hoc vide: icet demonstraret,
peccati illius, quod ab Adamo commis-
sum est, originem in ipsius formationem
reici non debere: neque ex productione
sua, delictum illud contumaciamque
traxisse, sed ex propriæ voluntatis arbi-
trio, quo justum judicium ad exitum per-
duceret; quemadmodum Esaias loqui-
tur. Calamum contritum non confringet, &
linum fumigans non extinguet: donec edu-
cat judicium in victoriam, & in nomine ipsi-
us gentes sperabunt. Cui & illud Davidis
congruit, & vincas cum judicaris. Quippe
idcirco judicatus est, ut vicissim justè judi-
cans eorum qui contradicunturi sunt, ora
præcludat. Nemo enim justo ipsius judicio
repugnare poterit. Nam ita sibi corpus im-
posuit, ut integrum impollutumque serva-
rit. Neque enim quod initio in Adamo
peccatum extitit, id ab opifice ipso, qui
ab omni culpa primi nostri Parentis alic-
nuse est, in Christi corpus derivatum est,
ut propterea delictum aliquod commi-
serit: sed libertatem eidem indulsit, adeò
ut peccati sibi quisque causa sit. Dei ita-
que verbum culpæ omnis expers, quod
cum Patre & Spiritu sancto hominem

Esa. 4. 3.

Psa. 50.

Cur Cõrri-

sus judi-

cari volue-

rit.

λόν ἐστιν, ὅτι ὁμολογᾷσι ὅτι Ἀγγέλους ὑπὸ
τῷ Υἱῷ γεγονέναι. καὶ γὰρ καὶ περὶ τῷ Πνῦ-
ματὶ βλασφημῶσι, καὶ τολμῶσι λέγειν
κεκτίσθαι ὑπὸ τῷ Υἱῷ, ὅπερ ἐστὶν ἄκτιστον ἐκ
Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ τῷ Υἱῷ λαμβά-
νον. εἰ ἔν ἐς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τολμῶσι
τῷτο λέγειν, πόσω γε μᾶλλον περὶ τῶν Ἀ-
γγέλων ἐδιωθήσονται ἀρνήσασθαι, ὅτι ἐκ τῷ μο-
νοχρῶς ἐχρήκασιν τὸ εἶναι κεκτισμένοι γεγο-
νότες; εἰ τοίνυν οἱ ὑπὸ αὐτῷ γεγονότες Ἀ-
γγελοι μὴ πνευματικοὶ γεγονότες, πλὴν
κτίσματα αὐτῷ ὄντες, καὶ ὑποβεβηκότες πο-
λὺ ἀπείρως τῆς αὐτῷ ἑσίας, ὡς ἔργον αὐτῷ
ὄντες, ὁμῶς σάρκα μὴ εἰληφότες, τί ἐρῶμεν;
ἄρα μείζους εἰσὶ τῷ Υἱῷ ὑπὸ αὐτῷ κτισθέντες,
ἢ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; διὰ τί μὴ εἰς
σάρκα ἦλθε, καὶ σάρκα ἐφόρεσε, καὶ ἐνὶ
σφάτῃ, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ Θεῷ,
ἥτις τῶν Ἀγγέλων. ἔ γὰρ πάντως διὰ τὸ
ἡλατῶσθαι τὸν Υἱὸν πρὸς τὸν Πατέρα, τῷτο
ἐνεκα σάρκα ἐνεδύσατο. ἔπειτα ἂν ὥφειλον
καὶ οἱ Ἀγγελοι πάντως σάρκα ἐνδύσασθαι,
ἢ καὶ τὸ Πνεῦμα. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ σοφία ἂν τῷ
Πατρὶ, καὶ δυνάμεις, καὶ Λόγῳ, αὐτὸς τὰ
πάντα ἐδημιῶργησε σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ
Πνῦματι, ἵνα δείξῃ ὅτι τὸ αἷτιον τῆς τῷ
Ἀδὰμ πρὸς βλάβειν ἐκ τῷ πεπλακέναι,
ἐδὲ διὰ τῷ πεποιηκέναι τὸ ἁμαρτῆς, ἢ τὸ
τῆς πρὸς ἀκοῆς ἔχεν, ἀλλ' διὰ ἰδίας πρὸς
ἐξέσεως, ἵνα τὴν δικαίαν κρίσιν εἰς τέλος
ἀγάγοι, ὡς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας: καλὰ μὲν συν-
τετεμμένον ἔκατεῶν, καὶ λίνον τυφόμε-
νον ἔσβεσθαι, ἕως ἐξαγάγοι τὴν κρίσιν εἰς νῆ-
κον, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτῷ ἔθνη ἐλπιδῶσι. κα-
τὰ τὸ καὶ Δαβὶδ περὶ αὐτῷ εἶρηκε, τὸ καὶ
νικήσεις ἐν τῷ κρῖναι σέ. ἐκρίθη γὰρ, ἵνα
κρίνῃ δικαίως φράξῃ τὰ σώματα τῶν μελ-
λόντων ἀντιλέγειν. ἔ γὰρ διωθήσεται τις
ἀντιλέγειν τῇ αὐτῷ δικαίᾳ κρίσει. ἐφόρεσε
γὰρ τὸ σῶμα τάχραντον αὐτὸ σωτηρησας.
ἔ γὰρ ὁ γέγονεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τῷτο ἐκ
τῷ δημιῶργῳ τῷ ἀνατίθῃ τῆς τῷ Ἀδὰμ ἁμαρ-
τίας, τῷ ἁμαρτεῖν γέγονε, καὶ διὰ τῷτο ἡμαρ-
τεν. ἀλλὰ τὸ αὐτεξέχσιον αὐτῷ ἐπέδωκεν, καὶ
αἷτιον ἑαυτῷ ἕκαστος γίνεσθαι ἁμαρτίας. διὰ τοῖ
τῷτο ἀνάτιον ὁ δημιῶργος Θεὸς Λόγος, ὁ σὺν
Πατρὶ κλῖσας τὸν ἀνθρώπον, καὶ σὺν τῷ ἁγίῳ
αὐτῷ

αὐτῷ Πνεύματι, ἀθάνατον, καὶ ἄχραντον, ἰδίᾳ δοκῇ ἀρρήτῳ τινὶ σοφίας μυστηρίῳ ἐν-
 θρώπησε, τελείως τὰ πάντα ἀναδεξάμεν, ὑπὲρ τῶ ἰδίου πλάσματος, δι' ὑπερβολὴν
 Φιλανθρωπίας, ἢ μὴ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ συ-
 γνώμης, ἵνα ἐν τῇ σαρκὶ κατακρίνῃ τὴν ἁ-
 μαρτίαν, καὶ ἐπὶ τῷ σταυρῷ διαλύσῃ τὴν
 καταπόσιν, καὶ ἐν τῷ μνήματι καταφαίρετον
 ποιήσῃ τὴν φθορὰν, καὶ ἐν τῷ ᾧδῃ σὺν τῇ
 ψυχῇ κατελθὼν ἐν τῇ θεότητι κλάσῃ τὸ
 κέντρον τῆς θανάτου, καὶ διαλύσῃ τὴν πρὸς
 τὸν ἄδιν διαθήκην, οἱ δὲ ἀχάριστοι πάντα-
 πασι τὰ ἀγαθὰ εἰς κακὰ μετατρέποντες, B
 ἀντὶ ὧν εὐχαρισῆσαι * τῷ Φιλανθρώπῳ,
 καὶ τελείῳ, καὶ ἀγαθῷ ἐξ ἀγαθῆς Πατρὸς
 ὑπάρχοντι εὐχέτι * εὐχαρισῆσαι, ἀλλ' ἀ-
 χάριστοι μᾶλλον, πᾶσι τῇ αὐτῇ θεότητι
 προσάπτοντες, ἢ μὴ δύνανται σωθῆναι,
 τῆς ἀληθείας Φανεραῆς πᾶσιν ὑπαρχέ-
 σης.

Καὶ τῶν ἕτως ἐρμηνευομένων, πάλιν ἐπ' ἄλλας λέξεις ἐφεξῆς ἐλεύσομαι.
 λέγεται γὰρ τὸ ρητὸν τῷ Εὐαγγελίᾳ, κακῶς
 ἐρμηνεύοντες, ὅτι ὁ δοξείας με Πατὴρ μεί-
 ζων με εἰς. καὶ πρῶτον μὲν ὁ δοξείας C
 με Πατὴρ φάσκει, καὶ ἔχ' ὁ κτίσας με.
 πᾶσαι γὰρ αἱ θεῖαι γραφαὶ τὴν αὐτῇ
 πρὸς Πατέρα γνησιότητα σημαίνουσιν. ἐ-
 γρηγόρασάς με, φησὶ, Πάτερ. καὶ, ἐγὼ
 ἐκ τῆς Πατρὸς ἐξηλθόν, καὶ ἤκω. καὶ, ἐ-
 γὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί. καὶ,
 ὁ δοξείας με Πατὴρ. καὶ ἔδαμῃ ὁ κτί-
 σας, ἔδαμῃ ὁ ποιήσας εἴρηκε. καὶ πῶς
 ἔτοι τὰ μὴ ὄντα ἑαυτοῖς ἵπσωρεύουσιν; ὁ ὃ
 δοξείας με Πατὴρ μείζων με εἰς. τί τέ-
 τε κυριώτερον; καὶ τί τέτε ἀναγκαιότερον;
 καὶ τί τέτε γνησιώτερον; καὶ τί τέτε πρε- D
 σωδέερον; τί γὰρ πρέπ' ἐδοξάζειν Πατέ-
 ρα, ἀλλὰ Υἱὸν ἀληθινόν, τῷ ἐξ αὐτοῦ γε-
 γνημένον; ὁ Πατὴρ γὰρ ἐδοξάζει τὸν Υἱόν,
 καὶ ὁ Υἱὸς ἐδοξάζει τὸν Πατέρα, καὶ τέτε ἐνε-
 κα εἰς ἡμῶν ὑπογραμμὸν, καὶ τὸ πρὸς τὸ Πα-
 τέρα δοξῆς. ὑπ' αὐτῇ ἀναφερμένης εἰς μίαν
 ἐνότητα, καὶ εἰς μίαν δόξαν, ἐδοξάζει ὁ Υἱὸς
 τὸν Πατέρα, ἵνα ἡμᾶς διδάξῃ τὴν αὐτῇ τι-
 μὴν τῆς Πατρὸς εἶναι, καθὼς εἴρηκεν· ὅτι ὁ
 μὴ τιμῇ τὸν Υἱόν ὡς ἑαυτὸν τὸν Πατέρα, ἡ ὀργὴ
 ἐστὶν ἐπ' αὐτὸν μένει. μείζων δὲ καὶ ποῖον

Creavit, immortale, impollutum, spon- Ariani.
 te sua, & arcano quodam sapientiae my- Hæresi.
 sterio naturam hominis assumpsit; omnia- L. x. i. x.
 que opificii sui gratia abundantia qua-
 dam humanitatis in sese transtulit, non ne-
 cessitate ad id impulsus, sed voluntatis
 arbitrio; ut peccatum in carne damna-
 ret, & execrationem in cruce dilueret, &
 in sepulchro corruptelam omnem e me-
 dio tolleret, & ad inferos cum anima ac
 divinitate descendens stimulum mortis
 infringeret, foedusque cum inferis ini-
 tum dissolveret. At ingrati homines, qui
 bona in mala commutant, cum pro his
 omnibus clementissimo, ac perfecto bo-
 noque à bono Patre genito Filio gratifi-
 cari deberent, non modò nullas habent
 gratias, sed & ingratißimos sese præbent,
 ejusque divinitati affectiones ac pertur-
 bationes affingunt: quod quidem effice-
 re nullo modo possunt, cum omnibus
 veritas ipsa manifesta sit.

LIII. His in hunc modum explica- Ariano-
 tis, ad alia, quæ ab illis proponuntur, me- rum obje-
 conféro. Nam ex Evangelio dictum im- ctio.
 primis illud proferunt, interpretatione sua
 depravatum: *Qui misit me Pater major* Joa. 14. 28
me est: Ubi notandum in primis illud
 est, quod ait; *Qui misit me Pater*, non
 autem, qui creavit me: Si quidem omni-
 bus in Scripturæ libris divini Verbi cum
 Patre germanitas exprimitur. *Genuisti*
me Pater, inquit. *Et ego ex Patre exi- 704. 16. 28.*
vi, & vado. Item: *Ego in Patre & Pa-* 704. 14. 11.
ter in me. *Et qui misit me Pater*. Nec 704. 5. 35.
 usquam aut creator, aut factor dicitur.
 Quonam igitur pacto quæ nusquam sunt
 accumulare nituntur? *Qui misit me Pa-*
ter major me est. Quid ea voce magis
 proprium? quid necessarium magis? quid
 magis geminum, aut congruum? A quo-
 nam enim consentaneum magis est affici
 gloria, celebrarique Patrem, quam ab ger-
 mano Filio, qui sit ab eo genitus? *Pater* 704. 8. 5. &
enim glorificat Filium, & Filius glorificat 17. 4.
Patrem. Unde ad nos ipsos informan-
 dos, eamque prædicationem demonstnan-
 dum, quam in Patrem collatam ad sin-
 gularem unitatem, singularemque glo-
 riam referret, gloria illum afficere vo-
 luit: Ut intelligeremus honorem suum
 Patri esse communem: quemadmodum
 dixit: *Qui non honorificat Filium, ut hono-* 704. 5. 23.
rificet Patrem, in Deo in ipso manet. Verum
 cum majorem esse Patrem asserunt, qua-

Ariani. nam id demum ratione concipiunt. **Mo-**
le? An tempore? an sublimitate? an ata-
te, vel dignitate? Quid horum ineſt in
Deo, ut hoc ſuſpicari liceat? Non enim
 ſubest tempori Deus, ut inferior putetur,
 cum à Patre ante tempus omne ſit geni-
 tus. Sed neque progreſſum ullum idem
 Deus admittit: ut ob hoc ipſum pro-
 grediens Filius paternam amplitudinem
 aſſequi non poſſe dicatur. Nam ſi Dei
 Filius hanc ipſam appellationem profe-
 ctu quodam meruerit, pleroſque neceſ-
 ſe eſt æquales huic extitiſſe; quorum è
 numero efferens ſeſe, ac progreſſus ille
 ut cæteris dignitate major eſt habitus, ſic
 illo qui ſe antecellit inferior. Scri-
ptum eſt autem; *Quis æquabitur Deo*
in Filiis Dei? quali cæteri omnes per
 catachreſim filii nominentur: hic au-
 tem natura ſolus non gratia filius exi-
 ſtat. *Quoniam invenit omnem viam*
ſcientiæ, & nullus cum eo comparabitur.
 Quid igitur dicunt? Sublimitate Filio
 Pater antecellit. Qvanam igitur in
 parte collocatur Deus? An loco cir-
 cumſcribitur, ut ſpatii ipſa deſcriptio
 quod majus eſt demonſtret? Atqui De-
 us Spiritus eſt. Unde omnis ab illis ex-
 cogitata peregrina verborum novitas un-
 dequaqve corruiſit. His itaque præter-
 miſſis ad cæteras illorum objectiones
 tranſeamus.

**Arianorū
 objeſtio.**

LIV. Negant enim eum, qui mitti-
 tur, mittentis eſſe ſimilem: cum alius
 ſit vi ac poteſtate, qui mittit, alius qui
 mittitur: quod hic mitti, mittere ille di-
 catur. Quod ſi illorum opinioni con-
 ſtaret veritas, non jam tota cognitio-
 nis ratio ad unam veritatis potentia
 ac divinitatis ſingularitatem pertineret.
 Duobus enim occurrentibus, aut mit-
 tentibus, Filius non amplius Filius erit,
 ſed frater, cum una frater exiſtat: nec
 amplius Filius erit; niſi vel confuſio-
 ne, vel adoptione: aut ſeiſpſum il-
 le mittet; aut duo ſimul mittentes, vel
 accedentes divinitates duas non unam
 ſingularitatem oſtendent. Hic igitur
 mittens ac miſſus exprimitur, ut argu-
 mento ſit, quendam eſſe bonorum omni-
 um fontem, videlicet Patrem: ſecun-
 dum quem non alio nomine, quam Filii
 Verbiqve præditus Filius, fons vivus ex
 fonte progreditur: qui apud Patrem
 perpetuo ab eodem genitus extiterit;

Α πρόπον ἔτοι λογίζονται; κατὰ ὄγκον; ἀλλὰ
 κατὰ χρόνον; ἀλλὰ κατὰ ὕψωμα; ἀλλὰ
 κατὰ ἡλικίαν; ἀλλὰ κατὰ ἀξίαν; τί τῶν
 ἐστὶν ἐν Θεῷ; ἵνα τὸ τοιοῦτον διανοηθῶσιν. ἔτε γὰρ
 χρόνῳ ὑποπίπτει τὸ θεῖον, ἵνα ὑποδεέσερ
 νοηθῇ, ἀχρόνως ἐκ Πατρὸς γεγεννημένῳ. ἔτε
 προκοπῆς ἔχει τὸ θεῖον, ἵνα ὁ μὲν Υἱὸς
 προκόψας μὴ φθάσῃ τὴν τῷ Πατρὸς μεγα-
 λειότητά. εἰ γὰρ κατὰ προκοπὴν ὁ Υἱὸς
 Θεὸς Υἱὸς Θεὸς καλεῖται, ἀρα πολλοὶ ἦσαν
 ἴσοι αὐτῷ. καὶ τὰς ἐνεκεν αὐτοῦ προέκοψε
 μείζων μὲν τῷ ἀξιώματι κληθεὶς, ἐλάττω
 δὲ τῷ πρόαυτῳ ἐν ἀξιώματι ὄντι. ἀλλὰ φησὶ
 ἡ γραφὴ τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν ὑ-
 οῖς Θεὸς; ὡς τὸ πάντων κατὰ χρηστικῶς λεγο-
 μένων, τὰς δὲ μόνον ὄντων ὑπὸ κατὰ φύσιν,
 καὶ ὁ κατὰ χάριν· ἐπειδὴ πρὸς ἐφευρε πα-
 σαν ὁδὸν Ἰπσιήμης, καὶ εὐδὲς αὐτῷ ἐξισω-
 θήσεται. ἀλλὰ τί φασιν; ἐν ὕψωμά τῃ
 ὑπερέχει ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ. ἐν ποίῳ τοίνυν
 μέρει τὰ τίεται τὸ θεῖον; ἢ τοπικῶς θεω-
 ρίζεται; ἵνα * μὴ θεωρηθῇ τὸ μείζον ση-
 μανῇ. πνεῦμα γὰρ ὁ Θεός. καὶ ἐκ παν-
 τῶν ὁθεν διαπίπτει ἡ αὐτῷ Ἰππινενομένη ξε-
 νολογία. καὶ τὰς δὲ παρελθόντες, Ἰππὶ
 τὰς ἐξῆς αὐτῷ λέξεις ἰωμεν, ὡς ἀγα-
 πητοί.

φασὶ γὰρ, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ διποσέλλων ὁ-
 μοιῶ τῷ διποσελλομένῳ, ἀλλὰ ἄλλῳ
 ἐστὶν ὁ διποσέλλων τῇ δυνάμει, καὶ ἄλλῳ
 ἐστὶν ὁ διποσελλόμενος, ὅτι ὁ μὲν πέμπει, ὁ δὲ
 πρέμπεται. καὶ εἰ κατ' αὐτὸν ἦν ἡ τ' ἀλη-
 θείας διάνοια, οὐκέτι Ἰππὶ μίαν ἐνότητα ἀ-
 ληθείας, καὶ δυνάμεως, καὶ θεότητος ἀ-
 νεφέρετο ἢ πᾶσα τῆς γνώσεως ὑπόθεσις.
 δύο γὰρ ἀπαντῶντων, ἢ δύο πεμπόντων, ἐκέ-
Δ τι Υἱὸς ὁ Υἱὸς ἦν, ἀλλ' ἀδελφὸς, σωμαδέλ-
 φος σπυρόντων, οὐκέτι Υἱὸς, ἀλλὰ ἡ καὶ συν-
 αλιφῆν, ἡ καὶ ὑποθεσίαν, ἡ αὐτὸς ἑαυτὸν ἦν
 διποσέλλων, ἢ οἱ δύο ἅμα διποσέλλοντες, ἢ
 παρ' ἀλλήλους, δύο θεότητας ἐσήμανον, καὶ
 ἐκ μίαν ἐνότητα. ἐνταῦθα ἐν ὁ διποσεί-
 λας, καὶ ὁ διποσελλόμενος, ἵνα δείξῃ τὸ πάντων
 ἀγαθῶν μίαν εἶναι τὴν πηγὴν, τὰς ἐξ ἧς τὸν
 Πατέρα. καθεξῆς δὲ τῆς πηγῆς ἐκ ἑτέρω-
 νύμως, ἀλλὰ καὶ τῷ Υἱῷ ὄνομα, καὶ ὁ Λόγος
 ὡς μία πηγὴ ἐκ πηγῆς ὁ Υἱὸς παρελ-
 θὼν, αἰεὶ ὡς παρὰ τῷ Πατρὶ γεγεννημένῳ;

ὅτι ὡς αἱ σοὶ πηγὴ ζωῆς. καὶ ἵνα δείξῃ καὶ
 ὡς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐν τῇ φωτὶ σὺ ο-
 ψόμεθα. ὡς ἵνα δείξῃ ὡς τὸν Πατέρα, καὶ
 ὡς ὁ Πατὴρ εἶναι τὸν Υἱόν, καὶ ὡς τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ πηγὴν ἐκ πηγῆς, ἐκ
 ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ μονογενὴς, τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον. ποταμοὶ γὰρ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ
 ρέουσιν ὕδατος αἰώνιον. ἔ-
 λεγε δὲ τὸ ὡς ὁ ἅγιον Πνεῦμα, φησὶ
 τὸ Εὐαγγέλιον. καὶ πάλιν φησὶ, δεικνύων
 ὅτι αὐτὸ μαθηταῖς ὡς τὸ πρὸς τὸν Πατέρα
 αὐτὸ ὁμοσιότητος, ἔλεγε· εἰάν τις ἀνοίξῃ
 μοι, εἰσελθὼν, ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου, μονὴν
 παρ' αὐτοῦ ποιήσομεν. καὶ ἐκεῖ εἶπεν ἀποστό-
 λος· ὡς ὁ Πατὴρ μου· ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ
 παρ' αὐτοῦ, ὡς κερύοντες ὁ Υἱός, καὶ ὁ Πα-
 τὴρ σὺν αὐτοῖς εἰσερχομένους ὡς αἰεῖναι, καὶ
 μηδέποτε διαλιπεῖν Πατέρα ἀπὸ Υἱοῦ, καὶ
 Υἱὸν ἀπὸ τοῦ ἰδίου Πατρὸς. διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ
 τόπῳ λέγει· ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ δι' ἐμὲ
 εἰσελεύσονται πρὸς τὸν Πατέρα. καὶ ἵνα μὴ
 τινες ἡγοῦνται πρὸς τὸν Πατέρα νομίσωσι, διὰ
 τὸ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα εἰσιέναι, φησὶ, ὁ
 δεῖς ἐλεύσεται πρὸς με, εἰάν μὴ ὁ Πατήρ μου ὁ
 ἐράνῃ ἐλκύσῃ αὐτόν. ὁ Πατήρ ἐν φέρῃ
 πρὸς τὸν Υἱόν, καὶ ὁ Υἱὸς φέρῃ πρὸς τὸν Πα-
 τέρα, εἰσφέρῃ δὲ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. αἰεὶ γὰρ
 πάντοτε ἡ Τριάς ἐν μιᾷ ἐνότητι θεότητι,
 τρία τέλεια, μία θεότης. καὶ διέπεσεν ὁ
 τῶν λόγων.

Πάλιν δὲ Πάσχος, τίνι τοίνυν τῷ λόγῳ
 εἰρηκεν ὁ Χριστὸς τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἀ-
 πέρχομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα
 ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν; εἰ τοί-
 νυν Θεὸν αὐτὸς ὁμολογεῖ, ὡς ἐτί ἑσαγιστοῦ
 αὐτοῦ, ἢ ὑπ' αὐτοῦ γησιῶς γεγεννημένον; ἵνα
 δείξωσιν ἐν πᾶσιν ἀγνωσίαν Θεοῦ αὐτοῦ
 ἔχειν, καὶ * ἐν μηδενί εἰσι φωτισμῷ τῶ
 Εὐαγγελίῳ κατηρυγασμένοι. ψηλα-
 φήσας γὰρ τις καὶ ἀνερυνήσας ἀπὸ τοῦ
 αἰῶνος, καὶ κατὰ χρεῖαν, εἴπεται τῆς ἀ-
 ληθείας τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τελείας
 γνώσεως, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος
 δύναμιν. κνίζονται δὲ ἔτσι Ἰουδαῖοι φρο-
 νηματοῖς περιβεβλημένοι, καὶ ἀγανακτοῦσι
 τῷ Υἱῷ τῶ Θεῷ, καθάπερ ἐκεῖνοι ἔλε-
 γον· ὅτι δι' ἐδὲν πονηρὸν σε λιθάσομεν,

Quoniam apud te est fons vite. Atque Ariani,
 ut Spiritus quoque sanctus indicetur: *In Hære-
 lumine inquit, uno videbimus lumen;* quo
 & Patrem lumen esse declararet, & lumen
 Patris Filium, lumenque Spiritum san-
 ctum: Ac postremo fontem ex fonte, hoc
 est Patre & unigenito Filio spiritum san-
 ctum profluere. *Flumina enim,* inquit,
ex ventre illius fluent aqua salientis in vi-
tæ æternæ dicebat autem istud de Spiri-
tu sancto, ait Evangelium. Præterea ut
 consubstantialem se esse Patri Discipulis
 suis ostenderet: *Si quis,* inquit, *aperire-*
rit mihi, ingressi ego & Pater mansionem
apud illum faciemus. Non dixit: Mit-
 tar à Patre meo: Sed; *ego & Pater apud*
illum manebimus: adeò ut Pulsante Fi-
 lio, cum eo Pater ingrediatur; idemque
 cum Filio perpetuò sit, nec unquam ab
 illo separetur, uti nec à Patre Filius. Un-
 de in alio loco. *Ego sum,* inquit, *vixi*
& per me ingredientur ad Patrem. Ac
 ne quis minorem ideo esse Patre crede-
 ret, quòd per ipsum ad Patrem aditus
 pateret, sic alio loco dixit: *Nemo venit*
ad me, nisi Pater meus celestis traxerit
illum. Igitur & Pater ad Filium ducit, &
 Filius ad Patrem, & uterque per Spiri-
 tum sanctum introducit. Nam Trinitas
 in una singularique divinitate perpetuò
 consistit: ut tria perfecta sint, unaque di-
 vinitas. Atque hoc modo Hæreticorum
 istorum opinio cohærere non potest.

LV. Sed illud obijciunt. Cur igitur
 Discipulis suis CHRISTUS aliquando
 dixit. *Vado ad Patrem meum, & Pa-*
trẽ vestrum, Deum meum & Deum ve-
strum. Nam si Deum suum fatetur, quo-
 modo huic æqualis esse poterit, vel ab eo
 germani filii more genitus? Atque
 hac quidem oratione summasse in omni-
 bus DEI ignorantia laborare demon-
 strant, nec ex ulla parte Evangelii
 splendore collustrari. Etenim quisquis
 perscrutari, & à sæculo, ac per gene-
 rationes indagare voluerit; quæ sit ve-
 ritatis in Salvatoris nostri perfecta scien-
 tia, ejusque cum Patre æqualitatis vis in-
 telliget. Isti verò Judaicis opinionibus
 impediti adversus DEI Filium exstimu-
 lantur: Perinde atque illi CHRISTO di-
 cebant: *Nullum ob aliud scelus te lapidamus:*

Ariani. *sed quod homo cum sis, Filium Dei teipsum*
Hæresis *nominas & æqualem Deo te facis.* Hac il-
2 x i x. *li Phrisæorum, ac Judæorum in Christum*
iracundia perciti feruntur: neque Fili-
um æqualem genitori confiteri volunt.
Qua in re sacrarum literarum accuratam
diligentiam imprimis considera: quæ an-
te incarnationem nihil ejusmodi de Chri-
sto pronunciarunt; sed Pater Filio dixisse
6m. 1. *legitur, Faciamus hominem: ut com-*
munis opificiî autorem pariter Filium
appellet & æqualitate germanum signifi-
cet. Neque verò tum Filius Deum me-
6m. 3. *um, & Deum vestrum* uspiam vocavit.
Item Adamus Dei vocem exaudivit ambu-
lantis in Paradiso. Tum: Fac tibi ar-
cam de lignis incorruptis. Et: Pluit Do-
Exo. 3. 6. *minus a Domino. Item Dominus Moy-*
si: Ego sum Deus Abraam, & Deus Isaac,
& Deus Jacob. Quinetiam David: Di-
Psal. 109. *xit Dominus Domino meo: sede à dextris*
meis. Nec ullibi Dominus Deum meum
& Deum vestrum nominavit. Caterum
Matth. 3. 38. *ubi corpore nostro suscepto, In terra vi-*
sus est, & cum hominibus conversatus, at-
que inter nos numeratus est: tunc Di-
scipulos suos alloquens, quibus cum ad-
æquari penitus solo excepto peccato de-
Joan. 10. 17. *buit; Deum meum, dixit, & Deum ve-*
strum, patrem meum, & patrem vestrum.
Patrem meum, naturâ scilicet, ac divini-
tate: Patrem vestrum, gratiâ duntaxat,
per me, adoptionisque beneficio. De-
um meum: quoniam vestram carnem
suscepi. Deum vestrum, secundum na-
turam, & ex rei veritate. Qua ratione
manifesta omnia ac perspicua sunt, ne-
que quicquam contrarium est, ac repu-
gnans: nec ullus in scriptura locus mor-
tiferum quicquam, & exitiosum habet ad-
mixtum ut isti captandæ occasionis gra-
tia videri volunt, qui sibi ipsis pernicio-
sa quædam excogitare solent. Sed cum
hactenus, ut opinor, de his abundè sit
dictum, nunc ad alia transibimus.

De Spiritu **LVI.** Spiritum itaque sanctum crea-
sancto *turæ esse creaturam asserunt: quod per*
Joan. 1. *Filium omnia facta sint, ut scriptura testa-*
tur. In quo stultè nonnullos in erro-
rem abducunt, dum scripturæ senten-
tiam, non ut concepta est, proferunt,
sed perperam intelligentes, quod præcla-
re conceptum est malè accipiendo inter-
preterandoque depravant. Neque enim
Evangelium de Spiritu loquitur, sed de
creatis rebus omnibus: idque unum de cla-
rat: Quidquid creatum est, per Verbum

Aλλ' ὅτι ἄνθρωπος ὢν, Υἱὸν Θεῷ αὐτὸν ἐν-
 μάξεις, ἴσον τῷ Θεῷ ποίων σεαυτόν. ἔτω καὶ
 ἔτοι τῷ ἀπὸ πάθῃ τῆ Φαρισαίων, καὶ Ἰουδαίων
 περὶ πεσόντες ἀγανακτῶσι, μὴ θέλοντες λέ-
 γειν τὸν Υἱὸν ἴσον τῷ γεγεννηκότι. ὅρα γάρ
 μοι τὴν τῆ γραφῶν ἀκρίβειαν, ὅτι ἔδαμῃ εἴ-
 ρηκεν ἡ θεία γραφή τὸν λόγον τῆτον πρὸς τῆς
 ἐνσάρκου παρυσίας· ἀλλ' ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ,
 ποιήσωμεν ἄνθρωπον λέγει, συνδημιουργὸν
 καλῶν τὸν Υἱόν, καὶ γνήσιον δεικνύς καὶ ἰσό-
 τητα. καὶ ἔδαμῃ εἴρηκεν ὁ Υἱός, Θεὸν μὲν,
 καὶ Θεὸν ἡμῶν. καὶ ἠκυσεν Ἀδάμ τῆς Φω-
 νῆς τῷ Θεῷ πατερῶν τῶν ἐν τῷ Πατρὶ
 σω. καὶ ποιήσον σεαυτῷ κισσὸν ἐκ ξύλων
 ἀσπλην. καὶ ἔβρεξε Κύριος ὡς ὁ Κύριος.
 καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν, ἐγὼ εἰμι ὁ
 Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ
 Θεὸς Ἰακώβ. καὶ Δαβὶδ λέγει, εἶπεν ὁ Κύριος
 τῷ Κυρίῳ μὲν, καὶ ἐκ δεξιῶν μὲν. καὶ ἔδα-
 μῃ εἶπεν ὁ Κύριος Θεὸν μὲν καὶ Θεὸν ὑμῶν.
 ὅτε ὁ ἔλαβε τὸ ἡμέτερον σῶμα, καὶ ἐπὶ τῆς
 γῆς ὡφθῇ, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστάθῃ,
 καὶ ἐν ἡμῖν κατελογίσθῃ, τότε πρὸς ὅσον αὐτῷ
 μαθητὰς, πρὸς ὅσον ὡφείλε καὶ πάντα ὁμοιω-
 θῆναι χωρὶς ἁμαρτίας, Θεὸν μὲν ἔλεγε, καὶ
 Θεὸν ὑμῶν, καὶ πατέρα μὲν καὶ πατέρα ὑ-
 μῶν. πατέρα μὲν, καὶ φύσιν ἐν τῇ θεό-
 τητι, καὶ πατέρα ὑμῶν. πατέρα μὲν καὶ
 φύσιν ἐν τῇ θεότητι, καὶ πατέρα ὑμῶν, διὰ χά-
 ριν δι' ἐμὲ ἐν τῇ ὑποθεσίᾳ. Θεὸν μὲν δὲ, ὅτι τὸ
 ἡμέτερον σαρκίον εἰληφα. καὶ Θεὸν ὑμῶν,
 καὶ φύσιν καὶ ἀλήθειαν. καὶ ἔτω πάντα
 ἐστὶ σαφὴ καὶ διωγῇ, καὶ ἔδεν ἐναντίον, ἔδεν
 θανάτῳ πᾶσι πλοκῆς ἔχον ἐδόθη ἐν τῇ θεῇ
 γραφῇ, ὡς ἔτοι πρὸς φασίζονται, πονηρὰ ἐ-
 σωφίς ἴπνοοντες. νομίζω δὲ πάλιν καὶ πρὸς
 τὸτο ἱκανῶς ἔχειν τὴν φράσιν, ἐπὶ δὲ τὰ ἄλ-
 λα λοιπὸν ἐπελεύσομαι.

Τὸ ἅγιον γὰρ Πνεῦμα κτίσμα πάλιν κτί-
 σματος φασιν εἶναι, διὰ τὸ, διὰ τῶν Υἱῶν τὰ
 πάντα γεγενῆσθαι, ὡς εἶπεν ἡ γραφή, ἀ-
 σωτέως τινὰς διαρπάζοντες, καὶ καθὼς εἴ-
 ρηται τὸ ρητὸν ἔχοντες, ἀλλὰ κακῶς ὑπο-
 νοῶντες, καὶ διὰ τὸ ρητὸν τὸ καλῶς εἰρημέ-
 νον καὶ τὴν κακὴν αὐτῶν ὑπόνοιαν παρερμηνεύον-
 τες, καὶ τὸ θεῖον Ἐξαγγέλιον πρὸς τῶν Πνεύ-
 ματος ἔφη, ἀλλὰ πρὸς πάντων τῶν κεκτισμέ-
 νων, ὅτι εἶτι κτιστὸν, διὰ τῶν Λόγων γεγενῆσθαι,

καὶ ὑπὸ τῆς Λόγου. τὰ γὰρ πάντα δι' αὐτῆς
 ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτῆς ἐγένετο ὃ δὲ ἐν. παρεκ-
^{Ε. μέγας}τεινομένης τῇ ἀναγνώσεως, * ἔχθ', ὃ γεγο-
 νεν, ἵνα ἔτω γνωστὴ ὅτι πάντα δι' αὐτῆς ἐγέν-
 ετο, καὶ χωρὶς αὐτῆς ἐγένετο ὃ δὲ ἐν. εἴτα πάλιν,
 ἐν αὐτῇ ζωῇ ἡ. ἔδθ' γὰρ καὶ ἐν τέτῳ
 πληρωθῆναι τὴν τῆς ἀγίας Ἰωάννης ἀποκαθάρ-
^{Ε. π. π. λ. γ.}σιν ἐν τῷ ὄντι. τὰ ὄντα * πεπληρωμένον αἰ-
^{Ε. μ. π. π. λ. γ.}σιν ὁμολογημένα. ἐν δὲ χῆρ' ἡ ἡν ὁ Λόγος, καὶ ὁ
 Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ
 Λόγος. ἐπειδὴ ἦν καὶ ἦν, καὶ ἦν, καὶ τὰ ἐν
 αὐτῇ ζωῇ ἦν, καὶ ἦν τὸ Φῶς τὸ ἀληθινόν, καὶ
 τὸ ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὅσα πρὸς τὰς ἡν,
 ἐκ Πνεύματος ἀγίας σαφηνίζει ὁ μακάριος
 Ἰωάννης, τὸ πάντα δι' αὐτῆς ἐγένετο τὰ γε-
^{Ε. αὐτῇ}γονόμενα. * ἀνώτερα δὲ τῇ ἡν ὁμολογῶν αὐτὸς
 ὅτι τὰ πάντα ποιήσας. λέγει δὲ ἡ γραφή, δι'
 αὐτῆς πάντα γεγονέναι, ὅτι ὁνόμασε δὲ ποῖα
 ἐστὶ τὰ γεγονότα. ὑπόνοια γὰρ ἔδαμ' ἦν
 πονηρίας, ἵνα μὴ τινες ὑπονοήσωσι τὰ μὴ ὄντα,
 καὶ βλασφημήσωσι τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀνα-
 λώϊον ἅγιον Θεὸν πνεῦμα. δι' αὐτῶν γὰρ
 φησι ὁ Κύριος, ὅτι εἰάν τις εἴπῃ λόγον εἰς
 τὸν υἱὸν τῆς ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ. εἰάν
 δὲ τι εἴποι εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἔκ' ἀφεθή-
^{Ε. αὐτῇ}σεται αὐτῷ ὃ δὲ ὡδε, ὃ δὲ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶ-
 νι. ἡλίθιον γὰρ ἐστὶ τὸ πᾶν τῆς αὐτῆς λόγου.
 καὶ δὲ τὴν βλασφημίαν αὐτῷ ὑπόνοιαν ἀντι-
 λέξειεν τις αὐτοῖς, καὶ εἴποι ὡς ἡν ἡν ὁμο-
 φισαί, καὶ τῇ λόγων διαστροφῇ, οἱ βελό-
 μενοι σὺν τοῖς γεγονόσιν δευτέρω τὸ ἅγιον
 Πνεῦμα τῆς Θεῆς, διὰ τὸ ρητὸν τὸ, δι' αὐτῆς
 τὰ πάντα ἐγένετο, ὅτι τῆς εἰπεῖν ὅτι πάντα,
 μηδαμῶς ὄντος σὺν πᾶσιν δευτέρω τῆς
 ἀγίας Πνεύματος. ἀρα γὰρ καὶ διανοηθῆναι
 ὀφείλετε, ἡ καὶ ἄλλ' τις χείρων ὑμῶν ἔτε-
 ρος, καὶ τῇ Πατέρα διὰ τῆς ἡν γεγονέναι,
 κατὰ τὴν βλασφημίαν ὑμῶν ὑπόνοιαν. ἐμῶς
 γὰρ συμφωληπτικός ἐστιν ὁ Λόγος φά-
 σκων τὰ πάντα δι' αὐτῆς γεγονέναι. εἰ δὲ
 βλασφημίαν πρὸς τὴν Πατὸς λογίζεσθαι τὸ
 τοιοῦτον, καὶ μωρὸν, τὸ ὅμοιον καὶ ἰσὺ τοῖς
 διανοημένοις ἰσὺ τῆς ἀγίας Πνεύματος, τῆς
 σὺν Πατρὶ δευτέρω, καὶ ἡν. εἰ γὰρ
 ἡν τῶν γεγονότων, ἔκ' ἂν τῷ ἀκτίστῳ
 Πατρὶ, καὶ ἡν ἀκτίστῳ συνηριθμεῖτο ἄλλ'
 ὅτι ἀκτίστῳ ἐστὶν συναριθμεῖται. εἴπω

A & à Verbo fuisse productum. Omnia enim Ariani.
 per ipsum facta sunt; & sine ipso factum Hæresis
 est nihil. Ubi sententia ad hæc usque verba, LXIX.
 quod factum est, continuari debet. Ut ita
 discamus, omnia per ipsum esse facta, &
 sine ipso factum nihil. Deinde: In ipso
 vita erat. Quippe in hoc instituta à Jo-
 anne orationis consequentiam impleri
 oportuit, ut in Verbo, quod est, quæ sunt
 omnia perfectè inesse communi confes-
 sione constaret. In principio enim erat
 Verbum, & Verbum erat apud Deum, &
 Deus erat Verbum. Quandoquidem erat:
 & erat, & erat: & vita erat quæ in ipso sunt:
 & erat lux vera, & in mundo erat, ac
 quæ ad hoc ipsum attinebant sancti Spi-
 ritus afflatu Beatus Joannes declarat.
 Omnia, inquit, per ipsum facta sunt, quæ
 facta sunt. Porro supra ea quæ facta
 sunt ille constitutus est, à quo facta sunt
 omnia. Quod autem scriptura cum di-
 xisset; facta esse per ipsum omnia; quæ-
 nam illa forent nominatim haud expres-
 serit, hæc esse causa videtur, quod nulla
 tum esset ejusmodi improbitatis suspitio:
 ut nonnulli falsa quædam sibi opinione
 fingentes adversus immutabilem, ac san-
 ctum Dei Spiritum contumeliosis vocibus
 auderent insurgere. De illis enim
 accipienda est illa Domini sententia: Si
 quis dixerit Verbum in filium hominis, re-
 mittetur ipsi. Sin autem dixerit in Spiritum
 sanctum, non remittetur ipsi, neque hic, ne-
 que in futuro sæculo. Et verò stolidissima
 est illorum ratio. Imò verò ex hac ipso-
 rum opinione, quæ cum summa in Deum
 contumelia conjuncta est, sic eos oppu-
 gnare, & ad eum modum instare licet:
 O præclari Sophistæ, ac detorquendorum
 verborum artifices! quibus propterea san-
 ctum Dei Spiritum iis rebus quæ factæ
 sunt annumerari libet, quod ita scriptum
 sit: Per ipsum omnia facta sunt. Conse-
 quens igitur est, ut eadem vos ratione, vel
 alius quispiam vobis deterior ita animo
 concipiat: etiam Patrem ipsum per Filium
 esse factum, ut impia veltra fert sententia.
 Quippe generatim universeque concepta
 est oratio, quæ omnia per ipsum facta esse
 declarat. Quod si ejusmodi aliquid de
 Patre suspicari impium ac stolidum est;
 id ipsum quoque de illis existimandum
 est, qui hoc ad Spiritum sanctum trans-
 ferunt; qui cum Patre Filioque numera-
 tur. Nam si rerum factarum ordine con-
 tineretur, cum increato Patre, & increa-
 to Filio nequaquam numerandus esset.
 Sed quod increatus sit, idcirco numera-

Ariani. tur. Christus enim dixit. *Euntes baptisate in nomine Patris, & Filii, Et Spiritus sancti.* Quinam porro creatus esse potest Spiritus ille, de quo ita testatur: *A Patre procedit, & de meo accipit?* per quem & hominum perfecta salus & incarnatio ad omnem justificationem est impleta? *unxit enim illum Spiritu sancto,* ait scriptura de Domino. Nunquam autem humanam illam naturam in unam divinitatem cum Deo Verbo conjunctam creaturam aliquam Pater inungeret. Nunc cum una sit Trinitas, triaque perfecta, & una divinitas, dispensatione quodam fieri hoc in Filio debuit, ut in omnibus laude ac gloria celebrata cognosceretur Trinitas. Quemadmodum cum adversus Hæreses omnes de Spiritu sancto disputarem, non uno aut altero testimonio probavimus, Dei esse Spiritum, qui cum Patre & Filio collaudetur increatus, immutabilis, & perfectus. Quamobrem hac in parte contentiosorum Hæreticorum exclusa ratio est, quæ in illos ipsos recidit.

**Ariano-
rum ob-
jectio.**

Mat. 19. 16. *me dicis bonum? Unus est bonus Deus.* In quo semetipsum ab essentia Patris & persona separasse videtur. Verum ridiculum hoc illorum argumentum est. Nam qui tam multa in nos bona contulit, minimè illorum opinione bonus habendus est. Quis fingi potest improbius? quandoquidem qui pro ovibus suis animam profudit; qui ad patiendum sponte descendit, cum immunis ab omni passione Deus esset; qui delictorum nobis gratiam fecit; qui in omni Israelitico populo ægriitudines sanavit; qui pro sua bonitate tam infinitum hominum genus collegit; qui bonitatis administrator & pacis Dominus est, bonum inquam illud Verbum quod ab æterno bono ex Patre genitum est; *Qui dat escam omni carni,* qui in hominibus cæterisque à se productis omnibus bonitatem impertit, bonus ab illis non judicatur. Hæc enim ignorant isti, qui ultro sibi oblivionem adfiscunt, Christum Dominum ei, qui de se percontatus fuerat, responsum illud, quod antea commemoravimus dedisse; ut ejus fastum arrogantiamque compesceret. Nam cum hic è scribarum numero gloriaretur,

᾿Αρ, ἀπελθόντες βαπτίσατε εἰς ὄνομα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. πῶς δὲ κτισὸν εἶη τὸ Πνεῦμα τὸ μαρτυρούμενον, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ ἐκ τῶ ἐμῷ λαμβάνει, δι' ἧ καὶ ἡ τελεία τῶ ἀνθρώπων σωτηρία, καὶ ἑνσαρκία οἰκονομία, εἰς πᾶσαν δικαιοσύνην ἐπληρώθη. ἔχεισε ᾿ρ αὐτὸν Πνεύματι ἁγίῳ, φησὶ ἡ γραφή περὶ τοῦ Κυρίου. εὐχαὶ δὲ τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν σὺ τῷ Θεῷ Λόγῳ ἡνωμένην εἰς μίαν θεότητα ἔχεισεν ὁ Πατὴρ κτίσματι, ἀλλ' ἐπειδὴ μία ἐστὶν ἡ Τριάς, τρία τέλεια, μία θεότης, ἐδόξαι τῷ Υἱῷ οἰκονομικῶς τὸτο γνέσθαι, ἵνα παντάπασιν δοξαζομένη, ἐν ᾧ πασιν νοηθῇ ἡ Τριάς, καθάπερ καὶ πασῶν τῶ Ἀγρέσεων περὶ πνεύματος διηγούμενοι, ὃ μίαν, ὃ δύο μαρτυρίας εἰσενέγκαντες, ὅτι Θεὸς ἐστὶ Πνεῦμα σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ δοξαζόμενον, ἄκτιστον καὶ ἀπρεπτόν καὶ τέλειον. ἐξέπεσε δὲ καὶ ἡ περὶ τῆς τῶ Φιλονεικάντων λόγου ὁ καθ' ἑαυτῶν.

Πάλιν δὲ εἰς τὰς ἄλλας αὐτῷ λέξεις ἐκαστὸν ἐπιδῶμεν. φασὶ γὰρ πάλιν τὸ ρητὸν ἐκ διλόγως κατέχοντες, ὅτι αὐτὸς ἔφη ὁ Σωτὴρ, τί με λέγεις ἀγαθόν; εἰς ἐστὶν ἀγαθὸς ὁ Θεός, καὶ ἀφώρεισεν ἑαυτὸν ἐντεῦθεν ἀπὸ τῆς τοῦ Πατρὸς ὁσίας τε καὶ ὑποστάσεως. τὸ δὲ πᾶν ἐστὶ γελοιώδες. εἰ ᾿ρ ὅτα σαῦτα ἡμῖν ἀγαθὰ πεποιηκώς ἐκ ἀγαθοῦ παρ' αὐτοῖς κρίνεται, καὶ τίς ἐτι τῆς τοῦ μοχθηροῦτερος εἶη, ὅτι ὁ θεωκῶς τῇ ψυχῇ αὐτῇ ὑπὲρ τῶ πνεύματος, ὁ τῇ ἐκείνῃ γνώμῃ ἐλθὼν εἰς τὸ παθεῖν, ὁ ἀπαθὴς Θεός ὢν, ὅτι τὸ τὴν δουρεὰν ἡμῖν ποιησάμενος τῇ ἀμαρτημάτων, ὅτι ὁ τὰς ἰάσεις ἐπιτελέσας ἐν παντί Ἰσραὴλ, ὁ ἐκ τῆς αὐτῇ ἀγαθότητος τοσοῦτον γνέσθαι τῇ ἀνθρώπων πεισιν αὐγαγῶν ἐν ἀγαθότητι, ὁ τῆς ἀγαθότητος πρύτανης καὶ τῇ εἰρήνης δεσπόζων, ὁ ἄνω ἐκ Πατρὸς ἀγαθὸς Λόγος, ἐκ τῶ ἀγαθῷ Πατρὸς γεγεννημένος, ὁ διδὼς τροφήν πᾶσι σαρκί, ὁ ἐνεργήσας ἀνθρώποις, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ αὐτῇ γεγεννημένοις πᾶσιν ἀγαθότητι, ἐκ ἀγαθοῦ παρ' αὐτοῖς κρίνεται. καὶ ἐκ ἴσασιν οἱ λήθοντες ἑαυτοῖς πεποιήμενοι, ὅτι περὶ τῇ ἐρωτήσαντα ἀνθυπήνεγκε τὸν λόγον, ὅπως καθέληται ἐν αὐτῇ ἐπάσσεως τὸ φράγμα. αὐχῶν ᾿ρ ἦν ἀπὸ γραμματέων ὁρμώμενος, αἶψα

τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου ἀκριβῶς φυλάξας, δικαιωσύνῃ τε καὶ ἀγαθότητι τοῦ ἐαυτοῦ σεμνυόμενος, καὶ ἔλεγε· διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; καὶ ἐπειδὴ εἶχε τοῦ ἐαυτοῦ ὡς περὶ τηλικαύτης δικαιουσύνης, ὁ Κύριος βεβλόμενος Θεὸς ἀναφέρειν τὰ πάντα ἀγαθότητα, ὅτι ἔδειξεν ἀγαθός, πλὴν αὐτοῦ, ἵνα μηδεὶς σάρκα φορῶν τύπον τινὰ ἐαυτοῦ ἐπιδείξῃται. τότε ἔνεκεν ἔλεγε, τί με λέγεις ἀγαθόν; ἔδειξεν ἀγαθός εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός, ἵνα ὁ τοιοῦτος καὶ τοσοῦτος τοιοῦτον λόγον εἰπὼν, καθέλῃ τὴν ἐν ταῖς εἰπόντι Φυσίωσιν περὶ δικαιουσύνης τὴν οἰήσιν πεκνημένον. καὶ ἵνα ἐλέγξῃ αὐτὸν τὴν καρδίαν, ἀγαθὸν μὲν διδάσκαλον χεῖλεσιν αὐτὸν λέγοντα, μὴ ἐμμένοντα δὲ ἐν τῇ ἀγαθῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ. καὶ ὅτι μὲν ἀγαθός τυγχάνει, αὐτὸς διδάσκει λέγων· πολλὰ καλὰ ἐποίησα ἐν ὑμῖν, περὶ ποῖς ἐν αὐτῶν ἔργων λιθάζετέ με. τίνι γὰρ τὸ ἐκ ἐσθλῶν καὶ φανερώτατον, μάλιστα πολλῶν ἀγαθῶν τὸ αὐτὸ κτισμάτων ὄντων καὶ καλεσμένων, ὡς φησὶν ἡ θεία γραφή. ἰδοὺ γὰρ περὶ πολλῶν ἀγαθῶν διηγείται τὸ θεῖον γράμμα. ἦν ἀγαθός φησι Σαβλ, υἱὸς Κίς, ἐκ φυλῆς Βενιαμὴν, ὑψηλότερος δὲ πάντων τῶν λαῶν, ὑπὲρ ὅμιαν καὶ ἐπάνω. καὶ ὡς ἀγαθός Σαμὴλ μὲν τῶν Θεῶν καὶ ἀνθρώπων· καὶ ἀγαθὴ ἐσχάτη λόγος ὑπὲρ τὴν δαχλὺν καὶ ἀνοιξόν σου τὸν θησαυρὸν τὸ ἀγαθόν, τὸν ἐράνιον, τῶν δὲ κτισμάτων ὄντων, καὶ ἀγαθῶν δηλασμένων, δι' αὐτοῦ τε καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ γεγονότων, πῶς ἐκ ἀναμφισβότως εἰς ἀγαθὸν εἶναι ὁμολογεῖν τὸ τότε ἡγεσιάρχην; ἀλλ' ἵνα μὴ μηκύνω τὸν περὶ τῶν λόγων· πάντα γὰρ διὰ πλάτης περὶ τῶν εἰρηκαμένων· αὐτὸς πάλιν εἰς τὰς ἐξῆς παρελεύσομαι, τὴν ἐπίλυσιν ἐκάστης λέξεως δι' αὐτοῦ ποιούμενος.

Επιφέρει δὲ πάλιν τινὰ ῥήματα οἱ πάντες ἡμεῖς, ἐλαττωμάτων ὑπονοίας ὑποπεύροντες εἰς τὸν αὐτὸν ἀγοράσαντα, εἴπερ ἡγοράσθησαν ἐν γὰρ τῷ παρελθεῖν τὸ μητέρα τὴν ἡὺν Ζεβεδαίου, καὶ τὸ ἀγαθὸν τὸν ἕνα καθίσαι υἱὸν ἐκ δεξιῶν, καὶ τὸ ἐναεῖς δυνάμεων, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, ἔφη τοῖς αὐτοῖς, ἔκ οὐδατε τί αὐτοῖς. δύνασθε πίνειν τὸ ποτήριον ὁ μέλλω πίνειν; οἱ δὲ εἶπον, ναί, δυνάμεθα. εἰπὼς δὲ αὐτοῖς, τὸ μὲν ποτήριον με πίεσθε, τὸ δὲ κα-

quod præcepta legis omnia accuratissime servasset: seqve justitiæ ac bonitatis nomine vendicaret, atque ita loquutus esset: *Præceptor bone, quid faciendo vitam æternam possidebo?* Cum, inquam, ita de se persuasum haberet tantæ se justitiæ numeros omnes explevisse: ideo Dominus bonitatem omnem ad Patrem, tanquam ad autorem referre cupiens, quod nemo præter ipsum bonus sit, ne quis carne præditus, superbia arrogantiaque se nimium efferret, respondit. *Quid me dicis bonum!* Nemo bonus est nisi solus DEUS: ut cum tantus ac talis hoc modo loqueretur interrogantis illius qui justitiæ opinione erat inflatus fastum ac spiritus frangeret: Tum ut intimos ejus pectoris sensus redargueret: eò quod cum bonum ipsum summis duntaxat labiis fateretur, minimè tamen bona in illius doctrina ac quiesceret. Verum enim verò bonum se esse testatur ipsemet his verbis. *Multa bona feci in vobis: propter quod igitur ex illis operibus lapidatis me?* Qvis est hebes adeò, cui non illud perspicue manifesteque constet? præsertim cum creaturarum ab illo rerum quamplurimarum & sint & appellentur bonæ: ut ex scripturæ testimonio colligitur. Quæ quidem bonorum multorum mentionem facit. Ita; *Bonus, inquit, erat Saül Filius Cis de tribu Benjamin; sublimior omni populo ab humeris & ultra.* Item: *Bonus Samuel cum Deo & hominibus.* Tum: *Melior est orationis finis quam principium.* Item: *Aperi thesaurum bonum tuum cælestem.* Quæ cum omnia creaturæ quædam sint, ac bonæ esse dicantur, per ipsum utique & ab ipso productæ; nonne autorem illorum ac conditorem bonum esse confiteri sine ulla dubitatione licet? Verum ne longius quam par sit in ea disputatione versetur oratio, (abunde enim de eo locodictum arbitror) reliqua videamus, & singula ab illis objecta diluamus.

LVIII. Pergunt enim audacissimi homines cuidam scripturæ sententiæ insistere, ex qua Redemptori suo, si tamen ab eo redempti sunt; falsam imminutionis ac defectus, opinionem aspergant. Etenim cum ad Christum Zebedæi filiorum mater accessisset rogans, ut alterum ad dexteram, alterum ad sinistram federe tum juberet cum ad regnum suum pervenisset, ita illis respondit: *Nescitis quid petistis. Potestis bibere calicem quem bibiturus sum?* At illi dixerunt, possumus. Dixit autem illis: *Calicem quidem meum bibetis, sed de-*

Ariani. *re autem ad dexteram meam, vel ad sinistram non est meum dare, sed quibus paratum est à Patre meo.* Vides igitur, in-
Hæretis
LXIX. *quunt, omni illum potestate carere sine Patre, penes quem est cui velit deferendi facultas. Qvis sui compos ac prudens hæc de Christo cogitare possit? Nam si Filius potestate caret, qvis eam tandem obtinebit? Pater enim, inquit, vivificat mortuos, & ita dedit & Filio, ut quem vult vivificet.* Et: *Quæ Patris sunt, mea sunt.* Et: *Omnia tradita sunt mihi à Patre meo.* Qvis de eo dubitare amplius potest? Quamobrem hoc divinus ipsius ac sapiens sermo demonstrare voluit: nulla personarum acceptione, sed ex cuiusque merito rem omnem transigi. Domini enim est conferre: confert autem unicuique pro dignitate meritorum. Unusquisque enim qui quod iustum est præstitit, pro laboris sui ratione mercedem accipit: nec alteri tribuere licet, præterquam ei qui se dignum reddiderit. Dicam enim audacter; Ne ipsius quidem esse, nisi hoc modo, dare: quanquam hoc in ejus potestate situm est: sed quod nequaquam id velit: Imo nec Spiritus esse sancti, quamvis & ipse tribuere possit, ut ex hoc scripturæ loco manifestum est:

1. Cor. 12. 8. *Huic quidem datur sapientia per Spiritum: huic vero genera linguarum in eodem Spiritu: alteri interpretatio linguarum: huic virtus, huic doctrina. Unus est autem Spiritus, qui dividit unicuique prout vult.* Non dixit, prout jubetur: sed quatenus vult. Ad hæc Filius quem vult vivificat, & Pater vocat quem vult ad Filium. Præterea neque Pater, aut Filius neque Spiritus sanctus personarum in vocando dandove, ac largiendo, vel cuiusque meritis compensandis rationem habet: sed hoc omnino spectatur, quemadmodum se quisque idoneum dignumque comparet. Denique hic sensus est; non est meum dare: sed si laboraveritis, paratum erit vobis à Patre meo. Summum autem ac perfectum est, *quoniam ego sum vita.* Nunc ad alia progrediamur.

LIX. Objiciunt illud. Quinam illum ex perfecta divinitate Dei prodiisse dicitis? Ecce enim Apostolus sic de illo scribit: *Deus suscitavit illum à mortuis.* Ex quo pater Dei illum auxilio, qui se à mortuis excitaret opus habuisse. Proindeque alius est qui suapte illum vi suscitavit: alius & eodem inferior, qui præpotentis illius virtute suscitatur. Quid amplius perfrectæ frontis hominum refellendis nugis ac somniis immoramur? Qvis Laza-

Refellitur
alio obje-
ctio.
Rom. 4. 24.
et 1. Cor.
15. 15.

A θίσαι ἐκ δεξιῶν μᾶ, ἢ ἐξ ἀωνύμων, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δῆναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασαι ὡς τῷ Πατρός μᾶ. ὁρᾷς; Φησὶ, πῶς οὐκ ἔχῃ ἐξουσίαν παρέξ τῷ Πατρί, τῷ ἔχοντι τὴν ἐξουσίαν παρέχειν ὃ βέλεται; καὶ τίς ἔτι οὕτως τὸ ἀφρο- νήτων νοήσειεν. εἰ γὰρ ὁ Υἱὸς οὐκ ἔχῃ ἐξουσίαν, καὶ τίς ἔχῃ ἐξουσίαν; ὁ γὰρ Πατήρ, Φησὶ, ζωογονεῖ οὐδὲν νεκρῶς, καὶ ὅπως ἐδῶκε, καὶ τῷ Υἱῷ, ὡς ὃν θέλει ζωογονῇ, καὶ τὰ τῷ Πατρί ἐμά ἐστι. καὶ πάντα παρεδόθη ὑπὸ τῷ Πατρί μᾶ. τίς οὐκ ἔτι ἀμφιδάλλοι; τὸτο δὲ βέλεται παρὶ τῶν ὁ θεὸς αὐτῶ καὶ σοφός λόγος, ὅτι κατὰ προσωποληψίαν γίνε- ται πᾶν, ἀλλὰ κατὰ ἀξίαν. Κυρίως μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ παρέχειν. παρέχει δὲ ἐκάστῳ κατὰ ἀξίαν. ἐκάστῳ δὲ ἐργασάμενον τὸ δίκαιον λαμβά- νει κατὰ τὸ ἴδιον κόπον· καὶ οὐκέτι αὐτῷ μόνῳ ἐστὶ τὸ δῆναι, ἀλλὰ τῷ ἑαυτὸν ἀξίον πεποιηκότι. τολμῶ γὰρ λέγειν, ὅτι ἔτε αὐτῶ ἐστὶ, καί πῃ δυναμένῳ δῆναι, μὴ βεβλημένῳ, ἔτε τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, καί πῃ δυναμένῳ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δῆναι κατὰ τὸ εἰρημένον· ὅτι ὡς μὲν δίδω- σοφία διὰ τῷ Πνεύματι, τῷ δὲ γλῶσσο γλωσσῶν ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, τῷ δὲ ἐρμηνεία γλωσσῶν, τῷ δὲ δύναμις, τῷ δὲ διδασκαλία, ἐν δὲ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ διαιρῶν ἐκάστῳ ὡς βέλεται. καὶ οὐκ εἶπε καθὼς προ- τάσσεται, ἀλλὰ καθὼς βέλεται. καὶ ὁ Υἱὸς ὃν θέλει ζωογονεῖ, καὶ ὁ Πατήρ καλεῖ ὃν θέλει πρὸς τὸν Υἱόν. καὶ πάλιν· ἔτε ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱὸς, ἔτε ἁγίον Πνεῦμα κατὰ προσωποληψίαν καλεῖ, ἢ δίδωσιν, ἢ παρέχει, ἢ ἀξίαν δίδωσιν, ἀλλὰ καθὼς ἑαυτὸν ἀξίον ἐκάστῳ ἀντιρεπί- ζει· τῷ ἐστὶν οὐκ ἔστιν ἐμὸν δῆναι, ἀλλ' εἰάν κά- μητε, ἔσαι ὑμῶν ἡτοίμασμένον ὡς τῷ Πατρί μᾶ. τὸ δὲ τέλειον, ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ ζωή. καὶ ἔτι ὑπερβήσομαι εἰς τὰ ἕτερα.

Φησὶ δὲ, πῶς λέγετε αὐτὸν ἐκ τῆ τελείας τῷ Θεῷ θεότητι; ἰδὲ γὰρ λέγει ὡς αὐτῶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ Θεὸς ἡγάρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ὁ δὲ ἡγούμενος βοηθείας τῷ Θεῷ τῷ ἐγείρειν αὐ- τὸν ἐκ νεκρῶν, ἄρα ἕτερός ἐστιν ὁ ἐγείρων τὴν δύ- νάμει ἕτερος ὁ ὑποβέβηκώς ὁ ἐγειρόμενος διὰ τῷ δυνατῷ δυνάμει. καὶ ἕως τότε κατατρέβομαι ὡς τὰ ληρώδη νοήματα τῶν κακῶς ὡς ἀντιφάντων ἑαυτῷ τὸ μέτωπον;

τίς ἔνῃ γάρ τ' Ἀάζαρον; τίς ἡγερεῖ τὸν υἱὸν τ' Ἀ
 χήρας τ' ἐν Ναϊν; τίς εἶπε τῇ θυγατρὶ τῆ
 Ἀρχισυναγῶγῃ, κέμι ταλιθα, τέτεις ἀ-
 νάσθη ἡ παῖς; τίν' τὸ ὄνομα ἐπεκαλῶντο
 οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ νεκροὶ ἡγείροντο; νομίζ-
 σι δὲ, ἐπειδὴ οἱ Ἀπόστολοι ἰσχυροῖς προση-
 λεγόμενοι διὰ τὸ νομίζειν Δοκασίαν κηρύσ-
 σαι τὸν Ἀποστόλου ἀπὸ τῆ Θεῆς τῆ νόμου, καὶ
 διὰ τὸ πρὸς τὸ γνωστὸν τῆς αἰγίς Πνεύματος,
 τῆ γνωσκόντων, ὅτι ἡμελλόν Αἰρέσεις ἀφ-
 νιάζεν τὸν Χριστὸν ἀπὸ τῆ πατρὸς θελήμα-
 τος· τέτεις ἕνεκα εἰς τὴν μίαν Θεότητα τὰ
 πάντα ἀναφέροντες οἱ αὐτοὶ Ἀπόστολοι, ὅτι
 διδοκία τῆς Πατρὸς ἐγίνοντο τὰ πάντα βε-
 λήσας τῆς Υἱοῦ, σινευδοκία Πνεύματος ἁ-
 γίου, μὴ ἄρα κατὰ ἐλάττωσιν, ἢ κατὰ ἀ-
 δυνείαν, ἢ ἀλλοτρίωσιν τῆς τῆ Θεῆς Δό-
 γῃς τῆς Πατρὸς ὁσίαν τέτο εἰρηται. καὶ
 ἔχ' ἔτως. ὅρα γὰρ τὰ πρωτότυπα, πῶς
 διηγείται ὁ Ἀγγέλ' Φάσκων ταῖς παρὰ
 Μαρίαν, τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μὴ τὸν νεκρὸν
 ὅρας ὁ ζῶν ἐν ἰδίᾳ Θεότητι καὶ σαρκὶ ἀνέστη.
 ὁ δὲ μὴ τὸν νεκρὸν. καὶ τί φησι αὐταῖς, ἀνέ-
 στη, ὅτι ἐστὶν ὧδε; καὶ ὁ δὲ εἶπεν, ἡγερεν αὐτὸν ὁ
 Θεός, καὶ ἔκ' ἐστὶν ὧδε; ἀλλ' ἵνα δείξωσι τὸ δυ-
 νατὸν, ὅτι καὶ ζῶν ἀνέστη. καὶ αὐτὸς πάλιν
 ἔλεγε πρὸς τὸ παθεῖν αὐτὸν, τοῖς αὐτοῖς μαθηταῖς
 ἰδὲ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ παρὰ δο-
 θήσε' ὁ υἱὸς τῆς ἀνθρώπου εἰς τὸ σωρῶσθαι,
 καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. καὶ ἔκ' εἴ-
 πον, ἀναστήσ' αὐτόν. σαφῶς δὲ πρὸς τέτεις
 τὸ ἐξουσιαστικὸν τ' αὐτῆς δυνάμεως προθεεί-
 κνυε λέγων, ἐξουσίαν ἔχω τὴν ψυχὴν μου θεί-
 ναι, καὶ λαβεῖν αὐτήν. ὁ δὲ ἐξουσίαν ἔχων, πῶς
 ἑαυτὸν ἐγείρειν ἔκ' ἡδύνατο; ὁ Ἀπόστολος δὲ
 γραφῶν, ἵνα δείξῃ μηδὲν ἄνδρ' θελήματι
 Πατρὸς ἐν τῇ τῆς σωτηρίας οἰκονομίᾳ γεγε-
 νῆσθαι εἶπεν, ὁ Θεὸς ἡγερεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.
 καὶ γὰρ καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ λέγει αὐτὸς ὁ Ἀπό-
 στολος, ὅτι εἰ καὶ ἀπέθανεν ἐξ ἀδυνείας, ζῆ
 δὲ ἐκ δυνάμεως. ἡ θελον δὲ πυθέσθαι τὸν νῦν
 τῶν ἀκριβῶν τῶν γραφῶν γνωσκόντων, ποί-
 α ἀδυνείαν ἔχεν ὁ μονογενὴς, δι' ἧς ὁ ἕρηνος
 ἡπλωται, ἡ παρ' ὁ ἕρηνος κέκτισται, δι' ἧς ὁ ἡ-
 λ' ἐσιλβώθη, δι' ἧς ἔλαμψαν τὰ ἄ-
 στρα, δι' ἧς ἐξ ἑκ ὄντων τὰ πάντα γεγέ-
 νηται. ἄρα τὴν ἀδυνείαν ποίαν λέγει;
 ἄρα μὴ ἀνεδέξατο ἐλθὼν ὁ Λόγος ἐν τῇ

Arum excitavit ad vitam? Qvis viduæ in Ariani.
 oppido Naim filium vitæ restituit? Qvis Hæresis
 Synagogæ principis filia dixit: *Cum ita- l. x. i. x.*
 tba, hoc est, *surge filia*. Qvis invocato ab *Joan. 11.*
 Apostolis nomine mortui sunt ad vitam *Luc. 7.*
 revocati? At isti, quoniam Apostoli con- *Mat. 9.*
 tra Judæos disputantes, cum persuasum *Luc. 8.*
 ipsis esset, Apostolos ab legis Deo defe- *Mat. 5. 41.*
 ctionem prædicare, necnon & quod Spi-
 ritus sanctus prævideret ejusmodi Hære-
 ses futuras, quæ à paterna voluntate Chri-
 stum abalienare ac separare studerent;
 cum, inquam, propterea ad unam divi-
 nitatem omnia revocarent Apostoli, quan-
 doquidem pro eo ac Patri visum est, de
 Filii voluntate, ac consentiente Spiritu
 sancto omnia condita sunt, Hæretici, in-
 quam, isti his loquendi modis inferio-
 rem quandam conditionem, aut imbeci-
 llitatem, aut divini Verbi ab essentia
 Patris alienationem significari putant.
 Verum longè aliter se res habet. Et ut
 illud intelligas, age exemplaria ipse con-
 tuere: quid Angelus Mariæ, ejusque
 sociis mulieribus dixerit: *Quid queri- Luc. 24. 9.*
 tis viventem cum mortuis? Vides ut vi-
 vens ille cum sua divinitate & carne
 surrexerit. Neque verò inter mortuos
 amplius jacebat. Cur autem ita loquu-
 tus est; *Surrexit, non est hic?* non au- *Mat. 16. 6.*
 tem ita dixit: excitavit eum Deus, & non
 est hic? nisi ut potestatem illius osten-
 deret; quoniam & vivus surrexit? Qvin
 etiam priusquam ipse pateretur, Disci-
 pulos suos sic allocutus est: *Ecce ascendi- Mat. 20. 19.*
 mus Hierosolyma, & tradetur Filius homi-
 nis ut crucifigatur, & tertis die resurget.
 Non dixit: excitabit ipsum; sed aperte,
 quod ad eam rem attinet, suæ vim pote-
 statis aperuit, dicens: *Potestatem habeo Jo. 10. 18.*
 animam meam ponere, & sumere ipsam.
 Qvi igitur potestatem habebat, semeti-
 ipsum excitare non potuit? Apostolus ve-
 rò nihil absque Patris voluntate in admi-
 nistranda hominum salute gestum de-
 monstrare cupiens, ita scripsit: *Deus su- Act. 3. 15.*
 scitavit illum à mortuis. Nam & alio lo-
 co idem Apostolus: *Tamen si, inquit, mor- 2. Cor. 13. 4.*
 tuus es ex imbecillitate, vivis ex virtute. E-
 go verò quidnam isti homines tam accu-
 rata sacrarum literarum scientia præditi in
 animo habeant, libenter interrogem: Quid
 in unico Dei Filio imbecillitatis fuerit,
 per quem cælum expansum est, & produ-
 ctum; per quem sol splendore perfusus est;
 per quem illuxere sydera; per quem è nubi-
 lo sunt omnia producta. Quam igitur im-
 becillitatem ei tribuunt? Eamne quam

Ariani. in nostra carne, ubi illam induit, Dei A
Hæresis. Verbum in sese transtulit, quo infirmita-
tem nostram ipse portaret? Quemadmo-
dum de illo Propheta cecinit: *Infirmi-
tates nostras suscepit, & morbos tulit*. Igi-
tur mortuus est propter infirmitatem no-
stram in imbecilla carne ille ipse, qui vi-
ta est, & immunis à passione Deus: Vi-
vit autem ex virtute. *Vivus est enim
sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni
gladio ancipiti*. Quare mortuus est ex in-
firmitate, vivit autem ex divinitatis suæ
virtute, & in carne nostra vivit, in qua
passionem illam sustinuit. Ob hanc ad-
ministrandi rationem Patris voluntatem
ac decretum significare volens Aposto-
lus dixit, *Deus suscitavit illum à mortuis*.

LVIII Aliud insuper ex Evangelio
Lucæ testimonium adducunt, planè di-
vinum, & eximium, & ad omnia longè
opportunitissimum. Quodnam verò il-
lud est? Nimirum cum ad subeundam
passionem suapte sponte Dominus acces-
surus esset, Discipulis ad montem perdu-
ctis, eadem illà horà *avulsus est ab illis la-
pidis fere jaculo, & absiens orabat his ver-
bis: Pater si fieri potest, transseat à me ca-
lix iste, ut non bibam illum*. Veruntame-
n non quod ego volo, sed quod tu. Ex
quo ita disputandi occasionem captant:
Vides, inquit, ut ad discernendum ap-
tè locutus sit, & diversam ab illo volunta-
tem indicet? Non quod ego volo, sed quod tu.
Fieri ne vero potest, ut eadem amborum
sit essentia, cum in utroque alia voluntas
insit? Sed vitæ omnem verborum peni-
tus ignorant. Nam & propterea exclam-
mat Apostolus. *O altitudo divitiarum
& sapientia ac scientia Dei!* Quomodo
enim voluntatem propriam à Paterna di-
versam esse dixit; cum hoc Apostolis ipse
declaraverit; *Turbata est, inquit, anima
mea. Et quid dicam Pater? Salvame
ex hac hora*. Quod velut præparandi gra-
tia ambiguè conceptum est. *Quid dicam,*
inquit, *Pater? Salva me hac hora?* Hoc,
inquit, dicam; *Sed propterea veni in hanc
horam*. Sponte porro non invitatus accessit:
supra enim dixerat: *Calicem habeo biben-
dum. Et quid festino donec bibam illum
Et baptismo baptizandus sum, & quid vo-*
*lunt, & festinat, & hujus rei gratia venisse
se dicit, qui nam aliam suam, aliam Pa-
tris voluntatem esse demonstrat? Sed
quoniam per Israeliticam gentem tra-*

hμετέρα σαρκί, ἐνδυσάμεν ταύτην, ἵνα ἡ
ἡμῶν ἀσθενείαν βασάσῃ; ὡς καὶ ἀδὴ πρὶν
αὐτῷ ὁ Πρεσβύτερος λέγων, τὰς ἀσθενείας ἡμῶν
ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν. ἀπέθανεν
ἔν δια τὴν ἡμῶν ἀσθενείαν, ὁ ζῶν ὢν καὶ ἀπα-
θῆς Θεὸς ἐν τῇ ἐξ ἡμῶν ἀσθενεσέει σαρκί.
ζῆ ὅ ἐκ δυνάμεως. ζῶν γὰρ ἐστὶν ὁ Λόγος, καὶ
ἐνεργῆς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχα-
ραν διόμοτον. ἀπέθανεν ἔν ἐξ ἀσθενείας,
ζῆ δὲ ἐκ δυνάμεως τὸ αὐτῆς θεότητος, ζῆ ὅ
ἐν τῇ ἡμετέρα σαρκί, ἐν ἣ τὸ πᾶν ἀνε-
δέξατο. καὶ διὰ τὴν τοιαύτην οἰκονομίαν ἡ
Διδασκαλία Πατρὸς σημαίνων ὁ Ἀπόστολος ἔφη
ὅτι ὁ Θεὸς ἠγάρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

Επιφέρεισι δὲ καὶ ἄλλο ῥητὸν ἐκ τοῦ Λουκᾶ
Εὐαγγελίου, ὅπερ ἐστὶ θεσπέσιον καὶ ἐξαιρετικόν,
καὶ εἰς πάντα χρησιμώτατον. ποῖον δὲ ἐστὶ τὸ ῥη-
τόν; ἀλλ' ἡ ὁπηνίκα ὁ ἤμελλεν ὁ Κύριος ἰδίᾳ
βελήσει ἰπὶ τὸ πᾶν ἦκειν, πρὸ λαβῶν
τῶν μαθητῶν ἐν τῷ ὄρει κατὰ τὴν ὥραν ἐκεί-
νῃ, διέστη ἀπ' αὐτῶν ὡς λίθος βολήν, καὶ
ἀπελθὼν ἤρχετο, ἔλεγε· Πάτερ, εἰ δυνατόν,
παρελθέτω τὸ ποτήριον τῆτο ἀπ' ἐμοῦ, ἵνα μὴ
αὐτὸ πίνω· πλὴν ἔχ ὁ ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὅ σὺ.
καὶ πρῶτον μὴ πάλιν θεωροῦσιν οἱ αὐ-
τοὶ λέγοντες, ὅτι ὁρᾷς πῶς ὑποκειμένως λέ-
γει, καὶ βέλημα δηλαγμένον ὑποφαίνει λέ-
γων, ἔχ ὁ ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὅ σὺ; πῶς ἔν
ἡ αὐτῆς οἰα τυγχάνει; φασὶν, ὅτι ἐν αὐτῇ
τεργὴν ἐστὶ βέλημα, ἐν δὲ Πατρὶ ἕτερον. καὶ
ἀγνοοῦσιν τὴν πᾶσαν δύναμιν. διὰ τῆτο γὰρ καὶ
ὁ Ἀπόστολος ἔφη ὡς βάρβαρος πλῆρες, καὶ σο-
φίας, καὶ γνώσεως Θεῶν. πῶς γὰρ ἰδίῳ βέλη-
μα ἔφη πρὸς τὸ τῷ Πατρὶ βέλημα, ὡς ὅτε
αὐτὸς σημαίνει πρὸς τοὺς μαθητῶν, ὅτι τετά-
ραται ἡ ψυχὴ μου; καὶ τί εἶπω Πάτερ;
σωσόν με ἐκ τῶν ὥρων ταύτης ὡς θεωροῦσιν
ἀσικῶς τὸ ῥητὸν διηγούμενος, καὶ ἐπαμφιδό-
λως τῇ λέξει κεχημυδός, ὅτι εἶπω Πάτερ σω-
σόν με ἐκ τῶν ὥρων ταύτης τῆτο φησὶ εἶπω, ἀλ-
λά διὰ τῆτο ἦλθεν εἰς τὴν ὥραν ταύτην. ἦλθε
δὲ ἐκ ἀκῶν, ἀλλ' ἐκ ὧν. ἀνωτέρω γὰρ λέγει, ὅτι
ποτήριον ἔχω πιεῖν, καὶ τί σὺ δίδω ἕως ἃ πίνω
αὐτό; καὶ βάπτισμα ἔχω βάπτισθῆναι, καὶ
τί θέλω εἰ ἤδη ἐβαπτίσθην; εἰ τοίνυν θέλω
καὶ σπεύδω, καὶ λέγει εἰς τῆτο ἦκειν, πῶς ἄλλο
βέλημα τὸ αὐτῷ ὑποφαίνει, καὶ ἄλλο τῷ Πα-
τρὶ; ἀλλ' ἐπειδὴ ἤμελλε διὰ τῶν Ἰσραήλ

ἡ δὲ διδοῦς, Φιλάνθρωπος ὢν καὶ Φειδόμε-
νος ἡμῶν, ἐπαίει ὑπὲρ τῆς
λαῶν λόγον. τὸ δὲ βέλημα ἦν ὁ Πατὴρ, τὸ
ὅτι οἰκονομίαν ἔτω πληρωθῆναι τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ,
παραιτῶν ἑαυτοῖς ὄντων τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ,
καὶ ἐκ τῆς ἀναγκαζομένης καὶ ἐκ
τερον βέλημα ἦν τὸ τῶν υἱῶν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς.
ἀλλ' ἔδωκε αὐτὸν καὶ ἐν τῇ ταῦτα δεικνύειν,
ἵνα τὸ πᾶν τῇ μονότητι τοῦ Πατρὸς ἀ-
ναγάγοι, πρὸς τὸ μὴ μερισθῆναι τι
ἐνάσεως καὶ οἰκονομίας.

Καὶ καθέξῃς δὲ τοῦ Φέρου λέγων, ἐν τῇ
ἡμετέρῃ αὐτὸν, ὡς ἡρώδης ἐν ἀγωνίᾳ * ἐμ-
ρεται ἐν τῇ Λακῇ Ἐγγελλίᾳ, ἰδρῶς ἰ-
σχυρῶς καὶ ἐκ τῆς ὁδῆς ὡς εἰς θέρμους αἰ-
κατερχόμενοι τοῦ τῆς γῆς καὶ Φάνη Ἀγ-
γελῶν Κυρίου ἐνισχύων αὐτόν. καὶ πηδῶν
τες τοῖνυν οἱ λεξιθῆρες εὐθύς, ὡς παρὰ φασιν
κατὰ ἐκ τῆς ἐνστάσεως, τοῦ Φέρου λέγον-
τες ὅτι ἐπέδιδετο καὶ ἰσχυρῶς Ἀγγελλῶν;
ἐνίσχυσε γὰρ αὐτὸν ὁ Ἀγγελλῶν. ἐν ἀγωνίᾳ γὰρ
αὐτὸς ἐκ τῆς ὁδῆς. καὶ ἐκ τῆς ἰσχύος ὅτι ἐάν μὴ ἔχη
πάντα ταῦτα, καὶ τὸ μὴ ἐμὸν βέλημα, ἀλλὰ τὸ
σὸν, καὶ ἐάν μὴ ἀγωνιάσῃ, καὶ ἐάν μὴ ἰδρῶς αὐτῷ
ῥυήται ἐκ σώματος τοῦ περὶ τοῦ σώματος, ἀρα δό-
κησις ἦν ἡ ἐνσάρκωσις Χριστοῦ παρὰ φασιν, καὶ εὐ-
λογῶν τῶν Μανιχαίων, καὶ Μαρκεωνιστῶν,
ἡ τοῦ Φαντασίας δόκησις, τῇ ἐνσάρκωσις πα-
ρὰ φασιν ὑποθέσις ἀδεῖται, καὶ ἐκ ἀληθείας αἰ-
ταῦτα δὲ πάντα, ἐπασφαλίζουσι τῇ ἡμετέρῃ
τῇ ζωῇ, τὰ ὅλα ἀνεδέξατο οἰκονομικῶς, ἀν-
θρώπου παθῆναι τινὰ διηγήματα ἔχων, ἐκ εἰρω-
νείας, ἀλλ' ἀληθείας, τὸ ἐκ ἐμὸν βέλημα,
ἵνα δείξῃ σαρκὸς ὑπόστασιν ἀληθινήν, καὶ
ἵνα ἐλέγξῃ τοὺς λέγοντας νῦν μὴ ἐσχηκέναι
αὐτὸν ἀνθρώπινον, καὶ ἐλέγξῃ τοὺς μὴ λε-
γόντας σάρκα αὐτὸν ἐσχηκέναι. πῶς γὰρ
θεὸς λόγος ἀναμέσον τῶν υἱῶν ὁ σκότος ἐ-
στὶς ἐλέγχει τὸ σκότος, φωτίζει δὲ τοὺς υἱῶς
τῇ ἀληθείας; ὅρα γὰρ πόσα χρήσιμα ἐν τῇ
λόγῳ τῇ ταῦτα. ἀπὸ ἀσωμάτων ἐπερρέχεται
ἰδρῶς. ἐν δὲ τῇ ταῦτα ἡμετέρῃ, ἔδωκεν ἀληθινὴν
σάρκα, καὶ δόκησιν ἀπὸ σαρκὸς ἐν θεότητι συν-
ηραμένης, χωρὶς γὰρ ψυχῆς καὶ νοῦς, ἐγίνετο

Adendus erat, cum humanissimus esset, & Ariani.
Abraami stirpi consulere vellet, ejus gra-
tia ita locutus est. Porro hæc erat Patris
voluntas, ut hoc modo administrarentur
omnia, cum proditiōis Filii causa sibi-
metipsis Israëlita forent; neque à DEO
cogerentur: Nec Filii voluntas erat à
Paterna diversa. Sed in hoc demonstnan-
da ab ipso illa fuerunt, ut singularitatem
omnem ad Patrem velut ad principium
referret, ne unitas illa, & administratio ali-
qua ex parte divideretur.

LIX. Præter hæc, illud etiam
objicit Hæreticus, quod in Evangelio Lu-
cæ scriptum est; nimirum dum oraret
CHRISTUS, & in agonia constitutus
esset, sudasse. *Et factus est, inquit, su-*
dor ejus, tanquam gutta sanguinis deci-
dentes in terram. Et apparuit Angelus
Domini confortans ipsum. Ex quo vocu-
larum isti captatores, velut occasionem
adversus inimicum nacti, ac gestientes &
exultantes ita nos oppugnant: Vidēsne
etiam opus illi fuisse ut ab Angelis cor-
roboraretur? Corrobavit enim illum Ange-
lus, cum in anxietate illa versaretur. Ne-
que vident, nisi hæc omnia CHRISTUS
suscepisset: nisi hæc ipsa verba, *non mea*
voluntas, sed tua, usurpasset: nisi ango-
rem illum animi subiisset: ac nisi denique
sudorem à corpore distillasset, totum il-
lud assumptæ carnis mysterium nihil præ-
ter opinionem ac speciem habiturum fu-
isset; adeoque Manichæorum, & Marcio-
nistarum larvam illam, & adumbratam
imaginem, quam de Incarnatione præ-
dicant, haud absurdam futuram: neque
quidquam in incarnatione ipsa visum iri
ex rei veritate gestum. Quamobrem
CHRISTUS Dominus, ut vi-
tam nostram ac salutem muniret, omnia
illa singulari providentiæ suæ guberna-
tione suscepit, & ex humano affectu non
simulatè, sed bona fide differuit. Veluti:
Non mea voluntas, ut carnem revera
subsistere doceret: ac tam eos refelleret,
qui humanam illum mentem habuisse
negarent, quam qui carnem detrahe-
rent. Quam enim admirabiliter divi-
nus sermo in filiorum caliginis medio
consistens, eorum tenebras redarguit,
ac veritatis filios illustrat! Animadvertite
enim quàm multa in illa oratione com-
moda sint. Primum ab iis, quæ corporis
expertia sunt, manare sudor non potest.
Quare hoc ipso, quod sudore diffuxit,
veram esse carnem ostendit; non carnis

speciem cum divinitate conjunctæ.

Ad hæc sine animæ, ac mente angor, & anxietas esse non potest.

Ariani.
Hæresis
L X I X.

Quo cum ille sit affectus, declaravit animam se pariter, & corpore, ac mente fuisse prædictum, unde ille angor existit. Præterea his ipsis verbis: *Non mea voluntas, sed tua, &c.* humanam sibi mentem inesse comprobavit, sed à peccatis immunem. Siquidem ipsius divinitas perpetuò in Patre, & Pater in Filio, & Filius in Spiritu sancto perfectè omnia complectitur: neque quidquam Filii à Patre sensus, & voluntas dididet; neque Patris à Filio, nec ab utroque Spiritus sancti. Nam si Filius ea velit, quæ non vult Pater, nihil in eo præter nudam hominis naturam inesse statuemus; ejusmodique illum voluntate Patris, quòd eo longè sit inferior, existisse. Verum absit à nobis, ut hoc ita se habere credamus. Nam quòd ex humano quædam affectu ab illo pronunciata sunt, ad veritatem Incarnationis, & perfectam humanæ naturæ conditionem demonstrandam pertinent, suis ut omnibus numeris absolutam nobis salutem afferret: nève dum alia pro aliis animo concipimus, à veritate longius aberraremus.

Cum ab
Angelo
confirmatus sit.

LX. Quod autem ab Angelis confirmatus visus est, quid majoris momenti, quidve necessarium magis illo ipso fieri potuit? Hoc enim modo illud ex magno Moylis Cantico completum videmus: *Expectet ut ut pluvia eloquium meum.* Tum interjectis plerisque: *Adorent, inquit, ipsum omnes Filii Dei, & confortent ipsum omnes Angeli Dei.* Non ut fortitudinem illi ac robur adjiciant. Neque enim illorum confirmatione opus habebat: Sed confortent, inquit, ipsum, hoc est, reddant ei vim suam, ac fortitudinem acceptam illi referant. Nam & nos infirmi, & imbetilles Deo sæpe numero benedicimus, sæpe illi robur tribuimus. Non quod benedictione nostra Deus indigeat: sed ut expressam illa benedictione potestatem inesse in illo confiteamur. Hinc singillatim ita prædicamus: *Tua est virtus, tua potentia, tuis est honor, tua est gloria, tua est benedictio, tua est fortitudo, tua est vis.* Num igitur Deo fortitudinem tribuimus, cum ita dicimus: *Tua est fortitudo; tua est virtus, tua est benedictio?* Num virtutem nos illi conferimus? num Deo benedicimus? Sed nimirum commemorando illa robore ac fortitudine divinam vim prædicando confitemur, ac Deo fortitudinem adscribimus. Eodem igitur modo Angelus per illud tempus excellentem Domini sui adversus homines benignitatem admirans, & obstupescens,

Quomodo
Angelus
confirmatus
se dicatur.

ἀγωνία. ἀγωνιεύσαντες ὁ ἰσχυρὸς, ὁ δειξέμενος, ὁ σώμα, ὁ νῦν ὅτι τὸ αὐτὸ πεφορημέναι, ὅθεν ἡ ἀγωνία φαίνεται. καὶ πάλιν ἐν τῷ εἰπεῖν, μὴ τὸ ἐμὸν θέλημα, ἀλλὰ τὸ σὸν, ἔδειξεν ἀληθῶς νῦν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀναμάρτητον. ἡ γὰρ θεότης αὐτῆς, πάντοτε ἐν Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν Υἱῷ, καὶ ὁ Υἱὸς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, πάντα τελειωμένως ἔχοντες, καὶ οὐκ ἐν διαλλάξει φρόνημα Υἱὸς πρὸς Πατέρα, καὶ Πατὴρ πρὸς Υἱόν, καὶ ὁ ἅγιος Πνεῦμα πρὸς Πατέρα, καὶ Υἱόν. εἰ γὰρ ἂν μὴ θέλει Πατὴρ, βλάπεται Υἱὸς, ἄρα καὶ αὐτὸς ἔσται καθ' ἡμᾶς ψιλὸς ἀνθρώπου. θελήματι Πατρὸς καὶ ἑλαττώσιν. ἀλλ' ἔχ' ὅπως ἐστὶ, μὴ γένοιτο. τῷ δὲ ἀνθρώπῳ παθῇ διηγεῖσθαι, τὸ ἀληθινὸν τὸ ἐνταρκεῖ αὐτῆς παρρησίας, καὶ τὸ τέλος τὸ αὐτῆς ἐνανθρωπήσεως δείκνυσιν, ἵνα εἰς πάντα ἡμῶν σωτηρίαν ᾔσῃ, εἰς τὸ μὴ ἕτεροι ἀνθ' ἑτέρων νοεῖν, καὶ ἐκπίπτειν τὴν ἀληθείαν.

Περὶ δὲ τῆς ὑπὸ Ἀγγέλων αὐτὸν θεωρηθῆναι ἐνιχυρόμενον, καὶ τί τῆς κυριώτερον; τί δὲ τῆς ἀναγκαιότερον; ἰδὲ γὰρ διήκαμεν πλεονέκτητον τὸ ρητὸν τὴν μεγάλης ὁδοῦ, τῆς πρὸς Μωϋσῆν γεγραμμένης, ὅπως λέγει: *Προσδοκάτω ὡς ὑέτος τὸ ἀπὸ φθεγμά μου.* καὶ μετ' ὅ πολλὰ εἰπὼν πάλιν φησὶ: *Προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες Υἱὸς Θεῶν, καὶ ἐνιχυσάτωσαν αὐτῷ πάντες Ἀγγελοι Θεῶν.* ἔχ' ἵνα δώσω αὐτῷ ἰσχύϊ οἱ Ἀγγελοι. ὁ γὰρ ἐπέδετο τὸ τῶν Ἀγγέλων ἐνιχυσεως. ἀλλ' ἐνιχυσώσιν αὐτῷ, τῆς ἐν δυνάμει αὐτῷ τὸ ἴδιον τὴν ἰσχύϊ αὐτῶν ὁμολογήσαντες. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀδελφεοὶ ὄντες πολλάκις Θεὸν ἡυλογήσαμεν, πολλάκις Θεὸν ἐνιχυσαμεν, ἔχ' ὅτι Θεὸς ὑποδέεται τὴν ἡμῶν δόξα, ἀλλ' ὁμολογῶντες αὐτῷ τὸ τῆς δόξας κρατῆς, καὶ διὰ λεπτολογίας ἐρεθόμενοι ἐν ἡδοναῖς, σὺν τῷ κρατῆ, σὺν ἡ τιμῇ, σὺν ἡ δόξῃ, σὺν ἡ εὐλογία, σὺν ἡ ἰσχύϊ, σὺν ἡ δυνάμει, μὴ ἡμεῖς ἰσχύϊ παρέχομεν τῷ Θεῷ, εἰάν ἐπώμεν σὺν ἡ ἰσχύϊ, σὺν ἡ δυνάμει, σὺν ἡ εὐλογία; μὴ ἡμεῖς δυνάμει αὐτῷ δώκαμεν; μὴ ἡμεῖς τὸν Θεὸν εὐλογήσαμεν; ἀλλ' ἐνιχύσαντες, καὶ ἐνδυναμώσαντες Θεῷ τὴν δυνάμει ὁμολογήσαμεν, καὶ Θεῷ τὴν ἰσχύϊ ἀποδώκαμεν ὅτι καὶ ὁ Ἀγγελος καὶ ἐκείνην τὴν ἄραν θαυμάσας, καὶ ἐκπληττόμενος τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἰδίας δεσποτικῆς Φιλανθρωπίας, ἔτι Θεός

ὅτι Θεὸς ὢν, καὶ σὺν Πατρὶ προσκυνούμε-
 νος ἐν οὐρανῷ, καὶ θεραπευόμενος ὑπὸ ἰδίων
 Ἀγγέλων αὐτοῦ, εἰς τοσούτων ὑπέμεινεν ἰδίᾳ βε-
 λήσει ἐκβασίως ἐλθεῖν, καὶ ἐνδύσασθαι σάρκα. καὶ
 οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄχει τὴν παθεῖν ὑπὲρ τῶν
 ἰδίων πλάσματ' ὅτι ἀνθρωπείας φύσεως,
 ὑπομένει καὶ ἄχρει σαυρὸς πῶς ἀδοξάζει, γὰρ δὲ
 νόος τε θανάτου, θάνατος δὲ σαυρὸς, ὅπως δι' αὐτῶν
 πρόσωπον μὲν καὶ τὴν θανάτου ἡ ἀνθρωπότητος
 λάβοι, καὶ ἀργήσῃ ὁ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα
 ὁ θάνατος, ταῦτάς τὸν Διάβολον, καὶ θριαμ-
 βεύσῃ πᾶσαν δαχύν, καὶ ἐξουσίαν διὸ καὶ θαν-
 μάτων καὶ ἐκπληπτόμενος ὁ Ἀγγέλ' ἔλε-
 γον αὐτῷ, δοξολογῶν, καὶ εὐφημῶν τὸν ἰδίον δε-
 σπότην Ἰησοῦ τῷ τοιαύτῳ σκάνματι, καὶ πῶς ἀ-
 δοξοποιῶν ἐσῶτα, ὅτι σῆ ἐσιν ἡ προσκύνησις,
 σὸν ἐστὶ τὸ κράτος, σῆ ἐσιν ἡ δύναμις, σῆ ἐσιν
 ἡ ἰσχὺς, ἵνα πληρώσῃ τὸ πῶς Μωϋσεὶ γε-
 γραμμένον, ὅτι ἐνιχυσάτωσαν αὐτῷ πάντες
 Ἀγγελοι Θεῶν. καὶ ὁρᾷτε Χριστὸν θεράποντες,
 καὶ υἱοὶ τῆς ἀγίας Θεῶν Ἐκκλησίας, καὶ ὀρθο-
 δόξας πίστεως, ὅτι ἐδὲν ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ σκο-
 λιών, ἐδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ τὰ πάντα θαυ-
 μασίως εἰς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν γέγραπται,
 καὶ τετελείωται. οἱ δὲ παρεξηγούμενοι ἐν ἑ-
 χθρα ὄντες πρὸς τὸν μονογενῆ Υἱὸν τῶν Θεῶν,
 καὶ πρὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, πάντα ὡς ἐχθροὶ
 διανοῶνται τε καὶ σοφίζονται. ἡμῶν δὲ μὴ
 γνῶιτο ἀνθρωπίνους σοφίσμασι προσανέ-
 χειν, ἀλλ' ἔχειν τὸν ἑαυτὸν νῦν ἐρρωμένον,
 ὅπως τὸν μὲν ἡμῶν δεσπότην δοξάσωμεν, μη-
 δὲν δὲ τι ἡλαττωμένον ἐν αὐτῷ διανοηθῶ-
 μεν. εἰ γὰρ ὁ τὰ πάντα ἐλθὼν σῶσαι,
 ἔχῃ ἐλαττώματος τι ἐν ἑαυτῷ, πῶς
 σωθήσεται ἡ κτίσις ὅλη ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐλαττω-
 μάτων;

Πάλιν δὲ Ἰππλάμδανοντα ὡς περ ἀντιδι-
 κοι, καὶ γάρ εἰσι Ἰουδαϊκῶ φρονήματι ἐκείμε-
 νοι, καὶ μηδὲν ἐκείνων διαλλάττοντες, πλὴν ὁ
 ὀνόματ' ὀμόνον, οἱ πάλιν ἡμῶν Ἰππφύοντες
 νέοι Ἰουδαῖοι, ζητῶντες κατὰ τὸ Σωτῆρ' λέ-
 ξεις τινὰς, ὅπως παγιδεύσωσιν αὐτὸν ἐν λό-
 γῳ, καθὼς ἔφη τὸ ἅγιον Ἐταγγέλιον. καὶ φασὶ
 ἐλεγεῖν ἐν τῷ σαυρῷ, Ἡλὶ, Ἡλὶ, λημὰ σαβα-
 χθάνι, ταῦτάς τινες Θεέμ, Θεέμ, ἵνα τί με ἐγκα-
 τέλιπες; καὶ ὁρᾷς φασὶν οἰκτερῶς αὐτὸν πῶς ἀ-
 καλῶντα, καὶ ἀποδυνάμενον, καὶ λέγοντα,
 ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; καὶ οὐκ ἴσασιν οἱ δὲ πρὸ

Quod cum Deus esset, & cum Patre ado- Ariani.
 raretur in cœlo, atque ab Angelis suis Hæresis
 observaretur, eo usque abjicere se sua l. x. x.
 sponte voluisset, ut ad hæc descenderet,
 ac carnem indueret: Neque hoc tantum:
 sed vel opificii sui causa, hoc est hominis,
 cruciatus perpeti, & in cruce suffigi non
 dubitaret, ac mortem degustaret, mor- Phil. 2. 8.
 tem autem crucis; ut per ipsum homo tro-
 phæum de morte statueret: cumque, qui Hebr. 2. 14.
 mortis imperium obtinebat, Diabolum vide-
 licet, aboleret, ac principatum omnem Col. 2. 15.
 potestatem velut in triumpho induceret.
 Quare Angelus ille admiratione, ac stu-
 pore percussus, & Dominum suum col-
 laudans, ac prædicans, qui in tali scam-
 mate, & ad tam inusitatum opus, velut in
 procinctu steterat, sic illum compellat:
 Tua est adoratio, tua imperium, tua vir- 1. Paral. 29.
 tus, tua fortitudo: ut quod à Moyse scri-
 ptum est impleret: Confortent ipsum om-
 nes Angeli Dei. Videte itaque Chri-
 sti famuli, ac sanctæ Dei ecclesiæ, & or-
 thodoxæ religionis Filii, quàm nihil in
 scriptura perplexum, ac flexuosum sit:
 sed omnia ad nostram salutem scripta
 sint admirabiliter, & perfectè. At isti
 unici Dei filii, & sancti Spiritus inimici
 nihil non hostili animo cogitant, callide-
 que moluntur. Absit verò ut nos ani-
 mum commentis hominum adhibea-
 mus: quin potius Dominum nostrum
 firmatâ corroboratâque mente celebremus;
 nec in eo mancum aliquid esse
 suspicemur. Nam si is, qui ad repræsen-
 tandum omnium salutem advenit, vel
 minimum, in se defectum habet, qui-
 nam à suis defectibus vindicari creatura
 poterit?

LXI. Sed instant adversariorum mo-
 Dre. (Nam revera Judaicis opinionibus
 imbuti sunt, nec ab illis præterquam ap-
 pellatione dissident) novi inquam isti ju-
 dæi contra Catholicos insurgentes, & ad-
 versus Salvatorem quædam verba medi-
 tantes, ut ipsum sermonum suorum lagve-
 is irretiant, ut in Evangelio scriptum
 est, illud ipsum nobis objiciunt: Dixit
 pendens in cruce Christus: Eli Eli, lem-
 ma sabachthani: Hoc est, Deus meus, De-
 us meus, quare me dereliquisti? Vi-
 des inquam, ut miserabiliter impleret,
 ac lugeat, & dicat; quare me dereliqui-
 sti? Neque hoc animo percipiunt,
 V u u

Mat. 22. 15.
 Ariano-
 rum obje-
 ctio.

Mat. 27. 46

Ariani.
Hæresis
I x i x.
Humani
in Christo
affectus.

homines virulentâ hac Arii insaniâ, velut A
qvadam crapula, gravati, ac Dei cogni-
tionis expertes: humanos omnes affectus
in Christo Domino agnoscendos in vera
illius Incarnatione, ac confitendos esse.
Atque imprimis ab uno in aliud desultorio more transeuntes, quid de eo sentien-
dum decreverint obliviscuntur, nec in
uno statu consistunt. Neque enim aliter
facere possunt, qui mente desipiunt. Igi-
tur nonnunquam Salvatorem hunc asse-
runt, & Dominum, ac Christum, omni-
busque superiorem sæculis, & Angelo-
rum, atque Archangelorum dominum,
per quem omnia condita sunt, Principa-
tus scilicet, & Potestates, Angeli, & Ar-
changel, cœli, & quæ in iis sunt universa:
nec non & terra, cum omnibus homini-
bus, iisque quæ in terrâ sunt: ac denique
mare, & quæ mari continentur. O in-
credibilem eorum stulticiam! qui cum
ita de illo sentiant, in altero non vident,
fieri non posse, ut qui divinitate sua sæ-
cula antecedit omnia, qui cælum, ter-
ramque fabricarit, & Angelos, atque Ar-
changelos, & ut uno verbo dicam, omnia
tam quæ aspectabilia sunt. quàm quæ as-
pectum fugiunt, is ut, inquam, ejusmo-
di vocem ex persona suæ divinitatis edi-
derit: *Deus meus Deus meus, ut quid de-
reliquisti me?* Quando enim à Patre
derelictus est Filius? aut quando non in
Patre Filius extitit, & Pater in Filio? Et
enim cum ille ipse Filius, ac Deus Ver-
bum in terrâ consisteret, cælum interim
attingebat, & inimicos omnes gloriæ suæ
splendore complebat; Et in Mariæ qui-
dam utero conclusus erat, ac naturam
hominis inducat, sed virtute sua reple-
bat universa. Poruitne talis ac tantus
hæc ex divinitatis personâ tam lugubria
dicere? *Eli Eli, lemma sabacthani.* Hoc
est *Deus meus, Deus meus, quare dereli-
quisti me?* Præsertim cum ille ipse dixisset:
Iterum vado, & non relinquam vos
Mat. 26. 31. orphanos; sed, venio ad vos. Tum alio lo-
co: *Amen dico vobis; Omnes vos scanda-
lum patemini hac nocte in me, & relinque-
tis me solum. Ego autem non sum solus,*
Joan. 15. 26. sed est mecum, qui genuit me Pater. Item:
Vado, & mittam vobis Spiritum sanctum,
qui à Patre procedit, & de meo accipit.
Item alibi: *Ego pulso & si quis aperuerit*
mihi, ingrediemur ad ipsum ego, & Pater
meus, & mansionem apud illum faciemus:

Joan. 14. 18.

Mat. 26. 31.

& Joan. 16.

32.

Joan. 15. 26.

Apoc. 3. 20.

& Joan. 14.

28.

ὁ δηλητηρεῖς τῆς τῆς ὁ ἀρεῖς μανίας καρη-
βαρῶντες, καὶ τῇ διανοίᾳ τῆς ὁ θεὸς γνώσεως
λειψώμενοι, ὅτι δεῖ τὰ ἀνθρωποπαθῆ πάθη
ἐν τῷ Κυρίῳ ὁμολογεῖν ἐν τῇ ἐνσάρκῳ αὐτοῦ
ἀληθινῇ παρουσίᾳ. καὶ πρῶτον μὲν τὰ παρὰ
αὐτῶν ὡς φρονέουσιν, ἀπὸ ἐτέρων εἰς ἕτερον
μεταπηδῶντες ἐπιλανθάνονται, μίαν μὴ ἔ-
χοντες κατάστασιν. πῶς γὰρ δύναται οἱ τῇ
διανοίᾳ μὴ σωφρονεῖν; ποτὲ μὲν γὰρ λέγουσιν
Σωτῆρα βύλονται αὐτὸν, καὶ Κύριον, καὶ
Χριστόν, καὶ παρὰ πάντων αἰώνων, καὶ δεσπό-
την Ἀγγελῶν, καὶ Ἀρχαγγέλων, δι' ὅτι ὅλα
B γεγῆρηται, δεχά τε καὶ ἐξουσία, Ἀγγελοὶ
τε καὶ Ἀρχάγγελοι, ἔρανοι, καὶ τὰ πάντα,
γῆ τε, καὶ πάντες ἄνθρωποι, καὶ πάντα
τὰ ἐπὶ γῆς, θάλασσα τε καὶ τὰ ἐν αὐτῇ.
καὶ ὡς πολλῆς ἡλιθιότητος τῶν τὰ τοιαῦτα
παρὰ αὐτῶν δοξαζόντων, καὶ ἐνταῦθα μὴ νοῦν-
των, ὅτι ἔδυναται ὁ παρὰ τῷ αἰῶνι κατὰ
τὴν αὐτῶν θεότητα, δι' ἧς ὁ ἔρανος καὶ γῆ
γεγῆρηται, Ἀγγελοὶ τε καὶ Ἀρχάγγελοι, καὶ
ἀπαξάπαλως τὰ σύμπαντα. ὁρατά τε καὶ
ἀόρατα, ταύτην τὴν φωνὴν ἐκ παρῶντος
τῆς αὐτῶν θεότητος λέγειν, Θεέ μου, Θεέ μου,
C ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; πότε γὰρ ἐγκα-
τελείψῃς Υἱὸς ἀπὸ Πατρὸς, πότε δὲ ἔχῃ ὁ
Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν Υἱῷ; ἐπὶ
γῆς μὲν γὰρ ὁ Υἱὸς, καὶ ὁ Θεὸς Λόγος βεβή-
κη, ἔρανος δὲ ἡπλετο, καὶ πάντες ἐχθροὶ ἐπλη-
ρῶντο τῇ αὐτῶν δόξῃ. καὶ ἐν Μαρίᾳ ἐτύγχα-
νε, καὶ ἄνθρωπος ἐγένετο, ἀλλὰ τῇ δυνάμει
αὐτῶν ἐπλήρη τὰ σύμπαντα. πῶς ἐν ὁμοίᾳ
τῇ καὶ τηλικύτῃ καὶ τῇ αὐτῶν θεότητι,
οἰκτερῶς ἔλεγον, Ἡλὶ, Ἡλὶ λημᾶσα βαχθα-
νὶ τρεῖς Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί ἐγκατέλι-
πές με; καὶ τοὶ αὐτῶν λέγοντες, πάλιν
D ἀπέρχομαι, καὶ ἐκ ἀφ' ὧν ὑμᾶς ὀρφανὸς,
ἀλλ' ἐρχομαι πρὸς ὑμᾶς. καὶ πάλιν ἐτέ-
ρω τόπῳ λέγει· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πάντες
ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ
ἐν ἐμοί, καὶ καταλείψετε με πάντες μόνον,
ἀλλ' ἐκ εἰμὶ μόνος, ἀλλ' ἔσμεν ἐμὲ ὁ ἁγί-
νῃσας με Πατὴρ. καὶ πάλιν, ἀπέρχομαι,
καὶ ἀποσελῶ ὑμῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ
ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ
τὸ ἐμὲ λαμβάνον. καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ
τόπῳ, ἐγὼ κρῶ, καὶ εἴαν τις μοι ἀνοιξῇ,
ὁ Πατὴρ μου, καὶ μονὴν ποιήσομαι παρ' αὐτοῦ.

ὡς αὐτὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς μὴ ἐγκαταλιμπα-
νομένους, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ αἰεὶ σὺν τῷ Υἱῷ,
ὡς τὸ ἅγιον Πνεῦμα τῷ Πατρὶ, καὶ
Υἱῷ.

Τί οὖν, Φασὶν, ἔστιν ὁ Λόγος ὅστις ὃν εἶπεν,
ὅτι Θεὸς μὲν, Θεὸς μὲν, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;
τίμι δὲ ἔσχατος εἴη, ὅτι διὰ τοῦ προσώπου τῆς
αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεως ἀνθρωποπαθῶς πε-
ρσάλλεται τὸ ῥῆμα; ἢ γὰρ αὐτὸς ἐνανθρωπή-
σας, ἔκαλ' ἰδιάν τις ἔστα. ἔγὰρ διὰ τοῦ χωρισμέ-
νης τῆς θεότητος, καὶ χωρὶς ἔσσης τῆς ἐνανθρω-
πήσεως ἔλεγον, ὡς ἄλλος καὶ ἄλλος· ἀλλὰ
συνωλυμένης τῆς ἐνανθρωπήσεως τῇ θεότητι,
μίας ἔσσης ἁγιασίας, καὶ ἥδη ἐν αὐτῇ τὰ τε-
λειότατα ἴπταμένης, οἷα δὴ ἐν Θεῷ * συν-
ωλυμένη, καὶ εἰς μίαν θεότητα συνημμένη,
ὁρῶσα * ἥδη τὴν θεότητα σὺν τῇ ψυχῇ κινῶ-
μένην ἴπτι τὸ καταλείψαι τὸ ἅγιον σῶμα,
διὰ τοῦ προσώπου αὐτοῦ τῆς κυριακῆς ἀνθρώπου,
ταῦτα τῆς αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεως. ἡμελλε γὰρ
ἡ θεότης τελεῖν τὰ πάντα, τὰ κατὰ τὸ μυ-
στήριον τοῦ πάθους, καὶ σὺν τῇ ψυχῇ κα-
τελεῖν ἴπτι τὰ κατὰ τὸ νόμιον ἴπτι τὸ ἐργά-
σαθαι τὴν ἐκείνῃ τοῦ περικειμένου σωτηρίαν,
Φημὶ δὲ ἁγίων Πατριαρχῶν. ὡς οὖν ἡ κίνη-
σις ἔταως ἐχρῆτο, διὰ τοῦ προσώπου τῆς ἐνανθρω-
πήσεως, ἡ φωνὴ ἔλεγεν αὐτῇ τῇ ἰδίᾳ θεότητι
Θεὸς μὲν, Θεὸς μὲν, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;
ἀλλ' ἔδωκε τὸτο ἡρέας, ἵνα πληρωθῶσι δι' αὐ-
τοῦ αἰθεῖα γραφαὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ Προφη-
τῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ περικειμένου· ἵνα πλη-
ρῶσι καὶ τὰ κατὰ τὴν ἰδέαν τῆς ἀνθρώ-
που πρὸς τὸν ἄδην· ἵνα ὁ ἄρχων ὁ ἄδης καὶ
ὁ θάνατος χερσὶ τοῦ ἀνθρώπου φελέσας,
κατὰ ἀγνοίαν ἀγνοῶν τὴν ἐν τῇ ψυχῇ τῇ ἁ-
γίᾳ * θεότητι, καὶ μᾶλλον αὐτὸν τὸν ἄδην χει-
ρωθῆναι καὶ τὸν θάνατον κατὰ λυθῆναι, καὶ πλη-
ρωθῆναι τὸ εἰρημένον, καὶ εἰσεῖς τὴν ψυχὴν μὲν
εἰς ἄδην, ἔδωκε τὸν ὅτιον σὺν ἰδεῖν δια-
φθοράν. ἔτε γὰρ κατέλιπεν ὁ ἅγιος Θεός
Λόγος τὴν ψυχὴν, ἔτε ἐγκατελείφθη ἡ ψυ-
χὴ αὐτοῦ ἐν ἄδῃ. πάντα γὰρ οἰκονομεῖ τὰ τῆς
τοιαύτης μεγάλης μυσταγωγίας ἡ Τριάς ἀ-
ποσταλείτως, ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ
ἅγιον Πνεῦμα, τῶ μὲν Υἱῷ ἐνσάρκας, τῶ δὲ
Πατρὶ ἀσωμάτως ὑπάρχοντι, ἀδοκίμα· ὁ
ἰδὼς, καὶ βεβλήσει Πνεῦμα τῷ ἁγίῳ τῶ ἀ-
σωμάτῳ, Υἱὸς δὲ ἐνσωμάτως γενομένης,

Aut hoc intelligamus, nusquam illum à Ariani.
Patre deseri, quemadmodum & Pater Hæresis
cum Filio, & cum utroque perpetuo Spi-ritus sanctus est.

LXII. Quid igitur, inquirunt, tan-
dem sibi vult vox illius ista: *Deus meus*,
Deus meus, quare me dereliquisti? Et quis
non videt, ex hominis persona, atque hu-
mano more & affectu usurpatum hunc
esse sermonem? Humana quippe Chri-
sti natura minimè separata per sese est.
Neque enim velut ex persona seorsim
existentis divinitatis, aut humanitatis ista
dicebat; quasi aliud & aliud quiddam am-
bo forent: sed sic tanquam cum divinita-
te conjuncta esset hominis natura: adeò
ut una utriusque sanctitudo foret, ipsa-
que hominis natura in divinitate perfe-
ctissima quæque cognosceret: utpotè
cum Deo copulata, & in unam consocia-
ta divinitatem. Quæ cum hanc ipsam
divinitatem cum anima velut in procin-
ctu quodam esse videret, ut sanctissimum
corpus relinqueret, ex Dominici hominis
persona, hoc est humanæ naturæ à Ver-
bo susceptæ: Quippe divinitas omnia quæ
ad passionis mysterium attinebant perficere
decreverat, & ad inferos cum ani-
ma descendere; ut eos qui antea mortui
erant, hoc est sanctos Patriarchas in salu-
tem assereret: Cum igitur ista jam agi-
tarentur, ex humanæ naturæ persona vox
ad conjunctam divinitatem illa est edi-
ta: *Deus meus, Deus meus, quare me de-
reliquisti?* Hoc autem idcirco fieri de-
buit, ut divinarum ab illo scripturarum
implerentur oracula, quæ ab ejus Pro-
phetis de ipso pronuntiata fuerant: quo
sub hominis specie ad inferos descen-
dens quæ illic erant obeunda præsta-
ret: atque ut dum inferorum princeps,
& mors captivum hominem detinere vo-
lunt, & conjunctam cum anima divini-
tatem ignorant, tùm ipsi potius inferi
caperentur, ac mortis dominatus ever-
teretur; & impleretur quod scriptum
est: *Non relinques animam meam in infer-*
*no; nec dabis sanctum tuum videre corru-
ptionem.* Nam neque Dei Verbum ani-
mam destituit, nec illius anima apud
inferos est relicta. Cæterum hæc om-
nia, quæ ad ingens illud mysterium
spectant, sacrosancta Trinitas universa
molita est, Pater, & Filius, & Spiritus
sanctus. Ex quibus Filius carne prædi-
tus, Pater corporis expers: Filius verò
sponte sua, ac de sancti Spiritus caren-
tis corpore voluntate corpus induit;

Ariani. ita tamen ut immutabile permaneret. At-
Hæresis que hæc omnia sancta Trinitas ad humani
LXIX. salutem generis administravit.

LXIV. Quocirca cum dixisset; *Quare me dereliquisti?* sic in alio loco dixit: *Non te deseram, neque te derelinquam.* Et enim triduo corpus in sepulchro jacere debuit, ut illud vaticinium impleretur: *Psa. 87. 6. Et factus sum inter mortuos liber.* Et: *Projecerunt me dilectum tamquam cadaver abominandum.* Tum illud: *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem:* ut sub

sancti nomine, corpus exprimat, animamque doceat ne apud inferos quidem destitutam, in qua, cum in illo loco detineretur, Dei Verbum inerat: ut quod ab Apostolis dictum est reipsa perficeretur: *Ab. 2. 24. Impossibile enim erat detinere illum ab inferis.* Quid est quod impossibile fuisse narrat, nisi quod & mors, & inferi illius animam detinere studerent, fieri tamen ob divinitatem non potuit, ut ab illis coerceretur? Jam verò si ob divinitatem ipsam contineri anima non potuit, quinam ex persona divinitatis usurpatum illud est: *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti?* Restat igitur ut ex humanæ naturæ persona, & affectu quodam humano dictum illud videatur: ut incarnationem non specie duntaxat adumbratam, sed reipsa vereque administratam fuisse discamus. Ecquid porro, præter id quod somno mortis sopitum

Mat. 16. 6. fuerat, è terra surrexit? Surrexit enim, inquit, non est hic. Quidnam illud surrexisse dicitur nisi corpus, & quidem illud ipsum corpus, quod in sepulchro jacuit? Anima porro cum divino Verbo pariter ab inferis emerit: Secundum quæ consociatis in unum omnibus, perfectam numeris omnibus resurrectionem implevit, eadem divinitate, eadem animâ, eodemque sanctissimo corpore constantem: & totum illud Incarnationis mysterium in unam spiritalem conjunctionem, & in unam divinitatis copulationem, atque in unam administrationem perfectionemque conflavit. Quo illud è

Psa. 92. Psalmo xcii pertinet. Dominus regnavit, decorem induit usque: ut divini Verbi interras ingressum è cælo quodam ornatu decore significaret, hoc est carnem de Maria Virgine susceptam. Quæ quidem cum infidelium oculis vilis atque abjecta videretur, divinum tamen Verbum pro decore & ornamento illam habuit: ut ea re vim suam ac potestatem ostenderet, quæ per eternam illam carnis imbecillitatē mortē aboleret, quæ peccati dominatū atque imperium obtinebat; aliquid

ἄλλὰ ἀπέπλε. τὰ δὲ ὅλα διὰ τὴν Τριὰδ οἰκονομήτο σωτήρια τοῖς ἀνθρώποις.

Διὰ τὸτο πάλιν ἐν ἑτέρῳ Φησὶ, ἐπειδὴ εἶπεν, ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; ὡς δὲ λέγει, & μὴ σε ἀνῶ, ὅδ' & μὴ σε ἐγκαταλείπω. ἔσθ' ἢ ἡμέας τὸ τριήμερον σῶμα ἐν τῷ μνήματι, ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον, καὶ ἐχθρόμῳ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερο. καὶ ἀπερρίψάν με τὸ ἀγαπητὸν, ὥς ἐν νεκρῷ ἐξεδελυγμένον. καὶ ἵνα πληρωθῇ, & δώσεις τὸν ὅσιόν σε ἰδεῖν διαφθοράν ἵνα δείξῃ τὸ ὅσιον διὰ τῶ σῶμα, καὶ ἵνα δείξῃ μήτε ψυχὴν ἐγκαταλείψαισαν ἐν ἁδῃ.

Ἐν αὐτῇ γὰρ διὰ τὴ κατακωχῆς ἐν τῷ ἁδῇ ἐν ὁ Θεὸς Λόγος, ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον παρὰ τὴ Αποστόλων· ἀδύνατον γὰρ ἦν κρατεῖσθαι αὐτὸν παρὰ τὴ ἁδῃ. καὶ τίς ἐνεκα τοῦ ἀδύνατον λέγει, ἀλλ' ὅτι ἔσπευδε μὲν ὁ θάνατος, καὶ ὁ ἁδῆς καταχεῖν ψυχὴν, ἀδύνατον ὅτι τὴν ψυχὴν αὐτῆς καταχεθῆναι, διὰ τὴ θεότητα; εἰ δὲ ἀδύνατον ἦν καταχεθῆναι διὰ τὴν θεότητα, πῶς ἄρα ἐκ παρσώπων τὴ αὐτῆς θεότητος ἡ δύναμις ῥήθηναι τὸ Θεέ με, Θεέ με, ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; ἀλλ' ὅτι ἐκ παρσώπων τὴ αὐτῆς ἐνανθρωπήσεως ἀνθρωποπαθῶς ἐδείκνυτο ὁ

Λόγος, ἵνα μάθωμεν ἀληθινῶς εἶναι τὴν ἐνσάρκον παρσίαν, καὶ ἐδοκίμασθαι ἡ φαντασία παρὰ αὐτῆς οἰκονομηθεῖσαν. ἀνέστη δὲ διὰ τῆς γῆς ποιῶν, ἀλλ' ἡ τὸ κοιμηθέν; ἀνέστη γὰρ, Φησὶ, σὺ ἔστιν ὡς. τί δὲ τὸ ἀνάσσειν, ἀλλ' ἡ τὸ σῶμα; σῶμα δὲ ἄρα τὸ ἐν τῷ μνήματι, καὶ ἡ ψυχὴ δὲ σωματικῶς τῷ Θεῷ Λόγῳ. καὶ πάλιν ἵπτι τὸ αὐτὸ ἐπλήρη τὴν τελείαν ἀνάστασιν ἐν τῇ αὐτῆς θεότητι, ἐν τῇ αὐτῇ ψυχῇ ἐν τῷ αὐτῷ ἁγίῳ σῶματι, σωματώσας λοιπὸν τὴν παρσάν οἰκονομίαν εἰς μίαν ἐνωσιν πνευματικὴν, εἰς μίαν ἐνωσιν θεότητος, εἰς μίαν οἰκονομίαν, εἰς μίαν τελειότητα. ὡς λέγει ἐν τῷ ψαλμῷ, ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, δι' ἐξέπαιαν ἐνεδύσατο. ἵνα δείξῃ τὴν εἰσοδὸν τῷ Θεῷ Λόγῳ, διὰ τὴ ἐπαρσάνων εἰς τὸν κόσμον ἐνδυσμένην δι' ἐξέπαιαν, ταῖς τὴν σάρκα, τῷ διὰ παρσέναν γεγεννημένην. ἐπειδὴ γὰρ ἐδόκει ἀτελής τις τοῖς ὁρῶσιν ἀπίστοις, αὐτῷ τὴ ἀπρέπεια λογισμένη, ἵνα δείξῃ τὸ αὐτῆς ἰσχυρὸν διὰ τὴ δοκίμης ἀδενείας τῆς σαρκὸς, καταργῶν τὸν τὸ κρατὸς ἔχοντα τῆς ἁμαρτίας* [λύσας] ταῖς τὸν θάνατον, Deest

aliquid

τὴν πᾶσαν οἰκονομίαν τῆς σωτηρίας ὑμῶν δι-
 πρεπῶς ποιήσας, καὶ τὴν Φθορὰν ἀφανίσας,
 καὶ τὴν κατάραν ἐξαλείψας, καὶ τὸ καθ' ἡ-
 μῶν χειρὶ γραφον, καὶ τὴν πρὸς τὸν ἄδην
 διαθήκην λύσας, καὶ πάντα οἰκονομήσας
 ἀνθρώποις εἰς σωτηρίαν, δι' οὗς ᾤμῃ τὸ εἰ-
 πεῖν, ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν
 ἐνεδύσατο, περιθήσει πάλιν, καὶ δευτε-
 ροῖ λέγων· ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν, καὶ
 περιζώσατο. ἵνα δείξῃ, τὸ πρῶτον ἐνδύμα
 διὰ Μαρίας. τὴν δὲ διπλευτερικῶς πάλ-
 λιν ἐνδύσιν, διὰ τὴν ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. καὶ
 ᾧ περιτόκος ἐστὶν ἐκ τῶν νεκρῶν, ὡς εἶπεν
 ἡ θεία γραφή. διὰ τῆς περιθήσει ταύτη
 τῇ δευτέρᾳ ἐνδύσῃ περιωστέραν τινὰ ἀσφα-
 λειαν, λέγων· ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν, καὶ
 περιζώσατο.

Ὡς περ γὰρ ὁ διὰ τῆς ὁσφύς διαζωννύ-
 μῃς διπλοῦς τὸ ἐνδύμα διὰ τὴν ὁσφύν,
 περιωστέρεον σερεῶν τὸ εἶδος, καὶ συνενῶν
 τῷ χρωτὶ τῷ ἰδίῳ. ἔτω τὸ πρῶτον εὐπρέπειαν
 διὰ τὴν σαρκὸς ἐνταῦθα ἐνδημίαν, τὸ δὲ
 τερον, φησὶ, δύναμιν ἐνεδύσατο, ἀναστὰς ἐκ
 τῶν νεκρῶν· ὁκέτι εἰς παῖδα ἢ ἐνανθρώπη-
 σις αὐτῆς ἔρχεται, ὁκέτι εἰς μάστιγας, ἔκετι
 σταυρεῖται, ὡς εἶπε περὶ αὐτῆς ὁ ἀπόστολος·
 ἀνέστη, ἔκετι διδομένης, θάνατος αὐτῆς ἔκε-
 τι κυριεύει. διὰ τῆς φησὶ τὸ, διεζώσατο,
 συνενώσας τὴν αὐτῆς σάρκα εἰς μίαν θεό-
 τητα, εἰς μίαν ἐνώτητα, εἰς πνεῦμα τὸ θεϊ-
 κὸν καὶ σωματικὸν, εἰς ἐν πνευματικὸν τελευ-
 μῶν, καὶ μὴ ἔχων διάλυσιν, ὡς εἰσῆλθε λοι-
 πὸν θυρῶν κεκλεισμένων, τὸ παχυμερές,
 λεπτομερές, τὸ παθητὸν, ἀπαθές, ἐν σαρκὶ
 πεπονθῶς, μένων δὲ ἐν ἀπαθείᾳ· καί περ
 μὲν τὸ εἰσελθεῖν, δεικνύων ὅσα καὶ σάρκα,
 τύπον λόγχης, καὶ τύπον ἡλῶν, ψηλαφώ-
 μῃς ὑπὸ τῷ Θωμᾷ, ὁρώμῃς ὑπὸ τῷ μα-
 θητῇ. εἰσερχόμενῃ δὲ θυρῶν κεκλεισμέ-
 νων, ἵνα δείξῃ ὅτι εἰς μίαν ἐνωσιν πνευματικῶς
 τὸ πᾶν ὡκονόμησε τὸ αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς ὁδὸν ἀν-
 θρώπων σωτηρίας. καὶ τί μοι περὶ τὸ τοῦ
 λόγον καὶ ἀπερίβου. πολλάκις γὰρ τὰ
 αὐτὰ λέγειν, ἡμῶν μὲν ὁκὸν ὁκνηρὸν, τοῖς δὲ
 ἐντυλχάνσιν ἀσφαλείας χάριν φροντίσαντες
 πολλάκις διηγησάμεθα. ὡς ὅπως διαπερά-
 σαντες τὴν ἑρμηνείαν θεολογίαν, τὴν φρονημά-
 των τε καὶ λόγων καὶ διανοημάτων.

Ac quicquid ad salutem nostram specta- Ariani.
 bat, rite perficeret, & corruptelam extin- Hæresis
 gveret, & execrationem una cum scri- L. x. i. x.
 pto adversus nos chirographo deleteret, & ini- Colo. 2. 14.
 tum fœdus cum inferis dissolveret, omni-
 aqve ad hominum salutem idoneè ac-
 commodateqve gubernaret. Etenim si-
 mulatqve dixit: Dominus regnavit deco-
 rem induit, subinde illud adjicit: In-
 duit Dominus fortitudinem, & pracinxit se. Ubi primum indumentum ex Maria
 sumptum, posterius, ubi à mortuis exci-
 tatus est, accepisse demonstrat. Est enim
 scriptura teste, primogenitus ex mortuis. Col. 1. 28.
 Propterea secundum hunc vestitum ac- & Apoc. 1. 5.
 curatius firmitusqve communit his ver-
 bis: Induit Dominus virtutem, & pracin-
 xit se.

L X V. Quemadmodum enim qui
 lumbos suos pracingit, vestem ad illam
 corporis partem diligentius adstringit, ut
 ad corpus suum arctius adhærescat. Ita
 Christus primum decorem induisse pro-
 pter incarnationem dicitur. Postea verò
 virtutem, cum videlicet à mortuis surre-
 xit: ita ut non jam ad cruciatus ferendos,
 aut verbera, vel crucis supplicium hu-
 mana illa natura descendat, ut de eo te-
 statur Apostolus: Surrexit: jam non mo- Rom. 6. 9.
 ritur, mors illi ultra non dominabitur. Ob
 id, inquit, pracinxit se, cum nimirum
 carnem suam cum una divinitate socia-
 vit: idqve in unam singularemqve perso-
 nam, in Spiritum Divinum pariter, &
 corporeum, in unum quiddam spiritale
 perfectum, quod dissolvi ultra nequeat.
 Ita deinceps oclusis foribus ingressum est
 idem illud concretum simul, ac subtile;
 passioni obnoxium, expersqve passionis,
 in carne passum, & extra omnem pati-
 endi conditionem consistens: quanquam
 post ingressum ossa carnemqve mon-
 straret, & lanceæ, clavorumqve vestigia;
 imò & à Thoma contrectaretur, & à di-
 scipulis cerneretur. Cæterum oclusis
 foribus ingressus est, ut in unam spirita-
 lem conjunctionem utraqve natura con-
 sociata, omnem salutis humanæ procu-
 rationem susceptam à se monstraret. Ve-
 rum quid tandiu in ea oratione confi-
 ctor? Eadem enim repetere sapius nos Phil. 3. 1.
 quidem minimè pigramur, idqve in lecto-
 rum gratiam ad eos præmunierendos faci-
 endum duximus: quo illi virulentam, ac
 pestiferam Arii doctrinam in omnibus
 illius sententiis. orationibusqve diffusam
 facilius evadant.

Ariani.

Hæresis

I x i x.

Psalm.

Cnr in

cruce Chri-

sti partim

Hebraicè,

partim Sy-

riacè locu-

tus sit.

LXVI. Nunc cum de isto capite A

fatis multa verba facerimus, ad alia trans-
eamus. Sic enim plerisque, quæ memo-
ria meæ occurrunt, calumniosè ab illis
objecta, declaratis, ex paucis illis pluri-
busve palam illud faciemus: quæcum-
que in scripturis leguntur, apud eum qui-
dem, qui Spiritu sancto præditus sit, qui-
que vigilem, & experrectam Dei benefi-
cio mentem adeptus fuerit, perplexam
nullam continere sententiam; nec vel
tenuissimum affectionis illius judicare
vestigium, quod Patri, vel Filio, vel Spi-
ritui sancto tribuatur: Nam è contrario
nihil non illis perfectissimè tam ab
Christo Domino, quam ab Apostolis ac
Prophetis ab eodem missis est dictum.
Sedita tamen, ut pro cuiusque rei, ac lo-
ci, & argumenti opportunitate pruden-
ter, atque ex veritate prolata sint univer-
sa. Etenim de Christo vaticinans David
Hebraica lingua dixerat: *Eli Eli, lemma
sabaethani*. Quod deinceps, ut erat prædi-
ctum, in cruce Dominus implevit, cum
Hebraica lingua, *Eli Eli*, ex oraculi fide
pronuntiavit. Cætera porro vocabula
duo non Hebraicè, sed Syriacè subtexu-
it, *lemma sabaethani*. Itaque principio qui-
dem ejusmodi usus est, quæ de ipso fue-
rat scriptum: cætera alienâ linguâ subje-
cit, ac non nihil verba commutavit. Id
quod singulari quadam est prudentia fa-
ctum: ut cum *Eli Eli* diceret, Prophetæ
illud vaticinium ad se pertinere profiteretur;
Cum verò quod reliquum est non Hæ-
braicè, sed Syriacè conciperet, eorum fa-
stum comprimeret, qui se Hebraica lin-
gua insolenter efferrent, & ad edita de se
in sacris literis oracula complenda cæte-
ras quoque linguas adhiberet. Instabat
enim tempus illud, quo sui notitiam per
omnes nationes diffunderet, non cum
Hebrais modo communicaret: ut in to-
to ferè vigesimi primi Psalmi contextu
legitur. Ubi tanquam à suscepta hominis
naturâ pronuntiata, ad humanos affectus
accommodata sunt omnia: quæ quidem
adveniens ipse complevit. Sunt illa ve-
rò, quæ in eo Psalmo loquitur, quæque
ad Christi incarnationem pertinere di-
cimus, ad institutam à nobis disputatio-
nem imprimis opportuna: velut cum
ait; *Diviserunt vestimenta mea*. Et: *Fode-
runt manus meas, & pedes meos*. Item: *Ipsi
vero consideraverunt, & inspexerunt me*,
ac cætera id genus, quæ in ipsa Divinita-
te perfici nequeunt, sed in carne dumta-

Manca
lectio.

Ικανώς δὲ πρὸς ταύτης τὴν λέξεως ὡσαύ-
τως διαλαβόντες, ὅτι τὰς ἐξῆς ἰσχυρῶς ἵνα
πανταχοῦθεν τὰ πλεῖστα τὰ τῇ διανοίᾳ ἡμῶν
ὑπὸ τῆς ἐκείνων ἐρεσχελίας ὑποπίπτοντα σα-
φηνίσαντες, δείξωμεν ὑπὸ τῶν ὀλίγων, ἢ καὶ
πλειόνων, ὅτι πάντα ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ τῷ
κεκτημένῳ Πνεύμα ἁγίον, καὶ νῦν ἐγγήγο-
ρον ὡς Κύριος εἰληφότι, ἔθεν ἐς σκολίον
ὑπονοῆσαι, ἢ πάθης εἶδεν εἰς τὸν Πατέρα,
ἢ εἰς τὸν Υἱόν, ἔθεν εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ἀλ-
λὰ πάντα τελειότατα, οἰκονομικῶς δὲ εἰς
ἐκάστω χρείαν, καὶ ἐν ἐκάστω τόπῳ πρὸς
τὸ ὑποκείμενον ἐν ἀληθείᾳ, ἐν ταῖς θείαις
γραφαῖς εἴρηται ὑπὸ αὐτῶν τῶν Κυρίων, καὶ τῶν
αὐτῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἁγίων Προφητῶν τῶν
ὑπὸ αὐτῶν ἀπεσαλμῶν. καὶ ὅτι πρὸς ταῦτα
περεφίτευσε, φήσας κτλ τῷ Εβραϊκῷ διά-
λεκτον, Ἡλὶ, Ἡλὶ λημὰ σαβαχθανὶ· ὃ κτλ
ἀκόλασίαν ἐπλήρης ὁ Κύριος ὅτι τῶν σω-
ρῶν, τὰ εἰς αὐτὸν πεπεφνητευσμένα λέγων,
Ἡλὶ, Ἡλὶ, Εβραϊκῇ τῇ λέξει, ὡς ἦν περὶ γε-
γραμμένον, καὶ σκέτι Εβραϊκῇ, ἀλλὰ Συ-
ριακῇ διαλέκτῳ τὸ συζυγῆν ῥῆμα διδοτε-
λῶν ἔλεγε, λημὰ σαβαχθανὶ, ἵνα τῇ δευτέρῃ
μὲν χερίσται, ὡς ἦν πρὸς αὐτὸν γεγραμμένον.
εἰς ἑτέραν ὁ γλῶσσαν τὸ λοιπὸν, τῷ ῥητῷ τὴν
διήγησιν μεταβαλλόμενος, καὶ αὐτὸ ποιῶν
δι' ἀγαθὴν οἰκονομίαν, εἰς τὸ ὁμολο-
γεῖν τὸ ῥητὸν πρὸς αὐτὸν εἰρησθαι ὑπὸ τῶν
Προφητῶν, διὰ τῶν Ἡλὶ, Ἡλὶ λέγειν. τὸ
δὲ ὑπολοιπὸν, σκέτι Εβραϊκῇ λέξει, ἀλλὰ
Συριακῇ, ὅπως καθέλοι τῇ αὐχέντων τὴν
Εβραϊδα, καὶ καταξίωση καὶ ἑτέρας γλώσ-
σας εἰς πλήρωσιν τῶν πρὸς αὐτὸν ῥητῶν. ἔ-
μελλε γὰρ ἡδὴ ἀπλῶς τὴν * αὐτῶν γνώσιν εἰπεῖν.
ὅτι πάντα τὰ ἔδνη, καὶ ἐν ὅτι ὅτι Εβραϊ-
κῶς μόνον· ὡς ἔχῃ ἡ πᾶσα αὕτη ἀκόλασία
ἐν εἰκοσῷ πρώτῳ Ψαλμῷ, ὑπὸ πρὸς ὡς
τὴν ἐνσάρκω αὐτῶν παρσίας τὰ ἀνθρώπο-
παθῆ πάντα αὐτῶν δηλῶσα. αὐτὸς δὲ ἐλ-
θὼν ἐπλήρης, ὡς καὶ ἔστιν ἀκόλας ἐν ὅλῳ
τῷ Ψαλμῷ εἰς τὴν τὴν ὑφηγήσεως ταύτης ἐν-
σαρκον παρσίαν Χριστῶν, τελειότατα τὸ διή-
γημα. ὡς φησι, καὶ ἐμερίσαντο τὰ ἡμᾶ-
τιά μᾶς, καὶ ὥρυξαν χεῖρας μᾶς καὶ πό-
δας μᾶς, αὐτοὶ δὲ κατενόησαν καὶ ἐπεῖδον
* μᾶς, καὶ ὅσα ἐστὶ τῶν αὐτῶν λεγόμενα, Cor. 146.

ἃ ἔκ ἐνδέχεται πληρῶς εἰς τὴν θεότητα, ἀλλ' ἐν σαρκὶ τὴν θεότητα οἰκονομήσας τὰ πάντα ἐν ἀπαθείᾳ καὶ ἐν ἀληθείᾳ.

Αναπηδῶσι δὲ πάλιν, ὡς οἱ ἐμμανεῖς κύ-
νες λύσσητινὶ κατεχόμενοι, τὸν αὐτῶν δε-
σπότην διὰ τὴν λύσιν ἀγνοῦντες, καὶ αὐτῶν
πρωτὸν ἐπ' ἐχόμενοι καὶ λέγουσι πάλιν, ὅταν ἀ-
κίσωσι παρ' ἡμῶν ὡς ἔσιν ἀληθεῖς, ὡς τῶ
Κυρίου λέγουσι ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περὶ τῶν
αὐτῶν μαθητῶν, ὃς δέδωκάς μοι Πάτερ, ἐφύ-
λαξα αὐτοὺς ἐν τῷ κόσμῳ. καὶ πάλιν, ποιή-
σον αὐτοὺς ἵνα ὦσιν ἐν ἐμοί, ὡς καὶ γὰρ καὶ σὺ
ἐν ἐσμέν· καὶ λέγουσιν· ὅρας τὸ ὑπὲρ αὐτῶν
λεγόμενον, ὅτι ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ ὁ
Πατὴρ ἐν ἐμοί, καὶ οἱ δύο ἐν ἐσμέν, ὅτι ὁ
περὶ ἰσότητος λέγει, ἀλλὰ περὶ ὁμονοίας;
ὡς γὰρ δύναται οἱ μαθηταὶ ἐν αὐτῷ εἶναι καὶ αὐ-
τοῦ ἰσότητα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὁμόνοιαν. καὶ διὸ
πάντη ἐλέγχει αὐτοὺς ἡ τῆς Θεοῦ ἀλήθεια, ὡς
ἔτε οἱ μαθηταὶ ἠδύναντο τῆτο πληρῆν, ἔτε
περὶ αὐτῶν τῆτο ρηθῆναι, εἰ μὴ ἐκοινωνήσε
τὴν αὐτῶν σαρκὸς, ἐλθὼν ὁ Λόγος, καὶ σωμα-
ψας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ εἰς ὑποστάσιν διὰ τῆς γὰρ καὶ
πάντη ἐν τῷ ἁσμάτι τῶν ἁσμάτων τὴν ἁγίαν αὐ-
τῆς Εκκλησίαν πλησίον καλεῖ, προσφωνῶν
αὐτὴν διὰ τῆς ἁγίας αὐτῆς Φωνῆς, τὴν ἀνεγερ-
τικῆς, καὶ προτρεπτικῆς λέγων τὸ ἀνάστα,
ἐλθέ πλησίον μου, καλὴ μου, περὶ μερὰ μου. καὶ
ὅρας ὡς πλησίον αὐτῷ καλεῖ; ἔκ ἠδύναντο
δὲ ἡ Εκκλησία πλησίον Χειρὶ καλεῖσθαι,
εἰ μὴ ἄνωθεν ἦλθε, καὶ ἐπλησίασεν αὐτῇ
δι' ἧς ἔλαβε σαρκὸς ὁμοιοπαθῆς, ἵνα τὴν πλη-
σιάσασαν αὐτῇ ἀνθρωπότητι, σωμαγαγὼν
ἐν ἐν ὑπακοῇ γηρομένους πλησίον ἑαυτῶν, καλέ-
σῃ τὴν ἁγίαν καὶ ἁσπιδονύμφην. καὶ διὰ τῆς
ἐνταῦθα τῆς Πατρὸς αἰτεῖ ὁ Λόγος, ὁ Κύριος
ἡμῶν ὁ μονογενὴς περὶ τῶν μαθητῶν, ἵνα ὦσιν ἐν
ἑαυτῷ, ἵνα τὴν συγγένειαν τὴν εἰς αὐτὸν διὰ τὴν
σαρκὸς γηρομένην διδοικὶα Πατρὸς ἀγαθῶν
τῶν μαθητῶν, εἰς ἐνότητα διδοικίαν, καὶ ὑποστάσιν
συνάψῃ· ἵνα ἔχωσιν ἐν τῷ πρωτοτόκῳ τῆς
Πατρὸς τὴν ἀπογοργήν τῶν πρωτοτόκων ἐν ἔ-
ργῳ καὶ ἵνα μὴ τινες νομίσωσι τὴν ἰὸν ἀπαλ-
λοτριῶς τῆς τῆς Πατρὸς δόξης, διὰ τὸ πε-
φορηκέναι σάρκα, ἐπασφαλιζόμενοι τὴν
πίσιν, καὶ τὴν τὴν ἀληθείας αὐτῶν γινώσκον, μὴ
ἐν ὑπονοίᾳ τινὶ γινέσθαι τῶν αὐτῶν δόλων,
καὶ τὴν ἐλπίδα ἐκπέσοι ὁ τοιοῦτος, φησί,

Axat; in qua divinitas omnia, nulla affecti-
one suscepta, sed ex rei tamen veritate, praestitit.

LXIX.

LXVII. Rursus velut furiosi quidam
canes, neque dominum praerabie am-
plius agnoscere, & in ipsum primum
impetum facientes, insiliunt. Cumque
fatiscentibus nobis, id quod res est, audiunt,
Christum Dominum in Evangelio de
Discipulis suis ista dixisse: *Quos dedisti* *Joan. 17. 22.*
mihi Pater, servabis illos in mundo. Dein-
de: *Fac ipsos, ut sint in me, sicut ego & tu*
unum sumus. Tum illi nobis objiciunt: *Objectione*
Animadvertis cujusmodi illa verba sint? *Arianorū.*
Ego, inquit, in Patre, & Pater in me, & am- *Joan. 14. 10.*
bo unum sumus: Quæ non de æqualitate
naturæ, sed de voluntatum concordia
par est accipi. Quomodo enim Disci-
puli, si de æqualitate non de concordia
sermo sit, in ipso esse potuerunt? Sed ab

Refutatio

omni parte divinæ illos veritatis autho-
ritas refellit: quod non aliter hoc imple-
ri ab Apostolis potuit, nec de illis istud
ipsum pronuntiari, nisi carnis illorum
particeps divinum Verbum fuisset, eos-
demque in sese adoptione junxisset. At-
que eadem causa est, cur in Cantico
Canticorum sanctam suam Ecclesi-
am ubique proximam appelleret, quam
voce sua excitans & cohortans hunc in
modum compellat: *Surge, veni proxima* *Cant. 2. 10.*
mea, formosa mea, columba mea. Vi-
desne ut illam proximam nominet? At-
qui proxima esse Christo Ecclesia non po-
terat, nisi de cælo ille descendens ad eam
accessisset: propter quam iisdem affe-
ctionibus obnoxiam sibi carnem impo-
suit, ut humanum genus ad sese propi-
us accedens sanctam ac labis expertem
spontam vocaret, collectis omnibus iis,
qui obsequio propinquiores sibi esse cor-
pissent. Hinc à Patre suo postulat hoc
loco Verbum, hoc est Dominus noster,
unicus Dei Filius, ac pro Discipulis sup-
plicat, ut in seipso sint: quæ illam car-
nis interventu cognationem de Patris in
se voluntate contractum sanctificationis Di-
scipulis unius voluntatis, & adoptionis
conjunctione copularet: atque ut per
primogenitum Patris, *Primogenitorum in Heb. 12. 23.*
cælo descriptionem obtinerent: neve à
paterna gloria alienum esse Filium ex
eo nonnulli sibi persvaderent, quod car-
nem gestasset. Unde ut & fidem, ac ve-
ritatis suæ cognitionem muniret, & nihil
ejusmodi servorum suorum mentibus
occurreret, quod ipsos omni spe immor-
talitatis excluderet, adjiciendum puta-

Ariani. vit: *Et sint unum, sicut ego & tu unum sumus.* Ego enim & tu unum sumus, eo
 Hæresis
 LIX. quod Deus ex Deo, & consubstantialis in
 Joa. 17. 22. divinitate sit natus. Porro illæ ipsæ vo-

Sabellium
 refellit.

ces, *unum sumus*, non singulare aliquid præ se ferunt, Neque enim dixit, *Ego unus sum*, sed; *Ego & tu*: Et, *unum sumus*: Qua ratione Sabellium cum omni sua Schola condemnat, qui Filium cum Patre, & Patrem cum Spiritu sancto confundit. Idcirco enim; *unum sumus*, dixit, non autem *unus sum*. Quippe perfecta duo sunt, Pater & Filius, sed unum nihilominus æqualitate, divinitate, virtute, similitudine. Concludamus itaque, quod ad divinitatem pertinet, Patrem & Filium idem atque unum esse: Si verò naturam hominis consideres, unum esse cum Discipulis Filium: quos vocationis suæ gratificatione, pro infinita sua benignitate, ad unam adoptionis singularitatem de communi Patris, & Filii, & Spiritus sancti sententia perduxit. Qua quidem ratione vanissimorum hominum, ac malè de Domino suo sentientium falsa confutatur opinio.

LXVIII. Sed jam ab hoc capite ad alia deinceps tractanda progrediar. Rursus enim magno in nos impetu Sophistæ feruntur, excogitatis quibusdam à le-
 Mal. 3. 8. tationibus freti, quorum studium omne in syllogismis, & argumentorum cavillationibus occupatur. In quo ridiculi omnino sunt, qui cum homunciones sint Deum ratiocinationibus suis comprehendere conantur. Quorum insaniam, his verbis Propheta redarguit. *Nunquam supplantabis aliquem Deum; quoniam nos supplantabis me?* Quid igitur audaces illi,

Arianorum
 obiectio.

Soluitur.

ac confidentes homines afferunt? Nos aliam hanc illorum objectionem antea proposuimus, atque explicavimus, quam interrogando ejusmodi nobis solent opponere: Aut volens (inquunt) Filium suum genuit Deus, aut nolens. Sed ibi-
 Deum Deo opitulante monstravimus: nihil in ipso quod tarditatem aut moram haberet, inesse posse: sed omnia simul in eo esse perfecta. Quare neque prius vult quam fecerit; neque sine consilio quippiam molitur, neque ad præparandum aliquid deliberat: nec illius præparatio consultationem requirit. Quamobrem qui ab eo productus est Filius, semper est genitus: nec ullo tempore cœpit, sed à Patre genitus cum eodem nulla interruptione temporis existit. Itaque idem quod antea dixeram hoc loco repetam. Neque volentem genuisse neque nolentem: sed in ea

Αἵνα ὧσιν, ὡς ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἐσμῶν, ἔτω καὶ εἶ
 ἐν ὧσιν. ἐγὼ μὲν γὰρ καὶ σὺ, ἐν ἐσμεν, διὰ
 τὸ Θεὸν ἐκ Θεῶ, καὶ ὁμοούσιον ἐν Θεότητι. καὶ
 τὸ ἐν ἐσμεν, ἔχ' ἐνικὸν σημαίνῃ. ὅσα εἶπε γὰρ
 ὅτι ἐγὼ εἰς εἰμι, ἀλλ' ἐγὼ καὶ σὺ καὶ τὸ, ἐν
 ἐσμεν, ἵνα ἐλέγξῃ Σαβέλλιον, καὶ τὴν αὐτῆς
 χολὴν, τὸν νομίζοντα τὸν Υἱὸν καὶ τὸν Πατέ-
 ρα συνωληφέναι εἶναι, καὶ τὸν Πατέρα πρὸς τὸ
 ἅγιον Πνεῦμα ὡσαύτως. διὰ τῆτο γὰρ λέ-
 γῃ ἐν ἐσμεν, καὶ ὅσα εἶπεν εἰς εἰμι. δύο μὲν γὰρ
 τέλεια, Πατὴρ καὶ Υἱός. ἐν δὲ διὰ τὴν ἰσότη-
 ταν, διὰ τὴν Θεότητα, καὶ μίαν δύναμιν, καὶ μίαν
 Β ὁμοιότητα, ἐν τῇ αὐτῇ Θεότητι, Πατὴρ καὶ Υἱός.
 ἐν, ἐν τῇ ἀνθρωπότητι Υἱός καὶ οἱ μαθηταὶ
 ἐν, πρὸς ταγομένων τῇ διὰ τὴν καταξίωσιν τῇ
 κλήσεως τῶν μαθητῶν ἐπὶ τὸ ἀνεκδήγη-
 τον τῆς αὐτῆς Φιλανθρωπίας, εἰς μίαν ἐνό-
 τηταν ὑποθεσίας, διὰ τὴν τῆς Πατρὸς καὶ
 Υἱοῦ καὶ τῆς ἁγίας Πνεύματος εὐδοκίαν.
 καὶ πάλιν ἐλήλεκται ἡ πλάνη τῶν ματαί-
 ων, πρὸς τὸ ἰδίᾳ αὐτῶν δεσπότε κακῶς φρο-
 νούντων.

Παρελθὼν δὲ καὶ ταύτην τὴν λέξιν, τὰς ἐξῆς
 διασκοπήσω. πρὸς πηδῶσι δέ τινας λέξεις ἐ-
 C αὐτοῖς ἐφ' ὧσιν οἱ σοφισταὶ, πρὸς συλλο-
 γισμὸς ἐχθροὶ καὶ λογισμὸς ματαιο-
 φροσύνης, ἄνθρωποι ὄντες τὸ Θεὸν συλλογι-
 σαδὲς πειρώμενοι, ὡς καὶ ὁ Προφῆτης αὐτοῖς
 ἐλέγχετο φάσκων. εἰ πλεονεῖ τις Θεὸν, ὅτι
 ὑμεῖς πλεονεῖζέτε με; τί γὰρ πάλιν φασίν οἱ
 γυνάδες; ὡς καὶ τὴν αἰχλὺν λέξιν ἄνω ἐρ-
 μηνυθεῖσαν ἐτάξαμεν, ὑπὲρ αὐτῶν δὲ ἡμῶν
 πρὸς πνεῦσιν ἐκτεινομένην, τὸ, θέλων ἡ γύ-
 νησε τὸν Υἱόν, ἢ μὴ θέλων. ὡς ἐν Θεῷ ἐδεί-
 ξαμεν, ὅτι ἔδεντι μελλητικὸν τυγχάνει αὐτῶν,
 ἀλλ' ἅμα πάντα ἐν αὐτῶν εἰς τέλεια. καὶ εἰ
 πρῶτον βέλεται πρηνὴ ποιῆσαι, ἔδὲ ποιεῖ
 ἄνδρ' βελεύεται, καὶ εἰ βελεύεται, ἵνα τὶ
 ἐτοιμάσῃ, ἔδὲ ἡ ἐτοιμασία αὐτῆς βελῆς ἐπι-
 δέεται. ὥστε παρ' αὐτῶν τὸ γήνημα αἰεὶ γε-
 γήνηται, καὶ μὴ ἐν χρόνῳ δεξάμενον, ἀλλ'
 αἰεὶ σὺν Πατρὶ γεγνήμενον ὑπάρχῃ, καὶ
 ἔδὲ ποτε διαλείπει. ὡς καὶ ἐν ταῦτα πάλιν
 δευτερώσας τὴν λέξιν πάλιν τίθημι, ὅτι
 ἔτε θέλων ἐγήνησεν, ἔτε μὴ θέλων, ἀλλὰ

ἐν τῇ ὑπὲρ βελὴν φύσιν. φύσεως γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς ὑπὲρ βελὴν, καὶ πᾶσαν ἔννοιαν, καὶ ὑπόνοιαν.

Ομοίως δὲ ταύτῃ λέξῃ, ὡς ἔφην, ἄλ-
λην ἡμῖν ἐφευρίσκεισιν οἱ νέοι Αἰρετοτελικοί.
ἐκείνη γὰρ ἀπεμάχοντο τὴν ἰσοβολίαν, καὶ
κατέλιπον τὴν ἀγίαν Πνεύματι τὸ ἄκακον,
καὶ τὸ πρᾶον, ὡς λέγει ὁ Κύριος· μάθετε
ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρ-
δίᾳ, καὶ εὐρήσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἀνάψαι-
σιν. ἔτοι δὲ τὴν πραότητα καταλελοιπότες,
δεινότητι μᾶλλον ἐαυτοὺς ἐκδεδώκασι, ἐνδυ-
σάμενοι Αἰρετοτέλην τε, καὶ οὖν ἄλλας τὰ κό-
σμος Διαλεκτικὰς, ὧν ἡ οὖν καρπὸς, μετρί-
σι, μηδὲνα καρπὸν δικαιοσύνης εἰδότες, μηδὲ
Πνεύματι καταξιοθέντες δωρεὰν ἔχειν
ἐν ἑαυτοῖς οἱ Φιλόνοι. λέγουσι γὰρ πρὸς
ἡμᾶς, ὅταν εἰπωμεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ ὢν Υἱὸς πρὸς
τὸν ὄντα Πατέρα ἦν. ἐπειδὴ γὰρ τῷ Μωϋσῇ
εἶπεν ὁ Πατὴρ, ὅτι ἔρεῖς πρὸς αὐτοῦ, ὅτι ἄπε-
σαλκέ με. καὶ πάλιν τὸ Ἐταγέλιον περὶ τῆς
Φάσκει· ὅτι ἐν δεξιῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος
ὢν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.
εἰς ἑαυτοῦ, ὅτι ὁ ὢν ἦν πρὸς τὸν ὄντα,
λέγουσι πρὸς ἡμᾶς· τὸ ὄν τοίνυν ἐχρηνήθη, ἢ
τὸ μὴ ὄν ἐχρηνήθη; εἰ γὰρ ἦν, πῶς ἐχρη-
νήθη. εἰ δὲ ἐγεννήθη, πῶς ἦν; καὶ ἐστὶ τὸ αὐ-
τῆς ματανοήσουσιν τῆς περὶ ζητήσεως ἀχο-
λαμένης, καὶ τὰ μετέωρα ἐμβατεύουσιν,
καὶ τὰ ἀνω περὶ εργαζομένης, καὶ μηδὲν ἀ-
γαθὸν εργαζομένης. ἐρεῖν γὰρ πρὸς αὐ-
τοῦ, πόθεν ὑμῖν ἡ ὑπόνοια αὕτη τὰ ταῦτα
διανοηθῆναι; εἰς ἡμῶν, ὅτι ἔτις
ἀπαυτεῖ τὸ Φρόνημα ἐξετάζειν, λέγουμεν
καὶ αὐτοί, ἔκον λέγετε ἡμῖν, ὡς ἔτοι, τὰ ἐ-
αυτῶν λογίζεσθε, ἢ τὰ τῶ Θεῶ; εἰτά Φα-
σιν ἀφ' ἑαυτῶν, ὡς λογικοί, τὰ τῶ Θεῶ
λογιζόμεθα. ἔθεν ἔν διαλλάττει Θεὸς
τῆς ὑμῶν ἔξεως, φύσεως τε, καὶ ἐσίας;
ναί, Φασίν. εἰ τοίνυν διαλλάττει φύσις
Θεῶ πρὸς τὴν ὑμῶν φύσιν, πρῶτα μὲν
ἐ δύναται ἡ ὑμῶν φύσις περὶ Θεῶ κα-
λαμβάνειν τὰ ἀκατάληπτα. δεύτερον
δὲ, ὅτι ἀσεβὲς ἐστὶ Θεὸν ἀφ' ὑμῶν ἀ-
πεικάζεσθαι κατὰ τὴν ὑμῶν ἐσίαν. ἐν
ἡμῖν γὰρ τὸ μὴ ὄν γεννᾶται, ἐπειδὴ αὐτοὶ
ἐκ ἡμῶν ποτε, γεγενήμεθα δὲ διὰ τῶν

natura, quæ omni est deliberatione su-
perior. Ejusmodi quippe natura Dei est, Hæresis
ut omne consilium, & omnem intel-
ligentiam, cognitionemque transcendat.

LXIX. Huic argumento non dissi-
mile est aliud ab novis illis Aristotelicis
inventum: Nam hujus Philosophi virus
omne in seipsis expresserunt, & innocen-
tem Spiritus sancti simplicitatem, beni-
gnitatemque reliquerunt. De quibus ita
Dominus loquitur: *Discite à me quia mitis*

sum, & humilis corde: & invenietis requi-
em animabus vestris. At illi mansuetudine
relictâ, calliditatem potius amplexi sunt,

seque & ad Aristotelem, ac ceteros mu-
di hujus Dialecticos accommodare ma-
luerunt: Quorum fructus ita consecran-

tur nullam ut justitiæ frugem proferant,
nec ullum Spiritus sancti beneficium, ut-
pote contentionis plus æquo cupidi, im-
petrare meruerint. Ergo ita nos aggre-

di solent, cum dicimus: existentem Fi-
lium apud existentem Patrem fuisse quan-
doquidem ita Pater Moyfi mandavit:

Hac dices ad ipsos: qui est misit me: Dein-

de sic Evangelium de Filio testatur: *In*

principio erat Verbum, & Verbum erat apud

Deum, & Deus erat Verbum. Ex quibus col-

ligentibus nobis, existentem Filium apud

existentem Patrem fuisse ita ratiocinan-

tur: utrumnam quod jam erat, an quod

nondum erat est genitum? Nam si jam

erat, quomodo genitum est? Si vero ge-

nitum est, quomodo jam erat? Atque hoc

ab eadem vanitate profectum est, quæ in

quæstionibus volutatur & sublimia conse-

ctans, ac cœlestia curiosè perscrutans bo-

ni efficit nihil. Nos autem sic eos allo-

quimur: Undenam hæc animis vestris in-

jecta cogitatio est? Si dixerint hanc in-

quirendi viam cum recta ratione consen-

taneam videri: tùm nos contra sic ur-

gebimus: audire ex vobis cupimus,

num de rebus vestris, an de his, quæ ad

Deum pertinent ita cogitetis. Responde-

bunt utpotè ratione præditi, de divinis

ea se cogitatione concipere. Nihilne

verò, subiciemus, Deus ab vestra condi-

tione, naturâ & essentiâ discrepat? Non

negamus, inquiunt. Si igitur inter Dei

naturam, ac nostram interest, primum

natura vestra non potest in Deo com-

prehendere, quæ omni comprehensione

majora sunt. Deinde impium est, ex vo-

bis, atque ex natura vestra de Deo conje-

cturâ capere. Nam in nobis quidem quod

nondum erat gignitur; quoniam & ipsi met

aliquando non fuimus, & à parentibus

Ariani. nostris, qui & ipsi aliquando non erant, A
 Hæresis propagati procreatique sumus, eadem-
 1 x i x. que omnium hominum ad Adamum us-
 que conditio est. Adamus porro cum
 aliquando non esset, ē terra productus
 est. Terra verò de nihilo creata; ne-
 que enim semper extitit. At Deus Pa-
 ter perpetuo fuit, talenique qualis erat
 ipse natura Filium genuit. Ergo & sem-
 per existentem genuit, non tanquam fra-
 trem aliquem, sed à sese, uti dixi, geni-
 tum, ac naturā sui similem, Dominum ex
 Domino, Deum de Deo, Deum verum
 de Deo vero. Ac quæcumque de Pa-
 tre cogitarit aliquis, eadem de Filio co-
 gitanda sunt: & quæcumque de Filio cre-
 dideris, eodem modo de Patre sentien-
 da sunt. Sic enim Christus Dominus ea
 744. 3. 36. dere testatur. *Qui non credit in Filium, sic-
 ut credit in Patrem, nec honorat Filium, ut
 honorat patrem, ira Dei manet super ipsum:*
 id quod in Evangelio legitur. Ex quo
 inanis illorum cavillatio, & ratiocinatio
 concidit: siquidem Deus in comprehen-
 sibilis incomprehensibilem perinde De-
 um ante sæcula omnia temporaque genu-
 it. Ita nullum Patrem inter, ac Filium in-
 intervallum concipi debet: sed simul & Pa-
 trem intelligis, & simul Filium: simul no-
 minas Filium, simul ostendis & Patrem.
 Nimirum & ex Patre Filius intelligitur,
 & ex Filio cognoscitur Pater. Qvipotest
 enim Filius esse, si Patrem non habet?
 aut Pater, si Filium non genuit: Qvan-
 donam vero Pater non appellari Pater po-
 test, aut Filius non vocari Filius, ut sine
 Filio Pater utcumque possit intelligi, aut
 istiusmodi fingi, ut progressionem quadam
 facta Filium postea genuerit, ac deinde
 cum genuerit, Filii Pater appellari debe-
 at; quasi divinitatis progressum, uti dixi,
 quempiam adeptus, cum tamen ita per-
 fectus sit ut amplius perfici nequeat?

LXX. Sed rursus ad aliud argumen-
 tum confugiunt, & saluberrimum illud
 remedium, atque antidotum, hoc est fidei,
 quam sancta Dei Ecclesia prædicat, solidi-
 tatem, ac firmitatem à seipsis excutere co-
 nantur: atque hunc in modum instare so-
 lent. Unde nobis, inquirunt, nomen illud
 substantiæ? Aut cur consubstantialis Patri
 Filius dicitur? Quoniam in scripturæ lo-
 co consubstantialitatis est facta mentio?
 Qvis unquam ex Apostolis Dei substanti-
 am nominavit? hoc enim videlicet igno-
 rant, idem esse hypostasim, aut substan-
 tiam dicere. Est enim Dominus in hy-
 postasi sua, & splendor gloriæ, ac figura sub-

De Con-
 substanti-
 ali Verbo.
 Respon-
 sur Ariani

Hebr. 1.

ἡμῶν πατέρων, ἥ καὶ αὐτῷ ποτε μὴ ὑπαρ-
 χόντων, καὶ ἐξ ὑπαρχῆς ἄχει ὁ Ἀδὰμ δια-
 ληπτέον. Ἀδὰμ δὲ ἀπὸ τῆ γῆς ἐγένετο, ὅτε ὡν
 ποτὲ, ἡ δὲ γῆ ἐγένετο ἐξ ὅτε ὄντων, ὅτι ὅτε
 ὡν αἰεὶ, Θεὸς δὲ Πατὴρ ἦν αἰεὶ. καὶ ὁ ποῖος ἦν τῇ
 Φύσει, τοιοῦτον ἐγέννησε τὸν Υἱόν. ἐγέννησε δὲ
 αὐτὸν αἰεὶ ὄντα, ἡ συνάδελφον, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ
 γεγεννημένον, ὁμοῖον αὐτῷ καὶ Φύσει, Κυρίου ἐκ
 Κυρίου, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, Θεὸν ἀληθινόν ἐκ Θεοῦ
 ἀληθινῶ. καὶ ὁ ποῖος λογίζεται τις τῶν Πα-
 τρός ἔτω καὶ τῶν Υἱῶν λογισέον· ὁ ποῖος πι-
 σεύει τῶν Υἱῶν, ἔτω εἰς τὸν Πατέρα ἡγητέ-
 5 Bon. ἔτω γὰρ Φησὶ· ὁ μὴ πιστεύων εἰς τὸν Υἱόν
 ὡς πιστεύει εἰς τὸν Πατέρα, καὶ τιμᾷ τὸν Υἱόν ὡς
 τιμᾷ τὸν Πατέρα, ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ μένει ἐπὶ
 αὐτόν· ὡς ἔχει τὸ θεῖον Ἐγγέλιον. καὶ
 διέπεσε πάλιν ἡ αὐτοῦ συλλογιστικὴ διάνοια.
 Θεὸς ὧν ἀκατάληπτος ὡν Θεὸν ἀκατάλη-
 πτον ἐγέννησε πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ πρὸ
 χρόνων· καὶ ὅτε ἐστὶ διάστημα ἀναμέσον Υἱῶν
 καὶ Πατρός· ἀλλ' ἅμα νοεῖς Πατέρα, ἅμα
 νοεῖς Υἱόν, ἅμα ὀνομάζεις Υἱόν, ἅμα δεικνύεις
 Πατέρα. ἀπὸ ὧν τὸ Πατὴρ Υἱὸς νοεῖται, καὶ
 ἀπὸ Υἱῶν Πατὴρ γινώσκειται. πόθεν γὰρ Υἱὸς,
 εἰ μὴ Πατέρα ἔχει; καὶ πόθεν Πατὴρ, εἰ μὴ
 ἐγέννησε τὸν μονογενῆ; πότε γὰρ δύναται μὴ
 καλεῖσθαι Πατὴρ Πατὴρ, ἢ Υἱὸς Υἱὸς, ἵνα ἴναι
 νοήσωσι Πατέρα ἀνδρὸς Υἱῶν, καὶ ὑπερον ὡς εἰς
 πρὸς κοπῶν ἐληλυθότα, καὶ γεγεννηκότα τὸν
 Υἱόν, ἵνα μὴ τὸ γέννημα κληθῇ Πατὴρ Υἱὸς ὁ
 Πατὴρ, πρὸς κοπῶν ἐν τῇ θεότητι ὁ τέλειος,
 καὶ μηδέ ποτε ὑποδεόμενος τελειώσεως;

Πάλιν δὲ πρὸς φασίζονται, τὸ ἱατικὸν τῆτο
 φάρμακον, καὶ σωτηριῶδες ἀντίδοτον ἀφ'
 ἑαυτῶν ἀποβάλλεσθαι βεβλόμενοι, τὸ σερέ-
 μιον τῆς πίστεως τῆς ἀγίας ὁ Θεὸς Εκκλη-
 σίας, λέγοντες· πόθεν τὸ τῆς ἐσίας ὄνομα
 ἡμῶν φέρεται; διὰ τί ὁμοεσις ὁ Υἱὸς τῷ
 Πατρὶ λέγεται; ποῖα γραφὴ εἶπε τῷ ὁ-
 μοεσιότητι; ποῖος ὁ Ἀποστόλων ἐστὶν εἶ-
 πε Θεῶν; ὅτε ἴσασι δὲ ὅτι καὶ ὑποστάσις καὶ
 ἐστὶα ταυτὸν ἐστὶ τῷ λόγῳ. * ἔση γὰρ Κύ-
 ρι ἐν τῇ ὑποστάσει αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀπαύγα-
 σμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως

Cor. 8.

αὐτῶν ἑστία ἔν ἐστιν, ἐχὶ παλαιότητα, ἀλλὰ αὐτὸ
 τῶν ὄντων, ὡς Φησι Μωϋσῆς· ὁ ὢν ἐν ἐστὶ τὸ ὄν, τὸ ὅ
 ὃν ἢ ἑστία ἐστὶ τὸ ὄν, τὸ δὲ ὅμῃ ἐχὶ ἑνα πάλιν
 σημαίνει, ἀλλὰ διὰ τὸ ὅμοσις δύο σημαίνει τέ-
 λεια, ἀλλ' ἐκ ἀλλοῖα ἀλλήλων ἐστὶ, ἐδὲ ἀλ-
 λότρια τ' αὐτῶν ἐνότητι. εἰ δὲ ἐχρησάμεθα
 δις ἐβείας χάριν τινὶ λέξει διὰ τὸν σύνδεσμον
 τ' ἀληθείας. ἀνδρὶ γὰρ ὁ ὁμολογεῖν ὁμοσιον,
 * πάντων Αἰρέσεων δὲ δύναται εἶναι ἐλεγχῶν.
 ὥστε γὰρ μισοῖ ὁ ὅφισ τὴν ὁσμὴν τ' ἀσφάλτου,
 καὶ τὴν πνοὴν τ' ἐλάφου, καὶ τὸ θυμίαμα τῶν
 γαγῶν λίθου, καὶ τὸ κάπνισμα τῶν ξύλων.
 ἔτω καὶ Αἰρεῖς, καὶ Σαβέλλι· μισοῖ τ' λόγον
 τ' ἐν ἀληθείᾳ ὁμολογίας τῶν ὁμοσιῶν. ἀλλὰ
 καὶ αὐτοῖς ἐρεῖται, εἰ καὶ μὴ ἦν ἡ λέξις ἐν ταῖς
 θείαις γραφαῖς, ἐστὶ δὲ, καὶ σαφῶς ἐγκρίεται
 ἐν νόμῳ, καὶ τῶν Αποστόλων, καὶ τοῖς Προφή-
 ταῖς. ἐκ γὰρ δύο μαρτύρων, ἢ τεκνῶν σαθρήσε-
 ται πᾶν ῥῆμα. ὅμως ἐξ ὅντων ἡμῶν δι' ἀσέβειαν
 χρῆσας λέξει χρησίμη, ἐπασφαλισμένοις
 τ' αἰγίαν πίσιν. ὑμεῖς ὅτι φάτε; λέγετε γὰρ
 ἡμῶν, ὡς τοῖς τί λέγετε περὶ τῶν Πατέρων; ἀκρί-
 τος ὁ Πατήρ; πάντως ὅτι ναί. τίς γὰρ ἡ λῆθις;
 ἵνα ἀμφισβῆται περὶ τῶν, ποῖος δὲ ἐμβρόν-
 τητος λογισαὶ μὴ εἶναι ἀκρίστον τὸ Θεόν, καὶ
 πατέρα τῶν Κυρίων ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. πάν-
 τως γὰρ καὶ αὐτοὶ ὁμολογεῖτε, ὅτι ἀρχὴν ἔχον
 καὶ ἀκτιστός, καὶ ἀχρόνιος. ἐγὰρ ἐχὶ παλαιότητα
 αὐτῶν πατέρα, ἐδὲ ὁρισμὸν ἐτῶν, ἐδὲ δεξιὴν ἡ-
 μερῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. εἰ τοίνυν ἔτε δε-
 χήν ἐχον αὐτῶν, ἔτε τέλει ὁμολογεῖται ὅτι ἀ-
 κτιστός, καὶ ἀναμφίβολόν ἐστιν, ἐδοκίμασε δὲ περὶ
 αὐτῶν τὸ γέγραπται. εὐσεβείας δὲ χάριν ἀ-
 ναγκαζόμεθα ταῦτα εὐσεβῶς περὶ αὐτῶν φρο-
 νεῖν τε καὶ λέγειν, καὶ τε μὴ γεγραμμένον. ἔ-
 τως τὸ περὶ τῶν ὁμοσιῶν ἀναγκαζόμεθα λέγειν,
 εἰ καὶ μὴ ἦν γεγραμμένον κατὰ τὴν ἰδίαν γλῶσ-
 σαν, μὴ σενοπῆς τῶν λόγων, εἰ καὶ δόξειεν ἑστὶ
 εἶναι ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ ὑπὲρ τῶν ἡμῶν φύσιν τὸ
 ὅτι Θεὸς διαλέγεσθαι. ἀλλ' ὅμως αὐτὸς

Assantia ejus. Est igitur substantia, non Ariani.

quidpiam facultatum instar suppetens, sed Hæresis illud ipsum quod est, sicut Moyses dixit: *Exo. 3.*

quiescit mihi me, inquit ad filios Israël. Ita-
 que qui est, ens est, ut ita dicam: hoc

autem nihil aliud est, quam substantia.

Jam particula illa *ὁμῶς* non unum ali-

quem, & singularem exprimit, sed in *ὁμο-*

σις voce duo quædam in eadem essentia

perfecta significat, quæ nec à se invicem

diversa, nec ab unitate sua sint aliena.

Quid si pietatis gratia, atque ad consoci-

andam veritatis professionem novum ali-

quod vocabulum usurpare voluimus? Nisi

enim consubstantialia illud retinuerimus,

ex omnibus Hæresibus refutari nulla po-

test. Nam ut serpens bituminis odorem

refugit, aut cervæ halitum, aut gagatæ

lapidis suffitum, aut styracis fumum: sic

Arius & Sabellius consubstantialis vocem

illam, ac professionem vehementer ode-

runt. Sed ita adversus illos ageamus:

Quamvis nusquam in sacris literis ea vox

extaret (quæ revera tamen extat, atque in

lege, & Apostolorum, ac Prophetarum

scriptis manifestè reperitur: *Duobus por-*

to vel tribus testibus stat omne Verbum.)

Sed ut nulla ejus mentio fieret, liceret,

quæ in scri-

opinor, ad fidem corroborandam, op-

portunam aliquam, atque utilem vocem

studio pietatis usurpare. Vos autem quid

tandem dicitis? Velim illud mihi re-

spondeatis, quæ sit vestra de Patre senten-

tia. Estne ut increatum illum existime-

mus? Omnino ita esse fatendum est. Quis

enim adeo stultus est, ut ea de re dubi-

tet? Quis, inquam, sic animo perculsus,

ac vesanus est, ut Deum & Patrem Domi-

ni nostri Jesu Christi increatum esse non

judicet? Vos enim utique non negatis in-

genitum ipsum esse, & increatum, atque

à nullo productum. Neque enim Pa-

tre habet, qui sit ipso prior; neque de-

finiuntur annorum spatium, aut ullum die-

rum initium, ut scriptura loquitur. Si igitur

neque principium habet temporis ullum,

neque finem, in confesso est, atque ex-

tra omnem controversiam, eundem à nul-

lo creatum fuisse. Atqui nusquam de eo

est scriptis illud expressum. Verùm pie-

tatis, ut dixi, studio, religiosè hæc de ipso

& sentire, & prædicare cogimur, licet ni-

hil sit ejusmodi scriptum. Eodem modo

tamen nullo in scripturæ loco vox illa

consubstantialis, disertè atque expressis li-

teris contineretur, nos uti tamen illa

necessè putaremus, quantumvis de Deo

disputare supra nos, ac naturæ nostræ conditionem esse videretur. Nihilominus tamen facile

ὁρᾷς ὅτι λέγει, ὅταν τὸ τέλος τῆς βασιλείας τῷ Θεῷ, καὶ Πατρὶ, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις ὅτῃ πάντας τοὺς ἐχθρούς ὑπὸ τοῦ ποδῶς αὐτοῦ. τὸ δὲ δεῖ, καὶ ἄλλοι, καὶ ὅταν τῷ Θεῷ τὴν βασιλείαν, χρόνος ἐστὶν ὁρισμός. καὶ βλασφημούντες Φαρισαῖοι καὶ καταλύσεως ὁ βασιλεύοντος ἐστὶ ταῦτα δηλωτικά, ἕως ὅτῃ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. καὶ ἐκ ἰσασιν ἐξ ὑπαρχῆς τῆς ἐν τῇ αἰσθηθείας, ὅτι διὰ τὸ μετεχῆκεναι τὸν μονογενῆ σαρκὸς καὶ αἱματός, τὰ ἀνθρώπου παρὰ τῆς αὐτοῦ, καὶ τῆς ἐν σαρκὶ αὐτοῦ παρὰ τῆς αὐτοῦ τῆς δόξης ἀδεῖται καὶ λέγεται. ἀλλ' ἐκ ἐκτός τῆς τελείας αἰεὶ, καὶ ἐνδόξου αὐτοῦ Θεότητος, τῆς μηδὲν ἐνδομένης * ἀπολαύσεως δόξης, ἐχέσης δὲ τὸ αὐτοδεδοξασμένον, καὶ τὸ αὐτοτέλειον. * ὡσαύτως καὶ τῶν δύο ἀπολογεῖται μερῶν, Φάσκων, καὶ μὲν τῶν προσφάτων, δόξασόν με Πάτερ ἐν τῇ δόξῃ, ἢ εἶχον τῷ σοὶ καὶ τῷ τῶν κόσμων γυνέως. ὁ δὲ Πατὴρ τῆς δύο χέσεων ἀπαγγέλλων τῇ δόξαν, καὶ μὴ τῇ πρώτης κατὰ τὸ Πνεῦμα, ὅτι ἐδόξασα, ἵνα δείξῃ τὸ ἀόριστον. πρὶν τῶν προσφάτων, διὰ τὴν ἑνσαρκον παρὰ τῆς αὐτοῦ, ὅτι καὶ πάλιν δοξάσω.

Deesse
non nihil
suspicio.

ἵνα καὶ ἐνταῦθα τὸ σαφές ἀποδείχθῃ, περὶ ὧν καὶ Ἀπόστολος εἶρηκε, καὶ αὐτὸς διττῶς τὴν ἀλήθειαν ὑποδείκνυται. καὶ τὸ, ἄλλοις ὅτῃ τῷ Θεῷ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, διὰ τὴν ἀπὸ χρόνου δεχθὴν γινόμενην ἐνσαρκον παρὰ τῆς αὐτοῦ. ἢ γὰρ Θεότης τῆς μονογενῆς ἦν αἰεὶ σὺν Πατρὶ, ὅπερ ἐστὶ μονογενῆς Θεὸς Λόγος ἐκ Πατρὸς προελθὼν ἀνάρχως, καὶ ἀχρόνως. ἐπεὶ πᾶς πληρωθήσεται τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων, τὸ Πνεῦμα Κυρίου ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστη ἐπισκιάσει σοι; ἐπειδήπερ ἔλεγε αὐτῇ, τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. ἵνα δείξῃ ἀνωθεν τὸν Θεὸν Λόγον κατεληλυθότα, καὶ ἐν μήτρᾳ τῆς αὐτοῦ παρθένου σαρκωθέντα, καὶ τελείως ἐνανθρωπήσαντα. ἵνα μὴ διορίσῃ τὴν ἑνσαρκον τελείωσιν ἀπὸ τῆς ἐνδοξείας τελείωσης, μὲν προσδήκης τῆς, καὶ ἔλεγε αὐτῇ.

A Vidēsne quā diserte dicat; *Cum postremo tradiderit regnum Deo Patri, cum destruxerit omnem potestatem & virtutem.* LXXI. *Oportet enim ipsum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ipsis? Ubi hæc verba, oportet: &, donec, &c, cum tradiderit regnum definitum temporis spatium significant. Atque hæc ipsa verba: Donec tradiderit regnum Deo & Patri, exitum aliquem, finemque regni ei, qui regnat, accidere demonstrat. Hæc illi per summam in Deum contumeliam jactitant: neque quid veritas ipsa significet ullo modo percipiunt: Nimirum quod unicus Dei Filius carnis ac sanguinis particeps fuerit, humanas eidem affectiones, eaque, quæ gloriæ quandam accessionem indicant, humanæ illius naturæ tribui, vulgoque prædicari: quod tamen à perfecta gloriæque plenissima Divinitate minime putandum est. Quæ quidem divinitas cum ipsa per sese gloriâ prædita, ac perfecta sit, nequaquam externam atque adscititiam gloriam requirit. Nam & Christus ipse ea verbis expressit, quæ ad ambas illas partes propugnandas pertinere possunt. Itaque de ea, quæ recentior est accipi ista possunt: *Glorificame, Pater, eam gloriā, quam habui apud te, antequam mundus fieret.* Pater autem duarum perinde conditionum, & habitudinum gloriam demonstrans, de priorē secundum spiritum sic loquitur: *Ego glorificavi; ut infinitum quiddam declararet.* De recentiore verò & hominis suscepta natura: *Et interim glorificabo.**

LXXIII. Ex quibus illustrari ac declarari potest hic Apostoli locus de quo nunc agimus: in quo duplicem perinde sensum veritatis proposuit. Nam hæc verba: *Donec tradiderit regnum Deo & Patri,* ad humanæ naturæ, quæ certo tempore cœpit, initium revocanda sunt. Divinitas porro Filii cum Patre semper extitit, quæ nihil aliud est, quàm unigenitus Deus, Verbum à Patre sine ullo initio, vel tempore procedens. Alioqui quomodo Angeli dictum illud reipsa perfici posset: *Spiritus Domini superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit te?* Dixerat enim Mariæ Virgini: *Paries Filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Quibus divinum Verbum è cœlo delapsum esse, atque in utero Virginis carnem factum, perfectamque hominis naturam suscepisse monstraret; ut ne perfectam corporis naturā à perfecta divinitate secerneret. Quare subinde illud adjecit eidemque dixit.

Refutatio.

Ariani.
Hæresis
1 x 1 z.

Ideoque & quod nascetur sanctum vocabitur Filius Dei. Deinde: Dabit ei Deus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Quamobrem cum hæc ambo sibi invicem opposita esse videantur: videlicet; Oportet ipsum regnare, donec, &c. Et, Regnabit in domo Jacob in sæcula, ubi observandum est, in sæcula, non, in sæculum, dixisse.) Item cum illud, Cum tradiderit regnum DEO & Patri, huic contrarium sit, & regni ejus non erit finis: cumque hæc ambo de Christo Domino idonei ac fide digni autores asserant: (Nam & Angelus Gabriel sanctus est, & Apostolus divino Spiritu afflatus:) quid nostri illi vitalis ac salutaris illius mysterii planè imperiti dixerint? Utrumne scriptura secum ipsa pugnat, quæ nunquam à veritate deflectit? Minimè verò. Sed, ut antea dicebamus, propter illam humanæ naturæ conditionem, quæ accessionis capax est, consentaneè omnia aptissimeque cohærent. Etenim si regnum certo aliquo tempore traditurus est, consequens est, ut nondum regnet. Quod si ita est, cur Angelis & Archangelis tam ante, quam post incarnationem adoratus esse perpetuò dicitur? De eo quippe scriptura testatur:

Mebr. 1.6. *Cum induceret primogenitum in orbem terrarum dictum esse: Et adorent eum omnes Angeli Dei. Item: Sedet ad dexteram Patris. Deinde: Coram illo flectetur omne genu celestium, terrestrium, & infernorum. Necessè est igitur ut qui ab omnibus adoretur, perpetuò regnum obtineat. Jam verò cum perpetuò pater Filium jam olim fuerit, & modo sit, & deinceps regia sit futura potestas, (quandoquidem regnum Patri nondum tradidit: quid tandem existimabimus? Patremne ab regno interim exclusum; Minimè verò. Regnat enim cum Patre Filius, & cum Filio, ac Spiritu sancto Pater. Sed quid asserunt isti? Cum tradiderit regnum Deo & Patri, num regnare desinet? Nequaquam certè. Quomodo enim verum illud esset Angeli responsum: Et regni ejus non erit finis? Hoc igitur significare voluit Apostolus, nihil impletum in Filio, impletive, quod à pater-*

*Explicatur
Apostoli
locus.*

A διὸ καὶ τὸ ὑμνῶμενον ἅγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. εἶτα δώσῃ αὐτῷ ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τῷ Πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσῃ ἐπὶ τὸ οἶκον Ἰακώβ εἰς ὄν αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔσῃ τέλος. ἀντιδιασελλομένων ἴνῃ τῶν πατέρων πατρὸς πατέρα, τὸ δεῖ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις ᾧ καὶ βασιλεύσῃ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς ὄν αἰῶνας. καὶ οὕτως εἶπεν εἰς τὸν αἰῶνα μόνον, ἀλλ' εἰς ὄν αἰῶνας. καὶ πάλιν τὸ, ὅταν πῶς αὐτῷ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ, καὶ Πατρὶ, ἀντιπαράθεμενον τὸ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ οὕτως ἔσῃ τέλος. ἀμφοτέρων δὲ τὰ τοιαῦτα πάλιν Κυρίου καὶ Χριστοῦ Φησάντων, ἀξιοπίστων ἀπάντων ὄντων, τῷ μὲν Ἀγγέλῳ Γαβριὴλ ἀγίῳ ὄντι, τῷ δὲ ἀγίῳ Ἀποστόλῳ πνευματοφόρῳ ὄντι, τί αὐτὸν φαίμεν οἱ τῆς ζωτικῆς πραγματείας ἀγνωστοὶ; μὴ ἄρα αὐτῷ εἴη ἡ γραφή πρὸς ἑαυτὴν τὰ πάντα αἰεὶ ἀληθεύουσα; μὴ γροῖτο. ἀλλ' ὡς ἀπαρχῆς εἶπαμεν, διὰ τὸ πρὸς πληροῦς τὴν ἐνανθρωπήσεως, τὰ πάντα ἔχει τὴν ὁλόκληρον ἀκολουθίαν. εἰ γὰρ πῶς αὐτῷ τὸ βασίλειον χρόνῳ, ἄρα νῦν ἔδὲ βασιλεύει. εἰ δὲ ἔτι βασιλεύει, πῶς ἀφίσκειται προσκυκνήμενον αἰεὶ ὑπὸ τῷ Ἀγγέλῳ, καὶ Ἀρχαγγέλῳ πρὸ τῆς ἐνσάρκων παρθεσίας, καὶ ἐν τῇ ἐνσάρκῳ παρθεσίᾳ; ὡς ἡ γραφή λέγει πρὸς αὐτοῦ ὅτι ὅταν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκὴν αὐτοῦ, λέγῃ καὶ, προσκυκνῆσάτωσαν αὐτῷ πάντες Ἄγγελοι Θεοῦ. καὶ πάλιν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῷ Πατρὸς. καὶ φησὶ, αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ ἐπαινεῖον, καὶ ἐπὶ τῶν καὶ κατωχθονίων. ἄρα ἔτι βασιλεύει αἰεὶ ὁ ὑπὸ πάντων προσκυκνήμενος. τί ἔτι εἶπομεν τῷ ἔτι βασιλεύοντι, ὅτι ἀνέκαθεν, καὶ νῦν, καὶ εἰς τὸ ἔξῃς, ἐπεὶ μὴ δέπω παρέδωκε τὴν βασιλείαν τῷ Πατρὶ, ἄρα ἐκτός ἐστι τῆς βασιλείας ὁ Πατήρ; μὴ γροῖτο. ἐστὶ γὰρ ἅμα Πατρὶ βασιλεύων, καὶ Πατὴρ ἅμα Υἱῷ, καὶ ἀγίῳ Πνεύματι. ἀλλὰ τί λέγῃσιν, ὅταν πῶς αὐτῷ τὸ βασίλειον τῷ Θεῷ, καὶ Πατρὶ, παύεται αὐτὸς τῆς βασιλείας; μὴ γροῖτο. ἐπεὶ πῶς πληρεῖται τὸ, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὕτως ἔσῃ τέλος. ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὅτι ἔδεν ἐν τῷ Υἱῷ

πελπήρωται, ἔτε πληρεῖται ἀφηνιάζον, καὶ ἰδιάζον τὸ τῷ Πατρὶ ἐνώσεως,

Leg. ἡ ἐρη-
μίου.

καὶ ἐνὸς θελήματι Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. ὁρῶμεν γὰρ καὶ ἐνταῦθα ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς * εἰρημνύει, ὅτι ὅταν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν δόξην, καὶ ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν ὡς αὐτὸς τῷ Υἱῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ τῇ βασιλείᾳ, καὶ καταργῇ πᾶσαν δόξην, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ τὸ, δεῖ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις ἢ τοῦ πάντας τοῦ ἐχθροῦ ὑπὸ τοῦ πόδας αὐτοῦ. ὡς τῷ Υἱῷ τὰ πάντα ποιῶν, καὶ αὐθεντῶν, καὶ ἐξουσιάζον, καὶ τῷ Πατρὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ τῇ βασιλείᾳ ὑποτάσσοντες.

B

Εἴτα λοιπὸν μεταβαίνομεν εἰς πρόσωπον ἑτέρου πάλιν, ὁ Πατὴρ ὑποτάσσεται πάντα τῷ Υἱῷ, καὶ Φησι, πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοῦ πόδας αὐτοῦ ἕως καὶ ἐχθροῦ καταργεῖται ὁ θάνατος. σκέτι δὲ διὰ τοῦ προσώπου Πατρὸς μόνον, ἢ διὰ τοῦ προσώπου Υἱοῦ μόνον, ἀλλὰ μεσαίτατα τῶν προσώπων Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ Φησι, ἕως καὶ ἐχθροῦ καταργεῖται ὁ θάνατος. ὅταν δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα αὐτῷ ὑποτέτακται, ἢ θελον ἐρωτῆσαι τὴν αὐτῆς, διὰ τοῦ προσώπου τίνος τὸ εἶπεν λέγει; τὸ γὰρ βάλῃ τῶν μυστηρίων τῷ Θεῷ πνευματικῶς τὴν σαρκικὴν κρίνῃ. ὁ γὰρ σαρκικὸς ἢ δέχεται τὰ τῷ πνεύματι μωρία γὰρ αὐτῷ εἰσιν. ἐνταῦθα γὰρ ὅταν εἴπῃ, ὅτι πάντα αὐτῷ ὑποτέτακται, εἰ μὲν ὁ Πατὴρ λέγει πρὸς τὸν Υἱόν, ἐλλειπὴς ἢ πρᾶγματεία. ὑπέταξε γὰρ ὁ Υἱὸς τὰ πάντα τῷ Πατρί. εἰ δὲ διὰ τοῦ προσώπου Υἱοῦ τὸ, ὅταν εἴπῃ τὰ πάντα αὐτῷ ὑποτέτακται, λέγεται, ἐλλειπὴς τὸ φρόνημα, ὅτι μελλητικά τινα ἐν Θεῷ, ἢ ἐν Πατρὶ, ἢ ἐν Υἱῷ λογίζεται. τίς δὲ εἰσιν ὁ λέγων, ὅτι πάντα ὑποτέτακται; ἢ γὰρ εἶπεν, ὅταν εἴπωσιν. εἰ γὰρ ἦν τὸ τῷ Υἱῷ τὸ, ὅταν εἴπωσιν λεγόμενον, ἢ δύνατο πληροῦσαι ἢ διὰ τὴν Αἰγύπτου, ἢ διὰ τὴν ὑποταγῆς. ἐπειδὴ δὲ ἄνω ἐσήμανε τὸν Υἱόν ὑποτάσσοντα τῷ Πατρί, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν Πατέρα ὑποτάσσοντα τῷ Υἱῷ τὰ πάντα, καὶ ἐλεείναι τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, τὰς ἐνεκα ἀπαρεμφάτως μετα τὸ πρόσωπον τῷ Υἱῷ, καὶ τὸ πρόσωπον τῷ Πατρὶ, τὸ πρόσωπον ὑπέφαινε τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τὸ ἀναγγέλλοντα αἰεὶ τὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ διδάσκοντα.

Xxx ij

Anā conjunctione, atque una eademque Patris, & Filii, & Spiritus sancti voluntate discrepans sit, aut sejunctum. Siquidem & hoc loco de Filio ipso dictum animadvertimus: Cum tradideris regnum Deo & Patri: cum destruxeris omnem principatum, & potestatem, & virtutem: tanquam Filius ipse regnum tradat, ac principatum omnem destruat, &c. Adhæc; oportet, inquit, ipsum regnare, donec ponat inimicos sub pedibus suis: quasi Filius omnia perficiat, ac pro autoritate sua, & potestate moderetur, & Patri denique una cum regno subjectos offerat.

LXXIV. Post hæc aliam ad personam transit: Patre Filio subiciente omnia. Et, Omnia subiecit, inquit, sub pedibus ejus, novissimus inimicus destruitur mors. Ubi non amplius ex persona Patris duntaxat, neque ex solius persona Filii, sed tanquam ab alia inter utramque interjecta subicitur: Novissimus inimicus destruitur mors. Cum autem dicit, omnia huic esse subiecta: libet illos interrogare, cujus ex persona vox illa, dicit, pronunciata sit. Siquidem divinorum mysteriorum altitudo carnales homines spiritualiter judicat: Nam carnalis non percipit ea quæ Dei sunt: stultitia enim est ipsi. Hæc enim, cum dicit omnia ei esse subiecta, si ita accipiantur, quasi Filio Pater dixerit, manca est, ac defecta narratio. Quippe Filius omnia Patri subiecit. Sin ex Filii persona usurpatum putetur istud ipsum; cum dicit, huic omnia subiecta: non minus sensus ipse deficit, eo quod mora quædam, ac tarditas Deo, sive Patri, sive Filio tribuitur. Quis igitur est qui subiecta esse dicit omnia? Non enim scriptum est, cum dicunt. Nam si ad Filium referri deberet istud, cum dicunt; vel ad Angelos, vel ad eos, qui subiecti sunt, pertinere posset. Jam verò cum antea Patri Filium omnia subiecisse, ac tradidisse docuisset, ac vicissim Filio Patrem omnia subiecisse: vocum porro captatoribus una Spiritus sancti persona restaret, ob id Filii, ac Patris personis Spiritus sancti personam non expresse, sed infinite subtexit, ejus videlicet Spiritus, qui Patris, & Filii arcana nunciat, ac perdocet. Quod ideo factum est,

Ariani.
Hæresis
b x i x.

ne ad perfectam Trinitatis, & humanæ naturæ, ad quam gloriæ fieri potest accessio, cognitionem quippiam deesset. Deinde novissimus, inquit, inimicus destruitur mors. Porro qui destruitur quodammodo detineri vincit intelligitur; ut quod facere solebat, non molietur amplius, adeoque cum destructus sit, non amplius existat.

LXXV. Quid igitur sacrarum literarum imperiti ea de re dicere possunt? An de Filio cogitandum nobis illud est, regnandi finem unquam esse facturum? Si quidem ita sese illa vox haberet. Atqui impium quiddam à nobis admittetur, si illum in subditorum sibi ordinem redigere voluerimus, ut cum opus suum præstiterit, ab agendo desistat. Sed absit à nobis tam impia de CHRISTO sententia. Nemo enim, qui quidem in ipsum credat, aut speret ex animo, indignum quicquam de illius gloriæ prædicare, aut audire sustinebit: cuiusmodi perperam isti, & absurdè sentiunt. Cæterum omnia sacris in literis docentur: Cum dicit, omnia illi subiecta sunt, haud dubium quoniam præter illud qui subiecit illi omnia. Cum autem subiecta ei fuerint omnia, tunc & Filius ipse subiecit ei, qui sibi subiecit omnia. Ut quod initio declaravit Angelus, estque à nobis huic loco propter affinitatem, ac similitudinem adjunctum vim omnem divini Verbi consentaneè, ac perspicuè declaret. Nam & Angelus idem propemodum dixit, cum significato Dei Filio, subinde quibusdam additis, assumptæ hominis naturæ, & cum Verbo conjunctæ mentionem iniecit: Propterea, inquit, & quod nascetur ex te (ubi sanctum adjecit,) vocabitur Filius Dei. Quæ cum ita sint ac voces illæ: Propterea, Et, quod nascetur vocabitur Filius Dei, usurpatæ ab Angelo fuerint, rectè Filius ei subiciendus dicitur, qui sibi universa subiecit: ut ne quod carnale est amplius sit virtute carnale, sed cum divinitate conjunctum: illud, inquam, ipsum carnale in unum copulatum cum Deo, & cum Patre, ac Spiritu sancto regnum illud obtinens, cuius non erit finis. Cujus quidem, ex quo resurrexit, velut initium accepit: Ut sit Deus omnia in omnibus: quod in unam divinitatem spiritaliter sit illud carnale conjunctum. Sed quod ita loquitur: Hoc facite in meam com-

memorationem, donec veniat Filius hominis. Item: Sic illum videbitis, quem admodum vidistis ascendentem in caelum;

ἵνα μὴ ἐλλιπῇ ποιήσῃ τὴν τελείαν γνώσιν * τῆς πατρὸς Τριάδος, καὶ τῆς ἐνσάρκου προσ-
ληπτικῆς δόξης παρεστίας. εἶτα, Φησὶ, ἔχατο ἔχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. ὁ δὲ καταργηθεὶς πεπέδηται, οὐκέτι ἐνεργῶν ὁ ἐνεργεῖ, ἐδὲ ἐτι ὑπάρχων, καὶ ᾧ κατῆρηται.

Τί ἐν οἷς τοῖς συνιέναι τὰς γραφὰς ἀγνοοῦντες ἔχουσι πατρὶ τὰς λέγειν; δεῖ ἡμᾶς ἄρα λογισαδὲς πατρὶ τῷ Υἱῷ, ὅτι δεξιῇ τῆ βασιλεύειν. εἰ ἔτι ἄρα ἔχεν ἡ λέξις. ἀλλὰ ἀσεβήσομεν καὶ αὐτὸν μὴ τῷ ὑποτασσόμενων ἐναριθμῆσαι μάλιστα, μὴ τὸ ἐνεργεῖν ἐνῆργει παρομένῃ· ἀλλὰ μὴ γῆροίτο. εἰδὲς ᾧ τὸ εἰς Χριστὸν πιστευόντων, καὶ ἐλπίζόντων ἐν ἀληθείᾳ, διανοηθῆσεται ἀπρεπῶς τῇ αὐτῇ δόξῃ λέγειν, ἢ ἀκείνῃ, ὡς ἔτοι μαλαίως φρονέσι. πάντα δὲ ἡ θεία γραφὴ διδάσκει, ὅταν εἴπῃ· πάντα αὐτῷ ὑποτέτακται, δηλονότι ἐκτὸς τῆ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ὅπως τὸ ἀπαρχῆς ὑπὸ τῆς Ἀγγελίας σημανθέν, καὶ ἐν ταῦτα διὰ τῆς ὁμοιωμάτων τῆς λόγῃ συζευχθέν, τὴν φράσιν πᾶσαν τὴν δυνάμει τῆς λόγῃ ἀποφάνοι, ἀκολούθως τε καὶ τηλαυγῶς. ὡς καὶ ὁ Ἀγγελὸς τὸ ὅμοιον ἔλεγε, ἄνωθεν μὲν σημάνας τὸν Υἱὸν, εἶτα μὴ προσθήκης πρὸς τῆς ἐνσάρκου παρεστίας τὴν συνένωσιν δηλῶν. ὅτι, διὸ καὶ τὸ φρονώμενον ἐκ σῆς, μὴ προσθήκης τῆς καὶ ἀγίας, κληθήσεται Υἱὸς Θεῶ. διὰ τοι τῆς, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐπειδὴ τὸ, καὶ διὸ, καὶ, τὸ φρονώμενον κληθήσεται Υἱὸς Θεῶ, τὰς ἐνεκα αὐτοῦ ὁ Υἱὸς ὑποτάγησεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα μηκέτι τὸ σαρκικὸν σαρκικὸν εἴη τῇ δυνάμει, ἀλλὰ σωτηριωμένον τῇ θεότητι, τὸ σαρκικὸν εἰς μίαν ἐνώσιν συνωσιωμένον, σὺν Πατρὶ βασιλεύον καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, ὃ τὴν βασιλείαν ἐκ ἑσῇ τέλει. καὶ ἐξότε μὲν ἀνέστη δεξιῇ λαβόν τὸ, ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι σωῇ· ἡ γὰρ ὁμοῖα εἰς μίαν τὴν αὐτῆς θεότητα πνευματικῶς τὸ σαρκικὸν ἐπειδὴ λέγει· τῆς ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, ἕως τῆς παρεστίας & Υἱὸς τῆς ἀνθρώπου· καὶ, ἔτι ὡς ὅψεσθε αὐτὸν, ἐν τρόπῳ ἴδετε αὐτὸν ἀναλαμβάνοντα;

Mutilus
locus.

I. 175.

τότε λοιπόν πάντων τελειωθέντων, καὶ μη-
 δευός τ' ὡρὸς πλήρωσιν ὑπολειτουργούντων * τ'
 Ἰπὶ τὴν αὐτὴ θεότητα ἀναφέρειν τὸ, ἵνα ἡ
 ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν, ἐσι σημαίνόμε-
 νον, ἵνα μὴ εἴη διαίρεσις. ὃ γὰρ ἐστίν, ἵνα μὴ
 νομιᾷ πολυθεΐα. μία γὰρ ἐστὶν ἡ δοξο-
 λογία. ἔτε γὰρ νυνὶ ὡς τυραννῶν ὁ Υἱὸς
 ἐχ' ὑποτέτακται τῷ Πατρὶ, ἔτε ὑποτέτακ-
 τός δ' ἄλλ' ὅ, καὶ ἐξουσίαν μὴ ἔχων, ἐκ Πα-
 τρός γεγεννημέν' ὅ τῆς αὐτῆς φύσεως, καὶ
 τ' αὐτῆς θεότητ' ὅ, ἔτε τότε κ' ἔλλειψιν,
 ἔτε κ' ὑπόβασιν, ἔτε κ' ἀνάγκην, ἢ κατὰ
 * λέξιν ὑποτάσσεται τῷ Πατρὶ· ἀλλ' ὡς Β
 Υἱὸς γνήσι' μονογενῆς, συν Πατρὶ βασι-
 λεύων αἰεὶ εἰς μίαν ἐνότητα, καὶ εἰς ἐν γέρας
 τιμῆς ἀνάγων τὴν πᾶσαν κτίσιν, καὶ διδά-
 σκων αὐτὴ τὴν Εκκλησίαν, ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ
 πάντα ἐν πᾶσιν. ἐπειδὴ μία ἐστὶν ἡ θεότης,
 μία ἡ κυριότης, μία δοξολογία Πατρός, Υἱοῦ,
 καὶ ἁγίου Πνεύματος, πρεπόντως τιμωμένως τῷ
 Πατρὶ ὑπὸ τῷ Υἱῷ, ὡς γνήσιος Υἱὸς, καὶ τῷ
 ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς ὁμοῦς ἁλλοτρίοις ὄν' Πα-
 τρός καὶ Υἱοῦ. καὶ ἀποκλειέσθωσαν τ' κ' τῷ
 Υἱῷ τῷ Θεῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι βλα-
 σφημάντων αὐτοὶ οἱ λόγοι, καὶ τὰ Ἰπνοή-
 ματα τ' ὡρὸς τ' Υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα
 ἐχθρας. καὶ ἐτι πάλιν τὰ κακῶς ὑπ'
 αὐτῷ Ἰπνοήμενα φωράσαντες ἀνατρέψο-
 μεν.

Πάλιν λέγουσι τ' ἐκ τῆς Εὐαγγελίας λέξεις
 τικᾶς, καὶ φασίν. διὰ τίς δύναται ποιεῖν ὅδ' ἐν
 ὁ Υἱὸς ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ ἴδῃ τὸν Πατέρα ποιεῖν-
 τα; καὶ ἐνοῶσιν ἀπαρχῆς τὰ λεγόμενα, ὅτι
 καὶ φί γε ὁ Πατὴρ ὡρὸς ἑτέρον ἐποίησε, καὶ ὕ-
 τερον ὁ Υἱὸς ἐτεχνάσατο. ποῖον γ' ἔρανόν ἐ-
 ποίησε καθ' ἑαυτὸν ὁ Πατὴρ, ἵνα διὰ τῆς τύπης
 τῆς πρώτης ἔραν' λαβὼν τὸ ὁμοίωμα ὁ Υἱὸς, D
 ἔτῳ ἐργάσθῃ; ἀλλ' ὅδεῖς τῆτο δύναται δεῖ-
 ξαι τ' τὴν κακίαν Ἰπνοούντων. ἐν δ' ἐχ' γ' ἐ-
 ποίησεν ὁ Θεὸς τ' ἔρανόν καὶ τ' γῆν. ἀλλ' αἶμα
 ἐν δ' ἐχ' ἐν τῇ κοσμοποιᾷ φάσκει· ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ κατ'
 ὁμοίωσιν. καὶ ἐκείπε, δεῦρο ποιήσω, καὶ ὕ-
 ποδείξω πῶς ἐργάσῃ. ἐπειδὴ ὅ, καὶ ἐποίη-
 σεν ὁ Θεὸς τ' ἄνθρωπον. καὶ ἐκ εἰπεν ἐποίη-
 σε, καὶ ὅδεῖς τῷ Υἱῷ πῶς δεῖ ποιεῖν τ' ἄν-
 θρωπον. ἔτε γ' ἐν ἀγνοίᾳ ἦν ὁ Υἱὸς, ἵνα μὴ
 τὸ μαθεῖν τέχνην, τότε τὰ ἐξ αὐτῆς ἐρ-

Atum demum perfectis omnibus, nec ulla Ariani.
 re prætermissa, ad ipsius Divinitatem re-
 vocatum iri omnia eadem illa verba de-
 monstrant: *Ute si Deus omnia in omnibus:*
 ne quæ sit divisionis suspitio: quæ nulla
 est, ut non Deorum multitudo fingatur
 Nam una est personarum omnium, ac
 singularis gloria. Et verò non quasi tyran-
 nidem usurparit Filius Patri modo non
 subijcitur, neque tanquam servus, ac
 propria potestate carens eidem subijci-
 tur, cum sit à Patre genitus, eademque
 cum ipso natura ac divinitate præditus.
 Neque tunc propter ullum defectum, aut
 velut imminutionem capitis, ac necessi-
 tatem, sive potestatis abrogationem Patri
 subijciendus est: sed perinde ac germa-
 nus & unicus Filius, qui cum Patre per-
 petuò regnat, & ad unam singularitatem,
 atque unum decus, & honorem creatas
 res omnes revocat, & Ecclesiam suam in-
 stituit: *Ute si Deus omnia in omnibus.* Quo-
 niam una est Patris & Filii, & Spiritus
 sancti divinitas, dominatus unus, singula-
 risque gloria: à Filio porro, tanquam ab
 germano Filio, Patri, ut par est honor tri-
 buit: nec non & à Spiritu sancto, cum
 à Patre, & Filio minimè sit alienus. Fa-
 cessant itaque contumeliosorum in Dei
 Filium, ac Spiritum sanctum impiæ voces,
 ac sacrilegæ; argumentaque omni in eos-
 dem hostilitate referta. Nos autem cæ-
 tera malè ab illis excogitata, & hoc loco
 patefacta diluamus.

LXXVI. Aliis igitur ex Evangelio *Arianorū*
 prolatis Authoritatibus ita disputant. Quid
 est quod nihil à seipso facere Filius potest, *Joan. 5. 19.*
 nisi Patrem facientem viderit? Sed nul-
 lo modo horum verborum sententiam
 assequuntur: neque vident nihil esse,
 quod à Patre antea factum, & à filio de-
 inde fabricatum fuerit. Quod enim
 cælum solus per sese Pater molitus est,
 ut ad prioris hujus exemplar simile alte-
 rum Filius expresserit? Nihil ejusmodi
 ab iis impietatis architectis demonstra-
 ri potest. *In principio enim fecit Deus.*
cælum, & terram. Imo jam tum ipso
 fabricandi mundi principio dixit: *Fa-*
ciamus hominem ad imaginem nostram &
similitudinem. Non dixit: Age faciam
 prius, & quemadmodum moliri debeas
 ostendam. Deinde: *Fecit Deus hominem.*
 Non dixit: fecit, & ostendit Filio, quem-
 admodum fabricandus homo fit. Si qui-
 dem nulla in Filio inerat ignorantia, ut
 posteaquam artem condidicisset, ex il-

Ariani. lius præscripto moliretur. Verum ubi A
Hærcis ad nos delapsus Christus Dominus huma-
C X I X. na carne vestitus est, & homo factus est
& nobiscum versatus, cum Judæos allo-
queretur, qui ab ipso opera Patris everti
sibi persvaserant, quo eorum animos à
soliis humanæ naturæ contemplatione
revocaret: *Nihil*, inquit, *Filius facit, nisi*
facientem Patrem viderit; ut opus Filii es-
se Patris opus ostenderet, eidemque Patri
suam omnem administrationem, ac fun-
ctionem placere. Sic igitur deinceps in-
felices isti, qui alias scripturæ sententias,
tanquam immanes feræ, concidunt, ac
acerant, convicti, divini verbi, ac ve-
ritatis splendorem, velut fulgure quodam
Ps. 143. 6. consternati, fugient. *Fulgura*, inquit, *cor-*
rusionem, & dissipabis eos. *Emitte si-*
gillas tuas, & conturbabis eos.

LXXVII. Etenim illi scripturæ loco,
quem ex Evangelio proferunt, statim il-
Joh. 5. 20. lud ordine subtexitur: *Pater enim diligit*
Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse fa-
cit, & iis majora opera demonstrabit, ut
vos miremini. Item: *Pater suscitavit mortuos*
& vivificat similiter, & Filius quos vult vi-
vificat. Item: *Pater neminem judicat, sed*
omne judicium dedit Filio, ut omnes hono-
rent Filium, sicut honorant Patrem. Ani-
madverte nunc, Ari, hunc ipsum institu-
tæ contra te à nobis disputationis exitum.
Non dixit à quibusdam honorari debe-
re, ab aliis non debere. *Sed ut omnes,*
inquit, *honorent Filium, sicut honorant Pa-*
trē. Cave igitur dehonestes Filium,
ne dehonestes & Patrem. Nam si quid
in Filio suspiceris inferius, aut defe-
ctum reperiri, in Patris ignominiam tua
illa cogitatio redundabit. Est enim ejus-
dem in te temeritatis, & audaciæ si-
ve ejusmodi aliquid adversus Filium
conceperis, sive non honores ipsum: *ut*
honoras Patrem. Nam ut ipsi det ali-
quid Pater, dic, amabo te, hominum
confidentissime, quid dicit? *Ut quem vult*
Filius vivificet. Non dixit quem jubetur:
hæc enim omnia à Patre Filius accipe-
re debuit, sed non ut ipso esset infe-
rior. Quod quidem duobus modis in-
telligere possumus. Primum ut men-
tem nostram ad unam, & singularem
Patris, Filii, & Spiritus sancti divinita-
tem eveheret, neve ad quædam Deo-
rum velut divortia hominum cogita-
tiones demitti pateretur; sed ad unum &

γάρηται. ἀλλ' ἐπεὶ δὴ πάλιν ἐλθὼν ὁ Κύριος
ἡμῶν τὴν σάρκα ἐνεδύσατο, καὶ ἀνθρώπων ἐ-
χρήσατο, καὶ ἐν ἡμῶν συνανέσθην, εἶχε ὁ πατὴρ
ἐν ἑαυτῷ τὸν λόγον, οἱ τινες ἐνόμιζον αὐτὸν
τὰ τῷ Πατρὶ κατὰ φύσιν, βεβλήμενον ἀνα-
γαγεῖν τὴν διάνοιαν, τὸ μὴ προσέχειν τῇ
αὐτῷ ἐνανθρώπησιν μόνον, ἐλέγχετο ἑαυτὸν ποιεῖ
ὁ Υἱός, εἰ μὴ ἴδῃ τὸν Πατέρα ποιεῖντα. ἵνα
δείξῃ τὸ ἔργον τῷ Υἱῷ εἶναι ἔργον τῷ Πα-
τρὶ, καὶ τὸν Πατέρα βυδοκῶντα ἰπὶ τῇ αὐτῷ
τῇ πάσης ἐργασίας οἰκονομία. ἔτω καὶ ἡ ἀ-
κολογηθῆναι, καὶ τὰς ἄλλας λέξεις προσκό-
πιοντες, ὡς θῆρες, καὶ ἐλεγχόμενοι διὰ
προσώπων τῆς τῷ λόγῳ ἀσραπῆς, τὴν ἀλη-
θείας διωχθήσονται. ἀσραπὴν ἀσραπὴν, καὶ
σκορπιεῖς αὐτῶν, ἐξαπόσφλον τὰ βέλη σα,
καὶ συνωρᾶσεις αὐτάς.

Πρόκειται γὰρ ταύτῃ τῇ λέξει * ἀνὰ ἀνα- For. l. 10
λέγσει καθ' εἰρμόν, καὶ λέγσει διὰ τῶν ΕΥ- ἀναλ.
αγγελίῶν. ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν Υἱόν, καὶ
πάντα δείκνυσιν αὐτῷ, ὅτι αὐτὸς ποιεῖ, καὶ
μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς
θαυμάζητε. καὶ πάλιν, ὁ Πατὴρ ἐγείρει
ἐκ νεκρῶν, καὶ ζωοποιεῖ. ὁμοίως καὶ ὁ
Υἱὸς ἐκ νεκρῶν ζωοποιεῖ. καὶ πάλιν ἑαυτὸν
ὁ Πατὴρ κρινεῖ, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν
δεδώκε τῷ Υἱῷ, ἵνα πάντες ἡμῶσι τὸν Υἱόν,
καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα. ὅρα δέ μοι λοι-
πὸν ἀρεῖε τὸ πέρας τῆς πρὸς σε διαλογῆς,
πῶς ἀπετέλεσεν ὁ λόγος; ὅτι εἶπε τινὰς
ναὶ, καὶ τινὰς ἔ. ἀλλ' ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν
Υἱόν, ὡς τιμῶσι τὸν Πατέρα. μὴ ἀ-
τίμαζε τοίνυν τὸν Υἱόν, ἵνα μὴ ἀτιμάσῃς
τὸν Πατέρα. εἰ γάρ τι εἰς τὸν Υἱόν λογίζῃ
ὑποδεηκός, ἢ ἐλάττωμα διανοεῖσθαι, ἔκβη
ἐκ τῶν Πατέρα ἀναβαίνει σε ἡ διάνοια. τὸ
γὰρ αὐτῆς σοι τολμηρίας ἐστὶ τὸ εἰς τὸν Υἱόν
διανοεῖσθαι, καὶ μὴ τιμᾶν αὐτὸν, καθάπερ τιμᾶς
τὸν Πατέρα. ἵνα γὰρ καὶ δῶ αὐτῷ ὁ Πατὴρ,
λέγε μοι ὡς ἡγοῦσθα, τί λέγεις; ἵνα ὃν θέλῃ ὁ
Υἱὸς ζωογονήσῃ. ὅτι εἶπεν, ὃν κελεύει. ἔσθ' ὅ
ταῦτα τὸν Υἱὸν δέξασθαι πατρὸς, ἀλλ' ἐκ
ἐλάττωμα εἶναι πρὸς τὸν Πατέρα, μάλιστα καὶ
δύο πρόπας· πρῶτον μὲν, διὰ τὸ ἀναγαγεῖν
ἡμῶν τὴν διάνοιαν εἰς μίαν ἐνωσιν θεότητος,
Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, καὶ
μὴ εἰς μερισμὸν, καὶ πολυθεῖαν κατὰ γὰρ
τὸν τῶν ἀνθρώπων λογισμόν, ἀλλὰ ἀναφέρειν

εἰς μίαν ἐνότητα. δεύτερον δὲ, καὶ εἰς τὴν τῆς
ἐνσάρκου παρρησίας μετὰ βολὴν δόξης, καὶ συν-
ένωσιν τῆς αὐτῆς θεότητος. ἐπειδὴ γὰρ ἦλθε
ἐκτὸς μαθητὰς αὐτῆς ἀφ' ὧν διὰ τῆς ὑποσχέ-
σεως ἧς εἶπεν· ὅτι εἰσὶ τῶν ἐσώτων, οἱ τινες δ'
μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἰδῶσι τὸν Υἱὸν
τῆς ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ αὐτῆς. καὶ τῇ
ὁγδόῃ ἡμέρᾳ, ὡς λέγει τὸ ἘΥαγγέλιον, ἡ ὥς
τὸ ἕτερον λέγει, μὲν ἔξ ἡμέρας. δ' τῆς ἘΥαγγε-
λιστῶν ἕτερα ἀντ' ἑτέρων λεγόντων, ἀλλὰ
μίας ἕως τῆς ἀκριβείας, αἰεὶ ποτε δὲ ἀσφαλι-
ζομένης, ἵνα μὴ πρὸς φασίς γίνηται τὸ ἐκτὸς ἀν-
θρώπου πρὸς σκοπὴν ἐν τῇ ἀναγκαίᾳ, ἐ-
πειδὴ πᾶς ἐγκείται ἡ ἐννοία τῆς ἀνθρώπου ἐπὶ
τὰ ποιητὰ ἐκ νεότητος. Ἰππελῶς. διὰ τῆς
εἰς ἘΥαγγελιστῆς τῇ ὁγδόῃ ἡμέρᾳ εἶπεν. ὡς
γὰρ μέν τῆς ἡμέρας ὑπολειπόμενον, ὅτε
τὸν λόγον ἔφη, καὶ συληρίθμησεν ἀπ' ἐκείνης
τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας, εἰ ἦν ἡ ἡμέρα κεκλη-
κῆα πρὸς ἐνάτην ὥραν ἢ δεκάτῃ. καὶ πάλιν
ἐν τῇ ὁγδόῃ ἡμέρᾳ πρὸς τὴν τρίτῃ, ἢ τετάρτην
ὥραν τῆς πρὸς ἀγματος γεγονότος, ὁ γδοῦς αὐ-
τῇ ἐκαλεῖτο. ὁ δὲ ἄλλος ἘΥαγγελιστῆς ἀ-
σφαλίζεται, καὶ λέγει, μὲν ἔξ ἡμέρας. ἐκ
ἡρίθμησε γὰρ ἐν ἡ τὸν λόγον ἔφη τῆς μαθη-
ταῖς, ἐδὲ ἐν ἡ τὸ ἔργον ἐπετέλεσεν, ἀλλὰ τὰς
μέσας ἔξ πληρεστάτης ἡμέρας.

A singulare quiddam attolleret. Secundò Ariani.
ut ad assumptam hominis naturam, quæ Hæresis
gloriæ vicissitudinem, mutationemque x i x.
caperet, atque ad divinitatis suæ conjun-
ctionem intelligendam perduceret. Cum
enim ad Discipulos suos pollicitationis
huiusmodi spe exhilarandos venisset,
quam ostenderat: *Sunt de hic stantibus, Mat. 16.
qui non gustabunt mortem, donec viderint
Filium hominis venientem in gloria sua.* 27. &
Mar. 9. 1.
Luc. 9. 27.
Deinde octava die ut in Evangelio scri-
ptum est, vel (ut aliud Evangelium nar-
rat,) Post sex dies: Non quod Evangelii
scriptores hallucinati sint: sed quòd licet
eadem sit omnium certitudo, eadem ta-
men munienda videatur, ne hominibus
ad ea quæ præcipua, ac necessaria sunt
offendendi ulla præbeatur occasio: quan-
doquidem *prona est impensius in malum* Explican-
tur. & con-
ciliantur
Evangelii
sa.
ab adolescentia hominis cogitatio. Gen. 3. 22.
Propterea octava die scripsit Evangelista-
rum alter, quòd, cum à Christo illa pro-
nunciata sunt, nonnulla pars diei super-
esset, à qua die, & hora numerandi ini-
tium fecit, ut puta cum jam in nonam,
aut decimam horam dies incumberet.
Deinde octavo die hora circiter tertiâ,
vel quartâ res ipsa contigit, quæ dies octa-
va numerata: cum alius Evangelista,
majoris cautionis gratia, post sex dies id
contigisse narret; quoniam neque diem
illum comprehendit, quo Dominus Apo-
stolis ista loquutus est, nec illam, in qua
opus illud absolvit; sed interjectos, ac
plenos tantummodo sex.

Ἡ δὲ δὲ πρὸς τὸν λόγον γυμνῶν, τὴν
ὡς. C. 10. 1. φράσιν ὑπέδειξεν. * ὅμως πρὸς ἀλαβῶν
Πέτρον καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἰακώβον, ἀνήνεγκεν
αὐτοὺς εἰς τὸ ὄρος, καὶ μετεμορφώθη, καὶ ἔ-
λαμψε τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὡς ὁ ἥλιος, τὸ
ἐν σαρκὶ πρόσωπον σωτὴρ ἐν τῇ θεότητι. καὶ
τὰ ἱμάτια αὐτῶν λευκά ὡς χιών, δηλονότι
ἡ σὰρξ ἡ τοῦ Μαρίας ἕσα, καὶ ἐκ τῆς ἡμε-
τέρας γυναικὸς τυγχάνουσα. καὶ μετεμορφώτο
εἰς δόξαν, δόξαν ἱπικτωμένη τῇ θεότητι,
τὴν τιμὴν τε καὶ τελειότητα, καὶ δόξαν
τὴν ἐπεράνιον, ἣν μὴ εἶχεν ἡ σὰρξ ἀπαρ-
χῆς, ἐνταῦθα δὲ λαβῶσα ἐν τῇ συνενώσει
τῆς Θεῶς Λόγου. ἔτως τὰ περιεργημένα
νόη· ὅτι τὴν πᾶσαν κρίσιν δέδωκε τῷ
Υἱῷ· ὅτι ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν, ἵνα ὅν θέ-
λει ζωογονήσῃ· ἵνα τὴν μὲν πρῶτῃ δέχῃ

LXXVIII. Ergo Evangelista cum ad
ejusmodi narrationem venisset, ita rem
omnem exponit: Quemadmodum Pe-
trum, & Joannem, & Jacobum adhibens
eduxit illos in montem, & transfiguratus
est, & resplenduit facies ejus sicut sol: ea
facies, inquam, quæ erat cum divinitate
conjuncta: *Vestimenta autem ejus candida
facta sunt sicut nix.* Quamobrem illa ca-
ro, quæ & ex Maria Virgine sumpta, & ex
nostro genere suscepta fuerat, in glo-
riam splendoremque commutata est, &
quidem divinitatis gloriam, cujus ad
illam est accessio facta, nec non & ho-
noris, ac perfectionis, dignitatisque cæ-
lestis, quam cum hactenus caro non ha-
buisset, hic, posteaquam cum divino Ver-
bo copulata est, obtinuit. Ad eum itaq; mo-
dum quæ antea dicta sunt accipies: *Omne
judicium dedit Filio: Quoniam dedit ei po-
testatem, ut quem vult vivificet.* Quare ut &
primum principium declararet, & unam
Xxx iij

Ariani. divinitatem ac singularem in Trinitate
Hæresis voluntatem esse monstraret, quæ ad bo-
LXXIX. nitatem pertinent, ad Patrem ipsum, hoc
est ad unum principium unamque divi-
nitatem retulit. Cum enim tres perfectæ
sint hypostases, una tamen divinitas est,
Patris & Filii, & Spiritus sancti. Homi-
nis porro à Verbo suscepta natura una
cum divinitate summæ dignitatis à Patre
Filióque beneficium, nec non & potesta-
tem, perfectionemque, ac spiritalem in
unam divinitatem conjunctionem acce-
pit.

LXXIX. Sed jam locum hunc dif-
ficillimis maris tempestatibus infestum,
atque omnem illam veneni vim, sive po-
tius tumentes, ac procellosos fluctus, &
spumosos undarum vortices & jactatio-
nes horrendas agrè admodum evasimus.
Nam & hostium tela, scutaque recta ra-
tione, ac mente freti combussimus, & il-
lorum arcus infregimus: ac tantam divi-
nitatis, vim & gratiam, licet inmerentes, ad
illud monstrum pluribus capitibus tur-
pissimam ad Hydræ similitudinem præ-
ditum conficiendum hausimus, ut eo-
dem divina ope victo, ac profligato, trium-
phale illud carmen accinere possimus:
Exo. 15. *Cantemus Domino, gloriosè enim magnifi-
catus est, equum & ascensorem dejecit in
mare. Caput, igitur, draconis supra aquam
illam contrivimus, quæ placidè labitur,
cujusque novi illi post Judæos hæredita-
tis possessores participes esse noluerunt:
contra quos Propheta sic invehitur:*
Esa. 8. 6. *Quoniam nolulistis aquam Siloe: quæ leniter
currit, sed malulistis Rase regem, & Tabe-
el filium Romelæ, ecce immitet Dominus
in vos aquam fluvii violentam, regem As-
syriorum, &c. Nos autem opem à Do-
mino consequuti, hoc est spiritum illud à
vera carne in terram emissum, & lutum
ex illo spiritum factum, atque oculis no-
stris illitum; ut qui in summa olim igno-
rantia versabamur, veritatem modo per-
cipiamus, abeuntes, & in Siloë quod in-
terpretatur, missus, hoc est in humana
Christi natura, ac divinitate perfectæ loci,
recuperato visu Dominum nequaquam
amplius abnegamus: quamvis ab Arianis
Alludit ad Valentis persecutionem. 16. 33.*

δείξῃ τὴν ἑνωσιν τῆς μιᾶς θεότητος, καὶ τὸ
ἐν θέλημα Ἰπὶ τὸν Πατέρα φέρειν τὰ ὅλα
τὴ ἀγαθοσύνης, καὶ Ἰπὶ τὴν μίαν δακτύλῃν, καὶ
θεότητα τῶν τριῶν ὁσῶν τελείων ὑποστάσεων,
μιᾶς δὲ θεότητος, Πατρὸς, καὶ Υἱὸς καὶ ἁ-
γίῳ Πνεύματι, καὶ τὸ ἐνσάρκως πάλιν πα-
ραστάς πωσλαμβανέσης μὲν τὴν θεότητα τὴν
ἀπὸ Πατρὸς, καὶ Υἱὸς κεχαρισμένῳ αὐτῇ
ἀξιώματι δωρεάν τε, καὶ ἐξουσίαν, καὶ
τελφότητα, καὶ εἰς μίαν θεότητα πνευματικῶς
συνένωσιν.

Καὶ μάλα μόλις διεδράσαμεν τὸ δυστα-
λάτιον τῆς χωρίον, καὶ τὴν πᾶσαν ταύτην
θηριοδολίαν, ἅγρια τε κυμάτων κυρώματα,
ἀφρισμὸς δὲ, καὶ σάλυξ θήνης· βέλη τε ἐναν-
τίων, καὶ θυρεὸς κατακαύσαντες καὶ τὸν ὄρεθον
λογισμὸν ἐν διανοίᾳ, τόξα τε τὸ δι' ἐναντίας
κατακλάσαντες, Ἰπὶ τὸ ἐρωπετὸν τῆτο τὸ
πολυκέφαλον, ὕδρας ἁμορφον κατάστημα,
λαβόντες ἐκ Θεῶν τὴν δύναμιν, καὶ τὴν χά-
ριν οἱ ἀνίκανοι, ὥστε ἐν Θεῷ ἰσχύσαντες, τὴν
Ἰπνίκιον ἀδενφωνήν λέγουσαν· ἄσω μὲν τῶ
Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασαι, ἵππον
καὶ ἀναδάτην ἐρρίψεν εἰς θάλασσαν. καὶ
σωτρείσαντες τὴν κεφαλὴν τὴν δράκοντος
ἐπάνω τῶν ὕδατος, τῶν ἡσυχῶς πορευομέ-
νων, καὶ ἡ ἐθέλησαν τὴν μετοχήν οἱ νέοι μὲν
Ἰσδαίων κληρονομίαν κλητῆμενοι. πρὸς ὅς
ἀποτενόμενος ὁ Προφήτης, ἔλεγε· διὰ
τὸ μὴ θέλειν ὑμᾶς ὕδωρ τὸ Σηλωὰμ τὸ πο-
ρευόμενον ἡσυχῇ, ἀλλὰ βέλεσθαι ἔχειν ὑ-
μᾶς τὸ * Ρααζὼν τὴν βασιλέα, καὶ τὴν Τα-
βεὴλ υἱὸν Ρομελῆς, ἰδὲ ἐπάγει Κύριος ἐφ'
ὑμᾶς τὸ ὕδωρ τῶν ποταμῶν τοῦ ἰσχυροῦ, τὸν βα-
σιλέα τῶν Ασυρίων, καὶ τὰ ἐξῆς. ἡμεῖς
τὸ λαβόντες ἐν Κυρίῳ τὴν βοήθειαν, καὶ
τὸ ἀπὸ ἀληθινῆς σαρκὸς πύσμα Ἰπὶ τῆς
γῆς βεβλημένον, καὶ τὸ μὲν πύσμα
φύσμα τῶν πηλῶν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡ-
μῶν κεχαρισμένον, ἵνα οἱ ποτε ἐν ἀγνοίᾳ,
νῦν τὴν ἀλήθειαν γινώσκοντες, ἀπελθόντες,
καὶ νηφάμενοι ἐν τῷ Σηλωὰμ, τῶ ἀπε-
σαλμῶν ἐρμηνευομένῳ, τρέψιν ἐν τῇ ἐνσάρ-
κω παραστά, καὶ ἐν θεότητι τελειότητι, καὶ
λοιπὸν ἐωρεχότες, ἐκῆτι δυνάμεθα τὸν Κύ-
ριον, εἰ καὶ ἀποσιναγωγὰς ἡμᾶς ποιήσωσιν
οἱ τῆς Ἀρείας Φατρίας, καὶ Ἰσδαίων διάδοχοι.
ἔθεντο γὰρ καὶ ἔρι, καθάπερ καὶ κείνοι, πάντα τὰ ὁμολογῆντα τὸν Κύριον ἀποσιναγω-

γὼν αὐτῷ γράει, ἵνα δείξωσι τὸν ἀναβλέ-
ψαντα ἑλεγχον γεγονότα τῷ ἀελεπτόντων.
εἰ μὴ γὰρ ἦν ἡ συναγωγή αὐτῷ τυφλή ὁ-
λή, ὅκ-αὖν ἔλυσαν οἱ ὀφθαλμοὶ ἀπο-
σύναντον ἐποίειν. δι' χαριστήσωμεν τίνυν
τῷ Κυρίῳ, ὅτι καὶ ἀνεβλέψαμεν, καὶ ὁμο-
λογῶμεν τῷ Κύριον, καὶ ἐθεραπεύσαμεν
τὰ πῆλη, ἐὰν καὶ τὸ ἔργον τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ
πᾶσι, καὶ κατεπατήσαμεν τὸ ὄφιν, καὶ
συνερίψαμεν τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος ἐν τῇ
ἐκ Θεοῦ δυνάμει ᾧ ἡ δόξα, ἡμῇ, κράτι, Πατρὶ
ἐν Υἱῷ, Υἱῷ ἐν Πατρὶ, συν-ἀγίῳ Πνεύματι εἰς
τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Καταλείψαντες δὲ τὸν νεκρωμένον ταύτην
ὕδραν, τὸ ἐπικέφαλον καὶ πολύχιδον, ἵπ-
τας ἐξῆς συνήθως προέλθωμεν, ἀγαπήτῃ,
Θεὸν τὸ αἰεὶ βοηθὸν ὑπὸ καλέμενοι τὸ αὐτὸν ἡ-
μῶν πειρήσαντες ὑπὸ μέλειαν, καὶ τὸ βελομέ-
νων τῷ τῷ πονήματι ἐν τῇ γλῶσσῃ, εἰς ἵασις τῶν
* δεδειγμένων, καὶ εἰς διόρθωσιν τῶν μὴ ἐν κακοῖς
ἡδὴ ἐξείλασθαι ἐνίων.

Cor. δε-
* δεδειγμένων.
Αἱ Reg.
τῶν τῶν
ἀγμά-
των.

Avantibus excluderetur: ut ab eo, cui visus Ariani.
restitutus fuerat, nihil videntes se con- Hæresis
vinci, ac redargui monstrarent. Ete- L x ix.
nim nisi totum illorum conventiculum
excacatum esset, nunquam illum, cuius
aperti fuerant oculi, ab omni communi-
one proscriberent. Agenda proinde Do-
mino gratiæ sunt, quod & videndi sen-
sum recuperaverimus, & hunc ipsum
confitemur, atque incommodis omni-
bus remedium adhibuimus: si tamen
præceptis illius morem geramus; & ser-
pentem proculcavimus, draconis caput
Dei ope ac virtute protrivimus. Cui
gloria, honor, imperium, Patri in Filio;
B Filio in Patre, cum Spiritu sancto in sæ-
cula sæculorum, Amen.

Nunc ab hac septenarium capitum, ac
multiplici, sed mortua jam hydra digres-
si, reliquas ad Hæreses o carissimi! trans-
eamus. Sed Dei imprimis auxilium
imploremus, ut eandem nobis, iisque, qui
hanc nostram lucubrationem legere vo-
luerint, curam ac providentiam adhi-
beat: ut & qui morsibus appetiti sunt
perfanentur; & qui nondum in illam ca-
lamitatem inciderint ad eam cavendam
instruantur

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΥ.

FINIS SECUNDI
LIBRI.

INDICULUS HÆ-
RESEON, QVÆ IN HOC
primo tomo Libri III continen-
tur : qui est ex instituto tomo-
rum ordine VI. In quo Hæreses
septem, annumeratis & schisma-
tibus.

AUDIANTURUM pro-
priè schisma ac defectio,
non Hæresis est. Horum be-
nè instituta vivendi ratio
est. Sed neque, quod ad
fidem attinet, ab Ecclesia Catholica dis-
sentiant. Habitant majori ex parte in
Monasteriis. Apocryphis libris & mul-
tis, & ad fastidium abutuntur. Commu-
nes nobiscum orationes non habent. Nam
Episcopos nostros, necnon & divites, aliosque
condemnant. Quinetiam Pascha privatim eodem quo
Judæi tempore celebrant. Est & quiddam peculiare
ipsis, quod defendunt summa contentione.
Quippe quod, *ad imaginem*, scriptum est
durius interpretantur.

Photiniani. Photinus iste Sirmio ori-
undus ad hodiernum usque tempus ob-
errabat. Qui quidem eadem cum Paulo
Samosateno sentit. Nonnulla sunt ta-
men, in quibus ab eodem dissidet. Idem è
Maria Christum initium penitus acce-
pisse putat.

Marcelliani. Horum Marcellus au-
ctor extitit, Ancyra in Galatia Episcopus,
Qui cum initio pro Sabelliano commu-
ni fama traductus esset, seipsum etiam
scripto sæpenuerò purgasset, à pleris-
que tamen creditum est, ad easdem
ipsum opiniones adhærescere. Fieri po-
test ut vel ipse mutata sententia melio-
rem ad mentem sese revocaverit, vel ejus
discipuli. Nam pro utrisque orthodoxi
quidam sese defensores interposuerunt.

Semiariani. Christum illi creaturam
esse dicunt, sed cavillando tamen ne-
gant cæterarum creaturarum esse simi-

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙ ΚΑΙ
ΕΝ ΤΩ ΠΡΩΤΩ ΤΟΜΩ ΤΟΥ
πρίτου βιβλίου, ἔκτα δὲ ὄντ' ὁ τόμος, καθ' ὃν
ἀειθμὸν περιέσωμεν, ἐν ᾧ εἰσὶν Αἰ-
ρέσεις ἑπτὰ, σὺν τῆς χρίσματος ἑτάς.

AΥΔΙΑΝΩΝ ἀφωτισμός
καὶ χίσμα, ὃ μὴ τι Αἰρέσις. ὅ-
σοι μὴ διαγωγῶν καὶ βίον ὡς τε-
ταγμένον κέκτηνται. εἰσὶ δὲ καὶ
πάντα τὴν πίσιν ἔχοντες, ὡς ἡ Καθολικὴ
Εκκλησία. Μοναστήρια δὲ οἱ πλείους κατοι-
κῶσι. κέχρηται δὲ καὶ Αποκρύφους πολλοῖς
κατὰ κόρον. ὃ συνεύχονται δὲ ἡμῖν, ψέγοντες
ὅτι παρ' ἡμῖν Επισκόπους, πλεονέκτας, καὶ ἄλ-
λους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ Πάχα ποιεῖν ἰδιαζόν-
τας, ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ποιεῖσιν. ἔχουσιν δὲ καὶ ἰδιω-
τικόν τι καὶ Φιλόκεικον, ξηροῦ τὸ κατ' εἰκό-
να ἐρμηνεύοντες.

Φωτεινιανοί. Οὗτ' ὁ Φωτεινὸς ἀπὸ Σερ-
μῆς ὑπάρχων, ἔτι καὶ δεῦρο περιενοστή. ὃς
τὰ αὐτὰ Παύλῳ τῷ Σαμοσατεῖ ἐφθένησε.
κατὰ τι ὃ πρὸς ἐκείνον διαφέρνται, καὶ αὐ-
τῇ καὶ ἀπὸ Μαρίας καὶ δεῦρο τὸν Χριστὸν δια-
βεβαιῶνται.

Μαρκελλιανοί. Ἀπὸ Μαρκελλίου τῷ ἀπὸ
Δακτύρας τῆ Γαλατίας. ἔστι ἐν δευτέρῃ πα-
ρακλησίᾳ Σαβελλίου φρονήσας, διεφθαρ-
θῆ. εἰς ἀπολογίας δὲ πολλάκις ἐλθὼν, καὶ
ἐγγράφως ἀπολογισάμενος πρὸς πολλῶν
τῶν αὐτοῖς ἐμμένειν κατηγορήθη. ἴσως δὲ
μετὰ γὰρ ταῦτα ἑαυτὸν διορθώσατο, ἢ οἱ αὐτῶ
μαθηταί. ὑπὲρ αὐτῶ γὰρ, ἢ ὑπὲρ τῶ αὐτῶ μα-
θητῶ ὁρθόδοξοί τινες μέσως ὑπεραπελο-
γῶντο.

Ημιάρειοι. Οἱ Χριστὸν μὴ κτίσμα ὁ-
μολογῶντες, εἰρωνεῖα ὃ κτίσμα αὐτὸν φά-
σκοντες, ἀλλ' ἔχ' ὡς ἐν τῷ κτισμάτων. ἀλ-

λά, Φατὴν, Υἱὸν λέγουμεν, διὰ δὲ τὸ μὴ πάθῃ
 προσάψαι τῷ Πατρὶ διὰ τῆς γεγεννηκέναι,
 κτιστὸν αὐτὸν λέγουμεν. ὡσαύτως καὶ τῷ τῆς
 Πνεύματος τῆς ἀγίας, κτίσμα παντελῶς ὁ-
 ρίζονται, παρεκβάλλοντες ὅτι τὸ ὁμοῦσιον,
 ὁμοιούσιον δὲ θέλῃσι λέγειν. ἄλλοι δὲ ἐξ αὐ-
 τῶν καὶ τὸ ὁμοιούσιον παρεξέβαλον.

Πνευματομάχοι. Οὗτοι καὶ μὴ Χριστὸν
 καλῶς ἔχουσι, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλα-
 σφημῶσι, κτιστὸν αὐτὸ ὀρίζοντο, καὶ οὐκ ὄν
 ἐκ τῆς Θεότητος, μᾶλλον δὲ καταχρηστικῶς
 διὰ ἐνέργειαν κεντρίδης, ἀγιαστικῶς αὐτὸ δύνα-
 μιν φάσκοντες εἶναι μόνον.

Αρειανοί. Οὗτοι Ἀερίῳ ἀπὸ Πόντος ὀρ-
 μάται. ἔτι δὲ δεῦρο καί τις περασμὸς τῷ
 βίῳ. Πρεσβύτερος ἔστι ἢ τῆς Ἐπισκόπου
 τῆς Εὐσταθίου ἐν Αρειανοῖς διαβληθέντος.
 καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς Ἀερίῳ ἔκατεσάθη Ἐπί-
 σκοπος, πολλὰ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐδογμα-
 τισε, τῇ μὲν πίστὶ ὡς Αρειανὸς τελειότατος,
 καὶ ὑπὸ τὸν δὲ δογματίζει, μὴ δεῖν φησι
 προσφέρειν ὑπὲρ τῶν περικοιμημένων. νησεύειν
 δὲ τετραδα, καὶ προσάβειν, καὶ τεσσαρα-
 κοσὴν, καὶ Πάχα κωλύει, ἀποταξίαν κη-
 ρύσκει, σαρκοφαγίας δὲ παντοίας κέχρηται,
 καὶ περὶ αἵματός. εἰ δὲ τις τῶν αὐτῶν βέλο-
 ις νησεύειν, μὴ ἐν ἡμέραις τεταγμέναις φη-
 σὶ, ἀλλ' ὅτε βέλεται. καὶ ὅτι εἰ ὑπὸ νόμον.
 Φάσκει δὲ μηδὲ εἶναι διαφορώτερον Ἐπισκο-
 ποπον Πρεσβύτερος.

Αρειανοί. Οἱ ἀπὸ Αετίου τῆς Κίλικος,
 Διακόνου γινόμενος ὑπὸ Γεωργίου τῆς Ἀρει-
 νῶν Ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας, οἱ καὶ
 Ἀνόμοιοι καλούμενοι, ὧς τισὶ δὲ Ἐγνομί-
 μιανοί, δι' Ἐγνομίον τινα μαθητὴν τῆς
 Αετίου γινόμενον ἔτι καλέονται. σὺν αὐτοῖς
 δὲ ἦν καὶ Ἐγδόξιος, ἀλλὰ δὴθεν διὰ τὸν
 πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Κωνσταντίνον φόβον,
 ἀφώρισεν ἑαυτὸν, καὶ μᾶλλον τὸν Αέτιον
 ἐξώρισεν. ἔμεινε δὲ Ἐγδόξιος Ἀρειανίζων,
 καὶ μὲν τοῖς γε καὶ τὸν Αέτιον. ἔτοι Ἀνό-
 μοιοι, οἱ καὶ Αετιανοί, οἱ πάντα πασι
 Χριστὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀπαλλοτριῶ-
 σι Θεῶν, κτιστὸν αὐτὸν διαβεβαιούμενοι, καὶ ὅ-
 τι ὁμοιότητα τινα ἔχον λέγουσιν. ἐκ συλλο-
 γισμῶν γὰρ καὶ Ἀριστοτελικῶν, καὶ Γεωμε-
 τρικῶν τὸν Θεὸν παριστάν βέλονται, καὶ Χρι-
 στὸν δὴθεν μὴ δύνασθαι εἶναι ἐκ Θεῶν διὰ

Αlem: sed Filium, inquit, illum dici-
 mus: verum ne ex generatione ipsa ulla
 in Patrem affectio derivetur, eundem
 creatum confitemur. Idem & Spiritum
 sanctum omnino creaturam esse defini-
 niunt: cumque ὁμοῦσιον, id est, consubstan-
 tialem repudient, ὁμοιούσιον, hoc est sub-
 stantiā similem admittunt. Quod ipsum
 tamen quidam ex illis respuunt.

Pneumatomachi. De Christo isti non
 male sentiunt: sed in Spiritum sanctum
 contumelias jaciunt, cum & creatum as-
 severent, & à Divinitate rejiciant: imo
 vero abusione quadam vocis propter acti-
 onem ipsam creatum esse dicant; nec
 aliud esse quicquam, præter vim sanctifi-
 candi.

Aëriani. Aërius è Pontu oriundus ho-
 dieque magna humani generis calamita-
 te superest. Fuerat olim Eustathii Epi-
 scopi, qui Ariani erroris insimulatus est,
 Presbyter: qui quod Episcopus creatus
 non esset, multa adversus Catholicam
 Ecclesiam dogmata commentus est, Ac,
 quod ad fidem attinet, germanus Arii se-
 ctator est. Sed amplius quiddam profite-
 tur. Oblationes pro mortuis non esse
 faciendas. Jejunia quartæ feriæ, & Pa-
 rasceves, ac Quadragesimæ, nec non &
 Paschatis interdicat. Rerum omnium re-
 nunciationem prædicat. Carnium ac
 deliciarum ad vitam omne genus adhi-
 bet. Quod si quis sectatorum suorum je-
 junare velit, definitis hoc diebus facere
 prohibet, sed quando libuerit. Neque
 enim inquit, legi subjectus es. Episco-
 pum docet nihilo præstantiorem esse Pre-
 bytero.

Aëtiani. Hujus Hæresis Aëtius qui-
 dam inventor extitit, genere Cilix, qui à
 Georgio Arianorum Episcopo Diaconus
 ordinatus est. Anomæos illos appel-
 lant; alii Eunomianos, ab Eunomio quo-
 dam Aëtii discipulo, qui hoc tempore su-
 perest. Earundem partium erat & Eudo-
 xius: sed Constantii Imperatoris metu
 ab illis se segregans Aëtium solum relegari
 passus est: quanquam in Ariano do-
 gmate perseveravit, sed Aëtium minime
 secutus est. Porro Anomæi, sive Aëtiani
 Christum, & Spiritum sanctum à Deo
 funditus alienum esse prædicant, quos
 creatos esse, neque quicquam habere si-
 militudinis asserunt. Quippe syllogi-
 smis quibusdam Aristotelicis, ac Geo-
 metricis Dei naturam explicare student;
 iisdemque probare Christum à Deo ori-

ri non posse. Eunomiani verò ab ipso Ατοιότων. οί δὲ ἀπ' αὐτῶ * Εὐνομιανοὶ κα- In Reg.
profecti omnes, quid ad se veniunt, itera- λάμενοι, ἀναβαπτίζουσι πάντας ἐδὺ πρὸς αὐ- Εὐνομι-
tò baptizant, non Catholicos solum, sed ἐδὺ ἐρχομένους, ἔ μόνον, * ἀλλὰ καὶ ἐδὺ ἀπὸ Deest ὁρ-
vel Arianos ipsos: idque eo modo, ut pe- Αρειανῶν καὶ κεφαλῆς, ἄνω ἐδὺ πόδας ἐρέ- δοξα-
dibus in cælum conversis in caput illos Φοντες τῇ βαπτισιένων, ὡς πολὺς ἄδε) λό-
intingant; quod de illis percrebuit. Stup- γῆ. τὸ δὲ σφαλῆναι ἐν τινι πορνείᾳ, ἢ ἐτέ-
rum, aut aliud quodlibet peccatum ni- ρα ἁμαρτία ἐδὲν εἶναι φασιν. ἐδὲν γὰρ ζῆλεῖ
hil esse dicunt: neque enim Deum ali- Θεὸς, ἀλλὰ τὸ εἶναι ἐν ταύτῃ μόνῃ τῇ αὐτῶν
ud quærere, quam ut in ea sola, quam νομιζομένη πίστις.

Hæ sunt Hæreses illæ septem, quas sextus iste libri tertii tomus complectitur.

Αὐταὶ τέσσεις ὁμοίως καὶ τῷ τρίτῳ βιβλίῳ, ἔκτα δὲ ὄντ' ὁ τόμος καὶ τὸ ἀκολουθίαν, Αἰρέσεως ἐπὶ αὐτά.

Τὸ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ
ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΤΟΜΟΣ ΠΡΩ-
ΤΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΥ.

SANCTI EPIPHANII
CONTRA HÆRESES

LIBRI III. TOMUS I.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ *DE SCHISMATE AUDIANO-*
ΑΥδιανῶν, πεντηκοστή, ἡ καὶ *rum, quæ est Hæresis L, sive*
ἐπτακοστή. *LXX.*

ΑΥΔΙΑΝΟΙ, ἔτιν
Αυδιανοὶ τάγμα εἰσίν.
ἔτι δ' ἐν Μοναστηρίοις τ'
κατοίκησιν κέκτην ἰά-
ναχωρεῖντες, τάγμα ἄν-
τες ἐν ἐρημίαις τε, καὶ
πλησιαιτέρον πόλεων,
ἐν ὁρμασίαις τε, καὶ ὁ-

ποιτάς ἐαυτῶν μονὰς, ἥοι μάνδρας ἔχουσιν.
ἔτι δ' ὁ ΑΥδιανὸς τῶν δεχηγῶν γεγῆναι ἐν
χρονοῖς Ἀρεῖς, ὁπηνίκα συνεκροτήθη καὶ Ἀρεῖς
ἡ Σύνοδος τὸ αὐτὸν καθελόντων. ἦν δ' ὁ ἀνὴρ ἄ-
πὸ τῆς Μέσης τὸ παλαιὸν ὀνομαζόμενος, διαφα-
νὴς τις καὶ τὴν ἐαυτοῦ πατρίδα, διὰ τὸ ἀκρα-
φνὲς τὰ βίαια, καὶ κατὰ Θεὸν ζήλῃ, καὶ πίστεως
ὅς πολλάκις θεώμενος τὰ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις
γινόμενα, εἰς πρὸς ὁποῖον Ἐπισκόπων τε, καὶ
Πρεσβυτέρων, ἐλεγνυκῶς ἀντετίθη ῥίς τοις-
τοῖς λέγων, ὅτι χρὴ ταῦτα ἔτις γινέσθαι, ὅτι
ὁφείλει ταῦτα ἔτις πράττεσθαι. ὡς ἀνὴρ
ἀληθῶν, καὶ ὁποῖα φιλεῖ ὑπὸ τῷ φι-

ΑΥΔΙΑΝΙ, Audiani.
live Odiani in Hæresis
cætum qven. LXX.
dam, conven-
tumque col-
lecti in Mona-
steriis habi-
tant, & ab ho-
minum con-
suetudine se-

parati partim in solitudinibus, partim pro-
pe oppida, aut in suburbanis degunt: aut u-
bicumque mansiones suas sive conubia col-
locarint. Hujus sectæ conditor fuit Audius
sub Arii tempora, quando adversus hunc
collecta Episcoporum Synodus est, à qui-
bus est ille damnatus. Sed Audius è Meso-
potamia oriundus domi clarus in primis
fuit, propter & vitæ integritatem, & divinæ
fidei zelum & ardorem. Qui cum sæpe
nonnulla videret, quæ in Ecclesiis perperâ
geruntur, Episcopos, ac Presbyteros co-
ram increpare, ac redarguere non vereba-
tur, & identidem monere: Non debent hæc
isto modo fieri. Non ita hæc administrare
convenit. Hæc tanquam veritatis amans, ac

Y y y

Audiani. cetera id genus usurpare solebat, quæ ex-
 Hæresis quisque probitatis hominibus familiaria
 1 x x. sunt, qui ob egregium pietatis studium
 summam in loquendo libertatem adhi-
 bent. Quare cum nonnulla, sicut dixi,
 male in Ecclesiis geri cerneret, nonnun-
 quam quæ sentiret loqui, ac redarguere
 cogebatur; nec omnino tacere poterat.
 Velut si quem Clericis pecuniarum plus
 æquo cupidum videret, Episcopum, aut
 Presbyterum, aut alium quempiam, qui
 Ecclesiasticis ordinibus censentur, expo-
 nendo. brare non dubitabat: aut si quispiam luxu
 ac deliciis diffunderet; sive ullam Ecclesia-
 stici dogmatis, ac disciplinæ partem adul-
 terando corrumpere, patienti nequa-
 quam ferens animo, verbis uti dixi, casti-
 gabat. Quod quidem dissolutionis vitæ
 hominibus molestum erat: Unde maxi-
 mas propterea contumelias sustinuit, in-
 festis omnium vocibus, & odiis exagitatus.
 At ille jactatus hoc modo, & pulsatus, at-
 que ignominia affectus, æquo animo to-
 lerabat: atque ita diu in Ecclesiæ comuni-
 one perstitit: donec vehementius offensi
 quidam ob eas causas hominem extur-
 bant. Qui nihilominus ista sustinens, sed
 ad veritatem perferendam acrius inten-
 tus, studebat interim ab Ecclesiæ Catholi-
 cæ conjunctione ac societate minimè di-
 vellī. Verum cum ipse cum suis vapularet,
 & indigna pateretur, his malis ingemi-
 scens, ex harum calamitatum, ac contu-
 meliarum violentia consilium cepit. Qua-
 re seipsum ab Ecclesia segregavit: atque ita
 pluribus cum illo desciscendentibus, novum
 ab eo divortium conflatum. Neque verò ul-
 la in re ab recta fide discedit, sed ipse cum
 suis sinceram in omnibus religionem te-
 nuit. Quamquam est quiddam perexiguū,
 in quo paulo pervicacius conflictantur.

Audiano-
 tum scibi-
 sma.

II. Ergo & de Patre, Filio, ac Spiritu
 sancto præclarè, & ex Ecclesiæ Catholi-
 cæ præscripto sentiunt; nec transversum
 ab eo unguem deflectunt: & est reliquum
 vitæ illis institutum sanè quàm egregium,
 & admirandum: adeo ut non ipse modo
 sed & qui illi adhæserunt Episcopi, Pres-
 byteri, ac reliqui omnes de manuum sua-
 rum labore victitent. Posteaquam verò
 ab Ecclesia pulsus est, ab Episcopo quo-
 dam, qui ob easdem contentiones ab Ec-
 clesia recesserat, Episcopus ordinatus est,
 Verum ut ab hoc diverticulo ad illud tra-
 ctandum me referam, quod eram aggres-
 sus, sciendum est quendam illos scripturæ
 vocem duriore quodam & imperitiorē
 modo, & vero pertinacius interpretari.

Α λαλήθως ἐλευθεροποιούντων ἀνδράν, τῷ
 μάλιστα τὸν βίον ἀκρόβια βιούντων. διὸ τοι-
 αῦτα ὀρών, ὡς παρτίπον, ἐν ταῖς Εκκλη-
 σίαις, λαλεῖν ἠναγκάζεται πρὸς ἔλεγχον,
 καὶ οὐκ ἐσιώπα. εἰ τινα γὰρ εἶδε τὸ φιλο-
 χρηματέντων τῶ Κλήρῳ, ἢ Ἐπίσκοπον, ἢ Πρε-
 σβύτερον, ἢ ἕτερόν τινα τῶ Κανόνι, πάν-
 τως ἐφθέγγετο. καὶ εἰ ἐώρα ἰνὰ ἐν τρυφῇ
 καὶ σπατάλῃ, ἢ τινα πῶς χαράσσοντα τὰ ἐν
 τῇ Εκκλησιασικῇ κηρύγματι καὶ θεσμῷ τῇ
 Εκκλησίας, μὴ φέρων ὁ ἀνὴρ, παρεβάλλετο,
 ὡς ἔφην, τὸν λόγον. καὶ ἡ τὸ τοῖς μὴ
 Β τὸν βίον δεδοκιμασμένον ἔχουσιν ἐπαχθές.
 ὑβρίζετο δὲ ἐνεκεν τούτου, καὶ ἀντελέγετο,
 ἐμισέτο, ἔφερε κλυδωνισμοὺς τε καὶ ὠδύ-
 μους, καὶ ἀτιμαζομένους, ἕως χρόνος ἰκανὸς
 ἐν ταῖς Εκκλησίαις συναγόμενους, ἕως ὅτε δι-
 στῶς ἐνέγκαντες τινεὶ ἐξῆλθον τὸν ἀνδρα διὰ
 τὴν τοιαύτην αἰτίαν. ὁ δὲ οὐκ ἠνέχετο, ἀλλ' ἐβιά-
 ζετο μᾶλλον ἀλήθειαν μὲν λεγῆν, μὴ ἀναχω-
 ρεῖν δὲ τῷ συνδέσμῳ τῆς μιᾶς ἐνώσεως τῆς ἁγίας
 Καθολικῆς Εκκλησίας. ὡς δὲ ἐτύπτετο αὐ-
 τὸς τε, καὶ οἱ ἅμα αὐτῷ πολλοί, τὰ δεινὰ
 τε ἔπαχε, βαρυσονήσας, σύμβολον λαμβά-
 νων εαυτῶ τὴν ἀνάγκην τῇ ὑβρεων. εαυτὸν
 γὰρ ἀφορίζῃ τῇ Εκκλησίᾳ, πολλοὶ τε ἅμα
 αὐτῷ ἀφηνιάζουσι καὶ ὥς τὴν διαίρεσιν εἰρ-
 γάσατο, ἔτιχον παρελλαγμένον τῇ πίσει,
 ἀλλ' ὀρθότατα μὲν πιστεύων αὐτὸς τε, καὶ
 οἱ ἅμα αὐτῷ, εἰ καὶ χρὴ τὰ μάλιστα λέγειν
 ἐν μικρῷ τινὶ αὐτὸν φιλονείκως φέρεσθαι τε,
 καὶ οὐτὶς ἅμα αὐτῷ.

Μετὰ γὰρ τῶ ὁμολογεῖν πρὸς Πατρός, καὶ
 Υἱός, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι Θεωματοῦς, ὡς ἔχῃ
 ἡ Καθολικὴ Εκκλησία, ὀρθόδοξότατά τε φυ-
 λάττην, τά τε ἄλλα πάντα τῷ βίῳ Θεωματοῦ.
 Δ τὰς γὰρ ἰδίαις χερσὶν ἐργαζόμενους, αὐτὸς
 τε, καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν Ἐπισκοποὶ τε, καὶ οἱ
 Πρεσβύτεροι, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες διατρέ-
 φον. ὕστερον δὲ μὴ τὸ ἐξεωδηῖναι τῇ Εκκλησί-
 ᾳ, διὰ τὸ ἄλλῃς Ἐπισκόποις τὰ αὐτὰ συζητῆναι,
 καὶ ἀναχωρήσαντας τῇ Εκκλησίᾳ, χειροτο-
 νεῖται ἕτερος Ἐπίσκοπος, * πρὸς δὲ ἐπέλα-
 βὴν λέγειν, ἐπειδήπερ ἐν παρεκβάσει γε-
 γήνηται, αὐτοῖς ἐπαναλαβὼν διέξιμι τὴν
 ὑφήγησιν. Οἱ μὲν δὲ πρὸς τὸ ὡς ἐπὶ τὸ σκληρό-
 ταιον καὶ ἰδιωτικόν, ἢ φιλονείκον τὸ παρ' αὐτῷ
 ἀδομένης λέξεως διὰ τῆς θείας γραφῆς.

τὸ γὰρ κατ' εἰκόνα ἔτ' καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, ὅπως ὁ Θεὸς θεοδώρηται τῷ Ἀδὰμ, ἀποκρέτως βέλεται ὀρίξειν εἶναι τὸτο πληρῶμενον καὶ τὸ σῶμα· ἀπὸ τῆς δὴθεν λεγομένης ρήτῃς τῆς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν. καὶ εἴτα Ἰησοῦς λέγων ὁ θεὸς λόγος, ὅτι καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χεὶν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς. ἐπειδὴ, Φησὶ, εἶπεν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς γῆς, ὁρᾷ ὅτι ἀληθέστατα ὅλον τὸ χοικὸν εἶπεν ἄνθρωπον, ἀρὰ τε αὐτὸ τὸ χοικὸν πρὸς ἐλέγχῳ ἔσεαθ' κατ' εἰκόνα Θεῶ. καὶ ἐστὶ τὸτο ἀποκροτον, ὡς ἐφύω, καὶ ἰδιωτικόν, τὸ ὀρίζεσθαι ἄνθρωπον ἐν ποίῳ μέρει τέτακται ὁ ἀνθρώπος τὸ κατ' εἰκόνα· εἰ χεὶν ὅλως μέρ' λέγειν, διὰ τὰ πολλὰ τὰ ἀντιπίπλοντα τῇ τ' ἀνθρώπων ἐννοίᾳ καὶ τὸ ρῆμα τὸτο, καὶ ἔχοντα ζητημάτων πληθύν. ἢ γὰρ ποιήσωμεν τὸν Θεὸν ὁρατόν τε, καὶ σωματικόν, εἴπερ ἐν σώματι τὸ κατ' εἰκόνα πλεῖστα σωματικῶς, καὶ ἐχηματισμένως, ἢ ἄνθρωπον τῷ Θεῷ ἐξισμενον τῶ Φάσκοντες. διὸ καὶ χεὶν πάντως ὀρίξειν ἢ διιχυρίζεσθαι, ἐν ποίῳ μέρει τὸ κατ' εἰκόνα πλεῖστα, ἀλλ' ὁμολογεῖν μὲν τὸ κατ' εἰκόνα εἶναι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα μὴ τὴν χάριν τῆς Θεῶς ἀφαιτήσωμεν καὶ ἀπιστήσωμεν Θεῷ. ὅσα μὲν γὰρ λέγει ὁ Θεός, ταῦτα ἀληθῆς τυγχάνει, εἰ καὶ ἐξέφυγε τῇ ἡμῶν ἐννοίᾳ ἐν ὀλίγοις λόγοις. Δεῖν δὲ ἔν τῷ τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ πιστὸν, ὅτε τῆς ἀγίας Θεῶς Εκκλησίας. ἔτι γὰρ πᾶς ἄνθρωπος σαφῶς κατ' εἰκόνα, καὶ ὁδοὺς τῶ ἐχόντων εἰς Θεὸν τὴν ἐλπίδα δεῖν ἵσταται, εἰ μὴ ἂν τινες ἑαυτοῖς μύθους πλάσσωσιν ἐκβαλλόμενοι τῆς Εκκλησίας, καὶ τῆς τῶ πατέρων ἐκ Προφητῶν τε, καὶ νόμου, καὶ Ἀποστόλων, καὶ Ἐταγμελιστῶν πρὸς δόσεως.

Ὡς τε ἔν ἐκείνοι Φιλονεικότερον ἐν τῷ διακείμενοι, ἐκτὸς καὶ αὐτοὶ βαίνουσι τὴν κατὰ τὴν Εκκλησιαστικὴν ὑπόθεσιν πρὸς δόσεως, τὴν πεισεύσεως κατ' εἰκόνα μὲν εἶναι πάντα ἄνθρωπον, μὴ ὀρίξειν δὲ ἐν ποίῳ τέτακται τὸ κατ' εἰκόνα, μήτε ἐχόντων τῶ μυσθῶς περὶ τῶτων διαλαμβανόντων, εἴτε ἐν δευτέρων, δεῖξαι. οἱ μὲν γὰρ λέγουσιν ἐν τῇ ψυχῇ πλεῖστα τὸ κατ' εἰκόνα, νομίζοντες τὸ κατὰ τὴν σάρκα μόνον συλλογισαθῆναι δύνασθαι.

A Nam quod ad imaginem Dei creatus Adam Audiani, mus dicitur, præfractè illi referendum ad Hæresis corpus existimant. Cum enim scriptum sit: *Faciamus hominem ad imaginem nostram & similitudinem*, statim illud sub-jicitur: Deum sumpto de terra pulvere hominem fabricasse. Cum igitur hominem de terra formatum asserat, vides totum illud è terra confectum verissimè hominem vocari. Ex quo sequitur de terreno illo prædictum, fore ut ad imaginem Dei conderetur. Verum est illud, uti dixi, paulo durius, ac simplicius, definire hominem audere, quanam in hominis parte sit imaginis illa constituta ratio: Si tamen appellatione partis utendum est; eo quod plerique, quod ad hanc vocem attinet, hominum intelligentiæ refragari videntur, ac variis quæstionibus implicari. Nam aut aspectabilem Deum faciemus, ac corporeum, si in corpore nostro corporea perinde ratione, ac figura istiusmodi imaginem collocandam putemus. Aut cum Deo hominem adæquabimus, si hæc asserere velimus. Quare non est ullo modo definiendum, aut affirmandum, quanam in parte imago illa consistat. Sed inesse quidem in homine omnino fatendum est, ne divinum beneficium tollamus è medio, ac Dei authoritati diffidamus. Quæcumque enim ille dicit, planè vera sunt, tametsi nonnullæ sententiæ sint, quæ aciem nostræ mentis effugiant. Quocirca negare omnino ad imaginem Dei expressum hominem, à fide Catholica, & Ecclesia Dei alienum est. Si quidem homines omnes ad illius imaginem conditi sunt: nec ullus qui quidem in Deum speret inficiari istud potest; nisi si qui forte sint, qui sibi fabulas confingant, & tam ab Ecclesia, quàm ab ea doctrina sint exclusi, quæ à majoribus nostris ex Prophetarum, legis, Apostolorum, & Evangelistarum est autoritate tradita.

III. Unde cum in hac parte majore, quàm par sit, contentionis studio ducantur, ab Ecclesiastica traditione, ac doctrina recedunt. Quæ cum omnes homines Dei ad imaginem creatos esse fateatur, nullam tamen partem definit, in qua istiusmodi imaginis ratio collocanda videatur. Sed nec isti, ea de re fabulosè aliquid asserunt, aut negant, demonstrare quidpiam possunt. Etenim non nulli, quod de imagine dicitur, anima ipsa circumscribunt; id unum rati, quod carne concretum est, ratiocinari posse.

Audiani. Nec illud intelligunt; animam ipsam esse, *q̄v̄a* ratiocinetur: si quidem attendenda ratiocinationes istae sunt, & non potius sincera ac simplici mente ad Deum oportet accedere, & q̄v̄a ab eo dicta sunt, pro certissimis credere, tamen ab eo solo cognita sint, cui omnis est explorata veritas. Aliis placet nec in anima nec in corpore esse sitam imaginem, sed sola virtute contineri. Alii non virtutem, sed Baptismum, & q̄v̄a in eo confertur, gratiam esse statuunt. Qvam illis sententiam dictum illud Apostoli perfruat: *Quemadmodum portavimus imaginem terreni, portemus imaginem & celestis.* Sunt qui hac opinione rejecta ita sentiant: Olim

1. Cor. 15. 49.

Gal. 3. 5.

imago in homine non perit.

Gen. 9. 3.

psa. 36. 6.

1. Cor. 11. 14

Jaco. 3. 8.

καὶ οὐκ ἴσασιν οἱ τοῦτο, ὅτι τὸ κτ̄ ψυχὴν συλλογίζεται, εἰ χεὶρ συλλογισμοῖς προσέχει, καὶ μὴ ἀπὸ λῶς ἀπὸ λῆ τῇ διανοίᾳ Θεῷ προσείναι, καὶ πιστεύειν, ὅτι τὰ ὑπὸ Θεοῦ εἰρημένα ἐστὶν ἀλήθεια, ἀπὸ δὲ μόνῳ ἐγνωσμένα πᾶσι τῶν πᾶσαν ἀλήθειαν εἰδῶτι. ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτε ἐν ψυχῇ, ὅτε ἐν σώματι, ἀλλὰ δρετὴν εἶναι τὸ κατ' εἰκόνα. ἕτεροι δὲ Φάσκουσι, μὴ εἶναι τὴν δρετὴν, ἀλλὰ τὸ βάπτισμα, καὶ τὸ χάρισμα τὸ ἐν τῷ βαπτίσματι, δῆθεν ἐν τῇ ρήτῃ τῇ εἰρημύᾳ· καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τῆς χοίτης, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τῆς ἐπερανίας. ἄλλοι δὲ πάλιν τὸτο ἔχοντες, ἀλλὰ θέλουσι λέγειν, τότε μὲν εἶναι τὸ κατ' εἰκόνα ἐν τῷ Ἀδὰμ, ἕως ὅτε ἐν παρὰ κοῇ γέγονε, καὶ βέβρωκεν ἀπὸ ξύλου, καὶ ἐξεώθη. ἀπὸ δὲ ἐξεώθη, ἀπώλεσε τὸ κατ' εἰκόνα. καὶ πολλὰ τις ἐστὶν ἀνθρώπων μυθοποιία, οἷς ἔχει ὁδὸς πρὸς ἄραν εἶσαι, ὅτε τῆτοις, ὅτε ἐκείνοις τῆς ἔτῳ, ἢ ἔτῳ λέγουσιν ἀλλ' εἶναι μὲν πιστεύειν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ κατ' εἰκόνα, ἐν παντὶ δὲ μάλιστα, καὶ ἐκ ἀπὸ λῶς. πᾶς δὲ ἐστὶν, ἢ πᾶς πεπλήρωται τὸ κατ' εἰκόνα, ἀπὸ μόνῳ ἐγνωσῶν τῷ Θεῷ, καὶ χάριν τῷ ἀνθρώπῳ δωρησαμένῳ τὸ κατ' εἰκόνα. ὅτε γὰρ ἀπώλεσεν ὁ ἀνθρώπος τὸ κατ' εἰκόνα· ἀλλ' εἰ ἄρα ἐχυδαίωσε τὸ κατ' εἰκόνα, μολύνωντας ἑαυτὸν ἐν ἀδιαφόροις πράγμασι, καὶ ἀνηκέστοις ἀμαρτίαις. ἰδὲ ὅ μὲν τὸν Ἀδὰμ τῷ Νῶε λέγει. ἰδὲ δέδωκά σοι πάντα ὡς λάχανα εἰργασθῆς, καὶ Φάγε, μὴ Φάγε σάρκα ἐν αἵματι ψυχῆς. ὅτι ἐγὼ ἐκζητήσω τὰς ψυχὰς ὑμῶν. πᾶς ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου ἐπὶ τῇ γῆς, ἀντὶ τῆς αἱματὸς αὐτοῦ ἐκχυθήσεται τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἐγὼ ἐκζητήσω τὸ αἷμα ὑμῶν ἐκ παντός τῆς ἐκχέοντος αὐτὸ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ὁρᾷς, ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λέγεται τὸ κατ' εἰκόνα μὲν δεκάτῳ γινεῖν τῆς Ἀδὰμ πλασθῆναι; αἷμα δὲ καὶ Δαβὶδ μὲν πολὺ χρόνον λέγει Πνεύματι ἀγίῳ· τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἀνθρώπος ζῶν. ἀλλὰ καὶ καθεξῆς μὲν τῆτον ὁ Ἀπόστολος Φησι· ἀνὴρ οὐκ ὀφείλει κομᾶν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπαρχῶν. ἀλλὰ καὶ μὲν τῆτον Ἰάκωβος Φάσκει, λέγων πρὸς τῆς γλώσσης· ὅτι ἀκατάχετον κακὸν, μετὰ ἰὺ θανατηφόρον

ἐν αὐτῇ ἀλογισμῷ τὸ Θεὸν, καὶ Πατέρα, καὶ
ἐν αὐτῇ καταρῶμεθα ὡς ἀνθρώπους, ὡς
κατ' εἰκόνα Θεῶν γεγονότας. ἔχρη ταῦτα
ἔτι γίνεσθαι, ἀδελφοί μου. καὶ ὅρα ὅτι
ἐξέπεσεν ὁ λόγος τῶν λεγόντων τὸ Ἀδὰμ τὸ
κατ' εἰκόνα ἀπολωλέκεναι.

Τῶν δὲ πάλιν λεγόντων τὴν ψυχὴν εἶναι
τὸ κατ' εἰκόνα, ὁ λόγος ἐστὶν τριῶν δὲ, καὶ ἡ
ἀπολογία. ὅτι, φησὶ, ἐστὶν ἀόρατος, ὡς ὁ Θεός
ἐστὶν ἀόρατος ἐνεργητικὴ ἐστὶ, κινήτικὴ ἐστὶ, διανο-
ητικὴ ἐστὶ λογιστικὴ ἐστὶ, καὶ τὰς ἑνεκα αὐτῆς ἐστὶ
τὸ κατ' εἰκόνα, ἐπεὶ Θεὸν ἰπὶ γῆς μιμεῖ-
ται, κινῶσά τε καὶ πρᾶτῃσα, καὶ τὰλλα
ποιοῦσα, ὅσα πρὸς τὸ λογιστικὸν πρᾶτῃ ὁ ἄν-
θρωπος. Διρίσκονται δὲ καὶ ἔτοι συλλό-
γιστοι καὶ γὰρ εἰ διὰ ταῦτα καλεῖται
κατ' εἰκόνα ψυχὴ, ὅτι δύναται εἶναι καὶ
εἰκόνα. ὁ γὰρ Θεός ἐπέκεινα μυριονταπλά-
σιον ὡς τὴν ψυχὴν, καὶ ἔτι ὑπερῷον ἐστὶν
ἀκατάληπτος, καὶ ἀπείροτος, πάντα,
εἰδὼς τὰ παρόντα, καὶ τὰ παρῆντα καὶ
ὀρώμενα, καὶ τὰ μὴ ὀρώμενα, περὶ γῆς,
καὶ πυθμένας ἀβύσσου, ἄκρα ἑρηνῶν, καὶ
πάντα τὰ ὄντα, αὐτὸς περιέχων τὰ πάν-
τα, ὑπὲρ ὁδοῦ καὶ περιεχόμενος. ἡ δὲ ψυχὴ
περιέχεται μὲν ἐν σάματι, ἀγνοεῖ δὲ ἀβύσσου
καὶ πυθμένας, καὶ ἰπὶ γῆς τὸ δὲ γῆς,
τέρματά τῆς οἰκουμένης ἀγνοεῖ, ἄκρα
ἑρηνῶν ἔκατέληψε, πόσα μέλλει ἔσεσθαι, ἢ
πότε γίνεται, πόσα τε παρὰ αὐτῆς γεγῆναι.
καὶ πολλὰ ἐστὶ παρὰ αὐτῆς καὶ τῶν τοιούτων λε-
γεῖν. ἅμα δὲ καὶ μερισμὸς ἔχει, Θεὸς δὲ
ἀμέριστός ἐστι. φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος. ζῶν γὰρ
ὁ λόγος καὶ Θεός, καὶ ἐνεργής, καὶ τομώτε-
ρος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν διόμοτον, καὶ διεικνύ-
μενος μέχρι μερισμοῦ ψυχῆς, καὶ μυελῶν,
καὶ κελτικοῦ ἐνδυμήσεων, καὶ ἐννοιῶν. καὶ
ὅτι ἐστὶ κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ τὰ
ἐξῆς. καὶ ὅρα ὅτι διέωσσε καὶ τῶν ὁ
λόγος.

Καὶ τὸ [πάλιν] λεγόντων τὸ σῶμα εἶναι κατ'
εἰκόνα διαπίπτει πάλιν ὁ λόγος. πῶς γὰρ δυ-
νατὸν εἶναι τὸ ὁρατὸν τῷ ἀόρατῳ ὡς ἀπλήσιον;
πῶς τὸ σωματικὸν τῷ ἀσωματῷ; πῶς τὸ ἀ-
φῆν ἔχον τῷ ἀκατάληπτῳ; ὁρῶμεν γὰρ ἡμεῖς
ἀπὸ τῆς ἐμπροσθεν οἷς ἔχομεν ὀφθαλμοῖς, τὰ
κατόπιν δὲ ἀγνοοῦμεν, ἐν Θεῷ δὲ ἔστι πάντα,
ὅτι ἐλάττωμα, μὴ γήριτο. ἀλλὰ παν-

In ipsa benedicimus Deum, & Patrem: & Audiani.
in ipsa maledicimus hominibus, qui ad ima-
ginem Dei facti sunt. Non oportet hac
ita fieri, fratres mei. Ex quibus apparet
eorum vanam esse rationem qui Ada-
mum Dei imaginem amisisse prædicant.

IV. Quibus verò placuit in anima
positam imaginem, hunc in modum ra-
tiocinantur, ac sese defendunt: Quòd &
aspectabilis minimè sit, perinde ac Deus
est: quod agendi, movendi, intelligendi,
ac ratiocinandi ubi prædita sit; ideo hæc
imaginem complectitur: quod moven-
do, agendo, ac reliqua omnia præstando,
quæ ratione, ab hominibus geruntur,
Deum in terris imitetur. Sed isti mani-
festè ad syllogismos confugiunt. Nam si
propterea ad imaginem anima facta dici-
tur, ad imaginem dici omnino non po-
test. Deus enim infinitis præ anima parti-
bus, eoque amplius, comprehensionem
omnem, ac cogitationem effugit: utpotè
cui prospecta sunt omnia tam præterita,
quàm præsentia, tam quæ videntur, quàm
quæ videri nequeunt, terræ fines pro-
fundæ voraginis ima, cœlestium orbium
summa, quidquid denique uspiam est.
Ipse enim cùm omnia comprehendit,
cùm à nullo comprehenditur. E con-
trario verò anima corpore continetur,
abyssi fundum ignorat, terræ latitudi-
nem, atque orbis habitabilis limites ne-
scit: cœlorum summa non assequitur,
neque quid futurum sit, aut quando fu-
turum, aut quæ ante se jam extiterint co-
gnoscit. Ad hæc plura alia tam de illa,
quàm de cæteris idgenus commemorare
possumus. Præterea cum Deus divisi-
onis omnis expertus sit, anima ipsa dividi-
tur: quod his verbis Apostolus indicat:
Vivus est enim sermo Dei, & efficax, & pe-
netrabilior omni gladio ancipiti, & perin-
gens usque ad divisionem anime & me-
dullarum; & disceptator cogitationum, &
intentionum cordis. Neque est creatura
occulta coram ipso, &c. Ex quibus omni-
bus illorum opinio refellitur.

V. Nec minus & aliorum rejicien-
da sententia, qui corpus ad imaginem
Dei esse factum prædicant. Nam qui fi-
eri potest, ut quod aspectabile est, ei simi-
le sit, quod videri non potest? aut corpo-
reum corporis experti? aut quod contrec-
tari potest, ei quod apprehendi nequit?
Præterea nos anteriora duntaxat oculis
nostris cernimus, quæ pone sunt ignora-
mus. Penes Deum autem, neque affectio
ulla, neque defectus est: sed undecum-

Audiani. que lumen est, undecumque oculus, undecumque gloria. Spiritus enim Deus est, qui omnem spiritum exuperat, & lux luce omni præstantior. Quicquid enim ab ipso conditum est, infra illius decus ac gloriam est. Sola verò Trinitas comprehendi non potest, & infinitam quandam gloriam obtinet, quæ nec conjectura capitur, nec intelligentia percipitur.

Non esse in virtute.

Quod ad illos verò pertinet, qui in virtute conditionem illam imaginis collocant, ne illi quidem rectè sentiunt. Nam virtus sine mandatorum observatione consistere non potest. Sed & virtute plerique invicem antecellunt, quod virtutis genera sint permulta. Ac nos nonnullos Confessoribus novimus, qui corpus & animum pro Domino suo traderunt, & in confessione, ac castimonia perseverantes sincerissimam fidem sibi compararunt, ac pietate, humanitate, religione præstiterunt; in jejuniis assidui fuerunt: in omni denique probitate, ac virtutis specimine floruerunt. Iidem tamen vitio aliquo suffusi sunt, ut aut in convicia procliviores essent, aut Dei nomen dejerarent, aut loquaciores essent, aut iracundia prompti, aut aurum, argentumve possiderent, aut aliis denique sordibus obsolescerent, quæ nonnihil de justa virtutis mensura detrahunt. De quibus quid tandem dicturi sumus? An illos imaginis decus illud sua sibi virtute quævisse; sed propter humanos aliquos naves hanc ipsam imaginem specie tenus ab illis geri, nec perfectam absolutamque retineri? Sic illorum explosa sententia est. Jam verò qui in Baptismo inesse dicunt imaginem, vehementer aberrant. Nam nec Abraam Baptismo initiatus est, nec Isaac, neque Jacob, nec Elias, neque Moyses, nec antiquiores illis Noë, & Henoc, neque Prophetæ, ut Isaias, & cæteri. Quid igitur? An imaginem illi Dei non habuerunt? Magna nobis argumentorum adversus illos copia est, ut & contra Audium, qui imaginem in corpore inesse pertendit.

VI. Alia sunt scripturæ testimonia, quæ ab Audianis efferuntur. Velut: *Oculi Domini in pauperem respiciunt, & aures ejus in preces eorum.* Item: *Manus Domini fecit hæc omnia.* Et: *Nonne manus mea fecit hæc omnia? O dure cervicis homines!* Item: *Cælum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum,* ac reliqua, quæ ad eum modum de Deo scripta sunt. Præterea, *Vidi Domi-*

Psa. 9. 28. Loca quibus nituntur Audiani.

Esa. 41. 20. ne manus mea fecit hæc omnia? O dure cervicis homines!

Isa. 66. 2. cælum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum.

Dan. 7. 9.

ταχόθεν ἐς Φῶς, πανταχόθεν ὁφθαλμός πανταχόθεν δόξα, πνεῦμα ὧν ὁ Θεός, καὶ πνεῦμα ὑπὲρ πνεῦμα, καὶ Φῶς ὑπὲρ πᾶν Φῶς. πάντα γὰρ τὰ ὑπ' αὐτῆς χροῖμα ὑποβέβηκε τ' αὐτῆς δόξαν. μένη δὲ ἡ Τειὰς ἐν ἀκατάληψίᾳ, καὶ ἐν δόξῃ ἀνεικάσῳ, καὶ ἀκαταλήπτῳ. τ' δὲ πάλιν λεγόντων τ' δρετὴν εἶναι κατ' εἰκόνα, δρετὴ δὲ ἀνδρὸς φυλακῆς ἐνταλμάτων & δύναται εἶναι, πολλοὶ δὲ ἐν δρετῇ διαφερέεργον ἀλλήλων. δρετῆς γὰρ ἐσὶν εἶδη πολλά. οἶδαμεν γὰρ αὐτοὶ καὶ ἱενας διὰ ὁμολογητῶν ὑπάρχοντας, οἱ τινες ἐκ αὐτῶν τὸ σῶμα δεδώκασι, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῆς ἐαυτῶν δεσποῦσας ἐν ὁμολογίᾳ καὶ ἀγνείᾳ διατελέσαντες, πῖσιν τε ἀληθεστάτην ἐκτέσαντο, δις ἐβείβη διενήνοχας φιλάνθρωπια καὶ δύλαβεία, ἐν νησεύαις τε διήξαν, καὶ ἐν πάσῃ ἀγαθότητι, καὶ ἐν δρετῇ τεκμηρίοις. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς ἔχειν ἐλατῖσμα, ἥτοι λειδοῦρας, ἥτοι ὀμνύντας ἐν ὀνόματι Θεοῦ, ἢ εἶναι μυθώδεις, ἢ ἀγανακτικῆς, ἢ βίον κεκτημένους χρυσῶν καὶ ἀργύρων, καὶ ἄλλων, ἃ τινὰ ἐλλειπῇ ποιεῖται τ' δρετῆς τὰ μέτρα. τί ἔν ἐμποδῶν; τὸ μὲν κατ' εἰκόνα διὰ τὴν δρετὴν ἐκτέσαντο, διὰ δὲ τὰ ὀλίγα ἀνθρώπινα τῶν ἐλατῖσμάτων τῶν ἁγίων εἶναι τὴν εἰκόνα, καὶ ἐκτελεῖν τελείαν τὴν ἐν αὐτοῖς εἰκόνα; καὶ πάλιν διέπεσεν ὁ τέτων λόγος. τ' δὲ πάλιν λεγόντων τὸ βάπτισμα εἶναι κατ' εἰκόνα, πολὺ τι διαπίπτει ὁ λόγος. ἔτε γὰρ Ἀβραὰμ ἔχε τὸ βάπτισμα, ἔτε Ἰσαὰκ, ἔτε Ἰακώβ, ἔτε Ἡλίας, ἔτε Μωϋσῆς, ἔτε οἱ πρῶτον τῶν Νῶε καὶ Εὐνὼχ, ἔτε οἱ τῶν Προφῆτας, Ἡσαΐαν, καὶ ἄλλους καθεξῆς. τί ἔν; ἄρα οἱ οὕτως ἔχουσιν τὸ κατ' εἰκόνα; καὶ πολλὴ τίς ἐστὶ πρὸς τέτους ἡ ἀντιλογία. ὥστε οὕτως τῶν Αὐθίων, Φιλονέως ὀρίζοντας εἶναι ἐν τῷ σώματι τὸ κατ' εἰκόνα.

Φέρουσι δὲ καὶ ἄλλας τινὰς μαρτυρίας οἱ αὐτοὶ Αὐθιανοὶ διὰ τῆς θείας γραφῆς, λέγοντες, ὅτι ὁφθαλμοὶ Κυρίου Ἰησοῦ τὸν πένητα διόβλεψαν, καὶ τὰ ὦτα αὐτῶν εἰς δέησιν αὐτῶν. καὶ χεὶρ Κυρίου ἐποίησε ταῦτα πάντα. καὶ, ἐχὶ ἡ χεὶρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; σκληροπράχνηλοι. καὶ, ὁ ἔρηνός μοι θρόνος, ἡ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. καὶ ὅσα τοιαῦτα τῶν Θεῶν γεγραπτά. καὶ ὅτι εἶδον τὸν Κύριον

Σαβαώθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπιηρυμμένου, καὶ ἦν ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον λευκόν, καὶ τὸ ὤψος αὐτοῦ ὡσεὶ χιών. καὶ ὄρας, Φησὶ, πῶς ἐστὶ τὸ σῶμα κατ' εἰκόνα Θεοῦ; καὶ εἰσὶ καὶ τῶν ἀντιπίπτοντες, καὶ βιαζόμενοι ὑπὲρ δύναμιν ἀνθρωπείαν. καὶ τὸ, ὡφθῇ Κύριος τοῖς Προφήταις, καὶ ὡφθῇ καὶ τοῖς ὡς ἡτέλησε, διωατὸς ὢν ἐν ἅπασιν. καὶ ἐκ δὲ νῦν μέγα ὅτι εἶδον οἱ Προφῆταις Θεόν, ὃ μόνον δὲ οἱ Προφῆταις, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀπόστολοι. Φησὶ γὰρ ὁ ἅγιος Στέφανος ὁ πρῶτος μαρτυρῶν, ὅτι ὁρῶ τὸν ἑρῶν ἀνεωγμένον, καὶ τὸν ἑρῶν ἀνθρώπων ἐκ δεξιῶν ἐσῶτα τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ δυνάμει Θεὸς ὁ πᾶν ἄναξ, Φιλανθρωπεύμενος τὸ ἴδιον πλάσμα, μή τινες τὸ ἀπίστων νομίσωσι τὰ περὶ Θεοῦ λέγειν εἶναι ἀπλῶς λόγους, καὶ ἐκ ἀληθείας, καὶ ἕως λόγους ἰσαῶς τὸ καὶ Θεόν, καὶ μὴ πληρῶν τὸ πᾶν πρὸς Ἀποστόλους εἰρημύον, ὅτι δὲ τὸ πρὸς ἐρχόμενον Θεῷ πιστεύειν, ὅτι ἐστὶ, καὶ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν μετὰ ποδοῦ γίνεταί. ἵνα ἐν πᾶσι θάρσυνῃ τὸ ὑπὸ αὐτῷ πεπλάσμενον ἄνθρωπον, τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ καὶ ἀξίοις ἑαυτὸν δοξαζέμενοι Θεός, ἵνα ἰδῶσι φύσιν Θεοῦ, καὶ θεμελιωθῶσι τὴν διάνοιαν, καὶ ἐλπίσωσιν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ κηρύξωσιν αὐτὸν ἀληθῶς, καὶ πιστοποιήσωσι τὸ πιστὸν ἄνθρωπον ὡς ἀμέλει καὶ οἱ ἑλλήνων παῖδες ἔχουσι περὶ Θεοῦ ἕως λόγους τε καὶ φαντασίας. ἡμεῖς δὲ ἀληθῶς Θεὸν ἵπταμεθα ἀληθῆ, καὶ ὄντα ἀληθῶς ἐν ὑπὸς αἰῶνος βασιλέα, ἀκατάληπτον, ποιητὴν τῶν ὅλων, ἵνα Θεὸν, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸν μονογενῆ Θεόν, ἐν ὁδῷ διαλλαττοντα τὸν Πατέρα, καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ Πνεῦμα, μηδὲν ἀπὸ Πατρὸς, καὶ Υἱὸς διαλλαττων ὡς καὶ ἐν πάσῃ ἀρέσῃ περὶ τῆς κατὰ Θεὸν πίσεως διὰ πολλὰ ἐποησάμεθα τὸν λόγον.

Καὶ ὅτι μὲν ὡφθῇ Θεὸς ἀνθρώποις, πολλάκις εἰπομεν, καὶ οὐκ ἐν δυνάμει. εἰ γὰρ δυνάμει τὰς θείας γραφάς, ἀληθεῖς ἐκ ἐσμεν, καὶ εὐρισκόμεθα ἐκπίπτοντες τῆς ἀληθείας, ἢ τὴν παλαιὰν διαθήκην ἐκβάλλοντες, ἐκείνι ἐσμεν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. τὸ δὲ Εὐαγγέλιον ὡφθῇ Θεὸν ὁδοῖς πρῶτον ἐώρακεν, ὃ

Animum exercituum sedentem in throno excelsō Audiani. Et elevato. Et erat caput ejus tanquam lana alba, et amictus ejus sicut nix. A. LXX. nimadvertis igitur, inqviunt, corpus ad imaginem Dei esse factum? Atque hac quidem in parte acerrimè se nobis opponunt, & quæ supra hominis caput sunt violentè affectant. Quin & illud proferunt, quod Dominus Prophetis apparuisse legitur. Verum hic quidem perinde ac libitum est, videndum se præbuit, cum nihil sit ejus potestati subtrahendum. Neque verò Deum negamus à Prophetis; imo verò & ab Apostolis asserimus esse conspectum. Nam Stephanus Martyrum primus: Ecce, inquit, videro caelum apertum, & Filium hominis stantem à dexteris Dei & Patris. Enim verò optimus ille Deus singularem opificio suo humanitatem adhibens, ne sibi ipsis infideles aliqui persuaderent, quæ de Deo dicuntur, verbis omnia non veritate constare, & quæ ab illo pronunciata sunt, re ipsa non expleri. (Oportet autem, ut Hebr. n. 4. Apostolus scribit, accedentem ad Deum credere, quoniam est, & diligentibus ipsum remunerator est.) Ut igitur condito à se homini fiduciam ingeneraret, pro sua potentia sanctis hominibus, & illo conspectu dignis se ipsum detegit Deus; ut ipso propriè certoque conspecto, animum suum velut stabili quodam fundamento contineant, & spem suam in veritate collocent, atque illum verè, ac sincerè prædicent, & fidelem denique hominem in suscepta fide confirment. Quemadmodum è contrario gentiles, ac Græci Dei notitiam verbi tenus, & imaginibus adumbratis obtinent. Nos autem revera Deum novimus, verum illum quidem, ac verè subsistentem regem, incomprehensibilem, conditorem rerum omnium, unum Deum: & ab ipso procedentem unigenitum Deum, nec ulla re à Patre diversum, nec non & Spiritum sanctum qui nihil à Patre Filioque discrepat. Quod quidem fidei dogma, cum adversus Hæreses singulas ageremus, pluribus verbis exposuimus.

VII. Ac Deum quidem hominibus apparuisse persæpe diximus, nec unquam inficiati sumus. Nam si sacrarum literarum auctoritatem negemus, veritatem non sequimur, & ab ea longinīs aberramus. Aut si vetus Testamentum rejicimus, non amplius in Catholica Ecclesia censemur. Atque in Evangelio scriptum est: *DEUM nemo vidit unquam: Unigenitus* Joh. 1. 18.

Audiani. *Deus ipse narravit.* Præterea eadem scri-
ptura: *Apparuit, inquit, Deus Abraham,*
cum esset in Mesopotamia. Quin ipse Do-
minus in Evangelio: *Angeli, inquit, eorum*
videns faciem Patris mei, qui in caelis est.

Atenim, dicet aliquis: scriptura Deum
vidisse Prophetas asserit, sed mente intel-
ligentiaque duntaxat: ut ex hoc loco

Mat. 5. 8. colligi potest: *Angeli eorum videns faci-*
em Patris mei, qui in caelis est. Item ex
hoc loco: *Beati mundo corde, quoniam*
ipsi Deum videbunt. Quod qui dixerit,
& illas scripturæ sententias apud se con-
tulerit, perinde arbitrabitur unumquem-
que Deum mente, non oculis videre.

Responsio. Verum facile iste divini sermonis auto-
ritate refellitur: cum Propheta Isaias di-
cat; *Miser ego, quoniam confixus sum:*

Isa. 6. 5. *eo quod homo impuris labiis in medio po-*
puli impura labia habentis ego habito, &
Dominum exercituum vidi oculis meis. Non
mente dixit; non cogitatione; sed ocu-
lis, unaque veram ac solidam fidem sta-
tuit. Ecquid ergo dicimus, cum Evange-
lium asserat: *Deum a nemine unquam esse*

conspectum; Prophetæ verò & Apostoli
imo Dominus ipse contrarium affirmant?
An aliqua sunt in scriptura, quæ sibi invi-
cem repugnent? Minime id quidem. Sed

Prophetæ haud dubiè & Apostoli Deum
viderunt: idque ipsum certissimum est:
sed hæcenus viderunt, quatenus pote-
rant ipsi, & quantum licebat, ac quæ-
admodum voluit Deus, se videndum his
præbuit. Quippe omnia sunt in ejus po-
testate posita. Neque verò dubium est,
quin Deus videri comprehendique ne-
queat, idque in confesso est apud omnes.
Sed & illud proinde certum, posse illum

Esai. 13. 9. quæ velit efficere. *Nullus est enim qui ejus*
voluntati resistat. Quare cum & natura vi-
sum omnem effugiat, & ipsius compre-
hendi gloria nequeat, tamen quoties ho-
mini, quem produxit, videndum se præ-
bere voluerit, nihil ejus voluntati relucta-
tur. Siquidem nulla in Deo inest affe-
ctio; neque pati quicquam potest, ut aut
quod velit non perficiat, aut quod noluit
efficiat. Est enim præpotens, & quodcum-
que libitum est molitur, ita tamen ut, quæ
divinitatem ipsius deceant, perpetuo faci-
at. Nam nihil est, ut dixi, quod volunt-
ati ipsius adversetur; quo minus quæ vel-
lit, pro eo ac divinitati suæ convenit, ex-
equatur. Deum quidem videri, præsertim
ab humana natura, non posse fatemur: ne-
que quod aspectabile est id, quod videri
omnino non potest, intueri fas putamus.

Α μονογενὴς Θεὸς αὐτὸς ἐξηγήσατο. καὶ πάλιν
ἡ αὐτὴ θεία γραφὴ, ὅτι ὠφθῆ ὁ Θεὸς τῷ Α-
βραάμ ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ. καὶ αὐτὸς
ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· ὅτι οἱ Ἀγγελοὶ
τῶν ὁρώσι τὸ πρὸσωπον τοῦ Πατρὸς μου τῶ
ἐν τῷ ἔρεινῳ. ἀλλὰ πάντως ἐρεῖ τις εἰρη-
κέναι τὴν θείαν γραφὴν, ὅτι Προφήταις ἐω-
ρακέναι τὸν Θεὸν ἐν τῷ νῶ, διὰ τῶν ῥητῶν, τῶ
καὶ οἱ Ἀγγελοὶ τῶν ὁρώσι τὸ πρὸσωπον τοῦ
Πατρὸς μου τῶ ἐν ἔρεινῳ, καὶ πάλιν διὰ τῶ
μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸ
Θεὸν ὁψονται. Φήσας δὲ τῶτο, καὶ ὡραζέ-
υας κτλ. τὸ αὐτὸ ἐννοῖαν τὰς λέξεις εἰποι δ' αὖν,
ὅτι ἐν τῷ νῶ ἕκαστος ὁρᾷ τὸ Θεόν. ἔγὰρ ὁ
Φθαλμοῖς ἀντιπίπτει δὲ τῶτῳ ὁ Θεὸς λό-
γος, φάσκων διὰ Ἡσαΐαν τῶ Προφήτῃ τὰ-
λας ἐγὼ, ὅτι κατανένυγμα, ὅτι ἀνθρώπος
ἀκαθάρτα χεῖλη ἔχων ἐν λαῷ ἀκαθάρτα
χεῖλη ἔχοντι ἐγὼ καρικῶν καὶ τὸ Κύριον Σα-
βαώθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. καὶ οὕτως εἶ-
πε τῷ νῶ, ὅδε ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ὀ-
φθαλμοῖς, τὰ ἀληθῆ καὶ σερεὰ τὴ πίστεως βε-
βαιώμενος. τί ἐν * εἶπομεν, τῶ Εὐαγγελίῳ F. εἶπο-

Β ξας κτλ. τὸ αὐτὸ ἐννοῖαν τὰς λέξεις εἰποι δ' αὖν,
ὅτι ἐν τῷ νῶ ἕκαστος ὁρᾷ τὸ Θεόν. ἔγὰρ ὁ
Φθαλμοῖς ἀντιπίπτει δὲ τῶτῳ ὁ Θεὸς λό-
γος, φάσκων διὰ Ἡσαΐαν τῶ Προφήτῃ τὰ-
λας ἐγὼ, ὅτι κατανένυγμα, ὅτι ἀνθρώπος
ἀκαθάρτα χεῖλη ἔχων ἐν λαῷ ἀκαθάρτα
χεῖλη ἔχοντι ἐγὼ καρικῶν καὶ τὸ Κύριον Σα-
βαώθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. καὶ οὕτως εἶ-
πε τῷ νῶ, ὅδε ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ὀ-
φθαλμοῖς, τὰ ἀληθῆ καὶ σερεὰ τὴ πίστεως βε-
βαιώμενος. τί ἐν * εἶπομεν, τῶ Εὐαγγελίῳ F. εἶπο-
λέγοντος, Θεὸν μὴ ἐώρακέναι τινὰ πόποτε, ἰδμ.

Γ τὸ δὲ Προφήτῃ, καὶ Αποστόλων φασκόντων,
καὶ αὐτῶν τὸ Κυρίως; ἀρα ἀντίθετον ἐν τῇ θείᾳ
γραφῇ πρὸς ἑαυτὴν τι; μὴ γνῶντες. ἀλλὰ
εἶδον Προφήται καὶ Ἀποστολοὶ, καὶ ἀληθῆς
ὑπάρχον. εἶδον δὲ καθ' ὁρῶναι αὐτοὶ, καὶ
καθ' ὁρῶναι, καὶ ὠφθῆ αὐτοῖς ὁ Θεὸς ὡς
ἠθέλησεν. πάντα γὰρ αὐτῷ δυνατά. καὶ
ὅτι μὲν ὁ ἀόρατος Θεός, καὶ ἀκατάληπτος, τῶ-
το δὴλόν ἐστι, καὶ ὡμολογητῶν. ἀλλὰ πάλιν
δυνατός ἐστι ποιεῖν ὁ βέλεται. ἔγὰρ ἵς ἀν-
τιτίθῃσιν αὐτῶ τῷ βεληματι. ἀόρατος ἐν
ἐστὶ τὴν φύσιν, καὶ ἀκατάληπτος τὸ δόξαν.
Δ βεληματι δὲ τῷ ὑπὸ αὐτῶ γενομένῳ ἀνθρώπῳ
ὀπλάνεσθαι, ὅθεν ἐναντίζεται τῷ αὐτῶ βε-
ληματι. ἔγὰρ πᾶσι συνίσταται τὸ θεῖον,
ἵνα ὁ βέλεται μὴ πρᾶτῃ, ἢ πρᾶτῃ ὁ
μὴ βέλεται. δυνατός γάρ ἐστι, ποιῶν
ὁ βέλεται. ἀλλὰ πρᾶτῃ ἄπερ * αὐτῶ For. αὐτῶ
πρέπει τῇ θεότητι. μηδὲν ὅλως τῷ
θελήματι αὐτῶ ἀντιπίπτειν, ὥστε μὴ
δύνασθαι πρᾶτῃν ὁ βέλεται, πρεπόντως
τῇ αὐτῶ θεότητι. καὶ ἀδύνατόν ἐστιν ἰδεῖν
Θεόν, μάλιστα ἀνθρωπίνῳ φύσιν, καὶ οὕτως
εἴχωρε τὸ ὁρατὸν ὁρᾶν τὸ ἀόρατον. ἀλλ' ὁ ἀόρα-

τὸ Θεὸς ἐν Φιλανθρωπία καὶ δυνάμει ἐνισχύ-
σας τὸ ἀδύνατον, κατηξίωσε τῇ ἑαυτοῦ δυνά-
μει, ὅπως ἴδῃ τὸ ἀόρατον, καὶ ὃ εἶδε τὸ ἀόρα-
τόν τε, καὶ ἀπειρὸν, καὶ καθὼς ἔχε τὸ ἀπειρὸν,
ἀλλ' ὡς ἡδύνατο χωρεῖν ἡ φύσις, ἐνδυναμώ-
θεῖσα τῇ ἀδυνατίᾳ ἐχούσῃ. πρὸς ἐπέκτασιν
δυνάτεω. καὶ ὁ δὲν διοίσκει ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ,
ὅτε ἀντίθετόν ἐστι λέξις πρὸς λέξιν εὐρεθί-
σεται.

Εἰσι δὲ ὡς πολλάκις τὸ ὑπόδειγμα διηγη-
σάμενος τὸ πᾶν ἔτι ὡς εἰ τις θεάσοιτο
δι' ὁπῆς μικροτάτης τ' ἑρανὸν, καὶ εἴποι, ὅρα
τ' ἑρανὸν, καὶ ἔκ αὐτοῦ ψεύσοιτο ὁ τοιοῦτος. ὅρα
τ' ἑρανὸν πᾶν ὄντι. εἴποι δὲ τις ἀπὸ σιωπῆς,
ὅτι ἔχ' ἑώρακας τὸν ἑρανὸν, καὶ ἔκ αὐτοῦ ψεύ-
σοιτο ὁ τοιοῦτος. ὁ μὲν γὰρ λέγων ἑώρακέναι,
καὶ ψεύδεται. καὶ ὁ φησας πρὸς αὐτὸν μὴ
ἑώρακέναι τὸ αὐτό, ἀληθεύει. ὅτε γὰρ εἶδε τ' ἐ-
πέκτασιν. ὅτε τὸ πλάτος. καὶ ὁ μὲν ἑώρακὼς
ἡλήθευσεν. ὁ δὲ ἀντεπών μὴ ἑώρακέναι, καὶ
ἐψεύσατο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡλήθευσε. πολλά-
κις γὰρ καὶ Ἰπὶ ἀκρωρία ὅρας ἐσώτες θεώ-
μεθα καὶ τ' θάλασσαν καὶ εἰς ἑωτομὴν ἑω-
ρακέναι θάλασσαν, καὶ ἐψεύσαμεθα. εἰ δὲ
τις ἀντίποι λέγων, ὅτι ἔχ' ἑώρακας, καὶ αὐ-
τὸς ἐψεύδεται. πᾶς γὰρ διικνεῖται τὸ πλά-
τος, πᾶς τὸ μήκος, πᾶς τὸ βάθος, πᾶς οἱ μυ-
χοὶ τῆς βυθῆς, καὶ τὰ ὑποτελέσματα, καὶ δυνά-
μις εἶδέναι ἀνθρώπων ὧν. εἰ τοίνυν τὰ πᾶσι τῇ κί-
σμάτων ἔτις ἐν ἡμῖν πληρεῖται, πόσω γε
μᾶλλον ἐν τῇ χάριτι, ἢ ἐχαρίσατο ὁ Θεὸς
Προφῆταις, καὶ Αποστόλοις; ἐθεάσαντο ἔν
τὸ ὅν τῶ ὄντι, καὶ ἔκ ἐθεάσαντο, ἀλλ' ἐθεά-
σαντο ὡς ἡδύνατο ἡ φύσις φέρειν, καὶ αὐ-
τὸ καὶ χάριν δυνάμει, ἧς ἐνεδυνάμωσεν ὁ
δυνατὸς ἐν ἅπασιν, διὰ Φιλίαν τῇ αὐτῇ ἀν-
θρώπων, * καὶ δελεούσιν αὐτὰς ἐν ἀληθείᾳ.
ἐάν ἔν οἱ τοιοῦτοι νομίσωσι χεῖρας ἔτι τὸ Θεόν
ἔχειν, ἢ ὁφθαλμοὺς, ἢ τὰ ἄλλα, διὰ τὸ ἔτις
* ὁφθῆσεσθαι τοῖς Προφῆταις, καὶ Αποστό-
λοις, Φιλονείκως φέρονται ἐλεγχόμενοι διὰ
τὴν ἀληθείαν. ἀλλὰ ὅσα μὲν λέγει ἐν τῇ θείᾳ
γραφῇ, πιστεύειν χρὴ ὅτι ἐστίν. πῶς δὲ εἰναι,
αὐτὰ μόνῳ ἐγνωσται. καὶ ὅτι ὁφθῇ τῶ
μὲν ὄντι, ναί. ὁφθῇ δὲ ὡς ἡθέλησε, καὶ ἀλη-

A Sed idem tamen invisibilis Deus, pro sua Audiani.
humanitate, ac potentia, imbecillam a-Hæresu
ciem ita virtute sua corroborare digna- x x
tur, ut quod videri alioqvi non potest
aspiciat. Porro cum invisibile illud, &
infinitum aspicit, non quantenus infi-
nitum est illud intuetur; sed quantum
illius, quod imbecillum est, natura ca-
pere potest, ejusmodi vi ac virtute con-
firmata, ut ad potentis illius notitiam ad-
æquare se possit. Quamobrem nihil est
in sacris literis à se ipso discrepans, non
sententia ulla quæ ab alia sententia dissi-
deat.

VIII Res ipsa quidem, ut comme-
moratum à me sæpius exemplum hoc lo- *Similitu-*
co reperam, ita fere sese habet. Qvemad- *dine decla-*
modum si qui cælum per augustum fo- *rant, qd o-*
ramen transpiciat, ac cælum videre se di- *modo videt-*
cat; non utique mentietur: videt enim *ant Dum.*
revera cælum. Quod si quis prudenter
ei dicat: non vides cælum; ne is quidem
mentietur: neuter inquam mentietur, ne-
que qui vidisse se dicit, neque qui negat.
Non enim extensionem cœli, ac latitudi-
nem aspexit. Quare & qui vidit verum
dixit, & qui repugnat, falsum non dixit.
Sæpe enim accidit ut ex alto montis ver-
tice mare prospiciamus. Quod si nos il-
lud vidisse dicamus, non mentiemur: ne-
que si contradixerit aliquis, ac vidisse nos
negaverit, non verum ille dixit. Propter
ea quod, quæ est hominis imbecillitas,
quod illius amplitudo, aut longitudo, aut
profunditas pertingat, quamqve alti sint
illius voraginis recessus; sed neque illius
effecta pervidere potest. Jam si in creatu-
ris ita sese res habet, quanto magis in gra-
tuito illo beneficio, quod Deus Prophetis
Apostolisque concessit? Ergo illi Deum
existentem revera contuiti sunt, & simul
non sunt contuiti. Viderunt quidem qua-
tenus ipsorum natura sustinebat: idque
virtutis illius beneficio, quia præpotens
Dille Deus pro singulari suo erga homi-
nem amore, qui sibi ex animo, ac sincerè
serviebat afficere illum voluit. Sed si ma-
nus, aut oculos, aut alia id genus mem-
bra inesse Deo suspicentur isti, quod ad
eum modum Prophetis, & Apostolis con-
spectus sit, inani quodam studio conten-
tionis elati à veritate ipsa refelluntur. Ne-
cesse quidem est his omnibus adhibere fi-
dem, quæ in sacris literis asseruntur:
quemadmodum verò sese habeat, solus
ille cognoscit. Proindeque verè quidem
apparuisse certum est: apparuit autem
quomodo voluit, & quocumque modo

For. δα-
λύοντος.

Cor. ὁ-
φθῆσθαι.

Audi ni.
Hæresis
LXX.

Eph. 2. 6. 8
Hebr. 8. 1.

apparuit, verè apparuit. Omnia quippe A
potest Deus: nec est quicquam, quod ejus
potestatem effugiat. Idem verò compre-
hendi non potest, cum sit spiritus, quem
intelligentia nulla penitus percipere po-
test: itaque ut omnia contineat, & à nul-
lo contineatur. Cæterum qualis est Pa-
ter talis est Filius, talis & in divinitate
Spiritus sanctus. Ex quibus solus unige-
nitus Filius carne vestitus est, quâ cum à
mortuis excitatus est; eandemque unius
in communionem spiritus cum divinitate
conjunxit, & ad dexteram Patris, ut
scriptum est, in gloria confedit. Quem
admodum igitur comprehensionem in-
telligentiamque superat, sic omnia, quæ
de illo dicuntur, verissima sunt. Sicut B
autem comprehendere Deum non potest, ita
de illo quicquid asseritur perinde compre-
hendi nequit. Nequit autem eatenus
solum, quatenus Deo convenit, & eo
modo, quo inest in eo splendore, qui
comprehensionem excedit omnem. Hæc
nos pro viribus nostris, ad Dei honorem,
& gloriam, humana lingua disputavimus.
Non enim alia voce, aut sermone uti
possumus, qui sit eo præstantior, quem
nobis modo quodam ac mensura Deus
attribuit: tamen præstantius aliquid
mente de Deo concipiamus. Verum
quantum nostra mens capit, tantum os
eloqui non potest; quod & mensurail-
la coercetur, & corporeis instrumen-
tis affixum tenetur. Quocirca imbecilli-
tati nostræ Deus indulgens, quam de ipso
notitiam adipiscimur, ac gloriam defe-
rimus, æqui bonique consulit, dum illam
etiam supra virium nostrarum captum
extendimus: non ut ulla in re Deo gra-
tificemur, sed ut illum quoad situm in
nobis est, laude celebremus: ut & de il-
lo religiosè sentiamus, & ab ejus gra-
tia, & veritate non excidamus. Atque
hæc adversus Audium, Audianosque D
disputantes, illorum dogmata proposui-
mus: quæ simpliciori quodam ratione
ac pertinaci contentionis studio turpiter
asseverant.

Audiano-
rum de Pa-
schæ ce-
re.

IX. Habent verò & alia complura, qui-
bus potissimum nituntur, sequæ ab Eccle-
siæ conjunctione segregarunt, quibus &
alios plerumque conturbatos ab eadem
Ecclesia divellunt, utriusque sexus homi-
nes. Nam cum Judæis Pascha celebrare
volunt: hoc est, quo tempore Judæi Azy-
ma sua peragunt, tunc illi Paschatis cele-
britatem obeunt, ut ab Ecclesia dissentire
videantur. Quod videlicet olim hæc in

Θως ὡφθη, ὡς ὡφθη. πάντα γὰρ δύναται
Θεός, καὶ ἔδεν αὐτῷ ἀδύνατον. ἔστι ἡ ἀκατά-
ληπτος, πνεῦμα ὡν ἀπεινώθητον, πάντα
ὑπερέχων, ἔστι ὑπὲρ πάντων ὑπερέχον. καὶ
ὁποῖος ὁ Πατήρ, τοιοῦτος καὶ ὁ Υἱός, ἔτι καὶ
Πνεῦμα ἐν τῇ θεότητι. μόνος δὲ ὁ μονογε-
νὴς ἐνεδύσατο ἐλθὼν σάρκα, ἐν ᾗ καὶ ἀνέ-
στη, καὶ συνήνωσε τῇ θεότητι εἰς πνεῦμα
συνενώσας, ἐκάρτισεν ἐν δόξῃ, ἐν δεξιᾷ τοῦ
Πατρὸς, καὶ τὸ γεγραμμένον. ὡς ἐν ἐστὶν ἀ-
κατάληπτος, καὶ ἀπεινώθητος, ἔτι πάντα
τὰ ὑπὲρ αὐτῶν λεγόμενα, ἀληθινὰ εἰν ὄντα.
ὡς δὲ Θεός ἐστιν ἀκατάληπτος, ἔτι πάντων
τῶν ὑπὲρ αὐτῶν λεγόμενων ἀκατάληπτον ἐστὶ
μὴν, ἀλλὰ ἀκατάληπτον ὅποια Θεός, καὶ ὡς
ἐστὶν ἐν δόξῃ ἀκατάληπτος. καὶ ταῦτα μὴ
καθὼς ἐχωρῶμεν εἰς δοξολογίαν Θεός, εὐ-
ματι ἀνθρώπων εἰρηκαίμην. ἔτι ἔχοντες ἐ-
τέρως φθογῆς χρῆσιν ὑπὲρ τὴν ἐκ Θεοῦ ἡ-
μῶν ἐν μέτρῳ δοθεῖσαν, εἰ καὶ τῷ νῦν ὑπερ-
τέρον πρὸς Θεόν ὑπολαμβάνομεν. ἀλλ' ἔτι
ὅποσα ὁ νῦν ἔχει, τὰ αὐτὰ δύναται τὸ σῶμα
λέγειν, μέτρῳ ἀποκεκλεισμένων, καὶ συνε-
χόμενον τοῖς σωματικοῖς ὀργάνοις. διὸ καὶ
C συγχωροῦν Θεὸς παρ' ἡμῶν ἀποδεχόμενος
τὴν πρὸς αὐτὸν εἰδῆσιν καὶ δοξολογίαν, ὑπὲρ
τῶν ἡμῶν δυνάμιν ἐπεκτείνωμεν, ἔτι Θεῷ
χαρίσασθαι τι, ἀλλὰ δοξολογεῖν τὸ θεῖον.
καὶ δυνάμιν, εἰς τὸ δισεβῶς φρονῆσαι, καὶ
μὴ ἐκπεσεῖν τῶν αὐτῶν χάριτος καὶ ἀληθείας
ταῦτα δὲ περὶ τῶν αὐτῶν ΑΥΘΙΣ καὶ τῶν ΑΥΘΙΑ-
ΝΩΝ διαλαμβάνοντες, ἐξείπομεν τὰ ὑπὲρ αὐτῶν
λεγόμενα, οἷς καὶ τὸ ἰδιωτικὸν καὶ αὐτοὶ δι-
γασμένοι, καὶ καὶ τὸ φιλόνηκον ἐν τέτοις ἀν-
τέχοντες, ἀπρεπῶς διιχυρίζομενοι.

ἔχουσι ἡ καὶ ἄλλα τινὰ, δι' ἧς μάλιστα
ἴστανται περὶ ὑπερτέρον τὴν διαίρεσιν ποιησά-
μενοι τῆς Εκκλησίας, δι' ἧς καὶ ἄλλες πύ-
ραντες πολλάκις ἀντέλκυσιν ἀπὸ τῆς Εκκλη-
σίας, παρελκύναντες ἀνδρας τε καὶ γυναῖ-
κας. μὴ γὰρ Ἰσδαίων βέλονται τὸ Πάσχα
ἐπιτελεῖν· τῆς ἐστὶν αὐτοῦ καὶ οἱ Ἰσδαῖοι ποιεῖσι
τὰ παρ' αὐτοῖς Ἀζυμα, τότε αὐτοὶ φιλονεικοῦσι
τὸ Πάσχα ἄγειν. καὶ δι' ἧς ὅτι ἔτις ἦν ἡ Εκ-
κλησία φερομένη. εἶγε καὶ λόγον σεσυκοφαν-

την δὲ δεικνύσιν ὡς Ἐκκλησιαστικοῖς, καὶ τὸ τοῦ μέγ^{ου} Φάσκοντες ὑπὸ * Κωνσταντίου διὰ τὸ πρὸς τὴν βασιλέα Φησὶ προσωποληψίαν * καὶ ἀλελοιπότι τὴν τὴν πατέρων ἐκ Πάχα ἐορτῆς ἀκολουθίαν, καὶ τὴν ἡμέραν μετηλλάξατε εἰς τὸ καθήκον τῆ βασιλείας. Ἰνὲς δὲ πάλιν καὶ τὸ ἴδιον Φιλόνηκον ὀρίζονται, ὅτι ὅτε τὰ χυρῆθλια ἐκ Κωνσταντίνου, τότε μετεποίησατε, Φησὶ, τὸ Πάχα. καὶ εἰ μὲν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸ Πάχα ἦγετο κατ' ἐτ^{ος}, καὶ τῇ αὐτῇ ὥρίσθη τὸ ποιεῖν * Ἰπὶ τ^ῇ Κωνσταντίνου συναγωγῆς Συνόδου πιδανὸν ὡς τὸ παρ' αὐτοῖς λεγόμενον. ὅπό- τε ὁ καὶ ἕκαστον ἐκ αὐτῶν ἐδύναται ἔχειν αὐτῆς ψήφου ἢ ἀκολουθία, διέπεσεν ὁ αὐτῶν λόγος. ὁ δὲ διὰ τὸ χυρῆθλιον ὁ βασιλεὺς ἐπεμελήσατο, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑνωσιν τῆ Ἐκκλησίας. τῷ δὲ ὄντι δύο μέγιστα ἡμῶν κατάρθωσεν ὁ Θεὸς διὰ τῆ περὶ Κωνσταντίνου θεοφιλεστάτου, καὶ αἰεὶ μακαριστοῦ, τὸ συναΐξαι οἰκουμενικὴν Σύνοδον, καὶ ἐκθέσθαι τὴν ἐν Νικαίᾳ ἐντεθεῖσαν πίσιν, καὶ ὁμολογηθεῖσαν μετ' ὑπογραφῆς τῶν συνελθόντων Ἐπισκόπων, καθαιρεθῆναι μὲν Ἀρῖον, τὸ καθαρόν τῆ πίσεως κηρυχθῆναι πᾶσι, καὶ τὸ πρὸς Πάχα εἰς ἑνωσιν ἡμῶν ὑπ' αὐτῶν διορθωθῆναι. ἐκπαλαί ὡς καὶ ὑπὸ τῶν πατέρων χρόνων διέστη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διαφόρως ἀγόμενον, χλευῖν ἐμποιοῦν καθέκαστον ἐτ^{ος}, τῶν μὲν πρὸς ἑβδομάδ^{ου} ποικιλντων, καὶ Φιλονηκντων πρὸς ἀλλήλους τῶν δὲ μὲν ἑβδομάδα. καὶ τὴν μὲν προλαμβανόντων, τῶν δὲ μεσαζόντων, ἄλλων δὲ μετέπειτα Ἰπὶ λαντων. καὶ ἦν ἀπλῶς φύσις πολλή καὶ κάματ^{ος}, ὡς πολλοῖς Φιλολόγοις σὺν ἀγνώστον, ἐν πόσοις καιρῶσι θόρυβος ἐκινεῖτο ἐν τῷ Ἐκκλησιαστικῷ κηρύγματι πρὸς τῆς ἐορτῆς ταύτης ζητήματ^{ος}. ἐντε χρόνοις Πολυκάρπου, καὶ Βίκτωρος, ὡς ἡ ἀνατολὴ πρὸς τὴν δύσιν διαφερομένη, εἰρηνικὰ παρ' ἀλλήλων ἔκ ἐδέχοντο. ἐν ἄλλοις δὲ ὅσοις καιροῖς, ἐν τε χρόνοις Ἀλεξάνδρου Ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, καὶ Κεϊσικηντῆς. ὡς πρὸς ἀλλήλους ἀρίσκονται ἕκαστος αὐτῶν γράφοντες, καὶ διαμαχόμενοι, ἕως τῶν ἡμετέρων χρόνων, ἐξότ^{ος} ἐταράχθη μὲν τὸν χρόνον τῶν ἐμπεριτόμων Ἐπισκόπων, ὅπως ἐφῆρε-

A Ecclesia consuetudo recepta fuerit. Quam nonnihil hac in parte calumni- Audiani. Hæresis antur, & Ecclesiasticis falsam ratio- nem obijciunt. A Constantini, inqvi- unt, tempore, ut Imperatoris ratio- nem haberetis paternam in celebra- do Paschate consuetudinem reliquistis, diemqve commutastis, ut vos ad Impe- ratoris nutum accommodaretis. Qvi- dam etiam pervicaciùs definiunt; & cum natalis, inqviunt, Constantini cele- braretur, Paschatis rationem immuta- stis. Verùm si eadem quotannis die Pascha repræsenteretur, in eaqve cele- brandum esse statuisset illa Synodus à Constantino collecta, probabilis istorum esset oratio. Nunc cum annis singu- lis non eadem temporum series, puta- tioqve respondeat, inanis est ista ratio. Non enim ob natalem suum, sed ad Ec- clesiam conciliandam, ei rei studium Im- perator adhibuit. Sanè illud fatendum nobis est: duo quædam maxima per reli- giosissimum, ac beatissimæ memoriæ Constantinum à Deo esse præstita. Quo- rum primum fuit: ut Occumenica Syno- dus colligeretur, ac fidei summa Nicææ explicata proponeretur, & Episcoporum qui convenerant subscriptione confir- maretur: adeo ut Ario profligato, vera omnibus fides, ac sincera prædicaretur. alterum fuit celebrandi Paschatis ad sta- biliendam nostrum omnium concordiam emendata ratio. Jampridem enim, & à primis usque temporibus, variæ in Eccle- sia de hac solemnitate controversiæ, ac dissensiones extiterunt, quæ quotannis risum ac ludibrium afferebant. Nam alii quodam contentionis ardore ante hebdo- madem, alii post hebdomadem inibant, alii antevertebant, alii medio tempore, alii postremo peragebant. Et, ut uno ver- bo dicam, mirifica quædam erat, & labo- riosa perturbatio. Nec illud eruditissimis hominibus ignotum est, quàm sæpe diversis temporibus de illius festi celebritate va- rii Ecclesiasticæ disciplinæ tumultus, ac contentiones obortæ sint: præsertim Poly- carpi, ac Victoris ætate, cum Orienta- les, ab Occidentalibus divulsi pacificas à se invicem literas nullas acciperent. Quod idem & aliis temporibus accidit: velut Alexandri Episcopi Alexandrini, & Cres- centii: quemadmodum contra se mutuo scripserint, & acerrimè pugnaverint. Quæ quidem animorum opinionumqve distractio, ex quo semel post Episcopos illos, qui ex circumcisione, ac Judæorum

Audiano- rum calu- mnia.

Refellitur.

Constanti- ni duo præ- clara præ- stita.

Contro- versia de paschate.

Audiani. secta ad Christum sese converterant, agitari cœpit, ad nostra usque tempora eodem est tenore perducta. Quamobrem qui tum ad Nicœnam Synodum undique confluerant, re accuratè cognitâ communi ab omnibus concordia, atque ex idonea temporum computatione, & calculo, celebrandum esse statuerunt.

X. Audiani verò ad institutum suum quendam ex Apostolorum constitutione auctoritatem accommodant. Qui liber tamenli dubiæ apud nonnullos fidei sit, non est tamen improbandus. Nam in eo quæ ad Ecclesiæ disciplinam attinent omnia comprehenduntur; neque quidquam aut in fide, ac Catholica professione depravatum, aut Ecclesiæ administrationi, ac decretis contrarium continent. Sed quod ad locum illum attinet, unde suam de Paschate sententiam affirmare conantur, hunc illi perperam interpretantur, & ad alienum sensum per inscitiam traducunt. Etenim Apostoli in illa constitutione ita definiunt: Vos, inquit, temporum rationes ne subducite; sed eo tempore celebrate, quo fratres vestri, qui ex circumcisione prodierunt. Cum iis itaque Pascha peragite. Non præcipiunt, quo tempore fratres vestri, qui in circumcisione sunt, sed qui ex circumcisione prodierunt: ut illos ipsos declarent, qui ad Ecclesiam à circumcissione transierint, ex eo deinceps tempore duces & authores futuros: utque ad aliorum auctoritatem adjungerent sese, ne alii alio tempore obcundum sibi Pascha crederent. Hanc enim omnem illi curam, ac diligentiam impendisse videntur, ut pacem, ac concordiam adstringerent: nève dissidia, atque opinionum dissensiones existerent. Audiani verò cum Apostoli illius decreti sensum minimè perciperent, ex eo sic apud se cogitarunt: Pascha Judæorum more celebrandum videri. Porro post constitutionem illam quindecim è circumcissione Episcopi fuerunt, idque Hierosolymis, quorum auctoritatem Christianus omnis orbis sequi, & cum illis celebrare Pascha debuit: una ut omnium concordia, una professio, una celebritatis obcundæ ratio, ac consuetudo firmaretur. Igitur ad hominum mentes in unam Ecclesiæ societatem, quæ tanto temporis spatium nondum obtineri potuerat, conciliandas, Patrum illorum cura, diligentiaque, non sine Dei nutu, Constantini temporibus incubuit. In Apostolorum verò Constitutionibus ad concordiam perinde decretum illud pertinet. Id quod illi ipsi testan-

Constitutiones Apostolicæ non rejicienda.

Apostolica de Paschate constitutio.

Α. διὸ σωμελθόντες οἱ πάντα χόθεν τότε, καὶ ἀκριβῶσαντες, ὥρισαν μεθ' ὁμονοίας γίνεσθαι κατὰ τὸ πρέπον τῆς ψήφου, καὶ τῆς ἀκολουθίας.

Εἰς τῶν δὲ οἱ αὐτοὶ Ἀγδιανοὶ πρὸς φέρουσι τῷ τ' Αποσόλων διάταξιν, ἔσαν μὲν τοῖς πολλοῖς ἐν ἀμφιλέκτῳ, ἀλλ' ὅσα ἀδόκιμον. πᾶσα γὰρ ἐν αὐτῇ κανονικῇ τάξει ἐμφέρεται, καὶ ἔθεν πρὸς ἀνεχαραγμὸν τῆς πίστεως, καὶ

Β τ' Εκκλησιαστικῆς διοικήσεως, καὶ κανόνου, καὶ πίστεως. τὸ δὲ ρητὸν, ἀφ' ἧς λαμβάνοντες πρὸς τῷ Πάχῃ κακῶς παρεξηγεύουσιν οἱ πρὸς εἰρημῶν, καὶ ἀγνοῶντες ἑτέρως ὑπολαμβάνουσιν. ὁρίζουσι γὰρ ἐν τῇ αὐτῇ διατάξει οἱ Αποσόλοι, ὅτι ὑμεῖς μὴ ψηφίζετε, ἀλλὰ ποιεῖτε ὅταν οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν οἱ ἐκ περιτομῆς, μετ' αὐτῶν ἅμα ποιεῖτε. καὶ ὅσα εἶπαν ὅταν οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν οἱ ἐν περιτομῇ, ἀλλὰ οἱ ἐκ περιτομῆς, ἵνα δείξωσι ὅτι ἀπὸ τ' περιτομῆς εἰς τὴν Εκκλησίαν μετελθόντας, δεχηγὰς εἶναι μετ' ἐκείνων τὸν χρόνον. καὶ εἰς τὸ συμ-

Καίθεος τοῖς ἄλλοις, εἰς τὸ μὴ ἄλλον ποιεῖν * ἄλλως, καὶ ἄλλον ἄλλοτε. τῶν γὰρ τῶν πάντων

σωτήραγον φρόντισμα διὰ τὴν ἑνωσιν τὴν μίαν, ἵνα μὴ ἡ χρίσματά, μηδὲ διαρέσεις. ἔ- τοι δὲ μὴ νοήσαντες τὸν νόμον τ' Αποσόλων, καὶ τῶ λόγῳ τῶ ἐμφερομῶς, τῶ ἐν τῇ διατάξει, ἐνόμισαν, μὴ πρὸς ἅρα μὲν τ' Ἰουδαίων χρὴ τὸ Πάχῃ ἑπιτελεῖν ἅμα δὲ καὶ πεντεκαδέκα Ἐπίσκοποι γεγόνασιν ἐκ περιτομῆς, καὶ ἐχρῆν τότε τ' Ἐπισκόπων ἐκ περιτομῆς ὄντων ἐν Ἱερουσαλὴμ κατασταθέντων τ' πάντα κόσμον τῶν σιμῶν περὶ, καὶ μετ'

Δ αὐτῶν ἑπιτελεῖν, ἵνα μία τις γῆνηται συμφωνία, καὶ μία ὁμολογία, μία ἐορτὴ ἑπιτελεσμένη. διὸ ἐκείνων ἡ ἑπιμέλεια τ' νόμον τῶν ἀνθρώπων συνάγασα εἰς ἑνωσιν τ' Εκκλησίας, μὴ διωκθεῖσα τὸν τοσούτον χρόνον ἑπιτελεσθῆναι, ὁδοκῆσθαι Θεῷ ἑπὶ Κωνσταντίνῳ ἐγγύετο ὁμονοίας ἕνεκα. παρὰ τοῖς Αποσόλοις δὲ τὸ ρητὸν δι' ὁμονοιαν ἐμφέρεται, ὡς ἑπιμαρτυρεῖσι λέ-

γοντες.

γοντες, ὅτι κἀν τε πλανηθῶσι, μηδὲ ὑμῖν με-
λέτω. ἐξ αὐτῶν δὲ τ' ἐκεῖσε εἰρημένων ρητῶν
ἢ ἀντίθεσις ὀφθίσκεται. Φάσκουσιν γὰρ τὴν
ἀγρυπνίαν φέρειν, μεσαζόντων τ' ἀζύμων. ὃ
δύναται δὲ τῷτο πάντοτε γράδῃ ἐν τῇ ψήφῳ τῇ
Εκκλησιαστικῇ.

A tur his verbis, quamvis aberrant ipsi, ni-
hil id vos commoveat. Caterum ex iis, Hærelis
quæ eodem in libro scripta sunt, Audiani
facillimè confutantur. Jubent enim eo-
dem in loco medio azymorum tempore
pervigilium obire. Hoc autem in Eccle-
siastica temporum supputatione fieri per-
petuò non potest.

Εκ τριῶν γ' συνέστηκεν ὁ τῷ Πάσχα σύν-
δεσμος, ἕκ τε ἡλιακῆς δρόμου διὰ τ' Κυρια-
κῆν, καὶ τ' μηνῆα ἕκ τε τῷ σεληνιακῆς δρόμου,
διὰ τὸ π' τὸν νόμον, ὅπως ἐν τῇ τεσσαρεσ-
καιδεκάτῃ τ' σελήνης τυτῇ τὸ Πάσχα, ὡς
εἶπεν ὁ νόμος. ἔτε ἐν δύναται ἀχθῆναι, εἰ
μὴ ὑπὲρ ἰσημερία, ὅπως πρὸς τοὺς Ἰσδαίοις ὃ
φυλάσσεται, ὃδὲ ἀκρίβῃ θέλῃσι τοιαύτην
ἵπτελεῖν πραγματείαν. διέπτεσε γὰρ παρ'
αὐτοῖς, καὶ ἠπάτηται τὰ πάντα, πλὴν εἰ
καὶ τοσαύτης ζητήσεως ὑπάρχει ἡ τοιαύτη
ἀκρίβεια, ὃ διὰ τὴν ζήτησιν ταύτην, καὶ τὴν
ἀκρίβειαν τοῖς Ἀποστόλοις εἴρηται, ἀλλὰ δι' ὁ-
μόνοιαν, * καὶ μὴ τ' ἐχθρῶν τῷ Χριστῷ ἵπ-
τελεῖνοι Ἀπόστολοι παρεστῶσαν, ὡς εἰσι δι' ἡ-
ρίζονται, πῶσω γε μᾶλλον δι' ὁμόνοιαν μετὰ
τῇ Εκκλησίᾳς χρητῇ ἵπτελεῖν, ἵνα μὴ τὴν
ὁμόνοιαν χαράξωμεν τῇ Εκκλησίᾳς; πῶς
ἐν δύναται τελεῖσθαι τῷτο; λέγουσιν γὰρ
οἱ αὐτοὶ Ἀπόστολοι, ὅτι ὅταν ἐκείνοι διωχῶν-
ται, ὑμεῖς νηστεύοντες ὑπὲρ αὐτῶν πενθεῖ-
τε, ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐορτῆς τὸν Χριστὸν
ἐσαύρωσαν. καὶ ὅταν αὐτοὶ πενθῶσι τὰ
Ἀζύμια ἐσθίοντες ἐν πικρίσιν, ὑμεῖς εὐχαῖ-
στε. συμβαίνει δὲ αὐτῶν ἐν Κυριακῇ ἡμέρᾳ
Ἀζύμια λαμβάνειν. ἵπτωσιν γὰρ τῆς
Κυριακῆς ἐσπέρας, δύναται θυφῆν τὸ Πάσχα.
μὴ γὰρ ἐσπέραν παρελθόντ' ὃ Σαββά-
τον, ὃ δύναται ἔργον ἵπτελεῖν. ἀρα γ' αὐ-
τῶν θυσάντων, εἰ ἐγείρονται εὐχαῖσμοι,
πῶς ἡμεῖς ἐν Κυριακῇ πενθήσομεν, καὶ νη-
στεύσομεν; αὐτοὶ αὐτῶν ἀκούοντες ἐν τῇ δια-
τάξῃ, ὅτι ὁ κακῶν ἑαυτῷ τὴν ψυχὴν ἐν Κυ-
ριακῇ, ἵπκατάρατος ἐστὶ τῷ Θεῷ. καὶ ὁρᾷς
πῶς ἐστὶν ἀκρίβεια καὶ ἀντίθεσις, μὴ δινα-
μῆς τῆς πραγματείας καὶ τὸ ρητὸν ἵπτε-
λεῖσθαι; νοήματι δὲ [ἡ] πᾶσα ἔση ἡ ἀλή-
θεια τῷ κηρύγματι, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς
διατάξεως τῇ Ἀποστόλων, ὅτι δι' ὁμόνοιαν
ὡς συνῆκται τῷ λόγῳ ὁ συνῶδεσμος, εἰ
ἵπτελέσωμεν, ἢ καὶ ἵπτελῶσι, μὴ ἰση-

XI. Tria sunt enim præcipuè qui-
bus Paschatis celebritas alligatur. Solis
imprimis cursus, propter Dominicam, ac
mensem. Tum lunæ itidem cursus, id-
que propter legem, quæ decima quarta lu-
na immolari Pascha præcipit. Itaque ne-
que celebrari antea potest, quàm Æqui-
noctium confectum sit, quod Judæi ne-
quaquam observant; nec accuratam hoc in
negotio rationem inire student: apud
quos depravata ac perturbata sunt omnia.

Verum licet tantæ quæstionis tam sit ex-
acta decilio, non tamen ob ejusmodi
quæstionem accuratamque rationem, sed
ob unam concordiam hæc ab Apostolis
pronunciata sunt. Quòd si vel cum Chri-
sti hostibus, ut illi putant, Apostoli cele-
brandum esse Pascha censuerunt, quanto
magis ad eandem retinendam consensio-
nem cum Ecclesia celebrare convenit, ne
illiis concordia laceretur? Quinam igitur
istud effici potest? Sic enim iidem
Apostoli præcipiunt: Dum epulantur
illi vos jejunantes pro illis lugete, quoni-
am testis illo die Christum in crucem su-
stulerunt. Cumque illi lugentes azymis
& lactucis agrestibus vescantur, vos epu-
lamini. Caterum non unquam accidit, ut
Dominica die Azymis utantur. Advenien-
te quippe Dominicæ vespere, Pascha su-
um immolare possunt. Nam post vespere-
ram præterito Sabbato opus istud ipsis ex-
ercere non licet. Posteaquam igitur sacrifi-
caverint, si ad epulas consurgunt, nos Do-
minicam diem quonam pacto luctu ac je-
junio traducemus? cum Apostolos in il-
la constitutione ita præcipientes audia-
mus: Qui afflixerit animam suam Domi-
nica die, maledictus est Deo. Videtur
quam exacta sit ista ratio, quæ illorum sen-
tentia opponitur, cum ex Apostolici de-
creti sententia negotium confici nequeat?
Sed in sensu intelligentiaque tota illius do-
gmatis veritas consistit, & ex Apostolica il-
la constitutione liquet, concordia gratia
sic esse decretum: ut ad consensionem
stabiliendam, id quod nexus ipse oratio-
nis ostendit; si Pascha celebremus, adeo-
que & illi celebrent, post Æquino-

Tria in
Paschatis
celebritate
observan-
da.

Post Æqui-
noctium
celebrari
debet; quod
Judæi non
servant.

Dominica
die jejuna-
re statuitur.

Audiani. ctium id omninò faciamus: quemadmo-
Hæresis dum persæpe nobiscum celebrare illi so-
1 x x. lent. Cum interim & ante æquinoctium
 confectum id ab illis peragatur, cum vi-
 delicet soli Pascha suum obeunt. Qvòd
 si nos una celebremus, in eundem annum
 duo Paschata nobis incurrent, ante vide-
 licet, & post æquinoctium. Tum anno
 sequente ne unum qvidem celebrabitur:
 eoqve modo institutum omne nostrum
 summo cum errore conjunctum à verita-
 te penitus abhorrebit. Etenim ante æ-
 quinoctium nondum annus impletus est:
 neqve legitimum circuitionis illius tem-
 pus, qvòd à Deo hominibus præstitutum
 est, confectum putatur, nisi æquinocti-
 um præterierit.

*Æquino-
 ctium an-
 ni initium
 est.*

XII. Qua de re plura à nobis com-
 memorari possent; ex qvibus constaret
 majores nostros saluberrimo consilio, si-
 ve potius Deum per illos religiosissimi il-
 lius ac sanctissimi diei celebrandi accura-
 tissimam tradidisse rationem, ut nimirum
 post Æquinoctium iniretur, qvoties lu-
 næ decima quarta dies incideret, non ut
 ipsa decima quarta peragatur. Nam Ju-
 dæi qvidam vnicam diem observant; à
 nobis verò non vnius, sed integræ he-
 bdomadis habenda ratio est. Ob id lex ipsa

*Pascha xiv
 Lunæ mi-
 nimè cele-
 brandum.*

Exo. 13. s. velut tempus diffundens. *Accipietis*, in-
 quit, *vobis agnum anniculum, immacula-
 tum perfectum, à decima die mensis, quem
 vos servabitis usque ad decimam quartam:*
*Et immolabitis illum ad vespertam decima
 quarta die mensis*, hoc est Lunæ. Proinde
 id Ecclesiæ consuetudo retinet, ut Pa-
 schatis festum, hoc est hebdomadem ab
 Apostolis in illa Constitutione præfi-
 xam, à secunda Sabbatorum celebrare
 incipiat; quæ dies agni est emptioni di-
 cta. Qvòd si xiv Lunæ dies in i
 Sabbatorum incidat, indidem agni im-
 molandi tempus incipit: sive in iii
 Sabbatorum; sive in iv, sive in v, si-
 ve in Parasceven; sive in Sabbatum
 ipsum: quandoqvidem vi omninò dies
 ei negotio destinantur. Nam neqve à
 xvi Lunæ die, neqve à ix Xerophag-
 iæ ac Paschatis hebdomadem, quæ
 sancta dicitur, inchoare possumus; sed
 à x ad illucescentem usque xv, quæ est
 duos inter cursus lucis ac noctis interie-

*Hebdomas
 sancta.*

Aμερίαν καθώς καὶ κείνοι ἀγασσι πολλάκις τε,
 καὶ ἡμεῖς. πάλιν δὲ πρὸ τῆς τελεωθῆναι τὴν
 ἰσημερίαν, ὡς οὐκ εἶνοι ἀγασσιν, ὅτε μόνοι ἀγασ-
 σιν. εἰάν ἔν καὶ ἡμεῖς ὀπιτελέσωμεν, συμ-
 βέβηκεν ἡμῖν, ἐν ἐνὶ ἐνιαυτῷ δύο Πάσχα ἐπι-
 τελέσαι, μὴ ἰσημερίαν, καὶ πρὸ ἰσημερίας
 τῷ ὃ ἄλλω ἐξῆς ἐνιαυτῷ, ἔδὲ ὅλως ἐπιτε-
 λέσωμεν Πάσχα. καὶ οὐρεθήσεται τὸ πᾶν
 πλάνης εἶναι ἔργον, ἢ περ ἀλήθεια. πρὸ γὰρ
 ἰσημερίας, ἢ πληρωθήσεται τὸ ἔτος, ἔτε
 πληρῆνται τῆ κύκλῳ τῆ δρόμου, ἐκ Θεῶ τοῖς
 ἀνθρώποις τεταγμένῃς ὁ ἐνιαυτός, εἰάν μὴ
 παρέλθῃ ἰσημερία.

Καὶ ἦν μὲν πρὸ τῆς πολλὰ λέγειν,
 ὡς καλῶς ποιήσαντες οἱ Πατέρες, μᾶλλον
 δὲ δι' αὐτῶν ὁ Θεὸς κατώρθωσε τῇ Εκκλησίᾳ
 τὸ πᾶν ἀκρίβασμα τῆ ἀληθείας τῆς παν-
 σεβάσμου ταύτης ἐορτῆς καὶ παναγίας, μὴ
 ἰσημερίαν μὲν ποιεῖσθαι, ὅτε ὑποπί-
 πῃ ἡ τῆς τεσσαρεσκαδεκάτης κατὰ τῆς
 σελήνης ἡμέρας ψῆφός. ἔχ ἵνα ἐν αὐτῇ
 τῇ τεσσαρεσκαδεκάτῃ ὀπιτελέσωμεν. μία
 γὰρ ἡμέρα παρ' ἐκείνοις ζητεῖται. παρ' ἡ-
 μῖν δὲ ἡ μία, ἀλλὰ ἐξ ἐβδομάς πληρεσά-
 τη.

Cτη. διὸ καὶ αὐτὸς λέγει ὀπιπλάτύνων τὸ
 λήψετε ἑαυτοῖς πρὸ βαλὼν ἐνιαύσιον, ἄμω-
 μον, τέλειον, διὰ δεκάτῃ τῆ μῶος· καὶ
 ἔσαι ὑμῖν διατετηρημένον ἄχρι τῆς τεσσαρεσ-
 καδεκάτης. καὶ θύσετε αὐτὸ πρὸς ἑσπέ-
 ραν τῇ τεσσαρεσκαδεκάτῃ ἡμέρᾳ τῆ μῶος,
 τετέσι τῆ σελήνης. πρὸ αὐτῆς δὲ ἡ Εκ-
 κλησία ἄγειν τὴν ἐορτὴν τῆ Πάσχα, τετέ-
 σι τὴν ἐβδομάδα τὴν ὀρεισμένην, καὶ ἀπὸ
 αὐτῶν τῆ Αποστόλων ἐν τῇ διατάξει, διὰ
 δευτέρῃς σαββάτων, ὅπερ ἐστὶν ἀγορα-
 σμός τῆ πρὸ βατῆ. καὶ εἰάν μὲν ἦν τεσσα-
 ρεσκαδεκάτῃ τῆς σελήνης, τῇ δευτέρᾳ

τῶν σαββάτων, * μέσον ἄγεται τὸ θύ-
 μα τῆ πρὸ βατῆ. εἰάν τε τρίτῃ σαββάτων,
 εἰάν δὲ τετάρτῃ σαββάτων, εἰάν τε πέμπτῃ
 σαββάτων, εἰάν τε πρὸ σαββάτω, εἰάν τε
 σαββάτω, τῶν ἐξ ἡμερῶν πρὸς τὴν τριαύ-
 την ὑποθεσὶν ἐχούσων τὴν διοίκησιν. ἔτε
 γὰρ ἐξ ἐκκαδεκάτης διωάμεθα, ἔτε ἀ-
 πὸ ἐνάτης σελήνης διωάμεθα ἀρχαοδα
 τῆς ἐβδομάδος τῆς Ξηροφαιγίας, καὶ Πά-
 σχα καλεμένης ἀγίας, ἀλλὰ διὰ δεκάτης

**Cornari-
 us legit
 eis μέσον.**

ἕως ὀπιφωσκῆσης πεντεκαδεκάτης, μεσαζέσης τῆ δύο δρόμων, κυκλὸς τε ἡ ἡμέρας.

καὶ σιῶνα λαμβανόμενα ἔσ' αὐτῷ ὄρει θμῶ, τῷ δεκατεσσαρῶν ἡμερῶν τ' σελήνης, καὶ τε πῶς πῆλαι εἰς Ἰπὶ Φωσιν τ' πεντεκαδεκάτης, δια τ' ἐξ ἀνάγκης ἀκρίβειαν ἔτε ἡλιακῆς δρόμου μτ' τ' ἰσημερίαν, καὶ ἔσελῳιακῆς δρόμου διὰ τὴν τεσσαρεσκαδεκάτην, καὶ τ' ἐβδομάδα πλῆρες διὰ τ' κυριακὴν, καὶ τ' ὑπὸ δεκάτης ἡμέρας σελήνης ὄρει θμῶν, ἢ τις ἐστὶ σύλληψις ἔσελῳια, καὶ ἀκροσχεῖς τῶ ὀνόματι τῆς Ἰησῆ, ἐπειδὴ τῷ ὀνόματι αὐτῆς τῶ ἀντίτυπον αὐτῆς πῶς ἔσεται ἐλαμβάνετο, ὁπότε δεκάτης ἔστω ὀρει θμῶν. ὁσέτι δὲ Ἰπὶ Φωσίνος ἐν καδεκάτης, ἔτε ὑπὸ ἐνάτης σελήνης διωάμεθα τὴν δέχην ἔχειν, ἢ τὸ τέλος. οἱ γὰρ ἐνιαυτοὶ, ἀνθυπερβάτως ὑσερῶντες διὰ τοῦ διηλλαγμένους πῶς ἀλλήλους δρόμους, ἡλίος τε καὶ σελήνης ταύτην τὴν ἀνισότητά ἐκτελῶσιν ἔ* σκάνδαλον πῶς Θεῷ ὀρισμένον, ἀλλὰ τ' ἀκρίβειας ταύτης ἐκ Θεῷ τελεγμένης, καὶ τ' πάνσοφον αὐτῆς διοίκησιν, ἢ ἐχάριστο τῷ ἰδίῳ αἰῶνι, τοῦ ὀρισμὸς τάξας Φωσίνων τε, καὶ καίρων, καὶ μινῶν, καὶ ἐνιαυτῶν, καὶ τροπῶν, καὶ * πωρονητικοῖς ἀνθρώποις ἐκ τ' αὐτῆς Φιλανθρωπίας Ἰπὶ μελείας.

Γ. σκάνδαλον πῶς Θεῷ ὀρισμένον.

Γ. πωρονητικοῖς ἀνθρώποις.

Leg. μαρτυρίας.

Τῶ γὰρ ἐνιαυτῷ καὶ τὸν ἡλιακὸν δρόμον πηληγμένον ἐν * διακοσίαις ἐξήκοντα πέντε ἡμέραις, καὶ ὥραις τρισὶ, συμβαίνει διὰ τὸ τὴν σελήνην ποιεῖν τὸν ἐνιαυτὸν ἡμέραις τε πεντήκοντα τέσσαρσι, λείπεται τῷ μὲν καὶ τὴν σελήνῳ δρόμῳ ἑνδεκα ἡμέρας, καὶ ὥρας γ. καὶ τῷ μὲν πρῶτῳ ἐνιαυτῷ γίνονται αἱ καλῆμεναι ἑπτακαὶ ἑνδεκα, καὶ ὥραις τρεῖς. δευτέρῳ ἔτι ἡμέραι εἰκοσι δύο, ὥραις ἑξ. τρίτῳ ἐνιαυτῷ ἡμέραι τριακοντατρεῖς, καὶ ὥραις θ. καὶ τέμνεται ὁ εἰς μὴν ἐμβόλιμος καλῆμενος. ἐμβολιμεύονται γὰρ αἱ τριακοντα ἡμέραι, ὑπολείπονται δὲ ἡμέραις τρεῖς, ὥραις θ. αἱ τινες προστιθέμεναι ταῖς ἑνδεκα ταῖς ὑπὸ τετάρτῳ ἔτους, καὶ ὥραις τρισὶ γίνονται ἡμέραι ιδ', ὥραις ιε'. ἄλλων ἑνδεκα προστιθεμένων, καὶ ὥρων τριῶν, γίνονται καὶ ἑπτακαὶ, καὶ ὥραις ιε. καὶ τῷ ἑκτῷ ἐνιαυτῷ προστιθεμένων ἄλλων ια τῶ ἔτους, καὶ ὥρων γ, γίνονται ἡμέραι λς, καὶ ὥραις ιη, αἱ ποιεῖσιν ἐμβόλιμον μῆνα ἕνα, καὶ ἐνεβολεύθησαν καὶ κατὰ τρία ἔτη μῆνες δύο. ταῖς πρῶτοις τρισὶν ἔτεσι μὴν εἰς, καὶ ἐν τοῖς

Αἴα. Ita xiv Lunæ dierum ille ipse numerus observatur; tamen illucescentem hæres. qvovque xv una comprehendat: propter & exactam Solaris cursus ab Æquinoctio rationem; & Lunar perinde cursus, ob ejus xiv, ac plenæ insuper hebdomadis, Dominicæ diei gratiâ: cum verò ut à x Lunæ die numerandi ducamus initium; quæ est agni delectus, & nominis Jesu litera prior: quoniam quidem ipsius nomine, qui ejus similitudinem referret agnus, capi solebat, à x Lunæ die hoc modo præscriptus. At neque illucescente xvi; neque ab ix Lunæ die, aut initium repetere possumus, aut finem statuere. Etenim anni Solis, ac Lunæ, cum ob disidentes mutuo cursus vicissim sese superent, inæqualitatem illam asserunt: Non quod aliquid à Deo, quod offensionem habeat, constitutum fuerit: sed quod ab eo potius accurata ista ratio comparata sit, atque ab sapientissima illius moderatione profecta, quam in mundum introduxit suum; cum siderum, tempestatum, ac mensium, annorum, solsticiorumque ratas vicissitudines descripsit: id quod summæ ejusdem in humanum genus curæ ac providentiæ, quæ ex illius benignitate proficiscitur, debet ascribi.

XIII. Nam cum annus secundum Solis cursum CCCLXV diebus, atque horis tribus compleatur: inde fit, ut, quoniam Luna CCCLIV diebus annum suum absolvit, dies ei xi, atque horæ tres supersint. Itaque primus annus Epactas, quas vocant, habet xi, cum horis iiii: Secundus dies xxii, horas vi: Tertius præter dies xxxiii horas ix. Quia ex dierum summâ intercalaris mensis unus deducitur, ac triceni dies inferuntur. Reliqui sunt dies iiii, horæ ix. Qui cum xi anni iv diebus, horis iiii conjuncti, dies conficiunt xiv, horas xii. Additis deinde aliis xi diebus, horisque tribus, Epactæ xxv, & horæ xv consurgunt. Sexto demum anno xi annuis diebus, atque horis iiii accedentibus dies constanter vi, & xxx, cum horis xviii. Ex iis intercalaris alter mensis existit. Ad hunc modum tertio cuique anno attributis singulis, duo menses inferuntur. Nam priori triennio suus mensis accedit; posteriori perinde suus. Re-

Cycli Lunæ, Epactæ, cum ratione.

ἄλλοις τρισὶν ἔτεσι μὴν ἕτερον.

Audiani. stant ex Epactis illis dies vi, horæ xviii; A
 Hæresis qvibus vii annus undenos dies, horas
 lxx. tres adjicit. Fiunt Epactæ xviii, ho-
 ræ xxi. Tum viii anno xi rursus die-
 bus, horisque tribus adjunctis, viii, &
 xx dierum, atque horarum xxi Epactæ
 colliguntur; horæ dies conficiunt duos,
 qvi xxviii illis annumerati xxx dies
 solidos complent. Quare v iiii anno xxx
 dies intercalantur; & biennium istud men-
 sem habet unum: adeoque tota illa Pe-
 riodus Octaëterica dies sibi vendicat xc,
 qvi menses solidos efficiunt iiii; nimi-
 rum primis duobus trienniis singulis men-
 sem unum, biennio itidem sequente
 mensem unum. In his tribus intercala-
 ribus mensibus, qvi triplici illa dierum
 collectione constant, Judæorum Pascha,
 à Christianorum, cæterorumque Pascha-
 te diversum est.

XIV. Hæc sunt in qvibus Audiani
 ab Ecclesia dissentiant; qvæ in errorem
 viros perinde ac mulieres inducunt; dum
 hac in parte gloriantur, veteri se tradi-
 tioni, & Apostolorum decretis insistere:
 cum interim nihil hoc in negotio casti-
 gatum accuratumque teneant, nec se-
 dulam illam Apostolorum in hac consti-
 tutione diligentiam intelligant, qvæ eo
 consilio adhibendam illi putarunt, non
 qvòd Judæi optime, ac sine errore in illa
 celebritate versarentur: sed ut eorum
 pertinaciam excluderent, qvi communi
 consensione sprete, suæ quisque volunta-
 ti, ac consuetudini servire mallerent. Et
 enim Christus unum Pascha ab omnibus
 observari cupiens hujus unius rationem
 ducit: & eum approbat, qvi omni con-
 tentione posita cum iis celebrat, qvi cer-
 tissimam illius rationem incunt: hoc est
 cum Ecclesia Catholica, qvæ variis modis
 festum illud indicit. Jam verò si à Con-
 stantini temporibus prima omnium de
 istiusmodi celebritate conflata forent
 dissidia, nonnullus istorum calumniæ lo-
 cus esse videretur. Sed cum ante Con-
 stantinum eadem illa divortia vigerent,
 & gentiles tantam Ecclesiæ discordiam
 non sine ludibrio nobis exprobrarent;
 tandem verò sub Imperatore Constan-
 tino conspirantibus Episcopis dissidium
 illud pacificatum, & ad concordiam re-
 ductum fuerit: quid tandem utilius, aut
 jucundius est, quam ab extremis terræ
 finibus Christianos omnes populos in
 honorem Dei festi illius celebritate de-
 fungi, ac communi consensione vigilias
 obire? Eosdem inquam & æquales dies pernoctando, precandoque traducere summa concordia,

καὶ φιλείτε) Διὰ τὸ ἑπαντῶν ἡμέραι ἐξ,
 καὶ ὥραι η. περὶθεμένων δὲ τῶν τῶν ἐξό-
 μῳ ἔτει ταῖς ια, ταῖς δὲ τῶν ἔτης, καὶ ὥραις
 τρεῖσι, γίνονται ἑπανταὶ η, ὥραι κα. τῶν δὲ ὁ-
 γδῶν ἔτει προσθεμένων πάλιν τὴν ια ἡμερῶν,
 καὶ ὥραν γ, γίνονται ἡμέραι κη, ἑπανταὶ καὶ
 ὥραι κδ, αἱ ποιεῖσιν ἡμέρας β. ἐκ τῶν τῶν
 ὥραν προσθεμένων ταῖς κη ἡμέραις, γίνον-
 ται ὁμῶς λ. καὶ συμβαίνει καὶ τὸν ὁγδοὸν ἐνι-
 αὐτὸν ἐμβολιμὴν εἶναι τὰς λ ἡμέρας, τὸν ἕνα
 μῆνα εἰς τὰ δύο ἔτη. καὶ ὥτως καὶ περὶ τοὺς
 ὀκταετηρίδων ἐνενήκοντα ἡμέραι, οἱ τινὲς εἰσι
 πληρέσατοι ἐμβολιμοὶ μῆνες τρεῖς, οἱ γίνον-
 ται καὶ τρία ἔτη μὴν εἰς, καὶ καὶ δύο τὰ ὑπερὰ
 ἔτη μὴν εἰς. Ἐν τῶν τοῖς τριῶν ἐμβολίοις
 τῶν τριῶν συστάσεων διαφανεῖ τὸ Πάσχα πρὸς
 Ἰουδαίους τε καὶ Χριστιανοὺς, καὶ τοῖς ἄλλοις.

Ἐν τῶν ἡ διαλλαγῇ πρὸς τοῖς προειρη-
 μένοις ΑΥ διανοῖς γίνεσθαι, καὶ πλανῶσιν ἀνδρας
 καὶ γυναῖκας, ἐν τῶ τῶ μέρει σεμνωμένοι
 κατὰ τὸ πρὸς τῶν ἀπαρχῆς Ἰησοῦ
 νῦν, καὶ καὶ τὸ διάταξιν τὴν Αποστόλων, * μηδεμίαν
 ἀκρίβειαν προσέχοντες, μηδὲ Ἰησοῦ τοῦ
 σαφὲς τὸ ἐν διατάξει τὴν Αποστόλων Ἰησοῦ
 λείας, ἥς ἐποίησαντο, ἐπὶ τὸ πάντως ἄσιν
 τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀκρίβειας, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐκ-
 τεμεῖν τὴν Φιλονεικίαν τὴν βελομήνων καθ' ἑαυ-
 τὸν ἕκαστον ἐπιτελεῖν, καὶ μὴ ἐν ὁμοιοῖα. ἐν
 τῶ Πάσχα Χριστὸς βέλεται, καὶ τῶ τοῦ λογί-
 ζεται, καὶ προσδέχεται τὸν ἀφιλονεικῶς
 ἐπιτελῶντα, μὴ τοῖ γε καὶ τῶ ἀκρίβειας
 ποιεῖντων, καὶ πάσης τῆς ἀγίας Ἐκκλη-
 σίας, καὶ κατὰ πολλὰς τῶν τῶν ἐρετῶν ἀγέ-
 σης. καὶ εἰ μὴ διὰ τῶν Κωνσταντίνου ἐχρίθη τὸ
 Πάσχα, πιθανὸν ἦν τοῖς τῶν τοῦ συκοφαντῶσιν.
 ἐπειδὴ δὲ πρὸς τῶν Κωνσταντίνου τὰ σχίσματα
 ἦν, καὶ ἦν χλεύη, Ἑλλήνων λεγόντων, καὶ
 χλευαζόντων τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διαφανί-
 αν, Ἰπὶ Κωνσταντίνου δὲ διὰ τὸ τὴν Ἐπισκόπων
 πρὸς τῶν συνωστῶν μᾶλλον τὸ σχίσμα εἰς
 μίαν ὁμοιοῖαν· τί ἐν τῶν ἐπὶ πρὸς γαίτε-
 ρον καὶ * χαριέσατον, διὰ γῆς περὶ τῶν ἐν
 μιᾷ ἡμέρᾳ ἀπαλλάττειν λαὸν Θεῷ, συμΦω-
 νεῖν τε καὶ ἀγρυπνεῖν, καὶ τὰς αὐτὰς ἡμέ-
 ρας ἴσας φέρειν, ἐν τε ἀγρυπνίας, καὶ δεήσεσιν.

Cor. μη-
 δεμίαν ἀ-
 κρίβειαν.

Leg. χα-
 ριέσατον.

καὶ ὁμολογία, καὶ λατρεία, ὑψηλὰ τε, καὶ
ἐρησφαγία, καὶ ἀγνεία καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς
καὶ τὴν πανσεβάσμιον ταύτην ἡμέραν ἀγα-
θαῖς Θεῷ εὐαρεσῆσεν. ἱκανῶς δὲ ἔχει νο-
μίζω τὸ καὶ τὸ τοῦ τάγμα τῷ ΑΥ διανῶν δια-
φωνίας.

Υπέστη δὲ καὶ ἐξορίαν αὐτὸς ὁ γέρον ΑΥ-
διανὸς εἰς τὰ μέρη τῆς Σκυθίας, ὑπὸ τῆς Βασι-
λέως ἐξοριθεὶς, διὰ τὸ ἀφηνιάζειν λαοὺς, καὶ
ὑπὸ τῆς Επισκόπων τῶ βασιλεῖ ἀννέχθαι.
ὅκει δὲ μάλιστ' ἀπαρτίζων χρόνον ἐπὶ, ὅσον ἔχει
λέγειν, καὶ εἰς τὰ πρόσω βαίνων, καὶ εἰς τὰ
ἐσωτερικά τῆς Γοθίας, πολλὰς τῆς Γότθων κα-
τήχησεν, ἀφ' ὧν καὶ Μοναστήρια ἐκ τῆς
αὐτῆς Γοθίας ἐγένετο, καὶ πολιτεία, καὶ
παρθενία τε καὶ ἀσκήσεις καὶ ἡ τυχῶσα. ἔστι γὰρ
τῶν ὄντων τὸ τοῦ τάγμα πάντῃ ἐν ἀναστροφῇ
δουμασῇ, καὶ τὰ πάντα αὐτῷ ἐν τοῖς αὐ-
τῶν Μοναστηρίοις καλῶς φέρεται, πλήν τῆς Φι-
λωνεικίων τῶν, τῆς τε παλαιολογίας καὶ Παύλου
τῆς καὶ τοῦ ἰδιωτικὸν ἐγκειμένης τῆς κατ' εἰκόνα
ὁμολογίας.

Ac divini numinis obsequio, jejuniis, ari-
dorum usu, castimonis, aliisque pietatis Hæresis
officiis, quibus religiosissimum illum di-
em frequentare ac venerari solent? Sed
hæc satis esse arbitror de Audianorum
dissidio hæcenus disputata.

Caterum idem ille senex Audius in
Scythiam ab Imperatore relegatus est;
quod populos passim ab Ecclesiæ obse-
quio retraheret, cum eo nomine ab Epi-
scopis esset ad Imperatorem delatus. Cum
que in ea regione versaretur (quod au-
tem annis ibidem vixit certò asseverare
non possumus) in interiora Gothicæ pe-
netrans, barbaros multos Christianæ re-
ligionis rudimentis instituit. Ex quo Mo-
nasteria in Gouthia nonnulla propagata
sunt: in quibus religiosa vivendi ratio, &
virginitas, arctissimaque disciplina flo-
ruit. Est enim hominum iste cætus vitæ
ratione & instituto cum primis mira-
bili. Atque in illorum Monasteriis ni-
hil non præclarum, & eximium est; si
præfractam illam contumaciam excipias,
quæ & in Paschate celebrando, à commu-
ni consuetudine discedunt: & illud de
Dei imagine simplici quâdam ratione in-
terpretandum putant.

C XV. Sed illud reliquis omnibus ad
horrorem, & atrocitatem majus est, quod
cum nemine precantur, tamen honestis
atque integris moribus esse videatur, ne-
que quicquam habeant quod illis objici-
ant; non stupri, non adulterii, non ava-
ritiæ crimen ullum, nisi hoc duntaxat,
quod Ecclesiæ communionem continetur.
Est hoc verò, uti diximus, horrendum,
Christianorum commutare nomen, qui
in sancta Ecclesia censentur, quæ so-
la Christi, & Christianorum appellatione
contenta, adscititium omne nomen re-
spuit. Pro illo, inquam, nomine Audi-
anos appellari, coitiones inter se facere,
ac tesseram meri hominis nomine inscri-
ptam exigere. Hæc, inquam minimè fe-
renda sunt, quamvis alioqui integerrimus
sit hominum ille conventus; atque
omni se probitate justitiâque venditet.
Post illius verò mortem ad eundem il-
lum cætum adhætere complures Episco-
pi: sed imprimis Uranius in Mesopota-
mia. Quin etiam ex ipsa Gothia sibi ali-
quod adjunxit, & Episcopos constituit. Præ-
ter quos etiam Silvanus & alii quidam ex-
titerunt; de quibus nonnulli mortui sunt,
& inter alios Uranius, qui se in illa turba
præ cæteris efferebat. Verum post Ura-

Τὸ δὲ δεινότερον πάντων καὶ φοβερώτε-
ρον, ὅτι ὅσοι εὐχονται μετὰ τινος καὶ τῆς
τῆς δοκίμων φάνη, καὶ μηδὲν εἰς κατηγορησιν
ἐχόντων μηδὲ μέμψιν πορνείας ἢ μοιχείας,
ἢ πλεονεξίας, ἀλλ' ὅτι ὁ ριζοτὸς ἐν τῇ Γκ-
κλησίᾳ σιναίγεται. καὶ τὸ τοῦ ἐστὶ τὸ φοβε-
ρὸν, τὸ παλαιότατον ὄνομα Χριστιανῶν τῆς ἀ-
γίας Εκκλησίας, τῆς μὴ ἐχέουσης Ἰππιδετον
ὄνομα, ἀλλὰ μόνον ὄνομα Χριστῶ, καὶ Χρι-
στιανῶν, εἰς ὄνομα ΑΥδίου καλεῖσθαι, σιωθε-
σαι τε, καὶ ἀπαυτεῖσθαι σιωπῆμα ἀνθρώ-
πινος φύσεως, εἰ καὶ Ἰππιδετὸς τὸ ἀκραιφνὲς εἴη
τῶν βίων, καὶ πάσῃ δικαιοσύνῃ τὸ τάγμα
σεμνυμώμενον. πολλοὶ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐκείνην
τελευτὴν γεγονόσι σιωπῆμα αὐτοῖς τε καὶ μετ'
αὐτὸν τῆς τάγματ' αὐτῶν Ἐπισκοποὶ, ΟΥ-
ράνιος τις τῆς Μέσης τῆς παλαιολογίας. καὶ ἀπὸ
τῆς Γοθίας δὲ ἔχε τινὰς, καὶ κατέστησεν
αὐτοῦ Ἐπισκόπος, ἀλλὰ καὶ Σιλβανὸς τις,
καὶ ἄλλοι τινὲς, ὧν συμβέβηκε τινὰς τῶν
βίων παύσασθαι, μάλιστ' ΟΥράνιον. ἡ-
χὶ γὰρ ἔστι ἀναμέσον τοῖς τῶν τάγματ' αὐτῶν.

Audiani. nii, ac Sylvani in Gotthia Episcopi mor-
 tem, plerisque ab ea factione abstractis,
 ad paucos istorum conventus redactus
 est, atque in Chalcide, quæ ad Antiochiam
 sita est, & ad Euphratem refedit. Nam
 è Gotthia plerique pulsi sunt, una cum
 aliis communionis nostræ Christianis:
 cum ab Rege quodam gentili ingens es-
 set, ac vehemens concitata persecutio,
 quam Romanorum præsertim odio
 commoverat, quod Romanos Imperato-
 res Christianos esse videret: unde Chri-
 stianum omne nomen illinc extermina-
 ri voluit. Verum radix sapientiæ, aut
 fidei satus non deficit. Et quamquam pul-
 si fugatique Christiani omnes videantur,
 nonnulli tamen adhuc supersunt. Neque
 enim fidei fons ardescere penitus potest.
 Quocirca multi ex Audianis Gotthia, ac
 Provinciis nostris egressi, & ad Euphratis
 regiones illas profecti, quartum jam an-
 num illic habitant. Ad hæc è Tauro mon-
 te, ac Palæstina, & Arabia eorundem
 Audianorum Monasteria sublata sunt.
 Olim quippe magnopere diffusi propaga-
 tiqve fuerant. Hodie verò tam homi-
 num, quam Monasteriorum paucissimo
 numero sunt: adeo ut duobus dunta-
 taxat in pagis domicilium habeant in ea,
 quam dixi, Provincia: hoc est exteriori
 Chalcidis limite, ultra Damascus, & Me-
 sopotamiam; ubi ad hoc tempus perexi-
 gua illorum multitudo degit.

Sed de his hætenus. Nunc ad alias
 transeamus; ne quid à nobis prætermi-
 tatur, quod divisionem aliquam, ac velut
 sectionem Ecclesiæ, sive dissidium, ac di-
 vortium attulerit. Quamvis enim, quod
 ad fidem spectat, ac more ipso rituqve
 non admodum discrepent, nihil nos ta-
 men, quod quovque modo ab Ecclesia di-
 vullum, atque inter factiones contrarias
 recensitum fuerit, pro virili parte præter-
 mittemus.

CONTRA PHOTINIANOS,
 quæ est Hæresis LI, vel
 LXXI.

I. PER idem tempus Photinus, à quo
 Photiniani prodierunt, emerfit
 Catholicæ Ecclesiæ quondam Episco-
 pus; qui haud mediocri furore percitus
 superiores omnes infania superavit, ea-
 demque cum Paulo Samosateno, imo
 atrociora quædam de Dei Filio mente

Αὐτὴν τὴν Ἐπισκόπων αὐτῶν τέτων, ὅτε
 νίς καὶ Σιλβανῶ, τῶ ἐκ Γοτθίας τελευτῶν,
 πολλοὶ διελύθησαν, καὶ εἰς ὀλίγον ἦλθε τὸ τέ-
 των σύστημα, ἐν τε τοῖς μέρεσι Χαλκίδος τῆς
 πρὸς Ἀντιοχείας, καὶ ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Εὐ-
 φράτης. καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς Γοτθίας ἐδιώχθησαν
 οἱ πλείους, ὃ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἡμέτεροι
 ἐκεῖ Χριστιανοί, διωγμῷ μεγάλῳ ἐστάσαντο
 ὑπὸ βασιλέως Ἑλληνικοῦ, ὃν τε γινώσκουσιν,
 καὶ πρὸς ζῆλον τῶν Ῥωμαίων, διὰ τὸ εὖ βασι-
 λείς τῶν Ῥωμαίων εἶναι Χριστιανῶν, τὸ πᾶν γέ-
 νος τῶν Χριστιανῶν ἀπ' ἐκείνων ἀπελαθῆναι. ὃ
 λείπει δὲ ρίζα σοφίας, ὃ δὲ φύτευμα πίστεως.
 ἀλλὰ καὶ εἰ δοκῶσι πάντες ἀπηλλάσθαι, πάντως
 εἰσὶν ἐκείθεν ἄνθρωποι. ὅσα ἐγχωρεῖ γὰρ λεί-
 ψαι τὴν πηγὴν τῆς πίστεως. πολλοὶ ἐν ἀνα-
 χωρήσαντες τῶν αὐτῶν Ἀγδιανῶν τῆς Γοτθίας,
 καὶ τῶν ἡμετέρων μερῶν ἐνταῦθα ἐλθόντες, πα-
 ροικῶσιν ἀπὸ ἑχρόνους τέτων ἐτῶν τεσσάρων, ἀλ-
 λά καὶ ἀπὸ τῶν Ταύρων ὅρας ἀνεχώρησαν πάλιν
 τὰ τῶν αὐτῶν Ἀγδιανῶν Μοναστήρια, ἀπὸ
 τε τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Ἀραβίας. ἤδη γάρ εἰ-
 σι πεπλάτυσμένοι. λοιπὸν δὲ ὀλίγοι, καὶ
 ὀλίγα Μοναστήρια, τάχα δὲ καὶ δυοὶ κάμαις
 ἐν τοῖς περὶ τὰς μετέροις μέρεσι καὶ τὸ ἐξώτερον
 μέρος τῆς Χαλκίδος, καὶ ἐπ' ἐκεῖνα Δαμασκῶ,
 καὶ τῶν μερῶν τῆς Μεσοποταμίας εἰσιν, ἅχει
 δεῦρο τὸ τάγμα εἰς ὀλίγον πρὸς αὐτὴν, ὡς ἐ-
 φην.

Ἀλλ' ἕως ὧδε ἱκανοὶς καὶ περὶ τέτων ἔχειν
 ἡγεῖμαι. ὅς παρελθὼν, πάλιν τὰ ἐξῆς δια-
 σκοπήσω, ἵνα μὴ τι περὶ ἀλείψω τῆς διαίρεσός
 τε, καὶ τομας, καὶ εἰς διασάφους, καὶ εἰς χρίσματα ἐν
 τῷ κόσμῳ συμβεβηκότων. εἰ γὰρ καὶ τῇ πίστει ἐκ αὐ-
 τῶν μετὰ ἀλλήλους ποιοῦν, καὶ ὁμοῦ ποιοῦσιν, ἀλλ' ὅμως
 πᾶν τὸ διαίρεθαι, καὶ ἐν βίῳ ὀνομαζόμενον ὑφ'
 ὑμῶν καὶ τὸ δυνατὸν ὃ περὶ αὐτῶν φησεται.

D KATA ΦΩΤΕΙΝΙΑΝΩΝ;
 πεντηκοστὴ πρώτη, ἢ καὶ ἐβδομη-
 κοστὴ πρώτη.

ΦΩΤΕΙΝΟΣ, ἐξ ὧν Φωτεινιανοί, ἐν τέττοις
 τῶν χρόνων ἡκμασεν, Ἐπίσκοπος γεγενησὶς
 τῆς αἰτίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, μανία λαβὼν
 μικροδότης, ἀλλ' ἐμβρόντητος γεγενησὶς ὑπὲρ πάν-
 τας εὖ περὶ αὐτῶν ὁμοίαν, καὶ ἐπέκρινεν τὸν Παύλον
 τὸν Σαμοσατέως διανενομένον περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ

Θεῷ, ἐξεμέσας λόγους ἀσυστάτους βλασφη-
μίας. ἔτ' ὁ δὲ ὠρμαῖο διὰ Σιρμίου. καὶ ὅτε
μὴ τὸ τοῦ ζιζανίου τῷ κόσμῳ εἰσηγήσατο,
* τότε κατ' ἐκεῖνο καιρὸν Ἰππὶ Κωνσταντίνῃ τῇ
Βασιλέως, καιρὸς ἡν εἰς ἔτι δεῦρο πάλιν τῷ
Βίῳ, διὰ τὸ ἐν τῇ Σαρδικῇ συναναχθείσης δι-
κῆς συνάξεως καταρεθείς, δι' ἣν ἐξήμεσε
βλασφημίαν.

Φάσκει ἔτ' ὁ ἀπαρχὴς τῆς Χριστὸν μὴ εἶναι,
διὰ τὸ Μαρίαν καὶ δεῦρο αὐτὸν ὑπάρχον, ἐξ ὅτε
Φησὶ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ ἡλθεν ἐπ' αὐτὸν,
καὶ ἐγενήθη ἐκ Πνεύματος ἁγίου. τὸ δὲ Πνεῦ-
μα τὸ ἅγιον Φησὶ, ὡς τολμηρὸς δεχίτεκνον, Β
νομίζον εἶναι τῇ Χριστῷ, καὶ ὡς ἐργασμένης
τῇ ἀνεκδιηγῆται. γέγονε δὲ ἔτ' ὁ Φωτεινὸς
λαλῶν τὸν τρόπον, καὶ ὡς ὑμμένον τῷ γλωτ-
τῶν. πολλὰς δὲ διωκτικὰς ἀπαταῖν τῇ τῇ λό-
γῳ πειθοῦ, καὶ ἐτοιμολογία. πολλὰς γὰρ
ἐπὶ πολλῶν ἐλεγχόμενος, καὶ μὴ τὸ τότε γε-
νομένην ἐν τῇ Σαρδικῇ αὐτὸς διολογία, ὅτε διὰ
τῇ Ἐπισκόπων ἐκλήθη δεῖναι λόγον πρὸς τὸ ὑπ'
αὐτῷ περὶ βλασφημίας κακοπιστίας. καὶ γὰρ ἔτ' ὁ
ἠξίωσε Κωνσταντίνον τῇ βασιλείᾳ, ὡς ματῶν κα-
θηγητῶν, ὅπως ἀκροατὰς λάβοι αὐτοῦ, ὅ
διὰ δεῖξαι ἑαυτὸν ματῶν καθηγητῶν. ὅθεν
ὁ μὴ βασιλεὺς, κατ' ἐκεῖνο καιρὸν ἐξέπεμψε
κεῖναι καὶ ἀκροατὰς τῇ αὐτῷ μελλόντος ἐσεῶς
διολογίας, Θαλάσιον, καὶ Δατιανὸν, καὶ
Κερεάλιον, καὶ Ταύρον, καὶ Μαρκελλῖον, καὶ
Εὐάντιον, καὶ Ολύμπιον, καὶ Λεόντιον, βα-
σιλεὺς δ' Ἀγκυριανὰς τὰς αὐτῷ πνεύσεως ἐρω-
τῶν, καὶ ἀντιλέγοντ' αὐτοῖς ὑπ' αὐτῷ μελ-
λόντων διολογείας, καὶ κατὰ δέχεσθαι. ὁ μικρὰν
δὲ διάλεξιν πρὸς τὸν αὐτὸν * Βασιλέα ἐποιή-
σατο· ἀλλ' ὡς περὶ πρὸς αὐτὸν ἐπιμένοντος Φαύλης
γυναικὸς τὸ χρώμα, διὰ τῇ λόγων αὐτῷ πα-
D
ρέφειν ἐν τῇ διαλέξει ῥητὰ ἀσύστατα πρὸς
τῇ διάνοιαν τῇ ἀληθείας, ὅντα δὲ αὐτῷ τῇ ἐν-
νοία πρὸς ἀπεποιητικῶς νοήματα. διὰ δὲ τῇ ἀ-
πατηλῆς αὐτῷ φθογῆς, καὶ ἐτοιμολογίας,
εἰς κατασκευὴν αὐτῷ τε, καὶ τῇ ἀκρόντων
διὰ τῇ γλώσσης αὐτῷ ἡτοιμασμένῃ, καὶ μὴ
καυχήσεως πρὸς τῇ ὑποθέσεως ἐκατὸν μαρ-
F. τῷ
τυρίας φέρειν ὁ γυνάκας ἐπηγείλατο. * καὶ
γὰρ τῷ αἰεὶ πολλάκις πρὸς αὐτὸν ἀντι-
βαλλόντων, ὡς καὶ ἐν τῇ πρὸς Βασίλειον
Cor. Ba-
ἐπὶ λέγει
διαλέξει ὑπομνῶν, ἐν οἷς ἐκέλευσαν ταχυγράφοις γράφειν, Ἀνυσίῳ διακόνῳ * δ'
Βασιλέως, καὶ Καλλικράτει Ἐκκλήσιας Ἐκκλήσιας τῇ Ἐπάρχῃ, καὶ Ολύμπῳ,

concepit, in quem plenos contumeliarum Photi-
sermones, nec ulla soliditate firmatos niani.
evomuit. Hic prodiens Sirmio Constan- Hæresis
tino imperante infelix doctrinae suae loli- L x x i.
um in orbe disseminavit, & ad hæc usque
tempora superfuit, cum in Sardicensi Oc-
cidentis Synodo ob execrandas blasphemias depositus esset.

Hic Christum à principio negat exti- Photini
tisse, sed jam tum à Maria Virgine ini- 707.
tium accepisse, ac recentem esse: ex quo
Spiritus, inquit, sanctus in illum descen-
dit, & è Spiritu sancto genitus est. Quem
quidem Spiritum sanctum Christi esse
putat, audax architectus, & cœlestium, quæ
sermone explicari nequeunt, dimensor.
Fuit hic prompta ad loquendum, ac vo-
lubili lingua, adeo ut plerosque verbo-
rum ipsa pronuntiatione, & dicendi ce-
leritate in fraudem posset impellere. Sæ-
pe enim à multis refutatus est, post il-
lam sui purificationem quam in Sardicensi
Synodo suscepit, cum ab Episcopis pe-
stiferæ doctrinae, quam proposuerat, ra-
tionem reddere est iussus. Etenim Con-
stantium Imperatorem adiens, tanquam
iniquè depositus esset, causa: suæ iudices
ac disceptatores petiit, quibus frustra sibi
abrogatum esse sacerdotium probarer.
Ob id Imperator iudices misit, apud
quos ille causam ageret, Thalassium, &
Datianum Cerealiū Taurum, Marcel-
linum, Evanthium, Olympium, & Leon-
tium datumque Basilio Ancyrano nego-
tium, ut illum interrogaret, & quæ ab
eo purgarentur, aut admitterentur refel-
leret. Fuit verò haud mediocris illa cum
Basilio suscepta disputatio. Sed nequissi-
ma mulierculæ more, quæ fucis colorem
adulterat, sententias in disputando non-
nullas injiciebat; quas à sensu veritatis
abhorrentes depravata sua intelligentia
Corruperat. Sed sermonis calliditate, ac
loquendi facilitate ad sui, auditorumque
deceptionem cum primis instructus, etiam
illud jactare arroganter ausus est, centum
se scripturæ testimoniis opinionem suam
esse probaturum. Multi enim adversus
illum in certamen descenderunt: ut in
Actis collationis illius cum Basilio repe-
rimus, quæ à Notariis excepta est, Any-
sio * Imperatoris ministro, & Callicrate
Exceptore Rufini Præfecti, Olympio,

Deposito
iudices à
Constanti-
no peti-
t.

Cum Basilio
Ancy-
rano di-
sputatus.

Alii Basilio
Diacono.

Photiniant. Niceta, Basilio, qui erant à memoria, A
Hæresis Euryche, & Theodulo Basilii Norariis.
1 x x i. Quibus omnibus perscriptis, tomus unus
obsignatus ad Imperatorem Constanti-
num missus est; alius penes Synodum,
cui Basilius intererat, remansit. Terti-
um perinde obsignatum apud se comi-
tes habuerunt: ubi tota illius dogmatis
expositio continebatur.

Joan. i.
Photini
rationes.

Gen. i.

Gen. 19. 24.
Dan. 7. 13.

II. Porro cum de illo Basilius sciscitaretur, quomodo scripturæ sacræ de Domino ac Deo Verbo docerent, *Ante omnia secula unigenitum illum, & cum Patre fuisse*: Photinus adhibita distinctione ita quod dicebatur probabat, partim ut ad Christum, partim ad Verbum referri oportere judicaret. Nam his verbis: *Faciamus hominem ad imaginem nostram & ad similitudinem*, Verbum suum Pater alloquitur. Quid igitur? Erat inquit, in Patre Verbum: sed nondum erat Filius. Item: *Pluit Dominus à Domino*, quod in Patre Verbum esset. Et, *Vidi*, inquit, *descendentem supra nubes, quasi Filium hominis*: quod velut ante denunciatus dixit; non quod adhuc Filius existeret, sed ipsum solum, cui Filii nomen erat aliquando tribuendum, post Mariam videlicet, quodque ex carne proditurum erat, Christus nimirum de Spiritu sancto Mariaque genitus: in quem sic tanquam anticipatione quadam universa conferuntur. Quamquam nondum ipse quemadmodum & Verbum illud, quod in me est. Hoc autem paulo ante monuimus. Photinum ex Pauli Samosatani factione esse, eademque cum illo defendere: tamen illi illum ipsum novis erroribus inventisque superavit.

Refellitur
Photinus.

Objecit
Photini.
1. Cor. 13.
47.

Refutatur.

III. Verum nihilominus & ipse refelletur; qui in extremam impietatem, ac divini numinis abnegationem prolapsus, & aliena à sempiterna vita commenta secutus est. Nam si recens adeo est, quod ad divinitatem attinet, Dei Filius, consequens est, non modo Davidem illo anteriorem esse, sed & eidem conditori suo præferendum. Atque hæc quidem Hæretici illius opinio fuit, qui sacrarum literarum autoritate contempta, ejus testimonio perperam intellecto sic abutitur. Apostolus, inquit, ita loquitur: *Primus homo de terra terrenus, secundus de caelo*. Atqui statim illi veritatis refragatur oratio, ac tenebricosam illius mentem redarguit. Apostolus enim duplicis hominis mentionem agit, quorum priorem

καὶ Νικήτη, καὶ Βασιλείῳ, Μεμοραδίοις, καὶ Εὐτυχῇ, καὶ Θεοδόλῳ Νεταρίοις τῶ Βασιλείῳ, καὶ ἀπεσάλη ἐσφραγισμένον τὸ μυστήριον ἐν τῇ βασιλείᾳ Κωνσταντίνῳ. * εἰς δὲ ἔμεινεν ἐν τῇ βασιλείᾳ Συνοδῶν καὶ ἄλλων τόπων. * μὴ τῶ Κομήτῳ, ὡσαύτως ἐσφραγισμένον, * ὡς τὰ τῆς αὐτῆς ὑπονοίας βεβλή-
Cor. Κο-
σαττία.
For. ὁ πρ-
μῦρα.

Εἶποτε ὁ Βασίλειος ἠρώτησεν, ὅτι πῶς αἱ θεῖαι γραφαὶ διδάσκουσιν περὶ τῶ Κυρίου τῶ Θεοῦ Λόγου πρὸ αἰώνων εἶναι τὸν μονογενῆ, καὶ σὺν Πατρὶ. ὁ Φωτεινὸς μὴ τὸν λόγον ἐδέχθητο, τὰ μὴ εἰς Χεῖρὸν τῶ διαίρεσιν περὶ ἀπλῶν, τὰ δὲ εἰς τὸν λόγον ἀνωτάτω ἀναλογημῶνα. τὸ γὰρ ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ κατ' ὁμοίωσιν, τῶ Λόγῳ ἑαυτῶ, Φησὶν, ὁ Πατὴρ εἶρηκε. τί ἔν, ὁ Λόγος ἐν τῷ Πατρὶ Φησὶ, ἦν, ἀλλ' οὐκ ἦν Υἱός. καὶ ἔβρεξε Κύριος περὶ τῶ Κυρίου, ἐν Πατρὶ ὡς ὁ Λόγος. καὶ εἶδον Φησὶ, κατερχόμενον ἐπάνω τῶ νεφελῶν, ὡς μὲν ἄνθρωπος τῶτο, Φησὶ, προκαταγγελικῶς ἔλεγχον, ἔχων ὡς τῶ Υἱὸς ὑπάρχοντος, ἀλλὰ δὴ ὁ ἔμελλεν Υἱὸς καλεῖσθαι μὴ τῶ Μαρίας, καὶ ἀντὶ τῶ σαρκὸς ἀνιέναι, γνηθεῖς ὁ Χεῖρὸς ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀπὸ Μαρίας, προχρηστικῶς Φησὶ τὰ πάντα ἀναφέρεται εἰς αὐτὸν ἀπαρχῆς. ἔγω δὲ ἦν, Λόγος δὲ ἦν, καθάπερ ἐν ἐμοὶ ὁ Λόγος. ἤδη δὲ εἶπον, ὅτι ἀπὸ μέρης Παύλου τῶ Σαμοπατέως ἔχων τὰ ὅμοια τῶ ἑννοίας. ἕτεροι δὲ ἔτι παρ' ἐκείνων ὑπερβεβηκώς τῇ ἑννοίᾳ.

Καὶ αὐτὸς δὲ ἔτ' ἀνατραπήσεται εἰς ἐχάτῳ ἐλθὼν δερνησιθεῖαν, καὶ ἀλλοτρίαν ὑπόνοιαν ζωῆς αἰώνις ἐν ἅπασιν. εἰ γὰρ περὶ τῶ οὗτος ὁ Υἱὸς τῶ Θεοῦ καὶ τὴν θεοπάρεσιν, ἄρα ὁ Δαβὶδ πρῶτεύει, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν προκειμένοις ὑπάρχει τῶ αὐτὸν πεποιηκότος. ἔγω γὰρ καὶ αὐτὸς διανοεῖτο, μᾶλλον καὶ παρελθὼν τὴν θεῖαν γραφὴν, κατὰ τὴν αὐτῶ πεπωλημένην ἑννοίαν φάσκων, ὅτι καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶρηκεν, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοῖκος, καὶ ὁ δεύτερος ἀπ' ἑρανῶ. εὐθύς δὲ ἀντιπίπτει αὐτῷ ὁ Λόγος τῆς ἀληθείας, καὶ ἐλέγχει αὐτῶ τὴν ἐσκοπωμένην διάνοιαν. ἄνθρωπον γὰρ, καὶ ἄνθρωπον ἔφη ὁ ἅγιος Ἀπόστολος καὶ τὸν μὲν πρῶτον ἄνθρωπον τῶ

Ἀδάμ ἐκ γῆς εἶναι χοϊκόν, τὸν δὲ δεύτερον ἀπ' ἑρανῶ. καὶ τοί γε ἄνθρωπον λέγων, οὐκ ἐξ ἑρανῶ δὲ ἡ σὰρξ καὶ ἐβέβηκεν, ἀλλ' ὡμολόγηται καὶ ὑπὸ τῆς διὰ τὴν Μαρίας ἑστα. ἀπ' ἑρανῶ δὲ καταχρηστικῶς ἔ λέγεται σὰρκα, ἀλλὰ τὸ δεύτερον ἄνθρωπον, ἐξ ὅτε ἀνωθεν ἦλθεν ὁ Λόγος, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ τὸ γεγραμμένον. εἰ ἂν περ πῆρχεν ὁ Κύριος, καὶ πάρεσιν, ὅς ἐφευρε παῖσαν ὁδὸν σωτέσεως, εἶναι δὲ αὐτόν, ὡς οὐκ ἀμφισβάζει ἡ θεία γραφή. τὰ γὰρ μὲν ταῦτα σημαίνει προόντα, καὶ τὸ ὀρεκνέαι παῖσαν ὁδὸν σωτέσεως. εἴτα ἐπὶ γῆς ὤφθη, τὴν μέλλουσαν ἐνσαρκον παρσσίαν. καὶ ὅτι ἀπ' ἑρανῶ φασι τὸ ἄνθρωπον ἐκνηνοχέαι, ἔ λέγεται ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ διὰ τὴν συνένωσιν τὴν ἐνσάρκα παρσσίας, ἄνθρωπον μὲν αὐτὸν λέγει διὰ τὸν χρόνον τὸν μεταξὺ Ἀδάμ καὶ τὴν ἐνσάρκα παρσσίας. ἀπ' ἑρανῶ δὲ αὐτὸν λέγει, διὰ τὸ ἀνωθεν ἦκεναι τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ σὰρκα ὡς Φησί, ὁ Λόγος σὰρξ γενομένη, ἔχ ὡς αὐτὸς ὑπονοεῖ Λόγον ἐκ Πατρὸς προελθόντα. καὶ εἰς σὰρκα μεταβεβλημένον. ἔτω γὰρ κατὰ τὴν ἡπατημένην αὐτὴ ἐνοίαν διηγήσατο πρὸς τὸ ὅρα. εἰ δὲ εἰς Ἀδάμ πρὸς τὸ εἶναι τὸν Λόγον, ἀρα διὰ τίνος ὁ αὐτὸς Ἀδάμ κέκτισται, καὶ πάντα τὰ πρὸ αὐτῆς κτίσματα τῷ Θεῷ; ἢ πρὸς τίνα ὁ Πατὴρ εἰρηκε, ποιήσω μὲν ἄνθρωπον; ἔ γὰρ τίς ποτε πρὸς τὸν ἐνδιάθετον αὐτῆς λόγον, ἢ τὸν προφορικὸν ἐπιτείνει τὴν συμβεβλημένην, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐμψυτον, καὶ ἅγιον αὐτῆς λόγον τὸ μέλλουσαν τῶ ἀνθρώπῳ δημιουργίας ποιεῖται τὸ μὲν πάσης σοφίας ἐξηγήσιν. ἵνα μάθωμεν ἐξ ἀρχῆς εἶναι τὸν παῖδα πρὸς τὸν αὐτῆς πατέρα, ἵνα μὴ τὸν ἡμέτερον κλίσιν πρὸς Πατέρα νομίσωμεν, ἀλλὰ σὺν Πατρὶ αἰεὶ ὑπάρχοντα πρὸ τῶ αἰώνων. ὡς καὶ Ἰωάννης μαρτυρεῖ λέγων, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς Θεόν.

* Ὡς Φησὶν ὁ Ἀγύρτης καὶ αὐτὸς Φημι εἶναι τὸν Λόγον ἀπαρχῆς, ἀλλ' ἔχ ἱὸν Θεῷ γεγεννημένον. καὶ εἰ μὴ εἰς ἱὸν Θεῷ, μάταια αὐτῶ ὁ πόνος, μάταια αὐτῶ καὶ ἡ προαίρεσις, καὶ ἡ ἐλπίς, καὶ ἡ διάνοια. εἰ δὲ γὰρ περιωτότερον τῷ ἀνθρώπῳ αὐτὸν Ἰσδαίων ἔτι λέγει. ἔ γὰρ λέγει πρὸς αὐτῶ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν ἐν τῷ Θεῷ, ἀλλ' ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν. καὶ ἔ λέγει ὅτι ἐν τῷ Θεῷ

Adamum è terra terrenum: alterum è cœlo deductum affirmat. Ac licet hominem ani. appellet, non tamen è cœlo caro ipsa descendit; sed vel fatente ipso, è Maria suscepta est. De cœlo verò non abusu quodam sermonis carnem ait esse delapsam, sed secundum hominem duntaxat: ex quo Verbum è cœlo descendit, & habitavit in nobis, quemadmodum scriptum est. Quamobrem & ante Dominus existebat, & subinde adfuit: Qui invenit omnem viam scientie. Extitisse verò divina scriptura non dubitat. Nam quæ sequuntur anè illum extitisse declarant. Velut quod omnem viam scientie reperisse dicatur deinde in terra visus esse: quæ futuram incarnationem, quandoque significabant. Jam verò quod è cœlo secum hominem detulisse putant Hærenici, non hoc Apostolus dicit: Verum ob humanam naturam cum divina consociatam hominem illum appellat: atque etiam ob illud tempus, quod Adamum inter, & incarnationem interjectum est: non quod, ut ille sibi persuadet, Verbum à Patre processerit, & in carnem mutatum fuerit: ita enim ille falsò de hoc argumento disseruit. Et verò si Adamus Verbi originem antecessit, per quemnam non modo Adamus, sed etiam quæ Adamo priores sunt creaturæ Dei omnes productæ sunt? Qvis ille verò est, cui Pater dixit: *Faciamus hominem?* Nemo enim aut ad intimum Verbum suum, aut ad illud, quod exterius profertur, consultationem deliberationemque dirigit. Ideo insitum sibi sanctissimumque suum Verbum alloquens Pater, futuram hominis procreationem sapientissima voce declarat: Ut Filium apud Patrem initio extitisse sciremus: neque conditorem nostrum recens in lucem editum arbitraremur: sed cum Patre priorem sæculis omnibus fuisse. Id quod Joannes ita demonstrat: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.*

IV. Atqui Verbum, inquit circulator iste, à principio extitisse fateor; Filium Dei genitum fuisse, id verò non fateor. Verum nisi Dei sit Filius, inanis est illius labor, inane & animi propositum, vana denique spes omnis & cogitatio. Nihil enim amplius excellentiusque de Christo proficitur, quàm judæi ipsi, qui eundem abnegarunt. Porro non scriptum est in Evangelio: *In principio erat Verbum, & Verbum erat in Deo: sed Verbum erat apud Deum: nec in Deo Verbum*

Photini-
ani.
Hæresis
LXXI.

modò fuisse dicit: sed *Deus erat Verbum*. In ipso quidem homine sermo ille, qui perpetuo aut interior, aut externa voce prolatus est, homo dici non potest, sed hominis sermo. Quod si, ut ille nugatur, nondum velut fœtus erat, aut Dei Filius Deus Verbum, per quemnam omnia producta sunt? Quandoquidem ut Evange-

Objec-
tio
Photini.

lium asserit, *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. At enim quemadmodum, inquit, homo per Verbum suum quidquid libuerit efficit, ita & Pater per Verbum suum, quod in ipso erat, universa procreavit. Quomodo gi-

Solutio.
Joa. 5. 17.

tur hoc in Evangelio Domini dictum accipiendum est: *Pater usque modo operatur, & ego operor?* Quæ verba non sic intelligenda sunt, quali in his quæ Filius efficit, nihil Pater ipse molitur, aut contra abalienandus sit Filius; neque se Patris opificio agendo aliquid immisceat. Siquidem opera omnia à Patre simul, & Filio, & Spiritu sancto producta sunt. Nam per ipsum omnia sunt à Patre pro-

Objec-
tio.

ducta; ipseque adeo cum Patre, & Spiritu sancto fabricavit omnia. *Verbo enim Domini cæli formati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Quocirca caute illud prudenterque Dominus in Evangelio dixit, cum, utpote Deus omnia prævidens, ac quid decepti homines cogitaturi aliquando forent, utque ab se quisque veritatem abjudicaturus esset intelligens: *Nihil, inquit à seipso facit Filius, nisi viderit Patrem facientem*. Nec est quod suspicetur aliquis, primum illum videre, deinde facere. Habet enim in seipso omnia, & quæcumque voluerit perficit.

V. Quinam igitur vera hæc esse, Photine, poterunt? Quis ille est, qui in nobis rursus solium illud disseminat? Quis illud virus in humanum genus effudit? Quis tantæ tibi impietatis, ac tam consecrata, contumeliosæque in Deum opinionis autor fuit? Non vel Abraamus me-

Gen. 12. 3.

liorem tibi mentem persuadere potuit, qui Deum sic alloquitur: *Qui judicas omnem terram, non facies judicium?* Illud verò redarguere te debet, quod apud ipsum versatus esse Filius dicitur, non sermonis aliqua prolatio, sed Deus Verbum subsistens. Atque ut eorum, quæ in hoc negotio gesta sunt exitum intelligas, ô sapientia inanis affectator! hoc ipso in scripturæ loco quod perfectum & absolutum est velut obsignans, declaravit his

Gen. 12. 24.

verbis: *Pluit Dominus à caelo ignem, &*

Λὼ μόνον· ἀλλὰ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. ἀλλ' ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μὲν, Λόγος ἐνδιάθετος αἰεὶ, καὶ θεωροεικὸς ὑπάρχων, ὃ δύναται λέγεσθαι ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀνθρώπου λόγος· εἰ* ὅτι ἦν ἐπὶ τὸ γέννημα ὡς αὐτὸς λέγει, καὶ εἰ ἐπὶ ἡν Υἱὸς τῷ Θεῷ Θεὸς Λόγος, διὰ τῶν τὰ πάντα γεγνήσθαι. ἐπειδὴ φησι τὸ Εὐαγγέλιον, πάντα δι' αὐτῶν ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτῶν ἐγένετο ἔδὲ ἐν. ἀλλὰ φησί, ὡς περ διὰ Λόγου ὁ ἀνθρώπου πρῶτος ὁ βελέται, ἕως διὰ τῶν ἰδῶν Λόγου ὁ Πατὴρ διὰ τῶν ὄντων ἐν αὐτῷ λόγῳ ἐποίησε τὰ πάντα. πῶς ἔν ὁ Κύριος διὰ τῶν Εὐαγγελιστῶν λέγει, ὅτι ἕως ἄρτι ὁ Πατὴρ ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι; τὸ δὲ ὁ Πατὴρ ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι, ὃς τῷ Πατρὶ μὴ ἐργαζομένῃ ἐν τῇ τῷ Υἱῷ ἐργασίᾳ. ἔδὲ τῷ Υἱῷ* ἀλλοτεῖντος, καὶ μὴ ἐργασαμένῃ ἐν τῇ τῷ Πατρὶς δημιουργία. πάντα γὰρ τὰ ἐργα ὅσα ἐστὶν, ἅμα ἐν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι γεγνήσθαι. δι' αὐτῶν γὰρ τὰ πάντα γέγονεν διὰ Πατρὸς, καὶ αὐτὸς τὰ πάντα ἐργάσατο σὺν Πατρὶ, καὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι. τῷ γὰρ Λόγῳ Κυρίου οἱ ἔσχατοι ἐσπερώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τῷ εὐμαρῶν αὐτῶν πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. διὸ καὶ μετ' ἀσφαλείας ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἔλεγε, γινώσκων τὰς ὑπονοίας τῶν πεπλανημένων, θεωρῶν τὰς ὡν, ὡς Θεὸς, καὶ ὡς ἡμελλεν ἕκαστος διὰ τῶν ἀληθείας εἰσαυτὸν ἐκβάλλειν, ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· ἔδὲν ἀφ' ἐαυτῶν ποιεῖ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ἴδῃ τὸ Πατέρι ποιεῖν. καὶ ἔχ' ὅτι πρῶτον ὁρᾷ, ἔπειτα πράττει, ἀλλὰ πάντα ἐν ἐαυτῷ ἔχει, καὶ πράττει, ἂν βέλεται.

Πῶς ἔν ταῦτα ἔσται ὦ Φωτεινέ; ἢ τίς ὁ ἐν σοὶ πάλιν ἡμῖν πωροβαλλόμενος τὸ τοιοῦτον ζιζάνιον; τίς ὁ τὸ δηλητήριον τὸ τοιοῦτον κατασκηδύσας τῷ βίῳ; πόθεν τὸ πονηρὸν σοὶ ἐνδυμένον καὶ τῷ Κυρίῳ σε βλάσφημον λαβεῖν ὑπόνοιαν; ὅτι ἐπισέ σε Ἀβραάμ, Φάσκων πρὸς αὐτὸν καὶ λέγων, ὁ κρῖνων πᾶσαν τὴν γῆν ὃ ποιήσεις κρίσιν; ἐλέγχθη γὰρ ὡς παρ' αὐτῶν ὁ Υἱὸς ἐπεδήμησε, καὶ ὡς θεωροῦν τις ὡν, ἀλλ' ἐνυπόστατος Θεὸς Λόγος, καὶ ὅπως γνώης, ὡς ἐδελοσόφει τὸ πέρας τῶν ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει πεπραγματοποιουμένων, ὡς ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ ἡπιστογραφικῶς τὸ τέλειον ἡμῖν ἀπεφάνητο Φάσκων ὅτι ἔβρεξε Κύριος ἀπ' ἐρανῶν πυρ καὶ

Deest 3.

Leg. ἀλλοτεῖς ἰπτο.

Θεὸν ἐπὶ Σόδομα, καὶ Γόμορρα πρὸς Κυ-
ρίαν, καὶ οὕτως εἶπεν ὁ Λόγος ὁ Κύριος. ἀλλὰ
Κύριος πρὸς Κυρίαν· ὡς καὶ Δαβὶδ λέγει·
εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου. καὶ ἵνα * ὅτι
ἐμὴ τ' ἐνσαρκον παρυσίαν ὁ Υἱὸς μόνον εὐ-
ρίσκειται, διηγείται, καὶ πάλιν τ' ἀπαρχῆς, ὅτι
ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησα σε. καὶ
πάλιν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς πάλιν λόγος, καὶ
ἐν λόγοις, καὶ πάλιν ἐργαῖς ταπινόμει, ὅδε δὲ
ἐξαίρετος τὸν λόγον. ἔτε γὰρ μείζοντον τὸ
Πνεῦμα, ἔτε μικρότερον. τίς γὰρ ταῦτα ἐξε-
ζητήσῃ, φησὶν, ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, ἐλέγχῃ σε δὲ
ὁ αὐτὸς ἁγίος Λόγος, αἷς φάσκει Κύριος πρὸς
τὸ Πνεῦμα ὁ ἁγίος, ὁμολογῶν αὐτὸ
γνήσιον τῆς αὐτῆς Θεότητος φησὶ, τὸ ἐκ
τῆς Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ ὁ ἐμὲ λή-
ψεται.

Καὶ πόσαι ἄλλαι τυγχάνουσιν μαρτυρίαι, ἐπι-
δή δὲ πᾶσιν ἡ σὴ ἐρεσχελία δηλὸς ἐστὶ, πλά-
της ὄψα, καὶ οὕτως ἀληθείας. Φωραθήσε' ὅτι ὁ
μόνον διὰ σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὀλίγων
ἐκ τῆς θείας γραφῆς τὴν ἀκολυθείαν ἐπιγινώ-
σκοντων, δι' ἣν οὕτως ἐπιδοκίμησονται πολλῶν
μαρτυριῶν, ἢ πολλῆς ἀνατροπῆς. εὐάλωτον
γὰρ σε τὸ διήγημα, καὶ ἡ κακοπιστία, διὸ δὲ
κεῖνός ἐστιν ἡ πρὸς σε εἰρημμένα, ὡς διὰ γῆς ἀ-
ναφύσαντος κινωδάλου, * αὐτόματε καὶ ἀδυνα-
μιὰ τῶν ποδῶν τῆς λόγου σωτηρίας, καὶ τῇ τῆς
Θεῆς Λόγου ἀληθείας· ἢ ὡς ἐλμυγία, ἢ τῇ γῆς
ἐντεριώνην καὶ ἀλείψω. ἢ δὲ γὰρ καὶ διεσκεδά-
σθαι εἰς ὀλίγον χρόνον ἢ τὰς τῆς ἡπατημένους
Αἰρεσις. ἐπὶ δὲ τὰς ἐξῆς σωθήσῃς Θεὸν ἐπι-
καλέμεν ὡς ἐλευσόμενα.

Sulphur in Sodoma & Gomorrha à Domi-Phori-
no. Non dixit, Verbum Domini, sed Do-
minus à Domino. Ut & David loquutus
est: Dixit Dominus Domino meo. Ut autem
constet non solum post incarnationem
Filii nomen usurpari, de eo quoque, quod
à principio factum est, mentionem facit.
Ex utero, inquit, ante Luciferum genuite.
Jam verò de Spiritu sancto nemo est, ho-
mo loquacissime, & inter otiosos, curio-
sosque numerande, qui sermones tuos
æquis auribus admittat. Nam neque
major, neque minor dici potest Spi-
tus sanctus. Quis enim hæc, inquit, re-
gnavit de manibus vestris? Quinetiam
idem te sanctissimum Verbum, Christus
videlicet Dominus condemnat: qui de
Spiritu sancto sic loquitur, divinitatis ut
sua germanum ac participem agnoscat.
Ait enim: Qui ex Patre procedit, & de Joa. 15. 26.
meo accipiet.

VI. Quam multa sunt & alia testi-
monia, quæ consulto prætereo; quoniam
quidem tua omnibus importunitas est
manifesta, quæ ab errore non à veritate
proficiscitur: adeo ut non eam modo sapi-
entiores, sed ut illi facile deprehendant,
qui nonnullum sacrarum literarum usum
habuerint. Quare non est quod pluri-
bus adversus illam testimoniis, aut lon-
giori refutatione opus esse nobis arbitre-
mur. Nihil enim narratione tua, & infi-
delitate ad convincendum facilius. Un-
de quæ contra te disputata sunt hæcenus,
fatis arbitror futura: ac perinde ut inse-
ctum quoddam animal è terra emersum,
& imbecillum; sic posteaquam te divini
Verbi, ac veritatis vestigio proculcavi,
sive lumbrici instar, aut terræ interanei,
missum postremo faciam. Jam enim
brevi admodum tempore illius est Hære-
sis dissipata. Nunc implorata, ut sole-
mus, ope Dei, ad reliquas Hæreses pro-
grediemur.

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΕΛΛΙΑΝΩΝ,
πενήκοση δευτέρα, ἢ καὶ ἐπτακοση
δευτέρα.

D
CONTRA MARCELLIA-
nos, quæ est Hæresis LII,
sive LXXII.

Τὴν δὲ αὐτὴν πάλιν χρόνῳ· ὑπὸ ἐν γὰρ
πάντες ἔτοι ἦσαν· Μάρκελλος γέγο-
νεν ἐν Αἰκύρῃ. ἐτι γὰρ καὶ δεῦρο, διὰ τῶν ἑταίρων
ὡς διὰ δύο ἐτῶν ἐτελεύτα, ἢ πλείων ἢ ἐλάσ-
σω. ἐποίησε δὲ καὶ αὐτὸς ἵνα διαίρεσιν ἐν
τῇ Εκκλησίᾳ ἀπὸ δόξης τῆς αὐτῆς χρόνῳ,
ὀλίγην δὲ ἵνα ἐννοίαν ὑπέφαινεν ἔτι,

I. PER idem tempus: (Nam in eandem
ætatem illi omnes incidunt:) An-
cyræ Marcellus extitit, qui ad nostra us-
que tempora pervenit, & duobus abhinc
plus minus annis obiit. Hic nonnihil in
Ecclesia divortii conflavit, eodem ferè
ut dixi, tempore. Verum obscuram ad-
modum dogmatis sui significationem de-

Marcelli
historia

Marcellus
ani.
Hæresis
LXXII
Marcellianorum
por. te-
por.

dit, cum ad Sabellii, & Novati factionem adiungeretur; Arianis potissimum pro suo in illum odio hoc ipsum exprobrantibus; quod nimirum adversus Arianos contenderet. Hinc est quod à nonnullis eo nomine incessitur, quasi ad Sabellianorum cavillationes partim adhæserit. Verum alii eidem patrocinantibus verum id esse negant, è contrario verò præclare illum vixisse, ac rectè sensisse confirmant. Unde magna de eo controversia conflata est. Enimverò quæ in illius animo occulta fuerunt uni Deo cognita sunt. Cæterum illius sectatores, & ab eo instituti, cum ejus mentem ignorarent, nec quæ verè ille sensisset exprimerent, tres hypostasies confiteri noluerunt, uti veritas docet: quæ unam censet esse divinitatem unamque gloriam & consubstantialem Trinitatem; quæ nihil in gloria sua diversum habeat: utpote perfecta Trinitas, & una divinitas, una virtus, una essentia; neque in unum contracta, aut confusa: nec ulla sui parte inferior, aut subjecta. Marcellus autem nonnullorum sententiâ cum aliquid amplius his astruere vellet, in Sabellii errorem incidisse visus est. Ex quo factum est, ut inter Hæreses ista quoque recensenda, ac confutanda veniret. Liber autem & illius orationem subijcere, quam purgandi sui gratia ad beatæ memoriæ Julium Romanorum Episcopum scripsit. Quæ ex defensione, & Libello nonnulla contra sinceram fidem opinatum esse constabit. Etenim si nihil ab illa diversum sensisset unquam, cujusnam rei gratiâ, hanc illam sui purificationem institueret; nisi quædam ab illo parum rectè posita, ac pronunciata forent, quæ cum aliquos perturbassent, defendendi sui, atque excusandi necessitatem attulerint? Exemplum igitur Epistolæ sic se habet.

EXEMPLUM EPISTOLÆ MARCELLI, quem ob Hæresim Synodus deposuit.

II. Beatissimo collegæ Julio Marcellus in Christo salutem. Cum nonnulli ex iis qui, quod parum integrè de fide sentirent, antea condemnati sunt, quique à me in Nicæna Synodo convicti sunt, contra me ad pietatem tuam scribere non dubitaverint, me nec rectè, nec cum Ecclesiæ doctrina consentaneè de fide statuere, uti crimen suum in me transferrent: propterea necessariò Ro-

A ἀπεικαζόμενος Σαβελλίω τε, καὶ Νασάτω δὲ τῷ Ἀρειανῶν πρὸς αὐτὸν παροξυσμῷ, διήθεν διὰ τῶν λογισμῶν τῶν πρὸς τοὺς Ἀρειανὸς ἀντιθέσεως. ὅθεν καὶ τὰς τινῶν βλασφημίας διὰ μέρους, ὡς ἔφην, Σαβελλιανῶν ἐχηκώς τὴν ἐρεχελίαν. τινὲς ὅτι ὑπὲρ αὐτῶν ἀπελογήσαντο μὴ ὅτως ἔχην, ἀλλ' ὁρθῶς αὐτὸν βεβαιώνει, καὶ τῷ Προνήματι αὐτὸν ὁρθῶς ἔχειν διαχυρίζοντο. διὸ πολλὰ πρὸς τὰς ζητήσεις γέγονε. καὶ τὰ μὲν κρύφια τῆς ἐννοίας Θεοῦ ἔγνωσα. οἱ δὲ ἀπ' αὐτῶν γεγονότες καὶ κατηχηθέντες, οἱ τὴν ἐκείνων ἐννοίαν ἀγνοῶντες, οἱ μὴ τὰ ἐκείνων ἀληθῆ διηγέμενοι, ἔτε τὰς πρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν ἤθελον, ὡς ἔχῃ ἡ ἀλήθεια, ὅτι μία ἐστὶν ἡ Θεότης, μία δοξολογία, ὁμοῦσι Θεὸς ἡ Τριάς, καὶ ἐδὲν διαλλάττεισα τῆς ἰδίας δόξης. Τριάς τελεία Θεὸς, καὶ μία Θεότης, μία δύναμις, μία ὁσία, ἔτε συναληφῆ τις Θεὸς, ἔτε ὑποβεβηκῆς. ἔτι δὲ Ἰππώλειον βεβλήμενός τινα λέγειν πρὸς τισιν, ὡς ὑπὸ τῷ Σαβελλίῳ τῷ Προνήματι ἐδόξεν εἶναι. διὸ καὶ αὐτὴ ἐν Αἰρέσει ἐλέχθη, καὶ κηρυχθήτω. πρὸς τὴν ἰδέαν δὲ αὐτῆς καὶ τὸ ἐκδεσθῆναι τὸν λόγον, ὃ πεποιήται Ἰσλῶ τῷ μακαρίτῃ τῷ Ρωμαίων

C Επισκόπῳ ὁ αὐτὸς Μάρκελλος, ὑπὸ ἀπολογέμενός διήθεν ἑαυτῶν. ἐκ δὲ τῆς ἀπολογίας καὶ τῆς Διέλλας φανήσεται ἕτερος πρὸς τὴν πίσιν τῆς ἀληθείας πεφρονηκώς. εἰ μὴ γὰρ ἕτερα ἐφρόνησεν, ὑπὲρ ποίων εἰς ἀπολογίαν ἤρχετο, εἰ μὴ ἄρα λόγοι ἐξ αὐτῶν ἐτέθησαν καὶ ὁρθοί, καὶ τινὰς ταραξάντες εἰς ταύτην κατήγαγον τὴν ἀπολογίαν; τοίνυν τὸ ἀντίγραφόν ἐστι τῆτο.

D ANTIΓΡΑΦΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΜΑΡΚΕΛΛΟΥ, ὃν καθείλεν ἡ Σύνοδος χάριν ἑτεροδοξίας.

Τῷ μακαριωτάτῳ συλλήτῳ Ἰσλῶ, Μάρκελλος ὁ Χριστῷ χαίρειν. ἐπειδὴ τινες τῶν καταγνωσθέντων πρὸς ἡμᾶς τῷ μὴ ὁρθῶς πισεύειν, ὃς ἐγὼ ἐν τῇ κτ' Νικαίαν Συνόδῳ διήλεγξα, κατ' ἐμὴν γράψαντῃ Θεοσεβείᾳ σε ἐτόλμησαν, ὡς ἂν ἐμὴ μὴ ὁρθῶς, μήτε Εκκλησιαστικῶς φρονεῖν, τὸ ἐαυτῷ ἐκλήμα εἰς ἐμὴ μετατεθῆναι παροξάζοντες, τὰς ἐνεκεν ἀναγκαῖον ἡγησάμεν ἀπαντήσας εἰς τὴν Ρώμην

το. α.
βατη
σας.

μὴν ὑπομνήσαι σε, ἵνα σὺ κατ' ἐμὲ γρά-
ψαντας μετὰ σέλη ὑπὲρ τῆ * ἀπαντήσαν-
τ^ς αὐτοῦ, ἐπ' ἀμφοτέροις ἐλεγχθῆναι ὑπ'
ἐμῶ, ὅτι τε καὶ ἡ γεγραφομένη κατ' ἐμῶ, ψα-
δῇ ὄντα τυγχάνῃ, καὶ ὅτι ἐτι καὶ νῦν ἐπιμένοντι
τῇ ἑαυτῶν περὶ τὴν πλάνην. καὶ δεῖνα κατὰ
τὴν τ^ς Θεοῦ Εκκλησιῶν, καὶ ἡμῶν τῶν περὶ τῶν
αὐτῶν τετολμήκασιν. ἐπεὶ τοίνυν ἀπαν-
τήσαι σὺν ἡβελήθησαν, δόποσιν αὐτοῦ σὺ
Πρεσβυτέρους πρὸς αὐτοῦ, καὶ ταῦτα ἐμῶ ἐνι-
αυλὸν καὶ τρεῖς ὅλας μῆνας ἐν τῇ Ρώμῃ πεποιη-
κὸς τ^ς ἀναγκαῖον ἡγησάμην, μέλλων ἐντεῦθεν
ἐξίεναι, ἐγγράφον σοι τὴν ἐμαυτῶ πρὸς σε μετὰ
πίστεως ἀληθείας τῇ ἐμαυτῶ χειρὶ γράψας
ἐπιδοῦναι, ἢν ἐμαυτῶν, ἐκ τε τ^ς θεῶν γρα-
φῶν ἐδιδάχθην, καὶ τῶν κακῶς ὑπ' αὐτῶν
λεγόμενων ὑπομνήσαι σε, ἵνα γνῶς οἷς χρω-
μῆμοι πρὸς ἀπάτην τ^ς ἀκούοντων λόγοις, τὴν
ἀληθεῖαν κρύπτειν βέλονται. Φασὶ γάρ,
μὴ ἰδίον καὶ ἀληθινὸν Λόγον εἶναι τὴν παντ^ς
κράτος Θεοῦ τ^ς Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστόν, ἀλλ' ἕτερον αὐτῶ Λόγον εἶναι, καὶ ἕ-
τέραν σοφίαν, καὶ δύναμιν. τῶν γινόμε-
νον ὑπ' αὐτῶ ἀνομιάζει λόγον, καὶ σοφίαν,
καὶ δύναμιν, καὶ διὰ τὸ ὅτως αὐτοῦ φρονεῖν,
ἀλλ' ὡς ὑπόστασιν διεσῶσαν τ^ς Πατρὸς εἶναι
Φασιν. ἐτι μὲν τοι καὶ περὶ τὴν ἀρχὴν τῶ
Υἱοῦ τὸν Πατέρα, δι' ὧν γράφουσιν, δόπο-
φαίνονται μὴ εἶναι αὐτὸν ἀληθῶς Υἱὸν ἐκ
τῶ Θεοῦ· ἀλλὰ καὶ λέγουσιν ἐκ τῶ Θεοῦ, ὅ-
τως λέγουσιν ὡς καὶ πάντα. ἐτι μὲν καὶ
ὅτι ὡς ποτε, ὅτι σὺ ἢν λέγειν τολμῶσι,
καὶ κτίσμα αὐτὸν, καὶ ποιῆμα εἶναι, διο-
ρίζοντες αὐτὸν ἀπὸ τ^ς Πατρὸς. σὺ ἐν ταῦ-
τα λέγοντας, ἀλλοτρίως τ^ς Καθολικῆς
Εκκλησίας εἶναι περὶ σέθεν. πρὸς δὲ
ἐπὶ τῶν ταῦς θεῶν γεγραμῶν, ὅτι εἰς
Θεός, καὶ ὁ τῶν μονογενῆς Υἱὸς Λόγος,
ὁ αἰεὶ συνυπάρχων τῷ Πατρί, καὶ μηδεπώ-
ποτε ἀρχὴν τῶ εἶναι ἐχρηκῶς, ἀληθῶς ἐκ τ^ς
Θεοῦ ὑπάρχων, καὶ κτισθεὶς, καὶ ποιηθεὶς,
ἀλλὰ αἰεὶ ὢν, αἰεὶ συμβασιλεύων τῷ Θεῷ καὶ
Πατρί, καὶ τῆς βασιλείας, καὶ τὴν τῶ Απο-
στόλου μαρτυρίαν, ὅτι ἔσαι τέλει καὶ Υἱός,
καὶ δύναμις, καὶ σοφία, καὶ ἰδίος καὶ
ἀληθῆς τῶ Θεοῦ Λόγος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
σοῦς Χριστός, ἀδιαίρετος δύναμις τῶ
Θεοῦ, δι' ἧς τὰ πάντα τὰ γινόμενα γέγονε,

Amam mihi veniendum, & te commo-
nendum putavi, ut eos qui contra me ani-
scripserunt arcesseres: ut cum advenis-
sent, de duobus illis à me convinceren-
tur, cum illa ipsa falsa esse, quæ in me scri-
pserunt, tum eos adhuc in pristino erro-
re perseverare: & indigna quædam ad-
versus Ecclesias Dei, ac nos ipsos illarum
præsides esse machinatos. Sed cum illi
venire noluerint, tametsi Presbyteros ad
ipsos miseris, ego verò anno integro, ac
tribus mensibus Romæ commoratus fue-
rim: faciendum mihi omnino censui, ut
antequam hinc profisceretur, meæ fidei
professionem tibi sincerè, atque ex ani-
mo, meaquæ manu perscriptam offer-
rem: qualem didici, atque ex divinis lite-
ris sum edoctus & ut in memoriam tibi
revocarem, quæ perperam ab illis asse-
runtur: ex quibus intelligeres, quibus-
nam ad auditores decipiendos adhibitis
sermonibus veritatem occultare conar-
tur. Inprimis enim negant Dominum
nostrum Jesum Christum proprium, ac
verum Dei omnipotentis esse Verbum.
Sed aliud ipsius esse Verbum, aliam sa-
pientiam & virtutem esse prædicant. Il-
lum verò, postquam in lucem sit editus,
ab ipso Verbum, & sapientiam, virtutem-
que nominatum. Quod cum sentiant.
aliam à Patre diversam hypostasim esse
illum existimant. Præterea Patrem an-
te Filium existere, ex his quæ scribunt
manifestè declarant: nec ipsum verè
esse Filium, à Patre procedentem. Sed
etsi à Deo esse dicant, perinde illum ar-
bitrantur, ac cætera omnia creata, pro-
ficisci. Ad hæc, fuisse aliquando cum
nondum esset, affirmare non dubitant:
adeoque creaturam & opificium esse:
quem etiam à Patre sejungunt. Ego
verò qui hæc asserunt ab Ecclesia Ca-
tholica alienos esse persuasum habeo.
Tum sacris literis inhærens credo unum
esse Deum & unigenitum ejus Filium
Verbum: qui cum Patre semper existit,
nec existendi initium ullum unquam
habuit. Idem revera à Deo procedens,
non creatus, non factus, sed existens
semper, ac cum Deo Patre perpetuo re-
gnans. Cujus regni, ut testatur Aposto-
lus, non erit finis. Hic ipse Filius, ipse
virtus, ipse sapientia, ipse proprium, ve-
rumque Dei Verbum, Dominus noster
Jesus Christus, indivisa Dei virtus: per
quem creata omnia producta sunt, ut

Luc. i. 33.

Marcelli-Evangelium docet. In principio, inquit, *ani. erat Verbum, & Verbum erat apud Deum,*

Hæresis *& Deus erat Verbum. Omnia per ipsum*
LXXII. *facta sunt: & sine ipso factum est nihil.*
Joan. I.

Hoc demum Verbum est, de quo Lucas
Luc. I. Evangelista testatur. Sicut inquit, *con-*
diderunt nobis, qui ab initio inspectores &
ministri fuere Verbi. Ad eundem etiam

David respexit, cum ita cecinit: *Eructa-*
vit *cormeam Verbum bonum.* Sic & Do-

minus noster Jesus Christus in Evange-
lio nos docuit: *Ego, inquit, à Patre exi-*
vi, & venio. Hic est qui postremis tem-
poribus nostræ salutis gratia descendens,
& ex Virgine Maria genitus hominem
suscepit.

Marcelli
professio
fidei

III. Credo igitur in Deum omni-
potentem, & in Christum Jesum ipsius
Filium unigenitum Dominum nostrum,
genitum de Spiritu sancto, & Maria Vir-
gine. Qui sub Pontio Pilato crucifixus
est & sepultus, & tertia die resurrexit à
mortuis. Ascendit in cælum, & sedet ad
dexteram Patris: unde venturus est judi-
care vivos & mortuos. Et in Spiritum
sanctum: sanctam Ecclesiam: remissio-
nem peccatorum: carnis resurrectionem:
vitam æternam. Jam Patris & Filii divi-
nitatem dividi non posse è sacris literis
didicimus. Nam si quis Filium, hoc est
omnipotentis Dei Verbum, separare vo-
luerit, necesse est ut aut duos esse Deos
arbitretur; id quod à cælesti doctrina
confessione omnium abhorret: aut Ver-
bum esse Deum inficietur: quod & ipsum
ab sincera fide videtur alienum cum E-
vangelista dicat: *Et Deus erat Verbum.*
Ego verò certò illud didici; virtutem Pa-
tris, hoc est. Filium, neque dividi, ne-
que separari posse. Ita enim Salvator
ac Dominus noster Jesus Christus loqui-

Joan. 14. 10. tur: *In me Pater, & ego in Patre.* Item:
Joan. 10. 30. *Ego, & Pater unum sumus.* Et: *Qui vi-*
det me, videt & Patrem. Hanc igitur,

quam & à sacris literis accepimus, & à
majoribus nostris secundum Deum didi-
cimus, fidem cum in Ecclesia Dei prædi-
co, tum ad te modo perscribo, ejusque
penes me exemplar retinui. Postremò
illud à te peto, ut ejusdem meæ profes-
sionis exemplum tuis ad Episcopos literis
inferas: ne quis eorum, quibus accuratè
perspecti non sumus, illorum de me
scriptis fidem adhibens in errorem in-
ducatur. Valete. Hactenus Epistola.

τινες τ' ἀκριβῶς μὴ εἰδότες ἡμᾶς, καὶ κείνοις τοῖς ὑπ' αὐτῶν γραφείοις περὶ σέχοντες
ἀπατηθῶσιν. ἐρρωθε. πεπληρωταί.

καθὼς τὸ Εὐαγγέλιον μαρτυρεῖ, λέγον· ἐν
ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ὡς πρὸς τὸν
Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. πάντα δι' αὐτοῦ
ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ἑνὲν. ἕτος
ἐστὶν ὁ Λόγος, περὶ ᾧ καὶ Λακῆς ὁ Εὐαγ-
γελιστὴς μαρτυρεῖ, λέγων καθὼς παρέδωκαν ἡ-
μῖν οἱ ἀπαρχῆς αὐτοπλάι, καὶ ὑπηρετῆς
τοῦ Λόγου. καὶ τὰς καὶ Δαβὶδ ἐφ' ἑξηρεύξατο
ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν. ἔγω καὶ ὁ Κυ-
εῖος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἡμᾶς διδάσκει διὰ τῆς
Εὐαγγελίας, λέγων· ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον,
καὶ ἡνω. ἔτι ἐπ' ἐχάτων τῶν ἡμερῶν κατελθὼν
διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ ἐκ τῆς παρ-
θένης Μαρίας γυνήθεϊς, τὸν ἀνθρώπου
ἐλάβε.

Πιστεύω ἔν εἰς Θεὸν παντοκράτορα, καὶ εἰς
Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν
Κύριον ἡμῶν, τὸν γυνήθεντα ἐκ Πνεύματος
ἀγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, τὸν ἐπὶ Πον-
τίᾳ Πιλάτῳ σωρωθέντα, καὶ ταφέντα, καὶ
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀνα-
στάντα εἰς ὃν οὐρανόν, καὶ καθήμενον ἐν δε-
ξιᾷ τοῦ Πατρὸς, ὅθεν ἐρχεται κρίνειν ζῶντας
καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀγίαν
Εκκλησίαν, ἀφεσιν ἀμαρτιῶν, σαρκὸς ἀ-
νάστασιν, ζωὴν αἰώνιον. ἀδιαίρετον εἶναι τὴν
θεότητα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τῶν
μεμαθήκαθεν γραφῶν. εἰ γάρ τις χωρίζει τὸν
Υἱὸν, τὰ τέσσερις λόγον τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ,
ἀνάγκη αὐτὸν ἢ δύο Θεοὺς εἶναι νομίζειν, ὅπερ
ἄλλοτριον τῆς θείας διδασκαλίας εἶναι νομίσαν·
ἢ τὸν Λόγον μὴ εἶναι Θεὸν ὁμολογεῖν, ὅπερ καὶ αὐ-
τὸ ἄλλοτριον τῆς ὁρθῆς πίστεως εἶναι φαίνεται, τῶν
Εὐαγγελιστῶν λεγόντων, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος·
ἐγὼ δ' ἀκριβῶς μεμαθήκα, ὅτι ἀδιαίρετος
καὶ ἀχωρίστος ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός.

αὐτὸς γὰρ ὁ Σωτὴρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς
Φησὶ ἐν ἐμοὶ ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ,
ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐσθρῇ. καὶ ὁ ἐμὲ ἐωρακώς,
ἐώρακε τὸν Πατέρα. ταύτην καὶ πᾶσα τῶν θείων
γραφῶν εἰληφώς τὴν πίσιν, καὶ πᾶσα τῶν κατὰ
Θεὸν περὶ γόνων διδασκαλίας, ἐν τε τῇ καὶ Θεῷ
Εκκλησίᾳ κηρύττω, καὶ πρὸς σε νῦν γέγρα-
φα τὸ ἀντίγραφον τῆς παρ' ἐμαυτῶν κατε-
χών. καὶ ἀξιῶ τὸ ἀντίτυπόν σε τῆς τῇ πρὸς
ὃν Ἐπισκόπου ἐπιστολῇ ἐγγραψαί, ἵνα μὴ

ΕΙ τοίνυν ὁ Λιβέλλος ἔτι καλῶς ἔχῃ, οἱ Ἀ
δυνάμειροι ἀναγνώτωσαν, καὶ οἱ δυνάμενοι
ἀκριβοῦσαι τὰ ἐν αὐτῷ εἰρημένα· καὶ εἰ μὲν
κακῶς ἔχῃ, αὐτοὶ διακρινέτωσαν. Ἐγὰρ βε-
λόμεθα * ὡς αὖτ' ἔπος αἰνέμεθα, καὶ τὸ εἰς ἡμᾶς
ἐλθόντων λέγειν. εἰ γὰρ καὶ καλῶς ἔχῃ ὁ Λιβέ-
λος ἐκ τῆς ὑποθέσεως, πάλιν διανοηθήσονται
οἱ ἐντυγχάνοντες τε καὶ ἀκούοντες, ὅτι οὐκ εἰς
μάτην, ἔτε εἰς δαγότητα, ἔτε κατ' ἐκείνῃ
ἐγίνετο αὐτῷ ἀνάγκη δόπολογίας, εἰ μὴ ἄρα
ἐξήμεσε λόγους τινὰς ταράσσοντας, καὶ ἀνα-
κάσαντας αὐτὸν εἰς δόπολογίαν ἡκεῖν ὡς τῶν
ὑπ' αὐτῷ εἰρημένων. συμβαίνει γὰρ καὶ μὴ τὸ
ἐσφάλλθαι αὐτὸν, διὰ τῶν Λιβέλλου ὑπεραπολο-
γήσατος, καὶ ἑαυτὸν διορθώσατος ἥ ὅτι μὲν
τῷ Λιβέλλῳ ἐκόσμησεν αὐτῷ οὗτοι λόγοι, ἵνα
ὡς ἀκριβὲς τὰ ὑπ' αὐτῷ ῥηθέντα, ἵνα μὴ
ἐκπύση διὰ τῆς καθαιρεσεως τῶν κοινῶν
Ἐπισκόπων συλλόγους τε, καὶ τῶν κανόνων.
ὅμως τὰ περὶ Μαρκελλοῦ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα
ταῦτα. ἡρώμην δὲ αὐτὸς ἐγὼ χρεῖναι τινὶ τῷ
μακαρίτῳ πάτρι Ἀθανάσιον περὶ τῶν
Ἐπισκόπων, ὡς αὖν ἔχοι περὶ αὐτῶν. ὁ
δὲ ἔτε ὑπεραπολογήσατο, ἔτε πάλιν
πρὸς αὐτὸν ἀπεχθῶς ἠνέχθη, μόνον δὲ διὰ
προσώπων μεδιάσας ὑπέφηνε, μοχθηρίας
μὴ μακρὰν αὐτὸν εἶναι, καὶ ὡς δόπολογησάμε-
νον εἶχε.

Παραθήσομαι δὲ ἅ τινες δρόντες ἐν
τῷ αὐτῷ Μαρκελλοῦ συλλόγῳ, ἃ ἐδόκει
Ἐπλήψιμα αὐτοῖς φαίνεσθαι, πρὸς ὃν δόπο-
τεινόμενοι καὶ αὐτοὶ ἀντισυνέταξαν. * ὡς
δὲ πάλιν δὲ ἄλλων πάλιν διὰ τὸ τῶν ἀντισυντάξεως,
ὑπερὸν εἰς ἄλλο τεραπέντας ἐλέγχους χάριν.
τὰ ἀντισυντάχθαι ὑπ' αὐτῶν προβαλλό-
μενοι ἐδόκουν, καὶ ἐν τοῖς σφῶν αὐτῶν συ-
τάγμασι καὶ τὰς λεγομένας διαιρέσεις ἀνα-
μέσον τῶν περὶ Ἀκάνιον, καὶ Βασίλειον τῆς Γα-
λάτιν, καὶ Γεώργιον τὸν Λαοδικείας ἐποίη-
σαν πρὸς ἑλεγχον τῶν αὐτῶν Ἀκανίῃ. ἔτι
γὰρ ἦν ὁ δόπο τῶν Μαρκελλοῦ συλλαγμάτων,
καὶ Μαρκελλοῦ εἰπὼν, ἵνα ἐν πάσιν ἡμεῖς τῆς
ἀληθείας μηδὲν ὡς ἀλείψαντες δείξωμεν,
ὅτι ἔτε ἀπὸ λόγου τὰ πρὸς διορθώσιν, ἔ-
τε συναινεῖν βεβλόμεθα τίς τίς ὡς τὸ ἀ-
ληθινὸν ἔπαινον. καὶ ἐπὶ ταῦτα ἐκ
τῆς Ἀκανίῃ πρὸς Μάρκελλον ἀντιλογίας
τάδε.

IV. Cæterum an libellus iste rectè Marcelli
se habeat, necne, legant qui possunt, & ani-
qui exactam eorum, quæ in eo scripta Hæresis
sunt, intelligentiam habere possunt, ec-
quid in eo vitii sit judicent. Nihil enim
præterquam quod scimus, & ad nos per-
latum est, asseverare volumus. Ac licet
nihil in eo libello non castum, ac sincerum
sit, vel ex ipso nihilominus argu-
mento, qui hunc legunt aut audiunt, co-
gitare debent, non frustra, nec temere ad
hanc illum defendendi sui necessitatem
venturum fuisse, nisi nonnulla protulisset,
quæ turbare aliquid excitassent, & eò
hominem adduxissent, ut dictorum
reddenda ratio videretur. Etenim fieri
illud potuit, ut post errorem per libel-
lum sese excusaret, ac corrigeret: aut ut
eodem illo libello ita sermonibus suis fu-
cum faceret, ut quæ antea dixisset con-
sultò dissimularet: ne in ordinem redi-
geretur, ab communi Episcoporum con-
fessu & canone depositus, utcumque se
res habeat, hæc sunt quæ de Marcello
comparare potuimus. De quo cum ali-
quando beatum Papam Athanasium in-
terrogassem, cujusmodi eum arbitra-
retur, ille neque purgavit hominem, ne-
que verò asperius notavit: sed leniter ar-
ridens, non multum ab improbitate ab-
horuisse significavit, & in eorum loco,
qui se purgassent, habuit.

Quid A-
thanasius
de Marcel-
lo senserit.

V. Libet autem hic ea subicere,
quæ in Marcelli scriptis à quibusdam ob-
servata sunt, quæ isti reprehendenda pu-
taverunt: unde & in eundem invecti
confutandi gratia scripserunt. Quamquam
alii, pro eo quod qui adversus illum com-
mentati sunt postea contrarias ad partes
desciverunt, horum ipsorum lucubrationes
refutare aggressi sunt. In quibus vul-
gatas illas divisiones, Acacium inter &
Basilium Galatam, & Georgium Laodi-
cenum refutandi Acacii causa scriptis
mandarunt. Hic est enim ille, qui Mar-
cellum ex ipsiusmet libris coarguit. Quæ
nos ideo proposuimus, ne veritatem ali-
qua ex parte præterisse videamur. Quo-
niam neque de emendatione despera-
mus, nec iis assentiri volumus, qui ut-
cumque à veritate discedunt. Quæ se-
quuntur igitur ex Acacii Commentario
contra Marcellum excerptimus.

Marcelli-
ani.
Hæresis
LXXII.

EX ACACII LIBRO CON-
TRAMARCELLUM.

ΤΑΥΤΑ ΔΙΑ ΜΑΡ-
ΚΕΛΛΟΥ.

Marcellio-
pinio. &
Asterii re-
futatio.
Col. 1. 17.

VI. Hæc & his similia Marcellus
quædam contra Deum iniqua garriens,
& insublime cornu suum erigens, post
suam illam Proverbiorum depravatio-
nem potius, quàm interpretationem sub-
iunxit. Ac primum hæc Asterii verba
proponit: Alius est enim Pater, qui uni-
cum ex seipso Filium Verbum genuit,
primogenitum creatura omnis, solus so-
lus, perfectus perfectum, Rex Regem,
Dominus Dominum, Deus Deum, es-
sentia, consiliique sui, ac virtutis, & glo-
riæ nulla in re discrepantem imaginem.
Quibus in mediis adductis, hoc potissi-
mum offensus, quod nulla in re discrepan-
tem imaginem appellarit, hoc est Divinæ
essentia, ac cæterorum omnium expres-
sam, & evidentem imaginem; istiusmo-
di sententiam improbandam esse dicit;
atque iisce verbis quantum sibi illa di-
spliceant, ostendit. Hæc Asterii verba
manifestè pravam ejus de Divinitate sen-
tentiam arguunt. Etenim qui fieri po-
test, ut Dominus, ac D E U S ille, qui sit
genitus, ut ipsemet antea scripsit Dei
imago censeatur? Aliud enim est ima-
go Dei; aliud Deus. Quare si imago Dei
est, non est Dominus, aut Deus, sed ima-
go Domini ac Dei. Sin revera Domi-
nus est ac Deus, qui ejusmodi est, Dei
ac Domini imago esse non potest. Subdit
postea: Nihil igitur illorum, quæ dixi,
esse putat ipsum, cum eorum imaginem
esse definiat. Unde si essentia verbigrati-
a imago sit: ipsamet essentia non erit:
neque si consilii sit imago, ipsummet esse
consilium poterit. Si virtutis est ima-
go, virtus non est; neque gloria, si hu-
jus imago sit. Imago enim non sui, sed ali-
cujus alterius est.

Acacii in
Marcel-
lum.

VII. Hæc tu, Marcelle, verba,
cum antea initio libri collaudaveris,
nunc autem inficiaris: nimirum, Deum
ex Deo Verbum esse Filium, & so-
lum ex solo, & ex perfecto perfectum,
perspicuè sinistram tuam de Divinitate
sententiam detegis. Cumque ma-
gni Regis imaginem capiens vita, Di-
vinitate, consilio, potentia, gloria,
essentia denique spoliaris, dignus es,

Ταῦτα μὲν ἐν, καὶ τὰ τοῦτα τὴν παρεξ-
ήγησιν τῇ εἰς τὰς Παροιμίας ρητῶν, γεγρα-
φέν ὁ Μάρκελλος, λαλῶν τε καὶ Θεῷ
ἀδίκIAN, ἐπαίρων δὲ εἰς ὑψὺ τὸ κέρας αὐτοῦ,
ὑπὲρ τὰ μέσα τῆ βιβλίου, καὶ πάλιν
θεῖς Ἀσεβεῖς τὰ λέγοντα ῥήματα ἄλλοι
μὲν γὰρ ἐσιν ὁ Πατὴρ ὁ ἡγησας ἐξ ἑαυτοῦ τὸ
μονογενὲς Λόγον, καὶ πρῶτόγονον πάσης κτί-
σεως, μόνος μόνον, τέλειος τέλειον, βα-
σιλεὺς βασιλέα, Κύριος Κύριον, Θεὸς Θεόν,
ἐξίας τε, καὶ βελῆς, καὶ δυναμέως, καὶ δόξης
ἀσώδ' ἀλλανκῶν εἰκόνα. θεῖς ἐν ταῦτα καὶ
δυαχεράνων πρὸς τὴν εἰκόνα τὴν ἀσώδ' ἀλλα-
κῶν, τὰ τέτι τὸ ἔκτυπον, καὶ τρανὲς ἐκμαγεῖον
τῆ Θεῷ τῆς ἐξίας, καὶ τῇ ἐξῆς, Φαύλην κα-
λῶν τὴν ὑπόληψιν ταύτην, ὁπισσωπάειν τὴν
δυσαρέσῃσιν αὐτῶν, γραφῶν ὡδε. ταῦτα
τὰ ῥήματα σαφῶς τὴν ἑαυτοῦ Φαύλην πρὸς
θεότητι ἐλέγχον δόξαν. πῶς γὰρ ὁ Κύ-
ριος καὶ Θεὸς ἡγηθεῖς, ὡς αὐτὸς προλα-
βὼν ἔφη, δύναται ἐτι εἰκὼν Θεῷ εἶναι; ἕτε-
ρον γὰρ Θεῷ εἰκὼν, καὶ ἕτερον Θεός. ὥστε
εἰ μὲν εἰκὼν, ὁ Κύριος, ἐδὲ Θεός, ἀλλ'
εἰκὼν Κυρίου καὶ Θεῷ. εἰ δὲ Κύριος ὄν-
τως, καὶ Θεός ὄντως ἐκέτι ὁ Κύριος καὶ
Θεός εἰκὼν Κυρίου καὶ Θεῷ εἶναι δύναται. καὶ
ἐξῆς ἐδὲν ἐν αὐτὸν ὡν προεῖπόν εἶναι βέλε'.
πάντως γὰρ τῶν εἰκόνων αὐτὸν εἶναι λέγει.
ἐκεῖν εἰ ἐξίας ἐστὶν εἰκὼν, ὁ δύναται αὐτοῦ ἐξίας
εἶναι. καὶ εἰ βελῆς ἐστὶν εἰκὼν, ἐκέτι αὐτοῦ
βελὴ εἶναι δύναται. καὶ εἰ δυναμέως εἰκὼν,
ἐκέτι δύναμις. καὶ εἰ δόξης εἰκὼν, ἐκέτι δό-
ξα. ἢ γὰρ εἰκὼν, ὁ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἕτερον
τινός ἐστι.

Ταῦτα δὲ σὺ, Μάρκελλε, τὰ ῥήματα τὰ
πρότερον ἐπαινέσας ἐν δεξιῇ τῆ βιβλίου,
νῦν δὲ δευρησάμενος τὸ Θεὸν ἐκ Θεῷ Λό-
γον ὄντα τὸν Υἱόν, καὶ μόνον ἐκ μόνου,
καὶ τέλειον ἐκ τελείου, σαφῶς τὴν Φαύλην
σου πρὸς θεότητι ἡλεγχῶς δόξαν. ὁ γὰρ
βασιλέως τῶ μεγάλου τὴν εἰκόνα λαβὼν,
ἀζώα καὶ ἀθεότητι, ἀβελία τε, καὶ ἀ-
δυναμία, καὶ ἀδόξια, καὶ τῶ ἀνθρώπῳ,

ἐκτεμνῶς τὴν ἀνοσίαν ὥφειλες γλῶτταν, εἰπὼν ῥήματα Κύριον, καὶ τελευτήσας εἰς ψυχῇ ἕτως ἀπεδήσασαν. τὴν γὰρ εἰκόνα ἔθεός ἀζωῖα περιγράψας, ἕτε Κύριον, ἕτε Θεόν, ὅτι ἔστιαν, ἔ βαλὴν, ἔ δύναμιν, ἔ δόξαν εἶναι ταύτην. τῶν δὲ ἀκίνητον εἰκόνα εἶναι θέλεις αὐτήν, οἷον εἰς αἴψυχον, καὶ ἄζωον ἔξω ἐκτεθεῖσαν αὐτὴν ποιῶν. καὶ * ὡς αὐτὸς αἴψυχον καὶ ἀνθρωπίνην τέχνην μόνῃ συνεσῶσαν, ζῶντος δὲ ζώσαν ἔ θέλεις εἶναι τὴν εἰκόνα τῷ Θεῷ, ἔδὲ ἔστιας ἔ-σίαν εἰκόνα, ἔδὲ βαλῆς καὶ δυναμὲως καὶ δόξης, βαλὴν, καὶ δύναμιν, καὶ δόξαν ἀ-
 For. 6-
 τῶν δὲ ἀποδιδόσκων εἰκόνα. τὸ δὲ ἀποδιδόσκων εἰπεῖν, ἔχ οἷον τι καὶ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅτι ἐκτυπῶς, καὶ ἀκριβῶς ὁμοιωμένην πρὸς πατρικὴν ἀγαθότητα, καὶ θεότητα, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν. καὶ μετ' ἕτερα. ἔδει δὲ σοι ἀλλὰ γρηθῆναι τὰ χεῖλη τὰ δόλια τὰ λαλῶντα καὶ ἔ Θεῷ ἀδικίαν ἐν ὑψη-
 φαύτης
 Φανεία καὶ ἐξεδενώσθαι. καὶ γὰρ μόνον ἐγγύησεν ὁ Πατὴρ τὸν μονογενῆ, καὶ σὺ μὴ θέλεις, νυνὶ ἄλλο ἢ θέλων, ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν Αἰώνων ὉΥαλεντίνος τὴν πάροδον λαβόν-
 τος τῷ Υἱῷ, ἀλλ' ἐκ μόνου Πατρὸς τὴν γρη-
 νησιν ἔχοντος. καὶ τέλει τέλειον. ἀτελὲς γὰρ ἔδεν ἐν Πατρὶ, διὸ ἔδὲ ἐν Υἱῷ, ἀλλὰ τῆς ἐκείνου τελειότητος, καὶ ὑπερτελειότητος γνήσιον γνήσιον τῷ Υἱῷ τελειότης. καὶ βασιλεὺς βασιλέα. ὡς-
 ἔς γὰρ τὸν Θεὸν βασιλεύειν, πρὸ τῶν αἰώνων γνήσιον τῷ Υἱῷ, καὶ βασιλευ-
 μένος βασιλέως, δι' ἃ καὶ τὰ λοιπὰ βασιλεύεται, εὐχαρίσως ὁμολογῶν τὴν ὑποταγὴν. ἔκ ἰδιώτην γὰρ, ἀλλὰ βασι-
 λέα γεγνήσκειν ὁ Πατὴρ τῆς βασιλείας αὐτῷ, ἕτε δὲ ἡμερῶν, ἕτε ζωῆς τέλει ἐχέσθαι. ἔ γὰρ ἔξωθεν τὸ ἀξίωμα, εἰς ἔστιαν δὲ αὐτῷ συνετελεῖ, ὁμοίως Πατρὶ γρη-
 νήσαντι. διὸ καὶ γεγραπταί τὸ, καὶ τῆς βασιλείας αὐτῷ ἔκ ἔσαι τέλει. ἕ-
 τως δὲ καὶ Κύριος Κύριον, καὶ Θεὸς Θεόν γνήσιον παρ' ἡμῶν ὁμολόγηται καὶ ἀ-
 πλῶς εἰπεῖν, ἔστιας, ἔ βαλῆς, ἔ δυναμὲως, ἔ δόξης εἰκόνα λέγομεν, ἔκ αἴψυ-
 χον, ἔ νεκρῶν, ἀλλ' ἔστω, ἔ βαλῆς, ἔ δυναμὲν, ἔ ἐνδοξον. δύναμις γὰρ ἔκ ἀδυναμίας γνήσιον, ἀλλὰ αὐτο-

A cui impia lingua præcidatur: quandoqvi-
 dem consceleratam in Deum vocem je-
 cisti, ac tam sacrilegum animi sensum po-
 Hæresis
 streitò prodidisti. Nam qvi Dei imagi-
 Lxxii.
 nem mutam, ac vita carentem finxisti,
 hanc tu neqve Dominum, neqve Deum,
 nec essentiam, nec consilium, neqve vir-
 tutem, neqve gloriam esse judicas; sed
 horum omnium immobilem effigiem,
 quæ nec animâ, neqve vitâ prædita sit,
 velut foras expositam arbitraris: atqve ita
 inaniam, & humana solum arte constan-
 tem. Viventis autem Dei viventem imagi-
 nem esse negas, aut essentiam essentia,
 aut consilii, virtutis, ac gloria, consilium,
 virtutem, ac gloriam; ut hæc imago ab
 eo cujus imago est nulla in re discrepet.
 Jam cum nulla re discrepare dicitur, non
 perinde est, ac si ingentem esse fateremi-
 ni: sed illud solum ostenditur, ad paternæ
 bonitatis, & divinitatis, & actionis omnis
 exemplar exactissimè, absolutissimèqve
 esse illam expressam. Deinde paulo post.
 Muta tua illi esse dolosa labia oportebat, *Psalm. 30. 19.*
 quæ loquuntur adversus Deum injustiti-
 am, cum superbia, & contemptu. Et-
 enim solus solum Pater unicum Filium
 genuit. Quamvis minimè id tibi pla-
 ceat, cui aliud modò placet. Neqve ve-
 rò à quodam Valentinianorum Æonum
 Principio Filius processit: sed à solo
 Patre genitus est: item perfectus per-
 fectum genuit. Nihil enim inest im-
 perfectum in Patre: ideo nec in Filio
 potest inesse: cum illius perfectionis,
 quæ perfectionem omnem superat, ger-
 manus fœtus sit Filii perfectio. Sed &
 rex regem genuit. Pietate quippe consen-
 taneum est, regnare Deum: cum inte-
 rim genitus ante sæcula Filius, idemqve
 rex regno alterius subiectus, per quem
 ipsius regno cetera subjacent, subiectum
 se esse grato animo fateatur. Non enim
 privatum, sed regem illum genuit regni
 sui Pater; quod neqve temporis ini-
 tio, neqve vitæ sine circumscriptione est.
 Quoniam ejus dignitas non extrinsecus
 adscita; sed ut in Patre, à quo genitus est,
 ad essentiam ipsam pertinet. Ob id scri-
 ptum illud est: *Et regni illius non erit finis: Luc. 1. 33.*
 Eodem modo & Dominus Dominum, &
 Deus Deum, uti nos asserimus, genuit.
 Atqve, ut uno verbo definiam, essentia,
 consilii, virtutis, & gloria non mutam,
 ac mortuam imaginem sed essentia con-
 sultandi qve vi prædita, ac potentem, &
 gloriosam esse defendimus. Virtus enim
 imbecillitatem non generat, sed ipsa

Marcelli- per sese virtutem. Ita gloria non ignobi-
ani. litatem, sed gloriam: consilium non con-
Hæresis filij expers aliquid, sed & ipsum consi-
l. x. ii. lium: essentia denique non essentia ca-
rens aliquid, sed essentiam gignit. Quare
Verbum ipsum imago Deus est, vivens-
que sapientia sublitens, Verbum efficax,
& Filius, eademque illa sapientia essenti-
am habet. Hæc enim est, quæ se quotidie

Prof. 8. 30. *Deus oblectabat, cum absoluto terrarum
orbe gaudebat. Quæ quidem omnia cum*

Mat. 10. 33 *negabis es illate coram Patre, qui in caelis
est. Negaberis verò præterea & coram*

Job. 21. 30. *terrarum de te scribit: Audi Verbum Do-
mini. Scribe virum hunc abdicatum homi-
nem: quoniam non crescit ex ejus semine
Princeps amplius in Juda, sedens in throno
David.*

VIII. Post hæc cum ex Asterio Mar-
cellus nonnulla commemorasset subje-
cit Acacius.

His itaque positis, longius deinde
progressus imaginem Salvatoris, & essen-
tiam, & unici Filii ex Patre: nec non &
primogeniti omnis creaturæ conditio-
nem negans; atque illam ejusdem sin-
gularitatem, quæ à singulari Deo manat,
& perfectionem à perfecto, & regiam ab
rege potestatem, à Domino dominatum,
& divinitatem à Deo, & essentiam de-
nique ac consilium, virtutem, gloriam-
que nullo modo diversæ imaginis Dei
funditus tollens; neque paucis verbis co-
ram hominibus inficiens, adeoque co-
ram Patre illius inficiendus, hæc aperte
scripsisti: Ejusmodi verba pravam ipsius
de Patris ac Filii divinitate sententiam
aperte demonstrant. Verum tu illis po-
tius negandis perversam depravatamque
tuam de Christi divinitate, & essentia o-
pinionem rectæ fidei contrariam perspi-
cuae prodidisti.

IX. Post hæc Marcelli verba sub-
jicit.

Inepta proinde sunt, quæ Marcellus
adjecit: Nihil eorum, quæ antea com-
memoraverat, esse statuit: tu enim isto-
rum omnium esse censeres imaginem. Un-
de si essentia imago est, ipsa esse non po-
tèst essentia. Et si consilii imago sit, con-
siliium ipsum esse nequit: neque virtus, si
virtutis: neque gloria si quidem imago
gloriæ est. Nam imago non sui ipsius, sed
alterius alicujus imago est. Sed hæc in-
fusa, Marcelle, sunt ac falsa. Asterius
enim omnia hæc illum esse indicat, quæ

δύναμιν. καὶ δόξαν καὶ ἀδοξίαν ἡμῶν, ἀλλὰ
αὐτοδόξαν. καὶ βαλὴν καὶ ἀβελίαν ἡμῶν,
ἀλλὰ αὐτοβελήν. καὶ ἐσία καὶ τὸ ὁμοῦσιον, Com. d.
τὸ σιόν.
ἀλλὰ αὐτοῦσιον. εἰκὼν ἄρα ἐστὶν ὁ Λόγος,
Θεός, ζωσα σοφία, ὑποστατικὴ, Λόγος ἐνεργ-
γῆς, καὶ Υἱός, αὕτη ἐσιωμένη. αὕτη γὰρ ἡ
προσέχαιρε κατ' ἡμέραν ὁ Θεός, ὅτε δι-
φραίνετο τὴν οἰκημένην σινυτελέσας. σὺ δὲ
Μάρκελλε ταῦτα δυνάμιν ἐμὴν προσθεν τῷ
ἀνθρώπῳ, δυνήθησιν μὲν ὑπ' αὐτῆς ἐκείνης
ἐμπροσθεν τῶ Πατρὶ τῶ ἐν τοῖς ἑρανοῖς, δυν-
νήθησιν δὲ καὶ ἐμπροσθεν τῇ Εκκλησίᾳ τῆς
ὑπὸ τὸν ἑρανὸν γραφῆσης καὶ σὲ παντοχρῶ-
τῇ γῇ· ἄνκε Λέγον Κυρίε, γράψον τὸν ἀνδρα
τῶτον, ἐκκήρυκτον ἀνθρώπῳ, ὅτι καὶ μὴ αὐξή-
θῃ ἐκ τῶ σπέρματος αὐτοῦ ἀρχῶν ἐτι ἐν τῷ
Ισραὴλ, καθήμιν ὅτι θρόνον Δαβὶδ.

Καὶ μετ' ἑτέρα μνημονεύσαντ
Μαρκέλλου καὶ Ἀσέριου βητῶν, ὅτι φέρει
λέγων·

Οἷς ἐν ταῦτα, καὶ χωρὶν τῇ δυνήσει
Σωτῆρος ἡμῶν εἰκόνος καὶ ἐσίας, καὶ τὸ μο-
νοχρῶς ὑότης ἐκ Πατρὸς, καὶ τῷ πρωτοτο-
κίῳ πάσης κτίσεως, καὶ τὸ ἐκ μονοχρῶς μονότη-
τος, καὶ τὸ ἐκ τελείας τελειότητος, καὶ τῆς
ἐκ βασιλέως βασιλείας, καὶ τὸ ἐκ Κυρίου κυ-
ριότητος, καὶ τὸ ἐκ Θεοῦ θεότητος, ἐσίας
τε ἀπλῶς, καὶ βαλῆς, καὶ δυνάμεως, καὶ δόξης
Θεοῦ εἰκόνος ἀπὸ ἀλλήλων, ἐμικροῖς λόγοις
δυνάμιν ἐμπροσθεν τῷ ἀνθρώπῳ, διὸ καὶ δυν-
νήθησιν ἐμπροσθεν τῷ Πατρὶ αὐτῶν, ἀντι-
κρυσ ταῦτα γράφεις. Ταῦτα τὰ ῥήματα σαφῶς
τῇ Φαύλῃ αὐτῶν καὶ θεότητος Πατρὸς καὶ Υἱοῦ
παρίσησι δόξαν. ἡ δὲ τῶν ἀρνησις τὴν σὴν
ἐνδιάστροφον καὶ Φαύλην καὶ θεότητος καὶ ἐσ-
ίας Χριστοῦ σαφῶς ἡλεγχεν ἑτεροδοξίαν.

Δ. Καὶ μετ' ἑτέρα ὅτι φέρει τὰ Μαρκέλλου.

Εἰωλα ἐν ταῖς ἐξῆς ὅτι φέρει γράφων· ἐδὲν
αὐτῶν προείπεν εἶναι βεβαίως. πάντων γὰρ
τῶν εἰκόνων αὐτῶν εἶναι λέγεις. ὅτι καὶ ἐσίας
ἐστὶν εἰκὼν, καὶ ἐκείνη αὐτοῦσιον δύναμις εἶναι. καὶ εἰ
βαλῆς ἐστὶν εἰκὼν, καὶ ἐκείνη αὐτοβελή εἶναι δύνα-
ται. καὶ εἰ δυνάμεως, καὶ ἐκείνη δύναμις. καὶ εἰ δό-
ξης, καὶ ἐκείνη δόξα. ἡ γὰρ εἰκὼν ἐκ αὐτῆς,
ἀλλ' ἑτέρου τινὸς εἰκὼν ἐστὶν. εἰωλα δὲ
Μάρκελλε καὶ ψευδῆ ταῦτα. πάντα γὰρ
αὐτὸν ἀπὸ προείπον Ἀσέριον εἶναι βεβαίως, λέ-

Hæc vel
alienolo-
corposita,
vel con-
posita sunt.
E. τὸν ἀν-
θρώπου.

γων, βασιλεὺς βασιλέα, Κύριος Κύριον, Θεὸς Θεόν. καὶ λυφσὲ τὴν ἀψυχον εἰκόνα, τὴν κατὰ σε ἀνθρώπινῃ τέχνῃ συνεσώσαν μόνη. πάντων γὰρ τῶν ζώσαν εἰκόνα λέγει, καὶ ζῶντος εἰκόντος ἐκμαγεῖον ἔσαν τῶ γεγεννηκότος, καὶ ἐσίας αὐτοσχίαν εἰκόνα λέγει, καὶ βελῆς αὐτοβελήν, καὶ δυναμείως αὐτοδύναμιν, καὶ δόξης αὐτοδοξίαν, καὶ ἐχῆ αὐτῆς, ἀλλ' ἐτέρου εἰκόντος. σὺ δὲ Θεὸν ἐκ Θεοῦ τὸν Υἱὸν ἐχόμενον, ἐδὲ Φῶς ἐκ Φωτός, ἐδὲ δύναμιν ἐκ δυναμείως, ἔτε Θεόν, ἔτε Φῶς, ἔτε δύναμιν, ἔτε ἐσχίαν, ἔτε βελήν, ἔτε δόξαν τὸν Υἱὸν εἶναι θέλεις. * ἀλλὰ τὸ σῶμα ταῦτα ἀφανίζει ἀσεβῶς ἐν τῇ συντελείᾳ μὲν τῶν. καὶ δὲ μὴ τὸ, Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, Υἱὸν δὲ Θεοῦ καλεῖς, ἢ ὀνόματι μόνω, ἢ * τῶ ἀνθρώπων, ἢ ἑτερογενῶς ἡνίων ἐκ Θεοῦ, θεοῦ γεγεννητὸν Υἱόν, καὶ τὸ, Υἱὸς ἐγεννησα, καὶ ὑψωσα. καὶ κατὰ τὸ, ἐλάβετε Πνεῦμα ὑποθεσίας. καὶ τὸ, ἐνέγκαιε τῷ Κυρίῳ Υἱοὶ Θεοῦ. ἐσχίαν ἔν, καὶ δυναμείως, καὶ βελῆς, καὶ δόξης ἀποδόξακτον λέγων Ἀσέει εἰκόνα τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ, πάντως οἶονεὶ ὅτι πατρικὴς χαρακτήρας ἐνεῖναι λέγει τῷ Υἱῷ, καὶ τὰ ἱεροσύμμετρα τῷ Πατρὶ τετυπωῶν, ἢ δεδόσθαι τῷ Υἱῷ, ὅτι ἄλλα παρ' αὐτὸν ὄντα. πάντα ἔν αὐτῷ περὶ τὸν, αὐτὸν εἶναι βέλεται. ἔτε γὰρ τὴν ἐν χρώμασιν εἰκόνα νοεῖ, ἐδὲ τρίτον ζωγράφον εἰσάγει, ἵνα διαφανῇ τὸ πρὸς τὸν Πατέρα διὰ χρωμάτων τὰς ποιότητας ἀλλαχῶς γράφει, καὶ τῷ Υἱῷ καλεῖ. ἔτε γὰρ σὺ νοήσας, καὶ μὴ νοήσας Φῆς. ὅτι ἐσχίαν ἐσχίαν εἰκόν, ἔτε δύναται αὐτοσχία εἶναι. καὶ ἐσχίαν βελῆς, ὅτι αὐτοβελή. καὶ ἡμᾶς γὰρ ἐσχίαν ἐσχίαν εἰκόν ζῶσα, αὐτοσχία δύναται εἶναι, καὶ ἐσχίαν. καὶ ἔτεως ἐσχίαν ἐσχίαν εἰκόνα λέγομεν, διὰ μίμησιν ὁμοιοτάτῃ ζωῆς τε καὶ ἐνεργείας. ἔτε δὲ καὶ βελῆς βελήν εἰκόνα, τὸν μεγάλῃς βελῆς Ἀγγελον, καὶ δυναμείως, καὶ δόξης δύναμιν, καὶ δόξαν. καὶ τῶν πνευματικῶν τὸ, ὡς περὶ ὁ Πατὴρ ἐχὼ ζωὴν ἐν αὐτῷ, ἔτεως καὶ τῷ Υἱῷ ἐδωκε ζωὴν ἐχὼν ἐν αὐτῷ, καὶ ὡς περὶ ὁ Πατὴρ ἐγενεῖσθαι ὅτι νεκρὸς, καὶ ζωοποιεῖ. τὸ γὰρ Filio vitam habere in seipso. Et, Sicut Pater

Antea numeravit, cum dixit: Rex regem, Marcelli- Dominus Dominum, Deus Deum. Qvi- ani. bus verbis tuam illam inanimam effigi- Hæresis em, ac solo, ut arbitraris, hominis artificio LXXII. constitutam funditus evertit. Quippe illorum omnium vitam esse docet imaginem. Hoc est vivam vivi genitoris effigiem, & essentiae essentiam, & consilii consilium, virtutis virtutem, & gloriae gloriam: neque portò sui ipsius, sed alterius imaginem esse demonstrat. Tu verò cum Deum ex Deo Filium esse nolis, neque lumen de lumine. neque virtutem ex virtute, neque Deum, neque lumen, neque virtutem, nec essentiam, neque consilium, neque gloriam esse Filium existimas * * * sed hæc impiè corpus, in fine mundi, una cum illis extingunt. Ita Joannis illud testimonium abnegas: Deus erat Verbum, Filio portò Dei vel nomine tenus, vel solum hominem appellas: ut diversi à se generis Filium producat Deus, quique sola sit adoptione Filius; cujusmodi in illis locis exprimitur: Filios genui, & exaltavi. Item: Accepistis Spiritum adoptionis. Item: Afferite Domino Filii Dei. Cum igitur Asterius Filium paternæ essentiae, virtutis, consilii, gloriaeque nulla re diversam imaginem esse velit: necesse est, ut paternas, velut in filio, notas ac figuras inesse judicaverit, eaque quæ de Patre animo concipiuntur, in Filio expressa, vel ei concessa, quæ non sint ab ipso Patre diversa. Ergo hæc quæ dixerat omnia esse vult Filium. Non enim velut adumbratam coloribus imaginem cogitavit: neque tertium pictorem invexit, ut discrepan- tis à Patre Filii, sic tanquam coloribus qualitates alibi exprimeret, idque ipsum appellaret Filium. Hoc enim tu sive prudens, sive imprudens asseris, cum ita loqueris: Igitur si essentiae imago est, essentia ipsa esse non potest, neque consilium, si imago consilii est. Nostra vero sententia, si essentia viva sit imago, essentia ipsa esse potest, estque vera. Atque ita essentia imaginem esse confitemur, ad exactam vitam, & actionis similitudinem expressam. Eodem modo & consilii imaginem consilium facimus: magni scilicet consilii Angelum, ac postremo gloriae & virtutis imaginem gloriam ac virtutem esse statuimus. Quæ quidem omnia his verbis à Christo declarantur: Sicut Pater habet vitam in seipso. sic dedit & suscitavit mortuos & vivificavit. Ejusmodi A a a a iij

Esa. 42.
Rom. 8. 15
Psalm. 28. 1.

Esa. 9. 6

Joan. 5. 26

Marcelli- qvippe voces, *sicut, sic*, similitudinem A
ani. qvandam imaginis, & ad imitationem ex-
Hæresis pressam effigiem demonstrant.

XXII. IX. Deinde paucis interjectis: Non enim, inquit, Divinum Verbum, Jesus scilicet vitam, & pulchritudinem, & decorem tribuens, vitæ ipse, ac pulchritudinis, & decoris expers est, in morte, vel eo statu, in quo nihil omnino sit, constitutus: sed paternas in se notas habet expressas: non quasi alter ipse sit, & aliis figuræ notis præditus: verum & in ejus essentia propriæ illius notæ positæ sunt, & in propriis notis essentia consistit. Ceterum imago cum alterius, non suimet ipsius imago sit, ut & ipse statuis, exemplaris in se figuram gerens, diversitatem indicat: Sed ejusmodi diversitatem, quæ idem ac similitudo sit. Non enim sui ipsius existens ille ipse, sed cuiuspiam alterius est imago; imago inquam non aspectabilis Dei. Patris igitur imago Filius est, vivens utique viventis, motu atque efficiendi vi, nec non & virtute, consilio, gloriaque prædita: non anima, motuque carens, aut ejusmodi, quæ in alio ut sit habeat, & quodammodo pingatur, in seipsa verò, ac per se minimè moveatur. Cum autem imago nulla in re ab exemplari diversa dicitur; Patrem exacta illa similitudo non facit, sed Filium omnibus ad illud exemplar numeris expressum.

Hactenus ex Acacio. Jam verò quidam ex orthodoxis fratribus nostris, & Confessoribus expositionem fidei à quibusdam Marcelli discipulis accepisse se dicunt, quæ fidei suæ rationem ille reddidit. Quam quidem hic adscribendam putavi: tametsi singula, quæ ad illam pertinent, nondum accuratè cognoverim. Exemplum verò est ejusmodi.

EXPOSITIO FIDEI MARCELLI.

X. Venerabilibus & sanctissimis Episcopis Diocæsareæ propter Orthodoxam salvatoris nostri Jesu Christi fidem exulantibus, Eulogio, Adelphio, Alexandro, Ammonio, Harpocracioni, Isacco, Isidoro, Annubioni, Pitino, Euphratio, Aaroni, Presbyteri, qui Ancyra in Galatia sunt, Photinus, Eustathius, alter Photinus, Sigerius: & Diaconus Hyginus, Subdiaconus Heraclides, & Elpidius lector, & Cyriacus Defensor in Domino salutem.

ὡς περ, ἔτως, εἰκονικῆς ἐστὶ μιμήσεως, καὶ ὁμοιώσεως ἀκρίβεις ἐκμαγεῖον.

Καὶ μετ' ἑτέρα ὀλίγα· ὃ ὁ Λόγος Θεός, [ἀλλ'] ὁ ἰησῆς παρέχων ζωὴν, καὶ καὶ ἄλλ. Θεὸς, καὶ μορφὴν, αὐτὸς ἄζωος, καὶ ἀκαλλῆς, καὶ ἄμορφός ἐστιν, ἐν νεκρότητι, ἢ τὴ μὴ εἶναι νοεῖται, ἀλλὰ πατρικοῖς χαρακτῆρσι μεμόρφωται, ἔχων ἑτέρου αὐτοῦ ὡν, ἑτέρου δὲ οὐδὲν χαρακτῆρος τῆ μορφῆς ἔχων. ἀλλ' ἐν τῷ εἶναι αὐτοῦ οἱ χαρακτῆρες εἰσὶ, καὶ ἐν τῷ χαρακτῆρσι τὸ εἶναι αὐτοῦ. ἢ δὲ εἰκὼν ἑτέρου, καὶ ἔχ' ἑαυτῆς εἰκὼν ἑσά, καθὰ καὶ σὺ θέλεις· ὅτι πρωτοτύπου ἐν ἑαυτῇ οὐδὲν χαρακτῆρος φέρουσα, τὴν ἑτερότητα παρίησιν. ἑτερότητα δὲ ὡς ὁμοιότητα. ἔχ' ἑαυτῆς γὰρ, ἑτέρου δὲ τινος εἰκὼν ἐστὶν ἑτέρου ὡν, ὃ ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ· ὃ ἀόρατος. εἰκὼν δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ζῶσα ζῶντος, ἐν κινήσει καὶ ἐνεργείᾳ, δυναμὴς τε, καὶ βελῆς, καὶ δόξης, ὅτι ἀψυχοῦ, καὶ ἀκίνητος, ἐν ἑτέρῳ μὴ τὸ εἶναι ἔχουσα, καὶ γραφομένη, αὐτῇ μὲν ἐν ἑαυτῇ, καὶ δι' ἑαυτῆς, ἐν κινήσει μὴ ἔσα. καὶ εἰκὼν ἐστὶν ἀπὸ ἀλλάκτου, ὃ τῆς ἀπὸ ἀλλαγῆς Πατέρος ποιήσεως, ἀλλ' Υἱὸν ἀπὸ κειδωμένον.

Πεπλήρονται τὰ ἐνθάδε Ἀνακίς. Νυνὶ δὲ φασιν οἱ ὀρθόδοξοι, καὶ ἀδελφοὶ ἡμέτεροι, καὶ Ομολογηταί, τῶν τινῶν ὑπὸ Μαρκελλίου κατὰ λευφθέντων μαθητῶν ἐκθεσιν εἰληφέναι ὁμολογίας τῆ πίσεως ὀρθολογμένης· ἥς τὰ λεπτολογήματα αὐτὸς μὴ κατεληφώς, αὐτῷ ἐν ταῦτα παρεθέμην. καὶ ἐστὶ τὸ ἀντίγραφον τοῦδε.

Ἡ ἐπιγραφὴ πίσεως τοῦ Μαρκελλίου.

Τοῖς αἰδεσιμωτάτοις καὶ ἀγιωτάτοις Ἐπισκόποις, τοῖς ἐν Διοκαιοσαρείᾳ ὑπεροβιοῦσιν ὑπὲρ τῆς τῆ Σωτῆρος ἡμῶν ἰησῆν Χριστὸν ὀρθόδοξου πίσεως, Ἐγλογίῳ, Ἀδελφίῳ, Ἀλεξάνδρῳ, Ἀμμωνίῳ, Ἀρποκρατίῳ, Ἰσαάκ, Ἰσιδώρῳ, Ἀνναβίῳ, Πιτίμῳ, Ἐγφρατίῳ, Ἀαρόνῳ· οἱ δὲ ὑπὸ Ἀγκύρας τῆ Γαλατίας Πρεσβύτεροι, Φωτεινός, Ἐγσάδιος, ἑτέρου Φωτεινός, Σιγγέλιος, καὶ Διάκονος Ὑγῖνος, καὶ Ὑποδιακόνος Ἡρακλείδης, καὶ Ἀναγνώστης Ἐλπίδιος, καὶ πρεσβύτερος Κυριακὸς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Εὐδεδημηκότων ἡμῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν
θεοσέβειαν διὰ τὴν παρερημύην ἡμετέρας
πατρὸς, τὴν παρεσήκυσαν ὑποσχεψιν ποιή-
μυροι, καὶ ἐπερωτωμένων ἡμῶν πρὸς τὴν ὑμε-
τέρας ὁσιότητ' ὡς τὸ ἐν ἡμῖν πίστεως ὁ-
πως ἔχομεν, καὶ διὰ τοῦδε ἀμφοτέρωθεν τὸ τοιαύ-
τῳ κηδεμονικὴν πεῦσιν, ἥνπερ ἐποίησαοθε,
διὰ μάλιστα τοῦ βελομένων ματαίως θρυλ-
λεῖν ὡς ἡμῶν τινα ψευδῆ, ἀναγκαῖον ἡγ-
σάμεθα πληροφορησαί ὑμᾶς ὡς τὰς, ἡ
μόνον ἐκ τῆς ὑποδείχθεντων τῇ ὑμετέρᾳ ὁσιό-
τητι παρ' ἡμῶν γραμμάτων κοινωνικῶν πρὸς
ὑμᾶς γραφέντων, τῇ τρισμακαρίᾳ πάπα Β
Αθανασίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐκ ταύτης ἡμῶν τὴν ἐγ-
γράφει ὁμολογίαν, ὡς ὅτι ἔτε Φρενῶν, ἔ-
τε πεφρονήκαμεν τίποτε, ἐκτός τ' ἡ Νίκαιαν
ὁμοδοξίας οἰκουμένης καὶ Ἐκκλησιαστικῆς
πίστεως ἥνπερ ὁμολογῶμεν διδάσκει ταύτην
φρονεῖν, ἀναθεματίζοντες τοῦ τολμῶντος
κτίσμα λέγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ τὴν
Αρειανὴν αἵρεσιν, καὶ Σαβελλίαν, καὶ Φωλει-
νῶν, καὶ Παύλῳ ὁ Σαμοσατέως, καὶ τοῦ μὴ
λέγοντας τὴν ἀγίαν Τριάδα τρία πρὸς ὅσα πα-
τρίγραφα, καὶ ἐνυπόστατα, καὶ ὁμοῦσια,
καὶ σωμαῖδια, καὶ αὐτοτελῆ ἀναθεματίζον-
τες δὲ καὶ τοῦ πλατυσμὸν, ἢ συστολήν, ἢ
ἐνέργειαν τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν λέγοντας.
καὶ τοῦ τὸν Θεὸν Λόγον τὸν Υἱὸν ὁ Θεὸς
παραϊώνιον, καὶ σωμαῖδιον τῷ Πατρὶ, ἐνυπόστα-
τον, καὶ αὐτοτελῆ Υἱὸν καὶ Θεὸν μὴ ὁμολογῆναι.

Εἰ τις, τὸν αὐτὸν Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ
ἅγιον Πνεῦμα λέγῃ, ἀνάθεμα ἔστω. εἰ τις
δεχθῇ ἢ τέλει τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ, καὶ Λόγῳ,
ἢ τῇ βασιλείᾳ αὐτῷ δίδωσιν, ἀνάθεμα ἔστω.
εἰ τις μέρει τῷ Πατρὶ λέγῃ τὸν Υἱόν, ἢ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ μὴ ὁμολογῇ τὸν Υἱόν
τῷ Θεῷ ἐκ τῷ Πατρὶ ὁσίαν πρὸς πάσης
ἐπὶ νοίας γενησθαι, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς ὅτι
σαρκώσεως τῷ Θεῷ Λόγῳ τῷ μονογενῆς Υἱῷ
τῷ Θεῷ, ὁμολογῶμεν, ὅτι Υἱὸς τῷ Θεῷ, καὶ ἄν-
θρωπος γέγονε χωρὶς αἰμαρτίας, καὶ πρὸς
λαβὴν πάσης τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, ταύτης
ψυχῆς λογικῆς, καὶ νοεῖας, καὶ σαρκὸς ἀνθρωπί-
νης. πρὸς τοῦ εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παν-
τοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀόρατων ποιη-
τῆν, καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱόν τῷ
Θεῷ, τὸν γενηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς μονογενῆ, τα-
ύτῳ ἐκ τῷ ὁσίαν τῷ Πατρὶ, Θεὸν ἐκ Θεοῦ,

Cum ad pietatem vestram ē patria no-
stra, pro eo ac par est, invisendi vestri gra-
tia venissemus, interrogari à vestra san-
ctitate sumus, ecquid de fide sentiremus.
Quam quidem sollicitudinis, officiiqve
plenam interrogationem magnoperè
probanter, ob eos præcipuè, qui falsa de
nobis nonnulla temerè spargunt, neces-
sarium duximus, certiores vos de tota re
facere: non ex iis solum communica-
toris literis, quas à beatissimo Papa Atha-
nasio ad nos scriptas vobis ostendimus;
verum etiam ex ipsa professione nostra
hisce litteris expressa: ut illud intellige-
retis; nihil nos neque sentire modò nec
unquam sensisse, quod ab generali, & Ec-
clesiastica fidei regula, quæ in Nicæna
Synodo constituta est, abhorreret: quam
nos pro viribus amplecti profiteamur, &
eos anathemate damnamus, qui creatu-
ram esse Spiritum sanctum asserunt: Sed
& Arianam Hæresim, & Sabellii, ac Pho-
tini, Pauliqve Samosatēni: unā cum iis,
qui sanctissimam Trinitatem tres esse
personas negant, nullis terminis circun-
scriptas, subsistentes, consubstantiales,
coæternas, & perfectas. Eodem etiam
anathemate condemnamus illos, qui Fi-
lium Patris collationem, aut contra-
ctionem, aut actionem esse dicunt; qui-
que divinum Verbum, Dei que Filium
non omnibus sæculis priorem, Patri que
coæternum, ac subsistentem, perfectum
denique Filium, ac Deum esse confiten-
tur.

XI. Si quis eundem Patrem, & Fi-
lium, & Spiritum sanctum esse dicat, a-
nathema sit. Si quis initium aut finem
Dei Filio, ac Verbo, vel regno ipsius
adscribit, anathema sit. Si quis Filium
vel Spiritum sanctum, partem esse Pa-
tris asserit: neque Filium Dei ex Patris
essentia prius omni cogitatione genitum
fatetur, anathema sit. Quod verò ad in-
carnationem divini Verbi, & unigeniti
Dei Filii pertinet, confitemur Filium il-
lum esse Dei; hominemque factum sine
peccato, posteaquam integram hominis
naturam assumpsit: hoc est ratione & in-
telligentia præditam animam humanam-
que carnem. Creditus in unum Deum
Patrem omnipotentem, omnium visibi-
lium invisibiliumque conditorem. Et in
unum Dominum Jesum Christum Fi-
lium Dei, genitum ex Patre, unigeni-
tum, hoc est ab essentia Patris, Deum

Marcelli- de Deo, lumen de lumine, Deum verum A
 ani. de Deo vero: genitum non factum, con-
 Hæresis substantialem Patri, per quem omnia fa-
 111. cta sunt, quæ in cælo, quæque in terra
 sunt. Qui propter nos homines, & pro-
 pter nostram salutem descendit, & in-
 carnatus est, & homo factus, & passus est.
 Et resurrexit tertia die. Ascendit in cœ-
 lum, & venturus est judicare vivos, &
 mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos
 autem qui dicunt: Fuit aliquando, cum
 non erat & antequam gigneretur non
 erat; aut e nihilo, sive ex altera persona,
 aut essentia dicunt extitisse: sive conver-
 ti mutarique posse Dei Filium affirmant,
 hos anathemate damnat Catholica &
 Apostolica Ecclesia. Ego Photinus Pres-
 byter Ancyranæ Ecclesiæ ita credo &
 sentio, ut hic scriptum est. Ego Sigerius
 Presbyter ejusdem Ecclesiæ ita credo &
 sentio, ut hic scriptum est. Ego Hygi-
 nus Diaconus ejusdem Ecclesiæ ita cre-
 do & sentio, ut hic scriptum est. Ego
 Heraclides Subdiaconus ejusdem Eccle-
 siæ ita credo & sentio, ut hic scriptum est.
 Ego Elpidius lector ejusdem Ecclesiæ ita
 credo & sentio, ut hic scriptum est. Ego
 Cyriacus defensor ejusdem Ecclesiæ ita
 credo & sentio, uti hic scriptum est. Hæc
 sunt quæ ad Confessores & Patres illi
 scripserunt. Quæ si in melioribus esse
 numeranda, intelligentes judicaverint,
 per me ut ejusmodi habeantur licet.
 Sin in hac ipse excusatione ac disputa-
 tione titubatum ab illis non nihil est, ac
 parum rectè positum, suum apud erudi-
 tos locum ordinemque teneant. Postre-
 mō cum de Marcello superiorem omnem
 narrationem abundè instituerimus, ab
 hoc ad alias Hæreses transibimus.

ADVERSUS SEMIARIA-
 nos, quæ est Hæresis LIII, sive
 LXXIII,

I. POSTEAQVAM opitulante Deo
 Ario, eorumque, qui Ario succes-
 serunt, infelicia dogmata pertruximus,
 imprimisque Photini: sed & Marcelli
 priora illa discussimus; in quibus non nihil
 titubare visus est, quæque initio perinde
 atque ebrietate correptus evomuit (At-
 que utinam illius sectatores, siquidem
 fieri potest, emendentur!) Ad hæc cum ex-

Φῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεῶ ἀλη-
 θινῶ, γνηθέντα & ποιηθέντα, ὁμοῦσιον τῷ
 Πατρὶ, δι' ἧς τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν ἑρα-
 νῶ, καὶ τὰ ἐπὶ τῇ γῆς. τὸν δὲ ἡμᾶς ὁδὸν ἀν-
 θρώπων, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν καθελ-
 θόντα, καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαν-
 τα, παθόντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέ-
 ρᾳ, ἀνελθόντα εἰς ὁδὸν ἑρανῶς, ἐρχόμενον κρῖ-
 ναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα.
 ὁδὸν δὲ λέγοντας, ἣν ποτε ὅτε σὰκ ἦν, καὶ πρὶν
 γνηθῆναι σὰκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ σὰκ ὄντων ἐγένετο,
 ἢ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως, ἢ ὑσίας Φάσκον-
 τας εἶναι, ἢ τρεπλόν, ἢ ἀλλοιωτικὴν τὸν Υἱὸν
 τῷ Θεῷ, τέττας ἀναθεματίζῃ ἡ Καθολικὴ καὶ
 Ἀποστολικὴ Εκκλησία. ἐγὼ Φωτεινὸς Πρεσβύ-
 τερⲥ τῇ κτ' Αἰκυρανῇ Εκκλησίᾳς ἔτω πιστεύω,
 καὶ Φρονῶ, ὡς περὶ ἐγγράπται. ἐγὼ Σιγέριⲥ
 Πρεσβύτερⲥ τῇ αὐτῇς ἔτω πιστεύω καὶ Φρο-
 νῶ, ὡς περὶ ἐγγράπται. ἐγὼ Υγιῶⲥ Διάκο-
 νⲥ τῇ αὐτῇς ἔτω πιστεύω καὶ Φρονῶ, ὡς περὶ ἐγ-
 γραπται. ἐγὼ Ηρακλείδης Υποδιάκονⲥ τῇ
 αὐτῇς ἔτω πιστεύω καὶ Φρονῶ, ὡς περὶ ἐγγρά-
 πται. ἐγὼ Ελπίδιⲥ ἀναγνώστης ὁ ταύτης ἔτω
 πιστεύω καὶ Φρονῶ, ὡς περὶ ἐγγράπται. ἐγὼ
 Κυριακὸς πρεσβύτερⲥ τῇ αὐτῇς ἔτω πιστεύω καὶ
 Φρονῶ, ὡς περὶ ἐγγράπται. ταῦτά ἐστι τὰ ὑπὲρ
 αὐτῶν πρὸς ὁδοὺ ὁμολογητὰς καὶ πατέρας γρα-
 φέντα. εἰ τοίνυν δύναται πῶς συνετῆναι νοεῖσθαι
 ἐν καλλίστοις ὑπάρχειν, καὶ δὴ ἔτω τετάχθω. εἰ
 ὅ καὶ ἐκείσε πάλιν διὰ τὴν αὐτὴν τῇ ἀπολογία
 διαλογῆς ἐσφαλταῖ τινα τὰ σὰκ ὅρθα ὑπάρ-
 χοντα, πάλιν ὡσαύτως τοῖς Φιλομαθέσι τε-
 τάχθω. ὡς ἔν τῃ προσημνησίαν πάντων τὴν
 ὑφήγησιν διεξήλθομεν πρὸς τὰ αὐτῶν Μαρκέλλ-
 ος, παρελεύσομαι καὶ τῶτον, καὶ [εἰς] τὰς ἐ-
 ξῆς διασκοπήσομαι.

D. KATA HMIAPΕΙΩΝ; ΠΕΝ-
 τηκοστὴ τρίτη, ἢ καὶ ἐπτακοστὴ
 τρίτη.

ΕΝ τῇ τῷ Θεῷ δυνάμει τῷ Ἀρείῳ τὰ
 ἑχέτλια διαρρήξαντες, καὶ τῶν μετ'
 αὐτὸν, Φωτεινῶς τέ Φημι, ἀλλὰ καὶ
 Μαρκέλλος, ἐν ᾧ ὀλίγω ἔδοξε πῶς σεσα-
 λεύσθαι, ἃ ἐξ ὑπαρχῆς ἐξήμεσεν, ὡς ἐν
 μέθῃ ὁ ἀνὴρ προληφθεῖς. γρόιτο δὲ ὁδὸν
 αὐτῶν διορθωθῆναι, εἰ γε διορθώσονται. ἀλλὰ

καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀρείας γενημένων τὰ
 ζιζάνια διὰ τῆς Θεῆς λόγῃς τῆς ὑπὲρ πάντων
 μάχαιραν δίτομον τομωτέρως ἐκτεμύοντες τῆς
 ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀρείας Φυεῖσης ὑλομανίας, δια-
 σκοπήσωμεν πῶς τινὲς Ημιαρείζουσιν, ἐκείνῃ
 μὲν τὸ ὄνομα δυνάμενοι αὐτὸν ὅ, καὶ τὴν αὐ-
 τῆς κακοδοξίαν ἐνδεδυμένοι. **Περὶ ἡματιῶν**
Περὶ ἡματιῶν * **Περὶ ἡματιῶν** εἰς αὐτοῖς τὸ
 πρῶτον πονήλωμα ὡς ἡ τῆς σκηνῆς
 πέπλος αἰσθημάτων, ὥστε πρῶτον
 οἱ ἐτέρους τὰς εἰς αὐτῶν ὀφείας ἐπικρύπτειν, καὶ
 ἐνδοθεν τῆς πρῶτης τὰς τῆς Κωμωδίας αἰ-
 ῶν τε, καὶ μέθης ἐμπλεῖα διηγέσθαι, ἢ
 ἄλλως φερόμενοι, ἢ χηματοποιῶντες τὴν πα-
 λαῶν δὲ μύθῃς, τὴν παρ' αὐτοῖς πομπῶν
 τῶν ἐργασαμένων. ἔτω καὶ ἔτοι πλανῶν
 ἐθέλοντες δὲ ἀκεραίῃς, αὐτοὶ μὲν εἰσὶ καὶ
 τῶ πρῶτον, καὶ τῶ ἡδὲ, καὶ τῇ κακοδο-
 ξίᾳ ὅποια Ἀρείᾳ, καὶ Ἀρειομανίται. δὴ-
 δεν δὲ καὶ κολακείας ἐνεκα ἀπατηλῆς τὴν
 παρ' ἐκείνοις ὁμολογημένην ἐνδιάστροφον δι-
 δασκαλίαν κατακοσμεῖν ἐθέλοντες, κτίσιν
 μὲν τὸν Υἱὸν τῆς Θεᾶς φασὶν ἵνα δὲ δὴθεν ἀπα-
 τήσωσι, καὶ τῶ Υἱῷ τῆς Θεᾶς τὴν χάρισαν-
 ται, μὲν θωπείας τοῖς ἀπὸ τῆς λόγῃς τῆς

* **Περὶ ἡματιῶν** ἀγρυπνῶντες ἡμιλέγουν.
 ὅτι ὁ Φαμὲν κτίσμα ὡς ἐν τῇ κτισμάτων,
 ἔτε γνήσιμα ὡς ἐν τῶν γνησμάτων. τὸ δὲ
 ὁμοῖον τέλειον ἐκβάλλουσιν, δὴθεν ὡς ἄλ-
 λότριον ὄν τῆς Θεᾶς γραφῆς. **Περὶ δὲ τῶν**
 ἐν τῇ κατὰ Ἀρείον ἀκρότατα διελέχθη-
 μεν. ἵνα δὲ καὶ ὁμοῖον τῶν ῥήματι **Περὶ**
Περὶ Βασιλείου, Φημί, καὶ
 Γεώργιον, καὶ τὴν Ημιαρείων ταύτης τὴν Αἰ-
 ρέσεως πρῶτον φασὶν, ὅς λεγόμεν ὁμοῖ-
 ον, ἀλλὰ ὁμοῖον. ἦσαν δὲ ἔτοι οἱ ἀπὸ
 τῆς Συνοδῆς διαρεθέντες, αὐτῆς τῆς Ἀρειομα-
 νίτιδος Αἰρέσεως. ὁ αὐτὸς Βασίλειος
 Ἀγκυρῆν τῶν δεινῶν, καὶ Γεώρ-
 γιος ὁ Λαοδικεὺς * τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν
 Δάφνης, ἢ γὰρ Κοίτης Συρίας. οἱ δὲ αὐ-
 τοὶ καὶ **Περὶ** τῆς ἁγίας Πνεύματος ἰσως τοῖς
 Πνευματικαῖς εἰσὶν ἐχόντες. ἐκέτι ὡς
 μὲν ὑποστήσεως, ἢ μετὰ τινος διακτικῆς
 λόγῃς, ὡς **Περὶ** τῆς Υἱᾶς ἀσχωόμενοι τέ-
 λειον κτίσμα αὐτὸν εἶπεν, ὅπως καὶ ἔως ἐ-
 χουσι. διὰ δὲ τὸν πρὸς ἀνθρώπων φόβον
 ἐπιφέρουσι τὸ ὁμοῖον, καὶ τὸ κτίσμα * ὡς ἐν

Ab ipso Ario zizania Verbo Semiar-
 quod est omni gladio ancipiti penetrabilis, ani.
 exciderimus: considerandum modo no-
 bis est, quemadmodum, pullulante ma-
 la illa Arii fruticatione, genus quoddam
 emerferit sectæ, quam Semiarianorum
 vocant. Qui quidem licet illius no-
 men ejurent, eundem ipsum tamen, ac
 sceleratam illius opinionem induunt, &
 e mentita quadam specie, ac larva faci-
 em suam obducunt, ac dissimulant. Cu-
 jusmodi histrionum in Theatris esse
 consuevit actio: qui sub alienis vul-
 tibus delitescunt, ac personati, quæ
 in Comœdiis turpissima, & ebrietatis
 plena continentur, edisserunt: sive ve-
 terum Poëtarum fabulas gestu ipso, &
 conformatione corporis expriment. Sic
 & isti simplicioribus illudere cupientes,
 cum & vultu ipso & moribus, & impio
 dogmate ab Ario, Arianisque non differ-
 rant, nihilominus quodam adulationis
 artificio perditissimam omnium confes-
 sione illorum doctrinam fucare ac dissi-
 mulare cupientes, ita Dei Filium crea-
 turam est dictitant, ut quò facilius deci-
 piant, ac videlicet Dei Filio gratificen-
 tur, si quos viderint ob ejusmodi sermo-
 nes exturbari, circumforaneorum more
 statim blandiendo subjiciant: Non pes-
 inde creaturam illum facimus, ac cate-
 rarum aliquam: neque factum cætero-
 rum instar factum esse dicimus. Jam
 Consubstantialis vocem, tanquam à sa-
 cris literis alienam, penitus explodunt.
 Sed de his, cum adversus Arium agere-
 mus, accuratissimè disputavimus. Cæte-
 rum, ut aliud illius simile nomen obji-
 ciant, Basilii imprimis, ac Georgii, Se-
 marianorum istius sectæ principes, Fili-
 um, inquirunt, non ὁμοῖον hoc est, *Con-*
substantialem, sed ὁμοῖον, hoc est, *simile*
substantia præditum, asserimus. Atque hi
 demum fuerunt, qui post Synodum abin-
 sana Arianorum factione separati sunt:
 quorum dux Basilii Ancyranus extitit,
 una cum Georgio Laodiceæ, & Daphnes
 ad Antiochiam, hoc est Coelefyriæ. Idem
 & de Spiritu sancto eadem cum illius op-
 pugnatoribus tenent. Neque verò tergiver-
 sando, aut hæsitando, quemadmodum in
 Filio; quem cum absolute creaturam pro-
 nunciare non audeant, cum id omnino sen-
 tiant, nihilominus hominum existimatio-
 nem veriti, vocem illā ὁμοῖον obtrudunt,
 & creaturam ab cæterarum conditione
 diversam esse definiunt: cum de Spiritu
 τῆς κτισμάτων. **Περὶ δὲ τῆς ἁγίας Πνεύ-**

For. 311.
 π. 1000.
 1000.

De hoc
 loco con-
 sult. No-
 1000.

De hoc
 loco con-
 sult. No-
 1000.

Ad hoc
 1000.

Marcelli-Evangelium docet. In principio, inquit, *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum,*

Harefis *& Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil.*

LXXII. *Joan. 1.* Hoc demum Verbum est, de quo Lucas

Evangelista testatur. Sicut inquit, *tradiderunt nobis, qui ab initio inspectores & ministri fuere Verbi.* Ad eundem etiam

Is. 44. *David respexit, cum ita cecinit: Eructavit cor meum Verbum bonum.* Sic & Dominus noster Jesus Christus in Evange-

Joan. 16. 28. *lio nos docuit: Ego, inquit, a Patre exi- vi, & venio. Hic est qui postremis temporibus nostrae salutis gratia descendens, & ex Virgine Maria genitus hominem suscepit.*

III. Credo igitur in Deum omnipotentem, & in Christum Jesum ipsius Filium unigenitum Dominum nostrum, genitum de Spiritu sancto, & Maria Virgine. Qui sub Pontio Pilato crucifixus est & sepultus, & tertia die resurrexit a mortuis. Ascendit in caelum, & sedet ad dexteram Patris: unde venturus est judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum sanctum: sanctam Ecclesiam: remissionem peccatorum: carnis resurrectionem: vitam aeternam. Jam Patris & Filii divinitatem dividi non posse à sacris literis didicimus. Nam si quis Filium, hoc est omnipotentis Dei Verbum, separare voluerit, necesse est ut aut duos esse Deos arbitretur; id quod à caelesti doctrina confessione omnium abhorret: aut Verbum esse Deum inficietur: quod & ipsum ab sincera fide videtur alienum cum Evangelista dicat: *Et Deus erat Verbum.* Ego verò certò illud didici; virtutem Patris, hoc est. Filium, neque dividi, neque separari posse. Ita enim Salvator ac Dominus noster Jesus Christus loqui-

Joan. 14. 10. *tur: In me Pater, & ego in Patre. Item: Joan. 10. 30. Ego & Pater unum sumus. Et: Qui videt me, videt & Patrem.* Hanc igitur,

quam & à sacris literis accepimus, & à majoribus nostris secundum Deum didicimus, fidem cum in Ecclesia Dei praedico, tum ad te modo perscribo, ejusque penes me exemplar retinui. Postremo illud à te peto, ut ejusdem meae professionis exemplum tuis ad Episcopos literis inseras: ne quis eorum, quibus accurate perspecti non sumus, illorum de me scriptis fidem adhibens in errorem inducatur. Valete. Haecenus Epistola.

τινες τ' ἀκριβῶς μὴ εἰδότες ἡμᾶς, καὶ κείνοις τοῖς ὑπ' αὐτῶν γραφείοις περσέχοντες ἀπατηθῶσιν. ἔρρωσθε. πεπλήρωται.

καθὼς τὸ Εὐαγγέλιον μαρτυρεῖ, λέγον· ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ὡς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ὃδ' ἐν. ἕτος ἐστὶν ὁ Λόγος, περὶ ᾧ καὶ Λευκᾶς ὁ Εὐαγγελιστὴς μαρτυρεῖ, λέγων· καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ ἀπαρχαὶς αὐτόπται, καὶ ὑπηρετῆς Χυρμόμμοι τῷ Λόγῳ. καὶ τότε καὶ Δαβὶδ ἔφη· ἐξηρεύξασθαι ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν. ἔγωγε καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἡμᾶς διδάσκει διὰ τῶν Εὐαγγελίων, λέγων· ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξηλθόν, καὶ ἦκω. ἐπεὶ ἐχάτων τῶν ἡμερῶν κατελθὼν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας γυνήθεῖς, τὸν ἀνθρώπου ἐλάβε.

Πισεύω ἔνι εἰς Θεὸν παντοκράτορα, καὶ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν Κύριον καὶ τὸν γυνήθεντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, τὸν ἐκ Ποντίας Πιλάτου σωρωθέντα, καὶ ταφέντα, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀναβάντα εἰς οὐδὲν ἔρανος, καὶ καθήμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, ὅθεν ἐρχεται κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἁγίαν

C Εκκλησίαν, ἀφεσιν ἀμαρτιῶν, σαρκὸς ἀνάστασιν, ζωὴν αἰώνιον. ἀδιαίρετον εἶναι τὴν θεότητα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τῶν θείων μεμαθήκαμεν γραφῶν. εἰ γάρ τις χωρίζει τὸν Υἱὸν, τότε τὸν λόγον τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, ἀνάγκη αὐτὸν ἢ δύο Θεοὺς εἶναι νομίζειν, ὅπερ ἀλλότριον τῇ θείᾳ διδασκαλίᾳ εἶναι νομίσαι, ἢ τὸν Λόγον μὴ εἶναι Θεὸν ὁμολογεῖν, ὅπερ καὶ αὐτὸ ἀλλότριον τῇ ὁρθῇ πίστει εἶναι φαίνεται, τῶν Εὐαγγελιστῶν λεγόντων, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. ἐγὼ δ' ἀκριβῶς μεμάθηκα, ὅτι ἀδιαίρετος καὶ ἀχώριστος ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός. αὐτὸς γὰρ ὁ Σωτὴρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. φησὶ ἐν ἐμοὶ ὁ Πατήρ, καὶ ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί. καὶ, ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐσμίν. καὶ ὁ ἐμὲ ἐωρακώς, ἐώρακε τὸν Πατέρα. ταύτην καὶ πᾶσι τῶν θείων γραφῶν εἰληφώς τὴν πίσιν, καὶ πᾶσι τῶν κατὰ Θεὸν περγόνων διδάχθεις, ἐν τε τῇ τῷ Θεῷ Εκκλησίᾳ κηρύττω, καὶ πρὸς σε νῦν γέγραφα τὸ ἀντίγραφον τῆς παρ' ἐμαυτῶν κατὰ χῶν. καὶ ἀξιῶ τὸ ἀντίτυπόν σε τῆς τῇ πρὸς οὐδ' ἐπισκόπου ἐπιστολῇ ἐγγραφῆς, ἵνα μὴ

ΕΙ τοίνυν ὁ Λιβέλλος ἔστ' ὁ καλῶς ἔχων, οἱ ἄνθρωποι ἀναγνώτωσαν, καὶ οἱ δυναμένοι ἀκριβῶσαι τὰ ἐν αὐτῷ εἰρημένα· καὶ εἰ μὲν κακῶς ἔχων, αὐτοὶ διακρινέτωσαν. ἔγὰρ βεβλόμεθα * ὡς αὐτῶν ἡπιστάμεθα, καὶ τὸ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντων λέγειν. εἰ γὰρ καὶ καλῶς ἔχων ὁ Λιβέλλος ἐκ τῆς ὑποθέσεως, πάλιν διανοηθήσονται οἱ ἐντυγχάνοντες τε καὶ ἀκρόντες, ὅτι οὐκ εἰς μάτην, ἔτε εἰς δεινότητα, ἔτε κατ' ἐκείνην ἐγένετο αὐτῷ ἀνάγκη δόπολογίας, εἰ μὴ ἄρα ἐξήμεσε λόγους τινὰς ταρασσέντας, καὶ ἀναγκάσαντας αὐτὸν εἰς δόπολογίαν ἢ κενὸν τῶν ὑπ' αὐτῷ εἰρημένων. συμβαίνει γὰρ καὶ μὴ τὸ ἐσφαλθαι αὐτὸν, διὰ τὴν Λιβέλλου ὑπεξαπολογίσατο, καὶ ἐαυτὸν διορθώσατο ἥ ὅτι μὲν τῷ Λιβέλλῳ ἐκόσμησεν αὐτῷ οὗτον λόγους, ἵνα ὡς ἀκριβῆς τὰ ὑπ' αὐτῷ ρηθέντα, ἵνα μὴ ἐκπέσῃ διὰ τῆς καθαιρεσεως τῆς κοινῆς τῆς Ἐπισκόπων συλλόγου τε, καὶ τῆς κανόνος. ὅμως τὰ περὶ Μαρκελλοῦ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα ταῦτα. ἡρώμην δὲ αὐτὸς ἐγὼ χρεῖναι τινὶ τῷ μακαρίτῳ πάπῳ Ἀθανάσιον περὶ τῆς τῆς Μαρκελλοῦ, πῶς αὖν ἔχοι περὶ αὐτῷ. ὁ δὲ ἔτε ὑπεραπελογήσατο, ἔτε πάλιν πρὸς αὐτὸν ἀπεχθῶς ἠνέχθη, μόνον δὲ διὰ τῆς προσώπου μειδιάσας ὑπέφηνε, μοχθηρίας μὴ μακρὰν αὐτὸν εἶναι, καὶ ὡς δόπολογησάμενον εἶχε.

Παραθήσομαι δὲ ἅ τινὰ τινὲς διόροντες ἐν τοῖς αὐτῷ Μαρκελλοῦ συλλόγου, ἃ ἐδόκει ἡπλήρημα αὐτοῖς φαίνασθαι, πρὸς ὃν δόπο-
 τινόμενοι καὶ αὐτοὶ ἀντισυνέταξαν. * ὑποδὲ ἄλλων πάλιν διὰ τὸ τῆς ἀντισυντάξεως, ὕστερον εἰς ἄλλο πρᾶπέντας ἐλέγχου χάριν, τὰ ἀντισυντάχθέντα ὑπ' αὐτῶν προβαλλόμενοι ἐδίδικνον, ἢ ἐν τοῖς σφῶν αὐτῶν συλλόγου καὶ τὰς λεγομένας διαρέσεις ἀναμέσον τῷ περὶ Ἀκάκιον, καὶ Βασίλειον τῆς Γαλάτῃν, καὶ Γεώργιον τὸν Λαοδικείας ἐποίησαν ὅς πρὸς ἐλεγχον τῶν αὐτῷ Ἀκακίᾳ. ἔστ' ἢ ἢν ὁ ἀπὸ τῆς Μαρκελλοῦ συλλαγμάτων, καὶ Μαρκελλοῦ εἰπὼν, ἵνα ἐν πᾶσιν ἡμεῖς τῆς ἀληθείας μηδὲν ὡς ἀλείψαντες δεῖξωμεν, ὅτι ἔτε ἀποδοχόμεθα τὰ πρὸς διόρθωσιν, ἔτε συναντεῖν βεβλόμεθα τοῖς τί ὡς τὸ ἀληθινὸν ἡπηρεῖται. καὶ ἐστὶ ταῦτα ἐκ τῆς Ἀκακίᾳ πρὸς Μάρκελλον ἀντιλογίας ταύτης.

IV. Cæterum an libellus iste rectè Marcelli se habeat, necne, legant qui possunt, & ani qui exactam eorum, quæ in eo scripta Hæresis sunt, intelligentiam habere possunt, & quid in eo vitii sit judicent. Nihil enim præterquam quod scimus, & ad nos perlatum est, asseverare volumus. Ac licet nihil in eo libello non castum, ac sincerum sit, vel ex ipso nihilominus argumento, qui hunc legunt aut audiunt, cogitare debent, non frustra, nec temere ad hanc illum defendendi sui necessitatem venturum fuisse, nisi nonnulla protulisset, quæ turbæ aliquid excitassent, & eò hominem adduxissent, ut dictorum reddenda ratio videretur. Etenim fieri illud potuit, ut post errorem per libellum sese excusaret, ac corrigeret: aut ut eodem illo libello ita sermonibus suis futurum faceret, ut quæ antea dixisset consultò dissimularet: ne in ordinem redigeretur, ab communi Episcoporum confesso & canone depositus, utcumque se res habeat, hæc sunt quæ de Marcello comparare potuimus. De quo cum aliquando beatum Papam Athanasium interrogassem, cujusmodi eum arbitraretur, ille neque purgavit hominem, neque verò asperius notavit: sed leniter ar-
 ridens, non multum ab improbitate abhoruisse significavit, & in eorum loco, qui se purgassent, habuit.

V. Libet autem hic ea subicere, quæ in Marcelli scriptis à quibusdam observata sunt, quæ isti reprehendenda putaverunt: unde & in eundem investi confutandi gratia scripserunt. Quamquam alii, pro eo quod qui adversus illum commentati sunt postea contrarias ad partes desciverunt, horum ipsorum lucubrationes refutare aggressi sunt. In quibus vulgaras illas divisiones, Acacium inter & Basilium Galatam, & Georgium Laodiceum refutandi Acacii causa scriptis mandarunt. Hic est enim ille, qui Marcellum ex ipsiusmet libris coarguit. Quæ nos ideo proposuimus, ne veritatem aliqua ex parte præterisse videamur. Quoniam neque de emendatione desperamus, nec iis assentiri volumus, qui utcumque à veritate discedunt. Quæ sequuntur igitur ex Acacii Commentario contra Marcellum excerpimus.

Marcelli-
ani.
Hæresis
LXXII.

EX ACACII LIBRO CON-
TRAMARCELLUM.

ΤΑΥΤΑ ΔΙΑ ΜΑΡ-
ΚΕΛΛΟΥ.

Marcelli-
pinio. &
Asterii re-
futatio.
Col. 1. 15.

VI. Hæc & his similia Marcellus quædam contra Deum iniqua garriens, & insublime cornu suum erigens, post suam illam Proverbiorum depravationem potius, quàm interpretationem subjunxit. Ac primum hæc Asterii verba proponit: Alius est enim Pater, qui unicum ex seipso Filium Verbum genuit, *primogenitum creatura omnis*, solus solum, perfectus perfectum, Rex Regem, Dominus Dominum, Deus Deum, essentia, consiliique sui, ac virtutis, & gloriæ nulla in re discrepantem imaginem. Quibus in mediis adductis, hoc potissimum offensus, quòd nulla in re discrepantem imaginem appellarit, hoc est Divinæ essentia, ac cæterorum omnium expressam, & evidentem imaginem; istiusmodi sententiam improbandam esse dicit; atque iisce verbis quantum sibi illa displiceant, ostendit. Hæc Asterii verba manifestè pravam ejus de Divinitate sententiam arguunt. Etenim qui fieri potest, ut Dominus, ac D E U S ille, qui sit genitus, ut ipsemet antea scripsit Dei imago censeatur? Aliud enim est imago Dei; aliud Deus. Quare si imago Dei est, non est Dominus, aut Deus, sed imago Domini ac Dei. Sin revera Dominus est ac Deus, qui ejusmodi est, Dei ac Domini imago esse non potest. Subdit postea: Nihil igitur illorum, quæ dixi, esse putat ipsum, cum eorum imaginem esse definiat. Unde si essentia verbigratia imago sit: ipsamet essentia non erit: neque si consilii sit imago, ipsummet esse consilium poterit. Si virtutis est imago, virtus non est; neque gloria, si hujus imago sit. Imago enim non sui, sed alicujus alterius est.

Acacii in
Marcel-
lum.

VII. Hæc tu, Marcelle, verba, cum antea initio libri collaudaveris, nunc autem inficiaris: nimirum, Deum ex Deo Verbum esse Filium, & solum ex solo, & ex perfecto perfectum, perspicuè sinistram tuam de Divinitate sententiam detegis. Cumque magni Regis imaginem capiens vita, Divinitate, consilio, potentia, gloria, essentia denique spoliaris, dignus es,

Ταῦτα μὲν ἔν', καὶ τὰ τριῖτα τὴν παρεξήγησιν τῆς εἰς τὰς Παροιμίας ρητῶν, γεγραφέν ὁ Μάρκελλος, λαλῶν τε καὶ Θεῷ ἀδικίαν, ἐπαίρων δὲ εἰς ὑψὺ τὸ κέρας αὐτοῦ, ἡρόμενος ὑπὲρ τὰ μέσα τῆς βιβλίας, καὶ πάλιν θεὸς Ἀσερίε τὰ λέγοντα ῥήματα· ἀλλ' οὐ μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ Πατὴρ ὁ γυνήσας ἐξ ἑαυτοῦ τὸ μονογενὴ Λόγον, καὶ πρῶτόθεν πάσης κτίσεως, μόνος μόνον, τέλειος τέλειον, βασιλεὺς βασιλέα, Κύριος Κύριον, Θεὸς Θεόν, ἐσίας τε, καὶ βελῆς, καὶ δυναμέως, καὶ δόξης ἀπώρραλλαντων εἰκόνα. Θεὸς ἔν ταῦτα καὶ δυαχεράνων πρὸς τὴν εἰκόνα τὴν ἀπώρραλλαντων, τετέστι τὸ ἔκτυπον, καὶ πρᾶνές ἐκμαγεῖον τῶ Θεῷ τῆς ἐσίας, καὶ τῇ ἐξῆς, Φαύλην καλῶν τὴν ὑπόληψιν ταύτην, Ἰησοῦν ἀπείν τὴν δυσαρέστησιν αὐτοῦ, γραφῶν ὧδε. ταῦτα τὰ ῥήματα σαφῶς τὴν ἑαυτοῦ Φαύλην πρὸς Θεότητ' ἐλέγχει δόξαν. πῶς γὰρ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς γυνήσας, ὡς αὐτὸς προλαβὼν ἔφη, δύναται ἐτι εἰκὼν Θεῷ εἶναι; ἕτερον γὰρ Θεῷ εἰκὼν, καὶ ἕτερον Θεός. ὥστε εἰ μὲν εἰκὼν, καὶ Κύριος, καὶ Θεός, ἀλλ' εἰ μὲν εἰκὼν καὶ Θεός. εἰ δὲ Κύριος ὄντως, καὶ Θεός ὄντως καὶ ἐτι ὁ Κύριος καὶ Θεός εἰκὼν Κυρίου καὶ Θεῷ εἶναι δύναται. καὶ ἐξῆς καὶ δὲν ἔν αὐτὸν ὡν προεῖπὸν εἶναι βελέ. πάντως γὰρ τῶν εἰκόνων αὐτὸν εἶναι λέγει. καὶ εἰ ἐσίας ἐστὶν εἰκὼν, καὶ δύναται αὐτοῦ ἐσίας εἶναι. καὶ εἰ βελῆς ἐστὶν εἰκὼν, καὶ ἐτι αὐτοῦ βελῆς εἶναι δύναται. καὶ εἰ δυναμέως εἰκὼν, καὶ ἐτι δύναμις. καὶ εἰ δόξης εἰκὼν, καὶ ἐτι δόξα. ἡ γὰρ εἰκὼν, καὶ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἕτερος τινός ἐστι.

Ταῦτα δὲ σὺ, Μάρκελλε, τὰ ῥήματα τὰ πρὸς τὸν ἐπαυένον ἐν δεξιῇ τῆς βιβλίας, νῦν δὲ δευροσάμενος τὸ Θεὸν ἐκ Θεῷ Λόγον ὄντα τὸν Υἱόν, καὶ μόνον ἐκ μόνου, καὶ τέλειον ἐκ τελείου, σαφῶς τὴν Φαύλην σε πρὸς Θεότητ' ἡλεγχας δόξαν. Ἐγὰρ βασιλέως τῶ μεγάλου τὴν εἰκόνα λαβὼν, ἀζωία καὶ ἀθεότητι, ἀβελία τε, καὶ ἀδυναμία, καὶ ἀδόξια, καὶ τῷ ἀνυσίῳ,

ἐκτεμῆσθαι τὴν ἀνοσίαν ὥφειλες γλῶτταν, A
 εἰπαὼν ῥήματα Κύριον, καὶ τελευτήσας εἰς
 ψυχῇ ἕτως ἀπεθήσασαν. τὴν γὰρ εἰκόνα
 ὁ Θεὸς ἀζωῖα περιγράφας, ἕτε Κύριον, ἕτε
 Θεόν, ὅσα ἐσίαν, ἕ βελήν, ἕ δύναμιν, ἕ
 δόξαν εἶναι ταύτην. τῶν δὲ ἀκίνητον εἰ-
 κόνα εἶναι θέλεις αὐτήν, οἷον αἰψυχον, καὶ
 ἀζωον ἔξω ἐκτεθεῖσαν αὐτὴν ποιῶν. καὶ
 * ὡς αὐτὸς αἰψυχον καὶ ἀνθρωπίνην τέχνην
 μόνη συνεστῶσαν, ζῶντι δὲ ζώσαν ἕ θέ-
 λεις εἶναι τὴν εἰκόνα τῷ Θεῷ, ἕδὲ ἐσίαν ἕ-
 σίαν εἰκόνα, ἕδὲ βελῆς καὶ δυνάμειος καὶ
 δόξης, βελῇ, καὶ δυνάμει, καὶ δόξαν αὐ-
 τῷ Θεῷ ἀλλοτρίως εἰκόνα. τὸ δὲ ἀλλοτρίως
 εἰπεῖν, ἐκ οἷον τι καὶ ἀγνήτως, ἀλλ' ὅτι
 ἐκτυπῶς, καὶ ἀκριβῶς ἀμεινωμένην πρὸς
 πατρικὴν ἀγαθότητα, καὶ θεότητα, καὶ
 πᾶσαν ἐνέργειαν. καὶ μετ' ἕτερα. ἔδει δὲ
 σοι ἀλαλα γρηθῆναι τὰ χεῖλη τὰ δόλια
 τὰ λαλῶντα καὶ ὁ Θεὸς ἀδικίαν ἐν ὑπὲρ-
 φανείᾳ καὶ ἐξοδενώσθαι. καὶ γὰρ μόνον
 ἐγνήσεν ὁ Πατὴρ τὸν μονογενῆ, καὶ σὺ μὴ
 θέλεις, νῦν ἄλλο ἢ θέλων, ὅσα ἐξ αἰτίας τῆ
 Αἰώνων Οὐαλεντίνου τὴν πάροδον λαβόν-
 τος τῷ Υἱῷ, ἀλλ' ἐκ μόνου Πατρὸς τὴν γνῶ-
 νησιν ἔχοντος. καὶ τέλει τέλειον. ἀτελὲς
 γὰρ ἔδεν ἐν Πατρὶ, διὸ ἔδεν ἐν
 Υἱῷ, ἀλλὰ τῆς ἐκείνου τελειότητος, καὶ
 ὑπερτελειότητος γνήσιον τῷ Υἱῷ
 τελειότης. καὶ βασιλεὺς βασιλέα. Δύσε-
 ῖς γὰρ τὸν Θεὸν βασιλεύειν, πρὸ τῆ αἰώ-
 νων γρηθέρτος τῷ Υἱῷ, καὶ βασιλευ-
 μένος βασιλέως, δι' ὃ καὶ τὰ λοιπὰ βα-
 σιλεύεται, εὐχαρίσως ὁμολογῶν τὴν
 ἐπαγγελίαν. ἐκ ἰδιότητος γὰρ, ἀλλὰ βασι-
 λέα γεγνήνηκεν ὁ Πατὴρ τῆς βασιλείας
 αὐτῆς, ἕτε δὲ χὴν ἡμερῶν, ἕτε ζῶντος τέλει-
 ος ἐχέσης. ἕ γὰρ ἔξωθεν τὸ ἀζώμα, εἰς
 ἐσίαν δὲ αὐτῇ συντελεῖ, ὁμοίως Πατρὶ γν-
 νήσαντι. διὸ καὶ γεγραπται τὸ, καὶ
 τῆς βασιλείας αὐτῆς ἐκ ἑσῆς τέλει. ἕ-
 τως δὲ καὶ Κύριος Κύριον, καὶ Θεὸς Θεόν
 γνῶναι παρ' ἡμῶν ὁμολόγηται. καὶ ἀ-
 πλῶς εἰπεῖν, ἐσίαν, ἕ βελῆς, ἕ δυνά-
 μειος, ἕ δόξης εἰκόνα λεγομένη, ἐκ αἰψυ-
 χον, ἕ νεκρῶν, ἀλλ' ἐσιώδη, ἕ βελήτι-
 κήν, ἕ δυνατήν, ἕ ἐνδοξον. δύναμις
 γὰρ ἐκ ἀδυναμίας γνῶναι, ἀλλὰ αὐτο-

cui impia lingua præcidatur: quandoque marcelli-
 dem consceleratam in Deum vocem je- ani.
 cisti, ac tam sacrilegum animi sensum po- Hæresis
 streimò prodidisti. Nam qui Dei imagi- LXXII.
 nem mutam, ac vita carentem finxisti,
 hanc tu neque Dominum, neque Deum,
 nec essentiam, nec consilium, neque vir-
 tutem, neque gloriam esse judicas; sed
 horum omnium immobilem effigiem,
 quæ nec animâ, neque vitâ prædita sit,
 velut foras expositam arbitraris: atque ita
 inanimam, & humana solum arte constan-
 tem. Viventis autem Dei viventem imagi-
 nem esse negas, aut essentiam essentia,
 aut consilii, virtutis, ac gloria, consilium,
 virtutem, ac gloriam; ut hæc imago ab
 eo cujus imago est nulla in re discrepet.
 Jam cum nulla re discrepare dicitur, non
 perinde est, ac si ingenitam esse fateremini:
 sed illud solum ostenditur, ad paternæ
 bonitatis, & divinitatis, & actionis omnis
 exemplar exactissimè, absolutissimeque
 esse illam expressam. Deinde paulo post.
 Mutata illa esse dolosissima oportebat, Psal. 39. 19.
 quæ loquuntur adversus Deum injustiti-
 am, cum superbia, & contemptu. Et-
 enim solus solum Pater unicum Filium
 genuit. Quamvis minimè id tibi pla-
 ceat, cui aliud modò placet. Neque ve-
 rò à quodam Valentiniānorum Æonum
 Principio Filius processit: sed à solo
 Patre genitus est: item perfectus per-
 fectum genuit. Nihil enim inest im-
 perfectum in Patre: ideo nec in Filio
 potest inesse: cum illius perfectionis,
 quæ perfectionem omnem superat, ger-
 manus fœtus sit Filii perfectio. Sed &
 rex regem genuit. Pietate quippe consen-
 taneum est, regnare Deum: cum inte-
 rim genitus ante sæcula Filius, idemque
 rex regno alterius subiectus, per quem
 ipsius regno cætera subjacent, subiectum
 se esse grato animo fateatur. Non enim
 privatum, sed regem illum genuit regni
 sui Pater; quod neque temporis ini-
 tio, neque vitæ sine circumscriptione est.
 Quoniam ejus dignitas non extrinsecus
 adscita; sed ut in Patre, à quo genitus est,
 ad essentiam ipsam pertinet. Ob id scri-
 ptum illud est: Et regni illius non erit finis: Luc. 1. 33.
 Eodem modo & Dominus Dominum, &
 Deus Deum, uti nos asserimus, genuit.
 Atque, ut uno verbo definiam, essentia,
 consilii, virtutis, & gloria non mutam,
 ac mortuam imaginem sed essentia con-
 sultandi que vi prædita, ac potentem, &
 gloriosam esse defendimus. Virtus enim
 imbecillitatem non generat, sed ipsa

marcelli- per sese virtutem. Ita gloria non ignobi-
ani. litatem, sed gloriam: consilium non con-
Hæresis filij expers aliquid, sed & ipsum consi-
l x x ii. lium: essentia denique non essentia ca-
rens aliquid, sed essentiam gignit, Quare

Verbum ipsum imago Deus est, vivens-
que sapientia subliſtens, Verbum efficax,
& Filius, eademque illa sapientia essentia-
m habet. Hæc enim est, qua se quotidie

*Deus oblectabat, cum absoluto terrarum
orbe gauderet. Quæ quidem omnia cum*

*tu, Marcelle, coram hominibus neges,
Mat. 10. 33 negabis & illate coram Patre, qui in cælis
est. Negaberis verò præterea & coram*

*Ecclesia, quæ sub cælo est, quæ ubique
terrarum de te scribit; Audi Verbum Do-
mini. Scribe virum hunc abdicatum homi-
nem: quoniam non crescit ex ejus semine
Princeps amplius in Juda, sedens in throno
David.*

VIII. Post hæc cum ex Asterio Mar-
cellus nonnulla commemorasset subje-
cit Acacius.

His itaque positis, longius deinde
progressus imaginem Salvatoris, & essen-
tiam, & unici Filii ex Patre: nec non &
primogeniti omnis creaturæ conditio-
nem negans; atque illam ejusdem sin-
gularitatem, quæ à singulari Deo manat,
& perfectionem à perfecto, & regiam ab
rege potestatem, à Domino dominatum,
& divinitatem à Deo, & essentiam de-
nique ac consilium, virtutem, gloriam-
que nullo modo diversæ imaginis Dei
funditus tollens; neque paucis verbis co-
ram hominibus inficiens, adeoque co-
ram Patre illius inficiendus, hæc aperte
scripsisti: Ejusmodi verba pravam ipsius
de Patris ac Filii divinitate sententiam
apertè demonstrant. Verum tu illis po-
tius negandis perversam depravatamque
tuam de Christi divinitate, & essentia o-
pinionem rectæ fidei contrariam perspi-
cuae prodidisti.

IX. Post hæc Marcelli verba sub-
jicit.

Inepta proinde sunt, quæ Marcellus
adjecit: Nihil eorum, quæ antea com-
memoraverat, esse statuit: tu enim isto-
rum omnium esse censēs imaginem. Un-
de si essentia imago est, ipsa esse non po-
tēst essentia. Et si consilii imago sit, con-
siliū ipsum esse nequit: neque virtus, si
virtutis: neque gloria si quidem imago
gloriæ est. Nam imago non sui ipsius, sed
alterius alicujus imago est. Sed hæc in-
fusa, Marcelle, sunt ac falsa. Asterius
enim omnia hæc illum esse indicat, quæ

Λ δύναμιν. καὶ δόξα ἐκ ἀδοξίαν ἡμῶν, ἀλλὰ
αὐτοδόξαν. καὶ βαλὴ ἐκ ἀβαλίαν ἡμῶν,
ἀλλὰ αὐτοβαλίαν. καὶ ὁσία ἐ* τὸ ὁμοῦσιον, Com. d.
νέσιον.
ἀλλὰ αὐτοῦσιον. εἰκὼν ἄρα ἐστὶν ὁ Λόγος,
Θεός, ζωσα σοφία, ὑποστατική, Λόγος ἐνεργ-
γῆς, καὶ Υἱός, αὐτὴ ὁσιωμένη. αὐτὴ γὰρ ἡ
προσέχαιρε κατ' ἡμέραν ὁ Θεός, ὅτε δι-
φραίνεται τὴν οἰκωμένην σωτελέσας. σὺ δ'
Μάρκελλε ταῦτα δυνάμην ἐμπεροθεν τῷ
ἀνθρώπων, δυνήθησιν μὲν ὑπ' αὐτῆς ἐκείνης
ἐμπεροθεν τῶ Πατρὶ τῶ ἐν τοῖς ἑρανοῖς, δυν-
νήθησιν δὲ καὶ ἐμπεροθεν τῷ Ἐκκλησίᾳ τῆς
ὑπὸ τὸν ἑρανὸν γραφῆσης ὡς πᾶσι παλαιᾷ
τῇ γῇ· ἄκουε Λέγον Κυρίως, γράψον τὸν ἄνδρα
τῆτον, ἐκκήρυκτον ἄνθρωπον, ὅτι ἐ μὴ αὐξή-
θῃ ἐκ τῶ σπέρματος αὐτοῦ ἀρχῶν ἐτι ἐν τῷ
Ἰσδα, καθήμην τῷ τῷ θρόνῳ Δαεῖδ.

Καὶ μετ' ἕτερα μνημονεύσαντ'
Μαρκέλλως τῷ Ἀσέρῳ ρητῶν, τῷ φέρει
λέγων·

Θεὸς ὢν ταῦτα, καὶ χωρῶν τῇ δυνήσει
Σωτῆρος ἡμῶν εἰκὼν καὶ ὁσίας, καὶ τῷ μο-
νογενῆς ὑότητι ἐκ Πατρὸς, καὶ τῷ πρωτοτο-
κίῳ πάσης κτίσεως, καὶ τῷ ἐκ μονογενῆς μονότη-
τι, καὶ τῷ ἐκ τελείας τελειότητι, καὶ τῆς
ἐκ βασιλέως βασιλείας, καὶ τῷ ἐκ Κυρίως κυ-
ριότητι, καὶ τῷ ἐκ Θεῶ θεότητι, ὁσίας
τε ἀπλῶς, καὶ βαλῆς, καὶ διωάμεως, καὶ δόξης.
Θεὸς εἰκὼν ἀπὸ ἀλλήλων, ἐ μικροῖς λόγοις
δυνάμην ἐμπεροθεν τῷ ἀνθρώπων, διὸ καὶ δυν-
νήθησιν μὲν ἐμπεροθεν τῷ Πατρὶ αὐτῷ, ἀντι-
κρυς ταῦτα γράφεις. Ταῦτα τὰ ῥήματα σαφῶς
τῷ Φαύλῳ αὐτῷ ὡς θεότητι Πατρὸς καὶ Υἱῶ
παρίσῃσι δόξαν. ἡ δ' ὅτι τῶν ἀρρησις τὴν σὴν
ἐνδιάστροφον καὶ Φαύλῳ ὡς θεότητι καὶ ὁσί-
ας Χριστῶ, σαφῶς ἡλεγξεν ἕτεροδόξιαν.

Δ. Καὶ μετ' ἕτερα τῷ φέρει τὰ Μαρκέλλως.

Εἰωλα ὢν τὰ ἐξῆς τῷ φέρει γράφων· ὁ δὲ
αὐτῷ ὡς προεῖπεν εἶναι βέλεται. πάντων γὰρ
τῶν εἰκὼν αὐτὸν εἶναι λέγεις. ὅτι καὶ ὁσία
ἐστὶν εἰκὼν, ἐκείνι αὐτοῦ ὁσία δύναμις εἶναι. καὶ εἰ
βαλῆς ἐστὶν εἰκὼν, ἐκείνι αὐτοῦ βαλὴ εἶναι δύνα-
ται. καὶ εἰ διωάμεως, ἐκείνι δύναμις. καὶ εἰ δό-
ξης, ἐκείνι δόξα. ἡ γὰρ εἰκὼν ἐξ ἑαυτῆς,
ἀλλ' ἕτερος τινὸς εἰκὼν ἐστὶν. εἰωλα δὲ
Μάρκελλε καὶ ψευδῇ ταῦτα. πάντα γὰρ
αὐτὸν ὡς προεῖπον Ἀσέρῳ εἶναι βέλεται, λέ-

γων, βασιλεὺς βασιλέα, Κύριος Κύριον, Θεὸς Θεόν. καὶ λυφσὲ τὴν ἀψυχον εἰκόνα, τὴν κατὰ σε ἀνθρωπίνῃ τέχνῃ συνεσῶσαν μόνῃ. πάντων γὰρ τῶν ζῶσαν εἰκόνα λέγει, καὶ ζῶντος εἰκόνος ἐκμαγεῖον ἔσαν τῆ γεννητοῦ, καὶ ἐσίας αὐτοκρατίαν εἰκόνα λέγει, καὶ βελῆς αὐτοβελῆν, καὶ δυνάμεως αὐτοδύναμιν, καὶ δόξης αὐτοδοξίαν, καὶ ἑαυτῆς, ἀλλ' ἑτέρας εἰκόνος. σὺ δὲ Θεὸν ἐκ Θεοῦ τὸν Υἱὸν ἔχ' ὁμολογῶν, ἔδὲ Φῶς ἐκ Φωτός, ἔδὲ δύναμιν ἐκ δυνάμεως, ἔτε Θεὸν, ἔτε Φῶς, ἔ' δύναμιν, ὅκ' ἐσίαν, ἔ' βελῆν, ἔ' δόξαν τὸν Υἱὸν εἶναι θέλεις. * ἀλλὰ τὸ σῶμα ταῦτα ἀφανίζει ἀσεβῶς ἐν τῇ συντελείᾳ μὲν τῶν. καὶ δὲ μὴ μὴ τὸ, Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, Υἱὸν δὲ Θεοῦ καλεῖς, ἢ ὀνόματι μόνῳ, ἢ * τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἑτερογενῶν γυνῶν εἰς Θεὸς, θεοῦ γεννητὸν Υἱὸν, καὶ τὸ, Υἱὸς ἐγενήσα, καὶ ὑψώσα. καὶ κατὰ τὸ, ἐλάβετε Πνεῦμα ὑποθεσίας. καὶ τὸ, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ Υἱοὶ Θεοῦ. ἐσίας ἔν, καὶ δυνάμεως, καὶ βελῆς, καὶ δόξης ἀποδόξακτον λέγων Ἀσέει εἰκόνα τὸν Υἱὸν τῆ Πατρὸς, πάντως οἶονεῖ ὅτι πατρικὸς χαρακτήρας ἐνεῖναι λέγει τῷ Υἱῷ, καὶ τὰ ἱπποκρίματα τῆ Πατρὸς τετυπῶν, ἢ δεδόσθαι τῷ Υἱῷ, ὅκ' ἄλλα παρ' αὐτὸν ὄντα. πάντα ἔν' ἀπορεῖται, αὐτὸν εἶναι βέλεται. ἔ' γὰρ τὴν ἐν χρώμασιν εἰκόνα νοεῖ, ἔδὲ τρίτον ζωγράφον εἰσάγει, ἵνα διαφανῇ τὸ πρὸς τὸν Πατέρα διὰ χρωμάτων τὰς ποιότητας ἀλλαχῇ γραφῇ, καὶ τῷ Υἱῷ καλεῖ. ἔτω γὰρ σὺ νοήσας, καὶ μὴ νοήσας Φῆς. ὅκ' ἐν εἰς ἐσίας ἐστὶν εἰκὼν, ἔ' δύναται αὐτοκρατία εἶναι. καὶ εἰ βελῆς, ὅκ' ἐστὶ αὐτοβελῆς. καὶ ἡμᾶς γὰρ εἰς ἐσίας ἐστὶν εἰκὼν ζῶσα, αὐτοκρατία δύναται εἶναι, καὶ ἐστὶ. καὶ ἔτως ἐσίας ἐσίαν εἰκόνα λέγομεν, διὰ μίμησιν ὁμοιοτάτῃ ζωῆς τε καὶ ἐνεργείας. ἔτω δὲ καὶ βελῆς βελῆν εἰκόνα, τὸν μεγάλῃς βελῆς Ἀγγελον, καὶ δυνάμεως, καὶ δόξης δύναμιν, καὶ δόξαν. καὶ τῶν πνευματικῶν τὸ, ὡς περὶ ὁ Πατὴρ ἔχ' ἐν ἑαυτῷ, ἔτως καὶ τῷ Υἱῷ ἔδωκε ζῶν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ὡς περὶ ὁ Πατὴρ ἐγένετο ὅς' νεκρὸς, καὶ ζωοποιεῖ. τὸ γὰρ Υἱὸν vitam habere in seipso. Et, Sicut Pater

antea numeravit, cum dixit: Rex regem, Marcellinus. Dominus Dominum, Deus Deum. Quidam. bus verbis tuam illam inanitam effigiem, ac solo, ut arbitraris, hominis artificio constitutam funditus evertit. Quippe illorum omnium vitam esse docet imaginem. Hoc est vivam vivi genitoris effigiem, & essentiae essentiam, & consilii consilium, virtutis virtutem, & gloriae gloriam: neque porro sui ipsius, sed alterius imaginem esse demonstrat. Tu vero cum Deum ex Deo Filium esse nolis, neque lumen de lumine. neque virtutem ex virtute, neque Deum, neque lumen, neque virtutem, nec essentiam, neque consilium, neque gloriam esse Filium existimas. * * * sed haec impie corpus, in fine mundi, una cum illis extinguunt. Ita Joannis illud testimonium abnegas: Deus erat Verbum, Filio porro Dei vel nomine tenus, vel solum hominem appellas: ut diversi a se generis Filium producat Deus, quique sola sit adoptione Filius; cujusmodi in illis locis exprimitur: Filios genui, & exaltavi. Item: Accepistis Spiritum adoptionis. Item: Afferte Domino Filii Dei. Cum igitur Asterius Filium paternae essentiae, virtutis, consilii, gloriaeque nulla re diversam imaginem esse velit: necesse est, ut paternas, velut in filio, notas ac figuras inesse judicaverit, eaque quae de Patre animo concipiuntur, in Filio expressa, vel ei concessa, quae non sint ab ipso Patre diversa. Ergo haec quae dixerat omnia esse vult Filium. Non enim velut adumbratam coloribus imaginem cogitavit: neque tertium pictorem invexit, ut discrepantis a Patre Filii, sic tanquam coloribus qualitates alibi exprimeret, idque ipsum appellaret Filium. Hoc enim tu sive prudens, sive imprudens asseris, cum ita loqueris: Igitur si essentiae imago est, essentia ipsa esse non potest, neque consilium, si imago consilii est. Nostra vero sententia, si essentiae viva sit imago, essentia ipsa esse potest, estque revera. Atque ita essentiae imaginem esse confitemur, ad exactam vitam, & actionis similitudinem expressam. Eodem modo & consilii imaginem consilium facimus: magni scilicet consilii Angelum, ac postremo gloriae & virtutis imaginem gloriam ac virtutem esse statuimus. Quae quidem omnia his verbis a Christo declarantur: Sicut Pater habet vitam in seipso. sic dedit & suscitavit mortuos & vivificavit. Ejusmodi

Marcelli- qvippe voces, *sicut, sic*, similitudinem A
ani. qvandam imaginis, & ad imitationem ex-
Hæresis pressam effigiem demonstrant.

LXXII. IX. Deinde paucis interjectis: Non enim, inquit, Divinum Verbum, Jesus scilicet vitam, & pulchritudinem, & decorem tribuens, vitæ ipse, ac pulchritudinis, & decoris expers est, in morte, vel eo statu, in quo nihil omnino sit, constitutus: sed paternas in se notas habet expressas: non quasi alter ipse sit, & aliis figuræ notis præditus: verum & in ejus essentia propriæ illius notæ posita sunt, & in propriis notis essentia consistit. Ceterum imago cum alterius, non suimet ipsius imago sit, ut & ipse statuis, exemplaris in se figuram gerens, diversitatem indicat: Sed ejusmodi diversitatem, quæ idem ac similitudo sit. Non enim sui ipsius existens ille ipse, sed cujuspiam alterius est imago; imago inquam non aspectabilis Dei. Patris igitur imago Filius est, vivens utique viventis, motu atque efficiendi vi, nec non & virtute, consilio, gloriaque prædita: non anima, motuque carens, aut ejusmodi, quæ in alio ut sit habeat, & quodammodo pingatur, in seipsa verò, ac per sese minimè moveatur. Cum autem imago nulla in re ab exemplari diversa dicitur; Patrem exacta illa similitudo non facit, sed Filium omnibus ad illud exemplar numeris expressum.

Hætenus ex Acacio. Jam verò quidam ex orthodoxis fratribus nostris, & Confessoribus expositionem fidei à quibusdam Marcelli discipulis accepisse se dicunt, quæ fidei suæ rationem ille reddidit. Quam quidem hic adscribendam putavi: tamen si singula, quæ ad illam pertinent, nondum accuratè cognoverim. Exemplum verò est ejusmodi.

EXPOSITIO FIDEI MARCELLI.

X. Venerabilibus & sanctissimis Episcopis Diocæsareæ propter Orthodoxam salvatoris nostri Jesu Christi fidem exulantibus, Eulogio, Adelphio, Alexandro, Ammonio, Harpocracioni, Isaaco, Isidoro, Annubioni, Pitimo, Euphratio, Aaroni, Presbyteri, qui Ancyræ in Galatia sunt, Photinus, Eustathius, alter Photinus, Sigerius: & Diaconus Hyginus, Subdiaconus Heraclides, & Elpidius lector, & Cyriacus Defensor in Domino salutem.

ὡς περ, ἔτως, εἰκονικῆς ἐστὶ μιμήσεως, καὶ ὁμοιώσεως ἀκρίβες ἐκμαγεῖον.

Καὶ μεθ' ἑτέρα ὀλίγα· ὁ ὁ Λόγος Θεός, [ἀλλ'] ὁ ἰησὺς παρέχων ζωὴν, καὶ αἰὼν, καὶ μορφὴν, αὐτὸς ἄζωος, καὶ ἀκαλλῆς, καὶ ἄμορφός ἐστιν, ἐν νεκρότητι, ἢ τῷ μὴ εἶναι νοῦν καὶ αἰσθήσει, ἀλλὰ πατρικοῖς χαρακτῆρσι μεμόρφωται, ἔχων ἑτέραν αὐτὸς ὡν, ἑτέρας δὲ τῶν χαρακτῆρσι τῆς μορφῆς ἔχων. ἀλλ' ἐν τῷ εἶναι αὐτοῖς ὁμοιοῦσιν, καὶ ἐν τῇ χαρακτῆρσι τὸ εἶναι αὐτῶν. ἡ δὲ εἰκὼν ἑτέρα, καὶ ἑαυτῆς εἰκὼν ἔσται, καὶ τὰ καὶ σὺ θέλεις· ὁ πρῶτος τούτων ἐστὶν ἡ εἰκὼν τοῦ χαρακτῆρος Φέρεται, τὴν ἑτερότητα παρίστησιν. ἑτερότητα δὲ ὡς ὁμοιότητα. ἔχων ἑαυτῆς ὡν, ἑτέρας δὲ τινος εἰκὼν ἐστὶν ἑτέρας ὡν, ὁ ἐστὶν εἰκὼν τῆς Θεῆς ἀοράτης. εἰκὼν δὲ τῆς Πατρὸς ὁ Υἱός, ζῶσα ζῶντος, ἐν κινήσει καὶ ἐνεργείᾳ, δυνάμει τε, καὶ βουλῇ, καὶ δόξῃ, καὶ ἀψύχῃ, καὶ ἀκίνητῃ, ἐν ἑτέρῳ ὡν τὸ εἶναι ἔχων, καὶ γραφομένη, αὐτὴ ὡν ἐν ἑαυτῇ, καὶ δι' ἑαυτῆς, ἐν κινήσει μὴ ἔσται. καὶ εἰκὼν ἐστὶν ἀπόσταλακτος, καὶ τῆς ἀποσταλαξίας Πατέρων ποιήσεως, ἀλλ' Υἱὸν ἀπηκριβωμένον.

Πεπωλήρονται τὰ ἐνθάδε Ἀνακίς. Νυνὶ δὲ φασιν οἱ ὀρθόδοξοι, καὶ ἀδελφοὶ ἡμετέροι, καὶ ὁμολογηταί, ὡς ἀπὸ τινῶν ὑπὸ Μαρκελλίου κατὰ ληφθέντων μαθητῶν ἐκθεσιν εἰληφέναι ὁμολογίας πρὸς πίστεως ὁπολογισμένης· ἥς τὰ λεπτολογήματα αὐτὸς μὴ κατεληφώς, αὐτῷ ἐνταῦθα παρεθέμην. καὶ ἐστὶ τὸ ἀντίγραφον τοῦδε.

Ἡ Ἐπιγραφή πίστεως τοῦ Μαρκελλίου.

Τοῖς αἰδεσιμωτάτοις καὶ ἀγιοτάτοις Ἐπισκόποις, τοῖς ἐν Διοκαιοσαρείᾳ ὑπεροειοῦσιν ὑπὲρ τῆς εἰς τὸ σωτῆρα ἡμῶν ἰησοῦν Χριστὸν ὀρθόδοξης πίστεως, Ἐὐλογίῳ, Ἀδελφίῳ, Ἀλεξάνδρῳ, Ἀμμωνίῳ, Ἀρποκρατίῳ, Ἰσαάκ, Ἰσιδώρῳ, Ἀννασίῳ, Πιτίμῳ, Ἐὐφρατίῳ, Ἀαρώνῳ· οἱ δὲ τὸν Ἀγκύρας τῆς Γαλατίας Πρεσβύτεροι, Φωτεινός, Ἐὐστάθιος, ἑτέρος Φωτεινός, Σιγέριος, καὶ Διάκονος Ὑγίνος, καὶ Ὑποδιάκονος Ἡρακλείδης, καὶ Ἀναγνώστης Ἐλπίδιος, καὶ πρῶτος Κυριακὸς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Ευδεδημηκότων ἡμῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν
θεοσέβειαν ἀπὸ τῆς παρειρημύης ἡμετέρας
πατρὸς, τὴν παρσήκυσαν ἑπίσκεψιν ποιή-
μυροι, καὶ ἐπερωτωμένων ἡμῶν πρὸς τὴν ὑμε-
τέρας ὁσιότητην, καὶ ἐν ἡμῖν πίσεως ὁ-
πως ἔχομεν, καὶ ἀποδεξάμενοι ὑμῶν τὸ τοιαύ-
τῳ κηδεμονικὴν πεῦσιν, ἥνπερ ἐποίησαο, δε,
διὰ μάλιστα ὧν βελομένους ματαίως θρυλ-
λεῖν καὶ ἡμῶν τινα ψευδῆ, ἀναγκαζόντων ἡ-
σάμεθα πληροφωρῆσαι ὑμᾶς καὶ τὰς, ὅ-
μόνον ἐκ τῆς ὑποδεχθέντων τῇ ὑμετέρᾳ ὁσιό-
τητι παρ' ἡμῶν γραμμάτων κοινωνικῶν πρὸς
ἡμᾶς γραφέντων, τῆς τρισμακαρίας πατρός
Αθανασίου, ἀλλὰ καὶ ἐκ ταύτης ἡμῶν τῆς ἐγ-
γράφει ὁμολογίας, ὡς ὅτι ἔτε Φρενῶν, ἔ-
τε πεφρονήκαμεν τίποτε, ἐκτὸς τῆς Νίκαιαν
ἐκδοθείσης οἰκουμενικῆς καὶ Ἐκκλησιαστικῆς
πίσεως, ἥνπερ ὁμολογῶμεν διδάμει ταύτην
φρονεῖν, ἀναθεματίζοντες ὧν τολμῶντας
κτίσμα λέγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τὴν
Αρειανὴν ἀρεσιν, καὶ Σαβελλίον, καὶ Φωλει-
ον, καὶ Παύλον τὸν Σαμοσατέως, καὶ ὧν μὴ
λέγοντας τὴν ἁγίαν Τριάδα τρία πρόσωπα
ἀπερίγραφα, καὶ ἐνυπόστατα, καὶ ὁμοῦσια,
καὶ συγκατάδικα, καὶ αὐτοτελῆ ἀναθεματίζον-
τες δὲ καὶ ὧν πλατυσμόν, ἢ συζωὴν, ἢ
ἐκέργειαν τῶν Πατρὸς τὸν Υἱὸν λέγοντας.
καὶ ὧν τὸν Θεὸν Λόγον τὸν Υἱὸν τὸν Θεὸν
παρακλῆτον, καὶ συγκατάδικον τῷ Πατρὶ, ἐνυπόστα-
τον, καὶ αὐτοτελῆ Υἱὸν καὶ Θεὸν μὴ ὁμολογῶντας.

Εἰ τις, τὸν αὐτὸν Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ
ἅγιον Πνεῦμα λέγῃ, ἀνάθεμα ἔστω. εἰ τις
ἀρχὴν ἢ τέλος τῷ Υἱῷ τῶν Θεῶν, καὶ Λόγῳ,
ἢ τῇ βασιλείᾳ αὐτῶν δίδωσιν, ἀνάθεμα ἔστω.
εἰ τις μὲρ τῶν Πατρὸς λέγῃ τὸν Υἱόν, ἢ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ μὴ ὁμολογῇ τὸν Υἱόν
τῶν Θεῶν ἐκ τῶν Πατρὸς ὁσίας πρὸς πάσης
ἐκείνης γεγενῆσθαι, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ ὁ τὸ
σαρκώσεως τῶν Θεῶν Λόγος τῶν μονογενῶν Υἱῶν
τῶν Θεῶν, ὁμολογῶν, ὅτι Υἱὸς τῶν Θεῶν, καὶ ἄν-
θρωπος γέγονε χωρὶς ἁμαρτίας, καὶ τὸ
λαβὼν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, ταῦτα
ψυχῆς λογικῆς, καὶ νοεῖας, καὶ σαρκὸς ἀνθρωπίν-
ης. πίσει ὁμῶν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα, παν-
τοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀόρατων ποιη-
τὴν, καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱόν τῶν
Θεῶν, τὸν γεγενῆσθαι ἐκ τῶν Πατρὸς μονογενῆ, τα-
τέων ἐκ τῶν ὁσίας τῶν Πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεῶν,

Cum ad pietatem vestram à patria no-
stra, pro eo ac par est, invisendi vestri gra-
tia venissemus, interrogati à vestra san-
ctitate sumus, ecquid de fide sentiremus.
Quam quidem sollicitudinis, officiiqve
plenam interrogationem magnoperè
probanter, ob eos præcipuè, qui falsa de
nobis nonnulla temerè spargunt, neces-
sarium duximus, certiores vos de tota re
facere: non ex iis solum communica-
toris literis, quas à beatissimo Papa Atha-
nasio ad nos scriptas vobis ostendimus;
verum etiam ex ipsa professione nostra
hiscè litteris expressa: ut illud intelli-
geretis; nihil nos neqve sentire modò nec
unquam sensisse, quod ab generali, & Ec-
clesiastica fidei regula, quæ in Nicæna
Synodo constituta est, abhorreret: quam
nos pro viribus amplecti profiteamur, &
eos anathemate damnamus, qui creatu-
ram esse Spiritum sanctum asserunt: Sed
& Arianam Hæresim, & Sabellii, ac Pho-
tini, Pauliqve Samosatēni: unà cum iis,
qui sanctissimam Trinitatem tres esse
personas negant, nullis terminis circun-
scriptas, subsistentes, consubstantiales,
coæternas, & perfectas. Eodem etiam
anathemate condemnamus illos, qui Fi-
lium Patris collationem, aut contra-
ctionem, aut actionem esse dicunt; qui-
que divinum Verbum, Dei que Filium
non omnibus sæculis priorem, Patri que
coæternum, ac subsistentem, perfectum
denique Filium, ac Deum esse confiten-
tur.

XI. Si quis eundem Patrem, & Fi-
lium, & Spiritum sanctum esse dicat, a-
nathema sit. Si quis initium aut finem
Dei Filio, ac Verbo, vel regno ipsius
adscribit, anathema sit. Si quis Filium
vel Spiritum sanctum, partem esse Pa-
tris asserit: neque Filium Dei ex Patris
essentia prius omni cogitatione genitum
fatetur, anathema sit. Quod verò ad in-
carnationem divini Verbi, & unigeniti
Dei Filii pertinet, confitemur Filium il-
lum esse Dei; hominem que factum sine
peccato, posteaquam integram hominis
naturam assumpsit: hoc est ratione & in-
telligentia præditam animam humanam-
que carnem. Credimus in unum Deum
Patrem omnipotentem, omnium visibi-
lium invisibilium que conditorem. Et in
unum Dominum Jesum Christum Fi-
lium Dei, genitum ex Patre, unigeni-
tum, hoc est ab essentia Patris, Deum

καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀρείας γενημένων τὰ
 ζιζάνια διὰ τῆς Θεῆς λόγου τῆς ὑπὲρ πάντων
 μάχαιραν δίσομον τομωτέρως ἐκτεμόντες τῆς
 ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀρείας Φυεῖσης ὑλομανίας, δια-
 σκοπήσωμεν πῶς τινὲς Ημιαρείζουσιν, ἐκείνους
 μὲν τὸ ὄνομα λένεμεν, αὐτὸν δὲ, καὶ τὴν αὐ-
 τῆς κακοδοξίαν ἐνδεδυμένοι, προσηματίονι
 προσωποποιῶντες * ἑπὶ πωλαζόμενοι εαυτοῖς τὸ
 προσωποποιῶν ἡλλοιωμήνους ὡς ἡ τὴν σκηνῆς
 πωλασασθαι δραματουργία, ὥστε προσωπο-
 ποιοῖς ἐτέροις τὰς εαυτῶν ὀφείας ἐπικρύπτειν, καὶ
 ἐνδοθεν τῆς προσωποποιῶν τὰ τῆς Κωμωδίας αἰ-
 γρά τε, καὶ μέθης ἐμπλεα διηγέσθαι, ἢ
 ἄλλως Φερέμενοι, ἢ χηματοποιῶντες τὴν πα-
 λαίων ὅτι μύθους, τὴν παρ' αὐτοῖς ποιητῶν
 τῶντο ἐργασαμένων. ἔτω καὶ ἔτοι πλανῶν
 ἐθέλοντες ὅτι ἀκεραίους, αὐτοὶ μὲν εἰσὶ καὶ
 τῶν προσωποποιῶν, καὶ τῶν ἡθῶν, καὶ τῆς κακοδο-
 ξίας ὁποῖα Ἀρείας, καὶ Ἀρειομανίται. δη-
 θεν δὲ καὶ κολακείας ἐνεκα ἀπατηλῆς τὴν
 παρ' ἐκείνοις ὁμολογεμένην ἐνδιάστροφον δι-
 δασκαλίαν κατακοσμεῖν ἐθέλοντες, κτίσιν
 μὲν τὸν Υἱὸν τῆς Θεῆς Φασιν ἵνα δὲ δὴθεν ἀπα-
 τήσωσι, καὶ τῶν Υἱῶν τῆς Θεῆς τί χαρίσων-
 ται, μὴ θωπεύειας τοῖς ἀπὸ τῆς λόγου τέτ-
 * τωρμένοις ἀγυρτωδῶς ἑπιλέγουσιν.
 ὅτι δὲ Φαμέν κτίσμα ὡς ἐν τῇ κτισμάτων,
 ἔτε ἡννημα ὡς ἐν τῶν ἡννημάτων. τὸ δὲ
 ὁμοῖσιον τέλειον ἐνθάλλουσι, δηθεν ὡς ἀλ-
 λότριον ὃν τῆς Θεῆς γραφῆς. καὶ δὲ τῶν
 ἐν τῇ κατὰ Ἀρειον ἀκρότατα διελέχθη-
 μεν. ἵνα δὲ καὶ ὁμοῖον τέτῳ ῥήμα περ-
 εάλλουτο, οἱ καὶ Βασίλειον, Φημί, καὶ
 Γεώργιον, καὶ τὴν Ημιαρείων ταύτης τὴν Αἰ-
 ρέσεως προσωποποιῶν Φασιν, δὲ λέγομεν ὁμοῖ-
 σιον, ἀλλὰ ὁμοῖσιον. ἦσαν δὲ ἔτοι οἱ ἀπὸ
 τῆς Σωόδου διαρεθέντες, αὐτῆς τὴν Ἀρειομα-
 νίτιδ' Αἰρέσεως. ὁ αὐτὸς Βασίλειος
 Ἀγκυρεῖν τῶν δόξων, καὶ Γεώργ-
 γιος ὁ Λαοδικεῖας * τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν
 Δάφνης, ἡ γὰρ Κοίτης Συρίας. οἱ δὲ αὐ-
 τοὶ καὶ καὶ τῆς ἀγίας Πνεύματος ἰσως τῆς
 Πνευματικῆς εἰσὶν ἐχόντες. ἐκείνι γὰρ ὡς
 μὴ δυσωπήσεως, ἢ μετὰ τινος διδακτικῆς
 λόγου, ὡς καὶ τῆς Υἱῶν ἀσχυόμενοι τέ-
 λειον κτίσμα αὐτὸν εἶπειν, ὅπως καὶ ἔτως ἔ-
 χουσι. διὰ δὲ τὸν πρὸς ἀνθρώπων φόβον
 ἐπιφέρουσι τὸ ὁμοῖσιον, καὶ τὸ κτίσμα * ὡς ἐν
 τῇ κτισμάτων. καὶ δὲ τῆς ἀγίας Πνεύ-

Ab ipso Ario zizania Verbo Semiani-
 quod est omni gladio ancipiti penetrabilis, ani-
 exciderimus: considerandum modo no-
 bis est, quemadmodum, pullulante ma-
 la illa Arii fruticatione, genus quoddam
 emerferit sectæ, quam Semiarianorum
 vocant. Qui quidem licet illius no-
 men ejurent, eundem ipsum tamen, ac
 sceleratam illius opinionem induunt, &
 eumentita quadam specie, ac larva faci-
 em suam obducunt, ac dissimulant. Cu-
 jusmodi histrionum in Theatris esse
 consuevit actio: qui sub alienis vul-
 tibus delitescunt, ac personati, quæ
 in Comædiis turpissima, & ebrietatis
 plena continentur, edisserunt: sive ve-
 terum Poëtarum fabulas gestu ipso, &
 conformatione corporis expriment. Sic
 & isti simplicioribus illudere cupientes,
 cum & vultu ipso & moribus, & impio
 dogmate ab Ario, Arianisque non differ-
 rant, nihilominus quodam adulationis
 artificio perditissimam omnium confes-
 sione illorum doctrinam fucare ac diffi-
 mulare cupientes, ita Dei Filium crea-
 turam est dictitant, ut quò facilius deci-
 piant, ac videlicet Dei Filio gratificen-
 tur, si quos viderint ob ejusmodi sermo-
 nes exturbari, circumforaneorum more
 statim blandiendo subijciant: Non per-
 inde creaturam illum facimus, ac cate-
 rarum aliquam: neque factum cætero-
 rum instar factuum esse dicimus. Jam
 Consubstantialis vocem, tanquam à sa-
 cris literis alienam, penitus explodunt.
 Sed de his, cum adversus Arium agere-
 mus, accuratissimè disputavimus. Cæte-
 rum, ut aliud illius simile nomen obji-
 ciant, Basilii imprimis, ac Georgii, Se-
 marianorum istius sectæ principes, Fili-
 um, inquirunt, non ὁμοῖσιον hoc est, Con-
 substantialem, sed ὁμοῖσιον, hoc est, simile
 substantia præditum, asserimus. Atque hi
 demum fuerunt, qui post Synodum abin-
 sana Arianorum factione separati sunt:
 quorum dux Basilii Ancyranus extitit,
 una cum Georgio Laodiceæ, & Daphnes
 ad Antiochiam, hoc est Coelestiriæ. Idem
 & de Spiritu sancto eadem cum illius op-
 pugnatoribus tenent. Neque verò tergiver-
 sando, aut hæsitando, quemadmodum in
 Filio; quem cum absolute creaturam, pro-
 nunciare non audeant, etsi id omnino sen-
 tiant, nihilominus hominum existimatio-
 nem vereri, vocem illā ὁμοῖσιον obtrudunt,
 & creaturam ab cæterarum conditione
 diversam esse definiunt: cum de Spiritu
 τῇ κτισμάτων. καὶ δὲ τῆς ἀγίας Πνεύ-

For. ὅτι
 πωλαζό-
 μενοι.

De hoc
 loco con-
 sult. No-
 tes.

De hoc
 loco con-
 sult. No-
 tes.

Addo ὅτι
 ὅτι.

Semiari-
ani. sancto, inquam, agitur, non timidè ac
diffidenter, sed rabidorum canum more
Hæresis toto impetu feruntur & creaturam esse
xxxiii. sine ulla cunctatione docent, & à Patre, ac
Filio abalienare conantur. Ac ne quis
calumniari me quicquam arbitretur, u-
triusque hic Epistolam attexam, Basilii
scilicet unam, & Georgii Laodiceæ, quam
cum Basilio, & sociis scripsit, alteram.
Quæ sunt ejusmodi.

ΕΠΙΣΤΟΛΑ ΠΣΕΥΔΟΣΥΝΟ-
ΔΙ ΑΝΚΥΡΑΝΕ.

II. Sacrosancta Synodus, quæ An-
cyræ paulo ante Pascha variis ex provin-
ciis collecta est, Venerabilibus dominis,
& concordibus ejusdem ministerii sociis,
his, qui in Phœnice, cæterisque locis ejus-
dem nobiscum fidei sunt, in Domino sa-
lutem. Vehementer illud quidem opta-
bamus, ut post illam Ecclesiasticæ fidei
probationem, quæ in persecutionibus il-
lis ob religionem conflatis sic tanquam
in igne explorata fuerat & post ea, quæ
Constantinopoli ob Marcellum accide-
runt: ac post expositionem fidei, quæ in
Synodo Antiochiæ propter templi de-
dicationem collecta, proposita est, ac de-
inceps in Sardicensi repetita, ubi fides
quodammodo reffloruisse videtur: deni-
que post ea, quæ Syrmii propter Photi-
num gesta sunt, sed & post rationes illas,
quas de unoquoque fidei capite de Sardi-
censi illo Occidentalium ab Orientalibus
diffidio interrogati nuper edidimus,
quod reliquum est, in quiete otioque ver-
fari: & sub religiosissimo Domini nostri
Constantii imperio, conciliatâ ubique ab
ortu ad occasum Ecclesiâ, ejectisque scan-
dalis pacem obrinere, ac divinis obse-
quiis insistere. Sed quoniâ, ut videtur, dia-
bolus, quo scilicet omnia illa, quæ à Domi-
no prædicta sunt, & ab Apostolo consen-
taneè ad fidelium cautionem de defecti-
one prædicata, ad exitum deducat, novis
quibusdam commentis contra Ecclesia-
sticæ fidei sinceritatem oppositis, id age-
re moliri quæ non desinit, ut nonnullis
specie quadam ementitæ pietatis adjun-
ctis, *profanas quasdam vocum novitates,*
adversus religiosam unigeniti Dei Filii
germanitatem per illos excogitet: Cum
& antea nonnullos Antiocham obire,
nec non & Alexandriam ac Lydiam, &

ματῶν, ὡς ἔφην, ἔδιστατικῶς ὁρμῶνται, ἀλλ'
ὡς λυσσητῆρες κύνες, ἀφιδῶς κτίσμα αὐτὸ
πάντά πασιν ὀρίζονται, καὶ ἔτως διαβεβαι-
ῶνται, καὶ ἀλλότριον Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ παρέχον.
καὶ ἵνα μή τις ἐποικῇ συνοφάντησιν κατὰ Ἰ-
ωνῶν ἡμᾶς λέγειν, ἐνταῦθα πῶς θάξομαι ὡς ἔ-
γραψεν ἕκαστος αὐτῷ Ἐπιστολὴν, Βασίλει-
μὲν μίαν, Γεώργι δὲ ὁ Λαοδικεῖας ἅμα Βα-
σιλεῖω, καὶ τοῖς συνῶντι ἀλλήλων. καὶ εἰσὶν
αἱδε.

B

Ἡ ἀγία Σύνοδος ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ παρουσῶν
ζῶντος ἡ Πάχχα ἐκ διαφορῶν ἐπαρχιῶν συ-
κροτηθεῖσα, Κυρίοις τιμιωτάτοις καὶ ὁμοψύ-
χοις συλλειτουργοῖς τοῖς ἐν Φοινίκη καὶ τοῖς λα-
ποῖς, τοῖς τὰ αὐτὰ ἡμῖν φρονέουσιν, ἐν Κυρίῳ
χαίρειν. ἀρχόμεθα μὲν μὲν τὴν ὡς ἐν πυρὶ
τοῖς ἐν μέσῳ γεγενημένοις ὑπὲρ τῆς πί-
στεως, καὶ τὰ ἐπὶ τῇ Κωνσταντίνῃ πόλει δια-
Μάρκελλον γεγενημένα, καὶ μὲν τὴν ἐνθεσιν
τῆς πίστεως ἐν τῇ Συνόδῳ συγκροτηθείσης ἐπὶ
τοῖς ἐγκαινίοις τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίᾳ, καὶ
μὲν ταῦτα καὶ Σαρδικὴν, καὶ τὴν ἐκεῖ αὐθις ἀν-
θίσασαν πίσιν, καὶ ἐτι μὲν τὰ ἐν Σιερμίῳ ἐπὶ
Φωτεινῷ γεγενημένα, εἰ μὲν καὶ λογισμοῖς,
ὅς ἐφ' ἑκάστῳ πρὸς τῆς πίστεως κεφαλῇ ἐ-
περωτηθέντες πρὸς τῶν ἐν Σαρδικῇ πρὸς τὴν
ἀνατολὴν διεσώτων ἐξεθέμεθα, ἡρεμήσας
λοιπὸν, καὶ ἐνωθείσης ἐν τῇ δισέβει βασι-
λεῖα τῇ δεσπότῃ ἡμῶν Κωνσταντίνῃ τῇ ἀπὸ ἀ-
νατολῆς ἕως δυσμῶν Ἐκκλησίᾳ, ἐκβεβλη-
μένων τῶν σκανδάλων, εἰρηνεύειν τε καὶ ταῖς λα-
τρείαις τῇ Θεῷ προσανέχειν. ἐπεὶ δὲ, ὡς
δοκεῖ, ἔπαύεται ὁ Διάβολος διὰ τῶν
οἰκείων σκδῶν ἀποδίδων κατ' ἑαυτὸν, ἵνα
δὴ πάντως τὰ τε * πρὸς τῇ Κυρίῃ παρρη-
θέντα, καὶ διὰ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων σύμφωνα, ὡς ἐ-
πὶ προφυλακῇ τῇ πιστῶν κηρυχθέντα εἰς ἀποστα-
σίαν ἐργάσῃ, ἐπινοῶν κακισμὸς καὶ τῇ Ἐκκλη-
σιαστικῇ πίστει, καὶ νυνὶ ἐν μορφῇ ἱερέως εὐσε-
βείας οἰκειώσας, καὶ βεβήλας κακονομίας δι-
αυλῶν ἐπινοήσας, καὶ εὐσεβεῖς γνησιότητος
μονογῆρας Υἱὸς τῇ Θεῷ, πρέτερον μὲν ἀκρόντες
καὶ τῇ Ἀντιόχειαν διατρέχον τινας, ἀλλὰ καὶ
τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐτι τε καὶ τὴν Λυδίαν, εἰ
τε καὶ

τε κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ ἐμβαλεῖν ἀπὸ τῆς
 ἀσεβείας ταύτης τῇ ἀπλῶς ψυχῇ, ἐλπί-
 ζομεν διὰ τὸ τολμηρὸν τῇ ἀσεβείας, καὶ τοσού-
 τῳ ἀναίδεσ ἀντὶ ὑπερμαχάντων, καὶ τῇ κατὰ
 τόπον κυρίων συλλειτουργῶν, μαρτυρῆσαι
 τὴν παρηγορηθεῖσαν Αἰρεσιν, καὶ σβεσθῆναι τὴν
 κακίαν. ἐπεὶ δὲ ἐξῆς οἱ τε ἐκ τῆ παρηγορημένων
 τόπων Ἰπποδμήντες, καὶ οἱ ἀπὸ τῶν κατὰ
 τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπαγγέλλουσιν, ὡς παρὸν ἡ-
 θύντες οἱ τέττα τῆ κακῆ ἐξευρεταί, καὶ πλείο-
 νας βλάβειν τολμῶντες, καὶ πρὸς κακίαν
 ζυμῶν, ἐκείτοι ἀναχόμενοι ὑπερτίθεσθαι,
 ἀλλὰ καὶ τοῖς γραμμασιν ἐντυγχάνοντες
 τοῖς τῆ ὁμοψύχῃ συλλειτουργῶν ἡμῶν Γεωρ-
 γίου τῆ Λαοδικείας Ἐκκλησίας, ὧν τὰ ἀν-
 τίτυπα ὑπετάξαμεν, καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν
 διαμαρτυραμένων πρὸς ἡμᾶς Ἰππὶ Θεῷ, ἀλα-
 βήθέντες, ὡς ἐνεδίδετο καὶ ὁ καιρὸς, τῇ ἁγίᾳ ἡμέρᾳ
 τῆ Πάχα Ἰππικειμένης, συναχθέντες ὅσοι γε-
 νήσονται ἡδυνήθημεν [καὶ] συναχθῆναι, διὰ * καὶ τὸν
 χειμῶνα τοῖς πολλοῖς ἐμποδῶν γινέσθαι, ὡς
 διὰ τῶν γραμμάτων ἐσήμαναν, ἐκθέσθαι
 εἰς τὸ τοῦ εἰδέναι τῆς πίστεως τὸ ἰδίωμα ἐ-
 παρδάσαμεν, ὅσον ἐπὶ τοῖς λοιποῖς, τῇ ἐν
 Ἀντιοχείᾳ, ὡς προέφαμεν, ἐκτεθείσθαι τε πί-
 στει τῇ ἐν τῇ ἐγκαινίᾳ· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Σαρ-
 δικῇ ἢ ἀνείληφεν ἢ ἐν Σιρμιῶν Σύνοδο, καὶ
 τοῖς ἐκεῖθεν λογισμοῖς, διαρθρώσειν ἀκριβῶς
 τὴν εἰς τὴν ἁγίαν Τελετὴν τῆ Καθολικῆς
 Ἐκκλησίας πίσιν. πρὸς δὲ τῶν, ὡς προέ-
 φημεν, τῆς καινοτομίας τὸ εἰδέναι μόνον, ὡς
 ἐνεδίδετο τὸ πνεῦμα, ὑπαγορεύσαντες. καὶ
 παρκαλέμεν ὑμᾶς Κύριοι τιμιώτατοι συλ-
 λετργοὶ ἐντυχόντες, * ὅτι ἐράδητε τῇ
 ἐκ πατέρων παρδοθείσῃ πίσει, καὶ ὡς σύμ-
 φωνα ὑμῶν φρονέμεν, ὡς πεπιστεύκαμεν
 ὑποσημῆνασθαι· ἵνα πληροφωρηθέντες οἱ
 τὴν αὐτὴν ἀσέβειαν ἐπεισαγῶν τολμῶντες,
 ὅτι καθάπερ κληρὸν τινα τὴν ἐκ τῶν Ἀπο-
 στολικῶν χρόνων διὰ τῶν ἐν τῇ μέσῳ ἀχει-
 καὶ ἡμῶν Πατέρων ὑποδεξάμενοι πίσιν
 φυλάσσομεν ἢ αἰχμωθέντες διορθωθῆσονται,
 ἢ ἐπιμένοντες ἀποκηρυχθῶσι τῇ Ἐκ-
 κλησίᾳ, τὴν ἀποστασίαν τῷ Υἱῷ τῆς ἀνομί-
 ας, ὅς τολμᾷ ἀπειλεῖ καὶ εἰς τὸν ναὸν τῆ
 Θεῷ καθίστα ἡδὴ δι' ἑαυτὸν παροτρυνόμενος
 ζῶντες.

A Asiam audissemus, ibique impietatis suae Semia-
 scintillas rudiorum animis immittere, riani.
 magna nos spes tenet, pro tanta sceleris Hæresis
 audacia, ac tam projecta illorum impu- LXXII.
 dentia, si & nos, & qui in illis locis mi-
 nistri Domini ac collegæ sunt, Ecclesiæ
 propugnationem susciperemus, inven-
 tam illam nuper hæresim profligari, at-
 que omnem illam improbitatem posse
 restingui. Quoniam verò tam ab iis po-
 stea, qui ex illis locis huc profecti sunt,
 quàm ex Illyricorum nunciis accepimus,
 mali hujus authores omnem industriam
 adhibere, ac plerisque perniciem machi-
 nari, eosque velut fermentum quoddam
 ad nequitiam distendere, rem ultra dif-
 ferendam esse non censuimus. Sed cum
 literas insuper ab unanimi collega no-
 stro Georgio Episcopo Laodicensis urbis
 accepissemus, quarum exemplum hic
 adscripsimus, & eorum denunciationes,
 qui coram Deo nos obtestabantur, reve-
 riti essemus, pro eo ac per tempus lice-
 bat, imminente sacrosancto Paschatis
 die, in unum collecti, quotquot adesse
 potuimus: (Nam plerosque hiems in-
 terclusit, ut ex eorum literis didicimus)
 operam dedimus, ut ad receptam fidei
 formulam propriam quiddam, atque ex-
 pressius adderetur: ut post cæteras fidei
 professiones, eam nimirum, quæ Antio-
 chiæ sub Ecclesiæ dedicationem proposi-
 ta est; nec non & in Sardicensi Synodo,
 quam Sirmiensis amplexa est; & ad ra-
 tiones illas, quæ in hisce Conciliis explica-
 tæ sunt, Catholica ecclesiæ de sancta Tri-
 nitate dogma distinctius explicatum à
 nobis accederet. In qua quidem nova
 fidei declaratione nihil aliud, quàm quod
 Spiritus sanctus mentibus nostris sugge-
 rebat, dictare studuimus. Quocirca eti-
 am atque etiam vos precamur; venera-
 biles Domini, ac collegæ; ut lectis his
 literis, cum vobis traditam à majoribus
 fidem cordi esse; tum nos eadem vobis-
 cum sentire, ac profiteri significetis:
 ut qui impietatem illam disseminare
 non verentur, cum id certò compererint,
 illam nos fidem, quam ab Apostolicis
 inde temporibus, continuatâ ad Patres
 nostros usque successione accepimus, ve-
 lut patrimonium tueri, ac defendere, vel
 pudore affecti ad meliorem mentem se
 conferant: vel si in improbitate persi-
 stant, ab Ecclesia proscribantur; utpote qui
 iniquitatis filio, qui vel in Dei templo se-
 dem suam jam nunc se collocaturum mi-
 natur, defectionem per sese comparent.

Semia-

riani.

Hæresis fertur.

Ixxiii.

Mat. 28. 9.

III. Igitur fides nostra ad Pa-
 trem & Filium, & Spiritum sanctum re-
 Hæresis fertur. Sic enim Dominus noster Je-
 sus Christus discipulos suos instituit. E-
 Mat. 28. 9. *untes, inquit, docete omnes gentes, bap-
 ptizantes eos in nomine Patris, & Filii, &
 Spiritus sancti. Quare qui in hanc fi-
 dei formam iteratò geniti sumus, nomi-
 num ejusmodi notiones religiosè debe-
 mus accipere. Neque enim dixit: Ba-
 ptizantes eos in ejus nomine qui car-
 nis expertus, carnem induit: neque im-
 mortalis & mortem experti; neque inge-
 niti & geniti: Sed in nomine Patris & Filii
 & Spiritus sancti. Ut appellationes natu-
 ralibus ex rebus translatae audientes,
 Patrem sui similis naturæ principium in-
 telligamus: itidemque Filii nomen audi-
 entes, Filium ejus Patris, cujus Filius est,
 similem esse cogitemus. Credimus igitur
 in Patrem, & Filium, & Spiritum san-
 ctum: non in creatorem, & creaturam. Aliud enim est creator, & creatura: aliud
 Pater & Filius. Ob id utrumque notione
 ipsa separatum est. Nam cum creaturam
 dico, priorem esse creatorem significo.
 At Filii vox ex rebus usurpata corporeis,
 & ab affectionibus illis, ac profluviiis se-
 minum quæ in corporeis Patribus filiis-
 que cernuntur, purgata quodammodo,
 ac defæcata mentem nostram in una in-
 corporei Filii ab incorporeo Patre pro-
 ductione defigit. Quapropter creaturæ
 quoque ex eo, quod corporeum est, trans-
 latam notionem illigavit. Et quoniam
 creaturæ nuda ratio Filium constituere
 nequit, à creatore & creatura quædam se-
 cernens à creatore nimirum, si ad crea-
 turam referatur, passionis expertem sta-
 tum; à creatura verò firmum quiddam,
 & solidum, quod ab experte passionis crea-
 tore profectum est, tam à corporeo Patre,
 & Filio quàm à creatore & creatura, per-
 fectam nobis ac sinceram de Patre Filio-
 que notitiam informavit. Etenim si à
 creaturæ certas qualitates exemeris, velut
 quod extra creatorem subsistat; quod
 cum materia concreta sit, aliaque id ge-
 nus, quæ corporeæ creaturæ appellatio
 continet, sola deinceps supererit à passio-
 ne remota perfectæque creaturæ, ejusque
 quem creator procreari voluerit, notio.
 Si igitur à creatore & creatura segre-
 gatis reliquis, unicam illam notionem
 deligamus, quæ à passionis experte, per-
 fectoque, ac stabili creatore, & ejusmo-
 di denique, cujusmodi creaturam ef-
 se voluit, derivatam illam concipimus,*

Η πίσις ἡμῶν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον
 Πνεῦμα, (ὁ) εἰν. ἔτω γὰρ ἐδιδασκε ὁ εὐαγγε-
 λιστὴς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰ-
 πὼν πορευθέντες μαθητεύσατε πάντας τὰς
 ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πα-
 τρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
 ὅτι οἱ ἀναγγελλοῦντες εἰς ταύτην τὴν πίσιν,
 δισεβῶς νοεῖν τὰς ἐκ τῶν ὀνομάτων ἐννοίας ὀφεί-
 λουσι. ὃ γὰρ εἶπε, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ
 ὄνομα τῆς ἀσάρκε καὶ σαρκωθέντος, ἢ τοῦ ἀθα-
 νάτου καὶ θανάτου πέραν λαβόντος, ἢ τοῦ ἀ-
 γνήτου καὶ γνήτου, ἀλλ' εἰς τὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ
 τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἵνα ὀνομα-
 των προσκαχόντες διὰ τῶν φυσικῶν, [ἐν οἷς]
 τὸν Πατέρα αἴτιον ὁμοίας αὐτῶν ἑστίας ἐννοώ-
 μη, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ ἀκούοντες, ὁμοιον νοή-
 σωμεν τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς, ὃ εἰν ὁ Υἱός.
 ὅπως αὐτὸν εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅ-
 γιον Πνεῦμα, ὅτι εἰς κτίσιν καὶ κτίσμα. ἄλλο
 γὰρ εἰς κτίσιν καὶ κτίσμα, ἄλλο Πατὴρ καὶ
 ὁ Υἱός, διότι κεχωριστὰ τῶν ἐκάτερον τῶν
 ἐννοίας. τὸ γὰρ κτίσμα λέγων, πρῶτον κτί-
 σιν Φημι καὶ τὸ Υἱός, ὡς διὰ σωματικῶν
 προσλαμβανόμενον, καὶ διὰ τὰ πάθη καὶ
 τὰς διπλοῦς τῶν σωματικῶν πατέρων, καὶ
 υἱὸν καθαρῶς τὴν ἐξ ἀσωμάτων Πατρὸς ἀ-
 σωμάτων Υἱὸν ὑπαρξιν, ἵσησιν ἐννοίαν. διὰ
 τῶν καὶ τὴν τοῦ κτίσματος διὰ σωματικῶν
 παρέπλεξεν ἐννοίαν. καὶ ἐπειδὴ τὸ κτί-
 σμα, * ὃ ποιεῖ Υἱὸν μόνον, διὰ τῶν κτίσιν καὶ
 τοῦ κτίσματος λαβὼν τὸ ἀπαθὲς τοῦ κτίζον-
 τος, ὡς πρὸς τὸ κτίσμα, καὶ τοῦ κτίσματος,
 τὸ ἐξ ἀπαθὲς τοῦ κτίζοντος ὑφ' ἑωτὸς πα-
 γιον * κτίζων, ἐβάλετο τελείαν ἐκ τῶν σω-
 ματικῶν Πατρὸς, καὶ Υἱὸν ἐκ σωματικῶν κτίσιν
 καὶ κτίσματος, τὴν περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ κα-
 θαρῶς ἡμᾶς ἐπαίδασκεν ἐννοίαν. ἀφανισ-
 μὸς γὰρ διὰ τῶν κτίσματος τῶν τε ἐξωθεν
 ὑφ' ἑωτὸς, καὶ τῶν ὑλικῶν, καὶ τῶν ἄλλων,
 ὅσα περὶ σωματικῶν κτίσματος τὸ ὄνομα
 περιέχει, μόνη διὰ τῶν κτίσματος μένει ἡ
 ἀπαθὲς Φημι τοῦ κτίσματος, καὶ τελεία τῶν
 κλιζομένων, καὶ * ὃν ἡ ἐξέλεος ὁ κτίζων κτίσειται
 τὸ κτιζόμενον, ἐννοία. εἰ γὰρ διὰ τῶν κτίσιν,
 καὶ τοῦ κτίσματος τὰ ἄλλα πάλιν ἐκβάλλ-
 οντες, τὴν ἐξ ἀπαθὲς τοῦ κτίζοντος, καὶ
 τελείαν τε, παγίαν, καὶ οἷον ἐβάλετο εἶναι
 τὸ κτίσμα, μόνῳ λαμβανομένην ἐννοίαν,

F. ὁ ποιῶν

F. καὶ οἷον

ἐβάλετο

ut infra.

F. ὁ ποιῶν

For. οἷον

ἀκόλαστον ἐστὶν διὰ τὸ ὅτι Πατὴρ καὶ Υἱὸς ὀνομά-
των, ἐπεὶ μάλιστα εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν πι-
σεύειν ἐδιδάχθημεν· μίαν δὲ ἵνα δις εὖ λαμ-
βάνειν ἡμᾶς ἐννοίαν δεῖ.

Διὸ καὶ ἐπὶ τῷ ἐκβαλλομένῳ κατὰ τὸ
πάθος, ἢ διπορήσῃ, τὸν Πατέρα Πατέρα νοεῖ-
ται, καὶ τὸν Υἱὸν μὴ σπερματικῶς κα-
ταβεβλημένον σωματικοῖς φύσεως τελειᾷ,
καὶ κινημένοις αἰσιν πρὸς αὐτῶν καὶ φθορᾷ,
ὡς τὰ σωματικά· ἔχοντες ὁμοίαν ἡμετέραν, μόνῃ
ᾧ ἀλλοφθῇ· ἐννοία τῶ ὁμοίᾳ. ὡς γὰρ διὰ τὴν
κτίσιν, πάλιν ἐρεῖ, πάντων ἐκβεβλη-
μένων παρελήφθη ἡ ἀπαθὴς μὲν τῶ κλίσιν, B
τελείᾳ, καὶ ὅταν ἡ βέλτερος, καὶ ἡ παγία τῶ κτίσμα-
τι· ἔτω καὶ ἐπὶ τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ, ἐκβεβλη-
μένων τῶ σωματικῶν πάντων, ᾧ ἀλλοφθῇ·
μόνῃ ὁμοίᾳ, καὶ κατ' ἐστίαν ζωῆς ἡμετέρας.
ἐπεὶ δὲ πᾶς πατὴρ ὁμοίᾳς ἐστίας αὐτῶν νοεῖται
πατὴρ. εἰ δὲ μὴ τῶ λοιπῶν ἀπάντων, ἐκ τε τῶ
Πατρὸς καὶ Υἱῶ σωματικῶν ὀνομάτων ἐκβαλ-
λομένων ἐννοίᾳ, συνεκβάλλοιτο καὶ ὁμοίᾳ
κατ' ἐστίαν ζωῆς Πατρὸς παρέχουσα ἡμῖν
νοεῖν, ἐκείνῃ ἔσται Πατὴρ καὶ Υἱὸς πιστεύο-
μεν, ἀλλὰ κτίσις καὶ κτίσμα, καὶ ὡς
τὰ ὀνόματα, μηδὲν παρ' ἐαυτῶν εἰσφερόμε-
να. καὶ ἔσται ἔτι κτίσις μὲν ὡς Θεός, κατ' ἐ-
δὲ ὅλως Πατὴρ. ὅτι γὰρ ἐκ ἐνεργείας λέγε-
ται Πατὴρ ὁ Πατὴρ, ἀλλ' ὁμοίᾳς ἐαυτῷ ἐστίας
τῶ κατὰ τὴν τριάνδε ἐνεργείαν ὑποστάσεως, δῆ-
λον ἐκ τῶ φυσικῶν κατέστηκε λογισμῶν. πολ-
λὰς γὰρ ἐνεργείας ἔχων ὁ Θεός, ἄλλῃ μὲν
ἐνεργείᾳ κτίσις νοεῖται, κατὰ τὸ ἔραν, καὶ
γῆς, καὶ πάντων τῶ ἐν τῇ γῇ, ἀλλὰ καὶ τῶν
ἀοράτων κτίσις ἐστὶ. Πατὴρ δὲ μονογενὴς ὢν
ἐκ ὡς κτίσις, ἀλλ' ὡς Πατὴρ ἡμετέρας
νοεῖται. εἰ δὲ διὰ τὴν ὑπόνοιαν τὴν πρὸς
τῶ σωματικῶν πατέρας τε, καὶ υἱῶ, τῶ πα-
θῶν δεδιώκῃ μὴ τι πάθος γεννῶν ὁ ἀσώμα-
τος, εἰ μὴ ἀτελὲς εἴη τὸ γεννώμενον, καὶ ὅσα
συμβαίνει πρὸς τὸν σωματικὸν πατέρα τε καὶ
υἱὸν διλαβόμεν, ἀφέλοιτο τὴν γῆσιν
ἐπὶ Πατρὸς καὶ Υἱῶ ἐννοίαν, ὅπως ἂν λέγοι
ἕτερον ποίημα, καὶ εἰς ποτε ἐρεῖ τὸν Υἱὸν Υἱόν.

A consentaneum est: ut ex Patris Filiiqve semina-
vocibus, quandoquidem in Patrem, ac Fi-
lium credere præcipue didicimus, eam-
dem, ut pios ac religiosos decet, notiti-
am hauriamus.

IV. Quamobrem si in re proposita,
in Patre discernamus, id quod adherere
solet, ut cum quadam affectione, pro-
fluvioqve Filii Pater intelligatur: & Fi-
lium nullo semine propagatum concipi-
amus animo: neque ejusmodi, ut cor-
poreis naturæ viribus adolescat, & ad in-
crementum, corruptionemqve vicissim
transeat, quæ sunt propriæ rerum corpo-
rearum notæ: his, inquam, circumscri-
pris omnibus, nihil præter similis notio-
nem habebitur. Ut enim cum à crea-
tura (nam id denuò repetendum est) ex-
clusimus omnia, unum illud sumpsimus:
in creatore quidem statum quendam pas-
sionis expertem: in creatura verò perfe-
ctam, & qualem conditor voluit, ac so-
lidam naturæ qualitatem. Sic in Pa-
trem, & Filium, corporeis omnibus am-
putatis, unica similis quod ad essentiam
attinet, animalis generatio transfertur.
Pater enim sui similis, substantiæ pater à
nobis intelligitur. Quod si una cum
ceteris omnibus notionibus, quæ ex Pa-
tris & Filii nominibus corporearum re-
rum propriis cogitatione præcidentur,
naturæ quoque animalis cum patre simi-
litudinem tollatur, è qua intelligendi ratio-
nem omnem ducimus Patrem amplius
nullum, aut Filium esse credemus: sed
creatorem, ac creaturam, & supervaca-
nea quædam nomina, quæ nihil per sei-
psa conferant. Ita fiet, ut Deus creator
sit, nec ulla tamen ratione sit Pater. Quod
enim Pater non ipsius actionis, sed natu-
ræ cujusdam similis, quæ per illam acti-
onem existit, Pater appelletur, naturales
ipsæ rationes evidentè ostendunt. Nam
cum multa penes DEUM actionum
genera sint, alia est actio, quæ cre-
atorem intelligimus, quatenus cœli ter-
ræque, & quæ his continentur omni-
um, nec non & eorum, quæ videri ne-
queunt, creator est. Eundem verò unici
Filii parentem non tanquam creatorem,
sed tanquam Patrem, qui genuit, esse co-
gnoscamus. Verum si propter illam,
quam mente concipimus, corporeis in pa-
tribus, ac filiis conditionem passionibus

obnoxiam, vereatur aliquis, ne si corporis expers Deus generare dicatur, quædam ei tribuatur affec-
tio, aut id ipsum, quod gignitur, imperfectum censeatur, ac cætera id genus, quæ corporeo Patri
Filioque conveniunt: si id inquam metuens germanam Patris, ac Filii notionem auferat, eò demum
relabatur, talem ut Filium asserat, qualia sunt opificia reliqua, nec illum omnino Filium appellet

Semia-
riani.
Hæresis
LXXIII.

Etenim siue magnitudine superare dixerit, quemadmodum cœlii monte aliquo, vel colle majus est, ad operum nihilominus conditionem, quantumvis magnitudine antecellere velit, eundem illum abjiciet. Sive usu & obsequio præstare cæteris velit, quod reliqua omnia præcesserit, & ad eorum productionem operam suam contulerit; nihilo tamen magis ab opificiorum notione vindicabit. Ut enim nihil interest, si forcipe, non manu ipsa, carbo de altari capiat, quo illius beneficio fabrilis ars ferream laminam inducat; propterea quod tam forceps, quam ferrum, quod per illam ducitur, inter opera censentur: Ita nihil à productis operibus, ille, per quem facta sunt omnia, differet, nisi Filius sit: quemadmodum naturalis ratio persvadet. Quin factus ipse primum erit omnium opus, ac velut conditoris instrumentum; per quod universa molitur.

V. Neque verò ex iis, qui vulgo Filii nominantur, propriè dicti Patris, aut Filii rationem cavillatorie debet eludere. Nam alioqui plures erunt Dei Filii: Velut cum dicit: *Filios genui, & exalta- vi, ipsi vero spreverunt me.* Item: *Nonne Pater unus est omnium vestrum?* Item: *Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem Filios Dei fieri: qui non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Quid quod & inanimis

quoque rebus id ipsum tribuitur? *Qui genuit, inquit, stillas roris.* Ex his enim omnibus ut plurimum id efficitur, ut ex communi illa significatione Dei Filius nullo modo sit Filius: uti nec illa ipsa sunt: sed opus sit Dei duntaxat eorum instar, ac solius appellationis particeps. Ecclesia porro Deum credit non modò creaturarum rerum esse conditorem (hoc enim Judæi, Græciqve pariter agnoscunt) sed & unici Filii Patrem: qui non solum procreatricem actionem habeat, propter quam creator intelligitur, sed & propriè unicèqve generandi: ex qua unici Filii Patrem esse cognoscimus. Hoc enim beatus nos Paulus his verbis edocuit: *Hujus, inquit, gratia, flecto genua mea ad Patrem, à quo omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur.* Ut enim Patres illi interra nominantur qui ad suæ naturæ similitudinem ex perfectos habent Filios, sic in cælo Pater ille dicitur, à quo terreni Patres, qui naturæ productores sunt, vocantur: quod omnino ad naturæ suæ similitudinem genitum ex ea se se Filium habet.

Αἰ τε γὰρ μεγέθει ὑπερβάλλοντα λέγοι, ὡς ἔργον ὄρεος, ἢ βουνῶν τῶν ποιημάτων γῆρας αὐτόν, καὶ μεγέθει ὑπερβάλλων νοῦν, ἐλέγξει. εἰ τε χρεία ὡς πρῶτον αὐτὸν γεγονότα, εἰ τε εἰς τὰ ἄλλων δημιουργίαν ὑπεργήσαυλα, ἔτε αὐτὸν ἔτως ἔξω ποιήσῃ τῆς ποιημάτων ἐννοίας. ὡς γὰρ ἔδεν διαφέρει τὸ τῇ λαβιδι ἐκ τῆ φυσικῆς τῇ ἀνθρώπου, μὴ αὐτῇ τῇ χειρὶ λαμβάνεσθαι, καὶ διὰ ταύτης * ἡ χαλκιδυλικὴ εἴη For. π. χαλκ. ἐπελαύνειν τὸν σιδήρον. ἔσαι γὰρ καὶ ἡ λαβίς, καὶ ὁ διὰ ταύτης ἐλαυνόμενος σιδήρος. ἔ γῆρας τῶν ποιημάτων. ἔτως ἔδεν διοίσῃ τῶν ποιημάτων ὁ δὲ ἔ τὰ πάντα, εἰ μὴ ἔσιν Υἱός. ὡς ἡ φυσικὴ ἐννοία ὑπερβάλλει. ποιηθεὶς ὁ πρῶτος ἔσαι τῶν ποιημάτων, καὶ ὄργανον γινόμενος τῷ ποιῇ, δὲ ἔ τὰ πάντα ὁ κτιστὴς ἐργάζεται.

Καὶ ὅτι ἂν τις σοφίσαιτο τὴν τῆ ιδίως Πατρὸς καὶ τῆ ιδίως Υἱὸς ἐννοίαν ἐκ τῶν κοινωτέρων Υἱῶν λεγομένων, ὥστε ἔτως πολλοὶ ἔσονται Υἱοὶ τῆ Θεῶς ὅταν λέγη, Υἱὸς ἐγέννησα, καὶ ὑψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν. καὶ τὸ, ἔχει Πατὴρ εἰς πάντων ὑμῶν; καὶ, ὅσοι ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεῶν γινέσθαι. οἱ δὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, φησὶ, ἔδεν ἐκ θελήματος ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐκ Θεῶς ἐγέννηθησαν. καὶ πρὸς τούτους πρὸς αἰσύχων, ὡς ὁ τέλει βόλως δρόσος. Ἰπὶ γὰρ πλεονὸς διὰ τέτων κατασκευασθῆσεται ἀπὸ τῆς κοινῆς * τὸ μὴ εἶναι μὲν αὐτόν Deest τὸν Υἱόν, ὡς ἔδεν ταῦτα, ποιήματα δὲ ὄντα forte ὡς ταῦτα, κλήσεως Υἱὸς μόνος μετέχειν. ἡ κλήσεως. δὲ Εκκλησία πεπίστευκεν, ὅτι Θεὸς ὁ μόνον ἐστὶν κτιστὴς κτισμάτων. τῆτο γὰρ Ἰσδαῖος τε, καὶ Ἕλληνες Ἰπὶσαι. ἀλλ' ὅτι καὶ Πατὴρ ἐστὶ μονογενὴς, ὁ μόνον τῷ κτιστικῷ ἔχων ἐνέργειαν, ἀφ' ἧς κτιστὴς νοεῖται, ἀλλὰ καὶ ιδίως, καὶ μονογενῶς γνηθικῶς, κατὰ τὸν Πατὴρ μονογενὴς ἡμῖν νοεῖται. τῆτο γὰρ παιδῶν ἡμῶν ὁ μακάριος Παῦλος γράφει τῆτο γὰρ χάριν κάμπω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα, ἐξ ὧς πάντα πατριὰ ἐν ἔργῳ, καὶ Ἰπὶ γῆς ὀνομάζεται, * κατὰ ὁμοιότητα τῶν οἰκείων ἐσίων ἐστὶν Υἱὸς ἔχοντες. Deest fortasse aliquid. ἔτω καὶ Πατὴρ ἐν ἔργοις ὀνομάζεται, ἀφ' ὧς οἱ Πατέρες οἱ Ἰπὶ γῆς κατὰ ἐσίαν ὀνομάσθησαν, κατὰ ὁμοιότητα τῆς ἐαυτῶν ἐσίας πάντως τὸ ἐξ αὐτῶν ἔχων γεγεννημένον Υἱόν.

καὶ ἔδύναται ἡ ἐπὶ τῇ καταχρηστικῇ καὶ ὁμολογίᾳ λεγομένων Υἱῶν ἐννοια τῷ μονογενεῖ ἀρμόζειν. ὥσπερ γὰρ πυξίον μὲν λέγεται κυρίως τὸ ἐκ πυξίς κατασκευασμένον, κοινότερον δὲ, καὶ καταχρηστικῶς ἀπ' ἐκείνης πυξίον καὶ τὸ ἐκ μολίβδου, καὶ χαλκῆς, καὶ ἄλλης τινὸς ὕλης γεγονός. ἔτε ἔν ὡς ὁ τεθῶκώς βόλβος ὁρόσος, τὰ τέστιν ἐσιωδῶς. καταχρηστικῶς γὰρ ἐνταῦθα ἐπὶ τῇ ποιήματι τὸ τῆς τέκνης παρείληπται. ἔτε ὡς τὸ, Υἱὸς ἐγγήνησα, καὶ ὑψωσα. καὶ ἐνταῦθα γὰρ καταχρηστικῶς ἀπὸ τῆς διανοίας καὶ τιμῆς προσωνόμασαι. ἔτε τὸ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεῶν γενέσθαι. καὶ τῆς γὰρ τῆς κατ' ἄρετὴν καὶ μίμησιν τῆς ποιήσεως εἰληπται, ἔτις ὁ μονογενὴς νοηθήσεται. ἀλλὰ κυρίως, ὡς μόνον ἐκ μόνου ὁμοῖον κατ' ἐξουσίαν ἐκ τῆς Πατρὸς, ἔπει καὶ ὠνομάσθη καὶ ἐνοήθη Υἱὸς γεννηθείς.

Εἰ δὲ διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς λογισμῶν μὴ ἔχοιτο τις τὸν λογισμόν γνῶσις ἔτις νοηθεῖν Πατὴρ, πᾶσι, ἢ μερισμὸν, ἢ ἀπόρροϊαν ὑπομένοντες τῆς Πατρὸς, καὶ παρωσάμεν τὴν πίσιν, ἢ ὑφίστησι τὴν δισεβῆ πατὴρ Πατρὸς καὶ Υἱὸς ἐννοϊαν, λογισμὸς ἀπαιτοῖ, ἀπαιτητέον αὐτὸν λογισμὸς, πῶς ὁ Θεὸς σαυρεταί· καὶ πῶς τὸ μωρότερον τῆς Εὐαγγελικῆς κηρύγματι διὰ τὸ ἀσυλλόγιστον ὡς τῆς δοκῶσιν εἶναι τῆς κόσμου σοφοῖς, σοφώτερον * ἀνθρώποις ἐστίν, ἔς ἃς λόγος ἀξιοῖ ὁ μακάριος Παῦλος. διότι τῷ ἀσυλλογίστῳ τῆς δυνάμεως ἐμώρθε τὴν σοφίαν τῇ συλλογίζεσθαι δυναμένων. εἰρηκε γὰρ, ἡλθον καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μυστήριον τῆς Θεῶς, ὅτι ἐν σοφίᾳ λόγος, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σαυρὸς τῆς Χρυσῆς. ὁ ἔν ἐν σοφίᾳ λόγος ἀπαιτῶν τῆς μυστήριον, μὴ τῆς μωρανθείσης σοφίας ἔχων τὸ μέγεθος, * ἀπισεῖται τῷ μυστηρίῳ, ὅτε καὶ ἐκεῖν ἀπισεῖται ἐν σοφίᾳ λόγος ὁ Παῦλος, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σαυρὸς τῆς Χρυσῆς. εἰ δὲ ἐν τῆτοις ἀποκρίνεται, ὅτι ἐν σοφίᾳ λόγος, ἀλλὰ μωρίαν, πᾶσαν συλ-

A Neque potest eorum Filiorum portio, Semia- qui abusione quadam vocis, & homony- riani. mos dicuntur, ad unicum Dei Filium ac- Hæresis commodari. Quemadmodum pyxis ea LXXIII. propriè vocatur, quæ ex buxo fabricata est; & tamen communi quadam abusione vocis hinc ad reliqua id genus vasa transfertur, quæ ex plumbo, ære, aliave materia facta sunt, Quocirca non perinde in Dei Filio accipiendum illud est, ut cum dicitur, Qui genuit stillas rosis, quod minimè ad substantiam ipsam pertinet: Quippe per abusum vocis hoc loco partus ac generationis nomen ad effectum opus transfertur. Neque ut in illis verbis Filios genui, & exalta- Esa. i. vi. Nam & hoc in loco perinde abusione vocis ad benevolentiam, & honorem significandum vocabulum illud adhibetur. Neque ut in hoc loco, Dedit eis Joa. i. potestatem Filios Dei fieri, quod quidem ad creaturæ virtutem, & quandam Dei imitationem referri convenit. Non eodem, inquam, modo de unico Dei Filio existimandum nobis est: sed propriè Filium esse dictum, utpotè qui solus ex solo Patre, eidemque natura similis sit genitus: cuius & dicatur, & intelligatur esse Filius.

VI. Jam si propterea quòd eo penetrare humana ratio nequeat, eam in sese cognitionem informet quispiam, ut passionem, aut divisionem, aut profluvium aliquod Patri tribuendum putet: si contempta fidei regula, quæ piè de Patre ac Filio cogitat, rationem à nobis exigat, vicissim ab eo reposcenda ratio est, quomodo in cruce suffixus sit Deus. Tum quo pacto Evangelici præconii stultitia, quæ rudis ac nulla ratiocinatione nixa apud illos censetur, qui in hoc mundo sapientes esse videntur, sapientior sit hominibus. Quos etiam nullo in loco ducit Apostolus, qui virtute ac potentia ab omni syllogismorum aliena fucò, Dialecticorum omnium sapientiam stultitiæ damnavit. Sic enim loquitur: Veni mysterium Dei vobis nuncians, non cum sapientia sermonis; ut non evanescat crux Christi. Quamobrem qui sermonis sapientia fretus mysterii illius rationem postulat; & ad stultitiæ convictam illam sapientiam adscriptus est, mysterio fidem abroget. Quandoquidem Paulus sermonis sapientiae diffusum est, ut ne Christi Crux vacua redderetur. Quod si aliquid ea de re responderet, non id ex ista sermonis sapientia facit; sed vi quadam ratiocinationis experte Dia-

Semia-
riani.
Hæresis
LXXII.

16. 30.

lecticam omnem peritiam stoliditatis convincens, ad eorum, qui Evangelicum præconium admittunt, salutem nihil præter fidem adhibendum putat. Neque verò quæstioni illi respondet: quoniam patet Filium Patrem citra passionem gignat, ne proprietatis Filii, quam Unigenitus à Patre trahit, Mysterium inane reddatur, Verum prudentium hominum stultam sapientiam: (de qua scriptum est: *Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi conquisitor seculi huius?*) redarguens, nullam hic sapientiam sermonis accommodat: ne argutis illece rationum conjecturis religiosus de Patre, Filioque sensus inanis fiat: quin ut ab utroque passionem excludens omnem, Patrem à seipso citra profluvium, aut affectionem aliquam Filium genuisse fidelibus declaret: Et eum quidem Filium, qui Patri similis, & ab eodem secundum substantiam genitus, perfectus est perfectus, unicusque subsistat: utque hoc mysterium sine ratiocinationis adminiculo sola cognitum contemplatione prædicet. Est enim admodum ridiculum, eum, qui à sapienti Deo sapientiam audit existere; pro eo ac sapienter sese novit genitæ à se sapientia Patrem esse, ullam isti sapientia passionem adscribere, quò ab illo secundum essentiam sapienti similis sapientia subsistat. Nam ut sapiens Deus non sapientia, velut affectione aliqua, præditus, aut compositione ulla sapiens à nobis intelligitur; sed simplicissimaratione, & essentia sua sine compositione sapiens est: Ita neque sapientia, qui Filius esse dicitur, affectio putanda est: sed sapientia ipsamet substantia est, ab ejus, qui sapiens est, substantia producta. Quæ quidem sapientia substantia ipsa est; hoc est subsistens Filius, eademque sapientis Patris substantia similis, à quo sapientia Filius existit.

VII. Quamobrem Apostolus Paulus, qui, ut erat Hebraica lingvæ peritissimus, cum ex eodem Spiritu, qui in vetere ac novo Testamento locutus est, eadem haurire sensa consuevisset, duobus è Psalmis; ab eo videlicet, in quo canitur: *Judicia tua abyssus multa*: & ab alio, in quo scriptum est: *Semitæ tuæ in aquis multis*; & *vestigia tua cognoscuntur*; illam de Dei judiciis sententiam paululum immutatis; quibusdam transtulit. Nam pro iis verbis: *Abyssus multa*, scripsit: *O altitudo divitiarum*! Pro his verò: *Semitæ tuæ in aquis multis*; & *vestigia tua non cognoscuntur*; substituit,

λογισικὴν σοφίαν ἐλέγξας διὰ τῆ ἀσυλλογίστου δυνάμεως, τὴν πίσιν μόνῳ λαμβάνει πρὸς σωτηρίαν τὸ κήρυγμα δεχομένων. καὶ ἐκδοκρίνεται πῶς ὁ Πατὴρ ἀπαθῶς γυναικὸν τὸν Υἱόν, ἵνα μὴ κενωθῇ τὸ μυσηριον τὸ ἐκ Πατρὸς ὑπόστασις τῆ μονογενῆς. ἀλλὰ μωρανομένην τὴν σοφίαν τὴν συνειρημένην, καθὰ γέγραπται: πῶς σοφός, πῶς γραμματεὺς, πῶς συζητητής τῶν αἰώνων τῶν τῶν; ἐλέγχων, εἰς ἐν σοφία λόγος, ἵνα μὴ διὰ τὰ ἐκ λογισμῶν ὑποπλάσματα κενωθῇ, φημι, ὡς ἐβόης ἐννοία, ἢ ὡς Πατὴρ, καὶ Υἱὸς ἀλλ' ἀπαθῶς Πατέρας, καὶ Υἱόν, Πατέρα μὲν ἐξ ἑαυτοῦ γεγεννηκότα ἀνὰ ἀπορροίας, καὶ παθῶς τὸν Υἱόν, Υἱὸν δὲ ὁμοιον, καὶ κατ' ὅσιν ἐκ τῆ Πατρὸς, τέλειον ἐκ τελείας, μονογενὴ ὑποστάνα, τοῖς πιστοῖς, ἢ ἐποπιδόμῳ ἀσυλλογίστως κηρύξει. τῷ γὰρ ἀτόπων ἐστίν, ἐκ σοφῆς Θεοῦ σοφίαν ὑφίσταμένην ἀκόντα, ὡς σοφῶς οἶδε τὸ ἐξ ἑαυτοῦ γεννηθείσης σοφίας γυναικὸς Πατὴρ, παθῶς ἐννοεῖν ὡς τὴν σοφίαν ὑφίστασθαι, εἰ μέλλοι ἐξ αὐτῆς κατ' ὅσιν ὁμοία τῷ σοφῷ ἢ σοφία ὑφίστασθαι. εἰ γὰρ μήτε ὁ σοφὸς Θεὸς * μετέξῃ σοφίας, F. ἐκ συνθετάως σοφὸς ἡμῖν νοεῖται, ἀλλ' ἀσυνθετάως αὐτὸς ἐστὶ σοφός, * ὅσιν ἐστὶ, μήτε ἡ σοφία ἐστὶν ὁ Υἱός, ἐξ ἧς νοεῖται. ἀλλὰ ἡ σοφία * ὅσιν ἐστὶν ἀπὸ σοφῆς ὅσιν, ὁ ἐστὶ σοφία, ὅσιν ὁ Υἱὸς ὑποστάς, ὁμοία ἔσται καὶ κατ' ὅσιν ὅσιν τῶν σοφῶν Πατρὸς, ἀφ' ἧς ὑπέστη σοφία ὁ Υἱός. F. ὅσιν.

Διὸ καὶ εἰς αὐτῶς ὁ μακάριος Παῦλος καλῶς τὰ Εβραίων πεπαιδευμένον ἀπὸ τῆ αὐτοῦ πνεύματος ἐν παλαιᾷ καὶ καινῇ διαθήκῃ λαλήσαντι τὰς αὐτὰς ἐλκύνει ἐννοίας, ὡς περ ἀπὸ τῶν δύο ψαλμῶν, ἀπὸ τῶν τε λέγοντων, τὰ κλήματα σε ἀβυσσῶν πολλῇ, καὶ ἀπὸ τῶν αἰτρίδοι σε ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἔχνη σε ἐγνωθήσονται, τὸν ὡς κελμάτων τῶν Θεῶν λόγον μετέβαλε. ἀντὶ μὲν ἀβυσσῶν πολλῇ, τὸ ὡς βάθος πλάτος. ἀντὶ δὲ τῶν αἰτρίδοι σε ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἔχνη σε ἐγνωθήσονται, τὸ, ἀνεξιχνίαστον. ἀντὶ δὲ τῶν κελμάτων σε ἀβυσσῶν, ἰνvestigabiles. Pro his: *Judicia tua abyssus mul-*

σὺ πολλή, τὸ ἀνεξερεύνητα κρύματα σου. ἔγω καὶ παρ' αὐτῆς τῆ σοφίας τῆ πατρὸς αὐτῆς καὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ τῆ πατρὸς τὰδε γρόμματα χέ-
σιν μαθὼν, ἐν τοῖς ἐαυτῆς ἡμῶν τὴν πατρὸς Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τῆ ἐκ Πατρὸς δι' τοῦ Υἱοῦ γεγονότων παρῆλθον ἔννοιαν. τῆ σοφίας εἰσόδου, ἐγὼ ἡ σοφία κατεσκήνωσα βαλὴν, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ μετὰ βάσης εἰς τὸ δι' ἡμῶν Λόγον. εἶρηκε γὰρ, δι' ἐμῶν βασιλεῖς. καὶ τὸ, ἐὰν ἀναγγείλω ὑμῖν τὰ δι' ἐμῶν, μνημονεύσω τὰ ἀπ' αἰῶν ὀφειδόμενα. καὶ εἰσόδου, Κύριε ἔκτισέ με δαχὴν ὁδῶν αὐτῶν εἰς ἔργα αὐτῶν, παρ' ἡμῶν αἰῶν ἔθεμελίωσέ με, παρ' ὅλων πάντων ἡμῶν. ἀντι-
μὲν τῶν, δαχὴν, ἔλαβεν ὁ Ἀπόστολος τὸ, πρῶτον. ἀντὶ δὲ τῶν, ἡμῶν, τὸ τόκον. ἀντὶ δὲ τῶν ὅλων ὁμῶν, * τὸ, ἔκτισέ με δαχὴν ὁδῶν αὐτῶν. καὶ ἡμῶν, τὸ, πρῶτον. πάσης κτίσεως. ἀντὶ δὲ τῶν, ἔθεμελίωσε, τὸ, ἐν αὐτῇ ἐκτίσθη τὰ πάντα. ἀντὶ δὲ τῶν, δι' ἐμῶν, τὰ ἀπ' αἰῶν, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυ-
ριότητες, εἴτε δαχὴν, εἴτε ἐξουσία, τὰ πάν-
τα δι' αὐτῶν, καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτίσθη. πάν-
των ὧν παρὸς λέξιν ἐξισαζόντων Ἀποστολι-
κῶν ὡς τὰ παρὰ τῆ σοφίας, τέτρετα τὰ τε δα-
χὴν παρὸς τὸ πρῶτον, καὶ ἡ γεννᾶ * πρῶτον, καὶ τὸ, ἔκτισέ με δαχὴν ὁδῶν αὐτῶν εἰς ἔργα αὐτῶν, παρὸς τὸ, πρῶτον. πάσης κτί-
σεως. ἀντὶ δὲ τῶν, ἔθεμελίωσέ με, τὸ, ἐν αὐτῇ ἐ-
κτίσθη. ἀντὶ δὲ τῶν, δι' ἐμῶν, ὡς παρὸς τὸ, δι' αὐτῶν, φανερόν, καὶ ἡ εἰκὼν οὐκ ἐν πατρὶ. ἀλλ' ἀντὶ τῶν, ἐγὼ ἡ σοφία, παρῆλθον, καὶ ὡς ἡ σοφία τῶν σοφῶν Υἱός, ἐστὶν ἐξουσία, ὅπως ἡ εἰκὼν ἐστὶν ὁμοία ἐστὶ. διὰ καὶ εἰκὼν ἐνοήθη ὁ Θεὸς ἀορά-
τος, ὅς ἐστιν Υἱός. καὶ ἔχοντες ἐξισαζέσθαι τὰς λέξεις πάσας. ἀντὶ μὲν τῶν σοφῶν, τὸ Θεός. ἀντὶ δὲ τῆς σοφίας, τὸ, εἰκὼν. ἀν-
τὶ δὲ τῆς δαχὴν, πρῶτον. ἀντὶ δὲ τῶν ἡμῶν, τὸ, τόκον. ἀντὶ δὲ ὅλων, ὁμῶν φανερόν. ἀντὶ δὲ τῶν, δαχὴν ὁδῶν αὐτῶν ἔκτισέ με εἰς ἔργα αὐτῶν, καὶ γεννᾶ με, τὸ πρῶτον. πάσης κτίσεως. ἀντὶ δὲ τῶν ἔθεμελίωσέ με, τὸ, ἐν αὐτῇ ἐκτί-
σθη. ἀντὶ δὲ τῶν, δι' ἐμῶν, τὰ πάντα δι' αὐτῶν καὶ εἰς αὐτόν. φανερόν ὡς εἰκόνα ἀκρόντας τῶν Υἱῶν τῶν Θεῶν τῶν ἀοράτων καὶ ὅπως ἀνα-
ιδῶς σοφίζονται τὴν κατ' ἐξουσίαν ὁμοιότητα τῶν Υἱῶν παρὸς Πατέρας ἡμῶν πάντας τοῖς πα-
σιν ἐλέγχει παρὰ πεισύντας, ὁ Παῦλος γε μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἰωάννης,

Αἱ, hac: Inscrutabilia judicia ejus. Ad eun-
dem modum cum ab ipsa sapientia mu-
riani. tuam ipsius, ac Patris cum infimis hisce Hæresis
comparationem habitudinemque co-
gnosset, propriam Patris, ac Filii, & eo-
rum, quæ per Filium à Patre producta
sunt, notionem suis in scriptis expressit.
Nam cum sapientia dixisset. Ego sapi-
entia habito in consilio, &c. Tum ad eam
procreationem administrationemq; quæ
interveniente Verbo fit, descendens, cum
ita subjunxisset: Per me Reges, &c. Item
illud: Si nunciavero vobis, quæ per me fi-
unt: commemorabo quæ à sæculo sunt per-
censenda. Deinde: Dominus creavit me
initium viarum suarum in opera ipsius: an-
te sæculum fundavit me: ante omnia genuit
me. Cum hac, inquam, sapientia dixisset,
Apostolus pro eo quod est, initium, posu-
it, primus: Pro; genuit me; genitus. Pro to-
to illo membro: Creavit me initium via-
rum suarum; &, genuit me; ista subtextit;
Primogenitus omnis creatura. Pro hoc: Fun-
davit me, scripsit: In ipso creata sunt omnia.
Rursus pro hoc: Per me; Apostolus; quæ à
sæculo sunt, sive Throni, sive Dominationes;
sive Principatus, sive Possessates, omnia per
ipsum, & in ipsum creata sunt. Itaque cum
Apostoli sententia cum sapientia voce
ad verbum congruat: Velut initium cum
primo: & genuit cum primogenitus: Et
istud: Creavit me initium viarum suarum
in opera ipsius, cum hoc, Primogenitus omnis
creatura. Item pro fundavit me; hac ver-
ba substituta sint: in ipso creata sunt. Pro
hoc verò; per me, istud, per ipsum: manife-
stum est imaginis nomen citra passionem
usurpari; & pro iis verbis: Ego sapientia,
positum fuisse: Ac proinde sicut sapientia
sapientis Filius, substantia substantia est:
sic imaginem substantia esse similem. Ex
quo quidem imago Dei, qui videri oculis
non potest, hoc est Filius, intelligitur. Ita
dictiones omnes ad amussim respondentem
habemus. Ut puta pro sapiente, Deus: pro
sapientia, imago: Pro initio, primus: pro ge-
nuit, genitus. Pro toto illo membro; vide-
licet; Initium viarum suarum, creavit me in
opera sua & genuit me: Primogenitus omnis
Creatura. Itē pro fundavit me, In ipso crea-
ta sunt. Et pro, per me, omnia per ipsum, & in
ipsum. Ex quibus liqvidò cōstat; eos qui Dei
non aspectabilis imaginem esse Filium au-
diunt; & nihilominus hujus cum Patre si-
militudinem calumniari tam impudenter
non dubitant, erroris ab Apostolo convin-
ci. Quamquam non illos solum redarguit
Apostolus; sed & ante Apostolum Joan-

Semia-
riani.
Hæresis
LXXIII.
nes ille verò tonitruī filius. Qvī grandi illa sua, clarissimaqve voce ē sapientiae velut adumbratis, & obscuris involucris, quasi qvibusdam ē nubibus, piam de Filio sententiam ad eundem modum emisit.

VIII. Animadvertēte enim ut, qvæ à sapientia didicit, in Evangelio suo nobis exposuerit. Nam cum sapientia dixisset: *Creavit me principium viarum suarum*, Joannes principis vocem expressit. *In principio*, inquit, *erat Verbum*. Pro eo verò; *creavit me*; subjecit istud: *Et Deus erat*. Ne istiusmodi Verbum, qvòd prolatione constat, verum solidè sublisitens, ac passionis expers, & à Patre procedens Verbum Deum mente conciperemus. Jam illis: *Eram apud illum*, ista respondent; *apud Deū*. Istis verò: *per me hæc, ab æterno*. *Omnia per ipsum facta sunt*; *Et sine ipso factum est nihil*. Pro hac voce *fundavit*; istud; *qvòd factum est*. In ipso vita erat. Cui simile est illud: *In ipso*

Prof. 9. *creata sunt omnia*. Nam his verbis: *Et Verbum caro factum est*, illa respondent: *Sapientia edificavit sibi domum*. Item pro his: *Eram apud ipsum componens*, Joannes ista

Joas. 19. *scripsit: Non potest Filius à seipso facere qvicqvam; nisi qvòd viderit Patrem facientem*. Qva enim ille facit, eadem & Filius similiter facit. Habemus igitur ex ore duorum vel trium testium Filii secundum naturam similitudinem cum Patre comprobata. Unus qvippe sapientiam sapientis Filium prædicat: Alter Dei Verbum unigenitum Deum: Tertius Dei Filium imaginem affirmat. Adeò ut Dei Verbum, & sapientia, & imago. unum prorsus, ut antea dictum est, idemqve significent: ac Dei Patrisqve secundum essentiam Filius communiter ab omnibus asseveretur. Præter hæc verò Divini nos sermonis autoritas ad illam essentiae velut manibus contrectandam similitudinem, Thomæ instar, adducit, cum ita loquitur.

Sicut Pater habet vitam in seipso: ita & Filius dedit vitam habere in seipso. Etenim si hæc verba: *Sicut Pater habet*; sic accipiuntur, ut non ad aliud qviddam referantur, ac diversum. Neqve enim aliud est Pater; aliud vita, qvæ est in ipso, quasi aliud sit qvòd habeat; aliud qvòd haberi dicatur: sed ipse sine ulla compositione vita est Pater: Porro sicut habet ipse, sic & Filius dederit; nimirum citra compositionem, ut & Pater: Manifestum est, cum ita illam habeat Filius, nec tanquam ingentus habeat, eandem compositionis modò non habere; ac simillimè in omnibus,

Αὐτὸς ὄντως βροτῆς τῆς οἰκείας μεγαλοφωνίας, ὅσπερ ἐκ τινῶν νεφελῶν τῆς σοφίας αἰνιγμάτων, τὴν ἀσεβῆ ἡμῖν ἐννοίαν ἔτι καὶ τὸν ὁμοιον τρόπον ἀνῆκεν.

Ορα γὰρ, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀεὶ διδάχθη τῇ σοφίας, ταῦτα ἐν τῇ παρ' αὐτῶν κηρυχθέντι ἡμῖν Εὐαγγελίῳ περὶ ἀδεδώκε. τῆς γὰρ σοφίας εἰσαγωγῆς, ἐκτίσέ με δὲ τὴν οὐδὴν αὐτῶν, τὸ ἐν δὲ τῇ ἐξέθετο, εἰπὼν, ἐν δὲ τῇ ἦν ὁ Λόγος. ἀντὶ δὲ τῆς ἐκτίσεώς με, καὶ Θεὸς ἦν. ἵνα μὴ τὸν ἐν περὶ φορᾶ, ἀλλὰ τὸν ἐν ὑποστάσει παγία ἀπαθῆ ἐκ Πατρὸς Θεὸν Λόγον νοήσωμεν. ἀντὶ δὲ τῆς, * ἡμῖν παρ' αὐτῶν, τὸ, πρὸς ἡμῶν Θεόν. ἀντὶ δὲ τῆς δι' ἐμῶν, τὸ, [ἀπ' αἰῶνος], τὰ πάντα δι' αὐτῶν ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτῶν ἐγένετο οὐδὲ ἓν. ἀντὶ δὲ τῆς, ἐθεμελίωσε, τὸ, ὅ γε γονεὺς. ἐν αὐτῇ ζωῇ ἦν, ὡς ἴσον τὸ, ἐν αὐτῇ ἐκτίσθη τὰ πάντα. ἀντὶ δὲ τῆς, ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἡ σοφία ἀνοδομήσεν ἐαυτῇ οἶκον. ἀντὶ δὲ τῆς, ἡμῶν παρ' αὐτῶν ἀερόεσσα, τὸ, ὅ δὲ δυνατὰ ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἐαυτῶν οὐδὲν, ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν Πατέρα ποιεῖντα· ἀλλὰ γὰρ ἀνέκειντο ποιῆ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ· ὡς ἔχον τὴν ἐπὶ σώματι δύο ἡγεῖαν * μαρτύρων, εἰς ἀποδείξιν τῆς κατ' ἐστίαν ἑαυτοῦ πρὸς Πατέρα τῆς ὁμοιότητος. οὐδὲ γὰρ τῆς σοφίας τὴν σοφίαν Υἱόν· ὁ δὲ Θεὸς τὸν Λόγον μονογενῆ Θεόν· ὁ δὲ Θεὸς τὸν Υἱόν, εἰκόνα φησὶ. ὡς τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ τὴν σοφίαν, καὶ τὴν εἰκόνα ὁμοιον ἐκ πάντων, καθὰ περιέρεται, καὶ κατ' ἐστίαν Υἱὸν τῆς Θεῆς καὶ Πατρὸς τοῖς πᾶσι κηρύττεσθαι. ἔτι δὲ μᾶλλον ὡς τὸν Θωμᾶν ἡμᾶς τῇ ψηλαφίᾳ τῆς ἐργείας τῆς κατ' ἐστίαν ὁμοιότητος, ὅς ἐστι Θεὸς Λόγος περὶ λέγων· ὡς ὁ Πατὴρ τῆς ἔχειν ζωὴν ἐν ἐαυτῷ, ἔτω καὶ τῷ Υἱῷ δέδωκε ζωὴν ἐν ἐαυτῷ. εἰ γὰρ τὸ, ὡς ὁ Πατὴρ ἔχει, ἔχῃς ἐν ἄλλῳ νοεῖται. εἰ γὰρ ἄλλο μὴ εἰν ὁ Πατὴρ, ἄλλο δὲ ἡ ζωὴ ἢ ἐν αὐτῷ, ἵνα τὸ μὴ ἔχον, τὸ δὲ ἐχόμενον νοηται. ἀλλ' αὐτὸς ἀσωθέτως ἐστὶ ζωὴ ὁ Πατὴρ, καὶ ὡς ἔχει αὐτὸς, ἔτω δέδωκε καὶ τῷ Υἱῷ, δηλονότι ἀσωθέτως ὡς ὁ Πατὴρ. φανερόν ὅτι ἔτως ἔχων, ἔπει μὴ ἀγνήτως ἔχει, μηδὲ σωθέτως ἔχει, ὁμοίως πάντα κατ'

ἐσίαν, καὶ ἀσωτέως, ὡς ὁ Πατήρ· δὴ λὰ ἄνθρωπον, ὅτι τὸ ὁμοιονδέποτε ταύτὸν εἶναι δύ-
 Deest eis ναται ἔστιν ὁμοιον, * ἀποδείξιν τὴν ὁμοιῶ-
 ματι ἀνθρώπων γενόμενον τὸν Υἱὸν τῷ Θεῷ,
 ἀνθρώπων μὲν γενέσθαι, μὴ κτ' πάντα δὲ ταύ-
 τὸν γενέσθαι ἀνθρώπου· καὶ ὁμοιωμάλι σαρ-
 κὸς ἀμαρτίας γενόμενον, γενέσθαι μὲν ἐν
 τοῖς πάθεσι τοῖς αἰτίοις τῷ ἐν σαρκὶ ἀμαρ-
 τίας, πείνης φαρμέν, καὶ δίψης, καὶ τ' λοι-
 πῶν, μὴ γενέσθαι ὅτι ἐν ταυλότηι τῆς σαρκὸς
 ἀμαρτίας. ὥστε καὶ ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν
 μαρτυριῶν, καὶ τὴν κατ' ἐσίαν ὁμοιότητά τῷ
 Υἱῷ τοῦ Πατρὸς κηρύττειται.

Ὡς γὰρ ἐν ὁμοιωμάτι ἀνθρώπων γενό-
 μενος, καὶ ἀνθρώπος ἦν, καὶ ἔκατὰ
 πάντα ἀνθρώπος. ἀνθρώπος μὲν τῷ
 καὶ σάρκα ἀναλαβεῖν ἀνθρώπων, ἕπει-
 δὴ ὁ Λόγος παρ' ἐγένετο· ὅτι ἀνθρώ-
 πος δὲ ἦν, ἕπει ἔχ' ὁμοίως ἀνθρώ-
 ποις ἐγενήθη. ἔτι γὰρ ἐκ πορείας, καὶ σω-
 δασμῶν. ἔτι καὶ ὁ τοῦ αἰώνων Υἱὸς
 Θεὸς μὲν, κατὰ Υἱὸς Θεῶν, ὡς ἀνθρώ-
 πος, κατὰ Υἱὸς ἀνθρώπων. ἔτι ταυτὸν δὲ
 τῷ Θεῷ καὶ Πατρί τῷ γεννήσαντι, ὡς ἔτι ταύ-
 τὸν τῷ ἀνθρώπῳ, κατὰ ἀνδρὸς ἀπορροίας
 καὶ πάθος, κατὰ ἀνδρὸς πορείας καὶ ἡδονῆς.
 καὶ ἐν ὁμοιωμάτι σαρκὸς ἀμαρτίας, κατὰ
 πέναν τε, καὶ δίψαν, καὶ ὕπνον ἐν τῇ σαρ-
 κὶ ὑπέμεινεν, ἐξ ὧν παθῶν * ἀμαρτηλικῶν
 κινεῖται τὰ σώματα. ὑπομένων δὲ τὰ σαρ-
 κὸς περιεργημένα πάθη, ὅτι ἐξ αὐτῶν ἀμαρ-
 τητικῶς ἐκινεῖτο. ἔτι καὶ Υἱὸς ὧν τῷ Θεῷ
 καὶ ἐν μορφῇ ὑπαρχῶν Θεῶν, καὶ ἴσα ὧν
 Θεῶν τὰ μὲν ἰδιώματα εἶχε τῷ Θεότητι, κατ'
 ἐσίαν ἀσώματον ὧν, καὶ ὁμοίῳ τῷ Πατρί
 κτ' τὴν Θεότητα, καὶ ἀσωματότητα, καὶ
 τὰς ἐνεργείας, ὥσπερ ὁμοίως τῇ σαρ-
 κὶ τῷ σαρξ εἶναι, καὶ πάθη σαρκὸς ὑπο-
 μένειν, μὴ μὲν τοὺς αὐτὸν εἶναι, κατὰ Θεὸς
 ὧν, ἔτι μορφῇ ἐστὶ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ * Θεῷ· ἔ-
 τε ἴσα ἐστὶ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ Θεῷ· ἔτι ἀβεν-
 τητικῶς ὡς ὁ Πατήρ. ὥσπερ γὰρ ἔχ' ἀμαρ-
 τητικῶς ἀνθρώπος, ἀλλ' ὁμοίως ἐνεργεία
 ὡς ἀνθρώπος. ἀπὸ γὰρ ἀνὸς Πατὴρ ποιῇ
 ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὥσπερ
 ἐν ἐνταῦθα ἔχ' ἀμαρτητικῶς, ἀλλ' ὁμοίως,
 τοῖς ἐν σαρκὶ ἐκινεῖτο· τῶν γὰρ ἀτόπων
 ἐστὶν ἀπὸ μὲν τῷ κατὰ φύσιν ἐλθεῖν αὐ-

quod ad essentiam attinet, ac Pater; ci-Semina-
 traque compositionem. Nec enim est rian.
 obicrum, id quod simile est, idem peni-Hæresis
 tus cum eo, cujus simile est, esse non LXXII.
 posse. Cujus rei argumento sit; quod
 idem ille factus ad hominum similitudi-
 nem Dei Filius licet homo fuerit non ta-
 men idem cum homine penitus fuerit. Ac
 tamen si suscepta carnis peccati similitudi-
 ne passionibus illis, à quibus carnis pec-
 catum proficiscitur, obnoxius esset; cu-
 jusmodi sunt fames, ac sitis, ceteraque
 id genus, idem tamen, quod ad carnis
 peccatum pertinet, non fuit. Quamo-
 brem ex Apostolicis iisce testimoniis Fi-
 lii secundum essentiam cum Patre simi-
 litudo colligitur.

IX. Ut enim hominum ille simi-
 lis factus, & homo erat, & non in omni-
 bus erat: Homo quidem, quatenus car-
 nem suscepit hominis, quoniam Verbum
 caro factum est. Idem autem homo non
 erat, quatenus ceterorum more natus
 non fuerat, hoc est à virili sexu, & utri-
 usque conjunctione sexus. Ita Filius,
 qui sæcula antecessit omnia, Deus est,
 quatenus Dei Filius; perinde atque ho-
 mo est, quatenus hominis Filius: sed non
 idem est omnino cum Deo Patre, à quo
 genitus est: quemadmodum non idem
 est cum homine quatenus sine virili sexu
 est, ac voluptate propagatus. Idem
 carnis peccati similitudinem habuit: Rom. 8.3.
 quandoquidem famem, sitim, ac som-
 num in carne toleravit; quibus affec-
 tionibus ad peccandum corpora concita-
 ntur. Verum licet carnis affectiones
 ejusmodi sustineret, minime tamen ab
 iis ad peccandum impulsus est. Eo-
 dem modo Filius à Patre genitus, ac Dei
 forma præditus, æqualisque Deo Divi-
 nitatis proprietates habuit, utpote cor-
 poris secundum essentiam expers, ac
 Patri Divinitate ipsa, & incorporea
 conditione, & actione similis: Perinde
 ac similis erat carnis, quatenus caro fu-
 it, & carnis passionibus suscepit. Non ta-
 men idem est omnino, quoniam quia
 DEUS est, non forma DEI est, sed DEUS:
 nec æqualis DEO, sed DEUS: neque
 principalis ut Pater. Quemadmodum,
 quod ad propensionem in peccatum
 pertinet, homo non est, sed actione
 homini similis. Quia enim facit Pater, Joan. 5.
 eadem facit & Filius. Ergo hic absque
 peccati illecebra similiter atque ii, qui
 carne præditi sunt, incitabatur. Absur-
 dum est enim illum ab naturali statu ad

Semia- cum qui præter naturam est, esse perdu-
 riani. ctum: Hoc est filium hominis à Deo fa-
 Heresi ctum, iis quorum naturalis est iste status,
 LXXIII. naturalibus, inquam, hominibus in eo,
 quod præter naturam suam habebat, si-
 milem fuisse: In eo verò, quod ipsi natu-
 rale est, naturalis illum Patris non esse
 similem, cum originem Deus à Deo tra-
 xerit. Illud verò planè constat: Qui si-
 milem essentia Patri Filium negant, ne
 Filium quidem illum fateri, sed creatu-
 ram duntaxat: Patrem verò non Pa-
 trem, sed creatorem. Quippe similitu-
 dinis ipsa notio non eò Filium adducit,
 ut idem omnino cum Patre sit; sed ut
 eidem sit essentia similis, & ut ab ipso
 procedens arcanam quandam cum illo
 germanitatem obtineat. Nam, ut idem
 denuò repetam, quemadmodum cum
 hominis, ac carnis peccati similitudinem
 gereret, non eò deductus est, idem ut
 cum homine prorsus foret, sed ut naturæ
 carnis esset similis, ut ex iis, quæ hac-
 tenus dicta sunt, apparet. Eodem modo
 Filius Patri, à quo genitus est, essentia
 similis suam illam essentiam non ad iden-
 titatem cum Patre, sed ad similitudinem
 perducet.

X. Quòd si quis mundi sapientia
 deditus, quam Deus stultitia convicit,
 sapientissimæ Divini verbi prædicationi
 nihiladmodum tribuat: neque ex fidei
 præscripto similem essentia Patri Filium
 esse fateatur, utpote qui falsò Patrem &
 Filium appellet, re ipsa verò neque Patrem
 neque Filium: sed creaturam ac crea-
 torem: ac Filii Patrisque notionem cum
 reliquis operibus communicet, & quoti-
 esea de re agitur calumniosè mentiat,
 primum illud opus ac præcipuum esse,
 quod ab ipso factum est, aut magnitudi-
 ne antecellens: ac denique Ecclesiasti-
 cum in Patrem, Filiumque fidem, non eo-
 dem modo profiteatur, quo illam nobis
 Apostoli antea tradiderunt; anathema

Gal. 1. 19. sit. Et illud antea, ut loquitur Apostolus,
 prædiximus: Et nunc denuò reperimus, ac
 necessario commonemus. Si quis sapien-
 tem solum audiens Patrem, & unicum ejus
 Filium sapientiam, hanc unum idemque
 cum illo dicat esse, ac Filii proprietatem
 evertat, anathema sit. Item si quis sapien-
 tem audiens Patrem, & Filium ejus sapien-
 tiam nominari, hanc ipsam sapienti-
 am sapientis Patris essentia dissimilem af-
 firmet, tanquam sapientem verè sapien-
 tiæ Patrem esse negans, anathema sit. Si
 quis Deum esse Patrem agnoscens cum

τὸν εἰς τὸ αἰσθῆναι φύσιν, τρεῖς ἐστιν ἀπὸ Θεοῦ γε-
 νόμηνον ἰὸν ἀνθρώπου, ὁμοίου ἡμέας τοῖς καὶ
 φύσιν, τρεῖς ἐστιν τοῖς φύσιν ἀνθρώποις ἐν τῇ εἰ-
 τῇ αἰσθῆναι φύσιν ἐν τῇ καὶ φύσιν εἰαυτῇ καὶ εἰ-
 ναὶ ὁμοιον εἰαυτὸν τῇ καὶ φύσιν Πατρὶ ἐκ Θεοῦ
 Θεὸν ἡρηθέντα. καὶ φανερὸν ὅτι οἱ μὴ κατ'
 ἔσταν λέγοντες ὁμοιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, ἔτε
 Υἱὸν λέγουσιν, ἀλλὰ κτίσμα μόνον. ἔτε τὸν
 Πατέρα Πατέρα, ἀλλὰ κτιστὸν. τὸ ὁμοίον
 ἐνοίας, ἐκ τῆς τῇ ταυτότητα τῷ Πατρὶ
 ἀγάσῃ τὸν Υἱόν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ κατ' ἔσταν ὁμοιότη-
 τα, καὶ ἀπορήτον ἐξ αὐτῆς ἀπαθῶς γησιότητα.
 B αἰς γὰρ, πάλιν ἐρῶ, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων,
 καὶ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας ἐκ τῆς
 τῇ ταυτότητα ἡγετο τῇ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐπὶ
 τῇ τῆς σαρκὸς ἔστας ὁμοιότητα διὰ τὰ εἰρή-
 μῆτα. ἔτως ἔδὲ ὁ Υἱὸς ὁμοιὸς κατ' ἔσταν
 ἡρώδης τῷ ἡρῶδῃ Πατρὶ, εἰς ταυτότη-
 τα αἰσθῆναι τῷ Πατρὶ τὴν εἰαυτῇ ἔσταν ἀλλ' ἐπὶ
 τῇ ὁμοιότητα.

Καὶ εἰ τις τῇ σοφίᾳ τῇ κόσμῳ προσέχων,
 ἢ ἐμώρηνεν ὁ Θεὸς, μὴ προσέχοι τῷ ἐν σο-
 C φίᾳ λόγῳ κηρύγματι, καὶ μὴ πῶς εἰς τῇ
 ὁμοιότητα, καὶ κατ' ἔσταν τῷ Υἱὸς πρὸς Πα-
 τέρα ὁμολογοῖ, ὡς ψευδωνύμως λέγων τὸν
 Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, καὶ μήτε Πατέρα λέγων
 ἀληθῶς, μήτε Υἱόν, ἀλλὰ κτιστὸν, καὶ κτίσμα,
 καὶ κοινοποιῶν τῇ τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱὸς ἐννοι-
 αν ἐπὶ τῇ λοιπῶν ποιημάτων, καὶ σοφί-
 ζεας θέλων εἰ τις χρεῖα, ὡς τὸ πρῶτον ποιη-
 μάτων δι' αὐτῆς, εἰ τε ὑπερβολῇ τῇ μεγέθους,
 καὶ καὶ μηδὲν ὁμολογῶν τὴν Ἐκκλησιαστικῇ
 πῶσιν τὴν εἰς Πατέρα τε καὶ Υἱόν, ὡς παρ' ὁ
 διαγγελίσαντο ἡμῶς οἱ Ἀπόστολοι θέλων
 διαγγελίσαντες, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ, καὶ τὸν
 μακάριον Παῦλον, πρὸς ἡμετέρας, καὶ* ἄρτι For. λέ-
 πάλιν λέγω ἀνελήφότες, καὶ [τὸ] ἀναγ-
 καίως φαμέν· εἰ τις τὸν σοφὸν μόνον ἀκῶν
 Πατέρα, καὶ σοφίαν τὴν μονοῦ τῆς Υἱὸν,
 ταυτὸν εἶναι λέγοι τὴν σοφίαν τῷ μόνῳ σοφῷ,
 ἀναιρῶν τὸ εἶναι Υἱόν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις
 τὴν σοφὸν ἀκῶν Πατέρα, καὶ σοφίαν τὸν
 Υἱόν αὐτῆς ἀνόμοιον λέγων, καὶ κατ' ἔσταν
 τὴν σοφίαν τῇ σοφῷ Θεῷ, ὡς μὴ λέγων τὴν
 σοφὸν τῇ σοφίᾳ ἀληθῶς Πατέρα, ἀνάθε-
 μα ἔσω. καὶ εἰ τις τὸν Θεὸν νοῶν τὸν Πατέρα,

Anathe-
 mat: smi
 Pseudosyn-
 odi.

τὸν δὲ ἐνδεχῆ λόγον τε καὶ Θεὸν τῶν λέγειν Ἀ
 πρὸς τὸν Θεὸν λόγον τε καὶ Θεὸν ἀπὸ τῶ Θεῷ
 τῷ πρὸς ὃν λόγῳ * Θεὸς, ὡς μὴ λέγων
 ἀληθῶς Υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις τὸν
 μονογενῆ Θεὸν λόγον Υἱὸν ἀκῶν τῷ Θεῷ,
 πρὸς ὃν ὁ λόγος τε καὶ Θεὸς ἀνόμοιον λέ-
 γοι, καὶ κατ' ἐσίαν τὸν Θεὸν λόγον τῷ Πατρὶ,
 τὸν Θεὸν, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, πρὸς ὃν ὁ μο-
 νογενὴς ἐνδεχῆς Θεὸς λόγος, ὡς μὴ λέγων
 ἀληθῶς Υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις εἰκόνα
 ἀκῶν τὸν Υἱὸν τῷ Θεῷ τῷ ἀοράτῳ αὐτὸν λέ-
 γοι τὴν εἰκόνα τῷ Θεῷ ἀοράτῳ, ὡς μὴ ὁμολο-
 γῶν ἀληθῶς Υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ
 τις εἰκόνα ἀκῶν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τῷ ἀορά-
 τῳ Θεῷ, ἀνόμοιον λέγοι καὶ κατ' ἐσίαν τὸν
 Υἱὸν, εἰκόνα ὅλην τῷ Θεῷ τῷ ἀοράτῳ, ὃ εἰκὼν
 καὶ κατ' ἐσίαν νοεῖται, ὡς ἀληθῶς μὴ λέγων
 Υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις ἀκῶν τῷ Υἱῷ λέ-
 γοντ' ὡς περὶ ὃ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ,
 ἔτω καὶ τῷ Υἱῷ δέδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ,
 αὐτὸν λέγει τὸν εἰληφόρα πρὸς τὸν Πατέρα τὴν
 ζωὴν, καὶ ὁμολογῇ τὸ, καὶ γὰρ ζωὴ διὰ τὸν Πα-
 τέρα, τῷ δέδωκε, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις ἀ-
 κῶν τ' ὡς περὶ γὰρ ὁ Πατὴρ ζωὴν ἔχει ἐν ἑαυ-
 τῷ, ἔτω καὶ τῷ Υἱῷ δέδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ,
 ἀνόμοιον λέγοι καὶ κατ' ἐσίαν τὸν Υἱὸν τῷ Πατρί,
 διαμαρτυρῶντ' ὅτι ἔτως ἔχει ὡς εἶρηκεν,
 ἀνάθεμα ἔσω. Φανερόν γ' ὅτι τὸ ζωὴς τὸ ἐν
 τῷ Πατρὶ νοημένης ἐσίας σημαυνομένης, καὶ τὸ
 ζωὴς τὸ τῷ μονογενῆς τὸ ἐκ τῷ Πατρὸς γεγεννη-
 μένης ἐσίας νοημένης, τὸ, ἔτως τὸ ὁμοιότητά
 τὴν ἐσίας πρὸς ἐσίαν σημαίνῃ, (ἀνάθεμα
 ἔσω.)

Καὶ εἰ τις τὸ, ἐκτισέ με, καὶ τὸ, ἡνᾶμε,
 παρ' αὐτῶ ἀκῶν, τὸ ἡνᾶμε μὴ ἡνᾶ τῷ αὐτῷ
 καὶ κατ' ἐσίαν ἐννοεῖ, ἀλλὰ ταυτὸν λέγοι τὸ,
 ἡνᾶμε, τῷ ἐκτισέ με, ὡς μὴ λέγων τὸν Υἱὸν
 τὸν ἀπαθῶς τέλειον ἐκ τῷ δύο ὀνομάτων τῶ
 ἐκτισέ με, καὶ τῷ ἡνᾶμε, κλίσμα μόνον ὁμολο-
 γῶν, καὶ μηκέτι Υἱὸν, ὡς πρὸς δέδωκεν ἡ
 σοφία ἐκ τῷ δύο εὐσεβῶς τὴν ἐννοίαν, ἀνά-
 θεμα ἔσω. καὶ εἰ τις τῷ Υἱῷ τὴν μὲν κατ' ἐ-
 σίαν πρὸς τὸν ἐαυτῷ Πατέρα ὁμοιότητά ἡμῖν
 ἀποκαλύπτει, ὅτι ὡς Φησι ὡς περὶ ὃ Πα-
 τὴρ ζωὴν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, ἔτως καὶ τῷ Υἱῷ δέδωκε
 ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν δὲ κατ' ἐνέργειαν δι'
 ὧν παιδεύει ἃ γ' ἂν ὁ Πατὴρ ποιῇ, αὐτὰ καὶ ὁ
 Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ, ὁμνήν τὴν καὶ ἐνέργειαν

Verò qui in principio fuit Verbum ac Semia-
 Deus, hunc idem esse penitus cum Deo, riani.
 apud quem Verbum, ac Deus est, consti-
 tuat, tanquam verè Filium non agno-
 scens, anathema sit. Si quis unigenitum
 Deum ac Verbum Filium Dei nominari
 audiens, apud quem Verbum ac Deus
 est, hunc ipsum Deum, ac Patris Verbum,
 Dei ac Patris, apud quem unigenitus in
 principio Deus erat Verbum, dissimilem
 affirmet, tanquam verè Filium minimè
 confitens, anathema sit. Si quis Filium
 Dei, qui videri non potest, imaginem au-
 diens, idem esse cum non aspectabili Deo
 dicat imaginem, tanquam verè Filium
 minimè professus, anathema sit. Si quis
 unigenitum Filium imaginem Dei, qui
 videri non potest, appellari audiens, dissi-
 milem esse dicat essentia Filium, ac Dei
 non aspectabilis imaginem ejus cujus es-
 sentia imaginem ipsum intelligimus, ve-
 lut Filium esse non verè profitens, anathe-
 ma sit. Item si quis dicentem Filium
 audiens; Quemadmodum Pater habet vi-
 tam in se ipso, sic & Filio dedit vitam ha-
 bere in seipso, eum qui vitam accipit à Pa-
 tre, & illud dicentem: Et ego vivo pro-
 pter Patrem, idem cum vitæ datore esse
 defendat, anathema sit. Si quis istud au-
 diens: Sicut Pater vitam habet in seipso,
 sic Filio dedit vitam habere in se ipso:
 dissimilem essentia Patri Filium asseve-
 ret, & ita uti dicit, habere se testetur,
 anathema sit. Manifestum enim est,
 cum vita, quam in Patre intelligimus, es-
 sentia sit, nec non & Unigeniti vita, quæ
 à Patre genita est, intelligatur essentia,
 particulam hanc, sic, essentia cum essen-
 tia similitudinem indicare.

XI. Si quis ista dicentem illum au-
 diens: Creavit me, & genuit me, non ad
 eundem & secundum essentiam pertine-
 re putet: sed idem esse dicat, genuit
 me, & creavit me, tanquam Filium sine
 ulla passione perfectum ex duobus illis
 vocabulis confitens, creavit me, & ge-
 nuit me: sed creaturam duntaxat non
 Filium affirmans, cujusmodi pium no-
 bis ex duabus illis vocibus sensum Sapi-
 entia tradidit, anathema sit. Si quis Fi-
 lio suam cum Patre secundum essentiam
 similitudinem nobis his verbis indican-
 te: Sicut enim Pater vitam habet in
 seipso, sic & Filio dedit vitam habere in
 seipso: Eam verò similitudinem, quæ
 in actione posita his verbis docente:
 Quacumque enim Pater facit, ea & Fi-
 lius similiter facit; solam hanc actionis

Hæresis
LXXIII.

Joan. 5.

Joan. 6. 57.

Joan. 5. 19.

Semiar-
ani.

Hæresis

LXXIII.

Tim. 6. 10

Joan. 5. 32.

Joan. 1.

similitudinem concedens, alteram, quæ ad essentiã spectat, quæque præcipuum fidei nostræ caput est, Filio subtrahat, tanquam æterna vita, quæ in Patris, ac Filii cognitione consistit, seipsum privans, anathema sit. Si quis in Patrem ac Filium credere sese profitens, Patrem non similis cum Filio essentiã dicat esse, sed actionis, tanquam, *profanas vocum novitates* de Filii Dei essentiã pronuntiare ausus, & veram Filii proprietatem evertens, anathema sit. Si quis Filium similem essentiã illius intelligens, cujus Filius intelligitur, vel idem prorsus cum Patre Filiũ esse dicat, vel Patris partem, vel profluvio quodam, ac passione, corporeorum instar filiorum, incorporeum ab incorporeo Patre prodiisse Filium asserat, anathema sit. Si quis, propterea quod neque Pater Filius, neque Filius esse Pater intelligatur unquam, alterum à Patre Filium esse dicens, eò quod alter sit Pater, ac Filius, ut dictum est: *Alius est qui testimonium perhibet de me.* Item: *Testimonium perhibet qui misit me Pater:* Si quis inquam, propter piã illam, quæ in Ecclesia concipitur personarum Patris, ac Filii proprietatem, veritus ne idem omnino cum Patre Filius intelligatur, dissimilem essentiã Patris esse Filium dicat, anathema sit. Si quis Patrem unigeniti Filii in tempore Patrem fuisse sibi persvadeat, neque ante tempus omne, ac supra humanam omnem cogitationem, unigenitum Filium à Patre sine ulla passione credat esse productum, tanquam Apostolicum dogma transgrediens, quod à Patre, Filioque temporis spatium omne rejicit: hoc verò nos fideliter edocet: *In principio erat Verbum, & Deus erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum,* anathema sit. Si quis Patrem unigenito, quem produxit, Filio tempore anteriorem esse dicat: Filium verò Patre juniorem, anathema sit. Si quis temporis expertem unigeniti Christi à Patre procedentis, hypostasim ad ingentiam Dei essentiã referat, tanquam *υποπατορεα*, hoc est *Filiopatrem*, appellans, anathema sit. Si quis sola potestate Patrem unigeniti Filii, non potestate simul, & essentiã esse definiat, tanquam solam potestatem usurpans, & communẽ ei cum cæteris operibus conditionem tribuens, neque germanum à Patre Filium verè ortum esse prædicans, anathema sit. Si quis Patrem, potestate simul & substantiã Filii Patrem asserens, consubstantialem

ὁμοιότητα διδόντες κατ' ὁσίαν, ἢ ἐστὶ τὸ κεφαλαιωδέσατον ἡμῶν τὸ πῶς ὡς εἰς ἑαυτὸν διποσερῶν τῆς ἐν γνώσει Πατρὸς, καὶ Υἱὸς αἰωνίᾳ ζωῆς, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν πιστεύειν ἐπαγγελλόμενος, τὸν Πατέρα μὴ ὁσίας ὁμοίας αὐτῷ λέγοι Πατέρα, ἀλλὰ ἐνεργείας, ὡς βεβήλας καινοφωνίας καὶ τὸ ὁσίας τῷ Υἱῷ Θεῷ φθέγγεσθαι τολμῶν, καὶ ἀναιρῶν τὸ εἶναι ἀληθῶς Υἱὸν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις Υἱὸν ὁμοιον κατ' ὁσίαν νοῶν ἐκείνῃ, & καὶ νοεῖται Υἱὸς, ἢ ταυτὸν λέγοι τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, ἢ μέρους Πατρὸς, ἢ καὶ διπρόβριον, καὶ καὶ πάθος, ὡς σωματικῶς ὕψος, τὸν ἐν τῷ ἀσωμάτῳ Πατρὸς ἀσώματον Υἱὸν ὑποσάντα, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις διὰ τὸ τὸν Πατέρα μὴ ποτε Υἱὸν νοεῖν, καὶ τὸν Υἱὸν μὴ ποτε Πατέρα νοεῖν, ἕτερον λέγων τὸν Υἱὸν πᾶσι τὸν Πατέρα, διὰ τὸ τὸν Πατέρα ἕτερον εἶναι, καὶ τὸν Υἱόν, καθὼς εἴρηται ἄλλῃ ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμῶ. καὶ μαρτυρεῖ γὰρ Φησὶ, ὁ πέμψας με Πατὴρ διὰ ταύτην τὴν ὁμοειδίαν ἐν τῇ Εκκλησίᾳ νοημένην ἰδιότητα τῷ παρῶντων, Πατρὸς μὲν, καὶ Υἱὸς, δεδιώς, μὴ ποτε ταυτὸν νοηθῇ Υἱὸς Πατρὸς, ἀνόμοιον λέγοι καὶ ὁσίαν τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις ἐν χρόνῳ τὸν Πατέρα Πατέρα νοεῖ τῷ μονογενῆς Υἱῷ, καὶ μὴ ὑπὲρ χρόνους, καὶ * κατὰ πάσας ἀνθρωπίνους ἐννοίας πιστεύει τὸν μονογενῆ Υἱὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀπαθῶς ὑφισταῖν, ὡς πᾶσι δαίνων τὸ Αποστολικὸν κήρυγμα, χρόνους μὲν περὶ Πατρὸς καὶ Υἱὸς παρῶντων, πιστῶς δὲ ἡμᾶς παιδεύσαντες τὸ ἐν δεξιῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις τὸν Πατέρα πρεσβύτερον χρόνῳ λέγοι τῷ ἐξ ἑαυτοῦ μονογενῆς Υἱῷ νεώτερον ὃ χρόνῳ τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὸς, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις τὸ ἀχρονον τὸ τῷ μονογενῆς Χριστῷ ἐκ Πατρὸς ὑποστάσεως εἶναι τὴν ἀχρόνητον τῷ Θεῷ ὁσίαν ἀναφέρει, ὡς ὑποπάτορα λέγων, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις ἐξ ὁσίας μόνῃ τὸν Πατέρα λέγοι τῷ μονογενῆς Υἱῷ, καὶ μὴ ἐξ ὁσίας ὁμοίας καὶ ὁσίας Πατρὸς μονογενῆς Υἱῷ, ὡς μόνῃ τὴν ἐξ ὁσίας λαμβάνων, καὶ κοινοποιῶν αὐτὸν πρὸς τὰ λοιπὰ ποιήματα, καὶ εἰ λέγων ἀληθῶς ἐκ Πατρὸς γνήσιον Υἱόν, ἀνάθεμα ἔσω. καὶ εἰ τις ἐξ ὁσίας καὶ ὁσίας λέγων τὸν Πατέρα, Πατέρα τῷ Υἱῷ, ὁμοῖον δὲ ἢ ταυ

ἢ ταυτοῦσιον λέγοι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ ἀνάθεμα ἔσω.

Καὶ εἰσιν οὕτω γράψαντες, Βασίλειος, Εὐσταθίου, Ὑπερέχειος, Ληριεύς, Εορτικός, Γυμνάσιος, Μεμνόνιος, Εὐτυχῆς, Σαλαρινός, Εὐτυχίου, Αλκιμήδης, Αλέξανδρος, ἔτω πεισεύω [καὶ] ὡς ὑπογράψαι, καὶ δι' ὑπογραφῆς ὁμολογῶν.

ΕΠΙΛΗΡΩΘΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ

καὶ Γεωργίου ὁ ὑπομνηματισμός.

Τὸ δ' ὀσίας ὄνομα, γυνάως μὲν ἐν παλαιᾷ Β καὶ καινῇ εἰ κεῖται γραφῇ, ὁ νῦν δὲ πανταχῶς φέρεται. καὶ πρῶτον ἀφ' ὧν ὁ Θεὸς πέμπτων Μωϋσέα εἰρηκεν, ἔτως ἐρεῖς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ὁ ὧν, ὡς Ἰπὶ τῇ πρώτῳ νομίζουσιν Πατρὸς, ἐξ ἧς πᾶσα πατρία ἐν ἐσχισμῷ καὶ Ἰπὶ γῆς ὀνομάζεται, ὁ μὴ τῷ ἑκτῷ ὧν, καὶ τῶν εἰσιν αὐτῷ ὧν. ἔπειθ' ὁ καὶ Υἱὸς ἐστὶν ὁ ὧν, ἔλαβε δὲ, διὰ τῆς καὶ Ἰωάννην Εὐαγγελιστῆς λέγοντα· ἐν δὲ χῆρ' ὁ Λόγος, ἀφορμὴν ἔσχετο Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, καὶ Μάρκελλος, ἐκείνους θέλοντες λέγειν τὸν Υἱὸν τῷ Θεῷ Υἱὸν ἀληθῶς, ἀλλὰ διὰ τῆς Λόγος ὀνόματι ἀφορμὴν λαβόντες, φησὶ, ἐν σοματι ῥῆμα καὶ φθέγμα ἡ ἐκλήθησαν εἰπεῖν τὸν Υἱὸν τῷ Θεῷ, ἡναγκάσθησαν οἱ πατέρες, οἱ κρίναντες Παῦλον τὸν Σαμοσατέα, Ἰπὶ τῷ τοιούτῳ ἐρωτισμῷ, ἵνα δείξωσιν ὅτι ὁ Υἱὸς ὑπόστασις ἔχει, καὶ ὑπάρχων ἐστὶ, καὶ ὧν ἐστὶ ἐκτὸς ῥῆμα ἐστὶν, ὀσίαν εἰπεῖν καὶ τὸν Υἱὸν, τὴν διαφορὰν τῆς τε καὶ εἰ αὐτὸν ἀνυπόστατον καὶ τῆς ὑπάρχοντος τῷ τῆς ὀσίας ὀνόματι Ἰπὶ δεικνύντες. τὸ μὲν γὰρ ῥῆμα καὶ εἰ αὐτὸ ἀνυπόστατον ἐστὶ, καὶ εἰ δύναται εἶναι Υἱὸς Θεῷ, ἐπεὶ πολλοὶ γε ἔτως ἔσονται Υἱοὶ Θεῷ. πολλὰ γὰρ ὁ Πατὴρ ὁμολογεῖται λαλῶν τῷ Υἱῷ, ὅταν λέγῃ· ἡρηθήτω σέρεμα, ἡρηθήτωσαν Φωστῆρες· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ· καὶ ποιήσω μὲν ἄνθρωπον. ὡς τε ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ λαλεῖ, καὶ οἱ μὲν λόγοι τῷ Θεῷ εἰς λαλεῖ τῷ Υἱῷ, ἐκ εἰσὶν Υἱοί. ὁ δὲ Υἱός, πρὸς ὃν λαλεῖ ὁ Πατὴρ, μὴ τῶν ἄλλων ἀσεβῶς καλεῖται ἀρετῇ, καὶ ζωῇ, καὶ ἀνάστασις, ἐτι καὶ Λόγος ὀνομάζεται, ἔπειθ' ὁ ἐρμηνεύς ἐστὶ τῶν τῷ Θεῷ βελημάτων.

Avel ejusdem cum Patre substantiæ Filius esse dicat anathema sit.

Subscribere Basilii Eustathius, Hyperichius, Letorius, Heorticus, Gymnastius, Memnonius, Eutyches, Severinus, Eutychius, Alcimedes, Alexander. Ita credo ut supra scriptum est, & per subscriptionem profiteor.

BASILII AC GEORGII, ET SOCIORUM Professio.

XII. Substantiæ nomen minimè quidem ipsum in veteri, vel novo Testamento aperte reperitur: sed quod eo significatur, passim expressum legitur. Imprimis in eo loco, in quo Deus Moysen mittens, sic ei locutus est: Sic, dices Filiis Israël: qui est, &c. Quod de Patre præsertim dicitur, qui ordine primus intelligitur, à quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur. Qui neque ab ullo est, & iis, quæ sunt, causa est ut sint. Verum cum & Filius sit existens, & illud sibi communicatum acceperit, Paulus Samosatenus, & Marcellus ab illa Joannis sententia, quæ scriptum est: In principio erat Verbum, &c. erroris occasionem arripuerunt; ut Dei Filium verè esse Filium nolent agnoscere. Sed ex ipsa Verbi appellatione ansam, uti diximus, arripientes, Filium Dei vocabulum, quod ab ore procedit, ac vocem nominari voluerunt. Ob id Patres illi, qui Paulum Samosatenum damnaverunt, ob talem interrogatiunculam, ut Filium subsistentem, & existentem, & cum qui est, esse demonstrarent, non autem vocabulum aliquod, Filium substantiam ut vocarent adducti sunt: quæ substantiæ appellatione id quod per se ipsum existit ab eo quod per se non existit aliquo discrimine separarent. Etenim vocabulum per sese non subsistit, nec esse Dei Filius potest. Alioqui plures erunt hoc modo Filii Dei. Nam Pater multa omnium confessione Filio locutus est: ut cum dixit: Fiat firmamentum, fiant luminaria. Producat terra, &c. Item: Faciamus hominem. Itaque Filium Pater alloquitur. Porro illi ipsi sermones, quibus ad Filium Pater utitur Filii non sunt. At Filius, quem pater alloquitur, inter cæteras appellationes, panis, vita, resurrectio, ac denique Verbum etiam dicitur: eo quod Dei sit voluntatis interpres,

Cccc

Semia-
xiani.
Hæresis
LXXIII.

Quocirca ne Hæretici rudioribus imponentes Filium idem esse cum his verbis, quæ Pater loquutus est, censerent: ad Dei Filii declarandum ab hisce vocabulis, quæ locutus est Pater, discrimen, Filium substantiam appellari oportere decreverunt: atque ita discrimen illud constituerunt, ut & Deus sit existens, & verba illa, quæ pronuntiavit Deus, extitisse dicantur: sed nequaquam substantiæ, verum pronuntiandi actiones esse censeantur: At Filius cum Verbum sit, non actio quædam loquendi, sed, utpote Filius, substantia sit. Nam si Pater esse dicatur, & esse perinde Filius: esse verò tanquam à Deo propriè ac germanè ut sit accipiens, Verbum Filius esse, non ut cætera, quæ à Deo pronuntiata sunt, intelligitur. Hæc enim in eo qui loquitur esse illud suum habent. Illud verò in eo esse suum positum habet, quod à Patre genitus sit: & eidem auscultet, ac ministret. Hanc igitur hypostasim Patres substantiam vocarunt.

Nota Hæ-
resis.

XIII. Quapropter Filium Patri similem in omnibus intelligimus, & Hæresi illi, quæ adversus Ecclesiam nuper est excitata, resistimus. Quæ quidem Hæresis voluntate & actione sola Patris Filium similem esse pronuntiat: essentia verò eosdem inter se esse dissimiles. Adco ut exrecentium horum Hæreticorum decreto Filii voluntas, & actio, voluntati sit Patris, actionique similis: Filius tamen ipse Patris sit dissimilis. Propterea verò Filii voluntatem, & actionem paternæ voluntatis, & actionis similem esse volunt: Filium ipsum Patris esse similem negant: quod Filium à Patre minime genitum, sed creaturam duntaxat esse sibi persvaserint: Atque in eo à creatis rebus distare cæteris, quod & magnitudine antecellit, & ante omnia extitit, & eodem velut administro reliquorum ad productionem usus est Deus. Quandoquidem, ajunt Hæretici, cætera Deus per Filium procreavit, ipsummet verò Filium non alterius interventu, sed per semetipsum condidit, magnitudine, & virtute cæteris præstantem. Hinc eundem unigenicum Filium appellavit

XIV. Nos autem, qui in Ecclesiæ Catholicæ parte numeramur, cum & scripturis sacris fidei professionem

ἵνα μὴ ἐν ἀπατάωντες οὖν ἀπλᾶς ἐρεῖς, τὸν Υἱὸν ταυτὸν λέγωσιν οἱ Αἱρετικοὶ τοῖς λόγοις τοῖς πατρὶ τῷ Θεῷ λαλεῦντοῖς, τὸ διάφορον τῷ Υἱῷ τῷ Θεῷ ὡς πρὸς τὰ ῥήματα τῷ Θεῷ ὑποδεικνύντες οἱ πατέρες τὸν Υἱόν, Φημί, ἐσίαν ἐκάλεσαν ἕως τὴν διαφορὰν παριστάμενοι, ὅτι ὁ Θεὸς ὢν ἐστίν, καὶ οἱ λόγοι, ἅς λαλεῖ ὄντες, ἀλλ' ἐστὶν ὁ Θεός, λεκτικῇ δὲ ἐνέργειᾳ. ὁ δὲ Υἱὸς Λόγος ὢν, ἐκτὶ ἐνέργειᾳ λεκτικῇ ἐστὶ τῷ Θεῷ, ἀλλ' ὁ Υἱὸς ὢν, ἐστὶν ἐστὶν ὁ Πατὴρ ὢν, καὶ Υἱὸς ὢν, ὢν δὲ ἕως ὁ Υἱός, ὡς ἐκ τῷ Θεῷ ἔχων γνησίως τὸ εἶναι, Λόγος νοηθήσεται ὁ Υἱός, ἔχων ὡς οἱ λόγοι, οἱ διὰ Θεῷ λαλεῖν. ἐκτείνοντες τὸ εἶναι ἐν τῷ λαλεῖντι ἔχουσιν. ὁ δὲ τὸ εἶναι τῷ ἐκ τῷ Πατρὸς γεγενῆσθαι, καὶ ἀκτείνοντες τὸν Πατέρα, καὶ ὑπεργενῆσαι τῷ Πατρὶ ἔχον. ταύτην ἐν τῇ ὑπόστασιν ἐσίαν ἐκάλεσαν οἱ πατέρες.

Ὁμοιον ἐν νοήματι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ κατὰ πάντα, μαχόμενοι καὶ πρὸς τὴν νῦν ὑποφωσμένην Αἵρεσιν Εὐκλησίᾳ. ἡ γὰρ νῦν αἵρεσις, κατὰ μὲν βέλησιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν, διπορεῖται εἶναι ὅμοιον τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ κατὰ δὲ τὸ ἀνόμοιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ ὡς κατασκευάζει τῷ νῦν καινῶν Αἱρετικῶν, ὅτι ἡ μὲν βέλησις τῷ Υἱῷ, καὶ ἡ ἐνέργεια τῷ Υἱῷ, ὅμοια τῇ βελησί τῷ Πατρὶ, καὶ τῇ ἐνέργειᾳ τῷ Πατρὶ. αὐτὸς ὁ Υἱός, ἀνόμοιος τῷ Πατρὶ. καὶ διὰ τὸ τὴν μὲν βέλησιν τῷ Υἱῷ, καὶ τὴν ἐνέργειαν βέλονται εἶναι ὅμοιον τῇ βελησί τῷ Πατρὶ καὶ τῇ ἐνέργειᾳ. τὸν ὁ Υἱὸν ἐβέλονται ὅμοιον εἶναι τῷ Πατρὶ, ἐπειδὴ διαβεβαιῶνται μὴ εἶναι ἐκ τῷ Θεῷ γεγενῆσθαι τὸν Υἱόν, ἀλλὰ μόνον κτίσμα εἶναι αὐτὸν, καὶ τὴν διαφορὰν τῷ λοιπῶν κτισμάτων, ὅτι τε ὑπέρχει μεγέθει, καὶ ὅτι πρῶτος τῶν πάντων ὑπῆρξεν, καὶ ὅτι ὑπεργενῆσαι ἑαυτὸν εἰς τὴν τῶν λοιπῶν δημιουργίαν ὁ Θεός. ἐπειδὴ, φασὶν οἱ Αἱρετικοί, τὰ μὲν ἄλλα δι' ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησεν, αὐτὸν δὲ ἐκ τῷ Θεῷ, ἀλλ' αὐτὸς αὐτὸν ἀντέργησε, καὶ ὑπῆρχοντα μεγέθει, καὶ δυνάμει πάντων ἐποίησε. διὰ τὸ αὐτὸν ἐκάλεσε μονογενῆ Υἱόν.

Ἡμεῖς ὁ δὲ Καθολικῆς Εὐκλησίας ἐκ τῶν θείων γραφῶν τὴν ὁμολογίαν τῶν πᾶσι

παρειληφότες, ὅτως ἔχομεν, ὅτι ὁ Πατὴρ ὁμοίᾳ ἐστὶν ἑαυτῷ Υἱὸς Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίᾳ ἐστὶ τῷ Πατρὶ, ἐξ ἧς Πατὴρ νοεῖται Υἱός. τὸτο ἡμῶν * προσδιορίζομεν, καὶ ὅτως * καθαιρῶντων τὸν ὡς, ὡς πρὸς τὸν Σαβελλίαν, καὶ τὸν λοιπὸν, ὅτι ἔτε ὁ Υἱὸς δύναται εἶναι Πατὴρ, ἔτε ὁ Πατὴρ δύναται εἶναι Υἱός, ἀλλ' ὁ Υἱὸς Υἱός, καὶ ὁ Πατὴρ Πατὴρ, καὶ ἔχ' Υἱός. ἐν τούτοις γὰρ ἐστὶν ἡ ἀκρίβεια τῆς τῶ προσώπων ἱππινώσεως, τῶ τῷ Πατέρα Πατέρα αἰεὶ ὄντα, ἄσαρκον μὲν εἶναι καὶ ἀθάνατον τὸν δὲ Υἱόν, Υἱὸν ὄντα αἰεὶ, καὶ ἐδέχοντο ὄντα Πατέρα. αἰεὶ δὲ * λεγόντων, διὰ τὸ ἄχρονον καὶ ἀκατάληπτον τῷ ὑποστάσεως, σάρκα ἀνελήφεναι καὶ βάλῃσιν ἡ Πατὴρ, καὶ θάνατον ὑπερῆμῶν ὑποστῆναι. τούτων δευκρημένων οἱ θαυμαστοί, οἱ τῇ Αἰρέσει συμμαχῶντες, δύο πραγματεύσαντες ἀπεύδουσιν. ἐν μὲν, τὸ μηκέτι λέγῃν Πατέρα καὶ Υἱόν, ἀλλὰ, ἀγνῶστον, καὶ γνῶστον. καὶ διὰ τούτο σόφισμα τῆς αἰρέσεως οἰόμενοι ἐπεισάγειν τῇ Εκκλησίᾳ. συνίσασιν ὅσοι σοφοὶ τὰ τῷ Θεῷ, ὅτι τὸ ἀγνῶστον ἐλάττω εἶναι ἢ Πατὴρ ὀνόματι. τὸ γὰρ ἀγνῶστον, ὅτι * ὁ μὲν σὺ ἐγνῶσθαι νενοήται, ἐδέχω δὲ εἰ καὶ Πατὴρ ἐστὶ σημαίν. τὸ δὲ Πατὴρ πλεον ἐστὶ τῷ ἀγνῶστῳ ὀνόματι. ὅν. ἐν μὲν γὰρ τῷ ἀγνῶστῳ φησὶ, σὺ ἐμφαίνεται ἡ τῷ Πατρὶ δύναμις. ἐν δὲ τῷ Πατὴρ ὀνόματι, ὅμῃ τε φαίνεται, ὅτι σὺ ἐστὶν Υἱὸς ὁ Πατὴρ. εἴτε κυρίως νοεῖται ὁ Πατὴρ, καὶ ὅτι ἀγνῶστος ἐστὶν ὁμοίᾳ ἑαυτῷ Υἱῷ. ἐν μὲν δὲ τούτο. ἕτερον δὲ, ὅτι φθάσαντες ἀνόμοιον κατ' ἐξῆς γράψαι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρί. ὡς περ ἐν ἐνόμισαν καταψηφίζοντες τὴν Εκκλησίαν, δι' αὐτὴν ἐθήρασαν τὰ τῷ αἰδέσμεν Επισκόπων Οὐσίς γραμμάτων, ἐν οἷς φέρεται τὸ ἀνόμοιον ἐξῆς. ἐπειδὴ δὲ ἀνελθόντες οἱ ἐκ τῆς ἀνατολῆς ἱππὶ τὸ Σίριον, περὶ συνελέξαντο, καὶ κακὸν γῆμα τούτων τῷ Αἰρετισμῷ, ἵνα μὴ διδύνας ὑπέχουσιν ἱππὶ τοῖς εἰς τὴν ἀνατολικὴν πῶςιν τολμήσασιν ἐπαρῆσαν τὸ τῆς ἐξῆς ὄνομα ἐν χερσὶ ὑπάρχον τοῖς πατράσιν, διὰ τὰς θεωρημένας αἰτίας, ἀνελθὲν τῆς Εκκλησιαστικῆς διδασκαλίας, ἵνα καὶ καὶ τούτο δόξωσι κοινῶν ἐαυτῶν τὴν Αἰρεσιν.

2. 80-
διὰ τὸν
F. καθαι-
ρῶντων.

F. λέγο-
μεν. sed
non nihil
deesse vi-
detur.

F. ὁ μὲν.

A hauserimus, sic habemus: Patrem sui si- Semia-
milis esse Filii Patrem, & Filium similem riani.
esse Patris, quo ex Patre Filius intelligi- Hæresis
tur Tum hoc insuper statuimus; eo- LX XIII.
que dogmate mentem ab omni Sabelli-
orum, ac cæterorum errore purgari: neque
Filiū Patrem esse posse, neque Patrem
Filiū: sed Filiū esse Filiū, & Patrem
esse Patrem, non Filiū. In his quippe
accurata personarum distinctio continetur:
ut Patrem sempiternum esse Patrem, &
carnis expertem, atque immortalem: Filiū
verò Filiū esse semper, nec unquam
Patrem esse definiamus. Porro cum
semper, dicimus hoc ipsum volumus; ejus
hypostasin extra tempus omne, & intelligentiæ
comprehensionem esse. Sed illum denique
carnem de Patris voluntate suscepisse, ac
mortem nostra causa sustinuisse. Quibus
hunc in modum liquidò stabilitis, egregii illi
erroris patroni duo quædam efficere nituntur.
Primum ut ne Patre amplius ac Filius, sed
ingenitus, ac genitus dicatur. Qua ratione
se facere, atque Ecclesiam circumvenire
putant posse. Verum qui Divinarum rerum
sapientia pollent, nequam hoc ignorant:
ingeniti vocem inferiorem esse Patris nomine:
propterea quod ingeniti notio præ se illud
unum fert, ut non esse genitus intelligatur,
nondum tamen sine Pater declarat. At verò
Pater amplius quiddam est ingeniti vocabulo,
quoniam in hoc, uti dixi, vis illa Patris non
exprimitur. Sed in Patris nomine illud
una significatur, Patrem non esse Filiū,
si propriè Pater intelligatur; ac sui
similis esse Filii principium. Alterum
quod perficere studuerunt fuit, ut dissimilem
essentiā Filii Patris esse scriptis mandarent.
Quo nomine Ecclesiam condemnare se posse
putarunt iis literis, quas ab venerabili Episcopo
Hosi per fraudem abstulerunt; in quibus
dissimilis essentia legitur. Verum cum
Orientales Sirmium profecti hujus quoque
Hæresis improbitatem unā cum aliis
essent complexi, ne propter eos, qui
Orientalem fidei professionem pervertere
non dubitarant, ad reddendam rationem
impellerentur, substantiæ nomen, quod à
Patribus ad eas causas, quas attigimus,
in usum receptum fuerat, ab Ecclesiastica
omni doctrina profligare conati sunt, ut hac
ratione suam Hæresin corroborarent.

Hæretici
pro Patre
& Filio
ingenitum &
genitum
supraant.

Hosi littera

Sirmiensis
Synodi
conatus
de
substantia
vocem
tollenda.

Semiar-
iani.
Hæresis
LXXIII.

1. Cor. 3. 19.

De Con-
stantio lo-
quuntur.

XV. Sic enim apud se cogitarunt: A si excluso substantiæ nomine, actione sola ac voluntate similem Patris esse Filium dicerent, licere sibi, sublato prorsus substantiæ nomine, dissimilem deinceps, quod ad ipsum esse, & existere pertinet, Patris pronuntiare Filium. Sed vindex veritatis Deus, qui comprehendit sapientes in astutia sua * * * qui unigeniti ejus Filii cognationem, similem eum in omnibus esse Patris asserendo, coram religioso Imperatore professus est. Nam & ipse, utpote pius, non aliter de patrono suo, ac protectore suo unico Dei Filio sentiebat, & quod sentiebat pio in omnibus ore pronuntiavit; id quod nos Catholici credimus; similem esse Patris Filium: neque per ipsum Hæreticorum insidiosam adversus Ecclesiasticam fidem calliditatem suos progressus habituram. Quæ substantiæ nomen eo consilio conatur extinguere, ut non pronuntiata amplius voce substantiæ, deum in pectoribus delitescens Hæresis impune grassetur. Verum qui similem esse voluntate, substantia vero dissimilem Filium esse scripserunt, iidem, si bona fide ac sincerè similem eundem in omnibus esse confessi sunt, vanissimos eorum conatus esse deprehendimus: dum substantiæ nomen eripere omni contentione student. Etenim si in omnibus, ut asserunt, similis sit, ut est re vera, Patri Filius, non voluntate & actione sola, ut illis placet, sed existentia ac substantia & in eo ipso, quod est, utpote Filius, similis sit necesse est. Nam hæc loquendi formula, in omnibus, universa completitur, nec ullum discrimen admittit, Quandoquidem in confesso apud omnes istud est, nec similem esse sibi Patrem, neque sibi ipsi Filium: sed Filium esse Patris similem, & eo ipso, quod in omnibus Patri similis est, Filium esse, non Patrem. Qui quidem perfectè à perfecto Patre ante intelligentiam omnem, omnemque rationem, ac tempora, sæculaque à Patris est similitudine genitus, eo modo, quem solus cognoscit Pater, qui illum è seipso citra passionem omnem genuit. Sed & Filius novit; qui ab eo ut esset accepit. Novit postremo & is, cui ille revelavit: cuique in sui contemplatione Patris sui, ut par est, intelligentiam concesserit.

Υπέλαβον γὰρ, ὅτι εἰ τὸ τῆς ἑσίας ὄνομα ἐκβληθείη, καὶ βέλησιν μόνον λέγοντες, καὶ κατ' ἐνέργειαν ὅμοιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, ἐξ-ἑσίαν ἑσίας ἔξωσιν μὴ ὀνομαζομένης, λοιπὸν ἀνόμοιον λέγειν καὶ τὸ εἶναι, καὶ κατὰ τὸ ὑπάρχον τὸν Υἱόν τῷ Πατρὶ. ἀλλ' ὅμως ὁ ἑκδικῶν τῆς ἀληθείας Θεὸς, ὁ δραστήμιος. ὁ σοφὸς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, * ὅς Deest
aliquid
τὴν συγχύειαν τῶν μονογενῶν αὐτῶν, τὸ κατὰ πάντα ὅμοιον τὸν Υἱόν τῷ Πατρὶ εἶναι, ἵππ' ἂν Δίσεβες Βασιλέως ἐπαρρησιάσατο. ἔτω γὰρ καὶ αὐτὸς ἐφθνήσκει, Δίσεβης ὡν ὑπὲρ τῶν ὑπερμαχώντ' αὐτῶν μονογενῶν Υἱῶν τῶν Θεῶν, καὶ φρονῶν Δίσεβ' ἐσώματι διωρίσας καὶ πάντα, ὡς οἱ Καθολικοὶ πεπιστεύκαμεν, ὅμοιον εἶναι τὸν Υἱόν τῷ Πατρὶ, καὶ δι' αὐτῶν μὴ προχωρήσαι τὴν κατὰ τὴν Ἐκκλησιαστικῆς πίστεως μεθοδεΐαν, ἀναρεῖν βελομένης τὸ ὄνομα τῆς ἑσίας, ἵνα τῷ σώματι μὴ λαλῶμένης ἑσίας, λοιπὸν ἐν ταῖς καρδίαις Φωλεύσασα ἡ Αἵρεσις νέμῃ. ἀλλ' αὐτὸς * Φθάσωμι Γεράφοντας ὅμοιον F. Φωρῶν καὶ βέλησιν ἀνόμοιον δὲ κατ' ἑσίαν εἰ γε αὐτοῦ
σώματι
πάλως, καὶ καθαρῶς τὸ κατὰ πάντα ὅμοιον ὁμολογῶσιν, ἔωλον αὐτοῖς ἀπελε-
C. χθῆσαι τὸ ἵππ' ἔρημα, παρδάσασιν ἀρα τὸ ὄνομα τῆς ἑσίας. ἔθεν γὰρ ἐκέρδανον, ἀναγκαζέντες ὁμολογῆσαι τὸν Υἱόν τῷ Πατρὶ κατὰ πάντα ὅμοιον, εἰ γὰρ κατὰ πάντα, ὡς ὁμολόγησαν, ἔσιν ὅμοιοι. ὥστε ἔν ἔσιν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ ὅμοιος, ἔσιν ὅμοιος καὶ κατὰ τὴν βέλησιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν μόνην, καθὰ αὐτοὶ διορίζονται, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπαρξιν, καὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν, καὶ κατὰ τὸ εἶναι ὡς Υἱὸς, καὶ καθάπαξ κατὰ πάντα ἀπάντων ἐς ὡληπτικόν, καὶ ἐδεμίαν διαφορὰν προσιέται, ὁμολογούμενα δ' μήτε αὐτὸν ἑαυτῷ ὅμοιον εἶναι τὸν Πατέρα, μήτε τὸν Υἱὸν αὐτόν, [αὐτὸν] ἑαυτῷ εἶναι ὅμοιον, ἀλλὰ Υἱὸν εἶναι ὅμοιον τῷ Πατρὶ, καὶ ἐν τῷ κατὰ πάντα ὅμοιον εἶναι τῷ Πατρὶ Υἱὸν ὄντα, καὶ δ' Πατέρα, * ἐξ ἑαυτοῦ τελείως ἐκ τελείας, πρὸ πάσης F. ἐκ πρὸ ἐννοίας, καὶ πάντων λογισμῶν, καὶ χρόνων, καὶ αἰώνων ἐκ τῆς Πατρὸς ὁμοιότητος γνηθεῖς, ὡς οἶδε μόνος ὁ Πατήρ ὁ ἐξ αὐτῶν αὐτὸν ἀπαθῶς γεννήσας, καὶ ὁ ὅς ὁ ἐξ αὐτῶν τὸ εἶναι ἔχων, καὶ ὃ αὐτὸς ἀποκαλύψῃ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν θεωρίᾳ ἀξίως ἡμᾶς τὸν ἑαυτῶν Πατέρα * πα- F. πατ-
ρέχον νοεῖν.

Καὶ μὴ ταρβήσῃ τὸ τ' ὑποστάσεων ὀνομά-
 μά τινος. διὰ τὸ γὰρ ὑποστάσεις οἱ ἀνατο-
 λικοὶ λέγουσιν, ἵνα τὰς ιδιότητας τ' προσώ-
 πων ὑφεσώσας καὶ ὑπαρχύσας γνωρίσωσιν.
 εἰ γὰρ πνεῦμα ὁ Πατήρ, πνεῦμα καὶ ὁ Υἱός, πνεῦ-
 μα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὃ νοεῖται πατήρ ὁ
 υἱός. ὑφέστηκε δὲ καὶ τὸ πνεῦμα, ὃ ὃ νοεῖται
 υἱός, ὃ καὶ σὺ ἐστὶ, (τὸ πνεῦμα ὃ νοεῖται υἱός,
 ὑφέστηκε δὲ, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.) καὶ σὺ ἐστὶ
 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὁ πατήρ, καὶ ὁ υἱός,
 ἀλλὰ πνεῦμα ἅγιον ἐκ Πατρὸς, δι' Υἱοῦ πι-
 στοῖς διδόμενον, εἰκότως ὑφεσώτῃ καὶ ὑπάρ-
 χοντῃ, * καὶ τὸ πνεῦμα τ' ἅγιον, τὰς
 ιδιότητάς, ὡς προσήκαμεν, προσώπων ὑφε-
 σῶτων ὑποστάσεις ὀνομάζουσιν οἱ ἀνατολικοί,
 καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις, τρεῖς δὲ χάρις, ἢ τρεῖς
 Θεοὺς λέγουσιν. ἀναθεματίζουσιν γὰρ, εἰ τις λέγῃ
 τρεῖς Θεοὺς. ἀλλ' ὁ δὲ Πατὴρ καὶ Υἱὸν, δύο Θεοὺς
 λέγουσιν. ὁμολογοῦσιν γὰρ ἑνὴν εἶναι Θεότητα,
 ἐμπεριέχουσαν δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ τὰ
 πάντα, ὁμολογοῦσιν μίαν Θεότητα, καὶ μίαν
 βασιλείαν, καὶ μίαν δὲ χάριν, ὁμῶς τὰ προσώπα
 ἐν ταῖς ιδιότησι τ' ὑποστάσεων δις ἐξ ὧς γνωρί-
 ζουσιν, τὸν πατέρα ἐν τῇ πατερικῇ αὐθενσίᾳ ὑφε-
 σῶτα νοεῖτες, καὶ τὸν Υἱὸν, ὃ μέρῃ ὄντα ὁ Πα-
 τὴρ, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἐκ Πατρὸς τέλειον ἐκτε-
 λείβῃ γεγεννημένον, καὶ ὑφεσῶτα ὁμολο-
 γῶντες, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἡ θεία
 γραφὴ Παράκλητον ὀνομάζει, ἐκ Πατρὸς
 δι' Υἱοῦ ὑφεσῶτα γνωρίζοντες. ὡς ὁ πα-
 κλητῇ τὸ πνεῦμα τ' ἀληθείας διδάσκει ἡ-
 μᾶς τὴν ἀληθεύσαν, ἡ ἡ ἐστὶν ὁ Υἱός. καὶ οἱ γὰρ
 λέγῃ Κύριον Ἰησοῦς εἰμὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ
 ἔτω καὶ ὁ Υἱός, ὅς ἐστιν ἀλήθεια, τὸν ἀληθινόν
 Θεόν, τὸν ἐαυτῷ Πατέρα ἡμᾶς δις ἐξ ὧς εἰδέναι
 διδάξει καὶ ὡς λέγῃ. ὁ ὡρακῶς ἐμὲ, ὡρακε
 τὸν πατέρα· καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ Υἱὸν ἀ-
 ξίως νοεῖμεν. ἐν Υἱῷ δὲ μονογενεῖ πατέρα εὐσε-
 βῶς καὶ ἀξίως δοξάζομεν. καὶ αὐτὴ ἐστὶν ἡ σφραγίς
 τ' πίστεως, ἐν ἡ σφραγίδι βαπτισθῆναι προσέτα-
 ξεν ὁ Σωτὴρ καὶ Κύριον Ἰησοῦς Χριστός, ὁ λέγων·
 πορεύθεντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βα-
 πτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τ' πατρὸς καὶ τ' ὁ
 Υἱοῦ, καὶ τ' ἁγίου πνεύματος.

Περὶ γὰρ τῇ πάντῃ τ' Υἱῷ πρὸς τὸν πατέρα
 ὁμοιότητι, πλεονέκτον μὲν ἀλλὰ καὶ εἰρηλα-
 ὁμοίως δὲ καὶ νῦν ἐν βραχεὶ πρὸς σημειώσα-
 σθαι σὺ ὁκνήσομεν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος εἰκόνα

XVII. Verum ne quem hyposta-
 seon appellatio ipsa perturbet. Ob id e-
 nim Hypostases ab Orientalibus usur-
 pantur, ut personarum proprietates sub-
 sistentes existentesque declarent. Nam
 et si Spiritus Pater est, & Filius Spiritus, &
 Spiritus sanctus ipse Spiritus: non tamen
 Patrem esse Filium concipimus animo,
 Quia & Spiritus ipse subsistit; qui nequa-
 quam Filius intelligitur, cuiusmodi non
 est, sed per seipsum Spiritus sanctus ille
 subsistit. Hic enim neque Pater est, ne-
 que Filius, sed Spiritus sanctus, quem per
 Filium Pater fidelibus largitur. Qua-
 re merito subsistentis, existentisque Pa-
 tris, ac Filii, & Spiritus sancti propieta-
 tes ut diximus, subsistentium persona-
 rum Hypostases Orientales nominant:
 non ut tres istas Hypostases tria principia,
 tresve Deos esse dicant. Nam eos ana-
 themate damnant, qui tres Deosasserunt.
 Neque verò Patrem, & Filium duos esse
 Deos dicunt. Hoc enim fatentur: unam
 esse Divinitatem, quæ per Filium in Spi-
 ritu sancto contineat universa: unam
 inquam Divinitatem, unum regnum, at-
 que unum imperium esse consentunt.
 Et nihilominus personas in Hypostaseon
 suarum proprietatibus pie discernunt, Pa-
 trem videlicet in paterna maiestate sub-
 sistentem: Filium verò non partem esse
 Patris intelligunt, sed à perfecto Pa-
 tre perfectum, genitum, ac subsistentem
 agnoscunt. Ac denique Spiritum san-
 ctum, quem scriptura sacra Paracletum
 vocat, à Patre per Filium procedentem
 ac subsistentem definiunt. Quemadmo-
 dum Paracletus ille veritatis Spiritus ve-
 ritatem ipsam nos docet, quæ est Filius.
 Nemo enim dicit, Dominus Jesus, nisi in
 Spiritu sancto. Sic & Filius, qui veritas
 est, Deum verum Patrem suum esse pie
 nos edocuit, dicens: Qui videt me, vi-
 det & Patrem. Igitur Filium in Spi-
 ritu sancto, ut par est, intelligimus: in
 unigenito verò Filium pie, & ut par est,
 Patrem esse censemus. Hoc est fidei ve-
 lut sigillum; in quo baptizari nos Salva-
 tor, ac Dominus Jesus Christus aliquan-
 do iussit, his verbis: Euntes docete omnes
 gentes, baptizantes eas in nomine Patris,
 & Filii, ac Spiritus sancti.

XVII. Ceterum cum de perfecta
 Filii cum Patre similitudine alio loco fu-
 sius disputaverimus, hic tamen breviter
 observare non pigebit, Apostolum, qui
 Cccc iij

Semia-
riani.
Hæresis
LXXIII.

Phil. 2. 6.

Rom. 8. 3.

Dei non aspectabilis imagine Filium esse dixit, eoqve modo Patris esse similem docuit, alio quodam in loco quemadmodum sit intelligendus Filius aperuisse. Nam in Epistola, quam ad Philippenfes scripsit, ita loquitur. *Quicum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalem Deo: sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus.* Ad Romanos vero scribens: *Quod enim erat impossibile Legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus Filium suum mittens in similitudine carnis, & de peccato condemnavit peccatum in carne.* Sic igitur hoc duplici testimonio ex ambabus Epistolis deprompto, ab corporea natura similitudinis notionem in incorporeo Patre, Filioque perdiscimus. Siquidem illa verba: *Formam servi accipiens, & in similitudinem hominum factus*, carnem illum è Virgine sumpsisse declarant. Quamobrem illa ipsa caro, quam Dei Filius induit, eadem est cum cæterorum hominum carne: ad hominum vero similitudinem esse dicitur: quoniam non virili satū, ac concubitu hominum more prognatus est. Non secus ac Filius cum spiritus sit, & spiritus à Patre sit genitus, quatenus spiritus à spiritu prodiit, idem est cum illo, sicut quatenus caro ex carne factus est, Maria videlicet, idem est cum carne. Porro quatenus sine profluvio, passione, ac divisione ulla à Patre genitus est, Patris est similis: nec idem cum eo, sic, & Filius secundum carnem,

Filius est, ac similitudinem hominum factus est, nec Patri similis est idem omnino cum homine, item.

XVIII. Igitur in Epistola ad Philippenfes hoc ille nos docuit, quomodo Filii hypostasis Patris hypostasi sit similis: spiritus enim à Patre progreditur. Quare si Spiritus notionem consideres, idem est cum Patre. Perinde ac carnis illum notio idem cum homine constituit. Non idem verò est, sed similis duntaxat: quatenus spiritus ille, qui Filius est, non est Pater. Et illa caro, quam sibi Verbum adjunxit, non è virili satū, ac voluptate proficiscitur: sed eo modo, qui in Evangelio traditur. His igitur omnibus, ut antea dictum est, quemadmodum Filius, quatenus est ac subsistit ipse, Patri in omnibus sit similis, Filius nos edocuit. Quemadmodum verò voluntate, & actione operibusque sit similis, ex Epistola ad Romanos didicimus: ubi ille dixit: *In simili-*

ἀοράτῃ Θεῷ τὸν Υἱὸν εἰρηκώς, καὶ ἐν τέτῳ διδάξας, ὅτι ὁμοίος ἐστὶν ὁ Υἱὸς τῷ πατρὶ, ἀλλὰ ἄλλῃ πῶς δὲ νοεῖν τὸν Υἱὸν παρέδωκεν. ἐν γὰρ τῇ πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολῇ φησὶ, ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ἔχ' ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος. ἐν δὲ τῇ πρὸς Ρωμαίους τὸ γὰρ ἀδύνατον τῷ νόμῳ, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς, καὶ πρὸς ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί. ὡς ἔπ' τ' δύο μαρτυριῶν ἐκ τῶν δύο Ἐπιστολῶν * ὅτι τῷ σωμάτι. καὶ ὡς ἐβόως, καὶ τῷ πνεύματι τῶ ὁμοίῳ ἡμᾶς, καὶ ἔπ' τῷ σώματι Πατρὸς τε καὶ Υἱοῦ διδάχθῆναι. τὸ μὲν γὰρ, μορφὴν δούλου λαβὼν, καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος. δείκνυσιν, ὅτι ἐκ τῆς παρθένου σάρκα ἀνέλαβεν. σὺ δὲ καὶ σὰρξ, ἣν ἀνέλαβεν ὁ Υἱὸς τῷ Θεῷ, αὐτὴ μὲν ἐστὶ τῇ σαρκὶ τῶ ἀνθρώπου. ἐν ὁμοιώματι δὲ ἀνθρώπων ἐστὶν, ἐπειδὴ ἔκ ἐκ ἀπορίας ὡς ἀνθρώποι, ἔδδ' ἐκ κοίτης ἀνδρὸς ἐγενήθη. ὡς καὶ τὸν ὁμοίον τρόπον, καὶ ὁ Υἱὸς πνεύματων, καὶ ἐκ τῷ Πατρὸς πνεύματι γεννηθεὶς, κατὰ μὲν τὸ πνεῦμα ἐκ πνεύματος εἶναι, τὸ αὐτὸ ἐστὶν, ὡς πρὸς τὸ κατὰ τὸ σὰρξ, ἐκ σαρκὸς εἶναι τῆς Μαρίας. κατὰ δ' τὸ ἀνθρώπου φύσιν καὶ πάθος καὶ μερισμὸν, ἐκ τῷ Πατρὶ γεννηθῆναι, ὁμοίος ἐστὶ τῷ Πατρί, καὶ ἔκ αὐτοῦ ὁ κατὰ σὰρκα Υἱὸς, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ ἔκ αὐτοῦ κατὰ πάντα ἀνθρώπου.

For. τῇ
ἀνθ.

Οὐκ ἐν διὰ τῆς πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολῆς ἐδίδαξεν ἡμᾶς, πῶς ἡ ὑπόστασις τῷ Υἱὸ ὁμοία ἐστὶ τῇ ὑπόστασι τῷ Πατρὸς. πνεῦμα γὰρ ἐκ Πατρὸς. καὶ κατὰ μὲν τὴν τῆς * πρὸς Ρωμαίους ἐννοίαν ταυτὸν, ὡς κατὰ τὴν τῆς σαρκὸς κατὰ ἐννοίαν ταυτὸν. ἔταυτον δὲ, ἀλλ' ὁμοίον, διότι τὸ πνεῦμα ὃ ἐστὶν ὁ Υἱὸς, ἔκ ἐστὶν ὁ Πατήρ. καὶ ἡ σὰρξ ἣν ὁ Λόγος ἀνέλαβεν, ἔκ ἐστὶν ἐκ ἀπέρματος καὶ ἡδονῆς, ἀλλ' ἔτις ὡς τὸ Ἐγγέλιον ἡμᾶς ἐδίδαξε. διὰ μὲν δὴ τῶν, ὡς περιερίηται, πῶς ὁ Υἱὸς κατὰ τὸ εἶναι ἑαυτοῦ, καὶ κατὰ τὸ ὅπως εἶναι ἑαυτοῦ, ὁμοίος ἐστὶ κατὰ πάντα τῷ Πατρί, ὁ Υἱὸς ἐπαχθῆσεν ἡμᾶς. πῶς δὲ ὁμοίος ἐστὶ κατὰ τὴν βέλῃσιν καὶ τὴν ἐνεργειαν, καὶ τὰ ἐνεργήματα, διὰ τῆς πρὸς Ρωμαίους, ἀφ' ὧν εἰρηκεν. ἐν ὁμοίῳ

ματι σαρκὸς ἀμαρτίας κατέκρινε τὴν ἀμαρ-
 τίαν ἐν τῇ σαρκί. ἡ γὰρ αὐτὴ σὰρξ, ἧσα ἦν ἀνέ-
 λαβεν ὁ Υἱὸς τῆ Θεᾶς, τῇ ἀμαρτίας σαρκί, καὶ
 ὁμοίως κινεμένη πρὸς πέναν, καὶ δίψαν, καὶ
 ὕπνον, ὡς πᾶσα σὰρξ, ἐκ τέτων ἀμαρτητι-
 κῶς ἔκ ἐκινεῖτο. διὸ εἴρηται ἐν ὁμοιώματι
 σαρκὸς ἀμαρτίας, ὅπως ὁμοίον ἐστὶ τῷ. ἀπὲρ γὰρ
 ὁ Πατὴρ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὁ γὰρ
 Πατὴρ πνεῦμα ὦν ἀνθευτικῶς ποιεῖ. ὁ δὲ
 Υἱὸς πνεῦμα ὦν, ἔκ ἀνθευτικῶς ποιεῖ, ὡς ὁ
 Πατὴρ, ἀλλ' ὁμοίως. ἔκινεν καθ' ὅ μὲν σὰρξ,
 καὶ σὰρξ ταυτὸν, ὡς περ καθ' ὅ πνεῦμα, καὶ
 πνεῦμα ταυτὸν. καθ' ὅ δὲ ἀνδρ' ἀπορας, ὁ
 ταυτὸν, ἀλλ' ὁμοίον. ὡς περ καθ' ὅ ἀνδρ' ἀπορ-
 ρόας καὶ πάθους ὁ Υἱὸς, ὁ ταυτὸν, ἀλλ' ὁ-
 μοίον. [καὶ καθ' ὅ μὲν σὰρξ, καὶ σὰρξ ταυ-
 τὸν, ὡς καθ' ὅ πνεῦμα, καὶ πνεῦμα ταυτὸν.]
 καθ' ὅ δὲ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας,
 ὁμοίως τοῖς σαρκὸς κινήμασι, καὶ ὁ ταυ-
 τὸν. ὡς περ ἔν ἐν ὁμοιώματι κινήσεως ὁ Υἱὸς,
 ὑπεργικῶς, καὶ ὁ ταυτὸν, ὡς ὁ Πατὴρ ἀν-
 θευτικῶς. ἀ γὰρ ὁ Πατὴρ ποιεῖ, ταῦτα καὶ
 ὁ Υἱὸς, ἔκ ἑαυτοῦ αὐτὸς ποιεῖ, ἀλλ' ὁμοίως.
 καὶ φανερόν ἐκ τέτων, ὅτι κατὰ πάντα ὁ
 Υἱὸς ὁμοίος ἐστὶ τῷ Πατρί, ὡς ὁ Υἱὸς Πατρί
 ἐξ αὐτῆς γνησίως γεγεννημένος. τῷ γὰρ ἀ-
 τόπων ἐστὶν, Υἱὸν Θεᾶς αὐτὸν πρὸ αἰώνων
 ὑπάρχοντα, καὶ κατὰ φύσιν ὄντα Θεὸν ἐκ
 Θεᾶς τῆ Πατρὸς, ὅτε πρὸ φύσιν μὲν ἑαυτῶ
 ἐκ Μαρίας γέγονεν ἀνθρώπου, ὁμοίον αὐ-
 τὸν ἡμεῶς τῆς καὶ φύσιν ἀνθρώπων, ἐν τῷ
 ἑαυτῶ πρὸ φύσιν. πρὸ φύσιν γὰρ ἦν αὐτῶ
 Θεῶ ὄντι ἡμεῶσαι ἀνθρώπων. ἐν τῷ καὶ φύ-
 σιν δὲ ἑαυτῶ, μὴ εἶναι αὐτὸν ὁμοίον τῷ Πα-
 τρί τῷ ἡμεῶσαντι. εἰ γὰρ ἐν τῷ πρὸ φύ-
 σιν ἑαυτῶ ὁμοίος ἐστὶ τῆς καὶ φύσιν· πολλῶ
 πλέον ὁμοίος ἐστὶν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἑαυτῶ
 τῷ κατὰ φύσιν γνησίως αὐτὸν γεγεννηκότι
 Πατρί. ὥστε τὸ, ὁμοίον εἶναι κατὰ πάντα
 τῷ Υἱὸν τῷ Πατρί, πρὸς κείνους κατὰ τὰς γρα-
 φάς. ὁμοίως δὲ ἐνοήθη ὡς ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὴν
 ὁμοίαν ἐννοίαν διὰ τῶν παρερημένων ὁ Α-
 πόστολος. ὁμοίως γὰρ ἐστὶ, καὶ καθ' ὅ ζῶν
 ἐκ ζωῆς, Φῶς ἐκ φωτός, καὶ ἀληθινὸς ἐξ
 ἀληθινῶ, καὶ σοφία ἐκ σοφῶ. καὶ καθάπαξ
 [ἐστὶ] καὶ τὰς γραφάς, ὁ κατὰ τὴν ἐνέργειαν
 καὶ τὴν βέλησιν ἐστὶ μόνον ὁμοίως, ἀλλὰ καὶ
 ut uno verbo dicam, iisdem descripturis constat, non actione ac voluntate solum illius, sed secundū

Similitudine carnis peccati condemnabit pecca-
tum in carne. Nam illa caro, quam Dei riani.
 Filius induit, licet eadem esset cum carne *Hæresis*
 peccati, & eodem modo ad famem, sitim, *LXXII.*
 atque somnum, quo reliqua caro omnis
 impelleretur, his tamen omnibus nequa-
 quam ad peccata concitabatur. Propter
 ea dixit Apostolus; *in similitudine carnis* *Jo. 3. 31*
peccati, quod eodem cum illo recidit:
Quaecumque enim Pater facit, hæc & Filius
similiter facit. Nam Pater cum sit spiritus,
 tanquam principali modo facit, Filius ve-
 rò qui & ipse spiritus est, non principali
 modo, velut Pater, sed similiter facit. Quo-
 circa si carnem utrinque spectes, idem est
 cum hominibus Christus: quemadmodum
 si spiritum utrinque spectes, idem est cum
 Patre. Jam quatenus sine semine geni-
 tus est; non idem est, sed similis: perinde
 atque quatenus sine profluvio ullo, ac
 passione processit Filius, non idem est, sed
 similis. Quatenus verò *in similitudi-*
ne est carnis peccati, non idem est cum car-
 nis commotionibus, sed similis. Non aliter
 atque idem qui commotionis illius si-
 militudinem habet, Filius, administrando
 cum Patre facere dicitur, non idem esse
 cum illo, aut principali modo facere. Nam
 quæcumque Pater facit eadem & Filius non
 eodem tamen modo, sed similiter facit. Ex
 his verò omnibus perspicuum est, Filium
 in omnibus Patris esse similem, quemad-
 modum Filius Patris esse similis debet, à
 quo propriè est, ac legitimè genitus. Illud
 enim est absurdum, Filium Dei, qui sæculis
 omnibus anterior est, & naturaliter Deus
 à Deo Patre processit, cum præter naturam
 suam homo est ex Maria Virgine factus,
 in eo ipso, quod præter naturam habebat,
 naturalium hominum similem extitisse:
 præter naturam autem erat illi, qui Deus
 esset, ut homo fieret. At in eo, quod ipsi na-
 turale est, non esse Patris, qui se genuerit,
 similem. Si enim in eo, quod præter natu-
 ram habet, eorum similis est, quibus illud
 ipsum naturaliter convenit: multo magis
 in eo, quod naturale & insitum habet, Pa-
 tris illius similis erit, à quo naturaliter est,
 & legitimè genitus. Hinc itaque colligimus
 illud, quod diximus; similem in omnibus
 esse Patris Filium, ex sacrorum librorum
 auctoritate pronuntiari insuper oportere,
 quemadmodum similis notionem iis, quæ
 proximè commemoravimus, nobis Apo-
 stolus tradidit. Etenim similis est, quatenus
 vita ex vita, lumen è lumine, verus ex vero,
 & sapientia à sapiente procedit. Atque, ut

Semia- hoc ipsum quod est, & subsistit, atque
riani. existit, similem in omnibus esse Patri,
Hæresis qvi se genuit, quemadmodum Patri Fi-
l. xxi. lius similis est.

XIX. Qvod si novi illi hæretici nobiscum disputantes ingenitum genitumque dixerint, sic illis occurremus: qvoniam substantiæ nomen, qvo Patres usi sunt, eò quòd in scriptura non extat, mala fide repudiatis: neque nos ingeniti vocabulum, tanquam scripto non expressum, admitimus. Nam incorruptum quidem & non aspectabilem, & imimortalem vocat Apostolus; Ingenitum verò nusquam scriptura nominavit. Accedit quòd Ingenitus uti diximus nondum ipsam Patris notionem significat: neque genitum propriè Filium exprimit, sed ad omnia producta communiter pertinet. Nam qvi genitum dicit, productum quiddam aliquid esse demonstrat, minimè tamen Filium, qvi ab æterno productus concipiatur, ostendit. Qvamobrem cum Dei Filium ab æterno intelligamus existere; illud ipsum nomen præterea nequaquam admittimus: qvoniam Patris Filiique nomen ad aliud quiddam habitudinem significat. Unde licet Patrem solum nominemus, Filii quoque notionem Patris appellatione comprehensam unà complectimur. Pater enim Filii Pater dicitur. Ac licet solum nominemus Filium, Patris quoque notionem unà comprehendimus: eo quòd Filius Patris esse Filius dicatur. Alterum quippe cum altero connexum est, neque mutuus ad sese invicem respectus dirimitur. Qvare tamen vel alterum pronuntietur, unà & alterum intelligentiæ nostræ subjicit: nec illius modo nomen, verumetiam una cum nomine naturæ ipsius affinitatem demonstrat. Et enim cum Patrem animo concipimus Deum, Dei Patrem concipimus. Et Filium cum intelligimus Dei, Deum intelligimus, qvi Dei Filius appellatur, qvi-que illius natura similis est, cujus intelligitur esse Filius. At ingenitum geniti nequaquam ingenitum dicitur, neque genitum ingeniti genitum.

Ingeniti
vocabulum
non satis
est ad Pa-
tris expri-
mendam
personam.

XX. Qvocirca cum ingeniti, geniti-que vocabula neque ad sese mutuo referantur, neque naturæ significationem involvant: ac præterea Filii proprietatem communem cum cæteris, quæ producta sunt, efficiant, ne ad impietatem ullo insidiarum artificio deducamur

αὐτὸ τὸ εἶναι καὶ ὑφεσῆναι, καὶ ὑπάρχειν ὁμοίως ἐπὶ κατὰ πάντα τῷ πατρὶ τῷ γνησάντι, ὡς Υἱὸς Πατρί.

Εάν οἱ καινοὶ Αἱρετικοὶ περισδιαλεγόμενοι ἡμῖν, ἀγνήτην λέγῃσι, καὶ γνητὸν, ἐρεμῶν αὐτοῖς, ἐπειδὴ κακῶς ἡσαντες τὸ τ' εἰσίας ὄνομα ἐν χρήσει τοῖς πατέρας ὑπάρχον ὡς ἄγραφον εἰδέμεθα. εἰδὲ ἡμεῖς τὸ ἀγνήτην ἄγραφον ὄν δεξόμεθα. ἄφθαρτον μὲν, καὶ ἀόρατον, καὶ ἀθάνατον λέγῃσι Ἀπόστολος· εἰδὲ ποιεῖ δὲ αὐτὸν ἀγνήτην ὠνόμασεν ἡ γραφή. ἐπεὶ δὲ ὅτι, ὡς περιέχεται, ὁ ἀγνήτης εἰδὲ περ σημαίνει τὴν τῷ Πατρί ἐννοιαν, καὶ ὅτι τὸν γνητὸν ἰδίως Υἱὸν εἰδὲ περ σημαίνει, ἀλλὰ κοινοποιεῖ πρὸς πάντα τὰ γνητὰ τὴν ἐννοιαν. ὁ γὰρ εἰπὼν γνητὸν, ὅτι μὲν γέγονεν εἰσημάνεν, εἰδὲ μὲν τὸ αἰδίως Υἱὸν νομῶν παρεδήλωσε. διὸ αἰδίως ἐνοῶντες Υἱὸν Θεῶν, εἰ δεξόμεθα τῷ πρὸς τῷ τοῖς, ὅτι τὸ τῷ Πατρί, καὶ Υἱῶ ὄνομα τὴν πρὸς τι χέσιν σημαίνει. διὸ καὶ Πατέρας μόνον ὀνομάσωμεν, ἔχομεν τῷ ὀνόματι τῷ Πατρί συνυπακομένην, τὴν ἐννοιαν τῷ Υἱῶ. πατὴρ γὰρ ὁ Πατήρ λέγεται. καὶ ὁ μόνον ὀνομάσωμεν, ἔχομεν τὴν ἐννοιαν τῷ πατρί, ὅτι ὁ πρὸς πατρί λέγεται. ἔχεται γὰρ πατὴρ πατρί, καὶ εἰ διακόπτεται ἡ χέσις, ἀλλὰ καὶ μόνον ἐκάτερον λεγόμενον, συνεισάγει πατρί τὴν ἐννοιαν, καὶ εἰ τὸ ὄνομα μόνον, ἀλλὰ μὲν τῷ ὀνόματι, καὶ τῷ φύσει οἰκειότητα. Πατέρας γὰρ νομῶντες τὸ Θεόν, Θεῶν νομῶμεν Πατέρας καὶ Υἱὸν νομῶντες Θεῶν, Θεὸν νομῶμεν τὸν ῥηθέντα Υἱὸν Θεῶν, καὶ ὁμοίως ἐκείνῳ κατὰ τὴν φύσιν, εἰ καὶ νοεῖται Υἱός. ἀγνήτην δὲ εἰ λέγεται γνητὸν ἀγνήτην, εἰδὲ γνητὸν ἀγνήτην γνητὸν.

Επειδὴ τοίνυν εἴτε τὴν πρὸς ἀλλήλα χέσιν ἔχῃ τὰ τῷ ἀγνήτη καὶ γνητῷ, εἴτε συνεισφαίνει τῷ φύσιν, κοινοποιεῖ δὲ πρὸς τὰ λοιπὰ ποιήματα τῷ Υἱῶ τῷ ἰδιότητι, εἰ δεξόμεθα μὲν διὰ τὴν πρὸς ἀσέ-

Εἰαν μεθοδίαν τὰ ὀνόματα. αἰεὶ δὲ τῷ τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ, ὁσίως χρῆσόμεθα. πρῶτον μὲν ἔν ὅτι οἱ ἐξ ἔθνων κληθέντες, οὐκ ἔβαπτίσθημεν εἰς ἀγνῆτον καὶ γεννητὸν, ἀλλ' εἰς Πατέρα καὶ Υἱόν. ἔπειτα ὅτι ὁ ἀμὲν εὐρίσκειται ὁ Υἱὸς εἰρηκῶς ἢ ἑαυτὸ Πατέρα ἀγνῆτον, ἀλλὰ αἰεὶ Πατέρα εἰρηκῶς τὸν Θεόν, καὶ αἰεὶ ἑαυτὸν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, (ὀλίγα* ὡς ἀποστολῶν, ἀκούοντες αὐτὸ λέγουσι, εἰ ἡγαπάτε με, ἐχάριτε αὐτὸν, ὅτι πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου. καὶ ὃν ὁ Πατὴρ ἡγάγη καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ἐμοὶ χολᾷτε ὅτι εἶπον, Υἱὸς Θεοῦ εἰμι. καὶ ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ ἦκω. ἐξῆλθον ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, πάλιν ἀφίμι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα. καὶ ἡ ὁμολογία δὲ τοῦ Πέτρου, σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. καὶ ὁ Πατὴρ ἠνέγνω, ἔτος ἐστὶν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός. καὶ διὰ τῆς, ἐπειδὴ ἔτως καὶ Πατὴρ Υἱὸς μέμνηται, καὶ Υἱὸς Πατρὸς, καὶ ἐν τῇς τῇς ὀνόμασι (πάλιν ἐρῶ) ἐσφραγίσθημεν, τῇς καὶ αἰεὶ χρῆσόμεθα, ἀποκρισόμενοι ταῖς κατὰ τῆς Ἀποστολικῆς πίστεως βεβήλας κενοφωνίας. τὸ γὰρ ὡς τὸ Πατὴρ εἰρημένον, ταῖς λαμπρότησι τῇ ἀγίων ἐκ γαστρός πρὸ ἐωσφόρου ἐχρήσασε, ἀναγκάως εἴρηται, καὶ ἀπαξ τῆς κοινότητος τῇ πρὸς τὰ ποιήματα (τῇς) τῇ Υἱόν, τῇ Πατρός, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς γνήσιον, καὶ ἰδίως γεγεννημένον Υἱόν, διὰ τῆς κατὰ τῆς γαστέρας ὀνόματι, παιδεύοντες. ὡς ὁμοίως καὶ ὁ Υἱὸς. Κύριε ἐκτίσέ με, εἰπὼν, ἵνα καινοποιῶμένη αὐτὴ πρὸς τὰ λοιπὰ κτίσματα ὑποπλεύσωμεν τὴν φύσιν, ἐπὶ νεγεν ἀναγκάως, πρὸ δὲ πάντων βενῶν ἡμεῖς, εὐσεβῇ ἡμῖν καὶ ἀπαθῇ τὴν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς τῆς ὑποταγῆς αὐτῆς ἐννοίαν παριστάς. ἀλλ' ἅπαξ μὲν ὁ Πατὴρ, καὶ ἅπαξ ὁ Υἱὸς, διὰ τὴν πρὸς ἐξῆς ἐννοίαν εὐσεβῇ γνησιότητα τοῦ Θεοῦ, τὸ γεννητὸν ἡμῖν ἐξέθεντο. πάντα δὲ ἡ καὶ νῦν διαθήκη γέμει Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ὀνομάτων.

Ἰνα δὲ ἀπὸ τῶν ἰδίων γνωρισθῶσιν, οἱ καινοδομῶντες τὴν Αἵρεσιν, ἐκ πολλῶν τῶν παρ' αὐτῶν εἰς τὴν ὑπόθεσιν γεγραμμένων, ὀλίγα διὰ τὸ μῆκος παρεσημειώσαμεθα. ἀφ' ὧν ὅλον οἱ Καθολικοὶ καταμαθόντες τὸν νῦν τῆς Αἵρέσεως, ἀναλ-

A istiusmodi nomina rejiciemus: Patris vero; ac Filii appellationem sanctè ac per-
petuò usurpabimus, Primum quod nos
gentilibus vocati in ingentum, ac ge-
nitum baptizati non sumus: sed in Pa-
trem ac Filium. Deinde quod Filius
nunquam Patrem suum ingentum ap-
pellasse reperiatur; sed Patrem semper
nominaverit Deum: seipsum verò Dei
Filium. Quibus ex locis pauca quædam
adscribenda sunt. Hunc igitur, sic lo-
quentem audiamus: *Sidiligeritis me, gau-
deretis utique, quia vado ad Patrem me-
um. Item: Quem Pater sanctificavit, &
misi in mundum, vos mihi in scimini, quod
dixerim, filius Dei sum. Item: Ego &
Patre exivi, & vado. Exivi à Patre, & ve-
ni in mundum: iterum relinquo mundum,
& vado ad Patrem. Adde Petri confes-
sionem: Tu es Christus Filius Dei. Sed
& Pater è cælo, Hic est, inquit, Filius
meus dilectus. Quæ cum ita sint, cum-
que & Pater Filii, & Filius Patris ad eum
modum meminerit, & nos, ut iterum
dicam, hisce nominibus ob signati simus,
iisdem illis semper utemur, ac profi-
nas vocum novitates, quæ Apostolicam fi-
dem oppugnant, procul repudiabimus.
Quod enim à Patre dictum est: *In splen-
doribus sanctorum ex utero ante lucife-
rum genui te, necessario usurpatum est:
& ab communione cum creatis rebus Fi-
lium Patris abducat: qui ab ipso germa-
nus proprièque genitus est Filius: id quod
& ea verba præstant, ex utero. Simili-
ter & Filius cum dixisset: *Dominus crea-
vit me, ne communem ejus cum creatis
rebus ceteris naturam esse suspicaremur,
necessariò subjecit: Ante omnes colles ge-
nui me. Quibus piam nobis ac passio-
nis omnis expertem ipsius ex Patre Filii
propriètatem expressit. Verum semel
duntaxat Pater, semelque Filius ob illam,
quam diximus, piam Dei germanitatem,
geniti nobis vocabulum ediderunt. At
Patris & Filii nominibus plenum est, no-
vum omne Testamentum.***

XXI. Sed ut propriis suis notis
novæ illius Hæresis architectos dis-
cernere possimus, ex multis, quæ de
illo argumento scripserunt, pauca, ne
longior sim, adnotanda putavi. Ex qui-
bus Catholici tota illius Hæresis mente
perspecta, necessariò, ut opinor, sta-

Semiariani. Hæresis LXXIII. Hæreticorum loca quædam. tuent: qui hæc scripserint, eadem ipsa damnasse: & ipsamet dogmata sua ab Apostolica fidei consortio rejicere. Sed & eos damnare, qui eadem secum sentiant, ac doceant. Siquidem in hæc verba scripserunt. Nam præclara scilicet divina verba communicare vobiscum quàm - brevissimo sermone constitui. Quicunque substantiæ similitudinem servare cum Patre Filium putant. à veritate longius aberrarunt: eo quod appellatione ipsa ingeniiti, simile secundum naturam condemnant. Rursus ita disputant. Filius porro generatione minor est, & esse dicitur. Non igitur naturæ similitudinem servare cum ingeniito potest. Verum Dei voluntatem, quam in propria hypostasi integram habet, ac synceram, conservat. Quocirca similitudinem quidem conservat; sed non in natura, verum in voluntate positam: eo quod qualem voluit ipse produxit. Et rursus, quomodo non & mecum ipse fateris, Filium Patri naturâ non esse similem? Rursus: cum Filii exitu carere omni dicatur, qui vitam propria ex natura non habet, sed ex ingeniiti potestate: ingeniita porro natura sine ullo sine omni sit potestate superior, nonne manifestè impii sese homines produnt, dum essentia similitudine diversæ substantiæ dogma, quod pietati consentaneum est, commutant? Deinde; propterea, inquirunt, Patris nomen substantiam non significat, sed potestatem: quæ Filium ante sæcula omnia Deum Verbum produxit, qui substantiam illam, ac potestatem sibi in æternum communicatam in sese continet. Pergunt iterum. Si Patris vocabulum substantiam significare, non potestatem velint, eadem ipsa Patris voce unigeniti quoque personam licet appellent.

Refutatio. XXII. Sed adversus novos istos Hæreticos hunc in modum disputabimus: Scriptum à vobis est similem esse voluntate Filium, substantia dissimilem: unde illud contra scripsimus, non sola voluntate, sed & substantia similem esse. Quoniam igitur primi substantiæ mentionem fecistis, cum dissimilem esse substantia dixeritis: atque ideo substantiæ nomen è medio tollere studeatis: quo sola voluntate similem esse defendatis Filium: si ex animi vestri sententia similem in omnibus esse Patri

καίως οἶμαι κρινέσθαι, τῶν ταῦτα γράψαν-
τας ἀναθεματίσαι αὐτὰ, καὶ αὐτῶν τὰ ἐ-
αυτῶν ἐκβαλεῖν τῇ Αποστολικῇ πίστει, ἀ-
ναθεματίσαι δὲ καὶ τὰ αὐτὰ αὐτοῖς
Φερόντας καὶ διδάσκοντας. γράφουσι γὰρ
αὐταῖς λέξεσιν ὅτως· τὸ γὰρ μεταθεῖναι υ-
μῶν τῶν ἐν Θεῷ ῥημάτων καλλιῶν, τὰ μά-
λιστα διὰ βραχέων παρεδυμήθη. ὅσοι τ'
κατ' ἐσίαν ὁμοιότητα ἀποσώζειν τὸν Υἱὸν
τῷ Πατρὶ ὑπολαμβάνουσιν, ἔξω τῆς ἀλη-
θείας βεβήκασι, διὰ τῆς ἀγνήτης πρὸς τη-
γορίας κατηγοροῦντες τῶ ὁμοίῳ κατ' ἐσίαν
καὶ πάλιν ἐρῶσιν· ὁ δὲ Υἱὸς ἐλάττω ἡγε-
σεως, καὶ ἐστὶ καὶ ὠμολόγηται. εἰς ἃ ἄρα τ'
κατ' ἐσίαν ὁμοιότητα * ἀποσώζειν πρὸς τὸ
ἀγνήτον. ἀποσώζει δὲ ἀκραιφνή φέρων ἐν
τῇ οἰκείᾳ ὑποστάσει τὴν τῷ Θεῷ βέλησιν.
ἐκέν ὁμοιότητα διασώζει, ὃ καὶ τὴν ἐσίαν,
ἀλλὰ κατὰ τὴν θελήσεως λόγον, * οἷον
ἠθέλησεν ὑπεῖναι. καὶ πάλιν, πῶς ἐ-
χὶ καὶ αὐτὸς μοι συνομολογεῖς, ὅτι κατ'
ἐσίαν ἐκ ἑνὸς ὁ Υἱὸς ὅμοιος τῷ Πατρὶ; καὶ
πάλιν, ὅταν δὴ ὁ μὲν Υἱὸς ἀτελεύτητος
ὁμολογεῖται, ἐκ ἐκ τῆς οἰκείας φύσεως
τὸ ζῆν ἔχων, ἀλλ' ἐκ τῆς τῷ ἀγνήτης ἐξ-
σίας ἢ δ' ἀγνήτης φύσεως ἀτελευτήτως πά-
σης ἐξ ἐσίας κρείττων ἐστὶ, πῶς δηλοῖ εἶναι
οἱ ἀσεβεῖς. ὁμοιότητι ἐσίας, τὸ ἑτεροῦσιον τ'
δύσεβείας ἐναλλάττοντες κήρυγμα. καὶ
πάλιν, διὰ τὸ ὄνομα ὁ Πατὴρ ἐσίας ἐκ ἑ-
σῆ δηλωτικόν, ἀλλ' ἐξ ἐσίας, ὑποσησάσης
τὸν Υἱὸν πρὸς αἰώνων Θεὸν Λόγον ἀτελεύτη-
τως * ἦν ἐν αὐτῇ δωρηθεῖσαν, ἦν ἔχων δια-
τελεῖ ἐσίαν τε καὶ ἐξ ἐσίαν. καὶ πάλιν,
ἐσίας εἶναι βέλονται τὸ Πατὴρ δηλωτικόν,
ἀλλ' ἐκ ἐξ ἐσίας, τῷ * Πατρὶ ὀνόματι, καὶ τ'
ὅτι μόνον ἡς ὑπόστασιν πρὸς αὐτοῦ ἐτε-
σαν.

Ερῶμεν νῦν πρὸς τὸν νῦν Αἰρετικὸν,
ὅτι ὑμεῖς ἐγράφατε ὅμοιον καὶ βέλησιν, ἀνό-
μοιον κατ' ἐσίαν. διὸ ἡμεῖς ἀντεγράψαμεν,
ὅτι ὁμοίος ἐ κατὰ μίμησιν μόνον, ἀλλὰ καὶ
κατ' ἐσίαν. ἐπεὶ δὲ τοίνυν πρῶτοι ὑμεῖς ἐ-
σίας ἐμνήσθητε, λέγοντες ἀνόμοιον καὶ ἐ-
σίαν, καὶ διὰ τὸ σπαστάζειτε δεδιώσας
τὸ ὄνομα τῆς ἐσίας, ἵνα κατὰ βέλησιν ὁ-
μοιον εἶναι μόνον λέγοιτε τὸν Υἱὸν, εἰ ἀλη-
θῶς συνήθεοτε κατὰ πάντα ὅμοιον τὸν Υἱὸν

τῷ Πατρὶ ἀναθεματίσατε ὅν διαφορὰν λέγοντας ὁμοιότητι, καὶ γράψατε ἕτως, ὅτι εἰ τις μὴ καὶ πάντα λέγοι ὅμοιον τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ, ὡς υἱὸν πατρὶ, ἀλλὰ καὶ μὲν βέλησιν λέγοι ὅμοιον, καὶ δὲ τὴν ἑστίαν ἀνόμοιον, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ μετὰ ταῦτα εἰ βέλονται ἑστίας ὀνόματι μεμνήδῃ, καὶ ἀθετῇσι τὰς ἑαυτῶν ὑπογραφάς, ἑστίας πάντας μνημονεύσαντες, καὶ τὰ τῶν πατέρων ὁμολογέτωσαν, μὴ μόνον κατὰ τὸ βέλησιν, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶναι, καὶ κατὰ ὑφ' ἑαυτῶν, καὶ κατὰ τὸ ὑπάρχειν κατὰ πάντα καὶ ὅμοιον εἶναι τὸν Υἱὸν Πατρὶ, ὡς υἱὸν πατρὶ, καθὼς αἱ θείαι λέγουσι γραφαί.

Εἰς τὴν ἐκτεθεῖσαν πίσιν, ὡς ὁμοιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ κατὰ πάντα, ὑπεγράψαν ἕτως Μάρκος ὁ Ἐπίσκοπος Ἀρεθούσιος ἕτω πεισυνὴ καὶ Φροῦ τοῖς προγεγραμμένοις, καὶ οἱ παρόντες ὁμοίως. Οὐτάλης δὲ ἕτως ὅπως μὲν ὑπεγράψαμεν τῇ νυκτὶ Ἰηρωσκόσης τῆς Πεντηκοστῆς τὴν προγεγραμμένην ὑπογραφὴν, οἶδασιν οἱ παρόντες, καὶ ὁ Διόσεβης βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ ἐμαρτυράμεν, ἀγράφως τε καὶ ἐγράφως. καὶ δὲ ταῦτα οἰκίῳ ἡδὲ ὑπογράφαντ' Οὐάλεντ', καὶ προσεδεικνόντ' τῇ ὑπογραφῇ, ὅμοιον τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ, μὴ προσεδεικνόντ' δὲ κατὰ πάντα, καὶ δείξαντ' ὅπως καὶ συνέθετο ἡ προγεγραμμένη, ἢ τὸ ὁμοῖον πῶς νοεῖ, Ἰησημηνάμενος τε τῶν τῶν Διόσεβης βασιλέως, καὶ ἀναγκάσαντ' αὐτὸν προθεῖναι τὸ κατὰ πάντα, ὅπως καὶ προσεδείκε, Βασίλει' ὑποπλεύσας, καὶ τὸ, κατὰ πάντα, ἰδίῳ νῶ αὐτὸν προσεδεικνέαι εἰς τὰ ἴσα, ἐπαχθῶσαν οἱ ὡς Οὐάλεντα λαβεῖν, ἐφ' ᾧ τε δόχοις αἰεὶ τὴν κατὰ Ἀρίμινον σύνοδον, ὑπεγράψεν ἕτως Βασίλει' Ἐπίσκοπος Ἀγκύρας πιστεύω καὶ συνδυοκῶ ἡς προγεγραμμένοις, ὅμοιον ὁμολογῶν τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ κατὰ πάντα. κατὰ πάντα δὲ ἔμεινον κατὰ τὴν βέλησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπόστασιν, καὶ κατὰ τὴν ὑπαρξιν, καὶ κατὰ τὸ εἶναι, ὡς Υἱὸν κατὰ τὰς θείας γραφάς, πνεῦμα ἐκ πνεύματος, ζωὴ ἐκ ζωῆς, Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, ἀληθινὸν Υἱὸν ἐξ ἀληθινῶ, σοφίαν Υἱὸν ἐκ σοφῆ Θεοῦ καὶ

A Filium statuaris, damna te illos anathe-
mate, qui similitudinis discrimine agno-
runt: atque ita scribitote: Si quis non in
omnibus similem esse Patri Filium dixe-
rit: quemadmodum patri similis est fi-
lius: sed voluntate similem, substantia
dissimilem esse dixerit, anathema sit.
Præterea si substantiæ nomen com-
memorare velint, ac suis ipsorum subscri-
ptionibus refragari, facta ubique sub-
stantiæ mentione iis, quæ Patres pro-
fessi sunt assentiantur: non voluntate
modo, sed & quod ad esse ipsum atti-
net, ac substantiam, & existentiam, at-
que in omnibus denique similem esse
Patri Filium asserant, quemadmodum
similis est patri filius, uti sacræ literæ te-
stantur.

Ceterum propositæ illi fidei con-
fessionis, quæ Filius in omnibus Patri si-
milis esse definitur, ita subscripserunt.
Marcus Episcopus Arctusius ita credo,
& sentio, ut supra scriptum est. Eodem
modo & qui aderant subscripserunt. At
Valens hunc in modum. Quemadmo-
dum ea nocte, quam dies Pentecostes
secuta est, superiorem hanc subscrip-
tionem ediderimus, norunt qui tum præ-
sentes erant, ac pius imprimis Impera-
tor, apud quem & sine scripto sumi, &
scripto contestatus. Post hæc cum Va-
lens suo more subscripsisset, & ad sub-
scriptionem addidisset: similem esse Pa-
tri Filium; prætermisiss his vocibus, in
omnibus, cumque ea re declarasset, quem
in sensum ea quæ scripta fuerant appro-
basset, ac quemadmodum consubstan-
tialis vocem intelligeret, pius hoc Im-
perator observavit, & ut, in omnibus, ad-
jiceret coëgit: idque ut iussus erat præ-
stitit. At Basilius suspicatus voces illas,
in omnibus, ex propria mente, ac sensu ad
formulam adjectas, cum exemplum pro-
fessionis illius Valens cum suis habere
vellet, quod secum ad Ariminensem Syn-
odum deferret, hoc modo subscripsit:
Basilius Episcopus Aucyræ credo, & as-
sentior iis; quæ supra scripta sunt: si-
milem in omnibus consensens Patris esse
Filiū. In omnibus verò cum dico
non voluntate solum intelligo: sed
& substantia, & existentia, adeoque es-
sentia ipsa, utpote Filium: quod sa-
cræ literæ confirmant: Spiritum è
spiritu, vitam è vita, lumen è lumine
Deum ex Deo, verum Filium ex vero,
sapientiam Filium è sapienti Deo, ac Pa-

Semianiani.
Hæresis
LXXIII.

tre. Et, ut uno verbo dicam, Filium Patris undecumque similem, uti filium patris. Ac si quis aliqua solum ex parte similem esse dicat, ut ante scriptum est, ab Ecclesia Catholica alienum esse censo: eo quod è sacrarum literarum præscripto Patri similem esse Filium non agnoscat. Lecta est hæc subscriptio, & Valenti tradita. Aduertere, Marcus, Georgius, Ursatius, Germanus & Hypatianus, Episcopi, cum Presbyteris ac Diaconis pluribus.

Diffensio
inter Hæreticos illos.

XXIII. Hæ porro Epistola à nobis hîc attexta sunt, ut illud eruditus quisque, ac veræ fidei studiosus intelligat, non inaniter, ac sine causa nos in aliquem invehi: sed certissimis probationibus niti velle. Cæterum idem illi rursus à suis discesserunt, cum ob privata odia, humanasque simultates, & æmulationes sese invicem jurgiis lacerarent, & de Principatu contenderent. Ac tum Semianianorum istorum partibus robur accessit; in quibus fuere Basilus, Georgius, Sylvanus, ac cæteri, quibus carnis brachium adjumento erat, Constantium Imperatorem intelligo. Obtinuerunt tamen postmodum Eudoxius, & Georgius Alexandrinus, & Euzoius Antiochenus. Basilus verò ac Georgius Laodiceus cum suis minore in pretio esse ceperunt, cum hæcenus plurimum auctoritate valuissent. Ex iis rursus alii ab eadem Hæresi ac Synodo divulsi sunt; adeo ut Arianorum secta tria in factionum divortia discesserit. Nam Acacius Palæstinus Cæsareæ Episcopus, cum Meletio, & Uranio Tyrio, & Eutychio Eleutheropolitano pro eo, quo in Cyrillum Hierosolymitanum odio, & invidia flagrabat, Basilio, ac Georgio Laodiceo, Sylvano Tarsensi, Eleusio Cyziceno, Marcedonio Constantinopolitano, Eustathio Sebasteno, & Aniano Antiocheno seipsum opposuit, qui tum constituti cum essent, suas in eos vires collegit Acacius, ac turbarum plurimum concivit. Ita factum est, ut cum in eadem aliqui omnes opinione forent, non eodem tamen modo singuli professionis suæ formulam conciperent, & à se invicem dissiderent. Ex qua divisione in tres illas, quas modo diximus, factiones distracti sunt. Etenim Acacius cum suis neque consubstantialem fatebatur esse Filium, neque creaturam ex

Tres Arianorum factiones.

Α Πατρός, καὶ καθάπαξ κατὰ πάντα τὸν Υἱὸν ὅμοιον τῷ Πατρὶ, ὡς ὁὖν πατρί. καὶ εἴ τις κατὰ τι λέγῃ ὅμοιον, ὡς προγενέσθαι, ἀλλότριον εἶναι τῇ Καθολικῇ Εκκλησίᾳ, ὡς μὴ καὶ τὰς θείας γραφὰς ὅμοιον τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ λέγων. ἀνεγνώσθη ἡ προγραφὴ, καὶ ἐδόθη Οὐτάλεντι, παρόντι Μάρκου, Γεωργίου, Οὐρσακίου, Γερμανοῦ, Ὑπατιανῶ, Ἐπισκόπων καὶ Πρεσβυτέρων καὶ Διακόνων πλειόνων.

Αὐταὶ αὖ Ἐπιστολαὶ μετετάγησαν πρὸς τὸ εἶδέναι ἑκάστον τῶν Φιλολόγων, τῷ τὰ ἀληθῆ τῆς πίστεως ἐκζητούντων, ὅτι ἐκ τῆς κενῆς φερόμεθα πρὸς τινὰς λέγειν, ἀλλ' ἐξ ἀληθινῶν συστάσεων φιλοτιμημέθα ὁρμησάμενοι διήνεχθησαν ἐν οἷς αὐτοὶ πάλιν πρὸς ὅδ' οὖν σὺ αὐτοῖς, διὰ μίση τινῶν, καὶ ζήλον ἀνθρώπων, ἐρεχθελόντες ἑκάτεροι πρὸς ἑκάτερον, καὶ φιλαρχούντες, καὶ ἐκρατύνθη τότε τὸ μέρος τῶν τῷ Ημιαρείων, τῷ πάλαι βασιλείων, Φημί, καὶ Γεωργίου, καὶ Σιλβανόν, καὶ λοιπῶν, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν σαρκὸς δεξιὰν, Κωνσταντίον τὸν βασιλέα, * οἱ περὶ Εὐδόξιον, καὶ Γεώργιον τὸν

Deest
aliquid.

ΚΑΛΕΞΑΝΔΡΕΑ, καὶ Εὐζόιον τὸν Ἀντιοχέα. καὶ οἱ μὲν περὶ βασιλείων, καὶ Γεωργίου τὸν Λαοδικέα ἐταπεινώθησαν, καί τις πολλὰ ἰχύσαντες, ἐξ ὧν πάλιν ἕτεροι διήρδησαν τῆς αὐτῆς Αἰρέσεως καὶ Συνόδου, καὶ γέγονε τὸ τῶν Αἰρειανῶν σύστημα εἰς τρία τάγματα. Αἰκάκιος γὰρ ὁ Παλαιστίνος ὁ Καίσαρείας, ἅμα Μαλητίῳ καὶ Οὐρρανίῳ τῷ Τυρίῳ, καὶ Εὐτυχίῳ τῷ Ἐλευθεροπολίτῃ, διὰ τὸν πρὸς Κύριλλον τὸν Ἱεροσολυμίτην ζήλον τε καὶ μῖσθον, ἀντίστατο τοῖς περὶ βασιλείων, καὶ Γεωργίου τὸν Λαοδικέα, καὶ Σιλβανόν τὸν Ταρσέα, Εὐευσίον τε τὸν Κυζίκην, Μακεδόνην τὸν Κωνσταντινουπολίτην. Εὐστάθιον τὸν Σεβαστείαν, καὶ Ἀνιανόν τὸν Ἀντιοχέα, * τότε κατὰ σαθέντων καὶ αὐτῶν ἑαυτὸν στρατεύσας ὁ αὐτὸς Αἰκάκιος πολλὴν φύρσιν εἰργάσατο. καὶ γεγονάσιν εἰς ἀλλήλους, ὁμοδόξον μὲν γνώμην κεκτημένοι, διαφόρως δὲ ἑκάστος αὐτῶν ὁμολογούσιν, εἰς ἀλλήλους διενενηγμένοι, καὶ χιοθέντες, εἰς τὰ προειρημένα διεσπάρησαν τρία τάγματα. ὁ μὲν γὰρ Αἰκάκιος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὅμοιον ὁμολόγησαν, ὅτε κτίσμα ἐν τῷ

ἐν τῷ

ἐν τῇ κτισμάτων, καίπερ οἱ αὐτοὶ ὑπάρχοντες, κρυφῇ δὲ διὰ τὸν καιρὸν ᾧδρασιώπησαντες τὸ τῆς κτίσεως, αὐτὶ μὲν ὅλοι ἦσαν, ὁποῖοι καὶ Ἀρειανοὶ παρεκρύβησαν δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, μηδὲν ἄλλο φρονέοντες, ἀλλ' ἢ τὸ το, διὰ τοῦτο σὺν αὐτοῖς μεμιγμένους. Φύσιν ὀρθοδόξους, ἀποκρίτας δὲ ὑπάρχοντας, καὶ ὑπο-
 F. καὶ τὴν κεινομένους * τὴν βασιλείας δεξιάν, καὶ δε-
 βασ. δεξ. διότας, καὶ ἔχοντας πρὸς ἀλλήλους ἐ-
 διδ. χθρίαν, βεβλόμενοι εἰνῶαι. Εὐτύχιος μὲν γὰρ
 ὁ Εὐθυφροπολίτης, οἷα δὴ ἀπὸ τῆς μακα-
 ρίης Μαξιμιανῆς τῆς Ἱεροσολυμίτης ὁμολογήσας
 Ἐπισκόπος τῷ πρίν ἔχων σαφῆ τῆς
 ὀρθοδόξιας, διὰ τὴν πρὸς τὸν Κύριλλον
 ἐχθρίαν, ὅτι ἐμίγη πρὸς τὸν Ἀκάκιον, ὀρθο-
 δόξως μὲν ἔχων ἄξει καιρῶ, ὑποκρινόμενος
 ὁ δὲ διὰ τὸν ἴδιον θρόνον. καὶ ἄλλοι πλείους τῆς
 Παλαιστίνης, δι' ἧς Ἀκάκιος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ
 ἡ αὐτὴν ἔχοντες λύσαν, καὶ μανιώδη κακο-
 πισίαν, τέως πρὸς τὸν καιρὸν πρὸς τῶν ἐ-
 δὲν ἐκίνησαν, ἕτε μὲν ὁμολογεῖν, ἕτε δὲ νεῖδον
 ἀλλὰ συμελθόντες ἐν τῇ Σελευκίᾳ, τῇ
 Τροχίᾳ καλεσμένη, τῇ Ἰσαυρίᾳ, ἐκ πορ-
 τάσματ' ὁ Κωνσταντῆς τῆς βασιλείας, πρίν
 ἐτέρῳ δῆθεν ἐκτίθεν, ὁ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν
 πατέρων ταχθεῖσαν ἐν τῇ Νικαίᾳ τῇ πόλει,
 τὴν ὀρθοδόξον, καὶ καλῶς τεταγμένην, ἀλ-
 λά πρὸς ποσότητος μὲν, ὡς καὶ ἀφελότητα εἰ-
 πόντες.

Πισεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, πατέρα παντο-
 κράτορα, καὶ καθεξῆς. καὶ εἰς τὸν Υἱὸν τῆς
 Θεᾶς λιτῶς, μηδὲν ἰσχυρὸν λαλήσαντες. Ὑ-
 περὶ ὧν ὑποδείξωσι τῇ αὐτῶν δραματεργί-
 αν, ἔφησαν, ὅτι ἐκβάλλομεν τὸ ὁμοῖον,
 ὡς ἀλλότριον τῆς θείας γραφῆς. τὸ δὲ ἀνόμιον
 Υἱὸς πρὸς πατέρα ἀναθεματίζομεν. καὶ ἡν
 τῷτο δολίων θηρευτῶν δέλεαρ. καὶ γὰρ ἔφα-
 σκον, ὅτε ἐν αὐτοῖς ἐγίνοντο, καὶ ἐδίδασκον,
 ὅτι κτίσμα μὲν ἐστὶν ὁ Υἱὸς τῆς Θεᾶς, ἀλλ' ὁμοῖός
 ἐστὶ τῷ πατρὶ, ὡς κατὰ διάνοιαν ταύτῃ τῇ
 ἐν τοῖς ἀνθρώποις νομιζευομένῳ. ἐκτυπῶ-
 σι γὰρ καὶ οἱ πλαστεργοὶ ἀνδριάντας, καὶ ἀ-
 φομοιάζουσιν εἰκόνας, ἥτοι ἐκ χρυσοῦ, καὶ ἀ-
 γύρης, καὶ ἄλλης ὕλης, ἢ διὰ χρωμάτων ἢ πρὸς
 λα, καὶ τὸ ὁμοῖον ἔχουσιν, ὁ δὲ κατ' ἰσότητά τῇ
 ἐκτυπωμένων. ἕως παρ' αὐτοῖς τὸ δόλιον,
 ἦν, ὁμολογεῖν μὲν ὁμοῖον τῷ πατρὶ, ὁ δὲ δὲ
 ἔχει τῆς τῆς πατρὸς θεότητος τὸ πᾶν.

A caterarum ordine ac numero. Et quam-
 vis eadem cum aliis sentirent, suam ta-
 riani. men opinionem dissimulabant, ac tem-
 pori servientes creaturæ nomen silentio
 Hæresis. præteribant: cum interim nihil ab Aria-
 nis dissiderent. Verum per illud tem-
 pus quod in animo habebant occulta-
 runt; cum nihil aliud præter illud in
 opinione haberent: quod eorum gratia
 fecerunt, quise ad ipsorum cœtum aggre-
 gaverant, homines alioquin orthodoxi,
 sed simulatores, & Imperatoris potesta-
 ti servientes, eandemque reformidan-
 tes, qui secum invicem inimicitias exer-
 cebant. Nam Eutychius Eleutheropo-
 litanus, utpote à beato Maximo Na-
 Hierosolymitano Episcopo ac confessore
 Catholicæ fidei institutis edoctus, pro-
 pter Cyrilli odium, ad Acacium sese non
 adjunxit. Qui quidem aliquanto tem-
 pore Catholicam fidem amplectens di-
 gnitatis suæ retinendæ gratia dissimula-
 vit; ut & alii Palæstinæ complures Epi-
 scopi. Propter quos Acacius cum suis
 eadem rabie & infidelitatis furore perci-
 ti, nihil ad tempus de hisce dogmatibus
 movere voluerunt: neque aut affirman-
 do, aut negando pronuntiarunt. Sed
 Seleuciæ, quæ aspera dicitur, in Isauria
 Constantii Imperatoris jussu congregati
 aliam fidei formulam proponunt, non
 qualem Patres olim in Nicæna Syno-
 do orthodoxam, ac præclaram institu-
 erant: sed callidè ac fictè simulata ta-
 men simplicitate, hunc in modum con-
 scripserunt.

XXIV. Credimus in unum Deum,
 Patrem omnipotentem, &c. & in Filium
 Dei, &c. simpliciter, ac nihil vehemen-
 tius elocuti. Postea verò totam ut fabu-
 lam agerent, addiderunt; Consubstantialia
 rejicimus, tanquam à sacris literis alie-
 num. Illud verò damnamus: dissimi-
 lem esse Patris Filium. Atque hæc demum
 erat callidissimorum venatorum illece-
 bra. Sic enim inter sese musitabant, ac do-
 cebant: Creatura quidem est Dei Filius;
 sed similis Patri, eo videlicet sensu, quæ
 omnium hominum usu, ac consuetu-
 dine familiaris est. Etenim plastræ sta-
 tuas effingunt, ac simulachra ex auro ar-
 gento, aliâve materiâ, aut coloribus in li-
 gno exprimunt; quæ similitudinem ha-
 bent illa quidem, exemplaribus verò suis
 nullo modo sunt æqualia. Sic ab illis calli-
 dè quiddam excogitatum est hujusmodi:
 ut Filium Patri similem esse faterentur: li-
 cet nihil in ipso paternæ divinitatis ineffet.

Semia- Hæc illorum decreta nonnulli, qui cum A
riani. ipsis erant, partim propter temporis cala-
mitatem approbarunt: & verò magna
LXXIII. ex parte conscii ac fautores erant. Qvi-
dam tamen infcii, & imprudentes abrepti
sunt, ut paulo post apparuit. Erant enim
inter illos Patrophilus Scythopolitanus,
& Philippons, qui hujus successor constitu-
tus illic fuerat, cum aliis plerisque, qui
hanc Hæresim amplectebantur. Hodie
verò post illorum obitum, ubi ipsorum
impietas longè lateqve propagata, auda-
ciam, ac licentiam nacti, ac carnis bra-
chio freti, nulla re jam obstante, quorum
consilium inierant apertè illa prædicant.
Nullus enim jam illos pudor retardat:
neqve mandato ullo coërciti simulatio-
nem quandam, ac speciem præ se ferre
coguntur: ne nova & inusitata quædam
agitare videantur. Sed illam fidei for-
mulam, quam Acacius cum suis illic pro-
posuit, unà cum eorum, qui ei Synodo in-
terfuerunt, subscriptione libethic adscri-
bere. Ea est ejusmodi.

FIDEI EXPOSITIO IN CON-
CILIABULO SELEVCI-
cienfi edita.

XXV. Qvi variis è provinciis reli-
giosissimi Imperatoris nostri Constantii
mandato Seleuciæ in Isauria convenimus
Episcopi, hæc communi consensu decre-
vimus:

Hesternæ die, quæ erat A. D. V.
Kal. Oct. omni studio ac moderatione
in id incubuimus, ut pacem Ecclesiæ san-
ciremus, ac constantem, & solidam fidei
regulam constitueremus, pro eo ac Dei
amantissimus Imperator noster Con-
stantius jussit, ex Prophetarum oracu-
lis; sic ut nihil præter sacrarum litera-
rum auctoritatem in Ecclesiasticam fi-
dem invehere. Sed quoniam in Syn-
odo nonnulli alios è nostris contume-
liis affecerunt: aliis silentium indixe-
runt; nec quæ vellent eloqui permise-
runt: alios invitos excluserunt: Tum eos,
qui depositi erant, variis è Provinciis
adhibuerunt: quosdam verò præter
Canonem secum adduxerunt, ut unde-
cunqve turbulentissimus esset ille con-
fessus: quemadmodum clarissimus Co-
mes Leonas, & clarissimus Provinciæ

ἀλλά Ἰνες τῷ μετ' αὐτῶν, ἅμα δὲ διὰ τὴν
ἔτω συμβᾶσαν συμφορὰν τῶ καιρῷ κατε-
δέχοντο, καὶ ὁμοῦ ἦσαν συνειδότες οἱ πλείους
αὐτῶν. τινὲς δὲ καὶ ἀγνοῶντες, ὡς ὕστερον
ἐδείχθη. ἦν γὰρ ἅμα τέρις Πατρόφιλος
ὁ Σκυθοπολίτης, καὶ μετ' αὐτῶν Φίλιππος
ὁ ἐκεῖ κατὰ σάθεις διάδοχος τῶ περιεργημέ-
νου, καὶ ἄλλοι πλείους, οἱ φύσει ταύτην τὴν
αἵρεσιν κατέχοντες. νῦν δὲ μετ' αὐτῶν τὴν ἐκείνων
τελευτὴν, ὅτε εἰς πλάτῃ ἐλήλακεν ἡ αὐ-
τῶν κακοδοξία, καὶ μετ' ἀρρήστιας τυγχά-
νισσι διὰ τὴν τῆς σαρκὸς δεξιάν, καὶ μηκέτι
ἐμποδίζομενοι, κηρύττειν σαφῶς τὸ αὐτῶν
ἰπχεῖρημα. ἔκτετι ἔτε αἰδοὶ Ἰνι κατεχό-
μενοι, ἔτε ἰνδαλλόμενοι, διότι τινὲς περιε-
ργατῃ, εἰς τὸ μὴ ἵνα δοκεῖν κατὰ καιρῷ
φέρεισθαι, * καὶ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἐκεῖ, καὶ
ὕπ' αὐτῶν τῶν πατρὶς Ἀνάκτιον πῶς, μετ'
ὑπογραφῆς τῶν ἐν αὐτῇ τῇ Συνόδῳ
ὑπομένων, ἐνταῦθα παρὰ τὴν ἑσθῆ. καὶ ἐ-
σιν ἡδε.

C Οἱ συνελθόντες Ἐπίσκοποι ἐκ διαφο-
ρων Ἐπαρχιῶν ἐν Σελευκίᾳ τῆς Ἰσαυρίας,
κατὰ πρόσταγμα τῆς ἀσσεβείας τῶ θεοσε-
βεσάτω Βασιλεῶς ἡμῶν Κωνσταντίῳ, τὰδε διε-
λαλήσαμεν ἡμεῖς οἱ συναχθέντες ἐν Σε-
λευκίᾳ τῆς Ἰσαυρίας κατὰ βασιλικὸν βέ-
λημα.

Τῇ χθρὲς ἡμέρᾳ, ἡ Ἰς ἦν παρὰ πέντε Καλαν-
δῶν ὀκτώ, πᾶσαν σπερδὼν εἰσλινεγκάμεθα
μετ' πάσης ἀταξίας τὴν εἰρήνην τῇ Εκκλη-
σίᾳ διαφυλάξαι, καὶ * τῆς πίστεως ἀσφαλῶς. καὶ
διαλαβεῖν, ὡς παρὰ τὴν ὁ θεοφιλέστατος
Βασιλεὺς ἡμῶν Κωνσταντίῳ, κατὰ τὰς Προ-
φητικὰς Φωνὰς, καὶ μηδὲν παρὰ τὰς θείας
γραφὰς παρεισενέγκαι τῇ Εκκλησιαστικῇ πί-
στει. ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ Συνόδῳ τινὲς, ὅτι μὴ
ἡμῶν ὕβρισαν, ὅτι δὲ ἐπεσόμεσαν, ἐσυγχω-
ρῶντες λαλεῖν, ὅτι δὲ ἀπέκλεισαν ἀκον-
τας, καὶ ὅτι κατηρημένους δὲ ἐκ διαφορῶν
Ἐπαρχιῶν εἶχον μετ' ἑαυτῶν, καὶ ὅτι παρὰ
κακὸν κατὰ σάθεις ἦγον μετ' ἑαυτῶν,
ὡς πάνταχόθεν θορύβῳ πλῆρες ἡμέρας τὸ
συνέδριον, καθὼς καὶ ὁ λαμπρότατος Κό-
μης Λεωνᾶς, καὶ ὁ λαμπρότατος ἡγούμενος

Εἰ καί.

τῆς ἐπαρχίας Λαυρίου^Θ αὐτοψία παρέλα-
βε, τὸτε ἐνεκεν διαλαλῆμεν, ὡς ἔφευγο-
μεν, τὴν αὐθεντικὴν πίσιν ἐν τοῖς ἐγκαίνιοις
τοῖς καὶ Αντιόχειαν προκομίζοντες, * οἱ καὶ αὐ-
τὴ μάλιτα οἱ πατέρες ἡμῶν κατ' ἐκεῖνο και-
ρὸ πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς ζητήσεως συνέ-
δραμον.

Ἐπειδὴ πολλὰς ἐθορύβησε τὸ ὁμοῖσιον καὶ
τὸ ὁμοῖσιον ἐν τοῖς παρελθούσι χρόνοις, καὶ
μέχρι νῦν, ἀλλὰ καὶ ἕως ἄρτι λέγε^Θ καινο-
ρμεῖας ὑπὸ τινων τὸ ἀνόμοιον Υἱὸς πρὸς Πα-
τέρα τὸτε χάριν τὸ ὁμοῖσιον ὡς ἄλλοτεριον τῷ
γραφῶν ἐκβάλλομεν, τὸ δὲ ἀνόμοιον ἀνα-
θεματίζομεν, καὶ πάντας, ὅσοι τοῖς τυγχάνου-
σιν, ἄλλοτερις ἡγάμεθα τῆς Εκκλησίας. τὸ
δὲ ὁμοῖσιον τὸ Υἱὸς πρὸς Πατέρα σαφῶς ὁμο-
λογῶμεν, κατὰ τὸν Απόστολον τὸν λέγοντα
πρὸς τὸν Υἱὸν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀορά-
του. ὁμολογῶμεν δὲ καὶ πιστεύομεν εἰς ἓνα
Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, τὸν ποιητὴν
οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων. πι-
στεύομεν δὲ καὶ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐξ αὐτοῦ γην-
νηθέντα ἀπαθῶς πρὸ πάντων αἰώνων, C
Θεὸν Λόγον, Θεὸν ἐκ Θεοῦ μονογενῆ, Φῶς,
ζῶν, ἀλήθειαν, σοφίαν, δύναμιν, δι' ἧς
πάντα ἐγένοντο, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ
τῆς γῆς, εἴτε ὁρατὰ, εἴτε ἀοράτα. τῷ
πιστεύομεν Ἰπὶ σωτελείᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέ-
τησιν ἁμαρτίας, σὰρκα ἀνελήφεναι ἐκ τῆς
Παρθένης, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα
ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ ἀναστάντα, καὶ
ἀναληφθέντα εἰς οὐρανὸν, καθεζέσθαι ἐν
δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, πάλιν ἐρχόμενον ἐν δό-
ξῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. πιστεύομεν δὲ
καὶ εἰς ἓν ἅγιον Πνεῦμα, ὃ καὶ Παράκλητον
ὠνόμασεν ὁ Σωτὴρ καὶ Κύριος^Θ ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστός, ἐπαγγελιάμενος μῦ τὸ ἀνελθεῖν αὐ-
τὸν πέμψαι τοῖς μαθηταῖς τῷ, ὃ καὶ ἀπέσφ-
λεν, δι' ἧς καὶ ἀγιασθήσονται ἐν τῇ Εκκλησίᾳ
πιστεύοντας, καὶ βαπτιζομένους ἐν ὀνόματι
Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. τὸ
ἵνα ταύτῃ τὴν πίσιν ἅλλοις ἡ κηρύττοντας,
ἄλλοτερις οἶδεν ἡ Καθολικὴ Εκκλησία. ὅτι
δὲ ταύτῃ τῇ πίσει ἰσοδυναμεῖ καὶ ἡ ἐν Σιριμῶν
πρώτη ἐκτεθεῖσα πίσις, ἐπὶ τῆς δισσεβείας
τοῦ Βασιλέως ἡμῶν, γνωρίζουσιν αἱ ἐντυγχάνον-
τες τῇ πίσει.

A Præfectus Lauricius oculis suis viderunt: Semia-
cam ob causam palam profiteamur; nihil riani.
nos subterfugere, & primariam illam fi- Hæresis
dei formulam, quæ in Antiochenæ Ec- LX XIII
clesiæ dedicatione proposita est, in me-
dium proferre. Cujus auctores Patres illi
nostri ad ejusmodi quæstionem disce-
prandam per illud tempus conventus ha-
buerunt.

Cum hætenus Homoiōsi, & Ho-
moioiōsi vocabula plerosque ad hodie-
num tempus usque perturbarint, & à
nonnullis etiamnum innovari istud fe-
rant, ut dissimilis Patri Filius esse dicatur:
ob id Homoiōsi, hoc est *consubstantialis*
vocem, tanquam à sacris literis peregrin-
nam, rejicimus: Anomœum verò, hoc
est dissimile, condemnamus: & quicun-
que ejusmodi sunt, ab Ecclesia alienos
esse censuimus. Similiter, quod Patris esse
Filium aperte profiteamur, & Apostolum
in eo sequimur, qui de Filio loquens: *Qui* Col. 1. 12
est, inquit, imago Dei invisibilis. Confite-
mur autem & credimus in unum Deum,
Patrem omnipotentem, factorem cæli &
terræ, visibiliumque & invisibilium. Cre-
dimus etiam in Dominum nostrum Je-
sum Christum Filium Dei, & ab ipso ge-
nitum citra passionem ullam ante om-
nia sæcula, Deum Verbum, Deum de
Deo, unigenitum, lucem, vitam, verita-
tem, sapientiam, virtutem, per quem om-
nia facta sunt, quæ in cælis, & in ter-
ra sunt, sive visibilia, sive invisibilia.
Hunc ipsum credimus in fine sæculorum
ad extinguendum peccatum carnem à
sancta virgine sumpsisse, hominemque
factum, passum item pro peccatis no-
stris, resurrexisse, & in cælum subvectum
sedere ad dexteram Patris, & iterum
venturum cum gloria judicare vivos &
mortuos. Credimus & in unum sanctum
Spiritus, quem Salvator & Dominus
noster Jesus Christus Paracletum vo-
cavit, eundemque post discessum suum
missurum se Apostolis, promissit. Quem
& revera misit, & per eum fideles in
Ecclesia sanctificat: qui baptizantur in
nomine Patris, & Filii, & Spiritus
sancti. Quicumque verò præter hanc
fidem aliud quiddam prædicant, alienos
novit Ecclesia Catholica. Quemadmo-
dum verò cum hac fidei formula con-
sentanea sit ea, quæ Sirinū nuper ex-
posita est coram religiosissimo Impera-
tore nostro, norunt qui hanc ipsam le-
gerint.

Semia-
riani
Hæresis
LXXII.

XXVI. Subscripserunt qui aderant, Basilus, Marcus, Georgius Alexandriae Episcopus, Pancratius, Hy-
patianus, & plurimi Occidentis Episcopi. Ego Georgius Episcopus Alexandriae hanc fidei professionem edidi, atque ita, ut scriptum est, me sentire profiteor. Ego Acacius Episcopus Cæsareae hanc fidei professionem edidi, atque ita, ut scriptum est, me sentire profiteor. Uranius Episcopus Tyri. Eutychus Episcopus Eleutheropolis. Zoilus Episcopus Larissæ Syriæ. Seras Episcopus ex Paratonio Libyæ. Paulus Episcopus Emisæ. Eustathius Episcopus Epiphaniæ. Iraneus Episcopus Tripolis Phœnicæ. Eusebius Episcopus Seleuciæ Syriæ. Eutychianus Episcopus Patarorum in Lycia. Eustathius Episcopus Pinarorum, & Didymorum. Basilus Episcopus Cauniorum Lydiæ, Petrus Episcopus Hippis Palæstinae. Stephanus Episcopus Ptolemaidis Lybiæ. Eudoxius Episcopus. Apollonius Episcopus Oxyrinchi. Theoctistus Episcopus Ostracines. Leontius Episcopus Lydiæ. Theodosius Episcopus Philadelphiae Lydiæ. Phœbus Episcopus Polychalandæ Lydiæ. Magnus Episcopus Themisorum Phrygiæ. Evagrius Episcopus Mytilenes Insularum. Cyrion Episcopus Doliches. Augustus Episcopus Euphratesiæ. Pollux Episcopus Provinciae secundæ Lybiæ. Pancratius Episcopus Pelusii. Philicadus Episcopus Augustadorum Phrygiæ Provinciae. Serapion Episcopus Antipyrgi Libyæ. Eusebius Episcopus Sebastæ Palæstinae. Heliodorus Episcopus Sezusæ Pentapolis. Ptolemæus Episcopus Thmucos Augustonices. Augarus Episcopus Cyri Euphrasiæ; Exerefius Episcopus Gerasorum, Arabion Episcopus Adraorum. Charisius Episcopus Azori. Elissæus Episcopus Diocletianopolis. Germanus Episcopus Petrarum. Barochius Episcopus Arabiæ. Omnes Episcopi numero XLII.

HACTENUS SEMIARIANORUM, ET ARIANORUM
fidei expositio.

Υπέγραψαν οἱ παρόντες, Βασίλειος, Μάρκος, καὶ Γεώργιος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπος, Παγκράτιος, καὶ Ὑπαλιανός, καὶ οἱ πλείστοι Ἐπίσκοποι τῆς δύσεως. Γεώργιος Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας ἐξεδέμην τῇ πίσει ὅτως, ὁμολογῶ φρονεῖν ὡς πρέκειται. Ἀκάκιος Ἐπίσκοπος Καισαρείας ἐξεδέμην τὴν πίσειν ὅτως, ὁμολογῶ φρονεῖν ὡς πρέκειται. Οὐράνιος Ἐπίσκοπος Τύρου, Εὐτύχιος Ἐπίσκοπος Ἐλευθεροπόλεως. Ζωῖλος Ἐπίσκοπος Λαρίσσης τῆς Συρίας, Σέρας Ἐπίσκοπος ἐν * Παρτονίῳ τῆς Λιβύης, Παῦλος Ἐπίσκοπος Ἐμισῆς, Εὐστάθιος Ἐπίσκοπος Ἐπιφανίας, Εὐσεβίος Ἐπίσκοπος Τειρωπόλεως τῆς Φοινίκης, Εὐσέβιος Ἐπίσκοπος Σελευκείας τῆς Συρίας, Εὐτυχιανός Ἐπίσκοπος Πατάρων τῆς Λυκίας, Εὐστάθιος Ἐπίσκοπος Πισαρῶν καὶ Διδύμων, Βασίλειος Ἐπίσκοπος Καννίων τῆς Λυδίας, Πέτρος Ἐπίσκοπος Ἰππῆς Παλαυσίνης, Στέφανος Ἐπίσκοπος Πιδαμαῖδος τῆς Λιβύης, Εὐδόξιος Ἐπίσκοπος Ἀπολλωνίου Ἐπίσκοπος Ὁξυρύχης, Θεόκλητος Ἐπίσκοπος Ὁσρακίνης, Λεόντιος Ἐπίσκοπος Λυδίας, Θεοδόσιος Ἐπίσκοπος τῆς Φιλαδελφίας, Λυδίας, Φοῖβος Ἐπίσκοπος Πολυχαλάνδος τῆς Λυδίας, Μάγνος Ἐπίσκοπος Θεμισσῶν τῆς Φρυγίας, Εὐάγριος Ἐπίσκοπος Μιτυλήνης τῆς νήσου, Κυρίων Ἐπίσκοπος Δολίχης, Ἀγγύς Ἐπίσκοπος Εὐφρατίης, [Μάγνος Ἐπίσκοπος Θεμισσῶν τῆς Φρυγίας,] Πολυδεύκης Ἐπίσκοπος Ἐπαρχίας Δουτέρας Λιβύης, Παγκράτιος Ἐπίσκοπος Πηλυσσῆς, Φιλικάδος Ἐπίσκοπος Ἀγγυσσῶν Φρυγίας Ἐπαρχίας, Σεραπίων Ἐπίσκοπος Ἀντιπύργου τῆς Λιβύης, Εὐσέβιος Ἐπίσκοπος Σεβαστῆς τῆς Παλαυσίνης, Ἡλιόδωρος Ἐπίσκοπος Σωζέσης τῆς Πενταπόλεως, Πτολεμαῖος Ἐπίσκοπος Ὀμύεως Ἀγγυσονίης, Ἀγγαριος Ἐπίσκοπος Κύρου Εὐφρασίης, Ἐξερέσιος Ἐπίσκοπος Γερασῶν, Ἀραβίων Ἐπίσκοπος Ἀδράων, Χαρίσιος Ἐπίσκοπος Ἀζώτης, Ἐλισαῖος Ἐπίσκοπος Διακλήμαντος πόλεως. Γερμανός Ἐπίσκοπος Πέτρων, * Βαρόχιος Ἐπίσκοπος Ἀραβίας. ὁμῶς Ἐπίσκοποι μυ.

Ε. Παρ-
τονί-
ον.

24. Βαρί-
χιος.

Πεπλήρωται ἡμεῖς ὡς καὶ τὰ προφητῶν ἡμῶν καὶ Ἀρειανῶν ἐκθέσις.

ΟΙ νυνεχῆς ταύτην καὶ τὰς ἄλλας διελ-
θόντες, γινώτε πῶς βαδίζοντες ἐστὶ τὸ ὁπχι-
νημα πατέρων αὐτῶν τῆ συζηματῶ, καὶ ἔ-
δεν ὀρθόν, ἐδὲ βραχὺ μετέχον τῆ Κῆ Θεοῦ ὁ-
μολογίας. Φάσκει γὰρ ὁ Κύριος λέγων, ὁ
εἰς τὸ ἔς ἡμέσας, ἐπὶ τῶν δωματίων κηρύ-
ξατε. καὶ καθὼς ὁ ἅγιος Απόστολος Φησι,
ἀλήθειαν λαλεῖτω ἕκαστος μὲν τῷ πλησίον
αὐτοῦ. ὁ δὲ Προφήτης τὴν τῶν κακόνων
διελέγχων ἐκφαίνει λέγων μὲν τῷ πλησίον
αὐτοῦ λαλεῖ εἰρηνικῶς, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἔχ
τὴν ἔχθραν, εἴ ἢ κακίαν. ἔτω καὶ ἔτοι-
μα Ἀκάκιον· ἐκ τῶ * Βασιλέως δὲ διη-
ρημένοι, βελόμβοι λῦσαι τὸν σύνδεσμον τῆ
ἀληθείης ὁμολογίας, νότον τινὰ καὶ ἀλά-
τον ἐκ πανταχοῦ ἐν ἀπολυτῇ ἔθεντο ἕκθε-
σι, εἰς τὸ δύνασθαι αὐτοῦ ἀπὸ τῶν τῶν εἰρη-
μένων, εἰ μὴ θέλοιεν τινες ἀπαταῖν, δύνασθαι
ὁμολογεῖν τὸ δίκαιον· εἰ δὲ θελήσας ἐν τῇ
τῇ κακοδοξίας ἐκφαίνει τὸ δηλητήριον, ἔσαι
αὐτοῖς αὕτη ἡ ἐκθεσις ἐπαμφοτερίζουσα τὰς
πρὸς δύο χεῖρας, καὶ δυναμένη ποιῆσαι ἐκά-
στης αὐτῶν ποιήσεως τὴν ὁμολογίαν. ἀλλ'
ἐπειδὴ ἐν τῇ κατὰ τὸν Ακάκιον ταύτῃ τῇ
ἀπὸ τῶ ἄλλων δύο Συνοδῶν διαρεθείση
Συνοδῶ· ἔφημεν γὰρ πῶς εἰς τρία τά-
γματα ἢ τῶν Αρειανῶν διηρέθη τάξις, ὡς ὁ
μὴ Εὐδόξιος, καὶ Γερμανός, Γεώργιος τε ὁ
Ἀλεξανδρεὺς, Εὐζώιος τε Ἀντιοχείας, εἰς
ἐν τάγμα ἀπεχρίθησαν· Βασίλειος τε καὶ
Ελευσίος, Εὐστάθιος καὶ Γεώργιος ὁ Λαο-
δικεῖας, Σιλβανός τε ὁ Ταρσῆ, Μακεδόσιος
ὁ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἄλλοι πλείους ὡ-
σαύτως εἰς ἐν τάγμα διηρέθησαν. Ακάκιος
δὲ πάλιν ὡς περιείπον, καὶ Μελέτιος, καὶ
Εὐτύχιος, καὶ ἄλλοι τινὲς ἄλλοι τάγματα καὶ
ἔτοι γεγόνασι, καὶ ὡς τὸ πᾶν κυβείας ἐμ-
πλεων τὸ ἔργον. ἂν ἕκαστος ἐφρόνῃ ταῦ-
τα καὶ ὁ ἕτερος ἔχῃ, εἰς χρίσματα δὲ διη-
ρέθησαν πρὸς ἀλλήλους, ἢ μισθὸν τινὶ τῶ πρὸς
ἀλλήλους, διὰ τὸ Κύριλλον τῷ Ιεροσολυμίτῃ
πρὸς Εὐτύχιον ἔχειν μῆνιν, καὶ Εὐτύ-
χιον πρὸς Κυρίλλον. εἶναι δὲ τὸν Κυρίλλον
ἅμα Βασιλείῳ τῷ Γαλάτῃ, καὶ Ἀνιανῷ τῷ
κατασαθέντι ἐπὶ τῆς Ἀντιοχείας, καὶ Γεωρ-
γίῳ τῷ Λαοδικεῖας. τί δὲ κατατρέβομαι τὰς
τάξεις διαρῶν τε καὶ λέγων; ἐλεύσομαι
δὲ εἰς τὰς τῶν ἀντιθέσεως, καὶ ἀνατρεῖσθαι

XXVII. Cum hanc & cæteras id Semia-
genus fidei expositiones vos legitis, qui-
bus prudentiæ ineit, ac iudicii nonnihil; Hæresis
animadvertite quæso, quàm subdolum ac
malitiosum sit unius ex illa secta partis
consilium, ac nihil rectum habeat, ne-
que vel levissimè Divinæ fidei sit professi-
onis contentaneum. Etenim Dominus
ita commonefecit: *Quod in aurem Mat. 10. 27.*
auditis, predicate super eccliam. Atque ut
Apostolus hortatur: *Veritatem unius- Eph. 4. 29.*
quisque loquatur cum proximo suo. Ac
Propheta illorum improbitatem non si-
ne reprehensione declarat. *Cum pro-*
ximo, inquit, loquitur pacifica: In cor- Psal. 17. 3
de vero suo habet inimicitiam; sive mali-
tiam. Talis est Acacius iste cum suis.
Nam cum se à Basilio, & ejus assecclis dis-
junxissent, quo veræ confessionis vincu-
lum, ac nexum dissolvere cupientes, ad-
ulterinam nescio quam, & ad refellendum
facilem, & in omnes partes versabilem
fidei professionem ediderunt: Ut ex con-
cepta ipsa verborum formula, si quibus
imponere vellent, justam ac legitimam
confessionem præ se ferre videri possent.
Sin perfidiæ suæ virus patefacere cupe-
rent, ejusmodi illis ad manum esset fidei
professio, quæ utrinque spectans ad quam-
libet illorum simulationem aptum quid-
dam exprimeret. Sed quoniam in hoc
Acacii conventiculo, quod ab aliis duo-
bus est sejunctum: Jam enim diximus
tres in partes Arianorum sectam esse di-
visam. Quare Eudoxius, Germanus,
Georgius Alexandrinus, Euzoius Antio-
chenus in unam factionem segregati
sunt: Basilius verò Eleusius, Eustathius,
Georgius Laodiceus, Sylvanus Tarsen-
sis, Macedonius Constantinopolitanus,
& alii complures separatim suum corpus
effecerunt. Acacius denique, ut supra
dixi, cum Meletio Eutychio, & aliis
nonnullis tertias in partes discesserunt.
Quorum negotium omne fraudis, ac ne-
quitiae plenissimum fuit. Nam cum à se
invicem opinione non discreparent, ni-
hilominus certas in factiones divulsi sunt,
dum privatas inter se simultates exer-
cent: veluti quod Cyrillus Hieroso-
lymitanus, & Euty chius mutuas inimi-
cias foverent: Cyrillus verò à Basilio Ga-
lata, & Aniani, qui Antiochiæ ordina-
tus erat Episcopus, ac Georgii Laodice-
ni partibus staret. Quid autem attinet in
eorum cætibus patiendis ac commemo-
randis tempus terere? Venio igitur ad il-
los omnes refellendos & unius-cujusque

Semia-
tiani.
Hæresis
LXXII. calliditatis evertendam nequitiam. Sed A
de his prius, quæ postea contigerunt, di-
cendum videtur. Istud enim ipsum non-
nullis ad probitatem, aliis ad pravitatem
cessit

Meletius
ab Acacio
ordinatus.

XXVIII. Etenim Meletius ab Aca-
cio Antiochiæ ordinatus Episcopus. De-
inceps enim hoc Acacius propositum ha-
buit, paululum ut ab illorum nefario do-
gmate deflecteret, & unum se ex ortho-
doxis faceret, hoc ipso, quod Meletium in
illa ordinatione confirmaret. Quippe
Meletius hic ab Acacianis partibus con-
stitutus, suæ ab ipsis opinionis esse cre-
debatur. Verum alius est repertus, ut
de eo plerique narrant. Nunc enim qui
ad illum, & ad ejus cœtum seipsos ad-
junxerunt, ex eo quod persecutione ille
jactatus, & e sede sua deturbatus est, tem-
poris mora, & persecutionis longinqui-
tate se ad illum aggregantes, Dei causa
sinceram fidem amplectuntur. Si qui-
dem complures ex illius Concilii cœtu
populi fuerunt qui Episcopis sibi meti-
plis præpositis, mirificam de Filio profes-
sionem fidei præ se ferunt, nec confub-
stantiale repudiant; verum paratos se ef-
se dicunt, si perfecta Synodus cogatur,
istud ipsum profiteri, nec ullo modo ne-
gare. Sanè quidem hoc venerabili illi
Meletio contigit, qui ab Arianis, & Acacii
partibus constitutus est: primum ut An-
tiochiæ in Ecclesia sermonem ad popu-
lum faceret, ac velut quasdam muneris
sui primitias exhiberet. Quem quidem
sermonem plerique cum recta fide con-
sentaneum esse confirmant. Eum nos
hic adscribendum putavimus qui est
ejusmodi.

EXEMPLUM SERMONIS A ME- LETIO HABITI.

Ecl. 7. 4. XXIX. Meliorem principio sermonis
exitum esse, sapientissimus Ecclesiastes as-
seruit. Propterea quod a dicendi conten-
tione, ac sollicitudine cessare longè est,
quàm illam inchoare, melius ac securius.
Præsertim cum idem hic Ecclesiastes dixe-
rit: *Ista pauperis sapientia contempta: Et*
sermone ejus non audiuntur. Jam verò cum
corpus ipsum non unum sit membrum:
sed ex pluribus contextum, quæ omnia de
se mutuo sollicita sunt, ne ullum sit in cor-
pore dissidium; neque caput pedibus dice-
re potest, nihil vobis opus habeo: Verum
1. Cor. 12. 24. Deus corpus ita temperavit, ut ei parti, quæ

τῆς ἐκάστης τῶν ὁλοιοτήτων. δεῖ δὲ με
πρῶτον πρὶ τῆ ὑπερῶν γεγονότων λέγειν. συμ-
βέβηκε γὰρ τὸ τότισιν εἰς ἀγαθότητα, τισὶ δὲ
εἰς πονηρίαν.

Μελέτιος μὲν γὰρ ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατα-
θεῖς ὑπὸ τῷ Ἀκακίῳ· ἐντεῦθεν γὰρ γέ-
γονεν ὁ Ἀκακίς ἑνσασίς, ὑπὲρ τῶν καὶ ολί-
γον τι δὸς πρέψειν τὴν κακοδόξαν αὐτῶν γνώ-
μης, καὶ ὑποφαίνειν ἑαυτὸν ὡς εὖ ἐν ὁρθο-
δόξοις, διὰ τὸ βεβαιῶσαι τὴν περὶ τὸν
Μελέτιον ἐν τῇ καταστάσει. κατασταθεὶς γὰρ
ὁ Μελέτιος ἔρως ὑπὸ αὐτῶν τῷ Ἀκακίῳ,
ἐνομίζετο παρ' αὐτῶν εἶναι τὴν αὐτῶν δόξαν·
ἀλλ' ἔχ' ἀρέστη, ὡς πολλοὶ τοῦ τῆς ἀπαλ-
γέλλασιν. νῦν μὲν γὰρ οἱ αὐτοὶ περὶ κλημέ-
νοι, καὶ τῷ αὐτῷ τάγματι δὸς ὁ ἐκείνου μὲν
δεδιώχθαι, καὶ ἐκβεβλήσθαι δὸς τῶν ἰδίῳ θρό-
νῳ, τῷ χρένῳ καὶ τῇ παρελκῇ ὁ δεδιώχθαι
προσβαίνοντες, καὶ προστιθέμενοι διὰ τὸ Θεὸν
ὁρθοδόξουσιν. ἦσαν μὲν γὰρ οἱ λαοὶ πλεί-
ους τῷ τάγματι τῆς τῆς Συνοδῆς, οἱ Ε-
πισκόποις * ἐαυτοὺς κατατάξαντες, ὁμολο-
γῶσι τοῦ Ἰῶ θυμασῶς, καὶ τὸ ὁμοῦσιον
ἐκβεβάλλουσιν. ἀλλὰ καὶ ἐν ἐτοίμῳ, * ὡς ἐκ-
φασί, τῶν ἔχειν, εἰ γὰρ οἱ Σύνοδος τελεῖται,
ὁμολογεῖν, καὶ μὴ ἀρνεῖσθαι. συμβέβηκε γὰρ
αὐτὸν τὸν περὶ τὸν τιμιώτατον ἀπὸ τῶν
Ἀρειανῶν τῷ Ἀκακίῳ κατασταθέντα πρῶτον
τῇ προσομιλίᾳ ὡς ἀπαρχὴν Ἰπὶ τῆς Ἀντιο-
χείᾳ ἐξηγήσασθαι Ἰπὶ τῆς Ἐκκλησίας· καὶ
ὡς μὲν οἱ πλείους φασίν, ὁρθοδόξως. τῷ
δὲ αὐτῷ ἐξηγήσιν ἐνταῦθα ὡς ἀγαθὸν
καὶ εἶναι ἡδὲ.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΟΜΙΛΙΑΣ ΜΕΛΕΤΙΟΥ.

Ο μὲν σοφώτατος Ἐκκλησιαστής φησὶ ἀγα-
θὴν ἔχαστην λόγῳ ὑπὲρ δέχθην αὐτῶν ὅσω κρεῖτ-
τόν ἐστι καὶ ἀσφαλές ἐρον παύσασθαι τῆς πρὸ τοῦ λέ-
γῃ ἀγωνίας, ἢ ἀρχεῖν. μάλιστα ὅτε ὁ αὐτὸς
Ἐκκλησιαστής φησὶ αὐτῇ σοφίᾳ ὁ πῆχυν
ἐξῃσθην μένη, καὶ οἱ λόγοι αὐτῶν ἐκβεβήσιν ἀκρό-
μυθοι· ἐπεὶ δὲ τὸ σῶμα ἔχ' ἐν ἐμῇ μέλῳ, ἀλλὰ
πολλά· πάντα δὲ μεμεινῶ ὑπὲρ ἀλλήλων
τὰ μέλη, ἵνα μὴ χίσμα ᾖ ἐν τῷ σώματι, καὶ ἐδύ-
ναϊ εἰπεῖν ἢ κεφαλὴ τοῖς ποσὶν, χρεῖαν ὑμῶν
ἐκ ἑκάστου, ἀλλ' ὁ Θεὸς συνεκέκραγε τὸ σῶμα, δε-

Semia-
riani.
Hæresis
LXXIII.

qveant: *Aufer à me opprobrium & con-
temptum.* Nam ex illorum ore sermo
veritatis aufertur, ut nullum is fructum
sentiat, qvi sic precatur: *Ne auferas ver-
bum veritatis ex ore meo.*

Psal. 18.

Mat. 3. 17.

Psal. 72. 8.

Psal. 143. 15.

1. Joan. 2. 22.

Psal. 118. 46.

Col. 1. 16.

XXX. Qvandonam verò illud acci-
dit? Cùm legem quispiam perpetuò
non observat. Cùm in latitudine non
ambulat. Qvippe collatari cor necesse
est ejus, qvi in ambulante Christum reci-
pere velit; cujus gloriam non homines,
sed cœli prædicant. *Cœli enim enarrant
gloriam Dei,* vel ipsemet potius Pater
dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in
quo mihi placui.* Qvem quidem confiteri
nemo potest, qvi in sublime loqvat^r in-
qvitatem ad proximum suum: si in An-
tichristorum illum cœtum appellatio-
nemqve pelliciat, à Christianorum ordi-
ne & appellatione distractus: de qvi-
bus scriptum est: *Nolite tangere Chri-
stos meos.* Qvis enim est, inquit, men-
dax, nisi qvi negat Jesum esse Christum?
Hic est, inquit, *Antichristus.* Nam qvi
negat Filium, neqve Patrem habet: &
qvi Filium confitetur, nuà confitetur &
Patrem: Qvòd igitur, inquit, ab ini-
tio audistis, maneat hoc in vobis. Et si
maneat, inquit, in vobis, qvòd ab initio
audistis & vos in Filio manebitis, &
in Patre. Atqvi tùm demum manebi-
mus, cùm coram Deo, & electis An-
gelis, sed & coram principibus sine ul-
lo pudore confitebimur. *Loquebar en-
nim,* inquit, *de testimoniis tuis in con-
spectu Regum, & non confundebar.* Si
hoc fateamur, inquam, Dei Filium De-
um esse de Deo, unum ex uno, unigeni-
tum ex ingenito: Eximiam qvan-
dam generantis sobolem: dignumqve
carentis principio Filium, ineffabilis in-
effabilem interpretem, Verbum sapien-
tiam, ac virtutem ejus, qvi sapientiam
ac virtutem omnem excellit: supra id
omne qvòd vel eloqui lingua, vel agi-
tare mentis intelligentia potest. Perfe-
ctam, inquam, sobolem, & stabilem ex
perfecto, & in eodem statu permanente.
Qvæ quidem soboles neqve à Patre pro-
fluxit: nec exsecta est, vel divisione
propogata: sed citra passionem integrè-
qve ab eo processit, qvi nihil eorum,
qvis præditus esset, amiserit. Tùm
eundem illum Filium Verbum esse, di-
ciqve, non vocem aut dictionem Pa-
tris intelligit. Si quidem per se ille sub-
sistit, & agit, ac per ipsum omnia, & in
ipso sunt omnia. Qvemadmodum ita ille

αὐτὸν ἐμὲ ὄντος καὶ ἐξεδένωσιν. ὡς
δὲ ἐκ τῆς σωματικῆς ἀληθείας ὁ λόγος, ὡς
μηδὲν εἶναι πλέον τῷ ἀρχομένῳ, μὴ πλεῖστης
λόγον ἀληθείας ἐκ τῆς σωματικῆς.

Πότε δὲ τὸ γίνεσθαι; ὅταν μὴ φυλάξῃ
τὸν νόμον διαπαντός· ὅταν μὴ πορευθῇ τις
ἐν πλατυσμῷ. πλατυθῆναι δὲ τὴν καρδί-
αν, * ἥς μέλλοι τις Χριστὸν ἐμπειραπᾶντα
χωρεῖν, & τὴν δόξαν σὺν ἀνθρώποις, ἀλλ'
ἐργαζομένῳ * ἐργαζομένῳ γὰρ διηγῶνται δόξαν Θεοῦ,
μᾶλλον δὲ ὁ αὐτὸς Πατὴρ, λέγων. Ἔτις
ἐστὶν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἡνδύκη-
σα. ὃν σὺ εἶπες ὁμολογήσαι, εἰ τις εἰς
ὑψὸς ἀδικίαν λαλοῖται πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ·
εἰ τις εἰς τὴν ἀντιχρίστου τάξιν καὶ ἐπ' αὐτοῦ
ἐπ' αὐτοῦ * καλεῖται, λησάζει τὴν τάξιν καὶ
ἐπ' αὐτοῦ τῶν Χριστιανῶν, πρὸς ὧν ἔρχεται,
μὴ ἀφῆκε τὴν Χριστῶν μου. τίς γὰρ, Φησὶ, ὁ
ψευδομάρτυς, εἰ μὴ δυνάμενος, ὅτι Ἰησοῦς ὁ
Χριστὸς σὺν ἐστίν; ἔτι, Φησὶ, ὁ ἀντιχρίστος.
ὁ γὰρ δυνάμενος τὸν Υἱόν, ἔδωκε τὸν Πατέρα
καὶ. ὁ δὲ ὁμολογῶν τὸν Υἱόν, καὶ τὸν Πατέρα
ὁμολογεῖ. ὅπερ ἔν, Φησὶ, ἐξ ἀρχῆς ἡ-
κῆσατε, τὸτο μενέτω ἐν ὑμῖν. καὶ εἰάν,
Φησὶ, μένη ἐν ὑμῖν ὅπως ἐξ ἀρχῆς ἡκῆσατε,
καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ Υἱῷ μενεῖτε καὶ τῷ Πατρὶ.
μενέμεν δὲ, ὅταν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἐκλεκτῶν
Ἀγγέλων ὁμολογήσομεν, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον
βασιλέων, καὶ μὴ ἀντιπαρῶμεθα. ἐλάλησεν
γὰρ, Φησὶ, ἐν τοῖς μαρτυρίοις σου ἐναντίον
βασιλέων, καὶ ἐκ ἡκῆσας. ὅτι Υἱὸς τῆς
Θεοῦ, Θεὸς ἐκ Θεοῦ, εἰς ἐξ ἐνός, ἐξ ἀγ-
νήτης μονογενῆς, ἐξαίρετον ἡννῆμα τῆς γε-
γεννηκότος, καὶ ἀξίῳ ὁ Υἱὸς τῆς ἀνάρχης,
τῆς ἀδιγενῆς ἐρμηνεύς ἀδιγενῆς, Λόγος,
καὶ σοφία, καὶ δύναμις τῆς ὑπὲρ σοφίαν
καὶ δύναμιν, ὑπὲρ ὃ φθέρξασθαι δύναται
γλῶττα, ὑπὲρ ὃ κινήσαι διάνοια. ἡννῆμα
τέλειόν τε καὶ μένον, ἐκ τελείας, καὶ μέ-
νοντος ἐν ταυτότητι, ἐκ ἀπορρέουσιν ἐκ Πα-
τρὸς, ἔτε ἀποτμηθέν τε καὶ διαρεθέν, ἀλλ'
ἀπαθῶς καὶ ὁλοκλήρως προελθὼν, ἐκ
τῆς μηδὲν ἀποβεβληκότητος ὧν εἶχε. καὶ ὅ-
τι Λόγος ἐστὶν τε καὶ λέγεται Υἱὸς, &
μὴ Φωνὴ τῆς Πατρὸς, ἔδωκε ῥῆμα νοεῖ-
ται. ὑφῆσθη γὰρ καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἐνεργ-
εῖ, καὶ δι' αὐτοῦ τὰ πάντα, καὶ ἐν αὐτῷ
τὰ πάντα: ὡς καὶ σοφία ὁ αὐτὸς

C. ἐμὲ.

Deest
verbum.

Deest
verbum.

ὡν ἐκ ἐνθύμημα ὁ Πατὴρ νοεῖται, ἕτε κί-
νησις ὁ ἡγεμονικὸς ἐνέργεια, ἀλλὰ ψῆνυμα
ὁμοίον τε ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ χαρακτήρ τῶ
Πατρὸς ἀκρίβειαν. τῶτον γὰρ ὁ Πατὴρ ἐσφρά-
γισεν ὁ Θεός· καὶ ἔχ' ἐτέρω μὴ ἐνυπάρχῃ,
ἔχ' ὑφέστηκε δὲ κατ' ἐαυτὸν, ἀλλὰ ψῆνυμα
ἐνεργητικόν, καὶ πεπονηκὸς τὸδε τὸ πᾶν, καὶ
Φυλάκων αἰεὶ. ταῦτα ἱκανὰ καὶ τῆς Ἑλλήνων
πλάνης ἡμᾶς, καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐφέλοθρη-
σκείας ἐλευθερώσαι, καὶ τῆς Αἰρετικῆς κακο-
δοξίας.

Ἐπειδὴ δ' ἐν ταῖς γραφαῖς κειμένων λέξε-
ων τὸν νῦν παρὰ τὴν ἐπὶ τινες, καὶ ἐτέρως
ἢ παρὰ τὴν ἐρμηνεύοντες, καὶ μήτε τῶ
τῶν δυνάμιν, μήτε τῶν πραγμάτων τῶ
φύσιν κατανοῶντες, τολμῶσιν ἀθετεῖν τὴν θεότη-
τά τῶ Ἰησοῦ, παρὰ τὴν ἀπόστολον τῇ λέξει τῶ
κτίσεως τῇ ἐμφερειμένῃ ταῖς παρομοίαις Κύριος
Ἰησοῦς μετὰ δὲ τὴν οὐρανὸν αὐτὸν εἰς ἔργα αὐτοῦ
ὡς θεὸν τῷ πνεύματι τῷ ζωοποιῶντι ἀκο-
λυθεῖν, καὶ μὴ τῷ γράμματι τῷ ἀποκτείνοντι.
τὸ γὰρ πνεῦμα ζωοποιεῖ. Φέρε δὲ τὸλ-
μήσωμεν καὶ ἡμεῖς μικρὰ παρὰ τῶν διαλα-
βεῖν, * ἔχ' ὅτι ἐντελὲς ἐρηταιτοῖς παρὰ τῶν
εἰρηκόσιν ἢ γὰρ ἀνμαίνοιτο τις, εἰ τῶτο λέγοι
ἐδὲ ὅτι χρῆζετε διδάσκοντες· αὐτοὶ γὰρ
ὑμεῖς θεοδιδάκτοι ἐστέ· ἀλλ' ἵνα φανερωθῶ-
μεν ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ἡμῶν, ὅτι τῶ
πνεύματος ἐσμὲν χάρισμα· ὑμῶν μετὰ δεῖναι
πνευματικῶς.

Πίστευσον δὲ, ὅτι ἔτι ἀλλὰ καὶ τῶ γραφῆς, ἕτε
τῶ παρόντες χωρὶς ἐναντία τὰ ῥήματα
τῆς γραφῆς ἀλλήλοις ἐστὶ, καὶ νῦν μάχεσθαι δοκῇ
παρὰ τῶν τῇ πίστει μὴ ὑγιαίνουσιν, ἡτοὶ ἀδελ-
φοὶ τῇ γνώμῃ· καὶ ὡς ἐδὲν τῶ καὶ τῶ κόσμῳ
παρὰ τῶν πραγμάτων οἷον τὰ ἐστὶν ἀρεθῆναι, ὥστε
ἐξαρεῖν κατ' ἐαυτὸν σαφῶς παρὰ τῶ
μονοθεῖαν τὴν φύσιν. καὶ διὰ τῶτο ἡ γρα-
φή πολλὰς ἐπινοίας παρὰ τῶ μονοθεῖαν
καὶ ἐπωνυμίας κέχρηται, εἰ πως διωχθεῖ-
μεν διὰ τῶ κατ' ἡμᾶς τὸ ὑπὲρ ὑμᾶς κατα-
λαβεῖν, καὶ διὰ τῶ γνωστικῶν φαντα-
σθῆναι τὰ ἀγνοήματα, ἡρέμα καὶ κατὰ μι-
κρὸν ἀπὸ τῶ φανερῶν παρὰ τὰ κεκρυμμέ-
να παρὰ τῶ δόξοι. ἐπεὶ τοίνυν ἐδὲν
πιστεύοντες * εἰς Χριστὸν, ὡς ὁμοίος ἐστὶν ὁ
Υἱὸς τῶ Πατρὶ, ἄτε δὲ εἰκὼν ὑπάρχων
τῶ ἐπὶ πάντων, ὁ διὰ πάντων, δι' ἃ τὰ

A sapientia est, ut Patris cogitatio, vel mo-
Semia-
tio mentis, actiove minimè sit putandus: riani.
sed similis Patris soboles, & accuratam Hærelis
in sese Patris effigiem exprimens. Nam LXXIII.
hunc Deus Pater sigillo velut obfigna-
vit Neque sic existit in altero ut per se-
se minimè subsistat. Sed efficax quidam
ille factus est, qui totum hoc universum.
quod condidit, perpetuò conservat. Hæc
idonea sunt, ut nos & à Græcorum erro-
re, & à Judæorum superstitione, & ab
Hæreticorum nefaria opinione vindicent.

XXXI. Quoniam verò nonnulli vo-
cum illarum, quæ in scripturis extant,
sensum detorquentes, atque aliter quàm
par sit interpretantes, neque aut Verbo-
rum proprietatem aut rerum naturam
intelligentes, Filii Divinitatem evertere
non dubitant, & ad illud creationis vo-
cabulum offendunt, quod in Proverbiis
legitur, Dominus inquit, creavit me initi-
um viarum suarum in opera ipsius. Pr. 8. 2.
Qvos
quidem oportebat, vivificum potius spiri-
tum, quàm occidentem litteram sequi. Spiri-
tus enim vivificat. Age & nos de his pau-
ca disputemus; non quòd ea res ab iis
perfectè tractata non fuerit, qui ante nos
dixerunt. Furere enim illum necesse est,
qui istud asserat. Neque quòd doctore
opus habeatis. Vos enim ipsi divinitus
estis edocti. Sed ut de nobis sit illud
in conscientia vestra manifestum: cupere
nos Spiritus sancti dona communicare
vobiscum.

Imprimis itaque crede, nihil nec in
ceteris scripturæ locis, nec in eo, de quo
modo agimus, ulla sibi invicem esse scri-
pturæ verba contraria: Tamen si iis dun-
taxat, qui vel sanâ fide præditi non sunt,
vel imbecillioris ingenii sunt, repugnare
videantur. Deinde nullum in mundo
exemplum reperiri posse, quòd ad re-
presentandam unigeniti naturam per se-
se sufficiat. Quam ob causam scriptura
multas ad id excogitatas rationes, & ap-
pellationes accommodat; si quo fortasse
modo ex his, quæ nobis familiaria sunt,
& cognita, quæ captum nostrum superant
comprehendere possimus, & ex cognitis
ignotarum rerum informare notitiam, à
perspicuis illis pederentim ad arcana oc-
cultaque deducti. Quòd igitur, eos qui
in Christum crederent, credere oportebat
similem esse Patris Filium, utpote
cùm illius, qui supra omnia est, imago sit
ille qui pervadit omnia, & quem pro-

Deest ali-
qua ne-
gatio.

Addo π-
πύην.

Semia-
riani.
Hæresis
LXXIII.
Filius quo-
modo sit i-
mago Pa-
tris.

Cnr Filius
creari di-
catur.

Joan. 16. 28.

Rom. 11. 33.

1. Cor. 2. 12.

1. Cor. 3. 1.

Eccl. 7. 24.

1. Cor. 13. 8.

ducta sunt omnia, tam in cælo, quam in terra. Imago porro ejusmodi non qualis est animati figura id quod animæ est expers: neque velut artis effectio, aut effectiois opus; sed tanquam genitoris id quod genitum est. Cumque præterea nefas sit ad unigeniti generationem, quæ saculis omnibus prior est, corporeæ & humanæ generationis proprias notas conditionesque transferre. Ac denique cum ad sapientiæ illius exemplum, quæ humanas cogitationes complectitur, ita Filii sit exigenda generatio, ut per se se subsistat nihilominus, & existat: Ideo ambabus illis dictionibus, creationis, ac generationis, uti scriptura voluit; cum *creavis* perinde dixit, ac *genuit*: Non ut eadem de re simul contraria dici videantur; sed ut per *creandi* vocabulum, subsistentem, ac stabilem unicum esse Dei Filium: per alterum verò, *genuit*, eximium, ac peculiare quiddam habere monstaret. Ego, inquit, *exivi à Patre & vado*, Quamquam vel sapientiæ nomen ipsum ad omnem passionis excludendam opinionem sufficit

XXXII. Verum quò tandem rapimur ejus, qui ita scripsit, oblitus? *O altitudo divitiarum, sapientiæ & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Nos enim doctorem habemus veritatis spiritum: quem nobis posteaquam in cælum ascendit largitus est Dominus: *ut videamus quæ à Deo donata sunt nobis. In quo & loquimur, non in edoctis humane sapientiæ verbis, sed à disciplina spiritus acceptis, spiritualibus spiritualia comparantes, in quo colimus & adoramus: cujus gratia ignominia afficimur: per quem Prophetæ vaticinati sunt, à quo justii homines per viam deducti sunt, per quem conciliamur Filio. Quid attinet igitur in illius naturam inquirere? Nonne apud vos sic tanquam spirituales sermonem instituimus? Nam ad alios ista pertinent: *Quoniam non possumus vobis loqui tanquam spiritualibus, sed tanquam carnalibus.* Est illud verò metuendum, ne ex earum rerum, quæ comprehendi nequeunt, ambizioso studio, & eorum, quæ investigari non possunt, inquisitione, in altissimam impietatis voraginem incidamus. *Et dixi; sapiens ero: & ipsa longius à me recessit, quàm eras: & altissimum est profundum; quis inveniet illud.* *1. Cor. 13. 8. Meminerimus enim ejus, qui ista dixit: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus.**

πάντα δεδημιουργηται, τὰ τε ἐν τοῖς ἑρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς. εἰκὼν δὲ ἔχ' ὡς αἴψυχον ἐμψύχῃ, ἔδ' ὡς ἐνεργεῖα τέχνης, ἔδ' ὡς δ' ὁπλέλεσμα ἐνεργείας, ἀλλὰ ἡνῆμα τῷ ἡνῆσαντος. καὶ ὅτι ἔδεμῖς ἐστὶ τῆς σωματικῆς ἀνθρώπινης ἡνῆσεως, ἢ ἑμονοῦμῃς ἡνῆσιν τὴν πρὸ τ' αἰώνων χαρακτηρίζεσθαι. * καὶ ὡς καὶ τὸ πρῶτον τῆς σοφίας τῆς περικλυτῆς τ' ἀνθρώπινων ἐνθυμημάτων ἑ Πατρὸς, ἑ μὴν ἀνυπόστατος τε καὶ ἀνύπαρκτος, ἑκατέρως ταῖς λέξεσιν ἐχρήσατο ἡ γραφή, τῆς τε κτίσεως, καὶ τῆς ἡνῆσεως, τῆ τε τῷ ἑκτίσει, καὶ τῷ ἑἡνῆσεν, ἔχ' ἵνα τὰ ἐναντία δοῖται καὶ καὶ τὸ αὐτὸ πρὸς αὐτῶν λέγεσθαι, ἀλλ' ἵνα διὰ μὴ τῷ ἑκτίσει τὸ ἐνυπόστατον τε καὶ μόνιμον, διὰ δὲ ἑ ἑἡνῆσε, τὸ ἐξαίρετον ἑ μονοῦμῃς καὶ ἑδιάζον παρῆται. ἐγὼ, φησὶ, ἐκ τῷ Πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ ἡκω. ἱκανὸν δὲ ἐστὶ καὶ τὸ τῆς σοφίας ὄνομα πᾶσαν ἑννοίαν πάσης ἀποκλείσαι.

Param-
expedi-
tus hic
locus.

Ἀλλὰ ποῖ φερόμεθα μὴ μνημονεύοντες τῷ εἰπόντι; ὡς βάρβαροι πλάττει καὶ σοφίας γνώσεως Θεῷ, ὡς ἀνεξερευνήτα τὰ νοήματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἰόδοι αὐτοῦ. ἔχομεν γὰρ διδάσκαλον τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Κύριος μὴ τὴν εἰς ἑρανοὺς ἀνάληψιν, ἵνα ἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τῷ Θεῷ χαλεπὰ ἡμῖν, ἐν ᾧ καὶ λαλῶμεν, ὅτι ἐν διδάκτοῖς ἀνθρώπινης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδάκτοῖς τῷ Πνεύματι, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες, ἐν ᾧ λαλῶμεν καὶ περισκυνῶμεν δι' αἰτίας ζόμεθα ἐν ᾧ Περιφῆται περιφῆτευσαν, ἐν ᾧ δίκαιοι ὁδηγήθησαν, δι' ἑ περιπατοῦμεθα τῷ Ἰωάννῃ. ἀλλὰ τί πολυπραγμονῶμεν τὰ τῆς φύσεως μὴ γὰρ ὡς σαρκικοῖς, ἀλλ' ὡς πνευματικοῖς διαλεγόμεθα; ἐπ' ἄλλων γὰρ εἰρησὶ ὅτι ἑ διδάμεθα ἡμῖν λαλῆσαι ὡς πνεύματι καὶ ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς. δὲ γὰρ ἐστὶ μὴ πῶς ἐκ τ' ἑ ἀκατάληπτον φιλονεικίας, καὶ τ' ἑ ἀνεφίκτων ζητήσεως εἰς βυθὸν ἀσεβείας ἐμπέσωμεν. καὶ εἶπα, σοφιστήσομαι, καὶ αὐτὴ ἐμακρόνθη ἀπ' ἐμῆ ὑπὲρ ὃ ἴω, καὶ βαρὺ βάρβαροι, τίς διήσσει αὐτήν; μνημονεύσωμεν γὰρ τῷ εἰπόντι, ἐκ μέρους γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους περιφῆτεῦμεν.

ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλος, τότε τὸ ἐκ μέρους κα-
ταργηθήσεται. εἰ τις δοκεῖ γινώσκειν, ἔπω
ἔγνω καὶ τὴν δειγνῶναι. καὶ διὰ τὸ τοῦ θεοῦ ἐστὶ,
μή πως βιαζόμενοι λέγῃν περὶ αὐτῶν ἡ δυνάμε-
θα λέγῃν, μηκέτι συγχωρηθῶμεν μηδὲ περὶ
αὐτῶν δυνάμεθα. ἐκ πίστεως γὰρ δεῖ λαλεῖν, οὐκ ἐκ
τῆ λαλῶντων πίστεως. Ἰπὶς δὲ αὖτε, Φησὶ,
διὸ ἐλάλησα. ὅταν ἔν τὸ μὲν περὶ τῆ οἰκείας
ἡρώσεως μὴ δυνάμενοι ἀποφαινέσθαι περὶ
ἐργαζόμεθα, καὶ φιλονεικεῖν ἱπὶς ἐργῶν
περὶ τῆ Θεῶν ἡρώσεως, πῶς ἔδεξαι ἐστὶ, μή
πως ὁ διδὼς ἔμῳ γλῶττι παιδείας, ἀλλ-
λὰ καὶ γνῶναι ἡνίκα δεῖ εἰπεῖν λόγον, κα-
ταψηφίσθαι ἡμῶν τῆς ἱπὶς τῶ λέγειν περὶ
πειθείας τὴν σιωπῇ; ὅπως ἱπὶς τῆ μακα-
ρίης Ζαχαρίας πεποίηται. ὃς ἐπειδὴ μὴ ἱπὶς
σευσε τῶ εὐαγγελισαμένῳ τὴν ἡρώσειν τῆ
παιδός, ἀνθρώποις λογισμοῖς δοκιμάζων
τὴν Θεῶν χάριν, καὶ δύναμιν, καὶ διαπο-
ρῶν περὶ ἑαυτὸν, εἰ φύσιν ἔχῃ τὸν πρὸς ἐν-
τὴν ἐκ τῆς περὶ θεοῦ παιδοποιήσασθαι,
τί Φησὶ; πῶς γινώσκομαι τὸ τοῦ ὅτι ἔσται; ἐ-
γὼ γὰρ εἰμι πρὸς ἐντὴν, καὶ ἡ γυνὴ με περὶ
θεοῦ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. τοιγα-
ρὲν * ὅπως ἡκούσεν, ὅτι ἰδοὺ ἔσθι σιωπῶν,
καὶ ἡ δυνάμει λαλεῖν, καὶ οὐκ ἐλάλη-
σεν ἐξελθὼν.

Διότι ἀφέντες περὶ τῆ ἀμφισβητημένων
φιλονεικεῖν, καὶ περὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς, κρα-
τῶν αὐτῶν παρελήφθαμεν. τίς γὰρ ἐστὶν ὁ
τολμῶν ἱπὶς γνῶσθαι φυσικῶν, ὅπως
αὐτὸς ὁ τῶν ἀποκαλύψεων καταξιώθῃς,
ὁ εἰς ἐργὸν τρίτον ἀναληφθεὶς, ὁ ἀκῆσας
ἀρρήτα ῥήματα, ἐσωφρονίσθῃ διὰ τῆς καὶ τῆ σα-
κασκόλοιο μὴ ὑπεραίρεσθαι; καὶ αὐτὸς
ὁ Προφήτης οἰκῶν ἐπίσευσα, διὸ ἐλάλη-
σα, ἐταπεινώθην, Φησὶ, ἐκ ἀπώλως,
ἀλλὰ σφόδρα. ὅσα γὰρ αὐτὸς ἐγλυτέρεω
τῆς γνώσεως εἶναι δοκῇ, τοσάτω μάλλον ὁ-
φείλει λογίζεσθαι περὶ ἑαυτὸν, ὅτι ἀν-
θρώπος ἐστὶ. περὶ τῆς ἀκῆς τί λέγῃ; ἐ-
γὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκείνῃ με, πᾶς ἀν-
θρώπος ψεύσης. ἔχοντες ἔν τὸν διδά-
σκαλον τῆς ἀληθείας, μηκέτι ἀνθρωπι-
νοῖς διδασκάλοις περὶ ἐργῶν, ἀλλ' ἐν-
νοῦντες. καὶ μήτε πρόπας περὶ ἐργῶν
μετα, μήτε ἑτερόν τι. ὥστε γὰρ τὴν
ἡρώσειν τῆ Υἱοῦ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ἔδε-

A Cum autem venerit, quod perfectum est, Semia-
evacuabitur, quod ex parte est. Si quis vi-
detur scire, nondum novit, quemadmodum Hæresis
oporteat scire. Quamobrem verendum nobis est, ne dum de his, quæ assequi non
possumus, quo jure, quaque injuria di-
sputare volumus, ne de his quidem, quæ
attingere possumus, disputandi facultas
relinquatur. Nam ex fide loqui, non
ex his quæ quisquam loquitur, fidem adhi-
bere convenit: Credidit enim inquit, pro-
pter quod et locutus sum. Quare qui de-
propria generatione certi nihil affirmare
possumus, cum Dei generationem curio-
se perscrutamur, & ambitiose explicare
illa aggredimur, nonne timendum est,
ne his, qui non disciplinæ modo linguam,
sed & opportunitatis ad dicendum scien-
tiam confert, nostram illam ad dicendum
præcipientem audaciam silentio damnet?
Quod beato illi Zachariæ contigit. Qui
quidem Filii nativitatem nuntianti sibi An-
gelo minimè credens, ac Dei gratiam &
virtutem humanæ rationis momentis ac
ponderibus æstimans, secumque ipse du-
bitans; ecquid natura pateretur, ut senio
confectus ex anu liberos susciperet, quid
demum eloquitur? Quomodo, inquit,
fore ista cognoscam? Ego enim sum senex,
& uxor mea processit in diebus suis. Unde
statim audit: Ecce eris tacens & non
poteris loqui. Et non poterat loqui cum
esset egressus.

XXXIII. Quæ cum ita sint, con-
tentiosa illa dubiis de rebus, quæ captum
nostrum superant, tractatione prætermis-
sa, iis quæ à majoribus accipimus inha-
remus. Quis est enim qui scientiâ jacta-
re se & insolentius audeat efferre, cum ille
ipse cui divina patefacta sunt: qui ad tertium
unusque cælum esse erectus, qui audit
arcana verba: cum ille inquam, carnis
stimulo coercitus, se ne se arroganter extol-
let? Quin Propheta ille qui dixit: Credidi
propter quod et locutus sum: Humiliatus
sum, inquit, non ut cunque, sed nimis. Et
enim quanto quisque ad scientiam propius
videtur accedere, tanto magis reputare
cum animo suo debet, hominem se esse.
Quæ de re audi quid ille dicat. Ego vero
dixi in excessu meo: Omnis homo mendax.
Itaque cum præceptorem veritatis ha-
beamus, nullos amplius humanos docto-
res adjungamus; sed apud nos ipsi cogi-
temus: ac neque Divinarum rerum mo-
dos & rationes, neque quidquam aliud
curiosius indagemus. Ut enim Filii ge-
nerationem explicare nemo potest; ita &

Semiariani. modum illum, quo Pater genuit, enarrare nullus potest. Verum illud ad doctrinam sufficere putatote; *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Utinam verò det illud nobis Dominus, ut eadem quæ Abrahamus prudentiâ prædicti, cum dixit: *Nunc capri cum Domino meo colloqui. Ego vero sum terra & cinis:* adeo ut non cedrorum Libani instar attollamur: *Eo quod non in doctis humana sapientia verbis, sed fidei institutione perceptis,* æquabilis illa ac pacifica sapientia comparatur. Det inquam, nobis, ut nequaquam hæsitemus: verum quicquid tandem agamus, Deo ac Patri, & cum ipso Filio, in Spiritu sancto placeamus. Cui gloria, imperium, honor, & virtus nunc & semper in sæcula sæculorum Amen.

Meletius
ab Adrianis
ejicitur.

XXXIV. Cæterum plerisque ex Ariana factione visum est hunc è Ponticæ regione transferre; quod ipsis tamen minimè, ut sperabant, voluptatem & otium sed molestiam attulit. Igitur Imperatorem delatione sua in hominem commovent: quòd perfectam creaturam esse Filium profiteri noller, ac tandem è sua sede deturbant. Itaque noctu in exilium deportatus, ad hæc usque tempora in patriâ degit, singulari honore, ac benevolentia prosequendus; cum ob alia, tum ob ea, quæ nunc præclare ab eo gesta didicimus: & quòd Antiocheni, quibus ille præest, sinceram fidem hoc tempore profitentur: qui nullam amplius, ac ne leviter quidem, creaturæ mentionem faciunt: sed Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum consubstantialem esse consentiunt; tres hypostases, unam essentiam, ac Divinitatem unam. Quod quidem vera fides affirmat: quæ à majoribus tradita, Prophetica, Evangelica, & Apostolica censetur. Quam illi ipsi professi sunt Patres nostri, & Episcopi, qui in Nicæna Synodo Constantini magni, ac beatissimi Imperatoris tempore collecti sunt. Utinam verò & venerabilis ipse Meletius eandem cum Antiochenis suis iisque, qui aliis in locis perinde sentiunt, fidei formulam sequatur: Nec enim desunt, qui cum illo, & cum ejus Synodo communionem habere videntur, qui in Spiritum sanctum contumeliosè nonnihil effutiant.

Α τὸν τρόπον τῆς γυνήσεως τῆ Πατρὸς ἐστὶν ἁπλοῦς. ἀλλὰ δεῖκεν ἡγεῖσθαι ὡς διδασκαλίαν τῆτο, ὅτι πάντα δι' αὐτῆς ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτῆς ἐγένετο ἑδὲ ἓν. δῶν δὲ Κύριον καὶ τὸν Ἀβραάμ Φρονῶντας ἡμᾶς τὸν λέγοντα, νυνὶ ἡρξάμην λαλεῖν τῷ Κυρίῳ μου, ἐγὼ δὲ εἰμὶ γῆ καὶ σποδός, καὶ μὴ ὑπεραιεργμύνης καὶ τὰς κέδρας τῆς Λιβάνου. ὅτι μὴ ἐν διδακτικῇ ἀνθρώπινης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτικῇ πίστεως ἡομαλή, καὶ εἰρηνικῇ κατορθῶται σοφία, μήτε διαπορεῖν ἡμᾶς, ἀλλ' ὅτις ποιῶντες διαρεσῆσωμεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ μετ' αὐτῶν, καὶ * σὺν αὐτῷ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ἡ δόξα, τὸ κράτος, ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύναμις νυνὶ καὶ αἰεὶ καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Πεπλήρωται ἡ Ἑ Μελετίῃ ὁμολογία.

Ἐδοξε δὲ τῆτοις μετενέγκαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ποντικῆς χώρας εἰς τὴν πλείστην Ἀρμενίων, ὅσα ἐπὶ χαρᾷ, ἑδὲ εἰς αὐτῷ ἀνάπαυσιν, ἀλλ' εἰς ἐπάχθειαν. ἐντεῦθεν κινῶσι τὸν Βασιλέα, καὶ συσκοιάζονται τὸν ἄνδρα, ὡς διὰ τὸ μὴ ὁμολογηκέναι κτίσμα τέλειον αὐτὸν, καὶ ἐξεῖσι τῆς αὐτῆς καθέδρας. καὶ νύκτωρ Φυγαδεύεται ὁ ἄνθρωπος, ἕως τῶν χρόνων τῶτων ὅς καὶ δεῦρ ὑπάρχει ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, τῇ αὐτῆς καὶ ἐπιπόθῃ, μάλιστα δὲ ὧν νυνὶ ἐν ἡμέτερα κατορθωκέναι, καὶ ἀφ' ὧν νυνὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁμολογοῦσιν, ὅτι ὅλως ἔτε ἐν τῷ αἵματι μεμνημένοι κτίσματος ὀνόματος, ἀλλ' ὁμοῦσι ὁμολογῶντες Πατέρας, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, πρεῖς ὑποστάσεις, μίαν ἐστίαν, μίαν θεότητα· καθὼς ἐστὶν ἡ ἀληθινή πίστις, ἡ ἀπὸ τῶν ἀνέκαθεν, Προφητικῇ τε, καὶ Ἐγγεληκῇ, καὶ Αποστολικῇ, ἢ ὁμολογησαν οἱ σωελθόντες πατέρες ἡμῶν, καὶ Ἐπίσκοποι ἐν τῇ Νικαίᾳ Συνόδῳ, ἐπὶ Κωνσταντίνῳ τῷ μεγάλῳ, καὶ μακαριωτάτῳ βασιλέως. γινώσκοντες δὲ καὶ αὐτὸν τὸν τιμιώτατον Μελετίον ἔως ὁμολογεῖν κατὰ τὸν ὅτι αὐτὸν ὄντως ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ, καὶ ἐν ἄλλοις τοῖς τόποις ἔως ὁμολογῶντας. εἰσὶ γὰρ καὶ τινες τῶν δοκούντων αὐτῷ κοινωνεῖν, καὶ τῇ κατ' αὐτὸν Συνόδῳ, βλασφημῶντες τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ

περὶ υἱοῦ Υἱὸς καλῶς λέγοντες, τὸ δὲ Πνεῦμα
κτιστὸν ἢ γέννητον, καὶ ἀλλότριον Θεὸς παντά-
πασι. πρὸ ὧν ὑπερῶν ἐν τῇ καὶ αὐτὸς ἀνα-
τορῇ τῆς Αἰρέσεως, τὰ πάντα ἀκριβῶς καὶ
δύναμιν λέξομεν.

Τίμιος δὲ ὁ ἀνὴρ ἡμῶν, ὡς ἔφην, διὰ τὰς τοι-
αύτας περὶ αὐτοῦ Φήμας ὑπάρχει. καὶ γὰρ καὶ
τὰλλα αὐτῷ βίβλῳ σεμνός, τρέπτῃ ἀγαθός,
εἰς πάντα τοῖς λαοῖς ἐπιπόθητος, διὰ τὸν
βίον αὐτῷ πρὸς πᾶσιν ἐκθειάζομενον. τινὲς
δὲ καὶ περὶ τὰς οὐκ οἶδα λέγειν, ἢ μισοῖ
φερόμενοι, ἢ φθόνῳ, ἢ τὰ ἑαυτὸν μεγαλύνειν
βελόμενοι, τινὰ ὑφηγήσαντο, ὡς ὅτι ἔχῃ
νεκρὸν ὁρθοδοξίας ἢ καὶ αὐτὸς γέγονε κίνησις·
ἀλλ' ἐνεκεν, Φασί, Κανονικῶν πρᾶγματων, καὶ
τῆς ἀναμέσον αὐτῷ καὶ τῷ αὐτῷ ἱερατεῖς ἐρε-
χέλλας, καὶ ὅτι τινὰς ἐδέξατο, ὅς παλαί ἀπε-
βάλετο, καὶ ἀνεθεμάτισεν. ἀλλ' ὅτι πάντες ταῦ-
τα καὶ νῦν ἐθήκαμεν, διὰ τὸ μάλιστα ἐσύστεργον
ἐν τῇ καὶ αὐτὸν συνόδῳ ὁσημέραι διορθώμε-
να, καὶ ὁμολογώμενα ἐν τῇ πίστι, ὡς ἂν μοι
προδοήλωται. δεῖ γὰρ καὶ τὸ μέγας τὸ αὐτὸ ἀλη-
θεύειν ὅση δύναμις, καὶ τὸ ἀδυνεὲς τὸ ἡμέτερον
ἐν πᾶσι. θέλεις γὰρ παρελθε τὸν ἄνδρα ἐν
τῷ ρόισμῳ τῆς τῶν λόγων ἐξηγήσεως, οὐκ ἔχω
λέγειν. θέλεις καὶ ἀφέλειαν ἀπ' αὐτῷ ὁ λό-
γος παρήχθῃ, Θεῷ ἔγνωσαι. πλὴν ἐν ἐνὶ μέ-
ρῃ, ἐπιλήψιμοι δύο ἢ τρεῖς λόγοι ἐν τῇ αὐτῇ
ἐξηγήσει εὐρίσκον, ἐν τῷ ὅλῳ περὶ κτίσμα-
τος περὶ Υἱοῦ τῷ Θεῷ λαμβάνειν ἐν τῇ αὐτῇ
θεότητι, καὶ ἕως ὀνόματος. καὶ ἐν τῇ τῷ εἰπεῖν,
ὅτι ὑπὲρ σοφίαν, καὶ εἰ τι ἕτερον.

Ολίγα δὲ πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῶν ὑποβλη-
θέντα διηγησάμενοι, καὶ ταύτην παρελευ-
σόμεθα τὴν ὑφήγησιν. λέγετε ἡμῖν, ὦ
ἄνθρωποι, τί ἐλύπει λέγειν τὸ [ὁμοῖον] ὁμοῖ-
σιον; σαφῶς ἡμῖν ὁμολογήσατε, ἵνα καὶ ὑ-
μᾶς ἐπιγνώμεν ἰδίως ὄντας, καὶ μὴ ἀλλοτρίως.
δύναται γὰρ καὶ ὁμοῖοσιον εἶναι πρὸς χρυσὸν
χαλκός, πρὸς ἀργυρὸν κασίτερος, πρὸς σί-
δηρον ὁμόλιθος. ἀλλ' οὐκ ἀπατήσῃ ἡμᾶς ἡ
ἡμῶν ἐπιτετηδευμένη καὶ τετορευμένη μυ-
θοπλασία. εἰ μὲν γὰρ τινὰς βελόμενοι ἀ-
πατήσαι βέλεσθε πρὸς φάσιν ψευδεῖς λέ-
γοντες, ὅτι ὅτι λέγειν τὸ ὁμοῖον, ἵνα μὴ
συναλοφῇ ποιήσωμεν τὸν Υἱὸν πρὸς Πατέ-
ρα, ἢ τὸ Πνεῦμα πρὸς τὸν Υἱὸν καὶ Πατέρα,
καὶ vocari non oportere defenditis, ne Filium cum Patre, & Spiritum sanctum cum utroque confundamus,

Nam cum de Filio recte sentiant, Spiritum
ipsum creatum & à Deo prorsus a-
lienum existimant. De quibus in illo-
rum Hæresi confutanda pro viribus ac-
curatissime differemus.

XXXV. Quocirca magni à nobis
vir ille fit, ut diximus, propter istiusmo-
di famam, quæ de illo dissipatur. Est e-
nim vita illius alioqui gravis, & honesta,
mores egregii: ipse denique populo cum-
primis amabilis, ob vitæ integritatem,
quam divinis omnes laudibus ubique
prædicant. Sed nonnulli tamen, haud
scio an odio in eum commoti, an invi-
dia perciti, an denique sua ut in majus
extollant, nescio quæ parum secundâ de
illo famâ sparserunt: Nimirum non ob
Catholicam fidem has in illum turbas ef-
fe conflatas: sed ob Ecclesiastica quædam
negotia, ac jurgia, quæ inter hunc &
Clericos intercesserunt. Tum quod non-
nullos ad communionem admiserat, quos
olim ab ea rejecerat, & anathemate dam-
naverat. Verum ne his penitus assentiamur,
prohibent ea, quæ in ipsius cœni, ac
concilio in dies emendantur, & ut an-
te dictum est, cum rectæ fidei profes-
sione consentanea traduntur. Hac enim

in parte, quoad pro virium nostrarum im-
becillitate consequi possumus, veritatem
in omnibus retinere debemus. Siquidem
utrum in ipso orationis impetu impru-
denti aliquid exciderit, liquido affirma-
re non audeam: An potius ex quadam
animi simplicitate prodierit, novit Deus.
Illud quidem constat in ipsius oratione
duo, tria reperiri loca, quæ reprehen-
sione non careant. Primum quod ea, quæ
de creatura dicuntur, de ipso Dei Filio,
ac de ejus divinitate, vel appellatione te-
nus intelligit. Tum quando ita loquitur:
Super sapientiam & si quid aliud est,

XXXVI. Sed jam ubi pauca ad-
versus illorum dogmata proposuerimus,
missam hanc Hæresim faciemus. Dicite
igitur, obsecro vos, quid tantopere mole-
stum vobis est, ac grave Filium Patri con-
substantialem asserere? Velim hoc mihi
ingenuè, aperteque fateamini, ut vos non
alienos à nobis, sed germanos esse co-
gnoscamus. Potest enim & æs auro, & ar-
gento stannum, & ferro plumbum simi-
lis esse substantiæ. Sed nos vestra illa per-
peram excogitata, ac fraudulenter conficta
commenta non fallent. Nam si, ut in errorem
aliquos impellatis, inanes species comen-
ticiaque quæritis: & consubstantialé propter

Meletii
laus.

Quæ in
Meletii or-
atione re-
prehenduntur.

Semia-
riani.
Hæresis
LXXIII.

ne hac quidem in parte possunt mendacia vestra consistere. Non enim *simul substantialem*, sed *consubstantialem* dicimus; ne aliquid diversum à Patre profiteamur, sed Deum ex Deo verè genitum, non aliunde, nec ex nihilo, sed à Patre sine tempore, & initio, & inexplicabili quadam ratione productum ac genitum: qui semper cum Patre fuerit, nec esse quandoque desinat. Genitum porro, non germanum fratrem, non avum. Nam hæc particula, con, hypostasies duas, nec alienas naturâ significat. Unde & veritatis velut nexus ac vinculum, non sine sancti Spiritus afflatu, per illorum ora, qui primi auctores fuerunt, est in ea voce constitutum. Vides igitur nullum jam tibi colore aut speciem esse reliquam: neque adversus orthodoxam fidem meritò posse contendere, vel eos perturbare, qui falsum illud tuum à te decretum, ac sermonem acceperint: si quis consubstantialia usurpare velit, confusionem quandam in divinitate confiteri. Neque enim amplius istud obiiicere potes. Quippe consubstantialis illa vox duos quoddam significat, eademque haud alienam à Patre sobolem esse demonstrat. Tu verò homoeousion, hoc est substantiâ simile, commentus, primum ipso usæ, hoc est substantiæ, vocabulo refelleris: Deinde tua te illa discrepans, nec consentanea professio condemnat, cum non ea dicas quæ sentias; sed quæ sentis falso, ac mendaciter doceas. Etenim si ab ipso Patre non est omnino Filius, sed nihilominus similis est, à veritate plurimum aberras. Nam quacunque demum ex materiâ quilibet expressum alicujus simulachrum ornare voluerit, nunquam illud cum exemplari ipso adæquare poterit. Est enim structuræ atque effectiōis opus illud. Quod autem ab aliquo gignitur, id ipsum ad id, unde gignitur, germanitatis suæ similem, & æqualem formam retinet. Quamobrem si ab ipso Patre non est genitus, & extra ipsum est, licet similitudinem quandam substantiæ, velut gratificando, tribuas, nihil ipsi largiris, sed ab

Joan. 5. 23. ejus excidisti gratia. Qui enim non honorat C. 3. 36. rat Filium; sicut honorat Patrem, ira Dei Joan. 16. 28. manet in ipsum, ait sanctus Apostolus. Joan. 14. 10. Item, Exivi à Patre, & vado, ille ipse nimirum qui dixit: Ego in Patre & Pater in me: Tum illud: Philippe qui videt me, videt & Patrem.

XXXVII. Cæterum cum hæc sint à me tractata sæpius, quæ ad inopiam hujus Hæresis

καὶ ἐν τῷ διέπεσεν ὑμῶν ὁ ἴπτετηδαιμένος λόγος. ὃ ᾧ ἔπομεν ἀμαρτίον, ἀλλ' ὁμοῖον, ἵνα μὴδὲν τῷ Πατρὶ παρήλλαγμένον ὁμολογήσωμεν, ἀλλὰ Θεὸν ὄντως ἐκ Θεῶ γεγεννημένον, καὶ οὐκ ἀλλαχόθεν, ἐδὲ ἐξ οὐκ ὄντων, ἀλλὰ Πατρὶ παρελθόντα ἀχρόνως καὶ ἀναρχῶς, καὶ ἀνεκδιηγῆτως γεγεννημένον, αἰεὶ ὄντα πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ μηδέποτε διαλείποντα τῷ εἶναι, ἀλλὰ γεγεννημένον, ὃ συναδέλφον, ὃ πατέρα. τὸ ᾧ ὁμοῖον δύο μὲν ὑποστάσεων ἐστὶ σημαντικόν, οὐκ ἀλλοτριῶν τῇ φύσει· διὸ ὁ συνώδεσμος τῆς ἀληθείας ἐν τῷ, ἐκ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀκονόμεται, ἐν σῶματι τῶν τῶτο ἐκτεμελίων, καὶ ὁρᾷς ὅτι οὐκ ἔσαι σοι πρέσβυς, ἐδὲ διώσασαι καὶ τῆς ὁρθοδοξίας λέγειν καὶ πύρειν τὰς πρὸς σὲ τὴν ἀκοὴν τῶν πρὸς ἀπεποιημένων σε λόγῳ πρὸς ἀδεχομένους. ὅτι εἰάν τις εἴπῃ τὸ ὁμοῖον, συναλοιφὴν ὁμολόγησεν. ἐκέτι ᾧ ἔσαι τῶτο. ἀπὸ γὰρ τῷ ὁμοῖον, σημανθήσεται δύο, καὶ ἀπὸ τῷ ὁμοῖον δηλωθήσεται, οὐκ ἀλλοτριῶν τὸ γέννημα πρὸς τὸν Πατέρα ὑπάρχον. σὺ δὲ ἴπτεπλάσαμεν τὸ ὁμοῖον, διὰ μὲν τῷ ὀνόματι τῆς ἐξίας ἐλεγχθήσῃ, διὰ δὲ τῆς παρελλογαμένης ὁμολογίας κατακριθήσῃ, ὃ καὶ λέγεις Φεργῶν, ἀλλ' ὃ Φεργεῖς πρὸς ἀπεποιημένους διδάσκων· εἰ γὰρ ὅλως οὐκ ἔστιν ἐξ αὐτοῦ, ὁμοῖος δὲ αὐτῷ ἐστὶ, πολὺ ἀφέστηκας τῇ ἀληθείᾳ. ὁποῖας γὰρ ὑλῆς τ' ἐκτυπήμενον, εἴ τις ἀνδρόλοι * διακοσμήσῃ, ἐκ ἀνίστον τῷ ἐκτυπήμενῳ κατασκευάσει. καὶ γὰρ καὶ κατασκευῆς τὸ ἔργον. τὸ δὲ γινώσκον ἐκ τῷ τινὸς ἐκείνο πρὸς τὸ γέννημα τὸ ὁμοῖον καὶ τὸ ἴσον τῆς γνησιότητος ἀποσώζει εἰς τοῦτον ἐκ ἐξ αὐτοῦ γεγεννηται τῷ Πατρὶ ὁ Υἱός, δέκτος δὲ αὐτῷ εἶναι, ὁμοῖος ἐστὶ δὲ πρὸς σοὶ καὶ χάριν λεχθήσεται, ἐδὲν αὐτῷ δέδωκας, ἀλλ' ἐξέπεσας τῆς παρ' αὐτῷ χάριτος. ὃ γὰρ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν ὡς τιμᾷ τὸν Πατέρα, ἢ ὁρῶν τῷ Θεῷ μὴ ἐπ' αὐτόν, ὁ ἁγίος Ἀπόστολος φησὶ. καὶ πάλιν, ἐγὼ ἐκ τῷ Πατρὶ ἐξῆλθον, καὶ ἤκω. ὃ φησας, ἐγὼ ἐκ τῷ Πατρὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί· ὃ λέγων, Φίλιππε ὁ ἑώρακός ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα.

Ε. διακοσμήσῃ.

Πολλάκις δὲ καὶ περὶ τῶν διηγησάμενων, δεκτικῶς ἔχειν ἐνταῦθα ἡγάμεθα τῶν

αὐτῶν ἀναθροπῶν τῶν ῥηθρισῶν ἄνω πρὸς τὴν ρίζαν τὴν ἐκφύσασαν τῶν τὴν κακοδοξίαν, διωκυμένων καὶ ἐνταῦθα τῶν τῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀνατρέπουν, καὶ οὕτως ἀπ' αὐτῶν χρίσαντας, τὰς περὶ Ἀκάκιον, καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐκθεμελίους ἐν τῇ Σελευκείᾳ τῆς Ἰσaurίας ἐτέραν πῖσιν, πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας καὶ αὐτὴν τὴν ἐξ αὐτῶν ἐκτεθεῖσαν εἰς Φανερόν βυλάμην κατέστησαν, ὁμοίως μὲν τὴν Βασιλείαν Ἀκυριανῶν, καὶ Γεωργίαν τῆς Λαοδικέως, ἐκ πρὸς ὅλων γεγραμμένην πᾶσαν τελείως πρὸς τὴν ἀσπίδα. ἵνα δὲ καὶ ταύτην τὴν κρυφὴν μὲν τὰ δὴν ἐργαζομένην, Β. Φιμόν δὲ Ἰππὶ πρὸ σώματι λαβῶσαν, ὥστε διὰ χαλινῶν διὰ τὸν καιρὸν τῆς ὑποκρίσεως μὴ ἐν δευτέρῳ θέμεν ὁδὸν, ὡς καὶ λήθην τῶν πεποιημένων, λέξω καὶ ὀλίγα πρὸς αὐτήν, καὶ τὰς αὐτὴν ἐκθεμελίους, πρὸς τὰς πρὸς τὴν ἡμετέραν πρὸς Ἀκάκιον, καὶ Εὐζώϊον, καὶ Εὐτύχιον, καὶ τὰς ἄλλας καὶ Φανερά μὲν ἐστὶν ἡ ἐκθεσίς ἡ πρὸς τὴν ἀλλοιῶσα τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀληθείας. ἵνα ὅ μὴ τινες εἰπωσιν καὶ συκοφαντίαν πρὸς τὰς ἡμετέρας εἰρηκέναι, δείξωμεν ἅ πρὸς τὸν καιρὸν τῶν χρόνων ὡφθῇ καὶ Φωράθῃ ἐν τῇ πρὸς τὴν ἡμετέραν τῶν αὐτῶν συνόδῳ, ἐξ αὐτῶν ὅ Εὐζώϊος ὁ ἐν Καταρείᾳ, μαθητὴς ἐκείνων ὑπάρχων, εἰ καὶ τὸν Ἀκάκιον διεδέξατο μὲν κατὰ τὴν Φιλαμένην τῆς Κυρίλλου τῆς Ἱεροσολυμίτης κατασθέντος, καὶ μὲν κατὰ τὴν Κυρίλλου τῆς γέροντος, τῆς δὲ τῶν περὶ Εὐτύχιον κατασθέντος, καὶ μὲν κατὰ τὴν Γελασίαν τῆς Κυρίλλου αὐτὴς τῆς Ἱεροσολυμίτης κατασθέντος. ἐξ ἀδελφῆς ὅ αὐτὴ ἐτύχανε. κατασθέντων γὰρ τῶν τριῶν, καὶ δεγνησάντων διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔριν, αὐτὴς ὁ πρὸς τὴν ἡμετέραν Εὐζώϊος κατεσθέν. ἐξ αὐτῶν ἐν καὶ Γεμελλίνῳ ὑπῆρχεν, ἐξ αὐτῶν Φίλιππος ὁ Σκυθοπολίτης, ἐξ αὐτῶν Ἀθανάσιος ὁ Σκυθοπολίτης, οἱ τινες οὐκ ἐν κρυφῇ, ἀλλὰ μὲν παρρησίας, ὡς * ἀπειροπαθήσαντες, ἔμουνον τὰ Ἀρεῖς διδάσκουσιν, ἀλλ' ὑπερμαχῶσι τῆς αὐτῶν Ἀρεῖς, καὶ τὰς τὴν ἀληθεῖαν διδάσκοντας διώκουσιν, ἐκὲτι λόγοις βυλάμενοι ἀνατρέπουν, ἀλλὰ καὶ ἐχθρίαις, καὶ πολλοῖς, καὶ μαχαίαις πρὸς τὸν ὁρθῶς πισθύνοντας. λύμην γὰρ ἔμια πόλει, καὶ χώρᾳ εἰργάσαντο, ἀλλὰ πολλὰς.

Aradicem ac stirpem evertendam antea diximus, satis esse hoc loco putamus: cum eadem illæ rationes ad Semiarianos istos Hæresis confutandos accommodari possint: nec non & ad illos refellendos, qui se ab istorum consortio segregarunt, Acacianos intelligo, ac ceteros, qui Seleucia in Isauria alteram quendam fidei formulam, & abhorrentem à veritate condiderunt. Quam nos in apertum lucemque proferre volentes, ut erat ab illis ex omnium personâ conscripta, post Basilii Ancyranî, & Georgii Laodicensi confessionem, integram supra proposuimus. Porro ne istam professionem, quæ clanculum quidem cum ingenti damno ac perniciæ grassatur; sed, ut tempori serviat, per simulationem, ac fraudem, injecto in oscapistro, ac velut quodam freno coercetur: ne hanc, inquam, negligens, oblivione præterisse videar, pauca quædam adversus illam, & auctores ejus, Acacium videlicet, Euzoium, Eutychium, ac ceteros horum asseclas disputare libet. Quamquam haud obscurum est, quantum istâ fidei formulâ veritatis sit immutata professio. Verum ne per calumniam hæc à nobis adversus illos esse dicta quispiam contendat, quantum sint progressu temporis in hoc ipso illorum Concilio deprehensa, ac patefacta, monstrabimus. Ex hoc enim grege Cæsariensis Euzoii prodiit illorum discipulus, qui post Acacium ei sedi præfuit, cum antè Philumenus à Cyrillo Hierosolymitano in illa constitutus fuisset: ac deinde Cyrillus senior ibidem ab Eutychio collocatus: ac demum Gelasius ab Cyrillo Hierosolymitano, cujus sororis erat Filius, rursus esset impositus. Cum enim hi tres illic ordinati forent, & ob mutuas simultates dignitate cessissent, postmodum Euzoii sedem illam obtinuit. Ex eisdem & illis Gemellinus exitit. Indidem & Philippus Scythopolitanus: nec non & Athanasius Scythopolitanus. Qui quidem non occultè, sed palam & audacter, velut bonitatis omnis expertes, non Arii solum decreta docent; sed & suam ipsorum propugnant Hæresin, ac veritatis professores insequuntur. Quos non verbis modo nituntur evertere, sed & hostilibus inimiciis, ac bellis laceffunt, & in rectæ fidei sectatores gladiis etiam animadvertunt. Nec enim in una duntaxat civitate, vel provinciâ; sed in plerisque nefariè bacchati sunt.

Semiar-
iani.
Hæresis
LXXIII.

XXXVIII. Cujusmodi Lucius A
ille fuit, qui Alexandriæ adversus eos,
qui de Dei Filio vera ac sincera profi-
tebantur, tam horrenda, & atrocia mo-
litus est. Igitur quis istorum sodali-
tium, ac factionem, qui quidem Divina
sapientia sit præditus, non in dies agno-
scit? Quemadmodum creatum esse Dei
Filium, ac creatum Spiritum sanctum,
ac Dei substantiâ alienum publicè præ-
dicare non dubitent. Nam quod ad
Eudoxium attinet, à quo tempore Ge-
orgius Alexandriæ turpissimum vitæ
exitum sortitus est, cum principem fa-
cilè locum obtinuit; tum apud eos, pe-
nes quos summum imperium est, gratiâ
& auctoritate floruit. Eudoxius igitur
ex Hypatii & Eunomii grege, ut se ad
tempus accommodet, convictus præ-
sertim, ac reprehensus, Anomæorum
dogmata nihilominus, sed occultè, ac
dissimulanter retinuit. Tum quos ob
altissimam illam impietatis voraginem
aliquando relegaverant, ad potentiam
evexit, Demophilum inquam, Hypatium,
Eunomium illius Aëtii discipulos: qui
à Georgio Alexandrino Diaconus ordi-
natus in Tauro subjectam regionem de-
portatus est: à quo Anomæorum origo
manavit; adeo ut una quidem, ac singu-
lari ex radice, spinarum instar, Hære-
ses illæ omnes fruticaverint: sed variis
tamen modis, ut in spinarum ramis ac
surgulis, illorum improbitas aliis alio
tempore nefariæ Hærelis excogitatis in-
terpretationibus, & in deterius progres-
sis, suum in orbem terrarum exitum,
ac virus effuderit: quemadmodum de
hac ipsa Anomæorum secta iterum po-
steà dicemus. Nunc autem his, quæ sunt
hactenus dicta, contenti: cum velut im-
manem quendam serpentem extinxerim-
us, ac profligaverimus; hunc nos pro-
culcatum mortuumque relinquamus, &
ad alia conversi cæteras aggrediamur
Hæreses, Dei ope primum omnium ad-
vocata, ut susceptum opus ad exitum
perducere possimus.

Anomæi
ab Aëtio.

* Λέγειται, ὅτι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ το-
σαῦτα ἐργασάμενος εἰς τοῦ ὁμολογῆντος
τὸν Υἱὸν τῆ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ. ἡ δὲ αὐτῶν
Φατρία καθ' ἐκάστην ἡμέραν, τίνι τῶν σύνε-
σιν Θεοῦ ἐχόντων οὐκ ἐστὶ δῆλη; ὡς δημοσίᾳ
κηρύττεισι, κτιστὸν μὴ τὸν Υἱὸν τῆ Θεοῦ, κτι-
στὸν δὲ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἄλλοτερου
παντάπασι τῆς τῆ Θεοῦ οὐσίας. ὡς γὰρ
τὸν ὡς Εὐδόξιον, ἐξόχως τὸ τέλει ἀπεί-
ληφεν αἰσχροῦς ὁ Γεώργιος ἐπ' Ἀλεξαν-
δρείας, καὶ τὰ πρωτεῖα ἐδέξατο; καὶ τὰ
Φίλα πρὸς τὴν κατ' ἐξοχὴν οὖσαν ἐξουσίαν.
Εὐδόξιος * ὡν διὰ τῶν περὶ Υπάτιον καὶ
Εὐνόμιον, ἐδόξε διὰ τινα θωπεῖαν ὡς ἐ-
λεγχόμενος, & διέλειπε τὰ μὴ τῶν Ἀνο-
μοίων φρονῶν, Ἰπικρυβόμενος δὲ, ὡς ἐξώρι-
σάν ποτε διὰ τὴν τοιαύτην τῆ βαρὰ φρεν
ἐξήγησιν, αὐτὶς εἰς θεωροπὴν ἀγαγὼν Δη-
μόφιλον, Υπάτιον, Εὐνόμιον, τὰς Αετί-
μαθητάς, τῆ ἐξοριζέντος ποτὲ εἰς τὰ τῆ
Ταύρας μέρη, τῆ ὑπὸ Γεωργίου τῆ Ἀλεξαν-
δρείας κατασταθέντος Διακόνου, ἐξ ἧς ἡ
τῶν Ἀνομοίων ἐφύη ρίζα, μιᾶς μὴ ἀκαν-
θώδους οὐκ ὕλης, καὶ τῆς αὐτῆς ρίζης. Δια-
φύως δὲ ὡς Ἰπὶ ἐκάστης ἀκάνθης τὰ χι-
σματα, ἔτω καὶ ἡ τέτων κακόννοια, ἄλλως
ἄλλοτε, καὶ ἄλλοτε ἄλλως τὰ παρερμηνεύ-
ματα τῆς κακοδόξης Ἀιρέσεως Ἰπὶ τὸ χει-
ρον θεωρόπῳ τὴν λύμην πρὸ βίῳ ἐξή-
μεσε, καὶ ὡς ὑπερον περὶ τῆς τῆ Ἀνομοί-
ας πάλιν ἐρῶμεν. τὰ δὲ νῦν ἕως ὧδε καλῶς
ἔχον νομίσαντες, καὶ ὡς περὶ ἐρπετὸν δυνόν
ἀνατρέψαντες, καὶ παρωσάμενοι, ἀντρέ-
ψαμεν μὴ, καὶ πατήσαντες τεθνεῶτα κα-
ταλείψωμεν, καὶ παρεγκλίναντες, Ἰπὶ τὰς
ἐξῆς οὐρήσωμεν, Θεὸν Ἰπικαλέμενοι βοη-
θῆσαι ἡμῖν ὡσαύτως εἰς τὸ τὴν ἐπαγγελίαν
D πληρῶσαι.

For. ἂν
ἀπὸ. Sed
hæc cor-
rupta.

CONTRA PNEUMATO-
MACHOS, quæ est Hæresis LIV,
sive LXXIV.

ΚΑΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΟΜΑΧΩΝ,
πεντηκοστὴ τετάρτη, ἡ καὶ ἐπτα-
κοστὴ τετάρτη.

I. A B his Semiarianis, & ab ortho-
xis monstrum quoddam, ut ita di-

ΑΠΟ τέτων τῶν Ημιαρείων, καὶ διὰ
ὁρθοδόξων τινες, ὡς εἰπεῖν, * τέρας τισὶ
F. τερα-
σίων.

γινώσκοντες ἄνθρωποι, διφθεῖς, καὶ ἡμιπλα-
στοι, ὡς εἶπεν Κενταύρος, ἢ Πάνας, ἢ Σειρήνας,
οἱ ἀναγράφαντες τὰς μύθους, ἐπανεστησαν
ἡμῖν. οἱ μὲν δὲ ἀπὸ Ἀρείων ὄντες, καὶ δὴθεν τὸν
Υἱὸν ἔτελειον κτιστὸν ὀρίζεσθαι, ἀλλ' Υἱὸν
ἀχρεῖως γενημένον. χρόνος δὲ ἐν ὑπονοίᾳ
λέγουσι, τὸν ἀπ' ἑορτῆς καὶ δεῦρος. ἔμην
ἀπηλλαγμένοι τῆς ἐν πρώτοις ἀπὸ Ἀρείων
ἐξεμεθείσης λέξεως, τῆς Φασκίτης εἶναι
ποτε ὅτε εἶναι ἦν. πρὸ χρόνων δὲ πάντων αὐτὸν
εἶναι, δι' ἃ τὰ πάντα γέγονε, λέγοντες, βλα-
σφημίᾳ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἄλλοι δὲ
Φύσιν καὶ περὶ τὸν Υἱὸν ὀρθοδόξως ἔχοντες,
ὅτι ἦν αἰς σὺν Πατρὶ, καὶ ἑδέποτε διέλειπε
τὴν εἶναι. ἀλλ' ἐκ Πατρὸς μὲν αὐτὸν γενη-
μένον ἀναρχῶς καὶ ἀχρεῖως· εἰς τὸ Πνεῦ-
μα δὲ τὸ ἅγιον πάντες ἔτοι βλασφημίᾳ,
μὴ συναριθμῶντες αὐτὸ Πατρὶ καὶ Υἱῷ ἐν
τῇ θεότητι. πολλάκις δὲ περὶ τῆς πολλὰ
διελέχθημεν, καὶ ἐν ἐκείνῃ Αἰρέσει τὴν τε
ἀληθινὴν περὶ αὐτῶν σύστασιν, ἔμικρως ὑφη-
γησάμεθα, ὡς σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ κυριο-
λεκτεῖται. Πνεῦμα γὰρ Κυρίως πεπλήρω-
κε τὴν οἰκωμένην, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας,
τὸ Πνεῦμα τῆς Θεᾶς. Πνεῦμα γὰρ Κυρίως λε-
γεται, καὶ ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ
τὸ Υἱὸν λαμβάνον, χαριζόμενόν τε τὰ χα-
ρίσματα διαφόρως ὡς βιβλεται, ἐρευνῶν καὶ
τὰ βῆθη τῆς Θεᾶς, σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ ὄν,
βαπτίζον, σφραγίζον, τελειῶν τὸν ἐσφρα-
γισμένον. ἵνα δὲ μὴ ἐνταῦθα κάματος ἀνα-
δέξωμαι, τὰ ἤδη μοι εἰρημένα ἐν τῷ μεγά-
λῳ λόγῳ τῷ περὶ πίσεως γραφέντι εἰς τὰ
μέρη τῆς Παμφύλων παρὰθήσομαι, πρὸς
ἀντίθεσιν μὲν τῶν βλασφημούντων τὸ ἅγιον
Πνεῦμα, εἰς διδασκαλίαν δὲ τῶν ἐντυγχανόν-
των, καὶ εἰς ἀφρασίαν τῶν Πνύματι ἀ-
γίᾳ καταξισμένων. καὶ ἐστὶ τόδε.

Acam, biformium hominum, ac semife- Pneuma-
rorum contra nos excitatum est: cujus- tomachi.
modi Centauros, aut Panas, aut Sire- Hæresis
nas fabularum nobis artifices ediderunt. LXXIV.
Alii quippe ab Ariana disciplina profecti Pneuma-
Filium non absolutam videlicet creatu- tomachi
ram esse definiunt, sed sine tempore esse ex Ariana
genitum. Tempus autem illud in sua opi- & Catho-
nione statuunt, quod à cælo conditum ad licia con-
hodiernum usque diem effluxit. Sed à siati.
priori illa sententia, quam Arius evo-
muit, nequaquam recedunt: fuisse ni-
mirum tempus, cum nondum esset Fi-
lius. Porro cum temporibus omnibus an-
teriore illum esse docent, per quem o-
mnia facta sunt: tum de Spiritu sancto con-
tumeliosè garriunt. Alii verò cum de Fi-
lio rectè, & ex fidei Catholicæ præscripto
sentiant, ac semper cum Patre fuisse, nec
unquam esse desisse putent, adeoque li-
ne ullo initio ac tempore à Patre esse pro-
ductum: Nihilominus tam hi, quam alii
omnes in Spiritum sanctum contume-
liosè sunt, quem cum Patre, & Spiritu san-
cto in commemoranda Divinitate non
numerant. Nos autem ea de re persæpe
disputavimus, & in singulis refutandis
Hæresibus certissimis id rationibus non
mediocri diligentia probatum reliqui-
mus: Videlicet Spiritum sanctum cum
Patre & Filio Dominum appellari. *Spiri-
tus enim Domini replevit orbem terrarum: Sap. 1. 7.
Spiritus ille veritatis ac Dei. Spiritus e- Joa. 16. 13.
nim Domini dicitur, & à Patre procedens,
& à Filio accipiens: ac singulis variè dona-
distribuens, prout libet: Dei quoque pro-
funda scrutans, cum Patre existens & Fi-
lio, baptizans, obsignans obsignatumque
perticiens. Verum ne eundem laborem
iterum hoc loco repetam, quæ in ma-
gna illa disputatione, quam de fide in
Panphyliam scripsi, olim à me disputata
sunt, hic proponam: Quo & contume-
liosus illos in Spiritum sanctum Hæreti-
cos refellam, & lectores instituiam: &
iis, qui Spiritum sanctum obtinuerunt,
voluptatem, ac læticiam afferunt. Ea
porro sunt ejusmodi.*

ΕΚ ΤΟΥ ΑΓΚΥΡΩΤΟΥ
ΛΟΓΟΣ.EX ANCORATO EXCER-
PTA QUÆDAM.

Επεφάνη ἡ χάρις τῆς Κυρίως ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ διδάσκουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀνενήσωμεν τὴν
ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σω-
φρονῶς, καὶ ἀσεβῶς, καὶ δικαίως ζήσωμεν ἐν τῷ

II. Apparuit gratia Domini nostri Je-
su Christi erudiens nos; ut abnegantes im-
Tii. 2. 11.
plicitatem, & secularia desideria, sobriè, piè
& juxta veritatem in hoc sæculo, expi- Tan-
Ecce iij

Pneuma- tes beatam spem, & adventum gloria ma-
tomachi. gni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi:
Hæresis qui tradidit seipsum pro nobis, ut redimeret
LXXIV. nos ab omni iniquitate, & purgaret sibi ipsi
Col. 2. 14. populum peculiarem, sectatorem bonorum
operum delecto per decreta sua chirographo,
quod contra nos erat, ac nobis adversaba-
tur: quod è medio sublatum affixit cruci,
ac Principatus, & Potestates spoliatus tra-
duxit audacter triumphans illos in semeti-
psa. Et cum aeneas fores contrivisset, ac
Ps. 106. 16. velle ferreos confregisset, vitæ postmo-
dum lumen ostendit, manus porrigens
ac viam muniens, & ad cælum conscen-
dendum scalas ostendens, ac Paradisum
denique rursus ad habitandum offerens.
Joan. 1. Hic igitur habitavit in nobis, ac legis Spi-
ritus sancti justificationem nobis est lar-
gitus, ut tam ipsum, quam quæ sunt ipsius
propria cognoscamus: quod vitæ initium
ac finis est. Ergo justitiæ nobis conces-
sa lex est, lex, inquam, fidei lex spiritus,
Rom. 7. 22. & à lege carnis peccati libera. Quamob-
rem quod ad interiorem hominem per-
tinet, Dei me lex delectat. Est autem
intra nos Christus: si quidem habitat in
nobis. Sed mortuus ipse, via vitæ nostra
2. Cor. 5. 15. causa factus est: Ut qui vivunt, non sibi
ipsis amplius vivant: sed ei qui pro no-
bis mortuus est, & resurrexit. Idem-
que vitæ principium: ac iurisiurandi,
Psal. 88. 4. quo se ante plures annos obstrinxerat, ut
ait David, recordatus est: Deus enim erat
2. Cor. 5. 19. in Christo mundum reconcilians sibi, sua
Col. 1. 19. illis delicta non imputans. Quoniam in
ipso placuit omnem habitare plenitudinem,
& per illum reconciliare in ipsum omnia:
cum pacem crucis sanguine sanxisset. Hic
igitur ad temporum administrandam ple-
nitudinem advenit: quemadmodum A-
braamo cæterisque sanctis data fides erat:
Eph. 1. 10. Ut in ipso instauraret omnia, ac velut in
summam redigeret, quæ in cælo sunt, ac
terra. Etenim per illam Dei patientiam
dissensio quædam, & inimicitia fuerat:
Christus verò in corpore, carneque sua
in gratiam concordiamque restituit, cum
Eph. 2. 14. per se se unum ambo fecisset. Venite-
nim pax nostra, & interjectum macerie
scriptum, simultatem videlicet omnem, in sua
carne diruit: ac præceptorum legem suis
dogmatibus abolevit, ut amicos in seipso
eundem in novum hominem componeret.
Gentes verò in idem corpus coalesce-
re, ac promissorum unâ participes &
Mat. 23. hæredes esse iussit his verbis: Venite
ad me omnes qui laboratis, & operati estis,

νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλ-
πίδα, καὶ ἴπφάνειαν τῆς δόξης τῆς μεγάλης
Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὃς ἔδω-
κεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς
ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθάρσῃ ἑαυτὴν
λαὸν ὡς ἑαυτὸν, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων, ἐξ-
αλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δό-
γμασιν, ὃ ὑπεναντίον ἡμῶν, ἤρκεν ἐκ μέσης
προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσά-
μεν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐδεημά-
τισεν ἐν παρρησίᾳ θειαμβεύσας αὐτὰς ἐν
αὐτῇ. Θύρας χαλκᾶς συντρίψας, καὶ μολύβδους
σιδηρεῖς συνθλάσας, τὸ φῶς αὐτῆς ὑπέδειξε
τῆς ζωῆς, χεῖρας ὀρέγων, ὁδοποιῶν, ὑποδά-
σθαι ἑρᾶν ὑποδεικνύς, Παράδεισον αὐτῆς
οἰκεῖν ἀξιῶν. τοίνυν κατώκησεν ἐν ἡμῖν, καὶ
τὸ δικαίωμα τῆς νόμου δὲς ἡμῖν τὸ Πνεῦμα-
τὸ, εἰς τὸ γνῶναι αὐτὸν, ἢ τὰ ὡς αὐτῆς, ὅ-
τιν ἐν ἀρχῇ, καὶ τέλος τῆς ζωῆς, νόμου δικαιοσύνης
γέγονεν ἡμῖν, νόμου πίστεως, νόμου πνεύμα-
τος, ἐλεύθερος ἐκ νόμου σαρκὸς ἀμαρτίας.
διὸ συνήδομαι τῷ νόμῳ τῆς Θεοῦ καὶ τὸν ἔσω ἄν-
θρωπον. ἔσω δὲ ἡμῶν ὁ Χριστός, ἔπερ οἰκεῖ ἐν ἡ-
μῖν. ἀλλ' αὐτὸς θανὼν, ὁδὸς ζωῆς ὑπὲρ ἡμῶν
C γέγονεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν,
ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι, καὶ ἀναστάν-
τι αἰτίῳ ζωῆς, τῷ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ὄρεκ μνη-
σθεῖς, καὶ τὸν Δαβὶδ. ὁ Θεὸς ὡς ἐν Χριστῷ, κό-
σμον καταλλάσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζομένῳ
αὐτοῖς τὰ ὡς πτώματα αὐτῶν. ὅτι ἐν αὐτῷ
εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι'
αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν,
εἰρηνοποιήσας διὰ τῆς αἱματός τῆς σταυροῦ.
ὡς γέγονε τοίνυν εἰς οἰκονομίαν τῆς πληρώ-
ματος τῶν καιρῶν, καὶ τοῖς ἐπηγγελταῖς Ἀ-
βραάμ, καὶ λοιποῖς ἀγίοις, ἀκακεφαλαιώ-
σαι τὰ πάντα ἐν αὐτῷ, τὰ τε ἐν τοῖς ἑρᾶνοις,
καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. διάσσεις δὲ ἦν καὶ ἔχθρα
ἐν τῇ ἀνοχῇ τῆς Θεοῦ. ἀποκατήλλαξε δὲ ἐν τῷ
σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δι' αὐτῶν ποιήσας τὰ
ἀμφοτέρωθεν ἐν. ἦλθε γάρ ἡ εἰρήνη ἡμῶν, καὶ
τὸ μεσότοιχον τῆς φραγμῆς λύσας τὴν ἔχθραν
ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν
δόγμασι καταργήσας, ἵνα ἑδὺ δύο κτίσις ἐν
ἑαυτῷ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον εἶναι ᾧ τὰ ἔθνη
σύνσωμα, καὶ συμμέτοχα, καὶ συγκληρονόμα-
τῆς ἐπαγγελίας, ἐκέλευσεν ἐπ' ὧν. δεῦτε πρὸς
με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφοβημένοι, καὶ γὰρ

ἀναπαύσω ὑμᾶς. τοίνυν ἐν ᾧ ἐγὼ ἠσθένην διὰ τῆς σαρκὸς, ἀπέσάλη μοι ὁ Σωτὴρ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας οἰκονομίαν τοιαύτην πληρῶν, ἵνα με δαλείας ἐξαγοράσῃ, ἵνα με φθορᾶς, ἵνα με θανάτου. καὶ ἐγγύετό μοι δικαιοσύνη, καὶ ἀγιασμός, καὶ ἀπολύτρωσις. δικαιοσύνη μὲν, διὰ πίστεως ἀπὸ ἀμαρτίαν λύσας, ἀγιασμός δὲ ὕδατος καὶ πνευμάτων καὶ ἐν ῥήματι ἀπὸ ἐλευθερώσας. ἀπολύτρωσις δὲ, τὸ αἷμα ἀπὸ λύτρου ἀμύνης ἀληθινῆς ὑπὲρ ἐμῆ ἐαυτὸν ᾧδῶδες, ἰλασῆριον καθάρσεως κόσμου, καταλλαγῆς πάντων ἑσθλῶν καὶ γῆς. μυστήριον τὸ ἀπόκρυφον πρὸ τῶν αἰώνων, καὶ γρηῶν πληρῶν καιρῶς τοῖς διωρισμένοις. ὁ αὐτὸς μεταχηματίσθαι τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γρηῶς σύμμορφον τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐνεργεῖαν τῆς δυνάμεως καὶ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότη-
τητος σωματικῶς.

Τὸ δοχεῖον τοίνυν τῆς σοφίας, καὶ τῆς θεότητος ὁ Χριστὸς μεσιτεύων, καὶ καταλλάσσων τὰ πάντα Θεῷ ἐν αὐτῷ, μὴ λογιζόμενον ἀμαρτίαν, ἀπόκρυφα μυστήρια πληρῶν, πίστις διαθήκης αὐτοῦ τῆς περὶ πηγελυμένης ὑπὸ τῶ νόμου, καὶ τῶν Περὶ Φητῶν, ὅς Θεὸς κηρυσσόμενος, ὅς Δαβὶδ λεγόμενος. ἄμφω γὰρ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, μεσίτης Θεὸς καὶ ἄνθρωπων, ἀληθινὸς οἶκος Θεῶν, ἱεράτευμα ἅγιον, Πνεύματι δότηρ, τῶ ἀναγινώσκοντι καὶ ἀνακαινίζοντι αὐτοῖς τὰ πάντα τῷ Θεῷ. καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγγύετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ εἶδομεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὡς δόξαν μονογενῆς πατρὸς. ὁ ὕψος δένδρεσι καὶ φυτοῖς συμφυσισμένον σῶμα ἀπέγαγεν, καὶ τὸν καθ' ὁμοιότητα καρπὸν ἕκαστον. καὶ ἐν μὲν τῇ ἐλαίᾳ ἔλαιον πῶν γίνεται, περὶ λαμβανόμενον πρὸς αὐτῆς τὸ ἑσθλῶδες. ἐν δ' ἀμπέλῳ οἶνον ἡδὺς χρεῖζεται, ἐν δὲ συκῇ σύκον γλυκαίνει. ἐν δὲ ἐκάστῳ τῶν σπερμάτων πρὸς τὸ εἶδος αὐτοῦ αὐξάνου. ὅτως οἶμα ὁ Λόγος Θεὸς ἐν Μαρίας ἐγγύετο, καὶ ἐν σπέρματι Ἀβραάμ ἄνθρωπος εὐρίσκειτο, καὶ τὴν ἐπαγγελίαν. εὐρηκα μὲν Μεσσίαν ὃν ἔγραψε Μωϋσῆς, ὡς δὲ Μωϋσῆς ἔφη. καταβῆτω ὡς ὕψος τὸ ἀπόφθεγμα μου, καὶ ὡς σταγόνες στάξεται ἐπὶ τὴν γῆν. ἡ καταβῆτω ὡς δρόσος ἐπὶ τὸν πόκον. ἔριον τοίνυν δεχόμενον τὴν δρόσον αὐξάνει πόκος γονὴν,

Ego reficiam vos. Igitur cum ego carne im- Pneuma-
becillus essem; servator ad me sub carnis tomachi.
peccati specie missus est, qui totum hoc ne- Hæresis
gotium conficeret: ut me à servitute, ut LXXIV.
à corruptela, ut à morte redimeret: ac Rom. 8. 3.
mihi ille justitia, sanctificatio, ac redem- 1. Cor. 1. 30.
ptio factus est. Justitia quidem, quòd per
fidem suam peccatum dissolvit: sanctifi-
catio, quòd per aquam, & spiritum, ac
verbo suo in libertatem asseruit: redem-
ptio denique, quòd seipsum, ac veri agni
sangvinem, hoc est suum, in capitis mei
pretium effuderit; piaculum, quo & mun- Col. 1. 20.
dus repurgatus, & omnia cælo, terraque Ib. 26.
reconciliata sunt: dum mysterium ante sa-
cula, ac generationes occultum constitutis Phil. 2. 21.
temporibus implevit. Idem verò trans-
formabit corpus humilitatis nostræ; ut con-
formis sit gloriæ ipsius, secundum operatio-
nem, ut possit subicere sibi omnia. Quo- Col. 2. 7.
niam in ipso habet ac omnis plenitudo Divi-
nitatis.

III. Quocirca sapientiæ illud, ac Di-
vinitatis receptaculum Christus media-
tor, & omnia in sese cum Deo reconcilians,
neque peccatum imputans, ad exitum ar-
cana mysteria perducens, testamenti sui
fide, quod à lege, & Prophetis ostensum
antea fuerat, Dei, inquam, ille Filius præ-
dicatus, ac Davidis appellatus est Filius.
Si quidem utrumque Deus & homo, Dei
& hominum mediator fuit: verum Dei
domicilium; sacerdotium sanctum Spi-
ritus regenerantis, ac Deo instaurantis o-
mnia largitor. Verbum enim caro factum
est, & habitavit in nobis: & vidimus glo-
riam ejus, tanquam gloriam unigeniti à Pa-
tre. Utenim pluvia cum arboribus coa-
lescens, ac stirpibus, corpus efficit, & u-
numquemque fructum ad ejus, unde ortus
est, similitudinem producit: ut & in oli-
va, ad ejus naturam, & substantiam adjun-
ctum, pingve oleum existat: in vite sva-
vissimi in vini qualitate coloremque
transeat: in ficus arbore dulcissimo ficus
sapore temperetur: & in quolibet semi-
ne naturam ipsius ad consentanea ejus-
que formæ incrementa perducatur. Ita Ver-
bum, opinor, Dei in Maria caro factum est.
& in Abraami stirpe homo ex promissi fide
reperitus est. Invenimus enim, inquit, Mes-
siam, quem scripsit Moyses. Idem verò Moy-
ses: Descendat, inquit, ut pluvia elogi-
um meum, & tanquam gutta stillantes in
terram. Vel Descendat sicut ros in vellus. La-
na itaque rorem excipiens fortum auget

Pneuma- velleris. Terra velut quendam spei cul-
tomachi. torem, & agricolam pluviam excipiens,
Hæresis fructum ad maturitatem perducit, ea-
LXXIV. que perfusa eximperio Domini natura-
les fruges promptè, ac libenter emittit,
& ab eodem rursus accipiendi majori de-

Luc. 1. 34. ita respondisset: *Unde, inquit, cognoscam
mihi istud affuturum?* audiit; *Spiritus Do-*
mini in te descendet, & virtus Altissimi ob-
umbrabit te: ideoque & quod nascetur ex
te sanctum erit, & Filius Altissimi vocabitur.
Christus in Angelo loquitur, & in sui
ipsius formatione semetipsum Dominus

Phil. 2. 7. effingit, *sevis formam induens.* Caterum
Maria Verbum Dei ad generationem
velut terra pluviam haurit, & attrahit.
Deus verò sanctum sese fructum in mor-
tali natura capessenda demonstrat. Ergo
hic ex illà terræ instar, ac velleris attra-
hente profectus est, veræ, solidæque spei
fructus, & à sanctis expectatus. Quemad-

Luc. 1. 42. modum Elisabetha dixit: *Benedicta tu in-*
ter mulieres, & benedictus fructus ventris
tui. Hoc autem omne ex humana condi-
tione, ac natura in sese transtulit Verbum
illud, quod expers alioqui passionis perpe-

Joan. 6. 51. ti voluit. *Hic est panis ille vivus, qui de ca-*
lo descendit, ac vitam impertiit. Hic est veræ
fructus oleæ: unctionis & compositionis
oleum illud, quod Moyses specie qua-

Joan. 15. 1. dam adumbravit. Idem *vera vitis est,*
quam solus Pater colit, qui latitiæ no-
bis uvam progeniit. Hic est aqua illa

Joan. 4. 13. viva, *quam sitiens homo cum biberit, non*
sitiet amplius; sed in ejus ventre permanet
faliens in vitam æternam. Ab hoc novi
agricolæ propaginem capientes toto or-
be sparserunt. Veteres autem cultores
evulsam suapte perfidia profligarunt. Il-
le gentes suo cruore sanctificat: ille per
Spiricum sanctum quos vocavit ad re-

Rom. 8. 14. gnum cœleste perducit. Sanè *quicum-*
que ipsius aguntur spiritu, Deo ipsi vi-
vunt. Quicumque verò non aguntur,
morti adhuc attributi animales, vel car-
nales potiùs appellantur. Proinde car-
nis extinguit opera, quæ munimentum
quoddam est peccati: & membra mortis
sua gratia mortificat. Idem accipere Spi-
ritum sanctum, quo carebamus, imperat:
qui me pridem enectum revocavit ad vi-
tam; quem nisi recepero, subinde mori-
ar. Nam absque ejus spiritu quilibet est

Rom. 8. 11. mortuus. *Quod si Spiritus ejus in nobis est,*
qui excitavit illum à mortuis, vivificabit
mortalia corpora nostra per inhabitantem
Spiritum ejus in nobis. Verū ambo injusto

Α γῇ δὲ δεχομένη τὸν ἐλπίδ' γεωργοὶ υἱεῶν,
αὐξή καρπὸν * τὸ δέχεσθ' ὡσαύματι δε-
σπότης, ὡς διδῶσα τὴν φύσιν ὡσαύτως.

* τῷ δὲ λαμβάνειν παρ' αὐτῆς πλέον ἔχει παρ' ἑαυ-
τὴν. ἔγω δὲ καὶ παρ' ἐνὶ Μαρία, κτ. τί
γνώσομαι τῷ, Φησί, ὅτι ἔσαι μοι; ἤκουσε,
Πνεῦμα Κυρίου ἐπὶ σε, καὶ δυνάμεις ὑψίστης
ἐπισκιάσῃ σοι. διὸ καὶ τὸ γυνώμενον ἐκ σῶ,
ἅγιον ἔσαι, καὶ Υἱὸς ὑψίστης κληθήσεται. Χρι-
στος ἐν Ἀγγέλῳ λαλεῖ. ἀναπλάτῃ δὲ ἑαυ-
τὸν ἐν τῇ ἑαυτῆς πλάσῃ ὁ δεσπότης μορφῇ
θεῶν λαβών. καὶ Μαρία μὲν ἀνιμάται τὸν

Β λόγον εἰς σύλληψιν, ὡς υἱεῶν ἢ γῆ. ἑαυτὸν
ἢ καρπὸν ἅγιον δόποδὲ ἵκνυσι, ὡς λαμβανο-
μεν' ἐν τῇ φύσιν, ἔτος ἦν ἐξ αὐτῆς ἀνι-
μώσης. ὡς γῆ καὶ ποταμός, ὁ τῆς ἀληθείας ἐλ-
πίδ' ἢ καρπὸς ἁγίοις ἐν ὡσαύματι καὶ ὡς
Ελισάβετ' ἔλεγεν, ἀλόγημένη σύ ἐν γυναι-
ξί, καὶ ἀλόγημέν' ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου,
ὁ ὡς ἐλάβες ἐξ ἀνδρωπότῃ, παθῶν ἀ-
παθῆς ὡς ὁ Λόγος. ἔτος ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ κα-
ταβάς ἐξ ἑρανῶ, καὶ ζῶν διδῶς. ἔτι ὁ τῆς ἀ-
ληθείας ἐλαίας καρπὸς, τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως,
καὶ τῆς σωθέσεως, ὃν ὡς ἐτύπωσε Μωυσῆς.
ἔτι ἡ ἀληθινὴ ἀμπελ', ἣν γεωργεῖ μά-

Κ καὶ ὁ Πατήρ, ῥέειν χαρᾶς * γυνήσας
ἡμῖν. ἔτι τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, ὃ διψῶν ἀνδρῶν
πλάθων, ὃ διψῶν πάλιν, ἀλλ' ἔστι ἐν τῇ
κοιλίᾳ αὐτῆς ἀλλόμενον εἰς ζῶν αἰώνιον. ἐν
τῷ λαβόντες μετέδωκεν οἱ νέσι γεωργοῖς
εἰς τὸν κόσμον, παλαμοὶ δὲ γεωργοὶ ἐξήραν,
καὶ ἐφθειραν διὰ ἀπιστίαν. αἱμαὶ μὲν ἑαυ-
τῶ ἀγιάζ' τὰ ἔθνη, Πνεύματι δὲ αἰδῶν * ἅ
γῆ τῆς κλητῆς εἰς ἑρανῶς. ὅσοι γὰρ Πνεύ-
ματι αὐτῶ ἄγονται, αὐτοὶ ζῶσι Θεῷ. ὅ-
σοι δὲ μὴ, ἔτι θανάτῳ λελογισμένοι εἰσὶ,
ψυχικοὶ, ἢ τοι σαρκικοὶ ἔτοι καλῶνται. τοί-
νυν ἀφετεῖ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ὁ χύρμα
ἔσης ἀμαρτίας, νεκροὶ δὲ τὰ μέλη τῶ θά-
νάτῳ διὰ τῆς χάριτος αὐτῶ. λαβεῖν δὲ
Πνεῦμα ἅγιον ὃ σὺ ἔχομεν ὡς ἀποσεί,
τὸ ζωοποιεῖν ἐμὲ τὸ πάλαι τεθνηκότα.
ὅπερ μὴ λαβὼν τεθνήξομαι. διχα γὰρ
Πνεύματος αὐτῶ πᾶς νεκρός. εἰ τοίνυν τὸ
Πνεῦμα αὐτῶ ἐν ἡμῖν, ὁ ἐγείρας αὐτὸν ἐκ
νεκρῶν ζωοποιήσῃ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν,
διὰ τῶ ἐνοικῶντ' Πνεύματ' αὐτῶ ἐν ἡ-
μῖν. ἀλλ' οἶμαι ἀμφοτέρω κατοικεῖ ἐν τῷ

δικαίον, ὁ Χριστὸς καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτῶν.

Εἰ δὲ Χριστὸς ἐκ τῆς Πατρὸς πιστεύεται
Θεὸς ἐκ Θεῶν, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτῶν ἐκ τῆς
Χρυσῆς, εἰ παρ' ἀμφοτέρων, ὡς φησι ὁ Χρι-
στὸς, ὁ παρὰ τῆς Πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ ἔ-
στι ἐκ τῆς ἐμῆς λήφεται. ὁ δὲ Χριστὸς ἐκ
πνεύματος ἁγίου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ, φησὶ,
ἐκ Πνύματος ἁγίου, Ἀγγέλου Φωνῆς. συν-
ίω τὸ λυτρωμένον με μυστήριον, πίστις, ἀκοή
μόνη, Φιλία τῇ πρὸς τὸν ἐλθόντα πρὸς ἐ-
μέ. ἑαυτὸν γὰρ ὁ Θεὸς γινώσκῃ, ἑαυτὸν
Χριστὸς κηρύττει, ἑαυτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον
δηλοῖ τοῖς ἀξίοις. ἐν γραφαῖς δὲ ἁγίαις

Τριάς ἡμῶν καταγγέλλεται, καὶ πιστεύεται,
* ἀποδείκνυται, ἀποδεικνύεται συνθημάτων ἀ-
κοῆς. ἐκ πίστεως δὲ αὐτῆς ἡ σωτηρία τῆς
χαρίτος, ἐκ πίστεως ἡ δικαιοσύνη χωρὶς ἔργων
νόμου γέγραπται, ἔξ ἀκοῆς πίστεως τὸ Πνεῦ-
μα τῆς Χρυσῆς * διδάσκει τοῖς σωζομένοις. πί-
στις δὲ ἡ καθόλου κηρύκων Φωνῆς αὕτη ση-
μαίνεται, ὡς ἐγώ γε οὐλαὶ κατηχόμενοι ἐκ
γραφῶν, τρία ἅγια, τρία συνῆματα, τρία ἔμμορφα,
τρία σύμμορφα, τρία ἐνεργά, τρία συνερ-
γά, τρία ἐνυπόστατα, τρία συνυπόστατα ἀλ-
λήλοις συνόντα. τριάς αὕτη ἁγία καλεῖται,
τρία ὄντα, μία συμφωνία, μία θεότης τ' αὐτῆς
δυνάμει, τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως, ὁμοίᾳ ἔξ ὁ-
μοίᾳ, ἰσότητά χαρίτος τ' αὐτῆς χάριτος ἐρ-
γάς, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος.
τὸ ὅπως αὐτοῖς ἀπολείπεται διδάσκειν. εἰδὲς
οἶδε τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς, εἰδὲς τὸν Υἱόν,
εἰ μὴ ὁ Πατήρ, καὶ ὡς εἰ μὴ ὁ Υἱὸς ἀποκαλύ-
πτει. ἀποκαλύπτει δὲ διὰ Πνεύματος ἁγίου.
ἐκὼν τρία ταῦτα ὄντα, ἢ ἔξ ὧν, ἢ παρ'
αὐτῶν, ἢ πρὸς αὐτὸν, ἐκαστὴν ἀξίως νοούμενα,
καθὼς ἑαυτὰ ἀποκαλύπτει, Φῶς, πῦρ,
πνεῦμα, καὶ ἄλλαις οἰμαι ὁράσεων ὁμοιωέ-
σι, καθὼς ἄξιον ὁ διακονούμενος ἄνθρω-
πος. αὐτὸς ὁ ὢν ὁ Θεὸς ὁ ἐν ἀρχῇ εἰπὼν,
Ἐρηθῆτω Φῶς, καὶ ἐγένετο Φῶς, τὸ ὁρώμε-
νον, αὐτὸς ὁ φωτίσας ἡμᾶς τὸ Φῶς ἰδεῖν τὸ
ἀληθινόν, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχό-
μενον εἰς τὸν κόσμον. ἔξαπόσειλον τὸ Φῶς σε,
καὶ τὴν ἀλήθειάν σε, ὁ Δαβὶδ φησι. αὐτὸς ἐστὶν
ὁ Κύριος ὁ εἰπὼν, ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις
mundum. Emitte lucem tuam, ait David, & veritatem tuam. Ille ipse Dominus est, qui dixit: In noviss.

Aut opinor, habitant, Christus, ejusque Pneuma-
Spiritus.

IV. Jam verò cum Christus à Patre
profectus, DEUS videlicet à Deo creda-
tur: & Dei Spiritus à Christo, utpote qui
ab utroque procedit: id quod Christus
ipse testatur: Qui à Patre procedit, in-
quit, & hic de meo accipiet: cumque Chri-
stus è Spiritu sancto natus sit. Quod exim
in ipsa est de Spiritu sancto natum est, ut An-
geli verbis utar: Mysterium illud, per
quod sum redemptus, fide, atque auditu
duntaxat intelligo: tum amore erga il-
lum, ac benevolentia, qui ad me usque de-
scendit. Deus enim seipsum cognoscit:
Christus sese prædicat: Spiritus sanctus
denique seipsum iis, qui digni sunt, o-
stendit. Porro sacris in literis nuntiata
nobis est, fideique nostræ propolita Tri-
nitas: in qua nihil curiosum est, conten-
tiosum nihil, quam ex audita tessera, Sym-
bologue didici. Quippe ex ipsa fide gra-
tia salus: ex fide iustitia, citra legis opera,
uti scriptum est: Ex fidei inquam audi-
tu iis, qui salutem obtinent, Spiritus
Christi conceditur. Cæterum quantum
è scripturarum disciplina judicare possum,
generalis illa fides præconum vocibus de-
claratur ejusmodi: Tria esse sancta: tria
simul sancta: tria existentia, tria simul
existentia: tria forma prædita, tria can-
dem formam habentia: tria efficacia,
tria simul efficientia: tria subsistentia,
tria simul subsistentia, & invicem con-
juncta. Atque ea demum sancta Trini-
tas appellatur, in qua tria sunt, sed una
trium consensio, singularis divinitas, e-
jusdem virtutis, ejusdemque substantiæ,
similis è simili; quæ æqualem gratiam ex
eadem efficit gratia, Patris, & Filii, ac
Spiritus sancti. Quinam verò possit i-
stud fieri, ipsismet illis docendum relin-
quitur. Nemo, inquit, novit Patrem nisi
Filius; neque Filium, nisi Pater; & cui Fi-
lius revelavit. Quod is per Spiritum san-
ctum revelat. Tria igitur ista sunt, aut
ex ipso, aut ab ipso, aut ad ipsum, quæ in
unoquoque, ut par est, intelliguntur, prout
seipsas persona illæ declarant. Ita & lux,
ignis, spiritus, cæterarum rerum aspe-
ctabilium nominibus appellantur, pro eo
ac quilibet hominum dignus est, cui hoc
officii genus impenditur. Deus igitur il-
le, qui initio dixit: Fiat lux, & facta est
aspectabilis illa lux; ipse est, qui ad verum
lumen intuendum nobis illuxit; quod il-
luminat omnem hominem venientem in

tomachi.
Hæresis
LXXIV.

Joan. 1. 26.
& 16. 14.

Mat. 1. 20.

Rom. 7. 20.
& Gal. 3. 16.

Trinitas
fides.

Mat. 11. 27.

Gen. 1.

Joan. 1.

Psa. 42. 3.

Pneuma-
tomachi.
Hæresis
L X X I V.
sonis diebus, effundam de Spiritu meo in o-
mnem carnem; Et prophetabunt filia il-
lorum, Et adolescentes ipsorum visiones vi-
debunt. Ac tres functionis sacre perso-
nas nobis ostendit; cum tertia ex hypo-
stasi procedat hypostasis.

Rom. 15. 8.
V. Dico igitur Christum ministrum fu-
isse Circumcisionis pro veritate Dei; ut pro-
missa compleret. Porro Spiritum sanctum
unā ministrare ē sacrorum Librorum au-
thoritate ita dicimus: Christus à Patre mit-
titur: mittitur & Spiritus sanctus: Chri-
stus in sanctis loquitur: loquitur & Spi-
ritus sanctus: Sanat Christus; sanat &
Spiritus sanctus: Sanctificat Christus, san-
ctificat & Spiritus sanctus: Baptizat in
suo nomine Christus: Baptizat & Spiritus

sanctus. Ad eum modum scriptura lo-
quitur. *Emitte Spiritum tuum, Et reno-
vabis faciem terra: Quod idem est atque*

*Emitte Verbum tuum, Et liquefa-
ciet ea. Ministrantibus (inquit) illis Do-
mino, ac jejunantibus dixit Spiritus san-
ctus: Segregate mihi Barnabam, Et Sau-
lum ad opus, ad quod eos vocavi. Idem*

*hoc est cum isto: Dominus autem dicit: In-
gredimini urbem, Et ibi dicitur vobis, quid*

*oporteat facere. Illi igitur missi à Spiritu
sancto abierunt Seleuciam. Quemadmo-
dum Christus ipse diceret: Ecce mitto vos,*

*sicut oves in medio luporum. Visum est Spi-
ritui sancto nihil aliud imponere vobis one-
ris, præter hæc necessaria. Cum quod eò-
dem istud recidit. Dico autem ego, non*

Dominus: uxorem ab homine non separari.

*Perigrarunt verò Phrygiam, Et Galatiam tra-
ctum, prohibiti à Spiritu sancto predicare
verbum in Asia. Cum autem pervenissent in
Mysiam, conabantur in Bithyniam proficisci:*

*neque sinit eos Spiritus sanctus. Perinde
ac Christus dixit: Euntes baptizate omnes
gentes. Nolite portare peram, neque vir-
gam, neque calceamenta. Qui quidem (in-
quit) Paulo dicebant per Spiritum, ne ascen-
deret Hierosolyma. Item Agabus: Hæc dicit*

*Spiritus: Virum cuius est hæc zona. Cui
simile est illud Apostoli: An experimen-
tum quæritis loquentis in me Christi? Vel:*

*Spiritus Mementote verborum Domini; quoniam i-
pse dixit: Melius est dare, quam accipere. Et*

*nunc ego Spiritu alligatus ab eo. Quid dicat:
Paulus vincetus Jesu Christi, Verumtamen*

Spiritus contestatur mihi per urbes dicens.

Cujusmodi est illud: Dominus testis est ani-

ἐκχεῶ δὲ τὸ Πνεῦμάτός με ἐπὶ πᾶσαν σάρ-
κα, καὶ πνευματεύουσιν αἱ θυγατέρες αὐτῶν,
καὶ οἱ νεανίσκοι αὐτῶν ὁράσεις ὄψον. τρία πνεύ-
σωπα ἁγίας λειτουργίας δεικνύς ὑμῖν ὑποστά-
σεως ἐξ ὑποστάσεως ἑσῆς τρίτης.

Λέγω ἔν Χριστὸν διάκονον γενησά-
μενον, ὑπὲρ ἀλήθειας Θεῶ, εἰς τὸ πλη-
ρῶσαι τὰς ἐπαγγελίας, σωδιακονεῖν δὲ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρελήφαμεν ἐκ Θεῶν
γραφῶν ἕτως. ὁποσέλλεται ὁ Χριστὸς δὲ Πατρὸς.
ὁποσέλλεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. λαλεῖ ἐν
ἁγίοις Χριστὸς, λαλεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἰά-
ται Χριστὸς, ἰάται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀγιάζει
Χριστὸς, ἀγιάζει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. βαπτίζει
Χριστὸς ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, βαπτίζει τὸ Πνεῦ-
μα τὸ ἅγιον. ἕτως λέγουσιν αἱ γραφαί: ὁπο-
σελεῖς τὸ Πνεῦμά σε, καὶ ἀνακαινίζει τὸ πρό-
σωπον τῆς γῆς. ὅμοιον τὸ λέγειν, ἐξαποσελεῖς
τὸν Λόγον σε, καὶ τῆξῃ αὐτά. λειτουργούντων δὲ
αὐτῶν, Φησὶ, τῷ Κυρίῳ, καὶ ηἰσευόντων, εἶπε τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφορίσατε δῆμοι Βαρνάβαν
καὶ Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ πρὸς κέκλημαι αὐ-
τῶν. ὅμοιον τῷ λέγειν, ὃ Κύριος λέγει, εἰσελ-
θετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ κεί λαλήθησέ ὑμῖν, τί
δεῖ ποιεῖν. αὐτοὶ μὲν ἐν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τῷ

Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, κατήλθον εἰς Σελεύκει-
αν. ὡς ἂν εἴποι Χριστὸς, ἰδὲ ὁποσέλλω ὑμᾶς ὡς
πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. ἐδόξε γὰρ τῷ Πνεύ-
ματι τῷ ἁγίῳ μηδὲν ἄλλο ἢ πλὴν τῶν ἐπ' ἀναγκῆς.
ὡς ἂν εἴποι, λέγω ἢ ἐγὼ, ἔχ ὁ Κύριος, γυναικα δὲ ἀνδρῶν καὶ μὴ χω-
ρίζεσθαι. διήλθον ἢ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλαλί-
κην χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ
λαλήσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ. ἐλ-
θόντες ἢ εἰς τὴν Μυσίαν, ἐπείραζον εἰς τὴν Βι-
θυνίαν πορεύεσθαι, καὶ ὅτε εἶσεν αὐτῶν τὸ Πνεῦ-
μα τὸ ἅγιον. ὡς ἂν εἴποι Χριστὸς, ἀπελθόντες
βαπτίσατε εἰς πάντα τὰ ἔθνη. μὴ βασιάζεται
μὴ πῆραν, μὴ ῥάβδον, μήτε ὑποδήματα. οἱ
τινες, Φησὶ, ἔλεγον τῷ Παύλῳ διὰ τῷ Πνεύ-
ματι, μὴ ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλὴμ. ἢ Ἀγα-
βὸς, τὰδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸν ἅγιον, τὸν ἄν-
δρα ἔστιν ἡ ζωὴ αὐτῆς ὅμοιον ὡς εἶπε Παῦλος,
εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τῷ ἐν ἐμοὶ λαλῶντι Χρι-
στῷ; ἢ, μνημονεύετε τὸν λόγον Κυρίου, ὅτι αὐτὸς

εἶπεν, ἀγαθὸν διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ, νῦν ἰδὲ ἐγὼ δεδεμένῳ τῷ Πνεύ-
ματι πορεύομαι, ὡς ἂν εἴποι, Παῦλος δεσμιῷ Ἰησοῦ Χριστοῦ. πλὴν τὸ Πνεῦμά μοι
διαμαρτύρεται καὶ πόλιν, λέγον· ὅμοιον ὡς εἶπε, Κύριος μαρτυρεῖ τῇ ἐμῇ ψυχῇ

ἢ ἀνδρός.

ὅτι ἡ ψευδομα. ἐν δυνάμει καὶ Πνεῦμα ἀ-
 γιοσύνης, ὁμοιον τῷ εἰπεῖν, ἅγιος ὁ ἐν ἁγίοις
 ἀναπαύρεται. καὶ ὡς τομὴ καρδίας ἐν
 Πνεύματι, ὁμοιον τῷ εἰπεῖν, καὶ ὡς ἐτμήθη
 ὡς τομὴ ἀχειροποιήτω ἐν τῇ ἀπεκδύσει τῆς
 σώματος. ἡ ἁμαρτιῶν ἐν τῇ περιτομῇ τῆς Χρυσ.
 εἰς Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁμοιον τῷ εἰ-
 πεῖν, καθὼς ἐλάβετε Χριστόν, ἐν αὐτῷ περιπα-
 τεῖτε. καὶ Πνεῦμα Κυρίου ἐλάλησεν ἐν ἐμοί. καὶ
 λόγος αὐτοῦ ἐν τῷ σώματί μου. καὶ, ἡ ἀπαρ-
 χὴ τῆς Πνεύματος ἔχοντες, ὁμοιον τῷ εἰπεῖν,
 ἀπαρχὴ Χριστός. ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπέ-
 τυλχάνη ὑπὲρ ἡμῶν, ὁμοιον τῷ εἰπεῖν, ὅς ἐστιν ἐν
 δεξιᾷ τῆς Θεοῦ, ὅς ἐντυλχάνη ὑπὲρ ἡμῶν. ἵνα γέ-
 νηται ἡ προσφορά τῶν ἐθνῶν ἐν ὑποσδεκτος;
 ἁγιασθεῖσα ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, ὁμοιον τῷ εἰ-
 πεῖν, ὁ Κύριος ἁγιάσαι ὑμᾶς, ἵνα ᾗτε εἰλι-
 κηρεῖς, καὶ ἀποσκόπτοι εἰς ἡμέραν Κυρίου. ἡ-
 μῖν ὁ ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς Πνεύματος
 αὐτοῦ, ὁμοιον τῷ εἰπεῖν, ὅτε εὐδόκησεν ὁ ἀφορί-
 σας με ἐκ κοιλίας μητρὸς μου διὰ τῆς χάριτος
 αὐτοῦ ἀποκαλύψαι ἐν ἐμοί τὸν Υἱὸν αὐτοῦ. ἡ-
 μῖς δὲ ἐν τῷ Πνεύματι τῆς κόσμου ἐλάβομεν, ἀλ-
 λά τὸ Πνεῦμα τῆς Θεοῦ, ὁμοιον τῷ εἰπεῖν, ἐαυ-
 τῶν δοκιμάζετε, εἰς Χριστὸς ἐν ὑμῖν. ναὸς
 τῆς Θεοῦ ἐσε, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑ-
 μῖν, ὁμοιον τῷ εἰπεῖν, ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ
 ἐμὼς καταθήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καὶ
 αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός.

Ἀλλὰ τὴν δικαίωσιν ἐξ ἀμφοῖν λέγει, καὶ
 τὴν χάριν. δικαιοφέντες δὲ ἐν τῷ ὀνόματι
 τῆς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ Πνεύμα-
 τι τῆς Θεοῦ ἡμῶν, ὁμοιον τῷ εἰπεῖν, δικαιοφέντες
 δὲ ἐν πίστεως, ἐξήνλω ἔχομεν πρὸς τὸ Θεὸν διὰ
 τῆς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐδεῖς δύναται εἰ-
 πεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ.
 καὶ, ἐδεῖς δύναται Πνεῦμα ἅγιον λαβεῖν ἡ
 ὡς Κυρίου. διαρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ,
 τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα, καὶ διαρέσεις διακονιῶν
 εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς Θεός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα
 ἐν πᾶσι. καὶ διὰ δόξης εἰς δόξαν, καθὼς
 διὰ Κυρίου πνεύματι. καὶ, μὴ λυπεῖτε
 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ἔσφραγίσθητε εἰς
 ἡμέραν ἀπολυτρώσεως, ὁμοιον τῷ εἰπεῖν, εἰ
 ὡς ἀζηλωμεν τὸν Κύριον, μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ
 ἐσμεν; τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητὸς λέγει, ὁμοιον
 τῷ εἰπεῖν, τὰδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ.
 καὶ τὸ Πνεῦμά μου ἐφέστηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν. εἰάν

Amemus, quod non mentior. In virtute se-
cundum Spiritum sanctificationis: simile
est huic: Sanctus in sanctis requiescens.
Item: Circuncisio cordis in Spiritu. Cui re-
spondet illud: Et circuncisus circuncisione
non manu facta, in expolatione corporis
peccatorum in circuncisione Christi. Illud
verò: Si Spiritus Dei habitat in vobis, huic
est affine: Quomodo accepistis Chri-
stum, in ipso ambulate. Et, Spiritus Domi-
ni locutus est in me. Et verbum ejus in ore
meo. Item: Primitias Spiritus habentes,
ad illud accedit: Primitia Christus. Sed
ipse Spiritus postulat pro nobis, idem est
cum illo: Qui est ad dexteram Dei; qui
interpellat pro nobis. Ut sit oblatio gen-
tium accepta, sanctificata in Spiritu san-
cto. Cui hoc simile est, Dominus autem
sanctificet vos, ut sitis sinceri, et sine of-
fensione in diem Domini. Nobis vero reve-
lat Dominus per ipsius Spiritum, idem cum
isto loco significat: Quando placuit ei,
qui me segregavit ab utero matris mee, per
gratiam ipsius, revelare in me Filium suum.
Nos autem non mundi spiritum accepimus,
sed Spiritum Dei. Cum eo conferendum
istud est. Vosmet ipsos probate, num Chri-
stus sit in vobis. Templum Dei estis, et spi-
ritus Dei habitat in vobis; perinde atque
illud. Habitabo in illis, et inambulabo,
et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi po-
pulus.

VI. Quinetiam justificationem ab
 utroque manare demonstrat, & gra-
 tiam. Justificati porro in nomine Domini no-
 stri Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri.
 Cui simile est: Justificati autem ex fide pa-
 cem habemus cum Deo per Dominum no-
 strum Jesum Christum. Nemo potest di-
 cere, Dominum Jesum, nisi in Spiritu san-
 cto. Et; Nemo potest accipere Spiritum
 sanctum, nisi à Domino. Divisiones por-
 ro gratiarum sunt: idem vero Spiritus:
 et divisiones ministeriorum sunt: idem
 autem Deus; qui operatur omnia in omni-
 bus. Et; A gloria in gloriam, tanquam
 à Domini Spiritu. Et, Nolite contristare
 Spiritum sanctum, in quo signati estis in
 diem redemptionis: cum illo consen-
 tiunt. Si provocemus Dominum, an for-
 tiores ipso sumus? Hoc autem: Spiritus
 manifestè dicit; simile est huic. Hec dicit
 Dominus omnipotens. Et: Spiritus meus, stat
 in medio vestri: cum isto conjungitur:
 Si quis aperuerit mihi ut ingrediar, ego et

τις ἐμοὶ ἀνοίξῃ εἰσελθεῖν, ἐγὼ, καὶ ὁ

Pneuma-Pater mansionem apud ipsum faciemus. hac
 tomachi. Isaias : Et super ipsum, inquit, Spiritus
 Hæretis Dei. Christus verò: Spiritus Domini su-
 L x xi v. per me, propter quod unxit me. Et; Je-
 Joa. 14. 23. sum à Nazaret, quem unxit Deus Spiritu
 Isa. 11. 2. sancto. Vel; Dominus misit me, & Spiri-
 Luc. 4. 18. tus ejus. Nec obscura Seraphinorum cla-
 Act. 10. 38. mantium vox est: Sanctus, Sanctus, San-
 Isa. 6. 3. ctus Dominus Sabaoth. Præterea cum il-
 Act. 1. 4. lud audiet: Dextra Dei exaltatus: & pro-
 missionem Spiritus accipiens à Patre. Vel:
 Expectare promissionem Patris, quam au-
 Mar. 1. 12. distis. Vel quemadmodum Spiritus illum
 Mat. 19. in desertum expulit. Vel quod idem ait:
 Nolite cogitare quid loquamini: quoniam
 Spiritus loquitur in vobis. Sive illud:
 Luc. 11. 19. Si autem in Spiritu Dei ejicio Dæmonia.
 Mar. 3. 29. Vel: Qui autem blasphemaverit in Spiri-
 tum sanctum, non remittetur ei, &c. Vel:
 Luc. 23. 46. Pater! In manus tuas commendo Spiri-
 Luc. 1. 80. tum meum. Vel: Puer crescebat, & cor-
 roborabatur Spiritu. Jesus vero repletus
 Spiritu sancto reversus est à Jordane. Sive:
 Luc. 4. 1. Reversus est Jesus virtute Spiritus. Vel:
 Joa. 3. 6. Quod natum est è Spiritu, spiritus est. Hæc
 omnia eodem cum istis recidunt: Quod
 Joa. 1. sanctum est, in ipso vita erat. Vel cum eo:
 Joa. 14. 16. Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum
 dabit vobis, Spiritum veritatis. Vel cum
 Act. 5. 3. isto: Cur implevit cor tuum Satanas (ait
 Petrus Anania) fraudare te Spiritum san-
 Spiritum ctum? Deinde subjicit: Non hominibus
 sanctum mentitus es, sed Deo. Igitur Deus ex Deo,
 Deum est. Deus est, inquam, Spiritus sanctus, cui
 mentiti sunt, qui ex agri pretio non-
 nihil interverterant. Ejusmodi est & i-
 1. Tim. 3. 16. llud: Qui manifestatus est in carne, ju-
 stificatus est in Spiritu. Hoc ego majus
 nihil habeo, quod dicam. Porro Deus
 Rom. 9. 5. est Filius. Nam Apostolus: Ex quibus,
 inquit, Christus secundum carnem, qui
 Act. 16. 32. est supra omnia Deus. Crede, inquit, in
 Act. 16. 34. Dominum Jesum, & salvaberis. Item:
 Locutus est, inquit, illis sermonem Domi-
 ni. Et deducens eos in domum: apposuit
 illis mensam, & latatus est cum univer-
 sa familia postquam credidit Deo. Sive
 Joa. 1. illud consideres. In principio erat Ver-
 bum, & Verbum erat apud Deum, &
 Tit. 2. 10. Deus erat Verbum. Vel: Ut doctrinam
 Ib. 11. nostri Salvatoris ornent. Sive: Appa-
 ruit enim gratia Domini, & Salvatoris
 nostri Jesu Christi omnibus hominibus eru-
 diens nos. Vel: Expectante beatam spem,
 & adventum gloria magni Dei, & Salva-

Α Πατὴρ μόνῃν παρ' αὐτῶ ποιήσομεν. Ἡσαΐας
 δὲ, καὶ ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Θεῶ. ὁ δὲ Χρι-
 στός, Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἔνεκεν ἔκρι-
 σέ με. καὶ, Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ, ὃν ἔ-
 χρισεν ὁ Θεὸς Πνεύματι ἁγίῳ. ἢ, Κύριε
 ἀπέσαλθέ με, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτῶ. Φα-
 νερά δὲ καὶ ἡ φωνὴ τῶν Σεραφίμ κράζοντα,
 ἅγιε, ἅγιε, ἅγιε Κύριε Σαβαώθ. εἰάν
 δὲ ἀκήσῃς, ὅτι τῇ δεξιᾷ τῶ Θεῶ ὑψωθείς, καὶ
 τὴν ἐπαγγελίαν τῶ Πνεύματος λαβὼν παρὰ
 τῶ Πατρὸς. ἢ ὡς μὲν τὴν ἐπαγγελίαν
 τῶ Πατρὸς ἦν ἠκούσατε. ἢ ὅτι τὸ Πνεῦμα
 αὐτὸν ἐξβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. ἢ ὅτι αὐτὸς
 λέγει, μὴ μεριμνήσητε τί εἴπητε, ὅτι τὸ Πνεῦ-
 μα τὸ λαλῶν ἐν ὑμῖν. ἢ, εἰ δὲ ἐν Πνεύματι
 Θεῶ ἐμβάλλω τὰ δαιμόνια. ἢ, ὁ δὲ βλασφη-
 μῶν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἀφεθήσε-
 ται αὐτῶ, καὶ τὰ ἐξῆς. ἢ, Πάτερ εἰς χεῖράς
 σε ὡς ἀθήσομαι τὸ Πνεῦμά μου. ἢ τὸ παι-
 δὸν ἠύξανε καὶ ἐκοιταῖστο τῶ Πνεύματι. Ἰη-
 σὺς δὲ πληθεὶς Πνεύματος ἁγίου, ὑπέσρε-
 φεν ἀπὸ τῶ Ιορδάνου. ἢ, ὑπέσρεφεν Ἰησοῦς
 τῇ δυνάμει τῶ Πνεύματος. ἢ, τὸ γεγεννη-
 μένον ἐκ τῶ Πνεύματος, πνεῦμά ἐστιν. ὁμοι-
 ον τῶ εἰπεῖν, ὃ γέγονεν ἐν αὐτῶ ζωὴ καὶ
 ἢ, καὶ γὰρ ὡς καλέσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον
 Παράκλητον ὁμῶς ὑμῖν τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλη-
 θείας. ἢ, διὰ τί ἐπλήρωσε τὴν καρδίαν σε
 ὁ Σατανᾶς, τῶ Ανανίᾳ λέγων, ψεύσασθαί
 σε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; καὶ μὴ ταῦτα, οὐκ
 ἀνθρώποις εἰψεύσω, ἀλλὰ Θεῶ. ἄρα Θεὸς
 ἐκ Θεῶ, καὶ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἐ-
 ψεύσαντο οἱ τῶ τιμήματος τῶ χωρὶς νοοφι-
 σάμμοι. ἢ, ὃς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδι-
 καιώθη ἐν Πνεύματι. τέττα μείζον οὐκ ἔχω
 λέγειν. Θεὸς δὲ ὁ Υἱός, ἐξ ὧν, Φησὶ, ὁ Χρι-
 στός καὶ σάρκα, ὁ ὧν Ἰπὶ πάντων Θεός. πῶς
 σον, Φησὶ, εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ.
 καὶ, ἐλάλησε, Φησὶ, αὐτοῖς τὸν λόγον ὁ Κύριος,
 ἀναγαγὼν τε αὐτὰς εἰς τὸ οἶκον, παρέθηκεν
 αὐτοῖς τράπεζαν, καὶ ἡγαλῶσατο πανοικί πε-
 πωσιδικῶς τῶ Θεῶ. ἢ, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λό-
 γος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς
 ἦν ὁ Λόγος. ἢ, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τῶ σω-
 τῆρος ἡμῶν κοσμήσωσιν. ἢ, ἐπεφάνη γὰρ ἡ
 χάρις τῶ Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ πᾶ-
 σιν ἀνθρώποις, διδάσκοντα ἡμᾶς. ἢ, δεχόμε-
 νοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ Ἰπὶ φάνειαν τῆς δόξης τῶ μεγάλου Θεῶ, καὶ σωτῆ-
 ρος ἡμῶν

ἐν ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. ἢ αὐτὴ ἡ διακονία τῆς
Πνεύματος, καὶ τῆς λόγου. προσέχετε, φησὶ, ἐ-
αυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ πομπῶν, ἐν ᾧ ἔθετο
ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Ἐπισκόπος, ποι-
μαίνειν ὑμᾶς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Θεῆς. ὁμοίον τῷ
εἰπεῖν, χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμῶντί με Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πισόν με ἡγήσατο εἰς
διακονίαν δέμεν.

Συμεργεῖ τοίνυν, ὡς ἀποδέδεικται τῇ Πα-
τρὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. τῷ λόγῳ γὰρ
Κυρίῳ οἱ ἔρανοι ἐσερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύμα-
τι τῆς σώματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτοῦ.
προσκυνῶν δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὗ γὰρ
προσκυνῶντας Θεῷ, Πνεύματι δὲ προσκυ-
νεῖν καὶ ἀληθείᾳ. εἰ δὲ συμεργεῖ ἡ ἀλήθεια,
κτίσις κτίσιν ἐκ ἐργάζεται, ἐδὲ κτίσιν ἡ θεό-
της γίνεται, ἐδὲ ἐν μέτρῳ ἡ ὁμοιοῦς Θεός
γνωσκεται. ἐστὶ γὰρ ἀπόδειγμα, ἀχώρη-
τος, ἀδιάνοητος, πάντα ὡς ἐχόμενον τὰ
ποιήματα τῆς Θεῆς. ἐλάτρευτέα δὲ ἡ κτίσις.
ἐλάτρευσαν γὰρ τῇ κτίσει ὡς τὸν κτίσαν-
τα, καὶ ἐμωράνθησαν. πῶς γὰρ ἐμωρόν κτί-
σιν θεολογεῖν, ἀθετεῖν δὲ Πατρὸς τὴν ἐντολήν
τὴν λέγσαν· ἄκουε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός
σὺ εἷς ἐσίν, ἐκ * ἔσαί ἐν σοὶ Θεός πρὸς φάτος;
ἐκ γὰρ φάτος δὲ αἰνῶν ὀνόματα διάφορα κα-
λεῖται Πατὴρ, καὶ Υἱός, καὶ ἅγιος Πνεύματος.
Πατὴρ μὲν, Πατὴρ παντοκράτωρ, Πατὴρ ἀ-
πάντων, Πατὴρ Χριστῷ. Κυρίῳ ὁ Λόγος, Χρι-
στός, Υἱός, Φῶς ἀληθινόν. τῆ δὲ αἰνῶν Πνεύμα-
τος, Παράκλητος, Πνεῦμα ἀληθείας, Πνεῦ-
μα Θεῆς, Πνεῦμα Χριστῷ. * τί τοίνυν Θεός νοεῖ-
ται, καὶ Πατὴρ, Φῶς, ἀλλ', ὡς ὑπὲρ λαμψον, δύ-
ναμις, σοφία. εἰ ὁ Φῶς ὁ Θεός καὶ Πατὴρ,
Φῶς ἐκ φωτός ὁ Υἱός, καὶ διὰ τῆς τοῦ Φῶς οἰκῶν
τὸ ἀπρόσιτον. δύναμις δὲ ὅλος ὁ Θεός, καὶ
διὰ τῆς Κυρίου τῶν δυνάμεων σοφία ὅλος
ὁ Θεός, ἐκὼν σοφία ὁ Υἱός ἐκ σοφίας, ἐν ᾧ πάν-
τες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας ἀποκρυφῶν. Ζωὴ
δὲ ὅλος ὁ Θεός, ἐκὼν ζωὴ ἐκ ζωῆς ὁ Υἱός. ἐγὼ
γὰρ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ. τὸ δὲ ἅγιον
Πνεῦμα παρ' ἀμφοτέρων, Πνεῦμα ἐκ Πνεύ-
ματος. Πνεῦμα γὰρ ὁ Θεός, θεότης, χα-
ρισμάτων ἐστὶ δοτὴρ, ἀληθές αὐτον, φωτισ-
κόν, ὡς ἀκλητικόν, ἐκλευμάτων τῆς Πατρὸς
ἀγγελτικόν. ὡς γὰρ ὁ Υἱός μεγάλης βε-
λῆς Ἀγγελος, ἔτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγι-
ον. ἀλλ' ἐλάβομεν, φησὶ, Πνεῦμα Θεῆς,

Autoris nostri Jesu Christi. Item: Hoc est Pneuma-
ministerium Spiritus, & verbi. Attendi-
te, inquit, vobis, & universo gregi, in quo
posuit vos Spiritus sanctus Episcopus, rege-
re Ecclesiam Dei. Perinde ac si diceret:
Gratias ago corroboranti me Christo Jesu
Domino nostro; quod me fidelem arbitra-
tus est, ad ministerium constituens.

VII. Itaque Filius & Spiritus san-
ctus cum Patre, uti demonstravimus, a-
gunt communiter. Verbo enim Domini Ps. 32. 9.
caeli firmati sunt; & spiritu oris ipsius o-
mnis virtus ejus. Spiritus vero sanctus
adorandus est: Qui enim adorant De-
um, spiritu adorare oportet, & veritate.
Quod si veritas communiter agit; crea-
tura creaturam aliam non efficit, neque
creari Divinitas potest: neque certo mo-
do, ac circumscriptione definitus cognos-
citur Deus. Circumscribi enim non po-
test, aut capi, aut intelligentia comprehen-
di, cum universa Dei opera contineat.
Sed neque creaturam serviendum: Ser-
vunt, inquit, creaturae potius quam creato-
ri, & fatui redditi sunt. Nonne stoli-
dum est creaturam Divinitatem tribuere,
ac Patris hoc violare praeceptum: Audi
Israël! Dominus Deus tuus unus est. Non
erit in te Deus recens? Ceterum diver-
sis in scriptura nominibus Pater, & Fi-
lius, & Spiritus sanctus insigniri solent:
Ubi Pater, Pater omnipotens, Pater o-
mnium, Pater Christi vocatur. Domi-
nus verò: Verbum, Christus, Filius, lux
vera. Spiritus sanctus denique: Para-
cletus, Spiritus veritatis, Spiritus Dei,
Spiritus Christi. Quinetiam Deus ille
idem ac Pater lux intelligitur, & qui-
dem admirabili splendore collucens, nec
non & virtus, & sapientia. Atque uti
lux est Deus & Pater, ita lux est de luce.
Unde & lucem inhabitat inaccessam. Por-
ro virtus est totus Deus. Unde & vir-
tutum est Dominus. Sapientia totus est
Deus. Igitur sapientia est & sapientia Fi-
lius, in quo sapientia thesauri sunt o-
mnes reconditi. Vita totus est Deus. Ergo
vita est & vita Filius. Ego enim sum, in-
quit, veritas, & vita. At Spiritus san-
ctus ab ambobus oritur, Spiritus & Spi-
ritu. Spiritus quippe Deus est, Idem & coele-
stium donorum largitor est, verissimus, lu-
cis efficacissimus, consolator, consiliorum
Patris interpres, ac nuncius. Nam ut Fi-
lius magni consilii Angelus est; ita Spiritus
sanctus. Sed accepimus inquit, Spiritum Dei,
F f f f

Pneuma-
tomachi.
Hærelis
LXXIV.
Act. 30. 28.
1. Tim. 1. 12.

Spiritus
sanctus a-
dorandus.
Job. 4. 24.

Rom. 1. 25.

Dent. 6. 4.
Ps. 80. 10.

Parla no-
mina Per-
sonarum
trium.

1. Tim. 6.

Por-
ro.

Ps. 52. 6.

Col. 2. 3.

Jo. 14. 6.

Spiritus

sanctus a

Patre ori-

tur, & Fi-

lio.

Jo. 4. 24.

Eph. 9. 6.

1. Cor. 1. 13.

Pneuma- ut videamus quæ à Deo donata sunt nobis, A
tomachi. quæ & loquimur, non blandis sapientia ser-
monibus; sed probatione Spiritus Dei, spi-
ritalibus spiritalia comparantes.

Objectio. VIII. Dicat aliquis: Duos ergo
soluitur. Filios statuimus. Quod si ita est, qui tan-
dem esse potest Unigenitus? Imo verò

Rom. 9. 20. *quis es qui contradicas Deo?* Cum enim

Filium vocet, qui à se oritur: Spiritum ve-
rò sanctum, qui ab utroque procedit, ex
tres personæ sola fide à sanctis viris perce-
ptæ lucidæ, ac lucis auctores lucida sunt
actione præditæ: & cum ipso Patre fidei
luce concordiam servant. Heus tu! igitur
audi, quemadmodum Pater verè sit Filii
Pater, totusque lux: & Filius veri sit Patris
Filius, lumen de lumine, non ut facta,
creatave cætera, appellatione duntaxat:
Spiritus denique sanctus veritatis sit Spi-
ritus, ac tertium à Patre Filioque lumen:
cætera omnia adoptione, vel compara-
tione, vel appositione, vel appellatione,
non simili cum eo actione, vel virtute
vel luce, vel notione consentur. Sive

Isa. 1. 3. *quis illud dixerit: Filios genui & exaltavi.*

Psal. 81. 6. *Sive illud: Ego dixi dii estis, & Filii Al-*

Job. 38. 28. *tissimi omnes. Sive istud: Qui genuit stil-*

Ephe. 3. 15. *las roris. Sive hoc ipsum: A quo omnis Pa-*

Amos 4. 13. *ternitas in cælis & in terra. Sive: Ego fir-*

ex LXV. *mans tonitru, & creans Spiritum. Non enim*

cæterorum patrum, Patriarcha-
rumve more verus ille Pater aut esse Pa-
ter aliquando cœpit, aut progressu tem-
poris esse quandoque desinet. Nam si
Pater esse cœperit, necesse est ut filius
alterius Patris olim fuerit, antequam
esset unigeniti Pater. Porro similitudine
quædam patrum patres intelliguntur
esse Filii, & in infinitum verus ori-
ginis fator, ac parens perducì potest.
Neque verò cæterorum instar filiorum,
qui adoptione facti sunt verus Filius re-
cens est factus Filius. Alioquin enim
tempus aliquando fuit, quo Pater non-
dum esset unigeniti Pater. Sed neque

Isa. 6. 6.

Spiritus

sanctus à

creaturis

differt.

uii reliqui spiritus, veritatis spiritus crea-
tum quiddam est, aut factum: neque
cæterorum instar Angelorum: magni il-
le consilii Angelus dicitur. Si quidem illa
initium habent & finem: hæc duo ro-
bur, ac principatum habent, quem nulla
cujusquam intelligentia possit assequi.
Hæc universa procreantur, quæ cum Patre
per infinita sæcula cōmuniter omnia mo-
liuntur: cætera ab illis prout ipsis libet cre-
antur. Illa serviunt iis, & colunt: his à crea-
turis omnibus servitus cultusque tribuitur.

ἵνα ἴδωμεν τὰ χαρισθέντα ἡμῖν ὑπὸ Θεῶ, ἀ
καὶ λαλῶμεν, ἔκ ἐν* πειθοῖς σοφίας λόγοις, γρ. π-
ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος Θεῶ, πνευμα-
τικοῖς πνευματικὰ συκρίνοντες.

Αλλ' ἔρεῖ τις, ἔκ ἐν Φαμέν δύο εἶναι Υἱὸς,
καὶ πῶς Μονογενῆς; μενῶν γε· σὺ τίς εἶ ὁ ἀν-
τιλογιζόμενος τῷ Θεῷ; εἰ γὰρ τὸν μὲν Υἱὸν
καλεῖ τὸν ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα τὸ
παρ' ἀμφοτέρων, μόνον πίστι νοόμενα ὑπὸ τῷ
ἀγίῳ, Φωτεινὰ, Φωτοδότα, Φωτεινὴν τὴν
ἐνέργειαν ἔχει, συμφωνίαν τε πρὸς αὐτὸν
τὸν Πατέρα ποιῆται Φωτὸς πίστι. ἀκκε ὦ
ἐστ', ὅτι ὁ Πατὴρ ἀληθῶς Υἱὸς ἐστὶ Πατὴρ,
Φῶς ὅλον, καὶ Υἱὸς Πατρὸς ἀληθῆς, Φῶς
Φωτὸς, ἔκ ὡς τὰ ποιητὰ, ἢ τὰ κτιστὰ, πρὸς-
ηγορία μόνῃ· καὶ Πνεῦμα ἅγιον, Πνεῦμα
ἀληθείας ἐστὶ, Φῶς τρίτον πρὸς Πατέρα καὶ
Υἱόν. τὰ δ' ἄλλα πάντα θέσει ἢ πρὸς θεοῦ,
ἢ κλήσει, ἔκ ὁμοίᾳ τέτῃ ἐνέργειᾳ, ἢ δυνά-
μει, ἢ Φωτί, ἢ ἐννοίᾳ· ἢ ὡς ἂν εἴποι τις, ὡς
ἐχρησά καὶ ὑψώσα. ἢ ὡς ἂν εἴποι τις, ἐγὼ
εἶπα, Θεοὶ ἐστέ, καὶ υἱοὶ Υἱοῦ πάντες. ἢ
ὡς ἂν εἴποι τις, ὁ τετοκῶς βῶλως δρῶσα. ἢ
ὡς ἂν εἴποι τις, ἐξ ἧς πᾶσα πατριὰ ἐν ἔρα-
C νοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. ἢ ὡς ἂν εἴποι τις, ἐ-
γὼ ὁ σερεῶν βροτῆν, καὶ κτίζων πνεῦμα.
ἐγὰρ ὡς οἱ λοιποὶ πατέρες, ἢ Πατριάρχαι
ὁ ἀληθινὸς Πατὴρ δεξαίμενος τὸ εἶναι Πα-
τὴρ, ἢ ἐλλείπων ποτὲ τῷ χρόνῳ τὸ εἶναι Πα-
τὴρ. εἰ γὰρ ἀρχεται τὸ εἶναι Πατὴρ, ὡς
ἄρα ἦν ποτε ἑτέρος Πατρὸς, πρὸ τῆς εἶναι
αὐτὸν Πατέρα μονογενῆς. καθ' ὁμοιότητά
δὲ πατέρες πατέρων νοῦνται τέκνα, καὶ εἰς
ἀπειρον τὸν ἀληθῶς πατέρα τῆς ἀρχαιο-
λογίας εὐρεῖν ἐστίν. ἐδὲ ὡς τὰ λοιπὰ τέ-
κνα θέσει ὁ Υἱὸς ὁ ἀληθινὸς νέος τὸ εἶναι
D Υἱός. εἰ γὰρ νέος τὸ εἶναι Υἱός, ἦν ποτε
χρόνος ὅτε ἔκ ἦν ὁ Πατὴρ, Πατὴρ Μονο-
γενῆς. ἐδὲ ὡς τὰ λοιπὰ πνεύματα τὸ
Πνεῦμα τῆς ἀληθείας κτιστὸν, ἢ ποιητὸν.
ἐδὲ ὡς οἱ λοιποὶ Ἄγγελοι ὁ τῆς μεγάλης
βουλῆς Ἄγγελος καλεῖται. ἃ μὲν γὰρ ἀρ-
χήν καὶ τέλος ἔχει, ἃ δὲ ἀνεπινόητον ἔχει
τὸ κράτος καὶ τὴν ἀρχήν· καὶ ἃ μὲν κτί-
ζει τὰ πάντα εἰς ἀπείρους αἰῶνας συνεργῶν-
τα τῷ Πατρὶ, ἃ δὲ κτίζεται ὑπὸ τέτων
ὡς ἂν ἐθέλοιεν. καὶ ἃ μὲν λατρεύει τέτοις,
ἃ δὲ λατρευτὰ ὑπὸ τῶν ὅλων κτισμάτων.

καὶ ἃ μὲν ἰσται τὰ ποιήματα, ἃ δὲ τὴν ἰασιν λαμβάνει παρ' αὐτῶν. καὶ ἃ μὲν κρίνεται κατ' ἀξίαν, ἃ δὲ τὴν κρίσιν, ἔχει τὴν δικαίαν. καὶ ἃ μὲν χρόνῳ εἰσιν, ἃ δὲ ἔτι ἐν χρόνῳ τυγχάνει. καὶ ἃ μὲν φωτίζει τὰ πάντα, ἃ δὲ φωτίζεται. καὶ ἃ μὲν καλεῖ ἡπίους εἰς ὕψος, ἃ δὲ καλεῖται ὑπὸ τῆς τελείας. καὶ ἃ μὲν χαρίζεται πᾶσιν, ἃ δὲ χαρίσματα λαμβάνει. καὶ καθάπαξ εἰπεῖν, ἃ μὲν ἐξυμνεῖ τὴν ἀγιότητα ἐν ἑρανοῖς ἑρανῶν, καὶ λοιποῖς ἀοράτοις τόποις, ἃ δὲ ἐξυμνεύμενα τὰ δοῦρα ἀξίως παρέχει τοῖς ἀξίοις.

Πνεύματα δὲ πλείστα φησι ἡ γραφή, ὁ ποιῶν οὖν Ἀγγέλους αὐτῶν Πνεύματα, καὶ τὰς B λειτουργίας αὐτῶν πυρὸς φλογίας. καὶ πάντα τὰ πνεύματα αἰνεῖτε τὸν Κύριον. χαρίσματα δὲ ἀξίως δίδοται διακρίσεως Πνευμάτων. ἃ μὲν γὰρ ἐπεράνιά ἐσι, χαίροντα τῇ ἀληθείᾳ. ἃ δὲ θλιβεῖα, ἀπάτης καὶ πλάνης θλιπτήδεια· ἃ δὲ ὑπὸ γεία, ἀδύσσοι καὶ σκότους τέκνα. παρεκάλει γὰρ, τὸ Εὐαγγέλιόν φησι, ἵνα μὴ πέμψῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἀβύσσον ἀπελθεῖν. ὡσαύτως δὲ τοῖς πνεύμασιν ἐπέτασσε. καὶ πνεύματα ἔξεδίδωκε λόγῳ, καὶ ἔτι εἰς αὐτὰ λαλεῖν. λέγεται δὲ πνεῦμα κρίσεως, καὶ πνεῦμα καύσων. λέγεται δὲ πνεῦμα κόρου. ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὸ πνεῦμα τῶ κόσμῳ ἐλάβομεν, φησι. καὶ πνεῦμα δὲ ἀνθρώπου· τίς γὰρ οἶδε τὰ τῶ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ; πνεῦμα πορευόμενον, καὶ ἔτι ἐπιτρέφον. ὅτι πνεῦμα διήλθεν ἐν αὐτῷ, καὶ ἔχει ὑπάρξει. καὶ ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι. καὶ πνεύματα δὲ Προφητῶν Προφήταις ὑποτάσσεται. καὶ ἰδὲ πνεῦμα ψευδὲς ἐστὶ ἐνώπιον Κυρίου, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐν τίνι ἀπατήσεις τὸν Ἀχαάβ; καὶ ἔσομαι, φησι, πνεῦμα ψευδὲς ἐν σώματι τῶν Προφητῶν. λέγεται δὲ πνεῦμα κατανύξεως εἶναι, πνεῦμα δειλίας, καὶ πνεῦμα Πύθωνος, καὶ πνεῦμα πορνείας, καὶ πνεῦμα καταγίῃ, καὶ πνεῦμα πολυρρήμον, καὶ πνεῦμα ἀφενείας, καὶ πνεῦμα ἀκάθαρτον, καὶ πνεῦμα κωφόν, καὶ πνεῦμα ἀλαλον, καὶ πνεῦμα μογιλάλον, καὶ πνεῦμα χαλεπὸν λῆαν, ὃ καλεῖται Λεγεὼν καὶ πνευματικὰ τῆς πονηρίας. ἀπειροὶ δὲ τὰ τοιαῦτα πνευμάτων λόγια σοφοῖς. ἀλλ' ὡς περὶ πολλοὶ οὐκ ἔσονται κληροῖ, ὅτι ἀληθεῖα

A Hæc operibus suis medicinam adhibent; Pneuma illa medicinam ab istis accipiunt. Hæc tomachi. universa collustrant: illa collustrantur. Hæresis. Hæc infantes ad sublimitatem vocant, illa a perfectio vocantur. Hæc largiuntur omnibus: illa muneribus afficiuntur. Ad summam illa in cœlis cœlorum, ac cæteris, quæ oculis subducta sunt, locis sanctitatem illam prædicant: hæc illorum prædicatione celebrata cum dignis sua dignè dona communicant.

IX. Cæterum complures Spiritus sacrae literæ esse significant: Qui facit, Ps. 102. 16. inquit, Angelos suos spiritus, & ministros Ps. 150. 6. suos in ignem urentem. Item: Omnes Spiritus laudate Dominum. Sed & iis, qui digni sunt, discernendorum Spirituum dona tribuuntur. Nam alii cœlestes sunt 1. Cor. 12. Spiritus, qui veritate delectantur: Alii terreni, qui fraudibus & erroribus obnoxii sunt: Alii denique subterranei, abyssi, tenebrarumque filii. Rogabat enim, ut Evangelium ait, ne se in abyssum ire juberet. Luc. 8. 31. Ita & Spiritibus imperabat Christus, & Spiritus verbo fugabat, nec sinebat eos loqui. Mar. 1. 34. Quinetiam Spiritus judicii, & ardoris Spiritus nominatur. Idemque mundi Spiritus. Nos enim, inquit, mundi Spiritum non accepimus. Nec non & hominis Spiritus. Quis eorum, inquit, novit quæ sunt Spiritus, nisi Spiritus qui est in homine? Item: Spiritus vadens & non revertens. Quoniam Spiritus pertransibit in illo & non subsistet. Et, Auferes spiritum eorum & deficient. Adde & illud: Spiritus Prophetarum Prophetis subjiciuntur. Et ecce Spiritus mendax stetit coram Domino: 32. & dixit ipsi: In quo decipies Achab: Et ero, inquit, spiritus mendax in ore Prophetarum. Præterea Spiritus quidam compunctionis appellatur, & Spiritus ignavia: & Spiritus Pythonis: & Spiritus fornicationis: & Spiritus procella: & Spiritus loquax: & Spiritus infirmitatis: & Spiritus immundus: & Spiritus surdus: & Spiritus mutus: & Spiritus agere loquens: & Spiritus difficilis valde, qui vocatur legio: & Spiritus alia nequitia. Postremo infinitis in scripturæ locis Spirituum factam esse mentionem sapientes intelligunt. Sed quemadmodum plures sunt adoptione, vel vocatione Filii, non veritate: F f f f ij

Pneuma- eo quod & initio, & fine constant, & ad A
tomachi. peccandum propensi sunt. Sic & spiri-
Hæresis tus adoptione sunt, aut vocatione com-
LXXIV. plures, qui & in peccatum proni sunt,
ac proclives. At Spiritus sanctus solus à
Joa. 14. 17. Patre & Filio, Spiritus veritatis, & Dei
Spiritus, & Spiritus Christi, & Spiritus
gratis nominatur. Gratificatur enim uni-
1. Cor. 12. 8. cuique, ac bonum variis modis impertit-
tur. Nam alii spiritus sapientie concedi-
tur, alteri spiritus scientie, huic spiritus
fortitudinis, illi spiritus curationum, illi,
spiritus Prophetie; huic spiritus discretio-
nis; interpretationum illi. Ac cetera de-
nique dona, ut testatur Apostolus: Unus
porro & idem Spiritus est, dividens uni-
cuique prout vult. Quoniam spiritus
psa. 141. 11. tuus bonus deducet me Deus, ait David.
Joa. 3. 8. Vel: Spiritus ubi vult spirat: Quibus ver-
bis subsistentem esse Spiritum sanctum
nobis ostendit. Et vocem ejus audis: sed
nescis unde venit, aut quò vadit. Item:
16. Nisi geniti fueritis ex aqua & Spiritu.
1. Cor. 4. 15. Cui consentaneum illud est Pauli: Nam
in Christo Jesu ego genui vos. De eodem
Spiritu Dominus ita loquitur: Cum vene-
rit Paracletus, quem ego mittam vobis,
Joa. 16. 13. Spiritus veritatis qui à Patre procedit, ille
testimonium perbibebit de me. Item: Ad-
huc multa habeo dicenda: sed non pote-
stis ferre modò. Cum venerit ille Spi-
ritus veritatis, inducet vos in omnem veri-
tatem. Non enim loquetur à seipso: sed
quæcumque audiet loquetur, & ventura
nuntiabit vobis. Ille me clarificabit; quia
de meo accipiet, & vobis omnia nuncia-
bit.

Matth. 11.
27.

X. Igitur, si à Patre procedit, & de
meo, ait Dominus, accipit, quemadmo-
dum nemo novit Patrem nisi Filius, neque
Filius nisi Pater: Ita Catholici dicere au-
dent; neque Spiritum novit quispiam,
nisi Filius, à quo accepit, & Pater, à
quo procedit: neque Filium, & Patrem
novit aliquis, nisi Spiritus sanctus: Qui
verè celebrat ac prædicat: qui docet om-
nia: qui de Filio testimonium dicit, qui à
Patre, qui à Filio procedit: solus veritatis
dux, sanctarum legum interpres: spi-
ritualis legis enarrator: Prophetarum
Magister, Apostolorum præceptor: E-
vangelicorum dogmatum fax, & sidus:
sanctorum elector: verum lumen è ve-
ro lumine. Filius naturalis est, verus
Filius, germanus Filius, solus è solo,

Spiritus
sanctus à
Patre, &
Filio pro-
cedit.

de dià tò áρχήν ἔχειν καὶ τέλῃ ἀμαρτητι-
κῶς, ἔτω καὶ πνεύματα πλεῖστα θέσει, ἢ
κλήσῃ, καὶ ἀμαρτητικὰ λῶ. τὸ δὲ ἅγιον
Πνεῦμα μόνον καλεῖται ὑπὸ Πατρὸς καὶ
Υἱῷ, Πνεῦμα ἀληθείας, καὶ Πνεῦμα Θεῶ,
καὶ Πνεῦμα Χριστοῦ, καὶ Πνεῦμα χάριτος.
χαρίζεται γὰρ ἐκάστῳ διαφόρως ἀγαθόν,
ὡς καὶ Πνεῦμα σοφίας, ὡς δὲ Πνεῦμα προφη-
τείας, ὡς δὲ Πνεῦμα διακρίσεως, ὡς δὲ ἐμμη-
νειῶν, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ χαρίσματα ὡς, φη-
σι, ἐν δὲ καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διατρέχον ἐκά-
στῳ ὡς ἐξέλεται. ὅτι τὸ πνεῦμά σε τὸ ἀγα-
θὸν ὁδηγήσῃ μετὰ Θεοῦ, φησὶ ὁ Δαβὶδ. ἢ τὸ
πνεῦμα ὅπως θέλῃ πνεῖ, τὸ ἐνυπόστατον διὰ
τῶν τῶ ἁγίῳ Πνεύματι δεικνυσιν ἡμῖν,
καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' ἐκ οὐδὲς
πόθεν ἔρχεται, καὶ πῶς ὑπάγῃ, καὶ εἰ μὴ
ῥησθητὶ ἐξ ὑδάτος καὶ Πνεύματος, ὅμοιον
ὡς εἶπε Παῦλος. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ ἐγὼ
ἐγγήνησα ὑμᾶς. περὶ τῶν ὁ Κυρίου, ὅταν
ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμπω ὑμῖν,
τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὡς τῶ Πα-
τρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖν μαρτυρήσει περὶ
ἐμῶ. καὶ ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν, ἀλλ' ἐδύ-
νασθε βασάζειν ἄρτι. ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖν,
τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς
εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ἐ γὰρ λαλήσῃ
ἀφ' ἐαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ
τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνός με
δοξάσει, ὅτι ἐκ τῶ ἐμῶ λήφεται, καὶ ἀναγ-
γελεῖ ὑμῖν πάντα.

Εἰ τοίνυν ὡς τῶ Πατρὸς ἐκπορεύεται,
καὶ ἐκ τῶ ἐμῶ φησὶ ὁ Κύριος λήφεται,
ὃν τρόπον εἰς ἔγνω τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ
Υἱός, εἰ δὲ τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ. ἔτοις
* τολμῶσι λέγειν, εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα εἰ μὴ ὁ
Υἱός ἐξ ἧς λαμβάνῃ, καὶ ὁ Πατήρ παρὰ
ἐκπορεύεται καὶ εἰ δὲ τὸν Υἱὸν καὶ τὸν Πα-
τέρα, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ δε-
ξάζον ἀληθῶς, τὸ διδάσκον τὰ πάντα, τὸ
μαρτυρῶν τὰ περὶ τῶ Υἱῷ, ὃ ὡς τῶ
Πατρὸς, ὃ ἐκ τῶ Υἱῷ, μόνον ὁδηγὸς ἀλη-
θείας, νόμων ἐξηγητὴς ἁγίων, πνευματικῶν
νόμων ὑφηγητὴς, προφητῶν καὶ διδασκάλων
ἐκπορεύων, Εὐαγγελικῶν δο-
γματῶν φωστὴρ, ἁγίων ἐκλογεὺς, φῶς τῶ
ἀληθινῶν ἐξ ἀληθινῶν φῶτος. Υἱὸς φυσικὸς,
Υἱὸς ἀληθὴς, Υἱὸς γνήσιος, μόνον ἐκ μόνου,

Ε. τολμῶ
συλλέγει

σὺν αὐτῷ καὶ τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ Πνεῦμα ὀνομα-
ζόμενον. ἔστι ὁ Θεὸς δοξαζόμενος ἐν Εκ-
κλησίᾳ. Πατὴρ αἰεὶ, Υἱὸς αἰεὶ, καὶ Πνεῦμα
ἅγιον αἰεὶ, ὑψηλὸς ὑψηλῶς, καὶ ὑψιστός, νοε-
ραν δόξαν ἔχων ἀμέτρητον, ὃ ὑπερέβηκε τὰ
κτιστὰ καὶ τὰ ποιητὰ ἅπασι ἀπλῶς τὰ σύμ-
παντα μετρήματα καὶ ὡς ἐχούμενα ἕκαστα.
Θεότης δὲ μία, ἐν Μωυσῇ μάλιστα κατα-
γέλλεται, duas δὲ ἐν Προφῆταις σφόδρα κη-
ρύσσεται, Τριάς δὲ ἐν Εὐαγγελίοις φανερε-
ται, πλείον κτὶ καὶ ἑτέρας καὶ ἑτέρας ἀριθμοῦσα
τῷ δικαίῳ εἰς γινώσκιν καὶ πίσιν. γινώσκis δὲ
αὕτη ἀθανασίας, ἐκ πίστεως δὲ αὐτῆς ἡ ὑπὸ
θεσίας γίνεται. ἀλλὰ πρῶτον δικαιοῦμα-
τα σαρκὸς ἐκφράζει, ὡς ὡς ἔδολον ναῖ τὸν
ἔξω διεγείρῃσα ἐν Μωϋσῇ. δεύτερον δὲ δι-
καιώματα ψυχῆς ἐκδηγείται, ὡς τὰ ἅγια
κοσμοῦσα ἐν λοιπαῖς Προφητείαις, τρίτον
δικαιώματα πνέματός, ὡς τὸ ἱλαστήριον,
καὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ρυθμίζῃσα ἐν Εὐα-
γγελίοις, ὡς κατοίκησιν ἑαυτῆς. σκηνὴν δὲ
ἁγίαν, λαὸν ἁγίων, τὸν δίκαιον ἔχει μόνον, τὸν
συνόντα τέτοις κατοικεῖ δὲ ἐν αὐτῇ μία θεό-
της ἀφθαρτός, μία θεότης ἀφειρομένη, ἀ-
κατάληπτος, ἀνεκδιήγητος, ἀόρατος, ἑαυ-
τὴν γινώσκῃσα μόνη, ἑαυτὴν ἐμφανίζῃσα οἷς
βέλεται, μάρτυρας ἑαυτῆς διεγείρῃσα, κα-
λῶσα, ὡς ὁρίζῃσα, δοξάζῃσα, ἐξ ἧς ὑψῶσα,
ἁγιάζῃσα, ἐνοποιῶσα πάλιν ὡς τὴν ἑαυτῆς
δόξαν, καὶ πίσιν τὰ τρία ταῦτα, ἐπεράνια, καὶ
ἐπίγεια, καταχθόνια, πνεῦμα, ψυχὴν, σάρ-
κα, πίσιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, παρελθόντα, ἐ-
σῶτα, μέλλοντα, αἰῶνα αἰῶνος, αἰῶνας αἰ-
ῶνων, σάββατα σαββάτων, ὡς ἑτοίμην σαρκὸς,
ὡς ἑτοίμην καρδίας, ὡς ἑτοίμην Χριστοῦ ἐν τῇ ἀ-
πεκδύσει τῷ σώματι τῶν ἁμαρτιῶν· κα-
θόλου καθαρτοποιεῖ ἑαυτὴν πάντα τὰ ἀόρα-
τα, καὶ τὰ ὀρατὰ, θρόνους, κυριότητας, δε-
χὰς, ἐξουσίας, δυνάμεις. ἐν πᾶσι δὲ ἡ αὐ-
τῇ σοφία καὶ φωνὴ ἁγία, διὰ δόξης εἰς δό-
ξαν, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος φωνῶσα, Πατέ-
ρα ἐν Υἱῷ, Υἱὸν δὲ ἐν Πατρὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύ-
ματι, ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κρατὶ εἰς εἰς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων, ἀμήν. καὶ ἔρει ὁ ἔτι ὡς πω-
τεύων, ἡρόιτο, ἡρόιτο.

Πεπλήρωται τὰ τῷ Αἰκνυρωτῇ.

A quo cum & Spiritus sanctus conjungitur: Pneuma-
qui spiritus propriè nominatur. Hic ille tomachi.
Deus in Ecclesia celebratur: semper Pa-
ter, semper Filius, semper Spiritus san-
ctus, excelsus ab excelsis, imo cellissimus;
qui intelligibili gloria, & quidem infini-
ta prædictus est: Cui creata omnia facta-
que sunt omnino subjecta: quæ quidem
certa mensura, ac circumscriptione defi-
niuntur. Cæterum divinitas una apud
Moysen præcipuè prædicatur: binarius in
Prophetis diligentius nuntiatur. Trinitas
verò in Evangeliiis ostenditur, quæ per tem-
pora generationesque singulas iusto ad
scientiam fidemque amplius conveniret.
Ea porro immortalitatis scientia ex fide
ipsa vel adoptione nascitur. Sed primum
justificationes carnis edicit, velut templi
quoddam exterius septum in Moysè fa-
bricans. Postea verò animæ justificatio-
nes exponit, tanquam sancta quædam
apud cæteros Prophetas exornans. Ter-
tiò denique justificationes Spiritus, qua-
si propriatorium, & sancta sanctorum in
Evangeliiis ad sui domicilium instruens.
At sancti tabernaculi loco, sanctique po-
puli, iustum habet unum, qui in istis ver-
satur. In his verò una deitas habitat incor-
rupta: una deitas, quæ cogitatione con-
cipi, comprehendere vel explicari, aut
videri non potest: quæ seipsam sola co-
gnoscit, & quibus voluerit patefacit. Ea-
dem testes suos excitat, vocat, antè de-
stinat, afficit gloria, ab inferis evehit;
sanctificat, & ad gloriam fidemque suam
tria hæc in unum cogit ac confociat: cœ-
lestia, terrena, subterranea: spiritum,
animam, atque carnem: fidem, spem, cha-
ritatem: præterita, præsentia, futura:
sæculum sæculi, sæcula sæculorum, sab-
bata sabbatorum: circumcisionem car-
nis, circumcisionem cordis, circumcisio-
nem Christi in expoliatione corporis pecca-
torum. Denique sibimetipsi universa re-
purgat, tam quæ videri nequeunt, quam
quæ aspectabilia sunt Thronos, Domina-
tiones, Principatus, Potestates, Virtutes.
In omnibus verò eadem sapientia & san-
cta vox à gloria in gloriam Sanctus, San-
ctus exclamans, ac Patrem in Fi-
lio, Filium in Patre, cum Spiritu sancto
prædicans; cui gloria & imperium in sæ-
cula sæculorum Amen. Et dicet qui ita
credit, fiat, fiat.

HACTENUS EX ANCO-
RATO.

Τὴν λαμβάνον· ἐρευνῶν τὰ ἑσθὲ τῷ Θεῷ. ἀναγγέλλον τὰ ἑνὶ κόσμῳ, ἀδιόζον, ἀγί-
 ρος ποιῶν διὰ τῆς Τριάδος· τρίτον τῇ ὀνομα-
 σίᾳ, ἐπεὶ ὁ Τριάς ἐστὶ Πατὴρ, καὶ Υἱός, καὶ
 ἅγιον Πνεῦμα. ἀπελθόντες γάρ, Φησὶ,
 βαπτίσατε εἰς τὸ ὄνομα τῷ Πατρί, καὶ τῷ
 Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· Ἰησοῦς Χριστὸς
 χάρις, * ὁ συνδεσμὸς τῆς Τριάδος, ὅτι
 ἀλλότριον τῷ ἁγιασμῷ, ὁ διεσῶς τῇ ὀνομα-
 σίᾳ, ὅτι ἀλλότριον τῆς δωρεᾶς· ἀλλ' εἰς Θεός,
 μία πίσις, εἰς Κύριος, ἐν χάρισμα, μία Εκ-
 κλησία, ἐν βαπτίσμα.

Expu-
 go negat.

Αἰεὶ γὰρ ἡ Τριάς, ὡς πολλάκις ἔφην, καὶ
 ἔδεδόκεν ἡ Τριάς προσηλῆναι λαμβάνει, ὡς
 γλυκεῖως ἐστὶν ὁμολογεῖν, καὶ ἀκορέτως λέ-
 γειν. γλυκεῖα γάρ, Φησὶ ὁ Προφήτης, τῷ
 λαβούργί μου τὰ λόγια σου. καὶ εἰ τὰ λόγια
 γλυκεῖα, πόσω γε μᾶλλον τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον
 ἡ Τριάς, ἡ πηγὴ πάσης γλυκύτητος. Τριάς ἐν
 ἑαυτῇ ἀριθμημένων Πατὴρ, καὶ Υἱός, καὶ ἅγιον
 Πνεῦμα. ὁ συναλοιφὴ δὲ ἡ Τριάς, ὁ διεσῶ-
 σατῆς ἑαυτῆς μονάδος· ἐν ὑποστάσει ὁ τε-
 λεϊότης, τέλει ὁ Πατὴρ, τέλει ὁ Υἱός,
 τέλει τὸ ἅγιον Πνεῦμα, Πατὴρ καὶ Υἱός, καὶ
 ἅγιον Πνεῦμα. τὸ ὁ ἀνάπαλιν Πνεῦμα τα-
 τόμενον ἐν χάρισμασι· διαρέσεις γὰρ χα-
 ρισμάτων εἰς τὸ ὁ αὐτὸ Πνεῦμα, καὶ διαρέ-
 σης διακονιῶν εἰσιν, ὁ αὐτὸς Κύριος, καὶ διαρέ-
 σεις ἐνεργημάτων εἰσιν, ὁ αὐτὸς Θεός, ὁ ἐνε-
 γῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι.

Τῶν δὲ ἑαυτῶν ἐχόντων, ἀσφαλισώμεθα
 ἡ ἐκπέσωμεν τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὁμολογή-
 σωμεν τὴν ἀλήθειαν, ὁ συνηγορῶντες ὑπὲρ
 Θεῷ· ἀλλ' ἀσεβῶς νοῶντες, ἵνα μὴ ἀπολώμε-
 θα. ἀνένδεκτον γὰρ κλισίον τῶν Τριάδος λέγειν,
 ἡ διανοεῖσθαι, ἡ ὑπομνησθαι· ἀλλὰ ἡν αἰεὶ Πατὴρ
 καὶ Υἱός, καὶ ἅγιον Πνεῦμα. ἔτε συναδέλ-
 φος Υἱός Πατρί, ἔτε συναλοιφὴ, καὶ τὸ Πνεῦ-
 μα ἔτε συναλοιφὴ, ἔτε συναδέλφον Πατρί
 καὶ Υἱῷ, [ἔτε συναλοιφὴ τὸ Πνεῦμα Πα-
 τρί καὶ Υἱῷ.] Υἱός δὲ ὑμνητὸς ἐκ Πατρός,
 καὶ Πνεῦμα προελθὼν ἐκ Πατρός, ἀνεκδι-
 γήτως τῆς Τριάδος ἕως ἐν ταυτοῦ ὁμο-
 λογία, καὶ ἀκαταλήπτως ἑνὶ ὄντι· συν-
 Πατρί καὶ Πνεύματι· ἁγίῳ ὡσαύτως, καὶ
 μηδέποτε διαλειψάσης τῆς Τριάδος τῆς
 αὐτῆς αἰδιότητος. Πατὴρ ἐν αἰεὶ ὑμνητός,
 καὶ ἄκτιστος, καὶ ἀκατάληπτος. Υἱός ὁ ὑμ-

A. Et a Filio accipiens, ac Dei profunda perscrutans, & quæ ad Filium spectant mundo
 numians: sanctificans, & sanctos per Tri-
 nitatem efficiens. Qui & appellatione ter-
 tius est, quoniam Trinitas est Pater, &
 Filius, & Spiritus sanctus. Eunt enim, in-
 quit, baptizate in nomine Patris, & Filii, &
 Spiritus sancti. Idem ille gratiæ sigillum
 est, ac Trinitatis vinculum, qui nec à pro-
 ductione sanctitatis excluditur, nec ap-
 pellatione discrepat, nec à largitione
 muneris alienus est: Sed unus est Deus, una
 fides, unus Dominus, una gratia, una Ecce-
 lesia, baptisimus unus.

Pneuma-
 tomachi.
 Hæresis
 LXXIV.
 Mat. 28. 19.

XII. Quippe Trinitas semper est, ut
 sapius dixi, nec ullam unquam accessio-
 nem capit. Id quod & profiteri sūavissi-
 mum est, & sine ulla fatietate dicitur.
 Nam Propheta cecinit: *Dulcia sunt fau-
 ces meæ eloquia tua.* Quod si eloquia ipsa
 dulcia sint, quanto est nomen ipsum Tri-
 nitatis dulcius, quæ quidem fons & origo
 sūavitatis omnis est? Quare Trinitas tri-
 bus hūc numeratur, Patre, Filio, & Spi-
 ritu sancto: Neque verò confusione qua-
 dam in unum redigitur, nec à sua unita-
 te disiungitur; sed in perfectā subisten-
 tia perfectus est Pater, perfectus Filius,
 perfectus Spiritus sanctus, Pater, & Fi-
 lius, & Spiritus sanctus. Rursum verò
 Spiritus largiendis donis attribuitur: *Di-
 visiones enim gratiarum sunt, sed idem Spi-
 ritus: & divisiones ministeriorum sunt, i-
 dem vero Dominus: & divisiones operatio-
 num sunt, idem verò Deus, qui operatur
 omnia in omnibus.*

Ps. 118. 17.

1. Cor. 12. 4.

Quæ cum ita se habeant, caveamus
 diligenter, ne à veritate aberremus; sed
 veritatem profiteamur: non Deo patro-
 cinantes: sed piè id intelligentes, ne ali-
 quando pereamus. Fieri quippe nullo mo-
 do potest, ut creatum quiddam in Tri-
 nitate dicamus, vel cogitemus etiam, aut
 cuius postea facta sit accessio: sed perpe-
 tuò Pater fuit, & Filius, & Spiritus san-
 ctus. Neque Filius germanus Patris fra-
 ter; neque cum illo confusus est. Simili-
 ter neque confusus est Spiritus: neque
 Patris, Filiiqve germanus est: Filius à Pa-
 tre genitus, à quo procedit & Spiritus.
 Adeo ut Trinitas eo modo, qui verbis
 explicari non potest, in eadem gloria ac
 laudatione consistat: & Filius cum Pa-
 tre, Spirituqve sancto incomprehensibili
 ratione sit conjunctus: neque Trinitas ab
 sua unquam æternitate desit. Semper
 igitur ingenitus est, increatusqve Pater, &
 incomprehensibilis: Filius genitus qui-

Pneuma- dem: sed increatus & incomprehensibilis. tomachi. Spiritus sanctus non genitus, non creatus
Hæresis non germanus, non avus, non nepos,
L X XIV. sed ex eadem cum patre Filioque sub-
stantia. Ejusmodi est Spiritus, inquam,
sanctus. Spiritus enim Deus est.

XIII. Atque hujus quidem hunc in modum constituta salutaris fidei pas-
sim in scripturis omnibus extant confi-
gnata testimonia. Nos autem ex pluribus
pauca quædam pro virili colligemus: ne
Catholicum illud de Spiritu sancto do-
gma sine ullis confirmatum auctoritatibus
hoc loco prætereamus. Imprimis enim
Testimo- Pater ipse de adventu Filii sic loquitur:
nia de san- *Ponam, inquit, Spiritum meum in ipso, &*
cti Spiritum *judicium gentibus nuntiabit.* Quibus ver-
divinitate. *bis Spiritum suum sanctum fidelibus o-*
Esa. 42. 1. *mnibus ad obtinendam salutem verum, ac*

auctoritas: *Spiritus, inquit, Domini super*
me, propter quod unxit me: quo illius in-
carnatione & Spiritu sancto stabilita, & li-
delibus nuntiata, ipsiusmet Christi te-
stificatione certo illud asseramus: alie-
num à Deo nequaquam esse Spiritum
sanctum. Rursum de Spiritu Dominus:

Spiritus, inquit, Patris mei est, qui loquitur
in vobis. Præterea ut ab ipsa Divinitate non
excludendum esse Spiritum ostenderet,
vultui Apostolorum afflavit, & dixit:

Accipite Spiritum Sanctum. Ad hæc, ut æ-
qualem ac consubstantialem suo, Patris-
que Spiritui sancto se esse monstraret. *Si*

diligitis me, inquit, mandata mea servate:
& ego rogabo Patrem, & alium Paracletum
dabit vobis. Quasi & Dominus ipse Para-
cletus sit: & Spiritus sanctus eodem mo-
do sit Paracletus. Apostoli verò, ut osten-
derent Spiritum sanctum non esse servum;
sed eadem Divinitate præditum, illius au-
ctoritatem, ac potentiam his verbis signifi-
cant: *Et dixit Spiritus sanctus: Segregate mi-*

hi Barnabam & Saulum in opus ad quod eos
vocaui, &c. Tum Apostolus eadem diser-
tè declarat. *Dominus vero, inquit, Spiritus*

est. Ubi autem Spiritus Domini est, illic liber-

tas. Item: *Vos templum Dei estis, & Spiritus*
Domini habitat in vobis. Jam verò cum
templum Dei ob illam sancti Spiritus ha-
bitationem vocemur, quis Spiritum re-
pudiare audeat, & à Dei substantia
reicere: cum disertè hoc Apostolus
asserat: *Templum nos esse DEI, pro-*

σαι τῆς τῆς Θεῆς ὑσίας, σαφῶς τῆς Αποστόλου λέγοντος, ἡμᾶς ναὸς Θεοῦ γίνεσθαι,

Ἀνῆλός, ἀλλ' ἄκτιστος, καὶ ἀκατάληπτος. Πνεῦμα
ἅγιον αἰεὶ, ὁ ὕμνητόν, ὁ ὑψιστόν, ὁ σιναδόελεον,
ὁ πατριάρχον, ὁ ἐκ γένον, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐ-
τῆς ὑσίας Πατρός, καὶ Υἱοῦ. Πνεῦμα γὰρ ὁ
Θεός.

Τῆς δὲ τοιαύτης ἡσφαλισμένης ἡμῶν ζωῆς,
αἱ μαρτυρίαι ἐν πάσῃ γραφῇ ἐμφέρονται.
Ὅτι δὲ τῶν πλειόνων ὀλίγα πρὸς ἀθήσομαι
κατὰ τὸ δυνατόν, ἵνα μὴ ἀμαρτυροῦν περὶ
πνεύματος καὶ ἐν τῷ παρόντι παρελεύ-
σομαι τὴν ὑφήγησιν. Διθύς μὲν γὰρ ὁ πα-
τήρ φησι περὶ τῆς τῆς Υἱοῦ παρεσίας, ὅτι θῆ-
σομαι τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, καὶ κρίσιν
τοῖς ἐθνέσιν ἀπαγγελεῖ, ἵνα γνήσιον κυριεύῃ
Θεὸν τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα, πᾶσι πιστοῖς
εἰς σωτηρίαν. εἰ δὲ ὁ μονογενὴς τῇ αὐτῇ μαρ-
τυρία παρθεῖς φάσκει, πνεῦμα Κυρίου ἐπ'
ἐμὲ, ὅ ἐνεκεν ἔχρισέ με, ἵνα ἡ ἐνσαρκίᾳ αὐτοῦ
παρεσία, καὶ τῷ πνεύματι τῷ ἀγίῳ ἡσφα-
λισμένη, καὶ πιστοῖς κηρυττομένη σαφῶς ὁ-
μολογηθῇ ὅτι τῆς τῆς Χριστοῦ μαρτυρίας, ὅτι
ὁ ἄλλοτριον τὸ πνεῦμά ἐστι τῆς Θεῆς. πάλιν
δὲ ὁ Κύριος περὶ τῆς πνεύματος, ὅτι τὸ
πνεῦμα τῆς Πατρὸς μου ἐστὶ τὸ λαλῶν ἐν ὑ-
μῖν. καὶ πάλιν, ὡς ὁ ἄλλοτριος τῆς πνεύ-
ματος τυγχάνοντος τῆς τῆς Θεῆς θεότητος,
ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν μαθητῶν.
καὶ εἶπε· λάβετε πνεῦμα ἅγιον. καὶ πάλιν,
ἵνα δείξῃ τὴν ἐαυτοῦ ἰσότητά, καὶ ὁμοουσιότητά
πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τε καὶ τῆς Πατρὸς αὐτοῦ
τὸ ἅγιον, φησί· εἰ ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς
μου τηρήσετε. ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλ-
λον παρακλητόν ὀψώμεν ὑμῖν· ὡς αὐτὸς τῆς Κυρίου
Παρακλητὴς ὢντος, καὶ πνεύματος τῆς ἀγίας
συμπαράκλητὴς ὢντος ὁμοίως. οἱ δὲ Ἀπόστολοι
δεικνύοντες, ὅτι ὁ ὄντων τυγχάνει τὸ πνεῦμα,
ἀλλὰ τῆς αὐτῆς θεότητος, τὴν αὐτὴν αὐθεν-
τίαν ὑποδεικνύντες φασί· καὶ εἶπε τὸ πνεῦ-
μα τὸ ἅγιον, ἀφορίσατέ μοι Βαρνάβαν, καὶ
Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ ὑποσκέκλημαι αὐτοῦ,
καὶ τὰ ἐξῆς. ὁ δὲ Κύριός ἐστι τὸ πνεῦμα. ὁ δὲ
τὸ πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλδοθερία. καὶ ὑμεῖς
ναὸς Θεοῦ ἐστέ, καὶ τὸ πνεῦμα Κυρίου οἰκεῖ ἐν
ὑμῖν. εἰ τοίνυν ναὸς Θεοῦ καλεῖσθε διὰ ὁ-
κησιν ἀγίας πνεύματος, τίς τολμήσειε πα-
ραιτήσασθαι τὸ πνεῦμα, καὶ ἀπαλλοτριω-
σαι τῆς τῆς Θεῆς ὑσίας, σαφῶς τῆς Αποστόλου λέγοντος, ἡμᾶς ναὸς Θεοῦ γίνεσθαι,

διὰ τὸ ἐνοικεῖν Πνεῦμα ἅγιον ἐν τοῖς ἀξίοις; πῶς δὲ ἀλλότριον Θεὸς ἔσαι τὸ Πνεῦμα τὸ βάθῃ τῆ Θεᾶς ἐρευνῶν; καὶ μὴ λέγε μοι, ἐρευνᾷ, καὶ ἔπω γνώσκῃ, ὡς τινὲς τολμῶσι βλασφημεῖν, καὶ ἑαυτὰς δὴ πολὺν. ἐπεὶ ἂν καὶ αὐτὸ λέξωσι πρὸς τὴν Πατρός, ὅτι καὶ περὶ αὐτῆς γέγραπται, ὅτι ἐρευνᾷ ταμεῖα κοιλίας. καὶ εἰ ἀσεβῶς νοήσεις, διὰ τῶ μὴ ἔπι κείσθαι τῷ ἐρευνᾶν τὸ γινώσκῃν ἔπι τῷ Πνεύματι, ἀσεβήσας ἂν καὶ περὶ τῆς Πατρὸς τὴν αὐτὴν ἀναγκαζέμεν παρεκφέρειν ὑπόνοιαν. ἔτε γὰρ ἔπι Πατρός ἐρευνῶνται ταμεῖα κοιλίας προσκείται τὸ γινώσκῃν. ἔτε γὰρ χρεῖα ἡ εἰπεῖν, σαφῶς δηλωμένης τῆς Θεᾶς προγνωσίας διὰ τῆς ἐρευνᾶν τὸ τέλειον τῆς ἀποφάσεως ἐχέσης. ἔτω μοι καὶ περὶ Πνεύματος, καὶ Υἱοῦ καὶ Πατρὸς τὴν μίαν γνώσιν, καὶ τὴν προγνωσίαν σαφῶς ἐχέσης τῆς ἀγίας Τριάδος τὴν τελειότητά τε καὶ ταυτότητα.

Propter Spiritum illum sanctum, qui in dignis Pneuma habitat? Præterea quoniam pacto alienus stomachi à Deo potest esse Spiritus ille, qui Dei profunda scrutatur? Nec est quod illud obicias, scrutari illa quidem, nec dum tamen cognoscere: ut nonnulli contumeliosè jacere cum sua pernicie auli sunt. Nihil enim vetat, quin idem de Patre dicant, de quo scriptum est: Scrutari illum ventris recessus. Quare si propterea quod ad scrutandi verbum cognoscendi aliud non est adjunctum, ejusmodi quiddam impiè de Spiritu potes animo concipere, non minùs in Patrem impius sis oportet, de quo eandem cogeris proferre sententiam. Quippe cum ventris illos recessus perferutari Pater dicitur, nulla sit cognitionis mentio. Neque verò necesse fuit istud addere, cum Dei anticipata illa cognitio perspicuè significetur; & ex ipso scrutandi vocabulo perfecta sententia reddatur. Adeundem itaque modum de Spiritu, & Filio, & Patre pronuntiare convenit, & unam iis cognitionem, ac præscientiam tribuere: eo quod sacrosancta Trinitas sua haud dubiè perfectione & identitate constet.

Καὶ ἀμύθητά ἐστι περὶ τῶν λέγειν, καὶ διὰ θείας γραφῆς ὅσον μαρτυριῶν φέρειν, καὶ εἰς πλάτῃ σπληνῶναι, καὶ κάματος ἐμποιεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσιν. ἀρετῶς γὰρ ἐν πᾶσι Αἰρέσει πολλὰ εἰπόντες, τὰς πάσας ἐν Θεῷ δύναμει ἡμεῖς οἱ ἀσθενεῖς ἀνετρέψαμεν, καὶ ἀπεδείξαμεν ἀλλοτρίας ἕσας τῆς ἀληθείας, καὶ ἐκείνην αὐτῇ βλασφημῶσαν, καὶ δεινῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τε ἐν βραχεῖ, καὶ τε ἐν πολλῷ. ὡς καὶ ἔτοι μάτην εἰς τὸν Κύριον βλασφημῶντες, καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ μὴ ἔχοντες μήτε ἐνταῦθα, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, καὶ τὰ ἐπὶ Κυρίῳ εἰρημῶνα, ἀφροσύνῃ ἀμαρτιῶν, διὰ τὴν εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα βλασφημίαν, καταπατηθέντες ὑπὸ αὐτῆς τῆς ἀληθείας δίκην κερᾶς δεινῶς μονοκέρωτος, τῆς νῦν τῆς βλασφημίας, δυναμένης ὅλον τὸ σῶμα φθεῖρειν. πεπρωμένοι τῷ ἔξυλῳ λόγῳ, καὶ τῇ τῶ μονογενῆς ἀληθινῇ ὁμολογίᾳ, ὅτι τῷ βλασφημῶντι εἰς τὸ Πνεῦμα, ἔτε ἐν τῷ αἰῶνι τῶν, ἔτε ἐν τῷ μέλλοντι ἀφροσύνεται, ὡς ἔφην. καταπατηθέντες καὶ σωρευθέντες, μὴ ἰσχύοντες καὶ τὴν ἀληθείας. πύλαι γὰρ ἀδὲς ἀληθῶς πάσαι αἱ Αἰ-

XIV. Sed de his omnibus infinita quædam disputari possunt, & innumeræ sacris è literis auctoritates adferri; ut in longum producta lectoribus molesta sit oratio. Sed nos in unaquaque confutanda Hæresi satis multa jam diximus: & omnes Divino præsidio freti nos licet imbecilles evertimus, atque à veritate esse alienas ostendimus: nec non & singulas sive in exigua aliquâ re, sive in majori veritati contumeliosè detrudere, atque ablegare funditis. Quod quidem & isti facere instituunt, qui Dominum, ac Spiritum sanctum frustra contumeliis onerant: neque aut *hic aut in futuro sæculo*, ut Domini verbis utar, peccatorum relaxationem, ob suam illam in Spiritum sanctum blasphemiam, obtinere possunt: qui ab ipsa veritate proculcati sunt, Cælestæ cujusdam instar atrocis, & unico cornu metuendi. Talis enim est blasphemiz sensus, qui corpus universum corrumpere potest. Et nos quidem Domini sermone & Unigeniti vera professione persuasici credimus: ei qui blasphemare in Spiritum sanctum neque in hoc sæculo nec in futuro condonandum esse peccatum, ut diximus. Quare proculcati illi, & obtriti sunt; nec veritati resistere potuerunt. Nam Hæreses omnes re vera porte sunt inferorum, quæ

Pneuma- adversus petram nihil omnino virium
tomachi. habere possunt. Etenim si ex illis non-
Hæresis nulli istud obicere voluerint: Nos eam
LXXIV. fidei formulam, quæ in Nicæna Synodo
exposita est, & ipsi profiteamur. Doce
igitur ex illa Spiritum sanctum in Divi-
nitate numerari: etiam illa ipsa confes-
sione refellentur. Quamquam nulla tum
de Spiritu sancto fuerat instituta questio.
Quippe de his, quæ singulis temporibus
occurrunt, cavere Synodi ac decernere
solent. Quare cum Arius in Filium ma-
ledicta coniceret, propterea uberiori
quadam disputatione argumentum illud
est accuratissime tractatum. Verum ex
eadem fidei professione animadvertere
licet: ne hac in parte quidem contume-
liosus illos in Spiritum Hæreticos, ac
Spiritus oppugnatores, & ab ejus sancti-
tate, ac donis alienos quicquam omnino
dicere. Si quidem expositio ipsa verita-
tem subinde proficitur, nec negat. *Cre-
dimus*, inquit, *in unum Deum Patrem o-
mnipotentem*. Ubi vox ista, *Credimus*,
non simpliciter accipienda, sed de fide in
Deum intelligenda venit. *Et in unum
Dominum Jesum Christum*. Neque hoc
utcumque dictum; sed ad fidem in De-
um referendum. *Et in Spiritum sanctum*.
Quod neque simpliciter usurpatum est:
sed in unam prædicationem ac gloriam,
in unam Divinitatis conjunctionem, in
unam consubstantialitatem; in perfecta
tria, sed unam Divinitatem, unam sub-
stantiam; unam gloriam, dominationem
unam: Quod eæ voces, *Credimus*, & *Cre-
dimus*, & *Credimus* declarant. Ex quo
illorum confutatur oratio. Quid au-
tem in ea sum disputatione longior, cum
quæ adversus istos hucusque dicta sunt
veritatis studiosis satis esse non dubitem?
Quocirca missam & hanc Hæresim faci-
am: & Deum precabor, ut ad omnes
ejusmodi profligandas opem nobis affe-
rat; ut illius virtute freti quod suscep-
imus exequi, & in omnibus gratias habe-
re possimus.

ADVERSUS AERIUM.

Hæresis LVI, sive LXXVI.

I. **A**ERIUS quidam ingenti perinde
damno in mundum introductus
est, furiis quibusdam percitus, & insolentia
majorem in modum elatus. Etenim
Hæresis omnis pessimo ex eorum, qui ab
initio, usque ad finem extiterunt consilio

Aræseis, ἀλλὰ καὶ τῆς πύτρας ἐκαταχύσῃσι,
τῆς τε καὶ τῆς ἀληθείας. καὶν τε γὰρ ἐξ
αὐτῶν τινες θελήσειαν λέγειν, ὅτι τὴν μὲν
πίσιν τὴν ἐκτεθεῖσαν καὶ Νικαίαν καὶ αὐτοὶ
ὁμολογῶμεν. δεῖξον δέ μοι ἀπ' αὐτῆς, ὅτι
τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῇ θεότητι συναει-
θμεῖται. ἀρεθίσονται καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐλε-
χόμενοι. ἔ γέγονε δὲ τότε πρὸς τὸ Πνεῦ-
μα ἡ ζήτησις. πρὸς γὰρ τὸ ὑποπίπτον
ἐν καιρῷ, καὶ καιρῷ, αἱ Σύνοδοι τὴν ἀσφά-
λειαν ποιοῦνται. ἐπεὶ ἔν ὃ Αἰρεῖς εἰς τὸν
Υἱὸν τὴν δυσφημίαν ἀπετείνετο, τῆς ἐνεκα
μὲν περιστῆς διαλογῆς ἀκρίβεια τῶν λόγων
γεγένηται. ὅρα δὲ ἀπ' αὐτῆς τῆς ὁμολο-
γίας, ὅτι ἔτε ἐν τῷ εὐρεθίσονταί τι λέ-
γοντες οἱ εἰς τὸ Πνεῦμα βλασφημῶντες, οἱ
Πνευματομάχοι, καὶ ἀλλότριοι τῆς αὐτῆς δω-
ρεᾶς καὶ ἀγιασεύσεως. διὸ γὰρ ἡ ἐκθεσις
ὁμολογεῖ, καὶ ἐκ δυνεῖται. πιστεύομεν γὰρ
εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα. τὸ ὃ
πιστεύομεν, ἔχ' ἀπλῶς εἴρηται, ἀλλὰ ἡ πῆ-
σις εἰς τὸν Θεόν. καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν
Χριστόν. ἔχ' ἀπλῶς εἴρηται, ἀλλ' εἰς Θεόν
ἡ πίσις. καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. καὶ ἔχ'
ἀπλῶς εἴρηται, ἀλλ' εἰς μίαν δοξολογίαν, καὶ
εἰς μίαν ἑνώσιν θεότητος, καὶ μίαν ὁμοουσι-
τητα, εἰς τρία τέλεια, μίαν δὲ θεότητα,
μίαν ὁσίαν, μίαν δοξολογίαν, μίαν κυριό-
τητα, διὰ τῆς πιστεύομεν, καὶ πιστεύομεν.
καὶ ἐνταῦθα διέπεσεν ὁ τῶν τοιούτων λόγος.
καὶ ἕως πρὸς μὴνύει τὸν λόγον, δεκτικῶς ἡ-
γησάμεν τοῖς τὴν ἀλήθειαν ἀγαπῶσι, τὰ
καὶ τῶν εἰρημῶν; διὸ ὑπεβήσομαι καὶ
ταύτην, δεόμεν Θεῷ, ὑμῶν σωτήρας ἀν-
τιλαβεῖσθαι, πρὸς τὴν τῶν ἀνατρεπῆν ἀ-
πάντων, ὅπως ἐν τῇ αὐτῇ δυνάμει τὸ ἐπαύ-
γεσμα τελειώσαντες καὶ πάντα αὐτῇ εὐχα-
ριστησωμεν.

ΚΑΤΑ ΑΕΡΙΟΥ ΝΖ', Η ΚΑΙ ΟΖ'.

ΑΕΡΙΟΣ τις πάλιν, ὡσαύτως τῷ κόσμῳ γε-
χρηται μέγα κακόν, ἐμβροτηθεὶς τὴν
ἐννοιαν, ἐπαρθεὶς τὸ φρόνημα. πᾶσαν γὰρ Αἰ-
ρεσιν κακοεστία τῶν χρηομένων ἀπ' ἀρχῆς ἁ-

χει τέλος ἡ κενοδοξίας, ἡ ἐπάρσεως ταῦ-
τα εἰργάσατο, ἡ Ἰπιδυμίας ὀρεξεις, ἡ ζή-
λῳ πρὸς τὰς πέλας, ἡ παροξυσμὸς, ἡ
πρωπέτεια. τὸ δὲ πᾶν ἐκ Διαβόλου ἡ τυ-
φλωσις, ἡ τῇ Διαβόλῃ ἰκχύνοντι ἀπατᾶν
τὸν μὴ βελόμηνον, ἀλλὰ ἐκάστῃ ἐαυτῷ πα-
ρατὶς γινόμενος τῆς πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἐρ-
γασίας, ἵνα Φησὶ οἱ δοκιμοὶ Φανεροὶ ᾔνω-
ται. ἔτι ὁ Αἰρίῳ ἔτι καὶ δεῦρο ζῇ ἐν
σαρκὶ, καὶ πρὸς τῷ βίῳ, Ἀρειανὸς μὲν τὸ
πᾶν. ἄλλως γὰρ ὁ Φορνέϊ, ἀλλ' ὡς Ἀρειῳ,
καὶ ἔτι ἐπέκεινα μερίζων, τὰ Ἀρεῖα Ἰπιδυ-
τήσας, ὡς ἐμμένοντες τὴν γλῶτταν, καὶ ἐξω-
πλισμένον ἐν χεῖλεσιν ἐν τῷ τῷ μέρει,
ὅπως ἐξελεύσῃ εἰς ἐαυτὸν ἡ πατήριον σοφί-
αν, καὶ πληθύν τῶν αἰεὶ τὰς ἀκοὰς γαργα-
λίζοντων, καὶ τὴν διάνοιαν ὑποχалаμέ-
νων. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς τῷ βίῳ ἐφάρατό
τινα μεγάλῃ μυθωδῇ κενοδοξίαν, γελοῖον
μὲν ἐμποῖσαν τοῖς ἐμφερσοῖν, ὅμως διὰ τῶ-
ς πολλὰς ἡπάτησε καὶ παρεῖλκυσε. ἔ-
τι γὰρ Συνοχολατῆς Εὐσταθίου Σεβασ-
τίου τῆς Σεβαστίας Πόντου τε καὶ καλυμμένης
χώρης, ἡτοι μικρᾶς Ἀρμενίας. ὁ μὲν γὰρ
ἦσαν ἀσκήντες, ὁ τε πρὸς ἐκκλησίαν Εὐστα-
θίου, καὶ ὁ Αἰρίῳ. ὅτε δὲ ὁ Εὐσταθίου
ἦλθεν εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν, ἐκείνῳ μᾶλλον
ἐπεθύμει, ἀλλ' οὐκ ἐφάρασε εἰς τὸ. ἐν-
τεῦθεν ζῆλῳ γίνηται. ἐδόκει δὲ πρὸς ὁ-
παρεῖν ὁ Εὐσταθίου τὸν Αἰρίον. αὐτίκα ὕπε-
ρον καθιστὰ τῶτον Πρεσβύτερον, τὸ τε Ξενο-
δοχίον αὐτῷ ἐμπιστῆς, ὁ περ ἐν τῷ Πόντῳ κα-
λεῖται Πτωχοτροφεῖον. τοιαῦτα γὰρ τινα
κατασκευάζουσι καὶ φιλοξενίαν, καὶ οὐκ ἀλεω-
θιμένους, καὶ ἀδυνατῆς ἐκείσε ποιῶντες κα-
ταμένον, Ἰπχορηγῶσι καὶ δυνάμιν οἱ τῶν Εκ-
κλησιῶν πρὸς αὐτά.

Επεὶ ἔν ἡ μῆνις ἀπ' αὐτῶν ἐδιέλειπε, καθ' ὃ
ἐκάστην ἡμέραν ἠύξανον οἱ λόγοι, καὶ πρὸς
βαίνεν ἀναμέσον αὐτῶν ὁ ζῆλῳ, λόγοι τε ἐκ
ἀγαθοῖ, καὶ διαβολῶν ὑπὸ τῶν Αἰρίων καὶ Εὐστα-
θίου ἐγίνοντο. ὁ δὲ Ἐπίσκοπος Εὐσταθίου με-
τακαλέμενος τὸν Αἰρίον, ἐδάπτει, παρηγοῖ,
ἡπείλει, ἐνεβριμᾷτο, παρεκάλει, καὶ ὁδὸν ἤνυε.
τὸ γὰρ ἐξ ἀρχῆς καταβλήθην εἰς μέγα
κακὸν τὸ ἔργον ἡλαυε. πέρας γὰρ καταλι-
πὼν τὸ πτωχοτροφεῖον ὁ Αἰρίῳ ἀνεχώρησεν,
ἐντεῦθεν τὴν πρὸς αὐτὸν, ὥσπερ καὶ ἐχθρῶ

A profecta sunt: Sive illos gloriae cupidi-
tas, aut arrogantia; sive voluptatum libido; Hæresis
sive aliorum æmulatio; sive commotio
quædam animi, aut temeritas impulerit.
A Diabolo portò omnis illa est inflicta
cæcitas: non quod hic invitum, ac no-
lentem decipere quempiam possit: sed
quod unusquisque peccati sibi causa at-
que autor sit: ut qui probati sunt, inquit,
manifesti reddantur. Aërius iste verò ad
hodiernum usque tempus superest; estque
secta penitus Arianus. Neque enim ali-
ter atque iste sentit: imò etiam Arium
ipsi dogmatum novitate superavit.
Quin hac in parte linguam suam procu-
disse, & ad dicendum promptus esse vide-
tur, ut deceptorum hominum exercitum,
eorumque, quibus & aures pruriant, & a-
nimus vanitate arrogantiaque distentus
est, multitudinem ad sese pelliciar. Ec-
enim magnum & ille quoque nugarum,
ac fabularum copiam in humanum ge-
nus invexit. Quæ tametsi prudentiori-
bus ridicula videatur; nihilominus pleris-
que per illam imposuit, & in errorem ab-
duxit. Fuit hic Eustathii Sebastii Episcopi
(quæ est in Ponti regione sive minoris
Armeniæ) sodalis. Ambo enim Monasti-
cum vitæ genus amplexi sunt. Cum au-
tem Eustathius ad Episcopatum esset e-
vectus, Aërius, etsi id magnopere cupe-
ret, eo tamen pervenire non potuit. Hinc
simultas ex æmulatione conflata. Et qui-
dem Eustathius Aërio plurimum indul-
gere, & addictus esse visus est. Nam &
Presbyterum hunc postea creavit, & Xe-
nodocho, quod Prochotrophium in Pon-
to vocatur, curam ei commisit. Eiusmo-
di quippe domicilia præ amore erga ho-
spites ab Ecclesiarum Antistitibus excita-
ri solent; in quibus mutilatos, & imbe-
cillos collocant, iisque ad victum neces-
saria pro virili suppeditant.

II. Sed cum nullum succensendi
modum faceret Aërius, rixæ ac jurgia in
dies ingravescere, ac mutua simultates
augeri. Ad hæc pessimi quidam rumores
& calumniæ adversus Eustathium ab Aë-
rio spargi. Interim Eustathius Episcopus
evocatum ad sese Aërium mulcere, ad-
hortari, comminari, irasci, supplicare;
neque quicquam tamen his rebus effice-
re. Nam quod ab initio constitutum, in-
choatumque fuerat, ingentem in mali-
tiam erupit. postremo relicto mendico-
rum hospitio discedit Aërius. Quo ex
tempore in omnem occasionem intentus

Aërii.

Hæresis

ix xv.

Unde Hæ-

resis nata

1. Cor. 11. 13.

manifesti reddantur.

Aërii b-

storia.

2. Tim. 4. 3.

Aërius

cum Aërio

fuit.

Presbyter

factum ab

Eustathio.

Xenodo-

cho.

Ab Eusta-

thio disce-

dit & ho-

stiter in-

sequitur.

καὶ ὁ Πρεσβύτερος. ἐν τῷ τῷ πολλὰς ἡπά-
 τῃσε, καὶ ἀρχηγὸν τῶτον ἐχρήμασιν. εἰτά φησι,
 τί ἐστὶ τὸ Πάσχα, ὅπως παρ' ὑμῖν ἑπτελεῖται;
 Ἰσδαϊκοὶς πάλιν μύθοις ὑπερβάνετε. ὃ ὅ
 χεῖρ, φησὶ, τὸ Πάσχα ἑπτελεῖν. τὸ ὅ Πάσχα
 ὑμῶν ἐτύθη Χριστός. εἰτά μετέπειτα, τί νῦν λό-
 γω μὲν θάνατον ὀνομάζετε, φησὶ, ὀνόματα
 τεθνεώτων; εὐχεῖται ὅ, φησὶ, ὁ ζῶν, ἡ οἰκονο-
 μίαν ἐποίησε, τί ὡς φεληθήσεται ὁ τεθνεώτης; εἰ
 δὲ ὅλως εὐχή τῶν ἐνταῦθα ὅς ἐκείσε ὠνήσεν,
 ἀρα γὰρ μηδεὶς εὐσεβεῖτω, μηδὲ ἀγαθοποιεῖ-
 τω, ἀλλὰ κτησάσθω φίλους τινάς, δι' ὧν ἔλα-
 τῶται, ἥτοι χρήμασι πείσας, ἥτοι φίλους ἀξίω-
 σας ἐν τῇ τελευτῇ, καὶ εὐχεσθῶσαν περὶ αὐτῶν,
 ἵνα μή τι ἐκεῖ πάθῃ. μηδὲ τὰ ὑπ' αὐτῷ γενομέ-
 να τῶν ἀνθρώπων ἀμαρτημάτων ἐκζητήσῃ. ἀλλ'
 ἔτε νηστεία, φησὶ, ἔσται τεταγμένη. ταῦτα γὰρ
 Ἰσδαϊκά ἐστὶ, καὶ ὑπὸ ζυγὸν δουλείας. δικαίως
 γὰρ νόμος ὃς κεῖται, ἀλλὰ πατράλοισι, καὶ
 μητραλοῖσι, καὶ λοιποῖς. εἰ γὰρ ὅλως βέ-
 λουμαι νηστεύειν, οἷαν δ' ἂν αἰρησόμεαι ἡμέραν
 ἀπ' ἐμαυτῶν νηστεύω διὰ τὴν ἐλευθερίαν. ὅθεν
 παρ' αὐτοῖς πεφιλότηται μᾶλλον ἐν Κυρια-
 κῇ νηστεύειν, τετραδάς δὲ, καὶ περὶ τὰς ἑσπερας ἐ-
 σθῆναι. πολλὰς δὲ καὶ τὴν τετραδά νηστεύουσιν,
 ἐκ τῆς δεσμῶν, ἀλλ' ἰδίᾳ περὶ αὐτῶν φησὶ. ἐν τε-
 ταῖς ἡμέραις τῆς Πάσχα, ὅτε παρ' ἡμῶν χαμεν-
 νία, ἀγνεία, κακοπάθεια, ξηροφαγία,
 εὐχαι, ἀγρυπνία τε καὶ νηστεία, καὶ πάσαι
 τῶν ψυχῶν αἱ σωτηρίαι τῶν ἀγίων πατέρων,
 αὐτοὶ ἀπέωθεν ὁψωνοῖσι κρέα τε καὶ οἶνον, ἐ-
 αὐτῶν τὰς φλέδας γεμίζοντες, ἀνακαλχά-
 ζουσι, γελῶντες, χλευάζοντες τὰς τὴν ἀγίαν
 ταύτην λατρείαν τῆς ἐβδομάδος τῆς Πάσχα
 ἑπτελεῖντας. καὶ ὅ ἐστι, ἀποτακτικὸν ἐχρή-
 μασιν ἔτοιμόν, ὅπως ἡσκηται παρ' αὐτοῖς,
 πολὺ δὲ τι κρεωφαγιῶν καὶ οἶνοποσιῶν, ἀλλ'
 εἰ ἀρὰ τινες σπάνιοι ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀπ' ἰδίας
 περὶ αὐτῶν ἐβόλουντο τῷτο. μᾶλλον δὲ εἰ-
 σιν οἱ πλείους αὐτῶν κεχρημένοι δαψιλέσιν
 ἐδωδῶν σαρκωφαγίας, καὶ οἶνοποσιῶν, ὡς
 πολλάκις ἐφύω. ταῦτά ἐστὶ τὰ ὅσα Αἰερί-
 τῶν βίῳ ἐξεμεθέντα.

Ἡ υποδεικνύει βίον τὴν ἔννοιαν, καὶ τὴν
 αὐτῶν ἀπιστίαν, καὶ τὰ δι' αὐτῶν πάλιν τῶν
 βίῳ εἰς κακομήχανον τέχνην ἐμβρονηθέντα.

perfidia manifeste declarant, quæ in hominum genus improbo artificio per suam infamiam audit.

A & Presbyter. His in vulgus jactatis ple-
 rosque in errorem abduxit, quorum se-
 ctæ princeps exitit. Præterea, quid est,
 inquit, Pascha, quod à vobis celebratur?
 Nimirum ad Judæorum adhuc fabulas
 adhærescitis: Neque enim Paschatis so-
 lemnitas obeunda: Quoniam Pascha no-
 strum immolatus est Christus. Pergit dein-
 de: & quæ ratio est, inquit, post obitum
 mortuorum appellare nomina? Nam ut
 vivus oret, aut in pauperes bona sua di-
 spenderit; quid ex ea re tandem ad mortuum
 redit? Quod si superstitem preces suis, qui
 ex hac vita discesserint opitulari possunt;
 nemo pie deinceps agat aliquid, neque
 boni quicquam facit: sed amicos sibi a-
 liquos quacumque ratione velit adjun-
 gat: sive pecuniarum largitione; sive pre-
 cibus hoc ab illis sub vitæ finem impetret,
 ut pro se Deum exorent, ut ne illic ali-
 quid incommodi patiatur, nec imma-
 nium à se facinorum poenæ repetantur.
 Sed neque jejunii, inquit, institueri
 ulla ratio est. Hæc enim omnia Judæo-
 rum propria sunt, & cuidam servitutis ju-
 go subjecta. Quippe justo nulla lex posita
 est: sed parricidis, ac matricidis duntaxat,
 & id genus aliis. Nam si jejunare omnino
 decreverim, quacumque libuerit die, spon-
 te, & integra libertate jejunabo. Hinc est
 quod isti Dominica die jejunare potius
 affectant; quarta verò, sextaque feria ve-
 scantur. Quamquam sæpe numerò quar-
 ta feria jejunent, non ulla lege, sed volun-
 tate, ut asserunt, inducti. Porro diebus
 ipsis Paschatis: quod tempus humi cuban-
 do, castimoniam servando, afflicto-
 que corpore: nec non & aridorum cibo-
 rum usu, precibus, vigiliis, jejuniis, ac re-
 liquis id genus saluberrimis corporis cru-
 ciatibus celebrare solemus, illi & contra-
 rio jam tum diluculo obsonari solent, &
 carnibus vinoque distenti cachinnari, ri-
 dere, eosque, qui illam Paschatis hebdoma-
 dem sanctissimis illis religionibus tradu-
 cunt, ludibrio habere. Etenim tamen si re-
 nunciare se rebus omnibus profiteantur,
 minimè tamen vitæ illud institutum ob-
 servant; sed carnibus, ac vinolentiæ plus
 æquo indulgent: nisi fortè pauci admo-
 dum inter illos sponte sua priorem illam
 vitæ rationem retineant. Majori enim ex
 parte largioribus epulis, carnibus, ac vino
 sese ingurgitant, ut non semel diximus.
 Hæc sunt præcipuè, quæ Aërius in hunc
 mundum evomuit.

IV. Eadem ipsa porro mentem illius, ac
 perfidia manifeste declarant, quæ in hominum genus improbo artificio per suam infamiam audit.

Aërii.
Hærcis
LXXV.

Episcopum
esse Presby-
tero superio-
riorem.

Obiectio
Aërii.

1. Tim. 4.
14.

Refellitur.

Sine Dia-
cono Epi-
scopus esse
non potest.

Adversus quæ ubi paucis disputaverimus, Amissum illum faciemus. Enimvero totum illud stoliditatis esse plenissimum prudens quisque facile perspicit: Velut cum Episcopum, ac Presbyterum adacquare conatur. Hoc enim constare qui potest? Siquidem Episcoporum ordo ad gignendos patres præcipue pertinet. Hujus enim est patrum in Ecclesia propagatio. Alter cum patres non possit, Filios Ecclesiæ regenerationis lotionem producit; non tamen patres aut magistros. Quinam verò fieri potest, ut is Presbyterum constituat, ad quem creandum manuum imponendarum jus nullum habeat? Aut quomodo Presbyter Episcopo dici potest æqualis? Verum Aërium istum nimia quædam procacitas æmulatioque decepit.

V. Atenim ut tam sibi quàm auditoribus imponat, illud obicit. Apostolum Presbyteris, & Diaconis scribere non Episcopis. Item Episcopum alloquens: *Noli, inquit, negligere gratiam, quæ in te est, quam accepisti per manus Presbyterorum collegii.* Deinde alio loco *Episcopus, & Diaconus*: ut idem Episcopus & Presbyter esse videatur. Sed nimirum veritatis iste seriem ignorans, nec in reconditiore historia versatus, non intelligit Apostolum, cum recens adhuc esset Christiani dogmatis propagatio, pro re nata scripsisse. Nam ubi jam Episcopi constituti fuerant, ad Episcopos, & Diaconos scribebat. Neque enim subinde omnia ab Apostolis ordinari poterant; & quidem Presbyteris imprimis, ac Diaconis opuserat: à quibus videlicet ambobus Ecclesiastica negotia administrari possunt. Quare ubi nondum Episcopatu dignus aliquis occurrerat, nullus ei loco propositus est Episcopus. At ubi & necessitas postulabat, nec eorum, qui Episcopatu digni erant, copia deerat, ibi Episcopi constituti. Sed cum haud magna multitudo foret, reperiri nulli potuerunt, qui Presbyteri crearentur: unde solo Episcopo contenti fuerunt. Sine Diacono verò Episcopus esse non potest. Quare in id Apostolus incubuit, ut ministrandi gratia Episcopo Diaconi suppeterent. Itaque cum nondum Ecclesia suis omnibus functionibus expleri posset, per illud tempus istiusmodi singulorum locorum status extitit. Neque verò ulla res est, quæ ab initio suis omnibus numeris absoluta fuerit: sed procedente demum tempore, sua opportunitatibus omnibus ad perfectionem accessio contigit.

Εἰς δὲ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀντιθέσεις ἐλευσόμεθα, ὀλίγα διηγόμενοι, καὶ ἔτιω παρερχόμενοι. καὶ ὅτι μὲν ἀφροσύνης ἐστὶ τὸ πᾶν ἐμπλεων, τοῖς σύνεσιν κεντημένοις, τὸτο δῆλον. τὸ λέγειν αὐτὸν ἐπίσκοπον, καὶ πρεσβύτερον ἴσον εἶναι. καὶ πῶς ἔσαι τὸτο δυνατὸν; ἢ μὲν γὰρ ἐστὶ πατέρων γεννητικὴ τάξις· πατέρας γὰρ γυνᾶ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἢ δὲ πατέρας μὴ δυναμῶς γεννᾶν, διὰ τῆς τῆ λατρῆς παλιγενεσίας τέκνα γεννᾶ τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅμην πατέρας, ἢ διδασκάλας. καὶ πῶς οἶόν τε ὡς τὸ πρεσβύτερον καθιστᾶν, μὴ ἔχοντα χειροθεσίαν ὁ χειροθετεῖν; ἢ εἰπεῖν αὐτὸν εἶναι ἴσον τῷ ἐπισκόπῳ; ἢ πάτησε ὅτι πρεσβυτημένον Ἀέριον ἢ αὐτῷ ἐρεχελία, καὶ ὁ ζήλῳ.

Φέρει δὲ εἰς ἑαυτὴν πλάνην καὶ τῷ αὐτῷ ἀκούοντων, ὅτι ὁ ἀπόστολος γράφει πρεσβυτέροις, καὶ διακόνοις, καὶ ὁ γράφει ἐπισκόποις. καὶ τῷ ἐπισκόπῳ φησὶ, μὴ ἀμέλει τῶ ἐν σοὶ χαρίσματι, ὃ ἔλαβες διὰ χειρῶν τῶ πρεσβυτερίου. πάλιν ὅ ἐν ἄλλῳ τόπῳ, ἐπισκόποις καὶ διακόνοις, ὡς εἶναι, φησὶ, τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον, τὸ αὐτὸν πρεσβύτερον. καὶ οἶδεν ὁ τὴν ἀκολαθίαν τῆς ἀληθείας ἀγνοήσας, καὶ ἰστορίας βαθυτάτας μὴ ἐντυχῶν, ὅτι νέεσθον τῶ κηρύγματι, πρὸς τὰ ὑποπίπτοντα ἔγραψεν ὁ ἅγιος ἀπόστολος. ὅπως μὲν ἦσαν ἐπίσκοποι ἤδη κατασταθέντες, ἔγραψεν ἐπισκόποις, καὶ διακόνοις. ὃ γὰρ πάντα ἐυθύς ἠδυνήθησαν οἱ ἀπόστολοι καταστήσαι. πρεσβυτέρων γὰρ ἐγένετο χρεία, καὶ διακόνων. διὰ γὰρ τῶν δύο τῶν τῆ ἐκκλησιαστικῆς δυνάμει πληροῦσθαι. ὅπως δὲ ἔχεν εὐρέθη τις ἄξιος ἐπισκοπῆς, ἐμμενεν ὁ τόπος χωρὶς ἐπισκοπῆς. ὅπως ὅ γε γέγονε χρεία, καὶ ἦσαν ἄξιοι ἐπισκοπῆς, καλεσάθησαν ἐπίσκοποι. πλήθους δὲ μὴ ὄντος, ἔχεν εὐρέθησαν ἐν αὐτοῖς πρεσβύτεροι κατασταθῆναι, καὶ ἠεκέσθησαν ἐπὶ τῷ καὶ τόπον μόνῳ ἐπισκόπῳ. ἀνθὶ δὲ διακόνων, ἐπίσκοπον ἀδύνατον εἶναι. καὶ ἐπεμελήσατο ὁ ἅγιος ἀπόστολος διακόνους εἶναι τῷ ἐπισκόπῳ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν, ἔτιω τῇ ἐκκλησίας λαβῆσθαι τὰ πληρώματα τῆς οἰκονομίας. ἔτιω καὶ ἐκείνῳ κατεῖχον οἱ τόποι. καὶ γὰρ ἕκαστον πρᾶγμα ὅσον ἀπαρχῆς τὰ πάντα ἔχεν, ἀλλὰ περιβαίνοντες τὴν χρόνον τὰ πρὸς τελείωσιν τῶν χρειῶν κατηρτίζετο.

ΕΥΘὺς μὲν γὰρ Μωϋσῆς πέμπεται εἰς Αἴ-
 Αἴγυπτον, καὶ τὴν παλαιὰν διαθήκην ρά-
 βδῶ μοίῃ. ὑπὸ τῷ Θεῷ δὲ ἀπεσταλμένος,
 ἐν τῷ εἰσελθεῖν εἰς Αἴγυπτον, προστίθεται
 αὐτῷ εἰς βοήθειαν Ααρὼν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ.
 εἰτα μὲν τὸ πεισεῦσαι αὐτῶν τὸν ἀδελφόν, συν-
 ἦχθη πρὸς αὐτὸν ἡ γενεαρχία, καὶ οἱ ἀρχι-
 γοὶ τῶ λαοῦ κατ' ἐκείνο καιρὸν. καὶ μὲν ταῦ-
 τα κρατινωμένῃ τῷ ἔργῳ, καὶ τῆς ἀκολα-
 θίας συναγομῆς, διεπέρασε τὴν θάλασ-
 σαν. καὶ ἔπειτα ἦσαν καὶ τὸν νόμον, ἕως ὅτε
 Κύριος αὐτὸν καλεῖ εἰς τὸ ὄρεον. δίδωσι
 δὲ αὐτῷ τὰς πτυχὰς, καὶ ὑποδείκνυσιν αὐτῷ
 σικνην κατασιδιάσαι, ἀρχηγὰς τε πρεσβυ-
 τέρους, δεκάρχους, πεντηκοντάρχους, ἐκατον-
 τάρχους, χιλιάρχους. καὶ ὅπως πᾶς τὰ
 πράγματα πλατύνεται; ὅρα, Φησὶ, ποιή-
 σεις πάντα καὶ τὸν τύπον τὸν δεχθέντα σοι
 ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ. καὶ ὅπως πᾶς πρεσβεύῃ
 τῇ νομοθεσίᾳ ἐπλάμψῃ λυχνία, ποδήρη
 ἱερατικά ἐνδύματα, κώδωνές τε καὶ μαν-
 δύα, ἐπωμίδες τε καὶ κιθάραι, μίτρας τε
 καὶ λίθων διαφόρων συνθέσεις, κύαθοι,
 θυίσκαι, λατῆρες, θυσιαστήρια, τρυβλία,
 μασμαρώθ, ἃ τινὰ ἐστὶ διύληστήρια, μιδικῶθ
 ἃ τινὰ καλῶνται κύαθοι, μαχωνῶθ, ἃ τι-
 νες εἰσὶ βάσεις, καὶ ὅσα περὶ τὸν νόμον διαλέ-
 γεται, Χερουβίμ, καὶ τὰ ἄλλα, κισωτός δια-
 θήκης, ἀναφορεῖς τε, καὶ δακτύλιοι, σικνη
 τε καὶ δέρρις καὶ δέρματα ἡερωδωδανωμέ-
 να, ἀγκύλαι τε καὶ τὰ ἄλλα, πυλωροί, καὶ
 σάλπιγγες ἐλάται, καὶ καμπύλαι, καὶ χρυ-
 σαὶ καὶ ἀργυραὶ, χαλκαὶ, κερατίναι, καὶ τὰ
 ἄλλα ὅσα περὶ τὸν νόμον ἔφη, θυσία, διάφο-
 ροι, διδασκαλία. ἐπειδὴ ἀπαρχὴς ταῦτα
 σὺκ ἦν, ἄρα μὲν τὸ χρεῶδες τὴν τάξιν σὺκ εἶ-
 ληφε τὰ πράγματα; ἔτω καὶ τὰ πρὸς
 τῷ Αποστόλῳ γεγραμμένα, ἕως ὅτε ἐπλα-
 τυνῶθῃ ἡ Εκκλησία, ἕως ὅτε εἰς τὸ ἴδιον μέ-
 τρον ἐλήλακεν, ἕως ὅτε τὸν κόσμον τῆς συν-
 ἑσεως δικαιοτάτα ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ
 ἁγίου Πνεύματος ὠκινόμηται. καὶ ἔπεσεν
 ὁ τῷ Αερίῳ λόγος.

Καὶ ὅτι μὲν ἐδιώκεται ταυτὸν εἶναι, διδάσκει
 ὁ θεὸς λόγος τῷ ἁγίῳ Αποστόλῳ, τίς μὲν
 ἐστὶν Ἐπίσκοπος, τίς δὲ ἐστὶν Πρεσβύτερος, ὡς
 λέγει Τιμοθέῳ Ἐπισκόπῳ ὄντι, Πρεσβύτερον
 μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ ὡς πατέρα.

V. Cujus exemplum habemus in Moy- A
 se. Hic enim in veteri testamento so- Hæresis
 la virga instructus in Aegyptum mittitur. LXXV.
 Quam cum ingrederetur, Aaron ipsius Exo. 4.
 frater divinitus missus ei se ad subsidium
 adjungit. Deinde postquam ei à fratre fi-
 des habita est, seniorum ad illum, ac po-
 puli per illud tempus principum multi-
 tudo convenit. Tum destinato opere vi-
 res & incrementa capiente, mare pene-
 travit. Nec dum tamen ad legem perve-
 nerant: donec illum Deus ad montem
 evocaret, cum & tabulas tradidit, & ta-
 bernaculum instituere; principes, decu-
 riones, quinquagenarios, centuriones,
 ac tribunos creare docuit. Vides quom-
 admodum res omnes paulatim amplifica-
 ta fuerint? Vide, inquit, facies omnia se- Exo. 25. 40.
 cundum exemplar, quod tibi monstratum est
 in monte Sina. Animadvertisne ut ad legis-
 lationem candelabrum illud septem el-
 lychniorum additum fuerit: nec non &
 talares sacerdotis vestes, tintinnabula,
 palliola, epomides, pilei, baltei; vario-
 rum lapillorum contextus, cyathi, mortu-
 riola; labra, turibula, catini, masmarhoth,
 hoc est cola: midicoth, sive cyathi: ma-
 chonoth, qui sunt bases, & quæcunque
 alia lex edidisset, velut Cherubini, & id
 C genus alia, Arca testamenti, vestes, hu-
 merarii annuli, tabernaculum, vela, pel-
 les rubricatae, ansæ, & alia id genus, ja-
 nitores, tubæ ductiles, & incurvæ, & au-
 reæ, argenteæ, æreæ, corneæ, alia de-
 niqve ex legis præscripto; velut sacrificio-
 rum, & institutionum varia genera: quæ
 cum initio nondum essent, nonne post-
 quam inventa sunt, suus est ordo rebus at-
 tributus? Eadem ratio est illorum, de
 quibus Apostolus scripsit, quæ tandiu ob-
 tinuerunt, donec amplificata est Eccle-
 sia, donec suam ac legitimam ad men-
 suram pervenit: donec prudenti quadam
 moderatione justissime est à Patre, Filio,
 & Spiritu sancto temperata. Ex quibus
 D Aërii dogma refellitur.

Quod autem non idem esse possit Presbyter
 cum Episcopo Presbyter, divinus A- non est par
 postoli sermo declarat, quo quisnam Episcopo.
 Episcopus, quisve Presbyter sit intel-
 ligitur. Nam ad Timotheum Episco-
 pum scribens ira loquitur: Presbyte- 1. Tim. 5. 1.
 rum ne objurges, sed hortare velut patrem.

Aërii. Quid autem attinebat Episcopo vetare, ut ne Presbyterum objurgaret, nisi majorem ipso potestatem obtineret? Quare deinceps admonet: *Adversus Presbyterum cito accusationem ne admiseris, nisi duobus scribisve testibus.* Non alicui ex Presbyteris præcepit, ut accusationem contra Episcopum non admitteret: aut ut Episcopum non objurgaret. Videsne quàm non mediocris illius ruina sit, quem Diabolus labefactavit?

VI. Sed hominis reliqua videamus. Imprimis quod ad Pascha pertinet, de quo testimonium illud protulit: *Pascha nostrum immolatus est Christus*; illum ipsum intueamur, cujus ista vox est, utrumnam celebravit ipse. De eo verò sic scriptum est: *Festinabat ut celebraret Pentecosten Jerosolymis.* Ecquam verò Pentecosten Paulus ageret, nisi Pascha prius obiisset? Qvis est usquam terrarum, qui non in eo consentiat, quartam, sextamve feriam solenni in Ecclesia jejunio consecratam? Quod si ex Apostolorum constitutione repetenda nobis autoritas est, cur illis quartæ, sextæque ferix jejunium perpetua lege sancitur, excepta Pentecoste? Cur sex Paschatis diebus nihil omninò ad cibum præter panem, salem, & aquam adhibendum definiunt? Quamnam verò celebrari diem, & in illucescentem Dominicam dimittere præcipiant, nemini esse potest obscurum. Jam verò utri tandem illorum peritiores sunt? An errore deceptus homuncio, qui nunc tandem emerfit, & adhuc hodie superstes est? An qui ante nos testes extiterunt, quique ante nos eandem traditionem in Ecclesia tenuerunt, quam & ipsi à parentibus suis acceperant, & ipsorum parentes à majoribus suis didicerant: quemadmodum Ecclesia, quam à patribus suis accepit rectam, ac sinceram fidem, cum traditionibus ad hunc diem observat? Facessat igitur falsa illius de Paschate sententia. Quod si de quarta, sextave feria nullam omninò in constitutione sua mentionem Apostoli fecissent, aliis tamen argumentis licebat uti. Quamquam ea de re est ab illis accuratissime scriptum, idque ipsum ab Ecclesia susceptum cõmuni est consensione firmatum, antequam Aërius ullus cum Aërianis existeret. Qui mihi propterea meritò id nominis adeptus videtur. Aërium quippe spiritum ex impuritate nactus est,

τίεχε πρᾶγμα, Επίσκοπον Πρεσβυτέρῳ μὴ ὀπιπλήτην, εἰ μὴ ὡς ὑπὲρ τὸ Πρεσβύτερον ἔχων τὸ ἔξουσιαν; ὡς καὶ πάλιν λέγει, καὶ Πρεσβύτερον μὴ ταχέως κατηγορίαν δέχῃ, εἰ μὴ τι ὀπι δύο καὶ τριῶν μαρτύρων. καὶ οὐκ εἰπέ τι τῶν Πρεσβυτέρων μὴ δέξῃ κατηγορίαν καὶ Ἐπισκόπου, ὃ δὲ ἔγραψε [περὶ] τῶν Πρεσβυτέρων τινὶ μὴ ὀπιπλήτην Ἐπισκόπου. καὶ ὁρᾷς ὅτι παντὸς τῶν καὶ τῶν Διαβόλου ὡς σαλευομένων ἢ πλῶσις οὐ μικρά τις ἐστίν;

Ἰδὼμεν ὅ καὶ τὰ ἄλλα αὐτοῦ, καὶ διασκοπήσωμεν. καὶ περὶ τῶν Πάσχα πρῶτον εἰπώμεν, ὡς φησι, τὸ Πάσχα ἡμεῖς ἐτύθη Χριστός· ἰδὼμεν αὐτὸν τὸ εἰπόντα, εἰ οὐκ ἐπέτελε. καὶ φησι, ἔσπευδεν ὅπως ποιήσῃ τὴν Πεντηκοστὴν εἰς Ἱερουσαλήμ. ποίαν ὅ τὴν Πεντηκοστὴν ἐπέτελε; Παῦλος, εἰ μὴ Πάσχα ἐπέτελεσε; τίνι δὲ οὐ συμπεφώνηται ἐν πᾶσι κλίμασι τῶν οἰκουμενικῶν, ὅτι τετράς, καὶ πρὸς Ἀββάτον νηστία ἐστὶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὠρισμένη. εἰ δὲ καὶ χρεὶ τὸ τῆς διατάξεως τῆς Ἀποστόλων λέγειν, πῶς ἐκείνοι οὐκ ὄντο τετράδα, καὶ πρὸς Ἀββάτον νηστίαν διὰ παντός, χωρὶς Πεντηκοστῆς; καὶ περὶ τῶν ἐξ ἡμερῶν τῶν Πάσχα, πῶς ὡς ἀγγέλλουσιν μηδὲν ὅλως λαμβάνειν, ἢ ἄρτους καὶ ἄλλος καὶ ὕδατος; ποίαν τε ἡμέραν ἀγειν, πῶς τε ἀπολύειν εἰς ὀπιφώσκουσαν κυριακὴν, φανερόν ἐστι. τίς δὲ μᾶλλον ἐπίστα τῶν τῶν; ὁ ἡπατημένον ἄνθρωπον, ὁ νῦν ἐνδημήσας, καὶ ἔως νῦν ἐν τῷ βίῳ ὡδαίνων, ἢ οἱ πρὸς ἡμεῖς μαρτυρες γεγονότες, ἔχοντες πρὸς ἡμεῖς τὴν παραδόσιν ὀπι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οὐτοι παρεληφότες ὡς τὰ αὐτῶν πατέρων, τῶν τε αὐτῶν πατέρων πάλιν μεμαθηκότων ὡς τῶν πρὸς αὐτῶν γεγονότων, πῶς ἡ Ἐκκλησία παραλαβῶσα ὡς τῶν αὐτῆς πατέρων, ἄχρι καὶ τῆς δευρὸς κατέχῃ τὴν ἀληθινὴν πίσιν, καὶ τὰς ὡς ἀδόσας; καὶ διαπιπλέτω πάλιν ἡ τῶν ἐννοια ἢ περὶ τῶν Πάσχα. εἴτα δὲ εἰ μὴ περὶ τῆς αὐτῆς ὡς ἀδόσεως τετράδων, καὶ πρὸς Ἀββάτων οἱ αὐτοὶ Ἀπόστολοι ἐν τῇ διατάξει ἔλεγον, καὶ ἄλλως ἐκ παντὸς ὡς ἀδοῦν εἶχομεν ἀποδείξαι, ὅμως περὶ τῶν ἀκριβῶς γράφουσι. παρεληφθε δὲ ἡ Ἐκκλησία, καὶ ἐν ὅλῳ κόσμῳ συμπεφώνηται. πρὸν [γὰρ] τῶν εἶναι Ἀέριον, καὶ οὐδὲν ἀπὸ αὐτοῦ Ἀεριανός. τὰ χα γὰρ καὶ τῶν δικαιοτάτων ὄνομα εἰληφεν. Ἀέριον γὰρ πνεῦμα ἔχεν ἐξ ἀκαθαρσίας.

Ἀπὸ τῶν αἰρίων πνευμάτων τῆς πονηρίας, τὸ ἐν αὐτοῖς οἰκῆσαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν.

Εἰτα δὲ πάλιν τὰ ὀνόματα λέγειν τῶν τελευτησάντων, τί αὖν εἴη τὰς περιεργαζέμερον; τί τὰς κακώτερον, καὶ θαυμασιώτερον. πιστεύειν μὴ οὐκ παρόντας, ὅτι οἱ ἀπελθόντες ζῶσι, καὶ ἐν ἀνυπαρξίᾳ ἐκ εἰσιν, ἀλλὰ εἰσὶ, καὶ ζῶσι ὡς τῷ θεῷ, καὶ ὅπως αὖν τὸ σεμνότατον κήρυγμα * διηγῆσοιτο, ὡς ἐλπίς ἐστὶν ὑπὲρ ἀδελφῶν διχοιμένοις, ὡς ἐν ἀποδημίᾳ τυγχάνοντων. ὦφελει δὲ καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμενη ἀρχή, εἰ καὶ τὰ ὅλα τῶν αἰτιαμάτων μὴ ἀποκόπτοι. ἀλλ' ἐν γε διὰ τὸ πολλάκις ἐν κόσμῳ ἡμᾶς ὄντας σφάλλεσθαι ἀκρίτως τε καὶ ἐκρίτως, ἵνα τὸ ἐντελέστερον σημανθῇ. καὶ γὰρ δικαίων ποιούμεθα τὴν μνήμην, καὶ ὑπὲρ αἰμαρτωλῶν. ὑπὲρ μὲν αἰμαρτωλῶν, ὑπὲρ ἐλέος Θεοῦ δεόμενοι, ὑπὲρ δὲ δικαίων καὶ πατέρων καὶ Πατριάρχων, Προφητῶν καὶ Αποστόλων, καὶ Ἐταγμενιστῶν, καὶ Μαρτύρων, καὶ Ομολογητῶν, Επισκόπων τε, καὶ Ἀναχωρητῶν, καὶ παντὸς τῆς τάγματος, ἵνα τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀφορίσωμεν ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων τάξεως, διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς, καὶ σέβας αὐτῷ ἀποδῶμεν, ἐν ἐννοίᾳ ὄντες, ὅτι ἐκ εἰς ἐξιστάμεν ὁ Κύριος τινὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἂν τε μυρία, καὶ ἐπέκεινα ἐν δικαιοσύνῃ ὑπαρχῇ ἕκαστος ἀνθρώπων. πῶς γοῖόν τε εἴη τῆτο; ὁ μὲν γὰρ ἐστὶ Θεός, ὁ δὲ ἀνθρωπῆς. καὶ ὁ μὲν ἐν ἑρανῶ, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τὰ ἐπὶ γῆς λείψανα, πάρεξ τῶν ἀναστάντων, καὶ συνεσελεύθοντων, ἐν τῶν νυμφῶν, ὡς Φησὶ τὸ ἅγιον Ἐταγμενιστῶν. πολλὰ δὲ σώματα τῶν ἁγίων ἀνέστησαν, καὶ συνεστέλθον αὐτοῖς τὰ ἁγία πόλιν. ἁγίαν δὲ πόλιν λέγει, ποίαν ταύτην; πληρεῖται γὰρ καὶ ἀμφοῖν ὁ λόγος εἰς τὴν ἐνταῦθα, καὶ εἰς τὴν ἄνω. ὅτι μὲν γὰρ εἰς τὴν ἐνταῦθα Ἱερουσαλὴμ συνεστέλθον αὐτοῖς πρῶτον, τῆτο δὴλον. περὶ ὅτι τὰ ἀναβῆναι τὸν Σωτῆρα εἰς τὸν ἑρανόν, εἰς γὰρ ἀναβέβηκεν ἕως ὅτε αὐτοῖς συνεστέλθον. εἰς γὰρ ἀναβέβηκεν εἰς τὸν ἑρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τῶν ἑρανῶ καταβὰς, ὁ Υἱὸς τῶν ἀνθρώπων. ἀλλὰ περὶ τῶν ἐν τῷ τόπῳ γινόμενοι τὰς δύο λέξεις ὑπεδείξαμεν. εἰ δὲ τις ἐρεῖ, ὅτι ἄρα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰστέλθον, μαρτυρῶ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῶν θυρῶν κεκλησμένων παρέσθῃ

de illo aëriorum nequitia spirituum gre- A
ge, qui in ipso adversus Ecclesiam domi- Hæresis
cilium posuerit. LXXV.

VII. Quod verò spectat ad ritum Mortuorum
illum, quo mortuorum nomina pronun- vntu me-
ticia.
ciantur, quid eo esse potest utilius? quid
oportunius, aut verò admiratione di-
gnius? Nempe ut qui adsunt certissime
sibi persvadeant mortuos vivere, nec in
nihilum redactos esse; sed existere ad-
huc, atque apud Dominum vivere: Tum
ut religiosissimum illud dogma prædice-
tur; quo qui pro fratribus precantur, be-
nè de illis sperare constat, quasi peregrè
profectis. Caterum quæ pro mortuis
concipiuntur preces, iis utiles sunt, tam-
etsi non omnes culpas extingvant. Ve-
rum ex eo profunt; quòd plerumque, dum
adhuc in terra degimus, sponte aut invi-
tutubemus: ut id quod perfectius est si-
gnificetur. Nam & justorum pariter, &
peccatorum mentionem facimus: pec-
catorum quidem, ut iis à Domino mis-
ericordiam imploremus: Justorum autem
& patrum, ac Patriarcharum, Prophetarum,
Apostolorum, Evangelistarum, Martyrum,
Confessorum, Episcoporum, Anachoretarum, ac coetus illius u-
niversi, ut Dominum Jesum Christum
singulari quodam honore prosequentes
ab ceterorum hominum ordine segrega-
mus, debitumque cultum illius majesta-
tibus tribuamus: dum illud cum animo no-
stro reputamus: Non esse Dominum cum
ullis mortalibus adæquandum; quamvis
singuli infinita quodam, aut etiam am-
pliore justitia præditi sint. Nam quæ po-
test esse comparatio, cum ille Deus, hic
homo sit: ille in cælo, hic in terra, pro-
pter relictas ibidem corporis reliquias,
verfetur: exceptis iis, qui à mortuis exci-
tati in thalamum simul ingressi sunt, ut in
Evangelio narratur: Multa vero corpora
sanctorum resurrexerunt, & introierunt in
sanctam civitatem. De quanam verò sancta
civitate loquitur? Nam ad utramque, tam
præsentem videlicet, quam cælestem il-
lam locus iste pertinere potest. Et qui-
dem terrenam hanc Jerusalem primum
illos ingressos esse nemini dubium est.
At priusquam Salvator in cælum ascen-
deret, ascenderat nemo; donec illi cum
eo pariter evecti sunt. Nemo enim a-
scendit in cælum, nisi qui de cælo descen-
dit Filius hominis. Verum duas ea de re
sententias suo loco proposuimus. Quod si
quis Jerusalem ingressos esse dicat, scire
debet, illà die clausis januis illic adituisse

Orationes
mortuis
profunt.

Comme-
moratio
mortuo-
rum iusto-
rum, &
peccato-
rum.

Mat. 27. 52.

Joan. 3. 13.

Ano- **D**ominum ubi erant Discipuli congregati, A
moxi. iisdemque dixisse, Pax vobis.

Hæresis

LXXVI.

VIII. Sed his omiſſis eò unde diver-
teram redeo : ac neceſſariò facere il-
lud Eccleſiam dico ; quæ traditum ſibi
ritum illum à majoribus acceperit. Po-
teſt verò quviſq̃uam maternam ſanctio-
nem, aut legem patris evertere ? queniad-
modum à Salomone ſcriptum eſt. *Audi*
ſili ſermones Patris tui, & ne repellas leges
matris tue : Quibus Patrem, hoc eſt uni-
genitum Deum, cum Spiritu ſancto de-
clarat partim ſcripto, partim ſine ſcripto
docuiſſe : matrem verò noſtram Eccle-
ſiam decreta quædam habere penes ſe,
quæ diſſolvi evertiq̃ue nequeunt. Quæ
quidem cum in Eccleſia conſtituta ſint,
præclara quidem ac penitus admiranda,
ex hoc ipſo capite veterator ille convinci-
tur. Sed nos eo relicto, velur ſcarabæo
quodam, aut cantharide, vel bupreſte,
quod eſt infecti quoddam genus, ac ſolido
Eccleſiæ dogmate, Deiq̃ue virtute con-
fracto, ad inſequentes Hæreſes cum eo-
dem Dei præſidio tranſeamus.

Prov. 1.8.

Traditio-
nes non
ſcriptæ.

ADVERSUS ANO- MAEOS, quæ eſt Hæreſis LVI, vel LXXVI.

Actum à
Georgio
ordinalur.

Georgii
crudelis
nox.

Non-
ta-
men Mar-
tyr fuit.

I. **P**RÆTER hos Anomæi quidam ex-
titerunt recens in lucem editi, quo-
rum princeps Aëtius Diaconus fuit ; qui
ad eum dignitatis gradum ob ineptias, ac
nugas ſuas à Georgio Alexandrino pro-
motus eſt, eo videlicet ipſo, qui Ariano-
rum pariter, ac Meletianorum Episcopus,
juliano imperante, ut antea docuimus,
in camelum impoſitus totâ urbe igno-
minioſè traductus eſt. Ac primum ab
Gentilibus circumſeptus, ac multa per-
peſſus, atq̃ue ad eum, quem diximus mo-
dum circumductus, & fuſtibus percuſſus,
totaq̃ue propemodum urbe tractus, in
iis ſuppliciis extinctus eſt : ac poſt obi-
tum concrematus, & cum multis pecu-
dum, ac beſtiarum offibus in cinerem re-
dactus, atq̃ue in ventos diſperſus, talem
exitum vitæ conſecutus eſt. De quo ſic
obiicere nobis quviſpiam poteſt : cum hæc
à gentilibus paſſus ſit, nonne martyrium
obiſſe videri poteſt ? Verum ſi pro veri-
tate certamen ejuſmodi ſubiſſet, & à
Gentilibus ob invidiam, vel Chriſtiani

ὁ Κύριος ἐνθα ἦσαν οἱ μαθηταὶ σωτηγμέ-
νοι, καὶ φησι αὐτοῖς, εἰρήνη ὑμῖν.

Εἶτα δὲ πρὸς τὰς αὐτοῖς ἐπηλύσομαι τῆς
ἀκολαθίας, ὅτι ἀναλκαίως ἡ Εκκλησία τὸτο
ἐπιτελεῖ, ὡς δόδοσιν, λαβῆσα πρὸς πατέρων.
τίς δὲ διωθήσεται θεομὸν μητρὸς καὶ ἀλφύν, ἢ
νόμον πατρός ; ὡς τὰ πρὸς τὴν Σολομῶντι
εἰρημύρα· ἄκκε ὑέ λόγος πατρός σε, καὶ μὴ
ἀπώση θεομὸς μητρὸς σε. δείξας ὅτι ἐγγρά-
φως τε καὶ ἀγράφως ἐδίδασκεν ὁ Πατήρ, τῶ-
τέσιν ὁ Θεὸς ὁ μονογενὴς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦ-
μα· ἡ δὲ μήτηρ ἡ ἡμεῖς ἡ Εκκλησία εἶχε θε-
σμὸς ἐν αὐτῇ κείμενος, ἀλύτῃς, μὴ διωαμέ-
νους καταλύθῃναι. τεταγμένων τῶν τῶν
ἐν τῇ Εκκλησίᾳ θεσμῶν, καὶ καλῶς ἐχόν-
των, καὶ τῶν πάντων θαυμασίων γινομένων,
ἐλήλεται πάλιν καὶ ἔτι ὁ πλάνος. καὶ
τὸτον δὲ παρελθόντες ὡς περ κἀνθαρῶν, ἢ
κἀνθαρῶν, ἢ τὸν καλόμενον βέβηκται κνῶ-
δαλον καταθλάσαντες τῷ Εκκλησιαστικῷ
ἐδραϊώματι, καὶ τῇ τῷ Θεῷ δυνάμει, ἐπὶ
τὰς ἐξῆς πάλιν ἰώμεν, τὸν Θεὸν βοηθόντων
καλῶν.

ΚΑΤΑ ΑΝΟΜΟΙΩΝ, ΠΕΝΤΗΚΟΣῃ ἑκτῇ, ἢ καὶ ἐπὶ α- κοσῇ ἑκτῇ.

AΝόμοιοι πάλιν τινὲς εἰσιν καλόμενοι. ἔρι
δὲ πρὸς φατοί. ἔχον δὲ ἀρχηγὸν Αἰτίον
τινα Διάκονον, πρῶτον δὲ διὰ τὴν αὐτῆς
Φλυαρίαν ὑπὸ Γεωργίου τῷ Αλεξανδρείᾳ, τῷ
Αρειανῶν ἅμα καὶ Μελετιανῶν γεγονότος
Επισκόπου, καὶ ἐν χρόνοις Ἰβλιανῶν, ὡς ἂν ὡμοι
πρὸς δὲ δῆλωται, τῷ πόλιν πομπεύσαντι ἐπὶ
καμῆλῳ, καὶ πρῶτον μὲν πολλὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων
συγκλεισθέντι καὶ πεπονθότος, πομπεύσαν-
τι τε, ὡς ἔφην, καὶ ξύλοις παισὶν ἐπὶ τῷ
ἵππῳ ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ ἔτιως ἀπο-
θανόντι, καὶ μὴ θάνατον καέντι, καὶ μὴ πολ-
λῶν ὁσέων κήνων, καὶ ζώων εἰς τέφραν συνα-
χθέντι, καὶ μετέπειτα τοῖς ἀνέμοις ὑπὸ αὐτῶν
λικμηθέντι, καὶ ἔτιως τὸ πέρας ἐσχηκότος.
λέξετε δ' ἂν τις περὶ τῶν ἐπὶ τῷ τελευτήσαντι
ἐκὼν ἐμαρτύρησεν ὑπὸ Ἑλλήνων ταῦτα πε-
πονθῶς ; καὶ εἰ μὲν ὑπὸ ἀληθείας αὐτῷ ἦν
ὁ ἀγὼν, καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων διὰ φθόνον, καὶ τὴν

Ano-
moī.
Hæresis
LXXVI.

χ. τὴν
τελειήν.

εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν τὰ τοιαῦτα αὐτῷ συμ-
βέβηκεν, ὄντως ἐν μάρτυσι, καὶ οὐκ ἐν μικροῖς
ἐτέτακτο. οὐκ ἦν δὲ τὸ αἴτιον διὰ τὴν εἰς Χρι-
στὸν ὁμολογίαν, ἀλλὰ δι' ἣν ἐν τῇ ἐαυτοῦ δῆθεν
Επισκοπῇ καλχυρὴν πολλὴν εἶαν τὴν πόλιν
τε καὶ τὸν δῆμον διέθετο, πῇ μὲν ἀρπάζων
τὰς ἀνθρώπους τὰ ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν
κληρονομήματα. καὶ ἵνα μὴ διαβάλλωμεν
τὸν ἄνδρα. πολλὰ γάρ ἐσι τὰ ὑπ' ἐκείνου
τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι γινόμενα, πῶς μὲν τὴν
* νίτρον ἀπασαν ἐξέλαβε, πῶς δὲ τὰ ἔλη
τὰ τῆς παπύρου, καὶ τὰ καλάμους, καὶ τὰς
λίμνας τὰς ἀλὸς διοικεῖν, καὶ εἰς ἐαυτὸν διπο-
Φέρεσθαι ἐπενόησεν. ὡς πάντα ἀσχεροῦς
βίβης κέρους διὰ πολλῆς μηχανῆς, ἄχρι καὶ
λεπτῶν ππραγμάτων, παρ' αὐτῷ οὐκ ἡμέ-
λητο, ὡς καὶ κλίνας ἐπενόησε τοῖς σώμασι
τῶν ἐξοδούντων ποιῆσαι ἐν ἀριθμῷ τινι, καὶ
ἀνευ τῶν ὑπ' αὐτῷ ἑπιτεταγμένων οὐκ ἐξε-
κομίζετο σῶμα τῶν τελευτῶντων, ἑπιπλεῖ-
σον δὲ τῶν ξένων. οὐ καὶ διὰ φιλοξενίαν, ἀλλὰ
καθὼς ἔλεγον, διὰ πορισμὸν βιώσθαι. εἰ τις
γὰρ ἔθαπτε δι' ἐαυτοῦ σῶμα, κίνδυνον ὑφί-
στατο. ἔτι δὲ ὑφ' ἐκείνου τῶν ἐκφερομέ-
νων κέρδιον αὐτῷ προσεφέρετο. καὶ σιω-
πῶν τὰ ἄλλα λέγειν, ὅσα ὁ ἀνὴρ ἐν τρυφᾷς,
καὶ ἄλλοις ἐκομίζετο, καὶ ἐν ἀπηνότητι. διὰ
γὰρ ταῦτα πάντα τὴν εἰς αὐτὸν μῆνιν κε-
κρατηκότες Ἀλεξανδρέων παῖδες, Ἕλληνες
δὲ μάλιστα, τῷ αὐτῷ διέθεντο τὸ τέλος.
ἐμοὶ δὲ γέγονε πρὸ φασίς περὶ τῶν λέ-
γῃν, ὡς ἐνηχηθέντες τὴν τῷ Κωνσταντίου τε-
λευτήν, δι' οὗς ἔτι αὐτὸν ἀπώλεσαν οἱ αὐ-
τοὶ Ἀλεξανδρεῖς, δι' οὗ δὲν ἕτερον [ἢ περὶ τῶν
μοι γεγνηται ὑποθέσεις,] ἀλλὰ διὰ τὸν
Αἰτίον τὸν ὑπ' αὐτῷ κατασταθέντα Διάκο-
νον.

Οὗτος ὁ Αἰτίος ὁ καὶ τὸν κοσμικὸν λό-
γον ἀπαίδευτος ἦν, ἕως τῆς τελείας αὐτοῦ ἡ-
λικίας, ὡς ὁ λόγος. ἐπενόησε δὲ ὑποβάς τις
σχολάσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἀριστοτελικῷ φι-
λοσόφῳ καὶ σοφιστῇ, καὶ τὰ τῆς διαλεκτικῆς δῆ-
θεν ἐκείνων μαθὼν, οὐδὲν ἕτερον πλὴν σχη-
ματίζειν τὴν περὶ τοῦ Θεοῦ λόγον ἀποδο-
σιν, σχολαίτερον ἐπεχείρει ὁρρίζων ἅμα,
καὶ ἐνδελεχῶς ἄχρι εσπέρας εἰς τὸ καθε-
ζόμενος, Φημί δὲ εἰς τὸ διὰ γεωμετρίας τι-
νός, καὶ διὰ σχημάτων περὶ Θεοῦ λέγειν τε καὶ

A nominis professionem hæc ipsi forent in-
flicta supplicia, procul dubio inter Mar-
tyres, & quidem primarios, collocandus
videretur; sed hæc minimè propter Chri-
sti confessionem sustinuit: quin potius ob
omnem illam injuriam, ac violentiam
qua Episcopatus sui tempore, quoquo eum
tandem modo gesserit, civitatem omnem,
ac populum oppressit: cum præsertim
civibus paterna bona ac possessiones eri-
peret. Neque verò calumniari homi-
nem volumus: variis enim hic Alexan-
drinos incommodis affecit: Velut cum
nitarias omnes officinas redemit, unà
cum papyri calamique paludibus; nec
non & salinaria omnia stagna, quæ con-
ducere, & ad sese transferre studuit. Cu-
juscunque præterea fordes avaritiæ fuerunt,
ut etiam vilissimis ex rebus illiberalem
omnem quæstum summa ope ac con-
tentione captaret. Nam inter cætera le-
cticariorum, ad efferenda mortuorum
cadavera, certum numerum instituit: ne-
que cuiquam sine his, quos huic officio
præposuerat, mortuum licebat exporta-
re: peregrinum maximè. Quod non ho-
spitalitatis amore faciebat, sed lucri, uti
dixi, pecuniæque gratiâ. Quòd si quis
mortui corpus per sese sepeliret, in peri-
culum vocabatur. Igitur ex unoquoque
cadavere quæstus aliquid ad ipsum redi-
bat. Mitto cætera, imprimisque luxum
ejus omnem, unà cum cæteris vitiis, ac
crudelitate præsertim. Quibus de cau-
sis cum Alexandrini, ac gentiles præser-
tim, vetus in illum odium jampridem fo-
verent, ejusmodi illum genere mortis af-
fecerunt. Quem ad ejus casum com-
memorandum, & atrocissimum illud sup-
plicium, quo statim atque audita Constan-
tini mors est, ab Alexandrinis interemptus
est, nulla alia occasione sum deductus,
quàm quòd de Aëtio disputandum nobis
esset, qui ab illo Diaconus est ordinatus.

Georgii
avaritia.

II. Hic igitur Aëtius ad adultam æ-
tatem usque exterarum disciplinarum,
uti narrant, fuit omnino rudis. Tandem
verò cum Alexandriæ Aristotelico cui-
dam philosopho, ac Sophistæ navasset
operam, ab eoque Dialecticam didicif-
set, totus in illud incubuit, ut divinarum
rerum rationem omnem quibuscumque fi-
guris explicaret. Id quod summo in otio
à prima luce ad vesperam usque sedens
pertinaci opera contendebat: Nimirum
ut Geometricas figuras divinas ad res tra-

Ano-
moti.
Hæresis
LXXVI.
Aetii re-
legatus.
Filius Pa-
tri similis
est præ-
stanti qua-
dam ra-
tione.
Gen. 1.
Mat. 13. 31.
Ib.
Mat. 23. 1.
Aetii do-
gma.

ctandas, definiendas, docendasque trans-
ferret. Atque ut sese in Arianorum se-
ctam altius immerſerat, & insanam Arii
doctrinam hauserat, illorum velut affri-
ctu quodam attrituque longè pestilen-
tior evasit, & adversus DEI Filium,
ac Spiritum sanctum linguam suam in
dies exacuit. Sed à nonnullis ad Constan-
tium delatus, in subjectam Tauro monti
regionem relegatur. Ibi perniciosam suam
doctrinam longè lateque propagavit, ac
palam, & audacter perfrictiorique, quam
antea, fronte acerbissimum erroris illius,
quem evomuerat, virus in medium sine
ulla intermissione protulit. Ausus est e-
nim dissimilem Patri Filium, nec eundem
Divinitate esse cum illo profiteri. Atqui
ne nos quidem similitudine ipsa magno-
perè nitimur: Quippe qui in Filio, si cum
Patre conferatur, similitudine quiddam
amplius agnoscimus, eo quòd idem Di-
vinitate sit, & æqualis, nec ullo modo di-
versus. Caterum etsi pleraque assimilari
Deo dicantur, non tamen, si de æquali-
tate loquamur, eadem cum divinitate
sunt. Sic enim homo ad imaginem Dei simi-
litudinemque factus, non idem cum illo æ-
qualitate est. Sic regnum cælorum grano
sinapis simile est, non tamen granum il-
lud idem est cum regno; nec ejusdem
cum illo naturæ particeps est. Idem
præterea regnum modò fermenti simile,
modo decem virginum, modo patris fami-
lias asseritur. Quod quidem de similitu-
dine, non eadem substantia par est acci-
pi. Filius autem cum & Patri similis sit,
& plusquam similis, quod idem æqualis-
que sit, non solam in eo similitudinem
comprobare omni ope studemus: sed
eundem æqualemque monstrare, perinde
ac DEum de DEO, & ex Patre Filium, nec
ab ejus substantiâ diversum: sed ab ipso
genitum, quod ipsum de Spiritu sancto
non minus affirmamus. At egregius il-
le Aëtius, ne similem quidem Patri Fi-
lium pronunciare voluit. Quamquam
nos non sola similitudine freti constitu-
tum fidei dogma, ac Trinitatis cultum
honoremque suscipientes, illud unum
profitemur. Nam & argentum stanno si-
mile est, & aurum æri, & plumbum fer-
ro, & pretiosi lapides vitro: Nec simili-
tudo ipsa naturam; sed expressionem at-
que effigiem demonstrat.

III. Quod autem ad scripturam at-
tinet, quæ Filium DEI invisibilis imagi-
nem appellat, nos sacrarum literarum
vim divino beneficio penitus assequuti,

A
ορίζειν, διδάσκων τε, καὶ τελῶν. οἷα δὲ Αρσά-
νους βαδύτατ', καὶ τὴν Αρεῖαν ἔχων μανιώ-
δῃ διδασκαλίαν, ὡς οὐκ ὀλίγως τις λυμεῶν
γένετο τέτοις κατατειδόμεν', καὶ κτ' τῷ
Υἱῷ τῷ Θεῷ, καὶ κτ' τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,
τὴν γλῶσσαν αὐτῶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὀξύ-
νας. ἔτ' δὲ κατηγορεῖται ὑπὸ τινῶν, καὶ
τῷ αὐτῷ Κωνσταντίῳ δηλεῖται, καὶ ὑφίσταται
ἐξορίαν ἐν τοῖς τῷ Ταύρῳ μέρεσιν· ἐν ᾧ τό-
πῳ πάντα τὰ τῆς αὐτῆς κακοδιδασκαλίας ἐ-
πλάτυνε, καὶ ἐφώτισεν εἰς μέσον Φέρον
μὲν παρήσας, ἀποτεινόμεν', τὸ μέτωπον
ἐν ἀναιχυντία ὡς ὑπερότερα, τὰς ἐξεμέσας δ'
αὐτῆς κακοδιδασκαλίας ἀπαραλείπτως ὑπέ-
δειξεν. ἐτόλμησε γὰρ εἰπεῖν ἀνόμοιον τὸν Υἱὸν
τῷ Πατρὶ ὑπάρχον, καὶ ἔταυτὸν εἶναι τῇ Θεό-
τητι πρὸς τὸν Πατέρα. καὶ ἔδ' ὅτι ἡμεῖς πρὸ
μοιούματι ἐπερειδόμεθα. ὑπὲρ γὰρ τὴν ὁμοίωσιν
οἶδαμεν τὸν Υἱὸν πρὸς τὸν Πατέρα, ὡς ταυτὸν
τῇ Θεότητι, καὶ ἴσον, καὶ ἔδ' ὅλως ἡλλοιωμέ-
νον. ἔτι γὰρ πολλὰ ἀφωμοιωμένα τῷ Θεῷ,
ἀλλ' ἔταυτὸν, ἴσα ὑπάρχοντα τῇ Θεότητι, ὡς
καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν,
ἀλλ' ἔταυτὸν τῷ Θεῷ πρὸς ἰσότητα. καὶ ὁμοία ἡ
Βασιλεία τῶν ἑρηνῶν κόκκῳ σιναπεως, ἀλλ' ἔ-
ταυτὸν τῇ βασιλείᾳ, ἔδ' ὅλως μετέχον τι τῇ
αὐτῆς καὶ ὁμοίας ζύμης. καὶ ὁμοία δέκα παρ-
θένοις, καὶ ἀνδρὶ οἰκοδεσπότῃ, ὡς πρὸς ὁμοίω-
σιν, ἀλλ' ἔκτ' ταυτότητα. τῷ δὲ Υἱῷ ὁμοίως
ὄντ' τῷ Πατρὶ, καὶ ὑπερομῶς, διὰ τὸ ταυ-
τὸν εἶναι πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἴσον Πατρὶ,
ἔτ' ὁμοίον συνιστᾷ ἡμῖν μόνον Ἰππικὸς πε-
φιλοτίμηται, ἀλλὰ ταυτὸν καὶ ἴσον, ὡς Θεὸν
ἐκ Θεῶ, καὶ Υἱὸν ἐκ Πατρὸς, καὶ ὅτι ἄλλοιον
τῆς ὁμοίας, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς γεγενημένον. ἔτ' αὖ
καὶ περὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. τέττω δ' τῷ
τριάδᾳ Αετίῳ ἔδ' ὅτι ὁμοίον πρὸς Πατέρα
τὸν Υἱὸν ἀξίῳ ἔδοξεν. ἔτ' αὖ ὁμοίῳ δὲ αὐτοῖς
ἐπερειδόμενοι μόνον τὴν σύνασιν τῆς πίστεως,
καὶ τὸ γεραίρειν τὴν Τριάδα ἀληθῶς ἐνιστά-
μενοι ὁμολογῶμεν. καὶ γὰρ καὶ ἀργυρὸς
καοσιτέρῳ ὁμοιάται, καὶ χρυσὸς χαλκῷ, καὶ
μόλιβδ' σιδήρῳ, καὶ λίθοι τίμιοι ἐξομοιῶν-
ται ὑέλῳ, καὶ ἔτ' ὁμοίον τὴν φύσιν δηλοῖ,
ἀλλὰ τὸ ἀπέκασμα.

Εὐταῦθα δὲ ἡμεῖς καὶ περὶ τῆς γραφῆς ὁμο-
λογήσης τὸν Υἱὸν, εἰκόνα Θεῶ τῷ ἀοράτῳ
ὑπάρχον, τὴν δύναμιν τῆς θείας γραφῆς ἐκ

θείας δωρεᾶς ἡκειβωκότες, τῆς Φησαίης Φα-
ρισαίοις· ἐκ οἰδατε τὰς γραφάς, ἐδὲ τὴν δυ-
ναμὴν τῆς Θεᾶς. Ἐπισάμεθα ἐν διττὴν ἔσαν
ταύτην τὴν χέσιν· τὴν ἀπὸ χέσιν δὲ ὡς ἀπὸ
ἀνθρώπου λαμβάνοντες πρὸς ὡς ἔσασιν φρά-
σεως δηλῶμεν. καὶ γὰρ καὶ ἀνθρώπου εἰκὼν λέ-
γεται, καὶ ἔχ' ὁμοία. ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ διὰ χρω-
μάτων ἀπεικασμένη, ἡ δὲ διὰ τῆς ὁμοιοῦς
ὁμοιοσύνης, ὡς τῆς γεννωμένης Υἱὸς πρὸς
τὸν Πατέρα χαρακτηρίζοντες τὸ γένος· ἀ-
πεικονίσματα δὲ λοιπὸν εὐρεσκόμενα, ταυ-
τότητος τε καὶ ὁμοιοσύνης, καὶ ἐκτυπώμα-
τα. καὶ ἐστὶν ἡμῖν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τῆς Θεᾶς,
ταυτὸν μὲν τῇ τῆς Πατρὸς θεότητι καὶ ἀξίᾳ, καὶ
ἴσῳ διὰ τὴν ἀληθείης εἰκὼν, καὶ ὁμοιωσεως
ἐκ παρηλλαγμένης, ἀλλ' ἀπὸ τῆς αἰκῆς, ὡς Υἱὸς
ἐκ Πατρὸς ἀληθινῶς, καὶ ὁμοσιῶς γεγεννη-
μένῳ. ἔτω καὶ ἔπὶ τῆς ἁγίας Πνεύματος διὰ
τὸ ἐκ Πατρὸς ἐξελεῖν, εἰ καὶ ἐγεννηται, διὰ
τὸ τῆς Υἱὸς μονογενὴς. ἔτ' δὲ ὁ Αἰτίος πρὸς
σοτέρως βεληθεὶς ἀντιστῆναι τῇ τῆς ἀληθείας
ὁμολογία, ἐδὲ τὸ ὁμοίον Υἱὸς πρὸς Πατέρα
πειράται ὁμολογεῖν. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι τῶν Α-
ρειανῶν τῶν ἀπὸ Λακκιανῶν τε, καὶ Ζεργύριος
λαβόντες τὴν πρὸ φασιν, γεγονότες ἅμα Α-
ρερίῳ τινὶ ἀπὸ Σοφιστῶν ὄντι, ἐκπεσόντι δὲ ἐν
τῷ διωγμῷ τῷ ἔπὶ Μαξιμιανῶν γεγονότι.
τινὲς μὲν γὰρ αὐτὸν, ὡς ἐν ταῖς ἀνω μοι Αἰ-
ρέσεσι δεδήλωται, ὅτι κτίσμα τὸν Υἱὸν τῆς
Θεᾶς ἕκαστος τῶν πρὸ φασιν ὡρίσατο, καὶ
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα κτίσμα ἔδιδα-
ξαν. τινὲς δὲ ἔλεγον, ὁμοίον εἶναι τὸν Υἱὸν τῇ
Πατρὶ εἰ καὶ κτίσμα αὐτὸν ὡρίσαντο. ἔτ' δὲ
τὸ πᾶν τῆς ἐκείνων μὲν εἰρωνείας, ἰδίᾳ δὲ
ἀσεβείας ἀπεκάλυψε τηλαυγῶς τὸ τῆς δό-
γματος πρὸς τὸν Κύριον ἀπηνέες τε καὶ ἀναί-
χων. καὶ ὡς μὲν ἐχθρὴ ἀλήθεια, δικαιοτάτα δὲ
πρὸς τὸ κτίσμα παρεισφύργνας δόποινε-
ται ἡ τῆς τῆς Αἰτίου τε καὶ Ἀνομοίου λεγομένης
τῆς λόγου ἀκριβολογία. πᾶν γὰρ τὸ κτιστὸν ἀ-
νόμοιον τυγχάνει τῷ κεκτικότη, καὶ τε καὶ χά-
ριν ἀφομοιωτῶν καὶ ὁ κτίσας τῷ κεκτισμένῳ ἀ-
νόμοι ὑπάρχει, εἰ καὶ χρώμασι διαφό-
ροις αὐτὸ κοσμεῖν πειράσσοιτο, εἰ μὴ τι ἂν
πρὸς ἀπεικασμὸν, καὶ ἀπεικόνισμα κατὰ
μίμησιν μόνον θεωρίας ἐστὶ τὸ ἐκτυπώμε-
νον. καὶ ὡς μὲν πρὸς Ἀρειανῶν τῶν κτιστὸν
νομίζοντας τὸν Υἱὸν τῆς Θεᾶς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἵχυσεν ἂν ὁ τῆς λόγος, ὡς καὶ

Quæ sic Phariseos compellat: *Nescitis scri-
pturas, neque virtutem*; duplicem hanc
habitudinem esse novimus. Verumta-
men explicandi gratia, & abusione qua-
dam ex humano illud more transferimus.
Quippe & hominis imago quoque dici-
tur: neque tamen similis est. Nam altera
coloribus duntaxat effigiata: altera ean-
dem ex generatione substantiam obti-
net: cum genitus Filius quendam generis
sui notam ac formam comparatione Pa-
tris accipiat. Tum in eo verò non effigies
modo cernitur, sed & natura eadem, &
substantia; adeoque vera illius expressio.
Igitur unigenitus Dei Filius idem cum
divinitate, ac maiestate Patris est, & æ-
qualis, germana quodam imagine, ac si-
militudine, quæ nullâ ratione discrepet:
tanquam Filius à Patre seipsa, & cum ea-
dem substantia genitus. Idem porro de
Spiritu sancto statuere nos oportet, quod
à Patre procedat, tamen non generetur:
id quod unigeniti Filii ratio minimè pa-
titur. Sed Aëtius veritatis professioni ve-
hementius repugnare studens ne Filii
quidem cum Patre similitudinem fateri
voluit. In quo ab Arianis ceteris dissen-
tit; qui à Luciano, & Origine erroris
occasionem nacti sunt, & cum Asterio
quodam Sophista versati sunt; qui in per-
secutione Maximiani Christianam fi-
dem ejuravit. Nam cum illorum nonnul-
li, ut in superioribus hæresibus ostendi-
mus, Filium Dei creaturam, Spiritum ve-
rò sanctum creaturæ creaturam esse do-
cuerint: Alii qui commune illud de crea-
tura tenerent, Filium Patri similem esse
confessi sunt. At Aëtius iste omnem illo-
rum cavillationem cum impietate sua
propalam præ se ferens, immane contra
Dominum, & impudentissimum dogma
proposuit. Atque, ut ingenuè fatear,
Aëtii hujus, sive Anomœi subtilis illa ra-
tio illos rectâ ac meritò petit, qui Filium
Dei creaturam esse defendunt. Etenim
quicquid creatum est, creatori suo dissi-
mile est: tamen per gratiam nonnihil
assimiletur. Et creator ipse rei à se creatæ
dissimilis est, quamvis variis eam colori-
bus perpolire contendat: nisi effigiem
quandam, & adumbrationem in eo, quod
expressum est, inesse dicamus, quæ ad
contemplationis imitationem pertinet.
Quare adversus Arianos, qui Dei Filium
creatum esse putant, illius procedebat ra-

Asterius
Sophista
fidem ejur-
avit.

Ano-
mœi.
Hæresis
LXXVI.

tio. Unde postea, cum ab Arianis ipsis hoc est Eudoxio, & Menophilo, ac reli- quis communione privatus esset, eosdem coram Imperatore redarguit, asserens idem se profiteri, ac sentire cum illis omnibus. Verum, inquebat, quod penes me verum est, isti dissimulant; & quod ego præ me fero, ac palam confiteor, illi omnes non dissimulant, sed fraudulenter obtegunt. Etenim qui tum imperabat, ab Ariana illa tragœdia nequaquam abhorrebat, sed in ea tuenda pietatem, ac religionem inesse sibi persvaserat. Idemque Filium creaturam esse dici molestius ferebat: poindeque Aëtium in exilium relegari iussit, ut antea narravimus.

Aëtium ab
Arianis
excommu-
nicatus.

Aëtiano-
rum super-
bia.

Similitudo
quæ Aëtii
perfidiam
monstrat.

Aëtiani
Dei præce-
pta negli-
gunt.

IV. Hinc novæ Hæresis primordia conflata sunt: atque ex hoc uno argumento multiplicem ad malorum segetem Hæretici hominis sublatus animus, tam sibi, quam suis gravissimam plagam infixit. Qui quidem omnes tantam ad cæcitatem insolentiamque provecti sunt, ut illud vulgo jactarent: tam perspicue Deum novi, ac tantam illius noticiam sum consequutus, ut ne meipsum quidem melius quam Deum noverim. Sunt & alia quamplurima, quæ de eodem accepimus, quemadmodum per illum Diabolus majorem in modum id egerit, ut captatas hominum animas in exitium traheret. Etenim nulla apud illos cura sanctitatis est; aut jejuniarum, aut mandatorum Dei, ceterarumve rerum, quæ hominibus divino mandato præscriptæ sunt. Atque ad omnia unum in promptu verbum illis est. In quo perinde illis accedit, ac naviganti alicui, qui ejectione mercium omnium facta, quidpiam eorum, quæ in navem imposita sunt retinuerit; puta fictile aliquod vas, aut alterius generis; cujus præsidio totum mare nando traicere, ac salutem comparare sibi possit. Qui si aliquo fortasse casu exciderit, neque ex illo vase, quem sperabat exitum consequi potuerit, tum verò fluctibus haustus totum hoc negotium cum salute pessundabit. Sic Aëtius ejusque sectatores Anomœi quod in Evangelio dictum à Domino legitur afferentes in medium, verbis quidem ipsis utuntur, sed eorum vim cum rectè non intel- ligant, utrique vehementer aberrant. Cum enim occurrens iis aliquis divinorum præceptorum mentionem iniicit, ex il-

ὑπερῶν ὑπ' αὐτῶν τῶν Αρειανῶν, Φημι δὲ τὸ πρὸς
ΕΥδοξίον, καὶ Μηνόφιλον, καὶ ἄλλους, καὶ διπο-
σύνακτον Ἰερομόχον διήλθει ἐπὶ τῇ Βασι-
λέως τότε. ὅτι ὁποῖως αὐτοὶ ἔχουσιν, ἐγὼ ἔχω,
ὡς καὶ αὐτοὶ πάντες, ἀλλ' ὃ ἐν ἐμοὶ ἀληθές,
αὐτοὶ κρυπιάζουσι, καὶ ὃ ἐγὼ τηλαυγῶς ὑπο-
φαίνω, καὶ ὁμολογῶ, ἔτοι πάντες τὰ αὐτὰ λέ-
γουσι, κρυπιάζονται δέ, * τῇ τότε βασιλείᾳ. F. Αλλὰ
ἐκέναντίως ἔχοντες τὴν Αρειανὴν δογ-
ματουργίαν, ἀλλὰ δὴθεν ἀσεβεῖν νομίζοντες.
τὸ μὲν γὰρ κτίσμα ὁμολογεῖν τὸ Υἱὸν τῆς Θεᾶς
ᾤκηται, ἡ γὰρ ἀνάκτης, καὶ εἰς ὑπερβολὴν
κατέταξεν, ὡς ἂν ὡς προειρηται.

F. Αλλὰ
τῇ τότε.

Εντεῦθεν ἀρχὴ τῆς αἰρέσεως γεγένηται,
καὶ διὰ τῆς μιᾶς ὑποθέσεως εἰς πολλὴν κα-
κῶν φορὰν λήθεις ὁ ἀνὴρ τὴν διάνοιαν, δεινῶς
κατέτρωσεν ἑαυτὴν τὴν ψυχὴν, καὶ τῶν [αὐ-
τῶν] αὐτῷ πεποιθέντων. ἐφάντασι δὲ γὰρ
ἔτι ὑπερῶν εἰπεῖν αὐτὸς τε, καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ
μεμασθητευμένοι, ὅτι ἔτις, φησὶ, τὸν Θεὸν
ἐπίσταμαι τηλαυγέστατα, καὶ τοσούτον αὐ-
τὸν ἐπίσταμαι, καὶ οἶδα, ὡς τε μὴ εἰδέναι ἐ-
μαυτὸν, ὡς Θεὸν [μᾶλλον] ἐπίσταμαι. ἀλλὰ
δὲ ὅσα περὶ τῆς ἀκηκόαμεν, καθὼς δὴ
νῶς ὁ Διάβολος κατ' αὐτὴν ἐμνηστεύσατο,
φυγὰς ἀνθρώπων δολοφρόνων ἀπολέσας.
καὶ γὰρ ἐκ αὐτοῦ αὐτοῖς περὶ βίβης σεμνόν-
τητος, καὶ περὶ νηστειῶν, καὶ περὶ ἐνταλμάτων
Θεοῦ, καὶ περὶ τινος ἐτέρου τῶν εἰς ζωὴν ἀν-
θρώποις ἐκ Θεοῦ προσηταγμένων, ἢ μόνον
πρόσχετος αὐτοῖς ὁ λόγος δι' ἐνὸς ῥήματος
τὸ πᾶν. ὡς εἴ τις διπλὴν ῥίψας, καὶ τὴν
πᾶσαν ἐκβολὴν τῆς παντός φορτῆς ποιήσας,
κατάχη δὲ ἐν τῇ τῶν ἐν τῇ πλοίῳ ἐμμεσλη-
μένων, κεράμῃ τε φημι, ἢ τινος ἐτέρου, ὡς
δύνασθαι, δι' ἐνὸς σκῆλῃς τὸν πάντα πόντον
διανήξασθαι, καὶ σωτηρίαν ἑαυτῷ προπορί-
σατο. σφαλέντος δὲ τῆς τοιαύτης καὶ ἐκ ὧς
ὑπελάμβανε περὶ τῆς μὲν χεῖρα σκεύους τὸ
πέρας εὐρόντος, ὑπερῶν ὑποδουχίας γεγο-
νότος, ἐκπεσὲν τῆς πάσης πραγματείας
τε καὶ σωτηρίας. ἔτι καὶ ἔτι ὁ Αἰετὶς, καὶ
οἱ ἐξ αὐτῶν Ἀνόμοιοι, εἰς μέσον φέροντες τὸ ῥή-
τον, τὸ ὑπὸ τῆς Κυρίας ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ εἰρη-
μένον, τὴν μὲν λέξιν ὑφ' ἑαυτῶν, τὴν δὲ αὐ-
τῆς δύναμιν ἐκ ὁρθῶς κατέχοντες, σφάλλε-
ται καὶ σφάλλοντα. ὅταν γὰρ αὐτοῖς περὶ
χοιέ τις, καὶ περὶ ἐντολῶν ὑπομνήσῃ, τῷ

Φάσκουσιν ὡς ἔφη τὸ ῥητόν, ὅτι ἔδεν ἕτερόν
 εἶναι ὃ ζητεῖ Θεὸς παρ' ἡμῶν, ἀλλ' ἵνα γινώσκω-
 μεν αὐτὸν μόνον, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς ἔφη, Φησί,
 ἐν τῷ λέγειν αὐτόν, ὃς αὐτοῖς Πάτερ ἔχειν
 ἐν ἑαυτοῖς ζῶν. αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ζῶν, ἵνα γι-
 νώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν
 ἀπέσειλας Ἰησοῦν Χριστόν. ἀκηκόαμεν γὰρ
 καὶ τινων λεγόντων, ὡς παρ' αὐτῶν ἐναργῶς ἀ-
 κηκόασιν, ὡς τινὲς κατηγοροῦντο Ἰησοῦ ἀτοπή-
 ματι γυναικὸς * ἄδοντες, καὶ κατεγινώσκον-
 το ὑπὸ αὐτῶν. ὁ δὲ ἔδεν περὶ τῶν χαλεπῶς
 ἔφερεν, ἀλλὰ καὶ μάτην ἐχλεύαζε, Φάσκων,
 μηδὲν εἶναι τὸ τοιοῦτον. σωματικὴ γὰρ ἐστὶν ἡ
 χρεία, καὶ ἡ ὑπηρεσία, ὥσπερ γὰρ, Φησί, πε-
 ρὶ τὸς κηθόμεθα. καὶ αὐτὸς μὲν αἰδομαι
 λέγειν ὅσα πρὸς ἐκείνους ἀκάθαρτα διηγῆσα-
 το. λαβόντες δὲ, Φησί, πλεον, ἢ κάρφους,
 τὸς κηθόμεθα, καὶ ἔτω παυόμεθα τῆς
 περὶ τὴν ἀκοὴν κηθμονῆς. ἔτω καὶ τῆτο,
 Φησί, συμβαίνει καὶ φύσει, καὶ εἰ τις Ἰησιτελέ-
 σαιεν, ἔχ' ἀμαρτάν.

Καὶ ὅσα τοιαῦτα ὁ ἀνὴρ διηγόμενος ἰδο-
 ῶς τὰ πάντα, καὶ κακῶς ἐδίδασκεν, ἵνα ἐξ
 αὐτῶν τ' ἔργων ὀφθῇ, τί μὲν ἔτος ἐστὶν οἱ δὲ τῶν
 Κυρίων λόγοι σαφῶς ἡμῶν καταυγάσωσιν, ὡς
 ἔλεγε· *Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφη-*
τῶν, οἳ τινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμα-
σι προβάτων, ἐσώθεν δὲ εἰς λύκοι ἀρπαγες.
 ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἴπην γνώσεσθε αὐτούς.
 μή τι συλλέγῃσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σαφυλάς; ἢ
 ἀπὸ τριβόλων σῦκα; ἔτω καὶ ἡ τέττα καὶ πᾶν-
 τα τῆς ἀνοησίας τόλμα ἐντεῦθεν καὶ ἐκείθεν
 διελέγχεται. ὡς μὲν καὶ τῶν δεσποτῶν αὐτῶν ἀ-
 νέτεω τὸ σῶμα ἀθυρογλωττῶν, εἰς τὸν ἑαυ-
 τῶν Κύριον βλασφημεῖν μὴ αἰχμολογεῖν, ἵνα
 καὶ ἐκ τῶν καρπῶν τῆς αὐτῶν ἀκολασίας, καὶ ὑ-
 δαρότητος οἱ σιωποῦντες δοκιμάσαντες μὴ δρε-
 ψῶνται τῶν αὐτῶν καρπῶν. ἔγὰρ δύναται
 ἐξ ἀκανθῶν σαφυλὴ τευγαῶν, ἵνα καὶ ἀπὸ
 τῆς κακοδιδασκαλίας ἢ σεμνότης ὀφθῇ.
 ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τὸν ἀνδρα γεγενότα
 ἀκηκόαμεν, καὶ συμβεβηκότα. διὰ δὲ τῶν
 λόγων αὐτῶν ἀκόλῃς εἰς μανίαν ἀρσεως καὶ
 τῶν Κυρίων τολμηθείσης, ὡς ἔφην, πολλὰ μὲν
 εἰσιν, ὀλίγα δὲ ἀπὸ τῶν πλειόνων προαθήσο-
 μαί. πρὸς αὐτὰ δὲ ὁ Κύριος διδάσκει πρὸς
 ἀνατροπὴν, καὶ αὐτοὶ λέξομεν καὶ εἰσιν ἡ τέττα
 ἡ Ἀνομοίς τῆς πίστεως ἐρεχελία, καὶ τῶν λόγων ἀπεικασμοὶ ἔσονται, ἐκ γραφῶν μὲν λε-

Alius autoritate dicti subiiciunt: Nihil aliud à nobis flagitare Deum, quam ut cognoscamus ipsum, quemadmodum Christus declaravit his verbis: *Da ipsis, Pater! habere in seipsis vitam. Hæc est autem vita, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.* Nam & nonnullos referentes audivimus; quod de illo se palam audisse testificarentur. Cum quidam ob stuprum feminae illatum accusarentur, & ab aliis damnarentur, nihil illum commotum; sed factum illud risu, ac ludibrio prosequentem dixisse, nullius hoc esse momenti: Corporis enim hanc esse necessitatem ac functionem: quemadmodum aurem nonnunquam scalpimus. (Quamquam ea recensere non sine rubore possumus quæ impurus ille iactabat.) Sed ut, inquit, pinnula, vel festuca aurem scalpimus, atque hoc modo pruritus desinit: sic & id naturaliter nobis evenit; neque quisquam eâ re faciendâ peccat.

V. Hæc & alia tum ejusmodi narrabat, ac dissolutè, & nequiter docebat; ut vel ex ipsis factis cujusmodi fuerit ille constet: nosque ipsi Domini verbis, velut luce quadam, collustremur, qui sic admonet: *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?* Sic igitur stolidissima illius in omnibus audacia hinc & illinc redarguitur: utpote qui contra Dominum ipsum effrenatum os attollere non dubitavit; in eumque sine ullo pudore maledicta coniecit, ut ex ipsis petulantia, ac dissolutæ libidinis fructibus prudentiores quique periculum illius facientes ab iisdem illis colligendis abstineant. Neque enim è spinis uva demeti potest, ut ex depravata doctrina sanctitas oriatur. Verum hæc de homine illo ab aliis accepta didicimus. In illius porro dogmatibus cum multa sint furiosa adversus Dominum ejus insolentia consentanea, pauca hoc loco de multis proferam, unaque ad ea refutanda dicam, quæ Dominus dicenda concesserit. Sane quidem ejusmodi est Anomæi illius in stabiliendo dogmate calumnia; nihil ut aliud præter sententiarum uni-

Ano-
moxi.
Hæresis
LXXVI.

bras, ac similitudines confectetur: quæ
tamen ex scripturis ipsis afferantur,
longè tamen alium sensum continent:
ut cum aliam omnino vim & potesta-
tem habeant, ab illo tamen contrariam
ad mentem detorqueantur.

VI. Ergo ita statim initio disputat;
Non posse geniti simile esse quod non
est genitum: cum vel appellatione ipsa
dissideant, eo quod unum ingentum est,
alterum genitum. Verum totum illud sa-
ne quam ineptum est: idque ipsum ho-
minem ad insaniam compulit. Nam si ei
quod ingentum est genitorem quæra-
mus, ut ne veram de Christo opinionem
amittamus, non unum amplius Patrem
esse reperiemus, neque patris Patrem;
sed infiniti numero Patrum Patres exi-
stent: ac non jam unus Deus erit, qui sem-
per fuit, quique prius se nihil habuit, ac
perpetuo manet: à quo unicus verusque
Filius genitus est, & existit, ab eodem-
que productus est sanctus ipsius Spiritus:
sed qui quærentur complures erunt Dii:
itaque ad fallaciam relabentur omnia, &
à veritate penitus aberrabunt. Quamo-
brem unus nobis, ut revera est, intelli-
gendus est Deus, *Pater Domini nostri Jesu
Christi*, ex quo Spiritus sanctus est, qui à
Patre procedit & à Filio accipit. Hæc est una
divinitas, unus Deus, unus Dominus,
Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. In
quo nulla est Filii cum patre, Spiritusve
sancti confusio: sed & Pater Pater est, &
Filius Filius, & Spiritus sanctus, Spiritus
sanctus: perfecta tria, una divinitas, unus
Deus, unus Dominus, quemadmodum
sæpe in Hæresibus refutandis divinum
numen prædicandum celebrandumque
docuimus. Quare cum & unus Deus sit,
nec alium præter hunc animo concipere
possimus, admirabili tamen ratione, &
ingentus atque increatus Pater est, &
unicus Dei Filius ab ipso genitus nulla
ratione dissimilis illius est, sed idem
cum Patre, & æquali in omnibus di-
gnitate gaudens: tamen genitus iste,
ille verò sit ingentus. Etenim si Fi-
lium omnino genuit, fieri non potest,
ut non Patri æqualis sit, ac similis. Quid
enim gignit, simile sibi gignit:
Neque simile tantum, sed idem atque
æquale prorsus. Exempli gratia homi-
nem homo gignit, & Deus Deum: il-
le copulatione corporum, hic inexplicabili
quodam modo unus unicum Fi-
lium genuit, sine ullo profluvio, vel con-

Filius esse
Patri simili-
tatem.

γόνυμοι, ἔχ' ἕτως δὲ καὶ τὸν νῦν ἔχοντες, ἀλ-
λὰ ἄλλως τὴν δυνάμιν ἔχοντες, ἀπ' αὐτῆς δὲ
ἕτως λαμβανόμενοι.

Φάσκει δὲ αὐτὸς ἐν ἀρχῇ· ὅτι ὁ δυνά-
ται τὸ ἀγγήνητον ὁμοιον εἶναι τῷ γήνητῳ. καὶ
γὰρ καὶ τὸ ὄνομα διαλλάττει· τὸ μὲν γὰρ ἐ-
στιν ἀγγήνητον, τὸ δὲ γήνητόν. τὸ δὲ πᾶν ἐστὶν
ἡλίθιον, καὶ εἰς μανίαν πρέψαν τὸν ἄνδρα,
εἰ γὰρ ζητήσομεν τῷ ἀγγήνητῳ γήνητορα, ἵνα
μὴ τὴν περὶ Χριστοῦ δοξαν ἀληθῆ ἀπολέσω-
μεν, εὐρεθήσεται ἐκείνι εἰς ὁ Πατήρ, ἔδὲ Πα-
τήρ Παπρὸς, ἀλλὰ ἀπειροὶ οἱ πατέρες πα-
τέρων ζητῶμενοι, καὶ ἐκείνι εἰς Θεὸς ἐστὶν ὁ
ὢν αἰεὶ, καὶ περὶ αὐτῆς μηδὲν ἐχρηκῶς, καὶ αἰεὶ
διατελῶν, καὶ μόνων, ἐξ ὧ ὁ μονογενὴς ἀλη-
θινὸς Υἱὸς γεγγήνηται, καὶ ἐστὶ, καὶ τὸ ἅγιον αὐτῆς
Πνεῦμα ἐξ αὐτῆς. ἀλλ' ἐσονταὶ οἱ ζητῶμε-
νοὶ πολλοὶ Θεοὶ, καὶ λοιπὸν τὰ πάντα ἀπά-
τη ἐσται, καὶ οὐκ ἀλήθεια. δεῖ δὲ καὶ αἰεὶ ἐ-
στὶν, ἕνα εἰδέναι Θεὸν Πατέρα τῷ Κυρίῳ ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστῷ, ἐξ ὧ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
ἀπὸ Πατρὸς ἐκπορεύομενον, καὶ τῷ Υἱῷ
λαμβάνον. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μία θεότης,
εἰς Θεὸς, εἰς Κύριον, Πατήρ, καὶ Υἱὸς, καὶ
ἅγιον Πνεῦμα, ὁ συναλοισθῇ τις ὢν ὁ Υἱὸς
τῷ Πατρί, ἔδὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' ὁ Πα-
τήρ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱὸς Υἱὸς, καὶ ἅγιον Πνεῦ-
μα ἅγιον Πνεῦμα, τρεῖς τέλει, μία θεότης,
εἰς Θεὸς, εἰς Κύριον, ὡς καὶ πολλάκις ἐν πά-
σαις Αἰρέσεσιν ἔγω τὴν περὶ Θεοῦ ἀπεδώ-
καμεν δοξολογίαν. οὐκ ἔστιν ἕτερον πῶς
τὸν ὄντα, θαυμαστῶς καὶ ἀγγήνητός ἐστιν ὁ
Πατήρ καὶ ἄκτιστος, καὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς
τῷ Θεῷ ἐξ αὐτῆς γήνηθείς, ἐκ ἀνόμοιου
αὐτῆς κατὰ πάντα τρόπον τυχεάν, ἀλλὰ
ταυτόν τῷ Πατρί καὶ ἴσον καὶ πᾶσαν ἀ-
ξίαν, καὶν τε ὁ υἱὸς γεγγήνηται, ὁ δὲ ἀγγήνη-
τός ἐστιν. εἰ υἱὸς γὰρ ὅλως γεγέννηκεν ἐξ
αὐτῆς τὸν Υἱόν, ἀδύνατον μὴ εἶναι ἴσον τῷ
Πατρί καὶ ὁμοιον. πᾶν γὰρ τὸ γήνων, ὁ-
μοιον ἑαυτῷ γήνω, καὶ ὁ μόνον ὁμοιον, ἀλλ'
ἴσον τῇ ταυτότητι. ἄνθρωπος μὲν γὰρ ἄν-
θρωπον γεννᾷ, καὶ Θεὸς Θεόν. καὶ ὁ μὲν γὰρ ἄν-
θρωπος ἐκ σωμάτων συμπλοκῆς, ὁ δὲ
Θεὸς ἀνεκδιηγῆτως μόνος μονογενὴς γεγέν-
νηκε, καὶ ὁ κατὰ τινὰ ῥῆσιν, ἔδὲ συζολήν,
ἔδὲ

ἔδὲ πλατυσμόν. ἀλλὰ πνεῦμα ὧν ὁ Πα-
 τὴρ ἐξ αὐτῆς ἀναρχῶς, καὶ ἀχρόνως τὸν Υἱὸν
 ἐγέννησεν, ὅμοιον αὐτῷ καὶ πάντα, καὶ ἴσον, ὡς
 λέγει τὸ ἅγιον Ἐταγμένον· ὅτι ἐζητήν αὐ-
 τὸν ἀποκτεῖναι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ἔ μόνον ἔλυσεν
 τὸ σάββατον, ἀλλ' ὅτι καὶ Υἱὸν Θεοῦ ἑαυτὸν
 ἔλεγεν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ. πῶς γὰρ
 ἔχ' ὅμοιόν τῷ Πατρὶ καὶ ἴσον καὶ πάντα, ὁ
 ἐν αὐτῷ ἔχων τὸ ζῆν, καὶ λέγων· ὡς περὶ ὁ Πα-
 τὴρ ἐγείρει τὰς νεκρὰς, ἔτω καὶ ὁ Υἱὸς ἐγεί-
 ρει τὰς νεκρὰς; καὶ λέγων, ὁ ἑώρακώς ἐμέ,
 ἑώρακε τὸν Πατέρα. ἔ δὲ δύναται διηλλαγμέ-
 νον εἶναι, ὁ δὲ ἑαυτὸν τὸν Πατέρα σημαίνων.
 καὶ ὁ λέγων, ὅτι ὁ γινώσκων ἐμέ, γινώσκει
 τὸν Πατέρα. καὶ, ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν
 Πατέρα. ὡς αὐτὸς οὐκ ἄλλος ὢν τῷ Πατρὶ τὸν
 Πατέρα, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς σημαί-
 νει. ποιήσωμεν ἄνθρωπον καὶ εἰκόνα ἡμε-
 τέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν. εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἦν
 ὁ Υἱὸς ὅμοιόν τῷ Πατρὶ, πῶς λοιπὸν ὁ ἄν-
 θρωπος καὶ εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἐγένε-
 νετο. ἔ γὰρ εἶπεν ὁ Πατὴρ, ποιήσωμεν ἄν-
 θρωπον καὶ εἰκόνα ἐμὴν, ἢ καὶ εἰκόνα σὴν,
 ἀλλὰ καὶ εἰκόνα ἡμετέραν. ἀπὸ δὲ τῆς καὶ
 ἡμετέραν λέγειν, τὸ ἴσον τῷ Πατρὶ ἐν τῷ
 Υἱῷ ἀπέδειξε, καὶ τὸ ὅμοιον, ἔ μόνον, ἀλ-
 λά καὶ ταυτὸν ἐν ἅπασιν, καὶ μὴ παρελλα-
 γμένον.

Πῶς δὲ δύναται μὴ εἶναι ἴσον, καὶ μὴ ὅ-
 μοιον, ὡς καὶ ἤδη * εἰπὼν, ὁ λέγων ὅτι ἐγὼ ἐν
 τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί; ἔ μόνον γὰρ αὐ-
 τὸς ἐν τῷ Ἐταγμένῳ λέγει τὸτο, ἀλλὰ καὶ
 Πνεύματι ἁγίῳ περὶ τῶν Ἡσαίας ἐγνω-
 τὸν Υἱὸν ἐν τῷ Πατρὶ καὶ μὴ ἀλλότριον τῷ
 Πατρὶ, μηδὲ παρελλαγμένον, ὡς ἐχ' τὸ ῥη-
 τὸν, ὁ ταύτην ἔχ' τὴν ἀκολουθίαν, ἀπὸ μὲν τῆς
 Εβραϊκῆς ἔστω, Φθός σααρείμ, ἔιαβωτῶν σα-
 δὲ, σωμὴρ ἐμμενείω, ἰεσρρσμοῶχ, θεσάρ
 σαλῶμ σαλῶμ, χιβᾶν βατόα, βετᾶβ βαλ-
 δωνᾶ ἄδδῶθ, χιβᾶα ἄδωνᾶ σῶδῶλεμείμ.
 ἀπὸ δὲ τῆς ἐρμηνείας Ἀκύλα ἔστω· ἀνοί-
 ξατε πύλας, εἰσελθέτω ἔθνη δίκαιον, φυ-
 λάτῶν πᾶσιν, πλάσμα ἐσθρευμένον, φύλα-
 ξις εἰρήνης, ὅτι ἐπ' αὐτῷ πεποιθασιν, πεποι-
 θάτε ἰπὶ τῷ Κυρίῳ ἕως αἰῶν. ὅτι ἐν τῷ
 Κυρίῳ Κύριον ὁ σερεῶσας τῶν αἰῶνας. πα-
 ρὰ δὲ τοῖς ὅστω· ἀνοίξατε πύλας, εἰσελ-
 θέτω φυλάσων ἀλήθειαν, καὶ ἀνιλαμθανόμενον ἀληθείας, καὶ φυλάσων εἰρήνην.

Attractione, vel dilatatione. Pater enim An-
 cum sic spiritus, ex seipso nullo vel initio, maxi.
 vel tempore Filium genuit, sibi in omni. Hæresis
 bus similem, & æqualem, ut ex Evange- Lxxvi.
 llii auctoritate constat. Quærebant, in- Job. 5. 18.
 quit, illum interficere Judæi; quia non mo-
 dō solvebat sabbatum, sed etiam Filium Dei
 seipsum dicebat, æqualem se faciens DEO.
 Et verò quomodo non in omnibus Patri
 similis est, & æqualis, qui in seipso vitam
 habet, atque ita loquitur? Quænam admo-
 dum Pater suscitavit mortuos, ita & Filius
 suscitavit mortuos. Deinde: Qui videt me, Job. 5. 21.
 videt & Patrem. Non potest is esse di- Job. 14. 9.
 versus, qui per sese Patrem significat.
 Tum qui ista dicit. Qui cognoscit me co-
 gnoscit & Patrem. Et: qui videt me videt
 & Patrem. Tanquam non alius ipsemet
 à Patre sit: id quod tam Pater, quàm Fi-
 lius indicat his verbis: Faciamus hominem Gen. 1.
 ad imaginem nostram, & ad similitudinem.
 Atqui nisi Filius Patri similis esset; qui-
 nam ad imaginem, & similitudinem esset
 homo factus? Non enim dixit Pater:
 Faciamus hominem ad imaginem meam,
 aut ad imaginem tuam: sed ad imagi-
 nem nostram. Porro, nostram, cum dicit,
 æqualitatem cum Patre Filii, similitudi-
 nemque declarat: nec eam solum, sed
 idem ipsum in omnibus, nec discrepan-
 tem esse significat.

VII. Quomodo verò non æqualis,
 aut similis esse potest, qui, ut jam dixi, sic
 loquitur: Ego in Patre & Pater in me est? Job. 14. 9.
 Quod non modò in Evangelio ipse dixit:
 sed & Esaias ex sancti Spiritus affla- Esa. 26. 2.
 tu vaticinans Filium in Patre esse cognovit,
 nec ab eodem alienum, aut diversum:
 idque illius verba demonstrant. Quæ
 sic in Hebræo concepta sunt: Pthoou sa-
 rin, viaboton sadich, somer emmunio,
 iesrosmooch, thesar salom salom, chibac
 batou. betub baldonai addoth, chibaia
 Adonai sodolemim. Quæ sic Aquila
 reddit. Aperite portas, ingrediatur gens
 iusta, custodiens fidem, opificium firma-
 tum, custodia pacis, quoniam in ipso con-
 fidunt. Confidite Domino in saculum, quo-
 niam in Domino Dominus, qui firmavit se-
 culum. Septuaginta verò: Aperite portas,
 ingrediatur custodiens veritatem, & ap-
 prehendens veritatem, & custodiens pacem:

Ano-
moxi.
Hæretis
LXXVI.

quoniam in te speraverunt Domine usque
in seculum: Deus magnus, æternus. Quo
in loco animadvertat lector apud septua-
ginta. Dominus, & magnus, scriptum esse,
pro eo quod est: in Domino. Quam mul-
ta ead in de re præterea dici possunt?
Sed vereor ne longius disputando pro-
grediar. Quippe omnia sacris in literis
perspicua sunt, si quis pia mente ad Di-
vini verbi cognitionem accesserit: ne ve
Diaboli impulsu in seipso concepto, in al-
tissimam mortis voraginem præcipitem
se se commiserit. Quemadmodum infe-
lix iste cum sectatoribus suis facere insti-
tuit; qui supra omnes, quotquot ante i-
psos contumeliosi in Deum, ejusque fi-
dem exiterunt, ad oppugnandam veri-
tatem aggressi sunt. Maneat igitur dissi-
mitem Patris esse non posse Filium; ne-
que tamen in eo admodum acquiescimus.
Nam non solum similis, sed & æqualis est,
idemque divinitate, æternitate, virtute.
Nam illum ταυτοῦσιον non appellamus,
hoc est eandem cum Patre substantiam;
ne vox ista à nonnullis usurpata Sabellia-
num ad dogma trahatur. Sed eundem
divinitate, & substantia, & virtute prædi-
camus, Patri, ac Spiritui sancto in omnibus
æqualem. Quare ὁμοῦσιον, id est, con-
substantialem vocamus ex sacrosanctæ fi-
dei præscripto: ut particula ὁμοῦ perfecte-
tas esse personas significet: quandoqui-
dem Filius ex Patre perfectus, ex perfecto;
perfectus itidem Spiritus sanctus est.

VIII. Quæ cum ita sint, duobus tri-
bulve testimoniis illorum detegendus er-
ror est. Nam si genitum ab illo Filium o-
mnino fateamur, eundem & genitori si-
mitem necessario fatebimur. Perspicu-
um autem est, cum verbo tenus genitum
esse dicat Filium, reipsa creaturam existi-
mare, ac credere: ita ut sola DEI gra-
tiā Filius appelletur: quæ est cœlestium
finitoris illius, & eorum, quæ dividi
non possunt, divisoris, & nostræ per Chri-
stum salutis menforis opinio. Verum
omnium istorum oratio facile concidet,
qui pro creatura illum nobis obtrudunt,
atque in primis Hæretici hujus, quem
his verbis merito affari posse mihi vide-
or. Dic mihi quæso, quid de Filio DEI
sentias, & utrumnam creaturam an fœ-
tum ab eodem genitum arbitrere. Nam si
creaturam esse statuas, desine virus illud
tuum callida dissimulatione tegere, & à Pa-
tre genitum illum voce tenus pronuntiare.

ὅτι Ἰπὶ σοὶ ἤλπισαν Κύριε ἕως τῆς αἰῶνι· ὁ
Θεὸς ὁ μέγας, ὁ αἰώνιος. ὡς αὐτὴν εἰδὼ
δὲ ὁ ἀναγινώσκων, ὡς [ἀντὶ τῆς] Κυρίου,
καὶ τὸ, ὁ μέγας, ἀντὶ τῆς ἐν Κυρίῳ κεῖται
ὡς τοῖς ὁ. καὶ πόσα ἐστὶ τὰς λέγειν;
δεδία δὲ μὴ πως εἰς ὄγκον πολὺν ἐλάσω * Deest:
ὡς τῶν τῶν λόγων πραγματεῖαι.
ἀν. πάντα γὰρ σαφῆ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ
τοῖς βελούτοις εὐσεβεῖ λογισμῶν προσέ-
χεσθαι τῷ θείῳ λόγῳ, καὶ μὴ διαβολὴν * Reg. καὶ
ἐνέργειαν ἐν ἑαυτοῖς ἐγκρίσαντας ἑαυτὸς
καταστρέφειν εἰς τὰ βάραθρα τῆς θανάτου.
ὡς ἔστι ὁ ἐλεεινός, καὶ οἱ αὐτῷ πεποθέντες
ἄνθρωποι, καὶ τῆς ἀληθείας ἐστραδύσαντο
ὑπὲρ πάντας ὅντων αὐτῶν γεγονότας
βλασφήμους εἰς Θεόν, καὶ τὴν αὐτῆς πίσιν. καὶ
ὅτι μὴ ἔστι δυνάται ἀνόμοιοι εἶναι ὁ Υἱὸς
τῷ Πατρὶ, ἀλλ' ἐδὲ * τὸ ἐπειδόμῳ ταύ-
τα ἔφημεν. ἔστι γὰρ ἔμῳ ὁμοιοι, ἀλ-
λὰ καὶ ἴσοι, ταύτῳ τῇ θεότητι, ταύτῳ τῇ
αἰδιότητι, καὶ δυνάμει. καὶ ἔμῳ λέγομεν ταυ-
τοῦσιον, ἵνα μὴ ἡ λέξις ὡς τισὶ λέγομεν
Σαβελλίῳ ἀπεικασθῇ. ταύτῳ δὲ λέγομεν
τῇ θεότητι, καὶ τῇ ἐσσίᾳ, καὶ τῇ δυνάμει, καὶ
πάντα ἴσον τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ αὐτῷ
Πνεύματι. ὁμοῦσιον δὲ φημέν, ὡς ἔχει
ἡ ἀγία πίσις, ἵνα ἀπὸ τῆς ὁμοῦ σαφῶς ση-
μανθῇ τὰ τέλεια, ὅτι ὁ Υἱὸς ἐκ Πατρὸς,
τέλει ἐκ τελείας, τέλειον δὲ καὶ τὸ ἁγίου
Πνεῦμα.

Ἀπὸ μιᾶς, καὶ δευτέρας, καὶ τρίτης μαρτυ-
ρίας ἔτοι φωραθήσονται. εἰ γὰρ ὅλως ὁμολο-
γῇ ὑπ' αὐτῆς γενημένῳ, ὁμολογηθήσε-
ται εἶναι ἐπ' ἀνάσκειν ὁμοιοι τῷ γενημένῳ.
δῆλον δὲ, ὅτι ἐν λόγῳ μὲν λέγῃ τὸ γέννημα,
κλίσμα δὲ σαφῶς ἔχει τε, καὶ πεπίστευκε. καὶ
χάριν δὲ καλεῖσθαι αὐτὸν Υἱόν, ὡς ἐδοκίμα-
σεν ὁ * ὁργνώμων τῶν ἐπαρνήτων, καὶ μερι-
στής τῶν ἀδιαρέτων, καὶ γεωμέτρης τῆς ἡ-
μετέρας εἰς Χριστὸν σωτηρίας. διαπίπτει δὲ
ὁ πάντων τῶν λόγῳ, τῶν κτισμάτων
αὐτὸν παρεισφερόντων, ὡς καὶ ὁ τὰς πεσεῖ.
λέξω γὰρ πρὸς αὐτὸν δικαιοτάτα. λέγε μοι
ὡς ἔστι, τί ἂν λέγοις περὶ τοῦ Υἱοῦ τῆς Θεᾶς;
κλίσμα αὐτὸν φάσκεις, ἢ γέννημα; εἰ μὲν
γὰρ κλίσμα αὐτὸν λέγεις εἶναι, μηκέτι πι-
θανῶς ὡς ἀκρυπτε τὴν λύμην, ὀνόμα-
τι γέννημα αὐτὸν καλῶν τῆς Πατρὸς.

πᾶν ᾧ τὸ κτισθόν, ἐγεννητόν. καὶ εἰ γεννητόν, ἔ-
 κτισθόν. ἔασον τοίνυν τὸ μήτε λόγῳ λέγειν
 γεννητόν. ἐγὰρ πρὸς σοι ὅλως, καὶ ἐν λόγῳ
 φέρειν τῆς ἀληθείας τὰ ῥήματα ὑπὸ χειλέων.
 ἀλλὰ λέγε σὺ τὸ πᾶν τῆς ὑπερβουλῆς, ἵνα μά-
 θωμεν τίς εἶ, καὶ ὅτως διποφύγωμεν διὰ τῆς
 ὑπερβουλῆς σου, ἀρευτὰ τῶν ψυχῶν, καὶ ὑπερ-
 λε τῶν σοι πεπονημένων. Προσκυνεῖς τοί-
 νυν τὸν Υἱὸν τῷ Θεῷ, ἢ ἐπὶ προσκυνοῖς; καὶ
 φησὶ, προσκυνῶ αὐτόν. Θεὸν προσκυνεῖς,
 ἢ ἐχί; καὶ, φησὶ, Θεὸν προσκυνῶ. ποῦ ἔν
 Θεὸς ἔστι κτιστὸς ὡς σοι λεγόμενον, καὶ
 προσκυνῶμεν; εἰ μὲν γὰρ τὸν ἕνα ἔκτι-
 σεν ὁ προσκυνητὸς Θεός, καὶ τῶτον ἐυδόκη-
 σε προσκυνεῖν, τὰ δ' ἄλλα πάντα αὐτὸς
 ὁ κτίσας ἐβλάτεται προσκυνεῖν; ἀλλὰ καὶ
 αἰτιάται ὅτι προσκυνῶντας τὴν κτίσιν, διὰ
 νόμον διδάσκων· ἐποίησας σεαυτῷ πᾶν ὁμοί-
 ωμα, καὶ προσκυνήσας αὐτῷ; μήτε ἐν τῷ
 ἔρεινῳ, μήτε ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐν τοῖς ὕδα-
 σιν. καὶ ὁ Ἀπόστολος φησὶ, ἐλάτρευσαν τῇ
 κτίσει ὡς τὸν κτίσαντα, καὶ ἐμωράνθησαν.
 πῶς τοίνυν ὡς πάντων κελεύει μὴ προσ-
 κυνεῖσθαι; ἄρα ἐν προσωποληψίᾳ ἐστὶ πα-
 ρὰ Θεῷ; μὴ γένοιτο. ἐν τῷ γὰρ τὸν ἕνα
 προσκυνεῖσθαι, ἔδειξε παντάπασιν ἄλλον
 ὄντα ὡς τὴν κτίσιν τὸν προσκυνῶμενον,
 καὶ ἄλλην τὴν προσκυνῶμενην κτίσιν ὡς
 τὸν προσκυνητὸν Κύριον, Υἱὸν τῷ Θεῷ ἐκ
 Πατρὸς γεγεννημένον. διὰ γὰρ τὸ ἐξ αὐτοῦ
 γεγεννηθῆναι ὅμοιον αὐτῷ, καὶ κατ' αὐτόν
 Υἱόν· διὰ τῶτο γὰρ καὶ προσκυνητὸν πα-
 ρὰ πάντι. δι' αὐτὸ ἐποίησε τὰ πάντα, καὶ
 χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο ἕδὲ ἐν. ἐν αὐτῷ γὰρ,
 τῷ ἀγίῳ αὐτῷ Πνεύματι τῷ ἐξ αὐτοῦ ἐκπο-
 ρευθέντι, καὶ τῷ Υἱῷ λαμβάνοντι, ἐποίησε
 τὰ πάντα, καὶ ἐσερέωσε. τῷ γὰρ λόγῳ
 Κυρίου οἱ ἔρεινοι ἐσερεώθησαν, καὶ τῷ
 Πνεύματι τῷ σώματι αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύ-
 ναμις αὐτοῦ. ὅταν γὰρ εἴπῃ ὁ μονογενὴς, ὡς
 ἄνω μοι ἐρέται, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μό-
 νον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν
 Χριστόν· ἀφώρισεν ἑαυτὸν διὰ τῆς κτίσεως.
 ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος φάσκει· εἰς Θεός, ἐξ ἧς
 τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ· καὶ εἰς Κύ-
 ριον Ἰησοῦν Χριστόν, δι' ἧς τὰ πάντα, καὶ ἡ-
 μεῖς δι' αὐτοῦ. καὶ ὁρᾷς μὲν, πῶς ἔδειξεν ἕνα
 Θεὸν τὸν Πατέρα, ἕνα δὲ Κύριον τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον; καὶ ὅτι εἶπεν, εἰς Θεός,

Etenim quicquid creatum est, genitum Ano-
 esse non potest, & si genitum est, crea-
 tum non est. Quamobrem genitum il-
 lum verbo nominare desine. Non enim
 decet te vel ipso sermone veritatis voces
 exprimere. Quin potius fraudem tuam
 omnem edissere, ut qui sis cognoscere
 possimus, ac malitiosum tuum artificium
 effugere, o captator animarum, eorum-
 que, quos diligis infidiose corruptor! Sed
 illud abs te quaero; Filium Dei adores
 necne. Adoro, inquit. Age Deum ado-
 ras, an non? Ego verò, inquit, adoro.
 Ubi igitur ille Deus est, quem tu crea-
 tum adorandumque praedicas? Nam si
 unum duntaxat colendus adoratione
 Deus à se creatum adorari voluit, cetera
 verò omnia ille ipse, qui condidit, adorari
 vetat, & eos damnat, qui creatas res ado-
 ratione venerantur, cum ita praescribit:
*Non facies tibi ullam similitudinem, & ado-
 rabis eam: neque in caelo, neque in terra,
 neque in aquis.* Sed & Apostolus, *Ser-*
vierunt, inquit, creature potius quam
creatori, & stulti facti sunt. Quaero i-
 gitur cur adorari omnia illa prohibeat?
 Num Deus personarum rationem habet?
 Minimè verò. Quare hoc ipso quod u-
 nus adorandus est, alium hunc à crea-
 tarum rerum conditione esse significat,
 & creaturam vicissim, quæ adorari pro-
 hibetur, ab adorando Domino, Deique
 Filio, & à Patre genito diversam. Quod
 enim ab ipso genitus est ejus similis æ-
 qualisque Filius, ideo ab omnibus ado-
 randus est: *Per hunc omnia fecit, & sine*
ipso factum est nihil. In ipso, inquam, nec
 non & sancto suo Spiritu, qui à se proce-
 dit, & de Filio accipit, condidit, ac fir-
 mavit universa. *Verbo enim Domini ca-*
li firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis
virtus eorum. Nam cum unicus Dei Fi-
 lius, ut ante dictum est, ita loquitur: *Ut*
cognoscant te solum verum Deum, & quem
misisti Jesum Christum, à creaturarum sese
rerum numero segregavit. Quò illud e-
 tiam Apostoli pertinet: *Unus Deus, ex quo*
omnia, & nos per ipsum, & unus Dominus
Jesus Christus, per quem omnia, & nos
per ipsum. Videtne quàm disertè unum
 DEUM, ac Patrem, & unum Domi-
 num ab eodem genitum exprefferit?
 Neque verò ita dixit, unus DEUS,

Ano- & unus Dominus, cum omnibus, quæ A
mo- ab ipso facta sunt: sed unus Dominus
Hæresis per quem omnia. Quod si unus Domi-
1 x x v i. nus est per quem facta sunt omnia. Ille
unus ex omnibus esse non potest, sed
omnium conditor, creatarum, inquam,
rerum omnium effectus est.

IX. Jam verò qui à Patre genitus,
& ab eo productus est Filius, *per quem
omnia facta sunt*, dissimilis omnium est,
ut qui creator sit omnium: quandoqui-
dem unus, & unus est, DEUS Pater, *ex
quo omnia*, & Dominus Jesus, *per quem
omnia*: adeo ut superior dictio vocabulis
hiscæ copuletur, *unus, & unus*. Hoc au-
tem, *ex quo*, & *per quem* cum illud aper-
tè declaravit, à Patre procedere Filium:
tùm cæterarum rerum disparem eundem
esse admirabili quâdam ratione mon-
stravit: cum ita scripsit: *Per quem omnia*:
ut & Patrem esse, & ab eo Filium unige-
nitum Dominum productum intelli-
gas. Quæ cum Apostolus ex sancti Spi-
ritus afflatu pronunciaret, necesse non
habuit sancti Spiritus mentionem face-
re. Quod non sic accipiendum est, quasi
eiusdem ille cum Patre Filioque gloriæ
non sit particeps, aut quod in eorum or-
dinem redigendus sit, quæ à Filio pro-
creata dicuntur. Verum satis illud erat,
quod in firmissima illa fidei professione
cum Patre Filioque numeratus fuerit,
his verbis: *Euntes baptizate in nomine Pa-
tris, & Filii, & Spiritus sancti*. Cum igitur
Apostolus, vel potius Spiritus san-
ctus per Apostolum loqueretur, nihil
est de ipso perspicuè declaratum. Si qui-
dem haud obscura illius erat cognitio,
nec de ea Judæi dubitabant. Quare in
aliud tempus reservabatur, ne Spiritus
sanctus sua se prædicatione commenda-
ret. Quippe Apostolus sancto Spiritu
impulsus, uti diximus, de patre Filio-
que locutus est, ut ex eo sacrosancta Tri-
nitas indicaretur, quæ & semper exi-
stet, nec unquam existere desinit. Ne-
que verò mirari debes, cum illud audis:
*Unus Deus, ex quo omnia, & unus Dominus,
per quem omnia*. Cum enim Filium Domi-
num appellat, non eundem unum Deum esse
negavit Apostolus. Similiter quod dixit:
unus Deus per quem omnia, eundem Deum,
ac Dominum esse nequaquam inficiatus
est. Itaque simul Dominus & Deus, & De-
us ac Dominus esse credendus est: neque
quicquam est in his, quæ nobis à Deo per
Apostolos salubriter nuntiata sunt, discre-
pans, ac diversum. Sed nimirum Anomæus

καὶ εἰς Κύριον συνὺ πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτῆ γε-
γονόσιν, ἀλλ' εἰς Κύριον δι' ἃ τὰ πάντα. εἰ
δὲ εἰς Κύριον δι' ἃ τὰ πάντα εἰσιν, οὐκ εἰσιν
εἰς ἐν παντῶν, ἀλλὰ ποιητὴς τῶν ἀπάντων,
καὶ κεκτισμένων πάντων κτιστὴς ὑπάρχων.

Τὸ δὲ Υἱὸς ἐν Πατρὶ γεγεννημένος, καὶ
ἐν Πατρὶ τυγχάνοντος, δι' ἃ τὰ πάντα γε-
γνηται, ἀνόμοις τοῖς πᾶσιν εἰσιν, οἷα δὴ
κτιστὴς ὢν τῶν ἀπάντων. ἐπειδὴ εἰς καὶ εἰς
Θεὸς ὁ Πατὴρ, ἐξ ἃ τὰ πάντα, καὶ Κύριον
Ἰησοῦς, δι' ἃ τὰ πάντα σιωνευμένης τῆς ἀνω
λέξεως, διὰ τῶ εἰς καὶ εἰς, καὶ διὰ τῶ ἐξ
B καὶ δι' ἃ, τὸ μὲν σαφῶς ἐν Πατρὶ τὸν
Υἱὸν δεδήλωκεν, τὸ δὲ ἐκτετὶ τὸν Υἱὸν ἐκ τῶν
λοιπῶν εἶναι, θαυμαστῶς ἀπεφώνησε, δι' ἃ
τὰ πάντα φάσκων, ἵνα δείξῃ Πατέρα ὄντα,
καὶ Υἱὸν ὄντα ὑπὸ Πατρὶ ὄντος τὴν μονο-
γενῆ Κύριον. ἔλεγε δὲ ταῦτα ὁ Ἀπόστολος
Πνεύματι ἁγίῳ φερόμενος, διὸ οὐκ ἔσχε
χρεῖαν περὶ Πνεύματος τί δηλώσαι, ἔχ-
ως μὴ σιωνευόμενος τῶ Πνεύματι Πα-
τρὶ, καὶ Υἱῶ, ἔδ' ἵνα αὐτὸ ὑπὸ τῶν πάντων
σημάνῃ τῶν δι' Υἱὸς κεκτισμένων. ἤρκει γὰρ
C τὸ σιωνευθῆναι διὰ τῆς βεβαίας ὁμο-
λογίας τῶ Υἱῶ, Πατρὶ καὶ Υἱῶ, ἐν τῇ εἰπεῖν,
ἀπελθόντες βαπτίσατε εἰς ὄνομα Πατρὸς,
καὶ Υἱῶ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. φθεγγόμενος
γὰρ ὁ Ἀπόστολος, μᾶλλον δὲ τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιον φθεγγόμενον ἐν αὐτῷ, ἔκ ἐδήλω-
σε περὶ αὐτῶ. σαφῆς γὰρ ἦν ἡ περὶ αὐτῶ γνώ-
σις, ἔδ' ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀμφιβαλλομένη.
ἐταμιεύετο δὲ, ἵνα μὴ αὐτοσύστατον εἶναι τὸ
ἅγιον Πνεῦμα, * ὃ ὁ Ἀπόστολος σιων Πνεύ-
ματι ἁγίῳ ἐφέρετο. καὶ περὶ Πατρὸς ἔ-
λεγε καὶ Υἱῶ, ἵνα δεχθῇ ἡ Τριάς αἰετῶσα,
D καὶ μηδέποτε διαλείψῃ τῶ εἶναι. μὴ
θαύμαζε δὲ εἰς ἀκρίβειαν, εἰς Θεὸς ἐξ ἃ τὰ
πάντα, καὶ εἰς Κύριον δι' ἃ τὰ πάντα. τῷ
γὰρ εἰπεῖν τὸν Υἱὸν Κύριον, ἔ πάντως ἡρ-
νήσατο ὁ Ἀπόστολος τὸ εἶναι τὸν Κύριον καὶ
Θεόν. καὶ τῷ εἰπεῖν, εἰς Θεὸς δι' ἃ τὰ πάντα,
οὐκ ἡρνήσατο τὸ εἶναι τὸ Θεὸν καὶ Κύριον. ὁ μὲν γὰρ
καὶ Κύριον καὶ Θεόν, καὶ Θεὸς καὶ Κύριον, καὶ ἔδ' ἐν
διοίσῃ περὶ τῶν εἰς ἡμᾶς ἐν ἀληθείᾳ σωτη-
ριωδῶς ἐκ Θεῶ διὰ τῶν Ἀποστόλων κεκρη-
γμένων. καὶ ἀλείψας δὲ ὁ αὐτὸς Ἀνόμοιος,

καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν γεγονότες τὴν ὁδὸν τῆς ἀλη-
θείας, ἐπράπησαν, κακῶς τὰς Θεῶν ῥήσεις
ἰπνευονήκοτες. καὶ λοιπὸν εἰς διαλογισμὸς,
καὶ εἰς διαλογὰς λέξεων παρεκτρέψαντες τὸν
νῦν, ἀπεπήδησαν τῆς ἀληθείας, καὶ ἐξέπεσον
τῶν ἐπερανίων. πᾶσα γὰρ λέξις ἐλέγξῃ αὐτῆς,
εἰάν θέλῃσι τὸ εἰσαυτῶν νῦν δεῖν εἰς φῶτισμόν
τῆς Ἐυαγγελίας. ἔδοξα γὰρ ὁ μονογενὴς λέγει,
καὶ τοῖ γε ἐν σαρκὶ παρὰ τὸν ἑαυτοῦ, ὅτι ὁ κτί-
σας με Πατὴρ ἀπέσαλκέ με. ἔδὲ ὁ σωτὴρ
πρὸς τὴν Ἐυαγγελίαν διελέχθη, ἔδὲ ἐν πα-
λαιᾷ διαθήκῃ, ὅτι ἐκτίσα ὑμῖν τὸν Υἱόν, ἀλλ'
ὁ Πατὴρ με ἀπέσειλε. καὶ, ἐκ τῆς Πατρὸς
ἐξῆλθον, καὶ ἦκω. καὶ, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τῆς
Πατρὸς, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸ Θεόν, καὶ Θεὸς
ἦν ὁ Λόγος. καὶ πολλά ἐσι περὶ τῆς ἡμετέρας σωτη-
ρίας κατανοῆσαι, καὶ μὴ συναρπάξαις ἀπὸ τῆς
τῆς Διαβολῆς τῆς κυβερνητικῆς διδασκαλίας.
ὁ γὰρ Διάβολος βελόμηνος ἀπολέσαι τὸ
τῶν ἀνθρώπων γένος, φθόνῳ κατεχόμενος
πρὸς τὴν τῆς ἀνθρώπου δόξαν, μηχανὰς ἐπε-
νόησε διαφόρους, τὸ πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἀ-
γνοίας, τὸ δεύτερον δὲ διὰ τῆς εἰδωλολατρίας,
ἄλλοτε δὲ διὰ κακουργίας, νυνὶ δὲ εἰσύτερον
διὰ τῆς πλάνης, καὶ ἀπάτης τῶν Αἰρέσεων.
ἵνα πανταχόθεν καταστρέψῃ τὸν ἀνθρώπου
ἀπὸ τῶν ἐπερανίων.

Πόσα ἔν ἰχύος ὁ νῦν τῆς ἡμετέρας μετεριότητος
εἰπεῖν πρὸς σέ, ὦ Ἀνόμοιε; καλῶς γὰρ Ἀνό-
μοιος τυγχάνεις, ὁ καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων
ἐστὶ τρόπος, καὶ τὴν διάνοιαν παρεκτρέψας
τῶν τὴν σύνεσιν τῆς Θεῶν κερτημάτων, καὶ τὴν
πίσιν ἐχόντων τῆς ἀληθείας. ἔγὰρ εἰς ἀγα-
θὸν περὶ κόπας ἀνόμοιος γέγονας ἀνθρώ-
ποις, ἀλλ' ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας παρεκκλί-
νας, ἀνόμοιος ἐγένεθ' ὁ Υἱὸν τῆς Θεῶν Ἐκκλη-
σίας, πρὸφασιν λαβὼν τὸν Υἱὸν τῆς Θεῶν καὶ
τὸν αὐτὸν Πατέρα ὄντα, καὶ ἀνόμοιον Πατρὶ
λέγων, σὺ ἀνόμοιος γέγονας, κληρωθεὶς τὸ
τὸ ὄνομα, μηκέτι ὁμοιος ὑπάρχων τῷ ἐν Θεῷ
σωζομένῳ.

ἵνα δὲ μὴ περὶ τὰς αὐτὰς ζητήσῃς καταπε-
ρίβομενος ἀναλίσκῃ χρόνων, ἀφ' ὧν λέξεων αὐ-
τὸς ὑφηγήσατο, διαλεκτικῶς γράφων ἑαυτῷ, φέρε
τὰ καὶ αὐτὸν διελέγξωμεν. ἔδοξε γὰρ διαλεκτι-
κὴν τινα ὑποφαίνειν πλάνην ἐν αὐτῇ τῇ αὐτῇ
συντάγματι, πῶς ἔδ' ἓνα λόγον ἔχοντι
πίστεως τῆς ἀφελωτάτης καὶ ἀνεραστοτάτης,

Alle cum suis relicta veritatis viâ, ad erro-
rum diverticula traductus est, perperam-
que divinas sententias intellexit. Ita
deinceps ad disputationes, vocularum-
que disceptationes animo ac mente isti
conversi, à veritate resilientes, cœlestibus
exciderunt. Qui si Evangelicam lucem
mentibus suis admittere voluerint, ab
unaquaque propemodum dictione re-
sellentur. Nusquam enim unicus Dei
Filius, etiam post assumptam hominis
carnem, ita locutus est; Qui creavit me
Pater misit me: neque aut in Evangelio,
aut in veteri Testamento Pater unquam
ad eum modum disseruit: Creavi vobis
Filium: Sed, *Misit me Pater.* Et, *Exivi*
à Patre, & vado, Item: *Qui est in sinu*
Patris. Et, *Verbum erat apud Deum, &*
Deus erat Verbum. Infinita sunt, quæ de
salutis nostræ mysteriis animo concipi
possunt: ne nos Diaboli istius præstigia-
rum, artificiiqve plena doctrina circun-
veniat. Quippe Diabolus perdendi ge-
neris humani cupidus, ejusdenqve glo-
riæ invidens varias admovit machinas;
primum ignorantia: tum Idololatriæ:
post hæc improbitatis: Hoc verò dein-
ceps tempore Hæreticæ calliditatis, & er-
roris, ut quacunqve ratione posset homi-
nem e cœlo deiiceret.

X. Quam multa verò sunt, ὁ Ἀνο-
μοῦ! quæ adversus tuum illud dogma
ingenii nostri mediocritati suppetunt!
Præclarè verò Anomœus, hoc est dissimi-
lis, appellaris: quippe qui ab hominibus
Dei sapientia, veraqve fide præditis mo-
ribus, ac mente dissideas. Non enim ex
eo, quod progressus in virtute feceris, cæ-
terorum hominum dissimilis evasisti: sed
cum ab veritatis via deflexeris, ab Eccle-
siæ Dei Filiis diversus factus: Cumqve
Dei Filium, qui Patri suo æqualis est, Pa-
tris nihilominus dissimilem esse voluisti,
tute ipse dissimilis fuisti: & hoc nomen
meritò es consecutus, eo quod cæterorum,
qui divina ope salutem obtinent, similis
esse desisti.

Verùm ne in persequendis illius quæ-
stionibus tempus conteram; age ex i-
psiusmet verbis, quæ in nonnullis ad quos-
dam disputationibus scripsit, ad illum
confutandum aggrediamur. Etenim il-
lo in opere, unde hæc excerpta sunt,
disputationem quandam erroris plenam
instituit: nec in eo libro vel minima vox
est, quæ cum integra simpliciqve fide,

Ano- quam sanctus, ac mansuetus ille Spiritus A
moci. ordinavit, cohærere videatur. Sed pri-
Hæresis mo loco lucubratiunculam illius, quæ ad
LXXVI. manus nostras pervenit, adscribendum
putavimus, ut ex ipsiusmet scriptis ad-
versus illum disputare, & cum refellere
possimus.

SEQVITUR AETII ANOMOEI OPUSCULUM.

X. Quoniam persecutionis illius tem-
pore, quam contra nos temporarii qui-
dam homines excitarunt, nonnulli ex iis,
quos diximus, inter alia multa, opuscu-
lum quoddam privatim à nobis elucu-
bratum de ingenito Deo, ac genito sur-
ripientes, plerisque additis, aut detractis,
interpolatum, ac depravatam ediderunt,
perturbatâ insuper ordinis serie: atque
illud idem postea literarum quidam ad
nos studiosus attulit; necesse habui, ut-
potè illius auctor, recensitum, ac repur-
gatum opus istud ad vos mittere, quicun-
que pietatis athleta utriusque texus estis,
ut intelligatis nihil non in eo ex sacra-
rum literarum germano esse sensu pro-
latum. Cujus quidem prælidio eos omnes,
qui contradicere voluerint, paucis qui-
busdam breviter objectis, prohibere po-
teritis, ne de ingenito DEO, ac genito
sermonem impudenter instituant, ac tem-
porarios illos imprimis, quos attigi. Por-
rò hanc disputationem in capita versuum
in modum ita digessimus, ut & objectio-
nes alias ex aliis, & quaestionum dissolu-
tiones necteremus: quo & ad comprehen-
dendum facilia & planiora, quibus uti-
mur, argumenta vobis essent. Ab in-
genito verò DEO disputandi initium fe-
cimus.

I. Si ingenitus DEUS quod genitum
est facere ingenitum potest, siquidem
substantia omnis ingenita est, neutra,
quod ad eam conditionem attinet, nul-
lius ut dominatui sublit, ab altera discre-
pabit. Quinam igitur dici potest mutari
quidem alteram, alteram mutare; cum
ex nulla subiecta materia quicquam Deo
producere minimè permittant.

II. Si ingenitus DEUS causa est o-
mni præstantior, erit etiam generatione
ipsa præstantior: si, inquam, causis omni-
bus antecellit, generationi iridem ante-
cellet. Neque enim aut ab altera natura
ut esset accepit, aut illud ipse sibi con-
tulit.

καὶ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πατρὶ κεκοσμη-
μένης. ὅλον δὲ διόλκῃ τὸ δοκῆν αὐτῇ ποιημάτων
τὸ εἰς ἡμᾶς ἐλθὲν ἐν πρώτοις κατέταξα, ἵνα
ἀπ' αὐτῆς ποιησώμεθα πρὸς αὐτὸν τὴν λοι-
πὴν ἀνατροπὴν τῆς διαλέξεως.

ΚΑΙ ΕΣΤΙ ΤΟΔΕ ΤΟ ΣΥΝ- ΤΑΓΜΑΤΙΟΝ Τῶ ΑΝΟΜΟΙΣ ΑΕΤΙΣ.

Ἐπειδὴ ἐν καιρῷ τῷ ἐπενεχθέντι ἡμῖν
διωγμῷ ὑπὸ τῶν χρονιτῶν, τινὲς τῶν προει-
ρημένων σφετερισαμένοι μὲν καὶ ἄλλων πολ-
λῶν, ποιημάτων σπασαοθὲν ἡμῖν ἰδιαζούτως
περὶ ἀγεννήτου Θεῦ καὶ γεννητῆ, παρενθή-
καις τε καὶ ἀφαιρέσεσι διαφθείραντες ἐξέ-
δωκαν, τὴν ἀκόλῃστον ἀμείψαντες ἀγωγὴν.
ἦλθε ὁ μὲν ταῦτα αὐτὸ εἰς ἡμᾶς, τινὸς τῶν
σπασαίων ἡμῖν αὐτὸ προσκεκομικότης, ἡναγ-
κάσθην οἷα πατὴρ αὐτοῦ διακαθάρας ἐκ-
πεμψαί ἡμῖν τὸ σύγγραμμα, ὃ πάντες δύσε-
εἰς ἀθληταί τε, καὶ ἀθλήτειαί, ὅπως ἂν εἰ-
δέναι ἔχοιτε καὶ ἔννοϊαν τῶν ἁγίων γραφῶν
εἰρηστῇ ἡμῖν τὸ λόγιον, δι' ὃ πάντα ἀνθρω-
πον ἀντιλέγειν ὑμῖν ἔπιχευόντα περὶ ἀγεν-
νήτου Θεῦ καὶ γεννητῆ παύειν ἀνοικνωτέων
σωτομοῖς ἔπιπροσῆς δυνήσεσθε: πάντων δὲ
μάλιστα τῶν προειρημένων, ἐν εἰδή τῶν συχη-
ρῶν ἐπ' ἀπόρῃσιν ἀπορήσεως, καὶ λύσιν λύ-
σεως, διὰ τὸ ἀπερίδρακτον, καὶ σαφές τῶν
ἔπιχειρημάτων, ποιησάμεν τὴν ἀρχὴν πε-
ρὶ ἀγεννήτου Θεῦ.

α'. Εἰ δυνατὸν ἐστὶ τῷ ἀγεννήτῳ Θεῷ τὸ
γεννητὸν ἀγεννητὸν ποιῆσαι, εἰ πάντα ἔστι ἐ-
στὶν ἀγεννητῷ, ἔδοπότερα διοίσθ' τῆς ἄλλης
καὶ τὸ ἀδέσποτον. πῶς ἂν τις Φαίη τὴν
μὴ μεταβάλλεσθαι, τὴν ὃ μεταβάλλειν, εἰ
ἔπιπροπόντων τῷ Θεῷ ὑφίσταν' ἐκ μὴ ὑποκει-
μένης ὕλης.

β'. Εἰ πάσης αἰτίας κρείττων ὑπαρχὴ ὁ
ἀγεννητῷ Θεός, διὰ τῆς γενέσεως κρείτ-
των ἂν εἴη. εἰ δὲ κρείττων ἐστὶ πάσης αἰτίας,
δηλονότι καὶ γενέσεως. ἔτε γὰρ παρ' ἑτέρας
φύσεως εἴληφε τὸ εἶναι, ἔτε αὐτὸς ἑαυτῷ τὸ
εἶναι παρέχεν.

γ'. Εἰ δὲ αὐτὸς ἐαυτῷ τὸ εἶναι μὴ παρέ-
σχεν, ὁ δὲ διὰ τὸ ἀόθεν τῆς φύσεως, ἀλλὰ διὰ
τὸ ὑπερβυθισθῆναι πᾶσαν αἰτίαν, πῶθεν ἂν τις
τὴν ὑποστάσαν πρὸς τὴν ὑποστήσασαν φύ-
σιν τὸ ἀποβάλλακτον εἰς ἑστίαν ἔχον συλχω-
ρήσῃ, ὁ * περιεργὴς τῆς τοιαύτης ὑποστά-
σεως γυμνῶσιν.

C. προσ-
εμφάν.

δ'. Εἰ ἀτελευτήτως ὁ Θεὸς διαμένει ἐν
ἀγεννήτῳ φύσει, καὶ ἀτελευτήτως τὸ γέννημα
γέννημά ἐστιν, ἢ τῷ ὁμοούσιῳ καὶ τῷ ὁμοοικσίῳ
κακοδοξία παρεμφαρήσεται. ἴσεται δὲ
τὸ ἐν ἑστίᾳ ἀσύγκλειτον ἐκατέρωθεν φύσεως ἀ-
ξιώματι.

ε'. Εἰ ἀγέννητος ἐστὶν ὁ Θεὸς τὴν ἑστίαν,
ὅσα ἑστίαι διασάφει τὸ γεννητὸν ἐγεννήθη, ἀλλ'
ἐξ ἑστίαις ὑποστήσασθαι αὐτό. τὴν γὰρ αὐτὴν
ἑστίαν καὶ γεννητὴν εἶναι καὶ ἀγέννητον, ὁδεῖς
λόγῳ ἀσεβῆς Πιπρῆς.

ς'. Εἰ τὸ ἀγέννητον ἐγεννήθη, τί κωλύει
τὸ γεννητὸν ἀγέννητον γεγονέναι; μᾶλλον γὰρ
τῷ ἀνοικείῳ Ππὶ τὸ αὐτῆς οἰκείον ἐπέγεται
πᾶσα φύσις.

ζ'. Εἰ μὴ ὅλος ὁ Θεὸς ἀγέννητός ἐστιν, ὁ
δὲν κωλύει τὸ γεγεννηκέναι ἑσιωδῶς. εἰ ὅλος
ἐστὶν ἀγέννητος, ὅσα ἑσιωδῶς εἰς γένεσιν διέ-
ση, ἐξ ἑστίαι δὲ ὑπέστησε τὸ γέννημα.

η'. Εἰ ὅλος ἐστὶ γεννητικός ὁ ἀγέννητος
Θεός, ὅσα ὡσιωδῶς τὸ γεννητὸν ἐγεννήθη, ὁ-
λης ἐχέσθης τῆς ἑστίαις αὐτῷ τὸ γεννᾶν, ἀλλ'
ὁ τὸ γεννᾶν.

θ'. Εἰ δὲ μετασχηματιθεῖσα ἡ ἑστία ὁ
Θεὸς γέννημα λέγεται, ὁ ἀμετάβλητος ἡ
ἑστία αὐτῷ τῆς μεταβολῆς ἐργασαμένης τὴν
Τις ἰδιοποίησιν.

ι'. Εἰ ὅτι καὶ ἀμετάβλητος, καὶ γενέ-
σεως κρείττων ἡ ἑστία τῷ Θεῷ, τὸ πλὴν τὸν Υἱὸν
ἕως ψιλῆς περισηγορίας ὁμολογηθήσεται.

ια'. Εἰ σπερματικῶς ἦν ἐν τῷ ἀγεννήτῳ.
Θεῷ τὸ γέννημα, ἢ τὸ γέννησιν ἐξωθεν περι-
λαβὼν, ὡς ἂν εἴποι τις, ἠνθρωπώθη. τέλει ὅτι
ἐστὶν ὁ Υἱός, ὁ ἐκ αὐτοῦ ἐγεννήθη, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ

III. Jam verò, si ipse sibi ut esset ni-
nimè contulit, non propter ullam natu-
ræ imbecillitatem, sed quòd causa sit o-
mnì superior; quis subsistentem naturam
ab ea, quæ subsistentem produxerit, nihil
in substantiâ discriminis habere fatebitur;
cùm ejusmodi subsistentia generationem
omnem excludat?

Ano-

mizi.

Hæresis

L X X V I.

IV. Si perpetuò, ac sine ullo fine De-
us in ingenita natura persistit, ac si genita
soboles sine ullo fine genita est, prava illa
de homoeousio, & homoeousio senten-
tia profligabitur. Cùm illud interim in
utriusque naturæ dignitate remaneat, ut,
quòd ad substantiam attinet, comparari
inter se nequeant.

V. Si ingenuus substantiâ DEUS est,
quod genitum est non distractione qua-
dam substantiæ genitum est, sed ab sub-
stantiâ, à qua productum est, manavit.
Quippe eandem substantiam genitam si-
mul & ingenitam esse nulla cum pietate
conjuncta ratio patitur.

VI. Si genitum est illud ipsum, quod
est ingenitum, quid etiam prohibet quod
genitum est ingenitum fuisse? Si qui-
dem natura omnis ad id, quod cognata
sibi est, magis quàm ad alienum pe-
reginumque festinat.

C VII. Si totus non est ingenitus Deus,
nihil est quod obstat, quominus secun-
dum substantiam genuerit. Sin totus
ingenitus est, non est secundum substan-
tiam generatione distractus, sed ex sub-
stantia sua genitam illam à se sobolem
produxit.

VIII. Si ingenitus DEUS totus est
genitali vi præditus, quod genitum est
secundum substantiam non est genitum,
cùm toti illius substantiæ non ut gene-
retur, sed ut generet, insitum sit.

IX. Quòd si in aliam formam com-
mutata DEI substantia soboles dicitur,
non erit illa ipsa DEI substantia muta-
tionis expers, cùm propria Filii conditio
mutatione constituta sit.

X. Quod si divina substantia muta-
tionis est omnis expers, & generatione
superior, quicquid ad Filium pertinet,
sola duntaxat appellatione profitebimur.

XI. Si in ingenito DEO genita so-
boles, velut semine quodam, contineba-
tur, post generationem aliqua re extrin-
secus assumpta, confirmata corroborata-
que fuerit. Quamobrem non ex iis,
quæ generatione sortitus est, sed ex

H h h h iijj

Ano-
tici.
Hæresis
LXXVI.

adscititiis illis habet Filius, ut perfectus absolutusque sit. Nam quæcunque naturaliter accessionem aliquam capiunt, utpotè ex illis ipsis constituta, perfecti nomen diversa quadam ratione solent admittere.

XII. Si perfecta in ingenito genita soboles erat, genita soboles est non ex iis, quæ cum ab ingenito gigneretur obtinuit. Nam genita natura in ingenita substantia esse non potest: esset enim simul idem & non esset. Nam quod genitum est, ingenitum non est, & quod ingenitum est, genitum non fuit. Quippe dissimilem aliquam Deo partem affingere, maledicti in divinum numen, ac contumeliæ speciem præfert.

XIII. Si ingenita natura præditus DEUS omnipotens genitæ naturæ conditionem in sese non agnoscit: Filius vero genitam naturam habens ejusmodi se, qualis est, agnoscit, nonne tota illa consubstantialis ratio mendax est, ac falsa, cum alter ingenitum sese, genitum alter agnoscat?

XIV. Si ingeniti vox DEI substantiam minimè significat; sed incomparabile illud nomen ab humanis ingeniis excogitatum est, DEUS ob istud ipsum ingeniti commentum iis, qui repererint, gratiæ debitor est, cum tanto nomini respondentem excellentiam in essentia sua non habeat.

XV. Si ingeniti conditio DEO extrinsecus affingitur, qui affingunt ei ipsi, cui affingitur, antecellunt, cum præstantius, quam natura patiatur, ei nomen attribuant.

XVI. Si ingenita natura generationi minimè cedit, habemus quod volumus. Sin generationi cedat, generationis affectiones divinæ substantiæ præstabit.

XVII. Si genita soboles natura ob generantem immutabilis est, quod ingenitum est substantia quadam immutabilis est, non arbitrio, aut voluntate cujuscquam, sed insita quadam substantiæ dignitate.

XVIII. Si ingeniti vox substantiam exprimit, meritò ab geniti substantia velut membrum divisionis oppositum discernitur. Sin autem nihil omnino vocabulum illud ingeniti significat, multo minus geniti vox aliquid exprimit. Nihil autem quomodo nihilo in divisione respondebit?

XIX. Quod si ipsa ingeniti pronun-

τιάζεσθε. τὰ γὰρ συγγενικῶς προσλαμβάνοντα, ὡς ἐξ ἐκείνων σωεσώτα, τὸ τῆ τελείας ὄνομα διαφύρωσ προσείαχ πέφυκε.

ιβ'. Εἰ τέλειον ἦν γέννημα ἐν ἀγέννητῳ, γέννημά ἐστι, καὶ οὐκ ἐξ ὧν ὁ ἀγέννητος αὐτὸ ἐγέννησεν. γεννητὴν γὰρ φύσιν ἐν ἀγέννητῳ ἁπλῶς ἐκινδύνεταί εἶναι. τὸ γὰρ αὐτὸ εἶναι τέ ἐστι, καὶ μὴ εἶναι. γέννημα γὰρ ἀγεννητον ἐκ ἑστί, καὶ ἀγέννητον ὃν γέννημα ἐκ ὧν. τῶ ἀνομοίῳ μέρεσιν Ἰπὶ Θεῷ βλασφημίας τύπον καὶ ὕβριν ἐπέχοντες.

ιγ'. Εἰ ἀγεννητὴ φύσεως ὑπάρχων ὁ Θεός ὁ παντοκράτωρ χυμητῆς φύσεως ἐκ οἶδεν ἑαυτὸν, ὁ δὲ Υἱὸς χυμητῆς φύσεως ὑπάρχων, τί το γινώσκῃ ἑαυτὸν, ὅπῃ ἐστὶ πῶς ἐκ αὐτοῦ εἴη τὸ ὁμοῦσιον ψευδές, τῷ μὴ γινώσκοντι ἑαυτὸν ἀγέννητον, τῷ δὲ χυμητόν;

ιδ'. Εἰ μὴ τὸ ἀγέννητον τὴν ὑπόστασιν τῷ Θεῷ παρέσθῃ, ἀλλ' Ἰπνοίας ἐστὶν ἀνθρωπίνης τὸ ἀσύμμετρον ὄνομα, χάριν τοῖς Ἰπνοήσασιν γινώσκῃ ὁ Θεός, διὰ τὴν ἀγέννητον Ἰπνοίαν, τὴν ὑπεροχὴν τῷ ὀνόματι ἐφέρων ἐν ἁπλῶς.

ιε'. Εἰ ἐξώθεν Ἰπθεωρεῖται τῷ Θεῷ ἀγέννητον, οἱ Ἰπθεωρήσαντες τῷ Ἰπθεωρηθέντι εἰσὶν ἀμείνους, κρείττον ὄνομα τῆς φύσεως αὐτῶν πορισάμενοι.

ισ'. Εἰ μὴ εἴη ἡ ἀγέννητος φύσις χυμητῆς, τυχέσιν ὁ λέγει. εἰ δὲ εἴη γενέσῃ, τὰ τῆς γενέσεως παθῇ τῆς ὑποστάσεως τῷ Θεῷ εἴη ἀμείνον.

ιζ'. Εἰ τὸ γέννημα ἀτρεπὸν τὴν φύσιν ἐστὶ, διὰ τὸν γεννήσαντα, τὸ ἀγέννητον ἁπλῶς ἐστὶν ἀτρεπές, ὃ διὰ γνώμην, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐν ἁπλῶς ἀξίωμα.

ιη'. Εἰ τὸ ἀγέννητον ἁπλῶς ἐστὶ δηλωτικόν, εἰκότως πρὸς τὴν τῷ γεννήματι ἁπλῶς ἀντιδιατέλλει. εἰ δὲ μὴδὲν σημαίνει τὸ ἀγέννητον, πολλῶν μᾶλλον οὐδὲν δηλοῖ τὸ γέννημα. * Ἐμὴδὲν ἢ μὴδὲν. μὴδὲν μὴδὲν πῶς ἀντιδιασάλλει.

ιθ'. Εἰ δὲ ἡ ἀγέννητος πρὸς Θεὸν πρὸς τῷ

γεννητὴν θεωροῦν ἀντιδιατέλλεται, σιωπῆς τὴν ὑποθετοῦσαν διαδεχομένης, γίνεσθαι συμβαίνει καὶ διὰ τοῦ γίνεσθαι τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐλπίδα, ἐν διαφόρῳ θεωροῦν κειμένην, ἀλλ' οὐκ ἐν φύσει ἔσθαι, ὡς ὁ τῶν ὀνομάτων βέλεται σημασία,

κ'. Εἰ μὴδὲν πλέον νέμει εἰς ὑπεροχὴν ἑσίας τὸ ἀγέννητον πρὸς τὸ γέννημα, θεωροῦν μόνον ὑπερχόμενον ὁ Υἱός, βελτίους ἑαυτῷ γνώσεσθαι τὰς προσαγορεύσαντας, ἢ τὸν προσαγορευθέντα Θεὸν αὐτὸ καὶ Πατέρα.

κα'. Εἰ ἡ ἀγέννητος ἑσία κρείττων ἐστὶ γενέσεως, οὐκ ὀφείκει ἔχειν τὸ κρείττον αὐτὸ, ἢ ἑσία ἐστὶν ἀγέννητος. ἢ γὰρ βελομένη ὅτι βέλεται, γενέσεως ἐστὶ κρείττων, ἀλλ' ὅτι πέφυκεν. αὐτὸ ὅν ὑπάρχουσα ἑσία ἀγέννητος ὁ Θεός, ἔδειν λόγῳ ἡμετέρεφ καθ' ἑαυτῆς γενέσθαι ἡμετέρεφ, ὡς ἔσθαι φέρεται καὶ τῶν γεννητῶν πᾶσαν ἐξέτασιν, καὶ πάντα λογισμὸν.

κβ'. Εἰ στερήσεως ἐστὶ δηλωτικὸν ἡμετέρεφ τὸ ἀγέννητον, μὴδὲν δὲ εἶναι τὸ ἀγέννητον, ποῖος λόγος ἂν ἀφαιρήσειε τὰ μὴ ὄντα μὴδὲν. εἰ δ' ὄν σημαίνει, τίς ἂν χωρήσειεν ὄντα ὅπερ ἐστὶν αὐτόγε αὐτῷ;

κγ'. Εἰ αἱ στερήσεις ἐξῆς εἰσιν ἀφαιρέσεις, τὸ ἡμετέρεφ ἀγέννητον ἡτοί στερήσεις ἐστὶν ἐξῆς, ἢ ἐξὶς στερήσεως ἀλλ' εἰ μὲν στερήσεις ἐστὶν ἐξῆς, πῶς ἂν τὸ μὴ πρὸς τὸν Θεὸν συναριθμηθῇ;

κδ'. Εἰ δὲ ἐξὶς ἐστὶ τὸ ἀγέννητον, ἀνάγκη προϋποθέσθαι γεννητὴν ἑσίαν, ὡς ἔσθαι ἐξὶν προσλαβῆσαι, ἀγέννητον ὀνομάζεται.

κε'. Εἰ δὲ ἡ γεννητὴ ἀγεννήτη ἑσίας μετέχουσα, ἐξῆς ὑπομείνασα διποβολὴν, ἀγεννησίας ἐστέρεται. εἰ ἂν ὅν ἑσία μὲν γεννητὴ, τὸ δὲ ἀγέννητον ἐξὶς.

κς'. Εἰ δὲ τὸ γέννημα παρόν ἐστὶ δηλωτικόν, δηλὸν ὅτι ἐξῆς ἐστὶ σημαντικόν, ἂν τε μεταπέπλασαι ἐξ ἑσίας τινός, ἂν τε τὸ ἐστὶν ὁ λεγόμενος γέννημα.

κζ'. Εἰ τὸ ἀγέννητον ἐξὶς, καὶ τὸ γέννητον ἐξὶς, αἱ μὲν ἑσίαι τῶν ἐξῆς πρῶται, αἱ δὲ

Latino pronuntiacioni geniti opponitur, Anocum secundum pronuntiacionem silentii subsequatur, Christianorum spes Hæresis modò existet, modò esse desinet, in diversa pronuntiacione posita; non in naturis, quæ ita sese habeant, quemadmodum nominum ipsa significatio declarat.

XX. Si ingentum nihil ad substantiæ dignitatem amplius confert, quàm genitum; Filius sola vocabuli pronuntiacione superatus præstantiores sese appellantes ipsos agnoscet; non enim, qui ipsius Deus appellatur, & Pater.

XXI. Si ingenta substantia generationi præstat, insitam in sese habens excellentiam, suapte natura ingenta est substantia. Neque enim cui libitum est, pro eo quod libitum est, generationi antecellit, sed quod ita natura comparatus est. Quare cum Deus per sese ingenta sit substantia, rationi nulli permittit, sibi ut generationem assignet; sed inquisitionem omnem, ac ratiocinationem ad res genitas amandat, ac reiecit.

XXII. Si ingenti vox privationem in Deo significat, neque quicquam omnino sic ingentum, quænam ratio ab eo, quod non est, nihil possit auferre? Sin existens quippiam sonat, quis ab eo, quod est, id ipsum quod est, hoc est ipsum à semetipso secernat?

XXIII. Cum privationes ablationes sint affectionum, quod in Deo est ingentum, vel affectionis privatio est, vel affectio privationi contraria. Igitur si affectionis privatio est, quomodo id quod non inest Deo tanquam insit tribuitur?

XXIV. At si affectio quædam est ingentum, genitam substantiam existere antè, ac velut subterni necesse est, ut affectione illa ad eam accedente, ingenta nominetur.

XXV. Si verò genita substantia ingenta particeps fuit, affectionis iacturâ factâ conditionem amisit ingenti. Quare substantia quidem genita fuerit, ingentum autem affectio.

XXVI. Quod si genita soboles transitum quendam significat, non dubium est affectionem indicare certam, sive quædam è substantiâ mutatione conformata sit, sive hoc ipsum est genita soboles, quod dicitur.

XXVII. Si tam ingentum, quàm genitum affectio sit; substantiæ quidem affectionibus priores; affectiones porro

Ano-
moxi.
Hæresis
LXXVI.

ut substantiis posteriores, sic iisdem anteponendæ fuerint.

XXVIII. Si ingentum geniti causa est, eique confert ut existat: genitum verò causam ipsam substantiæ suæ notionem comprehendens, substantiam ipsam, non affectionem exprimat: cum ingenta natura nihil ipsa secum includat; nonne substantia potius, quàm affectio quædam debet videri?

XXIX. Si substantia omnis ingenta sit, cuiusmodi est omnipotentis Dei, quid attinet hanc quidem passionibus obnoxiam, illam verò earundem expertem dicere? Quod si quædam ingentæ naturæ forte, ac conditione, quantitatis, & qualitatibus, &, ut uno verbo dicam, mutationis omnis expertis altera est, altera verò passionibus admittit; & nihilominus eidem immutabilitas est concessa: necesse est, ut quæ commemoratis hisce naturis insunt, aut casu quodam fortuito accidisse dicantur, aut, quod consentaneum est, eam ipsam quidem quæ agit, ingentam, quæ verò patitur, ac mutatur, genitam appellemus.

XXX. Si genitæ naturæ causa est ingenta, ingentum verò, quod principium dicitur, nihil omnino sit, quoniam potest id quod nihil est ejus, quod productum est, esse principium?

XXXI. Si ingentum privatio quædam est: est autem privatio affectionis amissio, amissio porro penitus à medio tollitur, aut in alterum commutatur, quoniam pacto affectione illà transeunte, aut pereunte, hoc est ingentis appellatione, Dei substantia cognominabitur?

XXXII. Si ingentum privationem, quæ Deo non inest, significat, cur ingentum, esse, genitum verò, non esse dicimus?

XXXIII. Si ingentum nuda in Deo est appellatio, adeo ut supra creaturarum rerum omnium conditionem sola pronuntiatio divinam substantiam extollat, consequens est hominum pronuntiationem omnipotentis Dei substantiâ præstantiorem videri: quæ quidem ipsam incomparabilis excellentiâ dignitatis exornet.

XXXIV. Si cum eo omni, quod genitum est, implicata est, & conjuncta causæ notio, causa verò est, ingenta natura, cum ingentum dicimus, non causam aliquam, sed substantiam exprimimus.

Ἐξῆς τῶν ὁσιῶν, εἰ καὶ δευτέραι, ἀλλ' ὅν γε ὡροτμότεραι.

κῆ. Εἰ δὲ τὸ ἀγέννητον τῷ γεννητῷ αἰτίον ἐστὶ τῷ εἶναι, * σημαίνων, γέννημα σωφ-
Φέρων τῇ ἑαυτῷ ὁσία τὸν αἰτίον, ὁσίας ἐστὶ
δηλωτικὸν τὸ γέννημα, ἀλλ' ὅχι ἔξωθεν, τῆς
ἀφηνήτης φύσεως ὁδὸν ἑαυτῇ σωφισαγῆσης,
πῶς ὅχι ἂν εἴη ὁσία, ἀλλ' ἔξῃς ἡ ἀγέννητος
ὁσία;

κθ'. Εἰ πᾶσα ὁσία ἐστὶν ἀγέννητος, οἷα
ἡ Θεὸς τῷ παντοκράτορι, πῶς ἂν τὴν μὲν
παθητὴν ἐρεῖ τις, τὴν δὲ ἀπαθῆ; εἰ δὲ φύσε-
ως ἀποκληρώσῃ ἀγεννήτης, ἡ μὲν διαμένει πο-
σότης, καὶ ποιότης, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν
πάσης μετεβολῆς ἀμείνων, ἡ δὲ παθῶν ἐστὶν
ὑπὸ θυῖν, συγχωρηθεῖσα τὸ ἀπὸ ἀλλοτρίου
εἰς ὁσίαν ἔχῃ, τῷ αὐτομάτῳ ἰππρέψαι φί-
λον, τὰ καὶ τὰς προειρημένας. ἡ τόγε ὅν ἀ-
κόλυστον τὴν μὲν ποιεῖσαν ἀγέννητον εἰπεῖν,
γεννητὴν δὲ τὴν μεταβαλλομένην.

λ'. Εἰ τὸ γενομένης ἡ ἀγέννητος φύσις ἐ-
στὶν αἰτία, τὸ δὲ ἀγέννητον μηδὲν εἴη * αἰτίον,
πῶς ἂν εἴη αἰτίον τὸ μηδὲν τῷ γεγονότι.

λα'. Εἰ τὸ ἀγέννητον ἐξέρησις, ἡ δὲ ἐξέρη-
σις ἔξωθεν ἀποβολή ἐστιν, ἡ δὲ ἀποβολή παν-
τελῶς ἀπόλλυται, ἡ μεθίσταται ἐφ' ἕτερον,
πῶς οἷόν τε ἔξῃ μεθισταμένη κατονομάζεσθαι
τὴν ὁσίαν τῷ Θεῷ ἀγεννήτῳ προσηγορία;

λβ'. Εἰ τὸ ἀγέννητον δηλοῖ ἐξέρησιν μὴ
προσῆσαν τῷ Θεῷ, πῶς ἀγέννητον εἶναι λέγο-
μεν, γεννητὸν δὲ μὴ εἶναι;

λγ'. Εἰ ψιλὸν ὄνομα ἐστὶν ἀπὸ Θεοῦ τὸ ἀ-
γέννητον, ἡ δὲ ψιλὴ προφορὰ τὴν ὑπόστασιν
τῷ Θεῷ ἐπάγει κατὰ πάντων τῶν γεννη-
τῶν, τιμιωτέρα ἄρα ἐστὶν ἡ ἀνθρώπων προ-
φορὰ τῆς τῷ παντοκράτορι ὑποστάσεως,
ἀσυγκρίτῳ ὑπεροχῇ καλλωπίσασα Θεὸν
παντοκράτορα.

λδ'. Εἰ παντὶ γεννητῷ αἰτία συνηκλή-
ρωται, αἰτίος δὲ ἡ ἀγέννητος φύσις, ὅχι αἰ-
τίον δηλοῖ τὸ ἀγέννητον, ἀλλ' ὑπόστασιν ση-
μαίνει.

λε'. ΕΙ πᾶν τὸ γεγονὸς ὑφ' ἑτέρας γέγονεν, ἢ δὲ ἀγέννητῷ ὑπόστασις ἔτε ὑφ' ἑαυτῆς, ἔτε ὑφ' ἑτέρας γέγονεν, ἀνάγκη εἶναι δὴ λέν τὸ ἀγέννητον.

λς'. ΕΙ τῇ τῷ γεννήματι ἔστι συμφαινεται ὡς αἰτία ἢ ἀγέννητῷ ὑπόστασις, κατὰ πάσης αἰτίας τὸ ἀπορίκλειον ἔχουσα, αὐτῆς αἰτίας ἐστὶν ἀσύκλειτῷ, ὅτι ἔξωθεν συνεμφαίνοντα τὸ ἀπορίκλειον, αὐτὸ δὲ ὑπάρχουσα, ἀσύκλειτῷ καὶ ἀπορίκλειτῷ. ἔστι δὴ καὶ ἀγέννητῷ.

λζ'. ΕΙ ὑπεράγει πάσης φύσεως ὁ παντοκράτωρ, διὰ τὸ ἀγέννητον ὑπεράγει, ὅπως ἐστὶν αἰτίον τοῖς γεννητοῖς διαμονῆς. εἰ δὲ μὴ ἐστὶν εἰς δὴ λέν τὸ ἀγέννητον, πόθεν αὖ ἢ τῶν γεννητῶν φύσις ἔξω τὸ διασώζει;

λη'. ΕΙ ἔδεν τῶν ἀοράτων αὐτὸς αὐτῷ ἀπειρατικῶς περὶ ὑπάρχει, διαμῶν δὲ ἐν φύσει ἀποκεκληρωμένη, πῶς αὖ ὁ ἀγέννητῷ Θεὸς ἐλάττωτος ἀποκεκληρώσεως ὑπάρχων, νῦν μὲν τὴν ἑαυτῷ εἶναι δευτέραν ἐν γεννήματι * ὁρᾶν, νῦν δὲ περὶ τῶν ἐν ἀγέννητῷ, καὶ τὴν τῷ πρῶτῳ καὶ δευτέρῳ τάξιν.

λθ'. ΕΙ διαμένει ἐν φύσει ἀγεννήτω ὁ Θεός, τὸ ἐν γενέσει καὶ ἀγεννησίᾳ ἑαυτὸν εἰδέναι, ἀφ' ἑρῆσθαι. συγχωρημένον δὲ ἐν ἀγεννήτῳ, καὶ γεννητῷ τὴν ἑαυτῷ εἶναι περὶ αἰτίας, αὐτὸς ἑαυτῷ ἀγνοεῖ τὴν εἶναι περὶ αἰτίας, αὐτὸς ἑαυτῷ ἀγνοεῖ τὴν εἶναι περὶ αἰτίας, αὐτὸς ἑαυτῷ ἀγνοεῖ τὴν εἶναι περὶ αἰτίας.

μ'. ΕΙ δὲ καὶ τὸ γεννητὸν μετείληθε μετῆς αἰτίας ἀγεννήτης, ἐν δὲ γεννητῷ φύσει ἀτελευτήτως διαμένει, * εἰ μὲν δὴ ἀτελεῖ φύσις γινώσκῃ αὐτὸν, ἀγνοῶν δὴ λέν τὸ ἀγέννητον μετῆς αἰτίας. ἔστι οἷον τε αὐτὸν περὶ ἑαυτῷ καὶ ἀγεννήτης εἶναι γινώσκῃ ἔχον, καὶ γεννητῆς.

μα'. ΕΙ δὲ ἀκαταφρόνητόν ἐστι τὸ ἀγέννητον διὰ μεταβολῆς ὑπὸ τῆς φύσεως ἐστὶν, εἶναι ἀμετάβλητῷ, τῆς ἀγεννήτης εἶναι πάσης αἰτίας κρείσσον ὡμολογημένης.

μα'. ΕΙ τὸ ἀγέννητον πάσης αἰτίας ἐξήρηται, εἶναι δὲ πολλὰ ἀγέννητα, ἀπορίκλειον

XXXV. Si quicquid productum est, ab altero productum est, ingenita verò non. Hypostasis nec à se ipsa, nec ab alià producta est, ingeniti vocabulo substantia ipsa significetur oportet.

XXXVI. Si ingeniti substantià, tanquam causa, ingenita hypostasis declaratur, quæ præ omni causarum genere immutabilitate prædita est, eadem per sese substantia incomparabilis est, non velut extrinsecus adscitam qualitatem illam præ se ferens, nihil ut ad ipsam possit accedere; sed id ex sese habet, uti nihil cum ipsa conferri, aut ad eam accedere possit. Unde & per semet est ingenita.

XXXVII. Si omnipotens DEUS naturam omnem excellit, eo ipso quòd ingenuus est, excellit. Quæ proprietates causæ est genitis omnibus stabilitatem constantiamque tribuens. Sin autem ingenuum substantiam non exprimit, à quo tandem genitarum rerum natura seipsam ut conservet accipiet?

XXXVIII. Si nihil eorum, quæ visum effugiunt, semetipso sativà quadam vi prius est, atque definita naturæ sorte continetur, qui fieri potest, ut ingenuus Deus ab omni sortitione liber suam ipsius substantiam modò in genita sobole inferioris cuiusdam, ac secundæ conditionis, modò in ingenito primariæ esse videat, ita ut prioris inlit, ac posterioris ordo?

XXXIX. Si in ingenitâ naturâ perseverat Deus, detrahendum hoc illi est, ut generari se, atque ingenuum esse cognoscat. Quòd si id illi detur, ut pergeniti ingenuique conditionem illius naturæ traducatur, substantiam ipse suam ignorat, cum ab utraqve, geniti scilicet atque ingenui, qualitate distrahatur.

XL. Si verò genitum conditionis ingenui particeps est, & in geniti naturâ perpetuò manet, necesse est ut se imperfectâ in naturâ constitutum esse cognoscat, & illam ingenui communionem ignoret. Neque enim idem de seipso & ingenuæ substantiæ, & genitæ notitiam informare potest.

XLI. Si ingeniti proprietas levis est, ac minimi facienda, quòd in mutationem proclivis sit, immutabilis substantia naturæ quædam dignitas est, cum ingenua substantia omniuna confessione causis omnibus antecellat.

XLII. Si ingenuum causam nullam penitus habet, suntque ingenua complura

Ano-
mici.
Hæresis
LXXI.

immutabili natura constabunt. Neque enim velut attributa communis cuius-
d' n, ac peculiaris naturæ conditione par-
ticipisque facta altera molita est, altera
producta.

XLIII. Si substantia omnis ingeni-
ta est, nihil à se invicem hac ex parte dif-
ferent, quòd neutra dominationi subje-
cta sit alterius. Quare quoniam affirmari
potest, mutari unam, alteram mutare,
cum Deo minimè permittant, ut ex nul-
la subiecta substantia producat.

XLIV. Si omnis substantia ingeni-
ta est, perinde & nulla variabilis est.
Quòd si variari natura non potest; agere,
ac pati, ad fortuitum quendam casum re-
ferenda sunt.

XLV. Quòd si multa sint ingeni-
& invariabilia, nullo certo à se invicem
numero discrepabunt. Neque enim
comprehendi numero poterunt, quæ vel
absolutè, vel aliqua ex parte differant;
cum differentia omnis determinata cau-
sæ in ingeniata natura velut attributam
sortem significet.

XLVI. Si ingenuus, & Deus pro
uno eodemque sumantur, ingenuus in-
genitum genuit. Sin diversum quiddam
ingeniti, ac Dei vocabula declarant, ne-
quaquam absurdum est Deum à Deo ge-
nitum esse, cum uterque ab ingeniata sub-
stantia originem duxerit.

XLVII. Si ante Deum nihil omni-
nò fuit, uti revera nihil extitit, Deus &
ingenitum idem planè significant, cum
genita soboles ingenuum non admittat.
Unde cum Deo, ac Patre suo simul ap-
pellari sese non patitur.

Deus ille, qui à nullo alio genitus est,
quique solus verus Deus ab Jesu Christo,
qui ab eo missus erat, appellatus est, Chri-
sto, inquam, qui revera ante sæcula o-
mnia extitit, estque sine dubio genita
substantia, sanos vos, sanasque & inco-
lumes ab impietate custodiat, in Christo
Jesu Domino nostro: per quem omnis
gloria Patri, & nunc, & semper, & in sæ-
cula sæculorum, Amen.

Η ΑΣΤΕΝΟΥΣ ΑΙΤΙΟΥ ΟΠΟΥΣΚΟΥΛΟΥ.

Hoc igitur perniciosissimarum Aëtii
sententiarum, quarum ad nos particulæ
quædam pervenerunt, principium est
nostra hac disputatione refellendum.
Ferunt enim trecenta ab illo conscripta

Λέξασιν τὴν φύσιν. ὃ ᾧ ἂν μὴ διποκληρώσῃ φύ-
σεως τινὸς κοινῆ καὶ ἰδίᾳ μετεκληρώσῃ, ἢ μὴ
ἐποίησιν, ἢ δὲ ἐγίνετο.

μγ'. Εἰ πάντα ἔσθια ἐστὶν ἀγέννητα, ὅ-
ποτέρᾳ διεσῆν τῆς ἄλλης καὶ τὸ ἀδέσποτον.
πῶς ἂν ἂν τις φάιη τὴν μὴ μεταβάλλεσθαι, τὴν
δὲ μεταβάλλειν, ὅσα ἴππευόντων τῷ Θεῷ ὑ-
φίσταν ἐκ μὴ ὑποκειμένης ἔσθιας.

μδ'. Εἰ πάντα ἔσθια ἐστὶν ἀγέννητα, πα-
σα ἐστὶν ἀπώδρακτα. τῆς ἰσθίας τὸ ἀπα-
ράλλακτον ἐχέσης, τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν
B αὐτοματισμῷ ἀναθετόν.

μέ'. Πολλῶν ὄντων ἀγέννητων καὶ ἀπα-
ράλλακτων, ἀναριθμητῶς διοίσουσιν ἀλλήλων.
ὃ γὰρ ἂν εἴη ἀριθμητὰ τὰ διεσῶτα ἢ καθό-
λου, ἢ κατὰ τι, πάσης διασάσεως * διποκλη-
ρωματί τινα ἐμφανέσης, [ἐτι] διποτετα-
γμένης ἀγέννητης φύσεως. γε. διπο-
κληρω-
ματῶ.

μς'. Εἰ τὸ ἀγέννητα καὶ τὸ Θεὸς ἐκ πα-
ράλληλου τὸ αὐτὸ δηλοῖ, ἀγέννητον ἀγέννητος
ἐγέννησεν. εἰ δὲ ἕτερον τι δηλοῖ τὸ ἀγέννητον,
ἕτερον ὃ τὸ Θεὸς, ὃ καὶ ἀτοπον δὲ τῷ Θεῷ Θεὸν
C γεγεννημένον, ἐκατέρω τὴν ὑπαρξιν λαβόν-
τα ἐξ ἀγέννητης ἔσθιας.

μζ'. Εἰ δὲ τὸ πρὸ τῆς Θεῶς μηδὲν εἴη, ὥστε
ὃ καὶ ἐστὶ, τὸ Θεὸς καὶ τὸ ἀγέννητον ταυτὸν δη-
λοῖ, ὃ προσκειμένον τῷ γνήματι τὸ ἀγέν-
νητον. διὸ καὶ τὸ συνεκφωνεῖσθαι τῷ Θεῷ καὶ
Πατρὶ αὐτῷ ἀνέχεσθαι,

Ἐρρωμένους καὶ ἐρρωμένους ὑμᾶς ὁ ἂν ἀν-
τογέννητα Θεὸς, ὁ καὶ μόνος ἀληθινὸς
Θεὸς προσαγορευθεὶς ὑπὸ τῆς διποσαλένης
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑποσάντα τε ἀληθῶς πρὸ
αἰώνων, καὶ ὄντα ἀληθῶς γνήματι ὑποσά-
σεως, διατηρήσῃ διὰ τῆς ἀσεβείας, ὅτι Χριστῷ
D Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, δι' ὃ πάντα δόξα τῷ Πα-
τρὶ, καὶ νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
ώνων, ἀμήν.

ΠΕΠΛΗΡΩΤΑΙ ΤΟ ΣΥΝΤΑ- ΓΜΑ ΤΩΝ ΑΙΤΙΟΥ.

Καὶ ἐστὶ τῶν εἰς ἡμᾶς διὰ μέρους ἐλθόντων
αὐτῶν φθοριμαίων λέξεων, ὡς ἔφη, ἡ ἀρχὴ
παρ' ἡμῶν ἀνατρεπομένη αὕτη. τελειοσία
γὰρ ὁμῶς κεφάλαια ὁμοιότροπα τέρις φα-
σὶν αὐ-

σὺν αὐτὸν πεποιηκέναι, πάσης βλασφημίας ἐμπλεα. ἐνταῦθα δὲ ὡς ἀπολλυμένῃ σάμα-
 28. 29. τὸς ἐρπετῶ καὶ σαπέντι, * ἐπηβόλη τινὸς
 30. 31. σαρδαῖς ἀναλεξαμένῃ τῶν τῶ ἐρπετῶ λει-
 ψάνων τὰ ὅσα εἰς λύμην τινῶν, ἣν καυχᾶται
 32. 33. Ἰησοῦν πεποιηκέναι, τισὶ γράφον δῆθεν,
 ὡς καὶ φιλοκαλίαν φερέειν τὸ συνταγμα-
 34. 35. τιον, ὃ ἡ ἀρχὴ ἔσται, ὃ εἰκνεν καὶ αὐτοὶ τῆς
 τῶ Θεῷ ἐνεργείας τὰ ἱατικά τῶν λόγων τῆς
 36. 37. θείας γραφῆς ἀναλεξαμένοι ἀπαρχῆς ἄχρι
 38. 39. τέλους, ἀνατρεπτικὴν ἀντίδοτον κατασκευά-
 40. 41. σωμεν τοῖς βυλομένοις ἰαθῆναι τῆς αὐτῆς ἰο-
 42. 43. βολλίας, ἀντικρυς ἐκάστης λέξεως ἀνατροπὰς
 44. 45. ὡς ἀποδοτέον τῶν αὐτῶν συλλογιστικῶν κε-
 46. 47. φαλαίων ἔσται.

capitula istorum similia, ac contumeliis Ano-
 divinum in numen referta. Hic autem
 perinde ac si quis emortui cujusdam, ac
 putrefacti serpentis peritus ac studiosus
 artifex reliquias, atque ossa legerit, ita
 pestifera illius doctrinae partem, quam
 ad homines decipiendos scripto illo suo
 ad quosdam dato commisit, ac de eo tan-
 quam egregio aliquo opere gloriatur, hu-
 jus, inquam, partem lucubratiuncula illa
 continet, cujus initium descripsimus. Qui-
 bus de causis & nos ex scripturis sacris di-
 vina quaedam, atque efficacissima reme-
 dia ab initio ad finem usque collegimus,
 ex quibus antidotum quoddam confeci-
 mus in eorum gratiam, qui ab illius vene-
 no, ac peste curari voluerit. Ac singu-
 lorum propemodum verborum ex syllo-
 gisticis illis capitulis confutationem isti-
 usmodi subjecimus.

ΤΑ ΑΙΤΙΟΥ ΤΟΥ ΑΝΟ- ΜΟΙΟΥ.

AETII ANOMOEI PRÆFATIO.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπενεχθέντι ἐν καιρῷ ἡμῖν διω-
 γμῶ ὑπὸ τῶν χρενιτῶν, τινὲς τῶν περὶ ἐρημέ-
 νων σφετερισάμενοι μὲν καὶ ἄλλων πολλῶν
 πονημάτων σαρδαῶν ἡμῖν ἰδιαζόντως πε-
 2. 3. ρὶ ἀγεννήτῃ Θεῷ καὶ χρενιτῇ, παρενθήκαις
 4. 5. τε καὶ ἀφαιρέσεσι διαφθείραντες ἐξέδωκαν,
 τὴν ἀκόλουθον ἀμείψαντες ἀγωγὴν, ἥλθε δὲ
 6. 7. μὲν ταῦτα τῶ εἰς ἡμᾶς, τινὸς τῶν σαρδαίων
 ἡμῖν αὐτὸ προσηκομιότι, ἡναγκάσθην
 8. 9. οἷα πατὴρ αὐτοῖς διακαθάραις ἐκπέμψαι ὑ-
 μῖν τὸ σύγγραμμα, ὃ πάντες ἀπεθείας ἀ-
 10. 11. θληταί τε καὶ ἀθλήτριαί, ὅπως ἂν εἰδέναι ἔ-
 12. 13. χοιτε, καὶ ἔννοιαν τῶν ἀγίων γραφῶν κείρων
 14. 15. ἡμῖν τὸ λογίδιον, δι' ὃ πάντα ἀνθρώπων ἀν-
 16. 17. τιλέγειν ὑμῖν Ἰησοῦντα πρὸς ἀγεννήτῃ Θεῷ
 18. 19. καὶ γεννητῇ παύειν, ἀναιχιωτεῖν συντόμοις
 20. 21. * ὡς ἀποδοτέον τῶν αὐτῶν συλλογιστικῶν κε-
 22. 23. φαλαίων ἔσται. πάντων δὲ μάλ-
 24. 25. λον ὅσον περὶ ἐρημέων χρενιτῶν, ἐν εἰδῇ τῶν
 26. 27. σιχηρῶν ἐπαπόρησιν ἀπορήσεως διαστήσας, καὶ
 28. 29. λύσιν λύσεως, διὰ τὸ δι' ὁδὸν καὶ σα-
 30. 31. φές τῶν Ἰησοῦνμάτων, ποιησάμεν τὴν
 32. 33. ἀρχὴν περὶ ἀγεννήτῃ Θεῷ.

Quoniam persecutionis illius tempore,
 quam contra nos temporarii quidam
 homines excitarunt, nonnulli ex iis, quos
 diximus, inter alia multa, opusculum
 quoddam privatim à nobis elucubratum
 de ingenito Deo, ac genito surripientes,
 plerisque additis, aut detractis, interpo-
 latum, ac depravatum ediderunt, pertur-
 batâ insuper ordinis serie: atque illud i-
 dem postea literarum quidam ad nos stu-
 diosus attulit; necesse habui, utpotè il-
 lius auctor, recensitum, ac repurgatum
 opus istud ad vos mittere, quicumque pie-
 tatis athletæ utriusque sexus estis, ut in-
 telligatis nihil non in eo ex sacrarum lite-
 rarum germano esse sensu prolatum. Cu-
 jus quidem præsidio eos omnes, qui con-
 tradicere voluerint, paucis quibuldam
 breviter objectis, prohibere poteritis, ne
 de ingenito Deo, ac genito sermonem im-
 pudenter instituant, ac temporarios illos
 imprimis, quos attigi. Porro hæc dispu-
 tationis capita versuum in modum ita
 digessimus, ut & objectiones alias ex a-
 liis, & questionum dissolutiones necesse-
 remus: quo & ad comprehendendum fa-
 cilliora & planiora, quibus utimur, argu-
 menta vobis essent. Ab ingenito verò
 DEO disputandi initium fecimus.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

CONFUTATIO.

Κατὰ λέξιν τῆς διαλεκτικῆς σε κομπίας,
 καὶ συλλογιστικῆς ματαιοπονίας τὴν ἀνατροπὴν

I. Tuam illam ex Dialecticorum, & dispu-
 tandi artificum officina profectam vanam,
 & insolentem orationem, sic ad verbum
 I i i

Ano-
moii.
Hæresis
2 x x v i.

Cur Tem-
porarios
docet Ca-
tholicos
Actum.

refellam, nullam ut ex infinitis illis dictio-
nibus majorem minoremve prætereundo
dissimulem. Ac primum quod ad tuæ fa-
ctionis Athletas viros, ac fœminas scribis;
Temporarios quosdam Opusculi illius,
quod præ manibus habebas, & in quo
rem omnem interrogationibus compre-
henderas, partem surripuisse, vel ex hoc
ipso tuo scripto convinci potes, ad tei-
plum potius, discipulosque tuos, ne er-
roris socios appellem, nomen istud per-
tinere. Etenim sacrosancta Dei fides, ac
religio, cum ab initio, atque ab ultima ve-
tustate extitit, licet non obsolecat, aut in-
veteretur unquam; cum perpetuo stat,
solidissimo fundamento nixa: cujus do-
minus extra tempus omne constitutus est.
Quocirca neque ipsa temporis subja-
cet; sed cum Angelis versatur assidue,
sanctosque per singulas generationes ex-
ornat. Tu vero temporarius multo ma-
gis appellandus es, qui & in errorem abdu-
ctuses, & fastu arrogantiaque distentus,
& gregis tui pecudes passim per dumis,
ac spinis confita pascua propulisti. Nemo
enim eadem tecum ex veteribus sensit, o
Aëtii! temporarios scriptis tuis laceffens,
temporarius ac recens ipse. Sed in ipso
statim operis aditu, cum te lucubrationu-
culam de ingenito Deo, ac genito scri-
pisse narras, adeo illustri principio, (ut
tam inusitata novorum vocabulorum li-
centiâ commemorandâ, tuam omnem
illam disputationem ludibrio traducam)
summam homines in admirationem ad-
duxisti.

II. Ecquis est verò Christianorum
omnium, qui salutarem DEI doctri-
nam obtinent, qui hac ipsa derelicta
confictis tuis fabulis, ac nugis, inductus
aeterno Deo, ejusque Spiritu sancto ne-
glecto, ad tuas partes transire malit, ac
de genito DEO disputantem audiat, ut
Rem. 1. 25. & ipse inter stultos numeretur, & crea-
turam loco creatoris adorare discat, qui
est benedictus in secula, Amen? Nos e-
nim creatum non habemus Deum, aut
factum, sed increatum, & à nullo con-
ditum, à Patre verò sine initio ullo, ac
tempore genitum. Quicquid in hac
geniti voce calumniæ struxeris, & am-
bigue usurparis, eam abs te dictionem
non admittam; tamen ne ita quidem ac-
cipias, ut Patre inferior factus esse dicatur:

ποιήσωμαι, μὴ ὑπερβαίνων, μηδὲ ἐν δευτέρῳ
τιθέμεν. τῶν δοκῶν σοι μειζόνων, ἢ καὶ
βραχέων λέξεων τὸ ἀμύθητον. καὶ προ-
τον μὲν ἐπεὶ ἄνω γράφων τοῖς τῶν πληρώ-
ματ' ἀθληταῖς καὶ ἀθληταῖς, ἔφηθα
χρονίτας τινὰς σφετερισαμένους ἅπ' μετὰ
χειρας εἶχες τῷ πονηματίῳ ἐρωτηθείσης τῆς
πρὸ σοὶ λέξεως, σὲ μᾶλλον τῆτο τὸ ὄνομα
κεκτημένον, καὶ οὗν διὰ τοῦ μεμαθητευμέ-
νης, ἵνα μὴ εἶπω πεπλανημένους, διελέγξθ-
εν. ἡ μὲν γὰρ Θεὸς ἀγία πίσις ἀπαρχῆς ἦ-
σα, καὶ αἰεὶ ἀρχαῖζουσα, καὶ μὴ παλαιαμέ-
νη, ἔστιν αἰεὶ, καὶ ἡδραῖωται ταύτης ὁ θεμέ-
λιος, καὶ ὑπάρχει, ἔχουσα τὸν αὐτῆς δε-
σπότην ἄχρονον. διὸ καὶ αὐτῇ χρονικὴ ὑ-
πάρχει, ἀλλ' αἰεὶ ἐστὶ μετ' Ἀγγέλων εὐπολι-
τευομένη, καὶ ἀγίως κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν
κοσμοῦσα. σὺ δὲ μᾶλλον χρονικὸς ὑπάρ-
χης, βεβηλωθεὶς ὑπὸ τῆς πλάνης, καὶ ἐπαρ-
θείς καὶ τὴν διάνοιαν, καὶ τὸ σὸν βόσκημα
τῆς ἀγέλης χυδαίως εἰς νομὴν ἀκανθώδη
παρεμπλέξας. εἰδὲς γὰρ καὶ σὲ τῶν πα-
λαιῶν ἐφρόνησεν, ὦ Αἰτίε, ὁ καὶ χρονικῶν
γράφων, αὐτὸς χρονικὸς ὑπάρχων, καὶ ἐκ
ἀρχαῖζων. εὐθύς δὲ ἐκ πρώτης ὑπεβολῆς, ὡς
ἔφης πονημάτιον γεγραμέναι, εἰπὼν περὶ
ἀγεννήτου Θεοῦ καὶ γεννητοῦ, ἐξέπληξας
τὸν βίον ἐν τῇ τοσαύτῃ σε φωτεινῇ ὑπε-
βολῇ τῷ λόγῳ, ἵνα ἔτως περὶ γελασὸν σε
ποιήσωμαι τὸν λόγον τῆς διαλέξεως τῆς
τοσαύτης σε καινοτομημένης ὀνοματο-
ποιίας.

Τίς γὰρ τῶν τὸ σωτήριον ἔχει Θεὸς κήρυ-
γμα κεκτημένων Χριστιανῶν παίδων * τῆτον Cor. 13. α.
καταλείποι, περὶ τρεπείς ὑπὸ σε διὰ τῆς
μυθώδους σε πλάνης, εἰσάσας Θεὸν αἰεὶ ὄντα,
καὶ τὸ ἅγιον αὐτὸ Πνεῦμα αἰεὶ ὄν, καὶ ἐλθὼν
ἀκρόφ' ὧς σε περὶ γνηστὸ Θεοῦ, ἵνα καὶ αὐ-
τὸς ἐν μωροῖς καταλεχθεῖν, διδασκόμενος
παρασκευῇ τὴν κτίσιν πρὸς τὸν κτίσαντα,
ὅς ἐστιν ἀλόγητος εἰς οὗτον αἰῶνα, ἀμήν;
ἐκ ἔχουσι γὰρ ἡμεῖς κτίσιν Θεόν, & ποιη-
τὸν, ἀλλ' ἀκτίστον καὶ ἀγεννητόν, ἐκ Πα-
τρὸς γεγεννημένον ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως.
κἂν τε γὰρ σοφίῃ τὸ γνηστὸν, γνηστὸν ὁ-
μωνύμως καλεῖν βεβηλωμένον, & δεξομαί σε
τὴν λέξιν, κἂν τε ἔχῃς τὴν νοήσιν, ἢ λατ-
τωμένως πρὸς τὸ ἐκ Πατρὸς γεγεννηθῆναι,

ἐξ ἀκανθῶν γὰρ ἔσ' συλλέγῃσι σαφυλάς, ἔ-
τε ἐκ τριβόλων σῦκα. ἔδὲ ἐξ ἀνδρὸς πε-
πλανημένῃς ὁρθὸς ἂν ὑπολάβῃται λόγος.
ἔφίμῃ γὰρ καὶ ὁ Κύριος ὁ δὴ δαίμονας Χρι-
στον αὐτὸν ὁμολογῶντας. καὶ ἔννοιαν ὅτων
θείων γραφῶν φάσκει εἶναι τὸ λεγίδιον. λέ-
γε μοι, ποία γραφὴ θεία ἐδίδασκε πρὸς-
κυνεῖσθαι Θεὸν ποιητόν; καὶ ὅτι μὲν Θεὸς
ἀγγέλιος ἐστίν, παντὶ τῷ σαφές ἐστίν. ἀλλ'
ἔδὲ τὸτο ὀνόμασι ἔλκεται ἐν τῇ θείᾳ γρα-
φῇ. λὺτὸ δὲ ὁρθὸς καὶ δισεβὲς λογισμὸς,
καὶ αὐτῆς σῆς συνέσεως περὶ Θεῶν τῶτο νο-
εῖν, καὶ λέγειν ἀσχετῶς ἔχῃ. λέγεις δὲ,
ἵνα εἰδέναι ἔχοιεν οἱ ὑπὸ τῶ ἀθληταί τε, καὶ
ἀθλήτῃαι καλῶμενοι, πεπλανημένοι δὲ
μᾶλλον, πῶς πρὸς ἑκάστον ἀποκριθῶσι διὰ
σωτόμῃς, καὶ δι' αὐτῶν λόγους, σιχηρῶν
τρόπων, τὰ κεφάλαια ὑπὸ τῶ σωτεῖ-
σθαι. διὸ αὐτὰ τὰ δοκῶντά σε ἰσχυρὰ ῥη-
ματα, καὶ σοφιστικά, ἃ πρὸς τὰς μείζους εἰς
ἀντιλογίαν ἐξήσκηται σοι, μᾶλλον δὲ ἵνα
πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπάρεθς σόμα, ἡμεῖς οἱ
εὐτελεῖς καὶ ἰδιῶται, καὶ ἡμεῖς, ἀλλὰ βρα-
χύτεροι πολλῶν τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ τῶ Θεῷ Εκ-
κλησίᾳ ποιησόμεθα, ὡς πρὸς τὴν ἀνα-
τρεπὴν τῆς ἀσυστάτης ταύτης, καὶ σφόδρα
εὐτελεῖς φλυαρίας.

Καὶ ἕως ὧδε ἔχεται σε ἡ καὶ τῶ Προομιᾷ
ἀντίθεσις τῆς ἡμῶν βραχυότητος. ἀρχὴν
δὲ αὐτῆς τῶν ὑπὸ τῶ κεφαλαίων καθεξῆς
κατατάξας, ἀντικρὺς ἐκάστης λέξεως, καὶ
κεφαλαίως ἀντιπαρθέσομαι τὰς ἐν τῇ θεί-
ων γραφῶν, καὶ ἐξ ὁρθῶν λογισμῶν ἀντιρρή-
σις τε, καὶ ζητημάτων πρὸς σοι λογικῶν
ἀνατρεπῶν ὅπως οἱ Θεοὶ δόλοι, καὶ ἀλη-
θεῖς ἀθληταὶ ἐντυχόντες, καὶ κατανοήσαν-
τες τὴν πᾶσαν σε ἀτοπίαν, καταγελάσω-
σι, λέγοντες, ἡ ὑψηλὴ φανία τῆς καρδίας σε
ἐποίησέ σοι ταῦτα. σὺ γὰρ εἶπας ταῦτα
ἐν τῇ διανοίᾳ σε. ἀναβήσομαι εἰς τὸν θρα-
νόν, καὶ ἐπάνω τῶν ἀσέρων τῶ θρανῶ θήσο-
μαι τὸν θρόνον μου. καθιῶ ἐν ὄρει ὑψη-
λῷ. ὅτι τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ τὰ πρὸς βορ-
ρᾶν, ἀναβήσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ. νυνὶ δὲ
εἰς ἄδ' ἀναβήσομαι, εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς,
καὶ τὰ ἐξῆς.

Neque enim ē spinis colligunt uvās, neque Ano-
ex tribulis ficus: neque ab eo, qui erro-
rem sequutus est, sanum, ac sincerum
dogma proficisci potest. Quare Domi-
nus ipse silentium dæmonibus indixit:
Quisē Christum esse facebantur. Quod
autem ad sacrarum literarum sententiā
exactum esse libellum illum asseris, dic,
amabo te, quānam divinæ scripturæ pars
factum Deum adorandum esse docue-
rit? Quod enim ingenuus sit Deus, du-
bitat nemo. Ac tametsi nominatim il-
lud in scripturis expressum non fuerit, ni-
hilominus ut de Deo constanter ita co-
gitemus, ac profiteamur, cū recta pia-
quoratio, cū prudentia ipsa persuadet.
Addis verò, quo athletæ illi tui, vel er-
roris potius socii facilius intelligant,
quemadmodum brevi, atque expedita
oratione unicuique objectioni respon-
deant, versuum more te singula capita
digestisse. Quamobrem hæc ipsa tua,
ut quidem existimas, firmissima, sed so-
phistica argumenta, quæ ad confutan-
dos præstantiores quosque elaborasti,
ut os tuum superbè contra veritatem
extolleret, hæc nos, inquam, viles, &
idiotæ, neque ex primariorum illorum
numero, sed plerisque, qui in sancta
Dei Ecclesia censentur, inferiores, refu-
tare, uti diximus, aggredimur, ac tuam
illam inconditam abjectissimamque lo-
quacitatem refellere.

III. Sed adversus tuum illud proœ-
mium hætenus disputatum est. Venio
nunc ad illud tuorum capitum princi-
pium, quod ubi proposuero, adversus u-
namquamque vocem, & caput suam re-
futationem ē sacris literis, ac recta ra-
tione depromptam, hoc est Logicarum
omnium tuarum quæstionum dissolutio-
nem opponam. Ut cū Dei servi, ii-
demque veriores athletæ, ex iis nostris
quàm absurda sit doctrina tua didicerint,
irrideant, & illud usurpent: *Superbia*
cordis tui hæc tibi fecit. Tu enim dixisti
hæc in cogitatione tua: Ascendam in cæ-
lum, & supra stellas cæli ponam thronum
meum. Sedebo in monte excelsō supra mon-
tes arduos, ad Aquilonem ascendam supra
nubes, & ero similis altissimo. Nunc ve-
rò ad inferos descendes, ad fundamenta
terra, &c.

Ano-
mœi.
Hæresis
LXXVI.

INCIPIUNT AETII ΑΚΑΙ ΕΣΤΙΝ Η ΑΡΧΗ ΤΩΝ CAPITA.

I. Si ingenitus Deus potest quod geni-
tum est ingenitum facere.

CONFUTATIO I.

Imprimis esse aliquid, quod Deus face-
re nequeat, impium est cogitare. Et qui-
dem aliquid est duntaxat, quod Deum
minimè deceat: non quod ad illud faci-
endum satis virium non habeat. Sed quod
malicia verbi gratia, DEUM, cui nihil
impossibile est, minimè deceat: eo quod
malum omne divinæ illius, ac potentissi-
mæ bonitati, ipsique adeo, qui bonus est
impossibile sit.

Præterea: si quod factum, ac genitum
est, ingenitum reddi facto ipso bonum
judicaret Deus, neque tamen istud boni
benè perficere posset, tùm demum præ-
potens ille Deus viribus destitutus esse
videretur; qui quod præstantius est mo-
liri cupiens, nequaquam posset assequi.
Verùm cum & quod ingenitum est, bo-
num sit, & quod genitum est, suo in ordi-
ne bene sit genitum, quoniam genita-
rum rerum conditio bona est, & à bono
Deo profecta, nec aliter ab eo ipso judi-
catur; nunquam ille quod præclare geni-
tum est, ingenitum facere volet: quando-
quidem ita se rem habere bonum esse, i-
dem ille persuasum habet. Quamobrem
cum boni conditio nullo modo mutetur,
non quod id illi impossibile sit; sed quod
bene ad eum modum constituta sit, bonus
utique factus à nullo Deus est, bona iti-
dem, quæ ab eo sunt in ordine suo fa-
cta; tametsi ingeniiti appellatione ca-
reant, Non enim creatos Deos condi-
dit, ut alterum cum altero comparatum
appellatione ipsa superioris supra infe-
riorem excellentiam, quæ nulla appella-
tione comprehendi potest, obscuret &
extinguat. Nam si Deus alter à nullo fa-
ctus, alter factus est, cum nulla sit inter
naturas communio, fieri non potest, ut se-
cundum naturam nominis illius dignita-
tem communem habeat, nisi fortè abu-
sione quadam, & gratiâ, hoc est participa-
tione quadam, fieri dicatur, ut ejusmodi
beneficio inferiorem dives afficiat. Nam
ille quidem sibi nunquam superioris no-
men imposuerit: ut qui se ab illa naturæ
dignitate, appellationeque alienum pro-
fus intelligat. Sanè illud, ô Aëtii! meri-
tò tibi aliquis objecerit: Deus erat Ver-
bum; neque Verbum DEUS factum est.

Quinam verò nobilissimam appellationem
natura sibi vendicabit, aut æquabitur Patri, si quid ad Christi dignitatem accesserit?

Αετίς κεφαλαίων αὐτῆ.

α'. Εἰ δυνατὸν ἐστὶ τῷ ἀγεννήτῳ Θεῷ τὸ
γεννητὸν ἀγέννητον ποιῆσαι.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Πρῶτον μὲν τὸ εἰς Θεὸν λογίσασθαι ἀδύνα-
τον, ἀσεβὲς ἦν μόνον τὸ ἀπρεπὲς τῇ αὐτῇ Θεό-
τητι, καὶ αὐτὸ ἐκ ἀδυνατῶ ὄντι αὐτῇ ποιεῖν.
ἀλλ' ἀπρεπὲς ἔσσης τῇ Φαυλότῃ Θεῷ, ὡς
ἐδὲν ἀδύνατον. ἀλλὰ διὰ τὸ, τὸ Φαῦλον ἀδύ-
νατον εἶναι τῇ ἐνθέῳ αὐτῇ δυνατῇ ἀγαθότητι,
καὶ αὐτῇ ἀγαθῇ ὄντι.

Καὶ ἄλλως. Εἰ τὸ γνητὸν ἀγέννητον πα-
ρὰ Θεῷ ἀγαθὸν εἰς ἔργον νομιμαίη, ἀδυνα-
τως δὲ ἔχῃ τὸ εἰς ἀγαθὸν γινώσκον ἀγα-
θῶς ἐπιτελεῖσαι, τῷτο ἦπα παρὰ τὸν δυνα-
τὸν εἶη, βεβλομένον τὸ παρὰ τὸν ἐργάσα-
σθαι, καὶ μὴ δυναμένον. εἰ δὲ τὸ ἀγέννη-
τον ἀγαθόν, τὸ γεννητὸν ὅτι ἐν τῇ ἰδίᾳ τάξῃ
ἀγαθῶς γεγέννηται, ἀγαθῆς ἔσσης ἐξ ἀγα-
θῆ Θεῷ τῆς τάξεως τῇ γνητῇ, καὶ παρὰ
αὐτῇ νομιμαίης, οὐκ ἂν ποιήσειεν τὸ καλῶς
γνητὸν ἀγέννητον, ἐπειδὴ καλῶς νενόμισται
αὐτῇ τὸ, ὅπως εἶναι καλόν. ἐπεὶ ἐν τῇ κα-
λῇ, ἐκὶ διὰ τὸ ἀδύνατον εἰ μεταβάλλεται ἡ
τάξις, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀγαθῶς ὅπως εἶναι, ἀ-
γαθὸς ἄρα ὁ ἀγέννητος Θεός, ἀγαθὰ δὲ
τὰ ἐξ αὐτῇ γινώσκον ἐν τῇ ἰδίᾳ τάξῃ, μὴ
λαβόντα ἀγεννήτη ὄνομα. ἔγὰρ Θεὸς κτιστὸς
ἐποίησεν, ἵνα πατέρων πατέρων παρὲκτενό-
μῃον ἀφανίσῃ διὰ τῆς ἐπωνυμίας τὸ ἀνώνυ-
μον τῷ μείζοντι παρὰ τὸ ἦπῃον. εἰ μὴ γὰρ
ὁ μὲν ἐστὶ Θεὸς ἀγέννητος, ὁ δὲ Θεὸς γνη-
τὸς, τῶν φύσεων ἀκοινωνήτων ὄντων, ἀδύνα-
τὸν εἶναι κοινωνῆσαι καὶ φύσιν τῇ ὀνόματι
ἀξιώματι, ἀλλ' εἰ ἄρα καταχρηστικῇ τινι χάρ-
τι, καὶ αὐτὸ καὶ συμμετοχὴν τῇ πλῶσις χαιρεῖ-
μεν τῇ ἡσων. ὁ δὲ ἡσων ἐκ ἂν ποτε εἰς
τὸ τῷ μείζοντι ὄνομα ἑαυτὸν καλέσειε, παν-
τάπασι γινώσκων ἀλλότριον ἑαυτὸν ὄντα τῇ
καὶ φύσιν ἀξιώματός τε καὶ ὀνόματι. λέ-
ξετε δ' ἂν τίς σοι, ὦ Αἰτίε, τὸ, Θεὸς ἦν ὁ Λό-
γος, καὶ ἐκ ἐγένετο Θεὸς ὁ Λόγος. πῶς ἐξῆλ-
τὸ καὶ φύσιν τῆς ἀληθείας ὄνομα, ἢ πῶς ἰσχυ-
θήσεται, εἰ τίς τι γέρονε τῇ τῶν Χριστῶ ἀξιώμα-
τι.

τι; ἢ πᾶς τὸ, Θεὸς ἦν, ἐκκοπήσεται, χρόνῳ μὴ ἐπιδεχομένῃς τῆς ἦν, διαίρεσιν ἐργάσασθαι, καὶ ἐν τῷ τυχόντι; γνώσῃ δέ, ὅτι ἀναρχὸς Θεὸς, καὶ ἀγέννητος Θεὸς ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ Θεὸν ὁμοιον ἑαυτῷ, ἢ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἴσον τῷ πάντα. καὶ ἔκτισεν, ἵνα μὴ ἀνόμοιοι ὁ κτισθεὶς γενόμενος, ἀφανίσῃ τὸ τῆς Θεοῦ ὄνομα διὰ τῆς διασάσεως τῆς ἀλλογαγῆς. ἀδύνατον γὰρ τὸν γεννῶντα ἀνόμοιον ἢ ἀνίσον γεννᾶν ἑαυτῷ, καὶ τὸν γεγεννημένον ἀνόμοιον εἶναι τῷ γεγεννηκότῳ. διὸ ἐνταῦθα περιλήψε' τὴν ταυτότητά τὸν φύσιν ἐξ Ἐυαγγελικῆς μαρτυρίας, ὅτι πάντα τὰ τῆς Πατρὸς ἐμὰ ἐστὶν ἐν τῷ Θεῷ ὁ Πατὴρ, Θεὸς ἐγώ, ζωὴ ὁ Πατὴρ, ζωὴ ἐγώ, καὶ τὰ ἐξ ἡς, πάντα ὅσα πρέπει Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι ἐν μιᾷ Θεότητι, μηδὲν τῆς Τριάδος παρελλογιζόμενον ἔχουσης· σαφῶς ἡμῖν ἀναρχῶς ἢ ἀχρόνως τῷ ἐνυποστάτῳ λόγῳ τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἐνυποστάτῳ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἐκ Πατρὸς, καὶ τὸν τῷ Υἱῷ, ἡμῶν ἐν γνώσει τελείᾳ ἠσφαλισμένον.

A Aut illud quanam ratione amputari poterit, *Deus erat*, cum vox, *erat*, nullam vel levissimam temporis divisionem admittat? Proinde scire te illud oportet, Deum initio carentem, & à nullo factum similem sibi Deum è seipso genuisse; adeoque in omnibus æqualem. Quem quidem minime creasse dicitur, ne si creatus esset ideoque dissimilis foret, diversitate, varietateque sua Dei appellationem è medio tolleretur. Etenim fieri non potest, ut qui generat dissimilem sui, inæqualemque producat, aut ut genitus generantis sit dissimilis. Quocirca naturalem utriusque identitatem retinet id, quod Evangelico testimonio fertur, in quo ita scriptum est: *Omnia quæ Patris sunt mea sunt*. Hoc est; Deus est Pater, ego itidem Deus: vita est Pater, ego etiam vita: & cætera omnia, quæ Patri, Filio, & Spiritui sancto in una divinitate conveniunt, cum nihil sit in Trinitate diversum, ac manifestè nobis subsistentis sine ullo initio, ac tempore, paterni Verbi, ac similiter subsistentis Spiritus sancti, qui ex Patre, Filiique propriis oritur, perfecta nobis oblata cognitio sit, atque omni ratione firmata.

ΑΕΤΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

C

ΑΕΤΙΙ CAPUT II.

Εἰ πάσις αἰτίας κρείττων ὑπάρχει ὁ ἀγέννητος Θεός, διὰ τὸ καὶ γενέσεως κρείττων ἂν εἴη. εἰ δὲ κρείττων ἐστὶ πάσης αἰτίας, δηλονότι καὶ γενέσεως. ἔτε γὰρ παρ' ἐτέρας φύσεως εἰλήφε τὸ εἶναι, ἔτε αὐτὸν ἑαυτῷ τὸ εἶναι παρέσχε.

Si ingenuus Deus causâ est omni præstantior, erit etiam generatione ipsâ præstantior: si, inquam, causis omnibus antecellit, generationi itidem antecellet. Neque enim aut ab altera natura ut esset accepit, aut illud ipse sibi contulit.

CONFUTATIO II.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Εἰ πάσης αἰτίας κρείττων ὑπάρχει ὁ ἀγέννητος Θεός, ὁ δὲ γεννητὸς ἐξ αὐτοῦ ἀναξίως αὐτῷ γεγεννητῷ, ἢ καὶ ἰσότητά, καὶ ἐν τῷ Πατρὶ περικρίτῳ ὀνόματι ἐσηκέν, ἀτιμίαν τῷ γεγεννηκότῳ τὸ γέννημα περιποιεῖται, ἐτέρῃ ὀνόματι τὰ γεγονότα κτίσµατα ἔχων τὸ ἀξίωμα, καὶ ἔκτῃ τὰ γεγονότα τὴν τιμὴν τῷ πεποιηκότῳ περιποιεῖται. τὰ μὲν γὰρ ἐκτὸς αὐτοῦ δοξάν τῷ κεικτικῷ περιποιεῖται, ὅσα ὄντα ἴσα τῷ πεποιηκότῳ, ὁ δὲ ὀνόματι τῷ πεποιηκότῳ καλῶμενά. ἀλλὰ δὲ λα γινόμενα εἰς δοξάν τῷ πεποιηκότῳ, ἵνα ἀπὸ τῶν ἐνδοξῶν ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰ ἐνδοξα γεγονότα τὸ περικρίτεον, καὶ ὑπὲρ αὐτὰ ὃν ἀναλόγως θεωρῇ.

Si ingenuus causâ est omni præstantior, ab ipso porro genitus haud illo dignè genitus est, nec æqualis, & tamen excellenti illa Patris appellatione continetur; summam genitori genitus ignominiam affert, qui alterius, quàm creatæ res cæteræ, nominis dignitate gaudeat, neque ut cætera illa, quæ facta sunt, conditori suo cultum, & honorem adhibeat. Nam alia quidem, quæ extra illum sunt, conditori suo decus honoremque tribuunt; cui nec æqualia sunt, nec eadem cum illo appellatione censentur: sed servilis conditionis sunt; atque ad creatoris gloriam producta: quo nimirum ex illustribus illis, & egregiis, ejus. qui illustribus hisce rebus conditis superior est, dignitatem, excellentiamque proportionem quadam contemplamur.

Ano-
moxi.
Hæresis
L X XVI.

At verò alter, qvi nec communi cætero-
rum appellatione continetur, & pro eo
quod excellenti illi consubstantialis est,
ejusmodi dignitate præditus est, ut in co-
dem cum illo ordine collocetur, si quam
habeat ab eximio illo, præstantiqve va-
rietatem, necesse est ut de ejusdem di-
gnitate aliquid imminuat, hoc ipso quod
excellentissimi illius in genito splendoris
communio varietatis aliquid, ac diver-
situdinis habeat. Quare similem illum è simi-
li, & æqualem ex æquali factum, non pro
capitu corporeæ alicujus intelligentiæ
Christianâ fide concipimus: sed ran-
quam Deum ex Deo, lumen de lumine,
ac Verbum Patris subsistens, adeò ut ex-
cellentis illius interim, atqve eximii glo-
ria salva integraque retineatur, hoc ipso
quod ille sui ipsius minimè principium
asseritur, sed æqualem sibi sobolem pu-
rissima, & incomprehensibili substantiâ,
consubstantialiqve modo, hoc est, sub-
stantiâ, & hypostasi præditum produxi-
sse Filium: Qvi quidem non animæ ex-
pers illius imago sit, sed paternum genus
exprimat; ut scriptura testatur, quæ geni-
tum Filium æqualem genitori constituit.

Col. 1. 15.

Imago, inquit, *invisibilis Dei*. Ac ne quis
imaginis notionem ab identitate ipsa dif-
ferre cederet, ipsemet Pater, uti nos cer-
tò dirigeret, ante prolatam illam senten-
tiam ita loquutus est: *Faciamus homi-
nem ad imaginem nostram, & ad simili-
tudinem*. In quo non seipsum à Filio
discrevit, sed similem vocem, & ad duos
pertinentem usurpare voluit: *Faciamus
hominem*: quæ duos exprimeret, sei-
psum videlicet, ac Filium, aut insuper
& Spiritum sanctum. Atque ut imagi-
nis æqualitatem ostenderet, diversa duo
vocabula inferere poluit: sed unicam
dumtaxat commemoravit imaginem,
nostram autem eâ voce, quæ ad duos
spectaret, protulit. Porro creatum ho-
minem non ad unius imaginem expref-
sum, sed amborum similitudinis, &
æqualitatis effigiem esse significavit: ut
illud apertè declararet, quicquid excel-
lentia est, in Patre, Filio, ac Spiritu
sancto idem atque unum esse, neque
varium, ac multiplex. Non enim aut
ab altera natura Pater, Filius, & Spiritus
sanctus accepit, aut in alteram naturam
naturæ dignitatisque suæ communio-
nem transtulit: neque velut sectione
quadam, aut profluvio divinæ illi na-
turæ varietatem attulit unigeniti Filii,
Spiritusque sancti productio. Sed quemadmodum ab initio præstantissima illa natura à

Αὐτὸ δὲ ἐκείνῃ τῇ τέττων ὀνομασίᾳ κεκλησκό-
μεν, τῇ δὲ θεωρητέᾳ ὁμοουσιότητι ἐκ
τῆς τετάχθαι συνωλωμένως ἔχων τὸ ἀξίω-
μα, εἰς διοίσιν τῆς θεωρητέας τὴν πᾶσιν ἀλλοτρίαν,
καὶ τῷ θεωρητέῳ ἐλαττον ἀξίωμα πα-
ποιήσεται, διαλλαττομένης τῆς καὶ τὸ θεω-
ρητέον τῆς γεννήματός. Ἰπποκρινωσίας. διὸ
ὅμοιοι ἐξ ὁμοίων, καὶ ἴσοι ἐξ ἴσων ἡμῖν ὁ
βλαστός, καὶ διὰ σωματικῆς ἐνωσίας τῇ πᾶσιν
κατελήπται, ἀλλ' ὡς Θεὸς ἐκ Θεῶ, φῶς ἐκ
φωτός, καὶ Λόγος Πατρὸς ἐνυπόστατος,
σωζομένης τῆς ἀμεταθέτης τῆς θεωρητέας
δόξης, ἐν τῇ τὸ θεωρητέον ἐκ αὐτοῦ ἐαυτῷ
αἰτίον, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἴσον χυμῶν ἀχραν-
των, καὶ ἀκαταλήπτῳ ἐσία, ὁμοουσίως τὸ ἐ-
σιώδες, καὶ ἐνυπόστατον θεῖον χυμῶμα, ἐπὶ
εἰκῶν ἐσιν ἐκ ἀψυχῶν, ἀλλὰ Πατέρες χα-
ρακτηρίζουσα χυμῶν, ὡς φησι ἡ θεῖα γρα-
φή, Ἰπὶ τῇ ἰσότητι τῆς χυμῶτος τὸ χυμῶ-
μα τάπησα, εἰκῶν, φασκῶσα, τῆς ἀοράτης
Θεῶ. καὶ ἵνα μὴ τις νομίσῃ διαφέρειν εἶ-
ναι τὴν εἰκόνα τῆς ταυτότητος, αὐτὸς ὁ Πα-
τὴρ τὴν διόρθωσιν τῆς ἡμετέρας ζωῆς θεω-
νοῶν περὶ τῆς τῆς λόγου ἐφῆσε τὸ, ποιήσω-
μεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ'
ὁμοίωσιν, ἐξ διοίσας ἐαυτὸν πᾶσιν τὸν Υἱόν,
ἀλλὰ διήκην καὶ ὁμώνυμον λέξιν ἐπεικῶν τὸ
ποιήσωμεν ἄνθρωπον, ἵνα δύο σημάνῃ, ἐαυ-
τὸν τὸ, καὶ τὸν Υἱόν, ἡ καὶ εἰποιμι καὶ τὸ ἁ-
γίον Πνεῦμα. καὶ τὸ Ἰπὶ τῇ ἰσότητι τῆς εἰ-
κόνος, τὸ μὴ διὰ δύο λόγων παρενδεῖς, εἰ-
κόνα μὴν ἐφῆ, ἡμετέραν δὲ τὸ διήκον ἀπε-
φῆνατο. τὸν δὲ γινόμενον ἄνθρωπον, ἐπὶ τῇ
ἐνὸς εἰκόνι, ἀλλὰ τῇ τῶν δύο ὁμοιότητι τε καὶ
ἰσότητι εἰκόνα γινόμενον, ἵνα πάντῃ σαφές
εἴη τὸ θεωρητέον, ἐν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ
ἀγίῳ Πνεύματι μένον ἐν ταυτότητι, καὶ μὴ
ἀλλοιούμενον. ἐ γὰρ παρ' ἐτέρας φύσεως
εἴληφεν ὁ Πατὴρ, ἡ ὁ Υἱός, ἡ τὸ ἁγίον
Πνεῦμα, ἡ δέδωκεν ἐτέρα φύσιν συμμετο-
χὴν τῆς ἐαυτοῦ φύσεως καὶ ἀξιώματος, ἔ-
τε κατὰ τινα τομὴν ἢ διπύρροισιν τὸ εἶναι
ἐξ αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, καὶ τὸ ἁγίον Πνεῦμα
ἀλλοιῶσιν τῆς φύσεως ἐξεργάσασθαι, ἀλλὰ κα-
τὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς θεωρητέα φύσιν ἀγέννητος

D

καὶ ἅκτις Θεοῦ αἰετὴν· ὅτως αἰετὴ ἐξ αὐτῆς προ-
κευτεῖν γέννημα, καὶ ἅγιον Πνεῦμα ἡμῖν σα-
φῶς κεκηρύχεν, καὶ εὐαγγελισθῆναι.

A nullo facta, creatave semper extitit: ita An-
semper præstantissimam ex seipſa sobo-
lem unâ cum sancto Spiritu, sine ulla di-
versitate produxisse, nobis aperitissimè
prædicavit.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕΤΙΟΥ Γ.

ΕΙ ΔΕ ΑΥΤΟΣ ΕΑΥΤῷ ΤΟ ΕἶΝΑΙ ΜΗ ΠΑΡΕΣΧΕΝ,
 ἔ' ΔΙΑ ΤΟ ΑΔΕΝΕΣ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ, ΑΛΛΑ ΔΙΑ ΤΟ Ὑ-
 ΠΕΞΕΘΗΚΕΝΑΙ ΠᾶΣΑΝ ΑΙΤΙΑΝ, ΠΟΘΕΝ ἂν ΤΙΣ
 ΤΗΝ ὙΠΟΘᾶΣΑΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ὙΠΟΣΤΗΣΑΤΑΝ ΦΥΣΙΝ
 ΤΟ ΑΠΩΘΕΛΛΑΗΤΟΝ ΕἰΣ ΕΣΙΑΝ ἔ'ΧΕΙΝ ΣΥΓΧΩΡΗΣΘ-
 ΕΙΝ. ἔ' ΠΡΟΣΙΕΜΨΗΣ ΤΗΣ ΤΟΙΑΥΤΗΣ ὙΠΟΘΕΣΕΩΣ
 ΓΕΝΕΣΙΝ,

Bat?

ΑΝΑΤΡΟΠΗ

Χρὴ σε, ὦ Λέτιε, ἄνω προσέχοντα, καὶ σε-
αυτῷ τὸ ἐλεεινὸν κατανοῶντα, ἐπέχῃν τῆς ἐ-
αυτῷ τολμηραῖς διανοίας τὸ πλεονεκτεῖν τῆς ἁσε-
βείας ἵνα καὶ ἡμεῖς μὴ συμμανώμενοι τῇ
ποσαύτῃ ἀφοβίᾳ ἡττημένοι ὑποληφθῶμεν,
ἀλλὰ σοὶ τε καὶ ἑαυτοῖς τὰ πρὸς ἀσέβειαν
συμβλαδιόντες. δοκῶν γὰρ ἐν τοῖς ἀναλκαί-
οις, καὶ ἐν τοῖς Θεῷ πρέπασιν ἀνόμοιον καὶ
ἄνιστον τὸν Θεὸν πῶς αὐτῷ γεγεννημῶν διὰ
πολλῆς πλάνης κατὰ εὐσεβῆ τινα ποιήσιν *

ἔξελεῖν. ἔξελεῖν, Θεὸν μᾶλλον ἐν τοῖς ἀπρεπωδε-
 σάτοις ὅμοιον αὐτὸν κηρύττεις τοῖς μὴ πρε-
 πσι τῇ αὐτῇ θεότητι. καὶ πρῶτον μὲν τὸ
 διανοηθῆναι ἢ τὸ Θεὸν τὸν τοσούτον βυθὸν

Ε. ἀνοίας. τῆς * διανοίας, ἀσεβείας ἐς καρπὸς, ἡ μᾶλλον μανιώδης διανοίας. τὸ γὰρ εἶπεν ἐμ-

Leg. το ε- τῷ αἴτιον, ἢ τὸ αὐτὸς ἑαυτῷ* εἶναι τὸ παρέ-
χεν, ἐν δυσὶν ὑπονοήσας κακαῖς σεαυτὸν πε-
ριέπειρας, ἀναφηλαφῶν, ἢ ζητῶν πᾶσι Θεῷ
τὸ πῶς ἦν, ἄρα αἰεὶ, ἢ ἑαυτῷ τὸ εἶναι, ἢ αὐ-
τομάτως εἶναι. καὶ δέδια καὶ Φρίπῳ τῷ σῷ
κακῷ ἐνθυμήματι παρεκτενόμενος. πέπαυστο
ᾧ καὶ παυσόμεθα, ἀρκετῶς καὶ ὁσίως ἔχον-
τες τὸ αἰεὶ νοεῖν Θεόν, καὶ πιστεύειν. ὅτι ἦν αἰεὶ
Θεός. καὶ ᾧ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἀφρόνως φθεγγό-
μενος τε, καὶ συλλογισζόμενος, ὡς μεγάλως
τετιμηκώς τὸν Θεὸν ἔφη, ὅτι ὅτε αὐτὸς ἐ-
αυτῷ τὸ εἶναι παρέχεν, εἰδὲ ἄρα κατὰ σὲ
ἐκ τῶν λέξεων ἐστὶ καὶ συλλογισμῶν ἢ τῆς πρί-

ut esset contulisse. Verum, (siquidem, ut instituis, à dictionibus & syllogismis pendet fidei fa-

АЕТІІ САРУТ III

Jam verò si ipse sibi minimè ut esset contulit, non propter ullam naturæ imbecillitatem, sed quod causa sit omni superior, quis productam naturam ab ea, quæ produxerit, nihil in substantiâ discriminis habere fatebitur, cum ejusmodi substantia generationem omnem excludat?

CONFUTATIO III.

I. Multo tu, ò Aëti! consultius faceres, si superioribus, ac cœlestibus rebus intentus, & infelicitatem tuam agnoscens, temerariæ mentis insignem illam impietatem compesceres: ne & nos ipsi, velut iidem furiis perciti, tantæ audaciæ succubuisse videamur, sed tibi potius, ac nobis ipsis quæ pietati sunt consentanea consuluisse. Cum enim necessariis in rebus, ac Deo convenientibus dissimilem hunc & inæqualem, ei quem genuit, constituas, idque magno sanè errore, sed falsa quadam pietatis specie confingere videre, in hoc ipso tamen, quod Deo indignissimum est, iis, quæ divinitatem ejus minime decent, similem prædicas. Imprimis enim in tam altas de Deo cogitationes sese committere impietatis, vel furiosæ potius mentis ille fructus est. Nam cum hæc usurpas: Sui ipsius esse causam: aut ipse sibi ut esset contulisse, utraqve illâ pessimâ suspicione temetipsum confixisti: cum id de Deo velut palpando, ac tentando perquisisti; quemadmodum fuerit: utrumnam semper extiterit, ac num sibi ipsi ut esset tribuerit, an casu illud obtinuerit. Equidem non sine metu quodam, & horrore meipsum tuum ad illud pessimum argumentum accommodo. Fac itaque modum, si potes, ut & ipsi facere possimus, quibus idoneum illud, ac religiosum videtur, Deum semper intelligere ac semper illum extitisse credere. In quo quidem stolidè loquutus, ac ratiocinatus, quasi DEO honorem maximum haberes, dixisti, nec ipsum sibi dictionibus & syllogismis pendet fidei sa-

Ano-
maci.
Hæresis
LXXVI.

lus, quæ in infimis miserrimisqve corpori-
bus simile aliquid ejus, quod narras, in-
veniri potest, nec creatarum quidem re-
rum ulla suimetipsum causa est, aut à seipsa
ut esset obtinuit, idqve, si à bestiis ad ho-
mines, & ab iis ad Angelos progredi vo-
lueris, verum esse comperies. Nihil enim
eorum, quæ facta sunt, sibi ut existeret
concessit; sed ab eo solo, quod est, exi-
stendi initium accepit. Quamobrem ca-
ve ejusmodi rationibus, quibus argutè
concludere tete putas, ad id quod majus,
ac præstantius est, præter naturam te, ac
violenter extendas. Hoc enim si feceris,
omnino viribus defectus excides. Quan-
doquidem unicus Dei Filius æqualis est, ac
similis Deo Patri, licet hoc dignitatis ha-
beat, ut ab eo productus sit ac genitus. Ni-
hil enim ob hoc ipsum ab æqualitate Pa-
tris abhorrebit, uti nec à similitudine.
Nam nihil eorum, quæ facta sunt, sibi ut ef-
fer contulit; quemadmodum præstantis-
simus ille, atqve omni ex parte perfectus
ab nullo initium olim habuit: eo quod
nunquam esse cœperit. Semper enim exi-
stit, existitqve semper: tametsi in iden-
titate maneat, neque sibi ut esset tribuerit.
In quo non ambigua voces quærendæ
sunt; sed sincera ac pietati consentanea
adhibenda consideratio.

II. Præterea: cum sic ipse disputes.
Quod si ipse sibi ut esset minimè tribue-
rit, non propter ullam naturæ imbecilli-
tatem, sed quod sit omni causa superior:
Velim & ipse illud intelligas; non ad im-
becillitatem ullam Filii nomen pertine-
re; sed eo potius, quod cum genitore pa-
riter conveniens sibi consubstantialis de-
cus obtineat. Quoniam sicut Patrem
imprimis decet causam omnem excelle-
re: ita unico Dei Filio, & ab uno Patre
cum uno Spiritu sancto procedenti una
eademqve divinitas convenit, quæ nul-
lam sui causam admittat: non ob ullam
imbecillitatem; sed quod iis omnibus,
quæ ex nihilo facta sunt, antecellat. Ni-
mirum una divinitas est, quæ sub una
Trinitatis appellatione numeratur, & in
Patris, Filii, ac Spiritus sancti nomini-
bus, quibus velut singulari aliquo sigillo
firmamur, iis, qui Baptismo initiantur
prædicari solet: ac denique nihil à seipsa
diversum continet: cum à veritate pro-
fecta illæ voces Patris, Filii, & Spiritus
sancti ejus, quod significant, æqualitatem
impleant. Quod verò subiicis; quis pro-
ductam naturam ab ea quæ produxerit

Ασως σωτηρία, ἔχουσα καὶ ἐν τοῖς ὑποδε-
σέροις ἢ οἰκτεροῖς σώμασι τὴν τῆς λόγου ὁμοι-
ότητα. ἔθεν γὰρ τῶν κτισμάτων ἑαυτῇ αἰ-
τιὸν εἶναι, ἢ τὸ εἶναι αὐτὸ ἑαυτῷ πάρεσχεν,
ἀπὸ κνωδάλων ἄχρεις ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ
ἀνθρώπων ἄχρεις Ἀγγέλων. ἔδει γὰρ τῶν
γεγονότων ἑαυτῇ τὸ εἶναι πάρεσχεν, ἀλλὰ
ἐκ τῆς ὄντως μόνῃς τὸ εἶναι ἑκάστον ἔλαβε
τὴν ἀρχήν. ὡς ἐν ἐταῦθα δι' ὧν ἐνόμι-
σας συλλογίζεσθαι συλλογιοθεῖς, μὴ βιά-
σῃ πρὸς φύσιν παρεκτείνεσθαι τῷ μείζο-
νι. πρὸς αὐτὴν γὰρ κατὰ πάντα, τῆς μονο-
θεῖας ἰσῶς, καὶ ὁμοίᾳ ὄντι τῷ Πατρὶ, καὶ
τε τῆς τεχθῆναι, ἢ γενῆναι γνηθῆναι ἀπὸ Πα-
τρὸς ἔχει τὸ ἀξίωμα. ἔθεν γὰρ διοίσθη ἐν
ταύτῃ τῆς πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος, ὥ-
στε ἔδει ἀπὸ τῆς ὁμοίᾳς, τῆς μὴ δύνασθαι
σὰ γεγονότα ἑαυτοῖς πρὸς αὐτὴν τὸ εἶναι, ὡς
καὶ ὁ περικείμενος, καὶ ἐν ἅπασιν τέλει, ὅτι
ἀπὸ τινος ἀνωθεν ἔχει τὴν ἀρχήν. ἔτε γὰρ
ἤρξατο τῆς εἶναι. ἦν γὰρ αἰεὶ, καὶ αἰεὶ ἐστὶ,
καὶ τε ἐν ταυτότητι μῆτρος, καὶ ἑαυτῷ τῷ εἶ-
ναι μὴ πρὸς αὐτὴν, ὅτι τῶν ὁμωνύμων λέξεων ζη-
τημένων, ἀλλὰ τῆς καὶ τὸ ἀκραιφνὲς πρὸς
τὸ διςεῖς θεωρίας.

Καὶ ἄλλως. Ἐπεὶ ἔφη, εἰ δὲ αὐτὸς ἑ-
αυτῷ τὸ εἶναι μὴ παρέσχεν, ὅτι διὰ τὸ ἀδελ-
φικὲς τῆς φύσεως, ἀλλὰ διὰ τὸ ὑπερβεβηκέ-
ναι πᾶσαν αἰτίαν, μάθι καὶ αὐτὸς, ὅτι ὅτι διὰ
τὸ ἀδελφικὲς τῆς Υἱοῦ ἔσται τὸ ὄνομα, ἀλλὰ διὰ
τὸ συμπρέπον τῷ γεγεννηκότι ἔχει τῆς ὁμο-
σιότητος τὸ ἐξαιρετόν. ἐπεὶ γὰρ αἰεὶ τῷ
Πατρὶ τὸ ὑπερβεβηκέναι πᾶσαν αἰτίαν
πρὸς αὐτὸν εἶναι, ἔτω καὶ τῷ μόνῳ
ἐκ μόνῃς Πατρὸς σὺν τῷ μόνῳ Πνεύματι ἢ
αὐτῇ, μία θεότης συμπρέπη, μηδὲ αἴτιον
ὑποδέχεσθαι διωαιμύην, ὅτι διὰ τὸ ἀδελφικὲς,
ἀλλὰ διὰ τὸ ὑπερβεβηκέναι πάντα ἀριθ-
μὸν τὸν ἐξ ὅτων. μίας ἔστι τῆς θεό-
τητος ἐν ἐνὶ ὀνόματι Τριάδος ἀριθμημέ-
νης, καὶ ἐν μία σφραγίδι ὀνομάτων Πα-
τρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος τοῖς
Φωλιζομένοις κηρυττομένης, καὶ μηδὲν πα-
ρηλαγμένον ἑαυτῆς ἐχέσης, διὰ τῶν ἐν ἀ-
ληθείᾳ λόγων, ἰσότητα ὀνομασίας πληρύν-
των, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος.
ἔφη δὲ πάλιν, ὅτι πρὸς αὐτὴν ἂν τις τὴν ὑπο-
στάσαν πρὸς τὴν ὑποστήσασαν φύσιν, τὸ

αὐτὸν ἄλλαντον εἰς ἑστίαν ἔχειν συλχωρήσεν, ἡ
 ὁρῶντες τῆς τοιαύτης ὑποστάσεως γήρε-
 σιν, καὶ ἔτε νοεῖς, ἔτε νενόηκας, ὡς ἑαυτὸν ἡλ-
 λοτρίωςας ἀπογνώσεως Θεῷ τῆς ἀληθείας,
 ἡ Πνύματι ἀγίῳ τὰ τῆς ἀληθείας διδασκό-
 μεν, ἀλλὰ σοφία κοσμικὴ τῇ μωρανθεί-
 σῃ τὰ ἀνὸ ἐμβατὰν πειρώμεν. ἀκο-
 λήθως γὰρ καὶ αὐτὸς ἀκῆσεις, ὅτι μεμα-
 ταιῶτα σοι. οἶδε γὰρ ὁ Θεὸς τὰς λογισμὰς
 τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι. ὁ γὰρ γεννῶν
 τὸν ἐνυπόστατον Λόγον, ἴσον ἑαυτῷ ἐγέννησε,
 καὶ ὁ παρηλλαγμένον τῆς ἑαυτοῦ θεότητος,
 ἡ διὰ τὴν τῷ γεννήματι παραλλαγὴν,
 ἀλλ' ὅτι ἀπεπέε ὅλως ἦν τὸ διανοηθῆναι ἡ-
 μᾶς ἀνάξιον * ἑαυτὸν καὶ ἀνίστον, καὶ ὑπο-
 βεβηκότα τῷ γεννήτορι γεγεννημένον τὸ
 γέννημα αὐτὸν τὸν γεγεννηκότα. διὸ διὰ τῷ
 Υἱῷ, καὶ ἐνυπόστατος Λόγος τὰ πάντα γεγε-
 νέναι ἔφη, ἵνα αὐτὸν ἐκ τῶν γεγονότων
 ἀριθμήσῃ, ἀλλ' ἐν Πατρὶ ὅμοιον καὶ ἴσον ὄν-
 τα, διὰ τὸ συμπρέπον τῇ τῷ Πατρὸς ὀνομα-
 σία εἶναι, αἰεὶ ὄντα τὴν ἑστίαν τῷ ὄντι, ἡ ξένον
 ὄντα, ἀλλὰ γνήσιον, ὡς Υἱὸν ὁμοῦσιον ἐξ αὐ-
 τοῦ γεγεννημένου.

For. ἐαυ-
 τοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΙΤΙΟΥ Δ'.

Εἰ ἀτελευτήτως ὁ Θεὸς διαμένει ἐν ἀγεν-
 νήτῳ φύσει, καὶ ἀτελευτήτως τὸ γέννημα γέν-
 νημά ἐστιν, ἡ τῷ ὁμοῦσι καὶ ἀνομοῖσις κακο-
 δοξία ὡς φανισθήσεται, ἵσταται δὲ τὸ ἐν ἑ-
 στίᾳ ἀσυγκρίτῃ, ἑκατέρας φύσεως ἀπαύτως
 διαμενέσης ἐν τῷ ἰδίῳ τῆς φύσεως ἀξιώματι.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Εἰ ἀτελευτήτως, καὶ ἀπαύτως ὁ Θεὸς
 διαμένει, ὡς ἔφη, ἐν ἀγεννήτῳ φύσει,
 φύσις δὲ Θεῷ αἰδί, ἀτελευτήτως ἔχου-
 σα τὸ ἀξίωμα, ἡ διὰ τι ἕτερον, ἀλλὰ διὰ
 τὸ αὐτόθεον, καὶ αὐτοαἰδίον, ἡ γὰρ καὶ τὸ
 γέννημα ὁμοῦσιον ἔσται, εἰ ὡς σοὶ τὸ τῷ ἀ-
 τελευτήτῃ ἐληφεν ὄνομα, ὡς παλιμῶ-
 λως τῷ Υἱῷ χαρίσασθαι, πιθανῶς ἐφυ-
 σιολόγησας. δῶσθι γὰρ καὶ ἀναγκαζόμε-
 νον ὁμολογήσαι, τὸ τῷ ἀτελευτήτῃ ἐν ἀπα-
 σιν ἀπλετον καὶ ἀχώρητον ὄνομα. πῶς ἐν
 ἑκ ἔσται ὁμοῦσιον; ἐπειδὴ ἔδοξας σκώπειν

Nihil in essentia discriminis habere fate-
 bitur, cum ejusmodi substantia genera-
 tionem quinnem excludat? Non illud ani-
 madvertis, à divinæ veritatis cognitione
 tuâ te culpâ abalienari: ut qui non à Spi-
 ritu sancto veritatem sis edoctus, sed mun-
 di hujus sapientiâ; quæ fuit tua solidæ, red-
 ditæ est, subnixus ad cœlestia te provehere
 conaris. Quare consequens est, ut & il-
 lud audias, frustra te esse: Novit enim
 Deus sapientum cogitationes, quoniam va-
 na sunt. Quocirca qui subsistens Verbum
 genuit, idem æquale sibi genuit, nec à
 sua divinitate diversum; nec ulla est in
 genitâ sobole varietas: cum minimè sa-
 nè deceat, ut illum putemus indignum
 seipso, & inæqualem, & infra conditio-
 nem genitoris amandatum suum illum ge-
 nuisse Filium. Quam etiam ob causam
 per Filium, ac subsistens verbum, omnia
 esse facta testatus est: ut ipsummet ab fa-
 ctarum rerum numero secerneret, doce-
 retque in Patre similem, atque æqualem
 esse: quod ipsum Patris appellationi con-
 sentaneum est; semper, inquam, existen-
 tem in substantiâ suâ, non peregrinum,
 sed germanum, utpote consubstantialem
 Filium, & à Patre genitum.

Ano-
 mai.
 Hæresis
 LXXVI.

1. Cor. 1. 20.

Psal. 93. 11.

ΑΙΤΙΙ ΚΑΡΥΤ IV.

Si perpetuò, ac sine ullo fine Deus in
 ingenita natura persistit, ac si genita sobo-
 les sine ullo fine genita est, prava illa de
 homoeousio, & homoeousio sententia pro-
 fligabitur. Cum illud interim in utrius-
 que naturæ dignitate remaneat, ut, quod
 ad substantiam attinet, comparari inter se
 nequeant.

CONFUTATIO IV.

Si perpetuò, ac sine ullo fine Deus, ut
 asseris, in ingenita natura permanet: est-
 que sempiterna Dei natura, quæ sine ul-
 lo fine dignitatem suam obtinet; nullam
 ob aliam causam, quam quod per sese
 Deus, ac per sese sempiternus est, igitur
 & genita soboles consubstantialis erit;
 cum indefinentis abste nomen illi tribua-
 tur: quemadmodum callidè, ac vetera-
 toriè Filio gratificans probabiliter de
 ejus naturâ disputasti. Dabis hoc igitur,
 vel invitatus, ut infinitum illud, & incom-
 prehensibile nomen, indefinentis omni-
 nò fateare. An non igitur consubstantialis
 erit? Quando ita joculari visus es, dum

Ano-
moci.
Hæresis
LXXVI.

Luc. 1. 33.

sacrilega appellatione veritati illudere conatus es: ita tamen ut illa ipsa, quibus usus es, te verba redarguant. Aut enim finem habere statues illum, quem per summam contumeliam substantiâ discrepare voluisti: aut, si nunquam desinere sentias, eundem nulla ex parte mutatum, aut diversum ab indefinitis illius dignitate profiteri cogeris. Neque enim veritas patitur, uti Filius finem unquam habiturus existimetur. Quoniam regni ipsius, ait scriptura, non erit finis: eo quod cum Patre, ac Spiritu sancto perpetuo regnat. Etenim quicquid initium habet, finem etiam habebit; si ei libuerit, qui ei, quod initium habere dicitur, ut esset tribuit. Quod quidem cum cæteris in rebus verum sit, dici de Filio non potest. Est enim ab eo semper, qui est, & apud eundem, nec unquam esse desinit. Quare & consubstantialis erat, & est, critque perpetuo, solus è solo, nec ulla in re ab illius substantiâ diversus: Sed pro nominum dignitate divinitas in identitate perseverat, non ulla confusione coalescens, neque sibi ipsi, velut principium quoddam, ut sit tribuens; neque quicquam sui dissimile in seipsam admittens. Quæ & est semper, & esse nunquam desinit, sibi ipsi conveniens, in sempiterna dignitate Patris ad Filium, Filii ad Patrem, sancti Spiritus cum Patre, & Filio sine ulla interruptione consistens. Neque enim secum ipsa comparari Trinitas potest, quæ omnem dignitatis divisionem respuit.

ÆTII CAPUT V.

Si ingenitus substantiâ Deus est, quod genitum est non distractione quadam substantiæ genitum est, sed ab substantiâ, à qua productum est, manavit. Quippe eandem substantiam genitam simul & ingenitam esse nulla cum pietate conjuncta ratio patitur.

CONFUTATIO V.

Sæpenuerò hæc ingeniti genitiqve vocabula nobis obtrulisti, Dei nomen insolenter jactitans; cum in omni genere improbitatis consueptam mentem habeas. Et quidem illud indigenti cuivis imprimis optabile est, ut ejus, quo indiget, copiam ad solatium habeat, aut

διὰ κακοδόξου ὀνόματι τὴν ἀλήθειαν ἐξυ-
βρίσαι πειρασάμενοι, ἐξ αὐτῶν ἐλεγχό-
μενοι, ὧν ἔφησ, ρημάτων. ἡ γὰρ δόσις *
τέλει τῶν ὑπὸ σε παρηλαγμένων βασι-
σθημενίων τὴν ἐσίαν, ἢ ἀτελεύτητον αὐ-
τὸν ἐρίσάμενοι, ἐν ᾧ πασι ἀμετάστατον, καὶ
ἀπώδρακτον τῆς τε ἀτελευτήτης ἀξίας εἰς-
αὐτὴν ἀνασκαοθήσῃ, τῆς ἀληθείας μὴ πα-
ραδεχομένης ἔχειν τὸν Υἱόν. ὅτι τῆς βασι-
λείας αὐτῆς, φησὶ ἡ γραφή. σὺ ἔσαι τέλει.
διὰ τὸ σὺν Πατρὶ βασιλεύειν αἰεὶ, καὶ σὺν
τῷ ἁγίῳ αὐτῆς Πνεύματι. ἐπειδὴ περ πάντο
ἄρχῃν ἔχον, καὶ τέλει ἔξει, εἰ βέλαιοτο ὁ
εἶναι τῷ τὴν ἀρχὴν εἰληφότι παρεχηνύμε-
νος ὅπως Ἰπὶ πᾶσι μὲν ἐνδέχεται, Ἰπὶ δὲ τῷ Υἱῷ
ἀνένδεκτόν ἐστιν. ἔστι γὰρ αἰεὶ ἐκ τῆς ὄντος,
καὶ πᾶσι τῷ ὄντι αἰεὶ, τῆς εἶναι μηδέποτε λή-
γων. διὸ καὶ ὁμοῦσι ἦν, καὶ ἔσαι, μόνος
ἐκ μόνου, καὶ ἐν ᾧ δὲ τῇ ἐσὶα παρηλαγμέ-
νος, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀξίωμα τῶν ὀνομάτων
μενέσσης τῆς θεότητος ἐν τῇ ταυτότητι, ἔ-
τε σιναλοφὴν ἔχουσα, ἔτε ἀρχὴν ἑαυτῇ
παρέχουσα τῆς εἶναι, ἔτε δεχομένη τὸ ἀνό-
μοιον ἑαυτῇ ὑπάρχειν, ἢ αἰεὶ ἔσαι, καὶ μηδέ-
ποτε τῆς εἶναι λήγουσα, συμπρέπασα δὲ αὐ-
τῇ, αἰεὶ ἐν τῷ ἀξιώματι Πατρὸς πρὸς Υἱόν,
καὶ Υἱὸς πρὸς Πατέρα, καὶ ἁγίος Πνεύμα-
τος, σὺν Πατρὶ, καὶ Υἱῷ ὑπάρχουσα, καὶ
μηδέποτε διαλείπασα. ἔστι γὰρ ἑαυτῇ ἀ-
σύκρητος ἡ Τριάς, διαίρεσιν ἑοδεμίαν ἐν τῷ
ἀξιώματι ὑποδεχομένη.

ÆΤΙΟΥ Ε΄.

Εἰ ἀγέννητός ἐστιν ὁ Θεὸς τὴν ἐσίαν, ἔκ
ἐσίας διασάσῃ τὸ γνηστὸν ἐγγνήσῃ, ἀλλ' ἐξ
ἐσίας ὑποσησάσης αὐτό. τὴν γὰρ αὐτὴν
ἐσίαν καὶ γνηστὴν εἶναι καὶ ἀγέννητον, ἑοδεῖς
λόγῳ εὐσεβὲς Ἰπὶ τρεῖς.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Πολλάκις ἡμῖν πρὸς ἡλθεσ φέρων, ὡς τῷ
τὸ ἀγέννητον καὶ γεννητὸν τὸ Θεὸς ὄνομα φρυ-
απόμενος, ὅθεν πάσῃ ἀνομίᾳ σεαυτὶς τὸ διάνοι-
αν ἐνδαΐσας. ἐκεῖνο ὃ παντὶ τῷ δότιως ἔχον-
τί ἐστι ποδητὸν, ἢ τῆς δόπορμένων εὐπορίας εἰς
ᾧ αμυδίαν, καὶ Ἰπὶ τῆς εὐματὸς φέρειν, εἰάν

μη εὐπορίῃ τῷ τοιούτῳ· καὶ σὺ ἐπὶ δὴ ἄθεος τυγχάνεις, σεμνύναι καὶ διὰ τῆς ὀνόμα-
 τος λέγειν τέτα τὸ ὄνομα, ἐπειδὴ φύσις κατὰ τὸν αὐτὸ φῶς, καὶ πίσιν, καὶ ἐλπί-
 δα, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀγάπην ἐδέσποτε αὐ-
 τὸν ἐκτίσω. ἢ γὰρ ἂν ἤρκει σοι ἅπαξ τὸτο λέγειν, καὶ μὴ ὑπερβαίνειν ὅρην τῶν τετα-
 γμένων τῆς ἀκολοθίας. σαφὲς γάρ ἡ *
 πρὸς σε, πρὸς τῷ Σωτῆρι ἡμῶν διποφαντι-
 κῇ διπόδειξις, ὅτι διὰ τῶν καρπῶν αὐτοῦ
 γνώσεσθε αὐτὸς, πῶς εἶναι μὲν σε πρὸς ἐβλη-
 μένον πρὸς αὐτὸ καὶ δῶν, ἔσωθεν δὲ εἶναι ἄρ-
 παγα, καὶ λύκῳ πρὸς ἐβλημένον. εἰ γὰρ
 ἡς ἐξ ἁγίῳ Πνεύματι γεγεννημένῳ, καὶ
 Περὶ φήται, καὶ Ἀποστόλοις μεμαθητευ-
 μένῳ, ἔδωκε διελθόντα ἀπαρχῆς γενέ-
 σεως κόσμου ἄχρι τῶν τῆς Αἰσθητῶν χρόνων,
 ἐν εἰκοσι καὶ ἐπὶ ἑξήκοντα παλαιᾷ διαθή-
 κῃς εἰκοσι δύο ἀειβημένοις, τέταρσι δὲ ἁ-
 γίοις Ἐταγμένοις, καὶ ἐν τεσσαρεσκαίδεκα
 ἑπιστολαῖς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Παύλου, καὶ
 ἐν ταῖς πρὸς τῶν, καὶ σὺ ταῖς ἐν τοῖς αὐ-
 τῶν χρόνοις Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων, Κα-
 θολικαῖς Ἐπιστολαῖς Ἰακώβου, καὶ Πέτρου, καὶ
 Ἰωάννου, καὶ Ἰσίδου, καὶ ἐν τῇ τῷ Ἰωάννῳ Ἀπο-
 καλύψει, ἐν τε ταῖς Σοφίαις Σολομῶντος
 τέ Φημι, καὶ Ἰωὺ Σιράχ, καὶ πάσαις ἀπλῶς
 γραφαῖς θείαις, καὶ αὐτὸς καταγιγνώσκων, ὅτι ὁ-
 νομα, ὅπως ἔδοξε ἐντέτακται, ἡλθε ἡμῶν φέ-
 ρων, οὐκ ἀπρεπὲς μὲν Θεῷ, ἀλλ' εὐσεβὲς εἰς
 Θεὸν, τὸ τῷ ἀγεννητῷ ὄνομα, μηδαμῶς δὲ ἐν
 θείᾳ γραφῇ ρηθῆναι. εὐδὲς γὰρ μεμνηνῶς
 ποτε γεννητὸν ἐνενόει Θεόν. ἀλλ' ἔτε χρεῖ-
 αν ἔσχον εἰπεῖν ἀγεννητὸν Θεὸν μόνον Πα-
 τέρα διὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον, ἵνα
 μὴ τις ἐπὶ τῷ Πατρὶ μόνῳ νομίσῃ τὸτο πλη-
 ρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ Ἰωὺ, καὶ ἐπὶ τῷ ἁ-
 γίῳ Πνεύματι· τῆς διανοίας τῆς ὁρθῆς,
 καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ διδάσκοντι
 πάντας ὑμᾶς ἀληθείας ἀφ' ἑαυτῶν μὴ ἐν
 θαυμασμῷ τὸτο ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπατή-
 μιον, καὶ ἐν ἑαυτῷ ὑπάρχον τῷ πρὸς ἐν-
 σέβειαν λογισμῷ περὶ Θεοῦ εἶδέναι. * εἰ δ'
 διὰ τὸ ἀγεννητὸν αὐτὸν εἶναι, σιωπολο-
 γεῖσθαι ὅτι ἀφ' ἡμῶν τὸτο, διὰ γραφῆς ὅτι μὴ
 ἔχον τῆς ὀνομασίας τῆς λόγου τὴν σύστασιν,
 ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῶν διὰ τῶν λογισμῶν τὴν εὐσε-
 βειαν ταύτην εἶδέναι τὸ ἔως εἶναι. εἰς τί γὰρ ἔστις ἔσαι διάστασις τὸ γινῆθαι,

si minus assequi possit, saltem crebro in Ano-
 sermone illud usurpet. Unde & tu, cum mœi.
 impius, ac Dei sis expers, quod unum re-
 stat, voce tenuis proferendo illius nomi-
 ne recte venditas, quoniam quidem, quod
 ad ejus timorem, fidem, spem, & erga
 illum caritatem attinet, nunquam illum
 verè in possessionem habuisti: Alioqui
 satis esse crederes semel istud eloqui, ne-
 que præscriptum ordinem seriemque
 prætergredi. Manifesta quidem est à Sal-
 vatore contra te pronunciata sententia:
A fructibus eorum cognoscetis ipsos: eo
 quod cum ovīs pelle sis obvolutus, in-
 tus rapax es, & cum lupo comparatus.
 Etenim si à Spiritu sancto genitus esses,
 facere te illud oportebat, ut sacris omni-
 bus codicibus pervolutis, à Genesi ad E-
 stheris tempora, qui sunt septem & vi-
 ginti libri Testamenti Veteris, & XXII
 numerantur: tùm sacrosanctis IV Evan-
 geliis, & S. Pauli XIV. Epistolis, nec
 non & Apostolorum Actis, quæ vel supe-
 riora illis tempora, vel posteriora conti-
 nent; Catholicis item Epistolis Jacobi, Pe-
 tri, Joannis, & Judæ, Apocalypsi Joannis;
 Sapientiarum quoque libris, hoc est Salomo-
 nis, filii Sirach, omnibus denique scripturæ
 libris percursis, temetipsum damnare;
 quod ejusmodi nomen, de quo nulla sit
 usquam mentio, nobis afferre non dubi-
 taveris. Est enim ingeni nomen mini-
 mè illud quidem indignum Deo, ut e-
 tiam pietatem redoleat, verum nusquam
 in scripturis expressum. Neque verò ad-
 eò quis unquam infans extitit, genitum
 ut esse cogitaret Deum: neque ob geni-
 tum Filium necesse fuit solum Patrem
 ingentem Deum appellare; ne quis in
 Patre solo verum istud esse sibi persua-
 deat; sed & Filio, ac Spiritui sancto con-
 venire. Recta quippe ratio, & Spiritus
 sanctus veritatis filios docent non tanto-
 perè illud admirandum esse; sed pro eo,
 atque à nobis exigitur, quodque in no-
 bis pie rationis inest, de Divina majesta-
 te sentiendum. Quoniam igitur ingeni-
 tus DEUS est, idque ultro confitemur
 omnes, tametsi nullo è Scripturæ loco
 comprobari hoc appellationis genus po-
 test; sed à nobis ipsis, atque ex pia illa ra-
 tiocinatione profectum est, ad eum mo-
 dum scire nos, & existimare consenta-
 neum est. Cur enim in eo, quod geni-
 tum est, essentiarum divorrium aliquod erit,

Mat. 23. 16.

Ingeniti
nomen in
scripturis
non est.For. πρὸς
σε, sed
Vet. ἡ
πρὸς σε
Σωτ.

E. d. d. d.

Ano-
moxi.
Hæresis
LXXVI.

si geniti nomen ei meritò congruat; ac naturali quodam, sed inexplicabili, ac tam Deo Patri, quàm ei, qui ab illo citra tempus initiumque genitus est, convenienti ratione, & quidem verè, ac propriè, non sola vocis abusione tribuatur? Unde nos neque creatam substantiam, nec alienam, tanquam facta sit, sed secundum substantiam genitam, nec à genitore putamus alienam. Ob id increata manet, non facta, sed ex ipsa Dei substantia genita, neque tempori subjecta. Quippe genitor ipse tempori nequaquam subest, ut temporariam substantiam producat. Nam cujusmodi est quod gignitur, talis est & genitor; & vicissim qualis genitor est, tale etiam est quod gignitur.

Αἰ κτ' ἀλήθειαν τῷ γεγενῆσθαι ἔχει τὸ ὄνομα φυσικῇ τινι, καὶ ἀρρήτῳ συμπρεπῶσιν τῇ Θεῷ, καὶ τῷ ἔξ αὐτῆς γεγεννημένῳ, ἀχρόνως καὶ ἀναρχῶς ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἡ καταχρηστικῇ τινι ὑπονοίᾳ; ἐντεῦθεν ὃ κτιστὴν φάμεν τὴν ὁσίαν, ὃδὲ ἀλλοτρίαν ὡς ποιητὴν, ἀλλὰ γεννητὴν ὁσιωδῶς, καὶ ἐκ ἀλλοίαν ὡς τὸν γεγεννηκότα. διὸ καὶ ἄκτιστος διαμένει, καὶ ὃ ποιηθεῖσα, ἀλλὰ γεννηθεῖσα ἐκ τῆς αὐτῆς ὁσίας Θεοῦ, ὃ χρόνῳ ὑποπίπλωσα. ὃ γὰρ ὁ γεννήσας ἐν ἀληθείᾳ χρόνῳ ὑπέπεσεν, ἵνα χρονικὴν ὑποστήσεται ὁσίαν. ὁποῖον γὰρ ἐστὶ τὸ γένημα, τοιοῦτος ὁ γεννήτωρ· καὶ ὁποῖος ὁ γεννήτωρ, τοιοῦτος καὶ ὁ γεγεννημένος.

ΑΕΤΙΙ CAPUT VI.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕΤΙΟΥ 5.

Si ingentum genitum est, quid vetat & quod genitum est ingentum fieri? Omnis enim natura ad id, quod sibi consentaneum est magis, quam ad alienum peregrinumque contendit.

Εἰ τὸ ἀγέννητον ἐγεννήθη, τί τὸ κωλύον τὸ γεννητὸν ἀγέννητον γεγονέναι; μᾶλλον γὰρ τῷ ἀνοικεῖν, ἢ τὸ αὐτῆς οἰκεῖον ἐπέεσθαι πᾶσα φύσις.

CONFUTATIO VI.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Si quod ingentum est fecisse, non genuisse dicatur, ita ut utraqve hæc appellatio prout una & eadem accipiat; neque alterum alteri velut ex adverso respondens contrario revera vocabulo sit oppositum, vis habitudinis ipsius in altero distincta penitus est, neque quicquam habet cum altero commune, præter potestatis comparationem, quod tanquam causa id omne, quod à se creatum est, naturæ dignitate superet. Jam verò cum inter id, quod efficiendi vi præditum est, atque opus effectum, & creatorem, creatamque rem alia quodam interjecta sit appellatio, quæ ut ad ingenti nomen accedit, sic à conditoris nomine remotior est; fieri non potest, Αἰτι! uti confundamus omnia, atque ex ingenio tuo perfectæ appellationis communionem tollamus à medio, quæ habitudini illi convenit, quæ cum Patre sempiternus Filius, increatusque comparatur. Fieri item non potest, ut ingenta, increataque natura creata sit aliquando, ab eaque creata rei conditione, velut poenitendo, ad priorem illum ingenti statum postliminio revertatur: quantumvis Aristotelicis tuis iisce infinitis questionibus implicare nos studeas, cœlesti ac simplici, castaque Spiritus sancti doctrinâ derelictâ.

Εἰ τὸ ἀγέννητον ἐποίησε, καὶ οὐκ ἐγέννησεν, ἢ τῆς μιᾶς ταυτότητος ταπιομένης τῆς ὀνομασίας, καὶ πατέρας πατέρω μὴ παρεκτεινομένης διὰ τῆς κτ' ἀλήθειαν ἀντωνυμίας, ἢ διῶαμις τῆς χέσεως ἢ τῆς πατέρος διαφωνίας ἔσηκεν, μηδὲν πρὸς τὸ ἕτερον ἡπικοινωνῆσα, ἢ μόνον κτ' τὴν ἐξουσίαν, καὶ τῷ θεωρητικῷ φύσεως αἰτίᾳ πρὸς πᾶν τὸ ὑπ' αὐτῆς κεκτισμένον. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀναμέσον τῶν ποιητικῶν καὶ ποιημένων, καὶ κτιστὴ καὶ κλιζομένης, ἀλλὰ τίς ἐστὶ ὀνομασία, ἐγγίξωσα μὴ τῇ ἀγεννήτῳ ὀνόματι, μακρυωμομένη δὲ διὰ τῆς κτιστῆς ὀνόματος, ἀδιώατόν ἐστι πάντα συγγένειν, ὡς Αἰτίε, καὶ ἀφανίζειν διὰ ταυτῆς τῆς τελείας κτ' ἀληθινῆς σχέσιν τοῖς πρὸς Πατέρα αἰεὶ ὄντος, καὶ ἀκτίστῃς ὀνομασίας ἡπικοινωνίαν. ἀδιώατόν ἐστι τὴν ἀγέννητον καὶ ἀκτιστον, * κτιστὴν For. Φύκτιστὴν ποτε γενέσθαι, καὶ διὰ τῆς κεκτίσθαι παλιν μεταμεληθεῖσαν ἀναδραμεῖν ἢ τὴν αὐτῆς ἀγεννησίαν, καὶν τε μυρία ἡμῖν πλέκῃς Ἀριστοτελικὰ ζητήματα, καταλείψας τὸ ἀνωθεν ἀπλὴν, καὶ ἀγνήν, καὶ Πνύματ' αἰγίᾳ διδασκαλίαν.

ΑΕΤΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕΤΙΟΥ Ζ'.

Εἰ μὴ ὅλως ὁ Θεὸς ἀγέννητός ἐστιν, ἔθεν κωλύει γεγεννηκέναι ἑστιωδῶς. εἰ δὲ ὅλως ἐστὶν ἀγέννητος, ὥς ἑστιωδῶς εἰς γένεσιν διέστη, ἐξέστα δὲ ὑπέστησε γένημα.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Καὶ ὅλως Θεὸς ἀγέννητος καὶ ἄκλις, καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος ἄκλις, καὶ τὸ ἄγιον αὐτοῦ Πνεῦμα ὡς σὲ σμικρυνόμενον, σαρκικὴ Λέτιε, καὶ ψυχικὴ πνιμιατικῶς ἀνακρινόμενε, μονοειδῶς ἔχον τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐξαίρετον, μὴ ἀπεικαζόμενον τοῖς πολλοῖς, ἐκ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ ἀπ' αὐτοῦ κεκτισμένοις. διὸ ἔτε κοινωρήσῃ τοῖς πᾶσιν, ἔτε τις αὐτῷ τῷ ἀξιώματι ἑπικοινωνήσειεν. πάντα γὰρ παρίπταται, καὶ ὑποχωρεῖ, καὶ καταλιμπάνει πᾶσαν αἰτίαν συλλογιστικὴν τῷ ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς διδασκαλικῷ λόγῳ, τῷ, ὅδε ὁ δὲ Υἱὸν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ, ἔδὲ τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ ὡς εἰς ἀποκαλύψει. ἀποκαλύψει δὲ δι' αὐτοῦ Πνιμιατικῶς καὶ τοῖς αὐτὸν συλλογισζόμενοις, ἀλλὰ τοῖς εἰς αὐτὸν γησιῶς, καὶ τελείως πεπιστευκόσι. καὶ γὰρ ἔτε τὰ κρέματα αὐτοῦ ἐρευνῆσαι διωρηθείς, ἔδὲ τὰς ὁδὸς αὐτοῦ ἐξεκινιάσῃς, καὶ τὸ γεγραμμένον, καὶν τε μυρία ἡμῖν ἔλθῃς Φλυαρῶν, ἐλεεινὸν κατ' ἐμὲ ἀνθρωπάειον.

ΑΕΤΙΟΥ Ζ'.

Εἰ ὅλως ἐστὶ γεννητικός ὁ ἀγέννητος Θεός, ὥς ἑστιωδῶς τὸ γεννηθὲν ἐγεννήθη, ὅλης ἐχέσης τῆς ἑστίας αὐτοῦ τὸ γεννᾶν, καὶ τὸ γεννᾶν. εἰ δὲ μετασχηματισθεῖσα ἡ ἑστία τῷ Θεῷ γένημα λέγεται, ὥς ἀμετάβλητος ἡ ἑστία αὐτοῦ, τῆς μεταβολῆς ἐργαζομένης τὴν Υἱὸς ἰδιοποιήσιν. εἰ δὲ εἴη καὶ ἀμετάβλητος, καὶ γενέσεως κρείττων ἡ ἑστία τῷ Θεῷ, τὸ καὶ τὸν Υἱὸν ἕως ψιλῆς θεωρηγορίας ὁμολογηθήσεται.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Εὐδὲ μὲν ἔν ἐ μόνον σε, Λέτιε, ἀλλὰ καὶ

ΑΕΤΙΙ CAPUT VII.

Si Deus omnino sit ingenuitus, nihil ipsum prohibet secundum naturam substantiamque genuisse. Sin penitus est ingenuitus, non est secundum substantiam ad generationem distractus; sed quod genuit, potestate, ac facultate produxit.

CONFUTATIO VII.

Ettotus ingenuitus est, increatusque Deus, & qui ab ipso genitus est, increatus, ut & sanctus illius Spiritus, cujus tantoperè existimationem elevas, o carnalis, & animalis Aëti, *spiritualiterq; dijudicate!* Habet hoc porro, ut ab ipso procedat, singulari quadam, & eximia ratione, quæ cum cæteris omnibus, quæ ex ipso, per ipsum, & ab ipso creata sunt, comparari nequit. Quocirca neque cum iis rebus commune est ei quicquam, nec istæ communem cum illo dignitatem vindicare sibi possunt. Etenim prætervolant, ac cedunt omnia, & ratiocinationibus argumentisq; relictis, sacrarum se literarum authoritati, sententiarumq; submittunt, quæ istud ipsum pronuntiat: *Nemo novit Filium, nisi Pater: Mat. 11. 27. neque Patrem, nisi Filius, & qui revelaverit.* Revelat autem per Spiritum sanctum non iis, qui Syllogismis se suis, & argutiis comprehendere nituntur, sed iis duntaxat, qui in se sincerè, perfectèq; crediderint. Nam neque *judicia illius perscrutari poteris, neque vias investigare, sicut scriptum est, tametsi infinitas nugas effutias, o miserrime, ac mei similis homuncio!*

ΑΕΤΙΙ CAPUT VIII.

Si ingenuitus Deus generandi vi totus est præditus, quod genitum est, secundum naturam non est genitum, cum tota ipsa natura insitum illud habeat, ut gignat, non ut gignatur. Quod si commutata Dei essentia, genitum quiddam vocetur, non erit immutabilis, cum ei ipsa mutatio Filii proprietatem efficiat. Sin & mutationis est expers, & omni generatione Dei natura præstantior, quod de Filio asseritur, sola appellatione constabit.

CONFUTATIO VIII.

Non te solum, Aëti! sed & Hæreti. Eccl. 14. 5. K k k k

Ano-
moci.
Hæresis
LXXV.

Ecc. 14. 5.

Heb. 4. 12.

Esa. 1. 2.

Job. 38. 28.

Eph. 3. 15.

Mat. 23. 9.

cum omnem post primam correctionem de- vitare oportuit, ex sancta illa sapientique Pauli sententia. Abs te enim ipso damnatus tibi exitium, nullo alio cogente, consciscis. Ecquis igitur illius miserebitur, qui sibi ipsi malus, nemini alteri bonus est? Sed ne pessima illa dogmata, quæ in mundo te authore pullularunt, magnificum quiddam, & ejusmodi esse censeas, ut veritati contradicere possint, in hoc ipsum patienti incumbemus animo, ut ancipiti gladio, hoc est Christi verbo, spinosas tuas radices excidamus, ac salubrem, perfectam, ac sinceram fidei confessionem opponamus. Magnas itaque misericordie Deo gratias agere debemus, qui cujusmodi sis indicare nobis voluit, tu, inquam, qui Judæ locum, vicemque sustines: qui cum inter Discipulos censeretur, ab eorum numero segregatus est, quod Christi mente nequaquam præditus è Satanæ afflatu nefariam illam ejurandi Dei voluntatem expressit. Ita & tu verbis tenuis Filium Dei habere te in animo profite- ris. Quid autem pluribus tecum colloqui necesse est, cum sis ab omni cœtu Christianorum alienus, Prophetis nimirum, Apostolis, Evangelistis, Martyribus, cæteris denique Sanctis? Qui te extremo illo judicii die palam redarguent; quod ad mortem usque quæstiones, flagella, lanienas, bestias, ignes, postremo gladium sustinuerint, ut ne Dei Filium, & ab ipso revera procedentem abnegarent. Pater enim unum duntaxat Filium, non alterum ab eo potest gignere, idem & Spiritum sanctum, non alterum ab eo Spiritum suapte vi, atque ex sese produxit. At eorum, quæ ab ipso facta sunt, & perpetuo fiunt, creator est, ac conditor. Quocirca neque plures adhuc generantur Filii, neque plures ab eo procedunt Spiritus. Sed Divinitas ipsa in Trinitate manet, ac prædicatur, nec ad eam ulla fit accessio, neque definit unquam, neque quasi nusquam sit destituitur. Unde non in appellatione sola ejus, quod genitum est, dignitas consistit. Alioqui quam plurimos post se fratres, ac sui similes haberet, ut ex illo loco constat; Filios genui, & exaltavi. Item: Qui genuit stellas vasis. Tum illud: Ex quo omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur. Deinde: Nonne unus pater est omnium vestrum?

πάντα Αἰρετικὸν μετὰ μίαν νῆθεσίαν πα- ραιτεῖσθαι, ὡς ὁ ἅγιος καὶ σοφὸς κελεύει λόγος. αὐτοκατάκριτος γὰρ τυγχάνεις, ἑαυτῷ τὸν ὀλεθρὸν ὑπασιμῶντος, καὶ ἐχὶ ὑφ' ἐτέρου ἀνασκαζόμεντος. τίς ἔν ἐλεήσει τὸν ἑαυτῷ πονηρὸν, καὶ ἐδὲν ἀγαθὸν τυ- χάνοντα; ἀλλ' ἵνα μὴ ἐφ' οἷς ἐελάτησας τῷ κόσμῳ κακοῖς, ἐν σεαυτῷ ἔχων, ὑπο- λαμβάνοις ὡς πρὸς μεγάλων καὶ ἀντιθέ- των, ὑπμενόμεν καὶ αὐτοὶ μὴ μακροθυ- μίας τῇ διζόμεν μαχαίρᾳ, τῷ Χριστῷ λόγῳ ἐκτέμνοντές σε τὰς ἀκανθώδεις ῥίζας, ἐν τῇ ὑγιαίνουσῃ πρὸς Θεὸν τελείᾳ καὶ ἀλη- θινῇ ὁμολογίᾳ. δοξα γὰρ τῷ ἐλεήμονι τῷ Φω- ράσαντί σε ὅποιος εἶ, τὴν τῷ ἰεὶ ἐπέχων τάξιν, τῷ σὺ τοῖς μαθηταῖς μὴ ἀριθμη- θέντος, ἀφοριθέντος δὲ, ὃ Χριστὸς ἔχον- τος τὸν νῆν, ἀλλ' ἐκ τῷ Σατανᾷ ὑποδεξαμέ- νῃ τὴν πρὸς τὸν δεσπότην αὐτῷ ἐπαρησι- θείαν. ψιλῇ γὰρ λέξει ὁμολόγησας τὸν Υἱὸν τῷ Θεῷ ἔχον ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ τίς ἐστὶ χρεία περὶ τῆς πρὸς σὲ λαλιᾶς, ὅποτε παντάπασιν ἀλλότριος Χριστιανῶν ὑπόρ- χης, Προφητῶν τε, καὶ Αποστόλων, καὶ Εὐ- αγγελιστῶν, Μαρτύρων τε, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, τῶν ἐλέγχει σε εἰς ἡμέραν κρίσεως ἐδύμῳς ἔχόντων, ὅτι ἄχρι θανάτου σφραγίσ- μενοι ὑπέμειναν, μασιζόμενοι, ξεόμενοι, θηρ- σὶ, καὶ πυρὶ πῶσθαι θέντες, καὶ φόνῳ μα- χαίρας, ἵνα Υἱὸν Θεοῦ ὄντα, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀ- ληθινῶς γεγεννημένον, μὴ ἀρνησονται. γη- νηλικὸς γὰρ ὁ Πατὴρ μόνος μονογενὴς, καὶ ἐχ' ἐτέρου τινός ἐστι μετὰ τὸν ἕνα, καὶ ἀνομωρη- τικὸς Πνεῦμα ἁγίου, καὶ ἐχ' ἐτέρου Πνεύ- ματος. Κτιστὴς δὲ καὶ ποιητὴς τῶν ὑπ' αὐτῷ χρομῶν, καὶ αἰεὶ γιγνομένων. διὸ ἐκέτι πολλῶν Υἱῶν γεννημένων, ὅτε πολλῶν πνευμάτων ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύομένων, τῆς αὐ- τῆς θεότητος αἰεὶ ἐν τῇ Τριάδι μενέσσης, καὶ δοξαζομένης, καὶ μηδέποτε προσιδεμένης, μήτε ληγέσης, μήτε ὑπολειφθείσης ποτὲ ὡς μὴ ἔσης. διὸ καὶ ἐχ' ἕως ψιλῆς ὀνομα- σίας ὑπὲρ τῷ γεννήματι ἵσταται τὸ ἀξίωμα. ἐπεὶ ἂν πολλὰς ἀδελφὰς μετ' αὐτὸν ἔχεν ὁ- μοίως αὐτῷ, ὡς ὑπὲρ τῷ εἰρημένῳ, ὃς ἐγέν- ησα καὶ ὑψωσα. καὶ ὑπὲρ τῷ, ὃ τετοικῶς βάλως ὁρόσθ. καὶ ὑπὲρ τῷ, ὃ πᾶσα πα- τριά ἐν ἔρανῳ καὶ ὑπὲρ τῇ γῆς ὀνομάζεται. καὶ ἐπὶ τῷ, ἐχ' εἰς Πατὴρ πάντων ὑμῶν;

καὶ ἐπὶ τῷ, πᾶς μὲν Ιακώβ. καὶ ἐπὶ τῷ, πᾶς-
 τοκοῦς μὲν Ισραὴλ. ἔτοι γὰρ πάντες ψιλῇ
 λέξῃ τὸ τῆς ἀναγωγῆς διὰ τὴν μὴ εἶναι εἰς τὸ
 εἶναι προκεκοφότες, ἢ καὶ ἔστιαν τῇ ἀληθείᾳ
 ἴσαν ὀνομασία, ἀλλὰ ψιλῶς, καὶ κτ' χάριν,
 ἔτε ψιλῇ ὀνομασία * ὀνομαζομένη, ἀλλὰ
 κτ' ἀληθεῖαν ἐκτίσθησαν διὰ τὴν ἐνός διὰ τὴν
 ἐνός, σὺν τῷ ἐξ αὐτῆς ἐκπορευομένῳ, τὴν αὐτὴν
 λαμβάνοντι.

Ε. ὀνομα-
 ζομένη.

Item. *Filius meus Jacob.* Et: *Primoge-
 nitus meus Israël.* Nam isti omnes ac-
 commodata per tropum filii voce, cum
 nondum essent, eò, ut essent, progressi
 sunt. Ideoque nequaquam vera, ac so-
 lida secundum naturam appellatione cen-
 sentur, sed minùs propriè, ac gratiæ be-
 neficiiue loco id illis tribuitur. Ita ta-
 men ut præter appellationem ipsam insit
 aliquid: propterea quòd ab uno, & per u-
 num revera procreata sunt, nec non &
 à Spiritu sancto, qui ab ipso procedit, & ex
 ipso accipit.

Ano-
 mæi.
 Hæresis
 LXXVI.
 Exod. 4-22.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕΤΙΟΥ Δ'.

Εἰ σπερματικῶς ἦν ἐν τῷ ἀγεννήτῳ Θεῷ
 τὸ γήνημα, μὲν τὴν γήνησιν ἐξωθεν προσλα-
 βόν, ὡς ἂν εἴποι τις ἡνδρώθη. τέλει ὁ
 ἐστὶν ὁ Υἱὸς οὐκ ἐξ ὧν ἐγεννήθη, ἀλλ' ἐξ ὧν
 προσέλαβε. τὰ γὰρ συγενικῶς προσηλαμ-
 βανοντα, ὡς ἐξ ἐκείνων συμεσῶτα, τὸ τελείῳ
 ὀνομα, διαφόρως * προγίεσθαι πέφυκεν.

Ε. προ-
 σ-
 λαβ-
 οντα.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Εἰ μὴ αἰμολογεῖτο ἀσώματ' ὧν ὁ γεννή-
 τωρ, πάντα ὡς σοὶ δραματίζεσθαι. δρα-
 ματίζεσθαι δὲ, οὐκ ἄλλον τινὰ πύργον, σε-
 σωτὴ δὲ τὸν νῦν θολοῖς διὰ τῆς ἀληθείας ὁ-
 μολογίας. ἐξ αὐτῆς γὰρ Θεὸς τέλει ὧν,
 τέλειον Υἱὸν ἐγέννησεν, ἔχ' ἑτερον ὡς τὴν
 φύσιν. ἢ γὰρ ἀπεπῆς ἐστὶ πρὸς τὸν γεννή-
 τωρα, ἔτε ἐξωθεν ἰσχυρομένῳ προσλή-
 ψεως. ἢ γὰρ τι ἐστὶ μείζον μὲν τὴν τῆ Θεᾶς
 ἔστιαν, ὅπως τῷ ἐνδομένῳ μεταδῆναι τῆς
 προσλήψεως πρὸς τελειότητα διωθήσθαι. ὁ
 γὰρ ὧν αἰεὶ ἀσώματ', τὸν ὄντα ἀσώμα-
 τον παρ' αὐτῷ τῷ ὄντι αἰεὶ γεννητικῶς, τέλειον
 ὁ τέλει αἰεὶ ὄντως γεγέννηκε, πνεῦμα ὧν
 Θεός, καὶ πνεῦμα ὄντα τ' ἐνυπόστατον Λόγον γε-
 γεννηκώς. τὸ ὅλον γὰρ ἡλίθιον εἶη ὡς σοὶ τῷ
 Αἰτίῳ, τῷ ἐμβατεύοντι, καὶ τὰς κτ' Θεὸν δοξᾶς
 ἐρευνῶντι ἐκ συλλογισμῶν, καὶ σὲ φιλολογι-
 στικῆς ἐννοίας, ὅτι τῷ ποιήσαντι τὰ πάντα ἐξ
 οὐκ ὄντων, καὶ διωθέντι τελείως τὰ πάντα
 ὑπὸ ἐν ἐργάσατο. μηδὲν χρεῖαν ἔχοντι προσ-
 ληπτικῆς ἰσχυροσεως, θεσμῶν ὅ τὰ ὑπὸ τα
 πεδῶν ἀδριωτικῆν ἔστιαν προσληπτικῆς θεό-
 τητος ἰσχυρομένον ἰσχυρομένης Λόγον, καὶ
 ἔτε ἐξισοῖς τοῖς ὑπ' αὐτῆς κεκτισμένοις.

B ΑΕΤΙΙ CAPUT IX.

Si in ingenito Deogenitus Filius velut
 quodam semine continebatur; idem ubi
 genitus est, extrinsecus accessione facta
 ad virilem, ut ita dixerim, ætatem adole-
 vit. Itaque perfectus est Filius non ex ipsa
 generatione, sed ex eo quod illi postmo-
 dum accrevit. Nam quæ cognatas res
 ad sui incrementum asciscunt, tanquam
 ex illis constantia, diverso modo perfecti
 nomen admittunt.

CONFUTATIO IX.

I. Nisi corporis expertem genitorem
 confiteamur, quantascumque voles Tra-
 gœdias excitato. Quibus neminem tu qui-
 dem perterres, sed mentem tuam à veræ
 fidei professione perturbatione illa deici-
 cis. Igitur perfectus è seipso Deus perfe-
 ctum genuit Filium, non alium præter
 naturam. Neque enim genitore est indi-
 gnus; nec externam ullam accessionem
 desiderat. Nihil quippe secundum Dei
 substantiam majus ac præstantius esse po-
 test; quòd istud ipsum, quod ad perfe-
 ctionem accedere dicitur, cum indigen-
 te communicet. Nam qui perpetuò
 expertis corporis existit, peræque existen-
 tem apud ipsum, perfectumque perfe-
 ctus genitalem quadam vi semper, ac verè
 produxit; Deus, inquam, spiritus spiri-
 tum genuit, Verbum Dei subsistens. Est
 verò cumprimis, Αἰτι, tuum illud com-
 mentum ridiculum, qui cœlestia perscru-
 tari, ac quid de Divinis rebus existiman-
 dum sit, syllogismis, & argutis ratiocinatio-
 nibus investigare studes; cum ei, qui è nihi-
 lo condidit universa, & ad unum perfectè
 eadem elaborare illa potest, quique nullius
 incrementi & accessionis eget, & illa le-
 gibus suis, ac decretis adstrinxit, Ver-
 bum affingis istiusmodi, quod augmentum
 Divinitatis admittat, neque saltem cum
 creatis ab ipso rebus adæquare pateris.

K k k k ij

Ano-
mœi.
Hæresis
LXXVI.

Rerum o-
mnium
creatio.

Gen. I. II.

Qvas cū perfectas initio absolutasque molitus est; tum quæ ex ipsis pullulant accessione opus habere sapientiæ suæ decreto constituit: cujusmodi sunt quæ deinceps nata sunt, nascunturque quotidie: veluti cœlum, terra, aqua, aër, Sol, Luna, sidera, & quæ ex aquis oriuntur, ad ipsum hominem usque. Igitur neque cœlum imperfectum, neque terram mancā, defectamque condidit: sed perfectam hanc, perinde atque cœlum; tamen si minimè aspectabilem ipsam inconditamque fabricarit, propter exspolitionem, & ornatum illum, quem postmodum erat effecturus: Sed & aquam, ac lumen illud ante omnia procreatum edidit, ac per verum, increatum, ac vitale lumen universa produxit: tūm demum cætera, quæ è terra propagantur, adjecit. Ante omnia verò firmamentum ipsum creavit. Horum omnium porro nihil imperfectum, sed absoluta omnia constituta sunt. *Producat, inquit, terra herbam vi-
rentem seminans semen ad similitudinem in
terra, & lignum fructiferum, cujus semen
in ipso sit ad similitudinem in terra.* Animadvertisne quā nullam subinde quæ producta sunt accessionem incrementumque desideraverint, sed virili, ut ita dicam, robore prædita, & adulta statim Dei mandato prodierint. Quæcunque verò homini subjecta sunt, aut insunt in eo, solo adhuc semine contenta, necdum perfecta illius dominatui commissa sunt: ut is benè de se meritum ignorare non posset; qui & rebus omnibus ut sint imperitur, & omnibus superior est, ac singula opera sua pro illius oportunitatibus commodisque dilargitur.

Gen. 9.

II. Quamobrem occulta rerum semina continentem ei terram tradidit, eamque fundamenti ac basis, ut ita dicam, vice substravit, ac velut marticem obtulit; ut quæ ab iis rebus propagata sunt, quæ Deus perfectas produxit, cū velut semina quædam proprio labore, & industria in terram deposuerit; cujusmodi sunt arborum, ac cæterorum id genus semina, cum hæc, inquam, singillatim, velut calculum, à perfectis illis operibus mutuatus in terram demiserit, à perfecto DEO incrementum accipiant, paulatimque quæ ille confecerit adolecant; ne si illū ipsum, cujus ista beneficio succrescunt, ignoraverit, autorem se ac conditorem arbitretur, & à veritate prorsus excidat. Licet enim Noë-
mum legamus plantasse vitem, non tamen scriptum est stirpis hujus conditorem illum fuisse:

ἀπαρχῆς γὰρ τελείως αὐτὰ ποιήσας πρῶτ-
λήψεως ἐπιδεόμενα, τὰ ἐξ αὐτῶν ἐτι ἐλα-
τάνοντα ὥρισε νόμῳ σοφίας, ἃ τινὰ ἐσι ταῦ-
τα, ἐν οἷς ἐσι τὰ καθεξῆς γεννόμενα τε καὶ γι-
νόμενα· ὡς οἶον εἶπεν, ἔρανον, γῆν, ὕδωρ, ἀέ-
ρα, ἥλιον, σελήνην, ἄστρα, καὶ τὰ ἐκ τῶν ὕδατων
γεγεννημένα, ἕως καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. καὶ ἔ-
ρανον ἀτελῆ ἐποίησεν, καὶ γῆν ἀτελεσάτω, ἀλλὰ
τελείαν μὲν τὴν γῆν, τέλειον δὲ τὸν ἔρα-
νον. ἀόρατον δὲ καὶ ἀκατασκεύαστον τότε, δι' ἣν
ἔμελλε ποιεῖν διακόσμησιν. ὕδωρ δὲ ἅμα καὶ
φῶς τὸ πρῶτό κτισον, διὰ τῶν ἀληθινῶν φωτῶν
τὰ πάντα ποιήσας, τῶν ἀκτίων καὶ ζωοποιῶν.
ἔπειτα δὲ τὰ ἐκ τῆς γῆς φυέντα, καὶ πρῶτ-
τα τὸ σπέρμα, καὶ ἡμίτελές τι ἐγένετο, ἀλ-
λὰ πάντα ἐν τελειότητι· ἐξαγαγέτω γὰρ ἡ
γῆ βοτάνην χόρτον, σπέρμα σπέρμα καθ' ὁμοι-
ότητα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ξύλον κάρπιμον, καὶ τὸ
σπέρμα αὐτῶν ἐν αὐτῷ καθ' ὁμοιότητα ἐπὶ τῆς
γῆς. καὶ ὅρας ὡς ἐδεμιάς ἐνθὺ τὰ γεγονο-
τα ἐπέδεετο πρῶτληπτικῆς ἐπιδόσεως, ἀλλὰ
ἀνδρεία, ὡς εἶπεν, καὶ τελεία διὰ τῶν πρῶτ-
αγαγμάτων ἐνθὺς * εὐρίσκειται, πρὶν δὲ ἀνθρώπων
ἐπιδοθέντα ὑπὸ αὐτὸν ὄντα, καὶ ἐν αὐτῷ σπερ-
ματικῶς εἰς δεσποτείαν, καὶ τέλεια παρεδό-
θη, διὰ τὸ εἶδέναι τὸν ἀνθρώπον πάντοτε τὸν
εὐεργετῶντα, καὶ τὸ εἶναι πᾶσι παρέχοντα,
ἐπὶ πάντων δὲ ὄντα, καὶ τὰς ἐπιδόσεις ἐκά-
στης ποιήσεως πρὸς σύστασιν τῶν αὐτῷ χρυ-
σιμευόντων παρέχοντα.

Cor. iij.
15.

Παρέδωκεν αὐτῷ σπέρματικῶς τὴν γῆν
ὑποβάθραν, ὡς εἶπεν, πρῶτληπτικῶς, καὶ
ὡς μήτραν αὐτῷ πρῶτληπτικῶς, ἵνα διὰ τῆς
πρῶτληπτικῆς τῆς γῆς τὸ τέλειον ὑπὸ Θεοῦ γεγονο-
των, τὰ σπέρματικῶς δι' ἐαυτῶν μὴ συνέσεως ἐπὶ
τὴν καταβλήσῃ, ὡς οἶον τε ξύλον, καὶ ἄλ-
λων γεννημάτων, αὐτὸς μὲν λεπτομερῶς, ὡς
ψηφίδα πρῶτῶν τῶν τελείων ἐργασάμενος,
ταύτην εἰς γῆν ἐνθεμαλίζων τὰ τῆς ἐπιδόσεως
τῶν τελείων Θεοῦ πρὸς αὐξήσιν πρῶτληπτικῶς,
ἵνα αὐξηθεὶς ἐξώθῃ τὰ ὑπὸ αὐτῷ ἐνσπερ-
ματιζόμενα· ἵνα μὴ ἀγνοήσας τὸν ἐπιχωρη-
γὸν τῆς ἐπιδόσεως, αὐτὸν νομίσῃ δημιουργόν, καὶ
ἐκπέσῃ τῆς ἀληθείας. εἰ γὰρ καὶ ἐφύτευσε Νῶε
ἀμπέλον, καὶ γέγραπται, ὅτι ἦν φυτεργός.

ἀλλ' ἐγχετο ἀνὴρ γεωργός. ἕτερος γὰρ ἐστὶν ὁ
τὰ αὐθεντικά παρέχων τοῖς ἐσθμύοις, ἕτε-
ρος δὲ ἐστὶν ὁ τὸ εἶναι παρ' αὐτῶν εἰληφώς ἀν-
θρώπου, καὶ τὴν ἐκείνης γεωργίαν πεπιστευ-
μένον, ἵνα ὁ μὲν γεωργῇ τὰ ὑποδόσεως εἰς
τελείωσιν ὑποδεόμενα, ὁ δὲ τὴν τελειότητα
παρέχοι διὰ τῆς αὐτῆς ὑποδόσεως τῶν ὑπὸ
αὐτῷ ἐκτισμένων, καὶ [ὑποδόσεως] εἰς τελειό-
τητα αὐξανόμενων. ἔτω καὶ ὑπὸ τῶν ζώων,
καὶ ὑπὸ τῶν πετεινῶν. ἔτω καὶ ἐπὶ τῶν κη-
νῶν, καὶ ἐρπετῶν, καὶ ἐναλίων, πάντα ἐν δέ-
χῃ τέλεια γέγονε διὰ τῆς θεωρίας. Ἐξ-
λήσει δὲ σοφίας, νῦν ὑποδόσεως δεῖται, διὰ
τὴν τῇ ἐπὶ γῆς θεωροῦντες ἀνθρώποις κατ'
ἐννοιαν ὠφέλειαν, εἰς τὸ ἐπιγινώσκῃν τὸν ἐ-
πάνω πάντων Θεόν, τὸν χορηγὸν τῶν σπερ-
ματικῶν, καὶ τῆς ἐπιδόσεως τῶν αὐξήσεων,
ὄντα Θεόν καὶ Κύριον. διόπερ τὰ μὲν κατ'
ἐργον, καὶ ἐξ ἐκείνων ἀνθρώποις σπειρόμε-
να ὄντα, καὶ ἐξ ἡνῶντα ἐξ ἐκείνων ἡνῶντα, εἰ-
σεν ὁ Θεὸς ἐν τελειότητι. Ἐγὰρ ἐν ἐσκήπτῳ
τῇ διανοίᾳ τῶν ἀνθρώπων εἰς ἐπιβλήν καὶ τυ-
φον κενοδοξίας, ὡς οἶον ἐπὶ ἡλίου εἶπεν, καὶ
σελήνης, καὶ ἄστρων. ἔτε γὰρ διὰ τὸ ἡνῶσθαι
τὴν σελήνην, ἢ φθίνειν, ἢ αὐξάνειν, ἀλλοιοῦται τὸν
τρόπον, ἀλλὰ διὰ τὸ καιρῶν εἶναι σύσασιν, καὶ
ἐπ' ἀπορρογίαν, ὃν Θεὸς τοῖς φωστῆσι διέταξε. ὡς
ἐν τῇ σωματικῇ Θεός, καὶ τὰ φθίνοντα καὶ τὰ
φθινόμενα φελέσας ἀφ' οὗς τέλεια ἐργάσα-
το, ὃν δὲ ἐξ αὐτῶν ἐγέννησεν, ἕνα ἐξ ἐνὸς τὸν
ὄντα αἰεὶ γεννητικῶς ὡς τῷ ὄντι ἐπιδόσεως
ἐγέννα ἐπιδέομενον; πέπαυσο ἔν, ὦ Αἰτίε,
κενάς ἡμῶν καὶ Αἰσιοτελικὰς λέξεις φέρων,
δεκετῶς ἐχόντων ἡμῶν, καὶ μὴ ἀπατωμέ-
νων * τὴν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ἀληθινὴν διδασκα-
λίαν, τὴν λέγσαν τὸ, ἐκ τῷ Πατρὸς ἐγὼ
ἐξῆλθον, καὶ ἦκα, καὶ ἐκ καταχρηστικῶς ἐ-
χέσης τῆς λέξεως τὴν διύαμιν, ἀλλὰ τε-
λειότητι καὶ ἀξίας Θεὸς σημαίνοντες τὴν ἐ-
σίαν.

Deest
τῇ.

A sed hoc duntaxat; *Vir erat*, inquit, *agri-* Ano-
cola. Nam aliud est is, qui futuris rebus mai.
naturalem vim, ac præcipua quæque pro Hæresis
sua potestate largitur; alius qui ab ipso ut LXXVI.
esset accepit homo, commissamque sibi
ab eodem agriculturam suscepit. Ut & il-
le quæ ad perfectionem obtinendam pro-
gressionem requirunt, excolat, & hic
conditis à se rebus largiendis ea, quæ ejus-
modi accessione gliscunt, ad maturitatem
perfectionemque perducatur. Quod qui-
dem perinde in animalium, & volucrum
genere, ac pecudum, serpentum, piscium-
que contigit. Nam omnia principio im-
perantis Dei voluntate perfecta prodie-
runt: nunc autem ejusdem sapientiæ de-
creto progressionibus suis, & incrementis
augescunt. Quod ad hominis, qui in ter-
ra dominatur, fructum animi utilitatem-
que pertinet; quo is summum illum De-
um, à quo tam semina ipsa, quam eorum
incrementa proficiuntur, Deum ac Do-
minum agnoscat. Proinde quæcunque
in cælo sunt, quæque hominum manu
non feruntur, ac neque gignunt, nec ab
aliis gignuntur, ea Deus perfecta reli-
quit Neque enim humanæ mentes damni
ex iis aliquid capere poterant, aut ad
arrogantiam excitari, ut in Sole, Luna,
cæterisque sideribus apparet. Nam ex eo
quod Luna nascatur, aut decreseat, au-
geaturve, nulla illius in mores mutatio re-
dundat.

Jam verò qui fieri potest, ut corporea
illa, ac corruptioni subiecta Deus subin-
de perfecta voluntate sua procrearet, cum
verò, quem è seipso genuit, unum ex uno,
quique apud existentem perpetuò per ge-
nerationem existat, accessionis, ac pro-
gressionis egentem produxerit? Desine
igitur, Aëti, Aristotelicas illas tuas vo-
ces, & inanes obtrudere. Nobis enim ci-
tra ullum erroris periculum certissima
Christi doctrina sufficit, cum ita loqui-
tur: *Ego exivi à Patre, & vado*. Cujus di-
ctionis vis non in abusione ulla consistit:
sed divina perfectione, ac dignitate præ-
ditam naturam significat.

Joan. 16. 28.

ΑΙΤΙΟΥ Ι.

ΕΙ τέλειον ἦν τὸ γέννημα, ἐν ἀγεννήτῳ γέ-
νημα ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐξ ὧν ὁ ἀγεννητὸς αὐτὸ ἐγέν-
νησε. γεννητὴν γὰρ φύσιν ἐν ἀγεννήτῳ ἔστι οὐκ
ἐνδέχεται εἶναι. τὸ γὰρ αὐτὸ εἶναι τέστι, καὶ μὴ
εἶναι. γέννημα γὰρ ἀγεννητὸν ἐκ ἐστὶ, καὶ ἀγεννητὸν

ΑΕΤΙΙ CAPUT X.

Si perfecta sit genita soboles, eadem in
ingenito erit: non ex iis, quæ cum ab in-
genito gigneretur obtinuit. Nam genita
natura in ingenita substantia esse non po-
test: esset enim simul idem, & non esset.
Nam quod genitum est, ingenitum non
K k k k iij

Απο-
μοει.
Hæresis
LXXVI.

est, & quod ingenuum est, genitum non fuit. Quippe dissimilem aliquam DEO partem affingere, maledicti in eum, ac contumeliæ speciem præfert.

CONFUTATIO X.

Instat oppositis rationibus, & argumētis Aërius, Dialecticis vocibus humano ingenio fabricatis comprehendere Deum cupiens; ac certissimam evidentis fidei spem dictionum suarum argutiis mutilare contendens. Itaque dissimilis vocabulum dissimiliter committit, & dictiones alias aliis ad evertendum inferit: ut ea ratione conficiat, Filium Patris esse dissimilem; quod fieri nullo modo potest. Quare suis ipse syllogismis, ac rationibus capietur. Sic enim disputat: Si perfecta sit genita soboles, eadem in ingenito erit, non ex iis, quæ cum ab ingenito gigneretur obinuit. Nam genita natura in ingenita substantiâ esse non potest: esset enim simul idem, & non esset. Nam quod genitum est, ingenitum non est: & quod ingenitum est, genitum non fuit. Quippe dissimilem aliquam Deo partem tribuere maledicti in eum, ac contumeliæ speciem præfert. Ex quibus falsa illius, ac mendaciis referata convincitur oratio; idque perspicue constat, dissimilem Patris esse Filium non posse, neque perfectæ Divinitati illius inæqualem. Etenim quæ omnino velut coactus eloquitur, ea sententiæ suæ contraria differit, dum assidue genitum & ingenitum nobis obtrudit. Unde & quod ad creatum increatumque spectat, illud una discere debet, alterum cum altero nullam dignitatis communionem habere; quæ in eo posita est, ut totum sit adoratione prosequendum. Si enim quod dissimile est cum eo, cuius dissimile est, adæquatam penitus sit adorandum, unus ab universis nihil ex illa oratione discrepaverit. Tum enim conditionum illa dissimilitudo in suo ordine ac dignitate contineri non poterit; tamen si unum illud cæteris, quæ dissimilia sunt, splendore, ac gloria antecellere dicatur, ob eorum dissimilitudinem, quæ cum uno consociari compararique non possunt. Quamobrem eò tandem res recidet, ut Sol, Luna, sidera, terra, atque iis etiam inferiora quæque adoranda videantur; neque id unicuique uno Spiritu præcipuum, ac peculiare sit, quæ est una Trinitas, Divinitas una, & singulariter adoranda. Quapropter si hoc modo colligere ista licet, cum rei veritate consentaneum erit, quod di-

ὄν γέννημα ὅκ' ἦν· τῶ ἀνομοίῳ μέρει τῆς Θεῆς βλασφημίας τύπον καὶ ὕβριν ἐπέχον-
τῶ.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Αντιθέτως παρεισάγει Αἰτίῳ, ἐκ συλλογιστικῶν ὀνομασιῶν ἀνθρώπινης ἐπινοίας Θεὸν κατὰ λαβεῖν βεβλόμενῶ, καὶ ὡς ἐκ λέξεων ἀκρωτηριάζειν περὶ τῆς ἐναργῆς πίστεως τὴν βεβαίαν ἐλπίδα, ἀνόμοιον ἀνομοίως συληρέσας, καὶ λέξιν λέξιν ἀνατροπικῶς B παρηνθεῖς, ὡς ἐκ τέττα ριάζεσθαι τὸ ἀνόμοιον τῶ Πατρὸς * πατέρα σημαίνει, ὅπως ἐστὶν ἀ- For. τὸν
Τιόν. διώατον. ἐξ αὐτῶν γάρ, ὡς ἐδίδαξε τὸν κόσμον, συλλογισμῶν καὶ αὐτὸς συλλογισθῆσεται. Φάσκει γὰρ εἰ τέλειον ἦν τὸ γέννημα, ἐν ἀγνήτῳ γνήματί ἐστι, καὶ ὅκ' ἐξ ὧν ὁ ἀγνήτης αὐτὸ ἐγέννησε. γνήτην γὰρ φύσιν ἐν ἀγνήτῳ ὁσία ὅκ' ἐνδέχεται εἶναι. τὸ γὰρ εἶναι τε ἐστὶ, καὶ μὴ εἶναι. γνήμα γὰρ ἀγέννητον ὅκ' ἐστὶ, καὶ ἀγέννητον ὃν γέννημα ἔκ' ἦν· τῶ ἀνομοίῳ μέρει τῆς Θεῆς βλασφημίας τύπον καὶ ὕβριν ἐπέχοντῶ. ὡς τε ἐξ ἀπαντῶ ἐλέγχεται τὰ τῆς πωροποιήσεως μέρη τῶν λόγων, ὡς ἔκ' ἐνδέχεται ἀνόμοιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρί, ἔδ' ἀνίσουν τῆς αὐτῆς τελείας θεότητῆς. εἰ γὰρ ὅλως φάσκει βεβιασμένως, καθ' ἑαυτῶ δὲ τῆς πρεφῆ ρήτα, ἀδιηγῆται, τὸ γνήτην καὶ ἀγέννητον αἰεὶ φάσκων, διὰ τέττα μαθέτω τὸ κτιστὸν καὶ ἀκτιστὸν, ὅτι ἔκ' ἐνδέχεται τῆς κοινω-
C νείν τέτο τέτω πρὸς τὸ ἀξίωμα, ὅπως ἐστὶ τὸ ὅλον πωροκινητὸν. εἰ γὰρ ὅλως πωροκινητὸν τὸ ἀνόμοιον πρὸς ἀνομοίῳ ἐξισχυόμενον, ἐκείνι διοίσθαι λόγῳ τὸν ἕνα διὰ τῶν ὅλων· τῆς ἀνομοίας ἡ δυναμένης ἐν τάξει τῆς αὐτῆς ἀξιώματῶ τάττειται, καὶ τε ἐν δόξῃ ὑπερεβάλλοιτο τὸ διὰ πάντων ἐν ὄντων ἀνομοίων πρὸς [τὴν] τὸν ἕνα διὰ τὴν μὴ τῆς κοινωμένης πρὸς πάντων πρὸς τὸν ἕνα ἀνομοιότητα. καὶ ἔσται λοιπὸν καὶ ἡλιῶ, καὶ σελήνη, καὶ ἄστροι, καὶ γῆ, καὶ τέτων ἐστὶ τὰ ὑποβεβηκότα πωροκινητά. καὶ ἐκείνι ὁ εἰς συνὶ τῷ ἐνὶ Πνεύματι, ὅπως ἐστὶ μία Τριάς, καὶ μία θεότης, καὶ μία πωροκινήσις. ἀρα ἐν εἰς τέτω διὰ τέτω συλλογιστέον, ἔσται μὴ αὐτὸ ἐν ἀληθείᾳ, ἐπεὶ δὲ ἔχ' ὅμοιῶ ὁ εἰς Λόγος τοῖς πᾶσι

λόγῳ, ἔδὲ εἰς ὁ Υἱὸς τοῖς πᾶσι κτ' ἀνα-
 γωγὴν κικλησκομένης ἴσῳ; ἔ γάρ ἐσι σὺν
 τοῖς παῶσιν, ἀλλὰ δι' ἃ οἱ πάντες. τὸ γὰρ
 ἀδιωάτως παρ' αὐτῶ τῷ Αἰτίῳ ταχθέν ἐξ
 ὑπαρχῆς, καὶ εἰς ὕβριν ἐπέχον τύπον βλα-
 σφημίας διὰ τὸ μέρος, ὃ ἔφη ἐν Θεῷ ὄν, ὃ-
 πῃ ἔ διαφορᾷς μέρος ὑπάρχει, ἀλλ' ἰσότη-
 τητῳ, καὶ ἔτε μεριζομένης τῆς θεότητῳ,
 ἀλλ' αἰεὶ ἕως τελειοτάτης, τρία ὄντα τέ-
 λεια, μία θεότης· μᾶλλον δ' εἰς σύσασιν
 τῆς ἐν ἀληθείᾳ πίστεως τὸ ἀνόμοιον ἡμῶν
 ἐπισημασίσατο, εἰς τὸ μὴ νομίζειν, μήτε
 πείθεσθαι τοῖς πῶρ' ἀξίαν Ελλήνων πλάειν
 περπετείας περλήψῃ, κατεγνωσμένοις
 τὴν παῶσαν κτίσιν περσκινητέον εἶναι,
 τὴν * ἀνοίαν ἔσαν περὶ τὸν περσκινη-
 μενον Πατέρα ἐν Υἱῷ, Υἱὸν ἐν Πατρὶ
 σὺν ἀγίῳ Πνεύματι, ὃ ἡ δόξα εἰς εὖδ.
 αἰῶνας.

For. ἀνό-
 μοιον.

ΑΙΤΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Εἰ ἀγνήτης φύσεως ὑπαρχῶν ὁ Θεὸς ὁ
 παντοκράτωρ γνητῆς φύσεως ἔκ οἶδεν ἑαυ-
 τόν. ὁ δὲ υἱὸς γνητῆς φύσεως ὑπαρχῶν, τῷ
 το γινώσκῃ ἑαυτὸν, ὅπῃ ἐστὶ, πῶς ἔκ ἀν' εἴη τὸ
 ὁμοῦσιον ψευδῳ, τῷ μὲν γινώσκοντ' ἑαυ-
 τὸν ἀγνήτον, τῷ δὲ γνητόν.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Εἰρησεν Αἰτίῳ, καὶ ἀπεφῆνατο ὁ δια-
 σολεὺς καὶ ὀρθόθετης ἐπὶ φύσεως Θεῷ δια-
 λαμβάνων, ἀνθρωπῳ ὡν τῇ φύσει, καὶ
 τὰ ὑπὲρ φύσιν βεβλόμεν' εἰδέναι· εἰδέ-
 ναι δὲ ἔ κατὰ ἀκολουθίαν γραφῆς, ἀλλ' ἔκ
 συλλογισμῶν βερετίων διανοημάτων, ὅτι ἀ-
 γνήτης φύσεως ὑπαρχῶν ὁ Θεὸς ὁ παντο-
 κράτωρ γνητῆς φύσεως ἔκ οἶδεν ἑαυτὸν.
 πάντοτε δὲ αἰεὶ καὶ ἀπαρχῆς τῷ λόγῳ, ἔκ-
 τι κατὰ εὖδ παλαιὰς Αρειανῆς, καὶ ἀπο-
 κεκρυμμένως Υἱὸν βέλεται λέγειν τὸν μο-
 νογενῆ. ἐν παῶσι δὲ θεωρήσατε υἱοὶ τῆς ἀ-
 ληθείας. ὡς παντάπασιν βέλεται αὐτὸν ἀλ-
 λότριον εἶναι τῷ Πατρὶ, καὶ ἔδ' ὅλως μετέ-
 χοντα θεϊκῆς ὁσίας, ἐξ ὧν πάντοτε τολμη-
 ρῶς ἀποφθέγγεται. τὸ γὰρ λέγειν ὅτι αὐτὸν ἀ-

Acitur. Neque enim unum Verbum re-
 quorum simile est: neque Filius unus aliis
 omnibus, qui per allegoriam sic appellan-
 tur, æqualis. Nam inter alios minimè
 censetur, sed per eum isti procreati sunt.
 Ita quod impossibile initio proposuit Aë-
 tius, quodque contumeliæ in Deum, ac
 maledicti speciem habebat, ob illam
 quam affinxerat Deo partem (quæ qui-
 dem non differentia, sed æqualitatis pars
 est; adeo ut non sit partienda Divinitas,
 quæ perfectissima semper est in tribus
 perfectis consistens, una Divinitas) hoc,
 inquam, ipsum, quod de dissimili injectit,
 ad veritatem Catholicæ fidei corrobo-
 randam plurimum contulit: ut ne illo-
 rum errori fidem habeamus, quos perpe-
 ram ad temerariam Gentilium opinio-
 nem, ac superstitionem adhærescere con-
 vincimus, & omnem creaturam adoran-
 dam esse profiteri, quantumvis Patri sit
 dissimilis, qui adoratur in Filio, & Filio,
 qui adoratur in Patre, cum sancto Spiritu,
 cui gloria sit in sæcula.

Ano-
 Hæresis
 LXV L

ΑΙΤΙΙ CAPIΤ XI.

Si ingenua natura præditus Deus om-
 nipotens genitæ naturæ conditionem in
 sese non agnoscit: Filius verò genitæ
 naturam habens ejusmodi se, qualis est,
 agnoscit, nonne tota illa consubstantia-
 lis ratio mendax est, ac falsa, cum alter
 ingenuum sese, genitum alter agnoscat?

CONFUTATIO XI.

Aëtius ille, qui in Divina natura di-
 scrimen constituere, ac terminos quos-
 dam definire disputando conatus est,
 cum naturæ conditionis esset humanæ,
 quique ea, quæ naturam omnem superant,
 non ex sacrorum auctoritate literarum,
 sed ex humanis ratiocinationibus com-
 prehendere studuit, sic, inquam, ille
 pronuntiavit: Omnipotentem Deum,
 cum naturæ sit ingenuus, genitum se na-
 turæ nequaquam intelligere. Quod qui-
 dem ita perpetuò, & ab ipso initio sermo-
 nis asseruit, ut à veteribus Arianis dissi-
 deat; licet Filium unigenitum appellare
 dissimulando voluerit. Illud verò, veri-
 tatis Filii, ubique diligenter attendite:
 quemadmodum à Patre eundem abalie-
 nare penitus studeat, nec ullo modo Di-
 vine substantiæ participem esse ex his o-
 stendar, quæ identidem temerè pronun-

K k k k iiii

Ano-
moci.
Hæresis
L X XVI.

ciare non dubitat. Nam cum Patrem as-
ferat ingenitum sese cognoscere, neque
naturalem in se generandi facultatem ef-
se scire, frustra Filium vel vocabulo te-
nus Filium appellat. Verum facile ejus
oratio refutabitur. Nam & ingenitus est
Pater; & unigenitum ab æterno genuit:
cum naturam habeat ejusmodi, quæ sibi
ipsi conveniens sit. Siquidem unum ac
solum unigenam Filium genuit, spiri-
tumque produxit solus cum unigenito
solo genitor; qui cum Filio sine ullo ini-
tione genito simul existit: & cum Spiritus
sit, Spiritum genuit. Neque verò corpus
est, quod corporeo more distrahatur, aut
corrumpatur, augeaturve, vel sectionem
patiatur. Quamobrem etsi in cæteris o-
mnibus, quæ gignunt, aut gignuntur, aliud
necessitas ipsa conditionis ferat; tamen
hic unius ad unum comparata dignitas
dissimile quiddam est ab aliis sortita. Un-
de & genitus ipse eximia quadam ratione
à Patre, qui admirabiliter genuit, tan-
quam ab ingenito genitus est, genitoris
naturæ consentaneus. Idem ipse porro,
quod quidem ad naturam attinet, non
amplius generat. Ut ex eo quod nihil ipse
natura substantiaque gignat, Pater verò à
nullo sit genitus, Divinæ amplitudinis
gloria in una, ac singulari Dei dignitate
servetur, Patris videlicet perfecti, per-
fecti Filii, ac perfecti Spiritus sancti. Quæ
cum ita sint, ipsa consubstantialis ratio
falsa ex scripturis ostendi minimè potest:
neque pia ac religiosa mens repudiare
velut confictam potest, quòd de Patre,
ac Filio, sanctoque Spiritu piè instituta
fuerit, eandemque celebrare, & adorare
posse Trinitatem, divino sit beneficio
consecuta.

ΛΕΤΗΙ CAPUT XII.

Si ingeniti vox Dei substantiam mini-
mè significat, sed incomparabile istud
nomen ab humanis ingeniis excogita-
tum est, Deus ob illud ipsum ingeniti
commentum iis, qui repererint, gratiæ
debitor est, cum tanto nomini respon-
dentem excellentiam in essentia sua non
habeat.

CONFUTATIO XII.

I. Ingeniti vox, ut adversus Aëtium
contendimus, nec inficiari possumus, ta-
meti in sacris literis minimè reperiatur,

A γέννητον γινώσκῃ, καὶ ἡρνητικῆς φύσεως οὐκ
οἶδεν ἑαυτὸν, μάτην παρ' αὐτῶν, καὶ τὸ καὶ
διὰ ψιλῆς λέξεως Υἱὸν τὸν Υἱὸν καλεῖσθαι.
ἀνατραπήσεται δὲ αὐτῷ ἐ λόγῳ. καὶ γὰρ
ἀγέννητός ἐστιν ὁ Πατήρ, καὶ ἐγέννησεν αἰδίως
τὸν μονογενῆ, φύσεως ὦν ἑαυτῇ πρεπέσσης,
τῷ ἑνῷ μόνον τὸν μονογενῆ γεγεννηκέναί, καὶ
πνεῦμα ἐνηνοχέναί, τὸν μόνον μόνῳ ἐπὶ μονο-
γενεῖ γεννήτορα, ὅς τῷ ἀνάρχῳ γεγεννη-
μένῳ Υἱῷ συνπαρχῇ, πνύμα ὦν, πνεῦμα
γεγεννηκώς, καὶ ἑ σῶμα αὖν σωματικῶς δια-
σελλόμενον, ἐδὲ Φθῖνον, καὶ αὖξον, καὶ το-
μὴν ὑφιστάμενον. διὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις πᾶσι
τοῖς γεγεννηκόσι καὶ γεννωμένοις * ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἄλλοις.
πολλῶν ὑποδέχεται ἡ χρῆσις. ἐνταῦθα δὲ
ἔχ' ὅμοιον τοῖς ἑσσι πᾶσιν ἢ τῷ ἐνὸς πρὸς τὸν
ἑνῶ ἀξία. διὸ καὶ αὐτὸς ὁ γεννηθεὶς ἐξαί-
ρετως ἐκ τῷ ἐκπλήκτως γεννήσαντι, ὡ-
σπερ ἀπὸ τῷ ἀγέννητῳ γεγέννηται συμπρέ-
πων τῷ γεννήτορι, καὶ αὐτὸς ἑγεννᾷ, ἐκέτι
καὶ τὴν ἑσίαν Φημί, ἵνα ἀπὸ τῷ μηκέτι γεν-
νᾶν καὶ ἑσίαν, καὶ ἀπὸ τῷ τὸν Πατέρα μὴ γε-
γεννηθῆναι, ἐξ ἐκατέρων μερῶν ἢ πᾶσα δοξα
τῷ ἀξιώματι σωζῆται ἐν τῇ μιᾷ ἐνότητι
τῆς ἀξίας Θεῷ, Πατρὸς τελείῃ, καὶ Υἱῷ τε-
λείῃ, καὶ τελείῃ Πνύματι ἀγίῃ. καὶ διὰ
τῷ τοῦ ὁμοούσιον, ἑ ψευδῶς οἶδεν ἡ θεία γρα-
φή, ἐδὲ ὁ δισεβὴς λογισμὸς ὁ παρὰ Πατρὸς,
καὶ Υἱῷ, καὶ ἀγίῃ Πνύματι δισεβῶς με-
μαθηκώς, τὸ δοξάζειν καὶ προσκυνεῖν ἐκ
Θεῷ λαβὼν τὴν χάριν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕΤΙΟΥ Γ.

D Εἰ μὴ τὸ ἀγέννητον τὴν ὑπόστασιν τῷ Θεῷ
παρίσθῃ, ἀλλ' ὑπονοίας ἐστὶν ἀνθρωπίνης τὸ
ἀσύληκτον ὄνομα, χάριν τοῖς ἐπινοήσασιν γι-
νώσκῃ ὁ Θεός, διὰ τὴν ἀγέννητον ἐπίνοιαν τὴν
ὑπεσχὴν τῷ ὀνόματι ἑ φέρων ἐν ἑσία.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Καὶ ἀγέννητον ὡς ἔφαμεν πρὸς τὸν Αέ-
τιον ἀποτεινόμενοι, [καὶ] ἐκ δυνάμεθα, καὶ
τε ἐν θείᾳ γραφῇ μὴ ἐμφέρεται, εὐσεβῶς

ἐπινοήται. ἀγέννητον δὲ φάσκοντες τὸν Πατέρα, καὶ ἀγέννητον ὁμολογῶμεν. γεννητὸν δὲ τὸν Υἱὸν ἐκ δευτέρου, ἀλλ' ἐκ κτισόν· ἔτε γ', εἰ τὸν Υἱὸν γεννητὸν ὁρίσμεθα, ἐκ Θεῶ Πατρὸς τὴν ὑσίαν ἔχον ἀρνεῖσθαι δυνάμεθα. γεννητῶς γ' ἐγέννησε, καὶ ἐκ ἐκτίσεν. ὡς γὰρ λοξῶς πάντα Ἰππὶ τῷ γεννητῷ καὶ ἀγεννήτῳ διανοούμενῳ παρεκτρέπειν ἑαυτὸν βέλβη· ἔ γαρ τὶ ἕτερον ἔτως καὶ αὐτὸς ἀκρίβεις ἐξ ἀνθρωπίνων συλλογισμῶν καὶ ἀντιθέσεως συλλογιστικῆς, ἀνθρωπείας τε ματαλοφροσύνης, τὸ, ἔλκεται ἡ διάνοια τῷ ἀνθρώπῳ Ἰππὶ τὰ πονηρὰ ἐπιμελῶς ἐκ νεότητος. λέξομεν καὶ αὐτοῖς, ὅτι * πολλῶν μᾶλλον ἀπρέπεια Θεῷ τῷ ἀκτίστῳ, τὸ κτίζειν τὰ κτισθέντα, καὶ τῷ ὑποκρίνῳ τὸ ποιεῖν. ἔ γὰρ εὐδέχεται τὸν ἀκτίστον κτίζειν τὰ κτισθέντα, [καὶ τῷ ὑποκρίνῳ τὸ ποιεῖν. ἔ γὰρ ἐνδέχεται τὸν ἀκτίστον κτίζειν] καὶ τὸν μὴ γεννόμενον ποιεῖν τὰ ἐσόμενα, εἰ ἔ πρέπει τῷ ἀγεννήτῳ τὸ γεννᾶν κατὰ τὸν Αἰτίου λόγον. τῶν ὁ κτίσεων ὁρωμένων, καὶ τῷ πλείστῳ μέρει τῆς ὑσίας ὑποστάσεως φαινομένης, Θεῷ δὲ τῷ ἀκτίστῳ τὸ ὑπ' αὐτῷ κεκτίσθαι μὴ πρεπείας, ἵνα μὴ τὸ ἀσύμμετρον Ἰππὶ μεταβολὴν τῶν γενομένων παρενεχθῇ ἀντὶ τῷ πρέποντος· ὥρα τῷ Αἰτίῳ ἀπρεπὲς μᾶλλον νομιθεῖν, ζητηθήσεται λοιπὸν ἕτερος ὢν Θεὸς ὁ ἀκτίς, ἕτερος δὲ ὁ κτισθεὶς, καὶ κτίζειν ἀναλόγως ἑαυτῷ δυνάμεν. τῷ ὁ κεκτισμένος καὶ τὸ κτίζειν ἔχοντος, αὐτομάτως μὴ ὄντος, ἀλλὰ κεκτισμένος, ζητηθήσεται καὶ ἕτερος ὁ τῶν αὐτῶν γεγονώς, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐπινοηθήσεται. καὶ πολλὴ ἔσται ἡ βουθετῆς πλάνης ἡ ματαολογία τῶν νοημάτων, τῆς διανοίας μηκέτι δυσθεΐας, ἀλλὰ πληρώσεως τὸ εἰρημνῶν, ἐμωράνθησαν οἱ δόλοι τῷ Θεῷ, καὶ ἐμωράνθη πᾶς ἀνθρωπῶ ἀπὸ γνώσεως. ἔ γὰρ τις ἑαυτῷ ζῇ, ἔδὲ ἑαυτῷ ὑποκρίσκει. ἔδὲ τις γινώσεται ἔδὲν πάρεξ τῷ Θεῷ, τῷ ὑποκαλύψαντος ἡμῖν τὴν ἀληθινὴν πίσιν αὐτῷ, λέγοντος· ἔτις ἐσὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, καὶ αὐτῷ ἀκρίβετε· καὶ τῷ ἐξ αὐτῷ γεγεννημένῳ ὑποκαλύψαντος ἡμῖν τὸν Πατέρα αὐτῷ, καὶ λέγοντος· ἐγὼ ἐκ τῷ Πατρὸς ἐξηλθον, καὶ ἦκω. καὶ ἔτε ἀπὸ ὀνομασίας ἀνθρώπων τὸ ἀσύμμετρον

Apie tamen est excogitata. Ergo ingenitum Patrem appellamus, ac confitemur: moxi genitum verò Filium asserimus, & creatum fuisse negamus. Nam cum Filium genitum esse constituerimus, quin à Deo Patre substantiam acceperit, negare non possumus. Nam generatione ipsum produxit, non creavit. Ac tu perperam & oblique genitum illud & ingenitum accipiens, detorque te metipsum studes (neque enim quicquam aliud efficis) tum de humanis ratiocinationibus & arguta oppugnatione, disputationeque tua, hoc est de humana stultitia, commodè illud è sacris literis exaudire potes: *Prompta est hominis mens in mala impensius, jam inde ab adolescentia.* Nos autem & illud contrate dicere possumus: multo id increato Deo indignius, & indecentius esse, creare quicquid est conditum; aut qui à nullo factus est facere. Etenim si, quod Aëtius asserit, ingenitum generare nequaquam decet; consequens est, nec increatum creare quicquam, neque qui à nullo factus est, quæ erant condenda procreasse. Quocirca cum creatæ res oculis subiiciantur, ac bona pars naturæ subsistentis appareat, nec illud deceat, increatus ut illam Deus creaverit; ne si incomparabile illud ad eorum, quæ facta sunt, mutabilem conditionem abiiciatur, non modo non decorum sit, sed ex ipsius Aëtii sententia vel maximè dedecet: eò res tandem adducitur, ut alter Deus increatus, alter creatus, qui ad sui similitudinem creare cetera possit, quærendus merito videatur. Jam verò cum hic ipse creatus Deus, & creandi potestate præditus à se ipso non extiterit, sed creatus ponatur, quærendus iterum alter ille fuerit, à quo tanquam à principio profectus sit. Deinde etiam alius post ipsum excogitandus. Ex quo profundissimus iste error ad ingenitum dogmatum, & sententiarum absurditatem postremo deducitur. Neque enim consistere animus uspiam poterit; sed illud è scripturis implebit: *Stulti facti sunt Dei servi. Et fatuus omnis homo redditus est à scientia.* Neque enim sibi ipse quisquam vivit, aut moritur: neque quidpiam cognoscit ullus, sine ope Dei, qui veram nobis fidem patefecit, ac dixit: *Hic est Filius meus dilectus: ipsum audite:* ac sine illius quem genuit auxilio, qui suum nobis Patrem declaravit his verbis: *Ego à Patre exivi & venio.* Porro neque ex hominum appellatione Deus illud incom-

Hæresis
LXXVI.

Gen. 6.5.

Stult. ab-
surdum.

Job. 10.14.

Rom. 14.7.

Mat. 3.17.

Joan. 16.28.

Ano-
mozi.
Hæresis
LXXVI.

parabile sortitus est; neque ob idem incomparabile, veri, ac subsistentis Dei Verbi, & à Patre sine ullo initio eadem in substantiâ geniti dignitas abrogabitur. Neutrum enim istorum nominum ingenii hominum, vel inventis acceptum ferendum est. Quippe Divina natura novam nullam dignitatem, accessionemve potest admittere: quin potius ex eo, quod plenè in sese abundanterque continet, omnibus suppeditat, eodem in statu permanens, nec ullo modo diminuta, ac demum nominis illius, ac potestatis, & substantiæ dignitatem in natura sua complectitur.

ÆTII CAPUT XIII.

Si ingeniiti conditio Deo extrinsecus affingitur, qui eam affinxerunt ei ipsi, cui affingitur, præstant, cum præstantius, quam natura patiatur, ei nomen attribuant.

CONFUTATIO XIII.

Deo melior esse nemo potest, (ut adversus Aëtium commentum hujus auctorem disputem;) neque quicquam eo dici potest verius. Nam quomodo quisquam Deo melior esse potest, cum ab eo sint omnia producta? Cum igitur conditarum à se rerum omnium author sit Deus, ac principum, tam quæ ratione prædictæ sunt, quam quæ ratione carent, tam quæ videri possunt, quam quæ aspectum fugiunt, necesse est omnibus ut sit ille præstantior, quantumvis ex rebus creatis, quæ ratione prædictæ sunt, rectum ad pietatem animum obtinuerint; ut ex aliqua parte excellentius illud colere, ac prædicare possint. Etenim si in unum locum conferantur omnes, & infinito plures adiiciantur, atque ad collaudandum Deum vires suas omnes intendant, nunquam perfectum illius splendorem, ac gloriam in seipsis concipere poterunt; eo quod præstantior illa natura inferiorum, ac sibi subjectarum cogitationem omnem superat; licet pro viribus, imò supra vires, laudibus præconiisque suis cum præstantiore adæquare se conentur. Est enim non solo sermone, sed potestate, voce, ac ratione præstantior. Porro incomparabile unum ab altero nunquam excellentioris ab inferioribus suscepta prædicatio separabit. Novit enim in Patre præstantius inesse quiddam, quatenus est ingeniitus, ac præstantius itidem esse hoc quod ab eo genitum est.

Ἐπεὶ Θεὸς, ἔτε διὰ τὸ ἀσύγκλειτον ἢ ἀξία τῶν ἀληθινῶν ἐνυποστάτῃ Θεῷ Λόγῳ, καὶ ἐκ Πατρὸς ἀνάρχως ὁμοουσίως γεγεννημένῳ, παρεκτραπήσεται· ἔτε ὁποτέρῃ τῶν ὀνομάτων χάριν ἔχοντ' Ἰπποκρίτους ἀνθρώπων. Ἐδὲν γὰρ πρὸς λαμβάνεται τὸ θεῖον ἀξίωματ' ἢ, ἢ περιδοθήκης. αὐτὸ δὲ θεῖον πᾶσι παρέχεται ἐκ τῆς αὐτῆς πληρώματ' ἢ, αἰεὶ ἐν ταυτότητι μένουσιν ἢ, καὶ μὴ ἐλαττωμένῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ἰδίᾳ φέροντ' ἢ αἰεὶ ἐστὶ τῆς ὀνόματ' ἢ, καὶ δυνάμει, καὶ ἐστὶς τὸ ἀξίωμα.

ÆTIOΥ Γ΄.

Εἰ ἔξωθεν Ἰπποθεωρεῖται τῷ Θεῷ ἀγνήτων, οἱ Ἰπποθεωρήσαντες τῷ Ἰπποθεωρηθέντος εἰσὶν ἀμείνους, κρείττον ὄνομα τῆς φύσεως αὐτῶν πορισάμενοι.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Ἀμείνων ἔδειξέ Θεῷ. πρὸς Αἰτίον μοι ἢ λέξεις, τὸν ἔταως Ἰππονεσηκότα· ὡς ἔχεται ἀλήθεια. πῶς γὰρ ἀμείνων Θεῷ εἴη τις, τῶν πάντων ἐκ Θεῷ τὸ εἶναι εἰληφότων; αἰτίαι δὲ ὄντ' ἢ τῷ Θεῷ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν κεκτισμένων λογικῶν τε, καὶ ἀλόγων, ὁρατῶν τε, καὶ ἀόρατων, ἀμείνων αὐτὸς ἐστὶ πρὸς πάντας, καὶ ἅν τε οἱ λογικοὶ διανοίας γένοιντο ὁρθῆς εἰς εὐσέδειαν, τῷ γαράρειν τὸ ἀμείνον διὰ μέρους, μηδὲ ὅλως τῶν πάντων Ἰπποταυτὸ σωμαχθέντων, καὶ μυρίων ἐπέκεινα διανενομημένων πρὸς ὕμνον Θεῷ ἐπεκτείνεσθαι δυναμένων * τὸ τέλειον τῆς αὐτῆς δοξολογίας ἐν ἑαυτοῖς ἐμπεριέχον, ὑπερβαίνοντος αἰετὸς τῆς ἀμείνονος τῶν ὑποβεβηκότων τὴν ἐννοίαν, καὶ ἅν τε κατὰ δυνάμιν, καὶ ὑπὲρ δυνάμιν πρὸς ὕμνολογίαν ἐπεκτείνωνται τῷ ἀμείνονι. ἐστὶ γὰρ ἢ λόγῳ, ἀμείνων, ἀλλὰ δυνάμει, καὶ ὀνόματι, καὶ λόγῳ, ἀλλ' ἢ διότι τὸ ἀσύγκλειτον διὰ τῆς ἀσυγκρίτου * ἢ τῷ ἀμείνονος πρὸς τῶν ὑποβεβηκότων δοξολογία. οἷδε γὰρ ἐν Πατρὶ τὸ ἀμείνον διὰ τῆς ἀγεννήτου, καὶ τὸ ἀμείνον ἐξ αὐτῆς γεγεννημένον.

For. πρὸς
τό.

Cor. ἡ.

διόπερ ὁμοῦσιον ὁμολογεῖ ἡ ἐκ Θεῶ ἀνθρώ-
ποις ὁρῶν κενταρισμένη ἐννοια, ἵνα μὴ τὸ ἀ-
νομοισίον ἐπινοήτασα Ὑῖς πρὸς Πατέρα,
διαίρεσιν ποιήσεται τῆς ἀμείνον·, καὶ ἀ-
κριβῶς τελειότη·, δι' οὗδε γεγεννημὴς
ἐν ἀληθείᾳ ὑπὸ τῷ γεγεννηκότ· ἀσυγ-
κρίτως πάσας ἐννοίας ὑπερβαίνοντ· διὰ τὸ
ἀμείνον.

ΑΕΤΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Εἰ μὴ εἴκη ἡ ἀγγήνητ· Φύσις γενέσκει,
τὸτ' ἐστὶν ὃ λέγεται. εἰ δὲ εἴκει γενέσκει, τὰ
τῆς γενέσεως πάθη τῆς ὑποστάσεως τῷ Θεῷ
ἐστὶν * ἀμείνον.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Πάθη ὅλως ἐν Θεῷ διηγεῖσθαι ἀσεβέστατον.
εἰσω γὰρ παθῶν, ἐδ' ὅλως περιέχε· τὸ θεῶν.
ἐστὶν· ἀνωτάτω δὲ * ὅν τῶν τοιούτων, τ' ἐν ἡμῖν εἰς
μεριστικὰς ἐννοίας ὑποπιπλόντων, καὶ πάντα
τρόπον ὁ Αἰτίς λόγ· ἀναλογηθήσεται. πάν-
τα γὰρ τὰ ἐν ἡμῖν παθητικῶς συμβαίνοντα,
ἐν Θεῷ ἀπαθῶς συνετέλεον. ἐν ἡμῖν γὰρ
κατὰ τιμέρος τὸ θέλειν ἐστὶ πάθ·, ἐτὸ θέ-
λειν ἀσεβεῖν λέγω, ἀλλὰ τὸ θέλειν τί πράτ-
τειν, ὅπερ ἐστὶν ὑπὲρ Φύσιν, διὰ τὸ μὴ δυνάσθαι
ἐπιτελεῖν τὸ καθήκον τῷ θελήματ·. οἷον
ὡς ἐπὶ ἀνθρώπῳ λέγειν τὸ πῆναι, τὸ εἰς ἀέρα
φέρειν, τὸ τὰς φλέβας τῷ βυθῷ κατανοῆσαι,
τὸ εἰδέναι πυθμίας γῆς, καὶ τὰ τέτοις ὅμοια. ὅσον
δὲ ἐστὶν ἐν ἐμοὶ παθητικῶς συνεχόμενον, το-
σοῦτον ἐν τῷ Θεῷ ἀπαθῶς ἐστὶν ὑπάρχον. διὰ
τῷτο πάντα ὅσα βέλεται. * δυνάσθαι πράττειν,
τ' φύσεως ἀπὸ μὴ ἀντιπαρατίξεως πρὸς τὸ βε-
λήμα, τ' ὅ ἡμετέρας ἐν ἡμῖν ἀντιπαρατίξεως, πρὸς
τὰ βελήματα, ὅσα πρὸς τὸ ἀδύνατον ἐπεκτεί-
νεσθαι ἐστὶν ἐν ἡμῖν. καὶ ἐδ' ὅτι εἰπομεν τ' Θεὸν
πράττειν ὃ βέλεται, πάντως λέξεσθαι, ὅτι
πράττει ἐν τὰ μὴ πέποντα, ἐ πάντως ἐκείνα
γὰρ βέλεται, ἀ καὶ πράττει, ἀναλόγως τῆς ἀπὸ
ἀξίας, ἕτε τῷ βελήματ· ἀντιπαρατίξοντ·
πρὸς τὸ μὴ δυνάσθαι, ἕτε τῷ δυνάσθαι ἀντιθέτε-
οντ· πρὸς τὸ βέλεσθαι, ἐ διὰ τὸ μὴ δυνάσθαι,
ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ βέλεσθαι.

Καὶ ἄλλως. Μετὰ τὴν τοιαύτην ἀπάθειαν
ἐν Θεῷ ὑπάρχουσαν, ἐν ἡμῖν ὅ καὶ ἄλλοις
κτίσμασι παθητὴν ἔσαν, εἰάν συμβῇ ἔ-

Quamobrem vera, ac sincera, quam De-
us hominibus impertitur, intelligentia
consubstantialis esse Patri Filium pro-
fitetur: ne si dissimilis illos essentiae con-
stituatur, excellentiori illi, ac sincerissimæ
perfectiōni divisionis aliquid inducat.
Cum ille ipse, cujus ista beneficio per-
cipit, à genitore re vera sit genitus, & in-
telligentiam omnem, præ excellentia
sua, sine ulla comparatione transcen-
dat.

ΑΕΤΙΙ ΚΑΡΥΤ ΧΙΥ.

Si ingenita natura generationi mini-
mè cedat, habemus quod volumus. Sin
generationi cedat, generationis affectio-
nes Divinā substantiā præstantiores e-
runt.

CONFUTATIO ΧΙΥ.

I. Esse aliquas in Deo affectiones di-
cere, sacrilegum est, & impium. Divinum
quippe numen nullis est affectionibus ob-
noxium, & his omnibus superius est, quæ
peculiari cognitione, ac cogitatione com-
prehendimus. Quare quod ab Aëtio pro-
positum est, funditus evertetur. Nam quæ
nobis cum affectione aliqua contingunt,
Deo sine ulla affectione conveniunt. Si-
quidem in nobis velle ipsum partim affe-
ctio quædam est: non exempli causâ, vel-
le pium esse, dico; sed aliquid ejusmodi
velle facere, quod naturæ captum superat,
eo quod voluntati obsequi minimè pos-
simus: velut in homine volare, aut in æ-
rem ferri, aut profundi venas indagare,
terræ fundum investigare, & id genus
alia. Quicquid autem cum aliqua affectio-
ne naturæ mez insitum est, illud omne
citra passionem inest in Deo. Hinc est
quod quæcunque vult perficere potest,
quoniam natura ejus voluntati non relu-
ctatur: nostra verò in nobis ipsis repu-
gnat, quoties voluntate ad id intendimur,
quod fieri omnino non potest. Verum
quod Deum diximus quæ velit omnia
perficere, non est quod aliquis obiiciat,
facere illum etiam quæ minus deceant.
Nequaquam verò: Nam illa vult, quæ re
ipsa facit, ratione suæ dignitatis habita,
adeo ut neque potestati voluntas, neque
voluntati sit contraria potestas: non quod
facere nequeat, sed quod non libeat.

II. Præterea postquam talis est af-
fectionum in Deo constituta vacuitas,
cum in nobis, cæterisque creatis rebus ea-
dem illa cum affectionibus conjuncta sint,

Απο-
μει.
Hæresis
LXXVI.

Demof-
trationis est
experts in
generan-
do.

si ad illum modum quippiam animo concipiatur, alia rursus affectio ex rei veritate confitenda fuerit, & post hanc ipsam altera, tertiaque similiter. Nos quidem non sine affectione generamus aut gignimur, propterea quod natura nostra cæterarumque rerum, quæ gignunt, aut ab aliis gignuntur, partitionem admittit, ac profluens est, & collatur, aut contrahitur, & molis incrementum, vel diminutionem patitur, ac cætera id genus, quæ cum affectione conjuncta sunt, eandem ob causam. In Deo verò nihil ejusmodi, dum Filium generaret, locum habere potuit. Nam si tale quidpiam in ipso extitisset dicamus, ut inanis istorum fert opinio, quæ ad evertendam Dei sobolem pertinet, ex altero, quod in nobis inest, tale adversus illos argumentum efficiemus. Et enim nobis ipsis, qui non sine affectione gignimus, aut gignimur, secundum quoddam insitum est affectionis genus, cum aliquid procreamus. Tum enim perinde patimur, ac dum gignimus, aut gignimur. Atqui Deum vos, si non genitorem, certè creatorem agnoscitis; atque ut Filii germanitatem abnegetis, & Catholicum dogma convellatis, generationi quidem affectionem tribuitis, eandem verò in creatione dissimulatis: quæ & ipsa in Deo reperitur, nec in eo tamen affectio est, absit ut illud dicamus. Nos enim nullam ei affectionem propterea tribuimus, quod omnium creatorem esse fateamur. Similiter ne affectionem quidem in eo putamus esse, quod verum Filium verè, ac sine initio, vel tempore genuisse fateamur: Ob id naturam illius comprehendere non posse, & ab omni genere affectionum immunem esse cognoscimus. Propterea eundem sine ulla affectione genitorem, ac creatorem asserimus. Quippe nihil omnino patiens unicum Filium genuit, & ex se ipso sanctum suum Spiritum emisit, nullam omnino sectionem, aut partitionem expertus. Idem creata omnia procreavit citrà fatigationem, & affectionem ullam. Tum verò quicquid libuerit, pro eo, ac Divinitati suæ congruum est, molitur: non quod antea velit, ut attentius postea cogitans discat ecquid perfici quod designat oporteat. Neque ita vult exequi, ut ob affectionem aliquam voluntati opus ipsum repræsentare nequeat. Nam hæc omnia simul ei suppetunt, velle, facere, unicum generare Filium, procreare res omnes. Quandoquidem DEI natura & majestas omni est Aetii disputandi subti-

τως διανοεῖσθαι, πάλιν ἕτερον πᾶσι κατὰ τὴν ἀληθείαν εἶναι ὁμολογητέον. μὴ δὲ τὸ δεύτερον, καὶ τρίτον εἰς διανοηθῆναι. πᾶσι γυνώμεν, καὶ γινώμεθα, τῆς ἡμετέρας φύσεως, καὶ τῆς τῶν ἄλλων τῶν γυνωμύων, καὶ γινώντων τομὴν ὑποδεχομένης, καὶ ῥύσιν ἐπεχέσης, πλατυσμόν τε, καὶ συστολήν, ὄγκον τε, καὶ μείωσιν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα πρὸς πᾶσι συνέχεται διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν. ἐν Θεῷ δὲ ἔδεν τέτων ἐν τῷ τὸν Υἱὸν γεγεννημέναι ἐνυπῆρξεν. εἰ γὰρ ὑπῆρξεν ἐν τι τῶν τοιούτων ἐν Θεῷ, κατὰ τὴν θεωρητικὴν εἰς ἀνατροπὴν τῆς γνηματὸς ὑπόνοιαν, διὰ τῆς ἑτέρας καθ' ἡμᾶς μέρας, ἀντιθέτως πρὸς αὐτὰς ρητέον, ὅτι ἐν ἡμῖν τοῖς ἐν πᾶσι γεννώσι τε, καὶ γεννωμένοις, πᾶσι εἰς δεύτερον ἐν τῷ κτίζειν, καὶ πάχον ἐν τῷ γεννᾶν τε, καὶ γεννᾶσθαι. Θεὸς δὲ ὁ παρ' ἡμῖν κτιστὴς, καὶ ἐγγενήτωρ Ἰπποκρίτου· ὅς διὰ μὲν τὸ γεννᾶν ἀνατρεπτικῶς τὸ πᾶσι πρὸς φέρετε, ἵνα τὴν ἱεὺς γνησιότητα δεικνύσῃ. λήθη δὲ πρὸς διδοῦναι τὸ ἱππὶ τῷ κτίζειν πᾶσι, ὅπερ καὶ αὐτὸ ἐν Θεῷ. ἔπᾶσι ὑπάρχῃ, μὴ γένοιτο. ἔτε γὰρ ἡμεῖς πᾶσι αὐτῷ πρὸς ἀπλοῦν, ὁμολογῶντες αὐτὸν κτιστὴν ὄντα τῶν ἀπάντων. ἔδὲ πάλιν πᾶσι ὅν πρὸς αὐτὸν διανομέσθαι, γεγεννηκότα τὸν ἀληθινὸν Υἱὸν, ἀληθινῶς ἀνάρχως, καὶ ἀχρόνως ὁμολογῶντες. διὸ τὴν φύσιν αὐτῆς γινώσκοντες ἀκατάληπτον ἔσαν, καὶ πᾶσι μὴ συνεχομένην. διὰ τῆς ὁμολογῶμεν αὐτὸν καὶ ἀπαθῆ γνητόρα, καὶ κτιστὴν ἀπαθῆ. ἐγγήνησέ γὰρ τὸν μονογενῆ μὴ πάσχων, καὶ ἀπέσειλεν ἐξ αὐτῆς τὸ ἅγιον αὐτῆς Πνεῦμα, τομὴν μὴ ὑποσᾶς, καὶ ἔκτισε τὰ κτιοθέντα, καὶ κτιζόμενα μὴ κακῶν, μηδὲ πᾶσι συχεθεῖς, καὶ ποιεῖ ὃ ἐβλήται συμπεριπόντως τῇ αὐτῆς θεότητι· ἔπρῶτον ἐβλόμενος, ἵνα μάστι διανομέμεν, εἰ χρὴ γενέσθαι τὸ ἱππελόμενον. ἔδὲ βεβλόμεν πρᾶπτεν, καὶ μὴ δυνάμεν ἱππορηγεῖν τῷ βεβλήματι, διὰ πάθος τὸ τελεῖσθαι. ἀμα ᾗ ἔχῃ τὸ θέλειν, τὸ πρᾶπτεν, τὸ γεγεννημέναι τὸν μονογενῆ, τὸ κτίσαι, τὰ πάντα, τῆς θεϊκῆς φύσεως, καὶ ἀξιώματὸς ἀνωτάτης ὀνὶ καὶ Αἰτίᾳ συλλογιστικῆς ἐννοίας

ἐκνοίας, καὶ πάσης ἀνθρωπότητος, ἀμείνο-
ν ὄντ' τῷ Θεῷ πάσης ἰπνοίας, ἢ παθῶ
εἰκοντ', ἀλλ' ἀνωτάτω ὄντ' πάντων τῶν
παθῶν, καὶ πάσης ὑπονοίας.

Attilitate, & humana conditione superior. An-
Deus, inquam, intelligentiam omnem mori.
exuperat, nec affectioni cedit ulli, sed Hæresis
supra affectionem omnem, ac suspicio-
nem eminet.

ΑΕΤΙΟΥ ΙΕ.

AETHI CAPUT XV.

Εἰ τὸ γέννημα ἀτρεπλὸν ἐστὶ τὴν φύσιν διὰ
τὸν γυνήσαντα * τὸν ἀγέννητον, ὅσια ἐστὶν
ἀτρεπλ', ἢ διὰ γνώμην, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐν ὁ-
σίᾳ ἀξίωμα.

Si genita soboles natura ob generan-
tem immutabilis est, quod ingentum est
substantia quædam immutabilis est, non
arbitrio cuiusquam, sed insita quædam
substantiæ dignitate.

B

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

CONFUTATIO XV.

Εως πότε ἤμῃ Φέρων ἡμῖν ἔτ' τὸ αὐτὸ
λέγειν, καὶ μηδὲν ὡς εἰδέναι τῶν ἐκκειμέ-
νων; ὅσα γὰρ ἔφη ἀπαρχῆς, καὶ ἄχρι τέ-
λους αὐτὰ πᾶσι τῶν αὐτῶν, καὶ ἕθεν ἕτερον
διηγέσαστο, ἢ μυστήρια ἡμῖν ὑποδείξας, ἢ
Θεὸν, ὃν ἐπαγγέλλεται, διδάξας, ἢ πῶς, δι'
ἧς ἐκεργῶντες Ἀπόστολοι τὴν τῆς ἀληθείας
ὀνομάζοντες σερεὰν ὁμολογίαν, νεκροὺς ἡγει-
ραν, καὶ λεπτοὺς ἐκαθάρισαν, καὶ τὰ ἄλλα
πάντα τῆς ἀγαθῆς συμφωνίας, ἐξ ὧν τὰ
ὑποδείγματα ὑπέφαινον τῆς ἀληθείας ἐνε-
ργείας· ἀλλὰ ματαίως καὶ κομπώδεις συλ-
λογισμὸς μὴ ὑπερβαίνοντας τὴν τῆς ταυ-
τολογίας περφορὰν· ἀλλ' αὐτὰ ἐκεῖνα,
καὶ ἕθεν ἕτερον διηγέμεν· διὸ πῶς καλῶ-
ν ὅπως μηδεὶς ἡμᾶς ἰπνέμεμψεται τῶν ἐν-
τυγχανόντων, εἴπερ καὶ αὐτοὶ κατὰ τῶν αὐ-
τῶν ἐνεχθῶμεν, ἀναγκαζόμενοι λέγειν πρὸς
τὴν αὐτὴν ταυτολογίαν. τὸ γέννημα γὰρ
ἀτρεπλὸν ἐστὶν, ὅσον πρὸς Θεότητι. καὶ ὁ
γεννήτωρ ἀτρεπλὸς ἐστὶν, ὡς πρὸς ἀναλό-
γως τῇ αὐτῇ ἀτρέπῳ φύσιν. μένδ' δὲ ὁ γυν-
νῆσας αἰεὶ τὸν ἐξ αὐτῆς ἔχων γεγνημένον, μη-
δεμίαν ὑπονοίαν συλχωρῶν τοῖς ὑπ' αὐτῆς
κεκτισμένοις, ἀνδ' ὅτι εἰδέναι Πατέρα, καὶ
ἀνδ' Πατρός ποτε εἰδέναι τὸν γεγεννημέ-
νον, καὶ τὸ τέλειον αὐτῷ Πνεῦμα, ὃ ἐκ τῆς
Πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ τῷ ὅτι λαμβά-
νῃ. καὶ τὸ πρὸς ἐστὶν ἀξίωματ' ὅσιας
Θεῶ, τὸ ἀπορρηπτικῶς μὴ ἰπνέσθαι τι-
ν' ἀξίωματ', ἀλλ' ἔχειν αὐτὸ αἰδιῶς ἐν
τῇ ἰδίᾳ ταυλότῃ.

Quousque tandem eadem nobis in-
culcabit, nec ab iis, quæ antea proposita
sunt, diversum afferet? Nam quæ initio
pronuntiaverat, eadem ad finem usque
iisdem de rebus, nec aliud præterea nar-
rat: non mysteria ulla nobis aperuit: non
de Deo, quem professus erat, docuit; non
fidem, cuius præsidio mira facientes Ap-
ostoli, cum solidam veritatis confesio-
nem concepissent, mortuos excitant, ele-
phantiacos purgant, aliaque præ-
clare coherentia præstiterunt: quæ qui-
dem verè non sola specie patrata, velut
argumenta, atque indicia proferebant:
At ille contra nihil præter vanissimas, &
ventosas syllogismorum subtilitates in
medium affert, quas ipsas repetendo sæ-
pius ad satietatem ingerit: nec aliud præ-
terea proponit. Quocirca lectorem ro-
gatum volumus, ne id nobis vitio tribu-
endum existimet, quod & ipsi sæpius ea-
dem repetamus: quod, ut illi respondeamus,
tacere hoc loco cogimur. Igitur ge-
nita soboles, pro eo ac Divinitatem decet,
immutabilis est: sed & ipse genitor im-
mutabilis est, quemadmodum constanti
ipsius naturæ convenit. Cæterum geni-
tor ita manet, ut quem à seipso genuit
perpetuò secum habeat: nec ullam con-
ditis à se rebus suspicandi occasionem
præbet, ut vel sine Filio intelligere Pa-
trem, vel sine Patre genitum Filium, aut
perfectum ejus Spiritum, qui à Patre pro-
cedit, & à Filio accipit, animo possint con-
cipere. Atque hoc natura Dei dignum
est, maximeque consentaneum; nullam
ut splendoris accessionem extrinsecus re-
quirat, sed totum illud perpetuò in pro-
pria identitate contineat.

Ano-
moci.
Hæresis
LXXVI.

ΑΕΤΙΙ CAPUT XVI

Si ingeniti vox substantiam exprimit, merito ab geniti substantia, velut membrum divisionis oppositum, discernitur. Sin autem nihil omnino vocabulum illud ingeniti significat, multo minus geniti vox aliquid exprimet: neque quicquam supererit, quod in divisione alteri respondeat. Quod si ingeniti prolatio ipsa à geniti prolatione, velut membrum divisionis oppositum, discernitur, cum secundum pronuntiationem tacetur, Christianorum spem modò existere, modò extinguì necesse est, quæ tota in pronuntiatione consistat, non in naturis, quæ ita sese habeant, ut vocabulorum significatio ipsa præ se ferre videtur.

CONFUTATIO XVI.

Quomodo quæ contra se faciunt testimonia priores usurpare solentii, qui rudiorum animis stuporem iniicere didicerunt? Etenim Aëtius, qui in sola pronuntiatione, non in rei veritate, spem omnem collocavit, istud ipsum nobis obicere nihil est veritus, cum ipse Dei Filium, Deumque Patrem sola voce confiteri non erubuerit. Nam quod ad nos attinet, naturalem imprimis esse Patrem asserimus, & naturalem Filium, & naturalem Spiritum sanctum. Nihil autem conferri cum Trinitate potest: ob idque consubstantialia re vera est fidei nostræ firmamentum, neque sola pronuntiatione constat; quæ cum modò sit, modò desinat in nihilum redigitur. Talis est de Patre, Filio, ac Spiritu sancto Aëtii sententia. Est enim verus utique Pater, verus Filius, verus Spiritus sanctus: quantumvis infinitos ille syllogismos, eisdemque vanissimos serere contendat. De huiusmodi verò hominibus divinus sermo sic loquitur: *Sapientiam*

1. Cor. 1. 19. *sapientiam reprobo.* Item: *Novit Dominus cogitationes hominum, quoniam vanas sunt, &c.*

ΑΕΤΙΙ CAPUT XVII

Si ingenitum nihil ad substantiæ dignitatem amplius confert, quàm genitum; Filius sola vocabuli pronuntiatione superatus præstantiores se appellantes ipsos agnoscet, non cum, qui ipsius Deus appellatur, & Pater.

Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕΤΙΟΥ 15.

ΕΙ τὸ ἀγέννητον ἔσας ἐστὶ δηλωτικόν, εἰκότως πρὸς τὴν τῷ γνήματ^Θ ἔσαν ἀντιδιασέλλεται. εἰ δὲ μηδὲν σημαίνει τὸ ἀγέννητον, πολλῶ μᾶλλον ἔδεν δηλοῖ τὸ γέννημα. εἰ δὲ μηδὲν, πῶς ἀντιδιασάλλει; εἰ δὲ ἡ ἀγέννητ^Θ πρὸς τὴν γνήτην πρὸς τὴν ἀντιδιασέλλεται, σιωπῆς τὴν πρὸς τὴν ἀντιδιασέλλεται, γίνεσθ^ς συμβαίνει καὶ διπογίνεσθ^ς τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐλπίδα, ἐν ὑποφορᾷ κεκλιμένην, ἀλλ' ἔκ ἐν φύσεσιν, ἕτως ἔχουσας ὡς ἡ τῶν ὀνομάτων ῥέλε^ς σημασία.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ

Πῶς περιλαμβάνειν εἰώθασιν τὰς καθ' ἑαυτῶν μαρτυρίας οἱ ἐκθαμβεῖν τὴν διάνοιαν τῶν ἀπείρων μεμαθηκότες; ὁ γὰρ ἐν πρὸς τὴν ἐλπίδα κεκλιμέν^Θ Αἰτί^Θ * μό-^{For. μὲν} ν^Θ, καὶ ἐκ ἀληθείας, ταύτην ἡμῶν ἐπιφρ^{νον.} μίζειν τολμηρῶς πρὸς τὴν αὐτὸς, Υἱὸν Θεῶ καὶ Θεὸν Πατέρα φιλῶ λόγῳ μὴ αἰδεσθεῖς ὁμολογῆσαι ἡμῶν δὲ μάλιστα ὁμολογῶντων Φυσικὸν εἶναι Πατέρα, καὶ Φυσικὸν εἶναι Υἱὸν, καὶ Φυσικὸν εἶναι ἅγιον Πνεῦμα. τῇ γὰρ Τριάδι ἔδεν ἄλλο συζητησέται. καὶ διὰ τῆτο ἀληθινῶς ὁμοῦσιόν ἐστι τὸ τῆς ὁμολογίας ἡμῶν ἔρεσμα, καὶ ἐπὶ πρὸς τὴν τῆς * δι' αὐτῆς γίνεσθ^ς καὶ μὴ γίνεσθ^ς ἀναμ^{For. διὰ} μύνης, ὡς ἡ τῷ Αἰτί^ς πρὸς Πατρός δόξα, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι^Θ. ἐστὶ γὰρ ὅντως Πατὴρ ἀληθινός, καὶ Υἱὸς ὅντως ἀληθινός, καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἀληθινόν, καὶ τε μὴδὲς συλλογισμὸς ματαίως ὑποσείρη, ὡς Φησὶ ὁ Θεὸς λόγ^Θ πρὸς τῶν τοιούτων λέγων· ὅτι τὴν σύνεσιν τῶν σωτηρίῳ ἀφ' ἐτῆσιν. καὶ, ὅτι οἶδε Κύρι^Θ τὰς λογισμὰς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι, καὶ τὰ ἐξ ἧς.

ΑΕΤΙΟΥ 15.

ΕΙ μηδὲν πλέον νέμει εἰς ὑπεροχὴν ἔσας τὸ ἀγέννητον πρὸς τὸ γνήτον, πρὸς τὴν μό-^{For. διὰ} νον ὑπερεχόμενος ὁ Υἱός, βελτίους ἑαυτῶ γινώσεται τὰς πρὸς τὴν ἀντιδιασέλλεται, ἐπὶ τὸν πρὸς τὴν ἀντιδιασέλλεται Θεὸν αὐτῶ καὶ Πατέρα.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

A

CONFUTATIO XVII.

Ano-

misi.

Hæresis

LXXVI.

Luxata
hæc suo
loco ar-
bitror.
Vide No-
tas.Deest
κοινωνίας,
aut quid
simile.

Οὐδεὶς δύσεξις λόγῳ συγχωρήσῃ, καὶ
τε μυρία δραματεργήσῃ ἡμῖν Αἰτιῳ, ἀ-
μείνους εἶναι ὅν τὸ εἶναι ὡς τὰ ὄντ' εἰ-
ληφότας. δι' αὐτὰ γὰρ καὶ αὐτοὺς ὁμολογεῖ
ὅν αὐτοὺς γεγενῆσθαι. ἔτε γ' καὶ περὶ το-
ρὰν λόγον ἴσασι τὸ γέννημα καλεῖν, ἀλλὰ
ἀληθινὸν ἐξ ἀληθινῶ γεγεννημένον, οἱ ἐξ
αὐτῶ εὐεργετηθέντες καταξιώθηται Χριστι-
ανοί, τῷ εἰδέναι αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ διδα-
χθέντες διὰ Πατρός, καὶ οὐκ ὑπὸ σαρκὸς
καὶ αἱματός. καὶ διὰ τὸ τοιοῦτως μακα-
ριζόμενοι, ὡς ὁ μετὰ περὶ τῆς ζωῆς
Υἱὸν Θεῷ αὐτὸν ἔπιγινῶς, καὶ τε πνευμα-
τικῶς ἀνακρινόμενοι, * [ὁ πνεῦμα ὡν καὶ μο-
νογενῆς] τὸν ψυχικὸν Αἰτίον μὴ ὡς ἀδεχό-
μενον τὰ τῷ Πνεύματι, καὶ τε εἶποι, ἀ-
πέρχομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πα-
τέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν.
τῶν ἀμφοτέρων τῶν ὀνομασιῶν πρὸς τὰ
ἀλλογενῆ ὀνόματα μὴ διωαμένων ἐξισῶ-
σαι, τῆς ἀληθείας αἰὶ μενέσσης, καὶ ἐκά-
στης χρειώδους τάξεως ἐν Υἱῷ Θεῷ ἐν ἀλη-
θείᾳ τὸ σαφές διδασκίσης. ἔτε γὰρ Πα-
τέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ τὴν σάρκα
εἰς αὐτὰς πληρωτέον. πῶς γὰρ πατὴρ
σαρκὸς ὁ Θεός, ὁ σάρκα μὴ ἐνδυσάμενος;
ἔτε τὸν Θεὸν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν, κατὰ
τὴν τῷ Υἱῷ θεότητα, καὶ κατὰ τὴν μαθη-
τῶν ὑποθέσιν πληρωτέον, ἀλλὰ Θεὸν μου,
καὶ Θεὸν ὑμῶν, διὰ τὴν ἡμετέραν ἐνωθρῶ-
πυσιν, μυστηριωδῶς ὁ ἀληθεύων ἐν ἅπασι
τῆς μαθητῶν, ἡσθαλίζετο. Πατέρα δέ
μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐμὲ πρὸς αὐ-
τὸν κατὰ φύσιν, καὶ ἐμὲ πρὸς ὑμᾶς ἑπι-
κοινωνίας, ἧς ἐγὼ μὲν κατὰ φιλανθρωπίαν
ἐνδημήσας, ἔδωκα ὑμῖν τὸ * γενέσθαι, διὰ
τῆς ῥήτῃς· ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα
Θεοῦ γενέσθαι. διότι καὶ αὐτοὺς παρ' αὐ-
τοῖς γενόμενος, μορφὴν δέλας ἔλαβε,
πρὸς φάτως πρὸς φάτω ἑπικοινωνήσας, τῶν
δεχαιζόντων ἐνόντων ἐν ταυτότητι, καὶ μὴ εἰς
συγχυσιν μεταβαλλόντων, ὧν μὲν ἀνθρώ-
πων, διὰ τῆς μετοχῆς εἰς ἀφθαρσίαν
μεταβαλλομένων, ἀλλ' οὐκ εἰς ὁμοσιότη-
τα σωζόμενων καὶ τῶ τὴν μορφὴν δέ-
λου λαβόντων, διὰ τῆς μὲν λαβόντων,
τὸ πρόσφατον δηλόντων, διὰ δὲ τῆς ἐν-

Quamvis innumeras nobis Aëtius tra-
gœdias excitet, nulla nobis unquam cum
pietate conjuncta ratio persuadere pote-
rit, præstantiores illos esse, qui ab eo, qui
est, ut essent obtinuerunt. Nam ipsius be-
neficio illos extitisse ille ipse testatur. At-
qui singulari illius munere Christianorum
dignitatem affecuti sunt, genitam sobo-
lem non sola vocis prolatione; sed ve-
rum è vero genitum appellare norunt;
eo quod verè ipsum intelligunt, & à carne & sa-
ngnine perdo-
cti. Quam ob causam felices merito præ-
dicantur: ut inter ceteros Apostolus ille,
qui viventis addito vocabulo Dei Filium
illum agnovit. Idem porro animale
Aëtium spiritualiter diiudicant: qui ea
quæ ad spiritum pertinent repudiat. Ac
licet unigenitus Dei Filius, ac Spiritus ita
loquatur: *Vado ad Patrem meum, & Pa-*
trẽ vestrum, Deum meum, & Deum ve-
strum; ambæ tamen appellationes itæ a-
lienæ, ac diversis nominibus adæquari
nequeunt: cum perpetuò veritas ipsa
permaneat, ac singularum vocum pro-
prius & necessarius ordo rei in Filio Dei
veritatem clarè, ac perspicuè demonstret.
Neque enim hæc ipsa; *Patrem meum, &*
Patrem vestrum, ad ipsius carnem refe-
renda sunt. Quomodo enim carnis pa-
ter Deus esse potest, qui carnem nun-
quam induit? Neque hæc, *Deum meum,*
& Deum vestrum, de Filii Divinitate, vel
adoptione discipulorum accipienda sunt.
Sed hæc verba, *Deum meum, & Deum*
vestrum, ob humanam nostram, quam
suscepit, naturam non sine mysterio ve-
ritatis in omnibus observantissimus ad
Discipulos præmuniendos usurpare vo-
luit. *Patrem verò meum, & Patrem ve-*
strum dixit, propter meam cum illo na-
turæ communionem, meamque vobis-
cum: cujus ego pro mea benignitate hic
apud vos degens participes ut esse possitis
indulsi. Sic enim scriptum est: *Dedit il-*
lis potestatem Filios Dei fieri. Propterea
cum ille apud ipsos existeret, formam ser-
vi suscepit, cum recentiori recens com-
munionem suscipiens: sic ut interim vete-
ra eodem in statu permanserint, neq; con-
fusionem ullam passâ fuerint. Hominum
quippe filii ejusmodi participatione ad in-
corruptum statum translati sunt, non eadẽ
substantiâ conjuncti. At cum servi formam
Filius accepisse dicitur, illud accipiendi vo-
cabulum novū aliquid, ac recens istud ex-
titisse demonstrat. Quod autẽ additũ est, cū

Ano-
moni.
Hæresis
LXXVI.

in forma Dei esset, mutationem nullam intercessisse significat. Quæ cum ita sese habeant, ac cum perfecta Dei cognitione conjuncta palam ab iis asserantur, qui divinitus instituti sunt, neque hæc verba, *Deus meus, & Deus vester*, neque ista, *Pater meus, & Pater vester*, puram illam, ac synceram Dei naturam à consentanea, nec ipso indigna communione propter vocis ambiguitatem separare poterunt, aut quicquam de proprietatis excellentia detrahent, quia Pater cum Filio, Filius cum Patre, ac Spiritus sanctus denique comparantur.

Αμορφῇ Θεῷ ὑπάρχοντ^ς εἰς τροπὴν μὴ παρερχομέν^ς. τῶν δ' ἕτως ὄντων, καὶ ἐν τελείᾳ γνώσει ἕτως ὡς τ^ς τοῖς Θεοδιδάκτοις σαφῶς ὁμολογημένων, ἕτε το Θεός μ^ς, καὶ Θεός ὑμῶν, ἕτε ὁ Πατήρ μ^ς, καὶ Πατήρ ὑμῶν, διὰ τῆς καὶ τὸ εὐλογον Ἑπικοινωνίας διὰ τῶ ὁμωνύμ^ς διοίσ^ς τῆς ἀκραιφνέ^ςς εὐσίας, διὰ τῆς ὑπερχῆς τῆς ἰδίας ἰδιότητ^ς Πατρὸς πρὸς Υἱόν, καὶ Υἱὸς πρὸς Πατέρα, καὶ ἁγί^ςς Πνεύματ^ς ὡσαύτως.

ÆTII CAPUT XVIII.

Si ingenita substantia generationi præstat, inlitam in sese habens excellentiam, suapte natura ingenita est substantia. Neque enim cui libitum est, pro eo quod libitum est, generationi antecellit, sed quod ita natura comparatus est. Quare cum Deus per sese ingenita sit substantia, rationi nulli permittit, sibi ut generationem affingat; sed inquisitionem omnem, & ratiocinationem ad res genitas amandat, ac reilicit.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕΤΙΟΥ η'.

Εἰ ἡ ἀγγήνητ^ς εὐσία κρείττων ἐστὶ γνέσεως, οἶκοθεν ἔχουσα τὸ κρείττον, αὐτοεὐσία ἐστὶν ἀγγήνητ^ς. ἔ γὰρ βεβλόμην^ς ὅτι βέλεται, γνέσεώς ἐστὶ κρείττων, ἀλλ' ὅτι πέφυκεν. αὐτὸ δ' ὑπάρχουσα εὐσία ἀγγήνητ^ς ὁ Θεός, ὁδενὶ λόγῳ ἑπιτρέπ^ς καθ' ἑαυτῆς γνέσιν ἐπινοῆσαι, ὡς εἶσα φέρεσθαι καὶ τῶν γνητῶν πᾶσαν ἐξέτασιν, καὶ πάντα λογισμὸν.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

CONFUTATIO XVIII.

In eadem nos molestias Aëtii importunitas immisit. Qui dum eadem sæpius ab initio ad finem usque repetit, ejusdem nobis faciendi necessitatem imposuit. Enimvero fides, quæ Catholicos omnes ad salutem perducit, humanorum argumentorum subtilitate non constat. Quandoquidem lubrica, & in errorem prona sunt hominum ingenia, neque cum infinita Dei substantia adæquari possunt. Et vero totum illud salutis nostræ à Christo administratum mysterium, quod hominibus vitam attulit: *Judeis scandalum fuit, Gentibus stultitia*: Nobis vero vocatis *Judeis, & Gentibus Christus DEI virtus, & DEI sapientia*. Quoniam quod stultum est DEI sapientius est hominibus, & quod infirmum est DEI fortius est hominibus. Quis igitur Aëtium non primò Judæis annumeret, quod syllogismis suis aliis offensionis causam præbeat? tum verò Gentilem esse censeat, quod præ affectata sua sapientia Divinam veritatem stultitiæ condemnet? Etenim unus ille conditor omnium, atque artifex omni creatura opificioque præstantior; non propterea

Τοῖς αὐτοῖς ἡμ^ς σκυλμοῖς διεέβαλεν Αἰτί^ς, ταυτολογεῖν ἡμ^ς, ὡς ἔφην, καὶ πολλάκις ὡς σκευάζων διὰ τὴν ἐξ ὑπαρχῆς ἄχρι τέλους αὐτῶν πρὸς τῶν αὐτῶν ταυτολογίαν. ἔ γὰρ ποτε ἡ πίσις ἡ πάντα πωρὸν σώζεσα ἐκ συλλογιστικῆς ὑπονοίας ἀνθρώπων συνέστηκεν. ἐπειδὴ γὰρ ἑπισφαλεῖς εἰσιν αἱ τῶν ἀνθρώπων διανοίαι, καὶ ἔδυναμναι πρὸς τὸ ἀπειρον τῆς τῶ Θεῷ εὐσίας ἐπεκτείνεσθ^ς. καὶ γὰρ τὸ πᾶν τῆς σωτηρίας ἡμῶν Χριστὸς ζωτικὸν μυστήριον Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δ' μωρία, ἡμῖν δ' τοῖς κλητοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἑλλήσι Χριστὸς Θεὸς δυνάμις, καὶ Θεὸς σοφία. ὅτι τὸ μωρὸν τῶ Θεῷ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ τὸ ἀδυνάτεον τῶ Θεῷ ισχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ. πῶς δ' ἂν οὐκ ἂν τις τὸν Αἰτίον ἐν τοῖς Ἰουδαίοις μὲν διὰ τὸ σκάνδαλον τῶν αὐτῶν συλλογισμῶν καταστήσειεν, Ἑλλήνα δὲ διὰ τὸ ἐκ τῆς ἰδίας ἐτελοσοφίας μωρίαν ἡγεῖσθ^ς τὴν τῶ Θεῷ ἀλήθειαν; καὶ γὰρ εἰς καὶ κρείττων πᾶσης κτίσεως καὶ δημιουργίας ἐκτισῆς καὶ δημιουργὸς τῶν ἀπάντων. ἔ ὡς τ^ς τ^ςτο,

ὅτι ἐστὶ κρείττων τῶν ὑπ' αὐτῇ γεγεννημένων, & ποιεῖ καὶ κτίζει τὰ ὑπ' αὐτῇ γεγονότα. ἡ δὲ γὰρ Φθονεῖ τῇ ἰδίᾳ ἀγαθότητι. οὐκοῦθεν γὰρ ἔχει τὸ αὐτοάγαθον, ὅπως ἐστὶ πάντων κρείττων. ἔτε γὰρ εἰσω παθῶν περιέχεται, ἢ Φθόνος, ἢ βασιλείας, καὶ τὰ ὄντα ἐξ ὧν ὄντων ἐτελεσιέργησεν. & γὰρ ὑπ' αὐτῇ γεγονότα, ὑποβεβηκότα δὲ τὴν αὐτῇ ἀσυνκρίτον θεότητα, & καθ' ἑαυτῇ ἐπενοήθη τὰ ὑπ' αὐτῇ κτισθέντα, ἀλλ' εἰς δόξαν αὐτῇ, πρὸς τὸ δεῖξαι τὴν ἀφθονον αὐτῇ θεότητα. αὐτοαγαθότης ἔσα καὶ αὐτοαγία ἐπικαιωνῶσα τοῖς ἐξ αὐτῇ ἐξ ὧν ὄντων κτισθεῖσι, τὸ εἶναι αὐτὰ θελήσας, καὶ μετέχειν τῆς αὐτῇ ἑκάστον τῶν κτισμένων κατὰ τὴν ἀναλογίαν δωρεῖς ἐκάστης ὑποθέσεως. Φωστῆρσι μὲν τὸ Φῶς κεχαρίσαι, ἑρᾶν δὲ τὰ καλὰ τῆς διακοσμήσεως, γῇ τε, καὶ τοῖς ἄλλαις, κατὰ τὸ αὐτῇ βέλημα μέρη δρετῆς ἐχαρίσασατο, Ἀγγέλοις τε τὸ δένα αὐτοῖς ἀφθαρσίαν, καὶ ἄλλαις ἀγλαῖς δυνάμεσιν, ἀνθρώποις τε τὸ τῆς εἰκόνος ἀξίωμα, καὶ ζωῆς, καὶ γνώσεως, καὶ λογικῆς χαρίσματος δῶρον. καὶ ὧν δὲ βέληματ' ἴδιον μόνον ὑπῆρξεν αὐτῇ τῆτο, ὡς ἂν εἴποι τις μελλομένης, ἢ * κατὰ μέλλον, ἢ συμβεβλητοῦ λογισμὸν, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτοάγαθον. πέφυκε γὰρ * αὐτοάγαθον συμπρεπόντως αὐτῇ τὰ πάντα ἔχων, καὶ ποιῶν, καὶ ἐργαζόμενος. ὥσπερ ἔν τῇ αὐτῇ ἀγαθότητι ὧν ἀπέβησαν τῆτο περιποιήσασατο, ἀλλὰ δόξαν, καὶ γνώσιν ἐπαίνου ἀφθονίας τοῖς ὑπ' αὐτῇ γεγονόσιν, εἰς εἰδήσιν καὶ αἰδήσιν * ἐλθῶν. ἔτω καὶ δόξα ἐστίν, & προσληπτική τῆς αὐτῇ θεότητος. & γὰρ ποτε ἐνδεῖται τὸ θεῖον προσδήκης δόξης, ἀλλὰ αὐτοδόξα, καὶ αὐτοαρετή, καὶ αὐτοθαῦμα, καὶ αὐτεμνηγορία, τὸ τὸν Πατέρα γυνῆσαι, εἰ καὶ αὐτὸς & γεγέννηται. ἵνα ἐκ πηγῆς αἰεὶ ἔσῃ αἰδὶ πηγὴ συνωπάρχων ἐξ αὐτῇ ἔσα πηγὴ ἐκ πηγῆς, καὶ Θεὸς ἐκ Θεῶ, καὶ Φῶς ἐκ Φωτός, ὧν δεξάμεν τῇ εἶναι, & χρόνῳ ὑποπεσῶν, ἀλλ' ἅμα Πατέρα ἔχων ἀληθινῶς, καὶ ἅμα τὸν Πατέρα Υἱὸν ἔχοντα ἀληθινῶς, ἐκ ἀποπροπῆντα Πατρί, & τὸ ἀσυνκρίτον ἀφανίζοντα. & γὰρ ἐστὶ σωματική

Quod productis à se omnibus antecellit, Anon eadem ista molitur, ac procreat. Neque enim, quæ illius est bonitas, invidia tangitur: quandoquidem ipsam in se bonitatem complectitur, quæ res una cæteris præstat omnibus. Neque perturbationibus obnoxius est, velut invidiæ, livori, &c. Quare quæcumque demum existunt, è nihilo perfecit. Nam quæ ab ipso condita sunt, quæque incomparabili ejus Divinitate longè inferiora sunt, non adversus ipsum excogitata fuerunt, sed ad ejus honorem, ac gloriam; ut magnificam, & invidiæ expertem illius Divinitatem indicent. Quæ quidem ipsamet est bonitas, & substantia, quæ cum iis rebus, quas è nihilo creavit, sua communicat, easdemque & esse vult, & unamquamque pro naturæ suæ conditione suorum beneficiorum esse participem. Unde & sideribus lucem impertitus est, & coelo descriptionis, ordinisque pulcritudinem, & terræ, cæterisque, pro eo, ac voluit, partem aliquam virtutis attribuit: & Angelis, ac reliquis sanctis mentibus immortalitatem concessit: & hominem denique imaginis dignitate, vita, scientia, ac rationis proprio munere donavit. Quod quidem ipsum non illius in sola voluntate positum fuit, quasi cunctando, & in futurum deliberando, ut ita dicam, apud se tractaret; sed pro ipsamet, quæ in illo est, bonitate perfecit: cujus hoc proprium est, ut congruenter sibi contineat, efficiat, ac moliatur omnia. Quemadmodum igitur quod dictum est, nihil indignum, aut indecens bonitati ejus asperfit, sed gloriam, ac cum prædicatione conjunctam largitatis suæ noticiam peperit, ubi ad eorum, quos condidit, cognitionem sensumque pervenit: Ita & summa in eo Divinitatis gloria est, non illa quidem extrinsecus adscita; (nec enim Divinum numen accessionem ullam requirit; quippe cum ipsamet gloria sit, virtus ipsa, admirabilitas ipsa, ipsa prædicatio) hoc inquam in illius gloriam cedit, quod Pater ipse generet à nullo genitus: Ut ex perenni fonte perennis æque fons emanet, cum ipso, & ex ipso; è fonte, inquam, fons existens, Deus ex Deo, lumen de lumine; qui sine ullo initio semper fuit, non subiectus temporis: adeo ut & Patrem Filius in se verè sit complexus, & Pater Filium, qui nec illo indignus est, nec incomparabili ejus excellentiæ quicquam detrahit. Siquidem non corporea

Dei liberalitas.)

Ano-
mozi.
Hæresis
LXXVI.

quædam distractio locum illic habet; sed A
Verbum subsistens, Deus à Patre procedens, spiritus à spiritu, Deus ex Deo, omnes syllogismorum argutias excludens, ac fidelibus vitam concilians, universisqve, quos Pater per ipsum, & ab ipso produxit, fide nimirum, & cognitione præditi; qui Dei vim, ac sapientiam, quæ inquisitionem omnem, ac rationem corruptibilem præsertim hominum superat, ut vel invitus ipse confitetur Aëtius, stultitiæ non adscribunt.

ÆTII CAPUT XIX.

Si ingeni vox privationem in Deo significat; nihilque planè sit ingenum, quænam ratio ab eo, quod non est, nihil possit auferre? Sin existens quippiam sonat, quis ab eo, quod est, id ipsum quod est, hoc est ipsum à semetipso secernat?

CONFUTATIO XIX.

Privatio
quibus tri-
buitur.

I. Quæ privantia à Dialecticis nominantur, in medium nobis affert Aëtius, & ad Dei scientiam, atque intelligentiæ fructum aliquem transferre conatur. Sed illud imprimis ignorat, quibus rebus significandis privationis vocabulum à Philosophis impositum sit. Neque enim privatione affecta promiscuè dici omnia Dialecticorum regulæ patiuntur; sed ea solum, quæ natura sua aliqua re prædita sunt. Hæc enim cum naturæ suæ contrarium in statum aliquando redigantur, tum demum privari dicuntur. Quorum verò naturalis illa conditio mutari non potest, ad ea vox ista nequaquam convenit. Ita lapidem nemo cæcum appellaverit. Hoc enim vocabulum ei soli tribuitur, qui quem à natura sortitus est videndi sensum amiserit: uti volucres, homines, pecudes; quæ visu, quem habent à natura, spoliata privativâ voce cæca nominantur. Sic & iracundiæ, vel malitiæ, vel invidiæ lapidem nemo dicat expertem, quoniam ad hæc naturâ minime comparatus est. Ad hominem verò, sive pecudem, quæ iracundiæ capacia sunt, cum ea carebunt, privantia illa nomina transferri poterunt, ad cætera non item.

II. Eodem modo & in Deo istud accipiendum est. Atque ut ad Aëtium nostra convertatur oratio, libet hunc in modum interrogare. Dic sodes, Aëti: utrumnam illum cum cæteris omnibus, qui eandem

τις διαβολή, ἀλλὰ Λόγῳ ἐνυπόστατος, Θεὸς ἐκ Πατρὸς ὦν, πνεῦμα ἐκ πνεύματος, καὶ Θεὸς ἐκ Θεῶ, διποκλείων πᾶσαν συλλογιστικὴν ὑπόνοιαν, εἰς ζῶν ὦν πρὸς τοὺς ὅλοις τοῖς ὑπὸ τῷ Πατρὶ, δι' αὐτῶ, καὶ ἀπ' αὐτῶ γεγονόσι τοῖς πιστέουσιν, καὶ γινώσκουσιν, καὶ μὴ μαρτίαν ἡγαμένοισιν Θεῶ τὴν δυνάμιν, καὶ Θεῶ τὴν σοφίαν, τὴν ὑπερβαίνουσαν* σωεξέ-
Cor. τὰ
σαν ἔστι.
τασιν καὶ πάντα λογισμὸν, μάλιστα φθάρτων ἀνθρώπων, ὡς καὶ αὐτὸς Αἰτίῳ ἁκὼν ὡμολόγησεν.

B

ÆTIOΥ ΙΘ'.

Εἰ σερήσεώς ἐστι δηλωτικὸν Ἰπὶ Θεῶ τὸ ἀγγέλλειν, μηδὲν δὲ εἶη τὸ ἀγγέλλειν, ποῦτῳ λόγῳ ἂν ἀφαιρήσῃ τῶ μὴ οὐτῷ τὸ μηδέν; εἰ δ' ὅν σημαίνει, τίς ἂν ὀρίσῃεν ὅντῳ Θεῶ ὅπῃ ἐστὶν αὐτὸς ἑαυτῶ.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Τὰ καὶ σερήσιν λεγόμενα πρὸς τοὺς ἔξω διαλεκτικοῖς, φέρει ἡμῖν Αἰτίῳ, ὡς Ἰπὶ Θεῶ εἰδήσεως, καὶ ὡφελείας τῷ διαλαμβάνων. πρῶτον ἀγνοήσας Ἰπὶ τίσι πρὸς τοὺς ἔξω τὸ σερητικὸν λαμβάνεται. ὃ γὰρ πρὸς πάνσι ἐνδέχεται τὸ καὶ σερήσιν λέγεσθαι, βέβαιοντα οἱ τῶν διαλεκτικῶν λόγοι, ἀλλ' ὡς Ἰπὶ τοῖς κατὰ φύσιν τι κεκτημένοις. τῶς γὰρ ἐπὶ τὰναντία ἐνδεχομένοις, ἴσαται τῶν καὶ φύσιν αὐτοῖς ὑπαρχόντων, τὸ καὶ σερήσιν λέγεσθαι. ἐπὶ δὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων, ἐκέτι. οἷον τὸ τυφλὸς Ἰπὶ τῷ λίθῳ ἐκ ἂν εἰποι τις. ὁ γὰρ πεφυκὼς ὁρᾶν, εἴτα ἀποδαλὼν τὸ ὁρᾶν, τυφλὸς ἀκράτῃ εἰ μὲν τί γε πετεινὸν, ἢ ἀνθρώπῳ, ἢ κτῆνῳ, ὅτι πεφυκὸς ὁρᾶν, ὅτε ἐσερήται, τυφλὸν σερητικῶς λέγει, ὅτι καὶ τὸ ἀόργητον ἐκ ἂν εἰποιμὲν τὸν λίθον, ἢ τὸ ἄκακῳ, ἢ τὸ ἄφθονῳ. ὃ γὰρ πρὸς φυνεκεν, Ἰπὶ μὲν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ κτήνεσιν τῷ πεφυκότητι ὀργίζεσθαι, ὅτε μὴ ὀργίζοιτο, εἰποι ἂν τις καὶ σερήσιν. Ἰπὶ δὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων, οὐκ ἂν ἔτι.

Οὕτω καὶ ἐπὶ τῷ Θεῶ ληπλέον, ὡς πρὸς τὸν Αἰτίον διποτεινομένης τῷ λόγῳ, καὶ ἐρωτικῶς ἐξετάζοντῳ. Λέγε ἡμῖν, ὦ Αἰτίε, οἶδας ἀσύγκριτον πρὸς ὅδῳ πάντας ὅδῳ μὴ

ὅτι ἐκ τῆς αὐτῆς ὁσίας, ἢ καὶ αὐτὸν σὺν
 τοῖς ἅπασιν ἀριθμεῖν τολμήσεις; καὶ εἰ
 μὴ * τοῖς πᾶσι τὸ αὐτὸν ἀριθμήσεις, τοῖς μὴ
 ἐκ τῆς ὁσίας αὐτῆς ὄντων, ἀλλ' ἐξ ἑκ ὄντων
 ὑπ' αὐτῆς διὰ τῆς ὄντος ἐξ αὐτῆς καὶ ὁσίαν
 γεγεννημένοις, πᾶρεξ μόνον αὐτῆς, καὶ τῆς
 Πνεύματος τῆς ἁγίας, τῆς ἐκ τῆς ὁσίας, τῆς
 ἀσύκρητης Πατρὸς, καὶ τῆς μονογενῆς Υἱοῦ
 αὐτῆς ὄντος, ἀτοπωτάτη αὖν εἴη σὺ ἡ ὁμο-
 λογία. πῶς γὰρ ἔτι εἰς ἐκ τῶν πάντων,
 ἐξ ἧς πάντα ἐξ ἑκ ὄντων γεγέννηται; ἀδύ-
 νατον γὰρ τὸτο, καὶ εἰ αὐτὸς τὸτο λέξεις.
 μὴ ἐνδεχομένη δὲ τῆς αὐτῆς εἶναι ὁμοίον, B
 ἢ ἴσον τοῖς ἐξ αὐτῆς ἐξ ἑκ ὄντων γεγενημένοις,
 ἀνένδεκτόν ἐστι τὰ ὅμοια αὐτὸν πάσχειν τοῖς
 ἀνομοίοις αὐτῶν, οἷς τὸ εἶναι αὐτὰ ἐξ αὐτῆς
 ἐξ ἑκ ὄντων, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, οἷς
 συμβαίνει καὶ σέρησιν εἶναι τὸ ἐναντίον. τὰ
 μὲν γὰρ εἰναι * ὁρῶντα ἐκ ἑαυτῶν, ἔ-
 τε γὰρ καὶ τὸ εἶναι ἑαυτῶν ἐσχηκασιν,
 ἀλλὰ κατὰ δοτικὴν χάριν τῆς δωρημένης,
 ἐν οἷς συμβαίνει τὸ πᾶσι κατὰ σέρησιν
 τῶν ἐν αὐτοῖς ὑπαρξάντων κατὰ τὴν δόσιν
 τῆς δωρημένης, τῆς ἀπαθῆς, καὶ ἐκ ἐκ τι-
 νος ἔχοντος τὸ εἶναι, καὶ δὲ δυναμένους σέρ-
 σκεσθαι, τοῖς ἐξ ἑκ ὄντων ὑπάρξασιν. εἰ C
 ἔν ἐκ ἑκ ἐκείνου ὁ Υἱὸς; ἢ ὁ Πατὴρ, ἢ τὸ
 ἅγιον Πνεῦμα τῆς αὐτῆς, ἀλλ' ἐστὶν ὁ Υἱὸς
 πᾶσι τῆς αὐτῆς, καὶ τῆς ἰσῆς ὀνομασία κληρονο-
 μῶν, ἐξαίρετον δὲ, καὶ ἀσύκρητον ὄνομα ἔ-
 χων, αὐτοαγαθὸν διὰ τῆς αὐτοαγαθῆς ὄν-
 τος, τίς αὖν ἡ συμπλοκή πρὸς τὸ σέρητι-
 κὸν ἔχοντος ἀντίθετον; * πᾶσι γὰρ ὁ
 τῆς τὸ σέρητικὸν εἰσενέγκαντος ἡμῖν Λε-
 γόμενος, τῆς ἀγνήτης Θεῆς καὶ γνήτης
 Υἱοῦ, καὶ κατὰ σέρησιν τὴν τῶν κτισμάτων
 ἔχοντος τὸ ὑπαρχόν ἀξίωμα, ἀλλὰ κατὰ D
 τὸ αὐτομάτως, καὶ ἰδιαζόντως κατ' ἑαυ-
 τὸ συμπερέπον τῇ ἑαυτῆς ὁσίᾳ τε, καὶ θεό-
 τητι. αἰς ἐπὶ τῆς ἀόρητης, καὶ διὰ τὸ ὁργί-
 ζεσθαι, ἀλλὰ διὰ τὸ αὐτοαόρητον, καὶ τὸ ἀ-
 γνήτης διὰ τὸ * αὐτοαγνήτον, καὶ τὸ Υἱὸς
 γνήτης εἶναι διὰ τῆς ἀγνήτης τῆς καὶ σέρη-
 σιν λέξεως ματαίως κειμένης ἐπὶ τῆς ἀσύ-
 κρητης πρὸς τὰς ἄλλας; κατὰ τὸν νῦν τῆ-
 τος τῆς ὑποβάλλοντος. ἔτε γὰρ τὰ ἄλλα
 τῶν γεγεννημένων ἰσάζεται, ἔτε ὁ ἀγνήτης
 τοῖς κεικτισμένοις τὸ ὁμοῖον μεταδίδωσιν.

Ad substantiā non sunt, comparari putas An-
 posse; an cum iis annumerare non dubi- in ci.
 tes? Si in aliorum cœtum numerumque Hæresis
 retuleris, qui non ex ipsius substantiā sunt, LXXVI.
 sed è nihilo per eum, qui ab ipso met secun-
 dum substantiam ortus est, ab illo procrea-
 ti sunt; à quibus solus eximendus est Fi-
 lius, cum Spiritu sancto, qui ex incompa-
 rabili Patris, & unigeniti ejus Filii substan-
 tia processit: si ad cæterorum, inquam,
 conditionem abjeceris, nihil fidei profes-
 sione tua esse potest absurdus. Qui enim
 unus ex omnibus erit, à quo sunt è nihilo
 cuncta producta? Fieri illud utique non
 potest; neque tute unquam hoc asserue-
 ris. Quare cum iis, quæ procreavit è ni-
 hilo, similis, & æqualis esse nequeat, ca-
 dem cum suis dissimilibus pati nulla ratione
 poterit; quibus hoc convenit, ut è nihilo
 tam ab illo ipsa producta sint, quān quæ
 ipsis insunt, quibus per privationem ac-
 cidunt contraria. Hæc enim omnia mi-
 nimè à seipsis existunt, sed ex benigna
 dantis largitione: quibus etiam utpote è
 nihilo productis pati aliquid contingit,
 cum iis ipsis rebus privantur, quæ à largi-
 tore illo communicatæ fuerant: qui neque
 pati aliquid potest, & à nullo alio habet, ut
 sit, neque privari ullo modo potest. Qua-
 propter cum æqualis illis non sit Filius,
 uti neque Pater, neque Spiritus sanctus,
 ac diversus sit ab istis Filius; quibus cum
 eadem appellatione minimè contine-
 tur; sed eximium nomen habet, & ex-
 cellens, ut ipsummet bonum ab eo, quæ
 ipsummet perinde bonum est, profec-
 tum dicatur, quænam esse potest cum
 iis, quæ oppositam ex adverso privatio-
 nem habent, commissio? Supervacanea
 igitur est Aëtii privationem nobis inve-
 hentis oratio. Nam ingenitus DEUS,
 ac genitus Filius non ex creatarum re-
 rum privatione dignitatem obtinent su-
 am; sed ex eo quod sponte sua, peculia-
 riter, ac per sese substantiæ suæ, Divinita-
 tiqve congruit. Ita cum expers ira di-
 citur Deus, non id ab ira ipsa petitur; sed
 ex eo quod ira per sese vacat. Sic etiam
 ingenitus appellatur, quod existat à sei-
 pso; licet ab eodem ingenito Filius sit ipse
 genitus. Itaque frustra est apposita illa
 vocabulo negatio, cum ad eum transfer-
 tur, qui cum cæteris vel ex ipsius, qui men-
 tionem hujus fecit, opinione comparari
 non potest. Non enim cætera ad æquari
 cum genito possunt, nec ingenitus suam
 cum creatis rebus substantiam communi-

Ano-
mōi.
Hæresis
LXXVI.

cat. Quod non ulla præpotentis imbecillitate fieri putandum est; sed eo videlicet, quod imbecilla cætera ad præpotentem usque provehi nequeant: ob unius Dei, & ab ipso procedentis unigeniti Filii, cum Spiritu sancto, singularem maiestatem, ac præstantiam.

ÆTII CAPUT XX.

Cum privationes ablationes sint affectionum, quod in Deo est ingenitum, vel affectionis privatio est, vel affectio privationi contraria. Igitur si affectionis privatio est, quomodo id quod non inest Deo tanquam inest tribuitur? At si affectio quædam est ingenitum, genitam substantiam existere antè, ac velut substerni necesse est, ut affectione illa ad eam accedente, ingenita nominetur. Si vero genita substantia ingenitæ particeps fuit, affectionis jacturâ factâ, conditionem amittit ingeniti. Quare substantia quidem genita fuerit, ingenitum autem affectio. Quod si genita soboles transitum quendam significat, non dubium est affectionem indicare certam, sive quædam è substantiâ mutatione conformata sit, sive hoc ipsum est genita soboles, quod efficitur.

CONFUTATIO XX.

Jamdudum de hoc privationis negotio, multa cum iis, qui à recta fide alieni sunt, consentaneè dixit Aëtius, eodemque cum illis studio oppugnandi Catholici dogmatis elatus est; adeo quidem, nihil ut è sinceræ fidei præscripto pronunciet, nec illius sententiæ meminerit, quæ adversus eos contorquetur, qui ex ingenio suo pleraque inaniter effutunt, neque ad fidei principium adhærescunt. Quos quidem his verbis scriptura condemnat. *Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax.* Item: *Humiliatus sum nimis.* Nunc autem in iisdem sese versans, privationis, affectionisquæ vocum, & humanæ, ac lubricæ opinionis argumentorum onus, & molestiam præferens, ac spiritualiter dijudicatus proprium animi impetum ab humana calliditate profectum inhiberi non patitur, eique, ut de Deo quæ velit eloquatur, laxis habenis permittit. Quin & nos quoque post multa de privationibus verba facta ad idem retractandum, ac refutandum impellit.

ÆΤΙΟΥ Κ΄.

Αὐτὸν ἀδυνατῶν τῷ δυνατῷ κατηγορημῆναι, ἀλλὰ τῷ ἀδυνατῶν πρὸς τὸ δυνατὸν μὴ ἐπεκτεινομένων, διὰ τὸ ἐξαίρετον τῷ ἐνὸς Θεῷ, καὶ τῷ ἐξ αὐτοῦ μονογενῆς Υἱῷ, σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι.

Εἰ αἱ σερήσεις τῷ ἔξῃ αὐτῶν εἰσιν ἀφαιρέσεις, τὸ ὅτι Θεὸς ἀγνήνητον ἦτοί σερήσις ἐστὶν ἔξῃς, ἢ ἔξις σερήσεως. ἀλλ' εἰ μὲν σερήσις ἐστὶν ἔξῃς, πῶς ἂν τὸ μὴ πρὸς ὅν ὡς πρὸς τὸν Θεῷ συναριθμηθῇσεται; εἰ δὲ ἔξις ἐστὶ τὸ ἀγνήνητον, ἀνάγκη προϋποθέσθαι γνήνητὴν ὑπόστασιν, ἣν ἔτις ἔξιν προσλαβῶσα, ἀγέννητον ὀνομάσῃται. εἰ δὲ γνήνητὴ ἀγνήνητῃ ὑπόστασις μετέχεν, ἔξῃς ὑπομείνασα ἀποδολὴν, ἀγνήνησις ἐσέσθαι. εἴη ἂν ἔν ὑπόστασις μὲν γνήνητῃ, τὸ δὲ ἀγέννητον ἔξις. εἰ δὲ τὸ γέννημα παρόδῃ ἐστὶ δηλωτικόν, δηλονότι ἔξῃς ἐστὶ σημαντικόν, ἂν τε μεταπέπλασαι ἐξ ὑπόστασις τινὸς, ἂν τε τὸτό ἐστὶν ὁ λέγει γέννημα.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Ἡδὴ μὲν ἔν τῷ σερητικῇς ὑποθέσεως πολλὰ συμμαχεσάμεν ὁ Αἰτίος τοῖς διὰ τῆς πίστεως ἁλλοτρίοις, καὶ αὐτὸς ἴσα ἐκείνων κατὰ τῆς πίστεως ἐξωπλίσατο, ἔδῃ διὰ πίστεως λέγων, ἔδῃ μεμνημένῳ τῷ ῥητῷ πρὸς τοῦ ἀφ' ἐαυτῶν κενολόγητος φωνῶντας, καὶ ἔκρατῶντας τὴν ἀρχὴν τῆς πίστεως, ὡς πρὸς αὐτὰς διελεικτικῶς ὁ λόγος. Φησὶ· εἶπον ἐγὼ ἐν τῇ ἐκείνῃ με, πᾶς ἀνθρωπῶν ψεύσης. μὴ καὶ τῷ ἐταπεινώθην σφόδρα. νῦν δὲ αὐτὶς τοῖς αὐτοῖς κατατετιδόμενῳ, σερήσεως, ὀνομασίας τε καὶ ἔξῃς, καὶ συλλογισμῶν ἀνθρωπίνης σφαλερᾶς ὑπονοίας, φορετον προβαλλόμενῳ, καὶ πνευματικῶς ἀνακρινόμενος ἐαυτῷ * Φεῖσεται ἀνακόψαι τὸ ἴδιον ὄμμα. τῆς ἐξ ἀνθρωπίνης πανουργίας, * ἀφ' ἧς περὶ Θεῷ λέγειν ἂν βέλεται. ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς, καὶ περ πολλὰ πρὸς σερητικῶν διαλεχθέντας, ἀναγκάζει πάλιν τοῖς αὐτοῖς ἐμμένειν,

For. ὁ
Φεῖδ.
F. ἀφ' ἧς

καὶ ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν ἀναπροπαῖς κατατρέ-
 ξεσθ. καὶ ἦν μὲν ἰκανὴ ἡ πρὸ ταύτης ἀνα-
 προπὴ διωαμύνη, διὰ τὸ ὁμόρροπον, καὶ ὁμώ-
 νυμον τῷ συλλογιστικῷ αὐτῷ λόγῳ, καὶ τῶν ἀμ-
 φότερων φέρεσθαι. ἀλλ' * ἐπεὶ δὴ μήτε ἴσ-
 ωπον σιδηρόστομον ἀχαλίνωτον εἶναι, καὶ ἄν τε
 κατὰ βαράθρων φέρεται, καὶ ἄν τε διὰ τῷ
 ὁρμήματι ἡδὴ ἀνεκρέσθῃ, ἕτε ἀνδρὶ κατὰ
 τῆς πίσεως τὰ αὐτὰ λέγοντι συλχωρεῖν, καὶ
 μὴ πρὸς αὐτὸν λέγειν, αὐτοῖς ἐρᾶμεν, ὅτι εἰ
 μὲν αἱ σερήσις ἐξεῶν εἰσιν ἀφαιρέσεις, τὸ ἴπ-
 Θεῷ ἀγνήστον ἡτοιγέρησις ἐστὶν ἐξεως, ἢ ἐξίς
 σερήσεως. καὶ πάλιν, εἰ μὴ σερήσις ἐστὶν ἐ-
 ξεως, πῶς ἂν τὸ μὴ, πρὸς ὅσον ὡς πρὸς ὅσον τῷ
 Θεῷ συναριθμηθῇσεται;

Καὶ ἡ τοιούτως ἡ τοιούτως περὶ Θεῷ σε δια-
 νοεῖσθαι, ὦ Αἰτίε, καὶ ἐξίς περὶ τὸν Θεὸν
 τοπάζειν, ἔσαι σοι μὴ ἡ διάνοια * σερισκο-
 μένη. ὅσα γὰρ ἂν ἐπαναβῇ ἡ καρδιά σε
 πρὸς Θεὸν ἀποτίθεσθαι, πλὴν μόνον τῷ πι-
 σάφει, καὶ ὑπερδουμάζειν, καὶ ἐξ ὅλης δια-
 νοίας δοξάζειν, ἐλεγχθῇ, Θεὸν μὲν μὴ
 διωάμην συλλογίζεσθαι, μήτε τὸν αὐτῷ
 Υἱὸν, μήτε τὸ ἅγιον αὐτῷ Πνεῦμα, ἵνα μὴ
 σε ὁ Θεὸς ἐλέγξῃ, καὶ ψεύσης γῆρῃ, κατὰ
 τὸ γεγραμμένον. εἰ ἡμῖν γὰρ καὶ ἐξίς,
 καὶ τὰ θελήματα, καὶ αἱ διάνοιαι σφα-
 λεραὶ, ἐπεὶ δὴ φύσεώς ἐσμεν, καὶ ἐσίας τοι-
 αύτης. φύσις ἡ λέγεται καὶ ἐσία Θεῷ, καὶ
 ἐπὶ παρὰ τὸ φύσιν καὶ φύσιν ἡμᾶς ἀκρίβειαν, καὶ
 ἐσίαν καὶ ἐσίαν, χρὴ τὸν ἀσύγκριτον Θεὸν τῇ
 ἡμετέρᾳ συγκρίνειν φύσει. ἕτως καὶ ἴπ πᾶ-
 σιν, οἷς εἰπὴς περὶ Θεῷ, ὦ Αἰτίε, αὐτὸ
 ὅλον ἐστὶν ἀσύμπλοκον, ἀσύγκριτον, τέλειον ἐν
 ἑαυτῷ, μὴ ἴπδεόμην τινος. αὐτοαἰδέσις
 γὰρ ἐστὶ, καὶ αὐτοθέλημα. διὸ ἀσύγκριτον
 μονογενῆ Υἱὸν ἀσύγκριτως γνήσας, ἕτε τῆς
 ἑαυτῷ ἐσέρηται ἐσίας, ἕτε τῆς ἑαυτῷ * γε-
 γνημένον, μόνον ἐκ μόνον, καὶ τὸ ἅγιον αὐ-
 τῷ Πνεῦμα, μὴ ἔχοντα πρὸς τὰ ἄλλα ἰσό-
 τηρα, ἢ ἀξιώματι, ἢ φύσεως, ἢ ἐτέρας
 τινὸς ὑποθέσεως, ἔχ ἑαυτὸ ἐσέρησεν, ἕτε
 κατὰ ἔξιν, ἕτε κατὰ ἐσίαν τῆς ἀσυγκρί-
 τῃ αὐτῷ θεότητι, ἕτε τὸ ἐξ αὐτῷ, ὡς ἐ-
 φην, γνήσια ἐσέρηται τῆς τῷ Πατρὸς ἀξίας,
 καὶ ἰσότητι, ἀσύγκριτον ὃν, καὶ τὸ ἅγιον
 αὐτῷ Πνεῦμα πρὸς πᾶν ὅτιον, ὅπως ἐστὶ

A Sufficere quidem poterat, quod ad eum
 refellendum in superiori confutatione
 diximus; quod propter eandem argumen-
 torum vim, ac similitudinem ambobus
 opponeretur. Sed quoniam neque con-
 tumacis oris equum infractum relin-
 quere par est, sive per precipitia feratur,
 sive concitatum cursum represserit; ne-
 que ei homini, qui eadem adversus fidem
 inculcat, cedere oportet, ut non ei con-
 tradicatur, hunc in modum idcirco di-
 sputabimus: Si privationes quidem affe-
 ctionum quædam ablationes sint, inge-
 nitum, quod Deo tribuitur, vel affectio-
 nis quædam privatio est, vel affectio pri-
 vationi opposita. Item: si privatio affe-
 ctionis est, quoniam pacto id quod non in-
 est Deo, tanquam inest, tribuitur?

Ano-
 mosi.
 Hæresis
 LXV.

II. Ad hunc igitur, vel ad istum me-
 dum cogitare potes, Aëti, ac de Deo con-
 jecturam capere: tua verò nihilominus
 in privatione mens versabitur. Etenim
 quantavis se contentione animus tuus ad
 Deum erigat, si solam fidem, & admira-
 tionem, & enixam ex toto pectore prædi-
 cationem excipias, eò tandem redigeris,
 ut appareat Deum te ratiocinationibus af-
 fequi minimè potuisse, nec ipsius Filium,
 nec Spiritum sanctum: ne te convincat
 Deus, ac mendacii redarguat, ut scri-
 ptum est. Ergo & affectiones in nobis,
 & voluntates, & cogitationes lubricæ, & in
 errorem pronæ sunt: quandoquidem ea
 naturæ conditione sumus. Natura porro
 Dei, & substantia dicitur. Quod autem
 naturam, ac naturam, & substantiam, at-
 que substantiam audimus, non ideo in-
 comparabilem oportet Deum cum natu-
 ra nostra conferre. Eadem & ubique ra-
 tio est; quicquid de Deo affirmare volue-
 ris. Est enim ejusmodi, ut cum nullo alio
 commisceri, aut comparari possit, per-
 fectum in sese, ac rei nullius indigens. Est
 enim per se ipse sensus & per se voluntas.
 Unde incomparabilem, unicuique; Filium
 sine ulla comparatione gignens, nec sub-
 stantia ipse sua privatus est, nec ille, quem
 ex sese solum ex solo genuit, neque Spiri-
 tus sanctus. Qui ambo nullam cum cæ-
 teris rebus dignitatis naturæ, vel alterius
 rei æqualitatem habent. Neque verò se-
 metipsum privavit, sive affectionem, sive
 incomparabilis ipsius Divinitatis sub-
 stantiam spectes: nec illius, uti dixi, so-
 bolem æterno splendore est, & æqualitate
 privata: quæ perinde ac Spiritus sanctus
 cum nullo alio in comparisonem dedu-

Ano-
mxi.
Hæresis
LXXVI.

ci potest: Quæ est perfecta Trinitas, perfectus, inquam, Pater, perfectus Filius, perfectus Spiritus sanctus. Quæ quidem Trinitas in se non confusio aliqua est, aut in se ipsa perturbationem ullam habet, aut quidpiam, quod inferioris conditionis sit: nesci discernatur aliquid, incomparabile ipsum tollat è medio; aut si quid commutatum fuerit, esse desinat privatione sublatum, ac sola habitudine, non ex rei veritate; aut voce tenus sit, obiterque nominatum: ac denique nusquam extet, quod prava tibi opinione confingis, ex qua scripturæ hanc sententiam à fidei professione excludere, & abjudicare contendis: *Credere oportet accedentem ad Deum, quoniam est, & querentibus ipsum remuneratorem.* Hoc autem solo in Patre intelligi non potest. Nam qui Filium non habet, Patre quoque carere necesse est, & qui Filium nominat, sine Spiritu sancto facere istud nequit.

Hebr. 11. 6.

Jo. 16. 15.

1. Cor. 4. 20.

III. Est enim re ipsa Pater verus Deus, ut testatur Filius: qui novit Patrem: & vera lux est Filius, qui cognoscitur, ejusdemque testimonio declaratur: & Spiritus veritatis est Spiritus, qui non alienus est: *sed à Patre proficiscitur, & à Filio accipit.* Atque hæc omni tuam illam argumentorum fabulam circumscribunt. Neque id hortatione ulla perficere potes, ut Aristotelis præceptoris tui discipuli esse velimus: aut Piscatorum, qui Dei Spiritu collustrati sunt, doctrinam relinquere, illiteratorum quidem, & rudium, sed veritatis nihilominus præconum: quo munere Dei virtute, ac beneficio perfuncti sunt. Non enim in syllogismis argumentative regnum cæleste positum est; neque in arroganti inflatoque sermone: *sed in virtute ac veritate.* Nos autem satis superque hactenus tuam illam de privatione affectionum, ac positionum disputationem audivimus. Tum genitam illam, ingentamque substantiam adsciscentem sibi, vel non adsciscentem aliquid, & unà cum affectione hujus quoque jacturam patientem. Nec non & de substantia genita simul implicata, & ingenti affectione. Tum de sobole genita, quæ per quendam veluti transitum expressa, significationem nihilominus permanentis affectionis habet, & ex natura quæpiam commutationem indicat, cum genita soboles appellatur. Ergo iisdem de rebus eadem sæpius tuo ex ingenio proponis, quod eadem inculcare sæpius nihil veretur.

Τριάς τελεία, τέλει ὁ Πατήρ, τέλει ὁ Υἱός, τέλει τὸ ἅγιον Πνεῦμα, & συναλοιφὴ τις ἔσα, ἐδὲ πρὸς ἑαυτὴν διαφυρμένη, ἐδὲ τι ἐν ἑαυτῇ ἔχουσα ὑποβηκός, ἵνα μὴ τὸ διακρινόμενον ἀφανίσῃ τὸ ἀσύληκτον, καὶ τὸ ἡλλοιωμένον σέρησιν τὰ εἶναι ἐργάσῃ, ἔξ ἑ μόνον λεγόμενον, καὶ οὐκ ἀληθεία, ἢ ὡς ψιλῶ λόγῳ ὀνομαζόμενον ἐν παρόδῳ, καὶ μὴ ὄν, ὡς ἡ σὴ πάντως παρνοεῖται διάνοια, ἀποξενώσαι πειρωμένη τὰ τῆς πίστεως λόγῳ, ὅτι πισδεῖν δεῖ τὸν προσερχόμενον Θεῷ, ὅτι ἔσι, καὶ τοῖς ἐκζητήσιν αὐτὸν μισθαποδοτῆς γίνεσθαι ὅπερ ἐν Πατρὶ μόνῳ & διῶα τέλειωθῆναι. ὁ γὰρ μὴ ἔχων τὸν Υἱόν, ἐδὲ τὸν Πατέρα ἔχῃ, καὶ ὁ τὸν Υἱὸν λέγων, & δύναται ἐκὸς Πνδύματι ἁγίῳ.

Εσι γὰρ ὡς ἀληθῶς ὁ Πατήρ ἀληθινὸς Θεός, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Υἱός, ὁ εἰδὼς τὸν Πατέρα. καὶ ἀληθινὸν Φῶς ὁ Υἱός, ὁ γνωσκόμενος ὑπὸ τῷ Πατρὶ, καὶ μαρτυρούμενος. καὶ Πνεῦμα ἀληθείας τὸ Πνεῦμα, τὸ οὐκ ἄλλότριον ὄν, ἀλλ' ἀπὸ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ τῷ Υἱῷ λαμβάνον. ταῦτα ὅ ἀφαιρεῖται πᾶσαν σὴ τῶν λόγων, Αἰτίε, συλλογιστικὴν μυθολογίαν, καὶ ἐκ ἐνδὲχεσθαι ἡμᾶς περὶ τῆς μαθητῶν γενέσεως Ἀριστοτέλους τῶ σὴ ὁπιστάτῃ, καὶ εἰσαί τὸν τῶν ἐν Πνδύματι Θεῶ πεφωτισμένων ἀλιέων ἀγραμμάτων ὄντων κτ, τὸν λόγον, καὶ ἰδιωτῶν, κηρύκων ὄντων τῆς ἀληθείας ἐν δυνάμει Θεῶ, ἢ κατηξίωνται. & γὰρ ἐν λόγῳ συλλογιστικῇ ἡ βασιλεία τῶν ἔρανῶν, καὶ ἐν λόγῳ κομπασικῇ, ἀλλ' ἐν δυνάμει, καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ὅ δὲ κατὰ τῶς * εἰκάσαμεν ἐξ ἀρχῆς τῶ λόγῳ σὴ τῶ πατρὶ σερήσεως ἔξεων, καὶ θέσεων, καὶ γεννητὴν ἔσσαν καὶ ἀγέννητον ἔσσαν πρὸς λαμβάνουσαν, καὶ μὴ πρὸς λαμβάνουσαν, καὶ μεθ' ἔξεως ἔξεως ἀπομύχσαν ἀποβολήν, καὶ περὶ ἔσσης καὶ ἀπλεκομένης γεννητῆς, ἔξεως δὲ ἀγεννητῆς. καὶ γέννημα λεγόμενον ἐν παρόδῳ, σημαυόμενον δὲ ἐν ἔξ μόνῃ, καὶ ἔξεως δηλωτικὸν μεταπλαζόμενον ἐξ ἔσσης τινός, καὶ τε λεγομένον γεννήματι, ὡς ἔφης, αὐτὰ γὰρ περὶ τῶν αὐτῶν τὸ διανόημα σὴ λαλεῖ, μηδὲν * παραιτῶν κατὰ τῶν αὐτῶν φέρεσθαι φθελγόμενον.

F. ἡ καὶ σά-
μψ.

F. πῆρ.

A

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕΤΙΟΥ κα'.

AETII CAPUT XXI.

Ano-
mazi.
Hæresis
LXXVI. °

Εἰ τὸ ἀγέννητον ἕξις, καὶ τὸ γεννητὸν ἕ-
ξις, αἱ μὲν ὁσίαι τῶν ἕξεων πρῶται, αἱ δ' ἕ-
ξις τῶν ὁσίων εἰ καὶ δεύτεραι, ἀλλ' ἔν γε προ-
τιμότεραι. εἰ δὲ τὸ ἀγέννητον τῷ γεννητῷ
αἰτιὸν ἐστὶ, τῷ εἶναι σηματονομήσας, γέννημα συν-
εσφύεργον τῇ ἐαυτῷ ὁσίᾳ τὸν αἰτιον, ὁσίας ἐ-
στὶ δηλωτικὸν τὸ γέννημα, ἀλλ' ἔχ' ἕξεως,
τῆς ἀγεννήτης φύσεως, ἔδεν ἐαυτῇ συνεσα-
γασθῆς, πῶς ἂν ἂν εἴη ὁσία, ἀλλ' ἕξις, καὶ ἡ
ἀγεννητὸς φύσις;

B

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

CONFUTATIO XXI.

Ἐξεων διαληπτικὸν λόγον Ἰπὶ Θεῷ τε καὶ
μὲν Θεὸν κατασκευάζειν πάλιν ἡμῖν πειρά-
ται Αἰτίῳ, ὡς ὁρᾷτε φίλοι τῆς ἀληθείας.
καὶ τὰ μὲν πρῶτα τίθησι, τὰ δὲ δεύτερα.
Ἰπὶ Θεῷ δὲ λαμβάνειν πρῶτα ἢ δεύτερα,
ἔτε θέμις λέγειν. ἅμα γὰρ ἐν Θεῷ τὰ
πάντα πρόσθεσι, καὶ προσηύχης ἔδεεται. διὸ
καὶ τὸ γέννημα ἔκ τῶν χρόνων νοεῖται εὐσε-
βῆς χωρεῖ λόγῳ. Θεῷ γὰρ πατρὶ, καὶ Υἱῷ,
καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, τῇ τε Τριάδι τῇ
ἑσθ' ὅτι ὁ ὢν Θεός, καλεῖται Πατὴρ ὁ ὢν,
καὶ Υἱὸς ὁ ὢν πρὸς τὸν ὄντα ὢν, γεγεννημέ-
νῳ ἀναρχῶς, καὶ ἀχρόνῳ. ὡς τὸ, πρῶτα σοὶ
πηγὴ ζωῆς, καὶ τὸ ἐν τῷ Φωτὶ σὺ φόμεθα Φῶς,
καὶ τὸ ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τῷ Πατρὶ. καὶ τὸ ἐν
ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν
Θεόν, καὶ Θεός ἦν ὁ Λόγος. καὶ περὶ τῷ ἁ-
γίῳ Πνεύματι ὡσαύτως, τὸ Πνεῦμα καὶ
ἐφῆσηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν. καὶ ὁρᾷς ὅτι ἔδεν
πρόσφατον ἐν τῇ Τριάδι. διὸ ἔτε ἕξις πρὸ
ἕξεως, ἔτε ἕξις πρὸ ὁσίας. ἔξιν δὲ ἔχ' τὰς
σφαλερὰς λεγομένας ἕξεις, προπὴν ἐχούσας
ἐν ἐκάστῳ τῶν τὰς θετικὰς ἕξεις ἐχόντων.
εἰ καὶ ἔξιν περὶ Θεῷ λέγειν ἀναγκάσεις ἡμᾶς,
ὦ Αἰτίε, καὶ ἔτε τι ἐν Θεῷ προτιμότερον,
ἔτε μελαγενέστερον, ἀλλ' ὅσα πρέπει τῷ ἀξιώ-
ματι πρὸς δοξολογίαν, τῇ μὲν μιᾷ θεότητι καὶ
μὴ δοξολογία, καὶ μιᾷ τιμῇ, ἵνα τιμῶσι
τὸν Υἱόν, ὡπερ τιμῶσι τὸν Πατέρα. καὶ ἵνα
μὴ βλασφημῶσι τὸ Πνεῦμα διὰ τὸν τῆς

I. De affectionibus cūm de Divina
natura, perinde ac de inferioribus Deo
disputat, iterum agere instituit Aëtius, ut
animadvertere potestis veritatis studiosi
omnes. In quo nonnulla priora facit, al-
ia posteriora. Atqui priora ulla in Deo,
vel posteriora constituere, ne sermone
quidem licet. Etenim simul in Deo in-
sunt universa, nec accessionem aliquam
desiderat. Quocirca cūm genitam so-
bolem dicimus, nihil omnino tempora-
rium pietas admittit. Nam in sanctissima
Trinitate, hoc est Deo Patre, Filio, & Spi-
ritu sancto, qui est Deus existens: Pater ex-
istens vocatur, nec non & existens Filius
cum existente comparatus, ab eoque citra
initium ullum tempusque genitus: Ut ex
iis scripturæ locis intelligimus: *Apud te Psal. 35. w.*
est fons vitæ. Item: *In lumine tuo videbi-*
mus lumen. Et: *Qui est in sinu Patris.* Item: *Joan. 1.*
In principio erat Verbum, & Verbum erat
apud Deum, & Deus erat Verbum. Simili-
ter & de Spiritu sancto. *Spiritus meus con-*
sistit in medio vestri. Vides quāni nihil in
Trinitate sit recens? Unde nec substantia
affectionem, nec substantiam antecedit
affectio. Cæterum affectionem cūm dici-
mus, non fluxas illas, & caducas intelli-
gimus, quæ in unaquaque earum rerum, quæ
adventitiis rebus afficiuntur, vires suas, ac
mutationes exercent: utcunque nos à te
coacti affectionis vocabulum ad Divina
transferimus. Nihil est igitur in DEO
vel antecellens, vel ætate posterius: sed
ea duntaxat insunt, quæ dignitati illius
ad laudem prædicationemque congru-
unt. Nimirum uni ac singulari Divinitati,
una laus, & singularis honor attribuendus
est. *Ute honorent Filium, sicut honorant Patrem: & utne contumeliosum quiddam in Spiritum ja-*
Joan. 5. 23.

Απο-
ταί.
Hæresis
LXXVI.

Mat. 13. 35.

ciant; interminationem illam veriti, qua istiusmodi scelus, uti par est, nec in presenti seculo, nec in futuro condonandum edicitur. Quare nihil in Trinitate cogitare diversum, neque salva pietate sentire, aut opinari licet. Verum & in Patre Patrem, & in Filio Filium, & in Spiritu sancto Spiritum sanctum agnoscere nos oportet. Hunc in modum profiteri, & ita ex rei veritate judicare necesse est; pro eo ac consentaneum est, uni Trinitati adorationis præbere cultum, & illius majestatem agnoscere. Itaque nec ingenitum opus habet genito, ut aliquid naturæ suæ conferat: ejusque dum ipsam declarat quodammodo causa censetur: neque geniti substantia ingenitæ naturæ est, aut dicitur affectio.

II. Quippe Trinitas rei nullius indiget, nec ullius accessionem postulat. Cum enim Trinitas ab æterno fuerit, cum nihil adhuc creaturarum rerum existeret, non idcirco tamen, quo velut sortitò sibi aliquid cederet, aut novæ alicujus appellationis, vel ad dignitatem suam accessionis compos fieret, rerum omnium procreationem in animum induxit Pater: adeo ut cælum, terramque, & aspectabilia omnia, eaque, quæ visum fugiunt, per Filium crearet, omniaque quæ condiderat spiritu suo corroboraret, quo ex illa conditarum rerum creatione, operumque fabricatione aliquid in Patris utilitatem redundaret, qui creator & artifex nominaretur; vel accessisse intelligeretur ad Filium: per quem, & à quo creatæ res productæ sunt: vel denique ad Spiritum sanctum, qui eadem illa confirmavit. Non enim ab affectione aliqua conversus in alteram Deus, & natura, substantiaque mutatus velut cogitabundus, aut ad aliam sententiam traductus, quæ molitus est effecit: Quippe qui in sese fabricandi vim habuerit semper, eamque perfectam, nec ullis gloriæ incrementis augendam. Quocirca quemadmodum, cum de creatis rebus agimus, tale quiddam de Deo suspicari nefas, quasi divinæ essentiae gloriæque majestas ejus affectionis dignitatisque sit, quæ aliquid extrinsecus vindicare sibi possit: Ita & refellendus erit Aëtius, qui ratiocinationibus suis Divinam naturam comprehendere cupiens, ingeniti, geniti que proprietatibus abutitur ea disputatione, quam de affectione, & substantia nobis obtrudit: Cum illud in confesso sit, creatas res omnes esse re vera: neque tamen ob ullum commodum aut incre-

ἀπειλῆς λόγον, τὸν μὴ τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῖς συγχωρῶντα ὧδε, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ὡς πρεπόντως [ἐσὶν] ἔδεν διηλλαγμένως ἐστὶ περὶ τὴν Τριάδα νοεῖν, ἢ εὐσεβεῖν, ἢ δοξάζειν. ἐν Πατρὶ δὲ τὸ Πατὴρ, ἐν Υἱῷ δὲ τὸ Υἱὸς, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι τὸ * ἕτως λέγειν, καὶ ἕτως ἐν ἀληθείᾳ δοξάζειν, ὅπως πρεπόντως τῇ μιᾷ Τριάδι προσκυνητῶς τὸ σεβας νέμειν, ἢ ἀληθινῇ πίσις, καὶ τὸ ἀξίωμα γινώσκειν. καὶ ἔτε τὸ ἀχρηνητὸν τῷ χρηνητῷ δέεται, εἰς τὸ συνεισφέρεισθαι ἑαυτῷ τῇ ἑσίας, ἵνα αὐτὶς ἑσίας αὐτῷ χρηνηται δηλωτικὸν τὸ χρηνημα. ἔτε ἕξις τῆς ἀχρηνητῆς φύσεως ἡ ἑσία τῷ γεχρηνημῶς ἐστὶν, ἢ λέγεται.

Οὐδενὸς γὰρ ἡ Τριάς δέεται, ἔτε προσθήκην τινὸς λαμβάνει. ἔτε γὰρ ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ Τριάς ἦν αἰεὶ, καὶ ἔδεν ἦν τῶν κεκτισμένων, ὥστ' αὐτὸ διποκληρώσεως ἔνεκεν, ἢ προσληπτικῆς τινὸς ὀνομασίας, ἢ προσοθήκης τῷ ἀξιώματι ἑαυτῇ ἐπενόησεν ὁ Πατὴρ, δι' * ἢ μὴ κτίσας ἔρρον καὶ γῆν, καὶ πάντα ὁρατά τε καὶ ἀόρατα, καὶ τῷ Πνεύματι αὐτῷ ἐσερέωσε πᾶσαν τὴν δυνάμιν αὐτῶν τῶν ὑπ' αὐτῷ κεκτισμένων, ἵνα ἐκ τῷ κεκτίσθαι τὰ κεκτισμένα, καὶ δημιουργηθῆναι τὰ γεγονότα διποκλεισθῶσι γεννηταὶ τῷ κτιστῇ ἀκρόντι, καὶ δημιουργῷ Πατρὶ * προσληπτικῶς νοηθεῖν τῷ Υἱῷ, δι' ἢ καὶ ἀφ' ἢ τὰ κεκτισμένα γεγέννηται, ἢ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, ἐν ᾧ τὰ ἐσερεωμῆα ἐσερέωται. καὶ γὰρ ἔτραπεις διπὸ ἕξεως εἰς ἕξιν Θεός, καὶ τῇ φύσιν, καὶ τῇ ἑσίᾳ ἀλλοιωθεῖς, ὡς καὶ ἐννοίαν, καὶ * μετὰβολὴν εἰργάσατο τὰ εἰργασμένα. εἶχε γὰρ ἐν ἑαυτῷ τὸ αἰεὶ δημιουργικόν, καὶ τέλειον, καὶ μηδεμιᾶς ἐπιδεόμενον προσλήψεως δόξης. καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν κτισμάτων ἢ δεῖ διανοσόμενόν τινα πρὸ Θεοῦ προσληπτικῆς ἕξεως, καὶ ἀξίας εἶναι τὸ ἀξίωμα τῆς ἑσίας, καὶ δόξης Θεοῦ ἕτως ἀνακρεσθήσεται Αἰετὶς, βεβλόμενος Θεὸν συλλογίζεσθαι κατὰ τὸ ἀγεννητὸν, καὶ γεννητὸν, κατὰ τὸν ἕξεως, καὶ ἑσίας αὐτῷ ἐπιφερόμενον ἡμῖν λόγον ὁμολογημένων πάντων τῶν κεκτισμένων εἶναι ἀληθῶς καὶ ἔχ' ἔνεκεν προσλήψεως δόξης Θεῷ

Deest
Πνεῦμα
λέγειν.

For. 45.

Deest
forte 4.

For. 46.
ταβολήν.

Θεῷ τῷ ἀνευδεδειγμένῳ· ὡς περ καὶ ἐπὶ τῷ μονογενεῖ, καὶ ἐπὶ τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι· ὅτι τὸ ἴσον ἐστὶ λέγειν τῶν κτιστῶν· ἀνευδεδειγτον γὰρ τὸ τοῦ λέγειν. ἀλλ' ἐπειδὴ συλλογισμὸς ἦκει Φέρων ἡμῖν Αἰτίῳ μεταρσιολεκτῶν, καὶ πρὸς τὰ ἄνω τολμηρῶς διπλοτεινόμενον, διπλὸν δὲ τῶν κάτω ἀντισυλλογισζόμενον κτισμάτων, καὶ αὐτὸς μηδὲν εὐρισκόμενον καὶ τὸν συλλογιστικὸν αὐτὸς λέγον. ἢ τε γὰρ σοφία ἀνθρώπων παρέρχετο, ἢ τε συλλογιστικὴ λέξις ἀνθρώπων θάπτεται. ἐξελεύσεται γὰρ τὸ Πνεῦμα αὐτὸ, καὶ ἐπιτρέψει εἰς τὸν χῶρον αὐτῶν. τὰ γὰρ συλλογιστικά πάντα τῷ ἀνθρώπων παρέρχεται, καὶ οἱ ἄνθρωποι μὲν καὶ τῆς συλλογιστικῆς Αἰτίας, καὶ καὶ πίσεως τεχνικῆς ἐπιτηδεύσεως. μέ-

Ε. συλλογισμὸν δὲ ἢ ὑπ' αὐτῶν* συλλογιστικὴν πίσιν, καὶ ἀγάπην, καὶ τὸ γεγραμμένον.

ΑΙΤΙΟΥ ΚΒ'.

Εἰ πάντα ἔστιν ἐν ἀγνότητι, οἷα ἡ Θεὸς παντοκράτορ, πῶς αὖ τὴν μὴ παθητὴν ἐρεῖ τις, τὴν δὲ ἀπαθῆ; εἰ δὲ φύσεως διπλοκληρώσει ἀγνήτης, ἢ μὴ διαυγῆ ποσότη-
 τος καὶ ποιότητος, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάσης μεταβολῆς ἀμείνων, ἢ δὲ παθῶν ὑπεύθυνός ἐστι, συλχωρηθεῖσα * διὰ τὸ ἀπὸ ἁλλο-
 λακτον εἰς ἑστίαν ἔχειν, πῶς αὐτομάτῳ ἐπιτρέψαι τὸν φιλεῖντα κατὰ τὰ προειρημέ-
 να· ἢ τὸ γ' ἐν ἀκόλυστον τὴν μὲν ποιεῖσαν ἀγνήτου εἰπεῖν, γνήτην δὲ τὴν μεταβαλλομένην.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Οὗ πάντων ἔστιν εἶναι λέγουμεν ἀγνήτου, ὅδε πάντων ἐκ Θεοῦ γνήτην. ὅτι ὁ γνή-
 σας τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγνημένον, καὶ διπλοκλήρας ἐξ αὐτοῦ τὸ ἅγιον Πνεῦμα αὐτὸ, Πνεῦμα τῶν ὑπὸ μετέχον, ὅτι πάντας ἐγνήτησεν, ἀλλ' ἓνα, διὸ μόνον γνήτης, καὶ ἐν ἐξ αὐτοῦ ἀπέσπλυν, διὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐκτίσε δὲ διὰ τῶ ἐνός, καὶ ἐσερέωσεν ἐν τῷ ἐνὶ ᾧ πάντας. τὰς μὲν γνήτωντας, καὶ μὲν κτίσιν γεγνημένους, τὰς δὲ κτισθέν-
 τας, μήτε γεννῶντας, μήτε γεγεννημένους. πολὺ δὲ ἀφῆσεν ἡ ἀκτίς τῆς Τριάδος.

Amentum gloriæ à Deo, qvi nulla re opus An-
 habet, excogitatas fuisse: non secus ar-
 que in unico Dei Filio, ejusque sancto Spi-
 ritu nefas est cum creatarum rerum con-
 ditione illos adæquare. Dici enim istud
 nullo modo potest. At verò rationibus,
 syllogismisque suis nos aggreditur Aëtius,
 de cœlestibus rebus garriens, & audacter
 ad superiora contendens, atque ab inferio-
 ribus creaturis petitis argumentis nos op-
 pugnants: cum tamen suis illis disputatio-
 nis argutiis nihil omnino promoveat. Ho-
 minum quippe sapientia præterit: huma-
 na ratiocinandi vis, ac subtilitas conspul-
 sajacet: *Exibit, inquit, spiritus ejus & re-
 vertetur in pulverem suum.* Syllogismo-
 rum, inquam, acumina omnia hominum
 ingeniis excogitata prætereunt: homines-
 que pariter, cum illa Aëtii ratiocinatione,
 & affectato contra fidem calliditatis arti-
 ificio. *Manet autem ea, quam syllogismus
 suis circumvenire conatur, fides, spes, & caritas,* uti scriptum est.

AETII CAPUT XXII.

Si substantia omnis ingenita sit, cujus-
 modi est omnipotentis Dei, quid attinet
 hanc quidem passionibus obnoxiam, il-
 lam verò expertem asseverare? Quod si
 attributione quadam ingenitæ naturæ,
 altera quantitate, qualitate, atque omni
 prorsus manet mutatione superior; alte-
 ra affectionibus obnoxia, quæ tamen ip-
 sa, ut immutabili substantiæ conditione
 sit, beneficio quodam alterius sit adepta;
 Si hæc, inquam, ita se habeant, aut casu,
 ac fortuito id contigisse dicendum est;
 aut illud consequens est, ut & ea, quæ a-
 git, ingenita, & quæ mutationem pati-
 tur, genita censetur.

CONFUTATIO XXII.

I. Neque substantiam omnem inge-
 nitam esse dicimus: nec omnem à Deo
 genitam: quoniam qvi Filium suum ge-
 nuit, & à se ipso Spiritum sanctum emi-
 sit, illum inquam Spiritum, qvi eorum,
 quæ Filii sunt, particeps fuit, non omnes,
 sed unum duntaxat genuit: unde & uni-
 genitus est: & unum emisit à se ipso; un-
 de Spiritus sanctus. Per unum porro crea-
 vit, & in uno confirmavit omnes, quo-
 rum alii generandi vim habent, & post
 primam creationem deinceps generan-
 tur: alii sic creati sunt, ut neque gignant, ne-
 que gignantur. Verum increata Trinitatis
 Minima

Ano-
moci.
Hæresis
LXXVI.
Mat. II. 32.

substantia longè ab his omnibus abest, quæ ab ipsa Trinitate creata sunt, non genita. Ideò Trinitatis illud proprium est, ut neque pati quicquam, neque commutari possit: cetera omnia, ubi à Trinitate discesseris, pati aliquid possunt: nisi forte expers ille affectionis omnis similem quendam statum per incorruptionem, quibus libuerit, singulari quodam beneficio largè benigneque concesserit. Quem quidem incorruptionis statum non ex incorporea aliqua natura, sed ex boni, & affectionis omnis expertis Dei largitate consequuntur. Quòd autem unicuique Dei Filius in carne sit passus, nullam istud in ipsius divinitatem passionem transfundit. Quamquam illud recta fides, ac sincera professio docet; Dei Verbum, quod per sese pati nihil potest, nihilominus esse passum. Idem porro eadem ipsa patiendi nihil in conditione permansit: nec in natura sua mutationis aliquid aut diversitatis expertus est. Quamobrem ille qui sapientia, ac Deus erat passionis omnis expers, cum patiendo sciret se eos liberaturum esse, qui mortem patiebantur, non legatum ullum, non Angelum misit, non Prophetas denique, cuiusmodi adventum suum antecesserant: sed ipse met Dominus venit, ac per passionem ita in se ipso, vereque sustinuit, ut interim expers passionis Divinitas ipsa permaneret. Cujus quidem vim, ac potentiam nihil Incarnatio ipsa diminuit. Nam eundem in Divinitate sua, quæ Dei propria sunt, præstantem sine ullo carnis impedimento cernimus: Velut cum *ventos, mare, & fluctus increpat: cum Lazarum propria auctoritate evocat: & infinita alia prodigiosa, ac stupenda molitur.* Quamquam interim quicquid erat consentaneum corpori tribuebat. Nam & Diabolo tentare permisit, & hominibus cadere, & his, qui comprehendebant, capere; ut in patibili natura passionis expers pateretur, & interim in sua Divinitate passionis expers maneret, non alienius à passionis experte Deo, sed omnia singulari quodam, & admirabili mysterio suapte voluntate suscipiens. Quemadmodum & Pater Deus cum unigenito ipso, ac Spiritu sancto: quæ quidem perfecta, & passionis expers Trinitas, unaque Divinitas universa complectitur, DEUS unus, ac dominatus unus continentis omnia DEI.

Luc. 8. 24.
Joan. 12.

Mat. 4.

ἡ σία τὸ δὲ τὴν Τριάδα ὁ κληθέντων, καὶ οὐκ ἀπὸ τῆς Τριάδος γεννηθέντων. διὸ ἔχει ἡ Τριάς τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀσώματον, τὰ δὲ πάντα τὰ μὴ τῆς Τριάδος πάθη ὑποκείμενα, εἰ μὴ τι ἀνδρωτοῦ ἀπαθὲς τὸ ἀπαθὲς διὰ τὴν ἀφθαρσίας, οἷς βέλεται καὶ δωρεὰν χαρίσασθαι ἀφθόνως. οὐκ ἔχουσι δὲ τὸ ἀφθαρτον ἐξ ἀσωμάτων φύσεως, ἀλλ' ἐξ ἀφθονίας τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀπαθῶν Θεῶν. καὶ γὰρ ἔτε τοῦ παθεῖν τὸ μονογενὲς ἐν σαρκί, πάθος τοῦ ποιῆσαι τὴν αὐτὴν θεότητι, καὶ τοίγχε ἐξ ἀληθινῆς ὁμολογίας πιστευόμενον ἀπὸ τῆς ἀληθινῆς πίστεως, ὅτι πέπονθεν ὁ ἀπαθὲς Θεὸς ὡν λόγος. ἔμεινε δὲ ἐν ἀπαθείᾳ ὁ αὐτὸς μὴ τραπεῖς τῇ φύσει, μήτε ἡλλοιωμένους. διὸ σοφία ὡν, καὶ Θεὸς ἀπαθὲς ὡν, καὶ εἰδὼς ὅτι διὰ πάθος σώσει τοὺς τὰ πάθη ἔχοντας τὸ θάνατον, καὶ πρὸς σὺν ἀπέσφλεν, καὶ Ἀγγέλων, ἔτε ἔτι ὡς οὗτος πρὸς αὐτὸν Περσέτης, ἀλλ' αὐτὸς Κύριος ἦλθε, καὶ τὸ παθητὸν λαβὼν ἐν ἑαυτῷ ἀληθινῶς πέπονθε, τὴν θεότην αὐτῶν ἀπαθῶς μενέσσης. καὶ γὰρ ἡ ἐν σαρκὶ παρρησία ἡμῶν ἐλυνε τὴν δύναμιν τῆς αὐτῆς θεότητος. εὗρίσκεται γὰρ ἐν τῇ αὐτῇ θεότητι τὰ τῶν Θεῶν ἐνεργῶν, καὶ μὴ ἀπὸ σαρκὸς ἀποκλειόμενος, ἀνέμω μὲν Ἰππικῶν, καὶ κλύδωνι, καὶ θαλάσῃ, Λάξαρην δὲ αὐθεντία ἰδία καλῶν, καὶ ἄλλα μυρία, καὶ ἐπέκεινα τῶν ποιῶν ὅς καὶ συνεχώρησε μὲν τὰ καὶ τὸ εὐλογοῦν τῇ σαρκί, ὡς καὶ Διαβόλω πειράζειν, καὶ ἀνθρώποις παῖσιν, καὶ τοῖς συλλαμβάνουσι τὸ ἀλίσκην, ἵνα ἐν τῷ παθητῷ ὁ ἀπαθὲς πάθη, ἀπαθὲς μένων ἐν τῇ ἰδίᾳ θεότητι ὡν, καὶ ἀλλότριος τῶν ἀπαθῶν Θεῶν, ἐκασίως δὲ ποιῶν τὰ πάντα καὶ τὸ ἐκπληκτον αὐτῶν μυστήριον ὡς καὶ ὁ Πατὴρ Θεὸς σὺν αὐτῷ τῷ μονογενεῖ, καὶ τῷ Πνεύματι αὐτῶν τῷ ἀγίῳ, Τριάς ἑστὶ αἰεὶ τελεία, καὶ ἀπαθὲς μία θεότης περιέχει τὰ πάντα, εἰς Θεὸς, μία κυριότης τῶν αὐτῶν Θεῶν περιέχοντα τὰ ὅλα.

Καὶ δὲ διὰ τὸ περιέχειν τὰ πάντα, πάθος ὑποπίπτει, τῶν ἐμπεριεχομένων ὑπὸ πάθος περιπλόντων. ἐντὸς γὰρ πάντων ἐστὶ, καὶ ἐκτὸς τῶν ὅλων πάντων Θεός, ἀμειγρὸς πρὸς τὰ πάντα. ὁ δὲ θεὸς διὰ τὸ εἶναι πάντη, καὶ διὰ τὸ ἐκτὸς εἶναι πάντων, καὶ διὰ τὸ περιέχειν τὰ πάντα,

II. Neque verò quod continere dicatur omnia, idcirco patiendi conditioni subiicitur, licet quæ ab ipso comprehenduntur ei legi subjaceant. Est enim intra omnia, & extra omnia universorum DEUS, neque tamen cum ulla re concretus, ac permixtus: ex quo sit, ut neque quòd ubique sit, neque quòd extra omnia sit, neque quòd comprehendat omnia

ἔδὲ διὰ τὸ ἐν αὐτῇ τὰ πάντα κινεῖσθαι, πᾶσι εἰσοίσι τῷ ἀπαθεῖ Θεῷ. ὥσπερ ἔδὲ διὰ τὸ γεγεννημέναι τὸν μονογενῆ, ἔδὲ τὸν μονογενῆ γεγεννησθαι, ἔδὲ διὰ τὸ ἅγιον αὐτῷ Πνεῦμα ἐξ αὐτῷ ἀπεσάλλθαι, πᾶσι εἰσοίσι τῇ ἁγίᾳ Τριάδι. ἔτε γὰρ παθῆτον τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐν εἰδὶ περὶ τῆς κατιόντος τοῦ Ἰορδάνην. ἔτε ὁ μονογενὴς ὑπὸ Ἰωάννου βαπτιζόμενός τε, καὶ ψηλαφώμενος. ἔτε ὁ Πατὴρ ἀνωθεν βοῶν Φωνῇ ἀκυστικῇ ἀνθρώποις, ὅτι ἔτός μιν ἐστὶν ὁ Υἱός, αὐτῷ ἀκυστῶ. ἀποδόχαικός τοίνυν ὁ Υἱός· καὶ ὁ μὲν Πατὴρ ἀγέννητος, ὁ δὲ Υἱός γεννητός, ἀπαθής, καὶ τὸ Πνεῦμα ἀπαθὲς παρελθόν, τῷ δὲ ἄλλων κτιστῶν ὄντων, τῆς τελείας Τριάδος διαμενέσης ἐν τῇ ποσότητι, καὶ ἀκτίστῳ ὀνομασίᾳ, ἔτε τῷ ἀμείνου μεταβαλλομένῳ, ἔτε τὸ γεννηθὲν πᾶσι συνεχόμενόν ἐστιν. ἔτε γὰρ ὁ γεννησας πᾶσι συνεχέθη. ἔτε γὰρ σωματικὸν τὸ γέννημα, ἀλλὰ Πνεῦμα ἐκ Πνεύματος, καὶ Υἱός ἐκ Πατρὸς. ὥσαύτως καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐξ αὐτῷ, Πνεῦμα Πατρὸς, Πνεῦμα Χριστοῦ, ἔκτιστον, ἔγεννητόν, ἔσυνάδελφον, ἔπατέρα, ἔγονον, τῆς ἀσυγκρίτης ἰσῆας Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὑπερβαύσεως πᾶσαν ἐννοίαν, καὶ πάντα νῦν, ἔμνον ἐποίμι ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ Ἀγγέλων. ἔτε γὰρ μετὰ τὴν ἐπεδέξατο ὁ μονογενής, ἔδὲ ὁ αὐτῷ Πατὴρ, ἔδὲ τὸ ἅγιον αὐτῷ Πνεῦμα, * τὸ τὸν μονογενῆ ἀπαθὲ ὄντα ἐν σαρκὶ παθεῖν. καὶ τὸ ἅγιον αὐτῷ Πνεῦμα ἐν εἰδὶ περὶ τῆς κατιόντος τοῦ Πατέρα Φθογῆν εἰς ἀκοὴν ἀνθρώπων ἀπορρήξαι ἀνωθεν ἀπαθὲς. ὥσπερ ἔτε μετὰ τὴν, καὶ πᾶσι πεποιήσαντο οἱ κτισθέντες Ἀγγελοι, καὶ ἄγγελοι, καὶ ἡ γῆ, καὶ τὰ πάντα τῷ αὐτῷ πεποιηκότι. ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐστὶν ἐκπληκτον μυστήριον, καὶ τὸ εἰρημένον· ὡς βάντος, καὶ σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΙΤΙΟΥ ΚΥ΄.

Εἰ τῆς γενομένης ἡ ἀγέννητος φύσις ἐστὶν αἰτία, τὸ δὲ ἀγέννητον μηδὲν εἶη, πῶς ἂν εἶη αἴτιον τὸ μηδὲν τῷ γεγονότῳ.

A neque, quod in ipso universa moveantur, An-
ob id pati quidpiam existimandus sit im-
munis ab omni patiendi conditione Deus. Hæresis
Sicut nec idiplum, quod unicum Filium L x x v i.
genuit, quodque unicus ille genitus est,
aut quod sanctus ejus Spiritus emissus
est ab ipso, ullam sanctissimæ Trinitati
affectionem inferet, Quippe nec Spi-
ritus ipse sanctus pati quicquam potest, qui
columbæ specie ad Jordanem descendit:
nec unigenitus à Joanne Baptizatus, &
contrectatus. Sed neque Pater ejusmo-
di de cælo voce personans, quam ho-
mines exaudire possent: *Hic est Filius meus
ipsum audire.* Quare nihil à Patre diversus
est Filius. Et quidem Pater ingenus est,
Filius genitus, nec ullo modo patibilis;
Spiritus verò sanctus citra passionem ul-
lam processit: Cætera omnia creatione
producta sunt, ac perfecta ipsa Trinitas
in quantitate sua, & increata appella-
tione remanet: sic ut neque commutetur
quod melius est; neque quod gignitur
ullâ patiendi lege coërceatur. Cui qui-
dem neque genitor obnoxius fuit. Non
enim corporeum est genitum illud, sed
Spiritus è Spiritu, & ex Patre Filius. Ita
etiam & Spiritus sanctus ab ipso progres-
sus est, Spiritus Patris, Spiritus Christi,
non creatus, non genitus, non germa-
nus frater, non avus, non nepos. Si
C quidem incomparabilis Patris, Filii, ac
Spiritus sancti natura cogitationem o-
minem, ac mentem superat: non homi-
num solum dixerim, verum etiam Ange-
lorum. Non enim mutationem ullam
unicus Dei Filius admisit, nec ipse Pater,
neque sanctus ejus Spiritus, eo quod Uni-
genitus per sese passionis expers in carne
sit passus; Spiritus verò sanctus columbæ
se specie videndum objecerit; ac postre-
mò Pater ipse voce de cælo missa citra
passionem ullam hominum auribus inso-
nuerit. Non secus atque Angeli, cæle-
stes orbes, terra, cæteraque, quæ Deus
condidit, omnia nullam auctori suo mu-
tationem affectionemque tribuerunt. Sed
hæc omnia stupendum quoddam sunt,
horrendumque mysterium; uti scriptum
est: *O altitudo divitiarum, sapientia* Rom. 11. 33.
scientia Dei!

ΑΙΤΙΙ CAPUT XXIII.

Si genitæ substantiæ causa sit ingenua,
ingenitum verò, quod principium dicitur,
nihil omnino sit, quomodo potest id
quod nihil est ejus, quod productum est,
esse principium?

Μημμ μ

CONFUTATIO XXIII.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Ingenita substantia non eodem, quo ad cætera omnia comparata modo, sed alio quodam sensu dicitur, cum ad unicam sobolem refertur, vel ad Spiritum sanctum, qui ab ipsa progreditur. Neque verò principium est ejusmodi, quæ est quod existit cum nondum existente comparatum. Quippe non ex nihilo genitus est Filius, neque non existens est, qui genuit, vel qui ab ipso procedit Spiritus sanctus: cæterorum verò causa est existens ipsum. Quapropter suapte gloria, ac splendore prædita semper est sacrosancta Trinitas, quæ dignitatis suæ appellationi cuique consentaneè semper existit. Nam per ipsam, & non extra, quæ facta sunt, cum non essent, producta sunt. Ideò neque solus per sese Pater causa est conditarum rerum, sed Pater, & Filius, & Spiritus sanctus procreavit omnia. Quod si alienus esset Filius, atque à principio suo nondum existens originem habuisset, cum cæteris omnibus ab eo profectus æqualis esset omnibus: Unde & Deus non generando, sed procreando principium haberetur, fierique non posset amplius, ut unus genitus, ac Filius, cætera verò creaturæ dicerentur: sed vel omnia geniti nomine continerentur, vel Filius ipse perinde ac cætera creatura diceretur: neque quidquam in eo esset eximium: cum hac ex parte, quòd ex nihilo productus foret, unus ille cum cæteris adæquaretur omnibus: adeò ut non modò Angeli cum conditore, ac creatore suo unico Dei Filio, sed & homines, & pecudes adæquentur, ac cætera, quæ ab illius natura ac dignitate infinito intervallo distant. Igitur Filius existens cum existente Patre æternus est, ab eoque sine tempore, non è nihilo, sed ex ipso re vera genitus, estque Spiritus ejus sanctus ab illius natura non alienus: neque velut adjumenti gratia, ut D. Aëtius existimat, à Deo comparatus.

ΑΕΤΙΙ CAPIIT XXIV.

Si ingenitum privatio quædam est: est autem privatio affectionis amissio; amissio porro penitus è medio tollitur, aut in alterum cominutatur; quonam pacto affectione illà transeunte, aut pereunte, hoc est ingeniti appellatione, Dei substantia cognominabitur?

Εστι μὲν ἔν καὶ ἑτέραν διάνοιαν, ἀλλ' ἔκ τῃ ἰσὴν πρὸς πάντα, ἢ ἀγέννητος Φύσις, πρὸς τὸ μονογενὲς γένημα, καὶ πρὸς τὸ ἐξ αὐτῆς ἅγιον Πνεῦμα, ἐκ αὐτίου δὲ, ὡς τὸ ὑπάρχον πρὸς τὸ μὴ ὄν. ἔστι γὰρ ἐκ ἐξ ἑκ ὄντων ὁ γεννηθεὶς, ἐδὲ μὴ ὦν ἐστὶν ὁ γεννήσας, ἐδὲ τὸ ἐξ αὐτῆς ἅγιον Πνεῦμα, τῶν δὲ ἄλλων ἐστὶν αὐτίου τὸ ὄν. διὸ συνέσι τῇ ἰδίᾳ αἰεὶ δόξῃ ἡ ἀγία Τριάς, αἰεὶ ἕσα ἀναλόγως ἐκάσῳ ὀνόματι τῶ αὐτῆς ἀξιώματι, δι' αὐτῆς γὰρ, καὶ ἐκ ἐκτός, τὰ γεγονότα γεγονάσιν ἐκ ὄντα. διόπερ ἐδὲ καὶ ἑαυτὸν ὁ Πατὴρ αὐτί τῶν γεγονότων ἐστὶν, ἀλλὰ Πατὴρ, καὶ Υἱὸς, καὶ ἅγιον Πνεῦμα ἐποίησε τὰ πάντα. εἰ δὲ ἦν ἀλλότριος ὁ Υἱὸς, ὡς διὰ αἰτίας ἐκ ὦν, παρελθὼν ἂν μετὰ πάντων, καὶ αὐτὸς ἴσος ἐχρῆτο. καὶ αὐτί ἦν ὁ Θεὸς ἐκ ἐκτὶ γεννητικῶς ἀχθέντος, ἀλλὰ κτιστικῶς· καὶ ἐκ ἐκτὶ ἐνεδεχέτο τὸν ἕνα λέγεσθαι γένημα, τὰ δ' ἄλλα κτίσματα, ἀλλ' ἢ τὰ πάντα σὺν αὐτῷ γεννήματα λέγεσθαι, ἢ αὐτὸν σὺν πᾶσι κτίσμα ὁμοίως καλεῖσθαι· καὶ ἐδὲν ἦν ἐξαίρετον, ἐξισχυρῶν τῶ ἐνὸς τοῖς πᾶσι κατὰ τὸ μέρος τὸ ἐξ ἐκ ὄντων· ἔ μόνον εἶπομι Αἰγέλης, τῷ αὐτῶν δὲ ποιητῇ καὶ κτιστῇ μονογενεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους, καὶ κτῆνη, καὶ ὅσα ἀπειρομεγέθους διποδὲς τῆς ἐκείνης Φύσεως, καὶ ἀξιώματι. ἐστὶν ὁ ὦν σὺν τῷ ὄντι ἐξ αὐτῆς ἀχράνως ὄντως γεγεννημένος, ἐκ ἐξ ἐκ ὄντων, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς. καὶ ἐστὶ τὸ ἅγιον αὐτῆς Πνεῦμα, τὸ ἐκ ἀλλότριον τῆς αὐτῆς ἐσίας, ἐδὲ ὡς Ἰπὶ βοηθείᾳ, καὶ τὸν Αετίς λόγον, Θεῷ παρεπεπορισμένον.

ΑΕΤΙΟΥ ΚΔ.

Εἰ τὸ ἀγέννητον ἐξέρισις, ἢ δὲ ἐξέρισις ἐξέως διποβολή ἐστὶν, ἢ δὲ διποβολή παντελῶς διπολλυται, ἢ μεθίσταται ἐφ' ἑτέραν, πῶς οἷόν τε ἐξ εἰς μεθίστασθαι, ἢ διπολλυμένη, κατονομάζεσθαι τὴν ἐσίαν τῶ Θεῷ ἀγεννήτῳ παρεσηγορία;

A

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

ΕΙ Δὲ τὸ σὺ καὶ δεῦρο, Αἰτίε, ἢ ὡς Θεὸς
δόξα δὲ τῶν σῶν συλλογισμῶν εἰς δόξαν
Θεῷ πεπόρισται, καὶ οὕτως ἀνωτάτω ὑπὸ σὺ
λεχθέντας λόγους, καὶ αὐτὸς πρὸς σε διπο-
τεινόμενος, συγχωρεῖν τῷ Θεῷ, τὰ ἴσα
σοὶ καὶ αὐτὸς προσφθέγγεσθαι, ὅτι μηδε-
νὸς τῶν παλαιῶν ἐν τῇ παλαιᾷ διαθή-
κῃ καὶ ἐν τῇ καινῇ ἀγίῳν Αποστόλων, ἢ Πρε-
σβυτέρων τῆτο πεφρονηκότων, ἀμείνονά σε αὐ-
τὸν καθιστὰς καὶ αὐτὸς τῷ Θεῷ καὶ ἀσφαλῆ.
Διὸ γὰρ σὺ καὶ δεῦρο προσέλαβε τὸ θεῖον,
ὡς κατὰ τὸν σὸν λόγον, εἰς τὴν αὐτὴν πίσιν
τὴν συλλογιστικὴν πᾶν τὴν σὴν τεχνολο-
γίαν, τὸ περὶ ἀγνότητος λέγειν σερήσεως, καὶ
τὸ γνῶναι, καὶ παντελῶς διποδοῦν ἐξέως
καὶ μεταβολῆς, καὶ περὶ Θεὸν κατονομα-
σίας ἐν τῇ καὶ τὸν Θεὸν ἰστίως προσηγορία.
ἔτε γὰρ διὰ τὸ τὸν Θεὸν εἶναι πάντων κτι-
στὴν τῷ μὲν τὸν μονογενῆ αὐτῷ, καὶ τὸ ἅγιον
αὐτῷ πνεῦμα, διὰ τῆς τῶν κεκτισμένων συ-
στάσεως τὸ σερητικὸν ἐφειρέθη τῶν ἑ
προ-
όντων Θεῷ, ἢ τὸ ὁμολογητικὸν τῶν ὄντων
αὐτῷ προσείληπται, ἵνα τὸ μετέπειτα κτι-
στὴν τὸ ἀμείνον Θεῷ προσφθέρη, καὶ ἀκρι-
βῆς, διὰ τῆς ἀπ' ἐκείνου πρὸς ταῦτα σερη-
τικῆς τε καὶ ἀμεταβλήτης * Ἰπνοοῖτο. ἀλλ'
ὅτι ἐστὶν αἰεὶ αὐτὸ ὃν ὅλον δόξα, καὶ ὅλον ἀ-
σφάλειαν ὑπὸ πάντων τῶν ὑπ' αὐτῷ κεκτι-
σμένων, καὶ τὸ μέτρον τῶν πρὸς τὴν δοξο-
λογίαν ἐπεκτείνουμένων, δοξολογούμενον παρ'
Ἀγγέλοις μὴ κατὰ τὴν Ἀγγέλων γλῶσσαν,
τὴν ὡς πρὸς Αποστόλων προκειτέαν τῷ ἀν-
θρώπῳ καταγελλομένην, * καὶ τὴν τῶν ἀν-
θρώπων γλῶσσαν τὴν ὑποδεηκῆσαν πρὸ μέ-
τρου, καὶ κατὰ τὴν τῶν ἐτι ὑποδεηκόντων
δύναμιν, καὶ ἑ πάντως ἐν ἐκάστῳ κτίσμα-
τι ἀναλόγως ὑποδέεσθαι ἢ δοξολογία, ἢ
μεταβέβληται· ἀλλ' ἐστὶ μὲν ἐν αὐτῇ ἀ-
μετάβλητος, * σερισκομένη πάσης κτίσεως
πρὸς τὸ ἀπειρὸν ἐπεκτείνεσθαι ἐν δοξολο-
γία, ὑπερβαίνουσα αἰεὶ πάντα νῦν τῆς ἀνω-
τάτω ἰστίως, ἑ διὰ τῶν λεγομένων ὑπὸ
πάντων ἐξείναι αὐτῇ, ἢ τρεπὴν, ἢ μεταβο-
λὴν, ἢ προκοπὴν ἀποποιεμένης. ἢ γὰρ αὐ-
τῇ θεότης ἀμείνων ἐστὶ, καὶ ἀσύμμετρος, καὶ
δεδοξασμένη.

For. Ἰπ-
νοοῖτο.Deest
ὡς πρὸς
τὴν ἀν-
θρώπων.Vet. πρὸς
ἐκτείνου-
μένη.

CONFUTATIO XXIV.

Ano-
mali.
Hæresis
LXXVI.

Si nunc primum à te, & à tuis, Aeti, temporibus certa de Deo opinio tuis ex syllogismis est ad ejusdem gloriam honoremque deprompta, quemadmodum antea professus es, ego verò, qui adversus te, Deo opitulante, disputo, eadem, quæ tu dicis, usurpare potero: Cum antiquorum nemo tam in vetere, quam in novo Testamento, sive ex Apostolis, sive ex Prophetis ita senserit, tuo te judicio vel ipso Deo præstantiorem esse, & ab errore omni remotum. Etenim abste primum, & ex hoc tempore Deus, ut asserere videris, tuum illud Dialecticæ subtilitatis artificium, velut quandam fidei suæ accessionem adjecit; ut puta totam illam disputationem de ingenti privatione, deque genito, ac de affectionis amissione perfecta, sive commutatione, ac de appellatione Dei, quæ substantiæ ipsius tribuitur. Etenim non idcirco, quòd Deus omnium post unicum Filium, ac Spiritum sanctum procreator sit, ex conditarum rerum constitutione, aut eorum, quæ absunt à Deo, privatio, aut eorum, quæ insunt affirmatio fuit adjuncta: quali quod postea conditum est præstantius Deo quicquam conciliet, & purum quippiam, ac sincerum ex earum rerum, quibus cum confertur, privatione, & immutabili statu excogitatum fuerit. Sed nimirum id ex eo manavit; quod existens ipse totus gloria est, ac totus ejusmodi, ut ab creatis rebus omnibus comprehendi nequeat, quæ pro modulo suo ad ejus le prædicationem intendunt. Qui quidem ut ab Angelis propria ipsorum lingua, quam Apostolus *hominum lingvis* anteponit, celebratur, ac laudibus effertur: ita & humana lingua *1. Cor. 13. 1.* colitur, quæ inferioris dignitatis est, ac denique etiam ab infimis quibusque rebus pro viribus cujusque prædicatur. Neque verò in singulis creaturis proportionem quadam illius gloria, prædicationeque minuitur, aut mutationem patitur: sed immutabilis est in sese, idque creatis est rebus omnibus denegatum, ut ad illius infinitatem prædicando possint extendi: cum suprema illa substantia mentem omnem, intelligentiamque superet. Quæ ob ea, quæ ab omnibus ei tribuuntur, & inesse dicuntur, nullam propterea conversionem, mutationem, aut incrementum experitur. Est enim Divinitas ipsa longè omnibus præstantior, & incomparabilis, gloriæque plenissima.

Mmm iii

Ano-
mo-
i.
Hæresis
LXXVI.

AETII CAPUT XXV.

Si ingenitum privationem, quæ Deo non inest, significat, cur ingenitum esse, genitum verò non esse dicimus?

CONFUTATIO XXV.

Hebr. 1. 6.
Mat. 28.

2. Cor. 9. 19.

Phil. 2.

Ingenitum, etsi Deo vera conveniat, nusquam tamen expressum est: nec à Propheta ullo, vel Apostolo, vel Evangelista commemoratum. Neque verò mirum esse deberet, si de Deo affirmatum illud esset. Siquidem pius de Deo sensus olim istud ipsum è naturali quadam lege hauserat. Tu verò Aëti, vocabulum istud studio novitatis inculcans, velut mirificum quiddam, & inusitatum proposuisti te putas. Quin etiam religiosissimam naturæ legem, nec non & fidei, quam ad meliores homines reddendos divina bonitas indulget, permiscere, ac confundere conatus es, dum ingenito genitum maiestate dignitateque par commentus es, ut ille ipse, quem dissimilem adoras, inæqualis ei videatur, quem dissimiliter prædicas. Jam verò, si appellatione sola Patrem adoras, non nisi per simulationem, & illusionem honorem hunc illi defers. Item si Filium, quem Patri dissimilem agnoscis, adorandum censeas, summam adoratione illa tua perturbationem inducis: cum dissimilem eodem cum eo, cuius est dissimilis, honore afficis. Quod si, quæ tui dogmatis perfidia est, Filium adorare te neges, statim te omnes redarguent; ut qui nequaquam illum agnoscas, quem adorare omnes, & æqualem confiteri debent. Adorabunt enim cum omnes Angeli Dei. Eundem Maria, cum in carne splendidissime resurrexisset, ac postremo Discipuli omnes adorarunt. Huic enim facti, creative appellationem minimè convenire, utpote à Patre genito, non ignorant. Itaque existentem ab existente natum, nec non & Spiritum sanctum adorant. Norunt enim illum ab conditarum rerum natura discrepare. Quippe non factus est, aut creatus, sed à Patre genitus. Quamobrem cum plurimum astuaveris, ac multum temporis consumpseris, Aëti, ac peregrinas, & inauditas voces invexeris, illum tamen vel invitatus adorabis. Oportet enim omnes coram illius tribunali sisti. Ac tunc omnis lingua confitebitur, quoniam Dominus Iesus Christus non alienus est à Deo: sed in gloria Dei Patris, quemadmodum tam scriptura, quam Catholica fides habet.

A

ΑΕΤΙΟΥ ΚΕ΄.

Εἰ τὸ ἀγέννητον δηλοῖ σέρεσιν μὴ προσῆσαν Θεῷ, πῶς ἀγέννητον εἶναι λέγομεν, γεννητὸν δὲ μὴ εἶναι.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Αγέννητόν ἐστι μὲν ὅν, ἐρρέθη δὲ ἑδαιμῆ, ὅτι ἀπὸ τοῦ Προφῆτα, ὅτι ἀπὸ Αποστόλου, ὅτι ἀπὸ Ἐταγγελιστῶν. Θαῦμα γὰρ ὅδε ἐν ἡν τῷτο Θεῷ λέγῃ. προσῆν γὰρ τῷ Ἀσεβεῖ λογισμῷ ὑπὸ αὐτῷ τῷ κατὰ τὴν φύσιν νόμῳ. σὺ δὲ Αέτιε τῷτο ἡμῖν καινοτομήσας, λέγῃ ὡς θαῦμα προσήσφερεν σεαυτῷ νομίζεις. συνέφυρας δὲ, καὶ συνέμζας τῷ εὐσεβεῖ τῆς φύσεως νόμῳ, καὶ τῷ τῆς πίστεως θεσμῷ, τῷ ἐπὶ προσθήκῃ βελτιώσεως ὅτι Θεῷ κεχαρισμένῳ, τὸ τῷ ἀγεννητῷ γεννητὸν ἐπινοῶσαι * ἐξισχύμῳ τῷ ἀξιώματι, ἵνα ὁ Θεὸς σοὶ προσκυνημένῳ ἀνόμοιοις ἴσῳ εὐρεθῇ τῷ κατὰ σε ἀναμοίως κηρυττομένῳ. εἰ μὲν ὅν προσκυνησας τὸν Πατέρα ψιλῇ ὀνομασίᾳ, εἰρωνεῖα τὴν τιμὴν προσήνεκας. καὶ εἰ τὸν Υἱὸν προσκυνησας, ἀνόμοιον Πατρὶ ἐπιγινώσκων, σέχουσιν εἰργάσῃ ἐν τῇ προσκυνήσῃ, ἀνόμοιον ἀνόμοις ἴσως τιμήσας. εἰ δὲ διὰ τὴν σὲ πρόληψιν τῆς ἀπιστίας δυνήσῃ προσκυνῇν Υἱῷ, ἐλεχθήσῃ ὑπὸ πάντων, ὅτι ἐπιγνῶς τὸν ὀφειλομένῳ ὑπὸ πάντων προσκυνημένον καὶ ἴσον. προσκυνήσας γὰρ αὐτῷ πάντες Ἀγγελοὶ Θεοῦ καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ Μαρία ἐνδόξως ἀναστάντι ἐν σαρκί, καὶ πάντες οἱ αὐτῷ μαθηταί. ὅτι γὰρ * ἔχῃ γεννητῇ ὀνομασίᾳ, ὅτε κτιστῆ, ἐκ Πατρὸς γεγεννημένον ἴσας, καὶ προσκυνῶσιν ὄντα ἐξ ὄντων, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶ ἀγίου Πνεῦμα. οἶδας γὰρ αὐτὸν ἀλλότριον τῇ ἐσσίᾳ ἀπὸ τῶν γεγονότων. ὅτι γὰρ ἐστὶ γεννητὸς ἢ κτιστὸς, ἀλλὰ γεννητὸς ἐκ Πατρὸς. διὰ περὶ πάντα καμῶν, καὶ πολλὰς χρόνας ἀναλώσας, Αέτιε, καὶ λόγους ξένους παρεισενέκας προσκυνήσεις αὐτῷ. δεῖ γὰρ πάντας σῆσαι ἐνώπιον τοῦ βήματος αὐτοῦ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ἐκ ἀλλότρου Θεοῦ ὢν, ἀλλὰ εἰς ὁῦσαν Θεῷ Πατρὸς, καὶ τὸ γεγραμμένον, καὶ πεπιστευμένον.

For. ἐξ-
στούμεν.

For. ἔχῃ
γεννητῇ.

A

ΑΕΤΙΟΥ ΚΣ.

ΕΙ ψιλὸν ὀνομά ἐστιν Ἰηὺ Θεὸς τὸ ἀγέννητον, ἢ δὲ ψιλὴ προφορὰ τὴν ὑπόστασιν τῆς Θεᾶς ἐπαίρει καὶ πάντων γυνήτων, τιμιωτέρῃ ἄρῃ ἐστὶν ἢ ἀνθρώπων προφορὰ τῆς παντοκράτορος, ὑποστάσεως ἀσυγκρίτῳ ὑπερῶν καλλωπίσασα Θεὸν τὸν παντοκράτορα.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Οὔτε ψιλὸν ὄνομα Ἰηὺ Θεὸς ἐστὶ τὸ ἀγέννητον, ἔτε τοῖς κτιστοῖς καὶ τὴν ἑστίαν Ἰηκοι-
νων. διὸ ἔτε τὰ κτίσματα ψιλῆς ὀνομασίας ἐστὶ σημαντικά, μέσον δὲ ἀγεννήτης, καὶ κτιστῆ ἄλλῃ ὀνόματι Ἰηζήτριον, ὅπως ἐστὶν Υἱὸς, καὶ κτιστός, τίνι ἂν τὸ ἐξαίρετον δοτεόν; καὶ εἰ μὴ τοῖς κεκτισμένοις τὸ Ἰηκοι-
νων δῶμεν, ἔδ' ὅποτέρῃ τῶν λεγομένων ψιλῆς ὀνομασίας ὀνομαζομένης, ὡς Ἰηὺ τῆς ἀγεννήτης καὶ κτίζοντος, καὶ κτιστῶν γεγονότων, ὡς ἢ ψιλῆς ἐνδεχομένης ὀνομασίας· ἔτι καὶ Ἰηὺ τῆς γεννητῆς καὶ Υἱῆς, μὴ ψιλῆς ἐνδεχομένης ὀνομασίας, τὸ μάτην συκοφαντῆμενον σύγχυσιν δηλώσῃ παρὰ τῇ Αἰτίῳ συλλο-
γισζόμενον, διὰ τὸ μὴ συνεξιστάσθαι τῇ Υἱῇ ὀνοματι τῆς κτιστῆς ἐν ἀληθείᾳ ἑστίας, καὶ ἢ ψιλῆς ὀνομασίας. ἐπειδὴ καὶ ἢ ψιλὴν Ἰηδὲ-
χεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς τὴν παρὰ Υἱῆς ὀνομασίαν. οὐκ οὐτ' ἢ ἀνυπάρκτες, ἔτε καὶ ψιλὴν ὀνομασίαν λεγομένης τῆς Υἱῆς μονογενῆς. καὶ τῆς ἀγίας Πνεύματος, τῇ τῆς Πατρὸς συνή-
πται δόξῃ, καὶ ἢ συσκέχεται τῇ τῶν κτισμάτων ὀνομασίᾳ. ἔτε ἢ ἐπάρσεως δεῖται ἡ Θεότης ὡς μὴ ἔσα, ἔτε ὑψὺς ἐστὶν ἐνδεομένη, καὶ ἢ τε παρὰ τινων τῶν ἐν ἀγνοίᾳ ὄντων μὴ ὑποί-
το, ἔτε διὰ τῆς τινων προφορᾶς ἡ Θεότης Ἰηδὲ-
ἑστία συνίσταται. ἔτε ἢ καυχῆσεται ἡ τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἄλλων προφορὰ, ὡς Θεῶ ἐνδεῇ δόξαν παροισμένη, ἢ καλλωπίζουσα Θεὸν παντοκράτορα, Θεὸν προσκυνητὸν, * Θεὸν Ἰηῖσα, καὶ κτιστὴν, καὶ δημιουργὸν ἰδίον. ἔτε γὰρ ἑαυτὴν ὑπερδοξοῦσιν ἡγεῖσθαι, καὶ κοσμήτειαν τῆς ἰδίας αὐτῆς δημιουργίας ἐπεὶ ἂν ἑαυτὴν προσκυνητὴν ἡγήσασθαι, ἢ μὴν προσκυνοῦσα τὸ προσκυ-
νέμενον καὶ μάτην καὶ πάντων λόγον κινεῖ ὁ σὸς λόγος, Αἰτίε.

eum, quem adorat, veneraretur. Quare frustra adversus omnes tua, ὁ Αἰτί, contendit oratio.

M m m m iij

ΑΕΤΙΙ CAPUT XXVI.

Si ingenum nuda in Deo est appellation, adeo ut supra creatarum rerum omnium conditionem sola pronuntiatio divinam substantiam extollat, consequens est hominum pronuntiationem omnipotentis Dei substantiā præstantiorem videri: quæ, quidem ipsam incomparabilis excellentiā dignitatis exornet.

CONFUTATIO XXVI.

Neque nudum in Deo nomen est ingenum, neque cum creatis rebus naturæ communionem habet. Quare neque creaturæ nudam appellationem significant. Jam verò cum inter ingenum, ac creatum medium aliquod vocabulum quætur, hoc est Filius, minimeque creatus, cuinam eximium illud potissimum tribuendum est? Ac si quidem creaturis commune cum Filio illud adscribamus, cum neutrum vocabulum sola, ac nuda appellatione constet: & quemadmodum ingenuus, & creator, & creaturæ non voces meræ sunt, ita genitus, & Filius aliquid præter nomen habeat, nimirum quod per summam calumniam ratiocinando colligit Aëtius, mirificam perturbationem & confusionem pariet: quandoquidem cum Filii nomine creaturæ, quæ re vera, non appellatione tenus ejusmodi esse dicuntur, adæquari minimè possunt. Nam & Filius ipse, cum Filius dicitur, non meram id, ac solam appellationem præ se ferre putandum est. Quocirca cum unicus Dei Filius, ut & Spiritus sanctus, neque reapse non existat, neque nuda appellatione dicatur, cum Patris gloria conjunctus est, neque cum creatarum rerum appellatione confusus. Nam divinitas neque efferri sese postulat, quasi non sit, neque sublimitatem requirit, licet ab dignis quibusdam prædicando non attollatur: neque ullius hominis pronuntiatione Divinitatis substantia constat. Non enim hominum, cæterorumve prolatio gloriari poterit Deo se, velut indigenti, gloriam decusque tribuisse, aut eidem omnipotenti, adorandoque Deo ornamenti aliquid attulisse: quem quidem Deum, & creatorem conditoremque suum agnoscit. Non enim, opinor, tam exquisito splendore præditam existimat, ut etiam conditorem suum exornare possit. Alioquin semetipsam adorandam esse crederet, non

Ano-
moci.
Hæresis
LXXVI.

Ano-
mori.
Hæresis
LXXVI.

ΑΕΤΙΙ CAPUT XXVII.

Si cum eo omni, quod genitum est, implicata ex conjuncta causa notio est, ingenta verò natura causa caret: cum ingentum dicimus, non causam aliquam, sed substantiam exprimimus.

CONFUTATIO XXVII.

Solus Deus
adorandus

Quòd cum omni genito implicatam esse causæ notionem asseris, verisimum quidem est, sed non istud, quasi à te didicerimus, profiteamur. Hoc enim vera ipsa fides jamdudum præsenferat, & professæ fuerat, ac docuerat Deum causæ esse omnis expertem, nec ulla re permixtum, nec ad ullius rei æqualitatem posse demitti. Nam propterea nihil adorandum putamus, quod Divina ipsa natura sit inferius. Quippe cum ei soli, qui nulli subiectus est, sit ille cultus adhibendus, Patri videlicet ingenito, & Filio, qui ab ipso genitus est, & Spiritui sancto, qui ab eodem per Unigenitum productus est. Quandoquidem nihil in Trinitate creatum, nihil causæ ulli est obnoxium. Non enim aliquid in illa est è nihilo productum; velut cætera, quæ causam aliquam sortita, causæque subiecta sunt. Quocirca cum ejusmodi causam nullam Trinitas habeat, semetipsam solam sine ullo errore adorandam docuit: quoniam sola causæ omnis est expertis, reliqua verò omnia à certa causa proficiscuntur. Hæc enim facta procreataque sunt, Pater increatus, Filium habens à se genitum, non creatum, & sanctum Spiritum à se procedentem, non factum. Quæ cum ita sese habeant, neque affectio ulla in adorandum Filium, vel Spiritum sanctum redundet à causa, etiamsi genitorem Filius habeat Patrem, neque creatæ cæteræ res affectionis expertes sunt, quæ ex causæ sortitione oritur, cum sint à Patre, Filio, & Spiritu sancto procreatæ. At Unigenitus nihil existiusmodi causæ attributione patitur; neque Spiritus sanctus: quemadmodum neque Pater ipse; propterea quod Filius genita soboles est, non creatura. Quare nullam ex eo, quod genitus est, affectionem causæ sortitur Filius: nec Spiritus sanctus; cum à Patre procedat. Etenim Pater ex eo, quod genuit, aut emisit è se ipso, cætera verò post Filium, ac Spiritum sanctum creavit, affectioni ulli causæ subiectus

A

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕΤΙΟΥ ΚΖ.

ΕΙ πάντῃ γνητῷ αἰτία συγκεκλήρωται, ἀνάτι. ὁ δὲ ἡ ἀγνήτῳ φύσις, ὅσα αἰτίαν δηλοῖ τὸ ἀγνήτον, ἀλλὰ ὑπόσασιν σημαίνῃ.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Καὶ πάντῃ γνητῷ αἰτία συγκεκλήρωται, καὶ ἔχ' ὁμολογῶμεν τὸτο, ὡς ἀπὸ σὲ μαθηκότες. προορᾷ ᾧ ἡ πίσις τῆς ἀληθείας τὸτο, καὶ προσμολογεῖ, καὶ διδάσκει, ὅτι Θεός ἐστιν ὁ ἀνάτι. πάσης αἰτίας, καὶ ἀμιγῆς, καὶ ἀνυπάρχον. πάσης ἰσότητῃ. διὰ τὸτο ᾧ καὶ αὐτοὶ ἐπροσκυνῶμεν πᾶν τὸ ὑποβέβηκός τὴν αὐτῇ τῇ Θεῷ ὅσαν, διὰ τὸ μόνῳ πρέπῃ τῷ ἀνυπευθύνῳ τὸ σέβας νέμειν, Πατρί τῷ ἀγνήτῳ, καὶ Υἱῷ τῷ ἐξ αὐτῆς, καὶ ἁγίῳ Πνύματι, τῷ ἀπ' αὐτῆς, καὶ διὰ τῇ Μονοθρησκείᾳ, ἐπειδὴ ἔθεν ἐν τῇ Τριάδι κτισόν, καὶ ὑπὸ αἰτίαν ἐμπίπτον ἐσίν. ἐ γὰρ ἐξ ὅσων ὄντων τί ἐστιν ἐν τῇ Τριάδι, ὡς καὶ τὰ ἄλλα τὰ ὑπὸ αἰτίαν πεπλωκότα, καὶ αἰτίαν κεκληρωμένα. διὸ ἀνάτι ὅσα τῆς τοιαύτης αἰτίας ἡ Τριάς, μόνῃν ἑαυτὴν ἀπλανῶς ἐδίδαξε προσκυνεῖσθαι, ἐπειδὴ μόνῃ αὐτῇ ἀναγίτιος ἐσίν. τὰ δὲ πάντα ὑπὸ αἰτίαν πεπλωκέναι· τὰ μὲν γὰρ ἐσίν γεγονότα, καὶ κεκλισμένα, Πατὴρ δὲ ἀκτιστός, Υἱὸν ἔχων ἐξ αὐτῆς γεγνημένον, ἀλλ' ἐκτισόν, καὶ ἁγίον Πνεῦμα ἐξ αὐτῆς ἐκπορευόμενον, καὶ ἐκδημιουργημένον. τῶν δὲ ὅτως ἐχόντων, ὅτε πάθῃ κεκληρωταὶ αἰτίᾳ ὁ προσκυνούμενος Υἱός, καὶ τὸ ἁγίον Πνεῦμα, καὶ Πατέρα ἔχοι τὸν γεννήτορα, ὅτε τὰ λοιπὰ κλίσματα ἀνευ πάθους εἴη κληρώσεως* αἰτία, ἀπὸ Πατρὸς, καὶ Υἱῶ, καὶ ἁγίου Πνύματος κεκτισμένα. σαφῶς δὲ ἀνευ πάθους εἴη ὁμοιογενὴς κληρώσεως αἰτίας, καὶ τὸ ἁγίον αὐτῇ Πνεῦμα, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ, ὅτι Υἱός ἐστι γέννημα, καὶ ἐκτίσμα, καὶ ὅσα ἀπὸ τῆς γεγεννησῆς, * αἰτία πάθους κληρωθήσεται ὁ Υἱός, ὅθεν τὸ Πνεῦμα, ἐπειδὴ ἐκ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ὅτε ᾧ ὁ Πατὴρ, ἐπειδὴ ἐγέννησε, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξήγαγε, τὰ δ' ἄλλα μὲν Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἐκτίσεν, ὑπὸ πάθῃ αἰτίας εὐρίσκεται.

καὶ τοί γε τῶν ἄλλων πάντων ἐν τῷ κλίσσειν, ἢ
γεννᾶν πάθῃ συνεχομένων. ἀνάτις γὰρ ὁ
Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· αἰτία
δὲ ἐστὶν ἡ Τριάς τῶν ἀπάντων, συνκτίζουσα, καὶ
συνδημιουργοῦσα, μηδὲν ἐν αὐτῇ κλίσσον, ἢ δε-
δημιουργημένον γινώσκουσα.

ΑΕΤΙΟΥ κή.

Εἰ πᾶν τὸ γεγονὸς ὑφ' ἑτέρας γέγονεν, ἢ ὁ
ἀρχὸντος ὑπόστασις ἔτε ὑφ' ἑαυτῆς, ἔτε ὑφ'
ἑτέρας γέγονεν, ἀνάτις ἔστιν ἀληθὲς τὸ ἀ-
ρχὸντον.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Καὶ τὸ τοῦ πάλιν Αἰτίου ἡκεὶ Φέρων ἡμῖν, ὡς
καυλόν τι καὶ πρὸς Φαίλον ὑφηγούμενον, ἵνα Φα-
νῇ διαλεκτικῆς ἐφευρετῆς εἶναι συλλογισίας
ἐκ περιουσίας, [εἰ] μόνον αὐτὸ τὸ τοῦ δηλῶν, ὅπως
ἐδὲ ἀμφιβάλλεται, ἔτε καὶ τῆς ἀληθείας, τὸ
αἰεὶ ἐν αὐτῇ ἐν τῇ Καθολικῇ Εκκλησίᾳ ὁμολο-
γούμενον ἐν ὑπαρχῇ. πᾶν γὰρ τὸ γεγονὸς, ὑφ' ἑ-
τέρας γίνεσθαι, ἢ ὁ ἀρχὸντος ὑπόστασις, ἔτε ὑφ'
ἑαυτῆς, ἔτε ὑφ' ἑτέρας γέγονεν· εἰ καὶ ἀνάτις ἔ-
στιν ἀληθὲς τὸ ἀρχὸντον, καὶ τί τὸ ἀναγκαί-
ον; ὅπως γὰρ αἰεὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς τε Ανομοίοις,
καὶ Αρειανοῖς τὸ τῆς ἑσίας ὄνομα παλιμ-
βόλως ἐξελάβετο Αἰτίου, σαφῶς ἀναγκαζόμε-
νος ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὁμολόγησεν. ἑσίας τοίνυν
ἔστιν ὁ ἀρχὸντος, ἐξ αὐτῆς δὲ, καὶ ἐκ ἐξ ὅν-
των ἀχρῶντος, καὶ ἀπαθῶς ὁμολογήσας τὸ Μο-
νογενῆ, ἀχρῶντος καὶ ἀνάρχως, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξα-
γαγόντος τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἐκ ἐξ ὅντων,
σαφῶς ἐν τῇ ἀγίᾳ Καθολικῇ Εκκλησίᾳ ὁρ-
θοδόξως ὁμολογεῖσθαι ἢ Τριάς κηρύττει. μηδενὸς
τῶν κεκτισμένων διωαμένων τῷ ὀνόματι τῶν
καλεῖσθαι, διὰ τὸ μηδὲ καὶ φύσιν εἶναι τι ὅμοιον
τῷ Μονογενεῖ, καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, μήτε καὶ
τὸ σέβας. τὰ μὲν γὰρ ἐστὶν ἐξ ὅντων κεκτι-
σμένα, καὶ ἐπεσκιωμένα. ἡ δὲ Τριάς αἰεὶ ἐ-
στὶν, ὁ Πατήρ, Πατήρ τέλει, καὶ ὁ Υἱός, Υἱός
τέλει, ἐκ Πατρὸς γεννηθεὶς, καὶ τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιον, Πνεῦμα τέλει ἐκ Πατρὸς προελ-
θὸν καὶ τῷ Υἱῷ λαμβάνον. καὶ πάντα ἡμῖν
Φωτεινὰ τὰ τῆς θείας γραφῆς, καὶ τὰ τῆς ἀ-
γίας πίστεως, καὶ ἐδὲν σχολιόν, ἢ ἐναντίον, ἢ
τραυματικῶδες.

A est: quoniam alia omnia in creando An-
generandove patiantur aliquid. Quapro-
pter Pater, Filius, & Spiritus sanctus cau-
sam habent nullam. Omnium verò causa
est ipsa Trinitas, quæ omnia ista simul
creat, ac molitur, nihilque in sese crea-
tum, aut fabricatum agnoscit.

ΑΕΤΙΙ CAPIΤ XXVIII.

Si quicquid productum est, ab altero
productum est, ingenta verò hypostasis
nec à se ipsa, nec ab alia producta est, in-
geniti vocabulo substantia ipsa significa-
tur oportet.

CONFUTATIO XXVIII.

Rursum nobis istud Aëtius, tanquam
novum aliquid, & inauditum obiicit,
ut Dialecticæ istius subtilitatis auctor es-
se videatur. Quare supervacaneè illud
unum inculcat, quod in controversiam
minimè revocatur: neque veritati repu-
gnat, & perpetua Ecclesiæ Catholice
professione tenetur. Quicquid ergo fa-
ctum est, ab altero factum sit oportet: At
ingenita hypostasis neque à se ipsa, ne-
que ab aliâ: quamvis ingeniti nomine
substantiam significari necesse sit. Quid
enim magis illo necessarium esse potest?
Nam hoc substantiæ vocabulum, quod
Anomœi, & Ariani in ore semper ha-
bent, callidè, ac veteratoricè usurpavit
Aëtius, & ab ipsa coactus veritate con-
fessus est. Itaque cum ingeniti ratio ipsa
substantia sit, eademque è seipsa, non è
nihilò, sine ulla iniquatione, ac passione
Unigenitum genuerit, nullo neque tem-
pore, nec initio, Spiritum verò sanctum
emiserit è seipsa, non è nihilò produxerit;
manifestum est in sanctâ, ac Catholica
Ecclesia consubstantialem Trinitatem ritè
prædicari. Quo quidem nomine creata
nulla res comprehendi potest, eò quod
neque natura, neque cultu, ac veneratio-
ne potest aliquid Unigenito, aut Spiritui
sancto esse simile. Cetera enim è nihilò
creata, nec adoratione prosequenda
sunt; Trinitas verò sempiterna. Pater
perfectus, Pater est, Filius perfectus, Fi-
lius à Patre genitus: Spiritus sanctus per-
fectus, Spiritus à Patre procedens, & à Fi-
lio accipiens. Ita scriptura omnis sacra, &
Catholica fides clarissima nobis est: ne-
que quidquam inest obliquum, aut con-
trarium, aut denique tortuosum.

Ano-
mari.
Hæresis
LXXVI.

ΑΕΤΗ CAPUT XXIX.

Si ingeniiti substantiâ, tanquam causâ, ingeniita hypostasis declaratur, quæ præ omni causarum genere immutabilitate sit prædita, eadem per sese substantia incomparabilis est, non velut extrinsecus adscitam qualitatem illam præ se ferens, nihil ut ad ipsam possit accedere; sed id ex sese habens, uti nihil cum ipsa conferri, aut ad eam accedere possit. Unde & per semet est ingeniita.

CONFUTATIO XXIX.

Idem saxum perpetuò voluit Aëtius, ut à me sæpius est dictum, neque quicquam aliud nisi laborem nobis affert, ac tædium. Quamobrem etiam hoc loco novum quendam laborem adiicere cogimur, eademque repetere: quandoquidem ita illi videtur. Igitur licet ingeniiti substantiâ ingeniita, unde producta est, natura significetur, nihil tamen idcirco dignitatis intererit, quòd genitor genitum produxisse dicatur. Quippe è se ipso secundum substantiam Spiritum è Spiritu genuit, non corpus è corpore. Unde si ne ulla comparatione genitor in geniti notione, & genitus in generante congruenter intelligitur. Neque enim accessione ulla divinum numen opus habet, ut Pater aliàs vocetur, aliàs minimè vocetur: neque Filius ex sempiterna conjunctione quandoque esse, quandoque non esse reperietur. Quare eadem per se substantia Deus est, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, non diversa. Non enim velut frater quidam est Patris Filius, aut posteriore loco genitus: sed inexplicabili quadam ratione fit, ut & Patris appellatio cum Filio consubstantiali congruat: & cum Patre, & Filio, qui ex ipso, & per ipsum, & ex ipsius propriis oritur, Spiritus sanctus conveniat. Inde fit ut Pater, Filius, & Spiritus sanctus inaccessible dicatur, hoc est nihil eorum, quæ inferioris gradus sunt, & ab ipsa Trinitate creata, ad eam possit pertingere. Trinitas porro ipsa sibi ipsi nequaquam est inaccessa. Est enim increata, non facta, & incomparabilis. Ergo nihil adæquari cum Patre potest: neque cum ipso quicquam earum rerum communiter adoratur, quæ ex nihilo factæ, minimè verò genitæ sunt. Nulli quippe creaturarum rerum dixit un-

A

ΑΕΤΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κθ'.

ΕΙ Τῇ τῷ γεννήματι ὁσία συνεμφαίνεται αἰτία ἢ ἀγέννητος ὑπόστασις, κατὰ πάσης αἰτίας τὸ ἀπρόσβατον ἔχουσα, αὐτοσχία ἐστὶν ἀσύλητος, ἐκ ἑξωθεν συνεμφαίνουσα τὸ ἀπρόσιτον. αὐτὸ δὲ ὑπάρχουσα ἀσύλητος, καὶ ἀπρόσιτος, ἐπεὶ καὶ ἀγέννητος.

B

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Πολλάκις καὶ τῶν αὐτῶν Αἰτίων φέρεται, ὡς περ καὶ αὐτὸς πολλάκις ἔφην, εἰς καμάτον μόνον ἡμᾶς φέρων, καὶ ἔδεν θεωροῦμεν. διὸ καὶ ἐν τῷ παρόντι ἀνάγκη ἐχομένη τῷ καμάτῳ θεωρεῖν, καὶ τὰ αὐτὰ τοῖς αὐτοῖς δευτερολογεῖν, ἐπεὶ καὶ αὐτῶν ὅπως ἔδοξεν. εἰ γὰρ καὶ τῇ γεννήματι ὁσία συνεμφαίνεται ἢ ἀγέννητος γενήσασα, ἔδεν διοίσαι τῷ ἀξιώματι * τῷ γεννῶν ὁ γεννῶν τὸ γεγεννημένον. ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἐγενήσεν ὁσίων πνεῦμα ἐκ πνεύματος, καὶ ὁ σῶμα ἐκ σώματος. διὸ ἀσύλητως συνεμφαίνεται συμπέπων ὁ γεννῶν τῷ γεγεννημένῳ, καὶ ὁ γεγεννημένος τῷ γεννῶνι. ἔτε γὰρ θεωρήκης δεῖται τὸ θεῖον, ἵνα ποτὲ Πατὴρ κληθεῖται, ποτὲ δὲ ὁ υἱὸς εὐρεθήσεται ἐκ τῶν ἄνωθεν συνδέσμων, ποτὲ μὴ ὢν, ἄρτι δὲ ὢν. διὸ αὐτοσχία ἐστὶν ὁ Θεὸς Πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ἔχ' ἑτεροσχία. ἔτε γὰρ ἐστὶ συναδέλφους, ἔτε ἐστὶν ὁμογενήτος, ἀλλὰ ἀνεκδιηγῆτως συμπέποντες τῷ Πατρί ὁ νόματι ὁμοσχίῳ ὄντι τῷ υἱῷ, καὶ * συμ- Reg. συμ- πέποντες τῷ Πατρί, καὶ υἱῷ, τὸ ἐξ αὐ- πέπον- τῶν οὐκ. τῶν, δι' αὐτῶν, καὶ τῶν αὐτῶν, τὸ ἅγιον αὐτῶν πνεῦμα. διὸ τὸ ἀπρόσιτόν ἐστιν ἐν Πατρί, καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι, πρὸς ἅπαντα, ὅσα ἐστὶν ὑποδεηκότα ὄντα, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Τριάδος κληθέντα. ἢ δὲ Τριάς πρὸς ἑαυτὴν οὐκ ἀπρόσιτος. ἐστὶ γὰρ ἄκτιστος, καὶ ἀγέννητος, καὶ ἀσύλητος. διὸ ὁ δυνατὸς ἔδεν ἐξιστάσθαι Πατρί, ὁ συμπεροσκιεῖται αὐτῷ τι τῶν ἐξ οὐκ ὄντων γεγονότων, καὶ ὁ χεῖ γεγεννημένων. ἔδεν γὰρ τῷ γεγονότων εἶπε

ποτέ, καθ' ἃ ἐκ δεξιῶν με. ἔδὲ μὲν ὁ μονο-
 γωνος πατὴρ τινος εἶρηκεν, ὅτι ὁ ἐωρακώς ἐμὲ
 εἶρακε τὸν Πατέρα· καὶ ἐγὼ ἐν τῇ Πατρὶ,
 καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί. καὶ ἔδειξεν οἶδε τὸν Πατέρα,
 εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατὴρ, καὶ
 ὡς εἰ μὴ ἀποκαλύψῃ. ἀποκαλύπτει δὲ διὰ Πνεύ-
 ματος ἁγίου, τὰ γινώσκοντες, καὶ διδά-
 σκοντες, καὶ ἀπαγγέλλοντες ἐν κόσμῳ τὰ
 Υἱοῦ, ἐρευνῶντες τε καὶ τὰ βράδυ τῷ Θεῷ. διὰ τῶ-
 το γὰρ φησὶ, ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν καθὼς τιμᾷ τὸν
 Πατέρα, ὁ ἐργὴ τῷ Θεῷ μὴ ἐπ' αὐτόν. καὶ οὐκ
 εἶπεν, ὁ μὴ τιμῶν Ἀγγέλους ὡς τιμᾷ τὸν Πατέρα.
 ἔδὲ πάλιν εἶπεν, ὁ μὴ καὶ τὸν Υἱὸν τιμῶν· ἀλλ'
 μὰ Υἱὸν ὡς τὸν Πατέρα. ὡσαύτως, ὅτι οὐκ ἀφ' ἐ-
 θήσεται τῷ εἰς τὸ Πνεῦμα βλασφημῶντι, ἔτε
 ὡδὲ, ἔτε ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἵνα σημαίνῃ τὴν
 Τριάδα τὸ ἀπορόσιτον, καὶ ἀσύγκριτον ἐν
 Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

ΑΕΤΙΟΥ Λ.

Εἰ ὑπεράγει πάσης φύσεως ὁ παντοκράτωρ,
 διὰ τὸ ἀγέννητον ὑπεράγει, ὁ πᾶσι εἰς αἷτιον τοῖς
 γεννητοῖς διαμονῆς. εἰ δὲ μὴ εἰς οὐσίας δη-
 λωτικὸν τὸ ἀγέννητον, πόθεν αὖν ἡ τῶν γεννη-
 τῶν φύσις ἐξ ἧς τὸ διασώζεται;

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Πρέπον λέγειν καὶ ὁμολογεῖν, καὶ ἔτι καλεῖσθαι,
 ὅτι πάσης φύσεως ὑπερέχει ὁ παντοκράτωρ, ἐξ
 ἧς περ ἡμῶν ὁ μονογενὴς ἀνεκδιηγήτως προήλ-
 θεν ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ τὸ ἅγιον αὐτῷ Πνεῦ-
 μα. καὶ διὰ τῆς τοῦ ἀσφαλῶς ἐκτίσιν θεολο-
 γῶμεν, ἵνα μὴ μωρανθῶμεν. τὴν δὲ ὑπερβαί-
 νουσαν πᾶσαν φύσιν Τριάδα δοξολογῶμεν,
 Υἱὸν σὺν Πατρὶ, καὶ τὸ ἅγιον αὐτῷ Πνεῦμα,
 διότι ἀγέννητον καὶ ἀκτίστον. ἐπειδὴ γὰρ ἔτε
 ἄλλης φύσεως ὁ μονογενὴς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦ-
 μα, ἀλλὰ Θεὸς ἐκ Θεῶν, καὶ Φῶς ἐκ Φωτός,
 σὺν τῷ παντοκράτορι Πατρὶ, καὶ αὐτὸς ὁμο-
 νογενὴς παντοκράτωρ αἰκίας, ὡς καὶ σαφῶς ἐ-
 χέη ἡ θεία γραφή. ἐγὰρ ἀλλοῖός ἐστι πρὸς τὸν
 Πατέρα ἀξίωμα ὁ μονογενὴς, σὺν πρέπον δὲ
 τῷ τῷ Πατρὸς ἀξίωματι; ὡς διαρρήδην μαρ-
 τυρεῖ μοι ὁ ἅγιος Ἀπόστολος ἐν Πνεύματι
 ἁγίῳ φήσας πρὸς τοὺς ἰσραὴλ, ὧν, φησὶν

Aquam: Sede à dextris meis. Sed nec unicus An-
 dei Filius de quoquam istud usurpavit ali-
 quando: *Qui videt me, videt & Patrem.* Hæc
 Et: *Ego in Patre, & Pater in me est.* Item: *Nemo novit Patrem, nisi Filius, & Filium nisi Pater, & cui revelaverit.* Per Spiritum
 verò sanctum revelat, qui quæ ad Filium
 pertinent cognoscit, edocet, & in mundum prædicat;
 Imo verò Dei alta, ac profunda scrutatur. Propterea quoque
 dixit. *Qui non honorat Filium, sicut honorat Patrem, ira Dei manet in ipso.* Non
 dixit: qui non honorat Angelos, sicut honorat Patrem: nec ita concepit: qui non
 etiam Filium honorat; sed Filium dixit, perinde ac Patrem. Similiter ei, qui in
 Spiritum blasphemiam dixerit, non remissum iri docet, neque hic, neque in futuro
 sæculo: Ut videlicet Trinitatem in Patre, Filio, & Spiritu sancto esse doceat huius-
 modi, ut ad illam nihil accedere, comparare possit.

ΑΕΤΙΙ CAPIIT XXX.

Si omnipotens Deus naturam omnem excellit, eo ipso, quod ingenitus est, excellit. Quæ proprietas causa est genitis omnibus stabilitatem constantiamque tribuens. Sin autem ingenitum substantiam non exprimit, à quo tandem genitarum rerum natura seipsam ut conservet accipit?

CONFUTATIO XXX.

Illud omnino dicendum, ac fatendum est, itaque tenendum: omnipotentem Deum naturam omnem excellere, à quo unigenitus DEUS, ac Verbum, eiusque Spiritus sanctus ineffabili quadam ratione processit. Quam ob causam cautè, ac circumspèctè creaturæ divinum honorem non adscribimus, ne stultissimi reddamur: sed Trinitatem quæ naturam omnem superat, prædicamus; Filium cum Patre, & ipsius sanctum Spiritum; eò quod à nullo factus aut creatus sit. Etenim nequaquam diversæ naturæ Unigenitus est, aut sanctus Spiritus: sed Deus ex Deo, lumen de lumine. Quinetiam cum omnipotenti Patre unigenitus ipse nominatur omnipotens, ut disertè scriptura sacra declarat. Unigenitus enim nihil à Patris maiestate discrepat: sed omnino congruit. Quod expressis verbis testatur Apostolus: qui Spiritu sancto afflatus de Israelitis ita loquitur: *Quoniam, inquit, Rom. 9. 4.*

Ano-
mæi.
Hæresis
LXXVI.

cultus, & testamenta, & Patres: ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen. Ob id & adorandus unicus Dei Filius est, & idem Deus, & Divinus Spiritus est, sanctus Spiritus: & post sacrosanctam Trinitatem nullus alius Deus est. Igitur omnipotens Pater, & unicus ipsius Filius paternæ dignitati congruens, qui futuri sæculi Pater appellatur, quique cum sancto Spiritu nulla interveniente creatione convenit, Trinitas est patefacta omnibus, & cognita, à qua creatæ res omnes, tanquam à causa, profectæ sunt: ita quidem, ut appellatio ipsa causæ sinceram, & incomparabilem substantiam significet; cuiusmodi est Pater in Filio, Filius in Patre, cum Spiritu sancto, ut permanens ipsa in sese æternitatem includat: cuius Trinitatis beneficio condita omnia servantur.

ÆTII CAPUT XXXI.

Si nihil eorum, quæ visum effugiunt, semetipso vi quadam sativâ prius est, atque definita quadam naturæ sorte continetur, qui fieri potest, ut ingenitus Deus ab omni sortitione liber suam ipsius substantiam modo ingenua sobole inferioris cuiusdam, ac secundæ conditionis, modo in ingenito primario esse videat, ita ut prioris insit, ac posterioris ordo?

CONFUTATIO XXXI.

I. Vellem equidem, quod & factum oportuit, ut Aëtius mentem suam nobis aperuisset, & interrogationes suas aliquanto clarius proposuisset, potius quam eadictone esset usus, quæ in reprehensionem incurrit; nec ullam in his rebus, quibus utitur, similitudinem habet: cum neutrum eorum, quæ ab eo commemorata sunt, cum altero comparari, & exæquare possit. Si quidem plurimorum quæ visum effugiunt appellationes adducit in medium. Nam & visum fugiunt animalia illa spiritalia, hoc est Seraphim, Cherubim, Angeli, Spiritus denique: in quibus verum illud esse cernitur, quod Aëtius narrat, nihil ut in seipsis vi quadam sativâ contineant. Neque enim corpora ea, quæ non aspectabilia sunt, dixerit aliquis, cum neque gignant, neque gignantur: sed de sempiternæ Divinitatis voluntate planè condita sint, ac tantumdem unaquæque creataturæ rerum virtutis

ἡ λατρεία, καὶ αἱ διαθήκαι, καὶ ὧν οἱ πατέρες, ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων Θεὸς ἀλόγητος εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμήν. διὰ τὸτο γὰρ καὶ προσκυνητὸς ὁ μονογενὴς, καὶ Θεὸς ὁ μονογενὴς, καὶ θεῖον Πνεῦμα, τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ μετὰ τὴν ἀγίαν Τριάδα ἔκ' ἑστίν ἕτερος Θεός. ὁ δὲ Πατὴρ παντοκράτωρ, καὶ ὁ μονογενὴς αὐτῷ παῖς Ἰησοῦς Χριστὸς συμπέπων τῷ τῷ Πατρὸς ἀξιώματι, καὶ Πατὴρ καλεῖται τῷ μέλλοντι αἰῶνι, συμπέπων τε καὶ τῷ ἀγίῳ αὐτῷ Πνεύματι ἀκτίστως, αἰεὶ ἡ Τριάς φανεραμένη, καὶ γινωσκόμενη, ἐξ ἧς Τριάδι τοῖς πᾶσι γεγονόσι τὸ αὐτίον ἐνεσιν, * εἶπε' ἐστὶν ἑστίας ἑστίας. καὶ ἀσυγκρίτως δηλωτικὸν, Πατὴρ ἐν Υἱῷ, Υἱὸς ἐν Πατρὶ, σὺν ἀγίῳ Πνεύματι, αἰεὶ τῆς διαμονῆς τὸ αἰδίον ἐν ἑαυτῇ ἐχέσσης, ἐξ ἧς Τριάδι τοῖς γεγονόσι τὸ διασώζεσθαι πρόσθεν.

ÆTIOΥ ΛΑ΄.

Εἰ δὲ τῶν ἀοράτων αὐτὸ ἑαυτῷ σπερματικῶς προϋπάρχει, διαμένει δὲ ἐν φύσει ἀποκεκληρωμένη, πῶς ὁ ἀγγήνητ' Θεὸς ἐλάττωτος ἀποκληρώσεως ὑπάρχων, νῦν μὲν τὴν ἑαυτῷ ἑστίαν δευτέραν ἐν γεννήματι ὁρᾷ, νῦν δὲ προτέραν ἐν ἀγεννήτῳ καὶ τὴν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ τάξιν;

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Εἰ δὲ τὸν Αἰτίον ἡμῖν προσημαίνειν, καὶ σαφὲς τὰς αὐτῷ πνεύσεως προβάλλειν, μάλιστα ταύτῃ * ἡνπερ λέξιν ἑπιλήψιμον, καὶ μηδ' ὅλως ἔχουσιν συγχέειν τῶν ὁμοιωμάτων, ἔστι δὲ δάτερον τῶν ὑπὸ αὐτῷ ὀνομασμένων δατέρων συνεξιστάς διωάμειρον. πολλῶν γὰρ ἀοράτων ἢ καὶ φέρων ἡμῖν τὰς ὀνομασίας. ἐστὶ γὰρ καὶ ἀόρατα ζῶα τὰ πνευματικά, Φημί δὲ Σεραφίμ, καὶ Χερουβίμ, ἀλλὰ καὶ Ἀγγελοι, πνεύματά τε, καὶ ἄλλα τινά· ἐν οἷς ἀληθῶς πληθεύεται, τὸ μήτε ὑπάρχον ἐν ἑαυτοῖς σπερματικῶς τι. ἔτε γὰρ σώματα φαίη ἂν τις τὰ ἀόρατα. καὶ γὰρ ἔτε γεννώσιν, ἔτε γεννῶνται· ἐκτίσθησαν δὲ κατὰ βέλημα τῆς ἑστίας αἰεὶ θεότητι σαφῶς, καὶ λέλογχεν ἕκαστον τῶν κεκτισμένων, ὅπως ὧν αὐτῷ

F. τὸ αἰ.
sed muti-
lus hic lo-
cus est.

αὐτῷ διένειμεν δρετῆς ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῇ αὐτῇ
ἀφ' ὅντος Φιλανθρωπίας, καὶ ἀπειληρώθη
ἐκαστον ὅπως κεκληρώται, καὶ ἐν τῷ μὲν
καὶ ἐλεύθερός ἐστιν ὁ Θεός πάσης αἰτίας, ἐν ἑ-
αυτῷ ἔχων τὸ πᾶν, ὃ μελλητικῶς, ὃ δὲ με-
ταμελημένως τὸ Ἰὸν μὴ χρεὼς ἔχων, ἢ τὸ
ἅγιον Πνεῦμα αὐτῷ, ἀλλὰ συμπεπόντως
* τὸ αἰετῶν Ἰὸν γεγεννημένον Ἰὸν, ἔχων
καὶ τὸν μονογενῆ, αἰετῶν Πατέρα ἐν ἑαυ-
τῷ, ἔχει καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκ Πατρὸς ὄντος, καὶ
ἔστιν λαμβάνον αἰετῶν.

Καὶ γὰρ ὅτε ἐπὶ ἀδόξια, ὅτε ἐπὶ περὶ ὁδοῦ
κη δόξης ἢ περὶ αἰσίας τῆς θεότητος αἰετῶν. B
μηδενὸς δὲ αἰετῶν ὄντος τῷ κεκλισμένων, πότε ἐ-
ώρα ἑαυτὴν ἢ Τελαίς ἐν ἡσόνι περὶ αἰσίας καὶ
νῦν μὲν τὸ ἐώρα, νῦν ὅτε περὶ θεότητος αἰσίας, ὡς
ἐνδεής μὴ τὸ κεκτικέναι τὰ κεκτισμένα ἐν πε-
ρισσότητι περὶ ὁδοῦ, ἢ περὶ αἰσίας νῦν ἐ-
αυτὴν ὁρῶσα, καὶ ἐκ πανταχόθεν ὁδὸν ἐν σκή-
ψι τῷ βεβλουμένων τῆς ἀληθείας τὰς συλ-
λογιστικὰς ἀνθρωπίνας ὑπονοίας ὡς φέρειν,
καὶ εἰς μέσον φέρειν, ὑπερβαίνσης τῆς ἑαυ-
τῆς αἰσίας, Πατρὸς, καὶ Ἰῶ, καὶ ἁγίου Πνεύμα-
τος, πάντα ἐν Ἀγγέλων, καὶ ἐν ἑκείνοις, πό-
σω γε μᾶλλον ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐπειδὴ γὰρ C
λογισμοὶ ἀνθρώπων δειλοὶ, φθαρταὶ ὅτι αἱ
τέτων διανοίαι, εἰς συλλογισμὸν, καὶ συζητήσεως
ἑαυτὰς περιπεύχονται ὡς ἄλλοι αὐτῶν ἐαυτῶν
συλλογισμῶν ἀνακρινόμενοι καὶ σοφιστικῶν ἵνα
ὑπονοίαν, οἱ μὲν περὶ τῶν κακῶν ὅτι πόθεν ἤρξα-
το, ἄλλοι δὲ ὅτι πόθεν ὁ Διάβολος, ἢ διὰ τί γέ-
γονεν. ἕτεροι δὲ τὸν μέλλοντα ἀμαρτάνην ἀνθρω-
ποῦ ὅτι διὰ τί ὁ Θεός ὅτως αὐτὸν ἐκτίσεν. ὁ δὲ
τοιοῦτον αὐτὸν ἐργασάμενος, διὰ τί ὑπερβῆναι
αὐτὸν αἰτιάται. ὅταν πάντες περιεχέσσαν-
τες ὅσον ἑαυτῶν λογισμὸν, καταμάθωσιν ἑαυ-
τοὺς φθαρτοὺς, ἀποδώσωσι τῷ ἐν Πατρὶ, καὶ D
Ἰῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, τὰ τέσσαρα τῇ μιᾷ Τριά-
δι, τὸ σέβας καὶ τὴν γνῶσιν παρ' αὐτῶν δὲ αἱ-
τέμενοι τῆς ἀληθείας πίστεως τὴν γνῶσιν, καὶ
πορεύσασθαι, ἵνα μὴ ὑπερβαίνεν περιεχόμενοι
τὸ ἴδιον μέτρον, ἀλλὰ μάθωσιν ἡσυχάζειν
ἀπὸ τετυφλωμένης ἐννοίας, καὶ μὴ σοφίζεσθαι
διὰ ἀναπλομένης γλώσσης, καὶ λογισμῶν ἀ-
σωμέτων, σωφρονίζεσθαι δὲ μᾶλλον διὰ τῶν σω-
τῆρῶν τῆς αἰσίας, καὶ θείας γραφῆς τῆς λεγούσης,
sed ab occurrat mentis impetu conquiescant; neve accensa incitataque lingua & impru-
dentibus cogitationibus argutari malint; quàm sapientissimā illā scripturæ sententiā castigari:

A habet, quantum pro infinita sua benigni- Anomtei
tate, & humanitate largitus est Deus. Ita- Hæresis
que qualibet quod sibi attributum est ob- LXXVI.
tinuit; in eoque permanet: Deus verò
ab omni causa absolutus est, continens
in semet omnia. Idem sine ulla cuncta-
tione, mutatione vel consilii, neque Fili-
um longo intervallo, neque Spiritum san-
ctum suum habere coepit. Sed pro eo
ac conveniens est, Filium habere ab æ-
terno, quem unicum genuit: Filius verò
Patrem habens in seipso perpetuo unā &
Spiritum sanctum habet: Qui à Patre Joa. 17.
procedens, à Filio semper accipit.

II. Etenim neque in obscuritate,
nec in uberiori splendore, ac gloria sem-
piternæ Divinitatis excellentia versa-
tur. Cum autem creaturarum rerum nul-
la adhuc esset, utrumnam tandem divi-
nitas minore se ipsam opulencia prædi-
tam vidit aliquando? aut cum quidem
ejusmodi sese vidit, nunc autem, facta ad
substantiam accessione, quali cujuspiam
rei indigens esse posset, posteaquam
creata omnia produxit, ampliore qua-
dam gloria, opibusque sese præditam
animadvertit? Nullus itaque tergiver-
sandi locus iis relictus est, qui adversus
veritatem syllogismorum argutias ho-
minum excogitatas ingeniis opponere
nituntur, & in medium asferre. Si qui-
dem Divina majestas, Patris, inquam, &
Filii, ac Spiritus sancti Angelorum men-
tes omnes longo intervallo superat ne-
dum hominum; quorum timida cogita-
tiones, animi sensus intereant in nihilum
reducti, ac sese varias in ratiocina-
tiones, & quaestiones induunt. Quemad-
modum in plerisque usu venire cerni-
mus, qui Sophistica quadam ratione in-
ventis à se syllogismis diversarum re-
rum causas inquirere, & investigare
student. Veluti mali quod principium
fuerit. Alii undenam, & cujus rei gra-
tiam Diabolus extiterit. Quidam de ho-
mine peccaturo quaerunt, cur hunc Deus
ea conditione procreaverit, aut qui ta-
lem fabricarat, cur incusarit postea. Ut
cum varias in partes animos suos, ac co-
gitationes intenderint, ac corruptioni
se obnoxios intellexerint, Patri, ac Fi-
lio, & Spiritui sancto, hoc est uni, ac
singulari Trinitati, venerationem ac sci-
entiam deferant, ab eoque veræ fidei co-
gnitionem postulent, atque impetrent:
ut ne mensuram propriam excedant,
sed ab occurrat mentis impetu conquiescant; neve accensa incitataque lingua & impru-
dentibus cogitationibus argutari malint; quàm sapientissimā illā scripturæ sententiā castigari:

Sap. 24.

Inanis bo-
minum co-
gitationes.

Anomai Non sapere plus quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.

LXXVI.
Rom. 12, 3.

AETII CAPUT XXXII.

Si in ingenua natura perseverat Deus, detrahendum hoc ei est, ut generari se, atque ingenuum esse cognoscat. Quod si id illi detur, ut per geniti ingenuitque conditionem illius natura traducatur, substantiam ipse suam ignorat, cum ab utraque, geniti scilicet, atque ingenui, qualitate distrahatur. Si verò genitum conditionis ingenui particeps est, & ingenui natura perpetuò manet, necesse est, ut se imperfectà in naturà constitutum agnoscat, & illam ingenui communionem ignoret. Neque enim idem de se ipso & ingenuitque substantiæ, & genitæ noticiam informare potest. Jam verò si ingenui proprietas levis est ac minimi faciendâ, quod in mutationem proclivis sit, immutabilis substantia naturæ quædam dignitas est, cum ingenua substantia omnium confessione causis omnibus antecellat.

CONFUTATIO XXXII.

I. Nemini dubium est, quin ingenua in natura Deus perseveret, Pater, qui de nihilo creavit ac fabricavit omnia, Filium verò consubstantialiẽm è seipso, atque æternitati suæ congruentem genuit; nec non & Spiritum sanctum è seipso procedentem, & ejusdem substantiæ communioni perequè convenientem produxit. Quod autem eadem illa Trinitas quæcumque sunt è nihilo procreavit, tam aspectabilia, quàm quæ aspectum fugiunt, non iccirco id ipsum, quod Divinæ majestati consentaneum est, hoc est existentis æternitas, recenti illa creaturarum rerum appellationi subtrahitur. Nam ab istarum conditione summa illa substantia, ac præcellens eximitur, quibus cum minimè consubstantialis est, sed eas è nihilo aliquid ut essent excitavit. Quare Filius à Patre genitus, non è nihilo, sed ex eo, qui est, convenienter productus intelligitur: adeo ut neque collatâ, neque contractâ sit substantia. Verum qui spiritus est Pater spiritum perinde Filium genuit, atque è seipso sanctum Spiritum emisit. Neque verò aut semetipsum ignorat, aut contractam, collatamve suam novit substantiam, sive aliqua sectione concisam. Hæc enim omnia de Deo

μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν.

AETIOY AB.

Εἰ διαμένει ἐν φύσει ἀγνήτης ὁ Θεός, τὸ ἐν χρεοσὶ καὶ ἀγνήσεια ἐαυτὸν εἰδέναι ἀφρησάτω. συγχωρεῖν δὲ ἐν ἀγνήτει καὶ γεννητῷ τῷ αὐτῷ ἐσὶαν πῶς αὐτὸν, αὐτὸς ἐαυτῷ ἀγνοεῖ τὴν ἐσὶαν, πῶς αὐτὸν ὡς καὶ ἀγνήσειας. εἰ δὲ καὶ τὸ γνήτην μετέληθε μετὰ ἐσὶας ἀγνήτης, ἐν δὲ γνήτει φύσει ἀτελευτήτως διαμένει, εἰ μὲν διατελῶν φύσει γινώσκῃ αὐτὸν, ἀγνοῶν δὴλον ὅτι τὴν ἀγεννητον μετὰ ἐσὶαν. ἔγὰρ οἷον τε αὐτὸν πῶς αὐτῷ καὶ ἀγεννητῷ ἐσὶας γινώσκῃ ἔχειν, καὶ γεννητῇ. εἰ δὲ διὰ καταφρόνησιν ἐστὶ τὸ ἀγνήτην, διὰ μεταβολῆς ἐπιτηδεύοντα ἀξίωμα φύσεώς ἐστιν ἐσὶα, ἀμετάβλητη ἢ ἀγεννητῷ ἐσὶας, πάσης αἰτίας κρείττων ὁμολογμένης.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Εν ἀγνήτει φύσει διαμένει ἀναμφισβότως ὁ Θεός, ὁ τὰ πάντα κτίσας ἐξ ὧν ὄντων, καὶ δημιουργήσας ὁ Πατήρ, γνήσας ἐξ ἑαυτοῦ ὁμοῦ ἐσὶον ἐαυτῷ Υἱόν, καὶ συμπρέποντα τῇ αὐτῷ αἰδιότητι, καὶ τὸ ἐξ αὐτῷ ἅγιον Πνεῦμα ἐξελεῖν, πρεπόντως ὑπάσχον τῇ αὐτῷ ὁμοσιότητι, καὶ ὅτε ἐπεὶ δὴ ἡ Τριάς ἐκλήσεν ἐξ ὧν ὄντων τὰ ὄντα, ὁρατὰ τε, καὶ ἀόρατα, πῶς τὸ ἀνατρέπεται τὸ ἀναλογεῖν τῷ τῷ Θεῷ ἀξίωμα διὰ τῷ πρὸς φάτις τῷ κτισμάτων ὀνόματι, ἢ τῷ ὄντι αἰδιότης. ἀφαιρεῖται δὲ ἀπὸ τῶν κεκτισμένων ἡ ἀνωθεν ὑπερβαίνουσα ἐσὶα, ὧν ἐσὶα τῷ ὁμοσιότητι, ἐξ ὧν ὄντων δὲ καλέσασα τῷ εἶναι. διὸ ὁ γεγεννημένος Υἱός, ἐκ ἐξ ὧν ὄντων, ἀλλὰ ἐκ τῶν ὄντων συμπρεπόντως ἅμα θεωρεῖται, ὅτε πῶς αὐτὸν ἐσὶας, ὅτε συσελλομένης, ἀλλὰ πνεῦμα ὡς ὁ Πατήρ, πνεῦμα ἀληθινῶς τὸν Υἱὸν ἐγέννησεν, καὶ ἐξ ἑαυτοῦ ἐξήνεγκε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἔχων τὸν ἀγνοεῖ, ὅτε τὴν ἐαυτοῦ ἐσὶαν συσελλομένῳ, ἢ πλατυομένῳ οἶδεν, ἢ τομῷ ὑφισταμένῳ. ταῦτα γὰρ πάντα πῶς Θεὸν

For. deest
πατὴρ, καὶ
υἱός, καὶ
δύο.

εἰδέναι ἀλογώτατον ὥστε καὶ ἀγνοεῖν αὐτὸ τὸ θεῖον, ὅπερ ἐστὶ * τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἔτε ὁ ἀγνήτης ὁ συμμετέχων τῷ γνήματι τὸ ὁμοῦσιον, ἔτε ὁ γνήτης ὁ συμπεριέχων τῷ Πατρὶ τὸ αἰδίον. οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν, καὶ ὁ Υἱὸς οἶδε τὸν Πατέρα· ἀτελευτήτως αἰετῆς Τριάδος ἀκτίς ἐκ μὲν ἑσῆς, καὶ ἀτελευτήτως ὑπαρχούσης τῇ μονογενῆς γεγεννημένη ἐκ τοῦ αἰετῆς ὄντος, ὄντως ὄντος, καὶ ἐν ἰδίᾳ τελείᾳ φύσεως. διὸ γινώσκοντες αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀγνοεῖ. ἔτε ὁ Υἱὸς τὸ ἀγνήτην Πατρός ἐστιν· ἔτε ὁ ἀγνήτης τὸ τῇ Υἱᾷ ἐξ αὐτῆς ἐστιν. ἀξιοπίστους ὄντος τῆς μονογενῆς Θεοῦ Λόγου φήσαντος, ὅδε οἶδε τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός, καὶ τὸν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ.

Διὸ ἀφ' ἡμετέρῳ τὸ τέταρτον τῇ γυνάδι Αἰτίᾳ διφαντικόν κέλευσμα τὸ φησαν· ὁ γὰρ οἶόν τε αὐτὸν ὡς ἐαυτὸν, καὶ ἀγνήτης ἐστὶς γινώσκει ἑαυτὸν, καὶ ἀγνήτης ἐστὶς. ὡς οὖν λαβεῖν γὰρ ὁ Μονογενὴς ὡς ἀγράψαι τὴν δικασικὴν αὐτῆς ταύτην φωνήν, φήσας ἐαυτὸν εἰδέναι τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον ὁδεῖν· συμπεριλαβὼν ἅμα καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτῆς ὡς ἀγνὸς τὸ ἐν ὑπαρκτον. ὡς καὶ ἐν ἄλλῳ φάσκει, ὅτι τὸ Πνεῦμα τῆς Πατρὸς διδάσκει ἡμᾶς. εἰ δὲ τῆς Πατρὸς ἐστὶ τὸ Πνεῦμα, ὅκ ἀγνοεῖ καὶ αὐτὸ τὸν Πατέρα. ἐν δὲ τῷ εἰρηκέναι, ὅδε οἶδε τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός, ἵνα ἐαυτὸν, καὶ τὸν Πατέρα, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπεδέχοντος συμάνη τῇ ἄλλων τῇ μὴ αἰδίως ὑπαρχάντων, γρομένων δὲ. εἰ δὲ πρὸς λαβεῖν αἰετῆς εἰδέναι τὸν Πατέρα, ματὴν ἡμῶν Αἰτίᾳ κενολεκτῶν ὑπεισδύνει, σαφῶς πᾶσιν ὧν δὴ λῆ, ὅτι ὡς ἀνθρώπου λογίζεται, σαρκικῶς ἀνακρινόμενος, καὶ ψυχικὸς ὑπαρχὼν διὰ τὸν ἐαυτὸν καὶ τὸν Πατέρα γινώσκοντα, καὶ τὸ ἅγιον αὐτῆς Πνεῦμα. ἐξηρηται ἐν πάσης αἰτίας ὁ Θεός, ὁ μόνου Πατὴρ, ἀλλὰ καὶ Υἱός, καὶ ἅγιον Πνεῦμα· τῆς θεότητος Πατρὸς, καὶ Υἱῶ, καὶ ἀγνὸς Πνεύματος ὁμολογούμενης κρείττονος πάσης αἰτίας.

ΑΕΤΙΟΥ ΛΓ΄.

Εἰ τὸ ἀγνήτην πάσης αἰτίας ἐξηρηται, εἴη δὲ πολλὰ ἀγνήτη, ἀποκλειστικὸν ἔχον τὴν φύσιν. ὁ γὰρ ἀνὴρ μὴ ἀποκλειστικὸς φύσεως τινὸς κοινῆς, καὶ ἰδίᾳ μετεληφύα, ἢ μὴ ἐποίη, ἢ δὲ ἐγίνετο.

A cogitare nimis est absurdum: ut quid sit Anomosi Spiritus sanctus Deus ipse nesciat. Ac Hæresis neque ingenuus cum ingenuo Filio con- LXXVI. substantialis non est; neque genitus ipse communem cum Patre aternitatem non continet. Etenim Pater Filium, Filius Patrem cognoscit. Trinitas porro ipsa sine ullo fine manet increata, occiditque nunquam. Filius verò à Patre revera, ac semper existente in propria, perfecta- que natura genitus est. Ob id semetipsum novit: neque aut Filius ingenuam Patris substantiam, aut ingenuus Filii, quem produxit, ignorare potest. Dignus est enim Filius ipse, cui sic loquenti fides adhibeatur: Nemo novit Patrem Mat. II. 27. nisi Filius, & Filium nisi Pater.

II. Quamobrem circumscribatur à temerario illo Aëtio, tanquam à iudice, pronuntiata sententia: Non eundem de seipso polle genitæ naturæ simul, & ingenuæ informare scientiam. Etenim illius decreto jam pridem unicus Dei Filii auctoritas præscripsit, cum se Patrem nosse, nec alium præterea, definiit. Quibus verbis etiam Spiritum sanctum simul existentem complexus est: quemadmodum alio in loco dixit; Spiritus Patris Joann. 16. 13 docebit vos. Quod si Patris ille Spiritus est, ne ipsum quidem Patrem ignorat. Cum autem dixit: Nemo novit Patrem nisi Filius, semetipsum pariter, & Patrem, ac Spiritum sanctum cæterorum, quæ ab æterno non sunt, sed procreata sunt, conditionem excessisse significat. Quamobrem cum ab æterno Patrem Filius cognoverit, frustra nobis Aëtius nugacibus suis verbis obrepere conatur: cum manifestissimum sit ipsum hominis more cogitare, ac carnaliter inquirere, & animalium esse: propter eum, qui tam se, quam Patrem cognoscit, unâ cum Spiritu sancto. Quapropter Deus ab omni causa vindicandus est, non modo Pater, sed & Filius, ac Spiritus sanctus. Siquidem Patris, Filii, ac Spiritus sancti Divinitas, quod nemo non confitetur, causa est omni præstantior.

ΑΕΤΙΙ CAPUT XXXIII.

Si ingenuum causam nullam penitus habet, sintque ingenua complura, immutabili causa constabunt. Neque enim velut attributa communis cujusdam, ac peculiaris naturæ conditione, particepsque facta altera molita est, altera producta.

N n n n ij

Anomoi
Hæresis
LXXVI

CONFUTATIO XXXIII. A

Quod ingenitum dicitur, in confesso est sui nullam habere causam, quandoquidem unum idemque est ingenitum, & adorandum, sic ut adorandum ab adorantibus secernatur. Adoranda porro Trinitas est, quæ eadem & unitas est, & uno nomine comprehensa Trinitas appellatur, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Quæ quidem quod suum est non tanquam alienum in seipsa continet: sed congruenter Patrem Filius non creavit, sed genuit. Hic enim ab ipso semper genitore procedit. Unde Filius ab existente ortus est; ut & Spiritus sanctus, qui ab ipso processit; cum in una & increata singularitate Trinitas ipsa consistat: cætera verò omnia ab eadem illa Trinitate è nihilo procreata sint. Ex quo fit, ut singularis illa Trinitas unus sit Deus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Quæ non velut alienum quod suum est in semetipsa obtinet, increata, ingenita, non fabricata; Trinitas, inquam, non facta, sed faciens, non creaturæ nomen in sese complectens, sed procreans: una, non plures. A quâ profecta sunt omnia, quæ & multiplicia sunt, neque cum ea numerantur. Quare neque communem quandam naturam cum incomparabili essentia participare dicuntur. Neque creata quæpiam natura in Divinâ illa comprehenditur. Sed hæc omnium opifex est, quæ cum incomparabili, ac singulari Patris, Filii, Spiritusque sancti natura in ejusdem substantiæ communionem venire nequeunt. Quemadmodum ei quidem, cui sit veritatis oblata cognitio, perspicue ipsa declarat. Nimirum solam ipsam adorandam esse, non cæterarum rerum, quæpian: cum & ipsa sola suo in nomine baptizet, cæterorum autem id nullum faciat.

AETII CAPUT XXXIV. D

Si substantia omnis ingenita est, nihil à se invicem hac ex parte different, quod neutra dominationi subjecta sit alterius. Quare quænam affirmari potest, mutari unam, alteram mutare, cum Deo minime permittant, ut ex nulla subjecta substantia producat?

CONFUTATIO XXXIV.

Quisquis veritatem oppugnavit aliquando, oculis quibusdam ad injiciendam admirationem collectis, ad evertenda sacra dogmata impressionem facere visus est,

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Πάσης αἰτίας ἐξήρηται ὁμολογούμεως τὸ ἀγέννητον, διότι ἐν ἐστὶ τὸ ἀγέννητον, καὶ πρῶτον κλητὸν, διακριτὸν, τὰ πρῶτον κλητὸν τῶν πρῶτον κλητῶν. πρῶτον κλητὸν δὲ ἐστὶν ἡ Τετάρτη, μονὰς ἑσσα, καὶ ἐν ἐνὶ ὀνόματι δεῖνται μὲν Τετάρτη, Πατὴρ καὶ Υἱὸς, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἀλλότριον τὸ ἐαυτῆς ἐν ἐαυτῇ κλητὸν μὲν, ἀλλὰ συμπροσπόντως Πατὴρ γυνήσας Υἱὸν, καὶ ἑκτίσας. τὸ μὲν γὰρ ἐστὶν ἐξ αὐτῆς αἰετῶς γεννῆται, διὸ τὸ γέννημα ἐκ τῆς οὐσίας ἐστὶ, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς ἐξεληθὲν ἅγιον Πνεῦμα, ἑσσα τῇ Τετάρτῃ ἐν μιᾷ ἐνότητι ἀκτίσῃ. τῶν δὲ πάντων ἐξ αὐτῆς τῆς Τετάρτης ἐξ ἑκτῶν κλητισμένων, ὅθεν ἡ μία Τετάρτη ἐστὶ Θεὸς, Πατὴρ, καὶ Υἱὸς, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἀλλότριον τὸ ἐαυτῆς ἐν ἐαυτῇ κλητὸν μὲν, ἀκτίστος, ἀγέννητος, ἀδημιούργητος, Τετάρτη ὅτε πεπονημένη, ἀλλὰ ποῖσα, ἑκτίσματος ὀνομαζέσθαι ἐν ἐαυτῇ, ἀλλὰ κτίσθαι, μία ἑσσα, καὶ ἑκτὴ πολλὰ. τὰ δὲ πάντα ἐξ αὐτῆς πολλὰ μὲν ὄντα, ἀλλ' ἑκτὴ αὐτῇ δεῖνται μὲν. διὸ ὅτε ἀποκεκληρωται ἑτέρα φύσις κοινότητι τῇ ἑσίας τῇ ἀσυγκρίτῃ. διὰ τῆτο γὰρ ἑκτίσθαι τις ἑσσα ἐν τῇ τῇ Θεῷ ἑσία φύσις, ἀλλὰ δημιουργικῇ τῇ πάντων τῇ ἑκτῇ διαμένει τῇ ἀσυγκρίτῃ, καὶ μιᾷ ἑσία Πατρός, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος ὁμοσιότητι ἰσοκωνήσας, ὡς σαφὲς ἐστὶ τῶν τῶν γινώσκων τῆς ἀληθείας εἰληφότες ἀποκαλύπτει, ὅτι αὐτῇ μόνῃ προσκυνεῖται, καὶ ἑκτὴ τὰ πάντα ὡς καὶ αὐτῇ μόνῃ εἰς ὄνομα ἐαυτῆς βαπτίζῃ, καὶ ἑκτὴ ὅλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΙΤΙΟΥ ΛΔ.

Εἰ πάντα ἑσσα ἐστὶν ἀγέννητος, καὶ ὁπότε ἑκτὴ διαίσις τῇ ἄλλῃ καὶ τὸ ἀδέσποτον. πῶς ἐν ἁντὶς φαίη τὴν μὲν μετὰβάλλεσθαι, τὴν δὲ μετὰβάλλειν, καὶ ἰσοκωνήσας τῶν Θεῶν ὕψις ἀναγκάζει μὴ ὑποκειμένης ἑσίας;

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Πᾶς τις τῇ ἀντικαταστάντων τῇ ἀληθείᾳ καταπληκτικῶς ἰσοκωνήσας ἑαυτῇ λογῆδια, ἔδοξε τισὶν ἀνατρεπτικῶς ἰσοκωνήσας,

καὶ ἀπὸ τῆς ζωικῆς οὐδὲ μεταφέρειν, καὶ λυμαίνεσθαι, ὡς ἔτι ὁ Αἰτίου, νυνὶ μὲν φύσις ἐν τῷ ῥητῷ τέττω, μηδὲν λέγων καταπλήθειν δοκεῖ εἶναι ἀκεραίας, ἐκ τῶν εἰρηστικῶν ὑπ' αὐτῆς λεγόμενα λέγων, ὀνόματι, ὡς εἰώθειν ἐκ τῶν εἰρηστικῶν φέρειν, καὶ ἐν τῷ παρόντι καιρῷ κεχρημένον. ἡ γὰρ πᾶσα ὁσία ἀγέννητος παρ' αὐτῆς τῆς σινωπτικῆς ὁμολογεῖται, ἐπεὶ πᾶσα ἂν ἐθεολογεῖται. ἡ πᾶσων δὲ θεολογεμένων τῶν ὁσίων, ἀλλὰ μιᾶς ὡς πᾶσης, ἡ τις ἐστὶ θεότης μία ἐν Τριάδι, πῶς ἐστὶ ὑπολειφθήσεται τῷ γεννάδα τέττω τὸ καταπληκτικὸν αὐτῆς χωρεῖν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, διόσις δὲ καὶ ὁποτέρος τῶν ὁποτέρων, ὅτι ἡ μὲν Τριάς κτίσις, τὰ δὲ πάντα ἀπ' αὐτῆς κενήσονται. καὶ ἡ μὲν ἐστὶν ἀδέσποτος, τὰ δὲ ὑπ' αὐτῆς γενόμενα δεσπόζεται. καὶ ἡ μὲν μετὰ βάλαντος, ἡ δὲ ἀπὸ βάλαντος ἔχουσα φύσιν, μεταβάλλουσα αἰεὶ τὰ ὑπ' αὐτῆς μετὰ βάλαντος, καὶ ἐξ ἑκόντων τὰς ὁσίας, καὶ τὰς ὑποστάσεις ὑφίσταται δυναμένη. τὸτο γὰρ ἐστὶ συμπρέπον Θεῷ ἐκ μὴ ὑποκειμένων, καὶ ἐξ ἑκόντων ὑπ' αὐτῆς γεγεννημένων, καὶ ὑποσάντων κατὰ τὴν διακόσμησιν μετασνεύαζεν ὡς βελέται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΙΤΙΟΥ ΛΕ΄.

Εἰ πᾶσα ὁσία ἐστὶν ἀγέννητος, πᾶσα ἔστιν ἀπὸ βάλαντος. τῆς ὁσίας τὸ ἀπὸ βάλαντος ἔχουσα, τὸ ποιεῖν τε, καὶ τὸ πάσχειν αὐτοματισμῶν ἀναθετόν. πολλῶν δὲ ὄντων ἀγεννήτων, καὶ ἀπὸ βάλαντος, ἀναειδυμένων διόσις αἰνιγμάτων. ἡ γὰρ ἀνείη δειδυμένα τὰ διεσώτα, ἡ καθόλου, ἡ κατὰ τι· πάσης διασάσεως, διποκλήρωσιν τινα ἐμφανέσεως αἰτίαν διποτεταγμένης ἀγεννήτης φύσεως.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

Οὐ πᾶσα ὁσία ἀγέννητος· ἡλίθιον γὰρ καὶ τὸ διανοεῖσθαι, καὶ Ἑλληνικῆς ἀγνοσίας ἔτι ὁ λογισμὸς, καὶ τὸ ἀπόφθεγμα, καὶν τε διποφαντικῶς, καὶν τε ἐρωτητικῶς τῷ Αἰτίῳ ἐρηται. δῆλον δὲ ὅτι ἐρωτητικῶς. Ἑλλήνων τῶν πᾶσιν τῶν ἐρωτάτων. καὶ κείνοι δὲ αὐτῶν συντιθέσθωσαν τῶν ἔχον ἐκ συλλογισμῶν τὸ ἐρώ-

Atque à vitæ tramite deducere, ac perniciem adferre. Quod Aëtius modò facit, Hæresis qui cum hoc in capite nihil omnino dicat, rudioribus tamen fucum facere, ac terrere videtur, eadem ad fastidium usque repetens, ac vocabulum illud, quod identidem commemorare solet, hoc loco perperam usurpans. Igitur non substantia omnis sapientum iudicio censetur ingenita: alioqui nulla non Divina statueretur. Cum ergo non omnibus Divinitas tribuatur, sed uni præ cæteris, quæ est una in Trinitate Divinitas, quid tandem egregio illi relinqueretur, quo veritatis filiis terrorem admirationemque posset incutere? Sed & altera ab altera diserepabit: eò quod Trinitas creat, cætera verò ab ipsa creantur omnia. Illa nullius dominatui subiecta est, hæc illius potestati sunt subdita. Ad hæc ista mutationibus obnoxia sunt, illa suapte natura immutabilis est, & inferiora omnia commutat, quorum naturas, & substantias è nihilo producere potest. Hoc enim Deo congruit, ut ex nulla subtrata materia, & ex nihilo productarum à se rerum, ac subsistentium ordinem, dispositionemque pro sua voluntate mutet.

ΑΙΤΙΟΥ ΣΑΡΥΤ XXXV.

Si substantia omnis ingenita est, perinde & nulla variabilis est. Quòd si variari substantia non potest, agere, & pati ad fortuitum quendam casum referenda sunt. Quòd si multa sunt ingenita, & invariabilia, nullo certo à se invicem numero discrepabunt. Neque enim comprehendi numero poterunt, quæ vel absolute, vel aliqua ex parte differunt; cum differentia omnis determinatæ causæ in ingenita natura velut attributam sortem significet.

CONFUTATIO XXXV.

Non omnis substantia ingenita dici potest, quod vel animo concipere stolidum est, atque ab Gentilium ignorantia ea vel cogitatio vel sententia proficiscitur, sive affirmando, sive interrogando solum Aëtius ista protulerit. Quamquam interrogando istud quidem usurpasse videtur. Quare de Gentilibus ista sciscitetur: atque ab illis hoc, quod in interrogatione sua ex ratiocinationibus collecta posuit, concedatur ultro: Materiam esse

τὸ ἅγιον, καὶ ἐκ Πατρὸς ἀπεσταλμένον, αἰεὶ Ἰσὺ Πατρὶ ὑπάρχοντι, καὶ μὴ ὀπὸ χρόνον ἀρξάμενον.

Aritus verò sanctus sempiternus est, & à Anomæi Patre missus, cum quo semper existit, Hæresis nec ab aliquo tempore esse cœpit. LXXVI.

ΑΕΤΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣ΄.

AETII CAPUT XXXVI.

Εἰ τὸ ἀγέννητον, καὶ τὸ Θεὸς ἐκ ἀλλήλων τὸ αὐτὸ δηλοῖ, ὁ ἀγέννητος ἀγέννητον ἐγέννησεν. εἰ δὲ ἕτερον ἢ δηλοῖ τὸ ἀγέννητον, ἕτερον δὲ τὸ Θεὸς, ἢ ἀτοπον δὲ τῷ Θεῷ Θεὸν γεγεννηκέναι, ἐκατέρω τ' ὑπαρξίν λαβόντι ἐξ ἀγεννητήσας. εἰ δὲ τῷ Θεῷ μηδὲν εἴη, ὡς περ ἢ ἐστίν, ὁ Θεὸς καὶ τὸ ἀγέννητον ταῦτον δηλοῖ, ὅτε οὐκ ἐστὶν ἀγέννητος. διὸ ὅτε συνεκφωνεῖσθαι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὐτὸ ἀνέχεται.

Si ingenuitus, & Deus pro uno eodemque sumantur, ingenuitus ingenuitum genuit. Sin diversum quiddam ingenuiti, ac Dei vocabula declarant, nequaquam absurdum est Deum à Deo genitum esse, cum uterque ab ingenuita substantia originem traxerit. Quòd si ante Deum nihil omnino fuit, ut revera nihil extitit, Deus, & ingenuitum idem planè significant, cum genita soboles ingenuitum non admittat. Unpe cum Deo, ac Patre suo simul appellari seclè non patitur.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ.

CONFUTATIO XXXVI.

Πόθεν βέλεται ἡμᾶς Αἰτίου προπορίσασθαι ἐν εἰσῳοῖς τ' ἑν τ' ὑπὸ αὐτῷ προτεινομένων πείσεων τ' αὐτῶν λογισμῶν; καὶ εἰ μὴ Φάσκει ἐκ λογισμῶν, καὶ συλλογισμῶν, πεσεῖται ἡμῶν ὁ πορισμὸς τ' ὑπονοίας ἅμα αὐτῶν. Θεὸν γὰρ εἰς συλλογίσαιτο πῶποτε, ὅτε ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι τί με ὥτως ἐποίησας; καὶ ἀπὸ γεγραμμένου. ἐξ ὧν εἰς δὲ λογισμῶν, καὶ δικαίας ἀσφαλείας ἵππην τὸ ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῶν γραφῶν διδασκαλίαν ἀνακαρτεῖ. λέξεως δὲ ἀπορρίπτει διδασκίαν ἡμᾶς ὅτι τῇ κτίσει λατρεύσαντων, ὡς ἐμωράνθησαν, πῶς ἢ ἂν εὐρεθῇ ἵππην κτισματι Θεὸν λαμβάνειν, καὶ τῶν προσκυνεῖν τε, καὶ γεραίρειν; τῆς πίσεως φύσιν παρεκβάλλει τὸ προσκυνητὸν ὀπὸ τῆς κτίσεως, καὶ τὸ κτιστὸν ὀπὸ τῆς προσκυνητῆς. καὶ γὰρ εἰ ὅλως τῶν εἰδὲν διοίσθαι, πρὸς αὐτὴν τῇ κτίσει τὸ σέβας νέμοντας εἰδὲν πρόκειτον ἔσθαι ἐν Χριστιανισμῷ. ἔσθαι δὲ ἡ τοιαύτη πίσις εἰδολολατρεία μᾶλλον ἢ θεοσέβεια. προσκυνοῦσι γὰρ καὶ κύνες, καὶ σελήνῳ, καὶ δυνάμεις, ὁρῶν τε, καὶ γῆν, καὶ τὰ ἄλλα κτίσματα. καὶ ὁ διάφορον τῶν κτισμάτων ποιεῖται τὸ θαῦμα. εἰ δὲ διοίσθαι τὸ ἐξαίρετον εἶναι τὸ τῆς ὁμοτιμίας διὰ τὸ ὁμώνυμον, καὶν τε ὑπερεταλάνῃσαι τὸ μὴ ὀπὸ τῆς ἐτέρας. εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ τὰ ἀμφοτέρω ποιήσας, καὶ ἀποκληρώσας

I. Unde tandem nos Aëtius jubet eorum, quas proponit, interrogationum, ac ratiocinationum sensum, ac sententiam assequi? Si ex argumentis, & syllogismis censet istud esse querendum, quicquid cogitando quaesitum indagatumque fuerit, in nihilum unà cum ipso redigitur. Deum enim nullus unquam argumentando comprehenderet, neque opificium opifici suo diceret: *Quid me ita fecisti?* ut scriptum est. *Quamobrem* pia mente, & innocenti securitate ad sancti Spiritus, quæ per sacras literas patefacta nobis est, doctrinam revocandus est animus. Ubi cum solidà, immutabilique sententia, qui creaturam colunt, eos fatuos reddidos esse doceamur, nonne in istud ipsum incurere videtur Aëtius ac creaturæ Divinitatem tribuere, eamque adoratione, ac veneratione prosequi? cum sincera fides adorandum à creato, creatum ab adorando sejungat. Nam si nihil inter hæc intersit omnino Christiana religio nihil supra creaturæ veneratores eximium, aut excellens habitura est, atque ejusmodi fides idololatria potius, quam Dei cultus esse censebitur. Nam & illi Solem, Lunam, virtutes, cœlum & terram, ac ceteras idolorum creaturas adorant. Neque verò creaturarum rerum admirabilis excellentia diversitatem affert ullam: neque quod eximie quædam sint, ullam in honoris æqualitate varietatem inducent, cum eodem nomine contineantur, tametsi unam alteri multis partibus antecellat. Unus enim est, qui utraque molitus est, & uni-

Nann iiiij

Anomaci cuique non nominis, sed substantiæ di-
 Heretis scrimen attribuit. Siquidem creatis o-
 LXXVI. mnibus rebus non liberum, sed servile
 creaturæ nomen convenit. Ac si in uno
 genere quod servilis conditionis est ado-
 retur, nihil obstat, quo minus & alteri
 generi, tamen inferius sit, adoratio tri-
 buatur. Equale quippe est quod cum
 superioris ordinis creatura cognationem
 habet: utpote de nihilo ab eo, qui est,
 naturam sortitum. Hinc & ingenitum
 Deo, & Deus ingenito congruit, Qua-
 re genitam sobolem non opus aliquod
 dicimus, aut effectum quippiam: sed so-
 bolem, naturaliter à Patre sine labe pro-
 genitam, ejusdem cum Patre substantiæ,
 ac simul adorandam: Spiritum verò san-
 ctum ab illo procedentem, nec alienum,
 ob idque simul adorandum. Ceterum
 Dei nomen creatarum rerum nulli con-
 ceditur, eo quod ab ingeniti proprietate
 discrepet, quoniam è nihilo ut esset ob-
 tinuit. At Trinitas sempiterna est,
 nec aliud quiddam Deus est, aliud inge-
 nitum.

II. Tu verò Filium, Aëti, irriden-
 do scilicet, non bona fide à Patre geni-
 tum affirmas. Quicquid enim genitum
 est, creatum non est, & quicquid creatum
 est, non est genitum. Quod si id quod
 genitum creatum etiam est, creatum
 alio modo dicitur. Nam exempli gratia
 homines gignunt homines, non creant:
 sed olim à Deo creati sunt. Quare quæ
 gignuntur, ab illis gignuntur, à Deo verò
 universa creata sunt. Sed cum Deus in-
 creatus sit, ac sibi Filium generet, non
 procreet, non cum gignit ab substantia
 sua diversum. Quocirca fieri potest,
 ut quod ab ipso gignitur creatum sit, cum
 increatus sit Pater? Nam si creatus est qui
 apud ipsum est genitus, non est quod
 amplius genitus dicatur, Multa sunt quæ
 adversus tam absurdam opinionem di-
 sputari possunt. Sed imprimis indignum
 Deo est, ut sine Filio extiterit aliquando,
 tum postea post Filii exortum Pater ap-
 pellari cœperit. Similiter & indignum
 Filio est, uti tempus ipsius originem an-
 tecesserit: consequens enim est tem-
 pus maiestate illius esse majus. Et ve-
 rò Patri congruens est, ut in ejusdem
 communionem dignitatis participem cum
 semper habuerit, qui desinere nunquam
 potest, estque sempiternus. Quod ve-
 rò Deo nihil prius extiterit manifestissi-
 mum est. Atenim, ait Aëtius, Deus &
 ingenitum idem omnino significant. Verum quàm aperte semetipsum implicans accusat po-

Λένάτω, ὅτι ὀνόματ' ὡς ἀλλοτρίον, ἀλλ' ὁ-
 σίας. ἐν ᾧ πᾶσι ᾧ τις κεκτισμένοις τὸ δῆλον
 ἐστὶ τῶ κτίσματι τὸ ὄνομα, ἀλλ' ὁ τὸ ἐλεύθε-
 ρον. καὶ εἰ ἐν ἐνιμέρῃ τὸ δῆλον περὶ κινῆται,
 ἐδὲν διόισι περὶ τὸ ἄλλο μέρος ἢ περὶ κινῆ-
 σις, καὶ τε ὑποδέχεται. ἴσον γὰρ ἐστὶ τῶ ἀνω-
 τάτῳ συγγενεῖα τῶ κτίσματι, ἐξ ὅτι ὄντων
 ὡς τῶ ὄντι κεκληρωμένον. ἐντεῦθεν τὸ ἀ-
 γνήτην συμπέφυκε Θεῷ, καὶ τὸ Θεὸς τῶ ἀγνή-
 τῳ. διὸ τὸ γνήμα ὅτι ἐργον Φαυλὸν, ἐδὲ
 ποίημα· ἀλλὰ γνήμα ἐσιωδῶς διὰ Πατρὸς
 ἀχράντως γεγεννημένον, ὁμοῦσιον τῶ Πατρὶ
 καὶ συμπερικινῆτον, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα
 ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐκ ἀλλότριον, διὸ καὶ συμπερικι-
 νῆτον. ἑτέρῳ δὲ τῶ κεκτισμένων τὸ Θεὸς
 ὄνομα ὁ συνεκφωνεῖται, διὰ τὸ μετηλλάχθαι
 τὸ ἀγνήτην, ὅτι ἐξ ἐκ ὄντων κεκλήρωται τὸ
 εἶναι. ἢ δὲ Τελαὶ ἐκ τὸ αἰεὶ εἶναι, καὶ ἐκ ἑτερόν
 ἢ Θεὸς, καὶ ἑτερον τὸ ἀγνήτην.

Συνομολογεῖς δὲ Αἰτίε τὸν Υἱὸν ἐκ Πα-
 τρός γεγενῆσθαι εἰρωνεία, καὶ ἐκ ἀληθείας. πᾶν
 γὰρ τὸ γνήτην ὁ κτισὸν, καὶ τὸ κτισὸν ὁ
 γνήτην. εἰ δὲ τὸ γνήτην κτισὸν, καὶ ἄλλον
 τρόπον ἐστὶν κτισὸν. ὡς οἶόν ἐστιν εἰπεῖν, ἄνθρω-
 ποι γινώσκιν ἀνθρώπους, ἀλλ' ὁ κτίσκειν ὁ-
 ρι δὲ ἀνωθεν ἐκ Θεοῦ εἰσι κεκτισμένοι· διὸ
 αὐτοῖς τὰ μὲν γινώσκοντα γεγενῆται ὡς Θεοῦ
 ὃ τὰ πάντα κέκτισται. Θεὸς δὲ ὄντι ἀκτίς,
 γνήσαντ' δὲ ἑαυτῷ Υἱόν, καὶ ἐκτίσαντ',
 ἐκ ἑτέρου γινῶσθαι ὡς τὴν αὐτὴν ἐσίαν. πῶς
 ἐν ἑσσι τὸ ἐξ αὐτοῦ γεννημα κτισὸν, τὸ Πατρὸς
 ἀκτίς ὑπάρχοντ'; εἰ δὲ κτισὸν παρ' αὐτοῦ
 τὸ γέννημα, ἐκέτι γέννημα καλεῖται. καὶ
 πολλή ἐστι περὶ τὴν τοιαύτην ἀτοπίας ὑπό-
 νοιαν ἀντιλογία. ἀπεπὲς δὲ καὶ Θεῷ τὸ εἶναι
 ποτε ἄνευ Υἱοῦ, Υἱοῦ, ὕστερον δὲ καλεῖσθαι Πα-
 τέρα μὲν Υἱόν. καὶ ἀπεπὲς τῷ Υἱῷ τὸ εἶναι
 περὶ αὐτὸ χρόνον. ἔσαι ᾧ ὁ χρόνος μείζων
 τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος. συμπεπόντως δὲ
 Πατρὶ τὸ αἰεὶ ἔχειν ἐν ταυτότητι τῷ ἀ-
 ξιωμάτων τὸ ἀνέκκλητον καὶ αἰδῶν. καὶ
 ὅτι περὶ Θεοῦ ἐδὲν ἦν, δῆλον τῷ Θεῷ. τὸ Θεὸς
 τοῖνυν, ὡς ἔφη Αἰτίε, καὶ τὸ ἀγέννητον
 ταυτὸν ἐστὶ δῆλον. καὶ πῶς ἑαυτὸ κατα-
 πλέκων κατηγορεῖ, μᾶλλον [δὲ] ἢ πᾶς συ-

νίσταται. εἰ γὰρ σὺ Θεῷ τὸ Θεός, ὡς καὶ ἐστὶ, καὶ τὸ ἀγέννητον πρῶσιεται τὸν γεννητὸν Υἱόν· ἔχῃ γὰρ συμπειλημένως τὸ Θεός. συνεκφωνεῖται δὲ τῷ Πατρὶ ἀπὸ τοῦ Θεός, καὶ ἄκτιστος, καὶ σὺ Πατρὶ τιμώμενος Θεός Λόγος, καὶν τε τῷ Αἰτίῳ τὸτο μὴ παρίσταται, τῷ πάντων κτισμάτων Υἱῷ πρῶσιωντων, καὶ πάσης γλώσσης ἐξομολογμένης, ὅτι Ἰησοῦς Χριστός εἰς δόξαν Θεῶ Πατρὸς, ὡς δόξα Πατρὶ ἐν Υἱῷ, σὺ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Aëtius, quàm dogma suum confirmet. Nam Anomœi si cum Deo Deus est, ut est revera, etiam Hæresis ingenitum genitum Filium admittit, qui Dei vocabulum unâ complectitur, cum Patre verò simul appellatur, & conjungitur, exortus à Deo, & increatus, & honoratus cum Patre Deus, idemque Verbum: etli aliter Aëtio videatur: cum creatæ res omnes Filium adorent, & omnis lingua confiteatur, quoniam Jესus Chriстus in gloria est Dei Patris, cui gloria Patri in Filio, cum Spiritu sancto, in sæcula sæculorum Amen.

Reg. ἐν
τῷ τέλει.

ΤΟΥ ΑἸΤΙΟΥ * ΕΝΤΑΥΘΑ
τελεῖ τὸ ἐρῶνός.

B

ΑἸΤΙΟΥ SALUTATIO IN FI-
NE POSITA.

Ἐρῶνόμενος καὶ ἐρῶνόμενος ὑμᾶς ὁ ὢν ἀυ-
τογεννητὸς Θεός, ὁ καὶ μόνος διὰ τὸτο ἀλη-
θινός Θεός πρῶσιγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀποστα-
λέντος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑποσάντ τε ἀλη-
θῶς πρὸ αἰώνων, καὶ ὄντος γεννητῆς ὑπο-
στάσεως, διατηρήσῃ ἀπὸ τοῦ ἀσεβείας, ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ τῷ Σωτῆρι ἡμῶν, δι' ὃ πᾶσα δόξα τῷ
Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ νῦν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων, ἀμήν.

Post hæc salutationem subtexit his
verbis: Deus ille, qui à nullo alio genitus
est, quique solus verus Deus ab Jესu Chri-
sto, quem ille miserat, appellatus est,
Christo, inquam, qui revera ante sæcu-
la omnia exstitit, estque sine dubio geni-
ta substantia, sanos vos, & sanas & inco-
lumes ab impietate custodiat, in Christo
Domino nostro: per quem omnis gloria
Patri, & nunc & semper, & in sæcula sæ-
culorum, Amen.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ

Καὶ ἐπὶ τῷ τέλει ὁ Αἰτίος γράφων τῷ ἐαυ-
τῷ διάσω, οἷς ἔφη ἀθληταῖς τε, καὶ ἀθλητρί-
αις, ἐκ ἀπελίπετο τοῦ ραύτης τῶν λόγων μο-
χθηρίας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐρῶνῳ ἀπέδιδεν αὐτῷ
τοῦ διδασκαλίας τὸ ἀλλότριον. Φάσκει γὰρ, ἐρῶ-
νόμενος ὑμᾶς ὁ ὢν ἀυτογεννητὸς Θεός, & συιδαὼν
ὅτι ἐν ἐνὶ λόγῳ ἔλυσεν τὸ πᾶν τὸ αὐτῷ ὑποπο-
ρᾶς ἐξήγηματὸς. Φήσας γὰρ ἐν τοῖς ἀνωτάτω
κεφαλαίοις πρὸ ἀγεννητῶ Θεῶ, & πρῶσιδε, καὶ
ὅτι ἔτετεύχον ἐποίησεν, ἐπὶ αὐτῷ ἀυτογεννητὸν ἡμῶν
παρεισάγῃ. πᾶσα ὁ διάνοια ἐν λήθῃ ἐαυτῆς
γίνεσθαι, ὅπως φωραθεῖν. εἰτά φησι, ὁ καὶ μόνος
διὰ τὸτο ἀληθινός Θεός πρῶσιγορευ-
θεὶς. καὶ δὲ τὸ αὐτῷ λόγον καὶ διάνοιαν, ἢ ἀναιρεῖ
τὸ εἶναι τὸν Υἱὸν Θεόν, καὶ μάτην συκοφαντεῖ
τὸ ὄνομα, Χριστιανὸς τὸ ὄνομα καλεῖσθαι. ἢ ὅτι
Θεὸν μὲν ἔχῃ τὸν Υἱόν, ἀλλ' οὐκ ἀληθινόν, καὶ
ἔσαι αὐτῷ εἰς Θεὸς ἀληθινός, καὶ εἰς ἐκ ἀλη-
θινός. καὶ ὁ ὑποβάσιν ἕνα ὑφ' ἐνὸς ἀρίστων, ἐτι
καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐν μικροτέροι καὶ ἀπῶ-

CONFUTATIO.

Sub opusculi finem ad sodales suos
scribens Aëtius, quos Athletas, & Athle-
trias nominat, ne tum quidem ab im-
piis vocibus abstinuit, sed in valedicen-
do quoque abhorrere se ab sincera do-
ctrina monstravit. Sic enim loquitur:
Sanos vos & valentes qui est à se genitus
Deus custodiat: Nec illud animadver-
tit, totam illam spargam à se quæstionem
una voce dissolvi: cum in superioribus
capitibus de ingenito Deo loquens nequa-
quam à seipso fieri statuerit, hoc vero lo-
co à seipso genitum affirmet. Quælibet
enim hominis mens sui ipsius oblivisci-
tur, ut in errore deprehendi possit.
Addit præterea; qui & solus propterea
verus Deus appellatur. Quamobrem
ut illius animus opinioque fert, aut Fi-
lium Deum esse negat, & nomini ipsi ca-
lumniam facit, dum Christianus appel-
lari cupit. Aut Deum esse quidem Filium
putat, sed minimè verum: ut ex ejus sen-
tentia, Deus alius sit verus, alius non ve-
rus. Quapropter cum alterum alteri sub-
jiciat, & Spiritum sanctum in minori, at-

Adomaci qve inferiori sede collocet, necesse est, **A**
Hærelis ut aut minorem alium Deum cognoscat,
xxv aut, si Trinitati nequaquam annumeran-
 dum existimet, prorsus ab Christiano-
 rum numero segregandus sit infelix ho-
 muncio, atqve ad Gentilium factionem,
 vel Sadducæorum prorsus ablegandus.
 Est enim à Spiritu sancto horum instar
 alienus. Ab Gentilum verò partibus
 eatenus stat, dum unum effecenset sum-
 mum Deum, alterum minorem: Verum
 unum; alterum non verum: id quod
 Græci confitentur. Qui unum majorem
 Deum, minorum gentium cæteros appel-
 lant. Sed nimirum perspicuè illum sa-
 crarum literarum convincit auctoritas,
 quæ cum de Patre loquuntur, *Deus*,
 inqviunt, *verus est*: Filium quoque iti-
 dem esse Deum asserunt. Postremo cum
 de Spiritu sancto loquuntur, *Spiritus ver-*
1. Jo. 5. 20. *itatis* appellant. Itaque Trinitatis verè
Jo. 16. 13. nobis in *sapientia*, & *divitiarum altitu-*
Rom 11. 33. *dine* nunciatur.

II. Pergit Aëtius: *Et à Jesu Christo*,
 inquit, *qui missus est*. Nec puduit ipsum
 Unigenito Dei nomen detrudere, quem
 nudo, ac simplici vocabulo declaravit: id
 quod in superioribus capitibus professus
 est, cum illius decus, ac dignitatem no-
 minis Filio appellatione sola concessit.
 Eundem tamen ante sæcula subsistentem
 fuisse, ac genitæ revera substantiæ exti-
 tisse narrat. Addit deinde: *Conservabit*
vos ab impietate. Solet enim flagitiosa
 quæque mulier convicium antevergens
 mores suos aliis exprobrare. Sic Aëtius
 impietatis suæ magnitudinem non senti-
 ens pius esse se, ac religiosum arbitrat:
 Utqvianimi delirio laborant sui, se com-
 potes, ac prudentes, cæteros mente ca-
 ptes existimant. Idem porro cum, in *Chri-*
sto Jesu, dixisset, *Dominum nostrum* adji-
 cere non est ausus: sed cavillando, *Sal-*
vatore nostro dixit. *Per quem gloria omnis*
Patri, & *nunc*, & *semper*, in *sæcula sæculo-*
rum. Amen. Ubi quod, *omnis gloria*, scri-
 psit, id eo consilio fecit, ut ab eo honore,
 ac gloria Filium excluderet. Quod qvi-
 dem nemo pius, ac veram fidem sancti
 Spiritus beneficio consecutus admittet.

III. Hæc adversus Aëtii dogmata
 disputanda putavimus: quæ ille Diale-
 ctica facultate, & argumentandi subtili-
 tate, humanisqve præstigiis fretus capiti-
 bus septem, ac triginta differuit. Ea verò
 cum prudentia ut legatis postulo. Ita e-
 nim, ó Christiani, ac Christi servi, verita-
 tisqve filii! terrenam, ac vanissimam il-

δεξήσῃ τάξιν τάτων, ἢ ὅτι μικρότερον πάλιν
 Θεὸν ἔξῃ, ἢ τῇ Τριάδι μὴ συναριθμῆ, τὰς
 ἑσὰ παντᾶσιν ἀλλότριον Χριστιανῶν τὸ
 ἐλεεινὸν ἀνθρωπάειον, καὶ λοιπὸν Ἑλλήνων
 κηρυχθεὶς τελειότατος, καὶ Σαδδουκαῖος
 πᾶσι δεινῶς ἀλλότριος μὴ δὲ Πνεύματος τῆς
 ἀγίας, ὡς καὶ ἐσὶν, Ἑλλήσι δὲ συγκρινόμενος
 τῇ μερίδι, ἕνα μὲν Θεὸν Φάσκων μέγαν, καὶ
 ἕνα μικρόν, ἕνα ἀληθινόν, καὶ ἕνα ὅσα ἀλη-
 θινόν, ὡς Ἕλληνες ἰμολογοῦσιν, ἕνα μέγαν
 Θεόν, ὅς δὲ ἄλλας μικρὰς ὀνομάζοντες τῆς
 γραφῆς αὐτὸν σαφῶς ἐλεγχάσης, καὶ περὶ Πα-
 τρός μὲν λεγούσης ὡς ὁ Θεὸς ἀληθινός, καὶ περὶ
 Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὡσαύτως, καὶ περὶ Πατρὸς τοῦ Θεοῦ
 ὁ Θεός, περὶ δὲ Υἱοῦ, ὡς τὸ Φῶς τὸ ἀληθινόν, καὶ
 περὶ ἀγίας Πνεύματος, ὅτι τὸ Πνεῦμα τῆς ἀ-
 ληθείας. ἀληθινῶς τοίνυν ἡμῖν ἡ Τρι-
 ας καταγέλλεται ἐν σοφίᾳ καὶ βιάσει
 πλεῖστα.

Εἶτα πάλιν ἀκολούθως, Φησὶ, καὶ ὑπὸ
 δὲ Δοποσαλέντος Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅσα ἡδεῖσθαι
 ἀπαξιώσας τὸν μονογενῆ Θεὸν ὀνομάσας, ἀλ-
 λά μόνως ψιλῇ τῇ λεξῇ κέχρηται, ὡς ἐν τοῖς
 ἀνωτάτω ὡμολόγησε κεφαλαίοις, ἕως ψιλῆς
 ὀνομασίας νέμων τῷ Υἱῷ τὸ γέρας τῆς ὀνόμα-
 τος. λέγει δὲ περὶ αἰώνων ὑποσάντα ἀληθῶς,
 καὶ ὅσα ἀληθῶς γυνητῆς ὑποσάσεως διατη-
 ρήσῃ δὲ, Φησὶ, διὰ τῆς ἀσεβείας. εἰωθεῖ ὁ πα-
 σα Φαύλη γυνὴ ὅτι ἀπὸ τῆς ἀσέβειας, ἀλλοις προ-
 λαμβάνειν τε, καὶ ἰσχυρίζεσθαι. ἔχοντες γὰρ εἰς
 ὅσα ἡσέβησεν, ἑαυτὸν δισεβῆ νομίζῃ, ὡς οἱ τὴν
 πατρὶα πληξίαν κεκτημένοι, νομίζουσι μὲν ἑαυ-
 τοὺς ἐν φρονήσει εἶναι, ὅς δὲ ἄλλας φρενηλιών-
 τας. ἐν ταῦτα δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τῷ Κυρίῳ ἡ-
 μῶν ἐτόλμησεν δοπεῖν, ἀλλ' εἰρωνικῶς τῷ
 Σωτῆρι ἡμῶν ἔφησεν. καὶ φησὶ, δι' ὅσα ὅσα
 τῷ Πατρὶ, καὶ νῦν καὶ αἰεὶ εἰς ὅσον αἰῶνας τῶν αἰ-
 ῶνων, ἀμήν. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ εἰπεῖν, πᾶσα δόξα,
 ὅπως περιάροι τὸν Υἱὸν διὰ τῆς τιμῆς τε, καὶ δό-
 ξης καὶ δόξης ἀνέξοιτό ποτε τῶν ἀσεβῶν, καὶ ἐκ
 Πνεύματος ἀγίας τῶν δωρεῶν τῆς ἀληθινῆς πίστεως
 εἰληφόντων.

Ταῦτα δὲ πάντα διαλαβόντες τὰ ὑποτέτακτα
 ὁ Αἰτίς εἰρημένα ἐν διαλεκτικῇ τινὶ τέχνῃ, καὶ
 συλλογιστικῇ ὑπονοίᾳ ἀνθρωπίνῃ ματῆς Γανείας, ἐκ
 κεφαλαίοις λζ' οἷς νενεχῶς ὑμᾶς ἐπιτυχῆν πα-
 ρακαλεῖσθαι, καὶ εὐθύς μὲν εἰσεῖδε. ὡς Χριστιανῶν
 πάντες, καὶ δόλοι Χριστοῦ, καὶ ὑποὶ τῆς ἀληθείας, τὴν

πάσαν αὐτῆς γήινου κερυφάναν, καὶ ἄλλο-
 τριαν Πνεύματ^{ος} ἁγίου διδασκαλίαν. ὃς ἐκ
 ἐτόλμησε καὶ ἐν μιᾷ λέξει μνησθῆναι θείας
 Λόγους, ἢ ῥητῆς τινος παλαιᾶς ἢ καινῆς διαθή-
 νης, ἐκ Διὸς Νόμου, ἐκ Διὸς Προφητῶν, ἐκ
 Διὸς Ευαγγελίων, ἐκ Διὸς Αποστόλων, ἔτι-
 νος τῆ Παπικῆς μαρτυρίας παρενέγκαι,
 ἔτ' αὐτῆς Σωτῆρος, ἔ Πατρός πώποτε,
 ἐκ ἁγίου Πνεύματ^{ος} ῥῆμα δι' Αποστόλων
 εἰρημένον, ἢ δια Προφητῶν ἵνα παντελῶς
 αὐτοφώρεται γένηται τοῖς φίλοις τῆ ἀλη-
 θείας. ὅτι πάντα πασιν ἀλλότρι^ς τυγχάνει
 Θεῶ καὶ τῶ αὐτῆς πίσεως. νομίζω δὲ καὶ ἰκανῶς
 ἡμᾶς πρὸς τὰς αὐτῆς περὶ τῆς τοῦ διωγμοῦ
 ἰδιωτικῷ λόγῳ, συστάσει δὲ τῶ ἀπὸ τῶ θείων γρα-
 φῶν, καὶ αὐτῆς τῆ εὐσεβείας λογισμῶ πρὸς αὐ-
 τὸν ἀπλωτηκέναι. καὶ ἐπειδὴ ἰκανῶς ἐν ταῖς
 πρὸς αὐτὸν ἀνατροπῶς περὶ πίσεως σαφῶς
 διελέχθημεν, δεκτικῶς ἡγούμεθα. ἵνα μὴ
 περὶ τῶν δυσχερεῶν τινα περὶ τῶ ἀνάγνωσιν
 περὶ τῶν ἐργασώμεθα. ὀλίγα δὲ πάλιν
 ἐξ ὧν αὐτὸς δευθεῖς τὴν διάνοιαν μὴ τῶ ἀλ-
 λόκοτον αὐτῆς πείσιν, καὶ εἰς Χριστόν, καὶ εἰς τὸ
 ἅγιον αὐτῆς πνεῦμα ἀπέχθειαν, ὅσα ἐτόλμη-
 σε τὸ αὐτῆς σῶμα, καὶ τῶ ὑπ' αὐτῆς μεμαθηλευ-
 μένων, καὶ ἐν θείᾳ εἰς ὑψ^{ος} ἀραιτὴν διάνοιαν,
 καὶ ὑπέρογκα βλασφημῆσαι, αὐτῆς Ἰππυ-
 λῶν^{ος} σωτόμως λέξω.

Οὗτ^{ος} ᾧ ἐφαντάσθη, καὶ οἱ ἀπ' αὐτῆς,
 ὑπὲρ πάντα ἀνθρώπων, ἐκ τῆ τῶ εἰδέναι
 τὸν Θεὸν καὶ πίσιν, ἀλλὰ φύσει καὶ εἰδῆσιν.
 ὡς καὶ ἄνω πρὸς ὑπέμνησα φασκόντων αὐ-
 τῶν, ἐκ ἀπλῶς εἰδέναι τὸν Θεὸν ἐκ γνώσεως
 πίσεως, ἀλλ' ὡς ἐὰν γινώσκῃ τις πᾶν ὁρα-
 τὸν, καὶ χερσὶν αὐτῆς ψηλαφώμενον, ὡς εἰ
 τις λάβοι μὴ χεῖρας λίθον, ἢ ξύλον, ἢ ἄλλης
 τινὸς ὕλης ἐργαλεῖον· ἔτως ἔφη, καὶ ἔτ^{ος}
 ὁ γεννάδας, ὅτι ἔτως οἶδα τὸν Θεόν, ὥστε
 ἐμαυτὸν, καὶ ἔ τοσῆτον οἶδα ἐμαυτὸν ὡς τὸ
 Θεόν. λοιπὸν δὲ τὰ μωρὰ λέγειν καὶ ἀκύνειν,
 πολλοῖς μὲν ἐστὶν εἰς ἀπάτην, τοῖς δὲ σω-
 φῆς εἰς χλεύην. τίς ᾧ τῶ φρενοβλάβειαν
 ἐαυτοῖς κεκτημένων, καὶ μεμνηότων ἔ δύ-
 ναται καὶ ἄλλας ἐκμαίνειν, καὶ μάλιστα
 οὗτω σωεπομένους καὶ ὑπακούοντας; εἰ
 γὰρ τις ἠρώτησεν αὐτὸν καὶ οὗτω ἀπ' αὐτῆς,

Alius doctrinam, atque à Spiritu sancto Anomæi
 prorsus abhorrentem esse cognoscetis. Hæresis
 Qvi Divini verbi ne una quidem litera LXXVI.
 mentionem attingit, nec ullum veteris
 aut novi Testamenti locum protulit. Ni-
 hil ex Lege; nihil è Prophetis, nihil ex
 Evangelis, nihil ex Apostolis, nihil è Pa-
 triarcharum testimoniis in medium ad-
 duxit. Non ipsius Salvatoris senten-
 tiam ullam: non Patris, Spiritusque san-
 cti dictum aliquod ab Apostolis, vel Pro-
 phetis commemoratum proposuit. Quo
 illud veritatis amantes intelligant, planè
 illum à Deo esse, & à fide ipsius alienum.
 Contra hæc illius decreta abundè à no-
 bis hætenus pro viribus disputatum ar-
 bitror, ac rudi quidem, & simplici orati-
 onis stylo, sed allatis sacrarum literarum
 auctoritatibus, ac depromptis ex religi-
 oso animi sensu rationibus illius impetus
 esse discullos. Itaque cum in illius con-
 futationibus de fide satis apertè disserue-
 rimus, sufficere istud arbitramur; ne si
 amplius aliquid addamus molestiorem
 operis huius lectionem supervacanea
 longitudine faciamus. Sed pauca qua-
 dam nihilominus retractanda, ac brevi-
 ter exponenda sunt ex iis, quæ post im-
 portuna illa absurdaqve dogmata inso-
 lentiùs elatus in Christum, ejusque Spi-
 ritum sanctum præ utriusque odio nefa-
 riè contulit; quæque ab impudenti illius
 ac discipulorum ipsius ore profecta &
 inaudito quodam animi fastu, arrogan-
 tiaque in Deum contumeliosissimè sunt
 conjecta.

IV. Hic enim ipse cum suis in eam
 vanitatis amentiam incidit, ut supra mor-
 tales omnes Deum se non fide sola, sed
 propria quadam scientia comprehende-
 re jactaret. Quemadmodum paulò ante
 memini hoc ab illis usurpari solitum:
 Deum se non fidei modo intelligentia;
 sed perinde animo concipere, ac quili-
 bet aspectabilia ista, ac tractabilia cogno-
 scit: ut puta si quis lapidem, aut lignum,
 vel alterius materiæ instrumentum ca-
 pias. Ita quidem audax ille ac temera-
 rius loquitur: Tam Deum intelligo, quàm
 meipsum: imo tam meipsum non novi,
 quàm Deum. Verum nugas istas ultra di-
 cendo persequi, vel audire, uti pluribus
 fraudem, ac perniciem, ita sapientibus ri-
 sum ac ludibrium consciscet. Ecquis e-
 nim mentis vecordia, ac furore percitus
 alios in eandem insaniam trahere, præ-
 fertim obsequentes sibi, ac dicto audien-
 tes, non possit? Quod si quis illum, vel

Αὐτὸν ἰπ-
 πῶν ὑπερ-
 βαρύνει ὁ
 πῶν.

Αὐτὸν ἰπ-
 πῶν ὑπερ-
 βαρύνει ὁ
 πῶν.

Anomori ejus Discipulos rogaret: Ne tu mihi in-
Hæresis comparabilis, & incomprehensibilis Dei
LXXVI. scientiam jactites, cujus formam quidem.

ac naturam assequi nemo potest, fide ve-
ro ab ipsius servis utcunque cognosci po-
test. Sed hoc velim nobis edisseras: fun-
damenta terræ quæ sint: quæque abyssi
penitiora receptacula: maris venas; infe-
riorum domicilium: æris mensuras; cœ-
lestium orbium formam, ac crassitudi-
nem: quodnam summum supra; quod in-
fra sit infimum: quid ad dexteram sit:
quid ad sinistram. Ad hæc creatarum re-
rum naturam, cuique adeo molitionem
explices: tum eorum omnium nume-
rum modosque, quæ terris infinita con-
tinentur. Hæc cum illis objiciun-
tur, ut ab illius sectatoribus audire me-
mini, ad Sophistica quædam commen-
ta, cavillationesque sese convertunt, &
ex illius præscripto ita respondent: Hæc
omnia corporea sunt, nec à nobis perci-
pi possunt. Deum verò, qui hæc ipsa con-
didit, manifestè ejusmodi sit, quòve
modo, ac qualis, quisve sit intelligimus.
Quis hæc sine risu possit audire? Est
enim longè illud sanè stultissimum:
Summum illum, & incomparabilem opi-
ficem, qui nullo sermone declarari potest,
scire se, atque accuratè percepisse pro-
fiteri. (Atque utinam fide saltem illum
ipsum scire se, non velut contrectare
manibus incredibili audacia prædica-
rent!) Interim verò creatas ab incompa-
rabili illo res omnes, quæ in sua quaque
specie consideratæ spectatores ipsos sui
in admirationem trahere possunt, nega-
re illum cum suis à se cognosci. Præser-
tim cum ubique sacræ literæ de Deo te-
stentur, neque oculis ipsum percipi, ne-
que comprehendere, nec animo cogitari
posse: sed id unum de illo ex rei verita-
te percipi: Quod sit, quodque diligenter

Hebr. ii. 6. se remuneretur.

V. Jam verò quoties eorum aliquis, D
qui de Dei gloria, fide, caritate, & in-
comprehensibili natura rectè sentiunt,
hoc illis objicit: Novimus incomprehen-
sibilem Deum, qui nec oculis videri, nec
explicari sermone potest; eum nos, in-
quam, revera cognoscimus, sed nec aspe-
ctabilem, & incomprehensibilem esse
scimus: Ad hæc novæ iste dialecticæ ar-
chitectus illudendo, ac deridendo velut
fabulam quandam contexuit. Cuinam
ergo vos vestramque fidem similem (in-
quit) esse dixerim? Nimirum viciatæ, ac
cæcæ, surdæ, mutæque virgini: cui qui-

Cavillatio
Ætæ-
vni.

Α μή μοι διήγησαι Θεὸν εἶδέναι τὸν ἀσύγκριτον
καὶ ἀκατάληπτον, τὸ κτ' τὸ εἶδ' μὴ κα-
ταλαμβανόμενον, πῶς δὲ γινωσκόμενον τῶς
αὐτῶν δόξαις, ἀλλὰ διήγησαι μοι εἶδ' πυθμέ-
νας τῆ γῆς, τὰ ταμεία τῆ ἀβύσσου, τὰς φλέ-
βας τῆ θαλάσσης, ἅδ' τὸν τόπον, αἰετοῦ τὰ
μέτρα, βορῶν τὸ εἶδ' καὶ τὰ πάχη, τί τὸ
ἄκρον τῆ ἄνω, τί τὸ τέρμα τῆ κάτω, τί ἐν δεξιᾷ,
τί ἐν ἀωνύμοις, τὴν κτίσεως τῆ αὐτῆς πλάσεως
τὸ διήγημα, τὸ Ἰη' τῆς γῆς ἀμυθῆτων τὸ δρι-
βμὸν καὶ τὰ μέτρα. λοιπὸν ταῦτα * ἤκισαν, Reg. ἡκ-
ὡς ἤκισαν μὲν ὡς τὸ ὑπ' αὐτῶν ἠπατημένων, αὐτῶν
B εἰς σοφιστικὰς παρὰ φάσεις παρεκλῶντες, αὐτῶν
εἰρωνεῖα, λοιπὸν λέγασιν ἀπ' ἐκείνων μεμα-
θηκότες, ὅτι πάντα ταῦτα τὰ σωματικὰ
εἰσι, καὶ ὁ δυνάμεθα εἶδέναι. τὸν Θεὸν
δὲ τὸν αὐτὰ πεποιηκότα οἶδα μὲν σαφῶς πο-
ταπὸς εἶσι, καὶ πῶς εἶσι, καὶ οἷός εἶσι, καὶ τίς
εἶσι. τίς δὲ ἀκῆσαι ταῦτα οὐκ ἂν καταγε-
λάσκειν αὐτοῦ; Αἰθερὲς γάρ εἶσι τὸ ὅλον, ὅτι
τὸν τεχνίτην, καὶ ἀσύγκριτον, καὶ ἀνεκδιήγη-
τον λέγει εἶδέναι, καὶ ἠκριβωκέναι. καὶ εἴθε ἔ-
λεγε τῇ πίστει εἶδέναι καὶ ἠκριβωκέναι· ἀλλὰ
μὴ κτ' εἶδ' ὅτι τινὰ ψηλαφῆσεως ἐτόλμα, καὶ
C τολμᾷσι λέγειν· τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν χροῖμα
ἔασυγκρίτε, διὰ τὸ κτ' τὸ εἶδ' δυνάμει
αὐτῶν τὸ ὁρώντων ὑπὲρ σωματέσεως φάσκων αὐ-
τόν τε καὶ εἶδ' αὐτῶν μὴ εἶδέναι. μάλιστα
πάντη τῶν θείων γραφῶν σαφῶς περὶ Θεοῦ κη-
ρυτῆσων τὸ ἀόρατον αὐτὸν εἶναι, καὶ ἀκα-
τάληπτον, καὶ ἀπεινώτητον, μόνον δὲ πίσει ἐν
ἀληθείᾳ γινωσκόμενον ὅτι εἶσι, καὶ τῶς ἀγα-
πῶσιν αὐτὸν μισθαποδοτῆς γίνεται.

Όταν δὲ ἴς αὐτοῖς εἶπ' ὅτι ὁρῶς περὶ Θεοῦ
δόξης, πίσεως τε, καὶ ἀγάπης, καὶ ἀκατά-
ληψίας δοξαζόντων, ὅτι ἡμεῖς οἶδα μὲν Θεὸν
ἀκατάληπτον, Θεὸν ἀόρατον, ἀνεκδιήγη-
τον, οἶδα μὲν δὲ αὐτὸν ὄντως, ὄντα δὲ ἀόρα-
τον, καὶ ἀκατάληπτον, Ἰη' σκωμάλινως, καὶ
κωτίλως λοιπὸν ὡς μύθον τινὰ διηγόμενον
ἐτόλμησεν εἶπ' ὅτι τὴν κωλὴν διαλεκτικῶς
ἡμῶν φέρων τίνι ἔν' εἰκάτε, καὶ ἡμῶν πίσει,
παρ' ἐνὼ φθαρσίῃ, ὥς δὲ τυφλῇ, καὶ κωφῇ,
καὶ ἀλάλῳ, ἢ τίς ὅτι μὲν πέφθαρηται, πᾶσι
πέφηνε

πέφηνε τῆς αὐτῆς γινώσκουσιν. ἐρωτωμένη δὲ τίς ὁ Φθορεὺς, ἐκ ἀκέρ, ἵνα μάθῃ, καὶ ἔτε ἐώρεκε τὸν Φθείρητα, διὰ τὸ τετυφλωθῆαι, ἔτε ἀπαγγεῖλαι δύναται, διὰ τὸ ἀλαλον· ὡς εἶναι ἀντιστρέφως πρὸς αὐτὸν, καὶ τὸ αὐτῆς μῦθον καὶ τὸ γεγραμμένον, Ἰππερέψαι ὁ πόντος αὐτῆς, εἰς κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον ὃν εἰργάσατο, καὶ τὰ τέτοις ὁμοία. αὐτὸς γὰρ εἰκοτετυφλῶ ἐκ ἡμετέρας ἔτω γεγνημένῳ, λαλῶντι δὲ, καὶ πολλὰ λαλῶντι καὶ ἀκρόντι, καὶ εἰδότε μὲν λευκὸν τὸ ὄνομα, καὶ μέλαν, κυανὸν τε, καὶ πρασίνον καὶ πυρρὸν, καὶ τῶν ἄλλων διαφόρων ὀνομάτων, Φωτὸς τε καὶ σκοτὸς, ὧν μὲν τὰ ὀνόματα ἐνηχῆται, ἔμην δὲ γινώσκῃ τί τὸ εἶδος, ἐδ' ὅλ' δύναται αὐτὸ ἐρμηνεύσαι, διὰ τὸ ἀπαρχῆς αὐτὸν τυφλὸν γνηθῆναι, καὶ τὴν ἐναλλαγὴν ἐκάστης ποιότητος χρωμάτων ἀγνοεῖν, καὶ τὸ εἶδος. ἕκασον γὰρ αὐτῶν τῶν ὀνομάτων τὸ κατάλληλον τὸ διακρίσεως * διορατικῶν αἰσθήσεων ἔχῃ τὴν πείραν, ἔμην δὲ διὰ φράσεως τῶ μὴ γινώσκοντι ἀπαρχῆς τὸ εἶδος, ἔτε διὰ ψηλαφῆσεως, καὶ ἀφῆς δυνάμεινον δοκιμασθῆναι ὅταν γῆν οἱ ἀπὸ ἡμετέρας τυφλοὶ πρὸς τῶν διαλεγόμενοι, καὶ εἰδότες ἀντιπαρκαθίσταται τὸ μέλαν πρὸς τὸ λευκόν, καὶ τὸ χλωρὸν πρὸς τὸ κυανέον, καὶ πορφύρεον [τε] κοκκινεόν τε, καὶ τὰ ἄλλα χρώματα, ἐρωτηθῶσι δὲ ἀφ' ἡμῶν τὴν ποιότητα τῶ εἶδους, καὶ τὸ χρῶμα ἐκάστης ποιότητος, ἔτε δύνανται εἰπεῖν, ἔτε ἀφ' ἡμῶν διδάχθῃ· αἱ μόνον δὲ διὰ λόγου * πείθωσιν ἐαυτῶν τὴν διάνοιαν, ἀπατάσιν δὲ τὸν ἀκρόντα, ὡς εἰδότες τέλειον πρὸς τὸ διακρίσεως, καὶν τε τῶ λόγῳ λέγωσι, τὴν ἀγνοσίαν διὰ τὸ ἀκαταληψίας κεντημένοι. ἔτω καὶ ἔτ' ἡκεῖ ἡμῶν λέγων πρὸς Θεόν, καὶ Ἰππιφηνίζει μὲν σκωπτηλῶς, τῆς ἀλάλῃς, καὶ κωφῆς, καὶ τυφλῆς παρθένης τὴν Φθορὰν, αὐτὸς καὶ τὸ αὐτῆς βλασφημίαν πεφθαρμένον μᾶλλον, καὶ τὴν ἀγνοσίαν, ὡς ἀπὸ γενετῆς τυφλωσιν κεντημένον, λέγων μὴ πρὸς Θεόν, λόγοις δὲ ἀπεικάζων.

Λοιπὸν δὲ καὶ εἰς ἀναρχωλίαν ἔδωκεν αὐτῇ μεμαθητευμένους πρὸς ἀσκηθίσας. ἐδὲν γὰρ αὐτῆς ἀτόλμητον βλασφημῶσι μὲν ἐν Προφητῶν ὀνόματι, καὶ Ἀποστόλων ὅταν ἐλεγχόμενοι ὑπὸ

Adem oblatum esse stuprum qui eam non Anomaci
runt omnes intelligunt. At si quis ille Hærcis
viriator fuerit interrogas, nequaquam
audiat: neque aut illum propter cæci-
tatem videre potuit; aut indicare quod
muta sit, potest. Merito igitur in ipsum
ipsiusque sermonem illud è Scriptura
retorquere licet: *Convertatur labor ejus* psal. 7. 17.
in caput ipsius. Et incidet in foveam quam
fecit; ac cætra id genus. Hic enim cæ-
ci similis est, qui cum ea calamitate na-
tus loquatur, audiatque quam plurima
Ac licet albi, ac nigri, cærulei, prasini,
rubi, ac cæterorum à se discrepantium
colorum, nec non & lucis, ac tenebra-
rum vocabula pronunciet, quæ auditi-
one didicerat; horum tamen figuram,
ac speciem minimè cognoscit, nec cu-
jusmodi sit explicare potest, quod ab
utero matris cæcus prodierit; ac proin-
de singulorum qualitatē, discrimina, fi-
gurasve discernere nequeat. Quodlibet
enim istorum nominum sensuum
perceptioni, experientiæque consentane-
am speciem exprimit: sed ea sermone
declarari ei, qui non illam oculis usur-
parit, neque tactu probari, dijudicari
potest. Quare cum cæci illi de istis co-
loribus diferentes, qui cum nigro can-
didum, viride cum cæruleo; tum pur-
pureum, coccineum, ac cæteros inter
se peritè comparant, de cujusque gene-
ris, ac coloris qualitate à nobis interro-
gantur, nec illud eloqui, nec à nobis
edoceri possunt: sed voce tenus sibi ipsis
persuadent: & autoribus imponunt, ut
illorum discrimen perfectissimè callere
videantur; tametsi nihil præter nuda
verba teneant earum rerum, quarum,
quod eas minimè comprehendere pos-
sint, summa in ignoratione versantur.
Ad hunc modum ille de Deo sermo-
nem instituit: & corruptam nescio
quam nobis, mutatam, ac surdam, cæcam-
que virginem per ludibrium objicit,
pro sua in Divinum numen petulan-
tiâ corruptus ipse, & ignorantia velut ab
origine contracta cæcitate laborans. Qui
ita de Deo disputat, ut de ejus naturâ
semocinando conjicere, ac divinare stu-
deat.

VI. Postremò discipulos suos ad
extremam impudentiam perduxit. Ni-
hil enim est quo non illorum pertingat
audacia. Prophetarum Apostolorum
que nomina contumeliis incessunt.
Cumque urgeri rationum vi, ac malè
Cumque urgeri rationum vi, ac malè
Cumque urgeri rationum vi, ac malè

Anomoi haberi cœperint, effugiunt subinde, ac A
Hæresis prosiliunt; &: ista, inquit, Aposto-
lus, tanquam homo, dixit. Alias: Quid
tibi mihi vetus, ajunt, Testamentum obji-
cis? Qvod quidem minimè mirum est;
si dictum illud Salvatoris consideretur:

Mat. 23. 35. Si Patrem familiæ Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos illius? Si Domini- num ipsum, ac verum ejus decus, & glo- riam abnegare non dubitant, quanto ma- gis Prophetas illius, & Apostolos nega- bunt? Præterea verò majore quadam in- fania, ac furore correpti Aëtii discipuli, cum horum successore, qui Eunomius falsò nominatur, & ad hæc tempora su- perest, aliud quiddam scelus, ac ne- farium committunt. Siquidem eos, qui baptizati jam fuerint, iterum baptizat Eu- nomius, non modò qui à Catholicis, aut ab aliis hæresibus; sed eos etiam, qui ab ipsismet Arianis deficiunt. Repetiti por- rò illius baptismi ea formula est: In nomine DEI increati: & in nomi- ne Filii creati: & in nomine Spiritus sanctificantis, & à creato Filio procre- ati. Atque ut tota illorum fraus, ac scenica velut artes, & fallaciæ penitus appareant; & id omninò constet, non fidem esse quod isti prædicant, sed hi- strionum officinam; sunt qui narrent, quovis ab iis denuò baptizantur, in caput demergi, pedibus in sublime porre- ctis: itaque jusjurandum adigi; nun- quam se ab illius errore atque hæresi dis- scissuros. Ferunt insuper Aëtium ipsum post Constantii obitum à Juliano Impera- tore revocatum ab exilio, cum seclæ suæ Diaconus esset, ab ejusdem suæ Episcopo ad Episcopi dignitatem esse provectum.

*Ariani
rebapti-
zantes.*

Hæc sunt, quæ de Aëtio, Aëtiiqve discipulis investigare potuimus. Quos nonnulli Anomæos, hoc est, dissimi- les nominant: quod Arianam Hæresin uberiore quadam, ac magis execranda dogmatum impietate superarunt. De quibus posteaquam singillatim pro viri- bus, Divina opitulante gratia, disputavi- mus, ac velut multipedem scolopendram, quod insecti genus julum vocant, ve- ritatis pede proculcavimus, & unici Dei Filii verà confessione contrivimus, gratiis Deo more nostro persolutis,

τινων * ὑπωπιάζονται, εὐθύς ὑποτρέχοντες. ἢ ὑποπηδῶντες, ἢ λέγοντες, τὸτο ὁ Α- πὸστολος ὡς ἄνθρωπος ἔφη. ἄλλοτε δὲ τί μοι φέρεis τὰ τῆς παλαιᾶς διαθήκης; ἐκ ἐστὶ δὲ θαυμαστὸν κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Σωτῆ- ρος εἰρημένα, ὅτι εἰ τὸ οἰκοδεσποτικῶν Βεελ- ζεβὺλ ἐκάλεσαν, πόσω μᾶλλον ἐδὲ οἰκὸκα- κὸς αὐτῶν; εἰ γὰρ αὐτὸν τὸν Κύριον, ἢ τὴν ἀληθινὴν αὐτῶν δόξαν δυνάμενται, πόσω γε μᾶλλον Περφρητὰς αὐτῶν, καὶ Αποστόλους; ἔτι δὲ εἰς περὶ τοῦτον μανίαν διεγείροντες οἱ αὐτῶν μεμαθητευμένοι, καὶ οἱ τῶν διὰ Βδοχῆ Εὐνομίου τις ψευδονύμως καλεμε- νῶν, ἔτι καὶ δεῦρθε τῶν τῶν βίῳ, μέγα * κακὸν τόλμημα· ἀναβαπτίζει γὰρ ἑστὸς ἡδη κα- βαπτισθέντας; & μόνον ἐστὶν διὰ τοῦ ὁρθοδόξου κα- τὰ τοὺς αὐτὸν ἐρχομένους, καὶ αἰρέσεως, ἀλλὰ καὶ ἐστὶν ἀπ' αὐτῶν τῶν Αρειανῶν. ἀναβαπτί- ζει δὲ αὐτοὺς εἰς ὄνομα Θεοῦ ἀκτίστου, καὶ εἰς ὄνομα Υἱοῦ κεντισμένου, καὶ εἰς ὄνομα Πνεύματος ἁγίου, καὶ ὑπὸ τῶν κεντι- σμένων Υἱῶν κτιζόντων. ὡς δὲ τὸ πᾶν κυ- βείας, καὶ θυμέλης, ἢ σκηνῆς τὸ ἐργασί- εον αὐτῶν ὁφθαίη, ὅτι σκετὶ πίστις ἢ ἀπ' αὐτῶν καταγέλλομένη, ἀλλὰ, σχεδὸν εἰ- πῶν, μίμων ἐργασίεον, διεβεβαίωσαν τό- τινες, ὅτι κατὰ κεφαλῆς ἐστὶν ἀναβαπτίζο- μένης βαπτίζει, καὶ ἐστὶν πόδας ἄνω, καὶ τὴν κεφαλὴν κάτω. καὶ ἔτιως ἐνωμότως βιά- ζεται αὐτοὺς ὁμοῦσαι, μὴ διποπηδῆσαι τὴν αὐτῶν μεμηχανημένης τοιαύτης αἰρέσεως. Φα- σὶ δὲ τὸν αὐτὸν Αἰτίον, μὲν τὴν τελευτῶντων Κων- σταντίῳ, ὑπὸ Ἰβλιανῶν τῶν βασιλευσάντων ἀνακληθέντα τῆς ἐξουρίας, ἔτι ὄντα Διάκο- νον τῆς αὐτῆς Αἰρέσεως, ὑπὸ τῆς αὐτῆς αἰρέ- σεως Επισκόπων, εἰς Επισκοπὴν περὶ- δχθαι.

Ταῦτα δὲ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα Αἰτίῳ, καὶ τῇ αὐτῇ μαθητῶν οἷς τισι τινὲς Ἀνομοίους ἐπέθεντο ὄνομα, διὰ τὸ ἔτι περὶ τοῦτον μανίαν διεγείροντες, ὡς περ πολὺ πην σκολόπενδραν, καὶ ἰσλὸν τὸ καλεμε- νον ἐρπετὸν τῶν τῶν ἀληθείας ποδὶ καταπαλίσαν- τες, καὶ τῶν Μονοθῶν ἀληθινὴ ὁμολογία σω- τερῆς, σωτήρας Θεῶν εὐχαριστῶντες, τὴν αὐτῶν δυνάμιν ἐπαγομένην εἰς βοήθειαν τῶν ἡμε- τέρας ἀσθενείας, ἡμετέρας ἐξῆς ὑποληφθείσας,

κατὰ τὴν δύναμιν ἡμῶν, καὶ κατὰ ἀληθινὴν ἡμῶν
 ἰσχυρὰν, ὡς ἵπποδοχοι, αὐτὸν ἐπικαλέσμενοι, ὡς
 ἔφην, τὸν δεσπότην, συμπαρεῖναι ἡμῖν πρὸς
 τὴν ἐκείνων ὑπόδειξιν, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς
 ἀνατροπὴν, ἵνα ἐν τῇ αὐτῇ δυνάμει διωθῶνται
 μὴ πληρῶσαι τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἡμῶν σμικρο-
 τητος καὶ βρογχύτης.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ
 ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

Aejusque ad imbecillitatis nostræ præsi- Anomai
 dium implorata virtute, ad reliquas Hæ- Hæresis
 reses pro capto virium nostrarum intel- LXXV
 ligentiæque transeamus. Ac Domini im-
 primis opem, ut diximus, imploremus, ut
 is ad illas explicandas, ac refutandas præ-
 sto nobis esse velit: quo illius viribus, ac
 potestate freti quod tenuitas mediocri-
 tasque nostra suscepit ad exitum perdu-
 cere possimus.

FINIS PRIMI TOMI
 TERTII LIBRI.

B

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙ ΚΑΙ INDICULUS EO-

ΕΝ ΤΩ ΔΕΥΤΕΡΩ ΤΟΜΩ
 τὰ αὐτὰ τρίτα βιβλία, ἐξ ὧν δὲ ὄντι καθ'
 ἣν εἵπομεν τὴν τῶν τῶν δεινῶν διαίρεσιν,
 ὅς ἐστι τόμος ἑξῶν, καὶ τέλος τῆς πρῶ-
 τῆς ἡματιᾶς πάσης, ἐν ᾗ εἰσιν Αἰρέσεις τέσ-
 σαρες.

rum, quæ in Libri III Tomo II
 continentur; qui est ex instituta
 hactenus Tomorum distributio-
 ne VII, idemque totius Operis
 ultimus; in quo Hæreses sunt IV.

ΛΟΙΠΟΝ, οἱ μὴ τελείαν τὴν
 Χρῆσιν ἐνανθρώπησιν ὁμολο-
 γῶντες. ὧν τινες ὁμοῦσιν τὸ
 σῶμα τῇ θεότητι ποτε ἐτόλ-
 μησαν λέγειν· τινὲς δὲ ποτε
 ψυχὴν αὐτὸν εἰληφέναι ἠρῶντο· τινὲς δὲ διὰ
 τῆς λόγῃς τῆς ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἐπερ-
 ὀμένοι ἠρῶντο τὸ διὰ κτίσεως σαρκὸς, τὰ δὲ
 τῆς Μαρίας, τὸ κατὰ σάρκα αὐτὸν εἰλη-
 φέναι· μόνον δὲ φιλονεικῶς ἔλεγον τὸν Λό-
 γον σάρκα γεννηθῆναι. εἰσὺσερον δὲ τί διανοῶ-
 μενοι, οὐκ οἶδα εἰληφέναι.

Ἀντιδομαριανῆται, οἱ τὴν ἁγίαν Μα-
 ρίαν τὴν ἀειπάρθενον μὴ τὸν σωτῆρα γε-
 ννηθέναι, τῷ Ἰωσήφ συνηθῆναι λέγοντες.

* Κολλυριδιανοί, οἱ εἰς ὄνομα τῆς αὐτῆς
 Μαρίας ἐν ἡμέρᾳ τινὶ τῶν ἔτους διδοτεταγμένη
 κολλυρίδα ἰνὰ πρὸς φέρουτες, οἱς ἐπετέμεθα
 ὄνομα κολλυριδιανῶν.

I. **D**IMOEITÆ, qui
 perfectam Christi in-
 carnationem minime
 confitentur: quorum
 alii consubstantiale Di-
 vinitati corpus auerere ausi sunt: alii ve-
 rò assumptam esse ab eodem animam ne-
 garunt: quidam his Evangelii Verbis:
Verbum caro factum est, freti, ex creata
 carne, hoc est Maria, carnem ab illo su-
 ceptam esse voluerunt, sed solum Verbum
 carnem esse factum pertinaciter defende-
 runt: postea verò, quam ob causam ne-
 scio, mentem illum non assumpsisse di-
 xerunt.

II. Antidicomarianitz, beatam, sem-
 perque virginem Mariam post editum Sal-
 vatorem cum Josepho consuevisse pu-
 tant.

III. Collyridiani, qui in ejusdem
 Mariæ nomen stato anni die collyridem
 offerunt: quos idcirco Collyridianos no-
 minavimus.

Oooo ij

IV. Massaliani, quos interpretari A possumus *precantes*. His adjunguntur è gentiliū sectis, quos Euphemitas, & Martyrianos, & Satanianos appellat.

Summa hæc est tomi septimi, ut trium librorum finis. Colliguntur Hæreses LXXX. Sub finem tertii libri, septimive Tomi formula fidei, quam Ecclesia Catholica profitetur, subiecta est, ac veritatis defensio, & Evangelii Christi prædicatio, ac denique Catholica Apostolicaque Ecclesia forma, quæ cum ab æterno fuerit, successione temporum post incarnationem Christi evidentissimè perfectæ est.

* Μασσαλιανοὶ, ἐρμηνευόμενοι ἀρχόμενοι. ἡ. Πασσιν ἀπὸ τῶν τῶν καὶ τῶν ἀπὸ Ἑλλήνων τολιανοὶ ἐπιτετηθευμένων ἀρέσεων ἔτι, οἱ λεγόμενοι Εὐφημίται, καὶ Μαρτυριανοὶ, καὶ Σατανιανοὶ.

Αὕτη καὶ ἡ ἐξδομὴ τὸν ἀνακεφαλαίωσις, καὶ τέλος τῶν βιβλίων, ὅμῃ δὲ αἱ πᾶσαι ἀρέσεις π. ἐν αὐτῇ δὲ τῷ τέλει τῶ τρίτου βιβλίου, ἐξδομὴ δὲ τὸν, ἐν ὑσέρῳ ἡ πίστις τῆς Καθολικῆς Εκκλησίας, καὶ ἀπολογία ὑπὲρ ἀληθείας, καὶ κήρυγμα τοῦ Ἐξαγγελίου Χριστοῦ, καὶ χαρακτηριστὴς τῆς Καθολικῆς, καὶ Αποστολικῆς Εκκλησίας, τῆς ἀπ' αἰῶνος ὄψεως, καὶ δὲ διαδοχὴν χρέων φανερώματα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν σάρκι παρῆναι ἀποκαλυφθεῖσα.

Τὸ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ
ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΤΟΜΟΣ ΔΕΥ-
ΤΕΡΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΥ.

SANCTI EPIPHANII
CONTRA HÆRESES
LIBRI III. TOMUS II.

ΚΑΤΑ ΔΙΜΟΙΡΙΤΩΝ, ΤΩΝ *CONTRA DIMOERITAS,*
ὑπὸ τινων κληθέντων, μὴ τελείαν τὴν Χριστῷ *ut nonnulli vocant, qui perfectam*
ἐνανθρώπησιν ὁμολογούντων, πεντηκο- *Christi Incarnationem abnegant,*
σὴ ἐβδόμη, ἢ καὶ ἐπικλοσὴ *que est Hæresis LVII, sive*
ἐβδόμη. *LXXVII.*

ΚΑΘΕΞΗΣ δὲ τέττις **Α**
πάλιν ἐπίπτον ἡμῖν ἐν
πρωλήψει τῷ βίῳ ἐρβύη
οἱ αἰσθητὰ τῆς πίστεως
λέξεις, ἐκ πόλεως αἰτίας οὐκ
ἔχω λέγειν, ἀλλ' ἵνα μὴ
ἐάσῃ ὁ αἰεὶ ταρασσών τὴν
ἀνθρωπείαν φύσιν, καὶ πολεμῇ, ὡς εἶπεν,
Διάβολος, ἐμβάλλων αὐτῷ τὰ πικρὰ δηλη-
τήρια ἐν τοῖς θαυμασίοις ἐδέσμασι, καὶ ὡς
ἐν μέλιτι πρὸς βάλλων τὴν πικρίαν, ἔτω διὰ
τῶν τῶν ἐπ' ἄκρον βίῳ θαυμαζομένων, καὶ ἐν
ἐπαύνοις ὁρθοδοξίας αἰεὶ καταγελλομένων, καὶ
τὸ τὸ ἐστὶ τὸ ἔργον αὐτῶν φθονήσαντι ἀ-
παρχῇ τῶν πατρίων Ἀδάμ, καὶ πᾶσιν ἀνθρώ-
ποις ἐχθράνουντι, ὡς καὶ* πρὸς τῶν σοφῶν
εἴρηται, ὅτι φθόνος αἰετῆς μεγάλης ἀπὸ
οὐδὲν ὀδύς ἐκέρχεται. Quam ad sententiam præclare sapiens quidam dixit: *Invidiam magnis per-*

ΠOST superiores Dimo-
illos nova quæ-
dam, ac difficilis, Hæresis
& à recta fide ab-
horrens Hære-
sis ex anticipata
quorundam opi-
nione in humanum genus prodit: ne-
que causam cur ita contigerit satis intelli-
go; nisi quod id unum humanæ naturæ
perturbator, & hostis Diabolus studet,
nunquam ut ab infestandis hominibus
cesset: qui amarissimo suo veneno exqui-
sitos cibos inficit, ac melli fel admiscet;
idque potissimum illorum opera molitur,
qui admirabili vitæ instituto celebrantur,
& propter sinceræ fidei studium, ardo-
remque commendantur. Hoc enim u-
nicum illius opus est, qui & adversus pa-
rentem nostrum Adamum invidia pri-
mum, & adversus humanum omne ge-
nus odius effervuit. *Oooo iij*

Dimo-
ritæ,
Hæresis
LXXVII.
Diabolus
Ecclesiam
detrahit.

periculis successibus adversari. Sic igitur per
magnum quosque viros errores introduxit,
ut nos, atque Ecclesia Dei perpetuis mole-
stis, ac tumultibus, bellisque conflicte-
mur. Etenim nonnullis nostrorum pla-
cuit & quidem primariis, atque à nobis,
& ab omnibus orthodoxis divinis prope-
modum honoribus affectis, mentem ab
Christi Incarnatione dimovere, eun-
demque carnem cum anima duntaxat
suscepisse, mentem verò nequaquam,
asserere: hoc est non perfectum ho-
minem induisse. Neque video quid
hac opinione humano generi contule-
rint, aut à quibusnam istiusmodi dogma
didicerint: quidve aut ex ea re emolu-
menti ipsi ceperint, aut nobis ipsis, atque
auditoribus omnibus, ad usque sanctæ
DEI Ecclesiæ fructus attulerint: nili ut
tumultus, ac similitates, & dolores inter
nos excitarint, mutuaque concordia cha-
ritatisque suavitate extorserint. Quippe
Divinarum scripturarum consentien-
tem, ac rectum ordinem, & innocentiam
professionem, ac Propheticam, Evange-
licam, & Apostolicam fidem negligentes,
sophisticas nobis argutias, ac fabulas ob-
truserunt; quibus infinitas nobis calami-
tates attrulerunt, atque in seipsis Apostoli
dictum illud impleverunt: *Uescient quid-
dam à sana doctrina, ascendentes fabulis,
& inanibus nugis.*

Apollina-
rius hujus
fidei in-
ventor.

II. Egregius ille, ac venerabilis se-
nex, quem nos, & Beatæ memoriæ Papa
Athanasius, imò verò Catholici omnes
unicè dileximus, Apollinaris Laodicens
hujus dogmatis author, ac propagator
exitit. Ac principio quidem cum id no-
bis nonnulli ex ejus Discipulis narrantent,
fidem non habebamus, neque verisimile
putabamus à tanto viro errorem ejus-
modi profectum: Itaque nonnulla ad-
huc meliorum spe patienter expectavi-
mus, donec rem omnem accuratè cognovi-
mus. Hoc enim dicebamus: Discipu-
los illius qui ad nos ventitabant, cum ea
minimè caperent, quæ ab erudito illo, ac
sapienti viro præceptore suo abstrusa, ac
recondita proferrentur, ejusmodi quæ-
dam finxisse sibi, quæ ab illo nunquam
didicerant. Præsertim cum multa inter
illos, qui nos adibant, opinionum varie-
tas esset. Quippe nonnulli eò progressi
sunt, ut Christum corpus è cælo detu-
lisse dicerent: quæ absurda, peregrinaque
comminiscendi licentia hominum semel
animis incidens ad graviora acerbiora-

Αγίας αντίπαλῶ. ἔτω καὶ διὰ τὸ μεζόνων
προσώπων ἔβαλέ τινος προφάσεως, ἵνα ἡμᾶς
καὶ τὴν ἀγίαν τῆ Θεῆ Εκκλησίαν ἀλυτῶσιν
μὴ εἰσὶν, ἀλλὰ αἰεὶ θορυβημένοι τε, καὶ πο-
λεμικῶν. ἔδοξε γάρ τισι καὶ τοῖς ἐξ ἡμῶν
ὀρρωμένοις, καὶ ἐν μεγάλῃ διαθεσῇ ὑπάρ-
χουσιν, ἐν ἐπαίνοις δὲ αἰεὶ παρ' ἡμῶν, καὶ πᾶσι
πᾶσιν ὀρθοδόξοις ἐκθειάζοιτο, παρεκ-
βάλλειν τὸν ἐν δόξῃ τῆ Χρυσῆ ἐνσάρκῃ πα-
ρυσίας, καὶ λέγειν, ὅτι σάρκα ἔλαβεν ὁ
Χρυσὸς ἐλθὼν ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ ψυχὴν μὲν
δὲ σὰρκα ἔλαβε, τῷ τῷ τέλει ἄνθρωπον τὸ
ἐκ τῆς τῷ βίῳ σωφρονεῖν γὰρ ἀγνοῶ λέ-
γειν, ἢ πᾶσι τινῶν τὸ πρὸ αὐτῇ μεμαθηκό-
τες, ἢ τὶ ὠφέλιμον ἐκ τῆς κερδήσαντες,
ἢ χαρισάμενοι ἡμῶν τε, καὶ τοῖς ἀκούοις, καὶ
τῇ ἀγίᾳ Θεῆ Εκκλησίᾳ, ὅθεν πλήρῃ ἡ τα-
ραχὴν, καὶ διαίρεσιν εἰς ἡμᾶς ἐργασάμενοι,
καὶ λυπὴν, καὶ ζημίαν τῆς ἀπ' ἀλλήλων
γλυκύτητος, καὶ ἀγάπης. τὴν γὰρ τῇ θεῷ
γραφῶν ἀκολοθίαν, καὶ διθύτητα, καὶ ἀκα-
κίας ὁμολογίαν, Προφητικὴν τε, καὶ Ἐτα-
γελικὴν, καὶ Αποστολικὴν πάντων παρέντες σο-
φιστικὴν ἡμῶν λέξιν, καὶ μυθώδη παρεισθήγα-
γον, μεθ' ἧς καὶ πολλῶν δεινῶς ἀκολοθίαν,
πληρῆντες ἐν ἑαυτοῖς τὸ εἰρημένον ὅτι δὴ πο-
σίσονται τινες τὸ ὑγιανέσθης διδασκαλίας,
προσέχοντες μύθοις, καὶ κενοφρονίαις.

Ο πρῶτος, καὶ σεμνοπρεπής, ὁ αἰετῶν
μῶν ἀγαπητὸς, καὶ τῷ μακαρίτῃ Πάπᾳ Αθα-
νασίῳ, καὶ πᾶσιν ὀρθοδόξοις, Απολινάριος
ὁ δὲ Λαοδικεῖας, ἔτι ἦν ὁ ἐν δεξιῇ τῷ
τῷ ῥήματι ὑπνοήσας τε, καὶ παραγόμενος.
καὶ τὰ πρῶτα μὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ τινῶν τῶν
ὑπ' αὐτῷ μεμαθητευμένων. ἡγεῖσθαι, εἰ ἄρα
ὁ ἀνὴρ τοῖς τῷ τυγχάνων τῷ παρεισθήγα-
γε τῷ βίῳ τὸ ῥήμα, ἔτι ἐν προδοκίᾳ ἐλπί-
δος μακροθυμῶντες, ἕως τὰ κεῖν ἐπὶ τῷ
ἐλέγοντο γὰρ οὗτοι πᾶντας οὗτοι ὑπ' αὐτῷ, πρὸς ἡ-
μᾶς ἀφικομένους, μὴ νοήσας τὰ βαθέως ὑπὸ
τῷ λογίᾳ ἀνδρός, καὶ σωεῖς, καὶ διδα-
σκάλος, ἀφ' ἑαυτῷ ταῦτα πλάττειν, μὴ ἀπ'
αὐτῷ μεμαθηκότας. πολλὰ γὰρ ἦν, ἃ ἐν αὐ-
τοῖς πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένοις ἡμφιστάλλετο. τι-
νὲς μὲν γὰρ αὐτῷ ἐτόλμησαν λέγειν, ἄνω-
θεν τὸ Χρυσὸν τὸ σῶμα κατενηνοχέναι. ἑπ-
μένοντα δὲ ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων ἐννοίᾳ ἡξε-
νολογῆσαι τὴν δεινότητα προκοπῆς εἰς

γάζετο. ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τὸ ψυχὴν εἶληφέναι τὸν Χριστὸν ἠρνήσαντο. τινὲς δὲ καὶ ὁμοῖοισιν τὸ σῶμα τῷ Χριστῷ τῇ θεότητι λέγειν ἐτόλμησαν, καὶ τὰ ἀνωτερικὰ μέρη εἰς πολλὴν ταραχὴν κατέστησαν, δι' ἧς ἀνάγκη γέγονε Σύνοδον συγκροτηθῆναι, καὶ ἀναθεματίσαι τοὺς τοιούτους. ἀλλὰ καὶ ὑπομνήματα πέπερακται, ὧν ἀντίγραφα τῷ μακαρίτῃ Πάπᾳ Ἀθανασίῳ ἀπεστάλη, δι' ἣν αἰτίαν τῶν ὑπομνημάτων καὶ αὐτὸς ὁ μακαρίτης ἠναγκάσθη γράψαι Ἐπιστολὴν καὶ τὰ τοιαῦτα λεγόντων; μὴ ἀπειλητικῶν λόγων Ἐπιπεμφάμεν τῷ ἀιδεσιμωτάτῳ Ἐπισκόπῳ Ἐκκλησίᾳ, ὅτι κατηξίωσε πρὸς τὰς καὶ ἀπόκρισιν εἰς ταραξάσαι δέοναι. σαφῶς δὲ πρὸς τῆς πίσεως γράφας ὁ αὐτὸς μακαρίτης ἐν ταύτῃ, καὶ εἰς αὐτὰ φάσκοντες, καὶ ἱεράρχοντες ἀπεκήρυξεν. ἥς Ἐπιστολῆς τὸ ἀντίγραφον ἐν ταῦθα πρὸς θεῶς διόλυσ ἀναγκαῖον ἡγησάμεν. καὶ ἐστὶ τόδε.

Ἀθανάσιος Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας πρὸς Ἐπίκλητον Ἐπίσκοπον Κορινθίων.

Εγὼ μὲν ἐνόμιζον πᾶσαν ματαιολογίαν πάντων, ὅσοι διηποτῶν εἰσιν Αἰρετικοὶ πεπαύσθαι ἐκ τῆς γηρομένης ἐν Νικαίᾳ συνόδου. ἡ γὰρ ἐν αὐτῇ πρὸς τὰ πατέρων καὶ τὰς ἀγίας γραφὰς ὁμολογηθεῖσα πίσις αὐτάρεκτος ἐστὶ πρὸς ἀναπροπὴν μὲν πάσης ἀσεβείας, σύστασιν δὲ τῇ ἐν Χριστῷ ἀσεβείᾳ πίσεως. διὰ τὸ το γέν καὶ νῦν διαφόρων γηρομένων συνόδων, ἐντε τῇ Γαλλίᾳ, καὶ Σπανίᾳ, καὶ τῇ μεγάλῃ Ρώμῃ, πάντες οἱ σπουδαῖοντες εἰς μὲν ἐπικρυπτομένης, καὶ φρονέοντες τὰ Ἀρεῖας, ἈΥξέντιον δὲ λέγω τὸ ἐν Μοδιολάνῳ, καὶ ΟΥΓΡΑΚΙΟΝ, καὶ ΟΥΓΑΛΕΝΤΑ, ΓΑΪΟΝ ΔΡΟ ΠΑΝΝΟΝΙΑΣ, ΠΑΜΦΙΛΟΝ, ὡς ΔΡΟ ΕΝΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΙΝΕΜΕΝΟΙ, ἀνεθεματίσαν· ἐγραψαν δὲ πανταχῶς διὰ τὸ εἶναι τούτους ἐπινόουν ἑαυτοῖς ὀνόματα συνόδων, μηδεμίαν ἐν τῇ Καθολικῇ Εκκλησίᾳ σύνοδον ὀνομάζεσθαι, εἰ μὴ μόνον τὴν ἐν Νικαίᾳ γηρομένην, πρὸς αὐτοὺς μὲν ἦσαν πάσης ἀρέσεως, ἐξαρέτως δὲ τῇ Ἀρειανῇ, δι' ἣν μάλιστα καὶ ἡ σύνοδος τότε συνήχθη. πῶς εἰπω ἔτι μὴ τὰ αὐτὰ ἀμφισβητεῖν τινες, ἢ ζητεῖν ἐπὶ χειρῶσιν; εἰ μὲν ἔν ἐκ τῶν Ἀρειανῶν εἰσιν,

Alieque processit. Alii verò Christum animam assumpsisse negaverunt. Quidam ritae ejusdem Christi corpus divinitati consubstantialia non dubitarunt asserere. Quibus opinionum portentis Orientem magnoperè perturbarunt: propter quos conflare Synodum necesse fuit, ejusdemque decreto condemnari. Quinetiam commentarii quidem præscripti sunt, quorum exempla ad B. M. Papam Athanasium missa sunt: quibus illis commentariis adductus est, ut adversus dogmatum illorum assertores minaces literas ad venerabilem Episcopum Epictetum scriberet, à quo rogatus fuerat, ut tempestatis illius, ac tumultus authoribus responderet. Quamobrem in eadem Epistola de fide perspicuè accurateque beatus ille disseruit; & illos novorum dogmatum propagatores perturbatoresque proscripsit. Cujus Epistolæ integrum exemplum hic adscribere necessarium esse duxi. Est autem ejusmodi.

ATHANASIUS EPISCOPUS ALEXANDRIÆ EPICTETO Corinthiorum Episcopo.

III. Equidem arbitrabar Hæreticorum, quotquot unquam fuerunt, omnium vanam, absurdamque loquacitatem ab Nicæna Synodo penitus esse compressam. Quæ enim illic à Patribus ex sacrarum auctoritate literarum proposita fidei formula est, cum ad omne genus impietatis evertendum, cum ad religiosam in Christo fidem affirmandam sufficere videtur. Quamobrem cum per Galliam, Hispaniam, Romæque adeò frequentia hoc tempore Concilia celebrata sint, quotquot in illis congregati sunt, occultos Arii fautores, Auxentium dico Mediolanensem, & Ursatium, ac Valentem, Cajum quoque Pannonium, velut unius afflatu Spiritus, communi suffragio condemnarunt, & Encyclicas literas scripserunt: quibus quod isti Synodorum falsa nomina jactarent, ullam in Ecclesia Catholica Synodum præter Nicænam nominari vetuerunt: quæ cum de cæteris omnibus, tum de Ariana potissimum Hæresi triumphavit, ejus unius gratia potissimum est collecta. Post ea verò tot tantaque, quid est quod nonnulli controversiam facere, ac quaestiones agitare conantur? Qui si ex Ariana factione sunt,

Dimoc- nihil mirum est illos, quæ contra se sunt
 itæ. scripta, criminari. Quemadmodum &
 Hæresis gentiles cum è Psalmis illud audiunt: Si-
 LXCVII. mulcbragentium argentum, & aurum, o-
 P. 34 5. pus manuum hominum, illam Spiritus san-
 cti doctrinam meram esse stulticiam ar-
 bitrantur. Sin ex eorum numero sunt,
 qui sanà ac syncerâ fide præditi videntur,
 & in iis, quæ à Patribus decreta sunt, ac-
 quiescere, ac nihilominus suis illis quæ-
 stionibus evertere omnia conantur, nihil
 aliud efficiunt, nisi quod scriptum est:
 Abac. 2. 15. Proximo quidem turbidam eversionem pro-
 1. Tim. 6. 4. pinant: & otiosas verborum contentiones
 movent, quæ ad aliud nihil, quam ad ru-
 diorum perniciem, atque exitium per-
 tinent.

IV. Hæc idcirco scribo, quod com-
 mentaria quædam legi à pietate tua no-
 bis oblata. Quæ utinam scripta nunquam
 fuissent! ne vel tenuissima ad posteroril-
 lorum memoria perveniret. Quis enim
 hæc unquam audiit? quis docuit, didicit-
 ve? Nam è Sione egreditur verbum Domini, &
 lex Dei ex Hierusalem. At hæc unde pro-
 dierunt? Quinam inferi illud cructarunt,
 consubstantialia Divinitati Verbi corpus
 illud esse, quod à Maria genitum est? aut
 Verbum ipsum in carnem, ossa, capillos,
 ac totum denique corpus esse conver-
 sum, & à suapte natura mutatum? Quis
 omnino de Christianis audiit, Filium Dei
 specie, ac fictione sola corpus, non natura
 gessisse? Quis tam impius fuit, ut ipsam
 met ejusdem Divinitatem circumcisam
 esse atque imperfectam è perfecta reddi-
 tam fuisse sentiret ac diceret? Item illud
 ipsum, quod in ligno suffixum est, non
 corpus extitisse, sed substantiam ipsam
 naturæ totius opificem? Quis cum istud
 audiat; non è Maria, sed ex propriasub-
 stantiâ Dei Verbum obnoxium passioni
 sibi corpus effinxisse, Christianum qui
 hæc dixerit arbitretur? Quis execranda
 illius impietatis author est, ut ejusmodi
 quædam animo concipere, aut eloqui
 minimè formidaret? eum, qui domini-
 cum è Maria corpus esse natum asserat,
 non Trinitatem, sed quaternitatem Di-
 vinitati tribuere? Adco ut qui ita senti-
 unt carnem illam, quam Salvator è Ma-
 ria Virgine suscepit, ex ipsa substantia
 Trinitatis esse fateantur. Jam verò un-
 denam parem huic, ac germanam impie-
 tatem evomere alii quidam in animum
 induxerunt, uti corpus ipsum non Divi-
 nitate Verbi recentius, sed coæternum,
 ac perpetuè cum illo conjunctum exti-

Apollina-
 rianum
 blasphem-
 ias.

Aliorum
 blasphem-
 ias.

Α δὲ δὲ θαυμαστὸν, εἰ τὰ καθ' ἑαυτῷ γε-
 φέντα διαβάλλουσιν· ὥσπερ καὶ Ἕλληες αἰ-
 κέουσι τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν δαγύειον, καὶ χρυ-
 σίον, ἔργον χειρῶν ἀνθρώπων, μαυρίαν ἡγνῆται
 τῷ ἁγίῳ Πνεύματι διδασκαλίαν. εἰ δὲ
 τῶν δοκούντων ὁρθῶς πισεύειν, καὶ ἀγαπᾶν
 τὰ δηλωθέντα ὡς τὰ πατέρων εἰσὶν οἱ διὰ
 τῆς ζήτησιν ἀνασκευάζειν ἐθέλοντες ἑδὲν ἕτερον
 ποιῶσιν, ἢ τὸ γεγραμμένον· τὸν μὲν πλε-
 σίον ποτίζουσιν ἀνατροπῇ θολερᾶν, λογομα-
 χέουσι δὲ ἐν ἑδὲν χρησίμῳ, ἢ ἐπὶ καταστροφῇ
 τῶν ἀκεραίων.

Ταῦτα δὲ ὅτως γράφω, ἐπιτυχὼν τοῖς
 ὡς τῆς θεοσεβείας * προσαχθεῖσιν ὑπερπε-
 πομνήμασιν, ἀ μὴδὲ γραφῆναι ὡφελον, ἵνα χεῖρα
 μὴδὲ μνήμη τις τῶν τῶν μὴ ταῦτα γνήσι-
 τίς ᾧ ἤκουσε τοιαῦτά ποτε; τίς δὲ διδάσας,
 ἡμαθῶν; ἐκ μὲν ᾧ Σιών ἐξελεύσεται Λόγος
 Κυρίου, καὶ νόμος Θεοῦ ἐξ Ἱερουσαλὴμ. ταῦ-
 τα δὲ πόθεν ἐξῆλθε; ποῦ ἄλλος ἐξερεῦ-
 ξατο, ὁμοῦσιον εἰπεῖν ἐκ Μαρίας σῶμα τῇ
 τῷ Λόγῳ θεότητι; ἢ ὅτι ὁ Λόγος εἰς σάρ-
 κα, καὶ ὅσα, καὶ τέρας, καὶ ὅλον σῶμα
 μετεβέβηται, καὶ ἡλλάγη τῇ ἰδίᾳ φύσεως;
 τίς ὅλως ἤκουσε ὡς Χριστιανῶν, ὅτι θεός, καὶ
 ἐφύσῃ σῶμα πεφόρηκεν ὁ Υἱός, ἢ τίς τοσού-
 τῳ ἡσέβησεν, ὥστε εἰπεῖν ἅμα, καὶ φρονεῖν,
 ὅτι θεότης αὐτῆς ἢ ὁμοῦσιον πρὸς Πατρί αὐτῇ
 ὡς ἐτεμῆθη, καὶ ἀτελὲς ἐκ τελείας γέγονε; καὶ τὸ
 ἐν τῷ ξύλῳ καθελθὲν ἐκ τῆς ἡν τὸ σῶμα,
 ἀλλὰ αὐτῇ ἡ δημιουργὸς ὅσα τῇ φύσεως. τίς
 ὁ ἀκούων, ὅτι ἐκ Μαρίας, ἀλλ' ἐκ τῆς
 αὐτῆς ὁσίας μετεποίησεν ἑαυτῷ σῶμα παθητὸν
 ὁ Λόγος, εἰποὶ ἂν Χριστιανὸν τὸ λέγοντα ταῦ-
 τα; τίς δὲ τὴν ἀθέμιτον ταύτην ἐπενόησεν ἀ-
 σέβειαν, ὥστε καὶ εἰς ἐνθύμησιν ἐλθεῖν, καὶ εἰ-
 πεῖν, ὅτι ὁ λέγων ἐκ Μαρίας εἶναι τὸ κυρια-
 κὸν σῶμα, σέκετι Τριάδα, ἀλλὰ τετράδα ἐν
 τῇ θεότητι φρονεῖ; ὥς διὰ τῶν ὅσων ὅσων δια-
 κειμένους τῇ ὁσίας τῇ Τριάδι λέγειν τὴν
 σάρκα, ἣν ἐνεδύσατο ἐκ Μαρίας ὁ Σωτὴρ. πό-
 θεν δὲ πάλιν ἡρεῦξαντό τινες ἰσὴν ἀσέβειαν
 τῶν προειρημένων, ὥστε εἰπεῖν μὴ νεώτερον
 εἶναι τὸ σῶμα τῆς τῷ Λόγῳ θεότητι, ἀλ-
 λά συναῖδιον αὐτῇ διαπαντός γενηθῆναι,

Dimo-
rita.
Hæresis
xxxvii.

Ecclesiæ Catholicæ dogmata, neque hunc Patrum nostrorum sensum extitisse. Verum ne, si omnino dissimulavero, perniciosorum dogmatum inventores isti impudentiæ suæ honestum aliquem colorem habeant, pauca è sacris literis expro-menda videntur, ex quibus pudore forsitan affecti ab sordidissimis illis inventis aliquando desciscant.

VI. Undenam igitur usurpare istud vobis in animum incidit, corpus Divinitati Verbi esse consubstantiale? Hinc enim potissimum exordiri juvat, ut eo convulso, ac labefactato, cætera perinde imbecilla monstrentur. Nam è sacris quidem literis ejusmodi nihil elici potest: quæ humano in corpore Deum extitisse prædicant. At verò Paues illi, qui Nicææ convenerant, non corpus sed Filium ipsum Patri consubstantialem esse dixerunt, eumque de Patris prodiisse substantia, corpus verò e Maria susceptum ex sacrarum literarum autoritate decretum est. Quare vel Nicænam Synodum ejuratore, ac tanquam hæretici dogmata ista jactate: aut si patrum esse Filii vultis, nihil præter illa, quæ scripserunt, ipsi sentiendum putate. Etenim quàm illud absurdum sit, vel hinc existimare potestis. Si enim Verbum corpori, cujus natura de terra delibata est, consubstantiale sit, cum ex Patrum confessione perinde sit Patri consubstantiale Verbum, Pater ipse terreno corpori consubstantialis erit. Quo quidem constituto, quid est quod Arianos incusetis, qui Filium creaturam esse defendunt: cum vos ipsi Patrem creaturis consubstantialem esse dicatis, & ad aliud impietatis genus declinantes, in carnem, ossa, pilos, nervos, totum denique corpus conversum esse Verbum. & à natura sua descivisse persuasum habeatis? Superest itaque ut è terra productum esse Verbum sine tergiversatione dicatis. Nam è terra ossium, totiusque corporis natura proficiscitur. Quænam est hæc tanta demencia, ut vobiscum ipsi pugneris? Si quidem cum Verbum corpori consubstantiale esse dicitis, alterum cum altero velut diversum comparari significatis. Cum autem in carnem esse conversum asseritis, eidem Verbo mutationem affingitis. Quis igitur deinceps hæc à vobis vel voce tenuis pronuntiari sustineat? Vos enim Hæresim omnem impietate superastis. Quod si Verbum corpori consubstantiale sit,

Refellitur
dogma de
carne con-
substanti-
ali.

Καθολικῆς Εκκλησίας, ἔδὲ ταῦτα οἱ πατέρες ἐφρόνησαν. ἵνα δὲ μὴ ἐκ τῆς τέλεον σιωπῆς παρόφασιν ἀναίχωντον ἑαυτοῖς οἱ τὴ κακῶν ἐφθάρηται πορίσωνται, καλὸν ἐκ τῆς θείας γραφῶν ὀλίγων μνημονεῦσαι. τάχα ᾧ καὶ ἔτως αἰδέομεντες παύσωνται διὰ τῆς ῥυπαρῶν τέτων ἑπνοῶν.

Πότεν ἡμῖν ἐπὶ ἧλθεν εἰπεῖν, ὡς εἶποι, τὸ ὁμοῖον εἶναι τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ θεότητι; διὰ γὰρ τῆς καλὸν ἀρξασθαι, ἵνα τῆς δὲ κινυμένης σαφὲς, καὶ πάντα τὰ ἄλλα τοιαῦτα δεχθῇ. διὰ μὲν ἔν τῶν γραφῶν ἐκ ἑσιν ἀρεῖν. Θεὸν γὰρ ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι γεγονέναι λέγουσιν. ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ πατέρες οἱ ἐν Νικαίᾳ συνεληθόντες ἐπὶ τὸ σῶμα, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Υἱὸν εἰρήκασιν ὁμοῖον τῷ Πατρί. καὶ τῆτον μὲν ἐκ τῆς οὐσίας τῷ Πατρί, τὸ δὲ σῶμα ἐκ Μαρίας ὁμολόγηται εἶναι πάλιν καὶ τὰς γραφάς. ἡ τοίνυν δεινὴ σαφὲς ἐν Νικαίᾳ σύνοδον, καὶ ὡς ἀρετικοὶ παρεισφύετε ταῦτα· ἡ εἰ βέλεσθε τέκνα τῶν πατέρων εἶναι, μὴ φρονεῖτε παρ' ἐκεῖνα, ἀλλ' ἔγραψαν αὐτοί. καὶ γὰρ ἐκ τῆς τοῦ ἁγίου θεωρεῖν ἡμᾶς ἔξῃ. εἰ ὁμοῖον ὁ Λόγος τῷ σώματι ἐκ γῆς ἔχοντι τὴν φύσιν, ὁμοῖον δὲ ὁ Λόγος τῷ Πατρί, καὶ τῷ πατέρων ὁμολογίαν, ὁμοῖον ἔσαι καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ τῷ σώματι τῷ ἐκ γῆς ἡρμομένῳ. καὶ τί ἐτι μέμψετε τῆς Αρειανῶν λέγουσι τὸν ὕον κτίσμα, λέγοντες καὶ αὐτοὶ τὸν Πατέρα ὁμοῖον τοῖς κτίσμασι, καὶ εἰς ἑτέραν ἀσέβειαν μετερχόμενοι, φάσκοντες εἰς σάρκα, καὶ ὁσεία, καὶ τέρας, καὶ νεῦρα, καὶ ὅλον σῶμα μεταβεβληθῆαι τὸν Λόγον, καὶ ἡλλάχθαι τῆς ἰδίας φύσεως; ὥρα γὰρ εἰπεῖν ἡμᾶς φανερώς ἐκ γῆς αὐτὸν γεγενῆσθαι. ἐκ γῆς γὰρ ἡ τῶν ὁσέων, καὶ ὅλα τὰ σωματῶν φύσις. τίς ἔν ἡ τοσαύτη παρὰ φροσυνῇ, ἵνα καὶ πρὸς ἑαυτὸν διαμάχησθε; ὁμοῖον μὲν λέγοντες τὸν Λόγον τῷ σώματι, ἑτέρον πρὸς ἑτέρον σημαίνετε· τὸ δὲ εἰς σάρκα μεταβεβληθῆαι, αὐτὸς Λόγος τεσπὴν φαντάζεσθε. καὶ τίς ἐτι λοιπὸν ἡμῶν ἀνέξεται ταῦτα καὶ μόνον φθελόμενων; πάσης γὰρ Αἰρέσεως πλεονεῖς ἀσέβειαν ἐξεκλῶατε. εἰ γὰρ ὁμοῖον ὁ Λόγος τῷ σώματι, πᾶσι τῇς Μα-

ρίας ἡ μνήμη καὶ ἡ χρεῖα, δυναμένη τὸ σώματ' καὶ τὸ τῆς Μαρίας εἶναι αἰδιώς, ὥστε ἐν ἐσὶ καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος, εἶγε κατ' ἡμᾶς ὁμοῦσιός ἐστι τῷ σώματι. τίς δὲ καὶ ἡ χρεῖα τῆς ὑποδημίας τῆς Λόγου, ἵνα ἡ τὸ εἰαυτῶ ὁμοῦσιον ἐνδύσῃται, ἢ τραπείς ἀπὸ τῆς ἰδίας φύσεως σῶμα γίγνηται; εἰ γὰρ αὐτὴ ἐαυτῆς ἢ θεότης ὑπὸ λαμβάνεται, ἵνα καὶ τὸ ὁμοῦσιον αὐτῆς ἐνδύσῃται. ἀλλ' εἰδὲ ὅτι ἡμαρτεν ὁ τὰς ἄλλων ἀμαρτίας λυτὸς ἐμὲν Λόγος, ἵνα τραπείς εἰς σῶμα ἐαυτὸν ὑπὲρ ἐαυτῶ θυσίαν προσενέγκῃ, καὶ ἐαυτὸν λυτρώσῃται.

Αλλ' οὐκ ἔστιν ἕτως; μὴ γένοιτο. ἀπέρματ' ὅτι Ἄβρααμ ὑπὸ λαμβάνεται, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος· ὅθεν ὠφείλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, καὶ λαβεῖν ὅμοιον ἡμῖν σῶμα. διὰ τὸτο γὰρ καὶ ὑπόκειται ἀληθῶς ἡ Μαρία, ἵνα ἐξ αὐτῆς τὸτο λάβῃ, καὶ ὡς ἰδίον ὑπὲρ ἡμῶν αὐτὸ προσενέγκῃ. καὶ ταύτην ὁ μὲν Ἡσαΐας προφητεύων ἐδείκνυε, λέγων· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται. ὁ δὲ Γαβριὴλ ἀποστέλλεται πρὸς αὐτήν, εἰς ἀπλῶς πρὸς παρθένον, ἀλλὰ πρὸς παρθένον μεμνησθαι ἀνδρὶ· ἵν' ἐκ τῆς μήτῃς δέξῃ τὴν Μαρίαν ἀληθῶς ἀνθρώπων ἥσαν, καὶ τὴν τίκτην μνημονεύῃ ἡ γραφή, καὶ φησὶ, ἐσπαργάνωσε· καὶ ἐμακαρίζοντο μασοὶ εἰς ἐδήλασε. καὶ προσλήχθη θυσία ὡς διανοήσαντ' τὸ τεχθέντ' τὴν μήτραν. ταῦτα δὲ πάντα τιτὸς ἦν παρθένα γνωρίσματα. καὶ ὁ Γαβριὴλ δὲ ἀσφαλῶς εὐηγγελίζετο αὐτὴ λέγων, εἰς ἀπλῶς, τὸ γυνώμην ἐν σοὶ, ἵνα μὴ ἔξωθεν ἐπεισαγόμενον αὐτῇ σῶμα νομιθεῖν, ἀλλ' ἐκ σῶ, ἵνα φύσῃ τὸ γυνώμην ἐξ αὐτῆς εἶναι πισευθεῖν φανερώς. καὶ τὸ τῆς φύσεως δεικνύσῃ ὡς ἀδύνατον σῶμα παρθένα φέρειν γάλα μὴ τεκῆσθαι, καὶ ἀδύνατον γάλακτι τραφῆναι σῶμα, καὶ παργανωθῆναι, μὴ πρότερον φύσῃ τεχθέν. τὸτο ἐστὶ τὸ περὶ τὴν ὀκταήμερον· τὸ Συμεὼν εἰς ἀγκάλας ἐδέξατο· τὸτο γέγονε παιδίον, καὶ ἡ ὕψιστος, καὶ δεκαέτης γυνώμην, καὶ εἰς τὴν τελευτὴν ἐν αὐτῷ ἦλθεν. εἰ γὰρ ὡς τινες ὑπενόησαν, ἡ εἰσία αὐτῇ τῆς Λόγου τραπέισα περὶ τὴν μήτραν, ἀναλλοίωτ' ἔσα, καὶ ἄτρεπλ'· λέγοντ' μὲν αὐτὴ τῆς Σωτῆρος ἰδέε

A supervacanea est Mariæ memoria omnis, Dimac- acfunctio, cum ante illam etiam sempi- rite. ternum corpus esse potuerit; quemad- Hæresis modum & Verbum ipsum, si, ut asseritis, LXXVII. corpori consubstantiale sit. Quid autem Verbum huc advenire, necesse fuit, ut vel id, quod jam consubstantiale sibi erat, indueret; vel natura sua mutatum, corpus efficeretur? Non enim semetipsam Divinitas assumit, ut quod sibi consubstantiale est induat; neque Verbum, quod aliena peccata expiat, peccatum ullum admisit, ut in corpus conversum seipsum pro se sacrificii instar offerret, ac semetipsum redimeret.

B VII. Quare longè aliter sese res habet: Et Abraham seum apprehendit, ut loquitur Apostolus. Unde fratrum suorum similis in omnibus esse debuit, nec diversum à nobis corpus assumere. Proinde & Maria reipsa, nec simulatè proteretur, ex qua corpus illud sumeret, ac tanquam peculiare, & proprium pro nobis offerret. Eandem illam porro Eliaas ejusmodi vaticinio demonstrabat: Ecce Efe. 7. 24. Virgo concipiet, & pariet. Tum Gabriel ad eam mittitur: non simpliciter ad virginem, sed ad eam virginem, quæ jam Luc. 1. viro desponsa fuerat, ut ipsa sponsi commemoratione Mariam verè hominem fuisse declararet. Hinc & pariendi mentio in scriptura facta; & fasciis involvisse dicitur, & beata prædicantur ubera, quæ lactarunt: Ac denique sacrificium ob- Luc. 11. 27. latum tanquam id, quod natum erat, vulvam aperuisse. Quæ omnia parientis Virginis indicia fuerunt. Adhæc Gabriel ipse cautè, ac prudenter in felici illo nuntio perferendo loquutus est. Neque enim dixit: quod nascetur in te, ne extrinsecus in illam inductum corpus esse putaretur: sed, ex te, dixit: ut quod nasceretur, ex ipsa prodire manifestè crederetur. Præsertim cum id natura etiam ipsa demonstraret, non posse Virginis corpus, quæ nondum pepererit, lac concipere: Tum nihilo magis fieri posse, ut lacte nutriatur, aut fasciis obvolvatur corpus illud, quod naturali partu antè non sit in lucem editum. Ergo illud ipsum est, quod octavo die circumciditur: idem à Simeone in ulnas exceptum: idem puer Luc. 2. factus est, & adolevit, & decennis evasit, & ad tricesimum annum usque pervenit. Non enim, ut nonnulli suspicari sunt, Divini Verbi substantia ipsa mutata circumcisa est, quæ mutari, convertique nequeat: cum Salvator ipse dicat;

Dimic- Videte me, quoniam ego sum, & non sum
ritæ. mutatus. Paulus verò ita scripsit: *Iesus*
Hæc est Christus veri & bodie, idem in sacula. Ve-
 1. 11. 11. rum in eo corpore, quod & circumcissum
 Luc. 24. 39. est, & gestatum; quod comedit, & sati-
 Mat. 3. 6. gatum est, in cruce suffixum, atque pas-
 Hebr. 13. 6. sum, Dei Verbum inerat, quod passionis
 perinde, atque corporis est expers. I-
 dem corpus in monumento depositum
 1. Pet. 3. 19. est; quo tempore scilicet, ut spiritibus il-
 lis, qui in custodia detinebantur, predica-
 ret, ad eos accessit, uti Petrus testatur.

VIII. Ex quo illorum potissimum
 declaratur insania, qui Verbum Dei in
 ossa, carnemque comminuratum asserunt.
 Nam si ita contigisset, supervacaneum

Joan. 19. 38. ipse gratia ad eos adiit, corpus au-
 tem sindone obvolutum Iosephus in Golgo-
 tha deposuit: estque palam illud om-
 nibus factum, Verbum ipsum nequa-

Joan. 20. corpus pertinuisse. Præterea Thomas illud
 ipsum corpus, posteaquam à mortuis ex-
 citatum est, manibus attrectavit, & in eo
 clavorum circatrices aspexit, quos cum
 in corpore suo suffixos vidisset, sponte

Verbum ca- sibi attri- but, quia corpus pas- sum est. Joan. 18. 23 non posset, nihilominus dixit: Dor-
 sum meum dedi in flagella, & faciem meam

Isa. 50. 6. non averti à spuitis. Quæ enim humana
 Verbi natura patiebatur, hæc ipsum
 met Verbum in sese transferre voluit; ut
 nos Divinitatis Verbi participes esse posse-
 mus. Quæ in re singulare illud accidit,
 idem ut patiens esset, & nihil patiens: Pa-
 tiens quidem, quod proprium ejus pate-
 retur corpus, & in patiente ipso resideret:
 nihil patiens verò; quod cum Verbum
 naturæ Deus sit, ab omni patiendi condi-
 tione sit immune. Quocirca Verbum
 quidem ipsum in patibili corpore incor-
 poreum fuit: corpus autem impatibile
 Verbum habuit in sese, quod sui corpo-
 ris imbecillitates exstingueret. Atque hoc
 eo consilio faciebat, itaque se habere vo-
 luerat, ut nostra suscipiens, & in sacrifi-
 cium offerens funditus deleteret: ac de-
 mum suis nos quodammodo vestiens, oc-
 casionem Apostolo daret ista scribendi

Α με, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ οὐκ ἡλλοίωμαι. τὴ δὲ
 Παύλῳ γράφοντι, Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ
 σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοῦτον αἰῶνα. ἀλλὰ
 ἐν τῷ πεποιημένῳ σώματι, καὶ βασανήν-
 τι, καὶ φαγόντι, καὶ καμόντι, καὶ ἐν ξύλῳ κα-
 τηλωθέντι, καὶ παθόντι ἣν ὁ ἀπαθήσῃ, καὶ
 ἀσώματ' τῷ Θεῷ Λόγῳ. τὸτο ἦν ἐν τῷ
 μνημείῳ τεθὲν, ὅτε αὐτὸς ἐπορεύθη κηρύξαι,
 καὶ τίς ἐν φυλακῇ πνεύμασιν, ὡς εἶπεν ὁ
 Πέτρος.

B Ο μάλις δαίνυνσι τὴν ἄνοιαν τῶν λεγόν-
 των, εἰς ὅσα, καὶ σάρκα τετράφθαι τὸν
 Λόγον. εἰ γὰρ τὸτο ἦν, οὐκ ἦν χρεία μνη-
 μείῃ. αὐτὸ γὰρ ἂν ἐπορεύθη δι' ἑαυτὸ το σῶ-
 μα κηρύξαι τίς ἐν τῷ αἵνῃ πνεύμασι. νυνὶ
 δὲ αὐτὸς ἐπορεύθη κηρύξαι. τὸ δὲ σῶμα ἐ-
 λίσας Ἰωσήφ σινδόνι, ἀπέθετο ἐν τῷ Γολγο-
 θᾷ, καὶ δέδεικται πᾶσιν, ὅτι μὴ τὸ σῶμα ἦν
 ὁ Λόγος, ἀλλὰ σῶμα ἦν τῷ Λόγῳ. καὶ τὸ-
 το Θωμᾶς ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ἐψηλάφησε, καὶ
 εἶδεν ἐν αὐτῷ τοῦ τυπῶς τῷ ἡλῶν, ὅς ὑπέ-
 μεινεν αὐτὸς ὁ Λόγος ὁρῶν κατηλυθῆναι

C ἐν τῷ σώματι τῷ ἰδίῳ, καὶ διωάμην κω-
 λύνειν οὐκ ἐκάλυπεν, ἀλλὰ καὶ ἰδιοποιεῖτο
 τὰ τῷ σώματι ἴδια, ὡς ἑαυτὸς, ὁ ἀσώμα-
 τ'. ἀμέλει τῷ σώματι τυπιομένῃ
 πρὸς τὸ ὑπηρετεῖν, ὡς αὐτὸς πάχων ἔλεγε·
 τί με δέρετε; καὶ ἄψαυτε ἂν τῇ φύσιν, ὅμως
 ἔλεγε, τὸν νῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας,
 καὶ τὸ πρὸς ὡπὸν μου οὐκ ἀπέσπρξα διὰ
 ἐμπύσμάτων. ἀ γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ἔ-
 παχε τῷ Λόγῳ, ταῦτα σωτῶν αὐτοῦ ὁ
 Λόγος εἰς ἑαυτὸν ἀνέφερεν, ἵνα ἡμεῖς τῆς
 τοῦ Λόγου θεότητος διηγαώμεν μεταχειρί-
 ναι.

D καὶ ἦν πρὸς ὁδοῦ, ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ πάχων,
 καὶ μὴ πάχων. πάχων μὲν, ὅτι τοῖς ἰδίῳ
 αὐτοῦ ἔπαχε σῶμα, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πάχον-
 τι ἦν· μὴ πάχων δὲ, ὅτι τῇ φύσιν Θεός
 ὢν ὁ Λόγος ἀπαθήσῃ ἐστὶ. καὶ αὐτὸς μὲν
 ἀσώματ' ἦν ἐν τῷ παθητῷ σώματι,
 τὸ δὲ σῶμα ἔχεν ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀπαθῆ
 Λόγον ἀφανίζοντα τὰς ἀσθενείας αὐτοῦ τοῦ σώμα-
 τ'. ἐποίησε δὲ τὸτο, καὶ ἐγένετο ὅτως, ἵνα τὰ
 ἡμῶν αὐτὸς δεχόμενος, καὶ περσενεγκῶν εἰς
 θυσίαν, ἐξαφανίσῃ, καὶ λοιπὸν τοῖς ἐαυτοῦ
 περσεναλὼν ἡμᾶς, ποιήσῃ τὸ Ἀπόστολον εἰπεῖν.
 δεῖ το

δεῖ τὸ Φθαρτὸν τῶν ἐνδύσαδ' ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τῶν ἐνδύσαδ' ἀθανασίαν.

Οὐθέσθ' δὲ ταῦτα ἐγίνετο, μὴ γένοιτο, ὡς ἡνέες πάλιν ὑπέλαβον. ἀλλὰ ὄντ' ἀνθρώπου ἀληθεία γηρομένη ὁ Σωτὴρ, ὅλας δ' ἀνθρώπων σωτηρία ἐγγύς, εἰ γὰρ θέσθ' ἡμῶν τῷ σώματι ὁ Λόγος κατ' ἐκείνους, τὸ δὲ θέσθ' λεγόμενον Φαντασία ἐστίν, εὐρίσκεται δοκῆς, καὶ ἡ σωτηρία, καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν ἀνθρώπων λεγομένη, καὶ τὸν ἀσεβέστατον Μανιχαῖον. ἀλλὰ μὴν ὁ Φαντασία ἡ σωτηρία γέγονεν ἡμῶν, ὁ δὲ σῶματ' ἡμῶν, ὅλας τῶν ἀνθρώπων ψυχῆς, καὶ σῶματ' ἡμῶν ληθῶς ἐν αὐτῇ ἡ σωτηρία γέγονεν. ἀνθρώπινον ἄρα φύσθ' τὸ ἐκ Μαρίας καὶ τὰς θείας γραφάς, καὶ ἀληθινὸν σῶμα τὸ Σωτὴρ. ἀληθινὸν δὲ ἦν, ἐπειδὴ ταυτὸν ἦν [ἐν] τῷ ἡμετέρῳ. ἀδελφὴ γὰρ ἡμῶν ἡ Μαρία, ὥστε καὶ πάντες ἐκ τῆς Ἀδὰμ ἐσμεν. καὶ τῶν ὅλων ἀντις ἀμφιβάλοι, μνηστὴς ὧν ἔγραψεν ὁ Ληκῆς. μὴ γὰρ τὸ ἀναστῆναι ἐκ τῶν νεκρῶν, δοκῶντων τῶν μὴ ἐν τῷ ἐκ Μαρίας σώματι βλέπειν τὸ Κύριον, ἀλλ' ἀντὶ τῶν πνεύμαθ' θεωρεῖν, ἔλεγχον ἴδετε τὰς χεῖρας μῶν, καὶ τοὺς πόδας μῶν, καὶ τοὺς τύπους τῶν ἡλῶν, ὅτι ἐγὼ εἰμι αὐτός. ψηλαφῆσατε, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα, καὶ ὅσα ἐκ ἐχθρῶν ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ τῶν εἰπῶν, ὑπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. ἐξ ὧν καὶ ἐλέγχονται πάλιν δύνανται οἱ τολμήσαντες εἰπεῖν, εἰς σάρκα, καὶ ὅσα ἡλλοιωθῶν τὸν Κύριον. ὁ γὰρ εἶπε, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε σάρκα, καὶ ὅσα ὄντα, ἀλλ' ἔχοντα. ἵνα μὴ αὐτὸς ὁ Λόγος εἰς ταῦτα πρᾶπεις νομιοῦν, ἀλλ' αὐτὸς ἔχων ταῦτα, καὶ πρὸ τῆς θανάτου, καὶ μὴ τὴν ἀνάστασιν εἶναι πισευθῇ.

Τῶν δ' ὅπως ἐχόντων τὴν ἀπόδειξιν, πάλιν τὸν ἔτι τ' ἄλλων ἀπλοῦσαι, καὶ γυμνάζειν τι πάλιν αὐτῶν. τῶν γὰρ σῶματ' ἡμῶν, ἐν ᾧ ἦν ὁ Λόγος, μὴ ὄντ' ὁμοσις τῇ θεότητι, ἀλλ' ἐκ Μαρίας ἀληθῶς τεχθέντ' καὶ αὐτῷ τῷ Λόγῳ μὴ πρᾶπέντ' εἰς ὅσα, καὶ σάρκα, ἀλλ' ἐν σαρκὶ γηρομένη. τὸ γὰρ πάλιν τῷ Ἰωάννῃ λεγόμενον, ὁ Λόγος σὰρξ ἐγγύς, ταύτην ἔχον τὴν διάνοιαν, καθὼς καὶ ἐκ τῶν ὁμοίων τῶν δυνατὸν εἶρεν. γέγραπται γὰρ ἐν τῷ Παύλῳ, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν γέγονε κατάρρα. καὶ ὡς περ

Oportet corruptibile hoc inducere incorruptibilem; Et mortale hoc inducere immortalitatem.

Hæresis

LXXVII.

IX. Quæ omnia non fictæ, ac simulate gesta sunt: imminè quidem ut nonnulli perperam arbitrantur. Sed cum Salvator verum se fecisset hominem, totius est hominis salus consecuta. Nam si simulatione sola Verbum, ut illi sentiunt, esset in corpore, quod autem simulatione esse sola dicitur imaginarium est, consequens esset ut & salus hominum, ac resurrectio imagine sola & adumbratione fieri diceretur, quæ est impii Manichæi sententia. Atqui non sola specie comperata nobis salus est, aut soli tributa corpori: sed toti videlicet homini, anima, inquam, corpori salus est reipsa conciliata. Itaque corpus illud Salvatoris, quod, ut sacræ literæ testantur, è Maria desumptum est, humanum, ac verum exitit. Verum, inquam, propterea quod idem omninò cum nostro fuit. Maria quippe soror nostra fuit, cum ab Adam originem omnes acceperimus. Neque verò dubitandum ea de re putabit, si quis ea meminerit, quæ sunt à Luca scripta. Cum enim post illius resurrectionem nonnulli suspicarentur, non in eodem illo corpore, quod expressum è Maria fuerat, Dominum sese contueri, sed ejus loco spiritum offerri, sic eos alloquutus est: Videte manus, & pedes meos & vestigia clavorum, quoniam ego sum ipse palpite, & videte: quoniam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Quibus dictis ostendit illis manus, & pedes. Ex quo illi redarguuntur, qui Dominum in carnem, & ossa mutatum esse affirmare non dubitant. Neque enim dixit, quænammodum me carnem & ossa videtis esse, sed habere: Ne fortasse Verbum ipsum in istiusmodi conversum esse putaretur; sed ut ea duntaxat & ante mortem & post resurrectionem habuisse credatur.

Maria soror nostra fuit.

Luce 24. 39.

X. His ad eum modum comprobatis, de aliis dicere supervacaneum est, aut agitare disputando. Nam cum corpus in quo Verbum inerat, divinitati consubstantialle minimè fuerit: sed ex Maria Virgine revera natum, cumque Verbum ipsum non in ossa, carnemque mutatum sit; sed in carne resederit. Quod enim à Joanne scriptum est: Verbum caro factum est, hunc habet sensum, ut ex simili loquendi ratione colligi potest. Est enim à Paulo scriptum: Christus pro nobis factus est maledictum. Ut igitur maledictum

Joan. 1.

Gal. 3. 13

Dimitte. ille propriè non fuit: sed ideò fuisse dic-
itur. citur, quod illud nostrà causà suscepit:

Hæresis Sic & caro factum est, non quod in car-
xxxvii nem commutatum fuerit, sed quod car-
 nem pro nobis assumpserit, & homo fa-
 ctus sit. Etenim hoc ipsum; Verbum ca-
 ro factum est, eandem vim habet, ac si
 diceretur, homo factum est. Cujusmo-
 di est illud à Joële dictum: *Effundam de*

Joel. 2. 28. spiritu meo super omnem carnem. Quæ
 quidem denuntiatio, ac promissio non
 ad pecudes, sed ad homines pertinet, quo-
 rum gratia Dominus est homo factus.
 Quæ cum ita sint, eaqve sit Verborum il-
 lorum sententia, vel seipfos jure condem-
 nabunt ii, qui Mariâ priorem esse carnem
 illam existimant, quæ de Maria sumpta
 sit: & ante illam humana præditum anima
 fuisse Verbum, eamque antequam hûc ad-
 veniret habuisse. Sed & illi nugari desi-
 nent, qui carnem mortis esse capacem ne-
 gant, & ad immortalis naturæ sortem con-
 ditionemque transcribunt. Nam si mortu-
 us non est, quomodo Paulus tradere hoc

1. Cor. 15. 3. Corinthiis potuit, quod se accepisse, dice-
 bat? Quoniam Christus mortuus est pro pec-
 catis nostris, secundum scripturas. Resurge-
 re verò qui potuit, nisi mortuus antea fuisset?
 Maximo verò pudore perfunduntur
 ii, qui quaternionem pro Trinitate consti-
 tui pervasum habent, si corpus è Maria na-
 tum esse dicatur. Nam si consubstantialia
 Verbo corpus arbitremur, Trinitas nihil-
 ominus Trinitas permanet, cum peregrin-
 um nullum Verbum in illam invehatur.
 At si corpus illud idè ex Maria natū homi-
 nem esse dicamus, necesse est, cum corpus
 naturæ peregrinum, alienumque sit, ut in ipso
 Verbum insideat, quaternionem pro Trini-
 tate confurgere, corpore videlicet adjecto.

XI. Hæc illi dum ad eum modum pro-
 nuntiant, non animadvertunt quantum opere
 secum ipsi pugnent. Licet enim ex Maria
 profectū corpus esse non dicant, sed con-
 substantialia Verbo duntaxat: nihilominus
 tamen, quod ne sentire viderentur vereri
 se simulabant, in hoc ipsum, quæ est illorū
 stoliditas, oratione sua palam incurrunt; &
 quaternionem illum admittunt. Etenim
 uti Filius, qui illorum sententiâ Patri con-
 substantialis est, minimè ille quidem Pater
 est, sed Filius Patri consubstantialis appel-
 latur: Ita consubstantialia Verbo corpus
 non ipsum Verbum est, sed aliud quiddam
 à Verbo distinctum. Quod si aliud est, illo-
 rum Trinitas in quaternionem redigetur.
 Veræ quippe, & reipsa perfectæ, & indi-
 vīsæ Trinitati nulla fieri potest accessio,

Aσχ' αὐτὸς κατάρρα γέγονεν· ἀλλ' ὅτι τὸ ὑπὲρ
 ἡμῶν ἀνεδέξατο κατάρρα, εἰρηται κατάρρα
 γεγονέναι· ἔτω καὶ σὰρξ ἐχθρὸς, & τραπείς
 εἰς σάρκα, ἀλλ' ὅτι σάρκα, ὑπὲρ ἡμῶν ἀνέλα-
 βε, καὶ γέγονεν ἄνθρωπος. καὶ γὰρ τὸ εἰπεῖν, ὁ
 Λόγος σὰρξ ἐχθρὸς, ἰσὸν ἐστὶ πάλιν εἰπεῖν,
 ὅτι ἄνθρωπος γέγονε, καὶ τὸ εἰρημνόν ἐν τῷ
 ἰωήλ· ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶ-
 σαν σάρκα· & τὰ λόγων ἡν ἡ ἐπαγγελία, ἀλλ'
 εἰς ἀνθρώπους ἐστίν, ὧν ἕνεκα καὶ ἄνθρωπος
 γέγονεν ὁ Κύριος. τότε δὲ & ρητὴ ταύτην
 ἔχοντες τὴν διάνοιαν, εἰκότως καταγνώσκοντες

Bεαυτῶν πάντως οἱ νομίσαντες εἶναι περὶ τῆς Μα-
 ρίας τὴν ἐξ αὐτῆς σάρκα, καὶ περὶ ταύτης ἐχθρὴν
 ψυχὴν ἀνθρωπίνην τὸν Λόγον, καὶ ἐν αὐ-
 τῇ περὶ τῆς ἐπιδημίας αἰετῆς γενηθῆσθαι. παύσουσιν
 καὶ οἱ εἰπόντες, μὴ εἶναι δεκτικὴν θανάτου
 τὴν σάρκα, ἀλλὰ τὸ ἀθάνατον φύσεως εἶναι ταύ-
 την. εἰ γὰρ μὴ ἀπέθανε, πῶς ὁ Παῦλος πα-
 ρεδίδωκε Κορινθίοις, ὁ καὶ παρέλαβεν, ὅτι Χρῆ-
 στὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ τὰς
 γραφάς; πῶς δὲ καὶ ὅλως ἀνέστη, εἰ μὴ
 περὶ αὐτοῦ θάνατον; ἐρυσθῆναι δὲ μεγάλως οἱ
 ὅλως ἐνθυμηθέντες, δύνασθαι ἀντὶ τῆς Τρι-
 αδος γινεσθαι τετράδα, εἰ λέγοιτο ἐκ Μαρίας

Cεἶναι τὸ σῶμα. ὁμοῦσιον μὲν γὰρ εἰς τὸ πᾶν
 τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ, μένει ἡ Τριάς Τριάς, & δε-
 νὸς ξένος ἐπεσφραγισμένος εἰς αὐτὴν τὸν Λόγον.
 εἰ δὲ ἄνθρωπον εἰπώμεν τὸ ἐκ Μαρίας
 σῶμα, ἀνάγκη ξένος ὄντος κατ' ἐσίαν τῆς
 σώματος, καὶ ὄντος ἐν αὐτῷ τὸν Λόγον, τε-
 τράς ἀντὶ Τριάδος γίνεται, διὰ τὴν τὸ σῶμα
 περὶ αὐτὴν.

Ταῦτα ἔτως λέγοντες & νοῶσιν ὅπως
 εἰ αὐτοῖς περὶ πίστεως. καὶ γὰρ καὶ μὴ ἐκ Μα-
 ρίας λέγῃσι τὸ σῶμα, ἀλλὰ ὁμοῦσιον αὐτῷ
 τῷ Λόγῳ, & δὲν ἡπτόν, ὅπερ ὑπεκρίνομεν, μὴ
 ἀρεῖ ὡς φρενῶντες νομιοῦσιν τῆτο, κατὰ
 τὴν αὐτῇ ἀνοίαν δεχθήσονται λέγον-
 τες τετράδα. ὡς γὰρ Υἱὸς ὧν κατ' αὐ-
 τὸν ὁμοῦσιον τῷ Πατρὶ, σὺν ἐστὶν αὐτὸς
 Πατὴρ, ἀλλὰ Υἱὸς πρὸς Πατέρα λέγεται
 ὁμοῦσιον· ἔτως τὸ ὁμοῦσιον σῶμα τῆς Λό-
 γου & ἐστὶν αὐτὸς ὁ Λόγος, ἀλλ' ἑτέρον
 πρὸς τὸν Λόγον. ἑτέρως δὲ ὄντος, ἔσται
 κατ' αὐτὸν ἡ αὐτῇ Τριάς τετράς. & γὰρ
 ἡ ἀληθινή, καὶ ὄντως τελεία, καὶ ἀ-
 διαίρετος Τριάς δέχεται περὶ αὐτὴν,

ἀλλ' ἡ ᾧ τῶν ἑπινενοημένη, καὶ πῶς ἔτι Χριστιανοὶ ἕτερον ᾧ τ' ὄντα Θεὸν ἑπινενοῦντες; πάλιν γὰρ καὶ ἐν ἑτέρῳ αὐτῶν σοφίσματα τὴν ἀφροσύνην ἔξεσιν ὁρᾶν. εἰ δὲ διὰ τὸ εἶναι, καὶ λέγεσθαι ἐν ταῖς γραφαῖς ἐκ Μαρίας εἶναι, καὶ ἀνθρώπινον τὸ σῶμα τῷ Σωτῆρι, νομίζουσιν, ἀντὶ Τριάδος τετραδά λέγεσθαι, ὡς προσηγορίας λεγομένης τὸ σῶμα, πολλὰ πλανῶνται. τὸ ποίημα συνεξιστύντες τῷ ποιητῇ, καὶ ὑπονοῶντες δύνασθαι τὴν θεότητα προσηγορίᾳ λαμβάνειν καὶ ἠγνόησαν ὅτι καὶ διὰ προσηγορίᾳ θεότης γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, ἀλλ' ἵνα ἡ σὰρξ ἀναστῇ· καὶ ἵνα βελιωθῇ ὁ Β Λόγος προηλθεν ἐκ Μαρίας, ἀλλ' ἵνα τὸ ἀνθρώπινον γένος λυτρώσεται. πῶς ἔν οἷον τε τὸ διὰ τῷ Λόγῳ λυτρωθὲν σῶμα καὶ ζωοποιθὲν προσηγορίᾳ εἰς θεότητα τῷ ζωοποιήσαντι Λόγῳ ποιεῖν; μᾶλλον γὰρ ἀπὸ ἀνθρώπινῳ προσηγορίᾳ μεγάλη γέγονεν ἐκ τῷ Λόγῳ πρὸς αὐτὸ κοινωνίας τε, καὶ ἐνώσεως. ἀπὸ διηγετῆ γέγονεν ἀθάνατον, καὶ ψυχικὸν ὃν γέγονε πνευματικόν, καὶ ἐκ γῆς χυρόμηνον τὰς ἐρανεῖς διέβη πύλας, ἡ μὲν τῇ Τριάδι καὶ λαβόντ' ἐκ Μαρίας σῶμα τῷ Λόγῳ, Τριάς ἐστιν, καὶ δεχομένη προσηγορίᾳ, καὶ ἀφαιρεσὶν, ἀλλὰ αἰεὶ τελεία ἐστὶ, καὶ ἐν Τριάδι μία θεότης γινώσκεται, καὶ ἕως ἐν τῇ Εκκλησίᾳ κηρύσσεται, εἰς Θεὸς ὁ τῷ Λόγῳ Πατήρ

Ἐκ τῶν τῶν σιωπήσασιν λοιπὸν καὶ οἱ ποτὲ εἰπόντες τὸν ἐκ Μαρίας προελθόντα μὴ εἶναι αὐτὸν τὸν Χριστόν, καὶ Κύριον, καὶ Θεόν. εἰ γὰρ μὴ Θεὸς ἦν ἐν τῷ σώματι, πῶς αὐτὸς προελθὼν ἀπὸ Μαρίας ἐκλήθη Ἐμμανὴλ, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, πῶς δὲ καὶ Παῦλος, εἰ μὴ ὁ Λόγος ἦν ἐν σαρκί, Ῥωμαίοις ἔγραφεν· Ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ πρὸ σάρκα, ὁ ὧν Ἰησοῦς πάντων Θεὸς ἀλόγητος εἰς αἰῶνα, ἀμήν; καὶ ἐν ὁμολογείτωσαν οἱ πρόσθεν ἀνέμεινον, τὸν ἐσαυρωμένον εἶναι Θεόν, ἐσφάλλονται, πειθόμενοι πάσαις ταῖς θείαις γραφαῖς, μάλιστα δὲ τῷ Θωμᾷ, ὃς μὴ τὸ ἰδεῖν ἐν αὐτῷ αὐτὸν τὸν ἡλὼν τύπος, ἀνεβόησεν, ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου. Θεὸς γὰρ καὶ Κύριος τὸ δόξης ὦν, Υἱὸς ἦν, ἐν τῷ ἀδόξῳ κατεβλημένῳ καὶ ἀτιμαζομένῳ σώματι τὸ δὲ σῶ-

Apertum quam perperam isti commentum sunt. Quare Christiani esse qui possunt, qui alterum ab eo, qui re vera Deus est, falsa sibi persuasione finxerunt: Rursus enim in altera quadam istorum cavillatione quanta sit eorum stoliditas apparet. Nam si pro eo quod Christus corpus ex Maria natum, & humanum est, atque in scripturis esse dicitur, quatermionem idcirco pro Trinitate constitui putant: eo quod quaedam fieri videatur corporis accessio, vehementer errant, qui conditori opificium suum æquale faciunt, & ad Divinitatem accedere posse aliquid arbitrantur: nec illud intelligunt, non ad ullam carnis accessionem Verbum carnem esse factum, sed ut caro ipsa resurgeret: neque Verbum, quo ad meliorem aliquam conditionem transferretur, ex Maria prodire: sed ut hominum genus redimeret. Jam vero quomodo fieri potest, corpus ut illud, quod per Verbum redemptum, ac vita donatum est, ei, à quo vitam accepit, ullam divinitatis accessionem possit asserere? Nam è contrario uberrima illa quidem ad humanum corpus. ex Divini Verbi communione, commistioneque facta est accessio. Si quidem ex mortali immortale, ex animali spiritale redditum est: atque è terra profectum cœli portas penetravit. Ceterum Trinitas ipsa, quamvis Verbum è Maria corpus acceperit, Trinitas est, cui nec addi potest quidpiam, neque detrahi, sed perfecta semper est, & in Trinitate singularis Divinitas agnoscitur: atque ita demum unus Deus Verbi Pater in Ecclesia prædicatur.

XII. Eadem porro ratione, & os illis occludetur, qui dicere aliquando ausi sunt, eum, qui ex Maria procescit, non ipsum esse Christum, ac Dominum, & Deum. Nisi enim in corpore Deus existeret, cur statim atque de Maria procescit, *Emmanuel* Esa. 7. 14. vocatus est, quod est interpretatum nobis *Deum Deum*? Paulus verò, nisi Verbum in carne foret, ad Romanos scribere ista qui potuit? *Ex quibus Christus est secundum carnem* Rom. 9. 5. *qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.* Quamobrem qui antea: egaverant eum, qui crucifixus est, esse Deum, errorem suum agnoscant, ac Divinis omnibus literis fidem adhibeant, sed Thomæ præsertim, qui cum in Christo clavorum vestigia vidisset exclamavit: *Dominus meus* Joa. 20. 28. *Deus meus.* Filius enim, idemque Deus, ac gloria Dominus in eo corpore, quod per summam ignominiam clavis confixus ac dehonestatus fuerat, omnino residebat. Corpus

Dimen-
sionis.
Hæresis
LXXVII.
Luc. 23. 45.

ipsum verò in cruce perforatum utique
patiebatur, & ex ejus latere sanguis cum
aqua difflebat. Verum cum Divini Ver-
bi templum esset, erat Divinitate plenif-
simum. Quam ob causam sol ipse, cum
authorem suum tam graves in misero cor-
pore contumelias tolerantem videret,
radiis, ac luce suppressa, terram tenebris
obduxit: corpus autem mortali natura
præditum supra naturæ suæ conditionem
propter Verbum, quod in ipso erat, à
mortuis excitatum est, & à naturali cor-
ruptione liberatum Verbi quoddam ve-
lut indumentum est factum, cumque
Verbo, quod humanam conditionem
superat, velut amictu quodam obvolu-
tum esset, corruptionis est expers reddi-
tum. Quod autem ad nonnullorum
inanes nugas, & commenta pertinet, qui
ut in reliquos Prophetas omnes, ita & in
unum illum è Maria natum hominem
divinum Verbum illapsum esse sentiunt,
pluribus ea de re disputare supervacane-
um est. Horum quippe stulta & inepta
persuasio manifestè ac sine ullo negotio
convincitur. Nam si ad eum modum
ille descendit, cur è virgine natus, non
ex viro foeminaque susceptus est, quem-
admodum sancti omnes in lucem edi-
ti fuerunt? Cur cum ita Verbum illa-
psum sit, non etiam cæterorum uniuscu-
jusque mors nostra causa tolerata dicitur,
sed hujus duntaxat unius? Cur cum in
singulos Prophetas divinum se Verbum
insinuaverit, in eo solo, qui è Maria, na-
tus est, in consummatione seculorum, se-
mel advenisse dicitur? Cur cum eo-
dem modo se in illum infuderit, quo
in priores omnes sanctos descenderat, re-
liqui omnes nondum post mortem sur-
rexerunt; solus illi verò qui è Maria geni-
tus est, tertia die surrexit? Cur cum
eadem, qua in cæteros, ratione divi-
num illum Verbum delapsum sit, unus
illa ex Maria natus Emmanuel appella-
tur, quasi corpus ipsum Divinitate reple-
tum, & ab ea natum extiterit? Nam
Emmanuel idem significat, ac nobiscum De-
us. Cur si ad eum modum accesserit,
cum sanctus quilibet manducaret, ac bi-
beret, nec non fatigaretur, ac moreret-
ur, in nullo tamen Verbum ipsum come-
disse, laborasse, mortem denique sub-
iisse dicitur, nisi in eo solo, quem Maria
Virgo peperit? Quæ enim corpus
ipsum perpeffum est, hæc illi perinde, ac
si passum esse, tribuuntur. Porro cum de cæteris unum illud jactari soleat; productos illos,
ac genitos fuisse; de solo Mariæ filio dicitur, Et Verbum caro factum est.

Quod Chri-
stus ipse
Verbum
fuerit.

Met. p. 26.

μα ἔπαχε καὶ νυτίονον ἐν τῇ ἐύλῳ, καὶ ἐρ-
ρεεν δὲ τῆς τῆς πλευρᾶς αἷμα καὶ ὕδωρ.
ναὸς δὲ τῆς Λόγῃς τυχεῖον πεπληρωμένον
τῆς θεότητος. διὰ τὸ ἡλίου ὁρῶν τὸ
δημιουργὸν ἑαυτὸ ἐν τῷ ὑδριζομένῳ σώματι
ἀνεχόμενον, τὰς ἀντιπᾶς συνέσφλεξε, * ἐσκό-
τασε τὴν γῆν. αὐτὸ δὲ σῶμα φύσιν ἔχον
θνητὴν ὑπὲρ τὴν εὐλῆ φύσιν, ἀνέστη διὰ τὸν ἐν
αὐτῷ Λόγον, καὶ πέπαυται μὲν τῇ φύσιν
φθορᾶς, * ἐνδυμα δὲ γέγονε τῆς Λόγῃς. ἐπ-
δυσάμνον δὲ τὸν ὑπὲρ ἀνθρώπων Λόγον, γέ-
γονεν ἀφθαρτον. ὡς δὲ φαντάζεσθαι ἡ-
νας, καὶ λέγειν, ὅτι ὡς περ ἐφ' ἑκάστον τὸ Προ-
φητῶν ἐγγίετο Λόγῳ, ἔτω καὶ ἐπὶ ἑνα τινὰ
ἀνθρώπων ἐκ Μαρίας ἦλθεν ὁ Λόγῳ, πε-
ριπῶν ἐς γυμνάσειν, φανεράν ἐχέσσης τὴν ἀ-
νοίας αὐτῷ τὴν κατάγνωσιν. εἰ γὰρ ἔτως ἦλ-
θε, διὰ τί ἔτι ἐκ παρθένου, καὶ μὴ καὶ αὐ-
τὸς ἐξ ἀνδρός, καὶ γυναικὸς; ἔτω γὰρ καὶ ἑ-
καστὸς τῶν ἀγίων ἐγγυηθή. ἢ διὰ τί ἔτως
ἐλθόντῃ τῆς Λόγῃς, ἔχῃ ὁ ἑκάστος θάνατον
λέγεται ὑπὲρ ἡμῶν γενησῶν, ἀλλ' ὁ τῆς
μόνον; διὰ τί δὲ καὶ ἑκάστον τὸ προφητῶν
ἐπισημαίνοντῃ τῆς Λόγῃς, λέγεται ἐπὶ μόνου
τῆς ἐκ Μαρίας, ὡς ἅπασι ἐπὶ σωτηλείᾳ τῶν
αἰώνων ἐπισημαίνοντῃ; ἢ διὰ τί ἔτως ἐλ-
θόντῃ αὐτῇ, ὡς ἦλθεν ἐν τοῖς ἐμπεσομένοις
αἰείοις, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες δόποθι ὄντες ἔ-
πω ἀνέστησαν, ὁ δὲ ἐκ Μαρίας μόνος ἀνέστη
ἢ διὰ τί ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐλθούσῃ τῆς Λόγῃς,
λέγεται μόνος ὁ ἐκ Μαρίας Εμμανουήλ, ὡς
σώματι πεπληρωμένῃ θεότητι, καὶ τε-
χθέντῃ ἐξ αὐτῆς; τὸ γὰρ Εμμανουήλ ἐρμηνεύεται
μετ' ἡμῶν ὁ Θεός. ἢ διὰ τί, εἰπερ ἔτως
ἦλθεν ἐδίοντῃ ἑκάστος τῶν ἀγίων, καὶ πί-
νοντῃ, καὶ κοπιῶντῃ, καὶ δόποθι ὄντων
τῇ, ὅς λέγεται ὡς αὐτῶς ἐδίον, καὶ κοπι-
ῶν, καὶ δόποθι ὄντων, ἀλλ' ἐπὶ μόνου τῆς ἐκ
Μαρίας; ἀ γὰρ ἔπαχε τὸ τοῦ σώματος, ταῦ-
τα ὡς αὐτὸ πάχοντῃ εἴρηται. καὶ τὰ ἄλλων
τῶν πάντων λεγομένων, μόνον ὅτι ἐτέχθησαν,
καὶ ἐγγυηθήσαν, ἐπὶ τῇ ἐκ Μαρίας μόνου εἴρη-
ται, καὶ ὁ Λόγῳ σαφὲς ἐγγίετο.

28. ἐσκό-
τασε.
Abfunt
hæc ab
Editione
Athana-
lii.

Εξ ὧν δέικνυται, ὅτι πρὸς μὲν ὅν ἄλλας πάντας γέγονεν ὁ Λόγος, ὃς προφητεύειν χάριν, ἐκ Μαρίας αὐτὸς ὁ Λόγος σάρκα ἐαυτῷ λαβὼν, πρὸς ἡλθεν ἄνθρωπος, τῇ μὲν φύσει, καὶ τῇ οὐσίᾳ Λόγος ὢν τῷ Θεῷ, καὶ ὃ σάρκα ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, καὶ τὸ σαρκὸς Μαρίας γυμνῶν ἄνθρωπος, ὡς εἶπεν ὁ Παῦλος, τὸν καὶ ὁ Πατὴρ ἐδείκνυεν ἐν τῷ Ιορδάνῃ, καὶ ἐν τῷ ὄρει λέγων, ὅτις ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἡδόκησα. τῶν οἱ μὲν Αρειανοὶ ἡγήσαντο, ἡμεῖς δὲ Ἰππινώσκουimus προσκυνοῦντες, ὃ διακρίντες τὸ Υἱόν, καὶ τὸ Λόγον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Λόγον εἰδότες εἶναι τὸν Υἱόν, δι' ὃ τὰ πάντα γέγονε, καὶ ἡμεῖς ἡλευθερώθημεν. διὸ καὶ ἐθαυμάσαμεν πῶς ὅλως ἐν ὑμῖν τοῖς τέττων ὅπως γέγονε Φιλονεικία. ἀλλὰ χαίρεις τῷ Θεῷ, ὅσον ἐλυπήθημεν ἐντυγχάνοντες τοῖς ὑπομνήμασι, τοσῶτον ἐχάριμεν Ἰππὶ τῷ τέλει τέτων. μὴ γὰρ συμφωνίας ἀνεχώρησαν, καὶ εἰρήνευσαν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς δισεβῆς καὶ ὀρθοδόξης πίστεως. τὸ το γὰρ καμὲ πολλὰ πρότερον σκεψάμενον πεποίηκε γράψαι τὰ ὀλίγα ταῦτα, λογιζάμενον, μὴ ἄρα ἐκ τῆ σιωπῆς ἀντὶ χαρᾶς λύπη γίνηται τοῖς ἐκ τῆ συμφωνίας πρέφασιν τῶ χαίρειν ὡς ἀχῶσιν ἡμῖν. ἀξιώ τοίνυν προσηγμένως τὸ σιωεὺ λάβαιναι, καὶ δεῦτερον ὅτι ἀκούσας, μετὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ταῦτα δεξάσθαι. καὶ εἰ μὲν πρὸς εὐσέβειαν λείπει τὸ το, διορθώσασθαι, καὶ δηλώσασθαι. εἰ δὲ ὡς ὡς ἰδιώτης τῷ λόγῳ μὴ δὲ κατ' ἀξίαν, μὴ δὲ τελείως γέγραπται, συγγνώμην πάντας τῇ ἡμετέρᾳ τοῦ λέγειν ἀσθενείᾳ. ἔρρωσθε.

ΠΕΠΛΗΡΩΤΑΙ

Επεὶ γὰρ καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἐνετάγη καὶ ὁ μόνον ἐξ ὧν παρ' αὐτῶν ἡκούσαμεν, ἢ παρ' ἑτέρων, κατὰ τῶν λεγομένων ὠρμήσαμεν γράψαι, ἀλλὰ καὶ πᾶσι φανερὸν κατέστη, ὅτι ἔδνα ἐσυκοφαντήσαμεν. ἐξῆς δὲ ἐπιλήψομαι τὸ κατ' αὐτῶν ὑποθέσεως, ἵνα ἐκπαλιχόθεν μὴ ὑποληφθῶμέν τισιν, ὡς συκοφαντῶντες ὅτι ἡμετέρους ἀδελφούς. καὶ τοί γε εὐχόμενοι αὐτοῖς καὶ εἰς δεῦρον διορθώσαι τὰ δοκῶντα ἡμᾶς λυ-

XIII. Ex quibus evidenter ostenditur: cum in reliquos vaticinandi solum gratia sese Dei Verbum infuderit, idem ipsum ē Maria carne suscepta hominem produisse. Qui & natura substantiaque Dei Verbum erat, &, quod ad carnem attinet, ē Davidis stirpe, Mariæque carne natus est homo: quemadmodum declarat Apostolus. Hunc in Jordane, atque in monte Pater demonstravit his verbis: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Hunc Ariani negant, nos adorantes agnoscimus. Neque Filium à Verbo separamus; sed Verbum ipsum Filium esse confitemur per quem omnia facta sunt, nosque adeo ipsi liberati. Unde illud magnopere demiratifimus, quomodo vel levissima inter nos eade re controversia moveri potuerit. Verum habendæ Deo gratiæ sunt, quod quantum ex illorum commentariorum lectione mœroris cepimus, tantum nobis eorundem finis voluptatis attulerit. Si quidem mutua cum concordia discesserunt, eandemque fidei sinceritatem ac pietatem professi pacem retinuerunt. Quæ me res potissimum post diuturnam deliberationem impulit, ut hæc pauca perscriberem. Verebar enim, ne qui nobis gaudendi materiam consensione sua præbuisent, iis silentium nostrum pro lætitia dolorem conscisceret. Quamobrem cum à te etiam atque etiam postulo, cum eos qui hæc audient rogatos admodum cupio, ut ea sincera cum conscientia percipiant. Ac si quid ad pietatem deest, emendare, ac significare mihi ne gravenatur. Quod si minus pro rei dignitate perfecta, utpote rudis, atque imperiti hominis, videatur oratio, id ipsum infantie imbecillitati que nostræ condonandum existiment. Valete.

D

HACTENUS ATHANASII
EPISTOLA.

XIV. Cum igitur hæc à nobis producta sit Epistola: ac non modo ex iis, quæ vel ab illis, vel ab aliis audivimus, ut adversus eos scriberemus inducti simus; sed & aliunde planum factum sit, nihil nos in ipsos calumniosè contulisse; deinceps susceptam in illos disputationem repetam; ne vel tenuissimam de nobis calumnia contra fratres nostros suspitionem relinqvam. Quamquam equidem hoc ipsorum causa etiamnum precor, P p p p iij

Dimit. ut quæ molestiæ nonnihil nobis attulerint, aliquando corrigant, ne & illi nostri, **Hæresis** & illorum nos iacturam faciamus. Hoc **xxvii** enim sæpenuerò per legatos ab iis postulavimus, hortatiqve sumus, & idem impetrare modò studemus, ut omni contentione sublata, Apostolorum, Evangelistarum, ac Patrum divinis sanctionibus insistant, ac sinceræ, solidæ, inconcussæ, & undecumqve iustissimæ fidei professionem conservent.

De carne Christi Hæresicorum sententia. **1. Pet. 2. 22.** Caterum memini hoc à quibusdam ex illorum grege minus esse narratum: Christum Dominum non hanc nostram assumplisse carnem, sed diversi generis aliam. Qvod utinam ex affectu laudandi honorandiqve iactarent. Nam & nos sanctum illud esse corpus, illibatumqve dicimus; qvippe qvòd *nullum unquam peccatum commisit; nec in ejus ore dolus inventus est*: qvòd qvidem nemo non intelligit, qvi de Christo piè profiteatur, ac sentiat. Verum etsi purum integrumqve corpus illius, qvòd assumpsit, idem esse cum nostro fateamur, est hoc ipsum tamen in nobis, qvi qvidem peccavimus, conditione, ac dignitate multum inferius: non qvòd alienum ab illo sit, & abhorrens, sed qvòd peccata sunt à nobis delictaqve qvamplurima commissa. Qvare non aliud ac nos habemus à Christo corpus assumptum est: sed idem omninò corpus est, qvòd in illo servatum, & ab omni contagione vindicatum est.

XV. Præterea sunt inter illos aliqui, qvi ad hoc usqve tempus contentionis avidi, ac perabsurdis opinionibus irritati, non doctrinæ Patrum inhaerentes, **neg.** **Ep. 4. 16.** fidei caput retinentes; ex quo omne corpus per compages, & vincula suppeditatum, & coagmentatum augetur incremento Dei; ut Apostoli verbis utar: sed aures suas alienorum hominum narrationibus perturbari parientes, non dissimuli ac Valentinus, Marcio, Manichæusqve ratione, conficta quædam, in honorem scilicet Christi, mendacia pro veris dogmatibus obtrudunt. Cum enim à nobis audiunt, Christum nostro fuisse corpore præditum, statim ad inanes, ac pertinaciæ suæ consentaneas scilicet fabulas transferunt. Nam unguis illum, & carnem, ac capillos, cæteraqve omnia non ejusmodi, qualia in nobis insunt, habuisse prædicant; sed unguis à nostris diversos, itidemqve carnem, ac reliqua id genus non similia nostrorum, sed ab iis longè discrepantia.

Λπεῖν, ἵνα μὴ αὐτοὶ ἡμᾶς ζημιωθῶσι, μηδὲ ἡμεῖς αὐτούς. πολλάκις γὰρ τὸ ἐπεσεύσαμεν, καὶ παρεκαλέσαμεν, καὶ ἐτι ἔπιμένομεν πῶς καλῶντες ἄρα τὴν Φιλονεικίαν, καὶ ἀκολοῦθῶσαι τῷ τῷ Ἀποστόλων, καὶ Ἐταγελιστῶν, καὶ πατέρων θεῶν θεσμῷ, καὶ ὁμολογίᾳ τῆ πίστεως τῆ ἀπεριέργῃ, καὶ ἐδραίας, καὶ ἀμετακινήτῃ, καὶ δικαιοτάτῃ ἐν πᾶσιν.

Αλλοὶ δὲ εἰς ἡμῶν ὧτα εἰρήκασιν, ὅτι ἐ ταύτην τὴν ἡμετέραν σάρκα, ἥδε ὁμοίαν ἡμῶν ἐλθὼν ἔλαβεν ὁ Κύριος, ἀλλὰ ἄλλῃ πῶς τὴν ἡμῶν. καὶ εἶπε καὶ δοξολογίαν ἔλεγον, καὶ κατὰ ἔπαινον. καὶ αὐτοὶ γὰρ φαμεν ἅγιον εἶναι τὸ σῶμα, καὶ ἄχραντον. ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, ἥδε ἀρέθῃ δόλῃ ἐν σώματι αὐτοῦ. καὶ παντὶ τῷ δῆλόν ἐστι τὸ τῷ Δισεβῶς πᾶσι Χριστὸν λέγοντι, καὶ νοῶντι. * ἡμεῖς δὲ εἰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα λέγομεν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ἡμῶν ἐλήφε παρ' αὐτοῦ τὸ ἄχραντον αὐτῷ σῶμα, ἐν ἡμῖν τίς πεπλημεληκόσιν, ὃ διὰ τὸ ἀλλοτρίον εἶναι τὸ σῶμα, καὶ ἀλλόκοτον τὸ ὑποδῆες, καὶ ἡλαττωμένον, ἀλλὰ διὰ τὰ ἡμῶν ἀμαρτήματα, καὶ πᾶσι πλώμα- **co.** **τα** τῶν ἐνεκα. ὃ γὰρ ἄλλο σῶμα ὁ Κύριος ἔλαβε, καὶ ἄλλο ἡμεῖς ἔχομεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα ἐν αὐτῷ πεφυλαγμένον, καὶ ἄχραντον διατετηρημένον.

Αλλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ἄχρι τῆς δεύρο Φιλονεικίαν Φερόμενοι, ὑπονοίας ἀλλοτρίαις παραχθέντες, ὃ κατὰ τὴν διδαχὴν τῶν πατέρων, ἥδε κατέχοντες τὴ κεφαλὴν τῆ πίστεως, ἐξ ὃ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἀφῶν, καὶ τῶν συνδυσμων ἔπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον αὐξῇ τὴ αὐξήσῃ τῷ Θεῷ, ὡς ὁ Ἀπὸστολος λέγει. ἀλλὰ τάχα ὡς ὑπὸ ἀλλοτρίων τινῶν δολωθέντες τὰς ἀκοὰς πλησιαστέως Οὐαλεντίνῳ, καὶ Μαρκίῳ, καὶ Μανιχαῖῳ, καὶ αὐτοὶ δὴθεν εἰς τιμὴν Χριστοῦ φαντάζονται μάλλον, ἢ ὡς ἀληθεύουσιν ἐπὶ ἀνέκδοκῃ παρ' ἡμῶν, ὅτι ἔχει Χριστὸς σῶμα τὸ ἡμέτερον, εὐθύς εἰς αὐτὸ μύθῃς τέρονται ὅτι ἰδίῃς τῇ Φιλονεικίᾳ, λέγοντες ὅτι οὐχ ἄλλο ἐχέμεν, καὶ σάρκα, καὶ τρέχας, καὶ εἴ τι ἕτερον, ὃ τοιαῦτα δὲ ὅποιος ἡμεῖς ἔχομεν, ἀλλὰ ἄλλῃς οὐχ ἄλλο ἐχέμεν, καὶ σάρκα, καὶ τρέχας, καὶ ἄλλα πάντα ὅτι ὅποιος ἡμεῖς ἔχομεν, ἀλλὰ ἄλλοια πᾶσι ταῖς ἡμέτεραις. δη-

θεν πάλιν βεβλόμενοι σοφιστικῶς τῷ Χριστῷ
 χάρισασθαι, καὶ τὸ Ὑαλεντίνον, καὶ τὰς εἰρη-
 μένας αἰρέσεις, ὅτι ματαίως λόγους. λέγουσι
 For. ^{For.} ὅτι γὰρ, ὅταν * Χριστὸς ὁμολογήσωμεν τελείως
 Χρῆσθαι ὅ-
 μολ. τε-
 λείως, τὰ
 πάντα πε-
 ριπαίως
 γέγρ. ^{γέγρ.} τὰ πάντα, ὡς ἐργῶς γέγραπται ὡς τὸ τοι-
 σμένων τῶν ὡς ἐργαζομένων, καὶ μηδὲν ἐργαζο-
 μένων πύρρυντες γὰρ τὴν διάνοιαν τὴν ἀκέραιον
 τέρων, αὐτοὺς λέγουσιν. ὅτι καὶ Χριστὸν ἔχει τὸ
 καὶ τὸ σαρκὸς σιμῆσαι, ἢ τὰ πρὸς ἐκτοπι-
 σμὸν, ἢ τὰ πρὸς ἀφελῶνα, ἢ τὰ ἄλλα, ὅ-
 σαπὲ δοκεῖ εἶναι σοφὰ, δεῖνα ὅτι τυχεράνοια, καὶ
 ληρώδη μᾶλλον, ὡς Φησὶ ὁ Προφήτης· τίς γὰρ
 ἐξήγησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; ὡς τὴν
 γὰρ τὴν ἀγίαν, καὶ τί γε ἀνθρώπων ὄντων τὴν
 Προφητῶν, καὶ ὁ Θεῶν, καὶ Ἐγγελεσιῶν,
 καὶ λοιπῶν τῶν ἐκ ψυχῆς, καὶ σαρκὸς ὄντων, καθ'
 ἡμᾶς δὲ ὄντων, καὶ μὴ ἀμφισβητούμενων,
 ἐγράφη περὶ τῶν τοιούτων πραγμάτων, ὡς ὅτι ἐχί-
 μᾶλλον τὰ σεμνότερα ἐπεμαρτύρησε πρὸς ἀ-
 γίους ἢ γραφὴ μὴ τι γε κυρίως Χριστῷ.

Λεγέτωσαν δὲ ἡμῖν οἱ ἐκθαμβηταὶ τῶν
 πρεσβύτων, καὶ πύρραι τῶν ὡς ἐργῶν, καὶ
 σοφισταὶ τῶν τῶν Χριστὸς δεινῶν τε, θρεμμά-
 των, ὡς παρεσκευάσθη Μωϋσῆς τὴν τεσσα-
 ρακονθήμερον; πᾶς τὰ πρὸς Χριστὸν ἐποιεῖ
 Ηλίας ἐν τῷ Χορβά χειμάρρῳ, ὁ πηνίκα ἄρην
 μὲν τὸ πρῶτον ἡδιστε, κρέα δὲ τὸ δειλινόν
 ἀπὸ τῆς τῶν κοράκων ὡς ἀκομιδῆς, διὰ Θεοῦ
 πρὸς αἵματι. ἡλίδιον γὰρ ἦν τὸ, τὴν
 γραφὴν ὡς τῶν λέγειν, ὡς νῦν τέτοις
 ἡλίδιον τὸ ἐξετάζειν. τίς γὰρ ὠφέλεια ἐν
 τοῖς τοιούτοις; ἢ τί τὸ χερίσιμον; ἀλλ' ἢ μό-
 νον εἰς ἀπίσταν τὴν πρὸς ἀλήθειαν, πρὸς φάσεις
 διὰ ψυχρολογίας, καὶ ἀνατροπῆς ματαίας
 ἔχον. λεγέτωσαν δὲ πάλιν ἡμῖν, τίνι τῷ
 λόγῳ, ὅτε ἡθέλησεν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὴν ὡν
 Ἰσραὴλ ἐν τεσσαράκοντα ἔτεσι, μήτε τὰς
 περὶ καὶ κομάσαι, μήτε τὰ ὑποδήματα πα-
 λαιωθῆναι, μήτε τὰ ἱμάτια καὶ ἀπριθῆναι, ἢ
 ῥυπανθῆναι. μὴ ἄρα καὶ ἔτοι ἀπ' ἐρανῶν
 ἐληλύθεισαν; μὴ θεοὶ οἱ τοιοῦτοι ὑπῆρχον;
 καὶ τοὶ γε οὐκ ἐν ἐπαίνοις ὑπάρχοντες, ἀλλ'
 ἐν πολλοῖς Θεὸν ὡς ἀζηλώσαντες. μὴ
 οὐκ ἦσαν ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν; ἀλλ' ἵνα δείξη

A Nimirum ut Valentini, ac cæterarum, Dimo-
 qvas antea commemoravimus, Hære-
 ticon more, cavillatoriâ quadam arguciâ Hæresis
 Christo gratificari videantur. Unde cum
 ca omnia, quæ insunt in Christo, perfe-
 ctè, absoluteqve profiteamur, multa illi
 de eodem absurdè, ac curiosè disputare
 solent. De quo hominum genere, qui
 cum multarum rerum satagant, nihil ta-
 men agunt, scriptura meminit. Etenim
 quò rudiorum animos quodam velut hor-
 rore perfundant, hæc identidem objici-
 unt: Ergo istiusmodi corporis necessi-
 tatibus, quæ ei familiares sunt, obstrictus
 fuit, qualis egestio est, ac secessus? Ad-
 dunt & alia pleraque, quæ callida, ac sub-
 tilia videntur, sed horrenda otiosorum
 hominum ludicra sunt. Nam, ut ait Pro-
 pheta, *quis hæc è manibus vestris requisivi-
 it?* De quonam verò ex omnibus sanctis,
 tametsi homines essent Prophetæ, non dii,
 ut & Evangelistæ, cæteri que, qui ex anima,
 & carne constabant, ac sine ulla dubitatio-
 ne nostri similes erant; quis horum, in-
 quam, extitit, de quo ejusmodi quædam
 conscripta fuerint? Nonne potius hohe-
 stissima quæque de sanctis, nedum de
 Christo Domino, scriptura testatur?

Hæretico-
 rum ob-
 jectio.

Esa. l. 12.
 Refellitur.

XVI. Dicant nobis ii, qui & oves
 absterrent, & columbas abigunt, & Chri-
 sti agnos, ac pecora fugant, ubinam Moy-
 ses totis illis quadraginta diebus ventrem
 exoneraverit: Quò nam ad secessum ab-
 ierit Elias ad torrentem Chorra: cum
 mandato DEI, quæ à corvis afferebantur
 cibaria, hoc est: *Matutino tempore pa-
 nem, vespere carnes comederes.* Nimirum
 stultum erat hæc à scriptura commemo-
 rari: quemadmodum & illos modò per-
 scrutari stultum est. Quæ enim ex iis uti-
 litas percipi potest? quis animi fructus?
 quæ eò tantum spectat, ut, ad præsumptæ
 cujusdam opinionis infidelitatem adstru-
 endam, inanissimas occasiones frigidis il-
 lis nugis, & ad animorum eversionem
 idoneis suppeditet. Velim, & hoc porro
 nobis edisserant: quanam ratione Deus,
 cum voluit, id egerit, ut Israëlitarum co-
 tos quadraginta annos neque pili cresce-
 rent, nec inveterarent calcei, neque ve-
 stes attererentur, aut sordibus obsolesce-
 rent? An & isti de cælo descenderant?
 aut dii scilicet erant aliqui? Atqui ne lau-
 dantur illi quidem: sed divinum numen
 in plerisque provocarunt. An non igitur
 iisdem erant nobiscum affectionibus ob-
 noxi? Verum omnia se posse per sese, sic
 Pppp iij

Dimoc-
ritæ.
Hæresis
LXXVII.

Dent. 23. 17.

Hebræo-
rum fabula

riqve ipsius nutu, vel non fieri posse Deus ostendere voluit. Ac ne fortassis aliqui ob stupenda illa prodigia, quæ in illorum gratiam à Deo facta fuerant, amplius quiddam humana conditione in illis exiisse crederet, ut huic errori nostrâ causâ consuleret, scriptura sacra sic præcipit: *Habeat unusquisque paxillum ferreum in zona sua; ut cum in aliquo loco defecerit, fodiat, & sterqus suum operiet.* Quoniam populus sanctus esis & Dominus habitat in medio castrorum. Quam in rem Hebræi quandam historiam commemorant: figuram illam ac typum aliquanto temporis spatio perseverasse, quandiu Deus in his hoc prodigium efficere voluit. Ac licet carnibus, & coturnicibus vescerentur, nunquam tamen per illud tempus ejusmodi, naturæ necessitates expertos illos fuisse.

Hebr. 4. 15.

Joan. 19.
24. G. Pf.
21. 19.

XVII. Jam verò si à Judæis ad majorum suorum decus, & gloriam vel ad gratiam ista finguntur, vel ex rei veritate prædicantur: Quamquam homines illos fuisse, quorum dignitatis patrocinium susceperunt, & corruptibiles, non Deos. sed, ex carne sanguine, animaque compositos extitisse non dubitemus: Quis tam atrocita & horrenda de Christo, Deique Verbo coelitus allapso, ac de gloriosa, veraque ipsius Incarnatione jactari ab illis patienter audiat? Qua quidem in Incarnatione illud, quod dictum est, implevit: *Tentatus per omnia ut homo, absque peccato.* Etenim licet nostra carne præditus foret, poterat nihilominus illa ipsa, quæ à nobis habentur vilia, prætermittere, eaque præstare solum, quæ honestiora, ac divinæ majestati congrua videbantur: utpote per quem & Israëlitarum capilli non excreverint, nec eorum vestimenta sordes contraxerint; quæ omnia, si traditioni credimus, illis acciderunt. Quod autem vestes hominum manibus contextas Christus habuerit, extra omnem controversiam est. *Pariti sunt enim vestimenta ejus, & super vestem ejus miserunt sortem.* Quod si hominum artificio vestis erat illa confecta, utique è lana linoque contexta fuerat. Quæ autem ex lino essent lanave facta, opinor anima ac sensu carebant. Verum ubi divinitatis suæ potentiam indicare visum est, transformato corpore, *Faciem suam Solis instar*

ο Θεός, ὅτι τὰ πάντα ἐν αὐτῷ δύναται, καὶ ἐγχαυρεῖ γίνεσθαι, καὶ μὴ γίνεσθαι. ἵνα ᾧ μὴ τινες εἰς ἐκείνους πάλιν λογίζονται τὰ ὑπὲρ φύσιν, διὰ τὰ αὐτοῖς ἐνθαυμασμῶ γινόμενα. ὡς αὖ Θεὸς, τρεῖς εἰς τρεῖς ἐκ ἐκόντων, ἡμέτια ἐκ ἐπαλαιούτο, καὶ τὰ ἄλλα, καὶ ὅτι ἄρτον Ἀγγέλων ἔφαγον ἄνθρωποι; εἰς ἡμῶν χάριν ἀσφαλίσαντες τὸ θεῖον γραμματίῳ, λαβέτω ἕκαστος πᾶσα λαὸν πισθῆν ἐν τῇ ζώνῃ αὐτῶν, ἵν' ὅταν εἰς τόπον καθιζάνησιν, καὶ χύσῃ τὴν ἰδίαν κόπην, ὅτι λαὸς ἡγιασμένοι ἐσὲ, καὶ Κύριον ἐνδημῶν ἐμῶν τῆς παρεμβολῆς. εἰς τὸ τοῦ θεοῦ πατρὸς παῖδες Ἑβραίων ὡς ἀφ' ἐξουσίας, ὅτι διήρκεσεν αὐτοῖς ὁ τύπος ἀρχαίων καὶ τινος καὶ, ἕως ὅτε ὁ Θεὸς ἠθέλησε δεῖξαι ἐν αὐτοῖς τὸ τοῦ θαύματος. καὶ τοί γε αὐτῶν ἐοθιόντων, καὶ κρέα, καὶ ὀρυγομήτῃαν, συμβέβηκεν αὐτοῖς μήτε τὰς χρεῖαν ἔχειν.

Καὶ εἰ ὡς τοῖς Ἑβραίοις διὰ τὴν πατρὸς αὐτῶν δόξαν, ἦτοι κατὰ προφῶν, χαριστικῶς, ἦτοι καὶ ἀλήθειαν τὸ ἀδεται καὶ εἰ γε αὐτῶν εἰδόντων, ὅτι καὶ ἄνθρωποι ἦσαν οἱ πατρὸς αὐτῶν σωτηγορέμῃοι, καὶ φθαρτοὶ, καὶ ἐκ θεοῦ, καὶ ἐκ σαρκὸς, καὶ αἵματός, καὶ ψυχῆς. τίς ὡς τῶν ἀνέξετα ἀκῶν τὰ ἐκ ἀτόλμητα ὡς Χριστὸς τῶ ἀνωθεν ἐλθόντος Θεοῦ Λόγου. καὶ τῆς αὐτῶ ἐν ἅπασιν ἐνδόξῃ, καὶ ἀληθινῇ ἐνσάρκῃ παρρησίας; ἐν ἣ ἐπλήρωσε τὸ εἰρημένον, πεποιημένον καὶ πάντα ὡς ἄνθρωπος, χωρὶς ἁμαρτίας. ἐξ ἡμῶν αὐτῶ ἀλήθεια ἔχοντα σάρκα τὴν ἡμετέραν, μὴ πρᾶπειν τὰ δοκῶντα ἡμῖν εὐτελεῖ, καὶ πρᾶπειν ὅποια σεμνὰ ἐτύγχανε, καὶ πρᾶπωντα ἀναλόγως τῇ θεότητι, δι' ἧ καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐκ ἐκόντων, καὶ τὰ ἡμέτια αὐτῶν ἐκ ἐρυπῶνθη, καὶ ταῦτα καὶ ὡς ἀδότην αὐτοῖς συμβέβηκεν. ὅτι δὲ καὶ ἡμέτια ἔχεν ἐκ ἀνθρώπων κατεσκευασμένα, ἀναμφίβολον. διεμερίσαντο γὰρ τὰ ἡμέτια αὐτῶ, καὶ τῇ τὸν ἡματισμὸν αὐτῶ ἔβαλον κληρὸν. εἰ δὲ ἡμέτιον ἐκ ἀνθρώπων, δηλονότι ἐκ ἐρέας ἦν, καὶ ἐκ λίνου. τὰ δὲ ἐκ λίνου, καὶ ἐκ ἐρέας γεγεννημένα, ἀψυχὰ τινὰ ἦν, καὶ ἀνάσθητα. ἀλλ' ὅτε ἠθέλησε δεῖξαι αὐτῶ τὸ δυνατὸν τῆς θεότητος, μεταμορφωθεὶς, ἐδείξε τὸ πρῶτον αὐτῶ ὡς τὸν

ἥλιον, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν λευκὰ ὡσεὶ χιόνα. ^{For. ὡς} πάντα γὰρ τῶν δυνατῶν δυνατὰ, εἰς τὸ * ὑπο- ^{ἡμῶν.} δῆξεν ὡς περυσιοκίαν, καὶ τὰ ἀναίοθητα, καὶ τὰ ἄπνοα εἰς δόξαν, καὶ Φαιδρῶν ἡμε-
 τας κενύσας ὡς τὴν βάεθον Μωϋσέως, ὡς τὰ ὑποδήματα τῶν Ἰσραήλ. πᾶσι γὰρ ὁμολό-
 γηται, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἅγιοι ἀνθρωποποίησαν, ^{For. ὡς} φθαρτοὶ τὰ σώματα * εἰς ἡμᾶς, ἀφθαρτοὶ ^{ἡμῶν.} δὲ διὰ τὴν ἐννοικήσαν αὐτοῖς Θεὸν δόξαν. καὶ
 σκιά μὲν Πέτρος πάντας ἐδὺν περσφορομέ-
 νους ἔχοντας ἀδελφείας ἰάτο· καὶ σιδάειρα, καὶ
 σιμικίνθια τῇ ἡματιῶν Παύλῳ διδάμεις ἐρ-
 γάζονται.

A splendentem, ac vestimenta sua nigris more Dimo-
 cudentia monstravit. Nihil est enim mira.
 non prapotentem Deo possibile; ut vel ea Hæresis
 quoque, quæ sensu, ac spiritu careant, mo- LXXVII
 mento, ac præter omnem expectatio-
 nem in gloriam possit, splendoremque
 convertere. Quemadmodum in Moy-
 sis virga, & Israelitarum calceamentis
 ostendit. Est enim apud omnes in con-
 fessio Apostolos sanctissimos homines fu-
 isse eodemque corporibus perinde ac
 nos, corruptibiles, & præter divinam
 gloriam, quæ in illis insidebat, incorru-
 ptos exitisse. *Quamobrem* & umbra 10. 5. 15.
 Petri oblatis ægris, omnibus sanitatem 11. 19. 12.
 contulit: & sudaria, ac semicinctia è Pau-
 li vestibus admiranda quædam prodigia
 præstiterunt.

Καὶ πῶς ἔτοι Θεὸν πολυπραγμονῶσιν αἰ-
 χράς τινος ὑπονοίας τεκταινούμενοι, ἵπτι ὧν
 ἐδεμία χρεία γεγνήσθαι πώποτε πρὸς διαλο-
 γῳ, ἢ Προφήτῃ, ἢ Εὐαγγελιστῇ, ἢ Α-
 ποστόλῳ, ἢ συγγραφεῖ; ὅσα γὰρ τοιαῦτα ἔρι-
 λέγασιν, καὶ μυρία ἐπέκεινα τῶν κακῶς
 ὑπονοήσωσιν, ἢ ἀνατρέψουσιν τὴν πατρικὴν ἡ-
 μῶν πίσιν, τὴν ἀληθείαν. Χριστὸν καταγγέλ-
 λουσιν ἐγγνήσθαι γὰρ Χριστὸς ἐν σαρκὶ καὶ ἀλή-
 θειαν δόξαι Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου διὰ Πνεύμα-
 τος ἁγίου, καὶ διὸς δόξαι κυήσεως Εὐμανθῆλ
 καλεῖται, ὅ ἐστι Θεὸς μετ' ἡμῶν. ἐκ ἐκτε-
 ρον γινώσκειται. καὶ ἀπέδρα εἰς τὴν Αἰγύπτου τὸ
 παιδίον μετ' Ἰωσήφ, καὶ Μαρίας, ἐπειδὴ ἐξή-
 ταν τὴν ψυχὴν τῷ παιδίῳ, ὡς δυναμένους
 αὐτῶν ἐν σαρκὶ ἀποκτανθῆναι. ἀλλὰ προσ-
 εκωλήθη ὑπὸ τῶν Μάγων ὡς Θεὸς ἀλη-
 θινός, ἐν σαρκὶ γεννηθείς, καὶ ἔδοκῆσθαι. καὶ
 ἀνελθὼν ἀπὸ Αἰγύπτου, καὶ Φόβον τῷ Ἰω-
 σήφ, ἐκείσθηλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ, δι' Ἀρχέ-
 λαον, ὡς δυναμένους τῷ παιδίῳ κρατηθῆναι, καὶ
 πρὸ τῆς καὶ ἐν σαρκὶ παθεῖν ὅπερ ἐμελ-
 λε πάχειν. ἀλλὰ διεκωλύθη ὑπὸ Ἰωάννου,
 ἵπτι γνωσθεῖς ὑπὸ τῆς δόξης θεοπότης, ὅτι
 Θεὸς ἦν ἐνανθρωπήσας ἐν ἀληθείᾳ. ἢ κα-
 τεδέξατο δὲ τὴν τῆς ἰδίας δόξης ἐν τῇ τοιαύ-
 τη ὑποθέσει τιμὴν, ἵνα πληρώσῃ πᾶσαν
 δικαιοσύνην ἐν σαρκὶ, ἐν ἀληθείᾳ, καὶ τε-
 λεῖα ἐνανθρωπήσῃ, τὴν ὑπογραμμὸν τῆς σω-
 τηρίας ἡμῶν ὑπολιμπάνων. ἀλλὰ καὶ κέ-
 κμηκεν ἀπὸ τῆς ὁδοπορίας ἐν ἀληθείᾳ, καὶ
 ἔχ' ἀπλῶς ἐκακῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκαθέσθη. διότι
 ἀληθινῶς ἐνανθρωπήσεν, * ἐξ ὅσα λέγων, δεῦτε

XVIII. Quid verò attinet homun-
 ciones istos quædam subterpna cogitatio-
 ne fingentes in divinum numen curiosius
 inquirere, cum de his nullus Propheta,
 vel Evangelista, vel Apostolus, vel alteri-
 us generis scriptor disputare sibi necesse-
 rium duxerit? Enimverò quicquid illi
 narrant, ac licet infinita alia prætereā
 falsa sine opinione confingant, nunquam
 tamen traditam à majoribus nostris fi-
 dem, quæ de Christo sincerè omnia præ-
 dicat, poterunt evertere. Christus enim
 ex Maria virgine secundum carnem re-
 vera de Spiritu sancto genitus est. Ac sta-
 tim post partum *Emmanuel*, hoc est nobis- Mat. 1. 23.
 cum Deus appellatur; nec jam secundò Mat. 2.
 gignitur. Post hæc infans in Ægyptum
 cum Josepho ac Maria transfugit, *quod*
animam quærebant animam pueri, ut illud ar-
 guimento sitillum in carne necari potuis-
 se. Verum à Magis adoratus est, tanquam 16.
 verus Deus carne ipsa, non sola specie,
 adumbrationeque natus. Deinde cum
 ex Ægypto revertisset, Archelaum ad-
 huc metuente Josepho, Hierosolymam
 non adiit; utpotè cum & infans compre-
 hendi posset, & ante tempus in carne per-
 peti, quæ erat aliquando passurus. Præ- Mat. 3. 14.
 ter hæc à Joanne prohibitus est, cum
 Dominum servus agnovisset Deum esse
 hominis natura revera præditum. Ac
 is habitum sibi honorem à servo in eo ge-
 nere detrectavit omnem in carne ex
 rei veritate, ut in perfecta hominis natu-
 ra justiciam impleret. *Qua* in resalutare
 nobis exemplum reliquit. *Quin* etiam Joan. 4. 6.
 verè de via fatigatus est; nec fatigatus
 modò, sed etiam præ lassitudine refedit.
 Adhæc quoniam non fictè hominis na-
 turam susceperat, contentà voce clama-

Dimo- *vit. Venite omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: ut ad omnes*
 sita. *orbis terrarum homines, qui ad sese con-*
 Hæresis *fugerent, recreandos idoneam esse divi-*
 xxvii. *nitatem suam ostenderet. Præterea ten-*
 Mat. ii. 28. *tatus à Diabolo est, & quadraginta dies*
sine ullo cibo, potuque permansit; ut
eandem divinitatem nullius rei indigere
monstraret. Neque enim tum famem
sustinebat; quasi severiori quodam vitæ
instituto sibi abstinentiam indixisset, se-
seqve inedia cruciari, ac perdomare vel-
let: Sed tanquam veram in sese divi-
 Matt. 4. 3. *nitatem habens nullius egebat: Postea*
 Christum *tamen, ut scriptura narrat, esuriit: quia*
 humanas *ratione verè se hominem factum esse si-*
 infirmita- *gnificavit: cum assumptum à se cor-*
 tes suscepit *pus veris, ac rationi consentaneis neces-*
sitatibus obnoxium esse Divina natura
voluisset: ne, quod ex ipsa revera con-
 Mat. ii. 27. *sequens esse videbatur, veram humanæ*
 Joan. 9. 6. *naturæ conditionem extingveret. Unde*
& ad ficum arborem esuriit; & ve-
rum lutum fecit: Ad eandem verò il-
 Luc. 8. 24. *lam ficum cum nonnulla dixisset, ea, uti*
dixerat, acciderunt. Item in navigio
 Joan. 9. *cum ventum increpasset, hic subito de-*
sist. Tum verò sputo suo, ac luto, &
cum Divinitatis suæ sermone, tum homi-
nis, quem assumpserat, sputo; luto, in-
quam, sicut Adamo quondam, ita cæ-
co illi quod ad integritatem deerat mem-
brum finxit, ac reddidit. Si quidem in eo
 Rom. 6. 9. *erant omnia perfecta; adeo ut in carne*
paterentur, in Divinitate verò pati nihil
possent: donec à mortuis excitatus est,
nihil ampliùs omninò patiens, neque mo-
riens omninò.

XVIII. Quod si nonnulli, pro eo
 quod è virili satu corpus non acceperit,
 diversi cujusdam esse generis arbitren-
 tur, non est quod propterea nostri cor-
 poris esse dissimile purent. Postquam
 enim e Maria natum esse extra dubitati-
 onem omnem est, nostrum fuisse neces-
 se est, Maria quippe non alterius, quam
 cujus corpora nostra sunt, conditionis
 exitit. Nam & Adamus à viro genitus
 non fuit, sed è terra formatus, nec ideo
 sequitur, quod non è virili satu sed de
 terra prodierit, diversam quandam à no-
 stris corporibus naturam esse sortitum.
 Etenim nos ab illo geniti ab ejusdem cor-
 pore diversi non sumus: tamenli è virili
 satu fuerimus, ac mulieris utero propa-
 gati. Sed hæc nonnulli subtiliùs identi-
 dem tractantes, & in animo versantes à
 scopopenitus aberrarunt. Alii porro ex

πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κα-
 γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἵνα δείξῃ τὴν αὐτῆς θεό-
 τητα ἱκανὴν ἔσαν πάντα τὰ πλήθη τῆς κό-
 σμου τὰ πρὸς αὐτὸν ἀφικνέμενα ἀναπαύ-
 σαι. ἀλλὰ καὶ ἐπεράσθη ὑπὸ τῆς Διαβόλου,
 καὶ ἔμεινε τεσσαράκοντα ἡμέρας μὴτε ἐσθίων,
 μὴτε πίνων, ἵνα δείξῃ τὸ ἀνευδεές τῆς αὐτῆς θεό-
 τητος. ὃ γὰρ πεινῶν ὑπέμεινε, ὡς φιλοσο-
 Φικῶς καὶ ἡμᾶς ἐγκρατευσόμεθα, καὶ αὐ-
 τὸν ἄλχων, καὶ βιαζόμεθα, ἀλλὰ ἀνυσερή-
 τως, διὰ τὴν ἀληθινὴν αὐτῆς θεότητα. καὶ
 ὑπερον, φησὶ ἡ γραφή, ἐπεινάσεν. ἵνα δείξῃ
 τὴν ἀληθινὴν ἐνανθρώπησιν τῆς θεότητος,
 ἐν διδόντος τῇ ἐνσάρκῳ παρσία τῇ εὐλόγων
 χρειῶν, καὶ ἀληθινῶν μετέχειν· ἵνα μὴ τὸ
 ἀληθινὸν τῆς ἀκολαθίας ἀφανίσῃ τῇ ἀληθινῇ
 ἐνανθρώπησιν. καὶ γὰρ καὶ Ἰησοῦς τῆς συκῆς ἐπεινά-
 σε, καὶ πηλὸν ἀληθινὸν ἐποίησεν. ἀλλὰ λό-
 γον εἶπε πρὸς τὴν συκὴν ὁ Θεός, καὶ ἐχρῆτο. καὶ
 Ἰησοῦς τῆς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ ἐπαύσα-
 το. καὶ διὰ τῆς πύσματος, καὶ πηλῆς, τῷ
 λόγῳ τῆς αὐτῆς θεότητος, καὶ τῷ πύσματι
 τῆς αὐτῆς ἐνανθρώπησεως, καὶ τῷ πηλῷ πάλιν,
 ὡς τῷ Ἀδὰμ, καὶ τῷ τῷ τὸ ἐλλειπές μέ-
 λος πλατύνει ἐχαρίσατο· τῶν πάντων τε-
 λείων ἐν αὐτῷ ὄντων, ἐν σαρκὶ παχόντων, ἐν
 θεότητι δὲ ἀπαθῶν ὄντων, ἕως ἀνέστη ἐκ τῶν
 νεκρῶν, ὅλως μὴ πάχων λαιπὸν, ὅλως μὴ
 κέτι δόποθνήσκων.

Εἰ δέ τινες διὰ τὸ μὴ δόποσπέρματι ἀνδρὸς
 τὸ σῶμα αὐτὸν εἰληφέναι, ἀλλοῖον νοήσασιν,
 ὃ πάντως διὰ τῆς τοῦ σπέρματος τῆς ἡμέτερας σῶ-
 μα. ἐξότε γὰρ δόποσπέρματι Μαρίας ἀμολόγηται, ἡμέ-
 τερον ἦν. καὶ γὰρ Μαρία τοῦ ἀλλοῦ ἦν πατρὸς
 τῆς ἡμέτερας σῶματος, ὥστε καὶ ὁ Ἀδὰμ τοῦ
 δόποσπέρματι ἀνδρὸς ἦν, ἀλλ' ἐκ τῆς γῆς
 πεπλασμένον. καὶ ὃ πάντως, ἐπειδὴ δόποσ
 τῆς γῆς ἦν, καὶ τοῦ δόποσπέρματι ἀνδρὸς,
 ἀλλοῖον ἦν πατρὸς τῆς ἡμέτερας σῶματος. ἡμεῖς
 γὰρ ἐξ αὐτῆς γεγενήμεθα, καὶ ἐκ ἐσμέν
 ἀλλοῖοι πατρὸς τὸ ἐκεῖνον σῶμα, καὶ εἰ γε
 ἐκ σπέρματι ἀνδρὸς, καὶ δόποσ μήτρας γυ-
 ναϊκῶς γεγεννημένοι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴνες
 σοφισζόμενοι πολλάκις, καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ ἔχον-
 τες, ἐκ τῆς παρρηκίαν ἐξέτισον. τινες δὲ

παλιν ἐξ αὐτῶν τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένων, ἅλῃα μυρία καὶ ἐπέκεινα περὶ πολυλογούντες, τὸ ἄνθρωπον τὸν ἐν πολλοῖς ἐπαίνοις φημιζόμενον διέβαλλον. καὶ τῷ μὲν ὄντι περὶ πότερον οἶμαι τὸ δεόντ' ἢ καὶ ἰδιωτίαν, ἢ καὶ * περὶ ἀκολασίαν, ἢ παρ' αὐτοῦ ἐξερχόμενοι, καὶ ἀποφθεγγόμενοι, τὴν ταραχὴν εἰσγάσαντες. ἀλλὰ νῦν μοι περὶ τῶν περὶ τῶν ὁ λόγος, σωζόντων τὴν ἐντυγχανόντων, ὅτι ἔτε φθόνω τετηκότες, ἔτε μισῶ τῷ πρὸς τὸ ἄνθρωπον. εὐχόμεθα γὰρ αὐτὸν μὴ μεριδιῆναι ἀπὸ τῆς ἐκ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ τὴν γλυκύτητά τῆς πάσης ἀδελφότητος, ἀλλὰ ἀπο-
B θέσθαι αὐτὸν τὴν λόγος τὰς φιλονεικίας τὸ ἐνστασιν, καὶ ἰππεύειν κατὰ τὸ εἰρημένον. ἐπίσπεφε ἡ Συναμίτις, ἐπίσπεφε, καὶ ὁφόμεθα ἐν σοί. ὁμῶς περὶ τῶν περὶ τῶν αὐ-
θις ἰππλήφωμαι τὴν ἀκολασίας.

Τελείαν δὲ βλάτεται λέγειν τὴν ἐνστα-
κον Χριστοῦ παρρησίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν σωτηρί-
αν ἀποκρῆνται τινῶν, φόβον ἐμποῶν, καὶ
λέγων, ὅτι δὲ τέλειον ἄνθρωπον τὸν αὐ-
τὸν ἀνελήφεναι λέγειν, ὅθεν ἀπὸ τῆς ῥητῆς
εἰρημένον, ἀναλαμβάνων πρὸς ὁ Κύριος. ὅ-
θεν δὲ θαυμαστὸν, ἔτε διαφθοράν τιναν ἐν
τῷ τῷ τίς ἔχει δεῖξαι, τῷ εἰπεῖν, ἀναλα-
βεῖν σάρκα τὸν Κύριον, ἢ λαβόντα τελείαν
ἐνανθρώπησιν, ἢ ὡς περὶ πολλὰ κίς ἐν ἡμῖν ὁμῶ-
νύμῳς πολλὰ λέξεις τυγχάνουσιν. ἀνα-
λαμβάνων γὰρ, φησὶ, πρὸς ὁ Κύριος, καὶ
ἀνελαβέ με ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν περὶ τῶν
των, καὶ ἀνελήφθη. καὶ εἶπον δύο ἄνθρωποι,
τί ἐσήκατε ἄνθρωποι Γαλιλαῖοι; ἔτ' ὁ ἀφ'
ὑμῶν ἀναλήφεις. καὶ δὲ πάντως τὸ ἀνα-
λαβεῖν μίαν ἐξ διαφθοράν, ἐν τῷ λέγειν,
ἀνέλαβεν, ἢ ἔλαβεν, ἢ ἀνεπλάσατο εἰς ἐαυ-
τὸν τὴν ἰδίαν ἐνανθρώπησιν. ἐκ δὲ τῶν λέ-
ξεως ἡμᾶς ταύτης πύρεσσιν οἱ βεβλόμενοι κα-
τὰ τὸ ἀκέραιον ἐπεφύρεσθαι. ἔτως χρὴ λέ-
γειν, καὶ μὴ τίς νομίση διαβάλλειν ἡμᾶς,
ἢ χλαδασικῶς λέγειν περὶ τῶν ὑποθέσεως
ταύτης τὰ ῥήματα. πολλὰ κίς γὰρ ἐσκε-
ψάμην περὶ τῶν γραφῶν ἵνα μὴ τίς νομίση
ἡμᾶς κατ' ἐχθρὰν κατ' αὐτὸς ἐπεγεύρεσθαι.
ὅθεν γὰρ ἡμᾶς ἔδεις ἔβλαψεν, ὡς κατὰ
τὸ ἀνθρώπινον λέγω, ὅθεν τὰ ἡμῶν ἐν
κόσμῳ ἀφῆρπασεν. σκεπτόμενος δὲ τῶν
μὴ γράφειν, ἡναγκάσθην ὑπὸ αὐτῆς τῆς

Aliis, qui ad nos ventitabant, infinita quæ-
dam aliis deblatantes, virum laudatissi-
mum suis criminationibus traducebant. Hæresis
Ac vehementiorem quidem, quam par-
erat, tumultum concitarunt; sive ex in-
scitia, sive quod ab eo dictum erat mini-
me percepissent, & ab eo digressi quæ
audierant dogmata prædicarent. Verum
de supervacaneis hisce quæstionibus ha-
stenus. Illud verò lectores omnes intel-
lecturos arbitror, nulla nos aut invidia,
aut odio in hominem esse commotos:
Istud enim imprimis optamus, ac petimus,
ut ne ab Ecclesia Christi, atque ab sva-
vissima fratrum societate divellatur: sed
ut ejusmodi dogmatis nimium studium
contentionemque deponat, ac sese ad
meliora converat, sicut scriptum est: Re-
vertere, revertere Synagoga, revertere, &
videbimus in te. Redeo jam ad id quod
initio proposueram, & quod consequens
est attextam.

XIX. Negat à Christo perfectam
hominis naturam esse susceptam. Imò
& nonnullos ab omni spe salutis dejecit,
vehementer illos territans, ac dicens:
Non esse, quod perfectam illum homi-
nis naturam assumpsisse dicamus. Hoc
verò potissimum scripturæ testimonio ni-
titur; *Suscipiens mansuetos Dominus*. Ve-
rùm nihiladmodum his in verbis admi-
ratione dignum est, nec ulla potest in eo
diversitas ostendi, quod carnem Domi-
nus, aut perfectam hominis naturam sus-
cepisse dicatur. Nam à nobis sapius
nonnullæ dictiones, homonymos usur-
pantur, velut ista sunt: *Suscipiens man-
suetos Dominus*. Et: *suscipit me de gre-*
gibus ovium. Item illud: *Assumptus est*.
Et duo viri dixerunt. Quid statis, viri
Galilæi? Hic, qui assumptus à vobis, &c.
Nec in illo *assumendi* vocabulo inest ul-
la varietas, si dicamus, *assumpsit*, aut
sumpsit, aut *expressit*, humanam in sese na-
turam. Neque hac objectâ voce terre-
re nos possunt, qui adversus imperitos, ac
simplices insurgunt. Omnino verò ita lo-
qui convenit. Ac ne quis calumniari me
putet, aut istiusmodi vocabulis in eo ar-
gumento cavillari: velim illud omnes in-
telligant, diu nos, antequam ea scribe-
remus, multumque deliberasse: ne quis
fortasse per similitudinem ei nos insultasse
crederet. Atqui nullam iste nobis, ut hu-
mano more loquar, injuriam imposuit;
nec quæ in hoc mundo possidebamus cri-
puit. Sed cum in illa deliberatione de
his prætermittendis cogitarem, à verita-

Dimo-

Hæresis

LXXVII.

Cant. 6. 11.

Revertere, revertere Synagoga, revertere, & videbimus in te.

Redeo jam ad id quod initio proposueram, & quod consequens est attextam.

Ve- Ps. 146. 16.

rùm nihiladmodum his in verbis admi- ratione dignum est, nec ulla potest in eo diversitas ostendi, quod carnem Domi- nus, aut perfectam hominis naturam sus- cepisse dicatur.

Nam à nobis sapius nonnullæ dictiones, homonymos usur- pantur, velut ista sunt:

Suscipiens man- suetos Dominus.

Et: suscepit me de gre- gibus ovium.

Item illud: Assumptus est.

Et duo viri dixerunt.

Quid statis, viri Galilæi?

Hic, qui assumptus à vobis, &c.

Nec in illo assumendi vocabulo inest ul- la varietas, si dicamus, assumpsit, aut sumpsit, aut expressit, humanam in sese na- turam.

Neque hac objectâ voce terre- re nos possunt, qui adversus imperitos, ac simplices insurgunt.

Omnino verò ita lo- qui convenit.

Ac ne quis calumniari me putet, aut istiusmodi vocabulis in eo ar- gumento cavillari:

velim illud omnes in- telligant, diu nos, antequam ea scribe- remus, multumque deliberasse:

ne quis fortasse per similitudinem ei nos insultasse crederet.

Atqui nullam iste nobis, ut hu- mano more loquar, injuriam imposuit;

nec quæ in hoc mundo possidebamus cri- puit.

Sed cum in illa deliberatione de his prætermittendis cogitarem, à verita-

Dimo-
ritz.

Hæresis

LXXVII.

te ipsa sum coactus, ne quenquam eorum A
præterirem, qui contra fidem aliquid sen-
sissent. Nec dubito quin pius lector fa-
cilè illud agnoscat; nulla ex hujus mun-
di propria æmulatione sermonem illum
nostrum esse profectum. Nam è contra-
rio multo plus ille nobis, quod ad exter-
nas disciplinas, & charitatem attinet, uti-
litas asserret, si cum sancta Dei Eccle-
sia concorditer in omnibus consentire
vellet, nec peregrinum aliquid, & inaudi-
tum inveheret. Sive igitur ab illo jacta-
tum, sive ab ejus discipulis aliter inter-
pretatum dogma sub ejusmodi specie, ac
prætextu, velut ab aliud agentibus occi-
niture, de quo certi nihil affirmare possum:
Illud quidem sæpè animo perscrutavimus, ac
majorem in modum obstupuimus: hisce
in opinionibus propugnandis tanta illos
cum animi contentione, ac pugnandi
libidine vel ad mortem usque pertinaci-
ter insistere. Ex quo suspicari illud oc-
currit, ex alio quodam reconditiore sen-
su opinionem illam esse deductam.

Varia illo-
rum sen-
tentia.

Cum Vita-
li Hæresi-
co agit Epi-
phanius.

XX. Nam cum eorum aliquos in-
terrogaveris, variis illi modis respondere
solent: nec defunt qui perfectam homi-
nis naturam Dominum assumpsisse ne-
gent, ac perfectum hominem extitisse.
Quod autem ab eo complures abhorre-
bant, dissimulatione deinde uti cœpe-
runt, id quod nos ex illorum sermonibus
accuratè postea cognovimus. Nam cum
essemus Antiochia, in primarios illorum
incidimus, inter quos erat Vitalis Epi-
scopus, homo vita, moribus, & instituto
religiosissimus. Ac cum magnopere il-
lum adhortaremur, & authores essemus,
ut cum Ecclesiæ Catholicæ fide consenti-
ret, ac contentiosam illam vocem præ-
termitteret; ad hæc ita Vitalis occurre-
bat. Quid est, inquit, controversum in-
ter nos, & ambiguum? Habebat autem
nonnihil cum Paulino Episcopo religio-
so, atque egregio viro discordiæ, vicissim-
que Paulinus à Vitali, quem tum accer-
sivimus, dissidebat. Quos quidem inter
se conciliare studuimus: Animo enim
cum rectam, ac sinceram fidem profiteri
viderentur, certis de causis à se mutuo
dissentiebant. Nam Vitalis Paulino Sa-
belliani quendam dogmatis vocem obji-
ciebat: Unde cum eò nos accessissemus,
ab absoluta cum Paulino communione
temperavimus, donec oblata fidei profes-
sione, quam scripto comprehenderat,
aliud persuasit. Quam quidem profes-

ἀληθείας, ἵνα * μὴ παρὰ τὴν ἐκ τῆς
πίσιν τι πεφρονηκότων· ὡς καὶ ὑπερὸν οἱ θεο-
σεβεῖς ἐντυχόντες ἐπιγνώσκονται, ὅτι ἐχ' ἐνε-
κα ζήλῳ κοσμικῶν ἡμῶν ὁ λόγος. μαῖον γὰρ
ὠφελεῖ ἡμᾶς ὁ ἀνὴρ τὰ μέγιστα τῆς κοσμοῦ
καὶ κατὰ τὴν ἀγάπην, εἰπὼς ὁμοφρόνως τῇ
ἀγίᾳ Θεῷ Εκκλησίᾳ κατὰ πάντα τοῖς πα-
σι σωετίθετο, καὶ μὴ ξένον τι παρεσθῆγα-
γε ρῆμα. ἦτοι ἐν παρ' αὐτῷ, ἢ τοῖς παρ' αὐτῷ
μεμαθητευμένοις ὁ λόγος ἄλλως νοκιδῶν
διὰ τῶ τοιαύτα χήματ' καὶ παρὰ φάσεως ἐν
παρὰ δὲ ἀδεῖται, ὅς ἐχ' λέγειν. πολλὰ
B κὶς δὲ διενόηθημεν, καὶ ἐκπληκτοὶ γεγόνα-
μεν, ὅτι ἐνεκεν τῶ λόγῳ τῶ τῆς ἑνσας τῆς
Φιλονεικίας, καὶ τῶ ἀγῶν' ἕως θανάτου
παρ' αὐτῷ ἐκδικεῖται. καὶ ἐκ τῶ τῆς ἐγνο-
μεν, ὅτι τάχα παρὰ τῶ τῆς ἐνσας παρ'
αὐτοῖς ὁ λόγος ἀδεῖται.

Όταν γὰρ ἐρωτήσης τινὰς ἐξ αὐτῶν, δια-
φόρως μὲν οἱ πάντες ἀναγγέλλουσι. τινὲς
δὲ λέγουσι μὴ τελείαν εἰληφέναι τὸν Κύριον
ἐνανθρώπησιν, μηδὲ τέλειον αὐτὸν γεγονέναι
C ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ τῶτο φευκτὸν ἐγίνετο
πολλοῖς, λοιπὸν ὑπερὸν εἰρωνεῖα ἐκέρχυντο,
ὡς ὑπερὸν ἐκ τῶ σώματ' * αὐτῶ ἀκείῳς F. αὐτῶ.
μεμαθηκαμεν. ἐπὶ τῆς Αντιοχείων γ' ἡρώ-
μενοι, τοῖς ἀκροάμοσιν αὐτῶν σωτετυχή-
καμεν, ἐν οἷς καὶ Βιτάλι' ὁ Εἰσκόπος
ὑπῆρχεν, ἀλαδέσας αὐτῶ τῶ ρῆμα, καὶ τῇ
κατὰ σάφ', καὶ τῇ πολιτείᾳ. ἐλέγομεν δὲ
συμβουλευόντες, καὶ παρὰ καλῶντες συμφω-
νῆσαι τῇ πίστι τῆς ἀγίας Εκκλησίας, καὶ ἐά-
σαι τὸ Φιλονεικὸν ρῆμα. ὁ δὲ Βιτάλι' ἐ-
λεγε· τί γὰρ ἐστὶ τὸ ἀναμέσον ἡμῶν; εἶχε
D γὰρ εἶπ' ἀτάσιν παρὰ αὐδέσιμόν ἵνα ἀν-
δρα, καὶ ἐπίσημον, Παυλῖνον τ' Εἰσκόπον,
καὶ Παυλῖν' παρὰ τὸν εἰρημένον Βιτάλιον,
ὑφ' ἡμῶν μετακληθέντα. βεβλόμενοι τοῖνυν
ἀμφοτέρως εἰς εἰρήνην συμβιβάσαι, ἀμ-
φότεροι γὰρ ἐδόκην ὁρθόδοξον πίσιν κηρύτ-
τειν, καὶ ἕκαστος ἀτάσιν εἶχε διὰ τινὰ
παρὰ φασιν ὁ μὲν γ' Βιτάλι' Παυλῖν' ἐπέ-
φερεν, ὡς παρὰ Σαβελλίῳ ὀνόματ' ρῆμα.
διὸ γ' ἡμῶν, ἐπεχέθημεν τῆς παρὰ τῶ
Παυλῖνον τελείας κοινωνίας, ἕως ὅτε μετὰ
ἐκθέσεως ἡμᾶς ἐγράψα ἔπεισεν, ἥς ἡδὴ
παρὰ τῶν

πρότερον δὲ πλοῦς χάριν πρὸς τὸν μακαρί-
 τῳ Αθανάσιον ἐποίησατο τὴν συγκατάθεσιν.
 προσέειπε γὰρ καὶ ἐπέδωκεν ἡμῖν ταύτης
 τὸ ἀντίγραφον μετ' ὑπογραφῆς σαφῶς πρὸς
 Τριάδι ἔχον ὁμῶς, καὶ πρὸς τὸν Χριστὸν ἐναν-
 θρωπήσεως, χειρὶ αὐτοῦ μακαρίτου πατρὸς ἡ-
 μῶν Αθανασίου, ἣν ἐκθεσιν καθυπέταξα. ἡ ἔστιν
 ἡδε.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΧΕΙΡΟΣ ΠΑΥΛΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Εγὼ Παυλῖν ὁ Ἐπίσκοπος ἔτως φρο-
 νῶ, καθὼς παρέλαβον ἀπὸ τῶν πατέρων, ὅντα
 καὶ ὑφεσῶτα Πατέρος τέλφον, καὶ ὑφεσῶτα
 Υἱὸν τέλφον, καὶ ὑφεσῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τέ-
 λφον. διὸ καὶ ἀποδέχομαι τὴν προγεγραμμένην
 ἐρμηνείαν τριῶν ὑποστάσεων, καὶ τῆς μιᾶς ὑπο-
 στάσεως, ἥτοι ἑσίας, καὶ ὅν φρονῶντας ἔτως.
 Δισεβέες γὰρ ἐσι φρονεῖν, καὶ ὁμολογεῖν τὴν
 Τριάδα ἐν μιᾷ θεότητι. καὶ πρὸς τῆς ἐναν-
 θρωπήσεως τῆς δι' ἡμᾶς ἡγομένης ὁ Λόγος
 Πατρὸς, ἔτω φρονῶ, καθὼς προεγεγραπται,
 ὅτι καὶ τὸ Ἰωάννην ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. καὶ
 κατὰ ὅν ἀσεβεσάτης ὅν λέγοντας μετὰ
 βολὴν αὐτὸν πεπονθέναι, ἀλλ' ὅτι δι' ἡμᾶς ἄν-
 θρωπος γέγονεν, ἐκ τε τῆς ἀγίας Παρθένου,
 καὶ ἀγίου Πνεύματος ἡρηθείς. ἔτε γὰρ ἄ-
 ψυχον ἔτε ἀναισθητὸν, ἔτε ἀνόητον σῶμα
 ἔτε ὁ Σωτὴρ. * [καὶ ἐν τῇ χειρὶ ὁ Ἐπίσκοπος
 Αθανασίου.] ἔτε γὰρ οἷον τε ἦν τῷ Κυρίῳ ἀνθρώ-
 πος δι' ἡμᾶς ἡγομένης, ἀνόητον αὐτὸς εἶναι τὸ
 σῶμα. ὅθεν ἀναθεματίζω ὅν ἀθετῶντας τὴν
 ἐν Νίκαιᾳ ὁμολογηθεῖσαν πίσιν, καὶ μὴ ὁμο-
 λογῶντας ἐκ τῆς ἑσίας, ἣ ὁμοῦσιον εἶναι τὸν
 Υἱὸν τῷ Πατρί. ἀναθεματίζω δὲ καὶ, ὅν λέ-
 γοντας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα διὰ τῆς
 Υἱᾶ γεγονός. ἔτε δὲ ἀναθεματίζω τὴν Σα-
 βελλίαν, καὶ Φωτεινὴν, καὶ πᾶσαν ἄρεσιν, σοι-
 χῶν τῇ πίσει τῇ κατὰ Νίκαιαν, καὶ πᾶσι τοῖς
 προγεγραμμένοις.

Hæcalio-
 na viden-
 tur.

ΕΠΛΗΡΩΘΗ.

Ελέγχετο δὲ καὶ τῶν ἀδελφῶν Βιταλίου, καὶ τῶν

Assensione sua confirmarat antea, Dim-
 cum se apud beatum Athanasium purga-
 ret. Hujus igitur nobis exemplum, cui
 subscripserat, obtulit: in quo sacrosanctæ
 Trinitatis, ac mentis, quæ in humana
 Christi natura inest, mentionem expres-
 serat: eratque illa ipsa beatissimi Patris
 nostri Athanasii manu scripta. Hanc nos
 subjiciendam hoc loco putavimus,

Hæresis
 LXXVII.
 Paulinus
 Antioche-
 num Catho-
 licum se
 professum.

EXEMPLUM PROFESSIONIS FIDEI, QUAM PAULINUS EPI- SCOPUS SUA MANUSCRIPTAM OBTULIT.

B

XXI. Ego Paulinus sic sentio, quem-
 admodum à Patribus accepi: Eise & sub-
 sistere perfectum Patrem, & subsistere
 perfectum Filium, & subsistere denique
 perfectum Spiritum sanctum. Quare &
 illam trium hypostaseon, & unius hypo-
 stalis, sive substantiæ interpretationem
 cum iis, qui ita sentiunt, amplector. Est
 enim pietati consentaneum Trinitatem
 in una Divinitate agnoscere, ac confite-
 ri. De Incarnatione porro, quam pro-
 pter nos Verbum Patris suscepit, ita, ut
 antè scriptum est, sentio: Nimirum, ut
 Joannes scripsit: Verbum carnem esse fa-
 ctum. Neque enim impiis, ac sceleratis il-
 lis assentior: qui mutatum illum esse de-
 finiunt sed potius hominem esse nostra
 causa factum, atque è sanctissima Virgine
 de Spiritu sancto esse genitum. Neque
 verò aut inanimum, aut sensus, ac mentis
 expers corpus Salvator habuit. (Illud
 quoque Athanasii Episcopi manu fuerat
 adjectum.) Fieri quippe non potest, ut
 Domini nostri, qui propter nos homo fa-
 ctus est mentis expers corpus sit. Unde
 & eos omnes anathemate damno, qui
 propositam, ac receptam in Nicæna Syn-
 odo fidem respuunt: neque Filium è Pa-
 tris substantia processisse, aut eidem con-
 substantialem esse confitentur. Sed & il-
 los insuper condemno, qui Spiritum san-
 ctum creaturam esse per Filium produ-
 ctam asserunt. Postremò Sabellii, ac
 Photini, adeoque reliquas omnes Hære-
 ses damno eique fidei subscribo, quæ in
 Nicæna Synodo decreta est: ac denique
 ea amplector omnia, quæ suprà scripta
 sunt.

HACTENUS FIDEI PROFESSIO.

XXII. Secundum hæc Vitalem, ejusque socios
 Qqq

Dimo-
niz.

Hæresis
LXXVII.
Epiphani
cum Vitali
congressio.

sic allocuti sumus: Quid autem & vos dicitis? Si quid invicem dissidii habetis, conciliata pace penitus tollite. At ille, Dicant, inquit. Tum objicientibus aliis, negare ipsos Christum hominem esse perfectum, contra Vitalis respondit: Imò verò Christum fatemur perfectum hominem induisse. (Quod ejus responsum non minorem audientibus voluptatem, quam admirationem attulit. At nos, qui callidorum hominum, à quibus fratres nostri in errorem abducebantur, intimos sensus, ac tergiversationes cognitatas habebamus, acrius in interrogando Perstitimus. Et, Christumne, diximus, propriè carnem assumptisse profiteris? Pro-fiteor, inquit. Eandemne de Maria Virgine sine virili fatu, ac per Spiritum sanctum accepisse? Ne istud quidem inficiatus est. Utrumnam propriè Deum Verbum, Deique Filium existimas è cælo descendentem carnem sumptisse de Virgine? Magna ille cum gravitate assensus est. Eares nobis summa voluptati fuit. Qvippe à discipulis illis, quos in Cyprium ad nos venisse antea narravimus, ejusmodi esse dogma illorum audieramus, Christi carnem è Maria nullo modo esse susceptam. Quare cum religiosissimus iste Vitalis Dominum nostrum Jesum Christum carnem è Maria traxisse prædicaret, iterum à nobis interrogatus est, num & animam indidem accepisset. Ille pari gravitate, ac constantia accepisse fassus est: neque aliter asserendum, sed in omnibus quod verum est pronuntiandum esse dixit, enimverò necesse est cum, qui de veritate hominibus scribat, toto animi conatu in id unum incumbere, ut Dei sibi timorem ob oculos proponat, neque falsum quicquam, ac temerè confictum ad susceptam scriptionem admisceat.

Vitalis er-
ror depre-
hensus.

XXIII. Igitur Vitalis humanam à Christo animam susceptam esse confes-sus est. Sic enim agebat: omninò perfectus homo Christus extitit. Deinde postquam de anima & carne sciscitati sumus, tum demum istud ab eo quærivimus: Mentemne Christus Dominus accepit? Sine ulla cunctatione negavit. Tum nos ex adverso; Quinam igitur perfectum illum hominem fuisse censet? Ad hæc ille intimos animi sui sensus nobis aperuit: Eteatenus, inquit, perfectum hominem fuisse dicimus, si divinitatem illi loco mentis adscribamus, & carnem, atque animam adjungamus; sic ut perfectus homo ex carne, anima, Divinitate, quæ sit mentis instar, existat. Hoc igitur modo deprehensa in illo tanta contentione libidine, cū ad eam rem pluribus disputassemus,

συνὸν αὐτῶν, τί καὶ ὑμεῖς λέγετε; εἴ τι ἐστὶν ἀναμέ-
σον ὑμῶν, διορθώσασθε. ὁ δὲ ἔφη, λεγέτωσαν.
ἔφησαν δὲ, ὅτι ἐλέγχει τὸν Χριστὸν τέλειον γεγε-
νέναι ἄνθρωπον. ὁ δὲ εὐθύς ἀπεκρίθη, ὅτι ναὶ
ὁμολογῶμεν τὸν Χριστὸν τέλειον ἄνθρωπον εἰ-
ληφέναι. ὡς δὲ τὸ τὸ θαυμαστὸν τοῖς ἀκρίστοις,
καὶ χαρᾶς ἐμπλεον. εἰδότες ἡμεῖς τὴν διάνοιαν
τῶν παροφάσεων τὸν νῦν τῶν ἰδίων ἀδελφῶν σφε-
τερίζοντων, τὸ ἀκριβὲς ἐνεμείναμεν ἐρωτῶντες,
ὅτι φύσιν σάρκα ὁμολογεῖς τὸν Χριστὸν εἰλη-
φέναι; ὁ δὲ σιωπῇ θύετο, ὅτι ναί. ἀπὸ Μαρίας
τῆς ἁγίας παρθένου ἀνευ σπέρματος ἀνδρός, καὶ
διὰ Πνεύματος ἁγίου; ὁ δὲ καὶ τὸ τοῦ ὁμολό-
γι. φύσιν ἐκ τῆς Παρθένου ἐλθὼν τὴν σάρκα
ἀνείληφεν ὁ Θεὸς Λόγος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; ὁ
μὲν βάρως σιωπῇ θύετο. ἤδη δὲ ἐν χαρᾷ κα-
θιστάμεθα, ἐπειδὴ τῶν τινῶν πρὸς ἡμᾶς εἰς
Κύριον ἐλθόντων ἡκιστα μὴ τὴν προειρημένων
παίδων, ὅτι ἐδ' ὅλως ἡ σὰρξ ἀπὸ Μαρίας ὁμο-
λογεῖτο. ὅτε δὲ αὐτοὶ ὁ εὐλαβέστατος ἀνὴρ ἐκ
Μαρίας τὴν σάρκα ἀνείληφέναι τὸν Κύριον ἡ-
μῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁμολόγησε, πάλιν παρ' ἡ-
μῶν ἠρωτάτο, εἰ καὶ ψυχὴν εἰληφεν. ὁ δὲ καὶ
εἰς τὸ τοῦ ὁμοίως μὲν βάρως σιωπῇ θύετο, αἰς ἃ
Χρὴ λέγειν ἄλλως, ἀλλὰ καὶ πάντα ἀληθεύειν.
Χρὴ γὰρ τὸν πρὸς ἀληθείας ἀνθρώποις γράφον-
τα, τὰ πάντα νῦν δεῖναι, πρὸς ὁφθαλμῶν μὲν τὸ
φόβον τοῦ Θεοῦ ἔχον, καὶ μηδὲν πρὸς ὁφθαλμοῦ
μένον εἰς τὴν τῆς γραφῆς ἐπαγγελίαν σιω-
τάειν.

ὁμολογῶν ὅτι ὁ Βιτάλιος καὶ ψυχὴν τὴν
ἀνθρωπίνην εἰληφέναι. ἔτι γὰρ ἦν ὁ εἰπὼν, ὅτι
ναὶ τέλειος ἄνθρωπος ἦν ὁ Χριστός. εἴτα μὲν τὸ
ἐρωτῆσαι ἡμᾶς περὶ ψυχῆς καὶ σαρκὸς, τότε ἡ-
ρωτῆσαι μὲν νῦν ἐλάβεν ἐλθὼν ὁ Χριστός; ὁ δὲ
εὐθύς ἠρνήσατο, λέγων, ἔχι. εἴτα ἡμεῖς πρὸς
αὐτόν· πῶς ἔν λέγεις τέλειον γεγενῆναι ἄν-
θρωπον; ὁ δὲ τὸν λογισμόν τὸν ἰδίον ἀπεκάλυ-
ψε τῇ διανοίᾳ, ὅτι τέλειον ἄνθρωπον λέγομεν
εἶναι, εἰ τὴν θεότητα ποιήσομεν ἀντὶ τῆς νῦν καὶ
τὴν σάρκα, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς εἶναι τέλειον
ἄνθρωπον ἐκ σαρκὸς, καὶ ψυχῆς, καὶ θεότητος,
ἀντὶ τῆς νῦν. τῆς ἔν φιλονεικίας γνωστῆς,
καὶ πολλὰ ἡμῶν περὶ τούτων διαλεχθέντων,

καὶ ἀπὸ γραφῆς συνησάντων, ὅτι χρηὸ ὁμολο-
γεῖν τὰ πάντα τελείως εἰληφότα τὸ Θεὸν Λό-
γον, τελείως τε οἰκονομηκέναι ἐν τῇ ἐνσάρκῳ
παρουσία, καὶ ἐν τελειότητι ταύτην, καὶ μὴ
τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν συνηλωκέναι, καὶ
ἐνδόξως πνευματικὴν αὐτὴν ὄλῳ, καὶ οὐκ
ἄλλῳ συνητῇ ἰδίᾳ θεότητι, ἐν εὐνοίᾳ ῥυμμέ-
νῳ ἔχειν τὴν ὅλην τελείωσιν, μίαν θεότητα
ἀποτελεσθέναι, καὶ καθεξέσθαι ἐν ἑαυτῷ,
ἐν δεξιᾷ τῆ Πατρὸς, ὅπῃ θρόνος δόξης τῆς
αὐτῆς αἰδὸς κυριότητός τε, καὶ βασιλείας.
λοιπὸν ἀνέστημεν μὴ πεπεικότες ἀμφοτέρω
τὰ μέρη, διὰ τὴν προκειμένην φιλονεικί-
αν. νενόηται δὲ ἡμῖν, ὅτι ἀπὸ τῶν ἔχ-
οντων τὴν νῦν αὐτῆς ὁ Λόγος, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς
νῦν ἑτεροῦ ἐστὶ τὸ φρόνημα. ποτε γὰρ ἔχον
λογὸν, ἔτε ψυχὴν αὐτὸν εἰληφέναι. ἡμῖν
δὲ ἀνθυποφερόντων, καὶ λεγόντων· τί γὰρ
ἐστὶν ὁ νῦν; ὑποτάσσιν τῶν νομίζετε εἶναι
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ; οὐκ ἔστι πολλοὺς ἐστὶν ὁ ἀν-
θρώπος. εἴτα ποῦ τισιν ἐνομίζετο εἶναι τὸ
πνεῦμα, τὸ αἰεὶ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ, ἐν τῇ ἀν-
θρώπῳ ἀδόκον. ὅτε δὲ ἐδείξαμεν ὡς ἔχον
ὁ νῦν ἐστὶ τὸ πνεῦμα, τῶ ἀποστολῇ σαφῶς
λέγοντι· ψαλῶ τῷ νοῖ, ψαλῶ τῷ πνεύ-
ματι· ἐντεῦθεν πολλοὶ μὴ ἦσαν οἱ λόγοι.
ἐκ. ἡδυνήθημεν δὲ αὐτοὺς πείσαι φιλονει-
κῶντας.

Εἴτα πάλιν τισὶν ἡμῶν λεγόντων, τί
γὰρ; ὑποτάσσιν τὸν νῦν εἶναι λέγετε; τινῶν
δὲ αὐτῶν λεγόντων μὴ εἶναι ὑποτάσσιν, ἀπὸ
τῆς ἡμᾶς πεπεικέναι αὐτοῦ, ὅτι ἔχον νο-
μίζειν αὐτὸν, ἔτε τὸ καλὸν ἀνθρώπου
πνεῦμα, διὰ τὸ εἶπέν, ψαλῶ τῷ νοῖ, ψα-
λῶ καὶ τῷ πνεύματι, μὴ ἐχόντων αὐτῶν ποῦ
τῶν τι λέγειν, ἐλέγομεν· ἐκὼν εἰ ἐκ ἐστὶν
ὑποτάσσιν ὁ νῦν, ἀλλὰ κίνησις τῆς ἡμῶν πα-
σχῆς ὑποτάσσιν, νῦν δὲ λέγετε τὸν Χριστὸν
καὶ τὸ τοῦ μέρους, ἄρα ἔν φαντάζεσθε
ἀνυπόστατον εἶναι τὸν Χριστὸν, καὶ μόνον
ἔως λόγος, καὶ δοκίσεως τὴν ἐνδομῆσαν τῆς
ἐνσάρκας παρουσίας αὐτὸν πεποιηκότα· αἰσά-
τως ἐκ ἔχον ἀποδοῦναι λόγον. καὶ πολλὰ
ἡμῖν γέγονε τότε λυπηρὰ ἡ τῆς ζωῆς καλῶσα-
σις, ὅτι ἐν τοῖς προσηρημένοις ἀδελφοῖς, καὶ ἐπα-
νεῖς ἐβλήθησαν ἀπὸ τῶν φιλονεικῶν, ἵνα δια-
τάσσιν ἐν ἡμῖν πάντες ὁ προσηρημένον τὸ ἀν-
θρώπων πολέμιον· Διάβολον· ἐξεργάσῃ).

A & ex sacrarum literarum auctoritate com-
probassemus, necessario fateri nos oportet.
tere, omnia à Verbo perfectè fuisse suscep-
pta, & in assumpta carne perfectè itidem
administrata, quam post resurrectionem
suam perfectè sibi copularit: adeo ut ean-
dem modò spiritualement omnino redditam,
non aliam, ac diversam, cum propria Di-
vinitate in semetipso conjunctam habeat,
& una ex illa perfectione Divinitas con-
furgat: atque illa postremo natura ad
dexteram Patris in cælo, & in sempiterna
dominationis, ac regni augustissimo
throno consideat. Hæc ubi disseruimus,
cum utrique parti propter animorum per-
tinaciam, contentionemque nihil periva-
deremus, re infecta discessimus. Intelle-
ctum verò istud est, non de sola mente di-
sputationem hanc illos ingressos, sed præ-
ter illud de mente, aliud quoque dogma
sectari. Interdum enim ne animam quid-
dem Christum assumpsisse ferebant. Con-
tra quæ illud objiciebamus; quid tandem
putatis esse mentem? Utrumnam hypo-
stasin esse quandam in homine creditis?
Multiplex est igitur homo. Adhæc non-
nullis placebat, nihil esse mentem aliud
quàm spiritum, qui homini passim in scri-
pturis tribuitur. Verum cum mentem ne-
quaquam spiritum esse demonstraremus, ex
eo quod diserte scripsit Apostolus; *ψαλλὰμ*
mente, ψαλλὰμ ἐν spiritui; multus ea de re
nobis natus est sermo; nec ipsi tamen con-
tentiosè certantibus persuadere potuimus.

XXIV. Postea verò cum nonnullos
ex iis hunc in modum aggredieremur.
Quid tandem? Num hypostasin esse men-
tem asseritis? Cui cum ita quidam occurre-
rent, ut hypostasin negarent esse; quod eis
persuaseramus, non id esse mentem, neque
spiritum illum, qui appellatur hominis, cum
scriptum sit: *ψαλλὰμ mente, ψαλλὰμ ἐν spi-
ritui*, cum adversus hæc nihil haberent
quod opponerent; tùm urgere sic cœpi-
mus: si mens non hypostasis est, sed toti-
us hypostasis nostræ quædam portio, cum
Christum mentem esse hæc ex parte ve-
litis, eundem minimè subsistentem fingi-
tis, ac verbis tenus, & specie totum illud ne-
gotium Incarnationis obiisse. Nihiloma-
gis ad hæc rationem nullam extricare pote-
rant. Ex iis longè acerbissimo dolore,
ac molestia sumus affecti, quòd inter præ-
claros illos, ac laude dignos fratres nostros
tantæ contentiones ac simultates in-
tercederent: ut perpetuas in nos dis-
fensiones importunissimus ille huma-
ni generis hostis Diabolus immittat.

Dimo-
ritæ.
Hæresis
LXXVII.
Novitas o-
pinionum
periculosa.

Et verò tali in erroris argumento (fratres) A præcipua quædam fraus circumvenien-
dis hominum mentibus versatur. Nisi
enim de eare initio foret excitata dispu-
tatio, simplicissimum quiddam erat. Ec-
quam enim mundo novitas hæc utilitatem
conscivit? aut quid Ecclesiæ profuit?
Nonne vehementer nocuit, cum inte-
stinum odium, simulatamque confla-
rit? Sed ubi semel dogma illud coepit
emergere, formidoliosissimum exitit.
Non enim ad expeditiorem aliquam salu-
tis nostræ viam, ac rationem refertur.

Fidem ejus-
vat, quæ
vellevissi-
ma in re a
veritate
dissentit.

Quicumque verò non in hac modò par-
te, sed vel in levissima aliqua veritatem
minimè proficetur, fidem is ejurasse cen-
sebitur. Quippè ne in minimo quidam
à veritatis via deflectere oportet. Qua-
propter etiam adversus opinionem il-
lam disputemus, cum nec abhorreere à
vita nostra, neque sanctæ Dei Ecclesiæ,
fideique regulam deferere omni ope stu-
deamus. Nullus enim unquam ex ve-
teribus illud asseruit: non Propheta; non
Apostolus; non Evangelista, non in-
interpretum aliquis, qui ad nostrum us-
que tempus extiterunt; à quo sophistica
illa, cavillatoriaque vox ex eruditissimi il-
lius hominis ore processit. Non enim
mediocrem literarum scientiam fuerat il-
le consequutus, cum & humanioribus,
Græcisque disciplinis esset excultus, &
Dialecticam, ac Sophisticam artem im-
primis calleret; esset idem porro præci-
pua in omni vita gravitate præditus:
imo verò & orthodoxis omnibus, ante-
quam istiusmodi dogma proponeret, lon-
gè charissimus. Quinetiam & exilium
sustinuit quod Arianis assentiri nollet.
Sed quid attinet pluribus ista prosequi?
Magnum omnino dolorem ea res nobis
attulit, & acerbam vitam reddidit, quo-
niam Diabolus molestia nos, ut sæpe di-
xit, solet afficere.

Desutatur
illorum
Hæresis.

XXV. Sed nunc de hoc argumen-
to disputare aggredior; ne ullam, ut
initio monui, veritatis partem præter-
mittam. Quid igitur nos adjuvat, quod
ab assumpta hominis in Christo natura
mentem excludimus? Nam si eò cogi-
tatio nostra perducitur, ut Domino no-
stro Jesu Christo, ac Deo Verbo, Dei-
que Filio, ut ita dixerim, subveniret, si
inquam, mentem ideo illum assump-
sisse negemus, ut ne, quod ad Divini-
tatem pertinet, inferiore illum esse loco dicamus, longè nobis antepoen-
dendi erunt Ma-
nichæi, ac Marcionistæ, cæteræque Hæreses, quæ, ne Divinam majestatem imminuere vi-
deantur, carnem ei tribuendam esse non existimant. Verum non ex hominum voluntate veritatis

πολλὴ δὲ ἐστὶ τῆς τοιαύτης αἰτίας, ἀδελφοί,
ἡ καὶ ἔννοια βλάβη. εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὡς
τῆς σὺν ἐκινήθῃ λόγῳ, ἀπλῆστατον ὡς. τί
γὰρ τῶν τὸ κόσμον ὥνῃσε τὸ καινοτόμημα, ἢ τὸ
Εκκλησίαν ὠφέλησεν; ἢ ἔχιδνα πολλὰ ἐβλάψεν,
μῖσθον καὶ τὰς ἐργασάμενον; ἐπεὶ δὲ ὁ λό-
γος ὡς ἐβλήθη, φοβερός γέγονεν. ὃ γὰρ
εἰς τὸ κρείσσον τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἀρετῆς γὰρ
ἐστὶν, ὃ μόνον ἐν τῷ τῶ μέρει τῶ μὴ ὁμολογῶν-
τι, ἀλλὰ καὶ ἐν βραχυτάτῳ τινί. ὃ γὰρ
ἐστὶν καὶ ἐν τῷ τυχόντι παρεξέρχεται τὸ ὅτι
ἀληθείας. λέξω μὲν τίνων καὶ τῆς ταύτης τῆς
ὑποθέσεως, βεβλήμενοι μὲν ἔξω τῆς αὐτῆς ζωῆς
βαίνοντες, καὶ τὸ κανόνα καὶ ἀληθινὰ τῆς αἰτίας
Θεῶν Εκκλησίας, καὶ ὁμολογίας. ὃ δὲν γὰρ
πῶποτε τῶν παλαιῶν τῶν τοῦ εἰρηλατῆς Προφή-
της ἄτε Αποστόλων, ὅτε Ἐγγελεῖς, ὃ τινί τῶ
ἐξηγητῶν, ἕως τῶν τῶ ἡμετέρων χρόνων. ἔξ ὅ
καιρὸς δὲ τῶ ὡς ἐβλήμενος λογιστὰς ἀνδρὸς
τὸ τοιοῦτον σοφιστικὸν ὡς ἔλθῃ ῥῆμα. παιδεία
γὰρ ὃ τῆς τυχόντος ὁ αὐτὸς ἐξήσκη, δὲ τῶ τῶ λό-
γων ὡς παιδεύσεως, ἡ ἑλληνικῆς διδασκα-
λίας ὁρμώμενος, πᾶσαν τε διαλεκτικὴν, καὶ
σοφιστικὴν πεπαιδευμένον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλου
βίον σεμνόντα, καὶ τῶ ὡς ὁρδοδόξας ἀεὶ
ἐν ἀγάπῃ ἐν πρώτῳ δεξιμῶν τῶ ὡς, ἕως
τῶν ὃ λόγος διέμενεν. ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅριαν ὑπέ-
μεινε, διὰ τὸ μὴ τῶς ἀρετῆς συγκατεῖναι, καὶ
τίμῃ δὲ λέγειν; πολλὴ ἡμῶν ἡ λύπη, καὶ πέν-
θος ἡ ζωὴ, ὅτι λυπεῖν εἶωθεν ὁ Διάβολος ἡ-
μᾶς ἀεὶ, ὡς ἤδη πολλάκις εἶπον.

Ἀρξομαι τίνων ὡς τῶν ὡς λέγειν, ἵνα
μὴ δὲ ἡμῶς ἔφω, τῶ ἀληθείας ὡς ἀλείψω. τῆ
μᾶς ὠφέλησε τὸ παρεκβάλλειν τὸ ἐν δὲ τῶ
ἐν σάρκι παρσίας Χριστῶ, εἰ γὰρ ὅπως ὡς βο-
θῆσαι, ὡς ὅπως εἶπω, τῶ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστῶ, καὶ Θεῷ Λόγῳ, καὶ Τιῷ Θεῷ, ὃ
ὑμέτερος λογισμὸς ὡς ἔλθῃ, ἵνα μὴ εἶπω-
μεν αὐτὸν εἰληφέναι, ὡς μὴ νοήσωμεν
ἐλάττωσιν ὡς τῶ αὐτῶ θεότητι, πολλῶν μάλ-
λον ὡς ὑμῶν ἡμῶν τυγχάνουσι Μανιχαῖοι,
καὶ Μαρκωνισαί, καὶ ἄλλαι αἰρέσεις, μὴ σάρκα
αὐτῶ ὡς σάρκα βεβλήμενοι, ἵνα μὴ ἐλάττωσιν
τῆς θεότητι αὐτῶ ὡς ποιήσωσαν. ἀλλ' ὃ κα-
τὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων βέλῃσιν ἡ ἀλήθεια

deantur, carnem ei tribuendam esse non existimant. Verum non ex hominum voluntate veritatis

ἔχῃ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτῆς διακυ-
βερητικὴν σοφίαν, καὶ οἰκονομικὴν ἀνατα-
ληψίαν. τοίνυν ἡμεῖς ὅπως ὁμολογῶμεν, καὶ
μὴ καὶ τὸν Μανιχαῖον ἔχοντων· ὁ χάριν γὰρ
ἐκεῖν· δῶσθαι, δοκῶν εἰς ἔπαινον Χριστοῦ σάρκα
λέγειν αὐτὸν μὴ εἰληφέναι, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν
ἀληθείας πεσεῖται, δοκῶν ὁμολογῶν τὴν ἐν-
σαρκον Χριστοῦ παρεσθίαν· ὅτι καὶ ἐν τῷ πα-
ρῶντι καὶ ἡμετέροις ἀδελφοῖς ἔσαί ἡ χυδαί-
οι ματάγια χάρις τυχεύουσα. ὁμολόγη-
ται γὰρ παρ' αὐτοῖς τε, καὶ παρ' ἡμῶν εἰ μὴ
θέλωσιν ἑτέρως φρονεῖν, καθὼς τινες πολ-
λάκις ἀπ' αὐτῶν ὄντες ἐάλωσαν πιεζόμενοι,
διὰ τὸ καὶ δυνάμενοι σάρκα ἀληθινὴν τὴν
Χριστοῦ εἰληφέναι, ὡς ἂν μοι εἴρηται, ὅτι τι-
νὲς ἐτόλμησαν λέγειν ὁμοῦσιον εἶναι τὴν σάρ-
κα, τῇ αὐτῇ θεότητι. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν πα-
ρεκβάλεσθαι ὡς μεταγινόντες, καὶ ἐλεγχ-
θέντες ἐπὶ τῷ τοιαύτῳ ἀτοπήματι, ὡς καὶ τῶν
ἐν σαρκὶ ἐν αὐτοῖς καλῶς φρονέοντι. πάν-
τως γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς ἀλάβεσθαι· Ἀπολι-
ναρίου· καὶ δυνήσεται.

Εἰ τοίνυν σάρκα εἰληφεν ἐλθὼν ὁ Λόγος,
καὶ διὰ τὴν Μαρίας ἐν ἀληθείᾳ, ἐκ δὲ τοῦ σπέρμα-
τος ἀνδρὸς, ἀλλὰ διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἐκ-
μοινηθεὶς δὲ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἀναπλασάμενος
ἐαυτῷ, ὡς Θεός, καὶ πλάσεως ὡν τὸ πρῶτον
πλάσατο ἀνθρώπων, καὶ πάντων· ἄρα γε καὶ
ἡ λατρία ἐλθὼν ὁ Λόγος, ἀλλ' ἐμμένει ἐν τῇ
ἰδίᾳ ἀπερίτῳ φύσει. ὁ γὰρ λαβὼν τὴν σάρκα
πρὸς τὴν ὑπέρτατον, ὡς ὁμοῦσι· Θεῷ Πατρί, καὶ
ἐκ αὐτοῦ, καὶ τὸν Πατέρα, καὶ τὸ ἅγιον αὐ-
τῷ Πνεύματι. εἰ τοίνυν ὁμολόγηται σαφῶς σάρ-
κα αὐτὸν εἰληφέναι, καὶ ἡδυνάσθαι, ἄρα καὶ ἐκ-
τὸς ψυχῆς τυχεύει. πᾶν γὰρ τὸ ἀδυνά-
μιον, πλὴν τῷ αἰκνήτῳ, ἐκ ψυχῆς, καὶ σώ-
ματος· σωζέσθαι, καὶ τὸ εἰρημένον· ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς περιέκοπεν ἐν σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ· ἵνα δεί-
ξῃ τὴν ἡλικίαν διὰ τὴν σάρκα. ἡλικία δὲ τοῦ
τῆς ψυχῆς, ὡς ἐφύω, καὶ σώματος· τελείῃ.
μὴ δὲ τὸ εἰπεῖν περιέκοπεν ἡλικία, ἀκολού-
θως φησὶ, καὶ σοφία. ὁ ὢν δὲ σοφία Πατρός,
ὡς περιέκοπεν ἐν σοφίᾳ, εἰ ἀλλότριον
ἦν τὸ σκεῦ· καὶ ἀνθρώπων, καὶ εἰ ἀνθρώπος

A suspensa vis est, sed ex ejusdem gubernatrice sapientia, administrandique facultate, quæ nullo modo comprehendi potest, Hæresis æstimanda. Quocirca cum ejusmodi sit fidei nostræ professio, neque cum Manichæo sentiamus: Non enim gratificari ille putandus est, cum ad majorem Christi commendationem carnem ei detrahit: sed à veritate potius abhorret, dum illius Incarnationem specie sola constare docet: eodem planè modo vanissima fratrum nostrorum erit illa disputatio, inanissimumque benè de Christo mendi studium. Etenim tam illi, quàm nos ipsi de carne Christi veritate rectè sentimus: nisi fortè aliter statuere voluerint; quemadmodum nonnulli sapientie ex illorum numero argumentorum vi coacti convictique sunt, ut veram à Christo carnem assumptam inficiari auderent: ut antea diximus; eo scilicet adductos quosdam, in carnem Divinitati consubstantiali-alem facerent. Sed prætermittendi à nobis illi sunt, utpote qui sententiam mutaverint, & à cæteris ex eodem grege de Christi carne non malè sentientibus tam absurdum ob errorem confutari sint. Sed quicquid sit de aliis, certè religiosissimus illud non negabit Apollinaris.

XXVI. Quare cum Verbum Dei cœlitus delapsum verè ex Maria Virgine, non ex virili semine, sed de Spiritu sancto carnem suscepit, & in illius utero ipsa gestatus sit, ac sibi corpus effinxerit, utpote Deus, ac tam primi nostri parentis, quàm reliquarum omnium rerum factor, ac conditor: non utique Verbi illius est immixta dignitas, sed in propria, & immutabili natura persistit. Nam cum carnem induit, nullam vicissitudinem est passus: ut qui Deo Patri consubstantialis existat, nec à Deo, vel ab illius Spiritu sancto diversus, aut alienus. Quod si istud in confesso est, carnem illum induisse, atque incrementa cepisse, animæ expers esse non potest. Quicquid enim adolescit, si immobiles res excipias, anima constat, & corpore. Eò porro scripturæ verba illa referenda sunt: *Jesus autem cum crecebat sapientia, & ætate.* Ubi propter carnem, ætatem significavit: ætas verò ex anima, uti dixi, & corpore perficitur. Ac posteaquam *ætate illum processisse* dixit, consentaneè, *& sapientiâ*, subdidit. Jam verò qui sapientia Patris esset, quoniam ullas sapientiæ progressionem habere potuit, si ab humana mente diversum vas illud, ut ita dicam, fuit? Ac si mentis expers

Dimo-
ritæ.

Hæresis
LXXVII.

Apollina-
rismum
obsecro.

Ecc. 7. 30.

Refutatio.

Christus
humanas
affectiones
habuit.
Luc. 21. 15.

Mat. 4. 15.

extiterit, qui fieri potuit, ut sapientia cor-
pore, animaque progressus faceret? Vi-
des quàm detorta violentaque sit illorum
sententia, quorum mens à recto veritatis
itineri deflexit. At enim, inquit, men-
tem idcirco illum suscepisse nego; alio-
qui cupiditate illum affici, vel irritari sa-
nè dicamus: cum mens illa, quæ nobis
inest, variarum rerum cupiditate tenea-
tur. Et, ut uno verbo dicam, mira est
istorum hominum argutandi, accavillan-
di libido: perinde ac scriptum est: *Fecit
Deus simplicem, et prudentem hominem:
sed ipsi varias sibi cogitationes finxerunt.*

Nam si ex eo quod humanam illi men-
tem attribuimus, nostros eadem defectus
affingamus, cum & ipsum carnem induis-
se fateamur, multo magis hac ex parte, si
illorum sermonibus adhibenda fides est,
imminutus debet videri: quod quidem
absit ut unquam opinemur. Quamo-
breui uti Verbum nullam in carne di-
minutionem passum est, tamen si veram
sibi carnem imposuerit: ita nec in huma-
na mente quicquam cogitavit, quod mi-
nus esset Divinitate dignum; sed ea dun-
taxat, quæ carni, animæ, & humanæ men-
ti consentanea videbantur, accedens Do-
minus expresit, ne veræ suæ Incarnatio-
nis ordinem seriemque perturbaret. E-
rant porro ista consentanea; fames, sitis,
fatigatio, somnus, peregrinatio, dolor,
fletus, indignatio: quæ, ut par erat, in
se se perfecta cum hominis, quam revera
susceperat, natura conjuncta, conveni-
entiaque monstravit.

XXVII. Neque enim scriptum est
usquam prava illum cupiditate fuisse cor-
ruptum: Quin potius optima illum cupi-
ditas cepit, cum ita locutus est: *Desiderio
desideravi hoc pascha manducare vobiscum.*
Atqui desiderium neque à Divinitate pro-
ficiscitur, neque ex sola carne, aut ex ani-
ma mentis experte, sed à perfecta homi-
nis natura: quæ corpus, & mentem, ac
quicquid inest in homine complectitur.
His enim omnibus, corpore, inquam,
anima, & mente ac reliquis, quæ in ho-
mine sunt, omnibus præditum Verbum
advenit; si peccatum, ac defectum om-
nem excipias: pro eo ac scriptum est:

Tentatus per omnia ut homo, præter peccatū.

Quod si omnia expertus est, necesse est
omnia penes Verbum fuisse. Verum cum
hæc haberet omnia, eadem tamen in ipso
superari non poterant, & sine ulla labe
servata sunt; cum perfectus esset Deus ex
carne genitus, qui perfecte implevit om-

Λέτ' ὕγχανε, πῶς σοφία ἐν ψυχῇ, καὶ σώ-
ματι παρέκοπτε; καὶ ὅρας πόση τίς ἐστὶ βε-
διασμένη διάνοια τῷ τὸν νῦν παρεβαλλόν-
των; ἀλλὰ, Φησὶ, εἰ λέγω ὅτι νῦν εἰληφεν
ἀνθρώπινον, ἕπει ποίησω μὲν αὐτὸν Ἰπθυ-
μῆντα, ἐρετίζομενον, ἕπειδὴ γὰρ ἐν ἡμῖν Ἰπι-
θυμητὴς ὁ νῦν τυγχάνει. καὶ ἀπλῶς πολ-
λὴ τῶν ἀνθρώπων ἐρεχχελία, ὡς εἶρηκεν· ἐ-
ποίησεν ὁ Θεὸς ἀπλῶν σωματῶν ἀνθρώπων,
αὐτοὶ δὲ ἐποίησαν ἐαυτοῖς λογισμὸς πολλὰς.
εἰ γὰρ ὅλως ὁμολογούντων ἡμῖν νῦν εἰληφέ-
ναι τὸν ἀνθρώπινον, νοήσομεν εἰς ἐαυτὸν τῆς
Β ἡμετέρας ἐλαττώσεως τὰ μέρη, πολλῶν
μᾶλλον ὁμολογούντων ἡμῖν σάρκα αὐτὸν εἰ-
ληφέναι, δώσομεν καὶ τὸ μέρος τῆς τοῦ
αὐτοῦ λόγου, ὅτι ἐν σαρκὶ ἡλάττωται, ὅπως
μὴ γήνοιτο. ὡς ἔν ἐν τῇ σαρκὶ ἐλαττώθη,
καί ποτε ἀληθινῶν σάρκα ἔχων, ἐλθὼν ὁ λό-
γος, εἰδὲ ἐν τῇ νῶν τὰ μὴ πρέποντα τῇ αὐ-
τῷ θεότητι διανενοῦνται. ἀλλ' ὅσα ἦν ὁ λό-
γος σαρκὶ, καὶ ψυχῇ, καὶ νῶν ἀνθρώπινῳ,
ταῦτα ἐπετέλει ἐλθὼν ὁ Κύριος, ἵνα μὴ τα-
ράξῃ τῆς ἀληθινῆς ἐνσάρκως παρρησίας τὴν
ἀκολασθίαν. ὁ λόγος γὰρ ἦν πνεῦμα, καὶ διψα,
C καὶ κάματι, καὶ ὕπνῳ, ὁδοπορία τε, καὶ
λύπη, κλαυθμὸς, καὶ ἐμβριμήσις. ταῦτα
δὲ ἀκολασθῶς ἐν αὐτῷ τελεσθέντα εὐλογα-
τῆς ἐνσάρκως ἀληθινῆς παρρησίας ὑπέ-
φηνεν.

Οὗ γὰρ γέγραπται, ὅτι ἐπεθύμη-
σεν Ἰπθυμίαν Φαύλλω. ἀγαθῶν δὲ Ἰπι-
θυμίαν ἐπεθύμησε, Φήσας, Ἰπθυμία
ἐπεθύμησα τῆς τοῦ Πάχρα φαγεῖν μεθ'
ὑμῶν. Ἰπθυμία δὲ ἐκ θεότητος εἰ γίνεται,
εἰδὲ ἐκ σαρκὸς μονωτάτης, εἰδὲ ἐκ
ψυχῆς ἀνοήτης, ἀλλὰ ἐκ τελείας ἐνανθρω-
D πῆσεως σωματός, καὶ τῶν νῦν, καὶ πάντος
ἐκ τινος τῶν ἐν ἀνθρώπῳ τυγχάνοντος.
ἔχε γὰρ ταῦτα ἐλθὼν ὁ Λόγος, σῶμα
καὶ ψυχὴν, καὶ νῦν, καὶ πάντα εἰ τι ἐ-
στὶν ἀνθρώπος, χωρὶς ἀμαρτίας, χωρὶς
ἐλαττώματος· κατὰ τὸ εἰρημένον, πε-
πειραμένος κατὰ πάντα ὡς ἀνθρώπος,
χωρὶς ἀμαρτίας. εἰ δὲ τὰ πάντα πεπεί-
ραται, τὰ πάντα ἔχεν ἐλθὼν ὁ Λόγος.
πάντα δὲ ἔχων, ἀνήτλητα ἐν αὐτῷ ἦν, ἄχραν-
τά τε διέτηρε, τέλει ὡς Θεός, ἐκ σαρκὸς
γεγεννημένος, καὶ τελείως τὰ πάντα ὡς πλη-

ρώσας, ὡς πληρωτῆς ὧν ὅλα τὰ σκεύη, ^{F. ἀνα- μώσω.} μὴ μελειθείσης τῆς σαρκὸς * ἀναρμόσως
 ὑπὸ τῆς δεύσεως, μὴ παρελκυθεὶς τῶν τῶν νῦν ἀλ-
 λοίων ἐν ἡμῖν φθνηματι. ὃ γὰρ ὁ νῦν ἡ-
 μῶν εἰς τὸ ἀμαρτάνειν ἡμῶν γεγνήσθαι, ἀλλὰ
 διὰ τὸ σκοπεῖν τῶν ἐν ἡμῶν ἀναθεωρεμῶν
 κατ' ἀμφοῖν πραγμάτων τὰ τέλεια, καὶ τὴν
 ἐργασίαν τῆς δικαιοσύνης, ἐναντιότητος.
^{Vulgò δὲ *} νῦν μὲν γὰρ ῥήματα διακρίνει, λαρυγξ
 δὲ σῖτα γεύεται, καὶ ὁφθαλμὸς κατανοεῖ,
 καὶ νῦν ὁρᾷ. ὁρᾷς τοίνυν, καὶ γεῦσις, καὶ
 διακρίσις, ὁ νῦν ἐν ἡμῖν ὑπάρχει, ἐκ Θεοῦ
 ἡμῶν κεχαρισμένῳ. ἔγω δὲ συγκαταθεί-
 κος τῶν αἰετινῶν γινομένων, εἰ μὴ θέλῃ ὁ ἄν-
 θρωπος. ἡ δὲ σὰρξ αἰετὶ ἐν πάσῃ γραφῇ
 ἀποκηρύττεται διὰ τὴν ἐν αὐτῇ γινομένην
 ὑποθυμίαν. ὃ πάντως δὲ αὐτὴν τὴν σάρκα
 ἀποκηρύττει, ἀλλὰ τὰ ἐξ αὐτῆς γινόμενα ἀ-
 πεκλήρυξεν ὁ λόγος, ὡς ἔφη ὁ Ἀποστόλος.
 οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τετέστιν ἐν τῇ
 σαρκί μου, ἀγαθόν, διὰ τὰ ἐκ τῆς σαρκὸς ἐ-
 πιθυμώμενα. ἵνα δὲ ἀποκηρύσσεται τὰ ἁγίων
 τὴν διάνοιαν, μὴ πως νομίσωσι τὴν σάρκα διὰ
 τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως ἀφελείας, λέγῃ
 δεῖ τὸ φθαρτὸν τῆτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν,
 καὶ τὸ θνητὸν τῆτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν, ἵνα
 μὴ παρεκβάλῃ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἀ-
 σάρκα εἰσθεὶς ἡ γραφὴ καλεῖν, νομιθεῖν τὴν
 ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως τῆς σαρκὸς παρεκ-
 βάλλειν. τὰ γὰρ ἔργα τὰ ἐν αὐτῇ γινό-
 μενα φανερὰ σαφῶς ἀπεκλήρυξεν, αὐτὴν δὲ
 τὴν σάρκα, ἅγιον ναὸν ἐπέδειξεν, ἐν τῷ ἀ-
 γιάσαντι αὐτὴν τὴν σάρκα, καὶ τὸ γεγραμμέ-
 νον ὅτι θεοσκεία δὲ καθαρὰ τῷ Θεῷ, καὶ πα-
 τερὶ αὐτῇ ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὁρῶντες, καὶ
 χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἀσιτῶν ἐαυτὸν τη-
 ρεῖν διὰ τὸ κόσμος. καὶ ἄλλω, μακάριοι οἱ ἀ-
 γνὴν τὴν σάρκα τηρήσαντες. πολλάκις δὲ
 κατ' αὐτῆς λέγουσα ἡ γραφὴ, ἐδίδαξεν ἡμᾶς
 τὰς ἐπιθυμίας, καὶ ἡδονὰς ἐξ αὐτῆς βλασά-
 νειν. καὶ ὅτι τῶν νῦν, ὃ δὲν ἐξηγεῖται ἡ γραφὴ ἀλ-
 λά, ψαλῶ τῷ νοῖ, ψαλῶ τῷ πνεύματι. καὶ εἰ μὴ
 ψαλῶ πάλιν τῷ πνεύματι, ὃ δὲν ἔστι καρ-
 πὸς ἐστίν. καὶ ὁρᾷς, ὅτι ἐν αὐτῇ καρπὸς, ἐν τῷ
 νῶ. καὶν τε μὴ ἡ καρπὸς, ὃ πάντως τὸ νῦν κα-
 τέλεξεν ἐν ἀμαρτίας, ἀλλὰ δι' αὐτὴν μάλλον
 τὴν καρπὸν ἀπεφύνατο.

Τί δὲ τέτατον πρὸς τὴν ὁ Κύριος ἡμῶν δύνα-

Ania, tanquam perfecti valis artifex: in quo Dimen-
 neque caro minus convenienti aliquo stu-
 dio divisa sit, nec ipse alieno aliquo men-
 tis sensu, cujusmodi in nobis cernitur, sit
 abstractus. Mens enim nostra non ad pec-
 catum perpetrandum insita nobis est, sed
 ad earum rerum, quæ in nobis utramque
 in partem considerantur, contemplandam
 perfectionem, nec non & officia justitiæ,
 vel ei contraria dignoscenda. Quippe
 mens est verba discernere, uti faucium de-
 gustare cibos. Sic & oculus considerat,
 & mens intuetur. Quocirca mens illa,
 quæ in nobis relidet, & à Deo concessa est,
 visus est quidam, & gustus, ac discernen-
 di facultas. Neque verò iis, quæ identi-
 dem sunt, assentitur, nisi homini colli-
 buerit. At caro in omnibus ferè sacris
 literis ob illam, quæ in ipsa est, cupidi-
 tatem damnari solet. Quamquam non
 omnino caro ipsa damnatur, sed quæ ab
 illa proficiscuntur sacrorum librorum au-
 ctoritas proscribit. Unde Apostolus ita
 loquitur: Scio enim quod non habitat in me,
 hoc est in carne mea, bonum: Quod ad ea
 referendum est, quæ ex carne succe-
 scunt. Atque ut Hæreticorum opinio-
 nes refelleret, ne carnem sibi persvade-
 rent ab omni resurrectionis spe, & com-
 munionem dejectam, hæc adjunxit: Oper-
 et corruptibile hoc induere incorruptio-
 nem, & mortale hoc induere immortalita-
 tem: Ne opera carnis excludens, quæ car-
 nis nomine scriptura solet afficere, una
 & resurrectionis spem à carne videretur
 excludere. Siquidem quæ in illa exercen-
 tur depravata opera manifestè damna-
 vit: carnem ipsam verò sanctum quod-
 dam esse templum in eo, qui carnem su-
 am sanctificavit, esse docuit: quemad-
 modum scriptum est: Religio munda Deo
 & Patri hæc est, visitare orphanos & viduas
 in afflictione sua; & immaculatum se con-
 servare ab hoc mundo. Item alio loco: Be-
 ati qui puram castamque carnem suam ser-
 vaverint. Porro scriptura adversus illam
 sæpe disputans, cupiditates, ac voluptates
 ab hac ipsa pullulare nos docuit: contra
 mentem verò nihil omnino dixit, sed illud
 duntaxat: Psallam mente; psallam & spiritu.
 Item: Si psallam spiritu, mens autem mea
 in fructuosa sit. Ubi vides suum menti
 fructum attributum: ac tamen si fructus
 nullus existat, nullo tamen modo mentem
 inter peccata numeravit, sed ex ipsa potius
 oriri fructum asseruit.

XXVIII. Ecquid verò ex istis om-
 nibus adversus Divinitatis Domini no-

Dimen- stri vim ac potestatem facit? aut quæ in re
sita. eandem illam vim sanctissimæ mulieris
Hæresis venter obscuravit? aut Virginis uterus?

LXXVII. aut partus exitus, ac meatus? aut Symeo-
nis ulnæ? aut hominum exceptio? Mariæ
gestatio? meretricis attrectatio? mulieris
capilli, qui illius pedes contigerunt? aut
lachrymæ? aut illa in monumentum de-
positio? Quippè sindon illa, quæ ipsius
corpus obvolvit, sincerum illum & inte-
grum, vel summam illius potestatem su-
perare minimè potuit. Etenim Joannes

Luc. 1. 44. cum in matris utero versaretur, ob in-
gressum ad se sè Domini sui, quem beata
Virgo parturiebat, præ gaudii magnitu-
dine subsultavit. Idem porrò Dominus
editus in lucem, & in præsepi jacens ab
Angelorum est choro cognitus. Mitte-
bantur tum coelestes illi exercitus, qui
sempiterni Regis ingressum apparitorum,
ac satellitum more stiparent: triumphalia
carmina concinebantur: pax insuper
Pastoribus nunciabatur. Quæ igitur in

Mat. 2. 2. re illius est infusca majestas? Nam cum
adhuc infans esset, & alienis brachiis ge-
staretur, novæ ab Oriente stellæ prodigi-
um apparuit: Quod subsecutus deinceps
Magorum adventus, adoratio, & obse-
quium. Tum ab Rege facta à Scribis in-
quisitio, eorumdemque responsum, ac
veritatis confessio. Reliqua demum alia,
quæ consequenter exponuntur, quid Di-
vinitati illius officere potuerunt? Quod-
nam verò ut in nobis usavenit, carnis de-
tentio, velut integumentum illi, & invo-
lucrum obduxit? Nam & tempestatem
cum ventis, ac mari increpat: nec Divi-
na illius potestas, cum id quod naturæ suæ
consentaneum est efficeret, carnis ulla
contagione præpediebatur. Quinetiam
cum sua carni moles gravitasque constaret,
nequaquam tamen hæc illum gravi-
tas retardavit. Nam supra aquas am-
bulavit, uti immutabilem Deum par-
erat, qui sic in carne versabatur, nulla ut
in ipsum ex illa mutatio redundaret. Ita-
que & contenta voce sic exclamat: *Laza-
re veni fors.* In quo carnem sibi repu-
gnantem minimè est expertus: neque
Divinitas ipsa in carne, perfectæque ho-
minis naturæ residens velut servitute qua-
dam est oppressa.

Luc. 8. 24. **Matth. 14.** **Joan. 11.** **XXIX.** Possumus & alia complu-
ra subtexere: Velut quòd à mortuis exci-
tatus est: quod inferorum claustra per-
fregit: quod captivorum agmen in pote-
statem redegit, & eduxit: quòd tertia die
cum carne sua sanctissima, nec non &

Ep. 4. 2. cum carne sua sanctissima, nec non &

Aμιν τὴ θεότητῃ ἐνσκήψῃ; τί δὲ ἡμαυρώσε τὴ
αὐτῆς δύναμιν τῆς ἁγίας γυναικὸς γαστῆρ, μή-
τρα παρθένῃ; τοκετῷ πόρῃ; ἀγκάλαι συ-
μεῶν; ἀνθρωπίνη ὑποδοχή; Μαρίας βα-
σαγμός; τῆς πόρνης ἀφαί; πρῶτος γυναικὸς
ποδῶν ἀπλόμψαι; ἀλλὰ τὰ δάκρυα; ἀλλὰ
μνήματ' αἱ θείας; συνδῶν γὰρ εἰλήσας τὸ
σῶμα αὐτῆς ὡς περὶ χυρὸν ἐκείνης τῆς ἀκραιφνῆς,
καὶ τῆς αὐτῆς μεγίστης δυναμείως. καὶ γὰρ ἐτι
ἐν κοιλίᾳ τυγχάνων Ἰωάννης ἐσκήρτα, χαίρων
ἐπὶ τῇ τῆς δεσποτῆς αὐτῆς πρὸς αὐτὸν εἰσόδῳ,
διὰ τῆς ἐγκυμονήσεως τῆς ἁγίας Παρθένῃς.
B γυνήθεις δὲ, καὶ ἐν φάτῃ κείμενῃ, ὡς λέλη-
θεν Ἀγγελῶν χορόν. παρέμβολαὶ δὲ ἐπὶ
τῇ τῆς βασιλείας δαίμων εἰσόδῳ δορυφορεῖν
ἀπεσέλλοντο, ὕμνοι ἐτελῶντο, εἰρήνη ἐν τοῖς
ποιμέσιν ἐκηρύττετο. ἀλλὰ τί ἡμαυρώσε τὴ
αὐτῆς δύναμιν; ἐτι γὰρ ὄντ' αὐτῆς βρέφους, καὶ
βασαζομένης, ἀσέξ' αὐτῇ μὲν γένεσθαι σημεῖα ἀπὸ
ἀνατολῶν, Μάγων παρεσθία, πρῶτον ἰησοῦς
τε, καὶ *δορυφορία, γραμματέων ζήτησις βα-
σιλεῖ, ἢ περὶ αὐτῆς δόξαισις, καὶ ὁμολογία. **E. δὲ**
τὰ δὲ ἄλλα πάντα, ὅσα περὶ αὐτῆς ἢ ἀκολα-
θία, τί ἐνέσκηψε τῇ αὐτῆς θεότητι; ποῖον
C ἐπὶ κάλυμμα ἔχεν, ὡς ἐν ἡμῖν, ἡ σαρκὸς κα-
τοχή; ἐπὶ τιμῇ μὲν κλύδωνι, καὶ τῷ ἀνέ-
μοις, καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐν ἐπέχεται
ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἢ τῆς αὐτῆς θεότητ' ἡ δύναμις,
ἐπὶ τελευτῇ τὸ κ' φύσιν τῆς θεότητ' ἡ δύναμις.
ἀλλὰ καὶ ὄγκος, καὶ βάρος τῆς σαρκὸς ὑπαρχέ-
σης, ὃ βάρεϊ συνέχεται. ὡς περὶ γὰρ
ὡς ἐπὶ τῷ ὕδατι, ὡς ἀπὸ πλῆθους Θεός, ἐν
σαρκὶ μὲν ὑπάρχων, ἐκ δὲ σαρκὸς δὲ ἀλ-
λοῖμην. καὶ καλεῖ Φωνῇ, Λάζαρε δεῦ-
ρο ἔξω· ἐκ ἀντίθετον ἔχων τὴν σάρκα, ἐκ δὲ
τῆς θεότητ' ἐν σαρκὶ τῇ τελείᾳ ἐνανθρωπή-
D σθ' δεδωλωμένης.

Καὶ πολλὰ μοι ἐστὶ τῶν λέγειν· ἀλλὰ καὶ
ἐκ νεκρῶν ἀνίσταται, καὶ ἀναμοχλεύει τὰ
καθ' ἑαυτῆς, καὶ ἐλὼν ἀνήνεγκε τὴν αἰχ-
μαλωσίαν, καὶ ἀναστὰς τὸ τρίτον ἡμέρον ἐν
αὐτῇ τῇ αἰνῇ σαρκὶ, καὶ ψυχῇ τῇ αἰνῇ

καὶ νῶ, καὶ παντὶ τῷ σκεύει, καὶ ἐν τῇ θεότητι ἠνωμένῳ, τέλει ὅ γέγονεν ἄνθρωπος, συνηνώσας τὴν ἐνανθρώπησιν ἑαυτὸς τῇ θεότητι, θανάτῳ αὐτῷ μηκέτι κυριεύοντι. τῇ δὲ θεότητι συνηνωμένῳ τὸ παχυμερές λεπτομερές ἐτελείει, εἰσερχόμενῳ θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ μὴ ἔτι εἰσοδὸν δεικνύς σάρκα, καὶ ὅσα, ἵνα τὸ σωτήριον τῆς διωάμεως ὑποφάνη· ἵνα τὴν ὑμῶν ἐλπίδα ὑποδείξῃ, ὅτι τὰ πάντα ἐτελείωσεν ἐλθὼν ὁ Λόγος, καὶ ἐν αὐτῷ σώματι ἀναληφθεὶς ἐνδύσας, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, ἔκ λπὸ τῆς ὀγκῆς πιεζόμενῳ, ἔκ ἐκτὸς τῆς σώματος ὑπάρχων, τὸ δὲ σῶμα πνευματικὸν ἐγείρας. εἰ τὸ ἡμέτερον ἀπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. πόσω γε μάλλον ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; διὸ πεπλήρωται, ὅς δώσῃς τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν, ὅδε ἐάσῃς τὴν ψυχὴν μὴ εἰς αἴθνην. ἀλλὰ ταῦτά μοι πάντα παρὲς τῆς τελείας αὐτῷ ἐνανθρωπήσεως εἰρηται, ἵνα μὴ τινες νομίσωσι διὰ τὸ σάρκα αὐτὸν ἀνελήφεναι τελείαν, μὴ αὐτὸ καὶ τὰ τῆς σαρκὸς ἄλογα ἔπραξεν. ὅδε γάρ τῳ ἀσεβῶς πισευόντων εἰς αὐτὸν τῶν τοιούτων, ἢ λέγει. εἰ δὲ ὅδε νοεῖ παρὲς αὐτῶν τὰ τῆς σαρκὸς ἄλογα πεπραχέναι, ὅτε τὰ τῶν ἄλογα αὐτὸν πεποιημένα νοήσῃ. καὶ ὅτι μὲν τελείως ἐνανθρώπησεν ἐλθὼν ὁ Λόγος, τῷ τοῦ δήλου. καὶ εἰ ἐῶμεν τελείως, ὅς δύο Χριστοὺς ἔχομεν, ὅς δύο βασιλεῖς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ αὐτὸν Θεὸν, τὸ αὐτὸν ἄνθρωπον, ὅς ὡς ἐν ἀνθρώπῳ οἰκήσαντι, ἀλλ' αὐτὸν ὅλον ἐνανθρωπήσαντα, ὅς ἄνθρωπον ὄντα, ἐλθόντα εἰς παρθοκοπὴν θεότητι, ἀλλὰ Θεὸν ἀπ' ἑοικέντων ἐλθόντα, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀναπλασθέντα τὴν ἰδίαν ἐνανθρώπησιν καὶ τὴν αὐτὴν δινατὴν θεότητα. ὡς λέγει, ὅτι Λόγος σὰρξ ἐγένετο. τὸ δὲ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα μὴ τινες νομίσωσιν, ὅτι πρῶτον ἄνθρωπος ἦν, καὶ ἦλθε Χριστὸς εἰς ἄνθρωπον, διὰ τῷ Λόγον πρῶτον ἔταξε τὸ θεῖον Ἐταγμένον. εἶτα τὸ σὰρκα ὡμολόγησεν, ὅτι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο.

Γ. οἰκήσαντα.

Animam, mente, ac toto denique vase, ipso Dimo-
surrexit; & cum Divinitate copulatus ho-
mo perfectus extitit, humanamque na-
turam ad Divinitatis consortium evehit: adeo ut mors ipsi non dominetur amplius. Igitur cum Divinitate conjunctus quod crassum erat, & concretum tenue, ac subtile reddidit cum cum clausis foribus ingressus est; & cum intrasset, carnem, & ossa monstravit: ut & salutarem suam potentiam ostenderet, & quod sibi nostrae propositum est exhiberet, planumque faceret omnia à Verbo post susceptam carnem esse perfecta. Præterea eodem illo corpore magnifice sublatus in cœlum ad Patris dexteram confedit, non mole prægravatus corporis, aut verò corpore ipso penitus exsolutus: sed idem ipsum spiritale suscitavit. Quod si nostrum illud corpus in corruptione seminatur, surgit in incorruptione: seminatur corpus animale, spiritale corpus excitatur. Quanto id magis de unigeniti Filii Dei corpore par est arbitrari? Propterea istud impletum est: Non aabis sanctum tuum videre corruptionem, neque relinques animam meam in inferno. Atque hæc quidem omnia de perfecta hominis natura ab illo suscepta eo à me disputata sunt, ne cui veniret in mentem, pro eo quod perfectam carnem induerit, ea ipsa quoque, quæ ad carnem pertinent, absurda, abhorrentiaque præstitisse. Nemo enim, qui quidem religiosè de illa sentiat, de eo ejusmodi quidam animo concipiat, aut verbis exprimat. Quod si nemo est, qui rationi contraria, & absurda illa carnis officia præstitisse illum existimet, ne ea quidem, quæ à mente proficiuntur, absorta, & abhorrentia perfecisse putandus est. Jam verò Dei Verbum perfecte hominem esse factum nemo non intelligit. Cum autem perfectum dicimus, non duos idcirco Christos asserimus, vel duos reges Dei Filios, sed eundem Deum, & eundem hominem: non ideo quod habitaret in homine, sed quod ipse totus homo sit factus. Neque porro merum illum hominem progressionem quadam ad Divinitatis conditionem procesisse credimus: sed Deum è cœlo delapsum, pro Divinitatis suæ potentia, suam sibi hominis affinxisse naturam. Id quod scripturæ illa verba declarant: Verbum caro factum est. Quæ idcirco ita concepta sunt, ne quispiam sibi forte persuaderet; primum hominem extitisse, in eumque postea infudisse se Christum. Ob id Verbum primo loco sacrosanctum Evangelium posuit: deinde quid de carne proficeretur subjecit: Verbum, inquit, caro factum est;

Dimo- Non dixit caro Verbum est facta, qvoni-
rita. mirum Verbum imprimis ostenderet de-
Hæresis scendisse de cælo, sibi que carnem e fa-
LXXVII. cro Virginis utero formasse; atque om-
nem in sese perfectè naturam hominis
expressisse. Cum enim ita loquitur; *Ver-
bum caro factum est*; non illud indicat,
Verbum in carnem fuisse conversum, aut
in eam omninò transisse, sive Divinita-
tem in carnem esse mutatam: verum
cum Divinitate Verbum propriam homi-
nis assumpsisse naturam.

Luc. 3. 52. XXX. Quinetiam procedebat, inquit, B
Iesus aetate, ac sapientiâ. Atqui si humana
mente careret, procedere qui potuit? ut
à nobis antè disputatum est. Cui & san-
ctus Dei Propheta Elaias adstipulatur his
verbis: *Ecce intelliget servus meus dilectus,*
Esa. 42. 1. *in quovisbi placui*. Ubi vox illa, *intelligen-*
di, ad perfectam hominis naturam refer-
tur. Non enim intelligere quisquam po-
test, nisi mente sit præditus, nec in Divi-
nitate potest istud impleri. Quoniam nec
Christus mentem humanam habuit.
intelligentia indiget, quæ ipsa per sese sit
intelligentia: neque sapientia opus habet,
quæ est ipsa sapientia: Unde intelligendi
vocabulum ad humanam mentem neces-
sariò pertinet. Præterea volo illud mihi
dicas, quemadmodum esurire potuerit.
Nam si nihil præter carnem habuit, quo-
modò famis recordari potuit? aut si ex a-
nimâ solâ constaret, & corpore, ita ut fa-
cultate illa careret anima, quæ ratione
prædita est, hoc est propria mente homi-
nis, & intelligentia: (quo nomine non de-
pravatam illam significari volo, sed eam
quæ ad honestos vitæ usus officiaque re-
quiritur, quæque nihil habet, quod Divi-
nitatem non deceat) qui tandem esurire,
vel esuriem cogitare potuit? Dolore ve-
rò quomodo potuit affici, si anima men-
te, ac ratiocinandi facultate destituta fu-
erit, ut aut rationis expers esset, aut ani-
mam caro nullam haberet? Certè si ejus-
modi fuit, dolore nullo, vel mœnore con-
trahi potuit. Sunt & alia generis ejus-
dem, quamplurima: quibus animo com-
prehensus, intelligendum illud nobis est:
ejusmodi cavillationes, & argutias, ina-
nes, ac supervacaneas esse, & ad illorum
feriendos animos spectare potiùs, qui ul-
tra quàm par est efferre se intelligendo
volunt, neque se eo metiri modulo, ac
mensura, ad quam nos sanctissimus
hortatur Apostolus, cum sic admonet: *Ne*
Rom. 12. 16. *sapientius præterquam quod oportet sapere.*

A ἔγὰρ εἶπεν ἡ σὰρξ Λόγῳ ἐχρήετο, ἵνα δείξῃ
πρῶτον Λόγον ἀπ' ἐργῶν ἐλθόντα, εἰς ἐαυτὸν
δὲ ὑποστήσαντα τὴν σάρκα διὰ τῆς μητρὸς
τῆς ἀγίας Παρθένου, καὶ πᾶσαν τὴν ἐναν-
θρώπησιν τελείως εἰς ἐαυτὸν ἀναπλασάμε-
νον. καὶν τε ᾧ εἶπῃ, ὁ Λόγῳ σὰρξ ἐγέ-
νετο, ἔχ' ὅτι ἐπράπη ὁ Λόγῳ εἰς σάρκα,
καὶ γέγονεν ὁ Λόγῳ σὰρξ, ἡ ἡ θεότης με-
τεβλήθη εἰς σάρκα· ἀλλὰ σὺ τῇ θεότητι
ἔλαβε τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐνανθρώπησιν ἐλθὼν ὁ
Θεὸς Λόγῳ.

Καὶ θεωροῦντες, Φησὶ, ἐν ἡλικίᾳ Ἰησοῦς,
καὶ σοφία. ὁ δὲ νῦν μὴ ἔχων ἀνθρώπινον
πῶς θεωροῦντες; καθὼς ἡδὴ μοι εἴρηται·
ὡς καὶ μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ ὁ ἅγιος ὁ
Θεὸς Προφήτης Ησαΐας φήσας· ἰδοὺ σὺν ἡσὺ
ὁ πᾶς μὲν ὁ ἀγαπητὸς, ἐφ' ᾧ διδόκησα. καὶ
ὁρᾷς ὅτι τὸ, σὺν ἡσὺ, ἐπὶ τελείᾳ ἐνανθρώ-
πησιν φέρεται; ὃ δυνατόν γάρ τις σὺν ἡσὺ
νῦν μὴ ἔχων· ἔτε ἐπὶ τῇ θεότητι τῆς πλη-
ρῆς. ὅτι ἐπὶ δὲ γὰρ σὺν ἡσὺς ἡ ἔσα
αὐτοσύνησις, ὃ δὲ ἐπὶ δὲ σοφίας ἡ ἔσα
αὐτοσοφία· ἀλλὰ τὸ σὺν ἡσὺ ἐπὶ τῷ νῦν ἀν-
θρώπινῳ λαμβάνεται. πόθεν δὲ ἐπὶ εἶνα,
λέγει μοι· εἰ μὲν γὰρ σὰρξ μόνον ἦν, πῶς
ἡ δύναμις μνησθῆναι πείνης; καὶ εἰ ἐν ψυχῇ,
καὶ σώματι ἦν μόνον, ψυχῇ μὴ ἐχέσσης
τὸ λογικὸν τῆς νῦν, τὸν λογισμὸν τῆς ἐνανθρώ-
πησεως· ὃ τὸν Φαῦλον λέγω, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ
τῇ δὲ λόγῳ χρεία τεταγμένον, συμπλεπόν-
τως τῇ θεότητι· πῶς ἡ δύναμις πεινάσαι,
ἡ διανοθῆναι πείναν; πόθεν δὲ λελύπηται,
λέγει μοι, ψυχῇ μὴ ἐχέσσης νῦν καὶ τὸ λο-
γικῶς, ἀλόγῳ ψυχῇ ἔσσης; ἡ σαρκὸς ἀ-
ψυχῳ ἔσσης; ἔτε ὑπὸ λύπην ὑπέπιπλεν, ὃ
D τε εἰς ἀθυμίαν. καὶ πολλὰ εἰς ἀχρή ἡ
μᾶς διανοσμένους εἰδέναι, ὅτι τὰ σοφιστικά
πᾶσι τυχάνει, καὶ πλῆθὺς μᾶλλον οὐκ ὑ-
πὲρ τὸ θεὸν βελομένους διανοσῶν, καὶ μὴ με-
τεῖν ἐαυτοῦ ἐν τῷ μέτρῳ τῷ ἡμῖν κτ' ὡσαύ-
τε εἰρημένῳ, διὰ τῶν ἀγίων τῶν Ἀποστό-
λων, τῶν φήσαντων, μὴ ὑπὲρ φερεῖν παρὰ δὲ
φερεῖν.

Φέρει δὲ ἡμῖν καὶ λέξεις τινάς, ὅτι, Φη-
 σί, ἡμεῖς δὲ νῦν Χριστὸν ἔχομεν. καὶ φασιν,
 ὁρᾷς ὅτι τὸ Χριστὸν ὁ νῦν ἕτερον πρὸς τὸν ἡ-
 μέτερον; καὶ ὡς πολλὰ τῶν ἀνθρώπων ἀφελό-
 της, ὅτι εἰς ὃ ἑκάτερον βέλεται κλίνῃ, καὶ
 ἐν ᾧ δοκεῖ σοφίζεσθαι, μᾶλλον ἰδιότης διεί-
 σκεται. ἡμῶν γὰρ ὄντων ἰδιωτῶν τῷ λόγῳ,
 ἀλλ' ἐπὶ τῇ γνώσει, καὶ τὸ εἰρημένον, βραχέων
 δὲ σφόδρα ὄντων, θαυμαζόντων δὲ τῶν τοιού-
 των ἀνθρώπων, καὶ διὰ λόγων ὁρμωμένων
 τῷ νῦν, διδορίας ἡμῖν κατὰ σάσις πρὸς τὴν διάνοι-
 αν συμβαίνει, ὅτι τὸ ρητὸν τὰ τοιαῦτα εἰς πρὸς
 τὴν τοιαύτης αὐτῇ ἀπλῶς λεγῆς Φιλονει-
 κίας λαμβάνουσιν ὅλως, ὅτι πρὸς ἀγμάτῳ μὴ
 ἔχοντ' ἐμφασιν ἰπικονωνῶσαν τῇ τοιαύτη
 χέσει. ἡμεῖς γάρ, Φησὶ, νῦν Χριστὸν ἔχομεν.
 τί δὲ ἄρα εἴη ὁ Χριστός, παρ' αὐτοῖς ἐρωτη-
 τέον, ἢ ὁ νῦν Χριστὸν τί ἄρα εἴη. ἐνταῦθα δὲ
 ὑποφαίνουσιν ἕτερον τὸ Χριστὸν εἶναι νενοηκό-
 τες, καὶ ἑτέραν τὴν αὐτῇ θεότητα. εἰ γὰρ ἀντὶ
 τῆς νῦν τὸν Χριστὸν ὑπολαμβάνουσι, Χριστὸν δὲ
 τὸ ἐνσάρκον μόνον Χριστὸν παρσσίαν ὀνομάζου-
 σιν, ἄρα πάλιν εἰς ἑτέραν ζήτησιν ἡμᾶς ἀ-
 γειν πειρῶνται. καὶ ὅτι μὲν ἐν τῇ ἐνσάρ-
 κῃ παρσσίας, Θεὸς Λόγος, καὶ Υἱὸς ὁ Θεὸς
 ἐρμηνεύεται, δῆλον. εἰ καὶ περὶ τὸν αὐτὸν
 αὐτῇ μαρτυρία, τὸν Χριστὸν αὐτὸν καλεῖσθαι
 καὶ περὶ τὸ ἐνσάρκῃ παρσσίας ἐν τῇ παρ-
 σσίᾳ πεπληρῶνται. μήτε τὸ θεότητ' ἐκλός
 Χριστὸν ὑπαρχέσης ὀνόματ' ὅ, μήτε ἐνσάρκῃ
 παρσσίας, καὶ αὐτῇ ἐνανθρωπήσεως, ἀνδρὶ τῷ
 τοιαύτης ὀνομασίας ὀνομαζομένης. ὡς καὶ τὸ
 εἰρημένον, μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σ' τίς ἀνα-
 γήσεται εἰς τὸν θρανόν; τῆς Χριστὸν καὶ α-
 γαγείν. ἢ τίς καταθήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον,
 τῆς Χριστὸν ἀναγαγείν ἐκ νεκρῶν. καὶ πάλιν
 ὁ αὐτὸς λέγει, ἵνα γινώσκωσί σε τὸ μόνον ἀ-
 ληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.
 τὸ ὃ ἀπέστειλας, ἀνωθεν ἔχον τὴν θεωρίαν,
 ἀλλ' ὁ κέκτος ὃν τὸ ὑπὸ Πέτρῳ εἰρημένον, ὅτι
 Ἰησοῦν τὸ Ναζωραῖον, ἄνδρα διποδεσγμένον εἰς
 ὑμᾶς τέρασι, καὶ σημείοις, ὃν ἔχρισεν ὁ Θεὸς
 Πνεύματι ἀγίῳ καὶ ταῖς τέρεσι ὁμοίᾳ.

Εἰτα δὲ πάλιν οἱ γλυκύτατοι ἡμῶν ἀδελ-
 Φοί, βελόμητοι καὶ πάντα Φιλονεικῆς ἡμῶν
 εἰς Φέρειν διανοίας, καὶ τὴν αὐτῇ θεότητα πε-

XXXI. Atenim nonnullas scriptu-
 ra nobis auctoritates objiciunt. Cujus-
 modi istud est: *Nos autem mentem Chri-*
sti habemus. Et: Videsne, inquit, *mentem*
Christi a nostra esse diversam? O mirificam hominum impericiam! Nam
 ad quod cuique libitum est scripturae ser-
 mones accommodat: & in quo callidus
 & argutus esse videtur, in eo ipso rudis,
 atque imperitus cernitur. Etenim quod
 ad nos attinet, qui *imperiti sermone sumus*,
 uti scriptum est, quique &
 mediocres admodum sumus, & istiusmo-
 di hominum, qui ab eruditione paratissi-
 mi sunt, admiramur ingenia, animo ve-
 hementer obitupescimus, quod ad ina-
 nem, ac pertinacem suum istum errorem
 asseverandum, illum omnino scripturae
 locum afferre non dubitaverint, cum ne
 minimam quidem istius dogmatis signi-
 ficationem habeat. *Nos enim*, inquit A-
 postolus, *Christi mentem habemus.* Igi-
 tur quid tandem Christus sit, Christique
 mens, de illis percontari nos oportet.
 Hoc quidem in loco aliud esse Christum,
 aliud Christi Divinitatem, arbitrari se de-
 monstrant. Ac si mentis loco Christum
 accipiant, Christum verò solam à Christo
 susceptam hominis naturam appellant,
 in aliam nos quaestionem conjiciunt. Quod
 igitur post Incarnationem Dei Verbum,
 ac Dei Filius declaratur, perspicuum est;
 ac tamen nonnulla de ea testimonia ante-
 cesserint, quibus vel ante Incarnationem
 Christus appellari videtur, in ipsa nihil-
 omnius incarnatione complentur. Ca-
 terum neque Divinitas ab ipsa Christi ap-
 pellatione secluditur; neque illius In-
 carnatio, & humana suscepta natura si-
 ne tali vocabulo nominatur: Velut in il-
 lo loco constat: *Ne dixeris in corde tuo:*
quis ascendit in caelum? hoc est Christum de-
ducere: aut quis descendet in abyssum? hoc
est Christum à mortuis deducere. Præterea
 idem ipse sic loquitur: *Uti cognoscant te so-*
lum Deum, & quem misisti Jesum Christum.
 Quæ quidem vox, *misisti*, cum de cælesti
 illa missione accipienda sit, ab eo tamen,
 quod Petrus dixit, separari non debet:
Jesum Nazarenum virum probatum in vo-
bis prodigiis, ac signis: quem unxit Deus
Spiritu sancto: ac reliqua id genus.

XXXII. Sed nec his quidem con-
 tenti suavissimi illi fratres nostri, cum il-
 lud sibi semel proposuerint, ut in omni-
 bus opinosissimam suam nobis pervica-
 ciam opponant, etiam Divinitatem

Dimo- Christi passam esse summa cum audacia A
ritiz. prædicant. Ad quod illis Apostoli ver-
Hæresis bis abutuntur: *Si enim cognovissent, nun-*
XXVII. *quam Dominum glorie crucifixissens.* Ac
1. Cor. 2. 8.

Quomodo
Christus
sit passus.

1. Pet. 3. 18.

1. Pet. 4. 1.

mea quidem sententia aliqui Apollinaris discipuli, qui minus istud intelligerent, cum aliis erroribus hunc ipsum proponentes, argutuli volunt videri. Miror enim si ejusmodi quidpiam ab eo fuerit assertum. Neque verò admirandum est, quod scriptura sacra Dominum gloriæ crucifixum esse dixerit. Siquidem & assumptam hominis naturam gloriæ Dominum appellamus: quippe quæ ab Divinitate minimè separata sit. Nec ullum in eo genere opus, aut argumentum est, quod non commodè possit intelligi; adeoque totum Incarnationis negotium ad unam, eandemque administrationem, perfectionemque conspirat. Itaque patibilem nos Christum prædicamus, ac credimus: non quod per se sit passus: neque quod alius sit à patiente Dominus, neque quod Divina natura passa sit. Verum ita Dominus noster Jesus Christus passus est, ut ipsius Divinitas mutationis omnis, & passionis expertus nihilominus in cruce pateretur, & ipsa nullam in se passionem experiretur. Quod enim Christus nostra causa mortuus est, vereque mortuus, non in Divinitatem mors illa cecidit: sed in carne mortuus est; quemadmodum scriptum est: *Mortificatus carne; vivificatus autem spiritu.* Item: *Christo passio pro nobis in carne.* Quamobrem singulari quadam, & admirabili ratione verè passum illum esse confitemur, & eundem tamen verè passionis expertem: quod nihil Divinitas ipsa patitur; quoniam ab omni vicissitudine, & passione immunis est, ejusdemque cum Patre substantiæ. Ita porro passam esse carnem asserimus, ut in ipsa perpassione Divinitas nequaquam ab assumpta hominis natura sejuncta sit. Tum enim Divinitas cum humana natura conjuncta fuit, quando CHRISTUS in cruce suffixus carne passus est; nihil ipsa Divinitate patiente: Quo justificatio nostra non ampliùs in sola carne, sed etiam in Divinitate consisteret, atque ut à Divinitate simul, & carne salus nostra proficeretur. Etenim Christus non simplex, ac nudus homo fuit: sed Verbum subsistens, incarnatum, ac DEUS homo revera factus: ut spem nostram non ampliùs in homine, sed in Divinitate collocemus: neque patientem DEUM, sed à perpassione omni immunem habea-

πονθῆσαν, ὅτι ἀτολμήτως κηρύττουν, ἐκ
ἔργου τῆ εἰρημένης· εἰ γὰρ ἐγνώσαν, ἅκ' ἂν
τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσαύρωσαν. τινὲς
δὲ τῶν αὐτῶν παίδων μὴ νοῶντες τῆτο, ὡς οἴ-
μαι, μετὰ τῶν ἄλλων πρὸ βαλλόμενοι, βέ-
λονται ἰησοφίζεσθαι. θαυμάζω γὰρ εἰ
αὐτὸς ἕτως φάσκει. ὃ θαυμαστὸν
γὰρ εἶναι εἶπεν ἡ θεία γραφή τὸν Κύριον
τῆς δόξης ἐσαυρώσθαι. καὶ γὰρ καὶ Κύ-
ριον δόξης ὁμολογῶμεν καὶ αὐτὴν τὴν ἑν-
σαρκον παρεσθίεν· ὃ γὰρ διήρηται διπλῶς
τῆς θεότητος· ἡ ἑνσαρκία· τῆς
ἐκείνης ὑποθέσεως διλόγως νοεμένης, καὶ
ἰπὶ τὸ αὐτὸ τῆς πάσης πραγματοειας εἰς
μίαν οἰκονομίαν, καὶ μίαν τελειότητα ἡ-
μῶν σωτηριῶν. παθητὸς ὃ ἡμῶν κηρύτ-
τεται Χριστός, καὶ πιστεύεται, ὃ κατ' ἐ-
αυτὸν παθῶν, ὃ δὲ ὅτι ἄλλ' ἐστὶν ὁ πε-
πονθώς, καὶ ἄλλ' ὁ Κύριος, ὃ δὲ ὅ-
τι ἡ θεότης πέπονθεν· ἀλλὰ πέπονθε
μὲν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησὺς Χριστός, τῆς θεό-
τητος ἀπρέπεια μὴ ἔχοντος, καὶ ἀπαθὲς,
παθῶντος δὲ ἐν τῇ σαρκί, καὶ ἀπαθὲς
μὴ ἔχοντος. εἰ γὰρ ἀπέθανε Χριστός ὑπὲρ
ἡμῶν, καὶ ὄντως ἀπέθανεν, ἔχ' ἡ θεότης
ἀπέθανεν, ἀλλὰ ἀπέθανεν ἐν σαρκί, καὶ
τὸ εἰρημένον· θανατωθεὶς σαρκί, ζωωποιη-
θεὶς δὲ τῷ πνεύματι. καὶ πάλιν, Χριστὸς
παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί. θαυμαστὸς
ἡμῶν ὁμολόγηται πέπονθώς ἐν ἀληθείᾳ,
καὶ ἀπαθὲς ἐν ἀληθείᾳ· τῆς θεότητος μὴ
παθῶντος, διὰ τὸ ἀπρέπλον, καὶ ἀπαθὲς,
καὶ ὁμοῦσιον τῷ Πατρί. παθῶντος δὲ τῆς
σαρκὸς, καὶ ὁμειοθείσης τῆς θεότητος
διπλῶς τῆς ἐνσάρκου παρεσθίας ἐν τῇ πάθει.
σωτὴρ γὰρ καὶ ἡ θεότης, καὶ ἡ ἐνανθρώ-
πησις, ὅτι ἰπὶ τῷ σώματι ἔπαχε μὲν Χρι-
σὸς σαρκί, ἀπαθὲς δὲ ἔμεινε θεότητι· ἵνα
τὴν δικαιοσύνην μηκέτι ἐν σαρκί μόνον ἔχω-
μεν, ἀλλὰ ἐν τῇ θεότητι· καὶ ἵνα ἐν τῇ
θεότητι, καὶ ἐν τῇ σαρκί κατ' ἀμφοῖν ἡ-
μῶν σωτηρία γένηται. ὃ γὰρ φίλος ἡμῶν ἀνθρω-
πῶν ὁ Χριστός, ἀλλ' Λόγος ἐνυπόστατος,
ἑνσαρκίος, καὶ Θεὸς ἀνθρώπων γεγωνώς
ἐν ἀληθείᾳ, ἡμῶν μὴ ἔχοντων τὴν ἐλπίδα
ἐπ' ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν τῇ θεότητι· καὶ ἡ-
μῶν μὴ ἔχοντων Θεὸν πάχοντα, ἀλλ' ἀπαθῆ-
ἐκτός

Dimce- An alia præter divinitatis hypostasim in A
ritæ. Christo mens residet? An potius scriptu-
ræ ille mos est, ut ad ea quæ in nobis ge-
Hæresis runtur, ob oculos ponenda grandioribus
LXXVII. verbis utatur?

XXIV. Nam si verè loqui volumus, pius quilibet vitam suam non ex humana mente temperat, sed ex ea, quæ Christi propria est, quæque ab eodem sapientia repletur: quæ Christo propter iustitiam, attribuitur: quæpen fidei professionem in Christo vivit: quæ honestorum operum functione per Christum salutem assequitur. Hac est illa Christi mens, quæ sic in nobis inesse potest, ut Christum certi alicujus loci regione minimè circumscribat. Nam ubique sunt Pater & Filius, & Spiritus sanctus, & spiritali quodam modo in nobis existunt, si illis esse digni velimus. Neque verò loco ullo, vel ipse concluditur, vel ipsius Pater, aut Spiritus sanctus: sed propter Divinitatis ipsius potentiam in omnibus existit: neque tamen cum ulla miscetur: quodd & illius substantia communionem omnem, ac comparationem superet, & sincera sit, atque omni major comprehensione Divinitas. Cum audicit Apostolus: *Nos Christi mentem habemus*, quid tandem existimabimus? Num ille propriam, hoc est humanam mentem habuit? An Christi mentem in sese ferens, amissa propria, ejus illam loco obtinuisse putandus est? Non opinor: nec est quisquam, qui hæc audiat, qui non peculiarem illi fuisse mentem arbitretur, præter quam Christi quoque mente repleretur, qui se religionis, scientiæ, ac Divinæ ejusdani, & cœlestis vitæ ornamentis afficeret. Quapropter si cum propriam haberet, Christi iusuper ille mentem complexus est, consequens est, Christum ipsum Verbum mentem esse: si quidem ita loqui licet. Quandoquidem nonnullis visum est mentem appellare Deum. Ego verò mentem nostram hypostasim esse non arbitror, neque ex Ecclesiæ filiis alius quisquam: sed efficientiam quandam, quæ in nobis à Deo concessa resideat. Christum verò hypostasim esse dico: ut & fideles omnes consentiant: & Deum esse profiteor, ac Dominum à Patre genitum, perfectum è perfecto, lumen de lumine, Deum de Deo. Verum tamen ex eadem ratione ille ipse, qui in sese mens erat, ut de illo sanctus Apostolus docet, cum ait: *Nos autem Christi mentem habemus*, habebat tam ipsæ quàm ii, de quibus testificatur, propriam sibi mentem.

νῦν δὲ ἕτερον ἔχει ὁ Χριστὸς πρὸς τὸ αὐτὸ ὑπόστασιν τῆς θεότητος, ἢ καταχρηστικῶς εἰωθεῖσαν ῥῆμα ὑπεργγκον λέγουσιν ἡμῖν εἰς ὑπόστασιν τὴν ἐν ἡμῖν πληρωμένων.

Καὶ γὰρ τῷ μὴ ὄντι πᾶς θεοσεβὴς ἐκ τῆς νῦν τὸ ἀνθρώπινον πολιτεύεται, ἀλλὰ κατὰ τὸν δὲ Χριστὸν, τὸν ὑπὸ Χριστῷ πληρωμένον τῇ σωσέσει, τὸν καὶ τὸν Χριστὸν λογιζόμενον ἐν δικαιοσύνῃ, τὸν ἐν Χριστῷ πεπολιτευμένον τῇ ὁμολογίᾳ, τὸν διὰ Χριστὸν σωζόμενον ἐν τῇ δικαιοπραγίᾳ. ἔτι γὰρ ἐσιν ὁ νῦν Χριστὸς, ὁ ἐν ἡμῖν διωάμην εἶναι, καὶ ἐν τῷ πατρὶ Βκτικῶ τὸν Χριστὸν μὴ κατέχον. Πάντη γὰρ ἐσιν ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ἐν ἡμῖν ὑπάρχει πνευματικῶς, εἰς αὐτὸς ἄξιοι γινώμεθα: ἐκ τινὸς τόπου ὑπεκλείοντ' αὐτὸν, καὶ τὸν αὐτὸς Πατέρας, καὶ τὸ ἅγιον αὐτῷ Πνεύματι τῇ δὲ διωάμῃ τῆς αὐτῆς θεότητος ἐν ᾧ πᾶσι τυγχάνων ἐστὶ καὶ ἀμιγῆς πάντων ἐστὶ, διὰ τὴν αὐτῆς ἀσυγκοινωνήτον τε, καὶ ἀσύγκριτον ἔσσαν, καὶ ἀκραιφνή, καὶ ἀκατάληπτον θεότητα. ὅταν δ' εἴπῃ ὁ Ἀπόστολος, ἡμεῖς δὲ νῦν Χριστὸν ἔχομεν, ἄρα γε τί λογιζόμεθα; ἔχει τὸν ἴδιον ἀνθρώπινον; ἢ δὲ Χριστὸν ἐμφορεῖται νῦν, τὸν μὲν ἴδιον ἀπεβάλλετο, νῦν δὲ Χριστὸς εἶχεν ἀντὶ τῆς ἰδέας; ἐκ πάντως. σωμομολογήσας γὰρ ἕκαστος τῶν ἀκούοντων, ὅτι τὸν μὲν ἴδιον εἶχε, τῶν τε Χριστὸν ἐνεφορεῖτο, τῶν κοσμήσαντ' αὐτὸν κατὰ τὴν θεοσέβειαν, καὶ γινώσκον, καὶ Θεὸς πολιτείαν ἐπαράνισον. εἰ τοίνυν τὸν ἴδιον ἔχων νῦν, Χριστὸν ἐνεφορεῖτο νῦν, ἄρα γε καὶ Χριστὸς αὐτὸς ὁ Λόγος νῦν ὡς εἴ γε ἔτι δὴ λέγειν· ἐπειδὴ τισὶ τῶν * ἔδειξε νῦν καλεῖν Θεόν. ἐγὼ δὲ τὸν νῦν ἴδον τὸν ἡμέτερον ἔχει ὑπόστασιν ἡγῆμαι, καὶ δὲ τις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀλλ' ἐνεργειάν τινα ἐκ Θεοῦ ἐν ἡμῖν δεδομένην, καὶ ἔσαν. τὸν δὲ Χριστὸν ὑπόστασιν λέγω, ὡς καὶ πάντες πιστοὶ ὁμολογῶσι, καὶ Θεὸν ὁμολογῶ, καὶ ὄντα Κύριον ἐκ Πατρὸς γεγεννημένον, ἰέλθον ἐκ Τελείας, καὶ Φῶς ἐκ Φωτός, καὶ Θεὸν ἐκ Θεοῦ. ἀλλ' ὅμως κατὰ τὸ αὐτῷ λόγον, ὅσον ἐν εἰρημῇ νῦν, ὡς περ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος διδάσκει περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἡμεῖς δὲ νῦν Χριστὸν ἔχομεν· εἶχεν αὐτὸς, καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ μαρτυρούμενοι, τὸ ἴδιον εἰρὸν νῦν.

καὶ πάλιν ἐνεφορένθ' τῷ Χριστῷ νῦν ὅτως, διωαμένης τῇ χάριτι αὐτῆς ἐν ἑαυτοῖς τελευτᾷ.

Αρρ. ἔν' ὃδὲν διοίσθ' ἀπὸ τῶ κατάντικρυς ὁμοιώματι τὸ καὶ ἵπ' Χριστῷ τὸ λαμβάνειν, ὅτι Χριστὸς ὢν ἐν ἑαυτῷ Θεός, εἰς καὶ μετέχευε νῦν ἀνθρωπίνῃ, ὡς καὶ σαρκὸς μετέχευε, καὶ αἵματι, καὶ ψυχῇ ἔχε τὴν ἀνθρωπείαν, ὃ πάντως ἀπὸ τοῦ νοὸς ἡχμαλωτεύετο. εἰ γὰρ ὁ καὶ φύσιν ἴδιον νῦν κεκτημένῳ Ἀποστόλῳ τὸν ἀνθρώπινον, καὶ τὸ ἐκ συμμετοχῆς δωρεᾶς, καὶ χαρίσματος, καὶ χάριτι συνέτι καὶ τὸ νῦν τὸν ἴδιον ἐπολιτεύετο, ἀλλ' ὑπεβάνθη τινὶ φύσεως ἀγωγῇ τῷ Χριστῷ νῦν κατεκοσμεῖτο, πόσω γε μᾶλλον ὁ Θεὸς Λόγος ἐν ἑαυτῷ ἔχων τὴν πᾶσαν τελειότητα αὐτοτέλει ὢν, αὐτόθεός ὢν, αὐτοδύναμις, αὐτονῶς, αὐτόφως, καὶ τῷ νῦν, καὶ παντὸς σώματι πληρωτὴς ἐγένετο, μᾶλλον δὲ τελειωτὴς, καὶ ἐν ἅπασιν διὰ τῆς αὐτῆς ἐνσάρκῃ παρρησίας ἡμῖν τὸ σωτήριον ἐξεργάσατο; παρενεκλέον τείνω τὸν τοιοῦτον λόγον, μὴ ἔχοντα ἔμφασιν τοῦ τοιαύτης ὑποθέσεως, καὶ παρενεκλέον τὸ μὴ ὁμολογεῖν πάντα τέλεια ἐν Χριστῷ, ἀντὶ ἀμαρτίας. πάντα γὰρ ἀληθινῶς ἐποίησεν ἐλθὼν ὁ Λόγος, τὰ προγεγραμμένα τοῖς ἀνθρώποις τελειῶν, καὶ τὸ γεγραμμένον ἰδοὺ ἡ παρ' ἐν ἐν γαστρὶ ἐξῆλθε, καὶ τὰ ἐξῆς ἐν ἀληθείᾳ ἐγκυμονηθεὶς, καὶ ἐκ ἐν δοκῇ, συλλαμβανόμενος ἐν γαστρὶ ἐν ἀληθείᾳ, ἐν δὲ μὴ σαρκὶ ἐν ἀληθείᾳ, σάρκα ἔχων, καὶ ψυχὴν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ νῦν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ πάντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἐν ἀληθείᾳ, χωρὶς ἀμαρτίας, καὶ γενημένη ἐκ παρθενικῆς μητρός, καὶ ἀγίας Παρθένος ἐν ἀληθείᾳ, ἐκ ἐκ σπέρματος ἀνδρός, ἐν ἀληθείᾳ δὲ σάρκα ἔχων, καὶ ψυχὴν, καὶ νῦν, ὡς ἔφω, καὶ διὰ τὸ κοινῶν πόρων ἐν ἀληθείᾳ * ἀρισινόμῳ, καὶ ἐν φάτιν ἐν ἀληθείᾳ σπαργανόμενος, ὑπὸ Μαρίας βασιζόμενος, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ κατερχόμενος, καὶ ἀπ' Αἰγύπτου μεταφερόμενος, καὶ εἰς Ναζαρέτ ἀναστρεφόμενος, καὶ ἐν Ἰορδάνῃ βάπτιστος, καὶ ὑπὸ Ἰωάννου βαπτίζομενος, καὶ ὑπὸ Διαβόλου πειραζόμενος, καὶ μαθητὰς ἐκλεγόμενος ἐν ἀληθείᾳ, καὶ βασιλείαν ἐρανῶν κηρύσσας ὡς τὰ πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἀρρίσκειται. ὑπὸ τῇ ἰσθμῷ βάσις, καὶ διδόμενος,

Ac rursus Christi mens illos implebat: Dimocum hoc modo illius in ipsis gratia perficitur.

Hæresis
LXXVII.

XXV, Nihil igitur à proposita similitudinum abhorret, idem ut ad Christum transferamus eumque statuamus, cum in sese Deus esset, tametsi mentis esset humanæ particeps, quemadmodum carnis, ac sanguinis fuit, & humanam haberet animam, nullo tamen modo ab ea mente in captivitatem, ut ira dicam, ac servitutem redactum. Nam si Apostolus, cui propria quædam mens à natura erat insita, humana videlicet, ac præter ipsam alia, quam ex cœlestis doni, ac gratiæ beneficiique participatione traxerat; non jam ad mentis suæ, præscriptum vitam dirigebat suam, sed excellenti quodam naturæ instituto, ductuque, Christi mente insignitus, & ornatus erat, quanto magis Dei Verbum, quod in sese perfectionem omnem continet, imò ipsa perfectio est, ipse per sese Deus, virtus ipsa, mens ipsa, lumen ipsum, mentem, ac totum corpus complevit, vel perfecit potius, & sua nobis Incarnatione cumulatam omni ex parte salutem attulit? Est igitur illorum iste sermo repudiandus, qui nullam dogmatis illius significationem habet: cavendumque ne non omnia in Christo perfecta, præter peccatum, asseramus. Si quidem Divinum illud Verbum omnia re ipsa præstitit, & quæ de se ipso diu antè scripta fuerant implevit: uti sacrum illud vaticinium demonstrat: *Eccce virgo concipiet, &c.* Tum verò re ipsa, non specie tenus gestatus in utero, in quo & revera genitus erat: secundum quæ verè inter homines cum carne verfatusest: carnem, animam, ac mentem, & quicquid aliud homo est, præter peccatum, in sese complexus. Idem ex Virginis utero, è sacrosancta, inquam, Virgine, non ex virili satù, revera genitus. Qui, ut dixi, carne, anima, & mente re ipsa constans, per naturales parturientium meatus revera prodiit, & in præsepi fasciis obvolutus, à Maria gestatus, post hæc in Ægyptum descendens indidem reportatus est: Deinde Nazareti degens, atque hinc ad Jordanem accedens, à Joanne baptizatus, & tentatus à Diabolo, verè sibi discipulos adscivit, ac cœlorum regnum denunciare cœpit, quemadmodum & alia omnia re ipsa, non fictè suscepit. Velut cum & à Juda proditus

Rrrr ij

Ε. ΤΙΧΤΟ-
ΜΦ.

Εφα. 7. 14.
Christus
recepta
omnia
omnia
suscepit.

Dimoc- & à Judæis comprehensus, oblatus pon-
ritæ. tio Pilato, & ab eo morte damnatus, at-
Hæresis que in cruce suffixus est. Perinde bona
LXXVII: & illud fide dixit: *Sicis, date mibi bibere,*
Joan. 19. 28. & quod oblatum erat acetum cum felle
cepit, ac degustavit, neque quicquam po-
tus amplius admisit. Sed & affixus cru-
ci revera sic exclamavit: *Eli Eli lamma*
May. 27. 48. *sabaðani.* Inde: *caput inclinans expira-*
vit. Tum ejusdem corpus verè de cru-
ce detractum, manibus contrectatum,
à Josepho linteis involutum, & in monu-
mentum revera depositum: cui lapis ad
custodiendum obductus est. Quineti-
am & ad inferos ipsius Divinitas cum
anima descendit; eosque, qui vincti il-
lic attinebantur, vi sua, ac potentia libe-
ravit: tum idem Dei Verbum cum ani-
ma sua sanctissima sursum emergens, &
captivorum quos eripuerat, comitatu se-
ptus post triduum revera cum corpore,
anima, adeoque toto ipso velut instru-
mento surrexit à mortuis. Deinde qua-
draginta diebus cum discipulis versatus
est: quibus cum in Olivarum monte re-
verà benedixisset, in cælum subvectus
est, eumque discipuli ad nubes usque sub-
euntem viderunt, & ad Patris dexteram
reverà confidentem, corpore ipso, Divi-
nitate, ac tota denique, quam assumpse-
rat, hominis naturà: quo in Incarnatio-
nis mysterio in unum omnia, & in can-
dem spiritalem perfectionem conjunxit;
Deus utique in gloria confidens & ad vi-
vos, mortuosque judicandos verè ali-
quando venturus. Nihil igitur in illo
diversum, ac discrepans est, sed omnia
in ipso perfecta, perfecteque prorsus elab-
orata.

XXVI. Sed cum de his abundè ha-
ctenus egisse videamur, quæ dicta sunt
esse satis arbitramur. Quæ verò de cate-
ris vanissimis illorum dogmatibus ex a-
D liorum narratione didicimus, explican-
da necessario sunt. Quamquam ita hæc
ab illis prædicari nondum omnino per-
fvasum habemus. Utcunque verò serres
habeas, quæ ab aliis accipimus non dissi-
mulanda putavimus.

Hoc enim affirmare plerique non dubi-
tant; quosdam ex illis in ea esse senten-
tia; Mariam post editum Christum cum
Josepho viro suo consuetudinem habuisse.
Quod ab illis asseverari permirum mihi
videtur. Nec desunt alii, qui in eodem
errore versantur, quos inter Schismaticos

Λ καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων συλλαμβανόμενον, Ποιῆσαι
Πιλάτῳ παρασφραγίσαν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ θά-
νατῷ κατακρινόμενον, σωρῶν παρὰ δίδόμε-
νον, διψῶν, λέγων, δότε μοι πίνειν, ἐν ἀλη-
θείᾳ λαμβάνων, ὅς μ' ἔχολῆς γινώμε-
νον, καὶ μηκέτι ποτὸν παρασφραγίσαν, σωρῶν
παρασφραγίσαν, ἐν ἀληθείᾳ κράζων, Ἡλὶ,
Ἡλὶ, Δημῶ σαβαχθανὶ, ἐν ἀληθείᾳ κλινῶν
τὴ κεφαλὴν, καὶ ἐκπνέων, ἐν ἀληθείᾳ τὸ
σῶμα * καθαιρόμενον, καὶ λαμβανόμενον
ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐλυσόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ ἐν μνήματι τιθέμενον ἐν ἀληθείᾳ, λίθῳ
Β ὑποσφραγισμένον· κατερχόμενον ἐν θεότητι
συνὴ ψυχῇ εἰς ἄδαν, καὶ λυτῶν πεπεδημένους
ἐν ἀνδρείᾳ, καὶ ἐν δυνάμει, ἀνερχόμενον
Θεὸς Λόγος συνὴ ψυχῇ τῇ ἀγίᾳ, μεθ' ἧς
ἐρρύσατο αἰχμαλωσίας, τὸ πρῆμερον ἐν ἀ-
ληθείᾳ ἐγέρμενον συνὴ σώματι, καὶ ψυχῇ,
καὶ παντὶ τῷ ὀργάνῳ ἐν ἀληθείᾳ, διεσκό-
μενον μὲν τῶν μαθητῶν τὴ τεσσαρακονθήμερον,
ἀίλογον τε αὐτῶν ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν ἐν
ἀληθείᾳ, ἀνερχόμενον εἰς ὄραν ἐν ἀλη-
θείᾳ, τῶν μαθητῶν αὐτὸν θεωρῶντων ἕως τῶν
νεφελῶν ἀναλαμβάνόμενον ἐν ἀληθείᾳ,
C καθεστέντα, καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ
Πατρὸς ἐν ἀληθείᾳ, ἐν αὐτῷ τῷ σώματι,
καὶ τῇ θεότητι, ἐν αὐτῇ τῇ τελείᾳ ἐναν-
θρωπήσει, ἣ συνήνωσε τὰ ὅλα εἰς ἓν, καὶ
μίαν πνευματικῶς τελείωσιν, Θεὸς ὢν
ἐν δόξῃ καθεζόμενος κρῖναι ζῶντας, καὶ
νεκροὺς, ἐρχόμενος ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἔδεν
ἐπὶ παρηλλαγμένον, ἀλλὰ πάντα τέ-
λεια τελείως ἐν αὐτῷ ἐν τελειότητι ἐργα-
σμένα.

Καλῶς δὲ ἔχειν περὶ τῶν νομίσαν-
τες, ἕως τῶν περὶ τῶν εἰρησθαι ἐδικαι-
ώσαμεν. περὶ δὲ ὧν ἐνηχήθημεν πάλιν
περιτολογίων τῶν τὰ τοιαῦτα λεγόντων,
ἀναγκαῖον καὶ αὐτὰ ὑποδείξαι. ὅτι πάντες
δὲ πεπιστεύκαμεν, ὅτι ἕως παρ' αὐτοῖς
ἄδεται. ὅμως τὰ ἐνηχηθέντα ὅτι σιωπή-
σομεν.

Τινὲς γὰρ καὶ ἐτόλμησαν λέγειν, ὅτι
πάλιν τινὲς ἐξ αὐτῶν λέγουσι περὶ Μα-
ρίας, μὲν τὸ γεγεννηκέναι τὸν Χριστὸν, ἐ-
πισφραγίσαν αὐτὸν τῷ Ἰωσήφ. θαυμάζω
δὲ εἰ καὶ αὐτοὶ τῶτο λέγουσιν. εἰσὶ δὲ οἱ τῶ-
το λέγοντες, ὅς καὶ αὐτοὶ ἐν τοῖς χρίσμασι

ειρημῶς αἰτηθέντες, καὶ γράψαντες ἑπι-
τολὴν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ πρὸς τινὰς καὶ τῶν τῶ-
ν λεγόντων. πολλὰ δὲ ἐκέισε πρὸς τὰς εἰρη-
καμῶν ἐν τῇ κατ' αὐτοὺς ὑποθέσει. καθε-
ξῆς δὲ ἐν Θεῷ καὶ αὐτὴν ἰδιάζουσιν καθυ-
ποτάξω.

Ἄλλοι δὲ ἔφασαν τὸν γέροντα εἰρηκέναι,
ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ ἀναστάσει χιλιονταετηρίδα
τινὰ ἑπιτελεῖμεν, τοῖς αὐτοῖς ἐμπολιτευό-
μενοι, ὁποίοις καὶ νῦν, ὡς καὶ νόμον, καὶ ἄλ-
λα φυλάττοντες, καὶ πάντα τῆς χρήσεως
τῆς ἐν τῷ κόσμῳ, γάμου τε, καὶ πενθερίας,
καὶ τῶν ἄλλων μετέχοντες, ὅπως ἔπαινον πε-
ρὶ αὐτῶν πεπιστεύκαμεν. ὡς δὲ τινες διεβεβαίω-
σαντο, τὸτο ἔφησαν αὐτὸν εἰρηκέναι.

Καὶ ὅτι μὲν γέγραπται περὶ τῆς χιλιον-
ταετηρίδος ταύτης, ὅτι ἐν τῇ Ἀποκαλύ-
ψει Ἰωάννου, καὶ ὅτι πρὸς πλείοις ἡ βίβλος
πεπιστευμένη, καὶ πρὸς τοῖς θεοσεβέσι, δη-
λον. τῶν δὲ βιβλίων ἀναγινώσκοντες οἱ
πλείστοι, καὶ ὅλας, περὶ τῶν πνευματικῶν εἰ-
δότες, καὶ ἐν αὐτῇ πνευματικῶς ἔχοντα
λαμβάνοντες ἀληθῆ μὲν ὄντα, ἐν βαθυτέλει
δὲ σαφηνιζόμενα πεπιστεύκασιν. ἕμῶν γὰρ
ἐκεῖ τῶν βαθέως εἰρηται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα
πολλὰ.

Ἐν τῷ παρόντι καιρῷ διὰ τὴν συνωμοσίαν
μόνον ἐν ὑπομνήσει γεγνημαὶ τῷ λόγῳ, ὅπως
γινώσκοντες θεοσεβεῖς, ὅτι παντὶ βεβηλωμένῳ ὑ-
περβαίνειν ὅτι ὅρας τῆς ἀγίας Θεοῦ Ἐκκλη-
σίας, καὶ πρὸς αὐτοῦ τῆς Προφητικῆς, καὶ
Ἀποστολικῆς, πίστεως τε, καὶ διδασκαλίας
τῆς ἐλπίδας, διὰ τῆς μιᾶς ὑποθέσεως ἡ μικρῆς,
καὶ βραχείως λόγῳ, καὶ τὸ ἀκαταίτητον, καὶ
τυχὸν ἐν παρεκδόσει γινόμενον. Φρονήμα-
τα, εἰς πολλὰς λοιπὸν κενοφωνίας, καὶ
σφαλερὰς ὑπονοίας ὁ λογισμὸς, καὶ εἰς ἀναρ-
μότους, καὶ ξένας ζητήσεις, καὶ ἀπεράντας
γρεαλογίας, κατὰ τὰ ὑπὸ τῆς Ἀποστόλου εἰ-
ρημένα τραπήσεται. εἶναι γὰρ τῶν δυνάμε-
ων, καὶ μήτε χρεῖαν ἔχον ἐρμηνείας, παντὶ
σαφές ἐστὶ τῶν σύνεσιν κεκλημένων, ὅτι ἐν τῇ
δέεται ζητήσεως ἡ τοιαύτη σοφία, καὶ ὑπόθε-
σις τῶν λόγων. εἰ γὰρ ἐγγερόμεθα πάλιν περι-
τέμνεσθαι, τίνι τῷ λόγῳ ἢ προελήφμεν
τὸ περιτέμνεσθαι; ἄρα ἐν καὶ τῷτο* ἀναγ-
καίωτες ἡμῶν τυγχάνουσιν οἱ ἀπενεῦθεν τὸ

A numeravimus in ea Epistola, quam ami-
corum hortatu adversus illius dogmatis ritz.
patronos ad nonnullos in Arabia scripsi-
mus: in qua pluribus contra illos de hoc
argumento disputavimus. Eam nos ve-
ro hæresin, opitulante Deo, separatim,
ac suo loco postea proponemus.

Jam verò etiam hoc Apollinaris esse
decretum nonnulli prædicant: in priori
resurrectione mille nos annorum spati-
um iisdem in vita institutis, quibus nunc
utimur, esse confecturos; ut & Legem
cum aliis observemus omnibus, & quic-
quid est in mundo, quod ad usum quoti-
dianum pertinet, velut nuptias, circun-
cisionem, ac cætera omnia, participe-
mus. Cujusmodi ab illo dogma defen-
di persuadere nobis omnino non possumus.
Quamquam illum assertorem esse
à nonnullis accepimus.

Cæterum de hoc millenario tempore
alicubi, hoc est in Joannis Apocalypsi,
mentionem fieri, & cum librum à pleris-
que inter Canonicos recipi; religiosi ho-
mines non ignorant. Verum ita com-
plures, iidemque pii, ac spiritualium re-
rum periti in illius lectione versantur, ut
quæ in ipso spiritalem sensum continent
accipientes, vera illa quidem, sed altiori
quadam intelligentia explicata fateantur.
Nam non illud solum quo de agitur, sed
& alia permulta profundioribus senten-
tiis enarrantur.

XXVII. Nunc autem ad alia properan-
tes breviter admonendi causa istud as-
perimus: quo religiosus quilibet anim-
adverteret, quicumque semel constitutos
in Ecclesia terminos, ac Prophetica, &
Apostolica fidei, quam traditam accep-
imus, doctrinaeque spem egredi voluerit,
ejus animum ex levissimi alicujus occa-
sione dicti, in re modica, ac nullius pe-
ne momenti à communi viâ deflecten-
tem, ad vanissimas subinde assertiones,
periculosissimasque sententias, & ad ab-
surdas, ac peregrinas quaestiones, atque, ut
Apostolus loquitur, *inextricabiles gene-*
alogias, esse lapsurum. Quod quidem
ad id, de quo in praesentia sermo est,
attinet, stultissimum istud esse, neque
explicatione opus habere, quisquis pau-
lulum sapit facillime cognoscit, nec
in ejusmodi sapientia opinioneque quic-
quam esse, quod inquisitionem deside-
ret. Nam si denuò ut circuncidamur
resurgimus, cur non circuncisionem
antevertimus? Sanè qui in hac vi-
ta idipsum, quod perfectum habetur,

Dimoc- cognoverint, & tanto antè usurpare cœ-
 sita. perint, luculentius ad futuram illam per-
 Hæresis fectionem obtinendam jus nacti sunt.

1. XXVI. Qvorum igitur ab Apostolo dictum est?
 Gal. 3. 3. Si circumcidamini, Christus nihil vobis pro-
 C. 5. 4. derit. Item: Qui in Lege justificamini,
 à gratia excidistis. Tum illud etiam Sal-

Mat. 22. vatoris dictum: In resurrectione enim ne-
 30. 6. que ducunt uxores, neque nubunt; sed æqua-
 Luc. 20. 35. les sunt Angelis. Qvod autem scriptum
 Luc. 22. 30. est: Sedebitis ad mensam Patris mei, come-
 Mar. 14. 24. dentes, & bibentes, Et: Cum illud bibam

novum vobiscum in regno cœlorum, ex eo
 qvòd additur; novum: &, ad mensam
 Regni; alio sensu accipiendum illud
 videtur. Qvippe & nos, id qvòd è sacris
 Libris didicimus, potum ac cibum qven-
 dam illic ambrosium esse defendimus,
 1. Cor. 2. 9. de quibus scriptum est: Quæ oculus non
 vidit nec auris audit neque in cor hominis
 ascenderunt; quæ præparavit Deus diligen-
 tibus se.

XXVIII. Sed ita ille statuit: Pri-
 mum in toto illo millenario curriculo
 naturalibus nos voluptatibus esse fruitu-
 ros, labore omni, ac dolore sublato. Qvo
 qvidem evoluto tempore, eorum quæ di-
 cta sunt, participes futuros: qvòd hæc
 verba declarant: Quæ nec oculus vidit,
 nec auris audit.

Verum hic illorum sermo omnibus
 scripturæ sententiis repugnat. Cum e-
 nim Lex neminem perfectum reddide-
 rit, & eandem tamen Legem post resur-
 rectionem observare nos jubeant: cum-
 que sancta illa Lex, quam per Moysen
 Gal. 3. 24. Dominus nobis edidit, Pædagogi nos in-
 Lex velut stat ad Christum perduxerit, cui, qvòd lon-
 Pædagogi gè absolutis illis, ac perfectis esset infe-
 fuit. rior, datum negotium est, ut nos ad ex-
 cellentius illud, ac velut caput, summum-
 que deduceret: cum post hæc Christus
 perfectus ille, ac Dominus advenerit, ac
 de Pædagogi manu alumnus, ac tyro-
 nem, hoc est collectam è fidelibus Eccle-
 siam, velut qvandam Virginem accepe-
 rit; adeò ut præstantiorem alium, nimi-
 rum consummatorem Jesum, Legis, sic
 tanquam Pædagogi, beneficio cognove-
 rimus; nonne summa ex ingenii inopia,
 ac stultitia profectum est, qvòd ab illius
 dogmatis patronis asseritur: post colla-
 tam illam à Christo perfectionem, Pæda-
 gogo iterum opus esse, ut ad priora illa
 Heb. 5. 12. initia, & elementa, doctrinamque, ac ma-
 6. 2. nuum impositionem revertamur? ut ali-
 cubi scriptum est: Cum tamen Aposto-
 7. Heb. 8. 13. lus disertè nos doceat: Quicquid in cœtera.

Α τέλειον ἐπιγινώσκεις, καὶ περιεληφότες τελειώσῃς,
 ἐν τῇ τότε μελλούσῃ τελειότητι. πᾶς ὁ πῶς
 τῷ Αποστόλῳ εἰρημένον; ὅτι εἰς τὸ πῶς
 Χριστὸς ὑμᾶς ἐδὲν ὡφελήσῃ. καὶ, οἱ ἴνες
 ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τὸ χάρις ἐξέπεσσε.
 καὶ πῶς τὸ πῶς τῷ Κυρίῳ εἰρημένον. ἐν
 γὰρ τῇ ἀνάστασις ἔτε γαμήσιν, ἔτε γαμί-
 σκονίαι, ἀλλὰ ἰσάγγελοί εἰσι. τὸ δὲ, καθή-
 σεοτε ἐπὶ τῇ πρᾶξίς τῷ Πατρὸς με ἐοδίον-
 τες, καὶ πίνοντες. καὶ, ὅταν αὐτὸ πᾶν καινὸν
 μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῷ ἐργαζῶν, μετ'
 ὁδῆς τῷ καινόν, καὶ τὸ, ἐπὶ τῇ πρᾶξίς τῷ
 βασιλείας, ἕτερον τὸν νῦν σημαίνῃ. καὶ γὰρ
 καὶ αὐτοὶ Φαρισαῖοι, μεμαθηκότες ἀπὸ τῶν θεί-
 ων λόγων, μετὰ λήψιν ἵνα πόνματ'· καὶ
 βρώματ' ἀμβροσίᾳ. πᾶς ὁ εἰρημένον, ὅτι
 ἂ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε, καὶ ἔς οὐκ ἤκα-
 σε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη,
 ἂ ἠψίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐ-
 τόν.

Ἀλλὰ, Φησὶ, ὅτι πρῶτον μὲν ἐν τῇ χιλιον-
 ταετηρίδι τῷ φυσικῶν μεταλαμβάνοντι ἡδέ-
 ων, ἀνδρὶ καμάτῃ, καὶ λύπῃ. μετὰ δὲ τὴν
 χιλιονταετηρίδα, τότε μετὰ λαμβάνοντι ὧν
 εἰρημένον, καὶ τὸ εἰρημένον, ἂ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε,
 καὶ ἔς οὐκ ἤκασεν.

Ἀντίθετον δὲ ἐστὶν ὁ λόγος πρὸς τὴν πα-
 σαν τῆς γραφῆς θεωρίαν. εἰ γὰρ ὁ νόμος
 ἐδὲνα ἐτελείωσε, νόμον δὲ μετὰ ἀνάστασιν
 φυλάττειν προστάτουμεθα, καὶ ὅτι ἁγίος
 νόμος ὁ διὰ Μωσέως ὑπὸ Κυρίου δοθεὶς παι-
 दाγωγὸς εἰς Χριστὸν ἡμῶν γέγονεν, ὡς ὑπο-
 δεέσεως τῷ τελειωμένων τῷ μέισον, καὶ τε-
 λειωτάτῳ προσάγειν πεπιτευμένον. Χριστὸς
 δὲ τῷ τελείῳ ἐλθόντι, καὶ δεωπότε, καὶ πα-
 ρειληφότ' ἐκ χειρὸς τῷ παιδαγωγῇ ἦσαν
 τὸν εἰσαγόμενον, τῷ τῷ πᾶσι τὴν
 αἰτίαν παρθένον, καὶ Ἐκκλησίαν, καὶ ἡμῶν
 ἐπιγινόντων, διὰ μὲν νόμον τῷ παιδαγωγῷ
 τὸν μέισον, καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, πῶς οὐκ
 μᾶλλον βραχίας ἐννοίας, καὶ ἀνέθενται
 μᾶλλον δεχθήσεται ὁ λόγος τῷ ταῖς τοιαῦτα
 λεγόντων, ὅτι μετὰ τὴν τῷ Χριστῷ τελείω-
 σιν, πάλιν παιδαγωγῷ χρεία, ὅπως ἐπι-
 στρέψωμεν ἐπὶ τὴν δεξιὴν τῶν σοφείων, καὶ
 διδασκῆς, καὶ ἐπιθέσεως χειρῶν; κατὰ τὸ
 γεγραμμένον· σαφῶς ἡμῶν τῷ Αποστόλου
 λέγουσιν· ὅτι πᾶν τὸ παλαιόν, καὶ

For. i.

καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμῷ γίνεσθαι. ὡς ἂν παλαιὰς διαθήκης, καὶ νομοθεσίας. μετὰ τὴν ἐκείνης γὰρ, Φησὶ, τὸ ἱερωσύνης ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μεταβάσεις γίνεται. * ἢ δὲ μετετέθη ἡ παλαιὰ, καὶ ἀνεκαρτίοθη ἡ νέα, τίς ἡμῖν πάλιν τολμηρῶς παρεισάγοι παλαιὰν εἰς χρῆσιν, τὴν καμνὴν εἰς παλαιώσιν μετὰ τὴν νέαν, τῆς μὲν χάριτος δὲ τοῦ πνεύματος ἀφαιρῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁφειλείας Χριστοῦ ἡμᾶς ἐκτρέπειν πειρώμενος;

Συντόμως δὲ ταῦτα τῷ λόγῳ διελόντες, καὶ τὸ ἰκανὸν λογισάμενοι, διὰ τὸ πλάττειν τὴν σωτήριον, ἐπὶ ταῖς ἐξῆς ἵαμεν ἀγαπητοί, Θεὸν βοηθὸν σωτήριον ἐπικαλέμενοι, εἰς τὸ τοιούτων ὑποθέσιν τε, καὶ ὑπόθεξιν, καὶ ἰσχυρὴν ἀνατροπὴν.

His breviter ad eummodum explicatis, quæ nos pro instituti operis ratione satis esse credimus, ad reliqua transeamus: ac Dei imprimis opem imploremus, ut ad cætera tractanda, enarranda, ever-tendaqve feliciter accedamus.

ΚΑΤΑ ΑΝΤΙΔΙΚΟΜΑΡΙΑΝΙΤΩΝ,
πενήνκοστή ὁγδόη, ἢ ἐπὶ πλικοσῇ
ὁγδόη.

ADVERSUS ANTIDICO-
marianitas, quæ est Hæresis
LVIII, sive LXXVIII.

Reg. ταυ-
τα. For. i.
ταύτη.

ΑΠΟ ταύτης τῆς παλαιᾶς τισι Διμοιριῶν κεκλημένης, ἢ χωρὶς νῦν ἐκείνης Χριστοῦ παρεσχίας ὀνομαζομένης, ἐφύη τινὰ ἕτερα ἡρώματα, μάλιστα ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, ἀντι-χρῆσθαι δὲ τῇ ἡμῶν ταπεινότητι τῶν ἐκείνων ὑποτιμώντων ἀλαβῶν. καὶ πρῶτον μὲν ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ ὑποθέσεως ταύτης γεγραφήκαμεν. ὅμως δὲ διὰ τῆς ἀκολυβίας τῆς δεξιότητος, καὶ ἐν ταῦτα αὐτὴν διόλε τὴν ἐπιστολὴν μετὰ καὶ τῶν ἀλόγως * ταύτην περιγεγραμμένων, ἢ ἀπὸ αὐτῆς ἐξαλειφθέντων, εἰς τὴν ἀρεσιν ἐ-
ρεμῶν.

I. IDEM illud dogma (cujus assertores etiam Dimœritæ vulgò nuncupantur,) quod susceptæ hominis à Christo naturæ mentem detrahit, alias insuper molestias, ac negotia peperit, atque in Arabia præsertim: de quibus religionis quibusdam viris sumus admoniti. Ac licet antea de eodem argumento Epistolam scripserimus, tamen quòd hæc Hæresis ordine suo, numeroqve succedat, hanc ipsam nos Epistolam, quibusdam meritò vel additis, vel detractis, adversus illam subjiciemus.

Αντιδικομαριανιτῶν γάρ τινες, ὡς περ ἐχθρίαν πρὸς τὴν παρθένον ἔχοντες, καὶ βεβλόμενοι κατεντελίσκειν ἐκείνης τὸ κλέος, φθόνῳ τινὶ δεσφέντες, ἢ σφάλματι, καὶ χρεῶν βεβλόμενοι διανοίας ἀνθρώπων, ἐτόλμησαν λέγειν τὴν ἀγίαν Μαρίαν μετὰ τὴν τῆς Χριστοῦ γέννησιν ἀνδρὶ συνῆσθαι, φημὶ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἰωσήφ. Φασὶ δὲ, ὡς ἄνω μοι εἴρηται, ὅτι ἀπὸ αὐτῆς τῆς πρεσβύτης Ἀπολλιναρίας ἐξήχηται ὁ λόγος, ἢ ἀπὸ τινων τῶν αὐτῆς μεμαθητευμένων. καὶ ἀμφιβάλλω. παρὰ δὲ τῶν ταῦτα λεγόντων ἀνάγκη ἔχει λέγειν. ἵνα δὲ μὴ εἰς δεύτερον κάματον

Etenim ex Antidicomarianitarum grege nonnulli, quasi præcipuo quodam in Virginiem odio suscepto, ut ejus gloriam obscurarent; sive invidia, sive erroris tenebris occæcati, quo mortalium animos inquinarent, eò temeritatis progressi sunt, ut sanctissimam Mariam post Christum in lucem editum cum viro suo Josepho consuetudinem habuisse dicerent. Quam quidem opinionem, ut supra dixi, ab sene illo Apollinari, aut ab ejus discipulis manasse prædicant; de quo nondum mihi liquidò constat. Utcunqve sese reshabeat, cum necessariò à nobis illi refutandi sint, ne eundem labo-

Rrrr iiii

Antidicomarianita. Hæresis est ejusmodi.

rem denuò repetamus, subijciam illam ipsammet Epistolam, quam in Arabiam à me antea scriptam esse memoravi. Quæ est ejusmodi.

EPIPHANII EPISTOLA ADVERSUS ANTIDICOMARIANITAS.

II. Dominis meis plurimum observandis, ac carissimis filiis, & sinceris fratribus, ejusdem Orthodoxæ fidei professoribus, tam Sacerdotibus, quam Laicis, & Catechumenis; Epiphanius Episcopus minimus S.

Est hoc tempore quod admirandum simul, & non admirandum videatur. Admirandum quidem, quod ætate nostra impleantur omnia: minimè verò mirandum, quod eadem illa impleri necesse sit. Etenim quotidiè nobis sophistica aliqva cavillatio perperam affectata humanis ex ingeniis, ac mentibus erumpit, atque in deterius progressa ab Apostolica doctrina desciscit: quemadmodum

1. Tim. 4. 1. Apostolus Paulus prädixerat: *Deficiente quidem sana doctrina, attendentes fabulis & doctrinis Demoniorum, &c.* Nam si qua se

Hominem movetis studiosi.

se perverfarum viarum inquirendarum, atque excogitandarum occasio, & facultas obtulerit, in eo potius hominum studia versantur, quam ex præcepto illo exequendo, quod honesta, & approbatione digna quærere jubet: Aut altero illo

Phil. 4. 8. Sermo vester sale conditus, ut det gratiam audientibus. Quod si hæc attentius animo revolvamus; unde fiat, ut pessima quæque nobis indies instaurentur, & nos ipsi imperitorum similes erimus, qui Divinis verbis, & vaticiniis animum minus adhibeamus. Hæc enim impleri necesse est, atque in omnibus fidei partibus perfici

Luc. 18. 8. quod dictum est: Cum veneris Filius hominis an fidem inveniet in terra? Quod enim tandem hominum mens prona in malum ab tenera ætate processit? Quam non fidei partem pessundedit? Quodnam verò dogma est, in quo perditum illorum consilium quicquid fructus erat, & utilitatis non perturbavit? cum illud semel neglexisset, quod apprimè decebat, & ratione prædictæ naturæ statui consentaneum erat: cui quidem illud potius conveniebat, ut honesta quæque, ac religiosa cogitaret animo, & ad ea se vel invitam præter naturam suam, si ita necesse foret, accommodaret, quam

Κυρίοις με τιμιωτάτοις καὶ ποθλυοτάτοις τέκνοις, καὶ ἀδελφοῖς γνησίοις, καὶ ὁμοπίστοις ὀρθοδόξοις ἀπὸ ἱερέως, ἀχειλαϊκῆς, καὶ κατηχημένοις τοῖς κατὰ τὴν Ἀβραμίαν, Ἐπιφάνιου ἐλάχιστου Ἐπισκόπων, χαίρειν.

Θαυμάζειν ἐστὶν ἐν τῷ παρόντι καιρῷ, καὶ μὴ θαυμάζειν. Θαυμάζειν μὲν, ὅτι ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ γῆρᾳ πάντα πληρῶται· καὶ μὴ θαυμάζειν· δεῖ γὰρ πληρῶσθαι. ὁσημέραι γὰρ κατὰ πρῶθεσιν νῦν γίνεται ἡμῖν ἐκ λογισμῶν ἀνθρώπων καὶ διανοημάτων σοφιστικῇ ὑπόνοια, καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον προκόπτεσσα, κατὰ λιμπάνυσά τε τὴν Αποστολικὴν διδασκαλίαν καθὼς ὁ ἀγιώτατος Ἀπόστολος προείπεν· ὅτι δοποήσονται τινες τῆς ὑγιανώσεως διδασκαλίας, προσέχοντες μύθοις, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, καὶ τὰ ἐξῆς. εἴ τι γὰρ ἐνὶ ἀνερευνᾷ, καὶ ἐπινοεῖν ὁδὸς πονηρᾶς, ταῦτα μᾶλλον παρεδίδουσι οἱ ἀνθρώποι, ἢ ἡ πλῆθύντες τὴν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν· καλὰ καὶ ἀπρόσδεκτα ζητεῖν· καὶ ὁ λόγος ἄλλα τι ἢ ἡρτυμένον, ὥπως δὴ χάριν τις ἀκέραι· καὶ εἰ ταῦτα διανοηθῆμεν, ὅτι πόθεν συμβαίνει κατ' ἐνάσιον ἡμέραν ἀνακαμνίζεσθαι ἡμῖν τὰ φαῦλα; ἐσόμεθα καὶ αὐτοὶ ὡς ἀπαιδευτοὶ, καὶ μὴ προσέχοντες τις θείοις καὶ προρρητικοῖς λόγοις. δεῖ γὰρ ταῦτα πληρῶσθαι. ἐν ᾧ πᾶσι γὰρ μέρεσι τῆς ζωῆς δεῖ τελεῖσθαι τὸ εἰρημένον· ἄρα ἐλθὼν ὁ ὕψος τῆς ἀνθρώπου δύρησιν τὴν ψίσιν ἐπὶ τῆς γῆς; πῶς γὰρ ἔφθασεν ἡ διάνοια τῶν ἀνθρώπων ἐγκειμένη ἐπὶ τὸ πονηρὸν ἐκ νεότητος; ποῖα μέρη τῆς ζωῆς οὐκ ἀπώλεσεν; ἐν ποίοις δὲ λόγοις ἡ κακοβουλία τὸ χρήσιμον οὐκ ἐτάραξε; * τῶν δεσφῶν δὲ περὶ πᾶσι ταῖς, καὶ ἐν καταστάσει λογικῆς φύσεως, ἥς τὸ πέπον ἦν τὰ σεμνὰ μᾶλλον διανοεῖσθαι, καὶ τέτοις πρὸς θέναι βιάζεσθαι, εἰ καὶ ἔδει πρὸς φύσιν.

Deesse videtur.

καὶ μὴ μᾶλλον τὰ ἀληθινὰ εἰς τὰ ἄσε-
μνα πατέρεω βιάζομενος ἢ τὸ χεῖ-
ρον.

Aut ad deteriora violenter enitens quæ ve-
ra sunt ad profana, ac ridicula detor-
queret.

Antidi-
nitæ.

Hæresis

LXXVIII.

Hæretico-

rum varia

blasphē-

mia.

βλα-
σφημ-

Λοιπὸν γὰρ ἐπεὶ δὴ πάντα ἡμῶν πεπλήρω-
ται τῇ γνέῃ, τὰ τε βλασφημία, καὶ τὰ ἐκ-
τὸς ἀγίας Πνεύματός, ἐφ' ἕτερα πάλιν και-
νὰ τρέπονται. οἱ μὲν γὰρ τὸν πατέρα βλασφημῶ-
σι, τὸν τὸ ὅλων Θεόν, καὶ δημιουργόν, οἱ ἀμ-
φιτὶ γινώσκιν λεγόμενοι. οἱ δ' αὖ πάλιν Μαρ-
κίανες, καὶ Ἀρχοντικοὶ καλέμενοι, καὶ τῆτοις
οἱ συνεπόμενοι Μανιχαῖοι, οἱ τὴν ὀνομασίαν
δικαιοτάτα εἰληφότες ἐκ δικαίας τινὸς οἰκο-
νομίας Θεῶ, τὸ μανιῶδες ὄνομα. ἔτι πάν-
τες μετὰ πλειονων ἀγρέσεων, Καϊνῶν Φημί,
Σητιανῶν, Μελχισεδεκιανῶν, Κολορβασίων,
Κερδωνιανῶν, καὶ τῶν ἄλλων, * βλασφημεῖν
εἰς τὸν τὸ ὅλων πατέρα, ἐν τῷ τῆν δυνεῖα
εἶναι Θεὸν τὸν ἐν νόμῳ, καὶ ἐν Προφῆταις
λαλήσαντα, δικαίως τε περισκινούμενον
ὑπὸ πάντων κτισμάτων, ὡς κτιστὴν, καὶ
δημιουργόν, ἔτοι μετὰ τῆς σεβάσματος ἀνα-
ρεῖν περὶ ὧνται, καὶ τὴν δεσποτείαν τὸν μὲν
ὄντως ὄντα δυνέμενοι, ἕτερον δὲ τὸν μὴ ὄντα
τῇ μυθώδῃ αὐτῇ ὑπονοία φανταζόμενοι ἵνα
ἐκ τῶν ὄντων πείσασιν, καὶ ὃν ὑπονοῶσι μὴ
ἄρῳσιν. ἔτω γὰρ ἡ Ληρωδία, καὶ ἡ τῆς Διά-
βόλης ἀπορὰ τῶν λόγων τοιαύτῳ εἶωθε τα-
ραχῇ ἐμποιεῖν, καὶ θόλωσιν, διὰ λογι-
σμῶν βλασφημῶν ἐπεγεύρεσθαι τὴν κεκτι-
σμένων ἀνθρώπων διάνοιαν, περὶ τῶν αὐτῶν
δεσπότην στρατεύεσθαι τῆς κακῆς ὑπονοίας,
καὶ ἐπαρνησιθεῖαι. ἀλλὰ γε πάλιν ἐκ τῶν
ἐκτραπέντες τινές, ἐφ' ἕτερα βαδίζουσιν
τεβλυήκασιν, τὸν μόνον ἀγοράσαντα αὐτῶν
δεσπότην δυνέμενοι, τὸν μονογενῆ παῖδα Ἰη-
σοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τῶ Θεοῦ τῶ ζῶντος,
τὸν ὄντως ὄντα ἐκ πατρὸς γεγεννημένον
ἀνάρχως, καὶ ἀχρόνως, τὸν αἰεὶ ὄντα ἐκ
τῶ Πατρὸς, καὶ σὺν Πατρὶ ὄντα. γεγε-
νημένον δὲ ἀκαταλήπτως, καὶ ἀχρόνως,
ὁμοῦσι τῷ Πατρὶ ὄντα, καὶ ἐκ αὐτοῦ
πατρὸς τὸν Πατέρα. οἱ μὲν αὖθις μανέν-
τες, δίκῃ λυοσητῶν κυκλῶν, ἢ τὸν
ἴδιον αὐτῶν δεσπότην ὑλακτοῦσι. κα-
θάπερ ἐξ ὑπαρχῆς Ἰουδαῖοι τῶτον ἀγνοή-
σαντες κέκληνται κύνες ἐννεοί, εἰκότως πα-
ρὰ τῶ Προφήτη ταυτησί τῆς ἐπωνυμίας
κατηξιομένοι τὸν ὄνομα, τῆς αὐτῶν πα-

III. Etenim posteaquam blasphemiarum genera omnia ac quaecunque à Spiritu sancto aliena sunt, in hac ætate nostra sunt exhausta, ad alia se quædam nova convertunt. Quidam enim in Patrem universorum Deum, ac conditorem contumelias jaciunt; quales sunt qui Gnostici dicuntur. At Marciones, & Archontici, nec non & illorum sectæ Manichæi: qui non sine Divina quædam providentia furiosum illud nomen sortiti videntur. Igitur omnes isti cum plerisque aliis Hæresibus, Cainorum, Setianorum, Melchisedecianorum, Colorbatorum, Cerdonianorum, ac cæteris id genus, eundem illum universorum Patrem contumeliis afficiunt, dum ipsum negant Deum illum existisse, qui in lege ac Prophetis locutus est; quique jure à creatis rebus omnibus, tanquam creator, & opifex adoratur: cujus illi cultum unâ cum dominatu, ac potestate conantur evertere: ut & illum, qui revera est, ejurent Deum, & alterum, qui nusquam est, falsa ac fabulosa opinione sua fingant: atque & verum illum amittant, & quem falsò sibi proponunt, nequam assequantur. Nam hæc est nugacis istius doctrinæ, quæ ex Diaboli satù proficiscitur, vis, & natura, tumultuationem, ac perturbationem immittat, & procreatorum hominum mentes contumeliosis in Deum cogitationibus excitet, ut depravatis quibusdam opinionibus, quæ cum Dei negatione conjunctæ sunt, contra Dominum suum hostile bellum suscipiant. Sed rursus velut quodam hinc divortio factò, nonnulli aliam in partem deflectere non dubitarunt, ut unicum Redemptorem suum, ac Dominum abnegarent, unigenitum viventis Dei Filium Jesum Christum, qui ab eodem Patre revera est sine ullo initio, ac tempore genitus, quique ab eo, & cum eo semper existit, qui ratione quædam, quæ omni comprehensione superior est, sine ulla iniquatione genitus est ejusdem cum Patre substantiæ, nec ab eo ullo modo discrepans. Contra hunc igitur insanientes alii, velut rabidi canes, Dominum suum allatantes: quemadmodum olim Judæi, quòd illum ignorarent, merito *muti canes* à Propheta vocantur. Quæ in illos appellatione propter impudentem, ac temera-

Esai. 56. 10.

Antidid- rium illorum in Dominum, & susceptam A
comaria- ab eo naturam impetum, & insultum ju-
nitæ. re confertur: ut ex eo constare potest
Hæresis qvòd rabiosos canes ob id mutos esse
LXXVIII. narrant, qvonia ipfa illos rabies eden-
tulos facit,

IV. Est enim hæc natura canum, postquam rabie tentati sunt, ut, qvi dominum antea, ejusque liberos, ac domesticos, ceterosque illius propinquos, & familiares cognoverant, simulatque morbo illo correpti sunt, omnium illorum vultus illorum oculis commutari videantur, atque in notos insiliant, qvos antea partim cauda blandiendo, partim sese subjiciendo, velut honore prosequerantur. Ecce tibi Judæi illi, qvi & Domini adventum expectabant, & ad excipendum sponsum sese comparabant, qvi Prophetas videre cupiebant: qvi Divinis vocibus obtemperaturos se esse profitebantur: qvi cum Moyse pactionem ejusmodi fecerant: *Esto nobis in his qvæ*
Judeorum
caecitas &
scelus.
Deut. 32. sunt apud Dominum. Item: *Omnia, qvæ*
canique dixerit tibi Dominus, audiemus,
et faciemus: illi, inquam, cum presentem Dominum intuerentur, veritatis expressas species, ac notas ignorantes, qvas Prophetæ, qvi illum antecesserunt, describendo, delineando, nunciando, significandoque præscriperant: primum hæc
Luc. 9. 21. in illum jecerunt: Quis est hic, qvi lo-
Mat. 11. 18. quitur blasphemias? Alias vero: *Demo-*
Joan. 7. 30. nium habere illum impudenter, ac præ-
16. 6. 48. fracta quadam audacia jactarunt. Sed nec ipsos Samaritanum eundem appellare puduit. Postremo ut dixi, sic tanquam rabidi canes in eum insilierunt, ac manus affixerunt, id qvòd furiosi canes facitare solent, qvi dominorum suorum manus, ac vultus incurrentes laniare nihil verentur, sic illi Dominum ad crucis supplicium tradiderunt, Prophetas ejusdem domesticos partim ser-
Hebr. 11.
Anomai
eum Juda-
in conse-
quentur.
ra consecuerunt; partim lapidibus abruerunt; partim gladio interfecerunt, Secundum illos verò perinde & hodie novi illi Judæi iisdem invicem institutis, ac disciplina formati, uti veri illi Judæi Dominum cum carne presentem abnegarunt; ita ipsi Filiū Dei perfectam cum Patre germanitatem inficientes, creaturam esse illum, & opificium, & à Patre penitus alienum furiosi, ac vecordes identidem affirmant.

ρι τὸν Κύριον, καὶ τὴν αὐτῆς παρυσίαν ἀναιχύν-
τα ὁρμῆς, ὡς ἐστὶν ἀληθὲς ἰδεῖν. Φασὶ γὰρ
ὅδ' ὡς λυσσῶντας κύνας ἐννεχὲς καλεῖσθαι, διὰ τὸ
νωθεὶς ἀποτελεῖσθαι ἐκ τῆς καταλιμπανήσεως
αὐτοῦ διανοίας.

Οὕτω γὰρ τῶν κυῶν ἡ φύσις, ἐπὰν εἰς
λύσαν ἐκτραπείη, οἱ ποτὲ δεσπότην γινώ-
σκοντες, καὶ ὅδ' αὐτῆς ὑεῖς, οἰκείας τε, καὶ
ὅδ' ἄλλας πάντας τὰ οἰκοδεσπότης γησίαις,
ὅταν λάβῃ αὐτοῦ ἡ μανία, ἀλλοιοῦνται τὰ
πρόσωπα ἐνώπιον τῆς αὐτῆς ὁράσεως, καὶ ἐπὶ
αὐτοῦ ἐγείρονται ὅς γησίαις, ὥς ποτὲ ἡ-
μῶντες τῇ μὲν κέρκῳ ἔσανον, τῆς δὲ τρέποις
ὑπετάσσοντο. αὐτίκα οἱ πρεσβυτέρωντες Χριστῶ
τὴν παρυσίαν, οἱ ἐτοιμαζόμενοι δεῖξασθαι τὴν
νυμφίον, οἱ Προφῆτας διχόμενοι κατιδεῖν, οἱ
πείθεσθαι θεοῖς λόγοις ὑποχόμενοι, οἱ τῷ
Μωϋσῇ ἐν σωθῆναι * σωεληλυθότες, ὅτι
Χρῆς σὺ τὰ πρὸς Κύριον, καὶ πάντα ὅσα
ἐὰν εἴποι σοι ὁ Κύριος, ἀκούσμεθα, καὶ ποιή-
σωμεν, ὅτε εἶδον τὸν αὐτῆς δεσπότην πρὸς
Χρῆσιν, ἀγνοήσαντες τὴν μορφήν, καὶ ὅδ' ὅτι
τύπας τῆς ἀληθείας, ὥς οἱ Προφῆται πρὸς
αὐτὴν ἐν σαρκὶ * Χρῆσιν διετύπων, διεχά-
Cρατον, κατήγελλον, ἐσήμαινον. πρῶτον
μὲν ἐν αὐτῷ ἔλεγον, τίς ἐστὶν ὁ λαλῶν
βλασφημίας; ἄλλοις δὲ δαιμόνιον αὐτὸν
ἔχειν, ὅς αἰχινώμενοι, τετλημένας εἶ-
πέν. ἐτι δὲ καὶ Σαμαρείτῳ αὐτὸν ἀποκα-
λεῖν ἐκ ἡερῶν, πέρας ἐν καθάπερ μοι
πρεσβυτέρωται, ὡς μεμνηότες κύνας, ἐπα-
νέστησαν· καὶ τὰς μὲν χεῖρας πρεσβύτησαν,
ὡς αἰεὶ μὲν τῆς μανίας ὁ κύων, * ἀνακρέμασας
αὐτὰς χεῖρας, ἐπέρχεται καὶ τὰ πρόσω-
πα τῶν ἰδίων αὐτῶν δεσποτῶν καταγλύφειν
ἐκ αἰχύνεται. παρέδωκαν ἐκεῖνοι τὴν αὐτῶν
Κύριον εἰς τὸ σωθῆναι. Προφῆτας τε
ὅδ' οἰκειανκὴς τῆς αὐτῆς δεσπότης, τὸν μὲν ἐ-
πείσαν, τὸν δὲ λίθοις κατέλευσαν, ἄλλον δὲ
Φόνω μαχαίρας διεχρήσαντο. μὲν τέρας δὲ
ὡσαύτως νῦν οἱ νέοι Ἰσδαῖοι ἀλλεπαλλήλως
τῇ αὐτῇ χεχρημένοι ἀγωγῇ, οἱ μὲν Φυσικοὶ
Ἰσδαῖοι, καὶ σάρκα μὲν ἡρῆσαντο, οἱ δὲ νῦν
ἀνέμεινοι τῆς ὕλης τῆς Θεοῦ τελείαν πρὸς Πα-
τέρα γησιότητα, κτίσμα αὐτὸν, καὶ ποιή-
μα, καὶ ἄλλοτεριον Πατρός παντάπασιν μεμνη-
νότες, καὶ βεβροντημένοι ἀδιαλείπτως διόχου-
ρίζονται.

Εκ τούτων δὲ πάλιν ἄλλοι ἀφέντες τὰς Α
 παρρησιασμένας βλασφημίας διδασκαλίας, κα-
 θὼς εἰπεῖν, αὐτὴν τὴν καὶ φύσιν θεασάμενοι
 ἐπεβάνον θεωρίαν, καὶ τὰ ἄνω ἐμβαλεῦσαν-
 τες, καὶ πολυπραγμονήσαντες, ὡς ἄνωθεν ἤκου-
 ντες, αὐθαδέα ἀπαγγέλλουσι, καὶ ἰσχυρῶς
 διαχυρίζονται, ἐκβάλλοντες ἐκ τῆς θεότητος
 τὸ ἅγιον Πνεῦμα. καὶ τὸν μὲν Πατέρα ἐκ
 ἡρηνηται, ὅτε τὴν τῆς Υἱὸς πρὸς αὐτὸν γνη-
 σιότητα, ἐφ' ἑτέραν δὲ πάλιν ὁδὸν βαδίζου-
 σιν, ἵνα πάντοθεν πληρωθῇ τὸ, ἐξέλιπεν ἡ
 πίστις ἐκ σώματος αὐτοῦ. τί γὰρ ἄλλ' ἢ
 εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, λοιπὸν, τὸ ἐκ ἀλ- B
 λότητος Πατρὸς, καὶ Υἱὸς, τὸ ἐκ τῆς αὐτῆς
 θεότητος ὄν, καὶ μὴ ἐνδεχόμενον εἶναι ἀλ-
 λότητος τῆς θεότητος, βιάονται, ὡς αὐτοὶ
 ἐξουσίαν ἔχοντες, κελεύει μᾶλλον Θεῷ, ἢ πρὸς
 κελεύεσθαι; ἐκ αὐτοχυνόμενοι γάρ, ἀλλότριον
 τὸ Πνεῦμα λέγουσι, καὶ δέλον, καὶ κτίσμα,
 καὶ πρὸς Φαδὸν, καὶ ποιητὸν καὶ εἰ τι ἕτερον αἰ-
 σχροῦν πρὸς ὑπόνοιαν πρὸς αὐτὸς εἰσφέρει μᾶλ-
 λον ὁπίνοῦσι πρὸς πορίσασθαι. ἐπεὶ ὅν οὐ κό-
 σμος νυνὶ ὅτως μᾶλλον πωλεῖται πλη-
 γὴν ἀνιάτον ἀπιστίας, ἵνα μηδὲν τι πρὸς ἀνι-
 ψὴν ἢ ἀνομίαν ἢ ἐκτὸς ἀνθρώπου δόξα ἔχοντα C
 τῇ κακονοίᾳ, καὶ ἀπιστίᾳ, καὶ ἀγνωσίᾳ· οἷα
 ἐκτὸς δόξα ἔχοντα τὸ πρὸς τὴν ἁγίαν Τριάδα
 βλασφημίας εἰς ἕτερα πάλιν ἡ δόξα, καὶ
 κακὸς ἐκτὸς ἐννοία πρὸς ἵστασεν· ἵνα μηδεὶς
 λάβοι ἀμαρτανῶν. κενὸν γάρ τι ἀκῶν πρὸς
 τῇ ἁγίας Μαρίας τῇ ἀειπαρθένῃ ἵνα διανοεῖσθαι,
 καὶ τολμᾷ βλασφημίον τινὰ ὑπόνοιαν ἐπὶ
 αὐτὴν ἐν σκήπτρῳ, εἰς τὸ ἐκ πανταχόθεν εἶναι
 τὸν χρόνον ἡμῶν δίκην κακῶν ὅφρων, θηρὸς
 ἰοδόλῳ ἐν σκότῳ ἐμφωλεύοντος, καὶ τῆς δῆ-
 γμασι πάντας περάζοντος, τὸ μὲν περὶ τὸ
 πρὸς σωπον, ἄλλον πρὸς τὴν πτέρυν, ἕτερον πε- D
 ρὶ τῇ χεῖρ· ἵνα μηδὲν λάθῃ τὸ δῆγμα τῆς
 ἀπιστίας. ἀλλὰ ὁ δοκῶν ἐν τῷ δόξῳ ἵνα
 ἑτέρως τὸ ἰόν, μὴ λάθῃ· ὁ δὲ ἐν ἄλλῳ ὑγιῇ
 ἔχων τὸ πρὸς ἁγίον, ἀλλως πως βλάπτει ἐαυτὸν
 πρὸς ἐνέστη.

Πόθεν αὐτὴ ἡ κακονομία; πόθεν ἡ τσαυτὴ
 τόλμα; αὐτὸ τὸ ὄνομα καὶ μαρτυρεῖ, καὶ πεί-
 θει σε ὡς φιλόνομος; τίς ποτε, ἢ ἐν ποίᾳ γε-

V. Alii, porro contumeliosa illa in Antidi-
 Deum dogmata relinquentes, quasi Di-
 vinam ipsam in celo naturam, ut ita di-
 cam, aliquando contemplati fuerint, & Hæreticis
 altius in arcana illa, ac coelestia penetra-
 rint, ac diligenter introspexerint (ut e-
 celo putes esse delapsos) arroganter il-
 lud prædicant, ac vehementer affirmant:
 Spiritum sanctum à Divinitatis commu-
 nione separandum. Qui cum neque Pa-
 trem abnegent, nec ab germana cum il-
 lo conjunctione Filium abjudicent, ad
 aliud via diverticulum deflectunt: ut o-
 minò dictum illud impleatur: *Periit fi-* Hier. 17. 24.
des ex ore ipsorum. Quid enim aliud faci-
 unt; nisi perinde, ac si in Spiritum san-
 ctum jus, ac potestatem haberent (qui
 quidem à Patre, Filioque nequaquam alic-
 nus, ex eadem est divinitate, nec ab ea
 separari potest) ita Deo præscribere, quàm
 ejus præscriptis obtemperare malunt?
 Non enim illos pudet, alienum Spiritum
 sanctum, servum, creaturam, recentio-
 rem, ac factum dicere: ac si quid aliud
 de illo confingi turpe potest, eo in ipsam
 libentius excogitare. Sic igitur mundus
 iste vehementiori, & insanabili infidelita-
 tis vulnere confossus est; ut iniquitas,
 quæ humanum genus funditus perdit, ni-
 hil ad summam nequitiam, perfidiam,
 ignorantiamque prætermittat. Qua ra-
 tione miseros istos, qui priorem illam in
 sanctam Trinitatem contumeliam
 effugerant, otiosa, ac nequissima sua co-
 gitatio ad alia quædam transversos abri-
 puit; ne quis peccatum suum dissimula-
 re possit. Etenim nescio quem audio
 adversus sanctissimam, perpetuamque
 Virginem Mariam meditari nonnihil,
 ac contumeliosa quædam opinione illius
 honorem inceslere. Ex quo illud appa-
 ret: nostram hanc tempestatem lethife-
 ro cuidam serpenti, ac venenato esse si-
 millimam; qui in tenebris delitescens, in-
 festis omnes morsibus appetat; atque in
 hujus vultum illius calcem, manum al-
 terius incurrat; ut ne quis infidelitatis
 morsum penitus possit evitare: sed qui
 in uno genere virus effugerit, in altero
 se ab eo subducere, ac devitare nequeat:
 ac qui in aliis incorruptam fidem retinet,
 alio modo fraudem sibi, perniciemque
 consciscat.

VI. Undenam vero hæc improbi-
 tas emerfit? Unde tanta prorupit auda-
 cia? Nonne vel ipsum nomen abundè tes-
 tificatur? Non tibi, homo pervicacissi-
 me? istud ipsum perfradet? Quis ullo

Contra E.
 Mariam
 nonnihil
 cogitat.

Antidid- tempore unquam extitit, qui sanctæ Ma-
comaria- riæ nomen appellare auderet, & non ro-
nitæ. gatus subinde Virginis vocabulum adji-
Hærcis ceret? Nam in adjunctis istiusmodi voci-
XXXVIII. bus virtutis indicia collucent. Quippe
Mariam iustis omnibus, pro eo ac singulos dece-
Virginem bat, sua cuique sunt dignitatis attributa
esse. Jac. 2. 23. nomina. Ita Abraamo, amici Dei titu-
Gen 32. 28. lus accommodatus est, neque is unquam
intercidet. Jacob verò *Israelis* cognomen
Mar. 3. 17. sine ulla mutatione concessum. Apostoli
quoque *Boanerges*, hoc est, *tonitruū filii*, no-
minati sunt, nec ulla dies nomen istud
obliterabit. Sic sancta Maria Virgo
nuncupatur, nec appellatio ista aliquan-
do commutabitur. Hæc enim perpe-
tuò incorrupta permansit. Cur igitur
vos natura ipsa non docet? O inaudi-
tam insaniam: o præposteram novita-
tem? Multa sunt præterea, quæ priscis
temporibus majores nostri nequaquam
aggressi sunt. Hodie verò alius in assum-
ptam à Christo naturam contumeliosus
est, & inusitata quædam de Divinitate
ipsa prædicat. Alius ipsum illud Incar-
nationis negotium mancum, atque im-
perfectum constituit: Alius resurrectione
mortuorum offenditur: Alius deni-
que aliud sibi ad oppugnandum arripit.
O turbulentum nostrum sæculum! in quo
hominum vita summum in discrimen ad-
ducitur, quæ undique pessimis à Dæmo-
ne propagatis opinionum erroribus, ac
perfidia commentis obruitur. Qvanam
verò fronte incorruptam illam Virginem
aggrediuntur, quæ DEI Filii domicilium
esse meruit? quæ ex infinito Israëlitarum
numero ad id unum est electa, ut vas
quoddam, & habitatio uni esset Divino
partui consecrata.

Cur B. Vir-
go tradita
sit Josepho.

VII. Hoc enim certo ex authore
cognovi, nonnullos id de illa affirmare
ausos esse; postquam Salvatorem pepe-
rerit, cum viro consuetudinem habuisse.
Quod equidem minus admiror. Nam
eorum inscitia, qui neque sacras literas
accuratè callent, neque in veterum hi-
storiarum lectione triti sunt, hos ipsos ab
aliis ad alia transfert, & abripit; cum ex
ingenio suo, ac mente veritatis vestigia
consectantur. Imprimis itaque cum Bea-
ta Virgo Iosepho tradita est, quò illam
sortis necessitas adduxerat, nequaquam
ei ad copulationem est concessa, si quod
res est asseverare volumus, cum utique
viduus esset. Sed propter legem tamen
vir illius appellatur: Porro ex Judaica

νεῦ τετόλμηκε καλεῖν τὸ ὄνομα Μαρίας τῆς
ἀγίας, καὶ ἐρωτώμενος ἔκ ἐξ ἑαυτοῦ ἐπήνεγκε
τὸ, παρθένον; ἐξ αὐτῷ γὰρ τὸ ἑπὶ τῶν ὀνο-
μάτων, καὶ τὸ δὲ τῆς ὑποφάνει τὰ τεκμή-
ρια. ἀξιώματα μὴ γὰρ ὀνομασιῶν εἰλήφα-
σιν οἱ δίκαιοι ἐκάστω πρεπόντως, καὶ ὡς ἔε-
μοξε. καὶ τῷ μὲν Αβραάμ προστετέθη τὸ
Φίλ. Θεῷ, καὶ ἐξ διαλυθήσεται. τῷ δὲ Ια-
κώβ, τὸ Ισραὴλ καλεῖσθαι, καὶ ἐκ ἀλλοιω-
θήσεται. καὶ τοῖς Αποστόλοις τὸ βοανερ-
γές, τῷ τῆς υἱοῦ βροντῆς, καὶ ἐκ λυπητα-
λεισθήσεται. καὶ τῇ ἀγίᾳ Μαρίας τὸ παρ-
θέν. καὶ ἐξ τραπήσεται. ἀχρεῖ γὰρ
διέμενεν ἡ ἀγία. αὐτὴ ἡ φύσις ἐξ διδασκῆ
ὑμᾶς; ὡς καὶ μανίας. ὡς καὶ τῶν πραγμά-
των. πολλὰ δὲ ἐσιν ἕτερα, ἃ ἐν τοῖς πα-
λαιῶς χρόνοις ἐκ ἐτολμήθη τοῖς πατέσι
νῦν δὲ ἄλλ. μὲν βλασφημεῖ εἰς τὴν ἐν-
σαρκον Χριστὸν παρσιαν, ἕτερα λαλῶν εἰς
αὐτὴν τὴν θεότητα. ἄλλ. δὲ ἐλλειπῇ ποιῶ-
ται ἐν ἑαυτῇ τὴν τῆς πάσης ἐνσάρκως παρ-
σίας πραγματείαν. ἕτεροι δὲ ἐν τῇ ἀναστά-
σει ἀγάλλονται τῶν νεκρῶν, ἕτεροι δὲ μέροι. καὶ
ἀπαξάπλως, ὡς τῆς ἡμῶν τεθλωμένης γε-
νεᾶς, ἥς ἡ ζωὴ ἐν κινδύνῳ διακείται, ἐκ παν-
ταχόθεν περιεληλυμένη κακῆς ὑπὸ Διαβόλου
ἐπιποροῆς διανοημάτων τε, καὶ λογισμῶν
κακοπιστίας. πῶς τολμῶσι τὴν ἀχρεῖαν
παρθένον, καὶ τὴν οἰκητήριον καλεῖσθαι
ἡμεῖς ὁ Θεός, ἵνα εἰς ταυτὸ ἴδω ἐκλεχθεῖσαν
ἐκ τῶν μυριάδων Ισραὴλ, ὅπως σκευῇ, καὶ
οἰκητήριον ἡξιώμενος* εἰς σημεῖον μόνον ὑπάρ-
ξῃ τοκετῷ.

Ε. εἰς θε-
ον μόνον
ὑπάρ-
ξῃ το-
κετον.

Ημεῖς γὰρ πᾶσι τῶν, ὡς ἡμεῖς τλῶσι
τῇ αὐτῆς λέγειν, ὅτι μὴ τὸ γεγεννημένον
ἐκ τῆς αὐτῆς ἀνδρὶ. καὶ ἐξ θαυμά-
ζω. αἰεὶ γὰρ ἡ ἀγνοία τῶν μὴ τὰ ἀκριβῆ
ἐγνωκότων τῶν θείων γραφῶν, μηδὲ ἰσορίας
προσεγγισάντων, ἀπὸ ἐτέρων εἰς ἕτερα πρέ-
πει, καὶ πᾶσι, τὸν * ἀσπίδιν νοῦς βεβλό-
μῆτον τι πᾶσι τῆς ἀληθείας ὁχνηλατεῖν. πρῶ-
τον γὰρ ὅτε ἡ Παρθένος παρεδόθη τῷ Ιω-
σήφ, κλήρων εἰς τὴν ἀναγκασάντων αὐτὴν
ἦκεν ἐξ παρεδόθη αὐτῇ εἰς συνάφειαν, εἰ
δεῖ τὰ ἀληθῆ λέγειν, ἐπειδὴ χῆρ. ἦν. ἀλλὰ
διὰ τὸν νόμον μὲν ἀνὴρ κέκληται τῆς αὐτῆς
καὶ δὲ τὴν ἀκολοῦσαν ἐκ τῆς τῶν Ἰσραηλίων
πᾶσι.

Cor. 2. 15.
ἰδίαν.

ἡχοδόσεως δέκνυται, ὡς ἔχ' ἕνεκεν τῆς ζα-
 χθιῶναι αὐτῷ παρεδόδοτο αὐτῷ ἡ Παρθένος,
 ἀλλ' ὅπως διαφυλαχθεῖν εἰς μαρτύριον τῆς
 ἐσομένων, ὅτι ἡ νόθος ἢ τῆς ἐνσάρκου πα-
 ρασίας οἰκονομία ἐπεδήμησεν, ἀλλὰ μεμαρ-
 τυρημένη ἐν ἀληθείᾳ, ἐκτὸς μὲν ἀπὲρματῶν
 ἀνδρῶς, ἐν Πνεύματι ἁγίῳ οἰκονομηθεῖσα ἐν
 ἀληθείᾳ. πῶς γὰρ ἡδύνατο ὁ τοσούτος γέ-
 ρων παρθένον ἔξεν γυναικα, ὡν δὲ πρῶ-
 τῆς γυναικὸς χῆρ' ἔτ' ὅσαυτα ἔτη; ἔτ'
 μὲν γὰρ ὁ Ἰωσήφ ἀδελφὸς γίνεται τῷ Κλω-
 πᾶ, ἣν ὁ υἱὸς τῷ Ἰακώβ, ἐπὶ κλίῳ τῷ Πάνθηρ
 καλεῖται. ἀμφότεροι ἔτοι δὲ τῷ Πάνθηρ
 ἐπὶ κλίῳ γυνῶνται. ἔχε δὲ ἔτ' ὁ Ἰωσήφ
 τὴν μὲν πρῶτην αὐτῷ γυναικα ἐκ τῆς φυλῆς
 Ἰσάα, καὶ κυῖσκι αὐτῷ αὕτη παῖδας τὸν χει-
 θμόν, ἔξ, τέσσαρας μὲν ἄρρενας, θηλείας δὲ
 δύο· καθάπερ τὸ Εὐαγγέλιον τὸ καὶ Μάρκον,
 καὶ τῷ Ἰωάννῳ ἐσαφῆνισαν. ἔχε μὲν δὲ
 πρῶτότοκον τὸν Ἰακώβον τὸν Ἰπικληθέντα Ὠ-
 βελίαν, ἐρμηνευόμενον τεχῶν, καὶ δίκαιον
 ἐπικληθέντα, Ναζωραῖον δὲ ὄντα, ὅπερ ἐρ-
 μηνεύεται ἁγίου. καὶ πρῶτ' ἔτ' εἰλη-
 φε τὴν καθέδραν τῆς Ἐπισκοπῆς, ὃ πεπί-
 σευκε Κύρι' τὸν ἕρπον αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς
 πρῶτ' ὅς καὶ ἐκαλεῖτο ὁ ἀδελφὸς τῷ Κυ-
 ρίῳ· καθάπερ καὶ ὁ Ἀποστόλος συνάδῃ τέ-
 τοις, ὡς πρὸς λέγων· ἕτερον δὲ τῷ Ἀποστόλων
 οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰακώβον τὸν ἀδελφόν τῷ Κυ-
 ρίῳ, καὶ τὰ ἔξῃς. ἀδελφὸς δὲ τῷ Κυρίῳ ἔτι
 καλεῖται, διὰ τὸ ὁμορφον, ἔχι καὶ φύσιν,
 ἀλλὰ καὶ χάριν. Μαρία μὲν γὰρ ἀμορφθεῖσα
 τῷ Ἰωσήφ, ἐδόκει γυνὴ εἶναι τῷ ἀνδρὶ, μὴ
 ἔχουσα πρὸς αὐτὸν σωματικῶν συνάφῃαν. ἐκ
 ταύτης δὲ τῆς ὑποθέσεως ἡ γέννησις ἀσχεσίας
 τῷ Ἰωσήφ πρὸς τὸν Σωτῆρα ἐν ἀδελφῶν
 τάξιν κέκληται· μᾶλλον δὲ καὶ ἐλογίσθη. ὡς
 γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωσήφ μὴ τῶν κοινωνῶν πρὸς
 τὸν γέννησιν τὴν καὶ σάρκα τῷ Σωτῆρι, ἐν τῇ
 ἐξ πατρὸς λογίζεται καὶ οἰκονομίαν, καθὼς
 λέγει Λευκᾶς Εὐαγγελιστῆς πρὸς αὐτὸν τῷ
 Σωτῆρι, ὅτι ὡν υἱὸς, ὡς ἐνομίζετο, Ἰωσήφ,
 ὡς καὶ αὕτη ἡ Μαρία μὲν ἔφη πρὸς αὐτὸν ἐν
 τῷ καὶ Λευκᾶν Εὐαγγελίῳ· ἰδοὺ ἐγὼ, καὶ ὁ πα-
 τὴρ σου ἐζητῶμεν σε ὁδοιπόροι. τίς ἂν εἴ-
 ποι τὸν Ἰωσήφ πατέρα τῷ Κυρίῳ, ὅς ἔδεν πρὸς
 αὐτὸν ἔχον ἄτιον, μάλιστα τὸ ἐνσάρκον πα-
 ρασίας ἐκτὸς ἀπὲρματῶν ἀνδρὸς ὑπαρχέσης

A traditione consequenter istud ostendi-
 tur: non, ut cum illo copularetur, Vir-coma-
 ginem ei fuisse traditam; sed ut ad futu-
 rorum testimonium servaretur; palam-
 quæ fieret, susceptam hominis à DEO
 naturam non adulterinam, ac spuriam
 fuisse; sed certissimis suffragantibus te-
 stimoniis. sine virili sæu, Spiritus sancti
 vi, & efficientia constitutam. Quomo-
 do enim tam affectæ senex ætatis virgi-
 nem habere uxorem potuit, qui tot an-
 nis antea priori conjuge esset orbatus?
 Siquidem hic ipse Josephus Cleopha fra-
 ter, Jacobi filius cognomento Pantheris,
 fuit: Ambo, inquam, illi Pantheræ pa-
 tre nati sunt. Cæterum Josephus pri-
 mam è tribu Judæ conjugem habuit, è
 qua sex liberos suscepit, mares quatuor,
 feminas duas: Id quod Marci, ac Joan-
 nis Evangelia declarant. Primus ex om-
 ni stirpe natus illi filius est Jacobus, co-
 gnomenro *Oblitas*, (quod murum, vel ca-
 stellum interpretari licet) qui & justus
 appellatus est, & Nazareus fuit, quod
 vocabulum sanctum significat. Idem il-
 le primus Episcopalem cathedram cepit,
 cum ei ante cæteros omnes suum in ter-
 ris thronum Dominus tradidisset. Qui
 quidem *Domini frater* est vulgò nomina-
 tus. Quibus omnibus adstipulatur Apo-
 stolus his verbis: *Alium autem ex Apo-*
stolis vidi neminem, nisi Jacobum fratrem
Domini, &c. Verum Domini ille frater
 ob communem educationem, non na-
 turâ, sed gratiâ vocatur. Nam Maria
 cum Josepho conjuncta, viri uxor esse
 videbatur, cum nullum inter ipsos cor-
 porum commercium interesset. Ex quo
 illa Josephi filiorum cum Salvatore pro-
 pinquitatis affinitas est nata, quæ frater-
 nam appellationem obtineret, vel ea po-
 tius necessitudine censeretur. Ut enim
 Josephus ipse, licet nihil haberet cum
 Salvatoris secundum carnem origine
 commune, certa tamen providentiæ
 ratione loco patris est habitus: quem-
 admodum Lucas Evangelista de Sal-
 vatore ipso testatur: *Qui erat*, inquit,
filius, ut credebatur, Joseph. Sed & Ma-
 ria ipsa illum alloquens in Evangelio Lu-
 cæ idem asserit: *Ece ego, & Pater tuus* *Luc. 3. 28.*
dolentes quærebamus te. Quis igitur
 Josephum Domini patrem audeat di-
 cere, quo cum nullam principii, aut
 causæ rationem habebat, cum In-
 carnatio ipsa sine virili semine per-
 fecta, administrataque fuerit? Sed,

Antidid- qvòd providentiæ ratio postulabat, eate-
coma- bus est fors, atqve conditio tributa.

rianitz.
Hærefis
XXVIII.

Josephus
etlogena-
rius Mari-
am dicit.
Matt. 1. 18.

VIII. Redeo ad Jacobum illum, qvem Josephus annos plus minus natus xi. genuit. Post hunc alius ei filius nascitur, cui Jose nomen fuit. Inde Symeon, ac Judas: filia verò dux, Maria, & Salome. Tum mortua uxore, multis post annis viduus Mariam duxit, cum octogesimo, atqve eo amplius annum attigisset. Mariam, inquam, id ætatis acceperit, ut Evangelium narrat. *Cum esset*, inquit, *desponsata Maria*. Non dicit, cum nupsisset. Item alio loco: *Non cognovit illam*. Subit verò illos omnes admirari, qvi pravas quasdam occasiones, ac species captantes, eorum, qvæ nihil scire attinet, causas investigant, ac qvæ minimè perscrutanda sunt inquirunt: & à necessariis rebus ad stultas quæstiones sese convertunt; ut ex ea, qvæ sanctis imponitur, ignominia, infidelitatis ex omni parte nobis, ac blasphemix perniciem, atqve exitium importent. Quocirca primum illos rei series, atqve ordo ipse convincit. Qvòd imprimis homo senex supra lxxx annos natus virginem ad usum corporis non acceperit; sed Divina potius providentia ad illam custodiendam est appositus. Deinde ambo erant utique iusti; neque qvi hoc semel audisset, fœrum illum, qvem in utero ipsa gestabat, è Spiritu esse sancto, post tantam Dei administrationem vase illo auderet uti, qvòd cum capere meruerat, qvem ob excellentem gloriam cœlum, ac terra continere non possunt. Nam si hoc ipso tempore Virgines in ejus nomine perseverare in illo statu, ac castimoniam, & continentiam servare contendunt, quanto major Josephi religio erat, ac Mariæ, qvæ ut scriptum est, *omnia in corde suo conferebat*? Cujusmodi verò erat illud; post tale tantumqve Divinæ providentiæ mysterium, decrepitum senem cum Virgine castissima, & honoratissima confvescere; cum eo inquam vase, qvòd cum qvi capi non potest ceperat, ac tam stupendum prodigii cœlestis, & humanæ salutis mysterium complexum fuerat?

Mariam
perpetuò
virginem
fuisse.

IX. Nam qvæ rationes ad illud ostendendum non suppetant, Beatam Virginem in castimonia persistisse? Doceant nos illi, post Salvatorem in lucem editum ullos Mariam peperisse liberos. Dicant horum nomina,

ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκονομίαν τὸν εἰληφετὶ κλη-
ρον τὰ πρᾶγματα.

Τίκτη μὲν τὸν τὸν Ἰακώβον ἐγγύς πα-
τρὸς ἔτη γεγονώς τεσσαράκοντα πλείω ἐ-
λάσσω. μετ' αὐτὸν δὲ γίνεται παῖς Ἰωσήφ
καλεῖται. ἔτα μετ' αὐτὸν Συμεὼν·
ἔπειτα Ἰσάκ· καὶ δύο θυγατέρες, ἡ Μαρία,
καὶ ἡ Σαλώμη καλεῖται. καὶ τέθηκεν
αὐτῇ ἡ γυνή. καὶ μετὰ ἔτη πολλὰ λαμβά-
νῃ τὴν Μαρίαν χήρην, κατὰ γυνὴν ἡλικίαν
πατρὸς πατρὸς οὐδοήκοντα ἔτη, καὶ πατρὸς ὁ ἀ-
νὴρ. καὶ μετὰ ταῦτα λαμβάνῃ τὴν Μα-
ρίαν, ὡς καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέγεται· μνησθ-
θείσης γάρ, φησὶ, τῆς Μαρίας. καὶ ἐκείπε,
γαμηθείσης. καὶ πάλιν ἄλλοτε, ἐκ ἧς
αὐτὴν θαυμάσαι δέ ἐστιν Ἰπὶ πᾶσιν, οἷς αἱ
προφάσεις θηρῶνται * αἱ πονηραὶ, καὶ ὧν
ἐκ ἐστὶν χρεῖα ἐρευνᾶν τὰς αἰτίας, καὶ ζητεῖν
τὰ μὴ ζητῆμα, ἀπὸ δὲ τῶν ἀναγκαίων τρέ-
ψας Ἰπὶ μωρὰς ζητήσεις, ἵνα πάντως πα-
τρὸς πανταχόθεν συναφθῇ ἡμῶν ὁλεθρῶν
ἀπιστίας, καὶ βλασφημίας, διὰ τὰς πατρὸς
ἐστὶν ἀγίας ἀτιμίας. καὶ πρῶτον μὲν ἐν
ἐλέει αὐτοῦ πανταχόθεν ἡ ἀκολασθία ὁ-

στι πρῶτον μὲν γέρον ὑπὲρ οὐδοήκοντα ἔτη
γεγονώς ἐκ ἐλάβε παρθένον εἰς χρῆσιν,
ἀλλὰ μᾶλλον ὡκονομήθη αὐτῇ εἰς τὸ φυλάτ-
τειν. δεύτερον δὲ πάντως πατρὸς καὶ αὐτῇ
ὑπάρχον δίκαιοι. καὶ ἐκ ἐτόλμα ὁ ἀνέστης
ὅτι ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἐστὶ τὸ ἐν αὐτῇ, ἐτι
ἐπιβάλλεται μετὰ τοιαύτην οἰκονομίαν,
χρησθῆναι τῷ σκεύει τῷ καταξιωθέντι χωρῆσαι,
ὃν ἔρανος, καὶ γῆ ἐκ ἐχώρε, δι' ὑπερβολὴν τῇ
αὐτῇ δόξης. εἰ γὰρ καὶ νῦν εἰς ὄνομα αὐτῆς
παρθένοι διατελεῖν ἀγωνίζονται, καὶ ἀγρεύειν,
καὶ ἐγκρατεύειν, πῶς μᾶλλον ἐκ ἧν πισό-
τερος Ἰωσήφ, καὶ αὐτὴ ἡ Μαρία πάντα συμ-
βάλλουσα εἰς καρδίαν αὐτῆς, ὡς γέγραπται,
ἀλλὰ μετὰ τοσαύτην καὶ τοιαύτῃ καὶ τη-
λικαύτῃ οἰκονομίαν, συναφθῆναι πάλιν
γέροντα παρθένω ἀγνῇ, καὶ τελευτημένη καὶ
σκεύει χωρῆσαν τὸν ἀχώρητον, καὶ ὑποδεξα-
μένῳ τοῖς μυστήριον σημεία ἐπερραίνε, καὶ
ζωῆς ἀνθρώπων;

Πόθεν γὰρ ἐδείξωμεν, ὅτι ἀγνὴ διετέλεσεν
ἡ Παρθένη, δεξάτωσαν ἡμῶν δούλῳ, ὅτι μετὰ
τὴν τῇ Σαλῆρ ἡμῶν κύησιν τινὰς ἐγέννησεν
ἡ Μαρία. εἰπωσι τὰ ὀνόματα πλάττοντες,

Cor. 1.
πονη-
ται.

οἱ πλατύτεροι, καὶ βαρύτεροι τῆς ἀπάτης, καὶ
κακομηχανίας, καὶ ἐκ ἔχουσι δεῖξαι. Ἐγὰρ
* σωήθη ἐτι παρθένῳ, μὴ γήνοιτο. εἰ γὰρ
ἐγγήνησεν αἰεὶ ποτε σὺν ἀπὸς ὑπαέχουσα τῷ
Σωτῆρι ἅμα ἔλεγον καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς
συνεῖναι. πλανᾷ ὁ αὐτῶν τὸ εἰρημνύον ἰδὲ
ἡμήτηρ σὺ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ σὺ ἔξω ἔσηκαν
ζητῶντές σε. καὶ ἐκ οἰδασιν ὁ πρὸ τῆς ἡ
γεγραμμένον, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς * ἐπί-
σευον εἰς αὐτόν. προβαίνοντες γὰρ καὶ ἡ-
μεῖς τῷ χρόνῳ, καὶ θαυμάζοντες ὅτι τοῖς
ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς ὡς εὐτελῶς γεγραμ-
μένοις, ἰδὲ καὶ πᾶν ἐν ἀποθήσῃ γινόμενοι, εὐ-
χαιεῖσθαι Θεῷ τῷ προσοφασισαμένῳ διὰ
τῶν δοκούντων βραχέων ῥημάτων ἐν τῇ θείᾳ
γραφῇ παριστᾶν πάσης γραφῆς τὴν ἀλήθειαν.
αἰεὶ γὰρ ἀκούοντες περὶ Ἰακώβου, ὅτι ἔτῳ ἀ-
δελφὸς ἐκαλεῖτο τῷ Κυρίῳ, θαυμάζοντες ἐ-
λέγομεν, τίς ἡ χρεία; νῦν δὲ ἐγνωμεν, διὴ ἦν
αἰτία ὡς προείπεν ἡ θεία γραφή· ἀλλὰ
πάντως ἵνα ὅταν ἀκούωμεν, ὅτι ἰδὲ ἡ μήτηρ
σὺ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ σὺ ἔξω ἔσηκαςι ζητῶ-
ντές σε, μάθωμεν ὅτι περὶ Ἰακώβου λέγει, καὶ
τῶν ἄλλων ὑῶν Ἰωσήφ, καὶ ὁ περὶ ὑῶν Μα-
ρίας τῶν μὴ γινόμενων. δῆλον γὰρ ἦν, ὅτι
μείζων ἦν ὁ Ἰακώβος τῇ ἡλικίᾳ, καὶ τὴν ἑνσαρ-
κον τῷ Κυρίῳ παρεσίαν. ἀδελφὰς δὲ αὐτῶν
λέγει διελέχουσα ἡ γραφή, καὶ ὀνομαστικῶς
λέγουσα Ἰακώβον, καὶ Ἰωσήφ, καὶ Συμεῶνα, καὶ
Ἰσίδαν, καὶ Σαλώμην, καὶ Μαρίαν. ἵνα μά-
θωσι τοῖνυν, τίνος υἱὸς τυγχάνει, καὶ ἐκ
ποίας μητρὸς ὁ Ἰακώβος, νοήσωσι δὲ
κατὰ τὴν ἡλικίαν τίς ἐστι μείζων. ὁ γὰρ
Ἰησοῦς σωρῆται ἐν ἑτὶ τριακοσῷ τρίτῳ
τῆς αὐτῆς ἐνσαρκῆς παρεσίας. τῷ Ἡρώδῃ
καὶ ἐκεῖνο καιρῷ, ὃς δὲ Ἀρχελαῦ, ἔτῳ εἰ-
κοσόν.

Εν γὰρ τῷ τριακοσῷ τρίτῳ ἔτει τῷ
πρώτῳ Ἡρώδῃ, ὃς Ἀντιπάτερ, γυνάται
ὁ Σωτὴρ ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ὅτε
ἦν τεσσαρακοσὸν δεύτερον Αὐγύστη βα-
σιλέως. καὶ ποιήσας ἔτη δύο, λαμβάνε-
ται ὑπὸ τῷ Ἰωσήφ εἰς Αἴγυπτον, διὰ
τὰ ὑπὸ τῶν Μάγων τῷ Ἡρώδῃ εἰρη-
μένα, τῷ Ἡρώδῃ ζητῶντι τὸν παῖ-
δα. καί τεισι δὲ εἰς Αἴγυπτον, καὶ τελεῖ
ἐκεῖσε ἄλλα δύο ἔτη. καὶ τελευτᾷ Ἡρώ-
δης ὁ βασιλεὺς, ἔτει τριακοσῷ ἐβδόμῳ.

Ac si placet confingant, fraudis, ac verlu-
Antid-
tia omnis architecti. Sed illud demon-
com-
strare nunquam poterunt. Non enim
aniz-
ullam Virgo viri consuetudinem habuit. Hæretis
Abstitit habuisse putemus. Si enim ali-
LXXVIII.
quos liberos peperisset, quæ cum Salva-
tore ipso versabatur assidue, unâ & ipsius
filios vixisse dicerent. Sed hoc illis
Evangelii dictum imposuit: *Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te.* Nec illud animadvertunt, quod an-
Lut. 8. 20.
teâ scriptum est: *Quoniam fratres eius non credebant in illum.* Enimverò nos
Joan. 7. 5.
progressu temporis instructiores redditi,
cùm aliquando sacras literas tam simpli-
citer scriptas esse miraremur, postquam
penitus omnia pervidimus, Deo gratias
agere cœpinus, qui paucissimis quibus-
dam verbis eorum omnium, quæ in sacris
litteris scripta sunt, munitam, ac stabili-
tam veritatem exhibere voluit. Cùm
enim de Jacobo assidue illud audiremus,
fratrum ipsum Domini vocatum fuisse,
quid istud toties necesse foret repetere
admirabundi quærebamus. Nunc au-
tem cur id in sacris litteris ante sit incul-
catum intelligimus. Videlicet ut cùm
audimus: *Ecce mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te;* de Jacobo,
ac cæteris Josephi filiis, non Mariæ, qui
nulli sunt, dictum illud esse doceamur.
Neque enim dubium est, quin Jacobus,
quo tempore Christus in hoc mun-
do versabatur, esset ætate provectior.
De fratri-
bus Domi-
ni.
Cæterum fratres ipsos scriptura vocat,
contrarias hæreses tacite redarguens, ac
nomina illorum exprimens; Jacobum,
Jose, Symeonem, Judam, Salomen, &
Mariam. Ex quo declaratum illud vo-
luit, cujus Filius, & ex qua matre Jaco-
bus esset genitus; tum uter natus grandior foret. Etenim Jesus anno ætatis suæ
xxxiii in crucem actus est, qui erat He-
rodus Archelai F. vigesimus.

D

X. Anno quippe Herodis senioris
Antipatri F. tertio, ac tricésimo Chri-
stus Bethleem Judææ nascitur, Augusti
verò xlii. Deinde post annos duos
in Ægyptum ab Josepho transportatus
est, cùm Herodes ob ea, quæ Magi re-
nunciaverant, puerum ad necem requi-
reret. Quare in Ægyptum profectus
biennio illic moratus est. Post hæc He-
rodes obiit anno regni sui xxxvii.

S f f f ij

Antidi-
coma-
xianitz.
Hæresis
xxxviii.

Luc. 2.

Josephus
quando
moritur.

Luc. 8. 20.

Joan. 7. 4.

Joan. 10. 26.

Quo Joan-
ni matrem
commen-
daveris.

Cui successit Archelaus filius, qui 19 annis regnavit. Ita postmodum Christus eo omni, cujus gratia venerat, absoluto negotio, in crucem tollitur, anno Tiberii Cæsaris xviii, qui erat Agrippæ Magni, five Herodis Junioris Archelai F. annus xx. Nusquam verò Josephum suscepisse liberos accepimus. Sed neque posteaquam ex Ægypto rediit, diu supervixit. Agebat tum Christus annum ætatis quartum. Josephus lxxxiv excesserat, cum ex Ægypto reversus est. Post hæc aliis viii vixit. Nam Christus annum agens xii, cum Hierosolytam profecti essent, quaesitus est, quod in itinere non esset repertus, ut Lucæ testatur Evangelium. Porro nondum evolutis annis illis Josephus moritur, ac Jesus non amplius sub illo, sed in ejus domo duntaxat educatus est. Hinc est quod in Evangelio non jam illud dicitur: Venit pater ipsius, & mater, & fratres ejus. Sed: *Ecce mater tua, & fratres tui foris stant.* Sed neque cum in Galilæa sic illum alloquerentur: *Nemo hac agens, in occulto versari cupit. Si hac facis, præbe te manifestum:* non dixit: Pater ipsius & fratres, sed fratres ipsius; eò quod Josephus in corpore esse desisset. Quin etiam in ipso vitæ exitu, cum Christus in cruce penderet, ut in Joannis Evangelio scriptum est: *Conversus*, inquit, *vidit discipulum, quem diligebat Dominus*, eique de Maria dixit: *Ecce mater tua*, Tum matri: *Ecce filius tuus.* Atqui si Maria liberos habuisset, aut superstes vir ejus fuisset, cur illam Joanni, Joannem illi commendaret? Verum cur non Petro potius, vel Andreæ, vel Matthæo, Bartholomæo commendat? Nimirum Joanni propter virginitatem hoc tribuit: *Ecce*, inquit, *materna.* Quamquam si corpus consideres, Joannis mater non erat: sed eam ipsam virginitatis esse principem significare voluit; quoniam ab illa vita processit. Ad hæc Joannem, licet alienus, ac minime propinquus esset, verbis illis affatus est, uti matrem honorandam esse monstraret. Si quidem ex illa Dominus, quod ad corpus attinet, revera natus est: ne quis fortasse totum Incarnationis negotium putet externa specie, non veritate constare.

διαδέχεται δὲ τῶν Αρχέλαου ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐπὶ ἔτεσιν ἐννέα. καὶ ὥτως ἡ πραγματεία τελειῖται, καὶ παρὰδίδεται σωρῶ, ὀκτωκαδεκάτῳ μὲν ἔτῃ Τιβερίου Καίσαρος, τῷ δὲ Αἰγρίπῳ ἐπικληθέντῳ μεγάλῳ, Ἡρώδῃ δὲ νεωτέρῳ, ὃς δὲ Αρχελαῦ, ἔτῳ ἦν εἰκοτὸν. ὁ δὲ αὐτὸς δὲ ἡκιστα μὴ τὸν Ἰωσήφ ὡς πεποιηκότα. ἀλλ' ὅτε μὴ τὸ ἐλθεῖν διὰ τῆς Αἰγύπτου, ὃ αὐτὸς ἐβίωσεν ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσι. τέταρτον γὰρ ἦν ἔτῳ τῷ Σωτῆρι. πρὶν δὲ Ἰωσήφ ὑπὲρ ἔτῳ ὀγδοηκοσὸν τέταρτον, ὅτε ἐκ τῆς Αἰγύπτου χώρας παρερχέτο. καὶ διέμεινεν ἄλλα ἔτη ὀκτὼ Ἰωσήφ πατρὶν, καὶ ἐν πρὶν * δεκάτῳ ἔτει ἀνιόντων ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ, ἐζητήθη, ὅτε ἔχῃ εὐρίσκειν ἐν τῇ ὁδοποιίᾳ, ὡς ἔχῃ τὸ κτ' Ληαὶν Ἐταγέλιον. μέσον δὲ τῶν τῶν ἐτῶν τελευτᾷ Ἰωσήφ, καὶ ἀνετείλει σὺν ἐκείνῳ τὸν Ἰωσήφ, ἀλλ' εἰς τὸν οἶκον τῆς Ἰωσήφ. ὅθεν ἐκείνῳ τὸ Ἐταγέλιον φάσκει λέγων, ὅτι ἦλθεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοί· ἀλλ' ἰδοὺ ἡ μήτηρ σε, καὶ οἱ ἀδελφοί σε ἔξω ἐσήκασιν. ἀλλ' ὅτε ὅτε ἔλεγον αὐτῷ * ἐν τῇ Ἰδαμαίᾳ, ἔδειξεν ταῦτα ποιῶν θείᾳ ἐν κρυπτῷ εἶναι· εἰς αὐτὰ ποιῶν, φανέρωσον σεαυτὸν, ὅς ἐστιν, ὅτι εἶπεν αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοί αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ ἀδελφοί αὐτοῦ, ὡς τῷ Ἰωσήφ μηκέτι ὑπάρχοντι κτ' τὸ σῶμα. εἶτα δὲ ἐπὶ αὐτῇ τῇ τελευτῇ, ὅτε ὁ Σωτὴρ ἐν πρὶν σωρῶ ἐσηκην, ὡς ἔχῃ τὸ κτ' Ἰωάννην Ἐταγέλιον, στραφείς, φησὶ, εἰδὲ τον μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Κύριος, καὶ εἶπεν αὐτῷ πρὸς Μαρίας, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σε· καὶ τῇ αὐτῇ λέγει, ἰδοὺ ὁ υἱός σε. εἰ ἦσαν δὲ τέκνα τῇ Μαρίας, καὶ εἰ ὑπῆρχεν αὐτῇ ἀνὴρ, τί λόγῳ παρεδίδοξεν τῇ Μαρίαν τῷ Ἰωάννῃ, καὶ τὸν Ἰωάννην τῇ Μαρίας; τί δὲ τῷ λόγῳ Πέτρῳ μᾶλλον ἢ παρὰδίδωσι; τί δὲ τῷ λόγῳ Ανδρείᾳ, Ματθαίῳ τε, καὶ Βαρθολομαίῳ; ἀλλὰ δῆλον ὅτι Ἰωάννη διὰ τὴν παρθενίαν· ἰδοὺ γὰρ ἡ μήτηρ σε. καὶ τί γε ἐκ ἦν μήτηρ αὐτοῦ ἢ Ἰωάννης κατὰ σάρκα, ἀλλ' ἵνα δείξῃ αὐτὴν μητέρα δεχτηγὸν τῆς παρθενίας, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς ἡ ζωὴ τῷ· καὶ τῷ Ἰωάννῃ, καὶ τί γε ἐκ κατὰ σάρκα ἀλλωτέρῳ, ἔλεγον, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς τὸ ἴδιαν αὐτῆς μητέρα, ὅτι τῷ μὲν ὄντι κατὰ σάρκα ἐξ αὐτῆς αὐτὸς ὁ Κύριος γεγέννηται, ἵνα μὴ ἡς νομίσῃ δόκησιν εἶναι τὴν πραγματείαν, καὶ ἐκ ἀλήθειαν

F. δωδεκάτῳ.

F. ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

28. ἱμ-
ποισ.

εἰ μὴ γὰρ ἦν αὐτῇ ἀληθῶς μήτηρ καὶ σάρκα
κυήσασα αὐτόν. ὅσα ἂν παρ' αὐτῆς τὴν ἐπι-
μέλειαν ἐποιεῖτο τοῦ πατρὸς αὐτῆς τὴν αἰσώμε-
νον, μητέρα μὴ γεγονῆσαν διὰ τὴν οἰκονο-
μίαν, ἄχραντον δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν αὐτόν
τιμὴν, καὶ τὸ σκεῦός τὸ θαυμαστόν. λέγει
δὲ τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ ἄπο τῆς ἡμέρας
ἐκείνης ἔλαβον αὐτὴν πρὸς ἑαυτόν. εἰ δὲ εἴ-
χεν ἄνδρα, εἰ ἔχεν οἶκον, εἰ εἶχε τέκνα,
εἰς τὰ ἴδια ἀνεχώρει, καὶ πρὸς τὸν ἄλλο-
τριον.

A Nam nisi verè mater ejus existeret, à qua Antidi-
carnem acceperat, quæque ipsum pepe- comaria-
rerat; non tantam ei curam adhiberet, ut nita.
perpetuam Virginem commendaret; Hæresis
quæ & mater ob susceptam ex ipsa cor- LXVIII
pus fuisset, & ob illius honorem, atque
admirabile corporis sui vas nullam la-
bem admisisset. Sed pergit Evangelium:
& Ex illa inquit, die accepit eam Discipu-
lus ad sese. Atqui si & virum haberet,
& domum, & liberos, ad sua potius, quam
ad alienum sese conferret.

XI. Vereor ne hoc ipsum quod dici-
mus fraudi sit aliquibus, ut ad contuber-
nales, ac dilectas quas vocant, foeminas Contu-
retinendas: quod genus pessimo sibi ani- letas, &
mierre machinati sunt; fucum inde contuber-
aliquem, & colorem arcessisse videantur. nales fa-
Verum illic certa quadam providentiæ minas.
ratione administrata sunt omnia; ita ut
totum hoc negotium ab aliorum omni-
um, quæ ex Dei mandato præstanda sunt,
officiorum lege esset, ac necessitate se-
junctum. Præterea posteaquam illud ita
gestum est; & ad sese illam accepit, non
amplius apud ipsum permanet. Quod
si falso jactari quispiam à nobis existimet,
licet sacrarum literarum vestigia conse-
ctari, in quibus nullam de Mariz obitu
mentionem reperiet, mortua sit, necne,
sepulta, an non sepulta fuerit. Ac cum
Joannes interim in Asiam profectus sit, De Maria
nusquam tamen B. Virginem itineris co- an mortua
mitem secum illum habuisse significat: sit, necne
sed de ea re penitus scriptura contice- scriptura
scit, id quod propter admirationis vehe- non memi-
mentiam factum arbitror, ne hominum
animos majorem quendam in stuporem
conjiceret. Ego enim pronunciare illud
vercor, & tacita apud me cogitatione re-
putans mihi silentium indico. Quippe
haud scio an de sanctissima illa, ac bea-
tissima Virgine obscura quadam inveni-
ri vestigia possint, quæ incertam nobis il-
lius mortis fidem faciant. Nam ex una
parte illud occurrit, quod de illa pro-
nunciat. Et tuam ipsius animam perda- Luc. 2.
det gladius, ut retegantur ex multorum
cordibus cogitationes. Aliunde verò in Apo-
calypsi Joannis legimus: Draconem adver- Apoc. 12. 13.
sus mulierem properasse, quæ maritum pepererat:
& datas ei esse pennas aquilæ, & translata
esse in desertum, ne eam Draco comprehenderet.
Quod quidem in illa esse potest impletum.
Quamquam illud non affirmo penitus: ne-
que aut immortalem perseverasse definitio. Dubitat
aut utrum mortua sit confirmare possum. Epihanus
Quippe scriptura sacra mentis humanæ ut ait.

Αλλὰ μὴ τῶν φραγῶν εἰς βλάβην τισὶ, καὶ
δόξωσιν ἐν τῷ λαμβάνειν πρόφασιν, συν- B
εισάκτες, καὶ ἀγαπητὰς Ἰησαϊαμένους
ἑαυτῆς ἐπινοεῖν, διὰ κακομήχανον ὑπόνοιαν.
ἐκείσε γὰρ τὰ πρᾶγματα ἐτελείετο, κατ' οἰκο-
μίαν δὲ διηρημένων τῶν πραγμάτων διὰ τὴν ἄλ-
λης ἀπάσης καὶ Θεὸν ὁφειλόμενης φυλάττε-
σθαι ἀκρίβειας. καὶ γὰρ ὅτε τῷ γεγνη-
το, καὶ παρέλθον αὐτὴν πρὸς ἑαυτόν, ὅκα ἐτι
παρέμεινε παρ' αὐτῆς. ἀλλὰ καὶ εἰ δοκῶσι
τινες ἐσφάλλεσθαι, ζητήσωσι τὰ ἔχοντα τῇ γρα-
φῇ, καὶ ἄρρωσιν ἂν ἔτε θάνατον Μαρίας,
ἔτε εἰ τέθνηκεν, ἔτε εἰ μὴ τέθνηκεν· ἔτε εἰ
τέθαπται, ἔτε εἰ μὴ τέθαπται. καὶ τοί- C
γε τῷ Ἰωάννῃ παρ' αὐτὴν τὴν Ἀσίαν ἐνσειλαμένῃ
τὴν πορείαν· καὶ ἑδάμῃ λέγει, ὅτι ἐπηγά-
γετο μεθ' ἑαυτῆς τὴν ἁγίαν Παρθένον. ἀλλ'
ἀπλῶς ἐσιώπησεν ἡ γραφή, διὰ τὸ ὑπερ-
βάλλον τῷ θαύματι· ἵνα μὴ εἰς ἐκπλη-
ξιν ἀγάγῃ τὴν διάνοιαν τῶν ἀνθρώπων. ἐγὼ
γὰρ ἐτολμῶ λέγειν, ἀλλὰ διανοεῖσθαι σιω-
πὴν ἀσκή. τάχα γὰρ πᾶσι καὶ ἔχοντα ἄρρω-
τῆς ἀγίας ἐκείνης, καὶ μακαρίας, ὡς ἔτε ἄ-
ρρωσιν ἐπὶ τὸν θάνατον αὐτῆς. πῇ μὲν γὰρ ὁ
Συμεὼν φάσκει παρ' αὐτῆς, καὶ σὺ αὐτῆς
τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἀ- D
ποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν δια-
λογισμοί. πῇ δὲ τῆς Αποκαλύψεως Ἰωάν-
νης φασκεῖσθαι, ὅτι καὶ ἔσπευδεν ὁ δράκων
ἐπὶ τὴν γυναικὰ τὴν γυνήσασαν τὸν ἄρρενα,
καὶ ἐδόθησαν αὐτῇ πτέρυγες ἀετὸς, καὶ ἐ-
λήφθη εἰς τὴν ἔρημον, ὅπως ἂν μὴ λάβῃ
αὐτὴν ὁ δράκων. τάχα δὲ δύναται ἐπ' αὐ-
τῇ πλεῖστα εἶναι πάντως δὲ ὀρίζομαι τῶν,
καὶ ἐλέγω ὅτι ἀθάνατος ἔμεινεν· ἀλλ'
ἔτε διαβεβαιῶμαι εἰ τέθνηκεν. ὑπερέβα-
λε γὰρ ἡ γραφή τὸν νότον τὸν ἀνθρώπων,

Antidicomaria-
nita.
Hæcclis
LXXVIII.

captum prætergressa rem in incerto reliquit, propter vas illud eximium, ac præstans, neqvis carnis propriam ullam ei foeditatem adscribat. Sive igitur mortua sit, nescimus, sive conscripta sit, non tamen ullam eî conjunctionem corporis experta: ablit ut illud existimemus. Quis est autem, qvi furorem sibi, & insaniam asciscens, tantam beatæ Virgini contumeliam, velit imponere, & os suum adversus illam attollere? laxare linguam? ad pestiferam illam pronuntiandam sententiam labra diducere? pro laudibus, ac præconiis probra contumeliasque comminisci? sacrosanctæ insultare Virgini? Vas illud deniqve omni honore dignum nullo honore prorsus afficere?

XII. Quod si & aliunde rationes transferre liceat, quid rerum natura ipsa ferat, paululum consideremus. Leænam itaqve ferunt non nisi semel parere: cuius rei hanc esse rationem: quod animal istud voracissimum sit, colore fulvum, validissimo robore, atqve, ut uno verbo dicam, regia qvadam dignitate cæteris antecellat: porro ex uno conjuge concipiat foetumqve sex & viginti totos menses in utero gerat: adeo ut ille præ longinquitate temporis adultus dentibus omnibus, atqve ungvisibus cum iustâ corporis statura, præditus sit, anteqvam in lucem prodeat: atqve & claviculares, quos vocant, & caninos dentes, ac molares habeat, & alia omnia, quæ animali huic à natura concessa sunt. Dum igitur matris utero continetur, subsultando, monendoqve sese, aut alio quovis modo matris uterum laniare ungvisibus, ac discerpere narrant. Quare cum ad partum mater venerit, eadem illâ die ab omni parturienti conditione, ac molestia ventrem illius liberari. Siqvidem in ipso partu uterum simul, ac matricem excerni naturalium rerum indagatores asserunt: adeo ut nulla in posterum veneris cupiditate tangatur, nisi aliqua vis adhibeatur. Quod si marem experiri cogatur, non amplius tamen foetum gestare posse, utpote quæ matrice careat. Quæ quidem ex narratione ad id, de quo agimus, similitudinem quandam licet transferre, quæ utilitatem, potius, quam damnum aliquod continere videatur. Etenim si carulum leonis Judam Jacob nominans Christum qvadam sermonis figura adumbravit, cum eoqve illud ex Joannis Apocalypsi congruit: Ec-

Christus
cum leone
conferatur.
Gen. 49.
Apoc. 5. 5.

καὶ ἐν μετεώρῳ ἔασσε, διὰ τὸ σκεῦθ' τὸ τίμιον, καὶ ἐξοχώτατον· ἵνα μή τις ἐν ὑπονοίᾳ γνῶνται πρὸς αὐτῆς σαρκικῶν πραγμάτων. καὶν τε ἐν τέθεικεν, ἢ ἐγνωμῆν. καὶ εἰ τέθραπται, ἢ συνήπται σαρκὶ μὴ γνῶιτο. τίς δὲ φρενοβλάβειαν ἐαυτῷ συναγαγὼν θελήσῃ ἐν σκήψαι βλάβος φημιόν τινα ὑπόνοιαν, καὶ * ἀπάσαι σῶμα, χαλάσαιτε γλώττιαν, διελ-
λεῖν δὲ χεῖλη ἐκ διανοίας κακῆς; μᾶλλον δὲ ὦντι ὕμνων, καὶ δοξῆς, ὕβρεις τινὰς ἐπινοεῖν, καὶ ἐμπαροινεῖν εἰς τὴν ἀγίαν παρθένον, καὶ μὴ τιμᾶν τὸ τιμημένον σκεῦθ'.

Ei δὲ καὶ δοτὶ ἄλλης τινὸς θεωρίας χρὴ λαβεῖν τὰ πράγματα, ψηλαφήσωμεν καὶ Φυσιολογίων χάριτι. Φασὶ τὴν λέαιναν μὴ τίκτειν, πλὴν μιᾶς γαστρὸς μόνης. ἔχειν δὲ τὴν αἰτίαν τοιάνδε· τὸ ζῶον μὲν ἐστὶ τεργότατον, χαρωπὸν δὲ τῷ εἶδι, ἐμδεδέσθαι τῇ αἰκῇ, ὡς εἰπεῖν, βασιλικώτατον γὰρ ἐστὶ τὰ ἄλλα ζῶα. ἔχειν δὲ τὴν σύλληψιν ἐξ ἐνὸς συζύγου, τελεῖν δὲ τὸ καταβαλλόμενον σπέρμα εἰκοσιεξ ἡμέρας ἐν τῇ κοιλίᾳ· ὡς τε τὸ σκύμνον ἐνδὸν ἐπὶ τελειότητι φέρεσθαι διὰ τὸν χρόνον, εἰς τὸ καὶ εἶναι πάντας ὁδόντας ἔχειν ἤδη, πρὶν ἢ ἐκ τῆς γαστρὸς περὶελθῶν, καὶ εἶναι ὀνυχας ἐν ἡλικίᾳ σατίμῳ, τὰς τε πασσαλίσκας καλεσμένους, καὶ κυνόδοντας, τὰς τε μύλας, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα περιεσιτῶ ζῶα ἐν τῷ ὄντι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐν ταῖς σκιστῆσιν, κινήσεσιν τε, καὶ τῶν ἄλλοις τρόποις διὰ τὸ ὀνύχων κατασπᾶν, ξέφυτε τὰς ἐγκυμονικὰς μήτρας τε, καὶ ὕερας. ἐν τῷ ὄντι ἐπὶ τῷ τίκτειν τὴν μητέρα ἤκειν καὶ ἐκείνῳ τὴν ἡμέραν, παντὸς δευγαλέου κυοφορικῆς φύσεως ἀλλοτρίαν τὴν γαστέρα γίνεσθαι. καὶ γὰρ τοκεῖσιν, καὶ τὰς ὕερας, καὶ τὰς μήτρας ἐκκρίνεσθαι ἅμα φασὶν οἱ Φυσιολόγοι· ὡς τε μηκέτι τὴν θήλειαν ὀρέγεσθαι, εἰ μή τις ἄρα βία γένοιτο. μήτε μὲν εἰ καὶ τύχοι σωμαφεία τινὶ ἀναγκασθῆναι, ἔτι δύνασθαι κυῖσθαι, μὴ ἔσθαι τῶν μητρῶν, εἴτ' ἐν ὕεσιν. ἀρα γὰρ δεδοκεν ἡμῖν καὶ αὕτη ἡ ἀκολαθία πορίσασθαι εἰς τὴν ἐπιζητημένην πραγματείαν ἐννοίαν τινα χεσεως ἐπὶ τὸ συμφέρον μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὸ βλάπτον. εἰ γὰρ σκύμνον λέοντι (ἰδοὺς ἀντίπε) ἰακώβ, λέγων τὸ Χριστόν, * καὶ εἶναι ἐν τῇ Αποκα-
λύψῃ ἰωάννης· ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων, φησὶ ὁ ἐκ

Ε. ἰ. π. α. ρ.

For. 11.

Ε. κ. τ. ς.

Φυλῆς Ἰούδα, καὶ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ· λεόν-
τι ἄρα παρεικασμένον ὡς Κυρίῳ, ἐχὼν καὶ φύσιν,
ἀλλὰ διὰ τὸ ἀνιγνῆναι, καὶ διὰ τὸ βασιλικὸν
εἶναι τὸ ζῶον, πάντων ζώων ἱταμώτατόν τε,
καὶ ἰσχυρότατον, καὶ τὰ ἅλλα πάντα χαριέσα-
τον· ἄρα γε καὶ τὴν γυνήσασαν λέαναν εἴ-
πομεν ἂν. πόθεν γὰρ λέων γυνάταται πάντως,
εἰ μὴ λέανῃ ἢ μήτηρ κληθῆσεται; λέανῃ δὲ
δευτέρῃ ὃ γίνεται κήσις· ἄρα σκέτι κή-
σιν οἶδεν ἡ Μαρία· σκέτι συνάφειαν σωμά-
των ἢ ἀγία Παρθένος.

For. lū
ἀκόλ.

Ἀλλὰ καὶ ἑτέρας ἰδούμην θεωρίας, * ὡς ἢ
ἀκόλῃς· πρὶν Ἰησοῦ ἅμα ἀπὸ πάντοτε τυφ-
λάνεσσα. ἐκλήθη Ἰησοῦς εἰς γάμους, καὶ ἡ
μήτηρ αὐτοῦ ἐκεῖ, καὶ οἱ ἀδελφοί, καὶ ἑδαιμὸς
Ἰωσήφ. τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι; ἔγωγε καὶ ἡ ὥρα
μου. καὶ ἐκ εἶπε· τί ἐμοὶ καὶ ὑμῖν ἄνθρωποι;
παρεῖσεν δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ Μα-
ρία ἡ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία μήτηρ Ραφαῆ, καὶ
Μαρία ἡ ἄλλη, καὶ Σαλώμη, καὶ ἄλλαι. καὶ
ἐκ εἶπεν, ἦν ὁ Ἰωσήφ ἐκεῖ, ἢ ὁ Ἰάκωβος ὁ
ἀδελφὸς τῶ Κυρίου· ὃς ὑψ' ἐτῶν τελευτᾷ,
παρθένος γεγενησὶν· ἐφ' ὃ κεφαλῆς σίδη-
ρος ἐκ ἀνῆλθεν· ὃς ἐκ ἔχρητο * βαλα-
νεῖον, ὃς ἐμφύχων ὃ μετέχε· ὃς χιτῶνιον
δεύτερον ἐκ ἐνεδύσατο· ὃς τριδωνικὸν ἐκέχρητο
λινῶ μονωτάτῳ, καθάπερ ἐν Ἐταγελίῳ
Φησί, ἔφυγεν ὁ νεανίας, καὶ ἀφῆκε τὴν
σινδόνα, ἣν ἦν περιβεβλημένη. Ἰω-
άννης γὰρ καὶ Ἰάκωβος, οἱ τρεῖς ἔτοι
ταύτην τὴν πολιτείαν ἐσχέασιν, οἱ δύο
μὲν παῖδες τῶ Ζεβεδαίου, καὶ ὁ πᾶς τῶ Ἰω-
σήφ Ἰάκωβος, ἀδελφὸς δὲ τῶ Κυρίου, διὰ
τὸ ὁμοδιαίτον, διὰ τὸ σύντροφον, διὰ τὸ
ὅτι τάξει ἀδελφῶς αὐτὸν ἐχικήναν, δι' ἣν
ἔχεν Ἰωσήφ μόνον πρὸς τὴν Μαρίαν γυν.

For. ἐκί-
2577.

I. ἀμο-
διῶναι·
quoniam
eadem &
vox infra
repetita
N. X VI.

σιότητα, διὰ τῶ * ὁρμασθῆναι αὐτὴν αὐτῇ.
μόνον τέτω τῷ Ἰακώβῳ ἐξῆν ἅπαξ εἰσεῖναι
τῶ ἔτις εἰς τὰ ἁγία τῶ ἁγίων, διὰ τὸ
Ναζωραῖον αὐτὸν εἶναι, καὶ μεμίχθαι τῇ
ἱερωσύνῃ. ἔνθεν γὰρ ἡ Μαρία κατὰ δύο
πρόσωπα συγγενὴς ἐτύγχανε τῇ Ἐλισάβετ,
καὶ ὁ Ἰάκωβος διέφερε τῇ ἱερωσύνῃ, ἐπει-
δήπερ αἱ δύο Φυλαὶ συνήπτοντο μόναι
πρὸς ἀλλήλας, ἢ τε βασιλικὴ τῇ ἱερα-
τικῇ, καὶ ἡ ἱερατικὴ τῇ βασιλικῇ· ὡς καὶ
ἂν ὅτι τῇ ἐξόδῳ, Νααζωρῶν ὁ διὰ τῶ

Accurrit leo de tribu Juda, & de stirpe Da-
vid: cum leoni Dominus assimuletur, comari-
non natura quidem, sed similitudinis,
adumbrationisqve gratia quod regia qua-
dam insit in leone dignitas; sitqve animalium
omnium audacissimum, ac fortissi-
mum & in cæteris omnibus aspectu ju-
cundissimum, non absurdè matrem
illius leonam appellabimus. Qui enim
leo generari potest, nisi mater ejus lea-
na nominetur. Cæterum uti leona se-
cundò non parit: ita sacrosancta virgo
Maria alterius partus expers fuit, ac nul-
lum corporis commercium exercuit.

XIII. Quin & aliud præterea con-
templemur. Fuit illa perpetua Christi
comes, nec ab ejus confortio divulsa.
Vocatus est Jesus ad nuptias: statim il-
lic mater ejus, & fratres adfuerunt: nec
usquam Josephi mentio. Quid mihi &
tibi mulier? Nondum venit hora mea.
Non dixit: quid mihi & vobis homi-
nes. Item aderat Maria Magdalene, &
Maria Cleophae, & Maria mater Rufi,
& altera Maria, & Salome cum aliis mu-
lieribus. Non dixit illic Josephum fuisse,
vel Jacobum fratrem Domini. Quid
quidem nonaginta sex annos natus ex
hac vita discessit, cum perpetuam virgi-
nitatem servasset. Cujus caput nunquam
ferro detonsum est: neque is balneis
usus est, neque animatum quicquam ad
cibum adhibuit, neque tunicam alteram
induit: sed lineo palliolo duntaxat usus
est: quemadmodum testatur Evangeli-
um. Fugit, inquit, adolescens relicta sindo-
ne, qua erat amictus. Nam Joannes & Ja-
cobus unà cum Jacobo nostro idem il-
lud vitæ institutum amplexi sunt; quorum
duo priores Zebedæi filii; postremus Jo-
sephi filius, Domini frater appellatus est,
quod una cum ipso nutritus, atque educa-
tus, ab eoque fratris loco sit habitus;
propter illam scilicet, quam cum Maria
Josephus necessitudinem habuit, quo cum
erat illa conjuncta. Cæterum soli huic
Jacobus id honoris attributum est: semel
ut quorannis in sancta sanctorum ingre-
deretur; quod & Nazarenus esset; & cum
sacerdotali stirpe conjunctus. Unde &
Maria duplici cum Elizabetha cognatio-
ne, ac necessitudine conjuncta fuit: &
Jacobus sacerdotii dignitate præstitit.
Quandoquidem duæ illæ tribus solæ in-
vicem nuptiarum commercio jungeban-
tur; regia, inquam, cum sacerdotali, &
sacerdotalis cum regia. Quemadmodum
olim sub egressionis ex Aegypto tempus,
S s s s iij

anix.
Hæresis
LXXVII.

Joan. 2. 1.

De Jacobo
fratre Do-
mini.

Mar. 14. 51.

Jacobus
idem cum
Sacerdo-
tali stirpe
conjunctus

Sola dua
tribus ma-
trimonia
inter se jun-
gelant.
Exo. 6. 25.

Antidid- Naasson tribus Judæ princeps Elizabe-
comari- tham illam priorem Aaronis, filiam du-
anitz. xit. Ex quo factum est, ut complures Hæ-
Hæretis reticorum sectæ Christi Domini prolapi-
LXXVII. am, ac genealogiam ignorent, atque ob
Lapsus hic illam suam hæsitacionem fidem arrogant,
memoria ac veritatem oppugnare se putent, cum
est Epipha- illud objiciunt: Qvi fieri potest, ut quæ
nium. Nam ex Davidis, ac Judæ stirpe sit oriunda,
Aaron Eli- Elizabethæ quæ ex Levitico genere esset,
zabetham duxit, cognata fuerit.

Pergit in
historia
Jacobi.

XIV. Jacobus iste bracteæ in ca-
pite gessit. Et cum aliquando terra sic-
citate laboraret, sublatis ad cælum ma-
nibus oravit, statimque imber decælo
decidit. Lanca vestimenta nunquam in-
duidit. Hujus verò genua comelorum in-
star callosam duritiem contraxerant, quod
præ abundantia pietatis, assidue illa co-
ram Domino flecteret. Quamobrem
nemo amplius proprio illum nomine
vocabat, sed *justus* ab omnibus apellaba-
tur. Ad hæc nunquam in balneis la-
vit: ab animato omni temperavit, ut
antea dictum est: neque sandaliis usus
est. Reliqua omnia prætermitto, quæ
de hoc viro, deque laudabili vitæ illi-
us instituto quamlibet copiose dici pos-
sunt. Vidēsne quàm egregia familia
illa omnis extiterit? Nam si Josephi
liberi virginum ordinem illum & Naza-
ræorum officium sectabantur, quanto
magis senex ille veneratione omni di-
gnissimus castam, & intactam Virginem
conservare noverat, & ei vasi singula-
rem quendam honorem deferre, quod
salutem hominum aliquando continue-
rat? Sed & natura ipsa documento nobis
esse potest: quod & affecta jam ætate fo-
ret, ac natu grandior; magnus inter viros,
moribus fidelis, ac specie ipsa religiosus.
De eo quippe testatur Evangelium: *Ho-*
minem fuisse timentem Deum: qvi idcirco
clam conjugem dimittere statuisset. Sed
ut ad Jacobum redeam Domini fratrem,
ac Josephi filium, hic Hierosolymis mor-
tuus est annis post Ascensionem Domini
plus minus viginti quatuor exactis, cum
iple sextum & nonagesimum ætatis age-
ret. Huic enim fullo quidam caput fulte
comminuit, cum præceps esset de templi
pinnaculo dejectus: sed nihil admodum
offensus, procumbens in genua pro his
ipsis, a quibus præcipitatus fuerat, Deum
precatus est, his verbis: Dimitte illis, quia
nesciunt quid faciunt. Unde Symeon il-
lius è sorore nepos, ac Cleophaæ filius pro-
cul adstans in hæc verba locutus est: De-

Matt. i. 19.

Martyri-
um Jacobi.

Αἰδοῦσα φύλαρχον λαμβάνει τὴν Ελισάβετ,
& Ελισάβετ, & δεχαίαν θυγατέρα Ααρών
ἐαυτῷ γυναικα. ὅθεν πολλὰ τ' αἰρέσεων κτ'
σάρκα γυνεαλογίαν τῷ Σωτῆρι ἀγνοῶσι, καὶ
διὰ τὸ δοκεῖν αὐτοῦ, ἀπιστοῦσι, καὶ δοκῶσιν
ἀντιλέγειν τῇ ἀληθείᾳ, λέγοντες, πῶς ἡ
ἀπὸ Φυλῆς Δαβὶδ καὶ Ἰσδα δύναται συγ-
γῆς εἶναι τῆς Ελισάβετ τῆς ἀπὸ
Λαύ;

Οὗτος ὁ Ἰακώβος καὶ πέταλον ἐπὶ τῆς
κεφαλῆς ἐφόρεσε· καὶ ποτὲ ἀβραχίας γυν-
μῆς, ἐπῆρε τὰς χεῖρας εἰς ἔρανον, καὶ προσ-
ῆυξατο, καὶ εὐθύς ὁ ἔρανος ἐδόκεν ὑπὲρ αὐ-
τοῦ. ἐρεῖν δὲ ἰμάτιον ἔδεδωκεν ἐκεῖνός τε. τὰ δὲ
γόνατα αὐτῷ ἐσκληρίασαν διὰ καμῶν, καὶ
ἀπὸ τῶ πάντοτε κάμπειν αὐτὰ ἐνώπιον
Κυρίου, δι' ὑπεροχὴν εὐλαβείας. τῆτον ἦν ὁ
νόματι Σακέτι ἐκάλειν, ἀλλ' ὁ δίκαιος ὡς
αὐτῷ ὄνομα. ἔτι ἔδεδωκεν ἐν βαλανείῳ
ἐλῆσατο· ἔτι ἐμφύχας ἔμετέχε, καθὼς
ἀνὰ μοι περὶ δὴ λωται· ἔτι σανδάλιον
ἔχ' ὑπεδήσατο. καὶ πολλὰ ἦν τὰ ἐν-
δρός λέγειν, καὶ τῆς ἐναρέτος αὐτῷ πολυείας.
ὁρᾷς ἦν ὅτι ὁ οἶκος πάντ' ἵκανον ἀξιολο-
γώτατος ἦν; εἰ γὰρ οἱ παῖδες τῷ Ἰωσήφ ἡ-
δαισαν παρθενίας τάξιν, καὶ Ναζωραίων
τὸ ἔργον, πῶσω γε μᾶλλον ὁ πρεσβύτερος, καὶ
τίμιος ἀνὴρ ἦδ' ὑπεροχὴν παρθένου ἀγνῆς,
καὶ τιμᾶν τὸ σκεῦος, ἐνθάδε πρὸς ἐνεδήμησεν ἡ
τῷ ἀνθρώπων σωτηρία; ἔτε αὐτῇ ἡ φύσις
διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἦν πρεσβύτερος,
ὑπερεβηκώς πολὺ τῇ ἡλικίᾳ, μέγας γεγο-
νώς ἐν ἀνδράσι, πιστὸς τὸν πρόπον, εὐλαβὴς
τὸ εἶδος. Φάσκει γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅτι ἀ-
νὴρ φοβεῖσθαι τὸν Θεὸν ἐζήτην λάθρα ἀπο-
λῦσαι αὐτὴν. τελευτᾷ δὲ ἔτι ὁ Ἰακώβος
ὁ ἀδελφὸς τῷ Κυρίῳ, καὶ υἱὸς Ἰωσήφ, ἐν Ἱερο-
σολύμοις, βιώσας μετὰ τὴν τῷ Σωτῆρι
ἀνάληψιν ἔτεσι εἰκοσιπένδεσσιν ὡς ἐ-
λάσσω, ὡς ἐτῶν ὑψ', ὑπὸ τῷ γυναικὶ τῷ
ἐξύλῳ παροφείας τὴν κεφαλὴν, ριφείς ἀπὸ
τῶ πτερύγῃ τῶ ἱερῶ, καὶ κατελθὼν,
καὶ μηδὲν ἀδικηθεὶς, κλίνας δὲ τὰ γόνα-
τα, καὶ προσευξάμενος ὑπὲρ αὐτὸν βι-
ψάντων, καὶ Φάσκων, συγχώρησον αὐ-
τοῖς· εἰ γὰρ οἶδασιν τὶ ποιεῖσιν. ὡς καὶ Συ-
μεὼν πόρρω ἐσὼς, ὁ τῶ ἀνεψιὸς, υἱὸς δὲ
τῷ Κλωπᾷ ἔλεγε· παύσαο, τί λιθάζε-

τε τὸν δίκαιον; καὶ ἰδὲ ὄχεται ὑπὲρ ὑμῶν τὰ κάλλιστα. καὶ ἔτως γέγονε τὸ αὐτῶν μαρτύριον.

Εἰ τοίνυν ὁ τέτατος παῖς τοσούτων ἐτῶν ὑπῆρχε, πῶς ἄρα ὁ τέτατος πατήρ βλέπων Φεικῶδη πρᾶγματα, Ἀγγέλους τὴν γέννησιν τῆς Τιᾶ δορυφορεῦντας, ὑμνῶντας αἰπ' ἄρσιν, καὶ λέγοντας, δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἰπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις Δόδοκία. καὶ τὸ ποιμένων ἡκόντων εἰς τὸ σπήλαιον, ἐνθα ἐγέννηθη, καὶ ταῦτα ἀγγελλόντων, καὶ τῶ Ιωσήφ ἀκρόν-
 τῶ πρῆσθόντος, καὶ ὑπερβάντος τῶ χρόνου, τὰ τοσαῦτα σημεῖα, καὶ θαύματα, πῶς ἐτόλμα ἐμπαρσινεῖν, καὶ ἐνυσοῖζεν σῶμα ἅγιον, ἐν ᾧ κατωκίωθη Θεός. ἐξ ἑπὶ σῶμα-
 τῶ συνελέγη ἡμῖν ἡ τῆς ἐνσαρκίας παρεσχίας οἰκονομία; ὅθεν ἡ ἀγία ἄχρονη σὰρξ ἡμῖν οἰκοδομήθη ἐν τῇ Θεότητι τῆς Σωτῆρος; ὡς ὁ Ἀγγελὸς ἐκέισε Γαβριὴλ λέγων· Πνεῦμα Κυρίου ἐπελεύσεται ἰπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστης ἰπὶ σὲ κινήσῃ σοι· διὸ καὶ τὸ γυνώμενον ἐκ σῆς ἁγίου κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. πῶς ἄρα ἐτόλμα συναφθῆναι τῇ τοσαύτῃ. καὶ τοιαύτη ἀγία παρθένω Μαρία; τί δὲ ὠφέλησεν ἡμᾶς, εἰ καὶ σιμῆθη ὁ πρῶτος γένος, πρὶν εἰ ζῆτεῖν; ποῖον δὲ μᾶλλον ἐστὶν ἀρετώτερον, τὸ πρῶτον τὰ πρᾶγματα Θεῷ, ἢ βιάζεσθαι ἡμῖν τὰ χείρνα; ὅτι μὲν σὺ ἐγράφη ἡμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ πισεύσωμεν, ὅτι σιμῆθη πάλιν ἡ Μαρία, σὺ ἐχομεν ζωὴν αἰώνιον, ἀλλὰ εἰς κρέμα ἐρχόμεθα, δῆλον. ἐγράφη δὲ* τί καλὰ, ἀλλὰ τί δίκαια, τί σεμνὰ. ἵνα δῶμεν χά-
 ριν καὶ ᾤσιν ἀκρόσιν. εἶσαν δὲ οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀναγκαῖα, τὰ πρὶν πίστεως ἀληθείας, τὰ ἐν δοξολογία Θεῷ, καὶ ὅθεν δ' αὖ εὐρω-
 σιν ἑαυτοῖς προσπορίζονται πρὸς βλάβην Φεῦ καὶ διανοεῖσθαι, μάλιστα τὴν γραφῆς μὴ λεγέσθαι.

Εἰ μὲν ᾤετο ἡ γραφή, ἀπεδιδόμεν αὐτὴν ἀλήθειαν, καὶ ἔδεν διανοεῖσθαι. μὴ γὰρ ὁ γὰμ ἄσεμνος; μὴ βέβηλος ἡ κοίτη; μὴ ἐκ ἐσιν ἡ κοίτη ἀμείαντος; μὴ πρῶτα-
 ράσεται γὰμ; Δὲ δὲ Προφητῶν, καὶ δε-

Asinite: Quid lapidibus justum hominem Antidi-
 appetitis? Is pro vobis optima quæque comaria-
 precatur. Hoc igitur modo martyrio
 perfunctus est.

XV. Jam verò si Josephi filius zeta-
 ta sic profectus fuit, quis ejus patrem ar-
 bitretur, qui tam horrenda spectacula vi-
 disse: puta Angelos nascenti Filio Dei
 stipulatorum, ac satellitum officia præstan-
 tes, ac de coelo cantantes, & dicentes:
Gloria in altissimis Deo: & in terra pax, in
hominibus benigna voluntas: cum Pasto-
 res insuper ad eam speluncam, in qua
 Christus natus erat, accessissent, eadem-
 que nunciallent: cum hæc inquam, tam
 admiranda prodigia, ac miracula Jose-
 phus ille senex, ac decrepitus audiret, fie-
 rine potuit, sancto ut illi corpori, in quo
 Deus habitaverat, per summam ignomi-
 niam illuderes? quo quidem ex corpore
 suscepta à Dei Verbo hominis est natura
 contracta. Unde & sancta illa, & in-
 corrupta caro fabricata est, & cum Sal-
 vatoris Divinitate conjuncta. Quemad-
 modum Angelus Gabriel illic testatus
 est: *Spiritus, inquit, Domini superveniet*
inte, & virtus altissimi obumbrabit te.
Ideoque & quod nasceretur ex te sanctum,
vocabitur Filius Dei. Quamobrem quo tan-
 dem pacto cum tanta, talique Virgine
 Maria copulari ausus esset? Ecquæ ve-
 rò fructum ea quæstio nobis attulit, utrum
 illius consuetudinem habuerit? Utrum
 verò tandem magis eligendum est, Deo
 istiusmodi negotia committere, an ad
 deteriora violenter irrumperere? Quod
 enim nusquam in sacris literis scriptum
 extet, nisi crediderimus Mariam cum vi-
 ro postea consuevisse, nos vitam æter-
 nam minimè consecuturos, sed judicio
 condemnandos, nemini esse potest ob-
 scurum. Quænam verò scriptis expressa
 sunt? utique honesta. Quænam porro?
 Justa. Quæ inquam? Honestæ: ut audi-
 entibus conciliari gratia possit. At homi-
 nes necessariis relictis, iis, quæ cum fidei
 veritate, ac Dei prædicatione conjuncta
 sunt, perniciose sibi quæque, undecunque
 potuerint, excogitare contendunt: Heu!
 quod vel cogitare molestum est, cum nul-
 la præcipue sit in scriptura mentio.

XVI. Etenim si ejusmodi quiddam
 illa commemorasset, profectò veritatem
 ipsam sine ulla tergiversatione profiteremur.
 An enim inhonestæ sunt nuptiæ? aut
 profanus est torus, & non potius inmatu-
 ratus? An denique adulteratæ sunt nuptiæ?
 Quænam Prophetæ, ac Pontifices ab

Sequen-
 tia cum
 interro-
 gatione
 forte le-
 genda.

Epb. 4. 29.
 Phil. 4. 8.

Hebr. 13. 4.

Antidi- illis abstinent, ut majoribus functionibus A
comaria- occupentur. Etenim Moyses, postea-
nitæ. quam Propheta esse cœpit, nullam ampli-
Hæresis us cum uxore consuetudinem habuit;
LXXVIII, neque liberos in eo statu suscepit: quip-
Moyses pe qui cum Domino majori vitæ suæ par-
cum uxore te versaretur. An si nuptiis vacare vo-
consuetu- lisset, *quadringenta noctes, ac dies in mon-*
dinem non-
habuit-
possetam a- *te Sina* perseverare potuisset? Potuisset
Deo voca- *quadringenta* totos annos in solitudine ad
tus est. Divinarum se rerum administrationem
Exo. 24. 18. intendere? Sacerdotio vacare? enarra-
re Dei mysteria? cum Deo denique per-
petuò colloqui nuptiarum obstrictus onere potuisset? Nam si de nobis Aposto-

1. Cor. 7. 5. lus apertè pronuntiat: *Ad tempus, ut*
vacent orationi: quanto istud ipsum de
Prophetis potiori jure diceretur? Atqui Ma-
ria Prophetissa fuit. *Ingressus est enim,*
Esa. 8. 3. *inquit, ad prophetissam: Et in utero con-*
cepit, Et peperit filium. Et dixit Dominus
ad me: Voca nomen ejus, cito detrahere
Lus. 1. *spolia: raptim pradare, &c.* Quibus ver-
bis Gabrielis ad Mariam ingressum ostendit: cum ad eam venit, ut nuntiaret Filium ipsam Dei, ac Salvatorem, sine ullo virili fatu, sed sancti Spiritus interven-
tu, mundo esse parituram. Quinetiam
Philippus Evangelista quatuor habuit af-
flatu Prophetico prædicas, quæ ob vir-
ginitatis decus vaticinandi munus illud obtinuerunt. Sed & Thecla cum in
Paulum incidisset, pactas nuptias dissol-
vit, cum primario cuidam civitatis totius, ac longè diviti, nobilissimo, splendidissi-
moque desponsa jam fuisset. Verùm ter-
rena ideò sancta illa contempsit; ut cœle-
stium compos esse posset. Quare cum hæc ab illis præstita videamus, quanto magis idem à Maria susceptum fuisse fatebimur, in qua admirabile illud Incarnationis mysterium est perfectum? Quamnam verò à nobis iniri ratio potest, ut & istorum mentes ad meliora traduca-
mus, & omnem iis discutiamus erroris caliginem, qui nefaria dogmata, velut perniciosissimos foetus, intra se conceperunt: uti scriptum est: *Concepit laborem, Et peperit iniquitatem?* Illi enim utique cogitationum molestiam, laboremque concipiunt, & contumeliosarum vocum impietatem pariunt.

XVII. Sed vereor, ne quis illum ipsum errorem in animum inducat suum, aliisque ratione impulsus in seipso velut conferere conetur, atque in hunc modum ratiocinari velit: Quid est quod Evangelium narrat: *Inventa est in utero ba-*

χιερέων ἐπέχεται διὰ τὴν πρὸς τὸ μείζον ὑπερησσίαν. μὴ γὰρ τὸ πρὸφητεῦσαι Μωϋσῆν, σκέτι γυναικὶ συνηπία, σκέτι τεκνοκυίσκη, σκέτι γυνὰ ὁ τοῖστ'. χολιάστερον γὰρ τὸ βίον ἔχε πρὸς τὸν θεσπότην. πῶς γὰρ ἡδύνατο εἶν' ὅρ' Σινᾶ τεσσαράκοντα νύκτας, καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας διατελεῖν γάμῳ πρὸς ἀνέχων; ἢ πῶς ἡδύνατο τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ πρὸς οἰκονομίαν Θεοῦ ἔτοιμ' εἶναι, πρὸς ἱερῶσύνῳ τε χολάζειν; καὶ πῶς τὰ μυστήρια διηγείσθ', καὶ τὸ * σωματελεῖν Θεῷ F. σωματελεῖν. τῷ γάμῳ συνημμένῳ διατελεῖν; εἰ γὰρ πρὸς ἡμῶν φάσκη ὁ ἅγιος Ἀπόστολος διαβήδῳ, καὶ λέγει, πρὸς καιρὸν, ἵνα χολάσωσι τῇ πρὸς σευχῇ· πόσω γε μάλλον. πρὸς Προφῆτῳ ἔσαι ἔτ' ἀληθῶς ὁ λόγος; Προφῆτις εἶναι καὶ ἡ Μαρία. εἰσήλθε γὰρ, φησὶ, πρὸς τὸ Προφῆτιν, καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβε, καὶ ἔτεκεν υἱόν. καὶ εἶπε Κύριε πρὸς με· κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ταχέως σκύλευσον, ὅξέως προνοόμευσον, καὶ τὰ ἐξῆς σημαίν' ὅτι ἐνταῦθα τὸ Γαβριὴλ εἰσοδὸν πρὸς τὴν Mariam, ὅτε ἐξῆλθεν διαγγελίσασθαι αὐτῇ, ὅτι μέλλ' ἡμῶν υἱὸν Θεοῦ σωτῆρα τῷ κόσμῳ, ἐκ δ' αὐτοῦ σπέρματος ἀνδρός, ἀλλὰ διὰ Πνεύματος ἁγίου. ἀλλὰ καὶ τῷ Φιλίππῳ τῷ Ἐταγελιστῇ τέσσαρες ἦσαν θυγατέρες πρὸφητεῦσαι· ἐπρὸφῆτευσον δ' ἄρα δι' ἡμετέρας τῆς ἐξ ἡμῶν παρθενίας. καὶ Θέκλα μὲν σταντὰ Παύλῳ τῷ ἁγίῳ, καὶ διαλύεται γάμῳ, ὁρμασὸν ἔχουσα εὐειδέεσσαν, πρὸς τεύοντα δὲ πόλεως, πλῆσιον ἄγαν, εὐχρέεσσαν δὲ ἐν τῷ βίῳ, καὶ διαφανέσσαν· καὶ πρὸς φρονεῖ τὸ πνεύματι ἡ ἀγία, ἵνα τὸ ἐπ' ἐργασιῶν ἐγκρατὴς γένηται. εἰ τοίνυν ἔτοιμα τα, πόσω γε μάλλον ἡ Μαρία, ἐφ' ἣν ἡ θαυμασία πᾶσα οἰκονομία γεγῆται; πόθεν τοίνυν σινάξω διανοίας εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐκτρέψω τὸν ζῶον τὸ δεινὸν ἐγκισσησάντων, καὶ τὰς γέγραπται. σινάλαβε πόνον, καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν; ἔτοι γὰρ ἀληθῶς συλλαμβάνει πόνον διανοημάτων, τίκτασι δὲ ἀνομίαν βλασφημιῶν.

Ἀλλὰ μή τις ἐκείνα ὑπονοείτω, καὶ ἐπὶ ὅπως αὐτὰ ὑποσπείρειν εὐπρεπῶς πειρώμενος, λεγέτω. πῶς ἐν εἰπε τὸ Ἐταγέλιον, ὅτι εὐρέθη ἐν

For a.

ha exRe
gio Cod
restitu-
tione

A bene de Spiritu sancto Maria, antequam con- Antidi-
venirent? Utrumnam igitur conventio il- comaria-
la ac congressus expectabatur; ideoque, nita.
antequam convenirent, dixit? Præterea in Hæresis
eodem Evangelio alio loco scriptum est: LXXVIII.
(Inventa est in utero habens antequam con- Lm. 2. 7.
venirent, Vel; Et peperit, Et non cognovit
eam. Sive; peperit Filium suum primogeni-
tum: Et non cognoscebat ipsam.) Et non co- Mat. 1. 25.
gnovit eam, donec peperit filium suum pri-
mogenitum. Sed & illud homines isti non Refutatio.
vident, qui se ea, quæ in scripturis tra-
ctantur, distinctè, explicatæque differere
proferunt, ac sublimia illa, altissimaque
mysteria perscrutari student, hanc esse
B narrationis illius locique sententiam. Si
enim Maria denuò peperisset, cætero-
rum Christi fratrum erant proferenda
nomina. Quod autem primogenitus crea- Coloss.
tura omnis, ille unicus appellatur, non
est quod ea te res perturbet. Non enim
dixit: peperisse illam primogenitum su-
um; sed hoc solum: Non cognovit eam,
donec peperit filium suum. Ubi non primo-
genitum suum; sed primogenitum dunta-
taxat appellavit. Nam hoc ipso, quod, fili-
um suum, dixit, natum hunc ex illa, quod
ad carnem pertinet, ostendit. Ad primo-
geniti porro vocabulum, non vocem il-
lam, suum, adjunxit, sed primogenitum tan-
tummodò vocavit. Hic est enim ille, quem
primogenitum creatura omnis Apostolus
nominat, quique cum creaturis cæteris
minimè conjungitur, sed ante eas omnes
originem accepit. Neque enim primò
creatus dixit; sed primogenitus: adeo ut
ad majorem audientium fructum, atque
cautionem hæc illo in loco discreta sint,
ac primogeniti voce præmissa inferio-
rem deinde creaturam subjecit. Si qui-
dem primogeniti nomen ad Filium refer-
tur: Creatura per Filium est producta.
Peperit itaque filium suum primogenitum,
non primogenitam suam, quasi alios po-
stea paritura fuerit. Et non cognoscebat illam.
Qui enim nosse potuit tantum esse ei mu-
lieri gratiæ conferendum? Unde sciret,
inquam, tam excellenti gloria Virginem
esse celebrandam? Quippe mulierem
hanc à natura formatam, ac foeminei se-
xus esse cognorat, atque ab Anna matre,
& Joacimo patre genitam; Elizabethæ
cognatam, è domo Davidis, ac familia:
hoc verò nondum intellexerat, tantum
illam in terris decus, ac splendorem,
& quidem foeminam, esse consecutu-
ram. Quocirca non cognovit illam, do-
neque quod in ea mirabile contigerat, donec

Antidi-
comaria-
nita.
Hæresis
LXXVIII.
Lm. 3. 7.

Refutatio.

Colony

1. *Lucas*
 2. *Lucas*
 3. *Lucas*
 4. *Lucas*
 5. *Lucas*
 6. *Lucas*
 7. *Lucas*
 8. *Lucas*
 9. *Lucas*
 10. *Lucas*
 11. *Lucas*
 12. *Lucas*
 13. *Lucas*
 14. *Lucas*
 15. *Lucas*
 16. *Lucas*
 17. *Lucas*
 18. *Lucas*
 19. *Lucas*
 20. *Lucas*
 21. *Lucas*
 22. *Lucas*
 23. *Lucas*
 24. *Lucas*
 25. *Lucas*
 26. *Lucas*
 27. *Lucas*
 28. *Lucas*
 29. *Lucas*
 30. *Lucas*
 31. *Lucas*
 32. *Lucas*
 33. *Lucas*
 34. *Lucas*
 35. *Lucas*
 36. *Lucas*
 37. *Lucas*
 38. *Lucas*
 39. *Lucas*
 40. *Lucas*
 41. *Lucas*
 42. *Lucas*
 43. *Lucas*
 44. *Lucas*
 45. *Lucas*
 46. *Lucas*
 47. *Lucas*
 48. *Lucas*
 49. *Lucas*
 50. *Lucas*
 51. *Lucas*
 52. *Lucas*
 53. *Lucas*
 54. *Lucas*
 55. *Lucas*
 56. *Lucas*
 57. *Lucas*
 58. *Lucas*
 59. *Lucas*
 60. *Lucas*
 61. *Lucas*
 62. *Lucas*
 63. *Lucas*
 64. *Lucas*
 65. *Lucas*
 66. *Lucas*
 67. *Lucas*
 68. *Lucas*
 69. *Lucas*
 70. *Lucas*
 71. *Lucas*
 72. *Lucas*
 73. *Lucas*
 74. *Lucas*
 75. *Lucas*
 76. *Lucas*
 77. *Lucas*
 78. *Lucas*
 79. *Lucas*
 80. *Lucas*
 81. *Lucas*
 82. *Lucas*
 83. *Lucas*
 84. *Lucas*
 85. *Lucas*
 86. *Lucas*
 87. *Lucas*
 88. *Lucas*
 89. *Lucas*
 90. *Lucas*
 91. *Lucas*
 92. *Lucas*
 93. *Lucas*
 94. *Lucas*
 95. *Lucas*
 96. *Lucas*
 97. *Lucas*
 98. *Lucas*
 99. *Lucas*
 100. *Lucas*

Antidid- natum ex ea Filium vidit. Posteaquam
comari- verè peperit, habitum illi divinitus ho-
anitz. norem agnovit: eamque didicit his ver-
Hæresis bis ab Angelo salutatam: Ave gratia
LXXVIII. plena, Dominus tecum.

Luc. 1. B.
Maria co-
mitum.

XVIII. Hæc est, quam adumbra-
vit Eva, quæ viventium mater quodam æ-
nigmati involucre nuncupatur, Si qui-
dem *Eva tum viventium est appellata ma-
ter*, cum jam illud audisset: *Terra es, &
in terram reverteris*, post admissum vi-
delicet peccatum. Quod quidem ad-
miratione dignum est, post illam offensio-
nem, tam præclarum ei cognomen attri-
butum. Ac si exteriora duntaxat, &
sensibus obvia consideres; ab eadem hac
Eva totius est in terris humani generis
origo deducta. Revera tamen à Maria
Virgine vita ipsa est in mundum intro-
ducta, ut viventem pariat, & viventium
Maria sit Mater. Quocirca *viventium
mater* adumbrata similitudine Maria dicitur.
Nam de duabus fœminis dictum
illud est: *Quis dedit mulieri sapientiam,
aut variegandi scientiam?* Etenim Eva
illa prior sapiens mulier Adamo, quem
ipsa nudaverat, aspectabilia quædam ve-
stimenta contexuit: quippe huiusmodi
est labore damnata. Quod enim nudi-
tas illius opera referta fuerat, hoc eidem
datum negotium est, ut ad externam nu-
ditatem tegendam corpus istud, quod
sensibus expositum est, veste contegeret.
At Mariæ divinitus illud obrigit; ut
agnum nobis, atque ovem pareret: cu-
jus ex splendore ac gloria, tanquam è
vellere, per ejusdem virtutem immortalitatis
nobis vestis sapienter est confecta.
Aliud verò præterea in utraque, Eva sci-
licet, ac Maria, considerari potest, & qui-
dem admiratione dignum. Si quidem Eva
generi hominum causam mortis attu-
lit, per quam mors est in orbem terrarum
inventa: Mariæ vitæ causam præbuit, per
quam vita est nobis ipsa producta. Ob id
Filius Dei in hunc mundum advenit: &
ubi abundavit delictum, superabundavit
gratia. Unde mors accidit, vita illuc acces-
sit: ut in mortis locum vita succederet, &
illatam à muliere mortem ille ipse, qui è
muliere, vita ut esset nostra, natus erat, ex-
cluderet. Quoniam verò cum adhuc virgo
in hortis Eva degeret, per contumaci-
am apud Deum ostenderat, ideo gratiæ
propria ab virgine inanavit obedientia,
postquam circumfusi corpore Verbi, sem-
piternæque vitæ de cœlo est nuntiatus
adventus. Nam illic ita serpentem Deus

Gen. 3. 20.
Eva post
peccatum
hoc nomen
habuit.

Job. 12. 35.

Elegans
antithesis
Eva, ac
Maria.

Rom. 5. 20.

Αγγημένον ἐξ αὐτῆς. ὅτε δὲ ἔτεκεν, ἔγνω καὶ
τὴν τῷ Θεῷ τιμὴν, ὅτι αὐτὴ ἦν ἡ ἀκρί-
στασα, χαῖρε κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μὲν
στῆ.

Αὕτη ἐστὶν ἡ ὡς μὲν τῇ ΕΥα σημανομέ-
νη, δι' αἰνίγματος λαβῆσα τὸ καλεῖσθαι
μήτηρ ζώντων. ἐκεῖ μὲν γὰρ μήτηρ ζώντων
κεκληται, καὶ μετὰ τὸ ἀκρίστασα, γῆ εἰ, καὶ
εἰς γῆν ἀπελεύσῃ, μὲν τὴν ὡς βασιν. καὶ
ἦν θαῦμα ὅτι μετὰ τὴν ὡς βασιν ταύτην
τὴν μεγάλην ἔχεν ἐπωνυμίαν. καὶ κατὰ
μὲν τὸ αἰσθητὸν, ἀπ' ἐκείνης τῆς ΕΥας πᾶ-
σα τῶ ἀνθρώπων ἡ γέννησις ἐπὶ γῆς γεγέ-
νηται. ὡς δὲ ἀληθῶς διὰ τῆς Μαρίας * αὐτῇ
ἡ ζωὴ τῷ κόσμῳ γεγέννηται ἵνα ζῶντα γέ-
νηται, καὶ γέννηται ἡ Μαρία μήτηρ ζώντων.
δι' αἰνίγματος ἔν ἡ Μαρία μήτηρ ζώντων
κεκληται. ὡς γὰρ τῶ δύο γυναικῶν ἐλέ-
χθη, τίς δέδωκε γυναῖκι σοφίαν, ἡ ποικι-
λὴν ἐπιστήμην; ἐπειδὴ γὰρ ἡ πρώτη σοφὴ
ΕΥα ὑφάρκασα ἱμάτια τὰ αἰσθητὰ διὰ τὸ Ἀ-
δάμ, ὅπως ἐγύμνωσεν; αὕτη γὰρ ἐδόθη ἔ-
τι ὁ κάματος. ἐπειδὴ γὰρ δι' αὐτῆς ἡ
γύμνωσις εὕρηται, αὕτη δέδοται ἀμφιεννύειν
τὸ σῶμα τὸ αἰσθητὸν διὰ τὴν γύμνωσιν τὴν
αἰσθητήν· τῇ δὲ Μαρίᾳ δέδοται ὑπὸ Θεοῦ, ὅ-
πως τέκῃ ἡμῖν δένιον, καὶ πρεβάτον, καὶ
ἐκ τῆς δόξης αὐτῆς τῷ δένι, καὶ πρεβάτι
γέννηται ἡμῖν, ὡς διὰ πόκος ἐν σοφίᾳ, δι' ἀ-
ρετῆς αὐτῆς ἐνδύμα ἀφθαρσίας. ἀλλὰ καὶ
ἔτερον ὡς τῶν διανοεῖσθαι ἐστὶ θαυμα-
σόν, περὶ τε τῆς ΕΥας καὶ τῆς Μαρίας. ἡ
μὲν γὰρ ΕΥα πρεφασίς γεγέννηται θανά-
τον τοῖς ἀνθρώποις· δι' αὐτῆς γὰρ εἰσῆλθεν
ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον. ἡ δὲ Μαρία πρε-
φασίς ζωῆς, δι' ἧς ἐγενήθη ἡμῖν ζωὴ. καὶ διὰ
τῆς οὗ Υἱὸς Θεοῦ παρεγένετο εἰς τὸν κό-
σμον. καὶ ἔπειτα πλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερε-
περίσσευσεν ἡ χάρις· καὶ ὅθεν γέγονε θά-
νατος, ἐκεῖ πρελάβεν ἡ ζωὴ, ἵνα ζωὴ ἀν-
τὶ θανάτου γέννηται, ἐκλείσασα τὸν θάνα-
τον τὸν ἐκ γυναικός, πάλιν ὁ διὰ γυναικός
ἡμῖν ζωὴ γεγεννημένη. καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖ μὲν
ἔτι ἔσα παρθένης ἡ ΕΥα ἐν παρεκβάσει
ὡς ἀκοῆς γεγονός, πάλιν διὰ τὴν παρθένα γέ-
γονεν ἡ ὑπακοὴ τῇ χάριτι, εὐαγγελιοδείσης
τὴν ἀπ' ἑρμηνείας καθόδοις ἐνσάρκως παρεκβάσεως, καὶ
ζωῆς αἰώνιας. ἐκεῖ γὰρ, φησὶ πρὸς τὸν ὄφιν,
καὶ ἔχ-

καὶ ἔχθραν θήσω ἀναμέσον σε, καὶ ἀναμέσον αὐτῆς, καὶ ἀναμέσον σπέρματός σε, καὶ ἀναμέσον σπέρματι αὐτῆς. καὶ δαμῶσιν σπέρμα εὐρίσκετο γυναικός· ἀλλ' ἢ καὶ τὸ ἀνιγμα, ἐπὶ τῇ Εὔας λαμβάνει· ἢ ἔχθρα πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῆς γυνώμωρα, τῷ ὅφρως, καὶ τῷ ἐν τῷ ὀφρῷ γινόμενον Διαβόλον, καὶ Φθόνον.

Ἀλλ' ἔν γε καὶ τὸ τελειότατον ἐστὶ δύναμις ἐν αὐτῇ τὸ πᾶν πληρωθῆναι. πληρωθῆσε· δὲ ὡς ἀληθῶς ἐν τῷ σπέρματι τῷ ἀγίῳ, ὡς ἐξαίρετον, τῷ μονωιάτῳ, τῷ ἀπὸ Μαρίας μόνον διρεθέντι, καὶ οὐκ ἀπὸ συζυγίας ἀνδρός. ἔτι καὶ ᾧ ἦλθεν ἀνελεῖν τὴν τε δύναμιν καὶ δράκοντος, καὶ σκο-
 λιῶ ὅφρως Φεύγοντι, καὶ τὴν πᾶσαν οἰκωμένην κατελεγήσιν λέγουσι. διὰ τὸτο παρεχόμενον ἐκ γυναικὸς ὁ μονογυνῆς, εἰς ἀνάρεσιν μὴ τῷ ὀφρῳ, ἵκεται τὴν κακοδιδασκαλίαν, καὶ Φθορᾶς, καὶ ἀπάτης, πλάνης τε, καὶ ἀνομίας. ἔτος ἐστὶν ἀληθῶς ἀνοίγων μήτραν μητρός. πάντες γὰρ ὅσοι ἐγυνώθησαν πρῶτότοκοι, ἵνα καὶ σεμνότερον εἰπωμεν, ἐκ ἡδυήθησαν τῇ πληρῇ, ἀλλ' ἢ μόνον ὁ μονογυνῆς μήτραν παρθενον ἀνοίξας, ἐν τῇ γὰρ μόνῳ τετελειώται, καὶ ἐν ἄλλῳ ὁδῷ. ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῆς τὸ ὑποθέσεως ἐστὶν ἰδεῖν. ἀπὸ Μαρίας γὰρ λαμβάνει· ἢ λέ-
 ξις, καὶ πρὸς τῆς Εκκλησίας ἔσαι μοι τῶν λέ-
 γόντων· ἐνεκεν τῶν κατὰ λέξιν ἀνθρώπων τὸν πατέρα αὐτῆς, καὶ τὴν μητέρα αὐτῆς, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτῆς, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ ἅγιος Ἀπόστολος Φησι, τὸ μυστήριον τῶτο μέγα ἐστὶν ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστόν, καὶ τὴν Εκκλησίαν. καὶ ὅρα μοι τὴν τῷ γραφῶν ἀκρίβειαν· ὅτι Ἰπὶ μὲν τῷ Ἀδὰμ ἔπλασεν λέγων, ἐπὶ δὲ τῇ Εὔᾳ, ἐκέ-
 τι πεπλάσθαι λέγων, ἀλλ' οἰκοδομείσθαι. ἔλα-
 βε γὰρ, Φησί, μίαν τὴν πλῆρην αὐτῆς, καὶ ὡ-
 κοδομήσεν αὐτῇ εἰς γυναῖκα· ἵνα δείξῃ τὴν μὲν
 Κύριον ἀπὸ Μαρίας ἀναπλάσαντα ἐαυτῇ σῶ-
 μα, ἀπ' αὐτῆς δὲ τὴν πλῆρην οἰκοδομηθῆναι
 Εκκλησίαν, ἐν τῇ νυχθῆναι αὐτῇ τὴν πλῆ-
 ραν, καὶ τὰ μυστήρια τῶν αἰμάτων καὶ ὑδάτων
 ἐν ἡμῶν λύτερα γενέσθαι.

Ἀλλ' ὅμως ἔγνω τὴν Μαρίαν ὁ Ἰωσήφ, καὶ καὶ γινώσκιν τινα χρήσεως, καὶ καὶ γινώσκιν κοινωνίας. ἀλλ' ἔγνω αὐτῇ, ἡμῶν τῷ ἐκ Θεοῦ τετιμη-
 μένῳ. καὶ γὰρ ἡ αὐτὴν τοιαύτης δοξῆς ἔσαν,
 διῶς referenda ista cognitio est. Sed ideo cognovit, quod cui divinitus honorem haberi viderat, eandem honore prosecutus fuerit. Neque enim tanto illam splendore ac gloria præditam putaverat

Alloquitur: Inimicitiam ponam inter te, Antidi-
 et inter illam; inter semen tuum, et se-
 men illius. Atqui nusquam ejusmodi se-
 men mulieris inveniri potest. Unde
 non aliter, quam per adumbrationem ac
 similitudinem ad Evam hostiles illæ ini-
 micitiæ referuntur, quas cum hujus stir-
 pe serpensille, & qui in serpente incrat
 invidia flagrans Diabolus exercet.

XIX. Plenè quidem, ac perfectè ac-
 commodari ad illam universa nequeunt;
 sed in sanctissima, eximia, ac singulari
 stirpe, quæ ab sola Virgine Maria, sine
 ulla viri consuetudine, propagata est, rei-
 pla, ac penitus impletur. Hic enim illi-
 us filius ad extinguendam serpentis, ac
 tortuosi colubri, fugacisque vim, ac po-
 tentiam, qui se totum orbem terrarum
 dominatu suo comprehendisse jactabat,
 ad hæc infima descendit. Propterea uni-
 cus è muliere Dei filius processit; ut
 serpentem, hoc est impiæ doctrinæ cor-
 ruptelam, ac fraudem, & errorem, ac
 pravitatem everteret. Hic est, qui reve-
 ra uterum Matris aperuit. Nam quot-
 cunque primogeniti illum antecesserant,
 ut honestissime dicam, istud ipsum effi-
 cere nequiverunt; sed solus hoc unicus
 Dei Filius obtinuit; in quo cæteris exclu-
 sis omnibus, illud est perfectum. Sed
 ut alia prætermittam, vel ex eo ipso,
 quod modo tractamus, potest illud intel-
 ligi. Quippe ex Maria sumpta illa scripturæ
 sententia est, quam ad Ecclesiam accom-
 modare possumus: Propter hoc relinques
 homo patrem suum, & matrem suam, &
 adharebit uxori suæ: & erunt duo in car-
 nem unam. Apostolus verò. Sacramentum
 hoc, inquit, magnum est. Ego autem dico
 in Christum, & Ecclesiam. In quo accu-
 ratam sacrarum literarum diligentiam ob-
 servare licet: quæ cum de Adamo loquun-
 tur, formandi vocabulum adhibent: E-
 vam verò nequaquam formatam, sed ædi-
 ficatam esse dicunt: Sumpsit enim, inquit,
 unam, è costis illius, & edificavit ipsam muli-
 erem. Quòd illud intelligeremus; Do-
 minum sibi ipsi corpus è Maria finxisse:
 Ecclesiam verò ex ipso latere velut ædifi-
 catam fuisse, cum ejus latus est cuspide
 fauciatum; ab eodemque sanguinis, &
 aquæ ad lotionem nostram profluxisse
 mysteria.

XX. Jam verò quod Mariam Jose-
 phus cognovisse dicitur, non ad usum
 aliquem corporis, atque usitatæ consuetu-
 dinis referenda ista cognitio est. Sed ideo cognovit, quod cui divinitus honorem haberi viderat, eandem honore prosecutus fuerit. Neque enim tanto illam splendore ac gloria præditam putaverat

Antididona-
comaria-
nita.
Harefius
LXXVIII.
Mat. 1. 18.

donec è muliere natum Dominum ani-
madvertit. Quod autem scriptum est:
Antequam convenirent, inventa est in utero habens, ob eam causam additur, ne
illorum invalesceret opinio qui Incarnati-
onis mysterium arbitrantur virili opera
interventuque perfectum. Hoc enim
dicit: Antequam fieret istud, quod fu-
turum expectabatur, tamen nunquam
extiterit. Ut enim demus illud; Iose-
phum maritalem cum Virgine copulationem
sperasse (quod quidem pro affecta
jam illius aetate fieri minimè poterat) ta-
men scriptura ipsa prae munire nos, & ad-
monere, ac cautiore efficere voluit. Si-
quidem vel hoc ipsum, quod tunc tem-
poris agebatur, Divinus inquam, ille
partus abundè persuadere potest, sanctis-
simam Virginem nullius postea viri con-
suetudinem admisisse: quemadmodum
Angelus Iosepho de illius, quam animo
conceperat, opinionis falsitate persuasit.
Nam superioribus hisce verbis: *Ante-
quam convenirent*; quibus res in expecta-
tione posita, non gesta, declaratur, simi-
limum est quod sequitur: *Cum esset justus*,
*noluit illam traducere; sed occultè dimitte-
re*. Quasi malus jam ob traductionem
illam esset, cum non fuerit tamen. Per-
inde atque Angelus docet iis vebis: *Noli
timere accipere Mariam conjugem tuam*,
quæ nondum conjux esset; quam tu vio-
lata pudicitia suspectam habes, licet talis
minimè sit, qualem arbitraris, &c. Nam
subinde in consequentibus addit: *Quode-
nim natum est in ipsa*, quasi iam esset natum.
Illud verò: *Pariet filium*, ad futurum tem-
pus refertur. Ita enim se res habebat: sed
ad fidem stabiliendam prius illa denuntiati-
o facta est: cujusmodi & illa verba sunt:
Priusquam convenirent. Ubi sufficere
nobis debet, nunquam istud omnino esse
factum: *Donec peperit filium suum primo-
genitum*: quod eundem sensum habet, & ad
admirabilem de Virgine cognitionem re-
fertur, cui sumus honor à Deo tribueretur.

XXI. Verum ne quis ex eo quod
scriptum est, *Antequam convenirent*,
convenisse postmodum arbitretur: nihil
ejusmodi demonstrare vel declarare quif-
piam potest: sed ut labis omnis exper-
tem, & inaculæ Salvatoris nostri partum
ostenderet scriptura, illud asseruit. Quam-
obrem istæ voces: *Non cognovit
eam*, ad illius gloriam spectant. Pri-
mogenitum verò nominat, eo quòd an-

Rqm. 8. 29.

te creatas res omnes genitus est, & ut ait Apostolus, *primogenitus in multis fratribus*: Non re-
spectu ad Mariæ liberos habito, quasi alios illa pepererit: sed ad eos omnes, qui ad optionem illius

Αἰῶς ὅτε εἶδε Κύριον ἐκ γυναικὸς γεγεννημέ-
νον. καὶ τὸ, πρὶν ἢ συελθεῖν αὐτῶν, εὐρέθη ἐν
γαστρὶ ἔχουσα, ἵνα μὴ ὥστε κρατήσῃ ὁ λόγος
τῶν νομιζόντων, ἐκ κοινωρίας ἀνδρὸς εἶναι τὸ
Θεῷ οἰκονομηθῆν μυστήριον. ἔλεγε γὰρ, πρὶν ἢ
τῷ Ἰωσήφ, ὅπως προσεδουκάτο. & γέγονε δὲ
τῷ τὸ πρᾶγμα. εἰ γὰρ καὶ προσεδουκάτο ἡ
παρθένος τῷ Ἰωσήφ, εἰς σωματικὴν ὡς ἐδὲ ἐ-
πεδέχετο διὰ τὸ γηραλέον· ὅμως προλαμ-
βάνῃ ἡ γραφή, καὶ ἡμῖν ὑποτίθεται, καὶ τὴν
διάνοιαν ἐπασφαλίζεται, δυνατῆς ἔσης τῆς
ὑποθέσεως, κατὰ τὸ θεῖον τόκον, πῆσαι,
μηκέτι ἐγγίζειν ἀνδρὶ πρὸς σωματικὴν τῇ
παρθένῳ. ὡς καὶ ὁ Ἀγγελὸς τῷ Ἰωσήφ ἐπέ-
μεινεν ἵνα μὴ εἶναι τὴν ὑπόνοιαν, ἥνπερ αὐτὸς ἐνόμιζεν.
ὅμοιον γὰρ τῷ προεβήκεντι, πρὶν ἢ συελθεῖν
αὐτῶν, ὡς προσδοκώμενα, & χρομένεα δὲ, τὸ,
δικαίῳ ὡν ἐξήτει μὴ ὡσαυδευματίσαι αὐτήν,
ἀλλὰ λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν, ὡς Φαῦλα
μὲν γινόμενα ἀπὸ τοῦ ὡσαυδευματίσαι αὐτήν,
& χρομένεα δὲ. ὡς ὁ Ἀγγελὸς διδάσκων λέγων,
μη φοβηθῆς ὡσαυλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκα
σου, τὴν μηδέπω χρομένην, καὶ ἐν ὑπονοίᾳ
σφάλματι ὡσαυσοί * εἶναι, ἀλλ' ἐδὲ ἔτι
ἔσθαι ὡς οἶδ', καὶ τὰ ἐξῆς. εὐθὺς γὰρ ἀκολού-
θως λέγει· τὸ γὰρ γεννηθῆν ἐν αὐτῇ, ὡς ἡδη
γεγεννημένα. πάλιν δὲ τὸ, τέξεται υἱόν,
ὡς Ἰπὶ μέλλοντι. ἔτι γὰρ ἦν. διὰ δὲ τὸ
πεπιστώσασθαι ἡ προαναφώνησις, ὡς καὶ τὸ πρὶν
ἢ συελθεῖν· δεκόμενοι ὅτι ἐδ' ὅλως γεγέ-
νηται. ἕως ὅτε ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν
πρωτότοκον, τοῖς αὐτοῖς εἶναι ἐρμηνευόμενον,
διὰ τὸ θαυμαστὸν τὸ ὡσαυτὸν παρθένον γινώσκει
ὡς πρὸς θεὸν τετιμημένης.

Μὴ νομίσῃ δὲ τις ἐκ τῶν λέγων, πρὸ τῆς
συελθεῖν αὐτῶν, ὅτι μετέπειτα συνηλθον.
ἔτε γὰρ ἔχῃ τις δεῖξαι, ἢ σημαῖναι· ἀλλ' ἵνα
δείξῃ ἄχραντον τὴν κύησιν τῆς Σωτῆρος, τῷ
τῷ Ἰωσήφ ἐπεδαμώσατο. τὸ ἐν, ὅσα ἔγνω
αὐτῇ, διὰ τὴν δόξαν· τὸ δὲ πρωτότοκον,
ἐπειδὴ πρωτότοκός ἐστι, πρὶν ἢ τὰς κτίσεις
εἶναι, καὶ πρωτότοκός ἐν πολλοῖς ἀδελ-
φοῖς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, & * κατὰ τὸν
Μαρίαν, ὡς ἄλλων υἱὸν ἀπ' αὐτῆς ὄντων,
ἀλλ' ἐν τοῖς καταξιώθεσι λαβεῖν δι' αὐτῆς τὸ

F. 8. 29.
ut de po-
sted pro
est.

For. 27.

ὑποθεσίαν, ὅτε ὁὗς αὐτῆς γέγονεν ἀληθῶς κτ' ἰσχυρὰ, ἵνα μὴ δοκῇσι ὑποληφθεῖν. ἀλλὰ καὶ πρῶτόκε, καὶ ὁὗς αὐτῆς τ' παρθένος, ἔ' δια τὸ αὐτὴν ἄλλας ὑἱς, ὡς ἔφην, ἔχεν. ὁμοιον γὰρ ἐστὶ τὸτο τῷ πρῶτῳ πρὸ τ' ἐνδομίας. ὁ γ' πρῶτότοκε ὡν ἀληθῶς Πατὴρ ἀνὼ πρὸ πάσης κτίσεως, οὗκ ἄπο τῆ ἄλλης μετ' αὐτὸν ἐκ πατρὸς γεγενῆσθαι, λέγεται πρῶτόκε. ἔ' γὰρ ἐστὶν αὐτῷ ἀδελφὸς δευτέρος, διότι μονογενὴς. ἔ'τω καὶ ἐπὶ τ' ἐνσάρκῃ παρθεσίας αἰεὶ καὶ πρῶτόκεος ἐστὶ Μαρίας· ἀλλὰ μονογενὴς τῇ Μαρίᾳ πέφυκε, μὴ ἔχων δευτέρον ἀδελφόν ἀπ' αὐτῆς. καὶ παύσονται οἱ καθ' ἑαυτῶν μεμνηχανμένοι τὰ βλαβερά· μάλλον, ἢ πρὸ τὰ πρὸς ὠφέλειαν. μὴ πῶς καλῶ. ὁ τιμῶν Κύριον, τιμᾷ καὶ ἅγιον· ὁ δὲ ἀτιμάζων ἅγιον, ἀτιμάσκει καὶ τὸν ἐωπὶ θεοπότην. ἔ'σω Μαρία παρ' ἑαυτῇ ἡ ἀγία παρθένη, τὸ ἅγιον σκεῦος. ταῦτα γὰρ τὰ πρὸς βλάβην ἡμᾶς οὗκ ὠφελεῖ· ἡμᾶς δὲ δεῖ σεμνότερον διανοεῖσθαι, ἵνα μὴ ὑψιφαιενίαν κτησώμεθα, ἢ δοξάσθωμεν, ἢ πεπαισθώμεν. πρὸ παντὸς γὰρ δεῖ λόγῳ λόγον δώσωμεν, καὶ τὸ γεγραμμένον. ἑαυτῶν μεμνήσθωμεν, τὰ ἑαυτῶν ἐπισκεψώμεθα. μὴ τὰ ἑαυτῶν εἰς ὅδ' ἀγίους βλάψωμεν. μὴ ἀφ' ἑαυτῶν τὰ τῶν ἀγίων διασκεψώμεθα.

Πάντως γὰρ βιαζόμενοι τινες, καὶ ἐπὶ τὸ λαγνιάτερον ἱεροποιῶντες, καὶ ἐν αὐτοῖς ἔχοντες φθορὰν ὑπόνοιαν, βιάονται καὶ ὅδ' ἀγίους χεράρειν, εἰς ἄλογον δόξασθαι τῆς ἑαυτῶν κακίας, καὶ ἀδυνάτου ὑπονοίας· πρὸς ἧς ὁ Ἀπόστολος φησὶ· ἢ θελον μὲν πάντας εἶναι ὡς ἑμαυτὸν. τὸ δὲ ἑμαυτὸν πῶς ἄρα λέγεις, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ ἀγνεύειν; διὰ δὲ τὰς πορνείας ἔκατ' τὴν ἑαυτῶν γυναικα ἐχέτω. ὑπεξηρέθη δὲ ἡ ἀντωνυμία. ἐλεγκτικῶς γὰρ εἶχε, καὶ ἐπι-
 τρεφέστερον εἶχε γὰρ εἰπεῖν, διὰ τὰς πορνείας ὑμῶν. τὸ ὑμῶν τοίνυν πρᾶξις, ἵνα μὴ δόξῃ εἰς ὑβρίν τινῶν τὸτο εἰρηκέναι. ἐρρέθη δὲ εἰς κατάκρισιν τινῶν τῶν μὴ θελούντων Θεῷ χολάζειν, μὴ τὸ καὶ τὸν νόμον βιάσθαι, καὶ δι-
 λόγως ἐπιγινώσκειν τὸ αὐτῶν σκεῦος εἰς παιδοποιίαν· ὡς καὶ οἱ παλαιοὶ πατέρες ἡμῶν τῷ τῷ εἶδ' ἐχρητῆται· ὡς καὶ πᾶς ἀρήκαμεν contumeliam jecisse videretur. Sed ad nonnullos condemnandos est dictum, qui vacare Deo nolunt: ita ut interim vitam ex legis præscripto comparent, & honestè vase suo ad pro-

A beneficio consecuti sunt; cum Mariæ fi-
 lius secundum carnem revera fuit: ne ad comari-
 umbrata solum species esse videretur. anitæ.
 Igitur primogenitus, ac Virginis ipsius Hæresis
 filius appellatur, non quod alios, ut dixi, LXXVIII.
 liberos pepererit. Etenim est quiddam in
 eo genere ei simile, quod Incarnationem
 antecessit. Nam ut primogenitus re-
 vera Patris ante creaturam omnem exi-
 stisse dicitur: neque tamen ideò, quod
 alii post ipsum à Patre geniti sint, primo-
 genitus vocatur: non enim fratrem alter-
 um habuit; quippe qui sit unigenitus.
 Ita & suscepto corpore Mariæ primoge-
 nitus appellatur: tamen si unica ejus pro-
 les existerit, neque secundus ex ea sit
 illi frater in lucem editus. Silcant ita-
 que homines isti, qui ea sibi fingunt, quæ
 perniciem magis, quàm utilitatem ipsis
 afferunt: sed ille quæso facessat error.

Quicumque Dominum honorat, honorat
 & sanctum: qui ignominia sanctum affi-
 cit, eandem & Domino suo ignominiam
 imponit. Sit in sese Maria sanctissima
 illa virgo, vasque illud sacrosanctum. Ejus-
 modi verò pestifera, atque exitialia do-
 gmata nullum nobis fructum afferunt:
 nosque adeò honorificentius de illa sen-
 tire par est, ne in animi insolentiam, aut
 discordiam, aut supervacaneam loqvaci-
 tatem incidamus. Quippe de omni otio-
 so verbo rationem, ut scriptum est, reddi-
 turi sumus. Ergo nos ipsos curemus:
 rerum nostrarum satagamus: nève quæ
 nostri propria sunt, in sanctos profera-
 mus, aut ex nobis ipsis quæ ad illos perti-
 nent, metiri velimus.

XXII. Quippe nonnulli sunt, qui
 cum ad luxum, ac delicias effusi sint, &
 perniciosam mentem conceperint, jure
 an injuriâ sanctos iisdem fœditatis macu-
 culis aspergere conantur: quo pravo &
 imbecillo animo suo honestum aliquem
 colorem, speciemque conquirant. Contra
 quos Apostolus ita loquitur: Velim omnes
 mei similes esse. Ubi illa verba, mei similes
 esse, de quo alio quam de castimonia in-
 terpretari possumus? Verum propter for-
 nicationes unusquisque uxorem suam habe-
 at: Sed in priori parte pronomen detra-
 xit; quod acerbiorum alioqui reprehensio-
 nem, & castigationem haberet. Nam
 cum dicere posset, propter fornicatio-
 nes vestras, vocem illam, vestras, con-
 sulto prætermisit, ne hoc ad aliquorum
 condemnandos est dictum, qui vacare
 Deo nolunt: ita ut interim vitam ex legis præscripto comparent, & honestè vase suo ad pro-

Antidi- scriptura declarat: *Rebecca*, inquit, ex
comaria- uno concipiens: ex uno dixit; &, ut ho-
nita. nestati confuleret, aliud nihil addidit:
Hæresis sed generationem illam justam, ac legi-
LXXVIII. timam fuisse significavit. Quare post

Rom. 9. 10. *Isaaci* post illā consuetudinem fuisse demonstrat. Et
suscepro qvoniā facile, ac proclive nobis est
liberos cum mentem ad deteriora potius, qvām ad
Rebecca necessaria deflectere: cumqve lubricus
ais confu- sit hominis animus, nec ad rectam
fir. Domino viam impetum statim suum
contentionemqve dirigat, sed ad dex-
tram, sinistramve declinet, atqve ægre
admodum huic Salomonis præcepto pa-
Pro. 4. 27. reat: *Ne declines ad dexteram, nec ad sini-*

stram: cum denique circa easdem cogi-
tationes sese torqueat, ac verset improbi-
tas, & ad alia itinera capessenda modera-
tionem nostram impellat, cavendum il-
lud nobis est, ne effusiora illa beatæ Vir-
ginis præconia alterius erroris, & of-
fensionis materiam alicui fortasse præ-
beant.

XXIII. Etenim qui in Filium con-
tumeliosius esse voluerunt, ut antea decla-
ratum est, abalienare ipsum à Patris Di-
vinitate studuerunt. Alii è contrario
diversam in partem abeuntes, qvò vehe-
mentius illum honorarent, eundem esse
Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum
asserere ausi sunt. Utrobique verò insa-
nabilis est, ac mortifera plaga. Ita qvòd
ad sanctam ac beatam illam Virginem
pertinet, quidam contumeliosius in il-
lam invecti sunt; ut post summum illud,
& integrum Incarnationis Domini my-
sterium, corporis eam commixtione pol-
lutam dicerent: id qvòd omnem im-
probitatem impietatemqve superat. Cæ-
terum uti nonnullos tantum se in scelus
commisisse didicimus: sic non sine ingen-
ti admiratione aliud quiddam accepimus:
Nonnullos videlicet in iis, qvæ ad
sanctissimam Virginem spectant, eò a-
mentis progressos, ut pro Deo nobis il-
lam obtrudere vellent, ac de ea ve-
lut mente capti, & furiosi loquerentur.
Ferunt enim mulierculas quasdam in
Arabia, qvò è Thracia profectæ erant,
novum illud dogma commentas fuisse:
adeò ut in Virginis nomen, & hono-
rem collyridem, sive tortam panis sa-
crificantes offerant, & conventus ha-
beant: in sanctissimæ, inquam, Virginis

Quidam
Mariam
Deum esse
crediderunt.

A λέγασαν τὴν γραφὴν· Ρεβέκκα δὲ ἐξ ἐνὸς κοί-
τῳ ἔχασα. τὸ δὲ ἐξ ἐνὸς εἰπὼν, σεμνότε-
ρον * μὲν διηγῆσατο, ἔδειξε ὅτι τὴν σύλληψιν καὶ
δικαίαν ἔσαν. μὲν γὰρ τὸ ἐχῆκεναι τέκνα, δεί-
κνυσι μηκέτι τῇ γυναικὶ αὐτὸν σωμαφθέν-
τα. ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς ῥάδιον, καὶ ἀρχερέες ἐσιν
ἐπὶ τὰ Φαῦλα μάλλον τρέφεσθαι τὴν διάνοι-
αν, ἢ πρὸς τὰ ἀναγκαῖα, ὀλιγοὶ οὗν ὄντες
ἡμετέρας ἀνθρωπίνης λογισμῶν, καὶ ὁ τά-
χιον ἀφύνοντες αὐτὰ τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τῇ δι-
δασκαλίᾳ ὁδὸν τῆς Κυρίας, ἀλλὰ κλίναντες πρὸς
μὲν τὰ δεξιά, πρὸς δὲ ἐπὶ τὰ δεξιέρα,
καὶ βαρέως πλῆρυντες τὸ πρὸς τῷ Σολο-
μῶντι εἰρημένον· μὴ κλίνης ἐπὶ τὰ δεξιά, μη-
δὲ ἐπὶ τὰ δεξιέρα. πάλιν ἄλλως ἡμῖν ερε-
φομένης τῆς κακίας πρὸς αὐτὸν λογισ-
μῶν, καὶ ὁμοθυμαδὸν τὸ σωφρονεῖν ἐφ' ἐτέ-
ρας πάλιν ὁδοὺς βαδίζειν· ἀσφαλίσμεθα
ὅτι μὴ πως τὸ περὶ τοῦτέως ἐγκωμιάσαι τὴν
παρθένον, γρήταί τινι εἰς ἄλλο πρὸς σκοπὸν
Φαντασίας.

Οἱ μὲν γὰρ εἰς τὸν Υἱὸν βλασφημῶντες,
καθὰ πρὸς μοι ἄνω παρεδεδήλωται, φύσει ἀ-
παλλοτριῶν αὐτὸν τῷ Πατρὶ θεότητι ἐφι-
C λομήσαντο. ἄλλοι δὲ πάλιν ἐτέρως φρενὴ-
σαντες, ὡς δὴ φησὶν τιμῆται περὶ τοῦτέως πρό-
αχθέντες, τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα εἶπον, καὶ
τὸν αὐτὸν Υἱὸν, καὶ τὸ αὐτὸ ἅγιον Πνεῦμα·
ἐπὶ δὲ τοῖς μέρεσιν ἀμφοτέροις ἀνίσταται ἡ
πληγὴ. ἔγωγε πρὸς τὴν ἀγίαν ταύτην, καὶ μακα-
ρίτιδ' αἰετὰρ φέρον, οἱ μὲν ἐξυβρίσαι τε-
τολμήκασιν, ὡς σωμαφθεῖσαν αὐτὴν σαρκὶ
μὲν τὴν μεγίστην ἐκείνην, καὶ ἀνεφάνη οἰκονο-
μίαν τῆς Κυρίας, τὴν ἐν σαρκὶ αὐτῇ παρθεσίας. καὶ
ἔστι τὸ πρὸς τῆς μοχθηρίας δυσσεβείας. ὡς
δὲ τὸ τὸ φάμεν ἐνηχηθῆναι τινος ἔγωγε τέλο-
D μηκεναι, ῥάως ἐπιδόξασαί αὐτὴν τῇ ἀμαρτίᾳ·
ἔγωγε καὶ τὸ ἕτερον τεθαυμάσασθαι πάλιν ἀκη-
κοότες. ἄλλως γὰρ πάλιν ἀφραμόντας εἰς
τὸ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ἀγίας αἰετὰρ φέρον ὑπόθε-
σιν, ἀντὶ Θεοῦ ταύτην παρεισάγειν ἐσσηδα-
κότας, καὶ σπυδαζόντας, καὶ ἐν ἐμδροντήσῃ
τινὶ, καὶ φρενοβλαβείᾳ φερομένης. διηγῶν
γὰρ ὡς τινὲς γυναῖκες ἐκείσε ἐν τῇ Ἀραβίᾳ
ὑπὸ τῶν μερῶν τῆς Θράκης, τὸ γὰρ τὸ κeno-
φώνημα ἐνηνόχασιν, ὡς εἰς ὄνομα τῆς ἀφπαρ-
θένος κολλυρίδα τινὰ ἐπιτελεῖν, καὶ σωμαφθεῖσαν
ἐπιπρᾶναι, καὶ εἰς ὄνομα τῆς ἀγίας Παρθένος

ὕπὲρ τὸ μέτρον τὶ περᾶν ἀθεμίτω, καὶ βλασφημίῳ ἵπχειν πᾶσι, καὶ εἰς ὄνομα αὐτῆς ἱερουργεῖν διὰ γυναικῶν· ὅπερ τὸ πᾶν ἐστὶν ἀσεβὲς, καὶ ἀθέμιτον, ἡλλοιωμένον διὰ τῆς κηρύγματος τῆς ἀγίας Πνεύματος· ὥς τε εἶναι τὸ πᾶν διαβολικὸν ἐνέργημα, καὶ πνεύματος ἀκαθάρτου διδασκαλία. πληρεῖται γὰρ καὶ ἵπ τῆς τῆς τοῦ, διπο-
 σήσονται τινες τῶν ὑγιῶν διδασκαλίας, προσέ-
 χοντες μύθοις, καὶ διδασκαλίας δαμονίων.
 ἔσονται γὰρ, Φησὶ νεκροῖς λατρεύοντες ὡς
 καὶ ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐσεβάσθησαν. καὶ ἡ τῶν
 ἀγίων καὶ κατὰ εἰς Θεὸν δόξα ἄλλοις γε-
 γωνε τοῖς μὴ ὁρῶσι τὴν ἀλήθειαν εἰς πλά-
 νῳ.

Εὐγὰρ Σικίμοις, τετέστιν ἐν τῇ νυκτὶ Νεα-
 πόλεως, θυσίας αἰετῶν τελεῖσιν εἰς ὄνομα
 τῆς Κόρης, δῆθεν ἐκ πατρὸς τῆς θυγατρὸς
 Ἰεφθᾶς, τῆς ποτὲ προσεχθείσης τῷ Θεῷ
 εἰς θυσίας καὶ τοῖς ἡπατημένοις τῷτο γέγο-
 νεν εἰς βλάβην εἰδωλολατρίας, καὶ κενολα-
 τρείας. ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα τῆς Φαραὼ τι-
 μήσασαν τὸν δῆλον τῆς Θεᾶς Μωϋσέως, ἀνελο-
 μένην τε, καὶ ἀναθρέψασαν, διὰ τὸ πᾶσι
 μὲν τότε τῶν παιδῶν, ὑπὲρ τὸ δέον τιμήσαν-
 τες Αἰγύπτιοι ἀντὶ Θεᾶς, καὶ τῷτο εἰς κακὴν
 πᾶσι τοῖς ἀνοήτοις παρέδωκαν εἰς θρη-
 σκεῖαν. καὶ προσκυνοῦσι τῇ Θέρμυτι τὴν
 θυγατέρα τῆς Αἰγύπτου, ἕως τότε * Φαραὼ,
 ἐπειδὴ, ὡς προείπον, ἀνέθρεψε τὸν Μωϋσέα.
 καὶ πολλὰ τοιαῦτα ὅμοια γέγονεν ἐν κόσμῳ
 εἰς πλάνην τῶν ἡπατημένων, ὅτι τῶν ἀγίων
 αἰτίων ὄντων τισὶν εἰς πᾶσι, τῆς δια-
 νοίας τῶν ἀνθρώπων μὴ ἡρεμίας, ἀλλ' ἐπὶ
 τὰ πονηρὰ ἐκτρέπομένης. ἥτοι γὰρ ἀπέθα-
 νεν ἡ ἀγία Παρθένος, καὶ τέθαπται, ἐν ἡμῶν
 αὐτῆς ἡ κοίμησις, καὶ ἐν ἀγνείᾳ ἡ τελευτῇ,
 καὶ ἐν παρθενίᾳ ὁ σέφανος. ἥτοι ἀνθρώποις,
 καθὼς γέγραπται, καὶ τῇ ψυχῇ αὐτῆς διε-
 λούσεται ρουφαία· ἐν μάρτυσιν αὐτῆς τὸ
 κλέος, καὶ ἐν μακαρισμοῖς τὸ ἅγιον αὐτῆς
 σῶμα, δι' ἧς Φῶς ἀνέτειλε τῷ κόσμῳ. ἥτοι ὁ
 ἔμεινε καὶ γὰρ σκᾶδωατὶ τῷ Θεῷ πάντα
 ποιεῖν, ὅσα πρὸς βλάστησιν. τὸ τέλος γὰρ αὐτῆς ὁ
 δεῖς ἔγνω. πρὸς τὸ δέοντος ὁ χρεὶς ἡμῶν ὅτι
 ἀγίως, ἀλλὰ ἡμῶν τῶν αὐτῶν δεσπότην. πα-
 σάδω τῶν ἡ πλάνη τῶν πεπλανημένων.
 ἔτε γὰρ Θεὸς ἡ Μαρία, ἔτε ἀπ' οὐρανό

F. adden-
 dum ὅτι
 Θεῶν.

Antidi-
 furiam rem, & cum Dei contumelia con-
 junctam aggredi, hoc est in illius nomen
 per mulieres sacrificia facere. Quod qui-
 dem impium, ac scelestum est, & à san-
 cti Spiritus doctrinā prorsus alienum.
 Quare totum illud à Daemonis afflatu, &
 impuri spiritus disciplina profectum est,
 Hoc enim in ipsis impletur: *Deficient* 1. Tim. 4. 1.
*quidem à sancta doctrina, intendentes fabu-
 lis, & doctrinis Daemoniorum: Erunt enim,
 inquit, mortuos colentes, quemadmodum
 apud Israelitas honore sunt affecti. Ita
 factum est, ut sanctorum, qui suis tem-
 poribus floruerunt redundans in DE-
 U M gloria aliis, qui veritatem minimè
 peripicerent, occasionem erroris attu-
 lerit.*

XXIII. Etenim Sicimis, quæ hodie *Jephthæ filia*
 Neapolis dicitur, sacra quædam ab indi-
 genis in honorem puellæ celebrantur, *colitur Sa-
 cimis*
 quod ab Jephthe filia manasse viderur, *Jud. 11.*
 quæ DEO quondam sacrificata fuerat.
 Quæ res miseris hominibus Idololatriæ,
 inanissimique cultus materiam præbuit.
 Quinetiam Pharaonis filiam, quæ servum *Exod. 2.*
 DEI Moysen honoravit, & sublatum
 enutrivit, propter celebrem pueruli fa-
 mam impensius, quàm par erat, ac pro
 DEO venerantes Aegyptii, istiusmodi
 superstitionem in stolidos homines deri-
 vatam nefariè propagarunt. Ergo illi
 Thermutin Amenophi filiam, hoc est *Thermutin*
 Pharaonis, adorare pergunt, quòd, ut an-
 tea dixi, Moysen educaverit. Ejusmodi
 pleraque ad cæcorum hominum fraudem, *Pharaonis*
 & errorem in mundum introducta sunt: *filiam ado-
 rant Aeg-
 ptii.*
 non quod sancti cuiquam offensionis
 ansam præbeant: sed quod conquiescere
 mens hominum nequeat, & ad prava
 declinet. Etenim sive mortua est Vir-
 go sanctissima, ac sepulta summo cum
 splendore conjuncta mors illius est, &
 castissimus exitus, ac virginitatis ei coro-
 na concessa: sive interfecta, ut indica-
 re scriptura videtur his verbis: *Et ipsius* Luc. 2. 35.
*animam penetrabit gladius: gloriam Mar-
 tyres inter, ac decus obtinet, & sacrum
 illius corpus omni felicitate cumulatum
 est; per quam mundo lumen illuxit.*
 Potest denique & in vita mansisse. Pot-
 est enim DEUS quicquid libuerit effice-
 re: nam de illius exitu nihil certo constat.
 Porro ultra quàm par sit sanctos venerari
 nefas est: sed illorum honorandus est
 Dominus. Quamobrem desinat tandem
 infeliciū ille hominum error. Neque
 enim Maria DEUS est: neque de cælo,

Antidi-
comaria-
nita.
Hæresis
LXXVIII.

corpus accepit: sed ab viro, ac muliere A
genita, tametsi ex promissione, ut olim
Isaacus, singulari Dei sit providentia con-
cessa. Nemo verò in illius nomen sacri-
ficiū offerat; alioqvi animæ suæ mor-
tem atqve exitium consciscet. Neqve ve-
rò in sanctissimam illam contumeliosè
perbachari audeat. Absit enim, ut post
editum Salvatorem, autantè partum cor-
pus cum ullo conjunxisse dicatur.

XXIV. Hæc habuimus, quæ apud
nos meditata in eorum gratiam brevi
scriptione complecteremur, qvi sacra-
rum literarum veritatem percipere stu-
dent, neqve temerè sermonibus insulta-
re, aut contumeliosam sibi ipsis linguam
producere. Qvòd si qvi refragari malint,
ac spretis utilibus, quæ his contraria sunt
amplecti, à nobis infimis usurpandum il-

Execl. 37

*Qui audit, audiat: qvi contu-
max est, contumax esto, ac neqve Apolto-
lis, neqve nobis amplius molestus sit.*
Quæ enim religiosissima, & Ecclesiæ fru-
ctuosa esse putabamus, hæc de sanctissi-
ma Virgine sumus professi: ut ejus patro-
cinium susciperemus, quæ *gratia plenissi-
ma est*: ut Gabriel loqvutus est: *Ave
gratia plena, Dominus tecum.* Qvòd si

Luc. 1. 28.
Mariæ vir-
ginitas.

cum ipsa Dominus est, qvòmodo alte-
terum conjugium admisisse potest? Qvo-
nam, inquam, pacto quæ carnis consuetu-
dinem haberet, à Domino servari dicitur?
Enimverò sancti omnes magno in
honore sunt. Horum est gloriosa requi-
es: horum ex hac vita discessus ad per-
fectionem transitus est, eorundem in se-
licitate sors, in sanctissimis domiciliis in-
ter Angelorum choros versantur, habi-
tatio in cœlo, occupatio in sacris literis
est, decus ac splendor sempiterno in ho-
nore consistit, quem nulla conjectura po-
test assequi: præmia denique in Christo
Jesu Domino nostro posita sunt; per
quem, & qvo cum gloria Patri cum san-
cto Spiritu in sæcula, Amen.

Sancti in
cœlo cum
Angelis
versantur.

Omnes vos fratres plurimum salu-
tant. Vos vicissim salutem omnibus,
qvi apud vos sunt, fratribus dicite, hoc est
fidelibus sinceræ fidei cultoribus: qvi su-
perbiam averfantur: qvi Arianorum com-
munionem, & Sabellianorum protervi-
am oderunt, qvi consubstantialem Tri-
nitatem profitentes adorant, Patrem, &
Filium, & Spiritum sanctum, tres per-
sonas, & unam substantiam, ac Divini-
tatem, unamqve gloriam, qvique de sa-
lutari incarnationis Domini mysterio

sincerè, ac citra errorem sentiunt: ac Christum planè hominem esse factum perfectumqve

ἔχαστα τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐκ συλλήψεως ἀνδρός,
καὶ γυναικός, κατ' ἐπαγγελίαν δὲ, ὥστε
ὁ Ἰσαὰκ, οἰκονομηθεῖσα. καὶ μηδεὶς εἰς ὄνομα
ταύτης προσφερέτω. ἑαυτὴ γὰρ τὴν ψυχὴν
* ἀπόλλει, μήτε πάλιν ἐμπαρεινείτω ἐξυ-
βρίζων τὴν ἁγίαν Παρθένον. μή γὰρ ἤχοιτο, ἢ
σωτήφθῃ σαρκὶ μὲν τὴν κύησιν, ἔδὲ πρὸς τὴν
κύησεως τὴν Σωτῆρ.

Reg. d.
πολλὰ.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ὀλίγα εἰς ἑαυτοὺς δια-
σκοπήσαντες, ἐγράψαμεν τοῖς βεβημένοις
καταμαθεῖν τὴν γραφῆς τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ
μάτην παροινεῖν τοῖς λόγοις, καὶ βλάβῃ
μόν ἵνα ἑαυτοῖς ἐξοπλίζεσθαι γλῶττιαν. εἰ
δὲ βέλονται τινες * ἀνέχεσθαι, ἔδὲ καταδέ-
χεσθαι τὰ ἐπωφελῆ, ἀλλὰ μᾶλλον τὰναντία.
καὶ ἀφ' ἡμῶν τὸ τελευτῶν ἐσαιρητέον τὸ, ὁ ἀκῶν
ἀκῆτω, καὶ ὁ ἀπειθὼν ἀπειθεῖτω, μή τι
τοῖς Ἀποστόλοις κόπον παρεχέτω, μήτε ἡμῶν
μηκέτι. ἃ γὰρ ἡδεῖμεν σεμνότερα, καὶ ἐπω-
λὴ τῇ Εκκλησίᾳ, ταῦτα περὶ τὴν ἁγίαν Παρ-
θένην εἰρήκαμεν, συνηγορῶντες τῇ κτ' ὅλην
κεχαριτωμένην, ὡς εἶπεν ὁ Γαβριὴλ· χαῖρε
κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετ' σὺ. εἰ δὲ ὁ Κύ-
ριος μετ' αὐτῆς, πῶς ἔσαι ἐν συζυγίᾳ ἑτέρα;
C πῶς δὲ σαρκὶ πλησιάζεσθαι ἔσαι ὑπὸ Κυρίου
φυλαττομένη; οἱ ἅγιοι ἐν τιμῇ, ἡ ἀνάπαυ-
σις αὐτῶν ἐν δόξῃ, ἡ ἀπεινεύθεν αὐτῶν ἐκδη-
μία ἐν τελειότητι, ὁ κληρὸς αὐτῶν ἐν μακα-
ριότητι, ἐν μοναῖς ἁγίαις, ὁ χορὸς μετ' Ἀγ-
γέλων, ἡ διατα ἐν ἔργῳ, τὸ πολίτευμα
ἐν θείᾳς γραφῆς, τὸ κλέος ἐν τιμῇ ἀσυν-
εικάσῳ, καὶ διωκεῖ, τὰ βραβεῖα ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, δι' ὃ καὶ μετ' ὃ
ἔσα τῷ Πατρὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς αἰῶ-
νας, ἀμήν.

Προσαγορεύουσιν ἡμᾶς πάντες οἱ ἀδελφοί,
D προσείπατε δὲ καὶ αὐτοὶ πάντας ὅτι παρ'
ἡμῶν ἀδελφὸς πιστὸς ὀρθοδόξος, συγγεντὰς
ὑπερηφανίαν, μισθῆναις κοινωνίαν Ἀρειανῶν, καὶ
Σαβελλιανῶν ἐρεχελίαν, τιμῶντας δὲ ὁμοουσί-
ως τὸ Τριάδα, Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦ-
μα, τρεῖς ὑποστάσεις, μίαν ὑσίαν, καὶ θεότητα
μίαν, καὶ ἀπαξ ἀπλῶς μίαν δοξολογίαν καὶ
μὴ σφαλλομένους περὶ τὸ Σωτῆρ ἡμῶν
σωτήριον οἰκονομίαν, καὶ ἐνσαρκον παρυσίαν,
ἀλλὰ πιστεύοντας τελείως τὴν Χριστὸν ἐνανθρώ-
πῳ.

Christum planè hominem esse factum perfectumqve

ῥησιν, τέλειον Θεόν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἀνθρώπον, χωρὶς ἀμαρτίας, λαβόντα αὐτὸ τὸ σῶμα διὰ Μαρίας, καὶ ψυχὴν λαβόντα, καὶ νῦν καὶ πάντα εἰ τι ἐστὶν ἀνθρώπου, χωρὶς ἀμαρτίας, ὃ δύο ὄντα, ἀλλ' ἓνα Κύριον, ἓνα Θεόν, ἓνα βασιλέα, ἓνα δὲ χιερέα, Θεόν, καὶ ἀνθρώπον, ἀνθρώπον, καὶ Θεόν, ὃ δύο, ἀλλ' ἓνα, συσυνωθέντα ἐκ εἰς σύγχυσιν, ὃ δ' εἰς ἀνυπαρξίαν, ἀλλ' εἰς μεγάλην χάριν οἰκονομίαν. ἐρρωθε.

Τῷ δὲ τῆς Ἐπιστολῆς ἀντιγράφῳ δεκέντες, καλῶς ἔχοντι πρὸς τὴν τῶν ἀντίθεσιν, ἕως ὧδε ἱκανῶς ἔχην δοκιμάζοντες, καὶ ταύτῃ ἐν Θεῷ ὑπερβεβηκότες, ὡς ἐρπετὸν διὰ ὁπῆς περικύψαν, διὰ συμετῆς Θεῷ διδασκαλίας τε, καὶ θυάμεως, τῆς ὡς σύρακας πνεύσης διαδομίας ἐν κόσμῳ, ἐπ' ὁρετῇ, καὶ ἀγίων παίδων τὴν παρθενίας, διὰ Μαρίας δεξαμένης τὴν ἀγίαν, διὰ τῆς ἐξ αὐτῆς φῶς τῷ κόσμῳ ἀντείλαντος, διελέγξαντες, καὶ τὸν κακὸν ἰὸν τὸ ἐρπετῶδες μοχθηρίας αὐτῷ ἐπιδείξαντες, ἐπὶ τὰς ἐτέρας πάλιν βαδίζομεν, εἰς τελείωσιν τῆς πάσης ἐν Θεῷ πραγμαθείας.

A Deum, ac perfectum hominem arbitran- Collyri-
tur, peccati omnis expertem : qui cor- diani.
pus de Maria susceperit, unā cum anima Hæresis
& mente, cæterisque, quibus hominum LXIX.
natura constat : adeo ut non duo sint, sed
unus Dominus, unusque Deus, unus rex.
unus Pontifex, Deus & homo, homo ac
Deus : non duo, sed unus, inquam, ex
duplicis naturæ conjunctione conflatus,
non ut aliquid confusum, aut in nihilum
reductum sit, sed in eo omnia sint ad sum-
mam Divinæ gratiæ administrationem
perfecta. Valete.

Hoc Epistolæ exemplo contenti, quod
ad illorum refellendum citorem idone-
um est, a satis superque egisse nos arbi-
trati, ab hac Hæresi discedemus, quam ser-
pentis è foramine prodeuntis instar, sa-
pientissima Dei doctrina, ac potentia,
(quæ velut styrax orbem terrarum fra-
grancia sua, hoc est sanctorum virginita-
tis filiorum, cujus B. Virgo princeps est,
virtute complevit) & illius præsidio, qui
per eandem Virginem huic mundo lu-
men invexit, cum hactenus in lucem
eruerimus, atque exitialis illius nequitie
virus patefecerimus, ad cæteras oratio-
nem promovebimus, quo huic operi sin-
gulari Dei ope suscepto finem aliquando
tandem adhibeamus.

ΚΑΤΑ ΚΟΛΛΥΡΙΔΙΑΝΩΝ;

τῶν τῇ Μαρίᾳ προσφερόντων, πεντη-
κοστὴ ἐνάτη, ἡ καὶ ἐπὶ ἑκα-
τὴ ἐνάτη.

ADVERSUS COLLYRIDIA-

nos, qui Mariæ sacrificium offe-
runt, Hæresis LIX, sive
LXXIX.

ΕΞΗΣ δὲ ταύτῃ εἰς Φήμην πέφηνεν ἁ-
ρεσις, ὅτι ἡς ἡδὴ ὑπεμνήσαμεν ὀλίγω
ἐν τῇ πρὸ ταύτης, διὰ τῆς εἰς Ἀραβίαν γρα-
φείσης ἐπιστολῆς, τῆς ὅτι τῇ Μαρίας ἐχέ-
σης. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἁρεσις πάλιν ἐν τῇ Ἀ-
ραβίᾳ διὰ τῆς Θράκης, καὶ τῶν ἀνω μερῶν τῆς
Σκυθίας ἀνεδεχθῆ, καὶ εἰς ἡμῶν ἀκοὰς ἀνηνέ-
χθῃ ἢ τις ἐστὶ καὶ αὐτὴ γελοῖα, καὶ χλευεῖται ἐμ-
πλεως πρὸς τὴν συμετῆς διεισκομένη. ἀρξά-
μεθα ὅτι αὐτῆς φωράσαι, καὶ τὰ κατ' αὐ-
τὴν διηγῆσθαι. εὐηθείας γὰρ μάλλον κριθή-
σεται, ἢ πρὸς συμετῆς αὐτῆς, καθὼς καὶ ἄλλαι
ὁμοῖαι ταύτῃ ἦσαν. αἱ γὰρ ἀνω πολὺ διὰ τῆς
πρὸς Μαρίαν ὑβρεως οἰδόξαντες ταῦτα ὑπο-
νοεῖν βλαβεράς ὑπονοίας ἀπέρριπον λογί-
σμοις ἀνθρώπων. ἔτω καὶ ἔτοι ἐπὶ τὸ ἕτερον

L POST superiorem illam Hæresin,
proximè ad nos alterius cujusdam
fama perlata est, de qua Paulo ante men-
tionem in Epistola illa faciebamus, quam
de Maria Virgine in Arabiam scripsimus.
Hæc enim Hæresis in Arabiam è Thra-
cia, ac superiore Scythia diffusà ad aures
usque nostras pervenit. Quæ quidem
apud prudentes homines ridicula, ac lu-
dibrio digna censetur. Sed nos errores
illius detegere, ac quid ipsa profiteatur
aperire conabimur: Nec dubito, quin
stultitiæ plurimum, sapientiæ ne mini-
mum quidem habere judicetur: cujus-
modi cæteras omnes huic affines esse co-
gnovimus. Nam ut paulo antè, qui su-
periore illam sectam, amplexi sunt,
contumeliosus in B. Virginem opinio-
nes hominum ingeniis asperserunt, sic
isti contrariam in partem declinantes,

Collyridiani.
Hæresis
LXXIX

Per summas vires
introducuntur
Daemones.

Collyridiani
nomini
historia.

Gen. 1.

Refellitur
Hæresis.

extremam in noxam, ac perniciem inciderunt: ut Gentilium Philosporum celeberrimum illud dictum in ipsis comprobetur: *extremitates aequalitates esse*. Siquidem par & idem ex ambabus hæresibus detrimentum accidit: cum alii sacrosanctæ Virginis dignitatem elevent; alii præter modum, ac rationem attollant. Nam quod ad posterius hoc dogma pertinet, quosnam, præter mulierculas, authores, ac patronos habet? Quod genus lubricum, & in errorem proclive, ac pusilli admodum, & angusti animi esse solet. Per eas itaque Diabolus evomuisse illud videtur, idemque hac in parte fecisse, quod per Quinillam, ac Maximillam, & Priscillam in ridiculis illis disseminandis erroribus præstiterat. Etenim mulieres quædam currum, sive sellam quadratam adornantes, ac linteo desuper extento, sollenni tempore, per aliquot dies panem proponunt, & in Mariæ nomen offerunt. Tum ad unam omnes illo vescuntur. De quo in Epistola illa, quam in Arabiam scripsimus, nonnihil disputavimus: Nunc verò accuratius singula prosequemur, & qua ratione convincenda sit, implorata Dei ope, pro virili demonstrabimus: ut hujus Hæresis, quæ Idololatriæ superstitione implicata est, succisis radicibus, tantam ex animis quorundam insaniam, ac rabiem Divina ope facilius evellamus.

II. Agite ergo, Dei famuli! viriles concipiamus animos, ut muliercularum istarum disturbemus amentiam. Nihil enim in toto illo dogmate præter muliebrem opinionem est, ac deceptæ rursus Evæ morbum; sive potius serpentis, incitatrix ad malum bestia, & cum ipsa collocutæ mendax promissio: quæ nihil affert in medium, neque promissa perficit: sed mortem & exitium consciscit, dum ea, quæ nusquam sint, tanquam vera, & existentia nominat. Quin & illud efficit, ut ex arboris conspectu in Deum contumaces sint, & à veritate abhorrentes ad multa, ac diversa traducantur. Cujusmodi verò semina fraudulentus ille jaciat ex ejus verbis existimari potest: *Eritis, inquit, sicut Dei*. Atque eodem plane modo bestia illius arrogantia, atque fastu istorum spiritus efferuntur. Quæ quidem superbia propriè, uti diximus, mortem illa conciliat. Nam ut ab antiquis temporibus ad hanc usque diem animo reperamus omnia; quis non videt Dæ-

Amέρου κλίναντες, ἐν ἀκρότητι βλάβης* κα- Reg. κα-
ταλαμβάνοντες· ὅπως καί κεῖνο τὸ πῶς ἴσιν<sup>ταλαβόν-
τες.</sup>
τ' ἔξωθεν φιλοσόφων ἀδόμητον, καὶ ἐν αὐ-
τοῖς πληρωθῆσεται ἐν τῷ λέγειν, μακαρότη- Reg. μα-
τες ἰσότητες. ἴση γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρω τὰυ-
ταις ταῖς αἰρέσεσιν ἡ βλάβη· τῇ μὲν κατε-
τελιζόντων τ' ἀγίαν Παρθένον, τ' δὲ πάλιν ὑ-
πὲρ τὸ θεὸν δοξαζόντων. ἔτοι γὰρ οἱ τῶν δι-
δάσκοντες τίνες εἰσὶ, ἀλλ' ἢ γυναικες; γυ-
ναικῶν γὰρ τὸ γυναικῶν ἀνόλιον, σφαλε-
ρόν δὲ, καὶ ταπεινὸν τῷ φρονήματι. καὶ αὐ-
τὸ γὰρ ἔδοξεν διὰ τὸ γυναικῶν ὁ διάβολος
B ἔξεμειν· ὡς καὶ ἄνω παρὰ Κυντίλλην, καὶ
Μαξιμίλλην, καὶ Περικίλλην περὶ ἐλάσα τὰ
διδάγματα, ἔτω καὶ ἐπ' αὐτὰ. τινες γὰρ γυναι-
κες κεκλόν τινὰ κοσμησά, ἥτοι διφρον τε-
τράγωνον· ἀπλώσασα ἐπ' αὐτὸν ὀθόνιον, ἐν ἡ-
μέρᾳ τινὶ φανερὰ τῶ ἔργῳ, ἐν ἡμέραις τισὶν
ἄρην περιθέασιν, καὶ ἀναφέρουσιν εἰς ὄνομα
τ' Μαρίας. αἱ πᾶσαι δὲ διὰ τὸ ἔργον μετὰ
λαμβάνουσιν, ὡς ἐν αὐτῇ τῇ εἰς τὴν Ἀραβίαν
ἐπιστολῇ γράφοντες ἐν μέρῳ περὶ τῆς διε-
λέχθημεν. καὶ δὲ σαφῶς τὰ περὶ αὐτῆς λέξο-
μεν, καὶ τὰς κατ' αὐτῆς ἀνατροπὰς, Θεὸν
C αἰτησάμενοι, καὶ τὸ δυνατόν πᾶσι θεσόμεθα,
ὅπως τ' εἰδωλοποιῶ ταύτης αἰρέσεως ταῖς βί-
ζας ἐκτεμόντες, διὰ τινῶν τὴν τοιαύ-
την λύσαν καταλύσαι ἐν Θεῷ διωθώ-
μεν.

Αγε τοῖνυν Θεὸς δέλοι, ἀνδρικὸν φρόνη-
μα ἐνδυσάμεθα, γυναικῶν δὲ τῶν τῶν τὴν
μανίαν διασκεδάσωμεν. τὸ πᾶν γὰρ θή-
λεως ἢ ὑπόνοια, καὶ ἔργῳ πάλιν τῆς ἀπα-
τωμένης τὸ νόσημα· μάλλον δ' ὅτι τῶ ὅφε-
ως, τῶ ἐρεθιστικῷ θηρὸς, καὶ τ' ἐλαλήσαντο
D ἐν αὐτῇ ἢ τῆς πλάνης ὑποσχέσεις, μηδὲν εἰς
μέσον φέρουσα, ἐδὲ τὰ ὑποχινόμενα τελέ-
ουσα, ἀλλ' ἢ μόνον θάνατον ἀπεργαζομένη·
τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα καλῶσα. καὶ διὰ τῆς
ὁράσεως τῶ ξύλου πᾶσι καὶ ἐργαζομένη, καὶ
διὰ τὴν αὐτῆς τῆς ἀληθείας, καὶ
τῶ ἐπὶ πολλὰ πέπεσθαι. νομίζουσιν δὲ ἔσθαι
ὁ ποῖα ὁ ἀπατεῶν ἔσθαι, λέγων, ἔσθαι
ὡς Θεός. ἔτω καὶ τῶν τῶ φρόνημα κε-
φάλη τῇ τῶ περιεργημένῳ θηρὸς ἐπάσθαι,
ἐφ' ἣ φῶς πάλιν τὸν θάνατον ἐργάζεται,
ὡς καὶ πολλὰ εἶπον. πρῶτον μὲν γὰρ δι-
θύς διασκοπεῖν ἀπ' αἰῶνος, καὶ δεῦρ' ἐπὶ τῇ ἐσα-

Φές ἐστὶν ὅτι δαυμόνων ἐπὶ τὸ δ. δαγμα, καὶ χη-
μα, καὶ ἡλκισμένον τὸ ἐπιχειρήμα. Θεῷ μὲν
ἀπ' αἰῶν ὁ δαμῶν γυνή ἱεράτευσεν, ὡς αὐ-
τῇ Εὔα, καὶ τοῖ γε ἐν παρεκδασί γυρομένη.
ἀλλ' ἔκ ἐτόλμησεν ἐπὶ ἀσεβέες τοιοῦτον ὑπο-
τελέσαι ἐπιχειρήμα· ὁ μὴ τῷ ταύτης θυ-
γατέρων· καὶ εἰ γε τῷ Ἀβελ εὐθύς ἱερρυ-
γῆσαντ· Θεῷ, καὶ τῷ Κάιν θύσαντ· ἐ-
νώπιον Κυρίου θυσίας, ἀλλ' ὁ προδοδεσμένος
Ενώχ τε εὐαρεσῆσαντ·, καὶ μετατεθέν-
τ·. Νῶε δὲ προσενέεικοντ· ἐκ τῶν τῆς
κισσῶν παροσδιδμάτων εὐχαριστήριος προσ-
φοράς Κυρίῳ, εὐγνώμοντ· διαθέσεως ὑπο-
δεικνύοντ· τεκμήριον, ὁμολογῶντ· τὴν
χάριν τῷ σεσωκότι. Ἀβραὰμ δὲ ὁ δίκαι·
ἱερρυγῆ Θεῷ, καὶ Μελχισεδέκ ὁ ἱερεὺς τῷ
Θεῷ τῷ ὑψίστῳ, καὶ Ἰσαὰκ Θεῷ εὐρίσκεται,
καὶ Ἰακώβ κτ' δύναμιν προσήνεγκεν ἐπὶ τῷ λί-
θῳ, διὰ τῷ Φανῷ ἐπιχέας ἔλαιον. οἱ τῶν
δὲ υἱῶν, Λαὸς μὲν εὐρίσκεται καθεξῆς ἱερρυ-
σύνως ἀναδεδεσμέν·. ἐξ αὐτῶν δὲ τῷ γένει
οἱ τὸ ἱερατικὸν τάγμα ἀναδεδεσμένοι. Φημί
δὲ Μωϋσῆς ὁ Προφήτης, καὶ ἱεροφάντωρ,
Ααρὼν τε, καὶ οἱ τῶν παῖδες, Ελεάζαρ
τε, καὶ Φινεὺς, καὶ Ἰθάμαρ ὁ τῶν ἑγδο-
ν·. καὶ τί μοι τὰ πλήθη λέγειν τῷ
ἱερρυγῆσαντων Θεῷ ἐν παλαιᾷ διαθήκῃ;
ὡς Ἀχιτῶς εὐρίσκεται ἱερρυγῶν, οἱ τε Κο-
ρίται, καὶ οἱ Γερσωνῖται, καὶ Μερσάρται τὴν
Λευιτικὴν πεπιστευμένοι τάξιν. ὅτε οἱκ·
Ἠλεὶ, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν οἱ διὰ τῆς συγγε-
νείας αὐτῶν ἐν τῷ αἰκῷ Ἀβιμέλεχ, καὶ Ἀβιά-
θαρ, Χελκίας τε, καὶ Βαζεί, ἄχρι Ἰησοῦ
ἱερέως τῷ μεγάλῳ, Εσθρά τε τῷ ἱερέως,
καὶ τῶν ἄλλων. καὶ ὁ δαμῶν γυνή ἱερά-
τευσεν.

Ελευσόμεθα δὲ καὶ εἰς τὴν καινὴν διαθή-
κην· εἰ ἱεροθεύην γυνῆς Θεῷ προσετα-
σσοντ, ἢ κανονικόν τι ἐργάζεσθαι ἐν Ἐκκλησίᾳ,
ἔδει μᾶλλον αὐτὴν τὴν Μαρίαν ἱερατείαν ἐπι-
τελέσαι ἐν καινῇ διαθήκῃ. τὴν καταξιώθει-
σαν ἐν κόλποις ἰδίῳις ὑποδέξασθαι τὸν παμ-
βασιλέα Θεὸν ἐπαράνιον, Υἱὸν δὲ Θεῶ, ἧς ἡ
μήτρα ναὸς γυρομένη, καὶ κατηχητήριον εἰς
τὴν δὲ Κυρίῳ ἐνσαρκον οἰκονομίαν κατὰ Φι-
λανθρωπίαν Θεῶ, καὶ ἐκπληκτὴν μυστήριον
ἡριμάσθη. ἀλλ' ἔκ εὐδόκησεν. ἀλλ' ὁ δὲ βά-
πτισμα διδόναι πεπίστευται. ἔπει ἡ δύναμις ὁ

monum illam esse doctrinam, ac speciem, Collyri-
& discrepantem ab recta ratione cona-
diani. Nunquam enim, ex quo mundus Hæresis
conditus est, sacerdotio est functa muli-
er, ac ne Eva quidem ipsa: quæ tamen si
gravissimum delictum admiserit, tam im-
pium facinus perpetrare nunquam ausa
est, sed nec ulla filiarum illius. Quan-
quam & Abel Deo subinde sacra fecerit,
& Cainus coram Domino sacrificia mi-
nimè tamen illi grata celebravit. Ut &
Enoch, qui Deo placuit, & translatus est.
Noë verò ex iis, quorum in arca copia
redundabat, ad agendas gratias obtulit
Deo, gratiæque animi significationem de-
dit, cum in illum, à quo servatus erat,
memorem beneficii animum testatus est.
Nam & Abraamus ille justus Deo sacrifi-
cavit. Tum Melchisedecus sacerdos Dei
altissimi, & Isaacus, qui Deo placuit: nec
non & Jacobus utcumque potuit sacra su-
per lapidem offerens, & lenticula oleum
infudit. Cujus & liberis postea Levi sa-
cerdotii dignitatem obtinuit: à quo dein-
ceps propagati sunt, qui eundem ordi-
nem, gradumque tenuerunt; quales fue-
re Moyses, Propheta simul, & sacrorum
antistes: tum Aaron, & Aaronis filii,
Eleazar, Phinees, & Ithamar hujus ne-
pos. Quid autem eos omnes commem-
orare necesse est, qui in vetere Testa-
mento Deo sacrificasse leguntur? Quem-
admodum Achitob, inter cæteros; tum
Corita, Gersônita, & Merarita, qui ex
Levitarum ordine fuerunt. Ad hæc do-
mus Eli, ejusque successores, qui ex ipsi-
us cognatione in domo Abimelech, & A-
bithar extiterunt: uti Chelcias, ac Bu-
zi, usque ad Jesum magnum sacerdotem,
& Esdras sacerdotem, &c. Nec unquam
mulier sacerdotio functa legitur.

III. Atque ut ad novum testamen-
tum accedamus: si Sacerdotium mulie-
ribus mandatum foret, aut canonicum
quiddam præstare in Ecclesia liceret, nul-
lè potius quàm Mariæ, illud in novo Te-
stamento committi sacerdotis officium
debuit; cui tantus honor est habitus, ut
gremio, sinuque suo regem omnium, ac
cælestem Deum, Deique Filium excipe-
ret. Cujus uterus, velut templum, ac
domicilium Divini Verbi incarnatio-
nem singulari est benignitate Dei ma-
gno, ac stupendo mysterio præparatus.
Verum longè Deo aliter est visum: Ac ne
baptizandi quidem potestas est illi facta:

Collyri-
diani.
Hæresis
LXXIX.
Luc. 1.

cum alioqui tingi ab illa Christus potius, quam ab Joanne potuisset. Verum Joannes Zachariæ filius post commissum sibi baptizandi munus, ad peccatorum condonationem vitam in solitudine traduxit: cujus Pater sacerdotium gessit, & sub horam suffitus visum huic oblatum est. Post hæc Petrus, & Andreas, Jacobus, & Joannes Philippus & Bartholomeus, Thaddæus, & Jacobus Alphæi, & Judas, Jacobi & Simon Cananæus, & Matthias ad supplendos duodecim suffectus; illi, inquam, omnes, & Apostoli delecti sunt, ac toto terrarum orbe *sacra*

Rom. 15. 16.

Evangelii functionem administrarunt, cum Paulo & Barnaba, ac cæteris: iisdemque mysteriorum auctores, atque conditores fuerunt, unâ cum Jacobo Domini fratre, primo Hierosolymorum Episcopo: à quo ut & ab aliis, quos numeravimus, Apostolis, Episcoporum, ac Presbyterorum successiones sunt in domo Dei constitutæ. Nec inter illos tamen mulier ulla cooptata legitur. Erant quidem, ut scri-

AB. 21. 9.

ptura narrat, Philippo Evangelistæ filix in Prophetissâ, non tamen sacerdotes. Si-

Luc. 2. 36.

militer, & Anna Prophetissâ fuit Phanuelis filia, non tamen sacerdotio prædita. Quippe impleri istud oportebat, quod est

Joel 1. 28.

scriptum. *Prophetabunt filii vestri, & filie vestra somnia somniant, & adolescentæ vestri visiones videbunt.* Quan-

Diaconif-
saram
functio.

quam verò Diaconissarum in Ecclesia ordo sit, non tamen ad sacerdotii functionem, aut ullam ejusmodi administrationem institutus est; sed ut muliebris sexus honestati consulatur: si-ve ut Baptismi tempore adsit: si-ve ut inspiciat si quid passi sit, aut molestiæ pertulerit: si-ve ut cum nudandum est mulieris corpus, interveniat: ne viro- rum, qui sacri operantur, aspectui sit exposita; sed à sola Diaconissâ videatur; quæ Sacerdotis mandato mulieris curam gerit, quo tempore vestibus exuitur. Qua in re cum ordinis illius modestiæ; tum Ecclesiasticæ disciplinæ prudenter admodum ex Canonis præscripto est, ac regulâ consultum. Propterea ne *logni* quidem in Ecclesia mulieri, aut in viros auctoritatem habere sacræ literæ permittunt. Sed de hac tota re plura disputa- ri possunt.

1. Cor. 14.
34.

IV. Illud verò diligenter observan- dum est; solum Diaconissarum officium ad Ecclesiasticum ordinem necessarium fuisse; ac viduas quidem nominatim ex- pressas, & inter illas, quæ anus essent,

Χριστός μᾶλλον παρ' αὐτοῖς βαπτισθῆναι, ἢ περὶ τῶν Ἰωάννη. ἀλλὰ Ἰωάννης μὲν πάντας Ζαχαρίας ἐν τῇ ἐρήμῳ διέτέλεσε βάπτισμα ἀφέσεως ἁμαρτιῶν πεπιστευμένῳ. ὁ δὲ τὰς πατὴρ Θεῷ ἱεράτευσε, καὶ τῇ ὥρᾳ τῆ θυμιάματ' ὁπλάσιαν εἶδε. Πέτρῳ τε, καὶ Ἀνδρέας, Ἰάκωβῳ, καὶ Ἰωάννῃς, Φίλιππῳ, καὶ Βαρθολομαῖῳ, Θωμᾶς, Θαδδαῖῳ, καὶ Ἰάκωβῳ Ἀλφαῖς, καὶ Ἰσίδας Ἰακώβῳ, καὶ Σίμων ὁ Καναναῖ, καὶ Ματθαῖος ὁ εἰς πληρωσιν τῶν δώδεκα ἐκλελεγμένῳ. ἔτι πάντες ἐξελέγησαν Ἀπόστολοι, καὶ τὴν γῆν ἱερεργύντες τὸ Ἐὐαγγέλιον, ἅμα Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ, καὶ λοιποῖς, καὶ μυστηρίων διχρηγέται, σὺν Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφῷ Ἰ. Κυρίῳ, καὶ πρῶτῳ Ἐπισκόπῳ Ἱεροσολύμων. ἐξ ἧπερ Ἐπισκόπων καὶ τῶν χειρημένων Ἀποστόλων, κατεστάθησαν διαδοχαὶ Ἐπισκόπων, καὶ Πρεσβυτέρων ἐν οἴκῳ Θεοῦ. καὶ ἑδαιμῶ, γυνὴ ἐν τέρις κατεστάθη. ἦσαν δὲ, Φησί, τέσσαρες θυγατέρες Φιλίππου τῷ Ἐὐαγγελιστῇ προφητεύσαι, καὶ μὴν ἱερεργῆσαι. καὶ ἦν Ἄννα Προφῆτις θυγατὴρ Φανουὴλ, ἀλλ' ἔχ' ἱεροτελεῖαν πεπιστευμένη. ἐδὲ γὰρ πληροῦσαι τὸ προφητεύσασιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν ἐνυπνίου ἐνυπνιασθήσονται, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται. καὶ ὅτι μὲν Διακονιστῶν τάγμα ἐστὶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἔχ' οἱς τὸ ἱεροτελεῖν, καὶ τίς Πιπχειρεῖν Πιπτερεῖν, ἔνεκεν δὲ σεμνότητ' τῆ γυναικείᾳ φύσεως, ἢ δι' ὥραν λατρεῖν, ἢ ἐπισκεψέως πάσης, ἢ πόνου, καὶ ὅτε γυμνωθεῖν σῶμα γυναικός, ἵνα μὴ ὑπὸ ἀνδρῶν ἱερεργύντων θεαθεῖν, ἀλλ' ὑπὸ τῇ διακονήσῃ, * ἀ' ἐπιτάσσεται ὑπὸ τῆ ἱερέως ἐπιμελεῖσθαι πρὸς τὴν ὥραν τῇ ἐπιδομένῃς γυναικὸς ἐν τῇ ὥρᾳ τῇ σώματ' αὐτῆς γυμνώσεως, τῆ τάγματ' τῆ Ἀταξίας, καὶ Ἐκκλησιαστικῆς διανομίας ἐπιστημόνως, ἐν μέτρῳ κανόν' σφόδρα ἡσφαλισμένης. διὸ ἔτε ἐπιτρέπῃ ὁ Θεὸς λόγῳ γυναικὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ λαλεῖν, ἔτε αὐθεντεῖν ἀνδρός. καὶ πολλά ἐστὶ περὶ τῆς λέγου.

For. 12

Παραληρητέον δὲ, ὅτι ἄχει Διακονιστῶν μόνον τὸ Ἐκκλησιαστικὸν ἐπεδείχθη τάγμα, χήρας τε ὠνόμασε, καὶ τέτων τὰς ἐτι γράφειρας πρεσβυτίδας, ἑδαιμῶ δὲ πρεσβυτερίδας,

ἡ ἱερίδας προσέταξε. καὶ ᾧ ἔτε Διά-
 κωνοὶ ἐν τῇ Εκκλησιαστικῇ τάξει ὁπσιεύθησαν
 τι μυστήριον ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ μόνον διακο-
 νεῖν τὰ ἐπιτελέμενα. πόθεν δὲ πάλιν ἡ-
 μῖν ὁ καινὸς μῦθος ἔτι ἐγγύεσται; πό-
 θεν γυναικῶν τυφλότης, καὶ μανία γυναικω-
 νίτις; πόθεν πρεφομένη ἡ κακία διὰ τῆς
 πάλιν θήλεως, ἡμῖν τὸ θῆλυ τῆς ὑπονοί-
 ας τοῖς Φρονήμασιν ἐπαχέεσσα, τὸ σφέτε-
 ρον ἡδυπαθείας ἐργαζομένη, διὰ τῆς προ-
 κειμένης ἔξω βαίνειν τῷ τάλαμναι τῶν ἀν-
 θρώπων φύσιν ἐπαχειρεῖ ἀναγκάζειν; ἀλ-
 λά μὴν τῆς ἰσθμῶς δεξιόμεθα τὸ Φρόνημα τὸ
 σερεῶν τῆς ἀθλητῆς, ἐξοπλισάμεθα τὴν δι-
 καίαν ἀπόκρισιν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν ἀναλα-
 βόντες. ἐπιπῶμεν καὶ αὐτοί· ὥστερ μία τῇ
 ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας. πόθεν γὰρ
 σὺ ἐμβρόντητον τὸ τοιοῦτον φανήσεται παντὶ
 τῷ σύνεσιν ἔχοντι, καὶ ἐν Θεῷ κεκτημένῳ;
 πόθεν σὺ ἐιδωλοποιὸν τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ
 τὸ ἐλχέρισμα Διαβολικόν; προφάσι γὰρ δι-
 καίαι αἰεὶ ὑπερσύνων τὴν διάνοιαν ὁ Διάβο-
 λος τῶν ἀνθρώπων, τὴν θνητὴν φύσιν θεο-
 ποιῶν εἰς ὀφθαλμοὺς ἀνθρώπων, ἀνδροεικε-
 λα ἀγάλατα διὰ ποικιλίας τεχνῶν διέγρα-
 ψε. καὶ τεθνήκασιν μὲν οἱ προσκυνημένοι,
 τὰ δὲ τῶν ἀγάλματα μηδέποτε ζήσαν-
 τα· ἔτε γὰρ νεκρὰ δύναται χρεῖσθαι τὰ μη-
 δέποτε ζήσαντα· προσκυνητὰ παρεισάγα-
 σι, διὰ μοιχευσάσης διανοίας, διὰ τῆς ἐνός
 καὶ μόνου Θεοῦ· ὡς ἡ πολυκοινία πόρνη ἐπὶ
 πολλὴν ἀβυστίαν πολυμιξίας ἐρεθισθεῖσα, καὶ
 τὸ σώφρον διποτησάμενη τὴν ἑνὸς ἀνδρός
 εὐνομίαν. ναὶ μὴν ἅγιον ἦν τὸ σῶμα τῆς
 Μαρίας· καὶ μὴν Θεός. ναὶ δὴ παρθένος ἦν ἡ
 Παρθένος, καὶ τετιμημένη, ἀλλ' οὐκ εἰς
 προσκύνησιν ἡμῶν δοθεῖσα, ἀλλὰ προσκυ-
 νῶσα τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκὶ γεγεννημένον, διὰ
 ἑσθίων δὲ ἐκ κόλπων πατρῶων πατρὸς ἡμε-
 ρων. καὶ διὰ τῆς τοῦ Εὐαγγελίου ἐπα-
 σφαλίζεται ἡμᾶς, λέγον, αὐτὴ τῆς Κυρίου
 φήσαντος· ὅτι τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γυναῖς; ἔπω
 ἡκεῖ ἡ ὥρα μου. ἵνα διὰ τῆς, γυναῖς τί ἐμοὶ
 καὶ σοί; μὴ τινες νομίσωσι περὶ ἡμῶν εἶ-
 ναι τὴν ἁγίαν Παρθένον, γυναικα ταύτην
 κέκληκεν, ὡς προφητεύων, τῷ μελλόν-
 των ἑσσεῖσθαι ἐπὶ τῆς γῆς χρισμάτων τε,
 καὶ αἰρέσεων χάριν· ἵνα μὴ τινες ὑπερβολῇ

Presbytidas vocatas, nunquam Presbyter- Collyri-
 ridas, aut sacerdotissas esse factas. Nam diani.
 neque Diaconis quidem ipsis ullum in Hæresis
 Ecclesiastico ordine Sacramentum per- LXXIX
 ficere conceditur; sed hoc duntaxat, ut
 eorum, quæ perficiuntur, ministri sint.
 Undenam igitur recens illa nobis est ex-
 citata fabula? Unde hic mulierum fastus,
 vel muliebris potius furor? Unde verò
 nequitia illa, quam denuò mulier alit,
 ac fovet, effæminatum istud dogma ani-
 mis hominum instillans, ac libidinem
 suam exequens, infelici generis humani
 naturæ vim inferre conatur, ut à propo-
 sito scopo desciscat? Sed nos Jobi spiritus
 illos animo capiamus, & Athletæ fortifi-
 simi robore, velut armis induamur, ac
 responso illius utamur: *Ταπνῶνται ἡμῶν* Job. 2. 20.
ἐ σκολιῶν mulieribus locuta es. Etenim
 nonne furiosum illud, ac vecordiz ple-
 num dogma videbitur iis qui divinitus ac-
 cepta sapientia præditi sunt? Nōne
 institutum illud cum Idololatria con-
 junctum, ac Diabolicus conatus existiman-
 dus est. Nam Diabolus sub justitiæ spe-
 cie perpetuò hominum mentibus obre-
 pens, ac mortalem naturam Divinis ho-
 noribus consecrans, humanas effigies ar-
 tificiorum varietate perpolitæ hominum
 oculis objicit. Quare cum illi ipsi, qui *Idololatria*
 adorantur, mortui sint, eorum tamen si- origo.
 mulacra, quæ vitæ nihil unquam habue-
 runt; (neque enim mortua dici possunt
 illa, quæ nunquam vita prædita fuerint)
 adoranda proponunt: sic ut animus ho-
 minum ab uno, soloque Deo nefario quo-
 dam adulterio desciscat: velut mere-
 trix, quæ corpore suo quæstum faciens
 multiplicibus promiscuæ veneris stimulis
 agitur; & unius, ac legitimi matrimonii
 castitatem repudiat. Sanctum erat Ma-
 riæ corpus, fateor: non tamen Deus il-
 la fuit. Eadem & Virgo extitit; minime
 tamen nobis ad adorandum propolita,
 sed eum adorans ipsum, qui è sua carne
 genitus, è cælo, ac paterno sinu descen-
 derat. Quare sanctum quoque nos Ev-
 angelium præmunire voluit; in quo ita
 Christus loquitur: *Quid mihi, & tibi mu-* Joan. 2.
lier? Nondum venit hora mea. Ubi cir-
 cò mulierem appellavit: *Quid mihi,* in-
 quit, *& tibi mulier?* ne quis B. Virginem
 excellentioris alicujus esse naturæ crede-
 ret, eoque vocabulo quasi vaticinans, ad
 ea schismata, hæresesque refutandas usus
 est, quas in orbe terrarum olim excitandas
 cognoverat: nemo ut sacrosanctæ
 Virginis vehementiori quadam admira-

Collyri-
diani.
Hæresis
LXXIX.

tione permotus sese ad illius Hæresis nu-
gas ac diliria converteret.

Α θαυμάσαντες τὸ ἅγιον, εἰς τὴν ὑποπέσωσι τὴν
αἵρέσεως τὸ ληθολόγημα.

V. Est enim tota ista narratio sanè
quàm ridicula, & anicularum lucubratio-
ne digna. Etenim quàm in Scripturæ
parte continetur? Qvis Prophetarum un-
quam, vel hominem adorari, nedum mu-
lierem permisit? Qvanquam enim sele-
ctum quoddam vas, atque eximium sit,
nihilominus mulier est, ejusdemque cum
cæteris naturæ, licet animo, atque sensu
amplissimis honoribus affecta sit; perin-
de ac reliquorum sanctorum corpora, aut
si quid ad gloriam, ac splendorem illu-
strius attulero. Quemadmodum Elias,
qui ab ortu suo virginitatem perpetuò ser-
vavit, & in cælum evectus est. Ut Jo-
annes postea; qui in pectus Domini recu-
buit; quem diligebat Jesus. Ut sanctis-
sima illa Thecla; cui tamen longè est an-
teponenda Maria, ob cæleste illud my-
sterium, quod in ejus utero perfectum
est. Atqui nec Elias adorandus est, ta-
meti adhuc superstes sit; neque Joannes,
licet precibus mortem suam admirabi-
lem, ac singularem effecerit, vel id poti-
ùs Divino sit beneficio consecutus. Sed
nec Thecla, aut alius quispiam è sanctis
adoratur. Non enim vetus nobis su-
perstitio dominabitur, ut vivo Deo dere-
lictò, quæ ab eo fabricata sunt adorare
velimus: *Servierunt*, inquit, *& venerunt
sunt creaturam potius quàm Creatorem,
& fatui redditi sunt.* Nam si ne Ange-
los quidem adorari permittit, quanto mi-
nus id Annæ filix tribui concesserit;
quam illi è Joacimo DEI bonitas indulsit?
quam precibus, omni que animi studio,
ac contentione, parens uterque prome-
ruit? ita tamen ut non aliam quàm cæte-
ri mortales nascendi conditionem habu-
erit; sed, ut illi, è virili fatu, ac matris u-
tero prodierit. Qvanvis autem ex Ma-
riæ historia, ac Traditione illud habeat-
ur: Joacimo ejus Patri divinitus hoc
in deserto nunciatum fuisse. Uxor tua
concepit; non ita tamen accipiendum
est, quasi hoc citra nuptialem confocia-
tionem, ac virilem satum acciderit. Ve-
rùm quod futurum erat missus à Deo si-
gnificavit Angelus, ne qua dubitatio fo-
ret propter illud, quod revera in lucem
editum, & à Deo constitutum, ac iusto
viro natum fuerat.

Elias virgo
fuit.
4. Ro. 2.

Joan. 13. 23.
5. C. 21. 20.

Rom. 1. 25.

Historia
nativitatis
B. Mariæ.

Χλεύης γὰρ ἐστὶ τὸ πᾶν, καὶ γραῶν ὁ μύ-
θος, ὡς εἶπεν, τὴν αἵρέσεως τὸ διήγημα. ποία
δὲ τις γραφή διηγήσατο πρὸς τὰς; ποῖος
Προφητῆς ἐπέτερεψεν ἄνθρωπον ποροσκυ-
νεῖσθαι, ἢ μὴν γυναικα λέγειν; ἐξαιρετον
μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ σκεῦος, ἀλλὰ γυνή, καὶ
ἐδὲν τὸ φύσιν παρηλατῆμένη, τὴν δὲ γνώμην,
καὶ τὴν αἰσθησιν ἐν τιμῇ τετιμημένη, ὡσπερ
τὰ σώματα τῶν ἁγίων, καὶ εἰ τι περὶ οὗτο-
ρον πρὸς δοξολογίαν εἴποιμι. ὡς Ηλίας ἐκ
μητρὸς παρτένῃ, καὶ ἔτω μένων εἰς τὸ δι-
λυεκές, καὶ ἀναλαμβάνοντι, θάνατον δὲ
ἔχων ἑωρακώς. ὡς ὁ Ἰωάννης, ὁ ἔπινεν τὸ ση-
σοῦς Κυρίου ἀναπεσών, ὃν ἡγάπα ὁ Ἰησοῦς.
ὡς Θεκλα ἡ ἁγία, καὶ Μαρία ἡ * ἔπινεν ταύτης For. 7.
τιμιωτέρα, δι' ἣν κατηξίωται οἰκονομίαν. ἀλλ'
ἔτε Ηλίας ποροσκυνητός, καὶ ἔν ζῶσιν ὢν.
ἔτε Ἰωάννης ποροσκυνητός, καὶ τοί γε διὰ
ἰδίας ἀρχῆς τὴν κοίμησιν αὐτὸς ἐκπληκτον ἀ-
περγασάμενος, μᾶλλον δὲ ἐκ Θεοῦ λαβὼν
τὴν χάριν. ἀλλ' ἔτε ἡ Θεκλα, ἔτε τις τῶν
ἁγίων ποροσκυνεῖται. ἢ γὰρ κυριεύσῃ ἡμῶν
ἡ δεχαία πλάνη, καταλιμπάνειν τὸν ζῶν-
τα, καὶ ποροσκυεῖν τὰ ὑπ' αὐτῇ γεγονό-
τα. ἐλάτρευσαν γὰρ, καὶ ἐσεβάσθησαν τῇ
κτίσιν πρὸς τὸν κτίσαντα, καὶ ἐμωράνθη-
σαν. εἰ γὰρ Ἀγγέλους ποροσκυνεῖσθαι ἢ θε-
λει, πόσω μᾶλλον τὴν ὑπὸ Ἀννης γεγεννη-
μένῳ, τὴν ἐκ τοῦ Ἰωακείμ τῇ Ἀννᾷ δεδωρη-
μένῳ, τὴν δι' εὐχῆς, καὶ πάσης ἐπιμελείας
κατὰ ἐπαγγελίαν πατρὶ, καὶ μητρὶ δοθεῖ-
σαν, ἢ μὲν ἐτέρως γεγεννημένην πρὸς τὴν
τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ἀλλὰ καθὼς πάν-
τες ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς, καὶ μητρὸς
γυναικὸς; εἰ γὰρ καὶ ἡ τῆς Μαρίας ἱστορία,
καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔχουσιν, ὅτι ἐρρέθη τῷ πα-
τρὶ αὐτῆς Ἰωακείμ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτι ἡ γυνή
σου σιωπηλὴ ᾖ, ἔχ' ὅτι ἀνδρὶ συζυγίας τῆ-
το ἐγγύετο, ἐδὲ ὅτι ἀνδρὶ σπέρματος ἀν-
δρὸς, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἐσεῖσθαι πορο-
σεσπίζεν ὁ Ἀγγέλῳ ἀποσπεύς, ἵνα μὴ
τις ᾗται διαγμός, διὰ τὸ ἐν ἀλη-
θείᾳ γεγεννημένον, καὶ τὸ ἐκ Θεοῦ ἦδη
τεταγμένον, καὶ τῷ δικαίῳ ἐπιγεγεννη-
μένον.

Καὶ πάντῃ τὰς γραφὰς ὁρῶμεν διηγημέ-
 νας. Ἡσαΐας γὰρ προκηρύττει περὶ τῶν μελλόν-
 των εἰς τὸ Ἰσραὴλ Θεὸς πληθεύσας, λέγων· ἰδοὺ ἡ
 παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ
 καλέσονται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανὴλ. καὶ ἐπι-
 δὴ παρθένος ἦν ἡ γυνήσασα, καὶ Θεὸς ὁ μετ' ἡ-
 μῶν ἐρμηνεύμενος ἐν γυναικὶ κυϊσκόμενος·
 ἵνα μὴ ἐν διασμῶν ὑπονοίας τῇ Προφῆτῃ γῆναι
 ἡ ἀλήθεια· ἵνα ἐν ὁράσει, καὶ διηγήσει
 ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἀναλκασόμενος ὁ Προ-
 φῆτης, καὶ Φησὶ καὶ εἰσήλθε πρὸς τὴν Προφῆτιν
 διηγούμενος περὶ τῆς Γαβριὴλ Ἐγγελετικῆς
 εἰσόδου, ὅς ἀπεσάλη ὑπὸ Θεοῦ διηγῆσάσθαι τὴν
 μονογενῆς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ εἰσοδὸν εἰς τὸν κόσμον, καὶ
 γῆναι διὰ τῆς Μαρίας, καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβε, Φη-
 σὶ, καὶ ἔτεκεν υἱόν, καὶ εἶπε Κύριός με,
 καλέσονται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ταχέως σκυλευσον,
 ὁξέως προνοήσου. πρὶν ἢ γινώσκειν το παῖδιον
 καλεῖν πατέρα, ἢ μητέρα, λήψεται δυνάμιν Δα-
 μασκῆ, καὶ τὰ σκύλα Σαμαρείας, καὶ τὰ ἐξ ἡμῶν, καὶ
 πάντα ταῦτα ἔσονται τετελεσμένα. ἡμελ-
 λεῖ δὲ τὸ γίνεσθαι ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ, καὶ
 πληθεύειν μὴ χίλια ἔτη, καὶ ἑξακόσια
 πλείω ἐλάσσει. καὶ μὴ ὁσαύτως γινεῖται τὰ
 μέλλοντα, ὡς ἤδη γινόμενα, ὥστε ὁ Προφῆ-
 τής. ἄρα ψεῦσμα ἦν, μὴ γινώσκον. ἀλλὰ
 ἀσφαλῶς τὸ πᾶν τοῦ Θεοῦ οἰκονομηθῆναι, ὡς
 ἤδη τετελειωμένον, ἐκηρύττειν, ἵνα μὴ ἀπι-
 στηθῇ ἡ ἀλήθεια· ἵνα μὴ εἰς διασμὸν ἔλθῃ ἡ
 ἐν ὑπονοίᾳ τῆ προφῆτις τὸ τοῖστον ἐκταμ-
 βον, καὶ ἐκπληκτον μυήριον μέλλον ἔσεσθαι.
 ἢ ἔχ' ὁρᾷς αὐτὸ τὸ κήρυγμα τὸ ἐπιφερόμενον,
 ὡς λέγει αὐτὸς ὁ ἅγιος Ἡσαΐας; ὡς πρὸς
 τὸν ἐπὶ σφαγὴν ἦχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναν-
 τίων τῷ κτερίῳ αὐτὸν ἄφρων, ὥστε οὐκ αἰ-
 νοῦν τὸ σῶμα αὐτοῦ. τὴν δὲ γυναικὶ αὐτῇ τίς
 διηγῆσεται; ὅτι αἱρεται ἐκ τῆ γῆς ἡ ζωὴ αὐτῆς,
 καὶ δώσω αὐτὴν πονηρὸς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτῆς,
 καὶ τὰ ἐξ ἡμῶν. καὶ βλέπε, πῶς τὰ πρῶτα
 ὑστερα διηγείται, καὶ τὰ ὑστερα ὡς γεγονότα
 ἐρμηνεύει, Φησας, ὡς πρὸς τὸν ἐπὶ σφαγὴν
 ἦχθη. παραχρημένον δὲ λέγεται εἶναι. ἢ
 γὰρ εἶπεν, αἴγεται, καὶ ἔσονται ἡ ἀχθεὶς οὐ-
 πό Ἡσαΐας κηρυττάμενος. ἐλέγετο δὲ τῷ Προ-
 φῆτῃ, ὡς ἤδη γεγνημένον τὸ ἔργον. ἀπὸ δὲ
 βαλῆται γὰρ ἦν ἡ Θεὸς μυσταγωγία. ἐξ αὐτῆς
 δὲ ὑποβαίνων, οὐκέτι ὡς γινόμενα ἐλε-
 γει, ἵνα μὴ πλάνην πάλιν ἀπὸ γαστρῆς

VI. Quin eidem rei sacras literas ad Collyri-
 stipulari videmus. Nam Esaias de Filio dicit.
 Dei sic vaticinatur: *Ecce virgo in utero tui concipiet & pariet filium: & vocabunt nomen eius Emmanuel.* Et quoniam ge-
 nitura Virgo dicebatur, & utero mulieris
 gestandus ille, cuius nomen idem sonat,
 ac, nobiscum Deus: ne qua in Prophetæ
 animo de rei veritate dubitatio relideret,
 oblatum tibi visum instigante Spiritu san-
 cto Prophetæ narravit: *Ingressus est, in-*
quit, ad Prophetissam. Quibus verbis
 Gabrielis introitum ad Virginem decla-
 rat, cuius in Evangelio fit mentio: qui
 quidem à Deo missus est, ut unici Dei Fi-
 lii adventum in nunc mundum, & ortum
 ex Maria nuntiaret. *Et concepit, inquit, & peperit filium.* Et dixit Dominus ad
 me: *Voca nomen eius: cito spolia detra-*
be, celeriter prædare. Antequam noris
puer vocare patrem, & matrem, occupa-
bis vires Damasci, & spolia Samaria, &c.
 Quæ omnia nondum impleta fuerant:
 atque in Filio Dei post annos circiter
 mille, ac sexcentos perfici debebant.
 Quare quæ post tot generationes eventu-
 ra olim erant, perinde ac si facta jam es-
 sent, Prophetæ cernebat. Num igitur
 mendacium illud erat? Nequaquam
 Verum quod Divinæ providentiæ con-
 silio gerendum, & administrandum erat,
 quasi perfectum jam esset, certissime
 nuntiabatur, ne non veritati fides habe-
 retur: nè ad tam stupendum, & inusi-
 tatum mysterium, quod aliquando fu-
 turum erat, Prophetæ animus hælitaret.
 Nonne vaticinium illud animadvertis,
 quod deinceps subtexuit Esaias, cum ita
 loquitur? *Tanquam ovis ad occisionem*
ductus est; & ut agnus coram tondente
obmutuit, sic non aperit os suum. Genera-
 tionem eius porro quis enarrabit? Quo-
 niam tollitur à terra vita ipsius: & da-
 bo homines nequam pro sepulchra eius.
 Vides ut priora posteriore loco narret,
 & posteriora tanquam jam facta sint
 exponat. *Tanquam ovis, inquit, ad*
occisionem ductus est: quod velut præ-
teritum significatur. Non enim dixit;
 ducetur. Atqui nondum ductus ille fu-
 erat, de quo vaticinabatur Esaias: &
 tamen res ipsa tanquam perfecta à Pro-
 pheta proponitur. Nam mysteriorum
 illa Prophetæ oblata divinitus insti-
 tutio præterire, aut infecta esse non
 poterat: At deinceps progressus cætera
 non jam velut facta pronunciat: ne
 fraudis atque erroris præberetur occasio.

Collyridiani. Itaque; *Tollitur*, inquit, *ē terra vita ipsius*. Caterum duobus illis argumentis, oraculi veritatem demonstrat. Nam *hæc vox, ductus est*, rem jam tum perfectam fuisse significat: Illud verò, *tollitur*, postmodum est impletum: ut ex eo quod factum dicitur, Divinæ pollicitationis veritatem, ac stabilitatem intelligas: Ex eo verò, quod futurum denuntiatur, de mysteriorum, quæ tum explicata sunt, tempore conjecturam facere possis.

VII Sic de Maria prædixit Angelus, eaque significavit, quæ illius pater domum reversus à Deo consecuturus esset; quæ nimirum uterque parens summis à Deo precibus postulare. Ecce, inquit, uxor tua concepit in utero: ut his verbis fidelis hominis mentem in hujus promissi fide corroboraret: quod ipsum tamen fraudi nonnullis fuit. Atqui fieri non potest, ut quis præter communem hominum naturam nascatur in terris. Uni hoc conveniebat illi: uni natura cessit: Hic, inquam, velut artifex, ac dominus, semetipsum ē Virgine, tanquam e terra, formavit, Deus ē cælo descendens; Verbum Virgine susceptum corpus induens: non ideò tamen, ut hæc adorari debeat; aut ut eam Divinam ad naturam, conditionemque transferat; neque ut sacrificium illius in nomen offeratur; neque tanto intervallo mulieres sacerdotes instituantur. Hoc ne in Salome quidem fieri voluit Deus, nec in Maria. Non ei baptizandi potestatem fecit, non Discipulis benedicere, non in terris præesse mandavit; sed hoc unum voluit, ut sanctum quid, & consecratum esset, ac cæleste regnum adipisceretur. Sed nec illi, quæ Rufi mater appellatur, cum honoris gradum detulit: neque mulieribus aliis, quæ ē Galilæa secuta fuerant; neque Martha Lazari, ac Mariæ sorori; non ulli denique sanctarum, quæ salutem illius adventu promeruerunt, quæque ipsi de suis fortunis necessaria subministrabant. Neque porro Chananæ mulieri, vel ei, quam sanguinis profluvio liberarat, vel alicui omnino in terris fœminæ dignitatem illam attribuit. Quæ cum ita sint, unde nobis draco iste volubilis emerit? cur obliqua, callidaque consilia renovantur? Honoretur sanè Maria: Pater verò, Filius, & Spiritus sanctus adorentur: Mariam adorare nemo velit.

Mulieris
Deus Sa-
cerdotes
esse no-
luit.

Luc. 23. 55

Mat. 15. 22.
Luc. 8.

ἀλλὰ, φησὶ ἀίρεται ἐκ τῆ γῆς ἡ ζωὴ αὐτῆς. ἐκ δὲ τῶν δύο προφάσεων δεικνύσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι τὸ, ἤχη, ἤδη ἐτελείετο, καὶ τὸ, αἵρεται, μετέπειτα ἐπληρῆτο, ἵνα διὰ τῆς γεγενημένης νοήσεως τὸ ἀληθές, καὶ τὸ πάγιον τῆς Θεῆς ἐπαγγελίας. ἀπὸ δὲ τῶν μέλλοντων ἐσεῶς, τὸ χρόνον ἀπεικασίης τῶν ἀποκαλυπτομένων μυστηρίων.

Οὕτω καὶ ἐπὶ τῇ Μαρίᾳ ὁ Ἀγγελὸς προέλεγε, ὅπως ἐμελλεν εἰσερχόμενος ὁ πατὴρ ταύτης εἰς τὸν οἶκον τὸν ἰδίον πατέρα Θεῆς κομίζεσθαι, τὸ δι' εὐχῆς αἰτηθὲν διὰ τῆς τῶν πατρὸς, καὶ μητρὸς αἰτήσεως. ὅτι ἰδὲ ἡ γυνὴ σε συνηληφῆσα ἐν γαστρὶ ἵνα βεβαίως περαύσῃ τὸ διάνοιαν τῆς πίστεως ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ. τῶν δὲ γεγενημένων εἰς πλάνην. ἀδύνατον γάρ τινα πατέρα τῶν ἀνθρώπων φύσιν ἐπὶ τῆς γῆς γενᾶσθαι. μόνῳ γὰρ διέπρεψεν αὐτῷ, μόνῳ παρεχώρησεν ἡ φύσις. ἔτως ὡς πλάσης καὶ ἐξουσίας τῆς πράξεως, εὐμενὸν ἀπὸ πατρὸς, ὡς ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεπλάσατο, Θεὸς ἀπ' ἐρανῶν ἐλθὼν, σὰρκα ἐνδυσάμενος ὁ Λόγος ἐξ ἀγίας Πατρὸς. ἡ μὲν δὲ προσκυνημένη τῆς Πατρὸς. ἡ δὲ ἵνα Θεὸν ταύτῃ ἀπεργάσῃται. ἡ ἵνα εἰς ὄνομα αὐτῆς προσενηκωμῇ. ἡ ἵνα γυναικας πάλιν ἱερείας μετὰ τοσαύτας χρεῖας ἀποδείξῃ. ὅτε εὐδόκησεν ὁ Θεὸς τῷ ἐν Σαλώμῃ γενέσθαι, ὅτε ἐν αὐτῇ τῇ Μαρίᾳ. ὅτε ἐπέτρεψεν αὐτῇ θῆναι βράβειον, ὅτε εὐλογῆσαι μαθητάς. ἡ τὸ ἀρχὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκέλευσεν, ἡ μόνον ἀγίασμα αὐτὴν εἶναι, καὶ καθεξῆς θῆναι τῆς αὐτῆς βασιλείας. ἡ τὴν καλεσμένην μητέρα Πατρὸς. ἡ τὰς ἀκολούθησάσας ἀπὸ Γαλιλαίας. ἡ τὴν Μάρθαν τὴν ἀδελφὴν Λαζάρου, καὶ Μαρίας. ἡ τινὰ τῶν ἀγίων γυναικῶν καθεξῆς θῆναι ὑπὸ τῆς αὐτῆς παρρησίας σωθῆναι, ἐξυπηρετησάμενων αὐτῇ ἐκ τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων. ἡ τὴν γυναικα τὴν Χανανίτιν. ἡ τὴν Αἰμορρόσαν, καὶ σεσωσμένην, ἡ τινὰ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς γυναικῶν ἵνα ποιεῖν προσέταξε τὸ ἀξίωμα. πόθεν τοίνυν πάλιν ἡμῶν κυκλοδράκων, πόθεν ἀνακαμίζετα σκολιὰ βλαύματα; ἐν τιμῇ ἔσω Μαρία, ὅδε Πατὴρ, καὶ Υἱός, καὶ ἅγιον Πνεῦμα προσκυκώσω, τὴν Μαρίαν μηδεὶς προσκυκίτω.

ὃ λέγω γυναικί, ἀλλ' ἰσθὲ ἀνδρὶ, Θεῷ περ
 ἑτάκται τὸ μυστήριον. ἔτε Ἀγγέλοι χωρῶσι
 δοξολογίαν τοιαύτην. ἐξαλειφέντων τὰ κα-
 καῖς γενεάς ἐν καρδίᾳ τῇ παλιμυρίων· αἰμα-
 ρόσων ἐξ ὀφθαλμῶν τὸ ἐκίοσημα τῷ ξύλῳ·
 ἔπισρεψή πάλιν τὸ πλάσμα πρὸς τὸ δεσπό-
 τιον, ἐνσεπέσων ἑτα μέλας Ἀδάμ Θεὸν τι-
 μᾶν μόνον· μὴ ἀγέσων τῇ τῷ Ὁφείως Φωνῇ,
 ἀλλ' ἐμμένετω τῇ Θεῷ περσάξῃ, μὴ Φάγης
 δὸπὸ τῷ ξύλῳ. καὶ ἦν τὸ ξύλον ἐπὶ πλάνη, ἀλλὰ
 διὰ τῷ ξύλῳ γέγονεν ἡ πῶρακοή τῇ πλάνης.
 μὴ φαγέτωις δὸπὸ τῇ πλάνης τῇ διὰ Μαρίαν
 τὴν αἰγίαν. καὶ γὰρ καὶ ὡραῖον τὸ ξύλον, ἀλλ' ἔκ
 ἐκείνῳ βρώμα. καὶ εἰ καλλιῆς ἡ Μαρία, καὶ
 αἰγία, καὶ τετμημένη, ἀλλ' ἔκ ἐκείνῳ τῷ περσ-
 κωεῖσθ.

Ὁ σολ-
 λῆγ.

Αὗται δὲ πάλιν ἀνακαίνιζον τῇ τύχῃ τὸ
 κίρησμα, καὶ ἐπιμάζον τῇ δαίμονι, καὶ ὃ
 Θεῷ τῇ πείσων, καὶ τὸ γεραμμένον καὶ σῆν-
 ται σίτα ἀσεβείας, ὡς φησι ὁ Θεὸς λόγος,
 καὶ αἱ γυναῖκες τρέβοντο αὐτῆς, καὶ οἱ υἱοί, * συλ-
 λέξοντο ξύλα ποιῆσαι χαυῶνας τῇ στρατείᾳ τῷ
 ἔραν. Οἱ μὲν οὖν ἔσαν ὑπολερεμῆς αἱ φαιῦται
 γυναῖκες, καὶ μὴ δορυβείτωσαν τὸ οἰκασμένην.
 μὴ λεγέτωσαν, τιμῶν τὴν βασιλίαν τῷ
 ἔραν. οἶδε γὰρ Ταφνάς ταύτας τιμωρεῖσθ. οἱ-
 δασιν οἱ τόποι Μαγδάλων τέτων τὰ σώμα-
 τα ὑποδέχεσθ ἐκ σῆψιν. μὴ πείσθ Ἰσραὴλ
 γυναικί, ἀνάκνυτε δὸπὸ κακῆς γυναικὸς συμ-
 βολίας. γυνὴ γὰρ τιμίας ψυχὰς ἀνδρῶν
 αἰρεῖ. ταύτης γὰρ οἱ πόδες ἐστὶν χρωμέ-
 νες μετὰ τῷ θανάτῳ ἀγασιν εἰς τὴν ἄθην. μὴ περσ-
 εχε Φαύλῳ γυναικί. μέλι γὰρ δὸπὸ σά-
 ρος δὸπὸ χειλέων γυναικὸς πόρεως, ἢ πρὸς και-
 ρον λιπαίνῃ σὸν Φάρυγγα, ὕστερον μὲν οἱ πικρῶ-
 τερον χολῆς ἀίρεσθ, καὶ ἡκονημένοι μάλλον μα-
 χάρας διδόνε, μὴ πείσθ ταύτῃ τῇ γυναικί τῇ
 Φαύλῃ. πᾶσα γὰρ αἰρεσις Φαύλῃ γυνὴ πλέον
 δὲ ἢ τῇ γυναικῶν αἰρεσις αὐτῇ, καὶ τῷ ἀπαλήσαν-
 τος τὴν πρῶτην γυναῖκα. ἡμᾶς δὲ ἡ μήτηρ ἡμῶν
 ἑτα, ὡς ἐκ Θεῷ πεπλασμένη, μὴ ἀκχεῖται δὲ,
 ἵνα μὴ πείσθ τὰ τέκνα φαγεῖν δὸπὸ τῷ ξύλῳ, καὶ
 ἐνθολὴν πῶραβῆναι. μελανοεῖται δὲ καὶ αὐτὴ δὸπὸ
 κενόφωνας. ἔπισρεφέτω ἀγχινομένη, καὶ Φύλ-
 λα συκῆς ἐνδυομένη. καλανοεῖται δὲ αὐτὴν καὶ ὁ

A Non enim mulieri, ac ne viro quidem, Collyci-
 sed uni Deo mysterium illud cultusque diani.
 tribuitur: adeo ut nec Angeli ipsi tanto Hæresis
 honori pares esse videantur. Delcantur
 itaque, quæ in miserorum hominum cor-
 dibus inale sunt inscripta. Extingvatur
 penitus malus ille fœtus ad infelicem ar-
 borem conceptus. Convertatur opus
 ipsum ad Dominum conditoremque su-
 um. Evam cum Adamo conjuge ad De-
 um solum venerandum pudor tandem
 aliquando compellat: nève serpentis vox
 illam decipiat; sed in Dei mandato per-
 sistat. De ligno ne comedas. Quamquam
 in arbore ipsa nequaquam error fuit, sed
 per arborem contumaciæ error admi-
 sus est. Perinde igitur nemo errorem
 illum degustet, qui Mariæ occasione
 constatus est. Licet enim pulcherrima
 arbor esset, non tamen ad cibum consti-
 tuta. Ita quamvis Maria vel optima fu-
 erit, ac sancta, & honore dignissima,
 non ideo tamen adoratione prole-
 qvenda.

VIII. Quamobrem hujus sectæ mu-
 lieres illud denuò offerendum fortunæ
 poculum instaurant, ac Dæmoni, non
 Deo mensam instrunt; uti scriptum est;
 ac cibis impiis vescuntur: id quod sacræ
 literæ testantur: Mulieres subigunt fari-
 nam, & filii colligunt ligna, ut faciant
 placens militiæ cæli. Ejusmodi muli-
 erculis Hieremias os obstruat: nec am-
 plius terrarum orbem conturbent: nè-
 ve istud jactitent: Cæli Reginam hono-
 ramus. Novit Taphnes quemamcudum
 dum ulciscendæ illæ sint. Novit Mag-
 dolorum regio abjecta illarum cadavera
 ad putrefaciendum excipere. Noli, ὁ
 Israël! mulieri fidem adhibere: Revo-
 ca te à pravæ mulieris consilio. Si qui-
 dem mulier pretiosas virorum animas cap-
 tat: Hujus pedes eos, quibus cum con-
 suescit, cum morte ad inferos deducunt:
 malæ mulierculæ autem animumque ne
 præbeas: Mel enim ē labiis meretricis de-
 stillat: quod brevissimo tempore guttur
 tuum leniens, postea felle amarius in-
 venies, & ancipiti gladio magis exacu-
 tum. Cave igitur malæ huic muliercu-
 læ fidem adhibeas. Omnis enim hæresis
 malæ mulier est: sed multo mulierum hæ-
 resis illa magis, quæ ab eo, à quo prima
 decepta mulier est, manavit. Evæ igi-
 tur matri nostræ honor habeatur, utpote

quæ à Deo producta sit: sed ei nequaquam obtemperetur, ne liberis suis persvadeat, ut ex ar-
 bore vescantur, ac mandatum violent. At illam quoque vanissimæ illius vocis pœniteat. Rede-
 at ad mentem præ verecundia, & ficulneis foliis induatur. Quin & Adamus illam agnoscat,

U u u u ij

Collyri-
diani.
Hæresis
LXXIX

nec amplius morem gerat. Quippe fraudes, blanditiæ, & contrarium mulieris consilium mortem conjugii pariter, ac soboli confiscunt. Nam Eva per contumaciam suam Divinum opificium evertit; cum serpentis voce, ac promissis illicita ab sano dogmate deflectens aliam ad mentem sese transtulit.

Gen. 39.

Prov. 21. 9.

XI. Propterea Dominus omnium, ac Salvator, ut ei dolori mederetur, & quod eversum erat instauraret, quod defecerat restitueret, quandoquidem mors in mundum à muliere derivata fuerat, è muliere virgine natus est, quo & mortem excluderet, & quod mancum erat suppleret, & quod imminutum, perficeret. Porro eadem iterum nequitia revolvitur: ut vitium, ac defectum in orbem terrarum invehat. Sed mulieri neque juvenes, neque senes, propter eam qua divinitus præditi sunt, temperantiam, obsequuntur. Non illudit Ægyptia mulier castissimo Josepho, nec à recta mente deducit: quamvis omnes adhibeat machinas, quo detestandum in adolescentem consilium exequatur. Verum ludificari cum nemo potest, qui à Spiritu sancto prudentiam acceperit. Proinde neque castimoniam suam eripi sibi patitur, ne nobilitati suæ ignominiam imponat: vestimenta relinquit, & corporis jacturam non facit: locum illum deserit, ne in laqueum incidat: poenas lui ad tempus; sed in æternum regnat, in carcerem conjicitur: sed multo optabilius est in custodia manere, & in angulo sub dio, quam cum muliere contentiosa, & loquaci. Quam multa porro adversus illam hæresin disputari possunt? Nam aut Mariam ipsam adorantes collyridem huic otiosæ mulieres offerunt; aut pro ipsa absurdam illam, & ridiculam oblationem instituunt. Utrunque verò solidum est, & à ratione profectum, nihil præter ostentationem fraudemque continet.

Joan. 1. 17.

Ne sim longior, quæ sunt hactenus dicta sufficient. Maria in honore sit, Dominus adoretur. Nam justus nemini erroris occasionem præbent. Deus enim neque malis tentatur, nec ullum ipse, vel ejus servi circumvenienti causa tentant: *Ukuzgusque vepa à propria concupiscentia tentatur abstractus,*

Α Αδάμ, καὶ μηκέτι αὐτῇ πειθέσθω. ἡ γὰρ πλάτης πειθῶ, καὶ γυναικὸς εἰς τὸ ἐναντίον συμβουλία, θάνατον τῷ ἰδίῳ συζύγῳ ἐργάζεται. ἔμῳνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῖς τέκνοις. κατέσρεψε τὸ πλάσμα Εὐα διὰ τῆς πῶδ' αἰσέσεως, ἐρεθίσσα διὰ τῆς ὀφείας Φωνῆς, καὶ ἐπαγγελίας, πλυνθίσσα δὲ τῆς κηρύγματι. καὶ ἐφ' ἐτέραν βαδίσασα διάνοιαν.

Διὰ τῆτο ὁ πάντων δεσπότης, καὶ σωτὴρ βελλόμεν. θεράπευσαι τὸ ἄλγος, καὶ οἰκοδομήσαι τὸ κατεσχεμμένον, καὶ διορθώσαι τὸ ἡλαττωμένον, ἐπειδὴ δὲ γυναικὸς ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον κατήλθεν, ἐκ γυναικὸς παρθένης αὐτὸς ἐγγενήθη, ἵνα τὸν θάνατον ἐκκλείσῃ, καὶ τὸ ἐλλείπον πληρώσῃ, καὶ τὸ ἡλαττωμένον τελειώσῃ. σφέρεται δὲ ἡμῶν πάλιν ἡ κακία, ἵνα τὸ ἐλάττωμα εἰς τὸν κόσμον παραγάγῃ. ἀλλ' ἔτε νεοί, ἔτε γέροντες πείθον τῇ γυναικί, διὰ τὴν ἀνωθεν σωφροσύνην. ἔπαιξεν ἡ Αἰσυπλία τὸν σώφρονα Ἰωσήφ, ἔτε παρεκτρέπει· καὶ τοῖ γε διὰ πολλῆς μηχανίας ἐργασαμένη τὸ δεινὸν πρὸς τὸν παῖδα τῆς συμβουλίας. ἀλλ' ἔπαιξεν ἡ ἀνθρωπὸς ἐκ Πνεύματος ἁγίου λαβὼν τὴν φρόνησιν. ἔτο σώφρον ἀφανίζει, ἵνα μὴ τὴν ἀρχαίαν κατευτελείσῃ. καταλιμπάνει τὰ ἱμάτια, καὶ τὸ σῶμα εὖ ἀπόλλυσιν. ἀποδιφράσκει τὸν τόπον, ἵνα μὴ πέσῃ τῇ παγίδι. πρὸς καιρὸν τιμωρεῖ, εἰς τὸν αἰῶνα βασιλεύει. ἐν δεσμοτηρίῳ βάλει, ἀλλ' αἰρεῖ δὲ ἐν φυλακῇ καλαμένην, καὶ ἐν γωνίᾳ ὑπαίθρου. ἡ μετὰ γυναικὸς μαχίμ, καὶ γλωσσώδης. καὶ πόσα ἐστὶ λέγειν; ἥτοι γὰρ ὡς αὐτὴν προσκυνοῦντες τὴν Μαρίαν, αὐτῇ προσφέρουσι τὴν κολλυρίδα αἱ δευαὶ αὐτῇ γυναικες· ἥτοι ὑπὲρ αὐτῆς προσφέρειν ἐπιχειροῦσι τὴν προεξημένην ταύτην σαθρὰν κάρπωσιν. τὸ πᾶν ἐστὶν ἡλίθιον, καὶ ἀλλότερον, καὶ ἐκ δαιμόνων κινήσεως, φρύαγμα τέ, καὶ ἀπάτη.

Ἰνα δὲ μὴ παρεκτείνωμαι τῷ λόγῳ, δεκτέον τὰ εἰρημένα ἡμῶν. ἡ Μαρία ἐν τιμῇ, ὁ Κύριος προσκαυέσθω. ἔδεν γὰρ ἐργάζοντο οἱ δίκαιοι πλάνην. ἀπείρας γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς ἔδεν, ἔδεν οἱ αὐτὸς δέλοι, πρὸς ἀπάτην. ἐκατὸ δὲ πειράζει ἐκ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελλόμενος.

καὶ δελεάζοιμι. εἴτα ἡ Ἰπιδυμία τίκτεῖ ἀμαρτίαν, ἡ δὲ ἀμαρτία δὴ πολεθεῖσα δὴ ποικεῖ θάνατον.

Reg. ἐπὶ τὴν δὲ, ὡς εἰπεῖν, καὶ * πετομένῳ, ἰσοδόν ἔσαν, καὶ δηλητήριον ἐν ἑαυτῇ κεκτημένῳ, τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας συντρίψαντες, Ἰπιδυμίαν ἐτι μίαν πεφεισθεῖσαν ἰωμῶς πάλιν, Θεὸν Ἰπικαλέμενοι, πρὸς τὸ τὰ τῆς ἀληθείας ἰχνηλατεῖν μέρη, καὶ κτ' τῆς ἐναντιότητος τὴν ἀποτροπὴν τελείαν ἐργάσασθαι.

ΚΑΤΑ ΜΑΣΣΑΛΙΑΝΩΝ,
οἷς συνάπτονται Μαρτυριανοί, ἐξ Ελλήνων
όντες, καὶ Εὐφημίται, καὶ Σατανιανοί,
ἐξακοσὴ ὀγδόη, ἡ καὶ ὀγδοή-
κοσῇ.

A. C. illeclus. Deinde concupiscentia peccatum parit. Peccatum vero, cum consummatum fuerit, generat mortem. Hæresis

Quamobrem cum hucusque satis de iis omnibus disputatum à nobis arbitremur, posteaquam cantharidem, ut ita dicam, istam, colore fulvo, alis præditam, ac volantem, sed virulentam imprimis ac lethiferi veneni plenam, veritatis oratione protrivimus, ad aliam, quæ una postremaque superest, transeamus: Deum imprimis obtestantes, ut & ad veritatis consecranda vestigia, & ad contrariam factionem penitus amoliendam suam nobis opem impertiat.

CONTRA MASSALIANOS,
quibus accedunt Martyriani & Gentilium numero, nec non & Euphemitæ
& Sathaniani, Hæresis LXVIII,
sive LXXX.

F. φύσι. ΚΟΡΘΗΝ ἔκ' ἐχθρὴ ἡ ἀναγκωτία, ἔδ' ἐκ πλησμονῆς ἡ ἀφροσύνη, ἀλλ' Ἰπιδυμία ἡ πλωσεν ἑαυτῆς τὸν λογισμόν, καὶ κέχρηται τὸ σῶμα, τῷ λυμῆναος τὰς Ἀδάμ, καὶ Νῶε σπέρματι, διαφόρως τὸ σῶφρον ἀποτρίβον, καὶ τὸ πορνικὸν φρόνημα πολυτρόπως τῶν ἀδίκων ἐκτρέφον. * Φασὶ γὰρ μὲν ταύτας πάλιν τὰς αἰρέσεις, μαρὰ τις, καὶ πάσης ἀφροσύνης ἐμπλεως ἐπ' ἀνέστη ἡμῖν ἐτέρως, γελοῖον μὲν ὅλην, ἀσύστατον ἔχον τὸ φρόνημα, καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἡπατημένων. Μασσαλιανοὶ δὲ ἔτοι καλῶνται, ἐρμηνευόμενοι δ' ἄχόμενοι. ἦσαν δὲ πρὸ χρόνων τινός, ὡς ἀπὸ τῶν καιρῶν Κωνσταντίνου, καὶ δεῦρο. ἄλλοι πάλιν Εὐφημίται, εἴτε Μασσαλιανοὶ καλούμενοι, ἐξ ἧς τάχα οἶμαι καὶ αὕτη ἡ μιμηλὸν ζῆλον ἔχον. ἀλλ' ὁ κείνοισιν ἐξ Ἑλλήνων ὠρμῆς, ἔτε ἰσδαϊσμῷ πρὸς ἀνέχοντες, ἔτε Χριστιανοὶ ὑπάρχοντες, ἔτε ἀπὸ Σαμαρειτῶν, ἀλλὰ μόνον Ἕλληνες ὄντες ὁρῶν, καὶ θεοὺς μὲν λέγοντες. μηδενὶ μηδὲν πρὸς κωμῶντες, ἐνὶ δὲ μόνον ὁρῶν τὸ σέβας νέμοντες, καὶ καλῶντες παντοκράτορα. τινὰς δ' οἶκας ἑαυτοῖς κατασκευάσαντες, ἢ τὸ πρὸς πλατεῖς, φόρων δίκην, προσευχὰς ταύτας ἐκάλεον. καὶ ἦσαν μὲν τὸ παλαιὸν προσευχῶν τόποι ἐν τοῖς ἰσδαίοις ἔξω πόλεως, καὶ ἐν τοῖς Σαμαρείταις,

I. NEC impudentia satiari, nec expleri stulticia potest; sed in omnia cogitationem, & animum intendit suum, ac velut hiantiore in id incumbit, ut Adami, Noemiæque stirpem labefactet: dum & pudorem, ac pudicitiam variis modis exterminat; & meretriciam indolem in iis, quos ledere aggreditur, non una ratione disseminat. Etenim post superiores illas hæreses stolidæ quædam, ac vecordiâ plenissima alia nobis emerit, ridicula illa quidem, nec ullo modo cohærens viris pariter, & infelicibus mulierculis conflata. Massalianos illos vocant, quæ vox orantes significat. Hi aliquot abhinc annis prodire cœperunt, sub Constantii fere imperatoris tempus. Secundum quos Euphemie coorti sunt, qui & Massaliani vocantur, quos credibile est priores illos imitari studuisse. Verum isti quidem à Gentilibus profecti, neque Judæorum sectam, neque Christianorum amplexi sunt, nec inter Samaritanos censentur: sed gentiles omnino sunt; & cum esse Deos asserant, nullum tamen adorant; sed unum duntaxat venerantur quem Omnipotentem appellant. Qui quidem certas sibi domos fabricant, & laxiores, fororum instar, areas profuechas illas nominant. Habuisse quidem Judæos extra urbem, & Samaritanos certa quædam ad precandum loca, Uuuu iij

Massaliani. qvas profueuchas dicerant, ex Apostolorum Actibus liquet: ubi purpura instrix Lydia Paulo occurrisse dicitur. De quo ira scriptura narrat: *Videbatur*, inquit, *locus orationis esse*. Et accesserunt Apostoli, ac mulieres per illud tempus convenientes docuerunt. Fuit & ad Sicima, quæ hodie Neapolis dicitur, secundo ab urbe lapide Proseucha, sive oratorium theatri instar in planitie situm, sine tecto, ac nudo cælo subiectum; in quo fabricando Samaritani, ut in cæteris omnibus, Judæos imitati sunt.

Lupiciani
Massaliani
nos vexat.

Pseudo-
martyres
hæretico-
rum.

II. Igitur Massaliani antiquiores è gentilibus excitati, qui hodiernos istos, à quibus Christianum nomen usurpatur, antecesserunt, nonnullis in regionibus carinarum instar fastigatas ædículas construxerunt, qvas profuechas, sive Oratoria, nuncupant. Alibi verò tam in Occidente, quam Oriente eadem illa loca ad Ecclesiæ formam condiderunt: Ubi ingenti lucernarum, ac facium accensa copia, conventus habent. Tum certos hymnòs, quos illius gregis studiosi, quidam scripserunt ac Dei laudes concinunt: quibus magno sanè errore Deum se placare, ac conciliare sibi putant. Verum inscitia, quæ occæcata semper est, hæc omnia miseris illis, præ animi fastu, & insolentia, facere perivadet. Ac forte antè aliquod tempus unum ea illis ædificiis de cælo tactum est: Ubinam verò gentium, liquido nondum constat: atque haud scio an in Phœnicia cōtigisse istud audierim. Quinetiam nonnulli magistratus religionis ardore flagrantés quam plurimos ex illis occiderunt: eo quòd veritatem, adulterando corrumpèrent, & Ecclesiæ morem præpostera quadam imitatione auderent exprimere: cum ne-

Αὐτὸς καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῆς Ἀποστόλων εὐργα-
μεν, ἔνθα ἡ πορφυρέωπις Λυδία τοῖς πρὸ
τῷ ἁγίῳ Παύλῳ ἀπήντηκε, ὡς καὶ ἔτι τὸ
θεῖον γράμμα διηγέται· ὅτι, Φησὶ, ἐδόκει
τότῳ πρῶτον πρῶτον εἶναι· καὶ προσήλθον,
καὶ ἐδίδασκον οἱ Ἀπόστολοι τὰς συνηλθίσσας
κατ' ἐκείνο καιρὸν γυναῖκας. ἀλλὰ καὶ πρῶτον
εὐχῆς τότῳ ἐν Σικίμοις, ἐν τῇ νυκτὶ κα-
λαμένη Νεαπόλει ἔξω τῆς πόλεως, ἐν τῇ
πεδιάδι, ὡς ἀπὸ σημείων δύο, θεατροειδῆς,
ἔτις ἐν ἀέρι καὶ αἰθρῇ τότῳ ἐπικατασκευ-
ασθεὶς ὑπὸ τῶν Σαμαρειτῶν πάντα τὰ τῶν Ἰουδαίων
Βυμβυμένων.

Οὗτοι δὲ οἱ πρῶτον Μασσαλιανοὶ ἐξ
Ελλήνων ὁρμώμενοι, οἱ πρὸ τῶν νυκτῶν, τῶν
δὴθεν ἀπὸ ὀνόματος Χριστοῦ ὁρμώμενων, καὶ
αὐτοὶ πῇ μὴ ἐν τισὶ χώραις τοιαῦτα προπά-
ρεια τινα κατασκευάσαντες, ὡς πρῶτον
καλαμένους, καὶ εὐκτῆρια. ἐν ἄλλοις δὲ
τότοις φύσιν καὶ Εκκλησίας ὁμοιωμάτι ἐ-
αυτοῖς ποιήσαντες, κατ' ἐσπέρην, καὶ κατὰ τὴν
ἑω, μὴ πολλῆς λυχναφίας, καὶ φῶτων συν-
αθροισόμενοι, ἵππολύ τε καταλειμμένα
ἵνα ὑπὸ τῶν παρ' αὐτοῖς παροδίων, καὶ δι-
Φημίας τινὰς δὴθεν εἰς τὸν Θεὸν ποιεῖμενοι,
(ὡς καταλεγμάτων καὶ εὐφημιῶν) ὥστε
Θεὸν ἐξιλεόμενοι, εὐαγγέλιον ἀπατάωσιν. ἡ δὲ
ἀγνοσία τυφλή τις ἔσα, πάντα ταῦτα δο-
κῆσθαι οἰσεως τοῖς πεπλανημένοις κατασκευά-
ζει. ἐκεραυνοβολήθη δὲ πρῶτον χρόνῳ ἐν τῇ τοιαύ-
των κατασκευασμάτων, ὅσα ἔχω δὲ λέγειν
ἐν ποίῳ τότῳ, τάχα δὲ ἐν τῇ Φοινίκῃ τέτο
ἡκῶσαμεν. ἀλλὰ καὶ τινες τῶν δεχόντων ζη-
λωταί, πολλὰς ἐκ τῶν ἀπέκτειναν, διὰ
τὸ πρῶτον ἀρᾶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀντιμι-
μεῖσθαι Εκκλησίας τρόπον, μὴ ὄντας Χρι-
στiani, μήτε ἐξ Ἰουδαίων ὁρμώμενους. οἶμαι
δὲ Λεπτικιανὸς ὁ στρατηλάτης εἰς ἣν τὸ πρῶτον
αὐτῶν Εὐφημίας τῇ Ελλήνων τιμωρησά-
μεν, ἐξ ἧς πρῶτον φάσεως ἐφύη πάλιν αὐ-
τοῖς δευτέρῳ πλάνῃ. λαβάντες γάρ τινες
τὰ τῶν τότε ἀποκτανθέντων σώματα διὰ τῆς
φαιδῆς Ελληνικῆς ἀνομίαν, καὶ θάψαν-
τες ἐν τισὶ τόποις, ἐκεῖ πάλιν τὰ αὐτὰ εὐ-
φημία τε ἵππελεσι, καὶ μαρτυριανὴς εὐα-
γγέλιον ἐπώνομασαν, δὴθεν διὰ τοῦτο ὑπὲρ τῆς ἐ-
δώλων μαρτυρήσαντες.

Αλλοι δὲ πάλιν ἐκ τῶν ἑτι βαθυτέρων ^A
 ἰδιονόμοι, ὡς κατὰ τὴν αὐτῶν διήθειαν,
 συμβάλλω τῇ διανοίᾳ χρώμενοι, εἶπον· ὁ Σα-
 τανᾶς μέγας ἐστὶ, καὶ ἰσχυρότερός, καὶ πολλὰ
 ἐπιτελεῖ κακὰ τῖς ἀνθρώποις. διὰ τί ἑμᾶλ-
 λον πρὸς τὸν καταφεύγομεν, καὶ αὐτῷ προσ-
 κυνῶμεν, αὐτὸν τε τιμῶμεν, καὶ αὐτὸν διφη-
 μῶμεν, ἵνα διὰ τῆς κολακευτικῆς θεραπείας
 μὴ ἐνεργήσῃ ἡμῖν τὰ πονηρὰ, ἀλλ' ὡς δὲ λαν-
 θάνει ἡμῶν γεγονότων, Φασί, * Φεῖδεταί ἡμῶν;
 καὶ ἔτω καὶ ἔτοι Σατανιανὸς ἐαυτοῦ ἐπω-
 νόμασαν. ὁμᾶ δὲ τῶν τὴν ἀρεσὶν ἐν ταύ-
 τῃ συνεθήκαμεν, καὶ ὧν περιεξημένους μέλ-
 λοντας ὑφ' ἡμῶν νυνὶ λέγεσθαι. ἐπειδὴ γὰρ
 τὰ ἴσα ἐν ὑπαίθρῳ ἐξαγόμενοι, ἔξω βεβη-
 κότες τῆς ἀληθείας, ἐπὶ τὸ εὐχεσθαι, καὶ
 ὑμνεῖν ἐχολάκασιν. ἀλλὰ πάντα μὲν ταύ-
 τα περγέλασα ὄντα ἀβλαβῆ ἐτύγχανε,
 μὴ διωκόμενα παρεκκλίνειν τὸν νῦν διὰ τῆς
 ἀληθείας. ὁ γὰρ εἰς ὄνομα Χριστοῦ ἐλέγοντο
 εἶναι, ἀλλὰ Ἕλληνες τὸ πᾶν· νυνὶ δὲ ἀπ'
 ἐκείνων τῶν τρόπων ἔτοι νυνὶ καλόμενοι Μασ-
 σαλιανοί, ὧν ἔτε δέχῃ, ἔτε τέλει, ἔτε κε-
 φαλή, ἔτε ρίζα· ἀλλὰ τὰ πάντα εἰσὶν ἀ-
 σήκιοι, καὶ ἀναρχοί, καὶ ἡπατημένοι καὶ ἑ-
 χοντες ὅλως σθηγιμὸν ὀνόματος, ἢ θεοῦ, ἢ
 θέσεως, ἢ νομοθεσίας. δοκᾷσι τοίνυν ἔτοι
 ἐπιβᾶν τὸ ἀνδρες τε, καὶ γυναῖκες δὴθεν εἰς
 Χριστὸν πεπιστευκέναι, λέγοντες, ὡς ἀπολα-
 ξάμενοι τῷ κόσμῳ, καὶ τῶν ἰδίων ἀνακεχω-
 ρηκότες, ὁμᾶ δὲ ἀναμιξῇ ἀνδρες ἅμα γυναι-
 ξί, καὶ γυναῖκες ἅμα ἀνδράσιν ἐπιβᾶν
 καθεύδοντες, ἐν ῥύμαις μὲν πλατείας, ὀ-
 πηνίκα θέρους ὥρα εἴη, διὰ τὸ μὴ ἔχειν, Φη-
 σί, κτήμα ἐπὶ τῆς γῆς. ἀκώλυτοι δὲ εἰσι,
 καὶ ἐκτείνουσι χεῖρας μετατείνῳς ἀδίοις, καὶ
 ἀκτήμονες. οἱ δὲ λόγοι αὐτῶν ἀφρόνων
 ἐπέκεινα. ὃν δ' ἂν τινὰ ἐπερωτήσῃς ἐξ αὐ-
 τῶν ὁρμώμενον, ἐκείνον ἐαυτὸν Φάσκῃ, οἷον
 δ' ἂν ἐθέλοις. ἦτοι γὰρ Προφήτην εἶπαι,
 λέξῃσι ὅτι Προφήτης εἰμὶ· ἦτοι Χριστὸν ἂν
 ὀνομάσῃς, Φάσκῃ ὅτι Χριστός εἰμὶ· ἦτοι Πα-
 τριάρχην, τὸ αὐτὸ ἑαυτὸν ὀνομάσῃ ἀναδῶς·
 ἦτοι Ἀγγέλων, καὶ ἐαυτὸν λέγῃ, καὶ ἀπλῶς ὡς τὸ
 ἀνθρώπων ματαγοφροσύνης. νηστειὰν δὲ ὡς
 ὅλως οἶδασιν, ἀλλὰ δὴθεν εἰς τὴν εὐχὴν ἐχο-
 λακότες, καὶ ἀπὸ ὥρας δευτέρας, ἢ τρίτης, ἢ
 καὶ τὴν νύκτα, ἐὰν Φθάσωσι πενήσας, πάν-

III. Sed eorum rursus alii alius quid-
 dam, pro stultitiæ suæ capiti concipien-
 tes animo, ac nihil præter mentem suam hæresis
 in consilium adhibentes jactare istud ausi
 sunt: Satanas inquit magnus quidam
 est, ac longè fortissimus, & mala quam-
 plurima hominibus infligit. Cur igitur
 non ad hunc potius confugimus, & eum
 adoramus, atque honore prædicatione-
 que veneramur, ut adulatorio illo cultu
 conciliatus nocere desinat: imò verò no-
 strum inquit, si tanquam servorum
 suorum rationem habeat, & ignoscat?
 Ergo illi Sataniacos semetipsos appel-
 lant. Quorum hæresin cum superiori-
 bus illis, de quibus deinceps acturi su-
 mus, conjungendam putavimus. Quo-
 niam utrique à veritate desciscientes idem
 foras prodeundi, & sub dio precandi, ac
 canendi institutum tenent. Cæterum
 hæc omnia ludibrii, & ineptiarum plu-
 rimum, damni nihil admodum habe-
 bant, neque à veritate mentem abduce-
 re poterant: non enim Christiani, sed
 meri gentiles, habebantur. Atqui ho-
 die Massaliani vocantur, iisdem moribus,
 ac ritibus addicti, neque initium, neque
 finem, neque caput, aut radicem ha-
 bent ullam: sed sine fundamento, ac
 principio prorsus inconditi sunt, & gra-
 vissimo in errore versantur: utpote qui
 nullo neque nominis, neque sanctionis,
 neque regionis, neque legum firmamen-
 to continentur. Illi igitur in unum co-
 acti tam viri, quam mulieres credere in
 Christum videntur, ac se mundo renun-
 cialle, & sua omnia deseruisse profiten-
 tur. Tum verò promiscuè sexus utrius-
 dormientes omnes in spatiosissimis vi-
 cis per æstatem jacent; quòd se quicquam
 in terra possidere negent. Soluti por-
 rò, ac vagi sunt, & manus ad stipem
 porrigunt, perinde ac victu, & possessione
 carentes. Sed eorum sermones stoli-
 ditatem omnem superant. Quemcum-
 que enim ex illis interrogaveris, talem,
 se, qualem volueris, esse fatebitur. Sive
 Prophetam dixeris, Prophetas se esse di-
 cent: sive Christum nomines, Christum
 se esse quilibet respondebit. Sive Patriar-
 cham, hoc ipsum sibi nomen impuden-
 ter attribuet: sive angelum denique, ta-
 lem se non dubitabit asserere. O singu-
 larem hominum vecordiam! Quod ad
 jejunium verò spectat, hoc apud illos
 nullum est omnino. Verùm toti videli-
 cet in orationes intenti, à secunda, tor-
 tiave hora, vel etiam noctu, si esuriant,

Mass- nihil non pro sua libidine faciunt, ac ci-
liani. bo, potuqve se ingurgitant. De illorum
Hæresis turpitudine, ac flagitiis nihil certo com-
xxx. peri. Sed ab iis nequaquam abhorre-
 re vel eorum consuetudo persuadet, qva
 promiscuè viri cum mulieribus cubant.
 Cæterum Antiochiæ quoque sedes ha-
 bent, qvò è Mesopotamia sese contule-
 runt.

**Hæresis il-
 lius origo.**

IV. Hoc verò longè perniciosissi-
 mum dogma ex nimia qvorundam fra-
 trum imperitia manavit. Qvi cum rectè
 alioqvi de fide sentirent, vitæ ex Christi
 Domini præscripto instituendæ modum
 nequaquam intellexerunt: qvatenus re-
 nunciare mundo, ac bonis se suis, & fa-
 cultatibus abdicare, fortunas suas vende-
 re, ac pauperibus dilargiri, Crucem fer-
 re, ac seriò sequi se mandavit; non ut
 iners, & otiosus quispiam esset, aut intem-
 pestivè helluaretur, ac fucorum inter a-
 pes similis foret: qvinimò suis ut mani-
 bus opus faceret, ac beatum imitaretur
 Apostolum, qvi mundum valere jubens

Ab. 30. 34. præco veritatis exitit: *Cujus manus non
 ipsi solum, sed & iis, qui cum illo erant, ne-
 cessaria suppeditabant:* cum & ipsi interim
 minimè cessarent, sed operæ participes
 essent, ut quodam ipse loco gloriatur, ac

2. Thess. 3. disertis illud verbis præcipit: *Qui
 10. non operantur, non manducet.* Sed illi,
 qvos dixi, fratres nostri haud scio an
 a Mane, qvi illuc è Perside profectus
 est, ista didicerint, qvæ ab omni ratione
 prorsus aliena sunt. Cum è contrario
 animadvertere illos Divina scriptura jube-
 at, qvi nihil operis faciunt. Verum
 nonnullorum mentibus dictum illud

Joan. 6. 27 Servatoris imposuit: *Operamini non ci-
 bum, qui perit, sed qui permanet in vi-
 tam æternam.* At illi pereuntem illum
 cibum ad præclaram illam operam, labo-
 remqve referunt, qvem in consecranda
 justitia sustinemus. Qvæ quidem opera

Gen. 18. in Abraamo tum eluxit, cum is vitu-
 lum appararet: nec non & in vidua,
3. Re. 17. qvæ Elia: causa laboravit: & in Jobode-
 niqve, qvi in liberis idem suis, fortunis-
 qve præstitit. Præterea nullus est Dei fa-
 mulus, qvi non ad obtinendam justiti-
 am manibus suis opus exerceat, qvò
 in egentes beneficis esse possit. Qvòd
 in unoquoque monasterio, tam in

Μοναχὸς Egypto, qvàm in aliis provinciis fieri
mon in A- cernimus: Ubi justitiæ gratia sic ad opus
gypto inbi- incumbunt omnes, tanquam apes qvæ-
lunt. dam, qvæ ceram pedibus, stillas mellis
 ore comportantes, communem univer-

Ατα αἰδώς ἐργάζονται, ἐοδίοντες, καὶ πίνοντες.
 ὡς δὲ αἰσχροτήτῃ, ἢ λαγνείας ἢ πᾶν τι
 δύναμαι εἰδέναι. πλὴν ἐδὲ τὰς εἰσὶν ἀπο-
 θέοντες, μάλιστα ἐπιτοαυτὸ κοινῇ τὸ κοιτά-
 ζειν ἐχρηκότες ἅμα γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσιν. ἔ-
 τοι δὲ καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ αἰσὶν ἀπὸ τῆς Μέσης
 τῷ πωταμῷ ὁρμώμενοι.

Εχον δὲ τὸ βλαβερὸν τῆς Φροήμα ἀπὸ
 τῆς ἀμελείας τῶν τινῶν ἀδελφῶν ἀφελείας.
 τινὲς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν, καὶ ὀρθο-
 δόξων, μὴ γινώσκοντες τὸ μέτρον τῆς ἐν
 Χριστῷ πολιτείας, τὸ κελεύον ἀποτάσσεσθαι

Β τῷ κόσμῳ, κτημάτων τε ἰδίων, καὶ χρημάτων
 ἀποξενώσθαι, πωλεῖν τε τὰ ἴδια, καὶ μετα-
 διδόναι πτωχοῖς, λαμβάνειν δὲ τὸν σμαρτὸν, καὶ
 ἀκολουθεῖν ἐν ἀληθείᾳ, μὴ δεγὼν μήτε ἀερ-
 γόν, καὶ ἀκαμφοφάγον, μηδὲ * τῷ κηφῆνι τῷ
 μελισσῶν, ἐργάζεσθαι δὲ ταῖς ἰδίαις χερ-
 σὶν· ὡς καὶ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος Παῦ-
 λος ἀποταξάμενος τῷ κόσμῳ, κήρυξ δὲ
 ὢν τῆς ἀληθείας, ἡ αἱ χεῖρες ἡ μόνον ἐαυ-
 τῷ ἐπήρκειν, ἀλλὰ καὶ τοῖς συνῶσιν αὐτοῦ·
 ἔκ ἑσσι δὲ ἐκείνοις δεγῶσι, ἀλλ' ἅμα συμπα-
 ρῶσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐργασίᾳ· ὅς τις καυχᾶται

Deest in
 aine.

λέγων, διδάσκει δὲ σαφέστατα· ὁ μὴ ἐργα-
 ζόμενος, μηδὲ ἐοδίτω. τινὲς δὲ τῷ πωρε-
 ρημένῳ ἀδελφῶν, ὡς ἀπὸ τῆς Μάνης μεμα-
 ρηκότες τάχα, ἢ ἔως εἶπω, ἢ ἀπὸ Περ-
 σίδος ἀναβεβηκότος, ἅτινα ἐκ ἐχρῆν ἔως
 εἶναι· σκοπεῖν δὲ μᾶλλον εἶναι τοιαύτους ὡς ἁ-
 γέλλει ὁ θεὸς λόγος εἶναι μὴδὲν ἐργαζο-
 μένους. πεπλάνηκε γάρ τινων τὴν οἴησιν ὁ
 λόγος ὁ ὡς τῷ Σωτῆρι γεγραμμένον·
 ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρωσὶν τὴν ἀπολλυμένην,
 ἀλλὰ μένεσθαι εἰς ζωὴν αἰώνιον. νομίζουσι
 δὲ τὴν ἀπολλυμένην εἶναι τὴν καλὴν ἐργα-

Δ σίαν, ἥς εἰς δικαιοσύνην ἔχομεν τὸν κάμα-
 ρον· ἢ τις ἐπληρῶν ἐν Ἀβραάμ διὰ τῆς μό-
 χης, καὶ τῆς καματοργίας τῆς χήρας διὰ τῆς
 Ἡλίας, καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς Ἰωβ διὰ τῶν
 αὐτῶν παιδῶν, καὶ κτημάτων, καὶ πάντων
 τῶν Θεῷ δόλων τῶν εἰς δικαιοσύνην καμνόν-
 των ταῖς ἰδίαις χερσὶν, εἰς τὸ ἐπαρκεῖν καὶ
 τοῖς ἐνδεομένοις καθὼς καὶ ἐν ἐκάστῳ Μοναστη-
 ρίῳ ἐν τε τῇ Αἰγυπτίῳ χώρᾳ, καὶ ἐν πάσαις
 χώραις ἔστω κάμνουσιν εἰς δικαιοσύνην· ὡς ἡ
 μέλιτις, χερσὶ μὲν ἔχουσα τὸ κηρὸν τῆς ἐργασίας,
 τὴν δὲ ψεκᾷ δὲ μέλιτι ἐν τῷ σώματι, μὴ

τῆς ἰδίας ὑμνηγέας Φωνῆς τὸν τῷ πάντων δε-
σπότην κ' τὴν ἰδίαν αἰδοῦσιν ὑμνεῖσα, ὡς καὶ
Σαλομὼν μαρτυρεῖ· ὅτι τὴν σοφίαν τιμή-
σασα περιήχθη. ἔτω καὶ οἱ ὁ Θεὸς δέλοι
οἱ ἀληθῶς ὅτι τ' εὐρεῖας πέτρας τῆς ἀλη-
θείας τεθεμελιωμένοι, καὶ τ' οἶκον αὐτῶν
ἀσφαλῶς οἰκοδομῶντες, ἰδίαις χερσὶ τὰς λε-
πίδας αὐτῶν ἐργασίας ἐργάζονται κ' τὴν ἐ-
καστὴ τέχνην. ἐν σώματι δὲ χεδὸν πᾶσαν
θεῖαν γραφὴν ἀπαγγελήσιν, ἀκηχήτε, καὶ
ἀόκνως συχνὰς ποιῶνται τὰς ἀγρυπνίας, τῶ-
ν μὲν ἐν εὐχαίς, τῶν δ' ἐν ψαλμωδίας· ἐν-
δελεχῶς δὲ τὰς συνελεύσεις τὰς ἐξ ἑδρας
ἐνθέσμως τεταγμένας· διημερεύσιν τε πάν-
τες τὰς ἀδιαλήπτους κ' διάσημα ὥρας, τὰς δι-
χὰς Θεῷ ἀκαταγνώστως μὲν ταπεινοφροσύ-
νης πολλῆς, καὶ οἰμωγῆς ἐπιπόνου (Θεῷ) ἀνα-
πέμποντες, ταῖς τε ἰδίαις χερσίν, ὡς ἔφην, ἐρ-
γάζομενοι, μὲν καὶ τ' πνευματικῆς ἐργασίας·
ἵνα μὴ ἐπιδεδῇς ἡρώνται, καὶ εἰς ὑποκρίσεις
ἀνθρωπίνων ἐμπέσωσι, καὶ σκέτιται ἀσεβῶν-
τες διωκόμενοι τὰ ἀληθῆ λέγειν, ἕτε ἐκτὸς ῥύ-
του εἶναι τῶν ὑπὸ ἀδικίας ἀνθρώπων πλε-
σίων, καὶ πλεονεκτῶντων ὅντων πένθους, ἕτε
ἐκτὸς σιτίων τέτοιον γίνεσθαι, μὴ * διωαμέ-
νοις ἐκ δικαίων πόνων τὴν ἐφήμερον ἔχειν
προφύλιν, ἀλλ' ἀναγκαζόμενοι, διὰ τὸ ἐνδεές
τῆς ἀεργίας, τραπέζης πλεσίων μετέ-
χειν.

Cor. δι-
ωκόμενοι.

Διὸ παρὰ γέλλει ὁ θεὸς λόγῳ, φάσκων·
μὴ ἐπιθυμῆ βρωμάτων τῶν πλεσίων. ταῦ-
τα γ' ἔχεται ζωῆς ψευδῆς. καὶ πάλιν ἐν
ἄλλῳ τόπῳ, ὅτι τριῦτας ἔδει παρὰ
σκευάζειν. εἰ δὲ ἀπλησύτερος εἶ, μὴ ἐπι-
θύμει τ' αὐτὰ βρωμάτων· ἐν τέτοις γ' ἐδο-
ξάθησαν οἱ παῖδες οἱ ἐν τῇ Βαβυλῶνι, δι-
νησάμενοι τράπεζαν βασιλέως, καὶ ἀρε-
σάμενοι σπέρμασιν δεκείας, ἢ τραπέζης, καὶ
βρώμασι, χρήμασι, καὶ δόξῃ διπλοῦσάμε-
νοι, ὡς Μωϋσῆς μᾶλλον εἰλετο συγκαταχεῖ-
σθαι τῷ λαῷ τῷ Θεῷ, ἢ πρὸς ἀπολαύσιν τ' ἐν
Αἰγύπτῳ θησαυρῶν, ἐργαζόμενος δὲ ἰδίαις
χερσίν ἔτυχε παροφητείας. παροβάτων γάρ
ἐστὶ πομπὴ κατέστη, ὁ δὲ γῆρας, καὶ ὕος θυλα-
τρὸς βασιλέως, ἵνα μὴ δεχὼν ἐσθίῃ ἄρτον.
ὡς καὶ διδάσκει ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἰακώβ, λέγων
Λάβαν· δός μοι ἐργασίαν, ἵνα ἐρῶ ζωμαι, τῶ
ἰδίῳ ἄρτι. καὶ αὐτὸς πάλιν ποιμαίνων παρὰ

A forum Dominum pro sensu suo, atque Mas-
captu, quodam velut vocis cantu, ac pra-
dicatione celebrant, prout testatur Sa-
lomon: Sapientiam, inquit, honorans
lomon: Sapientiam, inquit, honorans
provecta est. Nec aliter servi illi Dei in
solida veritatis petra, velut fundamento,
stabiliri, ac domum suam firmam, atque
inconcussam extruentes, pro ea, quam
profidentur, arte, minutissimas quasque
operas linguli manibus suis exercent.
Iidem vero universam penè scripturam
ore pronunciant: impigrè ac strenuè
aut orando, aut Psalmos emodulando
pervigilant: solennes de more conven-
tus, ac quotannis constitutos obeunt:
statarum horas, & alternis spatii continuè
descriptas perpetuis ad Deum fundendis
precibus, summa cum abiectione ani-
mi, ac laboriosis gemitibus, transigunt:
cum interea propriis, uti dixi, manibus,
adjuncta spiritali exercitatione, opus in-
stituunt, ne aut inopia laborent, aut in
humanas simulationes incidant; sicut im-
piis liberè veritatem eloqui non aud-
ant; neque ab eorum hominum, qui
per nefas, ac pauperum injuriam locu-
pletati sunt contagione, ac maculis vin-
dicare sese possint: nec illorum denique
cibariis carere, quod justis laboribus
quotidianum sibi victum comparare ne-
queant; sed ob inopiam ex otio, & iner-
tia derivatam ad beatorum mensas con-
fugere cogantur.

V. Quam ob rem Divinum nos ora-
culum docet: Ne concupiscas cibos divi-
tium. Hi enim cum mendaci vita con-
juncti sunt. Tum alio in loco ejusmodi
quales appositi fuerint, vicissim prae-
parandos admonet: Quod si insatiabilis es,
illius cibos ne concupiscas. Qua in re
praeclaram pueri illi Babylone gloriam
adepti sunt, qui repudiata Regis mensa, ex-
quisitis hujus epulis legumina prae-
tulerunt, ac divitias splendoremque contem-
pserunt. Nec aliter Moyses, qui vexari
affligique cum populo Dei, quam Aegy-
ptiacis thesauris perfrui maluit. Qui
quidem dum suis ipse manibus opus exer-
cet, Propheta factus est. Ille enim ipse
nobilis & à filia Regis adoptatus, ut ne
otiosus pane vesceretur, opilio constitu-
tus est. Idem & Pater noster Jacob nos
docuit, cum Labanum alloquens: Da
mibi, inquit, operis aliquod, proprium ut vi-
ctum meream. Unde & à socero ovium
et idem gregibus praeficitur. Quae iccirco

Prov. 23. 3.

Deu. 1.

Exo. 2.

Hebr. 11. 14.

Gen. 29.

Massa- facta sunt omnia, ne sancti homines pa-
liani. nem otiosi comederent. Apostolis ve-
Hæresis. ro à Domino præceptum istud est; ut
LXXX. Divini verbi prædicatione contenti es-
sent; ne ex aliis alias in urbes, ac loca

Manh. 10. distraherentur. Dignus est enim operari-
10. 5. us mercede sua. Et: Sufficit operario ali-
Luc. 10. 7. mentum suum. Quam eandem ob causam,
1. Tim. 6. 3. pastoribus pro incredibili ipsorum

ingubernandis populis occupatione, at-
que Ecclesiastica procuratione, admini-
strandique labore perpetuo, Divinum

1. Cor. 9. 7. hoc oraculum edicit: Quis gregem pa-
scit, & illius lacte non alitur? Quis plan-
tas vineam, & ejus fructu non vescitur?

Deinde: Operam, inquit, navantem agri-
colam ante omnes par est fructus edere: ut
Sacerdotes alendos of- ne Presbyterum, vel Episcopum quoti-
fo à popu- dianò cibo indigentem constituat. Ob
10. id populos adhortatur, ut quæ ad alen-
dos Sacerdotes necessaria sunt justissimis
suis laboribus quæsitæ suppeditent, offe-
rendis primitiis, oblationibus, ac reliquis
id genus. Quæ cum in potestate sua ha-
beant, quibus regendorum à Deo popu-
lorum est commissæ provincia, horum
tamen usui plenè penitusque non indul-
gent, qui Deo perfectè placere se velle
profitentur.

Plerique VI. Illi enim tametsi è Sacerdotum
Sacerdotes numero sint, ad sanctissimi sui secundum
& Episco- Deum in Christo patris imitationem
pi manuum (Paulum Apostolorum intelligo) non
um opus omnes quidem, sed plerique tamen ad
exercitanti susceptam Divini verbi prædicationem
externam manuum operam adjungunt;
quancunque demum artem adepti sint,
quæ nec è dignitate sua, nec ab Ecclesiæ
cura quam perpetuam gerunt, abhorreat:
ut ipsorum conscientia, præter illum Di-
vini verbi prædicandi laborem, propria-
rum manuum fructum ferens, ac cum si-
bi ipsi, tum fratribus, & egentibus ope-
ris sui quæstum impertiens, voluptate
perfundatur: hoc est tam primitias, &
oblationes, quam quod manuum suarum
opera lucelli quæsierit cum proximis su-
is ultrò pro ardenti in Deum amore,
communicet. Atqui nulla ad id agen-
dum necessitate coacti damnatique sunt.
Sed cum justissimos alios labores, & Ec-
clesiasticas occupationes habeant, & pro
eo atque æquum est, ali indidem de-
beant, abundantia quadam virtutis, &
prolixa voluntatis id sibi oneris impo-
nunt. Etenim Divinus illorum animus, &
in Deum more stabilitus, infusaque à Spi-

Ατακται πρὸς τὴν ἰδίαν πενήτην, ἵνα μὴ λέγῃ
ἄρτον ἐσθίσωσιν οἱ δίκαιοι. τοῖς δὲ Ἀποστόλοις
εἴρηται, ἀρκεῖα τῷ * λόγῳ κηρύττειν, ἵνα μὴ ἔ. λόγῳ
ἀχολῶνται ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, καὶ ἀπὸ
τόπου εἰς τόπον, ἵπν τὸ κήρυγμα τὴν πορείαν
ποιέμενοι. ἄξιον γὰρ ὀργάνης τῆς μισθῆς
αὐτῆς, καὶ ἀρκεῖον τῷ ἐργαζομένῳ ἡ τροφή
αὐτῆς. καὶ τίς τε ποιμέσιν ὡσαύτως, διὰ τὴν
τῶν λαῶν τυχύνει ἀχολίαν, καὶ τὴν Ἐκκλη-
σιαστικὴν διοίκησιν, καὶ ἐνδελεχὴ λειτουργί-
αν, φησὶν ὁ Θεὸς λόγῳ τίς ποιμαίνει ποί-
μνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος αὐτῆς ἐκείνῃ; ἢ

Β τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τῆς καρπῆς
αὐτῆς μεταλαμβάνει; καὶ φησὶ, ἡ κοπιῶντα
γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῆς καρπῶν μεταλαμβά-
νειν. ἵνα ἡ Πρεσβύτερον, ἢ ἡ Ἐπίσκοπον μὴ
ἐλατίζεμενον τῇ ἐφημέρῃ τροφῇ καταστήσῃ.
προτερόμενον λαὸς ἐκ δικαίων πόνων νέ-
μειν τὰ πρὸς τροφήν τοῖς ἱερεῦσι, διὰ ἀπαρ-
χῶν τε, καὶ προσφορῶν, καὶ τῶν ἄλλων, ὧν ἐξ-
ουσίαν ἔχοντες οἱ ἐκ Θεοῦ λαὸς οὐκ ὀφείλου
προσεταμίενοι, ἐδὲ τῶν κέρηται κατα-
κόρως οἱ Θεῷ τελείως διαρεσῆν ἐπαγγελθό-
μενοι.

Καὶ γὰρ ἐξ αὐτῶν οἱ Θεοὶ ἱερέων, καὶ αὐτοὶ
μὲν κηρύττειν λόγῳ μιμνήμενοι τῷ ἁγίῳ
αὐτῶν μετὰ τὸν Θεὸν ἐν Χριστῷ πατέρα, φησὶ
δὲ Παῦλον τὸν ἅγιον Ἀπόστολον, καὶ αὐτοὶ καὶ
τὸ δυνατὸν, εἰ καὶ μὴ πάντες, ἀλλ' οἱ πλείους
ταῖς ἰδίαις χερσὶν ἐργαζόμενοι οἷον δ' ἀναλό-
γως συμπέπρωσαν τῷ ἀξιώματι, καὶ τῇ Ἐκκλη-
σιαστικῇ φροντίδι ἐνδελεχεῖα ὑποποιεῖν τέ-
χνην, ὅπως μετὰ τῆς λόγῳ καὶ τῆς κηρύττειν
ἡ συνειδήσεως χαίρῃ, καὶ διὰ χειρῶν ἰδίων καρ-
ποφορῶσα, καὶ ἐαυτῇ ἐπαρκεμένη, τίς ἴσθι
Δάδελφοίς, καὶ ἐνδεομένοις τὴν μετὰ χεῖ-
ρας οἰκονομίαν. ἀπαρχῶν δὲ, φησὶ, καὶ
προσφορῶν, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν διὰ χειρῶν
εἰργασμένων δι' ὑπεβολὴν διαθήσεως πρὸς
Θεὸν, καὶ τίς πέλεις ἐκκοτῶς μεταδίδωσα.
καὶ τοί γε μὴ ἀναγκαζομένων αὐτῶν, μήτε
κατακρινόμενων, ἀλλὰ δικαιοσύνης πόνους,
καὶ ἐργασίαν Ἐκκλησιαστικὴν ἔχοντων,
καὶ καὶ δικαιοσύνην σιταμένων, δι' ὑπερβο-
λὴν δὲ προαρέσεως τῶν αὐτῶν ποιούν-
των. ἵπνωθεὶ γὰρ αὐτῶν ἡ ἐνθεὶς ψυχὴ
καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ ἐστηρυμένη, καὶ ἐκ Πνεύμα-

τὸ ἀγνίστ' γνῶσιν κεκτημένη, πλάττει ἑω-
ρατὶς δ' κτ' δικαιοσύνην μὲν ἐπαίρει, καὶ κλέει,
καὶ δεισιφείας δ' διὰ θείων δογμάτων, καὶ θείας
μελέτης ἀγίας γραφῆς, καὶ λογίων Θεῶν, ψαλ-
μωδιῶν τε, καὶ σιναξέων, ἀγίων νηστειῶν τε, καὶ
ἀγνείας, καὶ πολιτείας, καὶ τ' διὰ χειρῶν, ἐνε-
κεν δικαιοσύνης, μὲν παραιρέσεως ἐργασίας.
ἀλλὰ καὶ ἄλλω τύπῳ παρελήφθησαν οἱ
αὐτοὶ τίμιοι ἡμῶν ἀδελφοί, οἱ κτ' Μεσοποτα-
μίαν ἐν Μοναστηρίοις ὑπάρχοντες, εἴτην Μάν-
δρας καλεσμένους, * κώμας γυναικίαις
προβαλλόμενοι, καὶ σάκκῳ προφανεῖ ἐπεί-
δομφοι. ἔδδ' ὅ τ' αὖ τῆς ἀγίας παρθένης μη-
τρὸς ἡμῶν τ' Εκκλησίας ὑπάρχειν τέκνα σε-
μνὰ, οἰκιστὰς, Θεῷ λατρεύοντα κρυφίως τῷ
εἰδοτὶ τὰ κρύφια, καὶ ἀποδιδόντι ἐν τῇς Φανε-
ροῖς, κτ' τὸ γεγραμμένον, καὶ εὐαγγελιῶν
διὰ τοῦ ἔξω, καὶ μὴ βέλεσθαι λαβεῖν ἀπὸ τ'
ὁρώντων τὸν μισθόν, καὶ τ' χάριν. ἀλλότριον
γὰρ ἐστὶ τ' Καθολικῆς Εκκλησίας σάκκῳ
προφανεῖς, καὶ κόμη * ἐκτεμνομένη ἀπὸ τῆς
κυρύγματος τῷ Ἀποστόλων. ἀνὴρ γ' Φη-
σί, σκόφειλ κομᾶν, εἰκῶν, καὶ δοῖα Θεῶ
ὑπάρχων.

F. κόμας.

F. ἐκτεμνο-
μένη.F. ὁ γὰρ
ἐν, vel ἡ-
ν δ'.F. καὶ ἀκο-
σμεῖται.

F. ἦγοντο.

* Τί δὲ χεῖρην καὶ ἐναντίον. οἱ μὲν τὸ
γυμνασιὸν τὴν μορφὴν δ' ἀνδρὸς ἀποτέμνουσι,
τρίχας δὲ τῆς κεφαλῆς πολλάκις κομῶσι.
καὶ τοῖς μὲν ἐν τῇ γυμνασίᾳ ἐν ταῖς διατάξεσι
τῶν Ἀποστόλων φάσκει ὁ Θεὸς λόγον καὶ
ἡ διδασκαλία, μὴ φθείρειν, ταῖς μὴ τέ-
μνειν τρίχας γυμνασίᾳ, μηδὲ * ἐταπεινώσει κα-
τακομῆσαι, μήτε ὑπερφανείας ὑποδείγμα
δικαιοσύνης, τὴν προσέλευσιν ἔχειν. ἔπειπε δ'
γὰρ Ναζωραίοις τὸ το μόνον διὰ τὸν τύπον. τύ-
πῳ γὰρ * ἦγοντο οἱ παλαιοὶ τῶ μέλλοντι
ἔσεσθαι, ἔχοντες κόμην ὅτι τ' κεφαλῆς διὰ
τὴν εἰχὴν, ἕως ὅτε ἦλθεν ἡ εἰχὴ τῆς κό-
μης, καὶ ἐτελειώθη, κεφαλὴ δὲ πέφηνεν
ὁ Χριστὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τῶ Θεῶ, καὶ ἐγνώ-
σθη τῷ κόσμῳ ὁ ὢν αἰεὶ καὶ μὴ γινωσκόμενος
πρὶν τῇ πάσῃ ἀνθρωπότητι ἡ μόνον ἐνίοις
τῇς εἰς αὐτὸν πεπωκευκόσιν. ὡς ὅταν γνῶ-
μεν τὴν κεφαλὴν, μὴ καταχύνωμεν
τὴν κεφαλὴν. ὅ γὰρ ἐνεκεν τῆς ἰδίας

Aritu sancto scientia præditus coelestium Mas-
opum, quæ in iustitia politæ sunt, deside-
rio, tenetur: quas cum laude, & gloria, Hæresis
egregiisque factis è Divinis dogmatibus, XXX.
ac sacrarum literarum, & oraculorum
Dei meditatione, atque è Psalmorum
concentrationibus, & Ecclesiasticis con-
ventionibus, nec non & sanctis jejuniis, cas-
titate, religiosissimo vivendi instituto,
ac sponte sibi indicta ob amorem iustitiæ
manuum operâ consequuntur. Est & alia
quædam vivendi forma, ac disciplina,
quâ istiusmodi venerandi nostri fratres
utuntur, qui in Mesopotamia in Monaste-
riis, quas Mandras appellant, domicili-
um fixerunt. Qui & comas muliebrem Aliud ge-
nus Mona-
sterium,
parum
probatum.
in modum promittunt, & cilicium pro-
palam affectant. Sed nimirum oportebat
sanctæ virginis, ac nostræ matris Ec-
clesiæ liberos esse perhonestos; domum
servantes, Deoque, qui abdita, occulta-
que novit, ac palam præmia persolvit, Mat. 6. 6.
uti scriptum est, in abdito servientes, id-
que decorè, propter externos, & hone-
stè: aded ut nullam ab intuentibus mer-
cedem, aut gratiam expectarent. Est
enim ab Ecclesiæ Catholicæ, & Aposto-
rum doctrina prorsus alienum, cilicium
palam præ se ferre, ac comam summit-
tere. 1. Cor. 11. 14
Vir enim, inquit Apostolus, co-
mam nutrire non debet; cum imago Dei
sit, & gloria.

VII. Sed deterius quiddam, ac
contrarium ab illis geritur: siquidem isti
barbam, hoc est propriam viri formam, re-
secant; capillos verò ut plurimum pro-
lixiores habent. Atqui quod ad barbam
attinet, in Apostolorum constitutioni-
bus Divino sermone, ac dogmate præ-
scribitur, ne ea corrumpatur: hoc est ne
barba ponatur, neve meretricius cultus
& ornatus usurpetur: ac ne per arro-
gantium, & fastum affectata quædam iusti-
tiæ species in congressu, ac consuetudi-
ne præferatur. Illud enim Nazaræis dun-
taxat ob figuram congruebat. Quippe
veteres per futurarum rerum adumbra-
tas imagines traducti sunt; velut cum co-
mam ex voto promissiore habuerunt,
donec mundi votum advenit, & imple-
tum est, hoc est apparuit Christus Do-
minus unicus Dei Filius; & innotescere
mundo cæpit ille ipse sempiternus qui-
dem; sed ab omni genere hominum ne-
quaquam agnitus; verum à quibusdam
duntaxat, qui in ipsum crediderant: Ut
cognito capite nullam huic ignominiam
imponamus. Nam non tam de proprio

in consti-
tutionibus
Apost. præ-
hibetur.
barba tan-
to.

Massa-
liani.
Hæresis
LXXX.

cujusque capite loquitur Apostolus, quàm ab eo in Christum ipsum ludibrium contumeliàmque derivat : *Nonne inquit, natura ipsa nos docet? quod vir comam si nutriat, ignominia est illi.* Quod quidem ignominia genus laudabile non est, ut illa quæ dicit : *Ignominiam contempsisti.* Neque enim quasi quoddam virtutis officium, Dei illud causa suscipitur, tamen si ad Deum pertinere videatur. Sed à contentione, ac pertinacia profectum est, cum jam pridem Legis umbra, figuraque pratergressa, veritas ipsa successerit. Quare sic Apostolus decernit. *Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei.* Quibus verbis eos, qui tale aliquid faciunt, & contentiosè refragantur, ab Apostolorum regula, ac Dei Ecclesia summovendos putat. Hæc igitur omnia accepta à Massalianis occasione dicere necessarium habuimus, quòd & ipsi indidem contracto opinionis illius morbo, animoque depravati à veritate deciderunt : unde nova est hæresis ex otio, & ignavia, cæterisque pestibus conflata.

VIII. Hæc sunt quæ de istiusmodi hominibus accepimus, qui mundo ad ludibrium expositi videntur, quique plebeja ingenii sui, sensa, & sermones evomunt, ac nec ulla firmitate coherant, & omnino desperati sunt, atque extra Dei ædificationem constituti. Quare paucis illis adversus eos disputatis, ad eosdem confutandos aggrediemur. Principio mulieres cum viris promiscuè versari, nulla ex veteri eorum consuetudine, qui in conjugio vixerunt, deprompta justitiæ, & honestatis ratio patitur. Sed unus duntaxat cum una consociari debet: ut Adamus cum Eva, Sara cum Abrahamo, Rebecca cum Isaac copulata legitur. Nam etsi quidam è Patribus duas trêsvæ uxores habuerint, non in eadem illæ domo fuerunt. Nam hæc alioqui forma, conjunctioque porcis, ac pecudibus convenit. At Hæretici nostri majorem nobis stuporem afferunt, qui cum nihil se cum mulieribus habere commune profiteantur, è contrario tamen turpia quæque, ac ridicula impensius perpetrant, & extremam suam ignominiam ostendunt. Etenim si uxores haberent illi; separatim non promiscuè habere illas oportebat. Si, inquam, conjunctio essent obstricti, nefas erat viri cum muliere copulationem, quam Deus cum omni modestia,

κεφαλῆς λέγει, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἰδίας εἰς Χριστὸν ἐνσκήπτει τὸ τῆς χλεύης ἔργον· ἡ Φησιὸς Ἀπόστολος· αὐτὴ ἡ φύσις ἐδιδάσκει ἡμᾶς; ὅτι ἀνὴρ μὲν εἰς κομᾶ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστὶ. αὕτη δὲ ἡ ἀτιμία σὺν ἐπαμνετῇ, ὡς ἐκείνη, λέγουσα, ὅτι αἰχύνῃς καταφρονήσας. ἐγὰρ διὰ Θεὸν ἡ δρετὴ, καὶν τε διὰ Θεὸν ὑποληφθεὶς· ἀλλὰ διὰ φιλονεικίαν ὁ πρῶτος παρελθόντος· ὁ καὶ νόμον τύπῃ, καὶ ἐλθέσθης τῆ ἀληθείας. λέγει δὲ, εἰ τις δοκεῖ φιλονεικεῖν εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην σωήθειαν σὺν ἐχομῶ, ὅτε αἱ ἐκκλησίαι τῷ Θεῷ. παρεξέβαλεν ἡν B ἐστὶ ταῦτα ἐργαζομένους, καὶ ποιῶντας, ἐν φιλονεικίᾳ τε ὄντας, ἀπὸ τε τῷ θεσμῷ τῷ Ἀποστόλων, καὶ ἀπὸ τῆς Θεῆς ἐκκλησίας. ἀλλὰ ταῦτα ἡναγκάσθημεν λέγειν, διὰ τὸ πρὸφασιν τῷ πρὸς τῶν Μαροσαλιανῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ λαβόντες ἐκείθεν τὴν φρονηματικὴν τὴν νόσον, καὶ ἐκτραπέντες τὴν διανοίαν, ἐξώκειλαν τῇ ἀληθείᾳ. καὶ κατέστη ἀρεσίς ἐν δεινότητι δειγίας, καὶ τῶν ἄλλων κακῶν.

Ταῦτά ἐσιν ἃ παρὰ τῶν καὶ αὐτῶν ἀκηκόαμεν, τῶν εἰς χλεύην τῷ κόσμῳ κατὰ σάντων, καὶ συρφετώδη νῦν, καὶ λόγους ἐξεμέντων, ἀσυστάτων δὲ ὄντων, καὶ ἀνελπίστων, καὶ τῷ Θεῷ οἰκοδομῆς ἔξω βεβηκότων. ὅθεν καὶ παρὰ τῶν ὀλίγα διαλαβόντες, αὐτοὶ εἰς ἀνατροπὴν αὐτῶν ἐργασάμεθα. καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι * γυναῖκες μὲν ἀνδρῶν ἐπιταυλοῦ F. γυναι
εἶναι, ὅτε ἀπὸ παλαιᾶς σωήτειας τῆ φύσεως. συζυγιῶν κεκτημένων ὁ δίκαιος ὁρίζει λόγον, ἀλλὰ ἀνὴρ * γυνὴ ἐπιταυλοῦ ἕνα πρὸς τὴν μίαν, ὡς Ἀδὰμ πρὸς τὴν Ἐβάν, ὡς Σὰρ πρὸς τὴν Ἀβραὰμ εἶχεν, ὡς Ρεβέκκα πρὸς τὸν Ἰσαὰκ σωήπειο. εἰ γὰρ καὶ τινες τῶν πατέρων δύο καὶ τρεῖς γυναῖκας ἐσχέκασιν, σὺν ἐν μιᾷ οἰκίᾳ αἱ γυναῖκες ἦσαν. χοίρων γὰρ τὸ τρεῖς εἶδος, καὶ κτηνῶν ἡ τοιαύτη συνάφεια. ἔτσι δὲ μᾶλλον εἰς ἐκπλήξιν ἡμᾶς ἀναγκάζει φέρειν, ἐπαγγελιομένων αὐτῶν πρὸς γυναῖκας συνάφειαν μὴ ἔχειν, τὴν ἀντίον μᾶλλον τὴν χλεύην ἀπεργαζόμενοι, καὶ τὴν τελείαν αὐτῶν ἐνδεκνύμενοι αἰχύνῃ. εἰ γὰρ καὶ γαμετὰς εἶχον οἱ τοῖςτοι, ἀποράδην, ἐκ ἀναμῖξ ταύτας ἀφείλον κεκτῆσθαι. εἰ δὲ καὶ εἰσὶν ἐν συζυγίᾳ, ἐκ ἑσθ' αὐτῶν τὸ ἐκ Θεοῦ κατὰ δόχθην, ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα συνάφειαν,

Φειαν, μὲν εὐχρημοσύνης, καὶ σεμνότητος, καὶ ἀγρavitare, ac prudentia conjunctam instituit, sponte sua in medium proferre, ac patrefacere. Quod si à mulieribus abstinent nonnulli, qui castimoniam sibi, ac temperantiam indixerint, quam habent justitiam per summam stoliditatem, & honestæ vitæ disciplinam, per inconsideratam illam vesanamque licentiam ignominiosè traducunt. Nihil enim ejusmodi aut Apostoli unquam fecerunt, aut ante Apostolos Prophetæ constituerunt.

Μωϋσῆς γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀναλαβὼν τὴν ὑμνηγορίαν, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἄσμα, ἀνελθὼν ἀπὸ θαλάσσης, Φάσκων· ἄσωμην τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασαι, ἵκων, καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θαλάσσαν. ὁμῶς δὲ ἐπεφώνουν αὐτῷ οἱ ἄνδρες, καὶ ἡ δαμὴ γυναικες· ἵνα τὴν ὕψος δείξῃ διὰ θεοῦ· ἵνα τὸ σεμνὸν τῆς εὐταξίας τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κηρύξῃ. εἶτα μετέπειτά φησι, καὶ λαβὼσα Μαριάμ τὸ τύμπανον, ἤχεε τῶν γυναικῶν, καὶ ἔλεγον, ἄσωμην τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασαι. καὶ γυναικες ὁμῶς ἐπεφώνουν τῇ ὁμοτροπῇ, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ᾠδῶν ὑπαρχούσῃ, καὶ ἐν τινὶ παραγούσῃ, διὰ τὴν ἀνεπισήμονα, καὶ τὴν συρφετώδη διάνοιαν τῶν ἀναμιζέμενων ἐργαζομένων ἐτεροδιδασκαλίας. περὶ δὲ τῆς ἀνασάσεως φησι ὁ Προφήτης· καὶ κόψονται πατὰ φυλὴν, φυλὴ κατέναντι φυλῆς· φυλὴ τῆς Νάθαν καθ' ἑαυτήν, καὶ αἱ γυναικες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς· φυλὴ τῆς Ισάα καθ' ἑαυτήν, καὶ αἱ γυναικες αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, καὶ τὰ ἐξῆς. ἔτω καὶ οἱ Ἀπόστολοι διατάσσῃ τῇ Εκκλησίᾳ· ἔτω καὶ ὁ Κύριος διέταξεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἀπὸ μιᾶς τὸ ὑπόδειγμα ἡμῶν κηρύττων, φησας τῇ * μητρὶ αὐτῆς, μὴ μὲς ἀπλῆ. ἔγω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα. ἔτως ὁ Γιεζὶ πρὸςέρχεται τῇ Σιμανίτιδι, ἀποθνήσκοντα αὐτήν· ἵνα μὴ ἀφανίσῃ τὸ τάγμα· ἵνα μὴ ὑβρίσῃ τὸν θεσμόν τῶν Προφητῶν. ὁ δὲ Προφήτης Πνεύματι ἁγίῳ φερόμενος, κατὰ δῶνον ἐώρα τὴν Σιμανίτιν, πρῶτον δὲ χάριν ὑπέβλεψε τὴν τάξιν, καὶ ἀνεδέξατο πρὸς τὴν αἶσαν * πρῶτον δὲ τῆς γυναικὸς χάριν, ἴσον ἡγήσατο τὸ ἀπλεοταῖν αὐτῆς ποδῶν πρῶτον συνήθην τὴν γυναικα, τῆς αὐτῆς ἐν τῇ διανοίᾳ κακώσεως τε, καὶ λύπης, καὶ τίμοι πολλὰ λέγειν περὶ τῶν.

Hallucinationis est.

Cor. παρὰ τῆς

IX. Imò verò Moyſes in deserto canticum DEO modulatur à mari digressus. Cantemus, inquit, Domino, glorioſe enim magnificatus est: equum & ascensorem dejecit in mare. Atqui cum viris accinentibus, mulieres ab illis abfuerunt; ut pudorem, modestiamque demonstraret, & ut divinæ legis gravitatem, ac disciplinam ostenderet. Pergit verò deinde: Maria porro tympanum sumens, præibat mulieribus, & dicebat: Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus est. Cui mulieres pari modo succinebant, quæ & ex eodem erat genere, & quodammodo supra ceteras eminebat: Ut vel ex hoc uno imperitum, ac plebejorum illorum consilium, institutumque refellatur, qui peregrini dogmatis pudenda illa, ac nefaria perpetrant. Ad hæc de resurrectione Prophetæ sic loquitur: Et plangent tribus: tribus ex adverso tribus: tribus Nathan per sese, & uxores illorum seorsum: Tribus Juda per sese, & uxores illorum seorsum, &c. Sic & Apostoli Ecclesiæ præscripserunt: nec non & Dominus in Evangelio mandavit & in una nobis exemplum præbuit: cum ita Mariæ dixit: Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad Patrem meum. Ita porro Giezi ad Sunamitidem accedens foeminam repellit, ne ordinem violaret, ac Prophetarum instituto contumeliam faceret: At Prophetæ Spiritu sancto instinctus dolore confectam esse Sunamitidem agnovit: Ideoque ut eam consolaretur, officii legem paululum transgressus est, ac propter illius solatium, quod ab ea fiebat ad tempus est passus: cum pedes suos à muliere præter consuetudinem attrectari, calamitati ipsius, ac luctui par, atque æquale esse crederet. Verum quid ego diutius in illis refutandis immoror,

Xxxx

Mas-
siani.
Hæresis
LXXX.
qui canum, porcorumve spurcitiam imi-
tantur? Quod autem Christum se esse
quilibet ex istis asserit; quis prudens non
illud insanix plenissimum arbitretur? aut
cum se Prophetas esse narrant? Quod e-
nim Prophetæ genus apud illos apparet?
Quodnam verò, ut à Christo quondam,
admirabile est ab illis opus editum? Quod
si ipsemet est Christus, equem in Domi-
num speravit, ac credidit? Quæ sunt illæ
tandem erroris ineptiæ? quæve stolido-
rum hominum dogmata? Sed adversus
istam Hæresin hucusque disputasse satis
est.

Operis
conclusio.

X. Hic ego postremo toti à me operi
suscepto finem imponam. In quo singu-
larem erga nos Divini numinis opem, ac
præsentiam sumus experti: quod ex toto
animo, ac mente confiteri, eidemque
Domino gratias agere debemus; quan-
doquidem illo juvante quicquid rece-
ptum à nobis promissumque fuit, felici-
ter ad exitum perduximus: ac cum Hæ-
reses omnes exposuimus refutavimusque,
tùm quid ab unaquaque geratur pro vi-
rium nostrarum imbecillitate patefecim-
us. Cæterùm cum octoginta hæreseon,
quas in orbem terrarum introductas ad
hanc diem audivimus, quarumque nume-
rum, & appellationes, nonnullarum etiam
decreta, & argumenta, affectionesque co-
gnovimus, cùm, inquam, illarum origines
causasque nulla re, quoad fieri potuit, præ-
termissa docuerimus, vehementer illud
admirari subit, quod in sacris literis con-
tinetur: *Sexaginta sunt regine, & octua-
ginta concubine: & adolescentula, quarum
nullus est numerus: una est columba mea,
perfecta mea.* De his igitur octoginta pelli-
cibus hæcenus egimus; Barbarismo, Hel-
lenismo, Scythismo, Judaismo, & Samariti-
simo, quæ uxorū minimè legitimarum
nomina sunt: cujusmodi neque ab rege
dotem acceperunt, neque in testamenti ta-
bulis cum filiis hæredes scriptæ sunt. Ete-
nim si propriè loqui velimus, LXXV sunt
hæreses, quarum matres quinque sunt:
puta Hellenismus, sive gentilium se-
cta, à qua gentiles oriundi sunt: Ju-
daismus, unde Judæi, & hæreses: ac
Samaritica secta, unde Samaritismus:
& Christianismus. Ab his velut rami
quidam separata hæreses avullæ sunt:
Quæ licet Christi nomen præ se fe-
rant, nihil tamen ad illum pertinent:
sed partim longius ab illo distant: partim

Ατῶν οὖν κύνας μιμημένων; καὶ τὰς ὕας ζή-
λυντων; περὶ δὲ τῆς εἰπεῖν ἑαυτὸν Χειρὸν;
τινὶ μαρίας ὅν σὺ ὁφείη τὸ δόγμα τῶν συν-
εσιν κεκτημένων; ἢ λέγειν, ὅτι Προφήτης
ἐγώ. τί γὰρ Προφητείας παρ' αὐτοῖς εἶδ' ὁ
Φασιόμενον; ἢ ποῖον Χριστὸν θαυμαστὸν ἔργον
γίνεται; εἰ δὲ αὐτὸς Χριστὸς, εἰς ποῖον Κύριον
ἠλπικέ τε καὶ πεπίστευκε; τί τὰ τῆς πλάνης
κενοφωνήματα; τί τῶν ἀνοήτων τὰ δόγμα-
τα; ἀλλὰ δεκέσθ' καὶ περὶ ταύτης τὰ εἰς
αὐτὴν εἰρημύα.

Καὶ ἕως ὧδε ἐχέτω τὸ σφραγίσαι, καὶ
Βτελειῶσαι τὴν πᾶσαν ἡμῶν περὶ τῶν
πραγματείαν· τῆ Θεᾷ ἡμῖν Ἰπφανέντῃ,
καὶ βοηθήσαντῃ, ὡς ὁμολογεῖν ἐσιν ἐκ πά-
σης ψυχῆς, καὶ διανοίας, εὐχαρισεῖν ὑπὸ τῇ
Κυρίῳ, ὅτι τὸ ἐπάγγελμα, ὃ ἐπηγγελάμε-
θα, ἐν αὐτῇ τῇ Κυρίῳ κατηξιώθημεν τελειῶ-
σαι. καὶ αἰρέσεων δὲ Φημι, τὴν διήγησιν, καὶ
ἀνατροπὴν ποιησάμενοι, ἅμα τε καὶ διπ-
καλύψαντες παρ' ἐκαστῇ τί πράττεται, ὡς
καὶ τὴν ὑμετέραν ὑπόστασιν τῆς ἀδελφῆς ἀν-
δρωπότητῃ. ἕως γὰρ ἐνταῦθα ὀγδοή-
κοντα αἰρέσεων, ὧν ἐνηχήθη τῷ κόσμῳ,
καὶ ἐγνωμεν τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ ὀνομασίας
καὶ τινῶν τὰς ῥήσεις, περὶ φάσις τε, καὶ χε-
σίς, τὰς ὁρμὰς, καὶ τὰ αἷτια ἀποσταλείτως
ὑποδείξαντες, θαυμασμῶ φερόμενοι ἐκ-
πεπλήγμεθα τὸ ἐν τῇ θεῇ γραφῇ εἰρη-
μένον, ὅτι ἐξήκοντά εἰσι βασιλίσται, καὶ ὁ-
γδοήκοντα παλλακαί, καὶ νεάνιδες, ὧν σὺ
ἐσιν ἀριθμὸς, μία ἐστὶ, ὡς ἐρεά μὲ, τελεία
μὲ. ὡς ἐν περὶ τῶν παλλακῶν τῶν τῶν
ὀγδοήκοντα εἰρηκότες ἀπαρχῆς, Βαρβαρι-
σμῶ, καὶ Ἑλληνισμῶ, καὶ Σκυθισμῶ, καὶ
Ἰσδαϊσμῶ, καὶ Σαμαρειτισμῶ, ὀνομασίας
τῶν ἐκ ἑσῶν ἐνθέσμων γυναικῶν, εἰδὲ ἀ-
πὸ τῆ βασιλείας πεπορικισμένων, εἰδὲ
ἐν διαθήκαις τῶν τέκνων αὐτῶν κληρονο-
μεῖν δυναμῶν. Φύσι μὲν γὰρ εἰσιν ἐ-
βδομήκοντα πέντε, καὶ τῶν αἰ μητέρες
πέντε, ὡς πῆ Ἑλληνισμὸς, ἀφ' ἑ Ἑλληνες, καὶ
Ἰσδαϊσμὸς, ἀφ' ἑ Ἰσδαῖοι, καὶ αἰρέσις, καὶ
Σαμαρειτικὴ, ἀφ' ἑ Σαμαρειτισμὸς, καὶ
Χριστιανισμὸς, ἀφ' ἑ ἐξεκλάδοισαν, ὡς περ
κλάδοι, αἱ ἀφορκοθεῖσαι αἰρέσις, εἰς ὄνομα
Χριστὸν κληθεῖσαι, μὴ ἔσαι δὲ αὐτῆς, ἀλλ' αἱ
μὲν ἀπὸ μήκοθεν αὐτῆς πολὺ διεσῶσαι, αἱ δὲ

διὰ τι ἐλάχισον δόποκληρονόμους, καὶ ξένους
αὐτῶν αὐτάς καταστήσασα, καὶ τὰ αὐτῶν τέκνα
τῶν ἐκείνων ἐν δόσεσιν, ἐξω δὲ βεβηκυῶν, μόνον
δὲ τὸ ὄνομα Ἰησοῦ κλημένων Χριστῶν, πωλεί-
φθῆσεται ἡμῶν ἢ πωλεῖ ἀληθείας δόποδεῖς, αὐ-
τῆς τε τῆς πωλείας τῆς μονωτάτης ὑπὸ τῶ
νυμφίῳ ἐπαυξμένης.

Hæc de-
pravata
leviter.

Καὶ ἐν χορῇ ἡμῶν γυναικῶν, καὶ σφόδρα
ἱκετευσάντων Θεόν, σύντομον μὲν τῇ διαλογῇ,
ἀσφαλῆ ὅτῃ πωλεῖ δόσεσιν καὶ ὑπὲρ ἀληθείας δόπο-
λογίαν ἐν τῇ ἐξῆς ποιησόμεθα, ὅσα αὐτῆς ὑ-
σέως ἔσης, ἀλλὰ πρῶτης. καὶ ἤδη δὲ τῶν πρὸ
τῆς αἰρέσεως ἐν τῇ ἐκείνῃ Χριστῶ ἀνωτάτω ἢ
μὲν ὑπομνηθεῖς, * νῦν δὲ πρῶτην ἔσαν,
καὶ Χριστῶ συνημμένῳ ἀγίαν νύμφην δόποτ' ἐν
σάρκι αὐτῶν παρυσίας, [καὶ τὸ τ' αὐτῶν παρυσί-
ας,] ἢ τις ἐς τὴν πᾶν Ἀδὰμ πεπλασμένη, καὶ
ἐν τοῖς πρὸ τῶ Ἀβραάμ πατριάρχαις κει-
ρυμένη, καὶ μὲν τῶ Ἀβραάμ πεποιημένη,
καὶ διὰ Μωυσέως δόποκαλυφθεῖσα, καὶ ἐν
Ἠσαΐα πωρητευομένη, ἐν Χριστῶ δὲ ἀναδ-
χθεῖσα, καὶ σὺν Χριστῶ ὑπάρχουσα, ἐν ὑσέ-
ρῳ δὲ ὑπὸ ἡμῶν ἐκωμιαζομένη. δεῖ γὰρ τὸν
ἀγωνιζόμενον, πρῶτον ἐνίστασθαι τῷ ἀγῶνι, τῷ
τεκαμάτῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶ ἀγῶνι παλαί-
σμασιν, ἵνα ὑστερῇ τὸ σέφανον κομισάμενος
μὲν τῶ σέφανῳ ἐν ἀγαλλιάσει διατελοῦν, καὶ τῶ
σέφανῳ ὑσάτῃ ὄντι, ἀλλὰ προκειμένη μὲν
τῆς πάλης, ὑστερῇ δὲ διδομένη εἰς χαρὰν, καὶ
εἰς ἀγαλλίασιν τῷ κειμηλίῳ. ταῦτα δὲ πε-
ρὶ τῶν εἰρηκότων, Ἰησοῦ πωρηθέντος πα-
ρέλθωμεν λόγους, δεῖξαι πῶς ὁ γδοήκοντα μὲν
εἰσι παλακαί, ἔξ δὲ βασιλίσσαι, πῶς μία
ἢ παρυσία, καὶ ἀγνή, καὶ νύμφη ὅμοια, καὶ
πωλεῖ, καὶ αἰμῶνας, πόλις δὲ ἀγία Θεοῦ, καὶ
πίσις, καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας, καὶ πέτρα
σερεα, ἐφ' ἧς πύλαι ἀδὲν ὅσα ἀντιχύουσιν.
ὅμοια γὰρ ἐν πᾶσι Θεὸν Ἰησοῦ κλημένοι, καὶ
Ἰησοῦ κλησάμενοι, ἐτύχομεν τῆς ἐπαγγελίας
πληρῶσαι τὴν ὑπόχεσιν, τὴν καὶ αἰρέσεως
πασῶν, φημί ἢ τινι ἐπαγγελία, καὶ ἄχρι τῶ
τῶν Ματαθιανῶν ἐφθάσαμεν αἰρέσεως, καὶ
αὐτὴν δὲ καταπεπατηκότες, τῷ ὑποδήματι
τῶ Ἐπαγγελίου, ὥστε χαμαιλέοντα πολύ-
παν, ἀφδῆ, ἄμορφον, δυσοδίαν πνέσαν, ἐν
πᾶσι Θεῷ εὐχαριστήσωμεν, Πατέρα ἐν Υἱῷ,
Υἱὸν ἐν Πατρὶ, σὺν ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς εὖ
αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

A minimam ob causam ab omni illius hæ-
reditate alienas, ac peregrinas se faciunt, Mass-
lian. unā cum ipsarum liberis: cum videlicet
Hæresis nequaquam legitimæ sint; sed inter ex-
ternas habeantur, ac solum sibi Christia-
num nomen vendicent. Quæ cum ita
sint, veritas nobis ipsa declaranda super-
est, atque unica nimirum illa columba, quæ
à sponso collaudatur.

XI. Quocirca cum otium nacti simus,
post enixas ad Deum preces, ut disputa-
tione brevem, sic majorum traditione
certam veritatis defensionem deinceps
instituemus. Quæ quidem non tempo-
re posterior; imò verò prior omnibus ex-
istit; nosque de ea ante hæreses omnes,
cum de Christi Incarnatione differere-
mus, mentionem initio fecimus. Eadem
porro nunc cum omnes antecedit, cum
Christo Domino post ejus Incarnatio-
nem, velut sponsa quædam sanctissima,
conjuncta est: Quæ & olim cum Adamo
formata; & in illis, qui Abraamum præ-
cesserunt, prædicata patribus, & post
Abraamum fidem merita, & per Moy-
sem patefacta, & apud Isaiam prædicta,
& in Christo demonstrata, cum eoque si-
mul existens, posterior à nobis loco com-
mendabitur. Nam athletam oportet pri-
mum omnium in certamine, ac labore,
ceterisque generibus exerceri, ut postea
coronam auferens in læticia, ac volupta-
te degat. In quo quidem corona ipsa non
postrema omnium est: sed luctus, ac certa-
mini proposita, postremo ei, qui in are-
nam descenderit, ad voluptatem delecta-
tionemque tribuitur. Quæ cum ita se ha-
beant, ad institutum sermonem redea-
mus; idque demonstramus ipsum, quo-
modo cum octoginta pellices sint, ac se-
xaginta reginæ, unica virgo sit, & casta,
eademque sponsa, columba, agna, san-
cta Dei civitas, fides, ac firmamentum ve-
ritatis, firma petra; contra quam porta in-
feri non prævalerunt. Nam huc usque Di-
vina, quam imploravimus, ope, ac præsi-
dio freti, hoc assecuti sumus, ut susceptam
à nobis de omnibus hæresibus disputa-
tionem abfolveremus: quam ad Massaliano-
rum hæresin usque perduximus. Hac ita-
que velut quodam Evangelii calceo pro-
culcata, perinde ac chamæleonte multi-
pede, turpi, ac deformi, & graviter olente,
ob hæc omnia Deo gratias agamus, ac
Patrem in Filio, Filium in Patre cum san-
cto Spiritu celebremus in sæcula sæculo-
rum, Amen.

Exposi-
tio fidei
Catholi-
cæ.

Α

Brevis ac vera Catholi-
cæ, & Apostolicæ
Ecclesiæ fidei expo-
sitio.

POSTEA QUAM varia, ac multiplicia ē pravis exorta consiliis, ac temeraria inimicorum dogmata disputatione nostra complexi sumus, & per formas, generaſque distribuētes, quā cassa, & inania forent Dei virtute patefecimus: tūm verò ex immensis illis uniuscujusque sectæ contumeliarum in Deum, ac vocum turpissimarum, acerbissimorumque mysteriorum fluctibus enatavimus; cumque omnibus quaestionum nodis agrè dissolutis, & illorum improbitate superatā, ad tranquillam veritatis stationem appulerimus, difficili, ac tempestuoso omni loco transmissio, & procellis, ac spumosis undarum vorticibus defuncti: ubi jactationem, ac vertiginem experti sæpius; tūm brevia, vadosaque, & infesta beluis loca quamplurima prospeximus, quæ quidem iis in disputationibus, commentariisſque periclitati sumus; cum postremo pacis portum eminens intueamur, ad eum navem applicare cupientes, Divini numinis opem rursus implorabimus. Ac metu quidem omni, & trepidatione, nausæque cessante, optimo in statu positi, jucundissimoque certioris auræ, ac securitatis afflatu perfruentes, tranquillum jam in portum subducti, spiritu animoque gestimus. Etenim iis in omnibus, si verum fateri volumus, pluribus incommodis, & maximis injuriis conflictati, ac terrestri, maritimoque itinere confecto, quorum in illo impeditas, ac difficiles salebras, & solitudinis asperitates, in hoc varia pericula fuimus emensī; cum jam civitatem prospiciamus, ad ipsam properemus, sanctam Hierusalem, Christi virginem, ac sponsam, basin, & petram solidissimam, venerandamque matrem nostram, & eandem Christi sponsam. In quo opportunè istud usurpare possumus: *Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & annuntiabit nobis viam suam, &c.*

εἰς τὸν οἶκον τοῦ κυρίου, & εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ θεοῦ Ἰακώβ, &c.

Σύντομον ἀληθῆς λόγον καὶ πίστεως
Καθολικῆς καὶ Αποστολικῆς Εκ-
κλησίας.

Α μὲν πωλυφθῆ, καὶ πολύτεροπα, καὶ πολυσχεδῆ τῶν σκο-
λιῶν * βελεύματων τῶν ἐναν-
τιῶν διαλαβόντες περὶ τῇ δι-
δάγματι, καὶ πρὸς εἰδὴ καὶ
γῆρας διελόντες, φρεσὶν καὶ ἔωλα δυνάμει
θεῷ δηλέυσαι, τὸν τε ἀπειρον τὸν ἀπὸ
ἐκάστης αἰρέσεως βλασφημιῶν, καὶ αἰχρο-
λογιῶν, καὶ ἀηδεσάτων αὐτῶν μυστηρίων κλύ-
δωνα διανηξάμενοι, μάλα μόλις τῶν ζητη-
μάτων πάντη ἐπιλυσάμενοι, καὶ τὴν τέτων
μοχθηρίαν ὑπεβελήκοτες, τοῖς τῆς ἀληθείας
γαληνίοις ἐπλησιάσαμεν χωρίοις, πάντα μὲν
τόπον δυστάλατον διαπεράσαντες, καὶ πᾶσαν
ζάλην, καὶ ἀφροσύνην, καὶ κυμάτων * κύεττων
ὑπομεμενηκότες, σάλλον δὲ, ὡς εἶπεν, ἡ ἱλιγ-
γας, βράχην τε καὶ τὰ τυχόντα, καὶ θηριοβόλους
τόπους θεασάμενοι, ἐν πείρᾳ τε τέτων διὰ τῶν
λόγων γεγρημένοι, τὸν τῆς εἰρήνης λιμένα νυκτὶ
θεώμενοι, ὃν κατὰρα σπεύδοντες, δι' εὐχῆς
πάλιν τὸ Κύριον ἀξίζομεν ἥδη μὲν πάντας φό-
βος, καὶ θορύβος, καὶ ναυτιάσεως ὑπολαφῶν-
τες, ἐξ ἧς καλλίστη [τάς] περὶ τὴν εὐρεῖαν * ἀβυσσὸν
ἐμπνεόμενοι, καὶ ἀσφαλείας, καὶ τῆς τε εὐδίας
λιμένος, ἐνισχυόμενοι τῷ πνεύματι ἥδη γε-
γῆδαμεν, πολλὰ μὲν εἰ δὲ τὰ ἀληθῆ λέγου-
μοχθηρὰ ἐπὶ τέτοις, καὶ ὕβρις καὶ τὰς τυχε-
σας ὑποσάντες, καὶ γῆν, καὶ θάλατταν, ὡς
εἶπεν, πεζεύσαντες τε, καὶ ποντοπορήσαντες,
τῆς μὲν γῆς τὰ τραχὴ, καὶ τῆς ἐρήμους τὰς δυ-
σχωρίας, καὶ τῶν περὶ τὴν πελαγῶν τὰς
κινδύνους, ὅμῃς τε πόλιν ὁρῶντες, ἐπ' αὐτὴν
σπεύσωμεν, τὴν ἁγίαν Ἰερουσαλὴμ, καὶ τὴν
παρθένον Χριστὴν, καὶ νύμφην, ἀσφαλῆ τε βά-
σιν, καὶ πέτραν, σεμνὴν τε μητέρα ἡμῶν, Χρι-
στὴν νύμφην, εὐκαρέστατα καὶ αὐτοὶ λέγοντες
δεῦτε ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου, καὶ εἰς
τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῶν
τὴν ὁδὸν αὐτῆς, καὶ τὰ ἐξ ἧς.

2. βε-
λεύμα-
τα.

2. κύε-
ττων.

Ἀγε ὧντι οἱ Χριστὸν παῖδες, υἱοὶ τῆς ἀγίας
 Θεᾶς Εκκλησίας, οἱ τότε τὸ σωτάγμα τῶν
 ὀγδοήκοντα αἰρέσεων ἡμέρως αὐτὸ διερχό-
 μνοι, καὶ συν ἑμοὶ τὸν τοῖστον ὄκνον τῶν πε-
 ειρημένων μοχθηρῶν διδασκαλιῶν διανηξά-
 μενοι, διαπερεύσαντες τε τὴν τοσαύτην ἔρη-
 μον, φοβεράν τε, καὶ ἐν δίψῃ κατεταγμένην,
 ἐπικαλεσώμεθα τὸν ὅλων Κύριον· πάλαι
 μὲν ἐν Ἰπθυμῖα τέττε ὄντες, καὶ κατέκασον
 τόπων τῶν αἰρέσεων τέτων, ὥσπερ ἐν Μερρᾷ
 τόπῳ, καὶ ἐν δίψῃ τῆς φοβερᾶς ἀβάτης ἐρήμου,
 αἰεὶ σιταντῶντες τοῖς σκολοῖς αὐτῶν λόγοις,
 Ἰπφωνήσωμεν καὶ αὐτοί· ὃν τρόπον Ἰππο-
 θεῖ ἡ ἔλαφ· Ἰππὶ ταῖς πηγᾶς τῶν ὑδάτων, ὥ-
 τως Ἰπποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σε ὁ Θεός. καὶ
 πάλιν· πότε ἔλθω, καὶ ὅφθῃσομαι πρὸς σὺ
 πῶ τῷ Θεῷ; διὰ τῆτο τάχιον καὶ αὐτοὶ Ἰπ-
 καλεσώμεθα, ἔχ ὡς ἐκεῖν· ἐκάλει τὴν
 νύμφην, νύμφη· αὐτῆς τυχεράνων, καὶ Κύ-
 ρει, καὶ δεσπότης, καὶ βασιλεὺς, καὶ Θεός, καὶ ὑπῆ-
 μαχ· ἀλλ' ὡς δὲ λοι αὐτῶν ἡμεῖς Ἰππικαλε-
 σώμεθα, σιτωδὰ πρὸς αὐτῶν καὶ αὐτοὶ λέγοντες·
 δεῦρο δὲ Λιδάνα νύμφη, ὅτι ὅλη καλὴ εἶ, καὶ
 μῶμ· ἔκ' ἐστὶν ἐν σοὶ ὁ ὡς ἀδύσ· τῷ μεγά-
 λει τεχνίτῃ· ἡ πόλις τῆς ἀγίας βασιλείας· ἡ
 νύμφη τῶν ἀσπίλων Χριστῶν· ἡ παρθένη· ἡ ἀ-
 γνή, μόνω ἐν ἀνδρὶ ἐν πίστι μεμνησευμένη· ἡ
 διαφανής, καὶ ἐκκυπλισσα ὡσεὶ ὄφθους, καλὴ
 ὡς σελήνη, ὡς ἡλι· ἐκλεκτὴ, θάμ· ὡς
 τεταγμένη, ἡ μακαριζομένη δὲ τῶν βασι-
 λίδων, καὶ ἐξυμνεμένη τῶν παλλακίδων, ἡ
 ὑπὸ τῶν θυγατέρων ἐπαινεμένη, καὶ δὲ τῆς
 ἐρήμου ἀνερχομένη, καὶ λελευκαντισμένη, καὶ
 Ἰππὶ τὸν ἀδελφίδην αὐτῆς Ἰππηρεζομένη, ἡ
 μύρων πνέουσα, ἡ δὲ τῆς ἐρήμου ἀνερχομένη,
 ὡς σελέχη καπνὸς τεθυμιαμένη, σμύρναν,
 καὶ λίβανον δὲ κόνιορτων μυρεψῶν, τῶν δεδω-
 κότε· ἑαυτῇ τὴν εὐοδίαν· ὃν ὡς ὡρῶσα ἔ-
 λεγε, μύρην ἐκκενωθὲν ὄνομά σοι. διὰ τῆτο
 νεανίδες ἡγάπησαν σε. ἡ ἐσηκῆα ἐκ δεξιῶν
 τῆς βασιλείας, ἐνδεδυμένη κροσσωτᾶ, δια-
 χρύσοις πεποικιλμένη, ἡ μηδὲν σκοτεινὸν ἔ-
 χουσα· ποτὲ δὲ μεμελανωμένη, νυκτὶ δὲ καλὴ,
 καὶ λευκαντισμένη· ἵνα ἐν σοὶ γρόμνοι λω-
 φήσωμεν τῶν ὡς διελθόντων ἡμᾶς συγερωῶν
 αἰρέσεων πεισμάτων, καὶ ἡσυχάσωμεν δὲ τῶν
 αὐτῶν τρικυμίας, καὶ ἀναψύξω-
 μεν ἐν σοὶ ἀγία μήτηρ ἡμῶν Εκκλησία, καὶ ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐν σοὶ διδασκαλία, καὶ ἀγία,

II. Agite itaque Christi filii, ac san-
 cte DEI Ecclesiæ liberi, qui hoc no-
 strum de LXXX. Hæresibus opus benignè
 percurristis; quique necum altissimum
 illum pravorum dogmatum, quæ hucuf-
 que percensuimus, gurgitem tranastis, ac
 vastam, & formidabilem, sicutulosam-
 que solitudinem peragrastis, rerum om-
 nium Dominum imploremus. Quod
 quidem jamdudum in votis habuimus,
 cum in quolibet sectarum istiusmodi lo-
 co, sic tanquam in Martha, & in formi-
 dolosa, ac squallida, & inaccessa solitu-
 dine, in obliquos, ac tortuosos illorum
 sermones incurreremus. Nunc illud ju-
 re nostro pronunciemus: *Quemadmo-*
dum desiderat cervus ad fontes aquarum:
ita desiderat anima mea ad te, Deus. Item:
Quando veniam, & apparebo ante faciem
Dei? Quin & nos ejusdem scripturæ ver-
 bis sponsam vocemus: non ut ille ipsius
 sponsus, ac dominus, rex, Deus, & prote-
 ctor; sed ut ejus servi iisdem, quibus ipse,
 verbis illam appellemus: *Veni de Libano*
sponsa. *Quoniam tota pulchra es, & ma-*
culæ non est in te: Paradise summi artificis,
 sancti Regis civitas, puri, illibatique Chri-
 sti sponsa, castissima virgo, uni ac singula-
 ri viro desponsa per fidem, splendida, & di-
 laculi instar emergens; pulchra ut Luna;
 electa ut Sol; terribilis ut castrorum aci-
 ces ordinata: quam regina beatam prædi-
 cant, & pellices celebrant, & puellæ col-
 laudant; quæ ascendit ex deserto, splendi-
 dissimo candore collucens, & innixa pa-
 trueli: quæ unguentorum fragrantiam
 redoles: quæ ascendit ex deserto, tanquam
 virgula fumi ex myrrha, turisque suffitu,
 atque ex aromatarii pulvisculo, qui suavis-
 simum odorem exhalavit. Quem illa præ-
 videns dicebat: *Unguentum effusum no-*
mentum. Propterea & adolescentula di-
 lexerunt te. Quæ ad dexteram Regis assis-
 sit, fimbriatis induca vestibus, & intextis auro,
 variisque perpolita: quæ tenebricosum
 nihil habes, aut obscurum: Quæ nigro-
 re quondam infecta, pulchra nunc es, & can-
 dida: Ut cum ad te pervenerimus à tri-
 stissimis illis Hæreseon molestiis, quas
 hactenus obivimus, aliquando cesse-
 mus, & à tempestatum, decumanorum-
 que, qui illic sunt, fluctuum jactatio-
 ne conquiescentes, in te, sancta mater
 Ecclesia, & in sancta doctrina tua, ac

Expositio fidei sancta pariter, solaque Dei fide, & veritate respiremus. Sed quæ in hac ipsa Catholica sanctissima Dei civitate admiratione digna sunt narrare jam aggrediar: *Gloriosa enim de illa dicta sunt*, ut Propheta loquitur: *Gloriosa dicta sunt de te, Civitas Dei!*

Psalm. 86. 3.

Quæ sunt ejusmodi, ut cum nemo ea mortalium penitus assequi possit; cum ab infidelibus aliena, fidelibus, ac veritatis studiosis ex parte liceat attingere; ostensa iisdem interim, promissaque illorum perfecta possessione, quam in celesti regno ipsorum Dominus exhibebit: ubi sancta illa virgo, & hæres cum sponso suo hæreditatem, ac patrimonium obtinuit.

Idem expositio incipit.

III. Principio tenendum illud est: moderatorem omnium Deum ad nos pertinere proprie, qui est sancta illa sumus Ecclesia genitrix. Hæc est enim omnium in tradenda veritate prima demonstratio, & unicæ virginis illius, ac sanctissimæ, & innocentis columbæ fidei firmamentum: de qua Dominus sancti Spiritus afflatu per Salomonem hæc in Canticorum Cantico significavit: *Sexaginta sunt regina, & octoginta pellices, & adolescentule, quarum nullus est numerus. Una est columbamea, perfectamea.* Ubi bis illa repetita vocabula: *mea, & mea.* Hujusenim columba, hujus est illa perfecta: ut cæteræ appellentur ita quidem, minime tamen sint; ipsa verò eo nomine dupliciter insignita sit. Quare cum de aliis loqueretur non dixit: octoginta sunt pellices meæ: Verum reginis eximia illa appellatione proximum quendam honorem attribuit: pellices verò prorsus alienas esse declaravit. Amborum porro numerum cum nominatim habeamus expressum, contemplatione nostrâ altiore ad sensum evectâ, non nihil expolire istud hoc loco cogimur; ut ne tanquam frigidum, ineptumque prætereamus; sed quæ dicuntur, ex rei veritate, ac verarum auctoritate scripturarum, verâ animi con-

Numeri in scripturis expressi consideratione digni sunt.

templatione perpendamus. Etenim ubi cumque numerus concipitur, oscitanter prætermitti non debet; neque quod ita comprehenditur, vanum quiddam, & inane videri, aut otiosum existimari. Reginae porro sunt, quæ jam antea stirpis in serie numeratæ sunt animæ. Ut enim Regem innumera multitudo comitatur: cumque Rex capitis instar sit, perinde atque in corpore, cum plura membra sint, capite ipso censeri unus homo, numerari-

etiam moneat. *Θεὸς ἐν ἀληθείᾳ. ἀλλὰ ἀξιομαθεῖται ταύτης τῆς ἀγίας πόλεως Θεὸς τὰ θαυμαστά διηγείσθαι. τὰ γὰρ δεδοξασμένα ἐλαλήθη παρ' αὐτῆς. ὡς φησι ὁ Περὶ Φήτης· δεδοξασμένα ἐλαλήθη παρ' ἡ πόλις τῆς Θεῶν, ἀνθρώποις μὴ πᾶσιν ἀνεφικτα, ἀπίστοις δὲ ἀλλότρια, πιστοῖς δὲ ἀνθρώποις, καὶ ἀληθινοῖς, ἐν μέρει, ἐν ὑποχέσει δὲ τελειώσεως [ὡς] πᾶσι τῶν αὐτῶν δεσποτῶν πᾶσι θεοσώματα ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν ἁγίων, ὅπως αὐτὴ ἡ ἀγία παρθένη, καὶ κληρονομήσῃ τῷ ἰδίῳ νυμφίῳ ἐν ἁγίοις ἔχει τὸν κληρον, καὶ τὴν κληρονομίαν.*

Καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι ὁ Θεὸς ὁ Ἰπὶ πάντων ἡμῶν Θεὸς ὑπάρχει τοῖς ἐν τῇ ἀγίᾳ ταύτης Εκκλησίᾳ γνηθεῖσιν. ἀποδείξεις γὰρ αὐτὴ πρώτη παρ' ἀλήθειαν, καὶ ἐδραῖωμα πίστεως τῆς μόνης ταύτης παρθένου, καὶ ἀγίας παρθεράς, καὶ ἀκάνης· περὶ ἧς ὁ Κύριος ἐν πνεύματι τῷ Σαλομῶντι ἀπεκάλυπεν ἐν ᾧσμάτι τῶν ᾠσμάτων, καὶ ἔλεγε· ἐξήκοντά εἰσι βασιλίσσαι, καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαί, καὶ νεανίδες, ὧν ὅσα ἐσιν αἰριθμός· μία ἐστὶ παρθερά μὲν, τελεία μὲν, καὶ πρῶτης τὸ μὲν, καὶ μὲν. αὐτὴ γὰρ παρθερά, καὶ αὐτὴ τέλει· ὡς τῶν ἄλλων λεγομένων, καὶ μὴ ἁγίων, αὐτῆς δὲ διττῆς ὀνομαζομένης. Ἰπὶ γὰρ ταῖς ἄλλαις ὅσα εἶπεν, ὀγδοήκοντά εἰσι παλλακαί μὲν· ἀλλὰ ταῖς μὲν βασιλίσσαις διὰ τῆς ἐνδόξης ὀνομασίας τὴν συνάφην τῆς τιμῆς ἀπένειμεν. Ἰπὶ δὲ ταῖς παλλακαῖς τὸ ἀλλότριον τέλεον ἀπεφίνατο. ὧν ὅσα ἀριθμοῦς εἰς ὄνομα λαμβάνοντες, κατὰ τὴν ἀναγωγὴν τῆς θεωρίας ἐπεγασσάμεθα ἐν τῷ τόπῳ ἀναγκαζομένη, διὰ τὸ μὴ ὑπερβαίνειν, ὅτι ψυχρολογῶντες, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ λόγους διὰ τῶν ἀληθινῶν γραφῶν ταῖς ἀληθιναῖς θεωρίαις ἀντεξετάζοντες. ὅτι μὲν γὰρ καὶ ὁ ἀριθμὸς γεγραμμένος ἀποδείξαι ἐστὶν ἐκάστης ὑποθέσεως, καὶ ἔτε δύναται τὸ ἐν ἀριθμῷ κατατεταγμένον ἑωλὸν τι εἶναι, ἔτε εἰς ἀργότητα ἐν τῇ γραφῇ ἱπμετεροῦσθαι. βασιλίσσαι δὲ εἰσιν, αἱ ἡδὴ πρῶτην εἰς χρεολογίαν ὀνομασμέναι ψυχαί. ὡς γὰρ βασιλεῖς συνέπονται πλήθι πολλὰ· τῶν βασιλέως κεφαλῆς ἑσθῆς, ὡς περὶ Ἰπὶ σώματι πολλῶν μελῶν ὄντων, διὰ τῆς κεφαλῆς ὁ εἰς ἀνθρώ-

ἡ ἀριθμηθῆσεται· ὅτως δὲ τὸ ἐνός βασιλέως τὸ πᾶν πληθύνει, τὸ ὑπὸ τὸν βασιλέα εἰς ἓνα ἀναλογισθῆσε.

Reg. De
ἐπιμνην.
F. Φερρ-
μηνς.

Βασίλισσα τοίνυν ἡ γυνὴ ἐν Χριστῷ κληῖται· ἐκ τῆς πάσης γυναικὸς βασιλευσάσης, ἀλλὰ τῆς μιᾶς τῆς ὑπὸ τὸν Κύριον δι' ὀνομασίας τῆς ἀνθρώπου [αἰτία] τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, καὶ τάξιν * Φερωμένης, ὡς οἷον εἰπεῖν, Ἀδάμ καὶ πᾶσα αὐτὴ γυνὴ, βασίλισσα αὕτη ἀριθμηθῆσεται, ἢ τε αὐτὴ δέχῃ, καὶ ἡ πατριαρχία βασιλεύσασαι μετὰ τῶν μετ' αὐτὴν διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν γνώσιν, καὶ ἦν κατηξιώται πρῶτην πλάσιν βλασφῆναι, καὶ ὡς μετάνοιαν πρῶτ' ἐνεδείξατο, ὡς ἐχρ' ἡ ἀκολοθία. εἶτα μετὰ τὸν Σήθ, καὶ ἡ πᾶσα μετ' αὐτὴν ἀνδρωπότης, καὶ Ἐνὼς, καὶ Κάιναν, καὶ Μαλελεήλ, καὶ Ιάρεδ, καὶ Ἐνώχ, καὶ Μαθουσαλά, καὶ Λαμέχ, καὶ Νῶε· τῶν τῶν ἁγίων τῶν καθολογούντων ἐν ἀριθμῷ καὶ γυναικὶν καταριθμηθέντων, ὧν ὁ ἀριθμὸς πρὸς Ματθαίον δεικνύται. ἐξήκοντα γὰρ, καὶ δύο γυνεαί τε, καὶ πατριαρχίαι παρ' αὐτῶν ἐμφέρωνται διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐντελεσέμενων ἀνδρῶν, πρὸς τὸν Θεὸν τὸν γινώσκον ἐσχηκότων, ἢ δι' ἑτέραν τινα ἀρεσίαν τὴν βασιλικὴν τε δόξαν καὶ ἐμδεδίχθαι μετεσχηκότων, ὁ κατάλογος τῶν ἀριθμῶν ἐμφέρειται ἄχρι τῆς τῆς Χριστοῦ παρρησίας. καὶ γὰρ γυνεαὶ παρεληλύθασιν ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τῆς Νῶε δέκα, καὶ ἀπὸ τῆς Νῶε ἄχρι τῆς Ἀβραάμ, ἄλλαι δέκα. ἀπὸ δὲ τῆς Ἀβραάμ ἄχρι Δαβὶδ, γυνεαὶ δ'. ἀπὸ δὲ τῆς Δαβὶδ ἕως τῆς αἰχμαλωσίας, γυνεαὶ δ'. καὶ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἕως τῆς Χριστοῦ, γενεαὶ δ'. ὡς εἶναι ἀπὸ τῆς Ἀδάμ ἄχρι Χριστοῦ ἐξήκοντα δύο γενεαί. αἱ τινες ἐξήκοντα διὰ τὴν συντομίαν ἡριθμούνται. καὶ γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐβδόμηκοντα δύο σελεχῶν Φοινικῶν ὑπαρχόντων, ἐβδομήκοντα ἡ γραφὴ ὀνόμασε. καὶ εἰς τὸ ὅριον πρὸς κεκλημένων ἐβδομήκοντα, ἐβδομήκοντα δύο εὐρίσκονται σὺν τῷ Ε. λ. α. δ. καὶ Μ. ω. δ. α. δ. καὶ ἐβδομήκοντα δύο * ἐρμηνεύσαντας ἐπὶ Πτολεμαίῳ. διὰ δὲ τὴν συντομίαν, εἰώθαμεν λέγειν τῶν ἐβδομήκοντα τὴν ἐρμηνείαν, ὅτι καὶ νῦν ἐξήκοντα βασίλισσα, οἶμα, εἰρηναία, ἐξαιρεμένης τῆς τε ἀνωθεν ἀριθμῶν, καὶ τῆς κάτωθεν, διὰ τὸ μεσμίτατον τῶν ἐξήκοντα πρὸς τύπας,

Ita Reg.
for. ἐρμην.
νδ' ὅταν
τες.

que solet: sic ab uno rege multitudo omnium subjecta regi ad eundem illum refertur.

Expositio
fidei
Catholi-
cæ.

IV. Quamobrem Regina nomine generatio in Christo continetur: non quod omnis generatio regnaverit; sed quod una duntaxat Domini cognitione prædita, ex viri unius appellatione regiam dignitatem sit, ordinemque consecuta. Exempli gratia; Adamus, cum tota progenie, regina una censetur; illiusque principatus, & ab eo deductum stirpis initium, penes quos regia dignitas exiit, cum iis, qui cum illo conjunguntur, propter Dei cognitionem, quodque primus omnium à Deo fingi, formarique meruerit: Tum quod pœnitentiæ primus exemplum dederit, ut ex ejus historia constet. Post Adamum Sethus, & universi ad eum adscripti mortales. Item Enos, Cainan, Maleleel, Jared, Enoch, Mathusala, Lamech, Noë. Horum omnium sanctorum virorum, qui singillatim per generationes recensentur, quorumque numerus apud Matthæum initus est: à quo LXII. generationes, ac patrum origines præstantiorum virorum nominibus expressæ sunt: qui Dei notitiam adepti sunt, aut quod in aliqua alia re insigniter, atque eximie sese gesserunt, regium & splendorem & majestatem obtinuerunt: horum, inquam catalogus ad usque Christi Domini natalem pertextitur. Nam ab Adamo ad Noënum usque generationes præterire decem. Totidem à Noëmo ad Abraamum. Ab hoc ad Davidem XIV. A Davide ad captivitatem XIV. Hinc ad Christum similiter XIV. Colliguntur ab Adamo usque ad Christum generationes LXII: quæ brevitate gratia LX. solummodo numerantur. Nam & in solitudine cum LXXII palmarum caudices forent, LXX tantum scriptura memoravit. Ita cum ad montem LXX vocati fuissent, accedentibus Elad, & Modad LXXII sunt reperti. Præterea cum LXXII Ptolemæo regnante sacros Libros interpretati sint, nos tamen compendii gratia LX X virorum editionem nominare consuevimus. Sic & LXX modò Regina mea quidem sententia commemorata sunt: ut extremis utrinque sublati medius ille sexagenarius ad figuram, & imaginem

X x x x iiii

Expositio fidei ac perfectam contemplationem evehen-
dam superesset. Senis quippe Decadibus
Catholi- sex dierum circuitus absolvitur: ut sancta-
cz. rum animarum, quæ ex fide in Deo re-
gnant, fiat ex qualibet generatione con-
junctio. Unde & sex hydriz Canæ in Ga-
lilæa lapideæ fuisse dicuntur, quæ cum ef-
fent exhaustæ, rursus implentur, singulæ
Joan. 2. metretas duas tresve capientes: qui mo-
dus ad vetus novumque Testamentum, &
Trinitatis complementum refertur. Ead-
dem porro hydriz ex aqua in merum vi-
num conversæ sunt, cum ad nuptiarum
hilaritatem, & filiorum hominum oble-
ctationem impletæ fuissent. Hinc etiam
sexangula à Mathematicis figura nomina-
tur, quæ per ternarium, septenariumque
ad XXI. Geometrica modulatione perdu-
citur. Quæ quidem Hexagonus totius u-
niversitatis impletam vastitatem signifi-
cat. Nam qui in eo est quadrangulus qua-
ternarium numerum: basis verò, ac su-
perior pars, sive fastigium, senarium
perficiunt.

V. Sed ne longior sim, satis hactenus de reginis illis LX. dictum arbitror: hoc est generationibus, quæ ad Christum usque numerantur. Post Christum verò ad hoc tempus quot generationes deinceps successerint, solus novit Dominus. Non enim amplius per generationes temporum est ab ullo deducta, digestaque series: pro eò quòd numerus iste per illam ipsam reginarum enumerationem, quæ ad Christum Dominum recensentur, velut obsignatus, ac conclusus est. Nam qui postmodum extitere scriptores, ac commentatores, aut Chronologi vel Historici nullas amplius generationes numerant; sed regum successiones, ac tempora, quorum singillatim annos describunt. Ex quibus prudens illud quisque facile potest animadvertere, & D
ex ea questione indicare; Tempus omne in LXII. generationes ad Christum usque redactum fuisse; propterea quòd deinceps post Christum, ut ex iis quæ disputata sunt apparet, mundi tempora non amplius per genealogias digesta sunt. Qui quidem mundus in una illa annorum collectione perfectionem adeptus est, quam immutabilis ac solida Dei voluntas obsignavit. Quare ab hac eadem abrupta, terminataque sæculi consummatio, & ad ævum futurum ut im-

A καὶ ἀναγωγὴν τῆς τελείας θεωρίας. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἐξ δεκάδων τὴν τῆς ἐξαημέρας πληρῶσαι περίοδον συμβαίνει * εἰς τὸ σωματικῶς Hæleti-
ἀπὸ ἐκάστης γενεᾶς ὁσίων ψυχῶν ἐν Θεῷ βα- viterdes
σιλευσῶν κτ' τὴν πίσιν. ἐνθεν γὰρ καὶ ἐξ ὕδατος pravata.
εὐρίσκον) ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας λίθιναι, αἱ τινες λείψασαι πάλιν ἐπληρῶντο, χωρήσασαι ἐν αὐταῖς ἀνὰ μετρητάς δύο, ἢ τρεῖς· περὶ τὰ μέτρα τῆς παλαιᾶς, καὶ νέας διαθήκης, καὶ Τριάδος τῶ πληρώματι· αἱ τινες δὲ τὸ τῶ ὕδατι εἰς οἶνον ἀκρατον μεταβέβληται, πληρωθεῖσαι εἰς εὐφροσύνην γάμων, καὶ ὧν τῶν ἀνθρώπων. ἐνθεν γὰρ τὸ ἐξαγωνιαῖον κα-
λεῖ) ὡς ἀπὸ τοῖς ἐξωθεν λόγοις, διὰ Τριάδος, καὶ ἐβδομάδος εἰς εἰκοσίονα ἀριθμὸν γεωμετρικῶν, ὃ ἐξαγωνιαῖος σημασία ἐστὶ πληρώσεως τῶ παντὸς ὁρωμένον κύκλος, διὰ τὸ τετραχῆ ἔχον, ὡς εἶπεν, τὸ τετραγώνιον, ὡς ἀπὸ τῶν τε, καὶ τὴν ἀνωθεν τῆς ὀροφώσεως σκέπην, ἔκτον ἀριθμὸν τελεῖν.

Ἀλλ' ἵνα μὴ εἰς πλάτῃ μνησκῶ τὸν λόγον, πάλιν ἱκανῶς ἔχον νομίζω περὶ τῶν ἐξήκοντα βασιλειῶν ἕως τῆς τῶ Χριστοῦ παρυσίας γρεῶν ἀριθμηθεῖσιν τὰ εἰρημέ-
C να. μετὰ δὲ τὸν Χριστὸν καὶ δεῦρο τυχε-
ωνσῶν λοιπὸν γενεῶν, καθὼς αὐτῇ τῇ Κυ-
ρίῳ μόνῳ ἔγνωται. ἐκτί γὰρ κατὰ γρε-
αὶν οἱ ἀριθμοὶ ὡς ἀπὸ τῶν ἀντιθέσεων, ἢ κα-
τετάχθησαν, διὰ τὸ Ἰπσοφραγίσθαι τὸν ἀ-
ριθμὸν τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, καὶ ἀποκε-
κλεισθαι διὰ τῶ βασιλειῶν ἀριθμῶ ἕως αὐτῆς τῆς ἐνσάρκως παρυσίας ἡριθμημένα. λοιπὸν γὰρ οἱ μετέπειτα συγγραφεῖς, ἢ λογογράφοι, ἢ χρονογράφοι, ἢ ἱστορογράφοι, ἐκτί γρεῶν ἀριθμῶσιν, ἀλλ' ἢ βασιλέων τὰς διαδοχάς, καὶ χρόνους κατὰ τὸν τῶν ἐ-
τῶν ἀριθμὸν ἐκάστη βασιλείας. ὡς τ' ἐξ ἀ-
D παντὶ εὐ μάλα τὸν σωτεὸν γινώσκον, ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν τῶ ζητήματι τὸ πᾶν τῶ χρό-
νῳ σωτεμνῆθαι εἰς τὸν τῶν ξβ' γρεῶν ἕως Χριστοῦ ἀριθμὸν, διὰ τὸ μηκέτι μετὰ Χριστὸν κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην διὰ γρεαλο-
γιῶν ὡς τῶ κόσμῳ χρόνους διεξιμῶσθαι, τελειωμένα ἐν μιᾷ σωενώσῃ τε σημαίν-
μένη κτ' τὸ τῆς εὐδοκίας Θεοῦ ἀμετάστατον ἔρεισμα· ὡς ἀπὸ τῆς αὐτῆς τὴν τῶ αἰῶ-
νι σωτέλειαν σωτεμνομένην, καὶ Ἰπὶ τὸ μετὰβατικὸν τῶ μέλλοντι αἰῶνι πλη-

ρημύην. διὸ λέγῃ μία ἐστὶ περὶ ἐμῆς, τε-
λεία μὲν ὡς ἕως αὐτῆς τῶν πάντων τελει-
μύων, καὶ τε χρόνοι, καὶ καὶ ἐργαί, ὅτι αὐτοὶ τε,
καὶ διαστήματα χρόνων, κατὰ τε βασιλείας, ἢ
ὑπάτας, ἢ Ολυμπιάδας, ἢ ἡγεμονίας, ὁ αἰὼν
ἑαυτὸν ἀριθμῆσκειν. ὁ γδοήκοντα δὲ παλλα-
καί, αἱ τῆς ἐν μέσῳ τῶν βασιλίδων, καὶ περὶ
τῆς ἐν σάρκι βασιλείας, ταῦτέστι τῆς πίστεως,
καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς νύμφης, καὶ παρθένου,
καὶ ἀσπίδος τε, καὶ περιστερᾶς, τῆς μόνης τῇ
μητρὶ, καὶ τῇ τεκνοῦ.

Εκκλησία γὰρ ἐστὶν ἀπὸ μιᾶς πίστεως γεγε-
νημένη, τεχθεῖσα δὲ διὰ Πνεύματος ἁγίου, μία
τῇ μόνῃ, καὶ μία τῇ γενηνηκῇ. καὶ ὅσαι μὲν ταύ-
την ἤλθον, καὶ περὶ αὐτῆς, παλλακίδες ὀνομα-
σμέναι, αἱ τινες τὸ πᾶν ἐκ ἀλλότριαι γεγενῆσθαι
διαθήκης, καὶ κληρονομίας, μὴ περὶ ἐκκλησίας
δὲ ὑπὸ τῷ Λόγῳ, καὶ μὴ δεξάμεναι ὑποδοχὴν
τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, μόνον δὲ σινάφειαν ὑπὸ
συνείδησιν πρὸς τὸν Λόγον ἐχηκῆαι. καλῶς
γὰρ ὁ Εβραῖος τὴν παλλακίδα ἐφρασε, φήσας
αὐτῇ Φελέγεαδ. Φελέγ, ὃ ἐρμηνεύει ἡμι-
συνέστα, γυνή. ἵνα εἴπῃ, ἡμισυνεστα γυναικός. ὅ-
σον μὲν γὰρ ἦεν εἰς τὸν Κύριον, πάντας κέκλη-
κεν εἰς ἐλευθέριον Φῶς, φήσας, ὡς ἔχετε τὸ
Φῶς μεθ' ἑαυτῶν, ἐν φωτὶ περιπατεῖτε, καὶ ὁ
ἅγιος Ἀπόστολος λέγων, ὑμεῖς δὲ ἡμέρας ἐ-
στὲ τέκνα, καὶ τέκνα φωτός, καὶ πάλιν ἐν τῇ θείᾳ
γραφῇ ὁ ποίων τὰ Φαῦλα μισεῖ τὸ Φῶς, καὶ ἐκ
ἐρχεται πρὸς τὸ Φῶς. ἔγωγε καὶ παλλακίδες, ὅτι
ἐν τῷ πρὸς Φανεί, ἐκ ἐν τῇ τελείῳ, καὶ ἐν πρὸς
ἐκκλησίᾳ τοῖς ἀνδράσιν, εἰ καὶ σινάφειαν χροῖεν
αἱ αὐταὶ πρὸς τὰ σώματα τῶν ἀνδρῶν, καὶ μὲν οἱ
γε τῇ τῆς ἐλευθέρου γυναικὸς τιμῇ, καὶ ὀνομα-
σίαν, καὶ βεβαίωσιν, καὶ φερνῇ, καὶ ἔδναι, καὶ πρὸς
ἐκκλησίαν, καὶ γνησιότητα ἔχειν δύναναι. παλλακίδες
γὰρ αἱ καθεξῆς ἀριθμηθεῖσαι αἰρέσεις, ὡς
ἄνθρωποι ἔφην, ὁ γδοήκοντα μὴ θαυμάζετω δέ τις,
εἰ καὶ ἄλλοις ὀνόμασιν ἐκάστη τῶν κινή-
σκειται ἐν ἐκάστῃ χώρα. ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο
παρατηρητέον, ὅτι πολλάκις καθ' ἑαυτὴν πάλ-
ιν ἐκάστη αἵρεσις σχίσασα εἰς πολλὰ μέρη, καὶ
ὀνόματα διέστη· ὅ γὰρ ἐστὶ θαῦμα. ἐστὶ γὰρ καὶ
ἔτι πᾶς ὁ γδοήκοντα καὶ ἓνα ἀριθμὸν ἀρίσκειν,
ἓνα μὲν διὰ τὴν μίαν τῶν πασῶν διωρισμένην, μόναν
δὲ τῶν νυμφῶν κληρωμένην. ὑπ' αὐτῆς δὲ ὁμο-
λογημένη τῇ τοιαύτῃ ὀνομασίᾳ, ὅτι μία ἐστὶ πε-
ρὶ ἐμῆς, καὶ πάλιν τελεία μὲν ὡς τῶν πασῶν

Apleatur traducta. Ob id dicitur: *Una est* Expositio
columba mea, perfecta mea: Quali in ipsam
universa delinant: tempora videlicet, an-
ni, ac generationum intervalla; sive per
Reges, sive per Consules, sive per Olym-
piadas, aut magistratus temporum spacia
numerentur. Octoginta porro pellices
sunt inter reginas interjectæ, etiam Chri-
sti, quæ homo est, regno priores, hoc est
fide, ipsa quæ sponsa pariter, ac virgine,
illibata, columbæ, quæ unica matri est,
atque genitrici.

VI. Si quidem Ecclesia ab una fide
genita, ac per Spiritum sanctum in lu-
cem edita, unica est uni, genitricique
sua. Tum verò quotcumque post illam,
velantè prodierunt, pellices nominan-
tur. Quæ licet à testamento, & hæredi-
tate non prorsus alienæ fuerint, nullam
tamen à Verbo dotem obtinuerunt, nec
infundentem se Spiritum sanctum in sei-
plis exceperunt: sed solam cum Verbo in
conscientia sua necessitudinem habue-
runt. Præclarè enim apud Hebræos *pellis*
cis appellatio concipitur, cum *Phelegese-*
stha dicitur. Est autem *Pheleg* Latine *di-*
midium: *estha* mulierem significat. Uti-
dem sit pellex, ac dimidiata mulier. Nam
quod ad Dominum spectat, universos il-
le liberam ad lucem vocavit, his verbis:
Dum lucem habetis in vobis, ambulate. Cui
adstipulatur Apostolus: *Vos (inquit) diei*
estis filii, & lucis filii. Item alio in Scriptu-
ræ loco: *Qui malè agit, odit lucem, nec ac-*
cedit ad lucem. Sic igitur pellices non pa-
lām, perfecte quæ, nec dotata ducuntur à
viris: ac tamen nonnullam cum virorum
corporibus necessitudinem contrahant,
liberæ nihilominus honore conjugis, &
appellatione, ac firmitate, dote, nuptia-
libus donis, ac muneribus, legitima deni-
que conjunctione carent. Ejusmodi sunt
octoginta illæ singillatim à me percensi-
tæ Hæreses. In quibus mirum illud videri
nemini debet, si in unaquaque regione
singulæ aliis quibusdam nominibus affici
soleant. Quin & illud observatione di-
gnum est, sæpenuerò quamlibet per
se hæresim scissam, ac divisam varias
in partes, & vocabula distrahi. Quod, ut
dixi, admirari non oportet: ac planè ita
se res habet. Cæterum LXXXI nume-
rum invenimus. Unum quibus propter
unam illam à reliquis divisam; & uni
sponso tributam, de qua istiusmodi appel-
latione testificatur: *Una est columba mea*:
Et rursus: *perfecta mea*. Quibus indicat;

Exposi-
tio fidei
Catholi-
cæ.

pellices omnes ignobiles, & obscuras esse, nec innocentia, aut castitate, ac lenitate censeretur. Et quidem ab initio ad Barbarissimum, ac Scythissimum ad postremos usque Massalianos LXXV Hæreses adscriptæ sunt. Ad quas Hellenismo, unde Gentilium sectæ; & Judaismo, à quo Judaicæ; Samaritanorumque factione, unde Samariticæ manarunt, accedentibus: hoc est tribus omnino sectis ad LXXVII superiores, LXXX numerus efficitur. Superest una, nimirum sancta, & Catholica, Ecclesia, quæ verè Christiana religio dicitur: quæque jam tum olim, & cum Adamo; imò ante Adamum ipsum, adeoque ante omnia sæcula cum Christo floruit, de Patris, ac Filii, & Spiritus sancti voluntate. Cui quidem eorum omnium, qui in qualibet generatione Deo placuerunt, tempore fides est habita, & adveniente in hunc mundum Christo Domino manifestè est patefacta: Nunc autem post superiores omnes hæreses, sive pellices, oratione nostra prædicanda: quemadmodum instituti sermonis ordo postulat.

- VII. Quippe Verbum ipsum in Canticis hoc modo numeravit: *Saxaginta reginas, & octoginta pellices, & adolescentulas, quarum numerus non est. Una est, inquit, columba mea, perfecta mea: unica est matris sue; electa genitricis sue.* Tum illud demonstrat, quemadmodum reperiri ab omnibus possit: utpote quæ omnibus honoratior sit, imperet omnibus, atque ipsi sola velut eximia sit, & electa, cujus filii reges hæredes sunt, ac legitimi, hoc est *pro-*
- Gal. 4. 31.* missionis libri, non ancilla, neque pelli-
cis, cæterarumve, quæ nullo numero comprehenduntur. Quamvis enim ex Chettura concubina sua liberos Abrahamus susceperit, nullam tamen isti cum
- Gen. 25. 6.* Isaac in patrimonii communionem veniunt: sed munera duntaxat, quasi legata quædam, accipiunt: ut altioris nos sensus figura ipsa commoneat, ne quis de Christi vocatione desperet. Nam illa dona, quæ Isinaëli, Chetturæque filiis Abrahamus distribuit, futurorum bonorum imaginem adumbrabant, quæ conversis ad fidem, & veritatem animis erant obventura. Item Agar ancilla, quam Abrahamus ejecit, quæ est inferioris Hierusalem figura cum liberis suis unâ servientis, de qua scriptum est: *Abieci matrem vestram.* Item: *Dedi libellum repudii in*

παλλακίδων ἀγνῶν ἑσῶν, καὶ ἐν ἀκακίᾳ ἐπιμετρεμένων, ὅδε ἐν ἀγνείᾳ, καὶ ἡμερότητι. εἰσὶ μὲν οἱ παρχῆς συναπτόμεναι τῇ καλεσμένῳ Βαρβαρισμῷ, καὶ Σκυθισμῷ, ἄχρι τῶν περιημένων Μαδαλιανῶν, οἱ δὲ ἀριθμοὶ, καὶ Ἑλληνισμός, ἐξ ἧς αἱ Ἑλληνικαὶ αἰρέσεις, καὶ Ἰουδαϊσμός, ἐξ ἧς ἡ Ἰουδαϊκὴ, καὶ Σαμαριτικὴ; ἐξ ἧς αἱ Σαμαριτικαὶ, τῶν τριῶν Ἰπὶ τὸν ἐβδόμηκον ἐβδόμῳ ἀριθμῷ περιττεμένων, εἰς ὀγδοήκοντάδα ἀριθμὸν πληρωμένων, καὶ τῇ μιᾷ περιλειπομένης, τετέσιν ἡ ἀγία Καθολικὴ Ἐκκλησία, καὶ Χριστιανισμός ὄντως ὀνομασμένος ἀπαρχῆς, καὶ σὺν τῷ Ἀδὰμ, καὶ πρὸ τῷ Ἀδὰμ, καὶ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων σὺν Χριστῷ, θεληματι τῷ Πατρὸς, καὶ Υἱῷ, καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, καὶ μετὰ πάντων τῶν κτλ. γυνεῶν Θεῷ εὐαρεστησάντων τῶν ἐκλεκτῶν, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ παρρησίᾳ ἐν κόσμῳ σαφῶς ἀποκαλυφθεῖς, καὶ νῦν μετὰ τὰς αἰρέσεις ταύτας πᾶσας τὰς δὴ παλλακίδας ὑφ' ὑμῶν πάλιν ἐξυμνεμένας, ὡς κτλ. τὴν ἀκολουθίαν τῷ λόγῳ.

Αὐτὸς γὰρ ὁ Λόγος ἐν τοῖς ᾠσμασιν ὕτως ἠριθμήσεν, ἐξήκοντα βασιλίσσας φήσας, καὶ ὀγδοήκοντα παλλακίδας, καὶ νεανίδας, ὧν ἔκ ἐστιν ἀριθμός. μία δὲ, φησὶ, ἐστὶ περιεράμῃς, τελείᾳ μὲν μία ἐστὶ τῇ μητρὶ αὐτῆς ἐκλεκτῇ τῇ τεκνοῦ αὐτῆς. καὶ ὕστερον δεῖκνυσι πῶς ὅσα πᾶσιν διεδόθησεται, ὡς ἐντιμότερα πᾶσιν ἔσονται, καὶ πάντων δεσπόζουσα, καὶ αὐτὴ μόνῃ ἐκλελεγμένη, ἥς τὰ τέκνα κληρονόμα τῷ Βασιλέως, καὶ τέκνα ἀληθινὰ, ὡς τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ἑτέκνα τῆς παιδείας, ὅτε παλλακίδος, ὅτε τῶν ἄλλων τῶν ἀναριθμῶς ἐρμηνευομένων. εἰ γὰρ καὶ διὰ Χετῆρας τῆς παλλακίδος ἔχεν ὁ Ἀβραὰμ τέκνα, ὅς σὺν κληρονόμα τῷ Ἰσαάκ τὰ τέκνα τῆς Χετῆρας τῷ Ἰσαάκ. δόματα δὲ ἔλαβεν, ὡς λεγόμενα χάριν· ἵνα ὁ τύπος μὲν οὖν εἰς ἀναγωγὴν τῷ λόγῳ. εἰς τὸ μὴ ἀπελπίσαι τινὰς τῆς τῷ Χριστῷ κλήσεως, καὶ γὰρ τὰ δόματα, ἃ ἔδωκε τῷ Ἰσμαὴλ, καὶ τοῖς υἱοῖς Χετῆρας, τύπος ἦν τῶν μελλόντων ἑσέως. * For. ἀγαθὸς εἰς Ἰππεροφὴν ψυχῶν, πρὸς τὴν πί-
θαι, καὶ τὴν ἀλήθειαν. τῇ μὲν γὰρ Ἀγαρ παι-
δείᾳ ὅση, καὶ διὰ τῷ Ἀβραὰμ ἐκκληθείσῃ, ὡς ἡ δαλεύσασα κάτω Ἰερουσαλὴμ, μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, περὶ ἧς εἶρη. ἀπέρριψα τὴν μητέρα ἡμῶν. καὶ πάλιν, ἔδωκε βασιλείον διδοῦσάς

εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς. ταύτη γὰρ τῇ παιδίσκει Ἀγαρ τε, Φημί, συμβολικώτερον δι' ἐλπίδα Ἰππερφῆς, ἀσκὸν δίδωσιν ὕδατος. ἵνα δείξῃ τὴν λατρεῖαν τῆς παλαιγενεσίας τὴν διῶν μιν εἰς δόμα ζωῆς τοῖς ἀπίστοις ἀποδοθεῖσαν, καὶ εἰς Ἰππερφῆν πάντων τῶν ἐθνῶν πρὸς τὴν Ἰππύγνωσιν τῆς ἀληθείας. τοῖς δὲ υἱοῖς Χετῆρας τὰ δόματα, ἣν χρημάτων ὑπαρξίς, χρυσός, καὶ ἄργυρος, καὶ ἱματισμός, καὶ ἄτινα ἐν μυστηρίῳ Ἀβραὰμ ἀπέκλυσεν ἐν ταῖς πῆραις, λίβανον, καὶ σμύρναν, καὶ χρυσόν, τῶν διὰ τῶν βασιλέων Σοδόμων, καὶ Γομόρρας, τῶν περὶ Χοδολλογέμορ, καὶ Βαρσά καὶ λοιπῶν τῶν τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπὸ Σοδόμων, καὶ Γομόρρων, καὶ λοιπῶν λαβόντων, καὶ σκυλευσάντων τὴν τε ἰσχυρίαν, καὶ αἰχμαλωτισάντων τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀφάρπαζάντων τὰς ἀπὸ ἐκείνης πάλαιας τε, καὶ χρημάτων, καὶ τῶν ἄλλων πλῆθος. ὡς αὐτὸς ἀπέσρεψε ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων τότε, καὶ ἔτε δὲ πρὸς εἶψαι τὰ ἥδη κυρίῳ Θεῷ ἀποταχθέντα τολμήσαντος αὐτοῦ, δεδωκότος αὐτὰ δόματα μὲν τῶν ἄλλων τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τοῖς ἀπὸ Χετῆρας, ὡς ἄρρηκτον ἐν ταῖς παλαιότησι τῶν Εβραίων.

Εν δὲ τῇ τῇ Χετῆ παρυσία τῶν αὐτῶν τέκνων τῇ Ἀβραὰμ τῶν ἀπὸ Χετῆρας ἐκκληθέντων ἀπὸ τῆς Ἀβραὰμ, καὶ ἀπελθόντων, καὶ κατοικησάντων εἰς τὰ μέρη τὰ Ἀραβικά τῆς Μαγωγίας χώρας, τῶν ἐλθόντων Μάγων ἀπὸ τῆς διαδοχῆς τῶν σπερμάτων ἐκείνων, προσενηνεγμένα δόματα τε, καὶ δῶρα εἰς συμμετοχὴν τῆς αὐτῆς ἐλπίδος τῇ Χετῇ ἐν Βηθλεὲμ, τὰ αὐτὰ δῶρα, ὅτε τὸν ἀστέρα θεασάμενοι ἦλθον ὧν δῶρων τὴν σαφῆ παρὰσασιν ὁ Περφῆτης παρίσῃσι λέγων· ὅτι πρὶν ἢ γινῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα, ἢ μητέρα, λήψεται δύναμιν Δαμασκῆ, καὶ τὰ σκύλα Σαμαρείας ἐναντὶ βασιλέως Ασσυρίων. ταῦτα γὰρ ἀπὸ Δαμασκῆ ἐν χρόνοις Ἀβραὰμ, ὡς προεῖπον, ὑπὸ τῶν βασιλέων τῶν ἐλθόντων εἰληπται, καὶ ἀπὸ Σαμαρείας. πότε ἔν εἰλαβεν αὐτὰ, πρὶν ἢ γινῶναι καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, ἀλλ' ὅτε ἦλθον οἱ Μάγοι, καὶ ἠνοιξαν τὰς πῆρας ἐαυτῶν, ἢ οὐδὲν θησαυρὸς, ὡς ἔχοντα τῶν ἀντιγραφῶν, καὶ προσήνευαν

For. ἔχοντα σμύρναν, καὶ λίβανον, καὶ χρυσόν; καὶ ὁρᾷ πῶς ἔχοντα τὴν ἀληθείαν φράσας, καὶ ἀκολούθως ὡς καὶ αὐταὶ αἱ αἰρέσεις παλλακίδες ὑπάρχουσι, καὶ

manus illius. Huic inquam Agar ancillæ Expositio ad spem conversionis adumbrandam uterque fidei aquæ datus est, quo lavacri regenerationis Catholicis; & efficacitas ostendatur: Quod tantamquam vitale munus infidelibus, & ad nationum omnium conversionem, atque ad agnitionem veritatis est oblatum. Igitur Chetturæ liberis collata illa munera pecuniæ erant; aurum videlicet, argentum, & vestis: & quæ non sine mysterio Abrahamus in illorum peris inclusit, tus, myrrha, & aurum: quæ ab Sodomorum, & Gomorrhæ Regibus accepit: quo tempore Chodollogomor, & Barfa, ceterique Reges Sodomitas, & Gomorrhæos captivos abduxerunt, ac prædati sunt, tam equos, quam homines, & uniuscujusque fortunas diripuerunt. Quæ cum Abrahamus ex illa regum depredatione recuperasset, nec quæ jam Deo consecrata fuerant auderet avertere, inter alia dona liberis suis, quos Chettura susceperat, ultro concessit: ut in Hebræorum traditionibus legimus.

VIII. Posteaquam verò Christus in hunc mundum venit, iidem illi Abraami, & Chetturæ filii, qui à patre rejei in Magodia, quæ Arabiæ regio est, habitaverant, hoc est Magi ex illius generis successionem propagati, eadem illa dona ejusdem ad communionem significandam Christo Bethleemi obtulerunt; cum ad aspectum sideris eo profecti fuissent. Cujusmodi dona disertè Propheta declarat his verbis: Quoniam antequam sciat puer appellare patrem, aut matrem, capiet potentiam Damasci, & spolia Samaria, coram rege Assyriorum. Nam hæc omnia Abraami temporibus è Damasco, & Samaria à supervenientibus illis regibus capta, ut antè dixi, fuerant. Quod est igitur tempus illud, quo antequam patrem, aut matrem appellare sciret, dona illa cepit, nisi cum ad ipsum accedentes Magi peras suas, vel thesauros, ut quædam exemplaria præ se ferunt, aperuerunt, obtuleruntque myrrham, tus, & aurum? Vides quàm aptè veritatis secum sermo seriesque consentiat? utque hæreses, ipsæ conculinæ sint; quarum liberis aspersa munera sint? Quæ quidem hære-

Magi in Arabia.

Matt. 2.

Isa. 60.

τὰ αὐτῶν τέκνα ἔλαβε δόματα, τὸ

Exposi-
tio fidei
Catholi-
ce.

ses solum nomen obtinentes, id est sola Christi appellatione censitæ paucas è sacris literis sententias accipiunt; per quas veritatem, si velint, intelligere possint. Sin minus velint, & ad Herodem redeant: (*Mandatum autem illis est, ne ad Herodem redeant, sed per aliam viam revertantur in patriam suam.*) Sed si imperata facere detrectent, inania, & infructuosa hæc illis dona fuerint, perinde ac Magis profectio, si ad Herodem revertissent: quod similiter hæreses ipsæ sacrarum literarum dogmata adulterando corrumpant.

IX. Hæ sunt igitur LXXX concubinae, quarum numerus exprimitur: Regina quoque illæ ipsæ sunt, sive animæ, quæ per generationes recensentur, hoc est viri, atque Patriarchæ. Adolescentulæ porro, quarum iniri numerus non potest, varias Philosophorum sectas, quæ in mundum introductæ sunt, ac diversa uniuscujusque vivendi instituta significant; quorum laude digna alia sunt, alia vituperanda. Ecquis enim mundi huius varietatem percenscat? Quam multæ apud Gentiles aliæ sectæ post manifestissimas illas, de quibus egimus, quatuor, pullularunt? Quinetiam post illas Hæreses, ac sequentes, diversi hominum animi, & opiniones juvenili quodam fastu, arrogantiaque privatas sectas pro sua quique libidine condiderunt. Ut puta Pyrrhonii quidam appellantur; aliique complures sunt, quorum nomina, ac decreta singillatim, & ordine referam. Ac licet de multis hæcenus cognoverim, quora parstamen eorum est, quæ toto orbe versantur? Ex iis porro sectis, Gentilium hæc propriæ fuerunt: inter quas Thaletis Milessi opinionem, ac dogma priore loco proponam.

Philoso-
phorum se-
ctæ Thales.

Thales itaque Milesius unus è VIIID Sapientibus principium rerum omnium aquam esse dixit. Nam ex aqua oriri omnia, & in aquam omnia resolvi.

Anaxi-
mander.

Anaximander Praxiadæ filius, Milesius & ipse Infinitum principium omnium constituit. Ex eo enim omnia nasci, & in illud æque dissolvi.

Anaxime-
nes.

Anaximenes Eurystati filius Milesius aërem principium rerum esse definit, ab eoque universa manare.

Anaxago-
ras.

Anaxagoras Hegesebuli filius, Clazomenius, similitudines partium principium rerum omnium esse statuit.

ὄνομα μόνον λαβῆσαι, ὀνόματι μόνον Χριστὸν κληθεῖσαι, καὶ οὐδὲν ὀλίγας διὰ τῆς θείας γραφῆς λόγους ὑποδεξάμεναι, ἵνα οἱ αὐτῶν συνῶσι τὴν ἀλήθειαν, εἰ δὲ μὴ θέλοιν, ἀλλὰ ἀνακάμψωσι πρὸς τὸν Ἡρώδην. ὡς ἀγγέλλονται ᾧ, μὴ ἀνακάμψειν πρὸς Ἡρώδην, ἀλλὰ δι' ἄλλης ὁδῆς ἀφικνεῖσθαι εἰς τὴν ἐαυτῶν πατρίδα. εἰ δὲ μὴ ποιήσωσι τὰ πρῶτα γινόμενα, μάτην ἐαυτοῖς τὰ δόματα, ὡς ἐκείνοις ἢ ἑλευσίς, εἰ ἀνέκαμψαν πρὸς τὸν Ἡρώδην, διὰ τὸ ὁμοίως τὰς αὐτὰς αἰρέσεις ὡς χαράσσειν τῶν θείων λόγων τὰ διδάγματα.

Αὗται δὲ εἰσιν ὀγδοήκοντα παλλακίδες, ὃν ὁ ἀριθμὸς ἑξήκοντα ἐμφέρεται, καὶ κείναι αἱ βασίλισσαι καὶ τὰς γυνεὺς ἀριθμηθεῖσαι ψυχὰς, τέττερις ἄνδρες, καὶ πατριάρχαι. νεανίδες δὲ, ὃν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἐν ταῖς λοιπὸν καὶ πάντα κόσμον φιλοσοφίαις, καὶ ἐκάστης ψυχῆς πολιτείαις, τῆς μὲν ἕως ἐπαινετῆς, τῆς δὲ ἑτέρας τῆς ἀριθμῆσθαι τὸν κόσμον τέττερις τὴν διαφορὰν; ὡς οἱ καὶ ἄλλαι παρ' Ἑλλήσι μὲν τὰς θεωρητικὰς, τέτταρας φανερωτάτας οὐκ ἐφύσαν; καὶ ἐτι μὲν τὰς αἰρέσεις ἐκείνας, καὶ τὰς μετέπειτα, καὶ τὴν ἐκάστη γνώμην, ἐν δοκίμῃ νεανιότητι καθ' ἐαυτὰς γινόμεναι ψυχὰς τε, καὶ γνώμης ὡς Πυρρώνιοι καλεῖνται τινες, καὶ ἄλλοι πλείους, ὃν τὰ ὀνόματα, καὶ τὰς δόξας καθ' εἰρμόν ὑποτάξω, πολλῶν μὲν ὄντων τῶν εἰς γνώσιν ἡμῶν ἐληλυθότων, πολλοσημόριον τε τῶν ἐν κόσμῳ ὑπαρχόντων. καὶ εἰσὶ μὲν αἱ ἐξ Ἑλλήνων αἱ δὲ, ὃν πρώτην τάξωμι ἀπαρχῆς τὴν Θαλῆ τῷ Μιλήσι γινώμω τε, καὶ δεξάν.

Αὐτὸς ᾧ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, εἰς ὃν τῷ ἐπὶ σοφῶν ἀρχέγονον πάντων ἀπεφάνητο τὸ ὕδωρ ἐξ ὕδατος ᾧ, φησὶ, τὰ πάντα εἶναι, καὶ εἰς ὕδωρ πάλιν ἀναλύεσθαι.

Ἀναξίμανδρος, ὁ τῷ Πραξιάδῃ, καὶ αὐτὸς Μιλήσιος, τὸ ἀπειρον ἀρχὴν πάντων ἐφησεν εἶναι. ἐκ τέττερις γὰρ τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸ τὰ πάντα ἀναλύεσθαι.

Ἀναξίμενης ὁ τῷ Ἐγρευάτῃ, καὶ αὐτὸς Μιλήσιος, τὸν αἶρα τῷ παιτὸς ἀρχὴν εἶναι λέγει, καὶ ἐκ τέττερις τὰ πάντα.

Ἀναξαγόρας ὁ τῷ Ἡγησιβόλῃ ὁ Κλαζομένοις, ἀρχὰς τῶν πάντων τὰς ὁμοιομερείας ἐφησεν εἶναι.

Ἀρχέ-

Ἀρχέλαος ὁ Ἀπολλοδώρου, καὶ δὲ τινὰς Ἀ
Μίλτωνος, Ἀθηναῖος δὲ ἦν, Φυσικός, ἐκ γῆς
τὰ πάντα λέγει γεννηθῆναι. αὕτη γὰρ ἀρ-
χή τῶν ὅλων ἐστίν, ὡς Φησί.

Reg. EA-
milya.

Σωκράτης ὁ τῷ * Εὐβάγλῃ, ἢ Σωφρο-
νίσκῃ, καὶ Φαναρέτῃ τῆς μαίαις, ὁ ἡθικός,
τὰ καθ' ἑαυτὸν, ἔλεγε, μόνον δεῖ παρ' ἐργά-
ζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πλείονα δὲ μὴ.

Φερεκύδης καὶ αὐτὸς γῆν Φησὶ παρ' πάν-
των γεννηθῆναι.

Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, Μνησάρχου υἱός,
Θεὸν ἔφη εἶναι τὴν μονάδα, καὶ διόχα ταύτης
μηδὲν γεννηθῆναι. ἔλεγε δὲ, μὴ δεῖν θύειν
τοῖς θεοῖς ζῶα, μηδὲ μὴν ἐσθίειν τι τῶν ἐμ-
ψύχων, μήτε κυάμους, μήτε οἶνον πίνειν οὐδ'
σοφῆς. ἔλεγε δὲ τὰ διὰ τὴν σελήνης κατὰ
παθητὰ εἶναι πάντα. τὰ δὲ ὑπὲρ τῆς
σελήνης, ἀπαθητὰ εἶναι. ἔλεγε δὲ καὶ μετα-
βαίνειν τὴν ψυχὴν εἰς πολλὰ ζῶα. ἐκέλευ-
σε δὲ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ σιωπᾶν ἵππῃ
πενταετὴ χρόνον· καὶ τὸ τελευταῖον Θεὸν
ἑαυτὸν ἐπωνόμασε.

Ξενοφάνης, ὁ ὁρθομένους, Κολοφώνιος,
ἐκ γῆς, καὶ ὕδατος ἔφη τὰ πάντα γίνεσθαι.
εἶναι δὲ τὰ πάντα, ὡς ἔφη, οὐδὲν ἀληθές. ὅ-
πως τὸ ἀτρεκέες ἡμῖν ἀδῆλον. δοκῆσις δὲ ἵππῃ
πᾶσι τέτυκται, μάλιστα τῷ ἀφανέων.

Παρμενίδης, ὁ τῷ Πύρῃ, τὸ γῆν Ἐλεά-
της, καὶ αὐτὸς τὸ ἀπειρον ἔλεγε ἀρχὴν τῶν
πάντων.

Ζήνων ὁ Ἐλεάτης, ὁ εἰρικός, ἰσαπὸ ἐτέρων
Ζήνωνι, καὶ τὴν γῆν ἀκίνητον λέγει, καὶ μηδέ-
να τόπον κενὸν εἶναι. καὶ λέγει ὅτι τὸ κινέ-
μενον, ἥτοι ἐν ᾧ ἐστὶ τόπος κινεῖται, ἢ ἐν ᾧ οὐκ
ἐστὶ. καὶ ὅτε ἐν ᾧ ἐστὶ τόπος κινεῖται, ὅτε ἐν ᾧ οὐκ
ἐστὶν· οὐκ ἄρα τί κινεῖται.

Μελίσσιος ὁ τῷ Ἰθαγῶς, Σάμιος τὸ γέ-
νῃ, ἐν τῷ πᾶν ἔφη εἶναι, μηδὲν δὲ βέβαιον ὑ-
πάρχειν τῇ φύσει, ἀλλὰ πάντα εἶναι φθαρ-
τὰ ἐν δυνάμει.

Λεύκιππος ὁ Μιλήσιος, καὶ δὲ τινὰς
Ἐλεάτης, καὶ ἔτι εἰρικός, ἐν ἀπείρῳ καὶ
ἔτι τὸ πᾶν ἔφη εἶναι, καὶ φαντασίαν δὲ, καὶ
δοκῆσιν τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ μηδὲν καὶ ἀλη-
θῆς, ἀλλ' ὅτι φαίνεται καὶ τὴν ἐν τῷ ὕδατι
κώπην.

Archelao Apollodori, sive, ut aliis pla-
cet, Miltonis filio Atheniensi, ac Physico
placet ab terra omnia proficisci : idque
adeo rerum esse principium.

Archelaus.

Socrates Elbagli, sive Sophronisci, &
Phanaretae obstetricis filius Moralis Phi-
losophus, quæ ad sese pertinent sola ho-
mini inquirenda dixit, neque praterea
quicquam.

Socrates.

Pherecydes quoque terram omnibus
priorem esse definiit.

Pherecy-
des.

Pythagoras Samius Mnesarchi filius
Deum esse monadem asseruit ; neque
quicquam sine ipsa productum. Nega-
bat Diis esse animalia sacrificanda ; aut
animatis vescendum : ac ne fabas qui-
dem comedendas, neque vini potum sa-
pientibus adhibendum putabat. Idem
quæ infra Lunam sunt patibilia esse dice-
bat omnia : superiora verò pati nihil pos-
se. Ad hæc animam varia in animalia
transire. Item discipulis suis quinquen-
nale silentium indicebat. Postremo De-
um sese nominare ausus est.

Pythago-
ras.

Xenophanes Orthumeni F. Colopho-
nius à terra, & aqua propagata esse dixit o-
mnia : neque quicquam in ulla re verita-
tis inesse : sic incertum ignotumque ve-
rum esse : opinio verò, inquit, ubique
versatur, præsertim in obscuris.

Xenopha-
nes.

Parmenides Pyretis F. patria Eleates
infinitum agebat omnium rerum esse
principium.

Parmeni-
des.

Zeno Eleates Eristicus, sive contentio-
sus cum eadem altero cum Zenone sen-
tiebat ; cum immobilem esse terram, nec
inanem ullum esse locum. Ergo ita di-
sputabat : Quicquid movetur aut in eo,
in quo est, loco movetur, aut in quo non
est. Atqui nec in quo inest loco, nec in
quo non inest, movetur. Nihil igitur
movetur.

Zeno Elea-
tes.

Melissus Ithagensis F. Samius unum esse
definit omnia : neque quicquam in natu-
ra esse constans, aut perpetuum : sed o-
mnia vi esse corruptibilia.

Melissus.

Leucippus Milesius, Eleatem alii fa-
ciunt, ex Eristicorum grege universum
in infinito versari docuit. Porro omnia
solâ specie, opinioneque constare, veri-
tate ipsa nihil ; sed apparere ita duntaxat,
perinde ac remus in aquam demersus.

Leucippus.

Yyyy

Expositio fidei Catholice. Democritus Damassippi F. Abderita, A Mundum infinitum constituit, ac supra inane posuit. Præterea unum esse finem omnium, & animi tranquillitatem optimum esse, dolores verò mali omnis terminos asseruit. Quod justum videtur, nequaquam esse justum: Injustum verò naturæ esse contrarium. Imò verò pessimum inventum Leges appellabat; nec iis parere sapientem oportere, sed in summa libertate vivere.

Metrodorus. Metrodorus Chius nihil à quoquam sciri voluit. Verum, inquit, quæ nosse videmur, accuratè non intelligimus; neque sensibus adhibenda fides est. Omnia quippe opinione constant.

Protagoras. Protagoras Menandri F. Abderita Deos esse negabat, ac divinitatem omnem funditus tollebat.

Diogenes Smyrnenus. Diogenes Smyrnenus, vel, ut alii volunt, Cyrenæus eandem cum Protagora opinionem tenuit.

Pyrrho. Pyrrho Elidenfis collectis in unum sapientum omnium dogmatibus, confutationes eorum scripsit; & everfis illorum opinionibus, nullam amplexus est.

Empedocles. Empedocles Metonis F. Agrigentinus ignem, terram, aquam & aërem quatuor esse prima dixit elementa; atque inimicitiam elementis omnibus priorem. Siquidem initio separata, ac distracta erant, inquit, omnia: nunc in unum conjuncta sunt, conciliata invicem, & amica reddita. Quocirca duo sunt illius opinionem principia, visque duplex, Inimicitia, & Amicitia: quarum ista copulandi, illa separandi potestate prædita.

Heraclitus. Heraclitus Bleſonis F. Ephesius igni originem rerum omnium adscribebat, in eundemque resolvi putabat omnia.

Prodicus. Prodicus quidam elementa IV Deos appellavit; inde Solem, & Lunam. Ab iis enim vitalem in omnia vim diffundi.

Plato. Plato Atheniensis Deum, & materiam, ac formam constituebat. Mundum ipsum & productum, & corruptioni obnoxium. Animam neque productam, & immortalem, adeoque divinam credebatur: Cujus triplicem esse partem; ratione scilicet præditam, irascentem, concupiscentem. Nuptias, & uxores promiscuas esse omnibus, ac communes volebat: nemo ut privatum conjugem suam haberet; sed quilibet cum volentibus consuetudinem haberet.

Δημόκριτος, ἡ τῶ Δαμασίππῳ, Ἀδερῆτης, τὸν κόσμον ἀπειρὸν ἔφη καὶ ὑπὲρ κενὸν κεῖσθαι. ἔφη δὲ καὶ ἐν τέλει εἶναι τῶν πάντων, καὶ ὁμοθυμίαν τὸ κράτιστον εἶναι, τὰς δὲ λύπας ὅρας κακίας· καὶ τὸ δοκεῖν δίκαιον, σὺν εἶναι δίκαιον. ἀδίκον δὲ τὸ ἐναντίον τῆς φύσεως. ὁπίνουσαν γὰρ κακὴν εἶναι νόμος· ἔλεγε· καὶ ἔχρη νόμοις πειθαρχεῖν τὸν σοφόν, ἀλλὰ ἐλευθερίως ζῆν.

Μητροδόωρος ὁ Χίος ἔφη, μηδὲνα μηδὲν ὁπίσασθαι, ἀλλὰ ταῦτα, ἃ δοκεῖμεν γινώσκειν, ἀκριβῶς σὺν ὁπίσάμεθα, εὐδὲ ταῖς αἰσθήσεσι δεῖ προσέχειν. δοκῆσθαι γάρ ἐστι τὰ πάντα.

Πρωταγόρας ὁ τῶ Μενάνδρου, Ἀδερῆτης, ἔφη, μὴ Θεὸς εἶναι, μηδὲ ὅλως Θεὸν ὑπάρχειν.

Διογῆνης ὁ Σμυρναῖος, καὶ δὲ τινος Κυρηναῖος, τὰ αὐτὰ τῷ Πρωταγόρᾳ ἐδόξατε.

Πύρρων ἀπὸ Ἡλιδος, τῶν ἄλλων σοφῶν τὰ δόγματα συναγαγὼν πάντα, ἀντιθέσεις αὐτοῖς ἔγραψεν, ἀνατρέπων τὰς δόξας αὐτῶν, καὶ εὐδὲν δόγματι ἠρέσκειτο.

Εμπεδοκλῆς ὁ τῶ Μήτωνος, Ἀκρογαντινός, πῦρ, καὶ γῆν, καὶ ὕδωρ, καὶ αἶρα, τέσσαρα πρωτόγονα εἰσέφερε στοιχεῖα, καὶ ἔλεγε ἔχθραν ὑπάρχειν πρῶτον τῶν στοιχείων. μεχώριστο γὰρ, φησὶ, τὸ πρῶτον· νῦν δὲ συνήνεται, ὡς λέγει, φιλοφύοντα ἀλλήλοισι. δύο ἂν εἴσι κατ' αὐτὸν ἀρχαί, καὶ δυνάμεις, ἔχθρα, καὶ Φιλία· ὧν ἡ μὲν ἐστὶν ἐνωτικὴ, ἡ δὲ διαχωριστικὴ.

Ηράκλειτος, ὁ τῶ Βλέσωνος, Ἐφεσῖος, ἐκ πυρὸς ἔλεγε τὰ πάντα εἶναι, καὶ εἰς πῦρ πάλιν ἀναλύεσθαι.

Πρόδικός τις, τέσσαρα στοιχεῖα Θεὸς καλεῖται, εἴτα ἥλιον, καὶ σελήνην. ἐκ γὰρ τούτων πᾶσι τὸ ζωτικὸν ἔλεγε ὑπάρχειν.

Πλάτων Ἀθηναῖος, Θεὸν ἔλεγε καὶ ὕλην εἶναι. καὶ εἶδεν τὸν κόσμον δὲ γιννητὸν, καὶ φθαρτὸν ὑπάρχειν. τὴν ψυχὴν δὲ ἀγήνητον, καὶ ἀθάνατον, καὶ θεῖαν λέγει εἶναι δὲ αὐτῆς τρία μέρη, λογικόν, θυμικόν, καὶ ὁπιθυμητικόν. ἔλεγε δὲ τῆς γάμου, καὶ τὰς γυναῖκας δεῖν κοινὰς τοῖς πᾶσι γίνεσθαι, καὶ μηδὲνα ἰδίαν ἔχειν γαμετὴν, ἀλλὰ τῆς θέλοντας ταῖς βελομύαις συνεῖναι.

Αρίστιππος ὁ Κυρηναῖος, ἔτι γαστρί-
μαργῶν, καὶ Φιλήδωνος, τέλος ἔφη τῆς
ψυχῆς τὴν ἡδονὴν, καὶ ὅς τις ἡδέται, εὐδαί-
μων ἔστι. ὁ καὶ μὴδ' ὅλως ἡδόμενος, τρισ-
άβλιος, καὶ κακοδαίμων, ὡς Φασί.

Θεόδωρος, ὁ Ἀθεὸς Ἰππικληθεὶς, ἔφη, λῆ-
ρον εἶναι τὸν πατέρα τοῦ Θεοῦ λόγους. ὥστε ὃ
μὴ εἶναι θεῖον, καὶ τὰς ἐνεκεν πατρὸς πε-
πάντας κλέπειν, Ἰπποκρίν, ἀρπάζειν, καὶ
μὴ ὑπεραποθνήσκειν πατρίδ' αὐτοῦ. ἔλεγε ὃ
μίαν πατρίδα εἶναι τὸν κόσμον· καὶ ἀγα-
θὸν μόνον ἔλεγε τὸν εὐδαίμονα ὄντα. Φά-
γῃ δὲ τὸν δυστυχῆντα, καὶ ἢ σοφός. καὶ
ἀρετὸν εἶναι τὸν ἀφρονα πλάσιον ὄντα, καὶ
ἀπειθῆ.

Ηγησίας Κυρηναῖος, ἔτι ἔφη, μήτε Φι-
λίας, μήτε χάριτας εἶναι. μὴ ὑπάρχῃν γὰρ
αὐτὰς ἔλεγον, ἀλλὰ χερίζων τις ἔδωκε χά-
ριν, ἢ κρείττον τι παθῶν εὐεργετῇ. ἔλεγε ὃ
καὶ τῷ Φαύλῳ ἀνδρὶ λυσίτελές τὸ ζῆν, τῷ δὲ
σοφῷ τὸ δοξάζαναι. ὡς τινὰς ἐκ τῶν πε-
σιθάνων αὐτὸν καλέσαι.

Ἀντισθένης ὁ ἐκ Θράκης μητρός, αὐτὸς δὲ
Ἀθηναῖος, τὸ πρῶτον Σωκρατικός, ἔπειτα
Κυωικός, ἔφησε, μὴ χρῆναι τὰ παρὰ ζήλο-
τυπεῖν ἕτερον, ἢ τὰ παρὰ ἀλλήλοις ἀσχερά.
τὰ δὲ τέχνη τῶν πόλεων εἶναι σφαλερά,
πρὸς τὸν ἔσω πρὸς τὸν ἐξωτότην. ἀσάλευτα δὲ τὰ
τῆς ψυχῆς τέχνη, καὶ ἀρραγῆ.

Διογῆνης ὁ Κυωικός, ἀπὸ Σινάπης τῆς κα-
τὰ τὸν Πόντον πόλεως, τὰ πάντα Ἀντισθέ-
νι συνῆν. ἔφησε τὸ ἀγαθὸν οἷον παντὶ σο-
φῷ εἶναι, τὰ δ' ἄλλα πάντα εἶδέν, ἢ φλυα-
ρίας ὑπάρχῃν.

Κράτης ἀπὸ Θηβῶν τῶν Βοιωτικῶν, καὶ αὐ-
τὸς Κυωικός, ἔλεγον, ἐλευθερίας εἶναι τὴν ἀ-
κλήμοσύνην.

Ἀρκεσίλαος ἔφασκε τῷ Θεῷ ἐφικτὸν εἶ-
ναι μόνον τὸ ἀληθές, ἀνθρώπων δὲ ἄ.

Καρνεάδης, τὰ αὐτὰ τῷ Ἀρκεσίλαῳ ἐδό-
ξασεν.

Ἀριστοτέλης ὁ Νικομάχης, καὶ μέν τινες Μα-
κεδῶν, ἀπὸ Σταγείρων. ὡς δὲ ἔνια, Θράξ ἦν
τὸ γένος. ἔλεγε δὲ δύο ἀρχὰς εἶναι, Θεὸν καὶ
ὑλὴν· καὶ τὰ μὲν ὑπεράνω τῆς σελήνης, θείας
πρὸς τοιαύτης τυχεύειν· τὰ δὲ κάτωθεν τῆς σελή-
νης, ἀπρονόητα ὑπάρχῃν, καὶ φορὰ τινι ἀλόγῳ
φέρεσθαι, ὡς ἐτυχεν εἶναι δὲ λέγει δύο κόσμους,

Aristippus Cyrenæus ventri gutturi-Exposi-
que deditus, ac voluptuarius, finem ani- tio fidei
mæ dixit esse voluptatem: Qva qvi frui- Catholi-
tur, beatus: qvi omnino caret, infelici- ex.
simus sit, ac miserrimus. Ita vulgò me- Aristippi-
morant.

Theodorus cognomento Atheus qvæ Theodorus
de Deo dicerentur, nugas esse meras ar- Atheus.
bitratus est. Quippe Deum, esse nullum.
Ob id furari, pejerare, rapere svadebat o-
mnibus, neque pro patria mortem oppo-
tere. Unicam enim partiam esse mun-
dum; eumqve tantummodo bonum es-
se, qvi sit beatus: qvisqvis autem infe-
lix esset, tametsi sapiens foret, esse fugi-
endum. Denique vel insipientem at-
que contumacem divitem asciscendum
esse.

Hegesias Cyrenæus amicitiam, ac gra- Hegesias.
tiam funditus tollebat; nec ullas esse di-
cebat. Nam aut egentem alterius opera
inire ab eo gratiam; aut majore affectum
beneficio vicissim rependere. Homini
vitam expedire; sapienti mortem
ajebat. Unde à plerisque πεσιθάνων,
id est, mortis svavor appellatus est.

Antisthenes è Thracia matre Athenis Antisthe-
natus primùm Socraticus, deinde Cyni- nes.
cus exitit. Hic aliorum scelera, ac tur-
pitudines æmulari neminem oportere do-
cuit. Urbium mœnia adversus intesti-
num proditorem imbecilla: animæ verò
firma, & inconcussa mœnia dicebat.

Diogenes Cynicus Sinopensis è Ponto Diogenes.
Antistheni diligentem operam dedit. Bo-
num sapienti cuilibet esse tolerabile, ca-
tera nugacia & inania pronunciavit.

Crates Thebis in Boëtia oriundus se- Crates.
cta Cynicus, rerum omnium inopiam ve-
ram esse libertatem affirmavit.

D Arcesilaus solum Deum veritatem af- Arcesilaus.
sequi, hominum verò neminem decre-
vit.

Carneades Arcesilao in omnibus af- Carne-
sensus est. des.

Aristoteles Nicomachi F. ut nonnul- Aristote-
lis placet, Macedo, ac Stagiris oriundus, les.
quæquam alii Thracem fuisse malint,
duo principia constituit, Deum, ac ma-
teriam. Qvæ supra Lunam sunt, divina
providentia gubernari: inferiora nulla
regi providentia, sed temerè, ac sine ra-
tione fieri putavit. Item duos esse mundos,
Y y y ij

- Expositio fidei superiore, & infimum: Illum incorruptum esse, corruptum vero alterum. Catholicum stremo animam *ἐνδελέχεια* esse, hoc est continuam motionem, ac perennem.
- Theophrastus.* Theophrastus Eresius Aristotelem omnino secutus est.
- Strato.* Strato Lampfacenus causam omnium rerum calidæ naturæ tribuebat: Infinitas esse mundi partes: neque animal esse capax omne dicebat.
- Praxiphanes.* Praxiphanes Rhodivus eadem ac Theophrastus assererebat.
- Critolaus.* Critolaus Phaselita Aristotelem secutus est.
- Zeno.* Zeno Citienfis Stoicus templa Diis extrui nolebat. Quippe Divinum numen sola mente continendum: sive potius habendam pro Deo mentem ipsam; utpote quæ sit immortalis. Mortuos feris obiciendos, aut igni concremandos. Pueros in amoribus, ac delitiis habere permittebat. Idem moderari ac regere omnia Deum assererebat. Rerum causas partim in nostra potestate positas, partim extra nos sitas; hoc est rerum alias juris esse nostri, alias nequaquam esse, definebat. Ad hæc animam à corpore sejungit, quam & diuturnum spiritum appellabat: sed non prorsus incorruptam esse; adeoque paulatim temporis longinquitate consumi, & in nihilum redigi.
- Cleantes.* Cleantes summum bonum, & honestum voluptates esse dicebat. Hominem solam appellabat animam. Deos mysticas esse quasdam figuras, sacraque nomina. Itaque Solem Daduchum, hoc est *faciferum* esse; mundum ipsum initiatorium: afflatu numinum correptos, ceremoniarum, ac rituum vicem obtinere.
- Perseus.* Perseus Zenoni penitus astipulatus est.
- Chrysippus.* Chrysippus Solensis nefarias & illicitas leges sanxit. Nam & filios cum matribus, & cum filiabus patres commiscere corpora volebat. In cæteris cum Citienfi Zenone sentiebat. Addebat & illud, ut humanis carnibus vescendum statueret. Ultimum bonorum finem animi jucunditate meriebat.
- Diogenes Rhodius.* Diogenes Rhodius omnia ex voluptate constare censebat.
- Panætius.* Panætius Rhodius mundum affirmabat immortalem, neque senio, ac vetustate confici. Divinationem funditus re-
- τὸν ἄνω, καὶ τὸν κάτω· καὶ τὸν μὲν ἄνω ἀφθαρτον, τὸν δὲ κάτω φθαρτόν· καὶ τὴν ψυχὴν ἐνδελέχεια σώματι λέγει.
- Θεόφραστος * Εφέσιος, τὰ αὐτὰ Λεϊσοτέλει ἐδόξασε.
- Στρατωνίων ἐκ Λαμφάκης, τὴν Φερμὴν ἐσίαν ἔλεγε αἰτίαν πάντων ὑπάρχῃν. ἀπειρα δὲ ἔλεγε εἶναι τὰ μέρη τοῦ κόσμου, καὶ πάντων ζῶν ἔλεγε ἢ ἀθητικὸν εἶναι.
- Πραξιφάνης Ρόδιος, τὰ αὐτὰ τοῦ Θεοφράστου ἐδόξασε.
- Κριτόλαος ὁ Φασηλίτης, τὰ αὐτὰ τοῦ Λεϊσοτέλει ἐδόξασε.
- Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ὁ Στωϊκὸς ἔφη, μὴ δεῖν θεοῖς οἰκοδομεῖν ἱερά, ἀλλ', ἔχῃν τὸ θεῖον ἐν μόνῳ τῶν ὧν· μᾶλλον δὲ Θεὸν ἡγεῖσθαι τὸν νῦν· ἐστὶ γὰρ ἀθάνατος. οὗ δὲ τελευτῶντας ζώοις παρὰβάλλειν χρῆναι, ἢ πυρὶ. καὶ τοῖς παιδικοῖς χρῆσθαι ἀκωλύτως. ἔλεγε δὲ πάντα διοικεῖν τὸ θεῖον. τὰς δὲ αἰτίας τῶν πραγμάτων πῇ μὲν ἐφ' ἡμῖν, πῇ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. τὰς τε τῶν πραγμάτων ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἔλεγε δὲ καὶ * μὴ χωρισμὸν τῆς σώματος, καὶ ἐκάλει τὴν ψυχὴν πολυχρόνιον πνεῦμα. ἔμην δὲ ἀφθαρτον δι' ὅλα ἔλεγε αὐτὴν εἶναι. ἐκδανᾶται γὰρ ὑπὸ τοῦ πολλοῦ χρόνου εἰς τὸ ἀφανές, ὡς φησὶ.
- Κλεάνθης, τὸ ἀγαθὸν, καὶ καλὸν λέγει εἶναι τὰς ἡδονάς, καὶ ἀνθρώπον ἐκάλει μόνον τὴν ψυχὴν, καὶ οὗ Θεὸς μουσικὰ χήματα ἔλεγε εἶναι καὶ κλήσεις ἱεράς, καὶ ἀποδέχον ἑφασκεν εἶναι τὸν ἥλιον, καὶ τὸν κόσμον μύσας, καὶ τὰς κατόχας τῶν θεῶν τελετὰς ἔλεγε.
- Περσεύς, τὰ αὐτὰ Ζήνωνι ἐδογματίσσε.
- Χρύσιππος ὁ Σολεὺς, νόμους ἔγραψεν ἢ θεμιτάς. ἔλεγε γὰρ δεῖν μὴ γινώσκειν τὰς μητέρασι τὰς παῖδας, τοῖς δὲ πατέρας τὰς θυγατέρας. εἰς δὲ τὰ ἄλλα σιωπῶν ἔφη Ζήνωνι τῷ Κιτιεῖ. πρὸς τέτοις δὲ ἔλεγε, καὶ ἀνθρώποισιν. ἔλεγε δὲ τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδύπαθές εἶναι.
- Διοχῆς ὁ Βαβυλωνίος, ἔλεγε τὰ σύμπαντα σινοῖσθαι ἐξ ἡδονῆς.
- Παναίτιος ὁ Ρόδιος τὸν κόσμον ἔλεγε ἀθάνατον, καὶ ἀγήρω, καὶ τῆς μαντείας κατ' ἐξὸν ἐπετρέφετο· καὶ τὰ τοιαῦτα θεῶν λεγόμενα

ἀνθρώπων. ἔλεγε γὰρ Φλήναφον εἶναι τὸν περὶ
Θεῶν λόγον.

Ποσίδωνι ὁ Απαμειβίας. ἔλεγε τὸ μέγιστον
ἐν ἀνθρώποις ἀγαθὸν εἶναι πλῆτον καὶ ὑγείαν,

Αθηνόδωρος Ταρσῆς, τὰ αὐτὰ Χρυ-
σίπῳ ἐδόξασε, καὶ τὰ αὐτὰ Ζήνωνι ἐδο-
γματίσεν.

Επίκωρ ὁ Νεοκλῆς, ἐν Ἀθήναις πε-
φαισμένος, Φιλήδονον βίον μετήλθε, καὶ ἐκ ἡγε-
μονίας γυναιξὶ συνῶν δημοσίᾳ ἀκολάστοις,
μεθ' αὐτῶν περὶ αὐτῶν εἶπομεν. πάλιν ἔ-
λεγε μὴ εἶναι Θεὸς, ἀλλ' ἢ μόνον τύχην
διοικεῖν τὰ πάντα, καὶ μηδὲν εἶναι τῶν ἐν
τῷ βίῳ ἐκείσιν, μὴ τε μάθῃσιν, μήτε ἀπαι-
δευσίαν, μήτε ἄλλο μηδὲν, ἀλλὰ πάντα ἀ-
κέραια γίνεσθαι πᾶσι. καὶ ἔχρη ψεύδει τι-
νὰ, ὡς φησὶ, ὅτε ἐπαινέειν. ἔγὰρ ἐκόντες
ταῦτα ὑφίστανται. ἔλεγε δὲ μὴ δεῖν φοβη-
θῆναι τὸν θάνατον. διεβεβαίετο δὲ, ὡς ἤδη
ἔφην, ἐξ ἀτόμων καὶ τὸ πᾶν ἴσους ἔχειν, καὶ
τὸν κόσμον ἐν ἀπείρῳ εἶναι.

Καὶ ἑτοιμὲν οἱ ἐξ Ἑλλήνων εἰς γινώσκιν ἡμῶν
ἐληλύθασι. ἄλλοι δὲ ὅσοι καὶ τὴν Βάρβα-
ρον, καὶ Ἑλλάδα, Ρωμαίαν τε, καὶ τὰ ἄλλα
κλίματα τῆς οἰκουμένης, ἐδομήκοντα δύο
μὲν ἀνθρώποις φιλοσοφίαν ἐν τῇ τῶν Ἰνδῶν ἐμ-
φέρουσι Φατρίᾳ, τῶν τε γυμνοσοφιστῶν, τῶν
τε Βραχμάνων, ἐπαινετῶν τέτων μόνων, τῶν
τε Φευδοβραχμάνων, τῶν τε νεκυοφάγων,
τῶν τε αἰχροποιῶν, τῶν τε ἀπηλυγμένων ὧν
τὸ κατ' εἶδος λέγεται, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν μυ-
σασα γινόμενα, περὶ τὸν ἡγεσάμεθα, καὶ ὅτε
ἀξιον, διὰ τὴν πολλὴν ἐν τοῖς ἀνθρώποις φθο-
ραν, κακίας τε καὶ ἐργασίας. ἐν μὲν γὰρ τῇ
Μηδίᾳ ἐξ αἰρέσεως πάλιν λέγονται εἶναι διά-
φοροι. ἐν δὲ τῇ Αἰθιοπίᾳ ὅσαι, ὡς Πέρ-
σαις τε, ἢ ἐν τῇ Παρθίᾳ, ἢ Ἑλαμίτιδι, ἢ Κα-
σπίᾳ, ἢ Γερμανῶν χώρα, ἢ Σαρματία, ἢ ὅ-
ποσοι ἐν τοῖς Δαύνισιν, ἢ ὡς Ζιχχοῖς, καὶ
Ἀμαζόσι, Λαζοῖς τε, καὶ Ἰβηροῖς, καὶ Βοσπο-
ρηνοῖς, ἢ Γηλοῖς, ἢ Σηροῖς, ἢ τοῖς ἄλλοις ἔθνε-
σι, νόμων τε διαφοραὶ, καὶ φιλοσοφῶν,
καὶ αἰρέσεων, καὶ διαφορῶν ἀμετρον πλῆ-
θος. ὡς Σηροὶ μὲν ἄνδρες ἐμπλέκονται,
οἵκαδε καθεζόμενοι, μυριζόμενοί τε, καὶ θη-
λευόμενοι γυναιξὶν ἐτοιμαζόμενοι. αἱ δὲ
γυναῖκες τὸ ἀνάπαλιν, τὴν τρεῖς τῆς κεφα-
λῆς κεραιόμεναι, ἀνδρείῳ ζώματι ζωννύμεναι.

apud diabat. Quæ de Deo asseruntur, ever- Expositio-
tebat. Summum hominis bonum in di- tio fidei
vitiis, ac sanitate ponebat. Catholi-

Polidonius Apamensis summum ho- ca.
minis bonum in divitiis, & sanitate po- Polidoni-
nebat. mus.

Athenodorus Tarsensis eadem cum Athenodo-
Chrysippo, ac Zenone, dogmata tenuit. mus.

Epicurus Neoclis F. Athenis educa-
tus voluptuarium vitam amplexus est.
Itaque cum meretricibus publicè sine ul-
lo rubore consuetudinem habuit: præ-
ter ea quæ de illo operis huius initio scri-
psimus. Deos esse nullos agebat, sed for-
tunæ arbitrio cuncta gubernari. Nihil
in mundo voluntarium, ac liberum ines-
se, non disciplinam; non imperitiam,
non aliud quicquam, sed omnibus omnia
præter voluntatem accidere. Neminem
iccirco vituperandum, aut collaudandum
esse, eo quod nihil istiusmodi ex libero a-
nimi decreto suscipiat. Mortem nega-
bat unquam esse pertimescendam. Idem,
ut antea dixi, ex atomis totum hoc univer-
sum constare, & in infinito spatio mun-
dum esse profitebatur.

X. Hi sunt sectarum apud Græcos
conditores, quos comperire potuimus.
Quod ad alios spectat, qui inter Barba-
ros, aut in Græcia, ac Romanorum re-
gione, aliisve mundi tractibus emerse-
runt, in Indorum natione LXXII absur-
dissimæ Philosophiæ sectæ numerantur;
velut Gymnosophistarum, & Brachma-
norum; quæ solæ ex omnibus laudandæ
sunt. Tum Pseudobrachmanorum, &
eorum, qui mortuorum cadaveribus ve-
scuntur; & qui foedissimam rem perpe-
trant, & qui stupidi desperatique sunt.
Quorum singula persequi, & horrenda
facinora commemorare, supervacaneum,
& indignum putavi: tanta est istorum
hominum nequitiae flagitiorumque cor-
ruptela. Nam in Media rursus sex es-
se feruntur sectæ, à se invicem diversæ.
In Æthiopia verò, ac Perside, Parthia, Bar-
Elamitide, Caspia, Germania, Sarmatia rum varia
apud Daunos, Zicchos, Amazonas, La- sectæ.
zos, Iberos, Bosphoranos, Gelos, Seras,
aliasque gentes, legum, ac sectarum &
hæreson, ac variorum institutorum infi-
nita genera sunt. Exempli causa apud Seras Serarum.
viri capillos intorquent, ac domi resident, ridiculus
unguentis delibuti, ac muliebri cultu le- mos.
nocinioque, quo uxoribus placeant, ex-
politi. E contrario fœminæ tonsæ capite,
Yyyy iij

Exposi-
tio fidei
Catholi-
cæ.
Athenien-
sium sacra.

ac virili cingulo præcinctæ agriculturam A
exercent. Apud Gelos perversatione,
qvi mala perpetrant ab ipsis legibus com-
mendantur. Jam apud Græcos, qvām
multa mysteria, ceremoniæque sunt! Cu-
jusmodi sunt Megarica mulierum sacra,
Thesmophoria; qvorum ritus à se mutuo
discrepant. Tum Eleusinia, qvæ in ho-
norem Cereris, ac Proserpinæ celebran-
tur, & qvæ illic in penetralibus obscœna
committi solent: velut cum mulieres de-
nudantur, ut honestissimè dicam. Qvibus
accedunt tympana, liba, rhombus, cala-
thus, lana facta, cymbalum, cinnus in po-
culo temperatus. Adde & Pythia, qvæ
in honorem Archemori: & Isthmia, qvæ
in Athamantis, & Melicertæ Inus filii me-
moriā indicuntur. Tum eos, qvi Phal-
lum circumferunt, qvæque Priapeja sa-
cra turpissima ac flagitiosissima frequen-
tant. Ad hæc Rheæ cultores viros, qvi
teneros mares excæcant, & virilia funditus
amputant: adeo ut neq. viri amplius
esse possint; neque mulieres sint à natura
facti. Sunt & alii Dionysiaci, qvi Cure-
tum sacris, & carniū divisioni initiare
solent; coronati serpentibus, ovantes, &
οὐα οὐα vociferantes; hoc est Evam il-
lam, qvām serpens decepit, invocantes:
sive aspirata voce serpentem Hebraica
lingua ad fraudem suam, & errorem vo-
cantes. Nam Eva sitenui spiritu pronun-
tiatur fœminā significat: sin aspiretur,
Hebrai hoc vocabulo beva serpentem
intelligunt.

Dionysii
origo.

Egyptio-
rum ritum.

Harpocrati
sacra.

XI. Et quid attinet plura dicere?
Tempus me deficiet, si infinita illa homi-
num discrimina in utramque partem:
hoc est virtutem, ac pravitatem, perse-
qui voluero. Veluti qvi in Ægypto Sa-
turno initiati ferreis collaribus seipsos il-
ligant, ac prolixiore barba, & sordidis
vestibus, ac ridiculis utuntur. Qvippe
in honorem Saturni Asti (qvod exiguum
oppidum est, ac pagorum caput in Præ-
fectura Prosopitide) circulos identidem
naribus infigunt, qvo tempore nefarios,
ac sceleratos religionis causa conventus
ex oppidis omnibus instituunt: Tum e-
nim coactis cœtibus, orgiæque celebra-
ntes, fanaticos, & inconditos ritus expri-
munt. Sed execrandum est genus istud
hominum. Sunt & apud alios sacra qvæ-
dam istiusmodi: velut qvi in Buttica Præ-
fectura, adeoque Buti oppido Harpo-
cratem nutriunt, confecta jam ætate se-
nes. Qvi solenni die, & ipsis Calendis

κὶ τὰ κτ' τὴν ἄρεαν πάντα ἔρχα ἐκτελεῖσαι.
ὡς δὲ Γηλοῖς δὲ τὸναντίον, οἱ τὰ Φαῦλα θρῶν-
τες πρὸς τὸ νόμων αὐτῶν ἐπαινῶν. παρ' Ἑλλη-
σι δὲ πόσα μυστήρια, καὶ τελεταί; ὡς αἱ Με-
γαρίζουσαι γυναῖκες, καὶ Θεσμοφορίζουσαι ἀλ-
λήλαι πρὸς ἀλλήλας διαφέρονται, * ὅσα τὰ For. ὅσα
ἄλλα, τὰ τε ἐν Ελευσίνι Μυστήρια, * Δηῆς καὶ τε.
Φερεφάτης, καὶ τ' ἐκείσε ἀδύτων τὰ αἰχεργή-
ματα, γυναικῶν ἀπογυμνώσεως, ἵνα σεμνοτε-
ρον εἶπω, τυμπανά τε, καὶ πόπανα, ῥόμβοι τε, Reg. scri-
καὶ κάλαθ' οὗ, ἐρέα ἐξεργασμένη, καὶ κύμβα-
λον, καὶ κυκεῶν ἐκ πώματι κατεσκευασμέ-
ν' οὗ * ὅσα τε ἄλλα τὰ ἐν Πυθοὶ Ἀρχεμόρεα τὰ
Μυστήρια, ἐν Ἰοσμῶσι δὲ ἕτερα, Ἀθάμαντός τε,
καὶ Μαλικέρτα τῶ Ἰνδ' γόνυ, καὶ ὅσοι τ' Φαλ-
λὸν ἀνατρέφοντες αἱ τε Φαλαρίζουσαι αἰχεργ-
γίας μελετῆμαί α' οἷτε τὴν Ρέαυ θεραπεύον-
τες ἄνδρες, ὡς ἀκόψαντες τε τὸν παῖδα τὸν
ἄρρενα ἀνευ σχήματ' οὐμορίων διατελέοντες,
ἔτε μὴν ἄνδρες δυνάμενοι ἔτι εἶναι, ἔτε γυναι-
κες γεγενημένοι. Διονύσιοι τε ἕτεροι, οἱ δὲ
Κέρητας, καὶ τὴν κτῆνομιάν μυῖντες, ὅδ' ὅφης
ἀνεσεμμένοι, διάζοντες τὸ, εἰς εἰς, ἐκείνην τὴν
Εὔαν ἔτι τὴν διὰ τῶ ὄφως ἀπατηθεῖσαν Ἰπ-
καλῆμενοι· εἰς διὰ τῆς δασείας Φωνῆς τὸν ὄφιν
ἀπὸ τῆς Εβραϊδ' οὐ εἰς αὐτῶν πλάνην κικλή-
σκοντες. Εὔα γὰρ κτ' τὴν ψιλὴν ἀπόδοσιν τὴν
γυναῖκα, καὶ δὲ τὴν δασεῖαν εἰς τὸν ὄφιν παῖ-
δες Εβραίων ὀνομάζουσι.

Καὶ τί ἐρῶ; Ἰππλείψῃ γάρ μοι ὁ καιρὸς, δη-
γεμένω περὶ τῶν ἀμυθήτως ἐχόντων τῶ ἀ-
ριθμῷ ἐν ταῖς τῶ ἀνθρώπων διαφοραῖς, πρὸς
τῇ ἀρετῇ τε, καὶ Φαυλότῃ. ὅσοι μὲν κτ' τὴν
Αἰγυπλίων χώραν τῶ μὲν * Χρόνῳ ἕτεροι τελε-
σκόμενοι, κλοιοῖς ἐαυτοὺς σιδηρέοις καθεῖρ-
ξαντες, χαίτη τε ὑπετάτη, ἐσθῆτι τετυγμένη,
καὶ καταμεμώκημένη, ὅς κρείκοις μὲν τὰς ἐαυ-
τῶν μυκτῆρας ἐμπεύραντες, καθ' ἐκάστην
τῇ Κρόνῳ ἐν τῇ Ἀσῶ καλεσμένη· πολέχνη
δὲ εἰς αὐτὴ μητροκωμία, καὶ τὸν Προσωπί-
τῳ καλεσμένον Νόμον· καὶ τὰς ἐναγείς τῆς
πανδῆμους τῶν πεπλανημένων σωελθείσεως
τελεταί, καὶ τῶν * καταλιζόντων, καὶ ὀργι-
γόντων ἐμμανεῖς δὴθεν ἱεροφαντίας σχηματι-
ζόντων. ἐξώλεις δὲ ἔτοι. παρ' ἄλλοις δὲ * ὅσοις, Reg. παλ-
ὡς οἱ μὲν ὡς τὸν Βεττικόν, ἢ αὐτὴν τὴν Βετῶ-
τῇ πολέχνην τὸν Αρποκράτην τιθηνῶντες, οἱ
γέροντες μὲν ἤδη εἰς τὴν ἡλικίαν· οἱ πρὸς τῇ
ταλιζι-
τῶν.
Reg. εἰσι.

ἑρμηνεία τὰς Φαντασιώδεις τῶ Ὁρθῶν ἐνθῶ-
 τιώσεις, ἵππελεῖν ἐκ τῶ Δαίμονος ἀναγ-
 καζόμενοι. ἕκαστος δὲ τῶν πολιτῶν, καὶ
 πρεσβύτης ἤδη ὑπεάγαν ἅμα νεανίας ὁμο-
 τρόποις * ἐτέροις ἡδηδὸν ἡλικίαις, ἱερεῖς
 τῶ αὐτοῦ Ὁρθῶν δῆθεν, καὶ Ἀρποκράτης, ἱπ-
 τῆς κάραις ἐξυρημνοί, ἡμᾶλλον ἕκαστος Φέ-
 ρει ἀναγκῶς τὸ θαλικὸν ὅμῃ, καὶ ἱπποκατά-
 ρατον, καὶ παιδαριώδες σῆμα φέροντες * ἀ-
 δύρμασί τε πρὸς τοῖς σινετοῖς τοῖς ἀπὸ
 τῶ Δαίμονος ἑαυτῆς * ἐκδεδωκόσιν, ἐμ-
 μανεῖς τε, καὶ ἀφραίνοντες, γελοιοῦμενοι τε
 ἀσκέτως φέρονται, ἀθήραις τε, καὶ σεμι-
 δάλεσιν, ἄλλαις τε βαναυσοποιαῖς πρῶ-
 τον μὲν τὰς ὄψεις χρίσαντες, τῇ λέξειτι ἀ-
 νακαχλάζοντι τὸ πρὸς ὡπὸν ἐνθῶν, ἀπὸ
 τε τῶ ἱεροσώπῃ δῆθεν ὑπὲρ θαύματός
 ἀπατηλῶς τὰ πληθὴ ἐξοισεήσαντες, με-
 ταδόασιν τῇ χειρὶ ἀπὸ τῶ πρὸς ὡπὸν ἀπομα-
 ξάμενοι ἕκαστω τῶν αἰτησάντων, εἰς μετάλη-
 ψιν ὀγείας τε, καὶ ἄλλης πόρων ἐνεκεν.

Τὰς δὲ Μεμφίτιδας Ἡλιεπολίτιδας ὀρ-
 γώσας, τυμπάνῳ τε καὶ αὐλῶ τὸ θέλγη-
 τρον εἰς ἑαυτὰς λαμβανέσας, εἰ διηγησαί-
 μην, Κορίτιδας τε, καὶ τελετηρίτιδας, καὶ
 τῆς ἱππῆς τῆς βαθείας, καὶ ἐν Μενθίτι-
 δος ἔξω βεβηκίας αἰδοῖ τε, καὶ κατασά-
 σσι γυναικεία, πόσοις ὄγκοις γλώττης, ἢ
 πόσῳ πλάτῃ σιντάξεως ἑαυτὸν ἱππῶς
 ἱππὶ τὸν πρὸς ἡμετέρων ἀεικλόν, τὸν αἰμύ-
 ρητον ἑαυτὸν ἐκδῆναι δυνήσκει, εἰ γὰρ
 καὶ κάματον ὑπεβάλλοντα εἰς ἑαυτὸν ἀ-
 ναδέξαται, ἀτέλεσον καταλείψαται τὴν
 τέχνην κατάληψιν. ἐπειδὴ γὰρ, νεανίδες,
 ὧν ὁρὴ εἰν ἀριθμὸς, εἴρηται. τὰ τε ἐν
 Σαί, τὰ τε ἐν Πηλυσίῳ, τὰ τε ἐν Βεβα-
 σῶ, τὰ τε ἐν * Αἰδύδι, τὰ τε τῶ Ἀντινόου
 τεμένει, καὶ τὰ ὅκισσε μυθήματα, τὰ ἐν * Φαρ-
 βήθῳ, τὰ καὶ τὸν πρὸς τὸν τῶ Μενδῆσις, ὅσα
 τε ἐν Βασίρι, πόσα τε ἐν Σεβεννίτῳ, πό-
 σα τε ἐν Διοσπόλῃ. ὡς πῇ μὲν τῇ ὄνῃ εἰς
 ὄνομα τῶ Σήθ, δῆθεν τῶ Τυφῶνός τελεταῖς
 ἐργάζονται. ἄλλοι δὲ * τῇ Τιθράμβῳ, ἑκά-
 τῳ ἐρμηνευμένῳ. ἑτεροὶ τῇ Σενεφθῳ.
 ἄλλοι δὲ τῇ Θερεμῶνι τελίσκονται. ἄλλοι δὲ
 τῇ Ἰσιδι. καὶ πόσα ἐστὶ τοιαῦτα λεγεῖν, ὧν τὸ
 κατ' εἶδος εἰπεῖν, πολλὰς χρόνους ἀναλωθή-

vesanas, ac furiosas Ori ceremonias Da-
 monis æstro perciti celebrare coguntur. Exposi-
 Tum enim cives universi, ac vel decre- tio fidei
 piti senes, cum adolescentibus iisdem mo- Catholi-
 ribus præditis, ac reliquis ætatibus jam ca.
 tum ab ipsa pubertate, Ori videlicet, &
 Harpocratis sacerdotes, detonso capite, servilem, & abominandum, ac puerilem
 speciem sine ullo pudore circumferunt. Tum verò ludicra quædam obeunt, ac
 sese prudentibus, qui seipso a servitute Dæmonis asseruerunt, deridendos præ-
 bent. Nam vecordes, nec sui compotes, ac ridiculè deformati, præcipientes ferun-
 tur. Primum enim polenta, ac similia, aliisque id genus confectis eduliis faciem
 oblinunt; vultu in fervens caldarium immerso: eaque specie ad concitandum
 stuporem vulgus illudunt; & quibusdam furiis agitant: tum & facie manu deter-
 sum quidpiam ad sanitatem recuperan- dam, atque ægritudinum remedia postu-
 lantibus impertiunt.

XII. 'Adhæc si Memphiticas, & Heliopoliticas mulieres Orgia celebran-
 tes persequar, quæ tympanorum, ac ti-
 biiarum strepitu seipsas excitant; si
 Coritidas & trietericas: quæque in
 Bathæa, & Menuthitide furore corre-
 ptæ, pudoris sui, ac modestiæ muliebris
 obliviscuntur: quantâ mihi verborum
 copiâ, quamque amplis voluminibus o-
 puserit, ut commemorandis iis omnibus,
 quæ supra percensui, quæque propemo-
 dum infinita sunt, incumbere velim. Li-
 cet enim ingentem mihi hac in re labo-
 rem imposuerim, nihilominus illorum
 tractationem, ac comprehensionem im-
 perfectam necesse erit relinqui. Scri-
 ptum est enim: *adolescentula, quarum non
 est numerus.* Ad quas sacra illa perti-
 nent, quæ in oppido Sai, & Pelusii, Bu-
 basti, & Abydi geruntur: nec non &
 Antinoi delubra, cum mysteriis, quæ il-
 lic obeuntur. Item & quæ Pharbeti, aut
 quibus hircus à Mendesiis colitur; & quæ
 in Busiritana præfectura, Sebennitica, ac
 Diospolitana celebrantur. Sed & alicu-
 bi in honorem Seth, quem Typhoneum,
 putant, asino ritus, ac ceremonias per-
 agunt. Alii Tithramboni, quam inter-
 pretantur Hecaten: alii Neptily: alii
 Thermuti: alii Isidi initiantur. Cujus-
 modi infinita alia dici possunt, quæ spe-
 ciatim ut recenseantur, temporis pluri-
 Yyy iii

χρῆται-
 εἰς.

Ε. ἐκδε-
 δωκασι.

Reg. A-
 εὐδῆ.

Reg. φαρ-
 βήθῳ.

Reg. τῇ
 Τιθρ. Et
 ποκ τῆς
 ἐνέφθῳ.

Expositio fidei Catholica. *Expositio fidei Catholica.* mum desiderent. Quocirca summam his verbis concludi potest oratio: *Adolescentula, quarum non est numerus.* Sunt enim alia porro mysteria quamplurima, & sectarum, ac schismatum architecti: velut apud Persas Magusæ, apud Ægyptios Prophetæ, adytorum, & sacrorum antistites. Item apud Babylonios qui Gazareni vocantur, sapientes, & incantatores. Quibus & Indorum Evilei, ac Brachmanes accedunt; & Græcorum hierophantæ; & ædrii. Nec non Cynicæ sectæ, & aliarum propemodum infinitarum auctores Philosophi.

σεται. διὸ περιλήφεται πάντα ὁ λόγος πληρέμενος, διὰ τῶν νεανίδων, ὧν ὁκ εἰσὶν ἀριθμός. ἐτέρων δὲ πάλιν μυστηρίων πολλῶν, καὶ αἰρεσιάρχων, χισματοποιῶν, ὧν μὴ ἀρχηγοὶ πῶς Πέρσαις Μαγισαῖοι, πῶς δὲ Αἰγυπτίοις Περγῆται καλούμενοι, τῶν αὐτῶν τε, καὶ ἱερῶν ἀρχηγοὶ [καὶ μάγων] Βαβυλωνίων δὲ οἱ τε καλούμενοι Γαζαρηνοὶ, σοφοὶ τε, καὶ ἐπαιδοὶ. Ἰνδῶν δὲ οἱ Εὐίλεοι καλούμενοι, καὶ * Βαρήμα <sup>F. Βαρχ-
μάνος,
Εὐλήτων</sup> ἐν ταῖς Ἑλλήνων, ἱερουργοὶ τε, καὶ νεωκόρων Κυλικῶν πληθύνονται, καὶ ἄλλων ἀμυθήτων δὲ. Β Φιλοσόφων ἀρχηγοί.

XIII. Apud Persas igitur Magusæ, ut dixi, cum idola detestentur, eadem tamen illa venerantur: ignem videlicet, Lunam, ac Solem. Alii præterea sunt; qui in Græcia Mysi, & Abii vocantur: quicquino lacte victitant; & agrestem, atque incultam planè regionem habitant. Quam multa ab humanis ingeniis colligi possunt: de iis qui tanti ac tam excellentes habentur: & qua ad laudabilium *adolescentularum* genus adscribi debent, *quarum non est numerus.* Nam alia commendanda sunt; alia vituperatione digna. Nam nonnulli reperiuntur, qui ex privato ingenio severam quandam vitæ disciplinam, ac legem sibi metipsis condiderunt: ac prolixiore coma palam, & in omnium oculis procedunt. Alii vero sancti fratres in cilicio, & cinere domi sese continent; alii denique asperrimo vivendi instituto, ac durissimis jejuniis, & laboribus Dei causa susceptis, juvenili quadam fortitudine, & perfecta erga sponsum conscientia omnibus numeris absolutam vitam exprimunt. Alii demum, quod paulo ante dixi, non sincere, sed obstinatione quadam animi, velut tyrannicè, præter veritatem insolenter efferuntur. Ejusmodi Zachæus ille fuit: qui nuper in montanâ regione ad Hierosolyma mortuus est: qui cum nemine unquam precandi communione conjungi se passus est. Imò verò ex eodem instituto Divina mysteria, cum laicus esset, attingere, ac sacrificia celebrare nefario ausu, ac temerario est aggressus. Inventus est & alius, quicumque ille tandem fuit, excellenti quodam vitæ genere; qui in Ægypti solitudine, in monasterio degebat. Item alius ad Sinam montem ha-

Τοίνυν, ὡς περιείπον, πῶς Πέρσαις Μαγισαῖοι καλούμενοι, οἱ εἰδῶλα μὴ βδελυτόμενοι, εἰδώλοις τε προσκυνοῦντες, πυρὶ, καὶ σελήνῃ, καὶ ἡλίῳ. ἄλλοι τε πάλιν ἐν τῇ Ἑλλάδι Μυσοὶ καλούμενοι, ἄβιοι, γάλακτι ἰσπῶν χρώμενοι, καὶ τὸ πᾶν ἀγρίαν χώραν κατοικοῦντες. καὶ πῶς διωσεται ὁ νῦν τῶν ἀνθρώπων συλλέγειν, τῶν τοσούτων, καὶ μεγάλων ὀνομαζομένων, καὶ ἐν ταῖς ἐπαινεμύαις, ὅσαι εἰσὶ διαφοραὶ νεανίδων, ὧν ὁκ εἰσὶν ἀριθμός; τῶν μὴ πρὸς ἔπαινον, ἄλλων δὲ μὴ ἐπαινεμένων. τῇ δὲ ἀπ' ἰδίας νοοῦς τὰ πῶς πολιτείας ἀσκησιν καὶ θεσμὸν ἑαυτοῖς συλλεγόντων, ἐν κόμαις τε περὶ ὅπως περιεχομένων, ἄλλων δὲ ἀγίων ἀδελφῶν ἐν σάκκῳ, καὶ ποδῶ οἰκαδὲ καθεζομένων. καὶ ἔτι ἄλλων ἐν πολιτείαις, νηστειαῖς ὑπερβαλλούσαις, καὶ καμᾶτῳ πρὸς Θεὸν, ἐν νεανιότητι τῇ πρὸς τὸν νυμφίον, τελείᾳ συνήδησει πληροφροσμένων. ἐτέρων δὲ, ὡς περιείπον, ὁκ ὁρῶντες, ἀλλὰ κατὰ τινα πρόληψιν νοοῦς, τυραννικῶς πῶς τὴν ἀλήθειαν νεανιευομένων. ὡς Ζακχαῖ μὲν πρὸ βραχέως τελευτήσας ἐν τῇ ὁρεινῇ τῇ πρὸς τὰ Ἱερουσόλυμα, ἔθεν ὅλως συνευχόμενος διετέλεσεν. ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν τολμηρῶς ἀγίων μυστηρίων φαύειν, καὶ ἱερουργίαν λαϊκῶς ὧν ἀφειδῶς ἐπεχείρει. ἕτεροι δὲ τινες, ὅσις ποτὲ ἦν ἀνὴρ ἐκείνους, καὶ τῶν δοκούντων ἐν ἀκρότητι βίᾳ πεπολιτευμένους, πρὸς τὴν Αἰγυπτίον εἰς τὰ ἐρημικὰ κατοικήσας ἐν Μοναστηρίῳ. καὶ ἄλλους πρὸς τὴν Σιναίῳ.

Varia instituta Monachorum.

Zachæus quidam impostor.

ὡς δὲ οὐδὲ τῶν ἐνεανιεύσαντο, Ἰησοκοπῆς
 * δεξάμυροι χερσθεσίαν, καὶ καθήσται τε,
 καὶ τὰ Ἐπισκόπων πρᾶτῃν καὶ αὐτοὶ ἐπε-
 χείρην. ἕτεροι δὲ καὶ οἱ ὀλίγοι εὐναχί-
 ζεν ἑαυτὰς ὡς τὰ προσηταγμένα δῆθεν
 νεανιότητ^ς χάειν ἐτόλμησαν. ἕτεροι δὲ
 δοκῶντες νεανιδεῖσθαι, τολμῶσι * ὡς τὰς
 ὄντας, δὲ οὐδὲ οὐδὲ οὐδὲ οὐδὲ οὐδὲ οὐδὲ
 ἑαυτοῖς Ἰησοῦντες, ἀλλὰ καὶ ἀνευ Ἰη-
 κρίσεως συνῶδα οἰκουμενικῆς ἀναβαπτίζεν
 τὰς ἐρχομένους πρὸς αὐτὰς δῆθεν δὲ Ἀ-
 ρειανῶν· μηδέπω τὸ πρᾶγματ^ς ἐξ Ἰη-
 κρίσεως, ὡς ἔφην, συνῶδα τηθέντ^ς, διὰ
 τὸ ἀναμίζε τὰς λαὸς ὑπάρχειν ἐτι δεῦρ^ς, καὶ
 πολλὰς μὲν εἶναι ὁρθοδόξους, καὶ δὲ ὑποκρι-
 σιν πρὸς τὰς ἱερατεύοντας συνημμένους, ἕως
 αὖν ἀφορισμὸς γῆται τῆς τοιαύτης βλα-
 σφήμας αἰρέσεως, καὶ τότε τὰ κατ' αὐτῆς ὁ-
 ρισθήσεται. ἐκ τῶν δὲ τῶν ἔως ἀναβα-
 πτίζοντων, ἀπ' ἰδίᾳ κελεύσματ^ς εἰς ἡμε-
 τέρας ἀκοὰς ἀφίεται εἰς ὑπάρχον ἐν τῇ τῶν
 Λυκίων χώρα Πρεσβύτερ^ς. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλ-
 λοθι, ὡς ἕκαστ^ς καθ' ἑαυτὸν εὐχεται, καὶ
 ἔμετὰ τιν^ς τὸ ὡς ἅπαν. ἕτεροι δὲ ἐν
 κλοιοῖς ὡς τὸν θεσμὸν τῆς Εκκλησίας.
 διότι Ἰη τέλει παντὸς τῆς λόγος νεανιδας
 ἔφην, μὴ ἐχέσας ἀριθμὸν, τὰς τε κατὰ τὴν
 ἰδίαν ἐννοίαν αὐταῖς νεανιζέσας, ἢ μὴν εἰς τὸ
 ἀγαθόν, εἰς τὸ τελειῶν τῆς σοφίας τὰ εἶδη,
 Φρονήσεως τε, καὶ ἀνδρείας, καὶ σωφροσύ-
 νης, καὶ δικαιοσύνης· ἐξ ὧν ἄλλα νεανιζέσασθαι
 Ἰη τῶ τυραννικώτερω, καὶ δὲ τῆς ἀληθείας
 ἑαυτὰς ἐκτρέψουσιν, ὥστε μὴ εἶναι ἀριθμὸν
 τῶν.

Αὕτη δὲ ἡ μία ὡς τερα, καὶ ἀγία παρ-
 θέν^ς Θεὸν ὁμολογεῖ, Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ
 ἅγιον Πνεῦμα· Πατέρα τέλειον, Υἱὸν τέλειον,
 Πνεῦμα ἅγιον τέλειον· ὁμοῦσιον τῇ Τριά-
 δα, ἢ συναλοιφὴν τὴν Τριάδα· ἀλλὰ τὸν Υἱὸν
 ἐκ Πατρὸς ἀληθινὸς γεγεννημένον· καὶ τὸ
 ἅγιον Πνεῦμα οὐκ ἄλλότῃσιον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ·
 ἔσαν δὲ αἰεὶ τὴν Τριάδα, καὶ μηδέποτε πρὸς-
 θήκης Ἰηδεομένην· μὴ ἔχσαν δὲ τι ἐν
 αὐτῇ ὑποβιβηκὸς, εἰς μίαν δὲ ἐνότητα,
 καὶ μίαν ἀρχὴν τῆς Θεᾶς, καὶ Πατρὸς ἀναγο-
 μέην. καὶ ἐκ ταύτης τῆς Τριάδ^ς Πα-

Abitans. Qui ambo nescio quibus somniis Expositio-
 edemeritatis adducti sunt, ut suscepta ad fidei
 Episcopi functionem manuum imposi-
 tione, sedere, & Episcoporum munus
 obire non dubitarint. Alii, & hi quidem
 non pauci, castrare semetipsos contra le-
 ges juvenili quadam ferocia ausi sunt.
 Alii, qui audaciores videntur, ex Catho-
 licorum partibus, privata sibi factione
 conflata, præter Ecclesiæ consuetudinem,
 ac citra generalis Concilii decretum, eos,
 qui ab Arianis ad suas partes transeunt,
 iterum baptizare nihil verentur; cum
 nondum ea res, ut dixi, universalis Syno-
 di iudicio decisa sit: quod adhuc populi
 promiscue ad hodiernum usque tempus
 habeantur: inter quos multi quidem sunt
 Catholici; sed ficti, ac per simulationem
 sacerdotum auctoritatem sequuntur,
 donec execranda illa secta ab Ec-
 clesiæ consortio segregetur: ut tunc ali-
 quid de illa statuatur. Exiis, qui suapte
 auctoritate iterum hoc modo baptizant,
 audio quendam in Lycia Presbyterum esse.
 Sed & aliis in locis reperiuntur alii,
 qui singillatim, ac separati preces obe-
 unt, & reliquorum communionem om-
 nem respuunt. Alii collo vincula præ-
 ter Ecclesiæ leges innectunt. Quam ob
 causam disputationem omnem hac sen-
 tentia conclusi: Adolescentulas esse nullo
 numero comprehensas; quæ privato con-
 silio audacter, insolenterque se gerunt;
 non ut boni aliquid consequantur, aut sa-
 pientiar in sese genus aliquod expoliant,
 puta prudentiar, fortitudinis, temperan-
 tiar, iustitiar. Quo ex numero tyrannico
 more quadam effertur, atque à veritate
 deflectunt; nullo ut numero contineri
 possint.

XIV. At singularis illa columba, sancta-
 etaque virgo Deum confitetur; Patrem,
 & Filium, & Spiritum sanctum; Patrem
 perfectum, Filium perfectum, perfe-
 ctum Spiritum sanctum, consubstantia-
 lem Trinitatem, non coalescentem, aut
 confusam. Sed Filium verè à Patre geni-
 tum, & Spiritum sanctum à Patre Filio-
 que non alienum: Trinitatem, inquam,
 quæ semper sit, neque ullius accessionis
 egeat, neque quicquam in sese inferius
 habeat, quæque ad singularem unitatem,
 unicumque Dei, ac Patris principium
 referatur. Ab eadem Trinitate, Patre,

Exposi-
tio fidei
Catholi-
cæ.

Isa. 51. 13.

Dan. 7. 9.

Ofs. 12. 10.

Eze. 3. 12.
et 23.

Gen. 2.

Cant. 1. 14.

Filio, & Spiritu sancto creata esse cun-
cta, quæ aliquando non existerant, ne-
que cum Deo, sunt, nec antè fuerant:
sed è nihilo aliquid esse cœperunt, à Pa-
tre, Filio, sanctoque Spiritu producta.
Hunc ipsum Patrem, & Filium, & Spi-
ritum sanctum ab orbe condito Sanctis suis
per visum apparuisse, quantum capere
quisque poterat, ac pro eo ac cuilibet
communicata per Divinitatem gratia est,
quam iis omnibus, qui merebantur, im-
pertit. Ita Patris aspectus unicuique
permisus est, quantum vocem illius
audire, ac prout capere poterat. Ut cum
per Isaiam ita loquitur: *Ecce intelliget puer
meus dilectus.* Quæ Patris ipsius verba
sunt. Sic Daniel antiquum illum die-
rum vidit: quod visum Patris proprium
fuit. Quinetiam apud alium Prophetam:
*Ego, inquit, visiones multiplicavi, & in
manibus Prophetarum assimilatus sum.* Ea
vox est Filii propria. Apud Ezechielem
verò: *Et assumpsit* (inquit) *Spiritus Dei,
& eiecit me in campum:* Quod ad Spi-
ritum sanctum pertinet. Ejusmodi alia pro-
ferri quam plurima possunt; è quibus
pauca quædam obiter proposuimus. At-
que ut propriam Ecclesiæ formam, ac
notas ostenderemus, duo, tria verba
in medium attulimus, ex infinitis locis,
quæ illorum similia in Scripturis, ac tam
Vetere, quam Novo Testamento legun-
tur. Illud verò insuper Ecclesia profite-
tur: Dominum ipsum corpus Adamo
fabricasse, & inspirasse illi spiritum vitæ,
cùm viventem ei procrearet animam.
Tum Moyse Legem tradidisse DEUM
ipsum Patrem, Filium, & Spiritum san-
ctum, quæ est una Divinitas. Deinde
ab eadem Divinitate Prophetas esse mis-
sos. Ad hæc nostrum illum DEUM
Judæorum, ac Christianorum esse com-
munem; qui Judæos ad justificationem
eos vocavit, qui Incarnationem ipsam
Domini nostri Jesu Christi nequaquam
abnegarent: quique illos omnes servat,
qui ex veræ ipsius fidei præscripto vitam
instituunt; neque sinceræ, & Evange-
licæ illius doctrinæ prædicatum ubique
dogma respuunt. Venit enim, venit Uni-
genitus, itaque mater Ecclesia profite-
tur. Quæ tranquillius pacis portus est:
& sylvæ quædam vitis cyprum redolens,
& otium nobis benedictionis proferens;

Ατρός, καὶ Υἱῶ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι. τὰ
πάντα * κεκτίσθαι, ὅτε ὄντα ποτὲ, ἔτε
συνόντα τῷ Θεῷ, ἔτε περιπαρξάντα, γι-
νόμενα δὲ ἐξ ὅτε ὄντων εἰς τὸ εἶναι διὰ
Πατρὸς, καὶ Υἱῶ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.
καὶ τὸτον τὸν Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον
Πνεῦμα τοῖς αὐτοῖς ἁγίοις, καὶ ἀπ' αἰῶν
καταξιώσαντα ἐν ὁπλασίαις Φανῆναι, κα-
τάπῃ ἡδύνατο ἕκαστον χωρεῖν, κατὰ τὸ
χάρισμα αὐτῶ διὰ τῆς Θεότητος, ὅπως ἐ-
χαρίζετο ἕκαστῳ τῷ καταξικμύων. τῇ
μὴ πατέρα θεάσασθαι, καθὼς ἡδύνατο
ἕκαστον ἀκῆσαι τῆς Φωνῆς αὐτῶ, ὡς ἐχώ-
ρει. ὡς ἐν σώματι τῶ Ησαΐᾳ ἐλεγχῇ. ἰδὲ
συνήσθ' ὁ παῖς με ὁ ἀγαπητός. τὸτο Φω-
νὴ Πατρὸς. καὶ ὡς ὁ Δανιὴλ εἶδε τὸν πα-
λαιὸν τῶν ἡμερῶν. τὸτο ὁπλασία τῶ Πα-
τρὸς. ὡς δὲ ἐν τῇ Περὶ Φῆται πάλιν, ἐγὼ
ὁράσθης ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ Περὶ Φητῶν
ἰμοιώθην. τὸτο Φωνὴ Υἱῶ. ὡς δὲ ἐν Ἰεζε-
κίῃ, καὶ ἔλαβέ με Πνεῦμα Θεῶ, καὶ ἐξέ-
βαλέ με εἰς τὸ πεδῖον. τὸτο πάλι ἁγίῳ
Πνεύματι. καὶ πολλὰ ἐς τοιαῦτα λέ-
γην, ὧν ὀλίγων διὰ μέγας μνησθέντες ἐν
ᾧ δαδρῶμῃ εἰς τὸ δεῖξαι τὸν χαρακτῆρα
τῆς Εκκλησίας, τὰ δύο ῥήματα παρεθέ-
μεθα, μυρίων ὄντων, καὶ ἐπέκεινα, τῶν ὁ-
μοίων τῶτων ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς, πα-
λαιᾶς τε, καὶ καινῆς διαθήκης ἐμφερομέ-
νων. καὶ ὅτι αὐτὸς Κύριος ἔωλασε τὸ σῶ-
μα τῷ Ἀδὰμ, καὶ ἐνέπνευσε ἐν αὐτῷ πνοὴν
ζωῆς, κτίσας αὐτῷ ψυχὴν ζωσαν, καὶ ὅτι
αὐτὸς δέδωκε τὸν νόμον τῷ Μωϋσῇ ὁ Θεός,
Πατὴρ, καὶ Υἱός, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἡ μία
Θεότης. καὶ ὅτι οἱ Περὶ Φῆται ὑπὸ τῆς
αὐτῆς Θεότητος ἀπεσάλησαν. καὶ ὅτι
αὐτὸς ἡμῖν ὁ Θεός, ὁ Ἰσδαίων τε, καὶ Χρι-
σιανῶν ὧν Θεός, Ἰσδαίως τε καλέσας εἰς δι-
καίωσιν, τῶς μὴ δυνάμεν τὴν αὐτὴν τῶ Κυ-
ρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ παρεσθίαν, καὶ πάντας σῶ-
ζοντες ὅτε καὶ τὴν ἀληθινὴν αὐτῶ πίσιν ριάν-
τας, καὶ μὴ δυνάμεν τὴν ἀλήθειαν τῶ
κηρύγματι τῆς ἀληθινῆς Εὐαγγελικῆς αὐτῶ
διδασκαλίας. ἦλθε γὰρ, ἦλθεν ὁ μονογενὴς
καὶ ἔτως ἔχῃ ἡ μήτηρ ἡμῶν Εκκλησία, ὁ
λιμὴν ὁ εὐδοῖ τῆς εἰρήνης, ἡ εὐφρασία ἡ
πνέουσα τὴν * κύπριν τῆς ἀμπέλως, καὶ βότρυων φέρουσα ἡμῖν τῆς εὐλογίας, καὶ τὸ

λυσίπονον ἡμῶν πόμα καθ' ἐκάστην ἡμέραν, *A* nec non & præsentissimum illud abster- *Exposi-*
 αῖμα Χριστοῦ χαρίζομένη, ἀκρατον, ἀλη- *gendo maioris potum, merum scilicet, no fidei*
 θές. *ac verum Christi sanguinem quotidie Catholi-*
ca.

Οτι ἀληθινῶς ἐγεννήθη Χριστὸς ὑπὸ Μα- *Ecclesia*
 ρίας τῆς ἀειπαρθένου, λαβὼν τὸ σῶμα ἐκ *Virgine*
 ἀληθείας, καὶ ἔκ ἐν δοκῇσιν, σάρκα ἀλη- *revera*
 θινῶς, σῶμα ἀληθινῶς, σὺν ὀστέοις, καὶ νύ- *Christi*
 ροις, καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις, μηδὲν ἀφ' *sanguinem*
 ἡμῶν διηλλαγμένον, ἢ μόνον τὸ ἐνδοξον τῆς *con vita*
 αὐτῆς ἀγιότητος, καὶ θεότητος, καὶ σιμύρας *quotidie*
 ἀγιοσύνης, καὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀναμαρτή- *largitur.*
 τως τὰ πάντα τελείως ἔχων, καὶ ἐσχη- *B*
 κῶς ψυχὴν τὴν ἀνθρωπίνην ἐν ἀληθείᾳ, *Habet autem omnia perfectissimè citra*
 νῦν τὸν ἀνθρώπινον ἐν ἀληθείᾳ· ἔχ' ὡς *peccatum. Quare humanà revera est a-*
 ἡμῶν διαβεβαιωμένων τὸν νῦν εἶναι ὑπό- *nimā præditus, humanaqve mente: non*
 στασιν, καθὼς ἄλλοι λέγουσι. τὰ πάν- *quod mentem hypostasim esse dicamus,*
 τα δὲ μὴ χρανθέντα ἐν ἀμαρτίᾳ, σῶμα *ut affirmant alii. Caterum nulla peccati*
 μὴ ψευδάμμου, χεῖλη μὴ λαλήσαντα δό- *contagione foedatus est: nunquam os il-*
 λον, καρδίαν μὴ κλίναςαν εἰς ἐρετισμὸν, *lius mentitum est: Neque labia dolium lo-*
 νῦν μὴ ἐκτραπέντα, εἰς ἃ μὴ χρὴ, σάρκα *cut a sunt: cor ad irritandum Deum non de-*
 μὴ τὰ σαρκὸς ἡδονῆς ἐργασαμένην. τέλει *clinavit: mens ad ea, quæ nefas est, non*
 ἄνωθεν Θεός, ἔκ ἐλθὼν κατοικήσας ἐν ἄν- *deflexit: caro nihil eorum, quæ ad carnis*
 θρώπῳ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Λόγος ἐνανθρωπή- *voluptatem pertinent, admisit, Deus ab*
 σας, ἔτραπεις τὴν φύσιν, συμπεριελή- *æterno perfectus; qvi non ut in homine*
 φως αἶμα τῇ θεότητι τὴν ἰδίαν ἐνανθρώπη- *habitaret advenit: sed Verbum ipsum ho-*
 σιν. ἐν μήτρᾳ παρθένου γεγωνὼς ἐν ἀλη- *minem induit, non natura mutatum, sed*
 θείᾳ, κυοφορηθεὶς διὰ γυναικῶν πόρων *eam, quæ hominis propria est, cum Di-*
 ἀνεπασχύντως, ἀχράντως, ἀμολύντως, *vinitate complexum. In virginis utero*
 ἀνατραφεὶς, καὶ ἐναγκαλισθεὶς ὑπὸ τε *revera genitus, ac per genitales meatus*
 Συμεῶν, καὶ Ἀννης, βασιλευθεὶς ὑπὸ *in lucem editus, sine ulla turpitudine,*
 Μαρίας, πεζεύσας, ὁδοιπορήσας, παιδί- *foeditate, vel labe. Post hæc educatus, at-*
 ον γεγωνὼς, ἀδελφθεὶς τῇ ἡλικίᾳ, τὰ παν- *qve à Symeone, & Anna in ulnis gesta-*
 τα ἔχων ἐν ἑαυτῷ ἐν τῇ τελειότητι, ἐν ἀ- *rus: à Maria portatus, iter postea pedi-*
 εἰθμῷ ἐτῶν λογιθεὶς, ἐν ἀριθμῷ μηνῶν, ἐν *bus confecit, peregrinatus est: ad pue-*
 κοιλίᾳ κυοφορηθεὶς, γινόμενος ἐκ γυ- *ritiam pervenit, ætate corroboratus est:*
 ναϊκός, γινόμενος ὑπὸ νόμον, ἐλθὼν ἐπὶ *humana in se omnia perfectè habuit, an-*
 τὸν Ιορδάνην, βαπτισθεὶς ὑπὸ Ἰωάννη, ἔκ *norum, mensumqve numero census est:*
 Ἰησοῦμενος λατρῶν· διὰ τὸ τὸ ἀκολα- *in pregnantis utero gestatus, factus è mu-*
 θὸν τῆς ἐν νόμῳ ἐνανθρωπήσεως μὴ τα- *liere, factus sub lege. Deinde ad Jorda-*
 ράσων τὸ δίκαιον, ὅπως πληρωθῇ, ὡς αὐ- *nem profectus est, ibidemqve à Joanne*
 τὸς ἔφη· πᾶσα δικαιοσύνη, ἵνα δείξῃ ὅτι ἀλη- *baptizatus, cum lotionē nihil opus ha-*
 θινὴν σάρκα ἐνεδύσατο, ἀληθινὴν ἐνανθρώ- *beret: sed ut ea, quæ susceptæ hominis*
 πησιν· κατερχόμενος εἰς τὰ ὕδατα, διδὼς *naturæ consentanea sunt, servaret, justit-*
 ἡμῶν λαμβάνων, * παρερχόμενος ἡμῶν Ἰη- *tiz legem perturbare noluit: ut imple-*
 σοῦμενος, φωτίζων αὐτὰ, ἐνδυναμῶν αὐ- *retur quemadmodum ipse dicit, omnis ju-*
 τὰ εἰς τύπον τῶν μελλόντων ἐν αὐτῇ τελε- *stis: atqve veram à se carnem, veram-*
 ῶσαι· ὅπως οἱ αὐτῇ πεπιστευκότες ἐν ἀλη- *qve hominis naturam susceptam esse*
monstraret. Igitur ad aquas descendit:
ita tamen, ut conferret aliquid potius,
quàm acciperet; largiretur magis, quàm
rei cuiuspiam indigeret. Qvippe easdem
illas aquas sua luce collustravit, & ad eo-
rum, quæ in sese perficienda erant, ad-
umbrandam imaginem, quandam vim il-
lis impertuit: ut qvi ipsi revera crederent,

Exposi-
tio fidei
Catholi-
ca.

ac veritatis essent fide præditi, intellige-
rent non illum fictè humanam induisse
naturam, neque fictè esse aqvis intinctum:
eademque & ipsi ratione per eam, quam
ille præ se tulerat, accommodationem
accedentes, inditam illius descensione
vim in sese transferant, ejusdemque luce
perfundantur: quo Propheticum implea-
tur oraculum: *Ad immutandam virtutem,
conciliandamque salutem ex illa panis vir-
tute, quæ ab Hierusalem accipitur, aqua-
rumque, vi.*

Matth. 3.

XVI. Hic enim in Christo panis
virtus, ac visaque corroboratur: ut non
panis ipse sit nobis virtus, sed virtus à pa-
ne profecta: ac cibus quidem noster pa-
nis est: sed in ipso vitalis quædam virtus
continetur. Neque id solum actum est,
ut nos aqua repurgaret; sed ut atque vi
per fidem, actionem, & spem, ac my-
steriorum initiationem, & consecratio-
nis appellationem, ad perfectam absolu-
tamque salutem nobis ipsis conferat.
Ergo Christus ascendit è Jordane; vo-
cem Patris audit, quam & discipuli, qui
aderant, audierunt: ut quis ille foret,
cui testimonium illud præberetur, agno-
scerent. Tum etiam Spiritus sanctus co-
lumbæ specie delapsus est, quemadmo-
dum in multarum hæreseon confutatio-
ne diximus. Ac ne Trinitas ipsa in unum
redacta confusaque crederetur, Spiri-
tus propria in persona figuram illam in-
duit, & super illum resedit, sequæ in
ipsum insinuavit: ut is, cui testimonium
illud suffragabatur, conspicuus esset,
utque sanctam illam carnem ami-
cam esse, Deoque placere, Patris, ac
Spiritus auctoritate constaret: ut illud
prædicari palam posset; Incarnationem
Filii volente, ac probante Patre esse per-
fectam: ac denique verus ut apparetur
Filius, & illud Prophetæ vaticinium ex-
pleret: *Et post hæc in terrâ visus est, & cum
hominibus conversatus.* Igitur è Jorda-
ne digressus certò vereque à Diabolo in
deserto tentatus est; & post jejunium
esuriit; ut quod veræ carni susceptæ con-
sentaneum est exprimeret. Secundum
hæc discipulos elegit, veritatem prædi-
cavit, ægrotudines sanavit, dormiit, esu-
riit, iter fecit, prodigia patravit, mor-
tuos excitavit, cæcis visum representa-
vit, claudis & paralyticis vires restituit:
Quemadmodum Evangelium ipsum

Baruch. 3.

33.

Matth. 4.

Α. Θεία, καὶ ἔχοντες τὴν πίσιν τῆς ἀληθείας,
μάθωσιν ὅτι ἀληθινῶς ἐνὴνθρώπησεν, ἀ-
ληθινῶς ἐβαπτίσθη, καὶ ἔτως διὰ τῆς αὐτῆς
συγκαταθέσεως καὶ αὐτοὶ ἐρχόμενοι, λάβω-
σι τῆς αὐτῆς καταβάσεως τὴν δυνάμιν, καὶ
Φωτισθῶσιν διὰ τῆς αὐτῆς Φωταγωγίας.
Πληρημὺν τὸ ἐν τῇ Περὶ τῆς ῥήτης, εἰς
μεταλλαγὴν δυνάμεως, εἰς παρεχὴν σω-
τηρίας τῆς δυνάμεως τῶ ἁγίου, διὰ τῆς Ιε-
ρουσαλὴμ λαμβανομένης, καὶ τῆς ἰσχύος τῶ
ὕδατος.

Ενταῦθα δὲ ἐν Χριστῷ ἰσχυροποιούμενων
τῆς δυνάμεως τῶ ἁγίου, καὶ τῆς τῶ ὕδατος
ἰσχύος· ἵνα ὅσοι ἁγιοὶ ἡμῶν γίνονται δύνά-
μις, ἀλλὰ δυνάμεις ἁγίου. καὶ βρωσις μὴ
ὁ ἁγιος, ἡ δὲ δυνάμις ἐν αὐτῷ εἰς ζωογό-
νησιν. καὶ ἔχῃ ἵνα τὸ ὕδωρ ἡμᾶς καθάρῃ
μόνον, ἀλλ' ἵνα ἐν τῇ ἰσχύι τῶ ὕδατος διὰ
τῆς πίσεως, καὶ ἐνεργείας, καὶ ἐλπίδος, καὶ
μυστηρίων τελειώσεως, καὶ ὀνομασίας τῆς
ἀγιασείας, γίνονται ἡμῶν εἰς τελείωσιν σω-
τηρίας. ἀνελθὼν διὰ τῶ Ιορδάνου, ἀνέκων
Φωνὴν. Πατρὸς εἰς ἀκρότην παρόντων μαθητῶν,
εἰς τὸ ὑποδείξαι τίς ὁ μαρτυρούμενος, καὶ
τῶ ἁγίου Πνεύματος ἐν εἰδῇ πνευματικῆς κα-
τερχομένης, παθῆναι ἐν πολλαῖς αἰρέσεσιν
εἰρήκαμεν, ἵνα μὴ συναλοφῇ ἡ τριάς νομι-
θεῖη, σχηματοποιημένη τῶ Πνεύματι
ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει. Ἰπποκατεζομένη δὲ τῶ
Πνεύματι, καὶ ἐρχομένη ἐπ' αὐτόν, ἵνα
ὁφθῇ ὁ μαρτυρούμενος· ἵνα σάρεξ ἡ ἀγία
Φίλη ἔσα, καὶ εὐδοκούμενη, ὑπὸ τῶ Πα-
τρὸς, καὶ τῶ Πνεύματι μαρτυρηθεῖ· ἵνα
ὁ Πατὴρ εὐδοκητῆς κηρυχθεῖ τῆς τῶ Υἱὸς
ἐνσάρκου παρθεσίας· ἵνα ὁ Υἱὸς ἀληθινὸς
ὁφθῇ, καὶ πληρώσῃ τὸ εἰρημένον· καὶ μὴ
ταῦτα Ἰππὶ τῆς γῆς ὁφθῇ, καὶ μὴ τῶν ἀν-
θρώπων συναναστρέφῃ· ἀνελθὼν διὰ τῶ
Ιορδάνου, καὶ σαφῶς καὶ ἀληθινῶς διὰ τῶ
Διαβόλου πειραδοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πει-
νάσας ὑπεργὺν διὰ τὴν ἀκολαστίαν, καὶ ἀ-
λήθειαν τῆς ἐνσάρκου παρθεσίας. καὶ Ἰππ-
λεξάμενος μαθητὰς, καὶ κηρύξας ἀλή-
θειαν, καὶ ἰασάμενος τὰ πάθη, καθευ-
δήσας, πεινάσας, ὁδοιπορήσας, θεοσημείας
ἐργασάμενος, νεκρὸς ἐγείρεται, τυφλοῖς τὸ βλέ-
πειν ὡραζόμενος, χωλὸς, καὶ ὡραζυτικὸς
ἰσχυροποιήσας· ὡς ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον
τὴν

τὴν ἀλήθειαν, τὴν βασιλείαν τῶν ἑρανῶν
τὴν αὐτῆς Φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν Πατρὸς, καὶ
τὴν αἰγίαν Πνεύματος.

A cœlestis regni veritatem, ac cū ipsius Expositio
Filii, cū Patris, ac Spiritus sancti boni-
tatem, humanitatemq̃ue prædicavit. Catholi-
ce.

Ο ὑπὲρ ἡμῶν τὸ πάθος ὑπομείνας ἀ-
ληθεία, ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν τῇ τελείᾳ ἐναν-
θρωπήσῃ, παθὼν ἐν ἀληθείᾳ ἐπὶ τῇ σαρ-
ρὶ, συνίσχης αὐτῇ τῆς θεότητος, ἀλλ' ἔ-
τρομπεύσῃς εἰς τὸ πάσχον, ἕως δὲ ἀπα-
θῆς, καὶ ἀτρέπῃς· τῶν δύο ἀκολληθῶν
σαφῶς κατανοηθῶν, Χριστὸν πάσχοντα
ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, ἀπαθῆς δὲ μένοντα ἐν
θεότητι· ἔτ' ἀνθρώπων κατ' ἰδίαν ὄντα,
καὶ τῆς θεότητος κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ συνί-
σῃς τῆς θεότητος, μὴ πασχέσῃς δὲ, διὰ
τὸ ἀκολληθῆναι, καὶ ἀσύγκριτον τῆς ἑσίας·
πάσχοντα δὲ ἐν σαρκὶ, καὶ θανατεμῆναι
ἐν σαρκὶ, ζῶντα δὲ αἰεὶ ἐν θεότητι, καὶ
ἐγείροντα ὅντινεν νεκρῶς· τὴν σῶματά τε
φέντα ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἀψύχως μέναντα
τὸ τρίμερον, ἅπναι τε, καὶ ἀκινήτα, ἐνει-
ληθέντα δὲ διὰ τῆς συνδόνος, κατατε-
θέντα ἐν τῇ μνήματι, συγκλεισθέντα
διὰ τῆς λίθου, καὶ σφραγίδων ἱππευθέντων·
ἐκ τῆς θεότητος συγκλεισθείσης, ἔτ' τῆς
θεότητος ταφείσης, συγκατελθούσης δὲ
τῇ ψυχῇ τῇ αἰγίᾳ εἰς τὰ καταχθόνια, ἐλθ-
ούσης ἐκεῖθεν τὴν τῶν ψυχῶν αἰχμαλωσίαν,
κλασάσης κέντρον θανάτου, διαρρήξάσης
τὰ κλείδρα, καὶ ὅντινεν μοχλῶς ὅντινεν ἀδα-
μαντίνης, καὶ λυσάσης ὠδῖνας ἅδ' ἐν ἰδίᾳ
ἐξέσῃα, ἀνελθούσης σὺν τῇ ψυχῇ, μὴ ἐα-
θείσης τῆς ψυχῆς εἰς ἄδην, μηδὲ τῆς σαρ-
κὸς ἐωρακῆας διαφθοράν· ἀναστήσας
αὐτὴν τῆς θεότητος, ἢ ἀναστάντα αὐτῇ
τῇ Κυρίᾳ Θεῷ Λόγῳ καὶ Τιῷ Θεῷ, σὺν
ψυχῇ καὶ σώματι, καὶ παντὶ τῷ σκιδί, δ
συνενωθέντα· λοιπὸν τῷ σκεύει εἰς πνεῦ-
μα, αὐτὸ τὸ σῶμα πνευματικὸν ὑπάρ-
ξαν, τὸ ποτὲ ἀφ' ἡ υποκείμενον, καὶ μά-
στιξι ὡς αὐτοῦ ἐκείνου τῆς θεότητος θελή-
ματι, καὶ * περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τῷ Σατανᾷ
συγχωρήσαντα, καὶ πείνα πρὸς ἀσπλάγην,
καὶ ὕπνον, καὶ καμάτω, λύπη τε, καὶ ἀδη-
μονία· αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ ἅγιον συνενω-
θέν λοιπὸν θεότητι, ἀπαραλείπτως τῆς
θεότητος συνλωμῆς τῶν ταῦτοιαῦτα
πεπόνθοσι αἰγίᾳ σώματι. ἀνέστη γὰρ, καὶ συνήνωσεν αὐτὸ εἰς ἑαυτὸν, εἰς ἓν Πνεῦ-

XVII. Idem ille postmodò revera cru-
ciatus in sua carne, & perfecta hominis
natura sustinuit; verè in cruce passus
est: ita quidem, ut in eo Divinitas exi-
steret; sed ad patiendum minimè sese
converteret; sed passionis expers, & im-
mutabilis maneret. Quia in re duo il-
la consentanea certissimè intelliguntur:
ut & Christus pro nobis carne sit pas-
sus, & passionis expers in Divinitate
permaneat. Non quod hominis natu-
ra, ac Divinitas separatæ à se invicem
existant: Verùm tamen una esset Di-
vinitas, nihil ob sinceram, & incom-
parabilem naturam est perpessa. At
Christus & in carne passus est, & in
eâdem, morte est affectus: cū inte-
rim Divinitate ipsa viveret, ac mor-
tuos excitaret; corpus verò, re vera se-
pultum, ac triduo anima carens, &
spiritu motuq̃ue jaceret, obvolutum
sindone, in monumentum depositum,
occlusum lapide, ac sigillis obsignatum.
Neque verò ipsa est conclusa Divini-
tas, aut sepulta: sed cum sanctissima
ejus anima ad inferos descendit, indi-
demq̃ue captivas animas eripuit: stimu-
lum mortis infregit; claustra, & ada-
mantina repagula perripuit. Inferorum
dolores sua potestate dissolvit: tūc una
cum anima emerlit ad superos. Quæ
quidem anima minime apud inferos reli-
cta fuit, neque caro corruptionem vidit;
quam Divinitas excitavit, tūc cū Do-
minus ipse Deus, ac Verbum, Deiq̃ue Fi-
lius cum anima, & corpore, totoq̃ue
adeo instrumento surrexit: quod dein-
ceps velut in spiritum conflatum: cor-
pus, inquam, spiritale factum est, quod
olim contrectari poterat, & quod Di-
vinitas ipsa sponte fieri permiserat, fla-
gris expositum fuerat, & Satanæ tenta-
tionibus appetitum, ac fami, somno, la-
bore, tristitiæ, ac mœrori obnoxium:
Illud ipsum sacrosanctum corpus dein-
ceps cum Divinitate conjunctum fuit;
quæ perpetuò cum illo, dum ista pa-
teretur, fuerat conjuncta. Surrexit e-
nim, ipsumq̃ue corpus in unum secum

For. πη-
ράσθαι.

Exposi-
tio fidei
Catholi-
cæ.

Joan. 12.

Rom. 6. 9.

Rom. 8. 1.

1. Cor. 15.

1. Cor. 5. 16.

Rom. 2. 4.

Luc. 2. 33.

spiritum; unamque singularitatem, ac gloriam, Divinitatemque copulavit. Etenim revera post mortem apparuit, & à Thoma contrectatus est: & cum Apostolis versatus est, ac bibit, ac denique quadraginta dies, totidemque noctes cum illis habitavit. Ad hæc occlusis foribus ingressus, nervos, & ossa, clavorumque, ac lanceæ vestigia monstravit, & verum esse corpus edocuit. Quod autem in unam singularitatem, ac Divinitatem conjunctum nullum amplius cruciatum, vel mortem expectet, his verbis declarat Apostolus: *Surrexit Christus; non jam moritur: mors illi ultra non dominabitur.* Idem ergo quod pati poterat, passionis expertus mansit, Divinitas scilicet cum corpore, & anima, ac tota humanitate conjuncta; Deus ipse per sese. *Qui ascendens in cælum ad dexteram Patris confedit in gloria:* non ut corpus deponeret, sed ut in unius perfectione Divinitatis in spiritale constaret. Quemadmodum hæc ipsa corpora nostra, quæ nunc animalia seminantur, spirituali quadam conditione resurgent: quæ, inquam, cum corruptione feruntur, cum incorruptione surgent: quæ in morte seminantur, cum immortalitate resurgent. Quod si ejusmodi corpora nostra futura sunt, quanto magis sanctissimum illud Christi corpus, quod nullis verbis explicari, neque cum ulla re comparari potest: illud, inquam, sincerissimum, ac cum Deo conjunctum, singulare deinceps, & uniforme? Quod quidem Apostolus hac sententia testatur: *Et si novimus, inquit, secundum carnem Christum, non jam cognoscimus; non quod carnem à Divinitate sejunxerit; sed quod existat illa quidem, ac cum Deo jungatur: verum non amplius secundum carnem; sed secundum spiritum sit, ut ipsemet asserit:* *secundum Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Domini nostri Jesu Christi.* Hunc igitur Ecclesia simul Deum esse profitetur, passionis expertem & passum, qui sepultus sit, resurrexerit, cum gloria cælum conscenderit, venturum indidem judicare vivos & mortuos, idque adeo verè, uti diximus. *Cujus regni non erit finis.*

μα, εἰς μίαν ἐνότητα, εἰς μίαν δοξολογίαν, εἰς μίαν ἑαυτῷ θεότητα. πέφηνε μὲν γὰρ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐψηλαφήθη ὑπὸ τῷ Θωμᾶ, καὶ τοῖς Ἀποστόλοις συνέφαγε, καὶ συνεπέε, καὶ * συνηλύθη μετ' αὐτῶν τεσσα-
ράκοντα ἡμέρας, καὶ τεσσαράκοντα νύκ-
τας. ἀλλὰ εἰσῆλθε θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ μὴ τὸ εἰσελθεῖν ἐδείκνυε νεῦρα, καὶ ὅσα, τύπον ἡλῶν, καὶ τόπον λόγχης, ὅτι αὐτὸ ἦν ἀληθινὸν τὸ σῶμα. ὅτι δὲ συνήφθη εἰς μίαν ἐνότητα, καὶ μίαν θεότητα, μηκέτι πρᾶσσομένων παθεῖν, μηκέτι διποθνήσκον, ὡς
Β Φησὶ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος· ἀνέστη Χριστός, ἔκτετι διποθνήσκῃ, θάνατον αὐτῷ ἔκτετι κυριεύει. τὸ παθητὸν ἀπαθὲς αἰὲ μῦθον, τὸ θεῖκον σὺν σώματι, καὶ ψυχῇ, καὶ πάσῃ τῇ ἐνανθρωπήσῃ· αὐτόθεν ὧν, ἀνελθὼν δὲ εἰς ἑρραβὴς, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῷ Πατρὶ ἐν δόξῃ, οὐκ ἀποθέμενος τὸ σῶμα, ἀλλὰ σὺνενώσας εἰς πνευματικὸν, ἐν τελειότητι μιᾶς θεότητος· ὡς καὶ τὰ ἡμῶν σώματα μέλλει, τὰ νῦν πειρούμενα ψυχικῶς, ἐγείρεσθαι πνευματικῶς· τὰ νῦν πειρούμενα ἐν φθορᾷ, ἐγείρεσθαι ἐν ἀφθαρσίᾳ· τὰ νῦν πειρούμενα ἐν θανάτῳ, ἐγείρεσθαι ἐν ἀθανασίᾳ. εἰ τοίνυν τὰ ἡμέτερα ἔτι, πόσω γε μάλλον ὀκνεῖν τὸ ἅγιον, καὶ ἀνεκδιήγητον, καὶ ἀσύγκριτον, καὶ ἀκραιφνὲς τῷ Θεῷ συνηνωμένον, τὸ ἐν ὧν λοιπὸν μονοειδὲς· ὡς καὶ ἐν τῷ μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος, λέγων· εἰ καὶ ἔγνωμεν κατὰ σὰρκα Χριστόν, ἔκτετι γινώσκομεν. ἔχ' ὅτι διεῖλε τὴν σάρκα διπλῆς θεότητος, ἀλλὰ αὐτὴν μὲν ἔσαν, καὶ τῷ Θεῷ συνηνωμένῳ, μηκέτι δὲ ἔσαν κατὰ σὰρκα, ἀλλὰ καὶ πνεῦμα, ὡς φησὶ, καὶ πνεῦμα ἁγιοσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. τῶτον * ὁμῶς
Θεὸν ἔχουσα, ἀπαθὴ καὶ παθόντα, καὶ τα-
φέντα, καὶ ἀναστάντα, καὶ ἀνελθόντα ἐν δόξῃ, ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας, καὶ νεκροὺς, ὡς ἔφην ἐν ἀληθείᾳ, ὅτι τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

XVIII. Nam & hoc sancta ipsa mater Ecclesia, quod verè sibi prædicatum, vereque mandatum est, credit: moriturum, unumquemque nostrum, ac resurrecturum, cum hoc ipso corpo-

Καὶ γὰρ πιστεύει ἡ μήτηρ ἡμῶν αὕτη ἡ αἰγία Εκκλησία, καὶ ὡς αὕτη ἀληθῶς κηρύσσεται, καὶ ἀληθῶς προσέτακται· ὅτι κοιμηθησόμεθα, καὶ ἀναστήσόμεθα σὺν σώματι τῷ

ται, σὺν ψυχῇ ταύτῃ, σὺν παντὶ τῇ ἡμε-
τέρῳ σκιδῇ· ἵνα ἕκαστος ὑπολάβῃ πρὸς
αὐτὸν ὅτι γὰρ ἀνάσσεις νεκρῶν,
καὶ κρίσις αἰώνιου, καὶ βασιλεία ἁγίων,
καὶ ἀνάπαυσις τοῖς δικαίοις, καὶ κληρο-
νομία πτωχῶν, καὶ χορὸς μετ' Ἀγγέλων,
τῶν τετηρηκότων τὴν πίσιν, καὶ τὴν ἀγνείαν,
καὶ τὴν ἐλπίδα, καὶ τὰς τῷ Κυρίῳ ἐντολάς,
ἀληθῆ ἐσι, καὶ κεκήρυκται, καὶ ἡσφάλη-
σαι, καὶ πεπίστευται, ὅτι ἔτοι ἀναστήσονται
εἰς ζωὴν αἰώνιον, κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν
τοῖς Ἐγγελλίοις. ὅσα γὰρ λέγει καὶ ὁ
Ἀπόστολος, καὶ πᾶσαι αἱ ἁγία γραφαί,
ἀληθινὰ τυγχάνει. εἰ καὶ πρὸς τοῖς ἀπιστή-
σασιν, καὶ κακῶς νενοηκόσιν ἑτέρως ὑπο-
λαμβάνονται. ἡμῖν δὲ αὕτη ἡ πίσις, καὶ
αὕτη ἡ τιμὴ, καὶ αὕτη ἡ μήτηρ ἡμῶν ἡ Εκ-
κλησία, διὰ πίστεως σώζεσθαι, καὶ ἐλπί-
δος κρατυμοῦν, καὶ ἀγάπῃ Χριστοῦ τε-
λειοῦν, ἐν τε τῇ ὁμολογίᾳ, ἐν τε τοῖς
μυστηρίοις, ἐν τε τῇ τῷ λατρεῖ καθαρσίᾳ δυ-
νάμει· ὅτι ἀπελθόντες βαπτίσασθε εἰς ὄ-
νομα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύμα-
τος· εἰς ὄνομα δὲ Θεοῦ Τριᾶδος, ὀνο-
μασίας μηδὲν * διαφορὰν ἔχοντες· ἀλλ'
ὅτι Θεὸς εἰς ἡμῖν ἐν νόμῳ, καὶ ἐν Προφῆ-
ταις, καὶ ἐν Ἐγγελλίοις, καὶ ἐν Ἀποστό-
λοις, ἐν παλαιᾷ, καὶ καινῇ διαθήκῃ κεκή-
ρυκται, καὶ κατήγγελλται, Πατὴρ, καὶ Υἱός,
καὶ ἅγιον Πνεῦμα· μή τις σωμαλοφῇ ἔσα
ἡ Θεότης, ἀλλὰ Τριάς ἔσα ὄντως τελεία,
τέλειος ὁ Πατήρ, τέλειος ὁ Υἱός, τέλειον
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὴ Θεότης, εἰς Θεός,
ὡς ἡ δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος εἰς αἰῶνας
τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Αὕτη ἐστὶν ἡ πίσις, ἡ τῆς ἡμετέρας ζωῆς
πραγματεία· τὸ τοῦ ἔργου τῆς ἀλη-
θείας· αὕτη ἡ παρ' ἐνὶ Χριστῷ, καὶ
πρὸς αὐτὸν ἀκάν· αὕτη ἐστὶν ἡ ζωὴ, καὶ
ἡ ἐλπίς, καὶ ἡ βεβαίωσις τῆς ἀφθαρσίας.
ἀλλὰ πρὸς πάντας ὑμᾶς οὗτοι ἐντυγ-
χάνοντας συγνώμῃ τῇ ἐμῇ ταπεινότητι,
καὶ ἀδελφείᾳ τῇ βραχυτάτῃ μετ' ἐμῶν, τῷ
ἀπὸ πολλῶν τῶν ἀγρέσεων ἐξ ἀποναρκήσαν-
τος, * καὶ ἀποσιγχάνοντος, ὡς ἀποπλύν-
οντες, καὶ ναυτιῶντες, δι' ὧν ἡτοι αὐση-
ρῶς πρὸς τινὰς Φερόμενους ἡνέχθη διὰ ῥη-
μάτων, ἡ καλέσας τινὰς ἀληθίνας, ἡ ἀγύρας,

Are, cum eadem anima, cum toto hoc in-Exposi-
strumento denique, ut quilibet meritis tio fidei
suis consentanea premia percipiat. Nam Catholi-
quod mortuorum futura resurrectio sit, at-
que æterna damnatio, cœlestique regnum
& iustorum quies, ac fidelium hæreditas, & certis-
simè comprobatum, & creditum: Quo-
niam hi resurgent in vitam æternam: ut in
Evangelio scriptum est. Nam quæcun-
que vel Apostolus, vel sacra omnis scriptu-
ra testatur, vera sunt, licet infideles, ac
perperam intelligentes aliter existiment.
Nobis verò ea demum fides est, is honor,
ac dignitas: hæc est nostra mater Eccle-
sia: quæ per fidem servat; spe corrobora-
tur, Christi charitate, nec non & ejusmo-
di professione, ac mysteriis; Baptismi quæ
vi, ac purgatione perficitur. Euntes, in-
quit, baptizate in nomine Patris, & Filii,
& Spiritus sancti: in nomine Divinæ Tri-
nitatis: cujus appellatio diversum nihil
continet. Si quidem unus, ac singularis
Deus in Lege, Prophetis, Evangeliiis, a-
pud Apostolos, in vetere, novoque Te-
stamento prædicatus, ac nuntiatus est;
Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Ne-
que verò confusum quiddam ipsa Divini-
tas est; sed perfecta revera Trinitas est:
perfectus Pater. perfectus Filius, perfe-
ctus Spiritus sanctus; una Divinitas, unus
Deus: cui gloria, honor, & imperium in
sæcula sæculorum, Amen.

XIX. Ejusmodi Catholica fides, ac
vitæ nostræ opus est; hoc veritatis muni-
mentum: hæc est Christi virgo, & inno-
cens columba: hæc vita, spes, & firmamen-
tum immortalitatis est. Verum id à vo-
bis omnibus, qui hæc nostra lecturi estis,
magnoperè precor, ut mentis meæ tenui-
tati, imbecillitatiq; condonare velitis; quæ
ob ingens illud hæreseon virus velut stupo-
rem quendam, ac tædium, & molestiam re-
spuentis, ac nauseantis instar, contraxit:
id inquam condonetis velim, si forte a-
cerbius in quempiam inveci sumus, ut
nonnullos execrandos, aut circulatorios,

Exposi- aut aberrantes, aut impostores dixerimus. A
tio fidei Nam præ veneni illius molestia, cum a-
Catholi- liquoque facile in quonquam dicta jacere non
ca. soleamus, necesse habuimus istiusmodi il-
los appellare verbis: ut ab ea suspicione
quorundam revocare animos, quod
in illorum dictis, factisque divulgandis, ap-
pertam nullam animi nostri significatio-
nem dedissemus, nos ab impia cuiusque
hæresis opinione non abhorreere. Qua de
re paucis operis huius initio præfati su-
mus, ac præmunendum lectorem puta-
vimus, non sine præfatione veniæ, ne quis
injuriarum nos reos ageret, quasi causa bo-
nitate victi ad dicteria, probraque confu-
geremus. In eodem verò proëmio si-
gnificavimus, quænam à nobis tractandæ
essent hæreses: tum quod in libros totum
opus esset distributum. Deinde quod &
cuiusmodi in unumquemque librum con-
jecta sint. Quæ memoriæ causa ad lecto-
rum utilitatem libet hoc loco repetere.

XX. Tres itaque libri sunt septem in
tomos partiti. Primus liber hæreses sex,
& quadraginta complectitur: quarum
nomina singillatim percensentur; ser-
vato prioris, posterioris, ac reliquarum
deinceps ad postremam usque libri to-
mii ordine. Ergo primus liber tomis
tribus XLVI hæreses continet. Secun-
dus tomis duobus hæreses XXIII. Ter-
tius denique totidem tomis hæreses XI.
Vos igitur omnes, qui communem hunc
mecum laborem capessitis, & hanc no-
stram lucubrationem patienter evolvere
studetis, rogo plurimum, & exhortor, &
uti digni sitis postulo, fructum istinc ali-
quem, & utilitatem capere, atque hære-
seon molestiam, ac perniciem ab animis
vestris longissimè removeere. Non enim
illas cuiusquam ad fraudem exitiumque
patefecimus: sed ad utilitatem, atque
cautionem, ne ad commemoratas illas
hæreses illecebris ullis quisquam pertra-
hatur. Porro ubi totum istud opus, ejus-
ve partem aliquam legendo percurreri-
tis, Deum pro nobis obsecratote, & il-
lud impetrare studetote, nobis ut ille lo-
cum aliquem in sancta, solaque Catho-
lica, & Apostolica Ecclesia, eadem-
que vera, vivifica, salutarique tribuat:
Tum ut nos ab hæresis omnis contagio-
ne liberet. Quod si quidpiam, utpote
homines, qui incomprehensibilem, &
inexplicabilem illam Divinitatem pe-
nitius assequi, & ad extremum usque pe-

ἢ πεπλανημένους, ἢ ἀπατῶνας. διὰ γὰρ
τὸν πολὺν πόνον τῶ ἐγὼ, καὶ τοί γε μὴ ἔχον-
τες ἐξ ὧν προχέειρας ἡπισκώπειν τινὰς, ἀ-
νάγκην ἐσχήκαμεν τοιούτοις αὐτὰς διαθέ-
σαι τοῖς ῥήμασιν· ἵνα ἀποτρέψωμεν τὴν διά-
νοιαν τινῶν, μὴ πῇ νομίσωσιν· ἡμᾶς διὰ τὸ * For. ἀνα-
ἀφανδὸν, μὴ δεδημοσιευκέναι, ἀποκαλύψαν-
τας τὰ παρ' αὐτοῖς λεγόμενα, ἢ γινόμενα, μέ-
ρη ἔχον διανοίας συγκατατιθεμένης τῇ παρ'
ἐκαστῇ τ' αἰρέσεων κακοδοξία. πεποιήμαί δὲ καὶ
προοίμιον ἐν ὀλίγῳ εἰς τὴν ἀρχὴν τῶ συν-
τάγματι, περὶ τῶν αὐτῶν προσασφα-
λιζόμεν, καὶ συγνώμην αὐτῶν· ἵνα μὴ τις
* ἀδίαν τινὰ εἰς ἡμᾶς ἐνσκήψῃ, ὡς ἡπίωμέ- For. ἀδ-
νης νομίζων, καὶ ἡπὶ τὸ σκώπην ὀρμῶντας. κία.
ἐδείξαμεν δὲ ἐν τῇ προοίμιᾳ καὶ περὶ ποί-
ων ἐμέλλομεν λέγειν αἰρέσεων, εἰς πόσας
τε βίβλους διείλομεν τὴν πᾶσαν πραγμα-
τείαν· ἐν ἐκαστῷ δὲ βιβλίῳ περὶ πόσων,
καὶ ποίων εἰρήκαμεν· ὡς καὶ ἐνταῦθα
πάλιν ἡπιμνημονεύσας ὁμοίως ἐπαδείκνυ-
μι, εἰς ὧφέλειαν πανταχόθεν τῶν ἐντυγ-
χανόντων.

Καὶ εἰσὶ μὲν βιβλία τρία· τόμοι ἐπτά. καὶ
ἐν μὲν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ αἰρέσεις μς', κατὰ
ἀειθρόν ὀνομάτων ἐγκείμεναι, καὶ κατὰ εἰρ-
μόν πρώτης, καὶ δευτέρας, ἕως τῆς τε-
λευταίας τυχεύσης βίβλου ἐγκειμένης· ὅτι
ἢ μὴ· πρώτη βιβλ. ἔχον αἰρέσεις μς' ἐν
τόμοις τρισὶ. ἢ δὲ δευτέρα βιβλ. αἰρέ-
σεις κα', ἐν τόμοις δυσὶν. ἢ δὲ τρίτη βί-
βλ. αἰρέσεις ια', ἐν τόμοις δυσὶν. πάν-
τες τοίνυν οἱ τῷ πνεύματι ἡμῶν συμπονέον-
τες, καὶ σωδασματι ἐντυγχάνειν μακρο-
θυμῶντες, διερχόμενοι τε, παρὰ κλήθητε,
καὶ ἀξιώθητε τὴν ὧφέλειαν ἡπικροδῆσαι,
τὰ δὲ αἰδοῦν τῶν αἰρέσεων διὰ τῶ νοός ἀπο-
τρέψαι. καὶ γὰρ εἰς βλάβην ἀπεκαλύψα-
μεν, ἀλλ' εἰς ὧφέλειαν, καὶ σωδασθῆσιν τῶ
μὴ ἐμπεσεῖν εἰς ἐπαγωγὴν τῶν προειρημέ-
νων. διελθόντες δὲ τὸν πάντα κάματον,
ἢ καὶ μέρη, ὑπὲρ ἡμῶν ἔυξαοθε, καὶ κατα-
ξιώσατε, ἵνα ὁ Θεὸς δώῃ μέρεθ' ἡμῶν ἐν τῇ
ἀγία καὶ μόνῃ Καθολικῇ, καὶ Ἀποστολικῇ
Εκκλησίᾳ, καὶ ἀληθινῇ, καὶ ζωτικῇ, καὶ σω-
τηριώδῃ, καὶ ῥύσῃται ἡμᾶς διὰ πάσης αἰρέ-
σεως· καὶ εἴ τι ὡς ἀνθρώποι μὴ δυναμένοι
ἡπὶ τὸ πέρας ἀποτεινόμενοι τῆς ἀκαταλήπτου,

καὶ ἀνεκδιηγήτη θεότητ^ς, ἀλλ' ὡς σενοχω-
ρεῖσθαι εἰς ἀπολογίαν, ὑπὲρ Θεῶν δηγήσα-
σθαι ἀνθρώπινως ἡναγκασμένοι τόλμῃ ἡνέ-
χθημεν, συγινωμονῆντ^ς τῷ Θεῷ, καὶ ὑμεῖς
αὐτοὶ συγινωμονήσατε. καὶ πάλιν ὑπεῖχε-
σθε, ἵνα ὁ Κύριος ἦν ἡγησάμεθα μερίδα ἡ-
μῶν ὧν ἐν τῇ ἀγίᾳ αὐτῷ πῶς, καὶ μόνη ἀπηλ-
λαγμένη πάσης ἐναντιότητ^ς, καὶ τῶν ἰδίων
ἀμαρτημάτων πολλῶν ὄντων συγχώρησιν
ποιήσεται, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, δι' ὃν
καὶ μεθ' ὃν ὁ Πατήρ, σὺν ἀγίῳ Πνεύματι
εἰς αἰῶνας, ἀμήν.

Καὶ ἂν μὴ περὶ πίστεως ἔχῃ αὕτη ἡ μόνη B
Καθολικὴ Εκκλησία, καὶ ὡς ἐρεῖ ἁπλῶς,
μία ἔσα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ὡς λέγει, μία ἐστὶ
ὡς ἐρεῖ μὴ, καὶ ὁμοίως περὶ τῷ ἀμυνθῆ-
των νεανίδων, ὧν ὁ ἀριθμὸς, σωτόμας
ἔφημεν. περὶ τε Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἀγίου
Πνεύματος ὁμοσιότητ^ς, καὶ περὶ τῆς ἐν-
σάρκε Χριστοῦ, καὶ τελείας παρθεσίας, καὶ ἄλ-
λων μερῶν τῆς πίστεως. περὶ θεσμῶν δὲ
τῆς αὐτῆς ἐν ὀλίγῳ μὴ μοι ἐστὶ πάλιν ἀ-
ναγκαῖα τῷ ὡς ἀποδοχῇ τῶν αὐτῶν θεσμῶν ἀπὸ
μέρους τὸ εἶδ^{ος}, ὅσα πᾶς φύσις πεφύλακται
ἐν αὐτῇ, καὶ φυλάσσεται, τὰ μὴ ἐκ προ-
σάγματ^{ος}, τὰ δὲ κατὰ ἀποδοχὴν προαι-
ρέσεως, τῷ Θεῷ χαίροντ^ς ἰπὶ τῇ ἀρετῇ
τῆς αὐτῆς διδασκαλίας. καὶ πρῶτον μὲν κρη-
πῆς, καὶ ὡς εἶπεν, βαθμὸς ἐν αὐτῇ ἡ παρθε-
νία, ἀσκημένη τε, καὶ φυλαττομένη ὡς
πολλοῖς, καὶ ἐνδοξαζομένη. συνέπεται δὲ τῇ
αὐτῇ παρθενία ἡ μονότης, ὡς πλείοσι τῶν
μοναζόντων, καὶ μοναζουσῶν. μὴ ταύτην ἐλ-
κράτεια ἰπὶ τὸν αὐτὸν δρέμον τε θεμελιω-
μένη. ἔπειτα δὲ χηροσύνη μετὰ πάσης
προσοχῆς, καὶ ἀχράντη σιμωναστροφῆς.
ταύταις δὲ ταῖς τάξεσιν ἀκόλουθ^{ος} ὁ σε-
μνὸς γάμος ἐν μεγάλῃ τιμῇ, ὁ ἐν μονογα-
μία μάλιστα, καὶ ὡς φυλακὴ ἐνταλμάτων.
εἰ δὲ τις τελευτήσας τῆς αὐτῆς γυναικὸς, ἢ
ἀνδρὸς τελευτήσαντος τῆς τινὸς γυναικὸς
* ἐφίεται δευτέρᾳ σιμωφθῆναι, ἢ δευτέρῳ
μὴ θάνατον τῷ πρῶτῳ, ἢ τῆς πρῶτης. σε-
φάνη δὲ τῶν πάντων ἡ μήτηρ, ὡς εἶπεν,
καὶ χρηστία ἡ ἀγία ἱερωσύνη, ἐκ μὲν παρθε-
νῶν τὸ πλεῖστον οὐκ ἐκ μὲν παρθενῶν,

Deest
βέλεται,
aut ali-
quid e-
jusmodi.

A netrare non possumus: sed in angustias Exposi-
cas conjecti, ut Divini numinis propu- tio fidei
gnandi gratia quædam pro humano ca- Catholi-
ptu differere coacti sumus: Si quid, in-
quam, paulo audacius fecimus, condo-
nante Deo, vos & istud mihi condonare
velitis. Ac rursus illud mea causa petite,
uti Dominus, quam ab eo sortem condi-
tionemque peccati sumus, in sanctissima
sua religione, quæ sola ab omni contradi-
ctione libera est, concedere non grave-
tur, ac peccatorum meorum, quæ bene
multa sunt, gratiam facere, in Christo
Jesu Domino nostro: per quem, & quo
cum gloria Patri, cum Spiritu sancto in
secula, Amen.

XXI. Hactenus igitur quænam esset
unius, & Catholicæ Ecclesiæ fides: sim-
plicis, inquam, i lius, & innocentis co-
lumbæ, quæ unica est viro suo, uti scriptum
est: Una est columba mea: nec non & de
infinitis adolescentulis, quarum iniri nu-
merus non potest, quæ potuimus brevi-
tate disputavimus: Imprimisque de ea-
dem Patris, & Filii, ac Spiritus sancti
substantia, deque perfecta Christi Do-
mini Incarnatione, ac reliquis fidei capi-
tibus. Nunc de ejusdem Ecclesiæ sancti-
tationibus, ac legibus pauca mihi necesse
est, deque earundem forma aliqua saltem
ex parte persequi: quæcunque nimirum
proprie olim in ipsa servata sunt; & ho-
dicque servantur, partim ex præcepto,
partim ex inductione animi: Deo ex di-
sciplinæ suæ virtute fructum quendam,
voluptatemque capiente. Fundamen-
tum igitur, ac velut crepido quædam in
Ecclesia virginitas est, quæ a plerisque
colitur, & observatur, & in illustri qua-
dam gloria, ac prædicatione versatur.
Virginitatem solitaria vita proximè sequi-
tur: quam in plerisque sexus utriusque
Monachis videmus. Secundum hanc
continentia ad idem pietatis curriculum
fundata est, ac stabilita. Deinde vidui-
tas cum diligenti attentaque cautione, &
casta sinceraque vitæ ratione conjuncta.
Post gradus illos, & ordines suum quoque
locum obtinent honestæ nuptiæ: quæ ma-
gno in honore sunt; præsertim singulares,
ac minimè repetitæ, quæ Præceptorum
observationi student. Quod si quis mortua
uxore, vel mulier mortuo viro id volue-
rit, alterum virum, uxoremve, duntaxat
post alterutrius obitum, sibi adsciscere li-
cet. Horum omnium velut fastigium; & ut
ita dicam, matris, ac genitricis locum san-
ctum sibi sacerdotium vendicat: quod ex virginum ordine præcipue constat; aut si minus è virginibus,

Ecclesiasti-
ci ritus, ac
decreta.

Virginitas.
& solita-
ria vita,
reliquiæ
gradus.

Digamia
concessa.

etum sibi sacerdotium vendicat: quod ex virginum ordine præcipue constat; aut si minus è virginibus,

Exposi-
tio fidei
Catholi-
cz.

Nota hunc
locum, qd
corlibatm
Clerico-
rum ad-
firmitur.

Ordines
Ecclesiasti-
ci.

Diaconif-
ca.

Exorcista,
& Inter-
pres.

Laboran-
tes.

Synaxion
dicitur.

Jejunium
iv, & vi
feria.
Luc. 5. 35.

certè ex Monachis: aut nisi ex Mona-
chorum ordine ad illam functionem ob-
eundam idonei cooptari possint, ex his
creari Sacerdotes solent, qui à suis se u-
xoribus continent, aut secundum unas
nuptias in viduitate versantur. Secun-
dis verò nuptiis implicitus in Ecclesia
ad Sacerdotium non admittitur; tamet-
si aut sese ab uxore contineat, aut sit
viduus: Ejusmodi, inquam, ab Epi-
scopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdia-
coni gradu reiiicitur. Secundum hos gra-
dus Lectorum ordo ex omnibus ordi-
nibus eligi potest; hoc est è virginibus,
Monachis, continentibus, viduis, & iis,
qui honestis matrimoniis illigantur. Imò,
si necessitas tulerit, ex illis etiam adsci-
scuntur, qui post prioris uxoris obitum
cum altera sese copularint. Quippe Le-
ctor non Sacerdos est, sed tanquam
Divini verbi scriba. At Diaconissæ ad
hunc unum usum adhibentur, ut mulie-
rum decoris, & honestatis causa sint
ministræ, si id forte necesse fuerit:
sive dum Baptismo initiandæ sunt; sive
dum earum corpora perscrutanda. Illæ
quidem univiræ, & continentes esse de-
bent, vel post unas nuptias viduæ, vel
perpetuæ virgines. Post illos omnes or-
dines deinceps Exorcistæ sequuntur, &
lingvarum Interpretes, tam in lectio-
nibus, quam in concionibus. Sequun-
tur Laborantes, qui mortuorum cor-
pora curant. Tum Janitores, ac reli-
qui disciplinæ causa ordines instituti.

XXII. Sacri porrò conventus, &
Synaxes ab Apostolis instituti sunt his
potissimum diebus; quarta, sextaque
feria, & Dominica. Item quarta, sex-
taque feria jejunium ad horam usque no-
nam indictum, propterea quòd quarta
feria comprehensus est Dominus, &
sexta in crucem sublatus. Ideo per illos
dies jejunandum esse decreverunt Ap-
ostoli, ut impleatur illud quod scrip-
tum est: Cum sublatus fuerit ab illis spon-
sus, tunc jejunabunt. Neque verò ut ei
gratificemur, qui nostra causa passus est,
instituta sunt jejunia: sed ut salutis no-
stræ causa cruciatus illos profiteamur,
quos pro nobis Dominus ipse suscepit:
atque ut hæc à DEO jejunia expiandis
nostris sceleribus imputentur. Porro
istiusmodi jejunium toto anno in Ec-
clesia Catholica diligenter observatur:

ἐκ μοναζόντων. εἰ δὲ μὴ εἶεν ἱκανοὶ εἰς
ὕπηρεσίαν ἀπὸ μοναζόντων, ἐξ ἐγκρα-
τευομένων τῶν ἰδίων γυναικῶν, ἢ χηρευ-
σάντων ἀπὸ μονογαμίας. δευτερογάμον
δὲ οὐκ ἔχει δέχεσθαι ἐν αὐτῇ εἰς ἱεροσύ-
νην, καὶν τε ἐγκρατευόμενον εἴη χῆρος * Corru-
ptus la-
cus.
ἀπαρχῆς τάξεως Ἐπισκόπου, καὶ Πρεσβυ-
τέρου, καὶ Διακόνου, καὶ Ὑποδιακόνου. με-
τὰ ταύτην τὴν ἱεροσύνην λοιπὸν Ἀναγνώ-
σῶν τάγμα ἐξ ὅλων τῶν ταγμάτων, τε-
τέσι παρθένοι, καὶ μοναζόντων, καὶ ἐγ-
κρατευομένων, καὶ χηρευσάντων, καὶ τῶν
ἐτι ἐν σεμνῷ γάμῳ. εἰ δὲ εἴη ἀνάγκη, καὶ
ἀπὸ τῶν μετὰ θάνατον τῆς πρώτης γυ-
ναικὸς δευτέρᾳ συναφθέντων. καὶ γὰρ
οὐκ ἔστιν ἱερὸς ὁ Ἀναγνώστης, ἀλλ' ὡς γραμ-
ματικὸς τῶν λόγων. καὶ Διακόνισσαι δὲ κα-
θίστανται εἰς ὕπηρεσίαν γυναικῶν μόνον, διὰ
τὴν σεμνότητα, ἃν χρειὰ κατὰσται, λυ-
τρεῖ ἕνεκα, ἢ ὑποσκεφέντος σωμάτων. καὶ
αὗται δὲ μονόγαμοι εἴκονται σάμηναι, ἢ χῆ-
ρας αἰσάσαι ἀπὸ μονογαμίας, ἢ αἰσπαρθέντοι
ἔσσι. εἴθ' ἔξῃς τῶν, Ἐπορισαί, καὶ Ερ-
μηνευταί γλώσσης εἰς γλώσσαν, ἢ ἐν ταῖς
ἀναγνώσεσιν, ἢ ἐν ταῖς πρὸς ομιλίαις. λοι-
πὸν δὲ καὶ Κοπιαταί, οἱ τὰ σώματα πει-
σέλλοντες τῶν κοιμωμένων: καὶ Θυρωροί καὶ
ἡ πάντα εὐταξία.

Συναΐξεις δὲ ὑπετελέμεναι ταχθεῖσαι
εἰσιν ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων, τετράδι, καὶ προ-
σαββάτῳ, καὶ Κυριακῇ. τετράδι δὲ, καὶ ἐν
προσαββάτῳ, ἐν νηστείᾳ ἕως ὥρας ἐνάτης.
ἐπειδὴ πρὸς ὑπὸ φωσκησὶν τετράδι συνελήφθη
ὁ Κύριος, καὶ πρὸς προσαββάτῳ ἐσαυρώθη,
καὶ παρέδωκαν οἱ Ἀπόστολοι ἐν ταύταις νηστείαις
ὑπετελεῖσθαι, πληρεμένους τῆς ῥῆτῆς· ὅτι ὁ-
ταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὀνυμφίος, τότε νη-
σεύσασιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. καὶ ἔχ' ἵνα
χάριν ποιήσωμεν τῷ ὑπὲρ ἡμῶν πεπονθό-
τι, ἢ νηστεία ἡμῖν προσέτακται· ἀλλ' ὅπως ἐ-
μολογήσωμεν εἰς ἡμῶν σωτηρίαν τὸ τῷ Κυ-
ρίῳ πάθος, ὃ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτὸς ἀνεδέξα-
το· καὶ ὅπως ὑπὲρ τῶν ἡμῶν ἁμαρτιῶν αἱ
νηστεῖαι ἡμῖν εὐλόγιστοι Θεῷ γίνονται. καὶ δὲ
ὅλα μὲν τὰ ἔτις ἢ νηστεία φυλάσσεται ἐν τῇ
αὐτῇ ἀγίᾳ Καθολικῇ Εκκλησίᾳ, φημὶ ὅτε-

τριάδι, καὶ περσαβδάτω, ἕως ὥρας ἐνάτης, ὅσα μόνῃ τῆς Πεντηκοστῆς ὅλης τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν, ἐν αἷς ἔτε γονυκλιτίαι γίνονται, ἔτε νησεῖα προσέτακται. ἀντὶ δὲ τῶν πρὸς τὴν ἐνάτην συνάξεων τετραδῶν, καὶ περσαβδάτων, ὡς ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, κατὰ τὰς πρωινὰς αἱ συνάξεις ἑπτελῶνται, ἔτι δὲ ἐν ταῖς ὑἱήμεραις, αἷς προεῖπον, τῆς Πεντηκοστῆς ὅσα ἔστιν ἔτε νησεῖα, ἔτε ἐν τῇ ἡμέρᾳ. τῶν Ἐπιφανίων, ὅτε ἐχρησθήσῃ ἐν σαρκὶ ὁ Κύριος, ἔξεσι νησεῦσαι, καὶ τε περσαβδάτω, ἢ προσάβδατον. προσερέσθαι δὲ ἀγαθὴν οἱ αὐτῆς ἀσκηταὶ διαπαντός, χωρὶς Κυριακῆς, καὶ Πεντηκοστῆς, νηστεύειν, καὶ ἀγρυπνίας διαπαντός ἑπτελῶσι. τὰς δὲ Κυριακὰς ἀπάσας πρυφείρας ἡγεῖται ἡ ἀγία αὕτη Καθολικὴ Ἐκκλησία, καὶ συνάξεις ἀφ' ἑωθεν ἑπτελεῖ, ἢ νησεῖα. ἀνακόλυσθον γὰρ ἔστιν ἐν Κυριακῇ νηστεύειν. τὴν δὲ τεσσαρακοσὴν τὴν πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τῆς ἀγίας Πάσχα ὡσαύτως φυλάττειν ἑωθεν ἡ αὕτη Ἐκκλησία, ἐν νηστείαις διατελῶσα. τὰς δὲ Κυριακὰς ἔδ' ὅλως, ἔτε ἐν αὐτῇ τῇ τεσσαρακοστῇ. τὰς δὲ ἑξ ἡμέρας τῆς Πάσχα ἐν ξηροφαιῖα διατελῶσι πάντες οἱ λαοί. Φημὶ δὲ ἀρτῷ, καὶ ἀλὶ, καὶ ὕδατι τότε χρωμένοι πρὸς ἐσπέραν. ἀλλὰ καὶ οἱ περσαβδάτοι διπλᾶς, καὶ τριπλᾶς, καὶ τετραπλᾶς ὑπετίθενται, καὶ ὅλην τὴν ἑβδομάδα τινὲς ἀχει ἀλεκτερυόνων κλαγγῆς, τῆς Κυριακῆς ἑπρωσκύτης. ἀγρυπνίας δὲ διατελῶσι τὰς ἑξ. πάλιν δὲ συνάξεις ἑπτελῶσι τὰς αὐτὰς ἑξ. καὶ ὅλην τὴν τεσσαρακοσὴν ἀπὸ ἐνάτης ἕως ἐσπέρας. ἐν τισὶ δὲ τόποις τὴν μετὰ τὴν πέμπτην ἀγρυπνῶσιν, ἐπιφώσκουσιν εἰς τὸ προσάβδατον, καὶ τὴν κυριακὴν μόνας. ἐν τισὶ δὲ τόποις λατρεία οἰκονομίας ἐν τῇ πέμπτῃ γίνεται ὥρα ἐνάτη. καὶ ἔτις διπολύς μερότων ἐν τῇ αὐτῇ ξηροφαιῖα. ἐν ἄλλοις δὲ τόποις ἢ γίνεται λατρεία τῆς οἰκονομίας, ἢ μόνον ἑπρωσκύτης τῆς Κυριακῆς, ὅτε διπολύς πρὸς τὴν τῶν ἀλεκτερυόνων κλαγγὴν, ἐν τῇ ἀναστασίῳ ἡμέρᾳ, καὶ πανηγύρει μεγάλη ἡμέρα τῆς Πάσχα, ὡς προσέτακται. τὰ δ' ἄλλα μυστήρια πρὸς λυ-

Α quarta uti dixi, sextaque feria ad horam Expositionis usque nonam: exceptis quinquaginta diebus fidei Pentecostes diebus; quibus neque genua Catholice flectuntur, neque jejunium indicitur. Pro illis vero conventibus, qui ad horam nonam quartis sextisve feriis celebrari consueverunt, per illos dies, perinde ac Dominica die, matutinae synaxes obeuntur. Neque vero totis illis diebus duntaxat quinquaginta Pentecostes diebus ulla, uti dixi, jejunia sunt: Sed neque Epiphaniarum die, quo Dominus secundum carnem natus est, jejunare licet; tametsi quartam in feriam, vel sextam inciderit. At qui pietati student, egregia quaedam, ac laudabili voluntate, perpetuo, solis Dominicis, ac Pentecostes diebus exceptis, jejunia sibi ac vigilias imponunt. Nam Dominicas omnes festas, hilaresque Catholica esse sanxit Ecclesia. Ac solennes conventus matutinis horis indicit, nec ulla jejunia celebrat. Absurdum enim est jejunare Dominico die. Caterum ante septem Paschatis dies Quadragesimam observare, atque in jejuniis perseverare eadem consuevit Ecclesia: Dominicis vero nullis omnino; adeoque nec ipsius, quidem Quadragesimae, jejunare solet. Præterea sex illos Paschatis dies Xerophagiis, hoc est arido victu, transigere populus omnis assuevit: hoc est panem duntaxat cum aqua sub vespertinam adhibere. Imò vero nonnulli ad biduum, vel triduum, vel quattriduum usque jejunia prorogant. Alii totam hebdomadam ad usque sequentis Dominicae gallicinium sine cibo transmittunt. Pervigilia vero sex obeunt, ac totidem synaxes: quæ tota Quadragesima post horam nonam ad vespertinam usque celebrantur. At quibusdam in locis in ea solum nocte, quæ quintam feriam sequitur, & in feriam sextam desinit, atque in ea, quæ Dominicam antecedit, pervigilant. Aliis in locis quinta feria Divini mysterii cultus hora tertia celebratur, atque ita missio populi fit, ut in aridorum usu persistant. Alibi vero Divini mysterii cultus non prius indicitur, quam Dominicus dies illuxerit cum sub gallorum cantum dimittitur populus, in ipso resurrectionis festo, ac solenni celeberrimoque Paschatis die, quemadmodum præscriptum est. Quod ad alia mysteria pertinet, ut Baptismi

Vide Not.
as.

Exposi- & quæ interiora sunt, ea ritibus illis, ac A
tio fidei ceremoniis obountur; quæ ex Evangelio,
Catholi- & Apostolorum auctoritate, ac traditio-
cæ. ne profectæ sunt.

*Sacra-
mentorum
ceremonia
ex Aposto-
lica tradi-
tione. In-
signis locum
de mona-
chorum
cena.* XXIII. Jam verò quod ad mortuos
spectat, nominatim illorum mentio fit:
ac preces, & sacrificia, mysteriaque fre-
quentantur. Matutinæ insuper laudes
in Ecclesia Catholica, matutinæque pre-
ces assidue celebrantur; lucernales item
Psalmi, & orationes. Porro Monacho-
rum alii in urbibus degunt: alii in Mo-
nasteriis habitant, & ab hominum fre-
quentia longius abscedunt. Nonnullis
verò prolixior coma placuit, sanctioris
videlicet instituti causâ: id quod suapte

voluntate, sive Evangelii præcepto, aut
Apostolorum approbatione faciunt. Nam
Apostolus Paulus formam ejusmodi, at-
que cultum abdicavit. Sunt & alia in
eâdem Catholica Ecclesia instituta viven-
di præstantia: nimirum, quod alii car-
nibus prorsus abstineant, tam quadrup-
pedum, & avium, quàm piscium, nec
non ovis, ac caseo. Tum alia sunt vitæ
genera: propterea quod unusquisque se-
cundum proprium laborem mercedem ac-
cipiet. Igitur sunt qui illis omnibus ab-
stineant alii quadrupedibus duntaxat,
sed avibus ac cæteris vescuntur. Alii e-
tiam ab avibus temperant; ova & pisces
adhibent. Alii etiam ova repudiant.
Sunt qui solos pisces retineant. Quibus
nonnulli etiam abstinent; qui tamen ca-
seum sibi permittunt. Alii verò caseo
non utuntur. Præterea quidam à pane
abstinent: Quidam ab arborum fructi-
bus & coctis omnibus: plerique humi
cubitant. Alii nudis pedibus, ac sine cal-
ceamentis incedunt. Alii occultum cilic-
ium ferunt: qui id laudabiliter, virtutis
scilicet, aut poenitentiae causa ferunt.
Nam cilicium palam, ac prae se ferre mi-
nus decorum videtur, quod instituere
nonnulli. Neque plus decoris habet, ut
diximus, quod nonnullis visum est, cum

vinculis collo inditis incedere. Sed
quampulurimi balneas nunquam vident.
Nonnulli sæculo ita renuntiarunt, ut le-
viores quasdam artes, ac minus negotio-
sas sibi ipsis excogitarent; ne ætatem in
otio degerent; aut cibum cum cuius-
quam incommodo sumerent. Magna
verò ex parte in decantandis Psalmis, ac
perpetuis orationibus & sacrarum littera-
rum lectionibus, iisdemque memoriter
pronuntiandis scriptos exercent.

*Monacho-
rum insti-
tuta.*

τρῶ, καὶ τῷ ἑνδοθεν μυστηρίων, ὡς ἔχει ἡ προ-
δοσις τῶ τε Εὐαγγελίῳ, καὶ τῶν Αποστόλων,
ὅτως ὑπὸ τελεῖται.

Επὶ δὲ τῶν τελευτησάντων, ἐξ ὀνόματι
τὰς μνήμας ποιοῦνται, προσευχὰς τελέον-
τες, καὶ λατρείας, καὶ οἰκονομίας. ἐωδι-
νοί τε ὕμνοι ἐν αὐτῇ τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ
διηνεκεῖς γίνονται, καὶ προσευχαὶ ἐωδιναί,
λυχνικοί τε ἅμα ψαλμοί, καὶ προσευ-
χαί. τινὲς δὲ τῶν μοναζόντων αὐτῆς κα-
τοικῶσι τὰς πόλεις, τινὲς δὲ καὶ ἐν μονα-
στηρίοις καθέζονται, καὶ διὰ τὸ μήκοθεν ἀνα-
χωρεῶσιν. ἤρεσε δὲ τισὶ καὶ κόμας ἔχοντι
χῶν, ἕνεκεν δὴθεν πολιτείας, ἀπ' ἰδίας νοῶς,
ὡς τῶ Εὐαγγελίῳ προσαῖξαντο, ἢ τῶν Α-
ποστόλων δεξαμένων. ὁ γὰρ ἅγιος Ἀπό-
στολος Παῦλος ἀπέκοψε τῷτο τὸ χῆμα.
εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι * ἄλλοι ἐξαίρετοι ἐν τῇ
αὐτῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ φυλαττόμεναι.
Φημὶ δὲ τῶ ἀπέχεσθαι κρεῶν πάντων, τε-
τραπόδων τε, καὶ ὀρνέων, καὶ ἰχθύων, ὡς
τε, καὶ τυρῶ καὶ ἑτέροις διάφοροις πολιτεῖ-
αι, ὅτι ἕκαστος κατὰ τὸν ἴδιον κάματος μι-
θὸν λήφεται. καὶ οἱ μὲν ἀπέχονται πάν-
των τῶτων, οἱ δὲ τετραπόδων μόνων, λαμ-
βάνουσι δὲ ὀρνέων, καὶ τὰ μετέπειτα. ἑτε-
ροι δὲ καὶ ὀρνέων ἀπέχονται, λαμβάνουσι
δὲ ὡν καὶ ἰχθύων. ἑτέροι δὲ ὡν λαμ-
βάνουσιν. ἄλλοι δὲ ἰχθύων ἀπέχονται, τυ-
ρῶ δὲ λαμβάνουσιν. ἑτέροι δὲ ὡς τυρῶ
λαμβάνουσιν. ἤδη δὲ καὶ ἄλλοι ἄρτια ἀπέ-
χονται. ἑτέροι δὲ καὶ ἀκροθέρων, καὶ εἴφη-
μάτων. πολλοὶ δὲ καὶ χαμεινῶσιν. ἄλ-
λοι δὲ ὡς ὑποδέννυνται. ἄλλοι δὲ σάκκον
φορεῖσι κεκρυμμένον, οἱ καλῶς φορέντες
δὲ δρετὴν, καὶ μετάνοιαν. ἀπρεπὲς γάρ
ἐστὶν ἐν προφανεί σάκκῳ περιέναι, ὡς τινες
ἔτι πρῶτα πρῶτα, ἀπρεπὲς δὲ, ὡς ἔφημεν,
καὶ τὸ, κλοιοῖς περιέναι, ὡς τισὶν ἔδοξεν.
οἱ πλείους δὲ βαλανεῖς ἀπέχονται καὶ
τινὲς ἀπετάξαντο τῷ βίῳ, τέχνας λεπτὰς,
καὶ ἀπράγμονας ἑαυτοῖς ὑπνοήσαντες, ἵνα
μὴ δρεγὸν βίον διατελῶσι, μηδὲ τὸν ἄρτον
βεβαρημένον ἐσθίωσιν. ἐν ψαλμωδίας
δὲ οἱ πλείους, καὶ εὐχαῖς διωκεῖσιν, ἀνα-
γνώσεσσι τε γραφῶν ἁγίων, καὶ δόκσησι μοῖς
ἀσκήνται.

F. ἀλλ.

Περὶ δὲ ξενοδοχίας, καὶ Φιλανθρωπίας, ἐλεημοσύνης τε εἰς πάντας, πᾶσιν ὁ τῆς ἀγίας ταύτης Καθολικῆς, καὶ Αποστολικῆς Εκκλησίας καρπὸς κεκήρυκται. τὸ δὲ λυτρὸν ἔχθ' ἀντὶ τῆς παλαιωθείσης ὡς ἐπιτομῆς ἐν Χριστῷ. διαναπαύεται ἐν τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ, ἀντὶ τῆς μικρῆς σαββάτης. ἀπέχεται κοινωνίας ἀπάντων αἱρέσεων. ἀποκηρύττει πορνείαν, καὶ μοιχείαν, καὶ ἀσέλγειαν, καὶ εἰδωλολατρείαν, καὶ Φόνον, καὶ πᾶσαν ὡς ἀνομίαν, καὶ μαγείαν, καὶ Φαρμακείαν, ἀστρονομίαν, κληδονομίαν, παλμῶν ὡς ἀτηρήσεις, ἐπασιδίας, ὡς ἀπλά, τὰ δὲ καλούμενα Φυλακτήρια. ἀποκηρύττει θεάτρα, καὶ ἵππικὰς, καὶ κυνήγια, μουσικὰς τε, καὶ πᾶσαν κακολογίαν, καὶ καταλαλίαν, καὶ πᾶσαν μάχην, καὶ βλασφημίαν, ἀδικίαν τε, καὶ πλεονεξίαν, καὶ τοκοληψίαν. πραγματευτὰς οὐκ ἀποδέχεται, ἀλλὰ ὑποδεστέρας πάντων ἡγείται. πρὸς Θεοῦ λαμβάνει ὡς τῷ οὐκ ἀδικούντων, εἰ δὲ ὡς ἀνομούντων, ἀλλὰ δικαίως βιούντων. Ἀρχὰς δὲ ἐνδελεχῶς πρὸς ἀσέεται, μὲν πᾶσης πονηρότητος, καὶ ἐκτενείας, καὶ γονυκλισίας ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν ἀναπέμπειν Θεῷ. ἐν τοῖς δὲ τόποις καὶ ἐν τοῖς σάββασι συνάξεις ἰππελεῖσιν. ὃ πάντῃ δὲ, ἀλλὰ ὡς τοῖς ἀκρέμοσι φυλάσσεται τὸ μὴ ὀμνύναι ὅλως, μηδὲ λοιδορῆσθαι, μηδὲ καταρᾶσθαι, ἐκ πρὸς ἀγματοῦ αὐτῶν τῷ Σωτῆρι, μήτε μὴν ψεύσασθαι ὅσον κατὰ τὸ δυνατόν. οἱ πλείους δὲ ἐπιπράσκει τὰ ὑπάρχοντα, καὶ διδόναι πτωχοῖς.

Οὗτος ὁ χαρακτήρ ταύτης τῆς ἀγίας, μετὰ τῆς προδηλωθείσης πίστεως, καὶ ἔτσι οἱ Θεομοὶ ἐν αὐτῇ ἀναφέρονται. ἔστι γὰρ ἐστὶν ὁ χαρακτήρ τῆς Εκκλησίας, ὡς νόμος, καὶ Πρεσβυτέρων, καὶ Αποστόλων, καὶ Ἐγγελιστῶν συνηγμένων. ὡς περ ἐκ πολλῶν μυρίων ἀντίδοτος ἀγαθὴ τοῖς χρωμένοις εἰς σωτηρίαν κατεσκευασμένη, ἐκ θελήματος Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἀγίου Πνεύματος. ἔτσι οἱ χαρακτῆρες τῆς σέμνης ταύτης νύμφης Χριστοῦ. αὕτη ἡ πέποις, καὶ διαθήκη κληρονομίας. καὶ κῆρυγμα τῆς αὐτῆς νύμφης, καὶ ἐπερανὶς Ἰησοῦ Χριστοῦ

XXIV. Jam verò hospitalitatis, Expositio humanitatis, & in omnes pauperes beneficentia fructus totius Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ communis omnibus est indictus. Eadem verò Ecclesia pro obsoleta illa in Christo circumcissione, Baptismum accepit, ac pro exiguo Sabbato, majoris quietem admittit. Ab omnium hæreseon communione se segregat: fornicationem, adulterium, ac libidinem proferibit omnem. Item Idololatriciam, homicidium, scelus omne, maleficas artes, veneficia, astronomiam, auguria, sortitiones, incantationes, amuleta, quæ phylacteria vocantur. Ad hæc theatra, equestres ludos, venationes, ac Musica spectacula damnat. Tum maledicentiam omnem, detractionem, pugnam, atque rixam, blasphemiam, injuriam, cupiditatem, & usuram. Negotiatores non admodum probat, sed in omnium infimo loco constituit: oblationes ab his, qui injuria neminem affecerint, neque scelus aliquod perpetrarint, sed justè vitam instituunt, admittit. Preces ad Deum assidue fundere, easdemque frequentissimas, ac sedulas, genibus interrim opportuno tempore flexis, noctes, ac dies præcipit. Porro quibusdam in locis sacri conventus, & synaxes etiam sabbatis indicuntur. Illud verò non ab omnibus, sed à præstantioribus observatur, ut ne dejerent omnino, neque convicium cuiquam faciant, aut imprecantur, pro eo ac Salvator jussit: adeoque quoad in ipsis situm est, nunquam omnino mentiantur. Plerique verò bona sua vendunt, & in pauperes distribuunt.

XXV. Forma quidem, ac nota Ecclesiæ Catholicæ est ejusmodi, cum ea fidei formula, quam supra proposuimus. Ex porro leges, ac decreta in ea celebrantur. Hæc est, inquam, Ecclesiæ forma ex lege, Prophetis, Apostolis, & Evangelistis conflata; quæ exvisiti cujusdam antidoti instar est, ex multis unguentis ad eorum salutem, qui uti voluerint, confecti, de voluntate Patris, Filii, ac Spiritus sancti. Hæc est venerandæ Christi sponsæ nota peculiaris, ac descriptio. Hæc illius dos, & hæreditatis testamentum. Hæc coelestis ipsius sponsi Jesu Christi Domini

Exposi-
tio fidei
Catholi-
cæ.

voluntas. Per quem, & quo cum Patri A
gloria, honor, & imperium cum sancto
Spiritu in sæcula sæculorum, Amen.

Omnes qui hic sunt fratres plurimum
vos salutant: sed imprimis Anatolius,
qui has contra octoginta hæreses disputa-
tiones notarum compendiis cum ingen-
til labore, ac proluxa voluntate in schedis
excipere, atque emendare meruit: nec
non & Hypatius venerabilis Diaconus,
qui idem illud opus è schedis in quaternio-
nibus descripsit. Pro quibus Deum obse-
crare dignemini, reverendi, ac charissimi
fratres. Pax Domini nostri Jesu Christi,
gratia, & veritas secundum ejus manda-
tum, cum omnibus vobis perpetuo sit,
honestissimi ac charissimi fratres, Amen.

τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, δι' ἧς καὶ μεθ' ἡμῶν Πατρὶ δόξα,
τιμὴ, κράτος, σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς αἰῶνας
αἰώνων, ἀμήν.

Πάντες οἱ παρ' ἡμῶν ἀδελφοὶ παραγο-
ρεύσιν ὑμῶν τὴν τιμιότητα, μάλιστα Ανα-
τόλιος, ὁ διὰ τε σημείων, καὶ χεδαρίων τῶν
καὶ τῶν αἱρέσεων τῶν, τῶν ὀγδοήκοιτα Φη-
μι, μὲ πολλὰ καμάτα, καὶ πρᾶξις καλ-
λίστης γράψαι, καὶ διορθώσασθαι καταξιω-
θεῖς. ἅμα τε καὶ Ὑπάτιος ὁ τιμιώτατος
συνοδικὸς, ὁ τὴν μεταγραφὴν ἀπὸ τῶν
χεδαρίων ἐν τετρασὶ ποιησάμενος, ὑπὲρ ὧν
καὶ ἀρχεῖται καταξιώσατε, τιμιώτατοι, καὶ
ποσεινέτατοι ἀδελφοὶ, ὡς ἀληθῶς. ἡ εἰ-
ρήνη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ χάρις,
καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα μὲν
πάντων ὑμῶν, φιλοκαλώτατοι, ἀγαπητοὶ
ἀδελφοὶ, ἀμήν.

S. EPIPHANII ADVERSUS.
HÆRESSES LIB. III. FINIS.

ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΑΤΑ
ΑΙΡΕΣΕΩΝ Τῷ ἁγίῳ Ἐπιφάνει τῷ τέλει.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

1891

1891

1891

1891

1891

INDEX LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ. QUI IN PRIMO TOMO PROFERUNTUR VEL EXPLICANTUR.

PRIOR NUMERUS CAPITA BIBLIORUM
SEQUENS PAGINAS INDICAT.

EX VETERI TESTAMENTO.

GENESIS.

- Cap. I.**
ECIAMUS hominem ad imaginem & similitudinem nostram 6.b. 28.b. 62.d. 392.d. 475.a. 634.d. 668. a
Ecce valde bona sunt omnia. 72.d. 383. c.
Crescite & multiplicamini. 389. c. 400.c
Producant aquæ reptilia animarum viventium, & volucres volantes super terram, juxta firmamentum cœli. Producat terra animam viventem secundum speciem: quadrupedia, reptilia, & bestias terræ secundum genus. 541.c
Faciamus hominem, &c. ib. d
Fecit enim Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum. 542.a
In principio creavit DEUS cœlum & terram. 611.d
Fiat lux & facta est. 891.d
c.2. Faciamus ei adjutorium simile sibi. 225.a
Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. ibid.
Misit Deus exstasim, hoc est soporem in Adam, & dormiit. 406.b. 594.d
Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, &c. 407.d. 546.a
Erant nudi nec pudore afficiebantur. 768.c
De omni ligno Paradisi comedetis, de ligno autem scientiæ, &c. 545.b
Accepit Deus de limo terræ, & formavit hominem. 546.c
Ex arbore autem scientiæ boni & mali non comedetis, &c. 582.a. 583.a
Inspirasse illi spiritum vitæ. 1096.c
c.3. Quoniam iste requiem dabit nobis à peccatis nostris. 159. b
Eritis sicut dii. 268.b
Terra es, & in terram reverteris. ibid.d
Caput ab ipso custodies, ille à te calcaneum. 274. c.
c.4. Num custos fratris mei ego sum? ubi sit nescio. 280.d
Cognovit Adam uxorem suam Evam, &c. 287.a
Ubi est Abel frater tuus. 296.d
Abelis sanguis loquebatur. 603.c
Num custos fratris mei sum, &c. 677.c
Peccasti quiesce. 493.d
c.5. Anima illius clamat ad me. 25.c
Qui translatus est ne videret mortem, nec inventus est. 698.d
Et vixit Adam annis mille quadringentis triginta, & genuit filios & filias, &c. 287.d
c.6. Linies eam bitumine intus & foris. 423.a
Cum filiabus hominum stupri consuetudinem habuerunt. 544.b
Prompta est hominis mens in mala impensius, jam inde ab adolescentia. 951.b
Prona est impensius in malum hominis cogitatio. 805. b.
c.9. Ecce dedi tibi omnia, tanquam herbarum olera, macta & comede. 39.d. 142.d
Producat terra herbam virentem, &c. 814.c.d. 946. b.
c.11. Et mortuus est Aran coram Thaura patre in terra nativitatis suæ. 8.b
Genuitque filios & filias, & mortuus est. 473.b
c.14. Protulit Abrahamo panem & vinum, & erat Sacerdos altissimi per illud tempus. 469.d. 472.c
c.15. Amorrhæorum peccata impleta fuerant. 702.d & 704. b.
Peregrinum erit semen tuum in terra aliena, & subiciene eos servituti quadringentis annis. 153. d.
c.17. An centenario nascetur filius, & Sarra jam anus filium pariet. 153.d

INDEX LOCORUM.

- c. 18. Nunc cœpi cum Domino meo colloqui. Ego
verò sum terra & cinis. 882. a
Qvi judicas omnem terram non facies iudicium?
832. d.
c. 19. Pluit Dominus in Sodomam & Gomorrhā
ignem & sulphur à Domino de cœlo, 28. b.
Noemus postquam vinum bibit nudatus est.
400. d.
c. 22. Vir quidam cum eo luctabatur à Vespera ad au-
roram usque, nequaquam amplius, &c. 10. b. c.
c. 49. Jacob de ossibus suis sollicitus. 25. c.
Non desinet Princeps è Juda, neque dux ex ejus
femore, donec veniat cui reservatum est. 45. b.
Qveniam ipse expectatio gentium erit, & in eum
gentes sperabunt. 46. a. 695. b.
E germine filii mi, Juda ascendisti requiescens ac-
cubuiisti, &c. 332.

EXODUS.

- c. 1. Multiplicatos in Ægypto Israël filios, & præ-
copia viles esse factos. 18. a.
c. 2. Cor hodie venistis velocius solito, responderunt
vir Ægyptius liberavit nos de manu pastorum,
&c.
c. 3. Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus
Jacob, Deus vivorum, non mortuorum. 32. a.
Veni & mittam ad te filios Israël, & dices ad eos:
Deus patrum vestrorum misit me: Deus Abra-
ham, &c. 746. a.
c. 4. Stetit longvis circumcisionis filii mei. 152. c.
Filius meus Jacob, primogenitus meus Israël.
945. a.
c. 12. Accipietis vobis agnum anniculum immacula-
tum, perfectum, à decima die mensis, quem
vos servabitis usque ad decimam quartam, &c.
824. c. 453. a.
c. 13. Omne masculinum adaperiens vulvam. 181. a.
Sive nubes, sive columna. 758. c.
Sic dices filiis Israël, Qvi est, &c. 859. b.
Uterum matris aperuit. 1051. b.
c. 15. Cantemus Domino: Gloriosè enim magnifica-
tus est, eqvum & ascensorem dejecit in mare.
806. b. 1075. b.
c. 17. Ter quotannis apparebis coram Domino Deo
tuo per Azymorum dies, & Scenopegiam &
Pentecosten in Hierosolymitano loco. 123. c.
c. 19. Cantemus Domino gloriosè enim, &c. 99. d.
c. 20. Non occides, non mœchaberis, non pejerabis.
220. b.
Non habebis Deos alios præter me. Non usurpa-
bis in iurejurando nomen alterius. 44. b.
Nemo videbit Deum & vivet. 253. a.
Qvi honorat patrem & matrem, hoc est enim pri-
mum in promissione mandatum. 510. d.
Non erunt tibi dii recentes. Qvoniam ego Deus
primus & novissimus, & præter me non est
Deus alius. 514. a.
Non facies tibi similitudinem ullam, neque in
terra, neque in cœlo, neque adorabis illum.
759. b.
Non concupisces. 703. a.
c. 24. Quadraginta dies ac noctes mansit in monte
Sina. 1048. a.
c. 25. Tabernaculum ex rubricatis & hyacinthinis pel-
libus. 454. b.

- c. 30. Oleum quo usus est Moyses. 890. c.
c. 35. Dedit Deus Beseleeli sapientiam, & implevit
Deus sapientia filium Uri. 744. b.

LEVITICUS.

- c. 11. Si quis mortuum tetigerit pollutus ad Vesperam
usque permanebit: Tum se aqua lavabit, ac re-
purgabitur. 26. d.
c. 14. Et lavabit vestimenta qvi tetigerit immundum,
& lavabit corpus suum aqua, &c. 580. c.
c. 20. Qvi maledixerit patri vel matri morte moria-
tur. 219. d.
c. 22. Qvilibet filiorum Israël si offerat sacrificium de
bobus aut ovibus masculum immaculatum
offerat. Si quis peccaverit, & in aliquo, &c.
Si peccaverit populus, &c. 360. a.
c. 23. Numerabis tibi septem Hebdomadas, ex quo
manipulum obtuleris, ab ea die qua falcem in
segetem miseris: & celebrabis septimam he-
bdomadem diem festum Domino Deo tuo.
453. b.
c. 24. Oculum pro oculo, dentem pro dente. 220. d.
226. b. 219. c.
Habitabo in illis, & inambulabo. 454. c.
In illa die perstreperet tuba magna. ibid. d.

NUMERI.

- c. 11. Adduc mihi in montem septuaginta seniores, &
accipiam de spiritu tuo, & in illos effundam,
atque iidem auxilio tibi erunt. 28. b.
c. 20. Hæc dicit frater tuus Israël: Præter terminos tuos
transibo in terram, quam juravit Dominus da-
re patribus nostris, terram melle & lacte ma-
nantem, terram Amorrhæorum & Phariæzo-
rum, & Jebusæorum, & Evæorum & Chana-
næorum, & Chathæorum terram fluentem,
melle & lacte: Non declinabimus ad dextram
aut sinistram, aquam argento bibemus, & ci-
bos argento comedemus: Non declinabimus
hac aut illac: via regia gradiemur. 504. a.
Aperi lacus aurum bonum tuum cælestem. 781. c.

DEUTERONOMIUM.

- c. 5. Non occides, non furaberis, non falsum testimo-
nium dices. 700. d.
Esto nobis in his quæ sunt apud Dominum. O-
mnia quæcunque dixerit tibi Dominus audie-
mus & faciemus. 1036. b.
c. 6. Dominus Deus tuus unus est. 519. b. 608. b. 895. b.
c. 14. Vos novi ex omnibus gentibus. 769. b.
c. 18. Anima quæ Prophetam illum non audierit ex-
terminabitur à tribu sua, & ab Israele, & ab omni
regione quæ cœlo subicitur. 20. b.
Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus è fra-
tribus vestris sicut me. 332. d. 353. a. 464. d. 693. a.
760. c.
c. 21. Suspendetis illum in ligno: Non occidet sol super
illo, & super cadavere ejus, sed deponendo de-
ponetis eum, & sepelientes sepelietis ante solis
occasum, quoniam maledictus omnis qvi pen-
det in ligno. 700. a.
c. 23. Habeat unusquisque paxillum ferreum in zona
sua, ut cum in aliquo loco defecerit fodiat. &

SACRÆ SCRIPTURÆ.

- stercus suum operiat: quoniam populus sanctus estis, & Dominus habitat in medio castrorum. 1010. a
28. Videbitis vitam vestram coram vobis è ligno suspensam. 75. a
30. Posui enim ante faciem tuam vitam & mortem. 570. b. 583. c.
32. Ego occidam & vivere faciam, percutiam & ego sanabo, & non est qui eruat de manibus meis. 552. d. 553. a.
- Ascende in montem & illic morere. 600. b
- Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi. Seniores tuos, & dicent tibi. Quando dividebat altissimus Gentes, dispersebat filios Adam. Constituit terminos populorum, juxta numerum Angelorum Dei. Et fuit pars Domini populus ejus Jacob, funiculus hereditatis ejus Israel. 456. d. & 457. a
- Expectetur ut pluvia eloquium meum. Adorent ipsum omnes filii Dei, & confortent ipsum omnes Angeli Dei. 786. c
- Descendat ut pluvia eloquium meum, & tanquam gutta stillantes in terram. 889. d
- Vivat Ruben & non moriatur. 26. a

JOSUE.

2. Rhaab coccinum in fenestra posuit. 90. a
- Rhaab post poenitentiam receptum habuit apud Deum. 675. c
5. Et comederunt in Galgalis, & defecit Manna. 25. b,
8. Duo montes ad Jerechuntem Garizin ac Gebal. 25. b.
- Rhaab Angelos excepisse dicitur. 758. c
10. Stet Sol ad Gabaon, & Luna ad convallem Jalo. 702. c.

PRIMUS REGUM.

8. Non te rejecerunt, sed me: verumtamen unge illis Saul filium. 692. c
9. Unxistis Regem non per me & Principes, & ego non præcepi vobis. ibid.
- Venite eamus ad videntem. 405. a

TERTIUS REGUM.

1. Et senuit David, & non calefiebat: & dixerunt ei servi sui. Queratur Regi virgo, & inventa est Abisac Sunamitis. Calefaciebat ipsum & dormiebat cum illo, & non cognovit eam David. 768. d.
4. Qui tantam cordis ac sapientie latitudinem nactus es, quanta est arenarum in maris littore. 713. b.
17. Matutino tempore panem, Vespere carnes comedet. 1009
- Vidua quæ Eliæ causa laboravit. 1070. d

QUARTUS REGUM.

4. Giesi ad Sunamitidem accedens foeminam repellit. 1075. c
17. Manserunt legem servantes, & adorantes simulachra sua, usque ad præsentem diem. 25. b

PRIMUS PARALIPOMENON.

29. Tua est virtus, tua potentia, tuus honor, tua est gloria, tua est benedictio, tua est fortitudo, tua est vis. 786. c
- Tua est adoratio, tuum imperium, tua virtus, tua fortitudo. 787. b

ESTHER.

13. Nullus est enim qui ejus voluntati resistat. 818. c

IO B.

7. Versatur corpus meum in putredine vermium. 580. c
28. Quis est locus prudentie? & unde sapientia inventa est. 744. b
38. Huc usque venies, & non procedes amplius, sed in te confringentur fructus tui. 151. a
- Cum facta sunt sydera laudaverunt me omnes Angeli mei voce sua. 611. b
40. Num tu me aliam ob causam tibi locutum arbitraris, quam ut iustus appareas. 574. b

PSALMI.

1. Quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium ejus non defluet. 97. b
- Propterea non resurgent impii in iudicio. 533. a
3. Eo quod ipsi dicunt. Quoniam arida facta sunt ossa nostra. 538. a
7. Concepit laborem & peperit iniquitatem. 601. c
1048. d.
- Convertatur labor ejus in caput ipsius, & incidet in foveam quam fecit. 991. a
8. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. 241. c. 714. b.
9. Oculi Domini in pauperem respiciunt, & aures ejus in preces eorum. 816. d
13. Non est qui ihre ligat aut qui requirat Deum. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt. 253. a.
15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, neque relinques animam meam in inferno. 1023. b.
18. In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. 507. b
- Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce servo tuo. Si mei dominati non fuerint, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo. 584. d. 588. d
- Coeli cælorum enarrant gloriam Dei. 241. c
878. a.
- Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. 877. d.
21. Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt omnia ossa mea. 538. a
- Eli Eli Lamma Sabachthani. 792. b
- Partiti sunt vestimenta ejus, & super vestem ejus miserunt sortem. 1010. d
27. Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me, & non delectasti inimicos meos super me. 602. a
- Cum proximo loquitur pacifica: in corde verò suo habet inimicitiam. 876. a

INDEX LOCORUM.

28. Afferte Domino filii Dei. 841.b.
Vox Domini præparantis cervos. 422.c.
32. Verbo Domini coeli firmati sunt, & spiritu oris
ejus omnis virtus eorum. 66.b.832.b.921.c.
35. Apud te enim est fons vitæ. 377.d.965.c.
Judicia tua abyssus multa. 853.d.
36. Universa vanitas omnis homo vivens. 814.d.
41. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes a-
quarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.
Quando veniam & apparebo ante faciem Dei. 1079.b.
42. In novissimis diebus effundam de spiritu meo,
&c. 891.d.
43. Dedisti nos tanquam oves escarum. 553.a.
Quoniam propter te mortificamur quotidie esti-
mati sumus sicut oves occisionis. ibi.
44. Eructavit cor meum verbum bonum. 836.a.
49. Numquid manducabo carnes Taurorum, aut
sanguinem Hircorum potabo. 360.c.
49. Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras
justitias meas, & assumis testamentum meum
per os tuum. 525.d.
Quid mihi Thus è Saba defertis, & cinnamomum
è terris longinquis? &c. 692.b.
50. Sacrificium Deo spiritus contribularius, cor con-
tritum & humiliatum Deus non despiciet. Im-
molate Deo sacrificium laudis. 692.d.
Quoniam in iniquitatibus conceptus sum, &c.
562.a.
Et vincas cum judicaris. 774.c.
57. Dentes peccatorum contrivisti. 738.c.
58. Dominus virtutum Deus & Rex noster. 895.d.
63. Sagittæ parvulorum factæ sunt. 757.a.
Probasti nos Deus, igne nos examinasti, sicut exa-
minatur argentum. Induxisti nos in laqueum.
Posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti
homines super capita nostra. Transivimus
per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrige-
rium. 572.a.
67. Exurgat Deus, & dissipentur inimici ejus
738.b.
71. Descendat sicut ros in vellus. 889.d.
In sublime loquatur iniquitatem ad proximum
suum. 878.b.
73. Draconis illius in aquis caput confregimus.
709.a.
74. Peccatorum cornu Dominus contrivit, & justum
cornu solum exaltabitur. 72.a.
75. Contrivisti capita draconis, & dedisti escam po-
pulis Æthiopum. 98.c.
79. Semitæ tuæ in aquis multis, & vestigia tua non
cognoscuntur. 752.d.
77. Suscepit me de gregibus ovium. 1013.c.
81. Ego dixi dii estis, & filii altissimi omnes. 896.b.
87. Et factus sum inter mortuos liber: projecerunt
me dilectum tanquam cadaver abominan-
dum. 790.d.
88. Numquid mortuis facies mirabilia, aut medici sus-
citabunt & constabunt tibi? numquid nar-
rabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam,
& veritatem tuam in perditione? numquid co-
gnoscuntur in tenebris mirabilia tua, & justitia
tua in terra oblivionis? 562.b.
Nam quis æqvabitur Domino in filiis Dei? 755.c.
776.b.
Jurisjurandi recordatus est. 888.c.
92. Dominus regnavit decorem indutus est. 790.d.
93. Novit enim Deus sapientum cogitationes, quoniam
vanæ sunt. 919.a.&956.d.
101. Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes
sicut vestimentum veterascunt. 555.b.
102. Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros
suos in ignem urentem. 897.b.
Quoniam spiritus pertransibit in illo, & non substet.
897.c.
103. Auferes spiritum eorum & deficient. 897.c.
Qui facit Angelos suos spiritus. 553.d.
Emittes spiritum tuum, & renovabis faciem ter-
ræ. 892.b.897.b.
Exibit spiritus ejus, & revertetur in pulverem
suum. 967.b.
106. Stimulum mortis infregit, claustra & adamnan-
tina repagula perripuit. 1099.c.
109. Juravit Dominus David, & non poenitebit cum
117.b.
Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis.
517.d.778.b.833.a.
Ex utero ante luciferum genui te. 610.c.733.c.
In splendorem sanctorum ex utero ante lucife-
rum genui te. 867.c.
Sede à dextris meis. 977.a.
114. Convertere anima mea in requiem tuam. 528.a.
Custodiens enim parvulos Dominus. 714.b.
115. Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.
408.b.
Credidi enim, propter quod & locutus sum. 881.
a.962.d.
118. Priusquam humiliarer ego deliqui. 528.a.
Verbum tuum in æternum permanet. 609.d.
Veniat misericordia tua & salutare tuum in me,
& respondebo exprobrantibus mihi verbum.
877.d.
Loquebar enim de testimoniis tuis in conspectu
Regum, & non confundebar. 878.c.
Dulcia sunt faucibus meis eloquia tua. 901.b.
123. Nisi quia Dominus erat in nobis, cum exurge-
rent homines in nos, forte vivos deglutissent
nos. Torrentem pertransisset anima nostra:
forsitan pertransisset anima nostra aquam in-
tolerabilem. Benedictus Dominus qui non
dedit nos in captionem dentibus eorum. Ani-
ma nostra sicut passer crepta est de laqueo ve-
nantium. Laqueus contritus est, & nos liberati
sumus. 573.d.
131. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.
117.b.
134. Simulachra gentium argentum & aurum, opus
manuum hominum. 998.a.
142. Quoniam spiritus tuus bonus deducet me.
898.b.
144. Dabis opportunam escam omnibus. 366.c.
145. Vincos nos in terra & compeditos. 567.a.
Fulgura conuscationem & dissipabis eos. Emitte
sagittas tuas, & conturbabis eos, 804.b.
146. Suscipiens mansuetos Dominus. 1013.c.
147. Emitter eloquium suum, & liqvesciet ea.
892.b.
150. Omnes spiritus laudate Dominum. 897.b.

PROVERBIA.

4. Vias quæ à dextris sunt novit Deus. 769.b.

SACRÆ SCRIPTURÆ.

- Bibe aquam de tuis vasīs. 90.b
8. Ego sapientia habitavi in consilio, & scientiam & intelligentiam advocavi. 743.d
9. Dominus creavit me principium viarum suarum, antequam seculum fundavit me, in initio antequam terram faceret, & antequam crearet abyssos, antequam prodirent fontes aquarum, antequam montes firmarentur, ante omnes colles genuit me. 736.c. 738.a. 743
- Per me reges regnant, per me magnates amplitudinem consequuntur, & dynastæ iusta describunt, & principes terræ dominantur, &c. 744.b.c.
- Sapientia ipsa sibi domum extruxit. 745.b
22. Dives & pauper occurrerunt invicem: Dominus autem ambos fecit. 701.a
23. Si insatiabilis es, ne concupiscas divitis cibos. Hi enim vitæ mendaci conjuncti sunt. 401.a
- Cui tumultus? cui pugna? cui molestiæ ac confabulationes? cui contritiones frustra? cuius lividi sunt oculi? Nonne eorum qui commorantur in vino? nonne eorum, qui perquirunt ubi computationes sunt? 400. 401.d. a
24. Præpara in exitum opera tua. 602.a
- ginem æternitatis suæ fecit illum. 557.c
3. Beata sterilis inconvoluta, quæ nescivit torum in delicto, & spado, qui non operatus est manibus suis iniquitatem. 98.a
4. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentiæ transvertit mentem sine malitia. 607.b
3. Justorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum. Visi sunt in oculis insipientium mori, & æstimata est afflictio exitus illorum, & quod à nobis est iter exterminium. Illi autem sunt in pace, & spes illorum immortalitate plena est. 559.a.
- Deus tentavit illos, & invenit eos dignos se. Tanquam aurum in fornace probavit illos, & sicut holocaustum savoris accepit illos, & in tempore visitationis illorum, &c. 573.c.
4. Senectus venerabilis, non longæva, nec annorum numero computata: canities verò prudentia est hominibus, & ætas senectutis vita immaculata. Cum sine reprehensione esset, &c. 713.c.
7. Decem mensium spatio concretus in sanguine. 451.b.

CANTICUM.

1. Cyprum redolens & botrum. 1096.d
- Unguentum effusum nomen tuum: propterea & adolescentulæ dilexerunt te.
2. Veni columba mea in foraminibus petræ. 261.d
- Respondet frater meus, & dicit mihi: Surge propinqua mea, formosa mea, columba mea, quoniam hiems transit. 500.d
- Imber abiit & recessit: flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit, vox turturis audita est in terra nostra: ficus protulit grossos suos, vineæ nostræ germinarunt, deriderunt odorem. 500.d. & 501.a
3. Quæ unguentorum fragrantiam redolet, quæ ascendis ex deserto tanquam virgula fumi ex myrrhæ thurisque suffitu, atque ex aromatarum pulvisculo, qui suavissimum odorem exhalavit. 1079.c
4. Veni de Libano sponsa. Quoniam tota pulchra es, & macula non est in te. 709.b
6. Et diluculi instar emergens: pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata. 709.b.c
- Sexaginta sunt Reginæ, & octoginta pellices, & adolescentulæ, quarum nullus est numerus. Una est columba mea, perfecta mea. 1080.b

SAPIENTIA.

1. In malevolam animam non intrabit sapientia. 580.c.
- Deus enim mortem non fecit, nec delectatur in perditione viventium. Invidia verò Diaboli mors intravit in mundum. 543.a
- Creavit enim ut essent omnia Deus: & salutare sunt mundi generationes. Nec est in illis medicamentum exitii. 554.a
2. Creavit enim hominem in incorruptione, ad ima-

ECCLESIASTICUS.

7. Qui quæerunt mala, mala eos apprehendent 72.c.
- Melior est orationis finis quam principium 781.c.

ISAIAS.

1. Si volueritis & obedieritis mihi, bona terræ comedetis. Si autem nolueritis neque obedieritis mihi, devorabit vos gladius. Os enim Domini locutum est ista. 38.a. 415.c. 570.b.
- Neque enim hæc requisivi de manibus vestris, sed facere erga proximum suum iustitiam, & veritatem unumquemque in fratrem suum. 692.c
- Quis enim hæc requisivit de manibus vestris. 833.a.
- Filios genui & exaltavi. 841.b. 850.b. 851.b
- Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & annuntiabit nobis viam suam, &c. 1078.d
4. Calamum contritum non confringet, & limum fumigans non exstinguet donec educat iudicium in victoriam, & in nomine ipsius gentes sperabunt. 774.c
5. Væ qui dicunt bonum malum, & malum bonum: qui ponunt tenebras lucem, & lucem tenebras: qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce. 278.c. 752.d.
8. Quoniam nolulistis aquam Siloe quæ leniter currit, sed malulistis Rase Regem, & Tabeel filium Romeliz, ecce immittere Dominus in vos aquam fluvii violentam, Regem Assyriorum, &c. 806.c
- Pro eo quod abiecastis aquam Siloe quæ vadit cum silentio, adducet super vos Dominus aquam fluvii Regem Assyriorum. 263.c
- Quoniam antequam sciat puer appellare patrem aut matrem, capiet potentiam Damasci, &

INDEX LOCORUM.

- Spolia Samariz, coram Rege Assyriorum, 1085.c.
6. Miser ego quoniam confixus sum, eo quod homo impuris labiis in medio populi impura labia habentis ego habito, & Dominum exercituum vidi oculis meis. 818.b
7. Nomen ejus vocabunt Emmanuel, quod interpretatur nobiscum Deus. 465.a
9. Et volent esse igne combusti, Quoniam parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis. 152.d.
- Magni Consilii Angelus. 758.d
10. Non gloriabitur terra sine trahente ipsam. 64.b
13. Infirmittates nostras suscepit, & morbos tulit. 784. a.
29. Ave Rabbi: labiis honorans, cor autem longè adeo remotum gerens. 280.b
- Et erunt vobis verba hæc omnia, sicut sermones libri hujus ob signati, quem si dederint homini scienti literas, dicentes, lege ista: & respondebit, non possum legere: est enim ob signatus. Et dabitur liber hic in manus hominis nescientis literas, & dicet, nescio literas. 530.b
- Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. Sine causa autem colunt me docentes doctrinas & mandata hominum. 218.d. 772.c.
40. Non esuriat neque sitiet, neque est investigatio sapientie illius. 740.a
- Non enim laborabit. 759.d
- Deus enim fortis non laborabit, neque sitiet, neque est investigatio prudentie ipsius. 601.d. 602.c.
41. Manus Domini fecit hæc omnia. 816.d
43. Infirmittates nostras portavit. 693.d
- Si transieris per aquam tecum sum, & flumina non concludent te. Et si transieris per ignem non combureris: flamma non comburet te. 574.d
44. Ego prius & ego novissimus, & præter me non est alius Deus 187.a. 514.a. 518.b. 543.c
45. Laboravit Ægyptus & negotiatio Æthiopum, & Sabam viri sublimes ad te transibunt, & servi ruerunt. Et ambulabunt post te vineti maniciis, & in te adorabunt, & in te deprecabuntur. Quoniam in te Deus est, & non est Deus præter te. Tu enim es Deus & nesciebamus, Deus Israel Salvator. 481.b. 485.a
- Ecce intelligit filius meus dilectus in quo mihi complacui, quem elegit anima mea; Ponam spiritum meum super ipsum, & iudicium gentibus nuntiabit. Non attendet, neque clamabit, nec audietur in plateis vox ejus, &c. 517.c
46. Sic dicit Dominus qui fecit cælum, hic qui terram condidit, & fecit illam. Ipse discrete illam, non in unum, sed ut habitetur. 554.d.
52. Quoniam qui per Prophetas loquebar, ecce adsum. 66.b
- Excute pulverem & consurge, sede Hierusalem. 554. c.
- Ecce intelliget puer meus dilectus. 1096.a
53. Lapis & ovis ad occisionem oblatus, homo & filius hominis: Aquila, agnus. 760.b
54. Omnis vox quæ insurget contra te, omnes illos superabis: hi autem rei erunt in illa. 604.a

- Homo sciens tolerare infirmitatem, & vidimus eum percutsum & male habitum, & ignominia affectus est, nec reputatus. 466.c
54. Ponam carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua sapphirum: & muros tuos lapides electos, & propugnacula tua jaspidem. Omnis vox quæ adversus te, &c. 479.a
55. Omnes sitientes venite ad me. 415.c
56. Omnes canes muti non valentes larrare, somniantes in cubili. 96.b
58. Osenim Domini locutum est ista. 415.c
61. Spiritus Domini super me: pro eo quod unxit me: Evangelizare pauperibus misit me: prædicare captivis remissionem peccatorum & cæcis visum: prædicare annum Domini acceptabilem, & diem retributionis. 447.b
66. Quemadmodum enim cælum novum, & terra nova, quæ ego facio, manent coram me, dicit Dominus, sic erit semen vestrum, & nomen vestrum. 554.c

JEREMIAS.

4. Antequam in utero formarem te novit te, & antequam exires de vulva sanctificavi te. 713.d
6. Quid mihi Thus è Saba desertus, & cinnamomum è terra longinqua, 692.b
9. Si mors per fenestras ascenderit. 27.d
18. Et descendi in domum figuli, & ecce ille faciebat opus super lapidibus, & exendit vas quodungebat in manibus suis, & rursus finxit ille vas alterum, quemadmodum placuit illi ut faceret. Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Si quemadmodum figulus ipse non potero hoc facere vobis domus Israel? Ecce lutum figuli vos estis in manibus meis. 550.d. & 551. a.
22. Audi verbum Domini. Scribe virum hunc abdicatum hominem: quoniam non crescit ex ejus semine princeps amplius in Juda, sedens in throno David. 840.b
17. Homo est & quis cognoscet illum? 466.a

BARUCH.

3. Hic est Deus tuus: non reputabitur alius ad ipsum. Invenit omnem viam scientie, & dedit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terra visus, & cum hominibus conversatus est. 481.a
- Iste est Deus noster, & non reputabitur alius. 487.d.
- Alter cum ipso minime comparabitur. Invenit omnem viam scientie, & dedit illam. In terra visus est, & cum hominibus conversatus est. 755. c. d. 776. b. 778. b.
- Et post hæc in terra visus est, & cum hominibus conversatus. 1098.d

EZECHIEL.

3. Et assumpsit me spiritus Dei, & ejecit me in campum. 1096.b
- Et facta est super me manus Domini. Et eduxit me in spiritu, & posuit me in medio campi, & hic erat plenus ossibus hominum, & circumdu-

SACRÆ SCRIPTURÆ.

Sit me ad ea per circuitum, & ecce multa valde in superficie campi: & ecce ipsa arida valde, & dixit ad me. Fili hominis, si vivent ossa hæc. Et dixi: Domine Deus tu ista nosti. Et dixit ad me, &c. 535.d
Unum ad alterum, & compages ad compagem accommodata est. 603.b

DANIEL.

3. Posuisti tribulationes coram nobis Domine, ut nos tanquam in fornace aurum probares. 574. b. c.
Non dominatus est in corpus illorum ignis, & capillus capitis illorum non arsit. 580.c
7. Vidi quasi filium hominis venientem in nubibus. 487. c.
Vidi Dominum exercituum sedentem in throno excelso & elevato. Et erat caput ejus tanquam lana alba, & amictus ejus sicut nix. 817.a
12. Vade Daniel, Quia clausi sunt signatiqve sermones, quousque intelligentes intelligant, & albi dealbentur. 253.c
Quam multi dormientium in terræ aggere resurgent, hi ad vitam æternam, & hi ad probum & dedecus sempiternum. Qui intelligunt fulgebunt sicut splendor firmamenti. 551.c
13. Novit Deus omnia antequam fiant. 157.a

OSEÆ.

1. Non populus populus erit, & non dilecta dilecta. 203.c.
Convenient domus Juda, & domus Israel, & constituent sibi ipsis principatum unum. 615. c.
2. Abjeci matrem vestram: dedi libellum repudii in manus illius. 1084. d
4. Non est in ipsis veritas, neque cognitio Dei. 253. a.
12. Ego visiones multiplicavi, & in manibus Prophetarum assimilatus sum. 1098. b
14. Quis sapiens & intelliget hæc: & verbum Domini est, & cognosce ista, quoniam rectæ viæ Domini: impii autem infirmabuntur in eis. 293. c. 681. a. b.

AMOS.

5. Numquid quadraginta annis sacrificium obtulisti mihi in deserto domus Israel. 360. c. 692. a.
Et excitabo tabernaculum David quod cecidit. 558. c.
Davidis tabernaculum resurgat, sicut dies sæculi. 559. d.

ABACUC.

1. Et cibus ejus electus, propter hoc ergo expandit lagenam suam, & semper interficere gentes non cessat. 665. a

AGGÆUS.

2. Et spiritus mei in medio vestri consistit, quo-

niam ego vobiscum sum, dixit Dominus exercituum. 515. c
Meum est aurum, meum est argentum, dixit Dominus exercituum. 701. a

ZACHARIAS.

9. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Propheta vinctos nos in terra esse dicit. 567. a
12. Et plangent tributim: tribus ex adverso tribus: tribus Nathan per sese, & uxores illorum secusum, &c. 1075

MALACHIAS.

2. Numquid non pater unius omnium nostrum? numquid non Deus unius creavit nos? 850. b
3. Unus est qui servit Domino. Resisterunt Deo, & salvi facti sunt. 378. d
Num supplantabit aliquis Deum, quoniam vos supplantatis me. 794. c

EX NOVO TESTAMENTO.

MATTHÆUS.

1. Liber generationis, filii David, filii Abraham, &c. 426. a
Cum esset desponsata mater ipsius Maria Joseph, antequam convenirent inventa est, &c.
2. Apparuit ei Angelus, dicens: Surge accipe puerum, &c. 430. a
5. Non jurare neque cælum, neque terram, neque aliud iurandum, &c. 44. c
Non veni solvere legem, sed adimplere. 59. b
Jota unum aut unus apex non præteribit donec omnia fiant. 180. b
Sit quis percussit te, &c. 218. c
Similes estote Patri vestro qui in cælis est, &c. 226. a.
7. Nolite jacere margaritas ante porcos, neque sanctum dare canibus. 72. a
Attendite à falsis Prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium. 404. c
8. Venient in sinum Abraham Isaac & Jacob in regno cælorum, & requiescent ab Occidente, &c. 67. c.
Ecce dzemoniaci duo difficiles valde, & monumentis egressi clamabant dicentes. 650. b
9. Non mitunt vinum novum in utres veteres, &c. 303. a.
10. Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis est. 71. d.
Sufficit discipulo si sit sicut magister ejus. Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. 274. b
11. Venit Joannes in via iustitiæ, &c. 143. b
Quid existis videre in desertum, &c. 88. a

A. iij

INDEX LOCORUM.

11. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, &c. 254.b
 12. Ecce mater tua & frater tuus foris stant. 139. a
 Nihil est tam occultum quod non reveletur, &c. 174. c.
 Omnis blasphemia remitteretur hominibus, & qui dixerit verbum in filium hominis remitteretur ei, &c. 464. b
 13. Quoniam dilatastis phylacteria, & simbrias vestimentorum ampliores facitis. 33. a
 15. Deus dixit honora patrem tuum & matrem tuam, &c. 218. c
 Ex interioribus exeunt fornicationes, adulteria, libidines, & id genus cetera. 490. c
 Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui seminavit in agro suo, &c. 679. b
 17. Venit enim ut legem ac Prophetarum impleret oracula, non everteret. 152. b
 18. Si scandalisaverit te unum ex membris tuis, absconde abs te, &c. 490. a
 19. Si ista est causa viri cum uxore, non expedit nubere: non omnes capiunt istud. Sunt enim Eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum. 59. c. d
 Quos Deus conjunxit homo non separet. 59. d
 Esse quosdam Eunuchos qui ab hominibus castrati sunt, &c. 81. a
 Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis uxores dimittere, &c. 117. d
 22. Qui in regnum cœlorum admissi sunt, neque ducunt uxores, neque nubunt, sed Angelis æquales sunt. 97. d
 23. Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, quoniam reliquistis Ornatis sepulchra Prophetarum, & ædificatis, &c. 226. a.
 Requiritur ab hac generatione sanguis omnis justus qui effusus est ab Abel iusto. 281. a
 25. Venite ad dexteram meam benedicti, quibus Pater meus cœlestis paravit regnum. 508. c
 26. Ubi vis paremus tibi Pascha, &c. 146. a. b
 Oportet filium hominis tradi sicut scriptum est de eo. 279. d
 Non bibam de hoc genimine vitis istius, &c. 303. a.
 Homo quidam pater familias habebat vineam, & locavit eam Agricolis, &c. 390. b
 28. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. 50. a.

MARCUS.

1. Sicut scriptum est in Isaia Propheta, vox clamantis in deserto. 427. b
 In Jordane descendit spiritus in illum & vox, hic est Filius meus dilectus, &c. 428. c
 3. Qui blasphemaverit in Spiritum sanctum ei, neque in præsentem, neque in futuro sæculo peccatum remitti. 457. d
 5. Venit autem in partes Gersenorum, & occurrit ei dæmonium habens, &c. 650. c
 7. Munus Deo quodcumque ex me tibi proderit, & irrita fecistis legem propter traditiones seniorum vestrorum. 218. d
 Qui dixerit fratri suo Corban quod est donum,

- nihil ipsi proderit. 224. c
 10. Quos DEUS conjunxit homo non separet. 400. d.
 14. Fugit adolescens relicta sindone qua erat amictus. 1045. c

LUCAS.

1. Et tu puer Propheta altissimi vocaberis, præzibis enim, &c. 95. a
 Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco. Spiritus sanctus superveniet, &c. 115. b
 144. d.
 Gloria in Excelsis Deo, & in terra pax hominibus, &c. 154. d
 Quandoquidem multi conati sunt, visum est mihi deinceps, &c. 428. d
 2. Fili quid fecisti nobis sic? Ego & Pater dolentes, &c. 155. d. 253. d
 Quadragesimo die tulerunt illum in Hierusalem, &c. 420. b
 3. Ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream, &c. 181. c.
 Erat autem Jesus incipiens esse quasi, &c. 155. c
 5. Vade & ostende te Sacerdoti, & offer pro purificatione tua, &c. 322. d. & alibi à pagina 312. usque ad pag. 313.
 7. Hic est de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum, &c. 325. a
 Et ingressus in domum Pharisei discubuit. 325. b
 8. Vobis datum est nosse regnum Dei, cæteris autem in Parabolis. 205. d
 Navigantibus illis obdormivit, &c. 326. d
 9. Num te sequar? non habet filius hominis, &c. 194. d.
 10. Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ. 254. c.
 12. Baptismo alio habeo baptizari. 255. b. 304. d
 Qui negaverit me coram hominibus negabitur coram patre meo. 464. c
 14. Qui non bajulat crucem suam & sequitur me, discipulus esse meus non potest. 181. b
 21. Ne graventur corda vestra crapula & ebrietate. 401. a.
 24. Oblatum ei panem ac piscis assi particulam, &c. 143. c.
 Quoniam sic oportebat Christum pati, & à mortuis tertia die resurgere. 67. d
 Quid turbati estis? videte manus meas, & pedes meos. 349. o
 27. Ubicumque est cadaver illic congregabuntur & Aquilæ. 305. d

JOANNES.

1. In Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, &c. 384. b
 Ego vox clamantis in deserto, &c. 148. a
 2. Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis, &c. 148. a
 Qui odit fratrem suum hic in caritate perfectus non est, &c. 181. d
 3. Si terrena dixi vobis & non credidistis, cælestia quomodo credetis, &c. 89. c
 Sicut exaltavit Moyses serpentem in deserto, &c. 274. a

SACRÆ SCRIPTURÆ.

5. Si crederetis Moyſi, mihi quoque crederetis. Ille enim de me ſcripſit, &c. 59.c. 67.b. 301.c
Pater meus uſque modo operatur, & ego operor. 66.c.

Tolle grabatum tuum & ambula, &c. 162

Quærebant illum interficere Judæi, quia non modo ſolvebat Sabbathum, ſed etiam ſeipſum Filium Dei dicebat æqualem ſe Deo faciens. 919

6. Niſi manducaveritis carnem meam, & biberitis meum ſanguinem. 89.d

Venerunt enim ut ipſum ungerent in Regem, &c. 117.d.

Nonne duodecim voſelegi, & unus ex vobis diabolus eſt? 277.c

8. Voſ filii eſtis patris veſtri diaboli, quoniam mendax eſt, &c. 279.b. 295.d

Nunc autem quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus ſum. 463.d

12. Zelus domus tuæ comediſ me, vidit Iſaias in Spiritu ſancto. 148.b

Gentiles quidam videre te cupiunt, nunc pervenit, &c. 153.a

Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, &c. 505.d

14. Ego ſum veritas & vita. 75.c

Ego in Patre, & Pater in me eſt. 919.c

15. Si me perſecuti ſunt & voſ perſequentur, &c. 181.a.

17. Pater Domine cœli & terræ ſerva eos quos dedidi mihi. 279.d

Ut cognoscant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum. 921.c

19. Regnum meum non eſt de hoc mundo. 119.d

EPISTOLA AD ROMANOS.

c In his & horum ſimilibus iram Dei revelari ac juſtum judicium in eos qui veritatem in injuſticia detinent. 71.c

Viri in viros, mercedem erroris ſui in ſemetiſiſ recipientes. 93.b. 101.d

Nam & feminæ eorum, &c. 98.b

Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, &c. 467.c.

Servierunt creaturæ potius quam creatori & ſtulti facti ſunt. 921.b

3. Quicumque ſine lege peccaverunt, ſine lege, &c. Item plures alii loci ex eadem epiſtola à pag. 368. uſque ad pag. 371.

3. Adeo ut quidam hæc à nobis dici jaſtare audeant, faciamus mala, &c. 93.b

6. Mors non amplius ei dominabitur. 49.b
Non igitur regnet peccatum in mortali veſtro corpore, &c. 578.a

7. Scio enim quod non habitet in me, hoc eſt in carne mea bonum. 548.a

8. Nam expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat, &c. 554.a.b

Scimus enim quod omnis creatura ingemſcit & parturit uſque adhuc. ibid.c

10. Corde ad juſticiam credi, ore vero ad ſalutem confeſſionem fieri. 41.d

11. O altitudo divitiarum ſcientiæ & ſapientiæ Dei. 203.c.

13. Nam ſi principatus ac poteſtates vocamus ſine Deo minime conſtituuntur. 294.a

Quæ enim poteſtates ſunt à Deo ordinatæ ſunt. Itaque qui poteſtati reſiſtit ordinationi Dei reſiſtit, &c. 294.b.

AD CORINTHIOS I.

1. Nam prædicatio crucis pereuntibus quidem ſtultitia, &c. 181.c. d.

Scriptum eſt enim, &c. item reliqui loci ex epiſtola 1. à pag. 533. uſque ad pag. 565.

Mulieri non permitto loqui, neque in viros auctoritatem habere. 419.a.

Cum enim eſſem parvulus loquebar ut parvulus, &c. 555.c.

3. Nondum enim poteratis, ſed nec adhuc poteſtis. 227.a.

6. Cum neque fornicatores, nec idololatæ, nec adulteri, &c. 555.c.

Eſca ventri & venter eſcis, &c. 578.d.

10. Hæc illis in figura contigerunt. 227.d.

11. Imitatores eſſote mei ſicut & ego Chriſti. 161.b.

Oportet mulierem velato eſſe capite propter Angelos. 194.b.

Timeo ne ſicut ſerpens Evam ſeduxit. 275.c.

12. Caput omnis viri eſt Chriſtus, vir autem mulieris eſt caput. 274.b.

15. Si mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit, edamus, bibamus, &c. 113.d. & 114.a.

Si omnino mortui non reſurgunt, quid eſt quod baptizantur pro iſiſ. 114.b.

Oportet hoc corruptibile incorruptibilitatem induere, &c. 386.d.

Ego ſum minimus Apoſtolorum, &c. 161.b.

Noviſſime autem omnium abortivo viſus eſt & mihi. 194.b.

Qualis terrenus tales, &c. 195.b.

EPISTOLA II. AD CORINTHIOS.

1. Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt in illo, &c. & ex eadem Epiſtola plures loci à pag. 366. ad pag. 368.

Adam non eſt deceptus, ſed Eva prior decepta in transgreſſione fuit. 419.a.b.

11. Iſraelitæ ſunt, & ego, &c. 149.b.

12. In tertium uſque conſcendiſſe cœlum & arcana ibidem audiſſe verba quæ non licet homini loqui. 277.c.

Lugebo multos qui in vobis ceciderunt, neque poenitentiam egerunt. 497.c.

AD GALATAS.

2. Sed Neque Titus qui mecum erat cum eſſet gentilis paſſus eſt circumcidi, &c. 112.d.

Et Jacobus, & Joannes, & Cephas, &c. 149.c.

3. Chriſtus nos à maledicto redemit, pro nobis factus maledictum. 308.d.

Diſcite quia juſtus ex fide vivit, & deinde reliqui loci à pagina 350. uſque ad pag. 353. a.

Nam in Chriſto Jeſu neque mas eſt, neque ſcœmina. 418.d.

Et Angelo Eccleſiæ quæ eſt Philadelphiæ ſcribe, &c. 350.a.

5. Quicumque lege juſtificamini à gratia excidiſtis. Si circumcidami, &c. 113. c. 124.b.

INDEX LOCORUM.

6. Benefacere omnibus oportere, maximè verò domesticis fidei. 376.c
Mibi verò absit gloriari nisi in cruce Domini, &c. 181. d.

AD EPHESIOS.

1. In ipso habitat omnis plenitudo divinitatis. 181. a.
2. Memores estote, &c. Item & alii loci complures ex ead. Epist. à pag. 372. usque ad pag. 373.
Venit enim pax nostra & interjectum maceræ seipsum similitudinem videlicet omnem in sua carne diruit, ac præceptorum legem suis dogmatibus abolevit ut ambos in seipso eundem in novum hominem componeret. 888.d
4. Operantes manibus propriis, ut possitis iis qui non habent communicare. 92.c
Qui descendit ipse est qui ascendit supra omnem principatum, & potestatem & dominationem, & nomen omne quod nominatur. 519.c
5. Quæ enim occultè fiunt ab ipsis turpe est velut dicere. 77.c
6. Dei armaturam sumentes justitiæ lorica induamus. 586.d

AD PHILIPPENSES

2. Qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. 614.b
Cui omne genua flectitur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confitebitur, quoniam Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. 741.d
3. Hebræus ex Hebræis, & semine Abrahæ, de tribu Benjamin, &c. 149.b
Transformabit corpus humilitatis nostræ, ut conformetur sit gloriæ ipsius, &c. 889.b

AD COLOSSENSES.

2. Et ipse est omnia, omnia in ipsum, &c. 181.a
Nemo ergo vos iudicet in cibo, &c. 319. a.
373. b.
Quoniam in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis. 889.b
3. In Christo Jesu, neque Barbarus, neque Scythia, neque Græcus, neque Judæus est, sed nova creatura. 5.b. 16.c

AD THESSALONICENSES I.

5. Vos dei estis filii, & lucis filii. 1083. c

AD THESSALONICENSES II.

2. Nihil terreat vos in sermone aut Epistola, quasi instet dies Domini. Nisi enim revelatus fuerit filius iniquitatis, homo iniustitiæ, &c. 673. d.
3. Qui non operatur non manducet. 1070.c

AD TIMOTHEUM I.

1. Quæ enim dicunt non norunt, nec de quibus affirmatu. 419.d

- Justo nulla lex posita est, sed parricidis ac matricidis duntaxat, & id genus aliis. 908.b
4. Novissimis temporibus avertent. 206. a
5. Viduas adolescentiores devota, cum enim luxuriatæ fuerint in Christo nubere volunt, &c. 96. c, 715. a.
13. Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei ambulare, &c. 298. d

AD TIMOTHEUM II.

1. Salvabitur per liberorum generationem si in fide ac iustitia permanserint. 393.c
3. Quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines, &c. 98. b
4. Qui dilexerunt sæculum & viam veritatis reliquerunt. 427.d
Noli negligere gratiam quæ in te est, quam accepisti per manus Presbyterorum collegii. 908.

AD TITUM.

2. Ut doctrinam nostri Salvatoris ornet. 894.d

AD PHILEMONEM.

1. Verumtamen spiritus contestatur mihi per urbes dicens, &c. 892.d

AD HEBRÆOS.

4. Sermo Dei penetrabilior est omni gladio accipiti. 376.b. 815.c
5. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur. 766. c.d
6. Sacerdos Jesus Christus Dominus noster in æternum fuit secundum ordinem Melchisedech. 119.c
Impossibile est eos qui semel illuminati sunt, & gustaverunt bonum Dei, &c. 494. a.c
7. Qui assimilatus filio Dei manet Sacerdos in æternum. 474. b
9. Testamentum verò in mortuis firmum est. Quare neque primum sine sanguine factum, &c. 695. b.
13. Honorabile connubium, & thorus immaculatus, fornicatores autem & adulteros iudicabit Dominus. 98. b
Honorabiles nuptiæ, & totus immaculatus, &c. 400. d.

EPISTOLA JACOBI PRIMA.

1. Religio munda Deo & Patri, hæc est visitare orphanos & viduas in afflictione sua, & immaculatum conservare se ab hoc mundo. 1021. c
3. Non est enim ista sapientia deorsum descendens, &c. 206. a.b

EPISTOLA PETRI I.

2. Neque labia dolum locuta sunt. 1097.b
3. Mortificatus carne, vivificatus autem spiritu. 49. a.
4. Christo enim pro nobis in carne passio. 49. a

SACRÆ SCRIPTURÆ.

PETRI II.

- c.1. Attendentes Prophetico sermone tanquam lacerne lucenti in caliginoso loco, donec lucifer oriatur & dies illucescat in cordibus vestris. 678.b
 c.3. Quemadmodum scripsit vobis frater noster Paulus, &c. 1149.c
 Mortificatus carne, vivificatus autem spiritu. 1026.c.
 c.4. Christo passo pro nobis in carne. 1026.c

JOANNIS PRIMA.

- c.2. Si quis negat Christum in carne venisse, hic est Antichristus. 75.97.c
 Novissima hora est, quoniam Antichristus venit, & nunc esse Antichristi multi. 424.a

JUDÆ CATHOLICA.

- c.1. Quæ enim nesciunt ignorantes in illis capiuntur. Quæ vero norunt in iis tanquam muta animalia corrumpuntur. 92.d
 Dominationes autem spernunt, Majestatem autem blasphemant. At Michael cum diabolo disputans de Moyse corpore, &c. 93.a
 In somnis carnem maculant. 96.a

ACTA APOSTOLORUM.

- c.1. Fiat habitatio ejus deserta, & Episcopatum ejus accipiat alter. 283.a
 Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum, &c. 386.b.
 c.2. Pœnitentiam agite & baptizetur unusquisque in nomine Jesu Christi Domini nostri, & remittentur vobis peccata, & tum Spiritus sancti donum accipietis. 27.c
 Manifestum sit vobis omnis domus Israël, quoniam hunc Jesum quem crucifixistis & Domi-

num & Christum ipsum Deus fecit. 764.d
 Jesum Nazarenum virum probatum in vobis prodigiis ac signis, quem unxit Deus Spiritu sancto. 1025.d.

- c.7. Video cælum apertum, & Filium hominis stantem à dextris Patris. 386.c
 Hierosolymis ne discedite expectantes promissionem spiritus quam audivistis. 674.a.
 c.10. Surge, occide & manduca, &c. 146.d.
 c.11. Agabus venturam famem prædixit. 674.b.
 c.13. Ministrantibus illis Domino ac jejunantibus dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Barnabam & Saulum ad opus ad quod eos vocavi. 892.b.

- c.15. Quoniam cognovimus quosdam à nobis ad vos esse profectos, &c. 117.d.
 c.15. Negentibus ad Christianam Religionem traductis, &c. 124.a.
 c.20. Manus istæ suppeditarunt non mihi solum, sed & iis qui mecum sunt. 92.c.
 c.21. Viros præputium habentes secum duxit, locum sanctum profanum fecit. 112.c.d.
 Tarsensis ego sum nec urbis obscuræ civis. 140.d.
 c.24. Hunc hominem invenimus, &c. 121.c.
 Neque in templo invenerunt me, &c. 121.d.

APOCALYPSIS.

- c.1. Hæc revelavit Dominus servis suis per servum suum Joannem. Hoc dicit Dominus 411.b
 Ego primus & novissimus: Ego sum a, & ω. 519.b.
 c.1. Sed hoc habes boni quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. 77.d
 c.5. Et vidi ad dextram sedentis in throno librum scriptum intus, & à tergo. 530.a
 c.9. Vidi & dixit Angelo: Solve quatuor Angelos qui sunt in Euphrate, &c. 456.c
 c.12. Draconem adversus mulierem propeisse quæ marem pepererat, & datas ei esse pennas Aquilæ, & translata esse in desertum, ut eam draco comprehenderet. 1043.d

Finis Locorum Sacra Scriptura.

I N D E X
RERUM ET VERBORUM
NOTABILIUM, QVÆ IN PRIMO
S. EPIPHANII OPERUM TOMO
CONTINENTUR.

A

- A**BRAMI excelsus qvalis fuerit. 409. a.
Abraham æqvalis Nino ac Semiramidi. 8. d.
Abraami vocatio. 9. a.
Abraamus Judæorum parens. 17. a.
Abraham octo liberi. 9. d.
Abraamita à Patriarcha Abraham dicti circumcisi. 9. c.
Abrahamita & Isaacita dicti veri Dei cultores. 9. d.
Abraamus nonagesimo anno ætatis circumcissus, Isaacus ejus filius octavo nativitatis die. 17. b.
Abratonum fugat venena serpentum. 423. a.
Acacius & Paulus collegæ Epiphanii in officio Sacerdotali. 3. a.
Acacii & sectatorum ejus fidei professio simulata. 871. c. d. Item alia fidei professio in conciliabulo Seleuciensi habita. 872. c. in quo vox homousii, idest, consubstantialis sublata. 873. b. quor & qui Episcopi huic concilio subscripserint. 874. a. b. c. d. Expositionis & professionis istius callida ratio. 875. b. divisio trifaria sectæ Arianorum. ibid. c.
Adami quor fuerint liberi. 787. d.
Adami ætas quor annorum fuit. 4. a.
Adami liberi & nepotes ejus ex Setho. ibid.
Adamus designatus per hominem descendentem ab Hierusalem in Jerico. 394. a. b.
Adami creatio de terra. 4. a. vetus quorundam de Adami creationi refutata opinio. ibid. b.
Adami nomen hominem significat. ibid.
Adami uxor ex ejusdem corpore, & ex eodem afflatu similis ei procreata. ibid.
Adamus cur à Deo ejectus fuit de Paradiso. 346. d.
Adami procreatio, liberi, ætas, & mors. 640. b.
Adamus neque Judæus, neque idolatra, sed, ut Propheta, Catholica fide imbutus. 6. b.
Adami liberi cum sororibus matrimonia contraxerant. 287. c.
Adamianorum hæresis trigesima secunda post Christianismum, sive ordine quinquagesima secunda. 458. a. Talpæ comparantur. ibid. c. ridicula eorum hæresis, ibid. ritus qvalos sint. 459. b. ubi conventicula habeant. ibid. Nudi ceremonias & mysteria sua peragunt, tam viri quam feminae. ibid. c. Ecclesiam suam vocant Paradisum. ibid. d. qvalis Paradisus terrestris, & victus Adami & Evæ. ibi. d.
Ægyptiorum primordia. 8. d.
Ægyptiorum ritus quam sint ridiculi. 1092. c. quæ apud eos sacra Harpocratis. ibid.
Æquinoctium est anni initium. 814. b.
Ætiii hæresis quinquagesima septima sive ordine septuagesima septima 904. d. hæreses unde nate. 905. a.
Ætiii historia, ibid. Monachus cum Eustathio fuit. ibid. c. Presbyter factus ab Eustathio & Curator Ptochotrophii in Ponto. ibid. c. ab Eustathio discedit, & cum hostiliter insequitur. ibi. d.
Ætiii dogmata. 906. c. quo pacto & ubi cum suis degerebat, ibid. Presbyteros æquabat Episcopis, ibid. d. de Paschate male sentit. 908. a. Mortuorum memoriam & bona pro illis suscepta opera damnat. ibi. a. Jejunia statuta damnabat, ibid. b. in eo hæreticorum nostri temporis nota ingenium, ibid. c. sub Pascha jejunia ab Ecclesia obiri solita in ebrietatem & risum convertebat, ibid. c. cætera in vita vinolentus, & gulæ ventrique indulgentissimus, ibid. d. ejus refutatio, 908. a. Obiectio ejusdem circa Episcoporum & Presbyterorum æqualitatem & solutio. ibid. b.
Æras mundi prima quor annorum fuit 5. a.
Ætiii Anomæi opusculum 924. b. usque ad 937. trecenta capitula ab eo conscripta. 931. a. ejus refutatio, 931. usque ad 993. cur Ætius Catholicos vocat temporarios. 932. a.
Ætiii absurditas in creato Deo & increato. 951. c.
Ætianorum cavillatio adversus Catholicos, 990. illi Apostolos & Prophetas respuunt. 991. d.
Ætiii successor Eunomius. ibid. b.
Ætiani rebaptizati. ibid.
Ætius ab exilio revocatus & Episcopus creatus. ibidem c.
Ætius sodales suos Athletas & Athletrias vocat. 987. c. ejus

ET VERBORUM.

- e. ejus saluatio in fine suæ doctrinæ posita à principio dissentit. ib. partim Sadducæorum, partim Gentilium errores supit. 988. a. b. Etii impia superbaque opinio. 989. Arianorum arrogantia. ibid.
- Agabi spiritus propheticus circa zonam Pauli. 409. c
- Agni immolatio ab Ægyptiis celebrata 39. b
- Alexandri Alexandriæ Episcopi mors & substitui sibi Athanasium mandat. 722. c
- Alexandro mortuo Episcopo Alexandriæ successit Achillas, cui Meletiani Thernam opposuerant. 735. d
- Alexandriæ Ecclesiæ consuetudo in Episcopo constituendo. 735
- Alexandriini Episcopi Diocesis ejusque provinciæ. 717. b
- Alogi hæretici, cur ita fuerint appellati. 450
- Alogi quomodo Apocalypsim repræhendant. 454. a
- Alogorum hæresis 31. post natum Christianismum ordine 51. 422. b. unde sic dicti. 423. c. d. Apocalypsim & Evangelium Joannis repudiant. ib. d. Cerintho tribuunt scripta Joan. 424. b. Joannem ipsum repræhendent. ib. d
- Altare Domini nunquam debet feriari. 704. d
- Amen Dei qvo Christus Dominus rata fecit omnia Dei promissa, & ea confirmavit. 366. c
- Angeli præfides Gentium, cur loricas habere dicuntur sulphureas & hyacinthinas. 457. b
- Angelicorum hæresis 40. ibid.
- Angelicum cælo terraque producti. 611. a
- Angelina locus intra Mesopotamiam unde Angelici hæretici. 505. c
- Angeli cur à Deo innumeri sunt conditi. 295
- Animam esse immortalam probatur expressis Scripturæ verbis. 559. a
- Anima extra corpus peccare non potest 565. b. sed illud refutatur. 566. b. c. d
- Anima in corpore inclusa tanquam in loco supplicii 564. d.
- Anna & Joacim beatæ Mariæ parentes. 1049. d
- Anomæorum hæresis. 912. c. princeps Aëtius à Georgio ordinatus. ibid. adulta ætate ceteras disciplinas didicit 913. d. ejus relegatio. 914. a. ejus dogma ibid. c. Aëtius ab Arianis excommunicatus 916. a. Aetianorum superbia ibid. b. Aetii perfidia similitudine demonstratur ib. c. Aetiani Dei præcepta negligunt ib.
- Anomæos esse idolatras & Solem ac ceteras creaturas adorare. 985. d
- Anomæorum origo & à quo profluxerint. 886. c
- Anomæi cum Judæis conferuntur. 1036. d
- Antidicomarianitarum hæresis quinquagesima octava sive 78. a. ordine 1033. qualis illa fuerit. ibid.
- Apellejanorum hæresis 24. post exortum Christianismi 380. c. un de sic nominati ibid. c. Apellis dogmata. ib. d. Marcionis magistri sui opinionem oppugnat ib. tria ejusdem principia destruit, ac unum omnino constituit 381. a. Deum vult unicum esse principium sine nomine. ib. negligere mundum. ibid. sed hunc alium Deum produxisse mundi creatorem sed malum ib. b. ejus dogmatum confutatio. ib. b. c. d. Christum boni Dei filium postremis temporibus venisse asserit. ib. d. eundem ex Maria virgine natum dicit, sed aliunde carnem assumpsisse. ibid. scilicet ex quatuor elementis. 382. a. quomodo eam deposuerit. ibid. b. fabulæ tales ridentur & refelluntur. ibid. c. mendaces Apellejani. 383. b. negant corporum resurrectionem. ib. b. c. incepte differunt de anima Christi. 385. c. d. item de corpore ejusdem. 386. a. b. corpus enim illius spiritale in cælo vidit Stephanus. ib. c. corporum resurrectio probatur contra Lucianum & Lucianistas. ib. d. illi comparatur cum crabron: quem zopyrum vocant. 387. a. b
- Apocalypsis quædam mysteria explicantur. 454. b
- Apollinaris dogma de carne divinitati verbi consubstantiali refutatur. 1000. d. & vera Christi humanitas probatur. 1001. verbum ea sibi attribuit quæ corpus passum est. 1002. c
- Apollinaris ob doctrinam singularem commendatio. 1016. c. refutatur ejus hæresis 1018. Apollinaristarum objectio. 1020. a. Christus humanas affectiones habuit ibid. c. humanæ naturæ in Christo dignitas. 1022. c
- Apollinaristarum blasphemia de Christi corpore imaginario. 998. b. quaternitatem non trinitatem asserunt. ibid. d.
- Apostoli dictum, *quod facio non cognosco*, quomodo sit interpretandum. 583. d
- Apostolorum Judaicorum functio, tum & ministrorum qui Azanitz dicuntur. 135. a. b
- Apostolorum constitutio qua vitis Catholicam Ecclesiam demonstrare dicitur. 390. a
- Apostoli Judæorum & Patriarchæ. 128. a
- Apostoli qvo ordine fuerunt à Christo vocati. 437. a
- Apostolorum electio & enumeratio. 50. c. d
- Apostolicorum hæresis. 41. post Christianismum. 506. b. iidem dicuntur Apotactici. i. renunciatores & cur. ib. à quibus orti. ib. Andreæ ac Thomæ actus adhærent. ib. nuptias improbant ibid. ubi habitent. 507. b
- Aquæ benedictæ ac cruce signatæ vis. 137. a
- Arbitrii libertas cuique est concessa. 575. d
- Arce Neomitiæ apud Cardycæos reliquiæ asservatæ. 39. c.
- Archonticorum hæresis vigesima post Christianismi ortum. 291. a. ubi profeminata fuerit. ibid. & ab Euctato sive potius Atacto quodam Anachoreta propagata. ibid. b. Archonitici apocryphis libris utuntur. 292. b. eorum dogmata. ibid. d. corporis negant resurrectionem, animæ credunt. ib. d. eorum fabula de congressu diaboli cum Eva. 295. b. quos Prophetas proficiuntur. 297. d. hæresis Archonticorum ex multiplici angivium colluvie confata. 299. b
- Ariani & Arianorum hæresis quadragesima nona sive sexagesima nona. 717. b. unde oriundus & quomodo à fide aberraverit. ib. c. sub quo floruerit imperatore. ib. d. ejus mores & habitus. 729. a. detegitur à Meletio Thebaidis Episcopo. ibid. b. excommunicatur cum suis sectatoribus. ibid. d. Alexandria discedere jubetur. ib. multos in fraudem inducit. 730. a. fugit in Palæstinam ib. Alexander Episcopus epistolas encyclicas ad Episcopos misit. ibid. b. quot numero fuerint. ib. Arii fautores quorum Princeps Eusebius Nicomediæ Episcopus. ib. d. Arii Epistola qua suum dogma explicat. 731. a. alia epistola ejusdem ad Alexandrum. 732. c. sed Constantinus encyclicam Epistolam scripsit contra Arium. 734. c. Arii mors. 735. a. Nicæna Synodus contra Arianos. ib. c. quibus scripturæ locis errorem suum confirmaret. 736. c. Arianorum hæresis cur à Deo tolerata. 737. a. eorum fautores principes. ib.
- Arianorum fraus. 738. c. eorum firmamentum. ib. a. eorum blasphemia de filio Dei. ibid. d. captiosa oratio. 739. c. ejus refutatio. 740. d. Arianorum objectiones. 742. b. c. animam humanam detrahunt Christo. 743. a
- Ariani Catholicos & verbis & armis persequuntur. 885. d
- Arii mors prodigii similis & à Deo in ultionem immi illa. 722. b.
- Arianorum varix objectiones prima est de solo & vero Deo. 751. d. de filio creato. 758. b. ex Joannis 1. capite. 662. b. & ejus solutio. 763. a. ex actibus Apostolorum. 764. d. ex Matthæi Evangelio. 766. a. ex Joannis Evangelio de mittente majore missio. 775. b. c

INDEX RERUM

- ejus responsio. 776. a. b. item de mittente dissimili à misso, ib. c. d. ex Joannis 20. capite, qvo Christus dicit Deum meum. 777. c.
- Arianorum secta in tres factiones divisa. 670. d. ex iis qui fuerint occulti fingentes se esse orthodoxos. 871. a. qvæ fuerit eorum fides qui Seleuciz fuerunt cōgregati. ib. c.
- Ariani epistolam ad Hebræos rejiciebant. 760. a.
- Arianorum objectio ex 1. Corinth. ubi de mortuorum resurrectione agitur. 798. d. ejus solutio. 799. b. & 800. 801. & 803. iterum alia objectio ex Joannis quinto capite, & ejus refutatio. 803. c. d.
- Ariani Hebraicæ lingvæ ignari, cujus vocum vis expendenda. 749. b.
- Ariani refutantur circa objectionem de consubstantiali verbo. 796. d. Consubstantialis vocabulum est necessarium. 797. a. b.
- Arianorum quanta calliditas in circumveniendis simplicioribus mentibus. 757. b.
- Arianæ hæreseos confutationis conclusio ab illuminatione per spiritum ex Evangelio Joannis. 806. d.
- Ariani negant animam assumptam à Christo. 771. b. sed Arianus hallucinatus videtur in Esaia loco citando. 772. c. & qvæ de Patre tropice dicuntur, cur non de filio similiter usurpentur. ibid. d.
- Ariani de spiritu sancto perversum dogma refutatur. 777. d. cum non esse creatum. 778. a. ex Matthæi 19. capite objectio de solo bono Deo. 780. c. qvia multa bona in scripturis appellantur. 781. c. alia objectio ex Matthæi 20. & Murci 10. de filiis Zebedæi ib. d. qui locus explicatur. 782. d. objectio de Christo suscitato ex mortuis à Deo. ibid. alia ex Lucæ 22. capite de Christo orante patrem. 784. b. alia de auxilio Angelorum. 785. b. cur Christus in eo, ut in cæteris passionibus humanas susceperit, ib. c. quomodo Angelus Christum confortasse dicitur. 786. d. alia objectio de Christo lugente qvòd à Deo sit derelictus. 787. d. sed humani in Christo affectus fuisse probantur. 788. a. & ejus anima ad inferos descendit. 789. c. d. & oclulis foribus ingressus est. 791. c. d. & cur in cruce partim Hebraicè, partim Syriacè sit locutus. 792. c. alia objectio ex Joannis 14. & 17. fac ipsos ut sint in me, & c. 793. a. ejus refutatio. ib. c. & Ecclesia Christo proxima. ib. qvo sensu unus dicatur Christus cum Deo & cum discipulis. 794. a.
- Arianorum argumenta captiosis syllogismis conclusa, & eorum refutatio. 794. d.
- Ariani Aristotelici, eorumque cavillatio. 795. b. ejus solutio. ib. c.
- Arianorum impietas nescio quid simile idolis de Christo statuentium. 755. a.
- Ariani refelluntur, ostenditurque Christum non dici creaturam. 758. b.
- Arius ab Ecclesia dejectus in Palæstinam recessit. 720. b.
- Artoryritæ dicti à pane & caseo, quibus in mysteriis suis utebantur. 418. d.
- Aspides seipsas devorant, & fortior earum Aspidogorgon vocatur. 151. c. d.
- Aspidogorgon una ex aspidibus fortior cæteras absumens. 61. c.
- Aspis ab aspide venenum mutuò humit Proverb. 68. a.
- Assur à Græcis idem creditur cum Zoroastro. 7. c.
- Assur filius Nembroth quas urbes condidit. 7. c.
- Assyriorum primordia. 8. d.
- Asterius Sophista in persecutione Maximiani fidem ejuravit. 815. c.
- Athanasius creatur Episcopus Alexandriæ, ejusque studium in Ecclesiam. 736. a. multa perpeßus ob fidem. ib. b.
- Athanasii Episcopi Alexandriæ Epistola ad Epictetum Corinthiorum Episcopum. 907. c.
- Athanasius ordinatus Episcopus Alexandrinæ. 722. d.
- Athanasius Melerianos ad communionem urget. 722. d. idem accusatus. 723. b. hujus causa Concilium Tyri jussu Constantini congregatum. ib. c. Ursatius & Valens accusatores Athanasii ab Eusebio subornati. 724. relegatur Athanasius, & in Italia exulat. 725. b. Arsenius vivus producit & integer. ibid.
- Athanasius restitutus. ib. d. iterum pulsus, ac denuo restitutus à Joviano Imperat. 726. b. cum Valens Imperator ejicere non audeat. ibid. c.
- Atheniensium sacra & Dionysii Orgia. 1092. b.
- Attica regio unde dicta. 11. a.
- Audianorum hæresis 50. post Christianismum ordine 70. 811. a. aliter Odiani dicti. ib. ubi & quomodo degant. ib. qvis eorum author. ibid.
- Audii historia. ib. b. ejus libertas in reprehendendo. 812. a. ab Ecclesia se segregavit. ib. c.
- Audianorum schisma. ib. c.
- Audianus creatus Episcopus. ib. d.
- Audianorum error de imagine Dei. 813. a. variz opinionones de eo in qvo sita sit imago Dei in homine. 814. a. Dei imago in homine non perit. ib. c. loca quibus nituntur audiani ut probent imaginem Dei esse in corpore hominis. 816. d. Deus quomodo à Prophetis sit visus. 817. a.
- Audianorum de Paschate error. 820. d. eorum circa hoc calumnia. 821. a.
- Audius senex in Scythiam ab Imperatore relegatus. 827. a. in Gothia monasteria instituit. ib. b.
- Audianorum vita sanctissima. ib. b. aliorum communionem devitant. ibid.
- Azura uxor Sethi, ejusdemque soror. 287. d.
- B**abylon condita, & linguarum divisio ac varietas. 288. d.
- Baptizantes iterum hæreticos, etiam Arianos perperam facere. 1095. a.
- Barbæ tonsio prohibita constitutionibus Apostolicis. 1073. c.
- Barbarorum variz sectæ, & Indorum 71. 1091. c.
- Bardeſanitarum hæresis 36. post Christianismum, sive 56. 476. d. qvis fuerit Bardesanes, ib. scripsit contra Astrologos de fato. 477. a. ejus errores. ibid. c. negavit mortuorum resurrectionem, ib. ejus refutatio. ibid. d.
- Barnabas consolationis filium significat: idem Joseph antea dictus eratque Cyprius. 140. d.
- Basilianorum hæresis 4. post Christianismum. 68. c. à qvo & ubi introducta, ib. à quibus Basides eorum author edoctus 67. a. ejus verba & dogmata. ib. b. Christum sub imagine hominis tantum apparuisse in terris asserit. 70. c. d. eum passum in cruce fuisse negat. ib. d. virorum ac mulierum promiscuos concubitus permittit. 71. b. c. Martyrium damnat. ib. c. se hominem solum cæteros canes putat. 72. a. doctrinam suam cæteri vult paucisque communicari. ib. b. undenam nata ejus hæresis. ib. c. principium statuit Abrasax, unde conficta fabula de 365. cælis. 73. a. ex qvo 563. membra in homine colligit. ibid. c. contra illum scripsit Irenæus. ib. d. ejus dogmata refutantur. 74. a. b. c.
- Bitumen vim habet adversus venena. 423. a.
- Bona multa in scripturis appellantur. 781. c.
- Bosphorus filius Arthidis, unde urbs in Euxino. 11. b.
- C**adavera mortuorum minime esse detestanda. 26. b. c.
- Cainij Judas imitator fuit, qvia fratri suo mentitus est. 288.

ET VERBORUM.

- Cajanorum hæresis 18. post Christianismum. 276. a. dicti à Caino. ibi. Cainum venerantur ut parentem suum. ib. b. item alios infames & reprobos. ibi. c. Judam colunt, & ipsius nomine circumferunt Evangelium. ib. d. Angelos suis peccatis accommodant. 277. a. b. supponunt libellum Apostoli, quod Pauli Aenabaticum vocant. ib. c. virtutem duplicem faciunt 78. d. malos natura definiunt. 279. a. refutatio Cajanorum circa meritum Judæ proditoris. 282. b. c. d.
- Calvariz locus unde dictus. 394. d
- Camplace vulgo apud Judæos, Cacubium vasis ænei genus. 136. d
- Cana quid significet. 452. a
- Canis Apologus umbram pro carne captantis cui comparantur hæretici. 299. d
- Capillorum promissio in viris improbat. 1073. c
- Carnem legi Dei subici, sed non sapientiam carnis. 577. c
- Carnis & corporis an aliqua sit differentia. 580. a. b
- Carnium esum nequaquam improbatum, aut prohibitum à Deo, in nō à Christo usurpatum. 146. b. c
- Caro quo sensu damnetur ab Apostolo. 1021. b
- Carpocratiani quas colant imagines, & gentilium ritu adorent 108. a. b. animas tantum salvari credunt non corpora. ibid. eorum refutatio. ibid. c. d. & 109. per totum.
- Carpocrasiorum hæresis post exortum Christianismi septima ab autore Carpocrate. 102. b. c. ex omnibus aliis conflata. ibid. c
- Carpocratis error. ibid. c. d
- Carpocrasiorum superbia. 103. d. Magicas artes colunt. 104. a. voluptatis causa omnia faciunt. ib. d. solo nomine Christiani. ib. natura turpe & malum nihil esse asserunt, sed hominum opinione. 105. masculam exercent libidinem. ib. c. animas nisi omnibus nequitiis perfundas liberas post mortem non fieri credunt. 106. b. c. suos sectatores ad imam auriculam dextram ferro inurunt. ibi. d
- Cataphryges unam Maximilian principem suæ hæresis jactant & prophetissam. 413. d
- Catharorum hæresis 39. post Christianismum, vel quinquagesima nona. 493. b. à quo autore profecta. ibid. Novati authoris Catharorum historia. ib. c. d. ejusdem hæresis. ib. Digamos non admittebat. 495. b. triplici similitudine refellitur. ibi. reiciebat omnem poenitentiam post baptismum si quis peccasset. ib. ar poenitentia iterari potest, baptismus non potest. 497. d. puros se vocant Cathari cum sint impuri. 499. b. comparantur Basilisco 504. c. similes Catharis sive Novatianis Donatistæ in Africa. ibid. d
- Catholica fides quænam sit vera & orthodoxa. 257. b
- Caulaucauch quid significet apud Nicolaitas. 79. a. b
- Cerdonianorum hæresis 21. post Christianismum. 299. c à quo sic dicta. ib. sub quo Papa vixerit. 200. a. ejus dogmata. ib. Marcionis præcursor fuit Cerdo. 300. c. ejus brevis refutatio. 301. c. d
- Ceremoniæ Judaicæ ad Christianos ritus referebantur. 19. d.
- Cerinthianorum hæresis sive Merinthianorum, quæ est octava post Christianismum. 110. b. c. ubi Cherintus hæresim profiteri cœperit. ib. d. Jesum à Christo separavit. ib. d. 111. a. legem esse bonam dixit. ib. b. Apostolosturbavit. ib. c. Petro se opposuit. ib. c. seditionis author. ib. c. erat circumcissus. ibid.
- Cerinthiani Evangelium Matthæi mutilant. 113. b. asserunt Christum nondum esse à mortuis excitatum. ib. d. de semine Josephi natum refutatur. 115. a. b. Merinthiani etiam dicuntur Cerinthiani, sunt enim iidem. 115. nō. d. a. & ideo Sepedoni bicipiti serpenti comparati. ibid. d. c.
- Cerinthi & Joannis discrepans sententia de Christo. 424. b.
- Cham filius Noemi Palæstinam occupavit, unde regio Chanaam. 704. a. ejus filii. ibid.
- Christus nos redemit, sed non emit, & redemptor est noster non emptor. 309. a. b. quomodo minor Joanne dicatur. 324. d
- Christum verum fuisse hominem probatur ex Magdalenis ministerio in ungendis pedibus Domini. 325. c. d. tum ex aliis locis contra Marcionem. 327. a. b. c. d. cur Christus in gloria Eliam & Moysen adhibuit. 328. b
- Christus resurgens subtile corpus induit, & clausis januis est ingressus. 593. b. cur cicatrices corporis sui retinuerit. ib. d. januis clausis ingressus est contra Calvinistas. ib. d. cur dicatur Christus primitiæ dormientium. 594. a. b. ante illum multi resurrexerunt. ibid.
- Christi prædicatio quando initium habuit. 48. c. quæ ætate prædicare cœperit. ib. d. quando obrectatores habuerit. ibid. quando redemptionis opus per passionem fuerit executus. ib. d. in carne passus, in divinitate nihil passus. 49. a. quæ corpus habuerit in vita, quæ post resurrectionem retinuerit. ib. c. idem post resurrectionem clausis januis ingreditur. ibid. d. Apostolis præcepit veritatem docere & baptizare in nom. Patris & Filii, & Spiritus sancti. 50. a. b
- Christi incarnatio omnes fugavit hæreses. 47. b. & verbum idem est genitum ab æterno. ibid. c. quomodo ex Maria genitus & conceptus de Spiritu sancto. ib. d. nativitatibus ejus descriptio 48. a. b
- Christus cur decima quarta Luna passus. 421. a. b
- Christum verum esse Deum. 143. d. & ex Virgine natum sine virili semine. 144. b. c
- Christum filium Dei nulla ratione dici creaturam posse. 759. a.
- Christus legis complementum, quia Christus & lex omnem implent justitiam. 369. a
- Christus Sacerdos, & sacrificium, victima, altare, Deus, homo, Rex, Pontifex, ovis, agnus. 472. d
- Christi sacrificium omnia extinxit sacrificia. 360. d
- Christi nomina sive attributa, quæ illis aptantur. 758. a
- Christus sponte sua passus est. 74. c. d
- Christus Josepho apparet primo. 132. d
- Christi vita ordine digesta & exposita. 439. b
- Christi crux adversus hæreticorum virus verum remedium. 101. a. b
- Christus sanavit homines ab infirmitatibus non pecudes. 650. b
- Christus quando in mundum venerit. 663. a
- Christi triginta anni fastis, consulum ordine suo notati. 445. b. c. d.
- Christus cur primogenitus sit dictus. 1053. a
- Christus re vera humana omnia suscepit. 1029. c
- Christus cur in Regem noluerit inungi cum ipse è regia Davidis stirpe esset oriundus. 117. d. nec tamen Prophetæ in eo lapsi. 118. a
- Christi adventus Judæis per prophetas prædicatus 18. d
- Christus prophetis apparuit, suumque adventum nuntiavit. 518. c. cur dicatur α. & ω. 519. c
- Christus cur Joannem matrem commendaverit. 1042. c
- Christus clausis foribus ingressus est 1023. a. humanam mentem habuit. 1024. b. de Christi mente objectio ejusque refutatio. 1025. a
- Christus quomodo sit passus. 1026. b. declaratur proprietatem utriusque naturæ in Christo communio. 1027. b
- Christi mens quæ dicatur. 1028. c

INDEX RERUM.

- Christus cur nuptiis voluerit interesse. 452.b
 Christus quomodo & quando fuit à Magis adoratus. 431.b.c.d.
 Christi incarnatio vera, & divinis oraculis prænunciata. 51.b.
 Christus quo tempore & anno ætatis passus. 446.b.c. ita ut tria Paschata impleverit. ib. c. quo mensè natus est. ibid. ejus annus acceptabilis. 447.b. tempus passionis ejus. 448.a.b
 Christi infantia non sine quibusdā miraculis acta. 442.c ejusdē nativitatis tempus accuratius expenditur. 444.c
 Christus Regiam dignitatem Pontificibus concessit. 119.d
 Christus qua ratione Pontifex, & Sacerdos dicatur. 762.a
 Christi divinitas passionis est expers. 748.d
 Christus cur fuerit circumcisis. 153.b
 Christus Rex & Sacerdos. 119.a
 Christus quomodo redemerit & non emerit, & quo pretio. 699.c
 Christus tam ex verbo incarnato, quam ex homine divinitate affecto subsistit. 765.b
 Christus quam ob causam judicari voluerit. 774.d
 Christi adventu lex soluta, nec potuit amplius impleri. 123.c.
 Christum verum hominem fuisse, & in Virginis utero coaluisse postea circumcissum, &c. 152.a.b
 Christum diem judicii non ignorare. 766.c. & quomodo dicatur etiam illum ignorare. 767.d. cognitio variis modis, ut & ignorantia usurpatur. 768.c. & cur pater solus judicii diem nosse dicatur. 769.c. Angeli verò diem judicii prorsus ignorant. 770.a.b
 Christus parabolas suas ut plurimum explicavit. 206.a.b
 Christus cur patrem ipse oraverit. 753.d
 Christum nudum hominem non fuisse, sed verbum vestitum humanitate. 763.b
 Christianismus primum Antiochiæ vocari coëptus. 51.d
 Christiani post Hierosolymorum excisionem Pellam habitabant. 123.b
 Christianorum ac professionis Christianæ, quanta sit perfectio in omni vita. 499.c
 Christiani unde dicti Jessæi. 120.a
 Christiani Nazaræi dicti. 17.a. & primum Antiochiæ dicti Christiani. ib. item & Jessæi. ibid.
 Christianorum Sacerdorum. 470.b
 Christiani è Gotthia pulsī à Rege quodam gentili. 828.c
 Christianorum controversia circa eos qui sacrificia dolum obierant, & postea pœnituerant. 717.d. diversæ circa illud dubium sententiæ Meletii, Pelei, & aliorum contra opinionem Petri Archiepiscopi Alexandrini. 718.a.b.c.
 Chiliastarum error tribuitur Apollinari. 1031.b. & qualis illa fuerit hæresis. ib. & 1032.b. de sancti Joannis Apocalypsi quid sentiendum. 1031.b
 Christi propria adjuncta, veritas, lumen, vita, & horum etiam parens ac genitor. 377.d
 Christus in Golgotha crucifixus supra sepulchrum Adam. 394.c
 Christus cur corporis affectiones experiri voluerit. 770.d
 Cibi immundi nulli sunt à Deo creati, sed omnia sunt pura cum gratiarum actione. 147.b.c
 Circumcisio nihil confert ad Christi imitationem, sed tantum bona opera. 162.a.b
 Circumcisi veræ religionis successores. 17.b
 Circumcisio non est ad salutem necessaria. 160.b.c. Idololatæ & Sacerdotes Egyptii utuntur circumcissione. ib. d. item & alii permulti. ib. Christi circumcisio, non partem sed totum hominem circumcidit. 161.c. ea viris & mulieribus simul conceditur. ib. c. d. sed circumcisi-
 sioni præstat baptismus, ibid. d
 Circumcisionis quæ causæ fuerint. 17.a
 Circumcisionis cruor sterit in Christi circumcissione. 153.a
 Circumcissione sublata successit regeneratio per lotionem baptismi. 113.a
 Circumcisionis instituendæ ratio. 153.d
 Circumcisio signum justorum legis tempore. 150.d
 Clemens utrum successor Petri fuerint. 107.b
 Clemens Alexandrinus à quibusdā Atheniensis habetur. 213.b
 Celibatus clericorum confirmatur. 1104.a. item ordines Ecclesiastici. ibid. a
 Cælum & terra cur transire dicantur. 555.b
 Cogitationum genus duplex, earumque effecta. 588.a
 Cogitationes vanæ multis ab Homero comparata. 586.a
 Cogitationes malas evitare non possumus, sed possumus repellere. 584.a.b
 Colluthus hæresiarcha tempore Arii, à quo dicti Colluthiani, ut ab isto Ariani. 728.c.d
 Colorbasiorum hæresis, quæ est decima quinta post ortum Christianismi. 258.c.d
 Colorbasus ejus author quis fuerit. ib. ejus dogmata. ib.
 Colorbasi refutatio. 259.d. inopè ac impiè Deum hominis filium dicunt. 260.b.c.d
 Colorbasi quid intelligant per aquam Siloe 261. c. d. & quæ vera sit ejus secundū Catholicos interpretatio. ib.
 Collyridianorum historia. 1058.b. istius hæresis refutatio. ibi. d
 Collyridianorum hæresis qui Mariæ sacrificium offeruat, quæ est quinquagesima, sive septuagesima nona. 1057. c. unde prodit hæc hæresis. ibi. d
 Columbarum natura, & quid illa significet. 275
 Consobrinæ uxores ducebantur, & non amplius sorores post multiplicationem hominum. 288.a
 Constantini Imperatoris duo præclara statuta. 821.b.c
 Constantius Constantini filius pius Imperator licet fautor Arii. 737.a
 Constitutiones Apostolicæ non reiiciendæ. 822.a
 Constitutio Apostolica de Paschate. ibid. b
 Consubstantialitas in Trinitate est fidei firmamentum. 956.c.
 Consubstantiale verbum. 796.d. & quod consubstantialis vocabulum sit necessarium. 797. b. quod tamen Arius & Sabellus fugiunt cane pejus & angue. ib. utrum in scripturis reperiatur. ib. & licere uti vocibus quæ in scriptura non sunt. ib. verbum consubstantialis, etsi in scripturis non reperiatur, tamen ad sensum scripturæ intelligendum necessarium. 798.b.c
 Corpus hominis à Deo ad omnem honestatem esse creatum, imò & usum rei veneræ ad Dei decus referri. 289. b. c.
 Corpus Christi per granum frumenti adumbratum. 597. c. d. idem omninò fuit post resurrectionem, quod erat dum viveret. 598.a
 Corpus Christi non fuit imaginarium sed verum. 1003.b contra Manichæum. ibid
 Corpus animæ vinculum non esse demonstratur. 569.c.d
 Corpus depositio instar agri, & cur ita. 602.b
 Corpus animale & spiritale, quomodo sit intelligendum. 592. b.
 Creati & geniti differentia planè & apertè explicata. 986
 Creaturæ omnes subjectæ sunt Deo contra Arium. 741.a
 Cretes mendaces dicti auctoritate Callimachi & Epimenidis, qui à Paulo citantur. 362.b.c
 Crux maledictum legis, & cur ita. 750
 Crucis signum quantum vim habeat adversus maleficas artes, & præstigias dæmonum. 132.d

ET VERBORUM.

Crucis signo dæmoniacus sanatur per aquæ asperſionem. 134. b.
Cycli Lunaris atqve Epactarum ratio. 825. c
Cyprus inſula Citiū vocata, & Cypriorum Rhodiorumqve nomen ſub Citiō continetur. 150. a. b

D.

Dæmones per ſcæminas errores introducunt. 1058. b
David primus Rex è tribu Iuda, ſed Saul illo prior ex tribu Benjamin. 15. d
Davidis ſedes Regia ſublata ex quo Chriſtus Bethleemi eſt natus. 118. c
Davidis ſedes regia per Chriſti regnum fuit in Eccleſiam tranſlata. 118. h
Davidis tabernaculum reſurgere quid ſit. 559. d
Decimatio quid adumbraret apud Iudæos. 20. a
Dei ſumma liberalitas in omne creaturarum genus. 959. b
In Deo nihil eſt prius vel poſterius. 965. b. c
Deum à poteſtatibus ac principatibus victum non fuiſſe probatur contra Manichæos. 641. a. b. c
Deo melius eſt nihil, ac proinde quod ſimile eſt illi omnium eſt optimum. 952. c. d. in Deo eſſe affectiones impium eſt dicere. 953. Deus eſt omnipotens. ib. d.
Paſſionis eſt expers in generando. 954. a
Deum non videri à quoquam, Chriſtum tamen per carnem divinitatem fuiſſe probatā. 613. a. quomodo Chriſtus in patre non ſit, ut in corde hominis verbum. ib. b
Deorum genealogia ex Heſiodo qui ex Chao prodierunt. 166. a. item & alii qui dicuntur ab eo conſecti. 167. d
Deorum Gentilium, Saturni, Jovis, &c. origo. 8. c
Deus quomodo à Prophetis ſit viſus. 817. a
Deus quomodo videri, ac non videri poſſe dicatur. 818. b
Dei immenſa eſt potentia, & ejus voluntati nemo poteſt reſiſtere. ib. c. d. ſimilitudine declaratur quomodo videatur Deus. 819. b
Deus quomodo gignit, item homo quomodo gignit. 750. d.
Deus & materia duo principia Manichæorum & eorum reſutatio. 630. b. c. diverſis ea nominibus vocabant. ib.
Deus malus eſſe non poteſt, neqve mali author. 631. d
Deus ſæculi quis dicatur in Evangelio. 684. d
Deus nihil ſcæmineum poteſt admittere contra Manichæos. 658. b
Dei opera ſunt admirabilia, quod probatur ex mundi opificio. 596. a. b
Deus perſonam unam non admittit, neqve in eo unius eſſe poteſt perſonæ conſideratio. 482. b. & unus omnium rerum conditor Deus, non verò Angeli contra Saturni ſim hæreticum. 65. d. & 66. a. b
Deus quomodo jurare dicitur. 117. c
Deus unus in Trinitate perſonarum contra Noctianos. 484. a. b. c. &c.
Deus ob mortem homini propoſitam non eſt accuſandus. 551. d
Deus ſolus adorandus, nulla verò creatura adoranda. 512. b
Deus cur malos in hoc mundo tolerat. 379. c
Dextra & ſiniſtra quomodo dicantur. 209. c
Diabolus ſimpliciores plerumqve ut mulieres aggreditur. 269. d
Diaboli filii quomodo dicantur. 296. d
Diabolus peccatum ab Apoſtolo vocatur, & quare. 582. d
Diabolus à quo productus. 543. b. c. d. & quid ſit. 544. a
Diabolus quid ſit, quando fuerit ſive eſſe cœperit. 632. c
Diabolus quo pacto Eccleſiam Dei vexet. 996. a
Diabolus humani generis hoſtis, quibus artibus hominem cœlo deſturbare conetur. 923. b
Diaconillarum ordo & functio in Eccleſia. 1060. c. ex

quo mulierem genere ſumerentur. ibid. d. Presbyteridæ, Presbyteridæ, ac Sacerdotiſſæ. 1061
Dictamnum unde dictum, & quomodo verbo divino poſſit accommodari. 422. b. c
Digami non admittuntur à Novatianis. 495. b. triplici ſimilitudine reſelluntur. ib. ab ordinibus ſacris arceantur. 496. a. b
Diluvium & quor ab eo ſervata animantia. 5. a
Ante Diluvium hæreſes nullæ. 4. b
Dimæritarum hæreſis 57. ſive 77. hi Chriſti perfectam incarnationem abnegant. 995. a. ejus author ac propagator Apollinaris. 996. c. ejus error. ibid. d. & Synodus habita contra Apollinaristas. 997. a
Dioſcorides Herbarius. 3. c
Dipſadis virus præſentiſſimum, cui & hæreſis comparatur. 258. a
Discipuli Chriſti ſeptuaginta duo, præter quatuor Evangeliſtas & ſeptem Diaconos. 50. c. d
Divites & pauperes in Evangelio, quomodo beati dicantur. 702. a
Dogmata quæ apertè falſa ſunt ea diſputando agitari non debent. 999. d
Dominica die jejunare eſt vetitum. 813. d
Dominicis diebus ac Pentecoſtes jejunare non licet. 1105. b.
Doſitheï hiſtoria. 30. c. d
Doſitheorum hæreſis quæ eſt quarta Samaritanorū. 30. b
Draco qui Oſtracites dicitur, cui Noctus comparatur. 489. a.

E.

Ebionæi Matthæi Evangelio mutilo utuntur. 137. c.
utuntur etiam libro qui Petri circuitus vocatur à Clemente reſutato. 139. b. lavant quotidie. ib. à carnibus & animatis abſtinent. ib. c. Virginitatem reſpuunt, & omnes Prophetas. ib. cur abhorreant à carniſcū. ib. eorum myſteria. ibi. d. Apoſtolorum actus fictos circumferunt. 140. b. Ebion quid Græcè ſignificet. 141. a. quo remedio utantur adverſus morbos. ibid. b. Elxæi ſomnia amplectuntur. ibid. c. unde ſuos errores traxerint. 142. a. quomodo ſuos conventus vocent. ib. a. cogunt adoleſcentes ad nuptias nondum puberes. ib. repudia permittunt. ib. b. quos agnoſcant prophetas. ib. qualem conſecrantur eſſe Chriſtum. ibid. c. d. libri ab Ebionæis ſuppoſiti. 147. d
Ebionæorum hæreſis decima poſt exortum Chriſtianiſmum. 125. a. unde dicti. ib. eorum dogmata. ib. d. à Judæis Sabbathum & Circumciſionem à Chriſtianis nomen aſſumunt. 126. a. crebras lotiones uſurpant maxime poſt mulierum complexus. ib. b. virginitatem prohibent. ib. b. ubi ſuam hæreſim propagaverunt ibid. c. quid de Chriſto ſentirent. ib. d. ſolo Matthæi Evangelio utuntur.
Ebion Joannis tempore vixit. 149. b. & Ebionæi Paulo maledicunt. ibi.
Ebrietatis & edacitatis incommoda. 401. b. c
Eccleſia eſt toto orbe diſcuſa, & ubiqvè terrarum. 507. b
eademqve navi comparatur. 508. a
Eccleſia varios habet ordines. ſed non omnes paſſim admittit. 509. b
Eccleſia Dei dicitur regia via, & iter veritatis. 504. a
In Eccleſia Sacerdotalis eſt, & regia dignitas. 118. a
Eccleſia in una fide conſentit in toto orbe, quaſi in una domo habitans. 202. b. comparatur ſoli quod ejus exemplo totum mundum illuſtret. ib. c. eam perinde obtinent infantes atqve eloquentiſſimi. ib. d. ſcientiæ copia major fidem non immutat Eccleſiæ. ibid. d
Eccleſiæ ritus in celebrando Paſchate. 421. c

INDEX RERUM.

- Ecclesia cum arca comparatur, & cum bitumine. 425. a
 Ecclesia Catholica omnium antiquissima. 6. a
 Ecclesia quarum virtutum habeat exercitamenta, & quæ
 vitia fugiat, quas virtutes amplectatur. 1107. a. b
 Ecclesiarum Catholicarum dogmata circa virginitatem & nu-
 ptias. 410. b
 Ecclesiarum singulæ dioceseos Alexandrinæ, à quibus regi
 & quomodo vocari solitæ. 727. c. suntque Alexandri-
 næ Ecclesiarum plures. 728. b. inter quas fuit Cæsarea.
 ibid.
 Ecclesiastici ritus ac decreta. 1103. c
 Ecclesiam unam esse uni & genitrici suæ. 1083. a
 Ecclesia columba dicitur. 262. a
 Εξαρσις quid significet. 406. c
 Elias virgo fuit, non tamen adorandus ut nec Maria, nec
 Thecla, nec quævis alia sancta. 1062. b
 Eliæ profapia, & quorundam aliorum prophetarum ori-
 gines. 470. c
 Elias à Deo alitur cibo quodam incognito. 593. a
 Elxai Pseudopropheta. 40. a. & frater ejus lexeus, & qui-
 bus moribus fuerit. ibid. b. ejus iurandum per sa-
 lem & terram, & c. ib. b. c. Olor virginitatis, cogit ad
 nuptias. ib. c
 Elxæus Pseudopropheta. 127. a
 Elxai author quatuor sectarum. 43. d
 Encratitarum hæresis 27. post Christianismum, sive 47.
 399. a. ubi potissimum propagata. ib. eorum dogmata.
 400. a. diabolum inter principia rerum ponunt. ib.
 quos libros admittant. ib. nuptias diabolo auctori
 tribuunt. ib. ab animatis abstinent. ib. b. aqua sola in
 mysteriis utuntur. ib. vino abstinent. ib. negant resur-
 rectionem mortuorum. ib. eorum refutatio. ib. c. casti-
 tatem simulant. 401
 Enochus Deo gratus, translatus fuit, nec mortem exper-
 tus. 4. d
 Enoch quomodo translatus est in corpore. 592. d
 Epicurei hæresis 6. ordine 8. 14. d
 Epiphanes & Isidorus secundi hæresim amplexi. 210. c
 ille fuit Carpoeratis filius. ib. d. illi in Samo divini ho-
 nores consecrati, & templum extructum. ib. d. & 211. a
 Cephalenii illi sacrificant. ib. a
 Epiphani cum Vitali congressio circa naturam huma-
 nam in Christo. 1016. d. Vitalis error deprehensus. ib. c. d
 Epiphanius dicit diabolum Dei misericordiam ante
 Christi adventum sperasse. 289. d
 Epiphani lapsus de Elisabethæ conjugio. 1046. a
 Epiphani ætas, & sub quibus Imperatoribus vixerit. 2. c
 Operis ab Epiphanio instituti ratio. ib.
 Epiphani Epistola adversus Antidicomarianitas. 1034. a
 Epiphani modestia, & veniæ deprecatio in hæresibus
 confutandis 1100
 Epiphanius quo tempore, & quibus Imperatoribus scri-
 pserit. 404. a
 Epiphanius incertus an Virgo Maria sit mortua. 1055. c
 Mariæ Virginitas. 1056. b
 Epiphani modestia in suscipienda disputatione adver-
 sus hæreses. 3. a
 Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores,
 Diaconissæ, & ad quid institutæ. 1104. b. quales esse de-
 beant. ib. exorcistæ, lingvatum interpretes. ib. c. labo-
 rantes qui sint in Ecclesia. ib. Janitores.
 Episcopum esse Presbytero superiorem. 908. a
 Episcopus sine diacono esse non potest. ib. d
 Episcopi Hierosolymitani qui Jacobo primo Episcopo
 fratri Domini filio Josephi successerunt. 636. c. d. eo-
 rum numerus usque ad triginta septem distinctus, se-
 cundum tempora Imperatorum. ib. & 367. a. b. c
- Epistola Pseudosynodi Ancyranæ. 846. b. in qua de Patre
 filioque genito disputatur, & de nomine filiorum.
 849. 850. 851. ejusdem Pseudosynodi Anathematismi.
 Epistola ad Laodicenos est apocrypha. 375. a
 Equus Trojanus quid ex Simonis Magi sensu significa-
 verit. 57. c
 Esdras Samaritanus in lege Mosaica instituit 23. a. b
 Essenorum hæresis quæ est prima Samaritanorum. 28. d
 Eva quomodo differat ab Heva cum aspiratione. 1091. c
 Evangelistarum institutū in mysteriis evulgandis. 747. b.
 Evangelistarum declarata consensio. 430. c
 Evangelia nihil habent ambiguum, vel repugnans. 438. d
 Evangelistarum institutum in ordine scribendi. 425. b
 Evangelistæ cur non eadem omnes narraverint. 427. a
 Evangelistæ explicantur & conciliantur. 805. b
 Evangelistarum conciliatio circa numerum dæmonia-
 corum. 653. d. & scripturæ proprietas explicatur. 654. a
 Evangelium Ægyptiacum liber apocryphus. 514. a. b
 Evangelium veritatem, lex umbrarum continet. 19. c
 Evangelii de semine, & homine inimico interpretatio
 contra Manichæum. 679. b. c. item quis sit Princeps
 mundi. 680. & 681. a. b. c. usque ad 683
 Evangelii corruptus locus restitutus. 21. c
 Eunuchorum tres ordines, primum genus. 491. a. secun-
 dum. ib. c. tertium. ib. d. unde Eunuchi dicuntur. ib. c
 Eusebius Vercellensis exul & fidem. 129. a
 Eusebius Episcopus Nicomedienensis Arianorum signifer.
 737. c. is Constantium Imperatorem sacro lavacro im-
 buerat. ib. c
 Euractus hæresis Archonticorum propagator. 291. b. ejus
 historia. ib. c. d. & 292. a
 Eustathius Sebastenus seu Sebastianus Episcopus, qui etiam
 Arrianus fuit. 906. b

F.

- Fatum an sit, & contra fatum disputatio. 35. c. d
 Fatum stoicorum breviter refutatum. 13. c. d
 Fidei Catholicæ declaratio. 1095. unicæ columbæ similis.
 ib. in Ecclesia eadem fides verum Christi sanguinem,
 seu vitæ quotidie largitur. 1097. a. vitæ Christi sum-
 ma ib. b. c. Baptismus ejus. ib. d. quomodo in eo hu-
 mana natura sit passa non divinitas. 1099. a. b
 Fidei Catholicæ ac Apostolicæ brevis expositio. 1078
 Fides vera nulla re, nullaque vi expugnari potest. 470. b
 Filii Dei an sint duo, objectio & ejus solutio. 896. a
 Filius quomodo dicatur imago patris. 880. a. cur filius
 creati dicatur. ib.
 Filius utrum voluntate sit genitus. 751. b
 Filius quomodo similis sit Patri. 864. b. c. variis modis ex-
 plicatur similitudo filii & patris 865. a. item qualiter si-
 milis sit filius hominibus reliquis hominibus. ib.
 Filius Dei, quo pacto sit justificatio, sanctificatio, & re-
 demptio fidelium. 889. a. similitudo qua Christi nati-
 vitas explicatur. ib. c
 Filius patri similis est præstanti quodam ratione. 914. b
 quod multiplici similitudine explicatur. ib. & 918. d
 Filius hominis per anticipationem antequam nasceretur
 est dictus. 487. c
 Filius proprie & natura est verbum Dei. 741. c
 Filium qui dehonestat ut Arius, dehonestat & Patrem.
 804. c. d.
 Filium verum esse Deum, scilicet veram lucem è luce.
 756. a.
 Dilectæ feminæ, & contubernales damnantur. 1043. b
 Fratres & sorores Domini, ex prima uxore Josephi.
 1041. c.

ET VERBORUM.

G.

GArizin mons ultra Jordanem ad Jerichontem. 25.b
Gaza Hebraicè thesaurum significat. 130.b
Gebal mons ad Jerichontem. 29.b
Generatio duplex & qualis utraque intelligatur. 655.a
Genesis parva, liber eo modo inscriptus. 287.b
Gentes Angelis subjectæ ex Moyse & Apocalypsi. 456.d
Gentiles à Babylone in Samariam transportati. 22.b
Gentiles in gamariam translati à feris laniati. 22.c
Georgii Alexandriæ Episcopi ignominiosa traductio. 912.d. mors crudelissima ib. martyr tamen non fuit. ib. d. ejus avaritia. 913. b. **A**ctium hæresiarcham Diaconum ordinaverat. ib. d.
Georgius legatus Constantii ab Alexandrinis occisus, crematus & ejus sparsi cineres. 716.b
Gigantes tempore Nembroth. 7.c
Gnosticorum hæresis sexta post Christianismi exortum. 82.a. à Nicolao orti. ib. b. Eorum Noria quæ fuerit. ib. c. Barcaba eorum Propheta, & quid ea vox significet. 83. c. libri Gnosticorum. ib. d. Eorum doctrina ebriorum sermonibus comparata. 84. a. verba quædam ex eorum Evangelio. ib. b. promiscuos usurpant concubitus & humanis carnibus vescuntur. ib. c. d. dicti Borboriani. id est, cœnosi: ab aliis Coddiani & unde. 85. a. b. iidem variis nominibus vocati, ut militares in Ægypto ac Phibionitæ, Zacchæi & Barbelitæ. ib. b. disciplina Gnosticorum. ib. d.
Gnosticorum libri quam impii & inepti. 89. b. c. quam absurdè & lascivè scripturas interpretantur. 90. a. b. animam humanam cum bestiis communem esse dicunt. ib. c. Gnostici Phibionitæ quam vana fingant de principibus suis, & quæ sint eorum nomina. 91. a. b. negant Christum de Maria natum. ib. c. quis sit apud illos & qualis Sabaoth. ib. c. cognitio Gnosticorum. ib. d. mundi principem draconis effigie fingunt. ib. d. quidam ex iis ofores mulierum. ib. d. c. quo quisque apud eos lascivior eo melior. 93. c.
Gnosticorum fabula de Zacharia. 94. a. b. quomodo ipsi tintinnabula Pontificis interpretarentur. 94. c. Levitæ Gnosticorum turpis commixtio. 95. a. b. ridendi Monachos. ib. Evangelium sub nomine Philippi profitentur. ib. c. quam ridicula dicant de Elia Propheta. ib. c. refutatio errorum Gnosticorum. 97. b. c. castitatis contra eos defensio. ib. d. & 98. a. Epiphanius à Gnosticis tentatus. 99. c.
Gnostici communes habent mulieres. 85. d. eorum consuetudo in hospitibus excipiendis. 86. a. fœdi concubitus & abominandi. ib. b. c. liberos non tollunt, sed soli libidini serviunt. 87. a. execrandus retinet in fœtu b. crudelissimè necando. ib. jejunia execrantur. ib. in cute curanda ultra modum occupati. ib. c. utroque utuntur testamento. ib. d. quid sentirent ineptè de Joanne Baptista. 88. a. b.
Gnostici à seipsis dissentiunt, quod demonstrat Irenæus. 204. a. b. c.
Gnostici à Simoniacis originem traxerunt. 58. d.
Gnostici dici potius debent Catagnosti. i. e. damnati. 102. c.
Gorthenorum hæresis, quæ est tertia Samaritanorum. 30. a.
Gratia sive dona gratis data in Ecclesia nō defunt. 403. b.

H.

Hæresis nova contra beatam Mariam. 1037. d. Mariam virginem esse. 1038. a. cur beata virgo tradita sit Josepho. 1038. d.
Hæresis virus cum serpentum veneno comparatio. 4. a.
Hæreses portæ dicuntur inferorum. 903. d.
Hæreses & Gentilium fabulis ortæ. 98. a.

Hæreses unde natæ, & plures earum causæ. 905. a.
Hæreseon omnium conclusio, & elegans comparatio sumpta ex Cantico. 1076
Hæreseon omnium ab orbe condito indagatio subjectum operis Epiphani. 2. c.
Hæreseon tredecim brevis index cum suis autoribus ac ineptiis summatim expositarum. 52. 53. 54. per totum.
Hæreticorum confusio aptissima similitudine describitur. 502. d. & quomodo à via recta ipsi deflectant & aberrant alia comparatione ostenditur. 503. c.
Hæreticorum calumnia detegitur & stoliditas cum abstinentiam & castos Ecclesiæ mores ineptè reprehendunt. 507. d.
Hæreticorum contra Spiritum sanctum blasphemix. 1037
Hæretici similes buprestarum qui sunt è Scarabeorum genere. 283. d.
Hæreticorum fraus apta similitudine declaratur. 193. c.
Hæretici varia nomina sortiuntur pro sectarum varietate, sed uno nomine à Christo videlicet Christiani vocantur. 367. a. b.
Hæretici devitandi ut ne salutari quidem debeant. 248. a.
Hæreticorum varix blasphemix. 1035
Hæretici plerique mentem psychosis erant affectores. 330. c.
Hæreticorum pravitas à religione Christiana nationes deterret & fugat. 104. c. d.
Hæretici pro patre & filio ingenitum, & genitum usurpabant. 861. b. c.
Hæretici quidam mortuorum resurrectionem negant. 114. a.
Hæretici qui pro mortuis baptizant. 114. b.
Hebdomas sancta qua celebrabatur Xerophagia. 824. d.
Hebæorum traditio. 1085. b.
Hemerobaptistarum hæresis, quæ est quarta Judæorum. 36. d. 37. a. unde dicti. ib. Vanitas illorum in purgatione peccatorum per aquam. ib. c. d. Non est aquæ purgare & eluere peccata, sed penitentia. ib. d.
Heracleonis dogmata. 263. b. quomodo Heracleonitæ mortuos aspergant, & qualis est *λυτρωσις* sive redemptio Heracleonitarum. 263. d. Eorum refutatio. 264. d.
Heracleonitarum hæresis ab Heracleone. 262. c. d. hæc est decima sexta post Christianismum. ib.
Herbariæ rei scriptores. 3. b.
Herbariæ rei cum hæreseon, instituta commentatione comparatio. 3. d.
Herodianorum hæresis quæ est septima Judæorum. 45. a. unde dicti. ib. d.
Herodis origo 45. b. & probatur eum non fuisse Christum expectatum à gentibus contra Herodianos. 46. b.
Hieracitarum hæresis quadragesima septima ordine sexagesima septima. 907. c. unde dicta. ib. d. ubi author illius vixit. ib. d. Hieracæ historia. ib. d. ejus errores. ib. d. vita fuit admirabilis. 3710. a. nuptias repudiabat. ib. b. quibus testimoniis suum errorem probaret. ib. d. c. d. pueros ante rationis usum mortuos salvari negabat. 711. b. Melchisedech putat esse spiritum sanctum. ib. d. c. probat ex libro Esaiæ quæ Anabatus dicitur. 712. a. mors ejus & senectus acerrima. ib. c. ejus refutatio. ib. comparatur cum illis, quorum sensus sunt corrupti. 713. a. refutatur opinio illius de pueris innocentibus, probaturque eos salvatos & eam ætatem placere Deo. ib. d. a. b. c. d. alia refutatio circa resurrectionem. 714. item de nuptiis. ib. d. b. c.
Hiericuntis ambitus, & quomodo ejus mœnia conciderint. 702. c. d. & peccata Amorrhæorum exitium urbi auulerunt. ib. d.

INDEX RERUM

- Historia Nativitatis beatæ Mariæ Virginis.** 1062.d
Homeri versus qui in alios sensus detorquent, similes sunt iis qui verbis scripturæ ad suam abutuntur hæresim. 200.c.d
Homeri patria anceps de qua variè dubitatum. 326.a
Homines in Angelos nequaquam transformari. 556.d
Homines quomodo esse possint immortales. 553.d
Homines in resurrectione quomodo Angelis dicantur fore similes. 558.a
Homo quomodo mortalis ex immortali sit factus. 543.a
Homo quid distet à viro. 261.a
Imago Dei in homine ubi consistat. 813. variæ de eo opinioniones. 814. a. Imago Dei in homine non perit. ibid. c. non esse in anima positam imaginem Dei. 815. a corpus non esse ad imaginem Dei. ib. d. non esse imaginem Dei in virtute. 816. a. non esse in baptismo. ib.c
Homini causa creata sunt omnia, & ipse mundus est tanquam prætorium homini paratum. 540. d. quid sit propriè homo. 541. b. hominis præ cæteris dignitas 542. a
Hosii literæ. 881.d
Hydrops serpentis genus ex aquis in terram emergens, & eodem rursus se recipiens. 81.d
Hypostasis appellatio, & quomodo ab orientalibus hypostasies usurpentur. 863. a
I.
Iacobus quæ ætate in Ægyptum profectus. 17.c
Iacobus duodecim Patriarcharum parens, eorumque enumeratio. 10. 11. d
Jacobi lucta cum Angelo. 10. b. c
Jacobi nomen versum in Israel. 10. c
Jacobus Domini frater Josephi filius primus omnium Episcopus Hierosolymis fuit. 119. a
Jacobi filii Josephi prærogativa & dignitas. 119. b
Jacobi posteritas. 10. b
Jacobi cognomento justii historia, & martyrium. 10. 46. c
Jacobus frater Domini quot annos natus è vita discesserit. 1045. b
Jacobus idem cum sacerdotali stirpe conjunctus. ib. d
Jaldabaoth Barbelonis puer natus filius, & libei sub ejus nomine. 78. b
Jaredi tempore scelera, veneficia ac nequitia prodierunt. 4. c
Idololatriæ origo. 1061. c
Idololatria quando coeperit. 7. d
Idumæi posterii Esau Principes Edam. 10. a
Jejunium quartæ & sextæ feriæ in Ecclesia. 910. b. de eo Apostolicæ constitutiones. ib.
Jejunia Judæorum. 159. a. b
Jelxei Pseudopropheta nomen, unde derivatum. 41. a
Jephthæ filia Sicimis colitur, unde idololatria fertur profuissse. 1055. b
Jesus quo tempore est baptizatus. 439. a
Jesus quid significet Hebræe. 120. a
Jesus secundo Josepho apparet. 133. d
Ignis & aqua per quam transitus fit, quomodo explicari possit. 570. a
Inachi nomen datum fluvio. 11. b
Inachus tempore Moyse apud Græcos. 11. b
Indiculus brevis hæreseon, quæ in sexto tomo continetur, in quo hæreses sunt septem. 808. & 809
Indiculus continens octodecim hæreses tomi quarti. 396. 397. 398.
Indiculus continens summam hæreseon tertii tomi, quæ numero sunt tredecim. 219. a. & per totum.
Indiculus hæreseon quæ continentur tomo quinto, in quo hæreses quinque numerantur. 605. & 606. per totum.
Indiculus hæreseon quæ continentur tomo 7. & sunt numero quatuor. 993. c. d
Ingeniti nomen in scripturis non legitur. 941. c
Joannes cur Evangelium scripserit. 433. d. quando & quæ ætate scribere incæpit. 344. a. sub Coccejo Nerva revocatus est ab exilio. ib. verum tempus & mysterium nativitatis Christi Evangelii sui exordio aperuit. ib. c. d. & 435. a
Joannis historia Ebionem in balneo fugientis, ne cum eo lavaret 148. b. c. d
Joannis quomodo vox dicatur, explicatur. 764. a
Joannis Evangelium divinitatem Christi ante omnia detexit. 747. d
Joannis Baptistæ de Christo testimonium. 516. c
Joannis Evangelium & acta Apostolorum è Græco in Hebraicum translata sermonem in Judæorum Gazophylaciis servari. 117. c. d
Joannes Baptista cur arundini comparatus & mollioribus vestibus non uteretur. 88. c. d. cur major illo qui minor est in regno cælorum. 89. a
Joannes Evangelium quomodo scripserit. 441. d
Jobi genealogia. 10. a
Josephi historia ex Epiphaniï sententia. 1039. b. Jacobus ejus filius ex priore uxore, qui & frater Domini dicebatur. ib. b
Josephus octogenarius Mariam ducit. 1040. a
Josephus quando mortuus. 1042. b
Josephus Princeps Judæorum fit Comes à Constantino Magno. 135. d. idem ab Imperatore impetrat ut Ecclesia: in honorem Christi in Judæorum oppidis construerentur. 136. a
Josephus senex octogenarius desponsatus Mariæ Virginis s' ex è priori uxore sublati liberis, nec consuetudinem habuit cum Maria. 432. d. Cur tamen vir Mariæ appellatus ibid. & 433. a. sed nomine tenus, 433. a
Josephus templum apud Judæos Christo sacrum extruit non sine miraculo. 136
Josephus ne ab Arrianis initiaretur, fieretque Episcopus, secundus contraxit nuptias. 129. c
Josephus vicem patris Christi gerebat, sed re vera non erat illius pater. 155. c. d
Josephus à Judæis malè multatur cum pro fide passus est. 135. b
Josephi Comitissæ historia dicti Tiberiadensis. 128. a
Josepho filii fuerunt ex alia uxore non ex Virgine Maria, authore Epiphanio. 115. c
Irenæus inter Gallos degens. 174. c
Irenæus scripsit contra Basilidem ejusque hæresim. 73. c
Isaac liberi duo Esau & Jacob. 9. d
Isaacus post susceptos liberos cum Rebecca, non amplius convexit. 1054. a
Isidori verba in Ethicis planissima impuritatis. 212. a. b
Isis Ægyptiorum. 11. b
Israelis profectio in Ægyptum ad Josephum, numero septuaginta capitum. 10. d
Israelitarum transitus per mare rubrum. 11. a
Israelitæ unde dicti. 10. c
Judæa quando facta est vestigialis Romanis, 445. a
Judæi Pascha anticipant cum Christus passus est. 448. b. eorum computus. ib. d
Judaismi & circumcisionis initium & origo posterior gentili superstitione. 9. b
Judæorum vilitas in Ægypto. 18. a

ET VERBORUM.

Judæorum in duo regna divisio. 21.a
 Judæi cur reprobi. 20.b
 Judæorum cæcitas & scelus. 1036
 Judæi & Samaritani unde Jurgia inter se exercuerint. 29.a.b.
 Judæorum septem fectæ ante Christi adventum. 31.c
 Judæi unde dicti. 16.a
 Judex erga reum perinde se habet, ac medicus erga ægrotum. 568.b.c
 Jupiter à Poëtis dicitur Metin filiam suam. 7. prudentiam absorbere. 98.d
 Jusjurandum omne est fugiendum. 44.c
 Justinus Samaritanus Philosophus, & martyr quando & ubi martyrium passus. 391.a.b
 Justitia à bonitate sejungi non potest. 225.d

L.

L Acertæ prudentia cum caligare cœpit. 462.c
 Lazari ætas, & de ea quæ fuerint traditiones 652.b.c
 Lezæ parientis elegans descriptio, quæ Christus cum Leone confertur. 1044.d
 Levitica prosapia ex qua sumpti Sacerdotes. 17.d
 Legis triplex genus à Paulo constituitur. 588.b
 Lex & peccatam se invicem consequuntur. 582.c
 Lex cur dicitur mortis ministerium ab Apostolo. 700.b.c.
 Lex spiritus vitæ quid sit, & quid differat ab aliis legibus. 590.b
 Veteris legis instituta non statim perfecta, & suis numeris completa fuerunt. 909.b.c
 Lex Moïsi quando data. 18.b
 Lex veluti pædagogus fuit usque ad Christum. 1032.c
 Lex peccati causa non est: & cur inducta. 583.b.c
 Lex quomodo non sit iusto posita. 693.c
 Lex veteris testamenti similis umbræ novi corpori. 373.b.
 Legis veteris & novæ declaratio ex varia ætatum disciplina. 226.c.d
 Libanitis item & styra pellit serpentes. 423.b.c
 Quando deserint liberi superstites esse parentibus. 8.b
 Librorum Canonicorum apud Judæos enumeratio. 19.a.b.
 Lingvarum autores post Babylonis confusionem. 289.a
 Lingvarum divisio in septuaginta duas pro hominum numero. 6.d
 Literæ à Cadmo repertæ & à Palamede. 244.d
 Lotiones corporis nihil conferunt ad animæ purificationem. 145.b.c.d. imò reprehenduntur à Christo. ib.
 Lucas cur Evangelium scripsit, & unde sit exorsus. 428.d. & 429.a.b.c.
 Lucas in multis provinciis, sed præcipuè in Gallia Evangelium prædicavit. 433.d
 Lucernæ septem in candelabro quotidie accensæ. 704.d
 Lucius Episcopus Arianus vexat Alexandriam. 726.d
 Lucianistarum hæresis 23. post Christianismum. 378.b
 à quo dicti & quot Luciani fuerint. ibid.
 Luciani Marcionis sectatoris dogmata. ib. c. tria principia statuit. ibi. d. nuptias condemnat. ib. d. sed omnes illius errores Evangelii luce deteguntur. 380.b
 Lux in tenebris lucens in Evangelio quo sensu accipienda. 678.a.b.&c
 Lybs, Molurus, Elops serpentum genera. 520.b

M.

M Agi Christum adorant. 154.c
 Magistratus apud Judæos jure successionis liberis post mortem parentum deferuntur, & adhuc impuberibus reservantur. 130.d

Maguszi apud Persas, & eorum religio ac sacra. 1094.b
 Malum unde exortum, & quæ ratione inductum. 72.d
 Malum nulli rei ita conjunctum est, quin boni simul aliquid habeat. 633.c
 Malum quid sit, quando extiterit, & quando sit futurum. 632.a.b
 Mammona aut venter, quomodo Deus appelletur. 683.d.
 Mandræ monasteria Monachorum. 1073.a
 Manes comparatur à pollini vati, & quæ ratione. 698.a
 quam malè de salvandis tantum à decimo quinto Tyberii Cæsaris senserit. ibi.b
 Manes falso se Paraclerum esse jactabat. 635.c
 Manichæorum execranda impietas. 639.a
 Manichæi nugæ circa bajulos mundi. ibid.b.c
 Manichæum magis fabulosa de Deo quam Hesiodum ceterosque poetas Græcos finxisse. 665.a
 Manichæi in Deum blasphemia. 703.a
 Principem Manichæorum sibi subditos devorare quam sit absurdum apta similitudine probatur. 697.a.b
 Manichæorum hæresis quadragesima quinta, ordine sexagesima quinta. 617. b. c. idem dicti Acuanitæ, & unde. ibi. ubi & à quo disseminata hæc hæresis. ibid.
 quando cœperint. ib. Manis historia. ib. c. d. fuit & Scythianus Manichæi dogmatis author. 618. c. d. ejus historia. 619.a. ejusdem libri quatuor. 619.c. Hierosolymam venit cum Apostolis conferendi gratia. 620. a. ejusdem mors ex lapsu è quodam sublimi tecto. ibi. c. Terbitus ejus discipulus. ibid. mutato nomine Budam se vocari voluit. ib. in Persidem aufugit. ib. d. casu interiit ut ejus antecessor. 621. a. ei successit Manes dictus Cubricus. ibi. ejus historia cum ageret apud Persas. ibid. d. ejus discipuli. 622. a. b. fuga è carcere. ib. d. Epistola ad Marcellum. 623. b. Marcelli ad ejusdem Epistolam responsio. 624.d
 Manichæi dogma distinctè explicatum. 625. c. disputatio Archelai cum illo & ejus fuga. 627. a. b. Thyphum provocat. 628. a. iterum prostratus ab Archelao. ib. c. d. à Rege Persarum in Persidem revocatur. ibid.
 d. cute calamo detracta vivus excoiatur. 629. cutis ejus servata. ibid.
 Manichæi discipuli huc illucque dispersi. ibi.b
 Manichæi refutatio. ib. b. c. libri ejusdem. ibi. qui contra Manichæum scripserunt. 638.c
 Manichæi commentum de Luna refellitur. 664. b. item de electis Manichæorum error refutatur. 665. a. b. item de Adami creatione 668. a. præterea de boni & mali confictione. 670. 671. & 672. Testimonia quibus nittitur Manichæus. 673. c. contra eum quid sit arbor mala in Evangelio. 675. quod Judæi non erant filii diaboli contra eundem Manichæum. 677.b.c.d
 Manichæi impia dogmata ex Tyrbonis ejus discipuli relatione. 642. b. 643. & 644. usque ad 648. de animæ transfusione in quinque corpora. 644. d. quibus nominibus animam delignet. ibi. & 645. a. nugæ illius de corporum transmiratione post mortem. ibid. de iis qui panem comedunt quid sentiant, & quibus verbis panem alloquatur. 645. c. qualem constituat paradysum. 646. a. qui sint Manichæorum electi. ibid. c. quid sentiant de Adami creatione. ib. d. eorum refutatio. 648. b. ridiculæ Manichæorum nugæ. 649. b. c.
 Manichæus Deum improbitatis accusat. 691. Phrenetico comparatur. ib. d. Testamentum legis aut mortis testamentum asserit, & ejus exposito. 693. b. & quomodo lex iusto non sit posita. ib. asserit veteris ac novum testamentum ab eodem magistro non esse profectum. 694.c

INDEX RERUM.

- Manichæus legem ac Prophetas quibus comparaverit. 695. c. & quibus Epiphanius eos comparat. ibid. & 696. b. c. d.
- Manichæi objectio contra carnis resurrectionem. 706. a. b. ejus solutio. ibi. c. opera carnis quæ sint ibid. alia ejus objectio circa carnem, & solutio. 707. c.
- Manichæi hæresis ex omnium sectarum colluvione conflata. 708. d. comparatur Cenchritidi. 709. a.
- Marcelli professio fidei. 836. b. quid de Marcello Athanasius senserit. 837. b.
- Marcelli opinio & Asterici refutatio. 838. a. Acacii in Marcellum disputatio. ibid. d.
- Marcelli superbia ab Acacio notata. 839. b. alia expositio fidei Marcelli. 842. 843. 844.
- Marcelli auctoris Marcellianorum Epistola ad Julium Romanorum Episcopum. 834. c. quid ipse senserit de fide valde occultum. ib. a. unde tres hypostases in divinitate ejus discipuli confiteri noluerunt. ibid.
- Marcellianorum hæresis. 52. post Christianismum sive ordine septuagesima secunda. 833. d. à quo dicti ibid. quis fuerit Marcellus eorum auctor & ejus historia. 834. a.
- Marcellianorum error. ib. b. exemplum Epistolæ Marcelli quem ob hæresim Synodus deposuit. ib. d.
- Marcellus in Sabellii errorem incidit. 834. b.
- Marcelliana Carpocratis sectatrix quo tempore Romam venerit. 108. a.
- Marcio ordinem Epistolarum Pauli perturbat. 373. c. d.
- Marcionis libri & opuscula quorum refutatio subiicitur. 311. c. d. ille Lucæ Evangelium corrupit. 311. d. scripturæ loca à Marcione depravata per singula capita Evangelii Lucæ. 312. 313. & deinceps usque ad pag. 317.
- Marcionis confutatio. 376. b. & ineptæ de Deo parente, & Christo tabulæ destructio. ib. c.
- Marcionistarum hæresis vigesima secunda. 302. a. ab auctore suo Marcione. ib. longè, lateque propagata. ib.
- Marcionis historia. ibid. d. ob incestum à patre excommunicatur. 302. c. unde nata ejus hæresis. 303. a.
- Marcionis error. ib. d. aqua uritur & Sabbatho jejunit. 304. b. animæ tantum non etiam corporis resurrectionem credit. ib. Baptismum iterat sæpius. ib. legem ac Prophetas respuit. 305. a. Mulieribus permisit baptizare. ib. b. admittit Metempsychosim. ibid. c. Triplex Marcionis principium. 306. b. ejus refutatio. 307. b. c. quos libros admittat. 309. d. & 310. a.
- Marcionis loca depravata ex epistolis D. Pauli: ac primum ex epistola ad Romanos. 318. a. b. c. ad Thessalonicenses 1. & 2. & ad Ephesios. ib. c. d. ad Colossenses. 319. a. ad Philemonem. ib. b. ad Galatas. ib. b. c. d. ad Corinthios. 320. a. b. c. d. & 321. a. Ex 2. ad Corinthios. ib. c. d.
- Marci hæresis à poetâ veteri damnata. 245. d. 246. a. misera est omnino quæ per alpha & beta divinitatem stultè violat. 247. d.
- Marcionis scholia in Evangelium Lucæ eorumque refutatio. 322. & 323. usque ad 374.
- Marcosii hæresis decima tertia post Christianismum. 232. a. à quodam Marco, unde Marcosii hæretici. ib. hic Magiæ peritus sectatores suos in stuporem convertit. 233. a. Marcosiorum præstigiæ. ibi. triplex vas vitreum cum triplici vini mutatione. ib. b. Irenæi adversus Marcosios locus. ib. c. d.
- Marcosiorum Eucharistia ab Irenæo descripta. ib. c. d. vanæ illusiones erga fœminas. 234. a. b. c. d.
- Marcus Philtra mulieribus præbuit. 235. c. d.
- Marcosiorum nugæ. 236. d. Principium & auctoritatem omnium vocant nomine quatuor literis conflato quæ crescunt usque ad tricenarium. 237. a. b. c. corpus totius elementis literarum componunt. 238. b. c. d. Jesus sive *Ἰησοῦς* nomen quale apud eos. 239. b. senario numero quæ mysteria adscribant. 240. c. item septenario. 241. c. Tertias illorum qualis. 242. b. c.
- Marcosii quibus ex scripturæ locis probent numerorum mysteria tetradis, Ogdoadis, decadis, dodecadis & tricenarii. 249. 250. 251. 252. passim libri eorum apocryphi & conficta de Christo historia. 253. c. d.
- Marcosiorum redemptio. 254. d. quomodo initiatos consecrent. 256. a. b. c.
- Marcus quamobrem Evangelium post Matthæum scripserit. 248. a. Petri comes fuit, & unus è septuaginta duobus discipulis Christi. ib. in Ægyptum à B. Petro missus. ib. unde initium Evangelii sumpsit. ib. b.
- Mare mortuum idem cum valle saluginosa. 40. a.
- Maria honoranda quidem sed non adoranda. 1065. a.
- Mariam perpetuo virginem fuisse. 1040. d.
- Mariæ virginitas & error quorundam hæreticorum circa illam. 720. 721.
- Maria an mortua sit, nec ne scriptura non meminit. 1043. c. dubitat Epiphanius an mortua sit. ib. d.
- Beatæ Mariæ Encomium. 1050. a. Mariæ ac Evæ elegans antithesis. ib. c. Eva post peccatum hoc nomen habuit.
- Maria soror nostra fuit videlicet ab Adam orta. 1003. b.
- Mariæ integritas quæ nullo unquam vitio fuit inquinata. 352. b.
- Maria nullum Ecclesiasticum munus ac ne baptizandi quidem attigit. 1059. d.
- Mariam quidam esse Deum crediderunt. 1054. c.
- Maris rubri portus varii ac quibus nominibus distincti. 618. b.
- Marium cum fœminis conjunctio sive conjugium: Patrens sive Bithus cum Ennoza, Unigena sive Nus cum veritate, sermo cum vita, homo cum Ecclesiâ secundum Valentinum ex Irenæo. 175. c. d.
- Marini canis sibilo viperam evocantis cum Ptolemæo hæretico Floram seducente comparatio. 228. a. b.
- Marthus & Marthana sorores ex stirpe Elxai principes istius sectæ. 41. b.
- Martyrum duplex chorus sive genus. 574. a.
- Materia pluribus modis sumitur. 265.
- Materiæ multiplex acceptio, quod exemplis sit manifestum. 615. b.
- Matthæus cur Evangelium à Christi generatione incæptum scripserit. 427. c. d.
- Matthæus primus omnium Evangelium scripsit. 425. b. cur ipse primus scripserit. ib. d. Hebraica lingua scripsit incæpitque à Christi genealogia. 426. a.
- Matthæus solus Evangelium Græcè scripsit. 127. c.
- Quæ tribus matrimonia inter se conjungerent. 1045. d.
- Matutinæ laudes ac preces in Ecclesia fieri solitæ. 1106. a.
- Maximilla Cataphrygum prophetissa se ultimam Prophetarum dicebat. 403. d.
- Massalianorum error refutatur circa mulierum usum promiscuum. 1074. c.
- Massalianorum hæresis quibus accedunt Martyriani è Gentilium numero, nec non & Euphemitæ & Samaritani quæ est hæresis 68. sive octogesima. 1067. b. eorum dogma. ib. c. unde dicti. ib. quando prodierunt. ib. eorum Proseuchæ. 1068. a. b. de cœlo tactæ, & ubi. ib. c. Lupicianus Massalianos vexat. ib. d. inde Pseudomartyres hæreticorum. ib. qui & martyriani dicti. ib.
- Melchisedec à Samaritanis Sem esse putatur. 472. c. istius erroris refutatio. 473. Judæi tamen asserunt fuisse Melchisedec meretricis filium. ib. d. de eodem Melchisedec Catholicorum quorundam sententia refellitur. 474. b. c. Melchisedeci oblationes faciunt hæretici. ib. c.

ET VERBORUM

Melchisedec nullum post se successorem habuit.	475.a	quam à Deo vocatus est.	7048.a
Melchisedec cur parentibus carere dicitur.	468.d	Moysem Arabes pro Deo colunt.	469.a
Melchisedecum esse spiritum sanctum Hierax voluit.	472.b	Moyles recenset populum in deserto Sinai.	11.a
Melchisedecianorum hæresis. 35. post Christianismum.		Moyles ne otiosus esset, sed labore suo viveret opilio fuit.	1071.d
468. b. unde sic dicti. Melchisedec majorem Christo faciunt. ib. Libris utuntur apocryphis & confictis. ib. c.		Mulier nunquam post orbem conditum sacerdotio functa.	1059.a
Melchisedecis parentes qui fuerunt.	469.b.c	Mulier cur ædificata, & non formata dicitur.	1051.c
Melchisedecem non esse spiritum sanctum contra Hieracitas. 715. b. parentes Melchisedecis.	716.a	Mulieres male ut cavendæ. 1065. d. omnis hæresis mulier mala.	ibid.
Melchisedeci Abrahamus decimas obtulit.	469. d	Mulieres Deus sacerdotes esse noluit.	1064.c
Meletiani ab Alexandro Episcopo Alexandriæ pulsi ad Constantinum confugiunt. 720. d. sed inde repulsi.		Mundi exordium.	4.a
721.a. ab Eusebio Nicomediensi Imperatori concilian- tur, & cum Arianis communicant. ib. b. ipsi cum Arianis mixti degenerant à rectâ fide.	ib. d	Mundus cur fuit à Deo conditus.	555.a
Meletii Aegyptii hæresis. 48. ordine sexagesima octava.		Mundum interire & mutari idem, quod probatur similitudine corporis humani.	ibid. c
716. d. quis fuerit & ubi professus. ibid. quando vixerit.		Mus araneus qualis & cujus naturæ ut cum ejus morfu comparatur hæresis.	476.b.c
717. a. cum Apostolis simul in vinculis habitus sub Diocleriano. ibid. a. Ecclesia fundata à Meletio ejusque sectatoribus dicta Martyrum. 719. a. Patro vocabatur Catholica Ecclesia. ib. Meletius Arium detegit.	ibid. c	N.	
Meletius ab Arianis eiicitur, & Antiochenos veram fidem docuit. 882. c. & tamen ipse de spiritu sancto perperam sentiebat. 883. a. Meletii laus. ib. quæ in Meletii oratione reprehenduntur. ib. c. eorum refutatio. ib.		Naturæ tempus quale fuerit sub filiis Noemi.	5. d
Meletius ab Acacio ordinatus Antiochiæ Episcopus.		Nazaræi quo tempore prodierint, & hæresim suam vulgarent. 120. d. quando Jesum professi.	121.a
876. a. exemplum sermonis à Meletio habitus. ib. d. à pace inchoandus, & in eam terminandus sermo. 877. a.		Nazaræi & Naziræi, quomodo differant. ibid. b. & ipsi Christiani sicut ceteri hæretici dicti. 122. a. utrumque testamentum probant. ib. c. à Judæis non discrepant, nisi quod in Christum credunt. ib. d. Hebraicæ lingvæ sunt peritissimi. ib. d. quibus in locis hæc secta viguerit. 123. a. b. ipsi Nazaræi Judæis inimicissimi. 124. b. habent penes se Matthæi Evangelium Hebraicè scriptum etiam absolutissimum.	124. c. d
Pacis ab eodem vera commendatio.	ib.	Nazaræorum hæresis, quæ est quinta Judæorum. 38. a. idem repudiant Pentateuchum. ib. b. à reliquorum Judæorum sacrificiis abhorrent, ab esu carniæ & rerum animatarum abstinent.	ibid. c
Menandriorum hæresis secunda post adventum Christi, à quo producta fuerit.	60. d	Nazareni iidem qui & Christiani alii à Nazaræorum secta.	51. d
Mercenarius cur dictus Argiphontes.	263. a	Nazaræorum hæresis ordine nona post Christianismum.	116. d. unde dicti.
Meropes unde dicti.	7. a	Nemroth primus regnum occupat.	7. b
Metempsychosis stoicorum quam absurda.	13. a. b	Nicæni Concilii canones ac in primis de Paschate. 735. c	
Methodius vir eruditus qui contra Origenem scripsit.	591. a	Nicolaitarum hæresis quinta post ortum Christianæ fidei. 76. b. à quo introducta. ib. quam foedis & lascivis libidinibus inquinata. ib. c. authoris ejus vox nequissima. ib. d. re eo Gnostici orti & Phibionitæ. 77. a. præterea prodierunt ab illo hæretici militares, Levitici & alii. ib. a. b. quidam Prunicam ex Nicolaitis venerabantur. 78. a. ex illis nonnulli Jaldabaoth Barbelonis priorem natu filium colebant. 78. a. b. inepta illorum signenta circa mundi originem. 80. a. b. Æonem, & matricem & dæmones invehunt. ib. c. refutatio eorum.	81. a. b
Miraculum quod Epiphanius ætate fiebat. 451. c. de aquis in vinum conversis pluribus in locis.	ibid. c	Noemus post diluvium ubi primum domicilium constituit.	5. b
Mithridates Rex rei herharum scriptor.	3. c	Noemus ubi primum vitem conseruit.	ib. c
Monachorum genus in Mesopotamia parum probatum. 1073. a. b. Judæorum Prosenchæ seu loca ad precandum extra urbem.	1067. d	Noemus uxorque ejus cum tribus liberis uxoribusque eorum in arca servatus, omnes hi octo capita.	5. a
Monachorum in Aegypto institutum.	1070. d	Noemi aras expers hæreseon, & tunc quisque arbitrio suo vivebat. 5. b. Barbarissimus quid sit Apostolo.	ib.
Monachorum varia instituta.	1094. c	Noemi historia, & totius orbis divisio.	703. b
Monachorum varia genera & instituta.	ib. b. c. d	Noemus quia justus unus ex omni hominum genere servatus.	288. b
Monasticus ordo ex tertio Eunuchorum genere qui se ipsos castraverunt propter regnum Dei. 492. a. b. Spadones non sponte sed necessitati sunt casti.	492. d	Noemi ex liberis duo ac septuaginta principes prodierunt. 6. c. Posterorum Noemi in varias orbis regiones digressio.	7. a
Monarchiæ Priscæ quatuor à Joanne in Apocalypsi ad Euphratem collocatæ.	456. c. d	Noemus quid significet. 159. c. item & Seberth. ib. utriusque Christus exemplar.	ibid.
Montani insolens jactatio in suo vaticinandi & Prophetandi munere jactando.	406. a. b	Noemus excusatur quod fuerit inebriatus.	523. a. b
Mors quid sit, & cur homini constituta. 845. a. cur etiam pellicæ tunicæ homini datæ sint.	ib. d	Noetianorum hæresis 37. post Christianismum, sive quin-	
Cur mors homini contingat præclara similitudine artificis demonstratur.	550. b. c. d		
Mortuorum memoria quam sit utilis in Ecclesia, & laudabilis. 911. a. orationes mortuis prosunt. ib. b. commemoratio mortuorum, justorum & peccatorum.	ibi.		
Mortuis fenestras ocludere quid sit.	27. d		
Mortuorum cura quæ debeat esse, & quæ fuerit in Ecclesia.	1106. a		
Moylis lex à Deo inspirata & spiritu sancto. ib. d. & 225. a. b			
Moylis miracula in Aegypto ab eo perpetrata. 599. d. ejus corpus ab Angelis non ab hominibus sepultum. 600. b			
Moylis genus ab Abrahamo deductum.	150. d		
Moses pædagogus Judæorum.	18. b		
Moyles cum uxore consuetudinem non habuit, post-			

INDEX RERUM

quagesima septima. 479. c. d. quando, ubi & à quo or-
 ti. ibid.
 Noeti historia. 480. a. b. ab Ecclesia pulsus. ib. sepulturæ
 honore privatur. ib. c.
 Noetiani quibus autoritatibus utuntur. ib. d.
 Noetius potius dicendus Anoetus. 481. d. ejus refutatio.
 482. a.
 Nomi Ægyptiaci quid sint apud Isaiam, & alios. 68. c. d.
 Nomina per antiphrasim multis imponuntur. 485. c.
 Nomina quæ Deo attribuuntur ab Hebræis. & eorum
 interpretatio. 296. a.
 Fabula Noxi insidentis arcæ Noemi. 83. a.
 Noxia conjux Noemi, unde dicta secundum Gnosticos,
 & an eadem sit Pyrrha. 82. c. d.
 Novati qui author Catharorum fuit historia. 493. c. ejus
 hæresis. ibid.
 Numeri in scripturis expressi consideratione digni sunt.
 1080. d.
 Nuptiæ inter Judæum & Christianam prohibita, & erat
 lex quædam dudum inter fideles. 510. b.
 Nuptiarum propugnatio contra Hieracitas. 714. c.
 Nuptiæ secundæ licita: attamen impediunt ne quis sa-
 cerdotio fungatur. 410. d.
 Nuptiarum defensio contra Saturnilum. 66. c. d. Prophe-
 tarum item propugnatio contra eundem. 67. a. b.
 Nuptiæ sive matrimonium quomodo ab Ecclesia rejici-
 antur, & quomodo castitas ab ea probetur. 508. b.
 Nuptiarum propugnatio contra Apostolicos hæreticos.
 507. c.

O.

O Dryfus antiquissimus Rex Thracum. 8. c.
 Ophitarum hæresis decima septima post exortum
 Christianismum. 267. d. unde orti. 268. a. unde dicti. ib.
 eorum abominandum institutum. ib. serpentem co-
 lunt. 270. b. fabula eorum de hominis creatione & Jal-
 dabaoth. 271. b. c. ex intestinis hominis serpentis simi-
 litudinem colligunt. ib. d. serpentem pane alunt, & in
 cista custodiunt. 272. b.
 Ophitarum refutatio. 272. d. nec eos serpens Moysis ex-
 cusat. 273. c. & cur à Moysæ erectus. ib. d.
 Oratio hæreticorum blanda & fuco muliebri simillima.
 ab eaque cavendum. 564. a.
 Origenis hæresis veneno rubetæ comparata. 604. b. idem
 similis Myoxo dicitur. ib. d. quam sit deplorandus. 607. a.
 Origenis error refutatur ab Epiphanio. 591. ab eo sex mil-
 lia librorum conscripta. ib. d.
 Origenes censet creatum filium. 531. d. *ἡνίκη* & *ἡνυκή*
 confundit. 532. a. de resurrectione mortuorum incerta,
 & ambigua differit. 533. 534. ejus epitome ex Methodio.
 ib. d. & 535. per totum: in resurrectione corpora re-
 surgent perfectiore modo, & qua ratione id intelligi
 possit. 537. a. b. similitudine grani frumenti demonstra-
 tur. 539. a. b. Origenianorum objectio. 553. b.
 Origenis sententia similitudine pellis accommodata
 corpori. 561. a. b.
 Origenis error alius cum carne destitui vult homines in
 resurrectione, & similes fore Angelis. 556. a. b.
 Origenianorum hæresis qui & fœdi nominantur, estque
 post exortum Christianismi 43. & ordine sexagesima
 tertia. 520. c. d. unde sit nominati. ibid. eorum dogma-
 ta. ib. turpis & fœda libido atque abominanda. 521. b. c.
 flagitium eorum execrandum in profundendo & per-
 pendo semine. 522. b. c.
 Origenis hæresis 44. sive ordine sexagesima quarta. 524. c.
 ejus parentes & patria toraque historia. ib. in Christi fi-
 de constantia. 525. a. ejusdem lapsus. ib. b. mavult sacri-
 ficare idolis quam stuprum pati. ib. b. ejus poenitentia.

ib. c. ab Ambrosio missus commentaria scribit in scri-
 pturam. ib. d. ejus lucubrationes ac studia acerrima
 per 28. annos in Tyro. 526. b. editiones sacræ scripturæ
 ab eo prodita. ibid.
 Origenis editiones & volumina quæ Hexapla dicuntur.
 526. c. ob nimiam literarum copiam incidit in hære-
 sim, unde Origenista. ib. d. alii à prioribus qui dicti
 sunt fœdi. 527. a. seipsum castravit, ad illecebras vitan-
 das, & medicamento memoriam excitavit. ib.
 Origeniani erant plerique monachi. ib. b. ab illis Arius &
 Ariani. ib. errores Origenis. ib. c. testimonia scripturæ
 ab eo prolata 528. b. unde corpus *ἑμῶν* & *ψυχῆν* ani-
 mam à Græcis dictam uter. ib. infinita propè scriptis
 529. a. ejus vita austerâ, & ascetarum consimilis. ib. b.
 fons ejus errorum. ib. d.
 Ossenorum hæresis quæ est sexta Judæorum. 39. c. unde
 originem traxit. 40. a. unde id nomen deductum. ib. ad
 Orientem negant adorandum esse, sed versus Hiero-
 solymam ad Occasum. 42. a. sacrificia rejiciunt. ib. b.
 iidem ignem damnant. ib. b. aquam probant. ib. c. eo-
 rundem somnia de Christo ib. c. eorum oratio. ib. d. in-
 terpretatio singularum vocum. 43. b.
 Ovis victima Judæorum, ovem in cruce mactatam desi-
 gnabat. 20. a.
Οὐσίας nomen. cur in divinis fuit excogitatum. 859. b.

P.

P Aradus terrestris quis & ubi fuerit. 572. b. refutantur
 qui in tertio cælo fuisse cum asserunt. ib. hic est in E-
 den ad Orientem confitus unde fuit dejectus Adam. 573. a.
 Pascha quam incerto die à pluribus fuerit celebratum.
 421. a. b.
 Paschatis celebritas observationem triplicem requirit.
 823. a. b. post æquinoctium celebrari debet, quod Ju-
 dæi non servant. ib. Pascha minime 14. Luna cele-
 brandum. 824. b.
 Patriarchæ veteres Christianos adumbrant. 6. b.
 Patriarchæ Judæ historiarum, & quæ in balneis illi contige-
 rint. 131. a. & c. incept.
 Patriarcha Judæorum sacro baptismo initiatus. 128. c.
 Patriarchæ duodecim à Jacobo geniti. 10.
 Patris persona non satis exprimitur verbo ingenti. 866. a.
 circa hæc hæreticorum loca quædam. 868. a. si quis si-
 lium similem Patri voluntate & substantia dissimilem
 dixerit anathema sit. 869. a. sed in omnibus patri simi-
 lis est filius. ib. Valentis & Basilii Episcopi, item Mar-
 celli Ancyre Episcopi, quales super hoc fuerint atte-
 stationes. 869. d. qui Episcopi huic sententiæ subscri-
 pserint. 870. a. Dissensio inter illos hæreticos. ib. b. Con-
 stantius Imperator illis favebat. ib.
 Pauli locus ex epistola ad Rom. explicatus capite septi-
 mo. 576. b. c.
 Paulus Græcus, Tarsensis fuit postea Profelytus. 149. b. d.
 Paulus Apostolus Gentium: ac præco Lucam comitem
 assumpsit. 50. d. 51. a.
 Paulus lingvarum fuit peritissimus. 361. d.
 Paulus obscure sed rectè omnia pronunciavit. 552. b.
 Paulinus Antiochenus Catholicum se proficitur. 1015. a.
 exemplum illius professionis. ib. b.
 Pauli Samosatani hæresis 45. ordine 65. 607. a. quando &
 ubi natus ib. d. ejus opinio qua Artemonis hæresim re-
 novavit 608. a. quibus ex locis scripturæ suum dogma
 confirmet. ib. c. ejus refutatio ib. idem Paulus cum suis
 Samosatensis Judaizat. ib. d. aliud quam Samosatani
 sentit Catholica fides de tota Trinitate. 609. a. verbum
 quale Paulus Samosatenus constituit. ib. b.
 Peccati fuga per mortem ostenditur apta similitudine
 captivæ. 548. a.

ET VERBORUM.

- Peccatum quomodo in nobis habitare dicatur. 548.b
 Peccatum non ante corpus, sed una cum corpore natum. 573.a
 Peccatum omne carnis adminiculo perficitur. 585.d
 Peccatis ac vitiis strenuè resistendum, 586.b
 Peccatum residens in corpore mors appellatur à Paulo. 589.d
 Peccata quamvis in scriptura prædicantur, tamen non propterea causa peccatorum Deo tribuenda. 281.c
 Peccati quænam origo, & unde in nos influat. 266.d
 Peccatum quomodo ex arbore prodierit. 268.c
 Pellex quæ voce apud Hebræos exprimitur, & Hebraicè vocis erymon. 1083.b
 Pentateuchi confirmatio contra Nazaræos. 38.d.39.a
 Pentecostes quinquaginta diebus, neque jejunium servatur, neque genua flectuntur. 105.a. & quotidie synaxes fiunt. ibid.
 Pentecostes festum post festum manipulorum. 453.c
 Pepuza oppidum Phrygiæ, ubi congregabantur Cataphryges mysteriorum suorum causa. 416.a. variis ex locis scripturæ probatur distinctio personarum in Deo. ib. c.d. & 483.a
 Petrus Apostolorum princeps, super quem fundata est Ecclesia. 500.b
 Petrus Apostolorum princeps electus à Christo. 440.c
 Petronius Niger herbarum scriptor. 3.c
 Phalangium tetragnum, cur sic nominatum. 262.b
 Pharisei dierum ac mensium, itemque signorum Zodiaci nomina à Græcis mutuati. 34.d.35.a
 Pharisei Astronomiæ addicti. 34.c.d
 Phariseorum institutum severissimum. 34.a
 Pharisei unde dicti. 34.c
 Phariseorum hæresis, quæ est tertia Judæorum. 33.c.d
 Phidias in Jovis simulachro quid egerit. 542.b
 Philistionis Mimi. 222.d
 Philo de Christianis. 120.b
 Philosophorum sectæ apud Græcos, earumque authores. 111.c
 Philosophorum sectæ apud Græcos incipiendo à Thalete usque ad Epicurum. 1086.d. usque ad pag. 1091.
 Phylacteria quæ dicantur. 32.d
 Photinianorum hæresis 51. post Christianismum, & 71. ordine. 828.d. unde sic dicti. ibid.
 Photinus unde oriundus. 829.a. ejus error. ib. eloquentia. ib. b. depositus iudices à Constantino petit. ib. c. cum Basilio Ancyrano disputat. ibid
 Photini rationes. 830.a. ejus refutatio. ib. c
 Photini objectio, & ejus solutio. ib. d. quam malè senserit de spiritu sancto. 833.a
 Phrygiarum sive Montanistarum aut Tascodrugitarum, hæresis 28. post Christianismi exortum sive 48. 402.c. hi etiam Cataphryges dicti quo tempore prodierint. ib. eorum dogmata. ib. de Trinitate eadem cum Ecclesia sentiunt. ib. d
 Phrygia adusta, quæ est pars Phrygiæ, unde dicta. 399.a
 Acta Pilati. 420.a
 Plato Deum effectorem omnium rerum agnovit. 14.b
 Platonicæ eorumque hæresis gentilium quarta, ordine sexta. 14.a
 Plato tria principia statuit. 14.b
 Platonis locus ex Phædone de mortis definitione. 590.b
 Pneumatomachorum hæresis 54. ordine septuagesima quarta. 886.d. ipsi ex Arianis & Catholicis conflari. 887.a. de vera fide & spiritu quædam ex Ancorato Epiphaniæ excerpta. 888
 Pœnitentia lapsis conceditur, exemplisque verè pœnitentium id probatur. 500.a. b. quibus verbis in Cantico
 eleganter depingatur. 501.a. post mortem pœnitentiæ nullus est locus. 502.a
 Pœnitentiam non unam dari contra Novatū, sed sæpius iterari, & esse hominibus necessariam. 493.d. de ea explicatur Apostoli locus. 494.b. cur Ecclesia pœnitentiam admittat. ib. d
 Pœtæ gentiles initio operum Musas, Christiani verum invocant Deum. 2.a. omnium rerum scientia soli Deo comperit. 2.b
 Polyandria sepulchra, quæ & ubi sunt. 132.a
 Pontificum Romanorum usque ad Anicetum successio. 107. a. d
 Porphyrius, & alii gentiles Evangelistas reprehenderunt. 429. d
 Potamonis in Eusebium libertatis plena vox. 723.d
 Potestates à Deo constitutæ, & in eodem regno stabilitæ uni tamen Regi parent. 294.d
 Præceptorū quorumnam observatio sit necessaria. 507.a
 Duo Principia simul esse non possunt, 300.c
 Principia esse plura non possunt ne unum alterum destruat. 392. b
 Presbyteri fieri non possunt uxorati, & de clericorum celibatu notanda. 496. b. cur nonnulli Presbyteri aliisque in ordinibus constituti liberos suscipiant ex uxoribus. ibid. c. d
 Presbyter non est par Episcopo contra Aetium. 906. d
 Privatio quibus rebus propriè tribuatur. 960.c
 Prophetæ Davidis excessus qualis fuerit. 408. c. item & Petri in Actis. ibid.
 Prophetæ Antiochiā migrantes famem nuntiaverunt. 409.c
 Prophetæ olim necessarii, sed post adventum Christi cessant, quamvis non necessarii tamen non spernendi quod multiplices similitudine declaratur. 696
 Prophetarum, Apostolorum & Evangelistarum consensus in vera fide Trinitatis. 486.b. c
 Prophetæ veri à falso discrimen. 404.d
 Prophetæ sui compotes, & ea quæ dicerent intelligentes vaticinati sunt. 403.d
 Prophetæ cur loquantur de futuro per tempus præteritum vel præsens. 1063.b. c. d
 Prophetissa Priscilla & Maximilla, à Joanne in Apocalypsi prædictæ. 456. a
 Prophetæ in veteri testamento dicitur videns. 405.a
 Prunici nomine quid intelligatur, & Prunice pulchritudinis vox quid significet. 78. c. d
 Psalmi 63. locus explicatur. 573.b. item Psalmi 123. expositio. ibid. d
 Ptolemæi error impius circa legis authorem. 221.b. c. ejus refutatio. 222. d. & 223. per totum, quæ continet de tripartita legis divisione refelluntur. 224. b. c. d
 A Ptolemæo de lege sic differitur: lex omnis trifariam distributa est, quæ quinque libris Moysis continetur. 217. c. d. neque à solo Deo profecta, sed partim à Moysè partim à senioribus. ib. lex conjugii perpetuo retinendi est à Deo, repudium à Moysè. 218. a. b. c. rursus lex à solo Deo profecta in tria membra dividitur. 219. a. b. c. & d. lex decalogi qualis. ib. quid in veteri lege Christus impleverit. ibid. legis partem typicam ac symbolicam Christus ad spiritalem sensum transtulit, tantum non sustulit 220. a. b. c
 Ptolemæitarum hæresis, quæ est 13. post Christianismum. 214.d. ab Authore Ptolemæo erudito. 215.a. Deo conjuges binas tribuit. ib. b. ejus aniles fabulæ. ibid. c. d. ejusdem epistola ad Floram. 216. c. d. & c.
 Pythagoras ubi mortuus. 14. d
 Pythagoræorum quadriga ex mente Valentini, item ogdoas. 175. c

INDEX RERUM

Pythagoræi eorumq; hæresis 5. gentilium ordine 7. 14. c. d
Pythagoræ quid & qualis sit Deus. 14. d

Q.

Quadragesima observatio, & Xerophagia sex dierum
Pascha præcedentium. 1105. c. quæ est Paschalis
sive Passionis hebdomada, quæ seверо victu solet tran-
sigi. 1105. c

Quartaderimanorum hæresis 30. post Christianismum, &
ordine quinquagesima 419. c. eorum error ibi. in cæ-
teris consentiunt cum Ecclesia excepto, quod diem
Paschatis supersticiosè celebrant. ibid. d

Quintillianorum hæresis sive Pepuzianorum & Priscil-
lianorum, quibus accedunt Artotyritæ 29. post Chri-
stianismum sive 49. pag. 417. d. eorum authores atque
errores. 418. a. b. mulieres in clerum cooprant. ibid. c
Episcopos & Presbyteros easdem ordinant. ibid.

R.

Reges & Sacerdotes apud Judæos quando idem fue-
runt. 118. c

Reginæ nomen quomodo ad Ecclesiam pertineat. 1081. a

Græcorum Religio ab Ægyptiis translata. 11. b

In Religione novitas opinionum periculosa. 1018. a. fidem
& religionem ejurat, qui vel in re levissima dissentit à
veritate. ibid. b

Regnum cælorum non in argumentis, aut syllogismis
positum, sed in veritate. 964. c

Reprehendi quam reprehendere melius est. 567. c

Resurrectio probatur multiplici comparatione. 560. b. c

Resurrectionis beneficio homines in terra habituros
putat Epiphanius. 555. d

Resurrectio mortuorum contra Samaritanos probatur. 25. c

Resurrectio per grani similitudinem demonstratur in
Evangelio. 599. b. c

Resurrectio facile à Deo perficitur, & quare. 602. d. sit si-
mul animæ & corporis, & cur. 603. a

Rhinocura quæ & Neel, & cur sic dicta. 703. b. inde fortes
divisionis cœperunt inter filios Noemi. ibid. c

Roboam Judæorum Rex, Hieroboam Israëlitarum. 21. a

Roboam posterii. 21. b

S.

Sabaoth vox quid significet, & quomodo Aquila in-
terpretetur. 92. b

Sabbatum quomodo observandum contra Manichæum
702. b. & olim etiam honestis de causis solutum. ib. c

Sabbatum propter hominem, & pluris homo quam
Sabbatum. 705. b. c

Sabbatum Deuteropicton quodnam fuerit. 453. a

Sabbathi lex abrogata per Christum. 158. c. d

Sabbathorum varia genera. ib. quod propriè Sabbathum
dicatur. ibid.

Sabbatum Christi quies à peccatis. 159. b

Sabellianorum hæresis 42. post Christianismum, vel 62.
ordine 513. a. b. à quo & ubi propagata. ib. eorum opi-
nio. ib. loca è sacra scriptura à Sabellianis allata. 513. d
Explicatio eorumdem locorum. 518. b

Sacerdotia tria antiquissima in præputio. 470. b

Sacerdotes alendos esse à populo. 1072. b

Sacerdotes & Episcopi plerique manuum opus exerce-
bant. 1072. c

Regno translato Sacerdotium quoque translatum. 119. c. d

Sacramentorum ceremoniarum ex Apost. traditione. 1106. a

Sacrificia cur Deus ipse instituerit. 692. b

Sadducæi carnis resurrectionem negabant. 557. d

Sadducæorum hæresis prima Judæorum. 31. c

Sadducæi unde dicti. ibid.

Salem quæ sit Melchisedecis urbs. 469. c. à quibusdam
Jebus & unus è Jerusalem vocatur. ibid.

Salomonis locus explicatus de sapientia Dei. 745. a

Salomon explicatur in proverbii contra Arium. 747. d

Samaritanorum sectæ quatuor. 28. d

Samaritanorum dogmata. 24. d

Samaritani ultra quinque libros Moysis nullos alios ad-
mittunt. 28. c

Samaritani idololatrarum. 25. a

Samaritanorum ritus veteres stolidi ac stulti. 26. b

Samaritarum quid sint, & unde sic vocati. 24. a

Samaritarum Jephthæ filium venerantur. 469. a

Samaritarum hæresis. 24. a

Sectæ quatuor Samaritarum unde fluxerint. 23. b. c

Samosatenum impietas. 614. a. contra illos probatur.
quod Christus non sit homo simplex. ib. b. Patris con-
substantialis est filius. 615. a. unum principium à quo
filius manavit contra Paulum Samosatenum & Mar-
cionem. ibid. c. Imago Patris est filius contra eosdem.
616. a.

Samosatenum hæresis comparatur cum serpente qui Dryi-
nas vocatur. ib. d

Sampsæorum hæresis 33. post Christianismum, ordine 53.
461. a. ubi primum orta ib. vocatur etiam Elcesæi. ib.
liber Elxæi. ib. b. foeminas duas pro deabus habent. ib.
c. Prophetas & Apostolos rejiciunt. ib. aquam numi-
nis vice venerantur. ib. d

Sampsæi idem ac solares. 462. b. lacertæ comparantur. ib. c

Sanctos honorans Deum honorat. 1053. b

Sancti in cælo cum Angelis versantur. 1056. c

Sapientia carnis legi Dei non subicitur. 577. a

Sapientiarum nomen variè probatur sumi. 743. d

Saracenorum qui & Agareni origo ab Ilimæle. 9. d

Sataniani Massalianorum genus. 1069. a. eorum ritus. ib. c
hæresis illius origo. 1070. a. b

Saturnilianorum hæresis 3. ab adventu Christi. 62. a. unde
dicta. ib. ubi hæresim professus. ib. b. quæ fuerint ejus
dogmata ib. b. c. ab eo Gnostici orti. 63. b. duos homi-
nes asserit initio creatos à Deo unum bonum, alterum
malum. ib. c. d. nuptias damnat ib. d. ab animatus absti-
nent. ib. d. quid sentiat de Prophetis. 64. a. ejus dogma-
tum refutatio. ibid. c. d

Save uxor Caini eademque fuit illius soror. 187. c

Scientia quanto major est in homine tanto magis ille re-
putare debet, quæ sit humana fragilitas. 881. d

Scolopendra serpens qui etiam Julius dicitur, cum quo
Alogi hæretici comparantur. 457. d

Scorpionum similitudo hæreticis accommodata cum se
invicem, velut catena illigatos tenent. 207. c

Scribarum hæresis quæ est secunda Judæorum. 32. c

Scribarum ambitio. ib.

Scribarum traditiones, & quor' earum genera. 33. b

Scriptura sacra nihil continet contrarium aut repu-
gnans. 879

Scriptura intellectu difficilis, & velut obsignata. 529. d
hoc adumbratum clave quam Salvator apud Scribas
& Phariseos esse dixit. 530. c

Scripturarum consuetudo in ordine rerum deducendo. 745. d

Scripturarum explicatio olim perbrevis, postea per o-
stentationem sui diffusior. 563. b. c

Scripturarum sacrarum prudens cautio. 488. b

Seythæ acinacem pro Deo colebant. 8. c

Seythicarum gentis successio. 8. b

Seythæ à Noemi filius propagati. 6. d

Sebuzorum perversa ratio in celebrandis festis. 29. c

Sectæ primæ hominum quatuor. 16. a. b

Sectæ septem tempore Christi. 43. d

Sectarum gentilium quatuor refutatio. 15. c. d

Sectæ olim duæ Gentilis ac Judaica. 15. c

- Sectarum apud Samaritas & Judæos, quæ superfuerint reliquæ. 46. c. d
- Secundianorum hæresis, quæ post Christianismum est duodecima. 208. a. b. à quo introducta. ibid.
- Senaar in Persarum regione sita, olim Assyriorum fuit. 6. d
- Senaar campus electus à liberis Noemi. ibid.
- Sensus corporis fallaces, & vix vera percipiunt. 568. a
- Sem quot genuerit filios qui suam regionem receperunt. 704. c
- Semi liberi, nepotesque ab iis procreati. 5. c
- Semarianorum hæresis 53. sive 73. 844. d. quoniam illi fuerint. 845. a. quid ab Arianis differant. ib. b. quid de filio Dei & qualem esse dicant. ib. c. consubstantialis vocem reiciunt. ib. qui auctores istius sectæ fuerint. ibi. d
- Sempliciorum hominum natio Olfensis affinis. 40. d
- Sepedon viperæ genus biceps, cui hæresis Cerinthi comparatur. 116. c.
- Seps quod bestię genus cui hæresis comparatur. 267. b. c
- Serarum mors ridiculus, ut placeant uxoribus. 1091. d
- Serpentis prudentia, & cur illi nos similes esse vult Christus. 274. d. duo prudentię signa in serpente. ib. d
- Serpens à Moysē cur erectus. 273. d
- Serpentes quibus rebus fugari credantur. 422. b
- Seruch filius Rhaga provocationem significat. 7. d
- Sethus quot annos vixerit, & quando vivere desierit relictis liberis. 289. d
- Sethianorum hæresis decima nona post Christianismum. 284. unde sic nominati ib. b. eorum dogmata ib. c. duo genera hominum constituunt. 285. a. eorum fabula de Chamo. ib. c. d. idem cum Christo Sethus fuisse ab illis creditur. 286. a. libri subdititii Sethianorum. ibid. c. Horazam Sethi conjugem fingunt. ibid. d.
- Severianorum hæresis 25. post Christianismum, sive 45. ordine. 388. a. à Severo quodam dicti. ib. ejus dogmata. ibid. d. vinum damnat vitemque serpenti ac draconi similem asserit. ib. c. mulierem quoque damnat, ut opus Satanæ. ib. d. & 389. a. hominem partim Dei, partim esse diaboli. ib. a. libris apocryphis uruntur. ibid. c. vitem non esse à diabolo ex serpentis semine productam contra Severianos. ibi. d
- Sicyoniorum regnum antiquissimum, cui Europæ dedit initium. 9. a
- Similitudines in scripturis, quomodo sunt accipiendæ. 1027. c.
- Simonianorum hæresis prima ab exortu religionis Christianæ, unde dicta. 55. a
- Simon Magus ejus author unde oriundus. ibi. apud quos se Deum patrem, apud quos filium jactabat. ibid. b. à quo baptizatus. ib. sanctum Spiritum non accedit, & cur eo caruerit. ib. b. avaritiæ deditus. ib. pecunias obtulit Petro, ut Spiritum sanctum illi conferret per manuum impositionem. 56. a. à demonibus per Magiam delusus, & veneficus. ib. b. in Venerem proclivis. ibid. concubinam habuit nomine Helenam. ib. quam vana de se, & de sua Helena absurdè sinnerit. ibid. d. hæc ab hæreticis vocata Barbero vel Barbelo. ibi. & 57. a. b. c. & ab ipso Simone Mago dicta Minerva. 57. d. item & Notio & Ovis errabunda Evangelii. 58. a. sub Jovis se imagine, item suam Helenam sub specie Minervæ à quibus voluit adorari. ib. fœda corporum profluvia instituit. ib. b. varias intelligentias in oculis constituit. ibi. c. à Simoniacis Gnostici orti. ib. d. idem Simon Prophetas à variis intelligentiis spiritum accepisse censuit. ib. d. veteri testamento fidem abrogavit. 59. a. inepiarum ejus refutatio. ib. ejusdem interitus Romæ. ib. sententia Petri in eundem. ib. b. refutatio ejus impietatis circa nuptias & virginitatem. ib. c. d. item confutatio impiorum ejus dogmatum, circa creationem mundi. 60. a. b
- Simonem Cyreneum pro Christo in cruce passum non esse. 75. b. c
- Simulachra quando primum fabricata. 8. a
- Somno obrepente mens tamen vigilat. 407. b
- Somni sive stuporis effecta in corporeis sensibus. 407. a
- Somoron mons Samatitanorum unde dictus. 24. b
- Sorores nefas fuit uxores ducere, propagato hominum genere. 288. a
- Spiritum sanctum esse Deum, quia est una Trinitas. 756. d
- Spiritus sanctus cur specie columbæ visus. 517. b
- Spiritus sanctus à creaturis differt. 896. d. plures in sacris literis spiritus. 897. b
- Spiritus sanctus à patre & filio procedit. 899. d. ejus præclara Epithera. ibid.
- Spiritus sanctus omnibus præstat creaturis. 900. c. de sancti spiritus divinitate testimonia. 986. b
- Spiritus verus ac sanctus, quibus nominibus distinguitur, & signis cognoscatur. 414. d
- Spiritus sanctus æqualis Christi, & attributa unus alteri etiam conveniunt. 892. b. d
- Spiritus sanctus Deus est. 894. c
- Spiritus sanctus adorandus. 895. a. à patre oritur & filio. ibid. d. de Spiritu sancto, cur in Nicæna Synodo nihil diserte sit expositum. 904. a
- Spiritus sanctus verus est Deus. 741. d
- Stoici & eorum hæresis tertia gentilium, ordine 5. 12. a
- Stoicorum refutatio. 12. d
- Stuporis nomen plura significat, & quæ stuporis differentie. 406. c
- Stupor Adami qualis fuerit. 406. c
- Substantiæ vocem quomodo Syrmienensis Synodus conata fuerit tollere. 861. d
- Superstitionum Ægyptiorum origo. 8. d
- Synaxeos dies & conventus, quomodo ab Apostolicis instituti. 1104. c. item jejunium quarta & sexta feria ib. d

Tabernaculum Ecclesiæ accommodatur, cujus jam in virtute fundamentum consistit. 512. c

Talpæ quadrupedis animalis natura. 458. a. visu caret, & sub terra latet. ib. nocet plantis & seminibus. ib. b. illi hæresis comparatur Adamianorum. ibid. c

Tascodrugitarum hæresis, unde nomen accepit. 416. b

dicti quasi Paxillonaiones. ib. c. infundum eorum sacrificium. ib. comparantur viperæ Hamorrhææ. 417. b. c

Tatianorum hæresis 26. post Christianismum, sive 46. à quodam Tatiano. ib. d. ejusdem historia. 391. a. b. origo Tatiani ib. c. ab eo Eucratitæ hæretici originem acceperunt. ib. d. ejus dogmata. ib. d. nuptias damnat. ibid. aqua sola in mysteriis utebatur. 392. a. Adamum saluum esse contra ejus opinionem. 392. b. c

Ταυτοδοσιον non idem in divinis personis, quod ταυτοδοσιον. 920. b

Testamentum vetus cum novo consentit. 705. d. quod eleganti comparatione docetur. ibid.

Tharra filius Nachor simulachrorum ex argilla figinoque opere repertor, & artifex primus. 8. a

Theclæ historia. 1048. c

Theodotianorum hæresis 54. post Christianismum ordine quinquagesima quarta. 462. d. similis Alogorum hæresi. ib. unde dicti. 463. a

Theodoti historia. ib. a. Christum abnegavit. ib. eundem esse nudum hominem asseruit. ibid. d. refutatur probaturque verbum carne fuisse vestitum. 465. c. d

Thermæ Gadarense. 131. b

Thermuten Pharaonis filium, cur adorent Ægyptii. 1055. c

Thyatis hæretici Cataphryges frequentes fuerunt. 455. b

Thracum nomen à Thera apud turrim Iabel nato. 8. c

Tibia serpentis habet effigiem per quæ Eva decepta est. 79. c. d

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Tibicinū gestus quando tibia canunt diabolicus est. 79.d
Traditiones seniorum quomodo vocentur à Judæis, &
quatuor illarum genera. 224.c
Traditiones necessariz, quia ex scripturis peti omnia non
possunt. 511.a
Traditiones non scriptæ à matre Ecclesia relictæ. 912.a
Traditiones Judæorum quando cœperint. 332.b
Trinitas ejusque fides quam tenet Ecclesia. 483.c
Trinitatis cognitio ex Symbolo. 891.e
Trinitas variis temporibus diversè nunciata. 899.a
Trinitatis triumque personarum varia nomina. 895.c
Trinitas semper prædicata. 18.c
Trinitas accuratè à scriptura sacra declaratur, quæ de
singulis personis distinctæ loquitur. 612.c.d
Trinitas in creatione hominis repræsentata. 383.d
Trinitatis quæ sit ratio, & quo pacto unus sit Deus in
Trinitate. 514. d. qualiter dicatur pater ibid. quæ sit
filii productio 515. b. quæ sit Spiritus sancti productio
ib. c. à patre filioque procedit ibid. c. d
Trinitas ex pers passionis 968. a. sed verbum in carne pas-
sum est sine ulla divinitatis passione ib. b. c. quæ om-
nia humanæ mentis captum superant 969. d. quo-
modo ex patre genitus dicatur filius 970. a. b. in tri-
nitate solus Deus est adorandus 974.b. & ejus nulla est
alia causa præter seipsam 975. a. neque ulla accessione
opus habet 976. circa divinitatem inanes sunt homi-
num cogitationes 979.c. Sola trinitas seipsam cogno-
scit 980. 981. ea est sola increata. 984
Tubarū usus in veteri testamento quid designaret. 454.d
Turris Babel. 6.d
Tyranni ac Reges pro diis culti inde deorum cultus. 8.c

V.

Valentinianorum hæresis quæ est post Christianis-
mum undecima 163. a. iidem se Gnosticos vo-
cant ib. quando prodierit eorum author.
Valentini Enthymesis sive cogitatio quibus figmentis
ab eo explicetur 182. & 183. a. b. Enthymeseos lachry-
mæ cæteræque hujusmodi nugæ 183. c. d. disquisitio
lachrymarum ejus & qualis humor ab illis fluat 184.a.
b. triplici ex materia quot rerum genera producta fin-
xerit 185. b. e. fictio de septem sphaeris cœlestibus 186.
a. b. Diabolum mundi facit moderatorem cum ange-
lis nequitia 187. a. b. Homo ut qualiter ab eo condi-
tus credatur ib. c. quibus ex partibus & initiis constet
188. b. c. animalis homo, spiritalis & carnalis apud
eum ut differat 189. a. Valentinianorum flagitia ib. c.
vanissima opinio circa mulierum amorem 190. c.
Ignem mundum consumpturum 191. quatuor ex
naturis Salvatorem compositum asserunt. ib. b. c.
quomodo vaticinia Prophetarum dividant 192. a. b.
Tria hominum genera secundum Valentinianos ib. d.
quot item animarum species fingant 193. a. refutatio
dogmatum Valentini ib. a. b. Valentini Aeones tri-
ginta tricenarium numerum annorum vitæ Christi
indicant ex ejus mente 176. b. c. d. alia de nugis ejusdem
sententia 177. d. Horus sive terminus & Orothetes re-
demptor ac carpistes 178. b. quibus scripturæ locis sua
somnia fulciat Valentinus 179. d. Horus quid sit apud
eum & quæ Hori officia 181. b. quid sentiat de iis quæ
sunt extra pleroma. 182.b
Valentinus 164. a. ejus tamen patria ignota. ib. b. fertur
tamen fuisse Ægyptius ib. quot deos confinxerit ib.
eorum nomina 165. a. b. idem apud eum Bythus quod
chaos apud Hesiodum 164. c. Aeonum figmentum à
poëtis mutuatum 165. d. quid vocent Valentini defe-
ctum in Aeonibus sive hystereia 166. d. quid sit
ogdoas apud illos. ib. quem Achamor appellent Sal-
vatorem, &c. 167. a. nomina eorum qui ogdoade con-

tinentur ib. c. relatio ex libro Valentiniani de Aeone
omnium parente 168. a. c. d. Item de reliqua turba spi-
ritualium marium & foeminarum 169. a. b. dogmata
Valentini varia & ridicula 170. 171. passim quid de
Christo sentiant 171. d. mortuorum resurrectionem
negant 171. d. tres hominum ordines constituunt 172.
c. d. errorum Valentini refutatio ex Irenæo 173. b. c. d.
Valentini dogmata ex Irenæo. 175. a
Valentinus quibus è scripturæ locis sua deliramenta pro-
babat 194. 195. per totum, & deinceps 596. & 197. ogdo-
adem à se confictam confirmat ex primo capite Evan-
gelii Joannis 198. a. refellitur ab Irenæo. ib.
Valesiorum hæresis 38. post Christianismum quinquage-
sima octava 489. b. Valentis authoris Valesiorum no-
men Arabicum esse putat Epiphanius ib. b. Valesii uni-
versi castrati sunt ib. c. d. eorum mutilatio. 490. b. c. d.
Verbum non est mutatum in carnem, sed illud quod erat,
carnem assumpsit 1004. a. & corpori humano ex verbi
communionem quantum accesserit 1005. b.
Verbum incarnatum vere fuit Deus ib. c. Et Christus
ipse Verbum fuit 1006. b. unde dictus Emanuel ib. d.
Verbum à filio non separatur, sed idem cum filio 1007.
a. b. de Christi carne hæreticorum sententia 1008. a. b.
hæreticorum objectio de Christi excrementis in car-
ne constituti 1009. b. & ejusdem refutatio ib. Exemplo
filiorum Israël spatio 40. annorum in deserto ib. c. De
Hebræorum excrementis fabula 1010. b. vestes Christi
quales fuerint ib. d. vera caro Christi probatur 1011. c.
Christus in carne humanas infirmitates suscepit 1012.
b. Christi corpus nostri simile fuit ib. c. Variæ hæreti-
corum sententiæ de perfecta hominis natura in Chri-
sto. 1014. b. c
Verbum quomodo sit verissimo sensu interpretandum.
199. 200.
Verbum Dei & alia ejusdem verba quod discrimen ha-
beant inter se. 859. d
Veritatis vis adversus mendacium & utriusque compa-
ratio. 627. b. c
Vini cōdenatio ex quibusdā scripturæ testimoniis. 400. d
Vipera Amphibozna. 262. b
Viperæ partus comparatur hæresi. 101. d. 102. a
Viperæ seipsas devorant quod veteri historia apud Ægy-
ptios proditum memoratur. 62. b. c
Virginitas Ecclesiæ est fundamentum, item de solitaria
vita & reliquis gradibus 1103. c. proxima illi continen-
tia, & tertio loco viduitas ib. sequuntur nuptiæ ib. di-
gamia cōcessa ib. Sacerdotiū supra omnes gradus. ib. d
Virgines Deo dicatæ nubere non possunt. 511. c
Virgines quænam sint quas Apostolus nubere jubet. 509. d
& decretum Apostoli explicatur de virginibus. 510. b
Beata Virgo vitulæ nondū jugum passæ comparata. 156. b
eadē comparatur segmento chartæ novæ. ib. & 157. a. b
Vita quæ fuit ante legem in corpore fuit. 581. c. d
Vitalis hæreticus qualis fuerit ab Epiphanio describitur.
1014. c.
Vranias Episcopus è secta Audianorum in Mesopotamia
dogma Audiani professus. 827. d. ut Sylvanus Episco-
pus in Gothia. X. 828. a
Xinodochia quem in usum ab Episcopis constructa.
905. c. Z
Zacchæus quidam impostor, & ejus institutū. 1094. d
Zeno princeps stoicorum. 12. b
Zenonis dogmata. 12. c
Zopyrum crabronis genus quod aptissime & eleganter
describitur & Luciano hæretico aptatur. 387. b. c. d
Zoroaster inventor Magiæ ac Astrologiæ. 7. c
Zoroastres Bactrorum conditor. 7. c
F I N I S.

